משניות

יכין תפארת ישראל בועז

עם כל המפרשים כאשר נדפס מקדם

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ה

עם עוד אחת וחמשים הוספות חדשות

זרעים
מועד
נשים
נזיקין
קדשים
טהרות

הוצאת
בית מסחר ספרים „פרדס"
י. ז. בוכבינדר, נשיא
ניו־יורק, נ. י.

„פרדס" תשי"ג

תלמוד בבלי

עם פירוש רשי, תוספות, ותוספות ישנים, ופסקי תוספות, רבינו אשר, קצור פסקי הרא"ש לבנו רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל, והגהות אשרי מהג"ם ישראל מקרעמז ז"ל, ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל. פירוש רבינו שמשון משאנץ ז"ל ופירוש רבינו אשר ז"ל למשניות סדר זרעים וטהרות. מבוא התלמוד לרבינו שמואל הנגיד הלוי ז"ל, ועליו נלוה קצור כללי התלמוד מלוקט מספרי הכללים ע"י הג"מ יהודה אריה ליב ז"ל דיין בפפד"מ. מסורת הש"ס, עין משפט (מראה מקומות הדינים בפוסקים הראשונים), ונר מצוה (מספר מנין הדינים שנסמנו בעין משפט) ותורה אור, כל אלה סידר וחיבר הג"מ יהושע בועז ז"ל בעה"מ שלטי הגבורים להרי"ף. חלופי גרסאות, הגהות לש"ס והוספות במסורת הש"ס ועין משפט להג"מ יוסף שמואל ז"ל אבד"ק פפד"מ (כמש"נ בש"ס אמ"ד ופפד"מ בשנות תע"ד—תפ"א), והגהות ותוספות מראה מקומות להג"מ ישעיה (פיק) ברלין ז"ל אבד"ק ברעסלויא, ומוקפים בחצאי רבוע.

ועליהם נוספו

א) ספר חכמת שלמה (מהרש"ל) להג"מ שלמה לוריא ז"ל.
ב) חדושי הלכות } (מהרש"א) להג"מ שמואל אליעזר הלוי
ג) חדושי אגדות } אידלש ז"ל אבד"ק אוסטרא.
ד) מאיר עיני חכמים (מהר"ם לובלין) להג"מ מאיר מלובלין ז"ל.
ה) חדושי הלכות מהר"ם שיף להג"מ מאיר שיף ז"ל אבד"ק פולדא. ועליו באור והגהות מהג"ם מרדכי מארדוש ז"ל אבד"ק פאריצק
ו) מעדני יום טוב {בתחלה נקרא מעדני מלך}
ז) דברי חמודות {בתחלה נקרא לחם חמודות}
ח) פלפולא חריפתא על הרא"ש סדר נזיקן.
{על הרא"ש למסכת ברכות והלכות קטנות וחולין ובכורות ונדה} להג"מ יום טוב ליפמאן הלוי העליר ז"ל (בעהמ"ס תוספות יו"ט).
ט) תפארת שמואל (השלם) על הרא"ש, להג"מ אהרן שמואל קאידנוור ז"ל (מהרש"ק).
י) קרבן נתנאל על הרא"ש לסדר מועד ונשים, להג"מ נתנאל ווייל ז"ל אבד"ק קארלסרוא.
יא) חסד אברהם פי' על שמונה פרקים להרמב"ם ז"ל, מהג"ם אברהם הלוי הורוויץ ז"ל (אביו של בעל השל"ה).

יב) מסורות חדשות (הגהות בעל הלבוש) להג"ם מרדכי יפה ז"ל אבד"ק פוזנא. עם תקונים והגהות מהג"ם מרדכי זאב הלוי איטינגא ז"ל ותנו' הג"ם יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב (בעלי מפרשי הים).
יג) הגהות הב"ח להג"ם יואל סירקש ז"ל אבד"ק קראקא (בעהמ"ס בית חדש).
יד) הגהות הגר"א להג"ם אליהו ז"ל הגאון מווילנא (הגהות ונתקנו עפ כי"ק מגליון הש"ס שלמד בו וזכינו למסכתות רבות ממנו).
טו) מראה יחזקאל הגהות להג"ם יחזקאל הלוי לנדא ז"ל אבד"ק פראג (בעהמ"ס נודע ביהודה כו').
טז) מעשה ר"ב הגהות להג"ם בצלאל רנשבורג ז"ל (בעהמ"ס הוריה גבר).
יז) גליון הש"ס להג"ם עקיבא איגר ז"ל אבד דק"ק פוזנן.
יח) גליון מהרש"א הגהות לבנו הג"ם שלמה איגר ז"ל אבד"ק פוזנן.
יט) הגהות הג"ם שאול קאצנעלנבוגן ז"ל מווילנא.
כ) הגהות הג"ם אלעזר לנדא ז"ל אבד"ק בראדי (בעהמ"ס יד המלך).
כא) חדושי והגהות הרש"ש להג"ם שמואל שטראשון ז"ל מווילנא. (ע' מעל"ד סי' ב"ו). וההשמטות שנשמטו ממקומן הושב עתה למקומותיהן, ומוקפות בחצאי רבוע.

(ועוד נוסף בו מעלות ותוספות רבות על כל ספרי הש"ס בלעדו כמש"נ בשי"ב הוצאת דפוסנו משנת תקנ"ח, והוצאה השניה משנת תר"ט).

בהוצאת
בית מסחר ספרים „פרדס" .
י. ז. בוכבינדר, נשיא
28 רחוב קאנאל, ניו יארק
תש"ב

משניות

סדר נשים

עם

א) **פירוש רבינו עובדיה מברטנורה** ז"ל . ב) **תוספת יום טוב**
להג"מ **יום טוב ליפמאן** בהר"ר **נתן הלוי העליר** ז"ל .

(שני אלה חונהו עתה ע"פ הדפסותיהם הראשונות ועי"ז הוסרו השבושים שרבו מאד בהדפסות שאחריהן).

ג) **מהרש"א** (חא"ג) מהג"מ שמואל אליעזר הלוי אידלש ז"ל אבד"ק אוסטראה .

ד) **תוספות חדשים** מהג"מ שמשון חסיד ז"ל מאלטונא (בעהמ"ס נזירת שמשון) ומהג"מ שאול ז"ל אבד"ק אמשטרדם (בעהמ"ס בנין אריאל) ועוד מגאוני זמנו (כמש"נ באמשטרדם בשנת לחל"ת) וחדושים רבים מהר"ז ומהרמ"ז הכהן בלוך ז"ל (כמש"נ בווילנא והוראדנא תקע"ח) .

ה) **תוספות ראשון לציון** מהג"מ ישעיה ברלין (פיק) ז"ל .

ו) **שנות אליהו** על סדר זרעים
ז) **אליהו רבא** על סדר טהרות מרבינו אליהו ז"ל
ח) **באורי הגר"א** על תמיד מדות וקנים (הגר"א מווילנא)

ט) **תוספות רע"ק** מהג"מ עקיבא איגר ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק פוזנא והמדינה.

י) **חדושים** מהג"מ לוי יצחק ז"ל אבד"ק ברדיטשוב.

יא) **חדושים** מספר **לשון הזהב** מהג"מ דוד טעבלי כ"ץ שיף ז"ל אבד"ק לונדון והמדינה .

יב) **חדושים** מס' זרע יצחק מהג"מ יצחק חיות ז"ל.

יג) **חדושים** מהג"מ אלעזר ז"ל אבד"ק בראדי .

יד) **מלא הרועים** מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב , [בהוספות רבות] .

טו) **משנת רב [ברוך טעם]** מהג"מ ברוך פרענקל תאומים ז"ל אבד"ק לייפניק [בהוספות רבות].

טז) **בית שאול** מהג"מ יוסף שאול הלוי נאטאנזאהן ז"ל אבד"ק לבוב , [בהוספות רבות] .

יז) **חדושים** מהג"מ משלם זלמן אשכנזי ז"ל אבד"ק לובלין .

יח) **נמוקי הגרי"ב** מהג"מ יהודה בכרך ז"ל אבד"ק סייני .

יט) **דרכי המשנה וכללותיה** מהג"מ יעקב תאניז ז"ל (מספרו עץ חיים).

כ) **תולדות רבינו הקדוש** מס' בית רבי .

כא) **דקדוק לשון המשנה** מהג"מ שלמה לעוויזאהן ז"ל.

כב) **העתקת המלות הלועזיות** מהרב ר' מאיר דארמיצער ז"ל.

עם עוד

אחת והמשים הוספות חדשות

כוללות פירושים חדושים והגהות **מגאוני קדמאי ובתראי** ורבים מהם היו גנוזים עד כה **בכתבי יד קדשם**
שעין הדפוס לא שזפתם עוד , והנם נקובים בשמותיהם מעל"ד :

ואלה שבע ושלשים ההוספות החדשות:

א) **פירוש רב האי גאון** ז"ל על סדר טהרות:

ב) **פירוש הריבב"ן** למס' שקלים, מרבינו יהודה ב"ר בנימין הרופא ז"ל ממשפחת הענוים.

גם הצגנו **לקוטים** למס' שקלים מכת"י קדמוני משנות המאה הראשונה לאלף הששי.

ג) (כת"י) ספר **מלאכת שלמה** על כל שתא סדרי משנה מהקדוש הג"מ **שלמה העדני** ז"ל (יכיל כשמונה מאות דפים (פאליא) בכתב רש"י ספרדי, והכ"י היה ביד הרחיד"א ז"ל וחתום שמו עליו, ומזכירו לשבח בשה"ג במע"ג אות ש' סמן נ"ז ובמע"ס אות מ' סי' קב"ד). [בסדר זרעים וטהרות הוצג אצל פנים המשניות].

ד) פי' **תפארת ישראל** להג"מ ישראל ליפשיץ ז"ל אב"ד דק"ק דאנציג. עם הלכתא גבירתא לסדר זרעים ומועד. בפירושו נעשה חדש ומועיל להבדיל בין הפשט ובין הפלפול, ונדפסו זה לעמת זה בשם „יכין" „ובועז" כאשר עשה הגאון המחבר ז"ל בפירושו הארוך לסדר טהרות שנדפס בתוצאה זו, — גם נתקנו בו אלפי שבושים וטעיות הדפוס שנפלו בהוצאות הקודמות.

ה) (כת"י) **פירוש הארוך** לבעל **תפארת ישראל** ע"ס טהרות (תחת פירושו שנדפס עד כה) פירוש נפלא מאד. וקרא שמו בהקדמתו **עטרת תפארת** והיה ספון בכי"ק. גם נלוו עליו „הלכתא גבירתא" ופתיחה „מראה כהן" ו„קרית ארבע".

ו) **מסגרת זהב** מהג"מ ברוך יצחק ליפשיץ ז"ל בנו של בעל הפירוש תפארת ישראל.

ז) **שמות אליהו** למס' שבת מרבינו אליהו ז"ל (הגר"א מווילנא). עם הערות מהג"מ נפתלי הירץ הלוי ז"ל אבד"ק יפו.

ח) (כת"י) ספר **משנה ראשונה** באור נפלא על סדר זרעים מהג"מ אפרים יצחק ז"ל דיין ומו"ץ בק"ק פרעמשלא, בבי דינא רבא של הצדיק הג"מ יוסף אשר עהרינבערג ז"ל.

ט) (כת"י) ספר **משנה אחרונה** באור נפלא על סדר טהרות מהנ"ל (שניהם יכילו בכתב יד ערך מאה ושבעים באגען).

י) (כת"י) ספר **יש סדר למשנה** לסדר זרעים ומועד, מהג"מ ישעיה ברלין (פיק) ז"ל, בעה"מ תוספות ראשון לציון.

יא) **חזון נחום** להג"מ אליעזר ב"ר יעקב נחום ז"ל, לקוטים מספרו להרבה מסכתות מס' קדשים וטהרות.

יב) **יין הרקח** חדושים להרבה מסכתות, מהג"מ אלעזר ז"ל אבד"ק בראדי ואמשטרדם (בעהמ"ס מעשה רוקח על התורה וכו').

יג) **בית מאיר**, חדושים להרבה מסכתות, מהג"מ מאיר פוזנר ז"ל, אבד"ק שאטלאנד והמדינה (בעהמ"ס בית מאיר על הש"ס ושו"ע וכו').

יד) **מעשה ארג** מהג"מ יצחק יהודה אייזיק ז"ל מקאמארנא למסכת מכשירין, זבים, וטבול יום.

טו) **חדושי מהרי"ח** על כל שתא סדרי משנה, מהג"מ יואל חסיד ז"ל מאמטשיסלאוו (בכל ספרי המשניות (חוץ ממשניות די דוברוונא) לא נדפסו חדושיו רק על סדר זרעים וטהרות בלבד).

טז) ספר **יעיר קנו** על מסכת קנים, מהג"מ מנחם אליעזר ז"ל בנו של בעהמ"ס עטרת ראש.

יז) (כת"י) **הגהות וחדושים** לסדר נשים ונזיקין, מהג"מ צבי הירש קאלישער ז"ל אבד"ק טהארן (בעהמ"ס מאזנים למשפט).

יח) (כת"י) **הגהות וחדושים** מהג"מ אליהו גוטמאכער ז"ל אבד"ק גריידץ (בעהמ"ס צפנת פענח).

יט) (כת"י) **צבי תפארת** מהג"מ צבי הירש ז"ל (נכדו של בעהמ"ס חכם צבי ז"ל) אב"ד ור"מ דק"ק ברלין והמדינה (בעהמ"ס צבי לצדיק והגהות על הש"ס).

כ) **הגהות הרש"ש** מהג"מ שמואל שטראשון ז"ל, ועליהן נלוו גם הערות (מכ"י) מבנו הג"מ מתתיהו ז"ל.

כא) (כת"י) **שער הציונים** לסדר זרעים מהג"מ ישכר ז"ל (בעהמ"ס פתחי שערים).

כב) (כת"י) **בן אריה** חדושים לסדר מועד ונשים מאת הג"מ זאב בן אריה ז"ל אבד"ק טעלז (בעה"מ הגהות בן אריה על הש"ס).

כג) **מעיני יהושע** על מסכת מדות קנים ואהלות, מהג"מ יהושע העליר ז"ל אבד"ק טעלז (בעה"מ דברי יהושע וחסן יהושע וכו').

כד) (כת"י) **חלופי גירסאות ושנויי נוסחאות** ע"פ ספרי משניות מדפוסים ישנים, וע"פ תלמוד בבלי וירושלמי, ונכללו בהם הגהות בעל שיטה מקובצת לסדר קדשים.

כה) (כת"י) **אור גדול** מהג"מ ירוחם יהודה ליב פערלמאן ז"ל, הנודע בשם „הגדול דמינסק".

כו) (כת"י) **יתרון האור** חדושים רבים מהמפרש **אור גדול** הנ"ל, שלא יכילם הגליון במקומם, בסדרי מועד נשים נזיקין וקדשים, נדפסו בסוף כל הלק.

כז) (כת"י) **חשק שלמה** חדושים מהג"מ שלמה הכהן ז"ל- מו"צ דק"ק ווילנא.

כח) (כת"י) **משנת רב יוסף** לסדר זרעים וטהרות, מהג"מ יוסף רייזין ז"ל אבד"ק סלאנים (בעה"מ שו"ת עדות ביהוסף וכו').

כט) (כת"י) **הגהות** על סדר טהרות מהג"מ יעקב ווידנפעלד ז"ל אבד"ק הרימלאו.

ל) (כת"י) **גליון מהרא"י** לסדר זרעים מהג"מ אברהם יונה יעווניץ ז"ל מהוראדנא (בעהמ"ס נמוקי מהרא"י על הרמב"ם).

לא) **תפארת יעקב** תקונים והערות לפי תפארת ישראל מהג"מ יעקב צבי שפירא ז"ל אבד"ק אסטרין.

לב) (כת"י) **אהבת איתן** מהג"מ אברהם אבלי ז"ל אבד"ק ווערזאן.

לג) (כת"י) **תוספות אנשי שם** לסדרי זרעים וטהרות. ילקוט חדש ונפלא מבחירי מבארי המשנה ומפרשיה. נלקטו מספרים נבחרים רבים מאד.

לד) (כת"י) **לקוטים** באורים נפלאים למשניות. נלקטו ונאספו מספרים רבים, ממבחרי מפרשי המשניות.

לה) (כת"י) **ציונים**. מראה מקומות לדברי המשנה בבבלי ירושלמי, תו"כ, תוס', רא"ש, מיימוני, סמ"ג, טור, שו"ע, והרבה שו"ת.

לו) **הקדמת הרמב"ם** ז"ל לסדר זרעים (מוגהת ע"פ משניות ד' נאפולי משנת רנ"ב),/ עם הגהות מהר"י ברלין ז"ל. גם **הקדמת הרמב"ם** ז"ל לסדר טהרות (מוגהת ע"פ כ"י מרבינו בצלאל אשכנזי ז"ל) וסביבה הערות מלוקטות מס' מי נפתוח.

לז) (כת"י) **חלוקת הקדמת הרמב"ם** ז"ל מסדר טהרות לסימנים מהג"מ יהודה אלבוטיני ז"ל, (מכ"י שנכתב בשנת ה' רס"א)

גם הוספנו בו: א) **הקדמת הרע"ב** ז"ל לסדר טהרות עם הערות מס' חזון נחום. ב) **דברי המו"ל** את פירוש **הרע"ב** בראשונה מתוך הכ"י, בוויניציא שנת ש"ז. ג) **דברי המו"ל** את פירוש התוי"ט בראשונה, בשנת שע"ה. ד) **הסכמות הגאונים** בעל עוללות אפרים והשל"ה על התוי"ט.

עוד זאת עשינו לתועלת הלומדים, כי הדפסנו פנים המשניות לספר **שנות אליהו** להקל על הלומד שיהיה הבאור קרוב להמשנה על אתר. — גם הצגנו בראש העמודים את שם הפרק כפי שהוא בגמרא, לפי שהראשונים בהראותם לאיזה פרק יקראוהו בשמו.

הוספות על ההוספות

לכל ההוספות הרבות והנכבדות הנ"ל שעטרנו בהן את המשניות לא אמרנו עוד די, ולא נלאינו במלאכה הגדולה הזאת, ובע"ה אזרנו חיל, ויגענו ומצאנו עוד ארבע עשרה מרגליות טובות להוסיפן בעטרת המשניות. לפאר ולתפארת, ולתועלת רבה. ואלה הן:

א) **פירוש הראב"ד** ז"ל למסכת קנים.

ב) **סלע המחלוקת** כולל השגות הרז"ה על פי' הראב"ד.

ג) **פירוש הרא"ש** למס' קנים, עם תקונים מס' יעיר קנו.

ד) **פירוש למס' אבות ממחזור ויטרי** לרבינו שמחה ז"ל תלמידו של רש"י ז"ל, ומיחסו לרבינו יעקב ב"ר שמשון ז"ל בן דורו של רבינו תם ז"ל (הפירוש הזה נדפס פעם אחת במחזור ויטרי ע"י חברת מקיצי נרדמים, והחברה נתנה לנו לברנו הזכות לעטר בו את המשניות). והצגנו עליו גם **נוסחת כתב יד אחר** שנמצאו בו שנויים רבים וגדולים.

ה) **סדר תנאים ואמוראים** ממחזור ויטרי הנ"ל ולא נדפס בו רק כחציו, והשלמנוהו כלו ע"פ כ"י מינכען יע"פ כ"י הרחיד"א ז"ל עם הערות הרחיד"א עליו

ו) **באור מהרש"ה** לפירוש מחזור ויטרי הנ"ל, מאת הג"מ שמעון הלוי איש הורוויץ ז"ל אבד"ק לייפציג.

ז) **הוספות לתוספות ראשון לציון** להג"מ ישעיה ברלין ז"ל, שלא נדפסו רק במשניות דיהרנפורט בשנת תקס"ו, והמשניות ההם יקירי המציאות מאד.

ח) **מדרש שמואל** להג"מ שמואל די אוזידא ז"ל לפ' ש"ח.

ט) **באור הגר"א** ז"ל למסכת אבות.

י) **פירוש זרע יצחק** למסכת אבות להג"מ יצחק חיות ז"ל (נדפס בשלמות).

יא) **רוח חיים** להג"מ חיים מולאזין ז"ל לפרק שנו חכמים (הוצג על הגליון בתוך הלקוטים).

יב) **לקוטי בתר לקוטי** מספר שושנים לדוד, בית דוד, משנת חכמים, אמתחת בנימין, הון עשיר ולהם שמים. מלבד אלה שנדפסו על הגליון בתוספות אנשישם ובלקוטים.

יג) **חדושים והגהות** מהג"מ אברהם שמעון טרויב ז"ל אבד"ק קיידאן (בעל ההגהות והציונים לס' הלכות גדולות):

יד) **ציור חדש ונפלא לתבנית הבית ולמזבח** ע"פ שטת בעל הפי' „תפארת ישראל", מצוייר בדקדוק רב ע"י הכם מומחה (כי הציור שלו שנדפס כבר במשניות תפ"י הנהו משובש מאד)

מלבד פרק שנו חכמים שהוספנוהו במשניות אלה, שנשמט מרובי המשניות.

זכרון לראשונים

נפקוד לטוב קצת מהספרים מדפוסים הקדמונים היותר מובחרים, יקרי המציאות מאד שהיו לנו לעינים ולתועלת רבה לברור ההגהה המדויקת ולנוסחאות ישרות, ואלה הם:

א) **משניות** דפוס ראשון, עם פירוש הרמב"ם. דפוס נאפולי (שנת רנ"ב).

(והוא יקר המציאות מאד, ולא נמצא בכל העולם מדפוס זה רק כעשרה ספרי משניות כאלה, כמ"ש הרב בעל ד"ס בהקדמתו למס' ברכות, ואף ברובי בתי עקר הספרים הגדולים שבעולם לא נמצאו).

ב) **משניות** עם פי' הרמב"ם הר"ש והראב"ד.ד' וויניציא (ש"ו).

ג) **משניות** שנדפס ראשונה עם פי' הרע"ב. ד' וויניציא (ש"ז).

ד) **משניות** עם פירוש הרמב"ם והרע"ב. ד' ריווא די טרינטא (ש"ך).

ה) **משניות** עם פי' חנ"ל. ד' מנטובא (שכ"א—שכ"ג).

ו) **משניות** עם פי' הנ"ל. ד' באסיליאה (ש"ם).

ז) **משניות** עם פי' הנ"ל. ד' וויניציאה (שס"ו).

ח) **משניות** שנדפס ראשונה עם התוי"ט על ידי עצמו. ד' פראג (שע"ה).

ט) **משניות** שנדפס ג"כ ע"י בעל התוי"ט בעצמו עם הוספות רבות. ד' קראקא (ת"ג).

י) **מתניתא דבני מערבא**, שתא סדרי, נדפס מכ"י שנמצא בארץ הקדם: ד' קעמברידזש (תרמ"ג).

(והוא יקר המציאות, כי לא נדפסו ממנו רק מעט עקזעמפלארים).

יא) **ירושלמי** דפוס ראשון. ד' וויניציאה (ר"פ ?).

יב) **תלמוד בבלי**, מסכתות רבות. ד' וויניציאה (רפ"א—רפ"ו):

יג) **כל הש"ס** בבלי שהגיה אותו הריעב"ץ ז"ל וסידר אותו להדפסה עם ציונים מתחל ועד כלה, ועל גליונותיו חדושיו והגהותיו. דפוס פפד"מ (תס"ב—תע"ד):

יד) **אלפסי** דפוס הראשון. ד' קושטא (רס"ט) (יקר המציאות מאד).

טו) ספר **דקדוקי סופרים**. מאיר העינים בנוסחות כ"י רבים.

טז) ספר **ערוך השלם** להרה"ג החכם מר **חנוך יהודה** ד"ר קאהוט ז"ל.

ועוד ספרים רבים כאלה שהיו לנו לעינים ולתועלת רבה במלאכתנו מלאכת שמים הזאת

ואלה **הספרים הנבחרים** אשר מהם נלקטו **תוספות אנשי שם** (הנ"ל אות ל"ד).

א) **לחם משנה** על משניות להג"מ משה ב"ר נח יצחק ליפשיץ ז"ל נדפס בקראקא שצ"ז בהסכמת המהרש"א והב"ח. ב) **עץ חיים** להר"י תאגיז ז"ל. ג) **באר אברהם ומי באר** להג"מ אברהם ב"ר חיים ליסקר ז"ל. ד) **לקט הקמח** להר"מ חאגיז ז"ל. ה) **קול הרמ"ז** להר"מ זכותא ז"ל. ו) **לחם משנה** להג"מ אורי פייווש חר' יוזביל האמילבורג ז"ל. ז) **הון עשיר** להג"מ עמנואל חי ריקי ז"ל. ח) **לחם שמים** ח"א להריעב"ץ ז"ל. ט) **לחם שמים** להג"ל ח"ב, **ומשנה להם** הוספות לח"א. י) **מים חיים** לבעה"מ ספר פרי חדש. יא) **פי שנים** פי' הרא"ש לסדר זרעים עם הרבה חדושים מהמו"ל ה"ר אלישע גאלִיקו ז"ל. יב) **בית דוד** להג"מ דוד קורינאלדי ז"ל. יג) **שושנים לדוד** להג"מ דוד פארדו ז"ל. יד) **אמתחת בנימין** להג"מ בנימין וואלף פרידבורג ז"ל. טו) **בני יששכר** להג"מ יששכר בער בן מהרש"ח ז"ל בעל נזירות שמשון. טז) **משנת חכמים** להג"מ משלם סקרעמניץ ז"ל. יז) **מי נפתוח** להג"מ יהודה ליב ערל ז"ל בעל אפיקי יהודה. יח) **מי נפתוח** חלק שני על אהלות נגעים ופרה כתב יד המחבר הנ"ל. יט) **כנסת ישראל** להג"מ גדליה ליפשיץ ז"ל. כ) **פאת השלחן** להג"מ ישראל משקלאב ז"ל בעל תקלין חדתין. כא) **נזיר שמשון** להג"מ יעקב שמשון סיניגא ז"ל. כב) **נמוקי הגרי"ב** להג"מ יהודה בכרך ז"ל. כג) **יין הרקח** להג"מ שמחה יואל הכהן ז"ל. כד) **שש המערכת** להג"מ שמעון ל"ש ז"ל. כה) **רץ למשנה** להג"מ צבי הירש ב"ר וואלף ז"ל אבד"ק עקצין. כו) **תא הרצים** להג"ל. כז) **משנת ר' נתן** להג"מ צבי אויערבאך ז"ל. כח) **לקוטי המשנה** להג"מ שרגא פייווש פרענקיל ז"ל בעל ס' ציון לדרש. כט) **קול סופר** להג"מ חיים סופר ז"ל בעהמ"ח ס' מחנה חיים. ל) **זכרון יהודה** להג"מ יהודה זונדיל ב"ר נחמיה ז"ל. לא) **אומץ יוסף** להג"מ יוסף יהודה ז"ל דיין דק"ק ברעסלויא. לב) **זרע קודש**. לג) **עת להננה**. לד) **אמרות טהורות**. שלשתם להר"ש פריינד ז"ל.

ומלבד כל אלה נאספו אליו פנינים יקרים מהרבה מפרשי הש"ס בבלי וירושלמי, ומפרשי הרמב"ם והטור והש"ע.

ראשי תבות בשנויי נוסחאות.

ד"ו דפוס וויניציא. **ד"ס** דקדוקי סופרים. **ד"נ** פי' מעד"כ. **ד"פ** משניות עם פי' התוי"ט דפוס ראשון, דפוס פראג (שע"ה). **ד"ק** דפוס קושטנטינא (רי"ף). **ד"ק** משניות עם פי' התוי"ט דפוס שני, דפוס קראקא (נדפס ג"כ ע"י המחבר תוי"ט עם הוספות). **ד"ר** דפוס ראשון. **ד"ש** דפוס שאלוניקי (גמרא). **ד"ש** דפוס שונצינו. **כי"א** כתב יד אוקספורד (גמרא). **כי"ה** כ"י המבורג (גמרא). **כי"ל** כ"י לונדון (גמרא). **כי"מ** כ"י מינכען (גמרא). **כי"פ** כ"י פלורינץ (גמרא). **כי"פ** כ"י פאריז (גמרא). **כי"ק** כ"י קעמברידזש הוא ספר המשניות שנדפס בקעמברידזש מהכ"י המונח שם באוצר הספרים. **במ"ס**, מתניתא דתלמודא דבני מערבא. הכ"י הזה הובא מארץ הקדם ויש ראיות מוכיחות שהכ"י הזה היה לפני הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל המובא בספר מלאכת שלמה. **כי"ר** כ"י רומא (גמרא). **משב"ב** משנה שבבבלי (דפוס ראם). **משבי"ר** משנה שבירושלמי (דפוס וויניציא). **משד"נ** (או ד"נ) משניות דפוס נאפולי. (הוא הדפוס הראשון של המשניות עם פי' הרמב"ם. שנת רנ"ב). **משד"פ** משניות ד' פיזרו: **משדנ"פ** משניות ד' נאפולי ופיזרו: **צה"מ** ציון המשנה (שבבבלי או שבירושלמי). **ש"נ** שנויי נוסחאות.

פתח התיבה

והוא לזה ראשי התיבות שבסדר זה. מסודרים על פי **א. ב.** אמנם ידוע להוי כי כל ראשי תיבות שתחלתן אחת או שתים מאותיות השימוש. כמו **ב. ד. ה. ו. כ. ל. מ. ש.** לא יבקשו ולא ימצאו בסדר האות השמושי. ויבוקש הדבר וימצא כתוב. בהאות השרשיי הראשון כי שם ביתו. למשל. במלת **דבלא"ה** לא ימצא באות **ד'** רק יסיר הד' שהוא אות השמוש. ויחפש וימצא באות **ב'**. ולמראה עיניו ישפוט. שרצוני לומר **דבלאו הכי**. וכן בכל דבר וענין.

א א' אחד. א"א אי אפשר. אין אומרים. אי אמרת. אבדל"ש אין בו דעת לישאל. אה"ט או אהט"ו אב הטומאה. אה"מ אהל המת. אובומ"ש או אומ"ש או אומש"ק אוכלין ומשקין. או"כ אדם וכלים. א"ח אין חוששין. אינו חייב. אח"כ אחר כך. אח"צ אינו חוצץ. א"י אינו יודע. או"י אומן יוסף. אי"ל אין לומר. אילה"ק אין להקשות. א"ב אם כן. אכ"ל איכא למימר. א"ל אומרים לו. אמרו לו. אל"כ אם לא כן. אלת"ה אי לא תימא הכי. אמה"ח אבר מן החי. אממ"ס או אמחמ"ס אינו מחזיק מ' סאה: אמחט"ו או אמחוט"ו אין מחזיקין טומאה. אמ"ט אינו מטמא. אמ"ט אמרות טהורות. אמת"ב אמתחת בנימין. אמ"צ אינו מצטרף. אמק"ט אינו מקבל טומאה. א"נ אי נמי. אי נימא. אינו נאמן. א"ע את עצמו. אע"ג אף על גב. אע"כ אלא על כרחך. אעפ"י אף על פי. אפ"ה אפילו הכי. א"צ אינו צריך. אשאמק"ט אשאינו מקבל טומאה.

ב באה"מ באהל המת. בא"י בארץ ישראל. באינו יודע. ב"א באר אברהם. ב"ד בית דוד. בי"ש בני יששכר. בית שאול. בא"צ ב' אצבעות. באינו צריך. ב"ב בבא בתרא. בב"א בבת אחת. בבי"א במהרה בימינו אמן. בד"א במה דברים אמורים. בדבר אחד. בדל"ש בו דעת לשאל. בהמ"ק בית המקדש. בו"ת בנו ותלמידו. בה"ב בית הבליעה. ביהב"ד בית הבד. ביוה"כ ביום הכפורים. בי"ס בית סאה. ביה"פ בית הפרס. ביה"ש בין השמשות. בל"ז בלא זה. בלא"ה בלאו הכי. בל"כ בא לכאן. במע"ש במעשר שני. במ"א או במק"א במקום אחר. במקום אחד. ב"נ בן נח. בנ"א בני אדם. בנוסחא אחרינא. בס"פ בסוף פרק. ב"ב או בעה"ב בעל הבית. בע"ב בעל בית. בעוב"ש בעור ובשר. בפ"א בפעם אחר. בפעם אחד. בפ"ע בפני עצמו. ב"ק או בי"ק בית קבול. ב"ק בבא קמא. ברו"ט ברום טפח. ברוה"ק ברוח הקודש. ב"ש ב' שערות. בית שמאי. בשע"צ בשער צהוב. בת"ר בתר רובא:

ג גא"צ ג' אצבעות. ג"ט ג' טפחים. גטעג"ט ג' טפחים על ג' טפחים. ג"י ג' ימים. ג"כ גם כן. ג"ל ג' לוגין. גע"ג ג' על ג'. געגא"צ ג' על ג' אצבעות. ג"ש ג' שנים. גזירה שוה.

ד ד"א דבר אחר. דבר א'. ד' אמות. דף א'. דאו' דאורייתא. דאמ"ק דאינו מקבל. ד"א דפוס אמשטרדם. ד"ב ד' באסיליאה. ד"ו ד' ווינציא. דו"ב ד' ווינציא ובאסיליאה. ד"מ ד' מנטובה. ד"נ ד' נאפולי. ד"ס דקדוקי סופרים. ד"פ ד' פראג. ד"ק ד' קראקא. דבכ"ח דבכלי חרס. דבכה"ג דבכהאי גוונא. דב"מ דבבא מציעא. ד"ה דברי הכל. דבור המתחיל. דף ה'. ד"ו דף ו' וכו'. ד"ט ד' טפחים. ד"י ד' ימים. דל"ש דעת לשאל. דלא שייך. דלא שכיח. דמדא"צ דמדאינו צריך. דמדאמ"צ דמדאינו מצטרף. דמ"ר ד' מראות. ד"ס דברי סופרים. דעק"ל דעוד קשיא לי. ד"ת דין תורה. דברי תורה:

ה ה"א הלכה א'. ה"ב הלכה ב' וכו'. ה"ה הרי הוא. הוא הדין. הלכה ה'. הו"א הוה אמינא. הו"ל הוה ליה. הול"ל הוה ליה למימר. הו"ע הון עשיר. ה"ט היינו טעמא. ה' טפחים. הלממ"ס או הלמ"ס הלכה למשה מסיני. ה"מ הני מילי. הומ"ל הוה מצי למימר. ה"נ הכי נמי. הע"ש הערב שמש. הערב שמשן. ה"פ הכי פירושא. הכי פריך. ה"ק הכי קאמר. הר"ב הרב רבינו ברטנורא:

ו ובזא"ז ובזה אחר זה. וביה"ח ובימות החמה. וביה"ג ובימות הגשמים. וב"כ וב' כרעים. ובכ"ש ובכל שהוא. ו"ב ווינציא באסיליאה. והנ"מ והני מילי. ובעז"נ ובעזרת נשים. ו"ט ו' טפחים. ויק"ט ויקבל טומאה. וי"א ויש אומרים. וכ"ה וכן הוא. ול"נ ולי נראה. ול"ק ולא קשיא. ולא קאמר. ולרמל"מ ולרבינו משנה למלך. ולרכ"מ ולרבינו כסף משנה. ולפמ"ש ולפי מה שכתבתי. ולפי מה שכתב. ול"א ולא אמרינן. ול"ג ולא גרס. ולא גזרינן. ומש"ה ומשום הכי. ומדהו"ל ומדהוה ליה. ונ"מ ונפקא מינה. ונמ"ל ונעשה מלאכתנו. וצ"ע וצריך עיון. וק"ו וקל וחומר. וק"ט וקבל טומאה. וקבלת טומאה:

ז זא"ז זה אצל זה. זב"ז זה בזה. ז"ט ז' טפחים. ז"י ז' ימים. זרע יצחק. זכרון יהודה. ז"ק זרע קדש. זכנ"ז זה כנגד זה. ז"ל זה לשונו. זכרונו לברכה. זל"ז זה לזה. זמ"ז זה מזה. ז"נ ז' נקיים. זע"ז זה על זה:

ח ח"א ח' אמות. ח"ג חצי גרים. ח"ל חוצה לארץ. חצ"פ או חצפ"ר חצי פרס. חרא"ב חזרת ראשי אברים. ח"נ חזון נחום. חרד"ן חריפותא דנהרדעא. ח"ש חצי שיעור. חצ"ט חצי טפח. חשו"ק חרש שוטה וקטן:

ט טבו"י טבול יום. טואו"כ טומאת אוכלין. טו"ז טומאת ז'. טו"מ טומאת מת. טוה"ג טומאת הגוף. טו"ח טומאה חמורה. ט"ז טמא ז'. טטו"ז טמא טומאת ז'. טטו"ע טמא טומאת ערב. ט"מ טמא מת. טומ"י טומאה ישנה. ט"ס טעות סופר. טע"ט טפח על טפח. טו"ע טומאת ערב. טו"ק או ט"ק טומאה קלה. טומ"צ טומאה צרעת:

י י"א יש אומרים. יבדל"ש יש בו דעת לשאל. יב"נ יהושע בן נון. יה"ר יין הרקח. יוה"כ יום הכפורים. יח"א י"ח אמות. י"ט י' טפחים. יי"נ יין נסך: י"ל יש לומר. יע"ש יעיין שם.

כ כ' כתב. כ"א כל אחד. כי אם. כבאבדל"ש כבאין בו דעת לשאל. כבעוב"ש כבעור ובשר. כ"ה כן הוא. כולה האי. כה"ג כהאי גוונא. כהן גדול. כ"ז כל זה. כל זמן. כזבבאכ"פ כזית בכדי אכילת פרס. כ"ח כלי חרס. כי"ב כיוצא בו. כ"כ כן כתב. כמו כן. כ"מ כלי מתכות. כנ"י כנסת ישראל. כנ"ל כך נראה לי. כנזכר לעיל. כספ"א כסוף פרק א'. כספ"ב כסוף פרק ב'. כ"ע כלי עץ. כולי עלמא. כע"ו כלי עור. כעל"פ כולי עלמא לא פליגי. כ"פ כי פליגי. כמה פעמים. כפ"א כפרק א'. כפ"ב כפרק ב' וכו'. כצ"ל כך צריך לומר. כרפ"א כריש פרק א'. כרפ"ב כריש פרק ב'. כ"ש כל שהוא. כל שכן.

ל ל"א לישנא אחרינא. לא אמרינן. ל"ג לא גרסינן. לא גזרי'. ל"ד לאו דוקא. לא דמי. לה"ז לשון הזהב. לה"מ לקוטי המשנה. לה"ק לקט הקמח. לח"מ לחם משנה. לח"ש לחם שמים. לה"ר לשון הרע. לכ"א לכל אחד. לכה"פ לכל הפחות. ל"ל למה לי. ל"מ לא מבעי. לולא מסתפינא. למ"ד למאן דאמר. ל"נ לשון נקבה. לי נראה. ל"פ לא פליג. לפ"ז לפי זה. לפע"ד לפי עניות דעתי. לפמ"ש לפי מה שכתבתי. לק"ט לקבל טומאה. ל"ש לא שנא. לא שייך. לא שכיח. לת"מ לא תתן מכשול:

מ מ"א משנה א'. מקום אחר: מאהט"ו מאב הטומאה. מ"ב משנה ב'. מ"ד משנה ד' וכו'. מאן דאמר. מדא"א מדלאי אפשר. מדה"ל מדהוה ליה. מדכ"כ מדכתב כן. מדל"ק מדלא קאמר. מדטבו"י מדטבול יום. מד"ס מדברי סופרים. מה"ת מן התורה. מה"ט מהאי טעמא. מחטו"מ או מחזט"ו מחזיקין טומאה. מ"ט מאי טעמא. משנה ט'. מב"ש מכל שכן. מ"מ מכל מקום. ממ"נ ממה נפשך. מנ"ל מנא לן. מס"ס מחזיק מ' סאה. מ"ס מ' סאה. מר סבר. מע"ש מעשר שני. מעל"ע מעת לעת. מצ"ע מצד עצמו. מק"ט מקבל טומאה. מק"א מקום אחר. מ"ב מי באר. מ"ח מים חיים. מלה"ר מלא הרועים. מל"ח משנה לחם. מ"נ מי נפתוח. מ"ר משנת רב. מר"ן משנת ר' נתן. מש"ח משנת חכמים. מ"ש מאי שנא. מה שכתב. מוצאי שבת. מש"ה משום הכי. משא"כ מה שאין כן. משכו"מ משכב ומושב. משכח"ל משכחת לה. מז"ט מז' טפחים:

נ נמ"ל נגמר מלאכתו. נו"נ נושא ונותן. נוקם ונוטר. נז"ש נזיר שמשון. נט"י נטילת ידים. נ"ל נראה לי. נ"מ נפקא מינה. נכסי מלוג. נע"נ נ' על נ':

ס ס' ספק. ס"ד סלקא דעתך. סד"א סלקא דעתך אמינא. ס"ט ספק טומאה. סי' סימן. סי"ט או סיט"ז סימן טומאה. ס"ל סבירא ליה. ס"ס סוף סוף. ספק ספיקא. ספ"א סוף פרק א'. ספ"ב סוף פרק ב'. ס"פ סוף פרקין:

ע ע"א עד אחד. ענין אחר. ע"ג על גבי. עגא"צ על ג' אצבעות. עג"ט על ג' טפחים. עו"ב עור ובשר. ע"ז עבודה זרה. על זה. ע"ח עץ חיים: על"ח עת לחננה. עטק"ו על טהרת קודש. עו"ט עוף טהור. ע"י על ידי. על ידו. עי"ז על ידי זה. עכ"ל עד כאן לשונו. עכ"פ על כל פנים. ע"כ על כן. עד כאן. על כרחך. עכלה"ט עד כאן לשונו הטהור. ע"מ על מנת. עדל"ת עשה דוחה לא תעשה. עמ"ח על מחנה. עמונמ"ל עמוד ונעשה מלאכתנו. עמ"ש עיין מה שכתבתי. עיין מה שכתב. ע"פ על פי. על פני. עפ"א עיין פרק א' וכו'. ע"ר עטרת ראשי. ע"ט על טהרת. ערכ"מ עיין רבינו כסף משנה:

פ פ"א פרק א'. פירש אחר. פעם אחד. פ"ט פותח טפח. פרק ט'. פי' פירוש. פ"ק פרק קמא. פה"ש פאת השלחן. פר"ח פרי חדש. פ"ש פי שנים:

צ צ"א צד אחד. צד אחר. צמ"פ צמיד פתיל. צמו"פ או צמופ"ש צמר ופשתן. צ"ע צריך עיון. צ"צ צמח צדק.

ק ק' קשה. קא' קאמר. ק"א ק' אמה. קו' קושיא. ק"ו קל וחומר. ק"ט קבל טומאה. קיי"ל קיימא לן. קמ"ל קא משמע לן. ק"ס קול סופר. ק"ק קדשי קדשים. קרוג"ב קרחת וגבחת. ק"ש קריאת שמע:

ר רא"ב ראשי אברים. רב"א או רבא"ו רבינו אלי' ווילנא. ר"ה רשות הרבים. רה"י רשות היחיד. רי"ב ר' יהודה בכרך. רל"מ רן למשנה. רמ"ז ר' משה זכותא. רש"ש ר' שמואל שטראשון. רמ"ל רבינו משנה למלך. ר"מ ור"ב רוב מנין ורוב בנין. ר"פ ריש פרק. ריש פרשה. רתוי"ט רבינו תוספות יום טוב. ר"י ר' יהודה. ר' יוסי. ריב"נ רבי יוחנן בן נורי:

ש שבעוב"ש שבעור ובשר. שבא"י שבארץ ישראל. שבכ"ח שבכלי חרס. שהכ"ח שהכלי חרס. שה"מ שם המערכת. ש"ל שושנים לדוד. ש"ז שכבת זרע. שחו"מ שחין ומכוה. ש"ל שער לבן. שלכה"ט שלא כנגד הטומאה. שלכ"ס שלא כסדרן. ש"מ שמע מינה. שמד"ס שמדברי סופרים. שע"צ שער צהוב. שע"ש שער שחור. שפ"נ או שפהנ"ד שפופרת הנוד. שפי' שפירש. שלב"ז שלא בזמנה.

ת ת"ח תלמיד חכם. תוי"ט תוספות יום טוב. תה"ר תא הרצים. ת"כ תורת כהנים. ת"ק תנא קמא. ת"ל תלמוד לומר. תהלה לאל. תיפוק ליה:

אליכם אישים אקרא

דרשו מעל סדר זרעים. וקראו בהקדמת מחבר (תוספות יום טוב). והתבוננו מה ראה על ככה. ומה הגיע אליו לחברם. וממנה יודעו דרכיו והתועליות הנמשכות מהם. והיה אך למותר להדפיס שנית ההקדמה ההיא. אבל ראיתי כי טוב לעורר הלבבות ולהזכירם בזכרון טוב התפלות שתוברו לה יחדיו מרבי נחוניא בן הקנה לכל באי בית המדרש. בכניסתו וביציאתו. ואלו הן:

בכניסתו מהו אומר

יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי. שלא יארע דבר תקלה על ידי. ולא אכשל בדבר הלכה. וישמחו בי חבירי. שלא אומר על טמא טהור. ולא על טהור טמא. ולא על מותר אסור. ולא על אסור מותר. ולא יכשלו חבירי בדבר הלכה ואשמח בהם:

ביציאתו מהו אומר

מודה אני לפניך ה׳ אלהי. ששמת חלקי מיושבי בית המדרש. ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאני משכים והם משכימים. אני משכים לדברי תורה. והם משכימים לדברי׳ בטלים. אני עמל והם עמלים. אני עמל ומקבל שכר. והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים. אני רץ לחיי העולם הבא. והם רצים לבאר שחת. שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם. ואני אבטח בך:

ואחר שעקר למוד המשנה הוא מחצות הלילה. כמו שמבאר בס"ד הכל באריכות בסוף הספר. ראיתי להציג לפני כל מעיין בספר משניות זה. סדר הברכות. כאשר הם בטוא"ח סימן מ"ו. למען יהיו לזכרון בין עיניו לברך תחלה:

ברכות התורה

ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה. והערב נא ה׳ אלהינו את דברי תורתך בפינו. ובפיפיות עמך בית ישראל. ונהיה אנחנו וצאצאינו. וצאצאי צאצאינו. וצאצאי עמך בית ישראל. כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה: ברוך אתה ה׳ המלמד תורה לעמו ישראל:

ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם. אשר בחר בנו מכל העמים. ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה ה׳ נותן התורה:

כתוב בספר שני לוחות הברית דף קפ"ג ע"ב ובספר תוצאות חיים דף ה׳ וזה לשונו כשפותח הספר [ללמוד בו] יאמר:

הנני רוצה ללמוד כדי שיביאני תלמוד זה לידי מעשה. ולידי מדות ישרות. ולידי ידיעת התורה. והריני עושה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. בשם **יהוה** ובשם **אדני** מתיחדים **יאהדונה״י** על ידי הנעלם (בדחילו ורחימו):

מצאתי כתוב לומר קודם הלמוד כל זה ויועיל להציל מטעות בעזרת הש"י:

יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה ח"ו וישמחו בי חבירי. שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא. ולא על מותר אסור. ולא על אסור מותר. ולא יכשלו חבירי בדבר הלכה. ואשמח בהם:

יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו שתאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות הן בדיני איסור והיתר הן בדיני ממונות הן בהוראה. או בלימוד. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך: ומה ששגיתי כבר העמידני על האמת כי ה׳ יתן חכמה מפיו דעת ותבונה:

יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב צור תעודה חתום תורה בלמודי (כל זה יאמר ג"פ ישר והפוך):
ברוך אתה ה׳ למדני חקיך (ג"פ ישר והפוך): בחקתיך אשתעשע לא אשכח דברך (ג"פ ישר והפוך):

שיר המעלות הנה ברכו את ה׳ כל עבדי ה׳ העומדים בבית ה׳ בלילות שאו ידיכם קודש וברכו את ה׳ יברכך ה׳ מציון עושה שמים וארץ:

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ליחד י"ה בו"ה בשם כל ישראל הריני רוצה ללמוד כדי שיביאני התלמוד לידי מעשה ולידי מדות ישרות ולידי ידיעת התורה: (ואח"כ יאמר י"פ) זכר דבר לעבדך על אשר יחלתני.

תפלה על הנפטר אחר הלמוד

אָנָּא יְיָ מָלֵא רַחֲמִים אֲשֶׁר בְּיָדְךָ נֶפֶשׁ כָּל חָי וְרוּחַ כָּל בְּשַׂר אִישׁ. יִהְיֶה נָא לְרָצוֹן לְפָנֶיךָ תּוֹרָתֵנוּ וּתְפִלָּתֵנוּ בַּעֲבוּר נִשְׁמַת (פלוני או פלונית) וּגְמוֹל נָא עִמָּהּ בְּחַסְדְּךָ הַגָּדוֹל לִפְתּוֹחַ לָהּ שַׁעֲרֵי רַחֲמִים וָחֶסֶד וְשַׁעֲרֵי גַן עֵדֶן וּתְקַבֵּל אוֹתָהּ בְּאַהֲבָה וּבְחִבָּה וּשְׁלַח לָהּ מַלְאָכֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים וְהַטְּהוֹרִים לְהוֹלִיכָהּ וּלְהוֹשִׁיבָהּ תַּחַת עֵץ הַחַיִּים אֵצֶל נִשְׁמַת הַצַּדִּיקִים וְהַצַּדְקָנִיּוֹת חֲסִידִים וַחֲסִידוֹת לֵהָנוֹת מִזִּיו שְׁכִינָתְךָ לְהַשְׂבִּיעָהּ מִטּוּבְךָ הַצָּפוּן לַצַּדִּיקִים. וְהַגּוּף יָנוּחַ בַּקֶּבֶר בִּמְנוּחָה נְכוֹנָה בְּחֶדְוָה וּבְשִׂמְחָה וְשָׁלוֹם כְּדִכְתִיב יָבֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם הוֹלֵךְ נְכֹחוֹ. וּכְתִיב יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם. וּכְתִיב אִם תִּשְׁכַּב לֹא תִפְחָד וְשָׁכַבְתָּ וְעָרְבָה שְׁנָתֶךָ. וְתִשְׁמוֹר

לזכר

אוֹתוֹ מֵחִבּוּט הַקֶּבֶר וּמֵרִמָּה וְתוֹלֵעָה וְתִסְלַח וְתִמְחוֹל לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טּוֹב וְלֹא יֶחֱטָא וּזְכוֹר לוֹ זְכִיּוֹתָיו וְצִדְקוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה וְתַשְׁפִּיעַ לוֹ מִנִּשְׁמָתוֹ לְדַשֵּׁן עַצְמוֹתָיו בַּקֶּבֶר מֵרֹב טוּב הַצָּפוּן לַצַּדִּיקִים דִּכְתִיב מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִּירֵאֶיךָ וּכְתִיב שֹׁמֵר כָּל עַצְמוֹתָיו אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִשְׁבָּרָה וְיִשְׁכּוֹן בֶּטַח בָּדָד וְשַׁאֲנָן מִפַּחַד רָעָה וְאַל יִרְאֶה פְּנֵי גֵיהִנֹּם וְנִשְׁמָתוֹ תְּהֵא צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים וּלְהַחֲיוֹתוֹ בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים עִם כָּל מְתֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים אָמֵן:

ולנקבה

אוֹתָהּ מֵחִבּוּט הַקֶּבֶר וּמֵרִמָּה וְתוֹלֵעָה וְתִסְלַח וְתִמְחוֹל לָהּ עַל כָּל פְּשָׁעֶיהָ כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טּוֹב וְלֹא יֶחֱטָא וּזְכוֹר לָהּ זְכִיּוֹתֶיהָ וְצִדְקוֹתֶיהָ אֲשֶׁר עָשְׂתָה וְתַשְׁפִּיעַ לָהּ מִנִּשְׁמָתָהּ לְדַשֵּׁן עַצְמוֹתֶיהָ בַּקֶּבֶר מֵרֹב טוּב הַצָּפוּן לַצַּדִּיקִים דִּכְתִיב מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִּירֵאֶיךָ וּכְתִיב שֹׁמֵר כָּל עַצְמוֹתָיו אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִשְׁבָּרָה וְתִשְׁכּוֹן בֶּטַח בָּדָד וְשַׁאֲנָן מִפַּחַד רָעָה וְאַל תִּרְאֶה פְּנֵי גֵיהִנֹּם וְנִשְׁמָתָהּ תְּהֵא צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים וּלְהַחֲיוֹתָהּ בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים עִם כָּל מְתֵי עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים אָמֵן:

פתיחה לסדר נשים

תוספת יום טוב

סדר נשים סידר אחר סדר מועד. כדאסמכוהו אקרא והיה אמונת עתך חוסן. וכבר דברתי בזה בפתיחה. וכתב הרמב"ם ראה להקדים דיני נשים לדיני נזיקין כדי ללכת אחרי הכתוב שנא' כי ימכור איש את בתו לאמה. וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה. ואח"כ כי יגח שור את איש. ובשביל זה הקדים סדר נשים על סדר נזיקין :

מסכת יבמות. כתב הרמב"ם התחיל במסכת יבמות. והטעם שהצריכהו להתחיל ביבמות. ולא התחיל במסכת כתובות. ועיון השכל נותן שהיתה ראויה להקדים. אבל עשה זה מפני שהנשואים הוא דבר עומד ברשות אדם ורצונו. דאין לב"ד לכוף אדם עד שישא אשה. אבל היבום הוא מוכרח לעשותו ולומר לו או חלוץ או יבם וההתחלה בדברים המוכרחים הוא הנכון והראוי מן הדבר שאינם מוכרחים ועל כן התחיל ביבמות. וסידר אחר כך כתובות עכ"ל. ואע"ג דאמר רב הונא בפ"ק דקדושין דף כ"ט בן כ' ולא נשא כל ימיו בהרהור עבירה וכן תנא דבי ר"י עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה כיון שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו לא משמע ליה להרמב"ם שמפני כן יכפוהו הב"ד דא"כ ה"ל למתני בהדיא כופין אותו וכן בפט"ו מהל' אישות שהעתיק דברים אלו. לא ביאר בהם שיכופו אותו. אבל הרא"ש בספ"ו דיבמות כתב שאינו נכון ברווק שעברו עליו כ' שנה ואינו רוצה לישא אשה שיכפוהו ב"ד לישא לקיים פריה ורביה כמו שאר מצות עשה שמכין אותו עד שתצא נפשו ע"כ ואפשר לי לומר כיון דתניא התם בקדושין לעיל מהך ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ומצינו בפ"ו דיבמות דף ס"ג בבן עזאי שחשקה נפשו בתורה ולא נשא כל ימיו. וגמרא ולא פסיקא כפייה זו. דדילמא חשקה נפשו בתורה כבן עזאי. א"נ דגי' הרא"ש כגי' התוס' בסוף מ"ק [כ"ח ע"ב ד"ה בלע] דגרסי מועד קטן בסוף סדר מועד וכתבו דמש"ה מתחיל סדר נשים ביבמות. כדי להסמיך פורענות לפורענות. ועוד נראה לי טעם שהקדים מסכת יבמות לפי שבה נתפרשו האסורים לבא בקהל וזה ראוי להקדים לדיניה אישות [ולי נראה לתת עוד טעם טוב. שהקדים מסכת יבמות לפי שהיבום לקיים שתי מצות. אחת היא להקים זרע לאחיו. ואחת לקיים מצות פריה ורביה ומקרא מלא טובים השנים מן האחד. כל"ל וק"ל] :

חמש עשרה נשים פרק א יבמות

חמש

חמש עשרה נשים° א) פוטרות צרותיהן ב) וצרות צרותיהן ג) מן החליצה ומן היבום עד סוף

ר"ע מברטנורה

פרק א **א חמש** עשרה נשים פוטרות צרותיהן. שאם היתה אחת מהן נשואה לאחיו ולו שתי נשים ומת בלא בנים שתיהן פטורות שנאמר (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה שאין תלמוד לומר עליה אלא ללמדך שאפילו יבמתו שנאמר בה (דברים כ"ה) יבמה יבא עליה אם היא אשה אל אחותה לא תקח והוא הדין לשאר עריות שיש בהן כרת. ואין לי אלא היא צרתה

מנין

תוספת יו"ט

פרק א **א חמש** עשרה נשים פוטרות וכו'. מנינא דהכא וכן דסיפא הרי אלו וכו'. למעוטי צרת איילונית שהכיר בה או צרת קטנה ממאנת ביבם °גזירה משום צרת בתו ממאנת או צרת מחזיר גרושתו. גמרא. וכתבו התוס' דהיינו טעמא דתני נשים ולא עריות כדתני בסיפא דאי הוי תני עריות הוה משמע דלמעוטי עריות דלא קחשיב קאתי: פוטרות. לא תני אוסרות אף על גב דודאי אסורה איכא ליבם. ולחלוץ נמי שייך למיסר שאם אתה אומר חולצת אתי למימר דתתיבם אלא משום שכיון דבמקום מצוה הוא דאסורה ושלא במקום מצוה כגון נכרי שנעשה חתנו ולו אשה אחרת ומת מותרת אשתו לחמיו כדתנן במשנה ג' משום הכי תני פוטרות ולא אוסרות דאי תני אוסרות משמע שהבת אוסרתה עליו ליקח והוא הדין שלא במקום מצוה: פוטרות צרותיהן. °דאילו הן עצמן דפטורות מלתא דפשיטא ולא אצטריך למתני דודאי דלא אתי עשה דיבום ודוחה לא תעשה שיש בו כרת והא דכתב עליה כדפירש הר"ב משום דרשא דלצרור הוא דאצטריך ליה. גמרא דף ח'. ומ"ש הר"ב והוא הדין לשאר עריות דאמר קרא (ויקרא י"ח) כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הוקשו כל העריות כולן להדדי. גמרא שם. ומ"ש הר"ב צרת צרתה מנין תלמוד לומר לצרור וכו' התורה ריבתה צרות הרבה גמרא דף י"ג: מן החליצה. שנאמר (דברים כ"ה) ועלתה יבמתו השערה וגו' מאן יבמי וגו' וחלצה כעלו כל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה אלא תפטר כמ"ש הר"ב במשנה י' פרק ד': ומן היבום. להכי לא סגי ליה למתני מן החליצה לחודיה לאשמועינן דמצות חליצה קודמת. גמרא [דף ג.] ואע"ג דמשנה שלימה היא סוף פרק קמא

דבכורות

ציונים

פ"א א חמש עשרה ג' ע"א יבו' שקלים פ"ג ה"א. ת"כ קדושים פ"א בספרי תנא פ' לפ"ח. מיי' פ"ו מה' יבום ה"י"ד סמ"ג ע' נ"א טוש"ע אה"ע סי' קע"ג סעי' א' :

תוספות חדשים

פ"א א תוי"ט ד"ה ומן היבום כו' חליצה קודמת. גמרא. דהשתא דקתני תרווייהו ותני חליצה ברישא משמע דחליצה קודמת אבל אי לא הוי תנא אלא חליצה לחוד לא משמע מידי. (תוס') :

תוספות רע"ק

פ"א [אות א] במשנה חמש עשרה נשים. לדעת הפוסקים שכתבתי בגליון פ"א מ"ב דסוטה, דסוטה ודאי היא וצרתה פטורים. הא דלא חשיב הבא סוטה, היינו משום דלא משכחת לה בצרת צרה: גמרא דף ג' ע"ב: [אות ב] תוי"ט ד"ה מ"ו. גזירה משום צרת. היינו דצרת ממאנת אסורה ליבם משום גזירה דצרת בתו ממאנת דאסורה כיון דלא מיאנת בחיי בעלה כמ"ש תוי"ט במשנה ב'. ואולם אף דגם רש"י פי' כן בסוגיא (דף ג' ב') דבא למעוטי דאף דאסורה ליבום מ"מ בעי חליצה, מ"מ קשה לי הא להדיא מסקי' להלכה די"ב ב' דצרת ממאנת מותרת ליבום וא"כ בא למעט דאף דהממאנת אסורה ליבום מ"מ צרתה מותרת וצ"ע : [אות ג] בתוי"ט ד"ה פוטרות דאלו הן עצמן, כך משני רבא בסוגין ד' ח' דערוה עצמה ל"צ קרא וכתבו תוס' וא"ת והא איצטריך להיכא דנשא מת ומת ואח"כ נשא חי דלא נימא הואיל ואשתרי אשתרי. וי"ל דרבא לית ליה דעולא וס' דביאה במקצת ל"ש ביאה. ובטורי אבן מגילה דף ג' ד"ה ולאחותו כ' לדחות דברי תוספות דמשמעות הסוגיא בזבחים דף ל"ב דרבא ס"ל דביאה במקצת ש"ב אלא דמעיקרא ליתא לקושית תוספות דהא להדיא מבואר בזבחים שם דרבא ס"ל דבהיתירא לא אמרינן הואיל והותרה הותרה. ולענ"ד במחכ"ת אין אלו אלא דברי תימה דאם יסבור רבא דביאה במקצת ש"ב יקשה קושית הש"ס אההיא דמצורע שראה קרי הא עשה שיש בו כרת הוא ושינויא דעולא הואיל והותרה ליתא לרבא דבמצורע דהיתירא הא ל"א הואיל והותרה. ומוכח ודאי דרבא ס"ל ל"ש ביאה. וקושיתו על קושית תוס' דלהדיא ס"ל לרבא דבהיתירא ל"א הואיל והותרה. אינו מבואר שם להדיא כן אלא דעל מה דאמר אביי דדוקא בהיתירא אמרינן הואיל והותרה אבל בדיחוי ל"א הואיל ונדחה ועל זה אמר רבא דאיפכא מסתברא היינו דאדרבה אם יש מקום לחלק

יכין — תפארת ישראל — יכין

פרק א א) דכ"א עריות אסורות מדאורייתא, ו' מהן אי אפשר שיכנסו לאחיו מאביו, דאסורות לו, והן הנזכרים להלן במ"ג, וט"ו הנשארות הן שנשנו כאן: ב) דכנסאת א' מהן לאחיו, ולו ג"כ אשה אחרת, ומת בלא בנים, ואין לו אח אלא זה שאחת עליו ערוה, שתיהן פטורות מחליצה ומיבום ממנו: ג) שאם היה לו עוד אח אחר שאינן קרובות לו, ונתיבמה לו צרת הערוה, ולו עוד

אשה

אור גדול

פרק א א בתוי"ט ד"ה ובת בתו כו'. לכאורה אינו מספיק דהא בבת אשתו אף דתני בת אשתו אפ"ה תני בת בנה ברישא קודם בת בתה. ונראה דזהו גופיה הטעם דהתם אין טעם להתנא לשנות מהפסוק דהא בפסוק כתיב ג"כ בתה ואפ"ה כתב בת בתה ברישא ומש"ה שנה כן משא"כ בבתו דבתורה לא כתיב בתו וא"כ אית ליה טעם לשנות ממה שכתוב בתורה וכמ"ש התוי"ט מש"ה שינה וא"ש :

העולם ד) ואלו הן. בתו. ובת בתו. ובת בנו ה). בת אשתו. ובת בנה. ובת בתה ו). חמותו ז). ואם חמותו. ואם חמיו. אחותו מאמו. ואחות אמו. ואחות אשתו. °ואשת אחיו מאמו. ואשת אחיו שלא היה בעולמו ח). וכלתו י). הרי אלו פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום עד סוף העולם. וכולן ט) אם מתו י)

מנין ת"ל לגור לרת לרתה מנין ת"ל לגרור דמשמע לא תקח לא היא ולא לרתה ולא לרת לרתה: בתו ובת בתו וכו'. בבתו מאנוסתו וכן בת בתו ובת בנו דאילו בתו מאשתו היינו בת אשתו דכיון דכתיב (ויקרא י"ח) ערות אשה ובתה לא שנא הימנו ולא שנא מאיש אחר אבל בתו מאנוסתו לא נפיק מהאי קרא דאשה על ידי קדושין משמע אלא נפקא מערות בת בנך או בת בתך (שם): חמותו ואם חמותו ואם חמיו. כל אלו אסורות לו משום ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה ויש בכלל זה חמותו ואם חמותו ואם חמיו: אחותו מאמו. שנשאת לאחיו מאביו ומת וכן אחות אמו שאין יבום אלא באחיו מן האב דילפינן אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן מן האב אף על פי שאין מן האם הכא נמי לא שנא: ואשת אחיו מאמו. שמת ונשאה אחיו מאביו שהיא נכרית אצלו ומת בלא בנים ונפלה לפניו ליבום ואסורה לו לפי שהיתה תחלה אשת אחיו מאמו ואסורה לו עולמית דכתיב (שם) ערות אשת אחיך ודרשינן אחיך בין מן האב בין מן האם: ואשת אחיו שלא היה בעולמו. כגון ראובן שמת בלא בנים ונולד לו אח לאחר מיתה ושמו לוי ויבם שמעון את אשתו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים ונפלו שתיהן לפני לוי שתיהן פטורות לפי שאשת ראובן שנשאת לשמעון אסורה ללוי בכרת לפי שמיעטה הכתוב מיבום מלוי °שנאמר (דברים כ"ה) כי ישבו אחים יחדיו שהיתה להם יבימה אחת בעולם הלכך כשמת ראובן נאסרה על לוי איסור עולם כאשת אח שיש לו בנים ואף ע"פ שעתה נפלה מכח נשואי שמעון שהיה בעולמו אסורה לו מחמת ראובן וכשם שהיא אסורה כך צרתה אסורה: וכלתו. שמת בנו ונשאה אחיו וכלתו אסורה עליו איסור עולם ואפילו אחר שמת בנו: וכולן אם מתו. כגון שמתה בתו קודם מיתת אחיו או שמיאנה

בו

דבכורות כבר כתבתי בריש ברכות בשם התוספות דרגילין המשניות לשנות בקולר אף למה שמפורש כבר ועיין במשנה ג' פרק י"א מ"ש שם בס"ד: בתו ובת בתו וכו'. פירש הר"ב דנפקא מערות בת בנך וגו' בק"ו דאם בת בנו אסור כ"ש בתו ועיין בגמרא פ"ט דסנהדרין דף ע"ו לענין אין עונשין מן הדין דהכא גלוי מלתא היא א"נ אתיא הנה הנה אתיא זמה זמה. ועי' מ"ש בריש ב"ק. והא דנקט סידרא דלא ככתוב. מפ' בגמ' דתנא קורבה [קורבה] נקט בתו בת בתו ובת בנו קרובי עצמו הן ואיידי דתנא ג' דורות למטה דידיה תנא נמי ג' דורות למטה דידה ואיידי דתנא ג' דורות למטה דידה תני נמי ג' דורות למעלה דידה ותנא אחותו ואחות אמו דקרובי עצמו ואיידי דאיירי באסור אחוה תנא אחות אשתו ובדין הוא דלקדמה לכלתו [דחמירא טפי א"נ הוה קורבה דעצמו] מקמי אשת אחיו שלא היה בעולמו [והוא הדין מקמי אשת אחיו מאמו] אלא איידי דאיירי באיסור אחוה תנא אשת אחיו שלא היה בעולמו והדר תנא כלתו. גמרא: ובת בתו ובת בנו. ובפרק ג' דכתובות וכן בריש פרק ט' דסנהדרין נסיב ליה נמי הכי ונראה לי טעמא דתנא [דאיידי] דאיירי בבתו ניחא ליה למנקט בתרה בת בתו אבל קרא דלא כתב בהדיא בתו ניחא ליה למנקט בת בנך ברישא דזכרים עדיפי: חמותו °שמת בעלה ונשאה אחיו ומת בלא בנים. רש"י. ומ"ש משום ערות אשה ובתה וכו' ויש בכלל זה חמותו וכו' עיין ריש פ"ט דסנהדרין: אחותו מאמו וכו'. פירש הר"ב שאין יבום אלא באחיו מן האב דילפינן אחוה אחוה מבני יעקב דכתיב הכא (שם) כי ישבו אחים והתם כתיב (בראשית מ"ב) שנים עשר עבדיך אחים [אנחנו] בני אבינו ולא ילפינן מלוט דכתיב (שם י"ג) כי אנשים אחים אנחנו דלהכי כתב רחמנא יחדיו. ואי כתב יחדיו לחוד הוה אמינא עד דמיחדו בהבא ואימא גמרא פ"ב ד' י"ז ע"ב: ואשת אחיו שלא היה בעולמו. פירש הר"ב כגון ראובן שמת וכו' ונולד לו וכו' ויבם שמעון וכו' וכפירש"י וכתבו המפרשים דלא נקטה בדיוקא אלא דבעי לפירושי לדברי הכל ומיהו אליבא דהלכתא קיי"ל כרבנן דפרק ב' [משנה ב'] דאסירא עליה בין שנולד ואחר כך יבם בין יבם ואח"כ נולד. כ"י. ומ"ש הר"ב שנאמר כי ישבו אחים יחדיו שהיתה להם

ישיבה

יכין תפארת ישראל יכין

אשה אחרת, ומת גם הוא בלי בנים, פטורות שתיהן מחליצה ומיבום מהאחד הג' שהיה לו קורבה בבית אח הראשון: ד) ר"ל אפילו לרת לרתה וכו': ה) הכך ג', בבתו ובנו מאנוסתו או מפותתו מיירי, דאלו מאשתו, היינו בת אשתו ובת בנה דהני להלן [ותנא קורבה קורבה נקט כרישא, בתו ובת בתו וכו', הן ג' דורות למטה דידי', והדר נקט נמי ג' דורות למטה דאשתו ואגבה נקט נמי ג' דורות למעלה דאשתו, חמותו ואם וכו'. דלמעלה דידיה אי אפשר דלנקט, דהרי כולן אסורות לאחיו, דמתני' אתיא כמ"ד אנוסת אביו אסורה. כר"ב מ"ג. והדר תנא ב' דורות באחוה דידיה, כאחות אמו ואחותו מאמו, והדר נקט חד אחות האסורה מקורבה דאשתו, והדר תנא ב' דורות באישות דקורבה דיליה, כאשת אחיו מאמו ואשת אחיו מאביו שלא היה בעולמו, ולבתר כולהו תנא כלתו, שהיא אישות של קורבה למטה דידיה]: ו) הקדים בת בנה לבת בתה, מדמוקדמין בקרא סוף פרשת אחרי, משא"כ ברישא מדאיירי בבת, הקדים נמי בת הבת לבת הבן: ז) שמת בעלה ונשאה אחיו מאביו [כך כתב רש"י, תיהו אפשר נמי לומר דמיירי שנשאה בתה מאחיו, ומתה, ואח"כ מת אחיו]: ח) שמעון שייבם אשת ראובן, ומת גם שמעון בלא בנים, אסורה האשה שייבם שמעון, ללוי שנולד אחר מיתת ראובן, בין שייבמה שמעון ואח"כ נולד, או איפכא: ט) כל העריות הנ"ל: י) בחיי אחיו:

כחי

ואשת אחיו שלא היה בעולמו. עיי' שם הפ"ז סמ"ג שם סוס"ע שם ספי' י"נ. וכולן. שם פ"ג י"נ ע"א לי צ"א קדושין מ"ד ע"ב ירוש' יבמות פי"ג ה"א פ"ג ה"ח עיי' שם הכ"א סוס"ע שם ספי' ז':

שנויי נוסחאות
יבמות

(בכי"ק נקראת גם המסכת בשם נשים)

פ"א א העולם. בכי"מ (בכ"י מינכען) כל העולם. (ואלו הן) בכי"ק (כ"י קעמברידזש) ובמשני"ר (במשנה שבירושלמי) ליתא. **ובת בנה ובת בתה.** בכי"ק וברי"ף ובת בתה ובת בנה. **חמותו** במשני"ר וחמותו. **אחותו** (מאמו). נד"ל (במשניות דפוס נאפולי) ובמשני"ר ליתא וכן ליתא בכי"מ וכן ליתא בכי"ק (ושם ואחותו). **ואשת אחיו מאמו.** בכי"ק ובמשני"ר אשת..

תוספות חדשים

שם ד"ה בתו כו' דחמירא טפי כו' נראה דנ"ל דקריבה מנייהו טפי וכן הוא בתוס' דף ג' ע"א ד"ה מקמי כו':

ראשון לציון

הר"ב ד"ה וכולן אם מתו כו' כגון שמתה אשה (לאחר) לאחד כצ"ל. [נר"ב ד"ל לאח' נקו על כחי"ת]:

תוספות רע"ק

חית הסברא בהיפוך ולומר כיון דאפילו בהיתירא אמרינן הואיל והותרה כ"ש בדיחוי דיותר מסתבר לומר הואיל ונדחה מלומר הואיל והותרה. ולתירוצם דרבא לית ליה דעולא י"ל באמת דמה"ט הוא דרבא ס"ל לקושטא דמלתא דבהיתירא ל"א הואיל והותרה ועל קושית הש"ס יסבור דבאמת ביאה במקצת לש"ב וא"כ אין בתוספת שפת יתר דעכ"פ צ"ל דלית ליה דעולא דהא גם לדעת הט"א צ"ל כן וגם צ"ל דרבא ס"ל דביאה במקצת ל"ש ביאה וכנ"ל. שם [אות ד] בתוי"ט ד"ה חמותו. שמת בעלה רש"י. הא דלא נקט רש"י בפשוטו שנשא בת אחיו ומתה ואח"כ מת אחיו היינו כיון דיש פלוגתא בזה ביבמות דף צ"ד ב' דרע"ק ס' דחמותו לאחר מיתת בתה אינה בשריפה. וברש"י סנהדרין דף ע"ו דחמותו כזאת ליתא רק באדור שוכב עם חותנתו. משמע דאפילו כרת ליכא לרע"ק רק איסורא בעלמא (ודלא כתוספות ביבמות דצ"ד) א"כ אינה בכלל ערוה מש"ה נקט רש"י דאחיו נשא חמותו דהיתי לכ"ע: [אות ה] במשנה ואשת אחיו מאמו. הא דלא חשיב ג"כ אשת אחיו מאביו. והיינו בגוונא דמתניתין דלקמן פ"ג מ"ס דכשמת אחיו נפלה לפניו אחות אשתו ואח"כ מתה אשתו דתו לא אסירא משום אחות אשתו ואעפ"כ אסורה לו כיון דנאסרה עליו שעה א' וא"כ אסורה לו רק משום אשת אח מאביו ואח"כ נשאה אחיו ומת דפוטרת צרתה. צ"ל כיון דמבח אחות אשתו אסירא בכלל אחות אשה היא. תוס' ד' ל"ב ע"א ד"ה לא פקע, וקשה לי דלמאי צריך קרא לצרת צרתה הא הצרה הנפטרת בלא יבום נשארה לו באיסור אשת אחיו מאביו והיא עצמה ערוה וממילא צרת צרתה היא צרת ערוה דאשת אחיו מאביו וצ"ע ורש"י כתב כך ממש בדף ח' ע"ב ד"ה א"כ וכו' דלרבי דלא דריש לצרור דס"ם צרת צרתה ידעינן כמו דידעינן צרת ערוה מן הקרא ולקחה דבעינן דאי בעיא נסיב האי ואי בעי נסיב האי. א"כ ממילא כשנפלה לו צרת ערוה מאחיו ונדחית ממנו נאסרת עליו עולמית משום אשת אח וכשנתייבמה לאחיו השני ולו אשה אחרת ומת וחזרה ונפלה לפני זה קרינן בזה ולקחה דאי בעי האי נסיב עיי"ש אם כן לרבנן נימא הכי כיון דצרת ערוה נדחית ממנו נאסרה עליו משום אשת אח וכשנתייבמה לאחיו השני ולו אשה אחרת ומת וחזרה ונפלה לפניו ה"א אסורה לו משום אשת אח וממילא צרתה היא צרת ערוה ממש וכנ"ל: [אות ו] בהרע"ב ד"ה ואשת אחיו שלא היה בעולמו. שנא' כי ישבו. בתוס' דף י"ז ב' הקשו דלמ"ל קרא תיפוק ליה מדכתיב דרכיה דרכי נועם ומה"ט עבר' מתים כחיים בפרק יש מותרות. ותי' דאצטריך להיכא דחמותה מעוברת דהוי שפיר דרכי נועם ותמתין שמא ת"ד זכר והתה זקוקה לו עכ"ל ולכאורה היה נראה יש לקושית תוס' דשאני בההיא דמתים כחיים דנדחית מביאה לגמרי דבעוד דהם חיים אינה זקוקה ליבום ותנשא לעלמא ואח"כ

בשיטותו

או מיאנו יא) או נתגרשו או שנמצאו אילוניות יב) צרותיהן מותרות. ואי אתה יכול לומר בחמותו ובאם חמותו ובאם חמיו שנמצאו אילוניות או שמיאנו יג):

ב כיצד פוטרות צרותיהן. היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו ולו אשה אחרת ומת יד). כשם שבתו פטורה כך צרתה פטורה. הלכה צרת בתו ונשאת לאחיו השני טו) ולו אשה אחרת ומת. כשם שצרת בתו פטורה כך צרת צרתה פטורה. אפילו הן מאה טז). כיצד אם מתו צרותיהן מותרות. היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואה לאחיו ולו אשה אחרת. מתה בתו או נתגרשה יז) ואחר כך מת אחיו צרתה מותרת יח). וכל היכולה למאן יט)

בו ואף ע"פ שאין מיאון אלא ביתומה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה משכחת לה שמיאנה בחיי אביה כגון שהשיאה אביה לאחר ונתגרשה בעודה קטנה שוב אין לאביה רשות בה ונשאת לאחי אביה בעודה קטנה אז יוצאה במיאון דקרינן לה לקמן יתומה בחיי האב ואם מיאנה באחיו או נתגרשה ממנו או נמצאה איילונית °שמקחה מקח טעות וכאילו לא היתה אשת אחיו מעולם צרתה מתיבמת: אילוני'. לשון איל הזכר מן הצאן וסימניה מפורשים שאין לה שדים כנשים ואין לה סימנים וקולה עבה כאיש ואין לה שיפולי מעים כנשים כלומר שאותו מקום אינו בולט מגופה כערות שאר הנשים: ואי אתה יכול לומר וכו'. שכבר ילדו מאחר קודם שנשאו לאחיו הלכך לאו איילוניות נינהו ומיאון נמי ליכא שהרי גדולות הן ואין ממאנת אלא קטנה. ותנא דידן דלא חשיב אמו בכלל הנשים שפוטרות צרותיהן סבר לה כמ"ד °שאין אדם נושא אנוסת אביו ומפותת אביו אבל לדברי האומר נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו והיא הלכה. אפשר שנתנשאת אמו לאחיו מאביו וכשימות בלא בנים נמצאת אמו נופלת לפני בנה ליבום ונמצאו ט"ז נשים פוטרות צרותיהן ואמו אחת מהן וכן הלכה: **ב** כשם שבתו פטורה. שהרי אסורה לו ואין שם אח אלא הוא כך צרתה פטורה: הלכה צרת בתו ונשאת לאחיו השני. היכא דיש אח אחר שמתיהן מותרות לו ואינן פטורות שהרי יש כאן מצות יבום ומתיבמת האחת והשניה פטור' דכתיב (דברים כ"ה) את בית אחיו בית אחד הוא בונה ואין בונה שתי בתים ואם יבם אחיו השני את צרת בתו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים וחזרו ונפלו לפניו: כשם שצרת בתו פטורה. שנאסרה עליו משעת נפילת אחיו הראשון כך צרת צרתה אשת אחיו השני האחרת פטורה שזו פוטרתה שצרת ערוה פוטרת צרתה: ואפילו הם מאה. אחים. והלכה צרת צרתה של בתו ונתיבמה לאחיו השלישי ולו אשה אחרת ומת בלא בנים שתיהן אסורות על זה וכן לעולם: צרתה מותרת. להתיבם שהרי בשעת זיקת יבום אינה צרתה: וכל היכולה למאן. שהיא קטנה [הערוה] ויכולה למאן ולא מיאנה ומת אחיו הואיל [וקידושיה] אינן אלא מדרבנן וזיקה שלה אינה אלא מדרבנן אינה פוטרת צרתה מן החליצה ולהתיבם אסורה שנראית כצרת

ערוה

ישיבה וכו' מישבו ילפינן דיחדיו הא אצטריך ליה לעיל. וכתבו התוס' פ"ב דף י"ז ואין להקשות דלמה אצטריך דרשא דישבו הא גבי בני יעקב לא מצינו אחים אלא כשהיו בעולם כאחד דפשיטא דאפילו הכי אחין מיקרי. ע"כ. ומ"ש הר"ב כשם שהיא אסורה וכו'. כ"כ רש"י ונ"י. ולפי דלזו הוצרכנו מיעוטא דכי ישבו יחדיו להכי נמי הוצרכנו לפרש בה וכשם שהיא וכו': או מיאנו. פירש הר"ב בתו משכחת לה וכו' דקרינן [נ"ה] לקמן משנה ו' פרק י"ג: או שנמצאו אילוניות. פירש הר"ב שמקחה מקח טעות וכפירש"י °משום דלישנא דנמצאו הכי דייק. וכך מפרש רב אסי בגמ' דף י"ב אבל רבא פסק הלכתא אפילו הכיר בה אחיו וקיימה והויא אשתו לא מתסרא צרתה משום צרת הבת ופירש רש"י דכי אסר רחמנא צרת ערוה במקום מצוה הוא דאסרה והא כיון דאילונית היא דבלאו ערוה נמי לא חזיא ליבום [כדתנן במשנה ה' פ"ח] הויא צרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה וכך מפורש בה"ג ע"כ. ואלא הא דקתני שנמצאו תני שהיו. והיינו נמי שכתבתי לעיל דאמטו צרת אילונית שהכיר בה. ועיין במשנה ג' פ"ב דאיכא למידק נמי פירוש הר"ב: **ב** ולו אשה אחרת. עיין במשנה ז' פ"ג: [°מתה בתו או נתגרשה וכו'. הא דלא נקט מיאנה או שנמצאת אילונית משום דמתניתין אתא לאשמועינן אפילו כנס ולבסוף גירש ובמיאנה או שנמצאת איילונית אין שום חדוש דבטלי להו קדושי קמאי ולכך כנס ולבסוף מיאנה כמו מיאנה ולבסוף כנס וזי נמי משום דקאי אאחת מכל העריות האלו ומיאנה או שנמצאת אילונית לא שייך בכל העריות האלו. כ"כ התוס' ועיין בפרק ג' משנה ז'

בד"ה

יכין תפארת ישראל יכין

יא) בחיי אחיו. ואף דאין מיאון רק ביתומה קטנה שקדשו אמה או אחיה, שקדושיה מד"ס, והכא בבתו ע"כ אביה קיים. משכחת לה בקידשה אביה לאחר, ונתגרשה בעודה קטנה, דשוב אין לאביה רשות בה, ונשאת שוב הקטנה לאח אביה, שגם זאת קדושיה מד"ס ותוכל למאן. וזו היא יתומה בחיי אב: יב) שאינה יולדת. וסימניה, שאין לה דדים, ואותו מקום אין גבוה, ותשמיש קשה לה, וקולה עבה כאיש. וי"א דבחד מהנהו סגי [אה"ע קע"ב], וכ"כ בת כ"ה שנים ויום א' שאין לה עדיין ב' שערות עומדות תכופים במקום ערוה, ונחלות כדי להנטל בפי הזוג, אז אף בלי שאר סימנים דינה כאיילונית. ונשים נאמנות בכל בדיקות הללו [שם קנ"ה]. וכל ערוה שהיא איילונית, אפילו הכיר בה אחיו כשנשאה ולא היה מקחו בטעות, אפ"ה מדלא חזיא ליבום, לא מצטרפא לאותו בית: יג) שהרי ילדה קודם שנשאה אחיו, ואיילונית לא ילדה, וכ"כ אי אפשר שהמאן באחיו, דהרי מדילדה קודם שנשאה אחיו אסורה למאן עוד, והף דמשכחת לה בשמיאנה באחיו ונשאת אח"כ לאחר. עכ"פ זאת פשיטא שצרתה מותרת, מדלא היתה צרתה בשעה שהיתה ערוה: יד) ואין שם אח רק זה: טו) שייבמה אח האחר שהרי כל אחת משתיהן היתה מותרת לו, שמייבם אחת ונפטרה השנייה: טז) אחים, שחזר אח הג' וייבם צרת הערוה, ומת גם זה, כל נשיו פטורות, וכן לעולם: יז) וכ"ש במיאנה או נמצאת איילונית, דהו"ל כלא נתקדשה: יח) דבשעת נפילה לא היתה צרתה, וכ"ש בנעשת ערוה ליבם, אחר שנתגרשה: יט) שהערוה קטנה:

ומת

ציונים

ב כיצד פוטרות. שם מיי' שם ה"ז טוש"ע שם סעי' א': וכל היכולה. שם ק"ז ע"ב יוש' שם:

שנויי נוסחאות

או מיאנו או נתגרשו. בכי"ק או נתגרשו או מיאנו. ואי אתה. בכי"ק ואין במשני"ר..: שאין את. **ובאם** חמותו ובאם. בכי"ק ואם.. ואם. **שמיאנו**. בכי"פ שמיאנו [שכבר ילדו] והיא הוספת הכי"פ עפ"י הברייתא(יג, ב'). **ב ביצד** במשני"ר באי זה צד. וכ"ה בכ"מ נירוש'; **נשואה** לאחיו. במשני"ר בטעות.. לאחיו השני: במשנ"ב (במשנה שבבבלי) נשואות.. וכן בס:וך. **אשה** אחרת. בכי"ק אשת.. **הלכה**. בד"נ בטעות אפילו הן מאה הלכה; בכי"מ כיצד פוטרות צרות צרותיהן הלכה. **צרת** בתו. בכי"מ הצרה. **אם** מתו. בכי"ק בד"נ ובמשני"ר אם מתו הן. **מתה**. בד"נ ומתה. **היכולה** בד"נ שיכולה.

ראשון לציון

תוי"ט ד"ה ואשת אחיו כו' ולפי דלזו הוצרכנו כו' עיין יש סדר למשנה:

תוספות רע"ק

כשימותו. תהיה זקוקה להם זהו לא הוי ד"נ אבל הכא דאצטריך קרא להיכא דלא אדחייא מהאי ביתא ריש עוד אחין דזקוקה להם ולא תנשא לעלמא. ואף לפי תירוצם הב' בריש מכילתין ד"ה ואחות אשתו דמוכח כלא אדחייא לא מקרי ד"נ היינו כמ"ש תוס' שם דאין זה ד"נ אם תזקק לזה שנפטרה ממנו אבל הכא שאינה זקוקה למי שנפטרה ממנו אלא דבתחלה לא היה בעולם אבל לא נפטרה ממנו. ועל תירוצם יש לעיין הא בחמות' מעוברת מותרת להנשא וא"צ להמתין דהוי רוב להתיר מחצה נקיבות ומיעוט נפילות וא"כ שוב שייך ביה דרכי נועם: שם [אות ז] בהרע"ב ד"ה וכולן אם מתו שמקחה מק"ט. בתוס' הקשו וא"כ אמאי ס"ל לר"מ דקטנה לא מתייבמת דחיישינן למיעוטא °היא איילונות הא אם היא איילונית נ"ב שרי' ליה דאינה אשת אחיו ואור"ת דההיא בקבלה עליו. וק' לי מסוגיא דיבמות דף ס"א ע"ב דדייקי' דר"א ע"ב ל"ס בר"מ דחיישי' למיעוטא מדקתני רא"א קטנה מתייבמת ואינה חולצת. ומאי ראיה דלמא הברייתא מיירי בסתם ומש"ה מתייבמת מכח ממנ"פ הנ"ל דאם היא איילונית אינה אשת אחיו וצ"ע: שם [אות ח] בהרע"ב ד"ה ואי אתה. שאין אדם נושא אנוסת אביו. אף דמ"מ משכחת לה בעבר ונשא (דהא ס"ל למתני' דקידושי' תופסים בחייבי לאוין אף דשאר כמ"ש בגליון במשנה ג') דאי לא קתני. גמרא (ד' י' ע"א): [אות ט] תוי"ט ד"ה או שנמצאו. משום דלישנא דנמצאו. זה מספיק ליישב דברי רש"י דרגיל לפרש כפי הס"ד דבזה מתפרש ומובן יותר השקל' ושריא כמ"ש תי"ט פ"ב דפיאת (ובנ"י כתב והרשב"א תמה על פירש"י וכו' ובאמת ליכא קושיא כ"כ די"ל כנ"ל) אבל על הרע"ב אינו מספיק דצריך לפרש כפי המסקנא. גם תמוה לי על רש"י ביבמות דף צ"א כ' ד"ה והלכה צרתה וכו' ואיז ביאתה פוטרת צרתה וכו' פרש"י לאיילונית מלשון זה מבואר דנקט לה אליבא דרבא דאפילו בהכיר בה אינה פוטרת צרתה דאילו לר"א דדוקא בלא הכיר ומשום מקח טעות ל"צ ללימוד מהקרא דהא מדין

מק"ט

ולא מיאנה כ). צרתה חולצת ולא מתיבמת כא): ג שש עריות חמורות מאלו כב) מפני שנשואות לאחרים כג). צרותיהן מותרות כד). אמו כה) ואשת אביו. ואחות אביו. אחותו מאביו. ואשת אחי אביו. ואשת אחיו מאביו כו): ד בית שמאי מתירין הצרות כז) לאחים. ובית הלל אוסרים כח). חלצו כט). בית שמאי פוסלין מן הכהונה ל). ובית הלל מכשירים לא).

ערוה: ג שש עריות חמורות מאלו. ומה היא חומרא שלהן שנשואות לאחרים. ואינן יכולות להנשא לאחיו של זה מאביו ואם מתו בעליהן שהן נכרים אלל זה צרותיהן מותרות לינשא לזה שאין צרת ערוה אסורה אלא א) בנופלת לפניו ליבום מאחיו. ורבינו משה בר מיימון פירש אם נשאו בעבירה לאחיו ומת בלא בנים ונפלו ב) ליבום לפניו צרותיהן מותרות שאין אלו צרות ערוה הואיל ולא היו קדושין תופסין לאחיו באותן עריות: אמו. אינה יכולה להנשא לאחיו מאביו שהרי היא לו אשת אב לדברי האומר שאנוסת אביו °אסורה. ולעיל פירשתי שאין כן הלכה אלא אמו פוטרת צרתה שהיא יכולה להנשא לאחיו מאביו: אשת אביו אשת אחיו מאביו. [שהיה לו בנים] ואחות אביו כולן אסורות לאחיו כמו שאסורות עליו ואין בהם לד יבום על זה לעולם ואם נשאו אחרים ולהם נשים אחרות ומתו צרותיהן מותרות לינשא לזה וכן אם נשא אותם אחיו בעבירה ומת בלא בנים צרותיהן מותרות: ד בית שמאי מתירין. צרת ערוה להתיבם לאחיו °דלית להו הך דרשה דלצרור: חלצו. הצרות מן האחים: בית שמאי פוסלין. הצרות מן הכהונה שחליצתן חליצה: ובית הלל מכשירין. בחליצתן שלא לצורך היתה והרי

היא

בד"ס גירס וכו'] : ולא מיאנה צרתה חוללת ולא מתיבמת. וברים פרק י"ג תנן ביה הלל אומרים ממאנת ביבם ושם משנה ז' אמר רבי אליעזר מלמדין שהמאן וכן פסק הר"ב הלכה ולכולי עלמ' אם מיאנה מיאנה אפילו הכי תנן הכא דלעולם צרתה חוללת ולא מתיבמת ואין לה תקנה במיאון כדמפרש בגמ'. משום דמשעת נפילה נראית כצרת בתו והלכך גזרו שלא תמאן ליבומי צרתה דלא לזלזולי בצרת ערוה °דלמא אתי למשרי: ג צרותיהן מותרות. פירש הר"ב שאין צרת הערוה אסורה אלא בנופלת לפניו ליבום וכפירש"י והני ט"ו דלעיל נמי כשנישאו לאחרים צרותיהן מותרות וכדדייקינן במשנה א' מדלא תנן אוסרות והכא הכי קאמר שש עריות חמורות מאלו ט"ו שהט"ו נשואים לאחיו וצרותיהן אסורות ואלו השש חמורות שאסורות לאחיו וצרותיהן מותרות: [*ואשת אביו וכו'. כתב הר"ב אשת אביו אשת אחיו מאביו וכו' ואחות אביו ורש"י הוסיף אשת אחי אביו והשמיט ג"כ אחותו מאביו ולא ידעתי למה השמיטו. ולרש"י קשיא בחדא ולהר"ב בתרתי]: ד חלצו. עיין משנה ד' פרק דלקמן: ובית הלל מכשירין. פשיטא לאפוקי מדריב"ן דאמר באו ונתקן להם לצרות שיהו חולצות ולא מתיבמות קמ"ל דבית הלל מכשירין

דאפילו

ג שש עריות. י"ג פ"א ג' ע"ג פ"כ שם: מותרות'. פיי' שם הי"ג עוה"ע שם סעי' ג': ד ב"ש מתירין. שם, פ' פ"א כ"ו פ"א עדיות פ"ד מ"ח ירוש' כאן פ"ג ה"א:

שנויי נוסחאות

ג כפני. כרי"ף' קושטא ומפני. שנשואות. בכי"ק ובמשני"ל שהן נשואות. וכ"ה בכי"מ. אחותו. בכי"ק ובכי"ף ואחותו. ואשת אחי אביו ואשת אחיו מאביו. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ואשת אחיו מאביו ואשת אחי אביו. ד הצרות. כד"נ ובכי"ק ובכי"מ את הצרות. וב"ה מכשירין. כד"נ .. מתירין.

תוספות רע"ק

סק"ט הוא ואינה אשת אחיו. ושם בדיבור של אחריו בד"ה הלכו צרות כתב רש"י דאיילונית סק"ט הוא והי' נו כר"א וצע"ג ועמ"ש בעזה"י בתשובה סימן ע"ה: ב נאות יו בתוי"ט ד"ה ולא כסה"ד דלמא אתי למשרי, ואף דגם לקמן פי"ג מ"ז נראית בשעת נפילה כצרת בתו מ"מ כיון שממאנת בבעלה חי נראה יותר שעוקרת לנשואים הראשונים, משא"כ הכא שבעלה מת אינו דומה כ"כ עוקר' נשואים הראשוני' מעיקרא. תוס' דכ"ט ד"ה אי כר"א. ודוקא ביוצאת במיאון אבל בנמצאת איילונית אף דנמצאת אחר מיתת הבעל לא אמרינן דנראה בצרת בתו בשעת נפילה דלא מחסר מעשה וגם יש לה קול וידוע שלא היתה צרת בתו משא"כ במיאון דבשעת מיתה היה מחוסר מעשה מיאון וגם לית ליה קול. תוספות די"ב א' ד"ה תני שהיו: ג [אות יא] הרע"ב ד"ה אמו, שאנוסת אביו. והא דלא קתני סתם אנוסת אביו היינו דבזה אף אם היה במציאו' שנשיאה לאחיו מ"מ לא היתה פוטרת צרתה דהרי היא חייבי לאוין ומוכח מזה דס"ל למתני' דאף בח"ל דשאר קידושים תופסים דלמ"ד א"ק תופסים הוי כמו ערוה גמורה ופוטרת צרתה. תוס' ד"י א' ד"ה לר"י נמי: ד [אות יב] הרע"ב ד"ה ב"ש מתירים, דלית להו הך דרשה דלצרור. תמוה לי הא בסוגיא (דף י"ג) אמרי' מ"מ דב"ש דכתיב לא תהיה אשת המת החוצה מכלל דאיכא פנימית ואמר רחמנא לא תהיה, ובתוס' הקשו דמאי קבעי ליה מ"מ דב"ש דלמא מוקי ב"ש קרא דלצרור לכדר"ש וקרא דעליה לכדרבי ותירצו משום דמסתבר יותר לדרוש לצרור לענין צרתה עכ"פ הרי חזינן דהגמרא ס"ל דלב"ש יש קרא להתיר צרת ערוה וצ"ע, ובלשון תוס' הנ"ל תמוה לי דנקטו בקושייתם בדרך דלמא דריש לצרור כר"ש אמאי לא האלימו קושייתם ביותר דהא גם לפי האמת דס"ל לב"ש דצרת ערוה מותרת יהיה מאיזה הטעם שיהיה מוכח דלצרור כר"ש ועלית כר' א"כ מאי פרכינן מ"מ דב"ש וצ"ע ובאמת תמוה לי כיון דע"כ ב"ש ס"ל דלצרור לכדר"ש והיינו בנפלו לפניו ב' אחיות מב' אחים כיון דנעשו צרות זו לזו בזיקה לא יהיה לו לקוחים אפילו באחת מהן יהא במסכתין במשנה ה' פ"ג שלשה אחים שנים מהם נשואים שתי אחיות וכו' בש"א אשתו עמו והלה תצא משום אחות אשה ומשמע בסוגיא דשם דף כ"ט דזהו משום דס"ל לב"ש דמאמר קונה לדחות לצרה לגמרי. א"כ משמע דבלאו מאמר או אם מאמר היה דוחה ומשייר היתה צרתה אסורה להנשא קודם שכנסה היבם לבעלת המאמר והא בלאו מאמר ג"כ מיתרת מקרא דלצרור כר"ש. ואתי המאמר רק להתיר אשתו ולא לדחות צרת' וצ"ע. והנה לפי שינויא דרבא בסוגי' די"ג ב' דטעמא דב"ש דמתירים צרת ערוה משום דאם נשא חי ואח"כ נשא מת לא אתי אשת אח וחל על אחות אשתו והוי בצרת ערוה שלא במקום מצוה ואם נשא מת ואח"כ נשא חי לא אתי אחות אשה ותייל על אשת אחיו ואינה צרת ערוה. ולפ"ז היה הדין דאם ב' האחים קדשו לב' האחיות בב"א כגון דאביהם קיבל קידושים מהן בב"א וקידש להם בנותיו או דעשאו שליח לקבלה באמת פוטרה צרתה. יאף דדוחק לומר כן דהא מתני' סתמא קתני דב"ש מתירים צרת ערוה, מ"מ הא ע"כ טעמא דרבא היכי דאתו בב"א מודו ב"ש ושבקיה למתני' דדחיק ומוקי אנפשיה דלאו בכל גווני מיירי וא"כ י"ל דלב"ש אתי לצרור לפטור צרתה בבה"ג:

א) ברע"ב ד"ל כשנופלת ולפני התוי"ט היה ד' ריווא דפריגנא וגם כנופלת ותקן כלפניו . ב) כ"ה בד' ריווא וברע"ב ד"ל לפניו ליבום :

יכין תפארת ישראל יכין

כ) ומת בעלה: כא) דקדושי קטנה אינן רק מד"ס: כב) מט"ו הנ"ל: כג) ר"ל תומרתן היא שא"א שינשאו כ"א לאחרי', ולא לאחיו של זה מאביו ולפיכך צרותיהן מותרות, מדלא חלו קדושי אחיו בהן כלל, וכ"ש בנשאו לאחרי' דהכי איסור צרה לא כ' רק במקום יבום מג"ש דעליה עליה: כד) בין שהיו נשואות שתיהן לאחרים, או לאחיו באיסור, צרותיהן מותרות להנשא או להתיבם אחר מיתת הבעל, אבל ט"ו עריות הנ"ל, דוקא בנשואות לאחרים צרותיהן מותרות [וי"ל דלהכי קאמ' „מפני שנשואות לאחרי'" ולא קאמר מפני שאסורו' לאחיו. דרלם לאשמעי' דגם בנשואות לאחרים בסיתר, אפ"ה צרותיהן מותרות]: כה) אפילו היא אנוסת אביו אסורה להנשא לאחיו מאביו. ואנן קיי"ל דאנוסת אב מותרת לבן [אה"ע ט"ו ה']: כו) שהיה לו בנים ומת, ונשאת לאחר ומת גם הוא, דצרתה דהייט אשתו האחרת מותרת לאחי הבעל הראשון: כז) של ט"ו הנשים הנ"ל: כח) נויהו פליגתייהו רק לאותו אח שהיא לו צרת ערוה, אבל לשאר האחין שאינה לו צרת ערוה פשיטא דאו חוללת או מתייבמת, וכלעיל סי' ג': כט) הצרות: ל) אוסרין החלו' מלהנשא לכהן: לא) מותרת לכהן, מדא"ל חליצה לכהונה:

אור גדול

ג בתורע"ק אות יא מ"ש בשם התוס'. אמנם לפי' הרמב"ם שהביא הרע"ב מוכח בהיפוך דע"כ המשנה סוברת דאין קידושין תופסין באנוסת אביו כמובן. והא דלא תני אנוסת אביו היינו משום הא גופי' דבאנוסת אביו אין אנו צריכים לטעם דאין קידושין תופסין דאף אם היו קידושין תופסין ג"כ היו צרותיהן מותרות משום דאינם אלא חייבי לאוין. משא"כ באמו צריך לטעם דאין קידושין תופסין. וקצת צ"ע על התוס' דהוכיח מזה הא שפיר י"ל כמ"ש. אמנם קשה טובא לפי' הרמב"ם מגמ' (דף י' א') דהוכיח כמשנת ג' דאתיא כרבי יהודה אפ"ה פריך דמשכחת דאי עבר ונסיב וא"כ מוכח דקדושין תופסין וא"כ פי' הרמב"ם צע"ג. שוב אחר כתבי מצאתי לק"ע על הירושלמי בשיורי קרבן שהרגיש בזה והניח בצ"ע. והנראה ליישב דאף דמשנה ג' ס"ל דאין קדושין תופסין באנוסת אביו עכ"ז משנה קמייתא ע"כ סוברת דקידושין תופסין, דאל"כ אמאי לא מני חייבי לאוין ג"כ דפוטרות צרותיהן כגון ממזרת וגיורת שהיו נשואות לאחיו ממזר וכיוצא, ואף דאכתי י"ל דחייבי לאווין דשאר שאני וכמ"ש תוס' (דף י') מ"מ נראה דיש להוכיח דא"כ אמאי לא תני דאנוסת אביו פוטרת כגון באנס כלתו אשת אחיו דאף דאין קידושין תופסין עכ"ז קידושין דמעיקרא אינן נפקעין וכמ"ש תוס' יבמות (דף מט) ד"ה סוטה וא"כ שפיר משכחת באנס כלתו ולו עוד אשה אחרת דפוטרת צרתה וע"כ דאף באנוסת אביו קידושין תופסין ודלא כמשנה ג'. אמנם אף דבזה סובר ע"כ דלא כמשנה ג' עכ"ז במאי דמוכח מוכח ובמאי דאינו מוכח אינו מוכח ומה"ת לומר דפליגי גם בזה ומש"ה לענין אנוסת אביו שפיר אמר אמאי לא דייקת דמתני' רבי יהודה ומוכח לה ממשנה ג' אף דפליג לענין קידושין תופסין מ"מ לענין גוף האיסור אינו מוכח דפליג, כנ"ל לפענ"ד לפום רהיטא בהשקפה ראשונה. ויש לעיין דלכאורה ז"א דאף אי אין קידושין תופסין באנוסת אביו אכתי לא מצי למתני אנוסת אביו באנס כלתו וכנ"ל משום דלא משכחת בצרת צרה וכעין דאסר בצרת סוטה למאן דאסר ויש לעיין בכ"ז:

נתיבמו בית שמאי מכשירים לב). ובית הלל פוסלין לג). אע"פ שאלו אוסרין. ואלו מתירין. אלו פוסלין ואלו מכשירין. לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל לד). ולא בית הלל מבית שמאי לה). כל הטהרות והטומאות שהיו אלו מטהרין ואלו מטמאין לא נמנעו עושין טהרות אלו על גבי אלו לו):

היא כחוללת מן נכרי: נתיבמו. לאחין: בית שמאי מכשירין. אותן לכהנים אם נתאלמנו מיבמיהם: ובית הלל פוסלים. שנבעלו לאסור להם והנבעלה לאסור לה עשאה זונה וזונה °אסורה לכהן: לא נמנעו. ואף ע"פ שבני הצרות שנתיבמו כדברי בית שמאי ממזרים הם לב"ה שהרי באיסור אשת אח הם עליהם ואשת אח בכרת ובני חייבי כריתות ממזרים הם אף עפ"כ לא נמנעו ב"ה מלישא נשים מב"ש לפי שהיו מודיעים להם אותן הבאות מן הצרות ופורשין מהן: אלו על גבי אלו. משאילים כליהם אלו לאלו. ובגמ' פריך אהא דתנן בית שמאי מתירין את הצרות לאחים ובית הלל [אוסרים] קרי כאן לא תתגודדו לא תעשו אגודות [אגודות]. ומשני כגון בית דין אחת בעיר אחד פלג מורים כבית שמאי ופלג מורים כבית הלל אבל שני בתי דינים בעיר אחת וכ"ש שני בתי דינים בב' עיירות לית לן בה:

דאפי' תקנתא מדרבנן לית להו בצרות דלחלצו. גמ': נתיבמו וכו'. הא תו למה לי איידי דתנא חלצו תני נמי נתיבמו. גמרא: שאלו אוסרים ואלו מתירין. כ"א ל"ג וה"נ ליתא בשום נוסחא במשנה א' פרק ד' דעדיות: לא נמנעו ב"ש מלישא נשים. לא נראה אלא נראה טעמא דלדידהו אסורה לשוק בלא תהיה וגו'. דאילו לבני הצרות לא שייך לאמנועי דבני חייבי לאוין נינהו וכשרים: ולא ב"ה מב"ש. פירש הר"ב בבני הצרות. וכו' וכפירש"י ולרבותא פירש כן ולא נראה טעמא ובגמרא נמי דפריך אמאי לא נמנעו פריך ליה מבניהן משום דאלים טפי להקשות: כל הטהרות כו'. מהכא שמעינן דמודעי להו דאי מרישא היכא למימר דלא מודעי והא דלא נמנעו דצרה קלא אית לה והוו ידעי כדאיתא בגמרא. ומ"ש הר"ב ובגמרא פריך אהא דתנן ב"ש מתירין וב"ה אוסרים קרי כאן לא תתגודדו לאו אפלוגתייהו פרכינן דעד כאן לא שנית פלוגתא ואמאי לא פרכת עלה אלא כי פריך על לא נמנעו וכו' דאלו ואלו עשו כדבריהם הוא דפריך. וכן הרים פ"ק דמגילה דנקראת בכרכים בט"ו ובעיירות בי"ד. וכן במשנה ה' פ"ד דפסחים לחכמים דהתם. והכי דרשינן לא תתגודדו דאי לגופיה לא תעשו חבורה על מת. לימא קרא לא תגודדו מאי תתגודדו. ואי להכי לימא לא תגודו. ונראה לי דהכי דייק מאי תתגודדו שהוא מההתפעל אבל עשיית חבורה הוא פעולה עושה על ידי ידו או חרבו בגופו. ויאמר תגודדו שהוא פועל מהקל אלא למדרש אגודות אגודות שמתאגדים ומתאספים אגודות אגודות ואי להכי לימא תגודו דליכנא דאגודה אינו מהכפולים ושרשו אגד אלא אתיא לחבורה וגדידה בשרשו גדד וטעמא דלא תעשו אגודות פירש"י דנראה כנוהגים כשתי תורות: עושין טהרות אלו ע"ג אלו. לב"ה נמי אצטריך דאשכחן נמי דמחמרי בטומאה כדתנן במס' עדיות:

יכין תפארת ישראל יכין

לב) לכהונה כשנתאלמנה מהיבם: לג) מלהנשא לכהן ומלאכול תרומה, דמדנבעלה לפסול לה נעשת זונה: לד) ל"ל אלא נראה טעמא דב"ה שרו לה לשוק, ולב"ש אסורה, הודיעו ב"ה לב"ש, דהא בני צרות שנולדו משוק, לא היו צריכים להודיע להם, דאף לב"ש שרו בקהל, דהרי גם לדידהו רק חייבי לאוין נינהו, ככל יבמה לשוק: לה) אף שבני הצרות שנתיבמו כדברי ב"ש ממזרים הם לב"ה, דבני חייבי כריתות נינהו, אפ"ה נשאו זמ"ז, מדהיו מודיעים זל"ז: לו) להשאיל כליהן זמ"ז, מדהיו מודיעין זל"ז כלי שהקילו בו לפי סברתם:

ציונים

שאלו אוסרין. פי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ט:

שנויי נוסחאות

ש(אלו אוסרין ואלו מתירין) אלו. כד"נ וכי"ק ובמשני"ר וכי"מ ליתא. ועי' תוי"ט. לא נמנעו כו' מב"ה. כד"נ לא נמנעו לישא נשים ב"ש מב"ה. וכ"הליתא גם בכי"ק. כל. כד"נ וכי"ק וכל. והטומאות. כד"נ ובכי"ק ובמשב"כ ובמשני"ר והטמאות. לא נמנעו; בכי"ק לא נמנעין. עושין. כד"נ לעשות. בכי"ף מלהיות עושין. גבי. כד"נ ובכי"ק גב.

תוספות חדשים

ד תוי"ט ד"ה וב"ה כו' גמ'. דף י"ד ע"ב ז"ל הגמ' דאמר ריב"ל הילך הלכה זו רוותא בישראל נעשה כדברי ב"ש הולד פגום לכהונה לדברי ב"ה נעשה כדברי בית הלל הולד פגום לב"ש כו':

ראשון לציון

ד תוי"ט ד"ה שאלו אוסרים כו' וה"נ ליתא בשום נוסחא כו' וכן במשנה דירושלמי דהכא ליתא אמנם במשנה שבגמ' י"ג ע"ב איתא וכן עוד בסוגיא י"ד ע"ב קאמר ת"ש אע"פ שאלו אוסרים ואלו מתירים לא נמנעו ב"ש כו':

תוספות רע"ק

[אות יג] בהרע"ב ד"ה וב"ה פוסלים. בסופו. אסורה לכהן. וכן נפסלות מתרומה דבי נשא ע' לקמן פס"ג ובמ"ש בגליון בפרק י' משנה א' בתי"ט ד"ה מן המעשר:

ר"ע מברטנורה

ביצד פרק ב יבמות

תוספת יום טוב

ציונים

פרק ב **א ביצד** אשת אחיו שלא היה בעולמו א). שני אחים ומת אחד מהם ונולד להן אח ואחר כך יבם השני את אשת אחיו ב) ומת ג). הראשונה יוצאת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו. והשנייה משום צרתה. עשה בה ד) מאמר ה)

פ"ב **א ביצד** אשת אחיו וכו'. פוטרת צרתה: ונולד להן אח. ומלאה זקוקה ליבם ועליו אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו: ואח"כ יבם השני את אשת אחיו. ולו אשה אחרת: ומת. בלא בנים: הראשונה. היא אשת הראשון שנפלה לפניו כבר פעם אחת יוצאת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו: עשה בה. זה שמת: מאמר. פירוש שקדשה בכסף וביבמה קדושין של כסף אינם קדושין גמורים אלא מדברי סופרים שאין היבמה נקנית ליבם להיות כאשת איש גמורה עד שיבא עליה

פרק ב **א עשה** בה מאמר ומת שנייה חולצת וכו'. למאי דפסקינן כרבי יהודה בן בתירא דמשנה ט' פ"ד כמ"ש שם הר"ב דיש זיקה כלומר דמשעה שמת נפלה נעשית שומרת יבם וזקוקה לו וחשובה כארוסתו מפרשים הכי בגמרא דמתני' דקתני עשה בה מאמר הוא הדין אף ע"ג דלא עבד בה מאמר שניה מיחלץ חלצה יבומי לא מיבמה. והא דקתני מאמר לאפוקי מב"ש דאמרי במשנה ה' פ"ג דמאמר קונה קנין גמור. ותפטר אף בלא חליצה קמ"ל דאינו אלא מדרבנן וטעמא בריש פ"ה. ועיין פ"ג משנה ו': מאמר פירש הר"ב שקידשה בכסף ונקרא מאמר לפי שאין דין קדושין אלא באמירה. ולא בשתיקה. דעכ"פ צריך שיהו עסוקים באותו ענין כדתנן בפ"ד דמעשר שני משנה ז' אבל יבום אפי' בשוגג דכסבור אשה אחרת היא קניא כדתנן לקמן

ריש

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ב א) ר"ל כיצד אשת אחיו שלא וכו' פוטרת צרתה: ב) ולו ג"כ אשה אחרת וקיי"ל כמ"ב דה"ה בשיבם ואח"כ נולד, כך דינו: ג) גם השני בלי בנים: ד) האח השני: ה) מדאורייתא יבמה נקנית בביאה בלי שום אמירה, רק חכמים, תקנו שיקדשנה בכסף

או

פ"ב א ביצד. יי"ז ע"א מיי' פס ה"ו פפ"ג פ' נ"א ל"נ מופ"ב פס סעי' י"ג:

שנויי נוסחאות

פ"ב א הראשונה. במשני"ר ראשונה. יוצאת. כד"נ יוצאה וכן נסמון; בכי"ק יוצא וכן נסמון:

ומת ו) שנייה חולצת ולא מתיבמת ז):

ב שני אחים ומת אחד מהן ויבם השני את אשת אחיו ואחר כך נולד להן אח ומת ח). הראשונה. יוצאת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו. והשנייה משום צרתה ט). עשה בה מאמר ומת. השנייה חולצת ולא מתיבמת י). רבי שמעון אומר יא) מיבם לאיזו מהן שירצה או חולץ יב) לאיזו מהן שירצה:

ג כלל אמרו ביבמה כל שהיא איסור ערוה יג) לא חולצת ולא מתיבמת יד). איסורה איסור מצוה ואיסור קדושה טו) חולצת ולא מתיבמת. אחותה טז) שהיא יבמתה יז) חולצת או מתיבמת יח):

ד איסור מצוה. שניות מדברי סופרים יט).

ר"ע מברטנורה

עליה וזו לא הספיק לכנסה עד שמת: שנייה חולצת. ולא מפטרה משום צרת ערוה דלאו צרתה ממש היא: ולא מתיבמת. משום דמאמר קונה מקצת והוי' לה צרת ערוה במקצת וכל מקום שאין שם קדושין גמורים חולצת ולא מתיבמת: **ב** ומת. המיבם: מיבם לאיזו שירצה. ופוטרת חברתה *ולאו אעשה בה מאמר קאי אלא ארישא קאי דקתני הראשונה אסורה וכו' וקאמר ר"ש כיון שכשנולד כבר נתיבמה ולא היתה על זה בזיקת נשואי אחיו הראשון מעולם מותרת לו. ואין הלכה כר"ש: **ג** לא חולצת ולא מתיבמת. צרתה וכ"ש היא וכן אילונית דכתיב (דברים כ"ה) אשר תלד פרט לאילונית [וכן] אשת סריס חמה ואנדרוגינוס לא חולצת ולא מתיבמת שנאמר (שם) *ובן אין לו פרט לאלו שאין ראוי להיות להם בנים ואשת גר ואשת עבד משוחרר לא חולצות ולא מתיבמות שאין אחוה לגרים ולא לעבדים אבל עקרה וזקנה או חולצות או מתיבמות: אחותה. של ערוה כשהיא יבמתה. כגון שנפלו לו שתי אחיות משני אחיו והאחת אסורה עליו משום ערוה כגון שהיא חמותו או כלתו חולצת או מתיבמת דהשתא לא פגע באחות זקיקתו משום דערוה לאו זקיקתו היא: **ד** שניות. לעריות שגזרו סופרים עליהם ונקראו אסור מצוה שמצוה לשמוע

דברי

תוספת יו"ט

ריש פ"ו. והא דנקט הר"ב בכסף הוא הדין בשטר וכ"כ כ"י בפ"ג משנה ד' בכסף או בשטר ובגמרא פ"ה דף כ"ב פשיטא לתלמודא מדכסף מהני דשטר נמי מהני ולהכי תנא דברייתא דהתם לא תני אלא כסף: **ב** ויבם השני וכו' ואח"כ נולד וכו'. דלא היה על זה זיקת נשואי אחיו שלא היה בעולמו אפ"ה קרא קאמר ויבמה עדיין יבומי הראשונים עליה. ועיין מ"ש במשנה ד' פ"ד: עשה בה מאמר. לא אצטריך דמרישא שמעינן לה אלא דאיידי דמתני לה ברישא מתני לה נמי בסיפא. תוס' [ריש פרקין]: ר"ש אומר וכו'. פי' הר"ב כיון שכשנולד וכו' ובבבא דרישא לא פליג ולא קשיא א"כ רישא לא אצטריך. דמסיפא שמעת אפי' כינס ואח"כ נולד אסרי רבנן כ"ש בנולד ואח"כ יכנס. דלא זו אף זו קתני. גמרא: חולץ. לפי שהיבם מסייע בחליצה שצריך שיתכוין לחלוץ תני שפיר חולץ בכולה מכילתין בר ממשנה ד' פי"ב כמו שאכתוב שם בס"ד בשם כ"י: **ג** לא חולצת ולא מתייבמת. כתב הר"ב צרתה וכ"ש היא וכן אילונית וכו'. מ"ש צרתה הכי מוכח בגמרא. וכתבו התוס' משום דהוי בכלל שאסורה איסור ערוה דמשמע שאסורה בא מחמת הערוה דהיינו צרה ולא הוצרך להזכיר הצרה בהדיא משום דאפירקין דלעיל קאי ע"כ. ומ"ש וכן אילונית נראה לי לפרש דאהיא קאי ולא אצרתה וכל שכן היא דצרת אילונית ממעטינן לה בריש פ"ק וכן הלכה כמ"ש שם בדבור או שנמצאו וכו' וה"נ איכא דאמרי בגמרא ממעטינן לה מכל שאסורה אסור ערוה הוא דצרתה אסירא. הא לא הוי לה איסורה איסור ערוה צרתה לא אסירא והיינו דלא כתב הר"ב וכן צרת אילונית וכלישנא קמא דבגמרא. דכלל אמרו לאתויי צרת אילונית כרב אסי שכתבתי לעיל. ועוד ניחא לי לפרש כך ולא לפרש דמ"ש וכן אילונית ר"ל וכן צרת אילונית וכפירושו דלעיל משום דהא כתיבנא התם דאין כן הלכה בגמ' בהדיא אלא דהתם ליפנא דמתניתין דייקא טפי אליבא דרב אסי להכי מפרש לה אליביה. ואילו הכא דפסק הלכה בא לכתוב ולהשמיענו ודאי דלא כיון אלא להלכה. שנמצאת אומר דאילונית דוקא אבל לא צרתה. ואע"ג דכל כלל לאתויי אתא. הכא לסימנא בעלמא הוא ולא בא לרבות אלא למעט כ"כ כ"י. וע' מ"ב פ"ד דמגילה דאפי' למעוטי נמי לא. ומ"ש הר"ב וכן אשת סריס חמה ע' בפ"ח מ"ד. ומ"ש ואנדרוגינוס. ודין הטומטום. עיין ספ"ח. ומ"ש אבל עקרה וזקנה וכו' שזקנה ועקרה היתה להן שעת הכושר רמב"ם פ"ו מהל' יבום: [*איסור מצוה וכו'. מפורש במשנה דלקמן]: אחותה כשהיא יבמתה וכו'. פירש הר"ב כגון שהיא חמותו או כלתו וכו' והכי אסברא לה רש"י והרמב"ם ר"פ ז' מהלכות יבום אע"ג דבתו תנן לה ברישא ריש מכילתין והטור סימן קע"ה נקט בתו ותרווייהו איתנהו בגמרא פ"ג ד' כ"ח רב יהודה מתרגם מחמותו ואילך אבל שיטא בבי דרישא לא מ"ט דבתו וכו' לא משכחת לה אלא בבתו מאנוסתו דאחותה שיש לה מאיש אחר מותרת לו אבל בנשואין לא משכחת לה. ואביי מתרגם אף בבתו כיון דאפשטי משכחת לה אי בעיא באונסין תהוי אי בעיא בנשואין תהוי: **ד** שניות. כתב הר"ב [*ונקראו אסור מצוה שמצוה לשמוע דברי חכמים ופי' כ"י דכתיב (דברים י"ז) לא תסור *) מן המצוה וגו' וכתב הר"ב] ואלו הן אם אמו ואין לה הפסק. גמרא. משום דשייכי בדורותיה ערוה דאורייתא שהיא אמו. ומ"ש ואם אביו ואין לה הפסק טעמא דגזרו בה משום אם אמו ואע"ג דה"ל גזירה לגזירה משום דתרווייהו אימא רבתא קרי להו ויש חסרון בדברי הר"ב דה"ל למכתב ואם אבי אביו בלבד. וכן חסר בדברי הרמב"ם דבירושלמי שממנו יצא להם אם אבי אמו בלבד שם הוסיפו ג"כ להך וברמב"ם מבואר יותר החסרון שהרי מנה שהם עשרים וכשתעמוד למניין חסר אחד. ומ"ש ואשת אבי אביו ואין לה הפסק משום דיש בדורותיה ערוה דאורייתא דהיינו

אשת

*) מן המצוה. כ"ה בכ"י אך בכתוב מן הדבר וכצ"ל ויש שתקנו ולבלתי סור מן המצוה ואין זה נכון.

יכין תפארת ישראל יכין

או בשטר ויאמר לה בב' עדים „הרי את מקודשת לי בזה", וזה נקרא מאמר בכל מקום: ו) קידש שבעלה: ז) דמאמר קונה קצת מד"ס, והו"ל איך מקצת צרה לאשת אחיו שלא היה בעולמו ולמאי דקיי"ל דמשעה שנזקקה לו דינה כנתארס' א"כ אפילו בלי מאמר אסור לייבם השניי', רק נקט מאמר לרבותא דס"ד שע"י המאמר דינה כנשואה וכב"ש ותפטור שנייה גם מחליצה קמ"ל: ח) המיבם: ט) אף שכשנולד כבר נתיבמה: י) אף שכבר תני בבא זו, נקט לה הכא איידי רישא:

יא) דר"ש מתיר בנתיבמה ואח"כ נולד: יב) אף שהאשה חולצת ולא האיש, עכ"פ מצריך שיתכוון האיש להתירה בחליצה, להכי נקט שפיר חולץ בכולה מכילתן: יג) כט"ו נשים [רפ"א]: יד) כמוה כצרתה, וה"ה אילונית ואשת גר אבל עקרה או זקנה, שרי ליבום וחליצה [אה"ע קע"ב]: טו) מפורש במ"ד: טז) של ערוה: יז) כגון שנפלו לו ב' אחיות מב' אחיו, ואחת מהן ערוה עליו: יח) דלא פגע באחות זקיקתו, דערוה אינה זקוקה לו: יט) עריות שאסרום הסופרים,

והם

ציונים

ב שני אחים. יו"ח פ"ג מיי' שם סמ"ג כ' נ"ח טוש"ע שם: רש"א. ס' פ"ג: **ג** כלל אמרו. ב' פ"א: איסור מצוה. כ"ו פ"א כ"ח פ"ג פהל' כ"ג פ"א יבום' פ"ג ה"ג מיי' שם ס"ו טוש"ע שם סי' ק"ע סעי' א': אחותה. כ"ח פ"א מיי' שם כ"א טוש"ע שם סי' קפ"ה ב' וג': **ד** איסור מצוה. שם מיי' פ"א מה' אישות ה"ו סמ"ג לאוין ק"י טוש"ע שם סי' ט"ו:

שנויי נוסחאות

שניה חולצת. כד"נ וכי"ק השניה.. **ב** **השניה חולצת**. כד"נ וכי"ק שניה.. **לאיזו** (מהן) כו' לאיזו (מהן). כד"נ וכי"ק וליתא. **או חולץ**. כד"נ וחולץ. **ג** **שהיא** איסור וכ"ה במשנ"ב (ושם שהוא). כד"נ וכי"מ שאסורה איסור (ועי' בחידושי הרש"ב); **איסורה**. וכי"ק שאיסורה. במשנ"ל וכדפו"י ליתא. (איסורה איסור כו' ולא מתייבמת) כ"ז ליתא בכי"ק; בד"נ יש חסרון מן ערוה עד **אחותה**. **שהיא יבמתה חולצת**. כד"נ כשהיא.. או חולצת וכ"ה שם לקמן פ ג מ"ג וכ"ה בכי"מ כאן וכ"ה או חולצת גם בכי"ק.

ראשון לציון

פ"ב ד תוי"ט ד"ה שניות. כתב הר"ב כו' דכתיב לא תסור כו' עיין יש סדר למשנה:

תוספות רע"ק

פ"ב ב [אות יד] הרע"ב ד"ה מיבם. ולאו אעשה בה מאמר. ובעשה בה מאמר ואח"כ נולד ס"ל לר"ש דמיבם או חולץ להשנייה והראשונה פטורה בממנ"פ דאם מאמר קונה קנין גמור שניהם מותרות דהוי ככנס ואח"כ נולד ואם מאמר אינו קונה לא הוי צרת ערוה. ואם נולד קודם המאמר גם לר"ש השנייה חולצת ולא מתייבמת דשמא מאמר קונה והוי צרת ערוה: **ג** ואות טו הרע"ב ד"ה לא חולצת. וכן אין לו פרט. בסוגיא דכ"ד א' איתא ולא ימחה פרט לסריס ששמו מחוי וכן הוא בפירש"י במתני' דע"ט ב':

איסור קדושה כ). אלמנה לכהן גדול כא). גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כב). ממזרת כג) ונתינה כד) לישראל. ובת ישראל לנתין וממזר כה): ה מי שיש לו אח מכל מקום כו) זוקק כז) את אשת אחיו ליבום כח). ואחיו לכל דבר כט). חוץ ממי שיש לו °מן השפחה ומן הנכרית ל).

דברי חכמים ואלו הן אם אמו ואין לה הפסק ואם אבי אמו בלבד ואם אביו ואין לה הפסק [ואם אבי אביו] ואשת אבי אביו ואין לה הפסק ואשת אבי אמו בלבד ואשת אחי האב מן האם ואשת אחי האם בין מן האם בין מן האב וכלת בנו ואין לה הפסק וכלת בתו ובת בת בנו ובת בת בתו ובת בן בנו ובת בן בתו ובת [בת] בן אשתו ובת [בת] בת אשתו ואם אם אבי אשתו ואם [אם] אם אשתו ואם אב אם אשתו ואם אב אבי אשתו: אלמנה לכהן גדול. שמת אחיו ההדיוט ונפלה אשתו לפניו: גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. כגון שעבר אחיו המת ונשא גרושה וחלוצה וכשמת צריכה חליצה שהרי תפסו לו בה קדושין משום דקדושין תופסין בחייבי לאוין אבל יבומי לא שהרי היא אסורה לו ולפטרה בלא כלום אי אפשר דלא אלים לאו למפטרה דילפינן לה מאחות אשה שהיא בכרת: ה אח מכל מקום. °ואפי' ממזר: אחיו לכל דבר. ליורשו ולהטמא לו: שפחה ונכרית. ולדה בתרה אזיל דכתיב בשפחה (שמות כ"א) האשה

אשת אב. ומ"ש הר"ב ואשת אבי אמו בלבד ולא קיימינן דמחלפת באשת אבי האב דאדם א) רגיל ושכיח דאזיל למשפחת אביו. °ודע שיש שם קורבה יותר מאמו הלכך לא מיחלפי. ומ"ש ואשת אחי האב וכו' עד וכלת בנו כולם בלבד משמע וכסברת הרמב"ם וסיעתו. ומ"ש הר"ב וכלת בנו ואין לה הפסק הואיל ושייכים ב) [בדורותיה] אסור כלה דאורייתא שהיא אשת בנו. ומ"ש וכלת בתו היינו בלבד משום דאין בדורותיה אסור דאורייתא. ומ"ש ובת בת בנו וכו' עד ובת בת בן אשתו גם בזה נראה מלשון הר"ב שסובר דיש להם הפסק. וגם זה כשיטת הרמב"ם. ורבים חולקים ומסתייעו מן הירושלמי. ומ"ש בת בת בן אשתו ובת בת בת אשתו וכן הרמב"ם בפירושו ובחיבורו פ"א מהלכות אישות והקשה הכ"מ דהרי יש למעט נמי בת בן בן אשתו ובת בן בת אשתו כדחשבינן הכי גבי שניות דבת בנו ובת בתו דהא שוים הם בדורותיהם והכי מתניא בהדי דר' חייא שלישי שבבנו ושבבתו שבבן אשתו ושבבת אשתו שניה ע"כ וכל הני עד סופן משמע דלהר"ב יש להן הפסק. וכן להרמב"ם. והרא"ש חולק: איסור קדושה אלמנה לכהן גדול וכו'. וקרי להו איסור קדושה דכתיב (ויקרא כ"א) קדושים יהיו לאלהיהם גמרא. [°וכתיב בתריה ואשה גרושה מאישה לא יקחו ותמיהני דלא נקיט לסיפא דהך קרא גופיה כי קדוש הוא לאלהיו. ובאלמנה לכהן גדול כתיב (שם) כי אני ה' מקדשו. אבל בממזרת ונתינה לא מצאתי בהם קדושה. וצל"ע. ואולי דהואיל ואין אלו אלא אסורי לאוין כליל לגבייהו ממזרת ונתינה שאין בהם ג"כ אלא אסור לאו]: אלמנה לכהן גדול וגרושה וכו'. דאע"ג דאתי עשה ודחי ל"ת דהא א"א לקיים שניהם דמצות יבום גדולה מחליצה דהא אם לא יחפוץ כתיב. °גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה דכבר קיים העשה. גמרא. ובמשנה דלקמן פירשה הרי"ף ועיין פ"ד מ"י מ"ש שם. ומ"ש הר"ב דילפינן לה מאחות אשה שהיא בכרת וכ"כ רש"י °לפי המסקנא א"ל. גם כתבתי בריש פירקין דלערוה גופה לא צריך קרא דאחות אשה: וחלוצה. פירש הר"ב במ"ג פ"ע דמדברי סופרים היא ושם אפרש בס"ד דהא דשנאה בכמה מקומות במשנה עם הגרושה בדברים שהן מן התורה לאו בדוקא הוא אלא אשיגרת לישנא נינהו: ממזרת ונתינה. איזהו ממזר תנן לה במשנה י"ג פ"ד ומהו נתינה מפורש במ"ג פ"ח: ה מי שיש לו אח מכל מקום. פי' הר"ב ואפי' ממזר דממתניתין דלעיל בבת ישראל לנתין וממזר דחוללת לא שמענו דהוה אמינא כששניהם ממזרים אבל כשאחיו המת כשר אין אחיו ממזר זוקק אשתו קמשמע לן. תוספות. °וטעמא מאי הואיל והוא בנו לפוטרו מן היבום כדלקמן הלכך מזקק נמי זקיק. גמרא: אשת אחיו. לכאורה הול"ל אשתו דהא מי שיש לו אח תנן ש"מ דאיירי בבעל אשה. וכן לקמן באשת אביו הוה ליה למימר באשתו: ואחיו לכל דבר. פירש הר"ב ליורשו ולהטמא לו. גמרא. וקאמרינן דס"ד הואיל ואינו מטמא לאשתו פסולה ה"נ לא ליטמא לאח פסול קמ"ל דשאני התם דלאפוקי קיימא. הכא אחיו הוא: מן השפחה. כתב הר"ב דכתיב בשפחה האשה וילדיה וגו'. עמ"ש במ"ב פרק ג' דקדושין: ומן הנכרית. כתב הר"ב דכתיב

א) בתוי"ט ד"ה דהא אבי האב ואבי האם דאדם כו' ונראה שחסר שם וכצ"ל הא [תרווייהו אבא רבא קרי להו] דאדם כו'. ב) בתוי"ט שם בדורות הללו.

יכין תפארת ישראל יכין

והם עשרים (א) אם אביו, (ב) אם אמו, (ג) אם אבי אביו, (ד) אם אבי אמו, (ה) אשת אבי אביו, (ו) אשת אבי אמו, (ז) אשת אחי אביו מאם, (ח) אשת אחי אמו מאם או מאב, (ט) בת בת בנו, (י) בת בת בתו, (יא) בת בן בנו, (יב) בת בן בתו, (יג) בת בת בת אשתו, (יד) בת בן בן אשתו, (טו) אם אם אם אשתו, (טז) אם אם אבי אשתו, (יז) אם אב אם אשתו, (יח) אם אב אבי אשתו, (יט) כלת בנו, (כ) כלת בתו, וי"א שגם (כא) אשת אבי אם אביו, (כב) ואשת אחי אבי אביו מהאב, (כג) ואחות אבי אביו, מאב או מאם, (כד) ואחות אם האם, אסורין, נמצא דלי"א כ"ד נשים אסורים מד"ס. וי"א דאשת חמיו ואשת חתנו ג"כ אסורים ואפילו להאוסרים י"א דשכנסם א"צ להוציאם. ומנם א, ב, ה, יט, אין להם הפסק לכ"ע, ט, י, יא, וכו' עד יח, לרמב"ם יש להן הפסק, ולא נב"י [אה"ע ט"ו], והשאר לכ"ע יש להם הפסק (שם): כ) היינו כל אשה שאינה אסורה מקורבה, רק משום קדושת יחוס זה מזה: כא) שהיא יבמה שנפלה לפני כהן גדול: כב) שנשאה אחיו בעבירה, או שהיה אחיו חלל, דגם חלוצה אסורה לכהן מד"ס: כג) עי' פ"ד מי"ג: כד) הם הגבעונים, ועי' פ"ח מ"ג: כה) כל אלו אינן מתיבמין, דאין עשה דוחה ל"ת, דגזירה ביאה ראשונה אטו שנייה, ואף על פי כן חולצות. מדתפסו קדושין בחייבי לאוין מיהו מותר ליבם צרתה [נ"י]: כו) אפילו ממזר או מומר [אה"ע קנ"ז]: כז) האח הוא: כח) או לחליצה: כט) ליורשו ולטמא לו: ל) דולדן אינן נחשבין זרעו:

אפי'

ה מי שיש לו אח. כ"ג ע"א מיי' פ"א מה' יבום ה"ו סמ"ג עש' נ"א ולאוין ק"א טוש"ע שם סי' קנ"ז סעי' א':

שנויי נוסחאות

ד לנתין ולממזר. בכי"ק ובמשבי"ר לממזר ולנתין. ה ואחיו. בד"נ ובמשב"ב ואחיו הוא; בכי"ק ובמשבי"ר ואחיו לו. ממי. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ממה. שיש לו מן. במשב"ב שיש לו אח מן.

תוספות חדשים

ד תוי"ט ד"ה אלמנה כו' אטו ביאה שניה כו' לאו דוקא נקט דהא אפילו גמר ביאה ראשונה אסור דיבמה נקנית בהערא'. והנ"ל אטו גמר ביאה, תוספות:

ראשון לציון

תוי"ט ד"ה איסור קדושה כו' לא מצאתי בהם קדושה. עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

ד [אות טז] בתוי"ט ד"ה אלמנה. גזירה ביאה ראשונה אטו. ואף באלמנה מן הנשואים דהוי עשה ול"ת ומדינא לא תתייבם דאין עשה דוחה לל"ת ועשה מ"מ צריכה חליצה. גמרא. ונפקא לן מקרא דועלתה יבמתו. דיבמתו מיותר ובא ללמדנו דיש לך יבמה שאינה עולה ליבום ולא שייך גבה רישא דקרא אם לא יחפוץ. מ"מ ועלתה יבמתו לחליצה. תוס' (דף כ' ע"ב) והובא בתוי"ט לקמן פ"ד מ"י: [אות יז] בא"ד לפי המסקנא א"צ. היינו דהטעם דאפילו ליבום עולה מדאורייתא דעשה דוחה לל"ת אמנם באמת אף לס"ד אין זה הטעם דלא ילפינן מאחות אשה דמ"מ יקשה כיון דא"ע ליבום אמאי צריכה חליצה וגם אמאי א"ע ליבום ליתי עשה ולדחי ל"ת אלא הטעם דילפינן מקרא דועלתה יבמתו דיבמתו מיותר ואת לאתויי חייבי לאוי לומר דא"ע ליבום ועולה לחליצה (וזהו הטעם במסקנא בחייבי עשה וכן באלמנה מן הנשואים לכ"ג) ודברי רש"י והרע"ב תמוהים. וברש"י דף פ"ד א' ד"ה והא כולה פרקין וכו' נקט לטעם בח"ל דכתיב ועלתה יבמתו וכו' ותמוה לי דנקט כפי ס"ד דהש"ס והא למסקנא הטעם בח"ל דגזרי' ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה וצריך עיון: ה [אות יח] במשנה מן השפחה ומן הנכרית. ותנן נמי בפ"ג דקדושין משנה י"ב דולד שפחה ונכרית כמותה מיהו כתב התוס' במסכתי' דף ט"ז ע"ב ד"ה נכרי שקידש דהני מתני' סברי דכותי ועבד הבא על ב"י הולד כשר וה"ה איפכא, אבל לר"ע דהולד ממזר מכותי ועבד, ה"ה הבא על שפחה ונכרית. וזהו טעמא דר' אסי דנכרי שקידש בזה"ז חוששים לקדושין דס"ל כר"ע. ותמהני איך חולק ר"א על הני מתני' בזה היסוד דמתלי תלי בזה דאם נכרי הבא על ב"י הולד ממזר ה"ה בהיפוך בישראל שבא על הנכרית והא מפורש איתא לקמן פ"ז מ"ה כיצד בת ישראל לכהן וכו' וכבש על השפחה וילדה הימנו בן ה"ז עבד כו' והלכה הבת ונשאת לעבד או לכותי וילדה הימנו בן ה"ז ממזר. הרי דאם האב נכרי והאם ישראלית הולד ממזר. ובהיפוך הולד עבד ואח"ז מצאתי שהק' כן בשער המלך: [אות כ] בהרע"ב ד"ה אח מ"מ אפי' ממזר. בהרי"ף והרא"ש איתא ושמעינן מינה דחייבי לאוין מדאורייתא בני יבום נינהו וכו' כוונת דבריהם מדנקט זוקק ליבום הרי דמדאורייתא עולה ליבום ומה דקתני בסתני' ד' חולצים ולא מייבמים ע"כ דהיינו מדרבנן וק' לי דלס"ז יקשה לס"ד דסוגיא דף כ' דמדאורייתא לא מייבמים איך קתני הכא זוקק ליבום. אלא ע"כ דליכא ראיה מהכא דעיקר חידושא דמתני' דהכא דאח פסול מקרי אח ולא ממעטינן מגז"ש דאחוה אחוה מבני יעקב ומשכחת לה יבום במותרת לו כגון שהיא ג"כ ממזרת או שהיא גיורת וצ"ע: [אות כא] תוי"ט ד"ה מי שיש. וטעמא מאי הואיל. היינו דלא נימא למילף אחוה אחוה מבני יעקב (כמ"ש התוי"ט רפ"א ד"ה אחותו מאמו) דדוקא כשרים ולא פסולים לזה אמרינן דמסתבר הואיל והוא בנו וכו' והא דל"א בהיפוך דמגז"ש דאחוה אחוה נמעט פסולים ומדאינם זוקקים ליבום ה"נ אינם פוטרים היינו דילפי' מקרא ובן אין לו עיין עליו כמ"ש התוי"ט ד"ה פוטר אשת אביו. גמרא ותוס':

כי יסיר וגו' · ופריך בגמרא האי בז' אומות כתיב ומבעי כי יסיר לרבות כל המסירים דלגופיה לא איצטריך טעמא כר"ש דדריש טעמא דקרא בכל מקום ולא איצטריך קרא לפרושי טעמא ואייתר כי יסיר לרבות שאר מסירין . ומדנסיב לה הר"ב דרשה דר"ש . וכ"כ עוד במ"ב פ"ג דקדושין ש"מ דכותיה ס"ל. דהך קרא בכל האומות מיירי ולא תתחתן דרישא בכל האומות. וכדעת הרמב"ם בפי"ב מהלכות אסורי ביאה ומ"ה בפירושו דהכא וכן בחיבורו פרק א' מהלכות יבום כתב נמי להך דרשה דר"ש. וכתב עליו המגיד ויש מפרש אותו בדרך אחרת ואין זה מעלה ומוריד בעיקר הדין ע"כ. ואומר אני שאע"פ שבעיקר זה הדין אינו מעלה ואינו מוריד מ"מ הוצרך הרמב"ם לכתוב דרשה דר"ש משום דס"ל כותיה. ועיין בפ"ק דשבת גבי י"ח דבר מ"ש שם. וכן עיין ברפ"ג דמכות. ומ"מ קשיא לי דהך דרשא ליתא אלא משום דר"ש דריש טעמא דקרא וכמו שכתבתי ואם כן בספ"ט דב"מ בחובל בגד אלמנה בין ענייה ובין עשירה כדתנן התם ופסקה הרמב"ם רפ"ג מהל' מלוה. וכן במ"ד [פ"ב] דסנהדרין בלא ירבה לו נשים. ופסק הר"ב כת"ק. וכן הרמב"ם שם ובפ"ג מה' מלכים. והיינו דלא כר"ש דדריש טעמיה דקרא. דלר"ש דוקא בגד ענייה כמ"ש שם הר"ב. ובנשים נמי דלא כר"ש כמבואר במשנה שם וכ"ש. ועיין רפ"ב דסוטה ומ"ג פ"ה דפסחים ומ"ה פ"ק דסנהדרין [*ומ"ז פ"ג דפרה ומ"ד פ' בתרא דמכשירין]. ומ"ש הר"ב ומדלא כתיב כי תסיר וט' ש"מ וכו' אבל אבתו לא תקח לבנך לא מהדר שאין וכו' אלא בנה. ל' הר"ן ספ"ג דקדושין והלכך בנה ליכא בה משום הסרה וכל האיסור בשעה ראשונה נעשה שהוא מוציא זרעו מכנפי שכינה אבל אחר שנולד אין הסרתו כלום שעכו"ם גמור הוא עד כאן. וא"ת הא כתיב בפרשת כי תשא ולקחת מבנותיו לבניך וזנו בנותיו אחרי אלהיהן והזנו את בניך אחרי אלהיהן. ויש לומר דוהזנו את בניך ר"ל בעלה הנושא שהוא בנך ולא מיירי בבנים הנולדים ממנה מדלא קפיד הכא בלא תסיר ואתי שפיר דלא קפיד התם אהיפכא כשתתן בתך לבנו שיסיר הבת שתתן לו כדכתב כ"י הכא אקרא דלא יסיר דלא חיים לשמא יסירו האשה משום שדרך הבעל להניחה לעבוד לכל מי שתרצה עד כאן. וצריכי תרי קראי חד לשפחה וחד לעכו"ם דאי משפחה הוי אמינא משום דאין לה חיים דכתיב (בראשית כ"ב) עם החמור ומסיים בספ"ג דקדושין [דס"ח וכן ביבמות לקמן דס"ב] עם הדומה לחמור כבהמה שאין הולד כרוך אחריה ואילו עכו"ם יש לו חיים דכתיב בלאדן בן בלאדן הדרימון בן טברימון. ואי מעכו"ם הוה אמינא משום דלא שייכי במצות אבל שפחה אתקיש לאשה. גמרא. ולקמן בפ"ו בגמרא דף כ"ב מותיב מדכתיב (שמואל ב' ט) ולציבא חמשה עשר בנים וציבא עבד כנעני של מפיבושת היה ומפרק כיון דלא מפרש בשמייהו הוי כמו פר בן בקר [אבל התם מפרש בשמייהו]. א"כ [בן] הדד בן טברימון בן חזיון [מ"א ט"ו י"ח] דיחוס באבא דאבוהון: פוטר אשת אביו. דאמר קרא (דברים כ"ה) ובן אין לו עיין עליו דהוה מצי למכתב אן בלא יו"ד כמו מאן יבמי מאן בלעם הכי איתא פ"ק דקדושין דף ד' ואע"פ שתיבת מאן הוא פעל ואין הוא מלה גם המ"ם שרשית גם בכל התורה מלת אין מלא יו"ד דרשה זו אינה אלא אסמכתא ויכולים להסמיכה משום דמאן ענינו כמו כן בלילה כמו אין. וראיתי בספר מאירת עינים שחבר מהר"ר והלך כהן ז"ל על ש"ע ח"מ שכתב בהלכות נחלות ריש סי' רע"ו וז"ל דדרשינן בלשון אין ואפס ור"ל שאין בגמלא שום זרע. ואע"ג דבגמרא אמרינן לשון עיין עליו בעי"ן נראה דלאו דוקא קאמרי אלא כוונתן דמשום הכי נכתב אין ביו"ד לדרשו כאילו נכתב איין עליו והיינו דאין זה מלשון אין בגמלא ולא כמו ששמעתי מפרשים דעיין ממש קאמר ומשום דאותיות אחה"ע מתחלפין וזהו דוחק עכ"ד. ואני אומר שלפרש לשון הגמרא שאמרה עיין בעי"ן דלאו דוקא בזהו דוחק גדול כי אילו היתה כונת הגמרא כמו שהוא אומר הוה ליה למימר אל תקרא אין אלא איין כלומר אל תקרי אין בציר"י אלא אין בפתח וחיר"ק וזה היה לשון מרווח ומבואר יותר ממ"ש עיין עליו שהוסיפו מלת עליו וגם אמרו העניין בלבד ולא קריאת המלות עצמם וגם מה שהוא מחלק בין אין בציר"י לאין בפת"ח וחיר"ק אינו מוכרח כלל אלא שלפי העניין אין הפרש בין שתי המלות אלא שזה ר"ל שבציר"י סמוך וזה ר"ל שבפת"ח מוכרת ולפיכך האמת שדורשין עיין עליו בעי"ן ומטעם אסמכתא וכמו שכתבתי: וחייב על מכתו וכו'. אם הכה או קלל את אביו חייב מיתה. רש"י. בגמרא מוקי כשעשה תשובה דאם לא כן הא כתיב (שמות כ"ב) ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך [כמ"ש במ"ג פ"ב דמכות] ואפי' לר' שמעון בן מנסיא פ"ק דחגיגה מ"ז דקרי ליה מעוות לא יוכל לתקון היינו דעונו נזכר הואיל והממזר קיים אבל עושה מעשה עמך מקרי כיון ששב: ך [*אחת משתי אחיות ואינו יודע וכו'. וה"ה בשתים אחרות שאחת מהן ערוה עם האחרת אלא דהספק שכיח יותר שיהיה בשתי אחיות שבקל אינם ניכרות זו מזו מה שאין כן בשאר כגון אשה ובתה. וכל שכן אשה ובת בתה או בת בנה דתנן בפרק דלקמן משנה ד' שהם ניכרות איזו היא האם ואיזו היא הבת וכל שכן הנכד משום הכי נקט אחיות ועיין בריש פרק דלקמן] : ואינו יודע איזה מהן קידש. אפילו לא הוכרו

כשעת

°מי שיש לו בן מכל מקום לא) פוטר לב) אשת אביו מן היבום. וחייב על מכתו ועל קללתו לג). ובנו לכל דבר כט). חוץ ממי שיש לו °מן השפחה ומן הנכרית: ך מי שקדש אחת משתי אחיות לד). ואינו יודע איזה מהן קדש לה) °נותן גט לזו וגם

ר"ע מברטנורה

האשה וילדיה תהיה לאדוניה ובנכרית כתיב (דברים ז') כי יסיר את בנך מאחרי ומדלא כתיב כי תסיר שמע מינה הכי קאמר בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך שתלד לו בתך מאחרי. אבל אבתו לא תקח לבנך לא מהדר שאין הבן הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה: ך ואינו יודע איזו קדש. ואסור בשתיהן

יכין תפארת ישראל יכין

לא) אפי' ממזר או מומר או גוסס, ואפילו זרע זרעו עד עולם [קנ"ז]: לב) הבן הזה: לג) בעשה אביו תשובה דאל"כ פטור מדאינו עושה מעשה עמך: לד) וה"ה אשה ובתה וכדומה, רק אורחא דמלתא נקט דאחיות מחלפן טפי: לה) ואפילו לא הוכרו בשעת קידושין,

דאפילו

מי שיש לו בן. מיי' שם ה"ג טוש"ע שם סי' קנ"ו סעי' ג': וחייב על מכתו. מיי' פ"ה מה' ממרים ה"ג טוש"ע י"ד סי' רמ"א סעי' ח': חוץ. מיי' שם ופ"א מה' יבום ה"ד טוש"ע אה"ע סי' קנ"ו סעי' ג': ך מי שקדש. כ"ג פ"ב קדושין י"א ע"ב מיי' פ"ט מה"א ה"ג סמ"ג פ' מ"ח טוש"ע שם סי' מ"א סעי' ב':

שנויי נוסחאות

מי שיש לו בן מכל מקום נכי"ק ומי.. . פוטר. כד"נ ונכי"ק פוטר את. ובנו. כד"נ ובנו הוא; נכי"ק ונמשני"ל ובנו לו. ממי. כד"נ ונכי"ק ממה. שיש לו. במשנ"כ שי"ל בן. ך. ואינו יודע. נכי"ק ואין ירוע. איזה (מהן). כד"נ ונכי"ק איזו ולהא.

ראשון לציון

ה תוי"ט ד"ה ומן הנכרית כו' ובנשים נמי דלא כר"ש כו' ועמ"ש בלחם משנה ריש פרק ג' מה' מלוה ולוה שהאריך ביאור בפסקי הרמב"ם: שם תוי"ט ד"ה פוטר אשת אביו כו' ואע"ג דבגמרא אמריק לשון עיין עליו בעי"ן. תרי תמיה על שני גדולי הדור הסמ"ע והתוי"ט שלא שמו עין עיונם על מה שכתב הערוך בערך אין ובערך עין בשם ר"ת ורבינו גרשום ע"ש וע"ע מ"ש הערוך בערך אן:

תוספות רע"ק

שם [אות ימ] במשנה מי שיש לו בן. כתב המרדכי ז"ל כ' המיימוני פ"ג מהל' יבום מי שזינה עם אשה וכו' ונתעברה ואמרה זה העובר ממנו הוא אע"פ שהוא מודה הר"ז ספק לענין יבום דכשם שזינתה עמו כך זינתה עם אחר והולצת ולא מתייבמת. וצ"ל דמתני' דהכא איירי שהיו שניה' חבושים בבית האסורים וכן משמע ס"פ אלמנה לכ"ג עכ"ל ולכאורה קשה דא"כ אדדייק רבא ס"פ אלמנה ממתני' דהתם ילדה תאכל בתרומה דנימא מדאפקרה אמאי לא דייק מקודם ממתני' דהכא. והי' נ"ל דבמתני' דהכא י"ל דמיירי בנאנס' שהיא אינה מופקרת כלל ולא לגבה מדאפקרה אבל במתני' דהתם דקתני האונס והמפתה וכו' ילדה תאכל דמשמע דזהו קאי על המפתה. ואולם הה"מ בפ"ג מיבום כ' על דברי הרמב"ם הנ"ל אבל בנו מאנוסתו או מפותתו א"י אם הוא זה בבירור וכו' משמע דס"ל דגם באנוסה חיישי' שזינתה גם עם אחר. ולענ"ד הסברא קשה מאד דאיך שייך גבה מדאפקרה וצל"ע אח"ז ראיתי בספר פנים יפות על התורה (להגאון בעל הספר כתובה, פ' כי תצא בפסוק כי תהיין נקט בפשיטות דבאנוסה ל"ש לומר מדאפקרה עיי"ש. והנה בירעי' שאנס או פיתה) אותה. והבן הנולד לה נשא אשה ומת בלא בנים י"ל דאסורה לעלמא דשמא הוא הפקיר עצמו וזינה עם אחרות ויש לו בנים מהם וזקוקה להם. ובזה י"ל דמ"מ הוי ס"ס מחצה נקיבות ומיעוט מפילות. אלא דנ"מ באנס או פיתה אחת ולא ילדה והוא מת בלא בנים י"ל דאחיו א"י לייבמה דדלמא זינה גם עם אחרות ויש לו בנים מהם וצ"ע לדינא. נאות בב] במשנה מן השפחה, ואינו חייב על אביו ולא על אמו. וכן גר שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אינו חייב על הכאה וקללה דאביו. וכשם שאינו חייב על אביו כך אינו חייב על אמו שנאמר ומקלל אביו ואמו את שהוא חייב על אביו חייב על אמו וזה שא"ח על אביו א"ח על אמו. רמב"ם פ"ה הלכה ט' וי' מהל' ממרים: [נאות כג] במשנה נותן גם לזו וגם לזו.

בסוגיא

לזו (לו). מת ולו אח אחד חולץ לשתיהן (לז). היו לו שנים אחד חולץ ואחד מיבם (לח). °קדמו וכנסו (לט) אין מוציאין. מידם (מ):

ז שנים שקדשו שתי אחיות (מא). זה אינו יודע איזו קדש וזה אינו יודע איזו קדש. זה נותן שני גטין וזה נותן שני גטין (לו). מתו לזה אח ולזה אח. זה חולץ לשתיהן. וזה חולץ לשתיהן (לז). לזה אחד ולזה שנים. היחיד חולץ לשתיהן (לז). והשנים אחד חולץ. ואחד מיבם (לח). קדמו וכנסו אין מוציאין מידם (מב). לזה שנים ולזה שנים אחיו של זה חולץ לאחת. ואחיו של זה חולץ לאחת. אחיו של זה מיבם חלוצתו של זה. ואחיו של זה מיבם חלוצתו של זה (מג). קדמו שנים והלצו לא ייבמו השנים (מד). אלא אחד חולץ ואחד מיבם (לח). קדמו

בשתיהן משום דכל חדא וחדא איכא למימר זו אחות אשה: חולץ לשתיהן. דלא ידע איזו היא יבמתו. ומיחלץ לחדא וליבומי לאידך לא אפשר. דאחות חלוצתו היא. ואסורה לו מדרבנן [בחייה] ויבומי ברישא נמי לא. דדילמא לאו זו היא יבמתו וקפגע באחות זקוקתו דהויא כאשתו: היו לו שנים אחד חולץ. תחלה לאחת והשני אם רצה ליבם לשניה מיבם שאם זו יבמתו שפיר ואם אחותה היא לא פגע באחות זקוקתו משום דחליצה דהך אפקעתא לזיקה: קדמו וכנסו. קודם שנמלכו בבית דין אין מוציאין אותן מידם משום דכל חד וחד אמר אנא שפיר נסבי ואי נמי הוי איפכא שהראשון שכנס ליבום כנס אחות זקוקתו השתא הוא דעבד איסורא ומשבא אחיו ויבם את השניה שהיא יבמתו פקעה זיקתה למפרע מאידך: **ז** שנים שקדשו שתי אחיות. והם נכרים: זה חולץ לשתיהן כו'. משום דכל חד מינייהו אסור ליבומי דדלמא כל חד וחד פגע באחות זקוקתו: היחיד חולץ לשתיהן. שאי אפשר לו ליבם לא קודם חליצה של שנייה משום אחות זקוקה ולא לאחר חליצה משום אחות חלוצה לפיכך הואיל ואסור ליבם יחלוץ תחלה לשתיהן כדי להוציא אותה שהיא יבמתו מאיסור יבמה לשוק: והשנים אחד חולץ. לאפקועי זיקה מהאיך אם זו יבמתו ותשתרי אחותה לשני ממה נפשך אי יבמתו היא שפיר ואי אחותה היא הא פקעה זיקת היבמה מיניה בחליצת אחיו: אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה. ממה נפשך אם זו יבמתו שפיר נסיב שהרי אחיו לא חלץ לזו אלא לאחותה שלא היתה יבמתו ואינה כלום ואי לאו יבמתו היא שפיר נסיב נכריה היא דאי משום אחות זקוקה ליכא שהרי חלץ אחיו את אחותה שהיא יבמתו ופקעה זיקה. ואי משום יבמה לשוק הרי חלצה זו מאחי בעלה: קדמו שני אחין. של אחד וחלצו לשתיהן משום דלא ידעי איזו היא יבמתו: לא ייבמו. שני אחים [האחרים] זה את זו וזה את זו משום דקמא דנסיב אית ליה למימר זו היא אחות זקוקתו אלא אחד חולץ תחלה לאחת ואחד מיבם לשניה ממה נפשך אי יבמתו היא שפיר ואי לאו באחות זקוקה לא פגע שהרי חלץ אחיו ליבמתו ויבמה לשוק לא הוי שהרי חלצה מאחי בעלה: ואם קדמו. אלו ב' האחרונים וכנסו אחר חליצת שנים האחרים ולא באו לימלך בב"ד אין מוציאין מידן כדפרישית שהרי אין כאן אלא ספק אסור אחות זקוקה בנשואי ראשונה והיכא למימר קמא דנסיב יבמתו היא ושפיר נסיב ובתרא נמי שפיר נסיב נכריה ואי נמי הוי אינכיבא איפכא וקמא פגע באחות זקוקה כיון שבא שני ויבם פקעה זקתה

בשעת הקדושין שנמצא שאי אפשר שיבא על אחת מהן אפילו הכי שתיקן לריכות גט כמפורש במשנה ז' פרק ב' דקדושין ולא תידוק מדקתני והוא יודע דמשמע השתא אינו יודע ולא קתני אינו ידוע דהוי משמע לא נודע הדבר מעולם. שמע מינה דמיירי דוקא בהוכרו ולבסוף נתערבו. ליתא דאינו יודע משמע הכי ומשמע הכי כמו שכתבו התוספות: קדמו וכנסו. כתב הר"ב קודם שנמלכו בב"ד. ובפירוש רש"י שאם נמלכו בבית דין ועברו יוציאו כיון שעברו על דברי בית דין. הרא"ש. ועיין בבית יוסף סוף סימן י"א בשם הרשב"א: קדמו וכנסו. אפילו בקדושין דזיקה דרבנן היא ותפסי קדושין באחותה אלא שאומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה כדתנן במשנה ט' פרק ד'. והא דכתב הר"ב וכן לשון רש"י ההוא שעתא הוא דעבד איסורא וזה לא שייך אלא בביאה לרבותא נקט הכי דאפילו כי בעיל באיסור אפילו הכי אין מוציאין וטעמא משום דלא הוי אלא ספק זיקה כמו שכתב התוספות דבודאי זקוקה כי בא עליה בלא קדושין מוציאין ועיין מה שכתבתי בפרק ד' במשנה ט': אין מוציאין מידם. פירש הר"ב משום דכל חד וחד אמר הנא שפיר נסבי כו'. עיין מה שכתבתי בסיעתא דשמיא בריש פרק ג': **ז** שנים שקדשו כו' והשנים אחד חולץ ואחד מיבם. וצריכא דמהו דתימא לגזור דהני תרי לא ייבם חד מינייהו אטו ההוא אח יחידי קמשמע לן ודוקא מיחלץ והדר יבומי. אבל יבומי ברישא לא. דקא פגע ביבמה לשוק. גמרא: קדמו וכנסו אין מוציאין מידם. הכא נמי טעמא כדלעיל ולא ידעתי למה פירש הר"ב וכן רש"י לקמן בסיפא ולא הכא. אי נמי התם נמי לא יפרשו דהא בחד טעמא שייכו כולהו בבי. ועיין ריש פרק ג' מה שכתבתי שם: אין מוציאין מידם. אפילו הם כהנים דהא סתמא ודאי קתני. וטעמא דחלוצה [בכהן] דרבנן הוא וספק חלוצה לא גזרו. גמרא. ועיין מה שכתבתי ריש פרק ט' בסיעתא דשמיא: לזה שנים ולזה שנים. צריכא דמהו דתימא כיון דלבסוף תרווייהו מתייבמין הך להאי ביאתא והך להאי ביאתא אתו למימר מה לנו ולחליצה

ודלמא

ציונים

מת ולו אח. מיי' פ"ח מה' יבום ה"ח סמ"ג ע' נ"ב טוש"ע שם סי' קע"ו סעי' ח': **ז** שנים שקדשו. כ"ג פ"ב קדושין שם מיי' שם ה"ב טוש"ע שם ס"ג:

שנויי נוסחאות

לשתיהן. בכי"מ את שתיהן. קדמו וכנסו. בכי"ק ואם קדמו וכן במש' הסמוכה אם קדמו וכנסו ב' פעמים. **ז** איזו כו' איזו. בכי"ק ובמשני"ל לאיזו.. לאיזו. היחיד בד"נ ובמשני"ל היחידי. והשנים; בכי"ק השנים.

תוספות רע"ק

בסוגיא אמרינן מאי קמ"ל סיפא אצטריך ליה מת וכו' היו לו שנים אחד חולץ ואחד מייבם דוקא מיחלץ והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא דפגע באחות זקוקתו. וכתב רש"י אבל יבומי חד ברישא והדר מיחלץ שני לאידך וכו' לא זכיתי להבין דהא אחר יבום דהראשון השני מייבם בהיתר כמו דמותר לייבם אחר חליצת הראשון וא"כ אם הראשון מותר לייבמה הדין דשניהם מייבמים והו"ל למנקט אבל יבומי שניהם לא וצ"ע: שם [אות כד] במשנה קדמו וכנסו אין מוציאין מידם, ומדלא קתני גם ברישא דאם חלץ לא' וכנס לא' דלא יוציא משמע דאפי' דיעבד יוציא מספיקא דדלמא כנס אחות חלוצתו אע"ג דהוי ספיקא דרבנן מ"מ כיון דגזרו חז"ל אחות חלוצתו אטו אחות גרושתו אלמוה לגזרתם להוציא אפי' מספק ואפי' דיעבד. ג"י:

יכין תפארת ישראל יכין

דאפילו קדושין שאינן מסורין לביאה הוה קידושין לחומרא [אה"ע מ"א]: לו) דאסור בכל אחת מספק אחות אשה: לז) דיבומי ברישא לא, שמא פגע באחות זקוקתו, ולחלוצי לא' וליבומי לב' נמי לא, דאחות חלוצה אסור מד"ס. אבל אי"ל בכה"ג מדאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה כיון דרק מכח ספק אינה מתיבמת: לח) ר"ל אם ירצה, ייבם אחר שחלץ אחיו לאחותה, דאם זו יבמתו, שפיר, ואם אחות יבמתו, מדחלץ אחיו ליבמה פקע הזיקה, ולא פגע באחות זקוקה: לט) בלא נמלכו בב"ד, אבל בנמלכו ועברו יוציאו: מ) ואפי' אותו שכנס ראשון באיסור ופגע באחות זקוקתו, עכ"פ השתא דכנס אחיו פקע זיקה למפרע, וכ"ש אם רק קדשו קודם שנמלכו, דלא עשו איסור, לא מפקינן מנייהו. מיהו אחר שכנס הראשון מותר השני לכנס לכתחלה ממ"נ. ואילה"ק עכ"פ למה אין מוציאין מידן, נימא מדנאסרה עליו שעה א' תאסר עליו עולמית כלקמן פ"נ מ"ז ומ"ט ורפ"ג. י"ל הכא שאני, דרק משום ספק נאסרה: מא) והם נכרים: מב) אף שהן כהנים, חלוצה מד"ס, וה"ל ספק דרבנן: מג) דממ"נ אם זו יבמתו שפיר, ואם יבמת האחר היא, הרי חלוצה כבר מאחי בעלה, ואחות זקוקתו לא הוה, דהרי משחלץ אחיו לאחותה פקע הזיקה: מד) דהראשון אסור ליבם, שמא פגע באחות זקוקתו:

דאע"ג

וכנסו אין מוציאין מידם ס): ח מצוה בגדול ליבם סה). ואם קדם הקטן זכה. הנטען סו) על השפחה ונשתחררה או על הנכרית ונתגיירה. הרי זה לא יכנוס. ואם כנס סז) אין מוציאין מידו סח). הנטען על אשת איש והוציאוה מתחת ידו סט) אף על פי שכנסה יוציא ע): ט המביא גט ממדינת הים

זיקתה מאחיו והותרה לו אחותו ואסורה דעבד עבד: ח מצוה בגדול ליבם. דדרשינן ולקחה לו לאשה ויבמה והיה הבכור המיבם יהא בכור אשר תלד והותה יבמה תהא ראויה לילד פרט לאילונית יקום הבכור היבם על שם אחיו לנחול אותו ולא יחלקו אחיו עמו: הנטען על אשת איש. החשוד על א"א והוציאוה ב"ד מתחת בעלה בשביל זה שאסרה עליו והלך זה ונשאה: יוצא. דמדאורייתא אסורה נמי לו כמו שאסורה לבעל כדדרשינן מנטמאה נטמאה ב' פעמים אחד לבעל ואחד לבועל. ודוקא הנטען על אשת איש אבל נטען על הפנויה נראה דמצוה לכנוס. כדאשכחן גבי אונס (דברים כ"ב) ולו תהיה לאשה: ט המביא גט ממדינת הים. צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם וטעמא מפורש בגיטין למר משום שאין

ודלמא מיבמו בלא חליצה קמ"ל. גמרא: ח מצוה בגדול ליבם. כתב הר"ב דדרשינן ולקחה לו לאשה והיה הבכור וגו'. וילפינן בגמרא מדכתיב (דברים כ"ה) כי ישבו אחים יחדיו הוקשה ישיבת אחים זה לזה לענין יבום ואם קדם הקטן זכה. ומשום הכי בכור נמי לאו דוקא אלא שבכורתו גרמה לו והוא הדין אם אין בכור הגדול שבאחין גדולתו גרמה לו והיינו דתנן מצוה בגדול ולא תנן מצוה בבכור וקרי ליה בכור שהוא נוטל בראוי כבמוחזק כבכור. ומה שכתב הר"ב יקום הבכור היבם על שם אחיו לנחול אותו מפרש בגמרא מגזירה שוה דנאמר כאן (שם) יקום על שם אחיו ונאמר להלן (בראשית מ"ח) על שם אחיהם יקראו בנחלתם ואמרינן בגמרא דאע"ג דבכל התורה אין מקרא יוצא מידי פשוטו הכא אתי גזרה שוה ואפקתיה לגמרי דאין צריך לקרות לבנו בשם אחיו כלל. ואתי שפיר הפשט שהר"ב הוכרח לכתוב דרשה זו דכוליה קרא ולכאורה לא היה צריך לכתוב דרשה דנחלה כלל אלא דכיון דהך דרשה מפיק לקרא מפשוטיה לגמרי זה מכריח לדרשה דוהיה הבכור דאי אפשר לפרשו הפשט כפשוטו וכמו שכתבו התוספות אלא ביבם דאי על הבכור שתלד היבמה קאמר קרא שיקום על שם המת לנחלה שאותו בכור יירש את המת דא"כ יקום על שם אחי אביו מבעי ליה ע"כ. וכמו כן סובר אני שלפי שגזרה שוה זו מפקא לקרא מפשוטיה. שזה הכריח להרמב"ם שכתב בפירושו גם בחבורו פרק ב' מהלכות יבום אשר תלד ר"ל אשר תלד אם המת ותלד במקום ילדה ובא העתיד במקום עבר. ע"כ. וקשה שהרי תלמודא דרשה אחרת דרשה כמו שכתב הר"ב פרט לאילונית וגם הרמב"ם העתיקה פרק ו' מהלכות יבום אלא משום דפשטיה דקרא מתעקר לגמרי סובר הרמב"ם שא"א לומר כן שלא יהא פשט מובן למקרא. וראיה לדברי דבפרק ג' דכתובות דף ל"ח ע"ב מתמה תלמודא לרבי עקיבא דברייתא אחת גזרה שוה ומפקיה מפשטיה לגמרי ומשני קרי ביה כו'. שמע מינה דאי אפשר שתעקר הפשט לגמרי שלא יהא לו שום הבנה כלל. וזהו שהכריחו להרמב"ם בזה הפסוק שעל כל פנים יש פשט פשוט ומובן לכל למקרא זה כמו לכל המקראות רק שפשוטו הנראה דהיינו הבכור רצה לומר בן הראשון ויקום על שם ר"ל שם ממש לזה הפשט עקרתיה הגזרה שוה לגמרי אלא תפרש הבכור בכור דהאחין ועל שם היינו שם הנחלה וכל זה קרוב לפשוטו ומשמע המקרא וקשיא ליה להרמב"ם האי אשר תלד שאם נפרשהו כמדרשו פרט לאיילונית מלתא דפשיטא שזו היא דרשה גמורה דוהיה הבכור משתעי במיבם ואשר תלד משתעי ביבמה ואם כן אין פשט כלל לאלו שתי המלות לכך מפרש דכפי הפשט שאמרנו מוסב אשר תלד על והיה הבכור כמשמעו ורוצה לומר אם המת אלא שהוא עתיד במקום עבר וכזה נמצא רבים במקרא כמפורסם. ולכולם טעמים בלי ספק וגם לזה שכן ניתן לידרש פרט לאיילונית ויצא לנו מזה שהכתוב יש לו משמעות מובן קרוב לפשטיה אף על גב דעקרתיה הגזרה שוה מפשטיה לגמרי: הנטען. פירש הר"ב החשוד כלומר שטוענין עליו דברי לעז. רש"י. פירש בספר התשבי שעיקר ענין טענה מלשון טענו את בעירכם (בראשית מ"ח) שמעמיסין ונושאין עליו דבר זה: לא יכנוס. גמרא. דאמר קרא (משלי ד') הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך והכי נמי איכא לעז שיאמרו אמת היה הקול הראשון: ואם כנס כו'. כתב ב"י סוף סימן י"א בשם הרשב"א שאפילו לא כנס בנשואין אלא שקידש אין מוציאין מתחת ידו שכל שצריכה גט מוציאין קרינן ביה ואין מוציאין בדיעבד ויש חולקין וחלוף נוסחאות בירושלמי הן. ע"כ. ובעיני נראה לדקדק כסברת הרשב"א דמדכנס דגבי יבמה דלעיל שהוכחתי שם דאפילו בקדושין בלבד דינא הכי דאין מוציאין ודאי דהך דהכא נמי דכוותה. דהא משום דדמיין בדין כנס אין מוציאין הוא דתנינן לה הכא: אין מוציאין מידו. דברננה לא מפקי אנא מתותי בעלה דכתיב (משלי ג') דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ולאו דוקא רננה אלא אפילו בא על השפחה ועל הנכרית בודאי. ובתוספתא קתני לה בהדיא. ב"י: אף ע"פ שכנס יוצא. עיין בפירש הר"ב

דסוף

ח מצוה: כ"ד פ"א מיי' שם פ"ב ה"ו סמ"ג פי' נ"ח טוש"ע שם סי' קס"א סעי' ו': ואם קדם. מיי' שם טוש"ע שם סעי' ז': הנטען. שם כ"ה פ"ב מיי' פ"י מה' גירושין פי"ד סמ"ג ע' כ' טוש"ע שם סי' י"א סעי' י': ט המביא. כ"ה ע"א ירוש' קדושין פ"ג ה"ז. מיי' שם טוש"ע שם סי' י"ב ס"א:

שנויי נוסחאות

ח קדם הקטן. בכי"ק: קטן. על השפחה כו' (או) על הנכרית. בד"נ ליתא; בכי"ק ובמשני"ר .. ועל הנכרית וליתא; בכי"ף מן השפחה.. מן הנכרית. על אשת איש. בכי"ף מאשת איש. והוציאוה כו' יוצא. בכי"ק והוציאה כו' מוציא וע' בגמ'.

כין תפארת ישראל יכין

מה) דאע"ג דבכל התורה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, הכא גמרינן דה"פ, והיה הבכור אשר תלד, ר"ל אם האחין [וכתיב עתיד במקום עבר] „יקום על שם אחיו", לירשו כשייבם אשתו. ובכור לאו דוקא, דאפילו אח אחר יכול ליבם, אלא דהמיבם דינו כבכור, שאינו נוטל בראוי כבמוחזק. מיהו מדכתיב אשר תלד בלשון עתיד דרשינן לקרא נמי איבמה, דהיינו פרט לאיילונית שאינה יולדת, דאינה מתיבמת [ואגב גררא דאם כנס אינו מוציא, נקט להן מתני' הכא, ועיקר מקומו לקמן בגיטין]: מו) ר"ל שנחשד שבעלה: מז) אפילו רק קדשה [וי"ח]: מח) אפילו ודאי בא עליה: מט) קאי אלא ידו על מלת איש שנזכר לעיל, ור"ל שגרשה בעלה ע"י חשד הנ"ל: נ) וקיי"ל דיש בזה ז' חלוקי דינים, (א) ביש ב' עדי קנוי וסתירה, וכ"ש ב' עדי טומאה, או אפילו בלא אחר שניסת לנחשד והיה לו בנים ממנה, כופין שיוציאה הבעל והחשוד [אה"ע י"א ס"א], ואפילו אותו שזנתה עמו ועד אחר מצטרפין לאסרה על בעלה [קט"ו ב"ש סקכ"ח]. (ב) וביש רק ב' עדי יחוד, אין כופין לבעל להוציא, וכ"כ להחשוד [י"א ב"ש סקי"א]. (ג) וביש ב' עדי כעור, שחבקתו או נשקתו האשה [עה"ג פ"ז וכ"ח], או עומדת לפניו ערומה, או שוכבים זע"ז בלי קירוב בשר, אפילו לא ראו ב' העדים ביחד, יש חלוק, אם יש נ"כ קול בעיר יום ומחצה שלא מחמת עדי הכיעור, שזנתה עם הנחשד, ולא היו שם אויבים להם או לבעל או לאבותיהן, שנאמר שהאויבים הוציאו הקול, אז לבעל אין כופין להוציא ואין מעלין לקיימה, אבל לנחשד אסורה לכתחילה, ואם כנסה ויש לה בנים מנחשד, לא תצא, ובאין קלא כנ"ל אפילו אין לה בנים מנחשד, בנכנסת לא תצא. וי"א דבעדי כיעור עם קלא כנ"ל. כופין אפילו לבעל שיוציאה באין לה בנים ממנו. ובחדא לריעותא, אין כופין לבעל, אבל לחשוד כופין להוציאה אפי' בחדא לריעותא באין לה בנים מחשוד [בש"מ והאחרונים]. (ד) וביש ע"א הטומאה ולא קדמה קנוי וסתירה, לאו כלום הוא, והרבה קרובים כע"א דמו, מיהו במהימן ע"א לבעל כב' עדים, אז

היא

הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם נא) לא ישא את אשתו נב). מת הרגתיו נג) הרגנוהו° לא ישא את אשתו נב). רבי יהודה אומר הרגתיו לא תנשא אשתו נד). הרגנוהו תנשא אשתו נה): י החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה נו). הרי זה לא ישאנה נז). מיאנה או שחלצה בפניו

ישאנה

שאין בקיאין לגמה ולמר שאין עדים מצוין לקיימו: לא ישא את אשתו. משום דאדיבוריה סמכינן: מת הרגתיו וכו'. הואיל ועל עדותו נשאת איכא לזות שפתים שמא עיניו נתן בה והעיד עדות שקר עליה אבל תנשא לאחר דאשה נשאת בעד אחד: ר"י אומר הרגתיו לא תנשא אשתו. בעדותו אפילו לאחר מפני שהוא רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד ואין הלכה כר"י °דקי"ל אין אדם משים עצמו רשע דאדם קרוב אצל עצמו ומהימנינן ליה שנהרג אבל לא מהימנינן ליה במאי דאמר שהוא הרגו והילכך אפילו כי אמר הרגתיו תנשא אשתו: הרגנוהו תנשא אשתו. מפורש בגמרא באומר אני הייתי עם הורגיו אבל אני לא הרגתיו: י בנדר. שנדרה הנאה מבעלה ולא הפר לה °ובאת לחכם להתיר לה ולא מצא פתח לחרטה: לא ישאנה. משום חשד:

שהוא

דסוף פרקין: ט ואמר בפני נכתב ובפני נחתם. כתב הר"ב וטעמא מפורש בגיטין ברפ"ק: לא ישא את אשתו. כתב הר"ב משום דאדיבוריה סמכינן. וכתב נ"י וא"ת מ"מ מאותן נשים שאין נאמנות לומר מת בעלה ואעפ"כ נאמנות להביא את גיטה ממדינת הים [כדתנן בסוף פרק ב' דגיטין ולקמן משנה ד' פרק ט"ו] ואף על גב דעלייהו קא סמכינן משום דאיכא כתבא י"ל דהתם כיון דנשים איבה בלאו הוא דחיישינן לא מעיילא נפשה לסקורי כיון דאפשר דאתי בעלה ומכחיש לה הייבא ונרתתה אבל הכא דחיישינן שמא יגרו תקפו מבקר ודאי כיון דעליה סמכינן ע"כ: מת וכו'. פי' הר"ב הואיל ועל עדותו כו' אבל תנשא לאחר דאשה נשאת ע"פ עד אחד לקמן ברפ"י. ושם מפורש טעמא דאתתא דייקא עד שיודעת שמת ודאי ומנסבא. ומשום הכי מקלינן הכא בגמרא הריבא דתקן המביא גט ממדינת הים כו' הא בארץ ישראל שאין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ישא. ומאי שנא מאומר מת דהתם לא סמכינן עליה אלא אאתתא גופה ואפילו הכי לא ישא ומשני שאני גיטא דהא איכא כתבא וכדתנן במשנה ד' פרק ט"ו מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח וכן בסוף פרק ב' דגיטין. ועיין מ"ש פט"ו משנה ה': הרגתיו הרגנוהו. לא הוה צריך למתני הרגנוהו כיון דאפילו [*במת לא ישא את אשתו *] (לא היה צריך למתני הרגנוהו) ואפילו] בהרגתיו תנשא לאחר ולא תני ליה אלא משום דר"י מפליג בין הרגתיו להרגנוהו. תוס'. ועיין גדולה מזו במ"ו פ"ק דכילה. [*ועיין במשנה דלקמן בסד"ה מיאנה כו']: רבי יהודה אומר הרגתיו לא תנשא. פי' הר"ב אפילו לאחר מפני שהוא רשע. עי' בפירושו למ"ג פ"ג דסנהדרין: הרגנוהו תנשא. כתב הר"ב מפרש בגמרא באומר וכו'. ופירשו התוספות דאע"ג דאמר הרגנוהו נעשה כאומר אני הייתי עם הורגיו: י החכם שאסר את האשה בנדר. לשון הר"ב ולא מצא פתח לחרטה וכן לשון רש"י וכבר כתבתי בזה ברים פ"ג דמ"ק: מיאנה כו' מפני שהוא ב"ד. כתב הר"ב משום דקיי"ל

חליצה

ציונים

י החכם. כה ע"ב גיט' שם פוס"ב כה כתו' ב'. מיאנה. ק"א ע"ב נגרות ל"א ע"א:

שנויי נוסחאות

ט נחתם לא ישא. בכי"ק הר"ז לא ישא. י בפניו. בכי"ק לפניו.

תוספות רע"ק

ט נאות כהן במשנה הרגנוהו לא ישא. בתוס' בכתובות דף כ"ב ב' אהא דמוקמינן שם בנישאת לא' מעדיה הקשו מהכא דבהרגנוהו לא ישא את אשתו ותירצו דבתרי ל"ת לעיניו נתן בה והרגנוהו היינו שא' אומר הרגתיו עם רבים. קשה לי איך ס"ד לומר דב' מעידים כך נהי דאמרי' גם בב' שמא עיניו נתן בה והתם בתרי והרי הי' הקושיא דבנשאת לא' מעידיה ניחוש דעיניו נתן בה ומסלקי' עדותו ואסורה משום ב' האומרים לא מת. מ"מ הכא אמאי לא ישא דל עדותו לגמרי היה מותר בה ע"י עדות השני דהא ע"א נאמן לומר מת בעלה. והנלע"ד כיון דהיתירא עפ"י ע"א הוא משום חזקה דדייקא ומנסבא א"כ י"ל דוקא בע"א דדייקא טובא וחוששת דלמא העד משקר אבל בב' עדים (אף לר"ש וכן קי"ל) דמ"מ בבא בעלה תצא מזה ומזה ואיכא חומר כסופה מ"מ י"ל דלא דייקא כ"כ הרבה דסומכת על העדים וא"כ י"ל בהרגנוהו וכיון דשנים מעידים מגרע גרע דהיא לא דייקא כ"כ ולא ניתן הדין להתירה עפ"י ע"א וכיון דאנן חיישינן לעיניו נתן בה ונשאר ההיתר רק עפ"י ע"א דהיינו העד השני וכיון דהיא סבורה דיש ב' עדים לא דייקא כ"כ ואין מתירים עפ"י עד אחר: נאות כהן הרע"ב ד"ה רי"א. דקי"ל אין אדם מע"ר. היינו דלא נימא כיון דרשע דאורייתא פסול לעדות אשה נימא כיון דפוסל עצמו לעדות א"נ להעיד על מיתת בעלה ולא היה מהני לומר דפלגינן דיבוריה דמ"מ כיון דעשה עצמו רשע אינו כשר להעיד דנהרג בעלה לזה אמרי' דא"א מע"ר היינו דאינו פסול ע"י עצמו דאדם קרוב א"ע דכמו דאינו נפסל ע"י קרובו ה"נ אינו נפסל ע"י עצמו ונשאר כשר לכל עריות שבעולם. אלא דמ"מ ממנ"פ אם נאמין לעדותו הוא ודאי רשע ופסול להעיד. לזה אמרי' דפלגי' דיבוריה ומהימן להעיד שנהרג בעלה והוא נשאר כשר דא"נ ע"י עצמו. ומבואר בסוגיין דלמ"ד גזלן דאורייתא כשר לעדות אשה ל"צ לפלגי' דיבוריה ומהימן בכל דבורו שהוא הרגו דאף דהוא רשע הא כשר להעיד לעדות אשה. ול"א דאין מקבלים דבריו כלל היכא דבאותו דיבור אומר על עצמו שהוא רשע. ואולם קשה לי מההיא דכתובות דף יז ב' דבכת"י הוא אבל אנוסים היינו דנאמנים ל"ש אלא באנוסים מחמת נפשות אבל מחמת ממון א"נ דאין אדם מע"ר. והא דל"א בלא"ה דבממנ"פ דאם האמת כדבריהם הם רשעים וא"נ להעיד דהא התם ל"א פלגי' דיבוריה צ"ל דהתם מה בכך שא"נ מדין עדים מ"מ היו נאמנים במגו דאין זה כת"י לזה צ"ל דאא"מ ע"ר ומה"ט ניחא דבתחלת הסוגיא בל"ק דרמב"ח אמר אסיפא בכתב ידם יוצא ממ"א דא"נ ל"ש אלא באנוסים מחמת ממון לא נזכר שם טעמא דא"א משים עצמו רשע [ורש"י הוא דפירש כך] והיינו דבסיפא דליכא מגו וצריכים לדון מדין עדות דמעידים דהשטר פסול בזה הוא באמת מטעם ממנ"פ דאם כדבריו הם פסולים וא"נ להעיד) ולפי הנ"ל קשה כיון דראוי להאמין מדין מגו מה בכך דאין אדם מע"ר הא מטעם זה לא דחינן דבריו כמו בהרגתיו דאם גזלן דאורייתא כשר לעדות אשה מקבלים דבריו דהוא הרגו ומהימן וכנ"ל. וכמו כן ק' לי בנ"י ב"ב פ"ח דף רי"ב דכ' דבההיא דנאמן לומר בני זה בן גרושה דהיינו באומר שבא עלי' בשוגג אבל במזיד לאו כל מיניה לשוי' נפשיה רשע. וע"כ צ"ל הא דלא נקט הטעם במנ"פ דאם כדבריו הוא רשע וא"נ להעיד שבנו הוא פסול היינו דגם אביו רשע נאמן להעיד על בנו (ובפרט הזה אני מסופק אם נאמנותו דאב רק כמו ב' עדים בבה"ת ואם הוא רשע א"נ או דבכל ענין הימני' רחמנא לאב וכן לענין נאמנות האב שקידש את בתו אם הוא רשע) וא"כ עדיין מה בכך דא"א מע"ר הא מ"מ לא מסלקינן דיבוריה ודמי ממש להרגתיו למ"ד דגזלן דאורייתא נאמן לעדות אשה דאף אם לא פלגי' דיבורי' נאמן וצ"ע: י נאות כהן הרע"ב ד"ה בנדר. ובאת לחכם להתיר. מזה מוכח דאף נדרים שיכול הבעל להפר ולא הפר יכול החכם להתיר לה דלא כחויא דספרי שהביא המרדכי פרק השולח. תה"ד סי' רע"ם

ופולן

תפארת ישראל יכין

חייב להוציאה אבל אין כופין אותו [קע"ו ס"ו וקע"ח ס"ט], אבל לנחשד בין כך וכך אסורה, דלא גרע מלעז בעלמא דאסורה לו [ב"ש י"א סק"ז]. מיהו ע"א אכיעור אפילו מהימן ליה לבעל כב' עדים, אפ"ה מותרת לו וגם לנחשד [ב"ש י"א סקי"ד וקע"ו סקכ"ה. ונח"מ י"א סק"ח יש ט"ס כלמוכח מגוף התשו' במיי' פכ"ב אחר הלכות סוטה. ואפשר דלח"מ בע"א בכיעור ומאמינו, עכ"פ ראוי להוציאה]. (ה) אם ראה הבעל בעצמו שזנתה, או שאמרה לו אפילו אשה, קרובה לו או לה שזנתה והוא מאמינה, אסורה לבעל ונחשד [קע"ו ס"ז]. מיהו בהיה לו קטט עמה, אינו נאמן לומר שמאמין לדברי העד. וי"א דבזה"ז שיש חדר"ג שלא לגרש אשתו בע"כ, אינו נאמן לומר שמאמינה או שמאמין לדברי העד. וכופין אותו לשמש עמה [קע"ח ס"ט]. (ו) ואם האשה בעצמה אמרה שזנתה, אם רגלים שזנתה, וגם אין סברא כנגדה שלא זנתה, אסורה גם לבעל, אבל במסתבר בשום צד שלא זנתה, אף שגם רגלים לדבר לספק, אינה נאמנת. מיהו אפילו אין רגלים לדבר שזנתה, והוא מאמינה חייב להוציאה, אבל אין כופין אותו, דאין ב"ד כופין רק ביש ב' עדים [קע"ו ס"ו ואחרונים שם]. אבל לבועל בכל האופנים אסורה, דהא שויא נפשה לגביה חתיכה דאיסורא. (ז) ובנטען אפנויה וידע שבא עליה מלוה לכנסה, אבל אין כופין [קע"ז]. ובהבטיח לה שישאנה, נ"ל דחייב לנשאה, דהו"ל כהבטיח לה דבר באתננה [ססקע"ז], ולא דמי לטול דינר והעברני דאין לו רק שכרו [כח"מ רס"ד ס"ו]. דהתם בהבטיח לו יותר מהראוי, משא"כ הכא ראוי לה שישאנה עקב בשתה גם בלי הבטחה [כסי' קע"ז], לפיכך הדר הו"ל כרפואה דחייב ליתן לו כמו שהבטיח, כמבואר בח"מ [שם]. ואף דלא קנו מידו, שכירות א"צ קניין [כח"מ קס"ב, ועי' תשו' שב יעקב אה"ע סי' ג']. וכ"ל דבנכחישה אף דא"ל שבועה [כאה"ע כ"ב ב"ש סק"ה], הייינו רק לענין לזון הולד, אבל לענין לישא אותה חייב לשבע, ואדרבה ראוי לדיין להחמיר, בעכסיסי שבועתו, מדמסתבר שלא יודה כ"כ בקלות מחמת בושה [כח"מ פ"ז ס"כ]. ואם הוא כהן, עי' לקמן בפירושינו פ"ו: נא) דכך צריך שיאמר כרפ"ק דגיטין: נב) מדסמכו אעדותו: נג) או או: נד) אפילו לאחר אסורה מדהוא רשע: נה) דנעשה כאומר אני הייתי עם הורגיו, ואנן קי"ל דאין אדם משים עצמו רשע, ופלגינן דבוריה [ומהמנינן ליה שנהרג ולא במה שאמר שהוא הרגו והלכך אפי' כי אמר הרגתיו תנשא אשתו] [י"ז ז']: נו) שנדרה הנאה מבעלה ולא היפר לה, והחכם לא מצא פתח לנדרה: נז) דיחשדוהו:

ר"ל

---

*) הדברים האלה מיותרים הם שכבר הקדימם בראש דבורו (שבתוס' לא באו רק באמצע הדבור) והתוי"ט שכח להשמיטם.

ישאנה. מפני שהוא בית דין נח). וכולן נט) שהיו להם נשים ס) ומתו מותרות לינשא להם. וכולן סא) שנישאו לאחרים ונתגרשו או שנתאלמנו מותרות לינשא להם סב). וכולן מותרות לבניהם או לאחיהן סג):

חליצה ומיאונים בשנים ושלשה לא חשידי. בגמרא מפרש דהא דקתני מפני שהוא בית דין לא דתלתא מהימני הא תרי לא. דתרי נמי מהימני והא דקתני מפני שהוא בית דין. לאו משום לאפוקי מחשד אלא לאשמועינן דאין מיאון בפחות מג' לאפוקי ממ"ד בפ"ק דסנהדרין מיאון בשנים ולפי דברים הללו ראוי להגיה במ"ש הר"ב בב' צ"ל בג'. אבל קשיא הא דכתב הר"ב משום דקי"ל חליצה ומיאונים בשלשה ובמ"ג פ"ק דסנהדרין פסק דסגי בשנים והכי איתא בהדיא בגמרא ריש פ"ב דמילתין דהל' כמ"ד בשנים וגם נראה להגיה עוד דז"ש דקי"ל צ"ל דקמ"ל. אבל לשון משום לא דייק לפום כך וצ"ע. [°וטעמא דלא חשידי שאין שנים מצויים להעוות בשביל אחד ירושלמי כתבו הרי"ף. ג) וכתב ב"י ריש סי' י"ב בטוא"ה דהא דתנן במשנה דלעיל הרגנוהו לא ישא כו' לא ששנים מעידין כן אלא כלומר שהרגו עם אנשים הרבה]: שהיו להם נשים. דלא לישא את זו נתכוין. רש"י: ומתו. דאילו נתגרשו והבעלים גרמו הגירושין אסורות כדאיתא בגמרא: וכולן וכו' או שנתאלמנו מותרות לינשא להן. פירש הר"ב לחכם ולעד כו' ומפרשים בגמרא דלעד המעיד על בעלה שמת לא תנשא אלא כשנתגרשה אבל כי נתאלמנה קי"ל דהויא קטלנית ואסורה להנשא כמו שאכתוב במשנה שניה פרק ד' דכתובות: וכולן מותרות לבניהם וכו'. כ"ש לאביהן דמותרים דלא חיישינן שמא יוצא מתיר זה [עמה] משום שהבן בוש מאביו ועי' רפי"א מ"ש שם בס"ד. ומ"ש הר"ב וכל הני דאמרינן לא יכנוס כו' אם כנס לא יוציא ובעד אחד שאמר מת כו' °צריכין למימר בהיא אומרת ברי לי שמת דאלת"ה היא קיימא באשם תלוי בהרי ספק הוא לה והכי איתא בגמרא פרק ב' דכתובות דף כ"ב ועיין משנה ה' פט"ו דלקמן ועיין מ"ש בריש פרק ד' דכריתות. ומ"ש חוץ מהנטען על אשת איש דבנטען שהוציאוה בבית דין בעדים וראיה ברורה הרי נאסרה על הבועל מדאורייתא כדלעיל. °מה שאין כן בכולהו ואפילו בעד המשיאה דאתתא מנסבא ודייקא וכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש והיינו טעמא דהם באו עדי כיעור בלבד שכתב הר"ב דאם כנס לא יוציא משום דהשתא אין מוציאין בב"ד מהבעל ונמצאת אומר שלא נאסרה לבועל ואף כי איכא נמי בהדי עדי כיעור קלא דלא פסיק לא מפקינן בב"ד מהבעל ולכך כשיש לו בנים ממנה אין מוציאין ופירוש היו לו בנים ממנה שכתב הר"ב נראין דבריו כדברי הרי"ף ורמב"ם דבנטען קאמרי דלא כפירש"י דמפרשה בשיש לה בנים מבעל הראשון:

שהוא ב"ד. כלומר מיאון או חליצה לא עשה חכם זה ביחידי משום דקי"ל חליצה ומיאונים א) בג' וג' לא חשידי אבל היתר נדרים ביחיד מומחה: וכולן. החכם והמביא גט והמעיד על האשה להשיאה דתנן בסו לא יכנוס אם היה להן נשים בשעת מעשה ומתו אח"כ מותרות להכנס ב)[להם] דהשתא ליכא חשד: וכולן. הנשים הללו: שנישאו לאחרים. כשהתירה החכם או כשהעיד העד שמת בעלה ומתו הבעלים השניים: מותרות לינשא. לחכם ולעד ולמביא גט: וכולן מותרות לבניהם ולאחיהן. כל אלו המתירים אותן ואינן אסורות אלא להם לבדם דאין אדם חוטא בשביל בנו או בשביל אחיו °וכל הני דאמרינן לא יכנוס אם כנס אינו מוציא חוץ מהנטען על אשת איש שאם הוציאוה בית דין מתחת בעלה בעדים וראיה ברורה אפילו אם כנס יוציא. ואם באו עדי דבר מכוער בלבד כגון שראו אדם יוצא והיא חוגרת בסינר או אדם יוצא והיא עומדת מעל המטה וכיוצא בזה אם כנס לא יוציא ואם לאחר שבאו עדי דבר מכוער יצא קלא ולא פסיק שעמד הקול יום וחצי. אם כנס יוציא אלא אם כן היו לו בנים ממנה שאז אינו מוציא כדי שלא להוציא לעז על בניו:

א) כרע"ב ד"ר בג' וג' ל"ח. ועי' תוי"ט וש"ל. ב) כר"ב ד"ר לו. ג) דברי התוס' הם, המובאים כאן בתורע"ק אות כ"ה.

וכולן. כ"ו ע"א פי' שם הב"ן כוש"ע שם בפי' ד': וכולן שנישאו. עיי' שם כוש"ע שם בפי' ג': וכולן מותרות. עיי' שם והל' כ"ז טוש"ע שם בפי' ד':

שנויי נוסחאות

שהיו. כד"ג שיש. ונתגרשו או שנתאלמנו. כד"ג ונכי"ק ובמשני"ל ונתאלמנו או נתגרשו; ברי"ף ומתו או נתגרשו. וכ"ג שהיא' גירש"י והר"ג, או לאחיהן כד"ג ובמשני"ל ולאחיהם.

ראשון לציון

י תוי"ט ד"ה וכולן מותרות לבניהן כו' בהיא אומרת ברי לי שמת כו' פירוש אין לגבי נוקפי שברי לי אילו היה קיים היה בא לשון רש"י כתובות כ"ב: ד"ה נאמנת:

תוספות רע"ק

שם [אות נח] בהרע"ב ד"ה וכולן מותרות. וכל הני דאמרי' מדברי התוס' בסוגיין משמע דקאי רק על החכם שאסר דבזה אפי' לפי החשד מותרת לו מדאורייתא משא"כ בעד המעיד שמת בעלה דלפי החשד אסורה לו מדאורייתא, בזה הדין דיוציא. אבל הנ"י כתב כרש"י והרע"ב דבכל הנך דמתני' אם כנס לא יוציא חוץ מהנטען על א"א: [אות נט] תוי"ט ד"ה וכולן מותרות צריכין למימר בהיא אומרת. במחכ"ת רבינו הגדול דברים אלו אין להם שחר דהתם בכתובות מיירי בתרי ותרי דקיימא באשם תלוי בעי' שתאמר ברי לי ובעי' ג"כ דניסת לאחד מעידיה דגם הוא יאמר ברי אבל הכא בע"א אומר שמת בעלה שהאמינו אותו חז"ל כתרי פשיטא דבכל ענין מותרת: [אות ל] בא"ד משא"כ בכולהו. ואפי' בעד המשיאה. ר"ל דלא מיבעי באינך דאפי' לפי ההשדא דעשה כן משום דעיניו נתן בה מ"מ עתה היא מותרת לו אלא אפי' בעד המעיד דלפי החשש דעיניו נתן בה ומעיד בשקר אסורה לו מ"מ לא תצא וכמ"ש לעיל. ומ"מ לישנא דהתו"ט דאיתתא דייקא ומנסבא. לשון זה הוא אריכות למותר דזהו טעם להיסוד נאמנות דע"א והכא עיקר מה דבאנו לחלק דבנטען באמת אסורה לו אבל הכא דע"א נאמן יהיה מאיזה טעם שיהיה והוי רק חשש בעלמא דשמא עיניו נתן בה. בזה משום חשש בעלמא לא אמרינן דתצא:

יכין תפארת ישראל יכין

נח) ר"ל אע"ג דמיאון סגי בב', רגילות להיות בב"ד. ואפילו רק בב' ליכא חשדא [וגם הם נקראים ב"ד (כתובות כ"ב א')]. מיהו אע"ג דבכי, בעל נפש ירחיק מזה [אה"ע י"ב]: נט) המביא גט, והמעיד לאשה, וחכם הנ"ל: ס) בשעת מעשה, אע"ג דבזמן המשנה ליכא איסור לישא על אשתו אפ"ה אין רגילין בכך: סא) הנשים הללו: סב) להמביא גט וחביריו הנ"ל: סג) דאין אדם חוטא בשביל קרוביו, וכ"ש דמותרות לאביהן, שהבן בוש מלגזוה עם אשת אביו. וכל הני האסורים לכנוס, אם כנסו לא יוציאו:

פרק ג

א ארבעה אחין שנים מהן נשואים שתי אחיות א) ומתו

פרק ג א ארבעה אחין וכו'. לא מיבעיא ג' אחין ושנים מהן נשואים ב' אחיות ומתו דתרוייהו עליה רמיא וזיקתו חמורה וכי נסיב פוגע באחות זקוקתו אלא אפילו ד' אחים כו' דכפלי קמי תרי אחי ולא אלימא זיקתו דקמא דמיבם מציע למימר היאך היא דרמיא עליה ואחותה על אחיו אפ"ה אסורי. כך פירש"י: נשואים שתי אחיות. כ' הרמב"ם סוף פ"ז מהלכות יבום כל מקום שאמרו שתי אחיות אחת ב' אחיות או אשה ובתה או אשה ובת בתה וכיוצא בו ענין הדברים

שהן שתי נשים שהאחת מהן ערוה עם האחרת וא"א לישא שתיהן משום

פ"ג א ארבעה אחין. כ"ז ע"א י"ח ע"א כ"ג פ"ג כ"ז ע"ב עדיות פ"ה מ"ה פיי' פ"ו מהל' יבום ה"ח טוש"ע שם סי' קע"ה סעי' ג':

שנויי נוסחאות

פ"ג א שתי. כד"ג לשתי וכ"ה בכי"מ, ומתו. כד"ג ונכי"ק מתו.

יכין תפארת ישראל יכין

פרק ג א) ה"ה אשה ובתה וכדומה רק נקט הנך, משום דמוחשה אל אחותה ילפינן לרות וגי' אחין מפורש במ"ד: ודוקא

פרק ג א **ארבעה** אחין. חולצות ולא מתיבמות. דכיון דתרווייהו זקיקן להאי ולהאי. קמא דמיבם פגע באחות זקיקתו דהויא כאשתו: ב"ש א) אומרים יקיימו ובה"א יוציאו. בגמרא מפכינן לה ב"ש יוציאו וב"ה יקיימו דבכל מקום ב"ש לחומרא וב"ה לקולא חוץ מהמקומות הידועים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל והכי אמרינן בעלמא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה כלומר כל היכא דאשכחן במשנה בית שמאי מקילין וב"ה הוא שדרכן להקל ונמצאו עתה בית שמאי עומדים במקום בית הלל אינה משנה ומשבשתא היא וצריך להפכה אלא אם כן היא מהמשניות הידועות בהם מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל. ובמסכת עדיות מני לה בשם רבי אליעזר מקולי בית שמאי

הנשואים את האחיות ב) הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ג). ואם קדמו וכנסו יוציאו ד). רבי אליעזר אומר בית שמאי אומרים יקיימו ובית הלל אומרים

מפני ערוה. ע"כ. אלא דתנא נקט ב' אחיות משום דמינייהו ילפינן [דכתיב בהו] ואשה אל אחותה לא תקח. ועיין משנה ד': הרי אלו חולצות ולא מתיבמות ואם קדמו וכנסו יוציאו. כתב הר"ב כיון דתרווייהו זקוקין כו' וליכא למימר דכי חלץ חד לחדא דלייבם אידך לאידך דכל יבמה שנאסרה שעה אחת על יבמה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה לעולם. משא"כ במתניתין ז' פ"ב דאחד חולץ ואחד מיבם ואם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם דהתם זו שנאסרה משום אחות זקוקה לאו יבמה היתה וכי פקע איסור אחות זקוקה ביבום אחותה הרי זו מותרת ועומדת דלאו אשת אח היא הלכך מספיקא לא מפקינן לה דאימא כל חד וחד דידיה אתרמי ליה. כדלעיל בגמרא פ"ב דף כ"ד: רבי אליעזר אומר ב"ש אומרים יקיימו. כתב הר"ב בגמרא מפכינן לה כו' ובמסכת עדיות מני בשם ר"א כו' כלומר וחכמים פליגי עליה וסברי דב"ה אומרים יקיימו והיינו בברייתא אבא שאול הוא דאמר הכי. ור"ב נמי סבר דלא נחלקו אלא כ"ע סברי יקיימו. וז"ש הר"ב בגמרא מפכינן לה לא משכחת לה בהדיא כלל ועיין רפ"ח דחולין. וכן פסק הרמב"ם בפירושו דיקיימו ומשמע דע"כ ל"פ אלא ביקיימו ויוציאו אבל בחולצות ולא מתייבמות בהא ל"פ ולכ"ע חולצות ולא מתייבמות ותקשה לך השתא מאי שנא מהא דפ"ב דאחד חולץ ואחד מיבם דהא השתא דכיון דקי"ל יקיימו ליכא לתרוצי משום דכל יבמה כו' דא"כ לא יקיימו. ונראה דאה"נ דקשיא והא דלא פריכן לה בגמרא היינו טעמא דבלאו הכי מותבינן לה אדרבי יוחנן דאמר כשנפלו ב' אחיות בזו אחר זו אין לשנייה היתר לעולם כיון דבשעת נפילתה אין אני קורא בה יבמה יבא עליה אבל נחלצה השנייה חזרה הראשונה להיתירה הראשון ומותיב ליה מדתנן חולצות ולא מתיבמות ואמאי ליקו חד מינייהו לחלוץ לשנייה ותיהוי ראשונה לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירה הראשון. ומחולצות ל"ק דאיכא למימר דלכתחלה לא א"ל לחלוץ ולייבם לאידך גזירה שמא יחלוץ לראשונה ברישא וייבם לשנייה. אלא מדקתני ולא מתייבמות דמשמע דליכא כאן דין יבום כלל קשיא. וכי תימא דלא ידעינן הי נפול ברישא א"ה הא דקתני קדמו וכנסו יוציאו בשלמא ראשונה א"ל מאן שריא לך אלא שניה אמר חברא שניה מיבם ופירש רש"י °דליכא אלא ספק פגע באחות זקוקה ובכה"ג אמרינן בפרק דלעיל קדמו וכנסו אין מוציאין מידן. ומסיק דאמר רבי יוחנן אחיות איני יודע מי שנאן. כלומר זו אינה משנה. נמצינו למדין דלפום קושטא דדינא אם קדמו וכנסו אין מוציאין מיד מי שלקח הראשונה אחר שנתייבמה השנייה ואם לא נודע מי ראשונה ומי שנייה הך דמיבם בשנייה אינו מוציאה ולכתחלה חולצות ולא מתייבמות ואי קדים °וחלץ אחד מן האחין לאחרונה הותרה הראשונה אלא דלכתחלה לא שבקינן להו לחלוץ לאחרונה תחלה דילמא אתי למיעבד איפכא. ומפני זה אני תמה על הרמב"ם שבחבורו פ"ז מה"י פסק כר' יוחנן דאם נחלצה האחרונה הותרה הראשונה ואפילו הכי פסק שאם קדמו וכנסו מוציאין אותן מידם. והכ"מ הסכים על ידו משום דר"א הוא דאמר בש"א יקיימו ובה"א יוציאו ואנן כת"ק אית לן למפסק ומשום הכי חזר בו מדבריו שבפירושו שפירש דב"ש במקום ב"ה אינו משנה ולפיכך פסק ההלכה בכאן יקיימו עכ"ד הכ"מ. ולמאי דאמרן הא משכחת [לה] דמקיים אותו שכנס השנייה אחר כניסת אחיו את הראשונה והמגיד כתב על דברי הרמב"ם ואף בכאן ידוע איזה מהן מת ראשון אם קדמו וכנסו יוציאו ע"כ. וקשיא נמי דהא בהדיא אמרינן דזה ביבם בשנייה יקיים. וגם הרי"ף והרא"ש אע"פ שכתבו להא דר"י דקי"ל כוותיה השמיטו סוגיא זו דאותבינן עליה ודחי משנה זו אלא הביאו המשנה כצורתה ולא הביאו עליה נ"כ ברייתא דאבא שאול דנראה מזה שרצונם לפסוק כת"ק דלא מתיבמות כלל ודיוציאו ולזאת הסוגיא משכחת לה דמתיבמת האחת ושאם קדמו וכו' האחד מקיים וצריך עיון. ויש ג"כ בדברי הרמב"ם ט"ס שכתב מתה האחרונה וכו' חולצות ולא מתיבמות. ופשוט שצריך להיות או מתיבמות. והטור בסי' קע"ה פוסק כמשנתינו דאין מוציאין מידן וכדברי הרמב"ם והר"ב בפירושם. וקשיא לי ג"כ עליו שבסי' קע"ו אמתני' דפרק [ג' מ"ו] דאם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם כתב בשם הרא"ש ז"ל דוקא היכא שכל אחד ואחד אומר כנסתי הזקוקה אבל מי שעבר ויבם אחות זקוקתו בודאי יוציא כיון שבא עליה באיסור בודאי צריך להוציא. ע"כ. ובודאי דאע"ג דהותרה הזיקה מיירי. דאי לא תימא הכי פשיטא
דיוצאה

א) ברע"ב ד"ל ליתא למלת אומרים גם גבי ב"ש גם גבי ב"ה וכן בדבריו בגמרא מפכינן לה ב"ש יוציאו וב"ה יקיימו וליתא למלה אומרים בשניהם. ועי' ת"כ ועי' שד בעדיות פ"ה מ"ה ברע"ב.

יכין תפארת ישראל יכין

ב) ודוקא שמתו ברגע א' אבל בזה"ז דוקא בשניהן חיין אסור בשניהן, וה"ה במתה או חלצה [או נתייבמה] הראשונה מאת האחר אסור זה אעפ"כ בהשנייה הואיל שהשנייה תיכף כשנפלה נאסרה, אבל במתה או נחלצה שנייה מאת האחר, מותר זה ליבם הראשונה, שהרי בשעת נפילתה מותרת היתה, ורק כשנתאלמנה אחותה נאסרה להכי כשפקע זה האיסור, חזרה להיתירה התחלה [אה"ע קע"ה]: ג) דה"א ליבם אחר שחלץ אחיו לאחותה, מדעכ"פ נאסרה עליו שעה א', פגע באחות זקוקתו: ד) דזיקה אוסרת מדרבנן ומשום דשתיהן יבמות להכי לא
דמי

ובה"א יוציאו. מי' שם מוס"ע שם:

שנויי נוסחאות

(ואם) קדמו. בדפ"ק ליתא. רבי אליעזר. בכי"ק ובמשני"ל ר' לעזר. ב"ש (אומרים). כנ"ל ובכי"ק משום ב"ש; וליתא גם בדפ"ק ד' קושטא ליתא וכן ליתא שם למלי' משום וכ"ה ברע"ב ד"ל (ועי' בהערה). ועי' בעדיות פ"ה מ"ה.

תוספות חדשים

פ"ג א בהר"ב ד"ה בש"א אומרים יקיימו כו' ב"ש במקום ב"ה כו' כל היכא כו' עכ"ל ובביצה דף י"ח ע"ב איתא ג"כ האי לישנא וגם אי אפשר לפרש הכי. ועמ"ש התוי"ט רפ"ח דחולין ופי"א דטהרות משנה ד' ובפ"ז דנדה משנה ג': (ממהורש"ח ז"ל): בא"ד ומשבשתא היא וכו' עכ"ל ובתוס' בשבת דף קי"ג ע"א בד"ה אבל כו' כשיטא להו דאין מזה הוכחה דמשבשתא היא דמאי אולמי האי מהאי ע"כ (מהנ"ל):

ראשון לציון

פ"ג א הר"ב ד"ה בש"א כו' וב"ה הוא שדרכן להקל כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

פ"ג א ואות לא) תוי"ט ד"ה רא"א. ופירש"י דליכא אלא ספק פגע באחות זקוקה. לשון זה אינו מדוקדק דהא ודאי אינה אחות זקוקתו דהא מאחותה פקע הזיקה ע"י שכנסה דראשון אלא דהוי ספק שמא פגע ביבמה שנאסרה עליו בשעת נפילה משום אחות זקוקתו. ובאמת אין זה מלשון רש"י אלא דרש"י כ' וז"ל דהכי אמרינן קדמו וכנסו אין מוציאין מידם משום דליכא אלא ספק פגע באחות זקוקה והא נמי לשני ספק הוא עכ"ל והיינו דמדמין כמו בספק פגע באחות זקוקתו אין מוציאין ה"נ בס' דפגע ביבמה שנאסרה בשעת נפילה משום אחות זקוקתו ואף דרש"י כתב לעיל בההיא דפרק ביצד דף כ"ג ע"ב) דקדמו וכנסו אין מוציאין דאין כאן אלא ספק דפגע באחות זקוקתו ואי נמי הוי איפכא דקמא פגע באחות זקוקה כיון דבא שני ויבמה פקע זיקתה מאחיו והותרה לו אשתו ואיסורא דעבד עבר עכ"ל וא"כ אין ראיה משם דעל ספק אין מוציאין דהא התם עתה ודאי בהיתר היא אצלו משא"כ היכא דעדיין הוא בספק איסור דאם זו היא היבמה שנאסרה בשעת נפילה עדיין היא אצלו באיסור זה. צ"ל דרש"י ס"ל כתו' שכתבו לעיל (דף כ"ג ב') דאם ידעי' בודאי דפגע באחות זקוקתו אף דאחר כך פקע הזיקה צריך להוציאה כיון דכנסה בביאה באיסור אלא דבספק מקילים. ועדיין אין מיושב כ"כ דהא לפ"ז צריכים לפרש מ"ש רש"י וא"נ הוי איפכא היינו כיון דאפילו הוי איפכא אין כאן עוד איסור אחות זקוקה אלא דהיינו קונסי' אותו להוציאה כיון דעבד איסורא בזה בספק מקילי' וא"כ עדיין לא דמי ההיא דהכא להתם דהכא הוי עדיין ספק איסור בעצמותו. וכיון דרש"י הוצרך להסביר ואפי' אי עביר איפכא משמע דמטעם ספק לחוד לא מקילי' ואלו הכא כתב רש"י דילפינן משם לספק איסור ממש וצע"ג: [אות לב] בא"ד ואי קדים וחליץ א' מהאחין לאחרונה. אבל קדים
זנשא

דיוצא דכל דבעיל באיסור בעיל. ומאי האי דקאמר כיון שבא עליה באיסור והרי עדיין הוא עומד באיסור. אלא אע"ג דהותרה הזיקה קאמר. וכן לא הביא הרא"ש לברייתא דאבא שאול אלא כתב המשנה כפשטה משמע דסתמא קמא רוצה לפסוק דיוציאו כשהיו זקוקות בודאי וכל זה דלא כמו שכתב בסי' קע"ה במשנתינו דשתיהן זקוקות בודאי ואפילו הכי אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ול"ע. [*ומ"ש הר"ב והכי אמרינן בעלמא רוצה לומר בפרק כילד מברכין ד' ל"ו] [ע"ב יבמות ס' ע"א ע"ב ביצה י"א]: **ב היתה** אחת מהן אסורה על האחד איסור ערוה וכו'. בגמרא הא תני חדא זימנא במ"ג פ"ב אחותה שהיא יבמתה וכו' ומשני צריכא. דאי מהתם משום דליכא למגזר משום שני דהתם ליכא אלא חד אחא. אבל הכא דאיכא למגזר דילמא שני אתא לייבומי כאחיו הימא לגזור קמ"ל. ואי מהכא משום דאיכא שני ולא מיבם קא מוכח דאחות זקיקתו אסירא ולא אתא למשרי בעלמא אלא ידעינן מדהאי מיבם והאי לא מיבם דטעמא משום דערוה לא רמיא קמיה אבל היכא דליכא אלא חד הא אימא לגזור דילמא אתי למשרי אחות זקיקתו בעלמא צריכא: **איסור ערוה**. פי' הר"ב כגון חמותו ואם חמותו. עמ"ש במ"ג פ' שני: **והשני אסור בשתיהן**. מוקי בגמרא כגון דנפלה הך דאינה חמות ברישא. דכי נפלה החמות ברישא ואזל חתן ויבם הך דאינה חמות הויא חמות לגבי אידך יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה דתחזור להיתירה הראשון וכמ"ש לעיל להא דר' יוחנן. והב"י שכתב על דברי הטור בזה שסיים הרמב"ם ז"ל ואם קדמו וכנסו כל אחד אחת מן האחיות מוציאין אותן מהן ע"כ. ונראה מדבריו שסובר שנשמטו מהטור שלא במתכוין. ולי נראה שבדין ובמתכוין השמיטן לפי שהוא אינו סובר כן אלא דיקיימו וסמך בזה אמה שיכתוב כן אח"כ בסמוך בהעתיקו משנה דלעיל ופוסק בה דיקיימו: **איסור מצוה וכו'**. בגמרא הא תנינא חדא זימנא במ"ג פ"ב איסור מצוה וכו'. [התם איסור מצוה לאחדה הכא איסור מצוה ואחותה] סד"א משום מצוה עבוד רבנן שתתקיים מצות יבום. ולא העמידו איסור זיקה דמדבריהם לאסור את אחותה. [היכא דהיה עליו איסור מצוה] קמ"ל: **ג היתה אחת מהן וכו'**. בגמרא הא תו למה לי היינו הך. מה לי לאחד מה לי לתרי. צריכא דאי אשמועינן התם משום דאיכא שני דמוכח. °אבל הכא דליכא שני דמוכח. שהרי שתיהן מתייבמות. ואתי למשרי אחות זקוקה בעלמא. ואימא לא לייבמן קמ"ל. ואי אשמועינן הכא אדרבה תרווייהו מוכחי אהדדי. שזה לא יוכל לישא את אחרת. וכן זה. מוכח מילתא שזו אסורה ע"ז וזו ע"ז. לפיכך ליכא אחות זקוקתו אבל אידך לא. צריכא: **וזו היא שאמרו** אחותה כו'. גמרא זו היא למעוטי מאי למעוטי איסור מצוה לזה. ואיסור מצוה לזה. וצריכא דמהו דתימא כי לא אמר אוקי איסור מצוה במקום איסור ערוה להתייבם אחותה היכא דאין איסור מצוה אלא באחת. ולשני שתיהן זקוקות דאיכא למגזר משום שני. אבל היכא דליכא למיגזר משום שני. אימא להאי אוקימנא איסור מצוה במקום איסור ערוה. וכן להאי. ולייבמו קמ"ל. ואתי נמי שפיר דלא תני וזו היא שאמרו במתני' דלעיל. דא"כ לא אתי למעוטי מידי. כיון דאיסור מצוה וכו' בהדיא קתני לה התם: **ד או אשה ובתה**. דהני שליחי טפי שיהיו נשואות °לשני אחין מבתו ובת בתו השנויות בהחלה בריש מכילתין. להכי נקטינהו. והוא הדין לכל העריות. וכמו שכתבתי בר"פ. והא דפריש להו תנא הכא. נ"ל דמשום ר"ש נקטיה דלא תימא הא דפוטר דוקא באשה אל אחותה דמינה יליף ובשאר עריות מודה דאין זיקה אלא מדרבנן. ותדע דמשום ר"ש נקטיה. דהא סיפא תניא חדא זימנא במשנה ג' פ"ב. אחותה שהיא יבמתה וכו' אלא כולה מתני' משום ר"ש נקטיה: **הרי אלו חולצות**. דסבירא לן יש זיקה ולפיכך חולצות מדאורייתא. ולא מתייבמות מדרבנן. כ"י: **ורבי שמעון פוטר**. פירש הר"ב טעמא דר"ש דכתיב וכו' בשעה שנעשות צרות זו לזו. היינו כשנפלו לפני אח אחד דנעשות צרות. וכן פי' הרמב"ם וכ"כ התוס'. דכשנפלו לפני ב' יבמין לא פליג והכי תניא וכו' ע"כ והיינו טעמא דלא פליג בד' אחין דריש פירקין: **היתה אחת וכו'**. ומפרש בגמרא דמשום ר"ש תני ליה דמהו דתימא הואיל וס"ל דזיקה דאורייתא לגזור באחת מהן ערוה משום אחות דעלמא ולא ליבם לאחותה של הערוה קמ"ל: **איסור מצוה וכו'** חולצות ולא מתייבמות. פריך בגמרא הא אמר ר"ש דזיקה דאורייתא ולפטור בלא חליצה

והא

יוציאו ח): ב היתה אחת מהן אסורה על האחד איסור ערוה ו). אסור בה. ומותר באחותה. והשני אסור בשתיהן ז). איסור מצוה ח). ואיסור קדושה ט). חולצת י) ולא מתיבמת יא): ג היתה אחת מהן אסורה על זה איסור ערוה. והשניה אסורה על זה איסור ערוה. האסורה לזה מותרת לזה. והאסורה לזה מותרת לזה. וזו היא שאמרו יב) אחותה יג) כשהיא יבמתה. או חולצת או מתיבמת יד): ד שלשה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות. או אשה ובתה. או אשה ובת בתה. או אשה ובת בנה טו) הרי אלו חולצות. ולא מתיבמות טז) ור' שמעון פוטר. היתה אחת מהן אסורה עליו איסור ערוה. אסור בה ומותר באחותה. איסור מצוה. או איסור קדושה. חולצת

ר"ע מברטנורה

שמאי ומחומרי בית הלל: **ב איסור** ערוה. כגון חמותו ואם חמותו: ומותר באחותה. דלאו אחות זקוקתו היא דערוה לא רמיא קמיה ליבומי: איסור מצוה. רמיא קמיה מדאורייתא הילכך אסור באחותה. דאחות זקיקתו היא: **ג** אחותה כשהיא יבמתה. אחותה של ערוה כשהיא יבמתה אבל אחי בעלה כשנפלת*) [עמה] לייבום: או חולצת או מתיבמת. דלאו אחות זקוקתו היא דערוה לא רמיא קמיה: **ד** ור"ש פוטר. טעמא דר"ש דכתיב (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור בשעה שנעשו צרות זו לזו כגון הכא שתיהן זקוקות לו ליבום. לא יהא לך לקוחין לא בזו ולא בזו. ואין הלכה כר"ש:

ואחד

---

*) ברע"ב ד"ר לפניו לייבום עמה והתוי"ט תקן כלפניו.

יכין תפארת ישראל יכין

דמי לאך דפ"ב מ"ז: ה) ולרבנן ב"ה לקולא, והכי קיי"ל: ו) כגון חמותו וכדומה: ז) דמדשתיהן מותרות לו, הו"ל כל אחת אחות זקוקתו. מיהו בנפלה חמות תחלה ואח"כ נפלה אחותה, כשייבם החתן את אחותה, הו"ל חמות לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה והותרה, דתחזר להיתירה הראשון: ח) שניות מד"ס: ט) ר"ל ערוה שאסורה מצד יחוס כפ"ב מ"ד: י) שתיהן: יא) דמדאורייתא רמיא קמי: יב) לעיל פ"ב מ"ג: יג) של ערוה: יד) דלאו אחות זקוקתו קנסינן: טו) הכא נקט לכולהו דקמ"ל דאפילו הנך דלא מפרשין בתורה פטיר ר"ש בנפלו לפני יבם א': טז) אע"ג דר"ש הוא ממשנה א' בד' אחין. וכן שאלני תלמידי הכה' כ' ברוך יצחק ואריס, נ"ל דנקט ד' אחין לרבותא

דאיכא

ציונים

ב היתה אחת. שם ע"א כ"ח ע"א מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד': אסור מצוה. כ' ע"א כ"ח ע"ב סנהדרין נ"ג ע"א מיי' שם ה"ב טוש"ע שם סעי' ה': ג היתה אחת. שם ע"א מיי' שם טוש"ע שם: שאמרו אחותה. כ' ע"א: ד שלשה אחין. כ"ח ע"ב י"ס ע"א יבמ' פ"ג ה"א מיי' שם פ"ו הכ"ה סמ"ג ע' כ"א טוש"ע שם סעי' ו': אסור מצוה. כ' ע"א כ"ו ע"א סנהד' נ"ג ע"א:

שנויי נוסחאות

ב על האחד. בד"נ ובכי"ק לאחד; בכי"ף על זה. חולצת ולא מתיבמת בכי"ק ובמכב"ג ובכ"י שבי"ר חולצות ולא מתיבמות וכ"ה בכי"ף. ג האסורה כו' מותרת כו' והאסורה כו' מותרת בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר כולם בל' זכר האסור מותר.. וזו היא בד"נ זה הוא בכי"ק זו היא. כשהיא בכי"ף שהיא; ועי' לעיל פ"ב מ"ג. (או) חולצת בד"נ ליתא, ועי' לעיל שם. ד שתי בד"נ לשתי וכ"ה בכי"מ. (או אשה ובת בתה) בכי"מ ליתא. ובת בנה הרי בכי"ף ובת בנה [וסתו הנשואין את האחיות] הרי. ור"ש פוטר בכי"ק ר"ש.. (או) איסור קדושה בכי"ק ואיסור. חולצת כו' מתיבמת בכי"ק ובמכב"ג חולצות.. מתיבמות; וכ"ה במשבי"ר.. וגם [ור"ש פוטר].

תוספות חדשים

ד במשנה שלשה אחין כו' או אשה ובת בנה כו' פי' ומהו השני אחים ונפלו לפני את השלישי:

ראשון לציון

ד תוי"ט ד"ה או אשה ובתה כו' להכי נקטינהו דברים הללו צריכין ביאור דהיאך אפשר למנקט שיהיו נשואות לשני אחין מבתו ובת בתו והלא בתו ובת בתו פטורין מחליצה כדתנן בריש מכילתין שכולהם באיסור עליו משא"כ בשאר נשים כשהן שתי אחיות או אשה ובתה כו' הרי אלו חולצות ומאיזה לכוון דברי מדין התוי"ט ז"ל ושלאלפי ג"כ על זה:

תוספות רע"ק

נשא השניה באיסור לא הותרה הראשונה לכתחלה אא"כ כנסה הוא דלא יוציא. כך דקדק הב"ש מלשון הפוסקים: ג [אות לג] תוי"ט ד"ה היתה. אבל הכא דליכא שני דקמוכח. אע"ג דבההיא דלעיל פ"ב מ"ג ג"כ ליכא שני דמוכח. מ"מ התם איכא ערוה דקטיבה שאינה חולצת ולא מתייבמת אבל הכא שתיהן מתייבמות וליכא הוכחה. תוס' (דף כ"ח ד"ה אבל): ד [אות לד] תוי"ט ד"ה או. לשני אחין מבתו. להנם כתם כן התוי"ט דבלא"ה לא מצי למנקט בתו דאסורה לו בעצמותה. וזה דינא דסיפא היתה אחת מהן אסורה עליו איסור ערוה:

והא ודאי דלר"ש א) אינטריך ומשני גזירה משום שהיא דאיסור מצוה דעלמא שאינו אחות ערוה דאתו לפטור נמי בלא חליצה שיאמרו דאיסור מצוה יוצאת בלא חליצה [דהוי כערוה] ובאחותה דאיסור מצוה נמי גזרו לחלוץ ולא פטרו בלא חליצה אע"ג דזיקה דאורייתא היא לר"ש משום שהיא דאיסור מצוה ואע"ג ב) דבאחות ערוה ל"ג משום הערוה דקאי ערוה דכ"ע גמירי לה וידעו דלא רמיא קמיה ואחותה לאו אחות זקוקה °ולא אתי למשרי אחות זקוקה דעלמא אבל ערוה דנעשות צרות דר"ש לא כ"ע גמירי לה ואי אתית ומפקת בלא חליצה אתי נמי למיפק אחותה שהיא איסור מצוה בלא חליצה ונפק מינה חורבא לאיסור מצוה בעלמא:

ר"ע מברטנורה

ה ואחד מופנה. בלא אשה: אשתו עמו. דקסברי בית שמאי בעלת מאמר היא חשובה ככנוסה וכשנפלה אחותה לאחר כן לא מתסרה משום אחות זקוקה: והלה תצא. אף מן החליצה משום אחות אשה: מוציא אשתו בגט. דלא אלים מאמר לשויה ככנוסה וזו אוסרתה משום אחות זקוקה. וצריכה גט מפני המאמר דהוי קדושין במקצת ולא פקעי קדושין בלא גט. וצריכה חליצה דהואיל ולא הוי מאמר קדושין גמורין עדיין זקוקה היא וצריכה חליצה לזיקתה. וברישא יהיב לה גיטא והדר חליץ לה וכן הלכה: ו נכרית. שאינה קרובה לא לזו ולא לזו: נכרית חולצת ולא מתיבמת. ה"ה אע"ג דלא עשה בה מאמר ומת נכרית מחלץ חלצה יבומי לא מיבמה דהויא לה צרת אחות אשה בזיקה והאי דקתני מאמר לאפוקי מדבית שמאי דאמרי מאמר קונה קנין גמור ואפילו חליצה נמי לא תיבעי קמ"ל דצריכה

ולא מתיבמת: ה שלשה אחין שנים מהם נשואים שתי אחיות. ואחד מופנה יז). מת אחד מבעלי אחיות. ועשה בה מופנה מאמר יח). ואחר כך מת אחיו השני. בית שמאי אומרים אשתו עמו יט) והלה תצא משום אחות אשה כ). ובית הלל אומרים מוציא את אשתו בגט כא) ובחליצה ואשת אחיו בחליצה. זו היא שאמרו כב) אוי לו על אשתו כג) ואוי לו על אשת אחיו: ו שלשה אחין שנים מהן נשואים שתי אחיות. ואחד נשוי נכרית כד). מת אחד מבעלי אחיות. וכנס נשוי נכרית את אשתו ומת. הראשונה יוצאה משום אחות אשה. ושניה משום צרתה. עשה בה מאמר ומת. °נכרית חולצת ולא מתיבמת כה) שלשה אחים. שנים מהם נשואים שתי אחיות. ואחד נשוי נכרית. מת הנשוי נכרית. וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת. הראשונה כו) יוצאה משום ארות אשה. ושניה משום צרתה. עשה בה מאמר ומת. נכרית חולצת ולא מתיבמת: ז שלשה אחים שנים מהן נשואים שתי אחיות. ואחד נשוי נכרית. מת אחד מבעלי אחיות וכנס

דר"ש לא כ"ע גמירי לה ואי אתית ומפקת בלא חליצה אתי נמי למיפק אחותה שהיא איסור מצוה בלא חליצה ונפק מינה חורבא לאיסור מצוה בעלמא: ה ואחד מופנה. כתב הר"ב בלא אשה. וה"ה אם הוי נשוי נכרית אלא לאשמועינן שאין צריך שיהיה נשוי אלא סגי ליה במופנה דאילו במתני' אחרינא לא סגי ליה במופנה אלא צריך שיהיה נשוי נכרית. כ"י: מאמר. מפורש רפ"ב: ב"ש אומרים אשתו עמו. פי' הר"ב דקסברי ב"ש בעלת המאמר היא חשובה ככנוסה. ולשון רש"י ככנוסה דמיא. ועיין מ"ש במשנה ג' פ"ד. וכתבו התוספות דלבית שמאי אפילו מדאורייתא וכו': והלה תצא. פירש הר"ב אף מן החליצה. לפי שהמאמר דוחה לאחותה דחייה גמורה. וה"מ ביבמה דחזיא לכולהו מילי דיבמה להתייבם ולחלוץ כי הכא הילכך חזיא למקצתייהו למאמר לדחות אחותה דחייה גמורה. אבל בר"פ דקודם שיעשה מאמר כבר נפלו שתיהן ולא חזיין לכולהו מילי דיבמה דהא לא מצי ליבומי הלכך למקצתה למאמר נמי לא חזיא שתדחה בה אחותה דחייה גמורה ומשום הכי תנן התם בית שמאי אומרים יקיימו דדוקא דיעבד אבל לכתחילה לא מצי חד אחא לעשות מאמר אע"פ שאין במאמר שום איסור ותדחה אחותה דחייה גמורה והלה יכניסנה. משום דלא חזיא לכולהו לא חזיא למקצתה כמפורש בגמרא: זו היא שאמרו וכו'. למעוטי הך דר' יהושע דבמשנה ז' פי"ג דקאמר נמי אוי לו וכו' אלא אי כר"ג אי כר"מ דפליגי התם. גמרא: אוי לו וכו'. כלומר דאוי לו להצטער שהפסיד אשתו בלא פשיעתו וכן בהך דפי"ג שכתבתי הפסיד בלא פשיעתו ומש"ה בשאר דוכתי בפ"ד ובפי"ד דתנן נמי תלא אשתו וכו' לא קתני ביה אוי לו וכו' משום דבהנהו איהו דהפסיד אנפשיה דפשע שהכניס עצמו בספק וכו'. תוספות: ו הראשונה לנפילה. רש"י: עשה בה מאמר כו'. כתב הר"ב ה"ה אע"ג דלא עשה בה מאמר וכו' הכי אמר רב אבי בגמרא אמתני' דלקמן וברפ"ב תנן נמי עשה בה מאמר וכו' ואמרינן עלה בגמרא דה"ה לא עשה בה מאמר וכו' אלא לאפוקי מבית שמאי וכו'. ותמהו התוספות דמה צריך למתני בב' מקומות לאפוקי מב"ש. °וי"ל דאי לאו משנה יתירה הוי דייקין מתניתין כפשטא דמשמע דוקא עשה בה מאמר. ע"כ: הראשונה. לנשואין. רש"י. והתוספות כתבו דהכא גרסינן השנייה: ושניה משום צרתה. בגמרא בעי למה לי הך מתני' השתא ומה משנה ראשונה דאחות אשה קא הוי' צרה לנכרית אמרת נכרית אסירא הכא דאחות אשה עיקר נשואה היא לא כ"ש דאוסרת נכרית שהיא טפלה. ומשני דאחרונה נשנית ראשונה מפני שהיה סבור דראשונה שריא והדר סברא לאיסורא וכתבה תחלה משום דחביבה ליה דחידוש הוא ומשנה זו אחרונה משום שכבר היתה שגורה בפי התלמידים לא זזה ממקומה וכתבו התוספות לפי שבבא שלימה דלא צריכה היא לא משני כמו בשאר מקומות דזו ואצ"ל זו קתני: ז ואחד נשוי נכרית. כתבו התוספות לא-תנא מופנה משום דקמ"ל דצרת אחות אשה שעה אחת אסורה וקלא קשה שאינו מזכיר הצרה כלל עכ"ל. והר"ב כתב ומסתברא דחולצת ולא מתיבמת

א) בד"פ דלר"ש אינ' וסוא ר"ת אינטריך. ובדפוס קראקא הדפיסו בטעות דלר"ש לינה. ואין לזה מובן ותקנו בדפוסים האחרונים דלר"ש אינה צריכה לחלוץ וגם לזה אין הבנה כלל והעיקר כלפנינו. ב) כ"ה בתוי"ט ד"פ וד"ק ובד"א הגיהו דבערוה לא גזרו משום אחותה ועי' ש"ל ולפ"ז הגיה בתורע"ק באות ל"ס גם בסמוך אבל כונת התוי"ט כהא"נ שבתוס' ישנים וכ"כ ליא שברש"י ע"ש:

יכין תפארת ישראל יכין

דאינה מתיבמת, ונקט ג' אחין לרבותא דאפ"ה חולצת ודלא כר"ש דפטר לתרווייהו גם מחליצה, ודו"ק: יז) בלא אשה, וה"ה בנשוי נכרית: יח) מפורש רפ"ב: יט) מדעשה בה כבר מאמר: כ) דס"ל ע"י מאמר הוה ככנוסה דאורייתא, שאחותה פטורה מחליצה: כא) משום מאמר דס"ל דאין כח במאמר לשויי ככנוסה גמורה: כב) זוהי למעוטי הך דפי"ג מ"ז: כג) שהפסידה בלא פשיעתו: כד) שאינה קרובה להאחים ולהאחיות: כה) ובלא עשה בה מאמר אף ב"ש מודו דחולצת ולא מתיבמת: כו) לנשואין, ולתוס' גרסינן כשנייה:

נג

ציונים

ה ג' אחין. כ"מ פ"א מי"א פ"ט כ"ה ע"ב עדיות פ"ד מ"ט יבמות שם: מוציא את אשתו. מיי' שם פ"ו ה"ד סמ"ג שם טוש"ע שם: זו היא שאמרו. ק"פ ע"א: ו שלשה אחין. ל' ע"א: שלשה אחין. מיי' שם פ"א טוש"ע שם סעי' מ': ז שלשה אחין. שם מיי' שם טוש"ע שם:

שנויי נוסחאות

ה (מהם). במשנ"ב ליתא. שתי. כד"נ לשתי. מת אחד. ובמשנ"ל ומת. והלה. במשנ"ב והלו; בכי"ק ובמשנ"ל והלו. (את) אשתו. בכי"ק ליתא. (ובחליצה). במשנ"ל ליתא. ואשת אחיו. כד"נ ואת אשת אחיו. זו. במשנ"ל וזו. אוי לו כו' ואוי לו. לקמן פי"ג מ"ז אי לי. ואי לי בכקק"א אי לך ארץ (קהלת י'); כד"נ אלו.. ואלו (בהלה (אתת) וה"ה לקמן וע"ל כמו שהוא בכי"ק אילו.. ואילו בכקק"א ואילו האחד כיפל (שם ד') ועי' תוי"ט שם ועי' עוד בעדיות פ"ד מ"ט. ו שתי. בד"ל וכי"ל לשתי וכן בסמוך בכ"מ. וכנס. נשוי נכרית את אשתו. בכי"ק.. הנשוי.. וה"ה בכי"ק (ושם בט"ס הנשאר וצ"ל הנשאון; נד"נ עמד נ"נ וכנס את אשתו.. הראשונה יוצאה כו' ושניה משום צרתה. בכי"ק.. והשניה.. במשנ"ל שניה יוצא ז) משום אחות אשה והראשונה משום צרתה והכונה כיס ולאשונה לנשואין ועי' תוי"ט וכ"ה בכי"ק (ושם השניה.. הראשונה). ז שתי. בד"ל לשתי וכן להלן.. נשוי. בכי"ק נשואי וכן להלן מבעלי אחיות. בד"נ.. האחיות.

תוספות רע"ק

שם [אות לה] בתוי"ט ד"ה איסור מצוה. ולא אתי למשרי א"ז דעלמא. ט"ס הוא וצ"ל ולא אתי למשרי אחותה בלא חליצה: ו [אות לו] במשנה נכרית חולצת. מהרש"א הקשה הא בלאו אחות אשה נ"ב היה הדין דחולצת ולא מתיבמת כיון דזקוקה מכח שניהם כדאיתא בפרקין משנה ט': [אות לז] תוי"ט ד"ה עשה בה מאמר. וי"ל דאי לאו משנה יתירה. וסיימו תוס' (דף י"ח) ורב דאמר אין זיקה סבר דמסברא ה"א דיש זיקה ואי לאו משנה יתירא ה"א דנקט עשה בה מאמר לאפוקי מב"ש עכ"ל

וכנס נשוי נכרית את אשתו ומתה אשתו של שני. ואחר כך מת נשוי נכרית. הרי זו כז) אסורה עליו עולמית. הואיל ונאסרה עליו שעה אחת כח). שלשה אחים שנים מהן נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית. גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו כט) ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת. זו היא שאמרו. וכולן שמתו או נתגרשו. צרותיהן מותרות ל): **ח** וכולן לא) שהיו בהן לב) קדושין או גירושין. בספק. הרי אלו לג) צרות חולצות ולא מתיבמות לד). כיצד ספק קדושין. זרק לה קידושין. ספק קרוב לו.

ר"ע מברטנורה

דצריכה חליצה: **ז** שעה אחת. בנפילה ראשונה כשנפלה מאחיו הראשון שאז היתה אשתו קיימת והיתה זאת אסורה עליו כאשת אח שיש לו בנים. וצרתה הנכרית לא אתפרש דינה ומסתברא דחולצת ולא מתיבמת: **ח** וכולן. ט"ו עריות שהיו בהן לאחיו קדושי ספק או גירושי ספק דהויא ספק צרת ערוה: חולצת. ולא מפטרה בלא כלום דדילמא לאו צרת ערוה היא: ספק קרוב לו. שהיו ח' אמות מלומלמות ביניהן בר"ה וד' אמות של אדם קונות

תוספות יום טוב

מתיבמת. ומהרמב"ם למד כן שכתב לפי שאני מסופק אם אסורה משום ערוה ותהיה צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום או אסורה עליו מדרבנן שאמרו הואיל ונאסרה עליו שעה אחת נאסרה עליו עולמית והיא [כמו] שנייה וצרת שנייה או חולצת או מתיבמת לפיכך תחלוץ להחמיר: הואיל ונאסרה עליו שעה אחת. עיין בר"פ מ"ש שם בס"ד: גירש אחד מבעלי אחיות וכו' ומת נשוי נכרית. ואיכא למידק דכריש מכילתין בצרת ערוה מן הנשואין תנן וכולן שגירשו מותרין ואלו הכא טעמא שגירש ואחר כך מת נשוי נכרית אבל מת נשוי נכרית ואח"כ גירש לא הותרה לפי שקודם שגירשה היתה זקוקה לפני אחין נשואין ב' אחיות וה"ל צרת אחות אשה בזיקה והלכך אסורה עליו עולמית והכי מפרש לה רב אשי למתניתין. ותירץ הרי"ף דהתם כיון דערוה היא מגמר גמרי לה אינשי וקלא אית לה הכא זיקה דרבנן היא ואיכא למגזר משום זיקה דעלמא. א"נ התם גבי ערוה כיון דגרשה מקמי דנפלה לא קמי יבם מהני בה גירושין דכי נפלה צרה קמי יבם בהיתרא נפלה קמיה אבל הכא גבי נכרית כיון דבשעת נפילה באיסור זיקה נפלה קמיה לא מהני בה גירושין ולא מידי והאי טעמא שפי עדיף ומסתבר מהוא קמא ע"כ. וכתבו התוספות וא"ת והיאך כנסה המגרש והא ה"ל צרת אחות אשה בזיקה וי"ל דלא חשיב צרת אחות אשה בזיקה אלא כשמת אחיו ונפלו שתיהן לפניו אבל כשהוא חי לא. ע"כ. ולשון רש"י בגמרא אי לא כנסה הוי מותרת לי' מחמת זיקת אחיו הראשון אבל משכנסה ועשאו זקוקה לזה מכח בעל הערוה אסורה ואע"ג דלא היתה צרתה אלא בזיקה ע"כ. ומדבריו למדנו בביאור דדוקא בכנסה להאחרת לא מהניא בה גירושין דהואיל ונעשית זקוקה קודם שגירש והכי משמע דדיוקא דדייקינן ממתניתין דדומיא דמתניתין היא דהיינו בכנס. וכ"כ המגיד בשם הרשב"א לדעת הרי"ף דאם לא כנס לא יפה כח זיקתו של השני כשהוא מת מכח זיקתו כשהוא קיים שכל אחד היה יכול לכנסה אבל הרמב"ם בפ"ו מה"י כמ"ש עליו המגיד סובר אפילו בלא כנסה ולשון הטור סימן קע"ה אם מת נשוי נכרית קודם שגירש אחד מבעלי אחיות את אשתו אפילו אם לא כנס את הנכרית ומת וכו' אסורה לזה הנשאר אפילו גירש הערוה קודם שמת וכ"ש אם לא גירש הערוה ומת אבל אם כנס בעל האחות את הנכרית וגירש הערוה ומת ל"ש גירש קודם שכנס ול"ש אח"כ מותרת לאח הנשאר עכ"ל ודבריו סותרים זא"ז שמתחילה כתב אפילו אם לא כנס וכו' וזהו כדעת הרמב"ם. ואח"כ כתב בהפך אבל אם כנס וכו' מותרת דדוקא לא כנס אסורה אבל כנס מותרת משום דהוי כצרת ערוה מן הנשואין דגירושין מתירתה. וזה דלא כהרמב"ם כמ"ש עליו המגיד וכרש"י וסיעתו נמי לא דלדידהו דוקא בכנס. והתימה שהבית יוסף לא העיר בזה כלל. ומה שכתב הבית יוסף על אבל אם כנס וכו'. בפרק קמא אהא דתנן היתה בתו וכו' נתגרשה ואחר כך מת אחיו צרתה מותרת אמרינן בגמרא איצטריך דרבא לא שנא גירש ולבסוף כנס ולא שנא כנס ולבסוף גירש צרתה מותרת. עד כאן לשון הבית יוסף. וזו אינה ראייה מכרעת לנדון דידן דהיתה צרת אחות אשה בזיקה קודם שכנסה ולפיכך שוב אין לו היתר על ידי הגרושין אפילו אחר שכנסה וכמו שהיא סברת רש"י בדוקא כשכנסה ולהרמב"ם לא מיבעיא כשכנסה אלא אפילו לא כנסה כמו שכתב המגיד. אבל יש לי לומר שגם הרמב"ם סובר דוקא לא כנס וכדמסיים הטור דמכיון שכנסה היא הרי הגירושין של הערוה מתירתה שזהו לשון הרמב"ם גירש אחד מבעלי האחיות את אשתו אחר שמת נשוי הנכרית ומת המגרש הרי הנכרית חולצת וכו'. ויש לפרש דבריו דדוקא בלא כנסה איירי ויהיו דברי הטור האחרונים כדעת הרמב"ם אבל דבריו הראשונים שכתב אפילו אם לא כנס. נשארים בצריך עיון. ונראה לי דתיבת °אפילו טעות סופר היא. [*אבל מ"מ צריך עיון על הטור שאין [נראה] כן מדברי אביו ז"ל אלא דסבירא ליה כהרי"ף לדוקא בכנסה]: זו היא שאמרו וכו'. לשון הרמב"ם רוצה לומר שזאת המשנה ג"כ נכללת בזה העיקר ע"כ. ועיין סוף פרק ז' דגיטין. וקשיא לי אמאי היתה מפרש דלמעוטי מת ואחר כך גירש כדכתבינן לעיל והכי משמע בגמרא דהא אדרב נחמן פרכינן וכי תימא דהוא הדין אפילו מת ואחר כך גירש צרתה מותרה אלא זו היא למעוטי מאי. שמע מינה דכי אמרינן מת ואחר כך גירש צרתה אסורה. זו היא דתנן למעוטי הך הוא דאתא: **ח** ספק קרוב לו ספק קרוב לה. פירש הר"ב שהיו ח' אמות מלומלמות ביניהן ברה"ר וכו' ובמשנה ב' פרק ח' דגיטין מפרש בענין אחר ותנן התם במשנה ג' וכן לענין קדושין ושם אפרש בסייעתא דשמיא. ומה שכתב הר"ב דד' אמות של אדם קונות לו ברה"ר למאי דפירש הר"ב במשנה ד' פרק קמא דבבא מציעא דארבע אמות ברשות הרבים לא תקינו הא דקאמר הכא ברשות הרבים לאו דוקא אלא בסימטא או בצידי רשות הרבים קאמר כמו שמפרש שם כן

יכין תפארת ישראל יכין

כז) כל אחת: כח) ושתיהן פטורות מחליצה: כט) ה"ה במתה א' מהאחיות וכלעיל ברישא רק רבותא קמ"ל אע"ג שהיא עדיין בעולם, וכ"כ נקט רישא רבותא: ל) אבל מת נשוי נכרית ואח"כ גירש זה, וייבם הנכרית ומת, לא הותרה לשני, מדקודם גירושין היתה צרת אחות אשה בזיקה, ובשעת נפילה ראשונ' של נכרית באיסור זיקה נפלה קמיה. מיהו בלא כנסה, ונפלו שתיהן לפניו מותרת הנכרית מחמת זיקת אחיו הראשון: לא) כל ט"ו העריות: לב) מאח שמת: לג) לצרותיה*): לד) ונקט תנא הך בבא הכא והפסיק בין הבבות של הג' אחין. היינו משום דהנך בבות דלעיל בכולהו אחיות מיירי וקמ"ל דגם בבבה"ג בהי' בהאח שנשא האחות תחלה וחי, רק ספק קידושין וכנס נשוי נכרית האחות ואח"כ מת גם הוא, הרי גם נכרית ספק צרת ערוה וחולצת ולא מתיבמת. ולא אמרי' אין ספק קידושין של אח מוציא מידי וודאי

*) בגירסתנו לא הוי מלת צרות במשנתינו וע' ש"נ.

ציונים

שלשה אחין. שם ע"א י"ג ע"ב מיי' שם פי"ג פוש"ע שם ספי' ח': ח וכולן. ל' ע"ב גיטין פ"ו ע"ב מיי' שם הכ"ג סמ"ג מ' י"א פוש"ע שם סי' קע"ג סעי' ג': זרק לה. מיי' פ"ד מהל' אישות הכ"ב פוש"ע שם סי' ל' סעי' ה':

שנויי נוסחאות

וכנס נשוי נכרית. בכי"ק.. הנשאוי (וכן בסמוך) נכרית. זו היא. בד"נ זהו. (וכולן) שמתו. במשכי"ל.. אם מתו וכ"ה בד"נ (ושם ליתא) וכ"ה בכי"ק (ושם שאם). או נתגרשו. בכי"ק או נתגרשו או מיאנו; במשכי"ל או שמיאנו או נתגרשו או שנמצאו אילוניות. ח בהן. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל להן. קדושין או גירושין בספק. בד"נ .. מספק; בכי"ק ספק קדושין או ספק גירושין. (צרות). במשכ"ל הצרות; בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמשכי"ל ליתא. לה קדושין. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל קדושיה. לו כו' לה. בד"נ לה.. , לו.

תוספות חדשים

ז תוי"ט ד"ה ואחר נשוי נכרית כו' ומהרמב"ם למד כן שכתב בפירושו כו' עכ"ל אמת שכ"כ בפי' המשנה אבל בחבורו פ"ו מהל' יבום חזר בו ופסק בפשיטות דהיא וצרתה פטורות מן החליצה ומן היבום והוא מבואר בגמרא דכל יבמה שאינו קורא בה בשעת נפילה כו' הרי היא כאשת אח שיש לו בנים וכדף ק"ט מ"ט דר"א הואיל ונאסרה עליו שעה אחת באיסור א"ה הלכה נמי לא הבעי וכ"כ כל הפוסקים להלכה רווחת:

תוספות רע"ק

עכ"ל מזה תמוה לי על דברי תוס' בשמעתין דעלה מתני' דהכא אמרי' אר"נ זאת אומרת אין זיקה וכתב תוס' תימא שלא דקדק כן ר"נ על מתני' דריש כיצד עכ"ל. והא בפשוטו ניחא דממתניתין דלעיל י"ל דה"ה בלא מאמר ונקט מאמר לאפוקי מב"ש אבל הכא דייק ממשנה יתירא דבא לומר דדוקא מאמר אבל בלא מאמר מתייבמת דאין זיקה: ז [אות לח] תוי"ט ד"ה גירש אחד. בסה"ד אפי' ט"ס הוא וכ"כ בדרישה אבל המהרש"א כ' דמ"ש הטור אבל אם כנס היינו דין אחר דאם כנס נכרית לא נפלה מעולם ליבום. ולזה כוון ג"כ הב"ש סימן קע"ה סק"ח:

ספק קרוב לה (לה). זהו ספק קדושין (לו). ספק גרושין. כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. יש עליו עדים. ואין בו זמן. יש בו זמן. ואין בו אלא עד אחד. זהו ספק גרושין (לז): **ט** שלשה אחין נשואין ש"ש נכריות (לח). ומת אחד מהן. ועשה בה השני מאמר ומת. הרי אלו חולצות ולא מתיבמות. שנאמר (דברים כ"ה) ומת אחד מהם יבמה יבא עליה. שעליה זיקת יבם אחד. ולא שעליה זיקת שני יבמין (לט). ר' שמעון אומר מיבם לאיזו שירצה וחולץ לשניה (מ). שני אחין נשואין לשתי אחיות. ומת אחד מהן ואחר כך מתה אשתו של שני. הרי זו אסורה עליו עולמית. הואיל ונאסרה עליו שעה אחת: **י** שנים שקדשו שתי נשים. ובשעת כניסתן לחופה. החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה (מא). הרי אלו חייבים (מב) משום אשת איש. היו אחין. משום אשת אח (מג). ואם היו אחיות משום אשה אל אחותה. ואם היו נדות.

קיטת לו שם וזקוק ספק בארבע אחותיו ספק בארבע אחותיה: **ט** זיקת שני יבמין. דכל זמן שלא כנסה זה עדיין זיקת ראשון עליו ונתוספה עליו זיקת שני בשביל המאמר וכשמת שהיו עליה זיקת שני יבמין: רש"א וכו'. דקסבר מספקא לן אי מאמר קונה לגמרי או לא קני כלל לכך מיבם לאיזו שירצה דאי מאמר קני לא הוי עלה אלא זיקת שני ואי מאמר לא קני לא הוי עלה אלא זיקת הראשון: וחולץ לשניה. דחדא לא מפטרה [בביאה] אידך דדלמ' מאמר לא קני והוו שתי יבמות הבאות מב' בתים. ויבומי תרווייהו לא דדלמא מאמר קני והוו ב' יבמות הבאות מבית אחד. ואין הלכה כר"ש ואע"ג דאמרינן במתניתין דזיקת שני יבמין דאורייתא מקרא דיבמה יבא עליה בגמרא מוכח דזיקת שני יבמין דרבנן היא גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתיבמות: **י** היו אחין. אף משום אשת אח וכו'. אע"ג דקי"ל אין איסור חל על איסור

אית

כן כתבו תוספות פרק ח' דגיטין דף ע"ח ומסיים הר"ן ואמאי קרי לי' רשות הרבים לפי שאינן רשות היחיד כדמפרקינן בעלמא ע"כ וכלומר בריש מסכת שבת [דף ו']. גם בפ"ה דב"ב ריש דף פ"ה לענין מקח וממכר. אבל למאי דפירש הר"ב במשנה ג' פ"ד דפיאה דדוקא כי נפל על המציאה דגלי דעתיה [דבנפילה ניחא ליה דלקני הוא] דלא קנה. כי לא נפל קונה ד"א אפילו ברה"ר: זהו ספק קדושין. גמרא זהו למעוטי זמן דליכא בקדושין דלמ"ד רפ"ב דגיטין משום פירי ארוסה לית ליה פירי ולמ"ד משום שמא יחפה על בת אחותו. בגירושין מהניא תקנתא דזמן לפי שאינה יראה למחוק דסברה שהגט יפסול בכך אבל בקדושין מחקה לי' לזמן דאם יפסל שטר הקדושין כ"ש דלא הוי אשת איש מעולם. ומספקא לר"י כתב בכתב ידו ואין עליו עדים אי מהני בקדושין או לא. דכיון דאין צריך זמן מה לנו אם אין עליו עדים. תוספות: ספק גירושין כתב בכתב ידו וכו'. הני גיטין פסולין הם ואם נשאת הולד כשר כדתנן במשנה ד' פרק ט' דגיטין והיינו טעמא דחולצת צרתה דכיון דגיטא הוא דאם נשאת הולד כשר. ולא מתיבמת כיון דלאו גיטא מעליא הוא דקרו להו פסילין לכתחלה הלכך אי שרית לה אמרי אינשי צרת ערוה מתיבמת. וכתב נמוקי יוסף דספק גירושין דקתני לאו דוקא דודאי כשר מדאורייתא ופסול ודאי מדרבנן אלא קרי להו ספק משום דכשרין מדאורייתא: זהו ספק גירושין. [מפרשינן] בגמרא דלאו דוקא דלא אתי למעוטי מידי דכל שיש בקדושין יש בגרושין וכדתנן בגיטין פרק ח'. אלא משום דתנא זהו בקדושין תנא נמי זהו בגרושין: **ט** שלשה אחין נשואין וכו'. ה"מ למנקט ואחד מופנה. תוספות: חולצות ולא מתיבמות. ופלוג אמתניתין דספ"י כמ"ש בס"ד: ולא שעליה זיקת שני יבמין. כתב הר"ב דגזרה וכו'. שמא יאמרו ב' יבמות הבאות מבית אחד וכו' דתנן במשנה י"א פ"ד דאחת פוטרת כלן ואי שרית ליה הכא לחלוץ לבעלת זיקת שני יבמין וליבם לאידך חיישינן דלמא בשתי יבמות הבאות מבית אחד אתי נמי לחלוץ ברישא והדר ליבומי והא קאי עליה בלא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה. גמרא. ועיין פ"י משנה ח' וט': שני אחין וכו' ה"ז אסורה עליו עולמית וכו'. משנה זו נשנית ראשונה מפני שהיה סבור דמתניתין ז' בשלשה אחין דלא מדחיא מהאי ביאה לגמרי דחזיא לנשוי נכרית היה סובר דשריא דקורא אני בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה. והדר סברא לאסורא ושנאה תחילה משום דחביבה לי' דחידוש הוא. ומשנה זו אחרונה לא זזה ממקומה. גמרא. ועיין מ"ש בשם התוספות במשנה ו': **י** החליפו. בגמרא תני הוחלפו דאי לא"ה הא דתנן ומפרישין אותן ג"ח שמא מעוברות הן הא לאו הכי שריין ואי במזיד מי שריא ואתי שפיר שפירש הר"ב חייבין קרבן משום דבשוגג איירינן: היו אחין משום אשת אח. כתב הר"ב אית ליה להאי תנא דבאיסור כולל וכו' לשון רש"י כשקידש ראובן את רחל

תחילה

ט שלשה אחין. ל"א ע"ב י"ג כ"א י"ח ע"ב מיי' פ"ז מהל' יבום הל"ז סמ"ג ע' כ' טוש"ע שם סי' קע"ד סעי' ד': שני אחין. ל"ב ע"א ג' ע"א מיי' שם הי"ב טוש"ע שם סי' קע"ה סעי' א': **י** שנים שקדשו. ל"ג ע"ב מיי' פ"ד מהל' שגגות הל"א:

שנויי נוסחאות

ספק גירושין. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ כיצד ספק.. **ט** נכריות. בכי"ק ובכי"מ נשים נכריות וכ"ה בד"נ ובמשני"ר. ומת אחד מהן ועשה בה השני מאמר. בכי"ק נא הדבור הזה ב' פעמים זה אחר זה. הרי אלו חולצות ולא מתיבמות. בד"נ בטעות הרי זו חולצת ולא מתיבמת. ועי' לקמן (נו:) בגמ' וברש"י ד"ה ויעשו כו'. (שנאמר) ומת אחד מהם יבמה. בכי"ק.. מהם ובן אין לו יבמה וליתא. שעליה. בכי"מ מי שעליה. ולא שעליה. בכי"ק.. עליה. לאיזו. בד"נ באיזו. לשתי. בד"נ שתי. ומת. בד"נ מת. **י** (את) כו' לזה (ואת) כו' לזה. בכי"ף בזה.. בזה וליתא. הרי אלו. בכי"מ הרי הן. היו אחין. בד"נ ובכי"ק ואם היו.. משום אשת אח. בכי"ף אף משום.. וכן בסמוך: ובמשני"ר חייבין אף משום.. וכן בסמוך. אשה אל. ובכי"ק ובמשני"ר ואשה אל.

יכין תפארת ישראל יכין

וודאי זיקה של אח שמת, דא"כ אתית גופה השתרי מה"ט: לה) שזרק לה קדושין או גט, במקום שאינן יכולין לשמרו או שלא לשמרו, או שהיה ספק אם מונח בד' אמות שלו או שלה, בצידי ר"ה או בסימטא, דבר"ה לא קנו ד"א [ח"א רס"ח]: לו) וה"ה בגירושין, וזהו, למעוטי זמן דפשיטא דלא הקנוהו בקידושין: לז) לאו דוקא, דהרי וודאי פסול מדרבנן וכל הנהו פסולים רק מדרבנן דקיימא לן עדי מסירה כרתי, ומדאורייתא אפילו ליכא כל הנהו, כשר [עי' בפתיחה לגיטין] ואפ"ה נקרא ספק גירושין, וכ"ש בשזרק לה גט ספק קרוב וכו' [כפרק ח' דגיטין מ"ב], אע"ג דספק ממש הוא לא אמרינן נוקי אחזקה ולא תחשב כמגורשת: לח) הו"מ ל' וא' מופנה אלא שרצה לקצר בלשון: לט) דע"י מאמר זקוקה במקצת משני, ואסורה מדרבנן, גזירה שמא יאמרו ב' יבמות מבית א' יתיבמו שתיהן או חולץ לא' וייבם לאחרת, דאסיר: מ) דמספקא לי' אי מאמר קני לגמרי או לא קנה כלל, להכי חולץ לאידך מספק, ואסור נמי ליבם שתיהן, דשמא מאמר קונה, והו"ל כשתי יבמות מבית אחד:

מא) שהוחלפו בשוגג, דאי במזיד היכי קאמר בסיפא שאחר שלשה חדשים שריא לבעלה: מב) חטאת. ומשמע מכאן דלא לבד אונס שרי באשת ישראל רק גם שוגג דהרי הכא על כרחך לאו כאונס מחשבה דא"כ לא היתה חייבת קרבן ורק בחשבה שמותר לזנות אסורה כמהרי"ק שהביא רע"ז [בי"ד סי' ל"ט]. והנ"מ בחשבה שאינה מקודשת לו, וכמיכל בת שאול [סנהדרין י"ט ב'] היתה מותרת לדוד דבין אונס הגוף או אונס מחשבה, מחשב אונס, והיינו דקמ"ל מהני', וקמ"ל נמי דחייבי אסורים חלים זע"ז, כשחלו בב"א או בכולל או מוסיף, עוד קמ"ל אע"פ שהוחלפו בשעת כניסתן לחופה, שלא נכנסו לחופה עדיין אפ"ה חייבים אכולהו, מדנתקדשו כבר: מג) ר"ל חייבים כל א' ב' חטאות, דבאיסור כולל או מוסיף או בת אחת, איסור חל על איסור, וה"נ כשנשאה חל איסור אשת אח ואשת איש בבת אחת, מצד אחיו וקדש אחותה, מגו דנאסר על ידי הנך קדושין בכל שאר אחותה, נאסר נמי באשת אחיו זו משום אחות אשה, והיינו כולל,

בירבב

ומפרישין. פ"ט פ"א יבום, פי' פ"א פיי"א מהל' גירושין ס"ת סס"ג ע' כ' טוש"ע שם סי' י"ג ס"ח: ואם היו קטנות. ג"ס פ"א: ואם היו כהנות. פי' יבום' טוש"ע כ"א:

שנויי נוסחאות

נדה. במשני"ר נידות ואינו נכון. ומפרישין. במשני"ר וכולן מפרישין. ואם היו קטנות שאינן ראויות. במשני"ר.. ראוין; כד"ג ואם קטנות ולא היו ראויות; בכי"ק ואם היו.. ולא היו ראויות לולד. מחזירין. בכי"ק מחזרין. מן התרומה. כד"נ ובכי"מ ובמשני"ר מן הכהונה ועי' תוי"ט.

תוספות רע"ק

י [אות לט] במשנה שמא מעוברות. אע"ג דאין אשה מתעברת בביאה ראשונה הבא מיירי בבעלו ושנו.

שחילה נאסרה על שמעון משום אשת אח ונ"א היינו בת אחת. חזר שמעון וקדש לאה מנו דאסרי ליה הנך קרובין בכולהו שאר אחוותה משום אחות אשה אסרי ליה נמי באשת אחיו משום אחות אשה ואף ע"ג דאסורה עליה וקיימא היינו איסור כולל. ועדיין רחל זו מותרת לראובן בעלה. פירסה נדה מנו דאתוסף איסור עלה לגבי בעלה משום נדה אתוסף בה נמי איסור לגבי שמעון הרי איסור מוסיף עכ"ל. וכן נאסרה לאה על ראובן כשקדשה שמעון באיסור אשת אח ונ"א אע"ג דאסורה עליה וקיימא משום אחות אשה. מנו דאתוסף בה איסור א"א לכ"ע ואיסור אשת אח לגבי שאר אחים אתוסף בה נמי לגבי ראובן: ואם היו כהנות. פירש הר"ב בנות כהנים כלומר ונשואות לישראל דהשתא לא מהני זנות דאונס לאוסרה על בעלה אפילו הכי נפסלו מן התרומה לאחר מיתת בעלה וכן לינשא לכהנים כדפירש הר"ב במשנה ג' פרק ו' וע"ש וכן ברפ"י:

משום נדה. ומפרישין אותן מד) ג' חדשים °שמא מעוברות הן. ואם היו קטנות שאינן ראויות לילד. מחזירין אותן מיד. ואם היו כהנות מה) נפסלו מן התרומה מו):

אית ליה להאי תנא דאיסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת כי הכא איסור חל על איסור °וחייב להביא קרבן על כל איסור ואיסור: ומפרישין אותן. שלא לחזור לבעליהן: שמא מעוברות הן. והולדות ממזרים ובעינן הבחנה בין זרע כשר לזרע פסול שלא יתלו המעוברים בבעליהן: ואם היו כהנות. בנות כהנים: נפסלו מתרומה. מלאכול בתרומת בית אביה אפילו אחר מיתת בעלה ואע"פ שנאנסה:

יכין תפארת ישראל יכין

פירסה נדה, מנו דאתוסף איסור עלה לגבי בעלה, איתוסף נמי איסור נדה לאחריני, הרי איסור מוסיף: מד) קודם שתחזור לבעלה:

מה) ר"ל בנות כהן נשואות לישראל: מו) אחר מיתת בעליהן בלי זרע, וכן אסורות לכהן:

גמרא: [אות מו] בהרע"ב ד"ה היו אחין וכו' וחייב להביא קרבן. ואף דהוי טעה בדבר מצוה ע' פי"ט מ"ד דשבת וברפ"ח דתרומות:

ציונים תוספת יו"ט

החולץ פרק ד יבמות

ר"ע מברטנורה

פ"ד א החולץ. ל"ה פ"ג מיי' פ"א מהל' יבום ה"כ סמ"ג ע' נ"א טוש"ע שם סי' קס"ג סעי' נ': ב וחייבין בקרבן. מיי' פ"א מהל' שגגות ה"א: ספק ב"ט. כריתות י"ה פ"ג יבום' פ"ח כ"ב קדושין פ"ד ה"ג מיי' פ"ה מהל' יבום הכ"ג סמ"ג ע' נ"א טוש"ע שם סי' קס"ד סעי' ה':

שנויי נוסחאות

פ"ד א קיימא. בכי"ק קיימה וכן בסמוך ובמשנה ג' בפעם הראשונה. אין הולד. במשני"ר בזמן שאין..; בכי"ק אם אין.. ב (ספק) בן ז'. כד"נ ובמשני"ר ליתא.

תוספות רע"ק

פ"ד א [אות מא] במשנה ופסלה מן הכהונה. וצריכה חליצה מהאחים דחליצת מעוברת ל"ש חליצה ופרכי' עלה א"ה אמאי פסלה מן הכהונה ומשנינן מדרבנן ולחומרא, ובחי' הריטב"א

פ"ד א החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת. לא בעי למימר החולץ ליבמתו מעוברת משום דלאו אורח ארעא וכ"ש בסיפא דהכונס °שהוא רשע אי מכניס לאשת אחיו מעוברת דרובן יולדות ולד של קיימא. כ"י: בזמן שהולד של קיימא. עיין מ"ג פ"ה דנדה ומ"ש שם: אין הולד של קיימא הוא אסור בקרובותיה. אע"ג דתנן לקמן משנה י' דלא תחלוץ עד שיהא לה ג' חדשים והכא בתוך ג' חדשים °כיון שנמצאת מעוברת קתני [ולאו חליצה היא] מ"מ אסור בקרובותיה °דבדיעבד הוי חליצה. תוספות:

וחייבין

פרק ד א החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת א) וילדה

בזמן שהולד של קיימא ב) הוא מותר בקרובותיה. והיא מותרת בקרוביו ג). ולא פסלה מן הכהונה. אין הולד של קיימא ד). הוא אסור בקרובותיה. והיא אסורה בקרוביו. °ופסלה מן הכהונה ה): ב הכונס את יבמתו. ונמצאת מעוברת. וילדה. בזמן שהילד של קיימא. יוציא. וחייבין בקרבן ו). °ואם אין הולד של קיימא. יקיים. ספק בן תשעה לראשון ספק בן

שבעה

פרק ד א החולץ ליבמתו. הוא מותר בקרובותיה. דלאו חליצה היא דהא לא בעיא חליצה וקרובות וקרובים דמתניתין היינו הנך דנאסרות על האיש מחמת אשתו וקרובים הנאסרים על האשה מחמת בעלה: אם אין הולד של קיימא. שהוא נפל: ב וחייבין בקרבן. שבעל אשת אח שלא במקום מצוה והולד כשר ממה נפשך:

וחייבין

יכין תפארת ישראל יכין

פרק ד א) הא דלא נקט בקיצור החולץ ליבמתו מעוברת, הא קא משמע לן דאע"ג שנמצאת מעוברת ור"ל שלא הוכר עוברה אפ"ה לא גזרינן אטו חלוצה אחרת אלא הו"ל כלא חלצה וכ"ש בהוכר עוברה כשחלצה, דליכא למגזר משום חלוצה אחרת: ב) דאז לאו חלוצה היא: ג) שמפורשין במשנה ז': ד) שהיה נפל: ה) מיהו אעפ"כ צריך שוב לחלוץ לה, אחר שנתברר שהוא נפל, דחליצה [או ביאה] מעוברת לא מהני לקולא, רק לפסלה לכהן ולהאסר להתיבם [קס"ד] מיהו בבעלה היבם ונמצאת מעוברת, מפרישין אותן ואם הגד נפל, אם לא הוכר עוברה כשיבמה מותרת לחזור לו, ואם בשעה שיבמה כבר הוכר עוברה אסורה לחזור לו, אלא צריכה חליצה [אה"ע קס"ד]: ו) חטאת:

מה"ג

כתב דטעמא דר"ל דצריכה חליצה היינו מספק דאם בשעה שחלץ לא היתה ראויה לבא לכלל לידה ההוא עיבור במאן דליתי' וחליצה שחלץ לה כשירה אלא דחיישינן שמא בשעה שחלצה ראויה היתה לילד והולד היה גמור אלא שגרם לה אח"כ איזה סיבה להפיל וחליצה דמעיקרא לאו חליצה היא כלל והא דפרכינן אמאי פסלה מן הכהונה היינו דמשמע דאם נשאת לכהן דתצא ובספק חלוצה לכהן ל"צ בדיעבד. ומשנינן מדרבנן ולחומרא פי' מאן דחזא דחלצה סבר דחליצה כשירה הוא ויסבור דחלוצה כשירה לכהן: [אות מב] תוי"ט ד"ה החולץ שהוא רשע. וכתו' כתב דכה"ג הוא מזיד ולאו בר קרבן הוא. גם כתבו די"ל דנקט ונמצאת מעוברת לרבותא דאע"ג דלא היה ניכר עוברה בשעת חליצה ונראה חליצה מעולה אפ"ה אם הולד ב"ק לא פסלה: שם [אות מג] כתי"ט ד"ה אין הולד. כיון שנמצאת מעוברת, ע"כ לא איירי אחר ג"ח ולא הוכר עוברה דא"כ בסיפא אמאי חייבים בקרבן הא הוי אונס גמור דמאי הו"ל למיעבד. תוס': [אות מד] בא"ד דבדיעבד הוי חליצה תוס'. בתוספות איתא ואר"י דנהי דלאו חליצה הוא מ"מ אסור בקרובותי' כיון דמדאורייתא הוי חליצה ועוד דדיעבד אם חלצה אפי' מדרבנן א"צ חליצה אחרת. דאמרינן לקמן וכו' משמע דלא בעי חליצה עכ"ל משמע דספוקי מספקא להו בזה דבתחלה כתב ר"י רק דמדאורייתא הוי חליצה מש"ה אסור בקרובותיה משמע דמדרבנן לא הוי חליצה וצריכה חליצה אחרת אלא דאח"כ הוסיפו ולפי' ממשמעות סוגיא דלקמן דדיעבד אפי' מדרבנן א"צ חליצה אחרת. ותמוה לי דאי רצו לומר דמדרבנן אפי' דיעבד לאו חליצה וצריכה חליצה אחרת וביאור דבריהם דהא דאר"י החולץ למעוברת והפילה א"צ חליצה מן האחים היינו למעוברת והוא אחר ג"ח אף דא"ע ליבום דשמא הולד ב"ק ופוגע באשת אחיו מ"מ כיון דהוי רק מספיקא ואם יבא אליהו דלא יהיה ב"ק מותר לייבם מקרי עולה ליבום אבל תוך ג"ח כיון דאף אם יבא אליהו דאינה מעוברת מ"מ אסרו חז"ל משום הבחנה כמו זקינה ואיילונית זה מקרי א"ע ליבום מדרבנן א"כ איך פריך ר"ל לר"י דלתני אין הולד ש"ק א"צ חליצה מן האחים הא ר"י מודה דצריכה חליצה כיון דחלץ תוך ג"ח צריכה חליצה אחרת וצלע"ג: ב [אות מה] במשנה ואם אין הולד. היינו שיהזור ויבעול אבל גם לחוד לא מהני דביאת מעוברת ל"ש ביאה גמרא. והא דבאין הולד של קיימא א"ח בקרבן דמ"מ כיון דהגילה וזקוקה לו למפרע לא מקרי אשת אחיו שלא במקום מצוה אף דבאותה ביאה בשהיתה מעוברת לא נתקיים מצות יבום מ"מ לא מצינו יבמה שתהיה אסורה

שבעה לאחרון. יוציא. והולד כשר ז). °והייבין באשם תלוי ח): ג שומרת יבם ט). שנפלו לה נכסים י). מודים בית שמאי ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים. מתה. מה יעשו בכתובתה יא). ובנכסים הנכנסין ויוצאין עמה יב). בית שמאי אומרים יחלוקו יורשי ז) הבעל עם יורשי האב יג). ובית הלל אומרים נכסים יד) בחזקתן טו). כתובה טז) בחזקת יורשי הבעל. נכסים הנכנסים ויוצאים עמה יב) בחזקת יורשי האב: ד כנסה יז) הרי היא כאשתו לכל דבר יח). ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה

והייבין אשם תלוי. שכל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי: ג שומרת יבם. שהיא ממתנת ומצפה ליבם: שנפלו לה נכסים. מבית אביה: מה יעשו בכתובתה. מנה ומאתים ותוספת ונדוניא שהכניסה לו וקבל עליו אחריות: ובנכסים *) הנכנסים ויוצאים. נכסי מלוג שכשהיא נכנסת נכנסין עמה וכשיוצאת מבעלה יוצאין עמה: בש"א יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב. דספק נשואה היא וזוכה היבם בחצי ירושתה מספק שהבעל יורש את אשתו וזה שספק נשואה היא אלו זוכה בפלגא: נכסים בחזקתן. נכסי צאן ברזל בחזקתן. ולא פירשו בית הלל אי בחזקת יורשי האשה שהיו הנכסים שלה אי בחזקת יורשי הבעל שאחריותם עליו ולענין דינא יחלוקו אפילו לדברי בית הלל: ד כאשתו לכל דבר. שמגרשה בגט ולא בעיא חליצה ומחזירה כשירצה ולא מיתסרא עליה: על נכסי בעלה הראשון. שיהיו קרקעות של בעלה הראשון

*) ברע"ב ד"ר היוצאין והנכנסין.

ב וחייבין באשם תלוי. ואע"ג דלא אקבע איסורא ואפשר דאין כאן איסור כלל וכמתניתין דהכא מפרש נמי הר"ב במשנה ב' פרק ב' דנדה. אבל בריש פ"ד דכריתות מפרש דבעינן דוקא דאקבע איסורא ושם אפרש בס"ד: ג שומרת יבם. כתב הר"ב שהיא ממתנת. וכתב רש"י כמו עגינה זו לשון שמרה בפ' אע"פ [דף ס"ב] ע"כ. ולי מקרא מלא כמו ואביו שמר את הדבר (בראשית ל"ז). ושוב מצאתי כן בפירוש הרא"ם למשנה ו' פרק י' דנדרים ועוד מצאתי כן בפירש"י עצמו בפ"ב דסוטה והביא עוד ראיה מדכתיב (איוב י"ד) לא תשמור על חטאתי: שנפלו לה נכסים. במשנה ו' פ"ח דכתובות מפרש הר"ב כאוקימתא דבגמרא דמיירי שנפלו לה בעוד שומרת יבם: מודים וכו'. משנה זו שנויה בפ"ח דכתובות וקאי אדלעיל מינה דאפליגו ב"ש וב"ה בארוסה וקאמר דבשומרת יבם מודו וע"ש: בכתובתה. לשון הר"ב מנה ומאתים ותוספת ונדוניא. והן נכסי צאן ברזל ונקראין כתובה מפני שהן כתובין בה כ"י. ופירוש נכסי צאן ברזל ונכסי מלוג ברפ"ז: ב"ש אומרים יחלוקו. פירש הר"ב דספק נשואה היא כדמוקי' רבא בגמרא דסיפא מיירי בעשה בה מאמר ולא אמרי ב"ש במשנה ה' פרק דלעיל אשתו עמו וכו' אלא משום דסברי דמאמר עושה ודאי ארוסה לדחות צרה ומיהו לא כודאי נשואה מצי לה למקני יבם כולה ירושה דילה אלא כספק נשואה ויחלוקו. וכתבו התוספות ודוקא מתה אבל מחיים לא אע"ג דעבד בה מאמר משום דמחיים איהי ודאי ואיהו ספק. מ"מ רישא לא מוקי בדעבד [נה] מאמר דמשום דהויא איהי ודאי אין נראה דתמכור לכתחילה אלא רישא מוקי בלא עבד בה מאמר. מכל מקום לב"ה לא נ"מ מידי בין עבד מאמר ללא עבד דלדידיה לא אלים מאמר כלל כדלעיל: יורשי הבעל עם יורשי האב. דייקינן בגמרא דלא אמרו ב"ש יחלוקו אלא בנכסים הנכנסים ויוצאים עמה מדקתני יורשי הבעל עם יורשי האב ולא קתני יורשי האב עם יורשי הבעל וה"ק מה יעשה בכתובתה ושבקה עד שפירש דינא בדברי בית הלל וה"ה לב"ש דל"פ ב"ש ובית הלל °אלא בנכסי מלוג בלבד. ועיין מ"ש במשנה ב' פ"ד דסוטה: עם יורשי האב. שמאביה באו לה כדפירש הרשב"ם פרק ט' דב"ב [קמח.] בסיפא. והא דלא קתני יורשי האשה כדקתני פרק מי שמת [שם] [יורשי האשה אומרים וכו'] משום דהכא אין ידוע אם היבם יורשה או בני משפחתה. כ"י: נכסים בחזקתן. כתב הר"ב ולא פירשו ב"ה אי בחזקת יורשי האשה. ולא קפיא א"כ לתני להו בהדי נכסי מלוג. דלא שוו להו ממש. דנכסי צאן ברזל אחריותן על הבעל משא"כ נכסי מלוג. ומש"ה נמי לא ידעי' אי בחזקת יורשי הבעל קאמר ול"ק דאם כן ליתנו בהדי כתובה דלא שוו לכתובה. דנכסי צאן ברזל היא הביאם מביתה אבל מנה ומאתים הוא נותן. תוספות פ"ט דב"ב [שם]. ועיין מ"ש שם במשנה ט' בטענות יורשי האשה אע"פ שלא נשבעה: כתובה וכו'. עיין גם בזה בפ"ט דב"ב: ד כנסה שבא עליה כדכתיב (דברים כ"ה) יבמה יבא עליה. כ"י: הרי היא כאשתו לכל דבר. פירש הר"ב שמגרשה בגט ומחזירה. ובפירושו למשנה ז' פ"ח דכתובות האריך בזה ושם אפרש בס"ד: ובלבד שתהא כתובתה וכו'. כלומר ובלבד לענין הזה אינה כאשתו שאין כתובתה על נכסיו אלא על נכסי בעלה הראשון. ובגמרא מ"ט. אשה הקנו לו מן השמים. וכתב הר"ב ואי לית לה כתובה מבעלה הראשון. ופירש"י דלית ליה נכסים. כתב הר"ב כותב לה היבם וכו' והיא מנה בלבד. וכ"כ הטור סי' קס"ח והרמב"ם

יכין תפארת ישראל יכין

ז) ממ"נ: ח) משום ספק כרת דבאתחזיק אסורה לא בעינן חתיכה א' מב' חתיכות שיתחייב אשם תלוי. ואי"ל הרי רוב נשים יולדת לט' ויביאו חטאת. [וכן הקשה י"נ מהורר אברהם ראטהנשטיין שליט"א לקמן פי"א מ"ו], י"ל מדלא הוכר עוברה לג' חדשים איתרע לה רובא: ט) אשה שממתנת להתיבם: י) מבית אביה בעודה שומרת יבם: יא) ק' ור' ותוספת ונדוניא שהכניסה שקבל בעל אחריותן, ונקראין כולן כתובה, מדכולן כתובין בכתובתה: יב) נכסי מלוג, כמלבושיה וירושתה מאביה, וכדומה, שאין הבעל חייב באחריותן רק מולג ואוכל פירות מנכסים ההם וכשנכנסה נכנסין עמה וכשמגרשה נוטלתן [ועי' רפ"ז]: יג) בנכסי מלוג. ומיירי סיפא בעשה בה מאמר, דאז לב"ש כספק נשואה היא, וזוכה היבם בחצי הירושה מיהו מחיים לא, אע"ג דעבד בה מאמר, משום דמחיים איהי וודאי ואיהו ספק: יד) נכסי צאן ברזל: טו) בחזקת ב' הגדרים, וזה לכ"ע, דלא פליגי רק בנכסי מלוג: טז) ק' ור' ותוספת: יז) שבא עליה: יח) שמגרשה ומחזירה

ציונים

והחייבין בא"ת. עיי' פ"ח מהל' שגגות ה"א: ג שומרת יבם. לא"ח פ"א כתובות פ' ע"ג סיי' פכ"ג מהל' איסור ה"י וע"ג מהל' נחלות ה"י סמ"ג פ' ל"א טוש"ע אה"ע סי' ק"ס סעי' ה': נכסים בחזקתן. טוש"ע שם ס"ו: ד כנסה. לא"ח ע"א יו"ם פ"ג כתובות פ' ע"ג ירוש' פ"ו ה"א מיי' שם טוש"ע שם סי' קס"ח סעי' א': ובלבד. כ"ג ע"א פ"ה ע"א כתובות נ"ג ע"ג פ' ע"ג ירוש' פ"ס ה"ג מיי' שם ופ"א מהל' יבום ה"א טוש"ע שם ס"ג וסי' קס"ו ס"ד:

שנויי נוסחאות

באשם. כנ"ל אשם. ג שמוכרת ונותנת. כנ"ל שהיא מוכרת..; בכי"ק שאם מכרה ונתנה. יעשו. בכי"ק ובמשנ"כ ובמשני"ל יעשה. בכתובתה. בכי"קוכרי"ף ד' קופטא בכתובה. ויוצאין. בכי"ק במשני"ל והיוצאין וכן בסמוך. יחלוקו. בכי"ק יחלקו. נכסים. במשני"ל הנכסים. כתובה. בכי"ק וכתובה. נכסים. כנ"ל ובכי"ק ובמשני"ל ונכסים. ויוצאין. בכי"ק והיוצאין. ד ובלבד בכי"ק בלבד. שתהאכתובתה. במשנ"כ .. כתובה (!).

תוספות רע"ק

אסורה בשעת נפילת באיסור אשת אח ואח"כ תתייבם. תוספות והראשונים: שם [אות מו] במשנה וחייבים באשם תלוי. ומה דלא אזלינן בתר רובא דרוב נשים יולדות לתשעה ונימא דודאי בר קמא הוא ואשת אח בת בנים בעל וליתי חטאת. משני בגמרא דרוב יולדת לט' עוברה ניכר לשליש ימיה וזו הואיל ולא הוכר עוברה איתרע לה רובא. וא"ת אכתי איך פסיק ותני דהחייבים אשם תלוי והא לפעמים משכחת חיוב חטאת כגון דהוכר עוברה ולא אתרע רובא. י"ל דאם הוכר שוב אין כאן ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון, דודאי מראשון הוא דאילו משני לא היה עוברה ניכר דקודם שליש לא מינכר העובר. וכ"מ מדברי רש"י ד"ה וזו הואיל דלא הוכר עוברה שכתב בזה"ל דאי הוכר לא הוי מספקא לן. מבואר דבא ליישב כדברינו. מיהו אכתי קשה לי הא מ"מ משכחת ספק. וכגון דהיבם כנס אותה עשרים יום אחר מיתת בעלה. ואחר ב' חדשים ועשרה ימים מכניסתו הוכר עוברה ולסוף ט' חדשים ממיתת בעלה ילדה והוי ספק בן ט' לראשון והוכר עוברה לשליש של ט' חדשים. או בן ז' לשני והוכר העובר בשליש העובר של ז' חדשים. דהוא ב' חדשים ועשרה ימים. ובזה לא אתרע רובא וליתי חטאת וצ"ע: ותמהו בתוס' ד"ה וזו, אמאי יתחייב בא"ת נוקמינה בחזקת היתר ליבם ונימא סמוך מיעוט יולדות לז' אחזקת ואיתרע ליה רובא ונסמוך ארובה דעוברה ניכר לשליש ימיה. והניחו בתימא, ובעניי אף קושי איני רואה, דהא אף להסוברים דקי"ל סמוך מיעוטא לחזקה היינו לחומרא מדרבנן אבל מה"ת לא הוי פלגא רק לר"מ כמ"ש תוס' בכמה דוכתי ומקורו מהאי דתינוק שנמצא בצד העיסה ואולי כוונתם דמשמע דמתני' ר"ה היא וגם לר"מ חייבי' בא"ת. והיינו אף דלר"מ לא מהני הרוב דחיישינן למיעוטא מ"מ זהו רק מדרבנן כמ"ש תוס' חולין דף פ"ו. ורק סמוך מיעוטא לחזקה הוא דאורייתא (אליבא) דר"מ. וכ"מ מדלא העמידו קושייתם על המקשן לימא הלך אחר רוב נשים הא הו"ל מיעוט וחזקה נגד הרוב. והיינו די"ל דפרכת הש"ס לרבנן דר"מ דמדאורייתא ל"א סמוך וליתי חטאת ודוחק: וביותר קשה לי למה נקטו קושייתם בכה"ג ולא בפשוטו דנימא אוקי רובא דלט' ילדן נגד הרוב דעובר ניכר לשליש ימיו והוי פלגא ופלגא ושוב ניזל בתר חזקה ליבום וצע"ג: ג [אות מז] תוי"ט ד"ה יורשי הבעל בנכסי מלוג. אבל בכתובה

הראשון יט): **ה** מצוה בגדול לייבם כ). לא רצה כא) מהלכין על כל האחין כב). לא רצו. חוזרין אצל גדול ואומרים לו עליך מצוה. או חלוץ. או יבם: **ו** תלה בקטן עד שיגדיל כג) או בגדול עד שיבא ממדינת הים. או בחרש או בשוטה כד). אין שומעין לו. אלא אומרים לו עליך מצוה. או חלוץ. או יבם כה): **ז** החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מן האחין לנחלה כו). ואם יש שם אב נכסים של אב. הכונס את יבמתו. זכה בנכסים של אחיו כז). רבי יהודה אומר. בין כך. ובין כך. אם יש שם אב נכסים של אב כח). החולץ ליבמתו הוא אסור בקרובותיה כט). והיא אסורה בקרוביו כט) הוא אסור באמה. ובאם אמה. ובאם אביה. ובבתה. ובבת בתה. ובבת בנה. ובאחותה. בזמן שהיא קיימת ל). והאחין מותרין. והיא אסורה באביו. ובאבי אביו. ובבנו. ובבן בנו. באחיו. ובבן אחיו לא). מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו ואסור בצרת קרובת חלוצתו לב): **ח** החולץ ליבמתו.

ונשא

הראשון אחראין וערבאין על כתובתה ואי לית לה כתובה מבעלה הראשון כותב לה היבם כתובה על נכסיו והיא מנה בלבד: **ה** מצוה בגדול ליבם. כדילפינן מוהיה הבכור: **ו** ובגדול. שהיה גדול האחים במדינת הים ותלה גדול האחין שלפניו בו לומר המתינו לו. שהוא גדול ממני: *) [ובחרש ובשוטה. עד שיבריאו אין שומעין לו]: עליך מצוה. אף על פי שאחיך שבמדינת הים הוא גדול ממך. כיון שאתה גדול האחין שלפניו עליך מצוה דשהויי מצוה לא משהינן: **ז** הרי הוא כאחד מן האחין. ולא הפסיד חלקו בשביל שחלץ דסד"א לקנסיה הואיל והפסידה מיבום שפסלה על האחים: זכה בנכסי אחיו. ואפילו גרשה למחר דיקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם: נכסים של אב. דכתיב והיה הבכור מה בכור אין לו בחיי האב אף יבם אין לו בחיי האב ואין כן הלכה אלא הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו ואפילו במקום אב: אסור בקרובותיה. כאילו היא אשתו וכל קרובות הנאסרות מחמת אשה גמורה אסורות מדרבנן בחלוצה: בזמן שהיא קיימת. אאחותה קאי ולא אשאר עריות: מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו. ולא אמרינן צרה כחלוצה שיהא אסור באחות צרת חלוצתו כמו שהוא אסור באחות חלוצתו: ואסור בצרת קרובת חלוצתו. ראובן חלץ ללאה ורחל נשואה לנכרי ולה צרה ומת הנכרי אסורה אותה צרה לראובן. וטעמא הוי שבזמן שלאה חולצת מוליכה רחל אחותה עמה לב"ד וכולי עלמא לא ידעי לאי מינייהו חלץ ואיכא דסברי דלרחל חלץ וכי נסיב לצרת רחל

דהיינו

והרמב"ם פכ"ב מהלכות אישות. ובזה נסתלק מ"ש התוספת מה מרויח היבם בכך כיון דאי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני ונדחקו למצוא מאי דנ"מ. ולפירושם ל"ק ולא מידי דמתניתין סתמא קתני. ומן הסתם היא אלמנה מן הנשואין אבל ודאי היכא דהוה שומרת יבם מן האירוסין וכמ"ש במשנה ב' דפ"ט תפלה נמי לפני יבם. ודאי דאית לה מאתים כדתנן במשנה ב' פרק קמא דכתובות. והר"ן בספ"ק דכתובות הקשה כך [וז"ל] ואם תאמר ומאי נפקא מינה במאי דאמרינן שאין שעבודה על נכסי השני דסוף סוף אית לה כתובה מיניה. דנכסי ראשון נמי דידיה נינהו. וי"ל דנפקא מינה אם מכר [היבם] נכסיו ואחר כך אשתדוף נכסים [של מת] שאינה יכולה להוציא מן הלקוחות [ותירוץ זה *כתבו התוספות גם כן] אי נמי דנ"מ לענין נדוניא דאפילו ליכא נכסים מהראשון אין לה על השני אלא עיקר כתובה אע"פ שהוציא משל אחיו נכסים שהיו מספיקין לנדונייתה. ע"כ: **ה** מצוה בגדול ליבם. כתב הר"ב כדילפינן מוהיה הבכור. כמ"ש במשנה א' פ"ב וע' מ"ש שם בס"ד: לא רצה. מפרש בגמרא לא רצה ליבם אלא לחלוץ הולכים על כל האחין למי שהוא קרוב לו בשנים ואם לא רצה גם הוא ליבם הולכים לשלישי שהוא גדול אחריו וכן לעולם. דנוח לנו ביבום של קטן מחליצת הגדול. וקטן כלומר קטן דאחים ואינו פחות משלשה עשר שנים ויום א' והביא ב' שערות. נ"י: **ו** תלה וכו'. ונמלך בו ואם לא ירצה אני איבם או אני אחלוץ. הרמב"ם פרק ב' מהלכות יבום: **ז** ואם יש שם אב כו'. דאמר מר [משנה ב' פרק ח' דבבא בתרא] והאב קודם לכל יוצאי יריכו. גמרא: זכה בנכסים של אחיו. פירש הר"ב דיקום וכו'. מפורש במשנה ח' פ"ב: ובאבי אביו. משום כלת בנו אף על גב דבאשתו גמורה אין אסורה לאבי אביו אלא מד"ס דהא כלת בנו משניות דרבנן היא אפילו הכי *גזרוה רבנן נמי בחלוצה כפירש"י והיינו למסקנא דגמרא דגזרו שניות בחלוצה וכתבו התוספות והא דלא תני במתניתין אבי אמו וכן בתו משום דתנא ושייר: ואסור בצרת קרובת חלוצתו. פי' הר"ב ראובן חלץ ללאה ורחל נשואה לנכרי וכו' וכן פירש"י והקשו התוספות דהא תנא במתניתין ובאחותה בזמן שהיא קיימת הא מתה שריא. והכן נמי לקמן חלץ לה ומתה מותר באחותה ומאי הא סברי שחלץ לאחותה דאפילו צרת אחות הנשואה לנכרי אסרינן מה"ט. ועוד דתנן האחין מותרים אע"ג דאזלי בהדיה לבי דינא. אלא נראה דמיירי דוקא כשנשואה לאחין והיינו טעמא האי דאתעביד בה מעשה שנחלצה ודמיא טפי לגרושה אסרו גם צרת קרובתה כשנשואה לאחין דדמיא לצרת ערוה. אבל צרת חלוצתו דלא אתעביד בה מעשה לא דמיא לגרושה הלכך קרובתה שריא:

ונשא

*) ברע"ב ד"ר מובאים הדברים בסוף פירושו להמשנה והתוי"ט הביאם למקומם.

ציונים

ה מצוה. נ"ק פ"א כ"ז פ"א נילה נ"ז ע"א מיי' שם פ"ב ה"ו סמ"ג ע' נ"א טוש"ע שם סי' קס"א ס"ז: **ו** תלה. שם ע"א מיי' שם ה"ח טוש"ע שם ס"ה: **ז** החולץ. מ' ע"א טוש"ע שם סי' קס"ג ס"ב: הכונס. מיי' פ"ג מהל' נחלות ה"ז סמ"ג ע' נ"א טוש"ע שם ססי' א': הוא אסור. ירוש' פ"ג ה"א. מיי' פ"א מהל' יבום ה"ג סמ"ג ע' נ"ב ולאוין ק"י טוש"ע שם סי' קס"ג סעי' ג': מותר אדם. מ' מ"ב כ"ז ע"א מיי' יבום' שם מיי' שם סמ"ג ע' נ"ב וטוש"ע שם קס"ב ס"ד: ואסור. שם ע"א. מי' ירוש' שם מיי' שם פ"ו ה"כ טוש"ע שם ס"ה: **ח** החולץ. מ"א ב"א ירושלמי שם מיי' שם טוש"ע שם סי' קע"ג סעי' נ':

שנויי נוסחאות

ה גדול. נד"נ ונכי"ק הגדול. **ו** (או) בגדול. נד"נ ונכי"ק ונמשני"ר ובגדול. וכן נהס בסמוך ובחרש ובשוטה. או בחרש או בשוטה. במס' ריווא דסלינע.. חרש.. שוטה.. **ז** מן האחין. נד"נ ונכי"ק מכל האחין. לנחלה. בכי"ק ובכי"פ בנחלה. ואם יש. בכי"ק אם.. נכסים. בכי"ק ובמשני"ל הנכסים. בנכסים של אחיו. נד"נ ונכי"ק ונמשני"ל בנכסי אחיו. נכסים. בכי"ק ונמשני"ל הנכסים. ובאם כו' ובאם. במשני"ל ואם.. ואם. ובבתה. נד"נ ונכי"ק ונמשני"ל בבתה. ובבת כו' ובבת. נד"נ בבת.. בבת. והאחין. בכי"ק האחין. ובבנו. בכי"פ בבנו; במס' ד' ריווא ובמס' ד' ווינציאה בס"ו, נדפס [ובאבי אמו] ובבנו אך נד"נ ונכי"ק ובמשב"ג ונמשני"ר ליתי' ובאבי אמו והשמטנוה גם אנחנו ועי' תוי"ט בשם התוס'. באחיו. בכי"ק ובאחיו. ובבן אחיו. בכי"ק. אחיו ואחותה מותרת בקרוביו (!):

תוספות חדשים

ז תוי"ט סד"ה ואסור כו' קרובתה שריא. וז"ל תוס' אבל כשחולצת צרת לאה ולא לאה לא דמיא לאה לגרושה דלא אתעביד בה מעשה ואפילו רחל שהיא קרובת צרת חלוצה שריא ע"כ:

יכין תפארת ישראל יכין

ומחזירה: יט) ר"ל רק לדבר זה היינה כאשתו שאין נכסיו משועבדים לכתובתה רק נכסי בעל הראשון, ויוכל למכור נכסיו, ואם יסתדפו אח"כ נכסי המת, אינה מוציאה מהלקוחות. מיהו אם אין נכסים מבעל ראשון, כותב לה יבם כתובה על ק', והנדוניא שהכניסה למת הפסידה כשאין כאן מנכסי מת: כ) כפ"ב מ"ח: כא) ליבם אלא לחלוץ: כב) דרך גדילתן זא"ז, והקטן קודם ביבום לחליצת הגדול: כג) שאם הו לא ירצה אני איבם או אחלוץ: כד) עד שיתרפאו: כה) דהמצוה רמיא על הגדול בשנים שלפניו, אף שאחיו שבמדה"י גדול ממנו: כו) בנכסי מת, אף שרצו הם ליבם וקדם והלך, שהפסיד להאחין שלא יוכלו הו ליבם: כז) אף שיש שם אב: כח) וקיי"ל כת"ק: כט) מדרבנן: ל) שהיבמה קיימת, ואאחותה לחוד קאי: לא) והנא ושייר בן בתו*): לב) בשנשאת קרובת חלוצתו לאחיו האחר ומת האח, אסור בקרובה וגם בצרתה, אע"ג דצרת שנייה מותרת לייבם [כלעיל פ"ג סי' כ"ה] (אה"ע קע"ד) דאין אסור

אלא

*) לפני המחבר הי' הגירסא במשנתינו ובאבי אמו ולכך לא כתב דשייר רק בן בתו. ועי' תוי"ט וש"כ.

תוספות רע"ק

בכתובה סודו ב"ש לב"ה דאין ליורשים כלום דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים וכל שמתה בחיי יבם לא גבו יורשים דילה כתובה דיבם במקום בעל קאי. פירש"י: ד [אות מח] תוי"ט ד"ה ובלבד. כתבו התוס' ג"כ. ותירצו עוד דנ"מ באשתדוף נכסי הבעל אחר שגירשה היבם דאינה טורפת כלל מנכסי יבם: ז [אות מט] תוי"ט ד"ה ובאבי אביו. גזרה דרבנן נמי בחלוצה, כאן א"צ לזה דאף אילו לא גזרו שניות החלוצה מ"מ אסורא משום מיתנא דהיא כלת בנו. אלא במה דאסורה לבן בנו דהיא לגבי חולץ אשת אבי

אביו

ונשא אחיו את אחותה ומת. חולצת ולא מתיבמת. וכן המגרש את אשתו. ונשא אחיו את אחותה ומת. הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום לג): ט שומרת יבם ס) שקידש אחיו לד) את אחותה לה). משום רבי יהודה בן בתירא אמרו. אומרים לו לו) המתן לז) עד שיעשה אחיך הגדול מעשה לח). חלצה לה אחיו. או כנסה יכנוס את אשתו. °מתה היבמה. יכנוס את אשתו. מת יבם יוציא את אשתו בגט לט) ואשת אחיו בחליצה מ): י היבמה לא תחלוץ. ולא תתיבם. עד שיש לה שלשה חדשים מא). וכן כל שאר הנשים לא יתארסו ולא ינשאו

דהיינו צרת קרובת חלוצתו אמרי צרת חלוצתו נסיב דאינהו סברי שרחל ולאה נשי אחיו היו שהרי חלץ לרחל. אבל אין היבמה מוליכה צרת' עמה בזמן שחולצת הילכך כי נסיב אחות הצרה לא אמרי אחות חלוצה נסיב: ח וכן המגרש את אשתו וכו'. בגמרא פריך וכן *) ס"ד אלא אימא אבל המגרש את אשתו וכו' שאחות גרושה מדברי תורה ולכך פטורה מן החליצה ומן היבום ואחות חלוצה מדברי סופרים ולכך חולצת ולא מתיבמת: ט שומרת יבם. ממתנת ליבם: שקדש. אחד מן האחים את אחותה אחר שנפלה זו לפניהן והוזקקה לכולן: המתן. מלכנוס דקא פגעת [באחות] זקוקה: עד שיעשה אחיך מעשה. שיכנוס אחיך את היבמה או יחלוץ לה ויפקיר את זקוקה מעליך: מתה היבמה יכנוס את אשתו. דאפילו כנסה ומתה מותר באחותה: מת היבם. ולא נותר אח אלא זה שקדש את אחותה: מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה. אבל יבומי לא משום דאחות גרושתו היא ובגמרא פסיק הלכה כרבי יהודה בן בתירא: י לא תחלוץ וכו'. °מפרש בגמרא טעמא דכתיב (דברים כ"ה) אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו וגו' הא אם יחפוץ

יחפוץ

[*ח ונשא אחיו וכו' חולצת. עיין במשנה י"ב]: ט שקדש אחיו את אחותה. כתב הרא"ש דוקא נקט שקידש משום דבשעת נישואין הוה נושא אחות זקוקתו אבל כנסה לחופה אין צריך להמתין מלבעול. דכיון דכנסה אשתו גמורה היא ופקעה לה זיקה לגמרי וכ"כ התוספות דף י"ח. אבל הנימוקי יוסף כתב דוקא במעשה אחיו ביבמתו הוא דפקעה זיקתה מיניה אבל משום נשואין דאחותה לא פקע ולפיכך ימתין ע"כ. ונ"ל שכן היא סברת רש"י שפירש במשנה ו' פ"ב. וכ"כ הר"ב שם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם משום דכל חד וחד כו'. א"כ הוי איפכא שהראשון כנס אחות זקוקתו ההוא בעתא הוא דעבד איסורא ומשבא אחיו ויבם השניה שהיא יבמתו פקעה זיקתה למפרע מהידך. ואי איתא דכדברי התוספות סבירא ליה מיד שכנס פקע הזיקה ולא איצטריך למימר ומשבא אחיו כו'. והב"י כ"ס קנ"ט לא העיר בזה כלום: אחיך הגדול. אמרו הגדול על העיקר הנקדש מצוה בגדול ליבם. הרמב"ם. כלומר וגדול דנקט לאו דוקא אלא משום דמצוה ביה: ואשת אחיו בחליצה. שאינה נפטרת מן החליצה מחמת שהיא אחות גרושתו. הואיל וזיקתה קדמה לקידושי הגרושה והכא לא שייך למתני הוי לו כו' כדתנן בפרק דלעיל מ"ה. כמ"ש גם בגם התוספות: י היבמה לא תחלוץ וכו'. כתב הר"ב בגמרא מפרש וכו' כל העולה ליבום וכו' וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה. וכל הנך דאמרו רבנן חולצות ולא מתיבמות כגון אחות חלוצתו ואחות זקוקתו °וספק צרת ערוה התם משום דלא אפשר הוא דא"כ לעולם תאסור הלכך כיון דמדאורייתא בת ייבום היא הלכה אבל הכא דאפשר לבהויי מהמינן ולא הדבר בהיתר. רש"י. והיכא נמי דמדאורייתא הלכה ולא מיבמה ההיא דקידש אחת °משתי אחיות פ"ב מ"ו. וטעמא אמרינן בגמרא דפירקין [מג.] דבת יבום היא דאם יבוא אליהו ויאמר זוהי שקדש תתיבם משא"כ בשלשה חדשים דהכא אפילו יבוא אליהו ויאמר זאת אינה מעוברת לא תתיבם דלא פלוג אלא כולהו צריכי להמתין ג' חדשים. וחייבי לאוין דתנן במ"ד פ"ב דלא מיבמים וחולצים הא כתבינן לעיל מדאורייתא חזי ליבום אלא חכמים אמרו גזרה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה. אע"ג דקא פסיק ותני אלמנה לכהן גדול ואפילו מן הנשואין דהשתא איכא ל"ת דאלמנה לא יקח ועשה דבתולה מעמיו יקח אשה הא [בעולה] לא ולאו הבא מכלל עשה עשה. ולא אתי עשה דיבום ודחי ל"ת ועשה ונמצא שאין יבום לאלמנה לכהן גדול מן התורה ואפילו הכי חולצת. משום דרבייה קרא ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו מה תלמוד לומר יבמתו יש לך יבמה אחרת שעולה לחליצה ואינה עולה ליבום כדאיתא בגמרא רפ"ב דף כ'. [*והא דכתב הר"ב כל העולה ליבום כו' פירש"י דף מ"א ע"ב עולה הפטרה לפני הזקנים]: וכן כל שאר הנשים כו'. פירש הר"ב לקמן כדי להבחין בין זרע ראשון לזרע

לזרע

---

*) לפנינו ,מאי וכן' וכפי הנראה היתה גירסתו כן בגמרא כמו שהוא בריף

יכין תפארת ישראל יכין

אלא צרת חיוב כרת, הכא צריך לחלוץ לזו או לזו, דשאני הכא משום דרגילה החולצה להוליך עמה קרובתה לב"ד בשעת חליצה, ויטעה הרואה לומר שלקרובתה חלץ, וכשיראה שאח"כ נושא צרתה, יאמרו שצרת חלוצתו מותרת לו: לג) דאחות גרושה מד"ת, ואחות חלוצה מד"ס ותרוייהו מיירי בעוד הראשונה קיימת: לד) אחד מהאחין: לה) אחר שהוזקקה זו ליבום: לו) להמקדש: לז) מלכנוס שלא תפגע באחות זקוקתך. מיהו בכנסה לחופה ולא בעלה, לתוס' ורא"ש א"צ להמתין מלבעלה ולנ"י צריך: לח) שייבמה או יחלוץ לה: לט) דאחות זקוקתו היא: מ) דאחות גרושתו היא. ואפ"ה צריכה חליצה, הואיל וזיקתה קדום לקדושי אחותה והכא לא קאמר הוי לו וכו' כלעיל [פ"ג מ"ה] דהכא הוא גרם לעצמו כך, ואע"ג דלקמן [פי"ג מ"ז] נמי קתני הוי לו, התם *) נמי גרם לעצמו שנשא קטנה, משא"כ הם [פ"ד מ"ד ומ"ו] מה הו"ל להחרש למעבד: מא) דאע"ג דבהלכה בדיעבד מהני עכ"פ מדאפשר להמתין, אמרי' כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה. וכל ג' חדשים דהכי, היינו צ' יום חוץ מיום המיתה ויום שנתארסה, וכן בגירושין, ובנרשה ע"י שליח, מונין חוץ מיום שקבלה הגט. ואפילו זקינה הי' שבעלה היה במדה"י, דלא פלוג רבנן. מיהו שדוכין מותר רק שישבע המשדך שלא יבוא אל ביתה [אה"ע י"ג]:

כדי

---

*) נ"ל מה הו"ל לבעל הקטנה למעבד משא"כ שם פי"ד מ"ד דגרם לעצמו שנשא חרשת, (הר' משה ראבינאוויץ. נ"י מאליפאלי).

ציונים

וכן המגרש. מיי' שם ה"פ סמ"ג ע' נ"א נ"נ טוש"ע סעי' א': ט שומרת יבם שם י"ח ע"ב מגילה י"ח ע"ב יבמ' שם פ"ב ה"ז מיי' שם פ"א הי"ד ופ"ב ה"ח סמ"ג ע' נ"א טוש"ע שם סי' קנ"ט ס"ב: מת יבם. מיי' שם טוש"ע שם ס"ז: י היבמה. שם עירובין מ"ז יבמ' פ"ד ה"א מיי' פ"א מהל' יבום ה"פ סמ"ג ע' שם טוש"ע שם סי' קס"ד סעי' א': וכן. מיי' פ"א מה' גירושין הי"א סמ"ג ע' כ' טוש"ע שם סי' י"ג ס"א:

שנויי נוסחאות

ח (הרי זו פטורה מן החליצה ומן היבום). במשני"ר ליתא וכן ליתא בכי"ף ד' קושטא; בכי"ק חולצת ולא מתיבמת והרי זו פטורה (?). ט (בן בתירא). במש' ד"ו (ס"ה) ליתא; בכי"ק בן פתירא. אחיך (הגדול). במשב"כ ליתא וכן ליתא בכי"מ וכן ליתא בכע"כ; בכי"ק ליתא גם המלה אחיך. חלצה לה אחיו או כנסה. במשב"כ ובמש' ד"ו (כס"ו) חלץ..; בכי"מ חלצו לה או כנסו; בד"נ חלצו אחים או כנסו; בכי"ק ובמשני"ר חלצו לה אחין או כנסו. מתה היבמה יכנוס (את אשתו). במשני"ר ליתא. יבם. בכי"ק היבם; יוציא. בכי"ק ובמשני"ר מוציא. ואשת. בד"נ ואת אשת. י שיש. במשני"ר שיהא; בכי"ק שיהוא וכן בסמוך; בד"נ שיהיו. וכן (כל). בכי"ק ליתא. (לא יתארסו ו)לא ינשאו. בד"נ ליתא. בכי"ק ובמשני"ר לא ינשאו ולא יתארסו.

תוספות רע"ק

אביו שהוא רק שניי'. ולהפוסקים דאשת אחי אבי אביו הוא ג"כ שניי'. ג"כ בלא"ה אסורה משום מיתנא. אלא במה דאסורה לבן אחיו אם מיירי באחיו של החלוץ מן האם ואינו אחיו דמיתנא בזה דאסורה לו דהיא אשת אחיו מן האם דהוי רק שנייה: ט [אות נ] במשנה מתה היבמה, וכן מתה אשתו מותר ביבמה דיבמה שהותרה בשעת נפילה ונאסרה כשהותרה חזרה להיתירה הראשון. והא דלא נקט במתני' הכי דהוי רבותא טפי דאיירי דבעי למתני מת יבם נקט נמי מתה היבמה. תוס': י [אות נב] הרע"ב ד"ה לא תחלוץ. מפרש בגמרא. הא דבלא"ה ל"ח שמא תהיה מעוברת ואחת מצריכה כרוז לכהונה. היינו דסתמא קתני אף בגרושה. גמרא. והיא דלקמן רפט"ז דע"כ לא מיירי בגרושה אף דהתם ג"כ סתמא קתני, התם דאיירי באם אירע מעשה שהלך בעלה למדה"י איירי שפיר דוקא בשאר נשים ולא בגרושה אבל הכא דבא להשמיענו דין כל הנשים שנופלת ליבום ואם היה דין אחר לגרושה הו"ל לפרושי. תוספות לעיל דף ל"ו א': [אות נג] תוי"ט ד"ה היבמה. וספק צרת ערות. בזה בלא"ה ניחא דהא אם יבא אליהו ויאמר שאינה צרת ערוה בת יבום היא. מהרש"א: [אות נד] בא"ד מב' אחיות פ"ב מ"ו. לא ידעתי הא התם ג"כ מדאורייתא מתייבמת אלא דחיישינן שמא אידך יבמתו ופגע באחות זקוקתו דאסורה מדרבנן. אלא דהתם גרע מאחות זקוקה דעלמא כיון דאפשר שיתברר ולא תאסר לעולם. והיה מהראוי לדונו בכלל כל שאינו עולה ליבום אלולי הסברא דאם יבא אליהו: ובזה מיושב לי היטב קושית תוס' יבמות דף כ"ג ב' דלאביי דקידושין שא"מ לביאה הוי קידושין אמאי נקט ואינו ידוע דהוי משמע דמעולם לא הוכר והובא בתי"ט לעיל פ"ב מ"ו. והיינו די"ל דהוי רבותא דלא מיבעי בלא הוכר מעולם דהיינו דאמר אחד מכם ודלא אפשר שיתברר לעולם וכיון דהוי רק מדרבנן א"ע ליבום וכנ"ל מש"ה מתירים בחליצה כמו אחות חלוצתו וכדומה אבל בהוכרו ולבסוף נתערבו ס"ד כיון דאפשר שיתברר נידון ביה דכל שאינו עולה ליבום כמו ביבמה תוך נ"ח לזה קמ"ל דאפ"ה חולצת דבת יבום היא באם יבא אליהו. ונכון מאד בעזה"י:

אחד

עד שיהיו להן שלשה חדשים (סב). אחד בתולות. ואחד בעולות. °אחד גרושות. ואחד אלמנות. אחד נשואות. ואחד ארוסות (סג). רבי יהודה אומר הנשואות יתארסו. והארוסות ינשאו (סד). חוץ מן הארוסות שביהודה(סה). מפני שלבו גס בה. רבי יוסי אומר. כל הנשים יתארסו. חוץ מן האלמנה. מפני האיבול(סו): **יא** ארבעה אחין (סז). נשואין ארבע נשים ומתו. אם רצה הגדול שבהם (סח) ליבם את כולן. הרשות בידו. מי שהיה נשוי לשתי נשים

ר"ע מברטנורה

יחלוץ ייבם. כל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה: בתולות. גזרינן אטו בעולות. וארוסות אטו נשואות וכן הלכה. והנך שלשה חדשים הם תשעים יום חוץ מיום שמת בו בעלה או שנתגרשה בו וחוץ מיום שנתארסה בו: הנשואות יתארסו. דטעמא דאסורה כדי להבחין בין זרע ראשון לזרע שני שלא תלד בן ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון ובארוסות ליכא למימר הכי: והארוסות ינשאו. דהא לא איעבור מראשון: חוץ מארוסה שביהודה. שהיו מיחדין את הכלה ואת החתן ביהודה קודם כניסתן לחופה כדי שיהיה רגיל ומשחק עמה ולא יהיו בושים זה מזה בבעילת מצוה לכך חיישינן שמא בעל: כל הנשים יתארסו. משום דרבי יהודה לא מפליג בין אלמנה לגרושה ומתיר לאלמנה ליארס אפילו תוך שלשים יום של ימי האבלה אתא רבי יוסי לאפלוגי עליה בהא ואסר לאלמנה ליארס תוך שלשים של ימי אבלה: **יא** ארבעה אחים וכו'. הוא הדין

אפילו

תוספת יום טוב

לזרע שני. ובגמרא יהיב טעמא משום דכתיב (בראשית י"ז) להיות לך [לאלקים] ולזרעך אחריך. ופירש"י שאין השכינה שורה אלא על היוחסין שזרעו מיוחס אחריו. °ואצרכוה להמתין כל שלשה חדשים ולא אמרינן תשהה מעט ותנשא ותבדק כי מלו לה שלשה חדשים. דהיכי תבדק דבדדיה אין מגנין הנשואות אי בפסיעותיה אשה מחפה עצמה שלא תראה מעוברת כדי שיירש בנה בנכסי בעלה. גמרא: אחד בתולות ואחד בעולות וכו' אחד נשואות ואחד ארוסות. מפרש בגמרא דהכי קאמר אחד בתולות ואחד בעולות שנתארמלו או שנתגרשו בין מן האירוסין. דהיינו בתולות. בין מן הנשואין דהיינו בעולות: הארוסות שביהודה. עיין במשנה ה' פ"ק דכתובות דלאו כל שביהודה: גס. פי' הר"ב רגיל. ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ב דברכות ומ"ש הר"ב לכך חיישינן שמא בעל. וה"ה לנשואה שלא תתארס מה"ט שמא יבעול ולשון רש"י דילמא בעיל: **יא** ארבעה אחין כו' ומתו. מפרש בגמרא דה"ק ארבעה מאחין כו' דאלת"ה ומתו כי מתו כולן מאן מיבם: הרשות בידו. כתב הר"ב דה"ה טפי מד' נמי וכו' ונקט ד' כו' כי היכי דנמטינהו עונה בחדש. פירש"י עונת תלמיד חכם מערב שבת לערב שבת. כדאמר בפרק ה' דכתובות דף ס"ב ע"ב. וכתב ב"י ואע"ג דמתניתין סתמא בכל אדם איירי ולא סגי לכל חדא וחדא עונה בחודש הכא ביבמה שאני שהשם הקנו לו מן השמים ואפילו בפחות מזה סגי ליה אלא דמשום עצה טובה אמרינן דלית ליה לגרועי בפחות מעונה בחדש לכל חדא. אבל בנושא נשים דעלמא חייב לעשות עונה עם כל אחת כדין המפורש פרק אע"פ עכ"ל. ואכתי צריכא למודעי מ"ט אמרו דלא

לגרועי

תפארת ישראל

יכין

סב) כדי להבחין בין מי הוא כשתתעבר: סג) ר"ל בתולות או בעולות שנתארמלו או שנתגרשו, בין מאירוסין דהיינו בתולות, או מן הנשואין דהיינו בעולות. מיהו מותרי' להשתדך רק ישבע שלא יכנס לביתה ולא יתיחד עמה. וכן הדין במעוברת ומינקת חבירו [אה"ע סי' י"ג]. ונ"ל דבדור פרוץ שבזמנינו לא ישתדכו ואפילו בשבועה לא מהני, ובפרט בעת שהיא מעוברת שודאי יזנה עמה בנדתה, ואין אפוטרופס לעריות: סד) דהא לא איעבר מראשון: סה) דשם מיחדין החתן וכלה, כדי שירגילו אהדדי, ושמא בא עליה. מיהו שלא ברצון חכמים עשו כן, דהרי כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה [אה"ע נ"ה], וכל זה בזמן המשנ' שהיו רגילין גם פנויות לטבול משום טהרות שעסקו בהן [כריב"ש] אבל בזמנינו שאין טובלין לנדתן, יש לחוש טפי, והאסור ליחדם ובל"ז יחוד פנויה אסורה: סו) שהוא ל' יום: סז) ר"ל ד' מהאחין, דאל"כ מאן מיבם, הרי מתו כולם. וה"ה טפי. רק נקט גוונא בת"ח דעונתו מע"ש לע"ש, וכשהן ד' יזדמן לכל אחת עונה בכל חודש: סח) מהנשארים

חיים

ציונים

יא ארבעה אחין. מ"ג פ"ב מיי' פ"א מהל' יבום ה"א כמ"ג פ' נ' פתו"ע שם סי' קס"א סעי' א': מי שהיה. מיי' שם ה"ס טוש"ע שם סעי' א':

שנויי נוסחאות

שיהיו להן. כד"נ, לה. אחד. במשני"ל אחת בכל המשנה. אחד גרושות, אלמנות,. נשואות. ארוסות. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל אחד אלמנות.. גרושות.. ארוסות.. נשואות כמס' ד"י (ש"ח) יש הוספה [א] חלוצות]. הארוסות שביהודה. בכי"ק הארוסה.. ר' יוסי. בכי"ק גם כאן ר' יהוד' (?). האיבול. כד"נ האבול. **יא** ארבע. במשני"ל לארבע; בכי"ק לארבעה ואינו נכון. אם רצה. בכי"ף ורצה. ליבם. במשני"ל מיבם ולפי"ז מיותרות המלו' ,הרשות בידו'. מי שהיה. בכי"ק וכן מי.. לשתי. בכי"ף שתי.

תוספות חדשים

יא תוי"ט ד"ה הרשות כו' ביבמה שאני כו'. אבל הרמב"ם בפי"ד מה"א והביאו בטור בסי' ע"ו דאין חילוק בין יבמה לשאר נשים ולפי רבות הנשים יתמעט עונה שלהם, והספן שעונתו בו' חדשים אם יקח ד' נשים יגיע עונה לאחת כל שני חדשים ע"ש והרב"י לא הביא שום פוסק שיחלק על זה. (ממהורש"א ז"ל):

תוספות רע"ק

[אות נא] במשנה אחד גרושות. בסוגיא דגיטין דף י"ח ב' אתמר מאימתי מונין לגט רב אמר משעת נתינה ושמואל אמר משעת כתיבה וכו' והלכתא משעת כתיבה. ומסתפקנא אם משעת כתיבה ממש או משעת החתימה כדאמרי' שם מקודם מאימתי מוציאין לפירות ר"ל אמר משעת כתיבה ופירושו החתימה. ונלע"ד דמוכח דמשעת כתיבה ממש מדמכשיר ר"ש במתני' נכתב ביום ונחתם בלילה ואמאי לא פסיל משום חששא דתנשא בגט זה ביום צ' מיום הכתיבה ובאמת חסר יום א' דהא נחתם למחרתו. בשלמא על רב דאמר משעת נתינה ליכא קושיא די"ל דע"מ מפקי לקלא דלא נמסר ביום הכתיבה ותצטרך לברר יום מסירת הגט אבל למה דקיי"ל משעת כתיבה אם נימא דהיינו חתימה אף אם יהית קלא דלא נמסר ביום הכתיבה מ"מ כחידים לה להנשא בכלות ג"ח מיום הכתיבה דמסתמא ביום שנכתב נחתם ונפק מיניה קלקולא אלא ע"כ מוכח מדר"ש דמונין מיום הכתיבה ובזה לא מצינו חולק על ר"ש: אמנם לכאורה משמע בהיפוך דהרי הרי"ף כתב בסוגיא דשם דאיכא למ"ד דקיי"ל דאין לבעל פירות משעת חתימה כמו דפסקי' הכא לענין ג"ח מיום הכתיבה א"כ כיון דמדמי להדדי מבואר דמפרש ההיא דמונין משעת כתיבה היינו נ"כ חתימה ובזה לא פליג הרי"ף על שיטה זו אלא דדחי ראייתם ומחלק דאינו דומה פירות לזה ובפירות קי"ל עד שעת נתינה אבל מ"מ משמע דביסוד זה דס"ל להך מ"ד דמשעת כתיבה היינו חתימה גם הרי"ף מסכים: אך י"ל דהא בהא תליא דדוקא להנך פוסקים דמדמי פירות להבחנה שפיר י"ל דמשעת כתיבה היינו החתימה ואי דתקשי מ"מ דר"ש דמכשיר מוקדם הא יש לחוש לענין איסור הבחנה. די"ל דבאמת ס"ל לר"ש דמונין מיום הכתיבה ממש. והא דאנן קי"ל משעת החתימה היינו דממילא פליגי רבנן על ר"ש בזה דכמו דפליגי עליה בפירות וס"ל משעת חתימה ה"נ לענין הבחנה, וא"כ ליכא פלוגתא חדשה אלא דהוי חד פלוגתא להבחנה ולפירות דכי הדדי נינהו ולר"ש משעת כתיבה ולרבנן משעת החתימה. וכ"ז להך איכא מ"ד דמדמי פירות להבחנה אבל למה דסתר הרי"ף דהבחנה אינו דומה לפירות דבפירות קי"ל משעת נתינה ובהבחנה משעת כתיבה ממילא מוכח דכתיבה ממש הוא כיון דמדר"ש מוכח דמיום הכתיבה ממש ממילא קי"ל כן דהא לא מצינו חולק ע"ז דממה דפליגי רבנן עליה בפירות אין ראיה דהא ממילא פירות שאני דגם משעת חתימה אינם לו. והוא נכון לכאורה. ולפ"ז ק' להך איכא מ"ד הנ"ל ממה דאמרינן בסוגיין ת"כ דשמואל הא לרב ניחא נ"כ הך ברייתא דהא רב דאמר משעת נתינה היינו דס"ל כר"י דיש לבעל פירות עד שעת נתינה והיינו דס"ל כן לת"ק דנכתב ביום. אבל לר"ש נ"כ ר"י ס"ל דמשעה שנתן עיניו וא"כ י"ל דהך ברייתא כר"ש אבל להלכה פסק רב כרבנן: והנה לכאורה לפי ההלכה דקי"ל דמונין משעת כתיבה יש לנו טעם חדש על תיקון הזמן בגט כדי שלא תצטרך להתענן יותר מדינה דע"י זמן כשתרצה יכולה להנשא בכלות ג"ח מהזמן כתיבה ולא תפסיד הזמן דמשעת כתיבה עד נתינה. וצ"ל דאם אין כתוב בו זמן מדינא אסורה עד ג"ח מיום הנתינה דשיעור ג"ח מתחלים מיום דמוכח בגט וזמן הכתיבה כדאמרי' זו זמן גיטה מוכיח עלה אבל אם לא יהיה זמן בגיטה דמוכיח עלה מדינא מתחילים ג"ח מיום הנתינה. ואי דס"מ מהני הזמן בכדי שלא יעכבו הב"ד אותה מלהנשא בטענה שלא נתן לך הגט עד עתה, ובממנ"פ אם נאמנת להתיר עצמה לומר דהנתינה היה מקודם וכלו הג"ח, א"כ צריך הזמן שלא תשקר והאמר שנתגרשה מכבר ואם אינה נאמנת צריך הזמן לטובתה שעי"ז מותרת אחר ג"ח, י"ל דבאמת א"נ ומ"מ ל"צ לזה זמן דהא יכולה לילך לב"ד ביום הנתינה. וזהו לשיטת תוס' בההיא דאמרי' ר"י מ"ם לא אמר כר"ל. קסבר יש לבעל פירות עד שעת נתינה דיכולה לבדר עיי"ש. אבל לפירוש רש"י שם קשה. והנ' להפוסקים דאפי' מוקדם ממש שהקדימו הזמן כשר לגרש ע"י שליח וע"כ הא דל"ח דתנשא בסוף ג"ח מזמן הנכתב בגט דלזה לא מהני במה דע"י שליח יש לו קול דמה בכך דנדע דלא נמסר ביום שנכתב הא מ"מ יהיה הדין להתירה להנשא דהא קי"ל דמונין מיום הכתיבה וכיון דבאמת הקדימו הזמן תנשא באיסור ע"כ צ"ל דלא החמירו כ"כ לענין חשש הבחנה וכ"כ הפ"י. אבל עדיין ק' לי כיון דעד הנתינה דר עמה כאיש עם אשתו ממילא יפסול הגט הוי כבא עליה בין זמן הכתיבה לנתינה דפסול מדין גט ישן דיאמרו גיטה קודם לבנה ואף בדיעבד כה"ג תצא היכי דבודאי בא עליה כמ"ש תוס' גיטין דף כ"ו ע"ב ד"ה לכשאכנסנה וצע"ג: [אות נה] תוי"ט ד"ה וכן כל. ואצרכוה להמתין כל ג"ח. בתוס' דף ל"ז א' הקשו דאכתי אם תלד לז' חדשים ויום א' או אפילו ג"י יהיה ספק אם הוא בן ט' לראשון ולא נקלט הזרע עד יום הג' או שהוא בן ז' לאחרון וילדה למקוטעים ותירצו דבכל כך לא היה משתהי הכרת עובר של הראשון עד שליש ימיה מן השני עכ"ל וזה תמוה דעדיין ק' ביבמה איך מתייבמת אחרי ג"ח כיום המיתה דלמא לא נקלט הזרע עד יום ג' ובאמת תוך ימים מועטים יהיה ניכר עוברה ופגע באיסור אשת אח. אחר כך מצאתי בת' נ"ב סי' ס"ם שהביא קושיא זו בשם הרב מרמקוב וצ"ל:

כל

ומת. ביאתה, או חליצתה, של אחת מהן, פוטרת צרתה. היתה אחת כשרה. ואחת פסולה (מט). אם היה חולץ חולץ לפסולה (נ). ואם היה מיבם מיבם לכשרה (נא): **יב** המחזיר גרושתו (נב). והנושא חלוצתו (נג). והנושא קרובת חלוצתו (נד) יוציא. והולד ממזר (נה) דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים אין הולד ממזר. ומודים. בנושא קרובת גרושתו. שהולד ממזר (נו): **יג** איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא (נז). דברי

ר"ע מברטנורה

אפילו נשי טובא נמי אם אפשר בסיפוקייהו הרשות בידו לכנוס את כולן והאי דנקט ארבע עלה טובה קמל"ן ארבע אין טפי לא כי היכי דנמטייהו עונה בחדש: **ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה.** ולא מיבם לתרוייהו. דכתיב (דברים כ"ה) אשר לא יבנה את בית אחיו. בית אחד הוא בונה. ואינו בונה שני בתים. ולא חליץ לתרוייהו בכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה. והואיל ותרוייהו כי הדדי לא סלקי ליבום כדאמרינן בית אחד הוא בונה ה"נ לא סלקי לחליצה: **חולץ לפסולה.** ולא יפסול את הכשרה לכהונה. שהחלוצה פסולה לכהונה. ולא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין להן: **יב המחזיר** את גרושתו. משנשאת: **והנושא** את חלוצתו. דקיימא עליה בלאו דלא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה: **והנושא קרובת** חלוצתו. דקסבר ר' עקיבא דחלוצתו כאשתו. שהכתוב קראה ביתו דכתיב (שם) בית חלוץ הנעל. וקסבר נמי ר' עקיבא יש ממזר מחייבי לאוין ואינה הלכה: **קרובת גרושתו.** דגרושתו כאשתו. ואמה ואחותה חייבי כריתות נינהו: **יג כל שאר בשר שהוא בלא יבא.** כל קורבה שהיא בלאו ואפילו אין

תוספת יום טוב

לגרועי בפחות מעונה בחדש. ונ"ל כי היכי דמשכחת באיש דלא מוקי אנפשיה מלבעול טפי משלשים יום כשיש אשתו עמו כדתנן במשנה י"ב מפרק י"ג דמילתין וטעמא דמצטער ביותר וה"נ באשה אמרו חכמים שלא יצערה כשיהנה בלא בעילה יותר מחדש ועוד נ"ל ראיה מדתנן בפ"ה דכתובות משנה ו' דת"ח יוצאין שלא ברשות שלשים יום הא טפי לא ש"מ דעד ל' יום אין לה צער וטפי יש לה צער. ואע"ג דהתם ר"א תנן וחכמים פליגי כמ"ש שם הר"ב ל"ק דל"פ רבנן אלא משום דללמוד תורה לא חשו לצער שלה אבל בסברא דשלשים יום בעלמא לא משכחת דפליגי והא דמשתם סתים לן תנא כמדת ת"ח לפי שכיון שרצו להשיא עלה טובה ראוי הוא להביא ראשונה לת"ח כפי מדתו. ועוד שכן ג"כ סתים לן תנא בסוף פ"ה דכתובות ועוד עמ"ש במשנה ו' פ"ח דנדרים. [*ונראה לי שיש לתת טעם לשיעור [עונה] אחד לל' יום שכן עתה נשים טובלות אחד לל' יום שכן וסתות נשים מל' יום לל' יום כדפירש הר"ב במשנה ה' פ"א דנדה. וטעם גמור הוא בזה אחר חומרא שהחמירו לישב ז' נקיים על ראייה טפת דם כחרדל כמ"ש הר"ב בריש פ"י דנדה אבל בדורות הראשונים היתה טובלת לנדה לח' ימים ולזבה גדולה לז' ימים ולשומרת יום כנגד יום ביומה]: **ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה.** כתב הר"ב ולא מיבם לתרוייהו כו' ולא חליץ לתרוייהו שכל שאינו עולה כו' ומה"ט נמי לא מיבם לחד וחליץ לאידך. וכתבו התוספות דלחלוץ לחד וליבם לחד נמי לא כיון דחליץ לחדא א"א ליבם לשניה כיון דאין עולה לחליצה כדאמר לעיל בית חלוץ הנעל בית אחד הוא חולץ ואינו חולץ ב' בתים. ועוד דאינו חולץ לב' בתים [*ובתוספות דפוס ישן אלו חמשה תיבות ליתנהו וכן נראה למחקם מהדפוסים החדשים] משמע שהשניה מותרת לשוק בלא כלום: **מיבם לכשרה.** כלומר רשאי ליבם לכשרה. ולשון הרמב"ם בפ"א מה"י מיבם לאיזו שירצה: **יב** [*המחזיר את גרושתו. פירש הר"ב משנשאת. וכן פירש"י וכפשטיה דקרא (דברים כ"ד) ושלחה מביתו ויצאה והיתה לאיש אחר וגו' לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה. ובספ"ב דסוטה כתב הר"ב דבקדושין תלה רחמנא היינו מדכתיב והיתה הויה דקדושין במשמע ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה כמ"ש הר"ב בריש מסכת קידושין]: **והנושא קרובת חלוצתו.** כתב הר"ב דקסבר ר"ע דחלוצתו כאשתו שהכתוב קראה ביתו וכו'. גמרא. ופירש"י ולית ליה סתמא דמתני' [א'] החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה ומת חולצת. דלר' עקיבא פטורה לגמרי: **ומודים בנושא קרובת גרושתו.** וקמ"ל דל"פ אלא מחייבי לאוין. אבל בחייבי כריתות מודו ולא בעי חייבי מיתות בית דין. והיידי דתנא מחזיר גרושתו ונושא חלוצתו וקרובת חלוצתו תנא נמי קרובת גרושתו. גמרא: **יג כל שאר בשר שהוא בלא יבא.** כתב הר"ב כל קורבה שהוא בלאו וכו'. וכן כתב רש"י. °וקשיא לי דהא מחזיר גרושתו דלאו קורבה הוא והאמר ר' עקיבא לעיל דהולד ממזר. ול' הרמב"ם ביאור דברי ר"ע כל שאר בשר וכל שהוא בלא יבא לפי שעיקר דעתו כל שאין לו ביאה בקהל הולד ממזר ואפילו הוא מחייבי לאוין: **שהוא בלא יבא.** גמרא דכתיב (דברים כ"ג) לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו. כנף שראה אביו לא יגלה. כרבי יהודה דריש פ"א דמפרש לקרא באנוסת אביו דהוי ליה חייבי לאוין וסמיך ליה לא יבא ממזר בקהל ה'. ואע"ג דמפסיק קרא דלא יבא פצוע דכא בינתים. כתבו התוספות וכ"כ הרי"ף דכיון דלאו בני בנים נינהו ולא שייך מינייהו ממזר לא חשיב הפסק °ומדכתיב ולא שמעינן דאפילו לאוין דלאו דשאר. ועיין משנה ד' פ"ה

יכין תפארת ישראל יכין

חיים: מט) לכהונה: נ) דלא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין להם: נא) ר"ל רשאי ליבם הכשרה: נב) משנתקדשה לאחר [אה"ע ס"י]: נג) דאסורה לו בלאו, דלא יבנה כתיב, מדלא בנה שוב לא יבנה: נד) דס"ל חלוצה כאשתו דמי מדאורייתא: נה) דס"ל יש ממזר מחייבי לאוין: נו) דבחייבי כריתות מודו, וכ"ש בחייבי מיתת ב"ד, והכי קיי"ל, חוץ מנולד מנדה או סוטה, מדתפסו בהו קדושין, הולד רק פגום הוא, וראוי להתרחק ממנו [שם ד']: נז) ר"ל שנולד מביאת קורבה אסורה, או משאר חייבי

ציונים

היתה. מ"ז פ"מ י"א פ"ע מיי' שם ה"י סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ג: **יב** המחזיר. שם עיין ירושלמי פ"י ה"א: **יג** איזהו. מ"מ פ"א מ"ג כ"א פ"ה ע"ב קדושין ע"ד ע"ב:

שנויי נוסחאות

היתה אחת נכי"מ. **אחת מהן** וכ"ה נכי"ף. **מיבם לכשרה.** נכי"ק היה מיבם.. ומיותר. **יב גרושתו** כו' **חלוצתו** כו' **קרובת.** נד"נ ונמשני"ר **את** בכולן וכן הוא **את** גם נכי"ק נכי' הראשונות. **ומודים בנושא.** נד"נ ונכי"ק מודים..; במשני"ר.. בנושא את. וכן הוא **את** גם נכי"ק. **יג איזהו.** במשני"ר ואי זהו.

תוספות חדשים

שם בסה"ד כנגד יום ביומה. וצ"ע דעכ"פ ליל טבילתה נלה משלשים יום לשלשים יום נסתם ווסת וזיבה אינה שכיח כרוב נשים. (מהג"ל): **ועוד** נ"ע על השאלה שבאלונו דלפי דעתה צריך לכוין עונות הווסת של אותן הנשים שלא תהייה בזוה אלא כחוזר חלילה וכמו זר נתפב לומר כן: (מאדמ"ו הגאון הגדול אב"ד ור"מ מוהר"ר שאול זצ"ל):

ראשון לציון

יא תוי"ט סד"ה **הרשות** בידו כו' היתה טובלת לנדה כו' ע' יסל"מ: **יג** תוי"ט ד"ה כל שאר כו' ולשון הרמב"ם כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

יג נאות נו] תוי"ט ד"ה כל שאר בשר. וקשיא לי. במחכ"ת הג' אשתמיטתיה דברי רש"י ותוס' במקומם דרש"י פי' בסוגיי' דף מ"ט ריש ע"ב דבאמת הך דהכא פליגא אמתניתין דלעיל ותנאי הם אליבא דרע"ק וכך מבואר להדיא בדף צ"ב א' דאמרינן הך תנא דרע"ק דאמר חייבי לאוין דשאר וכו' ופירש"י שם דהיינו הך רע"ק דמתני' דהכא. עכ"פ מבואר דתנאי הם אליבא דרע"ק אם כן יש לומר דסתמא דלעיל ס"ל דאליבא דרע"ק בכל ח"ל הולד ממזר. ותוס' בשמעתין ד"ה הכל מודים וכו' ס"ל דמחזיר גרושתו מיקרי חייבי לאוין דשאר שאינם אסורים אלא משום אישות. וא"כ מתני' דהכא ודלעיל ל"פ. אבל מ"מ האמת יורה דרכו דאיכא תנאי אליבא דרע"ק דס"ל דמכל ח"ל הוי ממזר וכדאיתא להדיא בסוגיא בדף צ"ב וכמבואר ג"כ בסוגיין דר' סימאי אמר מן הכל היה עושה רע"ק ממזרים: **ואדרבה** על הרמב"ם בפי' יש לעיין דלא משמע כן מסוגיא דהכא דאמרינן עלה דמתני' מ"מ דרע"ק. אלמא מהני וכו' ולר' סימאי וכו' משמע להדיא דלמתני' דהכא דוקא בשאר הוי ממזר. וכן ההיא סוגיא דף צ"ב דאמרינן הך תנא דרע"ק דאמר ח"ל דשאר. ואם נפרש למתני' כל שאר וכל שהוא בלא יבא א"כ היכן מצינו תנא דסבר אליבא דרע"ק דדוקא ח"ל דשאר. א"נ העיקר כרש"י ותוס' דמתני' דהכא שאר דוקא קתני ומתני' דלעיל אי כפירש"י דפליג אהך דהכא אי כתוס' דמחזיר גרושתו מקרי שאר. וברור: נאות נז] תוי"ט ד"ה שהוא בלא יבא וכו' ומדכתיב ולא. חוץ מאלמנה לכ"ג לר' סימאי ולר' ישבב אפי' אלמנה לכ"ג ואפי' חייבי עשה נפקא ליה מולא. גמרא ורש"י. ותמוה כי האיך ילפינן אלמנה לכ"ג משאר לאוין. והא לאו דאלמנה אינו שוה בכל וכה"ג אמרי' בכתובות דף למ"ד ע"א ולר' ישבב וכו' א"כ בעולה לכה"ג ומ"ש דהו"ל עשה שאינה שוה בכל וכי היכי דאמרי' דבעולה לכ"ג אין למדים משארי עשה דאתרבי מולא משום דא"ש בכל א"כ ה"נ נימא באלמנה לכה"ג דאין למדין אותו משארי לאוין דאתרבי מולא כיון דא"ש בכל וצ"ע: **ואולי** יש לומר מזה דעשה דבעולה לכה"ג היא רק עליו ולא עליה. והטעם י"ל דמה דהוזהרו כשירות להנשא לפסולים ילפינן מדכתיב לא יקחו כדאיתא במסכתין דף פ"ד ע"ב וא"כ גבי עשה דבתולה דכתיב יקח בלשון יחיד מש"ה היא אינה מוזהרת. ועי' בתוס' במסכתין דף ה' ע"א ד"ה ואכתי אצטריך. היכא דמוזהרים כהנים

כלום יב). אחת יבמה אחת ליבם אחד. ואחת שתי יבמות ליבם אחד יג): ד כיצד יד) עשה מאמר בזו. ומאמר בזו. צריכות שני גיטין טו) וחליצה טז). מאמר בזו. וגט בזו יז). צריכה גט יח) וחליצה יט). מאמר בזו. ובעל את זו. צריכות שני גיטין כ) וחליצה יט). מאמר בזו. וחלץ לזו. הראשונה צריכה גט. גט לזו. וגט לזו. צריכות הימנו חליצה יט). גט לזו ובעל את זו. צריכה גט וחליצה יט). גט לזו ומאמר בזו. צריכה גט יח) וחליצה יט). גט לזו וחלץ לזו. אין אחר חליצה כלום: ה חלץ וחלץ. או חלץ ועשה מאמר. נתן גט ובעל כא). או בעל ובעל. או בעל ועשה מאמר. נתן גט וחלץ כב). אין אחר חליצה כלום כג). בין יבם אחד לשתי יבמות. בין שני יבמין

ר"ע מברטנורה

תופסין בחייבי לאוין ואינה הלכה. אלא הלכה כחכמים שאומרים יש אחר חליצה כלום ואם קדשה אחר חליצה צריכה הימנו גט: אחד יבמה אחת ליבם אחד ואחד שתי יבמות ליבם אחד. שוין הן שיש אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלום ואין אחר ביאה שבתחלה כלום ואין אחר חליצה כלום: ד צריכות שני גיטין. לשתי יבמות כרבנן דיש מאמר אחר מאמר: וחליצה. לאחת מהן ופוטרת צרתה: א) מאמר לזו וגט לזו. פסל גט של אחרונה את הראשונה דקם ליה בלא יבנה וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו: א) מאמר לזו ובעל לזו צריכות שני גיטין. זו גט למאמרו וזו גט לביאתו: וחליצה. לאחת מהן ופוטרת צרתה: גט לזו ובעל לזו צריכות גט וחליצה. ואסור לקיימה דקם עליה בלא יבנה משום גט ראשון. ובגט לחודיה לא נפקא בעלת ביאה דביאה פסולה היא: אין לאחר חליצה כלום. ואי הדר מקדש לה או לצרתה לא תפסי בה קדושין כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין ואינה הלכה: ה חלץ וחלץ. מותר בקרובות שניה שאין אחר חליצה ראשונה שום זיקת יבמין וחליצה בתרייתא לאו כלום היא ואפילו לכהונה אינה פסולה. וכן חלץ לזו ומאמר לזו וכן נתן גט לזו אחר החליצה של זו או אם בעל לזו אחר החליצה של זו אין מעשה האחרון כלום. [או] אם בעל תחלה וחזר ובעל לשניה או בעל תחלה ועשה מאמר בשניה או נתן גט לשניה או חלץ לשניה אין אחר ביאה כלום ומעשה אחרון לא חשיב ומותר בקרובות השניה: אין אחר חליצה כלום. ארישא קאי. ואסיפא

צריך

תוספות יום טוב

דסיפא דקתני או בעל ועשה מאמר כו' הוה שייך למתני אין אחר ביאה כלום. ולישנא קלילא הוא למתני חדא והתרת יבמה לשוק עדיפא ליה למתני. גמרא. ומ"ש הר"ב דמתניתין ר' עקיבא היא וכו'. וכן בהא דאין אחר ביאה כלום לרבנן נמי משכחת לה דיש אחריה בשתי יבמות ויבם אחד א"נ שני יבמים שאם בעל האחת וקידש הוא או אחיו השנייה אפ"ה כדמסקי הרי"ף והרא"ש דלא הוה צרה אחר בעילה אלא עשה בית אחד הוא בונה ואין בונה שתי בתים ולאו הבא מכלל עשה עשה. ולגירסת התוספות פ"ק דף י"א בלאו. ובר"פ כתבו התוספות דר"ג דאמר אין מאמר אחר מאמר אתיא אפילו כרבנן דר' עקיבא. דדוקא בקדושין שאחר ביאה דביאה פקעה לזיקה לגמרי וכיון שבנה וכו' ולא הוה אלא עשה. אבל במאמר שעדיין זקוקה לו אין לו לתפוס אלא מדרבנן ולא תקנו שיהא מאמר אחר מאמר ולהכי לא קאמר עלה בגמרא זו דברי ר"ע ע"כ. ומיהו מזה אין ראיה דהא לא אמרו בגמרא על אין אחר חליצה כלום שבדברי ר"ג אלא דנקט לה עד חלץ ועשה מאמר וכו' משום דבה מיתני בהדיא דאין מאמר אחר חליצה כלל. ומ"ש הר"ב ואין אחר ביאה שבתחלה וכו' מפורש בסוף פירקין: ד כיצד. בשתי יבמות ליבם אחד. רש"י: עשה מאמר בזו ומאמר בזו צריכות שני גיטין. ויבומי לא דהיכי ליעבד אי ליבומי לתרווייהו ה"ל שני בתים ואי לחדא הואיל וחברתה ביה אגידא ה"ל בונה שני בתים. רש"י. ומכיון דיהיב גיטא לחדא קם עליה בלא יבנה אף לשניה ואפילו כי יהיב גיטא ופירש דלמאמרו ולא לזיקתו דיש מפרשים דשריא אפילו לדידיה ה"מ דיעבד אבל לכתחלה לא כמ"ש התוספות פ"ג דף ל"ב: מאמר בזו ובעל את זו צריכות שני גיטין וחליצה. דבגט לחודא לא נפקא בעלת ביאה דביאה פסולה היא כמ"ש הר"ב לקמן והיינו טעמא דפסולה לא תסגי לה בגט. דגזירה ביאה אחר מאמר דאי תסגי בגט יאמרו. דביאה אחר מאמר קנין מעלייתא וה"ה ביאה אחר ביאה דקנין מעליא ויבטול השניה אחר שבעל הראשונה. גמרא: צריכות הימנו חליצה. לשון רש"י צריכות הימנו חליצה אחת ע"כ כלומר ופוטרת צרתה כמ"ש הר"ב בהיכך. ולפי' זה אמרינן בגמרא מאי צריכות. [צריכה] דעלמא: גט לזו ובעל את זו צריכה גט וחליצה. דביאה פסולה היא כדפירש הר"ב וטעמא דלא סגי לה בגט גזירה ביאה אחר גט [אטו ביאה אחר חליצה] דאי סגי בגט יאמרו כמו שקונה ביאה אחר הגט דביאה מעלייתא הוא ה"נ אחר חליצה ואתי למבעל לכתחלה אחר חליצה. גמרא: אין לאחר חליצה כלום. כתב הר"ב ואי הדר מקדש וכו'. דליכא למיגזר בחליצה פסולה כמו בביאה פסולה דלגזור חליצה אחר גט שאם נחשבה לחליצה מעולה שיחלוץ אחר חליצה ג"כ. דלא איכפת לן שהחלוץ כל ימיה. ואי בחליצה אחר מאמר שאם נחשבה לחליצה מעולה אתי לחלוץ אחר ביאה ולא יהיב גיטא ליכא למיחש. דחליצה אחר מאמר מי לא בעית גיטא. גמרא: ה אין אחר חליצה כלום. כתב הר"ב ארישא קאי כו'. וכמ"ש לעיל במשנה ג': בין שני יבמין ליבמה אחת. וה"ה בשני

יבמין

ציונים

ד כיצד. מיי' שם פ"ו טוש"ע שם סי' ק"ע סעי' יד: מאמר בזו וגט. מיי' שם ה"ז טוש"ע שם ס"ג: מאמר בזו ובעל. עי' ירוש' פ"ד ה"ו. מיי' שם טוש"ע שם: מאמר בזו וחלץ. ירוש' פי"ג ה"א: גט לזו וגט. מיי' שם הט"ו טוש"ע שם סעי' א' וה': גט לזו ובעל. טוש"ע שם ס"י: גט לזו ומאמר. טוש"ע שם סי"א: גט לזו וחלץ. טוש"ע שם סי"ג: ה חלץ וחלץ. טוש"ע שם סי"ג:

שנויי נוסחאות

אחת יבמה אחת כו' ואחת כו' במשני"ל אחד יבמה אחת ואחד שתי יבמות וכו', ליבם אחד" כ"פ ליתא וכן ליתא בד"נ; בכי"ק אחד ליבמה אחת ואחד לשתי יבמות. ד (צריכות) בד"נ ובמשני"ל ליתא; בכי"ק ברישא בלשון צריכה. בד"נ ובכי"ק הסדר ברישא: מאמר ובעל גט וחלץ וכ"ה במשני"ל ובסיפא כמו במשנתנו וכ"ה ברע"ב ד"ר ועי' תוי"ט מ"ג ד"ה כיצד. וגט בזו. בד"נ במשנ"ב ובמשני"ל.. לזו. ובעל את זו. במשני"ל.. לזו. (צריכות) בד"נ ובמשני"ל ליתא. צריכות. בד"נ צריכה. ובעל את זו. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל.. לזו. צריכה גט וחליצה בכי"ק צריכות ממנו גט.. וכ"ה צריכות שם גם בסמוך. ומאמר בזו. בד"נ.. לזו. ה בין שני. במשני"ל ובין..

תוספות רע"ק

בכרת אבל היא עצמו שבא על צרתה הוא רק בעשה דבית א' בונה. וא"כ אמאי נקטו קושייתם דוקא לר"י הא גם לר"ל מוכח ממתני' דבח"ע ג"כ אין קדושין תופסים דהא מתני' קתני ואין אחר הבעילה כלום בין ביבם א' בין בב' יבמים והא ביבם א' לב"ע בעשה וצ"ע:

א) ברע"ב ד"ר קדם פי' המשנה ובעל את זו להמשנה וגט לזו והתוי"ט תקן הסדר כמו שהוא לפנינו ועי' ש"נ.

תפארת ישראל

יכין

יב) וה"ה בסיפא אין אחר ביאה כלום כלומר כל מה שעשה אחר שבעלה לא הועיל כלום, רק היא כאשתו וצריכה גט. ומתני' ר"ע היא דס"ל אין קדושין תופסין בחייבי לאוין, להכי אין מאמר מועיל אחר חליצה. ואנן קיי"ל דקדושין תופסין בחייבי לאוין [אה"ע י"ח]: יג) שוין הן שיש אחר גט ראשון או אחר מאמר ראשון כלום ואין אחר חליצה או אחר ביאה כלום. ולדידן אחר חליצה, אפילו בה מהני קדושין או ביאה, וצריכה גט, מדקיי"ל קדושין תופסין בחייבי לאוין, אבל אחר ביאה נהי דבה אין אחריה כלום, בצרתה מהני קדושין או ביאה, בין מהיבם בין מאחיו, דמדאין הצרה אסורה רק מלאו הבא מכלל עשה, דבית א' הוא בונה ולא ב' בתים, הו"ל עשה ותפס בה קדושין [אה"ע ק"ע י"ב י"ג]: יד) כילד הדין בב' יבמות ויבם א': טו) גט לכל א' כרבנן דיש מאמר אחר מאמר, דא"א ליבם א' מהן, כיון דגם חבירתה אגידא בי' ע"י מאמר, הו"ל בונה ב' בתים, ואפילו לאחר שגירש אחת אסור ליבם השנייה, דאז קם לי' בלא יבנה, מדהתחיל בגירושין: טז) לאחת, ופוטרת צרתה: יז) דגט של הב' פסל את הראשונה, מדהתחיל בגירושין: יח) לבעלת המאמר: יט) לאיזה שירצה ופוטרת צרתה: כ) זו למאמרו וזו לבעילה, ובגט לחוד לא נפקא בעלת ביאה, דביאה פסולה היתה: כא) שעשה א' מאלו לצרת אותה שחלצה תחלה: כב) שעשה א' מאלו השלש להצרה אחר שבעל חבירתה תחלה: כג) דמותר בקרובת שנייה ולא פסלה

לכהונה

ליבמה אחת(כד): ן חלץ כה) ועשה מאמר. נתן גט ובעל י). או בעל ועשה מאמר. ונתן גט וחלץ(יא). אין אחר חליצה כלום יב). בין בתחלה כו). בין באמצע כז). בין בסוף(כח). והבעילה בזמן שהיא בתחלה כו). אין אחריה כלום כט). באמצע ובסוף יש אחריה כלום ל). רבי נחמיה אומר. אחת בעילה. ואחת חליצה. בין בתחלה. בין באמצע. בין בסוף אין אחריה כלום:

צריך למימר אין אחר ביאה כלום: ן חלץ ועשה מאמר נתן גט ובעל. איבם אחד ויבמה אחת קאי. ואף על גב דתני׳ לעיל הדר תניא הכא משום סיפא דבעי לאפלוגי בין ביאה לחליצה. דחליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום וביאה דוקא בזמן שהיא בתחלה. ולאשמעינן נמי פלוגתא דר׳ נחמיה ורבנן: בין בתחלה בין באמצע. כגון גט לזו יחלוץ לזו וחזר ועשה בה מאמר או בבעלת הגט. לא מהני המאמר ולא בעינן גט למאמרו: בסוף. אחר מאמר וגט חלץ אין אחריה כלום וחליצה גמורה היא ואי הדר ועביד מאמר לא בעיא גט משום דחליצה גירושין גמורים נינהו ואע״ג דהוי חליצה פסולה: הביאה באמצע. כגון גט לזו ובעל לזו וחזר ועשה מאמר בשלישית אסור בקרובותיה: בסוף. גט לזו ומאמר לזו וחזר *) ובא [עליה] על [האחת] יש אחר ביאה זו זיקת יבמין וכי מפיק לה בעי חליצה ולא סגי לה בגט: אין אחריה כלום. ונפקא בגט בלא חליצה ואי הדר וקדש לאידך אחר ביאה אין במעשיו כלום:

*) ברע״ב ד״ר ובא על האחרת יש כו׳. וכצ״ל והתוי״ט תקן כלפנינו ולא ידעתי כוונתו.

יבמין לשתי יבמות דאיכא למ״ד בגמרא פ״ק דף י׳ וי״א. דגזרה על האחין בכרת דכדקיימא קיימא: ן חלץ ועשה מאמר כו׳. פירש הר״ב איבם אחד ויבמה אחת מהדר כו׳. וכן פירש״י ומשום דהאי לישנא מתניא במתניתין ג׳ ביבם אחד ויבמה אחת קא מפרשי הכי. אבל לקושטא דמלתא קא מהדרי אכולהו דכולהו שוים בין יבם אחד ויבמה אחת בין יבם אחד ושתי יבמות וכו׳ והיינו טעמא דהדר אסברא להו רש״י והר״ב בשתי יבמות כגון גט לזו וחלץ לזו וכו׳ ולא באו לומר אלא דאין זה [דין] חדש: בין באמצע. לא מהני מאמר שאחריו. ולעיל במשנה ב׳ בעשה מאמר וחליצה לא תנן אין אחריו כלום. כמ״ש שם התוספות כיון שצריכה מעשה דגט אחריו על המאמר שקדמו: והבעילה וכו׳ באמצע. פי׳ הר״ב כגון גט לזו כו׳. ועשה מאמר בשלישית אסור בקרובותיה. וכן לשון רש״י. וה״מ למימר ועשה מאמר בבעלת הגט דהא תנן לעיל גט ומאמר באחת שצריכה גט וחליצה אלא משום איסור קרובות נקטו בשלישית דאילו בעלת גט בלאו הכי משום גיטא נאסרו הקרובות: רבי נחמיה אומר אחת בעילה כו׳. דקאמרת לגזור ביאה אחר גט משום ביאה אחר חליצה כיון דחליצה דאורייתא מידע ידעי. ודקאמרת לגזור ביאה אחר מאמר משום ביאה אחר ביאה. כיון דביאה דאורייתא היא מידע ידעי. גמ׳ [דף נ״ג ע״ב]:

ציונים

ן והבעילה. ירוש׳ פ״ה ה״א. מיי׳ שם ה״ט טוש״ע שם ס״ד: ר׳ נחמיה. ב״א פ״ב קי״א ע״א:

שנויי נוסחאות

ליבמה אחת. נכי״ק ויבמה.. ן ונתן גט. כד״נ ונכי״ק נתן.. והבעילה. כד״נ ונכי״ק ונמשני״ר הבעילה. (באמצעובסוף יש אחריה כלום). כד״נ ונכי״ק ונכי״מ ונמשני״ר ליתא. אחת כו׳ ואחת. כד״נ ונכי״ק אחר.. ואחר וכ״ה נמשני״ר (ושב בעולה. חלוצה). אחריה. כד״נ ונכי״ק ונכי״מ ונמשני״ר אחריהג.

יכין　תפארת ישראל　יכין

מכוונה כשחלץ לה [ועי׳ סי׳ י״ב], וה״ה דבבעל בתחלה, אין אחר ביאה כלום: כד) וכ״ש ב׳ יבמין בב׳ יבמות, די״א דגזרה על האחין בכרת: כה) משנה זאת הוא כמו אמר מר, ור״ל הא דתנינן לעיל [מ״ב] חלץ ועשה מאמר וכו׳, אין אחר חליצה כלום, כך הוא הדין בין בתחילה וכו׳: כו) שקדם חליצה למאמר וגט: כז) כגון גט חליצה ומאמר: כח) כגון מאמר גט וחלץ, בשלן מאמר שאחר חליצה א״צ גט, וכר״ע לעיל סי׳ י״ב: כט) דלא נשאר זיקת יבמין עוד: ל) דמדהו״ל ביאה פסולה, עדיין נשאר זיקת יבמין:

הבא על יבמתו פרק ו יבמות

ר״ע מברטנורה　תוספת יום טוב　ציונים

פרק ו **א הבא** על יבמתו *בין בשוגג א) בין במזיד ב) בין באונס ג). בין ברצון ד). אפילו הוא שוגג והיא מזידה. הוא מזיד והיא שוגגת. הוא אנוס

פרק ו **א הבא** על יבמתו: שוגג. כסבור אשה אחרת היא: מזיד. לשם זנות ולא למצות יבום: אפילו הוא שוגג והיא מזידה. לא מבעיא היכא דהיא מכוונה למצוה אלא אפילו היכא דתרווייהו לא מכווני למצוה כגון שהוא מכוין לאשה אחרת והיא נתכוונה לשם זנות קנה דאמר קרא (דברים כ״ה) יבמה יבא עליה מ״מ:

המערה

פרק ו **א בין** בשוגג. פי׳ הר״ב כסבור אשה אחרת היא ואפילו אינה אשתו. שנמצא שנתכוין נ״כ לזנות אלא מיהו אינו מזיד ביבמתו. ושוגג בה מקרי. ותדע דאי לא תימא הכי אלא כלומר כסבור אשתו היא שלא נתכוין לזנות כלל. בשיא שוגגת היכי משכחת לה שלא תהא לשם זנות או לשם מצוה אלא ודאי כל ששוגג ומחשב שזו אשה אחרת או ששוגגת. וסוברת שזה איש אחר אע״פ שנמצא שלא כיוון למצוה מקרי שפיר שוגג. ולשון רש״י כסבור שהיא אשתו או אשה אחרת: בין באונס. מפרשינן בגמרא כגון *שנתכוין לאשתו ונתקשה ותקפתו יבמתו אי נמי גוים הדביקוהו ביבמתו בעל כרחו: בין ברצון. היינו למצות יבום.

ואע״ג

ציונים

פ״ו א הבא. נ״ג ע״א רי״ף פ״ב מה׳ יבום ה״ג סמ״ג ע׳ כ״א טוש״ע שם סי׳ קס״ו ס״ו:

שנויי נוסחאות

פ״ו א בשוגג כו׳ במזיד. כד״נ ונכי״ק שוגג.. מזיד.

תוספות רע״ק

פ״ו א [אות א] בין בשוגג. במ״ל [פ״ב מיבום ה״ד] מסתפק אם מ״ם בעי׳ ביאת בפ״ע כמו כל קידושין או דל״צ בפני עדים. ונלע״ד ראית מסוגיא דיבמות דף נ״ח דכוותה גבי שוטרת יבם אשתו מעליא היא, והא י״ל דמשכחת לה בבא עליה שלא בעדים דלא רק קנאה אלא ע״ב דגם בלא עדים הוי יבום מעליא ולכאורה יש לדחות דבזה מנא ידעי׳ דקדמה שכיבתו להשקות אותה וצריך עדים על זה שקדמה שכיבתו וממילא הוי יבום, ואך מ״מ י״ל דמשכחת לה בבא עליה ב׳ פעמים בכל פעם לפני ע״א דקידושין לא הוי דהא על כל ביאה וביאה לא היה רק ע״א (ועי׳ פ״ו דגיטין בר״ף דקע״ז ב׳ ראה א׳ בשחרית שנתייחדה עמו וא׳ בין הערבים אין מצטרפין וכתב הר״ן הטעם דאף ע״ג דבממון הלואה אחר הלואה מצטרפים מ״מ אישות דשייך ביה נפשות עדות בבת אחת בעינן ותמוה לי אמאי ל״א בפשוטו דבממון דהעדים רק לראיה משום הכי מצטרפין אבל בקידושין דהמעשה קידושין בעצמותו לא נגמרו ולא נתפסו רק אם הוא בעדים איך שייך שיצטרפו שע״י צירוף יהיה מעשה קידושין הא מ״מ כל מעשה ומעשה לא נתפס לקידושין וצ״ע) ולענין קדמה שכיבת בעל מצטרפים דהא יש לנו ב׳ עדים שקדמה שכיבתו, ואולי י״ל דענין השקאת סוטה הוי כמו דיני נפשות ובעינן עדות בבת אחת שקדמה שכיבת בעל ובתשובה הארכתי בעזה״י: [אות כא] תוי״ט ד״ה בין באונס. שנתכוין לאשתו ונתקשה. דאילו לא״ה אלא שהדביקוהו בע״כ ביבמתו כיון דאין קישוי אלא לדעת הוי כמדעתו ואינו בכלל אונס ואם באמת לא נתקשה לא קנאה דיבמה אינה נקנית אלא בקישוי תוספות והרא״ש:

יכין　תפארת ישראל　יכין

פרק ו א) שסבר אשה אחרת היא: ב) שהתכוון לזנות עמה: ג) שאנסוהו לבעלה: ד) שהתכוון למצוה:

והיא לא אנוסה ה). היא אנוסה והוא לא אנוס. אחד המערה ו). ואחד הגומר. קנה ז). ולא חלק בין ביאה לביאה ח): **ב** וכן הבא על אחת מכל העריות שבתורה ט) או פסולות. כגון אלמנה לכהן גדול. גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ממזרת ונתינה לישראל י). בת ישראל לממזר ולנתין. פסל יא). ולא חלק בין ביאה לביאה יב): **ג** אלמנה לכהן גדול. גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. מן האירוסין לא יאכלו בתרומה יג). °רבי אליעזר ורבי שמעון מכשירין יד). נתארמלו או נתגרשו. מן הנשואין פסולות טו) מן הארוסין כשרות טז): **ד** כהן גדול לא ישא אלמנה. בין אלמנה מן הארוסין. בין אלמנה מן הנשואין

המערה. שלא גמר ביאתו אלא הכניס עטרה בלבד ופגיעת עטרה בלא הכנסה קרויה נשיקה: קנה. °וזכה בנחלה ויוצאת בגט אם בא להוציאה: לא חלק בין ביאה לביאה. בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה דכתיב (ויקרא כ') משכבי אשה מגיד הכתוב ששתי משכבות יש באשה:

ב וכן הבא על אחת מכל העריות. באחת מכל הביאות האלו: או על הפסולות כגון אלמנה לכהן גדול וכו'. פסלה לכהונה משום זונה ואף על פי שאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה. פסולה היא לכהונה. וגרושה נמי אי בת כהן היא מפסלה בהך ביאה מתרומה דבי נשא: ממזרת ונתינה לישראל. לאו אפסולה לכהונה קאי דהא פסולה וקיימא אלא לענין העראה נקט ליה למלקי עלה בהעראה כגמר ביאה: **ג** מן הארוסין לא יאכלו בתרומה. מפני שנתקדשה קודם עבירה נפסלה מתרומה דבית אביה אם בת כהן היא: רבי אליעזר ור"ש מכשירין. עד שתבעל ותעשה חללה שנאמר (ויקרא כ"א) ולא יחלל שני חלולין אחד לה ואחד לזרעה. ולית הלכתא כותייהו אלא אף מן הארוסין לא יאכלו בתרומה: נתארמלו או נתגרשו. מן הכהנים הללו מן הנשואין פסולות דשויה חללה בביאתן: מן הארוסין כשרות. דאפילו תנא קמא לא פסל מן הארוסין אלא בחייהן שהיא משתמרת לביאה פסולה אבל

ואע"ג דפשיטא הוא קתני ליה דהכי אורחיה בכל דוכתא. תוספות: והיא לא אנוסה. אבל מזידה או שוגגת. תוספות: המערה. פי' הר"ב שלא גמר ביאתו שהוא הכנסת האבר כולו כמ"ש הרמב"ם. אלא הכניס העטרה. ומהו עטרה פירש הר"ב במ"ב פרק שמיני: קנה. דלקמן ילפינן להעראה בעריות ואפילו בחייבי לאוין. ויבמה ליבם אתיא ביאה ביאה דכתיב (דברים כ"ה) יבמה יבא עליה וכתיב (שם כ"ג) לא יבא ממזר. גמרא דף נ"ה: ולא חלק בין ביאה לביאה. פירש הר"ב בין ביאה כדרכה כו' דכתיב משכבי אשה. וכ"כ הרמב"ם. וברייתא היא בפרק ז' דסנהדרין דף נ"ד וזכר הוא דכתיב וה"ר ישמעאל הרי זה בא ללמד ונמצא למד פירש רש"י הרי זה בא ללמד על זכר שחייב אפילו שלא כדרכה ונמצא למד. למשכב זכור לא אצטריך קרא דפשיטא לן דכל משכב זכר שלא כדרכה הוא אלא האי משכבי לאשמעינן אתא דהבא על אשה בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב עד כאן. ומכל מקום המיהא לענין יבמה דרשו בברייתא בגמרא יבמה יבא עליה כדרכה ולקחה שלא כדרכה. ואמאי שבקוה לדרשה זו ודרשה דמשכבי אשה הוה ליה לפרש במשנה ב' לענין כל העריות [*ואין לומר משום דסבירא להו דמכיון דאמר ר' ישמעאל הרי זה בא ללמד כו' תו לא איצטריך להך דרשה דולקחה דהא דר' ישמעאל דרשא כוללת היא. הא ליתא דא"כ ולקחה למה לי אלא ודאי דמדר' ישמעאל לא שמעינן אלא לענין חובא דומיא דזכר. אבל למצוה וזכיה כי הכא לא שמעינן דהא איכא למימר דלהחמיר ולחייב עביד רחמנא שלא כדרכה כמו כדרכה. משא"כ לענין מצוה וזכייה. הלכך והאי דאצטריך ולקחה. ולפיכך נ"ל עיון על הר"ב והרמב"ם בזה. וא"ת היאך פי' הר"ב יבא עליה מ"מ הא אפיקתיה הך ברייתא לכדרכה הא פרכינן לה בסוגיא ומסקינן דלכדרכה מלהקים לאחיו שם נפקא. במקום שמקים שם. וכי אתא קרא בין בשוגג בין במזיד כו']: **ב** וכן הבא וכו' העריות. דאמר קרא (ויקרא י"ח) כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות הוקשו כל העריות כולן לנדה מה נדה בהעראה דכתיב בה (שם כ) את מקורה הערה אף כל בהעראה. גמרא: או פסולות לכהונה כו'. אתיא קיחה קיחה כתיב גבי חייבי כריתות (שם) איש כי יקח את אחותו וכתיב בחייבי לאוין דכהונה (שם כ"א) לא יקחו. גמרא. [*ומ"ש הר"ב פסלה לכהונה משום זונה. עיין מ"ש בזה במשנה ה' בס"ד]: ממזרת ונתינה כו'. גמרא. מדגלי רחמנא ב"ז גבי שפחה חרופה מכלל דחייבי לאוין בהעראה. והי לא כתיב בחייבי כריתות ה"א דנילף °לחייבי לאוין משפחה חרופה אבל השתא דכתיב בחייבי כריתות אי כל חייבי לאוין בגמר ביאה לשתוק קרא משפחה חרופה: פסל. פי' הר"ב ואע"פ שאשת ישראל כו'. וכ"פ הרמב"ם. וטעמא כדכתבו התוספות ספ"ג דכיון דאשכחן באשת כהן דאפילו באונס אסורה אין לנו לחלק בין אונס לרצון לענין תרומה וכהונה אפילו אשת ישראל. ומ"ש הר"ב דאלמנה כו' נעשית זונה דברי תימה הן שלא מצאתי מי שסובר כן כמו שאכתוב לקמן במ"ה. והרמב"ם בפירושו כתב דנעשית חללה: **ג** ר' אליעזר ור"ש מכשירין. פי' הר"ב דכתיב ולא יחלל שני חילולין מדלא כתיב לא יחל: **ד** בין אלמנה מן הארוסין. דילפינן בגמרא °אלמנה מגרושה מה גרושה [אף] מן

ציונים

ב וכן הבא. שם פ"א מיי' פ"א מהל' א"ב כיי"ז וש"ה כ"ו פמ"ג לאוין קכ"ו טוש"ע שם סי' ו' ספי' כ' וסי' כ' פ"א: **ג** אלמנה לכ"ג. כ"ו ע"ב מיי' פ"א מהל' תרומות הכ"א: ר"א ור"ש. ע"ה ע"א מיי' יבו' פ"א ה"א: נתארמלו. ל"מ ע"א: **ד** כ"ג. ל"מ ע"א מיי' פי"ז מהל' א"ב פ"א: בין אלמנה. מיי' שם ה"א:

שנויי נוסחאות

קנה. כי"ף קונה. חלק. במשנ"ב חילק. **ב** שבתורה. כד"נ וכי"ק כי"מ ובמשנ"ר האמורו' בתורה. (כגון). בכי"ק ליתא. (ממזרת כו' לישראל) הריטב"א כ' דיש דל"ג. פסל. וכי"ם כד"נ וכי"ק ובמשנ"ב; בכי"ף פוסל; במש' ד"ו (שס"ו) פסול; במשנ"ב פסלה. **ג** בתרומה. בכי"ק בתרומה דברי ר"מ עי' ברש"י כאן ובדף ע"ה ע"א בגמ' וברש"י. ר' אליעזר. כד"נ ובמשנ"ב ובמשנ"ר ר' אלעזר. וכן במשנה ד'. נתארמלו. כד"נ וכי"ק ובמשנ"ר נתאלמנו. **ד** לא ישא אלמנה. כד"נ ובמשנ"ר..את האלמנה.

ראשון לציון

פ"א תוי"ט ד"ה ולא חלק כו' הא ליתא כו'. עיין יסל"מ: **ג** במשנה ר"א ור"ש במשנ"ב איתא רבי אלעזר בלא יו"ד וכן ראוי להיות:

תוספות רע"ק

[אות סב] בהרע"ב ד"ה קנה. וזכה בנחלה. דלא רבי רחמנא דביאת שוגג וכל הנך דקנת אלא לדברים המפורשים בפרשה בהדי' דהיינו לירש בנכסי אחיו דכתיב יקום ע"ש אחיו, ולפוטרה דכתיב לאשה ולא לאחיו לאשה דפקע מיניה זיקה. ולפטור צרתה דכתיב בית אחד בונה אבל לדברים אחרים לירושה ולטמא לה ולהפר נדריה לא. והיינו דוקא בנפלה מאירוסין אבל מנשואין קנה לכל זהו דעת תוספת והרא"ש בשמעתין אבל מדברי הרמב"ן והרשב"א בחי' נ"ל דמבואר דס"ל דלרב דקי"ל כוותיה אף במן אירוסין קנה לכל חוץ מלתרומה דלא אכלה לל"ב. והב"י סימן קס"ו מדייק כן מדברי הרמב"ם והב"ש כ' דיש לדחות ולא הביא דס"ם דעת הרמב"ן והרשב"א הכי הוא: **ב** [אות סג] תוי"ט ד"ה ממזרת. להיבי לאוין משפחה חרופה. וקרא דש"ז רק לדייק דמכלל דבחייבי כריתות העראה בגמר ביאה. כ"ז בתוספות: **ג** [אות סד] במשנה ר"א ור"ש מכשירים. ודוקא כה"ג דיכול לחאכיל לאחרים תרומה אבל נתארסה להלל נפסלה. גמרא: [אות סה] תוי"ט ד"ה בין אלמנה. אלמנה מגרושה. כי היכי דלא נילף בגז"ש אלמנה אלמנה מתמר דכתיב שבי אלמנה דמיירי מן הנשואים. וכתב תוס' וא"ת אדרבא נילף גרושה דומיא דאלמנה דדוקא מנשואים וי"ל דלחומרא מקשינן. וכ"כ הרשב"א וקשה לי הא קושייתם היה דבתחלה נילף גז"ש אלמנה אלמנה מתמר דהיא מן הנשואין ואחר כך נילף בהיקשא גרושה מאלמנה הנ"ל מן הנשואין וא"כ מה תירצו דלחומרא מקשינן דזהו שייך אם הברירה להקיש לזה או לזה אבל הכא סבה גז"ש דאלמנה מיבח דמקשי' גרושה לאלמנה דבהיפוך יתבטל הגז"ש דאלמנה וא"כ יש לקיים שניהם הגז"ש והחיקש יצע"ג:

יכין תפארת ישראל יכין

ה) רק מזידה או שוגגת, וה"ה שניהן אנוסין: ו) שלא הכניס כל האבר רק העטרה: ז) והרי היא כאשתו לכל דבר: ח) אפילו בעלה שלא כדרכה, שדחק האבר בנקב אחוריה [סנהדרין נ"ד ב']: ט) באחת מביאות הנ"ל: י) אי"ל דמיירי כשהיא בת כהן ונבעלה מישראל דהרי בכה"ג חללים הם ובל"ז פסולים מתרומה ומלהנשא לכהן, אלא ר"ל שילקה בהערה בה: יא) שנפסלו מלהנשא לכהן משום חללה או זונה, ונאסרו נמי מלאכל תרומת בית אביה, *)וממזרה ונתינה דנקט לאו משום נפסלה לכהונה ע"י שנבעלה מישראל נקט לה, דהרי פסולה וקאי, אלא לענין שהמערה בה ילקה כגמר ביאה): יב) וגם אשת ישראל שנאנסה, אע"ג שמותרת לבעלה, אפ"ה מדנבעלה באיסור, אסורה לכהן ואסורה גם בתרומת בית אביה מדנעשת זונה: יג) של בית אביה, מדנתקדשה קודם עבירה: יד) עד שתבעל, וקיי"ל כת"ק: טו) מדנעשת חללה: טז) דאפי' ת"ק לא פסל רק בעודה אשתו, דמשתמרת לביאה פסולה:

*) [illegible]

הנשואין. ולא ישא את הבוגרת יז). רבי אליעזר ורבי שמעון מכשירין בבוגרת. לא ישא את מוכת עץ יח). אירס את האלמנה. °ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס. ומעשה ביהושע בן גמלא שקידש את מרתא בת ביתוס. ומינהו המלך להיות כהן גדול וכנסה. שומרת יבם שנפלה לפני כהן הדיוט ונתמנה להיות כהן גדול. אע"פ שעשה בה מאמר. הרי זה לא יכנוס. כהן גדול שמת אחיו. חולץ יט) ולא מיבם: ה כהן הדיוט לא ישא אילונית כ) אלא אם כן יש לו אשה ובנים כא). ר' יהודה אומר אע"פ שיש לו אשה ובנים לא ישא אילונית. שהיא זונה האמורה בתורה והכמים אומרים אין זונה אלא גיורת. ומשוחררת. ושנבעלה בעילת זנות כב):

אבל מתו לא: ד לא ישא את הבוגרת. דכתיב (שם) והוא אשה בבתוליה יקח פרט לבוגרת שכלו בתוליה: רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין. ולית הלכתא כוותייהו: ה כהן הדיוט לא ישא אילונית וכו'. והוא הדין לישראל ולא נקט כהן אלא משום פלוגתא דרבי יהודה דאמר דכהן אפילו יש לו אשה ובנים לא ישא אילונית מה שאין כן בישראל ואין הלכה כר' יהודה: ושנבעלה בעילת זנות. כגון חייבי לאוין או חייבי עשה וכ"ש חייבי כריתות ומיתות בית דין אבל הבא על הפנויה
לא

מן הארוסין אף אלמנה אפילו מן הארוסין. כ"י: ולא ישא את הבוגרת. כתב הר"ב כתיב והוא אשה בבתוליה יקח פרט לבוגרת. גמרא דאי כתב בתולה הוה משמע אפילו מקצת בתולים דהיינו בוגרת שכלו בתוליה [ופי' התוספות לאו דוקא אלא כלומר נתמעטו קצתה] כתב רחמנא בתוליה. עד דאיכא כל הבתולים. ועיין בפי' הר"ב דריש כתובות: בוגרת. נקראת הבתולה כשיהיה לה ששה חדשים אחר הבאת סימני נערות וסימני נערות הם שתביא שתי שערות אחר שנשלמו לה שנים עשר שנה לפי שהבאת ב' שערות קודם י"ב שנה אינם סימנים אלא הם שומא. וכן כל זמן שלא תביא שתי שערות אפילו אחר י"ב שנה היא קטנה עד שתשלים כ' שנה. הרמב"ם: ר"א ור"ש מכשירין בבוגרת. דסברי בתולה בתולה שלמה משמע. בתוליה אפילו מקצת בתולים. גמרא: יכנוס. גמרא דכתיב (שם) בתולה מעמיו יקח אשה והאי אשה לא איצטריך אלא לדרשה: ומינהו המלך. שלא הי' הכהן ולא היה ראוי לכך וע"י שוחד מינהו המלך כדאיתא בגמרא והיינו דלא תנן ונתמנה: לא יכנוס. דמאשה דילפינן מינה אירוס ממעטינן אשה ולא יבמה. גמרא. ועיין מ"ש בפ"ב מ"ד: חולץ ולא מיבם. וא"ת מריבא במטינן לה דקתני שומרת יבם כו' וא"י דחולץ אתא לאשמועינן °דס"ד: מכ ס בזון דכ"ג שרוקקת בפניו לא תחלוץ אע"ג דתנן לה לעיל [פ"ב מ"ד] ובפרק כהן גדול בסנהדרין [דף י"ח] תוב' וע' מ"ש פ"ד מ"י וע' מ"ש בריש ברכות ובמ"ש פ"ד דכתובות: ולא מיבם. עיין מ"ש בפ"ב דסנהדרין: ה כהן הדיוט לא ישא אילונית. [*וסימניה פירש הר"ב בפרק קמא משנה א'] וכתב הר"ב ה"ה לישראל דמידי הוא טעמא אלא משום שאינה בת בנים. ישראל לא מפקדי אפריה ורביה [בתמיהה] גמרא. ועוד הא תנן לקמן לא יבטל כו' ועיין במשנה ג' פ"ד דסוטה דה"ה זקנה ושאינה ראויה לילד: אלא אם כן יש לו אשה ובנים. או אשה לפרות ולרבות עמה או בנים קתני. רמב"ם פרק ט"ו מהלכות אישות. [*ובנים דקתני היינו שקיים בהם מצות פריה ורביה וכ"כ הרמב"ם ועיין במשנה דלקמן]: רבי יהודה אומר וכו' שהיא זונה. דכתיב (הושע ד') הזנו ולא יפרוצו כל ביאה שאין בה פירצה [פי' גידול בנים] אינה אלא בעילת זנות. גמרא. [*וכתבו התוספות וז"ל קטנה אתיא לכלל פרצה לכשתגדל ולא ממעט אלא היכא דלא אתיא לעולם לכלל פרצה ע"כ]: גיורת ומשוחררת. לפי שהעובדי כוכבים שטופי זימה הן ובניהם ילדי זנונים המה ולפיכך סתם הגר אע"פ שלא נבעלה אפילו פחותה מבת שלש ויום א' הרמב"ם והרא"ש. ועיין מ"ה פ"ז והא דהוצרכו ב"ד של חשמונאי לגזור משום זונות כמ"ש במשנה ד' פ"ק דשבת היינו קודם שנתגיירה דלא שייך בה קיחה וחלול: ושנבעלה בעילת זנות. כתב הר"ב כגון חייבי לאוין או חייבי עשה. פירוש חייבי עשה ג' הן מצרי ואדומי ראשון ושני דהתיין מכלל עשה. דדור שלישי יבא. וכן בעולה לכ"ג אתיא מכלל עשה דבבתוליה יקח ולאו הבא מכלל עשה עשה הכל הרמב"ם בפי"ח מה' א"ב ביאר שאין חייבי לאוין ועשה עושין זונה אלא הגוים בכל וקחשיב נמי חלל וטעמא דהכי תניא בברייתא בהדי חייבי לאוין ועשה אבל בפירושו למשנה ו' פרק ד' דקידושין תמה על הברייתא שמנאה חלל בכלל הפסולים לכהונה ואמר דאי משום זונה אמרינן לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין כמ"ש בפירש הר"ב שם משנה ד' ומשום כך ג"כ א"א שיאה משום חללה כיון שהיתה אסורה לו ואין חללה אלא מאיסורי כהונה. ואין לומר שזו שפוסלה הוא כשבא עליה שלא לשם אישות שהרי אמרו כל באי אתה נושא בתו או אתה נושא אלמנתו ובת חלל
אי

יכין תפא"ת ישראל יכין

יז) קטנה בת י"ב שנים שהביאה ב' שערות, נקראת נערה ששה חדשים, ואח"כ נקראת בוגרת: יח) שהוכתה בעץ או בשום דבר באותו מקום ואבדה בתוליה: יט) הא קמ"ל דלא חיישינן לבזיונו דכה"ג: כ) סימניה מפורשין פ"א סי' י"ב. וה"ה לישראל רק נקט כהן משום ר"י דס"ל דכהן אפילו יש לו בנים לא ישאנה: כא) או או [וגרסי' ל"ג אשה]: כב) מאדם שאסורה להנשא לו באיסור השוה בכל, או שנבעלת מחלל
או

אור גדול

פרק ו ד במשנה ונתמנה להיות כ"ג. אבל כ"ג שקדש את הקטנה ובגרה תחתיו לא יכנוס משום דאישתני גופה, גמ' (נ"ט א'). בתוס' שם ד"ה הא כתבו וצ"ע אם אחר שנתמנה נעשית מוכת עץ או בעולה אי הוי נשתנה הגוף ולא יכנוס או לא. ויעויין במל"מ (פי"ז מאי"ב הי"ז) שתמה על התוס' שנסתפקו בזה. דאין החילוק בנשתנה הגוף רק אם האיסור נתחדש בה או בו יע"ש. ואין לדבריו הכרח דהתוס' מפרשין דאין החילוק בין מחמתה למחמתו רק בשינוי הגוף בין לא נשתנה הגוף ושפיר נסתפקו. אמנם מצאתי לו רב דמסייע להמל"מ בפירוש הגמ' הרשב"א והריטב"א בריש פ' יש מותרות דהקשו על הא דקאמר שם בגמ' ועל הא דקתני במתני' כהן הדיוט שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן גדול דקאמר שם בגמ' מאי אריא דקתני אלמנה ליתני בתולה וכי תימא קסבר האי תנא נישואין הראשונים פסלין, והקשו דהא לא עדיפא עכ"פ מנעשה בוגרות תחתיו באירסה ממש. ולכאורה דבריהם תמוהין דאם נדמה לאירסה ממש א"כ יש לדמותו לאירס את האלמנה ונתמנה להיות כ"ג דיכנוס ולא לבגרות דהכא ליכא שינוי הגוף. ואי משום דדמיא לשומרת יבם שנפלה ונתמנה דלא יכנוס א"כ הו"ל להקשות מינה ולא מבגרות דלא דמיא לה, וע"כ דמזה ל"ק די"ל דתנא דהתם סובר מיתה מפלת ממעטינן שומרת יבם מאשה ולא יבמה בדאיתא יבמות (דף ס"א) אבל אי נישואין פסלין י"ל דמתקריא אשה ליבמה נ"כ דמתחלה כאלו נתארסה לשניהם ולא ממעטינן שומרת יבם להך תנא וא"כ גם מבגרות מאי מקשו דהא לק"מ כנ"ל. אבל אי מפרשי כהמל"מ אשה"מ כיון דמחמתה נתחדש האיסור שפיר דמיא לבגרות דהוי כנשתני גופה דאינו תלוי בשינוי הגוף
רק

ציונים

ולא ישא. מיי' שם הי"ב ו אירס. ס"א ב"א נ"ט ע"א מיי' שם הי"ב: כ"ג שמת אחיו. ירושלמי פ"ב הל"א מיי' שם ופ"ה מהל' כלי המקדש ה"י: ה כהן הדיוט. שם ע"א מיי' פט"ז מא"ב ה"ז סמ"ג ע' א"ע טוש"ע שם סי' א' ס"ח: ר"יא. פ"א ע"א: והכ"א. מיי' פי"ח מהל' א"ב הי"ג סמ"ג לאוין קכ"א טוש"ע שם סי' ו' ס"ח:

שנויי נוסחאות

ולא (ישא). בכי"פ ליתא; בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר לא ישא וכ"ה ברע"ב. רבי אליעזר ור' שמעון. בד"נ ובמשב"נ ובמשני"ר ר' אלעזר: בכי"ק ר' אליעזר ור' יהושע (?). לא ישא את מוכ"ע. בד"נ ובכי"ק מתחיל כאן משנה ה' ועי' במשנ"ב: ומעשה. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר מעשה (את) מרתא. בד"נ ליתא. (שנפלה לפני) כ"ה. בד"נ ובכי"ק ליתא וכן ליתא בכי"מ ובמשני"ר (וכהן (לכ"ה); בכי"פ שנפלה לכ"ה. (והרי זה). בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא. ה אילונית. בכי"ק ובכי"פ את האילונית. וכן בסמוך. אע"פ. בכי"ק ובמשני"ר אף מי. שהיא זונה. בכי"מ מפני שהיא.. ומשוחררת ושנבעלה בעילת, בכי"ק ומשחררת.. בעילות.

ראשון לציון

ד במשנה ר"א ור"ש במשנה שבגמ' איתא אלעזר בלא יו"ד וקמסתבר מסוגי' הש"ס וכן לקמן בסוגיא ע"ש. איתא בלא יו"ד: שם תוי"ט ד"ה בין אלמנה כו' אפילו מן הארוסין עיין יפל"מ: שם תוי"ט ד"ה ומינהו המלך כו' והיינו דלא תנן ונתמנה כו' בסוגי' שם. מינהו אין נתמנה לא (נתמנה לא קתני דהוה משמע דראוי היה לכך

רש"י) אר"י קטיר קא חזינא הכא (קשר של רשעים אני רואה כאן שלא היה ראוי לכך אלא שנתן ממון ומינהו רש"י) דא"ל אבי תרקבא דדינרא עיילא ליה מרתא בת ביתוס לינאי מלכא עד דמוקי ליב"ג בכהנא רבא. ובכן דל"נו עלי הכנה ויתכן לגי' ת ומינהו המלך כו' וע"י שוחד מינהו המלך והיינו דלא תנן ונתמנה כדאי' בגמרא:

תוספות רע"ק

ד [אות סה] במשנה ונתמנה להיות כ"ג. אבל כ"ג שקידש קטנה ובגרה תחתיו לא יכנוס דאשתני גופה. גמ':

שם [אות סו] בתוי"ט ד"ה חולץ. דס"ד משום כוון לא ידעתי הא בלא"ה הוי חידוש גדול בחולץ דאע"ג דמדאורייתא א"ע ליבום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה פ"ס עולה לחליצה דילפי'
לה

ו לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא אם כן יש לו בנים. בית שמאי אומרים שני זכרים. ובית הלל אומרים. זכר ונקבה(כג) שנאמר (בראשית ה') זכר ונקבה בראם. נשא אשה *ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה

לא עשאה זונה: ן ב"ש אומרים שני זכרים. דילפינן ממשה שפירש מן האשה לאחר שנולדו לו שני זכרים: וב"ה אומרים זכר ונקיבה. שנאמר זכר ונקבה בראם. וממשה אין ראייה שעל פי הדבור עשה: ושהה עמה עשר שנים וכו'. כדאשכחן באברהם לאחר ששהה עשר שנים עם שרה ולא ילדה נשא הגר וימים שישב עמה בחוצה לארץ לא עלו מן המנין דדילמא ישיבת חוץ לארץ גרמה וכל הימים שהאיש או האשה חולים או חבושים בבית האסורים וכיוצא בזה

אשה נושא א"כ אלמנתו שהיא שנשואה לו ג"כ אי אפה נושא. עכ"ד. ואעפ"כ לא זז מלכתוב בכלל זונה הנבעלת לחלל בחיבורו פי"ח מה' א"ב לפי שלא ראה לדחות ברייתא שחשבה חלל בהדי הפסולים מהכהונה ומפרשיו לא הביאו דברים הללו אבל בסמוך אכתוב טעם פסול החלל מטעם אחר לא משום זונה ולא משום חללה. ותחלה אני אומר דהאי דסברי הרמב"ם והר"ב דזונה מחייבי לאוין וחייבי עשה דיש לתמוה ממתני' ב' דלא חשיב אלא חייבי כריתות ופסולי כהונה ומיהו לקמן פ"ז משנה ה' חשיב נמי שאינן ראוין לבא בקהל שפוסלין מן התרומה וה"ה לכהונה מק"ו דגרושה כמו שכתבתי שם משנה ד' אבל הראב"ד והתוספות והרא"ש סוברין דאין זונה אלא מחייבי כריתות או נכרי ועבד שאין תופסין א) בהן קדושין ונ"ל שיש להם ראיה מהמשנה דלעיל דלא חשיב לחייבי לאוין ועשה והא דחשיב פסולי כהונה היינו לעשות חללה ולא לעשות זונה וכמ"ש לעיל הרמב"ם ואע"ג דממתניתין דפ"ז מוכח דפסולים לתרומה ולכהונה לאו משום דעשאה זונה אלא גזרת הכתוב ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לזר לא כו' וזהו דעת הראב"ד בהשגות בהדיא. ולפיכך לא כשנו לעיל משום דהיא עצמה לא נעשית לא זונה ולא חללה ולעיל בהכי הוא דאיירינן ולא בפסול מתרומה ולכהונה אלא באיסור זונה וחללה בלבד. ומפני משנה זו דלעיל דחו הברייתא שמנאה חייבי לאוין ועשה בכלל הפוסלים לכהונה שכתב הב"י סוא"ה סימן ו' שאינו יודע היאך אפשר לדחותה ועוד דהם מפרשים הברייתא דלאו משום פסול זנות נגעו בה אלא משום דגזירת הכתוב ובת כהן ולא נדחית כלל וכבר כתב המגיד להראב"ד שסובר דחלל אע"ג דלאו בעילת איסור היא פוסלה מן הכהונה ועושה חללה דמקיש זרעו לו שגם הזרע עושה חללה ע"כ. ואני אומר שאפשר שמפרשים הברייתא דפסלוה לא מטעם זנות ולא מטעם חללה אלא מטעם גזירת הכתוב ובת כהן וגו' כי תהיה לאיש זר כלומר שיש זרות בביאתו וכל איסורי לאוין זרים הם בביאתן. וגם החלל קרוי זר כיון שנעשה זרות ע"י ביאתו בזרע שיבא ממנו וזוהי הפסול לה כלומר שיש לה פסול כמו שזכרנו. ואם נפשך לומר דחלל עושה חללה מן ההיקש שזכר המגיד כ"ש דניחא טפי ומ"מ באיסור לאוין אינך צריך לאיסור זונה כלל: ן לא יבטל אדם מפריה ורביה. מלת יבטל היו"ד בחיר"ק והבי"ת בקמ"ץ והטי"ת דגושה ב) שהוא מבנין התפעל והא דלא תנן לא יבטל אדם פריה ורביה כו' נ"ל לפי שאעפ"פ שמשמש מטתו אפשר שלא יוליד ונמצא שפריה ורביה לאו בידו ולכך לא שייך למתני לא יבטל ולשון הרמב"ם בפט"ו מה"א לא יבטל מלפרות ולרבות: ובה"א זכר ונקבה שנאמר זכר ונקבה בראם. וב"ש אין דנין אפשר משא"א דאי לא איברא' חוה לא הוה נקבה אחריתי אבל הכא מי שיש לו שני זכרים נקבות הרבה בעולם. ומ"ש הר"ב לב"ה דממשה אין ראיה שע"פ הדיבור עשה שנאמר (דברים ה') לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי: ושהה עמה עשר שנים וכו'. כתב הר"ב כדאשכחן באברהם לאחר ששהה עשר כו' ויצחק ששהה עשרים שהרי בן ארבעים היה

א) בתוי"ט דפוס ראשונים בדין. ב) מלת יבטל היו"ד בחיר"ק והבי"ת בקמ"ץ והט' דגושה כ' כנ"ל וכ"ה בתוי"ט ד"ס וד"ק והתוי"ט קורא כפי הנראה לפת"ח קמץ או כי נ"ל והבי"ת בפת"ח ויהיה לפי"ז יבטל כמו יתבטל וזוהי כונת התוי"ט. ואי אפשר לומר כאלה שהשמיטו המלה ,והט' והגיהו ,ודגושה' כוא"ו והכונה לבנין נפעל הלא הוא כתב שהוא מבנין התפעל ועוד דהבנין נפעל מורה ביותר על הפעול ע"י אחר תחת שההתפעל הוא יחס החוזר כלומר על ידו וכו.

יכין תפארת ישראל בועז

או מעכו"ס. וכן הגיורת אסורה לכהן. אבל נדה שנבעלה לא נעשית זונה [אה"ע ו' ח'](א): כג) ובמתו והניחו זכר ונקיבה ביחד מבין שניהן

פ"ו (א) ופנויה שנבעלה, אף דבנבעלה לכשר לא נעשית זונה: [ולרמ"ז אה"ע כ"ו ס"א בנבעלה ב"פ נעשית זונה, ויש כונה ב"ש ס"ו סקי"ט, שהם לכאורה כאגרתא דלא מפרשי. ועי' יבמות ד' ס"א ב'], עכ"פ הדין יפרד לה' ראשים (א) בים ע"א, אפילו אשה או קרוב שאומר שנבעלה לכשר לה מותרת לכהן, דע"א נאמן באיסורים בלא אתחזק אסורא [כיבמות דפ"ח א'], ובפסולי כהונה אין אומרים אין דבר שבערוה פחות משנים [ככתובות פ"ם מ"ב]. ולא חיישינן שמא גם לפסול נבעלה, אפילו איכא רוב פסולים כעכו"ם וכדומה, דעכ"פ הו"ל ס"ס, שמא לא נבעלה רק מזה, ואת"ל גם מאחר, שמא כשר היה [נ"ב כ"ז]. (ב) אפילו מודה בועל בעצמו, מותרת לכהן אחר מטעם הנ"ל, ואי"ל אין אדם משים עצמו רשע [כסנהדרין ד"ם ב'], והרי הכא בעל אותה נדה. מכ"פ הרי בארוס וארוסה נמי שריא כה"ג [ככתובות די"ג ב'] ואמאי, הרי כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה [כרים מסכת כלה]. ואי"ל דבדרבנן, ככלה בלא ברכה אדם משום עצמו רשע, ליתא, דהרי הא דאין אדם משים וכו' הוא משום דאדם קרוב אצל עצמו, ואינו נאמן על עצמו מה"ט, א"כ מ"ש דאורייתא או דרבנן. [ועי' כתובות די"ח ב' רש"י ד"ה הפה שהתיר] אע"כ דדוקא בהרגתיו ופלוני רבעני, שאומר בפירוש שחטא, אמרינן אין אדם וכו', משא"כ בארוס, אינו אומר בפירוש שבעלה בלא ברכה, ושמא בירך אף שאינו ידוע לנו, א"כ מה התם שברכת חתנים בעשרה [ככתובות ד"ח א'], וכל בי עשרה איכא פרסום [כב"ב קמ"ב], אפ"ה תלינן שבירך במקום שאינו ידוע לנו, מכ"ש הכא שאינו אומר בפירוש שבעלה נדה, והרי נהרות מצויות, ודלמא טבלה. ואת"ל בארוס מה"ט מהימן אף דמשים עצמו רשע, מדמתכוון לתשובה שלא לפסול אותה ואת הולד בחנם [ועי' תוס' ב"מ ד"נ ב'], ה"נ בבעולה לכהן י"ל דמתכוון לתשובה שלא יפסילוה בחנם, ואי"ל הרי באיסור דאורייתא חיישינן כמו דאיהו אזל לגבה איהי אחרינא אזל לגבה, ומה"ט במודה שהוא בנו אינו פוטרה מחליצה [וכב"ש אה"ע קנ"ו]. התם שאני דליכא ס"ס, וכ"ש באמר שהוא בנו מה"ט ליכא חזקת כשרותה, משא"כ הכא, תדע, דאי לא תימא חילוק זה, א"כ בארוס וארוסה הנ"ל נמי לאסר, אע"כ כדאמרן דגם בארוסה איכא ס"ס שמא רק מארוס ושמא נתגרשה. ואע"ג דבארוס רק בדיעבד שריא [ככתובות י"ד א'] התם שאני דאיכ"ל עיניו נתן בה, כשנויה להמעיד בה לא ישאנה מה"ט [כאה"ע ס"ו ס"נ], משא"כ הכא אין אדם חוטא ולא לו [כקדושין דס"ג ב'], בקדשתי בתי ובא א' ואמר אני קדשתיה, נאמן להתירה לאחר לכתחלה מה"ט לכ"ע. ואולה"ק הרי בהיא וממזר מודים שנבעלה לו אפ"ה ולד אסור בממזרת [כאה"ע ד' כ"ו] וע"כ דחיישינן שמא גם כשר בעלה והרי התם נמי איכא ס"ס כי הכא, דשמא לא נבעלה מאחר, ואת"ל שנבעלה מאחר שמא גם הוא ממזר היה. התם אין הספק שקול, דאין ממזרין מצויים, משא"כ הכא שכיחי פריצי [כתובות ל"ו ב'] ואפילו בכשרים [כקדושין ד"פ]. כך נ"ל וכך הסכימו שלשה רועי ישראל ה"נ אא"ז הגאון **דמשק אליעזר** זצוק"ל, ובנו הה"ז הגאון **אור ישראל** זצוק"ל, ונכדו אאמ"ו ע"ר הגאון **במרגניתא** זצוק"ל, ודלא כב"ש דמצריך חד רוב אפילו יש עדים שנבעלה לכשר. (ג) **מיהו** במודה כהן שהוא בעל אותה ורוצה לנשאה, לכאורה י"ל דא"נ, דשמא עיניו נתן בה [כאה"ע ל"ו סכ"ה], ואי"ל הרי באיסור דרבנן לא אמרינן שמא עיניו נתן בה, דהרי במעוברת ומינקת, מהימן לומר שהוא הבועל ומותר לנשאה [כאה"ע ד', וב"ש י"ג ס"ק כ"ג], וה"נ רק איסור דרבנן הוא, דהרי אם נשאת לא תצא מדמוענת ברי לכשר נבעלתי, ואי דאו' לא הוה מחלקינן בין לכתחלה לדיעבד [כתוס' גיטין ד"נ ב'] וי"ל

ציונים

ן לא יבטל. ס"א פ"ו עי' ספ"ו מה"א פ"א סמ"ג ע' מ"ם פוש"ע שם סי' א' פ"א: ובה"א. עיי' שם ה"ד פוש"ע שם ספי' ה': נשא אשה. פ"ד ע"א עיי' שם ה"ז בפ"ג שם. פוש"ע שם סי' קנ"ד ספי' י':

שנויי נוסחאות

* ושהה עמה. במשני"ל ושהתה עמו.

תוספות חדשים

ו במשנה ובה"א זכר ונקבה וכ"פ בש"ע סימן א' ודין נשא אשה ושהה עמה עשר שנים בש"ע סימן קנ"ד סעי' י' וסיים רמ"א דבזמן הזה אין כופין כלל להוציא יעיין בו"ת שבות יעקב חלק א' סח"ה שאין מוטל כלל על הבית דין אפילו מחוה ליכא לכוף בזמן הזה:

תוספות רע"ק

לה מיתורא דיבמתו כמו שהעתקתי לעיל פ"ב מ"ד בגליון בשם תוס' וכיון דצריך קרא לזה פשיטא דצריך התנא להשמיענו דין זה. ואולי דבאו לתרץ דאמאי נקט אלמנה לכ"ג לנקוט חייבי עשה דמצרי ואדומי דג"כ מה"ת א"ע ליבום דאין עשה דוחה עשה. ואולם ברמב"ם פ"ו ה"י מיבום מבואר דאפי' ביבמה שהיא בעשה מתייבמת מה"ת. וצ"ל כיון דהוא לאו הבא מכלל עשה והעשה בדרך שלא יעשה כן ליקח מצרי ואדומי תוך ג' דורות הוי כמו לאו דעלמא ועשה דחי לה, וכן מצאתי מפורש בשיטה מקובצת כתובות דף מ' ד"ה וזה לשון הרשב"א. וא"כ שפיר נקט מתני' בדקדוק הדין באלמנה מן הנשואים ראף דמדאורייתא א"ע ליבום מ"מ עולה לחליצה. וברש"י יבמות דף פ"ד ע"א בד"ה והא כולה פרקין וכו' דנפקא לן בכ"ג מועלתה יבמתו השערה. ותמיה לי מה נקט הש"ר, הא לספקנא מסקינן דמותרת ליבום מה"ת דאתי עשה ודחי ל"ת. רק דמדרבנן אסורה אטו ביאה שנייה וצ"ע:

אור גדול

רק אם האיסור מחמתה, והיא ראיה ברורה: ה בתוי"ט ד"ה ושנבעלה ומיהו לקמן כו', תמוה דבמשנה ב' גופיה נמי מבואר כן בת ישראל לממזר: י במשנה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה. ראיתי

אינו רשאי ליבטל(כד). גירשה מותרת לינשא לאחר. ורשאי השני לשהות עמה עשר שנים(כה). ואם הפילה מונה משעה שהפילה, האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה (כו). רבי יוחנן בן ברוקא אומר על שניהם הוא אומר (בראשית א') ויברך אותם אלהים. ויאמר להם פרו ורבו:

בזה מדברים שמונעים התשמיש אין עולין למנין עשר שנים: גרשה מותרת לינשא לאחר. דשמא לאו מינה הוי אלא מיניה. וכשהוא מגרשה נותן לה כתובתה אם טוענת דמיניה הוא שאינו יורה כחץ ומטילין חרם עליה אם יודעת שהוא יורה כחץ וטוענת עליו טענת שקר: האיש מצווה על פריה ורביה ולא האשה. דכתי' (בראשית א') פרו ורבו וגו' וכבשוה וכבשה כתיב חסר וי"ו. האיש שדרכו לכבש את האשה הוא מצווה על פריה ורביה: רבי יוחנן בן ברוקה אומר וכו'. ולית הלכתא כוותיה:

שנה היה בקחתו את רבקה ובן ששים שנה בלדת אותם תירצו בגמרא דילחק עקר הוה ויודע שמחמת עצמו הוא וכו' ורש"י בפירש החומש כתב על פי הברייתא דסדר עולם דבת ג' נשאה ושהה עשרה עד שתהא ראויה לילד ואחר כך עוד עשרה כמו שעשה אביו: גירשה. כתב הר"ב נותן לה כתובתה אם היא טוענת דמיניה הוא שאינו יורה כחץ לפי שהיא נאמנת בזה שהיא יודעת ומרגשת אם יורה כחץ אם לאו והוא אינו מרגיש. גמרא. ומ"ש מטילין חרם כו' לפי שכל שאין טוען בבריא אין משביעין אפילו היסת. אבל מתקנת הגאונים להחרים סתם ואף על פי שבכל מקום לא הזכירו אלא חרם סתם ואף לשון הרמב"ם בכאן ובחיבורו פט"ו מה"א כתב חרם סתם אין לתפוס בזה על הר"ב שכתב ומטילין חרם עליה לפי שבכאן אין מי שיודע בדבר אלא היא א"כ החרם סתם הרי אין יכול לחול כי אם עליה: ["מותרת לינשא לאחר. לשני אין לשלישי לא. מתני' [מני רבי] היא כמ"ש כבר לעיל סוף פרק ב']:

יכין תפארת ישראל בועז

שניהן, יצא. ואפ"ה אסור מדרבנן לישב בלא אשה, ובאפשר ישא בת בנים [אה"ע א']: כד) כשלא קיים פו"ר. ובזה הוא או היא בדק או חולה, אינו עולה למנין [שם קנ"ד]: כה) אבל לג' לא תנשא: כו) והכי קיי"ל [סי' א']. מיהו באין לה בן ובת וטוענת שהוא גורם מדאינו יורה כחץ, וטוענת שרוצה בן שתשען עליו מטילין חרם סתם אם טוענת שקר ואז צריך לגרשה [שם קנ"ד ס"ז]:

י"ל דהתם כיון שמותרת אחר ימי הנקה, לא תקיף יצריה, דלא שבק היתירא ואכל איסורא [כח"מ סי' ס"ז]. משא"כ הכא, תדע דהרי בשבוייה המעיד בה לא ישאנה [כתובות ל"ו ב'], אף דשבוייה נמי מדרבנן, עכ"פ כיון דתהא אסורה לעולם עליו, חיישינן שמא עיניו נתן בה, וה"נ הכא. אמנם לא דמי לשבוייה, דבשבוייה שאני שהחמירו בה כעין דאורייתא, דאפילו אם נשאת תצא, משא"כ הכא הרי בנישאת לא תצא, להכי י"ל דמקלינן בה נמי בהא, דלא ניחוש שמא עיניו נתן בה, והילה"ק הרי בקדשה א"ע ובא א' ואמר אני קדשתיה, נמי בנישאת לא תצא [כאה"ע ל"ז כ"ד], ואפ"ה לכתחילה חיישינן שמא עיניו נתן בה, וכ"כ בעד שמעיד לאשה שמת בעלה, אסורה לו שמא עיניו נתן בה [כלעיל פ"ב מ"ט] ואפ"ה בנשאת לא תצא [כאה"ע י"ב]. ליתא, דהתם תרתי, בלא עדותו וודאי אם נשאת תצא, משא"כ הכא בלא עדותו, בטוענת ברי לי שלכשר נבעלתי, אפילו ברוב פסולין אצלה, אם נשאת לא תצא כלקמן אות ד'. ואדרבה נ"ל ראיה, דבמודה כהן שבעלה מותרת לו, דהרי בפדה שבויה מהימן לנשאה, דלא שדי איניש זוזי בכדי עדיף מחשש שמא עיניו נתן בה, וה"נ במודה שממנו נתעברה מתחייב לפרנס הולד, דהרי כמו דבשבויה מדרבנן, ה"נ מדרבנן כיון דאם נשאת לא תצא. וא"ל דוקא בפודה שבוייה שנתן הממון קודם שבא לפניו, אמרי אי לא דברירה ליה דטהורה היא לא הוה שדי זוזי בכדי, משא"כ הכא אפשר יתחמם אח"כ ולא יפרנסו. ליתא, דא"כ בארוס וארוסה [כתובות די"ג ב'] נמי נימא שמא עיניו נתן בה, דמה שמתחייב לפרנס הולד יתחמם לבסוף, אע"כ או דאין חילוק, או כיון דזנתה מאוסה בעיניו [כסי' קי"ז ס"א], וה"נ כן. ואף דיש לחלק בין זנות דשבוייה דלא מאיסה כזנתה התחיו אפילו באונס, עכ"פ מי גרע מה שספק קיקלון על כבודו שזנה עמה, מהאי דשדי זוזי בכדי, והרי אדרבה שמעינן דלצערא דממונא מחיל איניש משא"כ לצער גופו [כב"ק נ"ב א'], ומה"ט נ"ל דאפילו מת הילד בשעת הודאתו מהימן מה"ט. וכל זה נ"ל להלכה ולא למעשה, דכבר הורה הזקן [רבינו נב"י], דלא תנשא לכהן שמודה שנבעלה לו, ובנשאה לא תצא. וכל מה שאמרנו לעיל היינו אפילו בנבעלה בעיר, ואפילו ברוב פסולין אצלה, אבל ברוב כשרין יבואר לקמן: (ד) אמנם במכחישה וליכא עד שנבעלה לכשר, יש חלוק, דבנבעלה בשדה דהיינו במקום דניידי, לרמב"ם בעינן תרי רובא, שיהא רוב העוברים שם כשרים, ורוב העיר שפורשים משם אותן העוברים ג"כ כשרים, אז מותרת לכהן אפילו לכתחילה, אפילו לא אמרה ברי לי שלכשר נבעלתי, [ולב"י נ"ל ברי לי], ובדיעבד אפילו ברוב פסולין לא תצא, ודוקא באומרת ברי לי. ולרמב"ן ורשב"א ור"נ ורא"ש וטור, בטוענת ברי לי אפילו לכתחלה סגי ברוב א', ובאינה טוענת ברי לי אפילו בדיעבד צריך ב' רובא. ולבעל המאור אפילו בלא ברי סגי ברוב א' אפילו לכתחילה. ובש"ע [סס"י ו'] פסק כרמב"ם. מיהו בנאנסה אפילו ב' רובא וברי לא מהניא דליכא סברא דבודקת ומזנה, רק באית לה מגו. (ה) כל זה בנבעלה בשדה, אבל בנבעלה בעיר, דהיינו במקום קבוע, דאפילו איכא רוב כשרים הו"ל כמחצה על מחצה, להכי לרמב"ם, אפילו איכא ב' רובא כשרים, אפ"ה לא תנשא לכתחילה, ובנשאת לא תצא, ודוקא בטוענת ברי שלכשר נבעלה, דאל"כ אפילו בנשאת תצא, רק בדאיכא ב' רובא. ולטור דוקא בידוע שהלכה למקום הבועל, אבל בסתמא הו"ל כהלך בועל אצלה, ומותרת לכתחילה בדאיכא ב' רובא. וקיי"ל כרמב"ם. מיהו בנבעלה בשכונה של ישראל שאין שם מי שפסול לה, פסק אא"ז הגאון אור ישראל זצוק"ל דלא שבקינן רוב שכונה למיזל בתר רובא דעלמא, וכ"כ הפ"י [כתובות די"ג ב'] וכ"כ הפרי חדש י"ד [סי' ס"ג] וכן כתב אאמ"ו זצוק"ל דשכונה עדיף מרוב [כב"ב כ"ג ב']. ולי אני בו"ת נ"ל דני' בהיס הו"ל כשכונה [כע"ו דכ"א, והתוס' כתובות דכ"ח], ולפיכך בנמצאת מעוברת, ובשכונה זאת שסביב לה אין פסול, אין חוששין שמא נתעברה בשכונה אחרת, וראייתי מב"ש [ס"ו ס"ק ל"ד]. עוד נ"ל דאפילו מצוי בשכונתה קרובים חייבי כריתות ומיתת ב"ד, לא תלינן בהו, מיהו דוקא באב ואח דלא תקיף יצרייהו [כיומא דס"ט ב'] אבל בבעל אחות וכדומה, תלינן, ולא אמרינן אחזוקי איניש ברשיעי לא מחזקינן, [כשבועות דמ"ו ב'] וודאי עכו"ם הוה. ליתא, דהכא יצרא דעבירה שאני דאנים טובא, וכדאמרינן [במכות דכ"ג ב'] השתא דם שנפשו של אדם קצה בהן כתיב ביה והארכת ימים, גזל ועריות שנפשו של אדם מחמדתן עאכ"ו. תדע דהרי יחוד אסור לגבייהו [כקדושין דפ"א]. ותו נ"ל דאפילו בשאר מילי הרי אמרו לעולם יהיו כל אדם בעיניך כלסטין [פ"ה מס' ד"א] וכ"כ אמרו כשבעלי דינין עומדין לפניך יהיו בעיניך כרשעים [אבות פ"א], ואמאי הרי אחזוקי איניש ברשיעי לא מחזקינן, אע"כ שמא עשה לא חיישינן, אבל שמא יעשה חיישינן, כדאמרינן נמי [גיטין כ"ח ב'] שמא מת לא חיישינן. שמא ימות חיישינן, וה"נ לענין יחוד, אפ"ה בעריות דתקיף יצרא גם בלעבר חיישינן וכן הורה רבינו [נב"י כ"ח]. וב"ה כמאיר עיני המחכים לנו:

ציונים

גירשה. פיי' שם סי"א סופ"ט שם ספי' י"א: האיש מצווה סי'. ס"ה פ"ב מיי' שם פט"ו ב"ב כופ"ט שם פי' א' סעי' א' וסעי' י"ג: רי"א. בגת ק"א פ"א גיטין כ"ג ע"ב קדושין ל"ה ע"א:

שנויי נוסחאות

רשאי. בכי"ק רשיי וכן בסמוך. ורשאי. כד"נ ובמשנ"י רשאי. וכן הוא בכי"ק. ואם הפילה. בד"נ אם.. (ויאמר להם) פרו ורבו. במשנ"י.. להם אלהים פרו ורבו וגו'; בכי"ק ליתא.

אור גדול

ראיתי במהרש"ם (אבה"ע סי' ק"ח). לענין אשה שאחר נישואיה אירע לה חולי ונעשית רואה דם מחמת תשמיש דהדין הוא דיוציא ויתן כתובה. דכתב ויתן לה כתובה מנה או מאתים אבל תוספת נראה בעיני שלא יתן והטעם שאני אומר שבאשה ששהתה עם בעלה עשר שנים ולא ילדה כתב הרמב"ם דיוציא ויתן כתובה סתם ולא פירש התוספת כו' עיי"ש. ודבריו תמוהין דבהרמב"ם שם (פט"ו מאישות ה"ח) מבואר דיש לה תוספת ומאוד תמוה דראה הל' ז' ולא ראה הל' ח'. וכ"כ כל הפוסקים דהיכא דאין האשה כופהו לגירושין רק הב"ד מוציאין יש לה תוספת. ויעויין באבה"ע (סי' קי"ז) בח"מ ובב"ש. ודברי המהרש"ם תמוהין מאוד מאוד להמעיין בפוסקים סי' קט"ז קי"ז וקנ"ד:

לקוטים.

ו הר"ב ד"ה ושהא וכו' כדאשכחן וכו' אע"ג דבש"ס אמרינן ואעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר מקץ עשר שנים לשבת אברם וכו' מ"מ נסבה הר"ב לראיה גמורה משום דלא אמרו כן בש"ס אלא זכר לדבר רק על הברייתא דיוציא ויתן כתובה ואהא ודאי אין ללמוד מכאן ראיה גמורה כמ"ש התוס' וז"ל ראיה גמורה אינה דמשם אין ללמוד שיהא זקוק לגרש את אשתו אפילו אם ח"א בלא גרושין ואדרבא ראוי ללמוד מכאן דאפי' אה"ל בעלמא הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה היכא דשהא עמה עשר שנים שרי להכניס צרתה כמו שמצינו באברהם וכו' א"כ למתני' דלא קתני יוציא אלא אינו רשאי ליבטל ויש בכלל שישא אחרת עליה כמ"ש לעיל מפירש"י א"כ לזה יש לנו ראיה גמורה מאברהם. (ס"ל): שם ד"ה האיש וכו' וכבשה וכו' והא דא"ל פרו ורבו נ"ל כמ"ש התוס' דההוא ברכה בעלמא. (שם): שם ד"ה ר"י וכו' ולית הלכתא וכו' אע"ג דבש"ס פליגי ר' יוחנן וריב"ל כמאן הלכתא ומסקינן דר' יוחנן הוא דאמר אין הלכה כר"י בן ברוקה וא"כ ריב"ל אמר הלכה ובעלמא קי"ל כריב"ל לגבי ר"י דקיים מ"מ הכא פסקו כר"י מדר"ל בר יצחק דהכהלא הוא משמי אליה ההיא דשפחה דמשני מנהג הפקר נהגו בה אלא לאו הכי לא ש"מ דלא מפקדה. (שם): תוי"ט ד"ה ושהא וכו' דיצחק עקור וכו' אע"ג דאברהם נמי טומטום היה וטומטום שנקרע לא שכיח שיוליד מ"מ ילפינן מניה משום דקרא יתירה הוא דאי לאו לדרשה למאי הלכתא קאמר קרא מקץ עשר שנים אבל קרא דיצחק מיבעי ליה לכדר' חייא למה נמנו וכו' כדאיתא בש"ס. (שם): באו"ד דבת ג' וכו' והש"ס פליג כמ"ש התוס' שמדרשים חלוקים אע"ג שדורות הראשונים היו ראויין להוליד קודם הזמן. (שם): שם ד"ה גירשה וכו' אין מי שיודע וכו' מסתמא קאמר דכשעברה אפשר למצא מי שיודע בלא היא ואפי' בלא עבירה אפי' שיהיה נשוי מלפנים עם אחרה וגירש ובשיתרימו כהם תנא אשתו הרשבוה ותעיד וס"ע דהרמב"ם דכתב הכא נמי חרם סתם (שם):

פרק ז א אלמנה לכהן גדול. גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הכניסה לו עבדי מלוג א) ועבדי צאן ברזל. עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה ב). עבדי צאן ברזל יאכלו. ואלו הן עבדי מלוג. אם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה ג) אף על פי שהוא חייב במזונותן ד) הרי אלו לא יאכלו בתרומה. ואלו הן עבדי צאן ברזל °אם מתו מתו לו. ואם הותירו הותירו לו ה). הואיל והוא חייב באחריותן הרי אלו יאכלו בתרומה ו): **ב** בת ישראל שניסת ז) לכהן והכניסה לו עבדים. בין עבדי מלוג. בין עבדי צאן ברזל. הרי אלו יאכלו בתרומה. ובת כהן שניסת לישראל והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל. הרי אלו לא יאכלו בתרומה: **ג** בת ישראל שניסת לכהן ומת והניחה מעוברת. לא יאכלו עבדיה בתרומה ח). מפני חלקו של עובר ט) שהעובר פוסל י) ואינו מאכיל יא) דברי רבי יוסי. אמרו לו מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהן. אף בת כהן לכהן ומת יב) והניחה מעוברת. לא יאכלו עבדיה בתרומה. מפני חלקו של עובר יג):

פרק ז **א אלמנה** לכ"ג: עבדי מלוג. מה שהאשה מכנסת לעצמה ואינה כותבת בכתובתה נקראים נכסי מלוג שהבעל מולג אותם נכסים כמליגת התרנגולים מפני שהוא אוכל פירות אותן נכסים ואם פחתו פחתו לה ואם הותירו הותירו לה. וגרסי' צאן ברזל הם הנכסים שהכניסה לו ומה שהוסיף הוא לה וכתבו בכתובה כך הכל קבל עליו פלוני כך וכך בכתובתה ולכך נקראים צאן ברזל שהקרן קיים כברזל שאם מתו כולן חייב הבעל לשלם ולפי שהיו רגילים לשום הצאן בשומת כך וכך והיה הרועה חייב באחריותן כפי השומא אפילו אם מתו כל הצאן לכך נקראו הנכסים שהבעל מקבל עליו אחריותן נכסי צאן ברזל: עבדי מלוג לא יאכלו. לפי שהן שלה והיא חללה: **ב** בת ישראל שנשאת לכהן. אפילו עבדי מלוג יאכלו משום דהוי קנין כהן שקנה קנין כלומר האשה שהיא קנינו של כהן קנתה אלו העבדים וכתיב (ויקרא כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו שאין ת"ל קנין כספו אלא למדרש הכי וכהן כי יקנה קנין כספו נפש שעבדו של כהן קנה נפש הוא יאכל בו: **ג** והניחה מעוברת. אף ע"פ שיש לה בנים ממנו והיא אוכלת בתרומה לא יאכלו עבדי צאן ברזל בתרומה לפי שהן של יורשין ויש לעובר חלק בהן ואין לעובר כח להאכילם בתרומה אי משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא אי משום דקסבר ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל דכתיב (ויקרא כ"ב) ויליד ביתו הם יאכלו וקרי ביה הם יאכילו: שהעובר פוסל. אם בת כהן לישראל היא והניחה מעוברת ואין לה בן אחר פוסלה מלשוב לבית אביה: ואינו מאכיל. שאם היתה בת ישראל לכהן והניחה מעוברת אין בעובר כח להאכילה והוא הדין לעבדיו: אף בת כהן לכהן כו'. כיון דאמרת שאינו ילוד אינו מאכיל אף בת כהן לכהן

פרק ז **א עבדי** מלוג לא יאכלו. כתב הר"ב לפי שהן שלה והיא חללה דאי לאו שהיא חללה היו אוכלין אע"פ שהן שלה כדמפרש במתני' דלקמן: **ב** בת ישראל שניסת לכהן כו' הרי אלו יאכלו בתרומה. וכתב הר"ב דכתיב וכהן כי יקנה וכו' שעבדו של כהן כו' אף על גב דבאשתו שכנסה איירינן מיהו עבד שקנה נמי ילפינן בברייתא דמאי שנא הך אתתא קנינו והך עבד קנינו וכתב רש"י ואם תאמר מה שקנה עבד קנה רבו ולמאי אצטריך קרא לרבוייניהו משכחת לה כגון שנתנו לו לעבד מתנה על מנת שאין לרבו רשות בו. עד כאן. עיין מה שכתבתי משנה ח' פרק י"א דנדרים: שניסת. כמו שנשאת שהשי"ן מתחלפת בסמ"ך שהם ממוצא אחד והאל"ף נעלמת במכתב: **ג** אף בת כהן לכהן כו'. כ' הר"ב כיון דאמרת שאינו ילוד כו' דרבנן הוו סברי דטעמא משום דילוד מאכיל ולא סברי דטעמא משום עובר במעי זרה כו' כ"כ התוספות וכן פירש הרמב"ם: מפני חלקו של עובר. לשון הר"ב שהרי עבדיו הם ואינם אוכלים אלא בשבילו. וכן ל' רש"י. ומשמע דר"ל דלאו דוקא מפני חלקו של עובר ומיירי שיש לו אחים ובהא הוא דאפליגו עליה רבנן לומר דודאי אין לו זכייה היכא דאיכא אחים אבל כי ליכא אחים כלל מודו רבנן דיש לו זכייה ושאינו ילוד אינו מאכיל אלא רבנן אפילו באין לו אחים שאין אוכלים משום אחים סברי דאין לעובר קנין בעבדים ואוכלים. ואולקין על ר' יוסי ותמהו עליו שא"כ אף בת כהן לכהן כו' ואין כאן אלא עובר לדבריך לא יאכלו אלא אוכלים הם לפי שאין לעובר קנין בהם ואוכלים בשביל המשפחה שכל זמן שלא נולד העובר זוכה הקרוב לירושת כהן ואוכלים בניו כדאמר שמואל בגמרא וזוהי דעת הרי"ף אבל במ"נ פ"ה דנדה מפרש הר"ב דהא דעובר אין לו זכייה ביש לו אחים ומשמע דאי אין לו אחים יש לו זכייה וזוהי דעת הרא"ש. והב"י טור י"ד סימן של"א כתב דדעת הרמב"ם כהרי"ף אבל בכסף משנה פ"ח מה' תרומות הכריח שדעתו כדעת הרא"ש ז"ל וכן נ"ל מפי' המשנה שלו דהכא ודנדה מדאסברה לה ביש לה בנים ומיהו איכא בינייהו דלהרמב"ם לרבנן טעמא משום דילוד מאכיל ושאינו ילוד אינו מאכיל והלכך אפילו בת כהן לכהן מעוברת אינו מאכיל לעבדים כלל אבל להרא"ש כמ"ש בטור שם בת כהן לכהן מעוברת יאכלו אפילו קודם שתלד לפי שסובר דטעמא שאינו ילוד כו' קאי בקושיא בגמרא ונתקיים טעמא דעובר במעי זרה זר הוא נמצא בבמעי כהנת כהן הוא ומאכיל ומכל מקום חכמים דאמרו לו היו סוברים

יכין תפארת ישראל יכין

פרק ז א) מפרש לקמן: ב) רק מדרבנן אסורים: ג) שלא קבל הבעל אחריותן עליו. ונקראו מלוג, שהבעל מולג ואוכל הפירות, והגוף כעוף פורח ממנו: ד) מדאוכל עכ"פ הפירות: ה) ונקראו צאן ברזל, דאף שהבעל גוזז תמיד, א"א שיכלה הקרן, מדחייב באחריותן: ו) [ועי' תרומות פי"א מ"ט]: ז) [נ"ל לפעמים נקט שנשאת ופעמים שניסת, ע"ש ב' בחינות שבאשה, לעזר וכנגדו, בזמן שהיא לו לעזר, היא לו כמתנה, כמו ויצא משאות מאת פניו, ובזמן שכנגדו היא לו לנסיון, או היפלא בזמן שלעזר היא כנס מתנוסס לגבעה, ואם לאו, היא כמשא עליו. או נ"ל דניסאת הוא פ"ס לא תשא את שם ד' לשוא, ובל"א אנגעטראהגען וואהרדען', כמ"ש כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך, וניסת הוא לשון למען ענותך לנסותך, שגם היא מורגלת ע"י הנשואין בדברים קשים, וגם אעפ"כ להיטיב באחרית, כדכתיב הרבה ארבה עצבונך, ואח"כ תגל האם בפרי בטנה]: ח) אפילו הניח בנים ממנה, והיא אוכלת על ידיהן: ט) דס"ל עובר במעי זרה זר הוא, וס"ל דיש לעובר זכייה: י) אם בת כהן מעוברת מישראל שמת בלי בנים, אינה שבה לתרומת אביה: יא) אם ישראלית מעוברת מכהן שמת בלי בנים אין בעובר כח להאכילה, וה"ה להעבדים: יב) בלי בנים: יג) דהוי סברי טעמא דר"י משום שאינו ילוד אינו מאכיל, א"כ בת כהן נמי. ואינהו ס"ל

ציונים

פ"ז א אלמנה לכ"ג. ס"ו ע"א מיי' פ"ז מהל' תרומות הל' כ' טוי"ד סי' של"ז: ואלו הן ע"ב. מיי' פ"ו מהל' אישות ה"א סמ"ג ע' פ"א טוש"ע שם סי' פ"ה סעי' ב': שהוא חייב. מיי' שם פל"ג הל"ה סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ס"ז: ואלו הן עצ"ב. מיי' שם פט"ז ה"א טוש"ע שם ס"ג: ב בת ישראל. מיי' פמ"ז מהל' תרומות ה"א טוי"ד של"ד: ובת כהן. מיי' שם ה"ט: ג בת ישראל. ס"ז ע"א מיי' שם פ"ח ה"ד טוי"ד סי' של"א: שהעובר פוסל. ב"ב קמ"א ע"ב נדה מ"ד ע"א:

שנויי נוסחאות

פ"ז א בתרומה עבדי. כד"נ.. ובכי"ק ועבדי. יאכלו. בכ"מ יאכלו בתרומה. ואלו הן. כד"נ (ובכי"ק כהן) אלו. וכן בסמוך. (הרי אלו) כד"נ ובמכבי"ר ליתא. כ"י (בתרומה). בכי"ק ליתא. (ה' חייב. בכ"י ליתא. ה א יאכלו (בתרומה). כד"נ ובכי"ק ליתא. ב שניסת. כד"נ שנשאת וכ"ה בכל הפרק. הכניסה לו (עבדים). כד"נ ובמכבי"ר והכניסה לו וליתא וכן בסוף המשנה. (בתרומה). כד"נ ובכי"ק ליתא וכן בסוף המשנה. ובת כהן. כד"נ ובכי"ק בת. והכניסה. בכי"ק הכניסה. ג ומת בכי"ק מת. שהעובר. כד"נ ובכי"ק ובמכבי"ר העובר. (אמרו לו). במכבי"ר ליתא נעי"ס. שהעדת לנו. כד"נ ובמכבי"ר בנו וכ"ה בכי"ק (וכן שהעידותה). (אף). במכבי"ר ואף; בכי"ק ליתא; כד"נ על; בכי"ק ועל. ומת. בכי"ק מת.

ראשון לציון

פ"ז א בהרע"ב ד"ה עבדי מלוג כו' ולפי שהיו רגילין לשום כו' בהט"ז ב"מ סט ע"ב ד"ה אין מקבלין צאן ברזל כו' מגולד יותר של כ' בזה"ל פוסקה אדם מקבל מחבירו ומקבל עליו אחריות שאם מתו לו ואם אבדו אבדו לו והסבר יחלוקו והיינו צאן ברזל שקנה כברזל מקיים אבל בשלוי אליו פוסק אלא ונראה לי שרוב המקבלים כך היו נוהגים לקבל בהמה דקה להכי קרי לה צאן. ע"כ:

תוספות רע"ק

פ"ז א נאות כהן במשנה אם מתו מתו לה. ח"ה נגנבו או נאבדו כדמסקינן בסוגיא דב"ק דף צו. ב הרשב"א בחי':

ד העובר. והיבם(יד) והארוסין (טו) והחרש(טז) ובן תשע שנים ויום אחד (יז) פוסלין ולא מאכילין. ספק שהוא בן תשע שנים ויום אחד ספק שאינו(יח). ספק הביא שתי שערות (יט) ספק שלא הביא(כ). נפל הבית עליו ועל בת אחיו(כא). ואין ידוע אי זה מת ראשון(כב). צרתה חולצת(כג) ולא מתיבמת(כד):

לכהן אין העבדים אוכלים בתרומה מפני חלקו של עובר שהרי עבדיו הן ואין אוכלין אלא בשבילו והוא אין בו כח להאכיל ואין הלכה כר' יוסי : **ד** העובר והיבם וכו'. האי עובר אי בת כהן לישראל היא פוסל דכתיב כנעוריה פרט למעוברת אי בת ישראל לכהן היא לא מאכיל דאינו ילוד אינו מאכיל : והיבם. אי בת כהן לישראל היא פוסל לה ושבה אל בית אביה כתיב (שם) פרט לשומרת יבם שאינה יכולה לשוב שהיא אגודה ביבמה ואי בת ישראל לכהן לא מאכיל לה. קנין כספו אמר רחמנא וזו קנין אחיו היא : והארוסין. אי בת כהן לישראל היא פסיל לה דקני לה בהויה ומשעת הויה אפסילה לה כדכתיב (שם) ובת כהן כי תהיה לאיש זר. אי בת ישראל לכהן לא מאכיל לה גזירה שמא ימזגו לה כוס יין של תרומה בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחיותיה : והחרש. אי בת כהן לישראל היא פסל לה דהא קנאה בתקנתא דרבנן ואי בת ישראל לכהן היא לא מאכיל לה דקנין כספו אמר רחמנא וחרש מדאורייתא לא קני : ובן תשע שנים ויום אחד וכו'. אחד מן הפסולים לכהונה שהוא בן תשע שנים ויום אחד ובא על הכהנת או על הלויה או על בת ישראל פסלה מלאכול בתרומה שבן תשע שנים ויום אחד ביאתו ביאה ונתחללה בבעילתו. ואי בת ישראל נשאת לכהן בן תשע שנים ויום אחד אינו מאכילה בתרומה שאין קנינו קנין גמור : וכן ספק בן תשע שנים וכו'. דינו כבן תשע ודאי ופוסל : ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא. קטן שקידש את האשה ספק הביא שתי שערות ספק לא הביא וקדושיה קדושי ספק. אשתו חולצת ולא מתיבמת : נפל הבית עליו ועל בת אחיו. שהיא אשתו. ספק הוא מת

ראשון

סוברים שטעם רבי יוסי משום דילוד מאכיל כו' הוא כמו שכתבתי לעיל. והרמב"ם סובר דלפי האמת לרבנן טעמא משום דילוד כו' הוא. והטעם דהא דקאי הך טעמא בגמרא בקושיא היינו מדרבי יוסי דאמר בברייתא זו שמעתי וזו לא שמעתי רולה לומר בת כהן לכהן לא שמע ואי האי טעמא מאי לא שמעתי דהא היא היא וממילא לרבנן לאו קושיא דאיכא למימר דסברי כפי האמת הטעם משום דילוד כו'. וקצת תימה לדברי הרמב"ם דהא במתניתין דלקמן מפרש בגמרא טעמא דילוד וכו' כמו שכתב הר"ב שם גם הרא"ש שם הביאו ואי כדבריו הוה ליה *למנקט גמ' טעמא דעובר במעי זרה וכו' והנימוקי יוסף כתב לקמן טעמא דעובר במעי זרה כו' סובר דגמרא לא דק למנקט אליבא דהלכתא. [*ומיהו התוספות בד"ה למאי נ"מ וכו' כתבו דאע"ג דדרשינן לקמן ילוד מאכיל כו' שבת ישראל לכהן והניחה מעוברת דלא מאכיל מ"מ מבעי ליה לענין עבדים דאיכא למימר דוקא לענין אמו דכתיב בי' קרא ילידי ביתו הם יאכלו דמיניה דרשינן ילוד מאכיל אבל עבדים שאוכלים מטעם קנין כספו לא קאמר קרא ילוד מאכיל שאינו ילוד לא. עכ"ל] : **ד** העובר. כ' הר"ב אי בת כהן לישראל כו' דכתיב כנעוריה פרט למעוברת דכנעוריה משמע בזמן שהיא דומה לנעוריה. רש"י : והיבם. פירש הר"ב קנין כספו אמר רחמנא וזו קנין אחיו. מיהו דוקא כשומרת יבם וכ"כ הר"ב במשנה ג' פרק ה' דכתובות אבל אחר שיבמה הרי היא כאשתו לכל דבר כדתנן במשנה ד' פרק ד'. שוב מצאתי כן בפירש"י פרק ה' דכתובות ד' נ"ח ומסיים והכתוב קראה אשתו דכתיב (דברים כ"ה) ולקחה לו לאשה דקנייה בביאה וכי היכי דקדושי ביאה מאכילין בארוסה דאתקש הויות להדדי כך מאכילין ביבמה. ומ"ש הר"ב אי בת כהן כו' ושבה עמ"ש בזה בכתובות שם : והאירוסין. מ"ש הר"ב מדכתיב ובת כהן כי תהיה כו' לפום מסקנא מושבה נפקא כמ"ש לקמן : והחרש. כתב הר"ב דהא קנאה בתקנתא דרבנן. לקמן בפרק י"ד : ובן תשע שנים ויום אחד. כתב הר"ב אחד מן הפסולים לכהונה וכו' פסלה מלאכול בתרומה הכי מפרש בגמרא דכתיב (ויקרא כ"ב) ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה. ולאירוסין דלעיל נפקא לן מושבה אל בית אביה כו' מכלל דמעיקרא לא אכלה וכו' כדאיתא בגמרא ואין להאריך בזה. אשכחן כהנת. לויה וישראלית מנלן. כגון דאכלה בשביל בנה. ולא ילפינן מכהנת דדילמא דוקא כהנת דקדיש גופה פסיל לה הא דלא קדיש גופה לא פסיל לה. ומשני ובת קרא יתירה. וכתב הר"ב ונתחללה בבעילתו. כלומר ופסולה להנשא לכהונה וקל וחומר מגרושה מה גרושה שמותרת בתרומה אסורה לכהונה זו שאסורה בתרומה אינו דין שפסולה לכהונה. ומ"ש הר"ב ואי בת ישראל נשאת לכהן כו' אינו מאכילה שאין קנינו קנין גמור. לשון נמוקי יוסף דנשואי קטן אינו כלום [כדתנן משנה ח' פ"י] : ספק שהוא בן תשע שנים וכו'. ולא מוקמינן ליה אחזקה. ול"מ לכהונה דלא כדאמרינן בספ"ק דכתובות דמעלה עשו ביוחסין ואפילו לרבן גמליאל ורבי אליעזר דוקא התם דידעה ואמרה לכשר נבעלתי אבל הכא לא ידעינן. אלא אפילו לתרומה. דמיירי כגון דהשתא דאתא קמן הוי ודאי בן תשע אע"פ שהיה ספק כשבא עליה לא מוקמינן ליה אחזקה קמייתא אלא אזלינן בתר השתא שהוא ודאי בן תשע דחזקה קמייתא איתרע לה. תוספות : ספק הביא וכו'. כתב הר"ב

קטן

יכין תפארת ישראל יכין

ס"ל אפילו אין לעובר אחין, אין לעובר קנין ואוכלין בשביל המשפחה, ומכ"ש ביש לו אחין שאין לעובר קנין : יד) אי כהנת לישראל היא, לא קרינן בה ושבה לבית אביה, דאגידה ביבם, ואי ישראלית לכהן היא, ג"כ אינו מאכיל דאכתי לאו כקנין כספו היא : טו) אי כהנת לישראל היא פוסלה מדקני לה בקדושין, ואי ישראלית לכהן היא, אסורה בתרומה מדרבנן, שמא תאכיל התרומה בבית אביה לאחיותיה : טז) שנתקדשה לחרש, או אפילו גם נשאה, פסלה מדקנאה מדרבנן, ואינו מאכילה מדלא קנאה מדאורייתא : יז) שבעלה, אי פסול לכהונה הוא, פסלה בביאתו מלהנשא לכהן ומלאכול בתרומה, ואי כהן הוא וקדשה בביאתו אפילו כבר הוא בן ט' ויום אחד, אין קדושי קטן כלום [אה"ע מ"ג] : יח) נ"ל דלהכי כפל ספק ספק. ותו מלת „שהוא" מיותר. אמנם ה"ק נ"ם אדם שהיה „ספק" בן ט' בשעת קדושין, „שהוא" השתא בן ט' שנים וודאי, ול"ש ספק בשעת קדושין, שהוא גם השתא „אינו" וודאי בן ט', דינם כוודאי דפוסל [ועי' תוס'], ולא אפשר דקאי אסיפא, ור"ל בקדשה קטן כזה, דהרי קדושי קטן אינן כלום, אלא ארישא קאי, ור"ל בעילת קטן שאמרנו שפוסל היינו אפילו ספק בן ט' וכו' : יט) ספק הביא ב' שערות בשעת קדושין, אף דהשתא וודאי יש לו, אפ"ה אם כהן הוא אינו מאכיל : כ) ר"ל ספק אם היה לו ב' שערות בשעת קדושין, והשתא אי אפשר לבודקו, אפ"ה פוסל אם ישראל הוא : כא) שהיא אשתו : כב) שמא הוא מת תחלה ונפלה בתו וצרתה לפני האח. ונפטרו שתיהן, כריש מכילתן, או שמא היא מתה תחלה ונפלה רק הצרה לפני אחיו : כג) שמא הבת מתה תחילה : כד) שמא הוא מת תחילה. ואידי דנקט לעיל כמה ספיקות, נקט נמי הך הכא. או נראה לי, דכולה הדא בבא

היא

דהעובר וכו'. פ"ז מ"ג פ"י שם ס"ה מי"ד שם: ספק כו'. מי' שם ס"ה : נפל הבית. לה ע"א. צרתה חולצת. מי' פ"ג מהל' יבום סמ"ג ע' נ"ה טוש"ע אה"ע סי' קנ"ג ס"ח :

שנויי נוסחאות

ד העובר. כבי"ק והעובר. (ספק שאינו). במשני"ר ליתא: כבי"ף ספק שאינו בן ט' שנים וי"א. **הביא**. כד"נ וכבי"ק שהביא. **הבית** עליו. במשני"ר עליו הבית. **ואין**. במשני"ר ואינו. **איזה**. כד"נ וכבי"ק **אי זה מהן**.

ראשון לציון

ד הרע"ב ד"ה העובר והיבם כו' דכתיב כנעוריה כו' עיין יסל"מ :

תוספות רע"ק

ג [אות סט] תוי"ט ד"ה מפני. למינקט גמ' טעמא דעובר במעי זרה. זה תמוה דהתם ל"ש כלל הך טעם דמת בבן דזר הוא הא גם זר מאכיל את אמו כדלקמן במתני' ה'. וכ"כ תד"ה למאי נ"מ :

אור גדול

ד בתוי"ט ד"ה והיבם כו' שוב מצאתי כן בפירש"י כו'. לא היה צריך להוכיח מרש"י דגמ' מפורשת הוא יבמות (סח א') ע"ש :

לקוטים

פ"ז ד והארוסין. הו"ל לכאורה להקדים אירוסין ליבום והרמ"ז הרגיש בזה ותירץ משום דיבם ועובר שוין דפסלי זה אלמנת אביו וזה אלמנת אחיו ותו דכל פסולייהו מדאורייתא לאפוקי באירוסין דאית ביה צד מדרבנן וה"נ חרש ע"כ. ולאמנם בתירוץ הבני עמו הסליחה רבה נראה דלאשמעינן מ"ש התוס' בד"ה קנין כספו וכו' אר"ת דאסמכתא בעלמא היא דמדאורייתא מיכל אכלה ע"ש ולעד"ן דה"ט דהקדים יבום משום דהוא עיקר המסכתא ודין הוא דהוה בעי לאקדומיה לכולהו אלא דהקדים עובר דמיניה קא סליק במתניתין דלעיל וכתריה תנא יבם ועוי"ל במה שנדקדק עוד דכלהו תנא בל' יחיד לבד מאירוסין והול"ל והמארס הא ודאי כי לא דבר ריק הוא אלא נראה דרצה לכלול בזה גם אירוסין דיבם דהיינו מאמר דאפילו עשה מאמר ביבמתו עדיין אינו מאכיל ולא מטעם ארוסה דעלמא דהויא משום גזרה דשמא תשקה וכו' דהכא ביבמה לא שייך הך גזירה דלאו

בנים

ה האונס והמפתה והשוטה(כה) לא פוסלים(כו) ולא מאכילים(כז). ואם אינם ראויין לבא בישראל הרי אלו פוסלין(כח). כיצד ישראל שבא על בת כהן(כט) תאכל בתרומה(ל). עיברה לא תאכל בתרומה(לא). נחתך העובר במעיה תאכל. כהן שבא על בת ישראל לא תאכל בתרומה. עיברה לא תאכל(לב). ילדה תאכל. נמצא כחו של בן גדול משל אב(לג). העבד פוסל משום ביאה(לד). ואינו פוסל משום זרע(לה). כיצד בת ישראל לכהן בת כהן לישראל וילדה הימנו בן והלך הבן ונכבש על השפחה(לו) וילדה הימנו בן הרי זה עבד(לז) היתה אם אביו בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה(לח) בת כהן לישראל תאכל בתרומה(לט). ממזר פוסל ומאכיל. כיצד בת ישראל לכהן.

ר"ע מברטנורה

ראשון ונפלו שתיהן ליבום לפני אחיו ופטורה צרתה משום צרת הבת ספק היא מתה ראשונה ובשעת נפילה ליבום לא הואי צרתה צרת ערוה כדתנן וכולן אם מתו או מיאנו וכו' צרותיהן מותרות צרתה חוללת ולא מתיבמת ואיידי דאיירי בספיקי לאומרת תנייה להא בהדייהו: **ה** והשוטה. אפילו *ע"י חופה וקדושין לא פוסל ולא מאכיל שאין קנינו קנין: נחתך העובר שבמעיה תאכל. מיד. והוא הדין אם ילדתו ומת: עיברה לא תאכל. שהעובר אינו מאכיל: גדול משל אב. שהבועל אינו מאכיל לפי שלא בא עליה לשם קדושין ולאו קנינו היא ובנו מאכיל: העבד פוסל משום ביאה. אם בא על הכהנת פסלה מלאכול בתרומה: ואינו פוסל משום זרע. אם יש לה זרע לבת כהן מישראל כשר: נכבש. נדחק ובא עליה: הרי זה עבד. שולד שפחה כמוה: היתה אם אביו בת כהן לישראל תאכל בתרומה. אם מת אביו אף על גב דהולד קיים ובעלמא *) ולד פוסל האי לא פסיל דלאו בתר אבוה

*) נרע"ב ד"ל ולד ולדה.

שדינן

תוספת יו"ט

קטן שקידש כו' אשתו חוללת ולא מתיבמת. ותימה דממ"נ תתיבם. אי קדושיו קדושין הרי מלוה ליבמה ואי לא הוו קדושין לא היתה אשת אח מעולם ועוד חוללת ולא מתיבמת מאן דכר שמיה ואי משום סיפא התם צרתה תנן. ורש"י פי' לענין שפוסל בת כהן המאורסת לו מלאכול בתרומה וכן פי' כ"י. והרמב"ם מפרש ספק שהביא כו' בחולץ ליבמתו ונפל הספק אם הביא ב' שערות וחליצה גמורה היא או לא חוללת ולא מתיבמת והקרוב אלי שהר"ב כתב מתחלה פירש"י ואח"כ פי' הרמב"ם ונשמטו שורה או שורותיים מידי הסופר: **ה** והשוטה. כתבו התוספות הא דלא תנן קטן בהדייהו דלא תקינו ליה רבנן נשואין [כדתנן פ"י משנה ח'] אומר ר"י דהיינו משום דבעיא למתני בסיפא וילדה דלא מתני ליה בקטן: לא פוסלין ולא מאכילין. לא איצטריך לאשמעינן באונס ומפתה דאין מאכילין ומשום לא פוסלין נקטיה. תוספות: ואם אינם ראויים לבא בישראל. ותנא סיפא דהכא לגלויי רישא דלעיל בן ט' ויום א' דמוקמינן לה בפסולי כהונה שלא תאמר רישא פסולי קהל דוקא. תוספות. ועמ"ש בזה במ"ה פ' דלעיל: ישראל שבא על בת כהן. באונס או בפתוי שלא לשם קידושין. רש"י: עיברה לא תאכל שהעובר פוסל. והקשו בגמרא וכי לא עיברה ניחוש שמא עיברה מי לא תנן [ספ"ג] מפרישין אותן ג' חדשים שמא מעוברות הן ומסקינן בזונה לא חששו פירש רש"י כדקי"ל אשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר הלכך ליכא הספק וכתבו התוספות וכן בשוטה אע"פ שנבעלת לו מתהפכת ואין רוצה להתעבר ממנו לפי שיראה שלא תוכל לסובלו כדאמרינן בפ' חרש דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת: ילדה תאכל. כדמרבינן לקמן אפילו ממזר: העבד פוסל משום ביאה. שנאמר (שם) ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וגו' מי שיש לו אלמנות וגרושין בה אני קורא בה ושבה אל בית אביה וגו' יצאו עובדי כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין [דלגופיה לומר שחוזרת כשנתאלמנה או נתגרשה לא ה"ל למכתב אלא חד מינייהו. תוספות] אשכחן כהנת. לויה וישראלית מנלן ובת קרא יתירה. דהא כתיב בקרא דלעיל ובת כהן ומאי למכתב הדתריה וכי תהיה אלמנה וגרושה. גמרא דף ס"ט: ואינו פוסל משום זרע. כתב הר"ב אם יש לה זרע וכו' וז"ל רש"י אם יש לה זרע לבת כהן שהוא עבד מישראל כשר ומת בעלה ישראל ונשאר זה כו': ונכבש על השפחה. פירש הר"ב נדחק וכו' ומסיים רש"י לשון מכבש פריש"א בלע"ז ולשון גנאי הוא ע"כ. וכן כשכעס אחשורוש אמר להמן בלשון גנאי הגם לכבוש את המלכה (אסתר ז'): הרי זה עבד. פי' הר"ב שולד שפחה כמוה. כדלעיל מ"ה פ"ב: בת ישראל לכהן. ומת בנה מכהן ובנו בן בנה קיים והוא עבד. רש"י: ממזר פוסל ומאכיל. ת"ר וזרע אין לה אין לי אלא זרעה זרע זרעה מניין ת"ל וזרע אין לה מ"מ ולזרע כשר לא איצטריך קרא דבני בנים הרי הן כבנים [כדאיתא בגמרא פ"ו דף ס"ב ע"ב מדכתיב (ד"ה א' ב') ואחר בא חצרון אל בת מכיר אבי גלעד ותלד לו את שגוב

וכהי"ג

ציונים

ה האונס. שם. מיי' פ"ח מהל' תרומות הי"ג טוי"ד סי' של"ח: עיברה. מיי' שם הי"ד: העבד פוסל. מיי' שם פ"ו הט"ו טוי"ד סי' של"ח: ממזר פוסל. ירוש' סוטה פ"ד ה"א. מיי' שם הי"ג י"ד:

שנויי נוסחאות

ה ישראל שבא. בכי"ק ובמשנ"ב ובמשבי"ר היה ישראל.. וכן בסמוך היה כהן. עיברה. בכי"ק ד' קוטעת עוברה. (בתרומה). כד"נ ובמשבי"ר ליתא. נחתך. כ"ה וכ"ה ובכי"ק נתחתך. במעיה. כד"נ שבמעיה. בת כהן לישראל. בכי"ק ובת.. (והלך הבן ונכבש על כו' בן). בכי"מ ליתא כ"ו בט"ס; בכי"ק.. עם השפחה ילדה ..(בת כהן. כו' בתרומ') כד"נ ובת כהן.. בכי"ק ליתא.

ראשון לציון

ה תוי"ט ד"ה ממזר פוסל כו' מדכתיב ואחר בא אהרן כו' עיין יש"ש:

תוספות רע"ק

ה נאות עז הרע"ב ד"ה והשוטה. עי' חופה וכמו"ד סי' שלא בת כהן נשואה לישראל חש"ו פסלה. והוא תמוה. ומצאתי תמי' זו בתשובת נ"ב מ"ת סי' ר"ב בשם הגאון מו"ה נרח זצ"ל:

לקוטים

בגית אביה הוא אגא מדינא הוא דמדאורייתא לא מהני קדושי כסף ביבמה כדלעיל רפ"ב ועדיין אינה אשתו ואתי באיסורא קיימא מדרבנן מיהא באמור ולאפוקי ממ"ד מאמר קונה קנין גמור קמ"ל כיון דאינו מאכיל ובדאמרינן בכ"ס בהדיא דמאמר בגדול הוי כמו ביאת קטן ואינו מאכיל ומינה תידוק הא אחר שיבמה הרי היא כאשתו וכמ"ש התוי"ט והשתא הא דמ"ה טרח ותפה לאירוסין בגסוף. (ע"ג).

יכין תפארת ישראל בועז

כיה, דספק שהביא ב' שערות בשעת קדושיה, שקידש בת אחיו, ונפל אחר כך הביא עליו ועליה, צרתה חוללת וכו', אע"ג דהו"ל ספק ספיקא שמא לא היו לו ב"ש בשעת קידושין, ושמא מתה היא תחלה, אפ"ה אינה מתיבמת [כש"ך יו"ד קי"ן]: כה) אפילו קדשה השוטה: כו) אם הוא ישראל שבעל כהנת: כז) בכהן שבעל ישראלית: כח) תנא סיפא זאת לגלויי דביאת בן ט' לעיל במ"ד שפוסל, מיירי אף בפסול רק לכהונה, ולא בפסול לקהל דוקא, וא"כ הכא נמי פסול לקהל דקתני ל"ד, רק פסול לכהונה קאי [ועי' רש"י ותוס' ד' ס"ח א'] ונקט פסול לקהל לרבותא דאפ"ה דוקא בבעלה פסלה ולא בקידשה [פי' פ"ו מ"ג]: כט) באונס או פתוי: ל) עד מ' יום דעד אז מים בעלמא הוא אבל אח"כ אסורה עד ג' חדשים דמ"ש מלעיל ספ"ג דחיישינן שמא נתעברה (א): לא) שעובר פוסל: לב) שהעובר אינו מאכיל: לג) שהבועל לא האכיל, והבן שמאכילה ביאה מאכיל: לד) בבעל אשה,

פ"ז (א) ועי' ש"ס [ס"ח ב'] דאמרינן דאם אע"פ אכלה אחר מ' יום ונמלאת מעוברת, הר"ז מקולקלת למפרע עד ארבעים יום, ופרש"י שחשש על כל תרומה שאכלה למפרע קרן וחומש. וק' מדאמרינן [כריתות ד"ז א'] בת כהן שנבעלת לישראל ואכלה תרומה פטורה מן החומש, ופירש רש"י התם אי משום שבשמות שבלה תחזור לבית אביה, ואפילו יש לה נס בנים מישראל, והרי למיתת ב' לא חיישינן כדים יומא, עכ"פ שמא אח"כ הכא לכהן, וא"כ במעוברת מישראל נמי נימא הכי ולפטר התם חומש. ואי"ל דהכא שאני דליכא טעמא דהתם שתנשא לכהן דהרי כל הג' חדשים משנבעלה אסורה לכהן משום הבחנה, ליתא דהרי ב"ש [אה"ע סי' י"ג] כתב דהבחנה היינו רק מדרבנן, ואף לגאי ארוש שכתב דמדרמב"ם וסמ"ג משמע שהוא דאורייתא עכ"פ קשה הרי הכא שאין לה בנים אחרים כשימות זה העובר תשוב לבית אביה. אלא נ"ל דמעוברת שאני דרגייה קרא [יבמות ס"ז ב'] כעצוריה פרש למעוברת, דק' למה צריך קרא, הרי קיי"ל עובר ירך אמו [כתמורה ד"ל ע"ב], וא"כ מי נרע

פסלה מכהונה ומתרומה: לה) דקיי"ל דאפילו נכד מאכיל ופוסל, ואם היה, הנכד עבד, אינו פוסל ואינו מאכיל דאי בבנה ממש, הרי נפסלה בביאת העבד: לו) לשון גנאי, דדרך האיש לכבוש כמ"ש דלעיל, חה דרך נשים לו, שנכבש והושפל שאין זרעו מיוחס אחריו [ומתורן קו' התוס' ד"ה וגיפת לעבד]: לז) דולד שפחה כמותה: לח) במתת בנה הבועל: לט) דלאו זרעו של בנה הוא:

ומהה

שדיקן ליה דלאו זרעו הוא: ו ופוסל את אם אמו. דאי לאו הוא. היתה אם אמו חוזרת לתרומה דבית אביה לאחר מיתת בתה וכל זמן שזה קיים אינה חוזרת לתרומה דכתיב (ויקרא כ"ב) וזרע אין לה עיין עליה או בת בת הבת או בן בן הבן או בת בת הבן עד סוף כל הדורות: לא כבני כהן גדול. כלומר לא ירבו כמותו בישראל שהוא פוסלני מן התרומה:

ה בת כהן לישראל וילדה הימנו בת. והלכה הבת ונישאת לעבד או לגוי וילדה הימנו בן מ) *הרי זה ממזר מא). היתה אם אמו בת ישראל לכהן תאכל בתרומה בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה: ו כהן גדול פעמים שהוא פוסל. כיצד בת כהן לישראל וילדה הימנו בת. והלכה הבת וניסת לכהן וילדה הימנו בן. הרי זה ראוי להיות כהן גדול עומד ומשמש על גבי המזבח. מאכיל את אמו מב) ופוסל אם אמו. וזאת מג) אומרת לא כבני כהן גדול מד) שהוא פוסלני מן התרומה:

וכתיב (שופטים ה') מני מכיר ירדו מחוקקים וכתיב (תהלים ס') יהודה מחוקקי והיינו אהרן שהוא מיהודה שהוליד מבת מכיר מחוקקים דהשתא הוה מחוקקים מיהודה וממכיר והם בני בתו של מכיר] כי איצטריך קרא לזרע פסול וה"ה לזרע זרעה בבת ישראל מכהן שמאכיל כמ"ש הרמב"ם בסוף פירקין: ונשאת לעבד. תימה דלא קתני ונכנסה עם העבד כדקתני ונכנסה *)עם השפחה דנשואין לא שייכי בה. תוספות: הרי זה ממזר. כתב הרמב"ם זאת ההלכה על דעת מי שאמר גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר והרבה בגמרא נושא ונותן בזה [בפ' החולץ דף מ"ה] ופסקו גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בין בפנויה בין באשת איש בין באונס בין ברצון: ו מאכיל את אמו. לאחר מיתת אביו. רש"י: ופוסל אם אמו. כתב הר"ב דכתיב וזרע אין לה עיין עליה כו' עמ"ש במ"ס פרק ב':

---

*) עם השפחה. כ"ה בתוס' אך לפנינו על השפחה. ועי' בהגהות הגריעב"ץ לש"ס ודבריו שם צריכין באור.

יכין תפארת ישראל בועז

מ) ומתה הבת: מא) וקיי"ל דהולד כשר, אפילו מנכרי שבא על א"א ברצונה רק שפגום לכהונה [אה"ע ד' סי"ט]: מב) שמתה בעלה: מג) זקינתו: מד) ר"ל לא יהיו כמוהו:

אשה זו מעבד של שני שותפים א' כהן וא' ישראל [ירושלמי סוף תרומה] וה"ה עבד שמייך לאחין ולעובר [לעיל מ"ג] שאסור בתרומה, וא"כ הרי אשה זו העובר שבמעיה הוא חלק מגופה שאסור בתרומה ותתאכל כולה, ולמה לי קרא. אלא על כרחך דמהכא ליכא למילף רק איסור, אבל דנחייבה בחומש לא, דממ"נ אי בשהאכילו רבו פטור מחומש [כפ"ז דתרומה מ"ג], ואי בשאכל העבד מעצמו הרי אין כלום, אבל מנ"ל באלמנה מעוברת מכהן שנתחייבה באונס, ע"כ דלהכי קאמר קרא בנעוריה, דכל שא"א שתשוב לאביה כנעוריה הרי היא כזרה גמורה לתשלומי חומש:

תוספות רע"ק

[אות עא] במשנה הרי זה ממזר. מיהו איכא סתמא אחריתי בפ"ג דקדושין משנה י"ב דסברת דהולד כשר דהא מתני' דשם סוברת דקדושין תופסים בחייבי לאוין דקתני כ"מ שיש קדושין כגון ממזרת ונתינה לישראל וא"כ אין ממזר מגוי ועבד דחייבי לאוין נינהו כ"כ תוס' במסכתין דף מ"ז ע"ב ד"ה אמוראי נינהו וע"ש דכתבו דה"מ למיפרך אר' יוחנן דס' דגוי ועבד הבא על ב"י הולד ממזר מסתמא דהאומר, ותמוה לי דהא לקמן דף מ"ד ארבב"ח אר"י הכל מודים בעבד וכותי כו' שהולד ממזר. מאן הכ"מ שמעון התימני אע"ג דאר"ש התימני אין ממזר מחייבי לאוין ה"מ בח"ל דתפסי בהו קידושין אבל הבא גוי ועבד כיון דלא תפסי בהו קידושין כחייבי כריתות דמו כו' מאן הכ"מ רבי אע"ג דליה לא ס"ל. בכותי ועבד מודה. הרי דר"י עצמו סובר דלא תליא זה בזה ואף מאן דס"ל דאין ממזר מחייבי לאוין מ"מ יכול לסבור דמגוי ועבד הולד ממזר. וכן הוא בדף ע' ע"א א"ל ר"ל לר"י כמאן כר"ע אפ"ת רבנן בגוי ועבד מודו וכ"כ תוס' בעצמם קדושין דף ע"ה ד"ה שאין ממזר. וא"כ שפיר י"ל דסתמא דקדושין ס' דמגוי ועבד הוי ממזר וצ"ע גם קשה לי במ"ש דהו"מ לספרך ממתני' דקדושין הא בפשיטו י"ל דאף דמוכח ממתני' דקדושין דאין הולד ממזר. אבל י"ל דשדי' בתר אבוה והוי נכרי. וא"כ י"ל דטעמא דר"י משום עבדי שלמה וס"ל דהמפקיר עבדו צריך ג"ש מש"ה אין מקבלים תרמודיים. מש"ה הוצרך למפרך מהא דאר"י וזאת אומרת דמקבלים תרמודיים וצ"ע:

ציונים

ו כהן גדול. שם ע"ב מיי' שם ה"ו:

שנויי נוסחאות

והלכה. בכי"ק הלכה.. או לגוי.. כד"נ ובכי"ק ונשאת לנכרי. ו לישראל. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר שנשאת לישראל. והלכה. פס ופס הלכה. עומד. במשני"ר ועומד. מאכיל. בכי"ק ומאכיל. אם אמו. כד"נ ובמשני"ר ובכי"ק את אם אמו. וזאת אומרת. בכי"ק ובמשנ"ב ובמשני"ר זאת. פוסלני. במשני"ר פיסליני (היו"ד לגר"ס), וכ"ה הנקוד בכי"ק.

ר"ע מברטנורה הערל פרק ח יבמות תוספת יום טוב ציונים

פרק ח א הערל. כהן ערל שמתו אחיו מחמת מילה: אינו אוכל בתרומה. דילפינן מפסח דכתיב ביה (שמות י"ב) וכל ערל לא יאכל בו: נשיהם ועבדיהם יאכלו. דהא משום א) ערלה וטומאה לא נפקי מכלל [כהנים] אלא דאינהו גופייהו מחוסרים תקנה: נשיהם לא יאכלו. ב) [דשויה] חללה בביאתו דנבעלה לפסול לה: ואם לא ידעה. שהיתה נשואה לו קודם לכן

פרק ח א הערל א) וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה. נשיהן ועבדיהן יאכלו בתרומה ב) פצוע דכא וכרות שפכה ג) הן ועבדיהן יאכלו. ונשיהן *לא יאכלו ד) ואם לא ידעה ה) משנעשה

פרק ח א הערל. פי' הר"ב שמתו אחיו מחמת מילה וכ"פ רש"י אבל ערלה שלא בזמנה מיבעי לן בגמרא אי הוה ערלה. ומ"ש הר"ב דילפינן מפסח וכו' עיין בפירושו לסוף פרק י"ט דשבת: וכל הטמאים. דאמר קרא (ויקרא כ"ב) איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל איזה קודש שאוכלין אותו כל זרע אהרן זכרים ונקבות הוי אומר זו תרומה דאילו חזה ושוק אינו בחזרה. בת כהן שנשאת לישראל וזרע אין לה אינה חוזרת לחזה ושוק [כדנפקא לן מבתרומת הקדשים לא תאכל במורם מן הקדשים בגמרא פ"ז דף ס"ח ע"ב. ומדלא כתיב בקדשים לחוד וכתיב בתרומה במעט מינה נמי להא דכיון שנבעלה לפסול לה כו' [כמו] שכתבתי במ"ד פ"ז] וכי תימא תרומה נמי אינה בחללה. חללה לאו זרעו דאהרן היא: ואם לא ידעה. פי' הר"ב והם לא בא עליה

והוא

א) נרע"ב ד"ה ערלות. ב) נרע"ב ד"ה דשמא.

יכין תפארת ישראל יכין

פרק ח א) כהן ערל, אבל תינוק קודם ח' ימים מסתפק בש"ס אי הוה כערל אבל כל ערל מותר ליגע בתרומה, דרק פט"ס שמל דינו כפורש מקבר [כספ"ח דפסחים] ופשוט דבנו מותר בתרומה דלא גרע מאשתו ועבדו: ב) דבעליהן כהנים הן רק שלא נתקנו: ג) מפורשים לקמן: ד) דשויה חללה בביאתו: ה) ר"ל שלא בעלה:

אבל

אור גדול

פרק ח א פצוע דכא כו'. ראה זה חדש שלא שמענו מעולם ראיתי בברכי יוסף (אבה"ע סי' ה' ס"ק ט"ו) בשם מהר"ד עראמא דנקבה פרוצה כידי אדם אסורה לבוא בקהל כפצוע דכא והבא עליה לשם אישות לוקה עיי"ש. ולדבריו א"כ אשה דפצוע דכא אף אי בקדושתי' קאי

ציונים

פ"ח א הערל. פ' יד"ע שם פי"ע סל"ה. מיי' פ"ו מהל' תרומות ה"י וי"ג סמג לאוין רנ"ח טוי"ד שם: פצוע דכא. מיי' שם הי"ג: ואם לא ידעה. ירושלמי פ"ו ה"ג:

שנויי נוסחאות

פ"ח א יאכלו (בתרומה). כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא. יאכלו. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר אוכלים. ונשיהן כד"נ נשיהן. ואם. במשני"ר אם.

ראשון לציון

פ"ח א הרע"ב ד"ה הערל כהן ערל כו' עיין יסל"ו:

תוספות רע"ק

פרק ח א [אות עב] במשנה פצוע דכא וכו' לא יאכלו. קשה לי הא לא נתחללה רק היכא דהוא זר אצלה מעיקרא כדאיתא בסוגיא דף ס"ט ע"א והבא בנעשה פ"ד לא הוה זר

אצלה

פצוע דכא וכרות שפכה ו). הרי אלו יאכלו:

ב איזהו פצוע דכא כל שנפצעו הבצים שלו ואפילו אחת מהן ז). וכרות שפכה כל שנכרת הגיד ח). ואם נשתייר מהעטרה אפילו כחוט השערה ט). כשר. *פצוע דכא וכרות שפכה. מותרין בגיורת ומשוחררת. ואינן אסורין אלא מלבא בקהל. שנאמר *לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' י):

ג עמוני ומואבי אסורים ואיסורן איסור עולם יא). אבל נקבותיהם מותרות מיד. מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד שלשה דורות אחד זכרים ואחד נקבות. רבי שמעון מתיר את הנקבות מיד. אמר ר' שמעון קל וחומר הדברים. ומה אם במקום שאסר את הזכרים איסור עולם. התיר את הנקבות מיד. מקום שלא אסר את הזכרים אלא עד שלשה דורות. אינו דין שנתיר את הנקבות מיד. אמרו לו אם הלכה יב) נקבל. ואם לדין יש תשובה יג) אמר להם. לא כי הלכה אני אומר יד). ממזרין ונתינין טו) אסורי ואיסורן איסור עולם. אחד זכרים ואחד נקבות:

ד אמר רב

ר"ע מברטנורה

לכן ולא בא עליה לאחר שנעשה פצוע דכא: **ב** ואם נשתייר מהעטרה. שנחתך מהעטרה ולמטה כשר שאין גיד אלא מהעטרה ולמעלה לצד הגוף. עטרה היא שורת בשר המקפת במקום המילה ובין שנפצע הגיד כמין מכת חרב וסכין. בין שנתמעך והוקטן מחליו בין שנכרת בין בגיד בין בביצים בין בחוטי הביצים כולם פסולים. וה"מ בידי אדם אבל מחמת חולי הכל כשר: **ג** ואם לדין. שאתה דורש קל וחומר מעצמך *יש תשובה להשיב מה לעמון ומואב שכן נתפרש טעמן על דבר אשר לא קדמו והאשה אין דרכה לקדם תאמר במצרי ואדומי שלא נתפרש טעמן: לא כי. אפילו אם הייתי דן קל וחומר אין לכם תשובה ומכל מקום הלכה אני אומר ואין הלכה כרבי שמעון: נתינים. גבעונים שנתגיירו בימי יהושע ונתונים לחוטבי עצים

ושואבי

תוספת יו"ט

והוא מלשון וידע אדם [נ"ל והאדם ידע] את חוה אשתו (בראשית ד'): הרי אלו יאכלו. ובנשואה לו קודם שנעשה פצוע דכא דהואיל וכבר אכלה ואפילו לת"ק דמ"ג פ"ו דסבירא ליה משמרת לביאה פסולה לא תאכל. הכא שאני שכבר אכלה. ולא דמי נמי לבת ישראל שניסת לכהן ומת דהתם פקע קניינה הכא לא פקע קניינה. גמרא: **ב** איזהו פצוע דכא. כתב הר"ב והני מילי בידי אדם וכו'. עיין מה שכתבתי בסוף פירקין ובמשנה ד' פרק ד' דסוטה: [*מותרין בגיורת וכו'. הא בנתינה אסורין אימא סיפא אינן אסורים וכו' הא בנתינה שרו [אלא מהא ליכא למשמע מינה]. גמרא. ולעיל מהא בברייתא דשרו בנתינה]: **ג** [*עמוני ומואבי אסורים ואיסורן איסור עולם. נ"ל דתנא לישנא דקרא נקט דכתיב (דברים כ"ג) לא יבא עמוני ומואבי וגומר עד דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם ומשום הכי לא קתני עמוני ומואבי אסורים איסור עולם וכן לקמן גבי ממזר נמי קתני כפל לשון שכן גם הוא בכתוב שם תרי זימני לא יבא ועיין מ"ש במסכת ידים פרק אחרון משנה ד': מצרי ואדומי. אף על גב דבקרא מקדים אדומי נ"ל דהיינו טעמא דבקרא מהדר אהתירא לא תתעב וגומר קתני מצרי לבסוף דהוי רבותא אפילו מצרי שעשו כן רעות לישראל אפילו הכי לא תתעב והתנא דמהדר אאיסור כדמסיק אף הנקבות. הוה רבותא איפכא דאפילו באדומי אסורות הנקבות]: אחד זכרים ואחד נקבות. תניא אמר רבי יהודה הרי הוא אומר בנים אשר יולדו להם דור שלישי הכתוב תלאן בלידה פירש"י כל הנולדים להם *אפילו נקבה. ל"א תלה הבנים באם שיולדת אותם שהאם ראשונה והבן שני ואי לאו דנקבות אסורות למאי הלכתא תלאן בלידה: לא כי. פירש הר"ב אין לכם תשובה דהיה להם להקדים נשים לקראת נשים וחכמים סברי כל כבודה בת מלך פנימה א"נ דכתיב [בראשית י"ח] ויאמרו אליו איה שרה אשתך וגו'. גמרא: הלכה אני אומר. לאו הלכה למשה מסיני קאמר דאם כן אמאי פליגי עליה אלא הכי קאמר הלכה אני אומר כך קבלתי מרבותי. תוספות [עז:]. ועיין במשנה ט' פ"ד דסוכה ובמשנה ב' פ"ב דסוטה: ממזרין וכו' ואיסורן איסור עולם וכו'. ויליף בגמרא עשירי דכתיב בממזר מעשירי דכתיב בעמון ומואב מה להלן עד עולם אף ממזר עד עולם ודון מינה ואוקי באתרא כדמעיקרא י' דורות דקרא א' זכרים וא' נקבות דכתיב ממזר מום זר ה"נ עד עולם דמייתינן בג"ש אחד זכרים וא' נקבות: ונתינים. כתב הר"ב גבעונים לחוטבי עצים כו' זה פי' השם דמקרו נתינים ולא בא לומר באיסורייהו דמיהושע הוא דהא הר"ב סובר דנתינים דאורייתא אסירי כמ"ש ברפ"ג דמכות ועיין מ"ש שם וכ"כ כ"י וקראם נתינים על שם ויתנם יהושע וגו' ואפילו נתגיירו כתיב בהו (דברים ז') לא תתחתן בם וכתב עוד וכיון דלא כתיב בהו דורות ילפינן להו מממזרים לחומרא ע"כ. אבל יש חולקין בזה כמו שאכתוב בריש פ"ג דמכות בס"ד

ובאין

יכין תפארת ישראל יכין

ו) שנשאת לו קודם שנפצע דאל"כ הרי משמרת לביאה פסולה אבל בנישאת מקודם הואיל ואכלה מקודם אכלה נמי השתא דלא דמי לבת ישראל שנשאת לכהן ומת, דהתם פקע קניינו: ז) אפילו רק חוטי הבצים, שג"כ אינו מוליד: ח) למעלה מעטרה לצד הגוף. ובניקב ויוצא ש"ז דרך הנקב, יש תקנה כשיסתום הנקב [אה"ע ס']: ט) סביב להגיד: י) וה"מ בידי אדם או ע"י קוץ, אבל בנולד כך, או שנתמסמסו ע"י חולי או מכה או רעם כשר, ולרא"ם ע"י חולי או מכה הו"ל כבידי אדם [שם]: יא) ר"ל גם תולדותיהם עד עולם אסורים: יב) אם כך קבלת מרבך: יג) דאם כך דנא ק"ו מעצמך יש תשובה, דאמרינן ערוה יוכיחו, שלא אסרן הכתוב רק עד ג' דורות, דרק עד בת בתו אסורה לו דהו"ל דור שלישי, ואסורים זכרים ונקיבות, דבת בתו כבת בנו, וא"ת מה לעריות שכן כרת. חלל שנולד מחייבי עשה יוכיחו דהו"ל תלתא אחד זכרים או נקבות [והא דר"ל כרותא היא דלא כש"ס הכא. ודבריו דברי אגדה הן לפ"ל ע"ש]: יד) כך קבלתי מרבי, וק"ו רק לדבריכם קאמינא, ופרכתכם אינה פרכא, דס"ל אין חלל מחייבי עשה. ואפ"ה פליג עלה ר' יודא בברייתא והלכה כת"ק: טו) גבעונים שנתגיירו בימי יהושע,

ומדטעוהו

אור גדול קאי עכ"ז יכול לכנוס סריסה דכוותי' א"כ יכול להאכילה וא"כ איך יפרנס גמ' דיבמות (נ"ז א') יעושה"ט ודוק: שם בתורע"ק אות ע"ב. קשה לי כו' וצ"ע. עיין ברשב"א וריטב"א:

ציונים

ב ואיזהו פ"ד. שם מיי' פ"י מהל' א"ב ה"ב סמ"ג לאוין ק"ב טוש"ע אה"ע סי' ה' ס"ב: פצוע דכא וכ"ש. שו"פ ה"א מיי' שם פט"ז ה"א סמג לאוין קי"ח טוש"ע שם סי' ה' ס"א. **ג** עמוני. שו"פ נזיר כ"ג ע"ב הוריות י"ד ע"ב מיי' שם פי"ב ה"ח סמ"ג לאוין ק"ד טוש"ע שם סי' ד' ס"ב: מצרי. מיי' שם ה"ע טוש"ע שם ס"ג: אם הלכה נקבל. כריתות טו ע"ב. ממזרין. שם ע"ב מיי' שם פט"ו הכ"א סמג לאוין קנו טוש"ע שם ספי' ד': ונתינין. מיי' שם פי"ב הכ"ב כ"ג סמג שם טוש"ע שם: **ד** אמר ר"י. עם ע"ב כיון זה פסחים ל"ב ע"ב מיי' פ"ו מהל' יבום ה"ל ח' סמ"ג עשין נה טוש"ע אה"ע סי' קע"ב ס"ב:

שנויי נוסחאות

ב איזהו. בכי"ק ובמשני"ר ואיזהו. הבצים. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר בצים; בכי"ק ובמשנ"ב הביצים (ביו"ד אחר הבי"ת וכנ"ל). ואפילו. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר אפילו.. (ואם) נשתייר. כד"נ ובמשני"ר ליתא; בכי"ק ונשתיר ואינו נכון. מהעטרה. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר בעטרה.. השערה). בכי"ק ליתא. ומשוחררת. בכי"ק. ובמשוחררת. **ג** עד ג' דורות. בכי"ק על.. (ר' שמעון מתיר את הנקבות מיד). כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא וכן ליתא ברי"ף; בכי"מ ר' שמעון אומר הנקבות מותרות. ומה. בכי"ק מה. (מקום כו' אינו דין כו' מיד). בכי"ק ליתא כ"ז. לא כי. בכי"ק ובכי"פ לא כי אלא. (אסורין ו)איסורן. במש' ד"ו ס"ה ליתא. ועי' תוי"ט ד"ה עמוני.

ראשון לציון

ב הרע"ב ד"ה ואם נשת' כו' בין שנפצע הגיד כו' עיין יסל"מ: **ג** הרע"ב ד"ה ואם לדין כו' שכן נתפרש טעמן ע' יסל"מ: **ג** תוי"ט ד"ה הלכה אני אומר כו' כך קבלתי מרבותי עיין יסל"מ: שם ד"ה ממזרין כו' ודון מינה ואוקי באתרא כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

אצלה מעיקרא וצ"ע: **ב** [אות ען] במשנה פצוע דכא. ואפילו הוא כהן דפקעה קדושתי'. גמרא: **ג** [אות עד] בהרע"ב ד"ה ואם לדין יש תשובה להשיב. תמוה לי דבסוגיא לא מפרש כן וגם מ"ש התי"ט דהא דאר"ש לא כי היינו דהיה להם להקדים נשים, ג"ז לא נתפרש הכי בסוגיא ואדרבא הרי בברייתא קתני דר"ש יליף עיקרא דמלתא דעמון ומואב הנקבות מותרות משום דרכו של איש לקדם. אבל בפירושא דמתני' מבואר בסוגיא דהא דלדין יש תשובה היינו דעריות יוכיחו שלא אסר להם אלא עד ג' דורות (בת בתו) וא' זכרים וא' נקבות אסורים. ואי דפרכת מה לעריות שכן כרת. ממזר יוכיח. ואי דמה לממזר שאיסורו איסור עולם עריות יוכיח ואי דמה להנך שכן יש בהם צד כרת חלל יוכיח והיינו דס"ל כראב"י דיש חלל מחייבי עשה. אבל ר"ש אמר לא כי היינו לדידי לא ס"ל כראב"י דליכא חלל מח"ע וממילא איכא למיפרך מה להנך שכן ח"ל. לדידכו דס"ל כראב"י הלכה אני אומר: [אות עה] תוי"ט ד"ה אחד זכרים וכו' אפילו נקיבה. ר' יהודה לשיטתי' דקהל גרים אקרו קהל לא סני ליה בלא"ה דא"א דנקיבות שריין לאלתר הרי אקרו קהל ואסורות

יהושע שמעתי שהסרים חולץ. וחולצין לאשתו. והסרים לא חולץ. ולא חולצין לאשתו. ואין לי לפרש טז). אמר ר' עקיבא אני אפרש סרים אדם יז) חולץ יח) וחולצין לאשתו יט). מפני שהיתה לו שעת הכושר. סרים חמה כ). לא חולץ ולא חולצין לאשתו כא). מפני שלא היתה לו שעת הכושר. ר' אלעזר אומר לא כי. אלא סרים חמה חולץ וחולצין לאשתו. מפני שיש לו רפואה. סרים אדם לא חולץ ולא חולצין לאשתו מפני שאין לו רפואה כב). העיד ר' יהושע בן בתירא על בן מגוסת שהיה בירושלם סרים אדם ויבמו את אשתו. לקיים דברי ר' עקיבא: **ה** הסרים כג) לא חולץ ולא מיבם. וכן אילונית לא חולצת ולא מתיבמת. הסרים שחלץ ליבמתו לא פסלה כד). בעלה. פסלה. מפני שהיא בעילת זנות כה).

וכן

ושואבי מים: **ד** שהסרים. יש סריס שחולץ וחולצין לאשתו והסרים לא חולץ וכו'. דכתיב (דברים כ"ה) ולא ימחה שמו פרט לזה ששמו מחוי: ואין לי לפרש. איני יודע לפרש איזה סריס בן חליצה ואיזה פטור: סריס אדם. שנסתרס לאחר שנולד: סריס חמה. ממעי אמו שלא ראה חמה אלא כשהוא סריס וסימניו מפורשין כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו מחליק ואין מימי רגליו מעלין רתיחה וכשמטיל מים אינו עושה כיפה שאין קלוח השתן הולך למרחוק עד שיעשה עגול כמין כיפה ושכבת זרעו דיהה ואין מימי רגליו מחמיצין. ורוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל וקולו לקוי ואינו ניכר בין איש לאשה. והלכה כר"ע שאומר סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו ומיבמין לאשתו אבל [הוא] אינו מיבם שהרי פסול לבא בקהל: **ה** סריס. חמה אינו לא חולץ ולא מיבם. *)ולא חולצין ומיבמין לאשתו: אילונית.

סימניה

ושאין לנו הכרע בדברי הר"ב מה דעתו בזה: **ד** והסרים לא חולץ. דכתיב (שם כ"ה) להקים לאחיו שם בישראל והאי לאו בר הכי הוא כ"פ הר"ב בספ"ה דנדה וכיון שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה כמ"ש ברפ"ק. ומ"ש הר"ב בכאן דכתיב לא ימחה כו' קאי על ולא חולצין לאשתו: אמר רבי עקיבא אני אפרש סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו. מסקינן בגמרא דתנאי נינהו אליבא דרבי עקיבא והאי תנא סבר אליביה דמחייבי לאוין דשאר הוי ממזר מחייבי לאוין גרידא לא הוי ממזר דאי לתנא דאליביה בספ"ד הא ס"ל דאפילו מלאו גרידא הוי ממזר כמו מחייבי כריתות. וחייבי כריתות לאו בני חליצה ויבום נינהו: וחולצין לאשתו. פירש הר"ב ומיבמין לאשתו וכן כתב הרמב"ם והמגיה אמר רבי עקיבא חולץ תשובה לרבי יהושע שלא דבר [אלא] בחליצה ומבואר הוא בסריס אדם אינו מיבם לפי שהוא אסור לבא בקהל ע"כ. ותמה אני מה קושיא דקאמר והמגיה אר"ע חולץ דהא א"א לו שיאמר אלא חולץ כיון שאינו מיבם והא דאמר בגמרא הכי היינו לאוקימתא דמוקמינן למתניתין כגון שנשא אחיו גיורת דאפילו איהו מצי מיבם דקהל גרים לא אקרי קהל אבל למסקנא וכן פירש הוא ז"ל דמתניתין דנשא ישראלית ואיהו לא מצי מיבם שפיר קתני חולץ והכי הל"ל דלא קתני מיבמין איידי דנקט בדידיה חולץ. וכך פירש ב"י סימן קע"ב משום האי איידי: מפני שהיתה לו שעת הכושר. ופריך בגמרא ומה בכך והא השתא איקרי כאן להקים לאחיו שם ולאו בר הכי הוא. ומשני א"כ אין לך אשה כשירה ליבם שלא נעשה בעלה סריס חמה שעה אחת קודם מיתתו דיסורי מיתה מתישים כחו אלא אמרינן הואיל ומעיקרא בר הקמה הוא בת חליצה [היא] ה"נ ל"ש: סריס חמה. כתב הר"ב וסימניו מפורשים כו' ופירשן רש"י לקוי. רך. מחליק. חלק כבשר אשה דרך בשר איש להיות שעיר אשפר"א1) בלע"ז. רתיחות. אשקו"מה2). כיפה. קילוח ארוך למרחוק. דיהה. שאינו קשור אלא נגול כמים. מחמיצין. מסריחין כששוהין בכלי. הבל. המימות כעין עשן: מפני שלא היתה לו שעת הכושר. ולא חיישינן שמא הבריא בינתים כדחיישינן לענין מום במשנה ג' פ"ו דבכורות דבודקין אותו ג' פעמים בתוך פ' יום דשאני התם דלאחר אבר הלכך חיישינן אבל הכא דמחמת חולי כל הגוף הוא לא חיישינן. גמרא: רבי אליעזר אומר לא כי אלא סריס חמה חולץ. עיין ספ"ה דנדה: מפני שאין לו רפואה. ושאני סריסות דשעת מיתה דהא ודאי שאין לה רפואה ואפילו הכי מתיבמת דלאו משום שעת הכושר דמעיקרא הוא אלא דהתשת כחו דשעת מיתה לאו סירוס הוא אלא כחישות הוא דאתחלה ביה מחמת מיתה. גמרא: לקיים דברי ר"ע. עדות זו של רבי יהושע בן בתירה לקיים דברי ר"ע העיד. רש"י: **ה** הסרים. פירש הר"ב סריס חמה דדומיא דאילונית דבידי שמים. סתמא כר"ע. גמרא: וכן אילונית. עיין בפירוש הר"ב משנה ג' פ"ב: לא פסלה. מן הכהונה שאין חליצתו חליצה. רש"י: מפני שהיא בעילת זנות.

שהרי

1) אשפר"ס רויה. 2) אשקומ"א שוים.

*) ממה שאמר הרע"ב "ולא חולצין ומיבמין לאשתו" שאינו ענין לכאן, משמע שכל דבריו אלו שייכים שמה לסוף דבריו בהמשנה הקודמת בפסק הלכה כר"ע שנתבאר שם רק דינא דסריס אדם ונחסר אפוא ההלכה דסריס חמה, והאות ה לציון המשנה באה שלא במקומה וצ"ל קודם ד"ה אילונית.

יכין תפארת ישראל יכין

ומדהטעוהו נתנן חוטבי עצים למזבח, ולכן נקראו נתינים. ודהמע"ה גזר שלא להתחתן עמהן לעולם, מדמלאן אכזריים ולהוס' כתובות [כ"ט א'] אסיר מדאורייתא להתחתן בם: טז) איזהו בר חליצה: יז) שנסתרס ונהפך כלי ההולדה ע"י אדם או ע"י עצמו שנחבל בקוץ: יח) אבל מיבם לא, מדאסור לבוא בקהל, ורק קהל גרים לא אקרי קהל: יט) וכ"ש שמיבמין דמצוה טפי: כ) לרש"י ר"ל מיום שראה חמה היה סריס, ולערוך ר"ל שנסתרס ע"י חולי חמה [ועי' לעיל סי' י'], ול"נ נ"ל דר"ל שנסתרס רק חמימותו, שכל כלי תשמישו שלמין, ואעפ"כ כח אין ללידה. וכן מוכח דאל"כ אמאי אמרינן הכא דסריס חמה פסול והרי זה פצוע דכא מלידה דאמרינן לעיל סי' י' דכשר. אלא ע"כ דסריס שלם באבריו, רק שנסתרס חמימותו והוא מותר לבוא בקהל, רק שכשלא יתרפא אינו בר הקמת זרע לאחיו, ואסור ליבם, כזקן שתש כחו [אה"ע קע"ב ס"י], וכן מוכח מש"ס [דע"ט ב'] דקאמר דכל אדם נסתרס קודם מותו, והיינו ע"כ שהוחלש כחו מלבעול, והיינו דקאמר בש"ס סמניו, שאין לו ב' שערות בזקנו, ושערו לקוי ורך, ובשרו רך וחלק בלי שערות כאשה, וכשרוחץ בצונן אין בשרו מעלה הבל, וכשמטיל מים אינו עושה כיפה, ואין מימי רגליו מעלין קצף [שוים בל"א], גם אינן מחמיצין כשיעמדו זמן מה, ושכבת זרעו דיהה [ר"ל נדחה, והיינו שאינו קשור], וקולו לקוי כשל אשה, ואי בשנשחת אברו א"כ כל סי' הללו למה, נבדק אברו. מיהו ביש לו ב' שערות, צריך כל הסימנין הללו, ובאין לו ב' שערות, אז בחד מהנך סגי, ובנתמלא זקנו וודאי אינו סריס, אמנם בזה"ז אין דנין דין סריס וודאי, דחיישינן שהיה לו ב' שערות ונשרו [ק"ע ב']: כא) ר"ל חליצתו אינו כלום ומותר בקרובותיה ולא פסלה מכהונה, אבל ליבמה אסור, דמדכתיב ולא ימחה שמו מישראל פרט לזה ששמו מחוי א"כ פוגע באשת אחיו שלא במקום מצוה: כב) וקיי"ל כר"ע מחבירו [שם]: כג) סריס חמה: כד) לכהונה מדאין חליצתה חליצה: כה) מדפעורה מיבום,

הו"ל

ציונים

סריס חמה. יבמות פ' ע"ב מיי' שם הכ"ח טוש"ע שם ס"א: וכן אילונית. מיי' שם טוש"ע שם: ה הסרים. שם ע"א: הסרים שחלץ. טוש"ע שם: בעלה פסלה. מיי' פי"ח מהל' א"ב ה"ג סמ"ג לאוין קפ"א טוש"ע שם סי' ו' ס"א:

שנויי נוסחאות

ד לאשתו כו' לאשתו. במכבי"ר את אשתו.. את אשתו וכן בכל המשנה. (מפני) כו' (מפני, כד"צ וכי"ק ובמכבי"ר ליתא וכן ליתא בסמוך. מגוסת. במכבי"ר מגיסת. לקיים דברי.. בכי"ק.. את דברי.

ראשון לציון

ד הרע"ב ד"ה סריס חמה כו' ואין בשרו מעלה הבל כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

ואסורות למצרי ובמת יטהרו ויבאו לידי דוד שלישי גמרא ורש"י. וא"ת ישא שתוקית דבקהל ספק יבא. י"ל דממזרת דלא אפשר אלא באיסור. חשיב דאי. ודאי לא כתב קרא. תוס' ריש דף ע"ח. ותמהני הא ר' יהודה ס"ל דגוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר כמ"ש התוס' לעיל דף מ"ו ב' ד"ה מת לאלמנה. ובדף מ"ז א' ד"ה נאמן אתה. וכיון דבגוי הבא על ב"י ליכא אסורא דאורייתא כמ"ש התוס' לעיל דף מ"ו ע"ב, א"כ משכחת שתוקי שלא ע"י דאי. וכגון דנולד ספק בן ט' לראשון מגוי או בן ז' משני מישראל וא"ת קושיא זו תיקשי גם על הגמרא דמקשה והרי ממזר דהוי דאי. והרי מרא דשמעתא הוא ר' יוחנן והוא סובר דגוי ועבד הבא על ב"י הולד ממזר כדאיתא לעיל ד' מ"ה א', וא"כ משכחת ממזר בלא דאי. י"ל דהכי פריך בגמרא והרי ממזר לרשב"י דסובר שם דכותי כו' הולד כשר ולדידיה ע"כ כתיב בממזר דאי. וא"כ מנ"ל לר' יוחנן דר"י אינו סובר ג"כ דכתב קרא דאי כמו דס' רשב"י ומהו קושיא ראשונה קשה טובא. הבינני ד' ולמדני:

וכן אילונית שחלצו לה אחין לא פסלוה. בעלוה. פסלוה. מפני שבעילתה בעילת זנות: ו סריס חמה כהן שנשא בת ישראל. מאכילה בתרומה כו). רבי יוסי ור' שמעון אומרים אנדרוגינוס כז) כהן שנשא בת ישראל. מאכילה בתרומה. רבי יהודה אומר טומטום כח) שנקרע ונמצא זכר. לא יחלוץ מפני שהוא כסריס כט). אנדרוגינוס נושא. אבל לא נישא ל). ר' אליעזר אומר אנדרוגינוס חייבים עליו סקילה כזכר לא):

סימניה פירשנו בפ"ק: בעלוה פסלוה. שהואיל והיא פטורה מן היבום עומדת עליהם באיסור אשת אח: ו רבי יוסי ור"ש אומרים כו'. דסבירא להו אנדרוגינוס כזכר והדר ביה ר"י ואמר בברייתא שאנדרוגינוס בריה בפני עצמו ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה הילכך אינו מאכיל בתרומה: רבי יהודה אומר כו'. ולית הלכתא כותיה דהא קיי"ל לעיל סריס אדם חולץ וחולצים לאשתו וטומטום שנקרע הוי °כסריס אדם: **אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא.** מפני שהוא כזכר והשוכב עמו הוי בא על הזכור בין בזכרות שלו בין בנקבות שלו: ר"א אומר חייבין עליו סקילה כזכר. דוקא במקום זכרות שלו ולא בנקבות שלו. והלכה כר"א:

שהרי היא עליו באיסור אשת אח שלא במקום מצוה והר"ב שלא פירש כן בכאן אלא בסיפא משום דלשיטתיה אזיל כדמפרש במשנה ה' פרק ו' דחייבי לאוין עושין זונה ותיפוק לי' משום לאו דלא יבא פצוע דכא ולהראב"ד וסייעתו שכתבתי שם דס"ל דאין זונה אלא מחייבי כריתות מפרשינן לרישא נמי מטעמא דאיסור אשת אח כדפרישית: וכן אילונית כו'. מפני שבעילתה בעילת זנות. פירש הר"ב דעומדת באיסור אשת אח דלא כר"י דמשנה ה' פ"ו ומיירי בשהכיר בה האח דאל"כ הוי קדושי טעות ולא היתה אשת אח מעולם כמ"ש בסוף משנה א' דפ"ק: **ו סריס** חמה כו' מאכילה בתרומה. דסריס חמה כשר לבוא בקהל כדילפינן בגמרא ריש פירקין דף ע"ה מדלא כתיב הפצוע דהוי משמע מעיקרו ממעי אמו ובברייתא מייתי לה מג"ש נאמר (דברים כ"ג) לא יבא פצוע ונאמר (שם) לא יבא ממזר מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם. ועיין מ"ש במשנה ד' פ"ד דסוטה. וא"ת כיון דכשר לבא בקהל פשיטא דמאכילה בתרומה. מיתרצא בגמרא דהכא דמהו דתימא מוליד מאכיל דדייקינן ויליד ביתו הם יאכלו. שאינו מוליד אינו מאכיל קמ"ל: **אנדרוגינוס** כהן וכו'. כתב הר"ב והדר ביה רבי יוסי וכו' וכלומר וכן הלכה כמו שחזר בו וכן פסק הר"ב בספ"ו ממסכת בכורות וכן פסק הרמב"ם ועיין מ"ש לקמן בזה: **אנדרוגינוס.** כתב בספר התשבי שהיא מלה יוונית אנדרי איש גינוס אשה: **אבל לא נישא.** פירש הר"ב והשוכב עמו הוי בא על הזכור בין בזכרות שלו בין בנקבות שלו דכתיב (ויקרא י"ח) ואת זכר לא תשכב משכבי אשה איזהו זכר שיש בו שני משכבות הוי אומר זה אנדרוגינוס כלומר זכר כל זכרים במשמע משכבי לרבות משכב שני של אנדרוגינוס והא דתנן ריש פ"ו ולא חלק בין ביאה לביאה ופי' הר"ב משמשכבי אשה. מאשה קאמר דיליף. גמרא [דף פ"ג ב'] [*ופי' בזכרות לקמן בד"ה חייבים וכו']: **רבי אליעזר.** כתבו התוספות דגרסינן רבי אליעזר וכ"ל של"ל ר' אלעזר מדאמרינן עלה בגמרא [פ"ד א'] א"ר כשהלכתי ללמוד תורה לפני ר' אלעזר בן שמוע וכו' ולא הניחוני ללמוד אלא דבר א' במשנתינו ר"א אומר אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר ש"מ דר"א בן שמוע הוא שאמר זה ור' אלעזר שמו כמ"ש רש"י בפרקין דף ע"ב וכ"כ הרמב"ם בפ"ו מעשרה פרקיו שהקדים לפי' המשניות [ולעד"ן שהתוספות מוכחי מכאן גרסתם דהא ר"א בן שמוע למד לרבי. ר' אליעזר אומר אנדרוגינוס וכו' ולא אמר אני אומר אנדרוגינוס וכו' הרי משמיה דזולתו אמר והוא ר' אליעזר. וק"ל כן נ"ן]: **חייבין עליו סקילה כזכר.** כתב הר"ב דוקא במקום זכרות. כלומר מאחריו. נ"י ועיין ברפ"ו. ובגמרא דס"ל דה"ק קרא את זכר לא תשכב משכבי אשה. את זכרות של מי שיש בו שני משכבות לא תשכב. וזכר גרידא נפקא ליה מואת. ומ"ש הר"ב והלכה כר"א וכ"פ הרמב"ם ולעיל פסקו דבריה בפני עצמו הוא. וכתב נ"י בשם הרשב"א וז"ל. ולא ידעתי היאך יתקיימו שני פסקים הללו שאם אתה מספקו בנקיבה היאך אתה סוקל על ביאתו כזכר. ושמא הוא סובר דאף ר"א סבר דבריה בפני עצמו הוא. אלא שחייבין עליו סקילה כזכר. מגזירת הכתוב דואת זכר וכו' וכי כתיב את זכר. לאו דקרייה רחמנא זכר אלא לומר שאין חייבין במי שיש בו ב' משכבות דהיינו אנדרוגינוס אלא ממקום זכרות והיינו דאמרינן לא לכל אר"א אנדרוגינוס זכר הוא ע"כ:

ו סריס חמה. פ"א ע"א מיי' פ"ז מהל' תרומות הי"ד סמ"ג לאוין רל"ח טוי"ד סי' של"א: טומטום. בכורות מ"ג ע"ב. אנדרוגינוס נושא. פ"ב ע"ב מיי' פ"א מהל' א"ב הט"י: אנדרוגינוס חייבין. מיי' שם:

שנויי נוסחאות

ה אילונית שחלצו. בכי"ק האילוני' שחלצו. במשבי"ר שחלצוה. שבעילתה בעילת. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר שהיא בעילת. ו אנדרוגינוס (כהן. בד"נ ובמשבי"ר ליתא וכן ליתא בכי"ק (ושם אנדרגינס וכן בסמוך. שנשא בת בכי"ק לבת. ר' אליעזר אומר (אנדרוגינוס) במשבי"ר ר' לעזר (ועי' תוי"ט). וליתא וכן ליתא בד"נ ובכי"ק. עליו (סקילה) בד"נ ליתא (ושם בטעות עליהם).

תוספות חדשים

ה תוי"ט ד"ה מפני כו' משום לאו דלא יבא פצוע כו' עכ"ל וצ"ע דהא סריס דומיא דאילונית דבידי שמים וביה לא שייך לאו דלא יבא פצוע כמ"ש לקמן במשנה ו': ו, שם ד"ה סריס כו' בתרומה כו' עכ"ל ודאי דא"צ שום לימוד על סריס חמה לכשר לבא בקהל דהא ביציו שלו וכל אברי הזרע קיימין אלא שיש בו סימנים המפורשים בגמ' שם. מש"ה פריך בגמרא פשיטא דמאכיל בתרומה דהא מאחר דפשיטא הוא שמותר לבא בקהל. אבל הרב תי"ט קמ"ל דאפי' הוא פצוע דכא שנפצעו ביציו או הגיד אלא שנעשה כך בידי שמים כגון ע"י רעמים וכיוצא או שנולד כך אפ"ה מותר לבא בקהל כדיליף ריש פרקין מדלא כתיב הפצוע וממילא דאם הוא כהן מאכיל את אשתו ופשוט הוא ועיין בתי"ט סימן ה': מהגאון הגדול אב"ד דק"ק א"ד מוהר"ר שאול זצ"ל:

יכין תפארת ישראל יכין

סו"ל כבועל אשת אח: כו) מדמותר בקהל: כז) שיש לו זכרות ונקבות: כח) שעור מכסה ערותו ומטומטם, רק שיש לו כמין שומא מנוקבת להטיל בו מים: כט) כסריס אדם מדנקרעו בו העור ע"י מעשה אדם. מהר"ס כתב דלא קיי"ל כותיה, מדקיי"ל כר"ע לעיל דסריס אדם חולץ, ול"מ היה נ"ל דבטומטם שנקרע גם ר"ע מודה שלא יחלוץ, דהרי ר"ע טעמא קאמר מדהיה לו בעת הכושר, משא"כ טומטם: ל) דהו"ל כבא על הזכור: לא) ודוקא בבעל בזכרותו:

תוספות רע"ק

ו [אות עו] הרע"ב ד"ה ר"י בסה"ד כסריס אדם. תמהני מאד על הרע"ב וביותר על התוי"ט שבדק לאור חכמתו בחורים ובסדקים בדברי הרע"ב ובכאן משתק שתיק ליה והוא נגד סוגיא ערוכה בבכורות דף מ"ב ב' ומאן תנא אליבא דרע"ק אילימא ר"י וכו' הרי דהוי סריס חמה. גם הרמב"ם בפי' כתב כהרע"ב אבל בחיבורו פסק דטומטום מייבם ולפ"ז ע"כ הטעם דקיי"ל דלא הוי סריס כלל ע' בב"י סימן קע"ב:

אור גדול

ה בתוי"ט ד"ה מפני כו' ולהראב"ד וסייעתו כו'. יפה בראשון לציון פירושו וא"צ לשיטת הראב"ד אינו אלא בסריס חמה ולא בסריס אדם. אבל לפמ"ש הריטב"א והרשב"א בריש פרקין גם להראב"ד נפסלת אף בסריס אדם משום לאיש זר וכן מוכח מהא דלא השיג הראב"ד על הרמב"ם בפ"ז מתרומות הי"ג יעו"ש. ואפשר דכוונתו על לשון המשנה דנקט בעילת זנות:

ראשון לציון

ה תוי"ט ד"ה מפני שבעילתה כו' ותיפוק ליה משום לאו דלא יבא כו' אין הכוונה על סריס חמה כמו שפי' הר"ב ותוי"ט ברישא דרישה דהא סריס חמה כשר לבא בקהל. אלא הכי פירושו דודאי במה דקתני (בסיפא) בעלה פסלה מיירי בין בס"ח ובין בסריס אדם אף שהוא חולץ אפ"ה אם בעלה. ומשני נד ס"א שנכלל בכלא זו שפני בטעם זה דעשאה זונה משום לאו דלא יבא פצוע דכא לכן לא פירש הר"ב כלום: ו במשנה סריס. לשון רש"י סריס חמה כהן כו' אבל סריס אדם מיפסל נמי פסיל לה מתרומה דכי נבא דהיינו פצוע דכא: תוי"ט ד"ה אנדרוגינוס כתב כו' מלה יונית אנדרי נ"ל אנדרו ועיין יסל"מ: תוי"ט ד"ה רבי אליעזר כתבו תוס' כו' עיי' יסל"מ: שם ד"ה חייבין עליו כו' וזכר גרידא נפקא ליה מואת עיין יסל"מ:

פרק ט **א יש** מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן. מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן. מותרות לאלו ולאלו. ואסורות לאלו ולאלו. ואלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן. כהן הדיוט שנשא את האלמנה א) ויש לו אח כהן גדול. חלל שנשא כשרה ב) ויש לו אח כשר ג). ישראל שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר. ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל. מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן: **ב** ואלו מותרות ליבמיהן. ואסורות לבעליהן. כהן גדול שקידש את האלמנה ד) ויש לו אח כהן הדיוט. כשר שנשא חללה ויש לו אח חלל. ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ממזר. ממזר שנשא בת ישראל ויש לו אח ישראל. מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן. אסורות לאלו ולאלו. כהן גדול שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן גדול או כהן הדיוט. כשר ג) שנשא חללה. ויש לו אח כשר. ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל. ממזר שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר. אסורות לאלו ולאלו. ושאר כל הנשים. מותרות לבעליהן וליבמיהן ה): **ג** שניות מדברי סופרים ו). שניה לבעל ולא שניה ליבם אסורה לבעל ומותרת ליבם. שניה ליבם ולא שניה לבעל. אסורה ליבם ומותרת לבעל. שניה לזה ולזה אסורה לזה ולזה. אין לה ז) לא כתובה ח) ולא פירות ט) ולא

ולא

פרק ט **א יש** מותרות. כהן הדיוט שנשא אלמנה. והוא הדין בתולה שהרי כשמת נעשית אלמנה. ונקט אלמנה משום דבעי למיתני סיפא כהן גדול שנשא אלמנה: **ב** כהן גדול שקידש את האלמנה. אבל נשא נתחללה בביאתו ואסורה לבעל וליבם: **ג** שניה לבעל ולא שניה ליבם. אם אמו של בעל ולא של יבם כגון אחים מן האב ולא מן האם: אין לה כתובה. מנה ומאתים שהם עיקר כתובה הוא דלית לה לשניה אבל תוספת יש לה: ולא פירות. אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל (שלה א) [ואע"ג] דפירות תקינו רבנן תחת פרקונה וזו אין חייב לפדותה דלא קרינן בה ואותבינך לי לאינתו. ולפיכך היה ראוי שישלם לה מה שאכל מפירות נכסי מלוג שלה. אפילו הכי קנסוה רבנן דלא תגבי מיניה פירות שאכל בתנאי כתובה. כי היכי דקנסוה דלא תגבי מיניה עיקר כתובה. דתנאי כתובה ככתובה דמי

פרק ט **א יש** מותרות וכו'. כתבו התוספות כן דרך התנא לאחר שפירש הלכות המסכת חוזר ושונה אותם בלשון קצר כדי שיהיו מסודרים בידך ושמורים בפה ובלב. ועוד י"ל דנקטינהו לכולהו משום בבא דאסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן. דאע"ג דמכח בעל דמית קא מייבם לא אסרי לה איבם אע"ג דאסורות לבעליהן. וז"ל הנ"י דאע"ג דבעליהן בעמוד והולא קאי. ואיהו גופיה לא הוה בר הקמת זרע באשה זו. אפ"ה אחיו מיקם לו זרע ומיבמה: ואלו מותרות וכו'. תנא ושייר כדמסיק בגמרא: חלל שנשא כשרה כו'. כך גירסת רש"י ז"ל והחלל מותר בה והיא מותרת בו מ"מ כיון שבא עליה נתחללה לכהונה ויש גורסים כשר וכן גורס הרמב"ם בפירושו וכן הגירסא בירושלמי כשר שנשא כשרה ויש לו אח חלל ופשיט מינה דהוזהרה כשרה להנשא לפסולים אבל א"א נגרוס כן לפום גמרא דילן כמ"ש [הר"ב] לעיל ב) דדייקינן דלהכי קתני נשא מפני שנתחללה בביאתו דש"מ בחלל שנשא כשירה איירינן ודייקינן נמי מינה בגמרא דלא הוזהרו וכו' מדקתני חלל שנשא כשרה בכלל המותרים לבעליהן והכי הלכתא [וכמ"ש הר"ב במשנה ד' פרק בתרא דקידושין] כ"י. ועיין מ"ש בסוף משנה ז' פ"ק דקידושין: **ב** כהן גדול שקידש. כאן שנה ר' שדין יבום מן האירוסין. וכן מוכח ממתניתין דרפ"ג דכתובות עיין במשנה ד' פ"ד מ"ש שם: ויש לו אח כהן גדול. כההיא דתנין במשנה ט' פ"ק דמגילה: ושאר כל הנשים כו'. לאו דוקא דהא איכא פצוע דכא וט"ו עריות שמותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן וכו'. נ"י בשם ירושלמי: **ג** שניה לבעל ולא שניה ליבם. פי' הר"ב אם אמו של בעל וכו' וכן לשון רש"י. ונקטו קמייתא דמתני בברייתא כמו שהביאה הר"ב במשנה ד' פרק ב' ועיין שם דמשכחת שפי ואפילו בתולות דמותרות לבעל ואסורות ליבם והיינו דפי' בסמוך אכתובה מנה ומאתים ואילו אם אמו בלבד אין לה אלא מנה בהכרח: אין לה כתובה. כתב הר"ב אבל תוספת יש לה דמתנה בעלמא יהיב לה משום חיבת ביאה. רש"י בפרק י"א דכתובות דף ק"א: ולא פירות. פירש הר"ב אין משלם לה פירות שאכל וכן פירש"י וכתב ג) הר"ן בכאן ופרק י"א דכתובות שכן הוא בירושלמי. והקשו בתוספות דכתובות ד' ק' ודפרק איזהו נשך ד' ס"ד. דמאי קמ"לן בפירות דהא קרן גופי' אם אכלו אין לה כדתנן ולא בלאות אלא אין לה פירות שליקט והם עדיין בעין א"נ הקנות פירות קאמר דאין לה כגון שנשביה ולותה ופדתה עצמה דומיא דמזונות עד כאן. ויש לי לתרץ דברי רש"י והר"ב דאע"ג דבכלל ולא בלאות הוא ולא פירות. לפי פירושם. מ"מ נקטה התנא בהדיא משום סיפא דאלמנה לכהן גדול כו' דהוי רבותא דאפילו פירות שאכל יש לה. אבל בסוף פרק י"א דכתובות פי' רש"י ולא פירות דין פירות. והוא פרקונה שתקנו חכמים תחת פירות. ומ"ש הר"ב משום דתנאי כתובה ככתובה ומש"ה הוא הדין לכל תנאי כתובה. אלא דפירות איצטריך. דסד"א דמשום פרקונה כו' וכן מזונות איצטריך דסד"א דא"א לה בלא מזונות וליחייב בה. ומ"מ קשיא דלא תנן לאינך דיני דריש פ"י. ונימוקי יוסף הביא מקצתן לא זכאין במציאתה כו' אף כאן

בשם

א) בכע"ב ד"ר ליתא למלת אע"ג והתוי"ט תקן כלפנינו. ב) נ"ל חדא דהא דייקינן בגמרא. ג) נ"ל הנ"י בכאן והר"ן פי"א דכתובות.

יכין תפארת ישראל יכין

פרק ט א) ה"ה בתולה, דהרי כשמת נעשית אלמנה. רק קמ"ל דאף אלמנה מותרת לו: ב) קמ"ל דאפילו כשירה מותרת לו: ג) כהן כשר, דאסור ביבמתו מדנתחללה בביאת חלל, ולא אמרינן דעשה דיבום דוחה לא תעשה גרידא דחלל, דגזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה [יבמות ד"כ ע"ב]: ד) אבל נשאת, נתחללה בביאתו, ואסור לבעל וליבם: ה) לאו דוקא, דהא ט"ו עריות, ויבם פצוע דכא, מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן, וכ"כ באם הבעל מחייבי לאוין או פצוע דכא, הו"ל להיפך: ו) שהיא שנייה לערוה וכו': ז) לכל שניה: ח) ק' ור', אבל תוספת יש לה, משום חיבת ביאה [רש"י כתובות דף ק"א]: ט) אע"ג דפירות נכסי מלוג תקנו לבעל משום פרקונה, וזו א"צ לפדותה, אפ"ה בטלן א"צ להחזיר לה [נ"י"א], ואפילו פירות שלקטן בעל ועדיין בעין [אה"ע קט"ז ועי' כתובות פי"א סי' כ"ח]:

לאו

ציונים

פ"ט **א** יש מותרות. פ"ד ע"א נדרים ג' ע"ב:
ב ואלו מותרות כו'. שם:
ג שניות מד"ס. שם פ"א פי' יבמות כתובות פ"א ה"ו גיטין פ"ט ה"ט: שניה לבעל. פיי' פ"ו מהל' יבום ה"ג סמ"ג עי' כ"א ג"א מוש"ע אה"ע סי' קע"ד ס"ג: אין לה. פיי' פכ"ד מה"א ה"ב סמ"ג עי' פ"ח מוש"ע שם סי' קע"ז ס"ג:

שנויי נוסחאות

פ"ט **א** ואלו מותרות. כד"נ וכי"ק וכמשני"ל אלו (ושם היא מש' כפ"ע). כהן הדיוט שנשא. כד"נ וכי"ק וכמשני"ל.. שקדש. ועי' בגמ' בבלי ובירושלמי. חלל כו' אח כשר. כד"נ וכי"ק וכמשני"ל כשר.. אח חלל ועי' תוי"ט. בת ישראל. כד"נ וכמשני"ל ישראלית. אח ישראל. בכי"ף אח כשר. **ב** ואלו מותרות. בכי"ק אלו.. בת ישראל. כד"נ וכמשני"ל ישראלית וכן בסמוך. אסורות לאלו ולאלו. כמשנ"ב ואלו אסורות.. ויש לו אח כ"ג. בכי"ק ולו אח.. אח (כהן גדול) או כהן הדיוט. בכי"מ ליתא והמלה או (אם היא נמצאת שם) מראה כי החסרון הוא בט"ס. **ג** אין לה (לא). כד"נ ליתא וכן ליתא בכי"ק (ושם ואין..) ולא פירות. בכי"ק לא..

ראשון לציון

פ"ט **א** תוי"ט ד"ה ואלו מותרות כו' תנא ושייר כו' עיין יסל"מ:

אור גדול

פ"ט **א** בתוי"ט ד"ה חלל שנשא כשרה כו'. ברהיטא קשיא לי בהא דהביא התוי"ט דדייקינן מינה בגמ' דלא הוזהרו כשרות להנשא' לפסולים מדמותרות לבעליהן דהא אף אי הוזהרו ובתחלה אסור לישא אבל בדיעבד שנשא באיסור שוב נתחללה בביאתו והוי חלל בחללה ומותר לקיימה ושפיר הויא מותרות לבעליהן. ואפשר דמשמע ליה הלשון מותרות לבעליהן היינו דמתחילה מותר לעשות כן וצע"ק דמנ"ל דהא לכאורה שפיר אפשר לפרש כנ"ל דלאחר שנשא שוב מותרת לו. ואפשר דהוכיחו הכי ממשנה השניה דאם כנ"ל הו"ל למתני במשנה חלל שקידש כשירה ויש לו אח

כשר

ולא מזונות י) ולא בלאות יא) והולד כשר יב) וכופין אותו להוציא. אלמנה לכהן גדול. גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל. בת ישראל לנתין ולממזר. יש להן כתובה יג): **ד** בת ישראל מאורסת לכהן יד). מעוברת מכהן יד). שומרת יבם לכהן. וכן בת כהן לישראל טו). לא תאכל בתרומה. בת ישראל מאורסת ללוי יד). מעוברת מלוי יד). שומרת יבם ללוי. וכן בת לוי לישראל. לא תאכל

דמי: **ולא מזונות.** אין צריך לומר שאינו חייב לזון אותה בעודה תחתיו דהא בעמוד והוצא קאי. אלא אפילו הלך למדינת הים ולותה ואכלה לא משלם. דאילו באשה כשרה אם לותה ואכלה חייב הבעל לשלם. שהמלוה תובע אותה מה שהלוה לה והיא תובעת לבעלה. דדוקא במי שפרנסה שלא בדרך הלואה אמרינן בכתובות הלכה כחנן. דאמר מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הצבי דכיון שבשביל בעלה פרנסה ולא הלוה לה כלום למאן קא תבע. היא לא לותה והבעל לא ביקש ממנו שיפרנסה הלכך מלוה הוא דעבד אבל אם הלוה לה חייב הבעל לשלם אם היא כשרה ואם היא מן השניות אינו חייב לשלם: **ולא בלאות.** אם נשתמש הבעל בנכסי מלוג שלה עד שבלו אינו חייב לשלם. דכה"א הואיל ואין לה כתובה אם אכל הבעל נכסי מלוג שלה. חייב לשלם מה שאבד ובלה מהם. קמ"ל דקנסוה רבנן שלא ישלם הבעל הבלאות. אבל מה שימצא מהן קיימים נוטלתן: **אלמנה לכהן גדול וכו'.** יש להן כתובה ופירות דמשלם להן הבעל פירות שאכל מנכסי מלוג שלהן ומזונות יש להן שניזונות מנכסיו א) [ודוקא לאחר] מיתה. אבל בחייו אין כופין אותו לזונן דהא קיימי עליה בעמוד והוצא ואם לותה אחת מהן למזונותיה בחיי בעלה אין חייב הבעל לשלם למלוה. ובלאות נמי יש להן שחייב להחזיר מה שבלה ואבד מנכסי מלוג שלהן וה"מ כשהכיר בהן. אבל לא הכיר בהן אין להן לא כתובה ולא פירות. ולא מזונות. ולא בלאות. אבל יש להן תוספת ובלאות דאיתנהו בעיניהו. והא דשניות אין להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ואלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וכו' יש להן כתובה ופירות ומזונות ובלאות לפי שהללו °מדברי סופרים וצריכים חזוק. והללו מדברי תורה ואין צריכים חזוק. ובפ' אלו [הן] הלוקין מוכח דחלוצה לכהן [גדול] דאורייתא היא ואע"ג דחלוצה לכהן הדיוט היא מדברי סופרים עשאוה כשל תורה לדין זה: **ד לא תאכל בתרומה.** כדתנן בפרק אלמנה לכ"ג העובר והיבם והארוסין פוסלין ולא מאכילין: **לא תאכל במעשר.** כולה מתניתין ר"מ היא דאמר מעשר

ראשון

בשם תוספתא: **ולא מזונות.** פירש הר"ב בהלך למדינת הים ולותה כו' ותימה דהא בכי הא אפילו אלמנה לכ"ג לית לה כדפירש הר"ב בסמוך. ומיהו להרמב"ם דפי' נמי הכי לא קשיא. דהוא ז"ל פסק בפרק כ"ד מה' אישות. דאלמנה יש לה מזונות בלותה ואכלה. ולרש"י נמי לא קשיא דמשום דבגמרא בעי לאלמנה לכ"ג בדין מזונות ולותה ואכלה. הילכך מפרש למתניתין כס"ד דאבעיין שכן דרשו בהרבה מקומות. וכבר כתבתי בכיוצא בזה במס' פאה פ"ב אבל הר"ב יש לו לפרש המשנה כפי האמת שא"א לפרש בלותה כיון דאף אלמנה לכה"ג אין לה לפי דעתו ז"ל וכן הסכמת הפוסקים. וז"ל התוספות בפ' אחד כשך שניה אין לה מזונות לאו ביתבה תותיה וכו' ובלותה ליכא לאוקמי דהא אלמנה לכ"ג נמי לית לה בכה"ג אלא לאחר מיתה מיירי דס"ד דיש לה כמו באלמנה ע"כ: **ולא בלאות.** פי' הר"ב דנכסי מלוג. ודין נכסי צאן ברזל פי' בסוף פרק י"א דכתובות: **והולד כשר.** ואפילו מזוהם לכהונה לא הוי מדאמרינן בגמרא שהיא מרגילתו אלמא לא פסיל לה ולא לזרעה כלל. נ"י: **וכופין אותו להוציא.** אע"פ שיש לה בנים והיכא לעז עליהם ביציאתה הכא לא חיישינן. נ"י: **וחלוצה לכהן הדיוט.** כתב הר"ב ובפרק אלו הן הלוקין מוכח דחלוצה לכ"ג דאורייתא היא וכו' אמינא דכי ניים ושכיב ר"ב אמר להא מלתא דבהדיא אמרינן בגמרא דהכא ודפ"ב דף כ"ד דחלוצה מדרבנן אלא דלהסמכוה אקרא דואשה גרושה או"ו יתירה וכן בריש פרק [ד'] דקידושין לא כתבה הר"ב בהדי פסולי כהונה לא בכהן הדיוט ולא בכהן גדול [*ועוד במכילתין פ"ד משנה ח' פירש הר"ב אחות חלוצה מד"ס ב)ומשם הביאו התוספות דריש פרק הלוקין ראיה דחלוצה דרבנן] וכי תימא דהכי קאמר דלכהן גדול אסורה החלוצה מדאורייתא לפי שהיא אלמנה אם כן מאי האי דקאמר דהכי מוכח באלו הן הלוקין. ועוד קשיא על מ"ש הר"ב דהללו מדברי תורה והללו מד"ס וכתב דאף על גב דחלוצה מד"ס עשאוה כשל תורה לענין זה. קשה דמאי טעמא עשאו חלוצה כשל תורה יותר מן השניות ובהדיא איתא בגמרא דמשום הך קושיא צריכין לטעם אחר דשהוא מרגילה והיא מרגילתו. וכתב הר"ב בפרק י"א דכתובות והויא חלוצה כמו באלמנה לכ"ג דה"נ כיון שחלוצה מיפסלא מתרומה [הואיל ומחמת קדושת כהונה מיתסרא] לא היא מרגילתו. אבל לטעמא דהללו מדברי תורה והללו מדברי סופרים אין הכי נמי דחלוצה דינה כדין השניה. והא דתני לה בהדי דדברי תורה כתב ב"י סימן קי"ו די"ל דאשיגרת לישנא הוא שכן דרך בכל מקום לשנות חלוצה בהדי גרושה ולא משום דדינם שוה לענין זה ע"כ. וכ"כ המגיד פרק א' מה"א והר"ן בפרק בני העיר וכך כתבו התוספות בפרק אלו הן הלוקין: **יש להן כתובה.** כתב הר"ב ופירות כו' כיון דשלא כדין אכלן דהא אינו חייב בפרקונה כדאמר רבא בפרק נערה. תוספות. ומ"ש וה"מ כשהכיר בהן כו' אבל בשניה אפילו הכיר בהן. עיין בספי"א דכתובות: **ד לא תאכל במעשר.** כתב הר"ב מתניתין ר"מ היא דאמר מעשר ראשון אסור לזרים. וטעמא דכתיב (במדבר י"ח) כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה מה תרומה אסורה לזרים אף מעשר ראשון

אסור

וכופין. מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קנ"ד ס"כ: אלמנה לכ"ג. פ"ה ע"א כתובות ק' ע"ב מיי' שם ה"ל [ופי' בכ"מ] סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קט"ז סעיף א': ד בת ישראל. ס"ט ע"ב:

שנויי נוסחאות

בלאות בכי"ק בליות. וכופין. בד"נ ובמשני"ל כופין. לנתין ולממזר. בכי"ק ובמשני"ל לממזר ולנתין; בד"נ לממזר והמלה ולנתין חסרה שם בט"ס. יש להן כתובה. במשני"ל ויש (?)..; בכי"ק יש לה.. ואינו נכון.

תוספות רע"ק

פרק ט ג [אות עז] בהרע"ב ד"ה אלמנה לכ"ג מד"ס וצריכים חיזוק. וזהו טעמא דר' אבל רשב"א ס"ל הטעם דבשניות היא מרגילתו אבל באינך אינה מרגילתו. ופרכינן מאי בינייהו אר"ח ממזרת ונתינה לישראל וכו' ולרע"ק דאמר יש ממזר מח"ל הא לא מרגלא ליה. ותמוה לי הא נ"מ בממזר שמחזיר גרושתו ממזרת דדאורייתא איכא ומרגלא ליה וצע"ג:

אור גדול

כשר כעין דקתני ברישא כ"ג שקידש את האלמנה וע"כ דגם בכה"ג מותרות לבעליהן ועדיין צע"ק. וכן באסורות לאלו ולאלו הו"ל למתני חלל שקידש כשירה ויש לו אח חלל:

א) בר"ב ד"ל מנכסיו אחר מיתה והתוי"ט תקן לפניו. ב) ז"ל התוס' שם דהא אמרי' בפ' עשרה יוחסין אחות חלוצה דרבנן, והמהרש"א מחק למלת „אחות" אבל בד' התוי"ט נראה שלא מחקה, וגרס „בפ' הזהב" תמורה במלות „בפ' עשרה יוחסין".

יכין תפארת ישראל יכין

י) לאו בעודה תחתיו, דבכה"ג גם אלמנה לכה"ג אינה נזונת, ואפילו הלך הכה"ג למדה"י, דוקא בכשירה, אמרינן דבפרנסה אחר סתם פטור הבעל מלשלם, ובלותה נמי חייב לשלם, אבל בפסולה אפילו הלוה לה אחר פטור הבעל לשלם, אלא קמ"ל הכא דאפילו מת הבעל, דבכה"ג אלמנה לכה"ג נזונת, הכא פטור: יא) מה שנגנב או נאבד מנ"מ, או מה שבלה ע"י תשמישו, פטור מלשלם, דדינה כשאר נשים, אף דהיה ראוי לקנסו כבחייבי לאוין, אבל מה שבעין או מה שנמכר, חייב ליתן לה (כך שיטת הרמב"ם. ויש שטות אחרות בזה כב"ש סי' קט"ז סק"ה): יב) לכתחילה לכהן: יג) וכל הנחיה, רק מזונות אין לה רק אחר מותו. ודוקא שהכיר בה, אבל בשלא הכיר בה אין לה כתובה ולא שום תנאי כתובה, ואפילו מזונות אחר מותו, ואפ"ה אינו משלם הפירות שנטל מנ"מ שלה, אפילו הן בעין הֵללו. ומה שאבד או נגנב או כלה בתשמישו בנ"מ, חייב לשלם, והנאבד או כלה בנכ"ב פטור מלשלם, ומה שבעין מנל"ב או נ"מ נוטלת. אבל שניה אפילו הכירה אין לה כלום, דאמירה שניה מחייבי לאוין, דבדאורייתא א"ל חזוק: יד) או לוי: טו) מאורסת או נשו':

ד"ס

במעשר טו). בת לוי מאורסת לכהן יד). מעוברת מכהן יד). שומרת יבם לכהן. וכן בת כהן ללוי. לא תאכל לא בתרומה. ולא במעשר יז): ה בת ישראל שניסת לכהן תאכל בתרומה. מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה. ניסת ללוי יח) תאכל במעשר יט). מת ולה הימנו בן תאכל במעשר. ניסת לישראל לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר. מת ולה הימנו בן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר. מת בנה מישראל תאכל במעשר. מת בנה מלוי תאכל בתרומה. מת בנה מכהן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר: ו בת כהן שנישאת לישראל לא תאכל בתרומה. מת ולה הימנו בן לא תאכל בתרומה. נישאת ללוי תאכל במעשר. מת ולה הימנו בן תאכל במעשר. נישאת לכהן. תאכל בתרומה. מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה. מת בנה מכהן לא תאכל בתרומה. מת בנה מלוי לא תאכל במעשר. מת בנה מישראל. חוזרת לבית אביה. ועל זו נאמר (ויקרא כ"ב) ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל:

ראשון אסור לזרים ואינה הלכה: בת כהן ללוי לא יאכלו לא בתרומה ולא במעשר. הכי קאמר אין חולקין תרומה ולא מעשר בבית הגרנות לא לבת כהן ולא לבת לוי גזירה משום גרושה בת ישראל שהיא אסורה לאכול במעשר ואם יחלקו לאשה מעשר בבית הגרנות יבואו לחלוק לבת ישראל אחר שנתגרשה מלוי שאין הכל יודעין שבשביל בעלה היו מחלקין לה. לפיכך גזר ר"מ שלא תחלוק אשה בבית הגרנות אפילו בת כהן ובת לוי. והא דתנן בת לוי המאורסת לכהן וכו' לא יאכלו לא בתרומה ולא במעשר הוא הדין אפילו נשואה ומשום רישא דתני בת ישראל המאורסת לכהן דהתם דוקא מאורסת שאם היתה נשואה אוכלת. תנא נמי בסיפא גבי בת לוי מאורסת: ה מת ולה ממנו בן תאכל בתרומה. דכתיב (ויקרא כ"ב) ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו קרי ביה יאכילו. וכל זמן שבנה קיים מאכילה בתרומה: נשאת ללוי. אחר שילדה מכהן אוכלת במעשר ולא בתרומה ואף על גב דיש לה בן מכהן דהדרא הויא לה זרה: מת ולה ממנו בן אוכלת במעשר. בשביל בנה מלוי אבל לא בתרומה בשביל בנה מכהן שהרי יש לה זרע מן הזר:

אסור לזרים. אבל מיתה וחומש לא דאמעוט מדכתיב ומתו בו ולא במעשר ויסף חמישיתו עליו ולא על המעשר ורבנן לחייב מיתה בטבל טבול למעשר קראו הכתוב תרומה. גמרא: ה מת ולה ממנו בן תאכל במעשר. פי' הר"ב ולא בתרומה שהרי יש לה זרע מן הזר ואע"ג דקרא וזרע אין לה ושבה בבת כהן כתיב. מרבינן מיניה לקמן בת ישראל האוכלת בשביל בנה כהן וניסת לזר כו'. רש"י: מת בנה מישראל תאכל במעשר. דהדרא אכלה ילפינן מובת כהן וגו' דכולי ובת ישראל הוא וכמו שכתבתי במשנה ד' פרק ז' לענין ההוא דרשא דהתם:

ציונים

וכן בת כהן ללוי כו'. ירוש' מעשר שני פ"ה הל"ה תוספ' פ"ט ה"ז: ה בת ישראל. פ"ו ע"ב מיי' פ"ו מהל' תרומות ה"ג מיי' פ"ו של"א: בת. מיי' שם הי"ג: ניסת לישראל. מיי' שם הי"ו: ו בת כהן. פ"ז ע"א מיי' שם ה"ה טוי"ל שם: מת. מיי' שם הי"ג וה"ח: נישאת לכהן. מיי' שם הי"ח:

שנויי נוסחאות

ד (וכן) בת כהן ללוי. בכי"ק ליתא. לא תאכל (לא) בתרומה. בד"נ ליתא (וכס ובכי"ק ובמשכי"ר לא יאכלו. וכ"ה בגע"נ). ה שניסת. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר שנשאת וכן בסמוך. (מת ולה הימנו בן כו' במעשר). בד"נ ובמשכי"ר ליתא בט"ס. (מת בנה) מלוי. בד"נ ובמשכי"ר ליתא. ו (מת בנה) מלוי. בס ובש ליתא. ועל זו נאמר. בכי"ק ועל זה.. והכתוב בא שם בשגיונות. (מלחם אביה תאכל). במשכי"ר ליתא.

יכין תפארת ישראל יכין

טו) ר"מ היא דס"ל מעשר אסור לזר, וקיי"ל דמותר: יז) ר"ל אין חולקין תרומה ומעשר בגורן לשום אשה פנויה או נשואה או ארוסה, גזירה בת ישראל לכהן ונתגרשה: יח) אחר שילדה מכהן: יט) ולא בתרומה אף שבנה מכהן קיים:

ר"ע מברטנורה האשה שהלך פרק י יבמות תוספות יום טוב ציונים

פרק י א האשה שהלך בעלה למדינת הים א) ובאו ואמרו לה ב) מת בעליך וניסת ג). ואחר כך בא

פרק י א האשה. ואמרו לה מת בעליך. שאמר לה עד אחד מת בעליך ונשאת על פי עד אחד ולפיכך תצא מזה ומזה כדין אשת איש שזנתה שאסורה לבעל ואסורה לבועל דלאו אנוסה היא ואף על גב דהימנוהו רבנן לעד אחד באשה משום עגונה טעמא מאי משום דהיא גופה דייקא ומנסבא והך דלא דייקא קנסינן לה אבל נשאת על פי שני עדים שאמרו לה מת בעלך הא אמרינן בסיפא נשאת שלא על פי ב"ד כלומר שלא היתה צריכה להיתר ב"ד כיון שהיו שני

פרק י א האשה שהלך בעלה למדינת הים. אידי דאיירי לעיל ביש מותרות בפסול תרומה ומעשר קתני נמי הא פירקא בתריה דאיירי נמי בהכי דקתני היתה בת לוי כו'. תוספות: ואמרו לה. פי' הר"ב שא"ל ע"א וכתב נמוקי יוסף אף ע"ג דקתני ואמרו לה לשון רבים הא איתא בריש פרק ג' דכריתות דאורחיה דתנא הוא למתני אמרו לו אפילו משום חד ע"כ ועיין מ"ב פט"ז והסבר להת טעם להשמיעינן דאפילו היתה האמירה ע"י רבים כגון עד מפי עד אפילו הכי תנשא כדתנן בסוף מכילתין ואורחיה דתנא להשמיעינן בקילור לדבר המפורש כבר כמ"ש לעיל פ"ו מ"ד ועיין לקמן פרק י"ב מ"ה ובפ"ז דגיטין מ"ד: וניסת. פי' נכנסה לחופה כמ"ש במ"ג

יכין תפארת ישראל יכין

פ"י א) אידי דאיירי לעיל ביש מותרות בפסול תרומה, נקט נמי הך דתני בה נמי פסול תרומה: ב) לאו דוקא. דהא בעד א' מיירי, ונ"ל דנקט „אמרו", דקמ"ל אפילו היו ב' פסולי עדות, כל שצריכים לב"ד קנסינן לה. מיהו אנן קיי"ל דאפילו נשאת בב' עדים קנסוה [אה"ע י"ז]: ג) שנכנסה לחופה אפילו לא נבעלה, או בנתיחדה אחר קדושין [אה"ע י"ז כ"ו]:

דהא

תוספות רע"ק

פ"י א [אות ע"ה] בתוספות חדשים אדרבה נראה לכאורה. במחכ"ת אין בזה שום קושיא דהא אם נפרש דאמרו לה היינו בעד מפי עד מכילא משמע דאם לא בא בעלה היתה מותרת להשני א"כ שפיר נשמע דעמפ"ע מותרת להנשא וכדדייקינן בסוגיא הכי דמדקתני בסיפא נשאת

[בדר"ז נשים ח"א] ואו

ציונים

פ"י א האשה. פ"ז ע"ב כריתות י"א ע"א מיי' פ"י מהל' גירושין ה"ה סמ"ג פ' כ' טוש"ע אה"ע סי' י"ז בסעי' כ"ו:

שנויי נוסחאות

פ"י א (ובאו). בכי"ק ובמשכי"ר באו; בד"נ ליתא. וניסת. בכי"ף ונשאת לאחר.

תוספות חדשים

פ"י א בתוי"ט ד"ה ואמרו לה כו' אפ"ה תינשא כדתנן כו'. לא ידענא האיך רמיז כאן היתר. ואדרבה נראה לכאורה שעשתה שלא כדין דהא קנסוה הרבה. ועוד אי דייקא אמת א"כ י"ל דאם הוה עד אי ממש לא קנסוה ונישאת משמע שלא ברשות ופריך בגמ' ע"פ שני עדים דוקא ולסברתו י"ל פירושו ע"פ ע"א ג"כ אינה צריכה לב"ד רק בעד מפי עד וקי"ל ויותר נ"ל דבא לאשמעינן דשני עדים פסולים

בעלה תצא מזה ומזה ד). וצריכה גט מזה ומזה ה). ואין לה כתובה ו) ולא פירות ז) ולא מזונות ח) ולא בלאות ט) לא על זה ולא על זה. אם נטלה מזה ומזה תחזיר י). והולד ממזר מזה ומזה יא). ולא זה וזה מטמאין לה יב). ולא זה וזה זכאין לא במציאתה יג). ולא במעשה ידיה יד). ולא בהפרת

שני עדים מעידין בדבר. מותרת לחזור לבעלה הראשון דאנוסה היא דמאי הוה לה למעבד. ובגמרא מוכח דלית הלכתא הכי אלא לא שנא נשאת על פי ב"ד בעד אחד ולא שנא נשאת ע"פ שני עדים אם בא בעלה הראשון תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה: וצריכה גט מזה ומזה. טעמא דבעיא גט משני שהרואים את הראשון אי סבורים שגרשה וע"י כן נשאה שני *) ואשתו גמורה היא ואם מוציאה בלא גט נמצאת אשת איש יוצאה בלא גט: ולא בלאות. שנאבדו אבל בלאותיה הקיימים לא הפסידה: והולד ממזר מזה ומזה. אם ילדה מן השני ממזר גמור ואם החזירה הראשון וילדה הוי ממזר מדבריהם: לא זה וזה זכאין במציאתה. דטעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה משום איבה הכא תיהוי לה איבה ואיבה: ולא במעשה ידיה. דטעמא מאי אמור רבנן מעשה ידיה לבעלה משום מזוני והכא דמזוני לית לה מעשה ידיה לאו דיליה:

*) ברע"ב ד"ר ואשת איש.

ובהפר

במ"ג: תצא מזה ומזה. וכ' הר"ב והא"ג דהימנוהו רבנן לעד אחד כו' ואין זה עוקר דבר מן התורה ולא מטעם דאפקעינהו רבנן לקידושין מיניה דהא מפרש הר"ב לקמן אחיו של ראשון חולץ מן התורה כו' ואי הכי איפכא הוה [וכן בצריכה גט מפני דמשום הרואים בלבד ואי הכי מדאורייתא בעיא גט] אלא טעמא דמלתא דעבידא לגלויי ושהחמרת עליה בסופה כל כך תאי קושטא קא מסהיד וכי דייקא ומנסבא שפיר מנסבא ואנן סהדי במלתא ופרסום כזה נחשב בכל מקום כעדות גמורה ואפילו מדאורייתא והכתוב מסרו לחכמים לדעת איזהו דבר מפורסם וניכרים דברי אמת שיהא חשוב כעדות. והא דקאמר משום עגונה. הכי קאמר חכמים שהם מחמירין בכל מקום הקלו בזה וחשבו פירסום ולדוע כעדות ברור כל זמן שלא באו עליו עדי הכחשה והיינו דאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד וכו' אלמא דאורייתא היא כך כתב נמוקי יוסף בשם הרא"ה ושתלמידו הריטב"א שבחהו בזה ע"כ. ואומר אני שודאי הוא ראוי להשתבח שהרי היא כעין נבואה כדאיתא בפ"ק דב"ב [יב.] דמתאמרה מפי הרמב"ם ז"ל כוותיה כמ"ש בסוף הלכות גרושין °אבל התוספות כתבו דתקנת חכמים היא ולא הוה עוקר דבר מן התורה כיון שיש בדבר קצת טעם וסמך וכ"כ בפ"ו דנזיר דף מ"ג ע"ב בד"ה והאי מת מצוה כו' ועיין מ"ש בסוף מסכת נדרים: תצא מזה ומזה. כתב הר"ב ובגמרא מוכח דניסת ע"פ ב' עדים נמי כו' ולא דמי להוחלפו דכפ"ג דהתם מאי הוה לה למעבד דסברה זו היא בעלה אבל הכא לא הוה לה להנשא לאחר דדילמא סהדי שקרי ניהו: ואין לה כתובה. כתב נמוקי יוסף כתובה מנה ומאתים ותוספת ונדוניא דהא עוברת על דת היא ובעוברת על דת וחברותיה אמרינן בכתובות שאין לה תוספת וזו ודאי אף נדוניא אין לה דהא כתובת בנין דכרין שהיא הנדוניא אין ליורשיה ואי איסי שקלה כל שכן זרעה וזו ראיה שאין עליה תשובה הריטב"א ע"כ. אבל הרמב"ם בפירושו לא כתב אלא דאף תוספת אין לה וכך כתב המגיד פרק י' מהלכות גירושין וטעמא דנדוניא בכלל הבלאות: ולא פירות. משני מה שאכל קודם שבא ראשון ירושלמי. נ"י: ולא מזונות. ואפילו מה שלותה ואכלה תחתיו. רש"י: ולא בלאות. עיין סוף פרק י"א דכתובות: אם נטלה מזה ומזה תחזיר. גמרא פשיטא מהו דתימא כיון דתפסה לא מפקינן מינה קמ"ל ואפילו תפסה שלא בעדים דלא משני לה שום מיגו [°ופי' בירושלמי דדוקא מה שנטלה לאחר שבא הראשון אבל מה שתפסה קודם לכן לא תחזיר ואפילו תפסה בעדים. ומסיים בירושלמי כמו דלא מפקא מיניה כך לא מפקא מינה ע"כ כלומר השוו המדות דלפי הסברא היתה מחוייבת להחזיר כשתפסה קודם שבא ראשון דלא ידעה שאסורה לו]: והולד ממזר מזה ומזה. פי' הר"ב אם החזירה הראשון וילדה ופי' הרמב"ם קודם שגירש השני ויהיב המגיד טעמא בפרק י' מה"ג דלאחר שגרשה השני דאפילו היה כמחזיר גרושתו אחר שנשאת. הא קי"ל שאין ממזר מחייבי לאוין ולא קנסו בו חכמים ומ"ש הר"ב מדבריהם לומר שאסור בממזרת: ולא זה וזה מטמאין לה. דכתיב (ויקרא כ"א) לא יטמא בעל בעמיו להחלו ללמד שאינו מטמא על אשתו פסולה. גמרא. וזו פסולה לו דהא כהן אפילו שנאנסה אסורה לבעלה: [מטמאין. המ"ם בחיר"ק והפ"א דנושא והי"ו התפעל מובלע בדגשות הטי"ת]: ולא זה וזה זכאין כו'. פי' הר"ב דטעמא מאי כו' ופירש המגיד

דהיינו

יכין תפארת ישראל יכין

ד) דהא דדנו חכמים בעגונה כדין תורה, שיהא ע"א נאמן במלתא דעבידא לגלויי, היינו משום דאשה דייקא ומנסבא, מיראת חומר שהחמיר עליה בסופה, וזו שלא דייקא כראוי, קנסוה רבנן [ולתוס' האמנת ע"א באשה מדרבנן היא]: ה) וצריכה גט גם מהשני, דחיישינן שיטעו הרואים לומר שנתגרשה מהראשון ונשאה ב', ויצאה ממנו בלא גט, ואף דהשתא רחוקה היא, קנסוה מדלא דייקא קודם שניסת. וכ"ל דאמנם בנתקדשה ולא נכנסה לחופה [כמ"ג], אמרינן עוד תדייק: ו) ק' ור' ותוס', אבל נדוניא, דהו"ל צאן ברזל, אית לה כשהוא בעין: ז) שאכלן השני קודם שבא הראשון: ח) אפילו מה שלותה ואכלה תחתיו: ט) מה שבלה מצאן ברזל או מלוג, אבל מה שבעין משתיהן, נוטלת: י) ר"ל כתובה או פירות שנטלה מהן אחר שבא הראשון, ואפילו נטלה שלא בעדים לא מהני מגו, אבל מה שנטלה מהשני קודם שבא הראשון, אפילו בעדים, אינה צריכה להחזיר, דבדין נטלה אז, דהרי בחזקת אשתו היתה אז: יא) מהשני קודם שגרשה הראשון, הוא ממזר דאוריי', אבל אחר גירושי הראשון וכ"ש מהראשון בין קודם או אחר גרושי השני, הוא ממזר דרבנן ואסור בממזרת דאורייתא: יב) אם כהנים הם, מדפסולה להן: יג) שנתקנה לבעל משום איבה, והכא לא נ"מ שיסנאנה, מיהו לשני מדינא לית ליה: יד) שנתקן לבעל משום מזונות, והרי פטורים

מלזונה

ולא זה וזה. מיי' פ"ג מהל' אבל ה"ט סמ"ג ל' כל"ה טוש"ע שם: ולזו"ז זכאים. מיי' פ"י מהל' גירושין ה"ז סמ"ג ל' ג' טוש"ע שם:

שנויי נוסחאות

וצריכה. בכי"ק צריכה. ואין לה. במשנ"ר אין לה לא. בלאות. בכי"ק בליות. (לא) על זה (ולא). כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר ליתא. אם נטלה כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר ואם.. (ולא זה וזה מטמאין לה). כד"נ ובמשנ"ר לא.: בכי"ק לא זה ולא זה.. בכי"מ ליתא. מטמאין. במשנ"כ מטמא.

תוספות חדשים

פסולים דין כמו עד א' כשר דה"ת דהם יותר נאמנים כדאיתא בגמרא לחד לישנא קמ"ל כאידך לישנא והביאו הר"ב והתוי"ט בפט"ו משנה ד' ע"ש ודו"ק: (ממהורש"א ז"ל): לא ידענא מאי משמע ממתני' דאין ב' פסולים יותר נאמנים מעד אחד כשר דהא אפילו את"ל דב' פסולים יותר נאמנים מעד א' כשר מ"מ דין המשנה קיים שאם בא בעלה כל הדרכים האלו בה דהא ודאי פשיטא דבב' פסולים לא שני בלא רשות ב"ד: (מאדמו"ר הגאון הגדול אב"ד ור"מ ק"ק א"ד מוהר"ר שאול זצ"ל):

ראשון לציון

פי"א תוי"ט ד"ה ולא פירות משני מה שאכל כו' עיין יפ"מ:

תוספות רע"ק

נשאת שלא ברשות ב"ד מכלל דרישא ברשות ב"ד ובע"א מכלל דע"א מהימן א"כ ממילא אם הרישא מיירי בעמפ"ע נשמע דעד מפי עד נאמן דמשמע דניסת ברשות ב"ד. ופשוט: [אות עט] תוי"ט ד"ה תצא. אבל התוס' כתבו. ורש"י כתב בשבת דף קמ"ה ריש ע"ב דאפקעינהו רבנן לקידושין מיניה:

אור גדול

פרק י א במשנה ולא פירות, עיין ריטב"א דפירש דהיינו דין פירות דהיינו פרקונה שמפרש בגמ' תנאי כתובה ככתובה ועל פירות שאכל לא שייך האי טעמא. אמנם רש"י בגמ' (פ"ט א') פירש דהיינו פירות שאכל ונדחק לתרץ הלשון דתנאי כתובה ככתובה יעו"ש. ולפענ"ד אפשר דאדרבא מזה גופיה הוציא רש"י לפרש כפירושו ויתישב הא דלא פירש במתני' דבמשנה אפשר לפרש כהריטב"א רק דא"כ קשה ל"ל לטעמא דתנאי כתובה ככתובה הא אף בלא זה פטור משום דלא קרינן ביה ואהדרינך לאינתי. כדאיתא כתובות (נ"ב א') דאף באלמנה לכה"ג דאית לה כתובה ותנאי כתובה פטור לרבא. [ואף לאביי בישראל ודאי פטור]. יעו"ש. ולזה הוכרח רש"י לפרש דקאי על פירות שאכל והא דקאמר בגמ' תנאי כתובה ככתובה כבר יישב רש"י היטב לעיל (ר"פ יש מותרות) ובכתובות (ק' ב') דאדידה קאי כשם שכתובתה דהיינו צאן ברזל אבדה כך מה שנתנה בתנאי כתובה אבדה ולא קאי אכתובה דידיה וא"ש: שם במשנה ולא מזונות. פירש"י לותה ואכלה. ונראה דק"ל דאי דיתבא תותי' בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה. כדקאמר לעיל בגמ' (פ"ה א'). ופשיטא דלית לה. ובגמ' מפרש הטעם משום תנאי כתובה ככתובה. הא אף באלמנה לכה"ג דאית לה תנאי כתובה פטור. ולכן מפרש בלותה תחתיו. אמנם לפי"ז קשה לכאורה דאף בלותה פטור לעיל (פ"ה א') אף באלמנה לכה"ג, והיה אפשר לומר דשאני הכא דישבה תותי' בהיתר והיה לה אז באמת מזונות. משא"כ לעיל (פ"ה א'). אמנם בנדה (סוף פ"ק) גבי אשת שאין לה וסת פירש דאין ב"ד פוסקין לה מזונות בהלך למדינת הים עיי"ש. ותקשי הא אף באלמנה לכה"ג דאית לה תנאי כתובה אין פוסקין כה"ג. והיה לו לפרש

לאחר

ובהפר נדריה. דטעמא מאי בעל מיפר נדרי אשתו כי היכי דלא תתגנה על בעלה הכא תתגנה ותתגנה: נפסלה מן הכהונה. דזונה היא: מן המעשר. קנסא היא. דבת [לוי] שזנתה לא נפסלה מן המעשר: מן התרומה. אפילו תרומה דרבנן: יורשים כתובתה. כתובת בנין דכרין: חולצין ולא מיבמין. אחיו של ראשון חולצין מדאורייתא ורבנן גזור דלא ליבם °ואחיו של שני חולצין מדרבנן. כי היכי דבעיא גט משני מדרבנן: ביאתה או חליצתה. אריסא פליג דקתני ולא מיבמין: ואין הולד ממנו ממזר. אם החזירה ראשון ולית הלכתא לא כר"י ולא כר"א ולא כר"ש: נשאת שלא ברשות. ב"ד כגון שאמרו לה שני עדים מת בעליך שאינה צריכה להיתר ב"ד: ב ופטורה מן הקרבן. דיחיד שעשה בהוראת בית דין פטור מן הקרבן: שלא ע"פ ב"ד. אלא בשני עדים חייבת בקרבן דשוגגת היא ולית הלכתא כי הא מתניתין אלא בין נשאת ע"פ בית דין בעד אחד בין ע"פ שני עדים חייבין בקרבן היא ובעלה השני: ג ואחר כך מת בנך. ולא הוזקקה ליבום: ונשאת. לשוק:

ראשון

בהפרת נדריה(טו). היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה(טז) ובת לוי מן המעשר(יז) ובת כהן מן התרומה(יח). ואין יורשים של זה ויורשים של זה יורשים את כתובתה(יט). ואם מתו. אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין(כ). רבי יוסי אומר כתובתה על נכסי בעלה הראשון(כא) רבי אלעזר אומר הראשון זכאי במציאתה. ובמעשה ידיה. ובהפרת נדריה(כב). רבי שמעון אומר ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה(כג). ואין הולד ממנו ממזר. ואם ניסת שלא ברשות(כד) מותרת לחזור לו(כה): ב ניסת על פי בית דין תצא ופטורה מן הקרבן(כו) לא ניסת על פי בית דין(כז) תצא וחייבת בקרבן. יפה כח בית דין שפוטרת מן הקרבן(כח). הורוה בית דין לינשא והלכה וקלקלה(כט). חייבת בקרבן. שלא התירוה אלא לינשא: ג האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים. ובאו ואמרו לה מת בעליך ואחר כך מת בנך(ל) ונשאת ואחר כך אמרו לה חלוף היו הדברים

דהיינו הראשון אבל השני מדינא לית ליה: נפסלה מן הכהונה. פי' הר"ב משום זונה דאע"פ שהיא אשת ישראל ומותרת לבעלה כשנאנסה. פסלה מיהא לכהונה כמ"ש סוף פ"ג: מן המעשר. כתב הר"ב קנסא היא וכו' ונסתפקו התוספות [נא. ד"ה אמר] אי מתניתין °ר"מ היא כדלעיל אבל לרבנן לא גרעה מזרה אחרת. א"נ אפילו כרבנן וקנסוה שלא ליתן לה מעשר אף על פי שמותרת לאכלו [°ולהרמב"ם ברים הלכות מעשר מפשט פשיטא ליה דקנסוה]: ומן התרומה. פירש הר"ב אפילו תרומה דרבנן. דאילו בתרומה דאורייתא לא איצטריך למתני דכיון דקנסוה אמעשר כ"ש אתרומה: ואין יורשים כו' את כתובתה. פי' הר"ב כתובת בנין דכרין. מפורש במשנה י' פ"ד דכתובות. וצריכא לאשמעינן דאפילו לזרעה קנסו רבנן. גמרא: רבי יוסי אומר כתובתה על נכסי כו' ר' אלעזר אומר וכו'. בגמרא פליגי אהא מ"ד דבתראי מודו לקמאי. ר"ש מודה לר"א דהא לא קניס בביאה דעיקר איסורא כל שכן בממונא. ור"א לא מודה לר"ש באיסורא. ותרווייהו מודו לר"י דביתבה תותיה לא קנסו כ"ש בכתובה דלמשקל ומפיק. ורבי יוסי לא מודה להו ביתבה תותיה. ור' יוחנן אמר קמאי מודו לבתראי. ר' יוסי מודה לר"א כתובה דמדידיה לדידה לא קניס כ"ש במדידה לדידיה. ור"א לא מודה לר"י במדידיה לדידה. ותרווייהו מודו לר"ש דבמחיים לא קנסו כ"ש לאחר מיתה ור"ש לא מודה במחיים: רבי שמעון אומר ביאתה וכו'. כתב הר"ב אריסא פליג דקתני לא מיבמין. וכן לשון רש"י. וכ"ל שרוצה לומר דפליג וסבר דאפילו לכתחלה מיבם והא דתנן פוטרת צרתה משום דאשכחן בפי"ג דיש נשים שאין פוטרות צרותיהן קמ"ל דזו פוטרת: ב ופטורה מן הקרבן. כתב הר"ב ולית הלכתא כו' וטעמא °שאין זו הוראת בית דין אלא טעות כדאיתא בגמרא וכ"כ הרמב"ם פי"ד מה' שגגות אע"פ שבפירושו כתב בלשון אחר: וקלקלה. מפרש רבי יוחנן בגמרא ותניא כוותיה כגון אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט דלהכי לא שריא. אבל זינתה לא. מ"ט אתון הוא דשויתון פנויה [°ועיין בדבור דלעיל]: ג האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים וכו'. יש לפרש דהא בנה קאמר דכיון שזה שהוא בכאן אנו יודעים אימתי מת וכשאומרים אחר כך שאותו שבמדינת הים מת ביום פלוני ממילא ידעינן על מי שהעידו שמת ראשון: ואחר כך אמרו לה חלוף כו'. שנים אחרים הזמו לראשונים והתורה האמינה להמוזמין יותר מן הראשונים. נ"י. וטעמא אכתוב

במשנה

היתה בת ישראל. מיי' פי"ח מהל' א"ב ה"ג טוש"ע שם: ובת לוי. מיי' פ"ו מהל' מעשר ה"ג טוש"ע שם: ובת כהן. מיי' פ"ו מהל' תרומות ה"ז טוש"ע שם: ואם מתו. מיי' פ"ח מהל' יבום ה"ט סמ"ג עי' כ"ב טוש"ע שם וסי' קע"ו ס"ד: רשב"א. יבמ' צ"א: ב ניסת עפ"י ב"ד. שם: הורוה ב"ד. הוריות כ' ע"א: ג האשה. נ"ב ע"א מיי' שם פ"ג הי"ט סמ"ג ל' פ"ג טוש"ע שם סי' קי"ט ס"ג:

שנויי נוסחאות

בהפרת. כד"נ ובכי"ק בהפר וכן בסמוך; במשכי"ר בהפ' ובסמוך בהפר. היתה ב"י. בכי"ק ואם היתה. ואין יורשין. במשכי"ר אין יורשיו. וכ"ה בכי"ק. ויורשין. בכי"ק ויורשיו; במשכי"ר ולא יורשיו. (ואם) מתו. כד"נ ובמשכי"ר ליתא. או חליצתה. בכי"ק ובמשכי"ר וחליצתה. (של) ראשון. במשכי"ר הראשון וליתא. פוטרת. כד"נ ובמשכי"ר פוטרות. צרתה. כד"נ צרותיה; במשכי"ר צרותיהן, בט"ס. ממנו. כד"נ משני. (ואם) ניסת. בכי"ק אם נישאת; כד"נ ובמשכי"ר ליתא. שלא ברשות. בכי"ף.. ברשות ב"ד; כד"נ ברשותו(?). מותרת. בכי"ק ומותרת (?). ב לא (ניסת) ע"פ. כד"נ שלא ע"פ וכ"ה בכי"ק ובמשכי"ר (ונכנס ושלא.). כח ב"ד. בכי"מ ובמשכי"ר כח של ב"ד; בכי"ק כחו של.. כד"נ כוחן של.. שפוטרת. במשכ"נ שפוטרה; כד"נ ובכי"ק שפטרוה; במשכי"ר שפטרה. הורוה. בכי"ף התירוה. (והלכה) במשכי"ר ליתא. (שלא התירוה אלא לינשא). כד"נ ליתא; בכי"ק.. להנשא. ג (ובאו). בכי"ק באו; כד"נ ליתא. ואמרו (לה). במשכי"ר ליתא. חלוף (היו). כד"נ ליתא ובסמוך איתא.

תפארת ישראל

יכין

מנזונה: טו) דלהכי מיפר מן התורה שלא תתגנה, והכא תתגנה ותתגנה. מיהו במעשה ידיה יורשה הראשון: טז) דמהו קודם גירושין, עכ"פ זונה היא אפילו נאנסה: יז) אף דזונה מותרת במעשר, לזו קנסו: יח) אפילו תרומה דרבנן: יט) אף כתובת בנין דיכרין [עי' כתובות פ"ד מ"י]: כ) מאח של ראשון צריכה חליצה מדאורייתא, ומהב' מד"ס כמש"כ לעיל סי' ס': כא) ס"ל דבמת ראשון יש לה כתובה: כב) ס"ל דמדידה לדידיה לא קנסו: כג) ר"ל אפילו לרבה שוודאי זקוקה נפטרת ע"י זו, דס"ל מותר ליבמה: כד) ר"ל בב' עדים דאז א"צ רשות ב"ד: כה) לראשון, דאנוסה גמורה היא. וקיי"ל דאפילו בב' עדים קנסוה בכל החומרות: כו) דיחיד שחטא בהוראת ב"ד פטור מקרבן. וקיי"ל דחייבת בקרבן, דטעות היא ולא הוראה: כז) רק ע"פ ב' עדים: כח) ר"ל דה"ק אע"ג דלעיל במ"א מחמרינן בנשאת ע"פ ב"ד, בהא יפה כח ב"ד להקל: כט) בנשאת אלמנה לכה"ג, אבל בזנתה. פטורה, דאמרה אתון שוייתון פנוייה: ל) ולא

מזקקת

אור גדול

כאחר מיתה דבאלמנה לכה"ג אית לה. ואין לומר דבאמת פוסקין אף באלמנה לכה"ג ורק בלותה ולא פסקו פטור כשיבוא משא"כ כשהוא במדה"י ובאה לפני ב"ד פוסקין. דא"כ הדרא קו' לדוכתי' הכא. ועוד דגם לעיל (פ"ט מ"ג) גבי שניות פירש בלותה ואכלה. לכן נראה דרש"י סובר כהרמב"ם דבלותה ואכלה באלמנה חייב דסובר דלישנא ב' בגמ' (פ"ה א') פליג ומחייב בהלך למדה"י ולותה. וא"ש:

תוספות רע"ק

[אות פ] בהרע"ב ד"ה חולצין. ואחיו של שני חולצין מדרבנן. בגמרא חולצין מדרבנן ולא מייבמים לא מדאורייתא ולא מדרבנן, ואינו מובן לי כראוי טעמא דמלתא דאחיו של ב' אינו רשאי לייבם. דבשלמא אחיו של הראשון אינו מייבם מדרבנן כיון דלא דייקא כראוי והוי כמו מזיד והיא סוטה מדרבנן שאסורה לייבם. או כיון דמצרכים גט מהשני משום שמא יאמרו גירש הראשון ולפי החשש זו הוא כמייבם גרושת אחיו. אבל אחיו של ב' הא ממנ"פ לענין דנראית כמזידה ואסורה לבועל א"כ אינה אשת אחיו שהיתה בזנות עם אחיו. ולפי החשש שיאמרו גירש הראשון ונשא השני היא מותרת לו ביבום א"כ מאיזה צד נבוא עליו לאסרו ביבום ולא מצאתי מפורש טעם לשבח בזה: [אות פא] תוי"ט ד"ה מן המעשר. ר"מ היא, ומ"מ הוא רק מקנסא לשויי' כזרה אבל מדאורייתא לא מתסרא זונה ממעשר דלא ילפינן מתרומה לגבי הא משום דמה תרומה לא מפסלא מתרומה אלא בביאה דמפסלא מכהונה אף במעשר נמי לא מפסלא אלא בביאה דמפסלא בה ללויה. כתוס'. ב [אות פב] תוי"ט ד"ה ופטורה. ק' לי הא בלא"ה ס"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב במ"ש הרע"ב ריש הוריות אח"כ מצאתי הה"ל

שתמה

הדברים(לא). תצא והולד ראשון ואחרון ממזר(לב). אמרו לה מת בנך ואחר כך מת בעליך ונתיבמה. ואחר כך אמרו לה חלוף היו הדברים. תצא והולד ראשון ואחרון ממזר(לג). אמרו לה מת בעליך וניסת ואחר כך אמרו לה קים היה ומת. תצא(לד) והולד ראשון(לה) ממזר. והאחרון(לו) אינו ממזר(לז). אמרו לה מת בעליך ונתקדשה. ואחר כך בא בעלה מותרת לחזור לו(לח). אף על פי שנתן לה אחרון גט לא פסלה מן הכהונה(לט). את זו דרש ר' אלעזר בן מתיא (ויקרא כ"א) ואשה גרושה מאישה. ולא מאיש שאינו אישה: ד מי שהלכה אשתו למדינת הים. ובאו ואמרו לו(מ) מתה אשתך. ונשא את אחותה. ואחר כך באת אשתו. מותרת לחזור לו(מא). הוא מותר בקרובות שניה(מב). ושניה מותרת בקרוביו(מג). ואם מתה ראשונה מותר בשניה(מד). אמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה. ואחר כך אמרו לו קיימת היתה ומתה. הולד ראשון ממזר. והאחרון אינו ממזר. רבי יוסי אומר כל שפוסל על ידי אחרים. פוסל על ידי עצמו(מה). וכל

ראשון ואחרון. ראשון שלפני השמועה. ואחרון שלאחר השמועה. וכר"ע מתוקמא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין ואינה הלכה: ד מותרת לחזור לו. דקדושי שניה אין כלום ובזנות בא עליה ואמרינן בגמרא ושכב איש אותה (במדבר ה) שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה: ומותר בקרובות השניה. לישא בתה דקי"ל נושאים על האנוסה ועל המפותה: ר' יוסי אומר כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו. ר' יוסי שמעיה לתנא קמא דקאמר ל"ש דאזלי אשתו וגיסו שהוא בעל אחות אשתו למדינת הים ול"ש דאזלי ארוסתו וגיסו ובאו ואמרו לו מתה אשתך ומת גיסך ונשא את אחותה ואח"כ באו אשתו וגיסו *אשת גיסו אסורה על גיסו ואשתו מותרת לו. וא"ל ר"י ארוסתו וגיסו דאיכא למימר תנאה הוי בקדושין והאי דנסיב לאחותה שפיר קנסיב ובעיא גט מיניה דלא לימרו אשת איש יוצאת בלא גט דפסיל לה ע"י אחרים דהיינו גיסו דכיון דנפקא מיניה בגיטא אפסלא לה שבעלה פוסל נמי ע"י עצמו ואתסרא ליה אחתיה עליה *דהויא אחות גרושתו. אבל היכא דאזלי אשתו וגיסו למדינת הים וקא נסיב לה לאחותה דליכא למימר תנאי הוה ליה בנשואין ושפיר קנסיב לה להאי כדאיכא למימר בארוסין ולא בעיא גט מיניה ולא קפסיל ע"י אחרים דהא לא פסלה אשת גיסו

אגיסו

במשנה ד' פ"ק דמכות [והוא לפי שהעדות על עצמן של עדים והן אין נאמנים על עצמן] ועיין במשנה ד' פרק ט"ו: והולד ראשון ואחרון. ה"ל למתני סתם והולד ממזר אלא משום סיפא דמחלק בין ראשון לאחרון תנא נמי הכי ברישא. גמרא: אמרו לה מת בנך כו' והולד ראשון ואחרון ממזר. אליבא דכ"ע שהרי פוגע הוא באשת אחיו כיון שהיה לו בן כשמת ואשת אח בכרת. נ"י: אמרו לה מת בעליך כו' תנא. דקנסינן לה אע"פ שסבר מת משום דאיבעי לה לאמתוני ולחקור האמת ולית לה כתובה ולא שום תנאי כתובה. הולד הראשון. דלפני השמועה שנולד בעוד שבעלה חי [ממזר]. והאחרון. דלאחר שמועה כלומר שלא רצה היבם לגרשה. אינו ממזר. מן התורה אלא מדרבנן דקנסוה. כ"כ נ"י. והרי מצאנו לו חבר להטור שכ"כ נ"כ ס"ס י"ז והב"י לא הביא לו ראיה [*ומ"מ ז"ש נ"י שלא רצה היבם כו' אע"פ שהדין דין אמת מ"מ מתני' לאו*) [נ"ב] מיירי ולהכי שלא בדקדוק כתב כן]: מותרת לחזור לו. אף ע"פ שנתן לה אחרון גט לפי שא"ל גט ואין חוששין שמא יאמרו א"א יוצאת בלא גט כדאמרינן בנשאת דאתו למימר דבטעות הוו קדושין שהיתה סבורה שמת בעלה ולא היה אמת והואיל ולא עבדה איסורא לא קנסינן לה אבל בנשאת דעבדה איסורא קנסינן לה. גמרא דף פ"ט. וכתב נמוקי יוסף להו עבדה ממש שנבעלה אלא כיון שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה עבדה איסורא קרינן לה דהא לא שרינן לה הכא אלא בנתקדשה בלבד וטעם קנס זה כדי לעגן אותה שלא תנשא בלא גט. א"נ כדפרשו בירושלמי והוא הגון מפני צריכה גט כדי לברר איסורו של ראשון שיהא הולד ממנו ממזר אם החזירה קודם גירושי השני ע"כ: ד ובאו ואמרו לו. כתבו התוספות דהאי א"ל היינו דוקא כשא"ל ב' עדים שמתה אשתו אבל כשאמר לו ע"א של מיתת אשתו אין יכול לישא אחותה ומדברי רש"י לא משמע כן והמגיד פ"י מה' גירושין כתב כדברי התוספות. ב"י ס"ס ט"ו: מותרת לחזור לו. כתב הר"ב ושכב איש אותה ואין שכיבת אחותה וכו' דה"א דק"ו הוא ומה במקום שבא על אשת איש דיש לה היתר בחייו ע"י גט נאסר בעלה האוסרה. מקום שבא על איסור חמור כגון אחות אשתו שאשתו אוסרת אחותה כל ימיה אינו דין שנאסר אשתו האוסרת אחותה קמ"ל קרא ושכב וגו' דמזיד לא אסרה הלכך בשוגג כי מתני' לא גזרו בה רבנן. גמרא: ומותר בקרובות שניה. כתב הר"ב לישא בתה וכן פי' במשנה דלקמן והוא הדין לכל הקרובות אלא שזאת היא הראשונה הנשנית בריש פ"ק. וביוצא בזה בפרק דלעיל משנה ג': ושניה מותרת בקרוביו. דנושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו מתני' דלא כר' יהודה. דריש פרק דלקמן: ואם מתה ראשונה מותר בשניה. דפקע לה איסור אחות אשה וכ"ש דאם מתה השניה דמותר בראשונה. ב"י [סי' פ"ו]: ר"י אומר כל שפוסל על ידי אחרים. פי' הר"ב דאזלי ארוסתו וגיסו כו'

דכיון

---

*) בתוי"ט ד' קראקא בפני וז"ל כלפנינו, ויש שתקנו בשופטני, או ברשיעי ואינו נכון. שוב מצאתי שכבר העיר ע"ז הפ"ל ע"ש:

יכין תפארת ישראל יכין

מזקקת ליבום: לא) שהוזמו הראשונים [כך כ' הג"י. וצ"ל דלהכי לא פי' אמרו לה בע"א כריש פרקן, ואח"כ באו ב' והכחישוהו, דס"ל כרא"ש שהביא ב"ש (אה"ע קנ"ח) דלמיתת בן אין עד אחד נאמן]: לב) הנולד לפני מיתת הבעל או אח"כ. וקיי"ל דאין ממזר מחייבי לאוין: לג) אליבא דכ"ע, דאשת אח בכרת: לד) משום קנסא וכל חומרות הנ"ל בה: לה) שנתעברה בחיי הראשון: לו) שנתעברה אחר מיתת הראשון: לז) מיהו ממזר מדרבנן הוא [וי"ח]: לח) ולא קנסוה, דוי"ל דעוד תדיק קודם חופתה: לט) מדא"ל גט: מ) שני עדים, דבים חזקת איסור אין עד אחד נאמן להוציא מחזקה. וה"ה לענין חרם דר"ג, אין עד אחד נאמן מה"ט לומר שמתה אשתו [כ"ש ט"ו ב', וקנ"ח א']: מא) דאין זנות אחותה אוסרת אשתו עליו: מב) דנושאין קרובת אנוסה ומפותה ופילגש. וקיי"ל דבחייה רק בדיעבד שרי, ולאחר מיתה אפילו לכתחלה [ט"ו י"ג]: מג) דקיי"ל נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו [ט"ו ה']: מד) וה"ה דבמתה ב' מותר בקרובותיה לדידן [כס]: מה) דנדסהם ת"ק ואמר אשתו מותרת להחזיר לו, משמע בכל גוונא, בין שמע על אשתו או על ארוסתו שמתה,

ואפילו

ציונים

אמרו לה מת בנך. מיי' שם ה"ם סמ"ג שם: א"ל מת בעליך. יוש' פ"י ה"א טוש"ע שם סי"ז סנ"ו: אמרו לה מת בעליך ונתקדשה. פ"ח ע"ב גיטין פ"ט ע"ב מיי' פ"י מהל' גירושין ה"ו סמ"ג ע' כ' טוש"ע שם סעי' ל"ח ופי' פ"ע מ"א: אעפ"י שנתן לה. יוש' שם: ד מי שהלכה. נ"ג ע"א מיי' שם ה"ס סמ"ג שם טוש"ע שם סי' פ"ו סעי' כ"ו: אמרו לו. טוש"ע שם סעי' כ"ם: רבי יוסי אומר. ישפ' פ"י ה"ג:

שנויי נוסחאות

ראשון ואחרון. כד"נ וכי"ק הראשון והאחרון וכן בסמוך. ואח"כ מת בעליך. בכי"ק ואח"כ אמרו לה.. (אמרו לה מת בעליך כו' אינו ממזר). כ"ז ליתא בכי"מ ולא משמע כן בגמ' ובראשונים. ומת (תצא). כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא. והולד ראשון. כד"נ ובמשני"ר הראשון. וכ"ה בכי"ק (ושם הולד). אחרון גם. כד"נ ובמשני"ר האחרון. את זו דרש. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר זה מדרש דרש. ולא מאיש. כד"נ ובמשני"ר לא.. ד ובאו. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר באו. (הוא) מותר. בכי"ף ומותר. ושניה. כד"נ ובכי"ק והשניה. מתה. ראשונה. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר.. הראשונה. היתה. כד"נ ובכי"ק במשני"ר היית. ראשון. שם ושם הראשון. כל שפוסל. כד"נ ובמשני"ר שהוא פוסל.

ראשון לציון

ד תוי"ט ד"ה ואם מתה ראשונה כו' וכ"ש דאם מתה השניה דמותר בראשונה. כ"י. וז"ל בסימן ט"ו מתה הראשונה מותר בשניה פשוט דבין שהיתה אחות ארוסתו ובין שהיתה אחות נשואתו כיון שמתה הראשונה פקע ליה איסור אחות אשה ומותר בשניה וכ"ש באם מתה השניה מותר בראשונה אף ע"פ שהיתה ארוסתו דליכא למיחש הו לשמא יאמרו נשא אחות גרושתו דכיון שמתה שניה פקע לה איסור אחות אשה:

תוספות רע"ק

שתמה חס"ל בן על הרמב"ם. ד [אות פג] בהרע"ב ד"ה ר"י אומר. אשת גיסו אסורה על גיסו, והא דקתני אם מתה ראשונה מותר בשנייה זה מיירי ע"כ בפנויה דאילו בנשואה כיון דאסורה לבעלה מקנסא דהוי כזונתה אסור אגודה גם לדידיה. תוס' רע"ד ב' ד"ה אשת גיסו: [אות פד] בא"ד דהויא אחות גרושתו. ואף בגיסתו פנויה אסורה אשתו מד"ס. דמ"ט ניסתו צריכה גט שלא יאמרו

הגאי

שאין פוסל על ידי אחרים אינו פוסל על ידי עצמו מו): ה אמרו לו מתה אשתך. ונשא אחותה מאביה מז). מתה ונשא אחותה מאמה מח). מתה ונשא אחותה מט) מאביה נ). מתה ונשא אחותה נא) מאמה נב) ונמצאו נג) כולן קיימות. מותר בראשונה בשלישית ובחמישית נד). ופוטרות צרותיהן נה). ואסור בשניה נו). וברביעית נז). ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה. ואם בא על השניה. לאחר מיתת הראשונה נח). מותר בשניה. וברביעית. ופוטרות צרותיהן. ואסור בשלישית נט). ובחמישית ס). ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה: ו בן תשע שנים ויום אחד הוא פוסל על ידי אחין סא). והאחים פוסלין על ידו. אלא שהוא פוסל תחלה סב). ואחין פוסלין תחלה וסוף.

אגיסו. אינו פוסל ע"י עצמו. ושריא ליה אתתיה שהרי אינה אחות גרושתו: ה אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה. שלא מאמה וחזרו ואמרו לו מתה השניה ונשא אחותה של השניה מאמה ולא מאביה. ונמצאת זו השלישית נכריה אצל הראשונה. וחזרו ואמרו לו מתה זו הג' ונשא אחותה של שלישית זו מאביה ולא מאמה. נמצאת רביעית רחוקה מן השנייה וכ"ש מן הראשונה. וחזרו ואמרו לו מתה זאת הרביעית. ונשא אחותה מאמה. והיא רחוקה מן השלישית. וכן מן הראשונה ומן השנייה. ואחר כך אמרו לו כולן קיימות: מותר בראשונה ובשלישית ובחמישית. שאין קרובות זו לזו ואף על פי שהשלישית אחות השניה שריא דקדושי שניה לא תפסי דאחות אשה היא לראשונה שלקח מקודם והויא לה כאנוסה ומפותה [והתניא] אנס אשה מותר לישא בתה דלא אסרה תורה אלא אחות אשה בלבד והיכא דלא תפסי קדושין לאו אחות אשה היא וכן החמישית אע"פ שהיא אחות הד' מותרת דהואיל ותפסי קדושין בג' נמצאת ביאת ד' שהיא אחות שלישית ביאת זנות ולא אסרה [חמישית] עליו: ופוטרות צרותיהן. אם מת ובא יבם וייבם א' מהן פוטרת צרתה: ואסור בשניה. מפני הראשונה וכד' מפני הג': ואם בא על השנייה לאחר מיתת הראשונה. נמצאת היו הדברים של ראשונה ואחר הדברים שקר היו אסור בג' מפני הב' ובה' מפני הד': ו בן ט' שנים ויום א' פוסל. את היבמה לאחין אם בא עליה. דביאתו ביאה. או אם נתן גט או עשה בה מאמר שיש לו גט ויש לו מאמר אבל אינו גט גמור ולא מאמר גמור: אלא שהוא פוסל תחלה. בגמרא מפרש דבמאמר הוא פוסל תחלה ולא בסוף. שאם אחיו הגדול עשה מאמר ואח"כ עשה מאמר זה שהוא בן ט' שנים ויום אחד לא פסלה מאחיו אבל בביאה פוסל בן תשע שנים ויום אחד בין בתחלה בין בסוף ומתניתין חסורי מחסרא והכי קתני אלא הוא פוסל תחלה והן פוסלין תחלה וסוף

כד"א

דכיון דנפקא מיניה בגיטא אפסלה לה מבעלה דהא להכי צריכה גט שיאמרו גירשה ואח"כ נשאה זה ונמצאת שכשמחזירה עכשיו שהוא מחזיר גרושתו לאחר שנישאת אבל היכא דאזלי אשתו וגיסו וכו' דליכא למימר תנאה הוה בנשואין פירש"י בגמרא לעיל דהא כ"ע ידעי דאין אדם משים בעילתו בעילת זנות הלכך קים להו דנשואין שנייה אינה כלום ולא בעי גט כו'. °וכתב עוד ולתנא קמא טעמא דהכניסה בעד אחד אסור לחזור. לאו משום שמא יאמרו זה מחזיר גרושתו אלא משום דלא דייקא שפיר הלכך מאן דנסבה פסל לה אקמא: ה אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה. עיין מ"ש בריש מתניתין דלעיל: מותר בראשונה. וכתב הר"ב והניא אנס אשה וכו' ברייתא בגמרא ר"פ דלקמן והא דנקט בתה כתבתי לעיל: ו על ידי אחין. עליהן. כ"י: הוא פוסל. כתב הר"ב דביאתו ביאה דוקא לענין יבום ולמאמר כמ"ש הר"ב במשנה ח' ועיין במשנה ה' פ"ה דנדה ומ"ש עוד הר"ב שיש לו גט ויש לו מאמר וכ"כ הרמב"ם וחליצה לא כדכתבו לקמן מ"ד פרק י"ב דלרבנן אין בחליצת קטן כלום. וקשיא דאם חליצה ביבמה לית לי' כ"ש גט דלית ליה דהא בגדול לא אתי גט אלא מכח חליצה. וכן חזר בו הרמב"ם בפרק ה' מהלכות יבום דאין לו גט וכ"כ הטור סימן ק"ע והיינו נמי דבגמרא מפרש שכ' הר"ב בסמוך לא נקיט בההוא ברייתא דמינה מפרשינן הכי. אלא מאמר בלחוד. ורבינו ירוחם בסוף נתיב כ"ה

כתב

ה אמרו לו. ג"ן פ"א ג"ז פ"ג ופ"ג נתוס' ד"ה א"ל: ו בן תשע. שם פ"א פי' יבום' פ"י ה"ז מיי' פ"ה מה' יבום ה"א סמ"ג מ' נ"א טוש"ע שם סי' ק"ע סע"ב:

שנויי נוסחאות

שאין פוסל. שם ושם שאינו.. בכי"ק בא הדבור הלשון דר"י משונה בט"ס כל שהוא פוסל ע"י עצמו אינו פוסל ע"י אחרים וכל שאינו..ה אחותה. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר את אחותה וכן בכל המשנה. מאמה (ונמצאו כולן קיימות. בכי"ק ובמשני"ר ליתא וכן ליתא בכי"ף וכן ליתא בד"נ (ושם ליתא גם למלי מאמה) ועי' רש"י ורע"ב. בשלישית ובחמישית. כד"נ ובכי"ק ובשלישית.. וכ"ה במשני"ר (ושם וחמישית). ואסור בשניה. בכי"ק אסור.. וברביעית ואין ביאת. כד"נ אין.. ואם בא. בכי"ק אם.. ובחמישית ואין ביאת אחת. במשני"ר ליתא למלי ביאת; בד"נ ליתא למלי אחת. ו בן תשע כו' וסוף. בכי"מ נתקלקה הבבא וז"ל בן תשע ויום אחד הוא פוסל תחילה ע"י אחין ואחין פוסלין תחילה וסוף. ועי' בגמ'. ויום אחד (הוא) פוסל. בכי"ק .. אחד שבא על יבמתו פוסל. ע"י אחין. בכי"ק .. האחין. וכן בכל המשנה. והאחים. כד"נ ובמשני"ר ואחים. על ידו. בכי"ק על ידיו. שהוא. במשנ"ב הוא. ואחין. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר והאחים.

יכין תפארת ישראל יכין

אפילו היתה אחותה שנשא זה נשואה לאחר, ואמר לה ע"א שמת בעלה שהוא גיסו של זה, ונשאה זה, ואח"כ חזרו בעלה וארוסתו של זה, בכל נוגע ארוסתו שריה לו, והאחות שלא הזכיר תנא דינה, ע"כ משום דדינה כלעיל במשנה א', דנשאת בע"א אסורה לבעלה, משום קנסא דלא דייקא, ואפ"ה אין ארוסה נאסרת על בעלה מה"ט, להכי פליג עליה ר' יוסי בתרתי, דבארוסה שהלכה עם גיסו דאיכא למימר תנאי היה בקדושיה, ושפיר נסיב זה לאחותה, וצריכה האחות גט מזה, דלא לימרו א"א יוצאה בלי גט, להכי פסל להאחות שנתגרשה, ע"י אחרים, ר"ל אם יש לה בעל נאסרה עליו, דמדנפקא מזה בגט, יאמרו שגיסו מחזיר גרושתו משנשאת ונתגרשה, להכי נמי נפסלה הארוסה שחזרה עם גיסו, על זה, שלא יאמרו שנשא אחות גרושתו: מו) ר"ל אבל בנשואה שמע שמתה ונשא אחותה, דליכא למימר תנאי היה בנשואי הראשונה דהרי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, ולפיכך כ"ע ידעי דקדושי שנייה קדושי טעות היו וא"צ גט, להכי מותרת השנייה לבעלה שחזר, דס"ל לר"י דהא דנשאת בע"א אסורה לבעלה שחזר, לאו משום דייקא, רק שלא יאמרו שמחזיר גרושתו משנשאת ונתגרשה, וזו שאי אפשר לומר בה כן, דהרי אפילו גרשה גיסו להאחות, אסורה לזה מדינא אחות אשתו להכי לא פסל להאחות על גיסו, א"כ גם אשתו של זה לא נפסלת עליו, מדא"א לטעות שנושא אחות גרושתו, שהרי כ"ע ידעי שקדושי האחות בטעות היא. מיהו אנן קיי"ל כר"ע [יבמות צ"ד ב'] דהראשונה נשואה בריא, ובארוסה אסורות שתיהן, אבל האחות בין כך וכך אסורה על גיסו [אה"ע ט"ו]: מז) שלא מאמה, וחזרו וא"ל מתה וכו': מח) נמצאת השלישית היא נכרייה אצל ראשונה, חזרו וא"ל וכו': מט) של שלישית: נ) נמצאת רביעית נכרייה, לראשונה ושנייה, חזרו וא"ל וכו': נא) של רביעית: נב) נמצאת החמישית נכרייה לראשונה ולשנייה ולשלישית: נג) שנודע לו אח"כ שכולן וכו': נד) שאינן קרובות זל"ז, ואף דשלישית אחות שנייה, שריא, דקדושי שנייה לא תפסן דאחות אשה היא לראשונה שלקח תחלה, והו"ל שנייה כאנוסה ומפותה שמותר ליקח קרובתה. וכן חמישית אף שהיא אחות רביעית, עכ"פ מדתפסו קדושין בשלישית, הו"ל ביאת רביעית ביאת זנות, ולא אסרה עליה החמישית: נה) דבמת, וייבם היבם א' מהן, נפטרו האחרות: נו) מפני הראשונה: נז) מפני השלישית: נח) שמיתת הראשונה אמת היה, ומיתת השאר שקר: נט) מפני השנייה: ס) מפני הרביעית: סא) בבא על היבמה או עשה בה מאמר פסלה מהאחין [והאי על ידי, ר"ל על כח], אף שאין מאמרו גמור כשל גדול, ויש אומרים דגם חליצה וגט יש לו לקטן [אה"ע ק"ע]: סב) ר"ל דוקא במאמר פוסל רק בתחלה, דבעשה מאמר קודם למאמר של

אחין

תוספות רע"ק

תנאי היה בקידושין: [אות פה] תוי"ט ד"ה רי"א. וכתב עוד ולת"ק. וא"כ פליגי בתרתי, הא' דלת"ק בכל ענין אשת גיסו אסורה לבעלה. אף היכי דל"צ גט. ולר"י אינה אסורה אלא היכא דצריכה גט דהוי כמחזיר גרושתו. הב'. דלת"ק אף ארוסתו וגיסו ל"צ גט. דל"ש שיאסרו גירש דהא אף בגירש אסורה לו משום אחות אשתו. ולא חיישינן שיאסרו תנאי היה בקידושין. ולר"י בארוסתו וגיסו צריכה גט. והא דפסיקא לי' להש"ס כן ולא אמרי' דלכ"ע היכא דל"צ גט אין אשת גיסו אסורה לבעלה. ופליגי רק בחדא בארוסתו וגיסו אם צריכה גט היינו מדאיירי ת"ק בשריותו באשתו ובאשת גיסו לא מ"די. ש"מ דאשת ניסו אסורה לבעלה אף היכא דל"צ גט. תוס' צ"ה ע"ב ד"ה וקאמר ת"ק. ובגמ' אר"י אמר שמואל הלכה כר"י מקשה עליה מדקאפר שמואל דיבמת

אינה

ביצד(סג) בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו פסל על ידי אחין(סד). באו עליה אחין(סה) ועשו בה מאמר(סה) נתנו גט או חלצו. פסלו על ידו(סו): ז בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו. ואחר כך בא עליה אחיו שהוא בן תשע שנים ויום אחד פסל על ידו(סז). רבי שמעון אומר לא פסל(סח): ח בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו. ואחר כך בא על צרתה. פסל על ידי עצמו(סט). רבי שמעון אומר לא פסל(ע). בן תשע ויום אחד שבא על יבמתו ומת. חולצת ולא מתיבמת(עא). נשא אשה ומת. הרי זו פטורה(עב): ט בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו. ומשהגדיל נשא אשה אחרת ומת. אם לא ידע את הראשונה(עג) משהגדיל. הראשונה חולצת ולא מתיבמת(עד). והשניה או חולצת או מתיבמת. רבי שמעון אומר מיבם לאיזו שירצה.

ר"ע מברטנורה

בד"א במאמר אבל ביאה אפילו בסוף נמי פסיל כילד בן ט שנים ויום א' הבא על יבמתו וכו': ז פסל על ידו. דה"ל כמאמר אחר מאמר דבניהם תופסין בה: ר"ש אומר לא פסל. דביאת בן ט' לר"ש ספק קניא ספק לא קניא אי קניא קניא לגמרי ולא מהניא ביאת אחיו. ואי לא קניא הוה ליה כמי שלא בעל לא הוא ולא אחיו. °הילכך לא פסל. ואין הלכה כרבי שמעון: ח בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתיבמת. שיש עליה זיקת שני יבמין שבביאתו של זה הקטן שהוא כמאמר בגדול. לא יצאת מידי זיקת נפילה ראשונה. וחלה עליה זיקת נפילה שניה. ותנן בפרק ד' אחים מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין: נשא אשה. שאינה יבמתו ומת. ולו אחים הרי זו פטורה. דאע"ג דביאתו ביאה אין קנינו קנין כלום עד שיביא שתי שערות. אבל יבמה הואיל וזקוקה לו עשו אותה רבנן כמאמר: ט אם לא ידע הראשונה משהגדיל ראשונה חולצת ולא מתיבמת. דזיקת שני יבמין עליה הואיל ולא ידעה משהגדיל לא יצאת ידי נפילה ראשונה: רבי שמעון אומר מיבם לאיזה שירצה. דלית ליה לרבי שמעון זיקת ב' יבמין וה"נ

אמרינן

תוספת יום טוב

כתב דיש לו גט ויש לו חליצה: ביצד בן תשע וכו' פסל ע"י אחין. שעשו בה מאמר תחלה דהא כילד אבסוף קאי. לשון רש"י: ח רבי שמעון אומר לא פסל. דלרבי שמעון ספק קניא ספק לא קניא. אי קניא קני לגמרי ולא קמהניא ביאת אחיו וכן ביאתו בצרתה ואי לא קני הוה ליה כמי שלא בעל לא זו ולא זו ומותר לקיים הראשונה. אבל שניה לא מקיים דדילמא ביאתו קניא בראשונה וקיימא שניה עליה באיסור שני בתים. רש"י: חולצת ולא מתיבמת. עיין במשנה דלקמן: נשא אשה ומת הרי זו פטורה. פירש הר"ב דאין קנינו קנין כלום כלומר אפילו מדרבנן דלא תקנו לו נישואין כדאיתא בגמרא ריש פרק י"ד [קי"ג.] כיון דאתא לכלל נישואין ואע"ג דבקטנה תקנו משום שלא ינהגו בה מנהג הפקר: ט אם לא ידע. המלה מפורשת ברפ"ח: והשניה או חולצת או מתיבמת. ופליגא אמשנה ט' דפ"ג דתנן חולצת ולא מתיבמת משום דמאמר דוחה אפילו לצרת בעלת זיקת שני יבמין וה"נ הרי עשו ביאת קטן כמאמר בגדול. אלא ההוא תנא גזר °משום שתי יבמות הבאות מבית א' כמפורש התם ומשום דבגדול קאי משמעינן בגדול והוא הדין לקטן והאי תנא דהכא סבירא ליה דלא גזר. ומשום דבקטן קאי משמעינן בקטן והוא הדין לגדול. הכי איתא בגמרא. והוא הדין דתנא דהכא פליג אמתניתין דלעיל בפרקין. בן תשע שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתיבמת. ואע"ג דליכא צרה. אפילו הכי גזרו שעליה זיקת שני יבמין. משום שתי יבמות הבאות מבית אחד: רבי שמעון אומר מיבם לאיזו שירצה. כתב הר"ב דלית ליה לרבי שמעון זיקת שני יבמין. וכ"כ רש"י. ורוצה לומר דלא משכחת אליביה דר' שמעון זיקת שני יבמין משום דמספקא ליה אי קני לגמרי אי לא קני כלל. ומ"ש והכי נמי

אמרינן

ציונים

ז בן תשע. צ"ו פ"ג מיי' שם ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם: ח בן תשע. שם פ"ג מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם: בן תשע כו' ומת. מיי' שם פ"ו ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קע"ד ס"ו: נשא אשה. יבמות שם. מיי' שם ה"ח סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קס"ז ס"א ופי' קע"ב סע"ז. ט בן תשע כו' ומשהגדיל. יבמות פ"ג ה"י מיי' שם טוש"ע שם סי' קס"ו ס"ג:

שנויי נוסחאות

פסל. כרי"ף פוסל. ועשו כו' נתנו. כד"נ ובמשני"ג עשו..; כרי"ף או עשו או נתנו כבי"ק ונתנו. פסלו על ידו. במשנ"ב ובכי"ק וכרי"ף פוסלין..; כד"נ ובכי"ק ובמשני"ג.. על ידיו. ז ואח"כ. בכי"ק וחזר. עליה אחיו כו' ויום אחד. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ג אחיו.. ויום אחד עליה. פסל על ידו. במשנ"ב פוסל.. וכן בסמוך; כד"נ ובכי"ק ובמשני"ג.. על ידיו. ח (בן תשע כו' רש"א לא פסל). בכי"ק ליתא כ"ז נשמט ועי' בגמ'. פסל. במשנ"ב פוסל וכן בסמוך. ט ומשהגדיל נשא. כד"נ משהגדיל.. וכ"ה במשני"ג (ושם ונשא (?)). (ומת). כד"נ ובכי"ק ובמשני"ג ליתא. (את)הראשונה' כד"נ ליתא. הראשונה חולצת כו'. במשני"ג כסדר השניה או חולצת.. והראשונה חולצת ולא וכן הוא כד"נ ובכי"ק (ושם.. הראשונה..).

יכין תפארת ישראל יכין

אחין, כפסלה מאחין, ובעשה מאמרו אחריכן, לא פסלה מהראשון, אבל בביאה פוסל גם אחר מאמר אחין: סג) מפרש ביאת בן ט': סד) שעשו בה מאמר תחלה: סה) או או: סו) ואסור לקיימה: סז) אע"ג דאין ביאה אחר ביאה [כס"ה]. הכא בביאת בן ט', רק כמאמר אחר מאמר הוא: סח) דר"ש מסופק במאמר וביאת בן ט' אי קני אי לא, להכי אי קנה, כבר קנה קמא לגמרי ולא פסלה אחיו, ואי לא קנה, גם בתרא לא קנה ולא פסלה מאחיו ומיירי שהיתה אנוסה בביאת השני, והראשון לא היה כהן, דאל"כ יש לחוש שמא ביאת בן ט' קנה, והו"ל תו כא"א של הראשון, ולכ"ע נאסרת על הראשון, דהרי גם נהרגת על ביאתו, כשהיה ברצון [כנדה דמ"ט א']: סט) ואסור בשתיהן, דביאת כ"א קנה במקצת והו"ל ב' בתים ולריך לגרס א', וקם ליה אח"כ בשנייה בלא יבנה: ע) ממ"כ כלעיל, אבל שנייה לא מקיים דלמא קנה הראשונה: עא) דביאתו הו"ל כמאמר של גדול, והו"ל זיקת ב' יבמין עליה [פ"ג מ"ט]: עב) דאין בקדושי קטן כלום, ורק בקטנה שמת אביה תקנו קידושין ע"י אחיה ואמה מד"ס, שלא תהיה הפקר: עג) היבמה: עד) דזיקת

ב'

תוספות רע"ק

אינה באשת איש ומיירי בקדשה אחיו. אלמא דלא חייש שמואל שיאמרו תנאי היה בקדושין.ומשני דשמואל אדר' אמי קאי דלדידיה אפי' באשתו וגיסו נמי פוסל ר"י דלא איירי בתנאה כלל. והמהני שבא. הא לשינוי' דר"א מוכח דלת"ק אף דלא בעי גיטא. פרשוי באשתו דמכל מקום אסורה לגיסו. ומוכח דאף בלא טעמא דמחזיר גרושתו אסירה דהו"ל למירק והוי כוונתה. והא בזה לא מצינו דפליג ר"י אלא דמוסיף דעפ"י בית דין דאסורה לגיסו גם אשתו אסורה לו. אי מטעם כיון דביאתו עשאה פעולה לפסול לאחרים. אי מטעם דנקט רש"י בהאי דמשנינן דלמא אדר"א. דטעמא דר"י דצריכא גם אילו בא גיסו לבד. וא"כ הוא מוסיף דאפילו גם בעי ואסורה אשתו. אבל בזה היסוד דאף בלא גט אסורה לראשון מחמת זונה לא מצינו דפליג ר"י. וא"כ תיקשי איך מתיר שמואל אותה ליבם. ואף לרב תיקשי דבנשאה הראשון מודה. ותיפוק ליה דאסורה מטעם זונה דהו"ל למידק וצע"ג. ור' יחנני וילמדני: ז נאות פו) הרע"ב ד"ה רש"א. הלכך לא פסיל. וחא דלא מתסרא להראשון משום זונה דמיירי בשוגג או בקטנה דפיתוי קטנה אונס הוא או דבא עליה בעל כרחה דאף דמאמר בעל כרחה לא מהני מ"מ הכא שע"י ביאה לא פלוג רבנן בביאה דיבמה בין מדעתה בין בע"כ. תוס' לעיל דף נ"א ב': ט נאות פד) תוי"ט ד"ה והשניה. משום ב' יבמות הבאות מבית א', היינו דמתני' דלעיל פ"ג ס"ל דהא דבעלת מאמר לא מתייבמת דנראה כאילו הם ב' יבמות מבית אחד וממילא גם צרתה אסורה ותנא דהכא ס"ל דהטעם דלא מתייבמת דגזרו אטו אשת ב' מתים וגזרו רק עליה ולא על צרתה כך מבואר בתוספות דף ל"א. ואף מה דסיים התי"ט וה"ה דתנא דהכא פליג אמתני' דלעיל וכו' ואע"ג דליכא צרה וכו' הם דברים תמוהים דהיכן מצינו פלוגתא בזה וגם מה סיים אפ"ה גזרו משום ב' יבמות הבאות מב"א הא תנא דהכא ס"ל דהטעם משום גזירה אטו אשת ב' מתים. ואולי מ"מ הוא בתי"ט וצ"ל דה"ה דתנא דהכא דס"ל לעיל בפרקין (היינו במשנה ח') דאפי' בליכא צרה בהדה חולצת פליג אמתני' דלעיל פ"ג דלפי"מ דס"ל למתני' דלעיל פ"ג דהטעם דמחזי כב' יבמות מב"א ממילא זהו ל"ש רק באיכא צרה אבל בליכא צרה מתייבמת. ואולם להדיא כתבו תוספת לעיל (דף ל"ב) וז"ל ומיהו כי ליכא צרת בהדה נמי אסירא אטו היכא דאיכא צרה כדקאמר התם רבא דאפי' ליכא צרה בהדה לא מייבמה עכ"ל. אבל קשה לי מאד על הוכחתם הא דבא בפרקין דייק כן אמתני' דהכא ואמר הא דאמר רבנן זיקת ב' יבמים מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה ל"ת היכא דאיכא צרה דאיכא למגזר משום צרה דהא הכא ליכא צרה ולא מיבמה. וא"כ י"ל דרוהו רק לתנא דהכא כיון דס"ל דהטעם משום אטו אשת ב' מתים וזה ממילא גם בליכא צרה אבל לתנא דלעיל פ"ג י"ל באמת דדוקא באיכא צרה בהדה, וזהו עצמו דברי רבא ל"ת היכא דאיכא צרה ר"ל דהטעם דמחזי כב' יבמות מב"א דהא הכא ליכא צרה ואסורה וע"כ דהטעם דאטו אשת ב' מתים. ואי דדחוק לפרש כן בדברי רבא וס"ל לתוס' דרבא בא להוכיח דאף למתני' דלעיל פ"ג אסורה אף בליכא צרה משום גזירה אטו היכא דאיכא צרה. היא גופה תקשי על רבא כיון דבאמת מתני' דהכא ודלעיל פליגי ביסוד הטעם ובנ"ל א"כ מאי ראי' מהכא לדלעיל דלמא לתנא דרבא דס"ל דטעמא משום אטו אשת ב"מ מש"ה מדינא גם בליכא צרה אסורה ולתנא דלעיל דמחזי כב' יבמות מב"א דוקא באיכא צרה דשייך כן אסורה אבל בליכא צרה לא ול"ג אטו איכא צרה וצע"ג:

שירצה(עה). וחולץ לשניה(עו). אחד שהוא בן תשע שנים ויום אחד. ואחד שהוא בן עשרים שנה. שלא הביא שתי שערות(עז):

אמרינן בפרק ד' אחים: וחולץ לשניה. דהא לאו צרות נינהו לאפטורי חדא ביבום חברתה. ויבומי תרווייהו לא הואיל והויא צרתה במקצת מאמר דרבנן. מתני' כשתי יבמות הבאות מבית אחד: אחד בן תשע ואחד בן כ'. שניהן שוין *לכל האמור למעלה דכל כמה דלא אייתי שתי שערות קטן הוא. עד שיהיה בן ל"ה שנה ואם הגיע לחמש ושלשים שנה ולא הביא שתי שערות אף על פי שלא נראו בו סימני סריס המפורשים למעלה הרי זה סריס חמה:

אמרינן בפרק ד' אחין. כלומר וה"נ אמרינן במאמר בגדול דפליג ר' שמעון בפרק ד' אחין. שוב מצאתי כדברי בספר חכמת שלמה. וצריך עיון דלא אשכל ר' לאשמועינן במתניתין דלעיל דפליג [ר"ש] וסבר [דשרי] ליבומי כשירצה כי היכי דאשכל לאשמעינן דרבי שמעון לא פסל: וחולץ לשניה. כתב הר"ב ויבומי תרווייהו לא הואיל והוי צרתה במקצת מאמר דרבנן וכן לשון רש"י. גם זה הלשון אינו מדוקדק. ולעיל פרק ד' אחין כתבו ויבומי תרווייהו לא דדילמא מאמר קני והוי ב' יבמות הבאות מבית אחד: ואחד שהוא בן עשרים. ולא נראו בו סימני סריס כמ"ש הר"ב בסוף פרק ח' דנדה. [*ומה שכתב הר"ב המפורשים למעלה. רצונו לומר בפרק ח' משנה ד']:

ציונים

אחד שהוא בן תשע. נדה מ"ז ע"ב מיי' שם פ"ה הל"ג ופ"ב מהל' אישות ה"א:

שנויי נוסחאות

ואחד שהוא בן עשרים שנה. כד"נ ובמשני"ר ליתא למ"ש שהוא ובמשנ"ב ליתא למ"ש שנה. שלא הביא. בכי"מ ולא..

ראשון לציון

ט הר"ב ד"ה אחד בן תשע כו' עד שיהיה בן ל"ה שנה כו' כפ"ס דנדה כתב הר"ב בן ל"ה שנה ויום אחד:

תוספות רע"ק

[אות פז] בהרע"ב ד"ה אחד בן כו' לכל האמור למעלה. קשה לי דבכה"ג אמאי השנייה לת"ק חולצת או מתייבמת. הא בדאורייתא חיישי' שמא נשרו כמ"ש הרע"ב לקמן פי"ג מ"ב ואכ"כ בשחולץ להראשונה איך שנייה מתייבמת דלמא הוא גדול ונשרו שערותיו וכשמייבם השנייה עובר משום לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה. וצ"ע:

יכין תפארת ישראל יכין

ב' יבמין עליה: עה) דמדמספקא אי מאמר קנה, א"כ ממ"נ לא מפקע"ל זיקת ב' יבמין [ועפ"ג סי' מ']: עו) דהשתא לאו צרות נינהו. מיהו יבומי תרווייהו לא, דלמא מאמר קני, והו"ל ב' יבמות מבית א': עז) דינא הוא לכל הנ"ל עד שיהא בן ל"ה שנה ויום א' שלא הביא ב' שערות, דאז דינו כסריס חמה:

נושאין על האנוסה פרק יא יבמות

פרק יא **א נושאין**(א) על האנוסה ועל המפותה(ב). האונס והמפתה על הנשואה חייב. נושא אדם אנוסת אביו. ומפותת אביו. אנוסת בנו. ומפותת בנו. רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו(ג): **ב** הגיורת שנתגיירו

פרק יא **א נושאין** על האנוסה. לאחר שאנס או פתה אשה. מותר לישא בתה או אמה או אחותה דכתיב (ויקרא כ') ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה. בכולן נאמר שכיבה וכאן נאמרה לקיחה לומר לך דרך לקיחה אסרה תורה: רבי יהודה אוסר. דכתיב (דברים כ"ג) לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו. כנף שראה אביו לא יגלה. ואין הלכה כרבי יהודה. אבל חכמים אסרו לנטען מן האשה. לישא בתה או אחותה או אמה או אחת מקרובותיה. מפני שהיא מצויה אצלם תמיד. ואתו לידי הרגל עבירה. ואם עבר וכנס אחת מקרובות אנוסתו ומפותתו או מקרובות האשה שנחשד עליה אין מוציאין אותה מידו. ומתניתין דקתני נושאין על האנוסה דמשמע אפילו לכתחלה. מיירי לאחר מיתת האנוסה והמפותה דהשתא ליכא למיחש

פרק יא **א נושאין** על האנוסה וכו'. איידי דתני בהאשה רבה דאין שכיבת אחותה אוסרתה תנא נמי האי פירקא. דאם אנס אשה מותר ליקח קרובותיה. תוספות: נושאין על האנוסה וכו'. פי' הר"ב בתה או אמה או אחותה וכן לשון רש"י. ונקטי לישנא דברייתא שהביא הר"ב לקמן בדין נטען מן האשה אבל ודאי דה"ה וכ"ש בשאר קרובות דשרי. ומ"ש הר"ב דכתיב ואיש אשר יקח וכו' לומר לך דרך לקיחה וכו'. פירש"י שהיתה ראשונה לקוחתו חייב על השניה כשבא עליה דשניה ליכא למימר לקוחין דהא לא תפסי בה קדושין. וכתב כ"י ומיהו קשה מנלן דמותר ליקח בתה דילמא דכל היכא דאית בה לקוחין אסרה תורה ובין בשניה בין בראשונה. וי"ל דמשמעות קראי הכי הוא שהקיחה היא בראשונה דהכי אסרה תורה לשכב באחת אחר שיש לו האחרת ואם הראשונה אנוסה לבד בשביל זה אינה שלו. ובגמרא פריך אלא מעתה ואיש אשר יקח את אחותו הוא דאסור דרך לקיחה הוא דאסור דרך שכיבה שרי א"ל לקוחין האמורים בתורה סתם. הראוין לשכיבה שכיבה. כי הכא גבי אחותו דליכא למימר לקוחין ממש דהא לא תפסי בה קדושין. הראוין לקיחה קיחה. כאשה ואמה אשה ואחותה דשייך בהו קיחה. אמרינן דדוקא בלקוחין אסרה תורה: רבי יהודה אוסר. פירש הר"ב דכתיב ולא יגלה כנף אביו כנף שראה אביו ומנלן דבאנוסה. דכתיב מעליה דקרא ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף. ורבנן הא לא סמיך ליה אלא כי אתא קרא לשומרת יבם של אביו וכנף הראוי לאביו הוא. ותיפוק ליה משום דודתו לעבור עליו בשני לאוין ותיפוק ליה משום יבמה לשוק לעבור בשלשה לאוין. ומ"ש הר"ב אבל חכמים אסרו וכו' קאי אריפא דמתניתין נושאין על האנוסה וכו' והא דאסרו לנטען כו' ולא אסרו לכניסה של המתירין דסוף פרק ב'. כדמפרש התם בגמרא נשי לגבי נשי שכיחין גברי לגבי גברי לא שכיחין. א"נ נשי דלא מתסרי משכיבת המזנה בקרובותיה לא קפדי אהדדי. גברי דמתסרא עליו אשתו המזנה קפדי אהדדי. ומ"ש הר"ב קרובותיה פירש הרמב"ם שנאסרה הביאה עמהם אם היתה אשתו ופשוט הוא. ומ"ש ואתו לידי הרגל עבירה. ולשון רש"י והוי אונס ומפתה על הנשואה: **ב** הגיורת שנתגיירו בניה עמה לא חולצין כו'.

פירש

ציונים

פי"א א נושאין. ע"ז פ"א יבמ' סנהדרין פ"ט ה"א מיי' פ"ב מהל' איסורי ביאה: סי"א סמ"ג ל' קי"ג וקי"ד טוש"ע אה"ע סי' ט"ו סי"ג: האונס. מיי' שם ה"י: נושא אדם כו'. דף צ"א ברכות כ"א ע"ב מיי' שם הי"ג טוש"ע שם סע' ס"ה. ר"י אוסר. יבמ' צ"ז ע"א: ב הגיורת. ע"ז צ"ז ע"ב מיי' פ"א מהל' יבום ה"ח ופי"ד מהל' א"ב הי"א טוש"ע שם סי' קנ"ז ס"ג, וטוש"ע יו"ד סי' רס"ט ס"ג:

שנויי נוסחאות

פי"א א אדם. כד"נ הוא אדם. באנוסת אביו ומפותת. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ובמפותת. ב הגיורת. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר גיורת.

ראשון לציון

פרק י"א א במשנת נושאין. עיין יסל"מ:

יכין תפארת ישראל יכין

פרק יא א) איידי דפ"י מ"ד נקט נמי הא: ב) שאחר שאנסה מותר בקרובותיה. וקיי"ל דלאחר מיתתה מותר לכתחילה, ובחייה בדיעבד [ס' ט"ו סי"ג]: ג) וקיי"ל כת"ק:

ולא

בניה עמה[ד]. לא חולצין ולא מיבמין[ה]. אפי' הורתו של ראשון שלא בקדושה. ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה[ו]. וכן שפחה שנשתחררו בניה עמה[ז]: **ג** חמש נשים שנתערבו ולדותיהן[ח] הגדילו התערובות. ונשאו נשים ומתו[ט]. ד' חולצין לאחת ואחד מיבם אותה[י]. הוא[יא] וג' חולצים לאחרת ואחד מיבם[יב]. נמצאו ארבעה חליצות ויבום לכל אחת ואחת[יג]: **ד** האשה שנתערב ולדה בולד כלתה. הגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו. בני הכלה[יד] חולצין ולא מיבמין שהוא ספק אשת אחיו. ספק אשת אחי אביו. ובני הזקנה או חולצין או מיבמין[טו]. שהוא ספק אשת אחיו ואשת בן אחיו. מתו הכשרים[טז]. בני התערובות לבני הזקנה חולצין ולא מיבמין. שהוא ספק אשת אחיו ואשת אחי אביו ובני הכלה[יז] אחד חולץ ואחד מיבם[יח]: **ה** כהנת[יט] שנתערב ולדה בולד שפחתה. הרי אלו אוכלים בתרומה[כ]. והולקים

למיחש שמא לאחר שישא בתה יזנה עם הראשונה: **ב** לא חולצין. דאחוה מן האב בעינן. א)וגרים אין להם שאר מן האב: **ג** שנתערבו ולדותיהן. יש לכל אחת מהן בן ודאי שלא נתערב: ארבעה חולצין לאחת. בן ודאי של כל אחת מן הארבע חולץ לאחת מהן ב) דכל אחת מספק לה לאשת אח ובן החמישית יפטנה ממה נפשך אם אשת אחיו היא הרי מיבם לה ואם לאו הרי חלץ לה יבמה: הוא ושלשה. זה שיבם חולץ לאחרת ושלשה עמו והחמישי מיבם ממה נפשך וחוזרין השנים הללו וחולצין לשלישית ושנים עמהם והחמישי מיבם וכן כולם: ד' חליצות. תחלה לפי שאין אחד מהם רשאי ליבם עד שיחלצו לה הארבעה כי היכי דלא לפגע ביבמה לשוק והוא הדין דמצו הארבעה למחלץ לכולהו והה' כונס את כולן אלא דהכי שפיר טפי דילמא לכל חד וחד מתרמי דיליה ומתקיימא מצות יבום: **ד** מתו כשרים. הודאין: אחד חולץ. תחלה והדר מיבם אידך ממה נפשך אי האי דחלץ הוא בן הכלה וחלץ לאשת אחיו הא אשתריא לה בהך חליצה ושפיר נסיב לה אידך שהוא בן הזקנה. דאשת בן אחיו מותרת לו. ואי האי דחלץ הוא בן הזקנה ואשת בן אחיו חלץ. הויא לה כחולצת מן הנכרי ובן הכלה כי מיבם לה שפיר קמיבם: **ה** אוכלים בתרומה. דאחד כהן ואחד עבד כהן אוכלין בתרומה: והולקים חלק אחד. מפרש בגמרא דהכי קאמר והולקים חלק כאחד אם באו שניהם על הגורן כאחד נותנים להם

פירש הר"ב דאחוה מן האב בעינן [כמפורש בריש פרק קמא] וגרים אין להם שאר [מן] האב כדמפרש בגמרא דרחמנא אפקריה לזרעם כזרע בהמה דכתיב (יחזקאל כ"ג) וזרמת סוסים זרמתם. זרמה. זרע שהוא יורה כחץ כזרם מים המקלח בכח וכתב נמוקי יוסף דרישא בהורתן ולידתן שלא בקדושה וכן דייקא לישנא שנתגיירו עמה ע"כ. והא דתנן הגיורת משום סיפא דלידתן בקדושה. דלא משכחת אלא שנתגיירה האם ומכל מקום לא צריכא למימרא וכן הרמב"ם והטור לא העתיקו אלא גרים וכו' ועיין במשנה ג' פרק ד' דכתובות מ"ש בשם התוספות. וכתב עוד כ"י והא דתנן לא חולצין ואינהו לאו אחין נינהו כלל אלא קמשמע לן אפילו מדרבנן אין בתורת יבום וחליצה. ואי בעו למנסב נשי דהדדי לאחר מיתה אפילו יש להם בנים נסבי ובגמרא שקלו וטרו בה. ע"כ. ומסקנת הפוסקים דכשנשאום לאחר שנתגיירו. דאיסורא איכא מדרבנן למנסב נשי דהדדי: **אפילו** הורתו וכו'. ולידתו בקדושה. והשני וכו' דאף על גב דהורתו של ראשון שלא בקדושה וכשתי אמהות דמיא והיכא למימר דתהוי עליה כנכרית ואי בעי ליבומי מיבם אפילו הכי אסירי° וקיימי עליה באשת אח. גמרא. וכתבו התוספות וליכא למימר דאשמעינן רבותא טפי ואפילו הורתו ולידתו של ראשון שלא בקדושה. דהתם יכול להיות דהרי: **ג** חמש נשים. בפרק ב' דקדושין משנה ז' מעשה בחמש נשים ומעשה שהיה כך היה ומשרך תנא דהכא למתני נמי חמש נשים וכהאי גוונא בפרק ט"ו משנה ז': **ויבום** לכל אחת ואחת. כתב הר"ב והוא הדין דאחד כונס לכולן אלא כו' דילמא לכל חד וחד מתרמי דיליה כו' בגמרא דאי משום דלא מתרמי לכל חד עונה בחדש כדלעיל משנה י"א פרק ד'. הא לא הוה אלא עלה טובה והוא הדין דטפי נמי כמפורש התם. וכתב המגיד סוף הלכות יבום ופשוט הוא אם רצו כולן לחלוץ לכל אחת הרשות בידן אבל לפי שמצות יבום קודמת פרשו במשנה דרך [עצה] ליבם כל אחד אחת. ע"כ. וזה כמשנה ראשונה דסוף פרק קמא דבכורות ועיין משנה י"ב פרק י"ג מה שכתב בשם התוספות וכדברי הר"ב בבכורות כן הלכה דלעולם מצות יבום קודמת [ואפילו יבמה לשם נוי ולשם ממון הואיל ופקע איסור אשת אח מינה בשמת אחיו בלא בנים הותרה לו לגמרי]: **ד** ובני הזקנה או חולצין או מייבמין. פירוש אחר שבני הכלה חלצו תחלה כ"כ הרמב"ם פרק ח' מה"י וטור סימן קע"ו ופשוט [הוא]: **ה** והולקים חלק אחד. פירש הר"ב חלק כאחד כו' דקסבר האי תנא אין חולקין כו' כלומר ולא קיימא לן כוותיה דהאי תנא רבי יהודה הוא ולטעמיה דס"ל מעלין מתרומה ליוחסין ולא קיימא לן הכי כמו שכתוב בס"ד במשנה ח' פ"ב דכתובות. ומיהו תו כתם לן תנא דאין חולקין כו' בסוף אותו פרק ויש לי בזה קושיא בדעת הרמב"ם בחבורו

כמו

יכין תפארת ישראל יכין

ד) ולא היתה הורתן בקדושה, [ונקט גיורת. דאורחא דמלתא נקט שרגילין הבנים להתגייר עם אמן ועוד מדבעי למנקט סיפא אפילו א' נולד בקדושה. ומיירי נמי שהיו ג"כ אחין מאב. דאל"כ פשיטא דאין כאן יבום]: ה) פטורים מחליצה דאין לגרים אחוה, ומותר אפילו באמו מדאורייתא, ורק מד"ס אסור בכל שאר אם [י"ד רס"ה], וליבם אסורים מדרבנן, למנסב נשי דהדדי [אה"ע קנ"ז]: ו) הפ"ה אסור ליבם מד"ס, ולא אמרינן כב' אמהות דמיין [ולא נקט רבותא טפי, דאפילו הורתו ולידתו של ראשון שלא בקדושה. דקמ"ל דאף שלידת הראשון נמי בקדושה, אפ"ה לא מחליף בישראל וא"צ חליצה]: ז) שד"א עבד אין לו חיים [יבמות ס"ב א'] ונייבם קמ"ל: ח) ולכל אחת בן שלא נתערב. ונקט חמש, דכך היה מעשה שנשבאו מהרינה ונתערבו ילדיהן: ט) מן הוודאין: י) ממ"נ אם יבמתו היא, שפיר, ואם לאו, הרי כבר נחלצה מיבמה: יא) זה שייבם: יב) וה"ה שב' הראשונים שחלצו לראשונה יחלצו לכל הד' והד' ייבם לכל הד', רק בגוונא דמתניתין עדיף טפי כדי שיקיים כל א' מצות יבום: יג) מיהו החליצות קודמות לייבום שלא יפגעו ביבמה לשוק. וה"ה דא' יכול ליבם ב' או כלן בכה"ג. רק דהכי שפיר טפי, דלמא מתרמי ליה יבמה דידיה לקיים מצות יבום וה"ה במתו הוודאין ד' מעורבין חולצין ואחד מיבם: יד) הוודאין: טו) אחר חליצת בני הכלה: טז) ר"ל הוודאין: יז) ולבני הכלה כנ"ל: יח) לאחר שחלץ האחד מייבם האחר ממ"נ, אי אשת אחיו היא שפיר, ואם לא, אשת בן אחיו היא, וכבר נחלצה: יט) אשת כהן: כ) דהרי גם עבד כה

פופב

ג חמש נשים. נ"ח פ"ג מ"י מהל' יבום ה"ו טוש"ע שם ס' קע"ו ס"ח: **ד** האשה. נ"ב פ"א מ"י שם ה"ד טוש"ע שם כעי' הי: מתו הכשרים. מיי' שם ה"א טוש"ע שם ס"ו: **ה** כהנת. שם גיטין מ"ב ע"ב תמורה ח' פ"א:

שנויי נוסחאות

(לא) חולצין. כד"נ ליתא בט"ס. שלא בקדושה (ולידתו בקדושה) כ"ס כד"נ וכמשנ"כ וכמשני"ר וריווא ווינילא ש"ת ושס"ו וכמשניות בעם הוי"ט ד"ס. רק בנד' קראקא ליתא נטעות (וגם שם איתא בציון תוי"ט ד"ה אפי') ואחרין הדפיסו כן בכל כמשניות. ובכי"מ ליתא ג"כ, ובנ"ס נטעות. בכי"ק ואפילו הרתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה והדבור והשני.. בקדושה ליתא ונראה סוא מיותר. שפחה. נד"נ השפחה. **ג** מיבם (אותה). כד"נ ובכי"ק וכמשני"ר ליתא. לאחרת. נד"נ ובכי"ק וכמשנ"כ וכמשני"ר לאחת. ארבעה חליצות. בכי"ק וכמשנ"כ וכמשני"ר ארבע. וכן הוא. **ד** (ספק) אשת אחי אביו. נד"נ בכי"ק וכמשני"ר ואשת א"א וליתא. שהוא (ספק). כמשני"ר ליתא בט"ס. הכשרים. נד"נ וכמשני"ר כשרים. (בני) התערובות. בכי"ק וכמשנ"כ וכמשני"ר ליתא. ובני הכלה. וכ"ה נד"נ וכמשני"ר; כמשנ"כ לבני הכלה.

תוספות רע"ק

פי"א ב נאות פמ] בתוי"ט ד"ה אפי' הורתי כו' וקיימי עלה באשת אח. ולפי הצד דברישא מותרים לישא אהדדי ואין מייבמים היינו רא"ש יבום וכמ"ש התוי"ט בדיבור הקידם בשם הנ"י פירושא דסיפא דאפי' כו' היינו אע"ג דבתרווייהו לידתן בקדושה ומחזי כישראל אפ"ה שריא לעלמא בלא חליצה. גמרא. אבל אסורים מדאורייתא להנשא זה לזה דהוי אחים מן האם:

א) ברע"ב ד"ר וגוי הב. ובדפוס ריווא ווינילא נשמט מלה וגוי והקצו בדפוסים שאחריהם יגרים. ב) ברע"ב ד"ר דכל אחד מספק לה באשת אח.

חלק אחד בגורן כא) ואינן מיטמאין למתים כב). ואין נושאין נשים. בין כשרות בין פסולות כג) הגדילו התערובות ושחררו זה את זה כד) נושאין נשים ראויות לכהונה ואינן מיטמאין למתים. ואם נטמאו אינן סופגין את הארבעים כה). ואינן אוכלים בתרומה. ואם אכלו אינן משלמין קרן וחומש כו). ואינן חולקין על הגורן כז). ומוכרין את התרומה כח) והדמים שלהם. ואינן חולקים בקדשי המקדש כט). ואין נותנין להם קדשים ל). ואין מוציאין שלהם מידם לא). ופטורין מן הזרוע ומן הלחיים ומן הקיבה. ובכורו יהא רועה עד שיסתאב לב) ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים לג): ן מי שלא

שהתה

להם אבל זה בלא זה אין חולקין להם דקסבר האי תנא אין חולקים תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו: בין כשרות בין פסולות. דכל א' מהם ספק כהן ספק עבד כשרות אסורות לעבד ופסולות אסורות לכהן וספק איסורא לחומרא: אין סופגין את המ'. דכל חד אמר אנא לאו כהן אנא: אין משלמין. דכל חד אמר כהן אנא ולא מפקינן ממונא מספיקא: ומוכרין התרומה. תרומת הבואה אין נותנין אותה לכהן כשמפרישין אותה דכל חד אמר אייתי ראיה דלאו כהן אנא ומ"מ א"א להן לאכלה אלא מוכרין אותה לכהן והדמים שלהן: ואין חולקים בקדשי המקדש. כגון עורות קדשים דלכל חד מינייהו אמרינן אייתי ראיה דכהן את ושקול: ואין נותנין להם קדשים. להקריב: ואין מוציאין שלהם. כגון אם נולד להם בכור אין מוציאין אותו מידן וירעה עד שיסתאב: חומרי ישראל וחומרי כהנים. מפרש בגמ' שמנחתן נקמלת

כמנחת

כמו שאכתוב במשנה ח' פרק ב' דכתובות: ושחררו. מפרש בגמרא אימא כופין אותם ומשחררין זה את זה דליכא שפחה אינו יכול. בת חורין אינו יכול. כדתנן במשנה ה' פ"ד דגיטין: ואינן מיטמאין למתים. כתבו התוספות תימה לר' יצחק דאמאי לא קתני נמי ואין סופגין את הארבעים כדקתני בסיפא ואי משום דקתני בסיפא לא הוה לשנותו הא קתני ואין מיטמאין למתים ואף על גב דתנא בסיפא ע"כ. אבל ואין חולקין בקדשי המקדש כו' לא הוה למתני ברישא משום דתנן להו בסיפא: סופגין. פירש הר"ב במשנה ה' פרק ו' דזבחים: אינן משלמין קרן וחומש. אבל צריכין להפריש משום כפרה. תוספות: ואינן חולקין על הגורן. שהמשוחרר ישראל הוא. רש"י. וכתבו התוספות ואפילו יבואו שניהם על הגורן ויהיו מתנין אם כהן אני תנו לי בשבילי ואם חבירי כהן תנו לי בשבילו אפ"ה אין חולקין כיון דאין חולקין דילמא אתי לידי תקלה: ואין נותנים להם קדשים. פירש הר"ב להקריב. וכן פירש רש"י בלשון ראשון ומלתא דפשיטא באסורים להקריב. אלא נ"ל דהכי קאמר שאין נותנים להם קדשים להקריב ושהם יתנו אח"כ לכל כהן שירצו אפילו שאינו במשמר ועיין לקמן: ואין מוציאים שלהם מידם. פירש הר"ב כגון אם נולד להם בכור כן פירש רש"י בלשון אחר ולאותו פירוש מפרש נמי ואין נותנים להם בבכור אבל לפירוש קמא שפירש הר"ב להקריב מפ' ואין מוציאין וכו' ואם היו חייבים חטאת או אשם או עולה אין כופין אותם לתתם לאנשי משמר ולהיות עבודתם ועורם לאנשי משמר דכל חד אמר אנא כהן אנא וכהן מקריב בכל שעה שירצה ואפילו במשמר שאינו שלו אלא או יקריבו להם קרבנותיהן ויחזרו להם הבשר [*והטור] ויתנום לכל מי שירצו או אלו יעשו שליח כל כהן שירצו להקריב [*את קרבנם או ישהו את קרבנם עד שיהרצו הם לתתם לאנשי משמר.] ע"כ. [והכי ס"ל להר"ב לפרש] ואי משום שהקשה על זה בקו' מפרק הגוזל קמא דהיכא דלא מצי עביד עבודה שליח נמי לא מצי משוי. הרי תירצו התוספות דשאני הכא שאם יבא אליהו ויאמר שהוא כהן היה ראוי לעבוד עבודה כמו חולה וזקן שניתן להיות משמר שירצה הואיל וע"י הדחק ראוי לעבוד עבודה כדמפורש בהגוזל וכן מלא הר"ר אלחנן בהדיא בירושלמי דמסיק דהתערובות עבדינן להו כזקן וחולה דתנינן אין מוציאין שלהם מידם ע"כ. ועוד שראוי היה לו לפרש רישא וסיפא בחד מחתא. ומ"ש הר"ב כגון לרבות חרמים דדמותיה דבכור. כמו שפירש רש"י בבכור וחרמים: ובכורו יהא רועה. הטעם אורי לה אלי עביד בבכור שלו. רש"י: יהא רועה וכו'. *אפילו בזמן הבית דהא לא מצו למכייפינהו למיתן לכהנים להקרובי ולאכול את בשרו והינהו נמי לא מצי למיתביה לכהן ולהחזיר להן הבשר דבכור תם אינו נאכל אלא לכהנים דכתיב ביה (במדבר י"ח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה הלכך ירעה עד שיסתאב ומותר לשוחטו במדינה ויאכלוהו הם דבכור בעל מום אין בו משום זרות אלא משום גזל דמתנת כהונה והכא גזל ליכא דהמוציא מחבירו עליו הראיה. רש"י: עד שיסתאב. שיפול בו מום ופירשו הר"ב במשנה ט' פרק בתרא דמנחות: ונותנים עליו חומרי כהנים וכו'. פירש הר"ב שמנחתן נקמלת וכו' ואין שיריה נאכלין אלא נשרפה כו' ואפ"ה צריכה קמילה דמנחה שלא נקמלה פסולה כזבח שלא נשחט רש"י. ומ"ש הר"ב נשרפה ולא כתב

קריבה

יכין תפארת ישראל יכין

מותר בתרומה: כא) ה"ק חולקין חלק כאחד בגורן, שאין חולקין תרומה לעבד בלא רבו, שלא יעלוהו ליוחסין [עי' כתובות פ"ב מ"ח]: כב) מיהו לשאר הכהן מטמא ממ"נ: כג) דכל א' ספק כהן ס' עבד: כד) דכופין על כך: כה) דרק ספק כהן הוא. ונ"ל דקמ"ל הכא, אע"ג דפוטר א"ע ממלקות בנטמא בטענה שאינו כהן, אפ"ה באכל תרומה שוב פוטר א"ע בטענה שהוא כהן, משא"כ ברישא לא סתרי טענותיו אהדדי, דהרי אפילו אינו כהן מותר בתרומה, מדלא נשתחרר עדיין [ולמהרש"א ברישא בל"ז לא נקי, דקטנים הם]: כו) אבל מפרישין התשלומין וימכרום לכהן [עי' רמב"ם פ"י סע"ו מתרומות] משום כפרה: כז) אפילו יבואו יחד וישאלו עכ"פ חלק א', חיישינן שמא יאכלוהו: כח) מתבואתן: כט) אפילו מעורות קדשים וחרמי מקדש: ל) אפילו בתנאי שיכבדו לכהן אחר שאינו במשמר השבוע להקריבן, גם אין נותנין להם בכור: לא) קרבנות שלהן אין כופין אותן לתתן לאנשי משמר, רק יוכלו לכבד לכל שירצו: לב) שיומם, ואפילו בזהמ"ק קיים ירעה עד שיומם ויאכלו דלמכרו לכהן א"א, דהרי בכור אינו נמכר כשהוא תם [כתמורה ד"ח א'], וכשיקריבו יאכלו הכהנים ולא יהיה בו כלום, דגם בכור של בהמת כהן חייב להקריבו [כרפ"ב דבכורות]. אמנם התמהני מאד וכי משום חשש הפסד ממונו נתיר לו לעבור על בל תאחר. דאי"ל דמתני' מיירי בבכור בח"ל דאינו ראוי להקריבו [כתמורה כ"א א'], זה דוחק דהרי בכל דוכתא אמרינן דתנא בא"י קאי, וגרס לפי מקומו [כסכת דע"ג ב' וגיטין ס"ה ב']. והן אמת [דכתמורה ד"ח ב'] מוקי למתניתין בבכור תם בזמה"ז, אבל סוגיא דהתם תמוה טפי, דמקשה למאי דקיי"ל דבכור תם בזמן הבית אינו ממון כהן, א"כ מתניתינו היכי מוקי לה, דבשלמא אי נימא אית ליה לכהן זכיה בגוויה שפיר אמרינן במתניתינו דמחזיק ליה בעליו עד שיומם, אלא אי נימא דלית ליה לבעליו זכייה בגוויה ליתי גזבר ולשקלה. ומשני דמתניתין מיירי בבכור תם בזמן הזה. אמנם ק' דהיכי קאמר דאי אית ליה לכהן זכייה שפיר, והיכי הוה שפיר והרי אפילו אית לכהן זכייה בגוויה אינו רשאי לקיימו עד שיסתאב דהרי עבר על בל תאחר ביני ביני. ול"ע: לג) מנחתן נקמלת וקרב

בפ"ע

ציונים

ן מי שלא שהתה. ק' ע"א פיי' שם ה"ו טוש"ע שם סעיף ו':

שנויי נוסחאות

ה בגורן. במשנ"ר לגורן; בד"נ על הגורן. ואינן מיטמאין. במשנ"ב מטמאין. וכ"ה בסמוך, וכ"ה בד"נ (ושם אינן..) וכ"ה במשני"ר (ושם ואין..). בין פסולות בכי"ק ובין.. הגדילו. בכי"ק התחילו (?) ראויות. במשני"ר ראוין. אינן סופגין (את). בד"נ ובמשני"ר אין.. במשנ"ב ליתא. ואינן אוכלין. בד"נ אינן..; בכי"ק ואין.. ואינן חולקין. בד"נ ואין..; בכי"ק אין.. ומוכרין. בד"נ מוכרין. ואינן חולקין. בד"נ ואין..; בכי"ק אין.. שלהם מידם. בד"נ ובכי"ק את שלהם..; במשנ"ב ובמשני"ר.. מידיהם. (ומן) הלחיים (ומן). במשני"ר ליתא. ובבורו. וכ"ה במשנ"ב; בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ובבורן. שיסתאב. בכי"ק שיסתאב וימכר. עליו. וכ"ה במשנ"ב; בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר עליהן. ועי' מה שהעיר על ב' השנוים האלה הרכ"ש בהגהותיו והגריעב"ץ בהגמ' שלפניו הגיה גם במשנ"ב ובכורן, עליהם ועי' בס' כון עביר, ובנה"מ בבלי עליהם ועי' עוד בתמורה שם: כהנים כו' ישראלים. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ישראל.. כהנים וכ"ה בגע"ב ועי' רש"י.

ראשון לציון

ה תוי"ט ד"ה ואינן מטמאין כו'. ולא סופגין כו' עיין יכל"מ: שם ד"ה ואין מוציאין כו' ואם היו חייבים חטאת כו' עיין יכל"מ:

תוספת רע"ק

ה [אות צ] בתוי"ט ד"ה יהא רועה. אפילו בזמן הבית. תמהני הא בסוגיא דפ"ק דתמורה (דף ח' א') פרכי' אי בזמן הבית כיון דקי"ל דבבכור תם אין לכהן זכייה מחיים אלא לאחר הקטרת אמורים זוכה בבשר משלחן גבוה (וכמ"ש התי"ט פ"א מ"ג דמעשר שני) א"כ ליתי גזבר ולשקליה ומסקינן דמיירי בבכור בזה"ז אלא דבכור דידן יזבינן לכהן במומיהו והרא מטעם ספק מחזיק לעאסו וצ"ע. ובקרבן עדה תמה על פירש"י דמיירי בזמן הבית כיון דהוא ודאי בכור אלא דהבעלים

ספק

שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון. היו לה בנים מן הראשון ובנים מן השני חולצין ולא מייבמין לד). וכן הוא להם חולץ ולא מיבם לד). היו לו לה) אחים מן הראשון ואחים מן השני. שלא מאותה האם. הוא לו) חולץ ומיבם לז). והם אחד חולץ ואחד מיבם לח): ז היה אחד לט) ישראל ואחד לט) כהן. נושא לו) אשה ראויה לכהן. ואינו מיטמא למתים. ואם נטמא אינו סופג את הארבעים כה). ואינו אוכל בתרומה. אם אכל אינו משלם קרן וחומש כו). ואינו חולק על הגורן. ומוכר התרומה כח) והדמים שלו. ואינו חולק בקדשי המקדש כט). ואין נותנין לו את הקדשים ל) ואין מוציאין את שלו מידו לא). ופטור מן הזרוע והלחיים והקיבה. ובכורו יהא רועה עד שיסתאב לב). ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים לג). היו שניהם כהנים הוא אונן עליהם מ). והם אוננים עליו. הוא אינו מיטמא להם מא). והם אינן מטמאין לו. הוא °אינו יורש אותן מב). אבל הם יורשין אותו מג). ופטור על מכתו ועל קללתו של

כמנחת ישראל וקרב בפני עצמו ואין שיריה נאכלין כמנחת ישראל אלא נשרפה כמנחת כהנים שהיא כליל: ך הן חולצין ולא מיבמין. לאשתו של ספק. ואחד מבני הראשון חולץ שמא בן אביהם היה ולא מיבמין שמא בן האחרון הוא והרי הוא אחיהן מן האם ולא מן האב ואשתו עליהן בכרת וכן בני האחרון וכן הוא חולץ לנשותיהן ולא מיבם: היו לו אחים מן הראשון ומן האחרון. שלא מאותה האם: הוא או חולץ או מיבם. לאשת בן הראשון אם אחיו הוא הרי טוב ואם לאו נכרית היא אצלו וכגון שאין שם אח אלא הוא דליכא לספוקי ביבמה לשוק וכן לאשת בן האחרון: והם אחד חולץ ואחד מיבם. או בן הראשון או בן האחרון חולץ לה וחבירו מיבם. אם יבמתו היא הרי טוב ואם לאו נכרית היא ומשום יבמה לשוק ליכא למיחש שהרי חלץ לה יבמה: ז היה אחד. ישראל. אחד מן הבעלים ישראל ואחד כהן: הוא אונן עליהם. שמא זה אביו וביום מיתתו אסור לאכול בקדשים: והם אוננים עליו. וביום מותו אסורים שניהם בקדשים. ומשכחת לה דרואה במיתת שניהן וכהן כשר הוא דהא אינו מיטמא להן כגון שנתקדשה קדושי טעות על תנאי ולא נתקיים דנפק' מיניה בלא גיטה ונשאת תוך שלשה ובהאי גונא משכחת לה דרואה במיתת שניהם וכהן כשר הוא לפיכך אינו מיטמא להן: הוא לא יורש אותן. דיורשים מדחין אותו אלו אצל אלו: והן יורשין אותו. דמי

מעכב

קריבה משום דלא קריבה על המזבח. כדאיתא בגמרא דאקרי כאן כל שממנו לאשים בבל תקטירו כמ"ש הר"ב במשנה ד' פרק ח' דזבחים ומש"ה אינה קריבה אלא נשרפת בבית הדשן כהאי דתנינן במשנה ג' פרק ג' דסוטה: ך היו לו אחים כו'. כתב הר"ב וכגון שאין שם אח אלא הוא וכן פירש רש"י. וז"ל התוספות היו לו אחים וכו' פירוש ומתו כולן ולא נשאר כי אם הוא לבדו ע"כ. ואין ספק אצלי שרש"י והר"ב שכתבו היו לו אחים מן הראשון ומן האחרון והשמיטו אחים בתרא. לומר דאחים בתרא מיותר במשנה וכאילו לא תנן אלא אחים קמא וקאי אמן הראשון ומן האחרון והיינו מכל אחד אח אחד אבל מדלא כתבו דה"ג ש"מ דגרסתם כגירסתינו דאי לא תימא הכי אלא שגירסתם כמו שהעתיקו ולא הוצרכו לכתוב דה"ג. אם כן קשיא למאי כתבו כלל והעתיקו זו הבבא מהמשנה בלא פירוש ולא צורך אלא דגירסתם כגירסתינו והוליאו אחים בתרא דכמאן דליתא דמי. ובין לתוספות ובין לרש"י המשנה שנאה אחים בתרא צ"ע: ז הוא אונן עליהם. כתב הר"ב אסור לאכול קדשים. וכן אסור בעבודה כדאיתא בריש פרק ב' דזבחים וכתב הר"ב דמשכחת לה דרואה במיתת שניהם וכהן כשר הוא דהא אינו מיטמא להם. דאילו חלל אינו מוזהר על הטומאה כמו שפירש רש"י בפרשת אמור. ומהוא אונן עליהם גופיה לא מצינן למידק דאיכא למימר במיתתו דשני ולקוט עצמות דקמא דעל לקוט עצמות חייב באנינות מדרבנן כדתנן בסוף פרק ח' דפסחים ולא מוקים לה שבאו עליה שניהם בזנות דלא נעשה זרעה חלל בכך משום דחכמים גזרו שמשתקין אותו מדין כהונה הואיל ואינו יודע אביו הודאי שנאמר (שם כ"ה) והיתה לו ולזרעו אחריו עד שיהיה זרעו מיוחס אחריו. גמרא: אבל הם יורשים אותו. בשלא הניח זרע רמב"ם עיין מ"ב פ"ח דב"ב: ופטור על מכתו ועל קללתו של זה וזה. כשהכה זה בזמן אחד וזה בזמן אחר [דאיכא ב' התראות וכל הדא וחדא היא התראת ספק] אבל שניהם ביחד או שקלל אותם בדבור א' חייב. הרמב"ם וכר"י בברייתא:

ועולה

ז היה אחד ישראל. מיי' פ"כ מהל' א"ב הי"ז טוש"ע שם סי' ג' ס"ח: היו שניהם כהנים. מיי' שם הי"ח טוש"ע שם ס"ט: הוא אינו יורש. ל"ז פ"ג מיי' פ"ה מהל' נחלות טוש"ע ח"מ סי' ר"ו:

שנויי נוסחאות

ו שהתה. כמשני"ר שהת וכן צ"ל בכי"ק תחת שחת. אם בן ז'. כד"נ ובכי"ק ואם.. ובנים. כמשני"ר בנים. להם חולץ. בכי"מ בע"ס לא חולץ. הוא חולץ ומיבם. כד"נ הוא או חולץ או מיבם. אחד חולץ ואחד מיבם. כד"נ ובכי"ק וכמשני"ר חולצין ומיבמין. ז ראויה. כד"נ וכמשני"ר הראויה. לכהן. בכי"ק לכהונה. ואינו מיטמא. כמשנ"כ ואין מטמא; כד"נ אינם מטמאים. ואם נטמא אינו סופג. כד"נ ואם נטמאו אינן סופגין(?). ואינו אוכל. כד"נ וכמשנ"כ אינו.. התרומה. כד"נ ובכי"ק את התרומה. ואינו חולק. בכי"ק אינו.. המקדש. כמשנ"כ הקדשים וע"ש במשנה ה' (נ"ט). (את ה)קדשים. כד"נ ובכי"ק וכמשני"ר ליתא. והלחיים והקיבה. כד"נ ומן הלחיים ומן הקיבה. כהנים כו' ישראלים. כד"נ ובכי"ק וכמשני"ר ישראל.. כהנים. אינו יורש. כד"נ וכמשני"ר לא.. מכתו. בכי"מ הכאתו.

תוספות רע"ק

ספק כהן איך יעבור על לאו דבל תאחר מספק: ז [אות צא] במשנה אינו יורש אותם. דעת המהרש"א במסכתין דף ל"ז ע"ב דדוקא כשיש להם בנים דהם ודאי יורשים והוא ספק אבל אם אין להם בנים רק אחים בזה הוא טוען שמא אני הבן ואין לכם כלום בזה הדין שיחלוקו עיי"ש. אבל בחי' הרמב"ן שם מבואר דגם בכה"ג אינו יורש כיון דהם ודאי קרובים והוא ספק קרוב עיי"ש. ולענ"ד ראיה להרמב"ן מסוגיא דקידושין דף ס' ע"ב. אמר לה הר"ז גיטיך ע"מ שתתן לי ר' זוז וכו' או לא' מקרוביו. לכאורה תמוה הא נתינתה לקיים הגט לפטור מיבם וכיון דיש אח מה מהני שתתן לקרוביו. הא צריכה ליתן ליורשיו דהוא האח אח"כ ראיתי בחי' הריטב"א. שטרח הרבה לתרץ. ולפי שיטת הרמב"ן ניחא. רי"ל דזה היבם הוא ספק בן ט' לראשון ואינו אחיו. או ז' לאחרון והוא אחיו וזקוקה לו ליבום מספק ובענין שזה המת אינו אחיו מן האם דמותר להספק ליבם אותה בסמנ"פ) ובזה הב"ד פוסקים דהיורש הוא קרובו ודאי. ואם נותנתה לו מקיימת התנאי. דאף אם קמי' שמיא גליא שהוא אחיו. מ"מ לי וליורשו. היינו למי שהב"ד מחזיקים אותו ליורש על נכסים וצריכה דוקא ליתנם. דאם ניתנת לאחיו הזה אינה פטורה מיבום. דשמא הוא אחיו. ומ"מ לא קיימא התנאי כיון דלענין ירושה אין הב"ד מחזיקים אותו ליורש ונכון בעזה"י. ולפ"ז מחוק יותר תירוצא דתוס' שם ד"ה אבל וכו' דמשמע ליה זקוקה ליבם דמתייבמת

אם

יכין תפארת ישראל יכין

בפ"ע, כשל ישראל, והשיריים אינן נאכלין, דמנחת כהן כולו כליל על המזבח, וזו מספיקא נשרפת בבית הדשן: לד) דבכל א' איכא לספוקי שמא רק אחיו מאם הוא, ואשתו עליו בכרת: לה) להספק: לו) הספק: לז) ר"ל או חלץ או מיבם לאשת בן הראשון ולאשת בן השני, דממ"נ אי אחיו הוא, שפיר, ואם לאו, נכריה היא אצלו, וכגון שאין שם אח אלא הוא, דאז ליכא לספוקי ביבמה לשוק. [ואף דנקט אחים, בזה אחר זה מיירי, דכשייבם אשת זה לא נולד האחר עדיין. כך נ"ל ומתורץ הק' פ' של רתוי"ט]: לח) בן הראשון או האחרון חולץ והשני מיבם: לט) מהבעלים: מ) דאסור בעבודה ובאכילת קדשים ביום מיתתן: מא) כשימות א' מהן אסור הספק להיטמא להם. ומשכח"ל דרואה במיתת שניהן ואעפ"כ יהיה כהן כשר. כגון שנתקדשה קדושי טעות על תנאי, דאז א"צ גט, ונשאת תוך ג' חדשים. אבל א"ל שנבעלה מראשון בזנות, ותוך ג' חדשים נשאה ב', ליתא, דא"כ אף דגם בזנות אם מודה שהוא בנו הו"ל כהן, עכ"פ זנות ומספק אם הוא בנו אינו כהן, אע"ג דממ"נ בן כהן הוא [אה"ע ג,]. גם א"ל דמיירי בנתגרשה מראשון, דא"כ יטמא לראשון ממ"נ דגם אם מהשני הוא הו"ל חלל דמותר נטמא למתים. וצ"ל דלפי דאוקימנא לה בקדשה על תנאי א"ל לומר דמיירי נמי שנכנסה על תנאי אלא אפילו כנסה אח"כ סתם דהו"ל ספק מקודשת [כאה"ע סל"ח] לא אמרינן דהו"ל ס"ס ספק שביטל תנאו כשבעל והוא בן ז' לאחרון, נמצא אינו כהן, ואת"ל שלא ביטל תנאו כשבעל, עכ"פ שמא הוא בנו של הראשון, וא"כ לא יהא אונן על השני ויהיה מותר לאכול קדשים אז: מב) דיורשין ודאין של כל א', יאמרו לו אייתי ראיה דאחינו את: מג) כשמת בלי זרע, דמי מעכבן, הרי האב

קודם

ועולה במשמרו כו'. פי' הר"ב לעבוד ואין בני משמר מעכבין עליו וכ"כ רש"י ותימה למה לא יוכלו לעכב ולדחותו מן העבודה כל חדא לגבי חברתה כמו שדוחין אותו מן החלוקה. ובגמרא דייקינן מדלא תנן עלה אינו חולק אלא עולה בעל כרחו. דאע"ג דאינו חולק כפינן ליה לעבוד משום פגם בתי המשפחות שיאמרו לו הואיל ואומרים עליך שאתה ממשפחה שלנו עבוד במשמר שלנו שלא יאמרו בני אדם שלא ראוך עובד פסול הוא זה וכן במשמרו של אחר. הרי דמפרש' בעל כרחו ולא בעל כרחם. ועם תמיהתי זאת מתייצבת תמיהת התוספות שכתבו עולה בעל כרחו תימה קצת היכא משמע ליה דעולה בעל כרחו דלמא בעל כרחן דבני משמרה קאי. ע"כ. דמשום הכי לא משמע ליה לגמרא דבעל כרחן דמשמרה משום דודאי אי אפשר לנו לכוף למשמרה דיכולין הם כל אחד לדחות לגבי חברתה מן העבודה כמו מן החלוקה ויתכן דהיינו שכתבו תימה קצת: אם היו שניהם במשמר אחד. ובמשנה ו' פרק ב' דתענית מפורש דכל משמרה מתחלקת לז' בתי אבות ואם כן כל משמרה יכולה לדחותו מבית אב לבית אב. להכי מפרשינן בגמרא דהכי קאמר אם היו שניהם במשמר אחד ובית אב אחד:

זה ושל זה מד). ועולה במשמרו של זה ושל זה מה). ואינו חולק מו). אם היו שניהם במשמר אחד מז) נוטל חלק אחד:

ר"ע מברטנורה

מעכב על ידן וחולקים הממון בין שניהן: ועולה במשמרו. לעבוד ואין בני משמר מעכבין עליו אבל אינו חולק דכל בני משמר דחו ליה גבי חבריה:

יכין תפארת ישראל יכין

קודם לכל יוצאי ירכו, לפיכך יחלוקו שניהן: מד) מיהו בהכם או קללם כאחת, חייב [והקשה י"נ מהור"ר אברהם ראטהענשטיין שליט"א, למה הפסיק התנא בהך בבא ובבבא דירושה דשייכי אפילו בשניהן ישראלים, בין בבא דאינו מטמא לבבא דמשמרו, דמיירי שניהן בכהנים. ונ"ל דסמיך בבא דירושה לטומאה לרבותא, דאע"ג שירשוהו אפ"ה אין מטמאים לו, ולא נימא דהא בהא תליא, דהוה כמת מצוה, וכדאמרינן גבי יתומה קטנה שנתקדשה ומתה (יבמות דפ"ט ב' ועי' תוס' שם), ואיידי דתני ירושה דשייך נמי בישראל, סמיך ליה קללתו ומכתו דנמי שייך גם אצל ישראל, ואיידי דתנא במכתו זה וזה, תנא נמי זה וזה אצל עולה במשמרו]: מה) כשירצו בני משמרו למחול חלק עבודתן, יכלו לכופו שיקריב, שלא יאמרו שיש פסול במשפחתן: מו) בקרבנות, שיאמרו אייתי ראיה דממשמרינו את: מז) ובבית אב א', דאל"כ כיון דבכל משמר ו' בתי אבות [תענית פ"ב מ"ו], שוב יאמרו אייתי ראיה:

ציונים

ועולה במשמרו. מיי' פ"ט מהל' א"ב הי"ח:

שנויי נוסחאות

ועולה. כמשנ"נ עולה. (ואינו חולק). בכי"מ ליתא. אם. בכי"ק ובמשני"ר ואם. נוטל. כד"נ ובכי"ק נוטלים.

ראשון לציון

ה תוי"ט ד"ה אם היו שניהם במשמר אחד ובמשנה ו' פ"ב דתענית מפורש כו' הרואה במשנה שם לא ימצא מפורש כלל אלא רק בפי' רש"י במשנה דתענית ט"ו ע"ב ד"ה אנשי בית אב שמשמרה מתחלקת לשבעה בתי אבות כנגד שבעת ימי השבוע בית אב ליום ע"כ ואולי מלת מפורש צ"ל בפירש"י. ובענין בתי אבות עמ"ש בס"ד ריש פ"א דתמיד בחבור יסל"מ ובסוגיא דמנחו' ק"ז ע"ב איתא להדיא ששה בתי אבות וכן כתב רש"י שם והארכתי בזה:

תוספות רע"ק

אם תרצה. וזה דחוק דבלא נתנה מחייב כיון דגם אם התן לא משתריא לשוק משום ספק דשמא לאו כמעשיו. וממילא אם ניחא לה ביבום יותר מחליצה באמת אינה נותנת לו ומותרת להתייבם. ולפי' הנ"ל י"ל כך כיון דרשב"ג דנקט לא' מקרוביו היינו בגוונא הנ"ל דהיבם הוא ספק אחיו. ואם איתא דת"ק סבר ג"כ לי ואפי' ליורשי אלא דס"ל דשמא ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי. א"כ בההיא דלא' מקרוביו נ"ב לת"ק יהא מהני לפטרה מחליצה משום ס"ס דאינו אחיו ואינה זקוקה לו. ואת"ל דהוא אחיו שמא כאומר מעכשיו דמי. וק"ל:

ר"ע מברטנורה מצות חליצה פרק יב יבמות תוספת יום טוב ציונים

פרק יב א מצות חליצה בשלשה דיינין. ואפילו שלשתן הדיוטות א). חליצה במנעל ב) חליצתה כשרה. באנפילין ג) חליצתה פסולה ד). בסנדל ה) שיש לו עקב כשר ו). ושאין לו עקב פסול. מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה. מן הארכובה

ר"ע מברטנורה

פרק יב א מצות חליצה: ואפילו שלשתן הדיוטות. והא דקרי להו דיינים שצריך שיהיו יודעים להקרות הפסוקים כעין דיינים. ואע"ג דתנן מצות חליצה בשלשה צריכין לצרף עמהן שנים אחרים שתהיה חליצה בחמשה לפרסומי מילתא. והשנים הללו מוסיפים על השלשה אפילו אין יודעים להקרות: מנעל. של עור רך חליצתו כשרה אבל לכתחלה לא גזירה שמא יחלוץ במנעל קרוע מלמעלה דאפילו כי קרוע מייתב אכרעיה הואיל והוא רך ואינו מידי דמגין בעינן והא ליכא. אבל כגדל בהוא של עור קשה וכי קרוע לא מייתב אכרעיה ליכא למגזר שמא יחלוץ בסנדל קרוע הלכך עיקר חליצה בסנדל היא: באנפליאות. כמין בתי רגלים של בגד חליצתו פסולה דמידי דמגין בעינן כתיב הכא (דברים כ"ה) נעלו וכתיב התם (יחזקאל ט"ז) ואנעלך תחש והוא עור: מן הארכובה ולמעלה

תוספת יום טוב

פרק יב א בשלשה. מפורש במשנה ג' פ"ק דסנהדרין: ואפילו שלשתן הדיוטות. יליף בגמרא מזקני דמיותר: בסנדל שיש לו עקב. פירשו הר"ב במ"ד פרק כ"ו דכלים עור של סנדל המכסה את גובה הרגל שכנגד שוקיו מאחוריו ע"כ. ואתי שפיר הא דתנן כשר דמשמע דיעבד אבל לכתחלה לא משום דמיירי שאין לו סולו"א ואפילו הכי כשר הואיל ויש לה עקב בזה מעכב הרגל שלא יצא חוצה אבל לכתחלה בעינן שיהא לו ג"כ סולו"א. אבל לפרש"י שמפרש עקב סולו"א וכתב נ"י לרבותא נקט אע"ג שיש למנעל עקב מן הפנתא סביב כיון דלית ליה למנעל סולו"א סביב למטה אע"פ שאינה חסירה אלא מעט במקום העקב פסולה ע"כ קשיא דכשר משמע דיעבד אין לכתחלה לא ואלא איזהו. *שחולצין בו לכתחלה: מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה. דכתיב (דברים כ"ה) מעל רגלו דמשמע מדבר שהוא

יכין תפארת ישראל יכין

פי"ב א) ובכ"פ לכתחלה צריך שידעו להקרות הפסוקים [אמנם בקרובים זל"ז או ליבם או ליבמה, החליצה פסולה]. ומצוה להוסיף עוד ב' אפילו ע"ה, כדי לפרסם החליצה, ואלו הב' כשרים בדיעבד בקרובים [אה"ע קס"ט]: ב) הוא מעור רך, ופסול לכתחלה שמא תחלוץ אותו קרוע דפסול אפילו בדיעבד דאינו מגין, משא"כ בקשה ליכא למגזר בקרוע, דלא מיתיב אכרעיה [שם סט"ז]: ג) מנעל של בגד: ד) מדאינו מגין, וה"ה של עץ או שעם [ב"ש שם סקכ"ב]. וצריך שיהיו אפילו התפירות של עור ותכופות זל"ז ונוהגין שיהיו גם הרצועות מבהמה כשרה [שם סט"ו]. וי"א שיהיו הרצועות לבנות [שם סי"ח]: ה) [פאנטאפפעל]: ו) והא דלא ערביה להך בבא עם רישא

ציונים

פי"ב א מצות חליצה. ק"א ע"א מיי' פ"ד מהל' יבום ה"ה סמ"ג עי' נ"א נ"ב טוש"ע אה"ע סי' קס"ט ס"א: באנפילין. מיי' שם הי"ח טוש"ע שם סכ"ב. מן הארכובה ולמטה. ערכין י"ט ע"ב מיי' שם הט"ו טוש"ע שם סעי' ל"ב.

שנויי נוסחאות

פי"ב א ואפילו שלשתן. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר אפילו ..; בכי"ף ד' קוסטא.. שלשה. חליצתה. בכי"ק חליצה. באנפילין. כד"נ ובמשנ"ב באנפיליא; בכי"ק באנפליא; במשני"ר באמפילייא. בסנדל. בכי"ף סנדל. ושאין. בכי"ק ובכי"ף שאין. ולמטה חליצתה. כד"נ ובכי"ק ולמטן..; במשנ"ב.. חליצת.

ראשון לציון

פי"ב א הר"ב ד"ה באנפליאות כו' וכתיב התם ואנעלך כו' עיין יסל"מ: תוי"ט ד"ה ואפי' שלשתן כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

פי"ב א אות צ"נ תוי"ט ד"ה בסנדל

בסה"ד שחולצים בו למתחילה בסהב"ת אשתמיטתיה דברי תוס' דף ק"ב א' ד"ה וה"ה. דהקשו כן ותירצו דקתני איידי דסיפא דאין לו עקב אפי' דיעבד פסול:

ולמעלה חליצתה פסולה ז): **ב** חלצה בסנדל שאין שלו ח). או בסנדל של עץ ט) או בשל שמאל בימין. חליצתה כשרה. חלצה בגדול י) שהוא יכול להלוך בו. או בקטן יא) שהוא חופה את רוב רגלו חליצתה כשרה. חלצה בלילה חליצתה כשרה. ור' אליעזר פוסל יב). בשמאל חליצתה פסולה. ורבי אליעזר מכשיר יג): **ג** חלצה ורקקה °אבל לא קראה. חליצתה כשרה יד) קראה ורקקה אבל לא חלצה. חליצתה פסולה טו). חלצה וקראה אבל לא רקקה. רבי אליעזר אומר חליצתה פסולה. רבי עקיבא אומר חליצתה כשרה. אמר רבי אליעזר ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעכב. אמר לו רבי עקיבא משם ראיה, ככה יעשה לאיש כל דבר שהוא מעשה באיש: **ד** החרש שנחלץ טז) °והחרשת שחלצה יז). והחולצת לקטן יח). חליצתה

פסולה

ולמעלה חליצתה פסולה.° שהיו רצועות המנעל קשורות למעלה מן הארכובה: **ב** בסנדל של עץ כשרה. והוא שיהיה מחופה עור: חלצה בגדול. שהיה הסנדל גדול ממדת רגלו אם יכול להלוך בו חליצתו כשרה: או בקטן. ממדת רגלו אם חופה את רוב רגלו חליצתו כשרה. והלכה כרבי אליעזר במה שפוסל חליצה בלילה ואין הלכה כמותו במה שמכשיר חליצה בשמאל: **ג** חלצה ולא קראה חליצתה כשרה. דכי כתב רחמנא ככה דמשמע עיכובא אמעשה הוא דכתיב (דברים כ"ה) ככה יעשה לאיש° וקריאה דיבור בעלמא הוא: דבר שהוא מעשה באיש. כגון חליצה שהאשה עושה מעשה בגופו של איש לאפוקי רקיקה דלאו מעשה בגופו של איש הוא: **ד** החרש שנחלץ חליצתו פסולה. שאינו פוטרה במקום שיש אח אחר כשר: והחרשת שחלצה פסולה. שהיא עצמה אינה נפטרת בחליצתה ואין לה תקנה אלא ביבום ואם רצה אחר כך להוציא יוציא בגט: והחולצת לקטן חליצתה פסולה. כל היכא דתנינן בפרקין חליצה פסולה אינה יכולה להתייבם אחר אותה חליצה וצריכה חליצה אחרת מעליא להתירה לעלמא והאי תנא דקרי לחליצת קטן חליצה פסולה דמשמע שפוסלה מלהתייבם ר"מ היא דאילו רבנן אמרי אין בחליצת קטן כלום ולא נפסלה מלהתייבם והלכה כחכמים:

חלצה

שהוא על רגלו מלא כתיב מרגלו אבל למעלה מהארכובה לא דהוי מעל דמעל. גמ'. ותו מותיב בגמרא מושפליתא היוצאת מבין רגליה שמע מינה דקרי רגליה לירכים ומשני בשעה שכורעת [לילד] נועלת עקבה בירכותיה ויולדת ויוצא הולד מבין רגליה ממש. והכתיב (שמואל א' כ"ד) ויבא שאול להסך רגליו וקראי אחריני. ומשני ליצנא מעליא: **ב** בסנדל שאין שלו. דת"ר נעלו אין לי אלא נעלו נעל של כל אדם מנין ת"ל נעל [נעל] מ"מ [פירש"י חלוץ הנעל] א"כ מת"ל נעלו פרט לגדול שאין יכול להלוך בו. ופרט לקטן שאינו חופה רוב רגלו. ופרט לסנדל המסולייס שאין לו עקב: בלילה. מסיקנא בגמרא דבהא פליגי מר סבר חליצה כתחלת דין דמיא. ומר סבר כגמר דין דמיא. ותנן בפ"ד דסנהדרין דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה. וכתב נ"י דחליצה דיני ממונות הוא דגובה כתובתה. וכתב הר"ב הלכה כר"א וכ"כ הרמב"ם וטעמיה משום דבגמרא מסיק בחד לישנא דחליצת לילה דרבים יחידאה היא: בשמאל כו'. תנא קמא יליף רגל רגל ממצורע דכתיב ביה (ויקרא י"ד) על בהן רגלו הימנית ור"א קאמר דאין מופנה אלא מצד אחד ומשיבין ואיכא למפרך מה למצורע שכן טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת. גמרא: **ג** ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעכב. עמ"ש בשם התוספות בסוף פירקין בדיבור מנוה בדיינין. [*וכתב הרמב"ם דהלכה כר"ע]:

ד החרש שנחלץ. כתב הר"ב שאינו פוטרה במקום שיש אח [אחר] כשר וכ"כ רש"י ונ"י ומשמע דאילו אין כאן אח אלא הוא דנחרשת לשוק וליתא דהא דין יבום יש לו כדתנן ספי"ד וא"כ אינה נפטרת אלא ביבום הנ"ל כמו שכתבו בחרשת וטעמא דחליצה פסולה פי' הר"ב במ"ג פי"ד וגם אפרש בס"ד: שנחלץ. כתב נ"י לא נאמר הל' מזה בדקדוק בכולה מכילתין אלא בכאן דבכל דוכתא אמרינן החולץ גבי יבם ואף על פי שהוא נחלץ ונראה טעם הדבר מפני שהיבם מסייע בחליצה כיון שצריך שיתכוין לחלוץ כדאי' בגמרא דף ק"ו ע"א וגבי חרש דלאו בר כוונה נקרא שנחלץ וכן פירש הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה ע"כ: והחולצת לקטן חליצתה פסולה. כתב הר"ב דזו ר"מ היא דאילו רבנן אמרו אין בחליצת קטן כלום. הכי איתא בגמרא.

יכין תפארת ישראל יכין

רישא ה"ט דהכא כשר לכתחילה, [וזה דלא כרש"י ועי' תוי"ט ד"ה כסנדל]: ז) שהיו הרצועות קשורות למעלה מברכיו [הרע"ב]. ולרש"י ר"ל שחלצה המנעל מהברך, וכגון שנזדקק הרגל [עי' רא"ש אות ז']: ח) ולכתחילה צריך שיהיה שלו, ואפילו שניתן לו רק במתנה להחזיר: ט) מחופה עור, דאל"כ פסול אפילו בדיעבד ונקט עץ לרבותא אע"ג שמפסיק עץ אין העור שע"ג מגין כלל על הרגל אפ"ה בדיעבד כשר, וכ"ש בשמפסיק אנפילית שהוא בגד שאינו מגין כלל בלי העור: י) שגדל ממדת רגלו, אבל יכול להלוך בו: יא) ממדת רגלו: יב) וקיי"ל כוותיה [שם ס"ו]: יג) וקיי"ל ברגל כת"ק [שם כ"א וכ"ה, וביד בדיעבד כר"א [שם ס"ל]: יד) דרק מעשה מעכב. [ואע"ג דבחוסם בקול לכלאים מחשב דבור נ"כ מעשה. התם לא שדיבור מחשב מעשה, רק מדנעשה מעשה ע"י הקול חייב [עי' תוס' דק"ס]: טו) אי"ל דחליצה בתחלה אח"כ פסולה, ליתא דהרי קיי"ל דסדרן אין מעכב [כש"ס ק"ה א'] אלא ר"ל דזו לא מקרי חליצה לפטרה מזיקת היבם: טז) בכל דוכתא נקט „החולץ", מדצריך שיתכוון גם הוא לחלוץ, והכא נקט „בדיוק" שנחלץ, לרמוז לנו גם טעם פסול החרש, מדלא קמכוון להתירה בחליצה [רנ"י]: יז) י"א שאינה כלום, וי"א שחליצה פסולה היא, דאע"ג דקריאה לא מעכב, היינו בראויה לקריאה [שם סמ"ג]: יח) דהיבם צריך שיהיה בן י"ג שנה ויום א', והיבמה בת י"ב שנה ויום א' והביאו ב' שערות, ובדיקת השערות באשה שני ע"י

נשים

תוספות רע"ק

שם [אות צב] הרע"ב ד"ה מן הארכובה. שהיו רצועות. משמע דרק בה"ג כשר מהארכובה ולמטה דמקרי מעל רגלו אבל בנחתך הרגל לא דלא מקרי מעל רגלו כיון דליכא רגל וזהו דעת תוספות אבל רש"י ס"ל דמיירי בנחתך כיון דמקודם היה נקרא מעל רגלו גם עכשיו כשר: ג [אות צד] במשנה אבל לא קראה. ע' פ"ו מ"ד דסוטה ובתוי"ט שם: [אות צה] בהר"ב ד"ה חלצה. וקריאה דיבור בעלמא הוא וא"ת למ"ד עקימת שפתיו הוי מעשה היכי ממעטים קריאה וי"ל דמ"מ מעשה גרוע הוא יותר מרקיקה א"נ לא דמי למנהיג בקול שהוא מעשה גדול עכ"ל תוס': ד [אות צו] במשנה והחרשת. הטעם לפי שאינן בואמר ואמרה ומה"ט גם אלם ואלמת חליצתן פסולה דראויה לקריא' בעי' וקטן ממעטים

דאיש

ב חלצה בסנדל. טו' שם פ"א הנה ס"ו ע"א קי"ג ע"א מיי' שם ה"ס מת"ע שם כפי' י"ד ונפי' כדר הליצה סעי' כ"ד: בשל שמאל. ילוש' שנם פ"ו ה"ג: חלצה בלילה. ק"ד ע"א גיטין כ"ד ע"ג ילוש' פי"ב ה"א: ור"א פוסל. מיי' פ"ד מהל' יבום הע"ז סמ"ג ע' נ"ג טוש"ע שם סי' קס"ט סעי' ו' וכסדר חליצה ס"א ונפי' פ"ח סעי' י"ט: בשמאל. גיטין שם מיי' שם ה"ו טוש"ע שם בסדר חליצה סעי' נ"ג ונפי' פ"ח סע' נ"ה: **ג** חלצה ורקקה. ק"ד ע"א מיי' שם ה"ב סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' מ"ג: קראה ורקקה. מיי' שם ה"א סמ"ג שם: חליצתה כשרה. מיי' שם ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם: כל דבר כו'. סוטה ל"ו ע"א: משם ראיה. ננם כ"ט ע"ג וש"נ ע"ב: **ד** החרש שנחלץ. ק"ד ע"ב קי' ע"א ילוש' הכומות פ"א ה"א חגיגה פ"א ה"א:

ראשון לציון

ב במשנה ור"א מכשיר. עיין יכנ"מ: **ג** במשנה חלצה. עיין יסנ"מ:

שנויי נוסחאות

ולמעלה חליצתה. כד"נ וככי"ק ולמעלן..; במכב"כ.. חליצה. **ב** שאין שלו. כד"נ וככי"ק ובמכבי"ל שאינו.. (או) בסנדל. כד"נ וכרי"ף ליתא. (או) בשל. כרי"ף ליתא; ככי"ק.. של. חליצתה. במכב"כ חליצה. (חלצה בגדול). כד"נ ליתא. להלוך. כד"נ ובמכבי"ל להלך (ויוכל היות כי הלחיון הוא מכנין ככככד). (או) בקטן. כרי"ף ליתא. ש(הוא) חופה את. כרי"ף ליתא ועי' כרפ"י במכבי"ל ליתא (את) את. ור' אליעזר. כד"נ ר'..; וכן בסמוך במכב"כ ור' אלעזר. וכן בסמוך. בשמאל. כד"נ וככי"ק ובשמאל. **ג** (אבל) לא קראה. ככי"ף ולא קראה; וכן בסמוך ולא חלצה. כד"נ וככי"ק ובמכבי"ל קראתה בכל המסכה. ועי' לקמן. קראה ורקקה כו' חלצה וקראה כו' ר"ע אומר כו'. המעתיק להעינו את הסגנים מכ"י מינכען הביא הגבות דקראה ורקקה כו' חלצה וקראה כו' עד ר"ע גומר ולעמתן הביא את נוסחת הכ"י וז"ל קראת ולא רקקה חליצתה פסולה דברי ר' אליעזר ר"ע אומר חליצתה כשרה. ואין אנו יודעין אם כונת המעתיק היא רק לאת לפנינו הסגנים (בנסחגנוכמל' חלצה וכסגנון הלשון) בבבא דחלצה וקראה כו' בלבד או גם לסורות כל כי בבבא דקראה ורקקה אבל לא חלצה כו' ליתא שם כלל, ולפי' היה נ"ל על הבבא החסרה דליתי' כדרכו. ר' אליעזר. במכב"כ ר' אלעזר וכן בסמוך ולאו נכון. אמר ר"א. כנ"ב אמר ליה ר"א. (כל) דבר. ככי"ק ובמכבי"ל ליתא וכן ליתא בסמוך וכן ליתא כד"נ (ושם בדבר) וכן ליתא בסמוך (ושם דבר). **ד** והחולצת לקטן. במכב"כ וחולצת..; כרי"ף.. מן הקטן.

פסולה. קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל. ואם לא חלצה חליצתה פסולה יט): **ה** חלצה בשנים או בשלשה. ונמצא אחד מהן קרוב או פסול. חליצתה פסולה. רבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר מכשירין. ומעשה באחד שחלץ בינו לבינה. בבית האסורין. ובא מעשה לפני רבי עקיבא והכשיר כ): **ו** מצות חליצה בא הוא ויבמתו לבית דין כא). והן משיאין לו עצה ההוגנת לו כב). שנאמר (דברים כ"ה) וקראו לו זקני עירו ודברו אליו. והיא אומרת מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי. והוא אומר לא חפצתי לקחתה. ובלשון הקדש היו אומרים. ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו רוק הנראה לדיינים. וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. עד כאן היו מקרין. וכשהקרא רבי הורקנוס תחת האלה בכפר עיטם. וגמר את כל הפרשה כג). הוחזקו להיות גומרין כל הפרשה. ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל. מצוה בדיינין ולא מצוה בתלמידים כד) רבי יהודה אומר

ר"ע מברטנורה

ה חלצה בשנים. כשרים: או בשלשה. והיה אחד מהם קרוב או פסול דלא כשתיירו כי אם שנים כשרים. חליצתה פסולה וכן הלכה שאין חליצה כשרה בפחות משלשה: **ו** עצה ההוגנת לו. אם הוא ילד והיא זקנה הוא זקן והיא ילדה אומרים לו מה לך אצל ילדה מה לך אצל זקנה לך אצל שכמותך: קוראה. מאן יבמי. וקורא. לא חפצתי לקחתה

תוספת יום טוב

ומשמע דאילו חרש וחרשת אע"פ שבכל מקום השוו אותם חכמים לקטן לכל דבר שצריך דעת הכא אין שווים אלא חליצה דחרש וחרשת חליצה פסולה היא הכי דייקי הרמב"ן והרשב"א מדפרט קטן אבל הרמב"ם פ"ד מה"י פוסק דשוים לקטן ואין בחליצתן כלום ויש לו ראיה מן התוספתא והא דפרט קטן פירש המגיד משום דהוה משמע [ליה] דמשום קטן בלחוד הוא דתני מתני' פסולה אבל בחרש וחרשת אפילו תנא דמתניתין מודה דאינו כלום ואגב גררא דקטן נקט בהו פסולה הילכך לא איצטריך ליה [נפרש] אלא קטן א"כ פלוגתא דר"מ ורבנן בקטן שמעינן באיך לא שמעינן להו: קטנה שחלצה וכו'. בגמרא דמקשינן אשה לאיש דאיש כתיב בפרשה. וכתבו התוס' [קה: ד"ה קטנה] ואם תאמר אמאי לא עריב ותני להו קטנה בהדי חרש וחרשת וקטן וי"ל משום דבקטנה פליג רבי יוסי בגמרא ולא סבירא ליה היקשא. ואם תאמר מ"מ כיון דתנא פסולה אמאי תני שתחלוץ משתגדיל ועוד דלא תני ליה גבי קטן וי"ל דאי לא הוה תני גבי קטנה ה"א דחליצתה פסולה מדרבנן דהא דמקשינן אשה לאיש אינו מן התורה להכי תני תחלוץ משתגדיל יתור לשון לאשמעינן דחליצת קטנה אינה כלום כמו חליצת קטן ומיהו בירושלמי גרסינן בסדר המשנה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשירה משמע שסובר דהקישא לר"מ מדרבנן אבל לרבי יוסי חולצת לכתחילה ע"כ והב"י כתב שגירסת הרי"ף כגירסת הירושלמי וכ"ל שמל' נמוקי יוסף כתב כן. [*ושוב ראיתי שהרא"ש כתב שכן גירסת הרי"ף] וכתב עוד דמ"מ כיון דאסיקנא בגמרא דהלכתא עד שתביא ב' שערות משמע דקודם לכן חליצתה פסולה: **ה** רבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר מכשירין. ול"נ בשנים דהא בשנים עסיק נמי ת"ק כך כ' רש"י וכתבו התוספות דאי גרס לאו דוקא שנים אלא לשון עדות בעלמא נקט שנים ע"כ. ועמ"ש במ"ב פרק בתרא ומ"ג פ"ק דסוטה ואתי שפיר דהאי מעשה דבינו לבינה דמייתי דלא הוה מעשה לסתור דאינהו לא מכשרי אלא בשנים דאת"ק קיימי ומעשה היה אפילו בינו לבינה אבל אי הא דמצרכי שנים מיהא משום עדות בעלמא לא הוה מעשה לסתור דההוא עובדא נמי מוקמינן בגמרא ועדים רואים אותן מבחוץ וטעמא כתב נ"י משום דאפילו מודים ויהיו נאמנים אלינו אין זה כלום דאין דבר שבערוה פחות משנים ע"כ: **בבית האסורים** ובא מעשה לפני ר"ע. בגמרא מסיק דבבית האסורים היה מעשה ובבית האסורים שהיה חבוש שם ר"ע בא מעשה וכתבו התוספות דבהרבה ספרים גרסינן בא מעשה כו' וקאי נמי בבית האסורים אר"ע *ועוד בלאו הכי ידע הגמ' שהמעשה בא לפניו בבית האסורים כדאיתא בהדיא בירושלמי כו': **ו** והם מביאין לו עצה ההוגנת לו. כתב הר"ב אם הוא ילד והיא זקנה וכו'. וכ"כ רש"י ומסיים אל תכניס קטטה לתוך ביתך. והרמב"ם כתב ואם היתה הוגנת לו מגד שנותם יועצים לו שייבם יותר משיחלוץ ע"כ ועיין פרק דלעיל מ"ג: והיא אומרת מאן יבמי כו' עד ככה יעשה לאיש. מ"ש הר"ב קוראה מאן יבמי כו'. ספר מוטעה נזדמן לו בפירש"י וכמו שכן גם הוא בספרים שלנו שלא נכתב גמרא בפרש"י קודם דבור קוראה כו' והיה סבור הר"ב לפום ריהטא שכן נירסתו במשנה ולא כן הוא אלא שהוא מעתיק ומפרש ליבא דרב יהודה בגמרא דקאמר מצות חליצה קוראה וקורא וחולצת ורוקקת וקוראה ואע"ג דממתניתין שמעינן הא קמ"ל מצוה הכי ואי אפיך לית לן בה: ונקרא וכו'. זהו גומרין הפרשה דאמרן: מצוה בדיינים כו'. וא"ת היכי דרשינן במ"ב מנעל לרבות אפילו שאינו שלו והא איצטריך לגופיה שצריך לקרות חלוץ הנעל וי"ל דדרשינן שפיר ממה שצריך לקרות דה"ל דרשינן במתניתין ג' מכלה עכובא אע"ג שהוא עיקר קריאה. תוספות ד' כ"ג [נ"ל קג: ד"ה א"נ]: **בתלמידים**. יושבים שם לפני רבן בשעת החליצה רש"י: רבי יהודה אומר כו'. כתב הר"ב

והלכה

יכין תפארת ישראל יכין

נשים, כיון שהוחזקה גדולה. ובשהיבם נתמלא זקנו, שני [שם ס"ו ועי' ח"מ רסל"ס]: יט) וכל חליצה פסולה. צריך שתחלוץ אח"כ מכל האחין וי"א שא"צ [סי' קי"ע ס"ס]. מיהו הכא מדנקט תקנתא שתחלוץ כשהגדיל, ש"מ דרק מדרבנן פסול [פי' ריש סוכה] וא"צ שתחזור על האחין [שם מ"ט]: כ) דאע"ג דכתב בפירוש ונגשה יבמתו לעיני הזקנים. ס"ל דלא עדיף מרקיקה לעיל [מ"ג] דלר"ע רק לכתחלה ולא קיי"ל כן: כא) ובדיעבד אפילו הלכו ב"ד אליה: כב) כשהוא ילד והיא זקינה או איפכא, מיעצין אותן לחליצה: כג) ר"ל „ונקרא שמו בישראל" וגו', כמפורש לקמן: כד) שיושבים שם לפני רבן:

דמזמרד

אור גדול

פי"ב ו לא אבה יבמי. בגמ' אמר אביי האי מאן דמקרי גם חליצה לא ליקרי לדידה לא לחודיה ואבה יבמי לחודי' דמשמע אבה יבמי אלא לא אבה יבמי ולא ליקרי לדידיה לא לחודיה חפצתי לחודיה דמשמע חפצתי אלא לא חפצתי לקחתה רבא אמר אפסיקי מילתא הוא ואפסוקי מילתא לית

פסולים.הרב חסניה כמ"ל פי"א מהל' עדות בשם הרב המ"ל.וע' בתומים סי' מ"ו ס"ק כ"ח: [אות צה] תוי"ט ד"ה בבית האסורים.ועיד בלא"ה ידע. משמע דלפ"ז גרסי' ובא אבל המעיין בתוס'

קטנה שהלצה. יבמ' פ"ז ה"א סוטה פ"ל ה"ג פ"ט: **ה** חלצה בשנים. שם ע' ירושלמי יבמות פי"ב ה"א מיי' פ"ד מהל' יבום הס"ז סמ"ג שם פ ב"פ שם סעי' כ' ובסדר חליצ' סעי' נ' ונפי' סדר חליצה ס"ו: **ו** מצות חליצה. ק"ו פ"ג סנהדרין מ"מ ע"ב פי' שם ה"ג סמ"ג ע' כ"א פוש"ע שם קס"ז ס"א: והיא אומרת. מיי' שם ה"ם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קס"ע סכ"ם וגב"ח סמ"ח ונפי' פ"ח סס"ז. והוא אומר. מיי' שם טוש"ע שם וכה"ל ת חליצה ונפ"ח סעי' פ"ם ונצי' פ"ח ש: ובלשון הקודש. מיי' שם ה"ח טוש"ע נהל' חליצה שם ונפ"ח סעי' פ"ת ונפ' פ"ח סעי' ז': רוק הנראה כו'. מיי' שם סכ"ג טוש"ע שבהל' חל' נ' סל"ח ונפ"ח סכ"ג ונפ' פ"ח סע"ז:

שנויי נוסחאות

משתגדיל כו' פסולה. כד"נ וככי"ק וכמשני"ר ובכי"ף..כשרה.ועי' תי"ט. **ה** ונמצא. ככי"ק נמצא ומעשה באחד שחלץ. כד"נ וככי"ק וככי"מ וכמשני"ר מעשה שחלצה. בבית האסורין ובא. כד"נ לבית האסורים בא; במשני"ר ולבית האסורים ובא ועי' בבבלי ובירושלמי ובתוי"ט כאן. **ו** לבית דין. כד"נ לפני ב"ד. משיאין. כד"נ וככי"ק וכי"מ ובמשני"ר נותנין. עצה ההוגנת. במשני"ר את עצה ההגון (?); בכי"ק עצה את ההוגן. **ל**א אבה יבמי. כד"נ וגו' בכי"ק ולא.. לפני הסופר היו כה"ק שאינם מוגהים.ובלשון הקודש. כד"נ בלשון.. הנראה. כד"נ וככי"ק ובמשני"ר שהוא נראה.. עד כאן היו מקרין. בכי"ק.. מקראים; כד"נ ועד כאן היו מקראין; בכי"ף.. מקרין אותו. וכשהקרא. במשני"ר וכשהוקרא; בכי"ק וכשהוקרה. עיטם. כד"נ אבום; במשני"ר אבום; בכי"ק ובכי"ף עבו. הוחזקו. בכי"ק ובמשני"ר והוחזקו בכי"ף הוחזק. גומרין. כד"נ ובכי"ק מקריאים.במשני"ר מקרין. ולא מצוה.במשני"ר לא..

תוספות רע"ק

ראיש כתיב בפרשה והא דלא ממעטינן חרש וקטן דלאו בני כוונה נינהו כתב תוס' דבני כוונה ע"י נעע"ג וסלטרם לכוון אבל שוטה דאין בו דעת כלל לאו בר כוונה הוא אפי' ע"י נעע"ג: **ה** נאות צון חרע"ב ד"ה או בג'. אם שנים) וכ"ה לשון רש"י ומדלא נקטו יותר דע"י דנמצא א' מהן קרוב א"פ כו"ם פסולים כמו בעדים פ"א מ"ח דמכות. משמע דכדיינים ליתא להא דכולם

והלכה כר"י וכן פסק הרמב"ם וטעמא דבגמרא אמר שכן עשה ר"ט מעשה ומעשה רב: מצוה על כל העומדים שם. לשון הטור וכל המנהגים שם ע"כ כלומר בין עומדים ובין יושבים והרמב"ם פ"ד מה"י שהעתיק כל היושבים שם לשון הברייתא הוא א"ר יהודה פעם אחת היינו יושבים לפני ר"ט וכו'. ואמר לנו ענו כולכם כו': לומר חלוץ הנעל. כתב רבינו גור אריה פ' תלא למה לא תהיה הקריאה בית חלוץ הנעל שהרי כתיב ונקרא בית חלוץ הנעל וי"ל דאי הכי ה"ל למכתב ויקראו בית חלוץ הנעל ומדכתיב ונקרא פירושו כי הקריאה היתה חלוץ הנעל וכאשר יקראו חלוץ הנעל א"כ נקרא הבית בית חלוץ הנעל מעצמו ממילא ושייך בזה ונקרא כיון שלא היתה הקריאה רק חלוץ הנעל ונקרא הבית מעצמו בית חלוץ הנעל ע"כ. ועמ"ש בריש קדושין והא דתנינן ג' זמני חלוץ הנעל ע' בזה בפי' מ"ג פרק ג' דבקלים:

מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל חלוץ הנעל כה):

ר"ע מברטנורה

לקחתה. חולצת ורוקקת וקורא'. ככה יעשה לאיש. והלכה כרבי יהודה דאמר מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל חלוץ הנעל:

ציונים

מצוה על כל העומדים. פיי' שם ה"ח סוס"ע כבלי חליצה סמ"ג וצפ"ח פל"ם ובפי' פ"ח פ"ו:

שנויי נוסחאות

על (כל). בד"נ לכל; בכי"ק ליתא. חלוץ הנעל כו'. במשנ"ב פעם אחת; בכי"ק ובמשני"ר ב' פעמים וב"ס בכי"ף ד' קוסטא.

ראשון לציון

ו במשנה חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל במשנ"ג ליתא אלא פ"א חלוץ הנעל ועיין תוי"ט ד"ס לומר ועיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

בתוס' יראה דזהו ודאי דצריכים לגרוס בא מדמספקינן דשמא המעשה היה מאבראי וע"כ הא דקתני בבית האסורים דקאי רק על השאלה לפני רע"ק א"כ מוכח דהגירסא בא. ומ"ש תוס' דבלא"ה ידע היינו לתרץ קושיא אחרת דמהיכן פשיטא לן דהשאלה בודאי היה בבית האסורים ומספקינן רק אם גם המעשה היה בבהא"ס או לא. ועל זה תירצו דזה ידוע בודאי דבא השאלה בבהא"ס:

יכין תפארת ישראל יכין

כה) דמדמרד במצות יבום, יהיה כאבל ומנודה, להכי נקרא משפחתו בית חלוץ הנעל, לגנאי, והכי קיי"ל:

אור גדול

לית לן בה. ומסיק מודה רבא בלא אבה יבמי. יעי"ש ברש"י דכתב להסביר משום דבדידה יש לפרש האי לא על הדיבור הקודם ואבה יבמי לחודי' משא"כ בדידיה דהתחלת דיבורו היא. ולא הבנתי כלל. כיון דהוא קרא אחד דבריה א"כ שייך שפיר לא על דבריה דהא מכחיש שלא כדבריה הוא דאינו כן רק חפצתי לקחתה. וכסתומה דזה יתפרש שפיר טפי מגבי דידה בלא אבה יבמי. וא"כ צ"ע להבין טעם החילוק מדידיה לדידה וצ"ע. ואפשר דזהו טעם הרמב"ם שאינו מחלק ומפרש באו"א יעוי' ברשב"א ובמגיד ודברי רש"י צ"ע וביותר דמצינו כה"נ מקראות מלאים. בבראשית פ' י"ח פסוק ט"ו ויאמר לא צחקתי ובפ' מ"ב פסוק י' לא אדוני ועבדיך באו לשבר אוכל. ופסוק לא כי ערות הארץ באתם לראות דבכולהו האי לא להכחיש דברי האחר וצ"ע: ולולא פירש"י הייתי אומר הסבר אחר לחלק בין לא אבה יבמי ללא חפצתי לקחתה משום דבקריאתה נראה מיותר לא אבה יבמי דכבר אמרה מאן יבמי כו' ולפי שנראה מיותר ע"כ יטעו ויפרשו לא על למעלה ואבה יבמי לחודי' משא"כ בלא חפצתי לקחתה מה"ת יטעו לפרש לא על למעלה כיון דאיננו מיותר וליכא הכרח לזה. כן היה נ"ל נכון בהסבר החילוק ודברי רש"י צ"ע:

פרק יג **א בית** שמאי אומרים אין ממאנין אלא ארוסות כו'. מפרש רבא בגמרא משום שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה והאי אמרת תמאן ממנעי ולא נסבי וב"ה סברוייהו ניחא להו דליפוק עלייהו קלא דאישות כלומר ולא מיבעיא היא דיותר משפחים וכו' וטב למיתב טן דו כו' אלא אפילו הוא נמי והלכך לא ממנעי: ובה"א בב"ד ושלא בב"ד. עיין בפי' מ"ג פ"ק דסנהדרין ומ"ש לעיל ספ"ב: אמרו להן ב"ה כו'. משום דב"ש יהבי טעמא למלתייהו נקט להו בלשון אמרו להן: אפילו ד' וה' פעמים. עמ"ש ברפי"ח דנדה: **ב** שצריכה למאן. ואיזהו מיאון אמרה אי אפשי בפלוני בעלי או אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי אפילו היו אורחין מסובין בבית בעלה והיא עומדת ומשקה עליהן ואמרה אי אפשי בפלוני בעלי הרי זה מיאון. ברייתא [דף ק"ח]. וכך העתיקה רמב"ם בפי"א מה' גירושין: שהשיאוה אמה ואחיה. דוקא שהשיאוה שהכניסוה לחופה אע"פ שקבלו הם הקדושין אבל קדשוה אמה ואחיה אפילו לדעתה אינה מקודשת כלל ואינה צריכה מיאון לפי שלא מינו שתקנו חכמים שליאות לקטן

פרק יג **א בית** שמאי אומרים א) אין ממאנין אלא ארוסות ב). ובית הלל אומרים ארוסות ונשואות ג). בית שמאי אומרים בבעל ולא ביבם ד). ובית הלל אומרים *בבעל וביבם. בית שמאי אומרים בפניו ה). ובית הלל אומרים בפניו ושלא בפניו. בית שמאי אומרים בבית דין ה). ובית הלל אומרים בבית דין ושלא בבית דין ו). אמרו להן בית הלל לבית שמאי. ממאנת והיא קטנה אפילו ארבעה וחמשה פעמים ז). אמרו להן בית שמאי אין בנות ישראל הפקר. אלא ממאנת וממתנת עד שתגדיל ותמאן ותנשא ח): **ב** איזו היא קטנה שצריכה למאן כל שהשיאוה

פרק יג **א בית** שמאי אומרים אין ממאנין אלא ארוסות. יתומה שהשיאוה אמה ואחיה אינה ממאנת אלא מן הארוסין: בבעל. [אבל] אם מת ולא מיאנה בו ונפלה לפני יבם אינה יוצאה במיאון. אלא תמתין עד שתגדיל ותחלוץ: אין בנות ישראל הפקר. ואפילו מן הארוסין לא תמאן ותארס לאחר ותחזור ותמאן אלא ממאנת בזו ותמתין מלארס לאחר עד שתגדיל: ותמאן ותנשא. לאו למהדר ולמאן זמנא אחריתי. אלא הכי קאמר ממאנת וממתנת מלארס לאחר עד שתגדיל או אם רוצה להנשא ממאנת בבעלה ותנשא מיד דהו לא ממאנת לבית שמאי דנשואה היא: אין

ציונים

פי"ג א בש"א. ק"ז ע"א יבמות פי"ג ה"ו: ובה"א ארוסות כו'. מיי' פי"א מהל' גירושין ה"ג כמ"ג ע' כ' טוש"ע שם סי' קנ"ה ס"ד: בבעל ולא ביבם. יבמות פ"א ה"ג: בבעל וביבם. מיי' שם טוש"ע שם ס"ה: בפניו ושלא בפניו. מיי' שם טוש"ע שם ס"ד: בב"ד ושלא בב"ד. מיי' שם טוש"ע שם: ממאנת והיא קטנה. מיי' שם טוש"ע שם ס"ו: ב איזו היא קטנה. שם ע"ב:

שנויי נוסחאות

פי"ג א (ולא ביבם). בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמשני"ר ליתא. (להן). צ"ל להם. (כל"נ); בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא. והיא קטנה. במשני"ר היא. וחמשה. בכי"ק חמשה. הפקר. בכי"ק ובמשני"ר הבקר. ב שצריכה. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר שהיא צריכה. שהשיאוה. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר שהשיאתה.

ראשון לציון

פי"ג א הר"ב ד"ה ותמאן ותנשא כו' דהו לא ממאנת לב"ש כו' ונלאה הוי"ו במקום או כ"כ הרמב"ם בפירושו:

יכין תפארת ישראל יכין

פי"ג א) יתומה קטנה תקנו חכמים שאמה או אחיה יוכל לקדשה, ולהשיאה [ולרמב"ם אפילו היא לבד יכולה זאת], וכשתגדיל תוכל למאן ולומר א"א בפלוני בעלי, ויוצאת בלי גט: ב) דאי גם נשואה, בשביל כך ממנעי ולא נסבי, מהפסד סעודת נשואין: ג) דס"ל לא ממנעי בשביל כך: ד) כשלא מיאנה בבעלה אינה ממאנת ביבם, רק כשתגדיל תחלוץ: ה) דאפשר שלא תעיז למאן בפניו: ו) מומחין. וקיי"ל דסגי בב' עדים: ז) כשחזרה ונשאת: ח) ה"ק או ממאנת וממתנת מלהתארס, עד שתגדל, או ממאנת ותנשא מיד שאז אינה יכולה

א) עיין מ"ש לקמן באות ע'.

תוספות רע"ק

פי"ג א [אות צט] במשנה בבעל וביבם. אם שקודם שיבמה מהני המיאון לעקור חיובים ומ"מ אסורה לזה כיון דבשעת נפילה היתה נקראת אשת אחיו. ואם יש ב' אחים מיאנה בזה מותרת לזה:

אמה ואחיה לדעתה ט). השיאוה שלא לדעתה. אינה צריכה למאן. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קדושיה י) אינה צריכה למאן. רבי אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום אלא כמפותה. בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה. בת כהן לישראל תאכל בתרומה יא): ג רבי אליעזר בן יעקב אומר כל עכבה שהיא מן האיש כאלו היא אשתו. וכל עכבה שאינה מן האיש כאלו אינה אשתו יב): ד הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה. נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה. נתן לה גט והחזירה. מיאנה בו ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה מותרת לחזור לו. מיאנה בו והחזירה נתן לה גט ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו. זה הכלל יג) גט אחר מיאון אסורה לחזור לו מיאון אחר גט מותרת לחזור לו: ה הממאנת באיש ונשאת לאחר וגירשה.

ב אין מעשה קטנה אלא כמפותה. דכמי שלא נשאת דמי ואין הלכה כר"א. והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס. ופחותה מבת שש בחזקת שאינה יודעת לשמור קדושיה ואינה צריכה למאן ויותר מבת עשר בחזקת שיודעת לשמור קדושיה ואף ע"פ שהיא סכלה ביותר. ומבת שש ועד בת עשר צריכה בדיקה אם יודעת לשמור קדושיה אם לאו. וממאנת והולכת עד שתהא בת י"ב שנה ויום אחד ותביא סימנים. לאחר מכאן אינה ממאנת אפילו לא בא עליה. ואם בא עליה לאחר י"ב שנה ויום אחד אף על פי שלא הביאה סימנים חיישינן שמא נשרו הסימנים וקנאה: ג כל עכבה שהיא מן האיש. נתן לה גט זו היא עכבה שהיא מן האיש דכיון דלא מיאנה גלתה דעתה שכל מה שהיתה מתעכבת אצלו היה בשבילו. מיאנה בו זו היא עכבה שאינה מן האיש שלא נתעכבה אצלו משום אישות ומתניתין מפרש לה ואזיל: ד מותרת לחזור לו. אע"ג דאם לא החזירה ונשאת לאחר מתוך הגרושין ונתארמלה אסורה לראשון אפילו הכי כי החזירה ומיאנה בו אתי מיאון וגלי עלה דקטנה היא ובטליה לגט ולא הוי בחזרה שניה כמחזיר גרושתו משנשאת לאחר: זה הכלל. כלומר אפילו פעמים הרבה גרשה והחזירה ומיאנה בו אם נשאת לאחר מתוך

גט

לקטן וכל הני דמוכחן דארוסה צריכה למאן דוקא כשקבלה היא קדושיה ופי' אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי כלומר הם פתוני לקבל הקדושין. נ"י בשם הרמב"ן ז"ל: אמה ואחיה. לשון הטור סי' קנ"ה אחיה או אמה. [*והכי תנן בהדיא במ"ז פרק ו' דכתובות]: לדעתה. ירושלמי הביאו המגיד ונ"י איזוהי לדעתה עבדין לה גננא ומלבשין לה קוזמרין. ומדכרין לה גבר. איזוהי שלא לדעתה עבדין לה גננא ומלבשין לה קוזמרין ולא מדכרן לה גבר: שאינה יכולה לשמור קדושיה. ושהן קדושין לא שתשמור אותן כדרך שמשמרת האגוז ותמרה וכיוצא בהן. הרמב"ם פי"א מהלכות גירושין. ומ"ש הר"ב ויותר מבת עשר וכו' אע"פ שהיא סכלה ביותר כן כתב הרמב"ם ופירש הכ"מ בפ"ד מהלכות אישות לאו למימרא שעושה מעשה שטות דא"כ הויא כשוטה ואין קדושיה קדושין כלל אלא היינו לומר שאינה חריפה כלל. ומכל מקום כיון שהיא בת עשר חזקה על הרוב שהיא יודעת לשמור קדושיה ע"כ. ומ"ש הר"ב ואם בא עליה כו' חיישינן כו' כך כתב הרמב"ם ומסיים לפי שכבר נקנית בקדושין דאורייתא ר"ל הביאה. ע"כ. ועיין מ"ש במשנה ז': אינה צריכה למאן. ופי' הרמב"ם שטענו שהיא א"צ למאן בפני שנים אלא שתלך ותעשה רצונה כן הנוסחא בפירושו שלפנינו וכן לשונו בחבורו פרק י"א מהלכות גירושין א"צ למאן אלא הולכת לבית אמה כאילו לא נתקדשה מעולם ודלא כנוסחת נימוקי יוסף שתלך ותנשא ותעשה וכו'. וכתב שהקשו עליו מדאמרינן בגמרא דנשואיה הן הן מיאוניה וכו' ע"ש: אלא כמפותה. כדקתני בת ישראל לכהן כו'. רש"י. ולא שסובר ר' אליעזר א"צ מיאון שהרי מצינו לו מלמדים את הקטנה שתמאן בו לקמן במתניתין ז' אלא כדמפרש בברייתא ר"א אומר אין מעשה קטנה כלום ואין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה ואינו יורשה ואינו מיטמא לה כללו של דבר אינה כאשתו לכל דבר [לאתויי בת ישראל לכהן וכו' תוספות] אלא שצריכה מיאון. והא דלרבנן בעלה זכאי בכולהו מפרש רש"י דרבנן אפקרוה גביה והפקר ב"ד הפקר והא דמטמא לה אם כהן הוא ואע"ג דנשואיה דרבנן אוקימנא בהאשה [דף פ"ט] כיון דיריש לה הויא כמת מצוה שאין לה מי שיקברנה [*והא דמיפר נדריה אף ע"ג דמן התורה נדריה נבדקים כשהיא בת י"א שנים ויום א' כדתנן בפ"ה מ"ו תירצו התוספות בפרק אלמנה ניזונת דף ק"א דכל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת דכה"ג

מתרן

יכין תפארת ישראל יכין

יכולה למאן עוד לב"ש: ט) יתומה דנקט תנא לאו דוקא שמת אביה אלא אפילו אביה קיים כגון שנתקדשה ונתגרשה בעודה קטנה, דהיינו יתומה בחיי האב, כיון שיצאה כבר מרשות האב לפיכך כשמתרצת להתקדש, מקודשת מד"ס. וכ"כ הא דנקט שהשיאוה אמה או אחיה אורחא דמלתא נקט, אלא בין שהתרצו הנו, או שנתקדשה מעצמה אם היא פחותה מבת ו' אינה מקודשת כלל, ומבת ו' עד שתהיה בת י' ויודעת חומר ענין הקדושין, או שהיא מבת י' ולמעלה עד שהביאה ב' שערות אחר שתהיה בת י"ב אף שהיא סכלה ביותר, הר"ז מקודשת מדברי סופרים, ובכל גוונא צריך שתהיה היא מרוצה להתקדש אפילו התרצו קרוביה לא מהני [רמב"ם פ"ד מאישות ה"ו], מיהו בין בהתרצו קרוביה או לא אינה מתקדשת מד"ס עד שתקבל היא עצמה כסף או שטר קידושיה, ולא בקבלו הם הקדושין מדאין שליחות לקטן: י) עד בת ו' היא בחזקת שאינה יודעת לשמור, ולמעלה מי' בחזקת שיודעת, מו' עד י' צריכה בדיקה. וממאנת עד י"ב שנים ויום א', ואח"כ, בלא בעלה כשגדלה, דוקא בשהביאה ב' שערות א"י למאן, אבל כשבעלה כשגדלה, א"צ ב' שערות, דע"י ביאתה הו"ל קדושי דאורייתא וגו"ל ספק דאורייתא שמא נשרו השערות: יא) נ"ל מדנקט רק הא, ש"מ דלאו אליבא דר"א לחוד נקט לה, רק לכ"ע, דאף רבנן מודו דאסורה בתרומה דאורייתא [יבמות ד"ל ע"א], מיהו יורשה לרבנן וזוכה במעשה ידיה ומציאתה. דהפקר ב"ד הפקר, ומטמא לה, דמדיורשה, לא יתעסקו עמה בקבורתה קרוביה, והו"ל כמת מצוה, ומפר נדריה, דכל אשה על דעת בעלה נודרת: יב) במשנה ד' מפורשת כך משנה, דבמגרשה הו"ל עכבה שמאיש, דאגלאי למפרע שמה שנתעכבה אצלו, רק בו היה תלוי, אבל בממאנה, אגלאי למפרע דרק בה היה תלוי העכבה אצלו: יג) לאתויי אפילו גירושין ומיאון ק' פעמים:

דוקא

השיאוה כו' תינוקת. מיי' פ"ד מהל' אישות ה"ז ופי"א מהל' גירושין ה"ז סמ"ג עשין פ"א טוש"ע שם סי' פ"ג ס"ג וסי' קנ"ה סעי' א' כו': ר"א אומר. פ"ק ע"ב ק"ח ע"א כתובות ק"א ע"א: ג ראב"י אומר. שם: ד הממאנת. ק"ח ע"א כתובות שם מיי' פי"א מהל' גירושין הט"ז טוש"ע שם סי' קנ"ה סעי' י'. ה הממאנת. שם ע"ב.

שנויי נוסחאות

לדעתה. במשנ"ר מדעתה. ר' חנינא בן אנטיגנוס. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר ר' חנניה בן אנטיגנס. קדושיה. כד"נ ובמשנ"ר את קדושיה. ר' אליעזר. כד"נ ובמשנ"ב ר' אלעזר. (כלום. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר ליתא. בת כהן. כד"נ ובת.. ג וכל עכבה. במשנ"נ כל. ד ונתארמלה. כד"נ נתאלמנה וכן בסמוך; בכי"ק נתאלמנה (ושם יש חסרון בט"ס מן מותרת עד אסורה). ה ונשאת לאחר ונירש' לאחר ומיאנה בו לאחר ונרשה (לאחר ומיאנה בו) במשנ"ב ליתא; בכי"ק ונשאת לאחר ונרשה לאחר ומיאנה בו זה הכלל וכגי' שלפנינו כ"ה במשנ"ר וברי"ף וכן הגיה הב"ח במשנ"ב ועי' רש"י ועי' עוד גירוס' ובמפרשים; כד"נ ונשאת לאחר ומיאנה בו לאחר גרשה לאחר ומאנה בו ונוסחא זו אינה נכונה.

לקוטים

ג במשנת כאלו היא נ"ל דלא תני הרי היא כאשתו מפני דלא מיירי על דינא שהיא תחתיו כגון זכאי במציאתה כו' וכהך דמייתי הש"ס בברייתא דלעיל אלא מיירי במה שהיא אחרי הפרדה מאתו כבמ' ד' כלומ' כאלו היתה אשתו עודה תחתיו קודם גט או מיאון אבל הרי היא כאשתו משמע בהווה ובהכי דייק פירוש עכבה מן האיש דפי' הר"ב דהיינו דנתן לה גט ולא ניחא ליה פ"א דאיתא בגמ' דהיינו תבעוה להנשא ואמרה מחמת פלוני בעלי זו עכבה מן האיש מחמת אחים שאינ' מהוגני' לי זו אינה עכבה מן האיש דמיירי בעודה תחתיו והו"ל הרי היא כאשתו:

(קול הרמ"ז):

לאחר ומיאנה בו. לאחר וגירשה. לאחר ומיאנה בו. כל שיצאת הימנו בגט. *אסורה לחזור לו. במיאון מותרת לחזור לו יד): ו המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם טו) ורבי אליעזר אוסר. וכן המגרש את היתומה טז) והחזירה מותרת ליבם יז). ור' אליעזר אוסר יח) *קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה כיתומה בחיי האב יט). החזירה דברי הכל *אסורה ליבם כ): ז שני

ר"ע מברטנורה

גט אסורה לחזור לו ומתוך מיאון מותרת לחזור לו: ה לאחר ומיאנה בו. כלומר חזרה ונשאת לשלישי ומיאנה בו: כל שיצתה ממנו בגט אסורה לחזור לו. אע"פ שיצתה מבלאחריו במיאון לא בטליה לגיטא דידיה: ו מותרת ליבם. ולא אמרינן נשואים הראשונים מפילין היבמה לפני היבם ומשעה שגרשה אחיו קיימא עליה באיסור אשת אח דהויא לה גרושת אחיו: רבי אליעזר אוסר. דגוזר כל הני אטו יתומה בחיי האב דאמרינן לקמן במתניתין דלאחר חזרתה הרי היא כגרושה אפילו לרבנן ואין הלכה כרבי אליעזר: כיתומה בחיי האב. אף על פי שהאב חי הרי היא כיתומה לענין קדושין דשוב אין לאב כח לקבל קדושיה. ואם החזירה בקטנותה אסורה ליבם אם מת בקטנותה דקדושי חזרה אינן כלום הואיל ופקע רשות אב מינה והיא אין

לה

תוספת יו"ט

מתרץ התם בגדה אמילתא אחריתא]: ה כל שיצאת הימנו בגט אסורה לחזור לו. פירש הר"ב אע"פ שיצאה מבלאחריו במיאון לא בטליה לגיטא דידיה. *כדמסיק בגמרא דמיאון דידיה מבטל גיטא דידיה אבל מיאון דחבריה לא מבטל גיטא דידיה. שאילו היה מבטלו חיישינן שמא יפתה אותה מתחת בעלה שתמאן בו ותחזור אליו בשכבר היתה אשתו ומכרת בקריצותיו וברמיזותיו לפיכך אמרינן שכיון שיוצאת ממנו בגט שוב לא תחזור במיאון דחבריה מה שאין כן במיאון דידיה אחר גט דידיה דמאי אמרת דאתי לפתותה אחר שיכולה לחזור אליו וויציאה מבעלה שהיא עכשיו תחתיו על ידי פתויין תמאן בו. הא ליכא למימר דהא בשה ולא אסתבע כלומר שהרי אחר גירושין החזירה ולא היה יכול לפייסה שתעמוד עמו שהרי מיאנה בו הילכך ליכא למיחש לשבושא וכן כל היוצאות במיאון לא חיישינן לשבושא דמסתמא פייסה כי הוות גביה שלא תמאן ולא אפייסה. אבל כי נשאת לאחר מתוך גט הולך ומפייסה והמר מתחרט אני בגירושין והיא אוהבתו שהרי על כרחה יצאה הימנו הלכך הדרא וממאנה בשני להכי אמרו דלא אתי מיאון דחבריה ובטל גיטא דידיה. ורמינן בגמרא מרישא דקתני ברישא מיאנה בו והחזירה ונתן לה גט ונשאת לאחר נתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו דמשמע הא מיאנה מותרת לחזור לו דאלמא דאתי מיאון דחבריה ובטיל גיטא דידיה. ומשני תברא מי ששנה זו לא שנה זו: ו החזירה דברי הכל אסורה ליבם. פירש הר"ב אם מת בקטנותה דאילו נתגדלה הללו שהם ביאה ראשונה משגדלה קונין הן וכדלעיל

יכין תפארת ישראל יכין

יד) דדוקא מיאון דידיה מבטל גיטא דידיה [כמ"ד] אבל מיאון דחבריה לא מבטל גיטא דידיה. ופליג אמשנה ד' בנגרשה ונשאת לאחר ונגרשה דאסורה לקמא, דמשמע דבמיאנה בבתרא מותרת לקמא, אע"ג דנגרשה קמא. א"נ הכא מיירי בשלשה בגיטין דמחזי כגדולה: טו) דלא אמרינן נשואין ראשונים הפילוה לפני יבם, ומשנגרשה הו"ל גרושת אחיו, אלא מיתה מפלת: טז) קטנה שקדושיה מד"ס:

יז) נקט רישא לרבותא דת"ק דאף גרושה גדולה מותרת, וסיפא לרבותא דר"א דאף גרושה קטנה אוסר: יח) דגזר בהך אטו מחזיר גרושתו והיא אז יתומה בחיי אב, כסיפא, ונקט רישא לרבותא דרבנן וסיפא לרבותא דר"א: יט) דאף שאביה חי אין בו כח לקבל קדושיה: כ) במת בעלה בקטנותה, דלא אלימא קדושי קטנה דרבנן למיעקר גירושין דאורייתא:

דפטורה

תוספות רע"ק

ה [אות ק] במשנה אסורה לחזור לו. ואף לקרוביו אסורה: [אות קא] תוי"ט ד"ה כל שיצאת בדמסיק בגמ' דמיאון דידיה. היינו דבסוגיא דף ק"ח ע"ב פרכי' אלמא אתי מיאון ומבטל גט (מדקתני ברישא נתן לה גט והחזירה ומיאנה ונשאת לאחר ונתארמלה מותרת לחזור לו) ורמינהו הממאנת באיש וכו' ואמרי' עלה ומאי קושיא ודלמא מיאון דידיה מבטל גט דידיה וכו' ובתוס' הקשו דמנופיה דסיפא הו"ס לאקשויי דמ"ט אמרי' כל שיוצא ממנו בגט אסורה לחזור לו ואמאי לא אמרינן אתי מיאונה ומפקע קדושי שני והוי כמו שזינתה אחר גירושי' דמותרת לחזור לו. אלא ניחא ליה לאקשויי רישא אסיפא וע' במהרש"א. ולענ"ד י"ל דבגופא דסיפא י"ל הא דאסור להחזירה לא מפני מיאון דבעל שלישי דוהי באמת הוי כזינתה אלא דאסורה לו מפני גירושין דהרביעי והיה מדוקדק לישנא דמתניתין דקתני ב' פעמים נשאת לאחר ונתגרשה לזה פרכינן רק מרישא דחזינן דמיאון מבטל גיטא א"כ מיאון דהשלישי יבטל גיטא דהשני ותהיה מותרת להשני. ורק לבתר דמשני דלא אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה דהוא מטעם דמשבש לה א"כ ממילא במיאון דחבריה אינה ניתרת לראשון ומיאון דהשלישי אוסרתה על השני (ומתני' דנקט פעם שני נשאת ונתגרשה זהו באמת קושית תוס' ד"ה כגון ששלשה וצריכים לתירוצם) לזה שפיר פרכינן מיאון דחבריה דברישא מוכח דמיאנה בשני מותרת לחזור להראשון א"כ גם בסיפא מיאנה בג' תהיה מותרת להשני ואי משום גירושין דהרביעי הא כיון דמיאון מבטל גיטא תהיה מותרת להשני בסיפא דמתניתין דליכא משום גירושין דהרביעי ובאנו לאסרה רק משום דמשבשת ליה ממילא גם בלא גירושין דהרביעי תתסר וקשיא ארישא והוא נכון מאד בעזה"י. ובמעט הוא תימא על תמיהתם דתוס' דאמאי נדו מזה זולת דהיה להם הגירסא של מקצת הספרים דקתני עוד פעם לאחר ומיאנה בו בזה שפיר ק' אגופא דסיפא דאמאי דאסורה להרביעי הא הוי כזינתה עם החמישי: ו [אות קב] במשנה קטנה שהשיאה. הקשה לי חכם אחד על דברי תוס' גיטין דף"ה ע"א ד"ה תניתוה וכו' דאמאי לא הקשו דלפרוך ממתני' דהכא דמפורש דקטנה נשואה בת גירושין היא. והיא תמיה עצומה ובאמת ישאר התמיה על הש"ס דלמה לא פשיט ממתני' דהכא דזה לא מתרצא בתירוצם דתוס' שם. ולגודל הקושיא אמרתי לתרץ בהקדם מה דאמרי' יבמות דף ק"ט ב' בעי מיניה ר"א מרב וכו' וכי גדלה גדלי בה"ה ויעויין שם בחי' הרשב"א דמפרש דעשאום כאילו התנה

בשעת קידושין הר"א מקודשת לי לאחר ל' יום דאי לא חזרו קודם ל' יום מקודשת לאחר ל' מדאורייתא אע"פ שנתאכלו המעות וה"נ הכא. והוסיף לבאר טעמא דמלתא דנשאר עליה שעבור הדינר שנתן לה בקידושין ואעפ"י שקטנה היתה באותה שעה ואינה משתעבדת ד"ת מכי יתן איש לרעהו פרט לקטן אפ"ה כיון דתקינו לה רבנן נישואין הרי היא משתעבדת בכסף קידושיה ולפיכך כשגדלה נדלה קידושין בהדה ד"ת והוא שקדשה בכסף כדהתם ואע"פ שלא בעל עיי"ש מבואר מזה דמקדש קטנה בענין דמשתעבדת בעד הכסף וכאומר לה ה"א מקודשת לכשתגדיל והוי כאומר לאחר ל'. והא דלא הוי דשלב"ל דבשלמא בעלמא לאחר ל' בידו לקדשה מעכשיו אבל בקטנה לגבי קידושי דאורייתא דא"א במעכשיו הוי כמו לאחר שתתגיירי צ"ל כיון דאינו מחוסר מעשה ותליא רק בזמן לא מקרי דשלב"ל וכמ"ש המ"ל פ"ד מהל' אישות והידוש בעיני שלא הביא ראיה מדברי הרשב"א הנ"ל. אולם במה דמסתפק המ"ל גם בקטן שקידש ואמר לכשאגדיל. בזה היה נלע"ד דלא מהני כיון דא"י להקנות עתה המעות לא נתפסה הנתינה לקידושין דהא המעות לא נעשה שלה ואין כאן נתינה משא"כ בהוא גדול והיא קטנה דדעת אחרת מקנה אותה וזכתה במעות ונתפס הנתינה לקידושין לכשתגדיל ויעויין בגיטין דף ס"ה א' צרור וזרקו וכנגדו בקטנה כתקדשת. ובר"ף שם הגירסא בהיפוך דצרור וזרקו כנגדו בקטנה מתגרשת בקידושי אביה והפעוטות כנגדן מתקדשת. ולפי גירסא זו ניחא דמתני' דיבמות ליבא למפשט די"ל דמיירי בפעוטות ואם אחר הגירושין מקדשת עצמה לכשתגדיל מהני דהא היא נשתעבדה מכח תקנת נישואיה כמ"ש הרשב"א וכיון דההך נתינה הוי נתינת קידושין על אחר זמן מקרי הוי' ואף מדאורייתא קרי' בה ויצאה והיתה כמ"ש הרשב"א דע"א תקחז"ל דמשתעבדת הוי קידושי דאורייתא ממילא קרי' בה ויצאה והיתה אבל מברייתא פשיט שפיר דקתני קטנה מתגרשת בקידושי אביה דסתמא קתני בין יש לה אב ובין אין לה אב כמ"ש תוספות וכיון דביש לה אב מיירי נ"כ בקטנה של צרור וזרקו דהא יש לה הויה ע"י אביה ה"נ גם באין לה אב מתגרשת בקטנה של שיעור זה דצרור וזרקו דאינו מחלק בזה לענין שיעור קטנות ובזה דעדיין לא הגיעה לפעוטות ולא תקנו לה חכמים נשואין ולא נשתעבדה נכסים לא מהני הקידושין לכשתגדיל שפיר מקרי לאו בר הויה ודו"ק: שם [אות קג] במשנה אסורה ליבם וצריכה חליצה. ולענין צרתה היא פלוגתא דרבוותא

עיין

ציונים

ו המגרש. עם מיי' פ"ו מהל' יבום ה"ג סמ"ג ע' נ"א טוש"ע שם סי' קע"ג סעי' ט': וכן המגרש. ק"ט ע"א מיי' שם ה"ג סמ"ג ע' שם טוש"ע שם: ור"א אוסר. ע' יבמ' פ"ב ע"א ופי"ג כ"ג ופ"ד ה"י ופ"ג פ"ח: קטנה שהשיאה כו'. מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם: ז שני אחין. שם ע"א מיי' שם הט"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קע"ה ס"ב:

שנויי נוסחאות

כל שיצאת. וכ"ה כד"נ וכמשנ"ל; ובמשנ"כ [זה הכלל] כל שיוצאה. והתוספה הזאת אינה מדויקת אחרי שלא בא מקודם החלטת הדין במשנה זו כמו במשנה הקודמת. ו את האשה. בכי"ק את אשתו. ור' אליעזר אוסר. בד"נ ובמשנ"ב ור' אלעזר וכ"ה במשנ"ר בסמוך ועי' עוד בשנ"ן. הדנו' וכן המגרש. כו' עד ור"א אוסר ליתא בכי"ק. (אביה). בכי"מ ליתא. החזירה (דברי הכל). בד"נ ובכי"מ ובמשנ"ר והחזירה וליתא וכן ליתא בכי"ק בסוף משנה זו יש כאן הוספה כד"נ וז"ל ומודים חכמים לר' אליעזר (ובמשנ"ר ר' לעזר עי' לעיל) בזמן שגרשה קטנה והחזירה קטנה מפני שהיו גירושיה גירושין גמורין ולא היתה החזירתה חזרה גמורה אבל אם גרשה קטנה והחזירה גדולה או שגדלה תחתיו מותרת ליבם וכ"ה במשנ"ל (במשנה בפני עצמה) ובגמרא הבבלי משמע דברייתא היא ע"ש (וכן לא היה זה במשנה לפני הרמב"ם) ועי' עוד בגמרת הירוש' וצ"ע שם.

לקוטים

ו תוי"ט ד"ה החזירה ד"ה אסורה דאילו נתגדלה ט' ואינה עוד יתומה ומותרת ליבם ומכח קו' הפשיטות צריך שנא' דה"ס כזו דלא גדלה שעודה יתומ' כשמת בעלה הוא דבין אבל יש אחרת דתלקים והיא כשגדלה אנו דר"א סובר דעל דעת קידושין ראשונים הוא בועל אבל לדברי הר"ב אין לפרש כך שהרי כתב דר"א גזר אטו יתומה בחיי האב דאיסי כגרושה אפילו לרבנן והיינו במת בקטנותה ולדידיה י"ל דר"א גזר כל מותרות אטו יתומה. קול ברמ"ז):

אחין נשואין לשתי אחיות יתומות קטנות ומת בעלה של אחת מהן. תצא משום אחות אשה כא). וכן שתי חרשות כב). גדולה וקטנה מת בעלה של קטנה. תצא הקטנה משום אחות אשה. מת בעלה של גדולה. רבי אליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן בו כג). רבן גמליאל אומר אם מיאנה מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל כד). ותצא הלזו משום אחות אשה כה). רבי יהושע אומר אי לו כו) על אשתו ואי לו על אשת אחיו. מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה כז): ח מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות ומת. ביאתה או חליצתה כח) של אחת מהם פוטרת צרתה. וכן שתי חרשות כט). קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה ל). פקחת וחרשת ביאת הפקחת לא) פוטרת החרשת. ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת לב). גדולה וקטנה ביאת הגדולה פוטרת את הקטנה ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה לב): ט מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות ומת. בא יבם על הראשונה וחזר ובא על השניה. או שבא אחיו על השניה לא פסל את הראשונה לג). וכן שתי חרשות. קטנה וחרשת. בא יבם על הקטנה. וחזר ובא על החרשת. או שבא אחיו על החרשת. לא פסל את הקטנה לד). בא יבם על החרשת.

לה יד והויא כגרושה ועומדת: ז תצא משום אחות אשה. ופטורה מן החליצה ומן היבום: מת בעלה של גדולה. ונפלה לפני בעל הקטנה זיקתה של גדולה שהיא מן התורה אוסרת קטנה עליו משום דנשואיה דרבנן והויא לה אחות זקוקתו. ומה יעשו: רבי אליעזר אומר מלמדים הקטנה שתמאן בו. ותעקור נשואיה. ויהא מיבם את הגדולה והלכתא כותיה: רבן גמליאל אומר. אין זיקת הגדולה אוסרת את הקטנה דסבר רבן גמליאל דלא אלימא זיקה לאסור את אשתו עליו הילכך אם מיאנה מוטב ותיבם הגדולה ואם לאו *תמתין הקטנה אצלו עד שתגדיל ויהיו נשואיה דאורייתא ואחר כך תצא הגדולה משום אחות אשה. אבל לחלוץ לגדולה לא. דפסל את הראשונה עליו משום אחות חלוצה: אי לו. אוי לו שמוציא את אשתו בגט ואין מלמדין אותה למאן. דאמרינן שיתרחק אדם מן המיאונים: ח לשתי יתומות. נכריות: או חליצתה. לאחר שתגדיל: וכן שתי חרשות. כלומר כשם שבשתי קטנות ביאת אחת מהן פוטרת צרתה כך בשתי חרשות אבל חליצה ליכא למימר בחרשת דלאו בת חליצה היא. אחת קטנה ואחת חרשת. אף ע"ג דשתיהן אין נשואיהן נשואין גמורין מכל מקום לא ידעינן בהי מינייהו ניחא ליה והויא חשיבא אשתו טפי: ביאת הגדולה פוטרת את הקטנה. דביאת מי שנשואיה נשואין גמורין פוטרת אותה שאין נשואיה גמורין אבל איפכא לא: ט לא פסל את הראשונה. שהרי ביאתן שוה ואי ראשונה קנויה היא הרי היא אשתו וביאת האחרונה בעילת זנות. ואי לאו קנויה היא הרי שתיהן נכריות אצלו שלא היו קנויות לאחיו ומקיים את הראשונה שלא נפסלה עליו אבל אחרונה לא דילמא קנויות הן ומבא על הראשונה קיימא

ולדעיל בפירוש משנה ב' וקאמר בגמרא דפשיטא הוא ולא תני לה אלא לאשמעינן דטעמא דרבי אליעזר בקמייתא דגזור משום הא. ומיהו הא דאמרן דדוקא מת בקטנותה לרבנן הוא דבעינן למימר הכי. אבל לרבי אליעזר כי גדלה אצלו הייט כשאר מגרש אשה והחזירה דגזור בה ואסור. והכי פליג בברייתא בגדלה אצלו. ונימוקי יוסף כתב דקסבר ר' אליעזר דעל דעת קידושין הראשונים הוא בועל ומדינא אינה מתיבמת דנירושיה נירושין גמורין ואין חזרתה חזרה גמורה. הלכך גזר גדולה שנתגרשה והחזירה אטו הא. דתרוייהו בשעת נפילה גדולות נינהו. וגדולה אטו גדולה מיחלפא: ז וכן שתי חרשות. [אמרינן בגמרא ריש פ' דלקמן דאין לחרשת נישואין מדאורייתא דלאו בת דעת היא אלא רבנן תקינו להו כדי שלא תשאר פנויה לעולם: [*רבי אליעזר אומר כו'. כתב הר"ב והלכתא כוותיה. גמרא]: תמתין עד שתגדיל. פירש הר"ב ויהיו נשואיה דאורייתא ולעיל משנה ב' כתב אם בא עליה. ומיהו בגמרא דהכא אפליגו אמוראי אי בעינן שבעל אי לא. ולא אפסיק הלכתא וכיון דמילתא דספקא הוא עבדי בה לחומרא כו' כדאיתא ברי"ף: אי לו. וכן הלשון במשנה ט' פרק ד' דעדיות ולעיל בפרק ג' [משנה ה'] כתב נמוקי יוסף כדכתיב (קהלת י') אי לך ארץ ועדיפא ה"ל לכתוב כדכתיב (שם ד') ואי לו האחד שיפול דדמי ליה וגם קדים: על אשתו. פירש הר"ב שמוציאה בגט ואין מלמדין אותה למאן דאמרינן שיתרחק אדם מן המיאונין ומסיים רש"י ומיהב נמי לא יתבא תותיה דקסבר יש זיקה וטעמא דיתרחק מהמיאונים איתא בגמרא דילמא גדלה ומיתרצה בה. ורבי אליעזר דאמר מלמדין ס"ל מיאון דמלוה שאני: ח וכן שתי חרשות. פי' הר"ב כלומר ביאת אחת כו' אבל חליצה כו' דלאו בת חליצה היא. כמפורש במ"ג פרק דלקמן: קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן. כתב הר"ב דלא ידעינן בהי מינייהו ניחא ליה. אי בקטנה דאתיא לכלל דעה אי בחרשת דגדולה ובת ביאה היא. גמרא: ביאת הפקחת כו'. וה"ה חליצתה אלא משום דלא מצי למנקט ואין חליצת החרשת דלאו בת חליצה כלל היא: ט לא פסל את הראשונה. כתב הר"ב אבל האחרונה לא יקיים דילמא כו' באיסור

שני

ר"א אומר מלמדין. נדה מ' ע"א מיי' שם פט"ם פי"א: ר"ג אומר. י"ח ע"א ע"ם ע"ב: אי לו. כ"ם ע"א: ח מי שהיה נשוי. ק"י ע"א מיי' שם פ"ב הכ"ג סמ"ג ע' נ' טוש"ע שם סי' קע"א ס"ג: אין ביאת אחת. מיי' שם הכ"ד טוש"ע שם ס"א: פקחת. מיי' שם הכ"ה טוש"ע שם ס"ב: גדולה. מיי' שם טוש"ע שם ס"ג: ט מי שהיה נשוי. ק"י ע"ב: לא פסל את הראשונה. מיי' שם פ"ב הכ"ו סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ה: וכן שתי חרשות. טוש"ע שם ס"ו: בא יבם על הקטנה. מיי' שם הכ"ז טוש"ע שם ס"ז:

שנויי נוסחאות

ז לשתי (אחיות). במשני"ל ליתא וכן ליתא כד"נ (וכן שתי). (יתומות). בכי"ק ובמשנ"ב ובכי"מ ליתא. ומת. כד"נ ובכי"ק מת. תצא משום. במשנ"ב (הלזו) תצא.. והגר"א מחקה. (וכן שתי חרשות) הגר"א מוחק זה; בכי"ק ליתא (וכן שתי.. משום אחות אשה) בט"ס. תצא (הקטנה). כד"נ ובמשני"ל ליתא. הלזו. בכי"ק וברי"ף הלז; כד"נ הלה. אילו כו'. עי' מ"ש לעיל פ"ג מ"ה ועיין רש"ם כאן. ח לשתי, בכי"ק וברי"ף שתי. או חליצתה. כד"נ וחליצתה. חרשות (קטנה) וחרשת אין כד"נ חרשות קטנות אין ואין לה מובן ובמשנה הסמוכה כהוגן; בכי"ק ליתא בט"ס. פוטרת החרשת. כד"נ ובמשני"ל פוטרת את.. ועיין במשנ"ב. ט לשתי. כד"נ שתי. ומת בא. במשנ"ב ובא. יבם. כד"נ ובכי"פ ובמשני"ל היבם לא פסל את הראשונה. בכי"ק יש כאן הוספה: ..הראשונה [בא יבם על השניה וחזר ובא על הראשונה או שבא אחיו על הראשונה פסל את השניה] והוספה נכונה ונחוצה היא. (או שבא אחיו על החרשת). בכי"ק ליתא כפי הנראה בט"ס. (לא) פסל את הקטנה. במשנ"ב ליתא וע"ש בגליון וברע"ב.

תוספות רע"ק

עיין במאור ובהרמב"ן: ז [אות קד] הרע"ב ד"ה ר"ג תמתין הקטנה אצלו. היינו שתמתין מלבעול עד שתגדיל אבל בקטנותה אסור לבעול אע"ג דס' אין זיקה מ"מ מכוער הדבר כיון דבהאי ביאה לא מפטרא הגדולה. תוס' לעיל דח"י ע"א.

יכין תפארת ישראל יכין

כא) דפטורה מחליצה ומייבום: כב) דנ"כ נשואיה רק מד"ס: כג) דזיקת גדולה שהיא דאורייתא אוסרת הקטנה עליו כאחות זקוקתו: כד) וכשיבא עליה אז, הו"ל קדושיה דאורייתא: כה) אבל לא יחלוץ לגדולה שלא תאסר קטנה עליו כאחות חלוצתו: כו) אוי לו: כז) אבל ללמדה שתמאן לא, דצריך להרחיק ממיאון טפי מגירושין, דקטנה לאו בת דעת היא, וכשתתחרט אח"כ עברנו אלפני עור וגו', משא"כ גירושין בע"כ וקיי"ל כר"א: כח) כשתגדיל. דאע"ג דנשואיה רק מד"ס, משום לא פלוג דינה כקדושי קטנה דאורייתא [פי"ב מ"ד] כך נ"ל: כט) ביאתה פוטרת צרתה, אבל אינה בת חליצה כלל: ל) דלא ידעינן בהי ניחא ליה שתחשב טפי כאשתו, אי בקטנה דאתי לכלל דעת, אי בחרשת דבת ביאה גמורה היא: לא) ה"ה חליצתה: לב) דאין ביאת אשה שנשואיה מד"ס פוטרת אשה שנשואיה דאורייתא: לג) דממ"נ אי ביאתה קונה, הרי קנה הראשונה, והו"ל שנייה בעילת זנות, ואי לא קנה, הו"ל כנכריות,

אבל

פקחת וחרשת שם ע"א. בא יבם על החרשת. מיי' שם הל"א טוש"ע שם ס"ח. בי' על הפקחת. מיי' שם הכ"ט טוש"ע שם ס"ט. יא גדולה וקטנה. שם ע"א: בי' על הגדולה. מיי' שם ה"ל טוש"ע שם סעי' ז': ר"א מלמדין. נדה ח ע"א. מיי' שם טוש"ע שם: יב יבם קטן. קי"א ע"ב מיי' שם פ"א הט"ז וה"ז סמ"ג ע' נ"א טוש"ע שם סי' קס"ז ס"ס: היבמה שאמרה. ירוש' כתובות פ"א ה"ד. מיי' שם פ"ב ה"ה סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ו:

וחזר ובא על הקטנה. או שבא אחיו על הקטנה פסל את החרשת לד): **י** פקחת וחרשת. בא יבם על הפקחת וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת לא פסל את הפקחת. בא יבם על החרשת וחזר ובא על הפקחת. או שבא אחיו על הפקחת פסל את החרשת לה): **יא** גדולה וקטנה. בא יבם על הגדולה וחזר ובא על הקטנה. או שבא אחיו על הקטנה. לא פסל את הגדולה. בא יבם על הקטנה וחזר ובא על הגדולה. או שבא אחיו על הגדולה. פסל את הקטנה. רבי אלעזר אומר. מלמדין הקטנה שתמאן בו לו): **יב** יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה לז). בא על יבמה גדולה תגדלנו לז). היבמה שאמרה בתוך שלשים יום לח) לא נבעלתי לט) כופין אותו שיחלוץ לה מ). °לאחר שלשים

קיימא היאך עליה באסור שני בתים: **פסל את החרשת.** דשמא קטנה קנויה כולה וקנין החרשת משוייר והוה ליה שני בתים דהכי מסקינן בגמרא דקטנה ספק אם היא קנויה לגמרי הואיל וראויה לביאה לאחר זמן ספק אם אינה קנויה כלל. וחרשת קנויה ומשויירת כלומר קנויה במקצת ואינה קנויה קנין גמור ואפילו הכי אם בא על החרשת אחר שבא על הקטנה לא פסל את הקטנה ממה נפשך אי קטנה קנויה לגמרי הרי קנאה וביאת החרשת שאחר כן לאו כלום היא ואי אינה קנויה כלל אף לאחיו לא היתה קנויה ונכרית היא אבל אם בא תחלה על החרשת ואחר כך על הקטנה פסל את החרשת דשמא קנין הקטנה קנין גמור הוא ופסל קנין החרשת שהוא קנין משוייר. ויש ספרים דגרסי אם בא על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל את הקטנה דגזרינן אטו כשבא על החרשת. וחזר ובא על הקטנה: **יא** ר' אליעזר אומר בכולן מלמדין. והלכה כר' אליעזר: **יב** יגדלו זה עם זה. ואינו יכול לגרשה עד שיגדיל דגט קטן אינו גט: **היבמה שאמרה בתוך שלשים יום.** שכנסה היבם. לא נבעלתי ליבם והוא אומר בעלתיך ודייך בגט כופין אותו לחלוץ דהיא נאמנת דעד תלתין יומין מוקי איניש נפשיה ולא בעיל: **לאחר שלשים יום.** הוא נאמן דלא מוקי איניש נפשיה מלבעול

יותר

שני בתים. כדמפורש במשנה י"א פ"ד: **פסל את החרשת.** כתב הר"ב דמסקינן בגמרא קטנה ספק אם היא קנויה לגמרי ספק אם אינה קנויה ואפילו לרבנן דר"ש דמשנה ז' פרק י' דקטן לא תקנו נשואין כלל ולפיכך אף ביאתו ביבמה אינה אלא כמאמר אבל קטנה תקנו לה נשואין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר כדאיתא בגמרא ר"פ דלקמן: **י פקחת וחרשת.** כולה מתניתין לא צריכא דנשמעינה ממתניתין דלעיל אלא דתנא בעי למתני לכל הצדדין וכן במשנה ג' פרק דלקמן: **יא רבי אלעזר.** ה"ג בלא יו"ד ולעיל משנה ז' גרסינן ביו"ד והכי איתא בפ"ק דנדה דף ח' ע"א ור"א ביו"ד הוא ר"א בן הורקנוס תלמיד ר' יוחנן בן זכאי ור' אלעזר בלא יו"ד הוא רבי אלעזר בן שמוע הכהן שהיה בדורו של *)ר"ג ורבי רצה ללמוד לפניו כדאיתא בגמרא סוף פרק הערל: **מלמדין הקטנה.** והר"ב העתיק בכולן מלמדין וכבר נחלקו בזה אבות העולם הראב"ד סובר דלא אמר רבי אלעזר דמלמדין אלא בגדולה וקטנה כדי לקיים יבום דאורייתא אבל בחרשת וקטנה דתרוייהו מדרבנן [°והא קיים לה בביאה ראשונה]. לא אמר. אלא °לעולם יתרחק אדם מן המיאונין וכתב דבנוסחתו לא גרס בכולן והרמב"ן כתב שנמצא בנוסחאות בכולן וכן הוא בתוספתא וקאי אף אחרשת וקטנה. דמידי הוא טעמא דמתרחקין מן המיאונים דדילמא גדלה ומחרטה בה. וזו יוצאה על כל פנים למה תתענן ותמתין עד שתגדיל ותחלוץ ותפסול מן הכהונה שופך מי בורו ואחרים צריכין לו ותאסר חרשת על בעלה שכנסה בהיתר ואפילו אי ל"ג בכולן לא איצטריך לאשמועינן בחרשת וקטנה דפשיטא דכיון שאין תקנה אלא להוציא שתיהן למה לא ילמדוה למאן לתקנתה ולתקנת חברתה אבל איצטריך לאשמועינן בבא על הקטנה וחזר ובא על הגדולה דאיקיים מצות יבום והוא פסלן על עצמו בפשיעה. ולפיכך היה ראוי שלא לחזור ולהתיר לו כלום וכן צריכא משום דגדולה לא רמיא קמיה. דמעיקרא כאחות אשה דמיא ומוטב שלא מתיבם. הלכך צריכי תרווייהו וכדאיתא נמי בתוספתא עכ"ד וכן דעת הפוסקים. ומעתה בין לנוסחא דגרס בכולן. ובין לנוסחא דל"ג בכולן. ניחא דאיצטריך למתני הך משום דר' אלעזר אע"ג דדברי ת"ק נשמעינה מקמייתא: **הקטנה.** אבל חרשת לא לפי שלא תיקנו לחרשת שום מיאון כלל וטעמא בגמרא דריש פרק דלקמן משום דממנעי ולא נסבי לה הואיל ולעולם יכולה למאן מפני חרשותה אבל קטנה גבול יש לה וכבר מפייסנא לה כל שעתא עד שיעבור זמן מיאונה: **יב יבם קטן וכו'.** גמרא. קרי כאן להקים לאחיו שם. והא לאו בר הכי הוא. ומסיק אמר קרא (דברים כ"ה) כי ישבו אחים יחדיו. הא אחיו שלא היה בעולמו לא. מכלל °שאם היה בעולמו אפילו בן יום א': **כופין אותו שיחלוץ.** כתב הר"ב ואין כופין ליבם ופירשו התוספות דאין לומר כמשנה אחרונה דמצות חליצה קודמת [כדתנן סוף פ"ק דבכורות] דמתניתין דאיירי בדיני יבום לפי משנה ראשונה קיימא ע"כ ועיין מ"ש במשנה ג' פרק י"א. ומ"ש הר"ב כגון שגט יוצא מתחת ידה. וא"ת כיון דלדבריו כבר נפטרה ממנו שהרי אמר שבעל ופטורה היא ממנו על ידי הגט מאי איכפת ליה בחליצתה שיצטרך כפייה. ותירצו התוספות די"ל שהוא מתבייש בב"ד לחלוץ לה שתרוק בפניו. ע"כ. °ונימוקי יוסף תירץ מפני שהוא יכול לטעון אף על פי שנתתי לה גט אינה אסורה עלי בחזרה. ואולי תתפייס ותחזור לי ואיני רוצה לאסרה

עלי

*) כד"ת שניהו רבנ"ג.

יכין תפארת ישראל יכין

אבל אינו מקיים האחרונה דלמא קנה הראשונה: לד) דקטנה ביאתו ספק אי קני לגמרי או לא קני כלל, משא"כ חרשת ודאי קנויה במקצת. להכי אי בעל קטנה תחלה, איכא שפיר ממ"נ כלעיל סי' ל"ג, משא"כ בבעל חרשת תחלה, שמא אח"כ ביאת קטנה קניא לגמרי, ופסל קנין חרשת שהוא רק במקצת: לה) הא מתניתין כ"ש מכך דלעיל, רק תנא נקט כולה גוונא: לו) כדי לקיים מצות יבום דאורייתא: משא"כ בחרשת וקטנה לעיל [מ"ט] ליכא יבום דאורייתא: לז) ר"ל אינו מגרשה עד שיגדיל, ועד שתדע היא לשמור גיטה: לח) משכנסה היבם: לט) והיבם אומר בעלתיך ודייך בגט שנתתי לך, ואינו רוצה לחלוץ לה שלא תהא אסורה לחזור לו, גם מתבייש שתריק לפניו בב"ד: מ) שלא תאסור אכ"ע, מדשויה אנפשה חתיכה דאיסורא, אבל אינו מיבם דמדגט בידה, ולפי דבריה שלא

בעלה

שנויי נוסחאות

פסל את החרשת. נד"נ לא פסל.. בכ"ס. י בא יבם. בכי"ק ..היבם וכן בסמוך וכן במשנה הסמוכה. יא ר' אלעזר אומר מלמדין. כד"נ וכמשני"ר ..מלמדין את וכ"ה בכי"ק (וסס ר' אליעז' ועי' תוי"ט). יב יגדלו. כד"נ וכמשני"ר וגדלו ואין לה מובן. היבמה. נד"נ יבמה. (לה). בכי"ף ליתא וכן בלאחר ל' יום. לאחר ל' יום. נד"נ אחר..

תוספות רע"ק

יא [אות קה] תוי"ט ד"ה מלמדין לעולם יתרחק. וכונס החרשת תחלה ומוציאה בגט (דלאחר שיחלוץ להקטנה תפסול עליו החרשת) והקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ אבל איפכא לא דאם יחלוץ (יכנוס) תחלה להקטנה לא יהיה תקנה להחרשת דלאו בת חליצה היא: יב [אות קו] במשנה לאחר ל' יום מבקשים הימנו. וא"ת ונהימנה לדידה במגו דאי בע"א אמרה אינו יכול לבוא עלי דנאמנת כדמוכח בסוף נדרים דף צ"א. וי"ל דהא בנדרים מבואר טעם הנאמנות משום חזקה דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה והרי הכא מיירי בגט בידה וכדאוקמי בגמרא ומובא בהר"ב. וכפי דברי בעלה שבא עליה אינו בעלה עוד וא"כ ליכא חזקה דאינה מעיזה כו' ודהא ממנ"פ אינו בעלה, ואדרבא כפי דבריה עדיין זקוקה לו. בתוס' ב"ב סוף דף ה' הקשו כן והניחו בקושיא ולא אדע מה קשיא להו וצ"ע: [אות קז] בתוי"ט ד"ה יבם. שאם היה בעולמו אפי' בן יום א'. בפשוטו אינו מובן דלמא לא היה בעולמו אסור אף אחר שיגדיל והיא מותרת מיד אבל היה בעולמו יום א' היא זקוקה לו וכשיגדיל ייבמנה אבל התוי"ט קיצר בזה דבתחלה משני דמי איכא מידי דהשתא אסירא ולבתר הכי שריא ופרכינן ואימא ה"נ (דלעולם אסורה לו) ועלה משני א"ק כי ישבו וכו': שם [אות קח] בתוי"ט ד"ה כופין אותו. ונ"י תירץ מפני. וקשה לי הא אף אם תתפייס אסורה לו דהא היא אמרה לא נבעלתי ואסורה לו ע"י הגט וא"כ שויה אנפשה חד"א ובתשובה הארכתי בזה בצוה"י:

יום מבקשים הימנו שיחלוץ לה מא). ובזמן שהוא מודה אפילו לאחר שנים עשר חודש כופין אותו שיחלוץ לה: יג הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה מב). לאחר מיתת בעלה מבקשין הימנו שיחלוץ לה מג). ואם נתכוונת לכך מד). אפילו בחיי בעלה מבקשין הימנו שיחלוץ לה מה):

ר"ע מברטנורה

יותר משלשים יום. ומיהו איהי לא משתריא ושויתה אנפשה חתיכה דאיסורא ובעיא חליצה ומבקשים ממנו שיחלוץ אבל לא כופין דהא הוא אומר שבעל. והא דכופין אותו לחלוץ תוך ל' יום ומבקשין אותו לחלוץ לאחר ל' יום ואין כופין ומבקשים לייבם. מוקי בגמרא כגון שגט יוצא מתחת ידה שכיון שנתן גט לזיקתו נפסלה עליו ומיהו בעיא חליצה למשרייה לעלמא. ואי אמרה היא נבעלתי. והוא אומר לא בעלתי. אין חוששים לדבריו ולא בעיא חליצה: יג הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה. דלא אסקא דעתה שימות בעלה ותפול לפניו ליבום ונוטלת כתובתה. אבל לאחר מיתת בעלה. הויא מורדת. וקיימא לן כותבין אגרת מרד על שומרת יבם. ומבקשים ממנו לחלוץ. ויתן כתובתה אם ירצה. ואם לא רצה לחלוץ והיא מורדת בו ובאה להפסיד כתובתה כופין אותו לחלוץ:

תוספות יום טוב

עלי בחליצה. ע"כ. ומ"ש הר"ב שכיון שנתן לה גט לזיקתו נפסלה עליו. וא"ת דכיון שנפסלה עליו אם כן לאחר שלשים היאך אמרינן דלא מוקי אנפשיה והרי היא באיסור עליו. כבר כתב המגיד פרק ב' מה"י דפירשו ז"ל דהגט הזה נתן עכשיו דאי קודם כניסה אפילו לאחר שלשים יום היתה היא נאמנת לומר שלא נבעלתי. דכיון דאיכא איסורא מוקי נפשיה מלבעול. ע"כ. ומה שהאריך הר"ב לכתוב לזיקתו נראה בעיני שנתכוין למאי דאמר רב אשי נתן לזיקתו גט לביאתו שסובר דכשאומר שבעל אחר הגט והוא לאחר ל' יום דלא סגי לה בגט קמא שלא היה אלא לזיקתו וקי"ל בפ"ה דיש ביאה אחר הגט וצריכה גט שני לביאתו וכן פסק הטור סי' קס"ז. והמיהני על הרמב"ם שלא פסק בפ"ב מה"י להא דרב אשי דהא בתראה הוא ומרא דגמרא. והרי"ף אף על פי שלא כתב לדרב אשי נ"ל שסמך על הברייתא שהביא דתני בה צריכה גט וחליצה ולא הביא עלה לדרב אשי שמפרשה דה"ק צריכה חליצה עם גיטה. ותדע שהרי הרא"ש כתב כדברי הרי"ף. ובנו בעל הטורים פסק כרב אשי. וכתב כ"י וא"ת אמאי צריכה גט. שהא נאמנת לגמרי לומר שאינה בת גט כלל מגו דאי בעיא שתקא ומפקא גיטא שהוא כתב סתם ומשתריא בלא שום גט. וי"ל דלפירש"י ניחא דפירש גט יבמין יוצא מתחת ידיה ואינו גט סתם °ואפילו למאן דמפרש לה בגט סתם לאחר שלשים יום חזקה בעל. ובמקום חזקה לא אמרינן מגו אף על גב דלענין ממונא בעיא דלא אפשיטא היא. ועוד שאין כל החזקות שוות והרי מסייעו טענתו שבעל לחזקה. ע"כ. ומ"ש הר"ב ואי אמרה היא נבעלתי והוא אומר לא בעלתי אין חוששין לדבריו מסיים הרמב"ם בפרק ב' מה"י שאין זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנסה. וכתב המגיד נראה שהוא מפרשה אפילו תוך ל' יום. וז"ש שאין זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנסה ולא כתב אחר ששהה ל' יום אבל רש"י ז"ל פירש דווקא לאחר שלשים ודברי רבינו נ"ל עיקר דחזקת כנוסה בעולה וכו' ע"כ: יג לאחר מיתת בעלה. פי' רש"י אלא שהיה להם כעס זה עם זה וכתב המגיד בפ"ב פירוש לפירושו שהיה שם כעס חוששין שמא נתכוונה לכך ואין כופין אותו לחלוץ שמא שבניט במזנה ואם נתכוונה לכך אינה ר"ל כשידוע בבירור שלכך נתכוונה. ורישא דקתני כופין אותו משום דאמרינן דלא מסקא אדעתה דמיית בעל וכדאיתא בגמרא ע"כ. [°ועכשיו דקדקתי במלת אלא שבלשון רש"י ומפני כן נ"ל דאין דברי המגיד דבכאן כהוגן לפי שלדבריו רש"י אסיפא מהדר וכך נמשכתי אני אחריו להעתיק דברי רש"י אסיפא ואין הדבר כן אלא רש"י לא פי' כי אם הרישא בלבד דזהו לשונו בחיי בעלה ולא נתכוונה לפטור עצמה הימנו לאחר מיתת בעלה אלא שהיה להם כעס זה על זה עכ"ל. והא דכתב לאחר מיתה אינה פיסקא מסיפה °כמו שחשב המגיד גם אנכי אחריו גם הב"י סימן קע"ה העתיק דברי המגיד אבל האמת שאינה פיסקא כלל ואין דברי רש"י אמורים אלא לפרש הרישא בלבד. כן נראה לי]:

יכין תפארת ישראל יכין

בעלה וקבלה גט, אסורה ליבם [כפ"ה]: מא) דלבתר ל' יום לא מיקי אנפשיה, וחזקה בבעל אותה, להכי אין כופין. מיהו אם אמרה נבעלתי והוא אומר לא בעלתיה, א"צ חליצה, שא"צ לאסרה, אפילו היא תוך ל' [וי"א תוך ל']: מב) דלא אסקה אדעתה שימות בעלה ותיאסר ליבם: מג) וכשיתרצה לחלוץ יתן לה כתובה: מד) כשנדרה הנאה היה כוונתה רק כדי שתאסר ליבמה: מה) דדינה כמורדת. מיהו אם מוחלת כתובתה, גם בכה"ג כופין שיחלוץ לה:

* * *

ציונים

יג הנודרת. שם פי"ב שם ה"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קס"ה ס"ג:

שנויי נוסחאות

ובזמן. בכי"ק ובמשני"ל בזמן. יג הנאה. בכי"ק ובמשני"ל הנייה. שיחלוץ. במשני"ל עד שיחלוץ. לאחר. בד"נ אחר. ואם נתכוונת. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל אם נתכוונה.

תוספות חדשים

יג תוי"ט ד"ה לאחר כו' לפי שלדבריו רש"י כו'. גם במ"ל נתקשה בזה ובדפוס ווילנא כגי' בפ"ה שכן שלא היה להם כעס ולפ"ז גם הה"מ הבין דברי רש"י דארישא קאי וע"ש:

תוספות רע"ק

[אות קט] בא"ד ואפי' למאן דמפרש לה בגט סתם. הדברים סתומים בביאור הסוגיא לשיטה זו אבל הדבר מפורש בחי' הריטב"א דמיירי בגט סתם דבאמת לפי דברי היבם דבעל אותה הוי גט זה גט מעליא ונפטרה בכך וא"צ גט אחר וכן לפי דבריה שלא נבעלה סגי לה בחליצה וא"צ גט אחר אלא דאנן מצרפים מה שהוא נאמן ומה שהיא נאמנת ומתוך דברי שניהם יחד תהא צריכה גט דהיינו דתפסינן לדברי הבעל דנבעלת וצריכה גט ותפסינן לדבריה דזהו לא הוי גט מעליא דלדבריה גט זה רק כמו גט יבמין עיי"ש והסברא מוקשה דהא מ"מ ממנ"פ מותרת בלא גט דאם נבעלה הרי גט זה גט מעליא ואם לא נבעלה סגי בחליצה וצ"ע: יג [אות קי] תוי"ט ד"ה לאחר. כמו שחשב המגיד. במחכ"ת הגדולה מעולם לא נתכוון לזה הה"מ דא"כ דלאחר מיתת בעלה היינו ע"י כעס א"כ מוכח דבחיי בעלה אף ע"י כעס לא מקרי נתכוונה לכך דבעינן בירור גמור דנתכוונה לכך וזהו בהיפוך מדברי הה"מ: אבל לענ"ד גם הה"מ מפרש דאינה פסקא בדברי רש"י והכל א' ובדיבור א' נאמרה וגם אין שייכות בשום פנים לפ"ש דלאחר מיתת בעלה הוא פסקא דלא יתפרש לישנא דאלא שכתב רש"י. אלא דס"ל להה"מ דמה דציין רש"י בחיי בעלה קאי אסיפא אפי' בחיי בעלה ובעיא לומר לא רבעינן שנתכוונה לכך בבירור אלא שהיה להם כעס זה על זה דתלינן סבה זה דנתכוונה לכך: אולם המ"ל הקשה על הה"מ דנראה יותר דציון רש"י קאי על בחיי בעלה דקתני ברישא עיי"ש והיינו בהיפוך ממש דבחיי בעלה תלינן דלא נתכוונה לכך לפטור עצמה מיבם אלא תלינן דמשום כעס נדרה הנאה ממנו ולא אסקה אדעתה דיבום עיי"ש:

פרק יד **א חרש** שנשא פקחת א) ופקח שנשא חרשת א). אם רצה יוציא ואם רצה יקיים ב). כשם שהוא כונס ברמיזה כך הוא מוציא ברמיזה. פקח שנשא פקחת ונתחרשה. אם רצה יוציא ואם רצה יקיים ג). נשתטית לא יוציא ד). נתחרש הוא או נשתטה אינו מוציא עולמית ה). אמר רבי יוחנן בן נורי מפני מה האשה שנתחרשה יוצאה, והאיש שנתחרש אינו מוציא ו). אמרו לו אינו דומה האיש המגרש לאשה מתגרשת. שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו: **ב** העיד רבי יוחנן בן גודגדה על החרשת שהשיאה אביה ז), שהיא יוצאה בגט ח) אמרו לו ט) אף זו י) כיוצא בה: **ג** שני אחים חרשים נשואים לשתי אחיות חרשות. או לשתי אחיות פקחות. או לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פקחת. או שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחים פקחים. או לשני אחים חרשין יא). או לשני אחין אחד חרש ואחד פקח. הרי אלו פטורות מן החליצה ומן היבום יב). ואם היו נכריות יכנסו ואם רצו להוציא יוציאו יג): **ד** שני אחים אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי אחיות פקחות. מת חרש בעל הפקחת מה יעשה פקח בעל הפקחת. תצא משום אחות אשה. מת פקח בעל הפקחת מה יעשה חרש בעל פקחת. מוציא אשתו בגט יד) ואשת אחיו אסורה לעולם. שני אחים פקחים נשואים לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פקחת. מת פקח בעל חרשת. מה יעשה פקח בעל פקחת. תצא משום אחות אשה. מת פקח בעל פקחת. מה יעשה פקח בעל

ר"ע מברטנורה

פי"ד **א חרש**. כשם שכונס ברמיזה. כלומר כקדושין כך גרושין. וכן פקח בחרשת ברמיזה כנס שרמז לה עד שנתרצית לו וברמיזה יוציא אם רצה להוציא: ונתחרשה. אע"פ שקדושין גמורים היו שפקחת היתה באותו זמן: אם רצה להוציא יוציא. דלא בעינן דעת האשה: נשתטית לא יוציא. ואע"פ שיודעת לשמור גיטה ומתגרשת מן התורה תקנו חכמים שלא יגרשנה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר: נתחרש הוא. לאחר קדושין. הואיל והיו קדושיו קדושין גמורים לא יוציא עולמית שאין גרושין שאינן גמורים מפקיעין קדושין גמורים: **ב** שהשיאה אביה. בקטנותה וקבל קדושיה והיו קדושין גמורים אע"פ שהיא חרשת. שעל דעת אביה נתקדשה ולא על דעתה: יוצאה בגט. אפילו לאחר שגדלה ופקע כח אב. מקבלת היא את גיטה: אף זו. פקחת שנתחרשה כיוצא בה: **ג** הרי אלו פטורות. דהואיל ושניהן חרשים או שתיהן חרשות כקדושי זו כך קדושי זו ואתו קדושין דאשתו אע"פ שאינן גמורים ומפקעי זיקת יבמתו שהרי אינה זיקה גמורה: יכנסו. שאין חליצה בחרש וחרשת שאינן בואמר ואמרה ואח"כ אם רצו להוציא יוציאו בגט. דאתי

גט

תוספות יו"ט

פרק י"ד **א ואם** רצה יקיים. הא פשיטא אלא אגב דתנא יוציא תנא יקיים. תוספות: כשם שהוא כונס ברמיזה. כתב הר"ב כלומר כקדושין וכו' וז"ל רש"י וכ"י מה טעם קאמר כלומר כקידושין וכו': כך מוציא ברמיזה. עיין במשנה ז' פ"ה דגיטין: נשתטית לא יוציא. פירש הר"ב מדרבנן והייט טעמא דהכא לא קתני עולמית כמו בנשתטה הוא דקתני עולמית. גמרא. וכתב נ"י דלפי שאין גרושיו כלום מן התורה קתני האי לישנא שאין לגרושין תקנה עולמית. שאפילו נשאת בגט זה ויש לה בנים תצא. משא"כ בחרשת דבדיעבד אם נשאת לא תצא ואע"פ שאין לה בנים. ואפשר שאם נתגרשה תנשא אפילו לכתחילה. הריטב"א ז"ל: אמר רבי יוחנן בן נורי מפני מה האשה וכו': °מפרש בגמרא דלדבריהם קאמר לדידי כי היכי דאיש לא מצי מגרש. אשה לא מגרשה. אלא לדידכו מ"ש אשה ומ"ש איש: **ב** העיד רבי יוחנן בן גודגדה. רבנן הביאוה לבית המדרש להביא ראיה לדבריהם וא"ל אף זו כיוצא בה. תוספות: שהשיאה אביה. פירש הר"ב בקטנותה וכ"כ עוד במשנה ה' פ"ה דגיטין ומשנה ט' פ"ז דעדיות. וכפירש"י ורצונם לומר כשעדיין לא בגרה דהא אף בנערותה יכול אביה לקדשה כדאיתא בגיטין פ"ו משנה ב' ופ"ד דכתובות משנה ד' ורפ"ב דקדושין ונמצא כלשונם במשנה ח' פ"ג דקדושין: **ג** לשתי אחיות. עיין מ"ש ברפ"ג: או לשני אחים חרשים. היינו רישא שני אחים חרשים נשואים לשתי אחיות חרשות. אלא דתני כולי גוונא בדידיה ובדידה. ועיין משנה י' פרק דלעיל: יכנסו. כתב הר"ב שאינן בואמר ואמרה ואע"ג דקריאה אינה מעכבת. כדתנן פרק י"ב משנה ג' מפרש התם בגמרא [כדפירש הר"ב במשנה ד' פרק י"ב דמנחות] כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו: ואם רצו להוציא

יוציאו

יכין תפארת ישראל יכין

פי"ד א) דאינו קדושין דאורייתא: ב) קמ"ל דעכ"פ הו"ל קדושין מד"ס, ולא כשוטה וקטן דלא תקנו להו רבנן קדושין כלל: ג) דאף דהוה קדושין דאורייתא, עכ"פ א"צ דעת אשה בגירושין: ד) אף דיודעת לשמור גיטה, חיישינן שתזנה. מיהו אם נגרשה מותרת להנשא לכתחלה: ה) להכי נקט עולמית, דבנשאת בגט זה יוציא, מדהוה קדושין דאורייתא ואין בו דעה לגרש: ו) דס"ל דבשניהן לא יוציא: ז) בקטנותה: ח) ומקבלת היא עצמה גיטה אף שקדושיה היו מדאורייתא. ורבנן הביאו עדותו לראיה לדבריהם נגד רבי יוחנן בן נורי: ט) לר"י בן נורי דפליג עלייהו במשנה א': י) פקחת שנתחרשה: יא) היינו רישא, אלא בעי למנקט כולהו גווני בדידיה ובדידה: יב) דמפני שקדושי ש מד"ס, וזיקה של זו מד"ס, מפקעי אהדדי שחלא משום אחות אשה: יג) אח"כ בגט. אבל לא בחליצה, מדאינן בואמר ואמרה אע"ג דבדיעבד בל"ז שני כלעיל [פי"ב מ"ג]. התם שאני דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו: יד) דזיקת אחותה

דאורייתא

תוספות רע"ק פי"ד א [אות קיא] תוי"ט ד"ה אמר מפרש בגמרא דלדבריהם. דמדקאמרי לו אינו דומה האיש המגרש ולא קאמרי בהיפוך משמע לכאורה דגם ריב"נ ס"ל בפשיטות דאשה יוצאה בגט ומדמה ללמוד האיש מגרש מאשה מתגרשת ואלו מדקתני אח"כ א"ל אף

זו

ציונים

פי"ד א חרש. קי"ג ע"ב עד סוף הפרק. מיי' פ"ד הא"ה ה"פ ופ"ב מה' גירושין הי"ז סמ"ג ע' נ"ח פוש"ע אה"ע סי' קכ"א ס"ו: כשם. קי"ג ע"א גיטין ע"א ע"ב: פקח. מיי' פ"ב מהל' גירושין הכ"ב סמ"ג שם ע"ג פוש"ע שם סי' קי"ט ס"ו: נשתטית. שם גיטין שם: נתחרש. יבמות פ"א ה"א גיטין פ"ז ה"א מיי' שם פ"ב הי"ז סמ"ג שם פוש"ע שם סי' קי"א ס"ו: שהאשה יוצאה. גיטין מ"ט ע"ב מיי' שם פ"א ה"ב סמ"ג שם פוש"ע שם סי' קי"ט ס"ו: והאיש אינו מוציא. יבמות כתובות פ"ה ה"א: **ב** העיד ר"י. גיטין נ"ה ע"א עדיות פ"ז מ"ט: **ג** ב' אחים חרשין. קי"ג ע"א גיטין ע"א ע"ב מיי' פ"ז מהל' יבום הפ"ז סמ"ג ע' נ' פוש"ע שם סי' קנ"ה סי"ג: **ד** ב"א אחד חרש. קי"ד ע"א מיי' שם הי"ז פוש"ע שם סי"ג: ב"א פקחין. שם מיי' שם הפ"ז פוש"ע שם ס"י:

שנויי נוסחאות

פי"ד א ופקח. במשניי"ר פקח. (אם) רצה יוציא (ואם) רצה יקיים. במשנ"ב ובמשניי"ר.. להוציא יוציא ..לקיים יקיים; ברי"ף רצה יוציא רצה יקיים וכן בסמוך. כך הוא מוציא. בכי"ק.. יוציא. פקח. כד"נ [אבל] פקח. אם (רצה יוציא ואם). בכ"י ליתא ובתוי"ט הוסיף זה עפ"י ס"א ועיין בקול הרמ"ז. נשתטית. במשניי"ר נשטית וצ"ל נשטתה כמו שהוא כד"נ ובכי"ק; ברי"ף נשטית. נשתטה. כד"נ ובכי"ק ובמשניי"ר נשטה וכ"ה ברי"ף דפוס קושטא. אינו מוציא. בכי"ק ובמשניי"ר לא יוציא; במשנ"ב.. מוציאה. מפני מה. כד"נ ובכי"ק ובמשניי"ר וכי מפני מה; ברי"ף מפ"מ אמרו. יוצאה, כד"נ ובכי"ק יוציא. שנתחרש. בכי"ק ובמשניי"ר המתחרש. אינו דומה. כד"נ ובכי"ק ובמשניי"ר לא דומה. מתגרשת. בכל המקומות המתגרשת. יוצאה לרצונה, כד"נ יוצאה ברצונ' וכ"ה בכי"ת בסמוך; בכי"ק יוצא (?).. **ב** העיד.. גודגדה. בכי"ק.. גרנדא וכיא סוף המשנה הקודמת. שהיא יוצאה. בכי"ק.. יוצא (?): ברי"ף שיוצאה. בכי"מ הביא כאן הבבא דתל קטנה בת ישראל כו' וכ"ה ברי"ף וכבר העירו התוס' דלא צורך היא ע"ש וגם מקגמ' דיקן מוכח קצת דל"ג לה במשנתנו. וביותר תמוה על הרי"ף המשמיט כל דבר מהמשנה שאינו צריך לגופה. **ג** ב' אחים חרשים כו' חרשות כו' פקחות. כד"נ וכרי"ף.. פקחות.. חרשות והוי דומיא דסיפא וכ"ה בכי"ק כאן במשניי"ר יש כאן חסרון ע"ש. או ב' אחיות, כד"נ וכן ב'..(לשני אחים פקחים או). בכי"ק ליתא. (הרי) אלו. בכי"ק ליתא. פטורות, בכי"ק ובמשנ"ב ובמשניי"ר פטורין. ואם היו. כד"נ אם.. יכנסו. בכי"ק ובמשנ"ב יכנוסו; כד"נ יכנוסו; ברי"ף יכנוס; במשניי"ר בס"ס יחלוצו. **ד** תצא משום כו'. במשניי"ר ליתא בס"ס רכתב עד מוציא [את] אשתו וכן בסמוך (שם מ"ז) יש חסרון. פקחת כד"נ הפקחת.. מוציא. כד"נ מוציא את.. וכן בסמוך. בעל חרשת כו' בעל פקחת. כד"נ.. החרשת. הפקחת וכן בסמוך בכל המשנה.

גט ברמיזה ומפקע קדושין דידיה וזיקת אחיו דהואי ברמיזה: ד מוציא את אשתו בגט. דזיקת אחותה הבאה מכח קדושין גמורים אוסרתה עליו. ואין כח בקדושין דידיה לדחות היבמה משום אחות אשתו: ואשת אחיו אסורה לעולם. דחרש לא חליץ ולכנוס אי אפשר משום אחות אשה: כונס ואינו מוציא לעולם. דלא אתי גט דידיה ומפקע זיקת יבומי אחיו הראשון:

החרשת. מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה. שני אחים אחד חרש ואחד פקח. נשואים לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פקחת. מת חרש בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת. תצא משום אחות אשה. מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת. מוציא אשתו בגט טו) ואשת אחיו אסורה לעולם טז). שני אחים אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי נכריות פקחות. מת חרש בעל פקחת. מה יעשה פקח בעל פקחת. או חולץ או מיבם. מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל פקחת. כונס ואינו מוציא לעולם יז). שני אחים פקחים נשואים לשתי נכריות אחת פקחת ואחת חרשת. מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת. כונס. ואם רצה להוציא יוציא יח). מת פקח בעל הפקחת מה יעשה פקח בעל חרשת או חולץ או מיבם. שני אחים אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי נכריות אחת חרשת ואחת פקחת. מת חרש בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת. כונס. °ואם רצה להוציא יוציא יט). מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת. כונס ואינו מוציא לעולם יז):

יוציאו. ל' הר"ב דאתי גט ברמיזה ומפקע קדושין דידיה וזיקת אחיו דהואי ברמיזה וכן ל' רש"י וה"ק דמפקע קדושין דידיה שהיו מכח זיקת אחיו דהויא ברמיזה אבל זיקה עצמה אין גט דוחה: ד מוציא את אשתו בגט וכו'. עיין מ"ש במשנה ט' פ"ד: מה יעשה חרש בעל חרשת מוציא את אשתו בגט. ופרכינן בגמרא ותיתב גביה קטן אוכל נבלות הוא ואין ב"ד מצווין להפרישו כמ"ש בספ"ט דשבת ומשני גזירה משום התרת יבמה לשוק שיאמרו נפטרה משום אחות אשה. ולא ידעי אינהי דטעמא משום קטן אוכל נבלות הוא: ואינו מוציא לעולם. ל' הר"ב דלא אתי גט דידיה ומפקע זיקת כו' וכן לשון רש"י ור"ל דלא מפקע נשואיו. שהיו מכח זיקת כו':

יכין תפארת ישראל יכין

דאורייתא, אוסרת עליו זו שקדושיה רק מד"ס: טו) מטעם שבסי' י"ד. ואף דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו וחרש גרע מקטן. אפ"ה מוציא אשתו בגט, גזירה שמא יטעו לומר דמשו"ה יושבת אשת חרש גביה, משום דקדושיה דידה דחו לזיקה דאורייתא של אחותה, ויתירוה לשוק: טז) דליבמה אסור, מדהוה באחותה קדושין מד"ס, וחרש א"א שיחלוץ: יז) דגט של חרש לא מפקע זיקה דאורייתא של אחיו שכנסה החרש על ידה, ולפיכך הו"ל כאילו קידש פקח אשה ונתחרש שאינו יכול לגרשה לעולם:

ציונים

ב' אחין. ק"י ע"ב קי"ל ע"ב מיי' שם הי"ו טוש"ע שם סי"ג: ב' אחין. מיי' שם וסי"ו כ"ז סמ"ג שם כ"א טוש"ע שם סי' קע"ב סי"ג: ב"א פקחין. ק"י ע"ב מיי' שם כ"ו טוש"ע שם סי"ד: ב' אחין. שם ע"א מיי' שם ה"ז טוש"ע שם סס"ו:

שנויי נוסחאות

(מה יעשה חרש בעל פקחת) כונס ואינו מוציא לעולם. במשני"ר ליתא בנ"ס. אחת פקחת ואחת חרשת, כד"נ ובכי"ק. חרשת.. פקחת. א' חרשת וא' פקחת. בכי"ף.. פקחת.. חרשת.

תוספות רע"ק

זו כיוצא בה משמע דהביא ראיה דאשה מתגרשת ולריב"נ לא ס"ל הכי אע"כ דלדבריה' קאמר: ד [אות קיב] במשנה כונס ואם רצה להוציא יוציא. לעיל דף ק"י הובא משנה זו וכ' רש"י דכשם שכנסה ברמיזה כך מוציא ברמיזה, ותמוה לי דל"צ לזה הא גם בקידש פקחת ונתחרשה מוציא בגט כדאיתא בריש מתני' זו ולעיל ג"כ הא אמרי' עלה לא בפקחת ואח"כ נתחרשה. הרי גירושין דחרשת מוציא מידי קדושיה דפקחות וצע"ג: (יקצת יש ליישב דרש"י כתב זה בסברת המקשן שם ודו"ק):

האשה שלום פרק טו יבמות

ר"ע מברטנורה תוספות יום טוב ציונים

פרק טו א האשה. שלום בינו לבינה. שאם היתה קטטה בינו לבינה דלמא מחמת שנאה מכוונת לאסור עצמה עליו: ושלום בעולם. שאם היה בעת חירום דילמא כסברתה שהיה הרבה זמן ולא חזר אמרה ודאי לסטים הרגוהו. א"נ ראתה אותו מוכה במלחמה וסברה ודאי ימות. אבל כששלום בעולם אי לא חזיתיה דמית ודאי חיישא לקלקולא שמא יבא לאחר שתנשא. ותהא מקולקלת: רבי

פרק טו א האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים. שלום בינו לבינה א). ושלום בעולם ב). ובאתה ואמרה מת בעלי. תנשא ג). מת בעלי. תתיבם ד). שלום בינו לבינה °ומלחמה בעולם ה). קטטה בינו לבינה ו) ושלום בעולם.

פרק טו א שלום בינו לבינה כו'. גמרא תנא שלום בינו לבינה משום דקא בעי למתני קטטה בינו לבינה. תנא שלום בעולם משום דקא בעי למתני מלחמה בעולם. ופירשו התוספות דסתמא דמלתא הכי הוא דשלום בינו לבינה ושלום בעולם ולא הוה צריך למתני וז"ל המגיד פי"ב מה' גירושין פי' שאין אנו צריכין לידע בבירור שיש שלום בינו ובינה ושיש שלום בעולם. אלא סתמא דמילתא הכי הוא ומבואר כן בדברי הרמב"ם פי"ג: תנשא כמ"ש ריש פ"י בטעם שתנשא על פי עד אחד: קטטה בינו לבינה. מפרשים בגמרא באומרת לבעלה גרשתני בפני פלוני ופלוני והאמרו

יכין תפארת ישראל יכין

פט"ו א) דאם קטטה ביניהן, י"ל דמתכוונת לאסור א"ע עליו: ב) ר"ל מסתמא אמרינן שיש שלום בינו לבינה, וגם שיש שלום בעולם, הא בידוע שיש מלחמה בעולם, שמא באומדנא אמרה שנהרג, מדנהרגו רבים, או מדשהה לבוא, או מדראתה פצעו וסברה שודאי ימות בה: ג) דמדמיתרתת שתתקלקל אח"כ [כפ"י מ"א], דייקא ומנסבה. מיהו, באמרה התירוני אף שתבעה נ"כ כתובה, נאמנת על שתיהן, אבל בהקדימה תביעת כתובה להתירוני, נאמנת להנשא ולא לכתובה, ובתבעה כתובה ול"א התירוני אינה נאמנת כלל. רק דכשאם מעצמה מקבלת כתובה. וי"א דכל שהזכירה כתובה, אין מתירין אותה [י"ז סמ"ג ומ"ד]: ד) ונכנס היבם לנחלה על פיה: ה) מלחמה לאו דוקא, רק כל מקום שיש שם בהלות, שא"א שתדייק היטב שמת, או אפילו אמרה קברתיו לא מהני, שמא משקרת בזה להחזיק מה שאמרה בדדמי [וי"א דקברתיו מהני]. ובע"א שאמר מת במלחמה בנשאת לא תצא [וי"ח], ובאמר קברתיו מהני אפילו לכתחילה, וקברתיו לאו דוקא, רק שראהו אחר שמת והכירו היטב ביישוב הדעת, ובב' עדים כשרים לא אמרינן דאמרו בדדמי, ואפילו באמר ע"א בשם שני עדים, מהני אפילו בלא קברנוהו. ודוקא באמרה מת במלחמה ממש, אבל באמרה מת סמוך לשדה המלחמה, נאמנת. וכל זה בידוע מלחמה, אבל באינו ידוע, והיא אומרת שמת במלחמה, מדאית לה מגו מהני בדיעבד ולא לכתחלה, וי"א דגם בדיעבד לא מהני [שם מ"ח מ"ס כ']: ו) קטטה, היינו שאמרה בפניו גרשתני בפני ב' עדים, והעדים אכחישוה, אז אפילו קברתא

ציונים

פט"ו א האשה. קי"ד ע"ב מיי' פי"ג מהל' גירושין הל"ו סמ"ג ע' כ' טוש"ע שם סי' י"ז סעיף מ"ג ומ"ח: ואמרה מת בעלי. נ"ג ע"ב שבועות ל"ב ע"א עדיות פ"א מי"ב: שלום. מיי' שם פי"ג ה"ג טוש"ע שם סמ"ח:

שנויי נוסחאות

פט"ו א בינו לבינה. במשני"ר בינו ובינה. ושלום. בכי"ק שלום וכן בסמוך. ובאתה. במשנ"ב ובאה ובסמוך ובאתה; בד"נ ובמשני"ר באה; בכי"ק באת. (שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם). במשני"ר ליתא בנ"ס. קטטה. במשני"ר אין שלום.

תוספות רע"ק

פט"ו א [אות קיג] במשנה ומלחמה בעולם. דוקא באמרה מת סתם אבל אמרת מת על מטתו נאמנת גמ':

ובאתה ואמרה מת בעלי . אינה נאמנת. רבי יהודה אומר לעולם אינה נאמנת אלא אם כן באתה בוכה ובגדיה קרועין. אמרו לו אחת זו ואחת זו תנשא ז): **ב** בית הלל אומרים לא שמענו אלא בבאה מן הקציר ח) ובאותה מדינה ט). וכמעשה שהיה י). אמרו להן בית שמאי אחת הבאה מן הקציר ואחת הבאה מן הזיתים ואחת הבאה מן הבציר ואחת הבאה ממדינה למדינה. לא דברו חכמים בקציר אלא בהוה. חזרו בית הלל להורות כבית שמאי: **ג** בית שמאי אומרים תנשא ותטול כתובתה. בית הלל אומרים תנשא ולא תטול כתובתה. אמרו להן בית שמאי התרתם ערוה חמורה. לא תתירו את ממון הקל. אמרו להן בית הלל מצינו שאין האחים נכנסים לנחלה על פיה יא) אמרו להם בית שמאי והלא מספר כתובתה יב) נלמוד שהוא כותב לה שאם תנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליבי יג). וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי: **ד** הכל נאמנים להעידה *חוץ מחמותה יד) ובת חמותה טו) וצרתה ויבמתה ובת בעלה טז) .

רבי יהודה אומר כו'. ולית הלכה כוותיה : א)אמרו לו. לרבי יהודה פקחת תנשא. שוטה לא תנשא. אלא אחת זו ואחת זו תנשא: **ב** בבאה מן הקציר. כמעשה שהיה שהלכו בני אדם לקצור חטין ונשכו נחש לאחד מהם ומת ובאה והודיעה בבית דין ושלחו ומצאו כדבריה. ולא התירו חכמים אלא דוגמתו שיהא הדבר קרוב. אבל ממדינת הים אינה נאמנת: אלא בהוה. מעשה שהיה כך היה והוא הדין לשאר מקומות: **ג** שאין האחים נכנסים. לנחלת בעלה דרחמנא אמר (דברים י"ז) על פי שנים עדים וגבי נשואי דידה הוא דאקילו רבנן משום עגונא: מספר כתובתה. מנוסח הכתוב בשטר כתובה. כשתנשאי לאחר והרי היא נשאת. ואם כן תטול כתובתה: **ד** חוץ מחמותה. טעמא דכולהו מפני ששונאות אותה ומתכוונות לקלקלה. חמותה שונאתה. שאומרת בלבה זאת תאכל כל עמלי. בת חמותה אומרת זאת תירש כל עמל אבי ואמי. יבמתה *יראה שמא סופה להיות צרתה. בת בעלה אומרת זאת באה במקום אמי ותאכל כל עמלה:

א) כרע"ב ד"ה כך אמרו לו והוא דבור אחד עם הדבור הקודם.

*לא היו דברים מעולם : אמרו לו. אין להקשות היינו ת"ק דהא מעיקרא לא פי' אי מיירי אפילו בלא בוכה והכא מפרש ליה. תוספות : אחת זו. לשון הר"ב א"ל פקחת תנשא. שוטה לא תנשא. בברייתא [קט"ו]. וצ"ל דה"פ פקחת יודעת היא לבא לב"ד באמיתת דברים ולכך תתחכמה לאמת את דבריה ובבא בבכי וקריעת בגדים. אבל השוטה אף על פי שתבכה על מיתת בעלה כי תרגיש ההעדר כי רע לה מכל מקום כשבאה לבית דין אינה נותנת לב לאמת דבריה על ידי בכיה וראיה לזה הפירוש דבגמרא ההיא דאתיא לבי דינא דרבי יהודה אמרי לה ספדי [נעלך] קרע מאניך סתר מזייך : **ב** בבאה מן הקציר וכו'. כתב הר"ב ולא התירו כו'. אבל ממדינת הים אינה נאמנת. וכן כתב בדברי בית שמאי והוא הדין לשאר מקומות וכפירש"י. ומשמע דלא קפדי ב"ה אלא שיהא ממקום קרוב וכדבריהם מוכח בגמרא דתניא אמרו להן בית שמאי לבית הלל לדבריכם אין לי אלא קציר חטים. קציר שעורים מנין ואין לי אלא קוצר. בוצר. מוסק. גודר. עודר מנין אלא מעשה שהיה בקציר והוא הדין לכולהו ה"נ מעשה שהיה והוא הדין לכולהו. ובית הלל באותה מדינה דשכיחי אינשי מירתתא ממדינה למדינה אחרת דלא שכיחי אינשי לא מירתתא ובית שמאי הכא נמי שכיחי שיירתא. הא קמן דאף לב"ה בבאה מן הקציר לאו דוקא אלא הוא הדין לכולהו וקשיא א) למאן תני ליה בבאה מן הקציר ומיהו בעדיות פ"ק משנה י"ב ל"ג אלא בבאה מן הקציר בלבד. וכן בנוסחא דוקנית דהכא. ואם כן לא נקיט בקציר אלא כלומר בקרוב שהקציר סביבות העיר הוא אלא התוספות הביאו ירושלמי למה קציר. אמר רבי מנא דאורחא דשכיח שאני החמה קודחת בראשו של אדם בשעת הקציר. שנא' (מלכים ב' ד') ויגדל הילד ויהי היום ויצא אל אביו אל הקוצרים ויאמר אל אביו ראשי ראשי. ורבנן אמרי דריתחא שכיח. ע"כ. נראה לומר דבדוקא נקטי קציר. ואלא מיהת מודו בכל דדמו ליה כדחשבי להו ב"ש בברייתא. ובא"י כל אלו הדברים נעשים בימות החמה שהיא קודחת כו' וא"נ דשכיח ריתחא ב) [*וכשגגה מהתוספות שכתבו הירושלמי אסיפא. דלפירש הר"ב בסיפא והוא פירש"י לא שייכא קושית הירושלמי וכן הוא בירושלמי ארישא] : **ד** חמותה. עיין במשנה ז': ובת חמותה. פי' הר"ב אומרת זאת תירש כל עמל אבי ואמי וכן לשון רש"י ונמוקי יוסף אפשר דדקדקו לכתוב עמל אבי. לומר דלאו דוקא בת חמותה. אלא הוא הדין בת חמיה שאינה בת חמותה. וה"א בעיא בגמרא דלא איפשיטא ונקטוה לחומרא אף על פי שהפוסקים השמיטוה: ויבמתה. [*כתב הר"ב וכן] פירש"י יראה שמא סופה להיות צרתה.

א) בתוי"ט ד"פ למאי כו' ובסמוך אבל התוס' הביאו ירוש' כו'. ב) הוספה מהתוי"ט הנדפס בהשמטות לסוף סדר טהרות. וכתבו

ב בה"א . קמ"ז ע"ב עדיות פ"א . ג בש"א . שם עדיות שם . שאין האחין : מיי' פ"ו מהל' נחלות ה"א וכ' סמ"ג ע' נ"ו טוש"ע חו"מ סי' רע"ב סעי' ג' : מספר כתובה כו' שאם תנשאי כו'. כתובות נ"ב ע"א ירוש' כתובות פ"ד ה"ח : וחזרו ב"ה. פיי' שם ופס"ז מה"א כו' ר"ו סמ"ג ע' פ"ח טוש"ע אה"ע ס' י"ג סעיף מ"ג : ד הכל נאמנין . שם פ"א מיי' פי"ג מה' גירושין הכ"ז סמ"ג ע' נ' טוש"ע שם סי' י"ז ס"ד :

שנויי נוסחאות

ובאתה . בכי"ק ובמשנ"ר באת וכן בסמוך, בד"נ באה וכן בסמוך, (ר"י אומר לעולם אינה נאמנ'). בכי"מ ליתא נט"ס. **ב** בבאה. במשנ"ר כבואה ; בכי"ף הבאה. מן הקציר (ובאותה מדינה וכמעשה שהיה). בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר ובכי"ף מן הקציר בלבד וליתא וכן ליתא בכי"מ. ועי' תוי"ט. אחת הבאה. במשנ"ר אחד בכל הבבא; בד"נ באה בכל הבבא , (ואחת הבאה מן הבציר) . בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמשנ"ר ליתא. ממדינה למדינה. שם ושם ממדינת הים. (חכמים) שם ושם ליתא. להורות. בד"נ ובמשנ"ר להודות. כב"ש. בד"נ ובכי"ק כדברי ב"ש . **ג** כתובתה. בכי"ק כתובה וכן בסמוך . ערוה חמורה ; בד"נ את ערוה חמורה ; בכי"ק ובמשנ"ר את הערוה החמורה. לא תתירו (את). בד"נ ובכי"ק ולא . . ; בד' ריווא ובמשב"ג ולא נתיר, וליתא . ממון הקל. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר הממון הקל. מצינו. בכי"ק מצאנו. כתובתה. במשב"ג כתובה . תטלי (מה שכתוב ליבי) בכי"ף תטלי כתובתיך . ליבי . בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר ליך . וחזרו . בכי"ק ובמשנ"ר חזרו. להורות. במשנ"ר להודות .

ראשון לציון

פט"ו ב במשנה אמרו (להן) צ"ל להם : ג במשנה אמרו (להן) צ"ל להם :

תוספות חדשים

פט"ו ב בתוי"ט סד"ה בבאה כו' וכ"ה בירוש' ארישא. לפע"ד דאין כאן שגגה אלא דלישנא דדברו חכמים בהוה לא משמע להו כפירש"י מש"ה הביאו הירושלמי לומר דשכיח הוא למות מחמת החום שהוא בשעת הקציר והיינו דדברו חכמים בהוה דבר הרגיל ושכיח וב"ה קודם חזרה הוו ס"ל מה שקבלו מרבותם בבאה מן הקציר ולא אמרו סתם דנאמנת לומר מת בעלי אלא לאשמועינן דבעינן דוקא כמעשה שהיה ואמרו להם ב"ש דאינו כן אלא מה ששמעו מרבותם דנאמנת בבאה מן הקציר לומר מת בעלה אורח' דמילתא נקטי דבאותו זמן החום גובר ומיתה שכיח ודברו חכמים בהוה אבל כמעשה שהיה לא בעינן כנ"ל שמפרשי' התוספות דברי ב"ש והוא נכון מאד ובירושל' נמי הכי משמע למעיין היטב: (מהגאון הגדול אנ"ד דק"ק אי"ד מוהר"ר שאול זצ"ל): ד במשנה הכל נאמנין להעידה חוץ כו' ויבמתה וה"ט לפי שיראה שימות בעלה וכו' וקשה מאי דתנן בפ' ב"ב שעודה שנאה מיבמה בחיי בעלה שכופין אותו לחלוץ ואפי' דלית לה בנים משום דלא מסקא אדעתא והכא משמע דמסקא אדעתא ויש ליישב. פר"ה :

יכין תפארת ישראל יכין

לא מהני, ואפילו איכא נמי ע"א שמת, מדאיכא קטטה חיישינן בשקרתו. מיהו בדיעבד מהני ע"א [שם ת"ח], וי"א דלהכי נקט „ביתו לבינה", ולא בינייהם, דקמ"ל כרמב"ם דאפילו הרגיל הוא הקטטה, דינה כהרגילה היא : ז) וקיי"ל כת"ק : ח) שאז בימי קציר חטין שהוא בשלהי קיץ דקשה בחמימות יותר מקיץ [יומא דכ"ט א'] שכיח שימות מנחשים או מחמת שקודחתו או וה"ה בכל עת קיץ שהאויר חם : ט) שב"ד שם יראה לשקר : י) שבאה לב"ד ואמרה שמת בנשיכת נחש כשקצר חטין, ומצאו חכמים כדבריה, לכן לא התירו רק דוגמתו : יא) דצריך ב' עדים : יב) מנוסח בשטר כתובתה : יג) והרי התירוה להנשא : יד) ואפילו שאינה אם המת רק אם היבם, אבל אם מת הבן ונשאת לאחר נאמנת לומר שמת האחר ואינה נפסלת להעיד מדהיתה פ"א חמותה : טו) ה"ה בת חמיה : טז) וכן

היא

תוספות רע"ק

[אות קיד] תוי"ט ד"ה קטטה לא היו דברים מעולם והא דבלא"ה כיון דמוחזקת למשקרת בפנינו מ"מ י"ל דלא משקרת בדבר שבסופו יתברר ויהיה חמור בסופה: ד [אות קטו] במשנה חוץ מחמותה. וכן כלתה וכן בכולם ששונאות זו את זו וחמותה הבאה לאחר מיכן דהיינו אם יבמתה הוא איבעיא דלא אפשיטא: [אות קטז] בהרע"ב ד"ה יבמתה יראה שמא. והרמב"ם כתב אף יבמתה שהיא אחותה. וכתב הה"מ שכן הוא בירושלמי והטעם משום לא פלוג:

ואף

מה בין גט למיתה (יז) שהכתב מוכיח(יח). עד אומר מת ונשאת(יט). ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא(כ) עד אומר מת ושנים אומרים לא מת(כא) אע"פ שנשאת תצא. שנים אומרים מת ועד אומר לא מת אף על פי שלא נשאת תנשא(כב): **ה** אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת(כג). זו שאומרת מת תנשא ותטול כתובתה. וזו שאומרת לא מת לא תנשא ולא תטול כתובתה(כד). אחת אומרת מת. ואחת אומרת נהרג. רבי מאיר אומר הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשאו. רבי יהודה ורבי שמעון אומרים הואיל וזו וזו מודות שאין קיים ינשאו. עד אומר מת ועד אומר לא מת. אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת. הרי זו לא תנשא: **ו** האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים. ובאה ואמרה מת בעלי תנשא ותטול כתובתה. וצרתה אסורה. היתה(כה) בת ישראל לכהן °תאכל בתרומה דברי רבי

ר"ע מברטנורה

מה בין גט למיתה. דאמרינן אף הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטה: **שהכתב מוכיח.** דסמכינן עיקרא על הגט. ואע"ג דעלייהו נמי סמכינן שצריכות לומר בפני נכתב ובפני נחתם: **עד אחד אומר מת ונשאת.** לאו דוקא נשאת אלא התירוה להנשא אף ע"פ שלא נשאת. ואחר כך בא עד אחד ואומר לא מת. לא תצא °מהתירה הראשון: **עד אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת.** כגון שהם פסולי עדות. ואשמועינן הואיל והאמינה תורה עד אחד אין כאן תורת עדות וכי היכי דחד חשיב פסולי עדות נמי חשיבי ואזלינן הנך בתר רוב דיעות. בין כשרים בין פסולים: **שנים אומרים מת ואחד אומר לא מת וכו'.** הא קמ"ל דאזלינן אחר רוב דיעות בפסולי עדות בין לקולא בין לחומרא: **ה אחת אומרת מת.** שתי צרות שבאות ממדינת הים אחת אומרת מת בעלי ואחת אומרת לא מת: **ר"מ אומר הואיל ומכחישות כו'.** ולית הלכתא כוותיה: **ו היתה בת ישראל לכהן.** אם היתה צרתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה בחזקת שבעלה קיים ואינה חוששת לעדות צרתה

תוספת יו"ט

וכתבו התוספות ואם תאמר והלא כשמעידה על יבמה שמת °שמא ייבמנה בעלה ותהא צרתה לאחר. ויש לומר שאינה חוששת בכך כיון שיודעת שבעלה חי ויחזור ולבסוף יקלקלנה: **מה בין גט למיתה.** מ"ש הר"ב דאמרינן. הוא במשנה סוף פ"ב דגיטין: **עד אומר מת ונשאת.** פי' הר"ב לאו דוקא נשאת אלא התירו כו'. דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים כדאיתא בגמרא. ומכל מקום התירוה בעינן דאי לאו הכי כיון שעדיין לא סמכינן עליה לא חשבינן ליה כתרי. וכפירש"י ועיין בסוף פ"ו דסוטה: **עד אומר מת ושנים אומרים לא מת אף ע"פ שנשאת תצא.** פי' הר"ב כגון שהם פסולי עדות וכו' דאי לאו הכי פשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים. ועוד דאוקי תרי לגבי תרי ועיין מ"ש בסוף פ"ו דסוטה אלא מיירי בפסולי עדות. ובין העד הבא ראשון. ובין השנים הבאים אחר שהתירוה כולם פסולים. °ואשמועינן הואיל והאמינה תורה כו' ומ"ש הר"ב בין כשרים. בחנם נקטיה. אבל עד כשר הבא בתחילה והתירוה ואח"כ באו הפסולים לא תצא דשתי נשים באיש א' כפלגא ופלגא דמי כדמסיק בגמרא: **אף ע"פ שנשאת תצא.** כתב כסף משנה בשם ריב"ש כיון שנשאת ועבדה איסורא אע"פ שלא נבעלה תצא עכ"ל הכסף משנה. וראיה לדבריו ממה שכתבתי במשנה ג' פ"י: **שנים אומרים כו'.** ל' הר"ב הא קמ"לן וכו' בין לקולא ובין לחומרא וכן לשונו בסוף פ' ו' דסוטה. וכן ל' הרמב"ם שם ובפי"ב מהלכות גרושין. ובגמרא מהו דתימא לחומרא אבל לקולא לא קמ"ל וכתב הרא"ש קמ"ל דאפילו לקולא ואע"פ שלא התירוה עדיין לינשא תנשא: **ה וזו שאומרת לא מת לא תנשא.** ופשיטא דהיא לא תנשא דהא שויתה נפשה חתיכה דאיסורא ולא איצטריך למיהדר ולמתני וזו שאומרת לא מת אלא הא קמ"ל דמהו דתימא כיון דאתיא ומערערה גליא דעתה דלצעורי לצרה קא אתיא. ולעגנה שלא תנשא. ותמות נפשה עם פלשתים קא עבדה. הלכך אם חזרה בה ונתנה אמתלא לדבריה אפילו היא תשתרי ולא אמרינן לעיל דאין צרה מעידה לחברתה אלא כי שתקה השניה. קמ"ל. גמרא ותוספות: **רבי מאיר אומר הואיל ומכחישות כו'.** וקאמרינן בגמרא דרבי מאיר פליג נמי ברישא. והא דלא נקט פלוגתייהו ברישא משום דה"א דבסיפא מודה הואיל וזו וזו מודות שאין קיים. תוספות: **עד אומר מת וכו'.** אשה אומרת מת כו' לא תנשא אבל עד פסול ועד כשר אף על גב דכשר אחד. כי היכי דהורע כח שתי נשים לגבי עד כשר כדלעיל הכי נמי הורע כח אשה אחת לגבי עד כשר. דאי לא תימא הכי ליתני רבותא עד אומר מת. ואשה אומרת לא מת. וזוהי דעת הרמב"ם אבל בירושלמי אמרו תני דבי רבי כן ויש פוסקים כותיה ועיין מ"ש עוד בזה במשנה ח' פרק בתרא דסוטה בס"ד אם באו הנשים א אחר זו: **אשה אומרת מת ואשה אומרת כו'.** ואפילו צרתה במשמע [ואף על גב דבסוף פרק ו' דסוטה אשה אומרת נטמאת כו' ולא קאי אצרות אלא אנשים דעלמא ואפילו הכי קתני אשה. התם ליכא דמטעי דבצרות איירי. תוספות. וכן במשנה ח' פרק בתרא דסוטה] °וסתמא כר"מ. גמרא: **לא תנשא.** ומדלא קתני ואם נשאת תצא. כדתני לעיל אע"פ שנשאת תצא. דקדק הרמב"ם [פי"ב מהל' גירושין הי"ט] שאם נשאת לאותו שאמר מת

לא

יכין תפארת ישראל יכין

היא אינה נאמנת להן, דמדשונאות זא"ז מתכוונת לקלקלה: יז) דאעפ"כ נאמנות להביא גטה: יח) דסמיכתינו אגט, רק שצריכה לומר בפני נכתב וכו': יט) לאו דוקא, דאפילו רק התרסה להנשא קודם שהוכחש העד: כ) מדכבר האמינו לקמא כב', אין דבריו של א' כנגד ב'. מיהו לכתחילה לא תנשא. משום לזות שפתים. ובבא המוסר מקודם, אפילו נשאת תצא [שם סל"ז]: כא) אפילו הב' פסולי עדות, וי"א דבכה"ג ובא עד הכשר המתיר תחלה והתירוה, לא תצא [שם]: כב) ואפילו בא הע"א המוסר קודם להב' המתירין והיו הב' הראשונים נשים והתירוה, ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת, שריא [שם]: כג) שב' צרות באו ממדה"י, ומכחישות זא"ז במיתתו: כד) קמ"ל דאפילו חזרה בה ונתנה אמתלא לדבריה דרק לצעורה לחברתה מכוונה אפ"ה אסורה: כה) הצרה:

חמותה

ציונים

מה בין גט. כ"ה פ"א גיטין כ"ג ע"ב: עד אומר מת. מיי' שם ה"ב סמ"ג שם כ' טוש"ע שם סעי' ל"ז: ה אחת אומרת. ק"ז ע"ב מיי' שם הכ"ד טוש"ע שם סמ"ג: רי"ף ורשב"א הואיל. ירוש' נזיר פ"ב ה"ז סנהדרין פ"ה ה"ב. מיי' שם טוש"ע שם סעי' פ' ומ"ז: עד אומר מת. מיי' שם הי"ט טוש"ע שם סעי' ל"ו: ו האשה. קי"ח ע"א ק"כ ע"א ירוש' ספ"ז ה"א מיי' שם הפ"ו סמ"ג ע' כ' טוש"ע שם סעי' מ"ה: היתה בת ישראל. מיי' פ"ט מהל' תרומות ה"ד:

שנויי נוסחאות

ד שהכתב. כד"נ ובכי"ק אלא שהכתב. **עד.** כד"נ ובמשכי"ר עד אחד. **ובא** כד"נ בא. **עד.** כד"נ עד אחד. **ועד אומר.** במשכי"ר ועד אחד..; בכי"ק ואחד..; כד"נ ועד אומר להם. **ה שאומרת.** כד"נ ובכי"ק שאמרה וכן בסמוך. **רמ"א הואיל ומכחישות.** בכי"ק ובמשכי"ר. והן מכחישות. **(הואיל).** במשכי"ר ליתא. **שאין קיים** כד"נ ובכי"ק שאינו קיים. **ינשאו.** כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר הרי אלו ינשאו. **לא תנשא.** בכי"ק לא תצא. ואולי יש כאן חסרון דבריה וצ"ל לא תנשא ואם נשאת תצא. ועי' תוי"ט וכמ"מ. **ובאה.** בכי"ק באת.

תוספות רע"ק

ואם יש להם בנים י"ל דג"כ א"נ דלא פלוג או דחוששים שמא ימותו בניהם ותהיה צרתם עיין במ"ל: [אות קיז] בהרע"ב ד"ה ע"א אומר מת. מהיתרה הראשון. היינו לענין דאם נשאת אחר שבא העד השני אחר שהתירוה דלא תצא אבל לכתחילה לא תנשא משום לזות שפתים: [אות קיח] תוי"ט ד"ה ויבמתה כו' שמא ייבמנה בעלה. דלא ניחא להו לתוס' לומר דמיירי שאותה שמעידים עליה יש לה בנים ויבמתה שמעידה אין לה בנים. ומתיראה שימות בעלה ותתייבם לבעלה של זו. דסתמא קתני אף° אם גם לזו אין לה בנים ועי' במ"ל שהאריך בזה: [אות קיט] תוי"ט ד"ה ע"א אומר מת ואשמעינן הואיל והאמינה תורה. דברים אלו מהוסרי הבנה לי דהחידוש הוא בפשוטו דלא נימא דכיון דהימנוה לראשון כב' אין עדים פסולים נאמנים להכחיש, ואולי לישנא הואיל ט"ס וצ"ל אע"ג דהאמינה: **ה** [אות קכ] בתוי"ט סד"ה אשה כו' וסתמא כר"מ. לפ"ז חו"ל לפסק כר"מ. והרא"ש כתב דקיי"ל כר' יוחנן דר"מ מודה ברישא וסיפא דאשה אומרת לא מת היינו אשה דעלמא ולא צרתה. ומש"ה קי"ל הלכה כר"י ור"ש עיי"ש: **ו** [אות קכ"א] במשנה תאכל בתרומה. בתוספות יסתפקים אם רק בתרומה דרבנן או אפילו בתרומה דאורייתא:

טרפון. ר' עקיבא אומר אין זו דרך מוציאתה מידי עבירה. עד שתהא אסורה לינשא. ואסורה מלאכול בתרומה: ז אמרה מת בעלי ואחר כך מת חמי. תנשא ותטול כתובתה וחמותה אסורה כו). היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה דברי רבי טרפון. ר' עקיבא אומר אין זו דרך מוציאתה מידי עבירה. עד שתהא אסורה לינשא ואסורה לאכול בתרומה כז). קידש אחת מחמש נשים. ואין יודע איזו קידש. כל אחת אומרת אותי קידש. נותן גט לכל אחת ואחת. ומניח כתובה ביניהן כח) ומסתלק. דברי רבי טרפון. רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה. עד שיתן גט וכתובה לכל אחת ואחת. גזל אחד מחמשה ואין יודע מאיזה גזל כל אחד אומר אותי גזל. מניח גזילה ביניהן כח) ומסתלק. דברי רבי טרפון. רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה. עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד כט): ח האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובנה עמהם. ובאה ואמרה מת בעלי. ואחר כך מת בני. נאמנת ל). מת בני ואחר כך מת בעלי לא). אינה נאמנת לב). וחוששים לדבריה לג) וחולצת ולא מתיבמת: ט ניתן לי בן במדינת

לא תלא. וכ"כ הר"ב בסוף פ"ב בעל אומר מת לא תנשא כדתנן התם. שאם כנס לא יוציא ועיין מ"ש שם בס"ד: ו אין זו דרך כו'. עיין בריש קדושין: ז ואחר כך מת חמי כו' וחמותה אסורה. פי' הר"ב שאין כלה מעידה על חמותה דכמו דחמותה אינה מעידה לכלה וטעמא משונאה ה"נ כלה שונאה לחמותה דכמים הפנים לפנים כן °לב האדם לאדם (משלי כ"ז) גמרא דף קי"ז. וכתב הר"ב אע"ג דאמרה ברישא מת בעלי ונמצא שאין זו חמותה והרי היא לה כנכרית אפילו הכי לא מהימנה אחמותה משום °דאמרינן לא בעלה מיית ולא חמיה מיית והא דקאמרה הכי לקלקולא לחמותה הוא דקא מכוונא סברה °לבתר שעתא כשיבוא בעלי ובעלה תדחה לחרפות ולא תיתי לטרדן. גמרא שם. ואיצטריך לאשמועינן בכלה ואיצטריך לאשמועינן בחמותה דאי אשמועינן בכלה בהא קאמר ר' טרפון דמשקרא משום צרה דגופה שמונעת לה תשמיש מבעלה אבל בחמותה [דצרה מילי דעלמא] אימא מודה ליה לר' עקיבא דלא מחזקינן לה כשקרנית כולי האי ואי איתמר בחמותה בחמותה הוא דקאמר רבי עקיבא וכו'. גמרא: קידש וכו' וכן גזל וכו'. אוקימנא בגמרא דוקא קידש בביאה דאיסורא דרבנן עבד בהא סבר ר"ע דקנסוהו רבנן אבל קידש שלא בביאה לא נחלקו אלא מניח כתובה ביניהן ומסתלק. וגזל נמי דוקא הואיל ואיסורא דאורייתא עבד סבר ר"ע דקנסוהו רבנן אבל לקח מקח לא נחלקו שמניח ביניהם ומסתלק. ותנא קידש להודיעך כחו דר"ע דאע"ג דלא עבד אלא איסורא דרבנן קניס. ותנא גזל להודיעך כחו דר' טרפון דאע"ג דאיסורא דאורייתא עבד לא קנס: מחמש נשים. עיין פרק י"א משנה ג' מ"ש שם: ומניח כתובה ביניהן. הרמב"ם בפ"ט מה' איבות כתב כגון שכתב לה כתובה ואבדה וכל אחת אומרת לי כתבת ונאבדה ולטעמיה אזיל דס"ל דארוסה אין לה כתובה. וכן התנה עוד שם על משנה ב' פ"ד דכתובות המארס כו' דמיירי שכתב לה כתובה והר"ב ורש"י שמפרשים שם דקסבר דיש לארוסה כתובה את הדין הכא נמי קסברי דיש לה כתובה והוי להו לפרש כן ובמשנה ח' פרק ז' דכתובות מפרשים שהם. כתובה מאירוסין. ועיין בגמרא סוף פ"ט דכתובות דף פ"ט ע"ב דלא מייתי ראיה מהני מתניתין דיש לארוסה כתובה וצ"ל משום דאפילו כי מתוקמא בכתב לה קמ"ל טובא ואין להאריך בזה [°ועיין פ"ד דכתובות דף מ"ד ע"א בתוספות בד"ה והלכתא] ומש"ה נמי לא מייתי ממשנה ב' פי"א דכתובות דאף על גב דכתב לה אצטריך לאשמועינן פלוגתא דר"ש. וכן בריש פ"ד דסוטה. ודעת הטור בסימן נ"ה דיש לארוסה כתובה ותימה עליו שבסימן מ"ט העתיק לשון הרמב"ם במשנתו דמוקי לה בכתב כתובה. והלא לסברתו אין צורך: ומניח כתובה ביניהן ומסתלק. לאו דוקא ביניהן דשקלי להו כולהו ואולי דהא לדידן מספקא לן למי היא הכתובה. והוי כספק היעה דלא יטול. כדמוכח מתניתין ג' פ"ב דב"מ. אלא יניח עד שיתברר הדבר מי הם הבעלים. גמרא פ"ג דב"מ דף ל"ז: רבי עקיבא אומר וכו' עד שיתן כו'. אחר שישבעו כדמפרש הר"ב במשנה ג' פ"ג דב"מ וע"ש. ופסק הר"ב בקידש וגזל כר"ע וטעמא כמ"ש הרי"ף דקי"ל כר"ע מחבירו ור"ע חבירו

הוא

צרתה שהואיל ואינה נאמנת להשיאה אינה נאמנת לפוסלה וכן הלכה: ז אמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי. חמותה אסורה שאין כלה מעידה על חמותה ואע"ג דאמרה ברישא מת בעלי דתו אינה כלתה והויא נכרית אפילו הכי לא מהימנה: היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. בהא נמי הלכה כר' טרפון אבל בקידש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזה מהן קידש. וכן גזל א' מחמשה ואינו יודע איזה מהן גזל. בתרוייהו הלכה כר"ע: ח מת בעלי ואח"כ מת בני נאמנת. הואיל והיה לה בן ולא היתה בחזקת זקוקה ליבם כשיצאה השתא נמי כי אמרה מת בעלי ואח"כ מת בני שאין בה זיקת יבם מהימנא. אבל כי אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי ורוצה להתיבם. לא מהימנא. ואם באת להנשא לשוק חוששים לדבריה דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא לעלמא. וחולצת ולא מתיבמת: ט ניתן לי בן במדינת הים, ומת בני ואחר [כך] מת בעלי

דלא

ז אמרה מת בעלי. שם. קי"ז ע"ג: קידש. מיי' פ"ט מהל' הכ"א טוש"ע שם סי' מ"ט ס"א: גזל. ב"ק ק"ג ע"ב ב"מ ל"ז ע"א. אין זו דרך. מיי' פ"ד מהל' גזלה ואבדה ה"ט סמ"ג ס' ע"ג טוש"ע חו"מ סי' שס"ה ס"א: ח האשה. קי"ט ע"ב מיי' פ"ב מהל' יבום הי"ב סמ"ג ס' נ"א טוש"ע שם סי' קנ"ו ס"א: ט ניתן לי בן. שם. קי"ט ע"ב מיי' שם טוש"ע סי"ב:

שנויי נוסחאות

ו אין זו דרך. כד"נ וכי"מ- לא זו הדרך וכן במשנות הסמוכות; במשכי"ל אי זו דרך וכן במשנות הסמוכות; בכי"ק אי זו היא דרך אף במשנות הסמוכות (מלבד דגזל) אין זו היא. (עד) שתהא. בכי"ק ליתא כאן. ז מת בעלי. במשנ"כ מת לי. כתובתה. בכי"ק כתובה. מוציאתה. שם מוציאה. ואין יודע. בכי"ף ואינו..; כד"נ ובמשכי"ל ואין ידוע וכן בסמוך; בכי"ק ואינו ידוע וכן בסמוך. איזו. כד"נ לאי זו מהן. וכן בסמוך (ושם לאיזה) וכ"ה בכי"ק וכן בסמוך. כל אחת. כד"נ כל אחת ואחת מהן וכ"ה במשכי"ל (ושם ליתא מהן); בכי"ק ובכי"ף וכל אחת ואחת. (נותן) גט. בכי"ק ליתא. (ומניח) כתובה. במשכי"ל וכתובה וליתא נט"ס. מוציאתו. במשנ"כ מוציא וכן בסמוך. כל אחד. כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל. כל אחד ואחד. מניח גזלה. כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל .. את הגזלה. (גזלה). במשנ"כ ליתא; בכי"ק את הגזלה. ח למד"ה ובנה (עמהם). בכי"מ ליתא; וכן ליתא כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל ושם ובנה למדה"י. ובאה. במשכי"ל באה; כד"נ ובכי"ק באת. (מת) בני ואח"כ. בכי"ק ליתא. וחוששין לדבריה וחולצת. כד"נ חוששין לדבריה חולצת וכ"ה בסמוך שם לדבריה וכ"ה חולצת גם בכי"ק וכן בסמוך. ט לי. במשכי"ל לו.

יכין תפארת ישראל יכין

כו) אף דהשתא אינה חמותה: כז) וקתני מ"ו לרבותא דר"ט, דאע"ג דחד דיבור הוא אפ"ה נאמנה רק על עצמה שתנשא, ולא על חברתה אפי' לחומרא ודאי לאכול תרומה, והו תני מ"ז לרבותא דרע"ק אע"ג דב' דיבורים נינהו, ואם אינה נאמנת שמת חמיה להתירה להנשא, למה נאמינה לאוסרה בתרומה, קמ"ל: כח) לאו דוקא, רק מניח בב"ד עד שיתברר: כט) ובכולהו הלכה כר"ע מחבירו, ונקט רישא לרבותא דרע"ק דאע"ג דלא עשה חטא, וגם בשעה שקידש עדיין לא חייב כלום, אפ"ה נותן כתובה לכל א' וא'. ונקט בבא דגזל לרבותא דר"ט אע"ג דעשה חטא, והיכי שבגזל חייב להשיב, אפ"ה סגי שמניח גזלה ומסתלק: ל) דכשהלכה ג"כ היתה בחזקה היתר לשוק: לא) ורוצה להתייבם: לב) מדמפקיעה א"ע מחזקה הראשונה: לג) שלא תנשא לשוק עד שתחלוץ:

מוהרה

תוספות רע"ק

ז [אות קכב] בתוי"ט ד"ה ואח"כ. לב האדם לאדם. וכמו כן כי היכי דהבת בעלה א"י להעיד עליה ה"נ אין האשה יכולה להעיד על בת בעלה: [אות קכג] בא"ד דאמרינן לא בעלה מת, משמע דאם ידעינן באמת דמת בעלה נאמנת אחר כך על חמותה דנפקעה השנאה. ובס"ל נסתפק בזה דבש"ס ל"א הכי רק לס"ד אבל למסקנא י"ל דבכ"ע א"נ עיי"ש: [אות קכד] בא"ד לבתר שעתא. לדידן ל"צ לזה דהא קי"ל דטעמא דכלה אינה מעידה משום דכיון דחמותה שונאת אותה היא ג"כ שונאת לחמותה דכמי' הפנים. וסוגיא דנקט הכי ובעי לפשוט מיניה לחמותה הבאה לאחר מיבן היינו דלר"י דס"ל דטעמא דכלה א"ש בחמותה משום דשונאת' דמגליה לבנה כל דעבדה ואעפ"כ מסתמא לא פליג אמתני' דהכא דאף שבעלה במדה"י מ"מ חוששת על שלאח"ב וה"נ בחמותה הבאה לאחר מיבן ומדר"י נשמע לרבנן אח"כ מצאתי תה"ל במ"ל שכ"ב:

הים. ואמרה מת בני ואחר כך מת בעלי. נאמנת לד). מת בעלי ואחר כך מת בני לה). אינה נאמנת לו) וחוששים לדבריה לז) וחולצת ולא מתיבמת לח): י ניתן לי יבם במדינת הים לט) אמרה מת בעלי ואחר כך מת יבמי. יבמי ואחר כך בעלי. נאמנת. הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים. אמרה מת בעלי ואחר כך מת יבמי. יבמי ואחר כך בעלי. אינה נאמנת מ). שאין האשה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא. ולא מתה אחותי שתכנס לביתו. °ואין האיש נאמן לומר מת אחי שייבם אשתו. ולא מתה אשתי. שישא אחותה:

דלא מפקא נפשה מחזקה קמייתא שאומרת עדיין היא צריכה ליבם נאמנת ומותרת להתיבם: אינה נאמנת. להנשא לשוק בלא חליצה. דכי הימנוה רבנן לאשה. גבי בעלה הימנוה. משום דדייקא ומנסבא אבל לאפוקי נפשה מיבם לא הימנוה משום דזמנין דסניא ליה. וחוששין לדבריה דאפקא נפשה מיבם וחולצת ולא מתיבמה: י ניתן לי יבם במדינת הים. שילדה חמותה במדינת הים. והיא הלכה בחזקת שאין לה יבם: מת בעלי ואח"כ מת יבמי וכו'. דתרווייהו קא בריא נפשה לשוק נאמנת ומותרת לשוק בחזקתה הראשונה שהפה שאסר הוא הפה שהתיר:

הוא כדאמרינן בכתובות [פ"ד:] ע"כ ולעיל פסק כר"ט. משום דבגמרא פסקו בהדיא כמותו: [ט] אינה נאמנת. ולא מהימנא במגו דעדיין קיים דהא רוב נשים מתעברות ויולדות. משום דאיכא מיעוט דמפילות. וחזקה דקיימא ליבום כנגד הרוב. °בר"פ דלקמן: וחולצת. ובר"פ דלקמן בגמרא מוקמינן °למתניתין בגרושה דפסולה לכהונה א"נ באמרה אני והוא נחבאנו במערה ואין אב עמנו לבוא ולהעיד דאל"כ לא תחלוץ אלא תמתין כדלקמן בריש הפרק: י שאין האשה נאמנת לומר מת יבמי כו'. כדפירש הר"ב במשנה דלעיל ולא מתה אחותי כו' דלא מקלקלה בהכי. הלכך לא דייקא ומינסבא. ולשון הרמב"ם בפ"ג מה' יבום שלא האמינו עד אחד אלא משום התרת עגונה. ע"כ. והיא גופא מטעמא דאיתתא דייקא הוא. כפי' הר"ב ריש פרק י':

י ניתן לי יבם. שם מיי' שם הי"ב סמ"ג שם ע"א סוש"ע שם סי' קנ"ח ס"ג: שאין האשה נאמנת. נ"י פ"א ירושלמי פס"ו כ"א וה"ד:

שנויי נוסחאות

ואמרה. כד"נ וככי"ק וכמשני"ל אמרה. (מת) בעלי. בכי"ק וכמשני"ל ליתא. י ואח"כ מת יבמי. בכי"מ. יבמי נאמנת יבמי ואח"כ.. אינה נאמנת. והסיפא הלכה כו' עד שאין האשה ליתא מזה נראה כי הסרה גם הסיפא דבבא א' והרישא דבבא ב'. יבמי ואח"כ בעלי. בכי"ק וכמשני"ל.. ואח"כ מת בעלי..; כד"נ מת.. מת. (שאין האשה נאמנת) לומר בכי"ק ליתא כנ"ס. לביתו. כד"נ ובכי"ק לביתה. ואין האיש נאמן. כד"נ וכן האיש אינו נאמן. שייבם אשתו. כד"נ שאייבם את אשתו וכ"ה את אשתו גם בכי"ק. שישא. כד"נ שאשא את וכ"ה את גם בכי"ק.

יכין תפארת ישראל יכין

לד) ומותרת להתיבם, דכשהלכה נ"כ היתה בחזקת צריכ' ליבם: לה) ורוצה להנשא לשוק: לו) והטעם כסימן ל"ב. ואע"ג דחזקה דייקי ומנסבי מפקיע חזקת אשת איש, מכ"ש חזקה ראשונה שליבם, דליכא רק לאו, לא הויא אשה שמת בעלה. י"ל אפקעתא דיבם שאני, דזמנין דסניא ליה ולא מהימנא במגו דילדה בן ועדיין קיים, דהרי רוב נשים מתעברות ויולדות. י"ל דאפילו היתה טוענת כך לא מהימנא, דסמיך מעוט דמפלה לחזקת צריכה ליבם, ואתרע לה רובא: לז) שלא תתיבם: לח) ומיירי שהיתה בל"ז פסול לכהונה, דאל"כ לא תנשא ולא תחלוץ ולא תתיבם, שלא תצריכנה כרוז לכהונה כשאח"כ יבואו עדים ויעידו שאמת אמרה שמת בעלה ואח"כ בנה [אה"ע קנ"ו סי"ב], אולם הרי"ף והרא"ש השמיטו אוקימתא זו שבש"ס [דקי"ט ב'] כפט"ז סי' ב': לט) שהלכה בחזקת היתר לשוק, ובאה ואמרה ילדה חמותי בן:

תוספות רע"ק

ט [אות קכה] תוי"ט ד"ה אינה. כסה"ד כבר"פ דלקמן. אין זה מספיק דס"מ באומרת מת בני ואח"כ מת בעלי אמאי נאמנת במגו דאי בעי שתקה הא גם בשתקה תתסר דניחוש שמא נולד במדה"י דרוב נשים מתעברות ולא אמרינן סמוך מיעטא לחזקה ואתרע רובא רק לחומרא אבל לא לקולא כדאיתא בר"פ דלקמן. אח"כ ראיתי דהקשה כן הרשב"א בחידושיו ותירץ כיון דיצאת בלא בנים וחזרה בלא בנים לא יצאת מחזקה הראשונה עכ"ל וצ"ע: [אות קכו] תוי"ט ד"ה וחולצת. למתני' בגרושה. אבל במתני' דקודם בכ"ע חולצת דאף אם יבואו עדים שמת בעלה ואח"כ מת בנה ס"מ תהא פסולה לכהונת דהא שויה אנפשה חד"א במה שאמרה דמת בנה קודם ולדבריה הוי חליצה מעולה כ"כ הב"ש וע' במ"ל. ובב"י בשם ריו"ו מסופק אם מהני שתדור עד"ר שלא תנשא לכהן בכדי שתהיה חלצת: י [אות קכז] במשנה ואין האיש נאמן לומר מת אחי שייבם אשתו. ע' בטור דמשמע שהוא אומר מת אחי שאייבם אשתו. והיינו דבזה לא הנשא גם אחר מיתת היבם הזה. כי תחלת עדותו אתרע אבל באמר סתם מת אחי הוא כמו עד אחד שהוא לא ייבם אותה אבל מועיל שאחר מיתתו מותרת להנשא:

ר"ע מברטנורה האשה בתרא פרק טז יבמות תוספת יום טוב ציונים

פרק טז א האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים. ובאו ואמרו לה מת בעליך. לא תנשא *). ולא תתיבם. עד שתדע שמא מעוברת היא

פרק טז א האשה, לא תנשא. הואיל ובלא בנים יצא בעלה: ולא תתיבם. שמא ילדה צרתה °וא"ת תחלוץ ואח"כ תנשא לשוק ממ"נ. תירצו בגמרא משום דחלוצה פסולה לכהונה ואם תחלוץ וימצא אחר כך שילדה צרתה ולד של קיימא וחליצתה אינה כלום צריכים להכריז עליה שהיא כשרה לכהונה ולא נפסלה מחמת אותה חליצה. ומי שנמצא בשעת חליצתה. ולא נמצא בשעה שהכריזו על

פרק טז א לא תנשא. דאף על גב דרוב נשים מתעברות ויולדות ואם כן שילדה צרתה ולד של קיימא מותרת אשה זו לשוק מ"מ איכא מיעוט דמפילות [ומרע לרובא דמתעברות ממש דמאותו חלק המרובה שמתעברות אתה מסלקו בית מקצתן מפילות א"כ ה"ק מיעוט מפילות. ובכלל זה מיעוט שאין מתעברות. אלא דגרוע הוא אפילו למיעוט. אבל תרווייהו חשבינן דלהוו מיעוט שלם. כ"כ נ"י]. וחזקה שאסורה לשוק דבחזקת יבום קיימא כיון דאית לה יבם וסמוך מיעוט לחזקה וה"ל פלגא ופלגא דחזקה לא עדיף כי רובא. וא"ל טעמ דאתיא מתניתין כרבי מאיר דחייש אפילו למיעוטא כו' כ"כ נ"י שכן היא מסקנתא דגמרא. וכן נראה דעת הר"ב דאל"כ הוה ליה לפרש דמתניתין כרבי מאיר ודלא קי"ל הכי. דהא במשנה ח' פרק ג' דטהרות פסק דלא כרבי מאיר דחייש למיעוטא. ולדבריהם הא דקאמר בגמרא מתוורתא דמתניתין כר"מ. לא קיימא לבסוף כמפרש בגמרא סמוך מיעוט לחזקה וכו' אליביה דר"מ. אלא דהשתא איכא נמי לפרושי הכי אליביה דרבנן ואתיא רישא כרבנן: היא צרתה. ובגמרא מאי היא צרתה דצרתה מיותר הוא ומפרש הא קמ"ל להא צרה הוא דחיישינן. לצרה אחריתא לא חיישינן. פירש"י אינה חוששת שמא אבה אחרת נשא. ע"כ. ובפ"ג מה' יבום כתב

פט"ז א האשה. ק"פ ע"א נ"ו ע"א מיי' פ"ג מהל' יבום בפ"ז סמ"ג כ' נ"ו סוש"ע שם סי' ק"ו ס"ג:

שנויי נוסחאות

פט"ז א ובאו. כד"נ ובכי"ק וכמשני"ל באו.

תוספות רע"ק

פט"ז א [אות קכח] הרע"ב ד"ה האשה. וא"ת תחלוץ. היינו דתחלוץ אחר ט' אבל לחלוץ תוך ט' א"א דשמא היא מעוברת והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם. וגם לחלוץ תוך ט' ולישא אחר ט' א"א דשמא תפיל וחליצת מעוברת ל"ש חליצה עמ"ש בגליון לעיל רפ"ד ובמשנה י' דשם:

יכין תפארת ישראל יכין

פט"ז א) לשוק, מדילא בלא בנים. ואע"ג דרוב נשים מתעברות ויולדות. עכ"פ מדמיתה כשילא בחזקת איסור לשוק, סמוך משום

צרתה ב). היתה לה חמות ג) אינה חוששת ד). יצתה מלאה ה). חוששת ו). רבי יהושע אומר אינה חוששת: **ב** שתי יבמות ז) זו אומרת מת בעלי. וזו אומרת מת בעלי. זו אסורה מפני בעלה של זו. וזו אסורה מפני בעלה של זו ח). לזו עדים ט). ולזו אין עדים. את שיש לה עדים אסורה י). ואת שאין לה עדים מותרת יא). לזו בנים ולזו אין בנים יב). את שיש לה בנים מותרת. ואת שאין לה בנים אסורה. נתיבמו יג) ומתו היבמין יד). אסורות להנשא טו). רבי אלעזר אומר. הואיל והותרו ליבמין. הותרו לכל אדם טז): **ג** אין מעידין יז) אלא על פרצוף פנים עם החוטם יח) אף על פי שיש סימנין

על החליצה דלאו כלום היא ולא נפסלה לכהונה על ידה כשיראה אותה נשואה אחר כך לכהן יאמר שחלוצה מותרת לכהן: היתה לה חמות. במדינת הים: אינה חוששת. שמא ניתן לה יבם אע"ג דחיישינן לעיל שמא ילדה צרה התם הוא דכל מה דילדה צרה בין זכר בין נקבה מפיק לה להיאך מיבם אבל חמות דאי נמי ילדה לא זקיק לה להיאך אלא א"כ ילדה זכר איכא למימר שמא הפילה ואם תמצא לומר לא הפילה. שמא נקבה היתה: יצתה מלאה. מעוברת: חוששת. שמא ניתן לה יבם. ואין הלכה כר' יהושע דאמר אינה חוששת: **ב** שתי יבמות. נשי שני אחים: מפני בעלה של זו. שמא הוא חי וזקוקה לו ואף ע"פ שאשתו אומרת מת. אינה נאמנת להתיר זו לשוק על פיה שאין יבמה מעידה לחברתה: לזו עדים. שמת בעלה ולזו אין לה עדים: זו שיש לה עדים אסורה. לינשא לשוק. מפני יבמה שאין עדים שמת: וזו שאין לה עדים מותרת. שהרי בשביל בעלה אינה נאסרת שהיא נאמנת לומר מת בעלי ובשביל יבמה נמי לא מיתסרא שהרי בלו עדים שמת: לזו בנים ולזו אין בנים. ואין עדים לא לזו ולא לזו את שיש לה בנים מותרת ואת שאין לה בנים אסורה: נתיבמו. שהיו להן כאן שני יבמין ונתיבמו ומתו היבמים אסורות להנשא לשוק זו מפני בעלה הראשון של זו וזו מפני בעלה הראשון של זו. אע"פ שהיו שתיהן נשואות ליבמיהן בחזקת שמתו בעליהן. על פי עצמן נשאו. והיו נאמנות שהאשה שאמרה מת בעלי תתיבם. אבל עכשיו שתהיינה נשואות לשוק לא. שאם יבאו לשוק. נמצא עדותה של זו מועיל לזו ועדותה של זו מועיל לזו ואין היבמות מעידות זו לזו: הואיל והותרו ליבמין. בחזקת שמתו בעליהן אותרו לינשא לשוק דתו לא חיישינן שמא הם בחיים ואין הלכה כרבי אלעזר: **ג** פרצוף פנים עם החוטם. אם לא ראהו בפרצוף
פניו

כתב הרמב"ם וז"ל אבל זו הצרה שהיתה עם בעלה כשמת וכו' לא חיישו לצרתה שבמדינה אחרת הואיל ולא היה בעלה עמה במדינה ע"כ. נראה דהכי מפרש לצרה אחריתי לא חיישינן. אבל נראה דאי משום הכי לא איצטריך מתניתין לאשמעינן דמלתא דפשיטא בטעמיה הוא: יצתה מלאה חוששת. דכיון שיצתה מלאה ועבר זמן לידתה אין אומרים שמא הפילה. דה"ל כמיתה. ואסיקנא בפרק כל הגט [כח.] דלשמא מת לא חיישינן וכיון שנסתלק מיעוט מפילות. והזקה [דאסורה] לשוק לא נשאר כאן אלא ספק דמחצה זכרים ומחצה נקבות ולפיכך חוששת. נ"י: **ב** זו אסורה מפני בעלה של זו וכו'. פי' הר"ב שאין יבמה מעידה לחברתה ועי' מ"ש בזה פרק דלעיל ריש מ"ז: לזו עדים. פי' בעדות המועיל לה והיינו אף עד אחד וכיוצא בזה כתב הרא"ש ברפ"ק דב"מ גבי עד אחד פוטר מן השבועה ע"ש וכיוצא בזה כתבתי בפרק י"ב משנה ה' בשם התוספות ועיין עוד מ"ש במשנה ג' פרק ד' דגיטין ול' הרמב"ם בפ"ג מה"י היה לאחת מהן עד וכו': את שיש לה עדים אסורה כו'. תימה לרבינו יצחק מאי קמ"ל ושמא אשמועינן דלא אסרינן הא אטו הא. תוספות: נתיבמו. אורישא קאי שאין להם לא עדים ולא בנים. רש"י: ומתו. דאילו נתגרשה מותרת לזר וכ"כ הרמב"ם ופשוט הוא שאפילו היה בעל חברתה קיים אסורה לו, מפני שהיא גרושת אחיו [המגיד שם]: ומתו היבמין. פירש בלא בנים דאם היו להם בנים מותרת לינשא לעלמא שאפילו היה בעל חבירתה קיים אסורה לו וכפי' המגיד: רבי אלעזר אומר הואיל והותרו וכו'. דהואיל ואנסיבא לא מקלקלא נפשה. והקשו בתוספות דבפרק דלעיל משנה ז' אמרה מת בעלי ואחר כך מת חמי חמותה אסורה ה"ל לרבי אליעזר לפלוגי ולא למיסר אם נשאת הכלה ונראה לרבינו יצחק דלא דמי דלעיל ודאי שהכלה או היבמה [*וכן הכלה] באה להעיד על חברתה. אין לה להיות נאמנת אפילו לר' אלעזר אבל הכא כל אחת אינה מתכוונת להעיד על חברתה אלא על עצמה וממילא נאמנת על צרתה כיון שאין מתכוונת להעיד על חבירתה ע"כ: **ג** פרצוף פנים. וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה זה הפרצוף פנים הם הלחיים עצמם. ואין משגיחין לא על העינים ולא על הפה. ב"י סימן י"ז: אף על פי שיש סימנים בגופו. פירוש שאינו סימן מובהק ביותר [ופירוש מובהק ע' בספ"ב דב"מ] כגון קטן או ארוך או חוור וסמוק ואפילו שומא [ועיין פי' במ"ז פ"ז דכתובות]
אבל

ציונים

היתה לה. בכורות כ' ע"ב מיי' שם ה"ז י"ח סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קנ"ו ס"ט: **ב** ב' יבמות. שם מיי' שם ה"ז סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קנ"ח ב"ה: נתיבמו. מיי' שם ה"י טוש"ע שם ס"ו: **ג** אין מעידין. ק"כ ע"א ב"מ כ"ז ע"ב בכורות מ"ו ע"ב מיי' פי"ג מהל' גירושין הכ"א סמ"ג פ' נ' טוש"ע שם סי' י"ז סכ"ד:

שנויי נוסחאות

היתה. במשני"ר חיה ואינו נכון. **יצתה.** כד"נ ובמשני"ר יצאת בכי"ק ובכי"ף יצאה. **ב** **זו אומרת.** כד"נ ואת.. וכן בסמוך. **לזו עדים ולזו אין עדים,** כד"נ לזו עדים שמת בעלה ולזו אין עדים שמת בעלה. **את כו' ואת.** בכי"ף זו וזו.. בכל הסגנון. **אסורה.** כד"נ אסורה מפני בעלה של זו וכ"ה בכי"ף. **ואת שאין.** כד"נ וזו.. **ומתו.** במשני"ל מתו.. **ר' אלעזר.** כד"נ ובכי"ק ר' אליעזר. וכ"ה בגע"ב ד"כ. **ג (אלא).** כד"נ ליתא בע"ס. **פנים.** בכי"ק הפנים.

תוספות חדשים

פט"ז ב תוי"ט ד"ה לזו עדים כו' פוטר מן השבוע' ע"ש וכיוצא בזה כו'. ול"נ דאינו מוכרח די"ל דאתיא כר"א ור"י ותבירין דריב"ב דס"ל לקמן דעד אחד אינו נאמן אע"ג דאשה עצמה נאמנה דמשום אומרא כו' דודאי לא יחלקו על ב"ה דס"ל לעיל משנה ב' ג' הכי. גם למה לא מצאו לקמן חבר לריב"ב. אבל הרמב"ם כתב איכא דהלכתא עד כו' ולכך מיושב דלא קשה הרא"ש שם ראיה מכאן והוא נצרך שם לראיות ע"ש ודו"ק: (ממהרש"א ז"ל):

תוי"ט סד"ה ומתו היבמין כו' וכפי' המגיד. וכ"כ הב"י בא"ע סי' קנ"ח ועמקו ממני דבריהם מאי נ"מ בהיא אסורה לו או לא כיון בעל עצמה נאמנת שמת בעלה וכיון שנתיבמה יבמה זיקת בעלה הראשון רק אם אין לה בנים גם מפני נאסרת שמת היבם קיים זה מכח השני אבל אם יש להשני בנים או גירשה מה לה אם אחיו קיים או לא: (ממהרש"א ז"ל):

יכין תפארת ישראל יכין

מעוט דמפלת לחזקה, ואיתרע לה רובא. ואע"ג דרק ר"מ ס"ל סמוך. על כל פנים הכא דאיכא נמי מיעוטא דמיעוטא שאין מתעברות כלל, ובתרי מיעוטי כ"ע מודו דאמרינן סמוך וכו': ב) כשצרתה מעוברת לא מהני חליצה לזו, וגם לא הותרה לשוק עד שתלד צרתה ולד של קיימא. ואת"ל תמתין ט' חדשים ותחלוץ ותנשא לשוק ממ"נ. דאי נתעברה, כבר ילדה, ואי לא הא חלצה. י"ל שמא יודע אחר חליצה שילדה צרתה, וצריכה הכרזה שכשירה לכהונה, ומי שלא שמע ההכרזה ויראה שנשואה לכהן, יאמר שחלוצה כשירה לכהן, מיהו בהיתה בל"ז פסולה לכהן, באמת תוכל לעשות כן [כסקנ"ו] ואף על גב דאיכא כ"ס שמא לא ילדה צרתה ושמא לא תנשא לכהן. ועוד דהו"ל למגזר דאפילו יתברר שחללה שלא לצורך תאסרה לכהן ואז תו ליכא למיחש למידי אפ"ה כיון דסוף כל סוף יתברר הדבר לא רצי להתירה בחליצה מיד: ג) ומת בעלה בלי בנים ואחים: ד) לשמא נולד לה יבם, דאיכא ספק ספיקא, ספק הפילה ספק ילדה נקיבה, והו"ל זכרים מיעוטא דמיעוטא, דאפילו ר"מ לא חייש לה: ה) מעוברת: ו) דמדודאי נתעברה, הו"ל כחזקת חי דלא חיישינן שמא מת [כפ"ג דגיטין מ"ג] ה"נ לא חיישינן שמא הפילה. או י"ל דכיון דאיגלאי מעוברת איתרע חזקתה לשוק, ואדרבה הוחזקה טפי לייבום: ז) נשי ב' אחין: ח) דאין יבמה מעידה לחברתה, ושמא חי הוא וזקוקה לו [פט"ו מ"ז]: ט) לרמב"ם אפילו עד אחד, ולרא"ש צריך ב' עדים למיתת יבם [קכ"ח]: י) דשמא יבמה חי ואסורה לשוק: יא) דאמיתת בעלה היא עצמה נאמנת. ואמיתת יבם הרי עדים: יב) ואין להם עדים: יג) מב' יבמין שהיו כאן: יד) בלי בנים: טו) לשוק, דשמא ב' יבמין שבמדה"י חיים. מיהו בנתגרשו או נתאלמנו והיו להן בנים, מותרות לשוק, דמדנאסרה כבר לבעל יבמתה, תו לא מקלקלה לה: טז) דמדנשאת הצרה, לא תקלקל את עצמה: יז) בטביעת עין של הגוף. לאשה שמת בעלה, רק בטביעת עין דפרצוף וכו': יח) היינו הפדחת והלחיים והפה,
ואין

בגופו יט) ובבליו כ). אין מעידין אלא עד שתצא נפשו. ואפילו ראוהו מגוייד כא) וצלוב כב) והחיה אוכלת בו כג). °אין מעידין °אלא עד שלשה ימים כד). רבי יהודה בן בבא אומר. לא כל האדם כה). ולא כל המקום כו). ולא כל השעות כז). שוין: ד נפל למים בין שיש להן סוף כח). בין שאין להן סוף. אשתו אסורה. אמר רבי מאיר מעשה באחד שנפל לבור הגדול. ועלה לאחר שלשה ימים כט). אמר רבי יוסי מעשה בסומא שירד לטבול במערה. וירד מושכו אחריו ושהו כדי שתצא נפשם ל) והשיאו נשותיהם לא). ושוב מעשה בעסיא. באחד ששלשלוהו לים. ולא עלה בידם אלא רגלו. אמרו חכמים °מן הארכובה ולמעלה תנשא לב). מן הארכובה

פניו. או שניטל חוטמו. אין מעידין להשיא את אשתו. שמא אינו הוא: מגוייד. מנותח כמו גודו אילנא. [דניאל ד' י"א]: או חיה אוכלת בו. דוקא במקום שאין נפשו יוצאה. אבל במקום שנפשו יוצאה מעיד עליו שהוא מת: א) אין מעידין אלא עד ג' ימים. אם לא ראוהו עד לאחר שלשה ימים למיתתו אין מעידין עליו. דחיישינן שמא נשתנו מראית פניו ואינו זה שהם סבורים: ר' יהודה בן בבא אומר לא כל אדם וכו'. יש לך אדם שממהר להשתנות. כגון אדם שמן. ויש מקום שאדם ממהר להסריח ולהשתנות בו כגון מקום חמה. ויש לך שעה שהעולם חם ואדם ממהר להסריח ולהשתנות. והכל לפי האדם והמקום והשעה בין לקולא בין לחומרא. ואין הלכה כר' יהודה: ד מים שיש להם סוף שנראים כל ארבע רוחות שסביב המים ומים שאין להם סוף שאין אדם יכול לראות כל סביביו. ורבי מאיר לא מפליג בין מים שאין להם סוף למים שיש להם סוף אבל חכמים פליגי בברייתא ואמרי מים שיש להם סוף אשתו מותרת אם שהה שם שיעור שאי אפשר שיחיה כשיעור זה בתוך המים. ומים שאין להם סוף אשתו אסורה דשמא לאחר שעלה משם יצא והלך לו כדאמר רבי יוסי במתניתין והלכה כחכמים: ועלה לאחר שלשה ימים. דס"ל לר' מאיר אדם חי בתוך המים ימים רבים ומש"ה אפילו במים שיש להם סוף דאי נפיק הוה חזו ליה חיישינן דילמא נפיק בתר ימים רבים ולא חזו ליה. ורבי יוסי פליג עליה ואמר מעשה בסומא שירד לטבול במערה וכו' ומערה מים שיש להם סוף ושהו עד שתצא נפשם והשיאו את נשותיהן: מן הארכובה ולמטה. הואיל

ויכול

אבל בסימן המובהק ביותר כגון שהיה לו חסר או יתר באחד מאבריו מעידין עליו. ג) תדע דבמשנה דלקמן התירו על ידי שעלה בידם רגלו מן הארכובה ולמעלה ואי אמרת בשלמא דסימן המובהק ביותר מהני ניחא. אלא אי אמרת דשום סימן לא מהני הא איכא למיחש דלמא אבר דאחר הוא. מסקנת הפוסקים. והביאו עוד ראייה. ועיין במשנה דלקמן ועיין מ"ש במשנה ג' פרק ג' דגיטין לענין טביעות עין: ובבליו. אפילו סימן מובהק לא. דחיישינן לשאלה. מסקנת הפוסקים. ועיין משנה ג' פרק ג' דגיטין וסוף פ"ק דב"מ: מגוייד. פי' הר"ב מנותח ואפילו. במקום שאינו יכול לחיות דחיישינן שמא בסכין מלובנת היה שמתוך המכוה מתרפא. גמרא. ונ"י: וצלוב. תרגום ותלית אותו על עץ (דברים כ"א) ותצלוב יתיה על צליבא: ד ועלה לאחר שלשה ימים. כתב הר"ב אבל חכמים פליגי בברייתא [*ואמרו לו] לרבי מאיר אין מזכירין מעשה נסים דמדלא נייס תוך שלשה ימים אי אפשר לו לחיות ורבי מאיר אפשר דמסרך באגמים שבמים ונייס פורתא. גמרא: ששלשלוהו לים ולא עלה בידם אלא רגלו וכו'. ופירשו בשם הרשב"א שקשרוהו ברגלו ושלשלוהו דאל"כ חוששין זה הלך לו ממקום זה ורגל זה מאדם אחר. ולפי מ"ש לעיל דאיירי בשיש להם סימן מובהק ברגלו. לא בעינן קשרוהו ברגלו. וזה נראה דעת הרמב"ם בפרק י"ג מהלכות גירושין שכתב בדין משנתינו והעלו ממנו אבר ודקדק בנ"י מדקאמר אבר אחד ממנו. נראה שניכר להם בודאי שהיה האבר ממנו: מן הארכובה ולמעלה תנשא לפי שנעשה טריפה בכך ואינו יכול לחיות. וא"ת דהא ע"ג

דאינו

א) ברע"ב: ד"ה הדבור דאין מעידין כו' קודם לדבור מגויד כו'. ועי' ש"נ. ב) הדברים כאן ולהלן ד"ה ששלשלוהו מגומגמין, דהם, כן היה המעשה שקשרו אותו ברגלו ושלשלוהו לים וכמשמעות הלשון ולא עלה בידם אלא רגלו וכהבנת הרשב"א (שהביא התוי"ט שם) אולם הרמב"ם הביא לדינא אם השליכו איש לים כו'.

יכין תפארת ישראל יכין

ואין משגיחין בעין ופה: יט) סימן שאינו מובהק, כקטן או ארוך. לבן או אדום, או רושם בגופו. אבל סימן מובהק כחסר או יתר אבר או לוהר עקום, או רושם במקום ידוע בגוף מהני אף בלי פרצוף, ואפילו לא מצאו רק אבר שהנשמה תלוייה בו שבו הסימן מובהק מהני, ודוקא באומדנא דמוכח שממנו הוא [י"ז ל"ב]: כ) אפילו סימן מובהק, דחיישינן לשאלה. מיהו בראוהו שטבע במים שאין להם סוף בבגדים אלו, ומצאוהו אחר כך באותן הבגדים, מהני סימן מובהק בבגדים לי"א [י"ז ל"ב]: כא) מחותך, ואפילו במקום שאינו יכול לחיות, שמא נחתך בסכין מלובן, שמתדבק ומתרפא: כב) תלוי: כג) דדוקא במקום שאין נפשו יוצאה, אבל במקום שנפשו יוצאה מהני: כד) דאחר ג"י הפנים משתנים. ובספק ג"י, יש מתירין ויש אוסרים. מיהו במת ונקרש בחורף, אפילו אחר ג"י מעידין עליו, וכ"כ בנהרג והושלך מיד למים, אם ראוהו תוך שעה משהועלה מהמים, וכשנטבע לא היה מכה בפניו [וי"א בכל מקום בגופו], אז אפילו אחר ג"י מעידין אט"ע של פרצוף, ואי שהה משהועלה קודם שראוהו, אפילו תוך ג"י אין מעידין, ובספק אם ראוהו תוך שעה משהועלה, אזלינן לחומרא [שם כ"ו]: כה) אדם שמן מסריח גם תוך ג' ימים: כו) וכ"כ במקום חם: כז) וכ"כ בקיץ: כח) שנראה כל גדותיו סביב כאחת. ובנפל לחור שבגליד שעל הנהר שסתום מכל צד, דינו כיש להן סוף וסגי בשהה שם אצל החור ג' שעות ורואה שלא עלה, והוא השיעור כדי שתצא נפשו [ב"ש שם סקל"ס], ונ"ל דסגי בשנהר סתום עד כדי הלוך ג' שעות, מהחור לכל צד, אף שמשם ולהלן הוא לגמרי פתוח, והוא י' מיל, דהיינו כ' אלף אמה לכל צד, והוא פרסה אשכנזית בקירוב שהיא כ"ד אלף אמה: כט) ס"ל אפילו יש להן סוף אסור: ל) ג' שעות [ככתו של נחוניא חופר שיחין]: לא) דס"ל דבמים שיש להם סוף סגי בהכי, והכי קיי"ל [שם]: לב) לאחר

י"ב

ציונים

אין מעידין. מיי' שם הט"ו טוש"ע שם סעי' כ"ט: ואפילו ראוהו. מיי' שם הי"ח טוש"ע שם סעי' ל"א: אין מעידין. מיי' שם הכ"א טוש"ע שם סעי' כ"ו: ד נפל למים. קכ"א ע"א ירוש' פט"ז ה"ד: ושהו כדי שת"נ. מיי' שם הט"ו טוש"ע שם סעי' ל"ב: מן הארכובה. מיי' שם טוש"ע שם:

שנויי נוסחאות

בגופו ובליו. בכי"ק ובכי"מ בגופו או בבליו. אין מעידין. בכי"ף ואין.. אלא עד שתצא נפשו ואפילו. בד"נ אלא עד שלשה ימים אפילו בכי"ק ובמשני"ר אלא לאחר ג' ימים..וע"ש בגמ' (במפרש הדבור דג' ימים קודם הדבור דראוהו מגויד כו', כסדר נוסחתם) ובמפרשים וכ"ה עד ג' ימים בכי"ף ועיין עוד בסמוך. וצלוב. בד"נ וצלוב על הצליבה וכ"ה במשני"ר (ושם הצליב וכ"ה בכי"ק (ושם.. הצלוב). והחיה. בכי"ק או החיה. אלא עד ג' ימים. בד"נ בו עד שתצא נפשו וכ"ה בכי"ק (ושם ליתא למלי' בו) וכ"ה במשני"ר (ושם אלא עד..); ועי' לעיל בחידושי הרשב"א כ' ומקצת ספרים מצאתי שכתוב בהם כל שעברו עליו שלשה ימים אין מעידין עליו כו' עכ"ל. כל המקום. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר כל המקומות. השעות. בכי"ף העתות. שוין במשני"ר שוות. ד למים. במשני"ר במים. אשתו. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר הרי אשתו. באחד. במשני"ר באדם אחד. לבור (הגדול) בד"נ ליתא. והשיאו. בד"נ ובכי"ק והשיאו את. בעסיא. בכי"ק באסיא. לים. בד"נ אל הים; בכי"ף בים. ולא עלה.. בכי"ק.. עלת. אמרו. בכי"ף ואמרו. מן הארכובה. בד"נ מארכובה וכן בסמוך וכ"ה בכי"ק כאן.

ראשון לציון

פט"ז ג תוי"ט ד"ה וצלוב תרגום ותלית אותו כו' כן קרא כתיב דברים כ"א וצ"ל לאתויי מן המוקדם סוף וישב ותלה אותך על עץ תרגו' ויצלוב יתך על צליבא:

תוספות רע"ק

ג [אות קכט] במשנה אין מעידים אלא עד. בתשובת עבוד' הגרשוני סי' ע"ב דקדק מלשון מתני' מדלא סידר רבינו הקדוש דינא דאע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו אחר בבא ו דאין מעידים עד ג"י דאז הוי קאי אתרתי בבות. לדייק מזה דדוקא ברישא דליכא הכרת פנים הוא דלא מהני סימנים בגופו ובכליו אבל בזה דישנו להכרת פנים ורק חשש בעלמא שמא תפח בזה סמכינן על סימן דגופו וכליו: שם [אות קל] במשנה אלא עד ג' ימים. מלשון זה דייק הרשב"א דבעינן דידוע דהוא תוך ג"י אבל בספק א"מ אבל יש נוסחות אין מעידים אחר ג"י משמע דבס' מעידים ובמדרש ויקרא רבה פי"ח הובא משנתינו בנוסח דאין מעידים אג"י אבל בפרשה ל"נ וכן בבראשית רבה פע"ג איתא הנוסחא אלא עד ג"י: ד [אות קלא] במשנה מן הארכובה ולמעלה. עיין פ"ד דחולין מ"ו ושם כתב הרא"ש בתירוצא קמא דלענין בין הפרקים כיון דדיוקי סתרי אהדדי אזלינן לחומרא דדינו כלמעלה עיי"ש. וא"כ הכא בהיפוך דאזלינן לחומרא דהוי כמו מלמטה ולא תינשא ולא הוי ב' חומרי דסתרי אהדדי כיון דאין כאן הלכה ידוע אלא דמספקא לן איזה דיוק עיקר עבדינן ספק לחומרא בכל מקום. כ"כ הרא"ש בתשובה כלל כ' סי' מ"ו:

דאינו יכול לחיות. ובהכרח הוא שימות מכל מקום אי אפשר שתנשא אשתו אלא לאחר מיתה. כבר כתב המגיד בשם הרמב"ן והרשב"א שלא התירוה אלא לאחר שנים עשר חדש גם [כן] לפי שידוע שטריפה אינה חיה י"ב חדש וכן אמרו בירושלמי ע"כ. וכתב בכסף משנה יש לגמגם על זה ממ"ש בר"פ אלו טריפות דאדם טריפה חי יותר מי"ב חדש ע"כ. ולא מצאתי כדבריו. גם בספרו בית יוסף לא השיג בזה כלל ב) [*שוב דקדקתי בתוספות דפרק אלו טרפות שם מצאתי דמ"ב ע"ב בד"ה ואמר רב יאודה כו' דמחלקים בשם ר"ת לענין חסרון בגולגולת דמפרש דלא הוי אלא עם הקרום ובהמה מטרפא בנקיבת הקרום לחודיה אבל אדם דאית ליה מזלא בעי חסרון גולגולת עם הקרום ע"כ. אבל זה אינו ענין לטרפה שאינו חי י"ב חדש גם הקשו שם ודחו את פירושו ומחלקים דקרומו של אדם חזק וקשה יותר ולא מיטרף אבל במה שמיטרף בניהם שוין אדם ובהמה ובפרק אחרון דזבחים דף קי"ז [נ"ל קט"ז] שם מצאתי דכתבו התוס' דר"ת רגיל לחלק בין טריפות אדם לטריפו' בהמה ומיירי התם לענין חיות י"ב חדש אבל בר"פ אלו טריפות מייתי ראיה מאיוב אבהמה. אך בפרק הניזקין דף נ"ו ע"ב בענין יתוש שנקר במוח טיטוס כתבו דדרך חוטמו נכנס ועוד דיש חילוק בין טריפת אדם לבהמה כדפרישית פרק קמא דעירובין ע"כ. אבל לא מצאתי שם כלום]: **ה אפילו** שמע מן הנשים. טעמא דהקילו מפורש ברפ"י: **הרי** אנו הולכים לספוד וכו'. כתב הר"ב בגמרא מוקי שצריך שיאמרו אנו באים מלספוד וכו' ומתניתין הכי פירושו הרי אנו הולכים לבתינו שבאנו מלספוד. גמרא: **בין** שהוא מתכוין. לשון רש"י לעדות וכ"כ נ"י ומשמע דאילו נתכוין להתיר לא. ול"ע: **ובגוי** אם היה מתכוין. בין להתיר שאמר איש פלוני מת השיאו את אשתו ובין להעיד שאמר מת סתם אלא הכי מוכחת לה דלאמן דהא קתני אם היה מתכוין הא לאו הכי עדותו עדות במסיח לפי תומו כי ההוא דהוה קאמר ואזיל מאן איכא בי חוואי שכיב חוואי. גמרא: **ו לאור** הנר כו'. שלא ראוהו אלא לאור הנר או לאור הלבנה. נמוקי יוסף: **ומשיאים** על פי בת קול. כההוא דתנן במשנה ו' פרק ו' דגיטין מי שהיה מושלך לבור כו' כותבין ונותנין משום דשעת הסכנה הוא סומכין עליו בכל דבריו וה"נ סומכין משום שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה ולהכי לא חיישינן דלמא צרה הואי ומכוונת לקלקלה. גמרא: **בת** קול. לשון הר"ב שמעו קול נווחת וכ"כ רש"י ונ"ל שהוא שם מושאל מבת קול שנזכר הרבה פעמים בדברי רז"ל שהוא קול שנשתמשו בו לאחר שפסקה הנבואה והוא קול מחודש לשעתו מהגבורה יתברך להודיע סודו ליראיו ואותו קול קראוהו בת קול. וכתבו התוספות בפ"ק דמסכת סנהדרין ד' י"א וז"ל שלא היו שומעים קול היוצא מן השמים אלא מתוך אותו קול יוצא קול אחר כמו פעמים שאדם מכה בכח ושומע קול אחר היוצא ממנו למרחוק ואותו קול היו שומעין לכך קורין אותו בת קול ע"כ ולי נראה שנקרא בת קול לפי שאינו קול לו קול אליו כמו שנאמר (במדבר ז') וישמע את הקול מדבר אליו שזהו נבואה ממש אבל קול זה שאינו בו הוא מעינו ודוגמתו במדריגה למטה ממנו ולכך. קראוהו בת קול שהיא הבת לאביה ולתשות כחה לא קראוהו בן קול אלא בת קול וה"ל זה הדרך אמר משה רבינו עליו השלום (שם י"א) ואם ככה את עושה לי כינוי יתב' בלשון נקבה אם לא יעשה עמו נפלאותיו וכן אתה מוצא (דברים ל"ב) צור ילדך תשי שפירשו רבותינו אתם מתישים כחו מלהטיב לכם ורז"ל באמרו תשש כחו של משה כנקיבה נתכוונו גם לענין זה שכחו של משה גדול היה על כל הנביאים אשר לא קם עוד כמוהו וגו' לכל האותות והמופתים וגו' ועכשיו תש כחו כנקיבה שלא היה כחו אלא ככח שאר הנביאים. ובת קול דמשנתנו אינו מענין הזה אלא לפי שהלכו ולא מצאו שם אדם השאילו לו זה השם כלפי שלא נמצא לעיניהם שום אדם שהקול נשמע ממנו אבל לפי האמת אנו דנין שהיה אדם שם והלך לו וזהו ששנינו מעשה באחד שעמד וכו' ומי הגיד לנו שאדם עמד שם אחרי שהלכו ולא מצאוהו אלא ודאי דהכי קאמר מעשה שהיה ודאי כך היה שהיה אדם עומד שם ועל זה אנו סומכין ודנין להשיא את אשתו דאילו הייתי מחשבין אותו לבת קול דעלמא וכעין נבואה. לא הייתי סומכין עליו דהלכה שאין משגיחין בבת קול בכל דוכתא. כמ"ש התוספות פרק קמא דמכילתין דף י"ד ע"א ולזה נראה לי שנתכוון הרמב"ם שכתב בת קול הוא אשר ביאר במשנה באחד ובמעשה בצלמון. ע"כ. ור"ל שלא תחשוב דשני ענינים הם ומשגיחים בבת קול. אפילו אם ידענו בבירור שאין אדם שם ממקום שהקול נשמע. ועוד דאי הכי הוי מעשה לסתור

דמעיקרא

ולמטה לא תנשא לג): **ה** אפילו שמע מן הנשים אומרות מת איש פלוני לד) דיו רבי יהודה אומר אפילו שמע מן התינוקות אומרים הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני לה). בין שהוא מתכוין לו) ובין שאינו מתכוין. רבי יהודה בן בבא אומר בישראל. עד שיהא מתכוין. ובגוי אם היה מתכוין. אין עדותו עדות: **ו** מעידין לאור הנר. ולאור הלבנה לז) ומשיאין על פי בת קול לח). מעשה באחד שעמד על ראש ההר. ואמר איש פלוני. בן פלוני. ממקום פלוני מת: הלכו ולא מצאו שם אדם. והשיאו את אשתו לט). ושוב מעשה

ר"ע מברטנורה

ויכול לחיות לא תינשא שמא יצא ולא ראוהו. דמים שאין להם סוף א) [קן]: **ה** אפילו שמע מן הנשים. שאין מתכוונות להעיד יכול לילך להעיד להשיא את אשתו: הרי אנו הולכים לספוד ולקבור את איש פלוני. בגמרא מוקי שצריך שיאמרו אנו באים מלספוד ולקבור את איש פלוני. וצריך נמי שישמע אותם מספרים מעניני ההספד. כך וכך רבנן הוו התם. כך וכך ספדי הוו התם. מפני שדרך תינוקות לשחק ולהעלות במות ושמא נמלה או חגב קברו ומכנים אותו בשם איש פלוני: **ו** משיאים על פי בת קול.

אם

א) בכע"ב ד"כ הוו והתוי"ט תקן כלפנינו. ב) בד' קראקא ואחריו בכל הדפוסים באו הדברים האלה מן שוב דקדקתי כו' עד סה"ד שלא במקומם בסד"ה שלשלוהו כו' ואנחנו הכנסנום במקומם.

יכין תפארת ישראל יכין

י"ב חדש, דמדטרף אינו חי יב"ח: לג) וכל זה בשיש הרגל קשור כששלשלוהו, אבל בנפל למים, והשליכו מגודה והעלו רגל, אפילו מארכובה ולמעלה, לא מהני, רק בשיש בו סי' מובהק [כסימן י"ט]: לד) אפילו לא התכוונו להעיד: לה) והוא שיאמרו שעכשו באו מהספד של פלוני, ויספרו ענייני ההספד, מי היה שם ומי הספיד וכדומה, דאם לא כן דלמא בשחוק אמרו כן: לו) לעדות: לז) אפילו ראהו העד במה לאור הלבנה: לח) נראה לי שהוא הנקרא בל"א [עכא], ור"ל אף שלא שמעו הקול עצמו, רק ההברה היוצא מהקול כמדבר ביער או בעמק, שנשמע הד הרים, כאילו המלות נשמעות בכפל: לט) דאמרינן הלך לו המדבר ולא חיישינן שמא אי

שד

ציונים

ה אפילו שמע מן הנשים. קכ"א ע"ב. מיי' שם הכ"ב ספ"ג ע' ז' טוש"ע שם סעי' ג' וה': שמע מן התינוקות. מיי' שם ה"ט טוש"ע שם סעי' י"ג: בישראל. מיי' שם הי"א טוש"ע שם סעי' י"ד: **ו** מעידין לאור. חנה קכ"ב ע"א ירוש' גיטין פ"ד ה"ו. מיי' שם הכ"ב טוש"ע שם סעי' כ"ג: ומשיאין. טוש"ע שם ס"י: הלכו ולא מצאו. ירושלמי גיטין פ"ג ה"ג:

שנויי נוסחאות

ה שמע. בכי"ף דפוס קושטא **שומע**. דיו. במשנ"ר דיים. אומרים. בד"נ ליתא בטעות. (שהוא)מתכוין. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא. ובין שאינו. בכי"ק בין שאין. בישראל עד שיהא. במשנ"ב ובכי"ף אעפ"י שהוא. אם היה מתכוין. במשני"ר בטעות אין מתכוין; בכי"ק אעפ"י מתכוון ואינו נכון. **ו** על (פי). בכי"ק ליתא. מעשה. בכי"ף ומעשה. (בן פלוני ממקום פלוני). בכי"ק בן איש..; בכי"ף ליתא. ועי' תוי"ט. הלכו בכי"ק והלכו. ושוב. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר שוב.

ראשון לציון

ד תוי"ט ד"ה מן הארכובה כו' כבר כתב המגיד כו' שלא התירו אלא לאחר י"ב חדש (גם כן) לפי שידוע כו' אף בהה"מ שלפני דפוס יעסניץ איתא מלת גם כן אבל לפי הנראה טעות הדפוס הוא וראיתי בב"י סימן י"ז אשר העתיק דברי הה"מ ליתי' למלת ג"כ: בא"ד ולא מצאתי כדבריו כו' עיין יסל"מ: שם בא"ד גם הקשו שם כו' וקשה יותר ולא (מלטרף) נ"ל מטרף: שם בסמוך אבל במה (שמלטרף) נ"ל שמטרף: בא"ד כדפרישית פרק קמא דעירובין ע"כ אבל לא מצאתי שם כלום. אבל אנחנו זכינו שנדפס בתוס' עירובין ז' ע"א ד"ה כגון שדרה כו' (תי' כ"י) ומיהו כמה בני אדם כו' אבל באדם אין שטו ליפסק כו' ע"ש:

דמעיקרא קאמר משיאין על פי בת קול אפילו ידענו שלא נשמע כן מפי אדם והדר קאמר מעשה באחד שעמד וכו' דלא לומר דדוקא כשיש לתלותו באדם וכמו שהצריכו בגמרא שראו לו דמות אדם כו' ואף על גב דלמסקנא לא קאי ההיא אוקימתא כמ"ש ב"י להרמב"ם אלא דבשעת הסכנה כי הא אין חוששין לגרה ולא לשד. מ"מ סברא זו אמיתית דיותר יש לסמוך כשידענו שאדם שם מכלא ידענו. אלא שמשום הסכנה אין חוששין אפילו בלא ידענו וא"כ הוי מעשה לסתור. אלא כדאמרן דבת קול דהכא לאו היינו בת קול דעלמא אלא שם מושאל. כן נ"ל. וכעין זה יש לפרש בסוף פרק בני העיר במסכת מגילה. מנין שמשתמשין בבת קול כו' וה"מ דשמע קל גברא במתא. וקל אתתא בדברא וכו' ופי' רש"י קול שאינו מכיר היא ובת קול באה אליו. ע"כ. אפשר לומר לפי שאינו מכיר הוי סימנא ובת קול קרינא ליה. שהרי כתבו תוספות בשם ירושלמי דמשום סימנא שרי ולא הוה ניחוש: **איש פלוני בן איש פלוני נשכני וכו'.** נ"ל דה"ג בעינן שיאמר נ"כ ממקום פלוני כמו ברישא. ואריישא הוא דסמך. וכן פי' הר"ב ורש"י במשנה ו' פרק ו' דגיטין במתניתין דמובלך לטור שהזכיר שמו ושם עירו. והרי"ף והרא"ש ל"ג ברישא אלא איש פלוני והכא בסיפא גרסי איש פלוני בן איש פלוני ממקום פלוני. וכן העתיק הטור הך סיפא. וכתב פלוני בן פלוני ממקום פלוני והרמב"ם פרק י"ג מה"ג ואמר שהוא פלוני בן פלוני או פלוני ממקום פלוני. ונראה לי שהוא טעות סופר ובהדיא כתב בסוף הפרק ההוא ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו וכו' אין אומרים באומד הדעת פלוני הוא. עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו: **ז מצאתי נחמיה.** בס"א וכן ברי"ף ורא"ש מצאני וזה לפי שנחמיה חזר אחר ר"ע כששמע שבא לו מארץ ישראל כדי להגיד לו העדות. ולפיכך צריך לומר שנחמיה מצאו לר"ע כיון שהוא היה מבקשו לר"ע: **ונומתי.** פירש הר"ב *אמרתי וכ"ל שהוא מלשון נאום כמו ונאומתי והאל"ף נבלע כדין אותיות יהו"א: **והרצתי הדברים.** וכן בסוף פרק ז' דנזיר וכן נמצא בגמרא פ"ב דחגיגה ד' י"ד ע"ב רבי יהושע הרצה דברים לפני רבן יוחנן בן זכאי וכו' ונראה לי שהמלה ארמית שכן תרגום יונתן משלי ו' והקיצות היא תשיחך היא תהוי רליך. הרי ששיחה מתורגם בלשון רצוי אלא שזה מן הקל וזה מן הכבד הנוסף. [ויונתן זה אינו בן עוזיאל ועיין תוספות דמגילה דף כ"א ד"ה ובמגילה]: **מפי עבד.** עיין בפירוש הר"ב דפ"ק דר"ה במ"ח: **מפי עבד מפי אשה מפי שפחה.** בכולי דוכתי תני נשים ברישא והדר עבדים וטעמא רבה איכא דהא עבד מאשה ילפינן בג"ש כמו שכתבתי בפ"ג דברכות. והכא דתני שפחה סמך אשה לשפחה דכוותה אלא דקשיא שפחה גופה למאי איצטריך וי"ל דכיון דאיכא תרתי לגריעותא שאינה בכל המצות והיא נקבה ה"א דלא הקילו בה להכשיר עדותה מידי דהוי אשאר פסולי דאורייתא דלא מכשרינן כמ"ש הר"ב בפרק קמא דר"ה אף על גב דעבד שהוא פסול דאורייתא וכשר לעדות אשה. ומ"ש הר"ב חוץ מחמש נשים דתנן בפרק דלעיל משנה ד' וע"ש משנה ז': **אמרו לו.** לרבי עקיבא מעשה כו' רב"י:

ר"ע מברטנורה

א) [אם] שמעו [קול] צווחת פלוני מת: **בצלמון.** שם מקום: **ז ונומיתי לו.** אמרתי לו: **כן הדברים.** שכל חביריו חולקים עליו: **משובשה בגייסות.** ואיני יכול לילך אצליכם להעיד מה ששמעתי אלא אמור להם אתה זה העדות בשמי: **ר' אליעזר ור' יהושע אומרים כו' ור"ע אומר כו'.** ולית הלכתא כחד מינייהו אלא הלכה משיאים על פי אשה ועל פי קרובים חוץ מחמש נשים דתנן במתניתין. **ועד מפי עד מפי אשה מפי עבד**

בצלמון ס). באחד שאמר אני איש פלוני. בן איש פלוני מא). נשכני נחש. והרי אני מת. והלכו ולא הכירוהו. והשיאו את אשתו: ז אמר רבי עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה. מצאתי נחמיה איש בית דלי. אמר לי שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד. אלא רבי יהודה בן בבא. ונומיתי מב) לו כן הדברים מג). אמר לי אמור להם משמי אתם יודעים שהמדינה משובשת בגייסות מד) מקובלני מרבן גמליאל הזקן שמשיאין את האשה על (מפי) פי עד אחד. וכשבאתי והרציתי הדברים לפני רבן גמליאל שמח לדברי ואמר. מצאנו חבר לרבי יהודה בן בבא. מתוך הדברים נזכר רבן גמליאל. שנהרגו הרוגים בתל ארזא והשיא רבן גמליאל מה) הזקן נשותיהם על פי עד אחד והוחזקו להיות משיאין על פי עד אחד והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד. מפי עבד. מפי אשה. מפי שפחה מו). רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים. אין משיאין את האשה על פי עד אחד. רבי עקיבא אומר לא על פי אשה ולא על פי עבד ולא על פי שפחה. ולא על פי קרובים מז). אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים. וחלה אחד מהם בדרך והביאוהו בפונדק. ובחזרתם אמרו לפונדקית מח) איה חבירנו. אמרה להם מת וקברתיו והשיאו את אשתו. אמרו לו

א) ברע"ב ד"ה שמעו בת קול צווחת כו' והתוי"ט הגיה כלפנינו.

יכין תפארת ישראל יכין

מה' הנשים היה המדבר, או עכומ"ז, דאין מחזיקין כך אם אין ידוע החשש [עי' רמב"ם פי"ג מגירושין הכ"ג, ודו"ק] דהרי לא חיישינן שמא עד הוא, ומטעמא דאמרן: ס) שם מקום: מא) וממקום פלוני: מב) נאומתי, ורצונו לומר אמרתי: מג) שכל חביריו חולקים עליו: מד) ואיני יכול לילך להעיד לפניהם: מה) ל"ג הזקן, דרבן גמליאל זה היה בן ר' שמעון בן גמליאל הנהרג בזמן החורבן, ונכד רבן גמליאל הזקן: מו) והכי קיי"ל [בס]: מז) וקיי"ל דאפילו ע"פ קרובים: מח) גויה:

תוספות חדשים

ז בבשנתו אמר ר"ע כו' לעבר השנה כו' ע"כ וכתבו התוס' כאן דף קט"ו ע"א וכ"כ בסנהדרין די"א ע"ב דנהרדעא הוי ח"ל ומשום שלא הניח כמותו בא"י כדאיתא בסוף ברכות וכ"כ רש"י שם. וקשה דבסוף עדיות אי' דר"ע העיד זה מפי נחמיה ועדיוה

ראשון לציון

ז בתוי"ט סד"ה והרציתי הדברים כו' ויונתן זה כו' ועי' תוס' דמגילה כו' וכן כתב תוס' שבת קטו ע"א ד"ה ונידו ספר וכו' ובימי התנאים נעשה התרגום של כתובים ועי' יסל"מ:

תוספות רע"ק ז [אות קלב] תוי"ט ד"ה ונומיתי אמרתי. וכן בפסוק עזרא ד' ח' כנמא. ופירש"י שם כאשר נאמר:

ציונים

אני איש פלוני. מיי' שם הכ"ג מוש"ע שם סעי' כ"ג: ז אמר ר"ע. שם קט"ו ע"א: שאין משיאין. עי' ירושלמי פט"ו ה"א: והוחזקו להיות משיאין. פ"ו ע"ב שבת קמ"ה בכורות מ"ו ע"ב ירושלמי פט"ז ה"ח:

שנויי נוסחאות

בצלמון. כד"נ וכי"ק ובמשני"ל בצלמין. **באחד.** כד"נ אחד. **אני (איש) פלוני.** בכי"ק ליתא. **בן איש פלוני** כד"נ.. פלוני ממקום פלוני וכ"ה בכי"ף ועי' תוי"ט. **נחש** בכי"ק הנחש. **ז כשירדתי.** בכי"ק וכשירדתי. **לעבר.** כד"נ לעבור; בכי"ק ובמשני"ל לעיבור. **מצאתי.** כד"נ ובמשני"ל ובכי"מ מצאני; בכי"ק ומצאני. **איש בית דלי.** כד"נ.. בית דלו. בכי"ק.. דלא (הל"ד בני"ה) במשני"ל איש בדלא; בכי"מ..בית לוי. **(רבי) יהודה בן בבא.** במשנ"ב ובמשני"ל ליתא; וכן בסמוך בכי"מ יהודה בן אבא וכ"ה וליתא גם בכי"ק. **ונומיתי. לו כן** במשני"ל נימיתי.. וכן. **אמור להם.** בכי"ק לך אמור.. **אתם** בכי"ק שאתם. **שהמדינה.** כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל שהמדינה הזאת. **מקובלני.** שם ושם מקובל אני; בכי"ף כך מקובל אני. **הדברים.** כד"נ ובכי"ק את הדברים; (לדברי). בכי"מ ליתא. **(לר')יהודה בן בבא.** כד"נ ובכי"ק ליתא וכן ליתא במשני"ל ובכי"ף (ושם אבא). **הדברים.** במשנ"ב הדבר. **רבן גמליאל.** בכי"ק רבי. **בתל ארזא.** בכי"ק בתלארזא. (כמלה אחת). **והשיא.** ר"ג (הזקן). במשנ"ב ובמשני"ל ליתא. **נשותיהם.** כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל את נשותיהם. (והוחזקו להיות משיאין ע"פ עד אחד) כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ובמשנ"ב ליתא והתוי"ט נתן להדברים האלה מקום במשנתו בשם ס"א. **עבד כו' אשה.** כד"נ ובכי"ף אשה..עבד; במשני"ל ומפי אשה ומפי שפחה וליתא ומפי עבד ועי' בגמ' פ"ו ע"ב; בכי"ק מפי עד מפי אשה אשה מפי אשה מפי שפחה וליתא. (ולא ע"פ עבד כו' שפחה). וכ"ה במשנ"ב; כד"נ ובכי"מ ובמשני"ל ליתא וכן ליתא בכי"ק (וגם מפי אשה.. מפי קרובים). **קרובים** במשני"ל קרוביה. כד"נ וכי"ק ונומית.

בדרך. בכי"ק ליתא. **והביאוהו.** כד"נ וכי"ק ובמשני"ל והניחוהו. **איה.** כד"נ וכי"ק ובמשני"ל איו. **אמרה.** במשנ"ב נומית ;

אמרו לו. במשנ"ב ליתא. **ולא תהא.** כד"נ וכי"ק לא.

ולא תהא כהנת כפונדקית (מט). אמר להם לכשתהא פונדקית נאמנת (נ) הפונדקית הוציאה להם מקלו ותרמילו (נא) וספר תורה שהיו בידו (נב):

מפי שפחה כשר לעדות אשה: לא תהא כהנת כפונדקית. כלומר מיוחסת לא תהא נאמנת כפונדקית גויה בתמיה ואם האמינו הפונדקית גויה מסיחה לפי תומה כ"ש שיאמינו באשה ישראלית: לכשתהא פונדקית נאמנת. כלומר שגם הפונדקית הינה נאמנת:

סליק מסכת יבמות

כפונדקית. פירש הר"ב מסיחה לפי תומה דגויה היתה כדמוקמינן בגמרא והסיחה בוכה כשראתה אותם קודם שאמרו לה איש חברינו דאל"ה לא הוה לפי תומה: הוציאה להם מקלו וכו'. הרי שלא עליה סמכו אלא לפי תומה הסיחה והביאה להם מקלו ותרמילו. רש"י: סליק מסכת יבמות

לכשתהא פונדקית נאמנת. במשנ"כ .. כפונדקית..; בד"צ ובכי"ק כשתהא הפונדקית; בכי"ף לכשתהא פונדקי'. והשאר עד סוף המשנה ליתא. הפונדקית. במשנ"כ והפונדקית (וגם היא משנה בפ"ע; בכי"ק אף הפונדקית. מקלו. בד"צ ובכי"ק ובמשכי"ר מקלו ומנעלו. שהיו בידו. בכי"ק שהיה בחיקו. וכ"ה שהיה גם בד"צ ובמשנ"כ.

תפארת ישראל יכין

מט) ר"ל והרי אתה לא האמנת גם לכהנת, שאמרת שאין אשה נאמנת, וכי תהיה גרועה יותר מפונדקית גויה שנאמנת: נ) שגם היא הינה נאמנת: נא) [רייזע טאַשע]: נב) ובמסיחה לפי תומה האמינוה: נשלמה מסכת יבמות

תוספות חדשים
ועדיות נשנית ביום שנתמנה ראב"ע כדאיתא בברכות דף כ"ח והיו שם ר"י ור"ג וראב"ע והיו גדולים מר"ע אלא נ"ל דעיבור. אחר הי' ולא זה שנשנית כאן. ועל הכל נ"ל כדכתבו התוספות בשם הירושלמי שלא היו יכולין לעבר בלי ע"ש: (ממהורש"ח זצ"ל):

ציונים תוספת יום טוב בתולה נשאת פרק א כתובות ר"ע מברטנורה

מסכת כתובות

פ"א **א בתולה** נשאת ליום הרביעי (א) °ואלמנה ליום החמישי. שפעמים בשבת (ב) בתי דינין יושבין בעיירות ביום השני וביום החמישי (ג) שאם היה לו טענת בתולים (ד) היה משכים

פרק א **א בתולה** נשאת ליום רביעי. ולא בליל חמישי דאיכא למיחש שמא יהיה טרוד בנשואים ולא מצי בעיל: שאם יש לו טענת בתולים. כגון שיאמר בעלתי ולא מצאתי דם לא"ש אם היא קטנה או נערה או בוגרת או פתח פתוח מצאתי אם היא קטנה או נערה אבל בוגרת אין לה טענת פתח פתוח: ישכים ויבא לב"ד. בעוד כעסו עליו שמא יתפייס ותתקרר דעתו ויקיימנה ושמא זנתה תחתיו והרי היא אסורה עליו ובגמרא פריך ותנשא באחד בשבת ואם יש לו טענת בתולים ישכים ביום שני לבית דין ומשני שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה ג' ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה. ובזמן שאין בתי דינין יושבים

טעם סדורה כבר מבואר ממה שכתבתי בריש יבמות:

פרק א **א בתולה**. שכל שלא נשאת אין ראוי לקרותה בה"א הידיעה. ואגב תני נמי אלמנה דגבה בלא ה"א. משא"כ האשה וכן היבמה שזקוקה ליבם השיא תקרא בה"א הידיעה לפי שמפורסמת וכדאמרינן בגמרא סוף פרק ט"ו דיבמות [קיח:] דשומשמנא גברא כורכא בי חרתא רמו לה וכו'. והלכך נמי לא תני העבד עברי במשנה ב' פ"ק דקדושין דמאי חשיבותא איכא ליה להודיע העבד בה"א כך נ"ל. והתוספות כתבו בענין אחר: **שפעמים בשבת**. אבתולה קאי. רש"י. וכתב הר"ן דמקשו הכא דליתני נמי טעמא דשקדו למעוטי יום אחד [בשבת] וטעמא דאלמנה ביום ה'. ותירץ דאי מפרסמא מלתא הוו טובא דנסבין בא' בשבת משום דטריחא להו א"כ דלא קפדו ארום וארוסה בסעודה ומאן דחזי לא ידע דמשום הכי הוא אלא דא' בשבת וד' לענין נשואין כי הדדי נינהו ולא לפלוג בין אחד לד' כלל ומיעקרא תקנתא דרבנן לגמרי וכן נמי כי חזו דאדם בטל שאין לו מלאכה נסיב [אלמנה] בכולהו יומי [כדאיתא בגמרא דף ה'] לא סברי דמש"ה הכי הוא אלא דרבנן לא תיקנו באלמנה מידי ומיעקרא תקנתא לגמרי ומש"ה תני בהדיא דינא ומסתיר לטעמייהו. עוד נ"ל דמשום שקדו לא הוו מתקני רבנן לעכובי מצוה דנשואין אלא משום טענת בתולים דמלתא דאיסורא הוא שהוצרכו לייחד לבתולה ימים וכיון שהוצרכו לייחד יחדו לבתולה רביעי דמעלי טפי מאחד בשבת משום שקדו וכיון דיחדו לבתולה יחדו לאלמנה נ"כ. דאי לא. אתו למימר דנשואי אלמנה זילו לרבנן ולא מתקני בהו מלתא ומש"ה תני תנא טעם דטענת בתולים לומר דעיקר התקנה היתה בשבילו ואידך לא תני להו כלל. ע"כ: **ביום השני וביום החמישי**. דשכיחי דאתי למקרי בספרא. גמרא פ"ז דב"ק דף פ"ב והטעם כתבתי ספ"ג דמגילה: **שאם היה לו טענת בתולים כו'**. כתב הר"ב ושמא זנתה תחתיו פי' לאחר שנתארסה והרי היא אסורה עליו. כגון אשת כהן או שקיבל בה אביה קידושין פחותה מבת שלש דליכא אלא חד ספיקא שמא קודם שנתארסה ובפחותה מבת שלש שמא באונס. [ועיין במ"ז מ"ש שם] ומש"ה אף בשאר נשים דאיכא ס"ס והינה אסורה עליו. אפ"ה לא פלוג רבנן בתקנתא. ומשום אשת כהן ופחותה מבת שלש תקנו בכל הנשים שיכנסו ביום הרביעי. א"נ הואיל ומשכחת באשת כהן ופחותה מבת שלש דמתסרי עליה תקנו בכל הנשים נמי וכדפירש בקונטרס שמתוך כך שיבא לב"ד יתברר הדבר ויבואו עדים שזנתה ברצון תוספות. ומ"ש הר"ב שקדו כו' בגמרא ועיין פי' המלה בסוף מסכת סוטה. ומ"ש הר"ב ובזמן שאין ב"ד כו' אשה נשאת בכל יום. גמרא. וה"ק מלך תקנה זו דמשנתנו נשאת בכל יום אבל יש ואלו ימים דאיסור אחר חל עלייהו כגון שבת לפי שבעי הנשואים קנאה לכמה דברים כדתנן לקמן מ"ד פ"ד וה"ל כקונין קנין בשבת דאסור כמ"ש במ"ו פ"ג דביצה וכ"כ הרא"ש וכן ביו"ט

פ"א א בתולה נשאת. ב' פ"א ע' כ"ג מ"י פ"י מהל' אישות הט"ו סמ"ג ע' מ"ח ביש"ע אה"ע סי' ס"ד ס"ג:

שנויי נוסחאות
פ"א א ליום הרביעי. ליום החמישי. וכ"ה במשנ"כ בד' חדשים גם ישנים; בד"צ ובכי"ק ובמשכי"ר ביום., ביום, וכ"ה בכי"ף ובהורי"ד(ובהם רביעי. חמישי). ביום השני וביום החמישי. בכי"מ ובכי"ף יום שני ויום חמישי. ועי' ברא"ש. שאם. בהורי"ד ואם. היה לו. בכי"ק .. לה.

תוספות חדשים
פ"א א הר"ב ד"ה ישבים כו' אסור בעשיית מלאכה כו' עכ"ל הכי איתא בתוספתא ונפקי' ר"א החתן דומה למלך מה מלך אינו עושה מלאכה כו' והביאו ג"כ רמ"א בסימן ס"ד:

ראשון לציון
פ"א א הר"ב ד"ה בתולה נשאת כו' עיין יש סדר למשנה: שם ד"ה ישבים ויבא לבית דין כו' ובזמן שאין ב"ד יושבין כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק
פ"א א [אות א] במשנה ואלמנה כו'. דוקא בעולה אבל נכנסה לחופה ולא נבעלה אף דאין לה טענת בתולים כדאי' במתני' ד' היינו להפסיד כתובתה. אבל פ"מ שייך לטעון לאסרה עליו מש"ה נשאת בד' ירושלמי:

יכין תפארת ישראל יכין

פרק א א) ר"ל הנשואין יתחיל ביום, מדטפיד בתגרא דרמי בכתובה [שבת דק"ל ע"א] ובעסק הסעודה, ולא יתיש יכול לבעול בלילה: ב) אבתולה קאי: ג) דאז כל אדם בעיר לשמוע קריאת התורה: ד) שלא מצא לה בתולים [ושוה פדה שעות כסוף כיתר להבונה

יושבים בב' וה'. אבל נשאת בכל יום והוא שטרח בסעודה ג' ימים. ומפני תקנת עניים נהגים בקצת מקומות לישא בערב שבת. וטעמא דאלמנה ליום חמישי שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה שלשה ימים חמישי בשבת וששי בשבת ושבת. והנושא את האלמנה אסור בעשיית מלאכה ג' ימים. והנושא את הבתולה כל שבעה. ולענין ברכת חתנים בין בחור שנשא אלמנה בין אלמון שנשא בתולה מברכים ברכת חתנים כל שבעה ואלמון שנשא אלמנה יום א': **ב** בתולה אלמנה גרושה. כלומר בתולה שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן האירוסין וחזרה ונשאת כתובתה מן השני מאתים: ויש לה טענת בתולים. אם לא מצא לה השני בתולים אבדה כתובתה דמקח טעות הוא שהרי בחזקת בתולה נשאה: **ג** שבא על הקטנה. פחותה מבת שלש שנים ויום אחד שאין ביאתה ביאה: וקטן. פחות מבן תשע שאין ביאתו ביאה ובא על הגדולה: ומוכת עץ. שנתקע לה עץ באותו מקום: כתובתן מאתים. אם נשאו סתם: והחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה. והלכתא כוותייהו ואפילו לא הכיר בה כתובתה מנה. ולא הוי מקח טעות: **ד** בתולה. שהיא אלמנה או גרושה או חלוצה מן הנשואים. אם חזרה ונשאת סתם כתובתה מנה. דבחזקת בעולה קיימא

לבית דין ה): ב בתולה כתובתה מאתים ו). ואלמנה מנה ז) בתולה ח) אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים. ויש להן טענת בתולים. הגיורת והשבויה והשפחה ט) שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו י) פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד יא). כתובתן מאתים. ויש להן טענת בתולים: ג הגדול שבא על הקטנה יב). וקטן יג) שבא על הגדולה יד). ומוכת עץ טו). כתובתן מאתים. דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים מוכת עץ כתובתה מנה: ד בתולה ה)

ביו"ט שייך נמי האי טעמא כדתנן במ"ב פ"ה דביצה ובלא"ה ביו"ט אסור אף בח"ה שבו כדתנן במ"ז פ"ק דמ"ק. ומ"ש הר"ב וטעמא דאלמנה כו' שיהא שמח עמה ג' ימים וכו' ואי נשאת ביום אחר לא מיקיימא תקנתא אלא משכים למחר למלאכתו והולך לו: **ב** בתולה כתובתה מאתים וכו'. בסוף מכילתין פסק הר"ב דכתובת אשה דרבנן והשתא הני מאתים בכסף מדינה הם שכן כל של דבריהם ויש בכל דינר שבעה חלקים נחושת ושמינית כסף ונמצא מאתים דינרים של בתולה כ"ה דינרים של כסף טהור. ומשקלם כתבתי במ"ו פ"ו דפאה וזו דעת הרמב"ם. והרא"ש סובר דכתובה תקנו בסלע של תורה שכולו כסף טהור וכן כתבו התוספות בפ"ו מ"ה כמו שאכתוב שם בס"ד דזה הכלל דשל דבריהם לא נאמר אלא אסלע בלחוד [*וכן פירש הרמב"ם במשנה ד' פרק ח' דבכורות]: וחלוצה. נראה לפרש דלרבותא נקט חלוצה דסד"א כיון דשומרת יבם לא מיחסרה כניסה לחופה שהרי יבמה יבא עליה בעל כרחה וה"א דכנסיה דמיא קמ"ל. תוספות: הגיורת וכו' שנפדו וכו'. וכן תנן נמי לקמן בריש פ"ג ובפ"ח מה"א העתיק הרמב"ם משוחררת גיורת ושבויה. אבל פ"ק מהל' נערה [הל' ט'] העתיק הא דלקמן פ"ג גיורת שבויה משוחררת אם נתגיירה ונפדית ונשתחררה והטור סימן ס"ז וסימן קע"ז העתיק גיורת שבויה ושפחה שנתגיירו ונפדו ונשתחררו ובשם רבינו מהור"ר ליווא ז"ל שמעתי טעם שבויה שנפדו וכו' שכן מצות פדיון שבוים קודמת. ולהתגייר אף ע"פ שדוחין אותו בתחלה אין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו. אבל להשתחרר עובר בעשה דוהתנחלתם אותם [*והתוספות פ"ק דעבודה זרה דף ג' [ד"ה יבא] כתבו אדהכא דאורחא דמלתא דגמרא דבהרבה מקומות לא קפיד למנות כסדר]: ושנתגיירו וכו'. פחותה מבת ג' היאך מתגיירין בקטנותן תמצא בלשון התוספות שהעתקתי במ"ג פ"ד: פחותות מבנות ג' וכו'. שאפילו נבעלו בתוליהם חוזרין. ר"ן: **ג** וקטן שבא על הגדולה. פי' הר"ב פחות מבן תשע ר"ל ויום אחד. וכדתנן בפ"י דיבמות. ומ"ש שאין ביאתו ביאה ומכ"מ לא דמי לקטנה הנבעלת דהתם בתוליה חוזרין כמ"ש לעיל ופירש"י בכאן אבל קטן והשיר הבתולין לא עדיפא ממוכת עץ אלא הכא בלא השיר בתולים איירי כך כתבו התוספות והרא"ש: **ד** בתולה כו' מן הנשואין.

שנכנסה

יכין תפארת ישראל יכין

האבונה של בתולה], או שמלא פתח פתוח [בלא מלא דוחק כביאה ראשונה]. מיהו בבוגרת ליכא טענת פתח פתוח [אה"ע סס"ח]: ה) בעוד כעסו עליו, דאם היה ביום אחר, אז קודם שישבו הב"ד תתקרר דעתו ויתפייס, ושמא כשיעער יבואו עדים שמשהארסה זנתה, ונאסרה עליו. ואף על גב דזנות לא שכיח [כפ"ב דגיטין], זהו רק בעדים והתראה. והא"ל יבא ביום א' וישכים לב"ד ביום ב'. י"ל שקדו שהשתדלו חז"ל לתקנתה, שיהיה לו זמן ג' ימים להכין סעודת נשואין. ולאלמנה תקנו יום ה', נ"כ מטעם שקדו, שהשתדלו חז"ל לתקנתה, שישמח בעלה עמה ג' ימים הראשונים דאם היה ביום אחר, היה מניחה מיד והולך למלאכתו. ולדידן שב"ד יושבין בכל יום, בתולה נשאת בכל יום [שם סס"ד ס"ג], וגם בל"ז השתא שאין מארסין, אין חשש שזנתה תחתיו ונאסר, ואף על גב שעכ"פ יהיה מקח טעות אפ"ה אם יתפייס וימחול אין בכך כלום, להכי לא תקנו לה זמן. והאלמנה גם כן נשאת בכל יום, דכיון דעיקר התקנה בשביל דידה שישמח עמה, מחלה השתא. ואעפ"כ בשנשא בחור או היא בתולה, אסור כל ז' ימים מהנשואין במלאכה ובמו"מ ומלצאת יחידי, ובאלמנה שנשאת לאלמן, אסור ג"י, דרק השמחה שישמח עמה יכולה היא למחול, ולא האיסור מלאכה ומו"מ [שם], וכמו שיש חלוק בשמחה בין בחור ובתולה לאלמן ואלמנה, כ"כ בברכת חתנים, דהיינו ו' ברכות [מלבד ברכת הכוס] שמברכין אחר בהמ"ז, דבבחור או בתולה, מברכין אותן כל ז' ימים בכל סעודה שהיו באים בה פנים חדשות מבני אדם החשובין. ובאלמן שנשא אלמנה אין מברכין רק בסעודה קמא שביום קמא [ולא כאכלוהו בלילה]. מיהו שהשמחה במעונו ואשר ברא מברכין לבחור או בתולה כל ז"י אפילו ליכא פנים חדשות, ובאלמנה כל ג' [טור שם]. ודוקא במזמן אחרים ולא באוכל החתן עם בני ביתו בלבד. וברכת חתנים צריך י', ואשר ברא ג' [שם סס"כ]: ו) למנהגינו הוא כ"ג ר"ט וי' ז"ג: ז) הוא חלי שנ"ל. וכל זה בלא הכניסה כלל, אבל בהכניסה נדן, אז כתובה ר' וק' בכלל תוס' שליש שעל הנדן [ס"ו ב"ש סקכ"ג]: ח) שהיא אלמנה או וכו': ט) נ"ל דמשום שכל הג' בחזקת שנבעלו, להכי נקט להו כסדר הזה, דלא מבעייא גיורת, אלא אפילו שבויה שיד אחר שליט עליה, ואפילו שפחה דעבדא בהפקירא ניחא ליה, ושטופים בזנות יותר [כגיטין די"ג א']: י) כאן היפך הסדר. דמצוה לפדות יותר מלגייר, ולגייר מלשחרר, דאע"ג דקשין גרים לישראל [כקדושין ד"ע ע"ב] עכ"פ לא עבר בעשה כמשחרר [כגיטין ל"ח ב']: יא) דהא אפילו נבעלו, בתוליהן חוזרין. ומשכחת לה „קטן" שנתגייר, דאף שאינו בן דעת, על כל פנים זכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו, ואף על גב דזכייה הוא מטעם שליחות, ואין שליחות לקטן, ולעכו"ם. י"ל דמיירי שנתגייר אביו ג"כ, דמדאיכא ב' זכותין להכניסו בברית ולהיות כאביו, גם קטן עושה שליח: יב) פחות מג' שנים ויום א': יג) פחות מבן ט' ויום א': יד) ולא השיר בתוליה דאל"כ לא עדיף ממוכת עץ, ומה"ט בהך ב' מודו רבנן מדלא הוסרו בתוליה, דגם ברישא הרי בתוליה חוזרין: טו) שהוכתה בעץ באותו מקום ונסרו בתולים:

אע"ג

ציונים

ב בתולה. י' פ"ג מיי' שם ה"ע סמ"ג ע' שם טוש"ע שם סי' ס"ו סעי' ו': בתולה אלמנה. ירוש' פ"א ה"א מיי' שם פי"א ה"א וח' סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ה"ז פ"א: הגיורת. י"א ע"א מיי' שם ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ג': ג הגדול. שם מיי' שם ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ד: וחכ"א: י"ג ע"א מיי' שם טוש"ע שם ס"ה: ד בתולה

שנויי נוסחאות

ב מן האירוסין כתובתן מאתים. בכי"ק ..כתובתה..; בכו"י"ד .. מאתים מן הנשואין כתובתן מנה והוא מיותר וע"ז באה משנה מיוחדת להלן (ד'). **שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו.** כד"נ שנפדו או שנתגיירו או שנשתחררו וכ"ה במשנה ד'; במשכי"ל הסדר שנפדו שנשתחררו ושנתגיירו ולקמן כמ"ד שנפדו או שנתגיירו או שנשתחררו. ועי תוי"ט. **ג וקטן.** בכי"ק והקטן. **כתובתן.** בכי"ק כתובת. **מנה.** בכי"ק בכל הפרק (מלבד במשנה הקודמת) מנא.

ראשון לציון

ב תוי"ט ד"ה הגיורת כו' שנתגיירו ונפדו ונשתחררו כו' בג' מקומות הללו שכתבו התוי"ט וכן מ"ה פ"ג דקדושין הקדים התנא גיורת קודם לשפחה אבל בב"ק פ"ה סמ"ד ורפ"ח דבכורות הקדים שפחה קודם לגיורת ואינם בסיפא דמתני' דבכורות צ"ל הקדים גיורת לשפחה:

אור גדול

פ"א ב במשנ' הגיורת כו' כתובתן מאתים. בגיורת קטנה לא יהבינן לה כתובתה עד שתגדיל ולא תמחה בגירותה דקי"ל כרב יוסף דקטנים שנתגיירו הגדילו יכולין למחות. ועיין באבה"ע (סי' ס"ז) ובב"ח שם. והרי"ף לא הביא האי דינא דרב יוסף ותמהו עליו הרמב"ן והר"ן והרא"ש. והר"ן הביא בשם הרמב"ן ליישב דס"ל להרי"ף דרב יוסף קאי על גר שנתגיירו בניו עמו אבל לרב הונא דאמר גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד אינו יכול למחות דא"כ מה כח ב"ד יפה. והתירוץ איננו מובן קצת דמאי תיקן בזה דעדיין יקשה למה לא הביאה הרי"ף על גר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו. ואפשר משום דכל גר שנתגייר בעי ג' כדאיתא ביבמות א"כ לא משכחת זה בלא ב"ד. ורב יוסף

יסבור

אלמנה גרושה וחלוצה טו) מן הנשואין יז) כתובתה מנה. °ואין להם טענת בתולים. הגיורת והשבויה והשפחה. שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו. יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד. כתובתן מנה. ואין להם טענת בתולין יח): ה האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים. אינו יכול לטעון טענת בתולים °מפני שמתייחד עמה יט). אחת אלמנת ישראל. ואחת אלמנת כהן. כתובתן מנה. בית דין של כהנים היו גובין לבתולה ארבע מאות זוז. ולא מיחו בידם חכמים כ): ו הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים. היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדך כא). והלה אומר לא כי אלא עד שלא ארסתיך. והיה מקחי מקח טעות כב). רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת כג). רבי

ר"ע מברטנורה

קיימא משנכנסה לחופה: ה האוכל אצל חמיו ביהודה. שהיו עושין סעודת אירוסין בבית אבי הכלה ביהודה. היו נוהגים. שהארוס מתייחד עם ארוסתו. כדי שיהא לבו גס בה. לפיכך כשנשאת אחר כך. אין לו טענת בתולים: ו ונסתחפה שדך. מטר סוחף בא על שדך והפסידו כלומר מזלך גרם ותן לי כתובתי: והיה מקחי מקח טעות. ואין לך כתובה ממני: נאמנת. ומשביעין אותה שבועת היסת שכן הוא כדבריה ותטול כתובתה וכן הלכה. ואי אמרה בתולה מצאני אינה נאמנת דהימנוהו רבנן לבעל ואפילו בלא שבועה דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה

תוספות יום טוב

שנכנסה לחופה ויש לה עדים שלא נסתרה א"נ נסתרה ולא שהתה כדי ביאה. ברייתא. ועיין מ"ש [פ"ג] מ"ג: וחלוצה. איידי דמתני' קמא נקט הכא נמי חלוצה דכיון דאשמועינן הכא דאלמנה מן הנשואין אין לה אלא מנה פשיטא דמשום דהוית חלוצה בתר הכי לא יפה כחה. הר"ן: והשבויה. עיין מ"ש בפ"ג מ"ב: ואין להן טענת בתולים. אין יכול להפסידה אותה מנה ולומר בחזקת בתולה נשאתיך והרי מקחי מקח טעות. רש"י: ה האוכל אצל חמיו ביהודה. מדקתני האוכל מכלל דאיכא דוכתא ביהודה עצמו דלא אכיל וכ"מ דהיכא דלא נהיגי לייחד יכול לטעון. גמרא ורש"י. והשתא מתני' י' פ"ד דיבמות דקתני סתמא הארוסות שביהודה לאו דוקא אלא כי מתניתין דהכא: אלמנת כהן. אלמנת בת כהן. רש"י: היו גובין לבתולה. בת כהן כשנשאת לכהן וכל שכן כשנשאת לישראל: ולא מיחו בידם חכמים. אע"פ שלא כתב לה בלשון תוספת [דאל"כ הגינא חדא זימנא בריש פ"ה] אלא ד' מאות דחזי ליה וקס"ד דלא תגבה דלא חזי ליה. ובלשון תוספות לא כתב. קמ"ל דמנהג טוב הוא וראוי להיות בכהונה ושייך בהו למימר דחזי ליה. תוספות: ו והלה. פירשתי במשנה ג' פ"ג דמעשר שני: לא כי. °א"א לפרש שמכחישה בברי דמהיכי ידע. ועוד למה כנסה ובעלה. אלא הכי קאמר שמא לא כי ועיין ספ"ג דב"ק: מקח טעות. פי' הר"ב ואין לך כתובה ממני. כלומר אפילו מנה לא. דלא דמי למוכת עץ דלעיל. גמרא ד' י"א ע"ב: נאמנת. דמוקמינן אתתא אחזקה דמספקינן אשעת אירוסין אי בתולה הואי והעמד האשה אחזקתה ובתולה נולדה והך שעה היא דאיתניסא לאחר אירוסין. גמרא. ועיין במ"ח פ"ז מ"ש שם דהכא °דוקא כשאפשר שנאנסה משנשאת. ומ"ש הר"ב ומשביעין אותה שבועת היסת כך כתב הרמב"ם בפירושו. אבל בחבורו פי"א מה"א [הל' י"] כתב ויש לו להחרים סתם על מי שטוען שקר כו'. וזה עיקר דכיון שאינו טוען עליה בברי אין כאן מקום לשבועה אפילו היסת שלא נתקנה אלא בברי וכמו שאמר הרמב"ם עצמו בפירושו סוף מסכת נדרים. ואפילו לסברא הנזכרת בש"ע סימן ע"ה סעיף י"ז דמשביעין בשמא היכא דיש רגלים לדבר. הכא מאי רגלים לדבר איכא שנבעלת קודם שארסה אדרבה אוקי בחזקת בתולה כל זמן שתוכל. וענין שבועת היסת מפורש פ"ו דשבועות. ומ"ש הר"ב

ואי

ציונים

אלמנה. י"א פ"א יבמ' פ"א כ"א. פיי' שם ה"א פוס"ע שם ס"ג: הגיורת. י"א פ"ג פיי' שם פוס"ע שם ס"ג: ה האוכל. י"ג פ"א מ' פ"א יבמ' פ"א ה"א. פיי' שם ה"א סמ"ג שם פוס"ע שם סי' ס"ח ס"א: ו הנושא. י"ג ע"ב י"א ע"ב פ"ג ע"א יבמ' פ"א ה"ה: רבן גמליאל נ"ו ע"א. פיי' שם פ"א סמ"ג שם פוס"ע שם ס"ס: רבי

שנויי נוסחאות

ד ואין להם. ככי"ק ובמשב"ב ובמשני"ל. להן וכן בסמוך. שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו. עי' לעיל במ"ב: בכי"ף הסדר כלן שנפדו ושנשתחררו ושנתגיירו. ה שמתייחד. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ובכי"ף שהוא מתיחד. אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהן כתובתן. במשב"ב.. כהנים.. וכ"ה כד' בסיליאה של"ה), וכ"ה במשני"ל ובתוי"ד (וכה"ס אחד.. ואחד.. כתובתן); כד"נ ובכי"ק אחד אלמנות ישראל ואחד אלמנות כהנים כתובתן. מיחו. כד"נ מחו. ו האשה. בכי"מ הבתולה. היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה. בכי"ק והיא.. כשארסתי נאנסתי ניסחפה. וצ"ל האל"ף של כשארסתי נמול"ס.. שדך. וכ"ס כד"נ, במשב"ב ובמשני"ל ובד"ב שדהו. והלה. וכ"ה כד"נ ובמס' ריווא דטרינטא; כד"נ וזה; במשב"ב ובמשני"ל והוא. רבי יהושע. בתוי"ד ורבי יהושע.

תוספת חדשים

ה תוי"ט ד"ה האוכל לאו דוקא אלא כי מתני' דהכא. ולי נראה דשאני הכא דיכול טען כי' דלא יחד עמה ואין אדם טורח בסעודה ומפסידה אבל שם ניחוש

ראשון לציון

תוי"ט ד"ה והלה פירשתי כו' ועיין ספ"ו דנ"ק עיין יסל"מ :

תפארת ישראל יכין

טז) אף על גב דפשיטא דהא כבר היא אלמנה. אפ"ה נקט לה הכא אגב משנה ב' דהתם קמ"ל אע"ג דאיכא תרתי שהיא אלמנה וחלוצה אפ"ה כתובתה ר': יז) אחר שנכנסה לחופה קודם שנבעלה, ואח"כ נבעלה לאחר: יח) לומר מקח טעות הוא שתפסיד גם הק': יט) ושמא בעלה וא"כ לומר שלא בעלה דהן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה [כגיטין פ"א כ']: כ) ולא גזרו בלא לביים שהן כהנים: כא) כמטר סוחף בא על שדך שזרעת, ור"ל מזלך גרם שנתקלקלתי, ויש לי כתובה [מאתים]: כב) ואין לך כתובה כלל: כג) דאע"ג דברי ושמא לאו ברי עדיף להוציא, הכא שאני דאיכא נמי לה מגו דמוכת עץ אני, דלא היתה נפסלת מכתובה, ואף דהו"ל מגו להוציא, בברי ושמא אמרינן מגו להוציא [ס"ח ב"ש סקכ"ב]. מיהו באמרה בתולה אני, אינה נאמנת, אף על גב דאית לה מגו דנאנסתי או מוכת עץ אני, עכ"פ בברי וברי לא אמרינן מגו להוציא. ואי"ל אם כן מה הועילו חכמים בתקנו כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה,

הרי

אור גדול

יסבור דגר לא בעי ג'. או דאינו פוסק כר"ה וסובר דאין מטבילין על דעת ב"ד רק בגר שנתגיירו בניו ובנותיו עמו מהני. ודחוק. וצ"ע. וחוץ מדרכם הי' אפ"ל ע"ד הרמב"ן דתליא בהא דקידושין (מ"ב א') גבי יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ובוררין להם חלק יפה. דפליגי בה רב נחמן ושמואל בהגדילו אם יכולין למחות. ורב יוסף ס"ל כשמואל משא"כ למאי דקי"ל כרב נחמן ה"נ אינם יכולין למחות. ו במשנה נאמנת. כתב הרע"ב ואי אמרה בתולה מצאני אינה נאמנת כו' ואפילו בלא שבועה דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. כך כתב הרמב"ם (פי"א מאישות הט"ז). וצ"ע דא החזקה לא מהני לי' לענין תוספות לפטור עצמו. וכמבואר ברי"ף וברמב"ם (שם) וכאבה"ע (סי' ס"ח). וא"כ טענת התובע כאן עדיפא הרבה מבעלמא גבי מנה לי בידך. וגם יעויין שער משפט (סי' ע"ח ופ"ה) מה שחידש שם לענין היסת. ומכאן נראה ראי' לדבריו דחזקה זו גריע הרבה ואפ"ה פוטרת מהיסת וכ"ש חזקות דאלימי. ואפשר דכוונתם דשבועת היסת תקנתא היא כדי שלא יכפור והכא אין צריך לתקנתא דבלא"ה לא יכפור. ומעתה לפי"ז שוב אין ראי' להשער משפט דהכא החזקה לענין הכפירה גופי' ולא שייך תקנתא. משא"כ בכל דוכתי. ועיין.

תוספת רע"ק

ד [אות ב] במשנה ואין להם כו'. בבנה"ג כ' דאם היתה נדה כשנכנסה לחופה עם הראשון ונתאלמנה קודם שתטהר יש לה מ"ב: ה [אות ג] במשנה מפני שמתייחד כו'. ולא מהימנין ליה דלא בעל משום חזקה דא"א טורח בסעודה כמ"ש הרע"ב במתניתין שלאח"ז. דאמרי' שמא שכח שבא עליה או שהעיר בה מתוך חיבתו ולא ידע ששיבר בתוליה פירש"י (ד' י"ד) ותוס' כ' א"נ כיון דמתייחד עמה בודאי בא עליה דלא מוקי אינש אנפשיה: [אות ה] תוי"ט ד"ה לא כי. א"א לפרש שמכחישה כו'. הא ודאי דמתני' לא איירי בברי וברי דהא להדיא אמרי' בסוגיין רפ"ב דלא אמר ר"ג בבריי וברי. אלא דמ"מ ק' לישנא דלא כי. דלשון זה משמע ברי כדאיתא ספ"ג דב"ק. ועי"ז תירצו תוס' דהכא דליכא לספוקי דמיירי בברי דמהיכא ידע וכו' מש"ה שייך שפיר לשון לא כי. ואולם ק' לי לשיטת ר"ת דמ"ע פתחה סתום א"כ בסתני' דבסמוך היא אומ"ת מ"ע איך קתני והוא אומר לא כי הא איכא למטעי דמיירי בברי דאומר דמצא פתחה פתוח דהיינו דלא נמצא דמים ואומרת מכ"ע אני והוא אומר לא כי בברי כי מצאתיך נ"ב פ"פ ומה דאר"י תביא ראי' לדברי' היינו על הבירור של טענת דמים ועל טענתו פ"פ י"ל דס' ר"י כתובה דאורייתא וא"נ להפסידה וגם אף אם נאמן מטעם חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה י"ל דבזה דנמצאת בעולה ע"י מ"ד י"ל דעכשיו נהפך על כך ושנאה דאינו רוצה גם במכ"ע כי בחזקת שלימה נשאה מש"ה משקר ואומר שמצא פ"פ וצ"ע; [אות ו] שם ד"ה נאמנת, דוקא כשאפשר שנאנסה משנשאת. היינו אף דהיא טוענת משארסתני נאנסתי דמשמע באירוסין קודם נשואים, מ"מ

מהימנא

ולא אמרה בתולה מצאני אינה נאמנת גמרא דף י' וכתב הרא"ש ואין להאמינה במגו דנאנסתי דלא בעיא למפסל נפשה לכהונה ואין להאמין במגו דמוכת עץ [כדלקמן] דלא שכיח. א"נ ״לא אמרינן מגו לאפוקי ממונא. ע"כ. ומ"ש הר"ב חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ופי' רש"י ואין לחוש שמא יטעון אדם כך אלא באמת שאם היה בועלה מתחילה לא היה טורח בסעודה בחנם אלא היה מגרשה תחלה. וכתב הר"ן דאין להקשות דתיפוק לי' דהוא"ל והיא טוען נמי ברי. ״מהיכא תיתי שתהא היא נאמנת לאפוקי ממונא. דלאו קושיא היא כלל דכיון דטעמא דכתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אם אתה אומר נאמן ועלה דידה רמי לברורי וא"א לה להביא [ראיה] הרי היא קלה בעיניו להוציאה הלכך צריך לטעמא דחזקה וכו': לא מפיה אנו חיין. דהכי נמי אוקי ממונא בחזקת מריה ועיין ספ"ד דנגעים: [״עד שלא תתארס. וכן בריש פרק ח' ובשניהם הוה ליה למתני עד שלא נתארסה דתתארס להבא הוא ובירושלמי ריש פ"ח כיני מתניתין עד שלא נתארסה ולא ידעתי למה לא אתמר כן בירושלמי אדהכא ועיין בפרק דלקמן משנה ו']: ז נאמנת. פי' הר"ב ולא הפסידה כתובתה כדפירש הר"ב במשנה ג' דאית לה מנה ״אפילו לא הכיר בה ומש"ה אצטריך למתני פלוגתייהו במוכת עץ אע"ג דשמעינן בנאנסתי לאשמעינן הא. דמנה יש לה. ונאנסתי אצטריך לאשמעינן דאם אודית מקחה מקח טעות ואין לה כלום. גמרא. ומ"ש הר"ב ואי אשת כהן כו' שויתה אנפשיה חתיכה דאיסורא. גמרא דף ט' וה"ה נמי באשת ישראל וקבל בה אביה קדושין בפחות מבת שלש וטעמא דליכא אלא חד ספיקא כמ"ש בריש פירקין וכתב המגיד בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה והלא שמא מוכת עץ היא ויש כאן שני ספיקות ותירצו שמוכת עץ דבר שאינו מצוי הוא ואין חוששין לו. ע"כ. וכך כתב הר"ן. אבל התוספות כתבו לעיל דבגמרא דאלו נערות גבי סומא אין לה טענת בתולים מפני שנחבטת על גב קרקע ופריך כולהו נמי חבוטי מחבטן אם כן שכיח ופירשו דלהכי לא מספקינן במוכת עץ משום דכיון שאינה טוענת אע"ג דאין לה גלוי בכך כמו בביאת אונס הלכך אין להסתפק בכך ע"כ. וא"כ הכא דהיא אומרת מוכת עץ. ואפ"ה כתב הר"ב דאסורה עליו ולא הוי ספק ספיקא ״צריך לומר כמו שכתבו התוספות בשם ר"ח דמוכת עץ פתחה סתום וכיון שטוען דרוסת איש את נמצא שטוען פתח פתוח ושויתה [איסור] אנפשיה בחד ספיקא אבל הר"ן דחה זה מהגמרא ודהכי איתא בהדיא בירושלמי שהפתח פתוח בין בעץ ובין באדם. נמצא דדברי הר"ב בפסק זה דאין שאם יאמר דמוכת עץ לא שכיח קשיא הא דתוספות מפרק אלו נערות. ואם יאמר כפירוש ר"ח הרי דחוי מדר"ן וגם כפירוש התוספות אי אפשר דהא הכא בטוענת מוכת עץ היא. והב"י בסימן ס"ח לא העתיק כלל להא דהתוספות אלא כתב דברי הר"ן והמגיד: ח מדברת. פי' הר"ב מתיחדת ותני לה להודיעך כחו דרבי יהושע דאף על גב דלא ראוה שנבעלה פסולה. גמרא: טיבו. כתב הרמב"ם טיב היא סיבה ובכמה מקומות הם אומרים טיב גיטין וקדושין טיב עבודה זרה ומשמשיה רלה לומר סבתם ע"כ ובספר תשבי [שורש טב] כתב שהוא לשון עסק תרגום ירושלמי

ויוציאו

ר"ע מברטנורה

ומפסידה: ז דרוסת איש. בעולת איש: נאמנת. ולא הפסידה כתובתה ומכל מקום אי אשת כהן היא ולאחר זמן האירוסין כשנשאה טען דרוסת איש את מפקינן לה מיניה דשמא לאחר שארס אותה נבעלה ומאי אמר דרוסת איש את שויתה אנפשיה חתיכה דאיסורא ואפילו נבעלה באונס הא קי"ל אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה ומגרש לה ויהיב לה כתובתה: ח מדברת. מתיחדת:

וכהן

יהושע אומר ״לא מפיה אנו חיין כד). אלא הרי זו בחזקת בעולה עד שלא תתארס והטעתו כה) עד שתביא ראיה לדבריה: ז היא אומרת מוכת עץ אני כו) והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את כז). רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת כח). ורבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין. אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש. ״עד שתביא ראיה לדבריה כט): ח ראוה מדברת ל) עם אחד בשוק לא) אמרו לה מה טיבו לב) של

יהושע אומר. ע"ז פ"ג: ז היא אומרת. י"ג פ"א י"א ע"ב ס"י ע"א יבות' פ"א ה"א: רבן גמליאל כו'. מיי' שם ה"י טוש"ע שם ספי' ס"ב: ח ראוה מדברת. שם פ"ז ע"א:

שנויי נוסחאות

הרי זו. במשנ"כ הרי היא וכ"ה בתורי"ד. (בעולה). בכי"ק ליתא. (והטעתו). בהא"ש ליתא; בכי"ק היטעתו. ז ור"י. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"כ ר"י. הרי זו. בכי"ף הרי היא. ח עם אחד (בשוק). וכ"ה בד"נ; בכי"ף עם אדם בשוק; בכי"ק ובמשנ"ב ובמשנ"כ ליתא. (אמרו לה). במשנ"ב ואמרו לה; במשנ"כ ובתורי"ד ליתא. של זה. במשנ"כ של איש זה; בד"נ של עובר (?) זה.

תוספות חדשים

ניחוש לאומרא דלמא יחד עמה. אע"ג דבהאי דוכתא לא נכיגי מ"מ אזלינן בתר רוב מקומות ביהודה דמייחדין וחיישינן לאומרא דלמא נהג כרוב: (מהרש"א ז"ל)

תוספות רע"ק

מהימנא במגו דנאנסתי אחר נשואין. ואף דהתוי"ט כ' בסמוך בשם הרא"ש דהא דבאומרת בתולה הייתי לא מהימני' במגו דמכ"ע דהוי מגו להוציא היינו דבברי וברי לא מהני להוציא אבל הכא בברי ושמא אמרי' מגו להוציא. דהרי לפי חד טעמא הטעם דר"ג דנאמנ' משארסתני במגו דס"ע והיינו ג"כ אף דהוי להוציא מ"מ בברי ושמא אמרי' מגו להוציא וכמ"ש חש"ך סי' פ"ב בריש דיני סג, בשם הר"ש מקינו והגהת מרדכי. אף דלפ"ז גם לאידך טעמא דר"ג דנאמנת משום דאיכא חזקת הגוף וכיון דמ"מ צריך לבא לדין מגו דמשנשאת נאנסתי א"כ מאי הרווחנו באידך תירוצא. י"ל דבעי לשנויי אף לר"י במתני' שבסמוך היא אומרת מכ"ע טענתייהו במאתים ומנה א"כ ליכא מגו. וכמ"ש תוס' להדיא דשנויא קמא דמגו לא קאי לר"י. גם י"ל דלא ניחא להך תירוצא הך מיגו דמכ"ע כיון דמכ"ע עצמו לא מהימנא באומרת מכ"ע אני

יכין תפארת ישראל יכין

הרי יכול להפקיע עצמו בטענה זו מתקנת חכמים, שהרי א"א לה להביא ראיה שהיתה בתולה, ויפטר מכתובתה. י"ל דהכא מסימן מכח חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה ומהאי טעמא פטור גם משבועה: כד) דהמע"ה [וה"ל דנקט הך לישנא, ע"פ מ"ד (סנהדרין דל"ז) דאית קרתא דשמא קושטא, ויושביה מאריכים ימים מדאין אומרים שקר. להכי קאמר הכא דלא משום דבורה של זאת נאריך ימים, דשקר אמרה]: כה) דס"ל חזקה ממון עדיף ואפילו ק' אין לה: כו) קודם הנשואין ויש לי כתובה ק'. ואמשנה ו' דלא מנא לה בתולים קאי: כז) ר"ל נבעלת והרי זה מקח טעות ואין לך כלום [ונקט ,איש' לאפוקי ביאת קטן. דדינה ג"כ כמוכת עץ (כמ"ג). והא דלא נקט לשון נקייה בעולת איש את. נ"ל משום דהך לישנא משמע אנוסה, כמו ארי דורס ואוכל, וקמ"ל רבותא לר"ג, דלא מבעייא כאין לו טענה להנצל רק בתחתיו זנתה, וכגון שנתקדשה פחותה מבת ג' שנים, וודאי נאמנת לר"ג. מדעפן איהו ספק [כתוס'] אתווקי איניש כרשיעי לא מחזקינן, אלא אפילו אפשר שיתגלגל בטענת שנאנסה קודם שנתארסה [כרש"י], דלא מחזיק לה כרשיעא, אפ"ה נאמנת. ולא נקט אנוסה את. דזה לא היה היסוך מטענתה מוכת עץ אני אבל דרוסת איש משמע בעולה ומשמע נמי אנוסה]: כח) מדאית לה מגו דמוכת עץ אני תחתיך, דאית לה כתובה ר', בכה"ג ברי ושמא ברי עדיף: כט) ונקט פלוגתייהו בב' בבי. דבריפא בנאנסתי קמ"ל דבהודה מודה ר"ג לר"י דלית לה כלום דמקח טעות לגמרי משמע, ובסיפא במוכת עץ קמ"ל דלר"ג כתובתה עכ"פ ק', אפילו לא הכיר בה: ל) כמו דבר אחד לדור, דר"ל מגוינ, כ"כ ה"נ רצונו לומר היתה נהוגה מא' בשוק, כלומר שנבעלה [והוא לישנא דקרא, ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה. ובש"ס קאמר דלהכי לא נקט שנבעלה, דלישנא מעליא נקט. ואע"ג דבכמה דוכתי נקט לשון שנבעלה, הכא מדנקט מקמי הכי ע"פ הסכרת דרוסת איש את קפיד הכא טפי למנקט לישנא מעליא, לאשמעינן דלעולם יספר אדם בלשון נקייה [פסחים ד"ג א']: לא) דר"ל א' שהיה בשוק, [ונגמרא ל"ג „בשוק"]: לב) מה עסקו:

לרבותה

החתך לטעמא קמא כיון דליכא מגו והוי רק קצת מגו דטענה מעליא בזה לא ניחא לאידך תירוצא: [אות ד] במשנה לא מפיה אנו חיין. משום דאחד משלשה עמודי העולם הוא אמת לזה אמר דעל פי' של זו אין אנו חיין להחזיק דבריה לאמת כ"כ הש"ס בשם תלמידי הר"י: [אות ז] בתוי"ט ד"ה נאמנת לא אמרי' מגו לאפוקי ממונא ע"כ. ובתוס' תירצו עוד דהוי מגו במקום חזקה דא"א טורח בסעודה ועדיף מחזקה דעלמא דמבעי' לן בפ"ק דב"ב במגו במקום חזקה: [אות ח] שם בא"ד מהיכא תיתי שתהא היא נאמנת כו'. ויש שתירצו דבחזקה ורוב מוציאין ממון והכא אית לה חזקת בתולה ורוב אין מזנים: ז [אות ט] תוי"ט ד"ה נאמנת כו' אפי' לא הכיר בה, וזהו עדיין לא נשמע ממתני' דהא י"ל דלרבנן דמכ"ע יש לה ר' ודמי לבתולה. ואי דמסתמא מתני' גם כרבנן, א"כ ממילא נשמע דנמצאת בעולה אין לה כלום דהא היא תבעה רק מנה ואם גם לפי טענתו דרוסת איש יש לה מנה טענתייהו במאי, וא"כ למאי אצטריך מתני' דנאנסתי לאשמעי' דמקח טעות לגמרי, אלא ע"כ דממתני' דהכא אין ראיה די"ל דאתיא כר"מ וטענתייהו במאתים ומנה, אבל בסוגיי' איתא דמתני' דהכא לאפוקי מדרב"ח. והיינו דמדב"ח אמר לעיל דאפי' לר"מ בלא הכיר בה לאו כלום דס"ם הוי טעות ולשון הרע"ב צ"ע: [אות י] בא"ד צ"ע כמו שכתבו התוס' בשם ר"ח כו'. זה תמוה לי דלשיטת ר"ח ע"כ מתני' רבנן דקתני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש היינו דמודן טענת דמים. דאי בטוען פ"פ הוי ברי וברי דהא לדבריו אינה מוכת עץ, והא אמרי' רפ"ב דבברי וברי לא אמר ר"ג אלא ע"כ דמיירי בטענת דמים וא"כ עדיין בסתמני' דהכא הוי ס"ס:

ציונים

ר"ג ורא"א כו'. עי' ירוש' יבמות פ"ד ה"ב פ"ט ה"ב קדושין פ"ד ה"ג. מיי' פט"ו מהל' א"ב הי"א ופי"ח הי"ג וי"ד סמ"ג ל' קכ"א טוש"ע שם סי' ו' סי"ז: לא מפיה. עי' ירוש' פ"א ה"י: [ט] היתה מעוברת. שם ע"א קדושין ע"ד ע"א ע"ב ע"א: ר"ג ורא"א. מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם: [י] אמר ר"י. י"ד ע"ב:

שנויי נוסחאות

ור"י. כד"נ ובמשני"ל ר"י. הרי זו. כד"נ ובכי"ף הרי היא. [ט] (ואמרו לה). וכ"ה במשב"ן; בכי"ק ובמשני"ל ובכי"ף אמרו לה; בתורי"ד ליתא. רבי יהושע במשב"נ ובמשני"ל ור' יהושע. לנתין ולממזר. וכ"ה במשב"נ; בד"נ מנתין וממזור; בכי"ק ובמשני"ל ובכי"ף ובתורי"ד מנתין וממזר. [י] בתינוקת. בכי"מ בתינוקת אחת בצפורי. ועי' גמ'. (מים). כד"נ ובכי"ק ובכי"ף ליתא. העין. כד"נ ובתורי"ד המעין. אמר ריב"נ. בתורי"ד ואמר. (אנשי) העיר. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ליתא וכן ליתא בכי"ף ובתורי"ד.

זה. איש פלוני [לג] וכהן הוא. רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת [לד]. ורבי יהושע אומר. לא מפיה אנו חיין [לה] אלא הרי זו בחזקת בעולה °לנתין ולממזר [לו]. עד שתביא °ראיה לדבריה [לז]: [ט] היתה מעוברת [לח] ואמרו לה מה טיבו של עובר זה. מאיש פלוני וכהן הוא. רבן גמליאל ורבי אליעזר אומרים נאמנת [לט]. רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיין. אלא הרי זו בחזקת מעוברת לנתין ולממזר עד שתביא ראיה לדבריה: [י] אמר רבי יוסי מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין [מ] ונאנסה. אמר ר' יוחנן בן נורי. °אם רוב אנשי העיר

ר"ע מברטנורה

וכהן הוא. מיוחס: נאמנת. וכשרה לכהונה: [ט] מה טיבו של עובר זה וכו'. רבן גמליאל אומר נאמנת וכשרים לכהונה היא ובתה אבל לענין ירושה לא אמר רבן גמליאל שזה העובר יירשנו. והלכה כרבן גמליאל בכל הני בבי דמתניתין ואפילו הכי לכתחילה לא תנשא לכהונה לא המדברת עם אחד ולא המעוברת אלא אם כן היו רוב אנשי העיר מיוחסים ונבעלה זאת האשה מאחד מהם שפירש חוץ לעיר ובעל דאמרינן כל דפריש מרובא פריש ואז תנשא לכתחלה לכהונה בין היא בין בתה: [י] אם רוב העיר משיאין לכהונת.

אף

תוספות יום טוב

וויליאו דיבת הארץ (במדבר י"ג) ואפיקו טיבה ביסה: נאמנת. לפי שהיא בחזקת כשרות: לנתין ולממזר. עיין משנה ה' פרק ו' דיבמות: [ט] מעוברת. לאודיעך כחו דרבן גמליאל ועוד דאפילו בתה מכשרינן: נאמנת. כתב הר"ב וכשרים לכהונה היא ובתה וכו' ואפילו הכי לכתחלה לא תנשא לכהונה ר"ל היא. °אבל בתה הא פסקינן הלכה כאבא שאול במשנה ב' פרק בתרא דקדושין דלכתחלה. וטעמא דבבתה הקילו כתב הר"ן והמגיד פי"ח מהא"ב לפי שאפשר שאפילו לקהל פסולה לפיכך לא אמרו שלא תנשא לקהל לכתחלה לפי שאם היו מחמירין בה שלא לבא בקהל לא ה"ל תקנה הלכך לא החמירו שלא תנשא לכתחלה. ומה שמסיים הר"ב ולא תנשא לכתחלה בין היא בין בתה. כלומר דלא אין חילוק בין אמה בין בתה. ואפשר נמי לומר דלעולם להר"ב שוים הם. אמה ובתה. וכשהאם אסורה לכתחלה ה"נ הבת. וכן הביא המגיד פט"ו מה"א שיש מי שכתב כן והא דקדושין אפרש שם. ומ"ש הר"ב אא"כ היו רוב וכו' אפרש במשנה דלקמן בס"ד ומ"ש שפירש חוץ לעיר אבל בעיר אפילו פירש הבועל ואזיל לגבה לא אמרינן כל דפריש מרובא פריש אלא חשבינן ליה כקבוע דכמחצה על מחצה דמי גזירה אטו היכא דאזלא איהי לגבייהו. גמרא. ועיין לקמן דעת אחרת בזה: [י] העין כדכתיב (בראשית ס"ז) על העין בדרך שור: אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה. פירש"י משיאין בנותיהן ואלמנותיהן שאין רוב בני העיר פוסלין אשה לכהונה בביאתן ועיין מ"ש במשנה ב' פרק בתרא דקדושין. וכתב הר"ב ואע"ג דרובא חד סגי בעלמא וכו' אצרכוה רבנן תרי רובי. לפסק הלכה כתב כן ובגמרא מוקים למתניתין דמעשה שהיה בתנוקת ז כך היה. וכי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא דהכא מצריכין להלכה תרי רובי ובמתניתין דלעיל הלכה כרבן גמליאל ולא פירש דצריכא תרי רובי אלא משמע דבחד רובא סגי הלכך מחלקין הרא"ש והר"ן דלעיל בטוענת והכא באינה טוענת וסתמא דמלתא הכי איתא דתינוקת הוה ולא ידעה למיטען ואנוסה הוות ולא ידעה מאי. וכיון דהוה ליה שמא אפילו לר"ג בעי תרי רובי. וכן היה נראה לפרש שזו היא דעת הר"ב. אלא מדכתב ואין משיאין לכתחלה לכהונה אלא בתרי רובי. דמשמע הא דיעבד לא בעינן תרי רובי וזה לא שמענו משום אחד מהפוסקים אלא כולהו סבירא להו דבאינה טוענת אפילו נשאת תצא כל היכא דליכא תרי רובי. ועוד שדברי הר"ב בפירוש אלו המשניות זו והקודמת מועתקים מפירוש הרמב"ם ומבואר בחבורו פרק י"ח מהא"ב דמתניתין דהכא מיירי נמי בטוענת. ודרבי יוחנן בן נורי ור"ג בחד שיטתא שייטי. הלכך נראה לפרש דדעת הר"ב בזה כדעת הרמב"ם ולעולם צריכין תרי רובי אפילו בטוענת וזה שלא פירשו לעיל דמצריכין תרי רובי היינו משום דנטר ליה למתניתין דהכא כי היכי דבגמרא נמי לא פרשינן דמצריכין תרי רובי אלא אמתניתין דהכא ובין לעיל ובין הכא בטוענת ואפ"ה משום מעלה שעשו ביוחסין הצריכו תרי רובי לכתחילה. ולא תידוק דהא בדיעבד חד רובא מיהו בעינן דאפילו ברוב פסולים כשירה בדיעבד הואיל וטוענת וזה לכולי עלמא אפילו להרמב"ם. ואפשר נמי דהיינו טעמא דלא פירש לעיל בהדיא דתרי רובא בעינן משום דיוקא דתידוק מינה דהא דיעבד אפילו כי לית לה נמי חד רובא לא תצא. ודע דהני תרי רובי רוב סיעה העוברת שם ורוב העיר פי' רש"י וכ"כ הטור סימן ו'. רוב העיר כשרים ורוב סיעה של כשרים הבאה

ממקום

יכין תפארת ישראל יכין

לג) לרבותא דרבי יהושע נקט איש פלוני, דאף דנאמנת לאסור הולד בקרובות של אותו פלוני [כרמב"ם א"ב פט"ו י"ד], אפילו הכי להכשיר א"ע והולד אינה נאמנת. או דקמ"ל אף שאותו פלוני ידוע בכשרות, וגם מדהזכירה שמו הו"א דהוה כמסיחת לפי תומה שכהן הוא שבעלה, והמגינה, קא משמע לן: לד) להכשיר עצמה לכהן, מדיש לה חזקת כשרות: לה) דמדנתייחדה הורע חזקתה, דילמא מגדר הצניעות: לו) ונפסלה מכהן ומתרומה: לז) שנבעלה לאותו פלוני, ושהוא כשר: לח) נקט מדברת להכשיר בה, ומעוברת להכשיר בתה: לט) וכשרות לכהונה היא ובתה: מ) [קוועללע]:

ואף

תוספות רע"ק

ח[אות יא] משנה לנתין ולממזר. אף דבבא זו רק מן להכשיר בה א"כ למאי הלכתא נקט לנתין ולממזר מה פסול יש בה בזה יותר מנבעלה לנכרי. י"ל דרצה להשמיענו אף דנתין וממזר בודאי הוי מיעוטא דאפילו ברוב כשרים אסורה מחששא דנבעלה למיעוט וכדאמרי' בסוגיא דמאן דפוסל פוסל אפילו ברוב כשירים. אולם לפ"ז קשה מהא דאמרינן בסוגיא עלה דברייתא ראוה שנכנסה עם אחד לסתר או לחורבה דלר"א דנסתרה נבעלה, הא דקתני לסתר היינו לסתר חורבה דמתא או לחורבה דדברא וצריכי דאי אשמעי' חורבה דדברא בההיא קאמר ר"י דאיכא ר"פ והא מדנקט ר"י בחזקת בעולה לנתין ולממזר דגם בדברא הויין מיעוטא נשמע דפוסל אפי' בר"כ. ונלע"ד דהא לר"א אמרינן דמכשיר גם בבתה כמבואר מסוגיא וא"כ דינא דפלוגתא דר"ג ור"י אף לבתה דר"ג מכשיר דחזקת אם מועיל לבת. וא"כ שפיר י"ל דס"ד דר"י מודה ברוב כשרים כיון דאיכא רוב וחזקת כשרות נאמנת ואפי' לגבי בתה. והא דנקט לנתין ולממזר היינו לענין דפסלי' להולד לבא בקהל דכיון דאיכא רוב נכרים ודנין דעכ"פ היא נתחללה ואזדא לה חזקת כשרות דהאם מש"ה הולד פסול לקהל דבליכא חזקת כשרות פסלי' גם משום מיעוטא אבל בחורבה דמתא דאיכא חזקת כשרות וגם רוב ס"ד דנאמנת: [אות יב] שם במשנה עד שתביא ראיה לדבריה. וא"ת ומה מועיל ראיה שזהו כשר מ"מ ניחוש דלמא אפקרה נמי לאחריני ונבעלה לפסול וי"ל כיון דלר"ג מהני בריא וח"כ גם ר"י לא פליג עליו אלא בנבעלה וודאי והספק למי דאתרע חזקה או מטעם דהירושלמי דהזונות רצות אחר פסולים, אבל בספיקא דאפקרה דהספק בעיקר המעשה אם נבעלה עוד גם לר"י מהימנא לא נבעלתי עוד בברי וח"כ. וא"ת הא בבא על ארוסתו ספ"ג דיבמות (דס"ט ב') ס' רב דהולד ממזר ולא מהני בריקת האם ובפשוטו טעמא דרב דס' כר"י אלמא דלר"י גם בספיקא דאפקרה לא מהני ברי וח"כ. וי"ל דלאו משום דס' רב כר"י אלא דס' כר"א דאמר מאן דמכשר בה פוסל בבתה דחזקת דאם לא מהני להבת. וראיה לדבר מדפרכינן בסוגיא הא דא"ר אין אוסרים על היחוד לימא דלא כר"י. ולא פריך בחזקה יותר דרך רומיא דרב אדרב מהאי דבא על ארוסתו. אלא ע"כ די"ל דטעמיה בהאי משום דס' כר"א. וא"ת והא ביבמות שם מדמי האי דילדה תאכל בתרומה אף דמיירי לגבי עצמה. וי"ל דס"ט לענין דנבעלה לישראל אין ח"כ מסייעתה דהא לא נפסלה בכך אלא דאין העובר מאכילה בתרומה ולגבי זה אין לה חזקה ואדרבה קצת חזקת איסור נמי איכא: [ט] [אות יג] תוי"ט ד"ה נאמנת כו' אבל בתה הא פסקי' כו'. נראה דעת התי"ט דבתה כיון דאילו לא נאמין לעדותה היו פוסלין אותה לקהל והוי כדיעבד מש"ה מכשירים אותה אף לכהונה, אך לא ידעתי למה צריך לדחוס בכוונת הרע"ב כאן ובקדושין הלא בפשוטו י"ל דדוקא לאכשורה בקהל נאמנת דהוי דיעבד. אבל לכהונה גם בתה פסולה לכתחילה, וזהו מסקנת דעת הרמ"א בשו"ת סי' כ"ד עיי"ש. [י] [אות יד] במשנה אם רוב אנשי העיר משיאים לכהונה. נראה דאם הרוב עודף על המיעוט רק בא' דיש למשל נ"א כשירים ומ' פסולים דבזה אסורה לכהן מאותה

העיר

ממקום אחר עוברים שם. והרמב"ם מפרש דרוב העיר כשרים. ורוב סיעה הם שפרשו מן המקום הזה ועוברים שם בפרשת דרכים. או בקרעת שבשדות. ונראה דטובא כ"מ לענין דינא. דלהרמב"ם בסיעה עצמה מצריך תרי רובי. שהרוב שלה כשרים ושהמקום שממנו באו יהיו גם כן רובן כשרים. ואילו לרש"י והטור לא בעינן אלא רוב הסיעה והרוב השני הוא באנשי המקום שבפרשת דרכים שלה או בקרעת שבשדות שסביבה היה המעשה. ואני תמיה מאד שלא ראיתי מי שהעיר בזה לא במה שיש שני פירושים בדבר ולא במאי דנפקא מביניהו. ואין לומר נמי דהטור לטעמיה דס"ל דאפילו בתוך העיר נמי כשהלך הבועל אליה סגי בתרי רובי [וכן ג"כ דעת רש"י דבתרי רובי סגי אפילו נבעלת בעיר כשהבועל הולך אליה ולכך אני אומר דאף להטור גרסינן בגמרא איכא דאמרי איהי לגבייהו וכו' ומש"ה גזרו בחד רובא כדגרס רש"י ואין חילוף גירסת לשון בין הטור ורש"י כמו שכתב הב"י. ורש"י והטור דעת אחת להם בזה כך נ"ל] ולהכי מפרש דסיעה עוברת שם לתוך העיר ורוב השני הוא אנשי העיר עצמה שבה היה המעשה אבל הרמב"ם דלא סבירא ליה הכי וכמו שכתבתי לעיל בדברי הר"ב אלא דוקא חוץ לעיר שם המעשה ולהכי שפיר מפרש דסיעה היא מהמקום הזה. ונמצא שכל הכתוב בספר שתי הדיעות הללו ממילא ידעינן שני הפירושים וזהו שלא העיר הב"י בזה כלל. דליתא דאע"ג דלהטור שסובר דבתוך העיר עצמה משכחת לה וכשהלך הבועל אצלה ולפיכך אי אפשר לפרש שהסיעה היא מהעיר עצמה אלא שממקום אחר באו לה מ"מ להרמב"ם הרי אפשר לפרש כן שאע"פ דלדידיה דוקא חוץ לעיר הוה מעשה עדיין לא שמענו שחולק בפירוש סיעה אם היא ממקום אחר או מהעיר עצמה. שהרי יש לפרש ממקום אחר. לפיכך אין הכרע בדברי הר"ב מה דעתו בפירוש תרי רובי אם כפירש"י אם כפירוש הרמב"ם. גם נראה תמיה על הבית יוסף והמפרשים שלא העירו בזה כלל. ופירוש סיעה שיירא והיא מלה ארמית דת"א ואחוזת מרעהו (בראשית כ"ו) וסיעת מרחמוהי. וצים מיד כתים (במדבר כ"ד) וסיען כו':

משיאין לכהונה. הרי זו תנשא לכהונה(מא):

ר"ע מברטנורה

אף ע"ג דרובא חד סגי בעלמא. מעלה עשו ביוחסין והכא אצרכוה רבנן תרי רובי רוב סיעה העוברת שם ורוב העיר ואין משיאין לכתחלה לכהונה אלא בתרי רובי וכן הלכה:

תפארת ישראל יכין

מא) ואף דבמ"ח א"ז רוב, זהו מדעתיה ברי. מיהו קיי"ל גם התם דצריך ב' רובא, רוב עיר ורוב סיעה כשרים [אה"ע ו' י"ז, ועי' יבמות פ"ה י"ח]:

ראשון לציון

י תוי"ט ד"ה אם רוב אנשי העיר כו' ואני תמיה מאד כו' עיין יש סדר למשנה:

תוספות רע"ק

העיר דהא הוא יודע בעצמו שהוא לא בא עליה וא"כ הוא אינו בכלל הספיקות ולגבי דידיה נשאר רק מע"מ שעומדים בספק ואינו יכול לתלות ברוב וחידוש שלא נמצא מפורש מי שדיבר מזה:

האשה שנתארמלה פרק ב כתובות

פרק ב **א האשה** שנתארמלה או שנתגרשה(א). היא אומרת בתולה נשאתני. והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך(ב). אם יש עדים שיצאת(ג) בהינומא(ד). וראשה פרוע(ה). כתובתה מאתים(ו). ר' יוחנן בן ברוקא

ר"ע מברטנורה

פרק ב **א האשה** שנתארמלה או נתגרשה. וטובעת כתובתה: הוא אומר. קאי אנתגרשה ואי אנתארמלה היורשים אומרים אלמנה נשאה אבינו ואין לך אלא מנה: הינומא. איכא מ"ד חופה של הדס שעושים לבתולות ואיכא מ"ד צעיף שנותנים על העינים ומתנמנמת בו: וראשה פרוע. שערה על כתפיה כך היו נוהגים להוציא הבתולות מבית אביהן לבית החתונה:

אף

תוספת יו"ט

פרק ב **א אם** יש עדים. עיין במשנה דסוף פירקין: בהינומא. כתב הערוך פי' ר"ח הינומא לשון יון הוא תורה כלומר חוק הבתולות ע"כ. ורש"י פי' למ"ד [קריאה] צעיף וכו' ומתנמנמת בו מתוך שאין עיניה מגולין ולכך נקרא הינומא על שם תנומה: כתובתה מאתים. כתב הר"ב ואי ליכא סהדי כו' ושטר כתובה אבד בעל מהימן דאע"ג דבמתניתין ו' פ"ק איהי מהימנא התם איהי ברי ואיהו שמא אבל הכא ברי וברי הוא וכ"ת וכי איכא עדים נמי להימניה לבעל במגו דאי בעי אמר פרעתי (דבמקום שכותבין כתובה ואבדה נאמן לומר פרעתי כדמוכח מפירוש הר"ב בסוף פ"ט דב"ב) תירצו התוספות *דמגו במקום עדים הוא ע"כ. ובפרק דלעיל מ"ו דהיא נאמנת כתב הר"ב דמשביעין אותה שבועת היסת ואף ע"פ שכתבתי שם שאין לו עליה אלא חרם סתם. הכא ודאי דהיא תובעת עליו ברי משביעין אותו. אבל יש מחלוקת אם השבועה היסת או דאורייתא *מפני שהוא מודה מקצת ואין להאריך כאן עיין בזה בא"ה סימן נ"ו. והא דמשמע דכי איכא

סהדי

תפארת ישראל יכין

פ"ב א) תובעת כתובה ר', ושטר כתובה אמרה שנאבד, או דמיירי במקום שאין כותבין כתובה [וצ"ל לפמ"ש במשנה י' דאף עדות קטן מהני בזה, א"כ שפיר נקט מתניתין את זו אלמנה, דהו"ל לגבי יורשים כברי ושמא מהני עדות קטן לסייעה, אלא אפילו בנתגרשה דהו"ל כברי וברי אפ"ה מסייע לה עדות הקטן]: ב) ובנתארמלה היורשים טוענים: ג) מבית אביה לבית בעלה: ד) „הומענאאס" בלשון יון הוא צעיף [שלייער] לכסות עינים, וחז"ל הסיבו המלה ושרשיהו כפי הנאות בלשון קודש, דע"י שעיניה מכוסים היא מנמנמת תחתיו, ולכן קראוהו הנומא [ועמ"ש פסחים פ"י]. ויש עושין הנומא זה מבגד ויש מהדסים: ה) שערותיה תלויות סביב כתפיה: ו) ואין לחוש

שתנכס

תוספות רע"ק

פ"ב א [אות טו] תוי"ט ד"ה כתובתה וכו' דמגו במקום עדים הוא. לפ"ז לא הוצרך התוי"ט לומר בתחלה דהכא מודה ר"ג כיון דאיכא ברי וברי דהא בלא"ה ניחא דבליכא עדים הבעל מהימן משום מגו. ובתוס' כתב דהא דמצרכינן לתרוצא דמודה ר"ג בברי וברי היינו למ"ד הטוען אחר מעשה ב"ד ל"א כלום. וא"כ לדידן בפשוטו ניחא. ואפשר לומר דמ"מ כיון דהאמת הכי הוא מש"ה נקט לה התוי"ט כדי לאוקמי מתני' בכל גווני דאף במקום שאין כותבין דא"ג לומר פרעתי וליכא מגו מ"מ בלא עדים הבעל מהימן דהוי ברי וברי. ואף במקום שכותבין ונאבדה דאיכא מגו מ"מ מהני עדים דהוי מגו במקום עדים: [אות טז] בא"ד מפני שהוא מודה במקצת. ובבעל התרומות שער ז' ח"ב סימן

ר"ו

ציונ ים

פ"ב א האשה. פ"ו כ"ג כ"כ נ"נ ע"ב:

אם יש עדים. ירושלמי פ"א ה"א מיי' פט"ו מהל' אישות סכ"ה טוש"ע שם סי' נ"ו סעי' ע"ו.

שנויי נוסחאות

פ"ב א שנתארמלה. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל ובכי"ף ובתורי"ד שנתאלמנה ועי' ראשון לציון. שנתגרשה. בד"נ נתגרשה וכ"ה ברש"י. נשאתני. במשכי"ל נישאתי; בכי"ק ובכי"ף ד"ק נשאתי (נפעל). והוא אומר. בכי"ק והלה. שיצאת. בכי"ף שיצאתה. בהינומא. בד"נ ובכי"ק בהינומה. ר' יוחנן (בן ברוקה). בד"נ ובמשכי"ל ובמשכ"ב ובכי"ק.. ברוקה; בתורי"ד ר"י וליתא.

ראשון לציון

פ"ב א במשני' האשה שנתארמלה בכי"ף ובר"ן ובכה"ם איתא שנתאלמנה וזהו יותר נכון לפי שסידר רבינו הקדוש על פי רובא דרובא בלשון צח ולה"ק כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו ונתארמלה היא לשון תרגום. וקושטא קאי דבב"ב נ"ב ע"ב הובא מבני זו האשה שנתאלמנה כו':

אומר אף חלוק קליות ראיה ז): ב ומודה רבי יהושע ח) באומר לחבירו. שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו שהוא נאמן. שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ט). ואם יש עדים שהיא של אביו והוא אומר לקחתיה הימנו אינו נאמן י): ג העדים שאמרו יא) כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו יב). קטנים היינו יג).

תוספת יו"ט

סהדי ושטר כתובה אבד דגובה מאתים ולא חיישינן דלמא מפקה עדים בהאי ב"ד וגביא והדר מפקא לה לכתובה וגביה בה מתרץ בגמרא דקי"ל כר' יוסי מ"ו פ' בתרא דב"ב דס"ל כותבין שובר: קליות. כשהשבולין לחין מיבשין אותן בתנור והן קליות ומתוקות לעולם. רש"י: ב ומודה רבי יהושע וכו'. כתב הר"ב אע"ג דלעיל כו' ה"מ היכא דאיכא איסור והיתר כו' כך כתב הרמב"ם וכלומר °ומכיון דלענין איסור והיתר לא מהימנא במגו. ה"נ לענין הכתובה. דלא שייך לומר שתהא נאמנת לכתובה ולענין איסור והיתר לא. ורבן גמליאל סבר דלענין איסור והיתר נמי נאמנת משום דאוקי אחזקת כשרות כדלעיל. ומ"מ תמיהני דלמאי איצטריכו להו לדחוקי בהכי. ובגמרא מ"ש האי מגו מהאי מגו הכא אין שור שחוט לפניך התם הרי שור שחוט לפניך ופירש"י הכא אין תובעו לפי שאין שור שחוט אבל התם לא מצא לה בתולים ושור שחוט לפניך ולכך הוא טוענה ולא מהמנינן לה. והתוספות מפרשים דה"נ אפילו כי תובע מודה רבי יהושע וה"ק התם שור שחוט לפניך ואינה יכולה לומר בתולה אני כמו שאין שור שחוט °יכול לומר חי אני והכא אין שור שחוט ונאמן במגו דאי בעי אמר לא היתה של אביך מעולם: ואם יש עדים כו'. כתב הר"ב בגמרא מפרש דהא מתניתין אתא לאשמעינן כו' דאדתני באבוה ליתני בדידיה באומר לחבירו שדה זו שלך היתה וכו': ג אנוסים היינו. פירש הר"ב אונס נפשות כו' אבל אונס ממון כו' אינן נאמנין דאין אדם משים את עצמו רשע. והקשו התוספות ממשנה ט' פ"ב דיבמות הרגתיו לא ישא את אשתו הא אחר נושאה וטעמא [כדכתב הר"ב שם] דפלגינן דבוריה וה"נ לפלוג דבוריה. ותירצו דקיום שטרות דרבנן לא פלגינן כדי לפסול השטר ועוד תירצו תירוצים אחרים. והר"ן מתרץ דהתם מאי דמהימנא לי' גביה נקטינן כדקאמר דהרגתיו שאמת הוא שזה נהרג אבל לגביה דידיה אי איהו הרגו אי לאו מלתא אחריתי היא דמכל מקום לגבי זה שנהרג כדקאמר מהימנינן לי'. אבל הכא דאינהו אמרי דהעסק היו מחמת ממון היכי נימא דלאו כדקאמרי. דהוי אונס אחר שלא הזכירוהו כלל כי האי גונא מיעקר דבורא הוא ולא מפליג דבורא. ע"כ. ומ"ש הר"ב דאדם קרוב כו' לא לזכות ולא לחובה מסיים רש"י בדיני נפשות

ר"ע מברטנורה

אף חלוק קליות. במקומו של ר' יוחנן בן ברוקא היו נוהגים לחלק קליות בנשואי הבתולות ואי ליכא סהדי בשעת נשואים כמנהג נשואי הבתולות ושטר הכתובה אבד בעל מהימן ואינה גובה אלא מנה: ב ומודה רבי יהושע. אף על גב דלעיל בפ"ק גבי היא אומרת משארסתני נאנסתי. פליג רבי יהושע ארבן גמליאל. ואמר דלא מהמנינן לאשה. במאי דאמרה משארסתני נאנסתי ופסלה עצמה מן הכהונה במגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני והיתה כשרה לכהונה. הני מילי היכא דאיכא איסור והיתר לפסול לכהונה או להכשיר בהא פליג רבי יהושע ארבן גמליאל ואמר דלא מהימנינן לה במגו אבל היכא דליכא איסור והיתר אלא דררא דממונא כגון האומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו. מודה ר' יהושע לר' גמליאל דבכהאי גונא מהימנינן ליה במגו דאי בעי אמר שלי היא ואמר של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן: ואם יש עדים שהיא של אביו אינו נאמן. בגמרא מפרש דהא מתניתין אתא לאשמעינן כגון שלא אכלה אלא שתי שנים בפני האב ושנה אחת בפני הבן כיון דלא שלמו לו שלש שני חזקה בחיי האב השנה שאכלה בפני הבן אינו עולה למנין שני חזקה: ג אנוסים היינו. אונס נפשות שמא יהרגנו אבל אונס ממון שמא יקח ממונו וכ"ש אם אמרו בשביל רוב ממון שנתן לנו אין נאמנין דאין אדם משים עצמו רשע. דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן ע"ע לא לזכות ולא לחובה. וכן פסולי עדות היינו °מחמת קורבה

ציונים

ב ומודה ר"י. עם יוצ' ג"כ פ"ג ה"ד: ג העדים שאמרו. יו"ח פ"ג מיי' פ"ג מהל' עדות הל' ו' ז' סמ"ג עי' ק"ס טוש"ע חו"מ סי' מ"ז סעי' ל"ו:

שנויי נוסחאות

(אף) חלוק. בכי"ף ד"ק ליתא; בכי"ק אף בחילוק. ב ומודה. במשני"ל מודה. הימנו (שהוא). בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ממנו וליתא. ואם בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל אם. שהיא. בד"נ שהיה; בכי"ף שהיתה. הימנו. בד"נ ובכי"ק ממנו. ג העדים. בכי"ק והעדים. (הוא) זה. בד"נ בכי"ק ובמשני"ל ליתא. (קטנים היינו). בד"נ ליתא ועי' ברא"ש ד' ראס אך מהבבלי משמע דצ"ל קטנים היינו במשנה.

תוספות חדשים

פ"ב ב במשנה ואם יש עדים שהוא של אביו הסמ"ע כתב בחפ"ינו אם בלו אח"כ אינו נאמן וכן עיקר דאם לא כן כל אחד יערים. פר"ח:

תוספות רע"ק

כ"ז כתב בשם יש מפרשים דהכא ליכא שבועה דאורייתא דלא הוי הודאה ממין הטענה וכטענו חטים והודה בשעורים דמי עיי"ש וצ"ע: ב [אות ז] תוי"ט ד"ה ומודה ר"י. ומכיון דלאיסור והיתר לא מהימנא. ק' לי דלענין מאי לא מהימנא לאיסור הא באשת כהן אף לדבריה אסורה היא. ובאשת ישראל כיון דמיירי בנתקדשה אחר ג"ש ויום אחד סרקתני עד שלא ארסתיך נאנסת הא באמת מותרת לבעלה מטעם ס"ס וא"ב לא נתבטל דבריה לענין איסור: [אות יח] בא"ד והתוספות מפרשים וכו' יכול לומר חי אני. היינו דהתם בשב"ע עצמה לא היתה נאמנת כדס"ל לר"י והוי רק קצת מגו דהיא טענה מעולה דלא פסלה נפשה מכהונה בזה ס"ל לר"י דלא מהני מגו אבל הכא דאי טען להד"ם הוי נאמן הוי מגו מעלי' כ"כ מהרש"א והוציא כן מדברי תוס' (די"ג א', ד"ה רב אסי כו'. ועדיין ק"ל דתוס' בקושייתם על רב אסי בלא"ה יקשה דאמאי במשארסתני נאנסתי לא ס"ל לר"י מגו וגבי שדה זו של אביך אמרי' מנו והא והו פרכת הש"ס ולפי שינוי' דשור שחוט והיינו כפי' הנ"ל מסילא ליכא קושיא לר"א וזהו תירוצם דתוס' וצ"ע: ג [אות יט] בהרע"ב ד"ה אנוסים כו' מחמת קורבה. ולא משוו נפשייהו רשעים בכך דהא אומרים דהאמת שלוהו ואף דגורמים שיטרוף ממשעבדי שלא כדין מ"מ אין זה מעשה רשע כיון דהלוהו באמת קודם שקנה ולא הוי לו לקנות. ועוד יכולים להתנצל ולומר סברנו שהמלוה לא יטרוף עלינו אלא יחתום עליו עוד עדים כשרים סס"ע. ולפ"ז מיירי רק באומרים שההלואה היא אמת אלא דבאו לפסול השטר ע"י שקרובים היו ומ"מ אפי' מ"מ לא הוי דהוי תהלתו בפסול. אבל הט"ז כתב דשמבו עצמם דמשתמא יהא גלוי לכל שהם קרובים ולא ידונו על השטר עיי"ש. א"כ אפשר דגם באומרים קרובים היינו וההלואה הי' עקר מהימני.

יכין תפארת ישראל יכין

שהגבה שוב בשטר כתובה שטמנתו. דהא קיי"ל כותבין שובר: ז) שבלים רטובים שנתיבשו בתנור, שרגילין לחלק למסובין בנשואי בתולה, ולת"ק שמא בל"ז חלקים, מה שאין כן באשה פרוע. ומה"ט שנשאת בד' ג"כ אין ראיה. ובאין עדים אין לה רק ק', אף לר"ג [פ"א מ"ו] דהיא נאמנת, התם ברי ושמא, משא"כ הכא ברי וברי, דאף ביורשים טענינן כל דמצי אבוהון למטען, וכברי וברי דמי [רא"ש]. ואף דרוב נשים בתולות נשאת, עכ"פ רובן יש להן קול, וזו שאין לה קול אתרע רובא. והמע"ה. משא"כ ביש עדים, יש הוכחה שהיא מהמיעוט בתולות שנשאת ואין לה קול, ובכה"ג אין הבעל נאמן במגו דפרעתי, דמדהאמינו חכמים לעדות קטן [כמשנה י'], ה"ל כמגו במקום עדים, ומכ"ש באיכא עדים ממש, או י"ל דהיכו נאמן לטעון פרעתי, מדהו"ל כטוען אחר מעשה ב"ד דלא אמר כלום [ועי' ר"ן ורי"ו ן' נכ ח"ג סי' כ"ב]: ח) מדנקט משנה דלעיל דמודה ר"ג כסי' ז', נקט נמי הכא דמודה ר"י לר"ג: ט) דדוקא במשארסתני נאנסתי [פ"א מ"ו] דליכא מגו דשתקה, דהרי הבעל טוען עד שלא ארסתיך [רש"י], וגם היא בעצמה מודה שנגלה בה ריעותא, שלא מצא לה בתולים [כתוס'], להכי לא אמרינן מגו, דדלמא לא הסקי אדעתה למטען מוכת עץ אני, או דלמא עדומי קמערמה, [ככ"מ ד"ד כ' וד"ת א', וכתובות ד"פ ע"א ודפ"ז כ'], מה שאין כן הכא דאין אדם תובעו, ואי נמי תובעו, אין ריעותא בפניו, מודה ר"י דמהימן מגו דשתק, או לא היה של אביך מעולם. אבל א"ל דטעמא דר"י הכא דנאמן, משום דמהני חזקת ממון כמו במשארסתני נאנסתי. דכ"ל דבמודה של אביך היתה, לא הו"ל חזקת ממון שפיר דקרקע בחזקת בעליה עומדת: י) והא דלא נקט שדה זו שלך היתה וכו'. היינו משום דבעי למתני סיפא ואם יש עדים וכו', דק' ממ"כ אי דאכלה שנות חזקה אמאי לא מהימן. ואי דלא אכל שנות חזקה פשיטא דלא מהימן. אע"כ דאכל ב' שנים בחיי אב וא' לפני הבן, וקמ"ל דבדאיכא עדים, לא מהני: יא) כשבאו לקיים השטר: יב) מפחדינו שיהרגנו העדנו שקר. אבל אם מפחד הפסד או הרווחת ממון, אין נאמנים, דאין אדם משים עצמו רשע, לחוב א"ע או לפסול א"ע [אבל חייבים לשלם ללוה, מדמודו שהפסידוהו בחתימתן, ת"א ת"ו סל"ז], ולא אמרינן פלגינן דבוריה [כיבמות פ"ב מ"ט] ובנפשות נאנס. דהתם מה שצריך להעיד, הוא שנהרג, וזה מהמנינן ליה, ומה שמוסיף שלא מרך שהוא הרגו, בזה לא האמנכו, דא"ל לנו כלל לידע מי הרגו, משא"כ הכא וודאי צריך לידע במה נאנס, ומדהוא אמר שנאנס בממון, איך נעקר עדותו לומר שבנפשות נאנס: יג) אף שהעדות אמת, וכ"כ

כפסולי

ג מנה

פסולי עדות הינו(יד) הרי אלו נאמנים(טו). ואם יש עדים שהוא כתב ידם. או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר(טז). אינן נאמנין(יז): **ד** זה אומר זה כתב ידי. וזה כתב ידו של חבירי. וזה אומר זה כתב ידי. וזה כתב ידו של חבירי. הרי אלו נאמנין(יח). זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי. צריכים לצרף עמהם אחר(יט). דברי רבי. וחכמים אומרים אין צריכין לצרף עמהם אחר. אלא נאמן אדם לומר. זה כתב ידי(כ): **ה** האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת. °שהפה שאסר. הוא הפה שהתיר(כא).

קורבה אבל מחמת עבירה אין נאמנים: יוצא ממקום אחר. תאומים בשטר אחר שהוחזק בב"ד ובא אותו שטר לפנינו עם זה וכתב חותמן דומין זה לשל זה: **ד** הרי אלו נאמנים. דהא איכא תרי סהדי על כל כתב וכתב: צריכים לצרף עמהם אחר. שעל כתב ידן הן מעידין לא על מנה שבשטר וצריך תרי סהדי על כל כתב וכתב: וחכ"א אינם צריכין לצרף עמהם אחר· שעל מנה שבשטר הם מעידים וכשזה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי נמצאו שני עדים על מנה שבשטר

והלכה

נפשות ע"כ. כלומר דודאי נאמן על עצמו בדיני ממונות דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי: פסולי עדות הינו. פירש הר"ב מחמת קורבה. וכתב הר"ן ודקא אמרי הינו. משכחת לה כשהיו קרובים בנשותיהם ונתרחקו: נאמנין. פירוש כשאמרו בתוך כדי דבור דאל"ה הא הוי ככתב ידם יוצא ממקום אחר הואיל והודו שזה כתב ידם וכן פירש"י בגמ': יוצא ממקום אחר. פירש הר"ב שהוחזק בב"ד וכתוב בו הנפק. רש"י: אינן נאמנים. גמרא. דעדים החתומים על השטר כמו שנחקרה עדותן בב"ד דמי [דלא מליף איניש לזופיה. רש"י פ"ק דגיטין דף ג'. ועיין מ"ש לקמן מ"י בשם התוספות] וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד דגבי עדות חדא הגדה כתיבא (ויקרא ה) אם לא יגיד. ועיין מ"ש במ"ג פ"ד דשבועות בשם הר"ן. וכתבו התוספות דמ"ה נמי ליכא לאקשויי להימנו במיגו דאי בעי אמרי פרוע הוא דאי נאמנים במגו הוו חוזרים ומגידים ועוד כיון דמקויים הוה מגו במקום עדים ועוד °דבשני עדים לא אמרינן מגו. דהיאך נאמר שזה נאמן במגו שגם חבירו היה יכול לומר כך וכך: **ד** וחכמים אומרים אין צריכין לצרף עמהם אחר. כתב הר"ב שעל מנה שבשטר הם מעידין גמרא. ופירש"י שהרי הם כאילו אומרים אנחנו ראינו המלוה והתמנו: **ה** אשת איש הייתי וגרושה אני כו'. פליגי הפוסקים י"א דאפילו לאחר כדי דבור נאמנת כיון שעומדת בדבריה הראשונים אלא שפוטרת עצמה מצד אחר והכל אפשר שהוא אמת ויש קצת סיוע לזה דאל"כ אדתני סיפא והם יש עדים שהיתה א"א וכו' אינה נאמנת לאשמעינן רבותא דאפילו ליכא עדים אלא שהיתה אומרת אשת איש הייתי ולאחר כדי דבור אמרה גרושה אני אינה נאמנת ואנא ידענא דכ"ש כשמוחזקת ע"פ עדים. וי"א דמתניתין דוקא בתוך כדי דבור. והכי משמע לישנא דבבא אחת אומרת כן. וא"ת למה לי משום שהפה שאסר וכו' כיון דתוך כדי דבור הוא לא יהא אלא חוזר בעדים הא יכולין לחזור בהן. ותירצו דאצטריך דה"א כיון דעומדין בדבורן הן אלא שהן מתירין עצמן מצד אחר אפילו תוך כדי דבור לאו כל כמינייהו להכי אצטריך הפה שאסר ע"כ במגיד פי"ב מהלכות גירושין. ולענין סיעתא לי"א קמא דלא הוה תיובתא ליש אומרים

בתרא

יכין תפארת ישראל יכין

בפסולי עדות: יד) מחמת קורבה, והשתא נתרחקו, ולאו אפשר לברר אבל בפסולי עבירה אין אדם משים וכו' כלעיל סי' י"ב: טו) ודוקא תוך כדי דבור, דאל"כ מדהעידו כתב ידינו הוא, הו"ל כיוצא ממקום אחר בסיפא: טז) שחתומים גם אשטר אחר, שכבר נתקיים בב"ד, ורואין עתה שחתימות ב' השטרות שוין: יז) דעדים החתומים בשטר, הו"ל כנחקר עדותן בב"ד, דלא מליף איניש לזיופי [כרש"י גיטין ד"ג], וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, ואף דאית להו מגו דאמרי פרוע הוא, בב' עדים א"א מגו, דירא כל א' שחבירו לא יסייע אדעתיה למטען גם כן כמוהו: יח) ודינו כשטר מקויים, מדאיכא ב' על כל חתימה: יט) שיעיד שמכיר ב' החתימות, דס"ל אכתב ידן ולא אמנה שבשטר הן מעידים: כ) דס"ל אמנה שבשטר מעידים, וכשמעיד כ"א אכתב ידו, הרי יש ב' עדים אענין שבשטר: כא) י"א דוקא תוך כדי דבור, אלא אם כן נותנת אמתלא לדבריה [אה"ע קנ"ב], והא דנקט בסיפא ביש עדים, ולא נקט רבותא

טפי

אור גדול

פרק ב ג במשנה הרי אלו נאמנים. בתוך כדי דבור מיירי דחוזרין ומגידין, והב"י בבה"ב (חו"מ סי' כ"ט) הביא בשם הריטב"א דרק בחוזרין מעצמן יכולין לחזור בתוך כ"ד אבל אם חוזרין ע"י אחר אינן חוזרין ומגידים עי"ש. ועיו' בשער משפט (שם שהקשה ע"ז מכתובות (ל"ג א') דפריך גבי עדים זוממין ונתרי בהו תכ"ד אלמא דיכולין לחזור אף די"ל דמחמת ההתראה חזרו בהן. וכן בסנהדרין (ל"ב ב') גבי ד"נ פותחין בזכות דאר"י הכי אמרינן להו מי יימר כדקאמריתו א"ל עולא חסמינן להו ופירש"י ויחזרו בהן תכ"ד. ומוכח דאף בלא מעצמן חוזרין תכ"ד. ולפי חומר הקושיות נראה דכוונת הריטב"א דבחוזרין תכ"ד ואומרין באופן אחר הגדה השני' עיקר והראשונה במאן דליתא דמיא משא"כ בחוזרין ע"י אחר יש להסתפק אם גם מעצמן היו חוזרין וא"כ הוי כנ"ל או דמעצמן לא היו חוזרין רק בשביל האחר חזרו וא"כ הוי עיקר הגדה הראשונה וא"כ ממילא מספק אין לתפוס שום הגדה מהם דמספקינן בהו איזו עדות היא עיקר אם הראשונה אם השני' וא"כ א"ש דבב"מ (כ"ח ב') גבי סהדי דאייתי' אבוה דרב פפא. דקאי הריטב"א הנ"ל. דתפסינן הגדה השני' לעיקר. צריכין לטעמא דלא מייתי חובה דבלא"ה לא היו תופסין הגדה השני' משום האי ספיקא דלמא החזרה משום האחר משא"כ בכתובות ובסנהדרין הנ"ל לענין הגדה הראשונה אף בלא טעמא דחובה נתבטלה משום ספיקא דלמא אף בלא האחר נ"כ הי' חוזר וא"ש. **ה** במשנה אשת איש הייתי וגרושה אני. עיין בת"יו"ט דפליגי הפוסקים אי דוקא בתוך כדי דבור או אפילו לאחר כדי דבור. ועיין באבה"ע (סי' קנ"ב). נראה להביא ראי' ברורה מבה"ג דאפילו לאחר כדי דבור. דז"ל הבה"ג (בהלכות מיאון) תני אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה אין אשת איש אני נאמנת. אמרי בשלמא היכא דאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני דתלי' נפשה במלתא דשכיחא דכולהו נשי מינסבן לגברי ומיגרשן אלא אמרה א"א אני וחזרה ואמרה אין אשת איש אני אמאי נאמנת כל כמינה אמר רבה בר רב הונא כגון שנתנה אמתלא לדבריה, א"כ מבואר דמיירי לאחר כדי דבור. דאל"כ תוך כדי דבור יכולה לחזור מדבריה בלא אמתלא. וע"כ דמיירי לאחר כדי דבור. ואפ"ה בגרושה אני אתיא לי' שפיר דנאמנת. יעושה"ט.

ציונים

ד זה אומר. כ' פ"ג מוש"ע חו"מ סס סעי' י': אלא נאמן אדם. מוש"ע שם: **ה** האשה. כ"ג ע"א בטור ו"ו כ"א מיי' פי"ב מה' גירושין ה"ו סמ"ג עי' מ"ה בוש"ע אה"ע סי' קנ"ב סעי' ו': שהפה שאסר. דמאי פ"ו מ"א ירוש' תרומות פ"ב מ"א:

שנויי נוסחאות

ואם כד"נ אם. שהיה כתב ידם. בהורי"ד שכתב ידם. אינן. כנא"ם ובהורי"ד אין. **ד** זה אומר זה כ"י וזה כ"י של חבירי וזה.. כד"נ נטעות.. וזה אומר זה כ"י שלחבירי וזה.. בכי"ק זה אומר כ"י וזה אומר כתב ידו שלחבירי זה אומר כתב ידי וזה אומר כ"י של חבירי(?). נאמנים זה אומר.. כד"נ.. אבל זה אומר בכי"ק זה אומר כתב ידי וזה אומר כתב ידי. לצרף. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר שיצטרף וכן בסמוך וכ"ה בכי"פ ובהורי"ד. עמהם אחר. בכי"פ אחר עמהן וכן בסמוך וכ"ה בהורי"ד ובסמוך כנוסחתנו.

תוספות חדשים

ד במשנה זה אומר כו' ותכ"א כו' אלא נאמן כו' ע"כ לכאורה זה מיותר וי"ל דבאו לאשמעינן כדאיתא בירושל' והביאו הרא"ש וטור

תוספות רע"ק

אמנם לענ"ד נסתר זה מדברי תוס' בשמעתין ד"ה חזקה אין העדים וכו' וצ"ע דבעיא היא פ"ק דב"ב ולא אפשיטא וכו' כוונתם לא דנפשט מדר"מ דלא אמרינן מגו במק"ח דהא למסקנא טעמא דר"מ דס"ל מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו. אלא כוונתם דנפשוט מדרבנן דאמרי' מגו במק"ח. ואם נימא דאף באומרים פס"ע היינו והמלוה חתם אותנו בלא דעת הלוה ולא ראינו ההלואה והתמנו שהיינו קרובים. א"כ לא נפשוט האיבעיא דדלמא באמת מיירי רק בכה"ג ואלו אמרי פס"ע היינו והלואה היה, אמת א"נ דהוי מגו במק"ח דמלוה גופי' מידק דייק אע"כ דס"ל א"א לאוקמי בהכי דבזה גם בפס"ע היינו משוי נפשייהו רשעים. (אמר י"ם התלמיד לכאורה יש לדחות דברי רבינו דיו"ל דהתוס' ס"ל כהש"ו וס"ם קושייתם מהא דאמר חזקה אין העדים וכו' והיינו לפי סברא הראשונה שכתבו התוס' שם ד"ה קטנים דהך חזקה אין העדים כו' לא תליא בהך סברא דמלוה מידק. וכן מבואר בהדיא באורים ותומים בכללי מגו סי' ס"ג עי"ש. ויהיה מדוקדק מה דהעמידו תוס' קושייתם על הא חזקה אין העדים ולא על דלעיל מלוה גופי' כו'. אך אפשר לתרץ דברי רבינו דהוא אזיל לשיטתו אשר בספר דרוש וחידוש שלו בסוגיין עמד בקושיא על תירוץ שני של התוס' ותופס לעיקר שהחזקה אין העדים כו' נ"כ עיקר הטעם דמלוה מידק דייק עי"ש ויהי' מוכח דהתוס' לא ס"ל כהש"ו. וע"כ צריכים לומר דקושי' התוס' היא רק מפ"ע דבקטנים בודאי לא שייך שמשווים עצמם רשעים כיון דבאותה שעה קטנים היו ומה שהעמידו קושי' על חזקה אין העדים כו' ע"כ היינו משום דבאן מוזכר לשון חזקה ועדיין הדבר צ"ע ובפרט בענין סברת החזקה אין העדים שאפשר לפרש דלא כמבואר בספר דרוש וחידוש ואין כאן מקום להאריך): [אות כ] תוי"ט ד"ה אינן נאמנים וכו' דבשני עדים לא אמרינן מגו. וברישא דמתני' דאמרינן מגו דאי בעי שתקי. והר"ן הוסיף דברישא אין אחד צריך לחבירו דאם הוא שותק ממילא לא היה מתקיים השטר וכ"ב הש"ך סימן פ"ב בכללי מגו וכ"כ בסמ"ע. ולפ"ז הא ואם יש עדים היינו אפי' ע"א דבזה אם הוא שותק מ"מ יהיה קיום ע"י השני בצירוף העד מן השוק. ואף לפ"ז אם הי' ג' עידי השטר ואמרו כת"י הוא זה אבל אנוסים היינו לא היו נאמנים דהא כל אחד לעצמו אינו מועיל בשתיקתו כיון דאיכא ב' עדים מבלעדו. וצ"ע: **ה** ואית כאן במשנה שהפה שאסר. ק"ל למאי צריך לזה הא בדיבורה

א"א

בתרא. °נ"ל דלהכי אצטריך למתני ואם יש עדים משום סיפא דסיפא. ואם משנשאת באו עדים כו' ודו"ק: ואם יש עדים כו'. עיין מ"ש בסוף פ"ב דגיטין: נשביתי. לבין העובדי כוכבים וטהורה אני שלא נבעלתי לעובדי כוכבים. [ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ז דיבמות] נאמנת ומותרת לכהן. רש"י: לא תצא. כתב הר"ב אבל אם וכו' אפילו היו לה כמה בנים מן הכהן הזה שכנסה. רש"י: ו שנשבו. פירש הר"ב שיש עדים שנשבו °וכתבו התוספות אור"י דל"ג זאת אומרת נשביתי וטהורה אני כו' אלא זאת אומרת טהורה אני ומיהו יש לקיים הגירסא דאיירי דאינהו לא ידעי דאיכא עדים ואשמעינן דאפ"ה לא מהימנו: הרי אלו נאמנות. כתב הר"ב דבשבויה הקלו דהא דשבויה אסורה לכהן מפני שהיא ספק זונה שמא נבעלה לעובד כוכבים. והואיל ואסור הספק מדברי סופרים לפיכך הקלו. רמב"ם פי"ח מהא"ב. ומ"ש הר"ב ואפילו קטן מסיח לפי תומו. פירוש מסיח לפי תומו כתבתי פרק בתרא דיבמות משנה ה' ובעובד כוכבים מסיח לפי תומו בשבויה יש מחלוקת בין הפוסקים כמ"ש ב"י סימן ז': וכן שני האנשים וכו'. וצריכין כל הני מתניתין לאשמעינן דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דאי תנא מודה ר"י משום דאיכא דררא דממונא. פירש"י הלכך אי לאו פשיטא דמלתא שלקחה מאביו לא היה אומר של אביך וגורם לעצמו הפסד ממון. ותוספות פירשו בשם ר' חננאל דאיכא דררא דממונא שהאומר הוא מוחזק בשדה ע"כ. אבל עדים דליכא דררא דממונא אימא לא. ואי תנא עדים משום דלעלמא אבל איהו דלנפשיה אימא לא. ואי אשמעינן הני תרתי משום דממונא אבל א"א דאיסורא אימא לא. ונשביתי וטהורה אני משום סיפא ואם משנשאת כו' דאי משום אם יש עדים כו' הא שמעינן לה ממתניתין דלקמן עיר שכבשוה כרכום כו'. תוספות. ושתי נשים שנשבו לאשמעינן דלא חיישינן לגומלין. וכן שני האנשים °משום פלוגתא דר' יהודה ורבנן. גמרא: אינן נאמנים וכו'. פירש הר"ב ליתן להם תרומה פירש הר"ן דאורייתא דכל עד א' נאמן באיסורא וכ"ש במילתא דעבידא לגלויי. ולא נתחוורו לו דברי הרמב"ם. דכתב בפ"ק מהא"ב דלתרומה דאורייתא צריך שני עדים. ועיין מ"ש במשנה דלקמן בס"ד: ובזמן שהן מעידין זה את זה לשון הר"ב שכל אחד אומר

אני

ואם יש עדים שהיתה אשת איש. והיא אומרת גרושה אני. אינה נאמנת. אמרה נשביתי וטהורה אני כב) נאמנת. שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. °ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני. אינה נאמנת. ואם משנשאת כג) באו עדים הרי זו לא תצא כד): ו שתי נשים שנשבו כה). זאת אומרת נשביתי כו). וטהורה אני וזאת אומרת נשביתי כו) וטהורה אני. אינן נאמנות. ובזמן שהן מעידות זו את זו כז). הרי אלו נאמנות כח): ז וכן שני אנשים זה אומר כהן אני. וזה אומר כהן אני. אינן נאמנין כט). ובזמן שהן מעידין

ר"ע מברטנורה

והלכה כחכמים: ה אם משנשאת. לא נשאת ממש אלא אם משהתירוה לינשא באו עדים שנשבית. לא תצא. מהיתרה הראשון. ותנשא לכתחלה. אבל אם באו עדים שנטמאת אפילו היו לה כמה בנים תצא: ו שתי נשים שנשבו. שיש עדים שנשבו: שמעידות זו את זו. כל אחת אומרת חברתי טהורה: הרי אלו נאמנות. דבשבויה הקלו להכשיר עד אחד ואפילו עבד ואפילו אשה ואפילו קטן °מסיח לפי תומו ובלבד שיעיד העד שלא פירש ממנה משעה שנשבית עד שיצאה מתחת הגוים: ז אינן נאמנים. ליתן להם תרומה: ובזמן שהן מעידין זה על זה. שכל אחד אומר אני וחברי

יכין תפארת ישראל יכין

טפי, בשלא תוך כדי דבור. נ"ל משום דבעדים אפילו בנשאת תצא, משא"כ שלא תכ"ד, תמיד מהני אמתלא: כב) לא נבעלתי לעכו"ם: כג) אפילו לא נשאת עדיין, רק התירוה להנשא: כד) ותנשא לכתחלה. ודוקא בשבוייה, אבל בא"א אפילו נשאת קודם ביאת עדים תצא ואפילו אין העדים אלו יודעים אם נתגרשה או לא [שם]: כה) שיש עדים שנשבו: כו) קמ"ל אפילו איהי יודעת שיש עדים שנשבת, ואומרת נשבתי: כז) שכל א' אומרת חברתי טהורה, אך ששותקת מלהעיד על עצמה: כח) דבשבוייה דמנוולא נפשה לגבי שבאי, לא חיישינן לגומלין, ומה"ט הכשירו גם כן גבה עדות אשה וקטן, אבל בעכו"ם מסל"ת יש פלוגתא [אה"ע ז']: כט) דאפילו

לתרומה

תוספות רע"ק

א"א הייתי לא מהימנא לב"ד בדרך נאמנות ועדות ואנן אמרי' שאינו אמת אלא מדין שווי' אנפשה חד"א וכיון דהיא מסיימת וגרושה אני מעולם לא אסרה. ובפ"ט בנשביתי וטהורה אני דשבויה עצמה ליכא איסור כלל אלא חשוטאה והיא ידעה בעצמה אם נטמאה אי לא ולזה באמירתה נשביתי ליכא ענין שווי' אנפשי' חד"א אם יודעת בעצמה שלא נטמאה וכאשר אמרה בעצמה טהורה אני א"כ למ"ל טעמא דהפה שאסר הא לדידן ליכא בירור כלל על השבויה ושווי' אנפשי' חד"א נ"כ ליכא. גם ק' לי לישנא דמתני' ואם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני דמשמע דאחר שבאו עדים אמרה גרושה אני, והא באמת אף באמרה תחלה א"א הייתי וגרושה אני ואח"כ באו עדים לא מהני ואפי' כבאו עדים אחר שנשאת לא מהני. וא"כ הו"ל למתני' סתם ואם באו עדים שהייתה א"א א"נ והוי' קאי ארישא דא"א הייתי וגרושה אני נאמנת ואם באו עדים אח"כ א"נ. וכן בסיפא דשבויי' למאי קתני ואם באו עדים וכו' ואסרה טהורה לא לתני כלל ואסרה טהורה אני והוי קאי ארישא דנשביתי וטהורה אני דנאמנת ואם באו עדים היינו אח"כ (והיינו קודם שהתירוה להנשא) ועלה שייך למתני ואם משנשאת וכו' וצלע"ג: [אות כב] שם ואם יש עדים שנשבית. ודוקא אם העדים לפנינו אבל על קול שיש עדים במדה"י שנשבית אין אוסרין (גמרא כ"ג א'). ואינו דומה לקול שיש עידי קדושיה. משום דשאני שבויה דמנוולה נפשה גבי שבאי. או משום דשבויה רק איסור לאו וקדושי' איסור מיתה תוספות קדושין י"ב ב' ד"ה אם. ותמהני ואיך אפשר לומר כטעם השני והא ב"ב קל"ה א' כאיכא סהדי במדה"י דאית ליה אחי קאמר גם בן אם הקלו בשבויה ניקל בא"א (וגם שם פירשב"ם דאיכא איסור חנק וצ"ע) ומה איסור מיתה איכא התם והא היא אלמנה והחשש רק דהיא זקוקה ליבם ואסורה בלאו. וכ"ב ק"ל בתוס' יומא נ"ה ב' בד"ה השולח תמאהו.

דדוקא במביא גט חיישינן למיתה משום חומרא דא"א. והא החשש רק דמת והגט בטל וזקוקה ליבם וא"כ אין כאן חשש א"א: [אות כג] תוי"ט ד"ה אשת איש הייתי וכו' דלא הוי תיובתא לי"א בתרא נ"ל דלהכי איצטריך. לענ"ד בפשוטו לק"ט דנראה דמה דקתני ואם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת גרושה אני וכן בשבויי' ואם יש עדים שנשבית ואמרה טהורה אני לא דאומרת השתא שהיא גרושה או טהורה דזהו פשיטא דא"כ בטלה כל דיני שבויי' וגם א"כ היכי קתני עלה ואם משנשאת באו עדים לא תצא הא בלית לה מגו פשיטא דתצא ואף בשבויה דהא אף בנשבית תחת בעלה תצא כדאיתא בפרקין במשנה ט' מכ"ש בנשבית מקודם ונשאת אח"כ ובאו אח"כ עדים דנשבית דתצא א"ו דאומרת טהורה היינו שמחזקת דבריה מה שאמרה מקודם טש"ה בנשאת ובאו עדים ל"ת כיון דכבר היתה נאמנת במגו. וא"כ ממילא ליכא קושיא דלתני רבותא יותר דאף באמרה א"א אני. ואחר כ"ד גרושה אני דא"נ, דזהי רבותא דאף שאמרה א"א הייתי וגרושה אני דכבר נאמנת בדבורה דגרושה אני מ"מ אם אח"כ באו עדים דהיא א"א אסורה: ו [אות כד] בהרע"ב ד"ה הרי כו' מסיח לפי תומו. והר"ן הוכיח מסוגיין דקטן אף בלא מסיח לפי תומו נאמן: [אות כה] בתוי"ט ד"ה שנשבו וכו וכתבו התוס'. לענ"ד לפי מ"ש הרא"ש בתשו' כלל ס"ז סי' ח' והובא בש"ך סי' נ"ח ס"ק י"א ובסי' פ"ב בכללי מגו אות ה' דאם על הטענה שהיה יכול לטעון יש עדים פסולים נגדו לא הוי מגו דלא רצה להכחיש העדים עיי"ש א"כ מתני' דהכא י"ל דמיירי דעדים פסולים מעידים דנשבו ואילו לא הודית דנשבית לא נאסרה ע"י פסולים ולזה נקט אמרה נשביתי וטהורה אני דאסורה מהכת הידאתה דנשבית וא"נ לומר טהורה אני במגו דלא רצתה להכחיש עדים פסולים: ז [אות כו] בתוי"ט ד"ה וכן שני אנשים משום פלוגתא דר"י ורבנן, וכ' תוס' אבל בב' נשים משמע דלא פליג וכו'

אבל

ציונים

ה] ואם יש עדים. עי' ירוש' יבמות פט"ו ה"א. ועי' שם סוט"ע שם סעי' ז': אמרה נשביתי כו' ואם יש עדים. עי' פי"ח מהל' א"ב הכ"א סמ"ג ל' קכ"א טוש"ע שם סי' ז' כ"ד: ואם משנשאת. עי' שם הכ"ג טוש"ע שם ס"ו: ו שתי נשים. כ"ג ע"ב: ובזמן. עי' שם הי"ז סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' א': ז וכן שתי אנשים. שם עי' שם פ"כ הי"ג סמ"ג שם קכ"ג קכ"ז טוש"ע שם סי' ג' סעי' א': ובזמן. עי' שם הי"א טוש"ע שם סעי' ד':

שנויי נוסחאות

ה ואם יש. כד"נ וכי"ק ובמשני"ר אם.. וכן בסמוך. שהיתה. כד"נ וכי"ק ובמשני"ר שהיא וכ"ה בכי"ף ובהורי"ד. והיא אומרת בכי"ף ואמרה. אמרה נשביתי. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר האשה שאמרה.. וכ"ה בהורי"ד. (וכאן היא משנה בפ"ע). ואם משנשאת. כד"נ ובמשני"ר אם. עדים. בכי"ק העדים. ו שתי נשים. בכי"ק וכן שתי.. אינן נאמנות. כד"נ אינן נאמנות אם משנשאת באו עדים הר"ז לא תצא, ובאו הדברים מהמשנה הקודמת והלשון (שהיא ביחידה) מוכיחה ע"ז גם מיותרים המה, ונשתרבב אח"כ היתרון הזה בכמה דפוסי' ישנים. ובזמן. בכי"מ ובמשני"ר בזמן. זו את זו. כד"נ זו לזו; בכי"מ ובמשני"ר זו על זו וכ"ה בכי"ף. ז ובזמן שהן מעידין כד"נ ובמשני"ר בזמן; בכי"ף ואם העידו.

תוספות חדשים

בסי' מ"ו דלרבנן אף על פי שאין העדים זוכרים העדות אלא על ידי ראיית השטר מהני ולרבי צריכין העדים לזכור העדות מקודם. ולזה דייקו רבנן אלא נאמן ר"ל דבזה תלוי הכל שראה כתיבת ידו אע"ג דלא זכר כלל מקודם וק"ל:

(ממהרש"א ז"ל):

ה בתוי"ט ד"ה א"א הייתי כו' ואם משנשאת כו' ודו"ק. וקשה דהא זה לא קאי רק אסיפא ולא ארישא כדאיתא בגמרא וכ"כ הפוסקים וכן נראה מדברי הר"ב (רק שהיה לו לפרש דברישא אם באו עדים תנא) וא"ל דכוונתו משום דצריך למתני בסיפא עדים נקט גם ברישא אדרבה הו"ל למתני ברישא דלא נקט בסיפא דסיפא אם משנשאת כו' קאי גם ארישא כמ"ד בגמרא וק"ל:

(ממהרש"א ז"ל):

אני וחברי כהן וכן לשון רש"י. ולעיל בשבויה לא דקדקו לכתוב*) כל אחת אומרת אני וחברתי טהורה ולא ידעתי למה ובברייתות בגמרא מתנו בשבויה אני וחברתי טהורה. וכן אני כהן וחברי כהן: ח רבי יהודה אומר אין מעלין. כתב הר"ב אפילו היכא דליכא גומלין. וכ"ש הכא דאיכא למיחש לגומלין. ובגמרא רמינן דר' יהודה אדר' יהודה ורבנן אדרבנן מדתנן בסוף פ"ד דדמאי החמרים שנכנסו לעיר ואמר אחד מהן שלי חדש כו' אינו נאמן ר' יהודה אומר נאמן ומשני ר' יהודה אדר' יהודה ל"ק בדמאי הקלו ורבנן אדרבנן ל"ק בשכלי אומנתו בידו פירש"י חמר המביא תבואה למכור היה נושא בידו כלי היכר של מכירה כגון מחק שמותקן בה המדה. והמביא בידו להצניע אינו נושא בידו כלי אומנות מכר. ושכלי אומנתו בידו אגן שהדי שלמוכרה הביאה הלכך אין זה אלא גומל. שזה יעיד עליו בכרך שלפניהם. ותוספות פי' בשם ר"ח זה שאומר עליו שהוא כהן יש בידו כלים שמשתמש בהן בטהרה כגון כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה שאין מקבלין טומאה שכל הרואה כלים הללו בידו מתרחק ממנו מלטמא אותו. ודומה שהוא כהן ולכך האמינוהו חכמים. ע"כ. תו בגמרא. ואי בעית אימא ר' יהודה ורבנן במעלין מתרומה ליוחסין קמיפלגי. וכתבו התוספות דהאי ואיבעית אימא לא אתי לשנויי אלא קושיא ר' יהודה אדר' יהודה אבל רבנן אדרבנן לעולם צריך לתרץ שכלי אומנתו בידו. וא"כ קשיא על הר"ב שהיה לו לפרש אם כרש"י במתניתין דדמאי דבשכלי אומנתו בידו. ואם כר' חננאל במתניתין דהכא דבשכלי אומנתו בידו. וה"נ קשיא בפי' הרמב"ם. ובעל כ"מ בפרק י"ב מהלכות מעשר. שלקא דעתיה מדהרמב"ם פסק התם בחמרים כרבנן ולא התנה בשכלי אומנתו בידו ש"מ שהוא מפרש כפירוש רבינו חננאל דאמתניתין דהכא קאי והוקשה לו דבפרק כ' מהא"ב שפסק הרמב"ם למתניתין דהכא כרבנן ולא התנה בה כן הלכך צריך לומר שסובר כדמסקינן ואב"א במעלין כו' קא מיפלגי מיתרצא קושיא דרבנן אדרבנן ולא צריכין תו לאוקמי בשכלי אומנותו בידו עכ"ד. ולא פירש היאך מיתרצא. אבל נ"ל דלאב"א שפיר מיתרצא נמי קושיא דרבנן אדרבנן. ואין צריכין לתירוצא דכלי אומנתו בידו. והיינו כמ"ש בס"ד במס' דמאי בשם הירושלמי. דסברי רבנן מצויין הם לקנות בעיר אחרת וכיון דאין כאן הפסד לבני העיר הילכך חיישינן לגומלין. אבל הכא כי חיישת לגומלין יש הפסד להני אינשי דמפסדת להו מן התרומה. ותרומה מצויה בזול. כן נ"ל אליביה דהך אב"א. ואם נאמר שגם הרמב"ם סובר כן. צריכין לומר דהאי ואי בעית אימא במעלין מתרומה ליוחסין קא מיפלגי דרוצה לומר מתרומה דרבנן דהא הוא ז"ל פסק בפ"כ מהא"ב כמאן דאמר מעלין מתרומה דאורייתא ליוחסין ולהך אי בעית אימא רבנן סבירא להו דאין מעלין. אלא בתרומה דרבנן איירי אלא דריהטא דסוגיא דבגמרא דבתרומה דאורייתא איירי פלוגתייהו דרבי יהודה ורבנן והר"ן כתב בפשיטות להך אי בעית אימא ומתניתין איירי בתרומה דאורייתא וכמ"ש לעיל בשמו ועיין לקמן בסמוך ועוד קשיא לי דבפירוש המשנה פסק שהעיקר אצלנו מעלין לכהונה על פי עד אחד ואין הלכה כר' יהודה וזה דלא כז"ש בהא"ב. ועוד ק"ל דבסוף פרק י"ב מהלכות תרומות פוסק דאין חולקין לעבד תרומה בבית הגרנות ומפורש בגמרא פרק י"א דיבמות דף צ"ט ודף ק' דר' יהודה אמרה וטעמיה משום דמעלין מתרומה ליוחסין וכן מפורש בסוף פירקין דהכא בגמרא. ועוד פסק בפרק י"ד מהלכות עדות כמתניתין דסוף פירקין דנאמן להעיד כו' שהי' הולך כו' וטעמא מפרש בגמרא וכך כתב הוא ז"ל בפירוש המשנה משום דעיקר בידינו אין חולקין לעבד כו' ובפרק כ' מהא"ב פוסק דאין מעלין מחלוק תרומה בבית הגרנות. וזה לר' יוסי בר פלוגתיה דר' יהודה דסבירא ליה דחולקין כו'. ונמצא שגם בזה יש סתירה בדבריו. ולכך לא נוכל ליישב דמדסתם תנא בפרק י"א דיבמות וסוף פרק דהכא כר' יהודה דאין חולקין לעבד כו' לכך פוסק בחבורו כותיה וכן במעלין ליוחסין. ואי בעית אימא מיירי בתרומה דאורייתא. משום דהכי קשיא דא"כ לפסוק דמעלין מחלוק גרנות. ולכך דבריו בפסקים הללו צריכים לי עיון: עוררין. כתב הר"ב ואין ערעור פחות משנים. גמרא. ופירשו

א) בהורי"ד ובזמן שמעידין וע"ז שכל א' אומרת אני וחברתי טהורה כו'.

התוספות

ר"ע מברטנורה

וחברי כהן: ח ר' יהודה אומר אין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד. אפילו היכא דליכא*) גומלין וכ"ש היכא דאיכא למיחש לגומלין. העד אתה עלי ואני עליך: עוררין. שקורין עליו שם פסול ואין ערעור פחות משנים:

*) כ"ה בגרע"ב ד"ר.

מעלין

זה את זה ל). הרי אלו נאמנין לא): ח רבי יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד לב). אמר רבי אלעזר אימתי במקום שיש עוררין לג). אבל במקום שאין עוררין.

יכין תפארת ישראל בועז

לתרומה דרבנן צריך על כל פנים עד אחד וכדמסיק (א): ל) אני וחברי כהן: לא) ובח"ל שאין תרומה נוהג, הבא והאומר כהן אני, נאמן לעלות לתורה ראשון ולישא כפיו [הא"ע ג'], ואף דליכא למיחש שיפדו בכורים על ידו. דזה לא נעשה איסור, דממון איתא בחזרה, ותו דגם שאר כהני בזה"ז רק כהני חזקה ניהו. וכל הני הפה שאסר התיר דפרקן, צריכי, דבשדה זו של אביך, קמ"ל אף שנהנה עי"ז, ובעדים שאמרו, אף שאין מוחזקים כשדה זו של אביך, וקמ"ל אף בא"ח, לאשמעינן דאף באיסורא אמרינן הפה שאסר וכו', וקמ"ל שבויה, משום טיפה, דאם מנכסתא באו עדים וכו', ובב' נשים שנשבו קמ"ל דלא חיישינן לגומלין, ובשני אנשים קמ"ל פלוגתא דר"י ורבנן: לב) אפילו ליכא חשש גומלין, דס"ל מעלין מתרומה ליוחסין, ויש לחוש שיעלוהו ליוחסין ורבנן ס"ל אין מעלין: לג) קול, או ב'

פ"ב (א) וקשה נ"ל עד אחד, תסגי במעיד על עצמו, דהרי אפילו בנכרה על ידי עדותו ע"א נאמן באיסורים כל דלא אתחזק איסורא. ואת"ל דאפ"ה על גוף עצמו אינו נאמן, ואף על גב דהא דעד אחד נאמן באיסורים רק מגלה נמרינן [כתוס' גיטין דף ב' ב' ד"ה ע"א] והרי גם נדה בספירתה מעידה על גוף עצמה, ואפילו הכי נאמנת, י"ל התם כתוספות שם, דהיינו מדכתיב לספור לה, אבל כל שאין תקנתו בידו, רק במעיד על דבר שחוץ מגופו נאמן. על כל פנים קשה הרי כל המשפחות בחזקת כשרות הן, ומי שבא ואומר כשר אני נאמן [כקדושין ע"ו ב'] ולא חיישינן שמא ממזר הוא. הרי דנאמן גם על גוף עצמו כל דלא אתחזק איסורא אף דאין תקנתו בידו, וא"כ אם התם נאמן בחששא דאו', מכ"ש דהו"ל הכא דנאמן בתרומה דרבנן. ואת"ל התם רוב ישראל כשרים הן ואין ממזרים, אבל הכא, הרי יש רוב נגד עדותו, דרוב ישראל אינן כהנים, ובכה"ג במעיד על גופו אינו נאמן. ליתא, דהרי מעשים בכל יום כל מי שבא ואמר ישראל כשר אני נאמן, ומספקינן ליה אפילו בקדשים קלים כהאי ארמאה דסליק לירושלים ואכלינהו פסח [כפסחים דף ג' ב'], הרי דלא חשדינן לכל אדם זר שמעיד על עצמו שהוא ישראל, שמא עכומ"ז הוא, אע"ג שעדותו הוא נגד רובא דעלמא. נ"ל דהתם כיון שע"י שיאמר שישראל הוא יתחייב עצמו בתרי"ג מצות שבהן כמה וכמה חמורות שבחמורות והרי עכומ"ז ודאי בהפקירא ניחא ליה, אלא וודאי קושטא קאמר, דלאע"ג דגם כהן אוסר את עצמו בגרושה ולהטמאות למתים, הא רק מלתא זוטרתא היא לגבי חיובי דישראל שמעכומ"ז, ותו דמי גרע הך נכרא שבא ואמר שהוא ישראל מאדם דידעינן ביה בוודאי שהיה עכומ"ז, ובא ואמר נתגיירתי בב"ד פלוני, הרי אם נראהו נוהג כמנהג ישראל ומקיים מצות כישראל הוא בחזקת גרי צדק, א"כ מכ"ש במי דלא ידעינן ביה שהיה עכו"ם ומחזיק עצמו כישראל, [ועי' יבמות מ"ז א', וי"ד רס"י רס"ח], ואע"ג דהתם אין משיאין לו אשה עד שיביא ראיה,

וכמבואר

ח ר"י אומר. שם י"ב נ"א ע"ב מ"י שם ה"ג:

שנויי נוסחאות

זה את זה. כד"צ זה לזה; בכי"מ ובכי"ף זה על זה. ח ר' אלעזר. בכי"ק ר' אליעזר. במקום שיש עוררין. בהורי"ד בזמן..; בכי"ף..שיש שם..

תוספות רע"ק

אבל למאי דמוקי פלוגתייהו משום גומלים קשה. וק' לי הא י"ל דהך אוקמתא אזלא לר"י לקמן דף כ"ד דר"י ור' דוסא אסרו דר"א ולר"י שבויה מותרת א"כ לא מצי ר"י למפלג על ב' נשים שנשבו וצ"ע:

לקוטים

ח תרע"ב ד"ה ר"א וכו'. אפי' היכא וכו' הקשה הצל"ח דמנ"ל דר"י מיירי אפי' בדליכא גומלים ועוד קשה דהא לרבי אליעזר מפרש דר"י ולהא א"כ דלא אמרינן בגמרא דאיתמי מפרש אלא בר"י (ועי' ד"ה מעלין) אבל ב' הקושיות לא קשיא דהא ר"י איירי בגומלים דוקא מאי הפי דקאמר ר' אליעזר בדליכא עוררים דמה ענין עוררים אצל גומלים ועוד דא"כ הול"ל ר"א אין נאמנים ולדתנן בסוף פ' ד' אלא דאין מעלין התם דקאמר ר"י אפי' בדליכא גומלים אלא תקשה א"כ מנ"ל הבב"ש שכתב כ"כ דלמא דבעלמא לא חייש לגומלים ולדתנן בסוף פ"ד דדמאי ולפי זה קשה דמנ"ל לאקשויי דר"י אדר"י ולדתנן התוי"ט שכרי בברייתא המיא אני כהן וחברי כהן ר"א אינו נאמן עד שיהיו ב' מעידין עליו וא"כ אין א' נאמן על חברו וס"ד דמשום גומלים הוא: (קול הרמ"ז).

מעלין לכהונה על פי עד אחד לד). רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הסגן מעלין לכהונה על פי עד אחד לה): **ט** האשה שנחבשה בידי גוים על ידי ממון לו). מותרת לבעלה לז). על ידי נפשות לח) אסורה לבעלה לט). עיר שכבשה כרכום מ). כל כהנות מא) שנמצאו בתוכה פסולות מב). ואם יש להן עדים.

מעלין. היכא דליכא גומלים והיינו דאיכא בין ר' אליעזר לתנא קמא א) דר' יהודה: רשב"ג אומר מעלין לכהונה. בגמרא פריך רשב"ג היינו ר' אליעזר ומסיק דבמצטרפין לעדות קמפלגי כגון דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא ואסקיניה ואתו בי תרי ואמרי בן גרושה או בן חלוצה הוא ואחתיניה ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא ר' שמעון בן גמליאל אומר מעלין לכהונה על פי זה העד האחרון מפני שמצטרפין אותו עם העד הראשון שבטל הקול ואמר ידענא ביה דכהן הוא ואע"פ שלא העידו עדותן בבת אחת עדותן מצטרפת ואמרינן אוקי ב)הני תרי דאמרי כהן הוא להדי תרי דאמרי דבן גרושה הוא ואוקי גברא אחזקתיה ולר' אלעזר לא מסקינן ליה עד שיעידו שני עדים בזמן אחד דכהן הוא והלכה כר"ש בן גמליאל שהעדים מצטרפין אע"פ שלא העידו עדותן כאחד: **ט** ע"י ממון מותרת לבעלה. שמפחדין להפסיד ממונם ולא מפקרי לה ודוקא כשיד ישראל תקיפה על העובדי כוכבים אז מותרת לבעלה אפילו בעלה כהן ולא דמי' לשבויה משום דמרתתי להפסיד ממונן אבל כשיד העובדי כוכבים תקיפה אפילו על ידי ממון אסורה לבעלה אם בעלה כהן ואם בעלה ישראל מותרת בכל ענין דאשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה: על ידי נפשות. שהיתה נדונת למות אסורה אפילו לבעלה ישראל דחיישינן שמא נבעלה ברצון לאחד מהן: כרכום. תרגום מצור כרכומא: פסולות. אסורות לכהן °דאשת כהן אסורה כשנאנסה

שתוספות לאפוקי חד דלא הוי ערעור אבל קול נמי פוסל בתחלה בתרומה קודם שבא עד המכשיר כדלקמן: רבן שמעון בן גמליאל אומר כו'. כתב הר"ב דבמצטרפים לעדות קא מיפלגי כגון דמוחזק לן באבוה כו' ונפיק עליה קלא. פירש רש"י קול בעלמא ולא עדות ואחתיניה עד שיבדקו את הדבר דמעלה הוא לכהונה. ואתא עד אחד וכו' ואסקיניה °דבמקום קול הוי חד מהימן ואתו בי תרי וכו' ר' שמעון בן גמליאל אומר וכו' ואוקי גברא אחזקתיה דחזקת אבוה מהניא ליה לאצטרופי גבי סהדי. כך כתב הר"ן לדעת רש"י ז"ל. וז"ל הרמב"ם והרי שנים מעידים שהוא כשר ושנים מעידין שהוא פסול ידחו אלו ואלו וידחה הקול שבנים כמחה וישאר הכהן בחזקת אביו ע"כ. ולכאורה למאן דמפרש מתניתין בתרומה דאורייתא הכי נמי אפי' לתרומה דאורייתא אזלינן בתר חזקה כיון דאיכא תרי ותרי °אלא שראיתי להר"ן שהוא מפרש מתניתין דלעיל בתרומה דאורייתא כמו שכתבתי שמו והכא מסתפק דאי היכא דהוו תרי ותרי הוי ספיקא דאורייתא הכא על כרחין בתרומה דרבנן עסקינן דמקילין ואמרינן אוקי אחזקה. [*ואי מדאורייתא אמרינן אוקי תרי להדי תרי ואוקי אחזקה] אלא דרבנן אחמור איכא למימר דלא החמירו אלא באכילת אים ובעבודת כהן למקדש אבל בתרומה לא [*פירוש אפילו בתרומה דאורייתא] ואחרים אומרים דאפילו הכי מידי ספיקא דרבנן לא נפיק ולא מקילין אלא בשל דבריהם. וזו דעת רשב"א ז"ל. עד כאן דבריו. נמצא שאף ע"פ שמפרש לרישא בתרומה דאורייתא הכא לא הוי אלא בתרומה דרבנן שכן נראה סברתו טעה ולא כדמשמע מהבית יוסף אבן העזר סימן ג' שסברת הר"ן טעה להקל אפילו בשל דאורייתא. ומה שכתב הר"ב ולר' אליעזר לא מסקינן עד שיעידו שני עדים בזמן אחד מפרש טעמא בגמרא פרק ב' דסנהדרין דף ל' דעד אחד כי אתא לשבועה אתי לממונא לא אתי. ואידך אטו כי אתו בהדי הדדי בחד פומא קא מסהדי. ועוד שם דאי בעית אימא בקרא פליגי וכו': **ט** שנחבשה על ידי ממון מותרת לבעלה. כתב הר"ב ודוקא כשיד ישראל תקיפה אבל כשיד העובדי כוכבים תקיפה וכו' אסורה כו' אא"כ העיד לה עד אחד כשבויה. הרמב"ם ספי"ח מהא"ב ועיין במ"ב פרק בתרא דעדיות: ע"י נפשות אסורה. פי' הר"ב אפילו לבעלה ישראל שמא נבעלה ברצון כדי למצוא חן בעיניו שלא יהרגנה. תוספות: כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות. פי' הר"ב דאשת כהן אסורה כשנאנסה דילפינן בפ"ו דיבמות דף נ"ו והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאף ע"פ שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן. ומהיא דמיעוטא הוא דייק: פסולות. דלבעול יש פנאי דתקיף להו יצרייהו ולא דמי להא דתנן במ"ה פ"ה דעבודה זרה שאין פנאי לנסך גמרא. ומה שכתב הר"ב ואם יש בעיר מחבואה כו' כל אחת ואחת מגפי העיר נאמנת וכו' דמי יימר דאיטמי. משא"כ בשני שבילין דמ"ה פ"ח דטהרות דהתם ודאי איכא טומאה. גמרא. ומהאי טעמא נמי נאמנת במיגו דכיון דאין כאן אלא חבאה לא הוי כמיגו במקום עדים אפילו עבד כו'. וכן הלשון במשנה ד' פרק ז' דגיטין.

ועיין

א) כ"ה בד"ק אבל כד"פ ובכל הד"י של הר"ב ליתא לני תיבות אלו (דר' יהודה). ב) בכל הדפוסי הדי.

יכין תפארת ישראל בועז

שאמרו שהוא חלל: לד) בליכא חשש גומלין: לה) אפילו על ידי צרוף, כגון שאביו מוחזק כהן, ונפק קול שהוא חלל, ונפסל, ושוב העיד ע"א שכהן הוא, והכשרנוהו, ושוב העידו ב' שהוא חלל ופסלנוהו, ושוב העיד ע"א שכשר הוא, לר"ג מצטרף עד זה עם עד קמא, ואוקי תרי לגבי תרי, ונדחה גם הקול, דתרי כמאה ואיקי גברא אחזקתיה. ולר"א אין מצטרפין: לו) בשביל ממון שחייבת: לז) אפילו הוא כהן, ואפילו פנוייה מותרת לכהן, דשעכו"ם מפחד שיפסיד ממונו בדין ערכאות כשיבעלנה [אה"ע ז']. ואף דבפ"ב דע"ז [דכ"ג א'] אמרינן דלבעול תקיף יצרו אף במקום פסידא. תירץ אאמ"ו הגאון זצוק"ל דהתם רק בהפסד רווחה שהפסל לקרבן אינו כהפסד קרנא [כמג"א תקל"ג סק"ה]. ונ"ל ראיה לדברי ע"ר אאמ"ו הגאון זצוק"ל מדברי רמ"א [אה"ע סימן ז' סי"א]: לח) שעומדת ליהרג: לט) אפילו לישראל, דשמא התרצתה להבעל לאחד שהבטיחה להצילה [שם]: מ) חיל הלרים: מא) הבתולות והנשואות שהיו מיתרות לכהן: מב) לכהן, וא"ת אם כן אפילו אשת ישראל נמי דמ"ש מלעיל סי' ל"ט. י"ל התם א"א לה להנצל רק ע"י בהתרצה לו, אבל הכא אינה כבושה תחת ידו, ואין מעצור לה' להושיע והס"ה חיישינן שמא נאנסה. [ועי' ב"ש] מיהו בים מחבואה בעיר שיכולה רק אחת להסתר

שם

וכמבואר [שם]. התם שאני שכבר היה מוחזק וידוע שהוא עכומ"ז. מיהו בזמן הזה שאין תרומה, להרמב"ם [פ"כ מאיסורי ביאה הי"ג] גם לעלות לתורה ראשון אינו נאמן, ולהרמ"א נאמן השתא בח"ל לכל דבר שבכהונה [אה"ע ס"ג]:

ציונים

ט האשה. כ"ו ע"ב ע"ו כ"ג ע"א ירוש' ע"ו פ"ב ה"ח. מיי' פי"ח מהל' א"ב ה"ל סמ"ג שם קכ"א טוש"ע שם סי' ז' סעי' י"א: עיר שכבשה. כ"ז ע"א ע"ז ע"א ע"א, מיי' שם הכ"ו טוש"ע שם סעי' י"ד: ואם יש להן עדים. מיי' שם כ"ב טוש"ע שם סעי' א':

שנויי נוסחאות

(ר')שמעון בן הסגן. כד"נ וכי"ק ליתא. **ט** שנחבש'. בכי"מ שנתחבשה. על ידי נפשות אסורה (לבעלה). כד"נ ועל..; בכי"ק ובקופי"ד ליתא ובכי"ף ד"ק ליתא לכל הדבור הזה. שכבשה כרכום. במסב"כ שכבשוה..; כד"נ.. קרקום; בכי"ק ובמסבי"ל ובכי"ף..כרקום. כהנות. במסבי"ל הכהונות (?); בכי"ק הכוהנות. ש(נמצאו) בתיכה. כד"נ ובכי"ק ובמסבי"ל ובכי"ף ליתא. פסולות. בכי"ף לבעליהן. יש (להן). במסבי"ל ליתא.

תוספות חדשים

ט במשנה כל כהנות שנמצאו בתוכה פסולות כו' ק"ק אמאי לא נקט כל נשים

ראשון לציון

ט במשנה כל כהנות וכא דקתני כל כהנות לאו דוקא דהוא הדין כל הנשים אפילו פנויות כיון דחיישינן שבא עליה עובד כוכבים נפסלה

תוספות רע"ק

ח [אות כז] בתוי"ט ד"ה רבן שמעון ב"ג כו' דבמקום קול הוי חד מהימן. אף דקול עדיף מע"א דע"י קול אחתינהו ועי' ע"א לא היינו מחתין ליה דאין ערעור פחות משנים מ"מ מסקינן ע"פ ע"א כיון דמסייע ליה החזקה לבטל הקול. תוס': [אות כח] בא"ד אלא שראיתי להר"ן כו'. וגם בתוס' מפורש כן דכתבו לעיל לפי אוקימתא דפליגי בגומלין דמיירי בתרומה דאורייתא ואלו הכא כ' דהך מיירי בתרומה דרבנן דבתרומ' דאורייתא לא מוקמי' אחזקה אף למ"ד תרי ותרי ספיקא דרבנן: **ט** [אות כט] הר"ב ד"ה פסולות כו' דאשת כהן אסורה. אף דוהו שייך גם בפנויה להנשא לכהן ולפסול מתרומה דבי נשא מ"מ אסברא לה באשת כהן דאילו בפנויה ע"כ דמיירי באומרת טהורה אני, דבאומרת טמאה אני פשיטא דאסירה משום דשויא אנפשה חתיכה דאיסורא. וא"כ נשמע דאינה נאמנת על עצמה ולא הוי צריך למיתני הסיפא ואין נאמן אדם ע"י עצמו. אבל אם מיירי באשת כהן י"ל דס"ד דמיירי באומרת טמאה אני דבעלמא אינה נאמנת משום דאסרי' עיניה נתנה באחר והכא נאמנת, ספר כתובה. ועדיין אינו מספיק על לשון הרע"ב דא"כ אסורה כשנאנסה והתוי"ט הביא עלה הילפותא הא בלא"ת אסורה דנתחללה מביאת נכרי

אפילו עבד. אפילו שפחה. הרי אלו נאמנין. ואין נאמן אדם על ידי עצמו. אמר רבי זכריה בן הקצב מג). המעון הזה מד) לא זזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו גוים לירושלים ועד שיצאו. אמרו לו אין אדם מעיד על ידי עצמו מה): י ואלו נאמנין להעיד בגודלן מה שראו בקוטנן. נאמן אדם לומר זה כתב ידו של אבא מו). וזה כתב ידו של רבי. וזה כתב ידו של אחי מז). זכור הייתי בפלונית

כשנכנסה ואם יש בעיר מחבואה אחת שיכולה אשה אחת להחבא שם כל אחת ואחת מנשי העיר נאמנות לומר במחבואה נחבאתי ולא נטמאתי ומתוך שיכולה לומר נחבאתי נאמנת גם כן כשאמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי: המעון הזה. שבועה היא: אין אדם מעיד ע"י עצמו. ואם העיד אדם על שבויה שהיא טהורה °הרי זה לא ישאנה אם הוא כהן מפני החשד ואם פדה אותה מן השבי בממונו הרי זה מעיד עליה ונושאה דלא שדי איניש זוזי בכדי ואם לא ידע שהיא טהורה לא נתן ממונו עליה: י זה כתב ידו של אבא. ומקיימין השטר על פיו °שקיום שטרות דרבנן

ועיין מה שכתבתי שם: אפילו שפחה. °חוץ משפחתה מפני שלבה גס בה כההיא דגיטין פרק ז' ובמסיחה ל"ת נאמנת. גמרא. ועובד כוכבים מסיח לפ"ת יש מחלוקת בין האחרונים כמ"ש בב"י סימן ז': רבי זכריה בן הקצב. °והיה כהן כך כתב רש"י: המעון הזה. פירש הר"ב שבועה ור"ל המקדש וכך כתב בערוך ובספר יוחסין אות ז' כתוב. רב צמח גאון פירש בעבור שראה החורבן נשבע המעון הזה מלבון מעון אתה כו' ואין זה אמת כי בבא בן בוטא בסוף כריתות נשבע כן וכן רבן גמליאל בתחלת כריתות וזה מנהג בישראל ע"כ. וכן מצינו לר' יוחנן שנשבע היכלא בפרק עשרה יוחסין דף ע"ח. ונ"ל דאין זה שבועה לפי האמת כלל וכמו שכתב הב"י בי"ד סימן רל"ז בשם הגהת מרדכי דסוף מס' שבועות לענין נשבע בשלחן הקדש או בשאר כלי הקדש שאינה שבועה וה"נ דכוותה ואף ר' זכריה שנשבע לא היו צריכים לשבועתו כלל אפילו היו מאמינים לעדותו שאין עד צריך שום שבועה כלל להעיד. ומה שפי' הר"ב שבועה ר"ל כדרך שבועה אבל לא שהוא שבועה: י זה כתב ידו של אבא וכו'. כתב הר"ב שקיום שטרות דרבנן. פירש"י דמדאורייתא לא בעינן קיום דאמר ריש לקיש עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד והילכך אין זה עוקר דבר מן התורה שהם אמרו צריך קיום והם אמרו שאלו כשרים לקיים. וכתבו התוספות תימה כיון דמדאורייתא אפילו אין עדים שיכירו חתימת עידי השטר א"כ כל אדם שירצה יזייף ויכתוב ויחתום מה שירצה ויגבה ממנו ע"כ ועיין מ"ש במ"ג (בד"ה אין נאמנין) בשם רש"י דגיטין (דף ג'): וזה כתב ידו של רבי וכו'. וצריכא דאי אשמעינן אביו משום דשכיח גביה ונתן עיניו בקטנותו בכתב יד אביו אבל רבו לא ואי אשמעינן רבו משום דאית ליה אימתיה דרביה (ומשום דרחוק הוא לא קאמר. דעידי קיום יכולין להיות קרובים לעידי השטר הר"ן והאריך בטעם) אבל אחיו דלית ליה לא הא ולא הא אימא לא קמ"ל.

גמרא

תפארת ישראל

יכין

שם, כל אחת נאמנת לומר אני נחבאתי שם, ובהך מגו יכולה לומר לא נחבאתי ולא נטמאתי, ואינו כמגו במקום עדים, מדאינו רק חשש שנטמאת: מג) כהן היה, והוא ואשתו היו בירושלים כשנכבשה מהאויב: מד) נשבע היה בשם מקדש שהוא מעון אלהי קדם, ואע"ג דאינה שבועה [כי"ד רל"ז] עכ"פ שבטחה היה וכך נהגו ואשכחן דכוותיה טובא: מה) דידעו שלא נשאר שום מחבואה שלא גלה הקב"ה לעיני האויב, כמ"ש חז"ל יומא [כ"ד א'] ויצא מבת ציון כל הדרה, חדרה, והרי אפילו מערת צדקיה מגלו (ב): מו) דעדי קיום מותרים להיות קרובים לעדי השטר: מז) לקיים השטר על פיו בצירוף עד אחד עמו, דקיום שטרות דרבנן ומדאורייתא א"צ קיום כלל, דלא חליף אינש לזייפא, וכל שלא יאמרו העדים שאין זה חתימתן,

בועז

(ב) ואע"ג דבכל דוכתי ע"א נאמן באיסורים, ואי"ל דזה בליכא חזקת איסור, אבל הכא כיש חזקת איסור דמי וכודאי בעל [ועי' הרא"ש פ' הנזקין דנ"ד ב' בי"ד כלניו], ליתא דה"ה אפילו אחר נמי והכא לא א"צ רק דאינו נאמן ע"י עצמו, והרי עבד ושפחה נאמנים. ותו קשה מובא מהרמ"א [בתשובה סי' ב'] באיש ואשה שהסכימו להעלים עיבור שלה ושיאמרו לכל שפרסה נדה ואפ"ה מותרת לבעלה, מדשניהם יודעין בטהורה היא [ועי' רטו"ז י"ד קפ"ה], וא"כ מ"ש הך חזקה דהכא מחזקת נדה דהתם, דכשהוחזקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עליה משום נדה [ככתובות ע"א ב'] וכיון דהכא ובהא שניהן יודעין דטהורה, למה תהיה אסורה לו. ואפילו תימא לחלק בין הכא להתם, דהתם הן בעצמן עשו החזקת איסור, שאמרו לכל שפרסה נדה, לפיכך מדידעו בעצמן שרק בערמה אמרו כן, והחזיקו האיסור בשקר להכי מותרין זל"ז, משא"כ הכא החזקת איסור שבוייה שבה מעצמא אתא, ואין כח בידן להתיר א"ע נגד החזקה, **עכ"פ** הרי נראה משום דכמו כשב' עדים אומרים על חתיכה שהיא היתר, והוא יודע שוודאי אסורה, אסור לאכלה מדשוייה אנפשיה חתיכה דאיסורא, [כש"ך י"ד ססי"א], ה"נ בשיעידו ב' שחתיכה זו אסורה, והוא יודע ברור כשמש שמותרת, ואף דבאכל בפרהסיא בהתראה ענוש יענש, [כמ"ש בס"ד בפירושינו סנהדרין פ"ט בכללי התראת ספק סי' ג'], אפ"ה ביש לו עד המסייע ואף שב' עדים מכחישין אותו והעד אפ"ה מותר לעשות כדבריו גם בפרהסיא [רמב"ם פ"ב מגירושין ה"ז], וגם כשאין לו עד המסייעו כדבריו, אפ"ה עכ"פ בצנעה מותר לעשות כדבריו. דאי"ל מי גרע הא מדבר שאסרו חכמים מפני מראית עין גם בחדרי חדרים אסור [כביצה ד"ט ב'], וכ"ש הכא שאסור ממש בפרהסיא מדאיכא ב' עדים כנגדו. י"ל הרי כבר כתבו תוס' [ע"ז די"ב א' ד"ה כל ורמג"א ש"א סקנ"ו, וסי' תקי"ח סק"ו] דלא קיי"ל כן. ותו דאפילו נימא דקיי"ל כן, י"ל דהא דאסור גם בחדרי חדרים היינו משום שמא לא יהיה נזהר יפה, ויראהו אחד, ויחשדהו ספי מדעושה בצנעה, ודוקא בשהדבר אסור רק מפני מ"ע שאין בו עונש כשעושה בגלוי, אבל בדבר שכשעושה בפרהסיא ענוש יענש, אין לחוש בזה, דמעצמו נשמר יפה שלא יראהו או אדם ויחזיקוהו רשע מדים ב' עדים, לפיכך מדידע בבירור שמותר שרי בצנעה, וא"כ אם כך בב' עדים, כ"ש בחזקת שבוייה דאסורה רק מדרבנן. **מיהו** י"ל דאי עובדא דרמ"א ודב' עדים הנ"ל, דרק בצנעה שרי, אבל הכא רצה ר' זכריה לקיימה בפרהסיא כמעיקרא, וזה אסרו לו חכמים, דהרי סוקלין ושורפין על

החזקות

תוספות רע"ק

נכרי דאפי' פנויה אסורה לכהן וכמ"ש. ולפי מ"ש בהגהת ש"ע סי' ז' בשם ש"ג דבנשואה שבויה וע"א מעיד דטהורה והיא אומרת נטמאתי נאמנת לאסרה עצמה על בעלה ול"א בזה עיניה נתנה באחר. נסתרו דברי הס"כ דאיך היה אפשר לומר דמתני' בנשואה ודוקא באמרה טמאה אני א"כ היכי קתני עלה אפילו עבד ואפי' שפחה נאמנות הא באמרה טמאה היא נאמנת נגד העבד ושפחה: [אות ל] שם בהרע"ב ד"ה אין אדם. הר"ז לא ישאנה. ואם נשאה לא תצא כ"כ הריטב"א יבמות בשם תוספות. וההיא דזכריה בן הקצב דאסרוה עליו צ"ל דבעל גרע דעל עצמו ליכא עדות כלל אבל בפנויה שהמעיד אינו בעלה ושם עדות עליו ואח"כ נשאה בזה ל"ת: [אות לא] תוי"ט ד"ה אפילו שפחה. חוץ משפחתה. וכן בנה ובתה א"נ ובמסל"ת הכל נאמנים חוץ היא ובעלה:

[אות לב] שם ד"ה ר"ז בן הקצב והי' כהן כ"כ רש"י לענ"ד יש חפרש בין הרע"ב לרש"י בזה דהרע"ב מפרש כן במתני' משמע דצריך לזה דרך פירוש במתני' דאילו לא היה כהן למאי נ"מ דא"נ ע"י עצמו נשמע מיני' דס"ל להרע"ב דבעלה ישראל שמעיד על אשתו דנאמן לענין שאם תתאלמן ממנו דמותרת לכהן דוהו לא מקרי על עצמו כיון דלדידיה ליכא נ"מ בזה. אבל רש"י לא פי' כלום במתני' רק על הברייתא דקתני ואף עפ"כ יחד לה בית בחצרו. ע"ז כתב רש"י אעפ"כ שאסרו עליו שהיה כהן מדלא פי' כן במתני' שהיה כהן משמע דבמתניתין אינו הכרח לזה דלא קתני דאסרו עליו די"ל דהיה ישראל אלא דא"ל דא"נ להתירה לכהן לכשתתאלמן ורק בברייתא דמוכח דאסרי עליו כתב רש"י דכהן היה: י [אות לג] הרע"ב ד"ה זה כתב כו' שקיום שטרות דרבנן. ודוקא

לקיים

ציונים

אין אדם מעיד כו'. עיי' שם תי"ט פוש"ע שם סעי' ב': י ואלו נאמנין. ב"מ ע"א: נאמן אדם כו'. עיי' פ"ז מהל' עדות ה"א ופי"ד ה"ג סמ"ג ל' לט"ו טוש"ע חו"מ סי' ל"פ סעי' ד' ה' ו' וסי' מ"ו סעי' י"ז:

שנויי נוסחאות

ואין נאמן אדם ע"י עצמו. בד"נ ואין אדם נאמן..; במשבי"ל שאין אדם נאמן..וכ"ה בתוי"ד; בכי"מ ואין אדם מעיד.. וכ"ה בכי"ק (ושם שאין..) משעה. בד"נ משעת. ועד שיצאו. במשבי"ל עד..; בד"נ עד שיצאנו. מעיד. בכי"ף ובתוי"ד נאמן. ע"י עצמו. בדפ' בד"ק על עצמו. י ואלו. בכי"ק וברא"ש אלו. בגודלן מה שראו בקוטנן. בתוי"ד..על מה ..;בכי"ף בגדלן.. בקטנן. נאמן אדם לומר. בדפו' החדשים מובאים הדברים מוקפים ובשם ס"א ובכי"ק ובכל הד' היבנים שלפנינו באו הדברים בלתי מוקפים ואין גם באחד מהם שיחסרו גם במש' ד"פ וד"ק איתנייהו ובלתי מוקפים. שוב ראיתי שבמש' ד' אמשטרדם(קפ"ז ותקל"ה)וד' דיהרנפורט ליתנייהו בטעו'. וזה..וזה.בתוי"ד זה..זה. זכור הייתי. במשבי"ל ובכי"ף זכור אני. בפלונית. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל באשת פלוני; בכי"ף באשה פלונית.

תוספות חדשים

נשים ולר"פ דקאמר בגמ' הא בשפחה דידיה וכו' אתיא שפיר (פר"ח): **שם** א"ל כו' ע"י עצמו וקשה וכי לא היה בירושלים מחבואה או מערה אחת והיכן היתה מערת צדקיה וא"כ היה נאמן במיגו כדפיר' הר"ב וכ"פ הפוסקים ומכ"ש לשיטת הרמב"ם וכ"פ בש"ע סי"ז בא"ע אם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו בה כגון שלא כיו שומרים מקיפים כל העיר מותרת כ"א במגו שנמלטה והיך אפשר שלא יהיה כן בירושלים: (ממהורש"ח ז"ל):

ראשון לציון

נפסלה בביאתו והא דתניא כל כהנות משום דבעי למתני עובדא דר' זכריה בן הקצב עכ"ל הרא"ש ועיין יסל"מ: ברע"ב ד"ה אין אדם כו' ואם לא ידע שהיא טהורה כו' כדאיתא בגמרא דף ל"ו: תי"ט ד"ה המעון הזה כו' וכמו שכ' הב"י בי"ד סי' רל"ז בשם הגהת מרדכי כו' כך אי' בב"י ובהגהת מרדכי עצמו איתא בזה"ל שאלו למהר"ם מי שנשבע בשלחן הקדש או באחד מכלי הקדש או בשלחן סתם אם הוא שבוע'.

והצ"ב

שיצתה בהינומא . וראשה פרוע מח) **. ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר** מט) **. לטבול לאכול בתרומה** נ) **. ושהיה חולק עמנו על הגורן** נא) **. והמקום הזה בית הפרס** נב) **. ועד כאן היינו באין בשבת** נג) **. אבל אין אדם נאמן לומר דרך היה לפלוני במקום הזה** נד) **. מעמד ומספד** נה) **היה לפלוני במקום הזה** נו) **:**

דרבנן והימנוה רבנן בדרבנן: **שיצתה בהינומא וראשה פרוע**. ונוטלת כתובה מאתים ואף ע"ג דלא מפקינן ממונא אלא בעדות ברורה הכא שאני הואיל ורוב נשים בתולות נשאות גלוי מלתא בעלמא הוא: **ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר**. כשהיו לומדין תינוקות בבית רבן. לאכול בתרומה. וע"פ עדות זו מאכילין ליה תרומה דרבנן כגון תרומה בחו"ל מעציץ שאינו נקוב וכיוצא בזה אבל תרומה דאורייתא אין מאכילין ע"פ עדות כזו. ולא חיישינן שמא עבד כהן היה שאסור ללמד את העבד תורה: **ושהיה חולק עמנו על הגורן**. ולא חיישינן שמא עבד כהן היה שאין חולקים תרומה לעבד אא"כ רבו עמו: **ושהמקום הזה בית הפרס**. החורש את הקבר עושה בית הפרס מאה אמה שכך שיערו שהמחרישה מולכת עצמות המת וטומאת בית הפרס דרבנן: **ועד כאן היינו באין בשבת**. דתחומים דרבנן: **מעמד ומספד**. מקום היה לו כאן להספיד מתיו ולעשות מעמדות ומושבות שהיו עושין למת בהא לא מהימן שהוא דבר שבממון וצריך עדות גמורה:

גמרא. וכתב הרא"ש דדוקא אע דשכיח גבייהו אבל על אחר לא: **שיצתה בהינומא וכו'**. כתב הר"ב הואיל ורוב נשים בתולות נשאות גלוי מלתא כו' גמרא. כלומר ואע"ג דקי"ל דאין הולכין בממון אחר הרוב כיון דאיכא רובא והוא דבר של פרסום גלוי מלתא בעלמא הוא. הר"ן. ואין לדקדק מהא דתנן בר"פ אם יש עדים שיצתה שצריכה שנים דהכי נמי אשכחן במתניתין דלעיל ואם יש לה עדים ובחד סגי ומיהו בגמרא קאמר אמתניתין והוא שיהא גדול עמו ויש מחלוקת בין המפרשים אי קאי אזה כתב ידו בלחוד ואי קאי נמי איצתה בהינומא: **יוצא מבית הספר לטבול וכו'**. כתב הר"ב ולא חיישינן שמא עבד כהן הוא פי' ועבדיו נשתחרר ונוטל שלא כדין. תוספות: **ושהיה חולק כו'**. פי' הר"ב שאין חולקין כו' וכן שהם לן תנא במשנה ה' פרק י"א דיבמות וכבר הארכתי בזה לעיל בפירקין מ"ח: **ושהמקום הזה בית הפרס**. ולא יזהר ובא לטהר. תוספות: **ועד כאן היינו באים בשבת**. שאיסור התחום עד אלפים אמה בלבד מדבריהם הרמב"ם פרק י"ד מהלכות עדות ועיין משנה ה' פ"ה דעירובין ומ"ג פ"ה דסוטה: **אבל אין נאמן לומר דרך כו'**. וסד"א [דהני] מיפרסמי טפי ולא משקרי בהו אינשי ויהא נאמן להעיד על מה שראה בקטנו קמשמע לן דלא. הר"ן

שיצתה. נד"נ ונכי"ק שיצאת. **בהינומא**. נד"נ ונכי"ק ונמשני"ר בהינומה. **ושהיה**. נד"נ שהיה. **לטבול לאכול בתרומה**. נד"נ.. לאכול את תרומתו; במשני"ר לטבול לתרומתו נכי"ק..ולאכול בתרומתו. **על הגורן**. בכי"ק ובמשני"ר ובכי"ף בגורן. **והמקום הזה**. בכי"ק ושהמקום.. **בית הפרס**. בתוי"ט הוא בית הפרס..; נד"נ ובכי"ק בית פרס הוא, וכ"ה במשני"ר (ושם הפרס). **אבל אין (אדם) נאמן**. נד"נ ונכי"ק ובמשני"ר.. אינו נאמן אדם. בכי"ף ליתא; ברמ"י אבל אין נאמנין. וכ"ה בר"ן (ושם ליתא למלת אבל). **לפלוני**. נד"נ ובמשני"ר לאיש פלוני וכן בסמוך וכ"ה בכי"ק ובסמוך לו לאיש פלוני. **מעמד ומספד**. נד"נ ובד"ב ובכאר דפו"י מעמד ומושב ומספד ועי' בערוך וברמ"י וברע"ב.

תפארת ישראל

יכין

אין המערער נאמן [ומתורץ קו' התו']: מח) וכתובתה ר', דרוב נשים בתולות נשאות, ואף דאין הולכין בממון אחר רוב, הכא מדמפורסם, גלוי מלתא בעלמא הוא, דכשיתקרו ימצאו עדים כשרים, ואף דזאת אין לה קול, אפ"ה מדמסייע עדות דהנהו, אזלינן בתר רובא: מט) מלמד תנוקת: נ) תרומה דאורייתא, ונאמן להאכילו תרומה דרבנן, ולא חיישינן שמא עבד היה אז, דעבד אסור ללמדו תורה: נא) ולא חיישינן שמא עבד היה אז, דהרי אין חולקין תרומה לעבד אלא אם כן רבו עמו: נב) דהחורש ע"ג קבר, ק' אמה לכל צד סביבו טמא מדרבנן, דכך שיערו חז"ל, שעד שם תוכל המחרישה להוליך עצם כשעורה מהקבר [כרפי"ז דאהלות], והיינו מסופקים איזהו מקום בבקעה של ביה"ס, ובא זה והודיעונו כדי לטהר השאר סביב: נג) דתחומין דרבנן: נד) בשדה חבירו: נה) עמ"ש במגילה [פ"ד סי' י"ח]: נו) אף דהנהו מפרסמי טפי סד"א לא משקר, קמ"ל בממון צריך ב' עדים כשרים:

בועז

החזקות [כקידושין ד"פ א'], עוד נ"ל אע"ג דבכל איסור אדם נאמן על עצמו, הכא לא האמינו לר' זכריה, מדקשה לאדם לפרוש מאשת נעוריו [ועי' תשובת חו"י סי' קל"א, והרא"ש יבמות ר"פ האשה רבה, והר"ש ספ"ב דנגעים]. מיהו לא דמי כלל לת"ח שמורה הלכה ובא דדוקא אם אמר כך קודם מעשה שומעין לו ולא בשעת מעשה [כיבמות ע"ז א']. ואמאי הרי ע"א נאמן באיסורים. די"ל התם בהוראה לא מקרי עדות רק במה שקרה:

תוספת רע"ק

לקיים חתימת עדים אבל לקיים חתימת הלוה היא דאורייתא ובעינן עדות מעליא. סמ"ע וש"ך: [אות ל"ד] שם בהרע"ב ד"ה ושהי' איש פלוני. תרומה דרבנן. ומיירי באין גדול עמו דאל"כ באותו גדול לחוד סגי כיון דאין מעלין ממנה ליוחסין. תוס'. וע"ז קאמר הרע"ב אבל תרומה דאורייתא אין מאכילין ע"פ עדות כזה ר"ל בלא גדול עמו והא דלא מוקי בתרומה דאורייתא וביש. גדול עמו דממנ"פ אם אין מעלין מתרומה דאורייתא ליוחסין מהני הך גדול לחוד דע"א נאמן ואם מעלין מתרומה ליוחסין לא מהני גדול עמו דדלמא יעלו ליוחסין ע"י עדות זו דראו בקטנם. אע"כ דמיירי בתרומה דרבנן ובאין גדול עמו: [אות ל"ה] תוי"ט ד"ה שיצתה. ויש מחלוקת בין המפרשים. בתוס' ערובין דנ"ט א' ד"ה אפי' עבד נסתפקו אם קאי ההיא דהכא ביש גדול עמו גם על עד כאן היינו באים בשבת, ויהיה נשמע דע"א לחוד א"נ. וההיא דפ"ה מ"ה דעירובין אפי' עבד אפי' שפחה מיירי באמת דיש אחר עמו. או דלא קאי על הך דע"כ היינו באים בשבת ובאמת ע"א נאמן ומתני' דערובין כפשטא עיי"ש. ובאמת ק' לי מה"ת לומר דאין ע"א נאמן דמ"ש זה מכל איסורים דע"א דנאמן עכ"פ בלא אתחזק איסורא. ועל ההיא דעירובין דקתני דעבד או שפחה נאמן דלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל. ומפרש בסוגיא שם דתחומין דרבנן. והלא אף היה דאורייתא אמאי לא נאמנו מדין ע"א נאמן באיסורין דאפילו עבד ושפחה דדינייהו בכל דבר כאשה נאמנות [אמר י"ם התלמיד תיבות אלו דאפי' כו' רשמתי בין שני חצי לבנה כי לענ"ד הדבר צ"ע דאם נפרש כוונת רבינו בפשיטות דקושיא שני' מקשה על הגמרא דעבד ושפחה בעצמם יהו נאמנים דדינייהו כאשה הא זה כבר תקשה בתוס' ד"ה ותחומין ותירצו בתחומין לא הוו בידה אף דלכאורה אין ראיה לסברתם והדבר צ"ע עכ"ז התוס' מכריחין סברתם מחמת קושיא הנ"ל וגם ראיה מקצן כמבואר בדבריהם יעו"ש (ועוד אפשר לתרץ קושיית תו' דבתחומין יש טירחא רבה כמבואר בריטב"א שם משום הכי לא האמינו לנשים) ואולי יש איזה חסרון תיבות בדברי רבינו וקודם תיבות דאפי' כו' צ"ל אע"כ מיירי בלא גדול עמו ומחמת שהוא מדרבנן משום הכי אמרו דאפי' כו' ויהיה כוונת רבינו לאלם קושיתו על התוס' וצ"ע כי הלשון קצת דחוק]:

ראשון לציון

והשיב אם אמר ככר זה עלי כשלחן של מקדש או כאחד מכלי המקדש זו היא נדר גמור דנדר כדבר הנדור כו' אבל כה"ג שנדר בשלא לא אמר כלום כו' ע"ש ועיין בהג"ה י"ד סימן ר"ד ומ"ש הש"ך והט"ז שם ועיין ישל"מ:

לקוטים

י במשנ' ושהי' איש פלוני כו' בגמ' מקשינן ודילמא עבד (כהן) הוא (ומסיק דאסור לאדם שילמד את עבדו תו"י) והקש' מהרש"ל (אמאי לא אוקי) כגון דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן (הוי) ונפק עליה קלא (דב"ג או בן הגרושה וכו') וכמ"ש הר"ב לעיל מ"ח והניחו בצ"ע ואני אומר דלא ידענא מנ"ל להרש"ל דהאי עד אתים לבטל הקול (קול הרמ"ו) : ושהיה חולק, כתבו התוס' דאיהו מעיד בתרומה דאורייתא אבל לא נאמן אלא להאכילו בדרבנן ובהאי ניחא דלא מקדים בבא דחולק לבבא דטובל דהא מעיקרא חולק ובתר טביל ואכיל אבל להר"ן דפירש דמעיד בדאורייתא ומהימן משום צירוף הגדול שיש עמו קשה הסדר ועוד דהוה ליה לחבר יחד בבות הצריכות צירוף ודו"ק (שם): דרך היה. הא דלא ערבינהו דרך ומעמד ומושב היה לפלוני במקום הזה נראה דמשום דיש דרך שאינו צריך לעדות כגון אדם א' מקיפו מד' רוחותיו כדלקמן פי"ג מ' ז' דמ"מ צריך ליתן לו דרך (שם): תוי"ט ד"ה יוצא וכו' ועבדיו נשתחרר וכו' כ"כ התוס' וק' דלפ"ז הוק' להם למ"ד ביבמות דאין חולקין תרומה לעבד (דלא) ליסיק ליוחסין ואמאי לא אמריק דלמא נשתחרר וכו' והירצו דלא שכיחא כולי האי שישאל תרומה אחר שנשתחרר וכו' וק"ל א"כ אמאי ניחוש לכך כיון דלא שכיח טפי הול"ל דילמא עבד הוא ויוחזק לכהן ויבא לחלוק על הגורן ובהא תוס' ניחא הכא דיבמות ועוד דהכי משמע מדאמרינן ודלמא עבד הוא ולפי' תוס' הול"ל עבד היה (שם): סד"ה ושהמקום וכו' צריך להוסיף ת"ש הר"ן דכל הבקעה בספק טומאה ופירושו מקברות הרבה דאי לא הוה אלא קבר א' הלא אין לו אלא ק' אמה לכל רוח ומהו זה בטיקל זה אבל מ"מ ליכנא דהמקום הזה לא דייקה דהול"ל וע"ש בית הפרס אבל הראב"ד פי' דר"ל טומאה קלה שבכר נידש ונופח והוא טהור לעושי פסח וגמ' דייק' כותיה דאמרי' בית הפרס דרבנן דק' וכי יש ב"ה דאורייתא אלא ר"ל בית הפרס שכבר נתקן כתיקון רבנן דהיינו שנידש ונופח: (שם)

פרק ג **א אלו** נערות א) שיש להן קנס ב). הבא על הממזרת. ועל הנתינה ג). ועל הכותית ד). הבא °על הגיורת. ועל השבויה. ועל השפחה. שנפדו. ושנתגיירו. ושנשתחררו ה). פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד ו). °הבא על אחותו. ועל אחות אביו. ועל אחות אמו. ועל אחות אשתו. ועל אשת אחיו ז). ועל אשת אחי אביו ח). ועל הנדה. יש להן קנס. °אף על פי שהן בהכרת. אין בהן מיתת בית דין ט): **ב** ואלו שאין להן קנס.

פרק ג **א אלו** נערות. שאף על פי שהן פסולות יש להן קנס. אם אנס אדם אחת מהן נותן לאביה חמשים כסף: הנתינה. מן הגבעונים ועל שם שנתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים נקראים נתינים והם אסורים לבא בקהל: ועל הכותית. האי תנא סבר כותים גירי אריות הם וכגויים הם חשובים: פחותות מבת שלש שנים. דבחזקת בתולות הן שאף על פי שנבעלו בשביה או בגיותן בתוליהן חוזרים: ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו. שנתקדשה לאחד מהן ונתגרשה מן האירוסין ועדיין בתולה היא: שאע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת ב"ד. וכרת אינו פוטר מן התשלומין וה"מ שלא היתה שם התראה אבל אם היתה שם התראה פטור מן הקנס דקי"ל כל חייבי כריתות שהתרו בהן

פרק ג **א אלו** נערות. כשהם דלקמן מתניתין ח' קטנה יש לה מכר ואין לה קנס נערה כו'. גמרא: הממזרת וכו'. פי' הר"ב שאע"פ שהן פסולין כלומר וכ"ש כשרות אלא פסולים אצטריכי ליה ובגמרא מקשי והכתיב (דברים כ"ב) ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו כדלקמן מ"ה וה"נ לפטור מקנס. ומשני שיתא קראי כתיבי באונס ומפתה נערה הנערה בתולה בתולות הבתולות תרי לגופייהו חד לכדאביי דלנערה דוקא הא בא עליה ומתה פטור. וחד לג"ש דבאונס כתיב חמשים ובמפתה כתיב ישקול דהיינו שקלים וילפינן מהדדי הייתרי ליה תרי חד לאתויי חייבי לאוין וחד לאתויי חייבי כריתות. וכתבו התוספות דלמ"ד קדושין תופסין בחייבי לאוין הוו חייבי עשין וחייבי לאוין כחדא לרבוייהו מחד קרא דכיון דמשום דכתיב תהיה ה"א למעוטינהו הלכך כי הדדי מרבינן להו כיון דאית בהו הויה וקרא תניין לחייבי כריתות ולמ"ד אין קידושין תופסין בחייבי לאוין [בספ"ד דיבמות] חד להייבי עשה והידך לחייבי לאוין וכריתות דכי הדדי נינהו למעטינהו מולו תהיה ומרבינהו כהדדי. וליכא לאקשויי דאימא חד לאונס וחד למפתה דהא מג"ש ילפינן להו מהדדי ועיין מ"ש במ"ג: הנתינה. עיין מ"ש בפ"ח דיבמות מ"ג וברפ"ג דמכות: הכותית. פירש הר"ב האי תנא סבר כותים גירי אריות הם וכגוים הם חשובים וכן פירש רש"י ותימא דאם כן נכרית נמי וליתני לה דהוי רבותא טפי. ועוד הוכיחו בתוספות מהגמרא דפ"ק דנכרית אין לה קנס ועוד הקשו דמתניתין כר"מ דמתניתין ח' כמו שכתבתי לעיל ובהדיא אמרינן בגמרא פרק שור שנגח ד' וה' (דף ל"ח) דס"ל לר"מ דגירי אמת הן. אלא אף על גב דגירי אמת הן הוצריך לאשמעינן שיש להן קנס דסד"א דלקנסינהו שלא יהא להם קנס שלא יטמעו בהן ישראל ע"כ. ומסיים הר"ן כי היכי דקנסינהו מהאי טעמא לענין שור של ישראל שנגח שור של כותי דפטור כדאיתא התם קמ"ל דלענין קנס לא קנסינהו כדי שלא יהא חוטא נשכר. וכתבו התוספות °וא"ת אמאי לא חשיב נמי אלמנה לכה"ג וי"ל דתנא ושייר כו' א"נ דהכא לא חשיב אלא פסולי קהל: והבא על הגיורת. אלקן לשנות חייבי לאוין לחודייהו וגיורת ומשוחררת דכשרות הן לחודייהו וחייבי כריתות לחודייהו משום דבעי למיתני סיפא אף על פי שהם בהכרת כו' אבל בריש פרק ג' דמכות לא תני אלא הבא אחד על כולם. תוספות: שנפדו כו'. עיין מ"ש במשנה ב' דפרק קמא: ועל אשת אחיו וכו'. פי' הר"ב שנתקדשה לאחד מהן ונתגרשה משום אשת אחיו צריך לפרש ונתגרשה דאי נתאלמנה יבמה היא לו וזקוקה לו כמ"ש במ"ב פ"ט דיבמות ומה קנס וכרת שייך בה. והתוספות הביאו ירושלמי דמוקים לה בשיש לו בנים מאשה אחרת ומיירי בנתאלמנה ועיין במ"ג: אף על פי שהן בהכרת. כתב הר"ב וה"מ כו' ואין אדם לוקה ומשלם דאמר קרא (דברים כ"ה) כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום ב' רשעות וסמיך ליה ארבעים יכנו פן יוסיף דהיכא דאיכא שתי רשעיות נעביד ביה הכאה. ועיין מ"ש במשנה דלקמן. ועיין פרק ח' דב"ק משנה ג': בהכרת. עיין מ"ש במ"ב פ"ק דהלכה

יכין תפארת ישראל בועז

פ"ג א) אף שהן פסולות: ב) דאנס נערה בתולה נותן לאביה נ' כסף: ג) עי' יבמות [פ"ח מ"ג סי' ע"ו]: ד) כשסנחריב שומרון הביא עכו"ם מעיר כותה ומספרוים ומבבל וכדומה והושיבם שם [במלכים ב' י"ז פכ"ד]. וכשערכום אריות היער, נתגיירו מיראה [ומפני שהרוב היו מכותה, נקראו כולם כותיים]. וקמ"ל דהא"ה גרי אמת הן: ה) עפ"ק מ"ב: ו) דאפילו נבעלו או בתוליהן חוזרים: ז) מאמו, שנתקדשה ונתגרשה או נתאלמנה, או באשת אחיו מאביו שנתקדשה ונתגרשה, או בנתאלמנה והניח בנים מאחרת, דאילו עדיין אשתו הרי הוא בחנק וקלב"ס: ח) שנתקדשה לו ונתגרשה או נתאלמנה: ט) דחיוב כרת אינו פוטר מתשלומין. מיהו בהתרו בו, דאז חייב מלקות, אז פוטר מתשלומין (א):

פ"ג (א) [וכש"ס ד"ל ע"א אמרינן, ולאפוקי מדר"נ בן הקנה דס"ל כרת פוטר מתשלומין. ולפי' רש"י אמתני' קאי, והקשו בתוס' (ד"ה הכל) מנ"ל, לעולם מתניתין כר"נ בן הקנה, ומודה ר"נ לגבי קנס דחייבי כרת חייבין בתשלומין, מדרבוי' קרא. ותי' י"נ הרב מהר' משה יצחק שליט"א הגאבד"ק קראטינגא, דע"כ מתניתין לא ס"ל כר"נ מדמסיים במתני' אע"פ שהן בהכרת אין בהן מיתת בית דין הרי לר"נ א"צ מיתת ב"ד דגם כרת לחוד פוטר לדידיה, אלא הונ"ל אע"פ שהן בהכרת, הכא ריבהו הכתוב. אלא ש"מ דכרבנן אתי', דלדידהו רק מיתת ב"ד פוטר. וטהורים אמרי נועם]:

דודאי

ציונים

פ"ג א אלו נערות. כ"פ מ"ה י"א פ"א ב"ק ל"ח מ"ב ירוש' פרומות פ"ז ה"א. מיי' פ"א מהל' נערה ב"י סמ"ג ע' כ"ד טור אה"ע סי' קע"ז: ועל הנתינה. ירוש' קידושין פ"ד ה"א: הבא על אחותו. סנהדרין פ"ג פ"ג: ב ואלו שא"ל קנס. ל"ו ע"ג מיי' פ"א מהל' נערה בתולה ה"י סמ"ג ע' כ"ד טור אה"ע סי' קע"ז:

שנויי נוסחאות

פ"ג א אלו. כד"נ וברי"ף ואלו וכ"ה בגס"מ בירושלמי. ועל הנתינה. בכי"ק על.. (הבא) על הגיורת. במשני"ל והבא..: ברא"ש ובהורי"ד ליתא וכן ליתא ברי"ף (וכם ועל..). ועל השבויה ועל השפחה. במשני"ל ועל השפחה ועל השבויה. ושנתגיירו ושנשתחררו כד"נ ובמשני"ל או שנתגיירו או.. וכן במשנה הסמוכה. מבנות. כד"נ מבת וכ"ה ברע"ב. בהכרת. במשני"ל בהיכרת (נפעל); ברי"ף ובהורי"ד בכרת. מיתת ב"ד. בכי"ק משום מתות..

תוספות חדשים

פ"ג א תוי"ט ד"ה ועל א"א כו' וזקוקה לו כמ"ש כו'. וקשה דהא יש לאוקמי בשבת את מאמו דג"כ אסורה ואינה זקוקה כדאיתא בריש יבמות ע"ש בפירוש הר"ב: (ממהורש"ת זצ"ל)

תוספות רע"ק

פ"ג א [אות לו] במשנה על הגיורת. היינו באונס דאילו במפותה כיון דקנסה לעצמה הוי מחילה כמו במתני' ו': [אות לז] תוי"ט ד"ה הכותית. וא"ת אמאי לא חשיב נמי אלמנה לכ"ג. בתו' תירצו תחלה ע"ז דבפסולי כהונה לא מיירי והא דלא חשיב מצרי ואדומי משום שיש להם היתר. א"נ דלא חשיב אלא חייבי לאוין אבל קשה דלתני מחזיר גרושתו משנשאת ונבעלי שלא בדרכה מבואר דס"ל דנשאת וגרשה נ"כ יש לה קנס וזה דלא כמ"ש התוי"ט בפרקין מ"ג בשם הטור. והא דלא נקטי משנתארסה היינו דזה אפילו לר"י בן כיפר דס"ל ביבמות י"א ע"ב דמחזיר גרושתו מאירוסין מותרת מן הנשואין אסורה וס"ל דבעי ג"כ נבעלה כיון דטעמא דריב"כ דכתיב אשר הוטמאה. ומ"מ דברי תוס' תמוהים דהא מבואר קדושין ט' ע"ב דבעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה וא"כ אין כאן קנס. וכמדומה מצאתי אח"כ הקושיא בס' כתובה). ועוד הו"מ למתני יבמה לשוק (וק"ל אמאי לא נקטי דהו"מ למתני בא על סוטתו שאירסה וזנתה תחתיו שלא כדרכה ונירשה ואח"כ אנס אותה. ואפשר לומר דתוס' רצו להקשות דליתני מה שהוא לאו אליבא דכ"ע אבל סוטה לר"י ב"כ ביבמות שם ליכא לאו בסוטה). וע"ז מסקו דתנא ושייר א"נ דלא חשיב אלא פסולי קהל עכ"ל. ומ"מ אין זה כולל תורוץ על הכל דהא מצרי ואדומי הוא ג"כ פסולי קהל וצריכים לתירוץ הראשון דיש להם היתר או דלא חשיב חייבי עשה: [אות לח] במשנה הבא על אחותו. בפ"ח דסנהדרין מ"ו איתא דבחייבי כריתות וחייבי מיתת ב"ד מצילין אותן ע"י נפשן להורגן כמו שכתב הרע"ב שם. ובש"ס שם הקשו ממתניתין דהבא דמחייב קנס בחייבי כריתות הא אין אדם מת ומשלם (דאף ע"ג דלא אקטל הו"ל כמו חייבי מיתות שוגגים דפטורים לשלם פירוש רש"י). ומסיק דהכא מיירי ביכול להצילו באחד מאיבריו: [אות לט] שם אע"פ שהן בהכרת. אבל סתם מתני' דפ"ק דמכלת מ"ה כר' נחוניא בהק"ק דח"ב פטורים כתשלומים כדאיתא בסוגיא דשם (דף ו' ב'):

הבא על הגיורת. ועל השבויה. ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו. יתירות על בנות שלש שנים ויום אחד י). רבי יהודה אומר שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה. אף על פי שגדולה יא). הבא על בתו יב). על בת בתו. על בת בנו. על בת אשתו. על בת בנה. על בת בתה. אין להן קנס. מפני שמתחייב בנפשו. שמיתתו בידי בית דין. וכל המתחייב בנפשו אין משלם ממון יג). שנאמר (שמות כא) °ולא יהיה אסון ענוש יענש יד): ג נערה שנתארסה ונתגרשה טו). רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס.

ר"ע מברטנורה

בהן לוקין ואין אדם לוקה ומשלם: ב יתירות על בנות שלש שנים. דכיון דראויות לביאה בחזקת הפקר הן ונבעלות בגיותן והשבויה בשבייתה: הרי היא בקדושתה. ואינה בחזקת בעולה אף על פי שנשבית כשהיא גדולה ואין הלכה כר' יהודה: ולא יהיה אסון ענוש יענש. הא אם יהיה אסון באחד משני אלו האנשים המריבין שנהרג אחד מהן לא יענש ההורג בממון שהרי הוא חייב מיתת בית דין כיון שהרגו לזה ואין הפרש בעבירה שחייבין עליה מיתת ב"ד בין שוגג למזיד לעולם פטור מתשלומין אבל בעבירה שחייבין עליה כרת או מלקות אינו פטור מן התשלומין עד שיהיה שם עדים והתראה וילקה ואז אינו משלם: ג רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס. דאמר קרא (דברים כ"ב) אשר לא אורשה הא אורשה

פעם

תוספות יום טוב

דאלה: ב ועל השבויה. °אע"ג דמדאורייתא שבויה לא הויא בחזקת בעולה כדאמרן בכל דוכתי בשבויה הקילו [וכמ"ש במ"ו פרק דלעיל] מ"מ אין לה קנס דמשום גזירה שלא תנשא לכהן עשאוה כבעולה לכל דבריה. תוספות: יתירות וכו'. כתב הר"ב ונבעלות בגיותן וכו' כן לשון רש"י והוא הדין לשפחה בעודה שפחה שגם היא כהפקר כדאמרינן בפ"ק ד' י"א דעבדא בהפקרא ניחא ליה נוח לו להיות עבד ויהא מותר בהפקר זימת השפחות: רבי יהודה אומר שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה כו'. ובגמרא תניא נמי לענין כתובתה מאתים דר' יהודה אומר שבויה שנשבית אפילו בת עשר שנים כתובתה מאתים. וקשיא דר' לא שנאו בפ"ק מ"ד ובשלמא לר' יוחנן דס"ל בגמרא דר' יהודה סובר דלא גזרו בה חכמים כלל אלא בקדושתה ממש קיימא ניחא דאיכא למימר דר' נטר לה עד הכא ושנאו לר' יהודה וה"ה לעיל אבל לרבה דר' יהודה נמי סובר דחכמים חששו שמא נבעלה ולפיכך אינה אוכלת בתרומה אם בת כהן היא והכא טעמא שלא יהא חוטא נשכר ולענין כתובה טעמא דלמא ממנעי ולא נסבי לה אי פחתת לכתובתה ומשוית לה בחזקת בעולה וא"כ חדא מאידך לא שמיען הוה ליה לר' לשנותה בהדיא. ואפשר דר' לא שמיע ליה דפליג רבי יהודה אלא אדהכא. ובתוספתא לא נשנה לא לעיל ולא הכא: על בתו ועל בת בתו כו'. עמ"ש בריש יבמות: ועל בת אשתו. הוי מצי למתני אשת אביו וכלתו דהא חשיב נמי עריות דעל ידי קדושין אלא תנא ושייר. תוספות: שנאמר ולא יהיה אסון וכו'. כתב הר"ב ואין הפרש בעבירה שחייבין עליה מיתת ב"ד בין שוגג למזיד וכו'. במ"ד פ"ה דב"ק אכתוב בס"ד דקרא דולא יהיה אסון מיירי באיש שמתכוין להרגו הא אם יהיה בו אסון פטור והשתא עיקר דרשא ממכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת (ויקרא כ"ד) הקישן הכתוב מה מכה נפש בהמה לא חלק הכתוב בין שוגג למזיד כו' כדאיתא בגמרא דף ל"ה ופירש"י וכ"כ התוספות דמ"מ אצטריך ולא יהיה אסון דאי מהיקשא ה"א אדרבה לאידך גיסא מה מכה בהמה לעולם ישלם אף מכה אדם ישלם דהא מכה בהמה חייב [להכי אצטריך למכתב כולהו] וכ"כ התוספות דף ל"ה והכי דריש מה מכה בהמה לא חלקת במה שכתוב בו דהיינו חיוב דבכל ענין חייב אף מכה אדם כל עניני פטור ממון שכתוב בו לא תחלוק בין שוגג בין מזיד ע"כ ועיין במ"ה פ"ח דסנהדרין מה שיש בכלל מיתת בית דין. ועיין במשנה ד' פ"ה דב"ק מה שקשה על לשון הרמב"ם. ומ"ש הר"ב פטור מתשלומין עיין מ"ש במשנה ב' פרק ה' דחולין. ומ"ש הר"ב כרת או מלקות פירוש מלקות בלא כרת אבל כרת בלא מלקות לא משכחת דכל חייבי כריתות לוקין כמפורש בפ"ג דמכות. ועיין °לענין חובל דמשלם ואינו לוקה במ"ג פ"ח דב"ק וכן הדין בעדים זוממים עיין במ"ב פרק קמא דמכות: ג נערה שנתארסה ונתגרשה. דאילו ארוסה בלא נתגרשה חייב מיתה ואין שם קנס. רש"י. ודוקא נתארסה אבל נשאת שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה. אין לה קנס. °טור כו' קע"ז וראיה גמורה ממשנה ד' דפרק קמא: ונתגרשה. ל"ד וה"ה נתאלמנה וכמו שכתבתי ר"פ בשם ירושלמי: אין לה קנס. [*וכר"פ] דקתני אשת אחיו ואשת אחי אביו דבנתארסה ונתגרשה עסקינן וקתני

יש

ציונים

הכ"ע בתו. עי' תוס' ל"ז ע"א ד"ה הבא עיי' שם סי"ג ר"ז: על בת אשתו. עי' תוס' שם ד"ה וכל: וכל המתחייב.. ירושלמי פ"ג הל"ה: ג נערה. ל"ח ע"א:

שנויי נוסחאות

ב ועל השבויה. בכי"ק על.. על (בנות) במשכי"ל ליתא; בד"נ בת; בכי"ק מבנות. שנפדית. כד"נ וכהוצי"ד שנשבית. שגדולה. בכי"ק ובמשכי"ל ובכי"ף שהיא גדולה: כד"נ בטעות שהיא בתולה. הבא כו' על בת בנה על בת בתה כו'. כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל הסדר.. בת בתה.. בת בנה. ונכון הוא (וכהס ועל ה' פעמים). שמתחייב. כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל שהוא מתחייב. שמיתתו. בידי ב"ד. וכ"ה כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל; במשכ"ב שמיתתן וכ"ס בכי"ף (ושם מיתת ב"ד). וכל כו' אין. כד"נ שכל.. אין וכ"ה שכל גם בכי"ק. ולא יהיה. בקצת דפו"י בטעות אם לא יהיה, וכ"ה במשכ"ב (ושם ואם); (ענוש) יענש בכי"ק ליתא. ג שנתארסה ונתגרשה כד"נ ובמשכי"ל שנתארסה או שנתגרשה ואולי יש בנוסחא זאת חסרון וצ"ל, ונתאלמנה או שנתגרשה ועי' תוי"ט ועי' לקמן.

תוספות חדשים

ב שם סד"ה ר"י אומר כו' ואפשר דרבי ל"ש כו'. וקשה אם רבי לא שנאה ר' חייא מנ"ל ונ"ל דמש"ה לא שנאה דשם תניא כל שיש לה מאתים יש להן לבעליהן טענת בתולים וכאן רבי יהודה לא ס"ל דיש לו טענת בתולים כיון דג"כ חשש שנבעלה רק משום תקנה לטובתה נעשה זה דלא נחזיקה בבעולה ודאית ואם יוכל לטעון לפעמים לא יהיה לה טובה בזה דיהיה מקח טעות ויגרשנה לכן לא תקנו זה וא"ת הורע כחו י"ל דהא סבור וקביל כיון דיודע שהיתה שבויה דאם לא ידע גם לרבנן הוי מקח טעות וק"ל: (ממהרש"ח ז"ל):

ראשון לציון

פ"ג ב תוי"ט ד"ה רבי יהודה אומר כו' אבל לרבה דר"י נמי סובר כו' עיין יסל"ת: שם ד"ה שנאמר ולא יהיה אסון כו' ומ"ש הר"ב פטור כו' עיין יסל"ת:

יכין תפארת ישראל יכין

י) דודאי נבעלה. ואף דשבויה רק מדרבנן בחזקת בעולה, אפ"ה מדרבנן אין לה קנס, גזירה שמא תנשא שבויה לכהן: יא) אע"ג דאסורה לכהן, אפ"ה לענין ממונא לא מצי בועל פטר נפשיה ולא קיי"ל כן: יב) מיירי בנתארסה ונתגרשה דאז קנסה לעצמה [כר"ע במ"ג]. או מיירי בבא עליה ואח"כ בגרה [כרפ"ד] דנ"כ קנסה לעצמה ולא לאביה: יג) אפילו בשוגג, אבל בכרת ומלקות, רק במזיד והתראה פטור מתשלומין, ומה"ט צריך לכולה מתניתין, אע"ג דכולה ככר מדויקא דרישא שמעינן לה, אלא משום דמשנה א' רק בלא התרו בו, והכא בין בהתרו או לא התרו בו, וגיורת דנקט היינו לאשמועינן דיוקא דסתמא דכל שמסופק אם היא בת ג' הוה כודאי אינה בת ג' ופטור: יד) לשלם דמי וולדות לבעל, הא אם יש אסון באשה, בהרגה, פטור ממון. ותנא ושייר ברישא בחייבי לאוין אלמנה לכה"ג, ותנא ושייר דסיפא בחייבי מיתות אשת אביו וכלתו, ואע"ג דהיכא דתנא „אלו" לא תנא ושייר. הכא דתני נמי בסיפא ואלו, גם בכה"ג תני ושייר [עי' ס"ק דקידושין]: טו) דבלא נתגרשה חייב מיתה ואין לה

קנס

תוספות רע"ק

ב [אות מ] במשנה ולא יהיה אסון. בתוספות בסנהדרין דמ"א ע"א ד"ה אבל סקילה וכו' הקשו כיון דקרא כתיב ברוצח מנ"ל בנסקלין ונשרפין דפטורים מתשלומים כדמשמע בסוגיא דסנהדרין שם דלא "ילפי" חייבי מיתות מהדדי: [אות מא] בתוי"ט ד"ה ועל השבויה אף ע"ג דמדאורייתא כו'. לכאורה י"ל דשאני התם דחזקת היתר שלה מסייע לברי שלה אבל להוציא ממון י"ל דמדאורייתא חיישינן שנבעלה. אח"כ ראיתי שכ"כ הפ"י: [אות מב] שם ד"ה שנאמר וכו' לענין חובל דמשלם ואינו לוקה. והא דכ' הרע"ב ומפורש כן בסוגייא דמתני' דהבא דיש להם קנס מיירי בלא אתרו בו. הא גם באתרו לא ללקי כיון דאיכא בושת ופגם דזהו חבלה דממונא משלם מלקי לא לקי. ועיין בתו' בשמעתין ד"ה אלמא כו' בת"י דנקט לבושת ופגם דהוי חובל. וצ"ל דס"ל ממונא לקולא וא"כ י"ל דהטעם דהתורה היקל בחובל כיון דהלאו דלא יוסיף הותר מכללו במלקות וכדאיתא בסוגיין וא"כ י"ל דזהו רק לגבי לאו דחבלה אבל הבא דלאו הוא ממזר וכרומה הוי כמו בעלמא דמלקי לקי וממונא לא משלם. וזהו שלא כפסקא דהש"ע חוה"מ סי' תכ"ד בסמ"ע סק"ג שחובל בחבירו ב ה"כ אפי' אתרו ביה משלם דבחבלא ממונא משלם מלקי לא לקי הרי דאפילו בלאו דמעלמא אמרינן בחובל דממונא משלם מלקי לא לקי וצ"ע: ג [אות מג] תוי"ט ד"ה נערה. טור סי' קע"ז. עמ"ש לעיל במ"א [אות

רבי עקיבא אומר יש לה קנס. וקנסה לעצמה(טו). ד המפתה נותן שלשה דברים. והאונס ארבעה. המפתה נותן בושת. ופגם. וקנס. מוסיף עליו אונס. שנותן את הצער(יז). מה בין אונס למפתה. האונס נותן את הצער. והמפתה אינו נותן את הצער(יח). האונס נותן מיד(יט). והמפתה לכשיוציא(כ). האונס שותה בעציצו(כא). והמפתה אם רצה להוציא(כא*) מוציא: ה כיצד שותה בעציצו. אפילו היא חגרת אפילו היא סומא. ואפילו היתה מוכת שחין. נמצא בה דבר ערוה(כב). או שאינה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה. שנאמר (דברים

ר"ע מברטנורה

פעם אחת שוב אין לה קנס: רבי עקיבא אומר יש לה קנס וקנסה לעצמה. דדרשינן אשר לא אורשה לאביה הא אורשה לעצמה. והלכה כר' עקיבא: ד האונס נותן את הצער. שאינו דומה נבעלת באונס לנבעלת ברצון והמפותה אין לה צער שהרי נאמר עינוי בתורה אצל אונס ולא נאמר עינוי אצל מפותה: א)האונס נותן מיד. לאביה אף על פי שכונסה: לכשיוציא. כלומר *לכשלא יכנוס שאם יכנוס אינו נותן קנס כדכתיב (שמות כ"ב) מהר ימהרנה ב) ואם מאן ימאן כסף ישקול אבל גבי אונס כתיב (דברים כ"ב) ונתן חמשים כסף ולו תהיה לאשה: שותה בעציצו. בכלי מאוס שבחר בו כלומר על כרחו ישאנה: ה מוכת שחין. מנורעת

יש לה קנס. ר' עקיבא היא. רש"י: יש לה קנס. עיין במשנה ו': וקנסה לעצמה. כתב הר"ב דדרשינן אשר לא אורשה לאביה הא אורשה לעצמה ופריך בגמרא אלא מעתה נערה ולא בוגרת הכי נמי דלעצמה. בתולה ולא בעולה הכי נמי דלעצמה [הא לא אשכחן דמשתמיט תנא ומתני בוגרת יש לה קנס ונימא ר' עקיבא היא] אמר לך ר' עקיבא האי לא אורשה מיבעי ליה נמי לגז"ש. דנאמר כאן אשר לא אורשה. ונאמר במפותה אשר לא אורשה. מה כאן חמשים אף להלן חמשים. ומה להלן שקלים [כדכתיב ישקול] אף כאן שקלים. וכתב רש"י והד מינייהו לאפנויי א"כ לא מופנה ליכא למפרך מידי ע"כ. ומאי חזית דאשר לא אורשה לגז"ש ובתולה למעוטי [בעולה] אימא איפכא מסתברא הא אשתני גופה הא לא אשתני גופה. וריה"ג הא סברא [דחמשים שקלים] מגליה. מדתניא כסף ישקול כמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה. ונמצינו למדין שהסוגיא שכתבתי בריש פירקין דגז"ש מבתולה יליף אתיא כריה"ג. והכי נסיב לה לעיל בגמרא הך ברייתא דכמוהר הבתולות וכ"ל דלרווחא דמלתא נסיב אליביה דר' יוסי הגלילי אע"ג דלית הלכתא כוותיה. דאפ"ה אייתרי תרי קראי חד ללאוין וחד לכריתות. ועוד ניחא לסוגיא דהכא דלאייתר להו תלתא קראי חד לעשה וחד ללאוין וחד לכריתות. וכ"ש לר"ע דס"ל דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין וגמלא דחמירו מחייבי עשה ואל חייבי כריתות לא באו. ומיהו אכן אע"ג דבהא דהכא דקנסה לעצמה קי"ל כוותיה מיהו באין קידושין תופסין לא קי"ל כוותיה: וקנסה לעצמה. משמע אבל צער ובושת ופגם לאביה. וכן כתב הרמב"ם וטעמא דס"ל דקרא דלא אורשה לא כתיב ביה בהדיא אלא קנס ועוד דלאחר אירוסין ונתגרשה שייך נמי טעמא דמסר לה למנול וכו' דבריש פרק דלקמן. כך כתב הרא"ש אבל הקשה ממתניתין ו' דלקמן ושם ראיתי להאריך בס"ד: ד נותן בושת ופגם. לקמן במתניתין ז' מפרש לה ועי"ש בפירוש הר"ב ומ"ש שם: האונס נותן את הצער. כתב הר"ב שאינו דומה נבעלת כו' והמפותה אין לה צער שהרי נאמר עינוי בתורה וכו' שהמפותה אין לה צער וכו' ה"ק שאינו דומה וכו' והכי איתא בגמרא דבברייתא תניא אין דומה וכו' ומפרש עלה בגמרא לפי שפקחות שבהן אומרות מפותה אין לה צער והא קא חזינן דאית לה אמר אביי אמרה לי אם כמיא חמימי וכו'. ומ"ש שהרי נאמר כו' כלומר ואיבעית אימא קרא וז"ל הרמב"ם בפירושו פירשו בגמרא ואמרו אינו דומה כו' וכמו כן לשון התורה כו'. ובחיבורו פ"ב מה' נערה שהנבעלת ברצונה כו' וכן הוא אומר כו': לכשיוציא. כתב הר"ב כלומר לכשלא יכנוס דהא לאו אבתו קאי ולא שייך למימר לכשיוציא. ומ"ש שאם יכנוס אינו נותן קנס. דאילו בושת ופגם נותן מיד כדתניא בגמרא: שותה בעציצו. פירש הר"ב בעל כרחו ישאנה כדכתיב (דברים כ"ב) לא יוכל שלחה. רש"י: בעציצו. לשון הר"ב בכלי מאוס. וכ"כ הרמב"ם עציץ הוא כלי חרס קדירה שמשתמשין בה בדברים המלוכלכים. ע"כ. ובכמה מקומות אמרינן עציץ נקוב או שאינו נקוב ולא מצאתיהו לענין דמאוס. ורש"י והר"ן לא כתבו מאוס. אבל מצאתי בתרגום דאסתר ריש סימן ה' בברתיה דהמן כשהיתה אזל הגי דכל יומא ויומא הות מקלקלא ברעי עגולא ויתבן דנגרף של רעי יקרא בארמית עגילא על שם ריעי עגולא: והמפתה אם רצה להוציא מוציא. ובגמרא מכדי מגמר גמרי מפתה מאונס מהדדי [לשקלים ולחמשים כדלעיל] להא מלתא נמי לגמרו מהדדי ומשני אמר קרא מהור ימהרנה לו לאשה לו מדעתו אבל באונס אע"ג דכתיב נמי גביה ולו תהיה לאשה ליכא למדרש מדעתו והא דכתיב לא יוכל לשלחה היינו היכא דכבר נשאה דאין סברא שיהיה מדעתו כיון שאם נשאה לא יוכל לשלחה. תוספות: ה נמצא בה דבר ערוה. אחר שכנסה. הרמב"ם פרק א' מהלכות נערה. דאילו זנתה קודם שכנסה עדיין אשה הראויה לו היא שהרי כל שלא כנסה לאו אשתו היא כדדייקינן לעיל גבי מפותה אלא דבהנושה חייב לכנוס: שנאמר ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו. ובגמרא יהיב טעמא לקרא דלא אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת משום דעשה דהכא אפשר דנדחה

א) ברע"ב ד"ר בא הדבור הזה ופירושו בראש המשנה והתוי"ט הקן כלפניו. ב) ברע"ב ד"ר ימהרנה לו.

דאי

יכין תפארת ישראל יכין

קנס: טו) אבל נער ובושת ופגם משלם לאביה: יז) מה שאין כן מפותה אין לה נער: יח) קמ"ל אפילו היה לה נער: יט) [אע"פ שכונסה]: כ) ר"ל כשלא יכנס: כא) בכלי מאוס שבחר בו, דאף שמאוסה מוכרח לנשאה:[כא*)ר"ל שלא ישאנה:]כב)שזנתה אחר שכנסה:

ולא

אור גדול

פרק ג ה במשנה ואפילו היתה מוכת שחין. ברמב"ם הל' אישות (פכ"ה ה"י) כתב וכן אשה שנולדו בה מומין אחר שנשאת אפילו נעשית מוכת שחין אם רצה לקיים יקיים ואם רצה להוציא יתן כתובה. ע"כ. הנה המגיד כתב ע"ז דפשוט הוא. ותמיהני דנהי דפשוט הוא דמגיע לה כתובה. אבל הא דכתב במוכת שחין דאם רצה לקיים יקיים צריכה רבה. דהא בהלכה י"ב שם מבואר דבבעל מוכת שחין אף אם רוצין שניהם אין מניחים אותם לקיים. וע"כ דמחלק בזה בין איש לאשה דבאשה אינו סמיקתה. וצריך ביאור מניין לו לחלק. ונראה דמקורו הוא ממתני' דהכא דאפילו היתה מוכת שחין שותה בעציצו. ותמיהני שלא הרגישו בזה בלשון הזהב של הרמב"ם דבינן לאשמועינן הרבותא דרצה לקיים. דאם לענין כתובה הא גם בנאסרה לגמרי יש לה כתובה ומאי רבותא במוכת שחין. שוב ראיתי בב"י אבה"ע סי'

ציונים

ר"ע אומר. פ' ע"ב יבמו' פ"ג ה"א וג' וז' פ"ד ה"ד. פיי' שם פ"ב הט"ז סמ"ג ע' שם טור אה"ע שם: ד המפתה. ל"פ ע"א מ"ג ע"א מיי' שם כ"ז סמ"ג שם טוש"ע אה"ע פיי' קע"ז ס"א: ה כיצד. שם ע"א מיי' שם פ"א ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ג':

שנויי נוסחאות

לעצמה. במשנ"ר של עצמה. ד והאונס. בכי"ף ואונס. אונס שנותן. בכי"ף האונס.. וכ"ה בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר (וכ"ה שהוא נותן). (מה בין אונס למפתה האונס נותן את הצער) והמפתה כו'. במשנ"ר ליתא; בד"נ ומה בין האונס.. וכ"ה האונס גם בכי"ק; בכי"ף אונס נותן צער ומפתה אינו נותן צער. האונס נותן. בכי"ק שהאונס.. האונס נותן מיד כו' והמפתה בכי"ף אונס.. ומפתה, וכן בסמוך; בד"נ.. מפתה; בכי"ק ושהאונס.. לכשיוציא. בכי"ק משיוציא. האונס שותה. בכי"ק שהאונס.. מוציא. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר יוציא. ה שותה. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר הוא שותה. (היא). חגרת.. (היא) סומא. בד"נ ובכי"ק ליתא. (ואפילו היתה מוכת שחין). במשנ"ג.. היא.. וכ"ה במשנ"ר (ושם אפילו); בד"נ אפילו סוב"ע; בכי"ק אפילו.. (ושם ליתא נמ' היתה) בכי"ף ליתא. נמצא. בה. בכי"ף מצא בה. דבר ערוה. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר דבר זמה וכ"ה בכי"ף.

תוספות רע"ק

ל"ט) בתוי"ט ד"ה הכותית דמדברי התוס' מבואר דיש לה קנס. ומ"ש התוי"ט וראיה גמורה ממשנה ד' דפ"ק. לענ"ד אפילו קצת ראיה ליכא דהתם הטעם דהוא נושא אותה בחזקת בעולה דאף דעדים מעידים אותה שלא נבעלה מ"מ חושב דלשכחה אומרים כן כמ"ש תוס' (שם די"ב א' ד"ה שאני) וכיון דהוא נושא אות' בחזקת בעולה לא תקנו לה כתובה רק מנה. משא"כ הכא דלא שייך כן וכיון דמעידים עדים שלא נבעלה מה"ת לא יהיה לה קנס ובפרט באם היתה נדה בשנשאת לחופה ונתאלמנה קודם שתטהר דכתבנו לעיל פ"ק (א"ב) בשם ש"נ דיש לה כתובה מאתים אם כן פשיטא דיל"ל דגם קנס יש לה: ד [אות מד] בהרע"ב ד"ה לכשיוציאה כו' לכשלא יכנוס כו'. בין שהוא אינו רוצה בין שהיא או אביה מעכבים. והא דהיא יכולה לעכב

כ"ב) ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו כג): ן יתומה שנתארסה ונתגרשה כד). רבי אלעזר אומר. המפתה פטור כה). והאונס

ר"ע מברטנורה

מגורשת: ן יתומה שנתארסה ונתגרשה האונס חייב והמפתה פטור. דכיון דיתומה היא וקנסה שלה הוא הא אחילתיה גביה דמפתה נתפתתה לו ופטור. ולא יתומה בלבד אלא כל נערה שנתארסה ונתגרשה אונס חייב ומפתה פטור כיתומה דהא קנסה לעצמה כדאמר:

דאי אמרה לא בעינא ליה ליתא לעשה כלל דכתיב ולו תהיה מדעתה [כדלעיל בגמרא] ופירש רש"י הפתה נמי מלמדין אותה לומר אי רוצה. והר"ן פירש דכיון דאפשר דמדחה עשה קיל הוא °ולא דחי לל"ת: ן המפתה פטור. כתב הר"ב ולא יתומה בלבד אלא כל נערה וכו' גמרא. ומכאן מוכיח הרא"ש דלא כהרמב"ם שכתב במשנה ו' דקנסה דוקא לעצמה הא בושת ופגם לאביה דאי איתא דבשתה ופגמה לאביה לא ה"ל למתני דמפתה פטור בסתם כיון דחייב בבושת ופגם והיינו טעמו משום דלענין גביית האב יש לבושת ופגם דין קנס משום דאתקוש לקנס דכתיב (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב וגו' חמשים כסף דדרשינן הנאת שכיבה חמשים כסף מכלל דאיכא בושת ופגם ולענין גביית האב אתקוש במקום שהקנס לאב גם הם לאב ומהאי טעמא תנן לקמן בפרק נערה לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב הרי הן של עצמה ואבושת ופגם נמי קאי מדקתני הרי הן אלמא בושת ופגם אע"ג דממונא הן אין מורישין לבניו משום דאתקוש לקנס לענין גביית האב הלכך נתארסה ונתגרשה כיון שנתמעט האב מלא אורסה מדין קנס נתמעט נמי מדין בושת ופגם והכל לעצמה עכ"ל. אבל בירושלמי איתא. אתיא דר' אלעזר בשיטת ר' עקיבא כמה דאמר ר"ע יש לה קנס וקנסה לעצמה כו' כן אמר ר' אלעזר יש לה קנס וקנסה לעצמה. מעתה אפילו במפותה. תפתר שמחלה לו. ויש אדם מוחל לדבר שאינו שלו. פתר לה ביתומה. ותנא דבי ר' היתומה ר' אלעזר אומר האונס וכו' ויש אדם מוחל דבר שאינו ברשותו דקנס אינו ברשותו דאי הוה ברשותו משעה דהשינה א"כ אפילו מת האב עד שלא עמדה בדין ליהוי דאחין ולא תני הכי בפרק דלקמן ומשני בבושת ופגם הדא מתניתין דר' מנא אמר האונס חייב בכל והמפתה פטור מן הכל ור' אבין אומר האונס חייב בכל והמפתה פטור מן הבושת ומן הפגם וחייב בקנס. ע"כ בירושלמי. ומדמוקי לה ביתומה אע"ג דמעיקרא אמרינן דר' אלעזר כר' עקיבא סבירא ליה א"כ לוקמה ביש לה אב ואפ"ה יכולה למחול דלעצמה הוא הקנס. אלא ודאי משום דידע המתרץ דאכתי לא ניחא לפי דהקנס דבר שאינו ברשותו הוא ומש"ה מוקים ביתומה דבושת ופגם נמי לעצמה ומתניתין לא איירי אלא בבושת ופגם ובהו תנן דפטור אבל בקנס אה"נ דחייב לפי שאינה יכולה למחול ולא מני מוקים לה ביש לה אב. דפטור היכא קאי אקנס לא קאי דהא אינה ברשותה ואבשת ופגם נמי לא קאי דלאביה היא. ולא קשיא כי מוקים לה ביתומה ממש למאי תנן בנתארסה ונתגרשה דמ"מ רבותא אשמעינן דלא כר' יוסי הגלילי דס"ל דלאחר אירוסין אין כאן קנס כלל. ומיהו קשיא להרא"ש הא קמן בהדיא דלירושלמי בשת ופגם דנערה שנתארסה ונתגרשה לאביה הן וכדעת הרמב"ם. ועוד קשיא ממאי דדייקינן דקנס אין לה משעה הראשונה ממתניתין דלקמן עמדה בדין כו' ולהרא"ש שכתב דאיתקש בושת ופגם בההוא מתניתין לקנס לענין גביית האב אם כן כי היכי דקנס אין לה משעה הראשונה מדתנן עמדה בדין כו' הה"נ בושת ופגם לית לה משעה הראשונה דהא כולהו דמו להדדי שאין לאחין אא"כ שהאב מת לאחר שעמדה בדין. והילך מוקים למתניתין בבושת ופגם הא בהו נמי לא תהא יכולה למחול לפי שאינן ברשותה. ובדוחק יש לחלק דאע"ג דלענין גביית האב אתקשו מ"מ הואיל וממון הם הויין ברשותה מעיקרא לענין מחילה. משא"כ קנס דלאו ממונא אפילו לענין מחילה אינו ברשותה כמו שאינו ברשות האב להוריש לאחין. ומיהו למ"ד בירושלמי דמתניתין פטור מן הכל היא. וא"כ אף קנס יכולה למחול ונמצא שסברת הירושלמי שהקשה ויש אדם מוחל דבר שאינו ברשותו. ליתא. לא קשיא ולא מידי. וכן י"ל דאין צורך להעמיד המשנה ביתומה ממש דוקא. וכולה סוגיא דירושלמי לא אתמר לאותו מ"ד ואין חלוק בין יתומה לנערה כו' שיש לה אב דבשתיהן אמרינן דפטור מן הכל וכדעת הרא"ש. ונראה לי דלהרא"ש הא דלעיל תנן קנסה לעצמה ולא תידוק מינה אבל בושת ופגם לאביה די"ל דמשום דעד השתא לא אדכר בשת ופגם כלל להכי תנן קנסה אבל הה"נ בשת ופגם וכמתניתין דהכא דסתמה ותניא פטור וככר כללו בושת ופגם וקאי אכולהו ולהרמב"ם נראה לי שסובר דמדנקט מתניתין דלעיל קנסה ש"מ דדוקא קתני אבל בושת ופגם לא ומתניתין דהכא [הא] אמרינן דאזלא בשיטת ר' עקיבא דההיא מתניתין הלכך עלה קאי ועלה היא סומכת דבקנס בלבד פוטרת כי ההיא מתניתין דלעיל. ומליבנא דהך דמתניתין דפרק דלקמן אין להוכיח די"ל משום שהקנס הוא חמשים כסף שייך למתני הן אע"ג דאקנס לחוד קאי [°ויש לי ראיה לפרש כן מפי' רש"י דפרק נערה שנתפתתה דף מ"ג ע"ב דאמרינן התם דטעמא דר'

יהודה

יכין תפארת ישראל יכין

כג) ולא דחי העשה ללא תעשה. דכיון דתליא ברצונה מלמדין אותה שתאמר מחלתי לו, או דעשה כי הך דתליא ברצונה, אפילו מחילה א"צ: כד) הכי קאמר היתומה או שנתארסה ונתגרשה, דהא קנסן לעצמן [כמ"ג]: כה) דמחלה:

דלפי

אור גדול

(סי' ל"ט) דהשיג על הר"ש בן הרשב"ץ במצורעת יעו"ש דדן קו"ח בהיא טו"ש מחוא טו"ש יעושה"ט ולהנ"ל זה ליתא. אמנם לפמ"ש מהרי"ט באבה"ע (סי' י"ר) דאיצטריך נמי טעם מיאוס להיכא דאמרה דיירנא בסהדי ופי' המהרי"ט שלא יהא מורגל רק לעתים מזומנות יתייחדו כי המיעוט איננו מזיק יעו"ש. א"כ שוב אין ראיה ממתני' דכאן דאפשר דמחוייב לישא אותה ולדור עמה בסהדי, ע"כ נראה מוכרח מזה דלא כמהרי"ט הנ"ל. ויש לעיין. שם אשה הראויה לו. עיין בתוי"ט. וכתב עוד הר"ן ודכוותה אמרינן בב"מ (דף ל') גבי מציאה שאם היה כהן והיא בבית הקברות כו' פשיטא מי דחינן איסורא מפני ממונא כו' כלומר פשיטא שאינו מטמא שהרי אם באו בעלים ואמרו לא בעינן ליתי' לעשה כלל כו' ואע"ג דאשכחן סדין בציצית דמצי למפטר נפשי' בטלית של צמר כו' מ"מ עשה דציצית הא איתי' בעולם כו'. וצ"ע לפי"ז לרב נחמן במנחות (ל"ט ב') דהוא כתנא דברי ר' ישמעאל דשאר בגדים חוץ משל צמר ופשתן פטורים מציצית מן התורה א"כ מצי למפטר נפשי' בטלית ממין אחר. ולומר באמת דמתניתין לא אתיא כהאי תנא. מלבד דדחוק הוא אכתי תקשי דמאי פריך בב"מ (שם) פשיטא הא לתנא דברי ר' ישמעאל מוכח מציצית דדחינן כה"ג א"כ אפשר דהברייתא אתיא כוותי' וצ"ע. וגם מנ"ל לתנא דבי ר"י עשה דוחה ל"ת מציצית נילף מאונס דלא דחי ועיין רפ"ק דיבמות. שוב ראיתי בריטב"א הובא בשמ"ק בזה"ל דהתם איתי' לעשה מיהא אלא שהוא פוטר עצמו בטלית שאינה בת ציצית וכי עביד הכי מיענש כדאמרינן התם במנחות (מ"א א') במעשה דרב קטינא כו' יעו"ש. וזה א"ש על טלית שאינה בת ציצית כלל. אבל על טלית של צמר ליכא האי תירוצא דמקיים המצוה. רק דבזה שוב שייך סברת הר"ן וא"ש דסברת הר"ן והריטב"א צריכין זל"ז וא"ש. ן במשנה המפתה פטור. עיין בתוי"ט שהביא הירושלמי דאיפליגו אם יכולה היא למחול קנסה או לא. והר"ן הביא בשם הרמב"ן דמסתברא כמ"ד שיכולה למחול

לו

ן יתומה. פ' פ"א:

שנויי נוסחאות

הראויה לו. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר שהיא ראויה לו. ן שנתארסה ונתגרשה. במשנ"ר.. ושנתגרשה; כד"נ. או שנתגרשה ועי' במשנה ג' ומ"ש בכי"ק שניתאנסה או שנתפתתה. ר' אלעזר בכי"ק ובכי"ף ד"ק ובמש' ד"ו פס"ו ר' אליעזר בטעות ועי' בגמ' ובתו"ח. המפתה פטור והאונס חייב. וכ"ה בכמה דפו"י; כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ב ובמשנ"ר כסדר האונס חייב והמפתה פטור וכ"ה בכי"ף ובנע"ב.

תוספות הדשים

ן במשנה יתומה כו' ר' אלעזר גרסי' וכן גירסת הגמרא וכן משמע מפירש"י שהוא ר"א בן שמוע תלמיד ר"ע. והלכה כדבריו:

תוספות רע"ק

לעכב היינו ביתומה או שבגרה אח"כ דבלא"ה הרי אביה יכול לקדשה בע"כ. ולחד תירוץ בתוס' אף בנערה אף דמיאון דידה אין מבטל הקידושין דאב כונסה באמת מ"מ מהניא מיאון דידה שישלם קנס (ויהיה הפירוש לכשלא יכנוס מדעתה תוספות): ה [אות מה] בתוי"ט סד"ה שנאמר כו' ולא דחי לל"ת, ותי' ב' דהכא כדידה ליכא עשה דהא אי בעי אמרה לא בעינא ליה הלכך אין לה לעבור בלאו משום עשה דידיה. והא דנקט במתני' הטעם דלו תהיה לאשה אשה הראויה היינו דלאו מיתורא דריש אלא דכתיב ולו תהיה דילפינן מיניה דמדעתה א"כ לא מקרי ראויה לו דאין עשה דוחה לל"ת דכיון דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל. או דמתני' מיתורא יליף ומה דפרכינן וניתי עשה ולדחי לל"ת היינו דדלמ' קרא אתי' לחייבי כריתות דלא נימא כיון דאתרבאי לקנס אתרבאי לנשואין להכי כתי' קרא דלענין נשואין רק בראויי' לו ולהכי פרכינן דנימא דחייבי לאוין מקרי ראויה לו דעשה דוחה לל"ת. תוס'. וביבמות דנ"ט ב' ד"ה ה"ס ר"מ אחר תירוצם זה דפירכת הש"ס דדלמא קרא אתיא לח"כ דלא נימא כיון

דאתרבאי

חייב: ז איזהו בושת. הכל לפי המבייש (כו) והמתבייש (כז). פגם רואין אותה כאלו היא שפחה נמכרת. כמה היתה יפה. וכמה היא יפה (כח). קנס שוה בכל אדם (כט). וכל שיש לו קצבה מן התורה. שוה לכל אדם: ח כל מקום שיש מכר (ל). אין קנס (לא). וכל מקום שיש קנס (לב). אין מכר. קטנה יש לה מכר. ואין לה קנס (לג). נערה (לד) יש לה קנס. ואין לה מכר. הבוגרת אין לה

כדקאמר ר' עקיבא לעיל וכן הלכה: ז הכל לפי המבייש. אדם בינוני המבייש בשתו קשה מאדם בזוי ומאדם חשוב כך מצאתי בפירושי רבותי. ובפרק החובל מצאתי דאדם קל שבייש בשתו מרובה וכן עיקר: והמתבייש. לפי חשיבותו בשתו: באילו היא שפחה. אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה בתולה לשפחה בעולה להשיאה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימנו. ובגמרא פריך מנלן דיהיב בושת ופגם וצער. אימא חמשים כסף אמר רחמנא לכל מילי ומתרץ אמר קרא (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף הנאת שכיבה לבד היא חמשים כסף חוץ מהבשת והפגם והצער: ח כל מקום שיש מכר. לאב בבתו דהיינו בקטנותה אין לו בה קנס דאין קנס לקטנה. ולית הלכתא כהא מתניתין דהא מתניתין ר' מאיר היא דאמר קטנה אין לה קנס אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס והלכה כחכמים. וקטנה לענין זה היא מבת ג' עד י"ב שנה ויום אחד ותביא שתי שערות: וכל מקום שיש קנס. משהיא נערה והיא כשתהיה בת י"ב שנה ויום אחד והביאה שתי שערות שזו יש לה קנס: אין מכר. שאין אדם מוכר את בתו כשהיא נערה: הבוגרת. מבת שתים עשרה שנה וששה חדשים ויום א' והביאה שתי שערות היא הנקראת בוגרת ואין אביה יכול למכרה ואין לה קנס:

האומר

יסודה שהאב זוכה בכתובה הואיל וברשותו נכתבין וכתב רש"י הא דגרסינן נכתבין לשון רבים אמנה ומאתים דכתובה קאי. ואו מנה או מאתים קאמר דהא בחד כתובה מיירי נמצא דלשון רבים שייך על הזוזים ה"נ הכא על השקלים. וק"ק דרש"י הוה ליה לפרש כן לעיל מינה על הואיל ומשעת אירוסין זכה בהן ואומר אני שאין לתמוה שהרי כן נמצא בירושלמי כמ"ש בפרק דלעיל במשנה ו'] ועוד י"ל כמו שהכתוב שם בשם הר"ן. אלא שהרמב"ם בפ"ב מהלכות נערה פוסק להאי מתניתין בכולהו ואפ"ה לא קשיא דמשום דלענין העמדה בדין שוים לא משום כך נתחייב להשוותם גם לענין במקום שהקנס לעצמה שגם הם לעצמה אלא הא כדאיתא והא כדאיתא שהרי למ"ד בירושלמי וכסברת גמרא דידן דפטור מן הקנס לא נפקא לן מידי במאי דאמרינן שמשעת העמדה בדין זוכה בה האב דאפילו הכי יכולה למחול כאילו זכתה בו משעה הראשונה: ז איזהו בושת כו'. כתב הר"ב ובגמרא פריך מנלן וכו' ומתרץ אמר קרא ונתן האיש השוכב וכו' והאי קרא באונס כתיב. מפתה מנלן וכ"ל דכיון דאשכחן דבושת ופגם לאו בכלל קנס דאונס נינהו והנהו שקלים דכתיבי במפתה ילפינן בגזרה שוה מהני דגבי אונס אם כן הנהו דמפתה נמי בושת ופגם לאו בכלל [קנס] נינהו ועיין מה שאכתוב ר"פ דלקמן בס"ד: הכל לפי המבייש. כתב הר"ב אדם ביטוני וכו' ובפרק החובל מצאתי אדם קל וכו' ושניהם בפירש"י דהכא כתב אדם ביטוני וכו' ובפרק החובל כתב אדם קל וכו' והלכך להר"ן שכתב על פירוש רש"י דהכא וז"ל ובודאי דבמילי אחריני הכי הוא אבל באונס ומפתה נראין הדברים שכל שהוא זולל יותר בשתו מרובה. ע"כ נראה דבהחובל גורס נמי בדברי רש"י כמו הכא. ומיהו הרמב"ם פוסק גם בפ"ג מהלכות חובל אדם קל וכו' וכן פסק טור ח"מ סימן ת"ך: באילו היא שפחה. כתב הר"ב אומדין כמה אדם רוצה ליתן בין שפחה כו'. גמרא. כתבו התוספות תימא דמה שומא היא וכי אשה חשובה ממשפחה גדולה אינה נפסדת בפגמה אלא שוה שפחה הנישאת לעבד ויש לומר דכל אשה שמין לפי מה שהיא בענין זה כמה אדם רוצה ליתן בין בתולה לבעולה להשיא לעבדו אשה כזאת הנפגמת והא דנקט שפחה אורחא דמלתא נקט דאין דרך להשיא לעבדו אשה בת מלכים עד כאן. ומ"ש הר"ב להשיאה לעבדו שיש לרבו קורת רוח הימנו פירש"י שזהיר בעבודתו ואף הוא רוצה לעשות לו נחת רוח להטעימו טעם בתולה: ח כל מקום וכו'. לאו לאתויי אתא דהא אין לנו אלא הני דקחשיב וסימנא בעלמא הוא וכה"ג זה הכלל במשנה ב' פרק ד' דמגילה ועוד דבפ"ק דחולין תנן נמי כל מקום כו' בהדי אינך כל מקום דהתם ולא פירש אי אלו הן והכא נמי אע"ג דמפרש להו ניחא ליה למנקט מעיקרא לישנא דהתם: קטנה כו' ואין לה קנס. וילפינן לה בגמרא מדכתיב (דברים כ"ב) ולו תהיה לאשה במהות עצמה הכתוב מדבר. וכתב הר"ב אבל חכמים אומרים קטנה יש לה קנס ומפרש בגמרא משום דאמר קרא נער אפילו קטנה במשמע כלומר דכתיב נער בלא ה"א. ועיין מ"ש בסוף פ"ח דסנהדרין: נערה וכו' ואין לה מכר. דתניא יכול ימכור אדם בתו כשהיא נערה אמרת מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר. רש"י ואיתא בגמרא דרפ"ח דערכין דף כ"ט: [*הבוגרת. פי' הר"ב מבת י"ב כו' והביאה שתי שערות היא נקראת בוגרת ומצאתי *) בגליון דפוס ש"ע י"ד סימן רל"ד וז"ל שם בוגרת כלומר מלאה שער כי תרגום ירושלמי על איש שעיר גבר בגר עכ"ל ושלא בדקדוק כתב כן דהא משהביאה שתי שערות סגי אבל ר"ל שמתחלת להתמלא בשער וכך הוה ליה לכתוב]: הבוגרת אין לה לא מכר ולא

קנס

---

*) לפנינו הובאו הדברים בפנים כהג"ה בתוך להמלה כגרה שם, אך מקודם היתה נדפסת על הגליון. וכ"ד שנת של"ת דפוס קראקא ליתה כלל.

יכין תפארת ישראל יכין

כו) לפי קלות המבייש, בשתו מרובה [ח"מ ת"כ]: כז) דלפי חשיבותו בשתו מרובה: כח) כמה יתן אדם בעד שפחה בתולה לעבדו שאוהבו וכמה יתן לו בעד בעולה: כט) נ' כסף: ל) לאב בבתו, דהיינו בקטנותה: לא) הבועלה אין צריך לשלם קנס: לב) דהיינו בנערותה: לג) וקיימא לן כחכמים דיש קנס לקטנה כל שהיא למעלה מג' שנים ויום א': לד) בת י"ב שנים ויום א' שהביאה

ב'

תוספות רע"ק

דאיתרבאי לקנס מותר לקיימן כתבו עלה אבל קשה דמשני היכי אמרי' דדחו כגון מילה בצרעת וכו' א"כ למ"ל קרא שלא ישאנה. ולא זכיתי לעמוד על עומק כוונתם בזה דהא אפי' לח"כ צריך קרא דלא נדמי לקנס וגלי לן קרא דמ"מ לנשואין בעינן ראויה לו וממעטים לח"כ וכן לח"ל כיון דמצד דחייה עשה לל"ת ליכא כיון דכי אמרה לא בעינא ליכא עשה וא"כ בעצמותו אינו ראוי לו וצע"ג:

אור גדול

לו קנסא אע"פ שלא זכתה בו עדיין למה זה דומה לכותב לארוסתו דין ודברים אין לי בנכסייך בחייך ובמותך דקי"ל דאינו יורשה כו' ועוד כו' והרי הוא כאומר קרקע שיראין שלי והפטר כו' יעו"ש. וצל"ע דקרקע והפטר מתני' היא בב"ק (סוף פ"ח) וגם הא דכותב לארוסתו הוא מתני' לקמן פ"ט ומפרש לה הירושלמי ג"כ הכי וא"כ תקשי מינה למ"ד דאינה יכולה למחול. ועכ"ב דמחלק. ואיך הכריע הרמב"ן מזה דכ"ע מודו בהנך דמביא:

ז איזהו בושת. שם כ"ק ס"ג ע"ב מיי' שם פ"ג ה"ד ופ"ג מהל' חובל ומזיק ה"א סמ"ג שם ובשין ע' טור אה"ע סי' קע"ז וטוש"ע חו"מ סי' ת"כ סעי' כ"ד: קנס. מיי' פ"ב מהל' נערה ה"ג סמ"ג ע' כ"ד טור אה"ע סי' קע"ז: ח כל מקום. ע' פ"ב כ"ס פ"א חולין כ"ו ע"ב: נערה. יבמ' פ"ב פ"א סוטה פ"ג ה"א:

שנויי נוסחאות

ז איזהו בושת. כד"ג. הבושת וכ"ה במשנ"ל (ושם ואיזהו). וכ"ה בכי"ק (ושם אי זו היא). (פגם). בד"ג ליתא בטעות. נמכרת. במשנ"ב ובמשנ"ל נמכרת בשוק. בכל אדם כו'. לכל אדם. כד"ג ובכי"ק לכל אדם (ב' פעמים); במשנ"ב ובמשנ"ל בבכל אדם (ב"פ) וכ"ה במשניות ד' ריוות וד' ווינצא וגם במשניות ד' פראג; ובד' קראקא נדפס בטעו' כלפנינו ואחריו נמשכו כל הדפוסים שלאחריו. וכל שיש. בכי"ק שכל דבר שיש. ח הבוגרת אין לה לא מכר ולא קנס. כד"ג בוגרת לא מכר ולא קנס. וכ"ה בכי"ק (ושם והבוגרת; במשנ"ל הבוגרת לא קנס ולא מכר וכ"ה בכתי"ד (ושם בוגרת.).

תוספות חדשים

ז בתוי"ט סד"ה הכל כו' וכן פסק טוח"מ כו'. וכן מפורש כאן בירושלמי: שם ד"ה קטנה כו' במהות עצמה הכתוב מדבר. בחולין כפ"א פירש"י והר"ב דילפי' מנערה עמ"ש שם: (ממהורש"ח זצ"ל): ח בש"ע סימן קע"ז סעיף ה' כהג"ה דלא כמתני' אלא כחכמים כפסק הר"ב:

ראשון לציון

ח הר"ב ד"ה כל מקום כו' והלכה כחכמים וקטנה לענין זה היא כו' עיין יס"מ: תוי"ט ד"ה הבוגרת פי' הר"ב כו' כי תרגום ירושלמי על איש שעיר כו' ובמוסף הערוך כתב ששם בגר היא לשון רומי ע"ש ודע דהסכמת כל הפוסקים וביותר באור בפי' הרמב"ם במשנה דהכא ובחיבורו ס"ב מהלכות אישות דהבת י"ב שנה ויום א' וגם הביאה שתי שערות אז נקראת נערה אבל אם לא הביאה שתי שערות היא נקראת קטנה אף כשהיא בת עשרים. ומאותו הזמן שהביאה שתי שערות דוקא חשבינן אחר ק ששה חדשים שתהיה נקראת בוגרת. וכן פי' הר"ב ומ"ש שתוי"ט צריכין ביאור. ובמוספא שבערכין ערך בגר האררכתי בכ"ד בענין זה קחנו משם ומשם בארה כי מה שהעיד הג"ה ש"ע

בשם

לא מכר ולא קנס: ט האומר פתיתי את בתו של פלוני. משלם בושת ופגם על פי עצמו לה). ואינו משלם קנס לו). האומר גנבתי וטבחתי ומכרתי. משלם את הקרן על פי עצמו. ואינו משלם תשלומי כפל. ותשלומי ארבעה וחמשה לז). המית שורי את פלוני לח). או שורו של פלוני לט). הרי זה משלם על פי עצמו. המית שורי עבדו של פלוני מ). אינו משלם על פי עצמו. זה הכלל כל המשלם יתר על מה שהזיק. אינו משלם על פי עצמו מא):

ט האומר פתיתי את בתו של פלוני. לא מיבעיא האומר אנסתי שאינו פוגם אותה כל כך שאין לעז של אנוסה גדול כל כך דפשיטא דמשלם בושת ופגם על פי עצמו [אלא] אפילו האומר פתיתי דפוגם לה טפי שלעז של מפותה גדול וסד"א דלא מהימנינן ליה להחזיק הלעז קמ"ל דניחא לה לדידה להחזיק הלעז כדי להשתכר הממון: ואינו משלם קנס. דמודה בקנס פטור דאמר קרא (שמות כ"ב) אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו: המית שורי את פלוני. והריני חייב בכופר משלם על פי עצמו °דקסבר כופרא ממונא: עבדו של פלוני. והריני חייב שלשים סלע פטור. דקנס ניהו שאפילו אינו שוה סלע נותן שלשים:

קנס. ודייקינן מינה הא בושת ופגם אית לה ודוקא אנוסה בוגרת אבל מפותה בוגרת אין לה כלום. הרי"ף. דהא בוגרת אין לאביה כלום. ואי מפותה מחלה: ט האומר פתיתי וכו'. כתב הר"ב לא מיבעיא האומר אנסתי וכו' אלא אפילו האומר פתיתי כו' קמ"ל דניחא לה כו' כדי להשתכר הממון. ותמיהני הא תינח במקום שהבושת ופגם לעצמה אבל משנה סתמא תנן וכי הוה לאביה מאי ניחא איכא לה והרי אינה משתכרת שום ממון ועוד דמתניתין דייקא דמיירי היכא דלאביה הוא °[°מדתנן בתו של פלוני ולא פתיתיך או פתיתי סתם] כדתנן גנבתי סתם. אלא למימרא דבא להתחייב עצמו כנגד אביה. ובגמרא ליתא אלא קמ"ל. ולא מסיים ולא מידי. ונ"ל דהכי קאמר קמ"ל דלא איכפת לן בהחזקת הלעז. אלא כל שהוא מודה בממון מחייבין ליה לשלם: משלם בושת ופגם. ודין נער באנוסה תמצא בס"ד במ"ד פ"ה דשבועות: המית שורי את פלוני. כתב הר"ב והריני חייב בכופר. עיין בפירושו למ"ג פ"ג דערכין וקמ"ל דכופרא ממונא. ובאומר גנבתי קמ"ל °דאע"ג דבכלל תשלומי כפל יש בו קרן וה"א דאגב דחייב בקרן ישלם גם כן הקנס קמ"ל דלא. ורישא אשמעינן דלא חיישינן להחזקת לעז דה"א דאפילו מקרן ליפטר. נ"ל: זה הכלל. מוצא שם רע ויוצא בשן ועין דלא תני איכא למימר דאתיא בזה הכלל. תוספות: כל המשלם יתר על מה שהזיק. מסיק בגמרא דפחות נמי משכחת לה דקי"ל פלגא נזקא קנסא והא דלא תני כל שאינו משלם כמה שהזיק כו' דמשמע פחות ומשמע יתר משום דלא פסיקא ליה כיון דאיכא חצי נזק לצרורות דהלכתא גמירי לה דממונא הוא:

ציונים

ולא קנס. ירוש' פ"א ה"ג: ט האומר. מ"א ע"א מיי' פ"ב הי"ג ופ"ה מהל' סנהדרין ה"ד: האומר גנבתי. מיי' פ"ג מהל' גנבה ה"ט סמ"ג ע' פ"א טור חו"מ סי' שמ"ח: המית שורי. ב"ק ס"ו ע"ב מ"ג ע"א מיי' פ"ה מהל' סנהדרין ה"ד סמ"ג עשין ע': זה הכלל. מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון ה"ח:

שנויי נוסחאות

ט (את) בתו. בד"נ ובכי"ק ליתא. קנס. ברי"ף קנס עפ"י עצמו. גנבתי[וטבחתי ומכרתי] כ"ה ברא"ש; בכי"ק ובמשנ"ב ובמשנ"ר ובדפו"י ליתא; ברי"ף גנבתי שורו של פלוני משלם. (את) הקרן. ברי"ף ליתא. ואינו משלם. במשנ"ב ואין.. תשלומי כפל ותשלומי ד' וה'. ברי"ף ..ולא תשלומי..; בכי"ק ובמשנ"ר לא תשלומי כפל ולא תשלומי..; בתוי"ד לא תשלומי כפל ולא ד' וה'. אינו משלם. במשנ"ב אין.. יתר על מה. בד"נ יותר ממה; בכי"ק על ממה.

ראשון לציון

בשם תרגום ירושלמי על איש שעיר גבר נגר לא מצאתי בתי' ולא בשאר תרגומים גם במתורגמן לא מצאתי *):

*) כפי הנראה מקור הטעה בשו"ע הוא מהתוקנים על התורה שהיה לפניו כן בתי'.

יכין תפארת ישראל יכין

ב' שערות, היא נערה ו' חדשים, ואח"כ היא בוגרת [פירוש המלה בל"א [האהריגע], דתרגום איש שעיר גבר נגר (בי"ד רל"ד ס"א) ע"ש סכי' שדיך נכונו ושערך צמח יחזקאל ט"ז ז']: לה) קא משמע לן דבשתקה לא חיישינן לכבוד משפחתה כשהזיק הלעז עליה שנתפתית, וכ"ש באומר אנסתי דמהמנין ליה, דלא פגם לה כל כך כמו בפתיתי: לו) דמודה בקנס פטור: לז) קמ"ל אף דגם הקרן כלול בד' וה', אפ"ה פטור מהקנס: לח) ואני חייב כופר, וקמ"ל כופרא ממונא: לט) ושורי היה מועד: מ) ואני חייב ל' סלע, וקמ"ל דג"כ קנס הוא: מא) וה"ה במשלם פחות ממה שהזיק, כתם שנגח, דמשלם חצי נזק קנס. ולא תני כל המשלם כמה שהזיק. דאתי למעוטי חצי נזק צרורות דהו"ל ממון. וזה הכלל, לאתויי מוציא ש"ר, והיוצא בשן ועין:

תוספות רע"ק

ט [אות מו] בהרע"ב ד"ה המית שורי. דקסבר כופרא ממונא. משמע דאילו כופרא כפרה הוי קנס וזה תמוה דהא בב"ק דס"א ע"ב דמשנינן דר"א סבר כופרא כפרה מש"ה אפי' בהם לא הוי קנס עיי"ש. וגם הא בב"ק מ' ע"א אמרי' דכ"ע כופרא כפרה וא"כ יקשה ממתני' דהכא דמשלם ע"פ עצמו וכן הרמב"ם פסק כופרא כפרה ואפ"ה פסק דמשלם ע"פ עצמו וצע"ג. וע' בפני משה על הירושלמי פ"ד דבב"ק ה"ד: [אות מז] תוי"ט ד"ה האומר כו' מדתנן בתו של פלוני כו'. בלא"ה מוכח כן דהיכא דלדידיה היא במפותה מחלה ואי דמשכחת באמר שפיתה אותה ברשות אביה ועתה בגרה דלא הוי מחילה כיון דבשעת ביאה לא הוי דידה כמ"ש התוי"ט רפ"ד בשם הר"ן. ואף לשיטת הסוברים דבבגרה קודם העמדה בדין בושת ופגם לאביה מ"מ י"ל דמיירי במת אביה והבת היא יורשת א"כ גם דקדוקו של התוי"ט ליתא דמה"ט נקט פתיתי את בתו של פלוני היינו דבשעת פיתוי היתה של פלוני: [אות מח] שם ד"ה המית, דאף ע"ג דבכלל כפל יש קרן. היינו דמרישא בפתיתי דמחייב בבו"פ ומ"מ פטור מקנס היינו דבכל אחד הוא ענין בפ"ע ואינו כלול הבו"פ בתוך הקנס. אבל כפל דהוא שני פעמים קרן הוי כמו קרן מרובה בזה הוה ס"ד כיון דמחייב במקצת מהכפל דהיינו הקרן יתחייב בכולו. ודוחק. ולהסוברים דבגרה או מת האב עד שלא עמד בדין הבו"פ דאב או דאחיה. י"ל דמרישא הו"א דמיירי דוקא בגוונא זה דבהודאתו מחייב עצמו בבו"פ להאב או לאחיה ובקנס לדידה בזה פטור מקנס. אבל גנבתי דמחייב הכל לבעלים ס"ד מגו דמהני הודאתו לזה על הקרן יהנה ג"כ על הקנס כיון דהכל לחד גברא:

לקוטים

ט תוי"ט ד"ה האומר וכו' ותמיהני וכו' עדיפא מינה הו"ל להק' דהא בכ"ס אמרי' דילמא לא ניחא ליה לאבוה וא"נ ניחא לאבוה דילמא לא ניחא להו לבני משפחה וכו' ופירש"י וב"ד אין עליהם לעשות דבר להחזיק בושתם וא"כ מאי קאמר הר"ב דניחא לה לדידה להרויח ומה בכך כי נמי ניחא לה שתרויח המעות דילמא לא ניחא להו לאביה ולבני משפחתה אין לב"ד לעשות דבר ולהחזיק בושתם א"ו דלא מלתא דניחותא לא איתמר בכ"ס אלא לר"ש בן יהודה ות"ק לא אזיל אחר זה הטעם כלל וקרוב לזה כתב ג"כ הרמ"ז ע"ע וקו' התוי"ט אינה כ"כ קו' דאיכא למימר כמ"ש הרמ"ז ז"ל דמהא לה שיזין ריעות בריות לאביה להשיאה וגם בל"ז כי איכא מעות לאביה מסתמא היא ג"כ נזונת ומתפרנסת בריות ומה שהשיב הב"ד על דברי הרמ"ז ז"ל דלאו קו' היא שאם אין מעות לאביה בריות חוץ מאלו הדבר ידוע שגם הם כל טומת שבאו כן ילכו ולא יהיה מהן נות לבתו ע"כ לא ידעתי מי הגיד לו אולין פטומי מילי אולי בעל החלומות ועוד דהמערה בעלמא סבורה שיתקיימו והנה מהן ולפעלם ניחא לה שפיר. וגם קושייתו השנית של התוי"ט ז"ל עמו הס"ל לא אלימא וכמ"ש הרמ"ז ז"ל דלאמאי ליתני פתיתיך דהוה משמע שצריך להודות בפניה וכו' וגם היכי ליתני פתיתי סתם דלא כן איך תיסק אדעתין דלא ניהמניה משום דפגים למאן ע"כ ועם כי הב"ד השיבו גם בזה וז"ל אינו מוצא טעם בדברים אלו חדא דפשיטא דאי הוה תני פתיתי סתם ע"כ משמע שמפרש לתי פיתה דה"נ כאומר גנבתי פשיטא דמפ' לתי גנב דאל"ה למאן משלם ועוד דס"ם הו"מ למיתני האומר פתיתי את פלונית ע"כ. ובדבריו הוא בלא נמצא לא טעם ולא ריח דל"ד כלל לגנבתי דההוא הה"נ דלפילו שאינו מגלה למאן גנב והוא ישלם לתי שהוא יודע שגנב לו ולא נ"מ מידי התם שיפרש או לא יפרש אבל כיון דאצטריך לאפוקי מהס"ד דכיון דפגים לא ניהמניה למאן פגים מאחר שלא פירש ומ"ש דהו"ל את פלונית כמה רחל איכא בשוקא ותו דהכי אורחא דמלתא דהכנוי קראות ע"ש אכינן כל עוד שלא נשאו והעד את בת לוי. (שושנים לדוד): ד"ה המית וכו' וקה"ל דכופרא וכו' שפיר אצרכינהו רבינו מיהו או שורו של פלוני לא אשמועי' מר מידי ודוחק לומר דתנייה אגב דאת פלו' וי"ל דאשמועי' בהך לישנא יתירה מאי דכתב התוי"ט בדבור שאח"ז דמסקי' בכ"ס דפלגא נזקא קנסא ולהכי סמך ותנא לדיוקא שורו של פלו' דומיא דאת פלו' מה פלו' לא מיירי אלא במועד דמשלם כופר דהא תם פטור לגמרי כדאי' בכ"ס ובעל הבור נקי וקי מתאי כופר ה"נ שור מועד דכוותיה זה הוא דוקא דמשלם ע"פ עצמו לאפוקי ח"נ דתם דאינו משלם ע"פ עצמו דח"נ קנסא והוצרך הנא להודיעו זה כי היכי דלא תיטעי בלישניה דזה הכלל דקתני יתר על מה שהזיק דמשמע הא פחות לא והוא לישנא הוכרת לאמרו כמ"ש התוי"ט ז"ל לקמן: (סס)

פרק ד א **נערה** שנתפתתה. בושתה ופגמה וקנסה של אביה א). והצער בתפוסה ב). עמדה בדין עד שלא מת האב. הרי הן של אב. מת האב ג) הרי הן של אחין. לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב. הרי הן של

ר"ע מברטנורה

פ"ד א **נערה**: והצער בתפוסה. והצער נמי לאביה באנוסה: מת האב. משעמדה בדין בנערותה בין בגרה קודם מיתה בין לא בגרה הרי הן של אחין דכיון א)דעמד בדין זכה בהן אב: לא ב)הספיק לעמוד בדין וכו'. כיון דלא

פרק ד א **נערה** שנתפתתה וכו' עד בתפוסה. גמרא מאי קמ"ל תנינא המפתה נותן שלשה דברים כו' [בפרק דלעיל משנה ד'] לאביה איצטריך ליה. °לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה דאי לעצמה אמאי יהיב מפתה מדעתה עביד עמדה בדין איצטריכא ליה פלוגתא דר"ש ורבנן ע"כ בגמרא. וקשיא לי התינח בושת ופגם. אבל צער דליתא במפותה אימא דאיצטריך לאשמעינן דבתפוסה לאביה וכדפירש הר"ב וכפירש"י ז"ל לאביה וכן פסק רמב"ם פ"ב מהלכות נערה והכי משמע פשטא דמתניתין וז"ל הר"ן אע"ג דבפרק החובל אמרינן דצערא דגופה לא זכי ליה רחמנא [וכמו שאכתוב ברפ"ו לקמן] שאני האי צער שבידו לצערה כהאי גוונא דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין שנתבעלה לו בעל כרחה ומצטערת ע"כ. ונימא מסייע ליה להראב"ד שסובר דצער לעצמה מההיא דהחובל ונאמר דוהצער בתפוסה לא קאי אאביה דרישא אלא איידי תני לה והני כדאיתנהו דלאביה והא כדאיתא דלעצמה. ותיובתא לכל המפרשים דלאביה. וי"ל דאין מכאן ראיה כלל לסברת הראב"ד דתקשי לך אבשת ופגם גופא דמפשט פשיטא ליה לגמרא דלאביה מדיהיב למפותה. ובפרק דלעיל דף מ' ע"ב פריך ואימא לדידה ומסיק מסתברא דאבוה הוה דאי בעי מסר לה [לקדשה בביאה] למנוול ולמוכה שחין [כדתנן לקמן מ"ד האב זכאי כו' וכיון דבידו ליטול ממון לפוגמה ולביישה בושה זו השתא אפסדיה האי דפגמה] דשמעת מינה דבשת ופגם באונס דלאביה לאו מלתא דפשיטא היא ואע"פ שהתוס' הקשו שם וז"ל וא"ת ואמאי לא קאמר דלאביה הוה מדקא יהיב מפתה כדאמר לקמן בריש נערה וי"ל דלמא לא יהיב מפתה דקראי דאביי ורבא באונס כתיבי עכ"ל. כלומר דהך סוגיא קאי התם אדאמרינן ואימא חמשים סלעים אמר רחמנא אכל מילי ומתרץ לה אביי ורבא מקראי דאונס וכמ"ש נ"כ הר"ב בפרק דלעיל מ"ז ואהא פריך בגמרא ואימא לדידה ואכתי לא ידעינן במפותה אי יהיב בשת ופגם ולהכי צריך לטעמא דאי בעי מסר וכו' אבל בפרק נערה דתנן במפותה דלאביה תו לא צריך להך סברא דאי בעי כו' זו היא דעת התוספות. ואני בעניי שמעתי ולא אבין דבריהם דהיכי מצית למימר דלהכי לא מתרץ ממפתה משום דלמא לא יהיב מפתה. והרי סוגיא זו אמתניתין דאיזהו נושא קאי והיא מתני' לפרושי מתניתין דלעיל מינה קאי דתנן המפתה נותן ג' דברים וכו' ודוחק לומר דאקראי דוקא קא מהדר דבאונס איירי דכיון דמכ"מ כבר שמעינן דמפתה יהיב הוה מצי לתרוצי ליה קראי בכך אבל לפמ"ש בפרק דלעיל מ"ז דהא דמחייב למפתה בבשת פגם ילפינן ליה מאונס אתי שפיר דלא מצי לתרוצי כלל מדיהיב מפתה דאי איכא למימר באונס דלדידה לא מצית יליף לה למפתה לחייבו כלל בבשת ופגם דאתלה וכיון דפריך אימא לדידה לא מצי מתרץ מדיהיב מפתה דאה"נ לא יהיב דבאונס גופיה אימא לדידה וממילא דמפתה לא יהיב כלל ולהכי צריך לתרוצי דמסתברא אי בעי כו' ואפשר שזו היא סברת התוספות עצמם והשתא דאתית להכי המפתה גופיה דחייב בבשת ופגם לא ידעינן אלא ממאי דבושת ופגם דאונס מחייב ליתן לאביה. ודחייב באונס לאביה היינו מסברא דאי בעי מסר לה כו' א"כ לעולם אימא לך דצער בתפוסה לאביה כפשטא דמתניתין והא דלא קאמר גמרא דאיצטריך ל"ק דכיון דשמעינן דמפתה חייב בשלשה דברים ממתניתין דלעיל ידעינן האי סברא דאי בעי מסר לה כו' דאל"ה לא מצית מחייב במפתה כלל. וכיון דההיא סברא דאי בעי כו' ידעינן לה א"כ הך דצער דתפוסה לאביה נמי לא צריכין דמידי הוא טעמא אלא משום דאי בעי. וכמ"ש בשם הר"ן וההוא טעמא כבר סליק לן וממילא ידעינן דצער לאביה כמו בשת ופגם דמאי ביניהו דהא אי בעי מסר לה וכמו שהפסידו מבושת ופגם דהוי מצי למשקל ממון לביישה ולפגמה בכלל זה דהוה מצי לנוולה והשתא הוא דאפסדיה ולהכי ליהוי צער לאביה כמו בושת ופגם והלכך לא איצטריך ליה כלל לאשמעינן הכא דלאביה. ושפיר צריך הגמרא לשנויי דמשום פלוגתא דר"ש ורבנן הוא דצריכי ליה. וליכא סייעתא להראב"ד ולא תיובתא להחולקים עליו ומתניתין מיפרשי שפיר והצער בתפוסה לאביה כפירושם ז"ל: **בתפוסה.** לשנא דקרא (דברים כ"ב) ותפשה ושכב עמה רש"י: **לא הספיקה לעמוד בדין כו'.** כתב הר"ב לאו ממון הוא להוריש לבניו ואמרינן בגמרא דאין אדם מוריש לבנו זכות שזכתה לו [תורה] בבתו ויליף לה מדכתיב בעבדים כנענים (ויקרא כ"ה) והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם: **הרי הן של עצמה.** כתבו התוספות תימא תינח קנס אלא בושת ופגם דממונא הוא דאחין בעי למיהוי ומאי מקראי דלעיל דנפקא בושת ופגם איתקוש אהדדי כדפרישית לעיל עכ"ל. וכבר כתבתי כן בשם הרא"ש בפרק דלעיל מ"ו ובגם דעת הרמב"ם דהרי הן אכולהו קאי. אבל הראב"ד השיג עליו וכתב הנ' במפותה אם מת האב למה שלה וכי יורשת אביה היא ע"כ וכתב עליו הכ"מ שזהו דבר לא ידענא שהרי משנה שלימה היא עמדה בדין כו' לא הספיקה וכו' הרי הן של עצמה עכ"ל. ואין ספק שכשכתב זה לא עלה בזכרונו מ"ש הר"ן וז"ל והרי הן של עצמה דקתני איכא מ"ד דלא קאי אלא אאנוסה אבל במפותה כיון דמדעתה [לית] לה דאחולי מחלה ואפשר דכיון דההיא שעתא דאבוה בעי למיהוי אע"פ שלא (זכתה) [נ"ל זכה]

עדיין

א) וכ' רש"י דעמדה: ב) כ"ה בר"ב ד"ר וכ' רש"י לא הספיקה כו' כיון דלא עמדה כו' ועי' ש"נ.

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ד א) ה"ה באנוסה, רק קמ"ל דאף במפותה, כשמת האב הן של עצמה, דבשעת בעילה לא היה מחולהה כלום [וזה נכלל בהי' הש"ס עמדה בדין אצטריכא ליה ודו"ק]: ב) ר"ל באנוסה, נמי שייך לאב: ג) משעמדה בדין בנערותה:

דכיון

תוספות רע"ק

פ"ד א [אות מט] תוי"ט ד"ה נערה כו'. לאביה נמי פשיטא מדקא יהיב מפתה. וכתב תוס' אף ע"ג דאיכא למימר דהא דמחייבים מפתה היינו בקטנה דלאו בת מחילה היא והא דאינו נותן צער אף דפיתוי קטנה אונס ע"מ כיון דעושית ברצון אין לה צער). וכרבנן דאמרי יש קנס במקום מכר. מ"מ משמע לי' דבנערה מיירי דפשטא דמתני' אאלו נערות דרישא קאי עכ"ל. ולכאורה בפשוטו ניחא דא"א לומר דמיירי בקטנה דהא קתני בסיפא דמתני' שם והמפתה לבשיוציא כו'. ואם בקטנה כיון דפיתוי קטנה אונס מחייב לישאנה כמו אונס:

ציונים

פ"ד א נערה. מ"א כ"ג מיי' פ"ב מהל' נערה ה"ד סמ"ג עי' כ"ד טוש"ע אה"ע סי' קע"ז: עמדה בדין. מיי' שם הט"ו:

שנויי נוסחאות

פ"ד א בושתה. בד"נ בושת. (וקנסה). בד"נ ליתא בטעות. של אביה. בד"נ ובמשני"ר לאביה. בדין. במשני"ר בבית דין, וכן בכל המשנה. אחין בכי"ף יורשין. לא הספיקה. בכי"ק אם לא ..בד' ריווא ווינלא וד"פ וד"ק..הספיק. שמת האב הרי הן של עצמה כו'. בד"נ.. עצמה ר"ש אומר אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה מעשה ידיה כו'. (והבבא דבגרה חסרה). והתוי"ע הביא הדבור הזה בד"פ ובד"ק בשם נ"א ובבבא דבגרה הביא בהכרח בדברי ר"ש נ"א שבגרה וכן באו הנ"א בדפוסים שאחריו במשב"ב ובמשניות אולם בכי"ק ובכל הדפוסים הישנים מהמשניות כגון ווינציאה (ש"ז), ווינציאה (שעם פי' הרע"ב ש"ח). ריווא דטריינטי (ש"ך), באסיל' (ש"מ), ווינציאה (שס"ו) ליתא וכן ליתא לא במשני"ר ולא בכי"ף וברא"ש ובתורי"ד ולא במגדל עוז וכן לא היתה הנ"א לפני רש"י והרע"ב (עי' להלן), וכפי הנראה היתה לפני התוי"ע הנוסחא הזאת בא' הגמרות או המשניות (כי את דפוס נאפולי לא ראה) והביאה בשם נ"א, ויוכל היות כי הנוסחא הזאת באה שמה (מבלי התבונן) מד' נאפולי, אף שמשם (מד"נ) אין ראיה מכרעת, יען כי כל הבבא דבגרה בפרטיה חסרה שם לגמרי וא"כ נוכל לומר כי החסרון הוא קודם דברי ר' שמעון, ודברי ר"ש באו אחר הבבא דבגרה, ומה שכתבתי כי גם לפני רש"י והרע"ב לא היתה הנ"א, הנה מלבד שמוכח כן מרש"י (מ"ב ע"ב) בד"ה כגון שעמדה בדין כו' וכמו שהעיר ע"ז הרש"ש בהגהותיו, עוד מוכח זה ג"כ מפירושו למשנה שבא הדבור ר"ש אומר ופירושו אחר הדבור מת האב (דבגרה) ופירושו וכן מוכח זה מפי' הרע"ב, רק דיש לספר כי מפי' הרע"ב שהקדים לפרש מת האב (דבגרה) קודם לא הספיקה כו' (דרישא, ולא כרש"י) משמע שהסדר במשנה היה לפניו הבבא דבגרה קודמת להבבא דמת האב וכן סדר הרמב"ם בחבורו ע"ש. ואין להאריך עוד בזה.

עצמה ד). עמדה בדין עד שלא בגרה הרי הן של אב. מת האב. הרי הן של אחין. לא הספיקה לעמוד בדין *עד שבגרה. הרי הן של עצמה. רבי שמעון אומר. אם לא הספיקה לגבות עד שמת האב הרי הן של עצמה ה). מעשה ידיה ו). ומציאתה ז). אף על פי שלא גבתה. מת האב. הרי הן של אחין: **ב** המארס את בתו ח) וגירשה. אירסה ונתארמלה. כתובתה ט) שלו י). השיאה וגירשה. השיאה ונתארמלה. כתובתה שלה יא). רבי יהודה אומר. הראשונה של אב יב). אמרו לו משהשיאה אין לאביה רשות בה יג): **ג** הגיורת

דלא עמד בדין לאו ממון הוא להורישו לבניו: **רבי שמעון אומר.** אע"פ שעמד בדין לא הוי ממון דאב להורישו לבניו עד דמטי לידיה דכתיב (דברים כ"ב) ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה ואין הלכה כרבי שמעון: **מעשה ידיה.** שעשתה בחיי אביה אף על פי שלא גבתה *) [כגון] שכר פעולה: **ומציאתה.** בגמרא פריך מציאתה ממאן גביא ומשני הכי קאמר מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה בחיי האב לאב אחר מיתת האב לעצמה כלומר שאין האחים זוכים במה שמצאה הבת לאחר מיתת האב כך מעשה ידיה בחיי האב לאב וזכו בהן האחים אף על פי שלא גבתה שכר פעולתה אבל מעשה ידיה שלאחר מיתת האב לעצמה ואין לאחין זכות במעשי ידי הבת שעושה לאחר מיתת האב: **ב כתובתה של אב.** כתובתה שהיא גובה מפני אירוסין הללו. וקסבר יש כתובה לארוסה. ובימי נערות וקטנות קאמר: **כתובתה שלה.** דמשהשיאה פקע רשותו ובתר גוביינא אזלינן וגוביינא בתר הכי הוא ולא אזלינן בתר כתיבה לומר הואיל והראשונה נכתבה בעודה ברשות האב תיהוי דאב: **הראשונה של אב.** דקסבר ר' יהודה בתר כתיבה אזלינן והואיל וכתובה ראשונה נכתבה לפני הנשואים בעוד שהבת ברשות האב הויא

דאב

*) ברע"ב ד"ר ליתא.

פדיין (ה"ג) [נ"ל אפ"ה] כיון דהשתא לא חזי לה לא מצי לאהולי. ומש"ה כי פקע זכותיה דאב הוי לעצמה. ומיהו כי אמרינן הרי הן של עצמה אקנס קאי דבושת ופגם דממונא נינהו דאחין בעו למיהוי שכבר זכה בהן האב וכי קתני הרי הן [של עצמה] אקנסות דאנוסה ומפותה קאי ואם איתא דמפותה יש לה קנס אתי שפיר ואם לא הכי קאמר דקנסי דידהו נתרוקנה לעצמה ואנוסה אית לה ומפותה לית לה דהא מחלה ע"כ ולסברא זו דאקנס לחודיה קאי אע"ג דמפותה לית לה יש לתרץ דהן קאי אקנס דאונס לחוד ומשום דבקנס יש חמשים כסף שייך למתני הן. וכמו שכתבתי בפרק דלעיל משנה ו': **ומציאתה.** פירש הר"ב בגמרא מפרש דה"ק מעשה ידיה כמציאתה מה מציאתה כו' אחר מיתת האב כו' דפשיטא לן דלעצמה דהא אפילו בחיי האב לא זכה בהן אב אא"כ כשהיא סמוכה על שלחנו משום איבה [כדלקמן משנה ד'] דכיון דאינו חייב במזונותיה בחייו כדתנן בפרקין [משנה ו']. האב אינו חייב במזונות בתו אי אמרת מציאתה לעצמה הוי לא יהיב לה מזונות אבל אחין על כרחייהו מיתזן מנכסי האב [כדתנן בפרקין משנה י"א] כן פירש"י וקשיא דבפ"ק דב"מ משנה ה' משמע מפי' הר"ב דאפילו אינה סמוכה על שלחן אביה מציאתה לאביה ולכן הר"ב דהתם מפירש"י הוא והתוספות דלקמן ריש דף מ"ז וכן בפ"ק דב"מ מפרשי דטעמא דאיבה שלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין ואפילו אינה סמוכה על שלחנו מציאתה לאביה: **הרי הן של אחין.** כתב הר"ב אבל מעשה ידיה של אחר מיתת האב לעצמה וכו' וטעמא יליף בגמרא מוהתנחלתם שהעתקתי לעיל ועיין מ"ש במשנה ד': **ב המארס את בתו וגירשה אירסה ונתארמלה** [*וכו'. ולא תני ונתארמלה] בתרווייהו דאגב אורחיה [*דק] תנא במלתיה דלא לנקוט בדרך פורענות וסתם ליה כר' דאמר נשאת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא דבתרי הוי חזקה למיהוי קטלנית ואע"ג דבגמרא מדייק הכי אסיפא דהשיאה וכו' העתקתיו ארישא משום דבגמרא נקט בסיפא אליבא דמ"ד דטעמא דמעין גורם ודוקא נשאת. אבל הרמב"ם פכ"א מהא"ב וטוא"ה סימן ע' פסקו כמ"ד דטעמא משום דמזל גרם ואפילו נתארסה ומת לבני ומת לא תנשא ולדידיה איכא למידק מרישא: **כתובתה שלו.** כתב הר"ב וקסבר יש כתובה לארוסה וכפירש"י ומסיים הר"ן ה"ג בשכתב לה. ע"כ. וכבר כתבתי בזה (במ"ח) [במ"ז] פט"ו דיבמות [ד"ה ומניח]: **אמרו לו.** צריך עיון היינו ת"ק: **ג הגיורת שנתגיירה בתה עמה.** לשון התוס' הא דלא נקט הגיורת שנתגיירה סתמא משום דאיירי בפחות מבת ג' דאין דרכה להתגייר אלא עם אמה ועוד דאין סברא שיטבילוה על דעת ב"ד דאין מטבילין גר קטן על דעת ב"ד [וכן יש להוכיח מסוגית הגמרא דספ"ג דקדושין כמו שאכתוב שם בס"ד]

אלא

יכין תפארת ישראל בועז

ד) דכיון דאי מודה מפטר, אינו ממון שיורישו אב לבניו, ובושת ופגם אע"ג דממונא הוא אתקשו אהדדי בקראי עם קנס. וי"א דבושת ופגם באמת לאחין (א): ה) אף שעמדה בדין: ו) שעשתה בחיי אב: ז) מציאתה ממאן גביא. רק ה"ק מעשה ידיה דינה כמציאתה, מה מציאתה, לאחר מיתת אב פשיטא דלעצמה, דהרי גם בחייו אינו זוכה רק בסמוכה על שולחנו, כדי שלא ימנע מלפרנסה, משא"כ אחין הרי מחויבין לפרנסה מתנאי כתובה [כמ"ד], ה"נ במעשה ידיה לאחר מיתת אב לעצמה [הכי מוקי לה בש"ס, ותמהני למאי דקיי"ל [ח"מ ססי' קל"ה] דבתקפה מידו מוציאין מידה מה מקשי הש"ס הרי אפשר בכה"ג, ותו דגם לאידך דעה י"ל דס"ל דבתקפה א' מהן ואמר אודויי אודי לי נאמן, הכא כשבאו לפני ב"ד אמרינן לה דהכא כיון דהמציאה של אב לא מהני הודאה שלה ומפקינן מהתופס וא"כ שפיר שייך גם במציאה לשון גבתה וי"ל דכיון דלא מהימן התופס א"כ כבר זכה בה האב למפרע משבא לידה ומה אע"ג שלא גבתה. הדע דאל"כ בל"ז הוה מצי לאוקמה שגזל א' המציאה מידה, אע"כ כדאמרן]: ח) נערה או קטנה: ט) מב' אירוסין הללו: י) ולא נקט נתארמלה ב' פעמים. דלא רצה למנקט דרך פורענות, דבכה"ג הו"ל קטלנית, שמוחזקת שימותו בעליה שאסורה להנשא אח"כ אפילו מתו מאירוסין, ומה"ט לא נקט נמי נתגרשה ב"פ. דמתוך שפיכה התנא בלשונו, קמ"ל הך דינא. וי"א משום דגם בנתגרשה ב"פ אסור להנשא. ולא נקט נתארמלה קודם נתגרשה, דלא רצה לפתוח בפורענות. מיהו בכונס קטלנית לא תנא. ולרא"ש כופין להוציא. וי"א דדוקא במת בחולי וקודם זמנו, אבל במת בדבר או בהרג או שהיה זקן, אינה קטלנית [אה"ע ע']: יא) אפילו כתובה הראשונה: יב) מדנכתבה בעודה ברשותו: יג) אפילו נזונית שהכניס לה אביה, דהו"א דלמיפק לא יהיב לה, קמ"ל [וכ"ל דהיינו דאיכא בין

ת"ק

פ"ד (א) כ' רבינו אאמ"ו הגאון זצוק"ל וז"ל נסתפק הר"ן במפותה שמת האב קודם פס"ד דקנסה לעצמה, אם מהני מחילתה. וק"ל מ"ש מהאומר מה שאירש מאבא מכור לך [כח"מ רי"א], דאינו חל למפרע, וכיאוש שלא מדעת [ח"מ רס"ב]. והת"ל התם להחזיק למרא קמא ולא להוציא, עכ"פ מ"ש ממחילה בטעות [ח"מ ר"ז י' י"ב כ"ה]. וכ"ל התם רק בטעות ממפרע ולא בטעות ע"י נולד, וכמו דאין פותחין בנולד [כי"ד רכ"ח], דאל"כ א"א שזנתה, נהוי כקדושי טעות למפרע, ודו"ק. עכלה"מ:

עמדה בדין. יבמות פ"ג ה"א: ר"ש אומר. פי' יבמות שבועות פ"ה ה"ב: מעשה ידיה. כ"ג ע"א. ב המארס. פ"ג ע"ב מיי' פ"ג מהל' אישות ה"א ופ"י ה"א סמ"ג עשין מ"ח טוש"ע אה"ע סי' ל"ז ס"א · אמרו לו משהשיאה. מיי' שם ה"ב סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ג: ג הגיורת. מ"ד ע"א מיי' פ"ג מהל' א"ב ה"ז סמ"ג עי' ל"ו:

שנויי נוסחאות

עמדה בדין עד שלא בגרה. כצ' ליווא ווינ"א וד"פ וד"ק עמד. ועיין בדבור הקודם. שלא גבתה מת האב. כד"נ. ומת האב. גבת) וכ"ה בכי"ק (ושם **ב** (את) בתו. בכי"ף ליתא. ונתארמלה. בד"נ ובכי"ק ובמשנה"י ונתאלמנה וכן בסמוך. (כתובתה) שלה. במשנה"י ליתא. אמרו (לו). במשנ"ב א"ל אם וכ"ה בדפו"י; בד"נ ליתא אמרו לו (ושם אם). משהשיאה. בכי"ף משנשאת. רשות בה. בד"נ ובכי"ק בה רשות. **ג** הגיורת. בכי"ק גיורת.

תוספות חדשים

פ"ד ב תוי"ט ד"ה א"ל צ"ע כו'. ואפשר לומר דבא להוסיף דאפילו מכרה כתובתה בעודה תחתיו דבעל גם כן לעצמה. (ממהורש"ח ז"ל):

ראשון לציון

פ"ד ב תוי"ט בד"ה המארס את בתו כו' ולדידיה איכא למידק מרישא. ולמ"ד מעין גורם לא קשיא מרישא דלא תני נתארמלה בתרווייהו י"ל דתני רישא אגב סיפא. תוס' ד"ה טעמא. שם ד"ה אמרו לו צ"ע היינו ת"ק עיין יסל"מ: **ג** תוי"ט ד"ה הגיורת כו' ועוד דאין סברא שיטבילוה כו'. מלת ועוד ליתא בתוס' שלפנינו:

תוספות רע"ק

[אות נ] במשנה עד שבגרה. ובן נשאת קודם העמדה בדין אבל נתארסה אף לרע"ק דמתני' ג' בפ"ג דנתארסה קנסה לעצמה מ"מ בנבעלה קודם שנתארסה ואחר כך נתארסה קודם העמדה בדין הקנס לאביה:

שנתגיירה בתה עמה יד). וזנתה טו). הרי זו בחנק טז). אין לה לא פתח בית האב יז). ולא מאה סלע יח). היתה הורתה שלא בקדושה. ולידתה בקדושה. הרי זו בסקילה. אין לה לא פתח בית האב. ולא מאה סלע. היתה הורתה ולידתה בקדושה. הרי היא כבת ישראל לכל דבר. °יש לה אב ואין לה פתח בית האב יט). יש לה פתח בית האב ואין לה אב. הרי זו בסקילה. לא נאמר פתח בית אביה אלא למצוה: ד האב זכאי בבתו ח) בקדושיה. בכסף כ). בשטר כא). ובביאה כב). וזכאי במציאתה כג). ובמעשה ידיה.

דאב ואין הלכה כר' יהודה: [ג] וזנתה. מן האירוסין והיא נערה: הרי זו בחנק. ואפילו נתגיירה פחותה מבת ג' שנים דבחזקת בתולה היא דכי כתיבא סקילה בנערה מאורסה בבת ישראל כתיבא °דכתיב (דברים כ"ב) כי עשתה נבלה בישראל: ולא מאה סלע. אם נמצא הבעל שקרן °דכולה פרשה בישראל כתיבה: ולידתה בקדושה ח"ז בסקילה. דאמר קרא (שם) וסקלוה אנשים ומתה שאין צריך לומר ומתה אלא לרבות הורתה שלא בקדושה ומיהו לקנס לא מרבינן לה דלמיתה נתרבית ולא לקנס: יש לה אב. בישראלית קמיירי: ואין לה פתח בית אב. כגון שאין לאב בית: ד האב זכאי בבתו. בקטנותה ובנערותה: בקדושיה בכסף. שכסף קדושיה שלו דכתיב באמה העבריה (שמות כ"א) ויצאה חנם אין כסף ודרשינן אין כסף לאדון זה כלומר לאדון שקנה שיצאה מאתו חנם בסימני נערות אבל יש כסף לאדון אחר ומנו אב שכסף קדושיה שלו. אפי' כשהיא נערה עד שתבגר: בשטר ובביאה. שמקבל שטר קדושין עליה ומוסרה לביאה לשם קדושין למי שירצה דכתיב א)והיתה אתקוש הויות להדדי מה כסף שהוא אחד מן ההויות ברשות אביה אף קדושי שטר וביאה ברשות אביה: במציאתה. משום איבה: ובמעשה ידיה. °דכתיב (שמות כ"א) וכי ימכור איש את בתו לאמה מה אמה

אא"כ הוא תובע להתגייר ואלא פחותה מבת ג' אין בה דעת לתבוע להכי נקט שנתגיירה בתה עמה והטבילוה על דעת אמה ועוד משום דבעי למתני היתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה ע"כ. ועיין מ"ב פ"א דיבמות: אין לה לא פתח בית אב. אין צריך להוציאה אל פתח בית אביה. רש"י: הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה. כתב הר"ב דאמר קרא ומתה כו' גמרא ואימא לרבות הורתה ולידתה בקדושה שהיא ישראלית מעלייתא היא ואימא לרבות הורתה ולידתה שלא בקדושה הא כתיב בישראל: ד האב זכאי בבתו בקדושיה. פי' הר"ב בקטנותה ומיהו יש חילוק דלענין ביאה אינה מתקדשת עד שתהיה בת ג' שנים ויום אחד כדתנן במ"ד פ"ה דנדה ולקדושי כסף ושטר עיין במ"ס פ"ג דקדושין: בכסף. כתב הר"ב דכתיב באמה העבריה וכו' אבל יש כסף לאדון אחר פירש"י כשיוצאה מרשותו [לענין הפרת נדרים כדתנן רפ"י דנדרים] ומנו האב שאין אדון לבת ישראל אלא אביה חוץ מזה שמכרה לו ע"כ: ובביאה. ירושלמי ניחא בכסף ובשטר האב זכאי דודאי זכות הוא לו כשמקבל הכסף לעצמו וכן שטר מקבל לעצמו ולפחות ראוי לו לגור ע"פ לגלוחיתו. בביאה מאי זכאי שייך ביה. תפתר שא"ל לכשתקנה לי בתך יהיה לך כסף זה. והמפרש כתב וז"ל אבל רש"י פי' דרשאי למוסרה לביאה לשם קדושין זהו זכותו עכ"ל המפרש. וטעה בשתים חדא שאין דעת רש"י כן דלא שייס כלל זהו זכותו ועוד דלא תיקן כלום בהגהתו פירש"י דהרי עדיין הקושיא במקומה עומדת דמה זכות לו בזה אבל רש"י לא נתכוון אלא לפרש ביאה דקתני גבי אביה מאי היא וקאמר למוסרה כו' אבל על לשון זכאי מעולם לא נתכוון בזה וכן בס"פ אלו נערות בטעמא דיהיב בגמרא דבושת ופגם לאביה משום דאי בעי מסר [נה] למנוול כו' מפרש רש"י עצמו דאי בעי נטיל ממון ומסרה למנוול וכו' לקדשה בביאה כמו שהעתקתיו בריש פירקין. וכן התוס' דריש קדושין הביאו זה הירושלמי. ולא הזכירו שרש"י מפרש בענין אחר: וזכאי במציאתה וכו'. [משום] דבכסף ובשטר וביאה פירושא דבקדושיה הן ובמציאתה כו' מילי אחריני ניהו הלכך אילטריך למיהדר ולמהני וזכאי: במציאתה. לשון הר"ב משום איבה. גמרא. כבר כתבתי בזה בריש פירקין בשם רש"י ותוספות. והר"ן הסכים לפירוש התוספות: ובמעשה ידיה. כתב הר"ב דכתיב וכי ימכור וכו'. אף בת מעשה ידיה לאביה. גמרא. ומסיק דלקטנה לא צריכא קרא דהשתא זבוני מזבין לה. מעשה ידיה מיבעיא. כי אילטריך קרא לנערה דלא מצי מזבין לה כדתנן פרק דלעיל מ"ח והשתא דמעשה ידיה דנערה לאביה מאמה נפקא לן כי אילטריך בריש פירקין לקרא דוהתנחלתם למילף מיניה למ"ש שם הר"ב למעשה ידי הבת לאחר מיתת האב דלעצמה לא אילטריך אלא לקטנה אבל לנערה לא אילטריך כלל כיון דמעשה ידיה לאביה לא ידעינן אלא מאמה ואמה גופה איכה

עובדת

א) ברע"ב דפוס ראשון ויצאה והיתה והשמיט התוי"ט למלה הראשונה.

ציונים

היתה הורתה שלא כו'. מיי' שם ה"א: ולא מאה. מיי' פ"ג מהל' נערה ה"א סמ"ג פי' נ"ה: יש לה אב. מיי' פ"ג מהל' א"ב ה"א: ד האב כו'. מ"ו ע"ג ס"ה פ"ג קדושין ג' ע"ב י' ע"א מיי' פ"ג מהל' אישות ה"א ופס"ז מהל' גנבה ה"ג סמ"ג פי' פ"א פ"ד טוש"ע אה"ע סי' ל"ז ס"א וטוש"ע חו"מ סי' ר"ע ס"ב: וזכאי במציאתה. נדה מ"ז. ירוש' פ"ג ה"ג גיטין פ"ז ה"ד:

שנויי נוסחאות

וזנתה. כד"נ וזנת; בכי"ק וזינת. אין לה. במשני"ר ואין לה, וכן בסמוך. (לא) פתח. כד"נ ובכי"ק ליתא וכן בסמוך. האב. כד"נ ובכי"ק אב, וכן בסמוך. הרי היא. כד"נ הרי זו. לכל דבר. וכ"ה כד"נ: במשנ"ב ובמשני"ר לכל דבריה; כד"נ.. דברים. לא נאמר. בכי"מ ולא. ביתאבי׳. בכי"מ ובמשנ"ב ..אב; במשני"ר.. האב. למצוה. בכי"ק מצוה. ד בשטר. כד"נ ובכי"ק ובשטר. וזכאי. במשנ"ב זכאי. ובמעשה כד"נ במעשה.

תוספות רע"ק

ג [אות נא] במשנה יש לה אב ואין לה פתח בית אב. בתוס' הקשו למ"ד בסנהדרין נקטעה יד העדים פטור דבעינן קרא כדכתיב ה"נ נימא בעינן קרא כדכתיב. ותירצו דשאני הכא דגלי קרא ומתה לרבות הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה והיינו נמי אין לה אב עכ"ל. והו"ה דהו"מ"ל דמדאיצטריך בישראל למעט הורתה ולידתה שלא בקדושה אף דמטילא אין לה אב. אולם ק"ל דהא תוס' בדיבור שלאח"ז ד"ה ואימא לרבות וכו' כתבו דבחליצה דאיתר בישראל ממעטינן אף הורתו ולידתו בקדושה אבל הכא דבישראל לא אייתר מסברא לא הוינו ממעטינן הורתה ולידתה בקדושה וע"כ קרא דומתה בא לרבות הורתה שלב"ק ולידתה בקדישה עיי"ש לפ"ז קשה לי למ"ד בעי קרא כדכתיב מנ"ל דומתה מרבינן הורתה שלב"ק ולב"ק דלמא ומתה אתי להורתה ולידתה בקדושה דאי לא כ' ומתה היינו אומרים דבישראל לא איצטריך ללידתה שלב"ק דבלא"ה ממעט כיון דאין לה אב ובעי' קרא כדכתיב ועל כרחך דבישראל ממעט להורתה ולידתה בקדושה כמו בחליצה לזה אצטריך ומתה לרבות הולדב"ק. וע"כ בישראל קאי להורתה שלא בקדושה ולב"ק ומוכח באמת דלא בעי' קרא כדכתיב. וצע"ג: [אות נב] הרע"ב ד"ה הר"ז בחנק דכתיב כי עשתה נבלה בישראל. מבואר בסוגיין דבישראל אתא למעוטי הורתה ולידתה שלא בקדושה וק"ל למה דס"ל לתוספות פ"ק י"א ע"א דההיא דגר קטן מטבילין ע"ד ב"ד דזכות לאדם שלא בפניו הוי רק גר מדרבנן אבל לא מדאורייתא דקטן לית ליה זכייה מדאורייתא ולא משכחת מדאורייתא גר קטן רק בנתגיירה אמה כשהיא מעוברת עיי"ש א"כ נהי דמתני' דהכא דנתגיירה פחותה מבת ג' דהיא בחנק היינו באמת דאחר שנגדלה חזרה וטבלה לשם גירות ואח"כ זנתה ומ"מ הוי חידוש דאינה בסקילה דמ"מ אחרי שהיתה מחזקת עצמה לגיורת דרבנן היא בחזקת שלא נבעלה אבל מ"מ קשה למאי צריך קרא למעט לידתה שלא בקדושה הא מה"ת אין הב"ד מניירים בעודה קטנה עד שתגדל. וא"כ היא בחזקת בעולה וממילא ליבא סקילה וצ"ע: [אות נג] שם בהרע"ב ד"ה ולא מאה סלע. דכולה פרשה בישראל כתיבא. וכ"כ רש"י. משמע דמהך קרא דכי עשתה נבלה בישראל ולפי' הכל דבישראל קאי אכולה פרשה וכ"כ תוס' ד"ה א"כ בישראל בתירוצם הא'. אבל תמוה לי הא להדיא קתני בברייתא בתולת ישראל ולא בתולת גרים הרי דלענין לעונש הבעל כתיב ביחוד ישראל למעט גיורת וכמו שכתב תוס' באמת בתירוצם הב' ומה עלה על דעתם בקושייתם ובתירוצם הא' וצ"ע: ד [אות נד] בהרע"ב ד"ה ובמעשה ידיה. דכתי' וכו'. בש"ס קדושין ד' מצרכינן לב' קראי בקדושיה ובמעשה ידיה דאי כתיב קדושיה ס"ד משום דלא טרחה בה אבל מעשה ידיה דטרחה י"ל דלעצמה ואי כתיב מעשה ידיה י"ל משום דמתנא מיניה ואע"ג דאין האב חייב ליזונה דרך האב לזונה. תוס' גיטין דס"ז ע"ב ד"ה ולכיתך. והא דלא ילפי' מציאה מקדושיה ומעשה ידיה דמה להנך דמפסיד האב

תפארת ישראל יכין

ת"ק לאמרו לו]: יד) הא דלא נקט גיורת שזנתה. דרצה לאשמעינן דמיירי אפילו בנתגיירה פחותה מבת ג' שנים, שאין דרכה להתגייר רק עם אמה. טו) כשהיתה נערה מאורסה: טז) אפילו נתגיירה פחותה מבת ג"ש, שהיא בחזקת בתולה: יז) להרגה על פתח בית אביה: יח) בהוציא עליה בעלה שם רע ונמצא שקרן: יט) כגון שאין לאביה בית: כ) שכסף קדושין שלו: כא) שהוא מקבל שטר קידושין שלה, וזוכה בו לגור ע"פ לגוהיתו: כב) שמוסרה לביאה למי שירצה, וטובת הנאה שלו. מיהו במקדש בביאה צריכה שתהיה בת ג' שנים ויום א': כג) משום איבה, שלא ימנע מלפרנסה:

כל

ובהפרת נדריה(כד). ומקבל את גיטה(כה). ואינו אוכל פירות בחייה(כו). נשאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה(כז). וחייב במזונותיה(כח). בפרקונה (כט). ובקבורתה. רבי יהודה אומר אפילו עני שבישראל. לא יפחות משני חלילים ומקוננת (ל): **ה** לעולם (לא)

היא

אמה מעשה ידיה לרבה אף בת מעשה ידיה לאביה: ובהפרת נדריה. דכתיב (במדבר ל) בנעוריה בית אביה: ומקבל גיטה. דכתיב (דברים כ"ד) ויצאה והיתה. איתקש *) [יציאה להויה] כשם שהאב מקבל קדושיה בקטנותה ונערותה כך מקבל גיטה: ואינו אוכל פירות בחייה. אם נפלו לה קרקעות מבית אבי אמה אין אביה אוכל פירותיהן בחייה אא"כ מתה והוא יורשה: יתר עליו הבעל. שהוא זכה בכל השנוים למעלה שהאב זכאי בבתו. ואוכל פירות הנכסים שנפלו לה בירושה משנשאת לו: ובפרקונה. אם נשבית חייב לפדותה: בקבורתה. שחכמים תקנו קבורתה תחת ירושתה שהוא יורשה אם מתה: משני חלילים. להספד: **ה** לעולם היא ברשות האב. אם בת ישראל מאורסה לכהן היא אינה אוכלת בתרומה. ואפי' הגיע

הזמן

*) ברע"ב ד"ר הויה ליציאה ותקן התוי"ט כלפנינו.

עובדת לא את הבן ולא את הבת. כמ"ש הר"ב במ"ב פ"ק דקדושין כך כתבו התוס' דף מ"ג סוף ע"א: ובהפרת נדריה. כתב הר"ב כדכתיב בנעוריה בית אביה גמרא. פירש"י דה"ק בנעוריה ברשות אביה היא וכי תימא הא בהדיא כתיב (במדבר ל') כי הניא אביה אותה אי לאו האי ה"א בקטנה משתעי: ומקבל את גיטה. וזכות יש לו בגט עצמו כמו בשטר הקדושין לצור על פי צלוחיתו וכתב רש"י מן האירוסין שלאחר שניסת שוב אין לו רשות בה. ע"כ. כדתנן לעיל מ"ב השיאה כו' ופירש הר"ב דמשהשיאה פקעה רשותו. וה"מ למתני במתניתין דהאב זכאי בכתובתה דלאחר אירוסין כי היכי דקתני דזכאי בגיטה ואין זה אלא אחר אירוסין. ואפשר דהאי תנא סבר דאין כתובה לארוסה אלא א"כ כתב לה והואיל ולא פסיקא ליה לא תני לה וא"נ סבר ליה דיש לה כתובה כמו שפי' הר"ב במשנה דלעיל °כיון דאיכא מאן דאמר דלא ס"ל הכי לא נחית נפשיה בפלוגתא. ושאני לעיל דאיצטריך לאשמעינן החילוק שבין אירוסין ונשואין ופלוגתא דרבנן ור' יהודה. כך נ"ל: ואינו אוכל פירות בחייה. פירש הר"ב אם נפלו לה כו' ומסיים רש"י אלא עושה לה סגולה: יתר עליו הבעל. פירש הר"ב שהוא זוכה בכל השנוים למעלה וטעמא דמציאתה מפורש במ"ה פ"ק דב"מ. דמעשה ידיה דתקנו נגד מזונתה. דמזוני עיקר תקנה כדתנן ספ"ק דגיטין שלא לזון את אשתו אינו רשאי ועיין מ"ש לקמן. והפרת נדריה מפורש בתורה בפרשת נדרים. מיהו אין דיניהם שווים עיין במ"ב פ"י דנדרים: שאוכל פירות בחייה. דתיקנו לו שיאכל הפירות כי היכי דלפרקה והאב אינו אוכל פירות דבלאו הכי פריק לה. גמרא. ונ"ל דכיון דאשמעינן שהבעל אוכל פירות בחייה יתר על האב ובאב הוא דבחייה אינו אוכל אלא אם מתה יורשה וכמ"ש הר"ב הלכך לא איצטריך למתני נמי שהבעל יורש את אשתו כדתנן רפ"ט דלקמן וברפ"ח דב"ב דהא יתר עליו על האב באכילת פירות בחייה וכ"ש בירושה דלאחר מיתה דבאב עצמו איתא. אבל התוספות רפ"ו כתבו דלא משמע מהא מתניתין אלא כשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא משמע ע"כ °וא"כ קשיא אמאי שייר וי"ל דשייר נמי בושתה ופגמה דרפ"ו כר"י בן בתירא דהלכה כמותו: וחייב במזונותיה. דתניא שארה אלו מזונות [וכן ת"א זונה] ר' אליעזר אומר עונתה זו מזונות וכה"א (דברים ח') ויענך וירעיבך. ואף ראב"י דדריש כוליה קרא לכסות. הביאו התוספות סיומא דברייתא דאתיא ליה בק"ו ומה דברים שאין בהן קיום נפש כך [דברים] שיש בהן קיום נפש על אחת כמה וכמה. ואני תמיה דלא תנן שחייב בכסותה אבל דלא תנן חיוב העונה לא קשיא די"ל דלא בעי למתני אלא מה שהוא חייב לה בדברים דלא סגיא בלאו הכי ומזונות א"א שלא תאכל וכן פרקונה דשביה כולהו איתנהו בה. ולמה לה חיים. וקבורתה נמי לא סגי בלאו הכי שתהא מוטלת באשפה ובניוול. אבל עונה אפשר לה בלא"ה שלא תבעל כלל. ואלא כסותה דלא סגיא לה נמי שתלך ערומה בלי לבוש לא ה"ל לשייר. ואפשר כיון דשייר עונה שייר נמי כסותה. ועוד נ"ל דכסותה זיל קרי בי רב הוא וליכא מאן דפליג דכסותה כמשמעו. אבל לראב"י דכולי קרא לכסותה אתא כדאיתא בברייתא ומזונות אתיא בק"ו איצטריך למיתני דחייב ודלא תני עונה דאתיא נמי בק"ו היינו כמ"ש ועוד אפשר לי לומר דמתניתין סברה כברייתא דאמרה לעיל תקנו מזונות ושהם מדבריהם ולהכי איצטריך למתני וזה סיוע גדול להרמב"ן בפירוש התורה שסובר דמזוני מדבריהם דהא סתם משנה הכי סברה. ועוד ברפ"ג דמעשרות מוקמינן למתניתין דהתם כמ"ד שאין מזונות לאשה דאורייתא ועיין עוד בסמוך. ודין האב לענין מזונות פי' הר"ב במ"ו: בפרקונה. תקנו תחת פירות גמרא. ותו תקינו לה רבנן תנאי כתובה ותנן להו לקמן ושיירינהו הכא: רבי יהודה אומר אפילו עני שבישראל לא יפחות כו'. ומפרשינן בגמרא דפלוגתייהו דרבנן ור' יהודה כגון דאורחייהו דבני משפחתו להספיד בחלילין ולא אורחייהו דבני משפחתה דת"ק סבר כי אמרינן עולה עמו [ואינה יורדת עמו] [דנפקא לן בפרק אע"פ דף ס"א מבעולת בעל בעלייתו של בעל ולא בירידתו] ה"מ בחיים [כגון הוא אומר להניק את בנה והיא אומרת שלא להניק [דעלה קאי התם] ודרך בנות משפחתה להניק בניהם ולא דרך בנות משפחתו] אבל לאחר מיתה לא. ור"י סבר אפילו לאחר מיתה. ואפסיק הלכתא כר' יהודה. הר"ן: **ה** לעולם היא ברשות האב. לשון הר"ב אם בת ישראל כו' ומסיים רש"י וזכאי בה בכל זכות האב בבתו ע"כ ועי' לקמן: לעולם. כ' הר"ב ואפילו הגיע זמן כו'. כבית דין של אחריהן דבמ"ג פ' דלקמן. ואע"ג דתנן לה בהדיא לקמן כן דרך התנאים להשמיענו בקיצור אע"ג דכבר השמיענו במקום אחר וכה"ג איכא בריש ברכות. תוספות. ושם הראיתי עוד מקומות אחרים כה"ג

ועיין

ציונים

ובהפרת נדריה. פיה פי"א מהל' נדרים ה"ו סמ"ג ל' למ"ב טוש"ע יו"ד סי' רל"ד ס"א: ומקבל את גיטה. פיי' פ"ב מהל' גירושין הי"ח סמ"ג ע' נ' טוש"ע אה"ע סי' קמ"א סעי' ד: ואינו אוכל. פיי' פ"ד מהל' חובל הי"ג סמ"ג שם טוש"ע חו"מ סי' שכ"ד ס"ז: שאוכל פירות. פיי' פי"ב מהל' אישות ה"ג ופכ"ב ה"ז סמ"ג ע' מ"ח טוש"ע אה"ע סי' ס"ט ס"ג: וחייב במזונותיה. פיי' שם פי"ב ה"ג טוש"ע שם ס"ג: אפילו עני. פיי' שם פי"ד הכ"ג סמ"ג ל' פ"א טוש"ע שם סי' פ"ט ס"א: **ה** לעולם. מ"ה פ"א:

שנויי נוסחאות

ובהפרת. נד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ו ב ה פ ר: ומקבל (את). בבבלי (כ"ה ע"ב) מקבל.. ומדלא קתני ובקבלת גיטה משמע דאין לנקט בזה זכות ועי' תוי"ט ובקול הרמ"ז; נד"נ ובמשבי"ר ליתא. שאוכל. נד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר שהוא אוכל. בפרקונה. במשב"ב ובפרקונה וכ"ה בד"נ ובכי"ק. ובקבורתה. במשב"ב ובד"ב וקבורתה. לא יפחות. במשבי"ר לא יפחות לה; ברי"ף לא יפחתו לו וכ"ה לשון הרמב"ם בחבורו. ומקוננת. כצ"ל וכ"ה בכל מקום; ברי"ף ומקוננות ואינו נכון ועי' תוי"ד.

ראשון לציון

ד תוי"ט סד"ה ובהפרת נדריה כו' אי לאו האי ה"א בקטנה משתעי עכ"ל רש"י ועיין יסל"מ: שם ד"ה וחייב במזונותיה כו' ועוד נ"ל דכסותה זיל קרי בי כו' במיני תרגומא שחברתי בס"ד כתבתי בביאור דברי הגאון תוי"ט שאין ראיותיו מוכרחין וביותר מ"ש ראיה מן הירושלמי פ"ג דמעשרות הרואה שם בפי' הרב ר' אליה פערקאן יראה היסוכו והעמדתי כל הדברים על מכונם בע"ה:

תוספות רע"ק

האב על ידה, דבמעשה ידיה מפסיד מזונות ובקדושיה מפסיד זכותו דנפקא מרשותו תוס'. וק"ל היאך יהא אפשר ללמוד מע"י מכסף קדושיה הא באמת אביה מקבל קידושיה וא"כ הכסף קדושיה מצד עצמותו הוא לו כדאמרי' השתא אביה מקבל קדושי' אבל מע"י דיוכה אביה בשלה לא ידעי' וצע"ג: [אות נה] תוי"ט ד"ה ומקבלאתגיטה. כיון דאיכא מ"ד דלא ס"ל הכי, אני בעניי לא מצאתי פלוגתא דתנאי בזה אם ארוסה יש לה כתובה או

יכין תפארת ישראל יכין

כד) הנך תרתי זכי להו מן התורה: כה) כשנתגרשה נערה מאורסה: כו) בירשה קרקע מאבי אמה: כז) כדי שיפדנה כשנשבית, משא"כ אב בלא"ה יפדנה: כח) והא דלא נקט נמי עונתה, היינו משום דעונה לא שייך לגבי אב, ומדשייר עונה שייר נמי כסות, ואפשר עוד דכסות ומדור בכלל מזונות [ולקמן מי"א] דקאמר מתזנן, וכסות בכלל: כט) כשנשבית: ל) כשדרך משפחתו כן, אף שמשפחתה אינן חשובין כך. ולת"ק דוקא בחייו עולה עמו ואינה יורדת עמו, משא"כ לאחר מיתה: לא) אפילו

הגיע

לא אלא דהוא איבעי' בש"ס ס"פ הכותב ופשיט לה מכמה מתני' ובריתות ודחי' לה, ואיך שייך לומר דמתני' סובר דאין לה כתובה או דנקט דלא נחית לפרש בפלוגתא: [אות נו] שם ד"ה שאוכל כו' וא"כ קשיא אמאי שייר. והמהר"ם שי"ף תירץ ברפ"ו דכתובות דהא באב לא שייך כלל הדין דאינו יורש במקום שיש בן דהא אי אפשר שתלד קודם שתבגר ומשילא לא הוי ברשות האב כיון דבגרה וכיון דמתניתין רצה למתני דזכיות הבעל הם יותר מזכיות האב עד שתבגר אם כן לא מצי למתני לענין ירושה במקום

שיש

היא ברשות האב לב). עד שתכנס לרשות הבעל לנשואין. מסר האב לשלוחי הבעל לג). הרי היא ברשות הבעל. הלך האב עם שלוחי הבעל. או שהלכו שלוחי האב. עם שלוחי הבעל. הרי היא ברשות האב לד). מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל לה). הרי היא ברשות הבעל: ן האב אינו חייב במזונות בתו לו) זה מדרש דרש רבי אלעזר בן עזריה לפני חכמים בכרם ביבנה לז). הבנים ירשו. והבנות יזונו לח). מה הבנים אינן יורשין. אלא לאחר מיתת האב. אף הבנות אינן נזונות. אלא לאחר

הזמן שקבעו לנשואין ולא נשאת שהבעל חייב במזונותיה אינה אוכלת בתרומה: עד שתכנס להופה. לשם נישואין שתהא מסורה לרשות הבעל: מסרו שלוחי האב. שפגעו שלוחי האב בשלוחי הבעל ומסרוה להם: ן האב אינו חייב במזונות בתו. בחייו. דאילו לאחר מיתה ניזונות הבנות מנכסיו מתנאי כתובה [ובתו] לאו דוקא דה"ה בנו שאין האב חייב לזון לא בניו ולא בנותיו כשהם קטנים אלא אם הוא גברא דאמיד כלומר שהוא איש עשיר בית דין נוטלים ממנו בעל כרחו כדרך שכופין כל אחר בני העיר על הצדקה ומפרנסים בה בניו ובנותיו הקטנים ואם אינו גברא דאמיד ב"ד מחרפים אותו ומביישים אותו שאכזריות היא לו אם לא יפרנס את בניו והוא פחות מן החיות המדבריות שהם מרחמין על בניהם אבל אין יכולין לכופו על זה בין שהבנים זכרים בין נקבות ודוקא שהבנים קטנים אבל קטני קטנים והם הפחותים מבני שש. ב"ד כופין את האב ומוציאים מידו בעל כרחו כדי לפרנס בניו שהם קטני קטנים אחד זכרים ואחד נקבות: בכרם. על שם שהיו יושבים שורות שורות ככרם: הבנים ירשו והבנות יזונו. מתנאי כתובה שהבנים זכרים ירשו כתובת אמן והבנות נקבות יזונו מנכסיו: מה הבנים. זכרים אין יורשין כתובת אמן אלא לאחר מיתת אביהן. אף הבנות אינן נזונות מנכסי האב מכח

תנאי

ועי' מ"ח פ"ט דמנחות: עד שתכנס לרשות הבעל לנשואין. וכן גירסת רש"י ומפרש כלו' שתכנס לחופה וכו' ונ"א גרס בהדיא עד שתכנס לחופה ובסדר המשנה שבגמרא גרסינן כגירסת רש"י ובגמרא מייתי לה כנ"א והתוספות כתבו דל"ג לרשות הבעל דמשמע במסירה בעלמא דהכי דייק בגמרא **אותבי** הבא על א"א כיון שנכנסה לרשות הבעל ותיובתא דרב דאמר מסירתה לכל חוץ מתרומה [כמ"ש לקמן] ומיהו י"ל דדוקא התם דקתני כיון שנכנסה אבל הכא דקתני עד שתכנס משמע שפיר דהיינו עד שתכנס לחופה ע"כ. והר"ב שכתב בזה"ל עד שתכנס לחופה לשם נשואין שתהא מסורה לרשות הבעל ע"כ. משמע שלפי שגורס לחופה, רצונו לפרש דלאו דוקא שתכנס לתוך החופה ממש אלא כשמסרה סגי וה"נ מגיה לפרושי מ"ג דפרק דלקמן וסבר לה כרב אסי דאמר בגמרא מסר האב כו' מסירתה לכל אף לתרומה ואליביה מפרשינן בגמרא דעד שתכנס לחופה מסירתה זו היא כניסתה ולא ידענא מאי דוחקיה לדחוק בפירוש המשנה והרי רב פליג אדר' אסי וסובר מסירתה לכל חוץ מלתרומה ולדידיה דוקא עד שתכנס לחופה ממש. °וקודם אביי ורבא אין הלכה כתלמיד במקום הרב ורב אסי תלמיד חבר לרב ולכך נראה בעיני שטעות סופר יש בדברי הר"ב ודבריו צריכין להיות כלשון רש"י וזהו לרשות הבעל לנשואין כלומר שתכנס לחופה לשם נישואין שתהא מסורה לרשות הבעל ע"כ והר"ב מפרש לה אע"ג דגורס לרשות הבעל וכתירוצם של התוספות. אבל מפני שי"ל דדעת הר"ב לפרש כרב אסי לא שלחתי בו יד להגיה. ופי' חופה אכתוב בפ' דלקמן מ"ג בס"ד: מסר האב כו' הרי היא ברשות הבעל. פליגי בגמרא רב אמר מסירתה לכל חוץ מתרומה דהא ברישא הכא עד שתכנס כו' ורב אסי קאמר אף לתרומה ומסירתה היינו כניסתה כו' וכמו שכתבתי לעיל ועיין מה שאכתוב במ"ה פ"י דנדרים: מסרו שלוחי האב. לשון הר"ב שפגעו שלוחי האב כו'. ולשון רש"י שהיה האב משלחה לו ע"י שלוחיו ופגעו בשלוחי הבעל: ן האב אינו חייב במזונות בתו. כתב הר"ב אבל קטני קטנים כו' כופין את האב ומוציאין מידו בעל כרחו. וא"ת ואי אינו אמיד מה מוציאים ממנו וי"ל כמו בחיוב האשה דאפילו אי ליה ליה אלא מוני דחד יומא חייב למיזנה מנייהו או למיכל בהדה במאי דאכל כמ"ש בטור סימן ע' אבל ודאי אינו חייב להשכיר עצמו כפועל לפרנסם. אפילו לסברת ר' אליה שכתב בס בטור דבאשה חייב דהתם היינו טעמא דמספר כתובה נלמד אנא אפלח וכו': בכרם. פי' הר"ב על שם כו' וכפירש"י וכ"כ הרמב"ם בעדיות פ"ב משנה ד'. ומכיס והש"י קרא כנסת ישראל

כרם

יכין תפארת ישראל יכין

הגיע זמן הנישואין ולא נשאת: לב) לכל זכיות הנ"ל ושלא תאכל תרומה אם בת ישראל לכהן היא: לג) מסרה להם להוליכה לבעל, וכ"ש במסרה לבעל עצמו: לד) מיהו בהלך האב עם הבעל עצמו כשמסרה לו, י"ל דהיא ברשות הבעל: לה) אף שפגעו שלוחי אב בשלוחי בעל ומסרוה להן, סד"א לא שוייה אב שליח רק למסרה לבעל עצמו, קמ"ל דשליח של אדם כמותו: לו) ולא להלבישה ולתת צרכי חייה, וכ"כ אינו חייב בקבורתה כשלא יירש ממנה כלום. וה"ה לבנו, והא דנקט בתו לדיוקא, דבתו בחייו אינה נזונת מנכסיו, רק לאחר מיתתו אפילו יתירה מבת שש, דכך תנאי כתובה [כמשנה י"א], אבל בנים לאחר מיתתו, אפילו פעוטין מבני שש חולקין בשוה עם שאר אחין, מיהו כשהאב חי, עד שש מוציאין ממנו צרכי בניו ובנותיו [אבל לא כדי עשרו], אפילו יש להם נכסים מאבי אמן, ומתניתין לאחר שש מיירי, דאז אין מוציאין ממנו בע"כ, ואפ"ה כשאין להם נכסים גוערין ומכלימין אותו עד שיפרנסן עד שיגדלו. וכשהאב עשיר אפילו יותר מבני שש מוציאין ממנו בע"כ בתורת צדקה. ולאחר שהגדילו אפילו האב עשיר אינו חייב לפרנסן, כשיש כח בידם להתפרנס ממעשה ידיהן כדי חיותן [אה"ע ע"א וע"ג]: לז) שבית המדרש שם נקרא כרם, מדהיו יושבים שם חכמי ישראל בקביעות, כגפנים נטועין שורות שורות, ומביניהן יוצא יין התורה משמח הלב: לח) כך כתב בכתובה, כלקמן משנה י' וי"א, ודרש

ראב"ע

אור גדול

פרק ד ו במשנה **האב** אינו חייב כו'. עיין ברע"ב דבאמיד כייפינן לו מתורת צדקה. ויעויין בר"ן דנסתפק בשלא בפניו. ולדבריו נצרך לומר הא דתניא מי שהלך למדה"י ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר. האי ולא דבר אחר שהוא צדקה היינו משום דצדקה עושה במקום שהוא. ולא בניו ובנותיו היינו בלא אמיד. ולשי' הרמב"ם דקאי על אמיד ע"כ דבצדקה לא כייפינן שלא בפניו. משום דלגבי בניו לא שייך דעושה במקום שהוא דהא קרוב קודם. ושפיר פריך בגמ' (מ"ח א') מהברייתא דמי שהלך אדמר עוקבא יעו"ש. ולק"מ קו' המא"פ (הל' צדקה סי' א'). אמנם למ"ש הכ"מ בדעת הרמב"ם (בהל' נחלות) דבהלך למדה"י אין פוסקין צדקה מפני שהוא עושה צדקה בכל מקום שהוא. לדבריו ע"כ נצטרך דמשום קרוב קודם אין כופין. א"כ הא דפריך בגמ' (שם) אדמר עוקבא צריך לומר דקאי למ"ד דדבר אחר היינו תכשיט יעו"ש. שוב מצאתי להמחא"פ שנתקשה בזה להכ"מ ותירץ בע"א:

ן האב. מ"ס פ"א: זה מדרש דרש ראב"ע. ג"צ קנ"ח ע"א. ירוש' נרטם פ"ד כ"א תענית פ"ד ס"א: הבנים ירשו כו'. ירוש' יבמות פט"ו ה"ג:

שנויי נוסחאות

ה שתכנס לרשות הבעל לנשואין מסר. וכ"ס במשנ"כ ובמשני"כ; כד"כ ובכי"מ שתכנס לחופה מסר; וכ"ה בכי"ף וכ"ה בתורי"ד (ושם שתכנוס); וכ"ה בכי"ק (ושם מסרה) ועי' הוי"ט. הרי היא. בכי"ף הרי זו. (הלך האב עם שלוחי הבעל או ש)הלכו. במשני"כ.. או הלכו; כד"נ ובכי"ק ובכי"מ ליתא וכן ליתא בכי"ף ובגא"ש ובתוס' רי"ד. וגכון כוא דכש"כ כוא מהלכו שלוחי האב כו'. ן (לפני חכמים). במשני"כ ובתורי"ד ליתא. ויירשו. כנ"ל (כג' יודי"ן) וכ"ס כד"נ ובדפו"י. מיתת האב. כד"נ ובכי"ק ובמשני"כ מיתת אביהן. אינן נזונות. במשנ"כ אין..;כד"נ ובכי"ק לא יזונו וכ"ה בכי"ף(ושם בנות..).

תוספת רע"ק

שיש לה בן דהא זהו לא שייך קודם שתבגר וליכא שייכות בשום פעם שהאב לא יורש את בתו קודם שתבגר עיי"ש. אך עדיין קשה איך קתני יתר עליו הבעל הא גרע כחו מאב לענין ירושת ראוי (ב"ב דף קי"ג א') גם לענין מע"י גרע כח הבעל דהא יכולה לומר איני ניזונית וא"ע וההעדפה לעצמה, אבל לגבי האב אם אומרת א"נ וא"ע ההעדפה להאב כדאיתא במשנתין דמ"ג ע"א. גם קשה דלתני יתר עליו הבעל לענין ירושה דאם מכרה ונתנה אין האב יורש. והבעל יורש ומוציא מן הלקוחות מכח תקנת אושא. ואף דיש לומר דמתניתין לא רצה לתני מה שהוא רק אחר תקנת אושא. מכל מקום למה דאמרי ר"פ האשה שנפלו לומא תנינא לתק"א דרצה לומ' דמתני' דקתני מה שהוא לאחר תק"א יקשה כנ"ל. ולזה נראה דמתני' חשיב רק כללי שרשי זכיות מה שיש לאב ומה שיש יתרון להבעל שם ירושה ושם מע"י אבל לענין פרטי דיניהם לא חשיב; ה [אות נז] בתוי"ט ר"ה עד כו' וקודם אביי ורבא אין הלכה כו'. ולא ידעתי מאי צורך באריכות הזה הלא לחדיא

מיתת אביהן: ז לא כתב לה כתובה. בתולה גובה מאתים. ואלמנה מנה. מפני שהוא תנאי בית דין. כתב לה שדה. שוה מנה. תחת מאתים זוז. ולא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך. חייב[לט]. שהוא תנאי בית דין: ח לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך. ואותבינך לי לאינתו. ובכהנת[מ] אהדרינך למדינתך. חייב. שהוא תנאי בית דין: ט נשבית חייב לפדותה. ואם אמר הרי גיטה. וכתובתה תפדה את עצמה. אינו רשאי[מא]. לקתה חייב לרפאותה. אמר °הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה. רשאי[מב]: י לא כתב לה בנין דכרין דיהוו ליבי מינאי. אינון ירתון כסף כתובתיך. יתר על חולקיהון דעם אחוהון[מג]. חייב. שהוא תנאי בית דין[מד]:

תנאי כתובה אלא לאחר מיתת אביהן: ז ולא כתב לה כל נכסים כו' חייב. להיות כל נכסיו אחראין לה ולא יכול למימר אין ליך אלא שדה הכתובה ליך בכתובתיך: ח ובכהנת. שאינו יכול לקיימה משנשבית שאשת כהן אסורה לבעלה משנאנסה כותב לה אפרקינך ואהדרינך למדינתך וחייב ליתן לה כתובתה ואף ע"פ שבע"כ צריך לגרשה: ט אינו רשאי. שכבר נתחייב בפרקונה משנשבית: חייב לרפאותה. שהרפואה כמזונות: רשאי. שאין *) חייב לזון גרושתו: י יתר על חולקהון דעם אחוהון. אם תמותי בחיי ואירשך יטלו בניך כתובתיך אחרי מותי כשיבואו לחלוק בנכסי עם בנים שיהיו לי מאשה אחרת וה"מ כגון שכתובה של זו מרובה משל אחרת או שבני האשה אחרת מרובים מבניה של זאת וטוב לאלו שיטלו כתובת אמן ואפי' הכתובות שוות ואין כתובת בנין דכרין נגבית אפילו בזמן הזה אלא ממקרקעי אבל לא ממטלטלי ודוקא כשהניח האב שיעור שתי הכתובות ודינר יותר או יורשין הבנים כתובת בנין דכרין הואיל ונשאר מקום לירושה של תורה שאחר שיטול כל אחד מהבנים כתובת אמו נשאר דינר לחלוק ולירש בנכסי אביהן אבל אם לא הניח האב אלא כשיעור ב' הכתובות או

פחות

*) ברע"ב ד"ה שאין אדם חייב כו'.

כרם שנאמר (ישעיה ה') כרם היה לידידי: ז כתב לה וכו' ולא כתב לה כל נכסים ט' חייב. פי' הר"ב להיות כל נכסיו אחראין. ומפרש הרמב"ם והיא תטרוף כל מה שימכור או יתן ע"כ. ואע"ג דבמשנה ו' פ"ק דב"מ פליגי ר' מאיר ורבנן דר"מ ס"ל אחריות לאו טעות סופר ולא הוי כמאן דכתיבא דמי ומש"ה בגמרא דהכא אמרינן אי מתניתין ר"מ היא דאמר בר"פ דלקמן כל הפוחת וכו' [ופסקינן כוותיה] מאי חייב דקתני מן המחוררין אפ"ה זה שפירש הרמב"ם דלמשועבדין קתני דחייב היינו טעמיה דאע"ג דפסקינן כר"מ בכל הפוחת. וכי מוקמינן למתניתין כר"מ חייב דקתני במחוררין בלבד. מ"מ אנן דקי"ל דאחריות דט"ס הוא ודלא כר"מ. יש לנו לפרש המשנה אליבא דהלכתא. והר"ב שסתם הדברים ולא פי' מסתברא שנתכוין נ"כ לכל אחריות אפילו למשועבדים דאל"ה הוה ליה לפרש שכן בגמרא סברינן דמתניתין לאו ר"מ משום דמשמע לן דחייב באחריות היינו אפילו ממשועבדים ועיין סוף פ"ח: ח חייב. לפדותה ואם היה כהן שכבר נאסרה עליו פודה אותה ומחזירה לבית אביה אפילו היא בעיר אחרת מטפל לה עד שמחזירתה למדינתה ומגרשה. ואם בעלה ישראל מחזירה לו לאשה כמו שהיתה ואם רצה אח"כ מגרשה לשון הרמב"ם פי"ד מה"א. ומ"ש הר"ב וחייב לתת לה כתובתה הכי תנן בסוף מסכת נדרים. ושם כתבתי הטעם: ט רשאי. כתב הר"ב שאין אדם חייב לזון גרושתו וכן לשון רש"י וקשיא לי א"כ פדיונה נמי יהא רשאי דאין אדם חייב לפדות גרושתו והרי אפילו מת קודם שנפדית אין היורשים חייבים לפדותה כדמסיק בגמרא. וי"ל דהתם כדמפרש טעמא בברייתא שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאנתו. אבל הכא אע"פ שגירשה יכול לקיים בה ואותבינך לי לאנתו. והתוספות [נג:] כתבו דטעמא דרשאי ברפואה לפי שרפואה היא בכלל מזונות והרי קבלה כנגד מעשה ידיה שמעד עכשיו. אבל אינו רשאי לומר תקבל את גטה ותפדה את עצמה לפי שלא קבלה השלום מפירות שאכל עד עכשיו: י לא כתב לה בנין דכרין כו' חייב שהוא תנאי ב"ד. וטעמא מפרש בגמרא כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו שכן הוא אומר (ירמיה כ"ט) קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים בשלמא בנים בידיה קיימא לבקש אשה שדרכו של איש לחזור אחר אשה אלא בנתיה מי קיימן בידיה וכי דרך אשה לחזר אחר איש אלא הא קמ"ל דנלבשה ונכסה וניתיב לה מידי [כי היכי] דקפצו עלה ונסבי לה. ואי לא תיקנו דלירות אלא הנדוניא דיהיב אב אבל מנה ומאתים ותוספת שכתב הבעל לא לירות. אכתי ממנע אב ולא כתב. אחרי שזה מקפיד על שלו מלהוריש לבני בתו אף הוא ימשוך ידו מלהרבות לו נדוניא שילך הוצרכו לתקן לירת כסף כתובתה והכל בכלל כמפורש במשנה ג' פרק ד' דיבמות. ולא פלוג רבנן בין כתובה לכתובה לתקן במקום דיהיב אב נדוניא. ובמקום דלא יהיב לא. אלא בכולהו אמרו שהוא תנאי בית דין דלא פלוג. ולא תיקנו אלא בנין דכרין. אבל אם לא הניחה האשה אלא בת. והאחרת בנים

שויה

תפארת ישראל

יכין

ראב"ע, מה וכו': לט) ר"ל אפ"ה הכל משועבד: מ) שאסורה לו כשנשבית: מא) כלומר מחזירה לו לאשה כמו שהיתה, וכשירצה יגרשנה אח"כ. ואף דבדעתו לגרשה אסור לבא אליה [יבמות ל"ז כ']. נ"ל דהכא שאסור לגרשה מקודם מותר: מב) דרפואה היא בכלל מזונות שחייב לה, ומזונות הוא תחת מעשה ידיה של עכשיו, משא"כ פרקונה הוא תחת פירות שקבל עד עכשיו, שלא נתן לה עדיין

יכין

המורתן שום דבר. מיהו קיי"ל דאפילו ברפואה אינו מן הראוי לגרשה [ע"ת]. ולדידן דאיכא חדר"ג, אפילו בחולי ארוך אינו יכול לגרשה [ב"ש שם]: מג) דכך היתה התקנה, שאם תמות בחייו, ויבואו לאחר מותו בני אשה אחת לחלק נכסי אביהן עם בני אשה אחרת, יקדימו כל בני אם אחת ליקח קודם חלוקת הירושה, כתובה ותוספת של אמן, ואח"כ יחלקו הנשאר לפי הנפשות: מד) והאידנא אין

נוהגין

תוספות רע"ק

להדיא מסקי' בסוגיא בתיובתא לרב אסי מברייתא מפורשת: ט [אות נח] במשנה הרי גיטה וכתובתה תרפא וכו'. מלשון זה דייק הרשב"א בתשו' סי' אלף רנ"ד דאינו יכול לגרש אשתו בע"כ אם אין לו לשלם כתובתה:

אור גדול

ט במשנה רשאי. עיין בר"ן שהביא בשם הראב"ד שהקשה מהא דתניא בספרי ושלחתה לנפשה מלמד שאם היתה חולה ימתין לה עד שתתרפא. וק"ו לבנות ישראל. עיי"ש. הנה יעויין בראש דכתב ברפואה שיש לה קצבה דהבעל חייב ויורשים פטורים משום דהוי בפרקונה. וא"כ נראה דבכה"ג אינו יכול לומר הרי גיטה וכתובתה כמו בפרקונה. וא"כ יש לומר דהספרי איירי בכה"ג. והנה בלא"ה יש לעיין למ"ד מזונות דרבנן א"כ גם מרפואה פטור מן התורה וא"כ איך דריש ושלחתה לנפשה. ואפשר דסובר מזונות מן התורה. וא"כ למאי דקי"ל מזונות דרבנן לא דריש כן וא"כ בלא"ה מיושב קו' הראב"ד. ואפשר דאסמכתא היא ויש לעיין בכ"ז:

ז לא כתב לה. נ"ב ע"ב מיי' פי"ב מהל' אישות ה"ב וה' סמ"ג שם טוש"ע אה"ע סי' ק"ב וכ' וכו': ולא כתב. מיי' פט"ז ה"י סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ק' ס"א: ח לא כתב לה. שם מיי' שם פי"ב ה"ה ופי"ד הי"ח סמ"ג שם וטוש"ע שם סי' ע"ח ס"א: ובכהנת. מיי' שם פי"ד שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ע"ח ס"ו: ט נשבית. שם מיי' שם ה"א וה"ט טוש"ע שם ס"א: ואם אמר כו'. מיי' שם טוש"ע שם: לקתה. מיי' שם ה"ז סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ע"ט ס"א: י כמר ה"ג. מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג': י לא כתב לה. נ"ב ע"ב נ"ג קנ"א ע"א מיי' שם פי"ט ה"א וכ' סמ"ג ב' מ"ח טוש"ע שם סי' קי"א ס"א וכ': בנין דכרין כו' ירתון כסף כתובתיך. ירוש' ב"ב פ"ח ה"ב. מיי' שם ופי"ט ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ב וסי' קי"א סעי' א':

שנויי נוסחאות

ז (מפני). בכי"ק ובמשני"ל ליתא. (שדה). במשני"ל ליתא בטעות. (זוז). בכי"ף ליתא. ולא כתב. בכי"ק לא. דאית לי. בכי"ק דאיתיין לי. אחראין. בכי"ק אחריין. שהוא. בהוצ"ד מפני שהוא. ח לא כתב לה. בכי"ק.. לה אם תמותי ואקברינך. אם תשתבאי. בד"נ ואם.. ; בכי"ק דאן תשתבאין וכ"ס דאין.. גם בנה"מ בירושלמי; במשני"ל.. תשתביין. אפרקינך. בד"נ אפרוקינ'; בכי"ק אפרקוניך. ואותבינך. במשני"ל ואתיבניך; בכי"ק ואתבינך. אהדרינך למדינתך. בכי"ק אחזירניך למדינתה. ט (ואם) אמר. במשני"ל ובכי"ף ליתא בכי"ק אם..; תפדה (את) עצמה. בכי"ף ליתא; בד"נ ותפדה.. לקתה חייב לרפאותה. בכי"ק לקת.. לרפותה. אמר הרי. בכי"ק אם אמר.. תרפא (את). בכי"ף ליתא; בד"נ חסרה בטעות כל שבבא דרפואה. י דיהוו. במשני"ל דיהון; בכי"ק ובכי"ף דיהויין; בד"נ דתהוין; ליבי מינאי. בד"נ ליך וכן במשנה הסמוכה; בכי"ק לימיניך. ירתון. בד"נ ירתין; בכי"ק יירתין. דעם אחוהון. בכי"ק די עם אחיהון. שהוא. בד"נ מפני שהוא.

ראשון לציון

ח הר"ב ד"ה ובכהנת כו' שאשת כהן אסורה כו' עיין יסל"מ: י תוי"ט ד"ה לא כתב לה כו' וטעמא כתב הרמב"ם כו' אבל תוס' בד"ה ותגבה כו' כתבו דבזמן הזה גבי

כתובת

שויה רבנן כנחלה כדתנן אינון ירתין ובת בין הבנים אינה יורשת ולא פלוג במשפט בנין דכרין ואפילו בת בין הבנות נמי לא תירש אלא דוקא בנין דכרין ועשאוה ככתובה לענין דלא תהא נגבית אלא ממקרקעי ולא ממטלטלי. וכתב הר"ב אפילו בזמן הזה אינה נגבית ממטלטלי כלומר אע"ג דנהיגי השתא למגבי כתובה עצמה ממטלטלי וטעמא כתב הרמב"ם בפי"ו מהלכות אישות לפי שכתובת בנין דכרין אינו פשוט בכל הישיבות [כמ"ש הטור ס"ס ק"א שעיקר התקנה היתה כדי שיתן אדם לבתו כבנו ועכשיו נוהגים לתת יותר ויותר] לפיכך מעמידין אותה על דין הגמרא שאין יורשין כתובת אמן אלא מן הקרקע ע"כ. ומ"ש הר"ב ודוקא כשהניח שיעור שתי הכתובות ודינר כו' דכי קא מיעקרא נחלה דאורייתא לא תקינו רבנן. גמרא. והא דנקט דינר משנה ב' הא לקמן בפרק עשירי ושם אפרש בס"ד. ועיין עוד מ"ש שם בראש הפרק: **יא** בנן נוקבין. תרגום ויולד בנים ובנות בנין ובנן. ואפילו הכי תנן נוקבין אף על גב דלא צריכא. איידי דתני בנין דכרין דהתם צריך למתני דכרין דבנין שם ליוצאי חלצי האיש ובין זכרים ובין נקבות בכלל וכמו שנאמר (בראשית ג') בעצב תלדי בנים ונאמר (דברים י"ד) בנים אתם לה' אלהיכם ועיין מ"ש במשנה ז' פ"ב דנזיר: ומיתזנן מנכסי. אחר מותו. רמב"ם פ' י"ט מה"א דאי בחייו הא תנן במשנה ו' האב אינו חייב במזונות בתו: עד דתנסבן. פי' הר"ב שיתארסו. גמרא: חייב. פירוש אפילו לא כתב לה ועל לא כתב דלעיל קאי: **יב** מיגד. פירש הר"ב משך וכפירש"י. והגירסא בדל"ת וכן הוא במשנה בירושלמי ולשון ארמית הוא וימשכו ויעלו את יוסף (בראשית ל"ז) מתורגם ונגידו: בביתי. יתירא הוא דבביתי קמא סגי. ואמרינן בגמרא דלהכי תקון למכתב בביתי ב' זימני למדרש בביתי ולא בביקתי כלומר בבית צר וקטן דיכולין היורשים לדוחה מהם [*בשאין לאב אלא ביקתא] ולא קאי דווקא דבביתי אמזוני דלפי ברכת הבית מיהא יש לה כמו שאכתוב במשנה ג' פרק י"ב: חייב. פירוש אפילו אם לא כתב לה וקאי על לא כתב דלעיל:

ר"ע מברטנורה

פחות מזה חולקים הנכסים בשוה ואין כתובת בנין דכרין נוהגת בהם: **יא** עד דתתנסבן. עד שיתארסו ואם בגרו אע"פ שלא נתארסו אין להם מזונות דקיימא לן בוגרת אין לה מזונות: **יב** *) מיגד אלמנותיך. משך אלמנותיך: אנשי יהודה כותבין כו'. ואין הלכה כאנשי יהודה אלא כל זמן שלא נשאת ושלא תבעה כתובתה בבית דין ניזונית משל בעלה ודרה בבית שהיתה דרה בחיי בעלה ומשתמשת בכל הכלים שהיתה משתמשת בהן בחיי בעלה:

*) ברע"ב דפוס ראשון מיגר ועי' ש"נ.

יא בנן מה) נוקבין דיהוויין ליכי מינאי. יהוויין, יתבן בביתי מו) ומיתזנן מז) מנכסי. עד דתנסבן מח) לגוברין מט). חייב. שהוא תנאי בית דין י): **יב** את מה) תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגד נא) אלמנותיך בביתי. חייב. שהוא תנאי בית דין. כך היו אנשי ירושלם כותבין. אנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלם. אנשי יהודה היו כותבין. עד שירצו היורשין ליתן ליך כתובתיך. לפיכך אם רצו היורשין. נותנין לה כתובתה. ופוטרין אותה נב):

יכין תפארת ישראל יכין

נוהגין בכתובת בנין דכרין, מדעיקר התקנה היה רק כדי שירבו לתת נדוניא לבנות, ועכשיו כבר נוהגין יותר ויותר משראוי [קי"א ע"ז]: מה) לא כתב לה בן וכו': מו) לאחר מותו: מז) ה"ה כל צרכן: מח) שיתארסו: מט) אפילו בקטנות. וי"א דוקא כשנתארסו בנערותה, אבל כשבגרה אפילו לא נתארסה, לכ"ע לית לה מזונות:

נ) ובזה"ז נגבית אף ממטלטלין [קי"א]: נא) י"צ מיגד, ור"ל משך, וי"נ מיגר ור"ל לשון מגור ומדור: נב) ולדידן תליא במנהג, ואפ"ה ג' הנשים האמורות שאסורה להנשא מחמת הבעל, חייבים לזונה מכל מקום. וכל מקום שחייבים לזונה, מעשה ידיה של יורשין, משא"כ בת הניזונת מעשה ידיה שלה [שם ל"ג וקי"א]:

ראשון לציון

כתוב' בנין דכרין ממטלטלי דכתובה שויה וכ"כ בטוש"ע אה"ע סי' ק"א סי"ל ע"ש עיין יסל"מ: יא במשנה דתנסבון בשכ"ג ליתא דתלקחון וע"ע בגמרא נ"ג ע"ב רב תני כו':

אור גדול

יב במשנה את תהא יתבא כו'. וקי"ל דכל זמן שלא תבעה האלמנה כתובתה בב"ד יש לה מזונות. ובתבעה כתובתה מחמת אונס לא הפסידה מזונותיה. הרא"ש מהירושלמי. ובשו"ע אבה"ע (סי' צ"ג סעי' ה') הובא בשם י"א. ויעויין במהרשד"ם (אבה"ע סי' קפ"א) דאף לפי"ז אם תבעה משום שהי' רוצה לצאת מן העיר עם כל הנכסים הפסידה מזונותיה דמדינא הי' יכול לצאת יעושה"ט. ונראה להביא ראיה לדבריו מירושלמי עצמו סוטה (פ"ג ה"ד) בהא דמכות פרושין דהיתומים עבדו עצמן כאלו רצו למכור הנכסים בכדי שתתבע הכתובה. ואפ"ה אבדה מזונות יעושה"ט. והיפה מראה באמת נתקשה שם בזה וגם בשירי קרבן נדחק בזה. ולדעתי לק"מ כיון דבאמת הרשות בידם לעשות כן איננו אונס, והיא ראי' ברורה לפסק המהרשד"ם. ודברי המהרשד"ם הובא נ"כ בכנסת הגדולה אבה"ע (סי' צ"ג) בהגהות הטור (אות ל"א):

לקוטים

יא במשנה בנן נוקבן לא הוצרך להאריך ולמיתני לא כתב לה בנן נוקבן וכולי וכן לקמן דמשניות הללו נמשכין כן למשנה הקודמת דקתני לא כתב לה בנין דוכרין וכולי מש"ה בהכיא לעיל גופא דהוצרך למיהדר ולכתוב לא כתב וכולי לפי שהיא נמשכת למש' ח' לא כתב לה אם תשתבאי דהא מפסיק בינייהו משנת בבית חייב וכולי ודברי הב"ד בזה אך למותר. (ש"ל): יב במשנה את תהא יתבא. הא דהקדים תנאי הבנים והבנות לכל האם משום דהנהו הם לכ"ע והאי איכא פלוגתא כמפורש ממתני'. (ש"ל): שם במשנה היו כותבים נראה דאנשי גליל למדו לכתוב רק מן אנשי ירושלים ומש"ה לא תנא כן היו כותבים אנשי ירושלים ואנשי גליל. (קול הרמ"ז): הרע"ב ד"ה אנשי וכו' ואין הלכה וכו' היינו כשאין מנהג קבוע בעיר אבל אם יש מנהג הולכין אחר המנהג כ"כ התו'. (ש"ל): תוי"ט ד"ה בביתי יתירא וכו' נראה דאין לפרש דר"ל שלא יוכלו היורשים לומר לה לכי לבית אביך וכו' וכדתנן פי"ב מ"ג דהא כבר אשמועי' בביתי קמא דה"פ את תהא יתבא בביתי ומתזנא כל ימי אלמנותיך דהוה מוכח שפיר דבביתו תזון וא"ל דבביתי אצטריך דעודו הי דלהא לא בעי תנאי דקי"ל עולה עמו ואינה יורדת. (קול הרמ"ז): בא"ד כשאין לאב וכו' כתב רש"י בפרק הנושא ק"ג שלא קבל עליו להוציא את בניו ולהושיבה. (שם)

ציונים

יא בנן נוקבין. שם נ"ב ע"ב שם ע"א ירושלמי פ"ד ה"ח ופ"ג ה"א יבמות פט"ו ה"ג רמב"ם שם פי"ט ה"א ופי"ט ה"י סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קי"ב סעי' א' וגי' וסי' קי"ג סעי' א: **יב** את תהא. שם נ"ב ע"ב ירושלמי פי"ב ה"ג מיי' שם פי"ח ה"א וגי' ופי"ח ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' א' וגי' וסי' צ"ג סעי' א: אנשי גליל. נ"ה ע"ב:

שנויי נוסחאות

יא בנן נוקבין. כד"נ.. נוקבן; בכי"מ לא כתב לה בנן נוקבן; בכי"ק ובנין נקבין. ליכי מינאי. בכי"ק ליקדמני. יהוויין יתבן. בתוי"ד תהוין..; במשכ"ל אינון תתון.. וכ"ה אינון גם בכי"ק. ומתזנן. כד"נ מתזנן. מנכסי. בכי"ק ובכי"פ מנכסאי. עד דתנסבן לגוברין. כד"נ עד זמן..; בכי"ק עד דיתנסבין לגברין במשכ"ל עד דתלקחון..; בכי"מ עד דתילקחן; בתוי"ד עד דתלקחין. שהוא. בתוי"ד מפני שהוא. **יב** את תהא. כד"נ ואת.. וכ"ה במשכ"ל וכ"ה בכי"ק (ושם תהוין); בכי"מ ובכי"פ לא כתב לה ואת.. ימי מיגד. במשכ"ל יומי.. וכ"ה בכי"ק (ושם מגד); כד"נ.. מיגר ובתוי"ד מפרש: פי' מיגר משך או מיגר ל' דירה עכ"ל וכן פי' הר"ב ורש"י כלשון ראשון (וגירסתם מיגר) ועי' תוי"ט שגורס בדברי הרע"ב מיגד (בדל"ת) ומלשון ונגידו ע"ש ואינו מוכרח, כי גם מיגר (בריש) הוא מלשון משך וגרירה ועי' רש"י נדה ל"ג ע"ב בד"ה גרייה. אולם לדעת התוס' שם והתוי"ט יש לתקן בתוי"ד בפירושו הלשון מיגד ועי' בירושלמי פ"ה ה"ד אלמנה שאמרה הרי אני מיגדת אלמנותי בביתי בעלי כו'. אלמנותיך (בביתי). בכי"ק ובמשכ"ל ארמלותיך ..: כד"נ ובתוי"ד ליתא. שהוא. כד"נ מפני שהוא. כך. בתוי"ד וכך. אנשי גליל. כד"נ ובכי"ק ואנשי הגליל. אנשי יהודה (היו). כד"נ ואנשי.. וליתא; בכי"ק ובתוי"ד וביהודה היו. היורשין. בתוי"ד היתומים. ליך כתובתיך. כד"נ ובכי"ק לה כתובה. היורשין. במשכ"ל יורשין

פרק ה **א אף** על פי שאמרו בתולה גובה מאתים. ואלמנה מנה. אם רצה להוסיף. אפילו מאה מנה. יוסיף א). נתארמלה או נתגרשה. בין מן האירוסין. בין מן הנשואין. גובה את הכל ב). רבי אלעזר בן עזריה אומר. מן הנשואין גובה את הכל. מן האירוסין בתולה גובה מאתים. ואלמנה מנה. שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה ג). רבי יהודה אומר אם רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת התקבלתי ממך מנה ד). ולאלמנה מנה. והיא כותבת התקבלתי ממך חמשים זוז ד). רבי מאיר אומר כל הפוחת לבתולה ממאתים. ולאלמנה ממנה. הרי זו בעילת זנות ה): **ב** נותנין לבתולה שנים עשר חדש משתבעה

ר"ע מברטנורה

פ"ה **א אף** על פי. אם רצה להוסיף אפי' מאה מנה יוסיף. ולא אמרי' שאינו רשאי כדי שלא לבייש את מי שאין לו: שלא כתב לה. תוספת מדעתו. אלא על מנת לכונסה: והיא כותבת. אע"פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת שנתקבלה: רמ"א כו'. והלכה כר"מ בגזירותיו: **ב** נותנין לבתולה: זמן לכנסה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקדשה להזהירה על עסקי חופה להכין תכשיטיה: לפרנס

תוספות יום טוב

פרק ה א אם רצה להוסיף. רצה לכתוב לא קתני דהוה משמע שכותב מתנה בעלמא ואין שם כתובה עליו אלא להוסיף משמע עסף על הכתובה שתקנו חכמים ושם כתובה עליו גם הוא למוכרת ולמוחלת ולפוגמת ולתובעת וכו'. גמרא: יוסיף. כתב הר"ב ולא אמרינן שאין רשאי כדי שלא לבייש כו' גמרא. ופירש הר"ן דכותב סתמא ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי כך וכך. דאי במפרש עיקר כתובה והדר מוסיף כך וכך מאי כסופא איכא בהכי וכי אינו בעי למיתב מדיליה מי לא מצי יהיב אלא ודאי במכתב סתמא עסקינן דבהכי מאי סליק אדעתין דאיכא למיחש אכסופא כיון שאנו כותבין מוהר אחר ע"כ. וגדולה מזו הסירו דאפילו כותב דחזי ליכי מנהג טוב הוא כמו שכתבתי בפרק קמא משנה ה': רבי אלעזר בן עזריה אומר וכו'. בגמרא מסקינן הלכה למעשה כרבי אלעזר בן עזריה: שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה. הרמב"ם מפרש שלא כתב לה כו' שהכתובה איננה כלום כל זמן שלא כנסה ומנה או מאתים כמלוה על פה ומיהו אהני כתיבה דאית לה כתובה שכן דעתו דארוסה לית לה כתובה אלא א"כ כתב לה [כמ"ש פט"ו דיבמות משנה ה'] ואין נראין דבריו דלמה לא תהא כתובת מנה או מאתים כשאר מלוה בשטר לגבות ממשעבדי נהי דתוספת לא כתב לה אלא ע"מ לכונסה מ"מ שטר גמור הוי לענין מנה או מאתים כך כתב הרא"ש. ולא משום כתיבת השטר קאמר דגובה ממשעבדי אלא אפילו לא כתב לה יש לה ממשעבדי לסברתו כמ"ש הטור סימן נ"ה ופירושא דמתניתין שלא כתב לה התוספת אלא ע"מ לכונסה. וכתיבת העיקר לית לן בה ולא מידי. אי כתב אי לא כתב: והיא כותבת התקבלתי. עיין פרק בתרא דב"ב משנה ו' ומה שכתוב שם בס"ד: כותבת. מפרש בגמרא דאילו באמירה בעלמא הוי כמתנה על מ"ש בתורה דתנאו בטל ור' יהודה ס"ל נמי דכתובה דרבנן כדקי"ל בסוף מכילתא אלא דחכמים עשו חיזוק לדבריהם °כשל תורה וכה"ג ברפ"ט בפירוש הר"ב: כל הפוחת כו'. ולא תנן כל בתולה שאין לה מאתים כו' היינו טעמא לפי שבעל כל פנים יש לה מאתים ולאלמנה מנה ואפילו התנה תנאו בטל. דס"ל כתובה דאורייתא וכל המתנה כו' גמרא. ובעל המאור פירש דדייק מדלא אמר הפוחת אלא כל הפוחת לומר כל אע"פ שאינו פוחת במעשה אלא בתנאי. כלומר שתנאו בטל ע"כ. ולדידן נמי דכתובה דרבנן חכמים עשו חיזוק וכו' כדלעיל. ומ"ש הר"ב והלכה כר"מ בגזרותיו. גמרא. ופירש"י בדבר שהוא מחמיר על דברי תורה באיסור והיתר על ידי גזירת דבריהם. ועיין מ"ש סוף פ"ב דנדרים. °ואע"פ שהר"ב פוסק בספ"ז דבבא מציעא דמתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים וע"ש. כתב הר"ן דהכא הלכה כר"מ ולא מטעמיה אלא משום דכתובה דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה הלכך כל שהוא רוצה לקיימה תנאו בטל ואפילו הכי בעילתו בעילת זנות משום דלא סמכה דעתה ומיהו ודאי אם לא רצה לקיימה תנאו קיים וכו': **ב** נותנין לבתולה שנים עשר חודש. עיין מ"ש במשנה ה' פ"י דנדרים: שנים עשר חדש. כתב הר"ב דכתיב תשב הנערה אתנו ימים או עשור ולא מבעי איכא מעיקרא תרי יומי ואמר ליה לא. והדר לשתעי או עשור. אלא מאי ימים שנה דכתיב ימים תהיה גאולתו [וריבא דקרא עד תום שנת ממכרו] ודנין ימים כתם מימים סתם ואין דנין מימים דכתיב בהן חדש שנאמר (במדבר י"א) עד חדש ימים. גמרא. ומהאי טעמא נמי לא ילפינן מויהי מקץ שנתים ימים (בראשית מ"א) ולהוי

יכין תפארת ישראל יכין

פרק ה א) ולא קתני אם רצה לכתוב אפילו וכו', קמ"ל דאפילו מוסיף, דכולל הכל בכתובה וכותב לבסוף ויהיבנא לכי מהר בתולייכי סך כך דחזי לכי, אפ"ה לא אמרינן שאסור מדמביים העניות ואף על גב דבדבר שמעינן כן [כפ"א מ"ה] דסרי. סלקא דעתך אמינא כהנים שאני דכתיב וקדשתו שחייבים לכבדו [כגיטין נ"ע כ']: ב) אפילו מה שהוסיף לה: ג) והלכה כדבריו: ד) ואף שלא קבלה דס"ל כיון שלא תקנו כתובה רק כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה [כתובות י"א א'] וכיון דרק לתקנתה תקנו רבנן לומר הו אפסי בתקנת חכמים [ככתובות פ"ג א'] מיהו בשלא יכתוב כלל ע"י מחילתה, הינה דשאי מדמבטל תקנת חכמים מכל וכל. ואע"ג דקי"ל דיכול לכתוב שאני חייב אף שאינו חייב [כח"מ ס"מ] הכא קיימא לן דלא, מדמבטל תקנת חכמים ולא קיי"ל כן: ה) ולא קתני כל שאינו נותן לבתולה וכו'. דקמ"ל דעכ"פ צריך ליתן, ואפ"ה הו"ל בעילת זנות, והכי קיי"ל. ובנאבדה או נשרפה אסור לבוא עליה עד שיכתוב אחרת, ויש אוסרים גם יחוד עמה, ואף דכתובה התקני רק כדי שלא יגרשנה בקלות, ועכשיו הרי בלא"ז יש חדר"ג, אפ"ה

אור גדול

פרק ה א במשנה אם רצה להוסיף כו' יוסיף. הר"ן הביא בשם ירושלמי דתוספות באמירה סגי אפילו לאחר נשואין וכתב רש"ש דילן לא סבר הכי. נראה עוד ראי' מב"ק (ק"ב ב') מי הודיע לצבע שיקנה צבעו לאשה. ולפירוש א' שם דהבעל קנה ולא האשה. יעושה"ם ודו"ק. ולפירוש הב' שם יש לעיין קצת מסוף ב"מ דהשוכר בשלו והראהו בשל חבירו דנותן לו שכרו משלם. ויש ליישב. ועיין:

ציונים

פ"ה א אעפ"י. כ"ל פ"ב אם רצה להוסיף. מיי' פ"י מהל' אישות ה"ז ופס"ו כ"ג סמ"ג ע' מ"ח טוש"ע שם סי' ס"ו ס"ז: נתארמלה. ע"י פ"א פ"ס פ"ג כ"מ י"ז פ"ג ע"י יבמ' פ"י ה"א: מן הנשואין. מיי' שם ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ז ס"ו: ר"י אומר. ל"א פ"א: רמ"א כל הפוחת. יבמ' פ"ד ה"ט מיי' שם פי' ה"ז ופי"ג ה"ח סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ס"ו ס"ט: ב נותנין לבתולה. כ"ז פ"א נדרים פ"ב ע"ב מיי' שם פ"י ה"ז סמ"ג שם טוש"ע שם סי' נ"ו סעי' א':

שנויי נוסחאות

פ"ה א יוסיף. נד"נ מוסיף. נתארמלה או נתגרשה. נד"נ נתאלמנה ונתגרשה; בכי"ק נתאלמנו או נתגרשו. (את הכל) מן הארוסין. נד"נ ליתא; בכי"ק.. ומן.. לכונסה. נד"נ ובכי"ק שהוא כונסה. ר' יהודה כו'. מכאן עד סוף המשנה ליתא נד"נ בטעות. (אם) רצה. במשכי"ר ליתא; בתורי"ד אם רוצה. (שטר של). בכי"ף ליתא. כותבת התקבלתי. במשכי"ר כותבת לו.. וכן בסמוך וכ"ה בכי"ק (ושם שנתקבלתי) וכן בסמוך. מנה. בכי"ק חמישים מנה (?). הרי זו בעילת. בכי"ף הרי בעילתו בעילת. ב משתבעה. נד"נ ובכי"ק משתבע לה.

ראשון לציון

פ"ה א במשנה והיא כותבת עיין יסל"מ: תוי"ט ד"ה כותבת מפרש בגמרא כו' דחכמים עשו חיזוק כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

פ"ה א [אות נט] תוי"ט ד"ה כותבת כו' כשל תורה. אין זה מספיק דהא ר"י ס"ל בדאורייתא בדבר שבממון תנאו קיים, ובסוגי' איתא דס"ל לר"י כתובה דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה: [אות ס] שם בתוי"ט ד"ה כל הפוחת. ואף ע"פ שהר"ב פוסק בספ"ז וכו' כ' הר"ן. אין זה מוכרח בדעת הרע"ב דיש לומר דפוסק כר"מ ביסוד דהוי בעילת זנות אבל בפה דס"ל לר"מ דתנאו בטל י"ל כיון דקי"ל כר"י דבדבר שבממון תנאו קיים אין לה כתובה אלא דהוי בעילת זנות כיון דר' יוסי ס"ל דבסוגי' דתנאו קיים י"ל דקי"ל הכי. וכן כתב הר"ן בפשיטות דמשמע כן אלא דבדעת הרמב"ם כתב דקי"ל דעשו חיזוק יותר משל תורה אבל בדעת הרע"ב אינו מוכח כן. ומה דס"ל לר"מ דהפוחת תנאו בטל משום דכתובה דאורייתא אף דנקט נמי ולאלמנה מנה וכתובת אלמנה היא דרבנן מ"מ כיון דעיקר כתובתה דאורייתא תנאו בטל. תוס'. ואפשר לומר נמי הא דס"ל לר"מ דמדרבנן תנאו קיים ולא דעשו חיזוק היינו דליכא גבי' צד דאורייתא ל"ש לומר כשל תורה כגון אי מזונות היא דרבנן וכו כתובה אבל כיון דבתובה

הבעל. לפרנס את עצמה ו). וכשם שנותנין לאשה. כך נותנין לאיש. לפרנס את עצמו ז). ולאלמנה שלשים יום. °הגיע זמן ולא נשאו ח). אוכלות משלו. ואוכלות בתרומה ט). רבי טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה י). רבי עקיבא אומר מחצה חולין יא). ומחצה תרומה: **ג** היבם אינו מאכיל בתרומה יב). עשתה ששה חדשים בפני הבעל. וששה חדשים. בפני היבם. ואפילו כולן בפני הבעל. חסר יום אחד בפני היבם. או כולן בפני היבם. חסר יום אחד יג)

לפרנס עצמה. בתכשיטיה י"ב חדש דכתיב (בראשית כ"ד) תשב הנערה אתנו ימים ומאי ימים שנה דכתיב (ויקרא כ"ה) ימים תהיה גאולתו: **לפרנס עצמו.** בצרכי סעודה וחופה: **ולאלמנה שלשים יום.** שאינה טורחת כ"כ בתכשיטיה שכבר יש בידה: **ולא נשאו.** שהבעלים מעכבים ואיידי דתנא רישא בדידהי תנא סיפא נמי בדידהי: **ואוכלת בתרומה.** אם כהן הוא והיא ישראלית משעה שקדשה אוכלת בתרומה מן התורה דכתיב (שם כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו והאי קנין כספו הוא אלא דרבנן גזור על בת ישראל המאורסה לכהן שלא תאכל בתרומה גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותיה. וכשהגיע הזמן ולא נשאה שאוכלת משלו אינה אוכלת בבית אביה אלא בעלה כהן מייחד לה מקום ומאכילה שם וליכא למגזר תו שמא תשקה מכוס של תרומה לאחיה ולאחותיה: **נותנים לה הכל תרומה.** אם ירצה ובשיגיעו ימי טומאתה תמכרנה ותקח חולין: **ר' עקיבא אומר מחצה חולין.** לאכול בימי טומאתה: **ג היבם אינו מאכיל בתרומה.** בשומרת יבם דכתיב (ויקרא כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו ואי קנין אחיו הוא: **עשתה ששה חדשים בפני הבעל.** מהנך י"ב חודש הקבועים לה משתבעה הבעל: **או אפי' כולן בפני הבעל*)** ואחד בפני היבם. אף על גב דרובא בפני הבעל ס"ס לא נתחייב במזונותיה בחייו וה"ה נמי אם נתחייב בחייו לא אכלה משום דקנין כספו פקע אלא דאי כולם בפני הבעל הוה אכלה מיהא בחייו: **או כולן בפני היבם.** ואצ"ל

וליאי שתי שנים וכדאיתא בכה"ג בפ"ק דנזיר דף ה': **כך נותנים לאיש.** כמה שנותנין לה אם שנים עשר חדש שנים עשר חדש. ואם שלשים יום שלשים יום. ואין משגיחין בו אם הוא בחור או אלמן. הרמב"ם פ"י מה"א. ואע"פ שהמגיד כתב דבירושלמי [נראה] שזמנו הוא לפי מה שהוא. הר"ן הביא מגמרא דידן כהרמב"ם: **ולאלמנה.** פירשו הפוסקים מן הנשואין: **ולא נשאו.** כתב הר"ב שהבעלים מעכבין ואיידי דתנא רישא בדידהו [נותנים לבתולה וכו'] תני נמי סיפא בדידהי הכי איתא בריש מכילתין בגמרא ואע"ג דהגירסא נשאו בלא יו"ד ושאתה קורא הנו"ן קמוצה משמע דתני בדידהו כבר כתבו התוספות שם וז"ל מקובלים היו כך לקרות לא נשאו ועוד דאי לא נשאו האנשים קאי הל"ל נמי בלשון רבים אוכלות משלהם ע"כ. [*והכי נמי משכחית דדייקין קבלה בקריאת הירו"ק בברייתא דפרק אין בין המודר דף ל"ה] וראיה מצאתי לגירסא זו בכפ"ח דכ"ב דתנן נשאו גדולות וכו' והתם ודאי קרינן נישאו. [*ומיהו ק"ל דתנן התם ישאו קטנות והל"ל ינשאו ועוד תנן התם אנו עשאות] ומיהו במשנה דבירושלמי גרס בין הכא בין התם נישאו ביו"ד. וכתבו עוד התוספות דליכא דלא נישאו דמשמע שהעכבה היתה בין מבעל בין מהיא אבל לא דמשמע שהעכבה היתה דוקא ממנה ולא ממנו דמשום איידי אין לשנות טעות בסיפא ע"כ: **רבי טרפון אומר נותנין לה כו'.** בד"א בבת כהן לכהן [בקיאה בשמירת תרומה ולמוכרה בימי טומאה] אבל בת ישראל לכהן ד"ה מחצה חולין ומחצה תרומה. בד"א בארוסה [ובת כהן] [דאתיא והיא בבית אביה טרח אביה למכור תרומה בחולין לימי טומאה לפי שהוא רגיל בכך] אבל בנשואה [שנותן בעלה מזונות בביתה] [כגון המשרה כו' דמתניתין ח'] דברי הכל מחצה חולין ומחצה תרומה [דכל כבודה בת מלך פנימה ואביה ואחיה אינן אלא שיתעסקו בצרכיה] ברייתא בגמרא: **ג היבם אינו מאכיל כו'.** פי' הר"ב בעודה שומרת יבם וכן לשון רש"י והעתקתי כל לשונו במ"ד פרק ז' דיבמות: **או אפילו כולן בפני הבעל וא'**

---

*) כן ציין גם התי"ט וכן ל' רש"י במשנ"ג. אבל בדל"ח בד"ה השתא כי השתא בפני הבעל חוץ מיום אחד אמרת כו' וע' בר"ן נדרים ע"ג ע"ד דסיי שכתב על הגירסא שלפנינו במשנה שכך היא עיקר הגירסא.

ציונים

כך נותנין לאיש. מיי' שם הי"ח טוש"ע שם ס"ג: הגיע זמן. נ' ע"א מ"ח ע"ב ע' ע"ב נדרים ע"ג ע"ב מיי' שם פי"ט טוש"ע שם סעי' ג': מחצה חולין כו'. מיי' שם פ"ג פי"ג: ג היבם. שם נ"א מיי' פ"ח מהל' תרומות ה"ב:

שנויי נוסחאות

את עצמה. כד"נ אותה הכנא דוכשם שנותנין לאשה כו' ליתא כד"נ. **וכשם.** בכי"ק ובהורי"ד כשם. **ל' יום.** כד"נ כטעות י"ב חדש. **הגיע זמן.** בכי"ק. זמנן. **ולא נשאו.** במשנ"ב ובמשני"ר. . נישאו ועי' תוי"ט: בהורי"ד ולא נשאו (או שמתו בעליהן) ע"ש וכ"ה בכי"ק (ושם.. נישאו. . ושם בהורי"ד לעיל נ' ע"א ליתא), ועי' בגמ' הירושלמי ובתוס' כ"ח ע"א ד"ה ואפילו בשם סדר משנת הירושלמי" ע"ש (ואולי הכונה להכי"ק דהוא מתניתא דבני מערבא). **אוכלות כו'** ואוכלות. וכ"ה במשנ"ב ובמשני"ר ובד"פ; בכי"ק אוכלת. . ואוכלות; כד"נ אוכלות ואוכלת; כד' חדשים אוכלת. . ואוכלת והנכון כנוסחתנו; בכי"ק אוכלות.. ויאכלו.. **ג עשתה.** בכי"ק עשת, חסר יום אחד בפני היבם. בכי"ף. . לפני. . (או כולן בפני היבם חסר י"א בפני הבעל) וכ"ה ברע"ב וברש"י ועי' בגמ' כ"ח ע"א ובתוס' ד"ה השתא ומ"ש המהרש"ל והמהרש"א שם; כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא כ"ז וכן ליתא בכי"ף; בכי"מ וששה חדשים בפני היבם ואפילו כולם בפני הבעל ובפני היבם אינה.

יכין תפארת ישראל יכין

אפ"ה נהגו ליסוד [אה"ע ס"ז]: ו) משהזהירה הארוס להכין א"ע בבגדים ותכשיטים לחופה: ז) דבבתולה נותנין לו י"ב חודש, ובאלמנה ל' יום, אפילו הוא אלמן: ח) שהארוס עיכב: ט) כשהארוס כהן, דמדאורייתא משקדשה אוכלת, דקניין כספו היא, רק חכמים גזרו שמא תאכילה לאחיותיה, אבל כשהגיע נשואיה נותן לה דירה מיוחדת, וליכא למגזר: י) כשירצה ארוס, וכשתטמא תמכרה ותקנה חולין. ודוקא בבת כהן שבקיאה בדיני טהרה, ובארוסה שאביה טורח במכירת התרומה, אבל בבת ישראל, או בנשואה דכבודה בת מלך פנימה לבלי לסבב למכרה, לא: יא) לימי טומאתה נדתה מיהו בנשואה כ"ע מודו דנותן לה מחצה חולין [ש"ס] והיינו מדאינה או אלא משפחתה שיטרחו למכור התרומה בימי טומאתה וכבודה בת מלך פנימה, מיהו מדחייב לזונה מעשה ידיה שלו, וכלקמן [רפי"א]: יב) בעודה שומרת יבם: יג) והוא הדין בששהת איזה זמן מהי"ב חדשים לפני הבעל ואחר כך י"ב חדשים בפני היבם אינה אוכלת, רק

אור גדול

ב במשנה ר' טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה וכו'. יעוי' פי' המשניות להרמב"ם והוא תמוה דהא בנשואה לא פליג ר' טרפון כדאיתא בגמ'. ונראה דס"ס הוא וצ"ל הושוו ר"ע ור"ט והיינו דמחלוקתם למשנה ראשונה א"צ למשנה אחרונה כולהו מודו. או צ"ל ור"ל אחר הנישואין בין שהיתה כהנת או אשת כהן והיא ישראלית וקודם נישואין והיא כהנת וכאן צ"ל ובזה המחלוקת ר"ע ור"ט אבל בת ישראל מאורסה לכהן כו' בצ"ל ובזה מדוקדק הלשון ובזה המחלוקת ר"ע ור"ט וזהו נמי כוונת המגיד (פי"ט מאישות הי"ט) בכל גווני היינו דהרמב"ם סתים לה סתומי ולא קאמר דבארוסה בהגעת זמן בבת כהן דנותנין לה הכל תרומה משום דהלכה כר"ע ובכל גוני מחצה חולין ומחצה תרומה אף בארוסה ואש"ה ולהנם נתקשה ההפלאה בדברי המגיד ונדחק מאוד ודברי המגיד פשוטין וגם דברי הרמב"ם בפי' המשניות מדוקדקין לפי ההגה הנ"ל: שם במשנה ר' טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה וכו'. יעוי' בפס"ק שמפרש בשם תלמידי רבינו יונה דלר' טרפון דאמר הכל תרומה לא נתכוון לומר שיתנו לה תרומה כשיעור שהיו נותנין לה חולין אלא מוסיפין לה מן התרומה כדי שאם תצטרך תוכל לקנות בדמיהן חולין וזה דלא כפירש"י (נ"ז א') ד"ה ר"י אומר דפירש על הא דאיתא בברייתא שם אחר מחלוקת ר"ט ור"ע ר' יהודה אומר נותן לה הכל תרומה והיא מוכרת ולוקחת בדמים חולין דבין ר"י לר"ט איכא בינייהו דלר"ט נותן לה תרומה כדי מזונותיה אפשר שאין מספיק ליקח בהן חולין ולר"י נותן לה תרומה כשיעור שתוכל ליקח בהן חולין והנה לפירוש תלמידי רבינו יונה יש להבין מאי איכא בין ר' יהודה לר' טרפון. והנראה לפרש דר' יהודה ורשב"ג בברייתא שם נחלקו בפירושא דדברי ר' טרפון דתנאי בתראי פליגי בפירושא דדברי תנאי קמאי וכה"ג מצינו בסמ"ד ואש"ה דברי רשב"ג דקאמר כל מקום שהזכירו תרומה דאהי קאי והיכן הזכיר ולהנ"ל אש"ה דקאי על דברי ר"ט [דר"י מצריך אומר ורשב"ג אמר דא"צ אומר רק נותנין לה כפלים בחולין וכה"ג מצינו מחלוקת רשב"ג ורבנן באומר סאה (פרק ה' משנה א') ויש לפרש האי דקאמר הגמרא איכא בינייהו טירחא היינו טרחת האומר דלא כפירש"י:

ראשון לציון

ב במשנה רבי עקיבא [illegible] עיין ירושל'

תוספות רע"ק

דכתובה דאורייתא עשו בכתובת אלמנה חיזוק כשל תורה היינו שיהא שוה כמו הכתובה דהבתולה דהוא דאוריי' וכמ"ש תוס' ב"ב דף מ"ט ד"ה וכדרב כהנא להלק לרב בין ירושה דס"ל דעשו חיזוק כשאר ירושות דאוריי' עשו ירושות בעל כשאר ירושות דאוריי' אבל בפירות לא עשו חיזוק עיין שם: ב [אות כא] במשנה הגיע זמן ולא נשאו. ברש"י בכתובות ד' מ"ח ע"ב ולא נשאו כגון שעבר החתן או אונס שלו. וקשה לי הא לליק דריש מכילתין חלה הוא אינו מעלת לה

בפני הבעל. אינה אוכלת בתרומה (יד). זו משנה ראשונה. בית דין של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה. עד שתכנס לחופה (טו): **ד** המקדיש מעשה ידי אשתו. הרי זו עושה. ואוכלת (טז). המותר (יז). רבי מאיר אומר

וה"ל אם היו כולן בפני היבם: זו משנה ראשונה. דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה: אין האשה אוכלת. דחיישינן שמא ימצא בה מום ונמצאת זרה למפרע שהיה מקחו מקח טעות. ולמשנה ראשונה שמא ימצא בה מום לא חיישינן וליכא למיחש נמי שמא תשקה לאחיה ולאחותיה דהא מייחד לה דוכתא הילכך שרו לה לאכול בתרומה משהגיע זמן: **ד** הרי זו עושה ואוכלת. שתקנו מזונות תחת מעשה ידיה לפיכך עושה ואוכלת לדברי הכל: המותר. הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה יותר על הראוי למזונותיה ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן: ר' מאיר אומר הקדש. דסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ואין כן הלכה אלא הלכה כר' יוחנן בן הסנדלר דאמר חולין שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

טוחנת

בפני היבם. כתב הר"ב וה"ה נמי אם נתחייב בחיין כו'. כך כתב רש"י. והקשה עליו ר"ת ז"ל דא"כ אפילו אכלה כמה [שנים] בפני הבעל אינה אוכלת בפני היבם. והיכי קתני חסר יום אחד בפני היבם. ועוד דלישנא דהיבם אינו מאכיל דייק דה"ק היבם אינו מאכיל להיות דמעיקרא לא אכלה דאם איתא דכי אכלה נמי מעיקרא לא אכלה כשהיא שומרת יבם לא הוה ליה למתני היבם אינו מאכיל אלא היבמה אינה אוכלת. ותו קשיא דאמרינן בגמרא [וכתבו הר"ב לעיל] קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין אחיו הוא. ואם איתא דמשום אחיו לא אכלה כלל אלא בחיין הוה ליה למימר והא לאו קנין כספו הוא. לפיכך פירש ר"ת דדוקא כשלא אכלה בפני הבעל הוא דלא אכלה בפני היבם דהיבם אינו מאכיל אבל אכלה בפני הבעל אוכלת נמי בפני היבם. וטעמא דמלתא דיבם אינו חייב במזונותיה אלא אם כן עמד בדין וברח הלכך איכא משום שמא תשקה לאחיה ולאחותיה כדאמרינן בגמרא דלא מייחד לה דוכתא ומשום סימפון בטענת מומין נמי איכא דכיון דלא מחייב לזונה לא בדיק לה אבל בשהתה שנים עשר חדש בפני הבעל כיון שנתחייב לזונה מייחד לה מקום וכי מיית נמי דוכתא קביעא לה וליכא למיחש שמא תשקה לאחיה ולאחותיה דליתנהו גבה ומשום סמפון נמי ליכא דהא בדקה בעל. ודאמרינן בגמרא מ"ט קנין כספו אמר רחמנא והאי לאו קנין כספו הוא אסמכתא בעלמא היא ודאמרינן אלא דאחיו הוא ה"פ קנין כספו אמר רחמנא שאוכלת בתרומה ורבנן הוא דתקון משנים עשר חדש ולהלן דאוכלת והאי קנין דאחיו הוא ולא תקון רבנן שתאכל מחמת היבם אלא עד שתיבעל אם לא שכבר אכלה בחיי הבעל. והא דבת כהן לישראל ממעטינן ביבמות בגמרא מוסבה [כדפירש הר"ב בפרק ז' דיבמות משנה ד'] ותיפוק לי דקנייה הכי נמי קאמרינן ושם כתיב לאפוקי שזקוקה כו' שהרי היא חשובה כאילו קנויה לו. וכל זה למשנה ראשונה אבל לב"ד של אחריהן שאין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ה"ה שאין היבמה אוכלת עם היבם עד שתיבעל ואפילו אכלה בחיי הראשון וטעמא דלא נחלפו בארוסה שהגיע זמן כניסתן לאכול והכי איתא בהדיא בתוספתא זו משנה ראשונה בית דין של רבותינו הורו כו' ולא היבמה כו' וזו ראיה לפירוש ר"ת דמדקתני דב"ד של רבותינו הורו כו' מכלל דלמשנה ראשונה אוכלת בעודה שומרת יבם קודם שתבעל. תוספות: עד שתכנס לחופה. שמתייחד עמה ויפריסנה לו. כך כתב הרמב"ם. והקשה עליו הר"ן בריש כתובות מהברייתא שכתבתי שם במשנה ד' דפירשה כנכנסה לחופה אפילו לא נסתרה אלמא חופה לאו היינו יחוד אלא חופה היינו כל שהביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם נשואין ויליפינן לה מדכתיב (במדבר ל') ואם בית אישה נדרה דמשמע כל זמן שהיא בבית אישה הרי היא ברשותו. ועיין בטור א"ה וב"י סימן ס"א וס"ב: **ד** המקדיש מעשה ידי אשתו. עיין בפירוש הר"ב במשנה ד' פרק בתרא דנדרים ומ"ש שם בס"ד: הרי זו עושה ואוכלת. כתב הר"ב שתקנו מזונות תחת מעשה ידיה וכן לשון הרמב"ם בפירושו. וקשה דאם מעשה ידיה שלו היא עיקר התקנה למה תהא עושה ואוכלת לר"מ דסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. וכי תימא דהכא באינו מעלה לה מזונות מאי למימרא. וסיפא נמי במותר למה קדיש לר' מאיר. ובגמרא איכא דבעינה ניזונת ומשום סיפא אילטריך דסיפא איירי בלאחר מיתה כמו שאפרש בס"ד אבל דחייה הוא דדחי לה דלהלכה קים לן דעיקר תקנה מזונות היא וכמ"ש בפ' דלעיל משנה ד' וכפשטא דמתניתין בסוף פ"ק דגיטין וכך פסק הרמב"ם בפרק י"ב מהלכות אישות [ועיין מ"ש במשנה ז'] ומיתוקמא למתניתין ברוצה לזונה ואפילו הכי יכולה היא שתאמר איני ניזונית ואיני עושה דכיון דעיקר תקנתם לטובתה ומשום דידה הוי כי אמרה לא ניחא לי לטובתך שומעין לה והיה להם להרמב"ם והר"ב לפרש שתקנו מעשה ידיה תחת מזונות: המותר. פירש הר"ב מה שהיא עושה מותר על מעשה ידיה והמותר קנוי לו במעה כסף שתקנו לו חכמים שיתן לה בכל שבת מעה כסף לצרכיה לבד המזונות כדתנן במתניתין דלקמן ולמאי דקיימא לן דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה ה"כ יכולה היא שתאמר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת מותר וכן כתב הר"ן בשם השאלתות וכתב דדבר ברור הוא שאם במעשה ידיה דשכיח יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה כ"ש במותר דלא שכיח ע"כ. וכ"כ הטור ס"ס פ' בשם הרמ"ה אף על פי שהר"ר יונה חולק שם. והא דסבר ר' מאיר דקדיש מוקמי רב ושמואל דהיינו לאחר מיתה כשיגרשנה ואפילו באינו מעלה לה מעה כסף שכנגדו. וכתב הר"ן וכי תימא אמאי נקט תנא פלוגתייהו במותר ולא נקטה במעשה ידיה עצמן באינו מעלה לה מזונות היכא למימר*) [דהנא] הכי קאמר דמחיים דידה לא מצי מקדיש מעשה ידיה אע"ג דשכיח ואע"פ שהוא רוצה להעלות לה מזונות כל שהיא אינה רוצה לפי שיכולה היא שתאמר איני ניזונית ואיני עושה אבל לאחר מיתה אפילו מותר אע"ג דלא עביד דאתי ואף על פי שאינו מעלה לה מה שהוא כנגדה. קדיש. דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכ"ש מזונות עצמן ע"כ. ומ"ש הר"ב ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן וכ"כ רש"י לאו למימרא דאילו הקדיש מעשה ידיה עצמן לא שייכא ביה דינא דשייכא במותר. דהא כ"ש הוא כמ"ש הר"ן אלא ה"כ קאמרי הקדיש מותר כלומר אפילו הקדיש מותר ולא מעשה ידיה עצמן דאילו הקדיש מעשה ידיה עצמן כ"ש הוא דלר' מאיר קדיש לאחר מיתה:

רבי

---

*) בתוי"ט בד' הראשונים דפ"ק וכ"ה בר"ן.

יכין תפארת ישראל יכין

רק מדנקט רישא חסר יום א' נקט נמי יבם נמי בכה"ג: יד) מדלא אכלה בחיי הבעל: טו) שמא ימצא בה מום, משא"כ משנכנסה לחופה, כבר בדקה בקרוביו: טז) ר"ל יכולה לומר הריני עושה ואוכלת ולא תזוני, דעיקר התקנה היה בשביל הבעל, ומעשה ידיה הוה תשלומין, להכי מציה למימר כן: יז) ר"ל אם הקדיש רק מה שהדחק עצמה לעשות מותר על הראוי לה, דגם המותר תקנו לו

חכמים

ציונים

אין האשה אוכלת. פ"ח מ"ב קדושין י' פ"ג מיי' שם פ"ו ה"ג ופ"ח ה"ו: ד המקדיש. נ"ח ע"ב נדרים פ"ה ע"א. יבמות' נדרים פי"א ה"ד ומי' כתובות פי"ג ה"א. מיי' פ"ו מהל' ערכין הכ"א סמ"ג פי' קל"ב טוש"ע אה"ע סי' פ"א ס"א:

שנויי נוסחאות

(יג. משנה ראשונה ב' לחופה) כ"ז ליתא בד"ק וכי"ק. הראשונה. ב"ד. בכי"ק וכי"ף וב"ד. האשה. בכי"ף. אשה. ד הרי זו. בכי"ף הרי היא. המותר. בד"נ ובכי"ק והמותר. ר' (מאיר). במס' ד' ליתא, גם בד"ו (בס"ו) ליתא.

תוספות חדשים

פ"ה ד תוי"ט ד"ה המותר כו' אטפ"י שהר"י חולק שם. ול"נ כהרי"ף גם הטור שם בריש סי' פ"א סתם כן כמ"ש הכ"מ שם וכזה עולה הסוגיא כאן כיוון וה"ל לדחוק כמ"ש כאן בשם הר"ן גם ה"ל לדחוקי מ"ש התוס' כאן בד"ה או כמעלי' כו' ובד"ה במעלה וד"ק: (ממהורש"ת ז"ל)

תוספות רע"ק

לה מזונות א"כ מתני' רק בעיכוב בשיטתו. וללי"ב שם היא אבעי' דלא אפשטה וגם הא דאבעי' גם באונס מציידה דחלתה היא. וא"כ איך בחר רש"י לפרש אונס שלו וצ"ע:

לקוטים

ג תוי"ט ד"ה או אפילו וכו' שמא תשקה וכו' קשה דבשלמא בת ישראל ארוסה לכהן כיון דעדיין לא הורגלה בתרומה חיישי' דלמא תשקה משא"כ ביבמה שכבר אכלה כבית בעלה תרומה ויודעת חומרא וא"כ אמאי צריכים ייחוד מקום ועוד קשה על מ"ש וכי מאית דוכתא קביע לה דכיון דאין היבם חייב לזונה לא ירצה לקבוע לה מקום. (קול הרמ"ז): בא"ד דמדקתני דב"ד וכו' י"ל דהכי עד שתבעל לאפוקי שנכנסה לחופה כדהוה משמע ממתני' דססים ותני עד שתכנס לחופה דמשמע דקאי אף איבם דסד"א דכיון דתבעה ומה"ת לא עליה אפי' בעל. כרתה הו"ל כראויה לאכילה. (שם): הרע"ב ד"ה המותר הקדיש וכו'. לא ניחא ליה בגירסת והמותר. אלא פי' שהקדיש המותר לבדו. משום דבגמ' מוקי מתני' במעלה לה מזונות ולא מעה כסף וד"ק. (שם):

רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין. פירש הר"ב שכן הלכה. ועיין במשנה ד' פרק בתרא דנדרים ומ"ש שם: **ה טוחנת**. פירש הר"ב נותנהו באפרכס וכן לשון רש"י ופירש נותנהו לאותו דבר שטוחנת. והאפרכס הוא הכלי העליון שעל הרחיים דרחב מלמעלה לקבל וקצר מלמטה ליפול ממנו על הרחיים להטחן מעט מעט וכן אמרו עשה אזנך כאפרכסת [*שכתבו הר"ב בסוף מסכת כלים]: **ואופה**. פת. רש"י: **ומכבסת**. לפי שהיא מלאכה כבידה כמו טחינה ואפייה ובשמכנסת לו שפחה אחת שלש אלה לא תעשה לו לפיכך שנאן גם כאן ביחד. אבל הטור סימן פ' העתיק טוחנת אופה מבשלת ומכבסת. והרמב"ם אין סדר למשנה בזה בפכ"א מה"א (יב) פעם העתיק אופה מבשלת ומכבסת ומטחנת ופעם העתיק מטחנת ומבשלת ואופה ומכבסת: **ועוש' בצמר**. דאילו בפשתן לא פסיקא ליה דהיינו כיתנא רומיתא שאינו כופה לעשות בו לפי שמסריח את הפה ומסרטט את השפתים. פירש רש"י פושתן כמין שרביט עד שנעשים גדולות ע"י שהיא צריכה לשרות הפשתן תמיד ברוק. גמרא: **הכניסה לו שפחה אחת לא טוחנת וכו'**. גמרא. הא אמרה עבדא ותיתא ליה עיילית לך אשה אחרת במקומי. משום דא"ל הא טרחי לדידי ולדידה. קמי דידך מאן טרח. והתוספות תמהו בהפך שאם הוא זן אותה א"כ מה מרויח הבעל דבלא שפחה היא היתה עושה הכל ולא היה זן אלא אותה לבדה ועתה זן אותה ואת שפחתה: **יושבת בקתדרא**. פירש הר"ב כסא מנוחה ועיין בפירושו למשנה ג' פרק ד' [*ובפכ"ד] דכלים [*ובמה שכתבתי שם פרק ד' משנה ג' בכיעתא דסמיא] ומ"ש ואינה הולכת בשליחותו לכאן ולכאן לשון רש"י לילך בשליחות להביא לו מבית לעלייה. ומ"ש הר"ב ואעפ"כ כו' ומצעת לו המטה הכי אמר רב הונא בגמרא ופירש"י ומצעת לו המטה לפרוס לו סדין ולבדין דבר שאינו טורח °ובכפיה הני לא כפי לה אלא חכמים השיאוה עצה טובה להנהיג זאת בישראל. וכתב הר"ן אבל אחרים פירשו דמתניתין להציע המטות כולן אבל הצעת מטתו בלבד ובמתניתין לא גרסינן ומצעת לו אלא ומצעת את המטה והכא גרסינן ומצעת לו בלבד ע"כ וכך כתבו התוספות שתי הגרסאות בפרק קמא ד"ד ע"ב. כלומר אע"פ שברצונו אינה עושה מלאכה יוציא כו' ואנ"ל שאם אין רצונו שלא תעשה מלאכה שיכול לכופה אבל לענין הטעם לא קאי עליה אף דטעמו של ר' שמעון בן גמליאל פותח מטעמו של ר' אליעזר: **המדיר את אשתו**. כגון שאומר הנאת תשמישך עלי אם תעשה שום מלאכה כ"כ טור י"ד ס"ס רל"ה ולשון המגיד ספי"ב מהלכות אישות ודע שכל מקום שתראה המדיר את אשתו מכך וכך ר"ל שהוא אוסר הנאתו עליה אם תעשה כך אבל האוסר על אשתו ואומר לה הריני אוסר עליך שלא תעשה כך אין בדבריו כלום וזה פשוט ע"כ. וכבר כתב כיוצא בזה הרמב"ם בעצמו בפי"ב מהלכות נדרים והעתקתיו במשנה ד' פרק ה' ממסכת נדרים. ועיין משנה ב' פרק ד' דנזיר: **יוציא**. כתב המגיד בפרק כ"א מהלכות אישות ולא נזכר בגמרא כמה יהיה זמן ההדרה. ע"כ. והטור שם כתב ז' ימים ולטעמיה קאמר דאסברא לה בהדירה בהנאת תשמיש ולפיכך דינו כמתניתין דלקמן ובודאי שאם הדירה מנכסיו [*דדינו כדלקמן ריש פרק ז'. [*ומ"ש הר"ב והלכה כר' אליעזר. גמרא. וכתבו התוספות ואף ע"ג דכל מקום ששנה וכו' אין זה

רשב"ג

*) ברע"ב ד"ר בן אלעזר והתי"ט תקן כלפניו.

ר"ע מברטנורה

ה טוחנת. ברחיים של יד שהם קטנים ואם ריחים גדולים הם מינה כל צרכי הטחינה כגון נותנתו באפרכס וקולטת הקמח: **הכניסה לו שפחה אחת**. מעות או נכסים כדי לקנות בהם שפחה אחת: **יושבת בקתדרא**. על כסא מנוחה ואינה הולכת בשליחותו לכאן ולכאן ואעפ"כ מוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ורוחצת לו פניו ידיו ורגליו שמלאכות הללו אין משמשים בהם באשה אלא באשתו בלבד: **שיעמום**. בהלה. תרגום ובתמהון לבב (דברים כ"ח) ובשעמימות לבא. ופלוגתייהו דר' אליעזר ור' שמעון בן *)[גמליאל] הוי באשה שאינה בטלה אלא משחקת במיני השחוק דלידי זמה ליכא. לידי שעמום

הקדש יח). רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין יט):

ה אלו מלאכות שהאשה כ) עושה לבעלה. טוחנת כא). ואופה. ומכבסת. מבשלת. ומניקה את בנה כב). מצעת לו המטה. ועושה בצמר כג) הכניסה לו שפחה אחת כד). לא טוחנת. ולא אופה. ולא מכבסת. שתים אינה מבשלת. ואינה מניקה את בנה. שלש אינה מצעת לו המטה כה). ואינה עושה בצמר. ארבעה יושבת בקתדרא כו). רבי אליעזר אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחות. כופה °לעשות בצמר כז). שהבטלה מביאה לידי זמה. רבן שמעון בן גמליאל אומר. אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה כח). יוציא ויתן כתובתה כט). שהבטלה מביאה לידי שיעמום ל):

יכין תפארת ישראל יכין

חכמים, בעד מעה כסף שיתן לה בכל שבוע: יח) אף דגם במותר יכולה אשה שתאמר איני רוצה מעה שלך ויהיה המותר שלי. הכא מיירי שלא אמרה, ולאחר מיתתה כשירשה, ואפילו לא העלה לה המעה, וה"ה במעשה ידיה עצמן, רק רישא רבותא קמ"ל דבחייה אפילו מעשה ידיה עצמן הקדיש, ואפילו רוצה לזונה, אפ"ה אם אינה רוצה לא קדיש, וסיפא רבותא קמ"ל, דלאחר מיתתה אפילו מותר דלא שכיח, ואפילו לא נתן לה המעה שכנגד המותר, אפ"ה קדיש: יט) דס"ל אין אדם מקדיש דבר שלבל"ע, וכן הלכה: כ) עניים: כא) ברחיים דיד, וברחיים גדולים מטחנת, לתת לאפרכס [רומפף בל"א], ולקלוט הקמח: כב) אבל לא בנו מאשה אחרת, וכ"ש בן אחר בבכר דלא. ובילדה תאומים פטורה מלהניק א': כג) וחייבת ג"כ ליתן מספוא לבהמתו נקיבה. וגםי דיון א"ל לטחון ולכבס [ב"ש פ' ח']: כד) או נדוניא כדי לקנות שפחה, או שהוא עשיר כדי לקנותה: כה) י"א דרק ממטות הבית פטורה, אבל מלצעת מטתו. וי"א דגם במטתו אינה חייבת רק לפרוס עליו סדינין, מדהוא מילי דחיבה [שם]: כו) בלשון יון כסא שרים, ואפילו להביא לו דבר ממקום למקום בהבית, פטורה. מיהו אפ"ה מוזגת לו הכוס ומשמשת לפניו בשאר מילי חבה: כז) ומעשה ידיה לבעל, רק באמרה איני נזונית וכו' [שם]: כח) שאמר הנאת תשמישך עלי אם תעשה מלאכה דאל"כ אינו יכול לאסור עליה: כט) אם היה המשך הנדר ז' ימים: ל) בטול הדעת ושממה, ולפיז במתעסקת במיני שחוק סגי, ולר"א עכ"פ איכא חשש זימה, והכי קיי"ל [שם]. ונ"ל דמה"ט נמי נקט ר"א בעשירה דדרכה להתעסק במיני שחוק ואפ"ה כופה מחשש זימה, ורשב"ג נקט דוקא מדיר דמדשונאה ודאי אסר עליה

גם

ר"י הסנדלר אומר חולין. מיי' שם כמ"ש שם פוס"ע שם: **ה אלו מלאכות**. ג"מ ע"ב מיי' פכ"א מהל' אישות ה"ה סמ"ג לאוין פ"א טוש"ע אה"ע סי' פ' סעי' א' נפ"ם: **מצעת לו**. מיי' שם ה"ג טוש"ע שם ס"ג: **ועושה בצמר**. מיי' שם ה"א טוש"ע שם ס"ה: **הכניסה לו ש"א**. עי' ירוש' כתובות פ"ה ה"ח. מיי' שם ה"ג טוש"ע שם ס"ה **שתים שלש**. מיי' שם שם ס"ח: **ראשה כו'**. מיי' שם ה"ב טוש"ע שם ס"ג: **כופה לעשות**. ירוש' ב"מ פ"א ה"ה **אף המדיר**. מיי' שם ה"ג טוש"ע שם ס"ג:

שנויי נוסחאות

ר' יוחנן(הסנדלר)**אומר**. בד"נ ור' יוחנן וליתא בכי"ק. הסנדלר אמר. **ה אלו** במשב"ב ואלו. **מבשלת**. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ומבשלת. **מצעת (לו) המטה**. בכי"ף ומצעת.. וכ"ה בד"נ ובתוי"ד (ובשם את המטה): במשני"ר ומצעת המטה וליתא וכן ליתא בכי"ק (ושם ומצעת את) ועי' בתוי"ט ד"ה יושבת. ונוסחא שלפנינו **מבשלת. מצעת** (בלא וי"ו) היא נכונה יותר לפי שאמור אח"כ. **שתים** (אינה מבשלת) ואינה מניקה. במשב"ב ..אין. ואין; במשני"ר שתים לא מניקה וליתא. **אינה מצעת (לו) המטה**. במשב"ב אין..; בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר אינה מצעת את המטה וליתא ועי' לעיל. **(ואינה עושה בצמר)**. במשב"ב ואין..; בכי"ף..לו בצמר; במשני"ר ליתא וכן ליתא בתוי"ד. **ארבעה**. בד"נ ובמשב"ב ובמשני"ר ארבע ונכון הוא. **בקתדרא**. בכי"ק ובמשני"ר בקתידרא. **ר' אליעזר**. בכי"ק ר' אליעזר בן יעקב וצ"ע לענין זמנו וכל פלוגתותי' דרשב"ג ועי' בתוס' (ס"א ב') ד"ה הלכה כר"א. **שפחות**. בכי"ק שפחה וגם זה נכון. **כתובתה**. כ"ה במשב' ד"ק; בכי"ק ובד"ס ובכל הדפו' כתובה. **מביאה**. כ"ה בד"פ ובד"ק ובכל הדפו' (וכבירלא) ובדי התדפים מביאתה ללא צורך.

ראשון לציון

ה תוי"ט סד"ה יוציא כתב המגיד כו' ועמ"ש בסוף פ"ח דערובין. עיין ישל"מ:

תוספות רע"ק

ה [אות סב] במשנה לעשות בצמר. והוא לבעל דאל"כ מי ישגיח עליה ותלך בטל. הר"ן: [אות סג] בתוי"ט ד"ה יושבת כו' ובכפיה הני לא כפי כו'. הא דהוצרך רש"י לב' החילוקים לחלק בין הצעת המטה לפריסת סדין ובין ע"י כפיי' לעצה טובה' היינו דהוקשה לרש"י דדי' יושבת בקתדרא משמע דא"צ לעשות לו שום דבר משה"ס"ל לרש"י דמתני' מיירי שא"י לכוף אותה. ומ"מ הוצרך לחילוק הצעת מטת לפריסת סדין דלישנא דמתני' ג' אינה מצעת לו המטה משמע דאפי' דרך עצה טובה לא. דומיא דאינך ב' אינה מבשלת. משנה למלך'

ו *המדיר את אשתו מתשמיש המטה(לא). ב"ש אומרים שתי שבתות(לב). בית הלל אומרים שבת אחת(לג). התלמידים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות. שלשים יום(לד). הפועלים(לה) שבת אחת(לו). העונה האמורה בתורה. הטיילין(לז) בכל יום. הפועלים שתים בשבת(לח). החמרים(לט) אחת בשבת(מ). הגמלים(מא). אחת לשלשים יום. הספנים אחת לששה

שעמום ליכא שאין שעמום אלא ביושב ותוהה ובטל לגמרי. והלכה כר' אליעזר: ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה. כגון שאמר יאסר הנאת תשמישך עלי אבל הנאת תשמישי אסור עליך לא נתסרה דהא משועבד לה דכתיב (שמות כ"א) ועונתה לא יגרע: ב"ש אומרים שתי שבתות. *אם הדירה שתי שבתות ממתין שכן מצינו ביולדת נקבה שטמאה שבועים: וב"ה אומרים שבת אחת. שכן מצינו בנדה שטמאה שבעה וגמרינן מידי דשכיח. שכעס [שכועס] אדם על אשתו ומדירה דהוא מידי דשכיח. מנדה שהוא מידי דשכיח. לאפוקי לידה דלא שכיח כולי האי. וב"ש סברי גמרינן מידי דהוא גרם לה. נדר האיש שהוא גורם לה לנהות. מלידה שעל ידו באה לה. לאפוקי נדה דממילא קאתי לה. ויותר על שבת אחת לבית הלל. או שתי שבתות לבית שמאי. יוציא ויתן כתובה. ואפי' היה גמל שעונתו לשלשים יום או ספן שעונתו לששה חדשים: התלמידים וכו' שלשים יום. ומתני' ר' אליעזר היא ופליגי רבנן עליה ואומרים אפי' שתים ושלש שנים והלכה כחכמים: הטיילים. שאין להם מלאכה ולא סחורה: החמרים. שמוליכים לכפרים להביא תבואה: הגמלים. מביאין תבואות על הגמלים ממקום רחוק: הספנים. המפרשים לים הגדול. ומי שהיה בתחלתו בעל אומנות שעונתו קרובה ובקש ליעשות בעל אומנות שעונתו רחוקה

אשתו

רשב"ג בימי ר' אליעזר ע"כ ועיין מ"ש בסוף פרק ח' דעירובין]: ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה. פירש הר"ב כגון שאמר יאסר הנאת תשמישך עלי ועיין בפירושו לסוף משנה א' פ"ב דנדרים: בית הלל אומרים שבת אחת. פירש הר"ב יותר מכן יוציא ויתן כתובה אם לא יכול למצוא התרה לנדרו. וכ"כ הרמב"ם פרק י"ד או יפר נדרו ולשון הפרה שכתב לאו בדוקא אלא התרה בעינא ביה. ומשום דבהדיר לאשתו איירינן אגב ריהטא כתב נמי לישנא דהפרה דשייכי בנדרי האשה בעלמא. ומה שכתב הר"ב ואפילו היה גמל כו' גמרא ויהיב טעמא דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. פירש רש"י אף כאן בלא נדר דעתה נוחה לבעלה שמא יבוא בתוך הזמן אבל זו משהדירה הרי היא כמי שאינה מצפה לבעל: התלמידים יוצאין שלא ברשות שלשים יום. אף על פי שמבטלין בזה עונתן כדמוכחא מתניתין דאוכלת עמו מלילי שבת כו' לפי שהוא ליל עונה. וכדאמרינן בגמרא בעונת תלמיד חכם מערב שבת לערב שבת ופירש"י שהוא ליל תענוג ושביתה והנאת הגוף. וכתב הר"ן ותמה אני למה לא הוזכרה במשנתינו. ונראה לי שאין לת"ח עונה קבועה שכיון שעונתו יוצאים שלא ברשות לר' אליעזר [שלשים יום ולרבנן] שתים ושלש שנים כדאמרינן בגמרא משמע דעונת תלמידי חכמים הדרים בעירם ג"כ משתנים כפי מה שהם צריכין לנדד שינה מעיניהם בענין לימודם ולטרוח בו והדבר ידוע שאין כל הזמנים שוים להם בכך ודאמרינן בגמרא דעונתן אחת בשבת היינו כשאין מתחדש להם בלימודם דבר ולפי שידוע שאין זה מצוי להם תמיד לא נשנית עונה שלהן במשנתינו. ע"כ. ולשון הרמב"ם פי"ד מה"א ועא"ה סימן ע"ו תלמידי חכמים עונתן פעם אחת בשבת מפני שתלמוד תורה מתיש כחן ודרך תלמידי חכמים לשמש מלילי שבת ללילי שבת. ע"כ. וקשיא לי דבגמרא הכי איתא עונה של תלמידי חכמים אימת אמר רב יהודה אמר שמואל מע"ש לע"ש. אשר פריו יתן בעתו אמר רב יהודה ואי תימא רב הונא ואי תימא רב נחמן זה המשמש מטתו מע"ש לע"ש משמע דדוקא מלילי שבת ללילי שבת וטעמא רבה איכא דכיון דעונה האמורה בתורה איש איש כפי עבודתו וכפי כחו הלכך ת"ח שהתורה מתשת כחן לא הטילה התורה עליהן העונה אלא בליל שביתה ומנוחת הגוף ומנא להו למימר דעיקר עונתן פעם אחת בשבוע ודלמא דוקא מלילי שבת ללילי שבת. אלא נ"ל דמהכא נפקא להו דהואיל ומשנתינו לא שנאה עונתן של ת"ח היינו טעמא שלפי שנשתנו בעונתן. עיקר הדין פעם אחת בשבוע. והם ע"פ דרכם בחרו להם ליל השבת לפיכך לא שנאה לא זה ולא זה דעיקר הדין דהיינו פעם אחת בשבוע לא מצי למתני. משום שאינו מייחד שום לילה מלילי השבוע והתלמידי חכמים מייחדין להם לילי שבת ולא מצי נמי למתני מלילי שבת ללילי שבת כיון שאין זה מעיקר הדין ותורתו שהרי יכול לקיים מצות עונה באיזה לילה שתהיה מלילי השבוע ולפיכך שתק התנא מדין עונת תלמיד חכם ולא שנאו כך נראה לי ואפילו א"ל שיש להרמב"ם וטור טעם אחר לומר שזה שאמרו מלילי שבת ללילי שבת שהוא מעיקר הדין [*ואולי מהא דפ"ד דנדה ד' ל"ח דתניא חסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהן אלא ברביעי בשבת כו'] מכל מקום הקושיא שבמשנתינו הרי היא מתיישבת בזה: העונה האמורה בתורה. כלומר מצות עונה שהיא אמורה בתורה כך היא אמורה. אבל אין מלת האמורה מוסבת על כל עונה ועונה של כל אחד ואחד כמות שהיא בזמנה שזה לא מקרי אמירה בתורה אע"פ שיש להם סמך מן המקראות בדורון של יעקב לעשו כמו שפירש"י בפרשה וישלח שהרי במ"ו פרק ג' דחולין תנן. וסימני העוף לא נאמרו אבל אמרו חכמים אף על פי שדרשוהו מן כשר ותורים כדאיתא בברייתא בגמרא. וקצת קשה מאי למימרא האמורה בתורה. וי"ל דאפילו לר"א בן יעקב דדריש שארה כסותה ועונתה כולהו לכסות כדאיתא בברייתא בגמרא פ"ד דף מ"ח הפ"ה אית ליה דעונה אמורה בתורה. מנדה ק"ו כדמייתי התם בתוס' סיפא דברייתא. דרך ארץ מנין. אמרת ק"ו ומה דברים שלא נשאת עליהם לכתחלה אין רשאי למנוע ממנה. דברים שנשאת עליהם לכתחלה אינו דין שאינו רשאי למנוע ממנה: הטיילים. פירש

הר"ב

ו המדיר. פ"א מ"ג פ"א ע"א עדיות פ"ד מ"י יבמות פ"ז ה"א: בה"א כו'. מ"י שם פי"ד ה"ו סמ"ג ל' פ"א שו"ע י"ד סי' רנ"ה ס"א ומשו"ע אה"ע סי' ע"ו ס"ס:

שנויי נוסחאות

ו המטה. כד"נ ליתא. ב"ש אומרים. וב"ה אומרים. כד"נ ..אומר. אומר. (שבת) אחת. כד"נ ליתא. התלמידים יוצאין. כד"נ וכי"ף והתלמידים היוצאין וכ"ה בכי"ק (וגם התלמידים). (הפועלים ש"א). בכי"ף והפועלים. כד"נ והפועל; כתוכי"ד ליתא. העונה. כתוכי"ד מכאן לעונה ?) התמרים. כד"נ והחמרים וכן לקמן בכולם בווי"ן. לששה. כד"נ לשלשה וצי' בגמ'.

תוספות רע"ק

ו [אות סד] במשנה המדיר את אשתו מתשמיש *) קשה לי הא לפ"מ דפסקינן כשמואל בגיטין דף י"ח ע"א דג"ח דהבחנה מונין מיום הכתיב' א"כ אמאי כופין אותו להוציא אחר שבת א' הא אפשר להמתין ג"ח דיכתוב לה הגט עתה ואם לא ימצא פתח תוך ג' חדשים ינתן לה הגט ולא מגרע בזה דהא ממילא אסורה להנשא עד ג"ח לאחר נתינת הגט ולאחר ג"ח תהיה מותרת להנשא מיד *צ"ע: *) (סבר רבינו שהגמ' פריך מגמל כו' ובודאי לא ניחא להו למימר שלא חלקו חכמי' בזה, אך באמת הקושיא ג"כ אפילו לרב דמונין מיום הנתינה מפני מה תקנו חכמים במפרש א' או ב' שבועות הי' להם לתקנ' חדשי' דבהבחנה ג"כ צריכה להמתין. ואם יגרע באם שנדר יותר שצריכה להמתין עוד ג"ח הרי רב ס' בכאן שבכתם וה"ה על יותר מהזמן צריך לגרש תיכף ולא מגרע בזה. ומוכרחים אנו לומר דסברתם הוא כשיש לה בעל היא מצערת על נדר שלו. ובזה ג"כ נתישב קושי' רבינו דגם לשמואל אשתו היא. אלא שזה גזר משום שתי נשים וזה לא גזר. ועיין בגיטין שם בתו' ד"ה השולח: [אות סה] בהרע"ב ד"ה ב"ש אומרי' כו' אם הדירה כו' קשה לי הא לפי מה דפסקי' כשמואל מתני' גם בהדירה סתם דס"מ תמתין ב' שבתות לב"ש ושבת א' לב"ה דשמא ימצא פתח לנדרו:

יכין תפארת ישראל יכין

גם השחוק או דוקא מחוייב לגרשה אבל בעבירה א"ל לגרש, דלזימה לא חיישינן: לא) שאמר הנאת תשמישך עלי, דבאמר שבועה שלא אשמשך, לא מתסר, דמשועבד לה: לב) תמתין, ואח"כ או יתיר נדרו או יגרשנה. וטעמיה דיליף מיולדת נקבה שטמאה שבועיים, דיולדת דמי לנדר שהיא גרם לה: לג) דיליף מנדה דאורייתא שטמאה ז"י, דס"ל דנדה דמי לנדר, דשכיחן שכיחי. ואפילו ספן שעונתו לו' חדשים, אינה דומה מי שפת בסלו למי שאין לו: לד) וקיי"ל אפילו ג' שנים [ע"ו]: לה) אפילו דרכן (ללון בביתם) [לעשות בעירם] שעונתן ב' בשבוע כלקמן: לו) יוצא שלא ברשות: לז) הבטלין ממלאכה הבריאים ומעונגים: לח) [כשעושים מלאכתן בעירן, אבל כשעושים בעיר אחרת פ"א בשבת] ואם לן כל לילה בביתו, פ"א (בשבת) [בח' ימים]: לט) מוליכי תבואה לעיירות על חמורים: מ) כשהן בעירן בכל לילה: מא) מוליכי סחורות למרחוק:

וזכי

אשתו מעכבת עליו חוץ מתלמוד תורה שאין האשה יכולה לעכב על בעלה שהיה טייל או פועל שלא יעשה תלמיד חכם: ז המורדת. מתשמיש. אבל ממלאכה כופין אותה לעשות מלאכה ולא דיינין לה כמורדת: טרפעיקין. כל טרפעיק היא משקל ארבעים ושמונה שעורות של כסף צרוף כמשקל שלשה דרכמונים שקורין בערבי דראה"ם שכל דרכמון שש עשרה שעורות בינוניות של כסף: עד כנגד כתובתה. ואח"כ נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה אבל אינו

משנה

חדשים. דברי רבי אליעזר סב): ז המורדת על בעלה סג). פוחתין לה מכתובתה. שבעה דינרין בשבת סד). רבי יהודה אומר שבעה טרפעיקין סה). עד מתי היא פוחת עד °כנגד כתובתה סו). רבי יוסי אומר לעולם הוא פוחת והולך שמא תפול לה ירושה ממקום אחר גובה הימנה סז).

הר"ב שאין להם מלאכה וכו' וז"ל התוספות על שם שדרכן [ליטב] בטולא דאפדנייהו: ז המורדת. כתב הר"ב מתשמיש אבל ממלאכה כופין אותה כו'. כ"כ הרמב"ם בפי"ד מה"א ואף ע"פ שכתבתי לעיל במ"ד דס"ל דיכולה אשה לומר איני ניזונית ואיני עושה. י"ל שסובר כדעת המפרשים שסוברים דלא אמרינן שיכולה לומר כן אלא כדי להפטר מעשויית למר שזהו תחת מזונות דהא אמרינן בגמרא מידי דקייץ ממידי דקייץ לעיל ריש ד' כ"ט. ושאר מלאכות לא קייץ אבל כל שאר מלאכות צריכה לעשות אפילו אומרת איני ניזונית. ואע"פ שהרא"ש והתוספות דחו סברא זו י"ל דהרמב"ם הכי ס"ל. ועי"ל שלא אמר הרמב"ם שכופה לעשות אלא בשאמרה איני עושה בלבד וניזונית. כסף מדינה: [*שבעה דינרים. טעמא דשבעה כתבתי לקמן בד"ה שלשה וכו']: טרפעיקין. כתב הר"ב כל טרפעיק היא משקל מ"ח שעורות של כסף צרוף כמשקל ג' דרכמונים וכתב הרמב"ם שהם חצי דינר וק"ל בכסף"מ דמאי כתב שהדינר ל"ו שעורות וכן פירש עוד בריש קדושין כמו שאכתוב גם שם בס"ד וכן בריש פ"ו דשבועות וכל זה בשל תורה וכבר כתבתי במ"ב פ"ק דכל של דבריהם הוא השמינית והכא נמי ודאי שאין השיעור מן התורה שאין זה אלא תקנה מדבריהם וכן לשון הטור סימן ע"ז המורדת כו' בתחלה תקנו בימי חכמי המשנה שיפחתו לה מכתובתה ז' דינרין כו' ונמצא שאלו ז' טרפעיקים צריך אתה לחשבם השמינית בלבד לכסף צרוף ולא יהיה כל טרפעיק כי אם ו' שעורות והשבעה עולים מ"ב שעורות ולפי דברי התוספות שאכתוב במ"ח פ' דלקמן דזה שאמרו בשל דבריהם בסלע מדינה לא אמרו בדוקא אלא בסלע ולא בזוז ומנה. וא"כ הה"נ בשאר מטבעות כי הכא דלא. אבל בגמרא מפורש בהדיא דטרפעיק שלש מעות. והגורי הוא כ"ד מעות כאלו שהוא שמינית הגורי וכן לשון הרמב"ם בפרק י"ד מה"א בדין המורד על אשתו דלקמן דתנן שמוסיף ג' דינרין כתב שהם משקל ל"ו שעורות כסף. דהיינו השמינית משלשה דינרין של כסף גורי: עד מתי הוא פוחת כו'. כתב הר"ב חזרו ונמנו שיהיו מכריזין עליה ד' שבתות זו אחר זו פירש"י שבתות ממש שהם ימים שאינם של מלאכה והכל מצויין בב"כ ובבתי מדרשות והיינו דקתני זו אחר זו דסד"א דכיון דסוף סוף מפסקי ימי חול בינייהו שבתות גופייהו לא בעינן רצופים קמ"ל זו אחר זו. אלא אי אמרת דהנך שבתות שבועות נינהו מנא תיתי דלסגי במפוזרים דלא צריך למתני זו אחר זו ובהדיא קתני בתוספתא פעם אחת בשבת. הר"ן. ומ"ש הר"ב ואפילו נדה פרכינן בגמרא נדה בת תשמיש היא. ותירצו אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. וכתבו התוספות ולעיל דגמר מדיר מנדה משום דמדיר הוי [טפי] פת בסלה ממורד שמא *)יפתח פתח לנדרו. תדע דבמורד מוסיפין אבל לא במדיר. והר"ן כתב דהיינו טעמא דבמורד מוסיפין ובמדיר אין מוסיפין לפי שהמרד כל שעה ושעה עומד במרדו וכדי שיחזור ממרדו מוסיפין עליו כל שבת ושבת אבל מדיר מכיון שהדירה ואינו מוצא פתח לנדרו מה בידו לעשות ולפיכך אין מוסיפין על כתובתה כלום אלא יוציאה ויתן כתובה לסוף שבוע אחת וכיון שהיא יודעת שלסוף שבוע אחת תפטר ממנו פת בסלה מקרי ומש"ה גמרי לה ב"ה מנדה אבל כשהאיש או האשה מורדין מתשמיש כיון שאין למורדין קצבה לאו פת בסלו מקרי ומש"ה פוחתין או מוסיפין אפילו כשהיא נדה ע"כ. ומ"ש הר"ב ואפילו שומרת יבם כלומר שאינה רוצה

להתיבם

---

*) בתוס' לפנינו ימצא.

יכין תפארת ישראל יכין

סב) והכי קיי"ל [שם]: סג) מתשמיש, אבל מז' מלאכות שחייבת לו [כמ"ש], כופין שתעשה: סד) כל שבוע וסתמא משמע אפילו הוא ספן שאינו בא עליה רק אחר ו' חדשים, דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו, למי שאין לו. וכל דינר של דבריהם הוא כסף צרוף במשקל י"ב שעורות שהוא שמינית שבדינר תורה: סה) טרפעיק הוא חצי דינר דבריהם: סו) ואחר כך מגרשה בלי כתובה: סז) וקיי"ל דבאומרת מאיס עלי ותפלה גט, יש ב' חלוקים (א) אם אמרה יתן לי גט וכתובה, אז דינה כמורדת שאמרה בעינא ליה ומצטערנא ליה במניעת תשמיש מחמת קטט שיש לי עמו, דדנינן לה בדינא דמתיבתא, דמתרינן בה שתפסיד כתובתה, ומכריזין בביה"כ ד' שבתות פלונית מרדה בבעלה, ואח"כ חוזרין ומתרין בה כנ"ל, ואם תחזור בה, י"א שמנכין מכתובה ז' דינרין לכל שבוע שעמדה במרדה, אפילו חזרה תוך ד' שבועות הראשונות, ואם עמדה במרדה עד אחר הד' שבועות, י"א שאבדה כתובתה מיד רק מבקשין שלא יגרשנה תוך יב"ח שאין זה כבוד בנות ישראל שמתגרשות מתוך קטטה, ויש אומרים שאין מפסדת כתובתה עד שעמדה במרדה כל יב"ח. מיהו לכ"ע תוך יב"ח אין לה מזונות ומעש"י שלה, רק אוכל פירות נכסי מלוג שלה, וחייב בקבורתה, אבל אם ירצה יכול לגרשה תוך יב"ח בע"כ, מיהו בכה"ג לי"א בתרא הנ"ל יש לה כתובה, ורק לאחר יב"ח מגרשה בלי כתובה. וכשמגרשה, לי"א קמא אפילו תוך יב"ח ולי"א בתרא לאחר יב"ח, אין לה נצ"ב רק בתפסה, ודוקא בקרקעות מהני תפיסה, אבל במעות נדוניא לא מהני תפיסה, ורק כ"מ מחזיר לה מה שנשאר בעין. ובאינה רוצה להתגרש מתירין לו ליקח אחרת אחר י"ב חודש, ואפילו תוך יב"ח כשלא רצתה להתגרש ונשא אחרת, לא יוציא. (ב) מיהו באינה תובעת כתובתה ומבקשת רק גט, יש ג' חלוקים (א) בטוענת מאיס עלי מחמת שמבררת בב' עדים שאינו נוהג כשורה ומכלה ממונו, אז דיינינן דינא דמתיבתא, דאע"ג דאין כופין אותו שיגרשנה, אין כופין אותה שתשאר אצלו, רק כשתרצה פירשת ממנו, ואין להם זע"ז שום תנאי כתובה רק אם מתה ירשנה וחייב בקבורתה. מיהו כשנתרצו לגירושין, מחזיר לה כל הנצ"ב ומה שנשאר בעין מהנ"מ, וגם הנדוניא צריך להחזיר לה, אבל כל מה שנתן לה, היא מחזרת לו. (ב) ובאינה יכולה לברר ע"פ עדים, אבל אין נראה רמאות בטענתה, ג"כ דינה כנ"ל, רק דבנצ"ב יש חלוק, דדוקא בתפסה אותן או כנגדן, מהני, אבל אין מוציאין אותן מידו, מיהו קרקעות נכסי מלוג, ברשותה עומדין והוי כאילו תפסה אותן, וגם הנדוניא צריך להחזיר לה. ובמתה קודם שנתגרשה, אם תפסה נצ"ב, כיון שיורשה חייב לקברה. ואם לא תפסה יש ספק אם חייב לקברה. (ג) ואם נראה דטענותה שקר, כגון שהתקוטטה עמו עבור מלבושים והתכשיטים ואח"כ אמרה מאיס עלי, או שהנשואין היו ע"ד שהוא עשיר, וכשמצאתו עני אמרה מאיס עלי, אז דינה

כפי

דברי ר"א. יבמות פ"ט מ"ח: ז המורדת. ס"ג ע"א ע"י יבמות קדושין פ"א ה"ג: נ"ל פ' כ"ג ס' י"ג ינקים וילא למז נ"א:

שנויי נוסחאות

ז טרפעיקן. נכי"ק טרפקין וכן בסמוך. עד מתי הוא פוחת. כד"נ ועד..; נכי"ק עד כמה.. כבי"פ ועד כמה פוחת. כתוי"ד ועד כמה הוא פוחת והולך. (עד) כנגד. כד"נ ליתא. (הוא). כבי"פ ליתא. שמא תפול לה. כד"נ ובמשבי"ל שאם תפול..; כמשב"ב עד שאם תפול..; כתוס' ד"ה למורדת וכ"ד ע"כ שאם נפלה לה וע"ב. גובה הימנה. כמשבי"ל יגבה אותה ממנה; כד"נ ובכי"ק יחזור ויגבה ממנה וכ"ה בכי"פ ובתוי"ד; כתוס' הנ"ל חוזר וגובה ממנה.

ראשון לציון

ז במשנה שבעה דינרין וז"ל המ"ר סדר וירא פרשה נ"ב דתנן המורדת על בעלה פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת ולמה שבעה דינרין כנגד ז' מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת ואופה ומבשלת ומכבסת ומניקה את בנה ומצעת לו את המטה ועושה בצמר לפיכך שבעה וכן המורד על אשתו מוסיפין לה על כתובתה שלשה דינרין בשבת ולמה שלשה כנגד שלשה דברים שהוא מתחייב לה שאר כסות עונה לפיכך שלשה עכ"ל (ועיין לקמן בסמוך בתוי"ט ד"ה שלשה דינרין):

תוספות רע"ק

ז [אות סו] במשנה כנגד כתובתה. אבל לא מנכסים שנפלו לה בירושה. ולפ"ז פליג ר"י בתרתי דפוחתים גם מנ"מ וגם אף בלית לה פוחתים על העתיד דשמא תפול לה. והר"ן כתב דיש שפירש דגם לת"ק פוחתים אף מנ"מ ופליגי רק בלית לה דת"ק ס"ל דאין פוחתים על להבא ור"י ס"ל דפוחתים על להבא. והנך ז' דינרין אף דאינם שוים דשל כתובה שוים רק כפי טובת ההנאה ובנ"מ שוים יותר וכן בנכסים שאין לבעלה רשות בהם שוים עוד יותר מ"מ השוו חז"ל מדותיהם לפחות לעולם ז' דינרים דהרי בכתובה נ"כ אין שוים לעולם. דשל ילדה הט"ה הוא ביותר משל זקינה: ומדברי תוס' ריש פרקין ד"ה ולמורדת נ"ל לדייק דס"ל דלת"ק אין פוחתים מנ"מ. ולאינך שיטות צ"ל דקאי התם לדינא דרבותינו דמפסידים לה ביחד כל הכתובה דלדידהו אין מפסידין לנ"ם שלה ולענין זה נ"ם דת"ב בכתובה או דמיירי באומרת מאיס עלי דמפסידין לה כל הכתובה ביחד דה"נ איתא בסוגיין כלתי' דר"ז אימרד' פירש"י דאמרת מאיס עלי. **אמנם** תמוה לי דהרא"ה כתב

כר"פ

וכן המורד על אשתו (מח). מוסיפין לה על כתובתה שלשה דינרין בשבת (מט). רבי יהודה אומר שלשה טרפעיקין (נ): ח המשרה (נא) את אשתו על ידי שליש (נב). לא יפחות לה משני קבין חטין (נג). או מארבעה קבין שעורים. אמר רבי יוסי. לא פסק לה שעורים (נד) אלא רבי ישמעאל שהיה סמוך לאדום (נה). ונותן לה חצי קב קטנית. וחצי לוג שמן. וקב גרוגרות. או מנה דבילה (נו). ואם אין לו. פוסק לעומתן פירות ממקום אחר. ונותן לה מטה (נז) מפץ (נח) ומחצלת. ונותן לה כפה (נט) לראשה. וחגור למתניה. ומנעלים ממועד למועד (ס). וכלים של חמשים זוז (סא) משנה לשנה. ואין

משהה אותה כדי לפחות על הנכסים שנפלו לה מבית אביה ולהפסיד' ממנה: מוסיפין על כתובתה שלשה דינרים. משום דצערא דגברא קשה כשהוא נמנע מן התשמיש יותר מצערא דאתתא. לפיכך כשהיא מורדת ומצערתו. פוחתין לה שבעה דינרין. וכשהוא מורד ומצערה אין מוסיפין לה אלא ג' דינרים *) והיכא דמורדת אמרינן בגמרא חזרו ונמנו שיהיו מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו בבתי כנסיות ובתי מדרשות ואומר פלונית מרדה בבעלה ושולחין לה מבית דין הוי יודעת שאפילו כתובתך מאה מנה הפסדת את כולן אחת ארוסה ואחת נשואה ואפי' נדה [ואפילו חולה] ואפילו שומרת יבם. וקודם הכרזה מודיעים לה שרוצים להכריז עליה ואחר הכרזה מודיעין אותה שכבר שלמה ההכרזה ואם עומדת במרדה תצא בלא כתובה: ח המשרה את אשתו על ידי שליש. שנותן מזונותיה על ידי אפוטרופוס ואינה אוכלת עמו תרגום ויכרה להם כרה גדולה (מלכים ב' ו') שירותא: לא יפחות לה. בשבוע: לא פסק לה שעורים. כפלים מן החטים. אלא ר' ישמעאל שהיה סמוך לאדום שם השעורים רעות ביותר: דבילה. תאנים דרוסות בעיגול ונמכרות במשקל ולא במדה: מפץ. רך ממחצלת: כפה. לעיף אחד: ומנעלים ממועד למועד. מנעלים חדשים לכל שלש רגלים

*) כרע"ב ד"כ ודינא דמורדת.

להתובע וכמנה ראשונה דמצות יבום קודמת וכן פסק הר"ב בספ"ק דבכורות: וכן המורד על אשתו מוסיפין כו'. מלבד האיסור שהוא עושה. וז"ל הרמב"ם פי"ד מה"א ואע"פ שכתובתה הולכת ונוספת הרי הוא עובר בל"ת שנאמר לא יגרע. שאם כנהם ישלח אבל לענות אסור: שלשה דינרין בשבת. פירש הר"ב משום דצערא דגברא קשה כו' ומפרש בגמרא דלכך אמרו ג' ולא ג' וחצי שיהא מחצית שיעורא דאתתא. לכאורה אי אפשר דהאי דפוחתין לאשה ז' דינרין לשבת הם כנגד ז' ימי השבת דינר ליום אבל בהא דמוסיפין לה אי יהיב לה עוד חצי דינר כנגד יום השבת מיחזי כשכר שבת שהרי אין מוסיפין לכל השבוע ביחד שיהא שכר שבת מובלע בכלל אלא מה שעולה בכל יום ויום שאם יתפייס היום או למחר באמצע השבוע אין מצטרפין כל ימי השבוע זה עם זה: ח המשרה את אשתו על ידי שליש. עיין ברפ"ז ומ"ש שם בס"ד: לא יפחות לה מב' קבים. לר' יוחנן בן ברוקא דמתניתין ב' פ"ח דעירובין [*שכשאתה מחשב] מה שמשתכר החנוני יהיה [*שתי] סעודות בכל רובע קב. נמצא בשני קבים הם ע"ז סעודות והרי אינה צריכה אלא י"ד. ב' ליום. דבליל שבת אוכלת עמו כדלקמן. מפרש בגמרא דהני תרי סעודות יתירות לארחי ופרחי ובשבי מתרצא מתניתין נמי אליבא דר"ש דהתם דהוו תמניא סעי [סעודות] בקבים דדל ארבע לארחי ופרחי: קטנית. וכן גרוגרות או דבילה לאכול בהן את הפת ושמן לאכילה ולהדלקת הנר. רמב"ם פי"ב מה"א: מטה מפץ ומחצלת. לשון הרמב"ם פי"ג מה"א מטה מוצעת וכן פירש"י בגמרא עור שטוח על מטה. ופריך בגמרא ותסגי לה בכך וכתבו התוספות דממפץ לא פריך שהוא רך וראוי לסמיכה. ונהי דלשכיבה א"ל דהא אית לה מטה. לסמיכה מיהא צריכה ע"כ. ויש גורסים ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת וכן גירסת הערוך ולגירסא זו פריך בין ממפץ בין ממחצלת גם הרמב"ם העתיק ומפץ או מחצלת: ומנעלים ממועד למועד. לשון הר"ב ומנעלים כו' דממועד למועד לא קאי אלא אמנעלים דהנא במקום הרים קאי דלא סגי בלא תלתא זוגי מסאני ואגב אורחיה קמ"ל דניתבינהו ניהלה במועד כי היכי דניהוי לה שמחה בגוייהו גמרא. וכתב הר"ן דמה"ט דבמקום הרים קאי לא תנן דיהיב ליבי לבשל מאכלה לפי שיש לה. א"נ האי תנא לא חשיב [*מידי דלאכשורי אכילה כי היכי דלא חשיב] נר [*ופתילה] וחבית וקדרה דיהיב לה כדאיתא בירושלמי ובתוספתא: חמשים זוז. בגמרא מפרש בשל מדינה קאמר דהא תנן לקמן בד"א בעני ואי בשל צורי עני חמשים זוז מגליה דהא דתנן בסוף פאה מי שיש לו מאתים זוז לא יטול כו' בשל מדינה הן ואינן עולין אלא כ"ה זוזי צורי. ועיין מה שכתוב במ"ה פ"ו:

והשחקים

מוסיפין על כתובתה. מיי' שם פי"ד הע"ן סמ"ג נ' פ"א טוש"ע אה"ע סי' ע"ז ס"א: ח המשרה. פ"ל ע"ב יומא' פ"ו ה"א מיי' שם פי"ב ה"י טוש"ע שם סי' ע' ס"ג: ונותן לה מטה. מיי' שם פי"ג ה"ב סמ"ג נ' שם טוש"ע שם סי' ע"ג ס"א:

שנויי נוסחאות

מוסיפין(לה). בכי"ף ליתי; בכי"ק ובמשנ"י"ר מוסיף לה. ח המשרה. בכי"ק בטעות המשדה. שליש. בכי"ק שלישי. משני קבים. כד"נ ובמשנ"י"ר מקביים וכ"ה בכי"ק. לא פסק (לה). כד"נ ובכי"ק ובמשנ"י"ר ליתא. ונותן. כד"נ ובכי"ק נותן (וכאן מתחלת כאן משנה בפ"ע); בתוי"ד ונותנים. וקב. בתוי"ד דקב. לעומתן. בכי"ף כנגדן. ונותן. בכי"ק נותן. מטה. מפץ ומחצלת. כד"נ.. ומפץ ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת וכ"ה בכי"ק (ושם ליתא למלת נותן לה) וכ"ה בכי"ף ועי' תוי"ד; במשנ"י"ר.. ומפץ ואם אין לו משה מפץ מחצלת ועי' תוי"ט. ותגור כו' ומנעלים. כד"נ וחגורה.. ומנעל וכ"ה ומנעל גם בכי"ף; בתוי"ד. . ומנעלים לרגליה.

תוספות חדשים

ז בתוי"ט ד"ה שלשה דינרין כו' הם כנגד ז' ימי השבת. ובירושלמי מפרש כנגד ז' מלאכות שהאשה עושה לבעלה וגבי המורד דמוסיפים ג' כנגד שאר כסות ועונתה: ח תוי"ט ד"ה מטה כו' ופריך בגמ' כו'. כלומר במטה ולמה לה מפץ ומחצלת. ומשני בהאי דגוגי דמלו פוריא בחבלי פירש"י במקום שאין נוהגין לעשות שטיח עור למטה ע"כ:

תפארת ישראל יכין

כפי א', דבכל"ב לא מהני תפיסתה, ובנכסי מלוג נותן לה [ועי' סי' ע"ז]: מח) מהשמים, אבל אשאר וכסות, כופין [וי"ה]: מט) אלי דינר ליום, חוץ משבת דהו"ל שכר שבת. ובירושלמי אמרינן דז' דנרין לדידיה, נגד ז' מלאכות שחייבת לו, וג' דינרין לדידה נגד שאר כסות ועונה: נ) ובמתרצא להתגרש מגרשה מיד ואינו מוסיף על כתובתה, וי"א דגם כשרוצה רק הוא לגרש מיד, דינא הכי, אבל חייב במזונות וכסות ביני ביני, ובכל כופין להתגרש, אם מתה ירשנה [שם]: נא) הזן: נב) ונתרצית כך: נג) לכל שבוע והם כגודל מ"ח ביצים, שהן ע"ז סעודות, שבכל סעודה כדי ג' ביצים, וי"ד צריכה לשבוע, ב' לכל יום, אף דבשבת צריכה ג' סעודות. עכ"פ בליל שבת תאכל עמו [כמ"ע], וג' סעודות יתרים, צריכה לענייס. ואף דבעל יכול למחות באשתו מלתת לצדקה [כי"ד רמ"ח]. הכא במשרה שאני, או י"ל דוקא במעות לצדקה מעכב: נד) כפליים מחטין: נה) שאם השעורים רעות: נו) תאנים דרוסים, במשקל ק' דינרין. וסלו ללפת הפת: נז) [בעטטשפעלל]: נח) רך ממחצלת,*) ואית דגרסי מפץ ומחצלת. וי"ל דמחצלת לשכב עליו, ומפץ להתכסות בה [וקו' הש"ס ותסגי לה בהכי, רק אמחצלת קאי]: נט) [הויבע]: ס) בכל רגל מג' רגלים יתן חדשים ואפילו מפסח לעצרת שאינו רק ז' שבועות, דלא בלו עדיין הראשונים, אפ"ה נותן רק לשמחה ברגל. וי"ל דממועד למועד אכפה ותגור נמי קאי: סא) כל זוז שבש"ס

*) גירסתו במשנה ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת ועי' ש"כ.

ראשון לציון

תוי"ט סד"ה שלשה דינרין בשבת כו' אין מצטרפין כל ימי השבוע זע"ז כל דברים הללו כתובין ומסורין בתוס' ס"ד ע"ב ד"ה נחזי כשכר שבת כו': ח במשנה ונותן לה מטה מפץ כו' גירסת הרי"ף והרא"ש ונותן לה מטה ומפץ. ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת. וכן בערוך ערך מחצלת נותן לה מטה ומפץ אם אין לו מפץ מחצלת ומעתה מ"ש בתוי"ט ד"ה מטה כו' וכן גי' הערוך צ"ע (וגם מה שנא' וכו הרי"ף והרא"ש פליגי) אכן נדפוסים אחרים ראיתי כתוב בתוי"ט ויש גורסים ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת וכן גרסת הערוך כו' וכתבתי בס"ד בזמנו דברים בהפלאה שבערכין: תוי"ט ד"ה מטה כו' ויש גורסים כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

בר"פ ולמורדת כלומר שפוחתים לה מן הכל בין מן כתובה בין מן תוספת עכ"ל. דמשמע מדין פחת לדינא דמתני' ואילו הכא בסוגיי' כתב בפשיטות דלת"ק גם מנ"מ פוחתין וא"כ למאי הלכתא אמרי' רת"ב ככתובה הא בלא"ה פוחתים דלא גרע מנ"מ וצלע"ג:

והשחקים. והם מותר הכסות. רמב"ם פי"ג מה"א: **נותן** לצרכיה. פירש הר"ב לצורך דברים קטנים. כגון פרוטה לכבוס או למרחץ וכיוצא בהן. הרמב"ם פרק י"ב מהלכות אישות: ואוכלת עמו מלילי שבת כו'. פירש הר"ב שהוא ליל עונה ושתים לן תנא כמדת תלמיד חכם וכיוצא בזה משנה י"א פרק ד' דיבמות ואפשר ג"כ כמו שאכתוב בשם הרמב"ם בפרק ח' דנדרים משנה ו' שמלך עונג שבת מחויבת העונה בו לכל אדם ולשון הר"ב חייב לאכול עמה כן לשון הרמב"ם וכפי תיקון הלשון היה ראוי שיכתבו חייב להאכילה עמו: **ואם** אין נותן לה מעה כסף כו'. ולאו למימרא דבדידיה תליא שיכול לומר איני נותן ואיני נוטל דהא קי"ל יכולה אשה שתאמר איני ניזונית ואיני עושה וכן במותר וכמו שכתבתי במשנה ד' ואי הוא נמי יכול לומר כן מה הועילו חכמים הרי כל אחד יכול לעכב אלא ודאי ה"ק שאם שתקה היא ולא תבעה מעה כסף לצרכיה ועשתה מותר הרי הוא לעצמה ואין הבעל יכול לומר ויתרה וכתב הרמב"ן ז"ל דה"ה למזונות ולמעשה ידיה אלא רבותא קמ"ל שאפי' במעה כסף שאינ' צריכה לו כל כך לא אמרי' ויתרה. הר"ן ועי' מה שכתבתי ריש פ"ז: **ומה** היא עושה לו. אף ע"ג דמעשה ידיה מאן דכר שמיה הכא דהא דתנן במתניתין מעשה ידיה מפרשינן במותר הכי קאמר מעשה ידיה כמה הוו דלידע מותר דידה כמה. גמרא. ריש דף כ"ט: [*שתי. כתב הר"ב קשה לטוות כו' דבגמר איירינן כדתנן לעיל ועושה בגמר אבל בשל פשתן ודאי דאין חלוק וכמו שכתב הר"ב והרמב"ם במשנה א' פרק י"א דנגעים]: **ומוסיפין** לה על מזונותיה. יין ודברים שיפים לחלב. רמב"ם פרק י"א מהלכות אישות: **הכל** לפי כבודו. דעולה עמו כמו שכתבתי במ"ד פ"ד:

ר"ע מברטנורה

רגלים: **הדשים**. קשים לה בימות החמה לפי שהם חמים. ויפים לה בימות הגשמים: **והשחקים** שלה. אף כשיקנה לה חדשים מפני שמתכסה בהן בימי נדתה: **נותן** לה מעה כסף. בכל שבת לצורך דברים קטנים: א) **ואוכלת** עמו לילי שבת. אע"ג דבכל שאר הימים יכול לתת מזונותיה על ידי שליש אם ירצה. בליל שבת שהוא ליל עונה חייב לאכול עמה: **מעשה** ידיה. מותר מעשה ידיה כלומר מה שעושה יותר על מזונותיה: **שתי**. קשה לטוות כפלים כשל ערב ומשקל של יהודה כפלים כשל גליל: **הכל** לפי כבודו, וכפי מנהג המדינה כמי:

ואין נותנין לה לא חדשים בימות החמה[סב]. ולא שחקים בימות הגשמים. אלא נותן לה כלים של חמשים זוז בימות הגשמים. והיא מתכסה בבלאותיהן בימות החמה. והשחקים שלה[סג]: **נותן** לה מעה כסף[סד] לצורכה[סה]. ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת[סו]. ואם אין נותן לה מעה כסף לצורכה[סז]. מעשה ידיה[סח] שלה. ומה היא עושה לו[סט]. משקל חמש סלעים שתי[ע] ביהודה. שהן עשר סלעים בגליל[עא]. או משקל עשר סלעים ערב[עב] ביהודה. שהן עשרים סלעים בגליל. ואם היתה מניקה. פוחתים לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה. במה דברים אמורים[עג] בעני שבישראל. אבל במכובד. הכל לפי כבודו[עד]:

א) ברע"ב ד"ל הדבור ואוכלת כו' ופירושו באו אחר הדבור מעשה ידיה כו' ופירושו ועי' ש"נ.

יכין תפארת ישראל יכין

שבש"ם הוא דינר מדינה, שהוא שמינית שבכסף צורי, והוא כסף נקי במשקל י"ב שעורות: סב) דחדשים מחממי טפי: סג) כשמתכסה בהן בימי נדתה, ולא הזכיר התנא מכשירי אכילה, כשלים כר וכלים שנותן לה כל פעם ככל הצורך [אה"ע ע']: סד) הוא ששית דינר והוא כסף במשקל ב' שעורות: סה) בכל שבוע לכבוס ולמרחץ: סו) מדהוא ליל עונה לרוב בני אדם, ואע"ג דבנתרלה מיירי וכלעיל סי' נ"ב, א"כ אפילו בליל שבת א"ל, נ"ל דקמ"ל דבנתרלה שהם מיירי: סז) ר"ל ששתקה ולא תבעה המעה, ל"א דמחלה, וה"ה במזונות ומע"י: סח) ר"ל מותר מע"י: סט) דעי"ז נדע מותר מע"י כמה הוה: ע) [לויפלונג], שהוא דק כחלי הוט הערב [והוא כשיעור כנגד קטן בפרק ראשית הגז], ועי"י דקותו קשה לטוות. ולפי מ"ש רפ"ו דשבועות יהיה משקל ה' סלעים כמשקל ה' לאטה לכל שבוע שצריכה לטוות לו שתי: עא) דמשקל של יהודה כפל משל גליל: עב) [דורכוואורף], שעב כפליים מהשתי, מדמתנועע תמיד בין חוטי השתי בשעת האריגה: עג) שנותן לה רק כשיעורים הנ"ל: עד) דעולה עמו:

ציונים

נותן לה מעה. מיי' שם פי"ג הי' טוש"ע שם סי' ע' ס"ג: ואוכלת עמו. ירוש' פ"ה ה"ז. מיי' שם הי"ו טוש"ע שם ס"ב: ואם אין נותן. כ"מ פ"א ירוש' פ"ה ה"ה ופ"ו ה"א נדרים פי"א כ"ד: ואם היתה מיניקה. ירוש' פ"ד כ"ח פ"ה הי"א ועי' פי"א ה"א ונק"ע. מיי' שם פכ"א הי"א טוש"ע שם סי' פ סי"א: בר"א בעני כו'. מיי' שם פי"ג הי"א ופי"ב ה"ה סמ"ג ע' מ"ח ולאוין פ"א טוש"ע שם סי' ע' ס"ג וסי' ע"ג ס"ד:

שנויי נוסחאות

ואין נותנים לה. כד"נ ואינו נותן לה וכ"ה בכי"פ; בכי"ק אינו נותן.. **הדשים** שחקים. בהוצי"ד להפך שחקים. חדשים ועי' בהגה"ה שם. **אלא** נותן. כד"נ אבל.. וכ"ה במשבי"ר (ושם נותנין) **בימות** הגשמים. כד"נ ליתא וכן ליתא בכי"פ; בהוצי"ד ליתא מן אלא עד הגשמים. **בבלאותיהן**. כד"נ ובכי"ק בבליותיהן; במשבי"ר בלאותיהן; בהוצי"ד בבל אותן (נ"ל בבלאותן). **נותן**. בהוצי"ד ונותן; במשבי"ר נותנין. **לצורכה**. כד"נ לצרכה וכן בסמוך; בכי"ק ובמשבי"ר לצרכיה וכן בסמוך. **ואוכלת** כו'. מפירש"י הר"ן והרע"ב משמע דאין מקום הדבור הזה כ"א אחרי הדבור, ואם אין נותן כו' ועי' עוד ברש"י ריש דף נ"ט. **מלילי** שבת ללילי שבת. בכי"ק.. לשבת; בהוצי"ד מליל.. לליל..; במשבי"ר לילי שבת וכ"ה בר"נ דפוס קושטא ועי' בבבלי (ס"ה ע"ב). **ואם** אין נותן. כד"נ אינו. וכ"ה בכי"ק (ושם ואם..)אומשקלו(ערב). כד"נ ומשקל (ליתא?). **במכובד**. במשבי"ר במכובד שבישראל.

תוספת מציאת האשה פרק ו כתובות יום טוב

ציונים

פרק ו א **מציאת** האשה כו'. גמרא מאי קמשמע לן [תנינא בפרק ד' משנה ד'] האב זכאי כו' יתר עליו הבעל כו' בושתה ופגמה איצטריכא ליה ופלוגתא דר' יהודה בן בתירא ורבנן: **בושתה** ופגמה. פירש הר"ב ופגמה חבלה כו' וז"ל רש"י פגמה נזק חבלה כו' ועיין מ"ש במשנה ד' פ"ה דב"ק. וכתב הרא"ש הא דלא תני שבת. דמלתא דפשיטא הוא דהוי דבעל שהיא מתבטלת ממעשה ידיה. חבלה שיש בה פחת דמים שמין אותה כמה היתה יפה למכור בשוק וצער פשיטא דהוי דידה כדאמר בפרק החובל נערה דגופה

לא

ר"ע מברטנורה

פרק ו א **מציאת** האשה. וירושתה. אם נפלה לה ירושה. הוא אוכל פירות בחייה. והקרן שלה: ופגמה.

פרק ו א **מציאת** האשה ומעשה ידיה לבעלה. וירושתה[א]. הוא אוכל פירות בחייה[ב]. בושתה ופגמה

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ו א) מה שירשה: ב) והקרן תקח כשימות או כשיגרשנה:

תוספות חדשים

פרק ו א הר"ב ד"ה וירושתה כו' נפלה לה עכ"ל ורש"י כתב ל"א ירושתה קנה מקח יורשה והתוספות הכריחו כפירוש קמא:

ראשון לציון

פרק ו א במשנה מציאת האשה. ס"ה ע"ב כתבו תוס' ד"ה מציאת בקונטרס גרס המדיר אחר פרק אע"פ דתנא באע"פ המשרה אשתו ע"י שליש קתני

ציונים

פ"ו א מציאת האשה כו'. פ"ה ע"ב ירוש' פ"א ה"א ופי"א ה"א מיי' פי"ב מהל' אישות ה"א וג' ופכ"א ה"א סמ"ג ל' פ"א טוש"ע אה"ע סי' פ"ט סעי' א' וג' וסי' פ"ד: ומעשה ידיה. מיי' שם וסמ"ג שם וטוש"ע שם וסי' פ' סעי' א': וירושתה. מיי' שם פי"ב ה"א וג' ופכ"ב ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' פ"ט סעי' א' ג' וסי' פ"ה ס"א וסי' נ' ב"א:

שנויי נוסחאות

פ"ו א מציאת. כד"נ מציאות. **לבעלה**. בכי"ק ובמשבי"ר של בעלה. (הוא) אוכל. כד"נ ליתא; בכי"פ ואוכל; בכי"ק והוא אוכל. **בושתה**. כד"נ בשתה,

שלה ג). רבי יהודה בן בתירה אומר. בזמן שבסתר ד) לה שני חלקים ולו אחד. ובזמן שבגלוי ה) לו שני חלקים. ולה אחד. שלו ינתן מיד ושלה ילקח בהן קרקע. והוא אוכל פירות ו): **ב** הפוסק מעות לחתנו. ומת חתנו ז). אמרו חכמים. יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן. ולך אי אפשי ליתן ח): **ג** פסקה להכניס לו אלף דינר. הוא פוסק כנגדן חמשה עשר מנה ט). וכנגד השום י) הוא פוסק פחות חומש יא). שום

בשוק וכמה היא שוה עכשיו: ובזמן שבגלוי. שהבושת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא סובלה: ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. בחייה והקרן *)שלה לכשימות או יגרשנה ואם תמות היא יורשה והלכה כר' יהודה: **ב** ומת חתנו. ונפלה לפני יבם: יכול הוא שיאמר. או חולץ או יבם ואינו לאחיו או יתן מה שפסק או תשב עד שתלבין ראשה ואע"ג דאחיו עם הארץ והוא ת"ח יכול הוא לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ליתן: **ג** והוא פוסק כנגדן ט"ו מנה. אלף דינר הן עשרה מנה וכשבא החתן לקבל עליו ולכתוב בכתובה כותב שליש יותר שהן ט"ו מנה אם הכניסה לו הכלה דינרין בעין מפני שהוא משתכר בהן: וכנגד השום. ואם הכניסה לו בגדים ותכשיטים שצריכין שומא הוא פוסק פחות חומש שאם הכניסה שום של אלף זוז אינו מקבל עליו אלא ח' מאות שדרך השמאים לשום הבגדים ונכסים של הכלה לשומם יותר משווייה לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה: שום

במנה

*) בדפ"ב ד"כ והקרן קיימת שלה.

לא תקינו ליה רבנן. וריפוי נותן לרופא לרפאותה ואי אמדוה לה' יומי ועבדה לה סמא חריפא ואתסית בתלתא יומי היינו בכלל צער שציערה עצמה בסמא חריפא להשתכר המותר לדידה הוי. ודלא כהרמב"ם שכתב בפרק ד' בהלכות חובל ומזיק החובל בא"א הריפוי לבעלה עכ"ל. וכתב הב"י בא"ה סימן פ"ג מה שהקשה [הרא"ש] על הרמב"ם נתיישב מתוך דברי המגיד שכתב שהריפוי ינתן לבעל מפני שהוא חייב לרפאותה. וכן כתב הר"ן בריש פרק מציאת האשה הא דלא תני במתניתין ריפוי משום דלדידיה בעי למיתן דהא איהו חייב לרפאותה עכ"ל הבית יוסף. ולי נראה דעיקר קושיית הרא"ש מהאי דסמא חריפא דמותר הרפואה שלה ומשום הכי הוא דליכא למימר דהא דלא תנא ריפוי משום דפשיטא דלבעל דהא לא פסיקא דלבעל ואם כן לאו מלתא דפשיטא הוא ותדע דהא שבת מתרץ הרא"ש דלא תנן משום דלבעל ואמאי אינו מתרץ כמו כן הריפוי ובחדא מחתא לתנינהו אלא דעיקר קושייתו דלאו פשיטא הוא וכי תימא דלהרמב"ם אה"נ דאפילו סמא חריפא המותר לבעל והויא פסיקא דלעולם דבעל ולהכי משום פשיטות לא שנאו במשנה דקשה לך אמאי לא תנא צערה שלה דאם כן טובא הוה שמעינן ממתניתין אי תנא דריפוי כולו לבעל וכי תימא איפכא דהרמב"ם מודה בזה להרא"ש דהמותר דידה הוי ומתרצא מתניתין דלהכי לא תני כיון דלאו פסיקא הוא הא נמי ליתא דכי היכי דר' יהודה בן בתירה פליג ואשמעינן מלתא דלאו פסיקא. הכי נמי דלהשמעינן מילתא דלאו פסיקא לכ"ע: בזמן שבסתר. פגם שבסתר במקום שאין בני אדם יכולין לראות. שבגלוי שפצעה בפניה במקום שנראה לכל. בושת שבסתר שביישה בינו לבינה. שבגלוי שביישה בפני כל אדם. תוס': ושלה ילקח בהן קרקע כו'. שהרי זה כשאר נכסים הנופלים לה שהן מלוג. רש"י. [*ומ"ש הר"ב והלכה [כרבי יהודה] כ"כ הרי"ף בשם רב האי גאון מדמקשו ומפרקו בגמרא אליביה: **ב** יכול הוא שיאמר כו'. לשון הר"ב ואינו לאחיו או יתן מה שפסק או תשב עד שתלבין ראשה. כ"כ רש"י ז"ל והוא תימא דהא קיימא לן כאדמון במתניתין ה' ריש פרק בתרא יכולה היא שתאמר או כונס או פוטר. אלא ה"פ שאילו היה אחיו קיים היה כונס ומוציא ממנו בדיינין דדברים הנקנים באמירה הן אבל יבם לא. שלא פסק אלא ע"מ שיכנוס האח. הר"ן: **ג** והוא פוסק כנגדן ט"ו מנה. פירש הר"ב מפני שהוא משתכר בהן. וז"ל הר"ן טעמא דמתניתין מפורש בירושלמי שהביא הרי"ף מה ראו לומר בכספים כו' דמדינא כל מה שהאשה מכנסת בין כספים בין כלים אין הבעל רשאי להשתמש בהן אלא שיהיו מיוחדים לה וכן היא אינה רשאה להשתמש בכליה אבל עשו חכמים תקנה ביניהם שישתמש הוא בכספים וירויח בהן ויוסיף שליש וכשהכניסה לו שום דהיינו בגדים וכלים הנישומין כמו דעתה שרוצה היא להשתמש בכליה ושיפחות הבעל בכתובתה חומש משווין ע"כ והא דאמרן דישתמש וירויח ויוסיף שליש כתב המרדכי בשם הר"ר שמואל בר ברוך ומיהו לא הוה ריבית כיון שאם היה מגרש מיד היה צריך להוסיף שליש אבל כל אדם שמלוה בריבית לא היה טוען אח"כ ירויח לו הזמן והוי אגר נטר ליה עכ"ל. ולי היה נראה דמעיקרא לאו קושיא היא דכיון שאם מתה היא בחייו יורש אותה ואינו משלם ליורשיה כלום נמצא שאין זו הלואה והתורה לא אסרה אלא בהלואה כדפירש הר"ב ברפ"ה דב"מ מאי אמרת מדרבנן ליתסר הא ודאי לאו קושיא דהם אמרו להתיר מה שאמרו והם אמרו דגבי כתובת אשה לא ליתסר משום תקנת נשואין. כך נראה לי. [*ומה"ט ניחא דהרמב"ם פי"ו מהלכות אישות ופ"ד מהלכות מלוה ולוה פסק דלענין הוספה על המטבע דין כתובה שוה לדין מלוה והסיר משום ריבית והמרדכי ג"כ כתב כך והיינו טעמייהו דנהי שמצינו להדיא שאמרו להתירא אמרינן הם אמרו כו' אבל מה שלא מצינו שהתירו להדיא דהיינו הוספת מטבע מנלן להתיר שהרי י"ל דדוקא הוספת שליש דרגילי אינשי לסלוקי אריא דאיסור ריבית דרביע עליה זה התירו משום תקנת נשואין אבל הוספת מטבע דלא רגילי ביה אינשי לסלוקי כו' משום דלא מסקי אדעתייהו במלתא דלא שכיחא לא חשו חכמים לומר בו היתר והיה די להם לענין תקנת נשואין כשהתירו להוסיף שליש דשכיחא ונתקנו בנשואין בכך]: שום במנה ושוה מנה. פירש הר"ב אם לא שמו כו' אלא כמו שהם שוים בשוק. וקשה דמלתא דפשיטא היא ורש"י מסיים אין לו לומר תנו לי עוד חמישיתו שהרי אמרו לפחות חומש מן השום לפי שלא נאמרו דברים הללו אלא משום שמאהו בבית חתנים והנשואים ומיהו תוספת שליש לא יוסיף

שלא

יכין תפארת ישראל יכין

ג) כשחבלה אדם, שמשלם נזק [שוה פגם, מה שנפגם דמיה שהיתה שוה קודם שנחבלה] ולער ורפוי ושבת ובושת, הצער פשיטא דידה, ושבת ורפוי פשיטא לבעל, אבל בושת ונזק קמ"ל דלאשה [הס"מ פ"ג]: ד) נזק, שפצעה במקום סתר שבגוף, ובושת שביישה בינו לבינה: ה) דכשהזיקה במקום גלוי שבגוף, או שביישה בפרהסיא, נמאסת בעיניו וגם הבושת שלו: ו) בחייה כשאר נכסי מלוג, דכשתמות ירשנה. וקיי"ל כר"י [שם]: ז) קודם שנשאן, ונפלה לפני יבם: ח) וחולץ, או מייבם בתנם, ואילו אחיו, היה מוציא ממנו בדיינים [כ"ה]: ט) מדמרויח בנדוניא. והינו כרבית, דהרי גם במגרשה מיד נמי יוסיף שליש, והו דלא קבלה בתורת הלואה, רק בתנאי שכשתמות ירשנה: י) ר"ל בהכניסה לו מטלטלין שצריך לשום אותן: יא) חומש מלגיו שהוא שוית מלבר מדרך לשום כך שפי

משווין

בזמן שבסתר כו'. פי"ו פס ספ"ב הכ"א ופ"ד סמג' חובל ומזיק [illegible] ס"א וש"ש ח"מ סי' תכ"ד ס"א: **ב** הפוסק בשעת. [illegible] סמלי אישות [illegible] פ"ח טוש"ע אה"ע סי' נ"ב [illegible]: **ג** פוסקת. [illegible] טוש"ע [illegible] פ"ו נהג"ה:

שנויי נוסחאות

שבסתר. במשנ"כ שהן בסתר וכן בסמוך. ולו אחד. כד"ג.. חלק אחד וכן בסמוך. ובזמן. כי"ק וכרי"ף בזמן. ינתן מיד. כד"ג.. לו מיד וכ"ה בכי"ק ובמשנ"י (ושם נותנים). ושלה. בכי"ק וכרי"ף שלה. ילקח בהן. כד"ג.. בו. **ב** אמרו חכמים. בתוס' (מ"ז ע"ב) ד"ה כתב לה לא העתיקו את המלות האלה. **ג** דינר. כרי"ף דינרים. הוא פוסק (כנגדן) בכי"ק ובנ"כ והוא.. ; במשנ"ר. כנגדן בהוני"ך ליתא. חמשה עשר מנה. (לפי' הגון בקמ"ן) ; במשנ"כ בחמשה.. ; במשנ"ב חמש עשרה. (ולפי' הגון בקמ"ן). ובנגד. בכי"ק ובמשנ"כ כנגד. שום במנה. במשנ"ב מנה.

תוספות חדשים

ב תוי"ט ד"ה יכול כו' והוא תימא כו' וי"ל דכתבנו זה לרבותא דאפי' היכא דהתם מודה הכא יכול לומר לאחיך כו' וק"ל. (ממהרש"א ז"ל).

ג שם ד"ה והוא פוסק כו' והתורה לא אסרה כו' וקשה א"כ מי [illegible] דבר

ראשון לציון

קתני המדיר אשתו שלשים יום יעמיד פרנס [illegible] מציאת האשה אחר [illegible]:

תוי"ט ד"ה בושתה ופגמה כו' וכתב הב"י כו' מה שהקשה על הרמב"ם כו' עיין יסל"מ:

ג תוי"ט ד"ה והוא פוסק כו' והוי אגר נטר כו' עכ"ל עיין יסל"מ:

במנה ושוה מנה יב) אין לו אלא מנה יג). שום במנה יד). היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר טו). ובארבע מאות טז). היא נותנת חמש מאות יז). מה שחתן פוסק. הוא פוסק פחות חומש יח): **ד** פסקה להכניס לו כספים יט) סלע כסף נעשה ששה דינרים כ) החתן מקבל עליו עשרה דינרין לקופה כא) לכל מנה ומנה כב). רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה כג):

במנה ושוה במנה. כלומר אם לא שמו נכסי הכלה ותכשיטיה אלא כמו שהם שוים בשוק: אין לו אלא מנה. לא יכתבו בשטר הכתובה אלא מנה כמו ששמו: שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר. שום שהוא מקבלה במנה שאמרו לו כתוב מנה בכתובה והיא תכניס לך שוה של מנה. צריך שישומו אותו בבית החתונה שלשים ואחד סלע ודינר שהוא מנה וחומשו: ובארבע מאות. שום שיקבל עליו החתן לכתוב ד' מאות היא נותנת חמש מאות לפי שומת השועדים: ובשחתן פוסק וכו'. ואם שמו הם תחלה והכניסה לו בין שום קטן בין שום גדול הוא כותב בשטר פחות חומש: **ד** פסקה להכניס לו כספים. דינרים בעין שמוכנין להשתכר בהן מיד: סלעה. שהוא ארבעה דינרין נעשה ליכתב בשטר הכתובה בששה דינרין בתוספת שליש. ואשמעינן תנא דבדינרין בעין בין שהן מרובים כגון אלף דינר דקתני ברישא. בין שהם מועטים כגון סלעה דקתני בסיפא לעולם נכתבים בשטר הכתובה בשליש יותר מפני שעומדין להשתכר בהן [מיד] ובדברים שצריכין שומא כגון בגדים ותכשיטים בין שהם מרובים כגון וכנגד השום דקתני דקאי אאלף זוז דאמר ברישא בין שהם מועטים כגון הא דקתני שום במנה. היא נותנת שלשים ואחד סלע ודינר לעולם פוחתין חומש בשטר הכתובה ממה ששמו אותם בבית החתונה. לא שנא אם שמו אותם תחלה ואח"כ באין לכתוב הכתובה שאז צריך לפחות בשטר הכתובה החומש מן השומא ששמו בבית הכלה כדקתני וכשהחתן פוסק וכו'. ולא שנא אם הוא כתב תחלה הכתובה שאז צריך שתהיה השומא בתוספת חומש ממה שכתוב בכתובה כדקתני ובד' מאות שום היא נותנת חמש מאות: לקופה. שיתן לה

עשרה

שלא אמרו להוסיף שליש אלא לכספים שהם ראויים להשתכר מיד. וכתבו התוספות ופירושו מגומגם ונראה כפירש ר"ח דמיירי כגון שפסקה להכניס לו בזה הלשון דשאמרה שום במנה שוה מנה משמע שאף על פי שלא יהא שוה אלא מנה יכתוב לה בכתובתה מנה ולפיכך אין לו אלא מנה בלבד וא"ל שישום ל"א [סלע ו]דינר אבל שום במנה סתם היא נותנת ל"א [סלע ו]דינר דהכי קאמרה ליה שתשים לו שום במנה שיכתוב לה בכתובה הלכך צריכה להוסיף חומש: שום במנה היא נותנת כו'. פירש הר"ב במשנה דלקמן ואשמעינן בין במרובים בין במועטים פירש"י דלא תימא שומא רבה אגב דדרך השמאים להעלותו על שויו א"נ שומא זוטא היכא דמעלו לה טפי שלא תתבזה בעיני העדים: ובארבע מאות כו'. פירש הר"ב כשיקבל עליו החתן לכתוב כו'. ומפרש במתניתין דלקמן דהיינו שהוא כתב תחלה והא דבתרה וכשחתן פוסק כו' מיירי שהם שמו תחלה. והני תרתי בבי אתו לאשמעינן דל"ש לן בין שהוא כתב תחלה כו' בין שהם שמו תחלה וכו' וכספים מרובים וכספים מועטים דרישא וכן שומא מרובה ושומא מועט. מיירי שהוא כתב תחלה וכ"פ בהדיא שום מנה היא נותנת כו' שא"ל כתוב מנה בכתובה והיא תכניס לך כו'. ועלייהו שונה התנא דל"ש שהוא כתב תחלה כו' דהיינו ארבע מאות וכו' שהוא כותב בתחלה ד' מאות דל"ש לן בהו בין מרובה למועט בין בכספים בין בשומא כדתנינן להו בהדיא ברישא וה"נ כשהחתן פוסק דהיינו שהם שמו תחילה ואח"כ פוסק הוא בהא נמי ל"ש לן בין מרובה למועט ומשום דרישא פירשה כשהוא כתב תחלה ולא נקטו בהדיא מרובה ומועט בכשהם שמו תחלה לפיכך הוצרך הר"ב לפרש בבבא וכשהחתן וכו' בין שום קטן בין שום גדול וה"נ ה"ל לכתוב ולפרש בין בשומא בין בכספים. אלא דממילא משמע:

ד פסקה להכניס לו כו'. פירש הר"ב לאשמעינן בין במרובים ובין מועטים. דלא תימא מרובה דנפיש רווחא לפיכך ראוי להוסיף שליש. ה"נ במועטים דלא תימא משום דזוטר זוגא פירוש הוצאות ואחריות. גמרא: לכל מנה ומנה. כתב הר"ב לא אתפרש במתניתין אם לכל שבוע כו'. בגמרא איבעיא להו. ופירשו התוספות דודאי נראה דעשר דינר יתן לה לכל מנה להתקשט לעולם דאלת"ה במהרה יכלה הממון והכי מיבעיא להו אם יתן לה בבת אחת והיא תשמרנו להתקשט בו עד שתכלה ומשם ואילך אין קצבה לתכשיטין ויתן לפי כבודה או לא יתן לה בבת אחת אלא כדי קישוטה ליום: רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה. לשון הרמב"ם והלכה כרבן שמעון בן גמליאל בכל מה שזכרנו מן התוספות והפחת וזולתה וכתב הר"ן דה"ק באם אין מנהג המדינה לפחות או להוסיף דאלת"ה אלא דמנהג המדינה שלא לפחות ושלא להוסיף פשיטא והיכי

סליג

יכין תפארת ישראל בועז

מבווין מפני הכבוד: יב) ר"ל אם פסק לכתוב לה שהכניסה לו שום במנה, ועתה מבינה ט שום ששוה מנה בשוק: יג) ואינו יכול לומר תני לי עוד חמישיתו, שהרי אמרו לפחות חומש, דהיינו רק באינו שוה כמו ששמו [והיינו שומא דידה דקאמר בש"ס] אבל א"ל להוסיף שליש מדלא קבל מעות בעין: יד) רלה לומר ואם הרלה שיכתבו בכתובתה שהכניסה לו שום במנה: טו) שהן קכ"ה דנרין, דהיינו מנה וחומשו: טז) ר"ל ואם הרלה שיכתיב בכתובתה ת'. וג"ל דקמ"ל בין בשיעור קטנה שבכתובות שהיא ק', ובין בשיעור גדולה שבכתובות, שהיה מירגל להיות ת' [כפ"ק מ"ה], בכולן פוחת חומש: יז) ולהוס' ה"פ דפסקו ט בזה"ל, שתכניס לו „שום במנה ושוה מנה", אז א"ל שתכניס לו מטלטלין שיהיו נשומין חומש יותר, אבל כשפסקה „להכניס לו שום במנה", אז צריכה להכניס הנישום קכ"ה דינר, וכ"כ בהתחייבה „בשום ת'", צריכה שתכניס שום בת"ק: יח) ר"ל וכ"כ מה שהחתן מתחייב לייחד לה כליה לכתובתה, שרגילין ג"כ לשומן יותר מבווין, כותב בכתובה שקבלתן בפחות חומש מהשומא: יט) מעות בעין: כ) קמ"ל בין באלף דינרין [כמ"ג] אף דנפיש אחריותן, ובין במועט כסלע, דלא נפיש רווחא דבעל, בכולן מוסיף שליש: כא) של בשמים שתתקשט בהן: כב) שהכניסה ט (א): כג) אכולהו קאי, והכי קיי"ל [אה"ע ס"ס] ואילה"ק דוכי ס"ד דלפליג ת"ק באתר שלא נהוג ליתן לה טפי ממנהג. דנ"ל דה"ק ר"ג

דאין

פ"ן (א) [ובש"ס מסתפק אם בכל יום או בכל שבת או בכל שנה. והקשו בתוספות אם בכל יום מהרה יכלה הנדוניא. ותו הקשו בבתו של נקדימון שהיה כתובתה אלף אלפים, ופסקו לה ת' דנרין, והרי אין החשבון מכוון. ולפענ"ד דמדל"ק החתן פוסק י' דנרין, ש"מ דלאו דנותן לה י' דנרין, רק כהך דאמרינן מקבל עליו י' קופות נק' [ב"ב פ"ו מ"ב], דנ"כ אין ר"ל ליתן אלא מקבל, וה"נ ר"ל שמקבל עליו שקבל י' דנרין מהמנה לתת לה תמורתן בשמים להתקשט לפי כבודה, וזהא בעי הש"ס, אם נותן תמורתן רק ביום החתונה, או בכל שבוע המשתה, או כל ל' יום של כלה, או כל שנה ראשונה שהוא נקי לביתו או בכל שנה, ולעולם אין נותן כל פעם רק בשמים מעט לפי כבודה]:

ד פסקה כו' הכל כמנהג המדינה. שם ס"ו ע"ב מ"י שם פכ"ג ה"א ד"נ פמ"ג שם מ"ח פט"ו ש"ע שם סי' ס"י סעי' א':

שנויי נוסחאות

(היא) נותנת. כד"ל ובכי"ק נותנת לו. וליתא וכן ליתא בד"ק. שלשים ואחד (סלע). כד"נ ובכי"ק ליתא (ובכ"ם ואחת). במשכי"ר שלשים ואחד דינר ועי' תוי"ט. ובארבע מאות (היא) נותנת. במשכי"ר בר'.. וכ"ה בכי"ק ובכי"פ וליתא וכן ליתא בד"ל. מה שחתן. כד"ל. וכ"ה במשכי"ר (ובס ומה): בכי"ק כשהחתן.. ועי' תוי"ט. **ד** סלע כסף נעשה. וכ"ה בד"נ; במשכ"ר סלעה נעשה וכ"ה במשכי"ר וכן נ"ל בכי"ק (ובכס נעשית): בכי"ף ד' קובצת סלעים נעשו וכ"ה בד' ראם (ובס נעשות נעשה) ועי' תוי"ט. ששה. כד"נ בששה; במשכי"ר . . דינר. החתן. כד"נ והחתן. לקופה. בכי"ק ובמשכי"ר וקופה ועי' בבבלי ובירוש'. מנה. (ומנה) בכי"ק ליתא.

תוספות חדשים

דבר אחר. ועוד חלק בין תוספת מיטבע כו' והוא דוחק כיון שלא נקרא הלוואה מה ראו חכמים לאסרו גם היכן מצינו שאסרו (מכל"ל):

לקוטים

ג תוי"ט ד"ה ובארבע וכו' והני תרתי בבי אתו לאשמעינן דל"ש לן בין שהוא וכו'. הא ליתא דבכך שמעינן לה מתרתי בבי קמייתי וכנגד השום הוא פוסק כו' דהיינו כשהם שמו תחלה. ושום במנה וכו' דהיינו בהוא כתב תחלה וכו'. אלא הני תרתי בבי דסיפא קמייתא בשומא רבה דידה ובתרייתא בשומא זוטא דידיה לפי' הר"ב דביה לאן קיימין בהצא דלהיו פירש"י ובדלמתן. גם מ"ש עוד התי"ט וכספים מרובים וכספים מועטים דרישא אין לו אחר, דרישא בכספים מרובים דוקא היא ולא איירי במועטים כלל. ויותר תמוה מאי דמסיים דכספים מרובים וכו' וכן שומא מרובה וכו' מיירי בהוא כתב תחלה וכו' דבכספים לא שייך כלל החלוק דכתב הוא בתחלה או בסוף אלא חלוק דמרובים או מועטים ולהכי לא תנן בהו אלא תרתי בבי הא' פסקה להכניס לו אלף דינר דהיינו כספים מרובים והבי' פסקה להכניס לו

כספים

ה המשיא את בתו סתם. לא יפחות לה מחמשים זוז כד). פסק להכניסה ערומה לא יאמר הבעל כשאכניסה לביתי אכסנה בכסותי. אלא מכסה ועודה בבית אביה. וכן המשיא את היתומה. לא יפחות לה כה) מחמשים זוז כד). אם יש בכיס כו). מפרנסין אותה לפי כבודה: **ו** יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה כז). וכתבו לה במאה. או בחמשים זוז כח). יכולה היא משתגדיל להוציא מידן. מה שראוי להנתן לה כט). רבי יהודה אומר אם השיא ל) את הבת הראשונה. ינתן לשניה כדרך שנתן

עשרה זוז על כל מנה ומנה שהיא מביאה לו כדי לקנות לה מהם בשמים ותמרוקי הנשים ולא אתפרש במתניתין אם לכל שבוע או לכל חדש או לכל שנה: **ה** וכן המשיא את היתומה. גבאי צדקה: אם יש בכיס. של צדקה: **ו** מה שראוי ליתן לה. עישור נכסים: אם השיא. האב בחייו את הבת הראשונה יתן וכו'. בין שהוא פחות מעישור בין שהוא יותר. והלכה כרבי יהודה דאזלינן בתר אומדן דעתיה דאב. ואם א"א לעמוד על אומדן דעתו של אב יהבינן לה עישור נכסים דמשתכחי השתא בשעת נשואיה ממקרקעי אבל ממטלטלי אין לה עישור. ואיכא למ"ד דבזמן הזה ממטלטלי נמי אית לה עישור. ואם נשאת ולא תבעה מן היורשים תובעת לאחר שנשאת ולא אמרינן אחולי אחלה גבייהו. ודוקא כשהיתה ניזונית מנכסי אביה אבל אם פסקו היורשים מלתת לה מזונות [אחולי אחלה אלא אם כן מחתה] ואם היתה בוגרת שאין לה מזונות ועמדה ונשאת ולא תבעה מה שראוי לה לנדוניתה מנכסי אביה אחולי אחלה גבי יורשים ואינה יכולה לתבוע עוד ואפילו היתה ניזונית מנכסיהם

פליג עליה תנא קמא ואפשר דת"ק ורשב"ג לא פליגי [ועיין מ"ש בפ"ג דבכורים דכי האי גוונא טובא בלישנא דרבי פלוני אומר ולא פליג] אלא דרבנן איירי בעיר חדשה דליכא מנהגא ואתי לאשמעינן דהכי דינא ורשב"ג אתי למימר דבעיר שיש בה מנהג הולך אחריו. וכיוצא בזה במסכת [ביצה רפ"ג] [כג: ושבת קו:] רשב"ג אומר לא כל הצידין שוין דל"פ את"ק ולפיכך פסקו הגאונים ז"ל כרשב"ג ע"כ. ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ד דפסחים: **ה** המשיא את בתו כו'. כתב המגיד רפ"כ מה"א מדכתיב (ירמיה כט) ואת בנותיכם תתנו וכו' כמו שכתבתי במשנה י' פ"ד: **לא** יפחות לה מחמשים זוז. מפרש בגמרא כסף מדינה מדתנן אם יש בכיס כו' ואי אמרת צורי כמה יהבינן לה. והקשו בתוס' דתיפוק ליה דכל של דבריהם של מדינה [כמו שכתבתי במשנה ב' פ"ק דכתובות] וי"ל דדוקא בסלע אמרו זה הכלל אבל לא בזוזי ומנה וכו' ע"כ ולפי דהכי חמשין זוזי של מדינה לפיכך כתב הרמב"ם בפ"כ מהלכות אישות לא יפחות לה מכסות שפוסקים לאשת עני שבישראל: **אם** יש בכיס מפרנסים אותה לפי כבודה. ל' הר"ן ואפשר שחמשים זוז נותנים לה אפילו אינם בכיס שמחייבים את הגבאים ללוות דאי באיכא בכיס דוקא מאי איריא חמשים אפילו טובא נמי לפי כבודה ופלוגתא היא בירושלמי. אמר רבי חנינא זאת אומרת שאומרים לפרנסים ללוות פחות לה בשאין בכיס אבל יש בכיס מוסיף אמר רבי יוסי זאת אומרת שאין לפרנסים ללוות פחות לה כשיש בכיס אבל אין בכיס פוחת. משמע דרבי יוסי הכי מפרש לה אם יש בכיס לפרנס אחרות אם תבאנה היום או מחר מפרנסים אותה לפי כבודה אבל אפילו יש בכיס כדי לפרנס זו בלבד לפי כבודה אין נותנין לה כל מה שיש בכיס עכ"ל. ובב"י טור י"ד סימן רנ"ז [כתב] בשם הגה"ת מרדכי דבבא בתרא שכתבו בשם א"ז דירושלמי משמע שהגבאים צריכין להלוות וכו' ולא הזכיר שיש בה מחלוקת ואפשר משום דפשטא דמתניתין דייקא טפי כוותיה מאן דאמר הילכך נקטינן אליביה: **ו** מדעתה. רבותא קמ"ל דאע"פ שנתרצית אין מחילתה מחילה. רש"י: **במאה** או בחמשים זוז. איצטריך למתני מאה דלא תימא שפטרו עצמן בתוספת זו הואיל והוסיפו עצמן על שיעור הראוי. ואיצטריך לאשמעינן נמי בחמשים זוז למימר דאפילו הכי אינה יכולה להוציא מידן אלא כשתגדיל ולא קודם לכן אף על פי שהשיאוה ולא נתנו לה אלא הפחות שבשעורין אפילו הכי אין לה עליהם דין הפרנסה אלא לאחר שתגדיל. עכ"ל: **מה** שראוי לתת לה. °פירש הר"ב עישור נכסים וכ"כ רש"י וטעמייהו שכן מצינו דעת שלישית לרבי בברייתא דסובר עישור נכסים וכתב הר"ן שאפשר דת"ק הכי קאמר מה שראוי ליתן לרבי יהודה לפי אומדנא דאב ולרבנן לפי שומת הנכסים: **רבי** יהודה אומר אם השיא וכו'. כתב הר"ב והלכה כר"י [גמרא] דאזלינן בתר אומדנא דאב. ואם א"א לעמוד על אומדן דעתו של אב כו' ולא כתב בקצרה ואם לא השיא כו' משום דלא תלי מידי בהשיא ולא השיא אלא באומדנא אי וותרן אי קמצן אף על גב דלא השיא ולא גילה דעתו בהשאת בת. והא דנקט השיא לאודיעך כחן דרבנן דפליגי עליה אפילו בהשיא כדאיתא בגמרא וכך הפרש דברי הר"ב והלכה כרבי יהודה דאזלינן בתר אומדנא. אי וותרן אי קמצן אפילו בלא השיא. ואם אי אפשר לעמוד על אומדן כו' פירוש שלא גר בינינו ולא עמדנו על סוף דעתו אם וותרן אם קמצן. ומ"ש עוד הר"ב ואם נשאת וכו' ולא אמרינן אחולי כו' אבל אם פסקו כו' אחולי כו'. תמיהא מלתא דמה מחילה שייך בקטנה דהא מתניתין מיתניא שהיא הנקראת יתומה הנשאת ע"י אמה ואחיה ועוד שכן תנן לכשתגדיל ואפשר שר"ל כשלא מחתה לאחר שתגדיל אבל אין נראה כן ממ"ש תובעת לאחר שנשאת. גם המגיד בפ"כ מה' אישות כתב בשם הרשב"א דאע"ג דגדולה משנישאת ולא תבעה אחר גדלות מיד לא איבדה לעולם. לפי שכל שלא אבדה אותה בשעת נישואין שוב אינה צריכה למחות וברור הוא וכן נראה מדעת רבינו ע"כ לכך נראה לפרש דבריו דלא מיירי אלא בגדולה הנשאת ר"ל שהיא נערה אבל בקטנה או בת מחילה היא ובדעת כל הפוסקים שאפילו לא מחתה ולא מחזה אפילו הכי כשתגדיל יכולה להוציא. ופירוש מחתה כלשון הטור סימן קי"ג לומר דעו שאיני מוחלת

על

יכין תפארת ישראל יכין

דאין צריך ליתן לה בשמים להתקשט לפי שיעור נדוניא שהכניסה, אלא נותן לה כפי שיעור הבשמים שמתקשטות בהן הנשים שאינן נשואות או כשלא הכניסה כלום לבית בעלה: כד) כסף מדינה, שכל דינר כסף משקלו י"ב שעורות: כה) הגבאים: כו) של צדקה: כז) ר"ל אפילו נתרצית: כח) קמ"ל ק' אף שהוסיפו לה יותר מהראוי כנ"ל, וקמ"ל נ' דאפ"ה אינה מוחלת עד שתגדיל: כט) דהיינו עישור נכסי של הירושה, ואפילו מראוי נוטלה. וי"א רק עישור קרקעות [קי"ג]: ל) האב:

ציונים

ה המשיא את בתו. פ"ז ע"א מיי' שם פפ"ז ה"ז טוש"ע אה"ע סי' ק' ס"א: פסק להכניסה. מיי' שם ה"ב טוש"ע שם ס"ג: וכן המשיא. מיי' פ"ח מהל' מת"ע הע"ז סמ"ג ע' קס"ג טוש"ע יו"ד סי' ר"נ סעי' ג': **ו** יתומה. ב"ח ע"א יבמ' פ"ד ה"ג מיי' פ"כ מהל' אישות הי"ב סמ"ג ל' ל"א טוש"ע אה"ע סי' קי"ג ס"ו:

שנויי נוסחאות

ה כשאכניסה לביתי. במשנ"כ כשאכניסנה בכי"ק ובמשני"ר כשתבוא לביתי וכ"ה בכי"ף; בתורי"ד כשתבואי..; בד"נ לכשתנשא לבתי (צ"ל לביתי) ונוסחא זאת מגומגמת היא. אכסנה (בכסותי). בכי"ף ליתא: בתורי"ד אכסה בכסות והמגיה שם הוסיף מלת אכסה [אותה] והוא נכון לפי גי' התורי"ד בשתבואי וצ"ל אותך וכ"ה אכסה גם בכי"ק. המשיא כו' יפחות. בכי"ק ובמשני"ר המשיאין..יפחתו; בד"נ כשמשאין.. יפחתו. אם יש. בד"נ ובמשני"ר ואם. **ו** שהשיאתה אמה או אחיה. בכי"ק ובמשני"ר..אמה ואחיה. וכ"ה בכי"ף (וגם שהשיאוה). (מדעתה). בד"נ ובכי"ק ובכי"ף לדעתה; במשני"ר ליתא. וכתבו לה במאה או בחמישים זוז. בכי"ק ופסקו לה מאה וחמישים זוז. מה שראוי..בכי"ק כל מה..להנתן. בד"נ ליתן. השיא(את)הבת הראשו' במשני"ר ליתא וכן ליתא בכי"ף (וגם ראשונה); בד"נ השיאה בת ראשונה; בכי"ק השיאו הבת..

ראשון לציון

ה במשנה לא יפחות לה מחמשים זוז שיעור זה ע"פ מה דתנן בסוף פאה מי שיש לו חמשים זוז והוא נושא ונותן בהם הרי זה לא יטול ומשם נלמד דבחמשים זוז יכול להתפרנס בהם שהוא נושא ונותן בהם. ומצאתי שוב טעם זה בספר פ"י:

תוספות רע"ק

פ"ו ו [אות טז] תוי"ט ד"ה מה כו' פירש הרע"ב עישור כו'. בשטה מקובצת כ' הא דפירש"י

לקוטים

כספים סלע כו' דהיינו כספים מועטים, וה"נ מ"ש עוד וכ"פ וכו' ועלייהו שומא שהנא וכו' הל"ל לן בהו בין מרובה למועט בין בכספים וכו' ליתא דהא ברישא לא הוזכרו אלא

ורק

כספים מרובים, אבל כספים מועטים בתר ובשהתן פוסק תני להו, וא"כ אא"ל דעלייהו נמי קאי ובשהתן פוסק, ועוד דלגבי שומא דנכסים נמי א"א לפרש דכשהתן פוסק כו' כולל נכסים מרובים דהא כבר שמעינן לי' בסדיא ברישא וכנגד הגוף וכו' וקושיא זו קשיא על הר"ב ותימא על התי"ט דלא מבעיא שלא הרגיש בה אלא בכלל והנה דבריו וכתב ומשום דרישא כו'

ולא

לראשונה לא). וחכמים אומרים פעמים שאדם עני והעשיר. או עשיר והעני. אלא שמין את הנכסים ונותנין לה לב): ז המשליש מעות לבתו לג). והיא אומרת נאמן בעלי לד) עלי. יעשה השליש מה שהושלש בידו לה). דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר וכי אינה אלא שדה לו). והיא רוצה למוכרה. הרי היא מכורה מעכשיו לז). במה דברים אמורים בגדולה לח). אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום:

מנכסיהם: ז המשליש מעות לבתו. מסר מעות ביד שליש לצורך בתו לקנות לה שדה או נדוניא לכשתנשא: נאמן בעלי עלי. ותנם לו: יעשה שליש כו'. יקנה השדה ואין שומעין לה דמצוה לקיים דברי המת: וכי אינה אלא שדה. כלומר אפילו כבר נקנה השדה והיא רוצה למוכרה יכולה למכור הילכך שומעין לה. ופלוגתא דרבי יוסי ורבי מאיר דוקא בגדולה מן האירוסין. דאילו לאחר נשואת דברי הכל שומעין לה. ובקטנה נמי מודה רבי יוסי דאין במעשה קטנה כלום ואין שומעין לה. והלכה כר"מ:

על פרנסתי. ופרנסה ר"ל צורכי הנדוניא. פעמים שאדם עני. מפרש בגמרא דליכא למימר עני ועשיר בנכסים דאם כן היכי קאמר תנא קמא כדמעיקרא ובעשיר והעני הא לית ליה אלא עני בדעת שאין בדעתו ליתן לה נדוניית עשיר אלא נדוניית עני וכן עשיר עשיר בדעת: אלא שמין את הנכסים. כלומר רואין שכנגדו היאך מתפרנסות מנכסים כאלו. והכי איתא בתוספתא. הר"ן: ז נאמן בעלי עלי. שלא יעכבם לעצמו תנם לו והוא יקנה לי שדה לכשארצה כ"כ רש"י. ולרבותא לרבי מאיר הוא שמפרש כן כלומר דאפילו שאומרת שהבעל יעשה כציוויו של האב אפילו הכי אין שומעין לה. ולשון הרמב"ם פרק כ' מה' אישות והטור סימן נ"ד תנם לבעלי כל מה שירצה יעשה בהן אם היתה גדולה ונשאת הרשות בידה וכו' משום דתחלה דבריהם במי שומעין לה והוי רבותא דאפילו כשאומרת כל מה שירצה כו': יעשה שליש כו'. כתב הר"ב דמצוה לקיים דברי המת. גמרא. ואפילו צוה כשהיה בריא דאלת"ה מה מצוה לקיים דקאמר הרי דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו כמו שפסק הר"ב במשנה ז' פ"ט דבבא בתרא ולא שייך לומר מצוה לקיים אלא דבריו שרירין וקיימין וכן כתבו מהגמרא סוף פרק קמא דגיטין. וכתבו התוספות דנפקא מינה בין ככתובים כו' ובין מצוה לקיים וכו' דלא אמרינן מצוה אלא כשהושלש מתחלה לכך אי נמי דוקא במת נותן בחיי מקבל. ופירש הר"ן דמיירי הכא במעכשיו זכה אותה במעות אלא שצוה שיקחו לה מהן שדה ומש"ה אי לאו טעמא דמצוה לקיים כו' נותנין לה מיד שהלה הן לגמרי דאלת"ה אלא שאמר שלא תזכה במעות אלא לקנות בהן שדה אפילו בלא טעמא דמצוה כו' אין שומעין לה שלא זכתה בהן אלא בענין זה: הרי היא מכורה. ור"מ סבר דאינה יכולה למוכרה תוספות. כלומר ובהא הוא דפליגי אבל דמצוה לקיים אף ר' יוסי מודה אלא דבכי הא שאני כיון שיכולה למוכרה וכ"כ הר"ן וכתב עוד ואפשר דטעמיה דרבי יוסי משום דלית ליה מצוה לקיים דברי המת ע"כ. וצריך לומר דהא דתלי טעמא משום שהרי היא מכורה ותיפוק ליה דאין מצוה. דלדבריו דר"מ הוא דקאמר הכי. וכ"כ התוספות בד"ה הא מני וכו': מעכשיו. כלומר מיד יכולה למכור ונמצא שאין תועלת כלל בקניית השדה ועוד נ"ל דלהכי הוסיף לומר מעכשיו °משום הא דמקשה הר"ן [דף קנ"ה] דאמרינן שאין הבן רשאי למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים וניחא ליה די"ל ה"מ בקרקע שהיה מאביו. אבל שדה זו אע"פ שבמעות אביו לקחו אותה מ"מ לא היה מאביו ע"כ. ועוד מחלק בגווני אחריני ע"ש בדבריו. ולמסקנת חו"מ סימן רל"ה דוקא ירושה א"נ מתנה ש"מ שהיא כירושה. אבל הכא מתנת בריא והוה כשדה שקנאה בעצמו. ואומר אני שזהו שרצה התנא לומר במאי דהוסיף מעכשיו כלומר והרי זו אפילו מעכשיו יכולה למכור ואינה צריכה להמתין עד שתהא בת כ' שנה. ונמצא שהקושיא של הר"ן כשמר ממנה התנא בעצמו ובא לומר דליתא ואל תשיבני וכי היאך בא התנא לשמור עצמו ממימרא דאמוראי דההיא דבן אינו מוכר כו' מימרא דאמוראי היא. לא קשיא כלל דע"כ לאו תקנתא שהם תקנוה בדורותם היא דהא מותיב עלה ממעשה בא' שמכר בנכסי אביו ומת כו' וב"ו ושאלו הא ר"ע מהו לבודקו וכו' ואי אמרת מבן כ' כי בדקו ליה מאי הוי כלומר אפילו לא הביא ב' שערות כגדול מחזקינן ליה. ואי תקנתא דאמוראי מאי פריך מדר"ע: בד"א בגדולה. כתב הר"ב דבגדולה מן הנשואין ד"ה שומעין לה. גמרא. ופירש"י שאף האב לא עלה בדעתו למוכרה ביד שליש אלא עד שתנשא דמשנשאת הבעל זכאי לאכול פירות וכתב הר"ב והלכה כר"מ כן הוא בגמרא:

יכין תפארת ישראל יכין

לא) ורק בלא ידעינן דעתיה דאב יהבינן עישור נכסי: לב) כפי שיתן אדם שהוא קמצן או וותרן כמוהו ובלא ידעינן דעתיה, נותנין לה עישור נכסי, וקיי"ל כר"י. ודוקא בסתם אבל בידעינן שנשתנה דעתיה או עשרו, אזלינן בתר דעתו האחרונה [שם]: לג) לקנות לה שדה, או לנדוניא כשתנשא ומת: לד) ר"ל ארוסי, שלא יעכבם לעצמו, תנם לו: לה) אפילו אם רצונה ג"כ שיקנה הבעל שדה כדברי אביה, אפ"ה לא יתנו עד שתנשא, דמצוה לקיים דברי המת, אפילו צוה כשהיה בריא, ובלוה שכיב מרע, דבריו ככתובים ומסורין, אפילו לא השליש מתחלה לכך: לו) ר"ל ולו יהא שכבר קנו לה: לז) להכי שומעין לה אפילו אינה רוצה לקנות שדה, ור"מ ס"ל שאינה יכולה למכור: לח) בש"ס קאמר חסורי מחסרא וה"ק, מן הנשואין לכ"ע הרשות בידה, כי פליגי בארוסין, במה דברים אמורים בגדולה וכו':

לקוטים

ולא כמו בהדיא מרובה ומועט בכספים שמו תחלה. והא בהדיא נשמו כמרובים ברישא והמועטים בסיפא, גם מ"ש עוד לפיכך הולכך כו' וס"נ הו"ל לכתוב ולפרש בין בשומא בין בכספים, כא גוי ליתא, וכדאמרן דבכספים אין לחלק אלא בין מרובים למועטין והא פריש ליה, וא"ת ומ"ט לא מחלקינן בכספים נמי וליהוי בהן החלוק דכתב הוא תחלה ואח"כ הכניסה לו או הכניסה לו ואח"כ כתב, וי"ל דבכספים כן נוהגים שהיה היתה פוסקת להכניס כך וכך והיתה מכנסת קודם הנשואין והוא כותב, אבל בשומא כך היו רגילין לשום אחר הכתיבה כמו קודם ולהכי תני בה כולהו גווני. (בית דוד):

ציונים

אלא שמין. מיי' שם הט"ג שם טוש"ע שם: ז המשליש. ס"מ ע"ג מיי' שם הי"ד סמ"ג שם טוש"ע אה"ע סי' נ"ד וטוש"ע חו"מ סי' רנ"ג כ"ג:

שנויי נוסחאות

והעשיר כו' והעני.. בכי"ק ומעשיר.. ומעני. (את)הנכסים. בכי"ק ליתא. ז בעלי עלי. במשני"ר עלי בעלי. השליש. במשני"ר שליש; בכי"ק שלישי. שהושלש. כד"נ שהשליש. רבי יוסי אומר. כד"נ וכי"ק ובמשני"ר אמר ר"י. והיא. במשני"ר והוא. הרי היא מכורה. כד"נ הרי מוכרת; במשני"ר והרי הוא מוכרה וכ"ה והרי גם בכי"ק.

תוספות חדשים

ז בתוי"ט ד"ה מעכשיו כו' אפילו לא הביא ב' שערות כו'. והא דלא הביא שתי שערות דסרים הוא:

ראשון לציון

ז תוי"ט ד"ה יעשה שליש כו' וכן כתבו מהגמ' כו' נ"ל וכ"כ תוס' מהגמ' כו' כי כך כתבו תוס' ע'. ד"ה הא קי"ל כו' אפילו נבריא קיימא לן הכי כדמוכח שילהי פ"ק דגיטין דף (כ"ו נ"ל) טו ע"ב דאמר רב (אסי נ"ל) יוסף מוקי לה כו':

תוספות רע"ק

דפירש"י כן משום דס"ל כהרמב"ם דבדבר שאינו קצוב לא מהני מחילה וא"כ אין חידוש במה שתוכל להוציא כשתגדיל וגם אף בניסת כשהיא גדולה נימא כן אלא ע"כ דס"ל דמנכי' לה ע"נ והוי קצוב. ובספר כתובה כ' דס"ל דלא מהני מחילתה דקטנה אף דהפעוטות מקחן מקח ומתנתן מתנה היינו במטלטלין מ"מ כיון דפרנסה לא נגבית רק מקרקעי בקרקע דמי כמ"ש המרדכי. וא"כ אם איתא דהכא מיירי בשגובית לפי אומדנא דאב הא בכה"ג דנובים גם ממטלטלים כמ"ש תוס' פרק נערה יהיה מהני מחילתה ואמאי תוכל להוציא' כשתגדיל. ויסוד הדבר זה הוא בר"ן פ' ' רה דפ"א ע"ב ורשב"א כתב דאפי' אדסוה מדעתה לא הפסידה מזונותיה משום דאין מעשה קטנה כלום וכדתנן פ' מציאת האשה יתומה שהשיאוה וכו' יכולה היא משתגדיל להוציא מידן אעפ"י דקי"ל דהפעוטות מתנתן מתנה במטלטלין מזונות ופרנסה שאני דכיון דאינן אלא מן הקרקע הו"ל במקרקעי (ולענ"ד מדברי תוס' כתובות דפ"ו ע"א ד"ה תיזיל וכו' מבואר דחולקים ע"ז וס"ל דאף בנגבית רק מקרקעי מהני מחילת פעוטות) והר"ן שם כ' עלה דמתני' די"ל דאע"ג דהשיאוה מדעתה מסתמא לא מחלה עיי"ש וא"כ ממילא ממה דכ' רש"י מדעתה רבותא קמ"ל דאפילו נתרצית לא הוי מחילתה מחילה דמשמע דדנין אותה למחילה אלא דלא מהני מחילתה. וע"כ מסברת הרשב"א הנ"ל ממילא מוכרח רש"י למנקט דמיירי בליכא לאמוד אלא מדין עישור דגובה רק ממקרקעי ומתוך הדברים אלו תמוה לי דברי הר"ן במתניתין דהכא דכ' תחלה לישנא דרש"י מדעתה וכו' אין מחילתה מחילה. ואח"כ מיד כ' מה שראוי להנתן לה כ' רש"י עישור נכסים ואפשר דת"ק ח"ק מה שראוי להנתן לה לר"י לפי אומדנא דהאב ולרבנן לפי שומת הנכסים עכ"ל והא ע"כ לא מיירי בלפי אומדנא דכיון דנובית ממטלטלים מהני מחילתה וכמ"ש הר"ן בפ' נערה הנ"ל וצל"ע: ז [אות סח] תוי"ט ד"ה מעכשיו משום הא דמקשת הר"ן אף דמבואר בסוגיא דב"ב שם דדוקא למכור אינו יכול אבל יכול ליתן וא"כ נימא הכא וכי אינה אלא שדה ואומרת שנותנת להבעל מ"מ קושי' הר"ן על לשון מתני' והיא רוצה למכרה. ויעויין בהגהה אשר"י ספ"ו דכתובות דכתב דפחות מבן כ' אין ממכרו ממכר ואין מתנתו מתנה ותמוה לי הא מפורש שם בב"ב דמתנתו מתנה:

פרק ז א המדיר את אשתו מליהנות לו א) עד שלשים יום. יעמיד פרנס ב). יתר מכן יוציא ויתן כתובה ג).

פרק ז א המדיר את אשתו מליהנות לו. על הנאת תשמיש אין הנדר חל משום דמשועבד לה ולאו כל כמיניה להפקיע שעבודו ועל הנאת מזונות אף על גב דמשועבד לה אשכחן דחל הנדר כגון שמספיקין מעשה ידיה למזונותיה. ובגמרא פריך א"כ למה יעמיד פרנס ומשני כגון שאין מספיקין לדברים שהיתה רגילה בהם בבית אביה ועל זה בלבד יעמיד פרנס שיפרנסנה ולא שיעמיד שליח לפרנסה שהרי שלוחו של אדם כמותו אלא שאומר כל המפרנס אינו מפסיד: יתר מכן יוציא ויתן כתובה. דעד ל' יום לא שמעי אינשי וליכא

פרק ז א המדיר את אשתו מליהנות לו. פירש הר"ב על הנאת תשמיש אין הנדר חל משום דמשועבד לה וכ"כ רש"י ופירשו הר"ן דר"ל דכיון שהוא מדיר אותה בלשון הזה דהיינו שמדירה ליהנות משלו אין הנדר חל אלא בנכסיו בכגון דמפרש לקמן דאילו בתשמיש לאו כל כמיניה אלא באומר הנאת תשמישך עלי לפי שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ע"כ. ומ"ש הר"ב ועל הנאת מזונות כו' שמספיקים מעשה ידיה למזונותיה. ותימה דאפילו אם מספיקים היאך יחול הנדר דהא קיימא לן דעיקר תקנתא מזונות וכמו שכתבתי בפרק ה' משנה ד' ונמצא שהוא משועבד לה למזונות אלא שחכמים תקנו לו כנגד זה שיהיה מעשה ידיה שלו וכיון שהוא משועבד לה אין כח בנדר להפקיע אף על פי שיהיה מעשה ידיה מספיקין לה והוי שיעבודא דמעשה ידיה דאית ליה לבעל על האשה שאינן אלא מכח התקנתא דמזונות שיש לה עליו ואפילו הכי תנן במשנה ד' פרק י"א דנדרים שאינה יכולה להקדישם מטעמא שהיא משועבדת בהן לבעלה. כל שכן עיקר התקנתא שהן המזונות שמשועבדו לבעל בהן שאינו יכול להפקיע בעבודה שיש לה עליו וכ"ש לאותם התנאים שסוברים דמזוני דאורייתא כמ"ש במשנה ד' פ"ד וחילוק דמחלק הר"ן בין שעבוד שלה על הבעל לשעבוד שלו ליכא למימר אלא להרמב"ם דס"ל דהדירה חל על שעבוד המזונות בין מספיקים מעשה ידיה בין אין מספיקין. ועוד שלא תירץ כן הר"ן אלא אם כן אמרינן דסוגיא דגמרא סברה אין קונמות מפקיעין מידי שיעבוד ואתיא כתנא קמא דריב"ן פרק י"א דנדרים ואיהו מאי סביר ליה הכי ולא [צריך כלל ל]טעמא דאלמוהו [לשעבודי דבעל] אבל הר"ב מפרש בהדיא התם בדברי ת"ק דס"ל נמי דקונמות מפקיעין כו' אלא משום דאלמוהו וכו' ולפי זה סוגיא דגמרא דהכא לא אתיא כמאן ואין להאריך בזה. הלכך קיצור לשון אני רואה בכאן שה"ל להר"ב להתנות עוד כדאמרי בגמרא באומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך וכיון דמספיקין לה יכול להדירה והנדר חל אבל כשאינו אומר כן אלא מדיר לה מן המזונות לאו כל כמיניה ואי אפשר לנדר שיחול ואין אומרים דכיון שהדירה מן המזונות הוי כאומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך דהא האשה קיימא לן שיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה כמ"ש במתניתין ד' פ"ה ואפילו הכי כי אסרה מעשה ידיה על בעלה אינו צריך להפר כדתנן פרק י"א דנדרים ולא אמרינן דהוי כאומרת איני ניזונית כו' אלא כל בסתמא הוי כמדיר ורוצה להפקיע השעבוד. ושלא לוותר במה שכנגד זה. וכל זה מבואר בגמרא שכן הוא למאי דסברינן דאין הנדר חל על שעבודא דמזונות. ולפיכך הוה ליה להר"ב לכתוב דמיירי באומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך. °ואכתי איכא למידק דכי נמי א"ל צאי מעשה ידיך למזונותיך. מאי הוה דהא אינו מפסד בכך דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן וכמו שכתבתי בספ"ה בשם הר"ן. ולא קשיא. דמיירי ששתקה. וכדפסק הרמב"ם בפי"ב מה"א דכי אמר כן ושתקה שאין לה מזונות דאילו לא רצתה בדבר זה ולא סמכה דעתה ה"ל לתובעו או לומר אין מעשה ידי מספיקין לי ע"כ. אף על פי שבדברי הרמב"ם אינן אמורין אלא בהלך למ"ה וכן כתב ג"כ בפירושו פי"ג שיש לו רשות לומר כן כשאינו מצוי [ובפירושו משמע אפילו בעל כרחה וזה צ"ע] מ"מ יש לנו לומר אפילו בלא הלך נמי. ואין הסוגיא דגמרא מכרעת דוקא בהלך אבל להרמב"ם א"ל שהוא סובר דיכול להפקיע על ידי הדרה שעבוד שיש לה עליו אפילו אין מספיקין מעשה ידיה כמ"ש לעיל. ולפיכך אפילו אין יכול לומר צאי כו' בלא הלך למדינת הים ניחא. דע"י הדרה יכול להפקיע. אבל לדידן נאמר אפילו בלא הלך כי שתקה סגי. ומשום הכי פריך בגמרא למה יעמיד פרנס. והרי מועיל הנדר כיון דקבלה עלה בשתיקתה אין לה עליו שעבוד. ומשני כגון שאין מספיקין לדברים שהיתה רגילה בהם בבית אביה. כמו שכתב הר"ב. ומסיים בגמרא דאמרה ליה עד האידנא דלא אדרת גלגילנא בהדך. ופירשו התוספות דאביה שהיה עשיר הוא היה מוותר. אבל לא שאר בני משפחתה ולפיכך היתה מתגלגלת עמו ולא היה משועבד לה בכך כיון שאין כל בני משפחתה רגילים בה ולפיכך חל הנדר כשהדירה. וכשאינה עוד אצלו חייב להנהיגה בכבוד בית אביה. הלכך אמרה ליה השתא דאדרתן לא מצינא לגלגולי בהדך. ואם תאמר ואמאי לא מוקמינן מתניתין שתלה הנאת נכסים בתשמיש המטה כדלקמן משנה ד'. [ויש לומר] דהתם קתני שלא תלך כו'. משמע שפיר דתלהו בתשמיש מדלא תני מלילך אבל הכא דקתני המדיר מליהנות משמע שמהנאה ממש מדירה תוספות בד"ה הכא נמי כו'. ועיין עוד שם. ובענין הדרת הנאת תשמיש. עיין בריש פרק ב' דנדרים מש"ש בס"ד: עד שלשים יום יעמיד פרנס. כלומר עד שלשים יום ממתינין בין אם פירש נדרו ושלמו. או לא פירש והתיר נדרו. דהלכה כשמואל דאמר אפילו בסתם וכו' כדמוכח פירוש הר"ב במתניתין דלקמן: יעמיד פרנס. פירש הר"ב שאומר כל המפרנס אינו מפסיד. כיון שאינו אומר כל השומע יזון. לא עביד שליח מה שאין כן במשנה ו' פרק ו' דגיטין באומר כל השומע קולי יכתוב גט דעבדינהו שלוחים. גמרא. ועיין מה שכתוב בזה במשנה ג' פרק ד' דנדרים. ודוקא נמי כשאומר כל המפרנס דלעלמא קאמר. אבל אם אומר ליחיד אם תזון לא תפסיד הוי שלוחו כדמוכח מתניתין דסוף פרק ד' דנדרים. תוספות. ועיין מה שכתוב שם בסיעתא דשמיא. וכן נמי שרי על ידי חנוני. וכגוונא דהכן בפרק ד' ממסכת נדרים: יתר מכן יוציא ויתן כתובה. פירש הר"ב

דטפי

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ז א) לעיל (פ"ה מ"ו) מיירי בהדירה מתשמיש, והכא מיירי שהדירה מלזונה, ואף דמשועבד לה, עכ"פ מיירי באמר צאי מעשה ידיך למזונותיך, ושתקה, ומספיקין מעש"י למזונות, אבל אין מספיק לדברים קטנים שרגילה בבית אביה, שאין חייב הבעל להזן מדאין רגילין בהן בני משפחתה רק אביה וויתר לה: ב) לא שיעמיד שליח לפרנסה, דאם כן שלוחו כמותו ואסור, אלא ר"ל שאומר כל המפרנס אינו מפסיד. מיהו באומר כל השומע יזון [כגיטין פ"ו מ"ו], או שאומר לחבירו אם תפרנסה לא תפסיד [כסוף פ"ד דנדרים], אסור, דהו"ל נמי שלוחו: ג) אם אינו יכול להתיר נדרו, דטפי מל' יום, אם לא נתרצית שיפרנסה אחר, אית לה

ויוצאת

ציונים

פ"ז א המדיר. פ' מ"א ס"א מ"ב יו"ד' יבמות פ"פ ה"ד כתובים פ"א ה"ז גיטין פ"פ ה"פ מיי' שם פי"ב הכ"ג וכ"ד ופי"ג מהל' נדרים ה"י סמ"ג ל' למ"ג טוש"ע אה"ע סי' ע"ג ובוש"ע יו"ד סי' רל"ה ס"ג:

שנויי נוסחאות

פ"ז א מליהנות לו. כד"ל.. לה. יעמיד. במשנ"ל יעמיד לה.

תוספות רע"ק

פ"ז א [אות סט] תוי"ט ד"ה המדיר כו' ואכתי איכא למידק דכי נמי כו'. בפשוטו לק"מ דהא באמת א"י לומר כן רק בספקה מע"י למזונותיה ולדברים קטנים דארגלה בבית אביה. וא"כ ל"ש לומר דמה הועילו חכמים בתקנתן דהא כאם לא יספוק מע"י למזונותיה אין בידו לומר כן. ופשוט:

לקוטים

פ"ז א במשנה מליהנו' לו הול"ל מליהנות משלו אלא כמ"ש לו אשמועי' דהנדר הוא לו ג"כ דלא יהנה ממעשה ידיה דהא אם רוצה שיחול הנדר צריך שינית לה מעשה ידיה דאל"כ הוא משועבד לה וכמ"ש הר"ב (ש"ל): שם יעמיד פרנס יתנה או יעשה לא קתני לומר שהפרנס עומד מעצמו ולא שהוא ממנהו אלא מעמידו ע"פ דבורו שאומר כל הזן אינו מפסיד. (שם): שם ושנים יוציא. הלי קשה דהול"ל יותר מכן יוציא וכמ"ש ת"ק וקצת נראה לומר עם מ"ש התוי' דהא דקתני יוציא היינו שכופין בשוטין וידוע דשכופין מנדין עד שיקבל עליו וקי"ל בעלמא סתם נדוי דידהו (ותנא בה"י קאי) ל' יום והיינו דקתני ושנים כלומר אחר שישב ל' יום בנדויו כופין בשוטים להוציא ואע"ג דהתוס' לא הזכירו הדבר שמא לר' יהודה הכי הוא נבירור. (ש"ל):

רבי יהודה אומר. בישראל חדש אחד ד) יקיים. ושנים יוצא ויתן כתובה ה). ובכהנת ו) שנים יקיים. ושלשה יוצא ויתן כתובה: **ב** המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות ז). יוצא ויתן כתובה ח). רבי יהודה אומר בישראל יום אחד יקיים. שנים יוצא. ויתן כתובה. ובכהנת שנים יקיים. שלשה יוצא. ויתן כתובה: **ג** המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין). יוצא ויתן כתובה ט). רבי יוסי אומר בעניות שלא נתן קצבה י). ובעשירות שלשים יום: **ד** המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה יא). בזמן שהוא עמה בעיר חדש אחד יב) יקיים. שנים יוצא ויתן כתובה יג). ובזמן שהוא בעיר אחרת. רגל אחד יקיים. שלשה יוצא ויתן כתובה יד): **ה** המדיר את אשתו. שלא תלך לבית האבל. או לבית המשתה טו). יוצא ויתן כתובה. מפני שנועל בפניה טז).

ולינה זלותה. עפי משלשים יום שמעי אינשי והיכא זילותא: בישראל. אם ישראל הוא שיכול להחזיר את גרושתו: ובכהנת. שאם יגרשנה לא יוכל להחזירה יהבו ליה רבנן זימנא טפי ולית הלכה כר' יהודה: **ב** אחד מכל הפירות. כגון שאמרה היא קונם פרי פלוני עלי והוא קיים לה: א) ר' יהודה אומר כו'. ולית הלכתא כותיה: **ג** שלא תתקשט באחד מכל המינים. [שאמרה היא] קונם בושם פלוני עלי והוא קיים לה: בעניות ב) שלא נתן קצבה לדבר. עד מתי אסרו עלי' הוא דיוציא ויתן כתובה אבל אם נתן קצבה תמתין עד אותו זמן וכמה קצבה י"ב חדש: ובעשירות שלשים יום. שכן אשה חשובה נהנית מריח קשוטיה שלשים יום וזאת תהנה מריח הקשוטים שנתקשטה לפני הנדר שלשים יום. והלכה כר' יוסי: **ד** רגל אחד יקיים שלשה יוצא ויתן כתובה. הא מתניתין מפרשים לה בגמרא הכי רגל [אחד] יקיים במה דברים אמורים באשת ישראל אבל בכהנת שנים יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה ומתניתין ר' יהודה היא דמפליג בין ישראל לכהנת ולית הלכתא כוותיה: **ה** שנועל בפניה. דלא של שמחה והסרת יגון ולבית האבל

טעל

דעפי משלשים יום איכא זילותא. והא דהמשרה במשנה ח' פ"ה. שלא על ידי נדר הוא. כ"כ הרמב"ם. אבל בירושלמי דמתניתין דלעיל. דוקא כשקבלה עליה. וכן דעת הרא"ש ז"ל: חדש אחד יקיים. פליגי אביי ורבא בגמרא אביי אמר בכהנת לחוד פליג וחדש היינו שלשים יום כדאמר תנא קמא ורבא אמר חדש מלא וחדש חסר נמי איכא בינייהו: ובכהנת. ר"ל אשת כהן. הרמב"ם: **ב** שלא תטעום וכו'. פירש הר"ב כגון שאמרה היא וכו' והוא קיים לה. גמרא. °דאי לא תימא הכי מ"ש לעיל דתנן עד שלשים יום ומיירי אפילו בסתם כמו שכתבתי לעיל. ומסיק הר"ן בטעמא דמתניתין דהאי היכא דנדר איהו דסברה מרתח רתח עלי והשתא מותיב דעתיה אבל הכא דנדרה איהי ושתק לה סברה משנא הוא דסני לי הואיל ואשתיק ולא הפר ואינה יכולה לגור אצלו כלל. ולפיכך לא תקנו חכמים שתמתין כלל הואיל וקשה לה: **ג** רבי יוסי אומר. כתב הר"ב והלכה כר' יוסי. מדשקלו וטרו אמוראי אליביה: **ד** המדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה. פירש בטוא"ה סימן ע"ד שאמרה קונם תשמישך עלי. שאם לא תלאו בתשמיש אלא אמרה קונם בית אבי עלי אינו יכול להפר אלא כיון שתלאו בתשמיש יכול להפר וכיון ששמע ולא הפר אם אביה בעיר נדרה עד חדש יקיים. יותר מחדש או סתם יוציא מיד ויתן כתובה. ופירש הב"י דבנדרה היא וקיים לה אמרן לעיל דיוציא מיד ויתן כתובה. והלכך על כרחך הא דתנן חדש אחד יקיים במפרשת בשעת נדרה עד חדש א' מיתוקמא דאילו בנודרת סתם וקיים לה איהו. יוציא מיד ויתן כתובה: ובזמן שהוא בעיר אחרת, דרך בתם ללכת אצלם ברגלים. רגל אחד מני מוקמא אפסח. שלשה לא מני מוקמא. רש"י: **ה** המדיר את אשתו שלא

א) כר"כ ד"ל לא הדבור הזה במ"ג אחר דבור שלא התקשט והתוי"ט החזירו למקומו. ב) כר"כ ד"ר אם לא.

תפארת ישראל

יכין

זילותא, משא"כ לעיל [פ"ה מ"ח], מיירי שנתרצית: ד) אפילו הודש חסר: ה) לאו דוקא שנים, אלא ר"ל גם ביום א' בחדש השני מחשב כבר כב' חדשים [כר"ה ד"י א']: ו) אשת כהן, שכשיגרשנה א"א שיחזירה דבשלמא ישראל אם לא יתחרט על נדרו קודם גירושין, אולי יתחרט ויתשיל על נדרו אחר שגרשה ויהיה יכול לנשאה שוב, משא"כ כהן אסור שוב בגרושה: ז) הוא אינו יכול להדירה, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו על חבירו, ואי דתלאו בתשמיש, דכשתטעם פירות יאסר הנאת תשמישך עלי, הרי דינה שתמתין ז' ימים [כפ"ה סי' ל"ג]. אלא מיירי בנדרה איהי לכל זמן שתהיה תחתיו, וקיים לה הוא: ח) דדוקא בהדירה הוא תמתין ז"י, דמיתבא דעתה, דאמרה שעת כעס היה לו, אבל בנדרה היא וקיים הוא, סברה משנא סני לי, וקשה עליה לגור אצלו כלל, ולפיכך באי אפשר להתיר יגרש מיד: ט) ור"י כמו דפליג לעיל במ"ב פליג נמי הכא לחלק בין כהן לישראל ואפשר דמחלק בינייהו ברגל א' או ב' כדמחלק בינייהו בסוף משנה ד': י) עד מתי תאסר, אבל בנתן קצבה, תמתין עד י"ב חודש: יא) מיירי בתלאה בתשמיש, שאמרה תשמישך עלי אם אלך וכו', וקיים לה, דבלא תלאה בתשמיש, הרי אינו דברים שבינו לבינה שיפר לה: יב) בנדרה על חודש א': יג) וכ"ש בלא נתנה קצבה כלל: יד) מתני' ר"י וה"ק, רגל א' יקיים, ב' יוציא, ובכהנת ב' יקיים ג' יוציא וכו': טו) מיירי נמי בתלאה בתשמיש כנ"ל, וי"א דהכא והתם הו"ל עינוי נפש [יו"ד רל"ד ואה"ע ע"ד]: טז) פתח של שמחה ונחמה שלא ישמח גם עמה שום אדם,

ולא

תוספות רע"ק

ב [אות ע] בתוי"ט ד"ה שלא תטעום וכו' דאל"ת הכי מאי שנא כו'. היינו דאלת"ה אלא דמיירי בנדר הוא מטילא ליכא לאוקמי בנדר רק שלא תטעום אחד מפירות דאין בידו להדירה ונצטרך לאוקמי דתלה הדבר בתשמיש שאמר אם תטעום א' מפירות יאסר הנאת השמישך עלי. וא"כ יקשה תטעום ותמתין שבת א' או בתלנהו במזונות תטעום ותמתין ל' יום. ומ"ש התוי"ט ומסיק הר"ן בטעמא דמתני' וכו' באמת כהך בבא דלא תטעום לא צריכנא להכי דכיון דמוקמינן בנדרה היא וקיים לה הוא מוקמי' כפשטא בלא תלתה בשום דבר ומש"ה יוציא מיד דאינה יכולה לסבול אפי' יום א' (ומיירי בנדרה לכל זמן שתהיה תחתיו דאי בנדרה סתם מה תרויח בגרושין תוס'. והר"ן כתב דאף בנדרה סתם יכולה לומר לא בעי' גברא דמקיים לי נדרי) אבל מה דמסקינן בסוגיין בטעמא דמסני סני היינו משום סיפא המדיר את אשתו שלא תתקשט דקאמר ר' יוסי בעניות וכו' דזה מיירי ע"כ בתלתה לקשוטה בתשמיש דבלא תלתה הא ס"ל לר"י בפי"א דנדרים דקישוט לא הוי עינוי נפש ואין הבעל יכול להפר. ובזה יקשה תתקשט ותאסר שבת א'. ועלה מסקי' בסוגיין דבנדרה איהי ושתיק לה סברה מיסני סני לה. ולפ"ז לפ"מ דכתב התוי"ט ברפי"א דנדרים דר' יוסי ס"ל בקישוט דמדין עינוי נפש א"י להפר אבל מדין בינו לבינה יכול להפר עיי"ש, א"כ גם בקישוט י"ל דמיירי בלא תלתה בתשמיש וא"כ ליכא הכרח כלל לסברת מסני סני לה וי"ל באמת לדינא דאם תלתה בתשמיש ובדומה דתמתין כשיעור המפורש. אולם לפמ"ש הר"ן דמתני' דלקמן דאמר לה ע"מ שתאמרי לפלוני וכו' מוכח דמיירי בתלתה בתשמיש דאמרה אם לא אומר לפלוני כו' יאסר עלי תשמיש או מזונות וכ"כ הטור לקמן בבבא דהמדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה דמיירי בכה"ג וכמו שהעתיק התוי"ט לקמן. א"כ גם לדידן מוכח דקימ"ל דמסני סני. דאין לומר דתלנהו בפירות או בקישוט לת"ק דא"צ לסבול יום א' דהו"ל לר"י ולר'

יוסי

ציונים

רבי יהודה אומר. פ"א ע"ב: **ב** ר"י אומר. שם: **ג** המדיר. שם: **ד** המדיר. שם סוי' פי"ג מהל' אישות הי"ב סס"ב פ' פ"ח ולאוין פ"א טור [סי' כל"ה] ובש"ע יו"ד סי' רל"ד סעי' ס"ב וסי' כל"ה סי"ו ומוש"ע אה"ע סי' ע"ד כ"ד וס"ו: **ה** המדיר. שם סוי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם וסס:

שנויי נוסחאות

בישראל. כתוי"ד בישראלית וכן במשנה הסמוכה. ושנים. כד"נ שנים. ובבהנת: במשנ"ר בכהנת; במשנ"ג בכהן ועי' פי' הרמב"ם; בכי"מ ליתא מכאן ועד סוף המשנה. ושלשה. כד"נ ובכי"ק שלשה. **ב** הטעום. כד"נ לטעום; במשני"ר תאכל; בכי"ק תטעם. אחד מכל הפירות. כד"נ.. מיני הפירות; במשני"ר באחד מכל מיני פירות; בכי"ק באחד מכל הפירו'. יום. כד"נ ובמשני"ר חדש (!). שנים. בכי"ק ושנים. ובכהנת. במשנ"ג ובכהן. **ג** המינין. בכי"ף ובתוי"ד התכשיטין. יוציא ויתן כתובה. במשני"ר שנים חדשים יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה (!). ובעשירות. בכי"ף בעשירות; בכי"ק ובמשני"ר אבל בעשירות. **ד** לבית. בתוי"ד בבית. שהוא. בכי"ק ובכי"מ ובמשני"ר שהן וכ"ה בכי"ף וכן בסמוך. חדש. כד"נ רגל ועי' עוד בסמוך. שנים. בכי"ק ושנים וכן בסמוך ושלשה. ובזמן. במשני"ר בזמן, אחרת רגל א' יקיים. כד"נ אחרת שניים יקיים ועי' לעיל. שלשה. במשני"ר שתים אולי כן היא נוסחתם במשנה ולא כהבבלי.. **ה** המדיר. בתוי"ד הדירה. האבל. במשני"ר אבל. או לבית. בכי"ף ולבית. מפני שנועל בפניה. כד"נ ובכי"ק.. שנעל..; בכי"ף.. שנועל דלת בפניה; מלבון התוי"ד משמע

תוספת חדשים

ד הר"ב סד"ה רגל א' כו' ומתני' ר"י כו' ולית כו' עכ"ל וק' דהא הוי מחלוקת ואח"כ סתם והלי כסתם וג"ל דהכא אצטריך לאשמועינן דה"ת דמודה ר"י כיון שיש לו זמן מרובה עד ב' רגלים גם בכהן יכול לימלך

ראשון לציון

פ"ז א במשנ' ובכהנת במשנ"ג איתא ובכהן עיין יסל"מ:

ואם היה טוען משום דבר אחר יז). רשאי. אמר לה על מנת שתאמרי לפלוני. מה שאמרת לי יח). או מה שאמרתי לך. או שתהא ממלא ומערה לאשפה יט). יוציא ויתן כתובה: ן ואלו יוצאות שלא בכתובה כ). העוברת על דת משה. ויהודית. ואיזו היא דת משה. מאכילתו שאינו מעושר כא). ומשמשתו נדה כב). ולא קוצה לה חלה כג). ונודרת ואינה מקיימת כד). ואיזוהי דת יהודית. יוצאה כה) וראשה פרוע כו). וטווה בשוק כז). ומדברת עם כל אדם כח). אבא שאול אומר אף המקללת יולדיו בפניו כט). רבי טרפון אומר אף הקולנית. ואיזו היא קולנית. לכשהיא מדברת בתוך ביתה. ושכניה שומעין קולה ל): ז המקדש את האשה על מנת

נועל בפניה שלמחר היא מתה ואין אדם סופדה: מחמת דבר אחר. כגון דאחזוק שבני אדם פרוצים מצויין שם: שתאמרי לפלוני וכו'. דברים של *)קלות: שתהא ממלאה ומערה לאשפה. איכא דמפרשי לאחר שתשמש ותמלא רחמה שכבת זרע תנפצנו כדי שלא יקלוט הזרע ותתעבר. ואית דמפרשי שתמלא עשרה כדי מים ותערה לאשפה. מפני שנראית כשוטה: ן מאכילתו שאינו מעושר. ולא נודע לו אלא אחר שאכלו כגון דאמרה ליה פלוני כהן תיקן לי את הכרי ואזל שייליה ואשתכח שיקרא: ומשמשתו נדה. כגון שהוחזקה נדה בשכנותיה שראוה לובשת בגדי נדות ולבעלה אמרה טהורה אני: ולא קוצה לה חלה. דאמרה ליה פלוני תיקן לי את העיסה ואזל שייליה ואשתכח שיקרא: וטווה בשוק. ומראה זרועותיה לבני אדם: ומדברת עם בני אדם. משחקת עם הבחורים: ומקללת יולדיו בפניו. מקללת ומחרפת אבי בעלה בפני בעלה: הקולנית. תובעת תשמיש בקול רם עד ששכנותיה שומעות אותה וכל הני צריכות עדים והתראה להפסידן כתובתן ואין לכן לא כתובה ולא תוספת ואין נוטלות אלא בלאותיהן הקיימים בלבד:

*) בר"נ ד"ר קלון וכ"ה בגמ'

שלא תלך לבית האבל כו'. שנדרה היא ותלתה בתשמיש המטה וקיים לה הוא. כן פירש טור אה"ע סימן ע"ד: אמר לה על מנת כו'. שנדרה נדר של עינוי נפש או מדברים שבינו לבינה שבעליו להפר ואמר לה °אני מיפר לך על מנת כו'. וזה אינה יכולה לעשות ואין נדרה מופר והרי דנדרה היא וקיים לה הוא. דיוציא מיד. כן פירש טוא"ה סימן ע"ו. וי"ד סימן רל"ה: ן ויהודית. שנהגו בנות ישראל ואע"ג דלא כתיבא. רש"י: מאכילתו שאינו מעושר. פירש הר"ב ולא נודע לו אלא אחר שאכלו. דאי ראתה להאכילו ולא אכל מאי אמרה משחקת הייתי בך וכשהיית בא לאכול הייתי מונעך. הרא"ש. וכן בתוספות. וה"ה באיסור דמתניתין דוקא לאחר שעבר הוא. [*ומ"ש הר"ב כגון דאמר' ליה פלוני כהן כו' הכי איתא בסוגיא. ויש לגמגם למה נקט כהן והרא"ש לא נקט כהן וגם הביא ירושלמי ולא כתב שם כהן]. ומ"ש הר"ב ואזל שייליה ואשתכח שיקרא. וכגון דאתו סהדי ואמרו עמנו היה במקום פלוני באותה שעה שאמרת שתיקן לך או לא זזה ידו מתוך ידינו ולא תקנו אבל על פי הכחשת הכהן עצמו אינה מפסדת כתובתה דעד אחד הוא. כן הסכמת הפוסקים אע"פ שבשם הרמב"ן כתב הר"ן דכאן שאין שהיא אמרה משמו הואיל והוא כופר היא אינה נאמנת שכן קבל הדין בעד מפי עד אם בא זה וכפר זה האומר משמו אינו נאמן. דאכתי תקשי לי אע"פ שמפני שזה שאומרת משמו הוא כופר ולפיכך לא תהא היא נאמנת. דמ"מ לא תפסיד בזה כתובתה. דהיאך נוכל להוציא ממונה ולהפסיד שטר כתובתה שבידה ע"פ ע"א: שאינו מעושר. והל"ל שקצים ורמשים. רמב"ם פרק כ"ד מה' אישות. וכתב המגיד שהרי המעשר בזמן הזה אינו אלא מדבריהם כנזכר [בסוף] פרק ראשון מהל' תרומות. ומ"מ אפי' יהיה מה"ת ק"ו הוא לשאר דברים האסורים. שהרי המעשר אפשר לו לבעל להפריש ולא יסמוך עליה אעפ"כ יוצאת בלא כתובה מחמת כן. כ"ש אם מאכילתו דברים האסורים והוא לא ידע ואשם: ונודרת ואינה מקיימת. גמרא. דאמר מר בעון נדרים בנים מתים שנאמר (קהלת ה') אל תתן את פיך וגומר וחבל מעשה ידיך ואיזו הן מעשה ידיו של אדם. הוי אומר אלו בניו ובנותיו. ומשום כך דקדק הרא"ש דאי לאו דעונש בניו אלא שהיא עוברת בעצמה אכלה דבר איסור. לא הפסידה כתובתה. ודת יהודית משום חציפותא ומשום חשד זנות הוא דמפסדה: וראשה פרוע. מקשין בגמרא דאורייתא הוא דכתיב (במדבר ה') ופרע את ראש האשה מכלל דההיא שעתה לאו פרועה הוית שמע מינה אין דרך בנות ישראל לצאת פרוע ראש ומשנין דאורייתא כשמכוסה במטפחת שפיר דמי ואפילו ברשות הרבים ובמבוי המפולש או בחצר שהרבים בוקעים בו. ודת יהודית שלא תצא לכל אלו אא"כ שיש על ראשה רדיד ככל הנשים: ן המקדש את האשה וכו'. וכן שנויה עוד בפ"ב דקדושין משנה ה' וע"ש: על מנת וכו'. עיין בסיפא מ"ש

שם

יכין תפארת ישראל יכין

ולא ישתתף בצערה: יז) שמצויים שם פריצים: יח) דברי קלות: יט) י"א שתמלא מים ותחזור ותשפוך, דנראה כשוטה. וי"א שתנער השכבת זרע מרחמה אחר תשמיש: כ) דמלוה לגרשה, וי"א דרק רשות בידו לגרשה. מ"מ בעשתה תשובה, צריך לכתוב לה כתובה אחרת על ק' [אה"ע קט"ו כת"ת סקי"ח]: כא) אפילו מעשר דרבנן, ואף שיוכל להשמר לבלי לסמוך על הפרשתה, ומכ"ש בהאכילתו שאר איסור: כב) אפילו מודית מעצמה שהכשילתו, דאף דאין אדם משים עצמו רשע, לענין ממון נאמן [ר"ן]. מיהו בנגעה בו בנדתה, לא קנסוה: כג) אע"ג דכבר הנא מעשר, וכ"ש חלה דטבל שלה במיתה. ותו דהו"ל ולא קוצה חלה. וצ"ל נ"מ, דבחלה אפילו לא האכילתו עדיין, ולא דמי למעשר, דבחלה דעלה רמיא להפריש בשעת לישה, א"א שיזהר, דישכח להפריש אח"כ, משא"כ במעשר, אף שחשודה, והחשוד על דבר לא דנו ולא מעידו [כי"ד קי"ט], עכ"פ יזהר להפריש הוא: כד) שמפסיד עי"ז, שבניו מתים בעון זה: כה) לשוק: כו) בפרוע לגמרי, הוא דת משה, דהיינו דאורייתא, והכא מיירי בפרוע קצת: כז) בזרועות מגולות: כח) מרבה שיחה עמהן: כט) אבי בעלה או זקנו, בפניהן או בפני בעלה, ומכ"ש המקללת בעלה בפניו. אבל המקללת אם בעלה, לא החמירו עליה, מדשונאות זו את זו: ל) כשתובעת תשמיש בקול, או כשתבעה הוא לתשמיש, מריבה עמו בקול ומתביישת עי"ז. ובכולן

צריכה

תוספות רע"ק

תסי לאפלוגי גם בסיפא ובדמוכח לומר כן מהא דלא מוקי בסוגיין בבא דקישוט בתלתא בפירות כמ"ש תוס'. אלא ע"כ דקים"ל דמסני סני לה. ודו"ק: ד [אות עא] תוס' חדשים ד"ה הר"ב סד"ה רגל א' כו' דהלכה כשמואל בגמרא כו'. והו טעות דהא בנדרה היא דאמרי' מסני סני לה וע"כ מיירי בפרשה שיעור רגלים: ה [אות עב] תוי"ט ד"ה א"ל על מנת. אני מיפר לך ע"ם. ק' לי הא קיי"ל בש"ע יו"ד סימן רל"ד דא"י להפר ע"י שליח וא"כ המעשה ההפרה דא"א לעשות ע"י שליח יהא התנאי בטל ומעשה קיים כדקי"ל בחולץ ע"ם שתתן לי מאתים

זוז

ן ואלו יוצאות. ע"ב ע"א רי"ף שם פכ"ד ה"י וי"א כמ"ג ע' שם טוש"ע אה"ע סי' קט"ו ס"א: ן המקדש. ע"ב ע"ב קדושין נ' ע"א רי"ף שם פ"ז ה"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ט ס"א:

שנויי נוסחאות

משנ"ע בנתינת הטעם היתה חסרה לפניו במשנה, אך בגמ' לא משמע כן. ויש להעיר כי מה שכתב הרע"ב „דלא של שמחה וחסרת יגון" הוא מפירש"י רק שברש"י נפלה שם טעות ובמקום ופיקוח לעד נ"ל ופיבוח.. כמו לפבוחי פחדי' (ב"מ ס"ז, ב) שוב מצאתי שכן תקן הגריעב"ן בגמ' שלו ולא בא התקון הזה בד"י ראש לא בגליון ולא בהגהותיו. אמר לה (על מנת) שתאמרי. כן בכי"ל אם אמר וליתא וכ"ה אם אמר גם בכי"ק ועי' תוי"ט. מה (שאמרת לי או מה) שאמרתי לך. בד"נ להפך.. שאמרתי לך.. שאמרת לי, במשבי"ל ליתא ועי' בגמ' שם. שתהא. במשבי"ל שתהיי. ממלא. במשב"נ ובמשבי"ל ממלאת. לאשפה, בכי"ק ובמשבי"ל לאשפות וכ"ה בהורי"ד. ן ואלו. בכי"ק ובמשבי"ל אלו. ואיזו היא. בכי"ק אי זו היא. מאכילתו שאינו. בד"נ מאכלת שלא וכ"ה שלא גם בכי"ק. ולא קוצה לה. בכי"ף ואינה.. : בד"נ ובמשבי"ל ..לו. ואיזוהי. בכי"ק ובמשבי"ל ואי זו היא. יוצאה. בכי"ק יוצא (?) וכ"ה שם בכל מקום גם לנקבה. וטווה. בד"נ טווה. יולדיו. בכי"ק את יולדיו; בד"נ ילדיו. רבי טרפון. במשבי"ל ר' יהושע ובגמ' שם ר' טרפון. ואיזו היא קולנית. וכ"ה בד"נ; כ בבי"ר.. הקולנית; בכי"ק איזוהי „תוספה" הקולנית ויפה העיר הגוי"ל שהכונה במלת תוספה בבלה מן התוך, להורות שהדבור הזה ליתא במשנה ו..לא לקוח מהתוספתא ועי' בבבלי וירושלמי. ועי' לקמן נדרים פ"ג מי"א בפ"י. לכשהיא מדברת. בד"נ כל שמדברת. וכ"ה בהורי"ד ובכי"ף; בכי"ק ובמשבי"ל כל שהיא מדברת. ביתה. בהורי"ד ביתו. קולה. בכי"ק ובמשבי"ל את קולה; בד"נ אותה.

תוספות חדשים

לימלך ולחזור אם היה רוצה (*ההלכה כשמואל בגמרא דומיקין עד אותו זמן) קמ"ל, ואע"כ לא הוי סתמא כמ"ש כרפ"ב דפסחים ע"ש: (מתמו"ס מ"ח וז"ל)

שאין עליה נדרים. ונמצאו עליה נדרים. אינה מקודשת (לא). כנסה סתם (לב) ונמצאו עליה נדרים (לג). תצא שלא בכתובה (לד). על מנת שאין בה מומין, ונמצאו בה מומין. אינה מקודשת. כנסה סתם ונמצאו בה מומין (לה). תצא שלא בכתובה. כל המומין הפוסלין בכהנים (לו). פוסלין בנשים (לז):

ח היו בה מומין ועודה בבית אביה (לח). האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה נולדו בה מומין הללו. ונסתחפה שדהו (לט). נכנסה לרשות הבעל (מ). הבעל צריך

ז שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים. באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ולא תשתה יין ולא תתקשט בבגדי צבעונים אבל בשאר נדרים מקודשת: כל המומין הפוסלין בכהנים. בבכורות קא מני להו. והוסיפו עליהן בנשים. זיעה. וריח הפה וריח רע במקום אחר בגופה. ושומא שיש בה שער בין קטנה בין גדולה שהיא כנגד פניה וכגון שהיא תחת כפה שבראשה דזימנין מתחזיא וזימנין לא מתחזיא. באם היא במקום המגולה תמיד הרי ראה ונתפייס ואם השומא אין בה שער אינו מום עד שתהא גדולה כאיסר. וקולה עבה ומשונה מקול שאר הנשים. ונשכה כלב ונעשה במקום הנשיכה צלקת כלומר כווץ כמו מכות אש. ודדיה גסים מחברותיה טפח. ודדיה רחוקים זה מזה עד שיש טפח בין דד לדד. אלו מומין בנשים ואע"פ שאינם מומין בכהנים: **ח** האב צריך להביא ראיה. אם באה לתבוע כתובתה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה צריך שיביא ראיה שלאחר שנתארסה היו בה מומין הללו. ואף על פי שיש לאשה חזקה דגופה הוא ונמצאו המומין ברשות האב. והיכא למימר כאן היו קודם אירוסין. ולפיכך אם לא הביא ראיה. בעל מהימן: נכנסה לרשות הבעל. כנשאת ועתה בא להוציאה בלא כתובה על מומין שבה. עליו להביא ראיה. שקודם שנתארסה היו בה מומין הללו. דכיון

דלא

שם: ונמצאו עליה נדרים. כתב הר"ב באלו נדרים אמרו כו' דמידי דקפדי ביה אינשי הוה קפידיה קפידא מידי דלא קפדי אינשי לא הוה קפידיה קפידא. גמרא. ופירשו התוספות דבדאתני סתם איירינן אבל אם פירש בהדיא על מנת שאין עליך נדר זה ודאי יכול להתנות בכל נדרים אפילו לא קפדי אינשי ע"כ וכן הביאו הרא"ש והר"ן ירושלמי וכתב עוד הר"ן והוא הדין לדברים שבינו לבינה שדרך רוב בני אדם להקפיד בהם מסתמא אף על גב דלא פירש קפידיה קפידא: כנסה סתם כו'. אריבא קאי דקדשה על תנאי וכנסה סתם דדילמא אחולי אחלי לתנאה כיון שכנסה בסתם. כדרב בגמרא: תצא שלא בכתובה. כתב הר"ב בפ"ב דקדושין וגט מיהא בעי. ובגמרא דמספקא לן אי אחולי אחליה לתנאה ולאיסורא לחומרא. ולממונא המע"ה. ופירשו הכ"מ ספ"ד מה"א ובב"י סימן ל"ה אליביה דרב נמי. וכ"כ הר"ן: על מנת שאין בה מומין כו'. אפילו בסתם נמי דהא בפ"ה משנה ג' גזרינן דארוסה בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה שמא ימצא בה מום כו' ומשום סיפא דכנסה סתם נקט קידשה על תנאי לאשמעינן דאע"ג דקידשה על תנאי בעיא גט. תוספות: כל המומין הפוסלין בכהנים כו'. כתב הר"ב והוסיפו עליהם בנשים זיעה וריח הפה. ורמינן בגמרא דהא תנן בבכורות סוף פ"ז והמזוהם ותנן עלה רפ"ז מומין אלו כו' פוסלין באדם ומשנינן מזוהם גופו מסריח אבל זיעה אפשר לעבורי בקיוהא דיין עד שיעבור עבודתו ולכך לא הוי מום. וריח הפה נמי לאו בכלל מזוהם הוא דאפשר דנקיט פלפלא בפומיה ועביד עבודה. אבל לגבי אשה שהוא מדבר עמה כל שעה לא אפשר. ומ"ש הר"ב ושומא כו' פירש בערוך שאת או ספחת (ויקרא י"ג) תרגום ירושלמי שומא או בהק ע"כ. ונ"ל שאינו ר"ל דשומא דהכא היינו שאת ממש שהוא צרעת גמור אלא ר"ל כעין שומא דקרא דאי רוצה לומר שומא דקרא ממש א"כ בכ"מ שיהא בה ואפילו אין בה שער יהא מום דלא עדיפא אתתא מגברא דתנן ביה בסוף פרקין. דמצורע כופין להוציא. ודוחק לומר משום שממיקתו הוא ודלא בייא באתתא. ובב"י סימן ל"ט הביא תשובה אחת שכתוב בה דמצורעת אינו מום ותמה עליה דאין מום גדול מזה אי משום דמאיסה אי משום שהוא חולי המתדבק כו' ע"כ. ואני תמה למה לא תמה מההיא מתניתין דסוף פירקין. ורש"י מפרש שומא וורו"ה בלע"ז. וכ"כ בסוף יבמות. ושמעתי שהוא בל"א ווארץ: **ח** האב צריך להביא ראיה. פירש הר"ב אם באה לתבוע כתובה

מן

יכין תפארת ישראל יכין

צריכה התראה שהפסיד כתובתה, וי"א דבדת משה א"צ התראה [כ"ש קט"ו סקי"ו]: לא) וא"צ גט, וי"א שצריכה גט. ודוקא בפירש איזה נדר לא יהיה בה שהקפיד, או שהתנה סתם, והיא נדרה מבשר ויין או מלהתקשט, או שנדרה נעולה הני מהיוחדים דבהנך אדם מקפיד [ל"ט]: לב) אפילו קדשה ג"כ סתם, וכשנודע לו או ראה, מיד צווח, כמו דינא הכי [כך מסקנת הש"ס, ודלא כתוי"ט ועי' רא"ש כאן]: לג) הנ"ל: לד) דרק שמא מחל, והמע"ה, מיהו גט צריכה מספק: לה) אפילו קדשה ג"כ סתם: לו) מפורשין פ"ז דבכורות: לז) והוסיפו עליהן ריח רע שמגופה, וזיע מסרחת וריח הפה [וי"א אומרים אף מתועס] וקול עבה, ודדים גסים מאד, וצלקת שמנשיכת כלב, ושומא שעל המצח בשערה לפעמים, דבנראה תמיד הרי ראה ונתפייס. ובמשתנת במטה תמיד, אף דבדידיה לא הוה מום, בדידה כופה להתגרש, אבל יש לה כתובה, וה"ה במצורעת, וי"א דאין לה כתובה [כ"ש שם ט']. ונ"ל דלהכי לא כלל התנא מומין ונדרים בחד בבא, משום דבנדרים בהתיר לה החכם קודם שנודעו לבעל מקודשת, משא"כ במומין אף שנתרפאת בהנ"ג נמאסת בעיניו כשיזכור שהיה בה מום כזה [שם] וכל המשנה כפולה במס' קידושין [פ"ב מ"ה]: לח) ורוצה לגרשה, והאב תובע הכתובה: לט) אף דיש לה חזקת הגוף שנולדה בלי מומין, והרי קיי"ל כר"נ [פ"א מ"ו] דחזקת הגוף עדיף מחזקת ממון. שאני הכא, דברשות האב נמצאו, משא"כ התם מיירי באפשר שנאנסה תחתיו. ולר"ן הכא מיירי בטוענת שמא נולדו ברשות הבעל, ולעיל טוענה ברי. ולרא"ש הכא מיירי בנערה, דברשות אביה היא, אבל בבוגרת משנתארסה היא ברשות הבעל: מ) שנשאת ומצא בה אז מומין ובא להוציאה

בלי

אור גדול

פ"ז במשנה ונמצא עליה נדרים. עיין ברע"ב ובתוי"ט. וכתב הר"ן ומיהו דוקא בנדרים שנדרה קודם קדושין אבל נדרה תחתיו אפילו בשאר נדרים הוי קפידי' קפידא ותצא שלא בכתובה. והביא ראיה מלעיל (משנה ב') המדיר את אשתו שלא תטעום אחד מכל הפירות דמבואר בתוספתא דהוא מכל המינים בין מאכל רע ובין מאכל יפה אפילו לא טעמה אותה המין מימיה יוציא ויתן כתובה ואפ"ה טעמא משום דבנדרה היא וקיים לה הוא אמרינן דהוא נתן אצבע בין שיניה. כדקאמר שם בגמ'. אבל למ"ד היא נתנה תצא שלא בכתובה. וע"כ דיש חילוק בין נדרה תחתיו לנדרה קודם קדושין. ולא הבנתי כלל ראייתו דלמא אי היא נתנה לא היו כופין אותו להוציאה. וצ"ע. [אב"ה. לכאורה משמע כהר"ן מהברייתא בגמ' (ע"א א') גבי האשה שנדרה בנזיר ולא הפר לה בעלה דלמ"ד היא נתנה קתני אם אמר אי אפשי באשה נדרנית תצא שלא בכתובה. אמנם ז"א דהא כיון שנדרה בנזיר הוי מנדרים דקפדי בה אינשי ואף קודם קדושין הוי קפידא. ועיין ברש"י שם ד"ה וקסבר ר"מ הוא דמשמע ג"כ כהר"ן. אמנם גם זה אינו דרש"י פירש כן משום דשלא תטעום אחד מכל הפירות הוא אפילו מהמינים דקפדי בה אינשי]. ח במשנה ונסתחפה שדהו. עיין רמב"ם (סוף הלכה אישות ה"ט). ובאבה"ע (סי' קי"ז). ויעויין בת' הר"י מינץ (סי' קכ"ט) דהיכי דנולד לה חולי שע"י זה אסורה היא

לכ"ע

כנסה סתם. מיי' שם פכ"ה ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קי"ז ס"ג: על מנת. מיי' שם פ"ו ה"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ט ס"ג: כנסה סתם. מיי' שם פכ"ה ה"ב סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ד: כל המומין. מיי' שם פ"ז ה"ז סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ט ס"ד: ח היו בה מומין. פ"ב כ"ח יבמו' פ"א כ"ו קדושין פ"א ה"ו פ"ב ה"ד ב"מ פ"ד ה"א מיי' שם פכ"ה ה"ד סמ"ג פ' שם טוש"ע שם סי' קי"ז ס"ח:

שנויי נוסחאות

ז ונמצאו עליה. כד"ג: שיש עליה. ועי' בתוי"ד. סתם ונמצאו עליה. כד"ג.. ואח"כ נמצאו. ..שלא בכתובה. כד"ג בלא כתובה. (ונמצאו בה מומין). בתוי"ד.. עליה.. וכן בסמוך: במכבי"ר ליתא. כל המומין. כד"ג שכל.. וכ"ה בכי"ק ובתוי"ד ועי' בדבור הסמוך. הפוסלין כו' פוסלין. במכבי"ר שפוסלין; כד"ג הפסולין.. פסולין. בכהנים. בכי"מ בכהונה; בכי"ק שכל המומין פוסלין.. ופוסלין.. **ח** נולדו בה מומין (הללו). וכ"ה בכי"ק ובמכבי"ר (ועש.. אלו) וכ"ה בכי"ף; כד' ליוואו ובמכ' טעם פי' הרע"ב ד"ה היו בה.. התוי"ט תקן נולדו עפ"י הירושלמי; כד"ג ליתא. ונסתחפה. בכי"ק ניסתחפה.

תוספות חדשים

ז בתוי"ט ד"ה ע"מ שאין בה מומין כו' תוספות. אבל למסקנא כתבו דאפי' קדשה סתם צריכה גט מספק מדרבנן או אפילו מדאורייתא וכ"כ הרא"ש וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מה"א וכ"פ בטור בסי' ל"ט. וזה נעלם מהכ"מ וב"י והאחרונים שם שלא מצאו מקור הדין ולהכו בגלמוד מה"ש שם ז"ל חדא דקאי שם אליבא דשמואל ועוד דאיירי בקידשה וכנסה סתם אבל בקידשה להוד אדרבה מוכח להיפך למעלה בסוגיא אלא העיקר כנ"ל. (ממהורש"א ז"ל):

תוספות רע"ק

זוז דא"צ לקיים התנאי כיון דהמעשה א"א לקיים ע"י שליח כדאמרי' בכתובו' דע"ד ובתשובה הארכתי בעז"ה: **ז** [אות ענ] הרע"ב סד"ה שאין עליה כו' אבל בשאר נדרים מקודשת. דעת הרי"ף דאפי' ביש בהם עינוי נפש מ"מ מסתמא לא קפיד בהו:

להביא ראיה. שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו. והיה מקחו מקח טעות מא). דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים. במה דברים אמורים מב) במומין שבסתר. אבל במומין שבגלוי. אינו יכול לטעון מג). ואם יש מרחץ באותה העיר. אף מומין שבסתר. אינו יכול לטעון. מפני שהוא בודקה בקרובותיו מד): ט האיש שנולדו בו מומין מה). אין כופין אותו להוציא מו). אמר רבן שמעון בן גמליאל. במה דברים אמורים. במומין הקטנים. אבל במומין הגדולים מז). כופין אותו להוציא מח):

ר"ע מברטנורה

דלא נמצאו מומין הללו אלא ברשותו *)הומרים כאן נמצאו כאן היו. ולאחר שנשאת באו לה ונסתחפה שדהו: אינו יכול לטעון. דידע ונתפייס: ט שנולדו בו מומין. משנשאה: מומין גדולים. נסמית עינו נקטעה ידו. נשברה רגלו. ואין הלכה כרשב"ג ואפי' במומין גדולים אין כופין אותו להוציא:

*) נרע"ב ד"ל אמור.

תוספות יום טוב

מן האירוסין עיין מ"ש במשנה (ח') [ז'] פט"ו דיבמות [ד"ה ומניח]. ומ"ש ואף ע"פ שיש לאשה חזקה דגופה כלומר והא קיימא לן כרבן גמליאל במשנה ו' פ"ק דהעמד אשה על חזקתה. וה"נ יש לה חזקה שבלא מומין נולדה כדפירש"י. הכא שאני הואיל ונמצאו המומין ברשות האב ואיתרע לה חזקתו הואיל וברשותו נמצאו. ובפרק קמא נמי פלוגתייהו בנכנסה לרשות הבעל הוא. ובה אמר ר"ג דלא הורע חזקת אביה בכך. כך פירש"י ומסיימי התוספות ואיירי בענין שיכול להיות בנאנסה תחת בעלה דהי בענין שודאי לא נאנסה משנשאת אע"ג שנכנסה לרשות הבעל איתרע לה חזקת רשות האב הואיל וודאי ברשות אביה נאנסה. ע"כ. ולהר"ן דוחק לפרש מתניתין דפרק קמא בענין זה דוקא דליכא פסיקתא אמר רבן גמליאל דנאמנת. אפילו א"א שנאנסה תחתיו. ומפרש דמתניתין דהכא מיירי שגם היא טוענת שמא דהיינו במומין שאינה בקיאה בהן מתי נולדו כריח הפה. מה שאין כן בפ"ק דהיא טוענת ברי והוא שמא. והכא שמא ושמא °אמרינן כאן נמצאו כאן היו. ומפרש הרא"ש דמתניתין בנערה דכתובתה לאביה וקיא ברשות האב לכל מילי הלכך אתרע חזקתה ברשות [האב] ועל האב להביא ראיה. אבל בוגרת כיון שיצאת מרשות אביה ואינה נקראת על שם בית אביה כך לי עומדת בבית אביה כעומדת בבית אינש דעלמא והשיבה כאילו נכנסה ברשות הבעל. ובנערה נמי משנתארסה בדין הוא שתהא ברשות הבעל וכל מומין שנולדו בה אמרינן נסתחפה שדהו אלא כיון שהיא ברשות האב לכל מילי והכתובה שלו אמרינן כאן נמצאו כאן היו קודם אירוסין. ע"כ. ומתניתין הכי דייקא. דלא קתני עליה להביא ראיה אלא האב צריך להביא ראיה: שעד שלא נתארסה כו'. אבל אם הביא ראיה שמשנתארסה לא סגי. ולא אמרינן כאן נמצאו בבית אביה כאן היו משום דאיכא תרתי העמד הגוף על חזקתו וחזקה אין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו וזה הכניסה לחופה וראה ונתפייס מאי אמרת חזקה אין אדם מפייס במומין הוי חדא במקום תרתי דהעמד ממון על חזקתו לא אמרינן כנגד חזקת הגוף [ולפיכך כאן נמצאו כאן היו נמי ליכא למימר כיון דאין כאן חזקת ממון וליכא אלא חדא. תוספות]. וחדא במקום תרתי לא אמרינן. עד שלא נתארסה העמד הגוף על חזקתו ליכא למימר. מאי איכא דחזקה דאין אדם [*שותה בכוס אלא אם כן בודקו והאי ראהו ונתפייס הוא אדרבא חזקה אין אדם] מפייס במומין והעמד ממון על חזקתו. גמרא: וחכמים אומרים במה דברים אמורים במומין שבסתר כו'. כתבו התוספות דר' מאיר לא פליג. המומין שבגלוי דמודה דאין יכול לטעון דראה ונתפייס הוא ע"כ. ורבנן לא אתו לאפלוגי אלא באם יש מרחץ כו' וגדולה מזו בריש פירקין ר' יהודה אומר חדא אחד כו' לאביי כדכתיבנא התם דתנא קמא אמר לה ואפ"ה חזר ובאו ר' יהודה כ"ש הכא דלא תני לה אבתי החלוק דתנו להו רבנן אע"ג דר' מאיר מודה בכך דהא ראה ונתפייס: אבל במומין שבגלוי אין יכול לטעון. שאף על פי שהתנה. דאמתניתין דלעיל קאי. לא על מומין שבגלוי נתכוין דאוסם ראה ונתפייס. אלא על מומין שלא ראה נתכוין. וכשיש נמי מרחץ באותו העיר הית לן למימר שלא התנה. אלא על מומין שאין נבדקים ע"י מרחץ כגון ריח הפה. °וקאי בין ארשות אב ובין ארשות הבעל והכי קאמר אינו יכול לטעון אפילו הביא הבעל ראיה אינו מועיל לו כלום. תוספות: ט האיש שנולדו בו מומין. וכ"ש היו. גמרא. פירש הר"ב משנשאה וכ"כ הרמב"ם בסוף הלכות אישות אחר שנשאה. ונראה דר"ל דאי לאחר שארסה אף ע"ג דאין כופין להוציא. ה"נ אין כופין אותה שתכנס. משא"כ משנשאה דאם אינה רוצה שתשב עמו. דנין אותה דין מורדת כדמסיים שם הרמב"ם: אמר רבן שמעון בן גמליאל בד"א כו'. כתב הר"ב ואין הלכה כרשב"ג עיין מ"ש במשנה ז' פ"ח דעירובין: אבל במומין הגדולים כופין אותו להוציא. דגבי איש ליכא למימר נסתחפה שדה של אשה דאיש אינו שדה של אשתו. תוספות:

סבורה

יכין תפארת ישראל יכין

בלי כתובה: מא) אבל במייתי ראיה שמשנתארסה היו בה, לא אמרינן כאן נמצאו כאן היו, מדיש לה ב' חזקות, חזקת הגוף וחזקת שבדקה קודם שכנסה, והוא אין לו רק חזקה א' שאין אדם מתפייס במומין, דחזקת ממון לא נחשב כלל נגד חזקת הגוף, משא"כ *)ברישא, מדנמצאו בבית אביה), ליכא חזקת הגוף, והו"ל לדידיה ב' חזקות, חזקת ממון וחזקה שאין אדם מתפייס במומין, ולה רק חזקה א': מב) ר"ל במה אמרת דבריך, במומין וכו': מג) דבכה"ג גם אתה מודה דראה ונתפייס, ה"ה גם אם יש מרחץ וכו', ובהא פליגי: מד) ולא התכוון כשהתנה, רק על מומין שאין נבדקין ע"י מרחץ, כריח הפה, אבל באינך אפילו הביא הבעל ראיה אינו כלום [קי"ז]: מה) משנשאה, וכ"ש מקודם, אבל בנמצאו משנתארסה, אין כופין אותו להוציא ולא אותה שתכנס: מו) ודינה כמורדת: מז) כנשברה ידו או רגלו או נסמית עינו: מח) ולא קיי"ל כן. מיהו בב' ידיו או רגליו או עיניו, י"א דכופין [קכ"ד]:

וליתן

*) נ"ל במייתי ראיה שעד שלא נתארסה היו בה.

אור גדול לכ"ע ולא חזיא לתשמיש כלל לאו שדה היא ולא אמרינן בכוה נסתחפה שדהו. יעושה"ם:

ציונים

דברי ר"מ. יבות' פ"ז ה"ח: בד"א כו'. יבות' קדושין פ"ב כ"ה: אבל במומין שבגלוי. טוש"ע שם ה"ג טוש"ע שם ס"ה: ואם יש מרחץ. מיי' שם טוש"ע שם ס"ו ובי' נ"ש פ"ד נהג"ה: ט האיש. ע"ז ע"א מיי' שם פכ"ה הי"א פכ"ג שם טוש"ע שם סי' קנ"ד ס"ד:

שנויי נוסחאות

נתארסה כו' אלו. בהוכי"ד תתארס.. הללו. והיה מקחו. בכי"ק היה.. ואם יש מרחץ באותה העיר. נד"ל.. עמו מרחץ באותו.. וכ"ה בכי"ק (וגם אם..); במבכי"ל אם.. מרחץ עמו.. אף מומין שבסתר. בכי"ף אפילו במומין.. וכ"ה בכי"ק ובהוכי"ד (וגם אף). שהוא בודק' בקרובותיו. ב"י"ף שבודק בקרובותיו וכ"ה בהוכי"ד (וגם בקרובותיה); בכי"ק שהוא בודק ביד קרובותיו נד"ל שהיא בדוקה ביד קרובותיו. במבכי"ל שהוא בודקה על יד קרובותיו; בכי"מ שהיא בדקה קרובותיו (?). ט שנולדו. בכי"מ שהיו ועי' תוי"ט. בו. בכי"ק ובכי"ף לו. אמר רשב"ג. נד"ל רשב"ג אומר וכ"ה בכי"ף (וגם בני קוסטא.. ר"ג וטעות היא). הקטנים הגדולים. נד"ל קטנים. גדולים. בכי"ק קטנים.. בגדולים.

תוספות חדשים

ט במשנה אין כופין אותו להוצ' וכתבו התוספ' ומ"מ נותן לה כתובה אע"פ שכופין אותו ומגרשה כע"כ:

תוספות רע"ק

ח [אות עד] תוי"ט ד"ה האב כו' אמרינן כאן נמצאו כאן היו. וסיפא דמתני' אתיא ג"כ כב"ע אף כר"י דדוקא בפ"ק דא"א כשנאנסה תחתיו דקתני הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים דמשמע מיד שנשאה נבעלה ואתרע רשות האב. אבל הכא בסיפא דאפשר שנולד הריעותא ברשות הבעל גם ר"י מודה. ועיין בסוגיין דרב אשי משני רישא מנה לאבא בידך וסיפא מנה לי בידך ופי' הר"ן דמתני' מיירי דהבת טוענת ברי (והאב שמא וברישא דכתובה לאב הוי שמא ובסיפא כתובה שלה טענת ברי) עיי"ש. ולפ"ז לא אצטריך לן לסברת חדא במקום תרתי. די"ל מש"ה לא מהני בסיפא עדים משתתארס כיון דטוענת ברי אף דאתרע רשות האב מהני כההיא דפרק קמא במשארסתני נאנסתי וכדסבר רבא. ועיין בר"ן דב' דמרפסתם הרי"ף בכתמא דמתניתין היינו דסבר כאוקימתא דרבא. ולכאורה יש לעיין דאדרבה דא"כ הו"ל להרי"ף להביא טעמא דהדרא במקום תרתי. וגם מה"ת לא נפסוק כר"א נגד רבא. וביותר י"ל דרבא לטעמיה אזיל דס"ל בב"ב דף קל"ה ע"א גבי זה אחי דברי עפ"י אחר מהני. וה"נ מהני ברי דהבת להאב. מש"ה הוצרך לדחוק במתני' דגם היא טוענת שמא ועד משתתארס לא. דהוי חדא במ"ת. אבל למאי דקי"ל דברי ע"פ אחר לא מהני וי"ל דרויהא יותר אוקימתא דר"א ומש"ה סתם לה הרי"ף כפשטא דמתני'. ועיין ודו"ק: [אות עה] שם בתוי"ט ד"ה אבל במומין. וקאי בין ארשות אב בין ארשות בעל. ר"ל דמבח הקושיא דהא קאי אמתני' דלעיל דמיירי בהתנה. הי' אפשר לתרץ אי דקאי ארישא דנמצא ברשות האב דעל האב להביא ראיה שלה אמרי' דבמומים שבגלוי א"צ האב להביא ראיה דאילו הי' המומין היה חזי לה ומוכח דבאמת נולדו אח"כ ומה דקתני א"י לטעון היינו בלא בירור שהיה המומין קודם

אירוסין

י סבורה הייתי כו'. כתבו התוספות קלת תימה דא"כ כל אשה תעריס ותאמר כדי שיתן לה כתובה ושמא כשים חשש ערמה אין לה כתובה. ע"כ. ולא הבינותי דמאי קושיא דכיון שהוא יודע מומו שהרי התנה בכך אינו דהפסיד אנפשיה שלקחה ויודע שיכולה לטעון סבורה הייתי וכו': **מפני שהיא ממיקתו.** ולפיכך אפילו מדעתה שלא בעל כרחה אין מניחין אותה שתשב עמו כיון שסכנה היא לו אלא א"כ רצתה שתשב עמו בעדים כדי שלא יבא עליה כדאיתא בגמרא ול' הרמב"ם סוף הלכות אישות שמפרישין אותן בעל כרחן מפני שהיא ממקתו: **ולך איני יכולה לקבל.** ויחלוץ ויתן כתובה רמב"ם סוף הלכות אישות:

ר"ע מברטנורה

להוציא: **י מוכה שחין.** מצורע: **בעל פוליפוס.** ריח החוטם: **והמקמץ.** °מקבץ צואת כלבים: **והמצרף נחשת.** המחתך הנחשת ממקום מוצאו מן הארץ ומסריח הוא: **והבורסי.** מעבד עורות: **מפני שממיקתו.** ממסמסתו. לשון המק בשרו (זכריה י"ד) והלכה כחכמים:

י ואלו שכופין אותו להוציא מט) **מוכה שחין** נ). **ובעל פוליפוס** נא). **והמקמץ** נב). **והמצרף נחושת** נג). **והבורסי** נד). **בין שהיו בם עד שלא נישאו** נה). **ובין משנישאו נולדו. ועל כולן אמר רבי מאיר. אף על פי שהתנה עמה. יכולה היא שתאמר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל. וחכמים אומרים מקבלת היא על כרחה. חוץ ממוכה שחין. מפני שממקתו** נו). **מעשה בצידון בבורסי אחד שמת. והיה לו אח בורסי. אמרו חכמים. יכולה היא שתאמר. לאחיך הייתי יכולה לקבל. ולך איני יכולה לקבל** נז):

ציונים

י ואלו שכופין אותו. שם: ועל כולן כו'. ירוש' נ"ג פ"ג ס"ג ופי' כתובות פ"ז ה"ח: והכ"א. מי' שם הי"ג טוש"ע שם ס"ח: אמרו חכמים. מי' שם הי"ג טוש"ע שם ס"נ ופי' קס"פ ס"ד:

שנויי נוסחאות

י ואלו. בכי"מ אלו. (**אותו**). במשני"ר ובכי"ף אותן: בכי"ק ליתא **מוכה.** במשני"ר מוכי. **והמקמץ.** בד"נ ומקמץ. **והמצרף.** בכי"ק וצורף. **שהיו (בם).** במכנ"ב ובמשני"ר ליתא וכן ליתא בד"נ (ובס שהן); בכי"נ .. בו; בכי"ק שהיו בן. **נישאו ובין משנישאו.** בכי"ף נשאו.. משנשאו וכו'; במשני"ר (ובס בין); בד"נ נשאו ובין משנישאו וכ"ה ובין גם בכי"ק. **נולדו.** בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר למדו (?); כהוריי"ד ואח"כ נולדו. **ועל כולן.** במשני"ר ובכולן. **עמה יכולה.** בד"נ עמהן [נ"ל עמה] [כופין אותו להוציא] יכולה; בכי"מ עמה [בשעת קדושין] יכולה. (**שאני יכולת**). כהוריי"ד ליתא. **לקבל.** בכי"ף ד"ק לסבול. **ועכשיו.** במשני"ר עכשיו. (**לקבל**). בכי"ף ד"ק לסבול ובסיפא דגבי בורסי לקבל; כהוריי"ד ליתא. **שממקתו.** בכי"ק שממקאתו; בד"נ שהיא ממקתו; במשני"ר שממיקתו. **מעשה בצידון.** בכי"ק ובמשני"ר .. בצידן וכ"ה בכי"ף ד"ק (ובס ומעשה). **בבורסי (אחד).** בד"נ ובכי"ק ליתא. **אמרו חכמים.** כהוריי"ד ואמרו .. **הייתי יכולה.** בד"נ .. רוצה ..

יכין תפארת ישראל בועז

מט) ויתן כתובה: נ) שחין רע, כצרפתים וכדומה שמסריח: נא) ריח החוטם. ול"מ היה נ"ל שהוא החולי הנקרא בל"ר עפילעפסיא דהיינו חולי נופל: נב) מקבץ צואת כלבים: נג) מקום מהלכו מסריח: נד) [גערבער]: נה) ולא ידעה, אבל בידעה אין כופין שיגרשה: נו) בשרו נמס ע"י תשמיש, וסכנה היא לו [כס]. וה"ה חולי נופל וכדומה שהתשמיש קשה להן, אף שהיא רוצה כופין שיגרשה [רמ"ס ח"ג רי"נ] (**א**): נז) עי' כדומה לזה לעיל [פ"ו מ"ב]:

פ"ז (א) ומכאן נ"ל ראיה שכשיש ח"ו חולי המתדבקת, ואפילו ספק מתדבקת ככאלערא וכדומה, אסור לשכור ישראלים לשמשו או לקבר מתיו, וכן נ"ל ראיה מב"ק [פ"ח מ"ו] דקאמר הוא שחבל בעצמו אעפ"י שאינו רשאי. וכן כתב הרא"ש פרק נערה שנתפתתה דב"ד מחוייבים להפריש למי שרוצה להסתכן בעצמו. ונ"ל עוד דלאו דוקא סכנה, אלא כל מילי דמזיק לאדם אינו רשאי לגרום לעצמו, וראיה ברורה לזה מדקאמרינן [שבת קי"נ ב'] בשאני אומר אף בחול אסור מפני שמלקה. ור"ל גורם יסורין. מיהו אפילו בסכנה לא מחשב מושבע ועומד אף דמדאורייתא אסור מדעכ"פ אינו מפורש בתורה [כהר"ן שבועות כ"ז א']:

תוספות רע"ק

אירוסין. או דהיה אפשר לומר דקאי אסיפא דנכנסה ברשות הבעל וכיון דלא התנה בשעת נשואין כדקתני בסתני' דלעיל כנסה סתם אמרי' דחזי לה ומחל עלה אבל השתא דמתרצי' דאמרינן דהתנאי היה על סימנין אחרים מצי קאי בין ארשות אב ובין ארשות בעל ובשניהם הפי' דא"י לטעון דאפילו הביא ראיה אינו כלום: י [אות נו] בהרע"ב ד"ה והמקמץ. מקבץ צואת כלבים. כתב רש"י לא ידעתי מה צורך בה אבל באשכנז ראיתי ששורים בהם הבגדים עכ"ל. ועי' ברכות דכ"ה ע"א בהא דאמרינן שם לא יקרא ק"ש נגד צואת כלבים בזמן שנתן עורות לתוכן כתב רש"י שדרכן לתתן בעבוד עורות וצ"ע. וכן איתא בילקוט פ' בא בפסוק ולכל ב"י לא יחרץ כלב לשונו, ולא עוד אלא שזכו לעבד עורות מצואתן לכתוב בהם ס"ת תפילין ומזוזות: (נ"ל דרש"י לא רצה לפרש כמו בברכות דא"כ מאי פריך הגמרא קשיא לר' יהודה עיין בתוס' לכן כתב רש"י לא ידעתי פי' בלא בורסקי ועיין בריטב"א שמיישב קושיית התוספות ונשאר קושית רבינו על רש"י. ועיין ברש"י חגיגה דף ז' ד"ה המקמץ סמ' במסכת כתובות המקמץ בידו צואת כלבים ואומר אני כי לתקן בהן עורות כו' ועי"ש וצע"ג שדברי רש"י שם סותרים למה שפירש כאן וגם הלשון מה שכתב ואומר אני הלא היא נמרא כברכות וכנ"ל):

תוספת האשה שנפלו פרק ח כתובות יום טוב

פרק ח א האשה שנפלו לה נכסים. כלומר בירושה ולאו דוקא אלא הוא הדין אפילו נתנו לה במתנה או במציאה מציאה. כל שייך הבעל שיזכה בהן מדין נכסי מלוג. כן מבואר מהסוגיא דבב"א בב"י ס"ס פ"ה ול"ו וכ"כ הרמב"ם בפרק כ"ב מהלכות אישות בדין מתניתין ג' והוא הדין בכל מקום בסוגיא שנפלו: **בש"א תמכור כו'.** כתבו התוספות בשם הירושלמי דפאה [ומקלתו הביא הרי"ף בסוף פרקין] דבעי אמאי לא תני לה [בעדיות] גבי דברים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ומשני דלא תנא אלא דבר שהוא חמור מסני לדדין וקל מסני לדדין והכא קל לאשה וחומר לבעל והתנן בש"א הפקר לעניים כו' והרי קל לעניים וחומר לבע"ה ומשני אינו חומר לבע"ה °שמדעתו הוא מפקיר [וכן עוד שתם בסיפא דכרס רבעי] וקשה לרבינו יצחק והא קתני התם בש"א שתי שבתות דהוי קל לאיש וחומר לאשה שהיכה נוטלת כתובתה

ר"ע מברטנורה

פרק ח א האשה. עד שלא תתארס. ונתארסה: ב"ש אומרים תמכור.

פרק ח א האשה שנפלו לה נכסים א) **עד שלא תתארס** ב). **מודים בית שמאי ובית הלל שמוכרת ונותנת וקיים. נפלו לה משנתארסה. בית שמאי אומרים תמכור** ג).

ציונים

פ"ח א האשה. ע"ח ב"א ירוש' פאה פ"ו ה"ב: נפלו לה משנתארסה. פ"א ע"ב יבמות ל"ח ע"ב: בש"א. ירוש' פ"ט ה"א:

שנויי נוסחאות

פ"ח א שמוכרת ונותנת וקיים. בכי"ק שהיא מוכרת.. קיים במשני"ר שאם מוכרת ונותנת קיים ולינו נכון. **נפלו לה.** בכי"ף.. לה נכסים.

יכין תפארת ישראל יכין

פרק ח א) בירושה, מתנה או מציאה, דבכה"ג ה"ל נכסי מלוג: ב) ונתארסה: ג) בעודה ארוסה אבל מנושאת לא:

משנתארסה

תוספות רע"ק

פ"ח א [אות עו] תוי"ט ד"ה בש"א תמכר כו'. שמדעתו הוא מפקיר. והתנן העומר שהוא סמוך לגפה כו' הרי היא קל לבע"ב וחומר לעניים. שעדיין לא זכו בהן. אף הכא קל הוא לאשה ואינו חומר לבעל שעדיין לא זכה בהן א"ל מכיון שקידשה לזכותו ולזכותה נפלו עכ"ל הירושלמי ובשה

ובית הלל אומרים לא תמכור. אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים. אמר רבי יהודה. אמרו לפני רבן גמליאל. הואיל וזכה באשה ד). לא יזכה בנכסים ה). אמר להם על החדשים ו) אנו בושין ז). אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים ח). נפלו לה משנישאת. אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלקוחות. עד שלא נישאת. ונישאת. רבן גמליאל אומר אם מכרה ונתנה קיים ט). אמר רבי חנינא בן עקיבא. אמרו לפני רבן גמליאל. הואיל וזכה באשה י). לא יזכה בנכסים ה). אמר להם על החדשים ו) אנו בושין ז). אלא שאתם מגלגלים עלינו את הישנים ח):

ב רבי שמעון חולק בין נכסים לנכסים. נכסים הידועים לבעל יא) לא תמכור יב). ואם מכרה ונתנה יג) בטל. שאינן ידועים לבעל. לא תמכור. ואם מכרה ונתנה יד)

ר"ע מברטנורה

בעודה ארוסה אבל משנשאת לא: הואיל וזכה באשה. שהיא ארוסתו לא יזכה בנכסים. בתמיה: על החדשים. שנפלו לה משנשאת אנו בושין מה ראו חכמים לומר אם מכרה ונתנה. הבעל מוציא מיד הלקוחות. אלא שאתם מגלגלים עלינו נכסים שנפלו לה בעודה ארוסה לומר. שאם מכרה מכרה בטל לפי שזכה בהם הבעל: [ב] נכסים ידועים לבעל ונכסים שאין ידועים. אית דמפרשי נכסים ידועים מקרקעי ושאין ידועים מטלטלי ואית דאמרי אלו ואלו ידועים הם ואלו הם שאינם ידועים כל שהיא יושבת כאן ונפלו לה נכסים במדינת הים. ופסק ההלכה בין נכסים שנפלו לה עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארסה אם מכרה אותם אחר שנשאת הבעל מוציא מיד הלקוחות פירי בחייה וגוף הקרקע לאחר מיתתה

תוספות יום טוב

כתובתה בהדרת שבת אחת כב"ה. וי"ל שאין זה קולא אלא חומרא. שממהר לגרשה בהדרת שבת אחת אף ע"פ שרצונה בכך לאחר מכן שמא תחזור בה ע"כ. ובה"א לא תמכור. דאירוסין עושה ספק נשואין שמא תבוא לידי נשואין שמא לא תבא ולפיכך לכתחילה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים. גמרא. [*והקשו בתוספות דכיון שהיא מוחזקת הוי ספק ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי כדאשכחן בשומרת יבם במ"ו. ותירצו דהכא ודאי קיימת ליכא משא"כ התם דכך עומדת לחליצה כמו ליבום ע"כ. ול"נ דמשומרת יבם מעיקרא לאו קושיא דהתם הספק אם זיקה עושה ארוסה או לא. משא"כ כאן שהיא ודאי ארוסה. אבל אי קשיא מבעלמא קשיא דבכל דוכתי אמרינן שאין ספק מוציא מידי ודאי כדאמרינן סתמא בגמרא ד' פ"א ועל זה אין תירוצם של התוספות מספיק דמ"מ עדיין בספק עומד אם. אינהו שתירוצם של התוספות דוקא לחלק בין הכא לשומרת יבם אכן גם על זה נראה לי ליישב מסוף פירש"י שבגמרא גבי ורבי חנינא בן עקיבא כב"ש כו' דפרש"י בתמיה. דהא ב"ה אפילו במוכרת באירוסין אמרי לכתחלה לא. ואם בא לוקח לב"ד נימלך אמרינן ליה לא תזבן וכ"ש משניסת עכ"ל. והאי הוצרך לפרש ואם בא לוקח כו' אלא כדי ליישב דלא תקשה דאמאי לא תמכור היא והרי היא ודאי כו' לכך מפרש דלא תמכור לאו אדידה קאי דעליה אין אנו יכולין למחות אבל ללוקח הבא לימלך *דמוחין אנו לו. והוי לא תמכור כלומר אינה יכולה למכור שאין קונה שכשבא הקונה לקנות ובא לימלך א"ל שלא יקנה שחזקה שלה אינה מועלת ללוקח שהוא כספק וכה"נ אשכחן ל' לא תמכור שכן לקמן במ"ה מוכיח הר"ב ג"כ לשון לא תמכור דהתם ממשמעותו וכפירש"י שם והשתא אה"נ שהיא מצדה רשאית למכור ואין למחות ואם קנה מי שהוא ממנה ולא בא לימלך שלא מחינו בו אין יכולין להוציא ממנו ועי' עוד מ"ש במ"ו בס"ד]: שהבעל מוציא. עיין בפירוש הר"ב במתניתין דלקמן: עד שלא נשאת ונישאת. *משמע שנפלו לפני נישואין ואין דבר מפסיק בין נפילת נכסים לנשואין וה"ה אפילו נפלו לה קודם אירוסין דלא תמכור משניסת כדפירש הר"ב בריש מתניתין וכפירש"י שם והא דנקט עד שלא ניסת דמשמע דמשנתארסה. לאשמעינן דאפילו [הכי] אם מכרה ונתנה קיים. תוספות: **ב** נכסים ידועים. כתב הר"ב אית דמפרשי מקרקעי פירש"י [שעל מנת] אותם נכסים נשאה לפיכך מכרה בטל שהיא מצפה [שתפול] לה אותה ירושה: לא תמכור [*ואם מכרה ונתנה קיים.*) נראה דאכולהו בבי דמתניתין דלעיל מהדר ואפילו אמשניסת] דמדתלינן באין ידועים לבעל ושיטו טעמא דכיון שאינן ידועים לו לא זכה בהן א"כ מה לי שנפלו לה קודם שניסת או לאחר שניסת כיון שלא ידע בהן לא זכה בהו וזה נ"ל טעמא דטור [סימן צ'] שכתב אפילו נפלו לה משניסת. והב"י לא ביאר בזה כלום גם לא כתב שיש מי שחולק עליו והתשובות שהביא שם משמע כמי דמיירי בנפלו לאחר שניסת ובש"ע

---

*) במקום הדברים מן [נראה כו' עד אמשניסת] באו בהוי"ט ד' פראג אלו הדברים: (לכאורה נראה דדוקא בשנפלו לה קודם שנשאת וכ"ש קודם שנתארסה אבל נפלו לה משנשאה לא דהא אמתניתין דלעיל מהדר ובנכסים שנפלו אחר שניסת לא איירי בהו כלל. אלא). כד' קראקא תקן התוי"ט כלפנינו.

ציונים

ובה"א. מיי' פכ"ב מה"א ה"ט
וחי' סמ"ג לי' פ"א טוש"ע שם
סי' צ' סי"א: שאם מכרה.
מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם:
ב ר"ש חולק. ע"ח פ"א:

שנויי נוסחאות

אלו. בכי"ק ואלו. **ונתנה.** כד"נ או נתנת. **אמרו.** במשנ"כ אמרו חכמים. **לפני רבן.** במשני"ר לרבן וכסמוך לפני רבן. **לא יזכה.** בכי"ק ובכי"ף., זכה. **על החדשים.** בכי"ק בחדשים וכן בסמוך. **נפלו (לה).** בהורי"ד ליתא; במשני"ר נפלו לה נכסים והיא משנה בפ"ע. **(ונתנה).** בהורי"ד ליתא. **שהבעל** מוציא. במשני"ר הבעל..; כד"נ ובכי"ק שיוציא הבעל. **עד שלא נשאת כו'.** מכאן ועד סוף המשנה ליתא בכי"ף ד"ק. **רבן גמליאל.** בכי"מ ר"ש בן גמליאל. **אם** מכרה ונתנה. כד"נ במוכרת ונותנת. **חנינא.** בכי"ק חנניה. **עקיבא.** וכ"ה כד"נ ובמשני"ר ובהורי"ד; בכי"ק ובמשנ"כ עקביא. **יזכה.** בכי"ק ובמשני"ר זכה. **על החדשים.** בכי"ף ד' ראם בחדשי' ועי' לעיל. **ב נכסים** לנכסים. בכי"ף ד"ק נכסים ידועים לשאינן ידועים. **ואם מכרה כו'.** בכי"ק שאם מכרה..וכן בסמוך. **שאינן.** כד"נ ובכי"ק ושאינן. **ואם מכרה ונתנה** ט'. מכאן ועד סוף המשנה ליתא בכי"מ.

ראשון לציון

פ"ח א תוי"ט ד"ה בית שמאי אומרים תמכור כו' וי"ל שאין זה קולא אלא חומרא שממהר לגרשה כו' לפנינו בתוס' איתא שמוהר לגרשה:

יכין תפארת ישראל יכין

ד) משנתארסה: ה) בתמיה. ולמה מכרה קיים: ו) שנפלו לה משנשאת. דאמרינן בסיפא דמכרה בטל: ז) מה ראו חכמים לומר שיהיו לו פירות תחת פרקונה, ולהכי מוציא מלקוחות הרי כיון דרק לטובתה תקנו כך הול"ל שתוכל לומר אי אפשי בתקנת חכמים ויהיו הפירות שלה ותפרוק את עצמה: ח) שנפלו לה קודם שנשאת: ט) וכ"ש קודם שנתארסה ונשאת, דמכרה קיים: י) שנשאה: יא) שידע שנפלו לה, ולרמ"ם במצפה עליהן סגי: יב) משנשאת, אפילו נפלו קודם אירוסין: יג) ולרמ"ם אפילו קודם שידע בהן: יד) קודם שידע

תוספות רע"ק

וקשה לי אמאי פריך ממתניתין דעומר שהוא סמוך לגפה דתני לה במשנה ד' פ"ד דעדיות ולא פריך ממתני' ג' שם כל עומרי השדה של קב קב וכו' קל הוא לבעה"ב וחומר לעניים. ובפרט דפריך תחלה מהפקר לעניים דהוא רישא דמתני' ג' שם ושביק לסיפא דמתניתין ופריך ממתניתין ד' דסמוך לגפה. וצ"ע. ובר"ש פ"ו מ"ח דפיאה הביא הירושלמי הזה וכתב עלה ומשנתינו לא מצאנו בעדיות אבל פלוגתא דהפקר לענים ופלוגתא דהעומר של ד' קבין שנויי' שם עכ"ל. ולפנינו איתא כן בעדיות. (וכבר נזכר זה בדברי רבינו בפ"ו מ"ה דפאה באות ס' יעו"ש): [אות עח] שם בתוי"ט ד"ה ובה"א לא כו'. דמוחין אנו לו. וכ' המ"ל פ"ו הלכה א' מהלכות זכייה ומתנה דזה רק אם באת למכור הב"ד אומרי' ללוקח דלא ליזבן ולא יתן מעותיו להפסיד אבל בנותנת במתנה ל"ש לומר דאומרים לו שלא יקבל במתנה ומש"ה לא נקט במתני' אלא לא תמכור ומה דקתני ברישא אלו ואלו מודים שמוכרת ונותנת באמת נותנת אשגירת לישנא הוא עיי"ש: [אות עט] שם בתוי"ט ד"ה עד שלא נישאת ונישאת משמע שנפלו לפני נישואין ואין דבר מפסיק. תוס' לא כתבו כן מסברא אלא דהוכיחו מדפרכינן בסוגיא על רב ושמואל דאמרי בין שנפלו לה קודם שנתארסה וניסת דמכרה בטל דכמאן דלא כר"י ודלא כרבי חנינא ב"ע והא הוי כר' חנינא ב"ע דבעי לומר דאפילו בנפלו לה קודם שנתארסה ונשאת דמכרה בטל (דמה דאמר אמרו לו לא בדרך קושיא בעלמא אלא דס"ל כן לאמת כדהוכיחו בדבריהם בד"ה לא כר"י ממתני' דלקמן בהכותב א"כ למה כתב לה דו"ד א"ל בנכסייך שאם מכרה ונתנה קיים והתם מוקמינן בכותב ועודה ארוסה הרי דבלא סילק עצמו היה מכרה בטל ואתיא כתנא דאמרו לו. והר"ן ס"ל דאמרו לו הוא רק קושיא ומתני' דלקמן ר"פ הכותב מוקי דכותב בעודה ארוסה מועיל לענין נכסים שנפלו אחר הנשואים לימכרם) אע"כ דס"ל להש"ס דעד שלא נישאת משמע דאין דבר מפסיק רק הנישואים דמיירי בנפלה לה באירוסין עיי"ש:

קיים טו): ג נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע. והוא אוכל פירות. פירות התלושין מן הקרקע. ילקח בהן קרקע. והוא אוכל פירות. והמחוברין בקרקע טז). אמר רבי מאיר. שמין אותן יז) כמה הן יפין בפירות. וכמה הן יפין בלא פירות. והמותר ילקח בהן קרקע. והוא אוכל פירות יח). וחכמים אומרים °המחוברין לקרקע שלו יט). והתלושין מן הקרקע שלה. וילקח בהן קרקע. והוא אוכל פירות: ד רבי שמעון אומר מקום שיפה כחו בכניסתה כ). הורע כחו ביציאתה כא). מקום שהורע כחו בכניסתה. יפה כחו ביציאתה כב). פירות המחוברין לקרקע בכניסתה שלו כג). וביציאתה שלה. והתלושין מן הקרקע. בכניסתה שלה. וביציאתה שלו כד): ה נפלו לה עבדים ושפחות זקנים. ימכרו וילקח בהן קרקע. והוא אוכל פירות. רבן שמעון בן גמליאל אומר לא תמכור כה). מפני שהן שבח בית אביה כו). נפלו לה זיתים וגפנים זקנים כז). ימכרו לעצים. וילקח בהן קרקע. והוא אוכל פירות כח). רבי יהודה כט) אומר לא המכור. מפני שהן שבח בית

ר"ע מברטנורה

מיתתה. והלכה כר"ש שחולק בין נכסים הידועים לבעל לנכסים שאינם ידועים: ג שמין אותן. דקסבר מה שגדל ברשותו הוו פירות ומה שלא גדל ברשות הוי קרן לפיכך מה שדמי הקרקע יקרים עכשיו בשביל תבואה זו הוי קרן וצריך ליתן לה דמים וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירותיה: וחכמים אומרים. אף אלו שלא גדלו ברשותו תורת פירות נתנו בהם הואיל והקרקע קיימא לה והלכה כחכמים: ד ביציאתה. אם בא לגרשה: פירות המחוברים לקרקע בכניסתה שלו. כלומר בשעת נפילתן שלו כדברי חכמים ואיכא בין חכמים לר"ש פירות המחוברין בשעת יציאה. דלא איירי בהו חכמים ולית להו הא דאמר ר"ש ביציאתה שלה דקסברי מה שגדל ברשותו שלו. והלכה כר"ש: ה רבן שמעון בן גמליאל אומר לא תמכור. יכולה היא לעכב והלכתא כותיה: רבי יהודה אומר לא תמכור. והלכתא

תוספת יום טוב

ובש"ע שלו העתיק נכסים שנפלו לה משנתארסה. [°ומ"ש הר"ב והלכה כר' שמעון רי"ף מסוגית הגמרא]: ג והתלושין וכו'. היינו ת"ק ור' מאיר נמי לא פליג בהו. אלא נראה לי משום דבמשנה ז' לריכא להו לרבנן למתני והתלושין דכל הקודם זכה הלכך תני להו ה"נ והתלושין וכו' ומשום הכי לא תני בקלרה. וחכמים אומרים שלו: ד וביציאתה שלה. כתב הר"ב ואיכא בין חכמים לר"ש פירות המחוברים בשעת יציאה וכו' דקסברי רבנן מה שגדלו ברשותו הרי הן שלו. ועיין מ"ש במשנה ז' פ"ח דכ"ב. וכתב רש"י תלוש בשעת יציאה ליכא למימר דפליגי עליה ונימרו שלה דכיון דתלשן הכל מודים שזכה בהן. ע"כ ונמלא עכשיו שר' שמעון משוה מדותיו בכניסה וביליאה הלכך מסתברא טעמיה והלכה כר' שמעון כ"כ הרא"ש. °והר"ן כתב בשם הראב"ד משום דבתוספתא שנאו בסתם ולגבי הלכות פסוקות: ה ימכרו וילקח בהן קרקע. כלומר שאם ירלה האיש למכור או שהאשה רולה למכור כדי לקנות בהן קרקע כדי שתתקיים לה הקרן אין אחד מהם יכול לעכב כ"כ הטור סימן פ"ה בשם הרמ"ה והרא"ש חולק וסובר דימכרו ע"י הבעל קאמר כלומר אם ירלה. והיא אינה יכולה לעכב. אבל היא אינה יכולה לכופו. וטעמא כ"ל לפי שהוא יכול לומר הרי אין אני אוכל אלא הפירות ואם ימותו מה לי לעשות. [°ועוד דבסוגיא דלעיל מהך פסקינן כחנניה דלמיתה לא חיישינן וגם שם הוי טעמא הכי כמ"ש הרא"ש גבי הכניסה עז לחלבה כו' לפי שהוא אינו מכלה כו'] ולקמן בדין זיתים וגפנים ימכרו כתב בשם הרמב"ם ואינה יכולה לעכב עליו גם אינה יכולה לכופו למוכרן וזה כדעת הרא"ש אלא שהרמב"ם ברישא אינו פוסק כת"ק ולפיכך לא כתב שם אבל אני לא מלאתי בפרק כ"ה מהל' אישות אלא שהעתיק לשון המשנה ולא ביאר בזה כלום: שבח בית אביה. דהויא לה ולבית אביה לשם ולתפארת. רש"י: רבי יהודה אומר לא המכור מפני שהן שבח בית אביה. וקשיא לי אמאי לא פליג רבן שמעון בן גמליאל בסיפא ואפשר דאה"נ דפליג אלא כי אמרה רשב"ג למלתיה ברישא אמרה ור' יהודה כי אמר בסיפא אמר דמר מאי דשמיע ליה מרביה קאמר ומר מאי דשמיע ליה מרביה קאמר. וקבען רבי במשנתינו כשמועתן. וכיולא בזה עיין בשם הר"ן משנה ד' פרק ב' דנדרים. ולעולם תרווייהו בחדא שיטה קיימי והיינו טעמא נמי דפסק הר"ב וכן הרמב"ם בפירושו כר' יהודה ולא כת"ק כיון דר' יהודה כרשב"ג ס"ל וקיימא לן כל מקום ששנה ר' שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו: אפילו למ"ש במשנה ה' פרק ד' דפסחים דאיכא מאן דאמר דוקא היכא דמסתברא טעמיה. איכא למימר מסתברא טעמיה דהא בסיפא מוקמינן בגמרא דדוקא בשדה שאינה שלה כגון שאביה קנה זיתים בלא קרקע לאכול פירות עד שיבשו דומיא דעבדים דנמי כשדה שאינה שלה דמיין דכי מייתי כליא קרנא אבל בשדה שלה ד"ה לא תמכור מפני שבח בית אביה. דס"מ דלת"ק נמי שייכא סברא זו הלכך מסתברא טעמיה דרשב"ג דלא מחלק בסברא זו כלל. ומיהו אכתי איכא למידק תרתי למה לי כיון דזיתים דומיא דעבדים. ונראה לי דאדרבה הא אתא לאשמועינן ממשנה יתירה דזיתים דדוקא בשדה שאינה שלה חולק ת"ק ואי לאו משנה יתירה ה"א דלא תליא טעמא בשדה שאינה שלה כלל ולעולם סבירא ליה לתנא קמא דלא חיישינן לשבח בית אביה ואפילו בשדה שלה ולא הוה דייקינן מדתנן עבדים ולא אשמועינן זיתים בשדה שלה דלא סבר תנא קמא שבח בית אביה וכ"ש בעבדים דה"א להודיעך כחו דרשב"ג תני עבדים דבשדה שאינה

שלה

יכין תפארת ישראל יכין

שידע בהן: טו) אפילו נפלו משנשאת. מיהו משנתארסה בידועים לא תמכר, ואם מכרה קיים. וקיי"ל כר"ש [ל' סי"א]: טז) ומשביחין עדיין בקרקע: יז) שמין הקרקעות כמה הן יפין עם הגדולין שבהן, בשעת הנפילה: יח) דס"ל מה שלא גדל ברשותו ה"ל כקרקע, ומה שגדל ברשותו ה"ל פירות ושלו הן: יט) אף שלא גדל ברשותו, ואפילו עומדין ליקצור שנגמרו, דאע"ג דקיי"ל כל העומד לקצור כקצור דמי, הכא קי תקנו חז"ל שיהיו שלו: כ) כשנשאת: כא) כשמגרשה: כב) כילד. פירות וכו': כג) כחכמים לעיל: כד) ולחכמים המחוברים ביליאתה שלו [ועי' פי"ט מ"ג]. וקיי"ל כר"ש [פ"ה]: כה) רק כשתרלה: כו) ר"ל כבוד בית אביה: כז) דומיא דעבדים קתני שעושין רק מעט כדי טיפולן: כח) אבל בנתיבשו לגמרי, לכ"ע ימכרו: כט) [נ"ל כגי' הרא"ש דגרים

בסיפא

ציונים

ג נפלו לה. ע"פ ס"א מיי' שם הכ"א טוש"ע שם ס"י ס"ה ס"י"ג: וחכ"א. מיי' שם הכ"ז טוש"ע שם ספ"ו: ד רש"א. שם: ה נפלו לה עבדים. ע"פ ע"ב: רשב"ג אומר. מיי' שם הכ"ג טוש"ע שם סי"ד: נפלו לה זיתים. נ"פ ק"פ ע"ב מיי' שם טוש"ע שם.

שנויי נוסחאות

ג לה. נד"נ בטעות לו. כספים. נכי"ף נכסים. (פירות) התלושין. נד"נ ליתא; ונמשני"ל.. תלושין וכ"ה בכי"ק (ושם המל' פירות נכתבה בין השיטין). והמחוברין (בקרקע). נד"נ.. לקרקע וכ"ה בכי"ק; ונמשני"ל פירות המחוברין. וליתא וכן הגיה רש"ל פירות.. גם במשנ"נ. אותן. במשנ"נ אותה. כמה הן יפין כו' וכמה הן יפין. נד"נ..וכמה אינן(?).. ; במשנ"נ..היא יפה. היא יפה. והמותר. במשנ"נ ובמשני"ל ומותר. המחוברין לקרקע. נד"נ ובכי"ק פירות המחוברין..וכ"ה במשני"ל (ושם בקרקע). והתלושין. בכי"ף ד"ק תלושים. (מן הקרקע). בתורי"ד ליתא. וילקח. נד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ילקח. ד שיפה. בכי"ק ובמשני"ל שיפת: כחו. בתורי"ד בטעות בב' פעמים הראשוני' כחה. מקום שהורע כחו כו'. בתורי"ד ומקום שיפה כחו ביציאתה הורע כחו בכניסתה וכן בסמוך ותלושים ביציאתה שלו ובכניסתה שלה. (פירות) המחוברין כו'. נד"נ ליתא; במשנ"נ ובמשני"ל ביצד פירות; בכי"ק יש כאן חסרון פירות המחוברין לקרקע בכניסתה שלה וביציאתה שלו ויחסרו הדברים מן בכניסתה עד בכניסתה והמו"ל שם לא דקדק יפה ע"ש. (מן הקרקע). בתורי"ד ליתא ועי' בדבור הקודם. ה זקנים. בכי"ק הזקנים וכן הוא בסמוך גבי זיתים וגפנים. וילקח. בכי"ק ילקח וכן בסמוך שם. בהן. במשנ"נ מהן. מפני (שהן) שבח. במשני"ל ליתא ובסמוך איתא; בכי"ף משום שבח וכן בסמוך; בכי"ק.. בבור ובסמוך שם שבח. (לעצים). במשנ"נ ליתא. רבי יהודה. כד"ע ובכי"מ ובכי"ף רשב"ג ועי' תוי"ט ובפי' הרמב"ם ועי' בר"ן.

תוספות רע"ק

ג [אות ס] במשנת המחוברין לקרקע שלו. אפילו היכא שהפירות גמורים והגיעו לתלוש. הרא"ש: ד [אות סא] תוי"ט ד"ה וביציאתה כו'. והר"ן כתב בשם הראב"ד. גם הרא"ש כתב כן בשם הראב"ד:

אביה. המוציא הוצאות על נכסי אשתו ל) הוציא הרבה. ואכל קימעא לא). קימעא ואכל הרבה. מה שהוציא הוציא. ומה שאכל אכל לב). הוציא ולא אכל. ישבע כמה הוציא ויטול לג): ן שומרת יבם לד) שנפלו לה נכסים לה). מודים בית שמאי ובית הלל שמוכרת. ונותנת. וקיים לו). מתה. מה יעשו בכתובתה לז) ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמה לח). בית שמאי אומרים. יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב לט). ובית הלל אומרים. נכסים מ) בחזקתן מא). וכתובה מב) בחזקת יורשי הבעל. נכסים הנכנסים והיוצאים עמה. בחזקת יורשי האב: ז הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע מג). והוא אוכל פירות. פירות התלושין מן הקרקע. ילקח בהן קרקע. והוא אוכל פירות. המחוברין בקרקע מד) אמר רבי מאיר. שמין אותן מה) כמה הן יפין בפירות. וכמה הן יפין בלא פירות. והמותר ילקח בהן קרקע. והוא אוכל פירות מו). וחכמים אומרים פירות

והלכתא כותיה: קימעא. דבר מועט ואפילו כל שהוא: ישבע כמה הוציא ויטול. ושבועה זו כעין של תורה הוא והני מילי שהיה השבח כנגד ההוצאה או יותר אבל אם היתה ההוצאה יתירה על השבח ישבע שבועת התורה שהוציא כנגד השבח ויטול כנגד השבח בלבד והשאר יפסיד. וכל זה כשגירשה הבעל. אבל אם מרדה היא. בין אכל הבעל. בין לא אכל. ישבע כמה הוציא ויטול כנגד השבח ובנכסי צאן ברזל כל השבח של בעל דאמרינן אם הוסיפו הוסיפו לו: ן שנפלו לה נכסים. מבית אביה בעודה שומרת יבם: מה יעשו בכתובתה. מנה. ומאתים. ותוספת. ונדוניא. שהכניסה לו וקבל עליו אחריות: ובנכסים הנכנסין והיוצאין. נכסי מלוג שכשהיא נכנסת נכנסים עמה וכשיוצאת מבעלה יוצאים עמה: בית שמאי אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב. דספק נשואה ליבם היא וזכה בחלי ירושתה מספק: נכסים בחזקתן. נכסי צאן ברזל בחזקתן ולא איתפרש בחזקת מי אי בחזקת יורשי הבעל הואיל ואחריותן עליו אי בחזקת יורשי האשה שהיו שלה ובפ"ד מיבמות תמצא המשנה הזאת: ז ילקח בהן קרקע. לפי שכתובתה על נכסי בעלה הראשון לפיכך נכסי המת הראשון לכתובתה אלא שהיבם אוכל פירות אם מיבם אותה*) [וסבר] מטלטלי משתעבדי לכתובה: שמין אותם. דכל מה שגדל ברשות המת הראשון לכתובה: וחכמים אומרים פירות המחוברים לקרקע שלו.

*) בר"נ ד"ר דסבר והתוי"ט תקן כלפנינו.

בגמרא

שלה דמי ואפילו הכי סבר דלא תמכור משום שבח בית אביה להכי אשמועינן משנה יתירה דזיתים דוקא דומיא דעבדים חולק תנא קמא אבל בשדה שלה מודה. ועוד נראה לי דאיצטריך לר' יהודה דאי מרישא הוה אמינא התם דוקא בעבדים שאין לאחר שום שייכות בהו דאף ע"ג דדמי לשדה שאינה שלה לענין מכליא קרנא מכל מקום אין דומין בזה שבזיתים יש שייכות לאחרים ובעבדים אין שייכות לאחרים והוה אמינא דבי סבר רבי שמעון בן גמליאל דאיכא משום שבח בית אביה בעבדים שאין לאחרים שום שייכות בהן הילכך איכא בהו משום שבח בית אביה אבל בזיתים שהם בשדה שאינה שלה אימא כיון דיש לאחרים שייכות בקרקע שהם עומדים וכו' ליכא בהו טעמא דשבח בית אביה קמל"ן דאפילו הכי ס"ל לר' יהודה דיש שבח בית אביה והשתא אפשר דהה"נ דרשב"ג לא פליג בסיפא ומודה לתנא קמא ואף ע"פ שלדברי הר"ב והרמב"ם בפירושו א"א לומר כן שהואיל ופסקו כר' יהודה ואין טעם בדבר אלא משום דבשיטתיה דרשב"ג אמרה ואם רשב"ג מודה לתנא קמא בסיפא אם כן הלכתא כת"ק דר' יהודה מ"מ חזינן להרמב"ם שבחיבורו פכ"ב מהלכות אישות חזר בו ואע"פ שפסק שם כרשב"ג דרישא. בסיפא פסק כת"ק. הלכך נראה לי ודאי דטעמו כמו שכתבתי באחרונה ודר' שמעון בן גמליאל מודה בסיפא לת"ק מהטעם שכתבתי ואתי נמי שפיר דברישא נקט רבי רשב"ג ובסיפא נקט רבי יהודה : ישבע. פירש הר"ב כעין של תורה שכן כל שבועות המשנה כעין של תורה תקנוה כמ"ש הר"ב בפרק דלקמן מ"ז והא נמי דכתב אבל אם היתה הוצאה יתירה וכו' ישבע שבועת התורה לאו למימרא שהיא שבועה מן התורה דהא תנן ברפ"ז דשבועות כל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא משלמין. אלא שבועה כעין של תורה קאמר. ומ"ש הר"ב אבל אם מרדה וכו' ישבע כמה הוציא ויטול דאדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה. הרי"ף. וכתב הרמב"ם פרק כ"ג מהלכות אישות דמה שאכל יבומו לו וינכו לו ממה שראוי ליתן לו מן ההוצאה. ולא ידעתי למה לא העתיקו הטור והש"ע: ן מודים ב"ש וב"ה שמוכרת וכו'. אע"ג דפליגי [*בריש פירקין] בארוסה ממש דב"ש אומרים תמכור וב"ה אומרים לא תמכור הכא מודים ב"ה שמוכרת בתחלה דלא דמי שומרת יבם לארוסה לפי שארוסה קנויה עד שנתחייב הבא עליה סקילה הלכך כ"כ זכה בה שאין לה למכור לכתחלה אבל בשומרת יבם שהבא עליה לא מחייב אלא מלקות איסור ודאי דבזיקתה כפלו הילכך מוכרת לכתחלה כ"כ נ"י בפ"ד דיבמות. והתוספות בריש פירקין כתבו דשאני ארוסה דבודאי ליכנס קיימא דכל המארס דעתו ליכנס הלכך לכתחלה לא תמכור אף ע"פ שהיא ודאי אבל בשומרת יבם כך עומדת לחליצה כמו ליבום והואיל וסיא ודאי אמרו חכמים דתמכור לכתחלה [*ועיין מ"ש במשנה א' בד"ה וב"ה אומרים כו'] : יורשי הבעל עם יורשי האב. עיין מ"ש במשנה ג' פ"ד דיבמות: נכסים בחזקתן. כתב הר"ב ולא

אתפ"ס

יכין תפארת ישראל יכין

בסיפא נמי רשב"ג, מדמקשי הש"ס לס"ד דבשדה שלה דוקא פליגי, ומקשה והרי עבדים דכשדה שאינה שלה דמי ופליגי. ואם איתא דגרים [בסיפא ר"י, נכרא אגברא קרמית. ועי' תוי"ט]:

ל) על נכסי מלוג: לא) מעט: לב) ואין לו או לה תביעה זע"ז (אלא) מה שאחד הוא יותר מחבירו: לג) מה שהוציא נגד השבח ולא מה שהוציא יותר: לד) הממתנת להתיבם: לה) מבית אביה בעודה שומרת יבם: לו) דדוקא בארוסה פליגי בריש פרקן, דקנייה גמורה דהבא עליה בסקילה, משא"כ יבמה לשוק רק בלאו, וגם קדושין תופסין בה, ותו דארוסה וודאי להכנסא קיימא, מה שאין כן זאת שמא תחלוץ: לז) ק' ור' ותוס', ונדוניא שהכניסה שאחריותן אבעל, וקרויין כולן כתובתה, מדנכתבין בכתובתה: לח) נכסי מלוג כמלבושיה ומה שירשה, שאין באחריות הבעל: לט) רק נכסי מלוג. ומיירי בעשה בה מאמר, דלב"ש ספק נשואה היא או: מ) נכסי צאן ברזל: מא) בחזקת בי היורשים, וזה לכ"ע. דלא פליגי רק בנכסי מלוג: מב) ק' ור' ותוס' [עי' פ"ד דיבמות]: מג) דכתובת' רק על נכסי המת, וסבירא לי' מטלטלי משתעבדי לכתובה:

כב"ש

ציונים

המוציא. נ"מ נ"ס פ"א מיי' שם פכ"ב ה"ח טוש"ע שם סי' פ"ח ס"ג: ן שומרת יבם. פ' ע"ב יבמות ל"ח ס"א מיי' שם פכ"ב ה"י ופ"ג מהלכות נחלות ה"ם סמ"ג עי' נ"ח טוש"ע שם סי' ק"ם ס"ה ובה"א. מיי' שם טוש"ע שם: ז הניח אחיו. שם מיי' שם הי"ג טוש"ע שם סי' קס"ח ס"ה: פירות התלושין. מיי' שם טוש"ע שם: פירות המחוברין. מיי' שם הי"ג טוש"ע שם ס"ז: וחכ"א. מיי' שם טוש"ע שם ס"ט:

שנויי נוסחאות

הוצאות נד"נ ובמשני"ל יציאות: בכי"ק יצאות. ן שמוכרת כו' וקיים. נד"נ ובכי"ק ובכי"פ שהיא מוכרת,,; במשני"ל שאם מוכרת.. קיים ועי' שם גמ'. מה יעשו. בכי"ק ובמשני"ל מה יעשה וכ"ה בכי"פ ד"ק. הנכנסין והיוצאין. בתוי"ד היוצאין והנכנסין. יחלוקו. בכי"ק יחלקו. יורשי הבעל עם יורשי) האב. בכי"פ ד"ק ליתא; במשני"ל להפך יורשי האב עם יורשי הבעל. וכתובה. נד"נ כתובת. נכסים. בכי"ק ובמשני"ל ונכסים. ז הניח. במשני"ל הניח לו. (פירות) התלושין. בתוי"ד תלושין; נד"נ ליתא. בהן. נד"נ מהן. המחוברין בקרקע. נד"נ והמחוברין לקרקע; בכי"ק פירות מחוברין לקרקע במשני"ל פירות המחוברין. וכ"ה בכי"פ ובתוי"ד(ונפס..לקרקע). אמר ר"מ. נד"נ ר"מ אומר. הן יפין כו' הן יפין. נד"נ היא יפה.. היא יפה וכן הגיה הב"ח והוסיף לגיה שמין אותה ועי' לעיל מ"ג.

תוספות חדשים

ו הר"ב ד"ה שנפלו וכו' בעודה כו' עכ"ל. בפ"ס דיבמות דל"ט מקשין מ"ש רישא דלא פליגי בנ"מ שהם שלה ומ"ש סיפא דפליגי ומתרץ אביי רישא שנפלו לה כשהיא שומרת יבם סיפא דנפלו לה בחיי בעלה וקסבר אביי ידו כידם ורבא מוקי אידי ואידי שנפלו לה כשהיא ש"י רישא דלא עביד בה מאמר וסיפא דעביד בה מאמר וקסבר רבא מאמר לב"ש עושה ספק נשואה לחלוק בנכסים:

ראשון לציון

במשנה אמר רבי שמין אותה כו' במשב"ג היתה א"ר מאיר שמין כו' וכן בפרי"ח והרא"ש:

המחוברים בקרקע שלו מד) התלושין מן הקרקע. כל הקודם זכה בהן. קדם הוא זכה מה). קדמה היא ילקח בהן קרקע. והוא אוכל פירות. כנסה מו) הרי היא כאשתו לכל דבר מז). ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון מח): **ח** לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן מט). אלא כל נכסיו נ). אחראין לכתובה. וכן לא יאמר אדם לאשתו. הרי כתובתיך מונחת על השלחן. אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה. גירשה נא) אין לה אלא כתובתה החזירה הרי היא ככל הנשים נב). ואין לה אלא כתובתה בלבד נג):

בגמרא פריך והא כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובה ומשני תני שלה: כל הקודם זכה. קסברי מטלטלי לכתובה לא משעבדי אא"כ תפסה ומחיים דבעל בעינן תפיסה והוא הדין נמי דפליגי אכספים דמ"ש כספים מפירות תלושין והלכה כחכמים: הרי היא כאשתו. שמגרשה בגט ומחזירה ולא אמרינן ויבמה אמר רחמנא ועדיין יבומין ראשונים עליה ולא תסגי לה בגט והכי נמי כשגירשה הוה אמרינן מצוה דרמא רחמנא עליה הא קעבדה ותיקו עליה באיסור אשת אח ולא מצי להחזירה קמ"ל דאמר רחמנא (דברים כ"ה) ולקחה לו לאשה כיון שלקחה הרי היא כאשתו: **ח** כל נכסיו. שירש מאחיו אחראין לכתובתה: גירשה אין לה אלא כתובה. אבל כל זמן שלא גירש היו כל הנכסים משועבדים לה: הרי [היא] ככל הנשים. שהמגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה החזירה ואצטריך לאשמועינן הא ביבמה דלא תימא אשתו היא דאיהו כתב לה כתובה ממונו אבל יבמתו דלאו איהו כתב לה אלא נכסי בעלה הראשון הוא דהוו אחראין וערבאין הכא דגרשה והחזירה. אימא כתובתה מיניה קמ"ל:

אתפרש כו' עיין מ"ש שם: **ז** המחוברין בקרקע שלו. כתב הר"ב ובגמרא פריך והא כל נכסיו אחראין וערבאין לכתובה פירש"י והמחובר לקרקע כקרקע ולא דמי למחוברים דנכסי מלוג [במשנה ג'] דהתם פירא תקינו ליה רבנן היכא דהיכא קרן קיים והני נמי פירי נינהו דגמרי ברשותיה אבל הכא קרנא ופירי דידיה הוא ושיעבודא הוא דאית לה עלייהו ומאי דאשתעביד לה מחיים דבעל לא אמרינן פירי הוא לאפקועי שיעבודא ומשני תני שלה ולא פליגי רבנן עליה אלא אתלושין וכספים ולמימרא דלא משעבדי מטלטלי לכתובה ע"כ. וא"כ הכא לא הוה להו לחכמים למימרא פירות המחוברין כו' כיון דבהכי לא פליגי אלא משום דלעיל בנכסי מלוג פליגי עליה בהא הלכך נקטינהו נמי הכא וכיוצא בזה צריך לומר התם בתלושין כמ"ש שם ומפני שזה שאמרו חכמים בכאן המחוברים לא צריכא הכא אלא איידי דלעיל משום כך אשנוה תנא והנא שלו כדלעיל ובעינן מטלטלי דלא משעבדי לכתובה עיין מ"ש במ"ה פ"ט דנדרים: הרי היא כאשתו. פירש הר"ב שמגרשה כו' ולא אמרינן כו' מצוה דרמא רחמנא עליה עבדה הואיל ונישאה ליקו עליה בנישואי שניה באיסור אשת אח. ואע"ג דכשיבמה מותר לבא עליה ביאות הרבה בכל עת שירצה וליה לן למימר מצוה דרמא רחמנא כו' דסברא הוא דלא אמר רחמנא ויבמה כדי לגרשה לאלתר תוספות. וכתב הר"ב קמ"ל כתב רש"י והאי ויבמה דרשינן לבפ"ב ביבמות ע"כ וכ"כ בפ"ד דיבמות. ונראה לי דבחנם נדחק לפרש כן דהא לענין יבומי הראשון עליה איצטריך לענין אשת אחיו שלא היה בעולמו ונתיבמה ומה כמו שכתבתי במשנה ב' דפרק ב' דיבמות. והאמרינן התם בגמרא דף כ' דמסתברא לאסור הייתרא לאשה אהיתרא דמיבם אשת אח וכי הכא. ולמעוטי איסורא דעדיין יבומי הראשונים עליה האיסורא כי התם פרק ב'. ומ"ש הר"ב דאמר רחמנא ולקחה לו לאשה. דלאשה קרא יתירה רש"י: **ח** על השלחן. הן מעות שהוא מתעסק בהן אם הוא שולחני. רש"י דף פ"א: וכן לא יאמר אדם לאשתו כו'. דמהו דתימא דטעמא דלא ייחד לה ליבמה כדי למכור שאר נכסים דהיינו יכול למכרם כיון דלא כתב לה דקנאי אבל באשתו לא שייך לומר שלא יוכל למכור מהאי טעמא. דהא כתב לה דקנאי ושמא דעתה כשמייחד קמ"ל. גמרא. כפי פירוש התוספות: גירשה אין לה אלא כתובתה. פירש הר"ב אבל כל זמן שלא גירש היו כל הנכסים משועבדים לה כלומר ואינו רשאי למכור כלום. גמרא. דאי משום גופה פשיטא דאין לה אלא כתובתה. אלא והאי לדיוקא דיליה תניא למידק הא לא גירשה לא וכתב רש"י ומרישא לא משמע דתנן כל נכסיו אחראין דהתם עלה טובה דהא (ברשותו) [באשתו] דיכול למכור ואפ"ה תנן דלא כדאיתא בגמרא לעיל דף פ"א ופירש שם רש"י שמא יאבדו המטלטלין ונמצאת בלא כתובה וצריך לכתוב כתובה אחרת והתוספות פירשו שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ועוד כתבו התוספות והא משמע מרישא הניח אחיו מעות ילקח בהן קרקע וכיון דצריך לקנות א"כ א"א לו למכור וי"ל דאי מרישא ה"א דוקא כנגד כתובתה אבל כל הנכסים לא קמ"ל ממשנה יתירה. ע"כ: ואין לה אלא כתובתה בלבד. כתב הר"ב ואיצטריך לאשמועינן הא ביבמה. כלומר אף ע"ג דבשאר הנשים תנן לה בס"פ דלקמן. ומ"ש אימא כתובתה מיניה כלומר מלבד מה שיש לה על הראשון לפי שעכשיו כשלקחה בנישואי עצמו יהיה מחויב לעשות לה כתובה ממנו והראשונה במקומה עומדת קמ"ל דאין לה אלא כתובתה פירוש האחת שהיה לה כבר. וכתבו התוספות ותימה וליתני היא הכא ולא ליתני היא דלקמן דאשתו משמעינן מק"ו דיבמתו וי"ל דמה ה"א דוקא יבמה שקודם שגירשה נמי לא הוה לה כתובה מיניה ומעולם לא נשעבד הוא כלום כנגדה ולפיכך דין הוא שעכשיו כשמחזירה שעל דעת כתובה הראשונה הוא מחזירה אבל אשתו שכבר בנישואין הראשון היה הוא משועבד כנגדה. כשעכשיו חוזר ונושאה אימא מסתמא אדעתא שישעבד לה שנית כנגדה הוא שנשאה ויהיו לה שתי כתובות. הלכך צריכא. נ"ל:

יכין תפארת ישראל יכין

מד) בש"ס מקשי, והרי משועבדים לכתובתה, ומשני תני שלה וילקח בהן קרקע ויאכל פירות: מה) דס"ל מטלטלי לא משתעבדי לכתובה רק בתפס מחיים דבעל. וה"ה דפליגי בכספים: מו) שבעלה: מז) שמגרשה ומחזירה: מח) ר"ל רק לדבר זה אינו כאשתו, שאין נכסים משועבדים לכתובתה, רק בלא הניח המת כלום, אז כתובתה ק' מהשני [עי' יבמות פ"ד סי' י"ט]: מט) והשאר שירשתי מאחי אמכר: נ) שירש מאחיו: נא) לאחר שיבמה: נב) אף שלא כתן לה כתובתה עדיין, כל נכסיו משועבדים לכתובתה: נג) דסד"א שיהיה לה ב' כתובות שבעל הראשון ומהשני:

ציונים

כנסה. יבמות נ"ח ע"א יכות' יבמות פ"ג כ"א פיי' שם ה"ג פוס"ע שם ס"א: ובלבד כו'. כ"ג ע"ב יבמות שם נ"ג ע"א פ"ה ע"א יכות' יבמות פ"ם ה"ד מיי' שם כ"א ופ"א מהל' יבום ה"א סמ"ג שם פוס"ע שם סי' קפ"ו ס"ד וסי' קס"ח ס"ב: **ח** לא יאמר לה. פ' ע"ב:

שנויי נוסחאות

בקרקע. בד"נ ובכי"ק ובמשב"ל לקרקע. התלושין. בד"נ ובכי"ק ובמשב"ל והתלושין. כל הקודם זכה בהן. בד"נ ובכי"ק ובהוצי"ד. בהן ובהוצג"ף. בהן זכה בהן: במשב"ל שלה (?) כל הקודם זכה. היא (ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות) כנסה. בד"נ היא זכתה כנסה וליתא. כנסה. בכי"ף כנסת סתם. ובלבד. במשב"ל בלבד. הראשון. בכי"ף ד"ק הראשון לכל דבר. **ח** מונחת כו' נכסיו כו' לכתובה. בד"נ ובכי"ק לכתובתה: במשב"ל מונחת ליך.. נכסי כו' לכתובתיך. וכ"ה ליך גם בכי"ף ד"ק וכן בסמוך. (וכן לא יאמר כו' לכתובת'). בד"נ ובמשב"ל ליתא כ"ז. (אלא) כתובתה. במשב"ל ליתא; במשנ"ב.. כתובה. ואין לה אלא כתובתה (בלבד). בד"נ ליתא וכן ליתא בכי"ק (ושם אין.. ; במשב"ל ויש לא לה כתובה. ועי' בגמ' שם ול"ע:

לקוטים

ח תוי"ט ד"ה גירשה וכו' והתוס' פי' וכו' ז"ל הכ"ד וכתבו עוד התוס' דלפי המסקנא דרבי אבא הויא טעמא דמתני' משום איבה בין יבמתו בין באשתו ולפיכך יש לתמוה על התוי"ט דבכיק לאו טעמא דאיבה ורבא דעלה טובה דלא קיימא כמסקנא וכו' ע"כ ובלא עיון כתב כן דמאי דמפיק התם דטעמא דר' אבא משום איבה היינו לאחות דאין ראוי שלא ייחוס כתובה לגבות מחייה מיהו לפי סלמת דקי"ל הכי דלא ניחוה כמ"ש כל הפוסקים א"כ ה"ט דרבי אבא ואין כאן טעמא דאיבה כלל ולא על התוי"ט תלונות הכ"ד אלא על רש"י בדבריו כן דברי רש"י ז"ל. (ש"ל):

פרק ט א הכותב

הכותב לאשתו א) דין ודברים אין לי בנכסיך ב). הרי זה אוכל פירות בחייה. ואם מתה יורשה. אם כן למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך. שאם מכרה ונתנה קיים ג). כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן, הרי זה אינו אוכל פירות בחייה. ואם מתה יורשה. רבי יהודה אומר. לעולם אוכל פירי פירות ד). עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך. ובפירותיהן. ובפירי פירותיהן עד עולם ה). כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך. ובפירותיהן. ובפירי פירותיהן בחייך. ובמותך. אינו אוכל פירות בחייה. ואם מתה אינו יורשה. רבן שמעון בן גמליאל אומר אם מתה יירשנה. מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה. וכל

פרק ט **א הכותב** לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך. בעודה ארוסה כותב לה לכשתנשאי לי דין ודברים [אין] לי בנכסיך אע"ג דלא קנו מיניה מוכרת ונותנת ומכרה קיים שנפלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה ואי קנו מיניה אפילו לאחר שנשאת מכרה קיים אבל פירות אוכל ואם מתה יורשה דהכי משמע בנכסיך אין לי דין אבל בפירותיהן יש לי דין וכל זמן שהן נכסייך שאת בחיים אין לי דין ודברים בהם הא לאחר מיתה יש לי בהם דין ודברים: רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות. בגמרא מפרש אלו הן פירות ואלו הן פירי פירות הכניסה לו קרקע ועשתה פירות אלו הן פירות. מכר אלו הפירות ולקח בהן קרקע ועשתה פירות הרי הן פירי פירות. וכשאמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן בלבד אוכל פירי פירות לדברי ר' יהודה דהא לא סלק נפשיה אלא מן הפירות בלבד והלכה כר"י: רשב"ג אומר אם מתה יירשנה מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה. דכתיב (במדבר כ"ז) וירש אותה. מכאן שהבעל יורש את אשתו. אבל נפסקא דמלתא שירושת הבעל את אשתו אינו מן התורה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ואף עפ"כ הלכה כרשב"ג לא מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה אלא שחכמים עשו לה חזוק כשל תורה:

ינהגו

פרק ט **א הכותב** לאשתו וכו'. פירש הר"ב אע"ג דלא קנו מידו וה"ה לאומר בלבד דמהני כדתני ר' חייא האומר. גמרא. ומ"ש הר"ב שנפלה הבאה לו לאדם ממקום אחר פירש"י שאינה ירושת אבותיו אלא ע"י מעשיו שבא לו כגון נחלת אשתו הבאה לו ע"י נשואין שלו דהואיל ומשום תקנתא דידיה תקון רבנן והוא בא למחול עליה מחול. ומקשה בגמרא ה"ה אפילו נשואה נמי ומשני דכיון שנשאה הרי הוא כשותף בנכסיה וכיון שנכסים שלו צריך [לשון] מתנה ואין מועיל לשון דין ודברים. ומ"ש הר"ב אדם מתנה עליה שלא יירשנה. הכי איתא בגמרא. ומייתי ראיה דכמו שאם יתנה בהדיא שלא יירשנה דמהני הוא הדין נמי לענין שאר תנאים שיכול להתנות ומהני אלא דהכא בתנאי זה אינו בכלל שלא יירש כמו שמפרש הר"ב בסמוך. ומ"ש הר"ב ואי קנו מיניה לאחר שנשאת כדמפרש טעמא בגמרא דמגופה של קרקע קנו מידו ומתנה גמורה היא: דין ודברים. נ"ל דבלשון דין אין לי בלחוד הוי סגי שהרי מסלק עצמו שלא יהיה לו דין על אלו הנכסים ומה לו עוד ולא נקט ודברים אלא לרבותא בעלמא שכן דרך בני אדם לומר שאפילו בדברים להוקמי לה בדינא ודיינא מסלק עצמו: אין לי. לשון חכמים הוא לומר אין לי במקום לא יהא לי. רשב"ם פ' חזקת דף מ"ג: שאם מכרה ונתנה קיים. והקשה הר"ן דהא בלאו תנאה נמי הכי דינא כדתנן ריש פרק דלעיל עד שלא נשאת ונשאת אם מכרה ונתנה קיים ואע"ג דאמרינן לעיל אמרו ליה לרבן גמליאל הואיל וזכה באשה כו' בעיא בעלמא היא ורבן גמליאל לא חש לה וראיה לדבר דמתמיהין בגמרא עלייהו דרב ושמואל דאמרי דכין נפלו לה משנשאת כו' הבעל מוציא כו'. [כמ"ש הר"ב לעיל לפסק הלכה] כמאן ואמרינן כרבותינו ולא אמרינן שאמרו לו. [וי"ל] דמהא שמעינן דהאי תנאי מהני אפילו לנכסים שנפלו לה אחר שנשאת דלכ"ע מכרה בטל ואם כתב לה דין ודברים בעודה ארוסה מכרה קיים ע"כ. וכן מסיק הרא"ש. ובתוספות בד"ה רב אבי כו' כתבו תימה אמאי קתני שאם מכרה ונתנה קיים דיעבד. לכתחלה נמי תמכור עכ"ל. ולהרן תמיהתם איכא למימר דהא"נ דאפילו מוכרת לכתחלה ודקתני בלשון דיעבד איידי דר"פ דלעיל דקתני דיעבד תנא נמי הכא דיעבד. ואם נפשך לומר כן °אף קושיית הר"ן מסולקת דלהכי מהני תנאה דאפילו לכתחלה יכולה שתמכור. וכבר כתב הטור סימן צ"ב בשם ר"י דס"ל שאין תנאי דבעודה ארוסה מועיל בנכסים שנפלו לה משניסאת וא"כ ע"כ לתרץ קושיית הר"ן צ"ל דלכתחלה מועיל התנאי: עד עולם. דאי לא כתב לה עד עולם. ה"א פירי דפירי פירות אכיל להכי איצטריך עד עולם ואי כתב לה עד עולם ולא כתב לה פירי פירות ה"א לעולם אפירותיהן קאי ופירשו התוספות דהוה אמינא עד עולם אפירות בבחייה °ובמותה לא יאכל פירות להכי איצטריך פירי פירות לומר דלא יאכל לעולם לא פירות ולא פירי פירות. [*ומ"ש הר"ב והלכה כר"י עיין בדבור דלקמן]: כתב לה כו' ובפירי פירותיהן. הכי גרסינן ברוב ספרים °וצ"ל דסתם לן כר' יהודה. והא דלא תני נמי עד עולם שמא לא חש להאריך אלא לסתום כר' יהודה. תוספות: מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה. כתב הר"ב דכתיב וירש אותה וכו'. עיין ברפ"ח דכ"ב ובס אפרש בס"ד: וכל המתנה וכו'. תנאו בטל. מסקי הפוסקים. דהכא דבממון

אפילו

פ"ט **א** הכותב. פ"ג פ"ח ק"נ ס"נ מיי' פכ"ג מהל' אישות ה"ב ספ"ג פ' ס"ח טוש"ע אה"ע סי' צ"ג כ"א: כתב לה. מיי' שם ה"ג טוש"ע שם ס"ז: ר"י אומר. כ"ו פ"א: כתב לה. מיי' שם ה"ג טוש"ע שם ס"ח: רשב"ג אומר. ירוש' כ"ג פ"ח כ"ה: מיי' שם טוש"ע שם ס"א: וכל

שנויי נוסחאות

פ"ט **א** (בחייה). במשנ"ל ליתא. א"כ. בכ"ק וא"כ. למה כתב לה (דין ודברים אין לי בנכסיך). בהוכ"ד ליתא. **בנכסיך** ובפירותיהן. במשנ"ל עליך (?) ובפירותיהן. (הרי זה) אינו במשנ"ל אין וליתא. (בחייה). כד"נ ליתא. אוכל פירי פירות עד. בכי"ק ובהוכ"ד הוא אוכל.. וכ"ה בכי"ק (ובה בפירי.) ; בכי"ף ד' ראם.. פירות ופירי פירותיהן עד ; במשנ"ל הוא אוכל פירות עד. עד עולם. בכי"ק ובי"ף כי"ק עד לעולם ; כד"נ ליתא מעד עולם עד בחייך ובמותך. כתב כו' (ובפירי פירותיהן) בחייך. כד"נ וד"ו ליתא; בכי"ף ד' ראם נוסף [עד עולם] (?) בחייך. (אם) מתה יירשנה, במשנ"ל מתה יורשה וליסא. (מפני) שהתנה. בכי"ק ובהוכ"ד ליתא; במשנ"ב. שמתנה. על מה שכתוב בתורה. בכי"ק על הכתוב. ובסמוך על הכתוב שבתורה.

תוספות חדשים

פ"ט **א** בתוי"ט ד"ה דין ודברים כו' ומה לו עוד ולא נקט כו' ולי נראה דדיק אין לי לחוד י"ל דלא רוצה להכנס לדין בשביל הנכסים הא לא התנה לו מדעתו אבל לא סילק מעיקר הנכסים מכ"ש באם לא יהא מוחזק כגון גבי פירות באכל שלא יחזיר דבעל השטר ידו על התחתונה כדאיתא בגמרא כאן שמפרשים לשון השטר בדבר הגרוע מכל מה שאפשר לכך צריך לכתוב ג"כ ודברים. וק"ל:
(ממהורש"א ז"ל):

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ט א) בעודה ארוסה, וה"ה דבאומר מהני, מדלא קנה עדיין הנכסים. אבל בנשואה צריך קנין, וקודם שנתארסה לא מהני סילוק אפילו בקנין: ב) לכשתנשא: ג) דמדיד בעהש"ע על התחתונה, תלינן דנתכוון למכירה, מדאינה רגילה למכור מפני שבח בית אביה. מיהו מוכרת אפילו לכתחילה, דבדיעבד בלא אמירתו מהני', כרפ"ח, אבל אין לומר דמהני תנאי לנכסים שירשה אחר שנשאת. דלהנהו אין מועיל הנהי שמקודם שנשאת, וי"א דמהני [אה"ע צ"ג]: ד) שימכור הפירות ויקח קרקע ויאכל ממנה הפירות: ה) והכי

קיימא

תוספות רע"ק

פ"ט א [אות פב] תוי"ט ד"ה שאם מכרה כו' אף קושיית הר"ן מסולקת כו'. אינו מיושב כ"כ דנהי די"ל דאם מכרה לאו דוקא מ"מ כיון דבלא"ה המכירה מהני דיעבד. ועיקר התנאי הוא לענין לכתחלה לא הו"ל למתני' למנקט לשון דיעבד דהא ל"צ לתנאי לענין דיעבד (*עיין תוס' ע"ח ד"ה האשה) גם מ"ש התוי"ט וכבר כתב הטור וכו' וא"כ ע"כ לתרץ קושית הר"ן. אינו מוכרח די"ל דהטור ס"ל כתירוץ תוס' דמתני' אתי' כאמרו לו והעתקתי דבריהם לעיל רפ"ח ס"א בתוי"ט ד"ה עד שלא נשאת: [אות פג] שם תוי"ט ד"ה עד עולם כו' ושבמותה לא יאכל פירות כו'. דאלו לכל ימי חייה אף אם לא כ' עד עולם הכי הוא ועיין מ"ש תוס' בשם רש"י. וע' בתשובת מהר"א ששון סימן מ"ח: [אות פד] שם ד"ה כתב לה כו' וצ"ל דסתם לן כר"י. לענ"ד י"ל דהוי כרבנן ואשמעינן רבותא דלא נימא כיון דבכתב ובפירותיהן לחוד מסולק מכל פירות. כי כתב נ"ב ובפירי פירותיהן י"ל כיון דנחית למנינא ולא סגי ליה באמירת פירותיהן לחוד דבא למעט דפירות השלישי יאכל קמ"ל דס"מ אינו אוכל כלל פירות׳

המתנה על מה שכתוב בתורה. תנאו בטל ו): **ב** מי שמת והניח אשה. ובעל חוב ויורשין. והיה לו פקדון או מלוה ז) ביד אחרים רבי טרפון אומר. ינתנו לכושל שבהן ח). רבי עקיבא אומר אין מרחמין בדין אלא ינתנו ליורשין. שכולן צריכין שבועה ט) ואין היורשין צריכין שבועה י): **ג** הניח פירות תלושין מן הקרקע יא). כל הקודם זכה בהן. זכתה אשה יותר מכתובתה. ובעל חוב יותר על חובו. המותר. רבי טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן יב). רבי עקיבא אומר אין מרחמין

ב ינתנו לכושל שבהן. איכא דמפרשי למי ששטרו מאוחר שהוא כושל וחלש שבכולן שאינו יכול לטרוף לקוחות הקודמים לו. ואיכא דמפרשי לכתובת אשה והיא קרויה כושל שאין דרכה לחזור אחר נכסי המת ולבקש היכן יש לו קרקע כמו האיש. ואף ע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב ולא לכתובת אשה הכא דלאו ברשותייהו מנהי סבירא לר' טרפון דמוציאין מיד הלוה או מיד שהפקדון אצלו ונותנין לבע"ח ולכתובה: ינתנו ליורשים. °ולא מהניא תפיסה: שכולן צריכין שבועה. °שהבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכל זמן שלא נשבעו אין אנו יודעים אם יש להם עליו כלום הלכך משמת המת זכו בהן היורשים וברשותן הן: **ג** כל הקודם בהם זכה. קדמו יורשים זכו ואין מוציאין מידם דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח ולכתובה. קדם אחד מהם האשה או המלוה זכה הוא [דר'] טרפון אית לי' תפיסה דלאחר מיתה מהניא: זכתה אשה יותר על כתובתה. אם קדמה ותפסה ויש יותר מן הכתובה או קדם ב"ח ותפס ויש יותר על חובו: המותר. ינתנו לכושל. זה בעל

השטר

אפילו בשל תורה תנאו קיים וכמו שפסק הר"ב בסוף פרק שביעי דב"מ וכתבתיו לעיל ריש פרק ה': **ב** והיה לו פקדון או מלוה. לריכא דאי תנא מלוה. בהא קאמר ר' טרפון משום דמלוה להוצאה נתנה והויא קיימא בעין דמחסרא גוביינא משום הכי אמר רבי טרפון דלא מנחי ברשותא דיתמי אבל פקדון דאיתא בעיניה אימא מודה ליה לר' עקיבא [דכל היכא דאיכא ברשותא דיתמי איתא] ואי תנא הא. בהא קאמר ר' עקיבא כו'. גמרא: לכושל שבהן. כתב הר"ב איכא דמפרשי למי ששטרו מאוחר כו' מסיים בגמרא והוא כשר. פירש [רש"י] והדבר כשר והגון לעשות כן. ואיכא דמפרשי לכתובת אשה מסיים בגמרא משום חינא ופירשו התוספות שימצאו הנכסים חן בעיני האנשים ויהיה להן קופצים יותר. ומ"ש הר"ב ואע"ג דמטלטלי כו'. הכא דלאו ברשותייהו קיימי כו'. כך כתב רש"י °וכתב הרב רבינו נסים דצריך לומר דר' טרפון ס"ל כר' מאיר. דאמר [פרק דלעיל מ"ז] דמטלטלי משתעבדי לכתובה דאי לא תימא הכי תיקשי ב"ח דאיכא למימר דכל שלא זכו בהן יורשים לאו מטלטלי דיתמי ניהו ומשתעבדי לבע"ח אבל לכתובה אמאי. דלא עדיפא מטלטלי דברשות אחרים מאותם שהם ברשות הבעל מחיים דלא משתעבדי לכתובה לרבנן דר"מ: ינתנו ליורשים. כתב הר"ב ולא מהני תפיסה אלא א"כ מחיים [דבעל] דהשתא שעתא לא שייכא שבועה ולא קריא ביה הבא ליפרע מנכסי יתומים וכו' וכיון דאין צריכין שבועה זכו במה שבידם. תוספות. [°ומשום ב"ח יהיב ר' עקיבא להקטעמא. דלענין כתובה בלאו הכי מטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפילו מיניה כמו שהכתוב בנדרים פ"ט מ"ה. ובירושלמי הביאו הרא"ש מבואר נמי. דבלאו הכי לא אמר ר"ע לטעמו אלא לרווחא דמלתא]: **ג** כל הקודם בהן זכה. ובגמרא אפליגי אמוראי אי בעי דוקא שתפסו מר"ה שאינו מקום קנייה כלל וליכא למימר שזכו בהן יורשים או אפילו תפסו מסימטא ולא אמרינן דכיון שסימטא מקום ראוי לקנייה כדפירש הר"ב במ"ד פרק קמא דב"מ וזכו בהן יורשים משעת מיתה והמחזק בהן כמחזיק בביתם: ינתנו לכושל. פירש הר"ב בעל השטר ר"ל שט"ח או שטר כתובה דשניהן כושל הן כנגד היתומים ולשון הר"ן לכושל שבהם כושל שבראיה או כתובת אשה משום חינא ע"כ ונראה שנתכוין לומר אם יש שני ב"ח וכתובת אשה וקדם אחד מהן ותפס יותר מחובו שינתנו לכושל שבהן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה: המותר ר"ע אומר אין מרחמין בדין וכו'.

ומפרשין

יכין תפארת ישראל יכין

קיימא לן [שם]: ו) וקיימא לן דבממון תנאו קיים אפילו בשל תורה, וקיימא לן נמי ירושת הבעל מדרבנן, ואפילו הכי קיי"ל כרשב"ג, דאלמוה רבנן לירושת הבעל כירושת דאו', והרי בן אינו מסתלק מירושת אביו בדבור בעלמא, ואפילו בקנין, מדעדיין אין הירושה בידו. מיהו בהתנה הבעל אחר אירוסין לפני הנשואין, שלא ירשנה אחר נשואין, מהני [שם]: ז) נקט פקדון לרבותא דר"ט, אף דבעין הוא, וסד"א דהו"ל כאילו הן ברשות יורשין. ונקט מלוה לרבותא דר"ע, אף דלהוצאה נתנה, ינתן ליורשים, מיהו בהיה ביד יורשים לכ"ע זכו הן בהם, דהרי קיי"ל מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח וכמבואר במ"נ: ח) יש אומרים להיותר חלש בזכותו, ששטרו מאוחר מכולן שאינו יכול לגבות ממשועבדים, לו ינתן בני חורין אלו. וי"א ינתן לאשה שחלשה בגופה לחפש אחר נכסים אחרים לגבות מהי תטול מטלטלים אלו. ואף דמטלטלים לא משתעבדו לכתובתה ולב"ח. שאני הכא שהן ביד אחרים: ט) דכל הגובה מיורשים: י) נ"ל דר"ל כיון שצריכים שבועה ולא היורשים, הו"ל כאילו המטלטלים ביד היורשים, ולא משתעבדי לב"ח, וגם תפיסה לא מהני רק בתפסו הן עצמן בחיי הבעל, דאז א"צ שבועה. וקיי"ל כר"ע. מיהו לדידן דמטלטלי משתעבדי לכתובתה ובע"ח, ינתן לב"ח שמפסיד בעין, ולא לאשה שלא נתנה כלום, ובתפס' יש פלוגתא אי מהני [ק"ב]: יא) דאילו מחוברין דינן כקרקע, דהמחובר לקרקע כקרקע, וכל ששטרו קודם זכה בהן וה"ה בשאר מטלטלין. ומיירי במונחין בר"ה, וי"א אפילו בסימטא, דאלו ברשות יורשים כבר זכו בהן: יב) לבעל שטר הכתובה או השט"ח, דיד בעה"ש תמיד על התחתונה. ולי"ם היה נ"ל דשניהן נקראו כושל נגד יורשים שלא הפסידו משלהן כלום, מה שאין כן כתובה וכ"ש מלוה הרי הפסידו ממה שראוי להם, ומיירי בשלא נודע לו קרקע, וה"ק ינתנו

אלו

ציונים

המתנה. קדושין י"ט ע"ב וש"נ ירושלמי פאה פ"ו ה"ב כתובות פ"ט ה"א גיטין פ"ט ה"א קדושין פ"א ה"ב ב"מ פ"ז ה"ז ב"ב פ"ח ה"ה: **ב** מי שמת. פ"ד ע"א: אלא ינתנו. (מיי' פ"ג מהל' מלוה) סמ"ג עי' צ"ד טוש"ע אה"ע סי' ק"ב ס"ג וטוש"ע חו"מ סי' ק"ז ס"א: **ג** הניח פירות. שם: כל הקודם זכה. (מיי' פ"ח מהל' אישות ה"י ופי"א מהל' מלוה ה"ח) סמ"ג עי' פ"ח וצ"ד טוש"ע אה"ע סי' ק"ב סעי' ג' וטוש"ע חו"מ סי' ק"ז סעי' ג' כ':

שנויי נוסחאות

ב אשה. במשני"ל אשתו. ובעל חוב. בכי"ק ובעלי חוב. והיה לו פקדון או מלוה. בתוי"ד והיתה לו מלוה או פקדון. שכולן. בד"נ בולן ונכמון שכולן. **ג** תלושין (מן הקרקע). במשני"ל התלושין..; בד"נ ליתא. זכה בהן. בד"נ בהם זכה וכ"ה במשני"ל (ושם בהן); במשנ"נ בהן זכה בהן. זכתה אשה. במשני"ל.. האשה; בכי"ק זכת האשה. יותר מכתובתה. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל.. על כתובתה. ינתנו כו' ינתנו. בתוי"ד ינתן..ינתן.

תוספת רע"ק

ב [אות פה] בהרע"ב ד"ה ינתנו ליורשים. ולא מהני תפיסה. לשון רש"י הוא ומבואר דלאו דוקא אם תפס מטלטלים אלא גם תפיסת מעות לא מהני דהא קאי גם על מלוה ביד אחרים. וא"ת מנ"ל לרש"י הא. ודלמא באמת דוקא במטלטלים דמיחסרא גוביינא ובא עליו רק מטעם תפיסה בזה אמרינן דתפיסה לא מהני. אבל במעות דמיד נפרע בהם י"ל דאינו בכלל תופס אלא בכלל גביה מהני. וי"ל דמהאי מסכת דף צ"ב ראובן שמכר שדה לשמעון וכו' אגן מטלטלים שבק אבון נבך כו' מוכח דגם תפיסת מעות לא מהני. דאילו היה מהני כש"כ שהיה מהני בתופס חוב שהוא עצמו חייב לאבי היתומים. ותמהני על הר"ן ר"ס אלפנה גיזונית שכתב נ"ל דכי אמרינן לכתובה מפקינן מיניה דוקא במטלטלים דמכ"מ מיחסרי גוביינא. אבל במעות לא שהרי כבר נפרעה עכ"ל. ובל ידעתי איך לפרש לדבריו האי דאגן מטלטלים שבק וכו'. ואולי י"ל דלהרע"ב לא קאמר הר"ן אלא היכי דלא מיחסרא שבועה והאי דרישא בב' תפיסות מיירי בנאמנות לי וליורשי דבמטלטלים לא מהני דמ"מ מיחסרי גוביינא ובמעות מהני, אבל בהאי דראובן שמכר כו' דצריך לישבע כמ"ש בתוס' בזה ל"א כבר נפרעה דהא מהוסר שבועה. ועדיין קשה דהא דעת הרי"ף פרק הכותב גבי הא דאי פקה מייתי לה לידי ש"ד. דבאותן נשבעין ונוטלין שמן הדין היה נוטלים בלא שבועה אי תפשי ואין רוצה לישבע לא נחתי' לנכסיה ומשמע שם בהר"ן דס"ל ג"כ הכי להלכה. אלא דהביא בשם הרמב"ן דמסתברא דוקא בתפס מעות אבל מטלטלים כיון דגופייהו לא קני מפקינן מיניה והדר לא גבי בשבועה (ובאמת קשה לי דבכתובה אפי' מיניה לא גבה רק ממקרקעי. א"כ גם בתפס מעות אינה תפיסה דהא א"י להחזיק במעות בפרעון דיאמר לה אני רוצה לסלק בדינך בקרקע ומפקינן מינה המעות) א"כ כיון דהלוקח תפס במעותיו לא מיחסרי שבועה דהא בלא שבועה מחזיק בידו כיון דתפס וצע"ג (יעיין לקמן פ"י אות צ"ה): [אות פו] שם בהרע"ב ד"ה שכולן צריכין שבועה שהבא ליפרע מנכסי יתומים. וכ"כ רש"י וקשה לי הא על זה גופה אנו דנין אם מקרי נפרעת מהיתומים. דכמו דאנו דנין כיון שהוא ביד אחרים עדן לא זכו בהם יתומים ולא מקרי מטלטלי דיתמי ה"נ לענין שבועה הבא ליפרע מנ"י. והו"ל לרש"י ולהרע"ב למנקט שבועה דנפרעת שלא בפניו ל"ת אלא בשבועה. ובזה מיושב היטב מ"ש הר"ן והרא"ש בשם הירושלמי הגע עצמך שפטרוה מן השבועה. ומאי קושיא הא י"ל דרע"ק ס"ל כאבא שאול וכר"ש בפרקין מ"ח דלא מהני נאמנות נגד יורשים. ולפי הנ"ל דכיון דהמטלטלים ברשות אחרים אין בכלל שבועת דהבא ליפרע מנכ"י אלא השבועה מדין נפרעת שלא בפניו ובזה מהני הנאמנות לכ"ע: [אות פז] בתוי"ט ד"ה לכושל כו' וכתב הרב רבינו ניסים כו'. תמוה לי דהר"ן סותר לדבריו בנדרים דף ס"ה סוף ע"ב שכתב ולר"מ עדיפא כתובה טפי מבע"ח דמטלטלין דיתמי לבעל חוב לא משתעבדי,

וא"ב

בדין. אלא ינתנו ליורשים יג). שכולם צריכין שבועה. ואין היורשים צריכין שבועה י): ד המושיב את אשתו חנונית יד). או שמינה אפוטרופא טו). הרי זה משביעה כל זמן שירצה טז). רבי אליעזר אומר אפילו על פלכה יז). ועל עיסתה יח): ה כתב לה יט) נדר ושבועה אין לי עליך. אין יכול להשביעה כ). אבל משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה כא). נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך. ועל הבאים ברשותיך. אינו יכול להשביעה לא היא. ולא יורשיה. ולא את הבאים ברשותה. אבל יורשיו כב) משביעין אותה.

הסטר שידו על התחתונה ואם יבאו ליד היתומים שוב לא י[illegible] מהם לא אשה ולא ב"ח. והאידנא דנהיגי בכל בתי דינים שבישראל דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח מי שמת והניח מטלטלין ויש עליו ב"ח וכתובת אשה כל הקודם זכה בין ב"ח מוקדם בין ב"ח מאוחר. שאין דין קדימה במטלטלין. ואם לא קדם אחד מהם יחלקו המטלטלין ביניהם כדאמרינן לקמן בפרק מי שהיה נשוי: ד חנונית. למכור ולקנות בחנות: אפוטרופא. להתעסק בממונו ולישא וליתן: משביעה כל זמן שירצה. שבועה כעין של תורה על טענת שמא. *ויכול לגלגל עליה שלא עשתה אונאה על פלכה ועל עיסתה: ר"א אומר. אפילו לכתחילה שלא ע"י גלגול יכול להשביעה על פלכה ועל עיסתה ואין הלכה כר"א: ה משביע הוא את יורשיה. אם גרשה ומתה ויורשיה תובעין הימנו כתובתה נשבעים שבועת היורשים שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו קודם לכן ולא מצינו בין שטרותיה שטר כתובתה פרוע: ואת הבאים ברשותה. אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעים כתובתה נשבעים אף הן שבועת היורשים: אבל יורשיו משביעין אותה. אם נתאלמנה והיא או יורשיה נפרעין מן היתומים צריכים שבועה שהרי לא פטרן אלא ממנו אם תגבה כתובתה

ומפרשינן בגמרא דלר"ע אפילו כולהו נמי דיתמי ואי תפס לא מפקינן מיניה ואיידי דתנא ר' טרפון מותר תנא איהו נמי מותר כלומר דלר"ע אילטריך לאשמועינן דלא תימא דמותר הוי כמאן דמונח אכתי במקום שמהם תפס הלה ואי קדם חד ותפסו מהך א"כ איהו יהיב ליה דתפיסתו תפיסה קמ"ל דלא. אלא דהוה כמו פקדון דלעיל: ד המושיב את אשתו חנונית וכו'. והאי דינא לאו דוקא באשתו דכל אדם נמי שמינה אותו אפוטרופא משביעו כל זמן שירצה. כדתנן בפרק כל הנשבעים ואלו נשבעים שלא בטענה כו' והאפוטרופין ונקט אשתו לרבותא דלא תימא כיון שיש לה להשבע כשתתבע כתובתה דלא תשבע אלא לבסוף וכסברתיה דר"ש בסיפא [דמתניתין ח'] דאיהו תובעת כתובתה אין היורשים משביעין אותה על אפוטרופא. הר"ן: משביעה. שלא עיכבה משלו כלום. רש"י. וכתב הר"ב ויכול לגלגל שלא עשתה אונאה על פלכה וכו' וכן לשון הרמב"ם וליכא דאונאה כלומר שהונית אותו שלא נתנה לו הכל ולא שיש בזה קפידה בין שהוא לפחות משוות כדין האונאה ובלא גלגול לא תקינו להשביעה על פלכה ועיסתה ומפרש טעמא בברייתא בגמרא דאין אדם דר עם נחש בכפיפה [בתוך קופה] אחת: ה כתב לה. לאו דוקא וה"ה באמירה כל שהוא פוטרה דמחילה באמירה בעלמא סגי. נמוקי יוסף: נדר. כתבו התוספות תימה אמאי נקט נדר דנדר לא שייך אלא באלמנה כדמוכח בפ"ד דגיטין [מ"ג] דתיקן ר"ג שתהא נודרת כו' וגי' עליך לא שייך אלא בגרושה. וי"ל דאיידי דנקט בסמוך נדר גבי יורשין נקט נמי ברישא ע"כ וכ"י מתרץ דהע"ג דלא נתקנה [*אלא] באלמנה מ"מ כיון שהנדר הוא להקל עליה ודינא הוא בשבועה אם לא פטרה בפירוש משתיקן היה יכול לומר לה לא פטרתיך אלא מן השבועה אבל בעלמא כל שחייב לחבירו שבועה ופטרו ממנו הרי פטור מכל נדר וכן איפכא. ע"כ: אבל משביע הוא את יורשיה. פירש הר"ב שלא פקדתנו בשטר זה פרוע. ובגמרא שהוא טוען שפרע ומבקש שבועה כדלקמן במ"ז וא"כ היכא דאיכו מודו שמקצתה פרוע מידי דהוה היא עצמה שפגמה כנשבעת בלא טוען השבעי כדלקמן *אבל כשהיא פגמה ומתה [*ומת בעלה קודם שמתה] אין יורשים נוטלין אפילו בשבועה כמ"ש בסמוך: ואת הבאים ברשותה. פירש הר"ב אם מכרה לא נהגה הרמב"ם וכן בתוספות. ומ"ש הר"ב ומתה כך פירש"י וטעמא אם היא בחיים איך ישבעו הלקוחות שטר זה איננו פרוע והלא למחר תאמר שהוא פרוע ומהימנא מיגו שיכולה לחזור ולמחול. כ"י והרא"ש והאריך עוד: אבל יורשיו משביעין אותה וכו'. כן הוא בכל הספרים והא דלא תנן אבל יורשיו והבאים ברשותו משביעין אותה וכו' דכ"ש הוא שהבאים ברשותו יכולין להשביעה. ועוד אפשר לי לומר לדעת הרי"ף ור"ח שפוסקים דאין נאמנות מועיל לגבי לקוחות אפילו פטרו בפירוש דלאו כל כמיניה לאפסודי ללקוחות. אי נמי משום קושיא דלמא החזיר השטר ודוקא על יורשיו מועיל הנאמנות דאינון כרעא דאבוהון והרי הוא כאילו הנכסים ברשותו של זה עצמו בשעת נוגיינא אבל לא בלקוחות ודתנן לקמן ולא לבאים ברשותי אין הפירוש כמ"ש הר"ב אם אמכור נכסי אלא כמ"ש נ"י בשם הרמב"ן דהני באים ברשותי לאו דומיא דהני אחריני שפירש שהם לקוחות אלא הני הם אפוטרופא שמינה על נכסיו או נתן נכסיו במתנת ש"מ דכיורשין שויה רבנן ע"כ. ולפיכך בבבא זו דלא תני הבאים ברשותו משום סיפא דבפטור עומר דלגבי דידיה יורשים ודומיא ליורשים דווקא דהיינו מתנה

ינתנו ליורשין. [illegible] ד המושיב. [illegible] ה כתב לה. [illegible] אבל משביע הוא. [illegible] נדר ושבועה. [illegible] אבל יורשיו. [illegible]

שנויי נוסחאות

ואין היורשין צריכין שבועה. כד"כ והיורשין אין צריכין שבועה. ד [את אשתו]. [illegible] אפוטרופא. [illegible] אפוטרופיא; [illegible] אפוטרופוס. שירצה ר"א. [illegible] שירצה [לא הושיבה חנונית ולא מנה אפוטרופיא] ר"א אינו יכול להשביעה [illegible] ר' אליעזר אומר. ה אין יכול. [illegible] אינו יכול. אבל. [illegible] אלא. יורשיה. במשב"ל יורשין. ברשותה. [illegible] (נדר ו)שבועה. במשב"ל ליתא. אינו יכול. במשב"ל הוא אינו יכול. להשביעה לא היא ולא יורשיה. [illegible] (ולא את יורשיה); [illegible] להשביעה ולא את יורשיה; במשב"ל [illegible] לא אותה. [illegible] (ולא) את הבאים [illegible] ואת. [illegible] למלת את. יורשיו. במשב"ל יורשין.

תוספות רע"ק

וא"כ איך אפשר לומר דר"ט דהכא יסבור כר"ש א"כ בכתובה אף אם אינו ביד אחרים תגבה דהא מטלטלי דיתמי לכתובה משתעבד לר"מ: ד [אות פח] בהרע"ב ד"ה משביעה כו' ויכול לגלגל עליה כו'. אבל בלאו גלגול כגון שלא מינה אפוטרופסת א"י להשביעה על פלכה ועיסתה שהיא מסילא אפוטרופסת עליהם דאין אדם דר עם נחש בכפיפה א' ומש"ה נקט אשתו דבזה עיקר פלוגתייהו דרבנן ור"א. ואי"ל לס"ש תוי"ט ד"ה המושיב בשם הר"ן: ה [אות פט] בתוי"ט ד"ה אבל משביעה כו' אבל כשהיא פגמה ומתה כו'. זהו מילתא יתירתא דאף בלא פגמה כ"ן ד. ת בעלה תחלה נתחייבה לישבע

יכין תפארת ישראל יכין

לאו [illegible] דהרי אפילו אם יטריחו וימצאו שמכר קרקע, הרי לעפ"כ יהיה יד בעה"ש בענין הגביה על התחתונה: יג) כל מה שתפס דס"ל דהפיסה לאחר מיתה לא מהני כלל. וכ"ל דקמ"ל בפקדון ומלוה, לרבותא, דר"ע, דאף דהאב בעצמו נתנו לאחרים, אפ"ה ברשות יתמי קיימי דלא להני תפיסה, וקמ"ל סיפא במותר לרבותא דר"ט, דאף שלא מסרן האב, רק שהן בעצמן תפסו, אפ"ה לא מוקמינן להו לר"ט ברשות יורשים למיגר מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח: יד) להסתחר בחנות: טו) להתעסק בכל נכסיו: טז) שהתעסקה באמינה, ואף שאינה תובעת כתובתה משביעה, וה"ה כל אפטרופס, נשבע [כ"ז], רק קמ"ל אשה אף דאפשר דבל"ז תשבע בסוף כשתגבה כתובתה, אפ"ה משביעה גם השתא, או קא משמע לן דסלקא דעתך אמינא דא"ל כיון דדייקת בהדאי כולי האי, לא מלינא למיגר בהך, כבסיפא, קמ"ל: יז) [ספינגראר]: יח) שלא וותרה באילו. ור"ל אף שלא הושיבה בשום עסק, משביעה: יט) ה"ה אמר: כ) בין שבועת אפטרופסת או פוגמת או שע"י ע"א: כא) בגרשה ומתה, ובאים יורשיה או אותן שקנו ממנה כתובתה, לגבות מהבעל, נשבעים שלא פקדתנו בשעת מיתה ולא אמרה לנו כן מקודם, ולא מצאנו כתב ידה שהכתובה פרוע, ואם היא בחיים, תשבע היא קודם שיגבו הלקוחות: כב) וכ"ש בבאה לגבות מלקוחות שקנו נכסיו או אותו שקבל נכסיו במתנת שכיב מרע דדינו כיורש:

ואת יורשיה כג). ואת הבאים ברשותה. נדר ושבועה אין לי. ולא ליורשי. ולא לבאים ברשותי כד). עליך. ועל יורשיך. ועל הבאים ברשותיך. אינו יכול להשביעה. לא הוא. ולא יורשיו. ולא הבאים ברשותו לא אותה. ולא יורשיה. ולא הבאין ברשותה: ו הלכה מקבר בעלה לבית אביה כה). או שחזרה לבית חמיה. ולא נעשית אפוטרופא אין היורשין משביעין אותה כו). ואם נעשית אפוטרופא כז) היורשין משביעין אותה על העתיד לבא כח). ואין משביעין אותה על מה שעבר כט): ז הפוגמת כתובתה ל) לא תפרע אלא בשבועה לא). עד אחד מעידה שהיא פרועה. לא תפרע אלא בשבועה. מנכסי יתומים לב). ומנכסים משועבדין. ושלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה: ח הפוגמת כתובתה. כיצד. היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך. והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה. לא תפרע אלא בשבועה לג). עד אחד מעידה שהיא פרועה כיצד לד). היתה

ר"ע מברטנורה

כתובתה בחייו: לבאין ברשותי. אם אמכור נכסי ואת באה ליפרע מן הלקוחות: ו הלכה מקבר בעלה. זו שפטרה בעלה מן השבועה: לבית אביה. שלא נתעסקה שוב בנכסים: אין היורשים משביעין אותה. במה שנתעסקה בין מיתה לקבורה שאם היו יורשים יכולים להשביעה על כך מתוך שהיא צריכה להביא עדים כמה שהיא מוכרת וקונה לצורך קבורת המת ישהה המת ויתנוול: על העתיד לבוא. שלא עשתה בידיה כלום מן העסק שנעשית אפוטרופא עליו לאחר קבורת בעלה דלא מהניא ביה פטור דידיה שהרי הנכסים של יתומים הם: על שעבר. על עסק שבחיי בעלה: ז לא תפרע אלא בשבועה. הנפרע מחבירו אינו מדקדק לשום לב על כל מה שפרעו או הואיל ונפרעה במקצת אחזקה שנפרעה הכל ורמו רבנן שבועה עלה כי היכי דתידוק: עד אחד מעיד שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה. תקנת חכמים היא כדי להפיס דעתו של בעל ושבועות הללו אף על פי שתקנת חכמים הן אינן אלא כעין של תורה בנקיטת חפץ שכל שבועות שתקנו במשנה כעין של תורה הן: מנכסים משועבדים. משום דאי הוה גבי מן הלוה גופיה והוה טעין לוה אשתבע לי דלא פרעתיך משבעינן ליה ואנן טענינן בשביל לקוחות דלמא אי הוה גבית

מן

תוספת יו"ט

מתנת ש"מ ואפוטרופא במכ"ש אבל לקוחות לא אלא היכא דאתי במכ"ש כגון במשביעין אבל בפטור לא. ואין נראה לומר דמשום דהכך בבא דמשביעין אתין במכ"ש לכך לא שנה והבאים ברשותו דזה אין דרך התנא להשמיט בבא אחת היכא דבאחר בבות תני ליה. אבל משום דאיכא למדחי בכך הואיל ואתא במכ"ש הלכך לא מסתייע הרי"ף מהא וגם לא תיובתא לחולקים עליו. אבל מיהו לפי דרכו של הרי"ף ודעמיה י"ל כן: ואת יורשיה. לשון הר"ב אם נתאלמנה והיא או יורשיה נפרעין מן היתומים כו' וכן לשון רש"י ותימה דבריש פרק דלקמן מפרש הר"ב דכשהיא חייבת שבועה ומתה קודם שנשבעה אין ליורשיה כלום והכא כשנתאלמנה חייבת שבועה ליורשיו כדתנן במשנה זו ואין ליורשיה כלום והטור סימן צ"ח כתב כגון אם נתגרשה ומתה אבל נתאלמנה ומתה קודם שנשבעה אין יורשיה יורשים כתובתה. ועיין עוד בפירש הר"ב מ"ז פ"ז דשבועות: ו על העתיד לבוא. פירש הר"ב מן העסק שנעשית אפוטרופא עליו לאחר קבורת בעלה וכו' ונשבעת כדין אפוטרופא כדתנן בשבועות [סוף פרק ז'] אלו נשבעין שלא בטענת ברי השותפין והאריסין והאפוטרופין. רש"י בגמרא: על מה שעבר. הא כבר תנא מדלעיל. אלא גלגול שבועה אתא לאשמועינן. הרא"ש: ז הפוגמת כתובתה וכו' עד אחד וכו' לא תפרע אלא בשבועה. ואפילו לא טוען השבע לי אבל כי לא פגום צריך שיטען השבע לי כדפירש הר"ב בבבא מנכסים משועבדים. ואי לא טוען לא. הואיל ונקט פטרה. רש"י: מנכסי יתומים. עיין מ"ש פרק דלקמן מ"ה ועיין רפ"ו דערכין בפירוש הר"ב ובסדר המשנה דירושלמי וכן בספר הרי"ף גרסינן מנכסים משועבדים קודם מנכסי יתומים ודנקט סידרא במתניתין דלקמן והכי מסתברא דודאי דמסתבר טפי שתשבע ללקוחות משתשבע ליתומים. וכי קתני קודם הוה לא זו אף זו ואינו לפי סדר הספרים הוה זו ואין צריך לומר זו: יתומים. עיין מ"ש במ"ד פרק ו' דשבועות: משועבדים. פירש הר"ב משום דאי הוה גבי מן הלוה גופיה כו'. וכן לשון רש"י והך דינא איתמר בגמרא פרק שבועות הדיינים דף מ"א גבי שט"ח דעלמא משום הכי אסברה להו בלוה ולא בבעל הטוען כך כנגד הכתובה אע"ג דמשנתינו בה קיימא: משועבדים. עיין מ"ש במשנה רביעית פרק ו' דשבועות: ושלא בפניו. כשהיא מוליכה כתובה וגט והיה בעלה בדרך רחוקה [לאפוקי כשהוא במקום קרוב בכדי שיוכל לילך שליח ויחזור תוך שלשים יום דמודיעין אותו ואם לא יבא ישביעוה ותטול. הרא"ש] אבל אם הלך בעלה ולא גירשה לא תפרע מן הכתובה לפי שהעיקר אצלנו לא נתנה כתובה

לגבות

ציונים

ו הלכה מקבר בעלה. שם מיי' פ"ט מהל' אישות ה"ד סמ"ג ע' מ"ח ופ"ג טוש"ע אה"ע סי' צ"ח סעי' ל': ז הפוגמת. פ"ז ע"א שבועות פ"ב ע"א ירוש' סנהדרין פ"א ה"ו שבועות פ"ז ה"ז: ושלא בפניו. שבועות מ"ה ע"א ערכין כ"ג ע"ב: ח הפוגמת כו' כיצד. מיי' פט"ז מהל' אישות הי"ב ופי"ד מהל' מלוה ה"א סמ"ג ע' שם ול"ד טוש"ע אה"ע סי' צ"ו ס"ז וטוש"ע חו"מ סי' פ"ג ס"א: עד אחד מעידה. מיי' מהל' מלוה שם ופט"ז מהל' אישות הט"ו טוש"ע אה"ע שם סעי' ח' וחו"מ שם ס"ב:

שנויי נוסחאות

אין לי ו(לא) ליורשי כו'. בכי"ק ליתא במשנ"ל אין לי לא לי ולא.. בתוי"ד אין לי עליך וליורשי ולבאים ברשותי עליך ותדא עליך מיותרת. אינו יכול. במשנ"ל הרי זה אין יכול. להשביעה. כד"נ להשביע: בכי"ק ובתוי"ד הסגנון..הבאים ברשותך לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו משביעים אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה וסגנון הזה יפה הוא בקיצורו. ו חמיה. במשנ"ל אמה(?). ולא נעשית אפטרופא. במשנ"ל. אפוטרופיא וכ"ה במשנ"ל (ושם אם לא עשתה וכן בסמוך ואם עשתה וכ"ה בכי"ק וכו אפיטרופו ובסמוך איפיטופיה).ואם נעשית כו' היורשין. במשניות ד' ליוורנו ווינלא..אין היורשין ובכ"פ וד"ק רמז התוי"ט על ני' זו במלת פ"א שהעתיד כנגד מלת היורשין. היורשין. כד"נ יורשין. על העתיד. בכי"ק ובמשנ"ל לעתיד. על מה שעבר. כד"נ לית'; בכי"ק ובמשנ"ל לשעבר. ז כתובתה. כד"נ ליתא. שהיא פרועה. בתוי"ד שהוא פרוע וכן במש' הסמוכה. מנכסי יתומים (ומנכסים משעבדין ושלא בפניו) ל"ת אלא בשבועה כד"נ מנכסי יתומים ל"ת אב"ש מנכסים משוע' ל"ת אב"ש והנפרעת שלב"פ ל"ת..; בכי"ף כסדר מנכסים משוע' ומנכסי יתומים והנפרעת שלב"פ כו'.. והוא מתאים עם הסדר במשנ' הסמוכה וכ"ה הסדר בכי"ק (ושם.. והיא נפרעת שלי"ב..): במשנ"ל נכסים [נ"ל מנכסים] משוע' ומנכ"י ל"ת אל"ב הנפרעת של"ב.. וכ"ה בתוי"ד: ועי' תוי"ט בכי"מ ליתא ושם ומנכסי יתומים לו [נ"ל לא] תפרע אלא בשבועה רבי שמעון אומר כ"ז שתיבעה

יכין תפארת ישראל יכין

כג) במתה בחייו, דאי במתה אחר מיתת הבעל, הרי כבר נתחייבה שבועה ליורשים, ואין אדם מוריש לבניו ממון שאינו יכול לגבות רק בשבועה: כד) אפטרופוס שמינה על נכסיו, או הלקוחות שלקחום: כה) אמשנה ה' קאי, ור"ל הא דאמרן דכשפטרה גם יורשים לא ישביעוה, דוקא בהלכה מקבר וכו'. וי"א דהכא מיירי בלא פטרה, ואפ"ה בהלכה מקבר וכו' לא ישביעוה יורשים על אפטרופסות שבחיי בעלה: כו) אפילו התעסקה בנכסים בין מיתה לקבורה, לא תשבע על אותו עסק, דמטרודה אז ואינה יכולה להזהר שלא תהנה [רא"ש]: כז) שהתעסקה בנכסים אחר קבורה: כח) על עסק שאחר קבורה: כט) על עסק שבחיי הבעל. מיהו י"א דלמסקנת הש"ס דכל הבא ליפרע מיתומים לא יפרע רק בשבועה א"כ אפילו פטרה בפירוש (ובקנין), מהיורשין, משביעין אותה יורשים אף על עסק שבחיי הבעל, רק במתנה *) (נגבין יורשים) בלי שבועה, ומלקוחות לכ"ע אין מועיל פטור שלו, ונשבעת קודם גבייתה [נ"ח ס"ז]: ל) מפרש לקמן: לא) אפילו לא טען השבע לי, אבל בלא פגם צריך לטען השבע לי: לב) בלא פטרה בעלה כמ"ש: לג) דרגילה שלא לדייק כמה קבלה מבעלה, וע"י שבועה תדייק: לד) נקט כיצד דלא תימא אפילו אין הבעל טוען ברי כנגדה, קמ"ל, וכן באינך בבי נקט בכל א' כיצד,

דלא

*) נ"ל בפירוש מיורשים ובקנין גובה מהיורשים.

תוספות רע"ק לישבע שבועת הבא ליפרע מיתומים וכשמתה אח"כ אינה מוריש שבועה לבנים ובפגמה ס"ל לכמה פוסקים דאף בחייה

אם

בתוב' יורשין משביעין אותה אינה תובעת כתוב' אין יורשין משביעין אותה ולא הודיענו המעתיק אם נמצאת בכ"י זה הגהת הר"ב גם בסוף מ"ח או לא

ועי' בכי"ף ד' רא"ש מה שהעירו בגליון משנה ה' בנוגע לד' קושטא. ח אלף (זוז). כד"נ ליתא ובסמוך איתא. ואמר לה. בכי"ק אמר לה. לא התקבלתי. בכי"ק לא נתקבלתי וכן בסמוך. עד אחד. במשנ"ל ועד אחד. כיצד (היתה כתובתה אלף זוז ו)אמר. בכי"ק ליתא.

כתובתה אלף זוז. ואמר לה התקבלת כתובתיך. והיא אומרת לא התקבלתי. ועד אחד מעידה שהיא פרועה. לא תפרע אלא בשבועה לה). מנכסים משועבדים. כיצד. מכר נכסיו לאחרים. והיא נפרעת מן הלקוחות. לא תפרע אלא בשבועה לו). מנכסי יתומים. כיצד. מת והניח נכסיו ליתומים. והיא נפרעת מן היתומים. לא תפרע אלא בשבועה לו). ושלא בפניו. כיצד. הלך לו למדינת הים לז). והיא נפרעת שלא בפניו לח). אינה נפרעת אלא בשבועה לי). רבי שמעון אומר כל זמן שהיא תובעת כתובתה היורשין משביעין אותה לט). ואם אינה תובעת כתובתה. אין היורשין משביעין אותה מ): **מ** הוציאה גט. ואין עמו כתובה מא). גובה כתובתה מב). כתובה. ואין עמה גט. היא אומרת אבד גטי. והוא אומר אבד שוברי מג). וכן בעל חוב שהוציא שטר חוב. ואין עמו פרוזבול מד). הרי אלו לא יפרעו מה).

מן הלוה הוא טוען לך אשתבע לי דלא פרעתיך ובעית אשתבועי השתא נמי אשתבע: **ח** רבי שמעון. קאי לעיל *)ארבנן דאמרי המושיב את אשתו חנונית או אפוטרופא משביעה כל זמן שירצה ואם כתב לה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך אין יורשין משביעין אותה. ואתא הוא לאפלוגי ואמר דכל זמן שהיא תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה ואפילו כתב לה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך ואם אינה תובעת כתובתה אין יורשין משביעין אותה על אפוטרופא שבחיי בעלה ואפילו לא פטרה מן השבועה דלית ליה דר' אליעזר ומחלוקתו דאמרי לעיל במתניתין משביעה כל זמן שירצה ואין הלכה כר' שמעון: **מ** הוציאה גט ואין עמו כתובה. במקום שאין כותבים כתובה וסומכים על תנאי בית דין: גובה כתובתה. דתנאי כתובה מעשה בית דין הוא וכל מעשה בית דין כמאן דנקיט שטרא דמי. ודוקא מנה מאתים הוא דגביא אבל תוספת אין לה עד שתוציא שטר כתובה: פרוזבול. הלל תיקן פרוזבול כדי שלא תשמט שביעית שמוסר שטרותיו לבית דין שיגבה מן הלוה חובו כל זמן שיתבענו דהשתא לא קרינא ביה לא יגוש שאינו תובעו כלום אלא בית דין תובעין: הרי אלו לא יפרעו. חיישינן שמא כבר גבתה כתובתה וזה השמיטתו

*) בר"ב ד"ר לרבנן.

לגבות מחיים אבל יש לה מזונות כמו שיתבאר בפרק האחרון מזאת המסכתא. הרמב"ם: **ח** רבי שמעון אומר כל זמן שהיא תובעת כתובתה היורשין משביעין אותה. פירש הר"ב ואפילו כתב לה נדר ושבועה כו'. מפרש בגמרא [דף פ"ו] כאבא שאול בן מרים דאמר [דף פ"ז ע"א] בין דלא נדר בין נקי נדר כו' בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה פירש רש"י דלעולם יורשים משביעין אותה אם מת הוא והיא נפרעת מהם ע"כ. ונראה בעיני דהיינו טעמא דרבינו הקדוש נטר ליה לר' שמעון ולא סדרו אמתניתין ג' דלעיל דעלה קאי פלוגתא. משום דטעמיה נפק ליה מהך מתניתין דהכא. דתנן בה מנכסי יתומים כו' ותקנה קדומה היא ואמר רבי שמעון שלא חילקו בה אלא לעולם אמרו שהנפרעת מנכסי יתומים [לא תפרע אלא בשבועה] ואפילו פטרה מהם: ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה. פירש הר"ב על אפוטרופא שבחיי בעלה ואפילו לא פטרה כו' ולית לן למימר דהאי דנקט אין היורשים וכו' לאו דוקא. דהוא הדין הוא עצמו. דהואיל ובאפוטרופא בחיי בעלה מיירי מאי חילוקא איכא. ואיידי דנקט ברישא דמלתא תובעת כתובתה יורשים משביעין אותה דהתם יורשים דוקא. תנא נמי סיפא יורשים. תוספות. וכתב הר"ב אין הלכה כרבי שמעון. ור"ת פוסק הלכה כמותו: **מ** הוציאה גט ואין עמה כתובתה גובה כתובתה. ובגמרא מפרש דקרעינן לגיטא וכתבין אגביה גיטא דנן דקרענוהו לאו משום דגיטא פסולא הוא אלא דלא ליהדר ותגבה ביה זימנא אחריני והלכך הואיל ומוציאה הגט בלא נקרע גובה כתובתה. ופירש הר"ב במקום שאין כותבין כתובה דאילו במקום שכותבין כתובה אינה גובה אע"ג דקיימא לן כותבין שובר [כמ"ש הר"ב] במ"ו פ"ט דב"ב [וכן כתבתי בריש פ"ב לעיל] משום דריעא טענתה שהדבר מוכיח שפרעה והחזירה לו הכתובה הר"ן. וכן כתב הרא"ש סוף פרק קמא דב"מ: והוא אומר אבד שוברי. ולא מיבעיא למ"ד כותבין שובר שהוצרך לפרוע ע"י שובר. אלא אפילו למ"ד אין כותבין אתיא מתניתין משום דכיון דבמקום שאין כותבין כתובה איירינן הלכך כשמוציאה גט אע"ג דטען דאיהו כתב לה כתובה אינו נאמן אלא אם כן הביא עדים שכתב וכיון דלא אייתי סהדי אמרינן ליה זיל פרע. וכיון שפרע ביקש לכתוב לו שובר: פרוזבול. כתב הר"ב הלל תקן כו' שמוסר שטרותיו כו' עיין במ"ד פ"י דשביעית: הרי אלו לא יפרעו. פרכינן בגמרא תינח עיקר כתובה שיש לו טענה שובר היה לי כשפרעתיה על ידי הגט בלא כתובה אבל תוספת שאין לו לפרוע ע"י הגט אלא ע"י הכתובה עצמה כמ"ש הר"ב למה יהא נאמן בטענתו כיון שמוציאה הכתובה ומשנינן הב"ע כשאין שם עדי גירושין *מגו דיכול לומר לא גרשתיה יכול למימר גרשתיה ונתתי לה כתובתה. וחסורי מחסרא וה"ק הרי אלו לא יפרעו בד"א כשאין שם עידי גירושין אבל יש שם עידי גירושין גביא תוספות. ועיקר אי מפקא גיטא גביא. ואי לא מפקא גיטא לא גביא. ומן הסכנה ואילך אף ע"ג דלא מפקא גיטא גביא שרשב"ג אומר וכו' וכתבו התוספות וא"ת ומאי מגו הוא זה דאם יאמר לא גרשתיך יתחייב בשאר וכסות. ועכשיו דאמר פרעתי פוטר עצמו וי"ל דכשאמר לא גרשתיך נמי פטור גם משאר וכסות דדמי לטוענו חטין והודה לו בשעורים דפטור [כדתנן במשנה ג' פרק ו' דשבועות] ע"כ:

שני

יכין תפארת ישראל יכין

דלא תימא דדוקא כשהבעל או ב"כ טוענין ברי כנגדה, קמ"ל: לה) להפיס דעת הבעל תקנו שתשבע דהא"י אין כאן, דהרי נשבעת ונוטלת והו דהרי הו"ל כפירות שיעבוד קרקעות מדגובה ממשעבדי: לו) דדלמא אם היה הבעל כאן, היה טוען השבע לי: לז) ברחוק כל כך שלא יכול שליח ב"ד עם אגרתם לילך ולשוב תוך למ"ד יום: לח) ע"י שמוציאה גט וכתובה: לט) אפילו פטרה מיורשים: מ) על עסקה בנכסים בחיי בעלה, אפילו לא פטרה משבועה וה"ה הוא עצמו א"י להשביעה כשאינה תובעת כתובתה: מא) במקום שאין כותבין כתובה או שיש עדים שנשרפה, דאל"כ אינה גובה בלי כתובה, דאף דקיי"ל כותבין, שובר, הכא מסתבר שכבר גבתה, והחזירה הכתובה: מב) מתנאי ב"ד, וקודם שמחזירין לה הגט שתגבה בו, קרעינן ליה, וכתבינן עליו שנקרע רק כדי שלא תגבה בו עוד. מיהו תוס' לא תגבה עד שתוציא הכתובה שהוסיף לה: מג) כשגבית ע"י הגט: מד) שנתקן שלא תשמט שביעית [שביעית פ"י מ"ד], וטוען שנאבד לו: מה) ודוקא שאין עדים שנתגרשה,

דאית

ציונים

מנכסים משועבדים כיצד. עיי' שם כ"ב וסכ"ג מהל' מלוה פ"י טוש"ע אה"ע שם סעי' פ' ותוי"ט סי' נ"א כ"ש וסי' ק"ו ס"ד: מנכסי יתומים כיצד. עיי' שם ס"ם וסי"ל מהל' מלוה כ"א סמ"ג שם טוש"ע אה"ע שם סעי' א' וטוש"ע חו"מ סי' ק"ח סעי' ג' וי"ז: ושלא בפניו כיצד. עיי' שם הל' כ"ז ופי"ב מהל' מלוה ה"א ופי"ד שם ה"א סמ"ג שם טוש"ע אה"ע שם סעי' י' וטוש"ע חו"מ סי' ק"ו ס"א: ר' שמעון אומר. ירוש' שבועות פ"ז ה"ז: **מ** הוציאה גט. פ"ח ע"ב ב"מ י"ז ע"ב עיי' פט"ז מהל' אישות הל"ח סמ"ג שם טוש"ע אה"ע סי' ק' סעי' י"ג: וכן בע"ח. גיטין ל"ז ע"ב עיי' פ"ט מהל' שמיטה הכ"ד סמ"ג לאוין ב"ם טוש"ע חו"מ סי' ס"ז סעי' ל"ג:

שנויי נוסחאות

ועד אחד, כד"נ עד..; נכי"ק.. אחר. משועבדים. במשני"ר המשועבדים. מכר נכסיו, כרי"ק..כל נכסיו; במשני"ר מכר את נכסיו. מן היתומים. בהוצי"ד מהן. ושלא בפניו. במשני"ר שלא בפניו; כד"נ הנפרעת של"ב. הלך (לו). במשני"ר ליתא; כד"נ הרי שהלך בעלה. ר' שמעון. כד"נ ור"ש; בכי"ק רבן שמעון בן גמליאל. (ואם)אינה. במשני"ר לית'. **מ** עמו כתובה. עמה גט כ"ה במשנ"ר ובכי"ק ונכון הוא; כד"נ עמה כתובה עמה גט: במשני"ר עמו כתובתה עמו גט. היא אומרת. בכי"ק והיא..

תוספות רע"ק

אם מתה אינו גובה ממנו משום דאאמ"ש לבניו: **מ** [אות צא] תוי"ט ד"ה הרי אלו כו' מגו דיכול כו'. והא דקתני וכן בע"ח כו' היינו נ"כ כה"ג שהב"ח טוען פרוזבול היה לי ואבד. וזה מודה לו בכך אלא שטוען דפרעו דנאמן במגו דלא היה לך פרוזבול ושביעית משמטתו. תוס':

רבן שמעון בן גמליאל אומר מן הסכנה ואילך מו). אשה גובה כתובתה. שלא בגט. ובעל חוב גובה שלא בפרוזבול. שני מז). גטין. ושתי כתובות מח). גובה שתי כתובות. שתי כתובות וגט אחד מט). או כתובה ושני גטין נ). או כתובה וגט ומיתה נא). אינה גובה אלא כתובה אחת. שהמגרש את אשתו והחזירה נב) על מנת כתובה הראשונה מחזירה. קטן שהשיאו אביו נג). כתובתה קיימת נד). שעל מנת כן קיימה נה). גר שנתגייר ואשתו עמו. כתובתה קיימת נו). שעל מנת כן קיימה:

ר"ע מברטנורה

שמיטתו שביעית: מן הסכנה. שגזרו גוים על המצות והיו יראים לשמור גיטיהן ומשקבלתו שורפתו וכן פרוזבוליהן:

שני גיטין ושתי כתובות. פירש הר"ב זמן [כתובה] ראשונה קדמה לזמן גט ראשון וזמן כתובה שנייה קודם לגט שני גובה שתי כתובות שהרי גירשה והחזירה וכתב לה כתובה שנייה אבל קדמו שתי הכתובות לגט ראשון לא שהרי כשהחזירה לא כתב לה כתובה והכן בסיפא שתי כתובות [וגט] אינו גובה אלא אחת שעל מנת כתובה ראשונה החזירה. שתי כתובות וגט. שקדמו שתיהן לגט ובגמרא מפרש כגון דאוסיף לה דיקלא בשניה ולא כתב בה לביתי ואוסיפת לה הך אקמייתא ה"ק אם תתרצי למחול שעבוד קמייתא גבי כתובה זו המרובה ואם לאו גבי הראשונה המועטת הלכך הי מינייהו דבעיא גביא אבל תרוייהו לא. כתובה ושני גיטין. כתובה בנישואין הראשונה וגירשה והחזירה ולא כתב לה כתובה וחזר וגירשה. ומיתה. ועידי מיתה. ובאה לגבות שתי כתובות אחת בתורת גירושין ואחת בתורת אלמנות. רש"י: כתובתה קיימת. שע"מ כן קיימה. ולא לכולי מילתא קיימי דאי אפשר שתטרוף מן הלקוחות דשטר מוקדם הוא דקטן אינו יכול לשעבד וכיון דמוקדם פסול לטרוף ביה מהלקוחות כמפורש במ"ה פרק בתרא דשביעית. וכ"כ התוספות. ובגמרא נמי דלא שנו אלא מנה ומאתים. אבל תוספת אין לה. וכתבו התוספות א"כ מאי קא משמע לן מתניתין שע"מ כן קיימה אפילו לא כתב לה מעולם יש לה כתובה [כדתנן במ"ז פ"ד] וי"ל דאשמועינן היכא דנשאה בתולה אע"ג דכשגדל או שנתגייר כבר היא בעולה. אפ"ה יש לה כתובה מאתים שע"מ כן קיימה שיהא עכשיו כתחלת נשואיה. ע"כ. ויש לתמוה דכיון שהגיורת היתירה מבת ג' ויום אחד בחזקת בעולה היא כדתנן במ"ד פ"ק למה תהא לה מאתים כלל דודאי דליכא לאוקמי מתניתין דמיירי בכשנשאה פחותה מבת ג' ויום א'. והרמב"ם בפרק י"א מה"א כתב וכן גר וכו' כתובתה מנה ויהיב המגיד הא טעמא אלא דהשתא הדרא קושיא לדוכתא מאי קמ"ל ואין לומר דקמ"ל אפילו לא בא עליה דהמגיד כתב בשם הרשב"א דדוקא אם בא עליה משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכן מפורש בירושלמי ע"כ. ונ"ל דנ"מ לענין שיטי המטבע כדתנן בסוף מכילתין נשא אשה בא"י וכו' וקמ"ל מתניתין דכתובתה הראשונה קיימת כלומר שהוא חייב לה באותן מעות היוצאים במקום נישואיהן הראשונים ויש בדבר להקל ולהחמיר:

תפארת ישראל

יכין

דאית ליה מגו דלא גרשתיך (א): מו) שגזרו עכו"ם שלא לקיים המצות ושלא יגרש אשתו בגט כדת משה וישראל, ומחמת יראה תיכף כשקבלה הגט, שרפוהו, וכן הפרוזבול: מז) הוציאה שני וכו', דאלישנא דבריש המשנה קאי: מח) שגרשה ב' פעמים, ויש לה ב' כתובות, מנשואין א' וב': מט) וב' הכתובות קדמו לגט, ובכתובה ב' כתב טפי מבראשונה, רק שלא נכתבה בלשון תוספת, וזמן ב' הכתובות אינן שוין, ומדאינה כתובה בלשון תוספת מסתבר דכוונתו היה שבאם תרצה למחול שעבוד שמזמן ראשונה, תגבה השניה המרובה מהראשונה: נ) שלא כ' לה כתובה כשנשאה שנית: נא) עדי מיתה, שחזר ונשאה ולא כתב כתובתה ומת: נב) קודם שגבתה כתובתה ולא כתב כתובה מחדש: נג) והגדיל: נד) וגובה ר', אף שכשהגדיל כבר היא בעולה. מיהו אינה גובה מלקוחות, דהרי שטר מוקדם הוא, דקטן אינו בר שעבוד: נה) שתגבה ר': נו) כפי שכתב לה בגיותה:

בועז

פ"ט (א) [ואף דאשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת. לענין ממונא א"כ [כתוס' הכא ואה"ע י"ז ב']. ואף דכשאמר לא גרשתיך יתחייב בשאר וכסות. י"ל דפטור, מדהו"ל כטענו חטין והודה בשעורין [תוס']. אמנם ק"ל לטעם טענו חטין והלב"ש פטור, דמדלא תבע שניהן ש"מ דמחיל שעורין [כח"מ פ"ד], והרי הכא הרי לא היתה יכולה לטעון שניהן יחד. ואת"ל דלטעם מחילה אין הטעם דמדלא תבע שניהן, מחל האחרת שלא טען, דאם כן בהיה עליו ב' מלוות ותבע רק א' הכי ס"ד דמדלא תבעה מחלה, רק הטעם דמדספרתו תורה נטפר הכל א"כ מחזקינן ליה כתובע לשקרן, ושקורי משקר בתביעתו, והאי בהאי הגלאה דתבע חטין שהן שקר מחל תביעת שעורין, ואפילו תימא כיון דכפר לו החטין הו"ל מחילה במעות, עכ"פ כל שאינו דרך הלואה וכבר בא ליד מקבל לא מפקינן מניה [כח"מ ר"ז סמ"ע ס"ק כ"ב], וה"נ אמרינן בהאי הגלאה דתבעה הכתובה מחלה שאר וכסות. עכ"פ ק"ל לרמב"ם [פ"ג מטוען] בהיה שתביעה וההודאה ממין א' וב' שמות, שטוענו הלואה והודה פקדון, אינו כחטין ושעורים, א"כ ה"נ טוענת רק מעות, ויהי' מכתובה או משאר וכסות, ולהוי כמין הטענה. ואת"ל למאי דקיי"ל כר"ן [שבועות ס"ה ב'] דבטענו שוה ומודה דוקא, הו"ל ממין הטענה, ולא איפכא [כח"מ פ"ח ה'], א"כ ה"נ, בשלמא בהלואה ופקדון, אף דב' מיני טענות הן, עכ"פ טוענו שוה ומודה דוקא, ואפשר דעדיף מנה, דהרי רמב"ם איירי בטוענו מעות ומודה מעות, ומה לי אם נקראו פקדון או הלואה, משא"כ הכא היא טוענת כתובתה דמדינא דגמרא אינה נגבית רק מקרקעי [ככתובות דס"ט ב'], והוא מודה שאר וכסות, דהוא מטלטלי, והו"ל כטוענהו דוקא ומודה שוה; ליתא דדוקא שכ' הר"ן, היינו דתלי בדעת התובע שלא ליקח אלא דוקא משא"כ הכא לאו בדעת האשה תלינן לגבות דוקא קרקע, דהרי אם ירצה בעל מסלקה במעות, אם כן הו"ל כטענה והודאה שניהן שוה. ואת"ל דבאמת מזה ראי' לרמב"ם, דאף הלואה ופקדון הו"ל כחטין ושעורין, עכ"פ ק"ל לי"א [ח"מ רמ"א] דאפילו במחל בפירוש לא הו"ל רק מילי בעלמא כשטר בידו, ה"נ לא עדיף הך מחילה דשאר וכסות שלא מחלה בפירוש, והרי כתובה בידה, וכדמסיק הש"ס דבמקום שכותבין כתובה מיירי. ואת"ל דאף לי"א הנ"ל דוקא בלאין חיוב אחר בשטר רק אותו דבר שמחל, משא"כ הכא אף דמחל שאר וכסות, עכבתה לשטר משום סך הכתובה, עכ"פ ק"ל לרמ"ה דס"ל דטעם פטור חטין ושעורין דמדלא הודה לו מה שתבע, הו"ל כופר הכל, ומשבה בו בהודאת מין אחר שלא תבע והרי הכא ליכא למימר הכי דהרי כתובה בידה, וממ"נ חייב א', או כתובה או שאר וכסות. ואף אי נימא כהרא"ש דבטענו חטין והלב"ש, ויש עדים שמסופקים אם היה חטין או שעורין דפטור, ושטר כתובה כמי לעדים דמיא, ליתא, דהרי הש"ך [בח"מ פ"ז ס"ק] דחה זה בב' ידים. אמנם נ"ל לתרץ קושית התוס', דאפילו הכי אית לה מגו, דהודאת שאר וכסות דבר מועט הוא, דיש לו מעשה ידיה כנגדן, וכיון פסקי פסקי, גם מלי להוי לה כדרי אתפסיק, עד שתשבע [כחלקת מחוקק ע' כ"ב] להכי שפיר מחשב מגו נגד תשלומי הכתובה סך מרובה בפ"א, והודאה במקצת לא הוה, מדהו"ל כפירת שעבוד קרקעות [כרמב"ם רפ"ב דכתובות], ותו דאפשר דמודה לה יותר מתביעתה, כשתצריך ימים אלנו, ותו דלהכי לא מחשב הודאה במקצת, מדס"ל דבר שאינו קצוב [כח"מ פ"ח כ"ג], אבל בים עדים שנתגרשה נוגנה התוספת, דמדכתובה בידה מוכח שלא פרע התוספות, מה שאין כן ק' זו' דר' אפשר שגבתה ע"י גט:

ובע"ה גובה. מיי' שם פט"ז ה"ח שם פמ"ש שם: שני גיטין. מיי' שם ה"ש ליתא הב"ה פוש"ע אה"ע שם סי' ק' סעי' י"ג: שתי כתובות וגט אחד. מיי' שם פוש"ע שם סי"ד: או כתובה ובי' גיטין. מיי' שם הכ"ז וש"ע שם סעי' כ"ו: שהמגרש את אשתו. מ"ע פ"ט: קטן שהשיאו אביו מ"ז גר שנתגיירה אשתו. ב"א פ"א מיי' שם פ"א ה"ו פוש"ע שם סי' ס"ז י"א:

שנויי נוסחאות

רבן שמעון בן גמליאל אומר. כד"ל אמר רשב"ג. ואילך. בכי"ק והלך. (אשה). בכי"ק ובכי"ף האשה; כד"ל ליתא. (כתובתה). בכי"ק ובמשנ"כ ליתא. שלא בגט. במשנ"כ בלא גט. וגט (אחד). כד"ל ובכי"ק ובמשנ"כ ליתא. וגט ומיתה. בכי"מ וגט ועידי מיתה. אשתו. בכי"ק ובתוס"ד האשה. והחזירה. במשנ"כ ומחזירה. על מנת. בכי"ף על דעת. כתובה. כד"ל הכתובה; בכי"ק ובכי"מ ובמשנ"כ כתובתה. מחזירה. בתוס"ד הוא מחזירה; כד"ל ובכי"ק ובכי"מ ובמשנ"כ החזירה. גר שנתגייר ואשתו. בכי"מ ובן גר.; במשנ"כ גר שנתגיירה אשתו.

ראשון לציון

ט במשנה קטן שהשיאו. לענין ממונא עיין תוספות סנהדרין ע"ו ע"ב ד"ה סמוך:

תוספות רע"ק

[אות צ] בהרע"ב ד"ה מן הסכנה שגזרו כו'. הרמב"ם פ"ט מהלכות שמיטה הלכה כ"ד כתב ואם אמר הי' לי פרוזבול ואבד נאמן שמזמן סכנה ואילך בע"ח גובה שלא בפרוזבול וכתב הכ"מ דהרמב"ם מפרש דאז כשהיה הסכנה תקנו כן להאמין למלוה שהיה לו פרוזבול ואף על פי שעבר הגזירה נאמן שלא להלך בין זמן לזמן. ופסק כרשב"ג אי משום דמפרש לדת"ק אי משום דהלכה כרשב"ג במשנתינו עיי"ש: ועיין בפני המשנה שכתב והלכה כרשב"ג ועיין בתוי"ט פ"ו מ"ד פ"ש בשם הר"ן:

פרק י א מי שהיה נשוי שתי נשים ומת. הראשונה קודמת לשניה[א]. ויורשי הראשונה קודמים ליורשי שניה[ב]. נשא את הראשונה ומתה. נשא שניה ומת הוא. שניה ויורשיה קודמים ליורשי הראשונה[ג]: **ב** מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו. ואחר כך מת הוא. ויתומים מבקשים כתובת אמן[ד] ואין שם אלא שתי כתובות חולקין בשוה[ה]. היה שם מותר דינר[ו]. אלו נוטלין כתובת אמן. ואלו נוטלין כתובת אמן. אם אמרו יתומים. אנחנו מעלים על נכסי אבינו

פרק י א מי שהיה. יורשי הראשונה קודמים ליורשי השניה. אם מתו נשיו אחריו עד שלא הספיקו לגבות: שניה ויורשיה קודמים. שהיא בעלת חוב ויורשי ראשונה באים לירש מאביהן כתובת בנין דכרין דהא אינון ירתון תנן לפיכך פורעין את החוב תחלה ומה שנשאר ירשו ודוקא כשנשבעה השניה על כתובתה אז היא או יורשיה נוטלים כתובתה. אבל אם מתה היא לאחר שמת בעלה ולא נשבעה על כתובתה אין יורשיה נוטלים כלום מכתובתה דקיימא לן אין אדם מוריש שבועה לבניו כלומר ממון שאין אדם זוכה בו אלא בשבועה ומת קודם שנשבע אותו ממון אין אדם מורישו לבניו: **ב** ויתומים מבקשים כתובת אמן. שכתובה [של] אחת מרובה משל חברתה ואומרים שניה כתובת בנין דכרין ניטול וכן אתם והשאר נחלוק: חולקים בשוה. כשאר כל הירושות ואין נוטלים כתובת בנין דכרין: אם אמרו יתומים. בני הכתובה הגדולה: הרי אנו מעלין על נכסי אבינו.

מעלין

פרק י א שניה ויורשיה קודמין ליורשי ראשונה. פירש הר"ב דיורשי ראשונה באים לירש כו' ומה שנשאר ירשו. וא"צ °שיהא שם מותר דינר דתנן לקמן דמידי הוא טעמא להתקיים נחלה דאורייתא כמ"ש הר"ב בפרק ד' מ"י והכא °בפרעון כתובת השניה מתקיים נחלה דאורייתא שכשמת נפלו נכסים לפני יורשים וכשיוצא שט"ח על אביהן אלו ואלו עושין מצוה לפרוע חובות אביהם והיא היא ירושתן. גמרא. ומ"ש הר"ב דקי"ל אין אדם מוריש שבועה לבניו. עיין בפירושו משנה ז' פ"ז דשבועות ומ"ש שם: **ב** היה שם מותר. טעמא פירש הר"ב במשנה י' פרק ד': דינר. בפרק דלקמן משנה ד' מצינו גם כן שיעור דינר וגם אכתוב בשם הרא"ש דלאו דוקא אבל הכא כתב בית יוסף בסימן קי"א וז"ל ומשמע בגמרא דמותר דינר דוקא בעינן אבל פחות מדינר לא הוי מותר ע"כ. ועיין משנה ב' פ"ו דערכין ומ"ש שם. גם במשנה ח' פרק ח' דפאה ומשנה ח' [נ"ל ה'] פ"ט דב"ב:

נכסים

פ"י א מי שהיה. צ' ע"א מיי' פי"ט מהל' אישות ה"ב סמ"ג עי' מ"ח ולאוין פ"א טוש"ע אה"ע סי' קי"א סי"א: נשא את הראשונה. שבועות מ"ח ע"א מיי' שם ה"ז טוש"ע שם ס"ח: **ב** מי שהיה. צ"א ע"א מיי' שם פי"ב ה"ג סמ"ג עי' שם טוש"ע שם סי' קי"א ס"ג: היה שם מותר דינר. צ"א ע"ב מיי' שם ה"ה טוש"ע שם סעי' ה': אם אמרו. ירוש' ג"כ פ"ט ה"א כתובות פי"ב ה"ב מיי' שם ה"ה טוש"ע שם סעי' ה':

שנויי נוסחאות

פ"י א שתי. במשני"ל לשתי וכן במשנה ג'. ויורשי הראשונה. בכי"ק יורשי.. ליורשי שניה. בד"נ ובכי"ק.. השניה. (את) הראשונה. בכי"ף ליתא. נשא שניה. בד"נ נושא..; בכי"ק.. את השניה. שניה ויורשיה. בד"נ השני'..הראשונה. בד"נ ראשונה. **ב** ויתומים. בד"נ והיתומים: בכי"ק היתומי'. כתובת אמן. במשני"ל כתובות אמותיהן; בכי"ק אמם בכל המשנה. אלא שתי. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל אלא כדי שתי. מותר. בד"נ ובכי"ק יתר. אם אמרו. בד"נ ובמשני"ל ואם אמרו. אנחנו. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל הרי אנו. נכסי אבינו. בתורי"ד הנכסים.

יכין תפארת ישראל יכין

פ"י א) בגביית כתובתה: ב) בגביית כתובת אמן, כשמתו נשיו אחריו אחר שנשבעו, דבלא נשבעו אין אדם מוריש ממון שאינו גובה רק בשבועה, והיו חולקין בשוה [והא דלא כלל להו, ראשונה ויורשיה קודמין לשנייה ויורשיה, כדכלל להו בסיפא. נ"ל משום דברישא לא הזכיר תנא מתי מתו הנשים, להכי נקט פרטי פרטי דדוקא בקדמה ראשונה לשנייה בגבייתה דהיינו כשחיו הן כשמת, אז קודמין יורשי ראשונה ליורשי שניים, אבל בלא קדמה ראשונה גופה לשנייה בזכות גבייתה תחילה, דהיינו שמתו שניהן בחייו, אז אין יורשי ראשונה קודמין ליורשי שנייה, דאינון ירתון תנן, ואין דין קדימה ביורשים. משא"כ בסיפא, דמוכח מנה דשניה קיימת כשמת הוא, מצי למכלל לשנייה ויורשיה כי הדדי. או נ"ל דמדלא הזכיר תנא כלל מהשבועה שצריכה לישבע, ש"מ דמיירי שמחל להן הבעל שבועה שחייבת ליורשין [כפ"ט מ"ה], ואף שעכ"פ צריכה ראשונה לשבע לשנייה, רגילה שנייה למחול השבועה להראשונה כדי שלא תחזור לה ראשונה השבע את. ואקח אני המותר בלי שבועה, להכי לפעמים ניחא לה לשניה להפסיד קצת מכתובתה וליטול בלי שבועה, משתשבע ותטול הכל. ולפיכך לא מצי תנא למכלל כרישא ראשונה ויורשיה קודמין לשנייה, דס"ד דיורשי ראשונה קודמין לשנייה בכל גווני אף שלא נשבעה אמן, ועל כרחך שמחלה שנייה לבני ראשונה השבועה שנתחייבה אמן, והא ליתא דאטו בשופטני עסקינן שתמחול השבועה, הרי ע"י שנתחייבה ראשונה שבועה יפסידו יורשיה הכל, דאין אדם מוריש וכו' כלעיל א', ועי"ז תגבה היא בלא שבועה, דנגד יורשים הרי כבר פטרה בעלה. והיה צריך התנא להאריך דמיירי במחלה שנייה לראשונה בעודה בחיים, להכי ניחא ליה לתנא עפי למנקט בקיצור, נשי לחודא, ויורשים לחודא. משא"כ בסיפא, בני ראשונה רק יורשין הן, דאינן ירתון תנן, ואפילו לא נשבעה שנייה אינן יכולין בני ראשונה לומר לה השבע לנו דכבר פטרה בעלה מהן]: ג) דשנייה בעלת חוב, וראשונים בכתובת בנין דכרין שלהן, רק יורשים הן, לפיכך חוב קודם לירושה. ודוקא בנשבעה שנייה קודם שמתה, דאם לא כן, נוטלין בני ראשונה כתובת אמן, ובני שנייה הפסידו כמ"ש ב': ד) מדכתוב בכתובה שכשתמות בחייו וישא אחרת וימות הוא, יטלו בני כל אחת כתובת אמן ותוספת ונדוניא, אף באחת יתירה על חברתה, ואח"כ יחלקו מותר הירושה בשוה: ה) ואין נוטלין כתובת אמן, מדמיעקר עי"ז ירושה דאו', ולהכי צריך מותר דינר. מיהו במשנה א' א"צ מותר דינר, מדמתקיים בל"ז ירושה דאורייתא בפריעת חוב הכתובה, דמדנה בחייה, הו"ל חוב, ומצוה לבניהן לפרוע חוב אביהן [קי"א]: ו) אבל פחות לא:

נקבל

תוספות רע"ק

פ"י א [אות צב] תוי"ט ד"ה שנייה, וא"צ שיהיה שם מותר דינר כו'. היינו דא"צ שיהיה מותר על ב' הכתובות דינר אבל מ"מ צריך שיהיה עכ"פ כשיעור כתובת הראשונה ומותר דינר דבזה אם לא היו יורשי השנייה נוטלים בשביל החוב. היה כאן מותר דינר לקיים נחלה דאוריי' משו"ה אף דעתה יורשי השנייה נוטלים החוב לא מגרעה בכך ושפיר מקרי מותר דינר במה דעושים מצוה לפרוע חוב אביהן אבל אם לא היה מותר דינר על כתובה הראשונה לא משוינן ליה מותר דינר ע"י פרעון השנייה (והמותר יקחו בני הראשונה בתורת כתובת בנין דכרין). דבע"ח מכאן ולהבא הוא גובה ומיד בשמת אביהן קודם שבא הבע"ח היה מועטים וזכו בהם בני השנייה שלא ליתן ממנו כתובת ב"ד. הסכמת הפוסקים: [אות צג] שם בא"ד בפרעון כתובת השנייה כו'. ומקרי מותר דינר. בטור כתב וכן אם נירש א' ומתה (א' בחייה) נלע"ד דצ"ל ומתו בחייו. ואח"כ מת והניח בנים משתיהן בני המתה נוטלים כב"ד אפי' אין שם מותר דינר וכו'. וכתב ב"י עלה שהוא פשוט. ואלולי שאיני כדאי הייתי אומר דדין זה צריכה רבה דהא בסוגיא אמרי' לחד מ"ד בע"ח נעשה מותר ולא כתובה ופירש"י דבע"ח דנוטל מקרי בזה קיום נחלה דאורייתא אבל בכתובה דהן מקבלין ולא פורעים (והיינו במותר שתיהן) לא מקיימי בזה נחלה דאורייתא אלא דאנן קי"ל דאפילו כתובה נ"מ. וא"כ י"ל דהטעם דבשמת והשנייה קיימת היה בזה דין כב"ד כיון דהאם נוטלת והוי כבע"ח ומש"ה אף שמתה אח"כ והיורשים דידה מקבלים ולא פורעים מ"מ הוי כמרובים ונתמעטו. וא"כ י"ל דבגוונא דהטור כיון דהגרושה מתה בחייו תיכף בשמת וזכים היורשים הראשונים בפרעון כתובת אמם והן מקבלים ולא פורעים י"ל דלא מקרי מותר דינר: ובאמת בלימוד הישיבה אמרתי די"ל בכוונת דסוגיא דר"ל דבע"ח נעשה מותר ולא כתובה י"ל הטעם דבע"ח דמכאן ולהבא הוא גובה א"כ קודם שגובה הבע"ח יש כאן מותר דינר ואף דהבע"ח בא ונגבה הוי כמרובים ונתמעטו (וכמו דכ' הרא"ש דבאם גם בלאו הבע"ח ליכא מותר דינר על כתובת ב"ד לא משוי גביות בע"ח למותר דינר כיון דמכאן ולהבא הוא גובה כמועטים ונתרבו דמי ה"נ י"ל דכל עיקר דבע"ח נעשה מותר כיון דמכאן ולהבא הוא גובה הוי כמרובים ונתמעטו. וכיון שכן י"ל דזהו ההפרש בין בע"ח לכתובה דבכתובה כיון דבחזקת אלמנה קיימי לחד תירוצה בתוס' כתובות דצ"ו כ' ד"ה נכסי י"ל דמיד בשמת הוי כגבתה האלמנה ולא מקרי מרובים ונתמעטו. אלא דאנן קי"ל דגם כתובה נעשה מותר היינו דמ"מ הוי מחוסר גוביינא ומקרי מרובים ונתמעטו. ולפ"ז י"ל דבגרושה ומתה בחייו דמיד בשמת יורשי הגרושה הוי מוחזקים בנכסים לפרעון כתובה כיון דממילא הם יורשים ושלהם הנכסים הוי כמוחזקים ממש. כמו שכתבתי בארוכה בתשובה לדון דיורשים שמגיע להם חוב מאביהם מקרי קדמו וגבו לגבי בע"ח אחר כיון דמיד הנכסים ברשותם. אלא דשם כתבתי לגבי בע"ח אחר וכאן אני מוסיף די"ל אף לגבי יורשי הראשונה דס"ס כיון דכולם יורשים כל א' וא' הוי כמוחזק דשם יורש של כל א' על הנכסים וכמוחזקים דמי ולא מקרי כ"כ מחוסר גוביינא ולא מקרי מרובים ונתמעטו: ויש להביא ראיה לזה ממה דאמרי' בסוגיין אמר מר זוטרא משמי' דר"פ הלכתא א' בחייו ואחד במותו יש להם כב"ד וכתובה נ"מ לחברתה ופרכי' לשמעינן כתובה נ"מ ואנא ידענא דא' בחייו וא' במותו יש להם כב"ד עיי"ש וקשה לי למ"ש הרא"ש דיש גאונים כתבו הא דא' בחייו ואב"מ יש להם כב"ד דוקא כשהשנייה מתה דאין יורשים של זה יוצאים נקי לגמרי מנכסים בזה לא אתי לאנצויי אבל באיתא בחיים לא אשכחן די"ל דשייך אנצויי כיון דהיורשים מאלו לא מקבלים כלום והרא"ש דחה זה דא"כ דבאיתא בחיים ליכא דין כב"ד גם בשמתה יהיה כמו מועטים ונתרבו אע"כ דגם דאיתא בחיים איכא כב"ד. ולפ"ז ק' לי מאי פרכי' דלשמעינן רק נ"מ הא ס"מ ס"ד דאחת בחייו ואחב"מ אין להם כב"ד והיינו משום דבהיא בחיים שייך אתי לאינצויי. ואף לאחר שמתה גם היא הוי כמועטים ונתרבו (ומדוקדק בזה לישנא דרע"ק כבר קפצה נחלה לפי האוקימתא דטעמא דרע"ק דאב"ח ואב"מ א"ל כב"ד. היינו שבאמת כשאין יוצאים נקיים ליכא לאנצויי אלא כשהיתה בחיים כבר קפצה נחלה והוי כמועטים ונתרבו) והחיא דכתובה נ"מ משכחת בא' גרושה ומתו שתיהן בחייו דמיד בשמת היורשים נפרעים ואין יוצאים נקיים בזה ליכא אנצויי. אע"כ כפי הנ"ל דבאמת בכה"ג אין כתובה נ"מ כיון דהם מקבלים ולא פורעים ולדינא צ"ע:

יתר דינר ז). כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להן. אלא שמין את הנכסים בבית דין: **ג** היו שם נכסים בראוי ח). אינן כבמוחזק ט). רבי שמעון אומר. אפילו יש שם נכסים שאין להם אחריות י). אינו כלום. עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות יא) יותר על שתי הכתובות דינר יב):

ד מי שהיה נשוי שלש נשים ומת. כתובתה של זו מנה. ושל זו מאתים. ושל זו שלש מאות. ואין שם אלא מנה חולקות בשוה יג). היו שם מאתים יד). של מנה נוטלת חמשים טו). של מאתים ושל

ר"ע מברטנורה

מעלין דמיהן לקבלם עליהן ביוקר כדי שיהיה שם מותר דינר ויטלו כתובת אמן: **ג** היו שם נכסים בראוי. כגון עסקא ביד אחרים או *)הלואה: אינן כבמוחזק. אינן נחשבים להיות כאילו הן מוחזקים בידו ויש כאן מותר דינר: שאין להם אחריות. מטלטלים: שיש להם אחריות. קרקעות. והלכה כרבי שמעון ואף בזמן הזה דנהיגי דמטלטלי דיתמי משעבדי לבעל חוב אין כתובת בנין דכרין נוהגת במטלטלין אלא בקרקעות: **ד** של זו מנה ושל זו מאתים כו'. ושלשתן נחתמו ביום אחד דאי בתלתא יומי. הקודמת בשטר קודמת בגבוי. או שלא הניח אלא מטלטלין שאין דין קדימה במטלטלין: חולקות בשוה. שהרי כח שלשתן שוה בשעבוד מנה דכולהו איכא מנה: היו שם מאתים. אין לבעלת מנה שעבוד אלא במנה אבל במנה שני אין שעבוד לשטרא של בעלת מנה: של מנה נוטלת חמשים. בגמרא פריך שלישית מנה היה

*) בר"ב ד"ר הלואות.

תוספת יום טוב

ג נכסים שאין להם אחריות וכו'. עיין בפירוש הר"ב משנה ה' פרק קמא דקידושין ומה שכתבתי שם בס"ד: עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות כו'. ולעיל פ"ד משנה י' כתבתי מגמרא דגמרא. דכתובת בנין דכרין לא נגבית אלא ממקרקעי ולפיכך כתב הרא"ש אהא דרבי שמעון דרבנן לא פליגי עליה בשיעור שתי כתובות עצמן דבעינן שיהא במקרקעי כשיעורן. דתנאי כתובה ככתובה [ומטלטלי לא משעבדי לכתובה לרבנן דרבי מאיר במשנה ז' פרק ח'] ולא פליגי אלא במותר משום דסברי דאף במטלטלי מתוקמא נחלה דאורייתא. עד כאן דבריו. אבל נראה לי דלהר"ב והרמב"ם שכתבו הלכה כרבי שמעון דסבירא להו דליכא פלוגתא כלל °ולכולי עלמא בעינן שיהא אפילו המותר ממקרקעי דאי לא תימא הכי מנא להו לפסוק דלא כתנא קמא אלא דסבירא להו דליכא פלוגתא כלל. וכיוצא בזה שכתבתי בשם הרב רבינו ניסים לעיל בפרק ו' משנה ד'. והטור שסובר כדעת הרא"ש דאיכא פלוגתא פסק בסימן קי"ח דבמותר אפילו במטלטלי סגי. אך נראה שהרמב"ם בחיבורו חזר בו שהרי פסק בפרק ט"ז מהלכות אישות דאפילו האידנא אינה נגבית אלא ממקרקעי ובפרק י"ט שכתב דין המותר לא כתנה שיהא דוקא ממקרקעי והרי תנא דידן פירש ולפיכך לא הוה ליה לסתום אלא ודאי שסובר דרבי שמעון אליביה דנפשיה מפרש ותנא קמא פליג עליה במותר כדעת הרא"ש ואפילו במטלטלי סגי והלכה כמותו ולכך כתב בסתם שיהא מותר דינר דהיינו אפילו ממטלטלי כך נראה לי. ומ"ש הר"ב אף בזמן הזה כו' כתבתי הטעם לעיל בפרק ד' משנה י' בס"ד: **ד** של זו מנה ושל זו מאתים כו'. כתב הר"ב ושלשתן נחתמו ביום אחד. עיין במשנה דלקמן. ומה שכתב הר"ב או שלא הניח אלא מטלטלין כו' וכ"כ הרמב"ם. וכשתפסו מחיים דאי לא תימא הכי מתניתין דלא כהלכתא דמשנה ז' פרק ח'. ובגמרא איכא אוקימתא הכי אבל לאותה אוקימתא לא מוקמינן לקמן בדכתבה דין ודברים כו' אלא בשתי תפיסות. רבינא דהיו שם מאתים וכו' דנפלו ע"ה בחד זימנא וקכ"ה בחד זימנא סיפא דנפלו ע"ה בחד זימנא ומאתים וחמשה ועשרים בחד זימנא [°ופירש"י דנפלו ע"ה בחד זימנא ובאו לדין עליהם אמרינן להו חולקות בשוה שהרי שעבוד שלשתן על מנה וקכ"ה בחד זימנא בעלת מנה כבר גבתה כ"ה ובאת לריב על ע"ה הלכך ע"ה משועבדים לכולהו וחולקין אותם הרי ביד כל אחת חמשים. והמותר אין לבעלת מנה חלק בו היינו דקאמר של מאתים ושל שלש מאות שלשה של זהב. סיפא בשתי תפיסות כו' ורכ"ה בחד זימנא. ע"ה מינייהו יד כולן שוין בהן ובעלת מאתים [נ"ל מנה] שלא גבתה בתפיסה ראשונה אלא עשרים וחמשה באה לריב על שניה על מאה שבעים וחמשה ופלגי ע"ה בין שלשתן ומאה בין בעלת מאתים ובעלת שלש מאות וחצי מאה שלישית שנשאר כולו לבעלת שלש מאות נמצאת של מנה נוטלת חמשים. ושל מאתים מנה. ושל שלש מאות מאה וחמשים שהן ששה דנרי זהב] וצריך לומר דאף על גב דתפיסה מחיים בעינן ומחיים תפסום דמכל מקום כשבאו לדין לפנינו הביאו בשתי תפיסות וכשבאו בראשונה לא ידעינן בתפיסה שניה ויצא הדין וחלקו כבר קודם שבאו לפנינו בתפיסה שניה דאי לא תימא הכי כיון דאין דין קדימה במטלטלין יחלקו בשוה והכי דייק לישנא דרש"י ולא נמצא להן מאתים בפ"א אלא בב' פעמים כלומר שעל פי האמת יש להן הכל אלא שבפנינו לא נמצאו להן כו'. דאל"כ למאי הוצרך להאריך בזה הלשון כלל דהיה ליה לישנא דבשתי תפיסות עצמו ומאי מפרש אלא כמו שכתבתי. והר"ן בריש פרק דלקמן כתב דליכא למימר דתפסה מחיים דאם כן קודם שהגיע זמנה לגבות כבר באה תפיסה שנייה. אלא דבתפיסה דלאחר מיתה מיירי ובמעות דלא אמרו דתפיסה דלאחר מיתה לא מהני אלא במטלטלין דמ"מ מחסרי גוביינא °אבל במעות לא שהרי כבר נפרעה ע"כ. אבל לשון רש"י בשתי תפיסות שתפסו מטלטלין לכתובתן ע"כ. וצריך לומר כמ"ש. ומה שלא פירשו הרמב"ם והר"ב דדוקא בשתי תפיסות יש לומר דניחא להו לאוקמי מתניתין בחד אוקימתא דהיינו בדכתבה ובין בשכתובות שלשתן ביום אחד ובין שאין זמנם שוה ובמטלטלים ממאי דמוקים בשתי תפיסות ובתיהן היו מחיים אלא שלא באו לפנינו בפעם אחת ורבינא לרווחא דמלתא קאמר. ומיהו מכל מקום תפיסה מחיים היה להרמב"ם ולהר"ב לפרש. הלכך נראה שזה שכתבו לא כתבו לדין המשנה. אלא לדידן דהאידנא אף מטלטלי משתעבדי לכתובה מתקנת הגאונים כמ"ש הרמב"ם בפרק י"ו מה"א וכיוצא בזה בר"פ דלקמן: של מנה נוטלת חמשים. כתב הר"ב בגמרא פריך וכו' ומשני דמתניתין איירי דא"ל וכו' ונראה בעיני דמיירי נמי בשקנו מידה כדלקמן

ציונים

ג היו שם נכסים. טוש"ע שם ס"ג: דש"א. טוש"ע שם ס"ד: ד מי שהיה נשוי. צ"ג ע"א רי"ף שם פי"ז ה"ח ופ"כ מהל' אישות ולא ה"ד ופכ"א שם ה"א סמ"ג פ' ס"ח ול"ג טוש"ע אה"ע סי' צ"ו סי"ח ומוש"ע חו"מ סי' ק"ד סעי' ה:

שנויי נוסחאות

יתר. במשני"ר יפה. (אח) הנכסים. בכי"ק ליתא. ג שם נכסים. בכי"ף ד"ק ליתא למלי' נכסים ובתוי"ד ליתא למלי' שם. בראוי אינן. בכי"ק כבראוי ואינן (?). כבמוחזק. בד"נ ובמשני"ר כבמחוזק. אפילו יש. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר אע"פ שיש. (שם). בכי"ף ד"ק ליתא. אינו. שם ובכי"ק ובתוי"ד אינן. שיהיו. בד"נ ובתוי"ד שיהיה. יותר. בכי"ק יתר. הכתובות. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר כתובות. ד היו שם. בכי"ק היה.. בכי"ק כבנא דמאתים לא נטעות ושל מאתים (מנה) ויש לגרוס.

ראשון לציון

ג תוי"ט ד"ה עד שיהיו שם כו' אבל נראה לי דלהר"ב והרמב"ם כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

ג [אות צד] תוי"ט ד"ה עד כו' ולכולי עלמא בעינן שיהא אפילו כו' לענ"ד א"א לומר כן דהא אמרי' בסוגיא (*לעיל צ"א א') אלא כתרי לישני קמאי ואיפוך והיינו דת"ק ס"ל דסגי בדינר מטלטלי ור"ש ס"ל דוקא מקרקעי. הרי דאיכא פלוגתא בזה: ד [אות צה] תוי"ט ד"ה של זו מנה. והר"ן בר"פ דלקמן כו' אבל במעו' לא שהרי כבר נפרעה. ק' לי מסוגיא דכתובות דצ"ב א"ר אי פקח מגבי להו ארעא. הא בלא"ה יחזיק הוכו בעד אחריותו דלא גרע מתפיסת מעות לאחר מיתה מכ"ש זה דתפוס במעות חובו. וצע"ג. ואולי י"ל דתרתי בעי אינו מחוסר גוביינא ולא מחסר שבועה ומיירי הכא באשת בנשבעה או בישׁ לזה נאמנות מפורש לי ולורשי. אבל בההיא דאי פקח שצריך שבועה הוי כמו מחסרי גוביינא וא"י להחזיק (אפילו הסעות) בעד אחריותו. וא"כ לשיטת הסמ"ע (יסי' פ"ו ס"ק כ"ב) דבנשבע ונוטל התפס דלא נחתי לגבייה לא משמתי לי' ג"כ דבזה עדיף פחית דבחיסת

תפארת ישראל

יכין

ו) לקבל הנכסים בדינר יותר יוקר משוין: ח) שראוין לבא להם, כעיסקא והלואה או ירושה מאבי אביהן שמת קודם הנוקה: ט) כאלו מוחזקים בידן: י) דהיינו מטלטלין: יא) דהיינו מקרקע: יב) וקיי"ל כר"ש. מיהו האידנא כתובה וכל תנאיה גבית ממטלטלין. וי"א דגם בהאי עכ"פ כתובה בנין דכרין נגבת רק ממקרקע. אבל המותר דינר סגי במטלטלין [קי"ח]: יג) דשעבוד מנה כולן שוין, ומיירי שנכתבו כולן ביום א' דאל"כ הקודמת בזמן קודמת בגבייה, או מיירי בתפסו מטלטלין מחיים דבעל דאין דין קדימה במטלטלין, אבל בלא תפסו, אין כתובה נגבית ממטלטלין לדינא דמשנה [כס"מ מ"ז]: יד) דבמנה שני אין לבעלת מנה שום שעבוד: טו) ממנה קמא.

ואף

שלש מאות. שלשה של זהב טו). היו שם שלש מאות יז). של מנה נוטלת חמשים. ושל מאתים מנה יח). ושל שלש מאות ששה של זהב יט) וכן שלשה שהטילו לכיס כ). פיחתו או הותירו. כך הן חולקין כא):

ר"ע מברטנורה

היה ראוי שתטול והיאך נוטלת חמשים שהוא חצי מנה ומפני דמתניתין איירי דאמרה לה בעלת מאתים לבעלת מנה דין ודברים אין לי עמך במנה המשועבד לך ולא יתמעט חלקך בשבילי הילכך היא ובעלת שלש מאות חולקות אותו ומפני שלא נתנה בעלת המאתים לבעלת המנה חלקה במתנה אלא אמרה לה שלא תריב עמה ובשבילה לא יתמעט חלקה לאחר שלקחה בעלת המנה חמשים נשאר זכות בעלת המאתים בזה עם זכות בעלת השלש מאות במנה וחצי הנשאר וכל אחת מהן נוטלת ג' דינרי זהב שהן ע"ה דינרי' של כסף שכל דינר זהב הוא כ"ה דינרין של כסף: היו שם שלש מאות. מנה ראשון משועבד לכולם והשני לבעלת מאתים ולבעלת שלש מאות והשלישי לבעלת שלש מאות בלבד: של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה. כגון דאמרה להו בעלת שלש מאות לבעלת מנה ולבעלת מאתים דין ודברים אין לי עמכם במנה הילכך מנה הראשון חולקות בעלת מאתים ובעלת מנה נמצאת בעלת מנה נוטלת חמשים ומנה השני חולקות בעלת מאתים ובעלת שלש מאות נמצאת בעלת מאתים נוטלת מנה חמשים שחלקה מהמנה הראשון עם בעלת המנה וחמשים מהמנה השני שחלקה עם בעלת השלש מאות והמנה השלישי נוטלת כולו בעלת השלש מאות נמצאת נוטלת ו' דינרי זהב שהם מנה ומחצה המנה השלישי כולו שנשאר לה וחצי המנה שחלקה עם בעלת המאתים. ובגמרא מסיק דמתניתין רבי נתן היא ואינה הלכה דאמר רבי אין אני רואה דבריו של רבי נתן בזה אלא חולקות בשוה דהואיל וכל נכסיו אחראין לכתובה כל שלשת המנים משועבדים לבעלת המנה כשאר חברותיה עד שתגבה כל כתובתה הלכך חולקות בשוה וכך נוטלת בעלת המנה

כמו

תוספת יו"ט

כדלקמן ריש מתניתין ו' דמאי שנא. ומ"ש ומפני שלא נתנה כו' וז"ל רש"י מדין ודברים סליקית נפשאי לא נתתי חלקי במתנה ומה שגבת לא בשליחותי גבת שתאמר לי נטלה זו חלקך אני סלקתי עצמי מלריב לה ומלמעט חלקה במנה ונגבר ידה לגבות חצי המנה בשעבוד שטרה עליו אני באה לחלוק עמך בנותר שלא סלקתי עצמי מלריב עמך ושעבודי ושעבודך שוים ע"כ ומ"מ אין דין ודברים מסולקים מהדין הזה שיש מקום לבעל דין לחלוק ולומר שתוכל בעלת השלש מאות לומר לה הרי מנה מונח ובין שלשתנו נחלוק ולמה מפני שסלקת נפשך לא אטול אני חלקי שבכל המנה והתוס' כתבו דא"ל מדין ודברים סליקית נפשאי לא התפרש שפיר טעמא דהא מלתא ע"כ. והפוסקים לא כתבו זה הדין ואע"פ שלכאורה רבי דפסקינן כמותו אינו חולק עם רבי נתן בזה שבכותב וכ"מ נמי לדידיה כגון אם אין כאן אלא מנה בלבד וכתבה בעלת מאתים לבעלת מנה שנוטלת בעלת מנה חמשים והיה מן הדין שבעלת ג' מאות תטול נ"ג ושליש אבל בטענה דמדין ודברים סליקית כו' אינה נוטלת אלא כ"ה ואולי לפי דלא אתפרש טעמא סוברים שרבי חולק בכל אע"פ שלא אמר אלא בזה הלשון אין אני רואה דבריו של ר' נתן בזה אלא חולקות בשוה וכתבו עוד התוספות ולא ידעתי אמאי לא משני כגון שכתבה בעלת ש' ובעלת ר' לבעלת ק' דין ודברים אין לנו עמך בכ"ה ע"כ. ומיהו בזה לא הקשו כלום דכיון דבעל הגמרא סובר שהדין הוא כך שתוכל לטעון מדין ודברים סליקת נפשאי וכו' א"כ טובא קמ"ל מתניתין משא"כ אילו היה דין המשנה שאיתן כתבו לבעלת הק' מאי קמ"ל במלתא דפשיטא יותר מביעתא בכותחא: היו שם ג' מאות של מנה נוטלת חמשים כו'. כתב הר"ב כגון דאמרה להו בעלת שלש מאות כו' וכתב הר"ן דלהשמעינן דלא תימא בשלמא רישא כיון דאסתלקא לה (רישא) בעלת מנה לגמרי ודאי דעתה של בעלת מאתים היה שתטול בעלה מנה כ' שהרי אין לה נחלוק עמה עוד אבל בסיפא דמני אמרה בעלת ש' לבעלת ר' לא להוסיף על חלקך נסתלקתי ממנה ראשון אלא לא רציתי לטרוח כל כך בחלוקות וסמכתי שאבא לחשבון עמך במנה שני שיש לנו לחלוק קמ"ל זה כ"ל ע"כ: וכן שלשה. כלומר כד אתרמי כגבא דסיפא דמתניתין כ"כ הרי"ף דודאי שאין דינים שוין דבכתובה דוקא כשכתבה דין ודברים כו' אלא כלומר כד אתרמי כו': שהטילו לכיס. פירש הר"ב מעות לקנות סחורה לשכר. רב"י: פחתו או הותירו. כתב הר"ב ודוקא כשהשביחו מחמת מעות עצמן כגון שנשתנה המטבע מסיים הרמב"ם או הוסיפו עליו בחלוף או פחתו על דרך זה עד כאן. ונראה דעתו כדעת רש"י שמפרש שנשאו ונתנו במעות

ואפילו

תפארת ישראל

יכין

ואף על גב דרק שלישית המנה היתה ראויה לטול. י"ל דמיירי בכתבה בעלת ר' [או בעלת ש'] לבעלת ק' דין ודברים אין לי עמך במנה, ולא יתמעט חלקך במנה בשבילי, וקנו מידה על זה, הלכך בעלת ק' ובעלת ש' חולקות מנה קמא. והא דנקט תנא כה"ג. היינו כדי להשמעינן דאע"פ שכתבה דו"ד אין לי וכו', אפ"ה כ' שתגבה בעלת ש' ממנה קמא, מחוייבת שוב לחלוק עם בעלת ר', כפי' ע"ז: טז) דינר זהב הוא כ"ה דינרי כסף נמצא שג' הן ע"ה דינרי כסף, דהיינו החצי מק"ן דינרין הנשארים (א): יז) דאז מנה קמא משועבד לכולן, ושנייה לבעלת ר' וש', ושלישית לבעלת ש' לבד: יח) הכא מיירי בכתבה בעלת ש' לבעלת ק' ור', דו"ד אין לי עמכם במנה, להכי ק' קמא חולקין בעלת ק' ור'. ומנה ב' חולקין בעלת ר' וש', ומנה ג' תטול בעלת ש' לבד, נמצא לבעלת ק' יגיע נ', ולבעלת ר' ק', ולבעלת ש' ק"ן: יט) איידי דרישא נקט נמי הכא דנרי זהב. מיהו אנן קיי"ל דיד כולן שוה בכל העזבון, ונוטלות בשוה עד כדי כתובתן [נ"ו י"ח]: כ) זה ק' וזה ר' וזה ש' להסתחר בהן: כא) דהפסידו או הרוויחו חולקין לפי מעותיהן. ואנן קיי"ל, דבלא התנו חולקין בשוה הרווח או ההפסד, רק אם מעותיהן עדיין בעין ונשתנה המטבע בעלייה או ירידה אז חולקין הרווח או ההפסד לפי מעותיהן [ח"מ קע"ו ה']:

בועז

פ"י (א) [אמנם לכאורה המשנה חמורה, דמי סני לתנא למנקט ע"ה דנרי כסף, כדנקט ברישא חמשים. ותו דבשלמא ק' השניים שפיר חולקין בעלת ר' וש' ששניהן שעבודן עליה, אבל היך יחלקו הב' שממנה קמא, תימא לה בעלת ש' לר', אפילו תאמר שרק מדו"ד סלקת נפשך מבעלת ק' שלא יתמעט חלקה בשבילך, אבל לא מחלת את המגיע לך מק' קמא, עכ"פ למה אפסיד חלקי שבמנה קמא, אני אקח ל"ג ושליש הראויים לי ממנה קמא, ואת תטול את הס"ז וב' שלישים הנותרים שהם מחלקך. ובאמת כתבו רבעתו"ס דלא אתפרש טעמי דמתניתן. ת"מ נ"ל ע"פ מ"ש תוס' [דנ"ה א' ד"ה התם], דבכתבתה האשה דו"ד אין וכו', לא נקראת מפסידה, דמי יודע אם יבוא לידי גוביינא דלמא היא מייתא ברישא, א"כ משו"ה נמי מצי אמרה לה בעלת ר' לש' מה שנפלה בעלת ק' יותר מהראוי לה, באמת אני גרמתי ההפסד לי ולך, דע"י זה נגברה ידה ליטול החצי ממנה קמא, ואעפ"כ איני חייב לשלם לך דגרמא בעלמא הוא, והו"ל כאילו נפלו לסטין החצי מק' קמא, ואני ואתה נחלוק הנותר. ולהכי נקט נמי שפיר ג' ג' של זהב, דאי הוה נקט ע"ה, הו"א שהע"ה שנוטלת בעלת ר' הן ממנה שנייה, אבל מק' קמא לא תטול כלל, מדכתבה דו"ד אין וכו'וכ"מ, בלא הגיע רק ק',וכתבה בעלת ר' לק' דו"ד וכו' הו"א שיחלקו בעלת ק' וש' אותן ק' ובעלת ר' לא תטול כלום, להכי נקט ליסנא דדינרי זהב לרמוזי שנוטלת החצי מנ' שממנה קמא, שהוא דינר זהב, ומש"ה נקט תנא בכה"ג שכתבה זל"ז דו"ד אין לי עמך, היינו כדי לאשמעינן דינייהו דלא כס"ד הג"ן]:

שנויי נוסחאות

שלשי(שלש). כד"נ וכי"ק ליתא. פחתו או הותירו. כד"נ הותירו או פחתו וכ"ה בכי"ק(וגם והותירו).

תוספות רע"ק

דבהיסת כל א' יאמר לא אשבע משא"כ בנוטל שתחם. ועשיתי סמוכים לזה ממ"ש הר"ן בשנוי' דפוגמת מעט להשמטת הרי"ף איבעי' דפוגמת פחות פחות מש"פ משום דמספק אין נותנים לה בלא שבועה מש"ה כתב כתם פוגמת דהכל בכלל. והיינו דלענין תפיסה ליכא נ"מ דבפוגמ' ממש נ"כ א"צ לישבע להרי"ף ושיטתו דנוטל שתחם לא נחתינן לנכסיה. והא מ"מ נ"מ בתפ' דמספיקא לא משמתינן לה (דיכולה לומר קים לי) אע"כ כהסמ"ע ובפוגמת ודאי ג"כ לא משמתינן. א"כ בההיא דפקח לא מחסרא שבועה כיון דתפוס ועומד ולא נחתי' לנכסי' ולא משמתי' לי':

לקוטים

ד תוי"ט ד"ה ושל מנה וכו' לא הקשו כלום וכו' והרמ"ז כתב דכל תירוץ מקשו שפיר שקושייתם אינה על המתרץ אלא על המקשן שהק' א"כ אימא סיפא תימא לה וכו' דאחר שכבר נתחדש לו סברא דמיירי בכותבת ליכני לגופיה דכתבו של ש' ושל ר' ע"כ וזה אמת וי"ל שקו' התוס' על המקשן כנר' בהדיא שקבעו שם הדיבור וגם שתוי"ט אין ספק שכך הבין ומ"מ נ' דיפה תירץ קושית התוס' וכוונתו היא דאע"ג דהמקשן ידע שיש לתרץ המשנה דכתבו של ש' ושל ר' וכו' מ"מ פריך אימא לה וכו' לראות שימצא תירוץ יותר מרווח דקמ"ל מתני' הרבה דהא מלתא פשיטא כביעתא בכותחא עד שתירץ המתרץ דהיינו רבותא שתוכל לטעון מדין ודברים וכו' ואף את"ל שאין זה במשמעות דברי התוי"ט מ"מ העיקרא דמלתא אפשר לתרץ כך קושית התוס' אמנם כב"ד כתב על דברי הרמ"ז ותמיהני עליו דאזיל בתר איפכא ומשיג להתוי"ט בדבר פשוט כזה דהתוס' ברור מללו ולא ידעתי למה לא משני וכו' ואעפ"י שתחלת הדבור הוא על דברי המקשן וכו' ואין להאריך בדבר פשוט כזה ע"כ. ויפה עשה שלא האריך בדברי רוח כאלה לומר דתחלת הדבור על המקשן וסופו על התרצן דמ"ב אמאי לא משני וכו' ר"ל אמאי לא משני המקשן לגרמיה וזה ברור. (ש"ל):

ה מי שהיה נשוי ארבע נשים. ומת. הראשונה (כב) °קודמת לשניה (כג) ושניה לשלישית ושלישית לרביעית. הראשונה נשבעת לשניה (כד). ושניה לשלישית. ושלישית לרביעית. והרביעית נפרעת שלא בשבועה. בן ננס אומר וכי מפני שהיא אחרונה נשכרה. אף היא לא תפרע אלא בשבועה (כה). היו יוצאות כולן ביום

כמו בעלת המאתים ושלש מאות. אבל בשלשה שהטילו מעות לכיס זה מנה וזה מאתים וזה שלש מאות דהתם שבח שהשביחו מעותיהן קא שקלי דינא הוא שכל אחד יטול לפי מעותיו. ודוקא כשהשביחו מחמת המעות עצמן כגון שנשתנה המטבע או הוסיפו עליו או פחתו אז חולקים השבח והפסד לפי הממון אבל אם קנו סחורה מן המעות שהטילו לכיס והרויחו בסחורה או הפסידו אין מחלקים הריוח והפסד אלא לפי מספר השותפין לא לפי הממון וכך נוטל בהפסד ובשבח מי שנתן בכיס מעות מועטים. כמו אותו שנתן מעות מרובים אם לא התנו תחלה שיחלקו לפי ממון. וכן דנים בכל בתי דינים: **ה** הראשונה קודמת לשניה. אותה בזמן כתובתה מוקדם קודמת לשניה שזמנה מאוחר וכן כולם: הראשונה נשבעת לשניה. אם שניה טוענת השבעי לי שלא גבית משל בעלי כלום דלמא לא ישאר לי ממה שאגבה כתובתי ואף שלישית תאמר כן לשניה ורביעית לשלישית אבל הרביעית נפרעת שלא בשבועה וכגון שאין שם יורש או בעל חוב אחר *)שישביעה: בן ננס אומר כו'. פלוגתייהו דת"ק ובן ננס מפרש בגמרא כגון שנמצאת שדה אחת מאלו השדות שגבו השלש נשים

*) בר"ב ד"ר שישביעם.

הראשונות

ואפילו הכי חולקין לפי המעות וכל חד מאי דיהיב שקיל. פירש טור ח"מ סימן קע"ו הואיל ואין להם אלא סכום הראשון וז"ל התוספות שלדעת [כן] נשתתפו יחד שאם לא ירויחו אלא חלוף המעות שבשביל ריוח מועט כזה לא יקפידו אלא כל אחד וא' יקח חשבון מעותיו ע"כ. אבל הרמב"ם בחבורו כתב בפרק ד' מהלכות שותפין וז"ל אם המעות קיימים ועדיין לא הוציאו אותן ופחתו או הותירו מחמת המטבע ששינה המלך או אנשי המדינה חולקין השכר או ההפסד לפי המעות עד כאן. וזה נראה ודאי כדעת הרמ"ה בטור ח"מ דדוקא כשנשתתפו במעות ועלה בהם ריוח או הפסד בלא עסק וכו' דאפילו לא נשתתפו אלא היה לכל אחד מעותיו בביתו היה עולה לו זה הריוח או ההפסד וכתב הטור דכדבריו מסתברא וכן יש לפרש דעת הר"ב. ומ"ש עוד אבל אם קנו סחורה אין מחלקים הריוח וההפסד אלא לפי מספר השותפים וכן לשון הרמב"ם בפירושו. וכפי פשטא דמלתא משמע דבכל מיני סחורה הדין כן. וז"ל הרא"ש וכן דעת רוב המפרשים שבכל מיני שיתוף סחורות אם נשתתפו בסתם לוקח המועט כמרובה בשכר ובהפסד והטעם כמפורש בירושלמי או משום דאיבעי ליה להתנויי בעל המאתים שיטול בריוח כפי הקרן ומדלא התנה אנו אומדים דעתו שהסכים שיטול בעל המנה חצי הריוח לפי שהוא חריף ובקי במשא ומתן או שום אמתלא אחרת לפי שדרך כל המשתתפים להתנות לחלוק הריוח לפי הקרן ומדלא התנה אומדנא דמוכח הוא ע"כ. אבל הרמב"ם בחבורו שם כתב בענין אחר דדוקא לסחורה שאינה עומדת לחלק אלא למוכרה ביחד ומכרו ביחד דזו הסחורה כל חלקיה מצטרפין יחד וא"א לזה בלא זה ומשום הכי חולקין בשוה אבל בדבר העומד לחלק ולא מכרוהו כגון שור שטבחוהו ומכרו הבשר או חלקוהו ביניהם כיון דהחתיכות אינן צריכין זה לזה ועומדין לחלק חולקין לפי מעותיהן. ועיין מ"ש רפ"ד דב"ק: **ה** מי שהיה נשוי ארבע נשים. אע"ג דפלוגתא דתנא קמא ובן ננס שייכים בב' נשים נקט טפי לאשמעינן דשבועה לאחד שבועה למאה וכי נשבעה ראשונה לשניה אינה צריכה לישבע לשלישית. ואיצטריך לאשמעינן בארבעה דלא תימא משום דשלישית אינה נשבעת עוד כיון שהיא אחרונה. שמא כבר נתקבלה כתובתה. ולכך אמרו שהראשונה אינה נשבעת עוד לשלישית אבל אם היתה נשבעת אותה שלישית כגון שיש רביעית. דהשתא ידעינן דלא נתקבלה כתובתה ה"א דנחמיר טפי ותשבע גם לשלישית אע"פ שכבר נשבעה לשניה להכי תנא ד' נשים. תוספות: הראשונה נשבעת לשניה. כתב הר"ב אם שניה טוענת השבעי לי וכו' וכן לשון רש"י וצריך לי עיון דמידי הוא טעמא דנשבעת בטענה שמא אלא לפי שהוי בכלל מנכסים משועבדים דלא תפרע אלא בשבועה כדתנן פרק דלעיל משנה ז' ח' דמה לי מכר מה לי נוה או נתחייב באיזה ענין שיהיה שנמצא אלו נכסים משועבדים לו והלא בא לגבותן ואם כן אפילו בלא טענה תהא נשבעת דהא טענינן התשבע כמו שפירשתי לעיל שם: והרביעית נפרעת שלא בשבועה. כתב הר"ב וכגון שאין שם יורש פירש אפילו גדול דהא דתנן במשנה ז' פרק דלעיל מנכסי יתומים היינו בין גדולים בין קטנים כן מסקנת הפוסקים: בן ננס אומר וכו' מפני שהיא אחרונה נשכרה כו'. כתב הר"ב מפרש בגמרא כגון שנמצאת שדה אחת כו' שנודע שגזלה כו' וכן פירש"י וכתבו התוספות וקשה לרבי דמסתמא כשמשביעין הרביעית משמע שעדיין לא גבתה מדקתני גבי רביעית נפרעת לא תפרע והואיל וכן הקודמת לה למה אינה לוקחת אותה שדה דבבירור שלו ואין סברא לומר שנמצאת אחת מהן שדה שאינו שלו ואינו ידוע איזו. ועוד ק"ל מאי קאמר בן ננס וכי מפני שהיא אחרונה נשכרה. נפסדה קאמר [ת"ק] שאינו נשבעת לפי שאין גבייתה כלום שהקודמת לה נוטלת אותה שדה והיכא שהאחרונה נפרעת כגון שלא נמצאת אחת מהן שאינה שלו התם מודה נמי בן ננס דנפרעת שלא בשבועה. ע"כ נראה לפר"י דאפילו לא נמצאת פליגי דקאמר בן ננס שנשבעת הרביעית משום חשש שמא תמצא אחת מהן שדה שאינה שלו ולא יוכלו אח"כ לחזור עליה דמה שגבתה גבתה ע"כ: היו יוצאות כולן ביום אחד. כלומר יוצאות לפנינו ומלמדות שכולן [נכתבו] ביום אחד. רש"י:

ואין

יכין   תפארת ישראל   יכין

כב) שזמנה ראשון: כג) שזמנה מאוחר: כד) דע"י שתגבה ראשונה הפסיד שנייה שלא גבתה עדיין, וי"א דוקא בטוענת השבע לי: כה) פלוגתייהו בנודע ששדה א' משדותיו גזול מאחר ואין ידוע איזהו דלת"ק בע"ח מאוחר שקדם וגבה לא מהני, להכי גם בכה"נ א"צ רביעית לשבע, דאף אם יטרפו שדה שגבו הראשונות, תחזור לה הרביעית מה שגבתה, ולבן ננס בע"ח מאוחר שקדם וגבה, קנה לה, להכי צריכה גם היא שבועה, דהרי לא יטרפו הראשונות ממנה, ויפסדו ע"י שכבר גבתה הרביעיה. והא דנקט פלוגתייהו

בד'

אור גדול

פרק י ה במשנה ושניה לשלישית. וראשונה שנשבעה לשני' אינה צריכה לישבע לשלישית דשבועה לאחד שבועה למאה. ועיין בזה בגמ' לענין שותפין אם יכול אחד לתבוע כולו, ויעוי' בחו"מ (סי' ע"ז סעי' פ') ובהגר"א שם ובב"י שם. והנה עפי"ז אפשר ליישב הא דאיתא בגיטין (ע"ד א') וקידושין (ס' ב') באמר לה ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ומת דרשב"ג אמר נותנת לאחיו או לאביו או לאחר מן הקרובים כדי שלא תהא זקוקה ליבם. דנתקשה הרשב"א בקידושין דהא מיירי דאיכא אח וא"כ איך קאמר לאחד מן הקרובין. ולכאורה הי' נראה

בזה

ציונים

ה מי שהיה נשוי. מיי' פי"ז מהל' אישות ה"א סמ"ג ע' פ"ח טוש"ע אה"ע סי' צ"ו סעי' ע"ו: אף היא לא תפרע. מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם: היו יוצאות. מיי' שם ה"ג טוש"ע שם סי"ז:

שנויי נוסחאות

ה ושניה לשלישית כו'. בכי"ק והשניה קודמת לשלישית והשלישית קודמת לרביעית. הראשונה נשבעת. בכי"ק ראשונה..; במשב"ג וראשונה..; בהוריו"ד יש כאן חסרון ע"ש. ושניה לשלישית כו'. בכי"ק והשניה.. והשלישית.. והרביעית. בד"נ הרביעית. ב"נ אומר. בד"נ ובכי"ק ובמשב"ל אמר ב"נ. וכי מפני שהיא. בד"נ מפני מה. נשכרה.. כ"ה בכי"ק (וכם בסמ"ך); במשב"ל נשכרת. יוצאות כולן. בד"נ ובכי"ק כולן יוצאות.

תוספות חדשים

ה בר"ב ד"ה בן ננס כו' וכ"פ הרמב"ם והיינו כאוקימתא דשמואל בש"ס וק"ק אמאי לא פירשו כאביי דבתרא הוא דכ"ע מה שגבה לא גבה והכא ביתומים גדולים באים להשביעה וא"כ דאביי קשיא דתני יתומים שאמרו גדולים וא"ל קטנים דת"ק לית ליה דאביי קשיא וכ"ג אית ליה ואתיא מתני' כפשטה ולא נצרך לדחוק בנמצאת שדה אחת שאינה שלו וכ"כ הרא"ש ז"ל ורב האי ור"ח ורי"ף פסקו כמ"ד מה שגבה לא גבה. ולדינא דמתני' הלכה כב"נ כו'. ובספר שושנים לדוד מייתב קצת ע"ש:

ראשון לציון

ה תוי"ט ד"ה בן ננס אומר כו' וכי מפני שהיא אחרונה נשכרה נפסדה קאמר (ת"ק) כו' בתוס' איתא כך אטו מי קאמר ת"ק נשכרה נפסדה כו':

תוספות רע"ק

ה [אות צו] במשנה קודמת לשניה. אף דכבר קתני כן בתחלת פרקין הראשונה קודמת לשנייה נקט לה תנא לומר דבכה"ג דאי' קודמת לחברתה בזה פליגי ת"ק ובן ננס. דלת"ק א"צ האחרונה לישבע משום דס"ל בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה אבל אלו היו כולם בזמן א' גם לת"ק כולם צריכי' לישבע דבכה"ג מה שגבה גבה כמו שפסק הרמב"ם וכן קי"ל בש"ע סי' ק"ד ס"ו דהיכי דהמה

שוים

אחד כל הקודמת לחברתה אפילו שעה אחת זכתה. וכך היו כותבין בירושלים שעות. היו כולן יוצאות בשעה אחת. ואין שם אלא מנה חולקות בשוה כו)**:**

ן **מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו. וכתבה ראשונה ללוקח. דין ודברים אין לי עמך** כז)**. השניה מוציאה מהלוקח. וראשונה מן השניה והלוקח מן הראשונה וחוזרות חלילה** כח) **עד שיעשו פשרה** כט) **ביניהם. וכן בעל חוב** ל) **וכן אשה בעלת חוב** לא)**:**

ר"ע מברטנורה

הראשונות שאינה שלו שנודע שגזלה וסוף שיבואו בעלים ויטלוה וכשבאה הרביעית לגבות כתובתה משדה רביעית באה זאת ואומרת לה למחר יבא הנגזל ויטול שדהו מידי דלוני שתשבעי לי שלא גבית כתובתך בחיי הבעל תנא קמא סבר בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה הלכך למה תשבע אם יבא הנגזל ויטרוף מזו. תחזור היא על הרביעית ותטול ממנה מה שגבתה. דהויא לה רביעית בעל חוב מאוחר. ובן ננס סבר ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה ואם תחזיק זאת אין השלישית יכולה לחזור עליה ולכך תשבע לה שלא גבתה מנכסי בעלה כלום והלכה כתנא קמא. וממילא שמעינן שאם תפסה מטלטלין שצריכה לישבע לדברי הכל כיון שאין דין קדימה במטלטלין ומה שגבתה גבה:

ן **וכתבה ראשונה ללוקח וכו'.** וכגון שקנו מידה ובגמרא פריך ותימא נחת רוח עשיתי לבעלי ומשני כגון שמכר הבעל שדה זו לאיש אחר קודם לזה ולא רצתה האשה לחתום לו ולזה חתמה דאם איתא דנחת רוח עושה לבעלה היתה חותמת לראשון: **פשרה.** בלוע. לא כולו לזה ולא כולו לזה ולשון פשרין הוא לא חמים ולא קרים: **וכן ב"ח.** ושני לקוחות. ראובן נושה בשמעון מנה ולו שתי שדות ומכרן לשנים זו בחמשים וזו בחמשים וכתב ב"ח ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך ב"ח נוטל מיד הראשון שהרי אינו יכול לומר לו הנחתי לך מקום שתגבה ממנו שחובו כנגד שניהם ולוקח ראשון מוציא מיד השני ובעל חוב חוזר ומוציא אף זו מן הראשון ולוקח שני מבעל חוב וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה: **וכן אשה בעלת חוב.** שהיה לה כתובה על בעלה ומכר שתי שדותיו לשנים ואין בנכסים אלא כדי כתובתה וכתבה לשני דין ודברים אין לי עמך האשה מוציאה מיד לוקח ראשון והוא מן השני [והאשה מן הראשון] והשני מן האשה ולוקח ראשון מיד השני וחוזרים חלילה:

תוספת יום טוב

ואין שם אלא מנה. שהיא הכתובה הפחותה בתורתנו. רמב"ם: **חולקות בשוה.** נ"ע מאי קמ"ל תנינא *ברים מתניתין דלעיל: ן **וכתבה ראשונה כו'.** כתב הר"ב וכגון שקנו מידה. גמרא. ופירשו התוספות דדמיא לנשואה דר"פ דלעיל. שאין הבעל מסתלק אלא ע"י קנין וה"נ היא אינה מסתלקת אלא על ידי קנין. ומ"ש הר"ב ובגמרא פריך ותימא נחת רוח וכו' מי לא תנן [במשנה ו' פ"ה דגיטין] לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל וכתבו התוספות ליכא לשנויי בלקח מהאשה תחלה דאז הוי קיים. כדקתני סיפא. לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים. דבמתניתין משמע דלאחר מכירת השדה כתבה ללוקח דהכי קתני ומכר שדהו וכתבה ע"כ: **וכן בעל חוב וכן אשה בעלת חוב.** צריכא דאי מקמייתא ה"א הראשונה מוציאה מיד השניה כיון דאין לשניה כל כך פסידא שתוכל לגבות מבעלה ושעבודה של ראשונה קודם ובדין (הפסה) [נ"ל הוציאה] אבל ב"ח מלקוחות לא. ואי אשמעינן בעל חוב מלוקח כדי שלא תנעול דלת בפני לוין אבל אשה ב"ח מלוקח לא להכי צריכי כולהו. תוספות. ופירש בעל חכמת שלמה דר"ל דבאשה שהשניה לא היתה לה אלא שעבוד בעלמא תוכל לומר שאם יהיה נכסים לבעלה תוכל לגבות עוד וא"כ אף שסילקה הראשונה עצמה מן השדה מ"מ שיעבודה קודם אבל גבי לוקח שקנה השדה והוי שלו ממש ואף השדה השנית שטרף בעד שדה [זו] הוי כשלו דס"ס לוקח הוא גבי שדה והשניה במקום השדה הראשונה עומדת א"כ נימא מאחר שסילק ב"ח את עצמו מאותה השדה שהוא של לוקח א"כ ה"א דשוב לא יוכל לחזור ולגבות וק"ל עכ"ל:

יכין תפארת ישראל יכין

כד' נשים, הרי גם בג' נשים הוה מלי מנקט פלוגתייהו היינו מדבעי לאשמועינן דשבועה שנשבעה ראשונה לשניה עלתה גם נגד שלישית, וא"צ לשבע שוב גם נגדה, ולא מבעייא בשלוקחת השלישית מה שנשאר מהעזבון בלי שבועה, וכגון שהיא אחרונה, אלא אפילו צריכה גם היא לשבע נגד הרביעית, אפ"ה לא מצית שלישית לומר כמו שאני צריכה לשבע לרביעית, תשבע לי ג"כ הראשונה, אפ"ה נפטרה הראשונה בהשבועה שנשבעה להשנייה, דשבועה לאחד שבועה לכ' [תוס'], ועי' עוד תוס' לזה ממ"ש בס"ד [יבמות פ"ד סי' מ"ז]. ואנן קיי"ל דכל הנפרע מיתומים צריך לשבע, ולפיכך כולן נשבעין בכל נוגא [אה"ע צ"ו]: כו) נ"ל דקמ"ל אף דא' קודמת לחברתה באותה שעה: כז) וקנו מידה. ואי"ל עכ"פ תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, דמשקדם בעלי ומכר לא רציתי להקניתו. י"ל דמיירי שמכר הבעל שדה זאת לאיש אחר ולא כתבה לו, לשני וכתבה לו, דאי ס"ד שדעתה היה לעשות נ"ר לבעל, כבר היתה עושה נחת רוח לו במכירה ראשונה: כח) ר"ל סביב, שחוזרת שנייה ומוציאה מלוקח וכו': כט) [פערגלייך]: ל) שכשהיה להלוה ב' שדות שאין כדי החוב, ומכרן לב' בני אדם, וכתב המלוה ללוקח ב' דו"ד אין וכו', מלוה טורף מלוקח א', והוא מלוקח ב', והמלוה חוזר וגובה גם זו ממנו, ולוקח ב' ממלוה, וחוזרין חלילה עד וכו': לא) שיש לה כתובה על בעלה, ומכר ב' שדות שאין יחד כדי כתובתה, וכתבה לשני דו"ד אין וכו', האשה מוציאה מלוקח ראשון, וראשון משני, ואשה מראשון, ושני מאשה, וחוזר חלילה עד וכו', וקמ"ל דאף באשה שלא הלותה מעות בעין אפ"ה יש לה כח לטריפה חלילה כשאר בע"ח:

אור גדול

במה שיש לחקור לרשב"ג דאמר לי ואפילו ליורשי אם נתן לאחד מן היורשים מהו. אם סגי בהכי או צריך ליתן לכולם דוקא לכל אחד ואחד חלקו. והנראה דהא תליא במחלוקת שנחלקו הראשונים בשותפים אם יכול אחד לתבוע כולו. ולהפוסקים דאחד יכול לתבוע כולו נראה דה"נ יוצא אם נותן לאחד. [וקצת נראה כן מלשון התוס' ד"ה שבש"ס החדשים דגורס לאחד מן היורשים]. וא"כ אשה"ש דשפיר אפשר דיש לו אחין ובני אחין שמת אביהם דסגי ג"כ אם נתן להם דהם שותפים.

ציונים

ן מי שהיה נשוי. נ"ה ע"א יבמ' כתובות פ"ט ה"א מיי' שם פי"ז ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ק ס"ד: וכן בע"ח. מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה ה"ח סמ"ג כ' צ"ד טוש"ע חו"מ סי' קי"ח ס"ג:

שנויי נוסחאות

זכתה וכך. נכי"ק זכת כך. **בשעה אחת.** נכי"ק שעה..! מן „כל הקודמת" כו' עד „ואין שם אלא מנה" (ולא עד בכלל) חסר נד"נ. ן **שתי.** נכי"ק לשתי. **ראשונה.** נד"נ ונכי"ק הראשונה. **מהלוקח.** נכי"ק ונמכבי"ל מיד הלוקח; נד"נ מיד הלקוחות. **וראשונה.** נד"נ ונכי"ק ונמכבי"ל והראשונה. **מן השניה.** נד"נ ונכי"ק מיד. **מן הראשונה.** נד"נ ונכי"ק מיד. **וחוזרות.** נד"נ וחוזרת; נכי"ק וחוזרין. **בעל חוב.** נכי"ק בעלי חוב. **בעלת חוב.** נכי"ק ובעלי חוב.

ראשון לציון

שם ד"ה חולקות בשוה ט' תנינא ברים מתני' דלעיל עיין ישל"מ:

תוספות רע"ק

שוים אם קדם א' וגבה מה שגבה גבה. ובזה מיושב גם כן סיפא דמשנתינו היו כולם יוצאות בשעה א' חולקי' בשוה. ותמה התוי"ט דמאי קמ"ל הא תנינא כן במתני' דר"פ. והיינו דבא לומר דביוצאות בשעה א' דכולם חולקות בשוה. וממילא הדין דאם קדם א' וגבה מה שגבה גבה בזה ליכא פלוגתא וגם לת"ק כולם צריכים לישבע. כ"כ בתשובת ושב הכהן סימן ע': [אות צז] תוי"ט ד"ה חולקות בשוה. בריש פרקי' דלעיל. לענ"ד י"ל דמתניתין דלעיל י"ל דמיירי בידוע שנתחייב לנשים כב"א שבודאי כולם שוים. והכא קתני דיוצאות בשעה אחת משמע דאין ידוע לנו זמן התחייבות להן רק מתוך השטר היוצאות בשעה א' וממילא הוי דדלמא א' בתחלת שעה וא' בסוף שעה והיה ס"ד לומר בזה שורא. ואשמעי' דמ"ש חולקין וכמ"ש תוספות בסוגיא דשורא לחלק בין ב' שטרי שעבוד לב' שטרי מכר עיי"ש:

פי"א

א אלמנה נזונת מנכסי יתומים א) מעשה ידיה שלהן ואין חייבין בקבורתה ב) יורשיה יורשי כתובתה ג). חייבין בקבורתה ד): **ב** אלמנה בין מן הארוסין ה). בין מן הנשואין ו). מוכרת שלא בבית דין ז). רבי שמעון אומר. מן הנשואין ו). מוכרת שלא בבית דין ח). מן הארוסין ה). לא תמכור אלא בבית דין. מפני שאין לה מזונות. °וכל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין: **ג** מכרה כתובתה ט) או מקצתה. משכנה כתובתה. או מקצתה. נתנה כתובתה לאחרי) או מקצתה. לא תמכור את השאר יא) אלא בבית דין יב). וחכמים אומרים

ר"ע מברטנורה

פרק יא **א אלמנה** ניזונת מנכסי יתומין. בין קרקעות בין מטלטלין דתנאי כתובה הוא. ואת תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי: ואין חייבין בקבורתה. שהבעל חייב בקבורתה תחת ירושתה ועכשיו שיורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל הם יקברוה וממילא משמע שאם מתה ולא נשבעה על כתובתה שעכשיו אין יורשיה גובין כתובתה. על יורשי הבעל מוטל לקברה: **ב** בין מן הארוסין. שאין לה מזונות ומוכרת לכתובתה: בין מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות: מוכרת שלא בבית דין. כלומר שלא בבית דין מומחין ומ"מ צריכה למכור בפני שלשה שיהיו בקיאין בשומת קרקע: רבי שמעון אומר מן הנשואין. שהיא מוכרת למזונות מוכרת שלא בבית דין שאי אפשר לה להיות יושבת [ומתענה ל)] עד שיזדקקו לה בית דין. אבל מן הארוסין שאין מכירה אלא לכתובה אינה מוכרת אלא בבית דין ואין הלכה כרבי שמעון: **ג** מכרה כתובתה. מנה מאתים. לא תמכור את השאר. התוספת אלא בב"ד ומתניתין ר"ש היא דאמר אין מוכרת שלא בב"ד אלא למזונות וזו הואיל וגבתה מקצת כתובתה אין לה מזונות: וחכמים אומרים

מוכרת

תוספת יום טוב

פרק יא **א אלמנה** ניזונת מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן. ה"ג התוספות ולא גרסינן ומעשה ידיה [גוי"ן] מדאיבעיא להו בגמרא הניזונת תנן וכהאי יהודה [דספ"ד] דיתמי תלי ואי בעי לא יהבי לה. או ניזונת תנן וכהאי גליל ולא סגי דלא יהבי לה. ואי גרים ומעשה ידיה ע"כ ניזונת תנן עכ"ד. ולפי פסק הר"ב דספ"ד כאבי גליל אע"ג דלא תנן ומעשה ידיה ה"פ ניזונת בעל כרחן של היתומים ומעשה ידיה שלהן: מנכסי יתומים. פירש הר"ב בין קרקעות בין מטלטלין. היינו אחר תקנת הגאונים דכתובה נגבית ממטלטלי ותנאי כתובה ככתובה דמי אבל לא מדין הגמרא. וה"ל לפרש זה אבל נמצא כיוצא בזה במשנה ד' פרק דלעיל: ואין חייבין בקבורתה. מקשי התוספות דאיצטריך לאשמעינן אפילו היכא דלא שקלה אלמנה כתובתה כגון דליכא אלא מטלטלי אין חייבין בקבורתה ואע"ג דהשתא הוו כיורשי כתובתה כיון שאינה גובה אותה מהם. דלגופיה לא איצטריך דפשיטא כיון דקבורתה תחת כתובתה. וליכא למימר דהיא גופה קמ"ל דקבורתה תחת כתובתה. דלא שמעינן במשנה עד השתא °דא"כ ליתני נמי ואין חייבין בפרקונה. ואי משום דבעי למתני יורשי כתובתה חייבין בקבורתה הא נמי פשיטא אלא מי יקברנה: יורשיה יורשי כתובתה כו'. מדאיצטריך לתנא למתני אותן יורשין שיורשין כתובתה ש"מ איכא יורשים אחריני בהדייהו דלא ירתי כתובתה והיינו אלמנה שיש לה שני יורשים הוי אומר זו שומרת יבם כדתנן בפרק ח' משנה ו' בפלוגתא דבית שמאי ובית הלל הכי מפרש התם בגמרא דף פ"א וכתבו התוספות מיתורא דייק אבל עיקר מתניתין לא מיירי בשומרת יבם אלא בסתם אלמנה דהא קתני מנכסי יתומים ושומרת יבם לית לה יתומים ע"כ. ומש"ה נמי דמיתורא דיורשיה יורשי דייק. ליכא לתרוצי לעיל דהא דתנן ואין חייבין בקבורתה דלגופיה לא איצטריך אלא משום סיפא דאשמעינן בשומרת יבם דיורשי כתובתה חייבים ולא יורשי נכסי מלוג דא"כ תיפוק ליה מדאיצטריך למתני הך בבא כלל. תוספות דהכא: יורשי כתובתה חייבין בקבורתה. כתב הר"ב וממילא משמע שאם מתה ולא נשבעה שעכשיו אין יורשיה גובין כתובתה [כמ"ש בריש פרק דלעיל] על יורשי הבעל מוטל לקברה. וכ"כ הרמב"ם בפירושו ובפרק י"ח מהלכות אישות וכדאשכחן בשומרת יבם שכתבתי לעיל דיורשי כתובתה והן יורשי הבעל חייבין בקבורתה. אבל הראב"ד השיג עליו דהאי שומרת יבם דיורשי הבעל יורשים הכתובה ממש. אבל זו שמפני שלא נשבעה. הוא שאין יורשיה נוטלים הכתובה. לא מפני כן נוכל לקרוא ליורשי הבעל יורשי כתובתה והלא הם אומרים שכבר נפרעה ונטלה צררי והוריכה אלא ודאי יורשי נדוניתה ונכסי מלוג שלה קוברים אותה ואף על פי שלא ירשו כלום. ע"כ. וכן השיג עליו הטור ס"ס פ"ט: **ב** מן הארוסין. פירש הר"ב שמוכרת לכתובתה. ועיין מ"ש במשנה ח' [נ"ל במ"ז] פרק ט"ו דיבמות [ד"ה ומניח]: מוכרת שלא בבית דין. טעמא פירש הר"ב בסוף מתניתין דלקמן: **ג** מכרה כתובתה. לשון הר"ב מנה ומאתים כך כתבו התוספות ומקיימי והשתא אתי שפיר דקאמר לא תמכור השאר אלא בבית דין דהיינו תוספות. עד כאן. כלומר דהשתא קאי שאר אכולהו ואמכרה כתובתה נמי ואפשר דה"ה שאם מכרה התוספת או המקצת שאבדה מזונות ג"כ וכ"ש לרש"י ורמב"ם והר"ן שלא פירשו מנה ומאתים: נתנה כתובתה לאחר. מסיק הר"ן דכ"ש כשמחלתה ליתומים דכיון שאין לה עליהן כתובה הא אסתלקה

א) בר"ב ד"ל וריווא דטריינטא שי"ט וד"ו שס"ו הגירסא מתנת והתוי"ט הקן כלפנינו .ע"פ הלבון בברש"י .

יכין תפארת ישראל יכין

פי"א א) לדידן אפילו ממטלטלי, דתנאי כתובה דינה ככתובה עצמה. ונזונת כל זמן שלא תתבע הכתובה, מיהו מנהגינו שיכולים יורשים לסלקה אחר ל' יום [ל"נ ג']: ב) קמ"ל אף בלא קבלה כתובתה, כגון שהניח רק מטלטלין, דלא משתעבדי לה, וא"כ הו"ל כיורשי כתובתה אפ"ה פטירי: ג) נקט יורשיה יורשי וכו', ש"מ דאיירי באשה שיש לה ב' מיני יורשין, והיינו יורשי שומרת יבם [פ"ח מ"ו] אין חייבים בקבורתה רק אותן שיורשין כתובתה: ד) ובמתה ולא נשבעה, כולן פטורין מלקברה, ונקברה מהצדקה [אה"ע פ"ט]: ה) שאינה נזונת, ומוכרת רק לכתובתה: ו) שמוכרת למזונות: ז) מומחין, אבל צריכין ג' בקיאין בשומת קרקע: ח) שלא תרעב: ט) ק' ור': י) ה"ה מחלה ליתומים, דבכל הנהו נוגעת בעצמה כן אפילו בחיי בעל, אין לה מזונות מיורשים [ל"נ ח']: יא) רצונו לומר לא תמכר בנכסי בעלה לגבות השאר, דהיינו לגבות התוספת: יב) מדאין לה מזונות. ור"ש היא דס"ל דלכתובה לא תמכר:

ר"ל

ציונים

פי"א א אלמנה נזונת. נ"ה ע"ב ס"ג ע"א פ"א ע"א מיי' פי"ח מהל' אישות ה"א סמ"ג עי' פ"ח ונאוין פ"א טוש"ע אה"ע סי' נ"ג ס"ג: מעשה ידיה. מיי' שם ה"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סי' נ"ה ס"א: ואין חייבין. מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' נ"ד סעי' ד': יורשיה כו'. מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' פ"ע ס"ד: **ב** אלמנה. נ"ז ע"א נ"מ נ"ב פ"א מיי' שם פי"ז הי"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ק"ג ס"א: **ג** מכרה כתובתה. נ"ז ע"ג: וחכ"א מוכרת. מיי' שם הי"ח סמ"ג שם טוש"ע שם:

שנויי נוסחאות

פי"א א מעשה ידיה. נד"ל ונכי"ק ובמשב"י"ל ונכי"ף ד"ק ומעשה ידיה ועי' תוי"ט. ואין חייבין. נכי"ק ואינן. יורשי. במשב"י"ל היורשים. מן ,יורשיה" עד סוף המשנה ליתא בכי"מ. **ב** רש"א כו' מוכרת. נד"ל . . תמכור. **ג** משכנה (כתובתה). בכי"ק ובמשב"י"ל משכנתה וליתא וכן ליתא בהוצ"ד (ושם משכנה). נתנה (כתובתה). בד"ל ונכי"ק ובמשב"י"ל נתנתה וליתא וכן ליתא בהוצ"ד (ושם נתנה גם הסדר מהופך שם: נתנה. משכנה).

תוספות חדשים

ב במשנה וכל שאין לה מזונות כו' לאתויי מגורשת ואינה מגורשת כגון ספק קרוב לו או קרוב לה. כדאמר ר' זירא שהבעל חייב במזונותיה בחייה קמ"ל הכא דלאחר מיתה אין לה מזונות ולא תמכור אלא בב"ד (גמרא ורש"י):

תוספות רע"ק

פי"א א [אות צח] תוי"ט ד"ה ואין חייבים בקבורתה. דא"כ ליתני נמי ואין חייבין בפרקונה. קשה לי הא בלא הטעם דפרקונה תחת פירות ג"כ א"ח לפדותה כיון דא"א לקיים ואותבינך לי לאינתו וכדאיתא להדיא דנ"ב דאפילו נשבית בחיי בעלה ומת אין היורשים חייבי' לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאינתו. וצע"ג. ובדרך פלפול אמרתי דקושייתם לאביי דסבר לעיל (דנ"א ב') דאלמנה לכ"ג חייב לפדותה שאני קורא בה ואהדרינך למדינתך א"כ לתני דיורשי כהן א"ח לפדותה כיון שהוא תחת פירות ומיושב בזה דקדוק לשונם דנקטו בקושיתם א"כ אמאי איצטריך למידק ולא הקשו על בעל האיבעי' דבעי שומרת יבם שמתה מי קוברה הא מוכח כן ממתני' דהכא דאין לו פי' אחר רק בהכ"ג. ולפי הנ"ל ניחא די"ל דהאיבעי' לרבא דאלמנה לכ"ג א"ח לפדותה דד"א גרם לה ולדידי' י"ל דמתני' לא מיירי משומרת יבם ועיקר החידוש משום הרישא דא"ח בקבורתה והא דלא תני נ"ב א"ח לפדותה היינו מטעם הנ"ל דזהו פשוט שאין אני קורא ואותבינך לאינתו ולזה הקשו רק על הפשטן דהוא מרא דשמעתא לעיל (דפ"א) אביי דדייק הכי מלישנא דיורשיה יורשי כתובתה ולדידיה נפשט בלא"ה: **ב** [אות צט] במשנה וכל שאין לה מזונות. לאתויי גרושה מן הנישואין. ומתני' דבסמוך וגרושה לא תמכור אלא בב"ד אשמעינן דאפילו לרבנן הכי הוא:

אומרים מוכרת היא אפילו ארבעה וחמשה פעמים יג). ומוכרת למזונות שלא בבית דין יד). וכותבת טו) למזונות מכרתי טז). וגרושה לא תמכור אלא בבית דין ה): ד אלמנה שהיתה כתובתה מאתים. ומכרה שוה מנה במאתים. או שוה מאתים במנה. נתקבלה כתובתה יז). היתה כתובתה מנה. ומכרה שוה מנה ודינר במנה. מכרה בטל. אפילו היא אומרת אחזיר דינר ליורשין מכרה בטל יח). רבן שמעון בן גמליאל אומר. לעולם מכרה קיים. עד שתהא שם כדי שתשייר. בשדה בת תשעה קבים יט). ובגינה בת

מוכרת היא. לכתובה אפילו לפרקים ואף על פי כן מוכרת היא בינתים למזונות שלא אבדה מזונותיה ואף על פי שנגבתה קצת כתובתה: וכותבת. בשטר המכירה למזונות מכרתי: וגרושה לא תמכור. לכתובה אלא בב"ד דטעמא מאי אמור רבנן אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד וזו הואיל וגרושה היא לא אכפת ליה והלכה כחכמים שאשה מוכרת בין לכתובה בין למזונות שלא בב"ד מומחים ואפילו התקבלה מקצת כתובתה מוכרת למזונות עד שתתקבל כל כתובתה וכשמוכרת בין לכתובה בין למזונות צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה: ד שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה. דאמרינן לה את אפסדת ושוה מנה במאתים אף על גב דהיא הרויחה לא מצית למימר אנא ארווחי שהשולח שלוחו לשוק לסחורה ולקח בזול הכל לבעל המעות ולא שמעינן מהכא אלא בדבר שאין לו קצבה כגון קרקע שדרכן להמכר באומד זה בפחות וזה ביותר אבל דבר שיש לו קצבה וקנה השליח בפחות לא איתברירא לן דינא מהכא והדינא לרבוותא דאפליגו בה ומסקנא לפום [מאי] דחזי לן שחולקין השליח והמשלח: מכרה בטל. שאותו דינר אין לה רשות למכור נמצא שכל המכר טעות שהרי בבת אחת היה: לעולם מכרה קיים. והיא תחזיר את הדינר ליורשין דמה הפסידתן. אי שיירא באונאה כדי שאילו לא היתה האונאה היה משייר שדה בת תשעה קבין שהוא שיעור שדה. ובגינה בת חצי קב. שהוא שיעור גינה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל

אסתלקא מביתייהו לגמרי ואין לה עליהם מזונות: אפילו ד' וה' פעמים. עיין מה שכתבתי בריש פרק י"ח דשבת: ומוכרת למזונות שלא בב"ד. לא איצטריך למיתני שלא בב"ד דאפילו רבי שמעון מודה דכל שמוכרת למזונות שתמכור שלא בב"ד ולא אתא לאשמעינן אלא שמוכרת למזונות ולא איבדה ואפשר דלא תימא דמודו רבנן מיהא דצריכה עכשיו לב"ד הואיל והתחילה למכור הכתובה מש"ה איצטריך למתני דאפילו בכה"ג אין צריכין ב"ד אבל מלשון הר"ב נראה דלא איצטריך למתני שלא בב"ד: וכותבת למזונות מכרתי. בגמרא דף צ"ו מפרשים דעצה טובה קמשמע לן דלא ליקרא לה רעבתנותא שהרואה שמוכרת כל קרקעות אלו סבור שמוכרתן למזונות מוציא עליה שם רעבתנות ושוב אין אדם נושאה. וכלומר שאם תמכור בסתם יאמרו שהכל מכרה למזונות אבל אם כותבת במקצתן למזונות ממילא משתמע להיכי במה שלא נכתב בה דלאו למזונות מכרה ואע"ג דיותר טוב הוי לה שבמכירות שלא היו למזונות שתפרש בהן שהיו לכתובה דהשתא כולי עלמא ידעי שהמכירה הזאת לא היתה למזונות. והטור כ"כ בסימן ק"ג ועצה טובה היא לה שתפרש מה שמוכרת לצורך כתובתה שלא יאמרו כו'. אבל נראה לי דמתניתין נקטה בדוקא וכותבת למזונתה לפי שיש לה עוד עצה טובה אחרת בכך והיא שאם יכלו כל הנכסים תאמר כל מה שמכרה הוא לצורך מזונות ותטרוף מהלקוחות שקנו מבעלה לצורך כתובתה. ומפני עצה טובה זו אמר רבי יוסי שכותבת סתם אבל תנא דמתניתין חש לה לטובה זו ג"כ שלא תהא נקראת רעבתנותא. ולפיכך במקצת מהן תכתוב שהן למזונות וממילא דאחרות לא. אבל אינה כותבת בהדיא באחרות דלכתובה. לפי שאם יכלו כל הנכסים תאמר שמכרה הכל למזונות. ועוד יש לי לומר דתנא לשון קצרה הוא שונה. והכי קאמר באותן שמוכרת לכתובה תפרש לכתובה ובאותן שמוכרת למזונות תפרש למזונות. ובלשון רבי יהודה בברייתא מוכרת וכותבת אלו למזונות מכרתי. ואלו לכתובה מכרתי: ד ומכרה שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה נתקבלה כתובתה. במשנה ו' פרק בתרא דשבועות כתבתי מחלוקת הפוסקים. איכא דסברי דאין אונאה לקרקעות כלל ולדידהו מתניתין דהכא כפשטה. ואיכא דסברי דאין אונאה עד פלג אבל בפלג איתא אונאה. ומפרש בירושלמי דהכא שוה מנה במאתים מיירי שהוקר ועמד במאתים והלוקח רוצה לקיים המקח. ושוה מאתים במנה כשהוזל ועומד על מנה. וכתב הטור והיא רוצה לקיים המקח וזה דוחק. אבל התוספות כתבו דהואיל ובשעה שקבלה הקרקע היה שוה מאתים מיד רצתה להוציא הקרקע מרשות היתומים ולהכניסה לרשות הלוקח והרי היא כמו שנתכוונה לקנות הקרקע [בכתובתה כאותה שעה] ע"כ: נתקבלה כתובתה. כתב הר"ב שהשולח שלוחו לשוק לקנות סחורה כו' כדאיתא בגמרא ומשום הכי לא הסברה בשולח למכור כי מתניתין ומ"ש אבל דבר שיש לו קצבה כו' חולקין פירש"י דהמותר מתנה היא וי"ל לשליח נתנה וי"ל למשלח: היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר. משום דכולה מתניתין הסברה לה במכרה מנה מנה. והכא דבעי למיתני דמכרה בטל כי הסברה לה נמי במכירת מנה צריך שלא תהא כתובתה יתירה ממנה דאם לא כן לא נתבטל המקח אלא כל מה שהטעות נתקבלה כמו בריש. ולפיכך הוצרך להקדים ולהסברה נמי דכתובתה מנה בלבד כו': ודינר. כתב הרא"ש לאו דוקא דינר ה"ה בפחות. ויש מפרשים דינר דוקא. ולא נהירא כיון דאפילו פחות מכדי אונאה בטל אין חילוק בין דינר לפחות ע"כ. ואע"ג דהרא"ש הוא מהני דסברי דיש אונאה לקרקעות אין נראה שכתב כן דוקא אליביה דסבירא ליה הכי אלא ה"ה לדסברי דאין אונאה. ועיין בריש פרק דלעיל דאשכחן דינר דוקא: רבן שמעון בן גמליאל אומר. כתב הר"ב ואין הלכה כר' שמעון בן גמליאל וכך כתב הרמב"ם ועיין מה שכתבתי בפרק ח' דעירובין משנה ז': עד שתשייר בשדה וכו'. לשון הר"ב שאילו לא היתה האונאה היה משייר כו'. וכן לשון רש"י וכלומר שנשאר ביד היתומים מן

הקרקע

ומוכרת למזונות: נ' פ"ג מיי' שם פי"ח ה"כ סמ"ג שם טוש"ע שם סי' צ"ג סכ"ה: וגרושה ל"ח. מיי' שם פי"ז ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ק"ג ס"ג: ד אלמנה. נ"ח פ"א מיי' שם הי"ד סמ"ג נ' ק"ע טוש"ע שם ס"ו: היתה כתובתה מנה. מיי' שם טוש"ע שם ספי' ז': בשדה בת ט' קבין. ב"ב ק"ג ע"ב:

שנויי נוסחאות

וה'. במשנ"ר או ה'. למזונות כו' למזונות. בד"נ למזונותיה.. למזונותיה; במשנ"ר למזונותיה.. למזונותיו והוא הנכון. ד ומכרה. בכי"ק מכרה. שוה מאתים. בד"נ ששוה. מנה ודינר במנה. בכי"ק מנה בדינר ודינר במנה (?). מכרה בטל. בכי"ק מיכרה וכן בסמוך. (היא)אומרת. בכי"ק ד"ק ליתא. אחזיר דינר. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר אני אחזיר את הדינר. שתהא שם כדי שתשייר. בכי"ק שיהיה.. שישתייר. בית תשעה. במשנ"ר בית תשעת וכן בסמוך בבית חצי קב וג"ה בכי"ק ובס בסמוך בית חצי.. ועי' בהל"נ. ובגינה. בכי"ק ובגנה.

ראשון לציון

ד במשנה בשדה בת ט' קבים. בב"ב ק"ג ע"ב אי' בשדה בית כו' ובגינה בית חצי קב כו' וכן במשנה שבמשניות ובפי' הר"ב ותוי"ט ובפירוש הרמב"ם בכולהו איתא בית ט' קבין ובגינה בית חצי קב. והכא במשנה וכן בפי' הר"ב וכן במשנ"ג ובפירש"י איתא בת לבד בית רובע נזכר הכא ובפירושם כמו דנזכר בב"ב בית רובע ובעי עיון: ובדברי ר"ע. עיין יסל"מ: הר"ב ד"ה שוה מאתים כו' אבל דבר שיש לו קצבה כו' לא אתבריא לן כו' עיין יסל"מ:

יכין תפארת ישראל יכין

יג) ר"ל פסקי פסקי, ואעפ"כ מוכרת וכו': יד) דס"ל אף שנגבתה קצת כתובתה, אפ"ה נזונת: טו) בשטר מכירה באותן שתמכר למזונות: טז) שלא יאמרו שהיא רעבתנית, שמכרה כולן למזונות ובאותן שתמכר לכתובה תכתוב לכתובה מכרתי, רק התנא קיצר בלשון: יז) ואין המכר בטל, דאין אונאה לקרקעות כלל. וי"א דביתר מפלגא יש אונאה לקרקעות [ח"מ רכ"ז]: יח) אבל במכרה בשויה. מכרה קיים והחזיר המותר [אה"ע ק"ג ז']: יט) ר"ל במקצת שדה שמכרה שלא כדין, או מה שנשאר מהשדה ביד יתומים, או בשניהן יחד, היה

כדי

קרקע ואילו לא היתה אונאה זו היה בין הכל בשדה וכו' ומסיים רש"י או האונאה עצמה השוה קבין והוא הדין אם נשאר ליתומים שם לבד שהאונאה תשעה קבין דכיון דיש ליתומים קרקע שם כשיעור שדה יאמרו אין רצוננו למכור קרקע הראוי לנו אבל אם אין האונאה ראוי להצטרף לכדי שדה לא הפסידתן כלל. ע"כ: וכדברי רבי עקיבא. שמענו ממנו במקום אחר [בסוף פרק קמא דבבא בתרא] בית רובע הוא שיעור גינה. רש"י: היתה כתובתה ארבע מאות זוז. מפרשינן בגמרא דאצטריך דלא תימא דווקא ברישא °דכי מכרה מנה במאתים דאסתלקא מהאי ביתא לגמרי אבל הכא נימא דאם טעתה במנה ראשון יהא מכרה בטל אטו מנה אחרון דלא ניתי למימר מכרה קיים קמ"ל. וצריך לומר דאע"ג דהוי מצי למשמע בהיתה כתובתה מאתים דבה איירי ברישא ומכרה לזה במנה ולזה במנה ודינר כו' אפילו הכי ניחא ליה טפי לאשמועי' בהיתה כתובתה מרובה שיש בה הרבה מכירות ולא גזרינן כלל. ולהכי נקט היתה ת' זוז שכן כמלאו' כתובות כהנים במ"ש פ"ק אע"ג דבמשנה ד' פרק דלעיל נקט כתובה דשלש מאות היינו לפי דמיירי בשלש נשים התחיל במנה וסיים בשלש מאות אבל הכא ניחא ליה טפי למנקט כתובה שנהוגה מיהא ברבים: ה שום. בערוך [ע' שם] הביא ויקרא רבה פרשה לו [ס'] ושם דרך אראנו בישע אלהים (תהלים נ') בשי"ן כתיב דשיים אורחיה שגי שוה ע"כ וכ"כ רא"ש פרשת לך לך [פיסקא שגאב] דשומא בשין ימנית: שפחתו שתות או הוסיפו שתות מכרן בטל. °סתמא אפילו בקרקע משמע וכן מוכח מאוקמתא דגמרא שאכתוב לקמן בס"ד. וכתב הראב"ד פרק י"ג מהלכות מכירה דהיינו טעמא לפי שכל מי שקונה מבית דין לא עלה בדעתו שיתאנה. והיה שם טעות. הלכך אפילו קרקעות קפידי אינשי: שתות. הכא ביתמי תקון שיהא בטל אע"ג דקי"ל שתות קנה ומחזיר אונאה כמ"ש הר"ב במשנה ד' פרק ד' דב"מ כ"כ מהר"ר פאלק כהן בס"ע ח"מ סימן ק"ט: מכרן בטל. הא פחות משתות קיים ומקשינן בגמרא מדקתני סיפא אבל אם עשו אגרת בקורת. [פירש הר"ב הכרזה] מ"מ דרישא בדלא אכרזו והא תנן [בריש פרק ו' דערכין] שום היתומים שלשים יום כו' ומכריזין כו' וכל טועה בדבר משנה חוזר [כמ"ש הר"ב בריש פרק ג' דסנהדרין ובמשנה ד' פרק ד' דבכורות] ומוקמינן למתניתין בדברים שאין צריך הכרזה ואלו הן עבדים שמא ישמעו ויברחו מטלטלים ושטרות שמא יגנבו ואיבעית אימא בשעה שאין מכריזין דלכרגי ולמזוני ולקבורה מזבינן בלא אכרזתא ואי בעית אימא במקום שאין מכריזין במקום ההוא אין קונה לנכסים הנמכרים בהכרזה משום דקרו להו בני הלכי נכסי דאכרזתא בדרך בזיון לבזותם על שקונים השדות הנמכרים בזול ע"י הלחץ זו הדחק של הנושה שבא לקחת: רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו'. פסק הר"ב כת"ק דהכי אפסיק בגמרא: מכרן קיים. עד פלגא ותניא נמי הכי גמרא: אגרת. שטר. הרמב"ם. לפי שכל הקונה או שהוחלט לו ניחא ליה דלקריוה אינשי להאי שטרא. כי היכי דלידעו כולי עלמא שעל ידי הבית דין ובדקדוק היתה הקנייה שלא יבא לידי בזיון וקלף רב הוזיל והמכר לא נעשה מן הבעלים עצמם ולמיחש איכא לקלא בישא שיוציאו עליו ולפיכך נוח לו ביותר שזה השטר יהא קרוי גלוי לכל לכך קראוהו אגרת שכן דרך אגרת לפשטה ולא לשתמה וכמו שכתבו הפוסקים בשם רב האי בקריאת המגילה שפושטה כאגרת ולא כרוכה כספר תורה כך נ"ל. ועיין משנה ח' פרק קמא דב"מ: שוה מנה במאתים וכו'. וכתב בכסף משנה פרק י"ב מהלכות מלוה ולוה שהרמב"ן כתב דוקא מאתים במנה אבל בפחות ממנה לא עד כאן ואפשר שזה כדעת הסוברים דהא דבקרקעות אין להם אונאה דהיינו עד מחצה דוקא עכ"ל הכסף משנה. ומסתברא ודאי דהרמב"ן חד מתרתי נקט והוא הדין מנה במאתים דדוקא אבל ביותר ממאתים לא ומוכח נמי שסברת הרמב"ן דנמאי דאמרינן דיש אונאה לקרקעות בזהו דוקא ביתר מפלג. ובאמת דפשטא דמתניתין הכי משמע מדנקט מנה במאתים ולהפך דמכרן קיים ומסתמא בדוקא מיתניא. אלא דקשיא לי דאי הכי אם כן ריבתא דמתניתין דלעיל מכרה שוה מנה במאתים כו' דנתקבלה כתובתה שמפרש הירושלמי בשוקר והוזל והיינו משום דקשיא ליה שיחזור המקח. ומאי קשיא ליה כלל הא ליכא חזרה בפלג אלא ודאי דסבר ליה להירושלמי דבפלג איכא אונאה לקרקעות [דהיינו ביטול מקח אלא נקט לישנא דאיסורא דשקרא לא הונו] וכן הוא בטור חושן משפט סימן רכ"ז דבמחצה הוי אונאה לקרקעות. ומיהו התוספות בפרק ב' דקדושין דף מ"ב ע"ב נסתפקו בזה אי אמרינן במחצה הויא אונאה. אי דוקא ביתר ממחצה. ומאי דמספקא להו בקידושין מפשט פשיטא להו בפרק קמא דב"ק דף י"ד ע"ב. שכתבו דיתר מפלגא יש להם אונאה. וזה כסברת הרמב"ן°. ולכך נראה בעיני דאף הירושלמי סבר ליה דוקא ביתר מפלגא וכפשטא דהך מתניתין דמסתמא בדוקא מתניא. והא דמקשה אמתניתין דלעיל ויחזור המקח היינו משום דסבירא ליה דלאו בדוקא נקטה מנה במאתים וכו' אלא הוא הדין נמי בפחות ויתר דהשתא מתניתין לא אתיא לאשמעינן אלא דנתקבלה כתובתה ולפיכך לאו בדוקא מתניא. אבל הך דהכא דהשמיענו בדין המכירה עצמה. אם היא קיימת אם לא. היא ודאי בדוקא מתניא. ולפיכך כשמעינה מינה דאין אונאה אלא ביתר מפלג. [°ועיין מה שכתבתי בסוף משנה ב' פרק ו' דערכין]: ו השנייה. בין הכיר בה בין לא הכיר בה מדמפליג בסיפא באילונית ולא בשנייה ועוד דבמשנה ג' פרק ט' דיבמות תנן לה בהדי אלמנה ושיא דוקא בהכירה כמ"ש שם הר"ב

ואם

חצי קב כ). °וכדברי רבי עקיבא בית רובע. היתה כתובתה ארבע מאות זוז. ומכרה לזה במנה. ולזה במנה. ולאחרון יפה מנה ודינר. במנה. של אחרון בטל. ושל כולן מכרן קיים: ה שום הדיינין (כא) שפיחתו שתות. או הוסיפו שתות. מכרן בטל (כב). רבן שמעון בן גמליאל אומר מכרן קיים. אם כן מה כח בית דין יפה. אבל אם עשו אגרת בקורת (כג) אפילו מכרו שוה מנה במאתים. או שוה מאתים במנה מכרן קיים (כד): ו הממאנת השניה (כה). והאילונית (כו).

ר"ע מברטנורה

גמליאל: ה אגרת בקורת. הכרזה שעל ידי ההכרזה בני אדם מבקרים בה והכא מודה תנא קמא לרבן שמעון בן גמליאל והלכה כתנא קמא: ו השנייה. שניות לעריות שהן

מדברי

יכין תפארת ישראל יכין.

כדי בית ט' קבין והוא ע"ה אמה אורך על רוחב כ' אמה, וזהו שיעור שדה: כ) זהו שיעור גנה והוא כ' אמה אורך על רוחב ד' אמות וטפח: כא) ששמו ומכרו לשלם לאלמנה כתובתה: כב) אפילו בקרקעות: אבל בפחות משתות מכרן קיים: °כג) שכתבו לאלמנה שיכריזו לה שלוחי ב"ד שיבקרו בנ"א לקנות השדה: כד) בהא מודה ת"ק, ודוקא עד פלגא, והכי קיי"ל [שם]: כה) שניות לעריות [כפ"ב דיבמות מ"ד] אפילו הכיר בה: כו) שלא הכיר בה:

ק'

ציונים

היתה כתובתה ד'. מיי' שם כ"ו טוש"ע שם ס"ח: ה שום הדיינין. ב"מ ס"ג קדושין מ"ב ע"א מיי' פי"ג מהל' מכירה ה"י וי"א ופי"ג מהל' מלוה ולוה ה"א סמ"ג עי' כ"ד טוש"ע אה"ע סי' ק"ד ס"ג וטוש"ע חו"מ סי' ק"ט ס"ג: רשב"ג אומר. עי' ירוש' מגילה פ"ד ה"ד סנהדרין פ"א ה"ג: א"כ מה כח ב"ד. יבמות כ"ז ע"ב ל' ע"ב גיטין ל"ג ע"א קדושין מ"ב ע"א: אבל אם עשו. מיי' שם ושם סמ"ג שם טוש"ע שם ושם: ו הממאנת. ק' ע"ב יבמות קי"ג ע"א ב"מ ס"ז ע"א מיי' פכ"ד מהל' אישות ה"ה סמ"ג עי' מ"ח טוש"ע אה"ע סי' קט"ז ס"ה וסי' קנ"ה ס"י: השניה. מיי' שם ה"ג טוש"ע שם כ"ד: והאילונית. מיי' שם טוש"ע שם ס"ה:

שנויי נוסחאות

ומכרה לזה במנה (ולזה במנה) ולאחרון. כד"נ ליתא; במשכ"ר לזה במנה ולזה במנה ולזה במנה (ג"פ) ולאחרים [נ"ל ולאחרון] וכ"ה ג"פ גם בכי"ק (ושם מכרה.. מנה.. מנה.. מנה.). (יפה) מנה. כד"נ ליתא; בתורי"ד שוה.. בטל. בכי"ף מכרה בטל. (מכרן) קיים. בתורי"ד ליתא; בכי"ק שיכרן וכן במשנה הסמוכה. ה שפיחתו (שתות) או הוסיפו. בכי"ף ליתא (ושם הותירו) ובכי"ף ד"ק איתא; כד"נ ובכי"ק ובמשכ"ר שפיחת..הותיר. רשב"ג אומר (מכרן קיים). בכי"ף ובתורי"ד ליתא וכ"ה בכי"ף ד"ק (ושם אמר רשב"ג) וכמו שהוא בכי"ק. ו הממאנת. בכי"ק ובמשכ"ר היתומה וביר' "יתומה אין לה כתובה"? ר' חזקיה ר' אבהו בשם ר' יוחנן הפתר ביתומה שמיאנה" ועי' בבבלי פלוגתת רב ושמואל. וכ"ה היתומה גם בכי"ף ומביא את הירושלמי. השניה. כד"נ ובכי"ק והשניה.

תוספות רע"ק

ד [אות ק] וכדברי ר"ע כו' וכה"ג תנן בפ"ז מ"ב דב"ב: [אות קא] שם תוי"ט ד"ה היתה כתובתה ת' זוז כו' דכי מכרה מנה במאתים צ"ל מאתים במנה: ה [אות קב] תוי"ט ד"ה שפיחתו שתות. סתמא אפילו בקרקע. בפחתו שתות ניחא דאפילו במשהו ראוי להיות בטל דשליח שטעה כ"ש ונתאנה המשלח נ"כ בטל אלא רמ"ם עד שתות קיים דמה כח ב"ד יפה. אבל בהותירו שתות דנתאנה הלוקח בזה יקשה הא אין אונאה לקרקעות לזה כתב הראב"ד דה"ט וכו'.

ולפ"ז

אין להם כתובה כז) . *ולא פירות כח) . ולא מזונות כט) . ולא בלאות ל) . ואם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה לא) . אלמנה לכהן גדול . גרושה וחלוצה לכהן הדיוט . ממזרת ונתינה לישראל . בת ישראל לנתין ולממזר . יש לה כתובה לב) :

מדברי סופרים: אין להם כתובה. מנה מאתים. ממאנת משום דמעצמה יוצאה. שניה קנסוה רבנן מפני שהיא מרגילתו לנשאה שאינה נפסדת כלום בנשואין שהרי אינה נפסלת בכהן וולדה כשר. אילונית משום דמקח טעות הוא: ולא פירות. הפירות שאכל הבעל אין מוציאין ממנו: ולא מזונות. כגון אם לותה ואכלה בעודה תחתיו ואחר כך מיאנה אין הבעל חייב לשלם אבל חייב במזונותיה בעודה תחתיו והשניה והאילונית אין להם מזונות בעודן תחתיו וכל שכן אם לוו ואכלו שאין הבעל חייב לשלם: ולא בלאות. שנאבדו ובלו לגמרי בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל אין הממאנת יכולה להוציא מיד בעלה אבל בלאותיה הקיימים נוטלת לעולם בין הממאנת בין השניה בין האילונית ואפילו זנתה לא הפסידה בלאותיה הקיימים והשניה אין לה בלאות של נכסי מלוג אבל בלאות של נכסי צאן ברזל יש לה:

ואם כן שניה דפליג בדידה נמי בהכיר בה. הרי"ף: אין להם כתובה. פירש הר"ב מנה ומאתים. ועיין בפירושו משנה ג' פרק ט' דיבמות ומ"ש שם. ומ"ש הר"ב שניה קנסוה רבנן מפני שהיא מרגילתו דאשה רוצה להנשא יותר מהאיש. רפ"י יבמות דף פ"ה. ולעיל ביבמות פרק ט' כתב הר"ב טעם אחר שהשניות מד"ס וצריכין חיזוק והוא טעמא ר' אמרה בברייתא ולאותו טעם חלוצה דתנן בהדי דדאורייתא אגררת ליתן הוא כמ"ש שם בס"ד. וגם כתבתי שם דלהך טעמא דהכא חלוצה דינה כשל תורה מפני שגם היא אינה מרגילתו דהואיל ומחמת קדושת כהונה מתסרא מפסלא מכהונה ונמצא דברי הר"ב דהתם ודהכא לאו בחדא מחתא ניהו:

ולא פירות. כתב הר"ב הפירות שאכל הבעל אין מוציאין ממנו עיין בפירוש משנה ג' פרק ט' דיבמות. וכתב הר"ן ובממאנת היינו טעמא משום דכיון דתיקון רבנן נשואין לקטנה משום תקנתא כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר זכו פירות נכסיה לבעל. ובשניה משום קנסא. ובאיילונית היינו טעמא משום דאף ע"ג דנשואי טעות הוא כיון שלא הכיר בה אפילו הכי כיון שראתה האשה בעלה אוכל פירות נכסיה ושתקה מחלה ואף ע"ג דמחילה בטעות הוא אמר רב נחמן בפרק איזהו נשך דהוי מחילה. ואפילו תימא לא ה"ה מחילה הכא מהני משום דניחא לה דתיפוק עלה שמא דאישות ע"כ. והקשה הרא"ש דבממאנת פשיטא דאין משלם פירות שאכל דאפילו קרן גופיה אם אכלו אין לה ואיצטריך לאשמועי' דאין לה פירות שליקט אפילו הן מונחין בעין בתוך ביתו. ועוד יש לפרש תקנת פירות כגון שנשבית ולותה ופדאה את עצמה ואח"כ מיאנה דומיא דמזונות. ע"כ: ולא מזונות. פי' הר"ב דאילונית אין לה מזונות בעודה תחתיו כדין השניה וכ"כ הרמב"ם. וכתב הר"ן ולאו ביושבת תחתיו לאחר שנמצאת אילונית קאמר דהא ודאי לית לה. והרי היא כנשאה מתחילה לשם אילונית שיש לה מזונות ע"כ. ועיין מה שאכתוב בזה לקמן בס"ד: ולא בלאות. פירש הר"ב ממאנת בין מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל דנכסי צאן ברזל יכול לומר שלי הולאתי שהרי ברשות בית דין נשאתיה וכשהוציאתה מדעתי אחזיר מה שקבלתי ונכסי מלוג קיימא לן דעיילא גלימא פירי הוה ומכסי ביה עד דבלו ולפיכך כשהוציאם ברשות הוציאם. כן מסיק הר"ן. והשני' פירש הר"ב דאין לה של מלוג אבל של צאן ברזל יש לה מהטעם שכתב הרמב"ם בפירוש משנה ג' דפרק ט' דיבמות. ואמר שזה הדין אמנם קנס הוא לשני' על העבירה לפי שהדעת נוטה אחר שאין לה כתובה שלא יהי' נבעל חקי הנשואין ולא יהנה מנכסי מלוג אבל מצד הקנס עשינו נכסי מלוג שלה כנכסי שאר הנשים שהעיקר אצלנו עיילא גלימא פירי הוה כו' ודין האילונית לא פירש אר"ב מה דינה בבלאות. ולכאורה מובן משטחות לשונו דדינה כדין הממאנת הואיל והוציא השני' מן הכלל ופירש מה דינה ולא כן באילונית. אלא היינו טעמא דסבירא ליה דדינה כדין הממאנת שכבר מפורשת בדבריו. וכן הוא גם כן דעת הר"ן ויהי' טעמא דהשתא אתי ולא בלאות כפשטיה. דממאנת ואילונית אין להם בלאות כלל. והשנייה אף על פי שיש לה בלאות של צאן ברזל אין לה בלאות מלוג ונמצא כולן שוין בבלאות מלוג אבל שנפרש ולא בלאות דאילונית ודשניה בהיפך גמור אינו מחוור. עד כאן. אבל מה נעשה שכן כל הפוסקים מפרשים דאילונית נכסי צאן ברזל אין לה ונכסי מלוג יש לה וז"ל הרמב"ם נכסי צאן ברזל אין לה שהרי היא נתנה לו רשות להיותן אצלו. ונכסי מלוג יש לה מפני שאין שם אישות גמורה לא זכה בנכסי מלוג: יש לה כתובה. והוא הדין לכל תנאיה דהכא כתובה ככתובה. וכתב הטור בסימן ק"ו אפילו מזוני אית לה בחייו. וכן דעת הר"ן כמו שהעתקתיו לעיל. וק' לי דמ"ה פרק ו' דיבמות מפורש דאסור לישא אילונית ואם כן בעמוד והוצא קאי ולא תהי' לה מזונות כמו השני' שפירש כך הר"ב ביבמות פרק ט' ובהדיא כתב הרמב"ם בריש פרק כ"ד מהלכות אישות דמי שאין לו בנים ולא אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה ונשא אילונית שכופין אותו להוציא. ואע"פ שמשמע מזה שאם קיים או יוכל לקיים פריה ורביה דאין כופין להוציא מכל מקום איסורא דרבנן עבד כמבואר בדברי הרמב"ם פרק כ"א מהא"ב ודוחק לומר דכיון דלא פסיקא ולאו כל הנושא אילונית בעמוד והוצא לפיכך לא חלקו ולא קנסוה ממזונות הואיל והכיר בה. ויותר נראה לומר דאין הכי נמי דלית לה והוי דומיא דאלמנה ואינך דבהו נמי תנן יש לה כתובה ואפילו הכי לית לה מזונות בחייו. ומתרצי נמי בכך מה שהקשה הר"ן לעיל כמ"ש בפסקא ולא מזונות: אלמנה לכהן גדול וכו'. שהכיר בה דאילונית קאי וקאמר דאלמנה כו' נמי כי הכיר בה יש לה כתובה גמרה. וכבר פירש כן אר"ב בפ"ט [מ"ג] דיבמות. ובדין חלוצה כתבתי ברישא דמתניתין:

*) עי' בסוף הספ' בחדושי אור גדול ע"ז.

אלמנה לכ"ג. יבמות פ"ו מ"ג:

שנויי נוסחאות

להם כתובה. במשנ"ר להן לא כתובה. ולא פירות. בכי"ק לא. בלאות. בכי"ק ובמשנ"ר בליות. ואם. בכי"ק ובמשנ"ר אם. מתחלה נשאה כו' יש לה. כד"נ נשאת..; בתוי"ר נשאה מתחלה..; בכי"ק..נטלן..יש להן (?). לנתין ולממזר. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר לממזר ולנתין. לה. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר להן.

ראשון לציון

ו תוי"ט ד"ה ולא פירות כו' והקשה הרא"ש כו' ואצטריך לאשמועינן כו' נהרא"ש היתה אלה איצטריך :

תוספות רע"ק

ולפ"ז מ"ש התוי"ט בדבור שלאח"ז שתות הבא ביתמי תיקון שיהא בטל אע"ג דקי"ל שתות קנה ומחזיר אונאה. אינו מובן דהא בלא תקנה ג"כ בטל מדינא אפילו בכ"ש כיון דנתאנה ע"י שליח דהיינו הב"ד אלא דעד שתות יפה כח ב"ד ובשתות מדינא בטל:

לקוטים

תוי"ט ד"ה השנייה וכו' דפליג בדידה וכו' לא ידעתי איך הבינו התוי"ט לפי גרסא זו ומסכ"ש דילוויק"ז גר' דתני בהדה ובהרי"ף דקדקא מצאתי דגרסס דפליגי בדידה ור"ל בברייתא מחלקת בינה לבין אלמנה דאלמנה אינה מרגילתו ושניה מרגילתו דאלמנה מד"ת ואין צריך חיזוק ושנייה מד"ס וצריך חיזוק וכו' ואם אין השניה אלא דלא הכיר אין חילוק בינה לאלמנה דבלא הכיר בה גם אין לה כתובה וכו' וכדכתב הר"ב בפרק ט' דיבמות. (קול הרמ"ז): שם ד"ה אין וכו' לאו בחדא וכו' יקשה לו ג"כ על הר"ן בתחלת פי' המשנה הזכיר ב' הטעמים דאע"ג דאיכא נפקותה לענין חלוצה מ"מ בכאי שייכי תרי טעמא. (שם). שם ד"ה יש וכו' וכתב הטור בסי' ק"ו אפי' מזוני. ז"ל הרמב"ם פכ"ד מה"א העושי' שכופי' אותו להוציא הרי היא ככל הנשים ויש לה כתובה ושאר תנאי כתובה וגם הש"ע סי' קי"ו כתב הרי היא ככל הנשים וכו' ולא כתב העושי' שכופי' מפני מחלוקת בדבר אבל הרמב"ם ס"ל ואפ"ה כתב דיש לה מזונות ולטעמיה תקשי מ"ש אילונית מכפיה דמחלקין בין הכיר ללא הכיר וצ"ל דטעמא משום דיש אשה המתבגרת לאילונית דהיינו בסימנים היכולה לילד וכדתנן בס"ד דגיטין משנה ח' (קול הרמ"ז) :

יכין תפארת ישראל יכין

כז) ק' ור', ממאנת מדאזלה מעצמה, שנייה, קנסוה רבנן מדמרגילתו שנשאה דאשה רוצה בנשואין יותר מאיש, וזאת אינה מפסדת מהנשואין, דהיא וולדה כשרים, ואילונית מדמקח טעות. מיהו תוס' יש להן: כח) בלקטן שבעל. וי"א אפילו הן בעין [ועפ"ע דיבמות מ"ג ואה"ע קט"ז]: כט) אפילו לאחר מותו [אה"ע קט"ז]: ל) כל חד כדאית ליה, ממאנת, לרי"ף בין נכמ"ל או נצ"ב שבלו לגמרי ע"י תשמישו פטור הבעל לשלם, אבל מה שמכר מנמ"ל חייב לשלם, ולרש"י גם במכרן הבעל פטור מלשלמן. ובשנייה, לרי"ף נכ"מ שבלה אותן הבעל ע"י תשמישו פטור, ולרש"י ותוס' ורא"ש אפילו מכרן פטור מלשלמן, וכ"ש מה שנגנב או נאבד מהן דפטור, אבל מה שבלה מנצ"ב או שנאבד מהן חייב לשלם לכולי עלמא בשנייה. ובאילונית כשלא הכיר בה, דינה כחייבי לאוין דאבלאות של נצ"ב פטור ואבלאות של נ"מ חייב. מיהו בכולן מה שהוא בעין מנכ"מ ונצ"ב נוטלת [שם]: לא) וכל תנאיה: לב) וכל תנאיה. ודוקא בהכיר בה, ואפ"ה אין לה מזונות בחייו [שם]:

פרק יב **א הנושא** את האשה ופסקה עמו. בשטר וקנין או שאמר לעדים אתם עדי שאני מחייב עצמי לזון את בתה שיש לה מאיש אחר: לכשתבא אצלי. כלומר אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה: מוליך לה מזונותיה למקום שאמה שם. דקי"ל בת אצל אמה בין גדולה בין קטנה כל זמן שהאם רוצה. והבן עד שש שנים אצל אמו וחייב האב לפרנסו והוא אצל אמו אם האם רוצה: **ב** בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין. ולא ממשועבדים שאין מוציאים למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם שאין הלקוחות יודעים כמה יעלו המזונות כי היכי דליזדהרו להניח להם מקום לגבות: והיא ניזונת. הואה הבת: שהיא כבעלת חוב. שיש לה עליהן שטר מזונות: כל זמן שאת עמי. ולא אם אמות או תמותי או אגרשך: **ג** ונותנין לה מדור. וכן כלי תשמיש ועבדים

פרק יב **א הנושא** את האשה ופסקה עמו א) כדי שיזון את בתה ב) חמש שנים. חייב לזונה חמש שנים ג). נשאת לאחר ד) ופסקה עמו. כדי שיזון את בתה חמש שנים. חייב לזונה חמש שנים. לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי אזונה ה). אלא מוליך לה מזונותיה למקום. שהיא אמה. וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחד אלא אחד זנה. ואחד נותן לה דמי מזונות ו): **ב** נישאת. הבעל נותן לה מזונות. והן נותנין לה דמי מזונות ז). מתו ח). בנותיהן ניזונות מנכסים בני חורין ט). והיא ניזונת מנכסים משועבדים. מפני שהיא כבעלת חוב י). הפקחים היו כותבים. על מנת שאזון את בתך חמש שנים. כל זמן שאת עמי יא): **ג** אלמנה יב) שאמרה אי אפשי לזוז מבית בעלי. אין היורשין יכולין לומר לה. לכי לבית אביך. ואנו זנין אותך. אלא זנין אותה בבית בעלה. ונותנין לה מדור לפי כבודה יג). אמרה אי אפשי לזוז מבית אבא. יכולים

פרק יב **א ופסקה** עמו. פירש הר"ב שאמר לעדים אתם עדי וכו' דאי לא אמר אתם עדי פטור מטעם שלא להשביע את עצמו. כדפירש הר"ב במ"ו פ"ג דסנהדרין והתוספות כתבו דפטור נ"כ מטעם משטה הייתי בך. אבל בטור סימן פ"א כתב בלא שום חילוק דליתא טענה זו אלא כשהיתה ההודאה ע"י תביעה. ובנדון דידן לא משמע שהיתה שום תביעה. ומאי אמר מיהת מתחייב אע"פ שמעולם לא היה חייב לה כלום. שיכול אדם להתחייב בהודאת אתם עדי אף על פי שמעולם לא היה חייב. וזו דעת הרמב"ם פרק י"א מהל' מכירה סימן ט"ו: חמש שנים. דברו בהווה שכן מקפדת שתהא ניזונת עד שתהא בת שבע שנים ואין האשה מתקדשת עד אחר זמן יניקה דהיינו כ"ד חדש כמפורש בא"ה סימן י"ג. ולעיל. פירש הר"ב פ"ד מ"ו דקטני קטנים נקראת בת שש שנים ומקפדת עוד על שנה: נשאת האם לאחר. שגירשה הראשון. רש"י: **ב הבעל** נותן לה מזונות. ס"ד דלא מחייב דכיון דיש לה מזונות מאחר כאילו התנה עמה ע"מ שאין לה עליו מזונות קמ"ל. תוספות. ואפילו אי מזוני דאורייתא כדעת רוב הפוסקים כמ"ש במ"ד פ"ד מ"מ כל תנאי שבממון קיים ואפילו התנה בגל תורה וכמ"ש ברפ"ט: והן נותנין לה. איצטריך ס"ד דלא פסקו אלא כל זמן שלא נשאת. תוספות: מתו. משום בנותיהן דאין להם מזונות אלא לאחר מיתה איצטריך לנתני אם מתו. ולאשמעינן דאין להם אלא מב"ח ואפילו קנו מידו [כמו שאפרש לקמן] אבל בבת אשתו ה"ה דאפילו בחייהם היה יכול להשמיענו שהיא ניזונת ומהמשועבדין מגיד ספכ"ג מה"א: שהיא כבעלת חוב. לשון הר"ב שיש לה עליהן שטר מזונות. וכן לשון רש"י והיינו כמסקנא דגמרא דמוקים למתניתין שקנו מידו וכ"כ הרמב"ם ס"פ כ"ג או שחייב עצמו בשטר ופירש הכ"מ כלומר אם לוה לכתוב שטר ע"כ. אבל בההוא גוונא שכתב הר"ב לעיל שאמר לעדים אתם עדי לא. דמלוה ע"פ בעדים לא גבי ממשעבדי כדתנן בסוף ב"ב. אבל התוספות כתבו שם וכן בפ"ה דגיטין ד' נ"א [ד"ה א"ד] דבהא"ג קלא אית ליה דלא בעינן שטר אלא בהלואה משום דמאן דיזיף בצנעה יזיף ע"כ. וא"ת כי איכא שטרא מה מהני שהרי אין הלקוחות יודעים וכו' וי"ל דכיון דהכא בקצב זמן עסקינן כדתנן ה' שנים הוי דבר קצוב וכן הוא כפירש"י דגיטין שם. אבל בבנותיהן אע"ג דאיכא נמי זמן קצוב דבוגרת אין לה מזונות כמ"ש הר"ב במי"א פ"ד מ"מ י"ל כמ"ש תוספות דריש פרקין דכיון דלא ידעי °כמה בנות יהיו לו לפיכך אינן קצובין ולפי זה בנותיהן לאו דומיא דבנות אשתו והוא דחק אבל במסקנא בגמרא אפילו כי הוויין דומיא דבנות אשתו ממש וכגון דגירשה והדר אהדרה וקנו מיניה על מזונות בנותיו אפילו הכי תנן דמבני חרי דוקא וטעמא כיון דאיתנהו בתנאי ב"ד אימר אתפסה לגרי ומפרש הר"ן לאו דוקא אימר דאי הכי תשקול בשבועה כדין בא לפרוע מנכסי יתומים [ומנכסים משועבדים כדתנן במשנה ז' פרק ט'] דחיישינן לגרי ואפילו הכי שקיל בשבועה אלא הכי לגבי משעבדי כודאי חשבינן לה כיון דמקרבא דעתיה לגבי ברתיה ובתנאי בית דין קאכלה ואפ"ה מבני חרי גביא ע"כ. ועמ"ש ר"פ דלקמן: כבעלת חוב. ומיהו לאו ב"ח ממש קאמר שאם מתה אין לה מזונות ולא דמיא לנשאת דנשאת בת מזונות היא וזו אינה כן והכי איתא בירושל' חלתה כמי שנשאת מתה כבר מתה עכ"ל והיינו דלא תנן מפני שהיא ב"ח אלא תנן כב"ח: הפקחים היו כותבין כו'. פשוט הוא שהכל לפי מה שהתנו ומשנתינו הודיעתנו כיצד היו עושין. מגיד ספכ"ג מה' אישות: **ג** ונותנין לה מדור לפי כבודה. כתב הר"ב ואם נפל כו' דלאו תהא יתבא בביתי תנן. ודבר תימה הוא לדייק הכי וכי סגי ליה לכתוב את תהא יתבא אלא לא סגי ליה בלאו הכי וליכא למידק מיניה. והיה אפשר לומר דדייק מדלא כתב את תהא

מתיתבת

ציונים

פי"ב א הנושא. ק"א ע"ב מיי' פכ"ג מהל' אישות הי"ז. ופי"א מהל' מכירה הט"ז י"ז סמ"ג לאוין פ"א טוש"ע אה"ע סי' קי"ד סעי' א' וטור חו"מ סי' ר"ז: נישאת לאחר. מיי' פכ"ג מהל' אישות הי"ז טוש"ע אה"ע סי' קי"ד ס"ח: **ב** נישאת הבעל נותן. שם ירוש' פי"ב ה"א מיי' שם הי"ח טוש"ע שם סעי' י"ג מתו. ק"ב ע"א גיטין נ"א ע"א: הפקחים. ק"ב ע"ב מיי' שם סמ"ג טוש"ע שם סי"א: **ג** אלמנה. ק"ב ע"א ירוש' כלאי' פ"ט ה"ג: אמרה אי אפשי. מיי' שם פ"א ה"ד סמ"ג שם טוש"ע שם סי' נ"ד ס"ו:

שנויי נוסחאות

פי"ב א (את ה אשה. בכי"ק ליתא. (כדי) שיזון את בתה. במשנ"ר ליתא ובסמוך איתא וכן ליתא בכי"ק; בכי"פ שיהא זן בתה וליתא וכ"ה בסמוך (וגם את בתה). נשאת. במשנ"ר ניסת ועי' תוי"ט פ"ו דיבמות מ"ב. ופסקה (עמו). בד"נ ליתא כאן. (חייב לזונה חמש שנים). בכי"פ ליתא. אצלי. בכי"ק ובכי"פ לביתי. מוליך (לה). בד"נ ובכי"ק ובכי"פ ליתא. למקום. בתוי"ד במקום. ש(היא) אמה. כ"ה בד"נ ובכי"ק ובמש' ד"ו ס"ו; במשנ"ר שאמה וליתא וכ"ה בד"נ וכן ליתא בכי"פ (וגם אמה); במשנ"ר שהיא וליתא למלי' אמה. ועי' גרע"ב ואולי ליתא גי' הנכונה שאמה שם. זנין. בד"נ נזון. באחד. בכי"ק באחת. זנה. בתוי"ד זונה. **ב** נותן לה מזונות. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר חייב במזונותיה. בנותיהן ניזונות. בד"נ בנותם נזונין. כב"ח. בד"נ כ"ח. שאזון. בכי"פ שאהא זן. (את) בתך. בד"נ ליתא. **ג** אותך. במשנ"ר ובכי"פ אותך שם. (בבית בעלה). בכי"ק ובמשנ"ר ליתא. יכולין היורשים. בד"נ יורשין יכולין.

ראשון לציון

פי"ב א בתוי"ט ד"ה חמש כו' נקראת בת שש שנים כו' שם ליתא הפתיחות מבני שם:

בתוי"ט ד"ה כבעלת. כו' והכי איתא בירוש'. וכן מפורש בבבלי רפ"ס דנ"כ ד' ק"מ ע"א:

תוספות רע"ק

פי"ב ב [אות קג] תוי"ט ד"ה שהיא כו' כמה בנות יהיו לו לפיי אינן קצובים. בת"ס דחו זה דהא גם שעבדו אחים אינה טורפת מהם למזונות כדאיתא בברייתא, וצ"ל כמ"ש

תתוס'

יכין תפארת ישראל יכין

פי"ב א) שהתנה כן עמה בשעת נשואין, דאז משתעבד באמירה [כאה"ע כ'], או שנתן לה אחר כך שטר על זה [כח"מ מ']: ב) שמאיש אחר: ג) אף שלא קנו מידו. אי נ"ל דקמ"ל דאין האשה יכולה לחזור ולפטרו, או דקמ"ל דעכ"פ אינו חייב להלביש, כמו שחייבים יורשים לשאר בנות אחר מיתת אביהן: ד) שנתגרשה תוך זמן הנ"ל: ה) ולא אתן דמי מזונות: ו) ותזון אצל מי שתרצה היא, אבל אינה יכולה לכופן שיתנו לה שניהן דמי מזונות [קי"ד ו']: ז) וה"ה בחלתה נותנין לה דמי מזונות בריא: ח) בעלי אמה: ט) אפילו נשתעבד בקנין לזון, אפ"ה אינן גובות ממשעבדי דמדאוהב בתו וודאי לגרה אתפסה, ואפ"ה מבני חורין יגבו: י) כשנשתעבד בשטר [ועי' אה"ע רס"י נ"א]. מיהו לאו בע"ח ממש היא, דכשמתה הבת, פטור מלשלם ליורשיה: יא) דמשמע ולא כשיפרידוהו מיתה או גירושין. ונ"ל דקרי להו פקחין, מדאין מן הראוי שיזכיר בשעת נשואין מיתה או גרושין, דלא מקדים איניש פורענותא לנפשיה [כגיטין י"ח א'], לכן מזכירין ברמז: יב) שמזונות מיורשים [כרפי"א]: יג) אפילו נפל הבית או שאין לה בית, נותנין לה שכר דירה [נ"ד ס'].

היורשים לומר לה. אם את אצלנו. יש ליך מזונות. ואם אין את אצלינו. אין ליך מזונות יד). אם היתה טוענת מפני שהיא ילדה. והן ילדים טו). זנין אותה והיא בבית אביה: ד כל זמן שהיא בבית אביה טז). גובה כתובתה לעולם יז). כל זמן שהיא בבית בעלה טז) גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים. שיש בעשרים וחמש שנים שתעשה טובה כנגד כתובתה יח). דברי רבי מאיר שאמר משום רבן שמעון בן גמליאל. וחכמים אומרים כל זמן שהיא בבית בעלה. גובה כתובתה לעולם יט) כל זמן שהיא בבית אביה. גובה כתובתה עד עשרים וחמש שנים כ). מתה יורשיה מזכירין כתובתה. עד עשרים וחמש שנים כא):

ועבדים ושפחות שהיתה משתמשת בהם בחיי בעלה א) ואם נפל הבית אין חייבים לבנות לה בית אחר. דאת תהא יתבא בביתי תנן ואפילו רצה לבנותו מממונה אין שומעין לה: אם את אצלנו יש ליך מזונות. שברכת הבית ב) מרובה: ד כל זמן שהיא בבית אביה. והיורשים נתנו לה מזונותיה שם: גובה כתובתה. כשתרצה: שתעשה טובה. מנכסי יתומים נותנת לחם ומלח לשכנותיה כדי כתובתה: וחכמים אומרים. לא הזכרו חמש ועשרים שנה להפסידה כתובתה בשביל הטובה שתעשה מנכסי היתומים אלא לענין המחילה הוזכרו דהואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים הללו מחלה שילך כל זמן שהיא בבית בעלה אין שתיקתה מחילה שמפני שמכבדים אותה היא בושה לתבוע כתובתה. אבל בבית אביה משמתקה כ"ה שנים מחילה היא: מתה יורשיה מזכירין כתובתה. כלומר צריכין לתבוע כתובתה בתוך כ"ה שנה ודוקא כשנשבעה על כתובתה קודם שמתה. הוא דיורשיה יכולים לתבוע כתובתה. אבל אם לא נשבעה על כתובתה. אין יורשיה יורשים מכתובתה כלום שאין אדם מוריש שבועה לבניו:

מתיתבת [בביתי] ומתזנת מנכסי. אבל בגמרא הכי איתא נקטינן מדור אלמנה בכפל וכו' שמעת מיניה דלא דייק כלל אלא דהכי נקטינן מקמאי. ומיהו איכא בביתי יתירה בלשון הכתובה כדתנן ספ"ד ושם מפורש בס"ד. **אם את אצלנו** יש ליך מזונות. פירש הר"ב שברכת הבית מרובה ופירש"י בני אדם שעוזרין זה את זה ומשתכרין ומזל דרבים עדיף. ובגמרא לפי ברכת הבית ג) מיהא יהבינן לה. וכתבו התוס' דכר לאחד נר למאה ובכל כה"ג אין נותנין [נ"ה] ולשון הרמב"ם בפרק י"ח מהלכות אישות [הל"ד] חמשה שהיה מזונות כל אחד מהן קב כשיאכל לבדו. אם היו המשתתפין בבית אחד ואוכלין בעירוב. מספיק להן ארבעה קבין. וה"ה לשאר צרכי הבית: **ואם אין** את אצלנו אין ליך מזונות. כי אם לפי ברכת הבית כמו שכתבתי. אבל בפוסק לבת אשתו דלעיל תנן דמוליך לה מזונותיה כלומר כל המזונות משלם. והיינו טעמא דהתם מתחייב עצמו בחוב משא"כ הכא דבין כתב ובין לא כתב מתחייב מנא תנאי בית דין ומעיקרא כי אתקון הכי תקינו. כ"ל. והר"ן כתב בריש פירקין דבאלמנה כתב לה ולא תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי. אבל בבת אשתו לא. ע"כ. ותמיהני דא"כ אפילו מזונות לפי ברכת הבית נמי לית לה. ועוד דהך בביתי קמא לא דרשינן לה כלל דלאו דרשינן. טפי איכא למדרש על הבית עצמו לכי נפל ולא דרשינן ליה כמו שכתבתי לעיל ועוד דאפילו בביתי תניין דמיותר וכתיב בתר ומתזנא מנכסי מסקינן בגמרא ספ"ד דלא דרשינן ליה אמזוני אלא אבית עצמו דבביתי ולא בבקתי. אלא טעמא כדפרישית דהאי הכא דתנאי ב"ד הוא. ובכה"ג הוא דאתקין: ד כל זמן שהיא בבית אביה. פירש הר"ב והיורשים נתנו לה מזונותיה כו' כ"כ רש"י. ונראה לי דמשום רבנן מפרשי הכי כלומר דכולה מתניתין בנותנין לה מזונות איירי ואפ"ה לרבנן כשהיא בבית אביה שייך מחילה ולאפוקי מפר"ח שכתב הרא"ש דס"ל דכשניזונת בבית אביה גובה כתובתה לעולם מההוא עובדא דבגמרא דאמטייה לה אכתפיה וחיובוהו בכתובתה אלא כמו שכתב הרא"ש דהתם דוקא שהביאה בעצמו שבשביל אותו הכבוד שתקה ולא מחלה וכן דעת הרמב"ם [פט"ז מה"א]: **שתעשה** טובה. פירש הר"ב יתנת לחם ומלח כו' ואפילו מרתא בת בייתוס דכתובתה מרובה דלפום גמלא שיחנא. כלומר לפי העושר היו מתנותיה מרובות. גמרא: וחכמים אומרים כל זמן שהיא בבית בעלה וכו'. א"ל אביי לרב יוסף אתאי קודם שקיעת החמה גובה כתובתה. לאחר שקיעת החמה לא גביא בההוא פורתא אהילתא אמר ליה אין. כל מדת חכמים כן היא [העמידוה יחד ולא תמוט] במ' סאה טובל במ' סאה חסר קורטב אין יכול לטבול בהם ומסקינן בגמרא דמחלוקת כשאין כתובה יוצאה מתחת ידיה כגון במקום שאין כותבין. דאי כתובה בידה דברי הכל דגובה לעולם בין שהיא בבית אביה בין שהיא בבית בעלה והלכה כחכמים: **יורשיה** מזכירין כו'. כתב הר"ב ודוקא כשנשבעה וכו' שאין אדם מוריש וכו' מפורש ברפ"י: **מזכירין**. ד) הכא ודאי איבעי למתני מזכירין. דאי תני זוכרין הוה משמע אפילו בינם לבין עצמם וליתא. אלא שיתבעו ה):

יכין תפארת ישראל יכין

ולא כל"כ]. וה"ה שמשתמשת בכלים לפי כבודה כבחיי בעלה [שם]: יד) רק כפי ברכת הבית דלא דמי לדלעיל במשנה א' שאף על גב שיש לה מזונות מהשני, צריך ליתן לה האחר דמי מזונות משלם ולא כפי ברכת הבית, דהתם קבל עליו לזונה סתם, ולא על שולחנו, משא"כ הכא, סתם מזונות של האשה על שולחן בעלה הוא [ועי' ב"ש קי"ד ס"ק י"ב]. ונ"ל דלהכי נקט הך בבא הכא, ולא בפרקן דלעיל בדיני אלמנה נזונת. דקמ"ל הכא דאין דין אלמנה כדין בת אשתו, דהתם בעלת חוב היא, משא"כ מזון האלמנה רק מתנאי ב"ד: טו) ר"ל בבית אביה וניח לה טפי לישב אצל הדומין לה. א"נ דאבית בעלה קאי דמדכולן ילדים חוששת שיתגרו בה: טז) ונזונת מיורשים: יז) לכשתרצה: יח) שנהגה לפעמים דבר מועט לשכנותיה: יט) ואין שתיקותה מחילה, דרק מדמכבדין אותה בושה לתבע: כ) ואח"כ שתיקותה כמחילה, והכי קיימא לן [ק"א]. מיהו אם שטר כתובה בידה, בכל אופנים גובה לעולם, מדלא החזירה כתובה לא הוה שתיקה מחילה [שם] ורק במחל בפירוש י"א דאף דנקט שטר או משכון בידו אפ"ה הוה מחילה [כח"מ רמ"א ס"ב]: כא) ואז יש לכן מזמן התביעה שוב כ"ה שנים, וכמו כן באלמנה גופה ואפילו רק גלתה דעתה תוך כ"ה שנים שלא מחלה מהני [הר"ן]:

ד כל זמן. ק"ד ע"א ירוש' גיטין פ"ה ה"א: והכ"א. מיי' שם פט"ז הל"ג סמ"ג ע'. טוש"ע אה"ע סי' ק"א ס"א: מתה. בגעונה מ"ח ע"א.

שנויי נוסחאות

אם היתה טוענת. בד"נ ואם.. וכ"ה במשבי"ר (וכס ובכי"ק.. טוענת ואומרת). **זנין אותה.** במשבי"ר ובכי"ק נותנין לה מזונות ד **לעולם כל זמן.** בד"נ ובכי"ק. וכל זמן וכן בסמוך. **עשרים וחמש.** בד"נ חמש ועשרים ובסמוך כלפנינו. **רשב"ג.** בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ר"ג. **מזכירין.** וכ"ה במשב"ב; בד"נ ובמשבי"ר מוברין(?). **שנים.** בכי"ק שנה.

תוספות רע"ק

התוס' לעיל דף נ' ע"ב דאע"פ דקצובים למעלה כיון דאין קצובים למטה דאפשר שתנשא קודם מיקרי אין קצובים ולפ"ז מ"ש התוי"ט בנותיהן לאו דומיא דבת אשתו וכו' לק"מ דלהך מ"ד דהטעם מפני שאין קצובים ליתא לפירכת הש"ס דאף בגרשה ואהדרה אין בנותי' מוציאים ממשועבדים דמ"מ אין קצובים דשמא ינשאו מקודם ושאני בת אשתו דה' שנים מקרי קצוב, וכל סוגית הש"ס קאי למ"ד אין כתובים דכיון דבשעת כתיבה אין בעולם אין קול יוצא. ואף בגרשה ואהדרה דהן בעולם מ"מ מעיקרא אתקן רק לענין בנ"ח כמו במזונות אלמנה וע"ז הקשו דבבנותיו דומיא בת אשתו דהיינו בגרשה ואהדרה וגם קנו מידו לטרפו ממשעבדי מטעם הקנין ודוק היטב:

א) בנימוקי הגרי"ב כתב דנ"ל דליתא „דאת תהא יתבא בביתי תנן" וכ"ה בגמ' ונסתלק בזה מה שהקשה התוי"ט ד"ה ומתנין עכ"ל. כפי הנראה כתב כן הגרי"ב עפ"י פי' הרמב"ם וגם נראה כי אין זו טעות שיש לתקנה כדעת הגרי"ב, וכפי הנראה שיש לפני הרמב"ם שלשון בגמ' המסכים לדבריו, או כי הוא מפרש בגמ' המלה „נקטינן". מסורת הוא בידנו שכונת ספר הכתובי' בלשון „בביתי" (ולא בל' ויהא ליך בית למיתבא בי' וליתזון כו') שהוא הבית שמיועד לה וכל זמן שהוא קיים אבל אם נפל לא"מ פקע שעבודו וכמו שפי' בתוי"ד. ב) כ"ה ברע"ב בכל הדפו"י וכ"ה בתוספתא כ"י ערפורט וכ"ה ל' הרמב"ם בפי"ת מהל' אישות; ובגמ' וברש"י הגי' „רובה" וכ"ה בתוי"ד וכן הגיהו ברע"ב בד"ח. ג) בתוי"ע ד"ס וד"ק מיהב. ד) עי' בתוי"ע ספ"ק דברכות ובזה יובן סגנון לשונו כאן. ה) עי' בר"ן:

פי"ג א שני דייני גזירות א) היו בירושלם. אדמון וחנן בן אבישלום. חנן אומר שני דברים ב). אדמון אומר שבעה. מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנן אומר תשבע בסוף ג). ולא תשבע בתחלה ד). נחלקו עליו בני כהנים גדולים. ואמרו תשבע בתחלה ובסוף. אמר רבי דוסא בן הרכינס כדבריהם. אמר רבן יוחנן בן זכאי. יפה אמר חנן °לא תשבע אלא בסוף ה): ב מי שהלך למדינת הים ו). ועמד אחד ופרנס את אשתו ז). חנן אומר איבד את מעותיו ח) נחלקו עליו בני כהנים גדולים. ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול. אמר רבי דוסא בן הרכינס כדבריהם. *) אמר רבן יוחנן בן זכאי. יפה אמר חנן. הניח מעותיו על קרן הצבי ט): ג אדמון אומר שבעה. מי שמת והניח בנים ובנות. בזמן שהנכסים מרובין, הבנים יורשים.

פרק יג א שני דייני גזילות. שהיו גוזרין גזירות על הגזלנים וקונסים עליהן קנסות: שני דברים. שאין חכמים מודים לו: תשבע בסוף. כשישמעו בו שמת ותבא לגבות כתובתה תשבע שלא עכבה בידה משל בעלה כלום: ולא תשבע בתחלה. בשעת גביית מזונות. ורמב"ם פירש תשבע בסוף כשיבא בעלה ויכחישנה ויאמר הנחתי לך מזונות °תשבע שלא הניח לה כלום: רבן יוחנן בן זכאי אומר. והלכה כמותו. ודוקא אחר שלשה חדשים ליציאת הבעל פוסקין מזונות לאשה אם תבעה מזונות. אבל קודם זמן זה לא. שבחזקה אין אדם מניח ביתו ריקן ויוצא: ב איבד את מעותיו. דאמר לא אמרתי לך הלויני ואני אפרע. אבל אם הלוה את האשה מעות למזונותיה על מנת שתשלם לו. הוא תובעה והיא תובעת את הבעל וישלם. ואם הבעל טוען הנחתי לה מזונות והיא אומרת לא הניח ורוצה להוציא ממנו נשבע הבעל שבועת היסת ונפטר ויהיו המעות חוב עליה לכשתתאלמן או תתגרש. ובהא

פרק יג א שני דייני גזירות. לשון הר"ב שני דייני גזילות שהיו גוזרין כו' בגמרא רמי אמתניתין דקתני גזירות מברייתא דקתני בה גזילות ומשני שהיו גוזרין כו' ומצאתי נ"א דגרס במשנה גזילות. ונראה דלגירסא זו גרסינן בברייתא גזירות: תשבע בסוף. פירש הר"ב כשישמעו בו שמת ותבא לגבות כתובתה. וצריך עיון דהכא אמרינן דמזונות גביא בלא שבועה מה שאין כן כתובה ולענין משעבדי חיישינן במזונות טפי לנדרי מכתובה דכתובה נפרעת בשבועה מנכסים משועבדין [כדתנן במשנה ז' פרק ט'] ומזוני לא גביא כלל אפילו בשבועה [כמ"ש במשנה ב' פרק דלעיל] תוספות פרק ה' דגיטין ד' נ"א. [*ומ"ש הר"ב בכאן ובמתניתין דלקמן דהלכה כר' יוחנן בן זכאי. גמרא דף ק"ט]: ב חנן אומר איבד את מעותיו. כמ"ש הר"ב במ"ב פרק ד' דנדרים שאין זה אלא מניעת הנאה. וכיון שאין מגיע לו תועלת אלא מסלק ממנו נזק חובו. אין זה חייב לו כלום וכן אין לומר בזה שישלם לפי שההנה את האשה וזן אותה לפי שהיא כבר היה לה מי שהיה מחויב לזונה והוא הבעל. ואילו לא זן אותה זה. היתה ניזונית מנכסי הבעל או היתה לוה ואוכלת והוא פורע נמצא שאינו מביא לה שום תועלת מחודש שכבר היה לה מי שמחויב לעשות כן. כך כתב המגיד פרק י"ב מהלכות אישות [הלכה י"ט]: הניח מעותיו על קרן הצבי. שהצבי קל לרוץ כההיא דתנן פרק ה' דאבות. הוי רץ כצבי. ונמצא שזה שמניח מעותיו על קרן הצבי הוא מזומן להפסיד שהצבי ירוץ קל היום ולא יוכל להשיגו. ושמעתי שטבע הצבי להפיל קרנותיו לזמן ידוע ושמא יפילם בארץ הגאיות או הפחתים ולא ימצאו: ג הבנים יורשים והבנות ניזונות. כתב המגיד בפרק י"ט מהלכות אישות פירוש בזמן שהנכסים מרובים הבנות ניזונות תחת יד אחיהן וכל הנכסים עומדים ברשותם וכן הוא מוכרח בגמרא

יכין תפארת ישראל יכין

פי"ג א) דיינים שהמנו לגזור קנסות על הגזלנים ועוברי עול: ב) שחלוקין עליו חביריו: ג) כשיבא בעלה ויטען ברי הנחתי לך מזונות, או שימות והתבע הכתובה, תשבע שאין בידה כלום משל בעלה: ד) דלגבות מזונות א"צ שבועה: ה) והכי קיי"ל. מיהו תוך ג' חדשים משהלך, אין פוסקין לה מזונות דאין אדם מניח ביתו ריקן, רק בהלך בקטט י"א דמניח ביתו ריקן [ע']: ו) ה"ה בישנו כאן: ז) וה"ה שפרנסה אביה: ח) אפילו אמר שזנה לשם חיוב הבעל, עכ"פ הא לא הלוה רק לבעל שלא בידיעתו, והרי לא עשה לו תועלת כ"א מניעת הנזק, משא"כ ביורד לשדה חבירו והשביחה שלא ברשותו חייב [בח"מ שע"ה]: ט) נ"ל דלשון זה טעמא דחנן קמ"ל, דדרך הצבי להפוך קרניו למטה לאחריו כשירוץ, והמניח מעות על קרניו כשהפכו שכשיתהפכו במרוצתו יפלו על הגב, טועה, דטפי מצוי שיפלו למטה מדלא הניחם על הגב, וכ"כ זה לא הלוה לאחים, רק חישב שכשיניחו חובו על האשה בישוב ויפול חוב התשלומין על הבעל מדר' נתן, וטעה, דאפ"ה הבעל פטור. והכי קיי"ל, מיהו בלוהו בעדים לצורך מזונות. חייב בעל לשלם בשעבודא דר' נתן, ורק בחזרה אשה ומחלה

ציונים

פי"ג א שני דייני. ק"ה ע"ב: חנן אומר ב' דברים. ירוש' פי"ג הל"ב: מי שהלך. ק"ח ע"ב: חנן אומר תשבע. ירוש' פ"ט ה"ה שבועות פ"ז ה"ז: ב מי שהלך. ק"ז ע"ב נדרים ל"ג ע"ב ירוש' פ"ד ה"ו: חנן אומר. עי' ירוש' נדרים פ"ד ה"ב: יפה אמר חנן. מיי' פי"ב מהל' אישות הי"ט סמ"ג ע' מ"ח ולאוין פ"א טוש"ע אה"ע סי' ע' ס"ח: ג אדמון אומר ק"ח ע"ב ירוש' ב"ב פ"ט ה"א: מי שמת. ב"ב קל"ט ע"ב: בזמן שהנכסים. מיי' שם פי"ט הי"ז סמ"ג ע' ולאוין שם טוש"ע שם סי' קי"ב ס"ח:

שנויי נוסחאות

פי"ג א גזירות. כד"נ וכי"ק ובמשני"ל גזילות ועי' תוי"ט. אבישלום. כד"נ וכי"ק ובמשני"ל אבשלום ועי' תוספות ריש פרקין. אומר. כד"נ אמר וכן בסמוך אך במשנות כבלית אומר גם בד"נ. אדמון. בכי"ק ואדמון. מי שהלך. בכי"ק שהלך לו. בתחלה ובסוף. בכי"ק בין בתחלה ובין. הרכינס. במשני"ל ארכינס ובסמוך בה"ל ע"ש. אמר ריב"ז. עי' רע"ב. ב מי שהלך. בכי"ק שהלך בעלה. איבד (את). כד"נ נאבד וליתא. הרכינס. כד"נ הרקינס; בכי"פ ד"ק הרקונס. ג (שבעה). בתוי"ד ליתא. יורשין. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל יירשו.

תוספות חדשים

פי"ג א ברע"ב ד"ה תשבע בסוף כשישמעו כו'. וכן פירש"י וכ"מ בגמ' דף ק"ז ע"ב עיין דלא כהרמב"ם: (ממהורש"ח זצ"ל): ב בתוי"ט ד"ה הניח מעותיו כו' ושמעתי שטבע כו' אבל בירושלמי פ"ט דשביעית איתא שאמרו לקיסר

ראשון לציון

פי"ג א בשני אדמון וחנן עיין יסנ"מ:

תוספות רע"ק

פי"ג א [אות כד] לא תשבע אלא בסוף. במהרי"ט כתב די"ל דבדקדוק האריך להזור דברי חנן להורות לן דלא נימא דדברי חנן דוקא היכא דסופה לישבע על הכתובה אבל אם יש לה נאמנות בכתובתה דלא תשבע בסוף נימא דתשבע תחלה לזה השמיענו דלא תשבע אלא בסוף ולא בתחלה ועי' ב"ש סי' צ"ג ס"ק כ"מ. [אות קה] שם בהרע"ב ד"ה ולא כו' תשבע שלא הניח לה כלום. בנקיטת

---

*) ב במשנה אמר ריב"ז יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי. יש להבין משל ומליצה של ריב"ז וכוונתו באמרו הניח מעותיו על קרה"צ ולא אמר סתם יפה אמר חנן איבד את מעותיו כלשונו של חנן וכמ"ש בריש פרקין יפה אמר חנן לא תשבע אלא בסוף, כעין לשונו של חנן, ונראה שיש בדבריו כוונה טעם לשבח לדעת חנן. וזה שנראה לענ"ד בזה. שיסוד המחלוקת של חנן ובני כה"ג הוא בהוכחת דעתו של המפרנס, אי אמרינן דלדעתא דבעל נחית שיגבה מעותיו ממנו כשיחזור ממדינת הים, וא"כ הוי כמבריח ארי מנכסי חבירו, שפירנס את אשתו של חבירו שהוא חייב לזונה. ולכן איבד את מעותיו. או אמרינן דלדעתא דאשה נחית והוא גובה ממנה והיא נפרעת מבעלה. וסברי בני כה"ג דלדעתא דאשה נחית שהיא לפניו ולאו אדעתא דבעל שהלך למדינת הים. וחנן סבירא ליה דסתמא אדעתא דבעל נחית ולאו אדעתא דידה שכבר הוא יודע שאין לאשה זו נכסים שיהא נפרע מהן אלא מבעלה ולא מסיק אדעתיה לומר שתתחייב היא בהן כדי שתוכל לגבות מבעלה ולהגבותו דלאו כולהו אינשי דינא גמירי, אלא סתמא אדעתא דבעל נחית (כ"ז לשון הר"ן נדרים ל"ג ע"ב עיי"ש) הלכך איבד את מעותיו. ואתא ריב"ז לחזק את דעת חנן בטעם לשבח שבחן בהמשל שהמשילו לזה. דהנה איתא בילקוט שה"ש ה' (סי' תתקצ"ד) ברח דודי אימתי אימתי ביום שחרב בהמ"ק ודמה לך לצבי מה הצבי הזה הולך לסוף העולם וחוזר למקומו אף ישראל אע"פ שנתפזרו בכל העולם עתידין לחזור, שנאמר (הושע ה') אלך ואשובה אל מקומי. דקלטינוס מלכא גד נכיין וחפי קרניהון נדהב ושלחינון לאפריקי בסוף תלת שבי כנין תבו לאתריהון (ועיין זה איתא בירושלמי שביעית פ"ט מובא בתוי"ט עיי"ש) וריב"ז מדמה את המפרנס, לזה שהניח זהב על קרני הצבי לפי שבטח שבוודאי ישוב הצבי למקומו עם הזהב שבקרניו וכן הניח המפרנס את מעותיו על קרה"צ כלומר שגם הוא בטח שהבעל בוודאי ישוב למקומו ויחזיר לו את מעותיו, וא"כ אדעתא דבעל יהיב ולפיכך יפה אמר חנן שאיבד את מעותיו.

והשתא דאמרינן דטעמא דבני כה"ג במפרנס הוא משום דס"ל דאדעתא דאשה נחית והיא נפרעת מבעלה והמפרנס גובה ממנה מצינו א"כ לומר דפורע חובו של חבירו גם בני כה"ג מודו לחנן דפטור, משום דמאי אמר מפיס הויעא ליה והוה מחיל לי, והכי איתא בירושלמי ומובא בר"ן (נדרים ל"ג ע"ב, ועיי"ש דיהיב טעמא אחרינא לבני כה"ג) וז"ל דאמר התם דאפילו לבני כה"ג דאמרי במפרנס את אשתו דישבע כמה הוציא ויטול התם היינו טעמא משום דלא עלה על דעתו שתמות אשתו ברעב, אבל בפורע חובו מודו לחנן דפטור כו'. אבל בגמרא דילן לא סבירא לן הכי אליבא דבני כה"ג דא"כ לא הוה מצטריך לאוקמא למתניתין בלוה ע"מ שלא לפרוע (עיי"ש).

והבנות ניזונות י). ובנכסים מועטים יא). הבנות יזונו. והבנים יחזרו על הפתחים יב). אדמון אומר. בשביל שאני זכר הפסדתי. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: **ד** הטוען את חברו כדי שמן. והודה בקנקנים יג). אדמון אומר. הואיל והודה במקצת הטענה ישבע יד). וחכמים אומרים. אין זו הודאה כמין הטענה. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון טו): **ה** הפוסק מעות לחתנו. ופשט לו את הרגל טז). תשב עד שילבין ראשה. אדמון אומר יכולה היא שתאמר. אילו אני פסקתי לעצמי. אשב עד שילבין ראשי. עכשיו שאבא פסק עלי. מה אני יכולה לעשות. או כנוס. או פטור. אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון יז): **ו** העורר על השדה יח). והוא החתום עליה בעד יט). אדמון אומר יכול הוא שיאמר כ).

ר"ע מברטנורה

וכהא מתניתין נמי הלכה כרבן יוחנן בן זכאי: **ג** בנכסים מועטים. שאין בהם פרנסה שנים עשר חדש לזכרים ולנקבות. ור"ש פירש כל שאין בהם לפרנס הבנים והבנות עד שיבגרו הבנות קרוי נכסים מועטים: בשביל שאני זכר הפסדתי. כלומר בשביל שאני זכר וראוי לירש בנכסים מרובים הפסדתי בנכסים מועטים. ואין הלכה כאדמון: **ד** והודה בקנקנים. ריקים בלא שמן וכגון שטען חבירו עשרה כדי שמן יש לי אצלך. אדמון אומר. יש במשמעות טענה זו שמן וכדים. וכשהודה לו בכדים ריקים הוי הודאה במקצת וחייב שבועה. וחכמים אומרים. אין במשמעות טענה זו אלא שמן בלבד שעור עשרה כדים וכשהודה לו בכדים ריקים מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ואין כאן הודאה במקצת ממין הטענה ואינו חייב שבועה. והלכה כאדמון: **ה** ופשט לו את הרגל. ל' בזיון כלומר טול טיט ואבק שתחת רגלי. פ"א תלה אותי ברגלי על השן שאין לי מה ליתן לך. ורמב"ם פירש ופשט לו את הרגל שהלך בדרך מרחוק: עד שתלבין ראשה. עד שתזקין ואין כופין אותו לא לכנוס ולא לפטור: אדמון אומר כו'. והלכה כאדמון: **ו** העורר על השדה וכו'. ראובן מערער על השדה שביד שמעון ואומר לו לוי שמכר לך גזלה ממני והוא חתום על שטר המכירה שכתב לוי לשמעון שמכר לו: אדמון אומר יכול הוא שיאמר. מה

שלא

תוספות יום טוב

בגמרא ריש פרק ט' דבבא בתרא ע"כ. וכמ"ש הרא"ש שם מדאמרינן לקמן מוציאין שמע מינה דהכא לא. ע"כ. ולי נראה שמן המשנה עצמה מוכרחים לומר כן דהא הך רישא לא איצטריך כלל דתנינא לה בספ"ד בנין נוקבן כו' אלא הא קמ"ל שהבנות ניזונות מהיורשים. ואין מוציאין מהם בפעם אחת: והבנות ניזונות. הר"ב נקט בלישניה פרנסה. וכן בפירש"י. ורוצים לרבות גם כסות ומלבוש כדברי נמוקי יוסף ריש פרק שביעי דבבא בתרא: ובנכסים מועטים הבנות יזונו כו'. פירש הר"ב שאין בהם פרנסה לבנים ולבנות. והקשו בגמרא ריש פ"ט דב"ב ואי ליכא לכולהו יקחו הבנות את הכל דודאי מה שהוא עודף על מזון הבנות לא יטלוהו הבנות ומתרץ מוציאין מהם מזונות לבנות עד שיבגרו והשאר לבנים ואי ליכא שאר ישאלו על הפתחים. ומה שכתב הר"ב בשם הרמב"ם הכי סתים לה בריש פרק ט' דבבא בתרא. והדין נותן כדבריו שהרי שני הפירושים שם בגמרא ופירוש הראשון רב אמרה והשני שמואל ורבי יוחנן. והלכה כר' יוחנן לגבי רב. כ"ש דשמואל עמו. וכן הלכתא כשמואל בדיני: [*בשביל כו'. וכתב הר"ב דאין הלכה כאדמון. כן הוכיח הרי"ף אחר משנה דלקמן]: **ד** והודה בקנקנים. אין לפרש דלהכי נקט קנקנים דמשמע דוקא ריקן כמו שהוא מביא בריקנים דהא תנן התם באבות [פרק ד' משנה כ'] יש קנקן מלא כו' וצ"ל לפרש דכד וקנקן שני מינים הם ולא שטעות שניהם היה. זה טוען כד וזה משיב קנקן דאם כן פשיטא דלא הוי ממין הטענה דהכי קיימא לן במנורה גדולה ומנורה קטנה כמ"ש בטור ח"מ סימן פ"ח. אלא שניהם טוענים או כד או קנקן. ומתניתין קמ"ל לענין מקח וממכר כדמשנינן ברפ"ג דבבא קמא כמו שאעתיק שם בס"ד. ול"ק דקמ"ל חדא זימנא. שהרי בכד והבית כי התם אשמעינן נמי בסוף מסכת דמאי כמ"ש שם בשם הר"ש וע"ש: אדמון אומר הואיל וכו'. פירש הר"ב כגון שטענו עשרה כדי שמן. כלומר לאפוקי אם אמר עשרה כדים מלאים דלכולי עלמא טוענו שמן וכדים. והכי איתא בגמרא. ובפרק ו' דשבועות משנה ג' מפרש לפלוגתייהו בעשרה כדים מלאים ושם אפרש בס"ד. גם באיתו פ' מפורש דין הודאת מקצת ממין הטענה. [*ומ"ש הר"ב בכאן ובמתניתין דלקמן דהלכה כאדמון. גמרא אמתניתין דלקמן]: **ה** ופשט לו את הרגל. פירוש הר"ב בפירוש השני תלה כו' שאין לו כו' וכן נמי בפירוש הראשון בטוען אין לי וגם בפירוש השלישי מיירי שלא הניח כאן נכסים לפי דמיירי שהפסיקה היתה בענין שקנה ומחויב לשלם ואילו היה לו נכסים היה החתן מוציא ממנו בדין: עד שילבין. ס"ג וכן הוא בסיפא. והר"ב שגורס שתלבין וכן העתיק במשנה ב פ"ו נ"ל דגורס

בסיפא

ציונים

ד הטוען. שם שבועות ל"ח ע"ב: ה הפוסק. שם: אדמון אומר. עיי' שם פכ"ב כמ"ו סמ"ג ס' ע"ח פוז"ב שם סי' ל"ב ס"א: ו העורר. ק"ס ע"א ב"ב ל' ע"ב:

שנויי נוסחאות

ניזונות. כד"נ וכי"ק יזונו; כרי"ף הבנות יזונו והבנים יורשין. ובנכסים. במשני"ר נכסים; כד"נ וכי"ק ובזמן שהנכסים. מועטים. בכי"ק מעוטין.. יזונו. בתוי"ד נזונות. יחזרו. כד"נ וכי"ק ובמשני"ר ישאלו. ד והודה. כד"נ וכי"ק ובמשני"ר והודה לו. והודה במקצת כו'. כד"נ ובמשני"ר מקצת; בכי"ק והודיה ממין הטענה וכ"ה ממין גם כרי"ף. אין זו הודאה ממין. כרי"ף אין ההודאה..; במשני"ר אין הודייה מקצת (?) וכ"ה אין הודיה גם בכי"ק. ה לחתנו. בכי"ק לחותנו (?). (את) הרגל. כד"נ ליתא. תשב. כד"נ וכי"ק ובמשני"ר תהא יושבת: בכי"מ אמרו חכמי' תשב. שילבין. בכי"ק שילבין את וכן בסמוך: כד"נ וכי"מ ובמשני"ר שתלבין וכן בסמוך, והכונה שתלבין שערת ראשה, או על שיבתה קאי ועי' תוי"ט. (יכולה היא שתאמר). בכי"ק ובמשני"ר ליתא וכן ליתא ברי"ף ד"ק ובתוי"ד. לעצמי. בכי"ק ובמשני"ר על עצמי. אשב. כד"נ הייתי יושבת; במשני"ר אהא יושבת. וכ"ה בכי"ק (ופס אהי). (עכשיו ש)אבא. כד"נ וכי"ק ובמשני"ר וברי"ף ובתוי"ד ליתא. פסק (עלי). במשב"ב ליתא. מה אני. בכי"ק ומה.. ו השדה. בכי"ק שדהו. בעד. כד"נ ובכי"ק עד. (יכול הוא שיאמר). כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ובמשב"ב ליתא; ברי"ף יכול לומר.

תפארת ישראל — יכין

ומחלה לבעל חיוב מזונותיה, פטור [שם]: י) וה"ה בניטלות כל צרכיהן עד שיבגרו או שיתארסו, ומעשה ידיהן לעצמן מיהו אין מוציאין המזונות מהיורשים בפ"א, רק כפי שנצטרכות: יא) שאינן כשיעור שיזונו הבנים והבנות עד שיבגרו כל הבנות [ובצרכי כסות ומדור יש פלוגתא אם צריך ג"כ כדי הן]: יב) ודוקא כשלא נשאר כלום אחר שמסרו כדי מזונות הבנות ביד אפטרופס, אבל בנשאר קצת, יטלו יורשים הנשאר, והכי קיימא לן [קי"ב]: יג) כדים רקים [וקושית התוי"ט מיש קנקן חדש מלא ישן. י"ל דר"ל דנראה כריקן]: יד) דהו"ל כטוען חטין ושעורין והודה באחד מהן, דחייב [ח"מ פ"ח]: טו) וקיי"ל כן. ודוקא בהזכיר התובע מלאים, אבל באמר י' כדי שמן לי בידך, איש תובע רק שמן והוא מודה קנקנים ופטור [ח"מ פ"ח י"ח]: טז) דרך בזיון, שאינו רוצה ליתן לו, או ר"ל תלני ברגלי עד שאתן מדאין לי, או ר"ל שפשט רגלו וברח: יז) והכי קיי"ל. מיהו אחר נשואין אינו יכול לבגוד באשתו כשלא נתנה לו כפי שפסקה על עצמה [אה"ע נ"ב]: יח) שאומר ללוקח שהמוכר גזלה ממנו: יט) באותו שטר מכירה: כ) המערער:

ולהכי

תוספות חדשים

לקיסר שדכך עגע של היה בהינה מגיחה מדינתה שנתגדלה בה ולזה נתסוסה מה עשה לקח לגיים ותיפה קרנותיהם

תוספות רע"ק

חפץ. ודוקא אם כבר מכרו ב"ד ונתנו לה אף שמכרה לעצמה מנכסי בעלה אבל לותה והבעל טוען הנחתי לה מבואר בהר"ב כמתני' שלאחר זה דנאמן בעל בהיסת וגם דעת הרמב"ם כן פי"ב מה"א הל' כ"א:

אור גדול

פי"ג ה במשנה ופשט לו את הרגל. יעויין בתוי"ט ד"ה ופשט כו'. ויעויין בהמגיד ברמב"ם פכ"ג מאישות סוף הל' י"ג דכתב דמהא דאמרינן בהיא שפסקה על עצמה תשב עד שתלבין ראשה מוכח דאף באיש ואשה שהיו ביניהן שידוכים ופסקו על עצמן הן הן הדברים הנקנים באמירה והפסיקה קיימת. מבואר מדבריו דפשוט אצלו דהיכא דלא מהני הפסיקת אין להבעל טענה. אמנם בהרא"ש פי"ב סי' ג' הביא דהאי דפשט לו את הרגל מיירי בגוונא ד"א מהני הפסיקה יעוש"ש. וכן הביא שם בשם הרשב"ם. ולא עיינתי בהאחרונים אם הרגישו בזה.

השני נוח לי. והראשון קשה הימנו כא). וחכמים אומרים איבד את זכותו כב). עשאה סימן לאחר כג). איבד את זכותו כד): ז מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו כה). אדמון אומר. ילך בקצרה כו). וחכמים אומרים יקנה לו דרך במאה מנה. או יפרח באויר כז): ח המוציא שטר חוב על חברו. והלה כח) הוציא שמכר לו את השדה כט). אדמון אומר יכול הוא שיאמר. אילו הייתי חייב לך. היה לך להפרע את שלך כשמכרת לי את השדה ל). וחכמים אומרים זה היה פקח. שמכר לו את הקרקע. מפני שהוא יכול למשכנו לא):

שלא ערערתי בשעה שלקחת שדה זו מלוי וחתמתי עד בתוך השטר לפי שלוי אדם חזק וקשה להוציאה מידו ונוח לי שהיא בידך שהוציאתה ממך בדין: אבד את זכותו. דהואיל וחתם הודה שאין לו עסק בה. ואין הלכה כאדמון. ודוקא כשחתם בה בעד הוא דפליגי אדמון וחכמים אבל אם הוא חתום בדיין לקיים את השטר הכל מודים שלא אבד את זכותו מפני שיכול לומר לא הייתי יודע מה שכתוב בשטר שהדיין החותם על ההנפק לקיים את השטר אין צריך שידע מה שכתוב בשטר אלא שיכיר חתימת העדים בלבד: ז ואבדה דרך שדהו. שהחזיקו בה בעלי השדות שבמצריו: ילך לו בקצרה. על כרחם יטול לו דרך לבדהו אבל יברור לו דרך קצרה שלא ירבה ליטול. ובזמן שד' בני אדם מקיפים אותו מד' רוחות מודה אדמון לחכמים שכל אחד יכול לומר אייתי ראיה דדרכך גבאי וקול. ואם אדם אחד הקיפו מד' רוחות מודים חכמים לאדמון דממה נפשך אורחיה גביה הוא. לא נחלקו אלא כשהקיפו אדם א' שבא מכח ארבעה בני אדם. אדמון אומר מצי אמר ליה ממה נפשך אורחי גבך. וחכמים אומרים מצי אמר ליה היאך. אי שתקת שתקת. ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו. והלכה כחכמים: ח והלה הוציא שמכר לו את השדה. הלוה הוציא עליו שטר מכירה מאוחרת לשטר ההלואה ואומר שטרך מזויף או פרוע שאם הייתי חייב לך לא היית מוכר לי את השדה שהיה לך לגבות חובך: זה היה פקח שמכר לו את השדה. לפי שהיה זה מבריח מטלטליו. ולא היה לו מהיכן ימשכנו על חובו ועכשיו יטול את הקרקע. ובאתרא דהלוקח יהיב זוזי והדר כתבי שטר מכירה כ"ע לא פליגי שהיה למוכר לעכב בחובו המעות שקבל ולא יכתוב לו השטר וכיון שכתבו הוכיח שאין לו עליו חוב. כי פליגי באתרא דכתבי שטרא והדר יהיב הלוקח זוזי. אדמון סבר איבעי ליה לממסר מודעא איני מוכר לו אלא כדי שאוכל למשכנו. וחכ"א האי דלא מסר מודעא כי ירא שמא ישמע הדבר וימנע מלקנות את השדה. והלכה כחכמים:

וחכ"א

א)בכיפה עד שאלבין: ז איבד את זכותו. פירוש אפילו יש לו עידי זכות או עידי גזלה ואין לחבירו עידי מקח. ב"י ח"מ סימן קמ"ז בשם ריטב"א. וכן לשון רמב"ם בסוף הלכות טוען ואין משגיחין על ראיות שיביא על אותה שדה ע"כ: עשאה סימן לאחר. פירש"י עשאה המוחזק בה סימן לאחר לא לראובן זה הערער עליו אלא לאיש אחר היה מוכר שדה בצד זה ומכר לו ד' מצרי השדה. וכתב לו מצרים מצר פלוני שדה פלוני וזה חתם על השטר ולא ערער אבד את זכותו אפילו לאדמון דאין לומר כאן הבא נוח לי. ע"כ. והתוספות מפרשים. עשאה המערער סימן לאחר. שמכר קרקע הסמוך לשדה זו שהוא מערער עליה לאדם אחר וכתב במצרים מצר פלוני שדה של שמעון. אבד את זכותו שהרי הודה שהוא שלו: ז ואבדה דרך כו'. עיין ריש קדושין: יקח לו דרך במאה מנה וכו'. מפרש הר"ב כשהקיפהו אדם אחד שבא מכח ד' בני אדם דמצי אמר ליה אי שתקת שתקת כו' פירש"י והוזיל גבך כשתקנה הדרך ממני. וכתבו התוספות דזה לפי שסובר שזה יאמר לו לכי תהדר לפיכך הוצרך לפרש שזה אומר אוזיל גבך דהשתא מרויח במה שאינו ב)מחזיר להם ולא משמע כלל הלשון כן ועוד דקתני במתניתין יקח לו דרך בק' מנה משמע כמו שירצה מוכר ע"כ. וכן סברתם לעיל פ"י דף צ"ב ע"ב דלא מצי למימר לכי תהדר. וכתב הרא"ש בפ"ק דב"ק לפי שכל דבר שאדם יכול לעשות רואין אותו כאילו הוא כבר עשוי ע"כ. אבל בב"ק פ"ק דף ח' ע"ב כתבו התוספות כפירש"י דיכול לומר לכי תהדר. ע"כ. ומ"ש הר"ב ואי לא מהדרנא כו' כתב הרא"ש שם דלאו דוקא. שאם היה מחזיר לו השטר לא נתבטל המקח בשביל זה אם לא שיקנה השדה בקנין או שימסור לו השטר ויכתוב לו שטר מכירה קני לך כו'. וכתבו התוספות דהכא אבל הא לא מצי למימר בחד דאתי מכח חד מזביננא ליה לארבעה דלא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו שלא יוכל להפקיע דינו על ידי מכירתו הואיל וקודם שבאת לידו לא היה ראוי לומר כן. אבל בחד דאתי מכח ד' יכול לומר מהדרנא שטרא למרייהו וזכות הבא על ידו הוא יכול להפקיע ולהעמידו בזכותו שהיה לו קודם שבאו לו אלו שדות לידו ע"כ: ח והלה. עיין מ"ש במשנה ו' פ"ק: זה היה פקח כו'. כתב הר"ב ובאתרא דהלוקח יהיב זוזי כו' כ"ע ל"פ שהיה למוכר לעכב בחובו. וכשהגיע זמן פרעון החוב קודם. ר"ן. [*ומה שאמרו חכמים זה היה פקח כו' מפני כו'. דאילו כדי שיוכל למכור זה היה מוכר הרבה

דקונים

איבד את זכותו. עיי' פט"ז מהל' טוען ה"א טוש"ע חו"מ סי' קמ"ז ס"א: עשאה סימן. עיי' שם טוש"ע שם ס"ב: ז מי שהלך. ק"ט ע"ב יבמות ל"ז ע"ב: אדמון אומר כו'. עי' ירוש' ב"ב פ"ד ה"ב: ח המוציא שט"ח. ק"י ע"א:

שנויי נוסחאות

הימנו. במשנ"ר הימני כד"ל ממני; בכי"ק השני נוח לו[וצ"ל לי] והראשון קשה ממני. איבד (את) זכותו. בכי"ף ליתא וכן ליתא שם בסמוך; בכי"ק אבד.. ואינו נכון. (עשאה סימן כו' איבד את זכותו). כ"ז ליתא כד"ל ובכי"מ; בכי"ק כאן איבד זכותו. ז למדינת. בכי"ק ובמשנ"ר לו למדינת. ואבדה. כד"ל ואבדה לו. ילך. כד"ל ילך לו וכצ"ל בכי"ק. יקנה. בכי"ק יקח. ח (יכול הוא שיאמר). בכי"ק ובמשנ"ר ליתא. הייתי חייב. כד"ל ובכי"ק חייב הייתי. להפרע את שלך. כד"ל לפרוע. כשמכרת. בכי"ק שמכרתה. הקרקע. בכי"ק השדה. (מפני). בכי"ף ליתא (וכס שיכול). למשכנו. כד"ל ובכי"ף למשכנו עליו.

תוספות חדשים

קרנותיהם בכסף ובאהם לאפריקא וחזרו כן לאחר ל' שנים ע"ש ול"נ משום דדרך האיל שכרן מהפך ראשו לאחוריו גם לפניו וכמ"ש במדרש וכ"ה בזהר ולי"ב כיון שמנענע תמיד ראשו לכאן ולכאן א"א שיוזה דבר על קרנותיו זמן מה משא"כ בשאר חיות וק"ל. (ממהרש"א ז"ל):

א) בתוי"ט מהד"ק ד"ס כ' בזה"ל דגורס כן גם בכיפה. והוא סה"ד. ובמהדו"ב תקן כלפנינו אבל עי' נב"ל שהגורסים בריפה שאלבין גורסים כן גם בכיפה. ע"ש. ועי' במלאכ"ש. ב) בתוי"ט ד"ס וד"ק מחזירו לו וכ"ה הלשון בתוס' ובד"מ הגיהו כלפנינו.

יכין תפארת ישראל יכין

כא) ולהכי חתמתי בשטרך, שממך יהיה קל לי יותר להוציא, ממה שיכולתי להוציא מהגזלן: כב) דאפילו מביא ראיה שלו היה, אמרינן דמחל ע"י שחתם בהשטר, והכי קיימא לן. מיהו בחתם רק הוא לבדו, מצי אמר העדאת ע"א לא מהני, ולהכי חתמתי. וכ"כ בחתמו ב' עדים אחרים תחלה, אמרינן דחתם א"ע רק לכבוד [ח"מ קמ"ז]: כג) שחתם בשטר אחר שנזכר בו שדה זו לסימן המצר, וכתב שם שהוא של פלוני בין בעודה ביד הגזלן או ביד הקונה ועכשיו מערער שהיא שלו: כד) אף לת"ק, וקיי"ל כחכמים [שם]: כה) שנטלה א' מבעלי מצריו ואינו יודע מי: כו) על כרחם יטול הדרך רק ילמוס בדרכו: כז) היכא שהרבה מקיפין שדהו, כ"ע מודים דהמע"ה, ואם רק א' מקיפו סביב, כ"ע מודין דא"ל ממ"נ דרכי גבך הוא, כי פליגי במקיפו א' שבא מכח ד', לאדמון א"ל ממ"נ וכו', ולחכמים מצי לוקח לומר לו הרי כשאחזיר שטרותי למרייהו, לא תוכל להוציא מהן, לפיכך גם ממני לא תוציא. [ותמהני וכי כשיחזיר שטרי מכירה להמוכר יתבטלו המכירות הרי עכ"פ כיון שחתמו העדים על השטרי מכירה אפילו יחזיר השטרות להמוכרים ישארו השדות שלו, ושפיר יטען הלא דרכי גבך הוא. ואת"ל שכוונת הש"ס שביד הלוקח למוכרו לד' מדאתא מכח ד', ליתא דא"כ לצ"ל שימכרם למרייהו, הול"ל אמכרם לד' בעלמא. ויש לדחוק, דאחרים לא ירצו לקנות רק לחלוטין, ועי"ז יפסיד הלוקח, אבל ד' מוכרים שלו, וודאי כדי להחזיק השדות ביד הלוקח ירצו לקנותן עד שיתרצה ויתפייס הלוקח בדבר מועט]. מיהו במחו המוכרים, נותן לו דרך. וקיי"ל כחכמים [ח"מ קמ"ח]: כח) הלוה: כט) אחר הזמן פרעון שנזכר בשטר: ל) אלא וודאי שבשטרך פרוע ואבד שוברי, וי"א דאף מזוייף מצי טעין, אף שהשטר מקויים: לא) דמעות היה יכול להבריח. מיהו באתרא דיהבי זוזי ואח"כ כותבין שטר מודים חכמים דהדין

עס

ט שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה. אדמון אומר (לב). אילו הייתי חייב לך. כיצד אתה לוה ממני. וחכמים אומרים זה גובה שטר חובו. וזה גובה שטר חובו (לג):

י שלש ארצות לנשואין (לד). יהודה. ועבר הירדן. והגליל (לה). אין מוציאין (לו) מעיר לעיר. ומכרך לכרך (לז). אבל באותה הארץ. מוציאין מעיר לעיר. ומכרך לכרך. אבל לא מעיר לכרך (לח). ולא מכרך לעיר (לט). מוציאין מנוה הרעה. לנוה היפה. אבל לא מנוה היפה. לנוה הרעה. רבן שמעון בן גמליאל אומר. אף לא מנוה רעה. לנוה יפה. מפני שהנוה היפה בודק (מ):

יא הכל מעלין לארץ ישראל (מא). ואין הכל ומוציאין. הכל מעלין לירושלם. ואין הכל מוציאין. אחד האנשים. ואחד הנשים (מב) (נ"א ואחד עבדים) (מג) נשא אשה בארץ ישראל. וגירשה בארץ ישראל. נותן לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בארץ ישראל. וגירשה בקפוטקיא (מד). נותן לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בקפוטקיא.

ט וחכ"א זה גובה שטר חובו. והלכה כחכמים: **י** שלש ארצות לנשואין. שאם נשא אשה באחת מהן אינו יכול לכופה לצאת אחריו מארץ אל ארץ: כרך. גדול מעיר והוא מקום שווקים ומכל סביביו באין שם לסחורה וכל דבר מצוי בו: אבל לא מעיר לכרך. שישיבת הכרכין קשה מפני שהכל מתישבים שם ודוחקים ומקרבים הבתים זה לזה ואין שם אויר: ולא מכרך לעיר. דבכרך שכיחי כל מילי. בעיר לא שכיחי כל מילי: מפני שהנוה היפה בודק. את הגוף ומחליאו. שנוי וסת אפילו לטובה תחלת חולי מעים. והלכה כרשב"ג ואם איש מארץ הגליל נשא אשה בארץ יהודה או איפכא כופין אותה לצאת עמו שע"מ כן נשאה. ובכל מקום מוציאים מעיר שרובה עובדי כוכבים לעיר שרובה ישראל אבל לא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים: **יא** הכל מעלין. את כל בני ביתו אדם כופה לעלות עמו לירושלים ואפילו אם קנה עבד עברי ילך העבד אחריו בעל כרחו ואפילו מנוה היפה לנוה הרע ואפילו מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים: ואין הכל מוציאין. ואין מוציאין שום אדם: אחד האנשים ואחד הנשים. אם הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות תצא בלא כתובה ואם היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות יוציא ויתן כתובה: קפוטקיא. היא

דקונים מלוים הם כמ"ש [התוספות] בד"ה ורבנן כו' דהרבה לוקחים ימצא דאמרי אינשי זבין קנית זבנת אפסדת]: **ט** שנים שהוציאו שט"ח זה על זה. ראובן על שמעון ושמעון על ראובן ושטר שהוציא ראובן מוקדם ושל שמעון מאוחר אדמון אומר יכול לומר לו אילו הייתי חייב לך כדברי שטרך כיצד אתה לוה ממני אחר כך היה לך לתבוע חובך ממני וחכ"א זה גובה שט"ח כו' כלא הראשון גובה ופרכינן בגמרא אי דמטא זמניה כלומר של החוב הראשון מ"ט דרבנן דאמרו שהראשון גובה חובו ולא משמע לן [דפליגי] באתרא דכתבין שטרא והדר יהבי זוזי ורבנן סברי דזה היה פקח כדי שיוכל למשכנו דשכ"ג הא תנא ליה פלוגתא במתניתין דבסמוך אלא ודאי אפילו באתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא קאמרי רבנן דזה גובה ומשום הכי קשיא ליה אי דמטי זמנא מ"ט דרבנן ואי לא מטי זמנא מ"ט דאדמון דהא לא מצי א"ל אילו הייתי חייב לך כיצד אתה לוה ממני דמשום דלא הגיע זמנו [הוצרך] ללות ממנו ומוקמינן לה בגמרא כגון שלוה ממנו ביומא דמשלם זמניה ופליגי אי עביד איניש דיזיף ליומא או לא. הר"ן: **י** שלש ארצות לנשואין. שלש ארצות הן בארץ ישראל חלוקות לענין נשואי אשה. רש"י. ומ"ש הר"ב שאם נשא אשה כו' פירוש והוא מאותה הארץ שנשאה ועיין בפירושו סוף משנתינו: יהודה ועבר הירדן והגליל. קשה לי למה הפסיק בעבר הירדן בין יהודה וגליל שנכנסים מארץ ישראל בעבר הירדן המערבי: ומכרך. עיין במשנה ה' פ"ט דברכות: **יא** הכל מעלין כו'. כתב הר"ב אפילו עבד עברי. מפרש בגמרא דהיינו למאן דלא תני עבדים בהדיא [*ומ"ש הר"ב לעלות עמו לירושלים. וכך לשון רש"י לעלות ולישב עמו בירושלים. וקשיא לי אמאי נטרי עד סיפא ולא פירשו ברישא דהכא הכל מעלין לארץ ישראל]: ואין הכל מוציאין. לאתויי עבד [*היינו כנעני ומש"ה רישא בעברי דאי רישא בכנעני השתא מעלין אמרת. צריכא למימר דאין מוציאין. הר"ן] שברח מחוצה לארץ לארץ דאמרינן ליה זבניה הכא וזיל. גמרא: הכל מעלין לירושלים. לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה. ואין הכל מוציאין איידי דתנא רישא אין מוציאין כו' פירש"י דאילו משום מנוה הרעה לנוה היפה דלא. לא איצטריך כיון דאשמעינן דמעלין מנוה היפה לנוה הרעה כ"ש דאין מוציאין אפילו מן הרע ליפה: נותן לה ממעות ארץ ישראל. ובלבד שלא יהא פחות מתקנת חכמים לבתולה מאתים ולאלמנה מנה שכל הפוחת כו' כדתנן ריש פרק ה'. מגיד פ"ו מה"א: בקפוטקיא. וייחד אותה ע"ד משל מפני שהיא קרובה

יכין תפארת ישראל יכין

עם הלוה, דכשקבל המעות היה לו להחזיק בחובו, ולא היה לו לכתוב השטר, כי פליגי במקום שכותבין שטר תחלה, לאדמון היה לו למסור מודעא במכירה, ולחכמים מצי למימר שהיה ירא שתתפרסם המודעא. ואי"ל א"כ בכל מסירת מודעא נימא הכי, י"ל הכא שאני, דיש לו ג"כ טענה שלהשביה לעצמו משכון נתכוון, וקיי"ל כחכמים [ח"מ פ"ה]: לב) אותו שהשטר שבידו מאוחר לזמן פרעון שבראשון [יכול הוא שיאמר אילו כו']: לג) פלוגתייהו כשזמן שטר שבשני הוא ביומא דמשלם זמן פרעון שבראשון, דלרבנן כיון דא"ל לפרוע רק בסוף היום, עביד איניש דיזיף ליומא, והכי קיי"ל [שם]: לד) חלוקות בדינן בא"י: לה) דכנשא אשה בזו, והוא והיא משם, אינו יכול לכופה לדור עמה באחרת [ונקט תנא להארצות בסדר זה, משום דתנא בירושלים קאי [כנ"ק ד"ו כ'], שמשם תצא תורה מהסנהדרין, להכי נקט תחלה יהודה, שבו ירושלים, ואח"כ נקט עבר הירדן, שהוא בצד ימין מארץ יהודה, שעבר הירדן מזרחית דרומית מיהודה, ואח"כ נקט גליל, שהוא בצפון, משמאל יהודה, דכל פינות שאתה פונה יהיה דרך ימין [יומא י"ז ב']. ומה"ט נמנו ג"כ בסדר זה בפ"ט דשביעית]. ובשאר ארצות, כשחלוקות בלשונם או כשכל אחת במלכות אחרת, אין מוציאין מזו לזו. ודוקא בשניהן מארץ מושבם, אבל אם הוא מארץ אחרת, כופה לילך אחריו, ואם לאו תצא בלא כתובה [אה"ע ע"ה]. והא דקאמר הכא דגם ליהודה אינו מעלה מארץ אחרת, היינו בכל יהודה חוץ מירושלים [וכמי"א]: לו) למדינה אחרת. אפילו מעיר וכו': לז) כרך הוא מקום שווקים, וגדול מעיר: לח) שישיבת כרכים קשה לבריאות וגם לרבוי הוצאות: לט) דבעיר לא שכיח כל מילי כבכרך: מ) אף שנוה זה טוב יותר מל"ע לבריאות, אפ"ה מי שמורגל בנוה רע, שנוי ההרגל בודק אחר חזקת הגוף ואם אינו חזק כראוי, שנוי האויר מחליאו. והכי קיי"ל [שם]: מא) ר"ל כל אדם יכול להכריח כל בני ביתו לעלות לא"י אפילו מנוה יפה לרעה, או מעיר שרובה ישראל לרוב עכו"ם: מב) איש ואשתו יוכלו להכריח זל"ז לעלות לדור בא"י שכשימאן הוא יוציא ויתן לה הכתובה, וכשתמאן היא תפסיד הכתובה: מג) דאפילו לעבד עברי יוכל להכריח לעלות, ואפילו לעבד כנעני לא יוכל להכריח שיצא: מד) נקט למשל עיר שסמוכה לא"י, שמעותיה גדולות מא"י:

ציונים

ט שנים שהוציאו. שם ע"ב וחכ"א. מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ... טוש"ע חו"מ סי' פ"ה סעי' ג': **י** שלש ארצות. שם ע"א מיי' פי"ג מהל' אישות הי"ז סמ"ג ... פ"א טוש"ע אה"ע סי' ע"ה ס"א: רשב"ג אומר. מיי' שם הי"ט טוש"ע שם ס"ב: **יא** הכל מעלין. קי' ע"ב ערכין ג' ע"א מיי' שם הי"ט טוש"ע שם ס"ג: ואין הכל מוציאין. גיטין פ"ד מ"ג:

שנויי נוסחאות

ט הייתי חייב. בד"נ חייב הייתי וכ"ה במשבי"ל. כיצד. בד"נ היאך בגוף דברי אדמון לעיל, כי סגנון לשונו בהלכותיו הוא משונה, הוא מדבר בעדו, כסגנון המשנה כל שתכתי כשמירתו (ב"ק פ"א מ"ב) ורי בזה לבירור הנוסחאות. **י** מוציאין. מעיר כו' ומכרך. בכי"ף להפך.. מכרך.. ומעיר. מוציאין מנוה. בד"נ ומוציאין.. הרעה כו' הרעה כו' רעה. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל הרע.. הרע.. רע, ושתי הנוסחאות נכונות. **יא** (אחד האנשים).. הנשים. במשבי"ל אנשים.. נשים; בתוי"ד.. אנשים.. נשים.. ואחד עבדים וכ"ה בכי"ק (וגם ליתא) וכ"ה בכי"ף בקנת ד' כשם ס"א וכ' הרמ"ז דבערכין ג' מוכיח דליכא מאן דתני עבדים. (נשא אשה בא"י כו' ממעות א"י). כ"ז ליתא בכי"מ. נשא. בכי"ק ובמשבי"ל כיצד נשא. בקפוטקיא. בכי"ק ובמשבי"ל בקפודקיא וכ"ה בכי"ק ובסמוך בקפודקיאה.

ראשון לציון

ח תוי"ט סד"ה זה היה פיקח כו' דאמרי אינשי זבין קנית כו' כ"מ לא ע"א וגם איתא זבנת קנית זבין אוביד. וכן נ"ל בתוס' ועיין ירושלמי: **י** תוי"ט ד"ה יהודה ועבר הירדן והגליל. קשה לי למה כו' ל"ע דהל"ל לקבוץ כהן מ"ב פ"ט דשביעית (וכן מ"ב פ"ג דב"ב) ולמה החרים עד גופו הכא: **יא** תוי"ט ד"ה הכל מעלין כו' וכך לשון רש"י לעלות ולישב עמו בירושלים. וכן לשון הר"ן: שם ד"ה ואין הכל מוציאין צריכא למימר דאין מוציאין. הר"ן. עיין ירושלמי: תוי"ט ד"ה אחד האנשים כו' והוא אומר שלא לעלות כו'. עיין ירושלמי:

לקוטים

י במשנה מפני שהנוה היפה בודק ירושלמי ר' לוי בשם ר' חמא בשם חנינא מניין שהנוה היפה בודק מן הדבקי הרעה ומתי

וגירשה בארץ ישראל. נותן לה ממעות ארץ ישראל (מה). רבן שמעון בן גמליאל אומר. נותן לה ממעות קפוטקיא (מו). נשא אשה בקפוטקיא, וגירשה בקפוטקיא, נותן לה ממעות קפוטקיא:

סליק מסכת כתובות

ר"ע מברטנורה

היא כפתור וקורין לה בערבי דמא"ת ומעותיה גדולות ושוקלות יותר משל ארץ ישראל ומשום דכתובת אשה מדברי סופרים הקלו בה לפרוע אותה בפחות במעות. ורבי שמעון בן גמליאל סבר כתובה דאורייתא ומשום הכי אזיל בה לחומרא. ולית הלכתא כותיה: סליק מסכת כתובות

קרובה לארץ ישראל. רמב"ם: רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפוטקיא. כתב הר"ב דסבר כתובה דאורייתא ומש"ה אזיל בה לחומרא. הלכך בתר שעבודא אזלינן כדין שטרי חוב. רש"י. וכך כתב הרמב"ם וכתב על זה הר"ן ואי תימא היכי מודה ברישא דנשא בארץ ישראל שנותן לה ממעות ארץ ישראל והוא סבר שהכתובה היא של תורה וא"כ לעולם יהא לה מאתים דצורי דהא מהיכא יליף לה ממוהר הבתול' דאונס ומפתה והן של צורי ואין לומר דהיינו טעמא משום דהוי כאילו התנה עמה בפירוש שלא יתן לה אלא ממעות א"י דהא אית ליה לרבן שמעון בן גמליאל דמתני' על מה שכתוב בתורה תנאו בטל כדתנן בריש פרק ט'. אלא י"ל דלרשב"ג סבר ליה שיש כתובה לאשה מן התורה אבל איזו כתובה שיסכימו בו שניהן משתעבד לה מן התורה ולפיכך חל שעבודו במקום הנשואין אבל לא שיהא סך המוהר כסף של אונס ומפתה אלא בכך שיסכימו בו. וחכמים השוו מדותיהם למאתים. ע"כ. ול"נ שעל פי מה שכתבתי לעיל בשם המגיד דלבד שלא יפחות כו' דל"ק ולא מידי. דעד כאן לא פליגי אלא ביותר משיעור אבל בפחות לכ"ע לא. והיינו לרבנן בפחות משיעור דרבנן ולרשב"ג בפחות משיעור דאורייתא ופלוגתייהו דוקא ביתר וסברי רבנן דכיון דכתובה דרבנן הקילו בה ולא אזלינן בתר מקום השיעבוד כמו בחוב דעלמא ורשב"ג סובר דכתובה דאורייתא ולפיכך אזלינן בתר מקום השעבוד כמו בשטר חוב. [*ומ"ש הר"ב ואין הלכה כרשב"ג. הרמב"ם. ועיין מ"ש במ"ז פ"ח דעירובין]: **נשא** אשה בקפוטקיא. אתאן לכ"ע: סליק מסכת כתובות

יכין תפארת ישראל יכין

מה) דמדכתובה מד"ס הקילו בהשלומין: מו) ס"ל כתובה דאורייתא ואזלינן בתר מקום השיעבוד, ולא קיי"ל כן, ואע"ג שכתב בכתובה דחזי ליכי מדאורייתא. היינו שאתן לך מאתים דחזי ליכי, בכסף דאורייתא, וקאי מנת דאורייתא המוטבע ולא על דחזי ליכי [כ"ש ס"ו י"ד]:

אור גדול

(השמטה) **פי"א ו** במשנה **ולא** פירות. עיין מה שכתבתי בגליון ביבמות (פ"ט מ"א ד"ה ולא פירות) במה שפירש"י שם דהיינו פירות שאכל. ולא פירש כהריטב"א דהיינו דין פירות דהיינו פרקונה. משום דהוקשה לרש"י דל"ל לטעמא דתנאי כתובה ככתובה הא אף בלא זה פטור מפרקונה משום דלא קרינא בה ואהדרינך לאינתו יעו"ש. וכן פירש"י שם בר"פ יש מותרות (משנה ג') דמשמע דוקא שניות משום דאין להן כתובה ותנאי כתובה ולא אלמנה לכהן גדול וכדתניא נמי בהדיא בברייתא שם (פ"ה א'). וכן בב"מ (ס"ז א') ובנדה (סוף פ"ק) פירש"י ג"כ כנ"ל. אמנם כאן פירש"י ולא פירות דין פירות דהיינו פרקונה אי פירות שאכל. ונראה דהוא משום דבגמ' כאן (ק"א א') איתא להך מ"ד דעיילא ליה גלימא קרנא הוי ואפ"ה אינו משלם היכא דליתנייהו. וא"כ תקשי כקו' התוס' (שם) ד"ה אילימא ובב"מ (שם) ד"ה ובלאות מאי איריא פירות אפילו קרן נמי אינו משלם. וע"כ דהיינו דין פירות דהיינו פרקונה, ובאמת לפי"ז יהי' סותרה סברייתא דיבמות (פ"ה א') הנ"ל דאלמנה לכה"ג חייב לפדותה וכאביי כתובות (נ"א ב'). ועיין תוס' ביבמות (שם) ד"ה אלמנה. משא"כ לרבא ע"כ היינו פירות שאכל וא"כ ע"כ דקרן אית לה ובלאות היינו צאן ברזל וכרב נחמן דקאמר בגמ' כאן (ק"א א') רב נחמן פליגא והיינו דקאי אצאן ברזל אבל מלוג קרן אית לה אף היכא דליתנייהו דומיא דפירות שאכל. והא דקאמר רב פפא (שם) אי דליתנייהו אידי ואידי לית לה אפשר דסובר כאביי וא"כ ולא פירות היינו דין פירות ואפשר בליתנייהו אף קרן אין לה. משא"כ להלכה כרבא. או אפשר דדוקא בממאנת ואיילונית אבל לא שניות ואינך ובצאן ברזל סובר דאף באיתנייהו פטור כיון שאינו מוציאה מדעת. וכן מדויק לשון רש"י (שם) שכתב גבי ממאנת שאין לנו לקונסה וגבי איילונית שהרי הוא מוציאה מדעת ומבואר דהיכי שאינו מוציאה מדעת רק בע"כ משום שאסורה לו ויש לקונסה אבדה אפילו הם בעין. וכן בזונה פירש בלאות הקיימין דנכסי מ"ג אבל דצאן ברזל לית לה רק כשמוציאה מדעת דאף זה מתנאי כתובה דהא הקנתה לו עד זמן שיוציאנה מדעתו. וא"כ א"ש דבכל דוכתי פירש פירות שאכל דהיינו לפי ההלכה דקי"ל כרבא ובכאן דעלה קאמר בגמ' דאפילו קרנא לית לה פירש ב' פירושים. ולפי"ז מוכח דרש"י אינו סובר כשיטת ראב"ד. דלא כמ"ש בב"ש אבה"ע (סי' קט"ז). אמנם אכתי תקשי בב"מ (ס"ז א') דפי' רש"י גבי איילונית דבלאות היינו צאן ברזל הקיימין דהיא להדיא נגד הסוגיא דכאן. וכן בסוף פ"ק דנדה דפי' כגון הכניסה לו בגדים בשומת כתובתה ואמרינן בכתובות כו' ובכתובות היינו נ"מ. וע"כ דכוונתו דבין מלוג ובין צאן ברזל. ועדיין אינו מובן מה שתפס שם בלשונו הא דעיילא ליה גלימא פירא. ואפשר דכוונתו כשיטת הראב"ד כאן יעו"ש. עכ"פ חזינן דגם מלוג לית לה והתם הוי בשניות וא"כ קשה מכאן וגם שם פירש ולא פירות שאכל ותקשה הא אפילו קרן אין לה. ואפשר דדוקא גלימא אין לה וכסברת הראב"ד כאן. עכ"פ שוב קשה מאי דפי' בב"מ צאן ברזל וגם שוב מוכח דעיילא ליה גלימא פירא ואת דהגלימא בעין דהיינו פירא בעין לא מהדר וא"כ שוב נסתר כל הנ"ל ואפשר כתי' תוס' כאן (ק"א א') הנ"ל. וצ"ע בכ"ז. כי לא כתבתי אלא להעיר.

רשב"ג אומר. ״ כ״א

שנויי נוסחאות

רשב"ג כו' (נותן לה). בכי"ק ליתא. **נשא אשה בקפוטקיא** עד סוף המשנה ליתא בד"נ ובכי"ק.

ראשון לציון

יא במשנה **רשב"ג** אומר ז"ל תוס' כתובות יו"ד ע"א ד"ה נותן לה ממעות קפוטקיא תימא לר"י מה ריוח הוא לה שנותן לה מאותם המעות מ"מ. אינו נותן אלא שוה כ' שקלים כו' ע"ש היטב ויבואר לך גם פירושא דת"ק:

לקוטים

ומ"ש במשנה וסמך נערה ולא אמר הכין אלא מכאן שמצוה היפה בודק נראה מלשון זה דדוקא הוא ושמצוה הרע אינו בודק וליישנא דמתניתין נמי משמע דלא תנן דאף במצוה היפה בודק אבל בבלי מפלג לה משום שנוי וסת [illegible] מטעם זה שייך נמי במצוה היפה לגבי הרע ולפי זה נ"ל דלא תני אף משום דאאף שפתח בו באמור אף לא וכו' שייך ואפשר דדעת הירושלמי נמי הכי הוי והביא ראיה לגבי היפה ומה הרע אתיא במכ"ש. (הון עשיר): **יא במשנה הכל** מעלין פי' הר"ב את כל בני ביתו כופה לעלות עמו לירושלים וכן פי' רש"י והקשה התוי"ט למה לא פירשו איפכא ולענ"ד דלרבותא פירשוהו אסיפא דאעפ"י שעומדים כבר בא"י שכל הטובות שבנטיית השם לירושלים כל ארץ ישראל בכלל כדאיתא במדרש אפילו הכי יכול להכריחם לעלות לירושלים עיר הקדש: (שם): **שם נותן** לה ממעות א"י ירושלמי הדא אמרה שמטבע א"י יפה מכל הארצות הדא מסייע למ"ד כתובת אשה מד"ת ודלא כרשב"ג דתני כתובת אשה מדברי תורה רשב"ג אומר אין כתובת אשה אלא מד"ס ע"כ והר"ב על פי הבבלי פירש להפך וכתב שהמעות גדולות ושוקלות יותר בקפוטקיא מא"י והדבר תמוה דבשלמא על מחלוקת סברת רשב"ג כחולק הבבלי על הירושלמי אין תמיה בכמה מחלוקות כיוצא בזה מצאנו וראינו אבל מיכת המחלוקת בזה הלוי בטעם לשון המשנה איזה מעות היו חשובות יותר אם בא"י או בח"ל וע"י אנו מבינים אם רשב"ג מיקל או מחמיר ובזה נדע אם הכתובה היא מדאורייתא לדידיה או איפכא תמוה בעיני שהוא מחלוקה במציאות וי"ל דמעות קפוטקיא הם עשויים בענין שאדם יכול להתוך מהם ולחסרם משא"כ בא"י שהם עשויים בענין שאם יחסור מהם ילאה החסרון למראית העין וכל אדם נמנע מליקח אותם ומפני זה לא חיישינן דילמא יחסרו מהמשקל אבל משקלם מתחילה הוא קל משל מעות קפוטקיא והבבלי ס"ל דחשיבות המטבע הוא משקלו והירושלמי ס"ל דיופיו כמ"ש שהם של א"י הוא חשיבתו ומזה יוצא המחלוקת בהבנת טעמו דר"ג וסברתו. (שם)·

כתב הרמב"ם סידר אחר כתובות נדרים שפרשת נדרים כולה וההתבוננות שיש בה הוא נדרי נשים כמו שנאמר (במדבר ל') בין איש לאשתו בין אב לבתו וכשיהיו הנשואין גמורין ותהיה האשה נכנסת לחופה יש לבעלה רשות להפר נדריה ומפני זה סמך נדרים לכתובות. עכ"ל. ובריש מסכת סוטה איתא בגמרא. איידי דתנא כתובות ותנא המדיר. תנא נדרים: לשון הר"ן נדר הוא באחד משני ענינים. אם נדרי הקדש שהוא מקדיש לבדק הבית או למזבח ובענין זה אינו יכול להקדיש אלא מה שהוא שלו ואיסורו כולל כל אדם. או נדרי איסור שאסר על עצמו דברים המותרים ובענין זה יכול לאסור אפילו נכסי חבירו עליו ואין איסורו שוה לכל. ומסכת זו היא בענין נדרי איסור. וחרמים כשם שהוא כולל חרמי בדק הבית כך הוא כולל נדרי האיסור. והך דהכא היינו נמי כנדרי איסור דאילו חרמי בדק הבית לא שייכי בהאי מסכתא אלא בסדר קדשים. ונדרי איסור הם באחד משלשה דרכים. עיקר הנדר וכינויו. וידות. עיקר הנדר. הוא שיאמר דבר זה אסור עלי בין שהתפיסו בדבר אחר בין שלא התפיסו זהו נדר האמור בתורה. אלא היכא שהתפיסו בעינן שיתפסנו בדבר הנדור ולא כדבר אסור. וכינוים וידות מפורשים במשנתינו עכ"ל: ומ"ש זהו נדר האמור בתורה ואף על פי שאין שם שבועה כלל ולא הזכרת שם ולא כינוי וע"ז נאמר בתורה (במדבר ל') לאסור אסר על נפשו שיאסר על עצמו דברים המותרים. לשון הרמב"ם פרק א' מהלכות נדרים ומינה דדוקא שיאסור או שיתפיס אבל האומר נדר שלא אוכל אינו כלום. וכן מצאתי בתשובת מהר"ם אלשקר סי' ע"ח שכתב כן בשם תשובה להרמב"ם. וכיום בה היה הנודר עם הארץ פותחין לו פתח ממקום אחר כדי שלא יקלו בנדרים:

פרק א א כל כנויי נדרים. כתב הר"ב בגמ' מוקמינן דמתניתין חסורי מחסרא וה"ק כל ידות כו' כל כנויי כו' ובריש נזיר מפרש הר"ב דה"מ והכי קתני כל כנויי כו' כל ידות כו' וזה עיקר. דאמר הכא בגמרא למ"ד כנויים לשון נכרים הוא [וכן פירש הר"ב במשנה דלקמן] דמתניתין פתח בכנויין שהן דאורייתא דמסתמא כיוונה התורה לכל לשון בני אדם. וידות לא אתיא אלא מדרבא ועוד סברת הגמרא דאע"ג דה"מ לא מחסרא רישא שאין אדם מחסר בראש דבריו אלא באמצען ומשום הכי נמי פריך בגמרא דכי היכי דפתח בכנויין לפתח נמי בפירושא דכנויין *ומשני דזמנין מפרש התנא במאי דפתח וזמנין בההוא דסליק וכמ"ש בריש מסכת שבת ולא מסיק בתר הכי דה"ק כל ידות כו' כל כנויי וכו' אלא למ"ד כנויין לשון שבדו חכמים מלבן הילכך פירושו דכנוי הוא עיקר. וידות נדרים כנדרים נפקא לן מהיקשא דנזירות *א"נ מלנדור נדר א"נ מן כל היוצא מפיו יעשה כדאיתא בגמרא. ומ"ש הר"ב ידות נדרים כמו בית יד כו' וז"ל הרא"ש כמו בית יד הכלי שאינו עיקר הכלי והאוחז בה הכלי אוחז כולו עמו. וכך הנך ידות אינו גומר דבריו לפרש הנדר אלא התחלה בעלמא ומתוכו ניכר שדעתו לדור ומחשביה ליה כאילו גמר דבריו. ואע"ג דגמר בלבו לדור אי לאו דחשבינן להו כאילו הוציא בשפתיו לא הוי נדר כדאמרינן בפ"ג דשבועות דף [כ"ו ע"ב] אמר שהוא גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו: וחרמים כחרמים וכו'. משום דנדר ושבועה גבי הדדי כתיבן (שם) [כל

נדר

מסכת נדרים

פרק א א כל כנויי נדרים. כנדרים. וחרמים א). כחרמים. ושבועות ב). כשבועות. ונזירות. כנזירות ג).

ר"ע מברטנורה

פ"א א כל כנויי נדרים כנדרים. בגמרא מוקמינן דרישא דמתני' חסורי מחסרא והכי קתני כל ידות נדרים כנדרים כל כנויי נדרים כנדרים. אלו הן ידות נדרים

יכין תפארת ישראל יכין

החילוק בין נדר לשבועה, דבנדר אסר חפצא עליה, שאמר יאסר דבר זה עלי, ובשבועה אסר נפשיה אחפצא, שאמר שבועה שלא אוכל דבר זה. ויש ב' מיני נדר, א' נדרי הקדש למזבח או לבדק הבית, והב' נדרי איסור, שאסר על עצמו דברים המותרים. אמנם נדרי איסור אפשר בג' דרכים. (א) **עיקר הנדר**, שאמר דבר זה עלי אסור; ואם התפיסו, צריך שיתפיס בדבר הנדור ולא בדבר האסור, שיאמר דבר זה יאסר עלי כקרבן, או שאמר יאסר ככר זה עלי, ואסר גם על מאכל אחר, וזה כזה; אבל כאמר יאסר דבר זה עלי כחלב ודם כנבילות וטריפות, לא חל הנדר, מדהתפיסו בדבר האסור. (ב) **כנוי נדרים**, ר"ל כמכנה שם לחבירו [בייאנאמין], דהיינו שיאמר, דבר זה עלי קונם, קונח, קונס, שכולם הן [בייאנאמען] לקרבן בלשונות העמים. (ג) **ידות נדרים**, דהיינו שלא גמר דבורו, והוא כאוחז בית [יד] של כלי, וכולו אחוז בידו, כ"כ ה"נ, אף שלא גמר דבורו, שאמר מודרני ממך ממה שאוכל לך, ולא גמר דבורו שיהיה כקרבן, ואפ"ה אסור:

פרק א א) וכנוי חרמים: ב) וכנוי שבועות וכו': ג) חסורי מחסרא וה"ק, וכנוי נזירות כנזירות, וכל ידות נדרים כנדרים וכו',

ואלו

אור גדול

פרק א א במשנה וחרמים כחרמים. כתב הר"ן וז"ל שמה ששנה כאן חרמים היינו משום שלשון ח"ם כשם שהוא כולל חרמי בדק הבית כך הוא כולל נדרי איסור כו' ומשום האי גוונא תנא חרמים הכא. עכ"ל. לכאורה תמוה דא"כ היינו נדרים ממש דמה לי נודר בקרבן ומה לי נודר בחרם אידי ואידי נדרים נינהו וא"כ ל"ל למיתני חרמים הא היינו בכלל כינויי נדרים. ודוחק לומר משום דסתם מתפיס הוא בקרבן להכי סתם נדרים היינו בקרבן לחוד ונודר בחרם תני לה באפי' נפשי'. ועוד תמוה ביותר דברי הגמ' דפריך ליתני שבועות בתר נדרים וקאמר איידי דתני נדרים דמתסר חפצא תנא נמי חרמים כו' והדברים מתמיהים דהא חרמים היינו נדרים ממש. ותרי גווני נדרים וכנ"ל. וא"כ למאי צריך לאיידי פשיטא דחרמים צריך למיתני קודם דהוי נדר ממש. ע"כ נראה דאין כוונת הר"ן דחרמים דמתניתין היינו חרמי איסור דזה הוי בכלל נדרים וכנ"ל ואין צורך לבבא באפי נפשי' רק דחרמים דמתני' היינו חרמי בדק הבית: רק דלא הוי תני לה הכא דאין כאן מקומו רק משום דאיכא נמי חרמי איסור דהוא בכלל נדרים דמקומו כאן בכלל נדר. מש"ה תני נמי לחרמים [דהיינו חרמי בדק הבית הכא]. כ"נ כוונת הר"ן וא"ש:

ציונים

פ"א א כל כנויי נדרים. נ' ע"א ירות' נזיר פ"א ה"א מיי' פ"א מהל' נדרים הל"ז סמ"ג לאוין רמ"ב טוש"ע יו"ד סי' ר"ח: וחרמים. שם מיי' שם: ושבועות. מיי' פ"ב מהל' שבועות ה"ה סמ"ג ל' רל"ט טוש"ע שם סי' רל"ז ס"י: ונזירות. מיי' פ"א מהל' נזירות ה"ח סמ"ג ע' קנ"ו:

שנויי נוסחאות

פ"א א וחרמים. כנ"ל וכמשנ"ל חרמים וכן בסמוך. שבועות נזירות (בלא ו"ו) וכ"ה בכי"ק אך בסמוך ונזיריות. ונזירות כנזירות. בכי"ק ונזיריות בנזיריות אולם בריש מס' נזיר הוא כם כלפנינו.

תוספות רע"ק

פ"א א [אות א] תוי"ט ד"ה כל כינויי. ומשני דזמנין מפרש התנא במאי דפתח; ערבוב דברים אנכי רואה בזה דכך משני הגמרא בתירוצא קמא ובזה מהני' בפשטי' דתני תחלה כנויי נדרים כנדרים ידות נדרים כנדרים ואעפ"כ מפרש תחלה ידות דזמנין מפרש מאי דסליק מיניה ואינו תלוי כלל בין אם כינויים מלשון נכרים או לשון שבדו להם חכמים אלא דלתירוצא בתרא (ובריש נזיר דחי הש"ס לתירוצ' קמא) דיש טעם דמפרש תחלה בידות דאיידי דאתי מדרשא חביבא לה ועלה פרכי' דא"כ לפתח ג"כ ברישא בידות ומשנינן דמפתח פתח בכנויי' דאורייתא ברישא (שהן ידועים ופשוטים יותר, הר"ן) והדר מפרש ידות בריש' דאתי מדרשא, ובזה הוא דפרכינן הניחא למ"ד לשון נכרים אלא למ"ד לשון שבדו חכמים מא"ל (אף דמ"מ הוא דאורייתא מ"מ אין ידוע ופשוט כ"כ הר"ן).ומסקי' דלהך מ"ד באמת אמרי' דחסורי מחסרי ותני ידות נדרים כנדרים כינויי נדרים כנדרים וא"כ התוי"ט דכ' דלמ"ד לשון שבדו חכמים תנינן תחלה ידות נדרים, לא הו"ל להביא שינויי קמא דזמנין דפתח: (*ואפשר שמה שכתב התוי"ט ועוד. מביא ראיה שאין סברא לחסר בראש והצריך להביא קושית הגמרא ואגב הביא התירוץ. ומ"ש רבינו שבריש נזיר דחי הש"ס לתירוצא קמא, פי' שבכאן בדוקא אקדים משום שיש טעם להקדמה. אבל באמת הס' דזמנין דפתח ס"ל בוודאי כמו שכתב הרא"ש והר"ן כאן וכמו שמשמע בנזיר מהלשון תני הכי ותני הכי יעו"ש) : [אות ב] בא"ד וידות נדרים כו' א"נ מלנדור נדר. ק"ס לי דל"ל קרא או היקש נילף נדרים במה מצינו מנזיר דהא ע"כ לא איבעי' לן לקמן בדף ו' יש יד לקדושין אף דבקדושין ליכא רבוי לידות

אלא

האומר לחבירו. מודרני ממך ד). מופרשני ממך ד). מרוחקני ממך. שאיני אוכל לך ה). שאיני טועם לך ו). אסור. מנודה אני לך. רבי עקיבא. היה חוכך בזה ז). להחמיר ח). כנדרי רשעים ט). נדר בנזיר.

נדרים האומר לחבירו מודר אני ממך מופרש אני ממך וכו'. אלו הן כנויי נדרים קונם קונח קונס וכו'. ידות נדרים כמו בית יד של כלי שאוחזין אותו בו כך ידות נדרים שבהם הנדרים נאחזים. כנויי נדרים כמו המכנה שם לחבירו [ב"מ נ"ח:] שאינו עיקרו של שם: מודר אני ממך. אם אמר אחד מלשונות הללו מודר אני ממך שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך או מופרש אני ממך שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך או מרוחק אני ממך שאיני אוכל לך ואיני טועם לך הוא ידות נדרים *) ואסור לאכול ולטעום עמו אבל אם אמר לו מודר אני ממך בלבד אין במשמעות דבריו אלא שלא ידבר עמו ומופרש אני ממך בלבד משמע שלא ישא ויתן עמו ומרוחק אני ממך בלבד משמע שלא ישב בארבע אמותיו ואינו אסור לאכול עמו אא"כ פירש ואמר עם כל אחד מלשונות הללו שאיני אוכל לך ושאיני טועם לך: רבי עקיבא היה חוכך וכו'. כלומר מחכך בפתיו זו בזו ולא רצה לאסור בפירוש. אבל היה נראה מדעתו שהיה אוסר: כנדרי רשעים

ברע"ב ד"ר ונאסר.

נדר

נדר וכל שבועת איסר א"נ כי ידור נדר לה' או השבע שבועה] תני להו לשבועות נמי הכא [מה שאין כן בריש מסכת נזיר] ואידי תנא נמי לאינך כולהו. ונדרים דמתסר חפצא עליה דאומר קונם ככר זה עלי שעושה הככר עליו הקדש [ואף ע"ג דכתיב כי ידור דמשמע ליה דר"ל אגברא מ"מ כתיב כי ידור נדר דר"ל דמתפיס בנדור. תוספות] וגבי חרמים נמי אסר חפצא עליה [דגלי קרא (ויקרא כ"ז) ואשר יחרם מכל אשר לו משמע דהחפץ יהיה חרם. תוספות] תני להו גבי הדדי לאפוקי שבועה דקאסר נפשיה מחפצא [ואע"ג דגבי שבועה כתיב (במדבר ל') או השבע שבועה [לאסור איסר על נפשו דמשמע דאסר חפצא עליה]. מ"מ גלי קרא (ויקרא י"ט) לא תשבעו דמוזהר אגברא. תוספות]: מודרני ממך כו'. כתב הר"ב שאומר מודרני ממך שאיני אוכל לך כו' וטעמא בגמרא משום דעל כרחין מתניתין סבירא דידים שאינן מוכיחות לא הוי ידים. מדתני שאיני אוכל לך [ואי אמרת דמודרני מלתא באנפי נפשה ושאיני אוכל נמי מלתא באנפי נפשה] ליתני שאיני אוכל גרידא [וממילא ידענא דלאותו שמדבר אליו ומשרשב בו שיאכל עמו קאמר ועיין בפירוש הר"ב מ"ב פ"ב] אלא מדתני לך ש"מ דסברה מתניתין ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים. הרא"ש [ועמ"ש לקמן בשם הר"ן] הלכך כי אמר נמי מודרני ולא אמר שאיני אוכל לך לא משמע דבאכילה קאמר *אלא דלא משתעינא בהדך. ואם תאמר כיון דלא מתסר עד דאמר מודרני ממך שאיני אוכל לך אמאי איקרי יד. כבר כתב הר"ן דטעמא משום דלא מסיק דבוריה למימר כקרבן. א"כ דלא אמר אסור בהדיא: שאיני אוכל. ולא דמי לשאיני ישן שאיני מדבר כו' דריש פרק דלקמן דתנן דמותר [מדאורייתא] דהוי דבר שאין בו ממש. דהתם אין בו ממש לא בדבור ולא בשינה. אבל הכא מ"מ במאכל שהוא מזכיר יש בו ממש והוא קונם המאכל עלמו ענין זה שאני אוכל. תוספות. וכ"כ ג"כ פ"ה דכתובות דף נ"ט והביאו ברייתא דתניא קונם שלא אתן תבן לבקרך אינו יכול להפר. והרא"ש כתב שאני אוכל לך כלומר בקונם יהא עלי מה שאוכל לך ול"ג שאיני אוכל לך שאין לנדר מקום לחול עליו ע"כ כלומר דהוי ליפנא דשבועה היא דמיסר נפשיה אחפצא ועיין בריש פ"ב. וזה לפי דרכו שהוא מפרש דמתניתין קשיתיה דאפילו בדלא אמר קונם כלל אלא ממה שמפרש ידעינן דלאסור מיין וכמו שתראה מלשונו שכתבתי לעיל. אבל הר"ן מפרש דלמאי דאמריך מתניתין קביתיה [כלומר אי הוה [אמר] מודרני בלחוד] בעריך שיאמר קונם ולפי שאמר קונם ואמר שאיני. שהוא לשון שבועה הוה ליה נדר ולא נדר גמור והוי יד לנדר ועיין סוף פרק ג': לך. פירוש מבלך. ועיין בפרק ג' משנה י"א [*ומליצו לרש"י שפירש בפירוש החומש בפרשת וישלח על למי אתה. של מי אתה]: מנודה אני לך. לשון הרמב"ם מי שאמר מנודה אני לך שאיני אוכל לך או שאיני טועם לך [וכו'] אבל התוספות כתבו דהכא א"ל לכייס שאיני אוכל דאין לספקו בהרחקת ד"א דה"ל בלשון נדוי לפי שאין אדם רגיל להזכיר לשון נדוי לעצמו אלא אומר בפירוש להרחיק ארבע אמות ממנו והלכך כיון דאין לספק מנודה אני לך בהרחקת ד"א. א"כ ודאי לשון נדר הוא לשון נע ונד ומרוחק מהנאתו: להחמיר. כ' הראב"ד [פ"א מה"נ] פירש לאכול בד' אמותיו. נראה מדבריו דלענין לאכול בד' אמותיו החמיר ר"ע ולא לענין לאכול משלו. ואין פירוש זה מוכרח במשנה. דאדרבה איכא למימר דלענין לאכול משלו אתנייה דומיא דמודרני מופרשני מרוחקני ממך שאיני אוכל לך דאתא בהדה ולזה מטין דברי הרמב"ם בפשטן. ומדברי הטור נראה שמפרש בדעת הרמב"ם כפירש הראב"ד ז"ל. ב"י סימן ר"ו: כנדרי רשעים. הך בבא נמי פלוגתא דידות הוא. ר"ן: כנדרי רשעים נדר בנזיר כו'. לשון הר"ב אם אמר הרי עלי כנדרי רשעים שנדריהם נזיר וקרבן ושבועה אם אוכל ככר זו כו' וכן פירש לקמן בנדבות אם אמר כנדבות כשרים הריני נזיר והרי זה קרבן וכן פירש הרמב"ם ולפי זה רישא פשיטא ועיקרה משום סיפא דכנדרי כשרים וכו' אבל בגמרא מפרשינן באומר כנדרי רשעים הריני עלי והימנו כלומר אם אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר עובר לפניו. וכתב הר"ן ולא איצטריך אלא משום סיפא דכשרים דלא נהוי מ"מ דאומר כנדרי*) [כשרים] בטל ליה אבל כשאומר הריני אפילו אם לא אמר כנדרי רשעים מהני *כדתנן בריש נזיר באומר אהא ע"כ. וכן אם אמר כנדרי רשעים עלי חייב קרבן. וכתב הר"ן דמסתברא [דוקא] כשהיתה בהמה מונחת לפניו. והכ"מ בפי"ד מהלכות מעשה קרבנות כתב דמדברי רמב"ם נראה דבעלי אינו מצריך ואינו מוכרח. גם בהלכות נדרים כתב שדברי הרמב"ם סתומים. וכן אם אמר *כנדרי רשעים הימנו שמשמע שלא אוכל ופירש הר"ן והיה ככר מונח לפניו גם בזה כתב ב"י סימן רל"ז שאין נראה כן מדברי הרמב"ם. ע"כ. וקמ"ל דאע"ג דלא מפיק שבועה מפומיה אפילו הכי הואיל ואמר כנדרי רשעים משתמע ודאי דהכי בעי למימר דרכן של רשעים

הוא

---

*) [כשרים] וכ"ה גם בד"פ אך בד"ק רשעים והדפוסים הדשים תקנוהו.

יכין   תפארת ישראל   יכין

ואלו הן ידות, האומר וכו': ד) או: ה) הך שאני אוכל, שאני טועם דנקט קאי ארישא, וה"ק מודרני ממך מופרשני וכו' שאני אוכל לך שאני וכו', אבל מודרני ממך ולא פירש שאני אוכל וכו' הו"ל ידים שאינן מוכיחות דדלמא שלא אדבר עמך קאמר, מיהו אע"ג דפירש שלא אוכל, אפ"ה מקרי יד מדלא קאמר מלת אסור: ו) שאמר מודרני ממך ממה שאני אוכל לך או ממה שאני טועם לך, או מופרשני ממך שאני אוכל לך או טועם לך: ז) מחכך ונדחק להחמיר, מדהיה דעתו נוטה טפי לאסור הנאה מחבירו, ולרבנן במלת מנודה אין בכלל הנאה מחבירו: ח) וקיי"ל דבאמר מנודה אני לך אסור לעמוד בד' אמותיו, ובקיים שאני אוכל לך, הינו כלום [י"ד ר"ו ג']: ט) בידות קמיירי. שהיה ככר מונח לפניו, ונזיר עובר לפניו, ואמר כנדרי רשעים הריני, ויהא הוא עלי, והוא

ממני

ציונים

האומר להברו. עיי' פ"א מהל' נדרים הל"ג סמ"ג ל' ימ"ג טוש"ע שם סי' ר"ו ס"א: כנדרי רשעים כו'. כי צ"א ל"ג פ"א פ"ב עיי' שם הל"ג סמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' ר"ו פ"ד ועיי' רל"ז ס"ב:

שנויי נוסחאות

מודרני, מופרשני, מרוחקני. בד"נ ובמשנה"ל מודר אני, מופרש אני, מרוחק אני וכ"ה בכי"ק (ובה מפורש). **שאיני אוכל.** כתכ"נ שאני. וכן בסמוך וכ"ה בכי"ק בכל מקום ועי' בתוס'

תוספות רע"ק

אלא משום דנילף במה מצינו מנדרים. או דליכא למילף משום דנדרים חמירי דהן בדיבור משא"כ קדושין דבעי מעשה וכדאיתא בהר"ן שם. ואי"כ נדרים שפיר מצינו למילף במה מצינו מנזירות דשניהם בדיבור. וכן קשה לי מה איבעי לקמן ד"ו אי יש יד לצדקה דדלמא אתקש לקרבנות רק לענין בל תאחר. והא איכא למילף במ"מ מאינך כיון דצדקה איתא בדבור כהנך: [אות ג] תוי"ט ד"ה מודרני ממך כו' אלא דלא משתעינא בהדך, ואף דלפי האמת מיירי מתני' באומר מודרני ממך שאני אוכל אפ"ה צריך ג"כ לומר לך דבלא"ה הוי אינן מוכיחות דמשמעות דברים מודר אני ממך שלא אדבר עמך אם אכילנא היום. ולא הוי נדר בלל דהויין ידים שאינן מוכיחות. ר"ן והרא"ש בפסקיו: [אות ד] שם בתוי"ט ד"ה כנדרי רשעים. כדתנן בריש נזיר באומר אהא ובתחלה הביא הר"ן דפירשו רבותיו דדוקא אהא הוי לישנא מעליא אבל הריני לא. והוא דעת תוס' ריש נזיר ד"ה האומר הריני בזה: [אות ה] בא"ד כנדרי רשעים הימנו משמע כו'. בסוגיין אמרי' ודלמא הימנו דאכילנא קאמר (ולא הוי שבועה כלל דהוי ידים שאינן מוכיחות. ר"ן) ומשני דאמר הימנו שלא אוכל. ומה דלא כ' כן הר"ן מקודם במה דפרכינן ודלמא הריני בתענית קאמר דהוי ידים שאינן מוכיחות. היינו דבפשוטו ניחא דאף אם הוי ידים ממש פירכת הש"ס שפיר דדלמא הריני בתענית ולתני דנדר ג"כ בתענית אבל בהך פירכא דדלמא הימנו אכילנא. לזה הוצרך הר"ן

דאכילנא. והא במתני' קתני סתם דנדר בשבועה ודלמא באמת בשבועה דאכילנא וגם עכ"פ מספק אסור לאכול דדלמא הימנו דלא

ב האוסר לחברו. יי' צ"א פ"י שם הפ"ו סמ"ג שם פת"ב שם סי' ר"ז: קונם קונח. ג' צ"א :

שנויי נוסחאות

כנדרי כשרים. בכי"ק ובנדריו. כנדבותם. בד"נ ובכי"ק וכנדבותם. ב (לחבירו). בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ליתא.

תוספות רע"ק

הר"ן לפרש דפירכת הש"ס דהוי ידים שאין מוכיחות ולא ליהוי שבועה כלל: ב [אות ו] במשנה האומ' לחבירו. לא ידעתי אמאי נקט לחבירו ולא סתם דאוסר על עצמו או על חבירו שלא בפניו. ורש"י ציין האומר קונם:

אור גדול

ב במשנה הרי אלו כנויין לקרבן. עיין בתוי"ט מה שהביא בשם הר"ן בהא דלא אמר הנודר בכל לשון נדרו נדר: הנה יש לחקור בכל הני דכשר בכל לשון אם צריך שכ"מ לומר כולה בחד לשון או אף בב' לשונות נמי שפיר דמי. והנה גבי גט דנכתב בכל לשון דעת הרמב"ם והראב"ד דפסיל בב' לשונות יעויין אבה"ע (ריש סי' קכ"ו). אמנם בסוגיה דעת הב"י (סי' תר"ץ) דאף בב' לשונות יצאו. וכן שם ברמ"א סעי' י' בהג"ה. ויעו"ש בסר"ח דהביא ראי' לזה. ויעויין בישועות יעקב שם דסתר ראייתו. ואם נימא דבעינן חד לשון. מיושב היטב קו' הר"ן דאי הוי תני הנודר בכל לשון נדרו נדר הו"א דבעינן כולה לשון א' דוקא. וכמו בכל מקום. להכי תני כינויי נדרים כנדרים דהוי ממש כנדרים דאף דהשאר אמר בלה"ק רק דהקרבן אמר בלשון נכרים נמי מהני. ומדוקדק נמי הא דקדק הר"ן בתירוצו בהא דקרי לה כינוי עיי"ש. ולפי הנ"ל א"ש דכיון דהשאר אמר בלה"ק רק דעל תיבת קרבן אמר בלשון נכרים שפיר קרי לה כינוי לגבי נדרו שאמר בלה"ק. ולפי תירוץ הר"ן דהכינויים הוא לה"ק שנשתבש. י"ל עוד עפ"י ת' רמ"א שנתקשה בגט דכתבינן ב' לשונות ותי' דהוא לה"ק משובש לכך נחשב כחד לשון יעו"ש (בסי' קכ"ו). א"כ י"ל דדוקא הני דפריש מתני' משום דהוי לה"ק משובש לכך הוי כחד לשון. אבל שאר לשון והשאר אמר בלה"ק באמת לא מהני. [אמנם זה בודאי אינו נראה דהא בגט נמי בב' לשונות איננו בפל רק פסול דרבנן וא"כ כאן להקל בוודאי אינו מועיל]; אמנם הר"ן ס"ל כהב"י דבכל דוכתא מועיל ב' לשונות. [ואף להרמב"ם גבי

גם

ובקרבן ובשבועה י). בנדרי כשרים ט) לא אמר כלום יא). כנדבותם ט). נדר בנזיר ובקרבן יב): ב יג) *האומר לחבירו. קונם ד). קונח י). קונס יד). הרי אלו כנויין לקרבן טו).

הוא דאגב דתחייהו נודרים בנזיר בקרבן ובשבועה והא דלא אמר אלא כנדרי ואמרנו שבכלל זה אית ביה שבועה. הכי איתא בגמרא דר"פ בתרא דבלשון חכמים שבועות בכלל נדרים וכמו שכתוב שם בפי' הר"ב. ותימה להרמב"ם והר"ב שמפרשים למשנתנו בדרך אחר מפירוש הגמרא. ועוד דלדידהו כולה רישא לא אשמעינן ולא מידי. והרמב"ם בחבורו פרק א' מהלכות נדרים כתב האומר לחברו הרי עלי כנדרי רשעים אם אוכל לך שמנדריהם נזיר וקרבן ושבועה ואכל. חייב בכולן כו' אמר כנדרי רשעים הריני וכו' כנדרי רשעים עלי כו' כנדרי רשעים שלא אוכל ממש וכו'. וכתב הכ"מ מ"ש כנדרי רשעים אם אוכל לך שמנדריהם נזיר כו' כלומר שפירש כן וזה הטעה למה שיכתוב אח"כ ע"כ. נראה מדבריו שרוצה לומר שזו הגהה היא אבל אינו ענין בפני עצמו לפרש שאם אמר כן מה דינו שזה הענין לא נזכר לא במשנה ולא בגמרא אבל אח"כ מפרש והולך באיזו לשון הוא אומר דהיינו הריני. עלי. והימנו. וזו אינו אלא הגהה והקדמה דמה בין רשעים

נדר בנזיר ובקרבן ושבועה. אם אמר הרי עלי כנדרי רשעים שנדריהם נזיר וקרבן שבועה אם אוכל ככר זו ועבר ואכלה חייב להיות נזיר ל' יום ולהביא קרבן עולה וחייב מלקות כעובר על שבועת ביטוי שהרי הזכיר בנדרו נזיר וקרבן ושבועה ומה שאמר כנדרי רשעים לפי שהרשעים הם שנודרים ונשבעים לא הכשרים שהכשרים יראים שלא לעבור על בל תאחר ונזהרים שלא להוציא שבועה מפיהם ולפיכך כנדרי כשרים לא אמר כלום: וכנדבותם נדר בנזיר ובקרבן. אם אמר כנדבות כשרים הריני נזיר והרי זה קרבן אם אוכל ככר זו ואכלה חייב בנזיר ובקרבן שהכשרים פעמים נודרים בנזיר לאפרושי מאיסור. ומתנדבים בקרבן שמביאים קרבנם לפתח העזרה ומקריבין אותה שם כדי שלא יבואו בה לידי מכשול. ונדבה היא כשיאמר הרי זו. ונדר הרי עלי לפיכך הכשרים מתנדבים אבל אינם נודרים כי היכי דלא ליתו לידי תקלה: ב קונם קונח קונס הרי אלו כנויין לקרבן.

לשונות

לכשרים ואמר שרשעים מנדריהם נזיר כו' אבל בפרק י"ד מהלכות מעשה הקרבנות לא כתב הרמב"ם אלא בבא ראשונה האומר עלי כנדרי רשעים שמנדריהן נזיר וקרבן וכו' והביא שם הכ"מ ליבנא דגמרא ולשון הרמב"ם מהלכות נדרים וסיים בהו וז"ל ונראה מדבריו שהוא מפרש שדברי המשנה הם כוללין שני חלקים האחד כאומר מנדריהם נזיר כו' השני הוא שלא אמר אלא כנדרי רשעים בלבד. עכ"ל: בנדרי כשרים. כתב הר"ב שהכשרים יראים שלא לעבור בבל תאחר. פירש שהנדר הוא הרי עלי כדמסיק הר"ב וכיון שכן אפילו כשהוא בפתח העזרה אין נודרין דהא איכא חששא שמא תמות והוא חייב באחריות ואתי לידי תקלה בבל תאחר. תוספות בד"ה כהלל הזקן. ומ"ש הר"ב ונזהרין שלא להוציא שבועה מפיהם והא דכתיב (תהלים קיט) נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך ההוא לזרוזי נפשיה בעלמא שכבר הם מחוייבים לקיים את המצוה וכדי לזרז עצמו לקיים המצוה או שלא לעבור על לא תעשה שרי ליה למנדר ועל זה שנו נדרים סייג לפרישות. בפסקי הרא"ש וכ"כ הרמב"ם בסוף הלכות נדרים. ועיין מ"ש במ"ג פרק דלקמן: ובנדבותם נדר בנזיר. מקשים בגמרא אדקתני נדר והא אמרת דאינן נודרין ומשני תני נדב בנזיר ובקרבן. ומ"ש הר"ב שהכשרים פעמים נודרים בנזיר בדוקא נקט לפי שלא שייך בנזירות אלא נדר. ופירש הר"ן דנדר פירוש דבר שאינו בא לגמרי בנדבת הלב ונדבה פירש מה שאדם נודר יותר בנדבת נפשו ושמעשיו יותר רצויים ומש"ה אמרינן דנדר הוא הרי עלי לפי שאינו מתנדב לגמרי כיון שלא הפרישו עכשיו ונדבה הוא באומר הרי זו לפי שמתנדב ונדרו יותר רצוי וכיון שזהו פירושו של נדר ונדבה אף בנזיר אע"פ שאין הנדר של נזירות אלא בענין אחד [והיינו בלשון נדר] מי שכוונתו שלו רצוייה יותר קרוי נזירתו נדבה ומי שאינו רצוייה כל כך קרוי נדר והרשעים כשנודרים בנזיר אין כוונתם רצויה לגמרי אבל הכשרים מתוך שכוונתם שלמה ורצוייה ואין בנזירתם שום נדנוד עבירה קרוי נזירתם נדבה ע"כ. וז"ל הרמב"ם בסוף הלכות נזירות האומר הריני נזיר אם אעשה כך וכך או אם לא אעשה וכיוצא בזה ה"ז רשע ונזירות כזו מנזירות רשעים הוא אבל הנודר לה' דרך קדושה ה"ז נאה ומשובח ועל זה נאמר (במדבר ו') נזר אלקיו על ראשו וכו': ב קונם. שאמר קונם ככר זה עלי. רש"י: הרי אלו כנויין לקרבן. פירש הר"ב לשונות של גוים הם. לשון רש"י דף ג' והני קחשיב להו והוא הדין לכל לשון שנודר אדם מיחייב והא דקא מנו חכמים הני לשונות משום דבהני לשונות בקיאי ע"כ. והר"ן כתב בריש פירקין דמאי דפריש הני טפי מבאר ליפי ולא אמר הנודר בכל לשון הרי זה נדר דרבותא אשמועינן דלא מיבעיא בלשונות גוים שהם לשונות גמורים שהנודר בהם נדרו נדר אלא שאפילו בלשונות שאינם גמורים שהרי לשון הקודש הוא אלא שנשתבש וסד"א שהנודר בהן לא יהא נדר כיון שאינו לשון גמור בפני עצמו קמשמע לן. ע"כ. ועיין מ"ש בריש מסכת נזיר. ומיהו הכל לפי המקום והזמן בין בכנויים שהזכירו או שלא הזכירו וז"ל הרמב"ם סוף פ"א מהל' נדרים וכן כל כיוצא בזה שהולכים אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן. וכך כתב בריש הל' נזירות. ובפ"ב מהלכות שבועות: כנויין לקרבן. להתפיס בקרבן דאכינויים דרישא קאי לפרושי. ומשום דסתם נודר מתפיס בקרבן שהוא דבר הווה ומנוי

נקט

יכין תפארת ישראל יכין

ממני, שלא אוכלנו: י) שכשאכלו חייב להיות נזיר, ולהביא קרבן מעילה [דיש מעילה בקונמות היכא דפירש להדיא [כלקמן דל"ה א'], והכא מדקאמר כנדרי רשעים, ה"ל כאילו פירש להביא קרבן מעילה כשיאכלנו], וחייב נמי קרבן שבועה, מדקאמר והוא ממני שבועה: יא) אף שאמר הריני, ועלי, והימנו, והיה נזיר עובר לפניו, אפ"ה פטור כשאכלו, דכשרים אינן נודרין ואינן נשבעים והו"ל כאומר שלא יאסר עליו: יב) דדוקא מלנדור בנזיר וקרבן זהירי, דיראים שיעברו בבל תאחר, משא"כ בנדבה אינן נזהרין, דנדבה היינו שאמר הרי זו, ומדמפרישו מיד ומוכן בידו, לא משהי יתיה גביה וליכא למיחש לבל תאחר [אף דגם בנדבה שייך בל תאחר [כר"ה ד"ו], עכ"פ מדמוכן בידו לא ישהנו. וזה כוונת רש"י תמוה כש"ס [ד"ט ב' ד"ה ונדבה נמי]. ואף דעכ"פ איכא למיחש לתקלה גיזה ועבודה. הכשרים הקדישו נדבותם בעזרה והקריבום מיד. ולפיכך זה שאמר כנדבת כשרים, אם אכל הככר חייב להיות נזיר, וחייב נמי קרבן מעילה דיש מעילה בקונמות [כנדרים דל"ה א'] דהאי גברא הוה כקדשי ד', וכשנהנה חייב קרבן מעילה, אבל קרבן שבועה לא, דכשרים אינן נשבעין כלל: יג) השתא מפרש כנויי נדרים מה הן: יד) ככר זה עליך או עלי: טו) בלשונות עמים:

ר"ל

חרק. חרך. חרף. הרי אלו כנויין לחרם. נזיק נזיח פזיח(טז) הרי אלו כנויין לנזירו'. שבותה. שקוקה. נדר במותא(יז). הרי אלו כנויין לשבועה: ג האומר לא חולין לא אוכל לך(יח) לא כשרים(יט) ולא דכי(כ). טהור(כא) וטמא.

לשונות של גוים הם ויש מהם מי שקורא לקרבן כך ויש מי שקורא כך ובכל לשון שיאמר מאלו הוא מתפיס בקרבן: **נדר במותא**. כלומר נשבע במותא והוא כינוי של מומתא שהיא שבועה בלשון תרגום: **ג להולין שאוכל לך**. הלמ"ד נקודה פתח ומשמע לא חולין יהיה מה שאוכל לך אלא קדש: **לא כשר**. יהיה אלא פסול [והיינו] קדשי' דשייך בהו כשרות ופסלות: **לא דכי**. לא מותר כמו איל קמצא *) דכן. בע"ז [דף ל"ז] והע"ג דלשון מותר ואסור שייך נמי גבי נבלה וטרפה ואכן קי"ל שאין מתפיסין אלא בדבר הנידר והנדב. הואיל ויש במשמעות מותר גם בקדשים הא תנן סתם נדרים להחמיר דכיון דדעתו להתפיסו בנדר אמרינן על דבר הנידר נתפיס: **טהור**. אם אמר לא טהור מה שאוכל לך: **טמא**

*) בתוי"ט ד"ה דכי כיו"ד וכן הגיה הרא"ש בעדיות פ"ח מ"ד עי' במלאכ"ש שם.

נקט הרי אלו כנויין לקרבן. הרא"ש: **חרק**. האומר ככר זה עליך חרם [נ"א חרק] רש"י ועיין משנה ד' פ"ב: **נזיק**. °האומר הריני נזיק אם אוכל ככר זה. רש"י: **שבותה**. שלא אוכל ככר זה. רש"י. והא דלא נקט כינויי שבועה קודם כינויי נזיר כמו במשנה דלעיל אכתוב בסמוך: **נדר במותא**. פירוש נשבע ומשום דקאי בנדרים נקט לשון נדר כדלעיל [בגמרא דף ח'] האומר אשכים פרק זה נדר גדול נדר וכו' ומשום דשמוהי אינו מענין שבותה שקוקה דהוו להו ל' גוים ושמוהי אינו מענין אותן כנויין אלא לפי שהוא לשון שבועה הפסיק. וכנס ביניהן נדר [וז"ל הר"ן משום דשבותה שקוקה נגזרים משבועה מה שאין כן במומי ולפי שהן כנויין חלק ביניהן בנדר] ומה שהקדים נזירות לשבועה משום דבעי למתני גבי הדדי אותם שיש ביניהם ג' לשונות של כינויים. הרא"ש. ועיין עוד מזה בסמוך: **במותא**. וגירסת הרמב"ם בפ"ב מהל' שבועות במוהא ומפרש נמי שהוא כינוי בלשון תרגום. וגירסת טור סימן רל"ז מומי או אומי ובלא בי"ת דוקא. והגירסא בנוסח משנה דגמרא במוהי וכן גירסת הר"ן ומפרש דמוהי כינוי למשה בשבועת משה כדכתיב (שמות ב') ויואל משה והכי איתא בירושלמי. ומש"ה תנן נדר במוהי דאילו אמר שבותה שקוקה במוהי הוה משמע דאמר במוהי בלחוד ומש"ה תנן נדר לאשמעינן דבעינן שיזכיר נדרו של משה דהיינו שבועה וה"ג בברייתא במומתא דאמר מוהי. ע"כ: **ג האומר לא חולין לא אוכל לך**. וכך היא גירסת הרמב"ם בפירושו ומפרש שכל מה שאוכל לך לא יהיה חולין והוא כאילו אמר כל שאוכל לך יהיה קרבן. ע"כ. אבל גירסת הר"ב לחולין שאוכל לך. וכן היא גירסת הרמב"ם בחבורו וגירסת הפוסקים. וכתב הרא"ש שכן משמע לשון הגמרא דקאמר עלה בשלמא מאן דתני לחולין לא חולין ליהוי אלא קרבן [משמע דסיומיה הוא שאוכל לך] וגם מתניתין מוכחת דכל הני דמתניתין אבתרי אוכל לך דרישא קיימא ע"כ: **לא חולין לא אוכל לך** כו' אסור. טעמא משום דמכלל לאו אתה שומע הן שכן משמעו לא חולין אלא קרבן וגירסת הר"ב נמי לחולין כמו לא חולין אלא קדש ולפי מה שאכתוב לקמן דכולה מתניתין רבי יהודה היא והר"ב כתב דאין הלכה כמותו ניחא דא"כ כולה מתניתין לית הלכתא והיינו כמו שפסק במ"ד פ"ג דקדושין דלית לן מכלל לאו אתה שומע הן אבל לפי שלא פירש כן הר"ב דכולה מתניתין ר' יהודה היא יכול לומר דברישא קי"ל דהלכה היא ולא אתיא כר"י ולא קשיא שאפשר שדעתו דטעמא דמתניתין לא הוה משום דמכלל לאו אתה שומע הן אלא כמ"ש כ"מ ריש הלכות נדרים וכן בב"י סימן ר"ד להרמב"ם דסובר דכיון שאומר לחולין שמשמעו לא חולין ממילא משמע דקרבן יהא דהאומר דבר זה אינו מותר ממילא משמע שהוא אסור ע"כ. ולגירסא שבידינו לא חולין לא אוכל לך הע"ג דהרא"ש כתב דכשמסיים לא אוכל לך הוי מוכח דמכלל לאו כו' כיון שבא לאסור ובהא כ"ע מודו דאמרינן ביה מכלל לאו כו' וא"כ ל"ק הפסק דלעיל הא ליתא. דאי הגירסא כן במשנה. אף הרא"ש לא יוכל לכתוב כן. דהא הגמרא מוקי למתניתין כמ"ד מכלל לאו כו' ולהרא"ש הך אוקימתא קיימא הלכך אין לנו במשנתינו בין לגירסא זו ובין לגירסא זו אלא באחת משני הדרכים שכתבנו אי דאתיא כמ"ד מכלל לאו כו' ואין הלכה כמשנתינו. ואי דהכא לאו מטעמא דמכלל לאו כו' הוא כלל: **לא כשר ולא דכי**. ארישא קאי דמסיים שלא אוכל וכ"כ הרמב"ם בחבורו. ולגירסת הר"ב מסיים שאוכל לך וכ"כ הרמב"ם בפירושו. ואיכא למתמה לגירסא זו דהאי נרס לחולין בפתח והדר תני לא כשר. והיה ליה למתני שאינך נמי דכוותיה בלמ"ד לחוד. וכן דברי הר"ן דגרסינן להו בלמ"ד וכ"ש לדעת הרא"ש דמחלק בין למ"ד בפתח ולמ"ד בחולם וסובר דכשהוא בחולם כ"ע מודו ואין כאן ענין למכלל לאו כו' אלא דממילא משמע דמה שאינו מותר שהוא אסור וכ"כ התוספות א"כ הוה זו ואין צריך לומר זו. ואפשר לתרץ דהכי קתני האומר לחולין בפתח נעשה כאומר לא כשר בחולם דהשתא כולי עלמא מודו להרא"ש וא"כ להרמב"ם דאין חלוק בין למ"ד פתוחה ללמ"ד חולם מ"מ משתמע יותר כשהיא בחולם סד"א לא ולפיכך ה"ק לחולין בפתח נעשה כלא כשר בחולם: **ולא דכי**. כתב הר"ב לא מותר כמו איל קמצא דכן בעבודה זרה פ"ב דף ל"ז. והיא מ"ד פרק בתרא דעדיות. ומ"ש ואכן קי"ל דאין מתפיסין כו' בריש פרק דלקמן מפורש. וכן מ"ש התנן סתם נדרים להחמיר. שם מ"ד: **טהור**. פירש הר"ב אם אמר לא טהור כו'. וכתב הר"ן ומשום דתנא למ"ד בדכי לא חש למתנייה בטהור. דמלתא פשיטא הוא דדכי וטהור שוה להדדי דחד ענינא הוא עכ"ל. ומ"מ קשיא לי"ל למתני תרווייהו. והרא"ש מפרש טהור וטמא אם אומר טהור או טמא שאוכל לך דהיינו קדשים שנוהג בהם טומאה וטהרה: **וטמא** נותר ופגול. כתב הר"ן ובהני לא שייך למ"ד פתוחה בתחלתן דאדרבה אי אמר להו בלמ"ד איכא למימר דלהתירא קא מכוין ובהני נמי הע"ג דלא אמר בהו כ"ף הדמיון מתסרי. שכיון שבמו מורה אסור. בלא כ"ף נמי מתסר לכ"ע. ועיין מ"ש על כאימרא כו': **טמא**. להר"ן ניחא דקמ"ל אפילו בלא כ"ף ולא קשיא דכ"ש הוא מלא

נזיק. פיי' פ"א מהל' נזירות ה"ח סמ"ג מ' קנ"ו: שבותה. פיי' פ"ב מהל' שבועות ה"ב סמ"ג ל' וש"ע טוי"ד יו"ל סי' רל"ז ס"י: ג האומר. ז' פ"ב פיי' פ"א מהל' נדרים ה"ח סמ"ג שם לא"ו טוי"ד סי' ר"ד:

שנויי נוסחאות

חרק (חרך) חרף. בכי"ק חירק חירך חירף; במשבי"ר ליתא. לנזירות. בכי"ק נזירות. **שבותה** שקוקה. בכי"ף שבועה שבותה שבוקה וצ"ל שקוקה. **נדר במותא.** במשנ"ב נודר במוהי: וכ"ה במוהי בד"נ ובמשבי"ר; בכי"ק. במוהא. **ג (האומר).** נד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמשבי"ר ליתא. **לא חולין לא אוכל.** במשנ"ב לחולין שאוכל וכ"ה ברע"ב ועי' בר"ן. **ולא דכי.** בד"נ בטעות לא דכר ובירוש' פירשו „לא דכי לי אלא למזכה". **טהור.** בכי"ף לא טהור. והנה בארמית דכי הוראתו טהרה וכן פי' רש"י בע"ז (ל"ז:) א"ק דכן טהור ולכן יש לשער כי המלה טהור באה במשנה מן הגליון אשר בא רק לפרושי מלת דכי ועי' ברש"י כאן, (ועי' עוד בתוי"ט) ובר"ן. **וטמא.** בכי"ק טמא.

ראשון לציון

ג תוי"ט ד"ה האומר לא חולין כו' וגם מתניתין מוכחת דכל הני דמתני' כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

[אות ז] תוי"ט ד"ה נזיק שאומר הריני נזיק אם אוכל ככר זה רש"י. לא ידעתי מאי בעי רש"י בזה דתולה בתנאי אם אוכל ולא בפשוטו שאמר הרי נזיק הוא נזיר וכמו שפירש"י תחלה קונם שאמר ככר זה עלי קונם:

אור גדול

גם כתבו האחרונים דטעמא משום ב' וג' ספרים וא"כ אינו ענין לשאר מקום]. ושפיר מקשה.

טז) ר"ל שאמר הריני נזיק או וכו' אם אוכל ככר זה: יז) ר"ל או שנשבע בלשון מותא. ומשום דלשון שבותא ושקוקה נגזר ממלת שבועה, משא"כ מותא קלור לשון ארמי, שנקרא שבועה מומתא, להכי הפסיק תנא ביניהן במלת נדר, ומה"ט נמי אקדים תנא למתני הכא כנויי נזירות קודם כנויי שבועה דלא כמשנה א'. ה"ט משום דבמשנה א' תנא נדר שבועה וחרם גבי אהדדי, מדדמו, דאוסר אנפשיה שום דבר אחד מהך ג', משא"כ נזירות אסר אנפשיה ג' דברים מיוחדים, גלות טומאה ויין, אבל במשנתינו דבעי לפרש הכנוי של כל א', בעי למסמך כנויי נזירות לכנויי קרבן וחרס, משום דכל כנויי ג' אלו נגזרים מלשון הקודש, משא"כ כנוי שבועה. ומהשתא ממשנה ג' ולהלן מפרש תנא מה הם ידי נדר: יח) בשלהו הנלמד בפתח, ור"ל לא חולין יהיה ככרך זה עלי רק קודש, לפיכך לא אוכל לך: יט) רק פסול, והיינו קרבן דשייך ביה פסול: כ) ר"ל לא מותר רק אסור, וכיון דשייך אסור ומותר גם גבי קרבן, הרי קיי"ל סתם נדרים להחמיר: כא) ר"ל לא טהור יהיה מה שאוכל לך. דהך ליגנא שייך

מי

נותר. ופגול (כב). אסור (כג). כאימרא (כד). כדירין (כה). כעצים (כו). כאישים (כז). כמזבח (כח). כהיכל (כט). כירושלם (ל). נדר באחד מכל משמשי המזבח (לא). אף על פי שלא הזכיר קרבן. הרי זה נדר בקרבן (לב). רבי יהודה אומר האומר ירושלם (לג) לא אמר כלום: **ד** האומר קרבן. עולה (לד). מנחה. חטאת. תודה (לה) שלמים (לו). שאיני

נותר פגול. אם אמר טמא מה שאוכל לך וכן כולם אסור שכל אלו דברים הנוהגים בקדשים הם: באימרא. כשה של קרבן: כדירים. כלשכת העצים או כלשכת הטלאים: כעצים. כגזרי עצים של מערכה: כאישים. כקרבנות שעל האש: כמזבח. כקרבנות שעל גבי המזבח: כהיכל. כקרבנות שבהיכל: כירושלם. כקרבנות שבירושלם. פ"א. [כחומות ירושלים דקסבר בחומות ירושלים מיירי הלכה קא] אתו: באחד מכל משמשי המזבח. כגון מזלגות מזרקות ומחתות. אם אמר כמזלגות שאוכל לך או כמזרקות שאוכל לך וכן כולם אף על פי שלא הזכיר קרבן הרי זה כנודר בקרבן: רבי יהודה אומר האומר ירושלם. בלא כ"ף לא אמר כלום ות"ק פליג עליה ואין הלכה כרבי יהודה: **ד** האומר קרבן עולה מנחה חטאת תודה ושלמים. כל הני קרבנות חובה הם ותודה נמי דמיא לחובה דד' צריכין להודות

טהור *והתוספות כתבו דסד"א דדוקא לא דכי שהזכיר טהרה קנא שייך אקרבנות שצריכין לנהוג בטהרה אבל טמא בהדיא ה"א אדרבה משמע דבר שנהגין בו טומאה דהיינו חולין קמ"ל. דכקרבן טמא קאמר ועיין מ"ש בריש מתניתין דלקמן: נותר ופגול. אע"ג דהוי דבר האסור דמתפיס בעיקר קדושת הקרבן שנעשה נותר ופגול. גמרא: אסור. לפי שהתחיל בכ"ף הפסיק באסורה. הרא"ש: כאימרא. פירש הר"ב כשה של קרבן דסתם נדרים להחמיר. ועוד דמשמע דשה הידוע קאמר הר"ן: כאימרא. וכו' בכ"ף דהני כולהו אין שמן מורה על שם איסור. הר"ן. וכתב עוד הר"ן א"נ טעמא דבלא כ"ף משמע דנשבע בהיי אימרא וכן אהצלה ע"כ. וקשיא עלים מאי חיי שייך בהו. מיהו הר"ב מפרש במשנה דלקמן ג"כ טעמא דחיי וקתני נבייהו מנחה וע"ש: כדירים. פירש הר"ב כלשכת העצים או כלשכת הטלאים וכתבו התוספות לפי שבני עניני דירים הם. נקט לשון רבים כדירים. ועיין לקמן מ"ש בדבור כמזבח: כעצים. לשון הר"ב כגזרי עצים. ולשון הרא"ש בני גזרי עצים ע"כ והיינו כדתנן בספ"ו דשקלים האומר הרי עלי עצים לא יפחות משני גזרי עצים להכי תני עצים לשון רבים: כאישים. פירש הר"ב כקרבנות כו'. ופירשו התוספות שנקראים אשה ריח ניחוח והרא"ש מפרש כאישים כקרבנות*) ירושלים כאש המזבח ע"כ. ואפשר דלשון אישים שהוא לשון רבים דייק לפרש דתנא כולל להרווייהו ותוספות בשם ירושלמי פירש שלהבת של אש על המזבח. ועיין במשנה ה' פרק בתרא דביצה: כמזבח. פירש הר"ב כקרבנות וכן כהיכל. וכן כירושלים כך כתב הרא"ש בשם ירושלמי וכתב דהכי מסתברא דהא לא קאמר כחומות ירושלים ע"כ. ולפי דכירושלים ר"ל כקרבנות הה"נ למזבח ולהיכל שבשניים אע"ג דאינהו ודאי דבר הנדור הן כמו כדירים דלעיל דלא פירשו כטלאים שבדירים או כעצים שבהם. והר"ן מפרש כדירים כקרבנות שבדירים: הרי זה נדר בקרבן. משום דבתם נדר בקרבן הוא מתפיס. הרא"ש. וכמ"ש בריש מתניתין דלעיל: רבי יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום. כתב הר"ב ות"ק פליג עליה כלומר ומתניתין דתנן כירושלים וכן כולהו בכ"ף. רבי יהודה היא ולא ת"ק. והכי אמרינן בגמרא דכולה מתניתין ר"י היא דרישא דמתניתין לחולין כו' כמי רבי יהודה היא דהא שמעינן לר"מ בפרק ג' דקדושין משנה ד' דסבירא ליה דלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן אלא רבי יהודה היא *[דהוא בר פלוגתא דרבי מאיר בכל מקום. הרא"ש]. והכי קאמר שר' יהודה אומר וכו' וכבר כתבתי בריש מתניתין דהב"י מפרש לרישא דאתיא ככ"ע והך אוקימתא לקושטא דמלתא ליתא ומ"מ נראה ודאי דמליעתא ר' יהודה היא אפילו לקושטא דמלתא דהא שמעינן דמליעתא תני דוקא בכ"ף והיא סברת ר"י. ובדברי הר"ב אין הכרע כבר כתבתי בזה בריש מכנתינו: **ד** קרבן עולה מנחה חטאת וכו'. וכתב הר"ב כל הני קרבנות חובה הם דעולה ומנחה משכחת לה בתמידין ובמוספין ושלמים משכחת להו שלמי צבור דביכורים א"נ שלמי נזיר. ומ"ש הר"ב וסד"א דאין זה נודר בדבר הנדור כלומר קמ"ל דהוי דבר הנדור ומעטם שמפרש ברפ"ב ומסתבר לפרש קרבן עולה כו' דקרבן לאו מלתא באנפי נפשיה הוא דביה לא שייך לומר דחובה הוא. ומיהו נראה דמ"מ משום פלוגתא דר"י דבעי כ"ף נסיב ליה ומ"מ איכא למידק דבשלמא חטאת ותודה שהם באים חובה ניחא דאיצטריך לאשמועינן. אבל עולה ודדמי ליה שהם באים בין בנדר בין בחובה למאי איצטריך ליה הא כבר שמעינן לה מדלעיל דכל לישנא דמשתמע לתרי אפי דהולכים להחמיר. וי"ל דהנא איצטריכו ליה דסד"א דהואיל ופרט נאלו מיני קרבן דמש"ה פרט להו להתפיס במילי דחובה דוקא ועיין מה שכתבתי במתניתין דלעיל אטמא בשם התוספות: שאיני אוכל לך. הכי גרסינן דאי שאיני אוכל לך הא תנן במתניתין ב' פ"ב קרבן לא אוכל לך מותר וכן מוכח מסיפא דתנן קרבן שאוכל לך ופירשו דלא איצטריך ומיהו בזה י"ל דלא איצטריך משום דבגמ"ש הוא. ועוד עיין מ"ש במשנה א' בשם הרא"ש ועיין בספ"ג:

רבי

---

*) נפינו הגירסא בהרא"ש ירושלמי. (תו"ח) והכונה אל הירושלמי שהביא התוי"ט בסמוך.

יכין תפארת ישראל יכין

כמי בקרבן [כ"כ הר"ן דמיירי באמר „לא"], וכן מוכח מסי' נ"ח]: כב) יהיה מה שאוכל לך, דכל אלו שייכים בקרבן: כג) דהו"ל כאילו פירש בנדרו קרבן [ולולא מסתפינא נ"ל, מדקאמר לקמן במתניתין הר"ז נדר, ולא קאמר הכא האי לישנא, ש"מ דכוונת התנא הכא שאמר הנודר מלת אסור, דאלת"ה מלת אסור מיותר לגמרי]: כד) כשה קרבן התמיד: כה) כדיר קרבן או עלים: כו) עלי מערכה: כז) כקרבן אשה ריח ניחוח: כח) כקרבנות שבמזבח. עולה ואמורי קרבנות: כט) קרבנות שנזרק דמן בהיכל כפרים ושעירים הנשרפים: ל) קרבנות שנאכלות בירושלים, דהיינו קדשים קלים, דאף שלאחר זריקת דם מותרים, הרי קיי"ל בעיקרן מתפים, במקודש היו אסורים [כרמב"ם פ"א מהל' נדרים הס"ו, ודלא כר"ן הכא [די"ג א'] ד"ה ולענין, ככ' דמסקינן דבהתירא קמתפים, דאי כדבריו ק"ל, אדבעי שמ"ם בהתפים בשלמים אחר זריקת דמים מאי [נדרים די"א ב'] דע"כ לרבותא נקט אחר זריקת דמים, דאפ"ה אי נימא בעקרו מתפים אית לן למימר שנאסר, וכ"כ הר"ן שבועות [דכ"ד א'], ואי נימא דדברי הש"ס מטין כמסקנא דבהתירא מתפים, הו"ל למנקט באבעייא לרבותא איפכא בהתפים בשלמים קודם זריקת דמים. ואי"ל דס"פ דש"ס, התפים בשלמים, ור"ל קודם זריקת דמים, אחר זריקת דמים מאי, ר"ל אולי כשנזרק דם השלמים הותר גם אותו דבר שהתפים, דא"כ מה מדחי הש"ס לבסוף דמיירי במתפים בלחמי תודה שהופרשו קודם זריקה, עכ"פ יהיו מותרים לבסוף אחר זריקה, ע"ש]: לא) כמחתות ומזלגות יהיה מה שאוכל לך: לב) דאע"ג דבשונן לא פירש כן, הרי סתם נדרים להחמיר [כפ"ב מ"ד]: לג) בלא כ"ף: לד) קמ"ל דאפילו עולת תמיד ומוספים דחובה נינהו, אפילו הכי הו"ל דבר הנדור: לה) דחובה הוא דד' צריכין להודות [כברכות דנ"ד]: לו) אפילו שלמי צבור בעצרת ושלמי נזיר דחובה נינהו:

ציונים

כאימרא. פיי' שם הי"ג פמ"ג שם מש"מ יו"ד סי' ר"ב פ"ב: **ד** האוסר. י"ג פ"א פיי' שם ה"י פמ"ג שם מש"מ שם פ"א:

שנויי נוסחאות

נותר ופגול. בד"נ ופגול נותר. (אסור). בד"נ ליתא. כדירים. בכי"ק כדידיים וצ"ל כדיריים. (נדר). בכי"ף ליתא (ושם כאחד). המזבח. בד"נ מזבח. נדר. בד"נ נודר. ירושלים. בד"נ כירושלי'. לא אמר כלום. בכי"ף הרי זה לא אמר. **ד** מנחה. בד"נ ובמשנ"י ומנחה. תודה שלמים. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"י. ושלמים בכי"ף שלמים תודה. שאיני. כ"ה בכל הדפו' ובמשנ"י וגם בד"פ וד"ק שהדפים התוי"ט בעצמו אף שדעתו שצ"ל שאני הדפיס בפנים המשניות כגי' הישנה, ובד"ח הגיהו בפנים המש' כהגה"ת התוי"ט שאני וכן במשנ"ב.

ראשון לציון

תוי"ט ד"ה כאישים כו' הר"ב כו' ותוס' בשם ירושל' פי' כו' עיין ישל"מ:

תוספת רע"ק

ג [אות ח] תוי"ט ד"ה טמא. והתוס' כ'. ולענ"ד י"ל למה דאמרי' בסוגיי' די"ב א' נותר ופיגול אצטריכא סד"א באיסור נותר ואיסור פיגול והו"ל כמתפים בדבר אסור ולא מתסר קמ"ל. א"כ י"ל דגם טמא נקט מה"ט דלא נימא דמתפים באיסור דטומא'. וא"כ לא הוי כ"ש מטהור דבאומר טהור ל"ש לומר כן ובודאי מתפים בעיקר הקרבן: [אות מ] שם בתוי"ט ד"ה רבי יהודה אומר כו' דהוא בר פלוגתא דרבי מאיר בכל מקום. ק"ל דזהו שייך היכי דלא נזכר במפורש מי הוא החולק על ר"מ ונישנית בלשון חכמים. משא"כ הכא דמפורש במתני' פ"ג דקדושין מ"ד דר"ח בן גמליאל מחולק. ובר"ן כ' דמצינו דר"י ס"ל דלא בעי כפול ממתני' דפ' השולח מ"ח במוציא אשתו משום אילונית (ובר"ן איתא גבי מוציא אשתי משום נדר. ולענ"ד ט"ס וצ"ל אילונית) ומה דנקט באמת ר"י ולא נקט ר"ח בן גמליאל דבעי לאוקמי כר"י משום דאיירי בה:

אוכל לך אסור (לז). רבי יהודה מתיר (לח). הקרבן. כקרבן. קרבן. שאוכל לך (לט). אסור. לקרבן לא אוכל לך (מ). רבי מאיר אוסר (מא).

להודות וסד"א דאין זה נודר בדבר הנדור: ורבי יהודה מתיר. משום דאמרן בלא כ"ף דמי לנשבע בחיי הקרבן ובחיי העולה ואין כאן לא נדר ולא שבועה ורישא אמתניתין דפליג ת"ק עליה דר' יהודה אפילו בירושלים אם הזכירה בלא כ"ף ואמרי דהוי נדר. וסיפא אמתניתין דפליג רבי יהודה עליה דת"ק אפילו בקרבן עולה ומנחה וכו'. כשהזכירן בלא כ"ף דלא הוי נדר: קרבן הקרבן כקרבן שאוכל לך אסור. אע"ג דכל הני שמעינן להו כבר. הקרבן איצטריכא ליה דסלקא דעתך אמינא בחיי הקרבן קאמר והא דתנן לקמן בפרק ב' הקרבן שאוכל לך מותר. התם הא קרבן קאמר דמשמע אי קרבן: לקרבן לא אוכל לך רבי מאיר אוסר. דנעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ואין הלכה כרבי מאיר:

קונס

רבי יהודה מתיר. כתב הר"ב משום דאמרן בלא כ"ף דמי לנשבע בחיי הקרבן. ואיכא למידק מנחה שאינה בהמה מבעלי חיים מאי נשבע בחיין שייך ביה. ולשון הרא"ש במשנה ב' פ"ב גבי שבועה שלא אוכל לך כתב. ולא אמרינן בחיי שבועה קא משתבע כדאמרינן בקרבן ובמנחה בפרק קמא משום דשבועה לית בה ממשא ולא שייך למימר בה בחיי שבועה עכ"ל. משמע דחיי דאמרינן לאו חי מרגיש אמרינן אלא כל דבר יש ממשי קורא לה חי כל' בני אדם. ולפיכך אמרינן בנדר דבהני משתבע: רבי יהודה מתיר. פירש הר"ב משום דאמרן בלא כ"ף דמי לנשבע כו' °ועיין מ"ש ברפ"ב דנזיר. וכתב הר"ן במתניתין דלעיל דאמאי פליג ר' יהודה הכא והרי הני שמן מורה איסור ומאי שנא מפגול ונותר. [דהא אוקימנא לכולה מתניתין דלעיל כר' יהודה] לאו קושיא היא שאלו אע"פ שמן מורה איסורן. מ"מ אין שמן על שם איסורן שהאומר בהמה זו עולה או חטאת אינו מתכוין בשם זה איסורא אלא שצריך לעשות ממנו דיני עולה או חטאת מה שאין כן בפגול ונותר. שבשמן עליהן משום איסור בלבד. עכ"ל: הקרבן כו' אסור. כ' הר"ב הא דתנן בפ"ב הקרבן שאוכל לך מותר. התם הא קרבן קאמר דמשמע חי קרבן. וכן בגמרא סוף פירקין איתא הא קרבן וכן לשון הברייתא בגמרא הא קרבן וז"ל התוספות הא קרבן בשתי תיבות בחיי קרבן קאמר והכי משמע הא הכא בקרבן אני נשבע והקרבן שאמר בתיבה א' אסור דלא שייך לומר שהוא לשון שבועה כיון דאמר לה בתיבה אחת ומתניתין נמי דייקי דמיירי בתיבה אחת דומיא דקרבן אע"ג דהעבודה הוה לשון שבועה אף כי [הוא] בתיבה אחת בהאי הכא כיון דבלשון נדר קא"ל דקאמר הקרבן שאוכל לך אין לפרשו בלשון שבועה ע"כ. ול"נ דמהעבודה לא קשיא דלאו שבועה היא אלא שכך הרגיל עצמו כדי שלא לישבע דומה למה שפירשתי בהמשון הזה במשנה ט' פ"ב דכתובות וגירסת הב"י סי' קרבן בציר"י דמשמע חי קרבן. אלא שהחליף חי"ת בה"י וכן גירסת הרמב"ם והרא"ש: לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר. כתב הר"ב דנעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך. הכי איתא בגמרא וכלומר אע"ג דר"מ לית ליה מכלל לאו כו' הכא נעשה כאומר לקרבן. פירש בשב"א. וליכא דנעשה מוכח דלפי האמת אינו אומר בשב"א אלא נעשה וכן דעת ר"ת בתוספות דלעולם בפת"ח אומר אלא נעשה כו' וכן משמע לשון הרא"ש שם בגמרא °אע"ג דברים מתניתין ג' לחולין שאוכל לך פליג ר"מ לאחד מן הפירושים שכתבתי מחלק הרא"ש דהכא דמסיים לא אוכל לך מוכח דלאסור בא ולדבריו במשנה ב' פ"ב דלקמן דתנן לא קרבן לא אוכל לך מותר צריך לחלק כיון דאומר לא קרבן בחול"ם ליכא לפרושי כלל דהוי כמו בשב"א ולקרבן יהא אלא שהתה צריך לבא עליו במכלל לאו כו' כלומר מה שלא אוכל לא יהא קרבן אבל מה שאוכל יהא קרבן והא לית ליה לר"מ. אלא דקשיא לי דמתוך לשונו של הרא"ש משמע דכי מסיים לא אוכל לך אית ליה לר"מ מכלל לאו כו' שכ"כ ואע"ג דלר"מ כי אמר לחולין בפת"ח לא אמרינן מכלל לאו כו'. ה"מ כי קא מסיים שאוכל לך אבל הכא דמסיים למלתיה לא אוכל לך משמע שפיר דלאסור בא. מכלל לאו כי האי דמוכח אית ליה שפיר לר"מ ע"כ. ומיהו לקמן פ"ב כתב הרא"ש בזה הלשון לקרבן לא אוכל לך אמתניתין דכאן קאי ליה לר"מ בין לקרבן בשב"א בין לקרבן בפת"ח ע"כ. מזה מוכח דלקושטא דמלתא דלעולם אית ליה לר"מ דלקרבן בפת"ח מותר משום דליכא למימר אלא מטעם דמכלל לאו כו' והא במתניתין דאוסר ר"מ מיירי באומר בחירק בשב"א. וזו היא ראיה גדולה אלי שכן היא סברת הרא"ש יותר משתי הראיות שהביא הב"י להוכיח דלקושטא דמלתא לא אמר הרא"ש דבפת"ח כמו בשב"א. וכתב הב"י דיש לפרש נעשה כאומר דלאו דוקא אלא סייע לומר דבאומר לקרבן בשב"א הלמ"ד מש"ה אסר ר"מ אבל בפת"ח מודי שרי ע"כ. והסכמת פירקין דאמרינן כאומר. והוא כמו נעשה. ועיין עוד מזה במשנה ב' פ"ב: לא אוכל לך. כתב הר"ן וה"ה דאי אמר לקרבן שאוכל לך דמשמע שפיר לקרבן יהא מה שאוכל לך והאי דלא עריב האי בהדי הני דריבא דלתני הקרבן כקרבן קרבן לקרבן שאוכל לך אסור משום דהנהו תלתא הקרבן כקרבן קרבן דוקא כי אמר שאוכל אסור °אבל כי אמר לא אוכל שרי [ועיין מ"ש במשנה ב' פ"ב] אבל כי אמר לקרבן אפילו אמר לא אוכל אסור: רבי מאיר אוסר. כתב הר"ב ואין הלכה כר"מ. וכ"כ הרמב"ם בפירושו גם הב"י ס"ס ר"ד כתב על דברי הרמב"ם שבחיבורו דלא פסק כך דהכא משום דהוא סתמא דפ"ב דתנן לא קרבן לא אוכל לך מותר וכל זה צ"ע דמאי דאסר הכא ר"מ כ"ע לבר פלוגתיה דאסור. ולר"מ הוא דאיצטריך לאשמועינן דאע"ג דלא סבר מכלל לאו כו' אפ"ה בכי הא מודי דאסור ומטעם דנעשה וכפי הפירושים שכתבתי לעיל. וכ"כ התוספות בהדיא דכ"ע לרבנן הא רבותא לר"מ אשמועינן ומלתא דפשיטא היא. וכיון שכן. היאך שייך לומר אין הלכה. וליכא למימר דהני קאמרי דאין הלכה כר"מ במה דסובר דוקא בכה"ג ולאו במכלל לאו כו' דהא אפילו במכלל לאו לא פסקינן כוותיה דליתא כמ"ש במשנה דלעיל דהר"ב פוסק כר"מ

דלית

יכין תפארת ישראל יבין

לז) אף דכולהו תובה, אפ"ה מחשבו דבר הנדור מדאינו מחוייב בהם רק אחר שנדר אותם: לח) מדלא אמר בכ"ף, משא"כ פגול ונותר לעיל, אף בלא כ"ף, אסור, שסמן מורה איסור: לט) לתוס' ד"ה כקרבן ס"ג באיני אוכל לך ור"ל כקרבן יהיה ככר זה עלי, משום שאיני אוכל לך: מ) לקרבן יהיה ככרך זה, לפיכך לא אוכל לך: מא) לר"ן ה"פ אם אמר הקרבן, כקרבן, קרבן, דוקא בסיים שאוכל.

ציונים

לקרבן לא אוכל לך. [illegible] פ"ב וה"ג :

שנויי נוסחאות

הקרבן בקרבן קרבן. בד"ל קרבן בקרבן הקרבן ועי' רע"ג בכי"ק הקרבן בקרבן הקרבן ויש לתקן הרלבומה לו לתרול' קרבן. לקרבן. בד"ל ובכי"ק דתשמ"ל לא קרבן.

ראשון לציון

ד תוי"ט ד"ה לקרבן לא אוכל לך כו' וכן משמע לשון הרא"ש כו' דברי הגאון המחבר בזה אחר העיון צריכין פנים וככל שפינו המשנה למלך בפרק א' מהלכות נדרים דין י"ח ע"ש קצת בארוכה ובפלפלא בחכמה:

תוספות רע"ק

ד [אות י] בתוי"ט ד"ה רבי יהודה מתיר כו'. ועיין מ"ש בריש פ"ב דנזיר בצ"ל: [אות יא] שם בתוי"ט ד"ה לקרבן לא אוכל כו' אף על גב דבריש מתני' ג' לחולין שאוכל כו' תמהני הא מזה ליכא קושיא כלל דהכא לקרבן אם מפרשי' בשב"א א"כ אין כאן מכלל לאו דהא פירש דבריו שיהא קרבן. משא"כ בלחולין אם נפרש לאסור דהיינו בפתח לא חולין אלא קרבן זהו גופא הוי מכלל לאו דלא סהני לר"מ. אבל באמת עיקר חילוקו של הרא"ש דבא לתרץ לפי"מ דמשמע בסוגיין דגם בלחולין שלא אוכל בפתח אסור לר"מ דמפרשינן לא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל. בזה צריך לחלק אף דלחולין שאוכל לך לא מתסר לר"מ מ"מ הכא כיון דמסיים לא אוכל מוכח דלאסור בא. גם מ"ש התוי"ט אלא דקשי' לי דמתוך לשונו של הרא"ש וכו' מיהו לקמן פ"ב וכו' מזה מוכח דלקושטא דמלתא כו'. דימה רבינו לחולין לא אוכל לההיא דלקרבן לא אוכל לך. בתחילת כת"ה אינו. מדדייקא באומר לחולין ל"א לך רא"צ לדייק בדברים רק לא חולין אלא קרבן ולפיכך לא אוכל בזה המעט דייקא כיון דמסיים בדיבוריה לישנא דאיסור לא אוכל לך משא"כ בההיא לקרבן לא אוכל דנצטרך לפרש מה שלא אוכל לא יהיה קרבן ומכלל לאו נשמע התן דמה שאוכל יהיה קרבן זה לא אסרי' לר"מ כמבואר בפשיטות בפירכת הש"ס לקרבן לא אוכל לך אסור הא שמעי' לר"מ דלית לי' מכלל וכו'. וכן פסק המחבר סי' ר"ד דלקרבן ל"א לך מותר ולחולין ל"א אסור. והוא ברור ופשוט אלא דבהא סתרי דברי הרא"ש אהדדי דבפ"ק משמע דלקרבן לא אוכל לך אסור דמפרשי' באילו אומר בשב"א לקרבן יהא לפיכך ל"א לך. ואילו בפרק ב' משמע בהרא"ש דדוקא בשב"א אסור אבל בפת"ח שרי דהוי כאומר לא קרבן. ודו"ק. אח"כ מצאתי בעזה"י כל זה במ"ל פ"א מהל' נדרים הל' י"ח בד"ה ודע שהחכם בעל תוי"ט וכו': [אות יב] שם ד"ה לא אוכל לך. אבל כי אמר לא אוכל שרי. דאמרי' דנשבע בחיי קרבן עיי"ש. ולא זכיתי להבין דהתינח באומר הקרבן או קרבן שלא אוכל אבל באומר בקרבן אינו שייך לומר דנשבע בחיי הקרבן וכיון

דלקרבן

האומר. בד"נ ובכי"ק וכן האומר. **קונם**. בכי"ק קונם. **המדבר**. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ב מדבר. **עושה** כו' רגלי מהלכת עמך. בד"נ.. ורגלי.. **לך**; בדי"ף **עושות**.. **מהלכות לך**; בכי"ק.. מהלכת לך.

ראשון לציון

תוי"ט ד"ה קונם פי המדבר עמך כו' אסור כתבו התוספות דר"י נמי פליג כו'. לפני כך לשון התוס' שלפנינו הא דלעיל האומר קרבן עולה כו'. ר' יהודה מתיר משום דלא אמר בכ"ף וה"ה בלשון קונם בלא כ"ף דמותר טפי דלא עדיף מלשון קרבן עצמו וקונם בכל הש"ס בלא כ"ף דלא כר' יהודה ור"י פי' כו':

תוספות רע"ק

דלקרבן לא אוכל לך אסור דמפרשים לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך. מכ"ש באומר כקרבן דמשמע יותר שיהא זה כקרבן לפיכך לא אוכל. וצע"ג:

דלית ליה מכלל לאו כו' בפ"ג דקדושין וכן דעת הרמב"ם שם בפירושו גם כבר כתבתי לעיל בשם הבית יוסף דס"ל דהרמב"ם מוקים למתניתין דלעיל אפילו כר' מאיר משום דקי"ל כוותיה דלית לן מכלל וכו'. וא"כ קשיא טובא מאי האי דקאמר אין הלכה כר"מ. וכן מ"ש הבית יוסף דהרמב"ם לא חש להך דהכא מההוא סתמא דלקמן. ועוד שהרי אכתוב לקמן דגמרא רמי לה אמתניתין דהכא. ומשני התם דקאמר לא בחול"ם [א"כ בפת"ח למאי דאסיקנא לעיל בסמוך דהכא דוקא בשב"א] ואם כן הך דהכא ל"פ אדלקמן. וליתא מ"ש הב"י. [וכן יש ט"ס בדבריו שכתב וז"ל ומ"ש הרמב"ם דבאומר לקרבן לא אוכל כלומר בשב"א הלמ"ד שרי דהא אע"ג דאסר ר"מ בפת"ח הלמ"ד שרי בשב"א הלמ"ד ע"כ. וכבר מבואר ממ"ש לעיל דבשב"א אסור טפי הלכך במקום שב"א צ"ל פת"ח ובמקום פת"ח צ"ל שב"א]. וכן בכ"מ חזר בו מהך סברא שכתב על דברי הרמב"ם שכתב ב' פעמים לקרבן לא אוכל לך דמותר ומפרש דהדא בפת"ח והדא בחול"ם כלומר אבל בשב"א אסור כהך מתניתין דהכא וכאוקימתא דלעיל דדוקא בשב"א. וכתב איכא למידק למה השמיט רבינו לקרבן לא אוכל לך בשב"א תחת הלמ"ד דאסור דאתמר בגמרא וצ"ע. עכ"ל. הרי שסובר דמתניתין לא פליגי אהדדי ותרוייהו הלכתא נינהו אלא שהניח בצ"ע למה השמיט הרמב"ם להך דהכא אבל לפי לשונו של הרמב"ם בפירושו אין מקום עיון למה פסק דלא כר"מ ולמה השמיטו ג"כ מחבורו שכתב וז"ל ור"מ אומר שפירוש לקרבן גם כן שלא יהיה קרבן הדבר שלא אוכל לך אבל הדבר שאוכל לך לקרבן יהיה לפיכך לא אוכל לך אסור עכ"ל. הא קמן בהדיא דס"ל דר"מ דהכא סובר דאמרינן מכלל כו' והך סתמא דלקמן פליגא וכר"מ דקדושין אתיא וכן הלכה ותרי תנאי נינהו אליבא דר"מ וזהו דבר שאין בו שום ספק שזו היא דעת הרמב"ם בין בפירושו בין בחבורו. אלא דאכתי קשיא סוגית הגמרא דמוקים בהדיא לתרי מתניתין כחד תנא ודאית ליה הא אית ליה הא. ועל כרחינו [צריכין אנו] לומר דסוגיא זו לא גרס לה הרמב"ם ואע"ג דגרסינן הכי בדף י"א ושנוי בדף י"ג ומשולש בפ"ב דף ט"ו אבל מה נעשה שדבריו מראים באצבע בין בפירושו בין בחיבורו דמפרש למתניתין דהכא דטעמא דאסר ר"מ משום דמכלל לאו כו'. והנה אע"פ שהללתי בעד הרמב"ם*) עדיין קשה לדעת הר"ב כי הוא כתב בהדיא סוגיא דמוקים לר"מ דהכא מטעם דנעשה וכו'. וא"כ משניות דהכא ודלקמן לא סתרן אהדדי ותרווייהו ס"ל דלית לן מכלל לאו כו' וכך פסק ג"כ בקדושין והיאך פוסק בכאן דלא כר"מ וזה צ"ע: קונם פי מדבר עמך וכו' אסור. כתבו התוספות דר"י נמי פליג בהא דכיון דסבירא ליה דקרבן בלא כ"ף הדמיון לא הוי נדר ה"ה בלשון קונם בלא כ"ף דמותר (דטפי) [צ"ל דקונם פי] לא עדיף מלשון קרבן עצמו ור"י פירש דאומר קונם יש לפרש לשון פעולה כמו מקונם ובלשון פעולה מודה ר"י. ע"כ: פי מדבר עמך. כתב הר"ב ואע"ג דאין נדרים חלים על דבר שאין בו ממש כו' מ"מ כשאומר קונם פי מדבר עמך אסור הפה מלדבר כו' גמרא. ופירש הר"ן קונם פי מדבר משמע דקונם קאי אדיבור ומשמע נמי דקאי אפה הלכך כיון דסתם נדרים להחמיר אמרינן דאפה קאי ופיו דבר שיש בו ממש הוא ודכוותה בגמרא דאמרינן באומר ופירושו נעשה כאומר ועיין מ"ש במ"ד בפרק בתרא וכתב עוד ובדין הוא דהוה מצי למימר דאפילו אי קאי קונם אדיבור אסור מדרבנן דהנדרים חלים מדרבנן אפילו על דבר שאין בו ממש כדאיתא לקמן בריש פ"ב אלא קושטא דמלתא מתרץ ליה דאפילו מדאורייתא נמי אסור ע"כ. ועכ"ל בזה דאי מדרבנן ה"ל למתני ה"ז בלא יחל כדתנן לקמן ועוד דא"כ תרתי למה לי:

האומר לחבירו. קונם פי המדבר עמך. ידי עושה עמך. רגלי מהלכת עמך. אסור(מב):

ר"ע מברטנורה

קונם פי מדבר עמך. ואע"ג דאין נדרים חלים על דבר שאין בו ממש ודבור אין בו ממש מ"מ כשאמר קונם פי מדבר עמך אסר הפה מלדבר והפה דבר שיש בו ממש הוא וכן יאסרו ידי למעשיהם ורגלי להלוכן וכל כיוצא בזה:

---

*) בתוי"ט דפוס פראג, וקראקא הנוסחא · לא הללתי בעד הר"ב כו'.

יכין תפארת ישראל בועז

שאוכל לך, אסור, אבל באמר לקרבן, אפילו שיש לא אוכל לך אסור, דה"ק לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך, אבל בקאמר לחולין שאוכל לך, מותר לר"מ [כר"ן ד"ה ב']. מיהו לרבנן גם באמר לחולין שאוכל לך אסור, דס"ל מכלל לאו נשמע הן, והו"ל כאומר לא חולין יהא, רק קרבן מה שאוכל לך [מצא"כ בסי' י"ח. כפרושינו לעיל לא פליגי, דהתם כיון שהזכיר הדבר באוסר על עצמו, דמסיים ככרך זה עלי ואמר לא חולין יהיה, ממילא נשמע באסור הוא, ואינו מכלל לאו נשמע הן]:

מב) דאע"ג דדבור עשייה והלוך אין בהן ממש, ונדר מדאסר הפה עליה לא חל דאין בו ממש. אפ"ה כיון דקונם שהזכיר, יש לפרשו דקאי נמי אפה, שיש בו ממש, וסתם נדרים להחמיר, אסור מדאורייתא. מיהו מדרבנן נדר חל אפילו אאין בו ממש [י"ד רי"ג]:

ואלו מותרין פרק ב נדרים

תוספת יום טוב

ציונים

פ"ב א ואלו מותרין כו'. י"ג ע"ב מיי' פ"א מהל' נדרים הל' כ' סמ"ג ל' רמ"ב:

שנויי נוסחאות

פ"ב א ואלו כו'. בד"נ ובכי"ק. **אלו**..; במשני"ר אלו נדרים מותרין.

תוספות חדשים

פ"ב א תוי"ט ד"ה **ואלו** מותרין כו' כדאיתא בגמ' כו'. וקשה דהא כבר פתח שם בנדרי כשרים לא אמר כלום. ועוד למסקנא גם ר"י ס"ל דאסור בנדר ופליגי רק בנדבה

פרק ב **א ואלו** מותרין. לא שייך שפיר למתני ואלו מותרין דאטו הנהו דפ"ק אסורין הן שלא ידור בהן. דליתא. אלא אם נדר בהן דנדרו קיים. והדברים שנדר עליהן מתסרי. אבל הנדרים עצמן היינו אסורין. ואפשר לי לומר דהתם לן תנא כר"מ דדריש טוב אשר לא תדור (קהלת ה) וגו' טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר כדאיתא בגמ' פ"ק דף ט' ואע"ג דהתם לענין נדר [דאמר] עלי לחוביה בקרבן קאי מ"מ זיל בתר טעמא דמידי הוא טעמא אלא משום שמא יעבור בבל תאחר הכי נמי איכא למיחש בכולהו נדרים שמא יעבור על איסורו שאסר על נפשו: חולין שאוכל לך. כתב הר"ב לסימן בעלמא נקטיה כשם שחולין שאוכל לך א"צ שאלה כו' ותימה דלהא נמי לא צריך וכדפריך עלה דהאי סיפייא בש"ס

פרק ב א ואלו מותרין א). חולין שאוכל לך.

ר"ע מברטנורה

פרק ב **א ואלו** מותרין. חולין שאוכל לך. *)לסימן בעלמא נקטיה כשם שחולין שאוכל לך אין צריך שאלה לחכם

*) ברע"ב ד"ר לסימנא.

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ב א) צ"ל דר"ל ואלו נדרים מותרין ועומדין, שא"צ התרה [ועתוי"ט שנתקשה בזה]:

לך ב). בבשר חזיר. בעבודה זרה. בעורות לבובין ג). כנבלות. כטריפות. כשקצים. כרמשים. כחלת אהרן ד) וכתרומתו. מותר ה). האומר לאשתו הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ממקום אחר ו). שלא יקל ראשו לכך ז). קונם שאיני ישן. שאיני מדבר. שאיני

לחכם. כך כל הני דאמרי' במתניתין ברישא אין צריכין שאלת חכם: בעורות לבובין. היו נוקבים הבהמה מחיים כנגד הלב ומוציאין הלב ומקריבין אותו לע"ז ותקרובת ע"ז אסור בהנאה: כחלת אהרן. שהיא ראשון לכהנים ולא הוי דבר הנדור שאין חלה ותרומה באין בנדר ונדבה: הרי זה מותר. דאמר קרא (במדבר ל') איש כי ידור נדר. עד שידור בדבר הנדור. ומטעם שאני אוכל לך דאמרינן בפרק קמא דאסור ואף על פי שאינו דבר הנדור הוי טעמא דאפשר שיבוא חטאת על ידי נדר כגון שנדר בנזיר ומתחייב להביא חטאת: הרי את עלי כאמא. אף ע"ג דלאו דבר הנדור הוא חמור מכל הני דלעיל דצריך התירה מדרבנן אם הוא עם הארץ. ופותחין לו פתח ממקום אחר. כלומר מבקשים לו פתח וטעם לחרטתו. ולא סגי בכדו תהית או לבך עליך. וכל זה שלא יקל ראשו ולא ירגיל לאסור אשתו עליו: קונם שאיני ישן כו'. הרי זה בבל יחל מדרבנן אבל מן התורה אין הנדר חל דנדרים אין חלים אלא על דבר שיש בו

בגמרא מי איכא לאסוקי אדעתא הכי הא קתני סיפא האומר לאשתו כו' פותחין לו מכלל דרישא לא בעי שאלה אלא מחוורתא חולין ממילא נסבה כלומר כדבעי מעיקרא דאיידי דקתני כבשר חזיר כו' דמותרת תני נמי לכך אע"ג דלא איצטריך ואם כן הוה ליה להר"ב לפרש כתירוץ דאיידי. הלכך נ"ל דבספר גמרא דהר"ב לא היתה גירסא זו דומי איכא לאסוקי כו' והרי הרא"ש כתב בפסקיו אסיפא דהאומר לאשתו וכו' ודוקא המדיר אשתו כו' אבל הנך דרישא לא מדקתני סיפא דמתניתין הכי מכלל דרישא לא בעי שאלה ע"כ. משמע מלשונו דדברי עצמו הם ונמצא שגם הוא אינו גורס כן בגמרא דאי גורס ליה הל"ל משמיה דגמרא והכ"מ בפ"ב מהל' נדרים הביא דברי הרא"ש ותמה עליהם למה כתב מעצמו ולא משמא דגמרא ואין זו תמיה קיימת אבל נקל לדחותה ממאי דאמרן דחלוף גרסאות שכיחי טובא. ובזה ג"כ אין מקום כלל למה שתמה הכ"מ על הרמב"ם שהוא פוסק בכל אלו דרישא. דצריך שאלה. דסובר דמאי דתנן בסיפא קאי אכולה מתניתין. ותמה עליו הכ"מ מהאי דגמרא דמי איכא לאסוקי כו' והניח בצ"ע. ואני אומר דמהרא"ש נשמע להרמב"ם ג"כ ודתרווייהו לא גרסי להאי דמי איכא כו' ואין בגירסתם אלא בעיא קמא איידי קתני ורבינא אמר לסימנא כו' שכתבו הר"ב אבל ומי איכא כו' ל"ג להו. ובהא קמפלגי הרא"ש והרמב"ם דהרא"ש פסק כרבינא דבתראה הוא ועוד דסיפא דייק כוותיה. והרמב"ם פוסק כסתמא דגמרא דמשני איידי. ולענין הסיפא דקתני בה ליכא דיוקא. דאדרבא איכא למימר דנטר עד סיפא למימר דאכולהו דלעיל קאי. וכמ"ש גם הכ"מ לתרץ הך אליבא דהרמב"ם. וזה נראה פשוט בעיני. דהרמב"ם והרא"ש לא גרסי ומי איכא לאסוקי וכו'. ומוכרח מדבריהם ואין צריך עיון עוד. ובזה מיושב גם כן שהר"ב לא פירש כמסקנת גירסא דידן: כבשר חזיר כו'. כל מיני אסורין קתני. אסורין באכילה כבשר חזיר. ואסורים בהנאה כע"ז. ואסורים בהנאה שאין להן בטלה כעורות לבובין שהן תקרובות לע"ז ואין להם ביטול. ותנא נמי שאסורים באכילה בלבד. ויש בהן טומאה כנבלות. ושטומאתן חמורה בכעדשה כשקצים ורמשים. הר"ן: בעורות לבובין. פירש הר"ב היו נוקבין וכו' ומוציאין הלב ומקריבין אותו לע"ז וכו' ועיין במ"ג פרק ב' דמסכת עבודה זרה: כרמשים. כדכתיב (ויקרא י"א) ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ: כחלת אהרן וכתרומתו. שאף על פי שחל איסור ע"י קריאת שם לא מיקרי דבר הנדור דהא מעיקרא נמי *הוא אסור משום טבל ופיו לא אסר אלא התיר שהוציא הפירות מידי טבל. פירוש הרא"ש פרק קמא דף י"ב: מותר. כתב הר"ב דאמר קרא איש כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור ולכך אינו אוסר עליו האכילה באמרו הרי הוא כבשר חזיר וכע"ז ואסר עליו כאומר כקרבן לפי שהוא יכול לדור קרבן ולומר על מה שירצה הרי זה קרבן ויהיה קרבן ואי אפשר שידור ויאמר על שום דבר ה"ז בשר חזיר או ע"ז וכו'. [הרמב"ם]: מותר. משום דקבעי למתני האומר לאשתו כו' דצריך [פתח] ואי לא הדר ותני הרי זה מותר לא ידענו ואלו מותרין דרישא כלומר שהן מותרין בלא פתח אהי מינייהו קאי אי אכולהו אי אתרתי מינייהו. הר"ן: האומר לאשתו הרי את עלי כאמא. הה"נ במתפיס בשאר איסורי הנאה בע"ז וערלה וכלאי כרם ובברייתא תניא נמי בגמרא וכו' אלא האי דנקט כאמא חדא דאית בה תרתי אשמעינן. חדא דאע"ג דמתפיס בדבר האסור בע"ש מדרבנן צריך פתח ואשמועינן תו דצריך שיהא ממקום אחר אבל אין פותחין לו בכבוד אמו כלומר אילו היה יודע שלא יהא כבוד לאמו בכך לא היה נודר דלא תימא נהי דאין פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו ה"מ בנדרים דאורייתא אבל הני דליתא אלא מדרבנן פותחין קמשמע לן דלא. ודוקא במדיר אשתו ומתפיס בדבר האסור צריך פתח מפני שדרכו לאסור את אשתו מתוך הקפדה ואי שריא ליה בלא פתח כי מתפיס בדבר האסור אתי למשרי נמי אפילו מתפיס בדבר הנדור אבל שאר נדרים מתוך שאינן מצויין כל כך לא גזרו בהן ואין צריכין שאלה. הר"ן: פותחין לו פתח כו'. פירש הר"ב ולא סגי בכדו וכו' עיין מ"ש בזה בסוף פירקין בס"ד: ממקום אחר. מ"ש הר"ב בכדו תהית פירש הר"ן פ"ג דף כ"א כלום אתה מתחרט הרטה דמעיקרא מלשון תוהה על הראשונות. ומ"ש לבך עליך פירש"י שם כלומר עומד אתה על דעתך הראשונה שרצונך עדיין באותו הנדר: שלא יקל ראשו. עיין סוף פרקין: קונם שאיני ישן כו'. כתב הר"ן בכולהו גרסי'

יכין תפארת ישראל יכין

ב) כדי נסבה: ג) שעכו"ם היו מנקבין הבהמה בחייה כנגד לבה, ומוציאין משם הלב להקריבו לע"ז, דאז הבהמה אסורה בהנאה: ד) ר"ל כחלה שמפרישין מעיסה לתנה לכהן. ונקט אהרן שהיה ראשון לכהנים. ואע"ג דחלה דבר הנדור הוא, דעל ידי פיו נאסרה. אפילו הכי אין כוונת המפריש לאסור, אלא להתיר שריים מטבל. ונקט מהני' כל מיני אסורים, חזיר אסור רק באכילה, וע"ז אף בהנאה, ולבובין חמירי טפי מע"ז, דמדהן תקרובת אין מועיל להם שיבטלום עכו"ם [כי"ד קמ"ו], ונבילות חמירי טפי מכל הנך לענין טומאה, דכזית ממנה מטמא מדאורייתא, ושקצים חמירי טפי דשעורן לטמא מדאורי' בכעדשה, וחלה ותרומה חמירי טפי, מדדמי בקדושה כמתפיס בקרבן: ה) מדאינן דבר הנדור [ואף דהכא תנא ברישא ואלו מותרין. נקט מותר מדקא בעי למתני האומר וכו' דצריך פתח, להכי אפסיק במלת מותר, דלא תימא דגם הנך דרישא צריכין פתח]: ו) ולא סגי בחרטה, או לפתוח בכבוד אמו, לומר לו, אלו היית יודע שאין זה כבוד אמך לדור בה לא היית נודר, אלא צריך פתח ממקום אחר [ר"ה ס"א] דמזלזל כבוד אמו החמירו עליו טפי ולקמן סוף פרקן דסגי ליה התם בחרטה: ז) שלא ירגיל א"ע בכעס לאסור ע"ע פריה ורביה

ולרמב"ם

ציונים

כבשר חזיר. מיי' שם פ"א ה"ג שם סמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' ר"ה ס"א: כחלת אהרן. י"ב ע"א מיי' שם ה"א: האומר לאשתו. מיי' שם ה"ג ופ"ב ה"ב סמ"ג שם טוש"ע שם: קונם שאיני ישן. י"ד ע"ב מיי' שם פ"ג ה"י סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רי"ג ס"א:

שנויי נוסחאות

(לך). ברמב"ן ליתא. (בעורות לבובין), בר"ב ובכי"ק ובמשני"ר ליתא, גם רש"י לא פירש לה. כטרפות. במשנ"ב וטרפות וכ"ה במש' ד' ריווא ווינא. (כרמשים). במשנ"ב ורמשים וכ"ה ברי"ף ובמש' ד' ווינא; בד' ריווא ורמשים: בכי"ק ברמשים וכ"ה כד"פ וד"ק; בכי"מ ליתא. מותר. עי' רע"ב. ראשו (לכך). בכי"ק ליתא; במשנ"ר את ראשו וכ"ה בכי"ק.. (וכה לכן). קונם. בכי"ק קונם וכן בכל המשנה. שאיני ישן. במשנ"ב שאני.. וכן בסמוך ובסיפא גבי שבועה שאיני ועי' בר"ן ובכ"י ובריטב"א (וכה שני).

תוספות חדשים

בנדבה, ועוד דבגמרא כאן מוקי מתני' דלא כר"מ. ול"ל דמותרין קאי על הדברים שאמר עליהן כבשר חזיר כו' וכ"נ מדברי הר"ן ז"ל שכתב אליבא דתני בפ"ק נדרים אסורים פתח הכא דאלו מותרין עכ"ל. ועם פי' הדברים שנדר עליהן אסורין פ"ה הכא. (ממהדו"ה זצ"ל):

ראשון לציון

פ"ב א תוי"ט סד"ה כבשר חזיר כו' כשקצים ורמשים הר"ן עיין יסו"מ:

תוספות רע"ק

פ"ב א [אות יג] תוי"ט ד"ה כחלת אהרן. הוא אסור משום טבל, ק' לי הא משכחת דקרא שם תרומה בשבלים דלא הי' אסור משום טבל ובפני נאסר משום תרומה. וברז' כי הטעם כיון דאינו אסור לכל דהא מותר לכהנים דבר האסור מקרי ולא דבר הנדור דמדרין נדור הי' ראוי לאסור לכל (ישחרי כשהפרישו לא פירש בן סיום הר"ן בבאן. ועיין במשנה ד' מ"ש התוס' והרא"ש אצל חרבי בהן. ואפשר שגם הר"ן יסבור שם כן ודו"ל):

גרסי' שאני בלא יו"ד ובשבועות גרסי' שאיני ביו"ד משום דנדרים מתפיס חפצא אנפשיה תני להו בלשון שאני כלומר מה שאני ומשום דשבועות אסר נפשיה תני להו בלשון שאיני ביו"ד עכ"ל הר"ן. וכך כתב הכ"מ בפ"ה מהלכות נדרים להגיה בכל הני שהעתיקם הרמב"ם שאני בלא יו"ד.

ואני תמה שגם הטור סימן רי"ג העתיק ביו"ד. ואף הכ"מ עצמו בש"ע שלו העתיקם ביו"ד וצ"ע. ועמ"ש בריש פ"ק גבי מרוחקני ממך שאיני אוכל לך ועיין במשנה דלקמן ועיין סוף פרק ג': קונם שאיני משמשך. כתב הר"ב בגמרא מקשים והא משועבד לה כו' עי' מ"ש ברפ"ז דכתובות. ומ"ש הר"ב ומשני כגון דאמר הנאת תשמישך עלי קונם. כתב הר"ן וא"ת אמאי מתסר והא מצות לאו ליהנות נתנו [כדכתב הר"ב במשנה ג' פרק ד'] וי"ל דכי אמרינן מצות לאו ליהנות נתנו ה"מ לומר שאין קיום המצות חשוב הנאה אבל מכל מקום אי מתהני גופיה בהדי דמקיים מצוה הנאה מקריא. ומשום הכי אמרינן בפרק ראוהו ב"ד [כח.] הנודר הנאה מן המעיין טובל בו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה ע"כ וכתב עוד הר"ן דהא דהוי משמשך שאינו אלא מדרבנן דומיא דשאיני ישן כו' וא"ת היכי חייל נדרא דיליה דליתיה אלא מדרבנן בעלמא לאפקועי מצות עונה ומצות פריה ורביה י"ל כיון דנדר מיהא חייל ממילא פקעי להו הנך מצות. דחכמים מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה ע"כ [ועיין רפ"י דיבמות]. אבל התוספות כתבו דאיירי משמשך מדאורייתא ומתניתין לגלויין קתני גבי שאיני ישן הוי בבל יחל דרבנן וגבי שאיני משמשך הוי דאורייתא ע"כ וצריך לומר דמיירי באומר קונם גופך עלי מתשמישו ודומיא דסוף פרק דלעיל והרמב"ם בפ"ג מהלכות נדרים כלל לאיתי משמשך בהדי הני דמדרבנן ולא כן הטור בסימן רי"ג: הרי זה בלא יחל. פירש הר"ב מדרבנן. גמרא דתניא דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם שנאמר (במדבר ל') לא יחל דברו. °וכתבו התוספות תימה מה ענין זה לנהגו בו איסור וי"ל דהאי נמי שנדר ונתכוין לאסור עצמו גם בדבר שאין בו ממש אין לך נהגו גדול מזה ע"כ. וכ"כ הרמב"ם אמר באלו הדברים הרי זה בלא יחל ר"ל בזה שאלו הדברים אע"פ שהם בלתי חלות אחר שבני אדם מחשבין אותן נדרים הרי הן אסורים מטעם לא יחל דברו לפי מה שבא עליו הפירוש שאמרו דברים המותרים וכו'. ומ"ש הר"ב דנדרים אין חלין וכו' כדתנן במשנה דלקמן: שבועה כו'. °צ"ע דלא תנן נמי שבועה שאיני משמשך ולדעת התוספות דגבי נדרים נמי לא משכחת לה אלא כשאוסר עצמו בכוונת דאסור מדאורייתא ניחא. אבל להר"ן והרמב"ם צ"ע: שאיני ישן. כתב הר"ב אם נשבע שלא יישן כו' לוקה כו' משום שבועת שוא רמב"ם פרק ה' מהלכות שבועות: ב קרבן לא אוכל לך כו' מותר. כתב הר"ב דהוי כנשבע בחיי קרבן וקרבן לאו בר אשתבועי הוא ואי אמרי' דקרבן יהא מה שלא אוכל לך נמי בר דלא שוי' איסור קרבן אלא מה שלא יאכל. הר"ן. וכתב הב"י ס"ס ר"ד וא"ת כיון דבאומר לא חולין לא אוכל לך אסור [אף לר' מאיר כמו שכתבתי לאחד מהפירושים בריש מתניתין ג' דפ"ק] משום דהוי כאומר מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך כשאומר קרבן לא אוכל לך נמי נימא הכי ולתסר וי"ל דלא חולין לא אוכל לך שאני דליכא לפרושי בי' שנשבע בקרבן שלא יאכל לי' אבל באומר קרבן לא אוכל לך וכל איפך לישני כיון דאיכא לפרושינהו הכי אע"ג דסתם נדרים להחמיר מאחר דפירושא דלקולא משתמעי טפי בלישנא הכי מפרשינן להו ולא לחומרא ע"כ:

קרבן

מהלך ח). **האומר לאשתו קונם שאיני משמשך** ט). **הרי זה בלא יחל דברו** י). **שבועה שאיני ישן** יא). **שאיני מדבר. שאיני מהלך אסור** יב): **ב קרבן לא אוכל**

בו ממש: קונם שאיני משמשך. בגמרא מקשה והא משועבד לה והיאך יכול להפקיע שעבודה בנדרו והא הוי כאוסר פירות חבירו על חבירו ומשני כגון דאמר הנאת תשמישך עלי קונם. שאסר ההנאה עליו ואין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו: שבועה שאיני ישן וכו'. אסור מן התורה דשבועות חלין בין על דבר שיש בו ממש בין על דבר שאין בו ממש ואם נשבע שלא יישן שלשה ימים רצופין לילה ויום לוקה ויישן מיד מפני שנשבע על דבר שאי אפשר לקיימו: ב קרבן לא אוכל לך כו'. מותר דהוי כנשבע בקרבן

יכין תפארת ישראל יכין

[ולרמב"ם גם בשאר מילי הדין כך]. והחמירו מדרבנן דוקא בע"ה. וי"א דבזה"ז הכל כע"ה [י"ד ר"ס א']: ח) מדאו' אין נדר כלל, דאין נדר חל בדבר שאין בו ממש: ט) אף דמשועבד לה והו"ל כאוסר פירות חבירו על חבירו. י"ל דמיירי באמר הנאת תשמישך עלי, שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו, ואע"ג דמצות לאו ליהנות נתנו, היינו דקיום המצוה לא הוה כהנאה, אבל במתהני גם גופו, שפיר מחשב הנאה [ר"ן]. ואע"ג דאסור רק מדרבנן, דהרי בהנאה אין בה ממש, והיכי מצי להפקיע ע"י איסור דרבנן מצות פו"ר דאו'. הרי יש כח לחכמים לעקור דבר תורה בשב ואל תעשה [יבמות ד"צ ע"כ]: י) ר"ל אסור מדרבנן: יא) זמן מה, אבל בנדר שלא יישן ג' ימים, לוקה ויישן לאלתר [כ"ה לגי' הש"ס [נדרים דט"ו א'], וכ"ל דהך לאלתר אתרוייהו קאי, דלוקה לאלתר אף שלא יישן עדיין, דרק משום שבועת שוא הוא דלוקה, ומותר לישן לאלתר אף שלא לקה עדיין, דאין השבועה חלה כלל, ואיסור דשבועת שוא דעביד עביד]: יב) דשבועה חלה על דבר שאין בו ממש, מדאסר את גופו [כמ"ש בפתיחה], והרי הגוף יש בו ממש, ומה"ט נמי לא נקט שבועה שאיני משמשך כברישא, משום דבשבועה אסר הגוף, והרי גופו משועבד למצוה, ואפילו שבועה בלשון נדר, דינו כשבועה, ולא חל אמצוה [י"ד רל"ט ד'. ודברי רתוי"ט

[illegible]

ציונים

שבועה שאיני ישן. פ"ו פ"ב ע"ז ע"ב מיי' שם ופ"ה ה"כ ופ"א מהל' שבועות ה"ז סמ"ג ל' למ"א ולה"ב טוש"ע שם סי' רל"ט ס"ג: ב קרבן לא אוכל. שם מיי' פ"א מהל' נדרים הי"פ סמ"ג ל' למ"ג:

שנויי נוסחאות

לאשתו. התוי"ט רשם בגליון על המלה הזאת „ירושלמי", כי בד"ו (שס"ו) שהיה לפניו איתא לאשה כמו במשנ"ב, אך בד"נ ובכי"ק לאשתו כלפנינו. בלא יחל. בד"נ בבל יחל וכ"ה בריטב"א וכן נ"ל גם בכי"ק.

תוספת חדשים

תוי"ט סד"ה שבועה כו'. ולא ידעתי היאך שייך לומר שבועה שאיני משמשך הא משועבד לה וע"כ צ"ל הנאת תשמישך יאסור עלי בשבועה א"כ הוי נדר כדלעיל והוי רק מדרבנן והיינו לחד פי' בהשר"י וכל שכן לרוב פוסקים וכ"פ בש"ע סימן רל"ט ס"ד דשבועה שמוציא בלשון נדר אינו חל על דבר מצוה וכן כתב תוי"ט סוף מ"ג אם כן היאך שייך למתני שבועה שאיני משמשך: (ממהורש"א ז"ל):

תוספות רע"ק

[אות יד] שם תוי"ט ד"ה הר"ן בלא יחל. וכתבו התוס' תימא) ובר"ן כ' דמייתי (הגמרא בזה) ראיה דשייך למנקט על דרבנן בלשון הרי זה בלא יחל: [אות טו] שם תוי"ט ד"ה שבועה כו'. צ"ע דלא תנן כו' לק"מ דהא בשבועה לא חייל כלל דמשועבד לה ודוקא בנדר חל באוסר התשמיש על עצמו. אבל שבועה דמתסר נפשיה אחפצא לא חייל והוי כנשבע שלא אשב בסוכה. ופשוט:

אור גדול

פ"ב א במשנה שבוע' שאיני ישן. עיין ברע"ב באם נשבע שלא יישן שלשה ימים. ובנדר כה"ג כגון אם אמר קונם עיני בשינה שלשה ימים או כיוצא בזה בדבר שאי אפשר לקיימו נחלקו בזה הראשונים. י"א דמלקין אותו מיד משום דסופו לעבור על בל יחל. וי"א דאין מלקין אותו רק איסורא הוא דעבד דנדרי שוא אסורים כמו שבועה; וי"א דלא חייל הנדר כלל דרק בשבועה לוקה משום שבועת שוא משא"כ בנדר דאין בו אלא בל יחל וכיון שהוא אי אפשר לקיימו לא חייל כלל. והרא"ש כתובות (ריש פ' המדיר) כתב בשם ר"ת אם אדם אומר קונם כל הפירות שבעולם עלי לא חייל הואיל ואי אפשר שלא יעבור. וכן נמי אם אמר קונם כל פירות שבעולם עלי אם אעשה דבר זה הוי אומר ר"ת דלא חייל, עיי"ש. וראיתי בס' נודע בשערים (סי' ו') שהקשה על הרא"ש מנדרים (פ"ט ב') מההוא גברא דאיתסר הנייתא דעלמא עליה אי נסיב איתתא. ולפענ"ד נראה לחלק בין אם אסר מעכשיו אם יעשה דבר פלוני וא"כ האיסור חל מעכשיו שהרי בידו שלא לעשות אם או נדר מעכשיו אם לא יעשה בידו לעשות, משא"כ אם נדר באם יעשה יאסר מאז ולהבא ולא למפרע וא"כ עיקר חלות הנדר אין מקום לחול כלל דקודם שיעשה לא נדר ועיקר חלות הנדר לאחר שיעשה ולאחר שיעשה אין מקום לחול. וא"כ כוונת הרא"ש בלא מהיום. ועיין ר"ן נדרים (ע"ט ב'). והאי אי נסיבנא איתתא מיירי דאמר היום אף דקאמר (סתם). דכה"ג מצינו (ס"ו ב') אם תלכי עד הפסח דכוונתו במהיום יעו"ש בגמ' [ואפשר דמיירי דאמר בהדיא מהיום]. והא דלא התירו להאוא גברא עד דנסיב איתתא וחל הנדר אף דנאסר מהיום אפ"ה אינו מתיר עד שיחול. וכמ"ש בתי' הר"ן (סי' נ"א) וא"ש. שוב ראיתי דצע"ג בזה אי בכה"ג לא מצי להתיר. אף דבמהרש"א מו"ק (ריש פ"ג) משמע נמי הכי מ"מ צע"ג. דהא בקידושין כה"ג מצי לגרש כמבואר בפל"מ (פ"ו מהל' גרושין ה"ג) וא"כ ה"נ הכא. אף דלבאורה מלשון הטור (סי' רכ"ח) שתפס הציור גבי אין מתירין הנדר עד שיחול כגון קונם עלי ככר זה אם לא אעשה דבר פלוני לזמן פלוני שאי"ל התרה עד הזמן, משמע לבאורה דא"י להתיר אף במעכשיו דהא בה"ג מעכשיו הוא, לפמ"ש הר"ן (פ"ג דשבועות) גבי שבועה לא אוכל זו אם אוכל זו יעו"ש והובא בד"מ ססי' רל"ט אמנם זה אינו ראי' דאפשר דהטור פליג על הר"ן. וס"ל דגם בכה"ג הוי אם כלאחר. וסוגיא דשבועות מיירי דאמר מעכשיו להדיא. ולבאורה נראה ראי' מפסי' ר"ך הי' עומד במ"ח ואמר לאשתו קונם שאתה נהנית לי מכאן ועד הפסח. וכן הוא ברמב"ם וש"ע. ולהר"ן הנ"ל אין צריך הכא מכאן. וע"כ דפליגי אמנם אין זה ראי' לפי מה שיתבאר וא"ש בב"ג:

לך יג). קרבן שאוכל לך יד). לא קרבן לא אוכל לך טו). מותר. שבועה לא אוכל לך. שבועה שאוכל לך טז). לא שבועה לא אוכל לך יז). אסור. זה חומר בשבועות מבנדרים יח). וחומר בנדרים מבשבועות. כיצד. אמר קונם סוכה שאני עושה יט). לולב שאני נוטל. תפילין שאני מניח. °בנדרים אסור כ). בשבועות מותר כא). שאין נשבעין לעבור על המצות כא):

בקרבן ונעשה כאומר בחיי הקרבן אם אוכל לך שום דבר: שבועה שלא אוכל. ולא אמרינן בחיי שבועה קאמר כדאמרינן בקרבן דשבועה לית בה משבא ולא שייך לומר בה בחיי שבועה: שבועה שאוכל לך. זמנין דשבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע כגון שהיה חבירו מסרב בו לאכול ואמר לא אכילנא לא אכילנא וחזר ואמר שבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע וה״ק בשבועה יהא עלי אי אכילנא לך: זה חומר בשבועות. לא מצינן לאוקמה השבועה ב[לא] אוכל לך וכו׳ דמדקתני זה חומר משמע דנדר הוי אלא דאינו חמור כשבועה וגבי קרבן לא אוכל לך תנן מותר דלא הוי נדר כלל משום הכי צריך לאוקמה אדלעיל דתניא קונם שאיני ישן שאיני מדבר הרי זה בבל יחל ואוקימנא מדרבנן דמדאורייתא אין הנדר חל אלא על דבר שיש בו ממש. וזה חומר בשבועות מבנדרים. שבשבועה חלה אפילו על דבר שאין בו ממש: תפילין שאיני מניח. משום דאסר חפצא עליה ואינו נראה *)כנודר לבטל את המצוה שהרי לא

קבל

*) בר״ב בכל הדפו״י כיורד.

קרבן שאוכל לך. עיין בפירוש הר״ב דס״פ דלעיל ומ״ש שם בס״ד: לא קרבן לא אוכל לך. מפורש בס״פ דלעיל בס״ד: לא שבועה לא אוכל לך אסור. ואע״ג דמתניתין ר״מ היא דלית לי׳ מכלל לאו כו׳ אפ״ה בשבועה אסור. ונראה בעיני דהיינו טעמא משום דהא מסקינן בס״פ שבועת העדות דכי לית ליה לר״מ מכלל לאו כו׳ ה״מ בממונא אי נמי באיסורא דאית ביה ממונא אבל באיסורא גרידא אית ליה. ונדרים איסורא דאית בהו ממונא ניהו. משום דלא משכחת בהו בלא תפלה דהא אינן חלין על דבר שאין בו ממש אבל שבועות אינן אלא איסור גרידא שהוא חל בגופו. הר״ן: זה חומר בשבועות כו׳. פירש הר״ב שהשבועה חלה אפילו על דבר שאין בו ממש. והטעם בזה שהשבועה חלה על גוף האדם והגוף יש בו ממש. טור סימן רל״ט: וחומר בנדרים מבשבועות כיצד אמר קונם סוכה וכו׳. לא דייקינן מכלל דשבועה מיהא היתה משום דאה״נ דהיתה ולקי בה משום שבועת שוא אלא שאינה חלה לבטל את המצוה [כדתנן במ״ח פ״ג דשבועות]. הר״ן: קונם סוכה כו׳. והה״נ כי אמר ישיבת סוכה עלי דהואיל והזכיר החפץ אע״ג דישיבה אין בה ממש. הר״ן בשם התוספות וכמ״ש בשמו בס״פ דלעיל. ועיין מ״ש במשנה ד׳ דפרק בתרא: בנדרים אסור. °כתב הר״ב ואם אמר הרי עלי קרבן אם אניח תפילין חל הנדר והייב כו׳. כן כתב הרמב״ם ומילתא דפשיטא היא דלמה יגרע נדרו שחייב עצמו בקרבן משום שתלאו בעשיית המצוה. והרי אפילו בתלאו בדבר שאין בו ממש שאין הנדר חל עליו כתב הרמב״ם בס״פ דלעיל דחייב בקרבן שחייב עצמו בו בנדר. ומיהו הטעם שכתב שם בפירושו לפי שהוא מין ממיני השבועה לא ידעתי למה. ובחבורו פ״ג מהלכות נדרים כתב שאין זה ממין נדרי איסור אלא ממין נדרי הקדש. והואיל והר״ב כתב להא כ״ש ס״ל לכתוב לדלעיל בתלאו בדבר שאין בו ממש דהוי רבותא קצת. ואין לומר דדוקא הא דהכא ס״ל ולא הא דלעיל דודאי ליתא דדבר פשוט הוא דלא כ״מ במה שתלאו בדבר שאין בו ממש: בשבועות מותר. לשון הר״ב אבל כל ל׳ שבועה הוא אוסר את עצמו כו׳. אפילו כי אמר ישיבת סוכה עלי שבועה דכיון דסתם שבועה אוסר עצמו מתרילנא בשבועתו וחזרה על נפשיה והוי כאילו אמר שבועה שלא אשב בסוכה ולא חשבינן ללשון זה שאמר אלא יד שבועה דבשבועה לא שייך איסור חפצא עליה וכך כתבו התוספות וכתבו שכן נמי כן בנדרים לאידך גיסא: שאין נשבעין לעבור על המצות. ולקיים נמי לא. כדתנן לקמן כמו

שכתבתי

יכין תפארת ישראל בועז

תמוסין]: יג) לא דמי ללא חולין לא אוכל לך דאסור [כפ״א מ״ג]. הכא משמע שפי דנשבע בחיי קרבן שלא יאכל, ומש״ה נמי לא הוה כבתם נדרים דלהחמיר [כמשנה ד׳] דהכא מסתבר טפי לקולא [עי׳ פ״ג סי׳ ל״ו]: יד) באמר כן הרי אסור [כפ״א מ״ד]. רק ה״נ הא קרבן שאוכל לך, דמשמע נמי שנשבע בחיי הקרבן, וכ״ה בש״ס: טו) בש״ס מוכח דגרסינן לקרבן לא אוכל לך, ור״ל בפתח תחת הלמ״ד, וה״ק לא קרבן יהיה רק חולין מה שלא אוכל לך דמשמע אבל מה שאוכל לך יהיה קרבן, ומתניתין ר״מ היא, דלית ליה מכלל לאו נשמע הן, רק בפרט הדבר שאסר ע״ע [כפ״א סי׳ מ״ח]: טז) מיירו במסרבין בו לאכול, ואמר לא אכילנא, לא אכילנא, וחזר ואמר שבועה שאוכל לך, אז משמע בשבועה יהיה מה שאוכל לך. [ואף דבל״ז במאמר לא אוכל ב״פ הוה שבועה [כי״ד רל״ז], היינו במתכוון לשבועה, והכא מיירי שלא נתכוון לשבועה, עד לבסוף. או דמיירי באמר כן בהפסק]: יז) אף דמתניתין ר״מ היא דלא ס״ל מכלל לאו נשמע הן. עכ״פ הרי טעמא דר״מ מדאצטריך בתורה לאכפל בתנאי של בני גד ובני ראובן אם יעברו ואם לא יעברו, א״כ זה דוקא בממונא או באסורא דאית ביה ממונא, דתנאי בני גד ובני ראובן אסור דאית ביה ממונא הוה, וה״נ בנדרים מחשב אסורא בממונא, מדאסר חפצא עליה, משא״כ בשבועה משכחת לה אסורא בלי ממונא, באסר עליה דבר שאין בו ממש, בכה״ג גם ר״מ מודה דמכלל לאו נשמע הן **(א)**: יח) הי״ל דקאי אדסמך לה, דבשבועה אמרינן מכלל לאו נשמע הן משא״כ בנדרים, ליתא, דזה חומר משמע דעכ״פ נדר הוה, רק שאינו חמור כשבועה, והכא בנדר מותר לגמרי. רק קאי אמשנה א׳, קונם שאיני ישן, דבנדר אינו אסור רק מדרבנן משא״כ שבועה חלה על דבר שאין בו ממש: יט) אפילו אמר ישיבת סוכה עלי, לא מחשב נודר מהישיבה שאין בה ממש, דמדהזכיר החפץ, דהיינו סוכה, כיש בו ממש דמי: כ) דנדר, שאסר על עצמו החפץ, חל על דבר מצוה: כא) משום

דבשבועה

פ״ב (א) [וק״ל הרי בשבועת העדות נמי אסורא דאית ביה ממונא הוא, ואפ״ה ס״ל לר״מ מכלל לאו נשמע הן [כשבועות ל״ו א׳], ומי גרע שבועת עדות מגיטין וקדושין דנחשבה אסורא דאית ביה ממונא ומש״ה לא אמרינן גבייהו מכלל לאו נשמע הן [כר״ן שם דף ב״ב א׳]. ואי״ל שאני הנהו דלהמדבר דהיינו בעל, אית ליה ע״י תנאו הפסד ממונא, משא״כ הכא, הרי לעדים ליכא דררא דממונא כלל, ומש״ה לא דמי נמי לנודר, או למדיר שלו על חבירו, דסתם או שהממון היא שלו אף שאינו מפסיד ע״י הנדר, או שמפסיד אף שאין הממון שלו, משא״כ בעדות שאין הממון שלו

וגם

אור גדול

ב במשנה בנדרים אסור. יעויין ברע״ב ובתוי״ט ד״ה בנדרים אסור. ודברי הרע״ב שהם דברי הרמב״ם מתמיהים. דמבואר מדבריו דבשבועה בכה״ג כגון שלא אוכל זו אם אוכל מצה בליל פסח וכיוצא לא חל. ותימה הוא דלכאורה נראה ברור דכה״ג גם בשבועה חל דאף אם הי׳ אומר אם לא יעלה לרקיע לכאורה חל. דמה בכך דהתנאי בודאי לא יתקיים כיון דהנדר יכול להתקיים הוי כנדר בלא תנאי. אמנם לכאורה להר״ן נדרים כ״ד ב׳ ובה״ה א׳ בכה״ג הוי נדרי הבאי כיון דהתנאי בודאי לא יתקיים אם הי׳ מתכוין לאסור הי׳ אומר בלא תנאי יעו״ש. אמנם בכה״ג בביטול מצוה כיון דאפשר הוא אף דאסור מ״מ יוכל להתקיים מקרי ופשיטא

דחל

ציונים

שבועה לא אוכל לך. ט״ז ע״א מיי׳ פ״ב מהל׳ שבועות הכ״ב טוש״ע שם סי׳ רל״ז ס״א: קונם סוכה כו׳. מיי׳ פ״ג מהל׳ נדרים ה״ו ופ״ה מהל׳ שבועות הי״ח סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ רט״ו ס״א וסי׳ רל״ט סעי׳ ד׳: בנדרים אסור. ירוש׳ פ״א ה״א ועי׳ נזיר פ״א ה״ב:

שנויי נוסחאות

ב קרבן שאוכל. בכי״ף הקרבן.. ועי׳ ל״י וכן בסמוך השבועה; במשנ״ב ובכי״מ **הא קרבן**.. וכן בסמוך **הא שבועה**. ועי׳ ר״ן; בריטב״א הי קרבן..ע״ש; בכי״ק וקרבן.. **לא קרבן**. בכי״מ ובג״י לקרבן וכן בסמוך לשבועה וע״ש ובריטב״א. **שבועה לא**. בד״ר.. **שלא**. (סוכהשאני עושה). בד״ר ובמשני״ר ובכל הדפו״י.. שאיני.. וכן בסמוך; בכי״ף ליתא. מניח. בד״ר מניחן; בכי״ק ובמשני״ר נותן (?).

תוספות רע״ק

ב [אות טז] במשנה בנדרים אסור. הרא״ה בספר החינוך מצוה ל׳ כ׳ ואם תשאל הרי אותו דבר שנדר עליו מצוה היא עליו בעשה וליתי עשה ולדחי ל״ת דלא יחל דברו. תשובתך נדר עשה ולאו יש בו לאו דלא יחל. ועשה ככל היוצא מפיו יעשה ואין עשה דוחה ל״ת ועשה עכ״ל. והמ״ל בהגהותיו לספר הנ״ל הקשה מסוגיא דריש יבמות דף ה׳ דאמרינן שם בנזיר מצורע דאתי עשה דמצורע ודחי ל״ת ועשה דנזיר משום דקיל דאיתיה בשאלה ות״נ נדר הא איתי׳ בשאלה עיי״ש. ועיין בשאגת ארי׳ סימן ס״א שהקשה ג״כ קושי׳ הרא״ה הנ״ל ועיי״ש. ועי׳ פ״ב מ״י דב״מ בתוי״ט ד״ה ואם היתה בבה״ק. שוב ראיתי בשו״ת רשב״א ח״ג (סי׳ שנ״ג) שנשאל על זה דליתי עשה ולדחי ל״ת ועשה דנדר כיון דאיתי׳ בשאלה. והשיב דההיא רפ״ק דיבמות הנ״ל דחוייא בעלמא הוא ובאמת אף היכא דאיתא בשאלה לא דחי ושאני נזיר דגדול השלום עכ״ל. ועיין פ״ו מ״ה בנזיר בתוי״ט ד״ה דתגלחת מצוה: [אות יז] שם בתוי״ט ד״ה בנדרים אסור. כתב הר״ב ואם אמר כו׳. ובבעה״ת שער ס״ב כתב וז״ל ונמצא בנודר שאם לא יחלל שבת שיתן מנה לעניים שהוא חייב לשומרו ולקיים נדרו ודבר זה שנוי במשנתינו חומר בנדרים מבשבועו׳

אמר

ג יש נדר בתוך נדר. ואין שבועה בתוך שבועה. כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל. הריני נזיר אם אוכל (כב). ואכל. חייב על כל אחת ואחת (כג). שבועה שלא אוכל. שבועה שלא אוכל. ואכל. אינו חייב אלא אחת (כד): ד סתם נדרים להחמיר (כה). ופירושם להקל (כו). כיצד. אמר הרי עלי כבשר מליח. כיין נסך. אם של שמים נדר (כז).

קבל על עצמו אלא אסר החפץ עליו. ואם יקיים המצוה הויא מצוה הבאה בעבירה. ודמי למי שחייב לאכול מצה בלילי הפסח ולא מצא אלא מצה של טבל או של הקדש שאסור לאכלה. אבל כל לשון שבועה הוא אוסר את עצמו מלעשות הדבר וכיון שהוא מחוייב לעשות המצוה לאו כל כמיניה להפקיע עצמו מחיוב המצוה. ואם אמר הרי עלי קרבן אם אניח תפילין חל הנדר וחייב להביא קרבן אם הניח תפילין: ג חייב על כל אחת ואחת. ויהיה נזיר שלשים יום אם אמר הריני נזיר סתם ויביא קרבן נזיר ויחזור להיות נזיר כמספר הפעמים שאמר שיהיה נזיר. ובשבועה אינו חייב אלא אחת שאינו לוקה אלא מלקות אחת. אבל אם נשאל על השבועה הראשונה. חלה השבועה שנייה. וכן אם נשאל על השנייה חלה השלישית. ואסור לאכול עד שיותרו כולם מדלא תנן הרי זו שבועה אחת אלא אינו חייב אלא אחת. ד ופירושן להקל. אע״ג דכשפירש דבריו אזלינן בתר פירושו. כי סתם ולא פירש אזלינן להחמיר דסתם נודר דעתו לאסור: כבשר מליח. היינו קרבן דכתיב (ויקרא ב׳) על כל קרבנך

תקריב

שכתבתי שם בס״ד: ג יש נדר בתוך נדר כו׳ כיצד אמר הריני נזיר וכו׳. כתבו התוספות וא״ת פתח בנדר דמשמע קונם וסיים בנזירות וי״ל דנזירות נמי איקרי נדר דכתיב (במדבר ו׳) לנדור נדר נזיר. אבל מ״מ אמאי שביק סתם נדר דפתח ביה וי״ל משום דבנדרים לא משכחת נדר בתוך נדר דאי אמר ככר זה עלי קונם [ככר זה עלי קונם] לא חייל °דאין איסור חל על איסור ע״כ. ונפקא לן בגמרא בברייתא נזיר להזיר מכאן שהנזירות חל על הנזירות יכול והלא דין הוא ומה שבועה חמורה [דכתיב בה בשבועה (שמות כ) לא ינקה. גמרא] אין שבועה חלה על שבועה נזירות קלה לא כ״ש ת״ל (במדבר ו׳) נזיר להזיר מכאן שהנזירות חלה על הנזירות: הריני נזיר אם אוכל. כתב הר״ן לאו דוקא °דה״ה אם אמר הריני נזיר הריני נזיר דחייב על כל אחת ואחת אלא איידי דתנא גבי שבועה שלא אוכל תני נמי [נ״י] נזיר אם אוכל: חייב על כל אחת ואחת. פירש הר״ב שיהיה נזיר וכו׳ ויחזור ויהיה נזיר כו׳. וקרי ליה להאי גוונא נדר בתוך נדר לפי שהנזירות שנייה היא חלה בתוך הזמן הראשונה אלא שא״א לו שימנה אותה עד שימנה את הראשונה. דאם איתא דלא חיילא בשעת נדרו היאך תחול אחר מכן והרי אינו נודר באותו זמן וכיון דלא חיילא שעתא לא חיילא נמי בתר זימנא אלא ודאי מהשתא הוה דחיילא מש״ה קתני יש נדר בתוך נדר. הר״ן: אינו חייב אלא אחת. דאין שבועה חלה על שבועה דאין נשבעין לקיים המצות °דליתא בלאו וכן עכ״ל הרא״ש. והביא דנשבעתי ואקיימה שכתבתי ברפ״ק היינו ענין לענין לחול שבועה דאורייתא דהביא ליתא אלא נשבע לזרוזי נפשיה כמ״ש שם. ומ״ש הר״ב אבל אם נשאל על הראשונה חלה השנייה. רווחא הוא דלית לה. כי מתשיל על חברתה חיילא. גמרא: ד סתם נדרים להחמיר. כתב הר״ב דסתם נודר דעתו לאסור. מסיים הרא״ש מדלא שתק ע״כ. ועיין מ״ש פ״ק דנזיר מ״ע שם: ופירושם להקל. כתב הר״ב אע״ג דכשפירש דבריו אזלינן בתר פירושו. כך פירש הרא״ש בפירושו אבל בפסקיו כתב ולא נהירא דמה הוצרך לשנות ופירושן להקל ועוד מה קולא שייך כשפירש כיון שביאר היאך נדר לא שייך להזכיר קולא וחומרא ככל היוצא מפיו יעשה [והתוספות הקשו עוד דלשון של שמים ושל עבודה זרה לא משמע כפירש זה והוי ליה למימר אם אמר הרי עלי כבשר מליח של שמים אסור ואם אמר כבשר מליח של עבודה זרה מותר כיון דאשעת נדרו קאי] ויש מפרשים אף על פי שסתם נדרים להחמיר היינו כשלא פירש מה היה בלבו אלא אומר כך נדרתי כמו שפירשוהו חכמים אנו מפרשים

לחומרא

תפארת ישראל

יכין

דבשבועה אסר הגוף, והגוף משועבד למצוה. מיהו עכ״פ לקי משום שבועת שוא, והיינו דמסיים תנא שאין נשבעין, ר״ל שאסור לישבע לעבור וכו׳ וזהו החומר שבנדרים טפי משבועה, וה״ה בנשבע לקיים מצוה, דלא חייל, והא דכתיב נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך, זאת עשה לזרוזי נפשיה, ולא מחשב שבועת שוא, דהרי צריך לזרוזי נפשיה למצוה. ועוד יש חומר בנדר טפי משבועה, דיש נדר וכו׳: כב) נזירות נמי נקרא נדר [והא דלא נקט בנדר, וכדפתח, דאע״ג דבאמר ב״פ קונם, לא אפשר דחייל קונם ב׳, דהרי אין איסור חל על איסור, עכ״פ משכח״ל בנדר תוך נדר. כגון שאמר הרי עלי קרבן אם אוכל, הרי עלי קרבן אם אוכל דכשאכלו חייב ב׳ קרבנות [כרמב״ם פ״ג דנדרים] ה״ט, משום דנזירות חל אנזירות ילפינן מקרא, מדכתיב נזיר להזיר, ומנה ילפינן לשאר נדרים, להכי פתח תנא בנדר, לאשמעינן דגם בנדר משכח״ל, ומסיים בנזיר, משום דמנה ילפינן כך דינא [לח״מ]: כג) ובסתם נזירות ל׳ יום, חייב ב׳ נזירות של ל׳ יום: כד) קרבן א׳ באכלו בשוגג, ומלקות א׳ במזיד. מיהו מדלא קאמר הרי זה שבועה א׳, ש״מ דעכ״פ בנשאל על ראשונה, חייל שנייה, אבל יכול לשאול על שניהן בבת אחת [י״ד רכ״ט ג׳]: כה) בנדר סתם ולא פירש כוונתו, רק אמר שמתכוון שכמו שפירשו חכמים לשונו כן יהיה, נפרשו להחמיר [ואילה״ק מ״ש דקמ״ל הכי בנדר, הרי בכל דוכתא אמרינן ספק דאורייתא לחומרא. נ״ל דקמ״ל דלוקה, דלא הוה חיובו ספק אלא ודאי. דאסר על עצמו כל מה שפירשו חכמים לשונו]: כו) ר״ל ופירושן של סתם נדרים, שנדר סתם, ואח״כ מפרש שכוונתו לקולא היה, אז מותר [ועי׳ ברא״ש בסוף המסכת ר״ל לא בפירושו שבש״ס רק בכללי פסקיו, שהביא ב׳ פירושים במשנה זו]: כז) שאמר שנתכוון למליח של קרבן, שנאמר בו על כל קרבנך תקריב מלח [והא דקאמר אם של שמים נדר. הרי אפילו בסתם נדרו אסור. נ״ל דרבותא קמ״ל, דלא מבעיא אמר כמו שפירשו חכמים, נדרו, דודאי אסור, דהרי ודאי יפרשוהו לחומרא. אלא אפילו תלה כפי שפירשו הוא בעצמו, והרי בידו לפרשו לקולא או לחומרא, אפ״ה בדאורייתא אין ברירה וסו״ל כסתם נדרים

דלהחמיר

בועז

וגם אין לו הפסד ע״י דבורו, ליתא דהרי בעדות נמי מפסיד קרבן ע״י דבורו. ואף שלא הזכיר הקרבן בשבועתו, הרי בגט וקדושין נמי לא הזכיר הממון בדבורו, ואפ״ה מדמתגלגל ע״י דבורו, מחשב ממונא, א״כ בעדים נמי נימא הכי. וצ״ל דדוקא בהמעשה צריך דררא דממונא, אבל בתנאי אינו מועיל, להכי בגט וקידושין שאומר אם תעשה יהא גט, במלת יהא גט, שהוא המעשה, יש בו ממונא, משא״כ בעדות שאומר אם תעידני יברכך, זה יברכך הוא המעשה, ובו ליכא דררא דממונא אף דבתנאי, אם תעידני יש בו דררא דממונא, לא מהני. ודו״ק]:

אור גדול

דחל. וראי׳ לזה נראה מגיטין דף פ״ד דע״מ שתעלי לרקיע וביוצא דא״א לקיומו התנאי בטל וע״מ שתאכלי בשר חזיר חל התנאי משום דאפשר דאכלה ולקי׳. [ולכאורה מתנאי שא״א לקיימו התנאי בטל ומעשה קיים קשיא להר״ן נדרים כ״ח הנ״ל. וצ״ל דנדרים שאני]. וא״כ ה״נ דשבועה חל אף בשבועה. וצ״ע. שוב ראיתי בתומים סוף סי׳ כ״ו שהרגיש בדברי הרמב״ם הנ״ל וע״ש שהעלה דבשבועה לא חל ובהג׳ רעק״א ליו״ד סי׳ רל״ב על הש״ך ס״ק י׳ הביאו והשיג עליו. ולא העירו ממקומות שהבאתי. ויש לעי׳ הרבה לעת הפנאי.

ג יש נדר. ל״ו פ״א ה׳ פ״ג מהל׳ נדרים הל׳ ה׳ סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ רל״ט סעי׳ א׳ וג׳ וכו׳ רל״ם סי״ג: שבועה שלא. ל״ו שם ופ״ד מהל׳ שבועות הל״ב סמ״ג שם רמב״ם טוש״ע שם סי׳ רל״ט סעי׳ ב׳: ד סתם נדרים כו׳. ל״ו פ״ב מה׳ נדרים הל׳ נדרים ה״ו סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ ר״ח סע׳ א׳. כבשר מליח. ירוש׳ פ״א ה״ג.

שנויי נוסחאות

ג (אמר) הריני. בכי״מ ליתא. הריני נזיר אם אוכל. בכי״מ שלש פעמים וכן שבועה שלא אוכל שלש פעמים וכ״ה בכי״ק ובמשנ״ב גבי שבועה. שבועה שלא אוכל ואכל. בד״ו שלא אוכל לך. ד (אמר). בד״ו ליתא. הרי עלי. בד״ו הרי הוא עלי. וכ״ה בכ״מ (וכן גם בסמון) בכתבן הריני. מליח. בד״ו מלוח. כיין. בד״ו וכיין וכי״ק. של שמים. במשנ״ב בשל שלמים. בכי״ק כנסך של.

תוספות רע״ק

אמר קונם סוכה שאני עושה וכו׳ וזה ששנינו בנדרים אסור זה ר״ל כמו זה שאמרנו שאם נדר לצדקה לקיים מצוה חייב באותה צדקה וכו׳ עכ״ל. והבי׳ בחוה״מ סי׳ כ״ו בבדק הבית כ׳ דלא משמע לי׳ האי פירושא בפשטא דמתני׳ עכ״ל: ג [אות יח] תוי״ט ד״ה יש נדר כו׳ דאין איסור חל על איסור ע״כ. והא דלא מפלינו מתני׳ בדידיה דיש נדר בתוך נדר בנזירות ואין נדר בתוך נדר בקונמות. דתנא אומר בנדרים משבועות קאי ומש״ה בעי למתני חומרא דאיכא בנדר יותר משבועה לענין נדר בתוך נדר. ר״ן [אות יט] שם בתוי״ט ד״ה הריני כו׳ דה״ה נמי אם אמר כו׳. והו״ה באומר הריני נזיר אם אוכל שני בתלה נזירתו על כל כזית שבכבר זה ועל כל אכילה מתחייב בנזירות והיינו באתרו על כל אכילה ואכילה הר״ן. (וכן הוא נ״ב בשבועה) [אות כ] שם תוי״ט ד״ה אינו חייב כו׳ דליתא בלאו והן) ע׳ ר״ן פ״ק ד״ה ותמצית דבריו דבנשבע לישב בסוכה לא חייל לענין קרבן דליתא בלאו והן אבל מ״מ חייל לענין מלקות דלענין מלקות לא בעינן שיהיה בלאו והן אבל לענין אין שבועה חל כלל על שבועה לא חל כלל מטעם דאין איסור חל על איסור. וכן נראה

דעת

אסור. אם של עבודה זרה נדר מותר כח). ואם סתם כט) אסור. הרי עלי כחרם. אם כחרם של שמים ל) אסור לא). ואם כחרם של כהנים לב) מותר לג). ואם סתם כט) אסור. הרי עלי כמעשר. אם במעשר בהמה נדר אסור לד). ואם של גורן מותר. ואם סתם כט) אסור. הרי עלי כתרומה. אם כתרומת הלשכה נדר לה) אסור לו). ואם של גורן מותר. ואם סתם כט) אסור. דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר סתם תרומה ביהודה אסורה לז) בגליל מותרת. שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה לח). סתם חרמים ביהודה מותרין לט). ובגליל אסורין. שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים מ): ה נדר בחרם מא). ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים מב). בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות של מלכים מג). הרי עצמי קרבן מד). ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי

ר"ע מברטנורה

תקריב מלח: כחרם של כהנים מותר. אע"ג דחרמי כהנים מועלים בהם עד שיבואו לידי כהנים והוי דבר הנדור מ"מ סתם חרמי כהנים משמע שכבר באו ליד כהן: אם במעשר בהמה אסור. דהוי דבר הנדור שצריך להקדישו °ואין מעשר בהמה אוסר הדיר. כמו שמעשר דגן אוסר הגורן: שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלשכה. לפי שהיו רחוקים מירושלים: שאין אנשי גליל מכירין חרמי כהנים. וכל מה שהיו מחרימין היו מפרישין לבדק הבית והל' כרבי יהודה: ה בחרמו של ים. לשון מצודה כמו אשר היא מצודים וחרמים (קהלת ז'): הרי עצמי

קרבן

תוספות יום טוב

לחומרא אבל אם אמר הרי עלי כבשר מליח וחזר ואמר בלבי היה כבשר מליח של ע"ז אזלינן בתר פירושו להקל. ואי תקשי לך דא"כ הל"ל כדקתני בסיפא נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים הכי נמי ה"ל למתני נדר בבשר מליח ואמר לא נדרתי אלא בבשר מליח של ע"ז. וי"ל דלא דמי דהכא אין הלשון משונה זה מזה דהכל נקרא בשר מליח הלכך די בזה במה שאמר ופירושן להקל אבל לקמן שהוא משנה הלשון לגמרי שאין דרך לקרוא לחרמו של ים חרם סתם ולקרבנות מלכים קרבן סתם הוצרך להאריך ולפרש דאפילו בכהאי גוונא מהימנינן ליה ולקמן נמי צריך שאלה אבל הכא מהימנינן ליה ולא בעי שאלה ע"כ. וכפירש האחרון כתב הר"ב במ"ה פ"ק דנזיר. וז"ל הרמב"ם בפרק ב' מהלכות נדרים סתם נדרים להחמיר ופירושן יש בו להקל ולהחמיר. כיצד האומר בשר מליח וכו'. אומרים לו מה היה בלבך וכו' ואם אמר לא היה בלבי אלא תקרובת ע"ז וכו' הרי זה מותר אם נדר סתם הרי זה אסור ע"כ. מבואר שדעתו כפירוש האחרון ולא ידענא למה כתב הב"י בסי' ר"ח שדברי הרמב"ם כדברי פירוש הראשון: אם של עבודה זרה. דגם לעבודה זרה רגילות היא למלוח ולהכי לא קתני של חולין משום דאין רגילות לקרות בשר מליח אלא אלו דקתני של שמים. ושל עבודה זרה. ולא של חולין. תוספות: אם כמעשר בהמה נדר אסור. וכתב הר"ב שצריך להקדישו. וכתבו התוספות ואם תאמר והלא עשירי מאליו הוי קדוש [כמו שכתבתי בס"ד בסוף פ' בתרא דבכורות] וי"ל דבעינן שעברת מנין ואם היו עשרה ונטל אחד בלא מנין אינו קדוש כדאמר פ' בתרא דבכורות [משנה ז'] ע"כ: שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה. כתב הר"ב לפי שהיו רחוקים מירושלים ולא היו רגילין בתרומת הלשכה לא קרו לה תרומה סתמא אלא תרומת הלשכה קרו לה הלכך כי נדרי בתרומה סתם ליכא לספוקי כלל בתרומת הלשכה. הר"ן: שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים. פירש"י שלא היו כהנים ביניהם ומסיים הר"ן לחרמי כהנים לא קרו להו חרם סתם הלכך כי נדרי בחרם ליכא לספוקי במידי דודאי חרם גבוה קאמרי. ובגמרא מפרש דסיפא דקתני שאין אנשי גליל מכירין. טעמא דאין מכירין. הא מכירין אלו ואלו מיתרין אתיא כרבי אלעזר בר צדוק דפליג ארבנן וסבירא ליה ספיקא לקולא. וכתב הר"ן וסתם תרומה נמי ביהודה לר"א בר צדוק מותרת והאי דנקט ר' יהודה תרומה ונקט ר"א חרמים לאו דוקא דה"ה בתרומה גופה. א"נ בחרמים גופייהו ה"מ לאפלוגי אלא מר דשמיע ליה מרביה קאמר ומר דשמיע ליה מרביה קאמר: ה נדר בחרם. דאמר חפץ זה חרם עלי וחזר ואמר לא נדרתי. רב"י: אלא בקרבנות של מלכים. דורונות שמקריבין [לפני] מלכים. רש"י: אלא בעצם שהנחתי לי להיות נודר בו. לשון הרמב"ם בפ"ג מהלכות נדרים להיות נודר בו דרך שחוק. וז"ל התוספות

שהנחתי

תפארת ישראל

יכין

דלהחמיר. ובש"ס גרסינן אם של שלמים נדר. ולכאורה נ"ל דהך גי' נכונה, דדרך שלמים למלחו הרבה מדנאכל לב' ימים, וכן משמע לשון נדרו, מדקאמר „מליח", ולא „מלוח", דמליח משמע הרבה, כמ"ש הרד"ק בשרשיו. ותתני מו"ה יוסף שליט"א הביא ראיה לרד"ק מדקאמרינן [שבת ע"ט א'] גבי עבוד עורות, דלא מליח ולא קמיח, ש"מ דלשון עבוד הוא, והיינו שמלוח הרבה. ולהכי שפיר נקט „שלמים" שדרך למלחן הרבה אבל לגי' דגרס של שמים, דהיינו שאר קרבנות כשמקריבן א"צ למלחן הרבה [כמנחות דכ"א א' וכרע"ב ותוס' שם], והאיך יפרש שנתכוון להקרבנות בלשנא דמליח. ואפילו לרמב"ם [פ"ג מאסורי מזבח] ולערוך, דס"ל דגם בקרבנות צריך למלחן יפה, וגרס התם לבסוף וכן נגלי, ול"ג וכן לקדירה, עכ"פ הרי מודה דבדיעבד בקורט א' סגי וכיון שכן, האיך נפרש שלקרבנות נתכוון, ולא לשלמים, שבודאי מלחן הרבה שלא יסריחו. ועיי' ברמב"ם [פ"א דנדרים הט"ו ובכ"מ שם]. אמנם קי"ל אדמבעי לעיל [די"א ב'] אי בעיקרא מתפיס או בסופה, לפשוט מהכא דבעיקרו מתפיס, וי"ל]: כח) דהו"ל כמתפיס בחלב ודם, דאינו דבר הנדור [עי' פתיחה]: כט) שאמר נתכוונתי כמו שפירשו חכמים: ל) חרמי בדק הבית: לא) אפילו ביהודה דמסתמא להיתר בסוף משנה: לב) חרמים שפירש שיהיו לכהנים: לג) דאף דגם חרמי כהנים מועלין בהן עד שיבואו ליד הכהנים. מ"מ חרמי כהנים משמע שכבר בא לידן, ואז חולין גמורין הם [כרמב"ם פ"א מערכין]. [מ"מ קי"ל דעכ"פ נפשט מהכי דבעיקרא מתפיס. וי"ל]: לד) דהו"ל דבר הנדור, דצריך להקדישו: לה) עיין שקלים [פ"ג מ"א]: לו) אפילו בגליל דמסתבר להיתר: לז) ואף דגם תרומת גורן מצוי התם, עכ"פ סתם נדרים להחמיר. מיהו במפרש שכוונתו לקולא גם ביהודה שרי: לח) מדרחוקים מירושלים: לט) אף דגם חרמי בדק הבית מצוייה שם, אתיא למ"ד סתם נדרים לקולא ונקט ברישא רבותא דלמ"ד סתם נדרים להחמיר ולא מבעייא בחרם, דמצוי חרם גבוה כמו חרמי כהנים תלינן להחמיר, אלא אפילו בתרומה דטפי מצוי תרומת דגן מתרומת לשכה, אפ"ה אסור, ובסיפא נקט רבותא איפכא למ"ד סתם נדרים להקל, דאפילו בחרם במצוי חרם גבוה כמו חרמי כהנים, והו"ל ספק שקול אפ"ה תלינן לקולא ודו"ק: מ) דלא היו כהנים שם והחרימו לבדק הבית: מא) שאמר חפץ זה עלי חרם: מב) [נעטלע], ורבותא קמ"ל אף שאין דרך לקרות לנעטלע חרם סתם, אפ"ה שרי ומכ"ש באמר שנתכוון לחרם כהנים: מג) דורן של מלך: מד) שאמר הרי עצמי קרבן עליך:

בביתי

ציונים

הרי עלי כחרם. מיי' פ"א ה"ח: הי"ע כמעשר. מיי' שם ה"ט: הי"ע כתרומה. מיי' שם ה"י: סתם תרומה. מיי' שם הי"ד טוש"ע שם ס"ט: ה נדר בחרם. כ' פ"א מיי' שם פ"ב ה"ג סמ"ג ל' כב טוש"ע שם ס"ג.

שנויי נוסחאות

של ע"ז. בכי"ק בשל. (נדר) מותר. בכי"ק ובמשבי"ר ליתא. (כחרם) של. במשבי"ר בחרם..; בכי"מ חרם.. וכן בסמוך. שמים. בכי"ק ובמשבי"ר שמים נדר. (כחרם) של כהנים. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ליתא. במעשר בהמה (נדר). במשבי"ר במעשר..: וכן בתרומת. כד"נ ליתא. ואם של גורן. כד"נ אם כמעשר דגן וכ"ה דגן גם בכי"ק ובמשבי"ר, ובכולם בסמוך גורן. הלשכה נדר אסור. במשבי"ר.. נדר הרי זה. ר"י אומר. בכי"ק ובמשבי"ר ובכי"מ והכ"א. את תרומת. כד"נ בתרומת וכ"ה בכי"ק; במשבי"ר תרומת. גליל. במשבי"ר הגליל. (את) חרמי הכהנים. במשד"נ בחרמי כהנים; במשבי"ר חרמי כהנים. ה של ים. בכי"ק ובמשבי"ר שלים (במלה אחת). בקרבן. בכי"ק ובמשבי"ר נדר בקרבן. (של) מלכים. בכי"ק ובמשבי"ר ליתא. הרי עצמי. בכי"ף אמר הרי..

תוספות רע"ק

דעת תוספות בשבועות דכ"ו ד"ה לקיים דריב"ב דמחייב בנשבע לקיים המצוה היינו בנשבע שאשב בסוכה אבל בנשבע שלא לאכול נבילות אין אהע"א עיי"ש. הרי דבנשבע לקיים מצוה בקום ועשה אין בכלל מושבע ועומד הוא אלא דרבנן דריב"ב סוברים שם משום דליתא בלאו והן והו לענין קרבן אבל מלקות איכא ואולם בתוס' שבועות ד"כ ב' ד"ה דכי לא נדר משמע להדיא דס"ל דריב"ב אף בנשבע שלא לאכול נבילות חלה השבועה עיי"ש. וצ"ע. וברמב"ן על התורה פ' מטות כ' ואפילו בקיום מ"ע אין חלות שאם נשבע לקיים את המצוה ולא קיים אינו מתחייב משום שבועה לא קרבן ולא מלקות עכ"ל. וזהו דלא כהר"ן הנ"ל דס"ל דלמלקות הוי שבועה (ולומר דהטעם דליכא מלקות משום דלא עשה מעשה אינו במשמע הזה בעלמא נ"ב בלא מקום מצוה אלא ודאי דמשום דלא חלה השבועה ואפילו לאו ליכא): [אות כא] בהרע"ב ד"ה אם כמעשר בהמה. ואין מעשר בהמה אוסר הדיר כמו

מעשר

לי מה) להיות נודר בו מו). קונם אשתי נהנית לי ואמר לא נדרתי אלא באשתי הראשונה שגרשתי. על כולן אין נשאלים להם מז). ואם נשאלו מח) עונשין אותן מט) ומחמירין עליהן נ) דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים. פותחין להם פתח ממקום אחר נא) ומלמדים אותן נב) כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים נג):

קרבן. אסר עצמו כקרבן על חבירו: אין נשאלים עליהם. אין צריכין שאלת חכם שאינן חלים: ואם נשאלין. ואם עם הארץ הוא זה שנדר כהאי גוונא. ובא לישאל על נדרו אין פותחין לו פתח לחרטה ואין מתירין לו ואם עבר על נדרו זה. מנדין אותו: פותחין לו פתח ממקום אחר. מראים לו שהנדר קיים ופותחין לו פתח מטעם אחר ומתירין לו נדרו אבל לא עונשין ולא מחמירין. וכן הלכה:

שהנחתי לי בחיבותי להיות נודר בו להטעות העולם להאמין דברי שיהיו סבורים כי אני נודר נדר גמור : ואם נשאלו. פירש הר"ב ואם ע"ה הוא. לשון הר"ן ולפיכך צריך שאלה ע"כ דלא כהתוספות שנסתפקו אי אמרינן דוקא בא לשאול אבל אי לא בא לשאול לא אסרינן ליה ע"כ ולקמן אכתוב עוד מזה בס"ד. וכתב עוד הר"ן ודוקא בהכי דסיפא דמשמעותא דידהו הויא להחמיר טפי מלהקל פליגי ר"מ ורבנן אבל בהנך דרישא אפילו בע"ה א"צ שאלה וז"ל התוספות דהני דהכא נראין כנודר נדר גמור ואחר כך אמר שלא נתכוין אלא לדברי הבאי שלא שייך כלל נדר אבל בשר מליח וכ"ש הני דבתר הכי ברישא שייך קצת להתפיס בהם אלא מ"מ אין הנדר חל דלא הוה נדר גמור ולהכי מהימן שפיר בלא כלום: עונשין אותו ומחמירין עליו. לשון הר"ב אין פותחין לו פתח לחרטה ואין מתירין לו ואם עבר על נדרו זה מנדין אותו. הא דכתב אין פותחין וכו' הוא פירושא דמחמירין עליו. ולישנא דגמרא אין פותחין לו פתח בחרטה. ומפרש הרא"ש לומר לו כדו תהיה. או לבך עלך. ועיין עוד לקמן ורפ"ג דמ"ק. ומ"ש ואם עבר מנדין אותו הוא פירש דעונשים אותו וכ"פ הרמב"ם והיה נראה לי טעמייהו דבגמרא איתא ועונשים אותו ה"ד כדקתני מי שנדר ועבר על נזירתו אין נזקקין לו עד שינהוג בו איסור כו' אמר רב יוסף הואיל ואמרי רבנן אין נזקקין ב"ד דמזדקקי לא עביד שפיר רב אחא בר יעקב אמר משמתינן ליה ומפרשים שם רב אחא קאי אסיפי דמי אבל הרמב"ם בספ"ד מה"נ פסק לרב אחא על הבית דין דמזדקקי לכך נ"ל דמסברא בעלמא פירש כן א"נ במנ"ש. ומשמע נמי מהגמרא דהאי אם עבר שכתב הר"ב היינו אם עבר קודם שאל. וזה סייעתא לפירוש הר"ן דלעיל שצריך לשאול דאי אמרת דאי לא בא לשאול אין אוסרין היאך אפשר לומר שאם עבר ואח"כ בא לשאול שיהו עונשים אותו על מה שעבר ואי לא שאל כלל לא היינו אוסרים עליו ולא יהא כל מה שעבר אלא כאילו לא שאל כלל שהרי עדיין לא שאל קודם שעבר: וחכמים אומרים. כתב הר"ב והלכה כחכמים וכן כתב הרמב"ם והטור סי' ר"ח והתוס' כתבו וצ"ע דנימא הלכה כר"מ משום דהלכה כר"מ בגזירותיו כחומרותיו [כמ"ש בריש פ"ה דכתובות] [ושמא] *)תשבינן ליה. הלכה כר"מ בגזירותיו ולא בקנסותיו. ע"כ. ותמיהני על הב"י שכתב ומשמע ודאי דהלכה כחכמים. והרי להתוספת ספוקי מספקי להו: פותחין להן פתח ממקום אחר. פירש הר"ב פותחין לו פתח מטעם אחר והוא לשון הרמב"ם בפירושו ובריש פרקין דתנינן נמי כה"ג והורה הרמב"ם אההלכה. ושם פירש הר"ב וז"ל ממקום אחר מבקשים לו פתח וטעם לחרטתו ולא סגי בכדו תהיה כו'. וא"כ ה"נ לא סגי בכדו כו' וכתבו התוס' וקשה א"כ [אמאי] שבק לישנא דמתניתין דמחמירין עליו דת"ק הואיל ולא פליגי עלה דמחמירין ונקט בלישנא אחרינא פותחין ה"ל למימר מחמירין ועוד דבירושלמי משמע דרבנן פליגי עליה אף במחמירין. לכך נראה לרבי יצחק דרבנן פליגי אף במחמירין עליו דפותחין ממקום אחר לאפוקי שלא יתירו לו [מגופו של] נדר כלל כיון שהיה בדעתו לקרבנות מלכים וכוונא בהן אלא מבקשים לו ממקום אחר כמו בשאר נדרים או ע"י פתח דאדעתא דהכי [לא [נדרת]. או] ע"י חרטה [דכדו] וכן פירשו התוספות לעיל גבי הרי את עלי [כאימא] פותחין לו פתח ממקום אחר ע"כ. ורש"י מפרש לעיל פותחין לו ממקום אחר ואין פותחין לו לומר הואיל ונדרת בדבר האסור לא כלום נדרת. אלא מפתח אחר מראים לו ההיתר ובכאן כתב פותחין לו פתח לחרטה. ונראין דבריו כפירש התוס' ודברי הר"ב דלעיל דברי הרא"ש הן וכ"כ הטור בסי' ר"ס בשם דר"פ שאין די לו בחרטה וכו' אבל הא דהכא כתב בסי' ר"ח דבחרטה סגי וא"ל לפתוח לו פתח וצ"ע דהא מתני' דלעיל והכא בחד לישנא מתניין. והיאך יש לפרש בלשון אחד שני פירושים שונים: ומלמדין אותו. פירש"י ומוכיחין אותו והא דלא תנן הכי בר"פ גבי את עלי כאימא. לפי שבכאן שזה שנודר בחרם ואומר שר"ל בחרמו של ים וכל איך הרי הוא כעושה חוכא ואטלולא מהנדרים. משא"כ באוסר באימא דאע"ג שאינו נדר משום דלא חל מ"מ לא מבויא כחוכא ואטלולא ולכך לעיל אין אנו מחויבים להוכיחם אבל הכא הכא דמחזי כאילו עושים חוכא ואטלולא מהנדרים. ולפיכך מוכיחין אותם. והרמב"ם כתב פרק שני מהלכות נדרים ובין שזה ת"ח ובין שהוא ע"ה גוערין בו ומלמדין כו'. סובר דהאי ומלמדין קאי אף את"ח והיינו נמי מה"ט שכתבתי. והטור השמיט ומלמדין אותם ולא ידעתי למה :

שנויי נוסחאות

קונם. בכי"ף אמר קונם. נהנית. בד"נ נהנת; בכי"ק ניהנת. באשתי. בד"נ ובמבכי"ר מאשתי. על כולן. בכי"ק ועל.. (אין) נשאלין. בכי"מ ליתא בטעות. להם. במבכי"ר עליהם. נשאלו. בד"נ נשאלין. (אותן). במבכי"ר ליתא. להם. בו' אותן. בד"נ לו..אותו. (כדי) שלא. בד"נ ובכי"מ ליתא.

ראשון לציון

ה תוי"ט ד"ה עונשין אותו כו' ולישנא דגמ' אין לו פתח בחרטה. לפנינו איתא מחמירין דלא פתחינן ליה בחרטה :

תוספות רע"ק

מעשר דגן. זהו לפי טעם הרא"ש שהביא התוי"ט בפרקין מ"א ד"ה כחלת אהרן. ועי' מ"ש שם. (*והר"ן כתב ג"כ בכאן ואסור לכל כו' כפי שיטתו לעיל) :

לקוטים

תוי"ט ד"ה ואם וכו' ל' הר"ן וכו' קיצר הרבה שהביא דברי הר"ן בסתם בקיצור כאילו אין הפרש בין פירושו לפירוש הר"ב ולענ"ד שם רחוקים זה מזה דפירוש הר"ב הוא כפירש"י ותוספות דמפרשים ואם נשאלו כפשוטו אם באו לישאל ולהכי הוא דמספקא להו לתוס' אם לא בא לישאל מאי אבל מלשון הר"ן נר' דמפרש כפירוש הרא"ש שפי' בש"ס בד"ה בת"ח דקים לן בגוויה דלא משקר אבל ע"ה שבא לישאל כלומר בא לפני החכם וא"ל כך נדרתי וכך היתה כוונתי כדי שיאמר לו החכם שאינו נדר וא"כ הפרש עונשין אותו וכו' דלא מהימנין וכו' וגם הר"ן כתב ואם נשאלו כלומר אי הוי איניש דלא מהימן וכולי עיין שם ולפירושם אין להסתפק כלל כמ"ש התוס'. (ע"ל): **שם ד"ה עונשים וכולי** אם עבר קודם וכו' תמה הרמ"ז דלמה יענש אם השב שנדר בטעות ושאינו נדר ולכך פי' דדוקא אחר ששאל ע"ש ודבריו נכונים לפי' רש"י והר"ב דלע"ה נמי מהימנינן ליה אלא דמחמירין עליו כדי שלא יהא רגיל לנדור בו ושפיר שכן למה יענש כיון דאכתי לא חטא בדעתו אבל לפי' הרא"ש והר"ן דלא מהימני ליה פשיטא דעונשין אותו מיד וא"ש כפשטא דמתניתין דקתני תחלה עונשין ואחר כך מחמירין ולרש"י צ"ל כמ"ש הרמ"ז ז"ל דבתחלה מתרין בו שאם יעבור יענישוהו. ודע דכתבו הפוסקים דבזמן הזה לכ"ע דייניק להו כנ"ה לפי שרובן אינם בני תורה. (שם):

---

*) לפנינו הלשון בתוס' לא תשבינן כו' אלא בקנסותיו והוגה כן ע"פ המהרש"א ע"ש.

יכין תפארת ישראל יכין

מה) בביתי : מו) להטעות השומע כאילו נדרתי נדר גמור : מז) ר"ל א"צ שאלה, ולא אמרינן בכה"ג סתם נדרים להחמיר דהרי לכך נתכוון באמת : מח) שהוא ע"ה וסבור שזה נדר הוא ונשאל עליו [עתוס'] : מט) דשעבר על נדרו צריך לנהוג איסור כימים שנהג היתר, כאילו עבר על נדר גמור, ואינו נאמן שלכך נתכוון כשנדר [ר"ח ב']: נ) שלא להתיר לו בפתח חרטה, רק בפתח ממש: נא) ר"ל שלא יפתחו לו התרתו לומר לו, כיון שלא נדרת רק בקרבנות מלכים, מותר אתה, רק יפתחו לו מצד אחר, אדעתא דהכי והכי לא נדרת, ואפילו בפתח חרטה סגי [ר"ח ס"ב]: נב) שאינו רשאי לעשות לחוק מנדרים כמו שעשה הוא, מלבד שמביא עצמו לידי חשד כשיראוהו עובר, יחשבו שעובר על נדר גמור : נג) אבל אין מחמירין לענשו כשעבר על נדרו [ולר"ן [די"ח כ'] ה"פ מלמדין אותו דאפילו בנדר כזה כשנדרו צריך לנהוג איסור, ולהכי אומרים לו כך, כדי שלא ינהג קלות ראש בנדרים, דאם נתיר לו לאכול ולשתות, כשרואים אותו שנדר ואפ"ה אוכל ושותה יחשדוהו שמקיל ראש בנדרים, אמנם ק"ל לר"ן למה צריך ללמדו שצריך לקיים נדר זה, הרי כיון דמצרכינן ליה לפתוח פתח, כבר ידע שצריך לנהוג איסור בנדר זה. ותו דלשון מלמדין משמע שמלמדין אותו אמיתת הדין. ול"מ היה נ"ל אפכא, דהרי לרבנן אף שעבר אין מענשין אותו, וכמ"ש הר"ן, א"כ יש לחוש שעי"ז יקל ראש בנדרי' שיראה שעבר ולא ענשוהו, לפיכך מלמדין אותו האמת, שאין זה נדר ולפיכך לא יענשוהו, ואפ"ה היה צריך פתח, ועי"ז יראה כמה חומר הנדרים, דאף בדבר הדומה רק לנדר היה צריך פתח] :

פרק ג א **ארבעה** נדרים התירו חכמים א) נדרי זירוזין ב). ונדרי הבאי ג). ונדרי שגגות ד). ונדרי אונסים ה). נדרי זירוזין כיצד. היה מוכר חפץ. ואמר קונם ו) שאיני פוחת לך מן הסלע. והלה אומר. קונם ו) שאיני מוסיף לך על השקל ז). שניהן רוצין בשלשה דינרין ח). רבי אליעזר בן יעקב אומר. אף הרוצה להדיר את חבירו שיאכל אצלו ט) אומר כל נדר שאני עתיד לידור הוא בטל. ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר י): **ב** נדרי הבאי יא). אמר קונם ו) אם לא ראיתי בדרך הזה כיוצאי מצרים. אם לא

ר"ע מברטנורה

פרק ג א **ארבעה** נדרים. כולהו מפרש להו ואזיל: קונם שאני פוחת לך מן הסלע. קונם ככר זה עלי אם אני פוחת לך מן הסלע והסלע הוא ד' דינרים: על השקל. הוא חצי סלע: שניהם רוצים בשלשה דינרים. °ולא היה בלבם לשם נדר אלא המוכר נדר לזרז הלוקח שיוסיף דמים וכן הלוקח כדי שיפחות המוכר בדמי המקח הילכך לא הוי נדר ואע"ג דדברים שבלב אינם דברים הכא דמוכחא מלתא כי הכא שכן דרך כל מוכרין ולוקחין לעשות כן אזלינן בתר דברים שבלב: ר"א בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו כו'. מפרש בגמרא דחסורי מחסרא והכי קתני הרוצה שיאכל חבירו אצלו ומסרב בו ומדירו. נדרי זרוזין הוא. והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה. ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל ויעמוד בראש השנה לאו דוקא אלא ה"ה בכל עת שירצה ובכל זמן שיקבע: ובלבד שיהיה זכור. מן התנאי בשעת הנדר ודעתו על התנאי שיהיה קיים או הנדר בטל. אבל אם לא נזכר מן התנאי בשעת הנדר ולא בתוך כדי דבור משעה שנדר. הנדר קיים. ואין נ"ל אם נזכר מן התנאי בשעת הנדר ודעתו שיהיה התנאי בטל והנדר קיים דפשיטא שהנדר קיים. ומשפטי השבועות והנדרים שוין לדין זה. והלכה כראב"י: **ב** נדרי הבאי. גוזמא ושפת יתר והוא בעצמו יודע שלא היה כך: קונם אם לא ראיתי. קונם עלי ככר זו אם לא ראיתי וכו':

נדרי

תוספות יום טוב

פרק ג א **התירו** חכמים. עיין בפירש הר"ב בסוף משנה ד' ועי' במ"ד פ"ב דנזיר: שאיני. נראה דגרס שאני וכן הוא בפירש הרא"ש והר"ן ועיין רפ"ב: שניהם רוצים בשלשה דינרים. כתב הר"ב ואע"ג דדברים שבלב כו' דהכא ליכא למימר לא נדרתי אלא בשלשה דינרים והוא אמר בפירוש בסלע או בשקל: אף הרוצה להדיר. כתב הר"ב וחסורי מחסרא וכו' ומסרב בו ומדירו פירוש שאסר עליו הנאתו: אומר לו כל נדר שאני כו'. במנהגי מהר"ר אייזיק טירנא ובעל לבוש מלכות הגיהו בכל נדרי במקום דנדרנא שיאמר דאנדרנא ואשתמיט להו שקדמו בעלי התוספות וכתבו וז"ל והא דאמרי' בכל נדרי דנדרנא דמשמע לשעבר י"ל דנדרנא (ועיין במג"א סימן תרי"ט) משמע נמי לשעבר כמו אמרי פי' [*בפ"ק דברכות ד"ט] משמע כדאמרי משמע לשעבר ומשמע דאמינא דהיינו להבא ה"נ דנדרנא משמע להבא ולשעבר ע"כ. ומה שהגיה עוד בעל הלבוש לומר על נפשאי וכן הכל ל' יחיד והאמר שאם אמר בלשון רבים אפילו לעצמו אינו מועיל לא ידעתי זו מנין לו ואשכחן בהסוף לענין עירוב תבשילין שמערב על כל בני העיר ואם יש פושע מי לא הועיל לעצמו: ובלבד שיהא זכור וכו'. כתב הר"ב אבל אם לא נזכר וכו' ולא בתוך כדי דיבור כדפירש הר"ב ברפ"ד דנזיר: **ב** נדרי הבאי. פירש הר"ב גוזמא ושפת יתר כך פירש הרא"ש וכ"כ הרמב"ם. נדרי הבאי הגוזמא. והר"ן כתב נדר שאינו כלום. שמיר ושית מתרגמינן הבאי ובור ע"כ וכ"כ בתשבי וכתב שגוזמא הוא ל' יון: קונם אם לא ראיתי כו'. פירש הר"ב קונם עלי ככר זו. עיין פ"ג דשבועות משנה ח' בפירש הר"ב ומ"ש שם בס"ד: אם לא ראיתי בדרך הזה כיוצאי מצרים כו' כקורת בית הבד. כתב הר"ן נ"ל דתנא תרי גווני נקט חד דשייך בה גוזמא דהיינו כעולי מצרים דעביד אינש דכי חזי אוכלי טובא גזים ואומר כעולי מצרים וחד דלא שייך ביה גוזמא דהיינו נחש כקורת בית הבד שהרי מפרשינן [בגמרא] טרוף ואין שום נחש טרוף כלל ואשמועינן הנא דכי תלה איסור פירות בחד מהני נדרו בטל וכל חד וחד טעמיה לחוד דכי אמר כעולי מצרים בדין הוא דלא לתסרו דקושטא קאמר כיון שראה עם רב דעביד אינש דגזים בכה"ג [וכפ"ג דשבועות כתב דאה"נ דאם לא ראה עם רב שיהא ראוי לומר עליהם דרך גוזמא כעולי מצרים דהפירות אסורים עליו אבל ב"י סימן רל"ב

תמה

ציונים

פ"ג א ד' נדרים התירו. כ' פ"ג נזיר י"א פ"ע שבועות כ"ח פ"ב ירוש' חגיגה פ"א ה"ח מיי' פ"ד מהל' נדרים ה"א ופ"ג מהל' שבועות ה"א סמ"ג לאוין רמ"ב טוש"ע יו"ד סי' רל"ב ס"א: היה מוכר. מיי' פ"ד מהל' נדרים ה"ג טוש"ע שם ס"ב: ראב"י אומר. כ"ג פ"א מיי' שם פי"ב ה"ד סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רי"א ס"א: **ב** נדרי הבאי. כ"ד פ"ג מיי' פ"ג מהל' שבועות ה"ה סמ"ג שם רמ"א טוש"ע שם סי' רל"ב ס"ל: אם לא ראיתי, ירוש' שבועות פ"ג ה"ח:

שנויי נוסחאות

פ"ג א זירוזין. כד"נ ובמשב"ב זרוזין וכן בסמוך. ונדרי הבאי כו' ונדרי. כד"נ בלא וי"ו בכולם; הבאי כו' אונסים. בכי"ק הווי (?).. אנסים. (כיצד). כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ליתא. חפץ. בכי"מ ובכי"פ חפץ לחברו. ואמר. כד"נ ובכי"ק אמר. שאיני. בנ"י ובריטב"א שאני ועי' בר"ן. שניהן. בריטב"א ושניהן. אומר כל כד"נ ויאמר..; במשב"ב יאמר לו..; במשבי"ר ואמר לו.. וכ"ה ואמר.. גם בכי"ק. הוא בטל. במשב"ב יהא.. בכי"ק ובכי"מ ובמשבי"ר הרי הוא..; כד"נ הרי זה; זכור בכי"פ מכיר. **ב** הבאי. בכי"ק הווי. אמר (קונם). כד"נ אומר במשבי"ר ליתא..; הזה. כד"נ זו; במשבי"ר הזו; כיוצאי מצרים. במשב"ב ובמשבי"ר כעולי.. בכי"ק בעולה(נ"ל בעולי).

תוספות הדשים

פ"ג א הר"ב ד"ה ובלבד כו' בשעת הנדר כו' עכ"ל וכן כתב הרמב"ם בפירושו אבל בחבורו חזר בו ופסק דאין צריך לזכור התנאי וכ"פ בש"ע סימן רי"א רק הרמב"ם גם בש"ע הביא בשם י"א דצריך לזכור התנאי אבל הט"ז כתב דאין שום פוסק דס"ל כן רק ה"פ כשיזכור התנאי אפי' זמן הרבה אחר הנדר צריך שיהיה דעתו שתנאו קיים והנדר בטל וזה דעת הראב"ד אבל רוב פוסקים לא חולקו כלל בזה ובכל ענין הנדר בטל. (ממסורת הש"ס):

תוספות רע"ק

פ"ג א [אות כב] בהרע"ב ד"ה שניהם רוצים. ולא היה בלבם. ואם מעמידים דבריהם דבדוקא נדרו אסורים. הר"ן בשם ירושלמי:

תפארת ישראל

יכין

פ"ג א) ר"ל א"צ התרה, מדכוון אין פיו ולבו שוין, מיהו לכתחילה אסור לידר בכן, אם לא שרוצה לקיימן. אבל בשבועות אף דליכא מלקות כשעבר עליהן, עכ"פ צריך התרה [רל"ט א']: ב) שהתכוון בנדרו כדי לזרז אדם אחר לשום דבר ע"י נדרו: ג) שהיה נודר על דבר שהוא גוזמא: ד) שנדר בטעות שסבר שכך הוא: ה) שנאנס אח"כ מלקיים נדרו, ומהשתא מפרש תנא לכולהו ד': ו) ככר זה, עלי: ז) הוא חצי סלע: ח) ר"ל לכך נתכוונו כשנדרו, ולא נדרו רק לזרזו זה לזה, וכיון דדברים שבלב אינן דברים, להכי גם בפחות או ביותר מג' דנרין, מותר. אבל בסלע או בשקל אסור למכור, מדעיקר משמעות נדרן כך היה, וי"א שגם בכהאי גוונא מותר. מיהו בהעמידו שניהן דבריהן ונתבטל המקח, או באומר בפירוש שהתכוון לנדר גמור, הוה נדר [י"ד רל"ב]: ט) חסורי מחסרא וה"ק אף המפציר ומדיר חבירו שיאכל אצלו, נדרי זרוזין הוא, אבל הרוצה שלא יתקיימו נדריו, יאמר כל נדר וכו'. מיהו בנדר הוא שיאכל אצל חבירו, אינו זרוזין. ואין למדין מזרוזין רק מה שאמרו חכמים: י) בש"ס אמרינן, תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר מביטולו שביטל. מיהו נ"ל דדוקא בלא התנה על נדר פרטי, רק כדקאמר כל נדר וכו', אז אומרים דבזכור לתנאו, ואפ"ה נדר, עקרו לתנאו, אבל בהתנה על נדר פרטי שיהא בטל, אז אדרבה, בזכר לתנאו, עקר לנדרו שנודר בהכרח, ובלא זכרו נדרו קיים. [ועי' י"ד רי"א]. מיהו בהדירו חבירו או השביעו, לא מהני בטולו [שם]: יא) גוזמא:

כנחש

ראשון לציון

פרק ג א תוי"ט ד"ה אומר לו כל נדר כו'. ובעל לבוש מלכות הגיהו כו' סימן תרי"ט ועיין יסל"מ:

אור גדול

פרק ג א ברע"ב ד"ה ובלבד כו' בשעת הנדר כו'. יעויין בתוספות חדשים. והוא כדעת הלח"מ שביאר בשיטת היש מי שהורה להחמיר ברמב"ם בפ"ב מנדרים ה"ד דפסק כרבא ובשי' התוס' וכ"כ הגר"א ביו"ד (סי' רי"א). יעו"ש. ודבריהם תמוהים בכמה אנפי. א' דא"כ איכא נמי קולא בזכור בשעת הנדר. ועוד דלרבא בעי אמירה ולא קיים בלב וכדאיתא שם הלכה ג'. ועוד דאם נקט לרבותא תוך כדי דיבור אמאי לא נקט אותה הרבותא בהל' ג'. ועוד יש לתמוה הרבה. ע"כ נ"ל ברור דגם היש מי שהורה פוסק כאביי דאביי ורבא לא פליגי. רק דסובר דהאי דאמר אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר היינו בשעת אמירתו להנדר דוקא אבל תיכף ומיד אח"ז תכ"ד נזכר ולכך כתב הרמב"ם שם בהל' ד' לדברי אביי והביא ב' שיטות בדבריו ובהל' ה'

הביא

ראיתי נחש כקורת בית הבד יב). נדרי שגגות יג). אם אכלתי ואם שתיתי. ונזכר שאכל ושתה יד). שאני אוכל ושאני שותה. ושכח ואכל ושתה. אמר קונם אשתי נהנית לי. שגנבה את כיסי. ושהכתה את בני. ונודע שלא הכתו. ונודע שלא גנבתו טו). ראה אותן אוכלים תאנים. ואמר הרי עליכם קרבן ונמצאו אביו ואחיו והיו עמהן אחרים. בית שמאי אומרים הן מותרין ומה שעמהן אסורין. וב"ה אומרים אלו ואלו מותרין טז):

ג נדרי אונסים. הדירו חבירו שיאכל אצלו יז) וחלה הוא. או שחלה בנו. או שעכבו נהר יח). הרי אלו נדרי אונסין יט): **ד** נודרין להרגין כ).

נדרי שגגות אמר קונם. עלי ככר זו: אם אכלתי אם שתיתי ונזכר שאכל ושתה. ובשעת הנדר היה סבור שלא אכל ולא שתה לא הוי נדר: קונם שאיני אוכל לך ואיני שותה. ושכח ואכל ושתה. דבשעה שהנדר חל שהוא בשעת האכילה והשתייה שכח את הנדר מותר דילפינן משבועה דכתיב (ויקרא ה) האדם בשבועה דבעינן שיהיה אדם בשעה שהשבועה חלה עליו כלומ' שיהיה זכור מן השבועה והוא הדין בנדר: קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי. היינו נדרי שגגות דכיון שנודע שלא גנבה נמצא שלא היה נדר: אלו ואלו מותרין. דנדר שהותר מקצתו הותר כולו דהיינו רוצה שיחול נדרו אלא כעין שנדר אותו וכיון שמקצתו היה שוגג נתבטל כולו: **ג** נדרי אונסין. דמעיקרא לא היה בדעתו שיחול הנדר אם יעכבנו אונס. וכה"ג שהדברים מוכיחים. דברים שבלב הוו דברים: **ד** להרגין. לנטים

שהורגין

תמה עליו בזה דאטו קצבה יש לדבר יש אדם שרואה מאה אנשים ואומר שהם כעולי מצרים] וכי אמר כקורת בית הבד נמי הפירות מותרין מטעמא אחרינא דלע"ג דודאי שקרא קאמר דאפילו בדרך גוזמא לא שייך למימר הכי אפ"ה מותר משום דאמדינן ליה לדעתיה שלא לאסור את הפירות נתכוין שא"כ לא ה"ל לתלות איסורו בתנאי אלא ה"ל לאוסרם עליו במוחלט שהרי אף כשהתנה בכוונה בזה אין לתנאו ענין שהדבר ברור שלא ראה נחש כזה ומש"ה ניחא דתנן בפ"ג דשבועות גבי שבועת שוא אם לא ראיתי גמל הפורח באויר אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד ולא תנא התם כעולי מצרים משום דבכה"ג לא נקי משום שבועת שוא דעל הגוזמא קושטא קאמר וה"נ לא הוה תנא למיהוי גמל הפורח באויר דתרי גוונא דבעי למתני דהיינו מידי דשייך ביה גוזמא ודלא שייך ביה גוזמא הא תנהו ע"כ אבל לדברי התוספות והרא"ש שאכתוב במ"ח פ"ג דשבועות לא סלקא אליבייהו הך תירוצא לכן כתבו שם התוספות תימה דלא קתני התם כמו הכא ולא הכא כהתם: בקורת בית הבד. עיין בפירש הר"ב מ"ח פ"ג דשבועות ומ"ש שם בס"ד: ושכח ואכל ושתה. כתב הר"ב דכתיב האדם בשבועה דבעינן שיהא אדם וכו' פירש"י שיהא לבו עליו פ"ג דשבועות דף כ"ו: קונם אשתי נהנית לי. פירש ר"י [מידי] דלא משועבד לה. תוספות: ונמצאו אביו ואחיו וכו'. וטעמא דמלתא משום דכיון שאילו היה יודע שאביו או אחיו היו עמהן היה מוציאן מן הכלל הרי זה מוטעה בעיקר הנדר שלא היה דעתו מעולם על אביו וכל שיש בעיקר הנדר טעות אין פיו ולבו שוין ובטל מעצמו ומש"ה בקונם אשתי נהנית לי בעינן שיאמר בפירוש שגנבה את כיסי דאי לא אע"פ שהיה דעתו בשביל כך מ"מ כיון דלהדיר את אשתו נתכוין ליכא טעות בעיקר הנדר אבל כאן שלא נתכוין להדיר את זה מעולם הרי הנדר בטל מאליו. הר"ן: אלו ואלו מותרין. כתב הר"ב דנדר שהותר מקצתו הותר כולו כדתנן במ"ו פ"ט וע"ש ועוד ע"ש בפירש הר"ב דמ"ה: **ג** הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה וכו'. °בגמרא דף כ"ד פרכינן הא לאו הכי לא והא הוי נדרי זרוזין לרהב"י דריש פרקין ומוקמינן למתניתין דהכא כשביקש המזומן מן המזמן שידירהו מנכסיו אם לא יאכל אצלו כגון שהיו מזמנים אותו גם במקום אחר וחפץ יותר לאכול עמו הלכך ליכא למימר דלזרוזי קא מכוון שהרי לא היה צריך לזרז אותו דאדרבה הוא בקש ממנו שיזמינו: שחלה בנו. וצריך לשומרו. הר"ן: או שעכבו נהר. היינו שגדל הנהר ומפסקת שבילים. דלא שכיח. ולא ה"ל לאסוקי אדעתיה להתנות. הרא"ש בגמרא: **ד** נודרין להרגין

וכו'

יכין תפארת ישראל יכין

יב) בנחש שגבו מנומר, שאינו בנמצא שיהיה [מנומר] (עב) כקורה. וב' מיני גוזמא נקט הנה ברבוי [ובדמות *)(ובגודל): יג) אמר קונם ככר זה עלי אם וכו': יד) או שאמר ככר זה עלי קונם שאיני אוכל וכו': טו) נראה לי דכולהו צריכי, לא מבעיא אם אכלתי, שהיה הנדר בטעות, אלא אפילו בשלא אוכל שהיה הטעות אחר כך במעשה, ואפילו בשגנבה ושהכתה את בני, שלא היה הטעות בפעולתו רק בפעולות של אחרים, סד"א. אם לא שנתכוון שבין כך או כך יחול הנדר, לא היה נודר, קמ"ל. [מיהו בפעולות אחרים להבא, כגון אם תגנוב ואם תכה, וודאי חייל כשתגנוב ושתכה, ומש"ה לא קשיא ממשנה סוף פ"ה דנזיר יע"ש. דהתם מדיודע שאפשר שטועה הוא ואפ"ה נדר, ש"מ דבכל גוונא נדר, מה שאין כן הכא בשגנבה ושהכתה דומיא לכן דשבועות [דכ"ו א'] שבועה דהכי אמר לכי, דקסבר היה שא"ת ביטעה]. הי נמי קמ"ל בבא שגנבה ושהכתה, לאשמעינן דוקא כשפירש הטעם שנודר, שגנבה וכו', אבל בנדר סתם מאשתו, אף שהיה בטעות אסור, כסי' ט"ז. ובבא דתאנים קמ"ל לאשמעינן פלוגתא דב"ש וב"ה: טז) מדהיה מוטעה בעיקר הנדר, שלא התכוון מעולם על אביו, הרי אין פיו ולבו שוין, משא"כ באשתו, כיון שנתכוון לאסרה ולא היה הטעות רק בטעם הנדר, לנכי אם לא פירש הטעם בגנבה ושהכתה, היה אסור. וקיי"ל כב"ה, ודוקא באמר תחלה כולכם אסורים, ואח"כ אמר אלו הייתי יודע שאבא ביניכן, הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר, או שאמר תחלה שיהיו התאנים אסורים לזה ולזה, ואח"כ אמר, אלו הייתי יודע שאבא ביניכן, הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא, אבל בלא החליף ל' הנדר כשחזר בו, מהלשון שאמר תחלה, כגון שאמר בתחל' ובסוף כולכם אסורים או שהי' אומר בתחלה ובסוף זה וזה אסורים רק שבסוף אמר חוץ מאבא, אסורים האחרים, מדלא הורע כח הנדר בלשונו [שם]: יז) באופן שלא היה נדרי זרוזין: יח) בשעת נדותיו דכל זה אונס שאינו מצוי: יט) וה"ה בכל אונס שאינו מצוי, ואפילו יכול לסלק האונס ע"י ממון הרבה שיתן, מקרי אונס, ומכ"ש כשנשבע באונס דאינו נדר או שבועה. מיהו דוקא באונס נזק, אבל בירא ממניעת טובה, לא מקרי אונס [רל"ב סי"ב]: כ) ללסטין, ופשיטא שמותר לידר ואפילו לשבע שקר כדי להציל נפשו. רק קמ"ל שאין הנדר והשבועה חלין:

ר"ל

*) ע' בפי' שבועות פ"ג מ"ה סי' מ"א.

ציונים

נדרי שגגות. כ"ה ע"ב שבועות כ"ח ע"ב מיי' פ"ד מהל' נדרים ה"א ופ"ח ה"ב ופ"ג מהל' שבועות ה"א סמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' רל"ב סעי' ו' וסי' רל"ט סס"ז: קונם אשתי. כ"ב ע"א: ובה"א אלו ואלו מותרין. מיי' פ"ח מהל' נדרים ה"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רל"ב ס"ז: **ג** נדרי אונסין כו'. כ"ז ע"א מיי' פ"ו מהל' שבועות ה"א ופ"ד מהל' נדרים ה"א סמ"ג ל' למ"א לט"ג טוש"ע יו"ד סי' רל"ב סי"ב: **ד** נודרין להרגין. כ"ז ע"ב ב"ק קי"ג ע"א מיי' פ"ג מהל' שבועות ה"א ופ"ד מהל' נדרים ה"א סמ"ג ל' רמ"ג טוש"ע שם סעי' י"ד:

שנויי נוסחאות

כקורת. בכי"קבקורות(?). שגגות. כד"נ שגגות אמר; במשנכי"ל כיצד אמר בכי"ק וברמב"ן.. אמר קונם. ואם שתיתי. בכי"ק אם.. ושתה. במשנכי"ל וששתה; שאני אוכל ושאני. בכי"ק.. שאני; כד"נ ובמשנכי"ל שאיני..ושאיני. ושהכתה. כד"נ ובכי"ק ובמשנכי"ל ושהכת. ונודע. בכי"ק נודע. שלא הכתו כו'. ברמב"ן. הכתהו. כד"נ שלא גנבתו ושלא הכתו. וכ"ה בכי"ף (ושם גנבה כמו שהוא בכי"קובמשנכי"ל). תאנים. כד"נ ובכי"ף תאנים וענבים. הרי עליכם קרבן. כד"נ הרי זה..; במשנכי"ל להן הרי הן עליכם כקרבן, וכ"ה הרי הן.. בכי"ק. ונמצאו. בכי"ק נמצאו. ואחיו. בכי"ק ובמשנכי"ל או אחיו. והיו. כד"נ או היו. (אלו ואלו). בכי"ק ליתא. **ג** וחלה (הוא) במשנכי"ל חלה..; כד"נ ליתא. הרי אלו נדרי אונסין. בכי"ק.. אנסים.

תוספות רע"ק

ג [אות כג] תוי"ט ד"ה הדירו חבירו. בגמרא פרכינן הא לא"ה לא. ק' לי מטעם זרוזי אסור במעמיד דבריו שנשבע בדוקא כמש"ל במתני' א' א"כ הא י"ל דמתני' דהכא איירי במעמיד מש"ה מותר רק בחלה מטעם אונסים וצ"ע:

אור גדול

הביא לדברי רבא דלא פליגי וכמ"ש הר"ן ועוד ראשונים. והי' נראה עוד בשיטת היש מי שהורה עפ"י מ"ש תוס' ב"ק (ס"ט ב') ד"ה ותני דאינו מגיה רק מפרש. וכ"ה בתוס' יומא (דף מ') ד"ה הא דאמר. וא"כ י"ל דה"נ הא דאמר אביי תני אין כוונתו להגיה המשנה רק לבאר [וכן נראה מפי' הרא"ש בסוגיין גבי תנא מסתים לה סתומי דאינו מגיה יעו"ש]. והיינו דבשעת אמירת הנדר לא יהא זכור והאי דקתני במשנה ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר איננו בשעת אמירת הנדר דאז בעינן שלא יהא זכור רק בשעה שנגמר הנדר דהיינו בתכ"ד להאמירה. והוא פי' נכון מאוד ובעין דאיתא בתוס' ב"ק ויומא הנ"ל. וסייג לדברי נראה מדברי הרמב"ם בסוגיין בפי' המשנה דהביא דעת היש מי שהורה יעו"ש לא הגי' המשנה רק שיהא זכור. והיינו כמ"ש וכנ"ל. ועפ"י מ"ש יובן להמעיין איך שכולם ירדו מהדרך הפשוט והנכון בביאור דברי הרמב"ם וכמו שנתבאר מהלח"מ והגר"א וכן הרע"ב הבא שנמשך אחר הרמב"ם בפי' המשנה אך שבח"כ קלקל כוונתו ותפס ג"כ מהני זכירה דבשעת הנדר וכדעת הלח"מ הנ"ל והדברים מתמיהים. ולדעתי הדברים ברורים כמ"ש בעזר השי"ת. שוב אחר כתבי כ"ז מצאתי בפרישה ובב"ח (סי' רי"א) כמ"ש יעו"ש. ב במשנה והיו עמהם אחרים כו'. במאירי ראיתי דגורס היו בלא ויו והוא בבא בפ"ע והיא גי' נכונה מאוד.

ולחרמין כא). ולמוכסין כב). שהיא תרומה כג). אף על פי שאינה תרומה. שהן של בית המלך. אף על פי שאינן של בית המלך כד). בית שמאי אומרים. בכל נודרין חוץ מבשבועה. ובית הלל אומרים אף בשבועה כה). בית שמאי אומרים. לא יפתח לו בנדר כו). ובית הלל אומרים. אף יפתח לו. בית שמאי אומרים. במה שהוא מדירו. ובית הלל אומרים. אף במה שאינו מדירו. כיצד. אמרו לו אמור קונם אשתי נהנית לי. ואמר קונם אשתי ובני נהנין לי. בית שמאי אומרים. אשתו מותרת. ובניו אסורין. ובית הלל אומרים. אלו ואלו מותרין כז): **ה** הרי נטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות כח) טלית זו קרבן אם אינה נשרפת כט). יש להן פדיון ל). הרי נטיעות האלו קרבן עד

שהורגין האדם ונוטלין את ממונו : ולחרמין. גזלנים כאנס הורגים ולא זו אף זו קתני : ולמוכסין. במוכס העומד מאליו אבל מוכס שהעמידו המלך בין מלך ישראל בין מלך גוי ולוקח דבר קצוב בחוק המלכות דינא דמלכותא דינא °ואסור לברוח מן המכס וכל שכן שאסור לידור ולשבע לו לשקר : שהן של תרומה. אע"פ שהורגין וגוזלין. אין אוכלין דבר האסור. א"נ תרומה לא שביקה להו מתוך שאינה נאכלת אלא לכהנים טהורים נמכרת בזול הרבה : לא יפתח לו בנדר. אם לא שאל ממנו האנס שידור לא יתחיל הוא בנדר : *)במה שהוא מדירו. אם שאל ממנו האנס לידור לא ידור לו אלא במה ששאל בלבד ולא ידור לו בדבר אחר. וכל הני ד' נדרים דתנא במתניתין דין הנדרים והשבועות שוים ומה שמותר בנדר מותר בשבועה ואין צריכים התרה חוץ מנדרי זרוזין בלבד שצריכים התרה מדברי סופרים לפיכך השבועה אסורה בהם : **ה** הרי נטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות. דאתא רוח סערה בהא וירא שמא יקצצו נטיעותיו ואמר הרי אלו קרבן אם אינן נקצצות או שראה דליקה נפלה בעיר וירא על טליתו שמא תשרף ואמר הרי זו קרבן אם לא תשרף : יש להן פדיון. כשאר הקדשות ויפדו ויקנה בדמיהן קרבן דכיון דלא אמר הרי הן עלי כקרבן לאו נמסרינהו עליה כקרבן איכוון

*) בר"ב ד"ה בזה.

וכו' שהיא תרומה. באומר יאסרו פירות עולם עלי אם אינה תרומה. ומפרשים בגמרא שצריך שיחשוב בלבו יאסרו עלי רק היום והוי דברים שבלב [*דברים] כיון דאונסא הוא : ולמוכסין. כתב הר"ב אבל מוכס שהעמידו וכו' ולוקח דבר קצוב דאילו אין לו קצבה ליקח לא. גמרא. ופירש הרא"ש משום דדוקא בדבר שהוא שוה לכל כו' אבל לא בדבר שאינו שוה למעט לזה ולרבות לזה א"נ כיון שאין לו קצבה מרבה ליקח יותר ממה שהמלך חפץ הלכך כולו גזל ע"כ : שהיא תרומה כו'. כתב הר"ב אעפ"י שהורגין וגוזלין אין אוכלין כו'. והקשו בתוספות דהיכא הרגים וחרמים דאנס מתכוונים כי אם לגזל. אבל מוכסין מאי אהני. לעולם ישאל המכס. וי"ל שלא היו רגילים ליקח מכס [ממוליכי] תרומה לכהנים. ע"כ : חוץ מבשבועה. פירש"י שלא יאמר יאסרו פירות שבעולם עלי בשבועה אם אינן של תרומה. והיינו דתנן בשבועה ולא תנן אבל לא נשבעין (אלא) דאי תני לא נשבעין הוה משמע דמיירי בנשבע שכדבריו כן הוא ובהכי לא איירי. והכריחני לדקדוק זה מאי שראיתי בב"י סימן רל"ב שכתב ואע"ג דמתניתין לא קתני אלא נדרים בירושלמי ה"ה דנשבעין עכ"ל. וזהו לשון הירושלמי הוון בעיין מימר בנדרים הא בשבועות לא. אשכח תנא דבי ר' ישמעאל אומר לא תשבעו בשמי לשקר. נשבע אתה להרגים ולחרמין ולמוכסין ע"כ והיכן הוון בעין מימר כו' והא תנן בה"א אף בשבועה אלא ודאי דממתניתין לא שמעינן אלא באומר יאסרו כו' בשבועה והא מיהא תנא דבי ר' ישמעאל לא לאפלוגי אב"ה אתא. אלא ב"ש דנקטי בשבועה לרבותא דידהו דאפילו באומר יאסרו כו' בשבועה אמרי דלא. מש"ה קאמרי ב"ה נמי בשבועה אבל ה"ה בנשבע שכדבריו כן הוא נמי משרי שרי ב"ה כדתני ר' ישמעאל וא"ת מה לי באומר יאסרו כו' בשבועה. או נשבע שכדבריו כן הוא. כיון דבתרווייהו ליכא דשבועה נקטו והיכן הוה בעי מימר דלא. וי"ל דה"א דשבועה דכעין נדר. דהיינו שאוסר עליו פירות וכיוצא בזה לא חמירא כשבועה שאין בה שום נדנוד נדר : חוץ מבשבועה. דחמירא דכתיב בה (שמות כ') לא ינקה. כמ"ש בפרק דלעיל משנה ג' : ובית הלל אומרים אף בשבועה. כ' הר"ב כל הני ד' נדרים דין נדרים ושבועות שוים כו' ועיין מ"ש במ"ח פ"ג דשבועות : קונם אשתי נהנית לי. עיין מ"ש במ"ב בשם התוספות : **ה** הרי אלו נטיעות כו'. [מהו דתימא] דהוי כמו נדרי שגגות דאדעתא דהכי אקדשינהו שהיה סבור שא"א שינצלו ולא גמר בלבו להקדישן קמ"ל דדברים שבלב כי הני דלא מוכח לא הוין דברים הרא"ש. והיינו דתקן לה הכא בפירקין וכך כתבו התוספות: אם אינן נקצצות. פירש הר"ב ראה רוח סערה כו' הכי מוקי בגמרא °דאל"ה אימת קדשי : יש להם פדיון. פי' הר"ב כשאר הקדשות ויפדו וכו' ובדין ה"ל למתני קדושות דהא אכתי לא שמעינן דקדושות וכי אשמעינן דקדושות אנא ידענא דיש להם פדיון מתרצים בגמרא איידי דבעי למתני סיפא אין להם פדיון תני נמי רישא יש להם פדיון. ומ"ש הר"ב דכיון דלא אמר הרי הן עלי כקרבן. זה לשון הרא"ש ולא אמר שאסרן עליו כקרבן

ובה"א אף בשבועה. מיי' פ"ג מהל' שבועות ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם: אף יפתח לו. מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם: אף במה שאינו מדירו. מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם: **ה** הרי נטיעות האלו. כ"מ צ"ע ירוש' קדושין פ"ג ה"ה מיי' פ"ד מהל' מעילה ה"א:

שנויי נוסחאות

ד שהיא תרומה. כד"נ שהיא של תרומה; במשב"ל שיהא תרומה. שאינה. כד"נ וכבי"ג שאינה של. שהן. כד"נ וכבי"ק שהיא. שאינן. כד"נ וכבי"ג שאינה. של בית המלך. כד"נ וכבי"ק ובמשב"ל שלהם. בכל נודרין. בכי"נ בכל נדר נודרין. בנדר. כד"נ נדר. (אף) יפתח לו). כד"נ ליה; במשב"ל בטעות אף לא.. במה. כד"נ מזה. אמרו. במשב"ב אמר. **ה** האלו. כד"נ אלו וכן בסמוך. טלית זו. כד"נ וטלית זו וכן בסמוך טלית זו וכ"ה טלית זו גם בכי"ק וכן בסמוך.

תוספות חדשים

ד תוי"ט ד"ה חוץ מבשבועה כו' וא"ת מה לי כו'. ונ"ל דבשלמא אם אומר יאסרו כו' בשבועה יוכל לבטל בלבו לומר היום כנ"ל כד"ם נודרין. אבל אם נשבע שדבריו כן הוא א"א לבטל בלבו. והרב"י כתב באמת שם שלא ישבעו כן רק אח"כ הביא תשובת רשב"ן שיהרהר בלבו איזה תנאי וכ"כ בי"ד בסימן רל"ב ס"ק כ"ז עיין שם. (ממהורש"א זצ"ל):

תוספות רע"ק

ד [אות כד] בהרע"ב ד"ה ולמוכסין כו' ואסור לברוח מן המכס כו'. עיין בר"ן : **ה** [אות כה] בתוי"ט סד"ה אם אינן. דאל"ה אימת קדשי ע' בסוגיין דעל קושיא א' דאימת קדשי (דאף מספק לא הוי הקדש דהא האילן עומד לקציצה ובודאי יקצץ באיזה זמן). מוקי לה באומר אם אינם נקצצות היום דבעבר היום ולא נקצצו הויין הקדש. אלא דעל קושיא למאי למימרא פשיטא דחל הקדש ויש להם פדיון כמו כל הקדישות בזה מוקי דראה רוח סערה וכו' וכדכתב הרע"ב דסד"א דמספיק אדעתיה דלא מתנצלן ומש"ה נדר ולא גמר בלבו לחקדישן. קמ"ל :

יכין תפארת ישראל בועז

כא) ר"ל אפילו רק אונס גזלנים : כב) אפילו רק אונס מוכס העומד מאליו, או שאין לו קצבה, אבל מכס הקצוב ממלך, אפילו רק מלך עכו"ם, אסור להבריח, וכ"ש שאסור לשבע לו לשקר : כג) דאפי' גזלנים ישראלים אין אוכלין איסור, וגם אין לוקחין מכס ממוליכי תרומה לכהנים מדסתמן עניים הן : כד) ואף שאוסר על עצמו כל הפירות אם אין כדבריו, יתכוון בלבו שיאסרו עליו רק היום. ואף דקיי"ל דברים שבלב אינן דברים, גבי אנס אגב אונסא גמר בלבו שיהיה כאילו הוציא בשפתיו, ובלבד שלא יוציא מפיו ההפך מכוונתו(א): כה) שרשאי לומר יאסרו עלי כל הפירות בשבועה אם אין אלו תרומה ואף דשבועה חמיר מנדר. וי"א דגם נשבע להדיא. לומר הנני נשבע שפירות אלו תרומה הן, שרי, ורק כמו בנדר ושבועה צריך להערים בלבו נחשוב שיאסרו רק היום, כמו כן בנשבע שהן תרומה צריך להערים בלבו על דבר מה [רשב"ן]. וכ"ל דר"ל שיחשוב בלבו שהן תרומה שהרמותי אותן על כתפי [עי' י"ד רל"ב]: כו) אם לא שאל ממנו האנס שידר : כז) ובכוונתו קיי"ל כב"ה [שם]: כח) שראה סערה, ומתדמה שיקצץ נטיעותיו, ואמר הרי וכו' : כט) שהיה שריפה, ומתדמה שישרף טליתו, ואמר הרי וכו': ל) ר"ל לא אמרינן כנדרי זרוזין הן שרוצה לזרז השומעין להאמין שבודאי יקצצו, קמ"ל דלמא היה כוונתו שבזכות זה ינצלו, וספק נדרים להחמיר. מיהו יש להן פדיון כשאר הקדשות להביא בדמיהן קרבן, והן עצמן מותרין לו, דלא

פ"ג (א) [והקשו תוספת שבועות (דכ"ו ב') אדקאמר התם גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם, אינו אסור רק בפת חטין, דאזלינן בתר דברים שבלב, ומ"ש מהכא דלא אמרינן דדברים שבלב הוי דברים רק באנס. ונדחקו רבותינו לחלק דהתם איירי בת"ח והכא בע"ה. ולפענ"ד נ"מ, דהתם התכוון רק אפת חטין משא"כ הכא בנודרין להורגין, הרי מתכוון שיבין האנס מדבריו שיאסרו עליו לעולם, להכי רק באונס שרי כה"ג. ונ"ל דהתם בדיעבד משא"כ הכא לכתחילה לא שרי רק במקום אונס]:

שיקצצו. טלית זו קרבן עד שתשרף. אין להם פדיון לא): ו הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה לב). מיושבי היבשה אסור ביורדי הים לג) שיורדי הים בכלל יושבי היבשה. לא כאלו שהולכין מעכו ליפו לד). אלא במי שדרכו לפרש לג): ז הנודר מרואי החמה אסור אף בסומין. שלא נתכוין זה. אלא למי שהחמה רואה אותו לה): ח הנודר משחורי הראש אסור בקרחין ובעלי שיבות לו) ומותר בנשים לז) ובקטנים לח). שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים לט): ט הנודר מן הילודים מ). מותר בנולדים מא).

איכוון אלא שיהו לקוחות בדמיהן קרבן: אין להם פדיון. אלא המעות נתפסין בקדושה והנטיעות חוזרות להיות קדושות דכיון דאמר עד שיקצצו הכי קאמר °לכשאפדם יחזרו ויקדשו עד שיקצצו: ו מותר ביושבי יבשה. שאין דרכם לרדת בים: בכלל יושבי יבשה. שסופם לרדת ולישב ביבשה: לא כאלו ההולכים מעכו ליפו. אית דמפרשי לה הכי הא דתנן ברישא דמתני' הנודר מיורדי הים מותר ביושבי יבשה דמשמע הא ביורדי הים אסור. לא כאלו שהולכים מעכו ליפו שהנודר מיורדי הים אינו אסור בהם דמשום דרך מועט כזה לא מיקרו יורדי הים. ואית דמפרשי לא כאלו ההולכים מעכו ליפו בלבד דבכלל יורדי הים הם ליאסר וגם יושבי יבשה מיקרו אלא אף במי שדרכו לפרש לפי שסופו לירד ליבשה: ז מי שהחמה רואה אותו. °מדלא קאמר מן הרואים: ח אסור בקרחים ובבעלי השיבות. מדלא*) [קאמר] בבעלי השער: שאין נקראים שחורי הראש אלא אנשים. לפי שהאנשים פעמים מכסים ראשם ופעמים מגלים ומשחורות ראשם ניכר שהם אנשים אבל נשים לעולם הולכות וראשם מכוסה והקטנים בין זכרים בין נקבות הולכין בגלוי הראש ואינם ניכרים בין זכר לנקבה ומש"ה לא איקרו שחורי הראש אלא האנשים הגדולים: ט מן הילודים. משמע שנולדו כבר: מן הנולדים. משמע העתידין

*) כד"ו מדלא „קתני הנודר"

כקרבן כיון דלא אמר עלי ע"כ. אבל אי אמר עלי קרבן אע"ג דלא אמר כקרבן. הוי נדר לאסור איסר על נפשו ולא להקדישו. ולא בדוקא נקט הר"ב כקרבן וכדתנן במ"ד פרק קמא: אין להם פדיון. פירש הר"ב דה"ק לכשאפדם יחזרו ויקדשו. עד שיקצצו. ופירש הרמב"ם כמ"ד בגמרא דלאחר שיקצצו פודן פעם אחת ודיו [*אבל בחבורו סוף פרק ד' מהלכות מעילה פסק כמ"ד כיון שנקצצו °אינן צריכין פדיון אלא נפקין בהן מיד]: ו מותר ביושבי היבשה. לשון הר"ב שאין דרכם לרדת בים וז"ל הר"ן באותן שאין רגילין להיות יורדי הים באניות: בכלל יושבי היבשה. כתב הר"ב שסופם לרדת וכו'. וז"ל הר"ן אפילו הם עכשיו בים. שסופם לעלות ליבשה: לא כאלו שהולכין מעכו ליפו. לאית דמפרשי בתרא שכתב הר"ב דקאי אסיפא כתב הר"ן נודר מיורדי הים אף בהולכים מעכו ליפו בכלל. מדלא פירש מידי ארישא. ומיהו כתב הרשב"א דמסתברא דאינו אסור במי שירד פעם אחת מעכו [ליפו] אלא במי שרגיל לירד שם תדיר. א"נ במי שהיה יורד בשעת נדרו מעכו ליפו ע"כ: שדרכו לפרש. נקרא היורד בים באניות גדולות ומתרחק מן הארץ רחוק גדול אבל מעכו ליפו הולכים על חוף הים וקרוב מן היבשה. הרמב"ם: ז למי שהחמה רואה אותו. כתב הר"ב מדלא קאמר מן הרואים. גמרא. ומסיים לאפוקי דגים ועוברין כלומר לאפוקי דגים שבים ועוברין שבמעי אמן שאין חמה רואה אותן שמותר בהן. וכתבו התוספות אבל שאר ב"ח אסורים. ומיהו מה שאין ב"ח דלא שייך בראיה ודאי דלא הוי בכלל רואי החמה אע"ג דהחמה רואה אותם דכיון דהזכיר רואי חמה משמע דוקא ב"ח שעשויים לראות החמה ע"כ. וכתב הרמב"ם בפירושו למתניתין דהכא ודלקמן דתנא מדבר לפי המלות המפורסמות המורות אצלם באותו הזמן. והעיקר בכל זה בנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ועיין גם כן בפירוש הר"ב במ"ב פ"ו: ח אסור בקרחים ובבעלי שיבות. כתב הר"ב מדלא קאמר בבעלי השער. גמרא. ומפרש הר"ן אלמא אפילו קרחין בכלל וכיון דשחורי הראש לגבי קרחין לאו דוקא. לבעלי שיבות נמי לאו דוקא. ומש"ה אמר דכי קאמר שחורי הראש לאותם שאדם מתאר אותם בשחורי הראש נקטינן °דהיינו אנשים וכו'. ע"כ. והרא"ש כתב דבעלי שיבות נמי בכלל שחורי הראש. ולפי שכבר היו שחורי הראש והא דקאמר מדלא קאמר בבעלי השער. האי טעמא לפרש קרחין. ע"כ. ועיין במשנה י"ב פרק ג' דאבות: ט מן הילודים. כתב הר"ב משמע שנולדו כבר. כתב הר"ן משום דלשון ב"א כך הוא דאילו בלשון תורה כי היכי דמשמע שנולדים כבר כדכתיב (יהושע ה') כל העם הילודים במדבר. ה"נ משמע עתידים לאולד דכתיב (שמות א') כל הבן הילוד: מותר בנולדים. פירש הר"ב הנולדים משמע שעתידים לאולד. מפרש בגמרא דבלשון תורה משמע הכי ומשמע הכי דכתיב (בראשית מ"ח) שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים והוה ילדין וכתיב (מלכים א' י"ג) הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ועדיין מנשה לא בא. אבל (בנדרים) [נ"ל בנ' ב"א] משמע דמתילדים ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

מן

תפארת ישראל יכין

דלא אסרן על עצמו, מדלא אמר עלי: לא) דהכי קאמר כל עוד שלא יקצצו, יאסרו עלי דאף לאחר שאפדם יחזרו ויקדשו. מיהו לאחר שנקצצו מותרים מיד בלי פדיון [רמב"ם סוף פרק ד' ממעילה]: לב) אותן שאינן רגילין ליסע באניות כלל אפילו לטיול: לג) אפילו במפליגין בים הרבה, מדסופן לירד ליבשה: לד) ר"ל לא לבד באלו שהולכין וכו', שהוא דרך קצרה, אסור, אלא אפילו במפליגין: לה) מדלא קאמר מן הרואין [ואין להקשות א"כ אסר עצמו מכל אדם, והו"ל שבועת שוא, דככה"ג א"א לעמוד בו] [כר"ן דל"א א' ד"ה שאיני]. נ"ל דהכא מיירי שאסרן ע"ע רק לזמן, או רק במקום, או רק בהנאה מיוחדת]: לו) דמדלא קאמר מבעלי שער. ע"כ לא מיעט קרח, ומה שאמר שחורי ראש, היה כוונתו שהיו שחורי ראש א"כ לא מיעט נמי שב: ואי"ל אם כן מדמשתמע שב וקרח בכלל שחורי ראש, גם בלי הוכחה שלא אמר בעלי שער להכר בשב וקרח, דסתם נדרים להחמיר [כפ"ב סי' כ"ה]. נראה לי דבלי הוכחה זאת הוה משמע רק ליפנא טפי להיתר מלאיסור, ובכהאי גוונא לא אמרינן סתם נדרים להחמיר [כש"ך י"ד ר"ח סקי"ד], והוקא באמר שנתכוון להיתר, דאל"כ אפילו מסתבר טפי להיתר אמרינן סתם נדרים להחמיר [רי"ז נ']: לז) דנקראים מכוסי ראש, אפילו נשי עכו"ם דרכן לכסות ראשן [כרש"י דנ"ח ב'], ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם: לח) דנקראים מגולי ראש, דרק זהירות הוא לכסות ראשן [כבנת קנ"ו ב']: לט) דא"א להכיר אותן מגולי או מכוסי ראש, דזמנין מגלו זמנין מכסי רישייהו, ולהכי נקראים שחורי ראש: מ) דמשמע בלשון בני אדם, שנולדו כבר: מא) ר"ל

כשעתידין

ציונים

ו הנודר. לי פ"א מיי' פ"ב מהל' נדרים ה"ב טוש"ע שם סי' רי"ז סעי' ל"ג: מיושבי היבשה. מיי' שם טוש"ע שם סעי' ל"ה: ז הנודר מרוה"ח. לו פ"ב מיי' שם פ"ט הי"ט טוש"ע שם סעי' ל"ו: ח משחורי הראש. שם מיי' שם טוש"ע שם סעי' ל"ז: ט מן הילודים. שם:

שנויי נוסחאות

ו היבשה. כד"ג יבשה בכל המקום. (מיושבי היבשה) אסור. בכי"ק ליתא נע"ס. שהולכין. כד"ג וכי"ק וכמשני"ר. ההולכים. במי. כמשני"ר מי; כד"ג שמה (?); בכי"ק ממי. ז למי כד"ג ממי. אותו במשנ"ב אותן. ח ובבעלי שיבות. כמשני"ר ובבעלי.. אנשים. כד"ג האנשים.

תוספות רע"ק

[אות כו] בהרע"ב ד"ה אין להם כו' לכשאפדם יחזרו כו'. ודוקא בפדאן הוא אבל בפדאן אחר אף אם קנה אותם המקדיש אח"כ ממנו מ"מ אינם חוזרות וקדושות. ודעת הרשב"א דבאמר בפירוש אף אם יפדנו אחר ואקנם ממנו יקדשו חל ההקדש ולא מקרי דשלב"ל. אלא דבסתמא בלישנא דעד שיקצצו אין דעתו על פדאן אחר. ודעת הר"ן דאף בפי' שיקדשו לא חל ההקדש: [אות כז] בתוי"ט ד"ה אין להם כו' אינן צריכים פדיון. ובב"י כ' עוד בשם ר"ם קורטבי וז"ל דלהך מ"ד אם פדאן קודם שיקצצו אינו חוזרות וקדושות דהא בהא תליא דלמ"ד אחר שיקצצו בעיא פדיון דא"א להקדש שתפקע בכדי א"כ במה דאמר עד שיקצצו ע"כ דהיינו לענין שאם יפדם יחזרו ויקדשו אבל למ"ד דמשנקצצו פקע' קדושתן בכדי זה שאומר עד שיקצצו לא בא לומר דיחזרו ויקדשו אלא לומר שיהיו קדושות עד אותו זמן ואח"כ תפקע קדושתן וכי תנן במתני' אין להם פדיון היינו דמאותו זמן ואילך א"צ להם פדיון ומקודם מהני פדיון. אבל הרמב"ם והרשב"א ס"ל דלב"ע לא מהני פדיון קודם שיקצצו: ז [אות כח] בהרע"ב ד"ה מי שהחמה. מדלא קאמר מן הרואים. והא דלא אמרי' דמש"ה לא אמר מן הרואים שלא יהי' גם דגים ועוברים בכלל. דאף בלישנא רואי חמה אין דגים מתמעט דהם רואים החמה רק אין החמה רואה אותם. תוס'. וכן הוא ג"כ בעוברים ט"ז (ועיין בתוי"ט מ"ח אסור בקרחים מ"ש בשם ר"ן אין מן הצורך לתירוץ הט"ז. ואפשר שזה כוונת התוספות שלא תירצו על עוברים. ורבינו הביא בכאן מ' הט"ז מחמת שהקשה בדבור הסמוך על הר"ן. ואפשר ליישב קצת): ח [אות כט] בתוי"ט ד"ה אסור בקרחים. דהיינו אנשים וכו'. נ"ל דנימא באמת דשחורי הראש דוקא קאמר למעט קרחי' ובעלי שיבה ומש"ה לא אמר מבעלי שער דאזי לא היה ממועט רק קרחי' ולא בעלי שיבה. וצ"ע:

מן הנולדים אסור בילודים מב). רבי מאיר מתיר אף בילודים מג). וחכמים אומרים לא נתכוין זה. אלא במי שדרכו להוליד מד): י הנודר משובתי שבת. אסור בישראל. ואסור בכותים מה). מאוכלי שום מו) אסור בישראל. ואסור בכותים מז). מעולי ירושלים. אסור בישראל ומותר בכותים מח): יא קונם שאיני נהנה לבני נח מט). מותר בישראל נ). ואסור באומות העולם. שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל נא). ומותר באומות העולם נב). שאיני נהנה לישראל נא). לוקח

העתידין להולד: מן הנולדים רבי מאיר מתיר אף בילודים. בגמרא מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני מן הנולדים אסור בילודים ר"מ אומר אף הנודר מן הנולדים מותר בילודים. כי היכי דהנודר מן הילודים מותר בנולדים: אלא במי שדרכו להוליד. כגון אדם ובהמה לאפוקי עופות ודגים שאין מולידים אלא מטילים ביצים: י מאוכלי שום. אחד מעשר תקנות שתיקן עזרא שיהיו אוכלים שום לילי שבת מפני שמרבה הזרע וליל שבת הוא זמן עונה של תלמידי חכמים: ומותר בכותים. שאין עולים לרגל ואע"ג דמדאוריי' הוא מפני שהם שונאים ירושלים ובחרו להם הר גריזים: יא מותר בישראל. שיצאו מכלל בני נח: ואסור באומות העולם. ואפילו באותם שהם מזרע אברהם: אסור בישראל. וגרים נמי בכלל זרע אברהם נינהו דכתיב (בראשית יז) כי אב המון גוים נתתיך: ומותר באומות העולם. ואפי' באותם שהם מזרע אברהם דלא אקרו זרע אברהם אלא בני יעקב בלבד דכתיב (שם כ"א) כי ביצחק יקרא לך זרע. ביצחק ולא כל יצחק: שאיני נהנה לישראל

מן הנולדים אסור בילודים. לשון הר"ן דס"ל דנהי דאמר מן הילודים אין הנולדים דהיינו אותם שעתידים להולד בכלל ה"מ בילודים שהוא לשון מיוחד אבל הנולדים כלל שניהם דהיינו אותם שנולדו ואותן שעתידין להולד ע"כ. ור"ל בלשון בני אדם ועיין בסמוך לקמן: [*רבי מאיר מתיר אף בילודים. הא דכתב הר"ב מן הנולדים ר' מאיר מתיר וכו' דא"מ וה"ק וכו' משמע דגירסתו במשנה כך היא. ואסור בילודים לחוד הוא דל"ג. ולא מיחסרא במשנה רק אלו שתי תיבות ולא כן היא גירסת הרא"ש אלא דל"ג כל הבבא של מן הנולדים אסור בילודים והיא נראית יותר כמ"ש בס"ד בספר מעדני מלך]: וחכמים אומרים לא נתכוין כו'. כתב רש"י חכמים דסיפא היינו ת"ק וכ"כ הר"ן לא דעת שלישי הוא אלא דפרושי קא מפרשי טעמייהו דאמרי דהנודר מן הנולדים אסור בכל וקיהבי טעמא למלתייהו שלא נתכוין אלא ממי שדרכו להולד בין להבא בין לשעבר. לפי שאין במשמעות לשון זה כוונה אחת מיוחדת לשעבר דוקא או להבא דוקא. ור' מאיר סבר דבלשון בני אדם לא מקרי נולדים אלא עתידים להולד ע"כ. והרא"ש כתב דחכמים פליגי אתרווייהו ואף מן הילודים אסור בשניהם ע"כ. ודעת הרמב"ם נראה שהוא כדעת הר"ן שכן כתב בפירושו וחכמים אומרים שפירש נולדים וכו'. ובחבורו פרק ט' השמיט משנה זו וכתב הב"י סימן רי"ז דהיינו טעמא דמשום דכיון דפליגי בלשון ב"א לא שייך לפסוק הלכה כמאן ע"כ. כלומר וכיון דלא שייך לפסוק הלכה כמאן הלכך לא היה יכול להעתיק אחד מהסברות דאם כן כבר היה פוסק הלכה. מה שאין כן בשאר משניות דסתמא תנינן שהעתיקן אע"פ שגם בהן הכל אחר לשון בני אדם: י משובתי שבת כו' ואסור בכותים. מפרש בגמרא שאין בכלל דבריו אלא מצווין ועושין. והרי כותים שהם גרים הם מצווים ועושים משא"כ גוים דאע"ג די משבתי דעושין אינן מצווין: מאוכלי שום וכו' ואסור בכותים ה"ג. ותימה על ב"י סימן רי"ז שכתב וז"ל ויש נוסחאות שגורסין גבי אוכלי השום ומותר בכותים וכן עיקר. דמשמע דודאי כותים לא הוו אוכלי שום בע"ש שהיא תקנת עזרא ע"כ. והוא בעצמו העתיק הגמרא דמתניתין דאמרינן בתרתי בבי קמייתא ישראל וכותים מצווים ועושין. גוים ההוא דעבדי עושים ואינם מצווים. עולי ירושלים ישראל מצווים ועושים וכו' הא קמן בהדיא דשום כותים נמי עבדי. ואין זה דבר תימה דאע"פ שאינה אלא תקנה מעזרא שהחזיקו בה לפי שהיה נראה להם תקנה טובה. מידי דהוי כל אומה ולשון שיש להם נימוסין ותקנות. הגע עצמך הרי אמרו גוים עבדי שבת ואין להם שום לווי כלל כ"ש הם שיחזיקו ג"כ בתקנה ואע"פ שאין מוחזקים אלא בתורה שבכתב מ"מ מפני גרותם מצווים על הכל ואם החזיקו בתקנה הם מצווים ועושים. וז"ל התוספות וגם הכותים שומרים תקנה דאכילת שום בע"ש ע"כ. וכן פירש"י והר"ן בתרתי בבי קמייתא בשבת ושום. וכן במשנה כתבו ואסור בכותים שהם נמי אוכלים שום בליל שבת. והרמב"ם בחבורו פרק ט' השמיט דין מאוכלי שום ולא ידעתי למה: יא קונם שאיני נהנה וכו'. וכן הוא בכל הנוסחאות ותמיהני דהוה ליה למימר שאני וכמו שכתבתי בריש פ"ב בשם הכ"מ וע"ש. וכן בריש פרק קמא בשם הר"ן ובפסקי הרא"ש גרס לכולהו שאני [*והתוספות פרק הערל ד' ע"א כתבו דשפיר גרס שאיני שאין דרך התנא לדקדק בלשון והביאו ראיה לדבר]: לבני נח. כמו משל בני נח. וכמו כל לישנא דלך דבפ"ק. והר"ב כתב כן גבי שאיני נהנה לישראל [*ובאין ישראל נהנין לי. ועיין מ"ש ברפ"ק בד"ה לך כו']: מותר בישראל. פי' הר"ב שיצאו מכלל בני נח כיון דאקדש אברהם אתקרו על שמיה. גמרא: ומותר באומות העולם. כתב הר"ב דכתי' כי ביצחק יקרא לך זרע ולא כל יצחק. גמרא. ומסיים הרמב"ם בפ"ט מהלכות נדרים והרי יצחק אמר ליעקב (בראשית כ"ח) ויתן לך את ברכת אברהם ע"כ. והיה יכול להביא דברי הב"י שאמר (שם) הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך. ועוד א"ל (שם ל"ה) את הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אחריך וכו' אלא דקרא דויתן לך קודם לאלו המקראות והם דברי הנביא ואע"פ שלא אמרן בנבואה: שאיני נהנה לישראל וכו'. דוקא נקט אומה שלימה דאילו מחבירו תנן בס"פ דלקמן דלא ימכור ופירש הר"ב גזירה שמא יקח כו' *אבל אומה שלימה לא גזרו דא"א לו שיפרוש מכולם כ"כ הרמב"ם בפ"ז מה' נדרים: לוקח ביותר ומוכר בפחות. דמתניתין

יכין תפארת ישראל יכין

שעתידין להולד: מב) דנולדים משמע שנולדו כבר או שעתידין להולד, דאף דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, על כל פנים אוסר ע"ע דבר שלב"ל [כי"ד סשר"ד]. ובפ"ס ל"ג הך בבא: מג) ס"ל דכמו באוסר עצמו בילודים מותר בנולדים, ה"נ באוסר עצמו בנולדים מותר מילודים, והיינו דקאמר „אף", דארישא קאי, וס"ל לר"מ דגם „נולדים" לא משמע רק העתידין להולד: מד) טעמא דת"ק קאמרי דלהכי באמר נולדים אסור בכל ולאפוקי רק דגים ועופות: מה) מדמצווין לשבות [ועי' כתובות פ"ג סי' ד']:

מו) עזרא תיקן שיאכלו שום בע"ש, מדהוא זמן עונה לרוב בני אדם, והשום מרבה הזרע: מז) אית דגרסי ואסור בכותיים, תליא באי נהגו או לא נהגו כותים כך. אמנם מצאתי בספר כרמי שומרון שהכותיים חושבין לחטא לבעול נשותיהן בשבת וכוללין זה בהלאו לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. [ע"ש לר כ"ז ובהערה שם]: מח) שאין עולין לירושלים רק להר גריזים: מט) ר"ל ממה ששייך לבני נח: נ) אף בגרים: נא) ר"ל ממה ששייך לישראל אפילו מומר דאעפ"י שחטא ישראל הוא [סנהדרין מ"ד]: נב) אפילו מישמעאל ובני קטורה

ציונים

וחכ"א לא נתכוין. טוי"ד סי' רי"ז: י משובתי שבת. נ"א ע"א מיי' שם פ"ב כ"ב כמ"ג שם טוש"ע שם סי' רמ"ז פשי' נ"א: מעולי ירושלים. מיי' שם טוש"ע שם סנ"ט: יא קונם. שם מיי' שם ה"כ טוש"ע שם סעי' כ': לזרע אברהם. מיי' שם טוש"ע שם: לישראל. שם מיי' שם פ"ז ה"ו כה"ג שם טוש"ע שם סי' רכ"ז ס"א:

שנויי נוסחאות

ט מן הנולדים (אסור בילודים). כד"נ ובמשני"ר ליתא וכן ליתא בכי"ק (ושם מן הילודים) ועי' תוי"ט ד"ה ר"מ. במי. כד"נ ממי, להוליד. וכ"ה כד"נ ובכע"ב; בכי"ק ובמשב"נ ובמשני"ר להוולד. י ז(אסור) בכותים. בכי"ף ליתא וכן בסמוך. שום. בכי"ק ובמשני"ר השום וכ"ה כד"נ. ואסור בכותים. כ"ה בכי"ק ובמשב"נ ובמשני"ר; כד"נ ובמש' ד' ליווא וד' וויניצא ש"ח ובש"א ומותר ועי' תוי"ט ותפ"י. מעולי ירושלם. בכי"ק ומעולי.. יא שאיני. ובכי"ף שאני וכן בסמוך גבי זרע אברהם וכ"ה בריטב"א (ושם גם גבי לישראל) ובנ"י כאן ע"ש וכ"ה בכי"ק בכל מקום ובתוי"ט ד"ה וה"ק השיג אלא ס"א גבי שאיני נהנה לישראל נגד וכתב שטעמו מפני שבם יש עוד הכרח שהגירסא שאני כבסיפא שישראל נהנין לי אבל גי' הר"ב גם שם שאין ישראל ועי' במלאכ"ש שם בכי' שכן נ"ל. לישראל. במשב"נ מישראל וכ"ה ברמב"ן.

ראשון לציון

יא הרע"ב ד"ה שאיני נהנה לישראל כו' עיין ישל"מ: תוי"ט סד"ה קונם שאיני נהנה כו' והתוס' פ' הערל כו' והביאו ראיה לדבר. מיהו מתוס' בעבודה זרה כ"ו. ד"ה ה"ג קונםבו"לא משמע הכי ע"ש:

תוספות רע"ק

יא [אות ל] תוי"ט ד"ה שאיני נהנה לישראל. אבל אומה שלימה ל"ג. בתשובה כתבתי להקשות דמנ"ל לרמות אומה שלימה לאומה ישראל. הא י"ל דהטעם דלא גזרו הכא דכמו דמצינו בסוגיא דבב"מ דאמרו רבית ע"כ משום שלא ילמוד ממעשיו, ופירשו שם הא דשאר מו"מ שרי היינו דאפשר לעשות כן ע"י ב"ב ישראל אבל רבית דיהי' עסקיו רק עם עו"ג חיישינן שילמד ממעשיו א"כ י"ל משה"ה ל"ג דא"כ יצטרך לעשות כל עסקיו עם עו"ג ויש בזה קלקול וחשש דילמוד ממעשיו אבל באומה אחרת אין ראי' להכא:

ביותר. ומוכר בפחות נג). שישראל נהנין לי נד) לוקח בפחות.ומוכר ביותר אם שומעין לו נה). שאיני נהני' להן.והן לי.יהנה לנכרים נו). קונם שאיני נהנה לערלים. מותר בערלי ישראל נז). ואסור במולי אומות. קונם שאיני נהנה למולים.אסור בערלי ישראל נח).ומותר במולי עכו"ם. שאין הערלה קרויה אלא לשם.עכו"ם.שנא' (ירמיה ט) כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב נט). ואומר (שמואל א יז) והיה הפלשתי הערל הזה ס). ואומר (שמואל ב א) פן תשמחנה בנות פלשתים. פן תעלוזנה בנות הערלים סא). רבי אליעזר בן עזריה אומר מאוסה ערלה שנתגנו בה הרשעים שנאמר כי כל הגוים ערלים. רבי ישמעאל אומר גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות סב). רבי יוסי אומר גדולה מילה שדוחה את השבת

ר"ע מברטנורה

לישראל. מכל ישראל: שאין ישראל נהנים לי. מכלי: ומוכר ביתר. אם שומעין לו גרסינן. כלומר ימכור הדבר ביותר מכדי שויו אם ירצה חבירו לשמוע לו ולקנות ממנו החפץ ביותר ממה שהוא: לערלים. דעתו על מי שאינו מאמין בברית מילה: למולים. המאמינים בברית מילה: מותר בערלי ישראל. כגון מי שמתו אחיו מחמת מילה: ואסור במולי אומות. כגון ערבי מהול וגבעוני מהול: שלש עשרה בריתות. נאמרו בפרשת מילה שנאמרה לאברהם: שהיא דוחה את השבת. דכתיב (ויקרא י"ב) וביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפילו

בשבת

מוקמי' לה בגמרא °בזבינא מציעתא. כלומר שאינו חריף בקופצים הרבה. והיינו מוטל ג"כ דלא קפץ עליה כלל דאיכא הנאת לוקח ומוכר כל שהוא נמכר שוה בשוה. וכי אמר דפחות ויתר שרי דוקא כשאסר על עצמו שלא יהנה מישראל דבכה"ג לא מתהני מינייהו אבל אי אסר על עצמו נכסיהם אפילו לקח שוה מנה במאתים אסור ליהנות ממקחו שנדרו כבר חל על נכסיהם הר"ן: לוקח בפחות ומוכר ביותר אם שומעין לו. כי היכי דלא למתפיס תנא בליבנא דתימר ליה אנו בשופטני עסקינן הלכך קאמר תנא גופא אם שומעין לו: שאיני נהנה להן וכן לי יהנה לעכו"ס. כתב הרא"ש ז"ל הא קמ"ל דלא תימא כיון דהכי נדר א"א לו לעמוד בנדרו והו"ל כי ההיא דאמר לעיל בפ"ב שבועה שלא אישן שלשה ימים כו' [כמו שכתב הר"ב שם בר"פ] לוקה ויישן לאלתר והכא נמי נימא דיהנה לאלתר דדבר שאי אפשר לעמוד בו הוא. קמ"ל דלא. כיון דאיכא תקנתא באומות אע"פ שהיא תקנה רחוקה לו. הר"ן: ואומר והיה הפלשתי הערל הזה. וכ' הר"ן כלומר אי מקרא קמא איכא לדחויי דכי קאמר כל הגוים ערלים. ערלי לב קאמר והיינו דקאמר סיפא דקרא דכל בית ישראל ערלי לב כמותם מש"ה אמר ואומר והיה הפלשתי הערל הזה דקא קרי ליה דוד ערל אע"ג דלא ידע אי נולד כשהוא מהול. וכי תימא נולד כשהוא מהול לא שייכא ואומר פן תעלוזנה בנות הערלים וא"א לעם גדול שלא יהא בהם כמה אנשים שנולדו כשהם מולים ואפילו הכי אמר בנות הערלים עכ"ל. ואפ"ה ניחא ליה לתנא למנקט קרא דכי כל הגוים משום דהוא קרא נביא מפי הקב"ה אמרו ומהאי טעמא נמי אקדמיה ואע"ג דירמיה בתר דוד הוה: שנכרתו עליה י"ג בריתות. שנאמרו בפרשת מילה ומכאן הרמב"ם בפירושו וז"ל קרי ביה רב. אבל קשיא לי שאין כולם מורים על כריתות ברית כמו והיה לאות ברית. את בריתי הפר אינם אלא כמו סיפור דברים. ועוד למאי נ"מ כרת ה' י"ג בריתות דכיון דהחזיק דבריו בברית א' כבר נתקיים ומה לי עוד יותר לכך נ"ל דודאי שאלו הי"ג בריתות שבפרשת מילה לא באו כולם על כריתת ברית אבל הענין שממספרם ומנינם אנו יודעים שנכרתו עליה י"ג בריתות כלומר שלכך באו במספר י"ג לומר לך שזאת המצוה שקולה וגדולה וברית כרותה עליה כמו שנכרתת ברית על הי"ג מדות שנאמרו למשה רבינו ע"ה ושם נאמר (שמות לד) הנה אנכי כורת ברית והוא מוסב על כל מדה ומדה שאין שום אחת מהן חוזרת ריקם והרי שם הוא הברית הוא כולל י"ג בריתות ברית לכל מדה ומדה וזהו שנכפלו הבריתות במילה י"ג פעמים להורות שגדולה היא ושאינה חוזרת ריקם כמו כל הי"ג מדות שהברית על כל אחת ואחת והן י"ג. ואות אמת על פירוש זה שכן אלו י"ג לא באו כולם בפרשה א' אבל יש הפסק פרשה ביניהם והיו"ד מהם בפרשה א' והג' בפרשת אחרת כמו הי"ג מדות עצמן כפי הסדר המפורסם בהם שהג' מהם שמות שאינם נמחקים. והשאר כינויים ונמחקים. ואצל אברהם אבינו ע"ה נאמרו בהדרגה ממטה למעלה כי כן השגת כל משיג מן המאוחר אל הקודם. ולמרע"ה נמסרו כסדר תפלה להמשיך שפע שבע רצון ממעלה למטה. אבל אע"פ שבאו הי"ג בריתות שבמילה בב' פרשיות. מ"מ היתה נבואה אחת שלא נסתלק הדבור ממנו עד אחר כל אמירות הי"ג בריתות אח"כ נאמר (בראשית י"ז) ויכל לדבר אתו ויעל אלהים מעל אברהם ונמצא שכולם נאמרו בדבור אחד ובמראה אחת וזה מפני האחדות הגמור: שדוחה את השבת החמורה. קשה לי למאי איצטריך למימר החמורה הא לא ידעי' ושבת חמורה היא וכי קאמר שדוחה את השבת לסגי ליה ושפיר ידעינן גדולתה של המילה. וי"ל לתרץ מהא דאיתא בפ"ט דשבת דף קל"ב דאיכא מ"ד דהא דמילה דוחה את השבת מק"ו דצרעת נפקא לן ומה צרעת דחמורה שדוחה את העבודה שהעבודה נדחה מפני כהן המצורע ועבודה דוחה את השבת בקרבנות שזמנן קבוע מילה דוחה אותה כלומר לצרעת. שבת שנדחית מפני העבודה אינו דין שתהא המילה דוחה אותה. ואיכא מאן דאמר דלא צרעת חמירא אלא שבת חמירא והא דצרעת דוחה העבודה לאו משום

חומרא

יכין תפארת ישראל יכין

קטורה שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע: נג) מיהו באסר ע"ע נכסיהם, אפילו לוקח שוה ק' בר' אסור: נד) ר"ל ממה ששייך לי: נה) ר"ל אם ירצו לעשות לו טובה זאת. וכ"ל דקמ"ל דאסור להונותם, דסד"א דאם מצוה הוא, שרי להונותם, דומיא דחולה עני שצריך ליין [כשבת קכ"ט א'], קמ"ל דהכא הוא גרם לעצמו, ואסור. ובש"ס גרסינן ואין שומעין לו. וכ"ל דר"ל דראוי שיקנסיהו בכך, מדנדר כך: נו) כ"ל דלהכי לא נקט יקנה וימכר לעכו"ס, דקמ"ל דאפילו בשהעכו"ם לא ירצו להנותו, והוא יצטרך להנות להם לקנות ביוקר, אפ"ה לא חיישינן לכדי חייו. א"נ קמ"ל דלא חיישינן ללאו דלא תחנם. [ע"ז ד"כ א']: נז) שמתו אחיו מחמת מילה: נח) וכ"ש בנשים דכמאן דמהילי דמי [כע"ז דכ"ז א']: נט) ואת"ל דעכו"ם לא נקראו ערלים סתם, וערלי לב דסיפא גם אעכו"ם קאי, ור"ל שכולן ערלי לב הם. להכי קאמר ואומר: ס) ואת"ל להכי קרא ליה דוד ערל סתם דנולד מהול לא שכיח. ואומר וכו': סא) ובעם גדול שכיחי נולד מהול, ואפילו הכי נקראו כולן ערלים: סב) שנזכרו בפרשת מילה, וכענין י"ג מדות שכרת הקב"ה ברית עליהן עם משרע"ה, גם י"ג מדות כמנין אחד, שע"י ברית המילה יהיה האחדות נגמר בין יחידי סגולה, שיכירו זא"ז, והאחדות ביניהן לאביהן שבשמים, שנוטלין סימן זה

שבן

ציונים

לערלים. נ"א פ"ג יבמות ע"א ע"א ע"ז כ"ז ע"א. מיי' שם פ"ט הל"נ סמ"ג שם טוי"ד שם סי' רי"ז סעי' כ"א: מאוסה. מיי' פ"ג מהל' מילה ב"ח טוי"ד סי' ר"ם: גדולה מילה. מיי' שם ה"ט סמ"ג פ' כ"ח טוי"ד שם: שדוחה את השבת. מיי' שם פ"א ה"ט סמ"ג שם כ"ו טוא"ח יו"ד סי' רס"ו ס"ב:

שנויי נוסחאות

ביותר. בכי"ק ביתר וכן בסמוך. אם שומעין. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל אין שומעין; בכי"מ ובמשב"ב ואין..; בר"ן מביא נוסחא אי שומעין ונראה שהוא ט"ס וצ"ל אין שומעין לו בחיריק ור"ל שהאלף שבמלת אין קודם בחיריק ויא כמו אם ועי' בכ"מ ונראה שגם בה ט"ס וצ"ל אין שומעין לו היינו אם שומעין לו וכוונתו שהאלף נקודה בחיריק כנ"ל, ודלא כמ"ש המגיה שם ע"ש. ועי' במלאכ"ש כאן. קונם שאיני. במשב"ב שאני וכ"ה בר"ן. בערלי ישראל. כד"נ לערלי(?)..לשם. ברמב"ן על שם. (בית) ישראל. כד"נ ליתא ועי' בסמוך. (והיה) הפלשתי כד"נ ליתא. הערל הזה. במשבי"ל.. הזה כאחד מהם: בכי"ק הזה כאחד מהם כי חרף מערכות אלהים חיים. (ואומר). כד"נ ליתא. פלשתים. במשבי"ל הפלשתים. (פן)תעלוזנה. כד"נ ליתא; במשניות ד' ויניציא וד"פ וד"ק פן תעלוזנה בנו' פלשתים פן תשמחנה בנות הערלים.ועמש"כ. מאוסה ערלה. כד"נ.. הערלה במשב"ב ובמשבי"ל. היא הערלה. הגוים ערלים. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל.. ערלים וכל בית ישראל ערלי לב וכן הוא. גדולה מילה. כד"נ בכל המשנה גדולה היא מילה (חוץ מן האחרונה) וכ"ה בכי"ק (וכאן.. היא המילה). שנכרתו עליה י"ג בריתות. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל שי"ג בריתות נכרתו עליה. רבי יוסי. בכי"ק ובמשבי"ל ר' יוסי הגלילי. שדוחה. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל שהיא דוחה וכן בסמוך. (את ה)שבת. במשבי"ל ליתא.

ראשון לציון

תוי"ט ד"ה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות כו' מכאן הרמב"ם בפירושו כו'. וכן בחבורו סוף הלכות מילה:

תוספות רע"ק

[אות לא] שם תוי"ט ד"ה לוקח ביותר כו' בזבינא מציעתא. אבל בזבינא חריפא הוי הנאת לוקח כחוד ובזבינא דרמי על

אפיה

החמורה סג). רבי יהושע בן קרחה אומר. גדולה מילה שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה מלא שעה סד). רבי נחמיה אומר גדולה מילה °שדוחה את הנגעים סה). רבי אומר גדולה מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמר (בראשית יז) התהלך לפני והיה תמים סו). דבר אחר גדולה מילה. שאלמלא היא לא ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו. שנאמר (ירמיה לג) כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה סז) חוקות שמים וארץ לא שמתי:

ר"ע מברטנורה

בשבת: שהיא דוחה את הנגעים. דדרשינן ימול ואפילו במקום בהרת. ואין כאן משום קוצץ בהרתו שהוא בלאו דהשמר בנגע הצרעת (דברים כ"ד):

חומרא דצרעת אלא משום גברא הוא דלא חזי. ומש"ה דייק תנא למתני החמורה לומר דהא דדוחה שבת לאו מק"ו מצרעת חמורה וכו' נפקא לן דהא שבת חמורה. וכתב הר"ב דנפקא ליה מביום הכי מסיק התם בגמרא. ועיין סוף פי"ח דשבת מ"ג: שם: שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה מלא שעה. דיש זכות תולה כדתנן במ"ד פ"ג דסוטה. וא"ת טעמא מאי אין זכות תולה לעונש עון מילה וי"ל דטעמא דכל המצות כולן הן חוץ לגופו וזו מצוה שבגופו היא לפיכך אין כח בשום מצוה לתלות עונש עונה: מלא שעה. כדאמר רבי בברייתא שלא נתרשל מרע"ה אלא כך אמר אמול ואצא סכנה שנאמר (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים אמול ואשהה ג' ימים הקב"ה אמר לי לך שב מצרימה אלא מפני מה נענש משה מפני שנתעסק במלון תחלה שנאמר (שמות ד') ויהי בדרך במלון כלומר משמע מיד שבא מן הדרך נתעסק במלון ושמע מינה דמלא שעה של התעסקות במלון תחלה לא נתלה לו ואם תאמר כיון שהיה במלון ועדיין היה לו לצאת לדרך היאך ימול. כבר כתב רש"י דאותו מלון סמוך למצרים היה: שדוחה את הנגעים. קשה לי מאי קמ"ל כיון דאמר ר' יוסי שדוחה [את ה]שבת [החמורה כל שכן] (מאי רבותא) שדוחה את הנגעים אבל במה שכתבתי לעיל אתי שפיר דאיכא למימר דרבי נחמיה סבירא ליה דאדרבא נגעים חמירא וכדכתבתי לעיל ושבת דנדחה לא אתא אלא בקל וחומר מנגעים והא דאמרת דדילמא צרעת לא חמירא אלא משום גברא דלא חזי. נראה לי דאיכא לסתור מדאשכחן טמאי מתים דאין דוחין העבודה כדאשכחן בפסחים [*פ"ז משנה ד'] ש"מ דליכא קפידא בגברא אי חזי אי לא אלא עיקר טעמא. משום חומרא דצרעת הוא שדוחה העבודה ולפי זה רב ספרא דאמר התם דלמא לצרעת חמירא והקשו עליו התוספות שם דהא דחיק ליה משום דגברא הוא דלא חזי ונדחקו לומר דבדרך דחייה בעלמא אמר רב ספרא. ולדידי לקושטא דמלתא קאמר. ומ"ש הר"ב מהשמר עיין בפירושו למשנה ד' פ"ז דנגעים: הנגעים. דמראות נגעים טובא איכא כדתנן בפ"ק דנגעים מא"כ שבא דכולהו בכתוב חדא שמא הוא: שכל המצות כו' לא נקרא שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והיה תמים. פירש"י וכתיב בתריה ואתנה בריתי ביני וביניך. וקשה לי דקרא לא משמע הכי אלא שהקב"ה א"ל לאברהם אבינו ע"ה שיהיה תמים לפניו ובשהוא יתברך יתן לו הברית משמע שהתמימות יהיה קודם שיתן לו הברית ושהתמימות ענין בפני עצמו. ועוד קשה לי היכי איכא למשמע מינה כלל שעל ידי המילה נעשה תמים ודלמא אילו היה חסר מצוה אחרת לא היה נ"כ תמים אלא על ידי אותה המצוה. ולכן נראה לי דמקרא גופיה דייק דמאי התהלך לפני אלא שעד שלא היה נמול היה נופל על פניו כשנראה לו הקב"ה וכמו שכתוב בפירש"י בפסוק ויפול אברם על פניו (בראשית י"ז) וטעמא לפי שהוא בעל מום ואין ראוי להקרב לפני הקב"ה אלא בנפילת אפים כמכסה מומו. ועל זה אמר לו הקב"ה מכאן ואילך התהלך לפני ואיך צריך לנפילת אפים כי תהיה תמים בלא מום וכן הוא ג"כ בפירש"י על והיה תמים שכל זמן שהערלה בך אתה בעל מום לפני: שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה. ואע"ג דתנן בפ' ב' דמגילה דאין מלין אלא ביום מ"מ הרי משעה שנימול הנה המצוה קיימת בגופו יומם ולילה. ועוד נראה לי דהכי משמע לי' קרא אם לא בריתי והוא ברית מילה. ופסוקי פסקינן לקרא בסכינא חריפא וכיוצא בזה צריך לפרש לזה הכתוב לדברי הר"ב במשנה ב' פרק קמא דאבות כמו שאכתוב שם בס"ד. ואומר יומם ולילה חוקות שמים וארץ גם שניהם לא שמתי וזה לפי שבששת ימי בראשית לא היו. חוקות שמים וארץ אבל אור הראשון הבדיל בין יום ובין לילה ואותו אור גנוז לצדיקים לעתיד לבוא. ואמר קרא שבין יום ולילה שהוא רמז לעולם הבא ובין חוקות שמים וארץ שהוא עולם הזה גם שניהם לא שמתי והיינו דקתני את עולמו ולא תני העולם לרמוז לעולם הבא המיוחד להקב"ה בשם שכינת עוזו וכל שכן לעולם הזה שלא שמתי:

יכין תפארת ישראל יכין

שהן עבדיו עד תום הגוף, נגלה לא יפרדו: סג) נקט החמורה, דר"ל אפילו חל גם יו"כ בשבת: סד) דנענש כשנתעסק במלון תחלה שעה מועטת קודם שמל בנו. ואף דבכל דבר זכות תולה [בסוטה פ"ג מ"ד], על כל פנים מילה מצוה שבגופו, וכל זכות חוץ מגופו. ומה"ט לא אמרינן בכה"ג העוסק במצוה פטור ממצוה, ואפילו בעידנא דלא עסי בהמצוה [בסוכה כ"ה כ'], ואפילו אפשר לקיים שניהן [כר"ן שם רמ"א ב'], אפ"ה מצוה שבגופו שאני: סה) דאף דיש בהרת יקוץ, ואלה"ק מאי קמ"ל, הרי אפילו שבת דחמירי נדחה, מכ"ש קציצת נגע דרק לאו הוא. י"ל דקמ"ל דהכא אפילו במילה שלא בזמנה: סו) וכתיב אחריו ואתנה בריתי ביני וביניך: סז) שמרושם בה הגוף ביום ובלילה. אף בכבישן בטל משאר מצות:

תוספות רע"ק

אפיה הוי הנאת מוכר לחוד. וכל זה דוקא בשוה בשוה אבל בלוקח בפחות בכל ענין הוי הנאת לוקח ובלוקח ביותר בכל ענין הוי הנאת מוכר: [אות לב] במשנה שדוחה את הנגעים. אף דבקציצת בהרת עובר על ל"ת ועשה. שבת פרק ר"א דמילה. וכ' תוס' שם הא דלא ילפינן מיניה בעלמא דעשה דוחה לל"ת ועשה. דמה למילה שנכרתו עליו י"ג בריתות:

ציונים

גדולה מילה שלא נ'. מיי' שם פ"ג ה"ט טוי"ד סי' ר"ס: שדוחה את הנגעים. מיי' שם פ"א ה"ט סמ"ג עי' כ"ו טוש"ע יו"ד סי' רס"ו ס"א: רבי אומר גדולה מילה. מיי' שם פ"ג ה"ח טוי"ד סי' ר"ס:

שנויי נוסחאות

נתלה (לו). בד"ג ליתא וכן ליתא בכי"ק (ושם בטעות נתגלה). מלא שעה. בע"י אפילו מלא שעה וכן הקן הכ"ת; בכי"ק מלוא.. רבי אומר. בכי"ק ובע"י רבי מאיר אומר. והיה תמים. בד"ג והיה תמים וכתיב זאת בריתי ביני וביניכם: ועי' הוי"ע; בכי"ק.. תמים ואומר ואתנ' בריתי ביני ובינך, דבר אחר כו'. בכי"ק רשום כאן „תוספ' להורות כי לא מן המשנה היא כי אם מתוספתא ועי' לעיל כתובות פ"ז מ"ו. שאלמלא. בכי"ק ובכי"מ ובכי"ר שאלולי. (כה אמר ה'). בד"ג ליתא. לא שמתי. בכי"ק ובכי"ר לא שמתי דבר אחר גדולי המילה שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה שנאמ' הנה דם ברית (בכי"ק הברית) אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה. וכ"ה בע"י וברמב"ן ועו"ש.

תוספות חדשים

תוי"ט ד"ה שדוחה כו' נ"ל דאיכא לסתור כו' אלא עיקר טעמא כו'. סתירה זו אינה מוכרחת דאכתי כיון דמצורע פסול לעבודה הוא גברא דלא חזי אבל בשבת דף קל"ב ע"ב סתר לה תלמודא שפיר ואפ"ה דחי התם לכך ק"ו מטעמא אחרינא דהא דאסור לקוץ נגעו לעבוד עבודה משום דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים עשה ומפיק דהכתי הוא ע"ש ועיקר הקושיא שהקשה הגאון פשוט ליישב דמדברי יוסי לא שמעינן אלא מילה בזמנה שדוחה את השבת והוסיף רבי נחמיה דאפי' מילה שלא בזמנה נמי גדולה שדוחה את הנגעים כדאיתא התם בסוגיא דשבת. מהגאון הגדול אבד"ק דק"ק א"ד מוהר"ר שאול זצ"ל:

לקוטים

תוי"ט סד"ה מ"א וכו' דאותו מלון וכו' וכ"כ הרא"ש והר"ן ז"ל ג"כ אך ק"ל האיך אפשר לומר כן והא אחר זה המעשה כתיב ויאמר ה' אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשהו בהר האלהים והוא הר סיני והר סיני הוא רחוק ממצרים טובא כנר' ממסעי בני ישראל וא"ל דאין מוקדם ומאוחר בתורה דהא בע"כ זה המעשה של מילה היה קודם הליכה אהרן שהרי מדברי רבותינו ז"ל שכשהלך אלו אהרן אמר משה לאשתו לכי לבית אביך ונטלה שני בניה והלכה לה ועוד ק"ל טובא כמ"ש רש"י עוד ואותו התינוק לא היה באותה שעה אלא בן ח' ימים א"כ היאך יפורש מ"ש בש"ס שאמר משה קודם צאתו לדרך אמול ואצא וכו' ואיך היה אפשר לו למול הם עדיין לא היה בן ח' ימים וכ"ת דיום הגיעו לזה המלון הוא אותו היום עצמו שנסע לצאת לדרך זו קשה על הראשונה דאם כן היה המלון רחוק ממצרים דהא ודאי ממדין למצרים טפי מדרך יום טובא הוא וצ"ע. (ש"ל): שם ד"ה שכל וכו' ולכן נ"ל וכו' נר' דקושייתו השנית עכ"ז במקומה עומדת דאע"ג דקרא דייק הכי שעד עתה היה נופל ע"פ ומכאן ואילך התהלך לפני מכל מקום ליכא למשמע מינה דגדולה מילה דכמו כן כך היה אילו היה חסר מצוה אחרת שהיה בע"מ והיה מוכרח לנפילה כל עוד שאינו שלם ועמ"ש לעיל. (שם): שם ד"ה שנאמר וכו' קיימת בגופו וכו' זה עיקר דקרא קאמר דכל שאר המצות ביום אדם עוסק בהן אבל לא בלילה שמוטל ושוכב אבל המילה היא עליו ג"כ באותו זמן ולכך העולם מתקיים עליה דאל"כ באותה שעה ליכא מגן דאגין וזה ע"ד מ"ש רז"ל בשעה שנכנס דוד למרחץ שכשזכר למילה שבבשרו שמח ואמר שירה. (שם):

פרק ד א **אין בין המודר הנאה מחבירו. למודר הימנו מאכל. אלא דריסת הרגל א). וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש ב). המודר מאכל מחבירו ג) לא ישאילנו נפה ד) וכברה ורחים ותנור ה). °אבל משאיל לו חלוק. וטבעת. וטלית. ונזמים ו). וכל דבר שאין עושין בו אוכל נפש. מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור ז):**

ב **המודר הנאה מחבירו. שוקל את שקלו ח). ופורע את חובו ט). ומחזיר לו**

פרק ד א **אין בין** מודר. אלא דריסת הרגל. °לעבור דרך ארצו. או להשאיל כלים שאין עושין בהם אוכל נפש. שמותרין במודר הימנו מאכל ואסורין במודר הימנו הנאה: נפה וכברה רחים ותנור. שמתקנים בהם אוכל נפש וכל שכן קדרה ושפוד שהאוכל עומד בתוכו. ומודר מאכל דתנן במתני' הוא שיאמר לו הנאת מאכלך עלי קונם: מקום א) שמשכירין כיוצא בהם. דכיון דדרך להשכיר כיוצא בזה והוא מוחל לו השכירות באותם הדמים יכול לקנות אוכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל: **ב** שוקל לו שקלו. מחצית השקל שחייב כל אחד מישראל בכל שנה לצורך קרבנות צבור ב) [והמדיר] יכול לשקלו בשבילו דמצוה בעלמא קעביד: ופורע לו חובו. אית דמוקמי לה דוקא בחוב שהתנה לוה עם המלוה שלא יפרענו אלא לכשירצה ולא יוכל המלוה ללחצו והשתא לא אהני ליה מידי במה שפורע חובו. ואית דמוקמי לה בכל חוב שבעולם שאינו אלא מונע את בעל חובו שלא יתבענו ומניעת תביעה אינה בכלל הנאה: ומחזיר לו אבדתו. בין שהיו נכסי מחזיר אסורים

א) ברע"ב ד"ר שמוכרין. ב) ברע"ב ד"ר והמודר והתי"ט תקן כלפנינו.

פרק ד א [°**נפה** וכברה רחים ותנור. פירש הר"ב וכ"ש קדירה ושפוד וזה לשון הרא"ש ואיצטריך לאשמעינן כלים הללו דל"ת דוקא קדירה ושפוד שהאוכל עומד בתוכו לאכילה אבל הם גורם דגורם מקרי קמ"ל. עכ"ל. וכן כתב הר"ן ולפי זה צריכין אנו לומר דהתנור דקתני לא שאופין בו הוא דהא כן היינו כמו קדירה ושפוד. אלא תנור שעומדים קדירות ושפודים בתוכו להתבשל ולצלות. וקשה דא"כ גבי קדירה ושפוד ה"ל לומר ג"כ ותנור שאופים בו כדאת לי. ומ"ש הר"ב שיאמר לו הנאת כו' עיין מ"ש על זה בדבור דלקמן]: מקום שמשכירין וכו'. פירש"י שנוהגין להשאיל כל אלו הדברים על ידי שכירות אסור למדיר להשאילו. ומה שכתב הר"ב באותם הדמים וכו' כן לשון הרא"ש ובמשנה ו' פרק קמא דמגילה כתב הר"ב שוה פרוטה. וכן כתב שם רש"י. והתוספות. ומה שכתב הר"ב והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל הכי מוקים לה בגמרא. ומ"ש לעיל מהך שיאמר לו הנאת מאכלך עלי לא קאי בגמרא ההיא אוקימתא ומשום דאי הכי לא משמע אלא הנאה מגוף המאכל ובלא אכילה כגון לעיסת חטים על גב מכתו ולפיכך יש לתמוה על הר"ב דכתב אוקימתא דלא קאי אלא שיאמר הנאה המביאה לידי מאכל כו' וכמו שכתב כאן: **ב** שוקל לו שקלו. פירש הר"ב דמצוה בעלמא קא עביד. כן לשון הרא"ש ומסיים ואין דינו כשאר פורע חובותיו. וי"ל בזה שמפרש כן היינו לאוקמתא קמא שכתב הר"ב בסמוך דאתיא מתניתין אף כרבנן דחנן [°בר"פ בתרא דכתובות] וקשה לי דאפילו כי אמרת דמצוה בעלמא עביד. הרי מ"מ נמצא שזה נהנה וניצול מתביעות ממון והרי מהנהו לרבנן דחנן וכמו שכתבתי בשם הר"ן גבי קונם שאיני משמשך בריש פרק ב' הלכך נראה כפירש הר"ן בההיא אוקימתא קמייתא דשוקל שקלו משכחת לה כגון ששלח את שקלו ונגנב או אבד משנתרמה התרומה בכה"ג פטור מלשלם כדתניא בפרק הזהב [נח.] [ומשנה היא ריש פ"ב דשקלים] וקמ"ל שאף על פי שהיה דרכן לפרוע אותו. שרי. כיון שאין הגזברים יכולים לכופו וכפירש"י: ופורע לו חובו. כתב הר"ב אית דמוקמי לה דוקא בחוב כו' ואתיא מתניתין ככ"ע אפילו לרבנן דר"פ בתרא דכתובות דס"ל דיכול מבעל חוב ואית דמוקמי בכל חוב כו' ואתיא מתניתין כחנן. דאילו לרבנן גזירה בחוב שהתנה משום חוב שלא התנה. גמרא דהכא. ובכתובות דלרבנן לא. דאית לי' הנאה בההיא הנאה דמכסף מיניה: ומחזיר לו אבדתו. כתב הר"ב בין שהיו נכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר ואף על גב דמתהני בפרוטה דרב יוסף דאמר העוסק במצוה פטור מן המצוה ולא בעי למיתב פרוטה לעניא בשביל אותה מצוה שמקיים [ולא הוי מניעת תביעה מה שמונע הפרוטה מן העני כיון שהמונע הוא מונעו מעצמו והרי הזיקא מבא"כ בפריעת חוב שמונעו מבעל חבירו דלא ברי דדלמא פייסיה. תוספות] דלא שכיח דליהוי שביק ולא יהיב פרוטה לעני בשביל אותה מצוה. והרא"ש והר"ן פירשו

דלא

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ד א) לעבור בגבולו, אף שאינו מקצר דרכו ע"י זה, דאפילו דבר שאין אדם מקפיד עליו, אסור במודר הנאה: ב) דשניהן אסורים במודר הנאה ומותרים במודר מאכל: ג) שאמר דבר המהנה אותך לאכול מאכלך יאסר עלי: ד) נ"ל שאינה אותה שמניפין בה קמח, רק אותו שמפריחין בו המוץ מהגורן כב"מ [דפ"ז א'] הניפי לי במניפא, דהיינו [פעכער] בל"א, שעשוי לנשב הרוח, וכ"כ כברה דמתני', היינו אותה שכוברין הדגן, לנקות האבק מהתבואה אחר שנתנקה מהמוץ, ולפ"ז נקט הנך הכלים כסדר הכא [וכמו כן פ"ה דשביעית מ"ט, ופ"א דבילה מ"ח. ועי' ברתנו"ע בשביעית שם וברמב"ם שם, ועי' מ"ש תוס' גיטין דס"א א' בשם הירושלמי, דמדברי רבותינו שנ"ל לא משמע כדברינו]: ה) שמעמידין עליו קדרות לבשל, דאף דלפ"ז כל אלו גורם דגורם לאכילה הן, אסיר להשאילן, וכ"ש שפוד וקדירה שהאוכל עומד בתוכו ממש: ו) מיהו בשאלן להנאה בהן בסעודה, שיתנו לו חלק יפה עי"ז, אסור: ז) דמדמוחל לו השכירות, הרי נהנה לקנות בהמעות אוכל נפש: ח) מחצית השקל שחייב כל א' מישראל. ונ"ל דלא מבעייא בנדר ראובן שלא להנות משמעון, מותר שמעון לשקול בעד ראובן, דאיהו לא נדר, אלא אפילו נדר ראובן שלא להנות לשמעון, מותר ראובן לשקול עבורו, דמצות לאו להנות נתנו, ואע"ג דמתהנה לבסוף שאין ממשכנין אותו, גרמא בעלמא הוא ושרי [וכ"ש בפריעת בע"ח לקמן, נ"ל דשרי בכה"ג, ועי' ר"ן בסוגיין דס"ו א', ד"ה הלכה]. ולא דמי למשאיל כלי במקום שמשכירין כיוצא בו דאסור כסוף מ"א וכ"כ במחזיר אבידתו במקום שמשכירין עי"ז דאסור כלקמן במשנה. דהתם הנהנה הוא עצמו האסור, דמי טפי כאלו פוטרו להאסור מחוב שחייב להנאסר, דבאמת אסור, משא"כ הכא שנותן השקל להקדש, הו"ל כפוטרו מחוב של אחר שפיר הו"ל גרמא, ודו"ק. וי"א דדוקא בשכבר נתן הנאסר השקל ונאבד, באופן שאין ממשכנין אותו ולא נהנה מידי, אז שרי. ואע"ג דאפ"ה עכ"פ צריך ליתן והרי נהנה, והרי בכל כה"ג לא אמרינן מצות לאו להנות נתנו [כתוס' ר"ה דכ"ח א'], י"ל דהיינו רק ביש הנאת הגוף ממש, ולא כי הכא שאינו רק מניעת הלעג לשלם: ט) אפילו היה לו משכון על החוב, וזה פרע ונטל המשכון, מותר להחזירו ליד הנאסר, דלא הניהו מידי, דאפשר שהיה הנאסר מפייס להמלוה שימחל לו

החוב

ציונים

פ"ד א אין בין המודר. נ"ג פ"ב מגילה מ' מ"א מיי' פ"ז מהל' נדרים ה"ג סמ"ג ל' למ"ג טוש"ע יו"ד סי' רכ"א ס"א: וכל דבר. נ"ג פ"א מיי' שם פ"ו ה"א ג' סמ"ג שם טוש"ע שם: **ב** המודר כו'. נ"ג פ"א כתובות ק"ז פ"א ילקוט כתובים פ"ג ה"ב מיי' שם ה"ד ופ"ז ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ב' ג':

שנויי נוסחאות

פ"ד א המודר. נד"נ ובכי"ק סודר. מחבירו. נד"נ לחבירו. המודר מאכל. במשני' המודר הנאה מאכל וג"ל הנאת מאכל. משאיל לו. נד"נ נשאילו. חלוק וטבעת וטלית ונזמים. נד"נ חלוק טלית נזמים וטבעות וכ"ה הסדר בכי"ק ובמשני' וכ"ה ברמב"ן (ושם וטבעת ונזמים). **ב** שוקל. נד"נ ובמשנ"נ שוקל לו. ופורע. נד"נ ופורע לו.

תוספות רע"ק

פ"ד א [אות לג] במשנה אבל משאיל לו כו'. ואף דמלתא דפשיטא היא מ"מ איידי דתני רישא לא ישאילנו תני נמי סיפא אבל משאילו. ולפי הצד איבעי' בגמרא דמותר להשאילו טבעת להראות שהוא חשוב ויכבדו לו מאכל מפרשי' דזהו דקתני אבל משאילו טבעת דבכה"ג מיירי והוי חידוש שפיר: [אות לד] בהרע"ב ד"ה אין בין. לעבור דרך ארצו. אבל אם עובר כדי לקצר דרכו ללכת לבית המשתה וכן להשאיל לו טבעת שיראה בו כאדם חשוב ויכבדנו אותו במאכל י"ל דמקרי הנאה המביא לידי מאכל והוא איבעי' דלא אפשיטא:

אור גדול

פ"ד ב במשנה ומחזיר לו את אבדתו. כתב הר"ב בין שהיו נכסי מחזיר כו'. כן הוא לשון הגמ'. ויעוי' בתוי"ט ד"ה מקום שנוטלין עליה שכר מה שהביא בשם הר"ן דהוי כזבינא דרמי על אפי', ולכאורה תמוה דהא מבואר לעיל (ל"א א') בר"ן ד"ה מוכר בפחות דדוקא באוסר הנאתו ולא באוסר נכסיו והבא הא קאמר דנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר, וא"כ לא מהני זבינא דרמי על אפי', ואפשר דלאו דוקא נכסי רק הנאת בעל אבידה. וכן נראה מוכרח דהא קאמר בלישנא בתרא דבנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה לא מהדר. וע"כ דלא דוקא נכסי. ויעוי' בחי' רע"א זצ"ל יו"ד (סי' רכ"א סעי' ג'). וא"כ אשה"ט דברי הר"ן הנ"ל ג"כ. וכה"ג לקמן במשנה ד' גבי המודר הנאה מחברו ונכנס לבקרו דקאמר בגמ' בנכסי מבקר אסורין על החולה נמי צ"ל נכסי לאו דוקא דאל"כ אמאי אסור לאיתהנויי מגופו ג

את אבדתו י). מקום שנוטלין עליה שכר יא). תפול הנאה להקדש יב): ג ותורם את תרומתו ומעשרותיו לדעתו יג). ומקריב עליו יד) קיני זבין, קיני זבות, קיני יולדות טו).

של בעל אבדה בין שהיו נכסי בעל אבדה אסורים על המחזיר משום דמצוה קעביד: ובמקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש. כששניהם מודרים הנאה זה מזה אם הוא נוטל שכר נמצא נהנה ואם אינו נוטל שכר נמצא מהנה לפיכך תפול הנאה להקדש ולא אמרינן יוליך הנאה ליס המלח. לפי שאסר עליו הנאתו כהקדש. הילכך כל הנאה הבאה לידו ממנו הקדש היא: ג ותורם תרומתו ומעשרותיו לדעתו. °כגון שאמר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום. אבל לא יאמר לו לתרום שהרי עושהו שליח והנאה היא לו שעושה שליחותו: ומקריב לו קיני זבין וזבות. שהכהן שהדיר את ישראל הנאה ממנו. יכול להקריב קרבנותיו

דלא שכיח שיזדמן לו עני באותה שעה ע"כ: מקום שנוטלים עליה שכר. פירש הר"ן דהיינו אם היה מחזיר בטל מן הסלע דבכה"ג מחייב בעל אבידה ליתן לו שכר כדאיתא באלו מציאות. וכתב עוד דאין על המחזיר שום איסור לקבל אפילו כשנכסי בעל אבידה אסורים עליו לפי ששכר הזה כבר מצוי בידו במלאכתו שהיה עושה וכדמוקמינן למתניתין דסוף פרק דלעיל דלוקח ביותר ומוכר בפחות בזבינא מציעאה דהוי בזבינא דרמי על אפיה ששכיח לקנות לא הוי הנאה לקונה כלל משום דמצוי הוא. ולפי זה מתניתין כשאין המחזיר רוצה לקבל וכך פירש ב"י סימן רכ"א לדעת הר"ן אבל דברי הר"ב אינם כן שהרי כתב אם הוא נוטל שכר נמצא נהנה וכבר כתב הב"י דכולהו רבוותא פליגי אהר"ן וסברי אפילו כה"ג הביאה להו הנאה ע"כ. ול"נ לדחות לפי שאפשר דרבוותא לא מפרשי למתניתין מקום שנוטלין וכו' בבטל מן הסלע כפירש הר"ן. אלא במנהגא וכן ל' הרמב"ם בפירושו ואם היה מנהג שהמחזיר אבידה מקבל שום דבר הרי זה לא יקבל ממנו לפי שבזה המנהג יצא מדין תורה וכאילו החזירה מצד מה שיקבל ממנו וכו' ע"כ. וכן כתב ג"כ בחיבורו רפ"ז מהלכות נדרים ובמקום שדרכן שנוטל כו' והשתא לא איירי כלל בדינא דהר"ן דבטל מן הסלע. ואפשר שיסברו סברתו בזה דמותר למחזיר לקבל שכרו בכה"ג אפילו אם נכסי בעל אבידה אסורים עליו ומ"מ לבי מהסס בפירוש הרמב"ם דכיון שהחזרת אבידה מצוה היא אסור ליטול שכר שהרי חייב להחזיר והיינו בחנם וכדמוכח מדין פריקה במשנה י' פרק ב' דבבא מציעא וכך כתב בהדיא טוח"מ ר"ס רס"ה המוצא אבדה חייב להחזירה בחנם וכיון שכן דוחק להעמיד משנתינו במנהג שלא כהלכה דכל כי הא איכא למרמי אטו ברשיעי עסקינן וכן בכולי פירקין לא העמידו נטילת שכר כגון למוד או בקור חולה כשהמנהג כן אלא שאם הוא מותר ג"כ מצד דין תורה ועיין במשנה ד' בפירוש הר"ב ומה שכתבתי שם: תפול הנאה להקדש. פירש הר"ב לפי שאסר עליו הנאתו כהקדש ופירש רש"י ומודר היינו קונם כלומר ויש מעילה בקונמות שהוא כינוי לקרבן וכדאיתא בגמרא דף ל"ה והכי מסק' בפרק ג' דשבועות דף כ"ב: ג ותורם כו'. לא משמע אלא משל בעל הפירות כמ"ש במשנה י' פ"ט דבבא קמא: לדעתו. פירש הר"ב כגון שאמר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום דבשאומר כל הרוצה לאו שליחות גמור הוא ולא הוי כמו כל השומע דהוי שליח כדתנן במשנה ו' פרק ו' דגיטין °וכמו שכתבתי בריש פ"ז דכתובות. דלשון כל השומע שליחות מעליא הוי. כך כתב הר"ן והתוספות. ובשם רבינו יצחק כתבו התוספות דהכא אפילו כל השומע שרי. ע"ש. והא דלא נקט הכא באומר כל התורם אינו מפסיד כדאמרינן ברפ"ז דכתובות כ' הר"ן משום דאפשר דלא מהני. דלאו לישנא מעליא הוא ולא הוי מדעתו: ומקריב עליו. שהכהנים שלוחי שמים הם ואינם שלוחי בעל הקרבן. רמב"ם פ"ו מהלכות נדרים. והוא מסקנא דגמרא פ"ק דקדושין [כג:] כמ"ש הר"ן. וכתב עוד דמתניתין דנקט הני קרבנות לרבותא דאף ע"ג שמתיר למחוסר כפורים לאכול בקדשים. אפ"ה שרי שאין זה אלא גרמת הנאה בעלמא: קני זבים וכו'

ג ותורם את תרומתו. נ"ס פ"ג מיי' פ"ו ה"ו הכ"ג שם טור יו"ד סי' רכ"א: ומקריב עליו. ירוש' פ"ד ה"ג ופי"ג פ"ג פסחים פ"ח ה"ג מיי' שם ה"ס :

שנויי נוסחאות

ג ותורם. בכי"ק התורם (?) ומעשרותיו. כד"ל ואת מעשרותיו; בכי"ף ומעשר מעשרותיו. עליו קיני. בכי"מ לו את קוני (?). (קיני) זבות. כד"ל ובכי"ף וזבות ליתא. (קיני) יולדות. בכי"ף ויולדות וליתא.

תוספות רע"ק

ג [אות לה] בהרע"ב ד"ה ותורם כגון שאמר כל כו'. ומשכחת לה עוד בתורם משלו על של חבירו למה דפסק הרמב"ם בפ"ד מה"ת דא"צ דעתו, וטובת הנאה של תורם. ואף דהמודר מתהני מזה כיון דמדעתיה עבוד ולא יהיב ליה מידי למודר למה דקי"ל כתנן במתני' דלעיל דפורע לו חובו. והר"ן כתב דאפי' לרבנן שרי עיי"ש: [אות לו] תוי"ט ד"ה לדעתו. וכמו שכתב ברפ"ז דכתובות. זהו ראיית הר"ן דגבי מודר הנאה הוי כל השומע שליחות מעליא דאסור דהא אמרי' בפרק המדיר כל השומע קולי יזון שליחותיה קעביד ומפיק לה מדתנן בפרק המקבל דגבי גט מהני אם אמר כל השומע קולי יכתוב עיי"ש. תמוה לי מאד מה ראיה משם דהתם כיון דכל השומע קולי הוי שליחות מחויב הבעל לשלם לאותו שזן אותה וזהו אסור דהיא נהנית מהבעל דהוא משלם לזן אותה אבל לענין מודר הנאה דהכא י"ל דכל שאין עושה ממש

אור גדול

שם במשנה תפול הנאה להקדש. למימרא בהקדש מה הקדש יש בו מעילה אף קונמות יש בהן מעילה, גמ'. ובמל"מ (פ"ד מהל' מעילה ה"ט) נסתפק באוסר בלא התפסה אי איכא מעילה. וגם נסתפק באוסר פירות חבירו עליו אי איכא מעילה. ולדעתי נראה לפשוט ב' הספיקות הנ"ל מדברי הרמב"ם (פכ"ב ממכירה הל' ט"ו) שכתב שם דדין ההקדש והנדרים אינן כדין ההדיוט וקנייתו. וכתב שם שאם אמר כל מה שתלד בהמתי יהי' הקדש או יהי' אסור עלי אעפ"י שאינו מתקדש עכ"ז חייב לקיים דבריו מדין נדר יעושה"ס והנה יעויין בת' מבי"ט (חלק ב' סי' ק"ה) שנתקשה בדברי הרמב"ם הללו דמתחלה רצה להוכיח דלא חל האיסור על הדבר שלא בא לעולם. ולבסוף טרח להוכיח דהל. [ובאמת דבריו שם תמוהין. דנראה דנסתפק דגם על חבירו יכול לאסור דשלב"ל. וגם על עצמו נסתפק. והדברים מבוארים בכתובות (נ"ט א') ובנדרים (דף מ"ז ופ"ה) דעל עצמו יכול לאסור ועל חבירו אינו יכול לאסור]. ונדחק מאוד בדברי הרמב"ם דאגב הקדש וצדקה נקט נדר יעושה"ס דהוא דחוק מאוד. ע"כ נראה בכוונת דברי הרמב"ם דנפ"מ לענין מעילה והיינו דבאוסר פירות חבירו ליכא מעילה משום דאינו יכול להקדיש. וכמו שצידד המל"מ הנ"ל. וממילא ה"נ באוסר דבר שלא בא לעולם על עצמו וכמו דמדמה להו בכתובות (דף נ"ט) ונדרים (דף פ"ה). וזהו שדקדק הרמב"ם דאעפ"י שאינו מתקדש

יכין תפארת ישראל בועז

החוב. וי"א דדוקא מלוה ע"פ שרי לפרוע, ולא בשטר או במשכן, רק כשאין יכול לכוף ללוה לפרוע [ש"ך שם ס"ק ו']: י) אפילו בנכסי בעל אבידה אסורים אמחזיר, דמהני המחזיר פרוטה דרב יוסף, דאין צריך ליתן לעני בשעה שמחזיר, אפ"ה שרי, דלא שכיח שיזדמן לו עני באותה שעה, ולא מקרי הנאה [ר"ן]: יא) ושניהן מודרין זמ"ז, דאם יטול שכר הרי נהנה, ואם לאו הרי מהנהו. וא"ת איך יהיה תקנה לתת שכר למשיב אבידה לעבור עד"ת והרי מחוייב להשיב בחנם [כח"מ רס"ה]. יש לומר דכמו בפרוזבול כשראו חכמים שע"י קיום המצוה באים בנ"א לחטא בענין ממון היו רשאין לתקן פרוזבול [גיטין ל"ו א'] והיינו משום דבכל דבר שבממון הפקר ב"ד הפקר [יבמות פ"ט ב'] ה"נ כשראו ב"ד שרוב בנ"א היו מתעצלים מלהטריח אחר בהשבת אבדה מה גם בעניים דאע"ג דבשעת ההשבה לא היה מזומן לפניהם דבר אחר להשתכר אפ"ה חששו אולי בימי כשיתעסקו בהשבה יזדמן להם עסק להרוויח ולא יהיה כאן, ולהכי לא עסקו בהשבה ועברו על לאו דלא תוכל להתעלם, וודאי יש כח ביד חכמים לתקן שיתנו להמשיב שכר טרחתו בהשבה, ולא שיהיה כשכר רק שהפקירו ממונו של בעל אבדה לגבי משיב וכן נוטין דברי רמב"ם [רפ"ק מנדרים]. אולם להר"ן הכא מנא מקום הכא לאו אעיר קאי ורק אמקרה, ור"ל אם בשעת השבה קרה דבר שמותר עי"ז ליקח שכר עבור ההשבה, כגון שהזדמן להרוויח בדבר אחר, שאז מותר ליקח שכר ההשבה [כח"מ רס"ה]: יב) ולא ליס המלח, מדאסר הנאתו כהקדש. מיהו אם המחזיר נגד מודר אסור לקבל שכר, ואם בעל אבידה נגד מודר, אסור להחזיר בחנם [פס](א): יג) באומר כל הרוצה לתרום יתרום: יד) הכהן שנדר הישראל הנאה ממנו מקריב קרבנות שחייב הנודר: טו) קן הוא ב' תורים או ב' בני יונה

פ"ד (א) ואילס"ק, לעיל במשנה א' בשאל כלי, אמרינן במקום שמשכירין כיו"ב אסור, ואמאי, נימא שישאיל ותפול הנאה להקדש. ואי"ל דרק בהשבת אבידה דאיכא מצוה אמרינן הכי, ליתא, דא"כ ק' למ"ד בב"ם [דל"ג ב'] דבנכסי בעל אבידה אסורים אמחזיר, אסור להחזיר, מדמהני ליה פרוטה דרב יוסף, ק' דליהדר ויתן הפרוטה להקדש, או דהוא"ל באמת יתן הפרוטה להעני [וכן פירש רש"י באמת בד"ה פרוטה דר"י לא שכיח, דהיינו דלא שכיח שלא יתננה. נ"ל דבשלמא בשואל כלים כיון שאסור להנות מכליו, א"כ כשואל ממנו, הרי נהנה מגוף הכלים של המודר, והמעות שנותן לצדקה, דבר אחר הוא. וכ"כ בפרוטה דרב יוסף כיון דמן הדין פטור מלתנה, משום שעוסק במצוה שמחזיר האבידה, א"כ אותה פרוטה שאעפ"כ נותן להעני או להקדש, פרוטה אחרת היא, ופרוטה שהרוויח הרוויח, משא"כ הכא במקום שנוטלין שכר על השבת אבידה, ממ"נ, אי נכסי בעל אבידה אסורים אמחזיר, א"כ כשבעל האבידה אינו חפץ בהשכר ההוא ונותנו להקדש, לא נהנה המחזיר כלל, ואי בנכסי מחזיר אסורים

חטאות ואשמות טז). **ומלמדו מדרש** יז). **הלכות** יח). **ואגדות** יט). **אבל לא ילמדנו מקרא** כ). **אבל מלמד הוא את בניו ואת בנותיו מקרא** כא). **וזן את אשתו ואת בניו. אף על פי שהוא חייב במזונותיהם** כב). **ולא יזון את בהמתו. בין טמאה בין**

קרבנותיו שמביא על זב וזבה ויולדת : **ומלמדו מדרש**. ספרא וספרי שהוא מדרש הפסוקים : **הלכות**. הלכה למשה מסיני : **אגדות**. דברי חכמים [שהסמיכום] על הפסוקים. וטעמא דכל ללמדו כל הני. שאין אדם רשאי ליקח שכר כדי ללמד את חבירו את כל אלה. ואין כאן הנאה דמצוה קעביד : **אבל לא ילמדנו מקרא**. שמותר ליטול שכר על למוד המקרא שאינו נוטל אלא שכר פסוק טעמים. לנגן המקראות כהלכתן. ולאו דאורייתא הוא ושרי ליטול שכר עליו ואם אינו נוטל נמצא מהנה. ואם נוטל נמצא נהנה. ודוקא במקום שנהגו ליטול שכר על המקרא. אבל במקום שאין נוטלין שכר על המקרא. אף המקרא שרי ללמדו : **אבל מלמד הוא את בנו**. ואע"ג דמצוה על האב ללמד את בנו וזה מוציאו מידי חובתו. לא מקריא הנאה. דמצות לאו ליהנות נתנו וגם אפשר שיהא מוצא אחר שהיה מלמדו חנם: **ולא יזון את בהמתו**. דניחא ליה בפטומה

וכו'. לפי שכל אלו מביאים שתי תורים. קראס א) כן. הר"ן: **ומלמדו מדרש וכו'**. כתב הר"ב שאין אדם רשאי ליקח שכר כו' עיין בפירוש הר"ב במשנה ה' פ"ד דאבות ומה שכתבתי שם : **אבל מלמד** אותו את בנו מקרא. וכתבו התוספות ואפילו מקום נמי דנוטלים שכר עליה מ"מ לא היה המודר [חייב] שכר מלמד לבניו ע"כ. ומ"ש הר"ב ואף ע"ג דמצוה על האב וכו' דמצות לאו ליהנות נתנו. זהו כלל לכל מקום שאמרנו מצוה קא עביד דהיינו אע"פ שזה נהנה כשיוצא בזה ידי מצותו שא"ל עוד לעשותה לא מקרי הנאה דלאו ליהנות נתנו. ומיהו הנאה אחרת הבאה לו על ידי מצוה מקרי הנאה. וכמ"ש בשם הר"ן ברפ"ב גבי קונם שאני מבשך : **ואת בנותיו**. בית נוסחאות ל"ג וכן הרמב"ם והטור לא העתיקו אלא ומלמד את בנו. ועיין במשנה ד' פ"ג דסוטה דפליגי תנאי בלמוד תורה לבנות : **וזן את אשתו ואת בניו וכו'**. לאית דמוקמי קמא דכתב הר"ב בפירוש המשנה ב' דאתיא אף כרבנן דחנן. ה"כ איכא לאוקמי מתניתין דהכא אפילו כרבנן וכדפירש"י שהוא מעגנה במזונות יתירים והבעל נותן לה ב) קצבה. והרא"ש מפרש בשם ר"ת דהכא מיירי כשזן אותה לפניו והוא במדינה. דכיון שזן אותה לפניו ואינו אומר כלום דרך מתנה הוא והר"ב לא כתב כלום מזה אלא הניח המשנה כפשטה לפי דמאי דוחקיה לאוקמא בכה"ג והרי הלכה כחנן ומתניתין כחנן. ובכל גווני מיירי. וכן נמי בגמרא לא מוקמינן למתניתין דהכא בכלום לפי שהלכה כחנן לא רצו בעלי הגמרא לדקדק גם כן במתניתין דהכא ושבקוה במילתא ממאי דאתמר המתניתין לעיל. ועיין בפירוש הר"ב במשנה ח' פרק י"א. ומה שכתבתי שם. ובסמוך אכתוב טעם

א) נ"ל קן וכ"ה בכ"י : ב) בתוי"ט דפוס פראג וקראקא נרכה.

יכין תפארת ישראל בועז

יונה שחייב, אע"ג דכל אלו ע"י שיקריבו קרבן מתיר אותו או אשתו בקדשים, אפ"ה שרי דאין זה אפילו גרמא להנאה, דאינו רק מסלק דבר המעכב: טז) נ"ל דקמ"ל קינין, אף דאיכא הנאת הגוף דמתירן באכילת קדשים, ולא מבעייא בני שא"צ בהקרבתן דעת בעלים, אלא אפילו חטאות ואשמות שצריך שיתרצו הבעלים שיקריבום [כרמב"ם פ"א ממחוסרי כפרה ה"ה] אפ"ה כיון שלא שלחו להדיא, והכא כהני שלוחי דרחמנא נינהו, לאו שליחותיה דנודר קעביד, ואינו רק מבריח ארי מנכסי חבירו, ונקט הך דעכ"פ חייב בהן, ומכ"ש עולה ושלמים שמקריבן בעדו, שהרי אין חייב בהן כלל [פי' רמב"ם פרק ו' מנדרים ה"ה] (ב): יז) המפרש הפסוקים: יח) הלממ"ס: יט) דברי חז"ל שהסמיכום על הפסוקים. וטעם כולהו מדאסור ליקח שכר ללמדן, לא מהניהו מלמד להתלמיד. מיהו האידנא דמותר ליקח שכר ללמדן, דמדאין להם במה להתפרנס, שכר בטילה הוא דשקיל [כי"ד רמ"ו ה'], א"כ במודר, הכל אסור [שם רכ"א ב']: כ) שמלמדו לקרות הפסוקים בניגון ופסקי טעמים, שמותר ליקח שכר בעד זה, מדאינן דאורייתא, נמצא מהניהו: כא) אע"ג דמהניהו לאב, שהיה חייב בעצמו ללמד בנו, מצות לאו להנות נתנו, ולא מחשבו הנאה כשאין עמו הנאה אחרת. ואע"ג דה"נ יש הנאה אחרת, שמונע האב מטרחה, גרמא בעלמא הוא [כך נראה לי]. מיהו בכל דוכתא דשרי, דוקא בלא א"ל למדני או למד בני, דאל"כ מהניהו בשעושה שליחותיה. וי"א דבמצוה אפילו עשאו שליח שרי, ורק בדבר שצריך שליחות כשעשאו ע"י אחר, כתרומה וכדומה, אסור [שם]: כב) אפילו לי"א לעיל סי' ט' דדוקא באינו יכול לכופו שישלם אז מותר המודר לפרוע חובו, והכא הרי מחוייב לזונן. נ"ל דהתם שאני, דאם לא שילם המדיר היה המודר חייב לשלם, משא"כ הכא אם לא היה המדיר מפרנסן

על בעל אבידה הרי המחזיר רשאי ליטול השכר מהבעל אבידה, רק דמיירי שאינו חפץ בו, א"כ יכול הבעל אבידה לזרקם לאיבוד או לתנה לצדקה, כדי שלא יהנה נשל מחזיר מידי דהרי רק מדעת דנכבי' החזיר לו, וה"ה בשניהן מודרין זמ"ז, כשנותן הבעל אבידה השכר להקדש לא נהנה לא זה ולא זה, דהרי קיי"ל דפרוטה דר"י לא שכיח]. (ב) ובש"ס מוכיח דכהני שלוחי דרחמנא נינהו מדתנן הכהנים שפגלו מזידין חייבים שוגגין פטורים ופיגולן פיגול, דכתיב לא יחשב לו, מכל מקום. ע"כ לשון הש"ס [נדרים דל"ו א']. וק"ל ממ"נ אי בפיגול אמרינן שלוחי דרחמנא נינהו, נגמור מנה דנימא בכל דוכתא שלוחי דרחמנא נינהו, ואי בפיגול שלוחי דידן נינהו ואפ"ה גלי קרא דפגולן פגול, על כל פנים נגמור דנימא בכל דוכתא דלא מני אמר לשליח לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. ואי"ל דלא אמרינן נגמר מנה רק היכא דמסתבר למימר כן גבי עלמא, ליתא, ממ"ש תוס' פסחים [דכ"ו א' ד"ה הרי] דהיכא דאיכא ב' מעוטי לא גמרינן מהדדי אפילו מלתא דמסתבר למגמר מנה, והיכא דליכא רק חד מיעוטא גמרינן מנה עכ"פ מלתא דמסתבר למגמר, ש"מ דעכ"פ היכא דליכא שום מיעוט, גמרינן אפילו מלתא דלא מסתבר למגמר. ואפילו נדחק לומר דשליחות הכהן שיקריבו קרבנותינו לא שייך ולא דמי לשליחות דעלמא, והרי הר"ן דנדרים [דפ"ח א'] כ' דהיכא דלא שייכא אהדדי לא גמרינן מנה, ולהכי אע"ג דבכהנים לא מני אמר לתקוני שדרתיך, אפ"ה בעלמא מלי אמר הכי לשליח, עכ"פ גם על רבינו הר"ן תמהני מפסחים [דע"ה א'], דקאמר בחד ליסנא דגמרינן מנה, ובאידך ליסנא קאמר שאני הכא דגלי קרא, וק' נר"נ ממ"נ אי שייכי אהדדי ק' ליסנא בתרא, ואי לא שייכי ק' ליסנא קמא. ועי' תוס' חולין [דק"א ב'] ד"ה הלמוד. ואת"ל ממונא מאיסורא לא ילפינן [כב"מ ד"כ ע"ב], ואפילו בשליחות של גיטין וקדושין, מחשב איסורא דאית ביה ממונא [כסוף פ"ד דשבועות], או נימא חולין מקדשים לא גמרינן [כשבועות דכ"ו ב'], או דווקא בשלוחי דידן לחודה אמרינן דמני אמר לתקוני שדרתיך ולע"ע, אבל הכא הא דמסיק הא דשלוחי דידן נינהו, היינו שלוחי דידן, ודרחמנא, ובכה"ג לא מני אמר לתקוני שדרתיך ולע"ע [ועי' תוס' קדושין דכ"נ ב' ד"ה דאמר], עכ"פ ק"ל במאי דקאמר בגמרא, ואי שלוחי דידן נינהו אמאי פגולן פגול. וק"ע ומ"ש מזורק חלב לקדירת חבירו דנאסר. ואת"ל הרי תוס' הקשו [יבמות דפ"ג ב'] אמאי דאמרינן התם במסכך גפנו על תבואת חבירו א"א אוסר דבר שאינו שלו, והקשו מ"ש מזרק חלב ודם לקדירת חבירו. ותרצו דבזורק חלב קעביד מעשה, משא"כ כלאים במחשבה תליא, א"כ ה"נ כ"ש פגול, דמה כלאים, דעכ"פ גם המעשה גופיה נאסר לזרוע כלאים, אפ"ה חשבינן לה להוס' כמחשבה, ומכ"ש פגול דהמעשה נוכה, דהיינו א' מד' עבודות שמפגלין בה, מצוה היא. ורק המחשבה אסורה, מכ"ש דהו"ל כאיסור התלוי במחשבה דלע"ג דפגול צריך נמי דבור [כתוספ' ב"מ נ"ג ב'] ועי' רש"י קדושין [דמ"ג ב'] ד"ה נאיב שכתב דבמחשבה לחוד סגי, וכן משמע מתוס' חולין [דל"ט א'] ד"ה אלא זביחה. ובני הרב המשכיל

מהור"ר

ציונים

ומלמדו מדרש. טיי' שם כ"ז סמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' רכ"א ס"ב : וזן את אשתו. ל"ח ע"ס הי' שם :

שנויי נוסחאות

חטאות ואשמות. בכי"מ **ותורם את תרומתו ומעשר את מעשרותיו לדעתו**. והנה לא הודיענו המעתיק אם הדבור הזה בא במקום המלות **חטאות ואשמות** (ולפי"ז חסרות שם המלות האלה) או כי הדבור הזה בא שם אחר המלות חטאות ואשמות; אך אין שהוא נראה כי בכי"מ מתחלת המשנה ומקריב עליו קיני זבין כו' ואח"כ ותורם כו' וכ"ה סדר המשנה גם בפי' הרא"ש, גם לפני מסדר הגמ' היה סדר משנהו כך שסדרי הקדים הפקלא וטריא בדבור ומקריב עליו כו' להפקלא וטריא של הדבור ותורם כו'. ועי' ברמב"ם פ"ו מהל' נדרים הל"ה וכ"ו. **(אבל) לא ילמדנו**. בד"ל ובמשני"ר **ולא ילמדנו** וליתא וכן ליתא בכי"ק (ושם **לא**) וכ"ה בכי"מ וכן תקן הגריעב"ץ בש"ס שלו. **(ואת בנותיו)**. בד"ל ובכי"ק ובכי"מ ובמשני"ר ליתא ועי' תוי"ט. **שהוא חייב**. בד"נ **שחייב**. **במזונותיהם**. בכי"ק ובמשנ"ב ובמשני"ר **במזונותן** ; בד"ל **במזונותיו** (?); בד' ויניציא וד"פ **במזונות'** בקו על התיו ובד"ק **במזונותיה** ועי' ברא"ש. **ולא יזון (את) בהמתו**. בכי"ק **לא**; בד"ל ליתא. **בין טמאה בין טהורה**. בכי"ק **בין טהורה בין טמאה**.

ראשון לציון

ג תוי"ט ד"ה ואת בנותיו בית נוסחאות ל"ג כו' עיין ישל"מ:

תוספות רע"ק

ממש שליח לא מהנה במה דתורם תרומתו כמו בכל הרוצה לתרום דמותר מה"ט. וא"כ י"ל דתרומה וגט שוים דבכל הרוצה לכתוב יכתוב מהני גם בגט כמו בתרומה אלא דלא מקרי מהנה רק במשוה אותו שליח להדיא. ובההיא דכתובות תליא יבא דהבעל חייב שלם מקרי הנאה וצע"ג:

אור גדול

מתקדש וקאי נמי לענין נדר דאיננו מתקדש שיהא בו מעילה עכ"ז אסור הוא מדין נדר דחייב לקיים דברו. וממילא מוכח נמי דאף בלא התפסה איכא מעילה דהא הרמב"ם לא נקט שם התפסה. כן נראה ברהיטא: ג במשנה ולא יזון את בהמתו כו'. בגמ' תניא יהושע איש עוזא אומר וזן עבדיו ושפחותיו הכנעניים כו' מ"ט עבדיו ושפחותיו הכנענים כו'. תמוה דלמאי הוצרך לזה הטעם וגם מאי פריך מאי טעמא הא הוי דומיא דזן את אשתו ואת בניו. דעבד נמי מצוה כדאיתא גיטין (י"ב א') מאן דמרחם אבני חרי אעבד נמי דחוטי מרחם וכן גיטין (ל"ז ב') כשם שמצוה לפדות בני חורין מצוה לפדות עבדים.

ואשר

טעם אחר שלא דקדקו בגמרא אמתניתין דהכא: רבי אליעזר אומר זן את הטמאה כו'. כתב הר"ן ונראה לי דר' אליעזר לא שרי בטמאה אלא לזונה מזונות יתירים כדי לפטמה משום דסבירא ליה כיון דאינה עומדת לאכילה אלא למלאכה אין נהנין בעליה בפטומה. דאדרבא מפנקא טפי ולא עבדא שפיר. אבל במזונות הצריכין לכדי חייה לא שרי ר' אליעזר דבכה"ג ודאי מהנהו. ומשום דת"ק פסיק ותני לא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה דמשמע דבכולהו גווני דמתסר בטהורה מתסר נמי בטמאה מהדר ליה ר"א לא כי אלא איכא גוונא דזן את הטמאה אע"פ שאינו זן את הטהור ונהי דתנא מסתם לישני'. כמידלי' אמאי דאמרו לו. ודקמהדר להו ר"א. דמשקלא וטריא דידהו מוכח דר"א לא שרי בטמאה אלא במזונות יתירים כדי לפטמה ולא בכדי חייה. ע"כ. ולרש"י לא איירי מתניתין אפילו בת"ק אלא במזונות יתירות. ואפשר שזה הכריח לרש"י לפרש מתניתין בכה"ג וא"כ מתניתין דוקא כרבנן דהכא דמדר' אליעזר נשמע לרבנן דלא איירי אלא במזונות יתירות. ולפיכך לא דקדקו כלום בגמרא אמתניתין דהכא משום דמינה ובה מוכח. דכרבנן אתיא: וטמאה נפשה וגופה לשמים. שאינו יכול ליהנות אלא בעוד נפשה בה הלכך להו הנאה [היא] אבל טהורה נפשה לשמים. כלומר אע"פ שנפשה לשמים. גופה שלו לשחוט. תוספות [דף ל"ח ריש ע"ב]: ד עומד אבל לא יושב. כתב הר"ב מתניתין איירי בנכסי המבקר אסורים על החולה. דאי נכסי חולה אסורים על המבקר סברה מתניתין דנכנס ומבקרו אפילו יושב דמחוקיה לא אדריה דבדבר שחיותו תלוי בו לא אדריה שלא יהנה ממנו. וישיבה נמי חיותיה הוא. ועיין מ"ש במ"ו: אבל לא יושב. פירש הר"ב ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה עם החולה שהוא מותר משום דמצות בקור °די לה בעמידה הר"ן. ומ"ש הר"ב אבל עמידה דזמן מועט הוא ואין רגילים ליטול עליה שכר זהו על דרך הרמב"ם בפירוש משנה ב' לענין שכר דהשבת אבידה. אבל אין נראה כן מהגמרא. דאמרינן בגמרא דהא קמ"ל מתניתין דאף במקום שנוטלין שכר. על הישיבה בעי למשקל. על העמידה לא בעי למשקל. ופירש הרא"ש לא בעי למשקל דנראה כמבזה מצות בקור. על הישיבה בעי למשקל כי נוטל שכר טרחו וביטול מלאכתו ע"כ. ומכל מקום לא קשיא מהכא על פירש הרמב"ם גבי שכר השבת אבידה. די"ל דוקא עמידה אצל חולה שהוא דבר קטן מעט נראה כמבזה מ' מה שאין כן בהשבת אבידה דמסתמא יש בה טיפול וטורח והויא דומיא דיושב אצל החולה: רפואת הנפש. פירש הר"ב רפואת גופו כו' ומלוה קא עביד לפיכך וכו' מרפאו בידיו. וכתב הר"ן ומיהו דוקא שיהא משל מודר אבל משל מדיר לא. דאפילו היכא דאין לו למודר ממה שיתרפא דמלוה קא עביד אפ"ה כיון דיהיב ליה מיד ליד אסור כי ההיא דמודר הנאה מחבירו דבעינן שיניח ע"ג סלע אבל לא שיתן מידו לידו ממש כדלקמן סוף פרקין ע"כ. וכתב הרא"ש דמתניתין במקום שאין נוטלין שכר על הרפואה דאי לאו הכי פשיטא דאסור לרפאותו

נכנס

טהורה כג). רבי אליעזר אומר. זן את הטמאה ואינו זן את הטהורה. אמרו לו מה בין טמאה לטהורה. אמר להן. שהטהורה נפשה לשמים. וגופה שלו כד). וטמאה נפשה וגופה לשמים כה). אמרו לו. אף הטמאה נפשה לשמים. וגופה שלו. שאם ירצה. הרי הוא מוכרה לעכו"ם. או מאכילה לכלבים כו): **ד** המודר הנאה מחבירו. ונכנס כז) לבקרו כח). עומד כט). אבל לא יושב ל). ומרפאהו רפואת נפש לא).

ר"ע מברטנורה

בפטומה וקא מהני ליה: טמאה נפשה וגופה לשמים. דלמלאכה קיימא ואינו חושש על פטומה: שאם ירצה מוכרה לעכו"ם. לאכילה ונוטל דמים יתירים בשביל פטומה: **ד** עומד אבל לא יושב. מתני' איירי בנכסי המבקר אסורי' על החולה ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה עם החולה שאם יושב עמו ואינו נוטל שכרו הנהו. הרי מהנהו. אבל עמידה זמן מועט הוא ואין רגילין ליטול עליה שכר: רפואת הנפש.

רפואת

תפארת ישראל

יכין

מפרנסן והתענו, לא היה הבעל חייב לשלם להם למפרע. מיהו אפ"ה אף למ"ד התם דשרי אף ביכול לכוף לפרוע, קמ"ל הכא מתניתין, דאף דהכא מתהני גופיה כשזן אשתו ובניו שלא יתענו, אפ"ה שרי לזונן: כג) מדמתפטמת עי"ז: כד) רצונו לומר אף כשנפשה בגופה, דהיינו כשתשחט יהיה עכ"פ גופה שלו לאכלה, ואם כן נהנה כשתפטם: כה) דבבהמות אין לו הנאה מגופה, דרק למלאכה קבעי לה, ופטומה מכבידה למלאכה, אבל לזונה כדי חיותה לכ"ע אסור [כ"כ הר"ן וש"ך שם סקי"ט] (ג): כו) ולר"א הרי אינה עומדת לכך, ולחכמים עכ"פ מתפטמת בכך, ואפשר הוא הנאה: כז) חבירו: כח) להנאתו והרי נכסי החולה אין אסורים על המבקר רק איפכא נכסי המבקר אסורים על החולה: כט) זמן מועט: ל) ר"ל זמן מרובה, ומיירי במקום ששוכרין מי שישב אצל החולה, ולהכי בעושה בחנם מהנהו: לא) ר"ל רפואת הגוף, ואפילו אפשר באחר.

ואם

בועז

מהור"ר משה מרדכי שליט"א הביא ראיה לתוס' ב"מ הנ"ל ממשנה פ"ב דזבחים מ"ד ע"ש], עכ"פ הרי דבור לא מחשב מעשה [ככתובות דל"ב א'], עכ"פ ק"ל מגיטין [דנ"ג א'] בעשה מלאכה במי חטאת של חבירו, דהיינו ששקל כנגדן משקולת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, וק' הרי מדחייב ש"מ דנפסלו המים, ואמאי והרי במלאכה במי חטאת אינו פוסל רק ע"י מחשבה דעבד דומיא דעובד דניחא ליה [פסחים כ"ו א' ותוס' שם], וכל שהזיק ע"י מחשבה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו. וא"ל הרי בל"ז קשה אמאי דנפסק התם דנפסלו בהיסח הדעת, אמאי יהיה חייב בדיני שמים וכי מחוייב לשמור מי חטאת של חבירו, אע"כ דמיירי במסרן לו לשמרן, אם כן כיון דשומר הוא הו"ל כבעלים גופייהו לאסור גם במחשבה, דשומר כבעלים, דלא מצי נפקא למימר ליה לאו בעל דברים דידי את [כב"ק דק"ח ב', ועי' סמ"ע ח"מ ססרנ"ד]. ליתא דעכ"פ מי עדיף שומר מכהן המקריב שהוא שלוחא דידן, ומה שומר, שלא הרשהו הבעלים אפילו להמעשה שעשה, דהיינו לשקל בה משקולת, אפ"ה מצי לפסלו במחשבתו, מכ"ש כהן שלוחא דידן ניהו, שעשינוהו שליח לעשות המעשה של ד' העבודות, מכ"ש שיכול לפסלו במחשבתו, דהרי שלוחו של אדם כמותו [קדושין מ"א ב']. אמנם ר"ל דאע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, היינו שהמעשה שעושה לא תועיל לאסור הדבר, ומה"ט המפגל קרבן במחשבתו, אמרינן דלא הועילה מחשבתו לפסול הקרבן, משא"כ במי חטאת שצריך לשמרן, וזה הסיח דעתו משמירתן, אף שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו עכ"פ הרי לא נעשה בהמים הראוי לעשות בהן, שהרי כשהסיח דעתו לא שמרו, להכי שפיר נפסלו מעלמן, ולא ע"י זה האדם. אמנם ק"ל לר"ן הכא שכ' דלא מקני הש"ם ממזיד, דאפילו נימא שלוחא דידן ניהו, אפ"ה כיון דשינה במזיד משליחות, תו אינו שלוחו, ושפיר אוסר, עכל"ה. וק"ל מ"ש מזורע כלאים שאינו אוסר כלעיל. ומה שהביא ראיה מפ"ב דחולין [ד"מ ע"א] בשחט בהמת חבירו לע"ז דאדם אוסר שאינו שלו ע"י מעשה. ול"מ יש לחלק, דהתם בשחט לע"ז, אע"ג דהשחיטה גופה אין בה איסור, עכ"פ כל צורך השחיטה לע"ז היתה, ונעשה באיסור, משא"כ הכא במפגל, המעשה גופה מצוה היא ורק המחשבה באיסור היא, א"כ ממ"נ אי מחשבה הפיגול כמעשה אפילו בשוגג לתסר כחלב בקדירה. ואי לא מחשב מעשה, אפילו במזיד נמי לפטרי, כזורע כלאים בשל חבירו, וצ"ע]: **(ג)** וא"ת היכי שרי לזונה יותר מהצריך לחיותה, והרי קודם שיעדיף כבר זנה כדי חיותה. י"ל דמיירי שכבר זנה אחר כדי חיותה, ואח"כ העדיף לה סוף יותר מהצריך לה. וצ"ל דאע"ג דבאשתו ובניו שרי לזונן אף בכדי חיותן, היינו משום דמצי למימר מצוה קעבידנא, אבל בבהמה שאינה שלו, אפילו משום צער בעלי חיים פטור מלפרנסם, דאף דצעב"ח דאורייתא [כח"מ רנ"ע ס'], היינו שלא יצערה הוא עצמו, ולא שכשתרעב בהמה שאינה שלו, ולא גרם לה הצער, יאכילה. אמנם נ"מ היה נ"ל דג' מדריגות יש, בנותן לה לאכל

רק

ד' המודר הנאה. ל"ח ע"ב ירוש' פ"ה ה"א מיי' שם ה"ח טוש"ע שם סעיף ד': ומרפאהו. ירוש' פ"ד ה"ב כתובות פ"ג ה"ב:

שנויי נוסחאות

שהטהורה. בד"נ טהורה. וטמאה. בד"נ טמאה; במשני"ל והטמאה. (הרי הוא). בד"נ ליתא. מוכרה לעובדי כוכבים. בכמה מקומות הדפוס נשמטו לעובדי כוכבים. **ד** ומרפאהו. במשנ"כ ומרפאו; בכי"ק ומרפהו. נפש. בד"נ הנפש.

תוספת רע"ק

ד [אות ל"ז] תוי"ט ד"ה אבל לא יושב כו'. די לה בעמידה הר"ן. והר"ן פסק דאפי' במקום שאין נוטלים שכר על הישיבה אסור לישב גזירה שמא ישהה בישיבה יותר מכדי הצורך ובכה"ג בכולהו דוכתי לית ליה למעבד הכי בלא אגרא:

אור גדול

ואפשר דס"ל כרבנן דחנן וא"כ באשתו דוקא היכא דל"ל לבעל מצוה קעביד כמ"ש הר"ן או במזונות יתירים וכמ"ש הרא"ש. והכא בעבדו מיירי היכא דאיכא לרבו לזונו דליכא מצוה. ובמזונות יתירים. ואפשר עוד דכנענים ממש קאמר דלא טבלו לשם עבדות דליכא מצוה.

לקוטים

ד במשנה רפואת נפש לא תני רפואת גוף לרמוז שהמבקר החולה כשם שצריך להשגיח על רפואת גופו ה"נ יש לו להשגיח על רפואת נפשו לומר לו שיתודה ועי"ל דרמז מ"ש התי"ט בשם הרא"ש דמיירי במקום שאין נוטלין שכר על הרפואה וזהו רפואת נפש שעושה רפואה לזה לזכות נפשו ולא ע"מ לקבל פרס. (ש"נ): הר"ב ד"ה עומד וכו' ובמקום שנוטלין וכו' א"נ מיירי מתניתין אף במקום שאין נוטלין שכר אפי' לישיבה אלא דאפילו הכי ישיבה אסורה גזרה שמא ישהא בישיבה יותר מכדי הצורך דבכה"ג בכלהו דוכתי לית להו למיעבד הכי בלא אגרא אבל בעמידה לא גזרינן שמא ישהא דאית ליה סיכרא. (שם):

אבל לא רפואת ממון (לב). **ורוחץ עמו באמבטיא** (לג) **גדולה. אבל לא בקטנה**(לד). **וישן עמו במטה** (לה). **רבי יהודה אומר בימות החמה אבל לא בימות הגשמים**(לו). **מפני שהוא מהנהו**(לז). **ומיסב עמו על המטה**(לח). **ואוכל עמו על השלחן** (לט). **אבל לא מן התמחוי** (מ). **אבל אוכל הוא עמו מן התמחוי החוזר** (מא). **לא יאכל עמו מן האבוס. שלפני הפועלים** (מב). **ולא יעשה עמו באומן** (מג). **דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים. עושה הוא ברחוק ממנו** (מד):

ה המודר הנאה מחבירו. לפני שביעית. לא יורד לתוך שדהו (מה). **ואינו אוכל מן הנוטות** (מו). **ובשביעית** (מז). **אינו יורד לתוך שדהו** (מח) **אבל אוכל הוא מן הנוטות** (מט). **נדר הימנו מאכל לפני**

ר"ע מברטנורה

רפואת גופו: **רפואת ממון**. רפואת בהמתו לפי שחייב אדם לרפאות את חבירו כשחלה שנא' (דברים כ"ב) והשבותו לו לרבות אבדת גופו ומצוה קעביד לפיכך אע"פ שהדירו הנאה ממנו מרפאו בידיו כשחלה בגופו. ואם חלתה בהמתו אינו יכול לרפאה בידים מפני שמהנהו אבל אומר לו סם פלוני יפה לה סם פלוני רע לה: **אבל לא בקטנה.** מפני שמהנהו כשמגביה עליו את המים: **אבל לא בימות הגשמים.** מפני שמחממו והלכה כר' יהודה: **אבל לא מן התמחוי.** לא יאכל עמו בכלי אחד °שמא יניח מלאכול מנה יפה שבו כדי שיאכל זה שמודר הנאה ממנו. או שמא יקרב לפניו חתיכה שיאכל ונמצא מהנהו: **אבל אוכל הוא מן התמחוי החוזר.** לבעל הבית. דאז אוכל בקער' שיודע שכשיחזירנה לבעל הבית יחזור בע"ה וימלאנה לשמעון שמודר הנאה ממנו ולא חיישינן שמא ישייר בקערה כדי שיאכל ממנה שמעון ונמצא מהנהו: **האבוס שלפני הפועלים.** כלי גדול שממלאים אותו ואוכלים בו כל הפועלים ביחד: **לא יעשה עמו באומן.** לא יקצור עמו באותה שורה שהוא קוצר. שגורם לו שממהר לעשות מלאכתו. כשמוצא המקום פנוי ונמצא מהנהו ואין הלכה כר"מ: **ה מן הנוטות.** פירות תלויין הנוטין חוץ מן הפרדס: **ובשביעית לא ירד לתוך שדהו.** אע"ג דפירות שביעית רחמנא

תוספות יו"ט

בחנם ועוד עיין לקמן בסמוך: **אבל לא רפואת ממון.** פירש הר"ן [בגמרא] בשיש שם רופא אחר. דאי לא שרי לרפאות. °דהא תנן מחזיר אבידתו ואין לך השבה גדולה מזו. אלא ודאי בשיש שם רופא אחר עסקינן אפ"ה מרפאהו רפואת גופו לפי שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות והכי איתא בירושלמי. ע"כ. ומ"ש הר"ב אבל אומר לו סם פלוני וכו' גמרא וכתב הר"ן דהיינו טעמא דכיון דאיהו לא יהיב ההוא סם עליה שרי. דהנאה ממילא אתיא ע"כ. וכתב ב"י דמשמע דוקא במקום שאין נוטלין עליה שכר דאי נוטלין אסור לומר בחנם דהא מהני ליה: **באמבטיא.** לשון הרמב"ם כיור המרחץ. ובמ"ו פ"ו דמקואות כתב דהוא המרחץ: **וישן עמו במטה. ר' יהודה אומר בימות החמה וכו'** בגמרא מוכח דר' יהודה פרושי קא מפרש ואתנאי נמי איהו קאמר ליה ומ"מ כתב הר"ב הלכה כר' יהודה מכלל דפליגי משום דר"מ בברייתא פליג בההיא. וגוזר גדולה אטו קטנה. וימות החמה אטו ימות הגשמים °ור"מ ור' יהודה הלכה כר"י. ותפא דמתניתין נמי דייק למתני ר' יהודה אומר בלשון פלוגתא לאשמועינן דאיכא דפליג: **ומיסב עמו על המטה.** ולא חיישינן שמא יישן אצלו. הרא"ש: **ואוכל עמו על השלחן.** ולא חיישינן שמא יאכל עמו דכיון שהדירו מסתמא שולחין זה את זה טפי משני אכסנאים על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה [כדתנן במ"ב פ"ח דחולין] הרא"ש: **האבום שלפני הפועלים** שמתוך שהם עמלים אוכלים הרבה ואוכסין אותן כבהמות ומש"ה נקרא אבום ואם א' מהן אוכל מעט נמצא מהנה את חבירו הר"ן. וכתב עוד דאבום החוזר לא שייך גבי פועלים להכי לא תני שריותא באבום החוזר: **באומן.** פירוש המלה כתבתי במסכת פיאה פ"ד משנה ה': **וחכמים אומרים עושה הוא ברחוק.** גמרא. בקרוב כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי ברחוק ר' מאיר סבר גזרינן רחוק אטו קרוב. ורבנן סברי לא גזרינן: **ה המודר הנאה מחבירו לפני שביעית.** שהדירו חבירו קודם שנכנס שביעית אין יורד וכו' דאסור בדריסת הרגל ואין אוכל מן הנוטות וכו' שיכול ליקח מהן ואין צריך לכנוס בתוך השדה ואע"ג דכן שביעית לא יאכל מהן כדאמרינן בגמרא אדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו והאי נמי כיון דלפני שביעית הדירו חבירו כי אתא נמי שביעית אסור בהן. רש"י: **ובשביעית.** אבל אם הדירו בשביעית. רש"י: **לא ירד לתוך שדהו.** כתב הר"ב אף ע"ג דפירות שביעית אפקרינהו וכו' וחיישינן שמא בשעה שאינו

ציונים

ורוחץ עמו. מ"א פ"ג מיי' שם ה"ס טוש"ע שם: בימות החמה. מיי' שם טוש"ע שם: לא יאכל עמו מן האבוס: מיי' שם טוש"ע שם: ה המודר הנאה. מ"נ פ"א מיי' שם ה"נ: נדר הימנו. מיי' שם הס"ו:

שנויי נוסחאות

באמבטיא. כד"נ וכי"ק וכמשנ"ב באמבטי. **במטה.** כי"ק על המטה. **ומיסב** (עמו על המטה). בכי"פ ליתא. **אוכל הוא** (עמו). כד"נ וכי"ק וכמשני"ר ליתא; בכי"פ אוכל עמו. **החוזר.** בכי"ק והוזר (?), **ולא יעשה.** כד"נ וכמשני"ר לא יעשה. **באומן.** כד"נ כאומן ועי' בירושלמי ומק"ע שם. ועי' עוד בערוך ערך אמן א' שפי' גם הוא מלשון אומנות: ומה שאמרו בירושלמי על דעתי' דר"מ אסור ללמד עליו זכות כאלה דמפרש אומן דמתני' על המדבר דברים בשבכל ודעת לבא אל מטרתו כאומן הזה שמוציא פעלו לאור בתבונה ומחשבה וכמ"ש בשמו"ר כל הצדיקים באו באומניות על הקב"ה כו' (פמ"ו) וע"ש במפרשים. **עושה הוא.** במשנ"ב עושה והוא. וכ"ה בכי"פ. **ה לא יורד.** כד"נ ובכי"ק. ירד; במשנ"ב אינו יורד. **מן הנוטות.** בכי"מ מן הפירות ומן הנוטות; במש' ד' ליוואַ דטריינט(ט"כ) מן הנטיעות ובסמוך מן הנטיעות הנוטות וכ"ה כד"פ וכד"ק כאן ובסמוך הנוטות כבס' ס"א. **אינו יורד.** כד"נ לא ירד. **הנוטות.** וכ"ה כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר וכן הגיה הב"ח במשנ"ב ועי' בדבור הקודם.

ראשון לציון

ד הר"ב ד"ה רפואת ממון כו' שנאמר והשבותו לו כו'. עיין יסל"מ: תוי"ט ד"ה באמבטיא לשון הרמב"ם כו'. בערוך כתב אמבטי פירוש סולי"ו בלע"ז וכתב הר"ב המוסף בלשון יוני כלי גדול מיוחד לרחיצת אדם וכליו: שם ד"ה וישן עמו במטה כו' ור"מ ור"י הלכה כרבי יהודה כו'. עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

ד [אות לו] בהרע"ב ד"ה אבל לא מן התמחוי כו' שמא יניח מלאכול כו'. והר"י כ' דחיישי' שמא ימשוך ידו מלאכול לכבוד חבירו ונמצא מהנהו. אבל אוכל עמו מן התמחוי החוזר. דאינו שיש בו כ"כ מותרות שחוזר לבעה"ב. ומיוצא בזה כ' הרא"ש בפירושו דתמחוי החוזר היינו לאחר שאכלו בקערה מחזיר אותה לבעה"ב וממלא אותה כדי שיאכלו כל שלעם הלכך אפי' אוכל יתר מחבירו אינו נהנה כיון דבלא"ה נותנים כל צרכו: [אות לט] שם תוי"ט ד"ה אבל לא רפואת ממון. דהא תנן מחזיר אבידתו. ובעניי א"י הרמיזן דבאבידה אינו משביח נכסים אלא דמונע אחרים מליטלם והוי כמו סבריח ארי דלא מקרי מהנהו. אבל הכא בחלתה הבהמה במה שמרפא אותה הוא משביח יש לומר דאסור (°אפי' שעושה מצוה. וראיה מפורשה דרב יוסף דס"ב): [אות מ] שם תוי"ט ד"ה וישן וכו' ור"מ ור"י הלכה כר"י. תמוה לי הא קי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו כדכתב הרע"ב רפ"ט דתרומות:

תפארת ישראל

יכין

ואם המנהג ליתן שכר עבור רפואה כזו, אסור בחנם: לב) ר"ל רפואת בהמתו, כשיש רופא אחר, ואפילו דרך לרפאות כך בחנם, דעכ"פ מהנהו. מיהו מותר להודיע סם שירפאנה, וכ"כ באין רופא אחר, ירפאנה ממש דהו"ל כמשיב אבידה [כמשנה ב']: לג) [באדעוואַנגע]: לד) דמהנייהו שמגביה עליו המים: לה) שהוא של נאסר: לו) רבי יהודה לא פליג, רק מפרש דברי ת"ק: לז)*) ר"ל דטעמא דת"ק, דלא דמי לאמבטי, דהתם בשעה שעושה המעשה בא הנאה למודר, משא"כ במטה הנאת החמום למודר ממילא אתא. וקי"ל כר"י [שם]: לח) אפילו מטה קטנה בימות הגשמים, לא חיישינן שיישן: לט) ולא חיישינן שיאכלו זל"ז, מ) [שיססעל] א', שכשיאכל א' מעט, יוכל האחר לאכול יותר עי"ז: מא) שחוזרין וממלאין אותה כשהתרוקן, וא"כ לא מתהנה כשיפסק האחד מלאכול קודם שיפסק חבירו, או ר"ל שיש בהקערה כ"כ מאכל הרבה, דבין כך או כך יחזירו המותר לבעה"ב: מב) הוא קערה ארוכה כאבוס. ונ"ל דקמ"ל דאפילו בארוכה חיישינן שיאכל מצד חבירו: מג) שיקצרו שניהן בשורה א' באמצע השדה, שמהנהו שמפנה לו מקום להגוטע: מד) ור"מ גזר רחוק אטו קרוב: מה) בשביעית מדאסור לעבור בארצו [כפ"ה מ"ב]: מו) הנוטות חוץ לשדה ואפילו נכרו שם, דאע"ג דכן הפקר בשביעית, עכ"פ מנדר קודם שביעית, יוכל לאסור דבר שברשותו לכשיצא מרשותו. ונ"ל דרק מדרבנן אסור, מדסרי כה"ג באין לו מה יאכל [כמ"ח]: מז) ר"ל ואם נדר בשביעית: מח) דהקרקע לא אפקר רחמנא, רק לילך לאסוף הפירות ושמא ישהה יותר: מט) כיון דבשביעית

בועז

רק כדי היותה לכ"ע שרי, דאע"ג דאינו מצוה כל כך כמזונות אשתו ובניו, עכ"פ קצת מצוה איכא, משום נעב"ח, ובנותן לה ביותר. דהיינו כדי לחזקה, לכ"ע אסור, דמתהני למלאכתו, כי פליגי בנותן לה יותר מדאי, שמתפטמת עי"ז, לר"מ שמא אינה עומדת לאכילה, ולחכמים מדאפשר כך הרי מתהני דוגמת המפקיד אצל חבירו מעות מותרין דהו"ל ש"ש, מדאפשר להנות מהן, כאפשר הוא כהנאה [כב"מ פ"ג מי"א]:

---

*) כ"כ במהדו"ק נסרס דר"י פליג אבל אהדו"ג הזר מזה ואתו בדעת התוי"ט וכתב דבריו שבאות ל"ו דר"י מפרש ובכה למחוק פירושו באות ל"ו.

דבשביעית

שביעית יורד לתוך שדהו. ואינו אוכל מן הפירות. ובשביעית (מט). יורד ואוכל: ן המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו (נ) ולא ישאל ממנו. לא ילונו (נא) ולא ילוה ממנו. ולא ימכור לו ולא יקח ממנו (נב). אמר לו (נג) השאילני פרתך. אמר לו אינה פנויה (נד). אמר קונם שדי שאני חורש בה לעולם (נה). אם היה דרכו לחרוש. הוא אסור. וכל אדם מותרין. אם אין דרכו לחרוש. הוא וכל אדם אסורין (נו): ז המודר הנאה מחבירו. ואין לו מה יאכל (נז). הולך אצל החנוני. ואומר איש פלוני מודר ממני הנאה. ואיני יודע מה אעשה. והוא נותן לו. ובא ונוטל מזה (נח). היה ביתו לבנות. גדרו לגדור. שדהו לקצור. הולך אצל הפועלים. ואומר איש פלוני מודר ממני הנאה. ואיני יודע מה אעשה. הם עושין עמו ובאין ונוטלין שכר מזה (נח): ח היו מהלכין בדרך. ואין לו מה יאכל (נט). נותן לאחר לשום מתנה.

ר"ע מברטנורה

רחמנא אפקרינהו. גוף הקרקע לא אפקר רחמנא וחיישינן שמא בשעה שהוא אוכל מן הפירות ישהה בשדה ויתעכב שם ויהנה מגוף הקרקע שאינו הפקר: ן המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו. גזירה שמא ישאל ממנו והוא אסר הנאת אותו פלוני עליו וכן לא ילונו גזירה שמא ילוה ממנו: ולא ימכור לו. בפחות משוה גזירה שמא יקח ממנו נמי בפחות משוה ונמצא נהנה: אם היה דרכו לחרוש הוא אסור. דלא איכוין אלא שלא יחרוש הוא עצמו כמו שהיה רגיל אבל אחרים יחרשו: ואם אין דרכו לחרוש. דעתו היה שלא יחרשו בה לא הוא ולא אחרים: ז ואין לו מה יאכל. אורחא דמלתא נקט וה"ה אפי' יש לו מה יאכל: ובא זה ונוטל מזה. אם ירצה ליתן לו ואינו עובר על נדרו אבל אינו יכול לכופו לשלם לו דהא לא אמר לו תן לו ואני אפרע

ואם

אוכל הפירות ישהה בשדה דאינו בשעה שאוכל ארעא נמי הפקירא היא. גמרא: ן המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו. כתב הר"ב גזרה שמא ישאל ממנו והוא אסר הנאת אותו פלוני עליו. נראה דלאו בדוקא נקט והוא אסר וכו' ועיין שכתב הר"ן לעיל במבקר דאמרי' דמחזותיה לא אדריה שזה דוקא כשהחולה הדיר למבקר דהיכא אומדנא דמחזותיה לא אדריה אבל אם המבקר אסר על עצמו נכסיו של חולה לא יכנס לביתו כלל. דהשתא ודאי נראה דלא שנא והה"נ אם חבירו הדירו מנכסיו. וכן כתבו התוס' המודר הנאה מחבירו שחבירו הדירו שלא יהנה משלו ע"כ. ונראה לי דלרבותא נקטה מתניתין המודר מחבירו דהיינו שחברו הדירו דלא תימא כיון שהוא לא פשע שלא נחמיר עליו לגזור שלא ישאיל משום שמא ישאול. והשתא קשה קצת על הר"ב דנקט בלישניה מלתא דפשיטא טפי ממאי דתנן במתניתין: לא ישאילנו וכו'. דוקא הכי כמו שכתוב בשם הר"ן בפרק דלקמן מ"ד: ולא ימכור לו. פירש הר"ב בפחות משוה גזרה וכו' דאינו שוה בשוה איכא הנאה למוכר וללוקח בזבינא מעליתא כמו שכתבתי בפרק דלעיל משנה י"א ועיין מה שכתבתי עוד שם ומתניתין משמע דכולהו בחד גוונא ובחד טעמא מתניין. ולהכי לא פירש לה בזבינא מעליתא ולא משום גזרה: אמר לו השאילני פרתך. לאו במודר ומדיר עסקינן. אינה פנויה. [דבמלתא'] היא ונתעכב השואל כנגד המשאיל ואמר הואיל וסרבת להשאילה לי קונם שדי שאני חורש בה שלא אחרוש שדי בפרתך עולמית ואחר כך השאילה לו. רש"י: שאני חורש. כן הוא בגמרא ובספרים גרסינן שאיני. והרמב"ם פ"ח מהלכות נדרים העתיק קונם שדי איני חורש כו' ועיין פרק דלקמן מ"ג. ועיין רפ"ק מ"ב בדבור שאיני וכו': וכל אדם מותרין. לחרוש לו שדהו באותו פרה. ואם אין דרכו כו'. שיש לו אריסין החורשים בשבילו. רש"י: ז ואין לו מה יאכל. כתב הר"ב אורחא דמלתא נקט וכ"כ התוספות והרא"ש ועיין מה שאכתוב בזה במ"י פ"ט דב"ק: הולך אצל החנוני. דלאו שליח שוייה וה"ה אם אומר כל המפרנס אינו מפסיד דלא עבדיה שליח כמ"ש ברפ"ז דכתובות. והכי איתא התם בגמרא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא כל הזן אינו מפסיד דלעלמא קאמר. אבל חנוני כיון דרגיל אצלו וקאזיל קאמר ליה כמאן דא"ל זיל הב ליה את דמי. קמ"ל. ועיין עוד מ"ש שם: ובא ונוטל מזה. כתב הר"ב ואינו עובר על נדרו. שהחנונים והפועלים הם בעלי חובות והוא מה שנתן להם שכרם פרע לו חובו וזה מותר כדתנן במ"ב הרמב"ם. ולאית דמוקמי קמא שכתב הר"ב שם. הכא דרך מתנה היא ושפיר דמי שהחנוני נותן לזה פירות במתנה וחוזר ומקבל מזה מעות דרך מתנה. כ"כ תוספות פ"ט דב"ק ד' ק"ט: היה ביתו וכו'. לא זו אף זו קתני רישא אשמעינן דלצורך מזונות שרי וסיפא קמשמע לן דאפילו לצורך בנין ביתו התירו. ר"ן: ח נותן לאחר לשום מתנה. הכא ליכא תקנה שיאמר אם תזון לא תפסיד כיון דליחיד הוא אומר הוי כשלוחו דלא אמרינן ברפ"ז דכתובות דלא הוי שלוחו אלא באומר כל הזן כו' בלשון רבים. תוספות שם. והטור אבן העזר סימן ע"ב כתב שיאמר לו כל הזן כו' אבל לא יאמר לו להדיא לך ותזון כו'. וכתב ב"י דמשמע לי' דכיון שבלשון רבים הוא אומר אע"פ שאומר כן ליחידאה לא מיחזי כשלוחו *) כיון שבל' רבים הוא אומר ע"כ. ונ"ל דוחק לומר כן שהרי התוספות שדקדקו דדוקא בסתם שיאמר כל הזן וכו' אבל למימר ליחיד אם תזון וכו' אסור. והוכיחו כן ממתניתין דהכא דלא שריין למימר הכי ועוד מחנוני דלעיל דמפרש בגמרא דל"מ קאמר ל"מ כל הזן וכו' ואי הוה שרי למימר ליחיד הוה לי' למתני בחנוני הרגיל אצלו אם תזון לא תפסיד והוה משמע לן רבותא טפי ע"כ. ואי איתא דכל הזן רשאי לומר אפילו

ליחידאה

---

*) המלות האלה עד „ע"כ" נראות כמיותרות.

יכין תפארת ישראל יכין

דבשביעית נדר, הרי לא היו הפירות של מודר מעולם: נ) גזירה שמא ישאל ממנו: נא) שמא ילוה ממנו. שאלה פייך בכלים, והדרא בעינא, והלואה במעות: נב) אם המקח כשוויו, יש הנאה לשניהן, ואם הוא בזול, גזרינן מכירה אטו לקיחה, ואם הוא ביוקר גזרינן לקיחה אטו מכירה [ע"ז רכ"א סקכ"ח], אבל לעיל [בפ"ג סי' כ"ה] דנאסר על רבים, לא גזרו, משום כדי חייו, כך נ"ל: נג) אדם לחבירו: נד) דבמלתא היא: נה) בכעס השואל על סרובו, ונדר שלא לחרוש עוד בה, וחזר המשאיל והשאילה לו, ולרבותא נקט הכי, דאף דבכה"ג וודאי מסתבר שמדכעס אינו רוצה בפרתו כלל גם ע"י אחרים, אף שדרכו לחרוש בעצמו: נו) מדהשוון לכל החורשים בשבילו: נז) ה"ה ביש לו, רק הכי אורחא: נח) אם ירצה המדיר, דהרי לא צוה ליתן והוה ליה כאילו החנוני נתן להמודר פירות במתנה, ושוב קבל מהמדיר המעות במתנה. מדאסור לצוות, וכן אסור לומר כל השומע יזון, בלשון צווי, או אם תזון לא תפסיד, בדרך פתוי, דאז נראה כשלוחו, אבל מותר לומר כל הזן אינו מפסיד, ואפילו אין שם אדם אחר, כדשרינן כה"ג בשבת לומר כל המכבה אינו מפסיד [שבת קכ"א א'], מיהו בכה"ג חייב לשלם לו [ש"ך סכ"א סק"כ]: נט) הכא מיירי דווקא באין לו, מדנותן לו הדבר בעצמו

שהכל

ציונים

ו המודר הנאה. מ"ג ע"ב. מיי' שם פ"ז סמ"ג שם טוש"ע יו"ד שם סעי' ה': אמר לו השאילני. מ"ג ע"א מיי' שם פ"ח הי"ג טוש"ע שם רי"ח ס"ה: ז המודר הנאה. שם כתובות ק' ע"ב מיי' שם פ"ז הי"ג סמ"ג שם טוש"ע שם ס"ח: ח היו מהלכין. שם מיי' שם הי"ד טוש"ע שם ס"ט: נותן לאחר כו'. מ"ח ע"ב:

שנויי נוסחאות

מן הפירות. כד"נ מן הנוטות ואינו נכון. ו אמר לו השאילני כו'. בכי"ק כיצד א"ל.. אמר לו אינה פנויה. כד"נ יאמר. ונ"ל ואמר.. כמו שהוא בכי"ק. אמר קונם. כד"נ ובמשבי"ל אמר לו.. שדי שאני. בכי"ק שדה..; כד"נ ובמשבי"ל.. שאיני ועי' תוי"ט; בנמוקי יוסף קונם שדי עלי אם אני חורש. וכל אדם מותרין. כד"נ.. מותר; בכי"ק ואחרים מותרין. ז הולך. בכי"ק הולך לו. החנוני. כד"נ הגוני: וכ"ה בכי"ק (ושם הרגיל אצלו וכ"ה בר"ן). ואומר. כד"נ ואומר לו. מודר. כד"נ נדר וכן בסמוך; במשב"ג נודר. אעשה. בכי"ק אעשה לו. והוא נותן. כד"נ ובמשבי"ל הוא.. ובא ונוטל מזה. במשבי"ל.. ממנו; כד"נ ובא זה ונוטל מזה. לבנות. כד"נ נופלת. הולך אצל. בכי"ק הולך לו. הפועלים. כד"נ פועלין. (הנאה). כד"נ לית'. שכר. בכי"ק ובמשבי"ל שכרן. ח לאחר. במשב"ג לאחד; במשבי"ל לאחרים. לשום. בכי"ק משום.

והלה מותר בה. אם אין עמהם אחר מניח על הסלע. או על הגדר. ואומר הרי הן מופקרים לכל מי שיחפוץ. והלה נוטל ואוכל ס). ורבי יוסי אוסר סא):

ר"ע מברטנורה

ואם אמר לו כן אסור. דהא שליח שוייה: ח ור"י אוסר. דכיון שאין שם אחר שיכול לזכות אלא הוא הוי כמתנה ואין הלכה כר' יוסי ודוקא באין לו מה יאכל הוא דשרו רבנן אבל באינש אחרינא לא:

תוספות יום טוב

ליחידאה אכתי הוה ליה למתני גבי חנוני רבותא הולך אצל חנוני ואומר ליה כל הזן כו' ואמאי קתני שאומר איני יודע מה אעשה שהוא ודאי ליכא קולא טפי ואין בו צד נדנוד שליחות כמו בלשון כל הזן איטו מפסיד וכן במתניתין דהכא אמאי נותן [משום] מתנה לימא. כל הזן וכו' וכי תימא דנותן מתנה הוה רבותא טפי שהמודר עצמו מקבל ממה שהיה של מדיר א"כ לא הוציאו התוספות כלום דדילמא אפילו אם תזון וכו' נמי שרי והכא דתנן נותן [משום] מתנה משום הך רבותא תני הכי. הלכך נראה בעיני דליחידאה ליכא למימר אפילו בלשון רבים כל הזן וכו' דכיון שאין כאן אלא הוא הוי כשלוחו דדוקא כשיש כאן רבים ואומר כל הזן כו' לא הוה כשלוחו אבל ליחיד לא. ולפיכך בין בחנוני בין בבא בדרך דהכא לא תנן דברי בלשנא דכל הזן וכו'. והטור שכתב שיאמר לו כל הזן וכו' שלא בדוקא כתב כן אלא כלפי שזה מפרנסה הוי כאומר לו אבל לעולם צריך שיהיו כאן רבים שיאמר כל הזן וכו': והלה מותר בה. ודוקא בכי האי גוונא שנותן לאחר בשהם אבל היכא שניכר שיש ערמה בדבר לא. כההיא דבית חורון דס"פ דלקמן. וכתב הר"ב ודוקא באין לו מה יאכל כו' °כ"כ הרא"ש בפירושו ונראה טעמא משום דהכא מוכחא קצת הערמה. הלכך לא שרי אלא דווקא באין לו מה יאכל ולא פירשו דאורחא דמלתא נקטו כדלעיל. וביאור שם הלה עיין במ"ו פרק קמא דכתובות: ורבי יוסי אוסר. פירש הר"ב כיון שאין שם אחר כו' הוי כמתנה כלומר דגזרינן משום מתנה דבית חורון דסוף פרק דלקמן. גמרא:

תפארת ישראל

יכין

שקבל מהמדיר, וה"ה דהאי לומר כל הזן איטו מפסיד וכלעיל סי' כ"ח רק הרי ע"כ מיירי שאין לו לחבירו רק מה שצריך לעצמו בדרך וקמ"ל הגא דאפ"ה מפכחת היתרא [וזה דלא כרתוי"ט]: ס) אף דמד"ס צריך הפקר בפני ג' [כח"מ רע"ג]. היינו רק שלא יהיה יכול לחזור בו, או דמטלטלי גם מד"ס מהני הפקר ביחיד, או דאבעת הדחק העמידו על ד"ה [ש"ך סקנ"ג]: סא) מדאין שם אחר הוה כמתנה, וקיי"ל כת"ק [סס]:

שנויי נוסחאות

והלה מותר בה. במשני"ר והלה נוטל ואוכל ומותר. (אם) אין. בד"נ ליתא; בכי"ק ואם.. מופקרין (לכל מי שיחפוץ). בכי"ק ובמשני"ר מובקרין .; בד"נ מופקר..; בכי"ף. שירצה; ברמב"ן ליתא.

תוספות רע"ק

ח [אות סא] תוי"ט ד"ה והלה מותר בה כן כתב הרא"ש בפירושו. ולענ"ד מדברי הרא"ש דציין על רישא דמתני' נותן לאחר משום מתנה משמע דגם זה מותר רק באין לו מה יאכל ורק במתני' הקודם גבי הולך אצל חנוני כ' דאורחא דמילתא נקט א"ל מה יאכל וביותר מפורש כן בהרא"ש בדף מ"ח א' במתני' דהמודר הנאה מחבירו הובא בתוי"ט בסוף פ"ה ס"ו. וכן מדברי הטור סימן רכ"א דההיא דבהולך אצל חנוני כתב דה"ה ביש לו מאכל אלא דאורחא דמלתא נקט. ובהך בבא דנותן לאחר מתנה נקט סתם אין לו מה יאכל. וכן בש"ע סי' רכ"א ס"ח המודר הנאה מחבירו יכול לומר לחנוני וכו' והשמיט כלל להא דאין לו מ"י (והיינו כיון דמתניתין נקט הכי רק משום אורחיה דמלתא). ובסעיף ט' נקט היו מהלכים בדרך וא"ל מ"י נותן לאחר מתנה מבואר דבכה"ג בעי' דוקא אלמ"י. אבל מדברי הרע"ב לא נראה כן דציין על סיפא ור"י אוסר. דבזה נקט ודוקא באלמ"י, היינו הא דת"ק מתיר במניח על הסלע זהו דוקא באלמ"י והכי דייק לישנא דהרע"ב הוא דשרו רבנן משמע במה דפליגי רבנן עם רבי יהודה ושרו להו זהו דוקא באלמ"י אבל ברישא דנותן לאחר דגם ר"י מתיר ל"צ לאלמ"י כיון דיצא סתחילה לרשות אחר וכדס"ל לתוס' ריש פרק המדיר (ד"ע ב') ד"ה טפי לא עביד ומה דנקט הרע"ב במתני' הקודם אורחא דמלתא נקט ולא כתב כן הכא ברישא דמתני' אפשר דנמשך גם על זה או דבמתניתין זו ל"צ לתרץ אורחא דמלתא אלא דנקט אלמ"י משום סיפא דאם אין עמהם אחר כנלע"ד בעז"ה:

השותפין פרק ה נדרים

פרק ה א השותפין א) שנדרו הנאה זה מזה ב). אסורין ליכנס לחצר ג). רבי אליעזר בן יעקב אומר. זה נכנס לתוך שלו. וזה נכנס

ר"ע מברטנורה

פרק ה א השותפין. שיש לכל אחד מהם בית בחצר. והחצר שלפני הבתים שניהם שותפין בה ובזמן שיש בחצר דין חלוקה והוא שיהיה לכל בית ובית ארבע אמות בחצר לפני הבית וישאר עוד מן החצר ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה בהא מודו כולי עלמא דשניהם אסורים ליכנס בחצר עד שיחלוקו הואיל ויש בה דין חלוקה. ולא פליגי ר' אליעזר ורבנן אלא בחצר שאין בה דין חלוקה רבנן

תוספת יום טוב

פרק ה א השותפין וכו' אסורים וכו' ראב"י אומר וכו'. כתב הר"ב בזמן שיש בחצר דין חלוקה וכו' מודו כולי עלמא דשניהם אסורים וכו' ולא פליגי אלא בחצר שאין בה דין חלוקה וכו'. וראב"י סבר יש ברירה. ובמתניתין דלקמן פסק הר"ב כראב"י וכן הוא בגמרא. וקשיא היכי פסקינן כראב"י דסבירא ליה דיש ברירה. והא קיימא לן דבדאורייתא אין ברירה כמו שכתב הר"ב במשנה ד' פרק ז' דדמאי. ומצאתי בנמוקי יוסף פ"ה דב"ק שכתב בשם הרמב"ן ז"ל דהכא גבי חצר שזה משתמש בכל החצר אין אפשר לומר אחר שחלקו הוברר הדבר שזה בחלקו משתמש והרי אנו מתירין לו להשתמש בכולה אלא ברירה האמורה כאן רלה לומר כל אחד ואחד בשביל זכותו שיש לו משתמש כלשון שאומר זה בחלקו משתמש וכו'. וברירה דנקט זה אחד מן הלשונות מהגמרא שהלשון אחד והפירוש מתחלף. ובזה לא קשיא הלכתא אהלכתא ע"כ. אבל הר"ן הניח ל' ברירה דהכא כמו בכל מקום. והעלה דהיינו טעמא משום דהך ברירה דהכא עדיפא שהשותפין בשעה שלקחו החצר על דעת כן לקחוהו שבשעה שישתמש בה אחד מהם ההוא כולו שלו לתשמיש וכו' ובזמן כל אחד ואחד קנוי הוא לו לגמרי דהיינו נכסי לך ואחריך לפלוני אלא משום דהכא אין זמן כל אחד ואחד ידוע לא מהני אלא מטעם דיש ברירה. ואע"ג דבעלמא בדאורייתא אין ברירה. היינו טעמא לפי שאין לחוי שיחול דבר על הספק ולפיכך האומר לסופר כתוב גט לאשתי ולאיזה מהן שארצה אגרש פסול לגרש בו. [כדתנן ריש פ"ג דגטין] לפי שיש ספק משעה ראשונה בעיקר הגט לשם מי הא וכן נמי גבי האחין שחלקו [במשנה ג' פ"ח דבכורות בפירוש הר"ב] כיון דמשעה ראשונה איכא לספוקי שמא לא יזכה [נו]

תפארת ישראל

יכין

פ"ה א) שמשותפין בחצר שאין בו כדי חלוקה דהיינו ד' אמות על ד' אמות ועוד ד' אמות לכל פתח [כח"מ קע"א], וה"ה במשותפין במקום שסביביה"כ, או במטלטל שאין בו כדי חלוקה: ב) וה"ה הדירו: ג) בדריסת הרגל, דוויתור אסור במודר הנאה [כש"ך סי' א'], והרי אין ברירה בדאורייתא, ואע"ג דכל הגק משועבד לכל חד לתשמישם, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, קונמות מפקיעין מידי שעבוד:

ס"ל

ציונים

פ"ה א השותפין שנדרו. ס"ה מ"ב נ"ל: נ"מ פ"ב נ"ק נ"א מ"ב נ"ג נ"ז פ"נ: זה נכנס. מיי' פ"ז מהל' נדרים ה"ד סמ"ג ל' למ"נ פוש"ע יו"ד סי' רכ"ו ס"א וטוש"ע חו"מ סי' ק"פ:

אור גדול

פ"ה א במשנה ראב"י אומר כו'. עיין בתוי"ט. ובתוס' תירצו בשם ר"ת דקי"ל כראב"י ולא מטעמי' דהוא סבר יש ברירה וויתור אסור במודר הנאה ואנן קי"ל אין ברירה וויתור מותר במודר הנאה. ובט"א מגילה (ח' א') הקשה הא בחצר דוקא שותפין לא קפדי אהדדי בדריסת הרגל אבל בשאר אינשי קפדי. וכמ"ש התוס' (שם) ד"ה דריסת הרגל בשם ר"ת. א"כ תקשה הא דתנן במשנה ב' גבי אחד מן השוק דלראב"י יכול לומר לתוך של חברך אני נכנס וקי"ל כוותי'. ואמאי אי משום ברירה הא קי"ל דבאורייתא אין ברירה ואי משום דלא קפדי והוי ויתור הא בחצר כ"ע קפדי באדם אחר שאינו שותפו. ונלק"ם דלצורך השותף מיירי התם (במשנה ב) וכמ"ש הר"ן שם וגם לצורכו לא קפדי. ועוד נראה דגם אינו יכול למחות וכמ"ש הר"ן כאן רק משום קונם מפקיע מידי שיעבוד וא"כ לס"ד ויתור מותר נ"ז מותר. דאין לך לא קפדי גדול מזה דאינו יכול להקפיד.

להוך שלו ד). ושניהם אסורים להעמיד שם רחים. ותנור. ולגדל תרנגולים ה). היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו. לא יכנס לחצר ו). רבי אליעזר בן יעקב אומר. יכול הוא לומר לו לתוך שלי אני נכנס. ואיני נכנס לתוך שלך. וכופין את הנודר.

רבנן אמרי כל אחד מהם בשל חברו הוא נכנס. ור"א ב"י סבר יש ברירה והאי בדידיה קאזיל: ושניהם אסורים להעמיד שם רחים וכו'. ומודה ר' אליעזר בן יעקב בכל הני דשותפים מעכבים זה על זה דלא שייך להתיר מטעם ברירה. דכיון דבידו לעכב עליו והוא מעכב נמצא מהנהו: וכופין את הנודר למכור את חלקו. דחיישינן מאחר שרואה את חברו נכנס. יפתה ויכנס גם הוא אבל כששניהם אסורים לא חיישינן. ודוקא כשנדר מעצמו שלא יהנה בשל חברו

החלק זה כלל. נמצא שהוא ספק גמור מעת ראשונה וכל כיוצא בזה אין ברירה. אבל הכא כיון שעיקרו של דבר מתברר מתחלתו ומה שהוא מתברר לאחר מכאן שלא נתברר מתחלה אינו אלא מיעוטו דהיינו הזמן שרצה לזכות בגופה של חצר וזכה בה. כל כהאי גוונא יש ברירה. שאין המיעוט המסופק מתחלתו ומתברר לאחר מכאן. מעכב את הרוב שהיה ברור מתחלתו ומשום הכי הכא פסקינן כראב"י. ע"כ. וכתב עוד ותמיהני נהי דקסברי רבנן אין ברירה היאך יכול לאסור על חברו הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפילו נדרו ג"כ הן עצמן זה מזה למה הן אסורים הרי כשכל א' נכנס לחצר משלו הוא נהנה ולא משל חבירו שהרי אין חבירו יכול לכוף לחלוק ולא לעכב עליו לכנס לחצר. ונראה לי דהיינו טעמייהו דרבנן משום דכיון דה"א לומר דכל חד קנה לשלי [חצר] קנין הגוף לעולם. דאי [דמר לאו דמר]. וס"ל נמי דאין ברירה למפרע אלא כל חד יש לו לעולם בחצר זה קנין הגוף דהיינו חלקו וקנין שעבוד בחלקו של חבירו שאין הלה יכול לעכב עליו מן הדין אע"ג דלא קני ליה גופיה קסברי רבנן דהוא קנין שעבוד שיש לו על חלקו של חבירו °קונמות מפקיעין אותו ומש"ה אסור דקונמות מפקיעין מידי שעבוד כדאמרינן בסוף מכילתין. וראב"י פליג משום דסבירא ליה דיש ברירה ומש"ה אמרינן בכל שעה ושעה שנכנס לחצר דבנפשיה קא עייל. וגוף החצר קנוי לו לגמרי שכל שאני יכול לומר שיש לכל אחד קנין הגוף אין ראוי לומר שיהא קנין שעבוד שאין נקרא קנין שעבוד מה שהוא עומד כן לעולם בעל כרחו של כל אחד מהם ורבנן נמי לא דייני ליה בקנין שעבוד אלא מפני כה"א להם לדונו בקנין הגוף דאין ברירה וכו' ע"כ. ובחצר שיש בו דין חלוקה דכולי עלמא מודו דאסורין כתב הטעם משום דכיון שחצר זו לחלוקה היא עומדת א"א לומר שמתחלה קנאוה כולה כל אחד לתשמישו דשמא הא' יכוף את חברו הלכך אפילו לראב"י אסורין ע"כ. והרא"ש כתב כיון דאפשר בחלוקה לא סמכינן אברירה ע"כ. ועיין מ"ש במשנה ה'. ומ"ש הר"ב דאסורים עד שיחלוקו כך כתב הרמב"ם בפ"ז מה"נ. ולסברת הרא"ש ניחא אבל להר"ן שכתב הטעם שנאסרו משום דאין ברירה קשיא היאך הותרה ע"י חלוקה והוי כקונה זה מזה ובמשנה ג' לא הותר אלא שנמכר לאחר כמ"ש לקמן. ותירץ הר"ן דהיינו טעמא משום דאנן סהדי דעל מנת כן נשתתפו שלא יוכל אחד מהן לאסרה על חברו בענין שתהא נאסרת עליו לאחר חלוקה דאי הכי אסר עליה נכסי דידיה והוא בדין ע"כ: ושניהם אסורים להעמיד שם רחים כו'. כתב הר"ב ומודה ראב"י בכל הני דשותפין מעכבים זה על זה כו' דאע"ג דאמרינן בפרק חזקת הבתים דשותפין אהעמדה כדי לא קפדי [כמ"ש הר"ב שם במשנה ה'] מ"מ הא קפדי יכולין לעכב זה ע"ז. ואע"פ שדרכן לוותר. ויתור אסור במודר הנאה הר"ן. וכיון שהר"ן לא תפס תירוץ דגמרא דהתם דמוקי להא דהתם ברחבה. איכא למשמע מינה כדברי ב"י בטוח"מ סימן ק"נ וסימן קס"א שכתב דהרי"ף השמיטו והייתי תמה לפי שבספרי הרי"ף שבידינו איתא: היה אחד מהם מודר וכו'. משום דבעי למתני כופין נקטיה. הרא"ש: וכופין את הנודר וכו'

יכין תפארת ישראל בועז

ד) ס"ל דאין זה שעבוד, רק דכשמשתמש בו, באותו זמן גוף הקרקע קנוי לו. וקיי"ל כוותיה [י"ד רכ"ו] (א) מיהו בחצר שיש בו דין חלוקה, חל הנדר, ולא סמכינן אברירה, מדאפשר לתקן, [שם]: ה) נ"ל דלהכי נקט הכי בתר פלוגתא דראב"י, מדקיי"ל דבהך אפילו ראב"י מודה דדוקא דריסת רגל דאין השותף יכול למחות, להכי שפיר משום ברירה מחשב כשלו, אבל בהך, שהשותף יכול למחות [ח"מ קנ"ד וקנ"ה], להכי כשלא מחה הו"ל כנהנו לו השתא, ואסור: ו) היינו רישא

פ"ה (א) [ואע"ג דעכ"פ קיי"ל כדאורייתא אין ברירה. תירץ הרמב"ן דהכא דמשתמש בכולה פעם זה ופעם זה, לא שייך הוברר. ור"ן תירץ, דאע"ג דאין לחלק בין ברירה בגוף לברירה בזמן, דהרי בעירובין [דל"ו ב'] אמרינן דבאומר הריני מערב לשבת שארצה אלך, דהו"ל נמי ברירה בזמן, ואפ"ה יש מ"ד דאין ברירה, וכ"כ אין לחלק בין בירר מעיקרא או לא דהרי בהבית שקנו בשותפות [ביצה דל"ז ב'] דהו"ל נמי כבירר מעיקרא שיטול זה חלקו וזה חלקו, ואפ"ה יש מ"ד התם דאין ברירה, עכ"פ הכא דס"ל תרווייהו טעמי, דהוא ברירה בזמן, ובירר מקודם, בכה"ג אמרינן יש ברירה זהו תוכן דברי הר"ן. וכן מוכח לענ"ד, דא"כ כשיש בו דין חלוקה וחלקוהו יהיה אסור להשתמש כל אחד בחלקו, דוגמת אחין שחלקו שמחזירין וכו' א"כ דהכא שאני כהר"ן ועי' לקמן סי' ס"ז ודו"ק. אמנם נ"ל דהי"ל דמש"ה אמרינן הכא יש ברירה משום דטעמא דויתור אסור במודר הנאה, הוא רק מדרבנן [עי' ר"ן הכא], ובדרבנן, קיי"ל יש ברירה. ליתא דכבר כתבו תוס' [עירובין דל"ז ב' ד"ה מאן] דאפילו בדרבנן כל שעיקרו דאורייתא כדאורייתא דמי, ונ"ל ראי' דהרי סוף טומאה לצאת נמי הו"ל מדרבנן [כרש"י ביצה ד"י ב'] ואפ"ה אמרינן התם [דל"ח א'] דאין בו ברירה. אע"כ כתוס' [עירובין דל"ז א' ד"ה מאן] דכל שעיקרו דאורייתא כאו' דמי, והרי עיקר טומאה בסוף טומאה לצאת באותו פתח שיוצאה באמת, הלמ"מ היא [כרש"י שם דל"ז א' דביצה], ולפי' גם בפתחים האחרים ג"כ כדאורייתא דמי, וה"נ עיקר היסוד נדר דאו'. וכן מוכח מר"ן הכא, שהקשה ההא דאמרינן [תמורה ד"ל ע"א] דניפוק חד לגבי כלבא ואינך נשתרי, וקשה הרי בדאורייתא אין ברירה. והוכרח לתרץ דלמ"ד יש ברירה אפילו בדאו' מקשי הכי, וכ"כ תוס' שם בתמורה. ומאי קושיא הרי התם נתבטל ברוב, ואינו רק איסור דרבנן, ובדרבנן יש ברירה. אע"כ דכיון דעיקר האיסור דאורייתא, אף שנתבטל ברוב הו"ל כדאורייתא. רק יש לדחות, דכיון שלא היה האיסור מבורר מעיקרא מעולם, לא שייך גבי' בטול ברוב, וכמ"ש המרדכי סוף חולין, דכל דבר שבא לעולם בתערובות לא בטל ואפילו לקולא, וכיבמה שרקקה דם דלא בטל נחלוחי רוק בדם, וכשירה הרקיקה לחליצה [יבמות דק"ה א']. ועמ"ש בזה בפירושי בפ"ג דחגיגה. ומה"ט נמי אין להביא ראי' מב' לוגין שאני עתיד להפריש, לבטל ברובה, וכדומה, ותמוהין דברי התוי"ט שם בתמורה שכלל ג' קו' של תוס' שם בתמורה, הא' דמה מקשי הש"ס וליפק חד לגבי כלבא, הרי בדאורייתא אין ברירה. ותו בכל איסור שנתערב בהיתר, נפריש אחד ונימא הוברר האיסור. ותירץ בחדא מחתא, דכיון שלא נתברר האיסור מקודם, אמרינן ברירה, עכת"ד, משמע דבהא גם קו' קמא מתורץ. וכן אמת דאין להקשות לזה מאחין שחלקו דאין ברירה [וכגיטין דכ"ה א'] אף דלא הוברר מעיקרא. די"ל דכיון דשניהן צריכין להחזיר, הרי כולו נאסרה מעיקרא, והו"ל כנברר האיסור תחילה, אבל לא ופרים כל סוגיות של ברירה דבכולן לא נברר האיסור תחילה. וי"ל כיון שבכולן בתחילה תלה בספק, כשתי לוגין שאני עתיד להפריש, ולאיזה שתרצה אגרש, וכדומה, הו"ל כהוברר, משא"כ בט' וכלב, לא נתברר מעיקרא כלל. ובאחין שחלקו אף שלא בירר מעיקרא, הו"ל כבירור, מטעמא דאמרן לעיל, מדכולה אסורה, ויהיה זה כעין מ"ש תוס' בגיטין [דכ"ה א' ד"ה דברי] ע"ש. ולפי זה יהיה כוונת תי' התוס', דג' מדריגות יש, כשהיה האיסור מבורר ממש מעיקרא כחלב שנתערב בשומן, לכ"ע אין ברירה, וכשלא היה מבורר מעיקרא, רק שבררו בדיבורו מעיקרא, בכה"ג פליגי תנאי אי אמרינן יש או אין ברירה. וכשלא הוברר כלל מעיקרא אפילו בדיבור, לכ"ע יש ברירה. עכ"פ לשון התוס' שם לא משמע כן:

ושניהם אסורים. ירוש' ב"ב פ"ג ה"ו מיי' שם מפ"ג שם טוש"ע יו"ד שם ס"ג; ראב"י אומר יכול כו'. מיי' שם פ"ה ה' טוש"ע שם ס"א:

שנויי נוסחאות

פ"ה א ושניהם. בד"נ ושנים; במשנ"ל שניהן (בלא ו"ו) ועי' בגמ' ובפירוש הב' בק"ע. להעמיד (שם) כו' ולגדל. בכי"ק ובמשנ"ל מלהעמיד..ומלגדל ולה'. תרנגולים. בכי"ק תרנגלין. מודר. בכי"ק נודר. הנאה (מחבירו). בד"נ ליתא; במשנ"ל מחבירו הנייה. (בן יעקב). בכי"ק ליתא. לומר לו. בד"נ שיאמר. לתוך. במשנ"ל בתוך וכן בשלך. וכופין. בכי"ק ובמשנ"ל כופין.

תוספות רע"ק

פ"ה א [אות מב] תוי"ט ד"ה השותפים. קונמות מפקיעין אותו. מזה נראה דמיירי דנדרו שאסרו נכסיהן זה על זה דאי בנדרו שלא יהנו זה מזה הא מ"מ לא מהני מידי דהא נותן לו מה שמהוי' לו. וכן בהרא"ש כתובות פ"ה סימן ס"ז הקשה וא"ת ע"י קונם יפקיע אדם כל בע"ח ויאסר עליהם אשר לו בקונם. משמע גם כן באוסר נכסיו אבל לא בקונם שאת נהנה ממני דפרעון חוב לא מקרי נהנה ממנו. וא"כ מה דנקט הר"ן והובא ג"כ בתוי"ט ד"ה ושניהם אסורים דמתני' דהכא ס"ל דויתור אסור במודר הנאה והא בפשוטו דמאן דשרי ויתור היינו באוסר הנאתו עליו דויתור שמדרך לוותר לא מקרי מהנה אבל באוסר נכסיו עליו ליהנות מהן הא כשהולך בחצירו נהנה מהקרקע שהולך עליה ואיך תלוי זה בדין ויתור הא הנכסים אסורים עליו וכיון דהכא מיירי באוסרים נכסיהם זה על זה כנ"ל לכאורה לכ"ע אסור ולא תלי' בפלוגתא דויתור ויסוד זה לא מצאתי (יואף לר' אב"י גם כן בוודאי אסור להעמיד שם מטע' הנ"ל. וקושית רבינו הוא שהרי בפירוש תירץ רבינא בב"ב ד' נ"ז ב' מתניתין למ"ד וויתור אסור וה"ה מאי הקושיא שהקשו שם ממתניתין דהכא הא מיירי באסרו נכסיהם וכנ"ל) : וגם יש לעיין בזה בכתובות רפ"ז המדיר את אשתו מלהנות לו דמיירי לכאורה ג"כ באוסר עליה אשר לו דאילו באת

למכור את חלקו ז): **ב** היה אחד מן השוק. מודר באחד מהם הנאה ח). לא יכנס לחצר ט). רבי אליעזר בן יעקב אומר. יכול לומר לו. לתוך של חברך אני נכנס. ואיני נכנס לתוך שלך י): **ג** המודר הנאה מחבירו. ויש לו יא) מרחץ ובית הבד מושכרים בעיר יב). אם יש לו בהן תפיסת יד יג). אסור. אין לו בהן תפיסת יד. מותר יד). האומר לחבירו קונם לביתך שאני נכנס. ושדך שאני לוקח. מת או שמכרו לאחר טו). מותר טז). קונם לבית זה שאני נכנס שדה זו שאני לוקח. מת או

חברו שלא דכופין אותו למכור חלקו אבל אם חברו הדירו שלא יהנה ממנו אנוס הוא ואין כופין אותו למכור דמאי הוה ליה למיעבד. ואם אמרת כן כל שותף ידיר את חברו שלא יהנה ממנו. כדי שיכופו אותו למכור לו חלקו: **ב** היה אחד מן השוק וכו'. להודיעך כחו דרבי אליעזר בן יעקב נקט לה דאפילו אחד מן השוק שאין לו חלק בחצר שרי ליה רבי אליעזר בן יעקב ליכנס מטעם ברירה והלכה כרבי אליעזר בן יעקב: **ג** המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ ובית הבד וכו'. ראובן שנאסר עליו ליהנות בנכסי שמעון ויש לשמעון בעיר מרחץ ובית הבד שהשכירן לאחרים ובא ראובן להשתמש בהן. רואים אם נשאר [לשמעון] מקום בזה המרחץ ובית הבד שלא השכירו כגון בור בבית המרחץ וכיוצא בזה. אסור לראובן להשתמש בהם ואם לאו מותר: ומת או שמכרם לאחר מותר. דכיון שאמר [ביתך] שדך לא נתכוון אלא בזמן

וכו'. פירש הר"ב דחיישינן מאחר שרואה כו'. אבל כשנדרו הנאה זה מזה דשניהם אסורים לא חיישינן. דכל חד וחד מיזדהר באיסוריה. וכן באוסר נכסיו על עצמו מהאי טעמא גופיה אין כופין אותו למכור דדוקא בשותפין שנדר אחד מהם הוא שכופין ואפילו לראב"י נמי דשרי לכנוס לחצר כופין אותו למכור דלדידיה נמי איכא למיחש שמתוך שרואה את חבירו מעמיד רחים ותנור והוא אינו רשאי יתקנא בו ויבא לעשות כן וכי תימא כיון דדריסת הרגל שרי לראב"י אי מקנא בחבריה. בהעמדת רחים ליעכב עליה. דהא כהאי גוונא שותפין יכולין לעכב. איכא למימר דכיון דהשותפין כהאי גוונא לא קפדי זילא ביה מלתא לעכובי דהא הך סיפא בנדרו זה מזה. וכיון שחבירו לא גרם לו איסור אלא הוא בעצמו גרם בנדר למה יעכב על חבירו. מדבר שאין השותפין מקפידין בו. הלכך לעכובי כסיפא ליה מלתא. ומתוך שחבירו יעמיד רחים יתקנא בו לומר אעשה כן גם אני. הר"ן. ומ"ש הר"ב ודוקא כשנדר מעצמו שלא יהנה בשל חבירו וכו' אבל אם חברו הדירו וכו'. הטעם הוא ומשמע נמי דהדירו המדיר נמי לא כייפינן למכור כמשמעות דברי הר"ב הן שאין לנו כפייה אלא על הנאסר שהוא שיש בו חששא דמכשול. ולפיכך מחלק בין אוסר מעצמו לנאסר מחבירו. אבל חברו האוסר לא תיסק אדעתין לכוף אותו למכור משום שאסר נכסיו על חבירו וזו היא סברת הרמב"ן והראב"ד ויהיב הר"ן טעמא שאינו בדין לכוף אדם למכור את שלו מפני שאסר נכסיו על חבירו אבל לנודר עצמו ראוי לכוף דמה הנאה יש לו לאסור על עצמו נכסיו ואיכא למיחש שמא יכשל ע"כ: **ב** היה אחד מן השוק וכו'. כתב הר"ב להודיעך כחו דר' אליעזר בן יעקב ובמשנה דלפניו נראה דעת הר"ן. דאפילו לרבותא דרבנן תנא לי': **ג** ויש לו מרחץ ובית הבד מושכרים בעיר. פירוש שהיו מושכרים כבר אבל המשכירן אחר מכן לא דאע"ג דתנן בסמוך לביתך שאני נכנס מת או מכרן לאחר מותר דוקא במכירה הוא דשרי אבל בשכירות לא דאם איתא דאפילו בשכירות שרי לתני השכירן ומכ"ש מכרן אלא ודאי כל שקדם נדרו לשכירתו אין האיסור מסתלק על ידי שכירות אבל מתניתין כשהשכירן כבר. הרשב"א. הר"ן: אין לו בהן תפיסת היד מותר. ואע"ג דקיימא לן דקונמות מפקיעין מידי שעבוד כדפירש הר"ב במשנה ד' פרק בתרא וכמ"ש לעיל בשם הר"ן. מסיק הרא"ש בב"ק בפרק הפרה דכיון דשכירות ליומיה ממכר הוא הרי מכר הנאתו ואין איסור קונם שהוא איסור הנאה שאינו חל על גוף הקרקע. אלא על הנאה יכול לאסור הנאתו המושכר ביד אחרים. ע"כ. ולפי זה יש לפרש דכי תנן לעיל היה אחד מן השוק כו' לאו משום דרבי אליעזר בלחוד תנא ליה אלא לרבותא דרבנן נמי נקטיה כמ"ש הר"ן דסד"א דנהי דקסברי רבנן דשותף מצי אסר אחבריה הני מילי משום דמפקע מיניה קנין שעבוד וכדכתי' לעיל אבל לאחד מן השוק לא מצי אסר הך חצר שאין בה דין חלוקה דמצי אמר ליה דכיון דשעבוד חברך עדיין נשאר אגלו לתוך שלו אני נכנס ולא לתוך שלך קמ"ל דכיון דהך מדיר מצי קני ליה בהא חצר קנין גוף ופירות. לא כל הימנו: קונם לביתך שאני נכנס וכו'. הכי גרסינן בגמרא בכולהו. שאני. וכן העתיקם בטור סימן רי"ו. ופירש הר"ן שאני נכנס כלומר למה שאני נכנס בו שדה שאני לוקח כלומר אם אקחנו. והרמב"ם העתיק בפ"ח מהלכות נדרים קונם לביתך אני נכנס וכו' וכן כולם. ועיין במשנה ו' פ"ד: או שמכרו לאחר. כתב הר"ן והוא הדין אם נתן לאחר נמי שרי אלא להכי נקט מכרן לאשמעינן דדוקא מכרן לאחר. °אבל אמר

ביתך

יכין תפארת ישראל יכין

ריפא רק משום סיפא קמ"ל, לאשמעינן דכופין: ז) לת"ק אפילו באין בו דין חלוקה, דחיישינן שיתקנא בחבירו וישתמש כמותו באיסור, משא"כ בהדירו שניהן זל"ז לא חיישינן, וכן באוסר נכסיו על עצמו, מש"ט נופא אין כופין למכרן. [ר"ן]: ח) ואין בחצר דין חלוקה: ט) אפילו לצורך השותף כב': י) והכי קיי"ל. מיהו ביש בו דין חלוקה: מותר להסר [שם]. וי"ל דקמ"ל דרישא שותפין בנדרו זמ"ז, לרבותא דרבנן, דאע"ג דהיכא למימר דמסתמא לא היה דעתו אהך חצר, דהל"כ הרי גם הוא אסור לרבנן, ומציעתא בהיא א' מודר מחבירו, קמ"ל מ"מ לרבותא דראב"י וסיפא בהיא א' מהשוק מודר מהשותפין, קמ"ל לרבותא דראב"י, דאפילו באין לו חלק בחצר, שרי, ולרבותא דרבנן, דאפילו בה"א לומר דקונם הפקיע שעבוד המשתמש, דהכא מדלא הדיר לחבירו בחצר הרי שעבודו קיים, אפ"ה לא מצי הנאסר לומר לשל חבירך אני נכנס: יא) לחבירו: יב) מקודם שנדר, אבל במושכרין אחר כך, אז דוקא במכירה מותר, כסיפא: יג) שיש לו להמשכיר שום זכות או שעבוד במרחץ או ברווחו, מלבד דמי השכירות שיקבל: יד) אף דקונם מפקיע משעבוד והכי נמי יופקע השכירות. זה דוקא במשועבד באותו שעה שנדר, או ביכול להפקיע השעבוד כשיבלם, משא"כ הכא מסולק לגמרי כל זמן השכירות. מיהו באסרה בפירוש, מהני אפילו אסור [רכ"א ו']: טו) ה"ה במתנה: טז) ואע"ג דאדם יכול לאסור דבר שברשותו, לכשיצא מרשותו [כפ"ד סי' מ"ו]

ב היה אחד מן השוק. פ"ו ע"ב: יכול לומר לו. מי"י שם טוש"ע שם: ג המודר הנאה. שם פ"ח שם. ק"ב. רכ"ח פ"ו: האומר לחבירו קונם. מ"ג פ"ב. מי"י שם ה"ב ופ"ח ה"ח. סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רכ"ח: קונם לבית זה. מי"י שם טוש"ע שם ס"ה:

שנויי נוסחאות

למכור. בכי"ק ובמשניו"ל שימכור ובכי"פ ס"ג היה אחד מהם מודר הנאה על חבירו כופין את הנודר. ע"ש וכר"ן. ב מן השוק. בכי"ק מהשוק. באחד מהם הנאה. בכי"ק ובמשניו"ל מאחד. נד"ו הנאה מאחד מהם וכ"ה בכי"ף. לומר לו. בכי"ק הוא לומר..נד"ו הוא שיאמר. של חברך. נד"ו בטעות חצרי ואולי צ"ל חברי כמו בשאר במקו' ריוח לדבריהם. ג ויש לו. נד"ו ובכי"ק ויש לו שם ובמשניו"ל (ובם ליתא לקמן למלת בעיר). מרחץ. בכי"ף מרחץ בעיר. מושכרים. בעיר. בכי"ף בעיר מושכרים. בהן תפיסת יד אסור. בכי"ף תפיסת יד בהן.; נד"ו תפישת..; בכי"ק ובמשניו"ל.. תפוסת. האומר לחבירו. בכי"ק כיצד האומר. שאני. נד"ו ובמשניו"ל שאיני וכן בכל המשנה וכ"ה בכי"מ ועי' קויפמן. (מת או שמכרו כו'). נד"ו ליתא בטעות עד מת או כו' בסוף המשנה. שמכרו. במשניו"ל שמכרן וכ"ה נד"ו בסוף המשנה בכי"ק ובכי"מ. (קונם) לבית זה. בכי"ק לבית הזה ואיכא.

ראשון לציון

פ"ה ב תוי"ט ד"ה וכופין את המודר כו' דמה הנאה יש לו לאסור על עצמו נכסיו ואיכא למיחש כו' ל"א לאסור על עצמו נכסיו (של חבירו) ואיכא כו':

תוספות רע"ק

באת נהנית לי מה מהנה אותה במזונות הא נוטלת כן מדין וא"כ אמאי פרכינן שם וכיון שמשעבד לה היכי מצי מדיר לה והתנן קונם שאני עושה לפיך. הא בלא"ה ק' דהא אינו מהנה לה כ"כ. אע"כ דמיירי באוסר נכסיו עליה. וכיון שכן מאי פרכי' שם ופרנס לאו שליחותא קעביד הא גם בקונה הנכסים מתפרנס מותר לזון: אותה סעודה כיון דהנכסים לא היו אז שלו דא"א אוסר על חבירו דבר שאינו ברשותו. גם ממה דהקשו בלהנות לו דיהיה גם תשמיש בכלל ואי מיירי באומר נכסים כמילא אין תשמיש בכלל א"ו מפרשי דלהנות לו היינו ממנו ואעפ"כ אסור לזוה וצ"ע: גם ק' לי על הר"ן בעיקר הקושיא דאיך קי"ל כראב"י הא הר"ן כ' שם דר"ת תירץ דקי"ל כראב"י ולאו מטעמיה אלא משום דיותר מותר במודר הנאה אלא דהר"ן בתר זה ד"ה מכתבר להדרות לכל הני שתפי דמשמעות דיותר אסור. הא מ"מ אף מאן דס"ל דיותר אסור היינו מדרבנן ובדרבנן קי"ל דיש ברירה וצ"ע: ויוחיה הקושי' גם על ר"ת דאיך אמר ולאו מטעמיה הא פסקי' שבדרבנן יש ברירה): [אות מג] תוי"ט ד"ה או שמכרו לאחר כו', אבל אמר ביתך שאני נכנס ומכרו לו אסור. באמת אין זה דיוק גדול

שמכרו לאחר אסור: **ד** הריני יז) עליך חרם יח). המודר אסור יט). הרי את עלי חרם. הנודר אסור. הריני עליך. ואת עלי. שניהם אסורין כ). ושניהם מותרין בדבר של עולי בבל כא). ואסורין בדבר של אותה העיר כב): **ה** ואיזהו דבר של עולי בבל. כגון הר הבית. והעזרות כג). והבור שבאמצע הדרך כד). ואיזהו דבר של אותה העיר. כגון הרחבה כה). והמרחץ. ובית הכנסת כו). והתיבה.

ר"ע מברטנורה

בזמן שהם שלו אבל אם אמר בית זה או שדה זו אסרם עליו לעולם: **ד** הריני עליך חרם. הנאתי תהא אסורה עליך כחרם שלא תוכל להנות ממני: המודר אסור. אע"פ שלא ענה אמן. שאדם יכול לאסור על חבירו שלא יהנה ממנו: הרי אתה עלי חרם. שאסר על עצמו כל הנאה שתבוא לו מחבירו הנודר אסור: בדבר של עולי בבל. כגון בור של עולי רגלים שהיו עולים מבבל לארץ ישראל לרגל. והיה אותו הבור באמצע הדרך ויד של כל ישראל שוה בו. והוי כהפקר. ולא כדבר שהוא של שותפים: **ה** הרחבה. השווקין שבעיר: והתיבה. שמניחין

בה

תוספות יו"ט

ביתך שאני נכנס ומכרו [לו] אסור. ע"כ: **ד** הריני עליך חרם. פירש הר"ב הנאתי תהיה אסורה עליך כחרם וכן פירש"י ואין נראה שכוונתם לומר שצריך שיאמר כן בפירוש שהרי אפילו אמר הנאתי תהיה אסורה עליך בלבד אסור ולא בעינן התפסה שיאמר כחרם וכמו שכתבתי כללי הנדרים בריש מכילתין בשם הר"ן. אבל כוונתם לפרש הריני דקאמר שר"ל הנאתי וז"ל התוספות דהכי קאמר הרי ממוני אסור עליך ע"כ וכן לשון רש"י עצמו [בנזיר] דף ל"ט שכתב דה"ק ממוני עליך הקדש: חרם. ובגליל מיירי דסתם חרמים לבדק הבית הר"ן. וכדתנן במשנה ד' פ"ב: המודר אסור. ל' הרמב"ם שהשבועה והנדרים אדם מחוייב לקיימן ואפילו שהוא אינו הנשבע והנודר אבל נשבע עליו זולתו. ע"כ. ור"ל בדבר שהוא של המדיר אבל בדבר שאינו שלו ודאי לא. וז"ל פרק ה' מה"נ. ראובן שאמר לשמעון הרי פירות פלוני אסורים עליך או הרי את אסור בהנייה פלוני אין זה כלום שאין אדם אוסר חבירו בדבר שאינו שלו אא"כ ענה אמן. ע"כ. והן הן הדברים שכתבן הטור סימן רכ"ה והב"י לא הראה מקום ממי העתיקן: המודר אסור. אבל מדיר לא. וא"ת ואמאי לא מתסר משום גזירה כדלעיל במשנה ו' וכי לאו כל דכן הוא דהא הכא המדיר פושע בנדרו וכ"ש שנגזור עליו. כבר כתב הר"ן בזה לעיל דכי גזרינן התם דוקא בהנהו דתנינן התם השאלה והלואה ומקח וממכר דלא משמע להו לאינשי דלתסרי במודר הנאה. ואי עביד להו מודר למדיר. אתי נמי למשקל להו ממדיר אבל בהנאה גמורה כאכילת פירות וכיוצא בה ליכא למגזר הלכך לא תני שניהם אסורים: [*הרי את. אין תימה על שלא כתנה אתה הנהוג לומר לזכר בלשון הקדש. שהנה מצאתי ראיתי להרמב"ן בפרשת בהעלותך שכתב שמנהג הלשון גם בזכר. את כרוב ממשח (יחזקאל כח) וכן פירש על מ"ש שם ואם ככה את עושה לי. וכן ואת תדבר אלינו שבפרשת ואתחנן אע"פ שבם לא הזכיר לזה]: הריני עליך ואת עלי שניהם אסורים. הא לא איצטריך אלא אגב דבעי למתני שניהם מותרים בדבר של עולי בבל. לאשמועינן דהפקר הוא. ולא דשותפין. הרא"ש: בדבר של עולי בבל. פירש הר"ב כגון בור כו' וכן ל' התוספות ולא ידעתי מאי טעם הוצרכו לפרש כגון כיון שמשנתינו מפרשת להו ואזיל. וכן למה נקט בור טפי מהיכך ואי משום דבעו לפרש בור מאי היא. יותר היה נכון שיפרשו לה במתניתין דלקמן ומ"ש הר"ב ויד של כל ישראל שוה בו. והוי כהפקר. וז"ל הרמב"ם אע"פ שהלואה והבנין שלהם ממון כל ישראל וכל אחד מהן יש בהן זכות אין זה כי אם זכות מעט מאד שאין לאחד מהם שום רשות ע"כ. ולשון התוספות לפי שהפקירוהו לכל ישראל ולא נתנוהו להם להיות שותפין כך. לענין שיוכל האחד לאסור חלק חבירו: ואסורים בדבר של אותה העיר. שהם דריס בו מפני שאין לאנשי עיר אחרת חלק בהם שהם יכולים לתתן בשבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר. הר"ן. וכדתנן בפ"ג ממסכת מגילה ועיין במשנה דלקמן מ"ש שם: **ה** הר הבית והעזרות. וכל המקדש אלא שבאו כל ישראל שוים ורשאים לכנוס בהם. ומיהו קשיא לי דלתני חומות ירושלים ומגדלותיה וכל צרכי העיר שהם באים משירי הלשכה שהיא נתרמה ממון כל ישראל וכדתנן במשנה ב' פ"ד דשקלים וירושלים זבין וחבות כו' נכנסים מהא"ר באלו וכדתנן בפ"ק דכלים. ונ"ל להרץ דאשכחן תנא דס"ל שאין באין משירי הלשכה כדתניא בפ"ק דמכילתין דף י"א האומר בירושלים לא אמר כלום ופירש הרא"ש דסובר חומות ירושלים לא אתו משירי הלשכה ע"כ. וממילא דה"ה לאידך ומשום דאיכא תנא דס"ל דלא אתו משירי הלשכה לא נקטינהו וכלליהנו בכגון: ובית הכנסת. כתב הר"ן רבנן היא ולא ר' אליעזר בן יעקב דבית הכנסת כחצר שאין בה דין חלוקה דמי הלכך כיון דאיפסק הלכתא כר"א בן יעקב ליתא למתניתין ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ז מהלכות נדרים כראב"י ופסק נמי למתניתין וכבר השיגו הרמב"ן ז"ל בהלכותיו היכי מוכי שטרא לבי תרי עכ"ל והב"י סימן רכ"ד כתב עוד בשם רבינו ירוחם שיש פוסקין כן בכל דברים שיש לבני העיר חלק בהם מהאי טעמא. ע"כ. אבל הטור שם פסק ג"כ למתניתין וכן הרא"ש ז"ל העתיקה בפסקיו ואילו היה דעתו שאינה הלכה לא הוה ליה לשתוק מלכתוב עליה דלית

הלכתא

יכין תפארת ישראל יכין

שאני התם, דכיון דאסר כל הנאת חבירו עליו הו"ל כאלו אמר בית זה ודו"ק: יז) הרי הנאתי: יח) בגליל מיירי [כפ"ב מ"ד]: יט) וא"ל שיענה המודר אמן, כאלו אסר עליו נכסי אחר, דהכא יכול לאסור את שלו. ובעבר והתרה לוקה ולרמב"ם לוקה הנודר בשניהו [עי' ר"ן נדרים דע"ו א']: כ) לאשמעינן סיפא נקט לה: כא) דבאים בעשו עולי גולה בימי עזרא, מדאי הפקר שימכרם הו"ל כהפקר [במגילה פ"ג סי' מ"ב]: כב) שדרין בה. מדאפשר שימכרום בז' טובי עיר, כדידהו דמי: כג) וביהמ"ק, אבל ירושלים ס"ל דנתחלק לשבטים [כמגילה כ"ו א'], ואנן קיי"ל דלא נתחלקה [כסוטה דמ"ה ב' ורמב"ם פ"ט מרוצח ה"ד]: כד) העשוי לעולי רגלים: כה) השוק: כו) אע"ג דביהכ"נ חצר שאין בו דין חלוקה, ובהא קי"ל כראב"י לעיל סי' ד'. הכא מדאיכא הקנאה לכתוב לנשיא, כהפקר בחלוקה דמי, ולרלח"מ חצר

שאין

ציונים

ד הריני עליך חרם. פ"ז ע"ב ה' ע"א נזיר ל"ט ע"א מיי' שם ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רכ"ו ס"א: ה כגון הר הבית. ר"ה ע"א מיי' שם פ"ז ה"ב וה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם: כגון הרחבה. מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם:

שנויי נוסחאות

ד הנודר. בכי"ף המדיר. ואת עלי. בד"נ ואתה. ו(שניהם) מותרין. בד"נ ליתא. ואסורין. בכי"ף ושניהם אסורים. של אותה. בכי"ק שבאותה וכן במשנה כסמוך. ה ואיזהו. בכי"ק אי זה הוא וכן בסמוך. (כגון). בד"נ ובכי"ף ליתא. ועי' תוי"ט. והעזרות. בד"נ והלשכות והעזרות; בכי"ף והעזרה והלשכות. והבור. בד"נ ובור; בכי"ק ובכי"מ ובמשני"ר והבאר. (כגון). בד"נ ליתא. הרחבה. בד"נ הרחוב; בפי' הרא"ש הרחבה והשווקין ואולי צ"ל השווקין כמו שהעתיק דבריו הרע"ב. וצ"ע. והמרחץ ובית הכנסת; בד"נ ובית הכנסת ובית המרחץ.

תוספות חדשים

ד תוי"ט ד"ה בדבר כו' ולא ידעתי מאי טעם כו'. ול"נ דהיה קשה להם למה נקט עולי בבל הא מכל נדרי א"י היו עולים לרגל הל"ל עולי רגל לכן תירצו דבא לאשמעינן אפילו אותו הבור שלא היה שייך לכל ישראל כמו הר הבית והעזרות אפ"ה שרי וק"ל: (ממהורש"ח ז"ל):

ראשון לציון

ד תוי"ט ד"ה הרי את אין תימה כו' עיין מ"ש בתוי"ט ס"ג פ"ט דגיטין ד"ה הרי את בת חורין כו' וקצת צ"ע עיין יכל"מ: סד"ה בדבר של עולי בבל כו' שיוכל הא' לאסור חלק חבירו עיין יכל"מ:

תוספות רע"ק

גדול דהא במסכתין (דל"ד ב') מבעי כאומר ככרי עליך ונתן לו במתנה אם מותר דאף דלא אפסקי' אחר מ"מ כי איתא ברשותיה הוא דאסור אבל נתן לו במתנה דאין הככר עוד ברשותו מותרת. וכתב הר"ן שם דלפי זה הא דקתני במתני' דהכא מכרן לאחר ה"ה דמכרן לדידיה שרי ונקט לאחר לרבותא דסיפא דבבית זה אפילו מכרו לאחר אסור. אלא כיון דבאמת קי"ל שם דאסור אם כן באמת מכרן לאחר הוא בדוקא. ואף דרבא דפשט שם לאיסורא, מטעם דאלא בככרי עליך לאפוקי מאי לאו לאפוקי דאי נגבה מיניה סיגנב ע' בר"ן שם דעל זה לא מסקו אדעתייהו לאסרו (ואף ע"ג דמשכחת לה לאסרו לחמם ידיו בככר בעוד שהוא ברשותו וכמ"ש הר"ן שם דל"ה סוף ע"א בשם הירושלמי איבעי' דלא אפשיטא בנדר מככר אם מותר לחמם בו ידיו. י"ל דרבא ס"ל באמת דמותר לחמם בו ידיו או דנ"ז דבר שאינו מצוי). וא"כ בביתך שאני נכנס ליכא הוכחה דהא הוצרך לאסרו דבעוד שהבית ברשותו לא יכנס בו. מ"מ במה דאמרו שם אמתני' ברייתא דא"ל השאילני פרתך אר"א ריקא נמי דקתני שניתנה לו. הרי דאף בפרה דליכא הוכחה די"ל דאסרה עליה שלא ישתמש בה בשכר או בשאלה בעוד שהפרה ברשותו אפ"ה אסור בלא אפסק' אחר. ועכ"ז באמת ק' לי פירכת הש"ס שם מברייתא זו דא"ל השאילני פרתך דלמא רבא ס"ל רק בככר אסור מכח הוכחה זו דלאפוקי מאי אבל בפרה דל"ש כן באמת מותר וצ"ע:

והספרים כז). והכותב חלקו לנשיא כח) רבי יהודה אומר אחד כותב לנשיא. ואחד כותב להדיוט. מה בין כותב לנשיא. לכותב להדיוט. שהכותב לנשיא אין צריך לזכות כט). וחכמים אומרים ל). אחד זה. ואחד זה. צריכין לזכות לא). לא דברו בנשיא. אלא בהוה לב). רבי יהודה אומר. אין אנשי גליל צריכין לכתוב. שכבר כתבו אבותיהם על ידיהם לג): ן המודר הנאה מחבירו. ואין לו מה יאכל לד). נותנו לאחר לשום מתנה. והלה מותר בה לה). מעשה באחד בבית חורון שהיה אביו מודר הימנו הנאה. והיה לו) משיא את בנו. ואמר לחבירו. חצר וסעודה. נתונים לך במתנה. ואינן לפניך אלא כדי שיבא אבא. ויאכל עמנו בסעודה. אמר לו אם

בה ספרים: והספרים. א)בקונאו"ס בני העיר ללמוד בהם: והכותב חלקו לנשיא. מפרש בגמרא דהכי קתני. ומה תקנתן יכתבו חלקן לנשיא. כלומר אלו שנדרו הנאה זה מזה ואסורים להשתמש ברחובה של עיר. ובתיבה. ובספרים. יכתוב כל אחד מהם חלקו שיש לו ברחבה ובתיבה. ובספרים. לנשיא ואחר כך יוכל כל אחד מהם להשתמש בהם. שבממון של נשיא הם משתמשים ואין אחד מהם נהנה משל חבירו: רבי יהודה אומר אם ירצו יכתבו חלקם להדיוט. אלא שאם כתבו לנשיא אין צריך לזכות לו ע"י אחר דמשום חשיבותו של נשיא קונה אף על פי שלא זכה לו על ידי אחר. ובהדיוט לא קנה עד שיזכה לו על ידי אחר: אנשי גליל אין צריכין לזכות. אנשי גליל ב)קנטרנים היו ובכעסן היו נודרים הנאה זה מזה עמדו אבותיהן וכתבו חלקיהן לנשיא שאם בניהם אחריהם ידרו הנאה ז' מזה לא יהיו אסורים ברחבה של עיר או בתיבה או בספרים דממון נשיא הם: ן ומעשה בבית חורון וכו'. בגמרא מפרש דמתני' חסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחלתו אסור ומעשה נמי בבית חורון באחד שהוכיח סופו על תחלתו וכו': ואינן לפניך אלא שיבא אבא ויאכל.

א) נר"ב ד"ר בקנאוס. ב)נר"ב ד"ר קנתרניס.

אלמא

הלכתא כותיה וא"א לשווייה לתלמודא טועים בדבר כזה. אבל נ"ל דלאו קושיא היא כלל אלא שסוברים דמתניתין כולי עלמא ואף ראב"י מודה בה וטעמא כדכתבתי לעיל לענין אלא שיש בה דין חלוקה דכ"ע מודו דאסורים שכתב הרא"ש שהטעם שכיון דאפשר בחלוקה לא סמכינן אברירה וה"נ לשותפין כיון דאפשר לכתוב חלקו לנשיא לא סמכינן אברירה ולפי שהר"ן יהיב טעמא אחרינא בחצר כמ"ש ג"כ לעיל בשמו לפיכך לא סלקא דעתיה לתרץ כן אבל נ"ל ברור כמש שזהו דעת הפוסקים למתניתין: והכותב חלקו לנשיא. והא דלעיל גבי חצר לא קאמר הך תקנתא. דחצר שהיא מיוחד [להם] ממש אין תקנה לתת אותה לנשיא אבל הכא דמעיקרא נמי אין כל הדברים הללו מיוחדים להם לא יפסידו אם יכתבו חלקם לנשיא שגם אח"כ יכולין לילך ולהנות שהנשיא לא יקפיד עליהם כיון שגם לו אינה מיוחדת שהרי היא לכל בני העיר. תוספות: שהכותב לנשיא אין צריך לזכות. כתב הר"ב דמשום חשיבותו של נשיא קונה אע"פ שלא זכה לו ע"י אחר חכמים תקנו כן. וכך כתב הרא"ש מפני כבודו של נשיא תקנו כו' ומסקינן בפ"י דיבמות דף צ' דלמגדר מלתא מצי עקרי מידי דאורייתא אפילו בקום עשה הלכך ה"נ בדבר של אותה העיר שא"א לו שלא יהנה מהם אלא יהא צריך לעקור דירתו מהעיר וזה ג"כ קשה על האדם מאד לגור בארץ אחרת וא"כ יעבור בעיר וא"א שיהא נזהר בנדרו אין לך מגדר מלתא גדול מזה ועוד כתבתי בר"פ הנ"ל בשם התוספות היכא שיש קצת טעם וסמך יכולין לעקור דבר מן התורה ועיין מ"ש בסוף מכילתין: וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה וכו' חכמים היינו ת"ק ולפרושי טעמא קאתו: אחד זה ואחד זה צריכין לזכות. וקשה מאי קמ"ל מתניתין והא תנן לה תרי זימני נותן לו משום מתנה והלה מותר בה בשלמא לר"י קמ"ל דא"צ לזכות אלא לרבנן מאי קמ"ל ונראה בעיני דקמ"ל דאע"ג דאין הלה מסתלק ממה שנתן שעדיין משתמש בבית הכנסת כבתחלה שרי דלא תימא הערמה בעלמא היא ואסור. הר"ן: לא דברו בנשיא אלא בהוה. פרש"י שכן דרך לחלוק כבוד לנשיאים והר"ן פירש שאין אדם סומך להקנות לאדם אחר דמסתפי שמא יחזרנו עליו ולפיכך נהגו לכתוב לנשיא שאין דרכו לאסור הנאתו על הבריות: שכבר כתבו אבותיהם. כלומר מדורות הראשונים עמדו ראשי בית אבות שלהם והכריחום שיכתבו חלקיהם לנשיא. תוספות: ן המודר הנאה מחבירו וכו'. כתב הרא"ש [פ"ד מ"ח]

לעיל

המודר הנאה. שם עי' שם הי"ד כמ"ג שם טוש"ע שם ס' רכ"א ס"ט: נותנו לאחר. מ"נ ע"א: מעשה באחד בבית חורון, מ"נ ס"ב כתובו' כ"ה ס"א נ"ב קל"ד ע"א:

שנויי נוסחאות

כותב לנשיא. בכי"ף כותב חלקו לנשיא. מה. בד"נ ומה בכי"ק ליתא מן מה בין עד שהכותב. שהכותב. בד"נ כותב. אין צריך לזכות. בד"נ ובכי"ק.. לזכות (והכותב) להדיוט צריך לזכות וכ"ה במשב"נ וליתא. (וחכ"א כו' צריכין לזכות. בכי"ף. צריך לזכות; בד"נ ליתא בטעות. לא דברו. בד"נ ולא.. לכתוב. בד"נ לזכות וכ"ה בגיון המשנה בבבלי ועי' בתוס'. ן נותנו לאחר לשום. בד"נ נותן לאחד; במשנ"ן נותן לו.. וכ"ה נותן גם בכי"ק (ובם משום. (בה). בד"נ ליתא. מעשה. בד"נ ומעשה. באחד בבית חורון. בד"נ ובכי"ק ובמשב"נ בבית חורון באחד וכ"ה בתע"ג. מודר הימנו הנאה. במשב"נ נודר.,בד"נ.הנאה ממנו. את בנו.בכי"ף לבנו אשה. חצר וסעודה. בד"נ ובכי"ק ובמשב"י הרי החצר והסעודה. נתונים לך במתנה ואינן לפניך. במשב"נ נתונים הינן לפניך; במשב"י.. והן בפניך; בכי"ק ניתנין במתנה אין לפניך. אלא (כדי) שיבא אבא ויאכל (עמנו) בסעודה. בד"נ ליתא: בכי"ק ובמשב"י עד שיבא ..וליתא למל' אלא: בכי"מ אלא כדי שיאכל אבא. אמר (לו). במשב"נ ליתא.

תוספות חדשים

ה בתוי"ט ד"ה ובהכ"נ כו' אבל נ"ל כו' לא סמכי' אברירה כו' ע"כ וק' דא"כ מאי מקשה ר"י לרבה דמוקי פלוגתייהו ביש בו דין חלוקה אבל אין בו ד"ח שרי והא כ"ש דאין בו דין חלוקה ואסור. ומשום קושיא זו מוקי ר"י להיפוך דפליגי באין בו. וי"ל להרץ כיון דאפשר לכתוב כו' ה"ל כיש בו ולא סמכינן אברירה. וי"ל דלרבה ע"כ א"א לומר דגם רבנן ס"ל ברירה רק שיותר טוב לתקן בדרך אחר א"כ למה אמר ראב"י זה נכנס לתוך שלו כו' וכן בהיתך בבא לתוך בלי אני נכנס משמע דר"ל דיש ברירה דהא ג"כ רבנן ס"ל כן וא"כ העיקר חסר בדבריו והנ"ל בקיצור ולהב"י מתיר א"י לרבה

ג"כ

תפארת ישראל

יכין

שאין בו דין חלוקה דשרי, דוקא בא"א שישתמשו שניהן כאחת, משא"כ ביהכ"נ [ע"י רט"ז רכ"ד]: כז) ר"ל דרישא וסיפא לא זו אף זו קתני, דרישא לא זו כר הבית ועזרות דמותרות, דמלות לאו לבנות נתנו, אלא אפילו בור דנהגה, מותר, וסיפא איפכא לא זו רחבה ומרחץ דאסור אלא אפילו ביהכ"נ וכו' דמלות ניתנו, אפ"ה אסורים, מדאיכא גבייהו נמי הנאת הגוף: כח) ה"ק מה תקנתו. יכתוב המדיר חלקו שבכל אלו, לנשיא, ואז משתמש הנודר בשל הנשיא. ניחא לעיל בחצר לא מהני הך תקנתא, מדמיוחד רק לנודר ולמודר: כט) הוא או אחר בשבילו בדרכי הקנייה, דכך תקנו חכמים מפני כבוד הנשיא, דלמגדר מלתא מצו חכמים לעקור דבר תורה אפילו בקום ועשה [יבמות ד"צ], וה"נ א"א להזהר מאלו. והו דהפקר ב"ד הפקר [יבמות פ"ט ב']: ל) חכמים ור"י מפרשי דברי הת"ק. וקיי"ל כחכמים [רכ"א]: לא) ואע"ג דכבר תני לעיל דבמכרן לאחר מותר. קמ"ל הכא דאע"ג דאסר ע"ע כל הנייתו, אפ"ה לא הוה כביה זה [עי' פי' ט"ז]. אבל ק' מ"ש הכא מלעיל [פ"ד סי' מ"ו] דנאסר גם לאחר שילא מרשותו. י"ל התם הדיר בשעה שהיה כולו שלו, ומה"ט גם לעיל סי' ז' מהני שימכור חלקו: לב) דאינו רגיל לאסור הנאתו על הבריות, משא"כ באחר חושש שמא שכשיכתוב לו יאסרנה עליו: לג) כעסנים היו, וכתבו אבותיהן חלקן לנשיא שלא יוכלו בניהם להדיר זל"ז בהלו: לד) לעיל [פ"ד מ"ז] קמ"ל בהדך, והכא קמ"ל דאפילו בעיר ל"א שיחזור על הפתחים: לה) חסו' מחסרא והכי קתני ובהיה בה הערמה אסור, ומעשה וכו' (ב): לו) הבו

[illegible]

בועז

(ב) ואילה"ק מלעיל [פ"ד מ"ז] דמקלינן בחנווני אף דמוכיח סופו על תחילתו שכוונתו להעריס. ואי"ל דהתם רק מדלא הקדים ליתן לחנווני שרי, דסרי [כמ"ש התם] בהי' הולך בדרך הקדים ליתן לחבירו, ואפ"ה שרי. וכ"כ ברישא דמתניתין הקדים ליתן לחבירו, וחבירו מבין שכוונתו להעריס ואפ"ה לא אמרינן מוכיח סופו על תחילתו. ואי"ל בהנך שאני, דלא אמר שנודר לחבירו מידי, רק שמעצמו מבין שלכך נתכון שיהנו לזה. ליתא דהרי בסיפא התם בחנווני אמר לחנווני איני יודע מה אעשה, ואפ"ה שרי. ואי"ל דכל שלא אמר להדיא כי הכא יבא אבא ויאכל עמנו, לא מחשב דבור כלל, דא"כ למה צריך בחנווני ובאיך דשרו, דוקא שאין לו מה יאכל, אי לא מחשב דבור כלל, בלא"ה שרו. ולפעד"נ דהכא שאני מחנווני ודכוותייהו, דהכא אין דרך שיכין אדם סעודת חתונה ויתנה לחבירו, כמ"ש הר"ן, ולפיכך כיון דאיכא הערמה דמוכחא טובא, דהוכיח סופו על תחלתו ותחלתו על סופו, אסור מדאורייתא משום בל יחל מדאינו יכול המקבל המתנה לשנות מדעת הנותן, ולפיכך אפילו היה בגוונא שאין לו מה יאכל, נמי היה אסור, אבל התם דהי' המתנה רק דבר מועט,

לעיל קתני היה מהלך בדרך והשתא קמ"ל דאפילו בעיר אם אין לו מה יאכל מותר: ויהא עון תלוי בראשו. שיהא אביו מודר הנאה אוכל על ידו. רש"י: כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת. כלומר דנהי דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה [כדפירש הר"ב במשנה י"ג פ"ג דסוכה] שאני מתנה זו של בית חורון דאפילו לשעתה אינה שלא נתכוין להקנותה כלל אלא שתקרא על שמו כדי שיהא אביו מותר בה והיינו לישנא דמתניתין דקתני כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת וכו' ולא קתני כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת וכו' משום דתנא ה"ק כל מתנה שאינה כלום כזו שהיא בהערמה שאם הקדישה אינה מקודש'. אינה מתנה. והכי איתא בירושלמי. הר"ן. ויש ספרים גורסין תהא מקודשת:

ר"ע מברטנורה

אלמא לא נתכוון אלא כדי שיבא אביו ויאכל ואסור. אבל אם אמר הרי הן לפניך ואם רצונך יבא אבא ויאכל מותר ואם סעודתו מוכחת עליו שערכה בסעודה יותר ממה שהיה צריך ונכרין הדברים שבשביל אביו עשה כדי שיבא ויאכל. אסור:

שלי הם הרי הם מוקדשין לשמים. אמר לו לא נתתי את שלי שתקדישם לשמים. אמר לו לא נתתה לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלים ושותים. ומתרצים זה לזה. ויהא עון תלוי בראשו. וכשבא דבר לפני חכמים אמרו כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת. אינה מתנה לז):

אמרו כל מתנה. גי' מיי' שם כמ"ג שם טוש"ע שם:

שנויי נוסחאות

מוקדשין. כד"נ מקודשין. אמר לו (לא נתתי את שלי שתקדישם. במס' ד' ליתא וגיגלא ליתא; כרמבי"ך.. לא נתתי לך.. במסב"נ א"ל נתתי לך..וליתא;וכן בסמוך;כד"נ ליתא לכל הדבור הז.' בכי"ק א"ל לא נתתי לך.. אלא שתקדישם. ומתרצין. כד"נ ומרצין. עון תלוי בראשו. במסבי"ל.. בראשי וכ"ה בכי"ק (ושם עון זה..) וכ"ה בכי"ף (ושם העון). (וכשבא דבר לפני חכמים אמרו. כד"נ ובכי"ק ובכי"מ אמרו חכמים'ליתא' וכ"ה במסב"נ. (שאינה). כד"נ ליתא ועי' תוי"ט. אינה מקודשת. ובמסבי"ל ובכי כ"ן תהא מקודשת וכ"ה בכי"ק(ושם מוקדשת) ועי' תוי"ט ובפי' הרא"ש,

---

תפארת ישראל

יכין

לז) משה"כ מתנה ע"מ להחזיר יכול להקדיש דמי השמים זמן שהיא נתונה לו. [אמנם בירושלמי מקשי וכי אין אדם נותן מתנה לחבירו ע"מ שלא יקדישנה. ומפרש דה"ק כל מתנה שהיא בהערמה, דבכה"ג אינה מתנה, א"כ כשהקדישה אינה קדושה, אינה מתנה. מכאן נראה דגי' הירושלמי במשנה כל מתנה שאינה, שאם הקדישה אינה מקודשת, אינה מתנה וכן גרס ג"כ הר"ן]:

בועז

דליכא הערמה דמוכח רק הערמה כל דהו, והוכיח רק סופו אתחילתו אבל לא תחילתו אסופו. הסור רק מדרבנן ובמקום נערא נ"נ רגא [ככתובות ד"ס ע"א]:

תוספות חדשים

ג"כ דפליגי בברירה והא דשרו רבנן שאין בו דין חלוקה משום דאין נאהד כה לאסור חלקו על חבירו כיון דמעיקרא נשתתפו אדעתא שישתמש כ"א בכולו כיון דא"א לחלק כדכתב הר"ן והביאו התוי"ט כ"ס ואת"כ שפיר הקשה ר"י מב"ס דג"כ אין בו דין חלוקה ולמה לסרו אבל השתא דמוקי ר"י דפליגי שאין בו ומטעם ברירה אבל בית בו מודה דאב"י שפיר נוכל לומר טעמי' דהרא"ש כיון דאפשר כו' ודו"ק וא"כ מיתוב להוכחה דדלמא טעמא דהא"י כן ואתיא מתני' ג"כ אליביה. (ממהורש"ח ז"ל):

פרק ו א **תבשיל** שאיני טועם. כן הגירסא בספרים בכל הפרק וכבר כתבתי בזה בריש מילתין אבל בתוספות ובפסקי הרא"ש כתובים כולם שאני [בלא יו"ד] וכן העתיקם הטור סימן רי"ז: שאני טועם אסור במעשה קדירה רך. פירש הר"ב שנאכל עם הפת דהאי תנא כל מידי דמתאכלי ביה ריפתא. תבשיל קרי ליה. כדאיתא בגמרא. ואמרינן בגמרא דאסור בצלי ובשלוק. דהא מתאכלי ביה ריפתא. וכתבו התוספות וצ"ע אמאי שני למאי ענין אחר מדישה. לפלוג בנודר מן התבשיל בלא שאומר שאני טועם וכו'. וי"ל דרבותא נקטי אפ"ה מותר בעבה. ובריפתא נמי מלי למתני מבושל שאני טועם מותר בצלי ובשלוק אלא לא היה קופץ הדוש דלא משמע בשום יתור צלי ושלוק ע"כ ועיין מ"ש במ"ג:

ר"ע מברטנורה

פ"ו א **הנודר** מן המבושל. שאמר קונם מבושל עלי: מותר בצלי ובשלוק. כל שנתבשל יותר מבשולו הראוי °נקרא שלוק: מעשה קדרה רך. שנאכל עם הפת: עבה. שנאכל בלא פת: ביצת טרמיטא. מבושלת

פרק ו א **הנודר** מן המבושל. °מותר בצלי א) ובשלוק ב). אמר קונם תבשיל שאיני טועם. אסור במעשה קדירה רך ג) ומותר בעבה. ומותר בביצת

מעשה קדירה. פירש הר"ב במסכת ה' פ"ו דברכות הריפות ונרש כרמל וכו'. וכן פירש הרמב"ם: ומותר בעבה. מפרש בירושלמי דבי היכי דבקינס תבשיל מותר בעבה ה"נ הנודר מן המבושל מותר בעבה. הר"ן: ביצת טרמיטא. כתב הר"ב מבושלת במים המים. ומשמרים אותה שלא תקפה וכ"פ הרמב"ם. וצ"ל שאין אוכלין עמה פת. דאי לא תימא הכי הא אמרן דהאי תנא כל דמיתאכלה ביה ריפתא תבשיל קרי ליה. וכ"כ הכ"מ בפ"ט מה"נ וז"ל ולפי זה ביצה זו אינה קרושה כלל. אלא מחוממת בלבד. ועושין אותה לרפואה. ואין אוכלין עמה פת. ולפיכך מותר בה ע"כ. אבל בגמרא מפרשים שהיא ביצה דמעיילו לה כמה פעמים במיא חמימי. וכמה פעמים במיא קרירי עד שמתמעטת כדי שיכול לבולעה שלימה בלא לעיסה. ואם יש לו כאב במעיו. כדבק וכהדך באותה ביצה ובבואתה שלימה מגופו יודע הרופא לפי מראה שבה באיזה סם יתרפא החולה. וכבר הליץ הכ"מ בעד הרמב"ם מה

פ"ו א הנודר. מ"ס פ"ט יומי' טירוכין פ"ג ה"א נזיר פ"ו ה"פ מיי' פס פ"ס ה"א סמ"ג ל' למ"נ טוש"ע יו"ד סי' רי"ז ס"א:

שנויי נוסחאות

פ"ו א **שאיני טועם**. בכי"ק ובכי"ף וברמב"ן שאני.ועי' תוי"ט. ומותר בעבה. כד"נ מותר.. וכ"ה בפי' הרא"ש; ברמב"י אבל לא בעבה; בכי"ק.. בעבי. **בביצת** טרמיטא. כד"נ ובכי"ק בביצה טרמיטה; במסבי"ך בביצה טרמיטן; במסב"נ בביצה טורמוטא.

תוספות חדשים

פ"ו א תוי"ט ד"ה **ביצת** טרמיטא כו' וצ"ל כו'. וכן מפורש בירושלמי שאסור בביצה מגולגלת בשהולה אוכל בו פתו. וא"כ קשה ה"ל להרמב"ם להביאו כדי שלא תטעה בין ביצה לביצה כמ"ש הירושלמי. (ממהורב"ת ז"ל)

תפארת ישראל

יכין

פ"ו א) קמ"ל. אף דבלשון תורה צלי נקרא נמי מבושל, כדכתיב ויבשלו בפסח, בנדרים הלך אחר לשון בנ"א (א): ב) שאינו מבושל כראוי, אבל במבושל יותר מדאי אסור [ר"ין]: ג) [זופפע]:

בועז

פרק ו (א) ובש"ס כאן אמרינן דלר' יאשי' באמת אסור בצלי, ומייתי ראי' מהך קרא, והקשה הגאון מו"ה עקיבא זצוק"ל נמה לא מייתי קרא כל תורה דכתיב בפרשת ראה בכסח ובשלת ואכלת. והניח בצ"ע. ולפעד"נ דהתם לא מפורש בקרא דובשלת קאי אפסח, י"ל דקאי אחגיגת י"ד שנאכלת עם הפסח, והפסח אחריו על השובע, דלא עדיף הך קרא מקרא דלעיל מנה דכתי' וזבחת פסח לאן ובקר ודרשי' לאן לפסח ובקר לחגיגה [כפסחים ד"ע] וה"נ הכא הרי ודאי קרא דמקמי הכא לא תוכל לזבוח הפסח, לאו דוקא פסח, אלא פסח וכל דדמי לי' [כמגילה ד"ס ב'] וא"כ י"ל דעלה קאמר קרא ובשלת ואכלת ופנית בבקר והלכת, דהלי בבקר וודאי יום ט"ו, דבי"ט אסור לילך, א"כ האי ואכלת היינו כל יום ט"ו, דהיינו חגיגת י"ד שנאכלת לב' ימים ולילה א' [כפסחים דע"א ב'], משא"כ ויבשלו הפסח מפורש דמיירי בפסח:

ראשון לציון

פ"ו א במשנה מותר בצלי. עיין יפ"מ:

תוספות רע"ק

פ"ו א [אות כד] במשנה מותר בצלי. ובסוגיא איתא תניא ר"י אומר ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ויבשלו את הפסח. וק' לי למאי הביא ראיה בקרא זה דהוא בד"ה ולא מביא מקרא בפ' ראה דכתיב גבי פסח ובשלת ואכלת: (אות כה) בהרע"ב ד"ה הנודר מן. נקרא שלוק. אבל התוס' כתבו שלוק שאינו מבושל יותר. וכ"כ הר"ן דמבושל יות' מדאי הוא בכלל מבושל אלא דשיקוק

טרמיטא ד) ובדלעת הרמוצה ה): **ב** הנודר ממעשה קדירה אין אסור אלא ממעשה רתחתה ו). אמר קונם היורד לקדירה. שאיני טועם. אסור בכל המתבשלין בקדירה: **ג** מן הכבוש. אין אסור אלא מן הכבוש של ירק. כבוש שאיני טועם. אסור בכל הכבושים. מן השלוק. אינו אסור אלא מן השלוק של בשר. שלוק שאיני טועם. אסור בכל השלקים. מן הצלי. אין אסור אלא מן הצלי של בשר. דברי רבי יהודה. צלי שאיני טועם. אסור בכל הצלויים. מן המליח. אין אסור אלא מן המליח של דג. מליח שאיני טועם. אסור בכל המלוחים: **ד** דג דגים שאיני טועם אסור בהן. בין גדולים בין קטנים ז). בין מלוחין. בין טפלין ח). בין חיין בין

ר"ע מברטנורה

מבושלת במים חמים ומשמרים אותה שלא תקפה: ובדלעת הרמוצה. דלעת שטומנים אותה ברמץ. הוא אפר חם ומתמתקת בכך: **ב** מעשה רתחתה. אוכל עשוי מקמח שהורתח בקדרה. וכללא דמלתא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם לפי הזמן והמקום ואי איכא דוכתא דקרו לצלי מבושל ולמבושל צלי הנודר מן המבושל אסור בצלי וכן כל כיוצא בזה ואי רובא קרי ליה הכי ומיעוטא קרי ליה הכי לא אמרינן זיל בתר רובא אלא הוי ספק נדרים וכל ספק נדרים להחמיר: **ג** אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק. דסתם כבוש של ירק הוא: כבוש שאיני טועם. משמע כל מיני כבוש. וכן שלוק. צלוי. מלוח. בלא ה"א משמע כל מינים של שלוק. וכל צלוי. וכל מלוח: [ד] דג דגים שאיני טועם. לא דג ולא דגים והכל במשמע: טפלין. מבלי מלח:

בטרית

מה שלא כתב כפירוש הגמרא ואמר וז"ל וכ"ל שסובר דהאי גוונא דמפרש בגמרא לאו דווקא אלא בכל גוונא דעבדי לה לרפואה ואין דרך לאכול עמה פת מקרי בילה טרמיטא ולפי שבזמן הזה לא נהגו הרופאים לעשות בילה כדאיתא בגמרא לא כתבה וכתב במקומה בילה שנהגו הרופאים לעשותה בזמנו שהיתה רכה ביותר: ובדלעת הרמוצה. כתב הר"ב שטומנין אותה ברמץ. עיין מ"ש בפ"ק דכלאים משנה ה': **ב** ממעשה רתחתה. פירש הר"ב אוכל עשוי מקמח שהורתח בקדירה. וז"ל הר"ן מפרש בירושלמי איזהו מעשה רתחתה כגון חילקא וטרגיס. וטיסני. סלת. ואורז. זריד. וערסן. והיינו דקאמר אינו אסור אלא ממעשה רתחתה. ע"ש שצריך להרתיח לבשל הרבה. ע"כ. וכתב ב"י סימן רי"ז. ולפ"ז משמע דמתניתין הכי מפרשה. הנודר ממעשה קדירה אינו אסור אלא ממעשה רתחתה. דהיינו חילקא וטרגיס וכו' בלבד. שדברים אלו נקראים מעשה קדירה. ולא דברים אחרים. אמר קונם היורד לקדירה שאיני טועם. אסור בכל המתבשלים בקדירה. דכולהו בכלל היורד לקדרה הם. וכ"נ מדברי הרמב"ם בפ"ט מה"נ. אבל מדברי הטור נראה שהוא מפרש דמעשה קדרה. ומעשה רתחתה. היינו דברים שבישולם נגמר בקדרה. אמר היורד לקדירה. אסור בכל המתבשלים בקדירה. אע"פ שלא נגמר בישולם בקדירה. אלא באלפס. או בכלי אחר עכ"ל הב"י. וכפירוש הטור. כן מפרש הרא"ש בפירוש המשנה. גם התוספות מפרשים כן. ומיהו קשיא דבין למר ובין למר שאיני טועם דתנן בסיפא. נמי לאו דוקא כמו במתניתין דלעיל [ועיין מ"ש במתניתין דלקמן בשם הר"ן] והא דגרס שאיני כתבתי בראש הפרק. ואין צורך לחזור עליו עוד בכל הפרק: **ג** כבוש שאיני טועם. כתב הר"ב ומשמע כל מיני כבוש. וכן שלוק. צלוי. מליח בלא ה"א וכו'. וכ"פ הרמב"ם. וכתב הר"ן ודקתני שאיני טועם. לאו משום דאי לא אמר שאיני טועם. לא מתסר בכל הכבוש. דודאי כיון דאמר כבוש מתסר בכולהו. אלא לרבותא נקטיה דאפילו אומר שאיני טועם. אי אמר כבוש אין ואי לא לא. והכ"מ כתב בפ"ט מה"נ. שהרמב"ם כפי מ"ש בחבורו סובר דמתניתין הכי מפרשה. הנודר מן הכבוש. זימנין אינו אסור אלא בכבוש של ירק. וזימנין אסור בכל הכבושים. והיינו כפי מה שדרך בני אדם לקרות לכבוש. וה"נ מפרשי לשלוק ומליח ע"כ. וא"כ שאיני טועם דכולי פרקין לא לרבותא וכ"ש שלא בדוקא נקטיה אלא לפי שהמשנה רוצה לחלק בין זמן לזמן. מחלק נמי בלשונות. ואיידי דהכא. תני נמי בהנך מתניתין דלעיל. אבל הוא פירוש רחוק מאד. גם הטור אינו מפרש דברי הרמב"ם כן. אלא במה שהרמב"ם לא כתב בחבורו חלוק לשונות. אלא כתב אם דרכם לקרות וכו'. ואם אין דרכם לקרות כו' לפי שאינו רוצה לכתוב דין המשנה. כיון דבנדרים הולכים אחר הלשון. כפי המקום. וכפי הזמן. וכן נראה ממ"ש עוד בפירוש המשנה ולא הפשט בעיקר הידוע בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ע"כ. לומר לך שאע"פ שבכאן שהחלוק הוא בקריאת שם הידוע וזה כלל לכל הלשונות. כמ"ש בפירושו. הא"ה אם יודע מקום שאין לשונם בכך שאעפ"כ הולכים אחר לשונם. ואע"פ שהם יוצאים מן הכלל של כל הלשונות. ולפי שזהו חדוש יותר ממה ששנויה ההלכה במשנתו. לפיכך השמיט דין המשנה. לפי שהוא דין פשוט בעלמא שההפרש שבין השם בה"א הידוע. לשם בלא ה"א. הוא דבר נודע ומפורסם בכל הלשונות. וא"צ להזכירם. ונראה יותר לכתוב במקומו מה שחידש הוא דהולכין בתר לשון בני אדם אפילו בכי האי. ונסתלקה השגת הטור שעליו דלמה לא הזכיר דין המשנה. שהוא במקום שאין מנהג. לפי שהוא דבר פשוט מאד. ועוד שכתב ג"כ שאם אין מנהג הולכים להחמיר. והר"ן כתב עוד. אית דמפרש דלא הוי הפרשה דמתניתין בין הכבוש לכבוש. אלא סיפא דקתני בכל הכבושין משום דקאמר שאיני טועם הוא. ובכה"ג נמי בהאיך כולהו ע"כ. וכן פירשו התוספות והרא"ש. ועיין במשנה ז' דפרק בתרא: ["אינו אסור אלא מן השלוק של בשר. וכן הגירסא בסדר המשנה. וכפירש רש"י. אבל התוספות גרסי אלא מן השלוק של ירק. וכן הוא גירסת הרא"ש. וכך העתיק הטור סימן רי"ז. עוד גירסת הרא"ש דגורס בבבא זו דברי ר' יהודה כי היכי דגרס לקמן. וכן הוא בירושלמי]: **ד** דג דגים כו' אסור בהן בין גדולים בין קטנים. לשון הר"ב לא דג. ולא דגים והכל במשמע. וז"ל הר"ן. משום דאמר תרי לישני. דג. דגים. דדג משמע גדול משום דנמכר בפני עצמו. ודגים משמע קטנים לפי שאין נמכרים אלא ביחד ע"כ. והרמב"ם כתב דע כי בלשונינו כשיתחבר שם האחד עם הרבים. הרי הוא מורה על הכלל. ועל הפלגה ברבוי. כגון הבל הבלים. שיר השירים. ואם אמר דג דגים. כלל כל המין כולו. באיזה ענין שיהיה: טפלין. פירש

הר"ב

יבין תפארת ישראל יבין

ד) בילה שמחממין אותה באופן שלא תקפה בבישול: ה) שנטמנה באפר חם שנתמתק: ו) [זופצע] ממאכלים שצריך לרתחן הרבה: ז) דדג משמע גדול, ודגים משמע הקטנים: ח) ר"ל אינן מלוחין:

ציונים

ב הנודר. שם פי"ט שם ה"ז טוש"ע שם ס"ב:
ג מן הכבוש. כ"א פ"ג שם ה"ג טוש"ע שם ס"ג:
ד דג דגים. שם פי"ט שם ה"ח טוש"ע שם ס"ב:

שנויי נוסחאות

ב אין אסור. בכי"ק אינו.. ממעשה רתחתה. כד"נ מעשה.. ; בכי"מ במעשה.. וכ"ה בנמוקי יוסף ; במשנ"כ בהשגות במשנה (כ"א ע"א, ע"ש בהגה"ה).. רתחתא וכ"ה ברמב"ן ; בחי' הרשב"א רתיחתא ; בכי"ף..רותח; בכי"ק רתחתת (?) . היורד . בכי"ק ובמשנ"כ יורד. שאיני טועם. בכי"ף וברמב"ן שאני. . וכ"ה בהשגות המשנה שם וכ"ה בכי"ק. בכל המתבשלין . במשנ"כ בהשגות המשנה הנעשה; בכי"ק מבל..
ג הכבוש . בכי"ק ובמשנ"כ הכבש וכן בסמוך הכבש של ירק ועי' להלן גבי שלוק ובהלכ"ד פ"ט ה"ג; בכי"ף הנודר מן הכבוש . אין אסור. כד"נ ובכי"ק אינו . . מן הכבוש של ירק . בכס"י ובריטב"א בכבוש של ירק . כבוש שאיני. בכי"ק ובמשנ"כ..שאני וכן בסמוך. מן השלוק . כד"נ משלוק ואינו נכון . (אלא) מן השלוק של בשר ; במשנ"כ ליתא (וגם השלק . . שלק של בשר דברי ר' יהודה וכ"ה השלק.. שלק גם בכי"ק) ; כד"נ בשלוק של ירק ועי' תוי"ט ; השלקים . כד"נ ובכי"ק השלוקין;בכי"ף השלקות. אין אסור. כד"נ ובכי"ק אינו . ; וכן בסמוך . צלי שאיני, כד"נ צלוי.. וכ"ה ברמב"ן (וגם שאני כמ"ש בכי"ק ובמשנ"כ) . של דג. כד"נ של בשר (?) . שאיני . בכי"ק ובמשנ"כ שאני .
ד שאיני. במשנ"כ שאני. טפלין . כד"נ ובכי"ק ובמשנ"כ ובמשנ"י תפלין ועי' תוי"ט .

ראשון לציון

ב תוי"ט ד"ה ממעשה רתחתה כו' וכתב ב"י כו' עיין יסל"מ :

תוספות רע"ק

דשלוק דהכא בשיל ולא בשיל אף ע"ג דשלוק משמע בשיל לגמרי כדאיתא בחולין דק"י ("אבל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם. הר"ן) ועיין בתוי"ט פ"י מ"י דתרומות. ובב"י יו"ד סי' ר"ב כ' ונראה שהוא מפרש שלוקה זו היינו בישול מעט לא בישול ביותר כמו שהוא בקצת מקומות בתלמוד עכ"ל:

מבושלין ט). ומותר בטרית טרופה י). ובציר יא). הנודר מן הצחנה יב). אסור בטרית טרופה. ומותר בציר. ובמורייס יג). הנודר מטרית טרופה. אסור בציר ובמוריים: **ה** הנודר מן החלב. מותר בקום יד). ורבי יוסי אוסר. מן הקום. מותר בחלב. אבא שאול אומר. הנודר מן הגבינה אסור בה. בין מלוחה בין טפילה טו): **ו** הנודר מן הבשר. מותר ברוטב. ובקיפה טז).

בטרית טרופה. דג שחותכים אותו חתיכות חתיכות ומוכרים אותו ויש לו שם בפני עצמו. ואינו בכלל דג ודגים: ציר. מים היוצאים מן הדגים המלוחים: ומורייס. שומן היוצא מדגים מלוחים: צחנה. תערובת מיני דגים טרופים נקראים צחנה. ודוגמתו במס' ע"ז[ד' מ'.]היא ארבה דלתנאי: ומותר בציר ובמורים. הואיל ואין עיקר ממשות הדג מובלע בהם: הנודר מטרית טרופה אסור בציר ובמורייס. דכיון דהזכיר טרופה מכל דבר שמעורב בו מין דג משמע: **ה** קום. הוא נסיובי דחלבא מים היוצאים מן הגבינה: אבא שאול אומר כו' בין מלוחה בין טפלה. דלא סתמא הגבינה המיוחדת שבגבינה משמע ואין דרך לאכלה בלא מלח. והלכה כאבא שאול: **ו** מותר ברוטב ובקיפה. רוטב הנקפא בשולי הקדרה נקרא קיפה:

רבי

הר"ב מבלי מלח כמ"ש תפל מבלי מלח (איוב ו) ושטי"ת מתחלפת בתי"ו שענינם ממוצא הלשון [דטלנ"ת]: מותר בטרית טרופה. פירש הר"ב דג שחתכו וכו' ויש לו שם בפני עצמו שכן הוא נקרא טרית ועיין בספ"ב דמס' ע"ז: ובציר. עיין מ"ש לקמן משנה ז' באיזה ציר אמרו: ובציר. הר"ב גורס ג"כ ובמורים ולא ראיתי כן בנוסחאות המשניות. אבל ראוי הוא דלגרוס הכי מדגרסינן ליה בסמוך. ועוד דלפירוש הר"ב הוה לא זו אף זו דפירוש מורים שומן. וציר פירוש מים וכו': הצחנה. כתב הר"ב תערובות מיני דגים טרופים. עיין עוד בפירש הר"ב רפ"י דתרומות ומש"ה אסור בטרית טרופה. לפי שהטרית חתוכה בחתיכות קטנות. הוה בכלל צחנה. תוספות. וכן הוא דעת הרא"ש. וכתב הב"י סימן רי"ז מלתא דפשיטא דבכלל צחנה הוא. ולא איצטריך מתניתין לאשמעינן אלא דמותר בציר ובמוריים. כיון שאין עיקר ממשות הדג מעורב בהם. אבל הר"ן פירש צחנה דגים קטנים הרבה מלוחים. ויש מהם טרופים אלא שרובם שלמים. וקתני דכיון שיש מהם טרופים. אסור בטרית טרופה. ומיהו בציר ומורים מותר. לפי שאין בהם חתיכות של דג: הנודר מטרית טרופה אסור בציר ובמורייס. כתב הר"ב דכיון שהזכיר טרופה. מכל דבר שמעורב בו מין דג משמע. ולכאורה בכל ציר ומורייס קאמר. ודוחק לומר כן שהרי הזכיר טרית והוא שם למין דג בפני עצמו כמ"ש לעיל. וז"ל הרא"ש מכל דבר שמעורב בו ממין הדג משמע. ולפי זה דוקא בציר ובמורים של טרית הוא שנאסר. וז"ל התוספות אסור בציר ומורים טרופה. דאין טרופה גדולה מזה. שאין בהם רק לחלוחית הדג ושמנו ע"כ. ונראה בעיני שחסר בלבוש מלת טרית בין ומורים לטרופה דאל"כ מלת טרופה בכאן תפל מבלי מלח. והר"ן כתב וז"ל נ"ל דלא שייך למתני הכא לא אסור בצחנה ולא מותר בה. משום דבמקולתה מותר. ובמקלתה אסור. דכיון דבצחנה איכא שלמים וטרופים. בשלמים [כפי פירושו לעיל] שרי. בטרופים אסור. ומש"ה לא תני הכא צחנה כלל. ע"כ. משמע מדבריו אע"פ שהזכיר טרית לא מיעט בזה שאר דגים. והיינו טעמא דלטעמיה אזל שהוא אינו מפרש טרית. שהוא מין דג ששמו טרית. אלא הכי פירש טרית טרופה דג גדול טרוף דק דק ומש"ה שרי משום דדג דגים שלמים משמע. ולא טרופים. ע"כ וכ"כ הרא"ש בפירוש השני. אבל להר"ב וכ"פ הרא"ש בפירוש הראשון דטרית שם מין הדג. מסתבר כמ"ש שאינו נאסר בציר ומורים. אלא במזה המין ר"ל טרית. ומה"ט נמי לא שייך למתני בצחנה מאי דיליה. דפשיטא דמותר בכל שאר תערובות מיני דגים. כל שאינו ממין הטרית שהזכיר בנדרו: אסור בציר ובמורים. ובנוסח אחרינא מותר בציר ומורים והיא גירסת הר"ן. וכי איצטריך לי' למתני. דסלקא דעתך אמינא כיון דנדר מטרית שהיא טרופה דק דק יאסר אף בציר ומורים. קמ"ל. והב"י כתב ג"כ שבנוסחת המשנה שבידו. כתוב מותר וכבר ראית שגירסת הרא"ש והתוספות אסור וכן גירסת הטור: **ה** ורבי יוסי אוסר. פירש רש"י דקסבר יש בו לחלוח חלב. והוה בכלל חלב. ונראה שלא כתב כן לפי האמת אלא כלומר אליבא דסלקא דעתא שהרי בגמרא רמינן למתניתין אדסוף פרקין מן העדשים אסור באשישים. ורבי יוסי מתיר דהוה פלוגתייהו בפשוטות איפכא מדהכא. ומסיק דרבי יוסי כי אתריה. דבאתריה קרו לקומא. קומא דחלבא. וא"כ לא פליגי אלא מר כי אתריה. ומר כי אתריה. והכי איתא בהדיא בגמרא מר כי אתריה. ומר כי אתריה. באתריה דתנא קמא קרו לחלבא חלבא. ולקומא קומא. וכו'. וכן דעת הטור סימן רי"ז ועיין במשנה ז' שכן כוונת הר"ן והרשב"א. אבל הב"י מדקדק. שהרמב"ם סובר דפליגי. ורבנן מתירין אפילו באתרא דקורין לקומא קומא דחלבא ומביא ראייה מן הירושלמי. ויכול לומר דגמרא דידן לרווחא דמלתא קאמרה הכי. אבל לפום קושטא פליגי: מן הקום מותר בחלב. ד"ה דקום אינו בכלל חלב. רש"י. והר"ן כתב לפום ליבנא דמתניתין משמע דרבי יוסי מודה נמי בהא. ומיהו בגמרא בברייתא פליג ושם כתב טעמו. כיון דקרו לקומא קומא דחלבא הוי ליה חלב וקום דבר אחד. ע"כ. והוא דוחק מאד. וגם בגמרא דידן ליתא שום פלוגתא בהא. וכ"כ ב"י שלא מצא בגמרא דרבי יוסי פליג. ושכן דעת הטור דליכא פלוגתא בהא: הנודר מן הגבינה כו'. כתב הר"ב דלא סתמא הגבינה המיוחדת וכו'. וכן לשון הרא"ש וא"כ דוקא היכא דנקט בה"א אצטריך לאשמעינן. אבל הר"ן כתב דלא סתמא מפני שרוב הגבינות מלוחות הן. וסתמא מלוחה משמע. קמ"ל. ע"כ וכן דעת התוספות: **ו** [*הנודר מן הבשר. עיין בר"פ כל הבשר במסכת חולין]: ובקיפה. פירש הר"ב רוטב הנקפה בשולי קדירה וקשיא דה"ה היינו רוטב עצמו ועוד אדרבה הואיל ונקפא בשולי קדירה מגרע גרע מרוטב עצמו. ומאי קמשמע לן ודוחק לומר דזו ואין צריך לומר זו קתני. וז"ל הרא"ש מותר ברוטב ובקיפה. היינו דק דק בשר ורוטב. הנקפא בשולי קדרה. דמשמע בשר דוקא מה שנקרא בשר. עכ"ל. וכ"פ התוספות. דקיפה היינו בשר שנקפא בשולי קדירה ומותר משום דלא קרו איניש בשר. אלא חתיכות שהן בשר בעין. אבל ברפ"ע דחולין. מפרש הר"ב קיפה היינו תבלין וכו'. וכן

פירש

ציונים

ה הנודר מן החלב כו' מן הקום כו' מן הגבינה. שם טוש"ע שם סי"ח: **ו** הנודר מן הבשר. שם:

שנויי נוסחאות

ובציר. כר"ן ובציר [ובמורייס] וכן תקן הב"ח במשנ"כ ועי' תוי"ט. ובמורייס. כד"נ ומוריים וכן בסמוך. (הנודר מטרית טרופ' אסור בציר ובמורייס). במשנ"כ.. מותר. ועי' תוי"ט וכ"ה כד"נ(ושם בטרית טרופה): בכי"ק ובכי"מ ליתא לכל הדבור הזה. **ה** בקום. במשנ"כ בקים (ובלה"מ שם בקם ע"ש) וכן בסמוך וכ"ה בקם (ובגיר"ה) גם בכי"ק וכן בסמוך. ור' יוסי. כד"נ ר' יוסי. מלוחה. כ"ה כד"נ ובהרבה ספרי משניות ישנים מליח ואינו נכון; בכי"ק מליחה. טפלה. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"כ תפילה ועי' ראל"צ. ובקיפה. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"כ ובקופה.

ראשון לציון

ה במשנה בין מלוח בין טפילה נ"ל תפילה והוא מלשון היאכל תפל מבלי מלח (איוב ו' פ"ו) וכן בכ"מ שנזכר תפל שפירושו מבלי טעם (בשבת קל"ח ע"א ובסנהדרין מ"ט ע"ב זבחים נ"ה ע"ב ונדה כ"א ע"ב) איתא תפל בתי"ו וכצ"ל גם ברע"ב:

לקומים

ה הרע"ב ד"ה **אבא** שאול וכו' דלא סתמא הגבינה וכו' מזה נראה דלא משמע ליה דהלכה כאבא שאול למדרש ה"א הידיעה ודלא כרי"י דלעיל משנה ג' וי"ל לנו טעם מרווח דלכך פסק הרמב"ם דלא כרי"י כמ"ש שם בשם הל"מ משום דאבא שאול קדים ליה טובא ואפי' יהיה שם סתמא דר"י לא קאי אכולהו מה שאין נראה כן אפ"ה הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת שאין הלכה כסתם ובזה יובנו דברי הרמב"ם בפירושו שכתב והלכה כאבא שאול וק' דהלכה מכלל דפליגי וכיון שלא נמצא לו חולק לא הו"ל אלא ודברי אבא שאול אמת או כיוצא בזה כדרכו ז"ל בכל כה"ג אלא כאן נימדנו דאיכא מאן דפליג עליה ומנו ר"י דלעיל. (ש"ל):

יכין תפארת ישראל יכין

ט) ה"ה באסר ע"ע דג משמע בין חי ובין מבושל: י) מין דג טרוף ומעוך כדייסא: יא) מי דגים מלוחים, [לויגע]. ודוקא ביצא מהן קודם שנדר, אבל לאחר שנדר אסור, וכן קום ודבש לקמן [רי"ז ורמ"א סקט"ז]: יב) תערובות דגים ממועכים: יג) שומן דגים: יד) [מאלקען]: טו) דלא סתמא דגבינה מלוחה איכא נקראה גבינה רק חלב קפוי: טז) דק דק שבשולי קדירה:

כ"ל

ור' יהודה אוסר[יז]. אמר ר' יהודה מעשה ואסר עלי. רבי טרפון ביצים שנתבשלו עמו. אמרו לו וכן הדבר. אימתי בזמן שיאמר בשר זה עלי. שהנודר מן הדבר. ונתערב באחר. אם יש בו בנותן טעם[יח] אסור[יט]: **ז** הנודר מן היין. מותר בתבשיל שיש בו טעם יין[כ]. אמר קונם יין זה שאיני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו בנותן טעם. הרי זה אסור. הנודר מן הענבים מותר ביין. מן הזיתים. מותר בשמן. אמר קונם זיתים וענבים אלו. שאיני טועם. אסור בהן. וביוצא מהן[כא]: **ח** הנודר מן התמרים. מותר בדבש תמרים. מסתוניות[כב]. מותר בחומץ סתוניות. רבי יהודה בן בתירא אומר. כל ששם תולדתו קרויה עליו[כג] ונודר הימנו[כד] אסור אף ביוצא הימנו. וחכמים מתירין[כה]: **ט** הנודר מן היין. מותר ביין תפוחים. מן השמן[כו]. מותר בשמן שומשמין[כז]. מן הדבש[כח]. מותר בדבש תמרים. מן החומץ[כט]. מותר בחומץ סתוניות. מן הכרישין[ל]. מותר בקפלוטות[לא]. מן הירק. מותר בירקות השדה[לב] מפני שהוא

רבי יהודה אוסר. הואיל ויש בו טעם בשר. ואין הלכה כרבי יהודה: אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי. דכיון דאמר בשר זה שוייה עליה חתיכה דאיסורא ואסור בטעמו אבל אם אמר קונם בשר עלי. לא אסר עצמו. אלא בדבר הנקרא בשר: **ז** מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. כרבנן דר' יהודה: **ח** סתוניות. ענבים רעים הנשארים בגפנים. [בימות] הסתיו. ואינם ראויים ליין. ועושים מהם חומץ: כל ששם תולדתו קרויה עליו. ואע"פ שנשתנה נקרא על שם עיקרו. כמו דבש תמרים חומץ סתוניות: וחכמים מתירין. איכא בין ת"ק לחכמים דת"ק סבר הנודר בסתוניות מותר בחומץ היוצא מהן ואסור בסתוניות וחכמים מתירין בסתוניות עצמן דכיון דסתוניות לאו בני אכילה נינהו כי נדר מסתוניות דעתו על החומץ היוצא מהן לא על הסתוניות עצמן והלכה כחכמים. פ"א וחכמים מתירין חומץ הסתוניות כמו דבש תמרים דס"ל לחכמים דבין בדברים הראוים לאכילה בין שאינן ראויין לאכילה האוסר דבר אחד על עצמו מותר ביוצא ממנו: **ט** קפלוטות. מין ממיני הכרתי הגדלים בא"י: שהוא שם לווי. הכא לומר ירקות שדה צריך לחבר שם לירק ולומר ירקות שדה

פירש הרמב"ם בכאן והתם ובפ"ג דזבחים משנה ד'. ושם מפרש הר"ב קיפה תבלין. ודק דק בשולי קדירה. אבל שם כתבתי דהתם אי אפשר לפרש דק דק כו': בזמן שיאמר בשר זה עלי. כתב הר"ב אבל אמר קונם בשר עלי וכו' ועיין מה שכתבתי במשנה דלקמן בס"ד: אם יש בו בנותן טעם אסור. עיין בסוף פרק שלישי דחלה: **ז** אמר קונם יין זה שאיני טועם כו' קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם. מסיק בגמרא דזה ואלו ואלו דוקא. כלומר דכי אמר זה. ואלו. בלבד בלא שאני טועם מהני לאסור בנותן טעם או ביוצא [מהן] כדתנן לעיל מהך לענין נותן טעם וה"ה ליוצא מהן °אבל שאני טועם מבעיא אי מהני נמי אפילו בלא זה. ואלו. ואו או קתני. א"נ דבאיני טועם בלא זה או אלו לא סגי. והא דקתני שאני טועם. הא קמ"ל. דאף על גב דאמר שאני טועם. אי דאמר זה מתסר. ואי לא לא. ובעי למפשט מדתנן לעיל גבי דגים שאני טועם אסור וכו' ומותר בציר. ודחו לה דדילמא דדוקא בציר שכבר יצא מהן קודם שנדר. ולהכי מותר. אבל אם לאחר שנדר יצא מהן. לעולם אימא לך דאסור. ולא אפשיטא. פסקו הפוסקים. הלכך בכל תורה הלך להחמיר: **ח** הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים. פירוש דאמר קונם התמרים עלי. מותר בדבש היוצא מהם. דדבש מקרי. התמרים [לא מקרי]. וקשה אמאי לא תנא הכא כדקתני בשאר בבי. תמרים אלו שאני טועם אסור ביוצא מהם. תוספות. וכתב הר"ן איכא למידק ת"ק [מני] לא רבנן. ולא רבי יוסי. דהא אמרינן לעיל דאפילו רבנן מודו. היכא דקרו לקמיה קומא דחלבא. אסור. ודבש תמרים וחומץ סתוניות ליתסר מה"ט. [ליכא למימר] לא דמי. דאלו גבי קום דחלב הקום לא נשתנה מצורה לצורה. דמעיקרא נמי כשהיה מעורב בחלב באותה צורה עצמה היה. אבל הכא הרי נשתנה הגוף. הרשב"א. ועוד דבקום כי קרי ליה קומא דחלבא. מפני שעדיין תורת חלב עליו קרי ליה. ולא להפריש בין זה לאחר. שאין נקרא קום אלא זה. אבל הכא כי אמרינן דבש תמרים. וחומץ סתוניות. לא שיהא עדיין תורת תמרים וסתוניות עליהם. אלא להפריש בין דבש תמרים לדבש אחר. ובין חומץ סתוניות לחומץ אחר: [*כל ששם תולדתו קרויה כו'. תיבת קרויה מוסבת על תולדה]. [שהיא לשון נקבה]: והחכמים מתירין. פירש הר"ב איכא בין ת"ק לחכמים וכו' ורבי יהודה בן בתירא אוסר בו וביוצא מהם. רש"י. ומ"ש הר"ב בפירוש אחר וחכמים מתירין בין בדברים שראוין לאכילה ובין שאינם ראוין לאכילה כן פירש הרמב"ם. וז"ל התוספות איכא בינייהו דת"ק נקט מן התמרים מותר בדבש משמע דדוקא בתמרים וסתוניות שהן ראוין אסור בהן ומותר ביוצא מהן. הא נדר מדברים שאינם ראויים לאכול אסור בין בהם בין ביוצא מהם: **ט** מן השמן. משמע שמן זית להכי מותר בשמן שומשמין. רש"י: מן הדבש מותר בדבש תמרים. שסתם דבש אינו אלא דבש דבורים. טור סימן רי"ז: מן הירק מותר בירקות

שדה

ציונים

אימתי בזמן כו'. נ"ג ע"א מיי' שם פ"ה הי"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רט"ז ס"ט: שהנודר מן הדבר. ירוש' פ"ו ה"ד: **ז** הנודר מן היין. שם: מן הענבים. מיי' שם הי"ג ופ"ט הי"ד סמ"ג שם טוש"ע שם סי"ב: **ח** הנודר מן התמרים. נ"ג ע"א מיי' שם פ"ט הי"ד סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רי"ז סי"ג: **ט** הנודר מן היין. שם מיי' שם טוש"ע שם סע"ו: מן השמן. מיי' שם טוש"ע שם סי"ז: מן הדבש. מיי' שם טוש"ע שם סי"ז: מן הכרישין. מיי' שם טוש"ע שם ס"י: מן הירק. ירוש' שביעית פ"ו ה"ד.

שנויי נוסחאות

ורבי יהודה. כד"נ וכי"ק רבי יהודה; כר"ן רבי יוסי ע"ב. (עלי). בכי"מ ליתא; במשנ"כ עלינו וכ"ה במש' ד' ריווא וויניצא. ביצים. בכי"מ בבצים; במשנ"כ ביצים. עמו. כד"נ וכי"ק ובמשנ"כ בתוכו. וכן הדבר. במשנ"כ כן. אימתי (בזמן) שיאמר. כד"נ אמרתי שאמר (וצ"ל אימתי שאמר) וליתא, וכ"ה שאמר גם בכי"ק ובכי"מ ובמשנ"כ ובכי"ף. בשר זה. כד"נ ובכי"ק הבשר הזה. שהנודר. בכי"ק ובמשנ"כ אבל הנודר והיא טעות. אסור. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"כ הרי זה אסור. **ז** יין (זה). כד"נ ליתא ועי' בריטב"א ובר"ן. שאיני. בכי"ק ובמשנ"כ שאני. ונפל. בכי"מ ונתן. קונם זיתים וענבים אלו. בכי"ף קונם תאנים וענבים; בריטב"א קונם זיתים אלו וענבים אלו. שאיני. בכי"ק ובכי"ף ובמשנ"כ שאני. וביוצא מהן. בכי"ק בטעו' וביוצא. **ח** מסתוניות. בכי"ק ובמשנ"כ מן הסיתווניות. בחומץ סתונית. בכי"ק.. סיתווניות וכן במשנה הסמוכה בכי"מ בטעות בחלב. (בן בתירא). במשנ"כ ליתא. (קרויה). בכי"ף קרוי. ועי' תוי"ט; בתוס' ליתא. ונודר. כד"נ ובמשנ"כ ינדר; בכי"ק נדר. ביוצא הימנו. כד"נ ובמשנ"כ.. ממנו. **ט** שומשמין. בכי"ק שמשמין. בקפלוטות. כד"נ בקפלטות. בירקות השדה. בכי"ק ובמשנ"כ ..שדה; בתוס' בירק. (מפני) במשנ"כ ליתא.

תוספות רע"ק

ז [אות מו] תוי"ט ד"ה אמר קונם יין זה אבל שאני טועם מבעיא. וכ' הר"ן ואיכא מ"ד הא דאסור ביוצא מהן משום דכיון דנקיט כולי האי לדיוקא משמע דדעתיה

אבל

יכין תפארת ישראל יכין

יז) נ"ל דר' יוסי ור' יהודה פליגי, דלר' יהודה דוקא רוטב אסור, מפני שהוא טעם גוף הבשר שאסר עליו, אבל קום שהוא רק בעינו מעורב בחלב, לא אסרו עליו מעולם, ולר' יוסי אדרבא, קום כבר היה בו ממש בהתערובות שאסר עליו, ובעודו שם נקרא חלב, משא"כ רוטב לא היה בעין בשעת הנדר ולא אסרו עליו מעולם, ולר"ן דגרס ר' יוסי בתרווייהו, צריך מה"ט רישא וסיפא לאשמעינן דבתרווייהו מחמיר ר' יוסי: יח) שאין ס' כנגדו: יט) ובמין במינו אינו בטל, ככל האיסו"מ, אבל לא באסר עליו רק בשר סתם כפלוגתא דלעיל. וקיי"ל כחכמים [רט"ו י']: כ) נ"ל דרישא קמ"ל, אף דצריך מרוטב, דהכא יש ממשות היין שאסרו ע"ע שם אפ"ה דוקא באסר ע"ע גוף היין, אז אפילו רק טעמו אסור, אבל באסר ע"ע מין ידוע, אפילו מעורב ממשותו מותר, וסיפא בנודר מענבים וזיתים דמותר ביין ושמן, קמ"ל אף דגרע מקום וחלב, דמשקין מפקד פקידי, ואין בהענבים והזיתים דבר הראוי למאכל רק היין והשמן, להכי הו"א דכשאסר הגרגרין הו"ל כאילו אסר בפירוש המשקין עליו, קמ"ל: כא) וכל שכן במעורב ממשותו מדקאמר זה או אלו: כב) ענבים שאינן נגמרים עד הסתיו, ואין עושין מהן יין רק חומץ: כג) כדבש תמרים, חומץ סתווניות: כד) מהמין עצמו: כה) (אף) בסתווניות עצמן דמדאינן ראויין לאכילה, מסתמא כוונתו לחומץ, וקיי"ל כת"ק [כה]: כו) סתמו שמן זית: כז) [לייטאאמען]: כח) סתמו דבש דבורים בלשו' בנ"א, משא"כ בתורה סתמו דבש תמרים: כט) סתמו מיין: ל) [קרעססע] לא) מין כרישין שאין נכללים בשם כרישין סתם: לב) שגדלים בלי

זריעה

שב לווי לג): י מן הכרוב לד). אסור באיספרגוס לה). מן האיספרגוס. מותר בכרוב. מן הגריסים לו). אסור מן המקפה לז). ורבי יוסי מתיר. מן המקפה. מותר בגריסין. מן המקפה. אסור בשום לח). ורבי יוסי מתיר. מן השום מותר במקפה. מן העדשים. אסור באשישין לט). ורבי יוסי מתיר. מן האשישים. מותר בעדשים. חטה חטים שאיני טועם. אסור בהן. בין קמח. בין פת. גריס גריסין. שאיני טועם. אסור בהן. בין חיין. בין מבושלים מ). רבי יהודה אומר קונם גריס. או חטה שאיני טועם מותר לכוס חיים מ):

שדה וכן כולם אבל בשביעית לפי שאין ירקות גינה מצויין שאין גדלין בלא עבודה ואוכלים ירקות שדה לפיכך ירקות שהם בשביעית הוו ירקות שדה משא"כ בשאר שני השבוע: י אספרגוס. מין כרוב הוא אלא שאין כרוב נקרא בשם אספרגוס. פי' אחר לאספרגוס המים שבלקו בהם הכרוב: מן הגריסין אסור במקפה. שאע"פ שהם נתונים לתוך המקפה עדיין שם גריסין עליהם: ורבי יוסי מתיר. דקסבר מקפה של גריסין מיקרו. גריסין גרידא לא מיקרו: מקפה. תבשיל עב של קטנית או של ניקי קדרה: הנודר מן המקפה אסור בשום. רגילים היו לתת שום בכל מקפה כדי שיתן טעם והשום הוא המקפה: אסור באשישין. פסולת של עדשים ואין הלכה כר' יוסי א) [בתלת] בבי דמתניתין: חטה חטים שאיני טועם. חטה משמע פת אפויה. חטים משמע לכוס:

שדה. כתב הר"ב אבל בשביעית לפי שאין ירקות גינה מצויין כו' ירקות שהם הוו ירקות שדה. ומיהו לפי מה שכתב הר"ב במשנה ה' פ"ו דשביעית שהיו מגיהין ירק מח"ל הנודר בשביעית מן הירק אסור בכל ירק לפי שמסתפקין מזה ומזה ולא אמרו דנודר בשביעית שאינו במשמע אלא בירקות שדה אלא במקום שאין מגיהין ירק מח"ל ופלוגתא דתנאי הוא אי מגיהין אי לא משום גוש עפר ארץ העמים שנדבק בירק ונמצא עכשיו שהר"ב שמפר' התם שהם שהיו מגיהין וכו' והכא מפרש אליבא דמ"ד שאין מגיהין הוו תרתי דסתרן אהדדי וכתנאי: לווי. פירש הר"ב חבור. כמו הפעם ילוה אישי אלי (בראשית כט): י אספרגוס. פירש אחר שכתב הר"ב שהם המים שבלקו בהם הכרוב. כ"פ הרמב"ם וז"ל האספרגוס קוראים המים שבולקים בהם הירקות איזו ירק שיהיה והוא ר"ל בכאן באמרו האספרגוס המים שבולקים בהן הכרוב. ע"כ. ובחיבורו מסיים בהרי מי שלקות שבלקות. ע"כ. וצריך לחלק בין אספרגוס שהם מי שליקה לציר שהוא מי מליחה דבדג דגים אע"פ שאמר שאיני טועם הכן דמותר בציר. ואפילו לפי מ"ש במשנה ד' דנאסרין והוסרים הציר היוצא ממנו אחר שנדר. ה"מ הואיל ואמר שאיני טועם אבל בלאו הכי לא. ואפשר דבל' בני אדם כשאומר כרוב ר"ל האספרגוס כמו כרוב עצמו ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם: הגריסין. שם טפל על הפולים הטחונים. הרמב"ם: המקפה. פירש הר"ב תבשיל עב של קטנית כו' ופול נמי מין קטנית הוא כמו שהוא בפרק דלקמן משנה ב'. וז"ל הרמב"ם מקפה שם התבשיל איזה תבשיל שיהיה אלא שרוב שהם קוראים תבשיל הפולים מקפה של גריסין: מן המקפה מותר בגריסין. וכן מן האשישים מותר בעדשים דברי הכל. רש"י: חטה חטים שאיני טועם וכו'. כתב הר"ב חטה משמע פת אפויה חטים משמע לכוס. וז"ל הר"ן דפת חטה מיקרי דחד גופא נמי הוא. ובירושלמי ארחא דבר נשא מחמי פתא ב)נקיא ומימר בריך דברא הדא חטתא. חטים משמע לכוס מפני שאדם כוסס חטים אלוקים יחד: ר' יהודה אומר וכו'. ולא פליג את"ק וכן רשב"ג בברייתא תני ללישנא דת"ק ור"י ופסקו הרמב"ם בפ"ט מה"נ ולא תתמה על ל' ר"י אומר דמשמע דפליג שהרבה שנויים במשנה כיוצא בזה ול"פ וכתבתי' בפ"ג דבכורים:

א) ברע"ב ד"ר בתרתי והתוי"ט תקן כלפנינו ועי' כ"ל. ב) בד"ת הגיהו נקייה וכ"ה בירושלמי לפנינו.

תפארת ישראל

יכין

זריעה: לג) ואינן נכללים בשם ירקות סתם: לד) [קרויט]: לה) כספארגעל בל"א [כך כתוב באור אסתר, ששם בקי בלשונות המזרחיות וכן כתב רש"י שכל שהוא מין כרוב, וכן כתב הערוך בשם רבינו האי גאון שהוא ממיני הכרוב, ששורין אותו ביין, ולפ"ז הא דקאמרינן (ברכות נ"א א') ו' דברים נאמרו באספרגוס, אין שותין אותו וכו', דמשמע שהוא משקה. י"ל דהיין ששורין בו אותו מין כרוב, ג"כ נקרא על שמו, מיהו הכא שפיר מצינן לומר דמיירי בהעשב הזה בעצמו ואזלא ליה התמיהת רתוי"ט, אלא דמיירי בב' מינין דומין לכרישין וקפלוטות לעיל] ומין זה הוא שנכלל בשם כרוב: לו) [ערבסען] או [באהנען] טחונין: לז) מרק קפוי שלהן: לח) [קנאבלאך] רגילין לתת במקפה: לט) פסולת עדשים: מ) כל אכילה חי נקרא כוסס. ולא פליג את"ק, והלכה כת"ק [שם]. מיהו בכל פרקן, אם אין המנהג לקרותן כך, הולכין אחר לשון בנ"א, ואם קצת קורין כך וקצת לא כך, ספק נדרים להחמיר, אפילו נגד רוב שקורין באופן אחר אם לא שאמר שנתכוון כמו הרוב: [רי"ז ס"א]:

פר

תוספות רע"ק

אבל פת דנפק מיניה וכ"ת תינח בשאני טועם כיון דל"צ וקאמר אפושי איסורא הוא אבל שאני אוכל מא"ל דהא כיון דלא סגי ליה אם אמר קונם פירות דא"ה משמע בין באכילה בין בהנאה ואיהו לא בעי למיסרינהו אלא באכילה הלכך כשאמר שאני אוכל ליכא הוכחה למיסר ביוצא מהן עכ"ל. וקשה לי הא מה"ט גם בשאני טועם אינו מיותר. דצריך לפרש כן שלא יאסר גם בהנאה ואי דהו"ל לומר שאני אוכל הא י"ל דבעי למיסר עצמו בלאו אף בחצי שיעור דאכילה כזית במשמע כדאיתא במתני' דריש פרק ג' דשבועות ומעימה בכ"ש משמע כדאמרי' שם דכ"ב א' אבל בשלא אטעום ד"ה בכ"ש וצ"ע:

י תוי"ט ד"ה אספרגוס וכו' וצריך לחלק וכו' לזה י"ל דהמלח אין רב כחו כ"כ להפליט הטעם כמו הבישול והשליקה תדע דהא אע"ג דקי"ל מליח הרי הוא כרותח מ"מ אינו אוסר מדינא אלא כדי קליפה ול"ד ממש לבישול. מיהו עדיפא מינה הו"ל להתוי"ט להקי ממש' ד' הנודר מן הבשר מותר ברוטב אעפ"י שנבלע טעם הבשר במים ובאמת והאי לא שייך אלא תוי' התוי"ט דבנדרים הולך אחר לשון ב"א תדע דהא התם נמי שרי בקיפה והוא בשר ממש לפי' הרא"ש והביאו התוי"ט שם אלא דבלשון בני אדם אין רגילים לקרות בשר אלא לחתיכות גדולות. ושוב ראיתי להט"ז בסי' רי"ז שהקשה כן מהסיפא דרוטב והניח בקושיא התוי"ט ע"ש. ודע דלפירוש הרמב"ם הא דתנן מן האספרגוס מותר בכרוב היינו לאכלו אף דאי מבושל הא על ידי הבישול נבלע בו מהמים. (ס"ל):

* * *

ציונים

י מן הכרוב. נ"ג ע"א מיי' פ"ה ה"י טוש"ע שם ס"י: מן הגריסין. מיי' שם טוש"ע שם: מן המקפה ט' מן המקפה. מיי' שם טוש"ע שם: מן העדשים. נ"ג ע"ב: חטה חטים. מיי' שם ה"ט טוש"ע שם ס"ג: גריס גריסין. מיי' שם ה"י טוש"ע שם סכ"א:

שנויי נוסחאות

י מן הכרוב. במשנ"ל הנודר מן הכרוב. אסור באיספרגוס. בד"נ בטעות מותר.. מותר בכרוב. בכי"מ אסור. מן הגריסין. בד"נ בגריסין. אסור מן המקפה. בכי"ק ובמשנ"ב ובמשנ"ל.. במקפה. באשישין (ור"י מתיר). בד"נ ליתא ועי' רע"ב ועי' רש"י נ"ב ע"ב ד"ה קמא דהלכה כו' וה"נ מתריצא לברייתא כו' משמע ג"כ דל"ג ליה במשנה ומ"ש כאן וגן באשישים כו' ד"ה היא צ"ל דהוא ע"ס וצ"ל ומן השום כו' ד"ה היא. ובזה א"ש שלא כתב רש"י כן גם בשום. ואל תתמה על סדור הדבורים שבלא"ה שמה שלא על הסדר כאשר העיר הב"ח בהגהותיו. החטה (חטים) כו'. במש' דפו"י ליתא. מכאן עד סוף המשנה חסר בד"נ. שאיני. בכי"ק ובמשנ"ב ובכי"פ שאני בכל המשנה. פת. במשנ"ב הפת. (גריס)גריסין. בכי"פ ליתא. רי"א קונם. בכי"ק רי א אמר קונם. או חטה. בכי"ק וחטה.

לקוטים

מ בתוי"ט ד"ה מן הירק כו'. ונמצא עכשיו שהר"ב כו'. נ"ב דבריו ז"ל בכאן קשים להולמן. כי הר"ב ז"ל פירש בכאן ע"פ הירושלמי דהכא. וז"ל שמא הדא דאמר עד שלא התיר רבי להביא ירקות מח"ל כו' ע"ש. ובשביעית נמי פירש ע"פ הירושלמי דהתם הביאו הר"ש ע"ש ודבריו דהכא ודהתם נכונים מאד. וגם דיוקו של התוי"ט ע"פ הר"ב דשביעית שמגיהין כו' שנודר בשביעית כו'. אסור בכל ירק כו' הוא נגד הירושלמי דהכא דסיים אבל משהתיר רבי כו' היא שביעית היא שאר שני שבוע. וצ"ע.

(הרמ"ב בנמוקי הגרי"ב):

פרק ז **א הנודר** מן הירק. מותר בדלועין. ורבי עקיבא אוסר א). אמרו לו לרבי עקיבא. והלא אומר אדם לשלוחו. קח לי ירק. והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין. אמר להם כן הדבר ב). או שמא אומר הוא לו. לא מצאתי אלא קטנית. אלא שהדלועין בכלל ירק ג) וקטנית אינן בכלל ירק. ואסור בפול המצרי לח ד). ומותר ביבש: **ב** הנודר מן הדגן ה). אסור בפול המצרי יבש. דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים אינו אסור אלא בחמשת המינין ו). ר' מאיר אומר הנודר מן התבואה. אינו אסור אלא מחמשת המינין. אבל הנודר מן הדגן. אסור בכל ז). ומותר בפירות האילן. ובירק: **ג** הנודר מן הכסות ח). מותר בשק ט). ביריעה י) ובחמילה יא). אמר קונם צמר עולה עלי. מותר להתכסות בגיזי צמר יב). פשתן עולה עלי. מותר להתכסות באניצי פשתן יג). רבי יהודה אומר הכל לפי הנודר. טען יד) והזיע. והיה ריחו קשה. אמר קונם צמר ופשתים עולה עלי. מותר להתכסות טו) ואסור להפשיל לאחוריו טז): **ד** הנודר מן הבית יז) מותר בעלייה יח). דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים. עלייה בכלל הבית יט). הנודר

ר"ע מברטנורה

פרק ז **א הנודר** מן הירק. לא מצאתי אלא דלועין. ואם מין ירק הוא. אמאי לא זבין ליה: כן הדבר. ומשם הכי מביא ראיה. שמא אומר לא מצאתי אלא קטנית. ומדקא אתי להמלך על הדלועין. אלמא מין ירק הוא והלכה כחכמים: **ב** אסור בפול המצרי יבש. דדגן כל מידי דמדגן משמע. כל דבר שעושין ממנו כרי. והאי נמי מדגן הוא: הנודר מן הדגן אסור בכל. מיני קטניות שעושין מהן כרי. ואין הלכה כרבי מאיר: **ג** בשק ביריעה ובחמילה. מיני בגדים גסים ועבים ביותר ואין בני אדם רגילים להתכסות בהם: מותר בגיזי צמר. שלא נתכוין אלא לבגד צמר: הכל לפי הנודר. לפי שעת הנדר. כיון שניכר שמחמת כובד משאו נדר. מותר להתכסות. והל' כר' יהודה: **ד** הנודר מן הבית. שלא יכנס לבית. מותר לכנס לעלייה

דלאו

פרק ז **א ורבי** עקיבא אוסר. מפרש בגמרא דלא אסר אלא באומר ירק המתבשל בקדרה עלי. הא אסור בכל ירקות המתבשלים אף בדלעת. והר"ב שכתב והלכה כחכמים כ"כ הרמב"ם בפירושו אבל בחיבורו פרק ט' פסק כר"ע. וכן פסקו כל הפוסקים: ואסור בפול המצרי לח וכו'. דכיון שאין עושין ממנו כרי אלא כשהוא יבש ומקמי הכי לא. עד היא שעתא ירק הוא: **ב** בחמשת המינין. הם החטים. והשעורים. והכוסמין. ושבולת שועל. ושיפון. כוסמין מין חטין. ושבולת שועל ושיפון מין שעורים. הרמב"ם. ור"ל שאע"פ שבתורה לא נמנה דגן אלא חטים ושעורים הני נמי מינייהו נינהו. והא דאמר כוסמין מין חטים. לאו לכל מילי. ועיין בריש כלאים: רבי מאיר אומר הנודר מן התבואה וכו'. בהא ודאי מודינא לך שהנודר מן התבואה אינו אסור אלא מחמשת המינין. אבל הנודר מן הדגן אסור בכל מין דמדגן וכו'. רש"י. והא דכתי' [ד"ה ב' ל"א] וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל (מעשר) [ראשית] דגן תירוש ויצהר [ודבש] וכל תבואת שדה [וגו'] לרוב אע"ג דדגן כל דמדגן משמע. מרבינן בכל תבואת השדה פירות [האילן] וירק. גמרא: **ג** בשק ביריעה ובחמילה. שק ארוג במטוה שער. ויריעה בגד גס ועבה בחוט תפור. וחמילה מסך והיא אצל בני אדם בתכלית העובי. מגין בה האדם ראשו מהמטר. וכמו כן יריעה הנזכרת בכאן. הרמב"ם: רבי יהודה אומר וכו'. כתב הר"ב והלכה כר"י. וכ"כ הרמב"ם. וכתב הרא"ש בשם הרמב"ן דטעמא דאף על גב דתני לה ביחידאה לית לן ראיה דפליגי רבנן עליה. ועוד הא סתם לן תנא הכל לפי הנודר דתנן בהודך פירקא שלא נתכוין זה אלא לשם אכילה ושתיה: טען והזיע והיה ריחו קשה כו'. אבל בנודר סתם דרישא לא משמע אלא ללבוש ובהא לא קאמר רבי יודא. *כן כתב הרא"ש. אבל להרמב"ם למשרי טעינה נמי בעי ר' יהודה הוכחה כגון שיהא לבוש ומיצר לו שהמלבוש היה צר ונצטער בו ואמר קונם וכו' אבל בסתם נאסר בין בלבישה בין בטעינה: באניצי פשתן. דדייק ולא נפיץ. רש"י: ואסור להפשיל לאחוריו. וכל שכן לטעון לפניו שהוא בכלל הנדר שהוא טעינה מעולה שנשמר יותר כדאיתא במשנה ד' פרק י' דשבת אי נמי אורחא דטעינת בגדי פשתן ולמר כן להפשילן לאחוריו ותנא אורחא דמלתא נקט: **ד** וחכמים אומרים עלייה בכלל הבית. ונראה דחכמים מודים בחדר ועליע דלא הוו בכלל בית דהמוכר את הבית לא מכר חדר ועליע [כדתנן בריש פרק ד' דב"ב] אלמא בלשון בני אדם לא הוו בכלל בית. הרא"ש ועיין מ"ש בב"ב: הנודר מן העלייה כו'. דברי הכל. רש"י:

הנודר

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ז א) ודוקא באמר ירק המתבשל עלי, דאל"כ ירק משמע חי, ודלועין אין נאכלין חי: ב) ומשם ראיתי: ג) והא דלא זבניה שליח, ה"ט מדלא ידע אם רוצה ירק המתבשל: ד) דאז עדיין נקראים ירק: ה) [געטריידע]: ו) חטין שעורין כוסמין שבולת שועל שיפון, ואף דבתורה לא נזכר רק חטין ושעורין. ה"ט משום דכוסמין מין חטין, ושבולת שועל ושיפון מין שעורין: ז) והא דנקט ברישא רק פול, לרבותא נקטיה, דאע"ג דבנודר מירק נמי נכלל פול לח על כל פנים כלעיל מ"א: ח) מללבוש בגדים: ט) ארוג משער: י) בגד גס ועב שאינו תפור: יא) גם זה מסך עב מאד להגן ממטר, וכולן אינן ראויים לבגד: יב) שלא התכוון רק למלבושים: יג) [פלאכס שטענגעל], והן נבעולין של פשתן דדייקי ולא מפין, ומותרים דלא התכוון רק לבגדים: יד) משא צמר או פשתן: טו) הכא אין פירושו כלעיל שפירושו להתכסות, והכא ר"ל לעשות לו מהן מלבוש וכסות מיהו בנודר סתם לא פליג ר"י [תוי"ט]: טז) וכ"ש לנשאו לפניו שריחו קשה ליה טפי: יז) מלכנס בו: יח) לכנוס בה: יט) אבל לחדר שבבית מותר לכ"ע [יו"ד רי"ז כ"ה] שאינו בכלל בית [כה"מ רי"ד]:

מטה

ראשון לציון

פרק ז ב תוי"ט ד"ה רמ"א הנודר כו' רש"י והא דכתיב כו' וכל תבואת שדה כו' עיין ישל"מ:

תוספות רע"ק

פרק ז ג [אות מז] תוי"ט ד"ה טען והזיע. כן כתב הרא"ש. וכ"כ הר"ן וק' לי דאמאי נקט ר"י דמותר להתכסות דזהו בלאו הוכחה דטען והזיע מותר והחידוש רק דאסור להפשיל הו"ל למנקט יותר מותר ללבוש ואסור להפשיל דהוי חידוש גם על ההיתר וצ"ע:

ציונים

פ"ז א הנודר מן הירק. נ"ד פ"א חולין ק"ג פ"א מעילה כ"א פ"ב: ור"ע אוסר. פיי' פ"ב מהל' נדרים ה"י [וע"ש כ"מ] טוש"ע יו"ד סי' רי"ז סעי' ד' ה': ואסור בפול. פיי' שם טוש"ע שם: **ב** הנודר מן הדגן. נ"ה פ"א מו"ק י"ב ע"ב: וחכ"א אינו אסור. פיי' שם ה"ב טוש"ע שם סי"ח: הנודר מן התבואה. פיי' שם טוש"ע שם: **ג** הנודר מן הכסות. נ"ה כ"ב פיי' שם כפ"ו טוש"ע שם סכ"ו: הכל לפי הנודר. ירוש' פ"ח כ"ה. פיי' שם פ"ח כ"ה סמ"ג לא רמ"ב טוש"ע שם סי' רי"ח ס"ח: **ד** הנודר מן הבית. נ"ו ע"א: וחכ"א כו'. פיי' שם פ"ט הל"ו טוש"ע שם סי' רי"ז סכ"ה: הנודר מן העליה. פיי' שם טוש"ע שם:

שנויי נוסחאות

פ"ז א (לר' עקיבא). בכי"ק ליתא. אומר אדם. כד"נ אדם אומר. קח לי. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר קח לנו. כן הדבר. בכי"ק ובמשני"ר כן.. (הוא לו). בכי"ק ליתא; בכי"ק ובמשני"ר ליתא למלה לו. קטנית. בכי"ק וברמב"ן קטניות וכן בסמוך. בכלל ירק. במשני"ר.. הירק. (וקטנית אינן בכלל ירק) י במשנ"ב.. אינו.. ; כד"נ ואין הקטנית..; בכי"ק ובמשני"ר ליתא כ"ז. ואסור בפול המצרי. במשני"ר אסור בפול מצרי. **ב** המצרי. בכי"ק מצרי. (יבש). במשני"ר ליתא. בחמשת המינין רמ"א. בכי"ק בחמשה מינים..; בכי"ק ובמשני"ר מחמשת המינים.. מחמשת המינין. כד"נ בחמשת.. **ג** בשק. בכי"ק בסק. ביריעה. כד"נ וביריעה. להתכסות. במשני"ר לכסות. בכל המשנה וכ"ה ברמב"ן. פשתן. במשנ"ב הפשתן. באניצי. במשני"ר בעניצי. לפי הנודר. כד"נ ובמשני"ר.. הנדר. (צמר ו)פשתים. בכי"ק ליתא; בכי"ק פשתן. עולה עלי. בכי"ק ובמשני"ר עולים.. להפשיל לאחוריו. ברמב"ן להפשילן..; במשני"ר.. אחריו; בכי"ק.. לאחריו. **ד** בכלל הבית. כד"נ ..בית. הנודר מן העלייה. בכי"ק אבל הנודר..; במשנ"ב עלייה.

תוספות חדשים

פ"ז א תוי"ט ד"ה ור"ע כו' כר"ע. אף על גב דהלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו והכא חכמי' פליגי עליו, הא קאמר התם מאן חכמים רשב"ג וכ"כ הר"ן:

מן העלייה. מותר בבית : ה הנודר מן המטה מותר בדרגש כ). דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים דרגש בכלל מטה . הנודר מן הדרגש מותר במטה. הנודר מן העיר . מותר ליכנס לתחומה של עיר כא). ואסור ליכנס לעיבורה כב). אבל הנודר מן הבית . אסור מן האגף כג) ולפנים: ו קונם פירות האלו עלי כד). קונם הן על פי כה). קונם הן לפי כו). אסור בחלופיהן ובגדוליהן כז). שאני אוכל ושאני טועם . מותר בחלופיהן ובגדוליהן כח). אבל בדבר שזרעו כלה כט). אבל בדבר שאין זרעו כלה ל). אפי גדולי גדולין אסורין לא):

דלאו בכלל בית הוא : ה דרגש . מטה קטנה. שנותנין אותה לפני מטה גדולה וממנה עולין למטה הגדולה : לתחומה של עיר. אלפים אמה לכל רוח סביבותיה . עבורה של עיר. הבתים היוצאים ממנה בתוך שבעים אמה ושירים. כאשה מעוברת שכריסה בולט לחוץ: האגף. [מקום] נעילת הדלת. ודוגמתו יגיפו הדלתות בספר עזרא [נחמיה ז' ג'] ואין הלכה כר"מ בכולה מתני' : ו אסור בחלופיהן ובגדוליהן . אם החליפן לכתחלה אסור המחליף בדמיהן. דרבנן גזרו על דמי איסורי הנאה וגדולי קונם אסורים °כגדולי הקדש: שאיני אוכל שאיני טועם. לא אסר עליו אלא אכילה וטעימה מהם בלבד : אבל בדבר שאין זרעו כלה. כגון בצלים . וכיוצא בהן. אפילו גדולי גדולים הוי כמו גוף האיסור . כיון שאין הזרע כלה :

ה הנודר מן הדרגש כו'. דברי הכל. רש"י. [°ושם דרגש לשון ארמית כמ"ש [הר"ב] במשנה ה' פרק ט' דמקואות] : מותר לכנס לתחומה של עיר ואסור לכנס לעבורה. דאמר קרא [יהושע ה'] ויהי בהיות יהושע ביריחו אילימא ביריחו ממש והא כתיב [שם ו'] ויריחו סוגרת ומסוגרת אלא ש"מ בעיבורה אימר אפילו בתחומין הא כתיב [במדבר ל"ה] ומדותם מחוץ לעיר אלפי' באמה אלמא תחום העיר מיקרי חוץ לעיר. גמרא: לעבורה. פירש הר"ב הבתים וכו' בתוך ע' אמה ושירים כמפורש בריש פ"ה דעירובין : מן האגף ולפנים . מן סגירת הדלת ולפנים אבל מן האגף ולחוץ על עובי המפתן אינו אסור. רש"י. והיינו דתנן אבל כלומר אע"ג דעל עובי המפתן דומה לעבורו של בית : ו קונם פירות האלו . לשון הרא"ש וה"ה אם לא אמר האלו דכיון דאמר קונם ולא הזכיר אכילה אסר עצמו בחילופין וגידולין והא דקאמר האלו משום דבעי למימר ובגידוליהן דאי אסר עצמו בכל הפירות מאי נ"מ בגידולין כל אלו בלאו הכי אסר עצמו בכל הפירות שבעולם אי לאו דהמריק בגידולין קודם שהגיעו לכלל פירות ע"כ. ועיין מ"ב במשנה דלקמן : אסור בחילופיהן. פירש הר"ב אם החליפן לכתחלה וכ"כ הרא"ש וכתב עליו ב"י סימן רי"ו שלא קנסו אלא כשהנודר עצמו החליפן לכתחלה וכדין שאר איסורי הנאה וכדתניא בפ"ק דחולין [ד:] חמץ של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהן מחליפין דש"מ דחילופיהם מותר לאחרים אלא טעמא שלא קנסו אלא למחליף באיסור : אסור בחילופיהן ובגידוליהן. אע"פ דשניהם לא היו בשעה שאסרן עליו וכ"ש ביוצא מהן וכמו שכבר נתבאר במשנה ז' דפרק דלעיל : בדבר שזרעו כלה וכו'. עיין מ"ש במשנה ז' פ"ו דתרומות וע"ש במשנה ו' פ"ט. וכתב הר"ן והכולה מתניתין קאי וה"ק מאי דאמרינן ברישא אסור בגידוליהן דמשמע דוקא בגידוליהן מתסרי אבל בגידולי גידולין הרי הני מילי בדבר שזרעו כלה וכן סיפא דקתני מותר בחילופיהן ובגידוליהן דוקא בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה בין ברישא בין בסיפא אפילו גידולי גידולין אסורים משום דכיון דאין זרעו כלה הרי בגידולי גידולין הללו מעורב מהאיסור הראשון ונדרים הוו דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל ע"כ [כדאיתא בגמרא כיון דמצוה לאתשולי עליהן משום דר' נתן דאר"נ כל הנודר כאילו בנה במה וכל המקיימו כאילו מקטיר עליה הוי כמו דאתשיל עליה דמי לאפוקי תרומה כמ"ש בפ"ד דתרומות משנה ז'] ובהכי מתרץ הכ"מ מה שהשיג הראב"ד דלמה יהיו גידולין אסור בדבר שזרעו כלה והרי זה וזה גורם מותר [כמ"ש הר"ב במשנה ח' פ"ג דמסכת ע"ז] דכיון דנדרים דבר שיש לו מתירין להכי לא שרו בהו זה וזה גורם ע"כ °ועדיין תקשה לך דטבל מיקרי נמי דבר שיש לו מתירין

כמ"ש

יכין תפארת ישראל בועז

כ) מטה קטנה לקצה הבית : כא) בבתים שבאלפים אמה לכל רוח סביב : כב) בבתים שבתוך ע' אמות וד' טפחים סביב לכל רוח : כג) מקום נקישת הדלת במפתן , אבל מנקישה ולחוץ אפילו על המפתן מותר , אף דדומה לעיבור הבית , כעיבור העיר הנ"ל : כד) בהנאה , ואפילו לא אמר „אלו" או „הן" נמי אסור בחילופיהן, אלא רבותא קמ"ל דאפילו אמר אלו או הן , אפילו הכי אסור בגידולין, דבלא אמר אלו או הן פשיטא דאסיר בגידולין דהרי נאסר בכל הפירות . ולר"ן מיירי דוקא באמר אלו או הן שייחד הפירות : כה) באכילה : כו) נ"ל דעולהו לא זו אף זו קתני , לא מבעי קונם פירות עלי , הא אסור ההנאה , שבאה ע"י הפירות עליו , אלא אפילו אמר על פי נמי אסור , והו סד"א דוקא באמר על פי , דנמי לא משמע אכילה , רק משמע לנרכי , כמו על פי אבא [פ"א מי"א] אבל לפי . דוודאי משמע אכילה , סד"א דהרי בחילופין וגדולין , [דאף דכל הנודר שמאכל אכירו אסור מכליו שעושין בהן אוכל נפש [כמגילה ד"ח א'] , וחלופיהן וגדולין לא גרעו מכלים שעושין בהן אוכל נפש , עכ"פ סד"א התם בשעה שנעשה בהן האוכל נפש , אכתי כלי האיסור קיים , מה שאין כן הכא בשעה שגדל כבר כלה הזרע] קמ"ל דעכ"פ כיון שפרט הדברים הנאסרים עליו , הוה ליה כהקדש [כר"ן] , וא"ל כאלו אסיר גם גדולין וחילופיהן בפירוש : כז) אף דשניהן לא היו בעולם בשעה שנדר . ודוקא בהחליפן הנודר קנסוהו , אבל בהחליפן אחר מותר , דאין שום איסר הנאה תופס דמיו , רק יי"נ , שביעית , ע"ז , הקדש [יש"ש ה' סי'] (א) : כח) דלא אסר על עצמו רק הן עצמן : כט) ר"ל רישא וסיפא מיירי בדבר שזרעו כלה , כקטניות וכדומה , להכי מותרים גדולי הגדולין : ל) כבצלים וכדומה : לא) ברישא וסיפא ,

ימדמן

פ"ז (א) [וא"ת הרי כל זוז"ג רק לכתחלה אסור , והכא בגידולין איכא נמי קרקע דהיתר , ואת"ל דגידולין לא גרע משנת עלים בפת , דהו"ל כיש בו נמש באיסור , ולא מחשב זוז"ג [בי"ד קמ"ב ס"ד] , והכי נמי כיון דבכל זוז"ג אין שם צורת האיסור , מה שאין כן בגדולין הרי צורת האיסור ניכר בגידולין וזהו כעין מ"ש תוס' כאן דדמי גדולין לבילת טריפה דספני מהרעת , דלא מחשב זוז"ג : עכ"פ ק"ל גם לרבעתו"ם מי"ד [רל"ד סי"ב] דבשטע פירות ערלה , הגדולין מותרין דהו"ל זוז"ג . נ"ל לפמ"ש לעיל בשם הר"ן דהכא בנדר הו"ל כהקדש , והרי בהקדש זוז"ג אסור [כפסחים כ"ז ב'] . א"נ י"ל מדהו"ל נדר דשיל"מ דמצוה לאתשולי עליה , להכי התמירו בו גם בזוז"ג , משא"כ גדולי תרומה מותרים מדאורייתא [כרמב"ם תרומות פי"א הכ"א] , אע"ג דמצי לאתשולי עלה נאו מצוה לאתשולי עלה , ואף על גב דגידולי טבל מותרים [כתרומות פ"ט מ"ד] , והרי טבל נמי הו"ל דשיל"מ [כנדרים דנ"ח א' וסש"ג דחלה] . ואע"ג דבש"ס [ע"ז ע"ג ב'] קאמר דלהכי טבל במשהו משום דכשיתירו כך אסורו . הני מילי גם ד"ה טבל מוכח דטעם דשיל"מ עיקר , וכ"כ בירושלמי ורק צריכין נמי להטעם דכשיתירו וכו' דלתסיר אף שאין הבעלים כאן , וא"כ מ"ש דבר שיש לו מתירין דטבל מדבר דנדר . התם מדרוב הטבל שנזרע היתר היה לא החמירו בו בזוז"ג . א"נ לפעד"נ דבלא"ו ק' מה מקשה הש"ס בשלהי פרקין , [ד"ס ע"א] מ"ש בתרומה דאמרינן גדולי גדולין מותרין , ובטבל גדולי גדולין אסורין , ומאי קושיא דלמא טבל שאני דהו"ל דשיל"מ , אע"כ דדוקא טבל שנתערב בחולין הו"ל דשיל"מ , מדאפשר לסלק האיסור שמחמתו נאסר , בשיעשר עליה ממקום אחר , אבל

בנתערב

ה הנודר מן המטה. שם וחכ"א כו'. מיי' שם : הנודר מן העיר. ל"ו ע"ב פיי' שם הס"ז טוש"ע שם סכ"ט. אבל הנודר. מיי' שם טוש"ע שם ס"ל : ו קונם פירות. נ"ז ע"א מ"ז פ"א נ"ב ע"ב נ"ט פ"א מיי' שם פ"ה הי"ג טוש"ע שם סי' רפ"ו ס"א : שאני אוכל. מיי' שם הי"ד טוש"ע שם ס"ב :

שנויי נוסחאות

ה דרגש בכלל מטה. במשני"ל הדרגש בכלל המטה וכ"ה בכי"ק (ושם דרגיש ביו"ד בכל המשנה). (הנודר מן הדרגש מותר במטה). כד"ל ליתא פ"ז; בכי"ק שהנודר..(?). הנודר מן העיר . בכי"מ הנודר ליכנס לעיר . לתחומה (של עיר) . כד"ל ובכי"ק בתחומה וליתא וכן ליתא במשני"ל . לעיבורה. בכי"ק ובכי"ף בעיבורה כד"ל בתוכה(?). (אבל) . כד"ל ליתא. אסור. בכי"ף אינו אסור אלא;במשני"ל:אסור ליכנס (ושם בטעות הנודר מן הבור. .) ו האלו. בכי"ף עולם ועי' הוי"ט . קונם הן ע"פ קונם הן לפי. כד"ל ובמשני"ל להפך...לפי על פי וכ"ה בכי"ק (ושם אף על פי אבל במשנה הסמוכה כהוגן ע"ש) ועדות הדפוסים החדשים דנירופ' ל"ג קונם הן לפי אינה מתקיימת . שאני אוכל ושאני טועם. כן תקן ההוי"ט כאן עפ"י המשנ"ב וכ"ה בכי"מ וכן בסמוך (ושם הגיה ההוי"ט כגי' הדפו"י) אולם הכ"מ תקן גם במשנ"ב כאן ובמש' הסמוכה שאיני כמו שהוא כד"ל ובמשניות דפו"י וכמו שהוא במשני"ל (ושם במשנה הסמוכה . . ואיני טועם) וצ"ע . (אפילו). בכי"ק ובמשני"ל ליתא וכן ליתא במשנה הסמוכה וכן ליתא ברמב"ן . אסורין.בכי"ף אסור וכ"ה ברמב"ן גם בסמוך .

תוספות רע"ק

ו [אות מח] בהרע"ב ד"ה אסור בחילופיהן . כגדולי הקדש . עפ"ג דמעילה מ"ו ובתוי"ט שם: [אות מט] תוי"ט ד"ה בדבר שזרעו כלה . ועדיין תקשה לך.לענ"ד לק"ם דדוקא באיסור הנאה שייך לאסור הגידולים אף בזרעו כלה דהוי הנאה ע"י האיסור דבגרמתו באו הגידולים ובזה צריכים להיתירא דזוז"ג משא"כ בטבל דמיירי מאיסור אכילה ליכא כלל איסור בגידולים (*שזרעו כלה) וגם הכא בנדרים בשאני אוכל מותר בגידולים שזרעו כלה וחילוק זה כ' תוס' להדיא (*.ע"ג דס"ט א' ד"ה שאם נטע) :

ז האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי. קונם הן על פי. קונם הן לפי. אסור בחילופיהן ובגידוליהן (כח). שאיני אוכל. שאיני טועם. מות' בחילופיהן ובגידוליהן (כט). בדבר שזורעו כלה (ל). אבל בדבר שאין זרעו כלה. אפילו גדולי גדולין אסורים (לא): ח שאת עושה איני אוכל עד הפסח (לב). שאת עושה איני מתכסה עד הפסח (לג). עשתה לפני הפסח מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח (לד). שאת עושה עד הפסח איני אוכל. ושאת עושה עד הפסח איני מתכסה. עשתה לפני הפסח אסור לאכול. ולהתכסות אחר הפסח (לה): ט שאת נהנית לי (לו) עד הפסח. אם תלכי לבית אביך עד החג. הלכה לפני הפסח. אסורה בהנאתו עד הפסח (לז). אחר הפסח (לח) בלא יחל דברו (לט) °שאת נהנית לי עד החג. אם תלכי לבית אביך עד הפסח. והלכה לפני הפסח

ר"ע מברטנורה

ז קונם מעשה ידיך עלי. אסר כל מה שהיא עושה ומכינה לו ואם נטעה אילן גדוליו אסורין: ח שאת עושה איני אוכל עד הפסח. הכי משמע שאת עושה עכשיו איני אוכל עד הפסח אבל לאחר הפסח אני אוכל. אבל כל מה שאת עושה עד הפסח איני אוכל משמע כל מה שאת עושה מהיום עד שיבא הפסח איני אוכל אותו לעולם אפילו לאחר הפסח: ט שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג. מי שהיה עומד אחר החג ואסר הנאתו עליה עד הפסח אם תלך לבית אביה עד החג: לאחר הפסח בלא יחל דברו. כלומר אם הלכה לאחר

הפסח

תוספת יום טוב

כמ"ש בספ"ג דחלה ותנן במשנה ד' פ"ט דתרומות דגדולי טבל מותרין ולא קשיא כדמפרש התם הר"ב והוא מהירושלמי דטבל רובו חולין ע"כ. ודבר שיש לו מתירין חומרת חכמים היא כמ"ש במשנה ד' פרק בתרא דביצה והואיל ומעיקרא קודם שנזרע הרי רובו חולין לא החמירו בו: ז האומר לאשתו קונם מעשה ידיך. עיין בפירש הר"ב פרק בתרא משנה ד': ואסור בחילופיהן ובגידוליהן. הא קמ"ל דא"ל שיאמר האלו ודתנן במתניתין דלעיל אלו לאו דוקא ואיידי דנסיב ליה רישא נסיב ליה נמי לכולה מתניתין כך נ"ל לפירש הרא"ש דאלו דלעיל לאו דוקא. אבל הר"ן °כתב לעיל דדוקא האלו שמייחד הפירות ואי לא לא והכא הא קמ"ל דכיון שמייחד פירותיו של פלוני הוי כאומר האלו ובסיפא שאני טועם כו' קמ"ל דאע"ג דהכא הוה כאילו אמר האלו והוסיף ג"כ ואמר שאני טועם כו' אפ"ה מתני' ולא אמרינן דכיון שאמר האלו הא דשאני טועם לא גרע לי' ובמתניתין דלעיל לא קאי שאני טועם האלו דרישא: ח מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח. ולא אמרינן עד פסח לא קאי כ"א על שאת עושה אבל איסור אכילה וכסוי הוא לעולם הרא"ש. ומשמע דעל שאת עושה נמי קאי. ולפיכך מ"ש הר"ב הכי משמע שאת עושה עכשיו. לאו דוקא עכשיו. אלא כלומר קודם הפסח ולאפוקי לעולם. וכל מכאן עד הפסח בכלל עכשיו הוא. דמנלן להקל ולומר דעד הפסח לא קאי כמי אחת עושה: ט לי. כלומר משלי הר"ן פ"ב דף ט"ו: עד החג. עד סוכות רש"י. ועיין מ"ש בפ"ק דר"ה משנה ב': הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח. מפרשינן בגמרא פ"ב דף ט"ו דכשהלכה אסורה ולוקה על הנאתו שלמפרע ולעולם אסורה ליהנות קודם הפסח גזירה שמא תלך וכמ"ש בסמוך: אחר הפסח בלא יחל דברו: פירש הר"ב עוברת בבל יחל למפרע וז"ל הרא"ש בפרק ב' דרחמנא אמר [במדבר ל'] איש כי ידור נדר לא יחל דברו לא יתבטלו דבריו ומה שאסר בנדר חל עליו אסור בלא יחל כאילו הקדישו אם על עצמו אסרו עובר בבל יחל ואם אסרו על אחר הנאה ממנו עובר בבל יחל. וז"ל הר"ן דאע"ג דכתיב לא יחל דברו לא יוחל הדבר קאמר וכתבו עוד הר"ן והתוספות [דהיא נשים] קמ"ל שתזהר ליהנות קודם הפסח כדי שאם תלך לאחר הפסח לא תבא לידי בל יחל כדרב יהודה דאמר האומר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אל יישן היום שמא יישן למחר. ורמב"ם בספ"י מה"נ פסק שאם הנהנה הוא אותה שהוא לוקה ופירש הכ"מ דר"ל היא ודאי לוקה אלא אפילו הוא שההנה נמי לוקה אע"ג דבעלמא המאכיל איסור לחבירו אינו לוקה שאני הכא שהוא המדיר והמיחל

דברו

תפארת ישראל

יכין

דמדאין זרען כלה הרי האיסור הראשון מעורב בהן [ולא הו"ל זוו"ג, כמש"ל] וכיון שכן א"א שיתבטל מדהוה ליה דשיל"מ. וגם בלא זה י"ל דדוקא כשקדם ההיתר לאיסור שייך ביטול, אבל שתילי איסור בנטען הרי קדם האיסור להיתר, להכי אפילו הוסיף אלף לא בטל. ואילו מבלל שנטע בכרם ונעקר דלא אמרינן שיתבטל בר' [כנדרים נ"ז כ'] [ועי' י"ד רל"ו סע"ז י"ז וי"ח]. ולכאורה היה נ"ל דה"ט דכל שקדם האיסור אמרינן קמא קמא דמטא לתוכו מההיתר בטל [כע"ז ע"ג א'], אבל א"א לומר כן, דאם כן גם בקדם ההיתר למה בהוסיף ר' אסור. אע"כ צ"ל כתוס' ב"ק [קי"א ב'] דבמעורה בלי הפסק לא אמרינן קמא קמא וכו', וכ"ל ראיה לדבריהם מאהלות [פ"ג מ"ה] דדם מת שנטף לתוך דם חי טהור, דקמא קמא וכו', אבל בשפת לתוכו טמא, ול"א קמא קמא וכו', וא"כ הכא בשתילים דמתגדלים כל שעה ורגע, הו"ל כשיר כלא נפסק הקלוח, ולא אמרינן בכה"ג קמא קמא וכו'. אלא נ"ל דה"ט דכל שקדם האיסור, הוא עיקרו של הגידול, ואין על הצומח מעיקר כהאיסור הפסש של היתר ונפי הו"ל האיסור כמעמיד ולא בטל [ועי' ברמ"ל פי"א מתרומות]: לב) בנטעה אילן: לג) הכי משמע מה שאת עושה קודם הפסח אינו אוכל עד הפסח: לד) ולא אמרינן דמה שאמר עד הפסח, אלפני כניו קאי, ר"ל על שאת עושה, דאין כן לשון בנ"א: לה) ולא אמרינן דעד הפסח הלאחריו קאי, ר"ל על אינו אוכל: לו) ר"ל משלי: לז) ובנהנת, לוקה מדאו' [ולכ"ת לרמב"ם, גם הוא לוקה, וללח"מ לרמב"ם רק הוא לוקה] אבל בלא הלכה מותר לה ליהנות קודם פסח ולא חיישינן שמא הלך אחר פסח: לח) אם הלכה אחר פסח: לט) ולוקה היא מדרבנן אם נהנית קודם הפסח אבל מדאורייתא לא מדלא הלכה באיסור. מיהו לכתחילה בכל תנאי שבזמן, כזה או כקונם דבר זה היום אם תעשה דבר פלוני למחר, אסור בדבר זה היום שמא יעשה דבר פלוני למחר דבתנאי לא מזדהר אינש [ספר"כ]:

ולא

בועז

בנתערב בגידולין, שנתערב טבל בטבל, רק דמשום טבל השני היה מותר אכילת עראי מדלא ראה עדיין פני הבית, ורק מדנתערב בו טבל הראשון שראה כבר פני הבית, נאסר הכל מלאכל עראי, והרי זה האיסור לא יסולק לעולם, מה אמרת, הרי בידו לסלק האיסור בשיעשר הכל, הרי לא משום מעשר טבל השני היה נאסר מלאכל עראי, ולא נחשב רק בהיה אפשר למצות היתר לאכל ממנו עראי בעוד שלא יעשר. ודו"ק]:

ציונים

ז האומר לאשתו. שם פיי"ו שם הס"ו טוש"ע שם ס"ג: ח שאת עושה כו'. שם טוש"ע שם סי' ר"כ סכ"א: ט שאת נהנית לי. שם ע"ו ע"א סיי' שם ס"י סי"ג טוש"ע שם סכ"ב: שאת נהנית לי עד החג. נ"ו ע"ב סיי' שם סי"ג טוש"ע שם סכ"ג:

שנויי נוסחאות

ז על פי כו' לפי. וכ"ה כד"נ; בכי"ק ובמשני"ר לפי.. על פי. אבל בדבר. כד"נ..דבר. ח שאת עושה איני אוכל. בכי"ק..עושהלי.. איני אוכל כו' איני מתכסה. במשני"ר ואני אוכל כו' ואני.. וכן בסמוך; בכי"ק איני נהנה ..וכן בסמוך ליהנות ולהתכסית ובכבא כי איני אוכל.. לאכול ולהתכסות.אחר הפסח; בכי"ק לאחר.. וכן בסמוך. אסור כו' אחר הפסח. כד"נ.. עד (?) הפסח. ט אם תלכי. בכי"ק ובמשכ"נ ובמשני"ר אם הולכת את וכן בסמוך. אחר. במשכ"נ לאחר; בכי"ק ובמשני"ר ולאחר. בלא יחל (דברו). במשכ"נ בבל יחל וליתא; בכי"ק ובמשני"ר בל.. נ"ל בלא לו בבל. והלכה. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר הלכה.

תוספות רע"ק

ז [אות נ] בתוי"ט ד"ה ואסור כו' לעיל דדוקא האלו. דהא דאסור בחליפים אין הטעם מדין חליפי א"ה דנימא דוקא בהחליפן הוא וכמ"ש הרע"ב אלא דמתני' מיירי אף בהחליפן אחר ומטעם דהיכא דאמר פירות אלו כיון דמייחד לפירות שוינהו עליו כהקדש משום הכי מתס' בחלופיהן ובגדוליהן כי היכי דחליפי וגידולי הקדש אסורים וכוונת הנודר כך לאסור בהם ודוקא בנודר לעצמו אבל במדיר את חבירו אף בפירות אלו אם החליפן אחר מיתר דא"א לו לאסור החליפי' על חבירו וה"נ בנודר לעצמו ולא אמר אלו אם החליפן אחר שרי ואם החליפן הוא בין בנודר בין במדיר תלוי בדין חליפי א"ה אם קנסו בדיעבד ע' המחליף אם לא (*עיין בר"ן):ט [אות נא] במשנה שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח. בתוי"ט ד"ה אחר הפסח. דהיא גופא קמ"ל שתיזהר ליהנות קודם פסח. וכך מבואר בסוגיא דט"ו ע"ב דאסורה ליהנות קודם פסח דבתנאי לא מודהר ושמא תלך אחר פך (*ואפילו באת נהנית לי עד החג כו' ג"כ אסור ליהנות קודם פסח במבואר בסוגיא שם). וק' לי הא כל אם כלאחר דמי ובאוסר עצמו באם אעשה מתחיל האיסור משעת עקירת התנאי ובמ"ש הר"ן נדרים דע"ט ע"ב ובפרק ג' דשבועות ואם כן נימא דאסורה בהנאת עד החג משעת שתלך לבית אביה קודם פסח ולא תחול על הנאה שקודם הליכתה וצע"ג (*נ"ל שלזה עמד רבי' על הסיפא. כי הרישא שאת נהנית לי עד הפסח פו' הוי כאו שאמר מהיום)

דברו : ומותרת לילך אחר הפסח. ולא חיישינן שמא לא תזכור שעברה על הנאה קודם הפסח ולא [מניחה] לה לילך אחר לאתהני סד"א תתסר בהליכה מדרבנן כדי שתזכור שאסורה ליהנות. קמ"ל. כך כתב הר"ן [ס"ו:]. אבל התוספות כתבו [שם] ומותרת לילך אחר הפסח כלומר אם לא הלכה לפני הפסח מותרת לילך אחר הפסח וליכא למיחש למידי ואין זה חדוש אלא איידי דתנא אחר הפסח משום לא יהא תנא נמי בהאי סיפא דמותרת כו' משמע מדבריהם °דאה"כ דאם הלכה לפני הפסח שאסורה לילך אח"כ

ר"ע מברטנורה

הפסח עוברת בכל יום למפרע על מה שנהנית ממנו קודם הפסח:

אסורה בהנאתו עד החג. ומותרת לילך אחר הפסח ם) :

כדי שתזכור שעברה על הנאה ושאסורה ליהנות :

יכין תפארת ישראל יכין

ם) ולא אמרינן שתאסר לילך אז כדי שתזכיר א"ע אם הלכה קודם פסח [ר"ן], וכאן לא אמרינן שאסורה לילך לפני פסח, שמא תהנה אחר הפסח, דבנדר מוכר זכיר [שם]:

אחר הפסח. בכי"ק לאחר.

תוספות רע"ק

[אות נב] תוי"ט ד"ה ומותרת. דאה"נ דאם הלכה. ולענ"ד נראה בהיפוך דתוס' ס"ל דליכא הו"א כלל לאסור דלא ס"ל לסברת הר"ן אף להו"א בעלמא מש"ה מפרשי' דמה דנקט במתניתין ומותרת לילך אחר הפסח היינו דהליכה דקודם פסח גורם איסור על הפירות אבל אחה"פ אינו גורם איסור כלל. ולזה כתב דמיירי בלא הלכה ק"פ דאילו בהלכה כבר נאסרה ול"ש לומר ומותרת אח"כ ומה לנו בהליכה השנייה והוא פשוט וברור לענ"ד. ואדרבא לפי דברי התוי"ט מהיכן פסיקא להו לתוס' לודאי דאסור ומגזירה עד דדחקי בפירושם ולא ניחא להו כפירוש הר"ן דבאמת מותר ול"נ. אע"ב בהיפוך דלא ס"ל כלל לחידוש שיהא הו"א לנגוד:

ר"ע מברטנורה

קונם יין פרק ח נדרים

תוספת יום טוב

ציונים

פרק ח **א קונם יין.** עד שתחשך. שכן דרך ל' בני אדם כשאומרים היום. רוצים לומר עד השלמת היום: שבת זו. היה עומד באמצע השבוע. ואמר שבת זו אסור בכל השבוע: והשבת לשעבר. ואסור נמי ביום השבת כי הוא בכלל השבוע שעבר: חדש זה אסור בכל החדש. אם עומד באמצע החדש ואמר חדש זה. אסור עד תשלום החדש ויום ר"ח להבא. ומותר ביום ר"ח. כי הוא נמנה עם החדש הבא ואפי' היה ר"ח ביום שלשים לחדש שעבר. וכן שנה זו אם עמד באמצע השנה ואמר שנה זו אסור עד תשלום השנה ומותר בר"ה שהוא נמנה עם השנה העתידה לבא: שבוע זה. היה עומד באמצע השמטה. ואמר שבוע זה. אסור עד תשלום השמטה והשביעית בכלל שמטה שעברה: אם אמר יום אחד שבת אחת חדש אחד שנה אחת שבוע אחד. אסור מיום ליום אם עומד באמצע היום ואומר יום אחד. אסור עד למחר כעת הזאת. וכן אם עומד בשמונה לחדש ואמר חדש עלי אסור עד ח' לחדש הבא. וכן בשנה. וכן בשמטה. וכן אם אמר קונם עלי יין יום סתם. או שבת. או חדש. או שנה סתם. אע"פ שלא אמר יום אחד. שבת אחת. חדש אחד. דינו מעת לעת. והאומר קונם עלי יין היום אע"פ שהוא מותר כשתחשך צריך שאלה לחכם גזירה כשאמר היום שמא יבא להתיר כשיאמר יום סתם דמיחלף ליה בין יום להיום או בין שבת זו לשבת סתם וכן כולם: **ב** עד הפסח אסור עד שיגיע. דבלשון בני אדם עד ולא עד בכלל: עד שיהא אסור עד שיצא.

דמשמע

פרק ח **א קונם יין שאני טועם היום א). אינו אסור אלא עד שתחשך ב). שבת זו ג) אסור בכל השבת ד) ושבת שעברה ה). חדש זה ו) אסור בכל החדש וראש חדש להבא ז). שנה זו ח). אסור בכל השנה וראש השנה לעתיד לבוא. שבוע זה ט) אסור בכל השבוע ושביעית שעברה. ואם אמר יום אחד. שבת אחת. חדש אחד. שנה אחת. שבוע אחד. אסור מיום ליום י): ב עד הפסח. אסור עד שיגיע יא). עד שיהא**

פרק ח **א וראש** חדש להבא. פירש הר"ב ואפילו היה ר"ח ביום שלשים לחדש שעבר. גמרא. וכלומר שהם שני ימים ר"ח ונמצא שהיום הראשון נמנה לחדש הזה שעליו נדר. אפ"ה מותר בו דאינשי קרו ליה ריש ירחא ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם: **וראש** השנה לעתיד לבוא. ולשון העולם לומר חדש הבא ושנה העתידה לבא הרא"ש. וז"ל רש"י. ולהכי קרי [ליה] לע"ל לפי שהוא נמנה לימים ולחדשים הנכנסים שהוא זמן אחר ולהכי קאמר לעתיד ולא קאמר להבא: **ואם אמר** יום אחד וכו'. כתב הר"ב וכן אם אמר קונם עלי יום סתם כו'. אבעיא בגמ' ולא אפשיטא דממתניתי' ליכא למשמע דכי דייקית מסיפא דוקא יום אחד. הא יום סתם. כהיום. תידוק מרישא איפכא דהיום אינו אסור אלא עד שתחשך הא יום כיום אחד. ומכל מקום זה שכתב הר"ב דינו מעל"ע היינו לאיסורא לחוד משום דספיקא לחומרא אבל ללקות לא דאין מלקין על הספק וכן פסק הרמב"ם בחבורו פרק י' מה"נ. והר"ב נמשך אחר לשון רמב"ם בפירושו שלא כתב ג"כ החלוק דבמלקות: **ב עד הפסח** אסור עד שיגיע. כשיגיע מותר ה"ל למתני אלא משום דבסיפא שייך למתני אסור נקט ברישא נמי אסור. הרא"ש: **עד** שיהא וכו'

פ"ח א קונם יין שאני. ס' ע"א מיי' פ"י מהל' נדרים ה"א סמ"ג ל' רמ"ג טוש"ע יו"ד סי' ר"כ ס"א: **שבת זו.** מיי' שם ה"ב טוש"ע שם ס"ג: **חודש זה.** מיי' שם ה"ג טוש"ע שם ס"ד: **שנה זו.** מיי' שם ה"ד טוש"ע שם ס"ו: **שבוע זה.** מיי' שם ה"ה טוש"ע שם ס"ט: **יום אחד.** מיי' שם ה"א טוש"ע שם ס"א: **שבת אחת.** מיי' שם ה"ב טוש"ע שם ס"ג: **חדש א'.** מיי' שם ה"ג טוש"ע שם ס"ה: **שנה אחת.** מיי' שם ה"ד טוש"ע שם ס"ו: **שבוע אחת.** מיי' שם ה"ה טוש"ע שם ס"ו: **ב עד הפסח.** שם קודשין ס"ל ע"א מיי' שם ה"ז טוש"ע שם סי"א:

שנויי נוסחאות

פ"ח א שאני. נד"נ ובכי"ק ובמשני"ר שאיני. **אסור.** נד"נ אסור לו. **ושבת שעברה.** נד"נ והשבת לשעבר; בכי"ק והשבת שעברה. **ו(ראש) חדש לחבא.** בכי"מ ליתא; במשני"ר.. שלבא; בכי"ק וראש החדש הבא. **לעתיד(לבוא).** בכי"פ ליתי. **שבוע זה.** נד"נ.. זו. **ושביעית שעברה.** נד"נ והשביעית לשעבר וכ"ה והשביעית.. גם בכי"ק. **שבת אחת.** נד"נ.. אחד. **מיום ליום.** בכי"ק.. אל יום

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ח א) ה"ה אמר יום זה ויין לדוגמא בעלמא נקט: ב) ולא צריך שאלה לחכם, גזירה שמא יאסר ע"ע יום א', דלא אסור לשתות בלי שאלה, ממעת לעת שנדר. מיהו סגי בלי פתח [ר"כ]: ג) בעמד תוך השבוע, או ביום הז' דהיינו בשבת עצמו, ואמר קונם וכו' שבת זו, או שבוע זו, או שעמד קודם להשבוע שאוסר, ואמר קונם וכו' שבת או שבוע הבאה: ד) השבוע, דהיינו עד שתחשך במוצאי שבת: ה) ר"ל ויום שבת הבא, בכלל שבוע שעברה, ואסור בו. מיהו מותר אח"כ בלי שאלת חכם. וי"א דה"ה בשבת, יחידה. ושייטה, באמר „זה" צריך שאלה משום גזירה, ובאמר שבוע א' או שבוע סתם, אסור ז' ימים מעל"ע משעה שנדר: ו) ומיירי בעמד תוך החודש או קודם לו: ז) הו"ל כלהבא ומותר, ואפילו בר"ח ב' ימים, ואף דיום א' דר"ח הוא לתשלום חודש שעבר, בנדרים הלך אחר לשון בנ"א, ומותר גם בא'. וכ"ש לחומרא, בנדר ביום א' דר"ח, או בנדר לעשות דבר קודם ר"ח, א' דר"ח בכלל ר"ח הוא [שם]: ח) בעמד תוך או קודם וסמוך להשנה: ט) בעמד תוך או קודם וסמוך שנות השמיטה: י) ומעת לעת משעה שנדר: יא) דבלשון בנ"א עד ולא עד בכלל [כח"מ מ"נ כ"ז, וי"ד ר"כ י"ב], מיהו צריך שאלה לחכם משום גזירה כיאמר עד שיהא

אסור עד שיצא. עד לפני יב) הפסח. רבי מאיר אומר. אסור עד שיגיע יג). רבי יוסי אומר. אסור עד שיצא: **ג** עד הקציר יד). עד הבציר טו). עד המסיק טז). אינו אסור אלא עד שיגיע. זה הכלל. כל שזמנו קבוע. ואמר עד שיגיע. אסור עד שיגיע. אמר עד שיהא אסור עד שיצא. וכל שאין זמנו קבוע יז). בין אמר עד שיהא. בין אמר עד שיגיע. אינו אסור אלא עד שיגיע: **ד** עד הקיץ יח). עד שיהא הקיץ יט). עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות כ). עד שיעבור הקיץ. עד שיקפלו המקצועות כא). עד הקציר. עד שיתחיל העם לקצור. קציר חטין כב). אבל לא קציר שעורים כג) הכל לפי מקום נדרו כד). אם היה בהר, בהר. ואם היה בבקעה. בבקעה כה): **ה** עד הגשמים כו). עד שיהיו הגשמים. עד שתרד

דמשמע כל זמן שהוא הוה: **עד לפני הפסח ר"מ אומר אסור עד שיגיע.** דלא מעייל איניש נפשיה לספיקא. ודבר המסורך לקרות פני הפסח קאמר. והיינו עד שיגיע. ורבי יוסי סבר מעייל איניש נפשיה לאסור בכל מה שיוכל להסתפק. והלכה כר' יוסי: **ג עד הקציר.** של חטים ושעורים: **עד הבציר.** של ענבים: **עד המסיק.** של זיתים: **אינו אסור אלא עד שיגיע.** הואיל ואין לקציר ולבציר זמן קבוע כדמפרש ואזיל לא שנא אמר עד שיהא לא שנא אמר עד שיגיע. אינו אסור אלא עד שיגיע. שכל דבר שאין זמנו קבוע אין בדעת הנודר להכניס עצמו באסור זמן שאין ידוע לו ולפיכך אמרי' דודאי עד שיגיע קאמר: **ד עד הקיץ עד שיהא הקיץ.** בין אמר עד הקיץ בין אמר עד שיהא הקיץ אינו אסור אלא עד שיתחילו העם להכניס בכלכלות כלומר שקוצצים תאנים הרבה ומכניסים אותם בסלים: **עד שיקפלו המקצועות.** המחצלאות שמייבשים עליהם התאנים. לאחר שנתייבשו. מקפלין אותן מחצלאות ומניחין אותן לשנה הבאה: **הכל לפי מקום נדרו.** אם רוב תבואות המקום חטין עד קציר חטים. ואם שעורים. עד קציר שעורים וכן אם היה בהר בשעת הנדר עד שיגיע זמן הקציר והבציר בהר. ואם בבקעה עד שיגיע זמן הקציר והבציר של בקעה: **ה עד הגשמים עד שיהיו גשמים.** באיזה לשון משתי לשונות הללו שהוציא מפיו מותר כיון שהתחילו הגשמים לירד ברביעה שניה שהיא בשנה המאוחרת בר"ח כסליו. הילכך הנודר עד הגשמים אסור עד ראש חדש כסליו. אלא א"כ ירדו גשמים בתחלת זמנן שהוא

בשנה

וכו'. במתניתין ה' פליג רבי יהודה בזה. עיין מ"ש במשנה ו': **רבי מאיר אומר אסור עד שיגיע.** כתב הר"ב דלא מעייל איניש נפשיה לספיקא דיש במשמעות זה הלשון ג' ענינים איכא למימר עד פני ימים הראשונים דהיינו עד שיגיע ואיכא למימר עד פני ימים האחרונים ויהיה מותר בימים האחרונים ואיכא למימר עד פני פסח והיינו עד שיצא. הרא"ש: **ר"י אומר עד שיצא.** כתב הר"ב והלכה כר"י משום דקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר' יוסי אבל קשיא דבגמרא רמינן מתני' דהכא אמתניתין ט' פ"ק [נ"ל פ"ג] דקדושין היו לו שתי כתי בנות כו' דשמעינן להו רצוני לומר לר"מ ור"י דפליגי איפכא דרבי מאיר סבר מעייל איניש נפשיה לספיקא ור"י סובר לא מעייל וכו'. ומשני מוחלפת השיטה דהכא. *)והכי תניא כל שזמנו קבוע ואמר עד לפני. ר"מ אומר עד שיצא ור' יוסי אומר עד שיגיע. וכיון שכן א"כ הלכה עד שיגיע. ואע"ג דהתם בקדושין עוד סוגיא אחרת דלא תיפוך והכא לא פליגי במעייל איניש נפשיה לספיקא אלא בלישנא בעלמא פליגי ר"מ סבר עד פני הפסח עד קמי פסחא משמע ור' יוסי סבר עד דמהפני פסחא משמע ולפי אותה סוגי' מתניתין כדקיימא קיימא והלכה כר"י שאומר עד שיצא וכן דעת הרמב"ם והרא"ש. אבל הר"ב שמפרש למתניתין דפליגי במעייל איניש וכו' כסוגיא דהכא וכתב נ"כ הלכה כר"י דבריו סותרין זה את זה. והרמב"ם בפירושו כתב הלכה כר"י אבל לא פירש כלום במשנתינו במאי קא מפלגי ואיכא למימר דס"ל בלישנא בעלמא פליגי וכסוגיא דקדושין ולפיכך הניח המשנה כדקיימא ופסק כר"י אבל בחבורו פסק עד שיגיע. וכסוגיא דהכא דמפכינן למתניתין:

ג אינו אסור אלא עד שיגיע פירש הר"ב ל"ש אמר עד שיהא וכו' דכיון דתנא אינו אסור אלא עד שיגיע. הוה כאילו תנא עד שיהא דהכי משמע לישנא באיזה לשון שיאמר אינו אסור אלא עד שיגיע. הרא"ש: **כל שזמנו קבוע.** כלומר שיש להמשכתו זמן קבוע כגון פסח שקבעה בו תורה שבעה ימים כי אמר שיהא אסור עד שילא דכיון דידע זמן המשך אסורו אוסר עצמו בו. הר"ן: **ד עד הקיץ.** ל' הרמב"ם קיץ שם לימות השרב אבל היה מפורסם זה השם אצלם על זמן בישול התאנים: **עד שיקפלו המקצועות.** הנה שיקפלו רוב המקצועות. גמרא: **עד הקציר.** ובמקומו יש קציר חטים וקציר שעורים. עד שיתחיל קציר חטים דקציר המיוחד קאמר. תוספות: **אם היה בהר.** פירש הר"ב בשעת הנדר כלומר שאע"פ שאחר כן ירד לבקעה והגיע קציר של בקעה כיון שעדיין לא הגיע קציר של הר אסור עד שיגיע קציר של הר וכדאיתא בגמרא: **ה עד שתרד רביעה שניה.** דגשמים משמע לת"ק ירידת גשמים וגם משמע לשון רבים ומיעוט רבים שנים [וכפירש"י בפ"ק דתענית ד' ו' ועוד פירש שאז מתחלחלת הארץ בגשמים] ולפיכך עד שתרד רביעה שניה ואפילו אמר עד שיהיו לפי שאין זמן קבוע למשך ירידתן ורבן שמעון בן גמליאל מיקל טפי ואמר עד זמן רביעה ואף על פי שלא ירדו גשמים. הרא"ש: **שתרד רביעה שניה.** פירש הר"ב כיון שהתחילו כו' הילכך הנודר עד הגשמים וכו' נראה לי שיש טעות סופר בדברי הר"ב שמ"ש עד הגשמים נ"ל עד הגשם וכן הוא בפירוש הרמב"ם. והיינו הא דקאמר עלה דמתניתין בגמרא מחלוקת דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר כלומר אף ת"ק מודה שאין נודר עד שתרד אלא עד שיגיע ומיהו לא סגי עד זמן אחרון שהוא ר"ח כסליו אבל כשירדו אפילו בזמן הראשון

סגי

---

*) כ"ה בתוי"ט ד"ר פו"ק, ובד"ח תקנו והתניא כמו בגמ' ואינו נכון.

יכין תפארת ישראל יכין

[שם]: יב) בש"ס הכא [ובקדושין דס"ד] גרסינן „פני" וכ"כ בי"ד [ר"כ]: יג) דמספקינן שמא נתכוון לפנים שלפניו או לפנים שלאחריו, אמרינן דלא מחית איניש נפשיה לספיקא, וכוונתו לדבר שהוא וודאי, דהיינו בפנים שלפניו, וזהו משיגיע [ועי' לעיל פ"ב מ"ד ובפ"ם שם וכאן]: יד) של תבואה: טו) לענבים: טז) לזיתים: יז) כקציר וכדומה: יח) כך קורין לשרב, אבל יותר נקרא כן זמן בישול התאנים: יט) ר"ל או שאמר עד שיהא וכו': כ) ר"ל בסלים, שכבר נתבשלו הרבה סלים מלאים: כא) ר"ל שיקפלו ויכריכו הספינים להכניסן בתיקן להטמינן לשנה הבאה: כב) דמאוחר לקציר שעורים: כג) נראה לי משום דשעורים אינן מאכל אדם [כפסחים ד"ג ב'] חוץ מבאדום [כתובות ס"ד ב']: כד) ר"ל אם רוב קציר מקום הנודר היא שעורים, הולכים אחריו, דבנדרים הולכים אחר הרוב, אם אומר שלכך נתכוון. ודוקא באין רוב ההר כנגדו [ש"ך שם סקכ"ד וסי' ר"ה סק"ג]: כה) כל מקום לפי קצירו: כו) או:

ציונים

עד לפני הפסח. ירוש' קדושין פ"ג ה"ט: רמ"א אסור. מיי' שם פוש"ע שם: **ג** עד הקציר. פ"א ע"ב מיי' שם ה"ט סמ"ג שם פוש"ע שם: וכל שאי"ז קבוע. מיי' שם סמ"ג שם פוש"ע שם: **ד** עד הקיץ. שם. מיי' שם פוש"ע שם סס"ו: עד שיעבור הקיץ. מיי' שם פוש"ע שם סעי' י"ז: עד הקציר. ס"ב ע"ב מיי' שם סמ"ג שם פוש"ע שם סעי' י"ב וי"ד: **ה** עד הגשמים. שם תענית ו': עד שתרד. מיי' שם הי"א פוש"ע שם כי"ה:

שנויי נוסחאות

ב עד לפני (הפסח). בד"נ ליתא; בכי"מ עד פני.. וכ"ה בכי"ף ועי' רא"ש. (אסור)כו'(אסור): בכי"ק ובמשב"ר ליתא. **ג** עד הבציר עד. בד"נ ועד הבציר ועד. (אמר) עד שיהא. בד"נ ובכי"ק ובמשב"ר ליתא. בין אמר כו' בין אמר. בד"נ ובכי"ק ובמשב"ר.. שאמר.. שאמר. **ד** עד שיהא. במשב"ר עד שיעשה. ונלה"מ.. שיהא. שיתחילו. בכי"ף שיתחיל. להכנים. בכי"ק להכנם (?) וכ"ה ברמב"ן ליכנס (?). שיקפלו. כ"ה בברייתא דבבלי וירוש'; במשב"ר שיקפילו; ונלה"מ שיכפלו ובמשב"ר שיכפילו. שיתחיל. בד"נ ובכי"ק ובמשב"ר שיתחילו. (אבל) לא קציר. בכי"ף ולא קציר וליתא; במשב"ר ..קציר של.(מקום)נדרו. במס' ד' [illegible] ליתא בכי"ף מקומו; ברמב"ן מקום שנדר. בהר בהר. בכי"ק בהר בהר וכן בבקעה בבקעה. ואם. בד"נ אם. **ה** שיהיו הגשמים. בד"נ שיהיו גשמים. במשב"ג ובמשב"ר שיהו הגשמים.

ראשון לציון

פ"ח ב במשנה עד לפני הפסח נ"ל עד פני הפסח כן גירסת רש"י והר"ן והרא"ש דף ס"א. וכן גירסת הטוש"ע י"ד סימן ר"כ סעיף י"ח:

רביעה שניה כז). רבן שמעון בן גמליאל אומר עד שיגיע זמנה של רביעה כח). עד שיפסקו גשמים. עד שיצא ניסן כולו. דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר. עד שיעבור הפסח. קונם יין שאיני טועם השנה. נתעברה השנה. אסור בה. ובעיבורה. עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון. עד סוף אדר. עד סוף אדר הראשון כט). רבי יהודה אומר קונם יין שאיני טועם. עד שיהא הפסח. אינו אסור אלא עד ליל הפסח ל). שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין: ך אמר קונם בשר שאיני טועם עד שיהא הצום לא). אינו אסור אלא עד לילי צום לב). שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר לג). רבי יוסי בנו אומר. קונם שום שאיני טועם. עד שתהא שבת. אינו אסור אלא עד לילי שבת. שלא נתכוון

ר"ע מברטנורה

בשנה המבכרת [בי"ז] במרחשון ובשנה הבינונית. בכ"ג בו. וכן הלכה. ולא כרשב"ג. שאומר עד שיגיע זמנה של רביעה: ר"י אומר עד שיעבור הפסח. והלכה כר"י: ך לילי הצום. ליל צום כפור שמצוה להרבות בסעודה בערב צום כפור: קונם שום שאיני טועם וכו'. שעזרא תיקן שיהו אוכלים שום בלילי שבת מפני שמרבה הזרע. ואין הלכה לא כר"י. ולא כרבי יוסי בנו. אלא כדאמרינן לעיל במתני'. כל שזמנו קבוע. אמר עד שיגיע. אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא

סגי דכך הוא השוב ירדו מזמן הבכירה ואילך כמו הגיע זמן רביעה ג' וכך פירש הכ"מ לדעת הרמב"ם בפ"י מהלכות נדרים אבל נמלא עכשיו שבעיקר הדין השנוי במשנתינו לא ביאר הר"ב אימתי זמן ירידת גשמים שכשירדו עבר זמן נדרו. אם נלך אחר הבכירה או הבינונית [*דז"ש הר"ב שהוא בשנה המאוחרת כו' משום דלקמיה נקטיה ולא נמשך אדלעיל דאין סברא שנלך אחר המאוחרת אם ירדו בבינונית דהא תלינן ברביעה שנייה משום דמסתמא שנייה משמע שהיא מקדמת כ"כ כרביעה ראשונה והיא מאחרת כ"כ כשלישית כמ"ש הר"ן] גם הרמב"ם בפירושו לא ביאר בזה אבל בחבורו כתב כשירדו מכ"ג במרחשון ואילך שהיא הבינונית ואפשר שהר"ב סומך על המסתבר דמסתמא אזלינן בבינונית דכיון שבנדרים הולכין אחר ל' בני אדם וכל לשון בני אדם מסתמא על דבר הממוצע הם מדברים ומתכוונים [*וכמ"ש]. ועוד סמך נ"כ על מ"ש ברפ"ח דפיאה לענין מתנות עניים שהולכים אחר זמן הבינונית ואם במתנות עניים שיש להחמיר בהן כדתנן בספ"ד דפיא' אין מחמירין עד האפיל'. כ"ש בנדרי' שאע"פ שגם סתמן להחמי' כדתנן במשנה ד' פ"ב מ"מ יש לך להקל משום דהלך אחר לשון בני אדם. ולפיכך אי אפשר להחמיר בהן יותר מגבי מתנות עניים והרי הרמב"ם בנדרים פוסק בחבורו עד הבינונית כמו שכתבתי ואילו במ"ע מחמיר ופוסק עד ר"ח כסליו שהיא המאוחרת כמ"ש בפ"א מהלכות מתנות עניים. והיינו טעמא דספק מ"ע להחמיר כמ"ש שם הכ"מ. ועוד פירש הר"ב כבינונית משנה ו' פרק (בתרא) [ס'] דשביעית ועיין עוד מ"ש במשנה ג' פ"ק דתענית: רביעה. עיין בפירש הר"ב רפ"ח דפיאה א"כ במשנה ו' פ"ט דשביעית: ר"ש בן גמליאל אומר וכו'. כ' הר"ב ואין הלכה כרשב"ג וכ"כ הרמב"ם וכבר כתבתי בזה במשנה ז' פ"ח דעירובין ואזלא לה תמיהת הכ"מ פ"י מה"נ דהא קי"ל כל מקום ששנה רבן שמעון ב"ג במשנתינו הלכה כמותו וכו': שאיני טועם. עיין מ"ש ברפ"ק גבי שאיני אוכל לך ובפסקי הרא"ש כתוב שאני: השנה. כתב הר"ן נראה לי דרבותא דמתניתין דנתסר בעיבורה לנודר מתחלת השנה איצטריך דאי בנודר בר"ח שבט פשיטא דהשנה עד ר"ה משמע אלא ודאי בנודר בתחלת השנה אתא לאשמועינן דנתסר בעבורה וכו'. ואני אוסף עוד לומר דאפילו בנודר שנה אחת סתם אסור בעיבורה כל שקדם נדר לחדש העיבור דמסתמא שנה זו משמע ע"כ. והרא"ש בפסקיו כתב עלה דמתניתין דהיינו לומר שאם אמר שנה אחת אסור י"ג חדש ולא אמרינן לא היתה דעתו על שנה מעוברת אלא כסתם השנים שהן י"ב חדש אלא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובין פשוטה ובין מעוברת קרוי שנה ע"כ. ועיין במשנה ח' פ"ח דב"מ: עד סוף אדר עד סוף אדר ראשון. כך הוא גירסת הרא"ש והר"ן. והרא"ש כתב בפסקיו ויש דגרסי עד סוף אדר. עד סוף אדר שני. ואותה גרסא נ"ל עיקר דלשני האדרים תשיב חד ירחא. דלאידך גרסא ראש וסוף נ"ל חדא סגי ע"כ. וכן היא גירסת הרמב"ם: שאיני טועם. הטור העתיק שאני טועם: שלא נתכוון זה כו'. שדרך בני אדם לשתות יין. דודאי רוצה הוא לשתות ד' כוסות של יין בלילי פסח שכל אדם שותין. רש"י ולענין הלכה עיין בפירוש הר"ב במשנה דלקמן. ומה שכתבתי שם: ך שאיני טועם. הטור העתיק שאני טועם וכן בסיפא: אינו אסור אלא עד לילי הצום. פירש הר"ב שמצוה להרבות בסעודה כו' כמפורש במשנה ג' פ"ה דחולין. וכתב הר"ן והא עדיפא מקמייתא שהרי אינו מגיע איסורו עד הצום וכי קתני עד לילי הצום לאו דוקא שהרי אוכל הוא מבערב אלא עד סעודה של לילי הצום קאמר: לילי הצום. עיין מ"ש במשנה ג' פרק ח' דתרומות בפירוש מלת לילי: אינו אסור אלא עד לילי שבת. פירש הר"ב שעזרא תיקן שיהיו אוכלין שום בלילי שבת מפני שמרבה הזרע. מסיים הרמב"ם לפי מאכלם ואקלים וכבר ידעת שעונת ת"ח מלילי שבת עד לילי שבת מוסף עם היות השבת בעצמו מחוייב בו התענוג מכל לד מלדי ההנאה לבני אדם כולם ע"כ. והיינו נמי דתנן בספ"ה דכתובות ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת. ובכל אדם מיירי. וכן עיין במשנה י"א פ"ד דיבמות: שלא נתכוון זה וכו'. כתב הר"ב שאין הלכה לא כר' יודא ולא כר' יוסי בנו אלא כדאמרינן לעיל כו' עד שיהא [אסור] עד שילא וכ"כ הרמב"ם וצריך לחלק בין לא נתכוין דהכא. לשלא נתכוון דסוף פרקין. דהכא לא מוכח כמו לקמן. וכן מחלק הר"ן בשם הרמב"ן. וה"כ בטען והזיע דמשנה ג' דפרק דלעיל דמודו ביה רבנן כמ"ש שם. טעמא נמי דהתם מוכח טפי. אבל הרא"ש כתב שאין נראה לחלק דגבי

מובחר

עד שיצא ניסן. פ"י' מוע"ע שם פ"ט: קונם יין. פ"ב פ"א פיי' שם ה"ו פמ"ג שם פוע"ע שם פ"ו: אסור בה ובעבורה. ירוש' פ"ח כ"א: עד ראש אדר. פיי' שם פוע"ע שם פ"ח ופ"ט: ר"י אומר. פ"ג פ"ג פול יו"ל פי' ל"כ: ך קונם בשר. שם:

שנויי נוסחאות

שיפסקו גשמים. במשני"ר.. הגשמים. שאיני. בכי"ק ובכי"ף שאני וכ"ה בכי"מ ושם כפי הנראה ליתא למלא יין. השנה נתעברה. בכי"ק ובמשנ"ב ובמשני"ר לשנה..; בד"נ ונתעברה. ראש אדר. בד"ב ראש חדש אדר וכן בסמוך וכ"ה בכי"ק רק חסרון דבריס יש שם. אדר הראשון. בד"נ.. ראשון וכן בסמוך. סוף אדר הראשון. בכי"ק.. השני. ועי' תוי"ט. ר"י אומר. במשני"ר.. אומר אמר. שאיני. בכי"ק ובכי"ף שאני. שיהא. בכי"ק שיהיה וכן בסמוך גבי צום. הפסח. במשני"ר פסח וכן בסמוך. ליל. בכי"ק ובמשני"ר ובכי"ף לילי. (שלאנתכוין זה אלא). בכי"מ ליתא כ"ז; במשנ"ב עד שיהיו הפסח לא נתכוון זה אלא עד ליל פסח עד שעה כו'. ך שאיני. בכי"ק ובכי"ף שאני. (שיהא). במשני"ר ליתא. לילי צום. בד"נ ובכי"ק.. הצום. עד שעה. בכי"ף לשעת וכן בסמוך. קונם שום. בכי"ק ובמשני"ר אמר קונם שום. שאיני. בכי"ק ובמשנ"ב שאני. שתהא שבת. בכי"ף שיהא.וקאי על יום השבת.

תוספות הדשים

ה תוי"ט ד"ה רשב"ג כו' דהא קי"ל כו'. ונ"ל שם ס דסתם לן כבי דלא כותיה בפ"ט דשביעית משנה ז'. ונה"ג מקרי הלכתא פסיקתא. (ממוהרש"ה זצ"ל):

ראשון לציון

ה תוי"ט ד"ה רביעה עיין בפי' הר"ב רפ"ח דפיאה עיין ישל"מ:

יכין תפארת ישראל יכין

כז) דהיינו בא"י מי"ז חשון ואילך, ובח"ל ע' ימים אחר תקופת תשרי [כן נראה לי כוונת רמ"א [ר"כ י"ח], רק שלא חש לפרש משום דרמ"א בח"ל קאי ומתורץ קו' הש"ך]: כח) אפילו לא ירדו: כט) וי"ג עד סוף אדר שני, דב' אדרין כחד חשיבי, והכי קיי"ל [שם ח']: ל) ס"ל, דלע"ג דבכל עד שיהא אסור עד שילא כלעיל [מ"ב], מכל מקום באסר לעצמו יין, אף שאמר עד שיהא מותר בליל פסח, דאזלינן בתר אומדנא: לא) יו"כ: לב) היינו אף דהו"ל למימר ליל הצום אסור דהרי זמנו קבוע ואמר עד שיהא, וכלעיל מ"ג אפ"ה בכה"ג אזלינן בתר אומדנא. מיהו לר"ן ר"ל סעודה שאוכל בעיו"כ קודם הלילה לסעודת הלילה. ולנא מסתפקא גם לילה שלפני עיו"כ נקרא ליל צום מדצריך ביו"כ לתוסיף מחול על הקודש, להכי נקרא גם הוא צום, גם משום דכל האוכל בט' הו"ל כלם [כיומא פ"א ב'] והכי קיימא לן דגם ליל של עיו"כ מצוה להרבות [כמג"א תר"ד]. ואפ"ה קיי"ל דבנדר אסור בו בבשר [כמג"א שם וי"ד ר"כ]: לג) דמטה

מובחר

זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול שום לד): ז האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך. אם אין אתה בא ונוטל לבניך כור אחד של חטין. ושתי חביות של יין לה). הרי זה יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם. ויאמר לו לו) כלום אמרת אלא מפני כבודי. זהו כבודי לז). וכן האומר לחבירו קונם שאתה נהנה לי אם אין אתה בא ונותן לבני כור אחד של חטין. ושתי חביות של יין. רבי מאיר אומר אסור עד שיתן. וחכמים אומרים אף זה לח) יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם. ויאמר לו הרי אני כאילו התקבלתי. היו מסרבין בו לשאת בת אחותו לט). ואמר קונם שהיא נהנית לי לעולם. וכן המגרש את אשתו ואמר קונם אשתי

ר"ע מברטנורה

שיצא: ז זהו כבודי. שאפרנס בני משלי: היו מסרבין בו לשאת את בת אחותו. מפצירין בו שישא את בת אחותו מפני שהיא בת גילו ואמרינן [יבמות ס"ב:] הנושא את בת אחותו.

עליו

לבית שאני נכנס כו' דסוף פרקין אין סותרין דבריו מפני כונתו והנדר בטל לגמרי. כ"ש שנלך אחר כונתו לזמן נדרו והכונה זו בריאה וטובה שאינו רוצה להיות נמנע מן המלוה. גם הר"ן כתב בשם הרא"ה דהלכה כמותם כיון דקתני להו גבי הלכתא פסיקתא דהיינו כולהו דיני דאומדנא ואף על גב דתנן לעיל עד הפסח כו'. עד שיצא אפשר דלא אקונם יין קאי ואי נמי אמרת דעלה קאי אגב גררא דהני אחריני תנא עד הפסח דהתם לא אתא לאשמועינן [אלא] כונת הל' היאך היא. ע"כ: ז קונם שאני נהנה לך. קונם מה שאני נהנה משלך. הר"ן פ"ג דף כ"ד: ונוטל לבניך. דרך כבוד הוא שיקבל מתנה לבניו ולא לעצמו. הרא"ש שם: להפר. צ"ע דלישנא דהפרה לא שייך אלא בין איש לאשתו ובין אב לבתו ועיין בפירוש הר"ב ספ"י. והרמב"ם בר"פ דלקמן כתב ג"כ לשון הפרה במקום התרה. [*וכן עוד לשונו במשנה ט' פ"ט כנ"ם לשונו שם]. אבל בגמרא פ"ג דף כ"ד דמייתי לה להך מתניתין גרסינן בין ברישא בין בסיפא להתיר. וכן העתיקה הרמב"ם ספ"ח מה"נ וכן הטור ס"ס רל"ב [*ובבכורות פ"ה משנה ה' כתבתי בשם התוספות דלישנא דקרא נקט כו']: ויאמר לו כלום אמרת כו'. מפרש התם בגמרא טעמא דאמר הא לא אמר נדר הוא ולא הוי נדרי זירוזין דבריין כדתנן התם ומפרש טעמא דודאי לנדר נתכוין דאמר ליה לא כלבא אנא דמיתהנינא מינך. ולא מיתהנית מינאי. *פירש הרא"ש דכיון שהוא רוצה שיקבל ממנו מתנה מרובה. [כור חטים ושתי חביות של יין] מסתמא גם הוא נהנה ממנו הרבה. וכיון שיש טעם לדבר אמרינן דלנדר איכוין. כלומר מה שאין כן המזמין חבירו כו' דתנן התם דהוי נדרי זירוזין. דעביד אינש להאכיל את חבירו אגלו. אע"ג דחבריה לא יהיב ליה מעיקרא מידי: אלא מפני כבודי. שאתכבד על ידך בפני הבריות. שיראו שאני חשוב בעיניך. שאתה רוצה ליתן לי מתנה. זהו כבודי. שאתכבד יותר כשיראו שאתה רוצה ליתן. ואני איני רוצה לקבל הר"ן. והרא"ש כתב זהו כבודי לבנות מתנות: קונם שאתה נהנה לי. כלומר משלי: וכן דרך בני אדם בנודרין ואוסרין הנאתן. על מי שלא יהנה אותם. וברישא ברוצה שלא יקבל הנאה ממנו. הרי הוא נודר שלא יהנה הוא ממנו. אם לא יקבל ההנאה: רבי מאיר אומר אסור עד שיתן. כתבו התוספות אבל ברישא מודה. דקאמר [אם] אי אתה בא ונוטל וזה אינו [רוצה ליקח] רגילות שיאמר זה הוא [כבודי] והתירא מצויא הוא אבל הכא אינו רגילות לומר התקבלתי מאחר שמפצירו ליתן לבנו. ע"כ. אבל הר"ן כתב דה"ה דפליג אקמייתא דאסור עד שיטול. והכי איתא בירושלמי ע"כ: ויאמר לו הרי אני וכו'. בגמרא פ"ג מפרש דדוקא כשאמר לו. הא לאו הכי הוה נדר. ולא הוו נדרי זירוזין ומפרש טעמא משום דודאי לנדר נתכוון. דאמר ליה לאו מלכא אנא דמהני לך ואת לא מהנית לי. פירש הרא"ש לאו מלכא אנא ומסתם ההנהו הרבה. מאחר שתובע ממנו מתנה מרובה: הרי אני וכו'. הריני מחזיק לך טובה. כאילו התקבלתי ממך. רש"י שם: כאילו התקבלתי. מפרש בגמרא בפרק מי שאחזו דהיינו טעמא משום דלהרווחה דידיה מכוין והא לא איצטריך ודוקא כשהבנים סמוכים על שלחנו דבכהאי גוונא שייך למימר דלהרווחה דידיה איכוין שלא יצטרך להוציא משלו לצרכן והא לא איצטריך ובכה"ג היה יכול לומר כן. אבל אם אין הבנים סמוכים על שלחן אביהם הוי איפכא דלהרווחה דידהו קא מכוין וכל שאמרו הם הריני כאילו התקבלנו התירו הנדר ואילו אמר האב כן אין בדבריו כלום הר"ן: התקבלתי. כן ל' המשנה בפ"ו דגיטין וכן ברפ"ז דשבועות: היו מסרבין. פירש הר"ב מפצירין ונקרא סירוב שהוא תרגום מיאון לפי שגם זה המפציר הוא מסרב וממאן במה שחבירו רוצה. כגון הכא שחבירו רוצה שלא ישא בת אחותו וזה המפציר הוא ממאן ברצון זה ורוצה שישאנה: לשאת בת אחותו. פירש הר"ב מפני שהיא

בת

יכין תפארת ישראל יכין

ממובחר להרבות בבשר בעיו"כ [כחולין פרק ה' משנה ד]: לד) שמרבה זרע, ואז שעת בעילה [כפ"ג סי' מ"ו]. וכולהו ג' בבי לא זו אף זו נקט, חיוב, מלוה, רשות, דד' כוסות חיוב, אכילת בשר בעיו"כ מלוה, שום בליל שבת מנהג שהנהיגו עזרא [כב"ק דפ"ב א] והיינו רשות, מלבד שאינו שוה בכל, כך נ"ל: לה) נקט הנך לרבותא דאף שרק כך מפסידין אפילו הכי מצי למימר הריני כקבלתי, ודוקא בסמוכים בשולחן אביהן [רל"ב], וגם נקט כור וחביות לרבותא אף שמרובה מצי מחל: לו) נ"ל מודר להנודר: לז) ואפילו לא אמר הנודר שהתכוון לכבדו. מיהו באמר שהתכוון לכבוד והנאת עצמו, אסור. וי"א דבנדר בביטול מעשה, כגון שאמר אם תלך למקום פלוני יאסרו פירותי עליך, והלך והיה מניעת ההליכה להנאת המדיר, אינו יכול למחול, וי"א דל"ש [רל"ב] (ועי' לעיל ספ"ז ודו"ק): לח) נ"ל דר"ל, לא מבעיא לעיל דמקבל אמר הריני כאילו התקבלתי, אלא אפילו הכא דהנודר קאמר הכי, והרי איהו וודאי אקבלה ממש קאמר, אפ"ה מצי אמר כן, והכי קיי"ל [שם]: לט) נ"ל דקמ"ל דלא נימא מדמצוה לנסבה [כיבמות דס"ב ב']

ואפ"ה

ציונים

ז האומר לחברו כו'. שם כ"ד ע"א מיי' שם פ"ח ה"ז סמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' רל"ב ס"כ: וכן האומר לחברו. שם ושם גיטין נ"ו ע"ב: ר"מ אומר אסור. ירוש' פ"ג ה"ג: וחכ"א אף זה כו'. ירוש' פ"ג ה"א מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם: היו מסרבין בו. מיי' שם פ"ט סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רי"ח סעי' ג':

שנויי נוסחאות

ז שאני. במשבי"ל שאיני. אין אתה. בכי"ף אי אתה; כד"ל ובמשב"כ אין את. כור (אחד). בכי"ף ליתא. להפר את נדרו. בכי"ף להתיר נדרו ועי' תוי"ט; כד"ל להפר נדרים. ויאמר. בכי"ק יאמר. אמרת. כד"ל אמרת לי; במשבי"ל אמרתי לך (?). זהו. בכ"מ וכד"ל ובכי"ק וזהו. שאתה נהנה. כד"ל ובמשב"כ שאת נהנית(?); במשבי"ל שאין את נהנה. (בא ו)נותן. כד"ל ובכי"ק ובכי"ף ליתא. לבני. בכמב"ן לי או לבני; בכי"ק לבניו. כור (אחד). במשב"כ ובכי"ף ליתא. (אסור). בכי"ף ליתא. (את נדרו). בכי"ף ליתא; כד"ל ליתא למלה את. (לו). בכי"ף לית'. התקבלתי. וכ"ה במשבי"ל; כד"ל ובמשב"כ נתקבלתי. היו מסרבין. במשב"כ היה מסרב. בת אחותו. כד"ל ובמשבי"ל את ב"א. (לעולם). בכי"מ ליתא. (וכן המגרש כו' לעולם). שם ליתא כ"ג בע"ס.

תוספת חדשים

ז תוי"ט ד"ה להפר כו' צ"ע דלישנא דהפרה כו'. ול"נ דברישא ובסיפא כאן שייך דוקא לשון הפרה משום דהנדר אינו נעקר מעיקרו כנדר גבי חכם משום דמה שאמר הריני כו' שהתקבלתי או זהו כבודי מתקיים הנדר וא"כ עד אותו שעה קם הנדר דומיא דבעל דמיפר לבא ודו"ק. ועיין בפירוש הר"ב סוף פרק י':

(ממהורש"ח זצ"ל)

תוספות רע"ק

פ"ח ז אות [נג] תוי"ט ד"ה ויאמר לו כלום. פירש הרא"ש כו' שיקבל ממנו מתנה מרובה) וכתב הר"ן בדף כ"ד שלפי זה הטעם וודאי קיימא הסברא דלאו כלבא אנא להלכה. אף דמסקי' דהלכה כראב"י. מ"מ גם הוא מודה בסברא זו. ומה דאמר יתר על כן קונם שאני נהנה לך אם א"א אוכל עמי פת חמה דהוי נדרי זרוזין לאו משום דלית לסברה דלאו כלבא אנא דהא פת חמה מתנה מועטת היא. אלא דיתר ע"כ הוא אף דמייחד האיסור סד"א דדוקא נדר. ואולם יש עוד טעם בהר"ן דהחילוק בין אוסר נכסי חבירו על עצמו דבזה שייך לאו כלבא אנא דאינו רוצה להנות לבין אוסר נכסים על חבירו. ולזה הטעם ע"כ לא קיימא ס' דלאו כלבא אנא להלכה (דהא בשאני נהנה לך דאוסר הנאת הממון ע"ע אפילו הכי קאמר ראב"י) דנדרי זרוזין הן (*והוא הפירוש הא' בהר"ן שם). ומ"ש בהר"ן שם ריש ע"ב ד"ה ולענין הלכה בסוף הדיבור ואי הכי היכי פסקינן כראב"י אפילו מה דאמר בבתרייתא אני כעולל לא ראה אור. אין דבריו מאירים לי. ולדעת בל אוכל היכן מצינו דפסק כראב"י בבתרייתא דלמא מימרא דר"ה הלכה כראב"י קאי אמתני' (שם) כי המשנה שגורה בפי הכל וכמ"ש הר"ן בעצמו שם מקודם ובאמת בבתרייתא אין הלכה בוותיה ואדרבה בהכי מיישב הסוגיא יותר דמש"ה פשיט דפליגי רבנן אף בקמייתא (דהר"ן נדחק בזו הקושי' דדלמא קאי ר"ה אבתרייתא) דע"כ קאי אמתני' אבל אבתרייתא לא מכח סתמא דמתני' דפרק קונם יין (דכאן) ומוכח שפיר דפליגי רבנן אף בקמייתא. באופן דמה דס"ל להר"ן ז"ל דללישנא קמא הוי קולא דפסקינן כראב"י דבקונם שאיני נהנה לך אא"א נוטל לבנך כור חיטים לי"צ התרה דהוי זרוזים וללישנא ב' קייטינן בזה להומרא דצריך התרה דגם ראב"י מודה משום דלאו כלבא אנא.

ולדברי

עליו הכתוב אומר (ישעיה נ"ח) ומבשרך לא תתעלם. אז תקרא וה' יענה: שלא נתכוון זה אלא לשם אכילה ושתיה. ומיהו גם באכילה ושתיה מותר. הואיל ולא הוציא מפיו אכילה ושתיה. דבנדרים בעינן שיוציא בשפתיו. כדכתיב (במדבר ל') ככל היוצא מפיו יעשה. ולא דמי לרישא. דאישות בכלל הנאות איתיה:

נהגית לי לעולם. הרי אלו מותרות להנות לו. שלא נתכוון זה אלא לשום אישות. היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו אמר קונם לביתך שאיני נכנס. טיפת צונן שאיני טועם לך. מותר ליכנס לביתו. ולשתות ממנו צונן שלא נתכוון זה. אלא לשום אכילה ושתיה ם):

בת גילו. פירש בערוך גילו מזלו. ומ"ש הר"ב ואמרינן הנושא כו' בפ"ו דיבמות דף ס"ג [נ"ע ס"ב] ושם כתבו התוספות בשם ר"ת דטעמא לפי שהיא בת מזלו כדאמרינן רוב בנים הולכים אחר אחי האם. ועוד כתבו בשם רשב"ם דה"ה בת אחיו. אבל אחותו נקט לפי שמשדלתו בדברים ושכיח שנושא בתה: מותרות להנות לו. שאר הנאה. אלא לשום אישות. שנדר שלא תהנה ממנו דרך אישות. רש"י: שאיני נכנס כו'. באיני נועס. הטור סימן

רי"ח העתיק שהיכא שאני: שלא נתכוון זה. המסרב בו אלא לאכילה ושתיה המרובה וכי אמר זה קונם לביתך כו' לא נתכוון לדור הנאה ממנו אלא לאכילה ושתיה מרובה נתכוון. רש"י:

יכין תפארת ישראל יכין

ואפ"כ נדר, וודאי סני לה טפי ואפילו הנאתה אסר ע"ע, קמ"ל: ם) ורק בסעודה זאת [רי"ח ד']:

תוספות רע"ק

ולדברי הוא בהפוך דלל"ק הוי חומרא דפסקינן כרבנן (יורק בההיא מתני' דמי'ר חבירו שיאכל אצלו ומסרב פסקינן כראב"י) אפילו בההיא דברייתא דאם א"א אוכל פת חמה דבזה קיי"ל לסברא דלאו כלבא אנא סכה כתמא דמתני' דכאן. ולישנא ב' הוי קולא דקי"ל כראב"י בהך ברייתא דפת חמה. וצע"ג ור' יגיה חשבי: גם במ"ש הר"ן שם ד"ה יתר על כן ולאידך פירושא כו' קשה לי הא י"ל דגם אידך פרושא ס"ל דיש סברא דגם על מתנה מועטת שייך לאו כלבא אנא. ומש"ה קתני יתר ע"כ לאפוקי מהך סברא ואשמעינן דבמתנה מועטת (*ל"ס ראב"י הסברא) דלאו כלבא אנא ומה דפירשו לעיל דמשום מתנה מרובה הוא, היינו משום הך קושיא גופא דהא אמרינן דאתי' אפי' כראב"י והיינו דבמתנה מרובה מודה ראב"י לסברא דלאו כלבא אנא. וכן משמע להדיא מדברי הרא"ש בפרושו שם וצ"ע:

ציונים

היה מסרב כו' אמר קונם. כ"א פ"א מיי' שם ה"י טוש"ע שם ס"ז:

שנויי נוסחאות

להנות. במשב"ל ליהנות; כד"נ וכי"ק מלהנות. אמר. כי"ף ואמר. שאיני. בכי"ק ובמשב"ל שאני וכן בסמוך. טפת צונן. כד"נ וטפת. וכ"ה בכי"ק ושם צונין; וכ"ה צונין במשב"ל וכן בסמוך. ממנו. כי"ף אצלו; בכי"ק עמו.

תוספות חדשים

ז בתוי"ט ד"ה לשאת ב"א כו' ועוד כתבו כו'. אבל שם בדף נ"ט ע"א כתבו בשם ריב"ן דוקא בת אחותו אבל בת אחיו אין עושה כ"כ מצוה דמבטל מצות יבמין עכ"ל:

ראשון לציון

ז תוי"ט סד"ה לשאת בת אחותו. כו' ושכיח שנושא בתה. ועמ"ש בהוי"ט לקמן גיטין פ"ב מ"ב ד"ה ביום ועיין תוס' יבמות נ"ט ע"א ד"ה ספק כו' דבת אחיו אינו מצוה ע"ש:

ר"ע מברטנורה רבי אליעזר פרק ט נדרים תוספת יום טוב ציונים

פרק ט א רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. כגון שיאמרו לו אילו היית יודע שיאמרו העולם לאביך ולאמך ראו גדולים שגדלתם כמה בנכם קל בנדרים ונמצאת מזלזל בכבודם. כלום היית נודר: וחכמים אוסרין. דחיישינן שמא משקר כי הוא בוש לומר שלא היה מניח מלידור בשביל כבודם ונמצא שחכם מתיר נדר זה בלא חרטה ומיירי בהוא אינו מהרהר מעיקרא מעצמו דקי"ל פותחין בחרטה ואין צריך למצוא לו פתח בשעה שהוא מהרהר מעצמו מעיקרא: יפתחו לו בכבוד המקום. על מלתיה דר"א קא פריך כי היכי דפותחין בכבוד אביו ואמו. ולא חיישינן שמא ישקר. יפתחו לו נמי בכבוד המקום. ויאמרו לו אילו היית יודע שתקרא רע לפני המקום כלום היית נודר. ואמרו לו חכמים דר"א מהא לא תסייען דהא ר"א מודה בהא דודאי ישקר. דלא חניף איניש כולי האי דיאמר שלא היה מניח בשביל כבוד המקום. ולא דמי לרשב"ג דפתח להוא גברא יש בוטה כמדקרות חרב כו'. דהתם אומר לו מן הפסוקים כהך דתנן במתני' שעובר על לא תשנא ולא תקום ולא תטור. אבל כשמזכירין לו כבוד המקום אז ודאי משקר. והלכה כחכמים:

שבינו

פרק ט א רבי אליעזר אומר. פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו א). וחכמים אוסרין ב). אמר רבי צדוק. עד שפותחין לו בכבוד אביו ואמו. יפתחו לו בכבוד המקום ג). אם כן אין נדרים ד). ומודים

פרק ט א פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. כתב הר"ב כגון שיאמרו לו וכו' כמה בנכם קל בנדרים כלומר וזה דבר קל ופליגות שכן רבעים דרכם לנדור כדתנן בפ"ק. רש"י. ועוד כתב ואם אמר לאו דאילו הייתי יודע לא הייתי נודר מתירין לו ע"כ. והתרת נדרים מאין לנו. מפורש בספ"ק דחגיגה: אם כן אין נדרים. כתב הר"ב אמרו ליה חכמים דר"א כו' דגורס א"ל א"כ וכו'. וכן היא גירסת תוספות הרא"ש והר"ן. ומ"ש הר"ב דודאי ישקר דלא חניף כו' זהו פירש דא"כ אין נדרים ואביי בגמרא. דפירש א"כ אין נדרים ניתרים יפה ול"ג במשנה א"כ אין נדרים נשאלים להם כגירסת הספרים לפי שזהו פירושו דרבא. בגמרא. וא"ת למה נסיב הר"ב לדאביי ושביק לדרבא והא קי"ל אביי ורבא הלכה כרבא. וי"ל שזה דוקא בדינים ולא בטעמים וטעמא דאביי מסתבר טפי. ושוב מצאתי שגם הטור בסימן רכ"ח כתב כמו לדאביי ופירש בב"י כמ"ש. אבל בפירוש הרמב"ם נראה דל"ג א"ל אלא כולה ר' צדוק היא. ומ"ש הר"ב ולא דמי לרשב"ג וכו'. דהתם א"ל מן הפסוקים כו' הרא"ש. וכן פותחין בי"ט ובכתות דמשנה ו' משום דמצוה אתא היא לא חמירא להיכבי כולי האי ולא ישקר וכו'. הר"ן: ומודים וכו' בדבר שבינו לבין אביו ואמו. פירש הר"ב כגון שהדיר את אביו מנכסיו דכיון דאחניף כולי האי מעיקרא דאדריה לאביו ואמו מנכסיו הא אחניף ליה ואם אין לו חרטה גמורה יחנוף פניו

ויאמר

ציונים

פ"ט א ר' אליעזר אומר. פ"ד ע"א: וחכמים אוסרין. מיי' פ"ו מהל' שבועות ה"י ופ"ד מהל' נדרים ה"ה סמ"ג ל' כמ"ג טוש"ע יו"ד סי' רכ"ח סי"א: עד שפותחין לו. מיי' פ"ו מהל' שבועות ה"ה טוש"ע יו"ד שם ס"י. ומודים חכמים לר"א. טוש"ע שם כי"א:

שנויי נוסחאות

פ"ט א לאדם. כר"ן וכנ"י לו לאדם. שפותחין (לו). כד"נ שיפתחו וליתא. אם כן. כרמב"ן ובתוס' אמרו לו א"כ ועי' הוי"ט. אין נדרים. כד"נ נדרים אין נשאלין לחכם; כמש' ריוא"ה דמינץ (כפ"נ) וגם וויניציא (כפ"ו) אין נדרים נשאלין לחכם וכן היא גי' הרמב"ם בפירושו ועי' הוי"ט; בכי"ק אין נודרים. ומודים. במשב"ל ובמשנ"ר מודים.

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ט א) לומר אילו ידעת שיבזו אבותיך שגידלו בן קל בנדרים כלום נדרת: ב) דיתבושם מלומר שאעפ"כ היה נודר, ומדיתבושם ישקר, והכי קיי"ל [רכ"ח י"א]: ג) לומר לו אילו ידעת שהנודר רע בעיני המקום, כלום נדרת. ד) א"א לומר דס"ס, דהרי אי לימא הכי יכול להתיר כל נדר, ליתא דמה הוה, הרי נוכל לומר ופי אתריות נדרים עלינו [חגיגה פ"א מ"ח] ותו הרי בל"ז יכול להתיר כל

נדר

חכמים לרבי אליעזר. בדבר שבינו לבין אביו ואמו ה). שפותחין לו בכבוד אביו ואמו ו): **ב** ועוד אמר רבי אליעזר. פותחין בנולד ז). וחכמים אוסרין ח). כיצד אמר קונם שאיני נהנה לאיש פלוני. ונעשה סופר ט). או שהיה משיא את בנו בקרוב י). ואמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה סופר. או שהיה משיא את בנו בקרוב. לא הייתי נודר. קונם לבית זה שאיני נכנס ונעשה בית הכנסת. אמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה בית הכנסת לא הייתי נודר רבי אליעזר מתיר. וחכמים אוסרין יא): **ג** רבי מאיר אומר. יש דברים שהן כנולד יב). ואינן כנולד יג) °ואין חכמים מודים לו. כיצד. אמר קונם שאיני נושא את פלונית שאביה רע. אמרו לו מת. או שעשה תשובה. קונם לבית זה שאיני נכנס שהכלב רע בתוכו. או שהנחש בתוכו. אמרו לו מת הכלב. או שנהרג הנחש. הרי הן

שבינו לבין אביו ואמו. כגון שהדיר את אביו מנכסיו: **ב** ועוד אמר רבי אליעזר. קולא אחרת בנדרים: פותחין. בנדרים בנולד כגון דבר שאינו מצוי ונולד ונתחדש אחר שנדר ואילו ידע בשעת הנדר שיתחדש דבר זה לא היה נודר: וחכמים אוסרים. דטעמא דחרטה משום שע"י חרטה נעקר הנדר מעיקרו ובדבר שאינו מצוי אינו נעשה נדר *)[עקור]מעיקרו כי בשביל זה לא היה מניח מלדור כי היה סבור שלא יבא לעולם: ונעשה סופר. ת"ח והכל צריכים לו: או שהיה משיא את בנו בקרוב לא הייתי נודר. וכגון שנדר לזמן ולא היה סבור שישיא את בנו בתוך אותו זמן ויצטרך לילך לחופת בנו. והלכה כחכמים: **ג** יש דברים שהם כנולד. נראין כנולד ואינם כנולד ופותחין בהם: אמרו לו מת וכו'. ואע"ג דמיתה נולד הוי הואיל ופירש בשעת נדרו בעבור מה היה נודר נעשה כאומר נדרו בדבר כאילו פירש כל זמן שאביה קיים הלכך לא הוי נולד אבל תנאי גמור לא הוי הלכך °צריך התרה ופירוש'

ויאמר שלא היה מניח בשביל כבודם. גמרא ופירוש הרא"ש: **ב** ועוד אמר רבי אליעזר. פירש הר"ב קולא אחרת. כלומר דאילו חומרא הא אמרינן היכי דאפסיקו רבנן במלתייהו לא שייך למתני ועוד כמ"ש במשנה ה' פ"ב דעירובין. והיינו דוקא בחומרא לפי שאין חידוש להחמיר. תוספות. [*וראיה לדבריהם שכך שנינו במשנה ז' פ"ד דכלה וכמו שפירשו שם התוספות בעצמם וגם שמה לא הביאו ראיה מדהכא]: פותחין בנולד. גמרא מאי טעמא דרבי אליעזר [דאילו רבנן מסתבר טעמייהו כמו שכתב הר"ב] אמר רב חסדא דאמר קרא (שמות ד') כי מתו כל האנשים שהיה נשבע ליתרו שלא לשוב מצרימה [כמ"ש לקמן במשנה ד'] בשביל אותם האנשים המבקשים את נפשו. ופתח לו המקום בנולד דמיתה ורבנן קאמרי דמתו דקרא היינו עוני. כדאמרינן כל נצים ונצבים שהן דתן ואבירם. שמע מינה דלא מתו. אלא מאי מתו שירדו מנכסיהן ועני חשוב כמת. ושאני עניות דשכיח. ולא הוי נולד. כ"כ הרא"ש. וכן הביא בשם ירושלמי בפסקיו והיינו שפירש הר"ב כגון דבר שאינו מצוי וכו'. וכתב ב"י סימן רכ"ח דמיתה אף ע"ג דאין לך דבר השכיח יותר [ובמשנה ז' פ"ק דעירובין כתבתי דארז"ל מיתה שכיח. וכן בסוף פ"ג דגיטין מפלג מקום] למות שונאיו בחייו לא שכיח טובא שהרי דהע"ה צווח ואומר (תהלים לח) ואויבי חיים עצמו. א"נ כ"כ שכיח שימות זה בחייו של זה כמו איפכא דאע"פ שזה בחור וזה זקן הא כמה גמלי סבא טעוני ממשכי דהוגני [סנהדרין נ"ב.] וכיון דשקולים הם לא חשבינן מיתה דאידך בחיי זה שכיח ע"כ. ובסוף פ"ג דגיטין [ל:] דאמרינן דמיתה שכיחא לגבי עושר. ול"ק דעניות שכיח טפי מהתעשר. לפיכך אף ע"ג דעניות שכיח. יותר ממיתה. אפ"ה לגבי עושר מיקרי מיתה שכיח: שאיני נהנה כו'. שאיני נכנס בתרווייהו גרס בפסקי הרא"ש שאני [בלא יו"ד]. וכן העתיקם הטור סימן רכ"ח: רבי אליעזר מתיר וכו'. משום דנקט גווני טובא הדר ותני דבכולהו ר"א מתיר וחכמים אוסרים. הר"ן: **ג** ואינן כנולד. פירש הר"ב ופותחין בהם. ואומרים אילו היית יודע וכו' והוא אומר לאו. רש"י. [*ומשום הכי כתב הר"ב בפירוש קמא דתנאי גמור לא הוי]. וז"ל ב"י בשם הרמב"ן. משום דלא הוה נדר טעות לגמרי. כמו נדרי שוגגים. אלא כעין טעות. [*ועיין בסוף פירקין]: ואין חכמים מודים לו. כתב הרא"ש בפסקיו. ויש נוסחאות. וחכמים מודים לו. וסוגיא דהגמרא משמע. כאותה הגירסא וחכמים מודים לו. וכ"כ הרמב"ם ז"ל כר"מ: שאיני נושא וכו' שאיני נכנס. בתרווייהו גרס הרא"ש בפסקיו שאני: שאביה רע. עיין בסוף פרקין: [*מת הכלב או שנהרג הנחש. וה"ה נהרג הכלב או שמת הנחש אלא נקט מלתא דשכיחא. דגבי כלב לא שכיחא הריגה. ולגבי נחש שכיחא טפי הריגה. וליכא למידק דמש"ה נקט התנא

מלתא

---

*) ברע"ב ד"ר טעות והתי"ט תקן כלשונו.

יכין תפארת ישראל יכין

נדר ע"י חרטה. אלא ר"ל א"כ גם „נדר גמור" שלא התחרט בו, ג"כ יהיה „אין": ה) בהדירן מנכסיו, אומרים לו אילו ידעת שהיובד לפרנסן כלום נדרת: ו) דמדהיה חצוף בתחילה להדירן, גם עתה לא יתבושש לשקר שמתחרט: ז) ר"ל בדבר שאינו מצוי שיתהווה, דהתרת הנדר הוא בב' אופנים, או שיתחרט מעיקרא, לומר אילו ידעת שתתחרט לא היית נודר, ואם יודע בעצמו שאעפ"כ היה נודר, לא מהני לו התרה וצריך לבקש לו פתח, לומר אילו ידעת שיתהווה כך לא היית נודר [שם ז']. וקאמר ר"א דהדבר המתהווה א"צ שיהיה מצוי, ואפ"ה פותחין בו: ח) דעיקר התרת חרטה, הוא שע"י חרטה נעקר הנדר מעיקרא, ובדבר שאינו מצוי, לא חשב הנודר שיתהווה, ולא היה מניח מלידור בשביל חשש שיתהווה, והכי קיי"ל. מיהו במתחרט מעיקרא מהני גם בנולד [שם]: ט) ת"ח מורה הוראה: י) תוך זמן קרוב משנדר, והוא צריך לילך לחופתו: יא) מדנקט גוונא טובא, הדר תנא דבכולהו ר"א מתיר וחכמים אוסרים. ונ"ל דנקט סופר וביהכ"נ, דלר"א אפילו ביהכ"נ דוודאי נשתנה לפנים חדשות, לא הוה נולד, ולחכמים אפילו סופר הוה נולד. וקיי"ל כחכמים, וה"ה מיתה הוה ליה לא שכיח, אפילו היה חולה מסוכן כשנדר, ואע"ג דאמרינן [גיטין ד"ל ע"ב], דחברך מת, אמן, אתעשר אל תאמן. היינו דמיתה נגד עשירות שכיח טפי, אבל עניות נ"כ מצוי [שם], אבל שמא ימות תנאי היא [גיטין דכ"ח ב']: יב) שנראין כנולד: יג) מדפירש טעמו בנדרו, הו"ל כאומר כל זמן שחששתו קיים:

ואע"ג

ציונים

ב ועוד אר"א פותחין בנולד. שם נזיר ל"ב פ"ב: וחכמים אוסרין. עי' ירוש' פ"ט ה"א מיי' שם הי"ב מוש"ע שם סי"ב: קונם לבית זה. ירוש' מגילה פ"ג ה"א: וחכמים אוסרין. מוש"ע שם סעי' י"ד: **ג** רמ"א. פ"ה ע"א: ואינן כנולד. מיי' פ"ח מהל' נדרים ה"ב סמ"ג לאוין רמ"ב טוש"ע יו"ד סי' רכ"ח סי"ט:

שנויי נוסחאות

שבינו. במשנ"כ שבינו אדם וצ"ל שבין. **ב** שאיני. במשכ"ב וכי"ף שאני וכן בסמוך. (בקרוב) ואמר. כד"צ וכי"ק ובמשכ"ב ליתא; במש' ד'(שם ו') בקרובה. (וכש: וכן בקרו') ואם היא גי' נכונה, הכוונה ש תחתן באחד מקרוביו, וצ"ע כד"צ וכי"ש י"ל אמר. אמר. נכי"ק ואמר. שהוא נעשה. בכי"ף שיעשה. **ג** ואין חכמים. כד"צ ובכי"ק ובמשנ"כ וחכמים וכן בסוף המש' ועי' תוי"ט. כיצד כו'. מכאן ועד סוף המשנה חסרה בכי"מ בע"ס. שאיני. בכי"ק במשכ"ב ובכי"ף שאני וכן בסמוך. אמרו לו מת. כד"צ ושמע שמת. שעשה. כד"צ עשה. לבית (זה) שאיני נכנס. בכי"ק. הזה שאני. במש' ריוזה דערינט ווינלה פ"ח וכש"ו ופ"ו וד"ק ליתא; ברמב"ן שאני נכנס לבית זה. שהכלב רע. כרי"ף שכלבו. שהנחש (בתוכו). בכרי"ף נחש וליתא; ברמב"ן שנחש רע בתוכו. אמרו לו. כד"צ ואמרו לו. שנהרג. בכרי"ף נהרג. הרי הן. בכי"ק.. זה ולא נכון.

תוספות רע"ק

פ"ט ג [אות נד] במשנה ואין חכמים מודים לו. אם נפרש כהירושלמי דלר"מ א"צ שאלה י"ל דהחכמים ס"ל דצריך שאלה או דס"ל דלא הוי כלל כתילה נדרו והוי נולד ולא מהני שאלה. אבל אי אמרינן דלר"מ צריך שאלה נלע"ד הא דאין חכמים מודים לו היינו דלא מהני שאלה אבל (אין) לומר דאין חכמים מודים דס"ל דהוי כתנאי ממש וא"צ שאלה. דלישנא דר"מ דיש דברים שהן כנולד היינו אף דהוי כנולד מ"מ אינן כנולד ומהני שאלה משמע דאין חכמים מודים לו במה דחידש ר"מ דאינו בנולד. ומה דכתב הרא"ש בפירושו לפי אוקימתא דר"י דמת מעיקרא ולר"מ צריך שאלה משום גזירה ואין חכמים מודים לו היינו דא"צ שאלה היינו להך אוקימתא דמה דאמר ר"מ יש שהן כנולד היינו דחכמים עשו אותו כנולד אף דאינן כנולד כמ"ש הרא"ש שם וא"כ חידש ר"מ דעשו אותו כנולד מש"ה שייך שפיר ע"ז ואין חכמים מודים דלא עשאו כנולד. אבל לאוקימתא דר"ה מת דאמר ר"מ יש שהן כנולד היינו אף דהם כנולד מ"מ לא הוי כנולד וזהו שחידש ר"מ דאינו כנולד א"כ משמע דהחכמים פליגי על זה דהוי כנולד: [אות נה] הרע"ב ד"ה אמרו לו. צריך התרה. אבל אם נודע שמת או שעשה תשובה מכבר קודם הנדר הוי טעות מעיקרא ואין צריך התרה וזהו כההיא מתניתין דפרקין משנה י"ד ואף דר"י מוקי מתני' דהכא דמת או ע"ת מעיקרא וא"כ גם בכה"ג צריך התרה כמ"ש הרא"ש בפירושו. מ"מ הרא"ש בפי' נקט הגירסא דאין חכמים מודים לו דס"ל דאפי' התרה ל"צ וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים כמ"ש הרא"ש בפי' ושו ד"ה אלא דר"י (ובאמת תמוה לי הא הרא"ש כתב שם דמטעמיה דר"מ דגורי' מת מקודם אטו לא מת עד אחר

הנדר

מלאה דשביחא בכל חד. לאשמעי' דדוקא בכהאי גוונא הוא דאינן כנולד. הא ליתא דמידי הוא טעמא דאינו כנולד משום דהואיל ופירש בשעה שנדרו בשביל מה היה נודר. ונעשה משום כך כתולה נדרו בדבר. כאילו פירש כל זמן כו' וכמ"ש הר"ב. וא"כ °מה לי שמת או נהרג. בין הכלב בין הנחש הואיל ואינם קיימים. כ"ל]: ד ועוד אמר ר"מ. קולא אחרת תוספות. ולגירסא דלעיל וחכמים מודים לו. ה"ל מודים לו מדקתני ועוד. כסף משנה פ"ו מהלכות שבועות: שאתה עובר על לא תקום וכו'. שאם בקשת ממנו כלי ולא השאילך והדרתו הנאתך [דהכי קראי דרשינן להו במסכת נזיר [נ"ל במס' יומא כ"ג.] על שאלת כלים. הרא"ש]. או שעשה לך דבר שלא כהוגן ומתוך שנאה הדרתו. והתורה אמרה לא תשנא את אחיך בלבבך *)התורה הזקיקתו. לפרנסו. ולהחיותו. רש"י: ואין אתה יכול לפרנסו. בגמרא פריך דהא לאו עליו מוטל לפרנסו אלא על ידי הגבאים. וזהו אינו אסור. כדאשכחן בספ"ד דנותן מתנה לאחר. והכי נמי כשנותן ליד הגבאים והגבאי אם רצה לתתו לאחר רשאי ודאי משתרי שרי. ומשני דכל הנופל אינו נופל ליד גבאי תחלה. פירש"י אלא קרוביו מתגלגלין עמו. ופירש הרא"ש עד שעיינו הגבאים אם אין סיפק ביד הקרובים או יפרנסוהו: הרי זה מותר. וכתב הר"ב והמודר הנאה מחבירו וכו' דכתיב ויואל משה. הכי הגיא דף ס"ה ומפרש אין אלה אלא שבועה דכתיב (יחזקאל י"ז) ויבא אותו באלה. וגם בנבוכדנצר מרד אשר השביעו באלקים. ואע"ג דשבועת משה ניתרו לאו מודר הנאה ממנו היה אלא שנדר לו ס"ל לתנא דברייתא דלא שנא כיון שעל דעת חבירו היה הנדר צריך שיהא ההתרה ג"כ בפניו דהיינו בידיעתו. וי"א מדעתו. ויש עוד מחלוקת בין הפוסקים. אי דוקא שנדר משום שעשה לו הנאה טובה. כמו יתרו למשה שנתן לו בתו. עיין בי"ד סימן רכ"ח: ה אמר לו רבי ח' מאות דינרין וכו' אמר לו ר' עקיבא אפילו אתה מוכר שער ראשך. לשון הרמב"ם העיקר אלא מטלטלי לא משעבדי לכתובה. [כחכמים דמשנה ד' פרק ח' דכתובות °ואפילו מימיה דידיה משום דאינה סומכת דעתה על המטלטלין הואיל ואין לה זמן לגבייתה ושמא לא תגבה לעולם וכשגובה אינה גובה אלא ע"י מיתה וגרושין] אלא בתקנת בתראי ולכך ביאר בגמרא שאלו הח' מאות זוז שהיה לו אמנם היה לו קרקע שוה זה הסך. ואמר לו אפילו לא ישאר לך שום דבר אחר פרעון הכתובה. אלא ע"ד משל שתצטרך למכור שער ראשך לצורך אכילה. יש לך ליתן כתובתה. ואינו ר"ל שיתן לה כתובה מדמי המטלטלין ע"כ. ומפרש עוד בגמרא דלא תידוק מיניה מדאמר אפילו אתה מוכר שער ראשך דשמע מיניה דאין מסדרין לב"ח כמו שמסדרין לערכין. כדתנן בפרק ו' ממסכת ערכין. דרבי עקיבא הכי קאמר. שאפילו יותר על הסידור אין מקרעין שטר הכתובה. ופשיטא ידו יכנס אף ע"ג דבערכין קי"ל דנתן סלע והעשיר. אין לו עליו כלום: ן פותחין בימים טובים ובשבתות.

ר"ע מברטנורה

°ובירו' מוכח שא"צ התרה וכן פי' רמב"ם: ד אילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי נודר הרי זה מותר. אחר שיתירנו החכם. וכל המודר הנאה מחבירו כשמתירין לו אין מתירין אלא בפני חבירו דכתיב (שמות ד') ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב אמר לו הקב"ה למשה במדין נדרת במדין לך והתר את נדרך. לפי שנשבע משה לחותנו שלא יזוז ממדין בלא רשותו. דכתיב (שם ב') ויואל משה לשבת את האיש והצריכו הקב"ה ללכת להתיר נדרו בפניו: ה פותחין לו בכתובת אשתו. בפרעון כתובתה אם נדר לגרשה: ן פותחין בי"ט ובשבתות

בנולד יד). ואינן כנולד. ואין חכמים מודים לו: ד ועוד אמר רבי מאיר. פותחין לו מן הכתוב שבתורה. ואומרים לו אילו היית יודע שאתה עובר על לא תקום ועל לא תטור (ויקרא יט). ועל לא תשנא את אחיך בלבבך (שם). ואהבת לרעך כמוך (שם). וחי אחיך עמך (שם כ"ה) שמא יעני ואין אתה יכול לפרנסו טו). אמר אילו הייתי יודע שהוא כן. לא הייתי נודר. הרי זה מותר טז): ה פותחין לאדם בכתובת אשתו. ומעשה באחד שנדר מאשתו הנאה. והיתה כתובתה ארבע מאות דינרין. ובא לפני רבי עקיבא. וחייבו ליתן לה כתובתה. אמר לו. רבי שמנה מאות דינרין הניח אבא. ונטל אחי ארבע מאות. ואני ארבע מאות יז). לא דיה שתטול היא מאתים. ואני מאתים. אמר לו רבי עקיבא. אפילו אתה מוכר שער ראשך יח). אתה נותן לה כתובתה. אמר לו אילו הייתי יודע שהוא כן. לא הייתי נודר והתירה רבי עקיבא: ן פותחין בימים טובים.

---

*) בכ"מ מגיה: כאן ברש"י דבר חדש שהוא עני. התורה הזקיקתך כו'.

סירוס

יכין תפארת ישראל יכין

יד) ואע"ג בפרק אח"כ נתבטל חששתו וקמ"ל ג' גוונא, אב, כלב, ונחש, כולהו לא זו אף זו, דלא מבעייא אב, מדהוא אדם, מלוי מייתיב א"ע, ולהכי לא מחשב נולד, ולא מבעייא כלב, אף שאינו מלוי שייתיב א"ע, עכ"פ מלוי שירחיקהו מביתו מדהוא רע, אלא אפילו נחש שא"א שירחיקהו מדשב לחורו, אפ"ה מדמסוכן יותר, מלוי שירחיקהו, ולפיכך אינן כנולד, והכי קיי"ל [רמ"ב י"ם]:

טו) ויתבושש לבקש מאחרים או מגבאי, אלא סומך על קרוביו: טז) ולא הוי כפותחין בכבוד המקום. מדרך מצוה א' היא לא יפקר, משא"כ התם בכל דין נדר חוטא הוא. אבל נומר לו בכה"ג בנדר נוכא אילו ידעת שבנודר חוטא לא היית נודר, אסור ודמי הכא לדלעיל סי' ה' [שם י']: יז) מקרקעי היו, דהלו מטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפילו כשתגבה מבעל עצמו: יח) ר"ל אפילו אחר שתפרע לה

ראשון לציון

ן במשנה פותחין בימים טובים ובשבתות מגד הנכון ראוי להקדים שבתות שהיא חמורה יותר מי"ט וראיתי בספי' הרא"ש גירסתו פותחין בשבתות וי"ט וכו' וכ"מ קצת בתוס' שהיה גירסתם כך. וכ"ת כהרא"ש בפסקיו ועיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

הנדר וא"כ מהראוי דהלכה כר"מ בגזרותיו אפילו נגד רבים כדסוכה מהחיא [*דכתובות ד"ם ע"ב כנלע"ד] דפ"ו דכתובות ואף להגירסא ותכמים מודים לו וא"כ לר"י צריך התרה וע"כ שאני מתני' דלקטן דהכא הוא דשייך גזירה אטו לא מת מעיקרא אבל בנעורה לא שייך גזירה דלא שבית שתעשה אח"כ נאה וכמ"ש הרא"ש בפירושו שם מ"מ כיון דקי"ל דהלכה כר"ה ומשנתינו במת או ע"ת אח"כ מסילא קיימא כפשטיה דבשעות ל"צ התרה: [אות ן] בא"ד ובירושלמי מוכח. ובזה אם אח"כ אביה חזר לסורו חוזר ונאסר ואם נשאה ואח"כ חזר לסורו י"ל דמותר לקיימה דנדר היה רק שלא לישא אותה. הרא"ה בתשובה סימן ע"ב: [אות נז] שם תוי"ט ד"ה מת הכלב. מה לי שמת אף למ"ש התוי"ט בסוף פרקין ד"ה ומעשה בא' בשם הרשב"א דבאשה כעורה כיון שאינה קשויה להיות נאה ל"א דכ"ו שהיא כעורה קאמר היינו דהתם לא שבית כלל משום אוסן שיבא זמן היתר לנדרו מש"ה אמרי דלא תלה כלל בזמן אבל הכא דשבית שיסתלק נדרו במיתת הכלב והריגת הנחש אמרי' ומפרשי' לדבריו דכ"ז שהכלב רע בתוכו וכאילו פירש כן להדיא וממילא אף אם נסתלק אח"כ במידי דלא שבית מ"מ מותר כיון דתלה נדרו רק בזמן שהכלב רע בתוכו שהרי עכ"פ אינו עתה בתוכו כנלע"ד בעזה"י: ק [אות נח] תוי"ט ד"ה אמר. ואפילו מיני' דידי' כו'. ועי' תוי"ט בתובות פ"ט מ"ב ד"ה יתננו (ועי' בדברי רבינו שם באות פ"ז מה שהקשה על הר"ן):

ציונים

ד ועוד אמר ר"מ. פ"ט פ"ב מיי' פ"ע מהל' שבועות ס"א פוס"ע שם סי' רכ"ח ס"י: ה פותחין. שם סוס"ס שם פ"ט: ו פותחין. פ"ו מ"ה ע"ב מיי' שם סס"ב שם לפ"א סמ"ע שם סי' לע"ו פ"ג וסי' רכ"ע ס"א:

שנויי נוסחאות

ד פותחין לו. כרמב"ן.. לו לאדם. שבתורה. בכי"ף בתורה וכ"ה בכי"מ (וזהו הכתיב). אילו. כד"נ אם. ו(על) לא תטור. בכי"ק ובכי"ף ובכמב"ן ליתא. ו(על) לא תשנא. שם ושם ליתא. (בלבבך). כד"נ ליתא. שמא יעני. כ"ה במשני"ר; במשנ"נ ובמב' ד' ריווא וויניציא (שם"ו) שהוא עני, כד"נ או שיהיה עני וכ"ה או גם בכי"ק. ואין. כד"נ ואי. אמר. כד"נ ואמר לו וכ"ה ואמר גם בכי"ק. שהוא כן. כד"נ שכן הוא; בכי"ף שכן וליתא למלת הוא וכן ליתא ברמב"ן (ושם כן). (הרי זה). בכי"ף ליתא. ה לאדם. ברמב"ן לו לאדם. ומעשה. בכי"ק ובמשני"ר מעשה. (הנאה). כד"נ ובכי"מ ליתא. (והיתה כתובתה ד"מ דינרים ובא לפני ר"ע). וחייבו. כד"נ וחייבו ר"ע ושאר ליתא; בכי"ק ובמשני"ר ובכי"ף.. זוז.. וכן בסמוך; ברמב"ן ובאח.. וכ"ה בכי"ק. דינרין. בכי"ק דינר. הניח. במשני"ר הניח לי; בכי"ף. לנו. ונטל. בכי"ק נטל. ואני. בכי"ף זה ואני נטלתי ד"ם זוז. (לא) דיה. כד"נ ולא. בכי"ק ליתא. אמר (לו). אלו. במשני"ר אמר וליתא וכ"ה וליתא גם בכי"ק. והתירה. כד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמשני"ר והתירו. ן בימים טובים (ובשבתות). בכי"ף וברמב"ן בשבתות ובי"ט ועי' בהלנ"ג; ובנדרים כ"ה ע"ב בכי"מ ליתא ועי' בכי"ן.

תוספות חדשים

ה במשנה פותחין. ומעשה כו' וחייבו כו' פ"כ זק' במס טעה שלא רצה ליתן לה כתובתה גם אח"כ רק התיר. וי"ל דאיירי שהיה נדרה והוא קיים לה ולכך סבר שהפסידה כתובתה בשביל שנדרה ואחר קיי"ל שבוה ניתן הלכה כו' וא"ל דההיא על הלבנון באחד שנדר כו' כיון שהוא קיים לה כ"ל כאילו נדר כמ"ש במשנה ד' ופ' דכתובות ע"ב בתוס' (ממהרש"א וכו'):

ובשבתות (יט). בראשונה היו אומרים. אותן הימים (כ) מותרין. ושאר כל הימים אסורין. עד שבא רבי עקיבא ולימד. שהנדר שהותר מקצתו. הותר כולו (כא):

ז כיצד (כב). אמר קונם שאיני נהנה לכולכם (כג). הותר אחד מהן הותרו כולן (כד). שאיני נהנה לזה. ולזה. הותר הראשון. הותרו כולן. הותר האחרון האחרון מותר. וכולן אסורין. הותר האמצעי. הימנו ולמטה מותר. הימנו ולמעלה אסור. שאיני נהנה לזה קרבן. ולזה קרבן. צריכין פתח לכל אחד ואחד (כה):

ח קונם יין שאיני טועם. שהיין רע למעים אמרו לו והלא המיושן יפה למעים (כו). הותר במיושן. ולא במיושן בלבד הותר. אלא בכל היין (כז). קונם בצל שאיני טועם שהבצל רע ללב. אמרו

ובשבתות. אם נדר להתענות. או שלא לאכול בשר לזמן קבוע אומרים לו אילו שמת אל לבך לשבתות וימים טובים שבתוך זמן זה כלום היית נודר ואין זה פותח בכבוד המקום: אותן הימים. שמצא להם פתח להתירם מותרים שהחכם מתירן: ושאר הימים. שאין עליהם חרטה נשארין. באיסורן: שנדר שהותר מקצתו הותר כולו. אף ע"פ שלא מצא פתח על כולו דלא נדר מעיקרא אלא על דעת שיתקיים כולו נמצא התרת מקצתו פתח לכולו: **ז** לזה ולזה. כגון שאסר הראשון עליו בקונם ואמר על השני הרי זה כראשון ועל השלישי הרי זה כשני וכן כולם הותר הראשון הותרו כולם שכולם תלויין בו: לזה קרבן ולזה קרבן. הא מתניתין רבי שמעון היא דאמר גבי שבועת הפקדון. אם היו חמשה תובעים אותו. וכפר. ונשבע. והודה שאינו חייב קרבן על כל אחד. עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. והכא נמי צריך שיאמר לזה קרבן ולזה קרבן. אבל חכמים אומרים אם אמר שבועה שאיני חייב לך ולא לך ולא לך חייב על כל אחד ואחד והכא נמי אם אמר לא לזה ולא לזה ולא לזה אע"פ שלא הזכיר קרבן על כל אחד הוי כל אחד נדר בפני עצמו וכן הלכה: **ח** ולא במיושן בלבד הותר אלא בכל היין. ודוקא שאמר אילו

ידעתי

פירש הר"ב אם נדר להתענות או שלא לאכול בשר. וכן כתב הרמב"ם ויהיב טעמא שמחוייב בו באכילת בשר. לפי שנאמר (ישעיה נ"ח) וקראת לשבת עונג. גם הרא"ש פירש. או שלא לאכול בשר. ומ"ש הר"ב שאין זה פותח בכבוד המקום. כבר כתבתי בזה בריש פרקין: עד שבא ר"ע ולימד שנדר שהותר וכו'. פירש הר"ב דלא נדר מעיקרא כו' וכן כתב הרא"ש. ומיהו לימד לא משמע דמסברא הוא. אלא דמקרא למדו והיינו דכתב הר"ן דילפינן לה בירושלמי מדכתיב (במדבר ל') ככל היוצא מפיו יעשה. דמשמע דוקא כשכולו קיים: שהותר מקצתו. על ידי חרטה בהתרת חכם או מעצמו. כגון שהיה אביו אחד מהם. [כדתנן בריש פרק ג'] הרא"ש: **ז** שאיני נהנה וכו'. ובכולהו גרס הרא"ש בפסקיו שאני וכן העתיקה הטור בסימן רכ"ט: לזה ולזה הותר הראשון וכו'. פירש הר"ב כגון שאסר כו' ואמר על השני הרי זה כראשון וכו' דאי לאו הכי שלא אמר בכ"ף אלא כלישנא דמתניתין בוי"ו לא תלאן זה בזה. אלא לרבנן כל אחד נדר בפני עצמו כדמסיק הר"ב בסיפא. ולר"ש כללא הוי והותר לאחד הותר לכולם. לפי זה רישא דהכא כרבנן דאי כר"ש למאי תנן שאיני נהנה לכולכם לתני רבותא. שאיני נהנה לזה ולזה. וכלומר בלא כף. וא"כ מתניתין תברא מי ששנה זו לא שנה זו דרישא רבנן. וסיפא ר"ש. אבל להרמב"ם בפ"ד מהלכות נדרים שהעתיק משנתינו כלשונה. נראה מדבריו דסובר שכשאומר לזה ולזה הרי כמי שתלאן זה בזה. כיון שאמר וי"ו הנוספת. והא דס"ל רבנן כל אחד ואחד נדר בפני עצמו היינו כשאומר לזה לזה בלא וי"ו. ולדבריו רישא ככולי עלמא אפילו כר"ש. ומה שהכריחו להר"ב לפרש בכ"ף היינו דה"ג בפ"ג דף כ"ו אהך בבא כגון שתלאן זה בזה ואמר פלוני כפלוני. ופלוני כפלוני. וסובר הר"ב דדוקא בכ"ף ובלאו הכי לא. אבל הרמב"ם נ"ל שסובר דלאו דוקא שאומר כן בכ"ף. אלא דגמרא מפרשה למתניתין דהיינו טעמא שכשאינו אומר כולכם. ואומר לזה ולזה בוי"ו. הרי תלאן וכאומר פלוני כפלוני הוי. וליכא דמתניתין דריש פרק ג' דנזיר מסייע ליה דהתם נמי תנן ואומר ואני וכו' הותר הראשון וכו'. ואי בכ"ף דוקא א"כ התם נמי היה צריך שיאמר ואני כמותו ולא אישתמיט גמרא לפרושי הכי. ואף על גב דבתוספות שם כתבו שאמר ואני כמוהו. לאו למימרא שאמר כמוהו. אלא שכך כוונת לשונו. וזה מבואר מלשונם שם שכן הוא. אלא דודאי דוי"ו הנוספת משמעותה הוי כמו בכ"ף. ומיהו בזה י"ל דשאני ליה להר"ב בין הנודרים על עצמם. שאף על פי שאין אומרים כמותו. הרי מ"מ נדרו היה בדרך שתלאו באחר. משא"כ הנודר לאחרים לא סגי כשאומר ולזה. עד שיאמר בכ"ף דבלא כ"ף לאו תליי' הוי זה בזה: הותר האמצעי כו'. ברפ"ג [צ"ל ברפ"ד] דנזיר ל"ג לה במשנתינו. וכן מוכח שם בגמרא. וכן הביא הרא"ש בפסקיו. גמרא דפ"ג דמייתי להך דהכא בשמא דברייתא. ומיהו הלכתא היא [וכ"כ הרא"ש בפירושו לנדרים כ"ו ע"ב]: לזה קרבן וכו'. כתב הר"ב הא מתניתין ר"ש היא וכו' ועמ"ש במשנה ו' דפרק בתרא. ומ"ש הר"ב אבל חכמים כו' וכן הלכה. וכך פסק במשנה ג' פ"ה דשבועות. ועמ"ש ברפ"ב דקדושין: **ח** קונם יין וכו'. צריכא. כמ"ש הרמב"ם דתנא נדר שהותר מקצתו וכו' לענין זמן הנדר ולענין דברים שנשבעים עליהם ומן האדם שנשבע עליהם: שאיני טועם. בפ"ג דף כ"ו מייתי לה וגרסינן בהאי [בלא יו"ד] וכן העתיק הר"ן בפירושו: והלא המיושן יפה למעים. מפרש בגמרא דתדה ועוד קאמר. דהא לא נדר אלא משום שהוא רע. ונמצא שכשאינו רע אין נדרו נדר. אלא הכי נמי קאמר חדא דאין רע והכי שרי. ועוד מפני שהוא יפה. וכן מפרשינן בבבל: ולא במיושן בלבד הותר וכו'. כתב הר"ב ודוקא שאמר כו'. הכי איתא בגמרא פ"ג דף כ"ו ובכולהו נדרים שהותרו מקצתן

דינא

יכין תפארת ישראל יכין

לא הקרקעות לא יהיה נשאר לך רק שער ראשך למכרן לפרנסתך, דגם שער, אף דאפילו עומד לגזוז כקרקעי דמי [כסנהדרין דט"ו ב']. עכ"פ מדאינה ראוי לגבות מכן רק אחר גיזוזו, ולא יהיו מטלטלים אינה משתלמת מכן: יט) בנדר להתענות ימים קבועים, ושכח שיש בהן שבתות ויו"ט. פותחין לו אלו ידעת וכו', ולר"ן זהו נדר טעות וא"צ התרה כלל. לפיכך פי' הוא ז"ל שלא ידע שאסור להתענות בשבת ויו"ט, ופותחין לו אילו ידעת שאסור וכו': כ) השבת ויו"ט:

כא) וי"א דוקא בהותר בפתח ולא בהותר בחרטה, וי"א דלים [רכ"ט]: כב) נקט כיצד. דקמ"ל לא מבעיא בהותר יום א', שהזמן כולו מחובר, לפיכך הותרו כולן, אלא אפילו הותר גוף א' שהוא נפרד מגופות אחרות, אפ"ה הותרו כולן: כג) עי' לעיל [פ"ג סמ"ב]: כד) וקיי"ל דה"ה לך לך לך, או לך ולך ולך: כה) אף שכללן במה שאמר שאיני נהנה: כו) והוא השיב אילו ידעתי כן לא נדרתי, או הייתי נודר רק מחדש: כז) וא"ל התרה מדהו"ל נדר בטעות,

אבל

ציונים

שהנדר שהותר כו'. ירוש' פ"א ה"א ופ"ב ופ"ה [illegible] בכתובות פ"ב [illegible] תענית [illegible] נזיר [illegible] מיי' פ"ה מהל' נדרים [illegible] סמ"ג [illegible] טוש"ע שם סי' [illegible]: ז כיצד אמר קונם. [illegible] מיי' [illegible] טוש"ע שם: הותר האמצעי. [illegible] ירוש' [illegible] נזיר [illegible]: שאיני נהנה. ירוש' [illegible]: ח קונם יין. [illegible]: קונם בצל. [illegible]

שנויי נוסחאות

שהנדר. בכי"ק שבל נדר. מקצתו. בכי"ק ובמשב"ב [illegible]. ז שאיני. בכי"מ ובכי"ף שאני. וכן בסמוך; בכי"ק שאיני. והוא פלא כי בכל המשנה שם שאני. הותרו כולן. בכי"ק. את כולן. לזה ולזה. בכי"ק [illegible] לזה לזה ולזה; בכי"מ מן שאיני נהנה לזה כו' עד הותר האחרון ליתא בט"ס. (הותר האמצעי כו' ולמעלה אסור). בכי"ק ובכי"מ [illegible] ליתא ועי' במשב"ב בגליון. לזה קרבן ולזה קרבן. [illegible] לזה קרבן ולזה קרבן [illegible]. צריכין. צריך. [illegible]. ח שאיני. [illegible] שאני וכן בסמוך. למעיים. [illegible]. המיושן. [illegible] מיושן הלא [illegible]

ראשון לציון

ו [במשנה] שהותר מקצתו הותר כולו כו'. במשב"ב איתא שהותר מכללו וכן בפירוש הר"ן אבל בפירוש הרא"ש והר"ן [illegible] איתא ב כגירסת שספר:

ר"ע מברטנורה

ידעתי כן לא הייתי נודר כלל או הייתי אומר ישן מותר וחדש אסור אבל אמר אילו הייתי יודע הייתי אומר כל יין אסור עלי חוץ מן הישן הרי זה אין מותר לו אלא הישן בלבד וכל שאר יין אסור: **ט** פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו. אם נדר לגרש את אשתו: מה ראתה אמן להתגרש. אם לא שנמצא בה ערות דבר. ונמצא פוגם את בניו. ולא חיישינן שמא ישקר שהוא אינו מתחרט. אלא שהוא בוש לומר שאינו חושש לכבוד בניו: **י** אלא שהנדר טעות. מעיקרו שבשעת הנדר היתה לבנה ואינו צריך שאלה לחכם: מעשה באחד שנדר וכו'. בגמרא מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני רבי ישמעאל אומר אפילו כעורה ונעשית יפה שחורה ונעשית לבנה. ומעשה נמי וכו' דת"ק לא שרי אלא בזמן שהיה הנדר טעות מעיקרו כגון שהיתה יפה בשעת הנדר ורבי ישמעאל סבר שאע"פ שלא נעשית יפה אלא לאחר הנדר. הנדר מותר. דכיון שיכולין ליפותה לא היתה כעורה מעיקרא ואין הלכה כרבי ישמעאל:

לו הלא הכופרי כח). יפה ללב. הותר בכופרי. ולא בכופרי בלבד הותר אלא בכל הבצלים. מעשה היה. והתירו רבי מאיר בכל הבצלים כט): **ט** פותחין לאדם בכבוד עצמו ל). ובכבוד בניו לא). אומרים לו אילו היית יודע שלמחר אומרין עליך. כך היא ווסתו של פלוני. מגרש את נשיו. ועל בנותיך. יהיו אומרין בנות גרושות הן לב). מה ראתה לג) אמן של אלו להתגרש לד). ואמר אילו הייתי יודע שכן. לא הייתי נודר. הרי זה מותר לה): **י** קונם שאיני נושא את פלונית כעורה. והרי היא נאה. שחורה. והרי היא לבנה. קצרה. והרי היא ארוכה. מותר בה. לא מפני שהיא כעורה. ונעשית נאה. שחורה. ונעשית לבנה. קצרה ונעשית ארוכה לו). אלא שהנדר טעות לז). ומעשה באחד שנדר מבת אחותו הנייה. והכניסוה לבית רבי ישמעאל וייפוה. אמר לו רבי ישמעאל בני לזו נדרת. אמר לו לאו. והתירו רבי ישמעאל לח). באותה שעה בכה רבי ישמעאל לט) ואמר בנות ישראל נאות הן מ) אלא שהעניות מנוולתן. וכשמת רבי ישמעאל היו בנות ישראל נושאות קינה ואומרות בנות ישראל אל רבי ישמעאל בכינה. וכן הוא אומר בשאול (שמואל ב' א') בנות ישראל אל שאול בכינה מא):

דינא הכי וכן בגמרא בהן אביו ואמו דפ"ג וטעמא דכשעכשיו בחזרה עדיין הוא אומר הכל אסור חוץ כו' לא הורע כח הנדר וז"ל הרמב"ם בפ"ח מה"נ שהרי גילה דעתו שלא הותר מקצת הנדר אלא כמו שנדר היה נודר ומתנה על אביו: הכופרי. פירשו הר"ב במשנה ה' פ"ב דתרומות: **ט** ועל בנותיך. כלומר ולא ימלאו מי שישא אותן. דאמרי אינשי [כתובות, ס"ג] רחילא בתר רחילא אזלא. כאמה כן בתה: מה ראתה אמן של אלו להתגרש. כן הנוסח בכל הספרים ויש לפרש כלומר מה ראתה לעשות מה שעשתה שעל ידי כן נתגרשה והטור בסימן רכ"ח כתב מה ראה פלוני לגרש אשתו אלא שמצא עליה שם רע: הרי זה מותר. וצריך בכל זה הפרה. אחר שאלה לחכם. הרמב"ם. [*ועיין מ"ש במשנה ז' פרק דלעיל] [ד"ה להפר]: **י** שאיני נושא. הרא"ש בפסקיו העתיק שאני [בלא יו"ד] וכן בטור סימן רל"ב באשה וכו': ומעשה באחד כו'. כתב הר"ב בגמרא מפרש דחסורי וכו' ואין הלכה כר' ישמעאל. ואם תאמר מאי שנא מהאומר שאביה רע ושמע שמת או שעשה תשובה דתנן במשנה ג' דהוי נדר טעות. כבר כתב הר"ן לעיל וז"ל היינו טעמא משום דאדם רע עשוי לעשות תשובה ועשוי למות. הלכך אומדים דעתו דכי אמר שאביה רע כל זמן שאביה רע קאמר. מה שאין כן באשה כעורה. שאין עשויה להיות נאה. הלכך לא היה בדעתו שתהא מותרת לו לכשתהא נאה. הרשב"א ז"ל. א"נ אי אמר הכי שאני נושא אשה פלונית שהיא כעורה. כדקתני שאביה רע. ה"נ דמשמע כל זמן שהיא כעורה. אבל הכא כיון דלפלונית כעורה קאמר לא משמע כתולה נדרו בדבר. החכם הותיק ר' שמואל בן החכם הגדול רבי יהודה בר חסדאי ז"ל עכ"ל. והרמב"ם פ"ח מה"נ העתיק המשנה. פלונית הכעורה. אבל הטור סימן רל"ב העתיק לפלונית שהיא כעורה: בנות ישראל אל שאול בכינה. וסיפיה המלבישכם שני עם עדנים וגו':

ט פותחין. שם ס"ו פ"ו מהל' שבועות הי"א סמ"ג ל' למ"נ טוש"ע שם סי' רכ"ח ס"ט: **י** קונם שאיני נושא. שם ס"ה ע"ב: אלא שהנדר טעות. מיי' פ"ח מהל' נדרים ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רל"ב כ"ו:

שנויי נוסחאות

מעשה. בד"נ ומעשה. **ט** אומרין לו. במשני"ל ואומרין. אומרין עליך. בכי"ק ובמשני"ל יהו אומרין. כך היא. בד"נ הוא. וסתו. בכי"ק מנוקד הו"ו בפתח. מגרש (את). בכי"ף שמגרש. ; במשני"ל לית; בכי"ק לגרש. יהיו אומרין. בד"נ היו אומרות. גרושות. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל גרושה. מה ראתה. במשני"ל ומה ראת בגליון משנ"ב נ"א מה ראה באמן; בכי"ק וכי מה ראת. (של אלו). בכה"ש ליתא. שכן. בד"נ ובמשני"ל שהוא כן; בכי"ק שכן הוא. **י** שאיני. בכי"ק ובמשנ"ב ובכי"ף שאני. את פלונית. ברמב"ן לפלונית וכ"ה בגמ' (ס"ה ע"ב). כעורה. במשני"ל כעורה היא. נאה. בד"נ נאוה וכן בסמוך. שהיא כעורה. בכי"ף שהיתה כעורה. ומעשה. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל מעשה. והכניסוה (לבית). בד"נ והכניסה וליתא. לזו. בכי"ק ובמשנ"ב ובמשני"ל מזו. והתירו. במשנ"ב והתירה בכי"ק והתיר לו. שהעניות. במשני"ל שעניות. (בנ"י) נושאות. במשני"ל ליתא. אל ר"י. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמשני"ל על. אל שאול בכינה. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ב ובמשני"ל על. ; בכי"מ. בכינה המלבשכם שני עם עדנים וכו' וכ"ה בכי"ק ובכי"ף עד סוף הפסוק.

ראשון לציון

ט במשנה מה ראתה אמן נ"א מה ראה באמן ועי' תוי"ט:

יכין תפארת ישראל יכין

אבל באמר, הייתי אומר כל יין יאסר עלי חוץ מישן, אז אסור בחדש [רל"ב ע']: כח) בצל קטן: כט) וי"ל דנקט הנך ב' משניות מ"ז ומ"ח, דקמ"ל לא מבעייא במ"ז דהותר ע"פ חכם, דמעקר עקר לכולהו הנדר [נדרים דס"ח א'], להכי וודאי אמרינן נעקר כולהו, אלא אפילו במ"ח בנדר מיין ובצל, דהוה תולה נדרו בדבר בטעות, וא"ל התרה כלל, אפ"ה הותר כולהו. וגם במ"ח גופא לא זו אף זו קתני, דלא מבעייא ביין, אמרינן אילו ידע דישן יפה, לא היה אוסר עצמו כלל ביין, דהרי כל יין יתישן, אלא אפילו בבצל, לא אמרינן אפילו היה יודע דכופרי יפה אעפ"כ היה אוסר עצמו בשאר בצלים, ולתסרו, קמ"ל דאפ"ה הותר כולו: ל) כ"ל דקמ"ל אע"ג דכיון דוודאי נצעורא נפשיה נתכוון, סד"א דגם לכבודו לא חשש, קמ"ל דכבודו עדיפא ליה מצערא דגופו [כסנהדרין מ"ה א']: לא) ולא חיישינן שישקר: לב) מסתמא מדהיא אשה רעה, וראוי למנוע מבנותיה שמסתמא רחילא בתר רחילא וטבען כטבע אמן: לג) כמו ראתה דדרך התנא לשנות מנפעל לפועל, כמו הלון הרום [ועי' דתוספ"ס פ"י מ"ג], הכי נמי ר"ל מה נראה באמן: לד) מסתמא מצא בה ערות דבר: לה) וצריך התרה: לו) דאז הו"ל נולד, שאין מתירין בו אף שתלה נדרו בדבר, דאף דמה שאמר (שהיא) כעורה, מחשב תולה נדרו בדבר, כיון דפרט ענין זה בנדרו [כי"ד רל"ב ס"ט]. אעפ"כ עתה נתחדש ענין זה שנעשית נאה, וה"ל נולד [ועי' בר"ן בש"ס דס"ה רע"ב שלא פי' כן וכמו כן הכא פירש באופן אחר, והנלע"ד כתבתי]: לז) והוא הדין בנדר מעות לצדקה אם פלוני בבית, ושכח שהיה שם, פטור [רל"ב ו']: לח) דס"ל לר' ישמעאל אפילו נעשית יפה א"צ התרה, ולא קיי"ל כן. מיהו לא דמי לאביה רע לעיל [מ"ג]. דהתם פירש „שאביה רע", וכמו כן הכא, אילו אמר שהיא כעורה, הוה משמע כל זמן שכעורה, משא"כ הכא קאמר פלונית כעורה. עוד י"ל דהתם מצוי שימות או שיעשה תשובה טפי מדמצוי הכא דכעורה תתיפה: לט) כי המה לבו על ענייתן: מ) ואין כאן נולד: מא) סיפא דקרא המלבישכם שני עם עדנים. ומייתי קרא לראיה דבנות ישראל דרכן להצטער אודות חכמיהן:

פרק י א נערה א) המאורסה ב). אביה, ובעלה מפירין נדריה ג). הפר האב ולא הפר הבעל ד). הפר הבעל ולא הפר האב ד). אינו מופר ה). ואין צריך לומר שקיים אחד מהן ו): **ב** מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל ז). מת הבעל

תוספות יום טוב

פרק י א נערה. עיין מ"ש במשנה ד' פרק ד' דכתובות. ומ"ש הר"ב ובת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקים כו' הוא משנה ו' פ"ה דנדה: **אביה ובעלה** מפירין נדריה. כתב הרמב"ם וראיה לזה הדין מה שאמר בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריה בית אביה. הכי תנא דבי ר' ישמעאל [סח.]. ופירש הר"ן דמשמע לי' דבנערה המאורסה איירי מדכתיב בהאי קרא בנעוריה בית אביה. ומדסמך אב לבתו בהדי איש משמע דאב ובעל מפירין נדריה ע"כ. וכתב הרא"ש ומיהו מלי לאקשויי אימא בנשואה נמי מפירין אביה ובעלה ואיכא לשנויי כדשנינן לעיל מדכתיב בנשואה בית אישה מכאן דאין הבעל מיפר בקודמין ובהך קרא דבין איש לאשתו לא מיעט קודמין על כרחך משום שותפותיה דאב מכלל דבעל מיפר לחודיה °ולכך אינו מיפר בקודמין: **ולא הפר הבעל.** אלא שתק מעת לעת רש"י: **ואין צריך לומר שקיים אחד מהם.** פירש הר"ב שאם קיים אחד מהן אין השני יכול להפר והא קמ"ל וכו'. והקשה הר"ן כיון דהאי דינא אתא תנא לאשמועינן מאי אצ"ל דקתני דמריבא משמע הכי אדרבא צריכא. יש לי לומר דתנא הכי קתני כיון דהפרה דחד בלא חבריה לאו כלום הוא אצ"ל דכשקיים אחד הפרה קמייתא לאו מידי היא וסמיך תנא דלשתמע ממילתיה דתו לא חזיא לצרופה דאי חזיא ל"ל למתני אצ"ל כדפריך בגמרא. ואע"ג דהרחיק דתנא למתני זו ואצ"ל זו היינו דוקא במילי דלא דמי להדדי דאע"ג דאתיא בתרייתא מק"ו מקמייתא תני להו אבל הכא חדא מלתא היא דהפר אחד וקיים אחד היינו ממש הפר זה בלא זה ועדיפא מיניה. ע"כ. ומ"ש הר"ב אין זה שנשאל על ההיקם יכול להפר יותר. הקשה הר"ן בשם הרשב"א. הא כיון דהחכם עוקר הנדר מעיקרו. [כמ"ש הר"ב בסוף פרקין] הרי הוי כאילו לא הקים כלל ותירץ הוא ז"ל דהאי הפרה דהפרה דחד מהני קלשה לה טפי דבאפי נפשה לא מידי היא אלא בצירופא דאידך ואפילו בצירופא דאידך לא מהניא כל זמן שאינם ראויים להצטרף ביחד וכדקתני דהפר אחד מהם ומת בטלה לה הפרתו הלכך כיון דהפרה דחד אפילו כי לא הקים חבריה קלישא טובא כל היכא דהקים כיון דהאי שעתא לא חזיא לאצטרופי בטלה לה לגמרי וכיון דלא חזיא ההיא [זימנא] לא חזיא בתר זימנא ע"כ. ובב"י סימן רל"ד כתב בשם הרשב"א תירוץ אחר. ומ"ש הר"ב הואיל ולא היו שניהם יכולין להפר בבת אחת פירש הרא"ש שהיה הפסק ושעה בין ב' ההפרות שלא היה האחרון ראוי להפר. שקודם שנשאל לא היה ראוי להפר. הלכך נתבטלה הפרתו ואפילו אם יפר הראשון עמו פעם שנית אינו מועיל וכן משמע לישנא דמתניתין דמדמי הך קיים להפר אחד ולא הפר השני ביום שמועתו. דשוב אין תקנה. ע"כ: **מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל.** יליף לה בגמרא מדכתיב בנעוריה בית אביה פירש"י כל זמן שהיא נערה שלא בגרה לא תצא מרשות אביה ואפילו היא ארוסה במשמע הילכך כי מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל ע"כ. ורישא דהאי קרא בין איש לאשתו בין אב לבתו מוקמינן לעיל בנערה המאורסה ולפיכך לא נפקא ליה מקרא דבבית אביה בנעוריה דלקמן בסמוך [*לענין שהאב אינו מפר בבגר] שהוא נכתב בתחלת הפרשה וזה בסופה: **מת הבעל נתרוקנה** רשות לאב. כתב הר"ב דכתיב בנעוריה בית אביה. דכיון שאמרת שבמשמעו שכל ימי נערותה לא תצא מרשות אביה שמעת מינה דברשות אביה היא והא דאיתא מיהא כברשות אחר שולט עליה דהיינו הארוס. קאמר רישא דקרא בין איש לאשתו בין אב לבתו. אבל כשאינו שולט עליה שכבר מת לא יצתה מרשות אביה. וקשיא מנלן ללמוד מהך קרא תרתי דלמא לא אתי אלא למעוטי שלא יתרוקן רשות לבעל כדאמרן אבל נתרוקן רשות לאב מנלן דהא מסתבר למימר שכיון שיצאה מרשותו שעה אחת שלא יכול להפר לבדו. שוב לא תתרוקן לרשותו. וכיון דקרא קא מפרשינן ליה לשלא יתרוקן רשות לבעל. מנלן לדרוש מיניה שיתרוקן לאב ולהקל. וכ"ל לומר דה"ק דמדאיצטריך קרא למדרש מיניה שלא יתרוקן רשות לבעל ש"מ דהא לאב מתרוקן דאל"כ לא צריך קרא דהא

מסברא

ר"ע מברטנורה

פרק י א נערה המאורסה. בת שתים עשרה שנה ויום אחד והביאה שתי שערות קרויה נערה עד ששה חדשים ובת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקים אם ידעה לשם מי נדרה ולשם מי הקדישה נדרה נדר ואף היא אביה ובעלה מפירין נדריה: **הפר האב ולא הפר הבעל.** משום דהוה אפשר למטעי ולפרש אביה ובעלה מפירין נדריה. או אביה או בעלה תנא הפר האב ולא הפר הבעל וכו'. לאשמועי' דתרווי' צריכין להפר: **ואין צריך לומר שקיים אחד מהם.** שאם קיים אחד מהם אין השני יכול להפר והא קמ"ל שאע"פ שנשאל האחד מהם שקיים על הקמתו כדקי"ל נשאלים על ההיקם. אין זה שנשאל על ההיקם יכול להפר יותר הואיל ולא היו יכולים שניהם להפר בבת אחת: **ב מת** האב לא נתרוקנה רשות לבעל. שאין הבעל מפיר נדרי אשתו עד שתכנס: **מת הבעל נתרוקנה רשות לאב.** ומפר

כל

ציונים

פ"י א נערה המאורסה. ס"ו ע"ב ע"ד ע"ב יבמות כ"ט ע"ב כתובות נ"ג ע"א מ"ו ע"ב קדושין ד' ע"א מיי' פי"א מהל' נדרים ה"ט סמ"ג ל' למ"ב טוש"ע יו"ד סי' רל"ד ס"ב: **ב** מת האב. מ' ע"א ס"ח ע"ב ע"ב מיי' שם ה"י סמ"ג שם טוש"ע שם ספ"ו: מת הבעל. מיי' שם טוש"ע שם ס"א:

שנויי נוסחאות

פ"י א המאורסה. כמשני"ר מאורסה; בד"נ מאורשה. **שקיים.** בכי"ף קיים; במשני"ר אם קיים; בכי"מ שאם קיים; בכי"ק שיקים את. **ב** נתרוקנה. בכי"ק נתרוקנא וכן בסמוך.

תוספות חדשים

פ"י א בר"ב ד"ה הפר האב כו' או אביה או בעלה עכ"ל וכה"ג איתא בפ"ז דגיטין משנה ב':

תוספות רע"ק

פ"י א [אות נט] תוי"ט סד"ה **אביהובעלה.** ולכך אינו מיפר בקודמין. (ועדיין קשה לי דלמא בקודמים מיפר בשותפות האב; ומוה מיירי קרא דבין איש לאשתו ובנדרים שנדרה תחת בעלה מיפר לבד וארוסה לא שמעינן כלל. ועיין בר"ן שכתב דבנשואה אין שייכות להפרת האב דאין לו שייכות בה, וא"כ ניחא הכל):

לקוטים

פ"י א תוי"ט ד"ה **אביה וכו'** בין איש וכו' ורבה מפיק לה מקרא דואם היו תהיה לאיש וי"ו מוסיף על ענין ראשון ולעיל כתיב כי הניא אביה אותה ש"מ דאב נמי מיפר ואין להק' היכי פליג רבה שהוא אמורא אתנא דבי ר"י דבכה"ג מאי פליג דליכא בינייהו אלא משמעות דורשים וכדאשכחן בריש חולין גבי שחיטה מן הנוטל ובכמה דוכתי. ומ"מ אנן לא שבקי' תנא מקמי אמורא ולהכי מייתי לה הרמב"ם מהך קרא דבין איש לאשתו וכו' והע"ג דהך מיבעי לן לומר שהבעל מיפר דברים שבינו לבינה כדאיתא בש"ס כבר תירץ הר"ן דלתנא דבי ר"י סגי ש"מ. (פ"נ):

יכין תפארת ישראל יכין

פ"י א) היינו בת י"ב ויום א' אעפ"י שלא הביאה ב' שערות [י"ד רל"ג, ורבינו משנה למלך פי"א מנדרים הניח זה בצ"ע]. מיהו בכולהו מכילתן נערה לאו דוקא, רק גם בקטנה בת י"א ויום א' בידעה לשם מי נדרה דינה כנערה, רק נקט נערה, דבנערה אפילו אינה יודעת לשם מי נדרה, נדרה נדר. מיהו בקטנה או נערה, אביה מפר כל נדריהן, ויש אומרים דוקא נדרי עינוי נפש, ויש אומרים דרק קודם אירוס מפר אב כל נדרים, ואח"כ רק נדרי ענוי [רל"ד סכ"א]. אבל קטנה או נערה שנתארסו, אב ובעל מפירין להן, ובהובגרו או נישאו, תו אין לאב רשות בהן [ועי' לקמן פי"א סימן נ"א]: ב) שנתקדשה ולא נכנסה לחופה עדיין: ג) ודוקא בשמעו ביום א' [וכ"ל ראיה מדכ' ושמע אישה ביום שמעו, דביום שמעו מיותר. א"כ דביום שמעו דאב דלעיל מנה קאמר וי"ח]. מיהו אפילו נדרים שמקודם שנתארסה, מפירין עתה בשותפות [שם ה']: ד) אלא שתק ביום שמעו [ודלא כרש"י שכתב מעל"ע]: ה) קמ"ל דלא נטעה ברישא לומר דברישא או או קאמר, אי נמי קמ"ל סיפא, מדסלקא דעתך אמינא דברישא רק לכתחילה אביה ובעל מפירין, להכי קאמר אינו מופר, אפילו בדיעבד, או נ"ל דקולא קמ"ל, דמדלא קאמר אסור, או נדרה נדר עדיין, ש"מ דרק אינו מופר לגמרי, אבל הוקלש איסורו ואין לוקין עליו עוד [שם ס"ה]. מיהו באין לה אב, או שהובגרה, אין הארוס מפר: ו) שהתרצה בנדרה, ואפילו בלב מהני [משא"כ הפרה בלב לא מהני, רק כשאמר עלי ואכלי וכדומה] [שם סמ"א]. וקא משמע לן הכא, דאפילו נשאל א' מהן על ההיקם, אף דקיי"ל נשאלין על ההיקם ביום שמעו היינו בא"ל רק הפרת אב, או רק הפרת בעל, עכ"פ הכא מדהיה שעות של היקם שלא היה יכול א' מהן להפר, שוב אינן יכולין להפר: ז) שיפר לבדו:

שיפר

מסברא בעלמא ידעינן דלא יתרוקן כיון שמשולש לא היה יכול להפר לבדו וגם הרמב"ם לא כתב אלא להך קרא וכד מעיינת בגמרא תמצא שזו היא סברא מעלייתא דאע"ג דמצריך קרא אחרינא להתרוקן לרשות האב מהיו תהיה לאיש מקיש הויות להדדי דשתי הויות כתיבי מה קודם הויה ראשונה שלא היה לה ארוס אב מפר לנדריה. אף קודם הויה שניה אב מיפר לנדריה. הא אמרינן עלה אימא ה"מ בנדרים שלא נראו לארוס שלא שמען הארוס קודם שמת אבל בנדרים שנראו לארוס לא מצי מיפר אב. ומשני אי בנדרים שלא נראו לארוס מבנעוריה בית אביה נפקא. ופירש הרא"ש ומשמע כל ימי נעוריה היא ברשות אביה כל זמן שאין רשות אחר שולט עליה ולכל הפחות בנדרים שלא נראו להארוס וכי איצטריך ואם היו תהיה אף לנדרים שנראו לארוס ע"כ. וקשיא דאימא דבנעוריה לא אתא אלא למעוטי שלא יתרוקן לבעל ומנלן דאפילו בנדרים שלא נראו להארוס שיתרוקן לאב ואכתי אימא דקרא היו תהיה לנדרים שלא נראו לארוס אתא. אבל לפי מה שכתבתי ניחא שפיר דמינה גופה דדרשת דקרא ממעט שלא יתרוקן רשות לבעל ממילא שמעת דהא לאב מתרוקן דאי לאו הכי לא איצטריך קרא כלל לאשמועינן שלא יתרוקן דמהיכי תיתי להתרוקן דהא מסברא דנפשין איכא למימר דלא יתרוקן כיון דמעיקרא לא היה יכול להפר לבדו. ואלא מיהת הא ודאי דלענין נדרים שנראו להארוס לא שמעינן אלא מקרא דהיו תהיה כדאיתא בגמרא. מ"מ הרמב"ם והר"ב נקטו הך קרא דשמעת מיניה תרתי ומתניתין מתפרשת מהך קרא לחודיה דלבעל אינו נתרוקן ולאב נתרוקן מאי אמרת אימא דדוקא נדרים שלא נראו לארוס נתרוקן לאב אבל נדרים שנראו לארוס לא. בזה אין שום תפיסה עליהם שלפי כוונת חבורם לפרש המשנה אין לתפוס אם לא הכמיעוטו כל חלוקי דיניה הלא מכיון שנתפרשה המשנה בפשטה כבר יצאו ידי חובת ביאור:

ר"ע מברטנורה

נתרוקנה רשות לאב ח). בזה יפה כח האב מכח הבעל. בדבר אחר יפה כח הבעל מכח האב. שהבעל מיפר בבגר ט) והאב אינו מיפר בבגר: ג נדרה והיא ארוסה י). נתגרשה בו ביום נתארסה בו ביום אפילו למאה. אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. זה הכלל יא). כל שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת יב). אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה יג): ד דרך תלמידי חכמים יד) עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו טו) אומר לה כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופרין. וכן

כל ימי נעוריה דכתיב (במדבר ל') בנעוריה בית אביה: והאב אינו מפר בבגר. דכתיב (שם) בבית אביה בנעוריה: ג נתגרשה בו ביום. ששמע האב. שאם עבר היום. שוב אינו יכול להפר: ונתארסה. לאחר בו ביום: אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. שנדרה בפני הארוס הראשון. שהארוס מפר בקודמין: כל זמן שלא יצאה לרשות עצמה. לא מחמת בגר ולא מחמת נשואין: ד עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו. קודם שתבא לרשות הבעל. וכן הארוס

שהבעל מפר בבגר. לא [*מיירי בקדשה כשהיא נערה ובגרה ומשום] שנתרוקן רשות האב דמאי שנא ממיתת האב שלא נתרוקנה. אלא בקדשה כשהיא בוגרת אמרינן. ואע"ג דתנינא חדא זימנא לקמן במשנה ה'. איידי דנסיב רישא בזו יפה כח האב כו' נקט סיפא בזו יפה כח הבעל כו'. גמרא. ומש"ה לא הוי סתם ואח"כ מחלוקת דהא פוסקין לקמן כחכמים. דהכא לאו תורת סתם עליו כיון שלא שנאה אלא משום איידי: והאב אינו מפר בבגר. כתב הר"ב כדכתיב בבית אביה בנעוריה. עמ"ש במ"ד פ"ד דכתובות: ג נתגרשה בו ביום. פירש הר"ב ששמע האב וכו' בדוקא נקט ששמע האב. כלומר ולא הבעל דהכי מוקמינן לה בגמרא דף ע"ב דלא תפשוט מינה הא דאיבעי לן גירושין כשתיקה דמיא או כהקמה דמיא ואי מתניתין דקאמרה בו ביום והיינו משום דבשמען מיירי איצטריך למימר דכולהו עניני ביה ביומא הוון וקאמרת דשמיעה הוה בין לאב בין לבעל תפשוט דגירושין כשתיקה דאי כהקמה אין עוד הפרה. ודוקא נתגרשה אבל מת פשיטא דלאו כהקמה שבעל כרחו מת ואי נמי אמרת דגרושין לאו כהקמה. תנן נתגרשה ולא מת לרבותא: אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. פירש הר"ב שהארוס מיפר בקודמין. גמרא. דכתיב (במדבר ל') ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה נדרים שהיו עליה כבר. ובגמרא דף ס"ז דמדכתיב הויה שמע מיניה דבקדושין מיירי לא בנישואין אבל לגבי נשואה כתיב (שם) ואם בית אישה נדרה דמשמע ולא מה שקודם לכן. וזה שכתב הר"ב ארוס. וכן הוא בכולי דוכתא דבגמרא. ונמצא שם התואר על זה המשקל כמו עלוס וכן שרוע וקלוט לרוע שבוע כי פתחות העי"ן מפני שהיא גרונית. וכן תמצא גם כן עוד בדבריהם בפ"ק דב"מ [ח:]. רכוב שהוא כמו רוכב ועיין עוד מ"ש בסוף פ"ב דע"ז. ועוד נמצא בדבריהם מסור ולא אמרו מוסר כי בא הפעל על זה המשקל. ול' הקדש על לשונם ז"ל יותר ממנו כמ"ש בריש תרומות. ואני שמעתי בדרשה מפי רבינו מהר"ר ליווא ז"ל שאמר בשם מסור לפי שאף על פי שלפי האמת הוא הפועל ומוסר אחרים. אבל קראוהו מסור להורות כי בא יבא יומו ולא יאחר והרי הוא כנמסר. ועל פי זה אפשר לי גם כן לתת טוב טעם לשם ארוס שאף ע"פ שלפי האמת הוא המארס ומקדש לאשה. עם כל זה הרי גם הוא מתחייב ע"י כן בכמה דברים שהאיש נתחייב לאשתו. ולפיכך יצדק גם בו שם ארוס שהרי גם הוא נכנס בזה בכמה חיובים. ובזה שב הוא פעול: זה הכלל. לאתויי הלך האב או שלוחיו עם שלוחי הבעל. גמרא פרק בתרא דף פ"ט ע"א ועיין במשנה ה': ד וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר כו'. כתב הר"ב ושמעינן ממתניתין שהבעל יכול להפר נדרי אשתו *אפילו שלא שמעם וכך כתב הרמב"ם בפירושו. ומשמע מלשונם דדייקו מדמתניתין סתמא קתני דמפר דהיכא דשמע ואפילו לא שמען. *והר"ן פירש מדקאמר כל נדרים ולא אמר נדר פלוני ופלוני ע"כ. והה"נ ברישא גבי אב איכא למשמע הכי אלא דבגמרא בעי רמי בר חמא בעל מהו שיפר שלא שמיעה נקטי איהו נמי בעל וכן פירשו כל המפרשים דה"ה אב ועוד דאלת"ה כי תנן לעיל בדבר אחר יפה כח הבעל שמיפר בבגר הוי ליה למתני נמי שמיפר שלא שמיעה. וכן הרמב"ם בחבורו פי"א וי"ב. דנקט בעל מיפר שלא שמיעה מהאי טעמא הוא. דנקט ליבנא דרמי. ואע"פ שיש מקום לבעל הדין לחלוק אבל כך נראה לי אחר העיון אלא שלא רציתי להאריך כאן

יכין תפארת ישראל יכין

ח) במפר לבדו עד שתבגר: ט) כשנכנסה לחופה מפר הוא לבד, אבל ברק נתקדשה, אינו מפר בבגר [שם ס"ט]: י) ושמע אביה ולא הבעל: יא) לאתויי אפילו כשמסרה כבר לשלוחי הבעל ולא נכנסה לחופה עדיין, מקרי לא יצאת, דברשות אב היא עדיין: יב) ע"י נשואין או בגרות: יג) שהארוס מפר בקודמין [שם ה']: יד) שיודעין הדין שיכולין להפר אפילו לא שמעו: טו) קודם כניסתה לחופה

ציונים

שהבעל מפר. מיי' שם ה"ח טוש"ע שם ס"ג: והאב אינו מפר. מיי' שם ה"ז טוש"ע שם ס"א: ג נדרה. ע"פ ע"א ירוש' פ"י ה"ג מיי' שם הי"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי"ג ובשו' י"ז י"ח י"ט וע"ש: זה הכלל. פ"ט ע"א: אביה ובעלה האחרון. ירוש' שם ה"א: ד דרך תלמידי חכמים. ע"ג ע"ב ירוש' פ"י ה"ג מיי' שם ה"כ סמ"ג שם טוש"ע שם ס"י:

שנויי נוסחאות

יפה. במשני"ר ייפה וכן בסמוך וכ"ה בכי"ק ע"ש. בדבר אחר. בכי"ק דבר. ג למאה. בכי"ק פעמי'. יצאת כו' (האחרון). בד"נ ליתא;במשנ"ר. יצאת. ד יוצאה. בכי"ק יוצא וכ"ה בכל מקום בה. מאצלו. בכי"ק מביתו. נדרים. בכי"ק נדר. הרי הן. בכי"ק הרי אלו.

תוספות חדשים

ב תוי"ט ד"ה שהבעל כו' עד סופו. וקשה הא קי"ל דסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם וי"ל דהתוי"ט אגב שיטפא כתב כר"ן העתיקה אבל ליתא דהתם שפיר דבגמרא מתרץ תחלה ככא עיקר ומה דתני לקמן דכפי לאפלוגי ר"א ורבנן ופי' הר"ן דליהוי סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם ואיכ"א התם עיקר והכא איידי כו' ופי' הר"ן דלא ליהוי הלכה כסתם לא הוי צריך למתני סתם דלא מיקרי סתם כאן דרק משום איידי כו' רק שם הוא עיקר הדין וק"ל: (ממהורב"ח זצ"ל):

תוספות רע"ק

ד [אות ה] תוי"ט ד"ה וכן הבעל. אפילו בלא שמיעה. אבל חרש א"י להפר דקרא דכתב ושמע אישה למיעוטי חרש דאינו ראוי לביאה. גמרא: [אות כא] בא"ד והר"ן פי'. ולענ"ד היה נראה כפשוטו דאילו בשמע מאי איריא דבא הזמן לצאת מרשות אביה הא בלא"ה צריך להפר דהא לכשתחשך פסק כחו לגבי נדר זה ואי דהו"ל שהות להמתין עד קודם שתחשך וע"ז שיוצאת מרשות אבי' בו ביום צריך להקדים ולהפר. מ"מ לינקט כתם מיפר נדרי בתו (ששמע) וממילא משמע קודם שיעבור זמן ההפרת. אע"כ דסיירי בכהם שלא שמע וקודם שתצא מרשותו חושש באם ישמע למחר ולאת"י

הבעל עד שלאתתכנס לרשותו (טו) אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא הכנסי לרשותי הרי הן מופרין (טז). שמשתכנס לרשותו אינו יכול להפר (יז): **ה** בוגרת (יח) ששהתה שנים עשר חדש (יט) ואלמנה שלשים יום (יט). רבי אליעזר אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר (כ). וחכמים אומרים אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו (כא): **ו** שומרת יבם (כב). בין ליבם אחד בין לשני יבמין (כג). רבי אליעזר אומר יפר (כד). רבי יהושע אומר לאחד. אבל לא לשנים (כה). רבי עקיבא אומר לא לאחד ולא לשנים (כו). אמר רבי אליעזר מה אם אשה שקנה הוא לעצמו (כז). הרי הוא מיפר נדריה (כח). אשה שהקנו לו מן השמים. אינו דין שיפר נדריה (כח). אמר לו רבי עקיבא לא. אם אמרת באשה שקנה הוא לעצמו. שאין לאחרים בה רשות (כט). תאמר באשה שהקנו לו מן השמים שיש לאחרים בה רשות (ל). אמר לו רבי יהושע. עקיבא דבריך בשני יבמין.

הארוס אומר לה כן עד שלא תכנס לרשותו. שמשנכנסה לרשותו אינו יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין ושמעינן ממתניתין שהבעל יכול להפר נדרי אשתו אפילו שלא שמיעה מדקתני וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר וכו': **ה** בוגרת ששהתה י"ב חדש. בוגרת שאין אביה מפר נדריה ותבעוה לינשא ושהתה י"ב חדש שמכאן ואילך בעלה חייב במזונותיה: ואלמנה. ששהתה ל' יום. משתבעוה לינשא שהיא אוכלת משל בעלה: רבי אליעזר אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה. הוא מיפר את נדריה ואין הלכה כר"א: **ו** שומרת יבם וכו' ר"א אומר יפר. כשעשה בה יבמה מאמר מיירי דסבירא ליה לר"א מאמר קונה ביבמה קנין גמור מן התורה ואם היא נערה ויש לה אב. אביה ויבמה שעשה בה מאמר מפירין נדריה: רבי יהושע אומר לאחד ולא לשנים. דלא ס"ל לר"י מאמר קונה קנין גמור מיהו ס"ל דיש זיקה וזיקה ככנוסה וכשאין שם אלא יבם אחד מיפר. אבל כשיש שני יבמין אין שום אחד מהם מיפר שאין ברירה: ר"ע אומר לא לאחד ולא לשנים. דסבר זיקה אינה ככנוסה ומאמר אינו קונה קנין גמור מן התורה: אשה שקנה הוא לעצמו. היינו ארוסתו: הרי הוא מיפר נדריה. בשותפות עם אביה: אשה שהקנו לו מן השמים. *דהיינו יבמתו: אינו דין שיפר נדריה. בשותפות עם אביה: שיש לאחרים רשות בה. שאם היא זקוקה לשאר אחים:

מה

כאן: **לרשותו.** עיין מ"ש במשנה דלקמן: **ה בוגרת** ששהתה י"ב חדש. פירש הר"ב ותבעוה לינשא ושהתה י"ב חדש פירוש תבעה ביום הבגר שאם לא תבעה ביום הבגר אין לה י"ב חדש מיום שתביעה אלא מיום הבגר ואם כבר עברו עליה י"ב חדש אחר הבגר קודם שתבעה אין לה אלא שלשים יום כדין אלמנה דתנן במשנה ב' פ"ה דכתובות. הכי איתא התם בגמרא. אבל משום דלא משכחת לה בוגרת שצריכה י"ב חדש אחר התביעה. אלא דוקא כשהתביעה היתה ביום הבגר אמרינן בגמרא דפרקין לעיל דף [ע:] (ע"ד). משום הכי אנפא דחיקא לא ה"ל למתני בבוגרת י"ב חדש. אלא מתניתין תני בוגרת ושהתה י"ב חדש. כלומר בוגרת כדינה שזמנה בחסר ויתר כדכתיבנא והנערה שהשתה זמן הקצוב לה דהיינו י"ב חדש. והרא"ש כתב הני בוגרת ששהתה שנים עשר חדש ומתניתין הדא קתני בוגרת ששהתה יב"ח בבגרותה ואלמנה שנתקדשה. לכל אחת נותנין ל' יום ע"כ: **הואיל** ובעלה חייב במזונותיה. מסיק בגמרא דטעמא משום דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת. כלומר מה שאמרה התורה דבעל מפר נדרי אשתו משום כיון שאשה ניזונת משל בעלה אינה נודרת אלא לפי דעתו וכאילו פירשה אם לא ירצה לא יהיה נדר. הלכך בקל חשבינן לה ככנוסה לענין הפרת נדרים כיון דנזונת משלו ומלי ס"ל לר"א אפילו כמשנה אחרונה דמתניתין ג' פרק ה' דכתובות דאינה אוכלת בתרומה דהחמירו לענין תרומה שלא לעשותה ככנוסה: **וחכמים** אומרים אין הבעל מיפר יחידי. רש"י: **עד** שתכנס לרשותו. פירש הר"ן דלא אמרינן על דעת בעלה נודרת משנתחייב במזונותיה אלא משנכנסה לרשותו. ע"כ. וכניסת רשותה מאי היא. הטור סימן רל"ד כתב דדוקא בכניסתה לחופה אבל מסירה לשלוחיו לא סגי לענין הפרת נדרים. אלא בין הוא בין אביה עמו אין יכולין להפר כדתנן בפרק דלקמן משנה ט'. והבית יוסף כתב דלהרמב"ם מסירתה זו היא כניסתה גם לענין הפרת נדרים כמו לשאר דברים שכתבתי במשנה ה' פ"ד דכתובות וכן דקדק בכ"מ פרק י"א מהלכות נדרים סימן כ"ב ולפי זה מ"ש הרמב"ם שם סימן ח' ומאימתי מיפר הבעל נדרי אשתו ושבועותיה משתכנס לחופה וכתב בכסף משנה וז"ל במשנה [ד'] פרק י'. ומבואר הוא מאחר שכתוב בתורה שלארוסה אינו מיפר לבדו ואם בית אישה נדרה מיפר לבדו וגדר הנשואה הוא משתכנס לחופה ע"כ. לא הוי ליה לכסף משנה לסתום אלא לפרש. שאף על פי שגדר הנשואה כניסת החופה מכל מקום מסירתה כמו כניסתה הוא כדי שלא נטעה לומר דאין לפרוץ גדר הנשואה ושאינו מיפר אלא בכניסת החופה: **ו שומרת יבם.** מפורש במשנה ג' פרק ד' דיבמות: **רבי** יהושע אומר לאחד ולא לשנים. פירש הר"ב דס"ל דיש זיקה וזיקה ככנוסה. וכן לשון הרא"ש. ולפי זה אפילו לבדו מצי מיפר ותימה מנלן לעשות מחלוקת שניה בין ר"א לר"י דלר"א הא פרשינן דמיפר בשותפות ולר"י מצי מיפר לבדו. והר"ן אע"פ שגם הוא מפרש כן כתב הא"כ. ה"נ כי אמרינן ר"י קסבר יש זיקה. לאו למימרא דלהוי ככנוסה אלא *דהויא כארוסה ומיפר בשותפות. ע"כ. ואפשר לי לומר דנקט ככנוסה לפי דהכי אסיקנא דאמר ר' אושעיא בגמרא פ"ב דיבמות דף י"ח אליביה דר"ש ואינו דזיקה כארוסה לא אשכחן בשום דוכתא להכי פירשו לאו נמי ככנוסה אע"ג דבהכי מצוי להו מחלוקת שניה: **אבל** לא לשנים. כתב הר"ב *שאין ברירה עיין בפירוש הר"ב משנה ד' פ"ז דדמאי: **שיש** לאחרים רשות בה. פירש הר"ב

שאם

יכין תפארת ישראל יכין

לחופה: טז) דלאב או בעל רשאין להפר אף שלא שמעו, וי"א דוקא כששמעו על כל פנים לבסוף [רל"ד סכ"ה]: יז) דבעל אינו מפר בקודמין: יח) דלאב וארוס אין מפירין נדריה [שם י']: יט) משתבעה ארוס שתכין מלבושיה לחופה [כפ"ה דכתובות מ"ג]: כ) ס"ל מדניזונת אז מארוס, רק אדעתו נודרת: כא) ר"ל לחופה, והכי קיימא לן [שם ב']: כב) שהיא נערה [עיין יבמות פ"ד מ"ג]: כג) ועשה בה א' מהן מאמר: כד) בשותפות עם האב אם היא אלמנה מאירוסין: כה) ס"ל מאמר אינו קנין גמור, אבל זיקתה עושה אותה ככנוסה [וי"א כארוסה], ולהכי ביבם א' מפר, אבל בב' הרי בדאורייתא אין ברירה: כו) דס"ל דזיקה ומאמר לא מהני: כז) ע"י שקדשה: כח) בשותפות עם האב: כט) שאין קדושי אחרים תופסין בה: ל) דאע"ג דבקדש א' מהשוק את היבמה, הוה רק ספק קדושי

[illegible]

ציונים

ה בוגרת. פ"ג ע"ב פ' ע"ב כתובות ל"ז ע"ב: אין הבעל מפר. מיי' שם פ"ח כמ"ג שם טוש"ע שם ס"ב וס"ה: ו שומרת יבם. פ"ד ע"א יבמות כ"ט ע"ב: לא לאחד. מיי' שם הכ"ג טוש"ע שם ס"ז:

שנויי נוסחאות

שמשתכנס. בכי"ק משתכנס; כר"| שאם תכנס; כי"ף אם משתכנס (?). ה בוגרת ששהתה. בגמ' דף ע' ע"ב הבוגרת. בכי"ק. ששהת. כד"נ.. וששהת (ולא משמע כן בגמ' שם ועי' תוי"ט) וכ"ה במשנ"כ. יפר. כד"נ יפר את נדרה. ו ליבם כו' לשני. ביבמו' כ"ט ע"ב יבם. שני. (אבל) לא. בכי"ף ולא. בה(אם). בכי"ף ומה ולית'. לעצמו. בכי"ף עצמו. שהקנו. כד"נ ובכי"ק וכ"בכי"ל שקנו וכן בסמוך. (מן ה)שמים. בכי"ק ובמשנ"ל ליתא וכן בסמוך ובסמוך גם כד"נ ליתא. בה רשות. בכי"ף רשות בה וכן בסמוך.

תוספות חדשים

ה תוי"ט ד"ה עד שתכנס ט' וכב"י כתב כו'. וכנ"ה חזר בו שאין דעת הרמב"ם כן ע"כ:

תוספות רע"ק

ולאח"ז לא יהיה בידו להפר מש"ה יפר עתה. (התיבה ששמע שמתי בין ב' חצאי לבנה. כי לפי דעתי אין הצורך לזה וכוונת רבינו לתני סתם דרך ת"ח להפר נדרי בתו. וממילא צריך לעשות כן קודם שתפסק כחו מלהפר): ו [אות כב] הרע"ב ד"ה **אשה** שהקנו כו' דהיינו יבמתו. אף דמירי בעבד בה מאמר מ"מ ע"י השמים קנה לעצמו: [אות כד] בתוי"ט ד"ה רבי יהושע כו' דהויא כארוסה ומפר בשותפות ע"כ. או דסבר ג"כ כר"א דמאמר קונה קנין גמור אלא דבב' יבמין לא מצי מיפר כיון דיש לאחרים רשות בה דיכול לפטרה בגט ובדברי רע"ק וקיבל דבריו ר"י בב' יבמין כמו שא"ל עקיבא דבריך בב' יבמין (הר"ן): [אות כה] שם תוי"ט ד"ה **אבל** לא כו' שאין ברירה, ואפילו שניהם א"י להפר דכיון דבשעת הפרתן אין ברור לנו מי הוא אישה אין הפרתן כלום דרחמנא אמר אישה יקימנו ואישה יפרנו דבעי' שיהא ידוע בשעת הפרה

מה אתה משיב על יבם אחד. אמר לו אין היבמה גמורה ליבם כשם שהארוסה גמורה לאישה[לא]: ז האומר לאשתו[לב] כל הנדרים שתדורי מכאן עד שאבא ממקום פלוני[לג]. °הרי הן קיימין, לא אמר כלום[לד]. הרי הן מופרין, רבי אליעזר אומר מופר[לה]. וחכמים אומרים אינו מופר. אמר רבי אליעזר אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור. לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור. אמרו לו הרי הוא אומר (במדבר ל׳) אישה יקימנו. ואישה יפרנו. את שבא לכלל הקם[לו]. בא לכלל הפר. לא בא לכלל הקם. לא בא לכלל הפר[לז]: ח הפרת נדרים[לח] כל היום[לט]. יש בדבר להקל ולהחמיר ביצד. נדרה בלילי שבת יפר בלילי שבת וביום השבת עד שתחשך. נדרה עם חשכה[מ] מפר עד שלא תחשך.

מה אתה משיב על יבם אחד. כלומר תשובתך טובה על דברי ר"א. שאומר שמפר אפילו כשיש ב' יבמין מה תשיבני על דברי שאני אומר לאחד ולא לשנים: אין היבמה גמורה ליבם. להתחייב מיתה הבא עליה כשם שהארוסה גמורה לאישה לענין חיוב מיתה °הלכה כר"ע: ז הרי הן קיימין לא אמר כלום. דהוה ליה קיום בטעות לפי שיש נדרים שלא יחפוץ בקיומן: הרי הן מופרין רבי אליעזר אומר מופר. דמסתמא אין אדם רוצה בנדרי אשתו: נדרים שבאו לכלל איסור. לאחר שנדרה אסורה בהם אם לא יפר לה הבעל: שבאו לכלל הקם. נדרים שחלו כבר: ח הפרת נדרים. שאמרה תורה (במדבר ל׳) ואם ביום שמוע אישה יניא אותה: כל היום. עד שתחשך שנאמר ביום שמעו והא דכתיב מיום אל יום צריכא דלא תימא ביממא אין בליליא לא קמ"ל מיום אל יום דזימנין שיש לו זמן להפר מעת לעת כגון אם נדרה בתחלת הלילה: ויש בדבר להקל ולהחמיר. כלומר פעמים שיש להפרה זמן מועט ופעמים זמן מרובה: נדרה בלילי שבת. האי דנקט בלילי שבת לאשמועי' שמפירין נדרים בשבת ואפילו שלא לצורך ותלי טעמא שאם חשכה ולא הפר וכו' והא אפילו בתוך היום אינו יכול להפר אלא ש"מ דאפילו שלא לצורך מיפר. גמרא.

שגם היא זקוקה לשאר אחים. שאם עשה בה מאמר יבם זה, ובא אחיו אחר כך ועשה בה מאמר תפיס שני כדאמר [בפ"ה דיבמות]. יש מאמר אחר מאמר. רש"י: אין היבמה גמורה ליבם. פירש הר"ב להתחייב מיתה הבא עליה. לפי שדברי הכל יבמה ארוסה אין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה. רמב"ם: ז מכאן עד שאבא ממקום פלוני. מאותה שעה שאלך מכאן ועד שאבא ממקום פלוני והיינו דקתני מכאן ולא קתני מיום זה לפי שאין דעתו אלא מיום שילך מכאן ומש"ה לא מפר לה מהשתא דחיישינן דילמא בעודה הללו תדור נדרים שירצה בקיומן. הר"ן: אמרו לו הרי הוא אומר כו'. דאע"ג דאיכא ק"ו בעל כרחך הקישן הכתוב. ר"ן: ח הפרת נדרים. כתב הר"ב שאמרה תורה ואם ביום שמוע אישה. וכן ל' הרא"ש ואע"ג דגבי אב דכתיב קודם. כתיב נמי ואם הניא אביה אותה ביום שמעו ניחא להו למנקט קרא דגבי בעל. משום דגביה כתיב מיום אל יום: נדרה בלילי שבת. כתב הר"ב האי דנקט בלילי שבת לאשמועינן שמפירין כו' ואפילו שלא לצורך שבת. מדקתני נדרה עם חשכה משמע שאפילו נדרים שלא לצורך השבת דכבר חשכה ודחק להפשיט תכשיטי שבת משחשיכה וטעמא כתב הר"ב במשנה ה' פרק בתרא דשבת: בלילי שבת. דקדוק לילי מפורש במשנה ג' פ"א דתרומות: יפר בלילי שבת וביום השבת. [שהיום הולך אחר הלילה] כדכתיב (בראשית א׳) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד. רש"י. [*ועיין בספ"ה דחולין במשנה עלמה. וכן בלשון הר"ב בפירושו להמשנה ב' פ"ב דגיטין ובמ"ה פ"ד דפסחים]: נדרה עם חשיכה מפר עד שלא תחשך. ובדין הוא דליתני אינו מפר*) לכשתחשך כיון דלהחמיר קתני אלא להכי תנא האי לישנא משום דשייך ביה טפי מאי דמסיים מלתיה שאם קודם חשיכה לא הפר אינו יכול להפר דלהשמועינן בהאי לישנא דמפירין נדרים בשבת אפילו שלא לצורך השבת. הר"ן. והא דכתב הר"ב ולענין הפרה כו' והכא הוא שאומר מותר לך. בגמרא. ופירש הר"ן דמשמע ליה מדכתיב (במדבר ל׳) לא יחל דברו כלומר לא יעשה דבריו חולין ודרשינן אבל אחרים מוחלין לו שעושין אותו חולין ובחולין מותר שייך למימר בהו ע"כ. ומ"ש הר"ב שהוא עוקר הנדר מעיקרו וכ"כ ברפ"ד דנזיר ופ"ג דשבועות משנה ז'. וכ"כ הרא"ש והר"ן. ומה שנראה מדברי הרמב"ם בפירושו ובחבורו בהפך מבואר בכ"מ רפי"ג מה"נ. ומ"ש הר"ב אם אינו יכול להכריחה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו. לא שאם יכול להכריחה שא"צ ביטול דליתא דלעולם לא סגי בלא ביטול שבלב וכדאיתא בהדיא בגמרא אדתניא אומר לה טלי אכלי אמר רבי יוחנן וצריך שיבטל בלבו. וכ"כ הרמב"ם בפירושו אומר לה טלי אכלי כו' וצריך שיבטל בלבו ואם אי אפשר לו שיבטל נדרה בשבת במעשה שיכריחנה

---

*) בהוי"ט דפוס פראג וקראקא אלא לכשתחשך וכ"ה בר"ן ובדפוסים חדשים תקנו בהוי"ט כמו שהוא לפנינו, אך בר"ן תקנו אלא עד שתחשך והוא נכון יותר לפי סגנון הדברים הבאים אח"ז.

יכין תפארת ישראל בועז

[יבמות דל"ב ב'],עכ"פ בקידש אח המת את היבמה אפי' כבר קדשה אח אחר, הו"ל עכ"פ קדושי וודאי מדרבנן [יבמות ד"נ ע"ב]. לא) דעכ"פ יבמה אפילו קדשה יבם, אין אחר שבועלה חייב מיתה, מה שאין כן ארוסה (א) וקיימא לן כר"ע: לב) ה"ה לבהו: לג) ר"ל משאלך מכאן עד שאבוא ממקום פלוני: לד) דקיום בטעות הוא, דלמא תדור נדר דלא ניחא לי' לפ"ז אם פירש דנדר דניחא לי' שתדור יהא קיים מהני קיום. מיהו זה רק לר"א, אבל לחכמים דס"ל היקש דסיפא, לפיכך אפילו פירש כן, אפ"ה גם נדר דניחא ליה אינו יכול לקיים מדלא בא לכלל הפר לא בא לכלל הקם: לה) דמסתמא לא ניחא ליה בשום נדר: לו) שחלו כבר: לז) ואין ק"ו שאדם דן מן עצמו עוקר היקש שהוא הללמ"ס: לח) אב או בעל שמפירין ביום שמעו: לט) משנדרה עד שתחשך: מ) בשבת עצמו סמוך לחשיכה במוצאי שבת

פ"י (א) אמנם ק"ל מה מסתפק שמואל [יבמות דף ל"ב ב'] ביבמה לשוק אי תפס בה קדושין, הרי ממשנתינו מוכח דלא תפסי בה קדושין מאי בשוק, מדקאמר ר"י מה אתה משיב ביבם א', ומדלא מהדר לי' ר"ע אפילו ביבם א' יש לאחרים בה רשות. ודוחק לומר דשמואל מספקא לי' אי ר"י היה סבור דלא תפסי בה קדושין, ומהדר לי' ר"ע אין היבמה גמורה וכו', ר"ל דתפסי בה קדושין מאחר, או דתרוויי' ס"ל דלא תפסי בה קדושין מאחר, ומה דקאמר ר"ע אין יבמה גמורה וכו' היינו שאין הבא עליה חייב סקילה, דעכ"פ אין הלשון משמע דפליגי ר"י ור"ע
הבא

ציונים

ז האומר. ע"ס ע"א ע"ב ע"ב נזיר י"ב ע"ב מיי' שם פי"ג ה"ם סמ"ג שם טוש"ע שם ס' כ"ח: וחכ"א אינו מופר. מיי' שם טוש"ע שם: את שבא לכלל הקם. ע"ו ע"ב: ח הפרת נדרים. ע"ו ע"ב שבת קנ"ז ע"א מיי' שם פי"ג הט"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סכ"א: נדרה עם השכה. שם ע"ב ע"א:

שנויי נוסחאות

גמורה ליבם. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמשני"ל גמורה לאישה וכ"ה בגמ' כדברי רב אשי ע"ש בכס"י. ז שתדורי. בכי"ק שתידורי (היו"ד להיר"ק). הפר. במשני"ל היפר. (הרי הוא אומר). בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ליתא. לא בא לכלל הקם. בכי"פ ואת שלא בא. ח הפרת. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל הפר. יש. בד"נ ובמשני"ל ויש. יפר. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל מפר. בלילי שבת. ברמב"ן בליל; בכי"פ ליל. עד שתחשך. במשני"ל משתחשך (!).

תוספות חדשים

ח ברע"ב ד"ה נדרה בלילי שבת כו' הא דנקט כו'. ועי"ל להורות שהיום הולך אחר הלילה דומיא דשבת דסד"א הואיל וקונם הוא לשון קרבן יהיה דינו כקדשים וכ"מ כ"כ כיון דבשבועות לא שייך זה דהא אסר עצמו על הדבר ונקרא הוקשו נדרים ושבועות להדדי. (ממהורש"ח ז"ל):

תוספות רע"ק

הפרה. עכ"ל הר"ן. והיינו אי טעמא דר"י דיש זיקה כמ"ש הרע"ב. אבל לאידך טעמא שכתבנו דלפי המסקנא דמוקמי' במאמר י"ל דגם ר"י סבר דמאמר קונה ק"ג וטעמא דבב' אינם יכולין להפר היינו מטעמא דיש רשות אחרים עליה וכמ"ש הר"ן להדיא ובאמת לא ידעתי אמאי נקט הר"ן בפשיטות במתני' בטעמא דר"י דא"ב הא אף דנקט לה בטעמא דלאחד מיפר משום דיש זיקה ובדס"ל להש"ס מעיקרא. הא גם להש"ס י"ל דטעמא דר"י מטעם דיש רשות אחרים עליה כמו דאמרינן לטעמא דמאמר. ואולי י"ל דהר"ן נקט לה לטעם הפשוט דלה"ס דיש זיקה ממילא מדינא א"י להפר מטעם א"ב ובדפרכי' בפשיטות על ר"א נהי דיש זיקה אין ברירה: [אות כג] בר"ב סד"ה אין היבמה כו' והלכה כר"ע. והר"ן מסופק אם אב יכול להפר דכמאן דליתיה לארוס דמי (ונתרוקנה רשות לאב) או דס"מ אינו מצי מפר: ז [אות סו] במשנה הרי הם קיימים ל"א כלום. דדוקא לענין הפרה אר"א מופר משום ק"ו דידיה אבל לענין הקמה ליכא ק"ו דנהי דאשכח, דנדרים

שאם חשכה ולא הפר אינו יכול להפר מא):

לצורך השבת. והחכם אינו מתיר בשבת אלא נדרים שהן לצורך השבת. ואע"פ שהיה לו פנאי מבעוד יום יכול להתיר לצורך השבת: **שאם לא הפר וחשכה אינו יכול להפר.** שאין הפרת נדרים מעת לעת אא"כ נדרה מתחלת הלילה. ולענין הפרה אינו מועיל עד שיאמר מופר לך כלישנא דקרא דהפרת הבעל היא מכאן ולהבא בלא טעם כמו את בריתי הפר (בראשית יז). וחכם הוא שאומר מותר לך אין כאן נדר ואין כאן שבועה שהוא עוקר הנדר מעיקרו. ואם אמר החכם בלשון הפרה והבעל בלשון התרה אינו מותר ואינו מופר ואם אמר אם לא נדרת מדירך אני דבריו קיימים ואין צריך שיאמר קיים ליכי הואיל ואפילו שתק כל אותו היום הנדר קיים. בדבור כל דהו נמי הוי קיום. ובשבת יאמר טלי אכלי טלי שתי ולא יפר כדרך שיאמר בחול והנדר בטל מאליו. ואם אינו יכול להבריחה מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו. ודוקא בטול כגון טלי אכלי שהוא מבריחה לעבור על נדרה הוא שמועיל אם חשב בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו. אבל הפרה שאינו מבריחה לעבור על הנדר צריך להוציא בשפתיו ולא סגי אם הפר בלבו:

שיבריחנה לעבור כמו שזכרנו. **יבטל בלבו.** לפי שכך הוא לשון התוספתא יבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו בין בחול בין בשבת ע"כ. נמצאת למד שדברי הר"ב יפורשו באופן זה שמ"ש ואם אינו יכול להבריחה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו הכי קאמר שאם אינו יכול להבריחה סגי ליה במה שמבטל בלבו. ואין צריך שיוציא לשון הפרה בשפתיו. שכיון שאמר לה טלי אכלי ורצונו להבריחה אלא שאין ביכלתו כי מבטלו בלבו סגי. אבל אפילו כשמבריחה ושומעת לו צריך נמי שיהא מבטל בלבו וכדאמרן אלא שזה חדוש הוא שכשאינו יכול להבריחה שיהא סגי בבטול. זה הוא שרוצה להשמיענו. לא בא לומר דבדוקא כשאי יכול להבריחה צריך לבטול וכששומעת להברחתו א"צ לבטול דליתא וכמו שכתבתי. וכ"כ בכ"מ על דברי הרמב"ם תרי גווני ניהו חדא מקרי בטול וחדא מקרי הפרה. בטול היינו שיאמר לה טלי אכלי ושתי ובזה בטל הנדר והוא שיבטלנו בלבו אבל כשאומר לה מופר ליכי הופר הנדר אף על פי שאינו אומר לה טלי אכלי ושתי והוא שיוציא הפרה בשפתיו ע"כ. ונמצא שכיון שגם להרמב"ם כשמפר ואינו אומר טלי אכלי צריך שיוציא בשפתיו לשון הפרה ואם אמר טלי אכלי סגי בבטול שבלב בין שומעת לו בין אינה שומעת לו. וא"כ כשומעת לו צריך גם כן שיבטל בלב. ובזה מסולקת השגת הראב"ד בריש פרק ט' דנזיר דתנן ואינו כופה לאשתו דהתם בלא בטול שבלב. וכן נראה לי לפרש דבריו בחבורו שכתב המבטל נדרי אשתו או בתו אין צריך לומר כלום ונתבטלו כל הנדרים ומהו הבטול שיכוף אותה לעשות דבר שאסרה אותו. ע"כ. שז"ש אין צריך לומר כלום ר"ל שא"צ לומר כלום מן הלשונות שכתב לעיל מהך שמועילים בלשון הפרה. והיינו באח"כ כתב כיצד נדרה כו' נטל ונתן לה ואמר לה טלי ואכלי הרי זו אוכלת ושותה והנדר בטל מאליו. הרי שהוא בעצמו מפרש לבטול הנדר דכיצד הוא והוא שאמר לה טלי כו' מבואר הדבר שז"ש בתחלה א"צ לומר כלום שמוסב על אמירת הלשונות של ההפרה שכתבם בראש הפרק. וכן נמי מ"ש אח"כ המיפר צריך להוציא בשפתיו אבל המבטל אין צריך להוציא בשפתיו אלא מבטל בלבו בלבד וכופה אותה לעשות בין עשתה בין לא עשתה בטל הנדר ע"כ. היינו נמי שאין צריך להוציא בשפתיו שום לשון הפרה. אלא מבטל בלבו וכופה דהיינו שאומר טלי אכלי כו' והכפייה דטלי אכלי מועלת לבטול שבלב דסגי וא"צ להוציא בשפתיו לשון הפרה. דאי לא תימא הכי מה כפייה היא בלא אמירה. דאטו טול מקל והך על קדקדה קאמר פשיטא שלא הותר לו להכותה. ודלא כמו שהעתיק הטור דברי הרמב"ם אמר לה טלי אכלי ואפילו לא אמר כך בלבו וכפה אותה כו' אלא כדפרישית לדבריו דבטול שבלב דאמרן להרמב"ם נמי כדפירש רב"י שיאמר בלבו מופר ליכי. לפי שאין אני רואה שום הכרע בדבריו שאינו מפרש כן שאע"פ שהעתיק סתם ולא ביאר. וזהו כפי דרכו להעתיק לשון הגמרא:

יכין תפארת ישראל בועז

שבת: מא) והא דנקט נדר בשבת. קמ"ל דמפירין נדרים בשבת, אפילו שלא לצורך שבת, דהרי שנדרה בשבת קודם חשיכה, מסתמא או אינו לצורך שבת, דבכבר אכלה ושבעה קבועיה, ואפ"ה מפר, משא"כ להתיר נדר בשבת, דוקא לצורך שבת שרי. מיהו המפר בשבת, לא יאמר בלשון הפרה, רק יחשב כן בלבו, ויאמר טול אכול או טול ושתה [רל"ד כ"ד], ואע"ג שלא תעשה כן מיד רק אחר שעות הרבה מהני, דהרי מפיר אפילו נדרים שאינן לצורך שבת:

בהא. גם מדנקט ר"ע אין היבמה גמורה, ולא נקט כלעיל, רשות אחרים עליה, משמע טפי דמלתא אחריתא קאמר, שאין בה חיוב סקילה כשבעלה. וצ"ל די"ל דר"ע לטעמיה דס"ל [כתובות כ"ט ב'] אין קדושין תופסין בחייבי לאוין, א"כ כ"ש יבמה דכתיב בה נמי לא תהיה, לא עדיפא משאר חייבי לאוין [יבמות דכ"ב ב'] להכי אצטריך להשיב דעכ"פ אין בה חיוב סקילה, אבל שמואל מספקא לי', למאי דקיי"ל [אה"ע י"ח, ומ"ד ס"ז] דקדושין תופסין בחייבי לאוין, אפשר דיבמה שאני דכ' גבה לא תהיה גם הווי']:

שאם חשכה ולא הפר. בכי"ק.. ולא הפר לה; בד"נ שאם לא הפר וחשכה; וכ"ה ברמב"ם בכי"ק ובמשני"ל שאם לא הפר משחשכה; ברמב"ן שאם לא הפר עם חשכה.

תוספות רע"ק

דנדרים שחלו דחמירי מצי לקיימי מאן לימא לן בנדרים שלא חלו דלא אלימא. כ"כ הר"ן. מבואר דליכא לימוד בהקמה אלא דליכא ק"ו. וק"ל דאם כן היאך דחו רבנן הק"ו מהקישא את שבא לכלל הקם מ"מ הא אפשר לקיים שיהיה דנלמד הפרה בק"ו דיכול להפר מקודם שנדרה ואח"כ נקיש הקמה להפרה דיכול לקיים קודם שנדרה וצ"ע:

לקוטים

הרע"ב ד"ה שאם וכו' ולא סגי וכו' וגם אינו צריך לבטל בלבו בהפרה דאין הביטול מעלה ומוריד כשמפר וכדכתב הר"מ פי"ג ס"ד המבטל נדרי אשתו וכו' ומשמע לי שאפי' אינו מפר בלבו שאינו רוצה שמפר לה אלא כדי שלא יהיה לה תרעומת עליו אבל הפך זה שתקיים נדרה אפ"ה מופר ע"כ באופן שכשיש הפרה בפה אינו צריך כוונה בלב דבדבור ההפרה דין לגלות לבו דאינו הפך בלותו הנדר ומינה ראיה ללמוד דהאומר טלי אכלי דהיינו שהוא הפך בכך שתבטל נדרה דין כזה ואע"פ שלא חשב בלבו ביטול ומ"ש בגמ' דצריך שיבטל בלבו ר"ל שלא תהא אמירתו טלי אכלי מן השפה ולחוץ רק שירצה שתבטל נדרה ובזה עולה הכל יפה ודוק אח"כ ראיתי בלחם משנה שנראה שמוכר ג"כ כדברי ע"ש (קול הרמ"ז).

ואלו נדרים פרק יא נדרים

ציונים

תוספת יום טוב

פרק יא א ואלו נדרים א) שהוא ב) מפר.

דברים

ר"ע מברטנורה

פרק יא א אלו נדרים. בגמרא מפרש דנדרים ושבועות קתני דבלשון חכמים שבועות בכלל נדרים הם:

אם

פרק יא א ואלו נדרים שהוא מפר. כדמסיק הר"ב בסוף מתניתין בין האב בין הבעל וקרא כתיב (במדבר ל') כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפירנו. ומ"ש הר"ב דכתיב בין איש לאשתו בין אב לבתו מקיש אב לבעל מה בעל אינו מיפר אלא נדרי ענוי נפש כו' בספרי מפורש גם דהה"נ דברים שבינו לבינה. והר"ב השמיטו משום דלכתי לא איירינן בהו ולא קאמר אלא לאפוקי דעת הרמב"ם ז"ש בשם הרמב"ם שהאב מפר הכל. שנאמר כל נדריה ואסריה ולא ס"ל הקישא דלעיל. ואע"ג דברייתא דספרי

היא

פי"א א ואלו נדרים. פ"ב פ"א כתובות פ"ה מ"ח:

שנויי נוסחאות

פי"א א ואלו. ובמשני"ל אלו וכן במשנה שבמשנה? וכ"ס בפ"ק כתן.

יכין תפארת ישראל יכין

פי"א א) ה"ה שבועות בכלל נדרים בלשון חכמים: ב) הבעל או האב [וי"א דאב מפר כל נדר] [רל"ד כ"ח]:

מדנקט

דברים שיש בהם ענוי נפש. אם ארחץ ואם לא ארחץ ג)**. אם אתקשט ואם לא אתקשט** ד)**. אמר רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש** ה)**: ב ואלו הם נדרי ענוי נפש** ו)**. אמרה קונם פירות העולם עלי** ז) **הרי זה יכול להפר. פירות מדינה עלי יביא לה ממדינה אחרת** ח)**. פירות חנוני זה עלי אינו יכול להפר** ט)**. ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו** י) **הרי זה יפר דברי רבי יוסי** יא)**:**

אם ארחץ ואם לא ארחץ. הכי קאמר הנאת רחילה אסורה עלי לעולם אם ארחץ היום הרי נדר. אם לא ארחץ. שבועה שלא ארחץ הרי שבועה. וכן אם אתקשט. הנאת קשוט אסורה עלי לעולם אם אתקשט היום. אם לא אתקשט. שבועה שלא אתקשט: **אמר ר"י אין אלו נדרי ענוי נפש**. אנדר בלבד פליג ר' יוסי על ת"ק ואמר דהנאת רחילה אסורה עלי לעולם אם ארחץ היום אין זה נדר של ענוי נפש שהרי אפשר לה שלא תרחץ היום ולא תהיה הנאת רחילה אסורה עליה לעולם ונמנעת יום א' מרחילה אינו ענוי נפש דניוול של יום אחד לא הוי ניוול ואין הלכה כר"י. ובין האב ובין הבעל נדרי ענוי נפש [הוא ד]מפירים דכתיב (במדבר ל) בין איש לאשתו בין אב לבתו מקיש אב לבעל מה בעל אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש אף אב אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש. ורמב"ם פסק שהאב מפר כל נדרים ושבועות אפילו אותן שאינן של ענוי נפש שנאמר (שם) כל נדריה ואסריה: **ב אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו**. שהוא מאמינו עד שירויח ויפרע לו: **הרי זה יפר דברי רבי יוסי**. ר' יוסי לטעמיה דס"ל שאין הבעל מפר כל נדר שיש בו ענוי נפש שהוא מחלק בין ענוי מרובה לענוי מועט ובין ענוי של זמן מרובה

היא ככר כתב בעל מגדול עוז ברפי"ב מהל' נדרים שהרמב"ם נשאל בזה. והשיב דכיון שלא נזכר בשני התלמודים והתוספתא לא שבקינן פשטיה דקרא מפני דרשת ספרי דסתמי' אליבי' דר"ש ויחידאה הוא. ותמה ע"ז הכ"מ לדחות משום כך ברייתא שלימה אע"פ שלא נזכרה בשום מקום אחר ובכמה מקומות פוסק הרמב"ם כברייתא דספרי אע"פ שלא נזכרה בשום מקום אחר. ועוד דבהדיא איתא בירו'. ועוד דקדק כן מהבבלי. ולענין פשטיה דקרא איכא למימר דכיון דכתיב בין איש לאשתו בין אב לבתו הוקשו זה לזה לכל דבריהם כדדרש בספרי. ע"כ. ועוד כתב הטור סימן רל"ד בשם הר"ר יחיאל דקרא דכל נדריה היינו קודם שנתארסה. והקושיא אהי לנתארסה ומת הבעל וחזרה לרשותו דכיון דבעודה ארוסה אין האב מפר אלא נדרים שהבעל יכול להפר שהרי אינו מפר אלא בשותפות הבעל. אף כשמת הבעל וחזרה לרשותו אינו בדין שיפר נדרים שלא היה יכול להפר קודם לכן: **דברים שיש בהם ענוי נפש**. מפרש בגמרא דה"ק אלו נדרים שהוא מפר בין לעצמו בין לאחרים דברים שיש בהם ענוי נפש כו': **ואם לא ארחץ**. פירש הר"ב שבועה שלא ארחץ וכתב דלשון חכמים שבועות בכלל נדרים. כדתנן ברפ"ק כנדרי רשעים(וכו')[נדר בנזיר ובקרבן] ובשבועה. וכמו שכתבתי שם: **אם אתקשט**. פירש הר"ן קשוט הפנים כגון כחול ופקוס דבהא הוא דסבירא להו לרבנן דמפר משום נדרי ענוי נפש. אבל קשוט של מטה אפילו רבנן מודו לרבי יוסי דאין אלו נדרי ענוי נפש אלא דברים שבינו לבינה וה"נ מוכח בגמרא. ע"כ: **אמר ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש**. מסקינן בגמרא מדלא קאמר סתמא לא יפר ש"מ דה"ק נדרי ענוי נפש הוא דלא הוו אלא דברים שבינו לבינה הווין ועמ"ש בזה במשנה ב' וכן על מה שכתב הר"ב דלא פליג [*אלא] אנדר בלבד. ומ"ש הר"ב דאין הלכה כר"י כ"כ הרמב"ם בפירושו והכתוב בזה במשנה דלקמן בס"ד: **ב ואלו הן וכו'**. מסקנא דמלתא דר"י היא. הר"ן: **פירות מדינה עלי**. כתב הר"ן ומסתברא דלר' יוסי נמי בנדרה מפירות מדינה שהיא דרה בו יפר דלא גרעה מדינתה מחנוני המקיפו וכי קתני יביא לה ממדינה אחרת בשלא נדרה מפירות מדינתה. ע"כ. אבל הר"ב כתב לקמן מדינה זו. וכן העתיק הרמב"ם מדינה זו. וכן הוא בספרים אחרים וקשה נומר דגרעה מחנוני המקיפו: **ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו**. פירש הר"ב שהוא מאמינו עד שירויח ויפרע לו. ולא ימצא אחר שהוא מקיפו ופעמים שאין לו מעות ונמצאת היא מתענה הר"ן. ול"ע דלהרמב"ם בחבורו מבקע. דלא הוי אלא דברים שבינו לבינה דמש"ה השמיט הא דחנוני. וכמ"ש שם הכ"מ. והרי כולה מתניתין בענוי נפש מיירי מדדייק יהודה דדברי ר' יוסי [*כדלקמן] ואין להאריך: **הרי זה יפר**. עיין מ"ש במתניתין דלקמן: **דברי ר"י**. כתב הר"ב וכל מתניתין דהאי פירקא אזלא כוותיה. גמרא. ודייקינן לה כיון דקתני ר"י אומר אין אלו נדרי ענוי נפש.

ואיהו

יכין תפארת ישראל יכין

ג) מדנקט „אם" ארחץ, ש"מ דמיירי דאסרה דבר אחר בתנאי אם ארחץ, ומוקי לה בפ"ס דקאמרה קונם הנאת רחילה עלי לעולם אם ארחץ היום או אם לא ארחץ היום [דמשום דבנדר אוסר החפץ עליו, ורחילה אינה חפץ, להכי כ"ל הנאת רחילה עלי. וכ"ל דלהכי נקט תנא בכה"ג, ולא נקט כשבועה קונם הנאת רחילה עלי: דקמ"ל תרתי, חדא דאע"ג דרחילת יום א' אינו עינוי נפש רק ניוול והכי ניוול אינו רק דברים שבינו לבינה, והו"ל דאינו מיפר רק לעצמו [כנדרים דע"ע ב'], אפ"ה יפר לעולם, דמשום ניוול יהיה לה ענוי נפש, ועו קמ"ל דאפילו לא נאסרה ברחילת היום מכח הנדר, רק מכח תנאי, אפ"ה יפר, וא"א לא תרחץ ולא יאסר רחילה עלה לעולם, ולא"ה ור"ן קמ"ל הכא הכי דמיפר מהשתא, דס"ל לרבנן דבעל מיפר אף שלא חל הנדר, ותמהני דהכי במשנה לא נזכר דמיפר מהשתא]: ד) כ"ל דלא זו אף זו קתני, דלא זו רחילה שבלא"ה לאדם טפי, מחשב ענוי, אלא אפילו קשוט שאינו צריך כ"כ לבריאות ולנקיות ואינו רק חשיבות יתירה אפ"ה מחשב ענוי נפש: ה) כ"ל דר"ל דלא חיישינן דמשום ניוול יהיה לה ענוי נפש, ואפילו אסרה רחילה בנדר עלה לעולם, ס"ל דלא הו"ל ענוי נפש. מיהו מודה רבי יוסי דעכ"פ דברים שבינו לבינה הוה, וכ"מ. דנדרי ענוי נפש, כשמפירם מועיל אפילו אחרים כשהתגרש או נתאלמן, אבל נדרים שבינו לבינה, אינו מיפר רק לעצמו, אבל כשנתאלמן ותתגרש ותנשא לאחר, חל הנדר למפרע: ו) הכוקי מלתא דר"י היא: ז) היום, דאי לעולם, א"ל להפר, דהו"ל שוא [רל"ב ה']. וכ"ל דת"ק קמ"ל דאפילו קישוט מחשב ענוי נפש, ור"י קמ"ל אפילו פירות עולם דא"א בלעדן עכ"פ כשאמרה ממדינה זו, לא מחשב ענוי: ח) מדלא קאמר פירות מדינתי עלי, גם לא נקט, יביא לה מחוץ למדינה. כ"ל דס"מ כר"ן דמיירי בנדרה מפירות שאינן ממדינתה, אבל מפירות מדינתה, לא גרע מחנווני המקיפו: ט) כ"ל דלהכי במדינה נקט תקנתה, יביא לה, ובחנווני נקט לא יפר. דקמ"ל כר"ן דמדינה זו מיירי בלא נדרה מפירות מדינתו, א"כ אילו הוה נקט במדינה זו אינו מיפר, הו"א דבשום גוונא אינו מיפר אפילו בנדרה מפירות מדינתו והא ליתא דהא הו"ל דברים שבינה לבינו, דטריחא ליה מלתא לילך למדינה אחרת, ואפשר דהו"ל נמי ענוי נפש, דלפעמים יחלש ולא ילך ותתענה, להכי נקט יביא לה, ולא נקט ילך ויביא, לאשמעינן דוקא בלא מחסר רק הבאה, שבלא"ה הולך לשם, אבל בחנווני נקט לא יפר, דאפילו רחוק קצת יוכל לילך אצל אחר ולא מחשב טרחה [ועי' שם דפ"ב א']: י) שזה מקיפו, וחנווני אחר לא יעזה לו, וכשלא יהיה לו מעות התענה: יא) ולכן קיי"ל דהנאת מקום פלוני עלי או הנאת פלוני

עלי

ציונים

דברים שיש בהן. מיי' פי"ב מהל' נדרים ה"א סמ"ג ל' למ"ג טוש"ע יו"ד סימן רל"ד סעי' ב: אם ארחץ. מיי' שם ה"ה טוש"ע שם סעי' ח: ב ואלו הן. ע"ס פ"ב ע' ירוש' פי"א ה"א: אמרה. מיי' שם ה"ז סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ס':

שנויי נוסחאות

דברים. כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר נדרים. **ואם לא**. כד"נ ובכי"ק אם לא וכן בסמוך. **אר"י**. עי' רא"ש. **ב(יכול)להפר**. בכי"ק יפר ולא"ה. **מדינה**. בכי"ק ובמשב"ב מדינה זו. וכ"ה במשכי"ר (וכם המדינה) ועי' הוי"ט. **חנוני**. במשכי"ר החנוני. **ואם לא**. בכי"ק אם..

ראשון לציון

פי"א א במשנה א"ר יוסי לישנא אמר ר' יוסי כו' קצת צריך ביאור שהרי ר"י פליג את"ק. ומצאתי שוב דתוס' כתובות ע"א ע"א כתבו ד"ה הכי גרסינן ר' יוסי אומר אין אלו נדרי כו' וכן עוד לעיל בתוס' הסמוכה ד"ה ר"י אומר אין אלו כו': **תוי"ט ד"ה ואלו נדרים** כו' והשיב דכיון שלא נזכר בשני התלמודים והתוספתא כו' כלומר בתלמוד בבלי ותלמוד ירושלמי:

לקוטים

ב תוי"ט ד"ה פירות וכו' כתב הר"ן וכו' כתב הרמ"ז על דברי הר"ן וז"ל נ"ל דגרעא טפי בשנדרה מאותה מדינה א"א לו אם לא שיביא מחוץ למדינתו אבל בחנוני אפשר שימצא מיקיפו ובהא מיהא דלא פליג נדידה במדינות דמדינה זו קי"ן מחנוני המקיף ע"כ פי' לפירושו דודאי יפה כתב הר"ן דטפי גרעא הביא דחנוני מהביא דמדינה דבמדינה הוי בודאי ע"כ דלא יוכל בשום פנים להביא לה מזון אם לא ביטער להביא לה מחוץ למדינה והוא לא יוכל להטער בזה ונמצא היא מתענה אבל גבי חנוני אע"ג דזה מאמינו ומקיפו אפשר שבנקל ימצא חנוני אחר טוב שיקיפו ואי בהא מיקל ר"י כ"ש במדינה ובהא א"ש דלא פליג ותני בדידיה במדינות עלמן דחנוני הוי רבותא ובמכ"ש נפ"ל מדינה זו והוצרכתי לבארו מפני שראיתי להכ"ד שכתב שאינו מבין דבריו. (ע"כ): **בא"ד אבל הר"ב** וכו' למאן דגרים הכי י"ל כמ"ש רפ"י דכות' ו"ל ג"כ גרים מדינה זו אלא שכתב דמפורש בברייתא דר"א אם יש לו חלק בכן זהו עינוי נפש אין לו חלק בכן

אינ

ג קונם שאיני נהנה לבריות יב) אינו יכול

מרובה לזמן מועט. וכל מתני' דהאי פירקא אזלא כותיה ואינה הלכה. אלא הבעל מפר כל נדר שיש בו ענוי נפש בין של יום אחד ואפילו שעה אחת. בין של זמן מרובה. בין ענוי גדול בין ענוי קטן. וכן מפר נדרים ושבועות בדבר שבינו לבינה. אף על פי שאין בהם ענוי נפש. כגון אם נשבעה או נדרה שלא תכחול או שלא תתקשט. וכן אם נדרה שלא תאכל מפירות מדינה זו הבעל מפר שטורח הוא לו להביא לה פירות ממדינה אחרת. והוי דברים שבינו לבינה. ומה בין נדרים ושבועות שבינו לבינה. לנדרים ושבועות שיש בהן ענוי נפש. נדרים ושבועות שיש בהם ענוי נפש. מפר לעצמו ולאחרים. כגון אם נדרה שלא תאכל בשר ולא תשתה יין מפר לה והיא מותרת לאכול ולשתות ואפילו לאחר שתתאלמן או תתגרש ותנשא לאחר. ונדרים ושבועות שבינו לבינה. כגון אם אסרה עליה תשמיש של כל אדם לעולם או שלא תכחול ותתקשט לעולם. מפר חלקו ותהא משמשתו וכוחלת ומתקשטת כל זמן שהיא תחתיו. וכשתתאלמן או תתגרש תהיה אסורה בתשמיש כל אדם ולכחול ולהתקשט. וכן כל כיוצא בזה: ג קונם שאיני נהנית לבריות אינו יכול להפר. שאין זה מנדרי עינוי נפש שהרי יכולה להתפרנס משל בעל דבעל לאו בכלל בריות הוא. והא מתניתין נמי רבי יוסי היא ואין כן הלכה. כדפרישנא לעיל. ולא מיבעיא אי אמרה קונם שאני נהנית לבריות שאסרה הנאת כל הבריות עליה. שהוא מיפר משום נדרי ענוי נפש אליבא דחכמים. אלא אפילו אמרה קונם שאני נהנית לפלוני שלא אסרה עליה אלא הנאת אותו פלוני בלבד.

הבעל

ואיהו גופיה אמר אלו הן נדרי ענוי נפש לאו לי למתני תו הרי זה יפר דברי רבי יוסי אלא לאשמועינן מכאן ואילך נמי רבי יוסי הוא. וכתב הר"ב ואינה הלכה וכ"כ הרמב"ם בפירושו. וטעמא כדכתב הרא"ש והר"ן דכיון דמש"ה תנן דברי ר' יוסי לאשמועינן דכולהו פירקא ר' יוסי הוא הלכך לאו סתמא ניהו. דתימא דהוה מחלוקת ואחר כך סתם והלכה כסתם. אלא הרי הוא כאילו הוא שונה בכולהו דברי רבי יוסי. ומה שכתב הר"ב כל נדר וכו'. ואפילו שעה אחת היינו טעמא דזה שכתב לעיל דניוול של יום א' לא הוי ניוול לרבי יוסי דהא לרבנן הוה ניוול ה"ה של שעה אחת דל"ש וכ"כ הכ"מ. ומ"ש וכן מפר נדרים ושבועות שבינו לבינה. ילפינן מדכתיב (במדבר ל') בין איש לאשתו בין אב לבתו. ומ"ש כגון אם נשבעה או נדרה שלא תכחול ושלא תתקשט. תמיהה טובא כיון שאין הלכה כרבי יוסי והרי לרבנן כל קישוט הוי בכלל ענוי נפש. ואפילו לר"י כתב הר"ב דלא פליג בנשבעה. ועוד דמידי הוא טעמא דלא פליג בנשבעה אלא משום דשבועה ליכא תנאה גבה אלא שבועה דלא ירחץ לעולם קאמר ובהא לא פליג. וא"כ הכא דסתמא קאמר ולא התנה שנשבעה ונדרה לפי שעה אם כן אף רבי יוסי מודה דהוי עינוי נפש. ומה שכתב הרמב"ם בפירושו הכל מודים בנדרים שבינו לבינה יפר כגון שנשבעה על ענין מעניני הקישוט י"ל שנתכוין לקשוטי פנים של מטה. והיינו דדייק לכתוב ענין מעניני כו' ותדע שהרי תשמיש הכניס ג"כ בדברים שבינה לבינו. שכתב ומה שתלוי בענין התשמיש. ולקמן בסוף הפרק כתב פלוגתא ולרבנן יפר הכל. אלא דהכא בענינים התלויים בתשמיש. לא תשמיש עצמו. אבל דברי הר"ב סתומין ומשמע ודאי דבכל כיחול וקישוט קאמר ועיין מה שאכתוב בסוף פרקין ובמשנה ד' מנדר דתשמיש שכתב הר"ב. והרמב"ם בחבורו בריש פי"ב דברים שבינה לבינו כגון שנשבעה שלא תכחול ושלא תתקשט שנאמר בין איש לאשתו ע"כ. ולדידיה איכא למימר דכרבי יוסי ס"ל כן ודרבי יוסי אף בנשבעה חולק וכן בנדרים דלעולם. ובכולהו סובר שאינו אלא דברים שבינו לבינה. וכן סברת הרא"ש והר"ן. וז"ל הרא"ש רבי יוסי לא מבעיא קאמר ל"מ ניוול דחד יומא דלא הוה ענוי נפש אלא אפילו רחיצת עולם לא הוי ענוי נפש. ע"כ. וכמחלוקתם ברחיצה כן מחלוקתם בקישוט. וכמו שכתב הרמב"ם בפירושו וז"ל. ולפי זה הפירוש ג"כ מה שאמר אם תתקשט אם לא תתקשט ע"כ. אבל גם לדברי הרמב"ם קשה שאף ע"פ שנאמר שבחבורו חזר בו ופסק כרבי יוסי וכדעת הרמב"ן שכתב הרא"ש ומטעם דבגמרא איבעיא להו אליביה דר"י. אי קאמר אין בהם ענוי נפש הא משום דברים שבינו לבינה הויין אי לא ומדאיבעיא לן אליביה שמע מיניה דקיימא לן כוותיה. ע"כ. אהכי קשיא דא"כ ברחיצה נמי לפסוק כוותיה. ולא מצינו כן בדבריו בחבורו אלא איפכא. שהרי הוא חושב לרחיצה בהדי אכילה ושתיה שחשבן לנדרי ענוי נפש. והכ"מ לא העיר בזה כלל. אבל בב"י סימן רל"ד כתב וז"ל ויש לתמוה למה בקישוט פסק כרבי יוסי וברחיצה פסק כרבנן. ואפשר שהוא ז"ל מפרש דכי תנן אמר רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש לא ארחיצה קאי אלא אקישוט. והא דאמר אין הלו נדרי כו' בלשון רבים היינו משום דקישוט הוו גווני טובא כחול ופרכוס. ועוד דמשום דתנא קמא אמר בין נשבעה שלא להתקשט בין נדרה מיפר משום ענוי נפש. אתא איהו למימר דליתא. אלא בין נדר בין נשבע אינו מפר משום נדרי ענוי נפש. עכ"ל. ואכתי קשיא לי דמי הכניסו להרמב"ם לחלק בכך והדרא סוגיא דגמרא רהטא דנקטא לפלוגתייהו דר' יוסי ות"ק בענין רחיצה וכמו שכתוב בפירוש הר"ב והרמב"ם. ואפשר לי לומר דבגמרא איתא ורמי דר' יוסי אדרבי יוסי מענין של בני העיר וכו'. רבי יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים. השתא כביסה אמר רבי יוסי יש בה נער. גוף כולו לא כ"ש. ומשני אמרי אין. כביסה אלימא לרבי יוסי. דאמר שמואל ערביבותא דרישא מתיא לידי עוירא. ערביבותא דמני מתיא לידי שעמומיתא. ערביבותא דגופא מתיא לידי שיחנא וכיבי. כלומר ושעמום קשה מכולן. ואיכא למימר שסובר הרמב"ם דשינויא דחיקא הוא ולא סמכינן עליה. ודסברא דרומיא עדיפא לפי שהשם שיחנא וכיבי קרוב יותר לבא ע"י מניעת הרחיצה. ממה שיבא שעמום ע"י מניעת כביסה. ולפיכך שמעת מינה מהברייתא דאית לי' לרבי יוסי דרחיצה הוה ענוי הגוף במכל שכן דכביסה ולפיכך יש לפרש המשנה ג"כ דלא פליג אלא אדסמיך ליה והיינו קישוט אבל לא ארחיצה. וסוגיא דגמרא דרהטא ונקטא פלוגתייהו דר"י ורבנן ברחיצה היינו מקמי דלאסמר הוות רומיא והשתא לרבי יוסי אפילו ברחיצה דיומא לא פליג. דכולה מלתא דוקא בקישוט הוא דקאמר. ולפיכך פסק הרמב"ם ג"כ בחבורו דאין בין ניוול דחד יומא. לניוול לעולם. ואלא מיהא הא כדאיתא והא כדאיתא דרחיצה הכל משום ענוי נפש. וקישוט הכל משום דברים שבינו לבינה. ומעכשיו אע"פ שדברי הרמב"ם ברירין וקיימין אכתי דברי הר"ב בתמיהתן הן עומדין מכל הני קושיות שהקשיתי עליו. ול"ע: ג קונם שאני נהנה לבריות. לשון רב"י קונם יהא עלי כל מה שאני נהנה לבריות. וגם הרא"ש והטור סימן רל"ד העתיקו שאני: אינו יכול להפר. פירש הר"ב שאין זה מנדרי עינוי נפש שהרי יכולה להתפרנס משל

בעל

ג קונם כו' ויכולה כו'. פי"ג מ"ג ס"י' שם ס"ז ה"י סמ"ג טוש"ע שם סעיף ס"ד וס"ה:

שנויי נוסחאות

ג שאיני נהנה. בכי"ק ובמשנ"ב שאני..; בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר..נהנית.

לקוטים

אין אלו ענוי נפש ע"כ נראה דכיון דאין לו חלק בהן לא דמי להנוי דפרנסהו ממנו ולכך אע"ג דר"י שרי בהנוי במדינה שאין לו חלק אסר. (ש"ל): הר"ב סד"ה הרי זכו' וכשתתאלמן וכו' נראה מדבריו שמיד שנתגרש' תייל מדרת עלה דומיא דנתאלמנה ולא מסקי' הכי בגמ' וכמו שפירש"י והר"ן כלומר שנתגרשה נמי הויא הפרתו הפרה כל זמן שלא נשאה לאחר דעדיין היא ראויה לחזור ואפשר דמשום שהוא דתשמיש נקט הר"ב הכי דבההוא שייך לומר כן דמיד אסורה בתשמיש דהיינו לינשא לאחר שאם נישאת הו לא חזיא ליה אלא דמ"מ הו"ל לפרש משום כחול ושוב ראיתי שקדמני התוי"ט לקמן משנה ד' על ל' הר"ב שצריך לפ' דוקא אם תינשא אלא שהוציא כן ממשמעות ל' הר"ן דהתם ולא ידעתי ל"ל למר למיהדר בתר דיוקי והו"מ לאתויי מסקנא דגמרא ערוכה. (ש"ל): תוי"ט ד"ה דר"י וכו' ושעמום קשה וכו' ביאר הר"ן שלאלו יש רפואה משא"כ בשעמום וז"ל דעוירא לאו דוקא דא"כ לא שייך ביה ריפוי וכ"כ שם הר"ן מכהה מאור עיניו. (ש"ל):

יכין תפארת ישראל יכין

עלי אפילו אינו הגוני הו"ל נדרי ענוי, ולרמב"ם הו"ל דברים שבינו לבינה [שם רל"ב ס']: יב) ר"ל ממה שסייך לבריות:

דיכולה

להפר יג). ויכולה היא להנות בלקט ובשכחה ובפיאה יד). קונם טו) כהנים ולוים נהנים לי יטלו על כרחו טז). כהנים אלו ולוים אלו נהנים לי יטלו אחרים יז):

ד קונם שאיני עושה על פי אבא. ועל פי אביך. ועל פי אחי. ועל פי אחיך יח). אינו יכול להפר יט). שאיני עושה על פיך אינו צריך להפר כ). רבי עקיבא אומר

הבעל מיפר משום דברים שבינו לבינה שטורח הוא לו כשלא תהנה מאותו פלוני. והתורה אמרה בין איש לאשתו כל דבר שבין איש לאשתו הבעל מיפר: ויכולה ליהנות בלקט שכחה ופיאה. ה״ק. ועוד טעמא אחרינא. שקונם שאני נהנית לבריות אין הבעל מיפר שהרי יכולה ליהנות מלקט שכחה ופיאה שאינה נהנית מן הבריות. דמתנות עניים נינהו ומגלא שאין כאן עינוי נפש: קונם כהנים ולוים נהנים לי. כי היכי דקונם שאיני נהנית לבריות מותרת במתנות עניים הכי נמי המדיר כהנים ולוים מנכסיו מותרים במתנות כהונה ולויה: ד קונם שאיני עושה על פי אבא. הקדש יהא כל מה שאני עושה מלבוש ע״פ אבא כלומר שלא יוכל אבא ליהנות ממעשה ידי אינו יכול להפר שאין זה דברים שבינו לבינה ובהא מודו כולי עלמא שאוסרת הנאתה על פלוני אין הבעל מיפר. וכן הלכה: על פיך אינו צריך להפר. משום דמשעבדא ליה ואע״ג דהקדש מוציא מידי שעבוד

אלמנה

בעל. וכתב הר״ן וכי תימא דהא ודאי בעל אין פרנסתו אלא מן הבריות. וי״ל בריות כחנוני שאין פרנסתו אלא ממנו לאמר יפר. לאו קושיא היא דהתם אסר לה לפירות חנוני אפילו בזמן שמביאם לה בעל. הלכך יפר. אבל הכא לא אסרה אנפשה פירות הבריות אלא הנאת הבריות הלכך כל היכא שהבעל לוקח אותם מותרת בהן שאינה נהנה מן הבריות אלא מן הבעל. ע״כ. וכ״כ הרא״ש: ויכולה היא ליהנות בלקט וכו'. כתב הר״ב ה״ק ועוד טעמא אחרינא כו' שהרי יכולה ליהנות כו'. גמרא. וכתבו הרא״ש והתוספות. וקשה גבי חנוני אמאי יפר והרי יכולה ליהנות מלקט שכחה ופיאה וי״ל דמיירי בימות הגשמים דליכא לקט שכחה ופיאה. ע״כ: בלקט שכחה ופיאה. הפי' טובת הנאה [דאסרינן לקמן] ליכא בהו. דדוקא היכא דכתיב נתינה שייך טובת הנאה. הרא״ש. ומהאי טעמא מפרש בגמרא דלא תנן נמי מעשר עני משום דלא פסיקא ליה דדוקא במתחלק בתוך הגרנות דכתיב גביה והנחת בשעריך שרי לה לאתהנויי. אבל במתחלק בתוך הבית דכתיב ביה נתינה ונתת ללוי ולגר וכו' אסור לה לאתהנויי. והא דבפ״ח דפיאה משנה ה' משמע דמתחלק בגורן לאו לכל מי שירצה [הוא] אלא לכל הבא צריך לחלק לו בעל כרחו משא״כ בביתו שמחלק למי שירצה [הוא]: קונם כהנים וכו'. אין זה תלוי בנדר אשה ואמרו בכאן לדמיון הדין ממה שאמר שמי שנדרה שלא תהנה מן הבריות יכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופיאה שזה ממתנות העניים אמר גם כן הנודר שלא יהנו ממנו הכהנים והלוים כו'. הרמב״ם: יטלו על כרחו. ובגמרא אלמא טובת הנאה אינה ממון. אימא סיפא כהנים ולוים אלו. יטלו אחרים אבל להני*) לא. אלמא טובת הנאה ממון. ושני רבא שאני תרומה דהיינו טעמא דיטלו ע״כ משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכיון דאתא למסרי עליה שויה כעפרא בעלמא. ופירשו המפרשים דלעולם טובת הנאה ממון וריפא משום דכיון שאסר כל הכהנים בהנאה אי אפשר ליתנו לשום כהן ואין לו בהם טובת הנאה יא״א לעכבו לעצמו [וכן במעשרות אע״ג דשרי לזרים מ״מ נתינת מעשר ללוי היא] הלכך הוו כאילו הינם שלו. אבל סיפא כיון שיכול ליתנו לאחרים יש בהם טובת הנאה. ע״כ. והא דמוכח מפירש הר״ב דספ״ב דקדושין דטובת הנאה דתרומות ומעשרות אינו ממון. כתב הכ״מ בפ״ו מהלכות נדרים דמלא כתוב שיש לחלק בין טובת הנאה דמודר הנאה לטובת הנאה דעלמא. מתרי טעמי. חדא דהא ס״ל דאפילו ויתור אסור במודר הנאה וסתם לן תנא דמתניתין בתלת דוכתי בהאי מסכת הכי. ועוד דהא חזינא מלתא דאסורי הנאה אפילו [לתתו] בהנאה אסור דאילו יין נסך אם נגע כותי ביינו בכוונה אסור בהנאה ואפילו לתתו לכותי. ה״נ גבי מודר הנאה כיון דאסור לאתהנויי מיניה אסור לתת התרומות אע״פ שאינם שלו ויש לו ליתנם על כרחו ואפ״ה אסור ע״כ. ועיין במ״ג פ״ג דפסחים ועיין במשנה י' פרק ט' דב״ק שם כתבתי דלהר״ן יטלו דוקא. אבל לתת בידים לא ולב״י אפילו לתת בידים: יטלו אחרים. ולא אלו וטעמא משום דשייך בהו טובת הנאה. וכדכתבינן. ולהכי לקט שכחה ופאה ומ״ע דגורן דלא שייך בהו טובת הנאה כלל תנן דיכולה ליהנות ואע״ג דהוי כמו האומר אלו שהרי לא נאסרו אלא לאשה זו מחמת נדר עצמה אלא טעמא משום דלא שייך בהו כלל שום טובת הנאה ולהכי לא תנן נמי עניים נהנים לי ולפיכך אני תמה שהרמב״ם בפ״ו מה״כ וכן הטור סימן רכ״ז כתבו אמתניתין דקונם כהנים ולוים וכו'. וכן הדין במתנות עניים וכלומר לקט שכחה ופאה ומעשר עני וכ״כ ב״י והרי לא שייך בהו טובת הנאה כלל חוץ ממעשר עני שבבית הואיל והאשה המודרת הנאה מהבריות יכולה ליהנות ממנו. וצ״ע: ד קונם שאיני עושה וכו'. פירש הר״ב הקדש יהא כל מה שאני עושה וכו'. וכן העתיקו תוספות והרא״ש בפסקיו. שאני. וכן בסיפא. והתוספות פ״ה דכתובות דף נ״ט כתבו בזה וכבר כתבתי דבריהם ברפ״ק בדבור שאיני אוכל. והא דאיצטריך הר״ב לפרש קונם הקדש משא״כ בכולי מכילתין משום דבעי למיפרך עליו. ואע״ג דהקדש מוציא כו'. אבל עיקר לשון קונם כינוי קרבן כדתנן ריש מכילתין. ומיהו קרבן הוא הקדש: על פיך א״צ להפר. כתב הר״ב משום דמשעבדא ליה ואין להקשות והרי יכולה אשה לומר איני ניזונת ואיני עושה כמו שכתבתי במשנה ד' פרק ה' דכתובות. דהא לא אמרה אלא איני עושה ולפיכך (לא) הויא כמפקעת מידי שעבוד שאינה יכולה וכבר כתבתי בזה ברפ״ז דכתובות. ומ״ש הר״ב ואע״ג דהקדש מוציא מידי שעבוד. והא דתנן במשנה ב' פ״ו דערכין דאין הקדש מוציא מידי שעבוד מנוה. התם הקדש דמים והכא קרבן דקדושת הגוף הוא. כן פירש״י פ״ה דכתובות דף נ״ט ע״ב

---

*) לפנינו בגמ' לאני וכן תקנו בהוי״ט במשניות החדשים.

תפארת ישראל יכין

יג) דיכולה ליהנות מבעל, שאינו בכלל בריות [שם ס״ד וס״ה]: יד) שהן הפקר, ואינה נהנית בהן מבריות. ואע״ג דמותרת ליזון מהבעל, והרי עשיר הוא ואיך תגזול עניים. י״ל דסיפא מיירי כשהבעל עני, או בנתגרשה דאז אסורה גם מבעל: טו) ר״ל האומר קונם וכו' וא״א דאיירי באשה, דהרי כל פירות שדותיה של בעל הן, רק בנתן לה אחר על מנת שאין לבעל רשות בהן, וזה אינו מצוי, רק איידי דנקט לעיל שתהנה מפאה נקט נמי הך דדמי לה: טז) אבל לא יתן להם [כך נ״ל לפי מה דמסיק הש״ס דמתני' ס״ל טובת הנאה ממון, ואפ״ה מותרים בתרומתו, דמדאסר הנאתו על כל הכהנים, למי יתן התרומה, הרי לא חזי לי', לפיכך הו״ל התרומה לדידי' כעפרא בעלמא, וכאילו אינה שלו, להכי מהפקירא קא זכי, והא תינח כשלקחו הם מעצמן, אבל בנותן להם הוא, הדר הוא ואחשבי' כדידי' ומשנה להו], וכ״ש לקט שכחה ופאה דלא כתיב בהו נתינה, וודאי מותרים ליטל בע״כ [רכ״ז ג']: יז) נקט יטלו. לדיוקא, דאותן שהדירן, אפילו בנטילה אסור: יח) ר״ל הקדש יהיה מעשה ידי לאבא וכו': יט) דאינה משועבדת להן: כ) דמשועבדת לו, ואף דהקדש קדושת הגוף מוציא משעבוד. שעבוד

הבעל

ציונים

קונם כהנים. ירוש' דמאי פ״ו ה״ב קדושין פ״ב ה״ט. מיי' שם ה״א סמ״ג שם טוש״ע שם סי' רכ״ז ס״ג: ד קונם. פ״ה ע״א מיי' שם פי״א ה״ח סמ״ג ל' רמ״ג טוש״ע שם סי' רל״ד סעי' ע': שאיני עושה על פיך. יבמות ל״ג ע״א כתובות נ״ט ע״ב ס״ו ע״א ע' ע״א קדושין כ״ג ע״א:

שנויי נוסחאות

ובשכחה ובפאה. כתב״י שכחה. וכ״ה בד״נ (וכס ופאה): יטלו. בד״נ יטלו כהנים ומיותר. ד שאיני. בכ״י וברי״ף שאני וכן בסמוך. ועל פי אביך כו'. בד״נ על בכל הענין.

לקוטים

ג תוי״ט ד״ה ויכולה וכו' וכתבו הרא״ש והתוס' וכו' דברי התוס' אינן אמורין אלא אליבא דרבא דס״ל לעולם בעל בכלל בריות הוא ומה טעם קאמר מה טעם אינה יכולה להפר מפני שיכולה ליהנות מלשו״פ וגם הר״ן כ״כ אהיא אוקמתא והתם ודאי קשיא דכיון דכל טעמא דמתני' לא הויא אלא משום לקט א״כ ק' דליהוי ה״נ גבי חנוני וצריכים להא שינויא אבל לאוקמתא דעולא ניחא היא מה שפי' הר״ב דחדא ועוד קאמר לא צריכים מידי דמעיקרא ל״ק מחנוני כמ״ש הר״ן דו״ל בעל לאו בכלל בריות ומש״ה לא יפר ועוד דאפילו בעל עני הוא אינו יכול להפר מפני שיכול ליהנות בלשו״פ ומבעל נמי לא מתסרת דאי מתסרא ביה משום שיכולה ליהנות בל' שו״פ בלחוד לא אצטריך דלא יפר דלא גרעי בריות ובעל מחנוני שלא היתה פרנסתו אלא ממנו דקי״ל יפר ע״כ וא״כ התוי״ט שהביא דברי הר״ב דחדא ועוד וכו' ועליהם הוסיף האי קושיא והאי פירוקא אחר המחילה תלי תניא בדלא תניא דלפי' הר״ב א״צ לכ״ז כדאמרן, ועל מאי דנקט הר״ב לאוקמתא דעולא איכא למידק אמאי שביק לדרבא דבתרא הוא והיה עולה על דעתי לומר דמשום דאיכא רב נחמן דס״ל נמי כעולא לענין דינא דבעל לאו בכלל בריות והוו רבים לגבי דרבא מיהו לא יתכן דהא הוי' בכמה דוכתי להפוסקים ז״ל והר״ב מכללם דהפסי סברא דבתרא אע״ג דרבים מקמאי פליגי עליה ושוב ראיתי להרא״ש ז״ל שכתב ואע״ג דרבא בתרא הוא מ״מ הלכה כר״נ רבו וכ״פ הרמב״ם ז״ל ומ״מ דעת הר״ב לא מתיישבא בהכי דאיכ הו״ל למינקט כאוקמתא דר״נ דמפרש

דפ״ק

יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו(כא). רבי יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה(כב) ותהי אסורה עליו(כג): **ה** נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו(כד). נדרה בתו וסבור שנדרה אשתו(כד). נדרה בנזיר וסבור שנדרה בקרבן. נדרה בקרבן וסבור שנדרה בנזיר. נדרה מן התאנים וסבור שנדרה מן הענבים. נדרה מן הענבים וסבור שנדרה מן התאנים. הרי זה יחזור ויפר(כה): **ו** אמרה קונם תאנים וענבים אלו.

אלמוה רבנן לשעבודא דבעל שאין הקונם מפקיע שעבודו: **יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו**. והקדש חל על החלק העודף שאינו תחת שעבודו לפיכך צריך להפר וההפרה מועלת בו משום דהוי דברים שבינו לבינה שאי אפשר שלא יתערב אותו העודף בשל בעלה: **רבי יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה**. ועיקר משנה ידיה צריך הפרה שמא יגרשנה ויפקע שעבודיה דבעל ואז יחול הנדר ותהא אסורה לחזור לו. והלכה כריב"ן ובאומרת יקדשו ידי לעושיהם דידים איתנהו בעולם וחל עליהם הקדש: **ה הרי זה יחזור ויפר**. דהפרה בטעות לא הויא הפרה עד שיכוין להפר שנדרה דכתיב (במדבר ל') לא הניא אותה עד שתהיה ההפרה לעצמה של הנודרת. וגם שיכוין לנדר שנדרה דכתיב (שם) ושמע אביה את נדרה עד שידע איזה נדר נדרה:

קיים

ע"כ: **יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו**. בפ"ה דכתובות במשנה ד' כתבתי דאם מעלה לה מעה כסף המותר שלו והיינו דכתב הר"ן דהעדפה דהכא מוקמינן בכתובות בהעדפה שע"י הדחק וכהא פליגי דת"ק ס"ל דאפילו האי העדפה נמי דידיה: **שמא יגרשנה**. פירש הר"ב ואז יחול הנדר ותהא אסורה לחזור לו דכיון דמדינא חייל אי לאו דאלמוהו רבנן לשיעבודיה. כי אלמוהו ה"מ דכל היכא דקיימא קמיה לא ליחול אבל נתגרשה כאילו חייל מעיקרא דמי כיון דמדינא ראוי לחול. הר"ן. וכ"כ התוספות. ומשמע דהפרה מועלת לאחר הגירושין ולהכי מ"ש הר"ב בסוף משנה ב' דנתגרשה אסורה בתשמיש כל אדם היינו באם תנאה אבל קודם שתנשא מותרת לחזור לו שהרי הופר תנאו. וכ"כ הטור סימן רל"ד. ומ"ש הר"ב באומרת יקדשו ידי לעושיהם. פירש לעושיהן*) להקב"ה שעשאן אבל אין לפרש למלאכתן דא"כ הל"ל למעשיהן כדאמרינן ספ"ק דנדרים [ע"ש בפירש הר"ב]. תוספות פ"ה דכתובות דנ"ח ופרק האשה רבה דנ"ג. וכתב הב"י דלאו למימרא שהיא מקדשת מעשה ידיה לגמרי עסקינן דא"כ מאי קונם שאני עושה על פיך דקתני שאני עושה הקדש מבעי ליה אלא הכי פירושא באומרת יקדשו ידי לעושיהן על פיך. כלומר שידים יהיו אסורין על פיו כהקדש ע"כ. ולפי מ"ש בספ"ק גבי קונם פי מדבר עמך שכיון שמזכיר שפה הוי כאומר תקדש פי לדבורי. ה"נ דאמרינן באומרת יקדשו ידי לעושיהן. לאו דוקא באומרת אלא נעשה כאומרת כיון שהזכירה שידים כלומר אם אמרה קונם מעשה ידי שאני עושה לפיך. וכ"כ הר"ן בעצמו לעיל פ"ב ד"י ע"ב ועיין מ"ש שם במשנה ב'. וז"ל הרמב"ם בפי"ב מהלכות נדרים אמרה יקדשו ידי לעושיהם או שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה כו'. אבל צריך להפר שמא יגרשנה וכו'. והיינו נמי מהאי טעמא שכשנדרה והזכירה ידיה נעשה כאומרת יקדשו ידי כו'. כך נ"ל. ואני תמה מאוד על הר"ן. שתמה בזה על הרמב"ם. במה שאמר שכשנדרה שלא יהנה במעשה ידיה שצריך להפר והא דבר שלא בא לעולם הוא ע"כ. וגם הכ"מ נדחק ביישוב זה. והרי הר"ן הוא בעל סברא זו בעצמה דכיון שהזכירה הידים אמרינן נעשה כאומר וכו'. ומאי קשיא ליה. וגם הרא"ש והתוספות והטור יו"ד סימן רי"ג כתבו דנעשה כאומר וגם כתב ב"י שכן סברת הרמב"ם לפיכך אין תפיסה כלל על הרמב"ם בזה. אבל אי קשיא הא קשיא. דהא תנן במשנה ד' פ"ה דכתובות המקדיש מעשה ידי אשתו וכו'. רבי יוחנן הסנדלר אומר תולין וטעמא משום דאין אדם מקדיש דשלב"ל וכן הלכה והעתיקו הרמב"ם בפ"ו מהלכות ערכין וגם כתב דכי אמר יקדשו ידיך לעושיהן דקדיש. *ותקשה דה"נ במקדיש מעשה ידיה נמי ליקדש כיון שהזכיר הידים. אבל הטור בא"ה סימן פ"ה לא העתיק אלא המשנה ולא כתב דיקדשו ידיך לעושיהן דקדיש משמע ודאי בין כך ובין כך ס"ל דלא קדיש. וטעמא נראה ודאי דס"ל דכיון שהיא יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה הלכך אינה משועבדת לו ולפיכך אינו יכול להקדיש אפילו כי אמר יקדשו ידיה לעושיהם מ"מ אילו היו המעשים ר"ל מה שעשתה היו בעולם כבר זכה בהם ויכול להקדישם אבל ידיה אינו יכול להקדיש. וכבר השיג הר"ן בזה על הרמב"ם דהיאך יכול להקדיש ידיה כי אמר יקדשו ידיך לעושיהם והרי אינם משועבדים לו. וכל מה שכתב הכ"מ בישוביו נ"ל שאינם עולים כלל לעיקר הקושיא ודעת לנבון נקל. ואין להאריך בכאן. גם הב"י כשהעתיק דברי הר"ן בזה. לא השיב עליהם כלום. אבל נמצא עכשיו שלא בלבד קושית הר"ן שעליו. מטעם שאין ידיה משועבדים לו. שיש נ"כ להשיג עליו מיניה וביה באותה הסברא עצמה דא"כ כשמקדיש מעשה ידי אשתו נמי תקדוש [ומ"ש הר"ב] [*והלכה כריב"ן. גמרא]: **ה וסבור שנדרה בתו**. והפר לשם בתו. רש"י: **הרי זה יחזור ויפר**. כתב הר"ב דהפרה בטעות וכו'. וגם שיכוין לנדר שנדרה דכתיב ושמע אביה את נדרה עד שידע איזה נדר נדרה. וז"ל הרמב"ם ועל הדבר שנדרה עליו ושידע הדבר שנדרה הראיה נ"כ למה שאמר ושמע אביה את נדרה. ע"כ. לפי שיש שני ענויים אם על איזה דבר שנדרה כלומר או תאנים או ענבים ואם באיזה דבר נדרה כלומר או בנזיר או בקרבן. ואפשר שז"ש הר"ב לנדר שנדרה ר"ל על איזה דבר נדרה או תאנים או ענבים וז"ב שידע איזה נדר נדרה ר"ל אם בנזיר אם בקרבן. אבל מ"מ דחיקא ליפלוג שכתב הראיה בין שתי החלוקות והיכא למטעי שאינן אלא חלוקה אחת. והשניה חוזרת על הראשונה לביאור הראיה: **ו תאנים וענבים וכו'**. עיין משנה ח' פרק ו' דברכות מ"ש שם: **אלו שאיני טועמת**. יש לדקדק למאי תנא כל האריכות זה. ה"נ ליתני שאיני טועמת בלבד כמו בסיפא. ולשון הרמב"ם בפרק

י"ג

---

*) ועד"כ ישמח ישראל בעושיו (תהלים קמ"ט). ועי' ביונתן שם.

ריב"נ אומר יפר. ע"פ ע"ג יבמ' פי"א ה"א מיי' שם ה"י שכ"ג שם טוש"ע שם סעי' פ"א וטוש"ע אה"ע סי' פ"א ס"ג: ה נדרה אשתו. פ"ג פ"ב מיי' שם פי"ג הכ"א סמ"ג ל' למ"ב טוש"ע יו"ד סי' רל"ד סל"א: ו אמרה. פ"ז ע"א:

שנויי נוסחאות

אסורה עליו. כד"נ ונכי"ק ובמשני"ל אסורה לחזור לו. **ה (נדרה) בקרבן.** במשני"ל ליתא. **מן התאנים.** במשנ"ל מתאנים בד' ליוא דטריינט בתאנים ואינו נכון. **(נדרה) מן הענבים.** כד"נ ובמשני"ל ליתא. **ו (אלו).** כד"נ ליתא ועי' תוי"ט.

תוספות רע"ק

פי"א ד [אות סו]

תוי"ט ד"ה שמא יגרשנה כו' ותקשה דא"כ במקדיש כו'. יותר הו"ל להקשות על סברת הר"ן מדברי הש"ס עצמו בסוגיא דכתובות דף נ"ח דפרכינן על ר"ל והא לא אמר הכי כו' ומאי פריך הא כיון דהזכיר שם ידים מסילא הוי באומר יקדשו ידיך וצ"ע:

לקוטים

דה"ק נתגרשה יכולה ליהנו' מלבו"ש ואמאי נקט בעולה. ועל מ"ש הרא"ש איכא למידק טובא הדא דשיכן מליק דר"נ רביה דרבא והלא רבה בר נחמני הוה רביה ור"נ נחשב בדור אחר דקשיא מיניה ומאי קאמר דהלכה כר"נ רבו ולאו משום דקדים ליה א"כ בטלת כללין דאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי דבשלמא אילו הוה לגבי רבו ממש אשכחן מאן דס"ל דלגבי רבא נמי אע"ג דבתראה מ"מ אין הלכה כתלמיד במקום הרב אבל הכא קשיא וע"ק טובא להרא"ש ז"ל מדידיה אדידי' דגבי ניית פסק כהל"ק כרבא משום דהוי בתרא לגבי ר"נ והיינו שלא כדברין דהכא והיה נ"ל לומר דפסקינן כר"נ משום דכיון דהש"ס מייתי מילתיה אחר מלתא דרבא אע"ג דקדים ליה ש"מ דבעי הש"ס למיעבד מסקנא כוותיה אך זה אינו שוה לדברי הרא"ש וכ"ש לדעת הר"ב. (ש"ל):

יכין תפארת ישראל יכין

הבעל אלמוהו רבנן שפי: כא) ע"י שתדחק א"ע יותר ממה שמשועבדת לו, ושמא יתערב קצת מזה בשל בעל, ות"ק ס"ל דגם העדפה של בעל הוא: כב) ועי"ז יפקע שעבודו של בעל ויחול הנדר אבל משום העדפה, כת"ק ס"ל, ואף באונס שאסור לגרשה חיישינן שיגרשה, וכשיחזור ויפאנה יבוא לידי מכשול במעשה ידיה. מיהו *)באונס דאסור לגרשה, א"ל להפר לריב"נ: כג) דאין יכול ליזהר בטחינתה ואפייתה וכדומה. ואף דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. הכא מדהזכירה הידים, הו"ל כאומרת יקדשו ידי, והידים איתנהו בעולם: כד) והפר לשמה: כה) דהפרה או קיום בטעות לא מהני, מיהו בהפר סתם נמי שתהיה, או שנודע לו תוך כדי דבור לטעותו, והתרה בלב גם בהפרת נדר של זו, מהני [שם ל"כ]. [ונ"ל דכולהו ג' בבי לא זו אף זו קתני, לא מבעיי' באשתו ובתו שהיה זה הטעות בגוף הנודר, ולא מבעייא בנזיר וקרבן דהיה הטעות בתואר הנדר, אלא אפילו בתאנים וענבים שלא היה הטעות בנודר גם לא בתואר הנדר, רק במה שנדר

אפ"ה

• נ"ל נכתב דאסור להחזירה הג"מ אליהו פוסק אבד"ק אליפאליע מחבר שו"ת מור ואהלות. ועי' פ"ת ס"ק ע"ו ובמלואים,

שאיני טועמת כו). קיים לתאנים. כולו קיים. הפר לתאנים. אינו מופר. עד שיפר אף לענבים כז). אמרה קונם תאנים. שאיני טועמת. וענבים שאיני טועמת. הרי אלו שני נדרים: ז יודע אני כח) שיש נדרים. אבל איני יודע שיש מפירין כט). יפר ל). יודע אני שיש מפירין. אבל איני יודע שזה נדר. °רבי מאיר אומר לא יפר. וחכמים אומרים. יפר. לא): ח המודר הנאה מחתנו לב). והוא רוצה לתת לבתו מעות לג). אומר לה. הרי המעות האלו נתונים לך במתנה. ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן. אלא לד) מה שאת נושאת ונותנת

ו קיים לתאנים כולו קיים כו'. וטעמא דכתיב (שם) אשה יקימנו יקים ממנו כשקיים מקצתו קיים כולו. אבל יפירנו דליכא למדרש הכי אינו מופר עד שיפר כולו. ואלו דברי יחיד ואינה הלכה אלא הלכה כחכמים שאומרים מקיש הקמה להפרה מה הפרה מה שהפר הפר ומה שלא הפר לא הפר. דהא ליכא למדרש מיפרנו הפרה במקצת. אף הקמה מה שקיים קיים ומה שלא קיים לא קיים. דמיקימנו נמי לא דרשינן הקמה במקצת אלא אורחיה דקרא למכתב הכי. ואף על גב דבהתרת חכם אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו. בהפרת הבעל והאב אינו כן: ז איני יודע שיש מפירין. שיש לו רשות להפר: יפר. ביום שנודע לו שיש לו רשות להפר שהוא עליו כיום שמעו: איני יודע שזה נדר. וצריך הפרה: רבי מאיר אומר לא יפר. דכיון שיודע שיש בידו להפר אף על פי שלא ידע שהוא נדר מכל מקום היה לו לספר ואין הלכה כר"מ: ח ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהם. ותנאו קיים ולא קנה הבעל ואף על גב דבמתנה זו מניע מן הטורח שהרי אשתו ניזונת מן המעות הללו ומזונותיה היו עליו אלולי מטרחה

י"ג אסרה עצמה בתאנים וענבים בין בנדר בין בשבועה בין שאסרה עצמה בכל המין בין שאמרה תאנים וענבים אלו ע"כ. משמע שמפרש דמתניתין תרתי קאמרה או שאמרה אלו. או שאמרה שאיני טועמת דהיינו בכל המין. ואף על פי שכתבתי במשנה ג' פרק ו' לענין כזית שאיני טועם דלהרמב"ם הא דקאמר שאיני טועם אינו מוסיף באיסור. לא קשיא דה"נ לא אמינא לך שלשון איני טועם הוא שמוסיף לאסרה בכל המין דודאי אם לא אמרה אלא תאנים עלי בלחוד שהיא נאסרת בכל המין. אלא דמתניתין בעיא לאשמועינן תרי גווני ואי לא תני אלא תאנים וענבים אלו לא שמענו אלא שהוא נדר אחד ואוסרת עצמה באלו בלבד ולפיכך הוצרך התנא להוסיף שאיני טועמת כלומר אי נמי אסרה עצמה מלטעום בכל המין: **שאיני טועמת.** הרא"ש בפסקיו העתיק שאני וכן בכיפה: **אינו מופר עד שיפר אף לענבים.** לשון הר"ב עד שיפר כולו כלומר שאין הנדר כולו מופר עד שיפר כולו אבל מה שהפר מופר דאל"ה היאך כתב דחכמים קאמרי מה הפרה מה שהפר מופר דמשמע דכולי עלמא מודו בהכי. הר"ן. ומ"ש הר"ב אלא אורחיה דקרא למכתב הכי הוצרך לכתוב כן דאל"ה ליתקש הפרה להקמה. ומ"ש הר"ב ואף על גב דבהתרת חכם אמרינן נדר שהותר מקצתו וכו' דדוקא גבי התרת חכם הוא דאמרינן הכי משום דנעשה הנדר טעות מעיקרו הלכך כיון דהותר מקצתו הותר כולו שלא היה דעתו אלא שיהא כל הנדר קיים אבל הפרת הבעל שהיא מכאן ולהבא מה שהותר הותר והשאר עומד באיסורו. הרא"ש דף פ"ב ע"ב: **קונם תאנים כו' הרי אלו ב' נדרים.** בגמרא מוקמינן למתניתין דרבי שמעון היא דאמר רבי שמעון עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד [במשנה ג' פרק ה' דשבועות] פירש הר"ן ה"נ לא חשיבי ליה שני נדרים עד שתאמר שאיני טועמת לכל אחד ואחד. אבל אם אמרה קונם שאיני טועמת לא תאנה ולא ענב. לרבי שמעון נדר אחד הוי. ולרבנן ה"ל שני נדרים ע"כ. וכן פירש רש"י. אבל הרא"ש וכן הטור סימן רל"ד העתיקו שאמרה קונם פעמים. וכן כתבו התוספות. וכבר כתבו הר"ב והרמב"ם בפירוש משנה ז' פ"ט דאין הלכה כר"ש ועיין מ"ש רפ"ב דקדושין: **ח המודר הנאה מחתנו.** קרי ביה חותנו כמו חתן משה ובסדר משנה שבגמרא גרסינן המדיר [*אלא דלפי זה תהיה הגירסא לחתנו]א): **והוא רוצה לתת לבתו מעות.** הא דקתני מעות משום דאי יהיב לה מזונות אינו צריך לומר לה כלום לפי שאין לבעל זכייה בהן. והיינו דתנן בפרק אין בין המודר וזן את אשתו ולא הצריכוהו לומר ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן משום דכיון דאיהו זכה במקום הבעל ליה ליה לבעל שום זכות באותן מזונות שהרי אפילו נתן לה הבעל מזונות הקצובים לה ולמצמצם והותירה אין לו לבעל זכות באותו מותר כלום וכו'. הר"ן: [*לך. וכן במשנה ב' וה' פ"ג דקדושין אע"פ שבכל ב) מקום לנקבה הלשון ליך ביו"ד הרי מצינו ג"כ שאמרה המילדת לרחל (בראשית לה) כי גם זה לך בן וכן אמרה האשה הזונה לפני שלמה המלך ע"ה לאחרת (מלכים א ג) גם לי גם לך לא יהיה] [ומלאך אמר (בראשית כ"א) מה לך הגר]: **ובלבד שלא יהא וכו'.** כתב הר"ב אלולי מטרחא כו'. וכתנן דריש פרק בתרא דכתובות דהלכתא כוותיה ועיין מ"ש לעיל פ"ד מ"ג: **אלא מה שאת נושאת כו'.** הר"ב וכן הרמב"ם לא פירשו. אי מתניתין דוקא קתני דבעינן הני תרי ליתני אבל אי אמר על מנת שאין לבעלך רשות בהם בלחוד לא מהני. ואי לאו דוקא. ובגמרא אמר רב לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת בתוך פיך אבל אמר מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל. ושמואל אמר אפילו אמר מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל. וכתב הר"ן שדעת הרמב"ם דלכולי עלמא על מנת שאין לבעלך רשות בהן בלחוד לא מהני ומתניתין רבי מאיר היא דס"ל במשנה ג' פ"ק דקדושין מה שקנה עבד קנה רבו וה"ה לאשה ובעל דהכא. ורב סבר דוקא כשמיחד לאיזה דבר שיהיה לא קנה בעל. ושמואל סובר אפילו כשיאמר כל מה שתרצי וכו' הואיל ואמר שאין לבעלך רשות ואמר מה שתרצי תעשי מהני. וטעמא נ"ל משום דכי אמר לה מה שתרצי עשי לדידה נמי לא יהיב לה לגמרי. דנימא לאלתר זכה בהם בעל. אלא

הרי

א) עי' בנמוקי יוסף. ב) בלשון מגומגמת.

יכין תפארת ישראל יכין

אפ"ה אינו הפרה ותו נ"ל, דנקט יחזור ויפר, מדיש בלשון זה משמעות דצריך להפר וביכול להפר, דהיינו בין בהפר מקודם שנודע לו, בין שקיים קודם שנודע לו]: כו) ר"ל בין באמרה אלו, בין שאמרה שאיני טועמת כל המין: כז) [ועי' לעיל פ"ט מ"ז ודו"ק] ומתני' ר"ש היא. וקיי"ל כחכמים דמה שקיים קיים ומה שהפר הפר, דאין אומרים בהפרה מה שהופר מקצתו הופר כולו, ויו"ד [סי' רל"ד]: כח) אב או בעל שאמר אחר יום שומעו, יודע אני וכו': כט) לא ידעתי שיש כח לאב או לבעל להפר: ל) דיום שנודע לו שיש לו כח להפר, הו"ל כיום שמעו: לא) וקיי"ל כחכמים, ואפילו לא ידע שזה נדר של עינוי נפש, יפר ביום שנודע לו. מיהו בלא ידע שצריך להפר ביום שמעו, מודו לר"מ [שם כ"ד]: לב) שאתנו נדר ממנו הנאה, ונעשה הוא מודר: לג) דאלו למזונות רשאי ליתן לה ואצ"ל כלום, כלעיל [פ"ד מ"ג]: לד) נ"ל דהאי "אלא" אריישא קאי, ור"ל מתנה הן לך רק למה שתהיה נושאת ונותנת בפיך, ורק באותה שעה יהיה שלך, וכר"ן:

ציונים

ז יודע אני. פ"ו פ"ג פ"ט פ"א מיי' שם ה"כ סמ"ג שם טוש"ע שם סכ"א: וחכ"א יפר. מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם: ח המודר. פ"א פ"א ירוש' קדושין פ"א ה"ג מיי' שם פ"ו הי"ו טוש"ע שם סי' רכ"ב ס"א:

שנויי נוסחאות

שאיני. בכי"ק ובמשנ"ב שאני וכן בסמוך. **לתאנים.** במשכ"ר על התאנים וכן בסמוך גבי הפרה. **(אף).** בד"נ ליתא. **תאנים כו' ענבים.** בד"נ תאנה.. ענב וכ"ה במשנ"ב (ושם ענבה) וכ"ה בכי"ק (ושם ועינב). **ח המודר.** במשנ"ב המדיר; בר"ן הנודר; בתשובה אחת להרמב"ם בשפה ערבית שנעתקה לעברית ונדפסה בספר אחד מובאים הדברים בנוסחא זאת המודר חתנו ממנו הנאה כו' ועי' תוי"ט ורלא"צ. **האלו.** בכי"ף הללו. **במתנה.** בכי"ק ובמשכ"ר **מתנה.**

ראשון לציון

ח תוי"ט סד"ה המודר הנאה מחתנו כו' אלא דלפ"ז תהיה הגירסא לחתנו וראיתי בתוס' קדושין כ"ג ע"ב ד"ה ורבי אליעזר שהעתיקו המדיר חתנו הנאה ממנו והוא רוצה כו':

תוספות רע"ק

ז [אות כח] במשנה ר"מ אומר לא יפר. ע' פ"ד מ"ז דגיטין בתוי"ט שם:

לקוטים

ז במשנה וחכ"א יפר. בש"ס מוכח דחכמים ר"י הוא בר פלוגתיה דר"מ ויש להבין למאי הלכתא הנייה בלשון חכמים הא בל"ז ר"מ ור"י הלכה כר"י וי"ל דכיון דטעמו דר"מ משום דס"ל מקצת ידיעה ככל ידיעה וכדפי' הר"ב וזה כעין גזרה וקי"ל הלכה כר"מ בגזרותיו מ"ה דייק רבי וסתם דלא כוותיה ללמד דעת דאין הלכה כמותו ובזה מה נמתקו אמרי יושר מאור עינינו רש"י ז"ל דאמר שפיר טעמו דר"מ דס"ל מקצת שמיעה ככל שמיעה ודחכמים דס"ל אינה ככל שמיעה מסיים על זה חכמי' דמתני' היינו ר' יהודה ונראה לכאורה שבזה נדרש לא שאלו ותו דבכ"ס חזי' ליה בהדיא אלא דכיון למאי דאמרן דחכמים היינו ר"י וכ"ה אמאי הנייה בלשון חכמים לכך הקדים הטעם דר"מ לומר דטעם זה התנא לאפוקי דלא לפסוק כוותיה כדאמרן. (שושנים לדוד):

בפיך לה): ט ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה (במדבר ל). כיצד לו). אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום. אף על פי שנשאת בתוך שלשים יום. אינו יכול להפר לז). נדרה והיא ברשות הבעל מפר לה. כיצד. אמרה הריני נזירה לאחר שלשים אף על פי שנתאלמנה. או נתגרשה בתוך שלשים. הרי זה מופר. נדרה בו ביום לח). נתגרשה בו ביום. החזירה בו ביום. אינו יכול להפר לט). זה הכלל מ) כל שיצאת לרשות עצמה שעה אחת. אינו יכול להפר: י תשע

ר"ע מברטנורה

מטרחא אינה חשובה הנאה: ט ונדר אלמנה וגרושה כו'. לגופיה לא צריך קרא. דכיון דאין לה בעל מי יפר. אלא כשנדרה כשהיא אלמנה לזמן. ולא הגיע זמן הנדר. עד שנכנסה: אינו יכול להפר. אע"פ שהנדר חל כשהיא תחתיו. דבתר שעת הנדר אזלינן: נדרה בו ביום. גרשה בו ביום. והחזירה בו ביום. ואח"כ שמע את נדרה: אינו יכול להפר. כיון שיצאה ברשות עצמה בין נדר להפרה דאין הבעל מיפר בקודמין: י תשע נערות נדריהן

תוספת יום טוב

הרי הוא כאומר לא יהו שלך אלא לאותו דבר שתרצי לעשות מהן בכל שעה ושעה. וס"ל לשמואל דכי היכי דמיחד לדבר אחד מיוחד מהני. הכי נמי כיון דמיחד לאותו דבר שתרצה לעשות מהן כל שעה ושעה מהני שאין קנין חל אלא באותה שעה שתרצה לעשות בהן איזו דבר לאותו דבר בלחוד עכ"ל הר"ן. ולדבריו דעת הרמב"ם לפסוק כרבי מאיר ודרב ושמואל תרווייהו אליביה דרבי מאיר פליגי. וקשיא לי מפירושו למשנה ג' פרק קמא דקדושין דהתם פסק כחכמים דר"מ. לפיכך נראה לי דהרמב"ם מפרש כאותן המפרשים שפירשו דרב הוא דס"ל כר' מאיר. אבל שמואל כרבנן וסובר דלרבנן נמי על מנת שאין לבעליך רשות לא מהני בלחוד ולפיכך בקדושין מפרש באומר על מנת שתצא לחירות פליגי ר"מ ורבנן כמו שאכתוב שם בס"ד. וסובר נמי דעד כאן לא אמר שמואל דבעינן תרי לישני בהדדי אלא באומר מה שתרצי וכו'. אבל כי אמר מה שאת כו' אפילו לא אמר על מנת שאין לבעלך כו' מהני. לפי שכשאומר מה שאת עושה וכו' שמיחד תנאי במתנה עצמה סגי לרבנן. וכן מוכח לשונו בסוף פרק ג' מהלכות זכייה שכתב נתן כו' על מנת שאין לבעלה רשות כו' וקנה הבעל. אבל הנותן מתנה לאשה או לעבד והתנה עמהן התנאי בגופה של מתנה שתהיה לכך וכך לא קנה האדון ולא קנה הבעל. כיצד אמר לה על מנת שתלבשי בהן או על מנת שתשתי בהן ותעשה מה שתרצה בלא רשות הבעל. לא קנה הבעל. וכן אם אמר לעבד על מנת שתאכל בהן ותשתה בהן על מנת שתצא בהם לחירות. או על מנת שתעשה בהם כל מה שתרצה בלא רשות האדון שלך. לא קנה האדון ע"כ. הרי למדנו מסוף דבריו שכתב או ע"מ שתעשה וכו' בלא רשות כו'. אבל בתחילת דבריו בשאר תנאים לא הזכיר בלא רשות. ופשוט שכן ג"כ יתפרשו דבריו גבי אשה ברישא אע"פ שלא הזכיר מלת או המחלקת. ולפי דברי. פוסק כשמואל מטעם דאתיא כרבנן. ועוד מטעם שכתב הר"ן. למאן דפסיק כשמואל משום דאף על גב דבאיסור איתמר. עיקר פלוגתייהו בדינא תליא אי אמרינן יד אשה כיד בעלה. ולפיכך הלכתא כשמואל בדיני. ותימה על הכ"מ בפ"ג מה' זכייה שכתב וז"ל כתב הרב המגיד שפסק המחבר כשמואל דדיני נינהו. ויש לתמוה עליו דאדרבה כרב פסק וצריך טעם למה. ע"כ. ותימה על תמיהתו שכיון שמפרש הרמב"ם דמהני באומר על מנת שתרצי כו' ודאי כשמואל פסק. ומה שהזכיר ג"כ ע"מ שתלבשי כו' זהו כשאינו אומר ע"מ שאין לבעלך וכו' וכמו שכתבתי [*ובטור יורה דעה סי' רנ"ב וכן בטור אבן העזר סי' פ"ה כתב הב"י עצמו ללשון הר"ן שכתב שהרמב"ם פוסק כשמואל ולא נחלק עליו כלל וגם שם בא"ה סי' הנזכר סעיף י"א כתב או ע"מ שתעשי מה שתרצי בלא כו'] ועיין עוד במשנה ג' פ"ק דקדושין. ואף על פי שנתברר דעת הרמב"ם לא ידעתי דעת הר"ב מה אדון בה וזה לפי שבמשנה ג' פ"ק דקדושין מפרש דהלכה כחכמים ולא הצריך לומר אלא ע"מ שאין לרבך רשות בהן וכ"כ בהדיא במ"ג פ"ח דסנהדרין וכאן הניח המשנה בצורתה ולשונה ולא דחאה מהלכה דאילו לרבנן אינו צריך שתי הלשונות נראה מזה שסובר שמשנתינו הלכה היא וקשיא לה"ד הלכתא אהלכתא וצ"ע. ועיין מ"ש במשנה ב' פ"ח דפסחים. עוד עיין מה שכתבתי במשנה ו' פ"ז דעירובין: ט נדרה בו ביום. [*ביום שנשאת וכדאוקי לה בפרק נערה המאורסה בשנשאת ונתגרשה בו ביום דכי קתני נדרה בו ביום] לרבותא נקטיה דאע"ג דבו ביום היתה ברשות אביה קודם שנדרה אפ"ה כיון שנשאת אין לה תקנה אפי' באותו יום עצמו. הר"ן: אינו יכול להפר. פי' הר"ב שאין הבעל מיפר בקודמין. במ"ג דפרק דלעיל מפורש מנא לן [*וכתב הר"ן ואי הך חזרה לארוסין בלחוד [היא] [והארוס מפר בקודמים כדכתב הר"ב במ"ג פ' דלעיל] נמי אינו יכול להפר בשותפות האב דכיון שנשאת שוב אין לאביה זכות בה עכ"ל]: זה הכלל כל שיצאת וכו'. לאתויי מסר האב או שלוחיו. לשלוחי הבעל גמרא. ועיין מ"ש בזה במ"ה דפ' דלעיל: י תשע נערות נדריהן קיימין. כתב הר"ב נערות לאו דוקא וכ"כ הרא"ש וטעמייהו שהרי יש מהן שנדריהן קיימין מפני שכבר נתבגרה. אבל הרמב"ם כתב כי באמרו תשע נערות ר"ל שהן היו נערות בשעת קבלת הקידושין וכל מה שמונה בהן בוגרת ר"ל שהיה בשעת הנדר כבר בגרה ע"כ. ואף הר"ב שכתב גבי בוגרת והיא יתומה שנשאת ומת בעלה כשהיא נערה לא הוי ליה לכתוב כשהיא נערה אם לא כדי ליישב דתנן בוגרת ואילו רישא קאמרה תשע נערות. והנה תפס בתחלה פירש הרא"ש. ואח"כ פירש הרמב"ם: תשע. כתב הר"ב ובגמרא אמרינן דחכמים לא שנו אלא שלש נערות וכו'

וז"ל

תפארת ישראל

יכין

לה) או למה שתלבשי, ורבותא קמ"ל, אף שאמר ע"מ שאין לבעלך רשות, אפ"ה צריך נמי לומר, למה יהיה המתנה [רכ"ב]: לו) דלגופה לא אצטריך דפשיטא דאין לה בעל מי יפר לה: לז) הבעל, אע"ג שהוא עצמו היה יכול להפר לה בעודה ארוסה [כפי' מ"ד]: לח) ביום שנשאת, ורבותא קמ"ל אף שבאותו יום היתה ברשות אביה, עכ"פ מדנשאת אין לה תקנה: לט) דאין הבעל מיפר בקודמין: מ) עי' פי' סי' י"א: [פתיחה למשנה י'] אמר ככיי משנה י' היא משנה חמורה, וכדי להבינה על בוריה, ראיתי להקדים, דהתנא רצה להשמיענו, דאע"ג דכל נערה מאורסה, אביה עם בעלה מפירין נדריה אפ"ה יש ג' מניעות בדבר (א) כשהיא יתומה בחיי אב, דהיינו קטנה או נערה שהשיאה אביה ונתגרשה או נתאלמנה, אפילו היא קטנה עדיין אין לאביה עוד רשות בה [כקידושין דמ"ד ב']. (ב) שמת אביה. (ג) כשנתבגרה, ואפ"ה גם בוגרת נקרא לרוב בשם נערה, כמו נערות רבות הכתובה באסתר, ואפילו נשואה כמו אבי הנערה אל הזקנים, ובועז שאל על רות למי הנערה הזאת, וכן זכר זקן נקרא בשם נער, כמו יהושע בן נון נער לא ימוש, אע"ג שהיה כבר איש שיבה בזמן ההוא. ובכל א' מאלו הג' מניעות נקט התנא ג' בנות לא זו אף זו. אמנם נלה ראשונה שבכל בבא, ר"ל שנדרה

את

ציונים

ט ונדר אלמנה. פ"ח מ"נ: אמרה כו'. מיי' שם פי"ג הט"ז סמ"ג שם טוש"ע שם סי' רל"ד סנ"ט: אמרה כו'. פ"ש ע"א מיי' שם הי"ז סמ"ג שם טוש"ע שם סנ"ד: נדרה בו ביום. פ"ב ע"א מיי' שם פי"א הי"ב סמ"ג שם טוש"ע שם סי"ג: י תשע נערות. שם:

שנויי נוסחאות

בפיך. בכי"ף לתוך פיך. ט ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה. כ"ה במשנ"ב ובכל ספרי המש'; בכי"ק נדר..; במשני"ר מובא הכתוב במלואו ונדר וגו' כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה הולם דרך חז"ל לקצר המקראות וכמו אמר קרא „היה בעמיתו" ולא כתיב בעמיתו (ב"ק כ"ו ע"א) ותופסים רק העקר. ועי' בריטב"א שמביא ג"כ הכתוב במלואו וכתב ע"ז פי' אע"ג דהאי לישנא דקרא הוא, לאו קרא גופי' נקטינן למדרשיה בהכי אלא לישנא דתנא הוא, דתפיס בידיה לישנא דקרא דרך צחות ובזה זה כעין מדרש ואינו מדרש ודכותה בתלמוד וכמו שכתב הרב בעל המאור בס' הצבא שלו עכ"ל. ודוגמא לזה במס' פאה (פ"ב מ"ב) וכל ההרים אשר במעדר יעדרון (ישעי' ז') ובסוכה (פ"ה מ"ד) אחוריהם וכו'. ולפי דברי הריטב"א נוחה יותר נוסחתנו. ועי' רש"י והרע"ב. מפר לה (כיצד). בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר וחסר לה וליתא; בכי"ף ה"ז יפר.. לאחר ל'. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר..ל' יום; בכי"ף.. יום והפר לה בעלה. ואולי הוספת הכי"ף היא ליתר ביאור ועי' בריטב"א שם. נתגרשה. בכי"ק שנתגרשה. בתוך ל'. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר..ל' יום. נתגרשה בו ביום. בד"נ גרשה.. החזירה. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר והחזירה. שיצאת. בד"נ שיוצאת; בכי"ף שיצתה; במשנ"ב שיצאה. לרשות עצמה שעה אחת בכי"ף שעה אחת לרשות עצמה.

נערות (מא) נדריהן קיימין (מב). בוגרת והיא יתומה (מג). נערה ובגרה והיא יתומה (מד). נערה שלא בגרה והיא יתומה (מה). בוגרת ומת אביה (מו). נערה בוגרת ומת אביה (מז). נערה שלא בגרה ומת אביה (מח). נערה שמת אביה. ומשמת אביה בגרה (מט). בוגרת ואביה קיים (נ). נערה בוגרת ואביה קיים (נא). רבי יהודה אומר אף המשיא בתו הקטנה. ונתאלמנה. או נתגרשה וחזרה אצלו. עדיין היא נערה (נב): **יא** קונם (נג) שאיני נהנית לאבא ולאביך (נד). אם עושה אני על פיך (נה). שאיני נהנית לך (נו). אם עושה אני על פי אבא. ועל פי אביך. הרי זה יפר (נז): **יב** בראשונה היו אומרים שלש

נדריהן קיימים. נערות לאו דוקא: בוגרת והיא יתומה. שנשאת ומת בעלה כשהיא נערה והיא יתומה בחיי האב שאחר שנשאת אין לאביה רשות בה ובגרה אח"כ ונדרה. נדרה קיים. שאין האב יכול להפר שהרי היא בוגרת ועוד שהיא יתומה בחיי האב: נערה ובגרה והיא יתומה. שנשאת ומת בעלה שנדרה כשהיא נערה ובגרה לאחר מכאן והיא יתומה בחיי האב כדפרישנא: נערה. בשעה שנדרה. שלא בגרה עדיין. והיא יתומה בחיי האב והנך תלתא יתומה בחיי אב קיילא להו: בוגרת ומת אביה. בשעה שנדרה היתה בוגרת ומת אביה דהיינו יתומה ממש: [נערה ובוגרת וכו']. והנך תלתא נמי מת אביה קייל להו: נערה שמת אביה ומשמת אביה בגרה כו'. הנך תלתא דקתני בוגרת קיילא להו ובגמ' אמרינן דחכמים לא שנו אלא ג' נערות בוגרת ויתומה ויתומה בחיי האב: ר"י אומר כו'. דכיון שנכנסה לחופה יצאתה מרשות אביה בהנהו נשואים: **יא** קונם שאיני נהנית לאבא ולאביך כו' הרי זה יפר. דכיון דנאסרה בהנאת אביה ואביו ע"י שהיא עושה לבעלה גנאי הוא לבעל והוי דברים שבינו לבינה:

האומרת

וז"ל הר"ן הנך תשע כולהו איתנהו בכלל תלת דהיינו יתומה בחיי האב. ויתומה ממש. ובוגרת. דבכל חד מהנך תלתא גווני היא יוצאה מרשות אביה ורבנן לא מנו אלא הנך תלתא דאמרן כדאיתא בגמרא אלא דרבי יהודה פליג כל חד מהני תלת גווני לתלתא. ואמרינן בירושל' שאף ר' יהודה לא אמרה אלא לחדד בהן את התלמידים. ע"כ: בוגרות והיא יתומה. כתב הר"ב ואין האב יכול להפר שהרי היא בוגרת ועוד שהיא יתומה וכו' וכ"כ הרמב"ם. והאמת מפרשים שמפני שני דברים נמנעת ההפרה בזו אבל לפי סדר הכללות. לא נקטה לזאת אלא מפני סבת היתמות שיש בה בלבד: נערה שמת אביה וכו'. אע"פ שבשתי הכללות הקודמות התחיל בשתיהן בבוגרת. אבל לפי שבאותן יש בהן שתי סבות המונעות שהרי הן בוגרות גם יתומה אם בחיי האב אם מן האב ממש ואילו הכא בכלל זה אותה שהיא מתחלת בבוגרת אין בה אלא סיבה אחת המונעת והיא הבוגרת ולפיכך התחיל בנערה שמת אביה ובגרה שיש גם בה שתי סיבות מונעות ואע"פ שבכולן אין אנו צריכין אלא שבה אחת מונעת: רבי יהודה אומר אף המשיא בתו הקטנה וכו' ועדיין היא נערה. אשמועינן דאפילו היתה קטנה כשנשאה יצתה מרשות אביה בהנהו נשואין וכי קתני ועדיין היא נערה ה"ה אפילו היא קטנה כיון שנשאה אין לאביה רשות בה והאי דנקט נערה משום דנדרי קטנה אינם כלום עכ"ל הר"ן. וכלומר סתם קטנה ואלא מיהא יש קטנה שנדריה נבדקים כדפירש הר"ב בר"פ דלעיל: **יא** קונם שאיני נהנה וכו'. הרא"ש בפסקיו העתיק שאני וכן בסיפא: אם עושה אני על פיך. פירש הר"ב דכיון וכו'

יא קונם. שם מי"ז שם פי"ב הי"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' פ"ט: **יב** בראשונה. ל' ע"ב יבמות קי"ב ע"א ירוש' סוטה פ"א ה"ג:

שנויי נוסחאות

י בוגרת והיא יתומה. בד"נ בוגרת ויתומה. נערה ובגרה והיא יתומה. בד"נ ובכי"ק נערה. בוגרת..; במשנ"ל.. ויתומה. נערה בוגרת כו' נערה שלא בגרה ומת. במשנ"ל להפך נערה שלא בגרה.. נערה בוגרת.. (נערה בוגרת ואביה קיים). בד"נ ובכי"ק ובדפו"י ליתא. הקטנה. בד"נ קטנה וכ"ה בכי"ק ובמשנ"ל ושם (את). ונתאלמנה. בכי"ק אעפ"י נתאלמנה. עדין. וכ"ה בכל מקום. בר"ן ועדיין ועי' תפא"י; בכי"ק אדיין. **יא** שאיני. בכי"ק ובר"ן שאני וכן בסמוך. נהנית. במשנ"ל נהנה.

תוספות חדשים

י תוי"ט ד"ה רי"א כו' עכ"ל הר"ן כו' אבל הרמב"ם פירש שנתקדשה כשהיתה קטנה וחזרה לבית אביה ועדיין היא נערה ואח"כ נתקדשה. אביה ובעלה מפירין נדריה ופליג על דין נערה ג' שמנה ר"מ ודו"ק כי נאה ומקובל פירושו. ותמיהני על הר"ן ותוי"ט שלא הביאו דלפירוש הר"ן קשה מה שייך ר"י לכאן:

(ממהורש"ח ז"ל)

לקוטים

ד תוי"ט ד"ה תשע כתב וכו' שאף ר"י וכו' כ' הרמ"ז ז"ל בירושלמי א"ר יוחנן שתים הן ולמה תנינן תשע לחדד את התלמידים ע"כ ומ"ש שתים הן דהשיב יתומה ומת אביה לאחד ומ"מ ראינו שלא אמר ר' יהודה תשע ובהכי ניחא מאי דתנן ר"י בסיפא דמוכח דכל מתני' לאו ר"י וכן במכלתין אמרינן זו דר"מ אבל הכ"ה וכו' עכ"ל ואיברא דבירושלמי לא הוזכר ר' יהודה אלא תנא יהיה מי שיהיה מ"מ הר"ן כתב כן משום דהוא ז"ל גריס בש"ס דידן כגי' רש"י והתוס' דגרסי זו ד"ר יהודה וז"ש דבירושלמי איתמר דלא אמר כן תנא דמתני' שהוא ר' יהודה כנראה מש"ס דידן (וה"ל בש"ס שלפני ד' פפ"ד) אלא להדד וכו' ומאי דק' מסיפא י"ל לרש"י והתוס' והר"ן דברישא אר"י תשע נערות אליבא דרבנן דאמרי שלש ואמר כן לחדד וכו' ובסיפא הוסיף חדא ומדידיה ולהכי תנן רי"א כלו' נוסף על דברי חכמים והשתא א"ש

גמי

יכין תפארת ישראל יכין

או, ואף כשנדרה כשהיא בוגרת, אפ"ה כלום התנא בשם ט' נערות, משום שבכל הט' מיירי שנתקדשו בנערותן. ועתה נבוא לפרש המשנה כיד ה' הטובה עלינו]: מא) בנתקדשו בנערותן: מב) ומעתה מפרש מניעה א', יתומה בחיי אב: בבא א': מג) ר"ל שנדרה כשהיא בוגרת, וכבר היתה יתומה בחיי האב, דהו"ל כג' לריעותא, דהשתא היא בגרה, וגם יתומה בחיי אב, וגם בשעה שנדרה היתה בוגרת: בבא ב': מד) ר"ל שנדרה כשהיא נערה, והשתא היא בגרה, וכבר היתה מנערותה יתומה בחיי אב, דהו"ל רק ב' לריעותא, שהיא השתא בוגרת ויתומה בחיי אב, אבל כשנדרה נערה היתה: בבא ג': מה) שנדרה כשהיא נערה, ועדיין לא בגרה, אבל היא יתומה בחיי אב, דרק א' לריעותא אפ"ה אינו מפר: מניעה ב', מת אביה, בבא א': מו) שנדרה כשהיא כבר בוגרת וכבר מת אביה ג"כ, דהו"ל כג' לריעותא, דהשתא בגרה, ואביה מת, וגם כשנדרה כבר היתה בוגרת: בבא ב': מז) שנדרה כשהיא נערה, ואח"כ הובגרה וגם מת אביה, דהו"ל רק ב' לריעותא, דהשתא בגרה, ואביה מת: בבא ג': מח) שנדרה כשהיא נערה, והשתא עדיין לא הובגרה, אבל אביה מת, אף דהו"ל בכה"ג רק חדא לריעותא, שאביה מת, אפ"ה לא יפיר: מניעה ג', בוגרת, בבא א': מט) נערה שמת אביה, ונדרה, ואח"כ הובגרה [אך בזה דמיא כבבא ב' במניעה ב' סי' מ"ז, רק דהתם נדרה ברשות האב בנערותה וגם תחלה הובגרה ואח"כ מת אביה, וכאן נדרה כשכבר יצאת מרשות האב ע"י מיתת האב וגם תחלה מת אביה ואח"כ הובגרה]. ובכה"ג הו"ל ג' לריעותא, דהשתא מת אביה, וגם בגרה, וגם כשנדרה כבר מת אביה: בבא ב': נ) שנדרה כשכבר בגרה, והשתא עדיין אביה קיים, דהו"ל ב' לריעותא, דהשתא בגרה, וגם כשנדרה היתה בוגרת: בבא ג': נא) שנדרה כשהיא נערה, והשתא הובגרה, אף דהשתא הו"ל רק חדא לריעותא, דהשתא היא בוגרת, אפ"ה בכולן לא יפר [והא דבמניע' ג' בבא א' דהיינו בסי' מ"ט, נקט ההפך מסי' מ"ז, ולא נקט נמי עוד בבא א' ביתומה בחיי אב, כהיפוך מסי' מ"ג, מ"ד, והיינו [שנדרה בבגרותה, או] שנדרה בנערותה ואח"כ הובגרה, ואח"כ נתייתמת בחיי אב. זה ליתא, דיתומה בחיי אב אי אפשר רק כשנתגרשה או נתאלמנה בקטנותה או בנערותה, כמו שאמרנו לעיל]: נב) בש"ס גרסינן „ועדיין" היא „נערה", וה"פ, דר"י פליג את"ק דקאמר במניעה א' בבא ג', דדוקא נערה שהשיאה אביה אין לאב עוד רשות בה, וקא פליג ר"י וקאמר דאפילו קטנה שברשות ביד אביה למכרה, כשהשיאה אביה וחזרה אליו ועדיין היא נערה כשנדרה, נמי אין לאביה רשות בה עוד, ואינו מפר נדריה. אמנם בכל המשניות שראיתי וכ"כ בירושלמי גרסינן עדיין היא נערה, ולפי גרסא זו ה"פ דר"י פליג את"ק במאי דקאמר דנערה שהשיאה אביה אינו מפר, וקאמר ר"י לא מבעי' נערה שהשיאה אביה, ודאי מפר לה אביה כשנתגרשה וחזרה אל אביה בעוד לא בגרה, דהרי כשאלו תחלת ימי נערותה דאז הוא הזמן שנדריה קיימין, אז עדיין היתה ברשות אביה, ולכן לא הופקעה מהאב, אלא אפילו קטנה שהשיאה אביה, שכשהתחילו ימי נערותה, כבר הופקעה מהאב ע"י הנשואין, אפ"ה כשחזרה אל האב בימי נערותה, עדיין היא נערה, ר"ל דינה כנערה בעלמא שיפר לה האב [והיינו דקאמרי בש"ס, זו דברי ר"י [ר"ל לגירסת ועדיין היא נערה, ס"ל לר"י י' נערות הן, ולגי' עדיין היא נערה, ס"ל לר"י ח' נערות הן] אבל חכמים אומרים ג' נערות הן, ר"ל ג' של ג' ג' וכדאמרן, דהו"ל ט' נערות. וכ"ל דקמ"ל הש"ס, דלא תימא כיון דבכל דוכתא סתם בעל פלוגתא דר"י ר"מ הוא, ור"מ ור"י הלכה כר"י, להכי קאמר הכא דרבנן הוא דפליגי עלי' דר"י, והלכה כרבים, וכן פסק הרמב"ם [פי"ת מהל' נדרי' כת"ק]: נג) אם אמרה קונם וכו': נד) ר"ל משל אבא או אביך: נה) או שאמרה וכו': נו) משלך: נז) כ"ל דנקט הנך ב' בבא לא זו אף זו, דלא מבעיא רישא שעיקר טונתה שלא לעשות לבעלה, והו"ל שפיר דברים שבינה לבינו, אלא אפילו סיפא

שגן

נשים יוצאות ונוטלות כתובה. האומרת טמאה אני לך נח). שמים ביני לבינך נט). נטולה אני מן היהודים ס). חזרו לומר *שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר. ומקלקלת על בעלה סא). אלא האומרת טמאה אני לך. תביא ראיה לדבריה. שמים ביני לבינך. יעשו דרך בקשה סב). נטולה אני מן היהודים יפר חלקו סג). ותהא משמשתו. ותהא נטולה מן היהודים סד):

סליק מסכת נדרים

יב האומרת טמאה אני לך. באשת כהן מיירי דנאסרה לבעלה באונס. ולא הפסידה כתובתה. והאמינוה חכמים לאסור עצמה על בעלה. וכיון דיוצאת בגט נוטלת כתובתה דמספר כתובתה תלמוד. לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי: השמים ביני ובינך. מפרש בגמרא דאינו יורה כחץ כלומר דברים דקמי שמיא גליא ואינה יכולה לברר. ומיירי בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה. דאי לאו הכי אמרינן לה זילי לא מפקדת אפריה ורביה: נטולה אני מן היהודים. שאסרה תשמיש של כל ישראל עליה ואף על גב דאמרינן בפרק המדיר היכא דנדרה איהי דיוצאה בלא כתובה. דהיא נתנה אצבע בין שיניה. רש"י פירש ביבמות [דף קי"ב] כיון שאסרה הנאת תשמיש של כל ישראל עליה ודאי אנוסה היא כי קשה תשמיש לה וסברה משנה ראשונה דאפילו דברים שבינו לבינה לא הוי דאפשר בפייסנה: חזרו לומר כו'. נתקלקלו הדורות וחשו שהיא משקרת להפקיע עצמה מתחת בעלה: תביא ראיה לדבריה. ולא מהמנינן לה בלי ראיה: יעשו דרך בקשה. יבקשו ממנה שלא תדבר עוד בו ובירושלמי מפרש יעשו סעודה ויפייס: יפר חלקו ותהא משמשתו. דהוי דברים שבינו לבינה ומיפר לעצמו: סליק מסכת נדרים

וכו' על ידי שהיא עושה לבעלה גנאי הוא לבעל וכן פירש הרא"ש. וכ"כ הטור סימן רל"ד בטעמא דסיפא שכן מה שאינה רשאה לעשות לאביה ולאביו כדי שלא תיאסר עליו ג"כ גנאי הוא לו. ע"כ. ויש לומר שיותר הוא גנאי לו שלא תהנה ממה שלא תעשה א"כ יותר גנאי לו שלא תעשה ממה שלא תהנה הלכך תרווייהו צריכי:

יב האומרת טמאה אני לך. כתב הר"ב באשת כהן מיירי דנאסרה לבעלה באונסה ולא הפסידה כתובתה כדאיתא בגמרא דיכולה למימר אנא הא חזינא גברא הוא דנסתחפה שדהו. כלומר קדושת כהונתו גרמה לו דהא אונס בישראל משרי שרי הלכך מזלו גרם ויש לה כתובה: השמים ביני לבינך. כתב הר"ב בבאה מחמת טענה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה. עד שתשען עליו לעת זקנתה. ואם תמות יקברנה. רש"י ספ"ו דיבמות: נטולה אני מן היהודים. פירש הר"ב שאסרה תשמיש של כל ישראל עליה ובעל בכלל. ואע"ג דבמשנה ג' לא הוה בעל בכלל כל הבריות. הכא מוכחא מלתא דהא מכוונה לאסור המותר ולכל ישראל הא קיימא באיסור. אשת איש. גמרא לעיל דף פ"ד: שלא תהא נותנת עיניה באחר. דשמא תלך למקום שאין מכירין בה ובנדרה והנשא. הר"ן: טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה. ואיכא למידק כיון דמדינא מתסרא אבעלה כמשנה ראשונה. איסור שבא להיכן הלך. וכ"ת דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש וכי אמרה טמאה אני אפקעינהו רבנן לקדושין מעיקרא ונמצא שהיתה פנויה כשנאנסה. דהתינח כשאומרת לכשר נבעלתי. אבל כשנבעלת לפסול שנעשית חללה אכתי אסורה לבעלה ומתניתין סתמא קתני. ותירצו דמשנה ראשונה לאו דינא קתני דמדינא ודאי אין האשה נאמנת לומר טמאה אני לך להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו אלא משום דהא מלתא דטמאה אני לך כסיפא לה תקנו במשנה ראשונה להימנה דאי לאו דקושטא קאמרה לא הוות מזלזלא נפשה למימר הכי ומשנה אחרונה אוקמוה אדינא כ"כ הר"ן. והתוספות כתבו דכיון דיש לחוש שמא נתנה עיניה באחר יש כח ביד חכמים לעקור דבר מכל וכל בסברא גדולה כזאת ע"כ. וכך כתבתי בשמם ברפ"י דיבמות. וכך לשון רש"י בפ"ד דמנחות שהעתקתיו בס"ד במשנה י' פ"ד דעדיות: יפר חלקו. כתב הר"ב דהוי דברים שבינו לבינה. ולמאי דכתב הר"ב במ"ב דכולי פרקין רבי יוסי היא ואינה הלכה. ה"נ אינה הלכה. אלא לרבנן עינוי נפש הוא כך כתב הרמב"ם. ומיהו הר"ב כתב לעיל במשנה ב' להלכה דהוי בינו לבינה. והיא מחלוקת בין הפוסקים דאיבעיא לן בגמרא דף פ"א [ע"ב] לרבנן מאי. ויש שסוברים דלא איפשיטא ולחומרא ולא יפר אלא חלקו. ויש סוברים דאיפשיטא ע"ש בפירש הר"ן. ולא קשיא על מ"ש הר"ב בשם רש"י דמנדרה על כל העולם ש"מ דתשמיש קשה לה וא"כ היכי אמרינן הכא דהוי עינוי נפש אי להלכה אי לאיבעיא. דלא אמר רש"י הכי אלא למשנה ראשונה. אבל לאחרונה אמרינן דלא קשה לה התשמיש ולא נדרה אלא שעינה מקלקלת על בעלה: ותהא נטולה מן היהודים. בפ"ג דכריתות מפורש

כמה

האומרת טמאה כו'. מיי' פכ"ד מהל' אישות הכ"ב סמ"ג ל' מ"ח טוש"ע אה"ע סי' ז' סעי' י"ג וסי' קע"ו ס"ו וסי' קפ"ח ס"ט בהג"ה: השמים. מיי' שם פכ"ו ה"ב סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ס"ו ס"ד: נטולה אני. ס"א ע"ב ס"ד ע"א יבמ' ס"ה ע"א. מיי' פי"ב מהל' נדרים ה"ג סמ"ג לאוין רמ"ב טוש"ע יו"ד סי' רל"ד סעי' ס"ח: סליק

שנויי נוסחאות

יב כתובה. בכי"ף כתובתן. שמים. בד"נ ובכי"ן והשמים וכן בסמוך. ביני לבינך. בד"נ בינו לבינה. ובסמוך כנוסחתנו. נטולה. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ב ובמשכי"ר ונטולה. ומקלקלת. בד"נ ומתקלקלת. (אלא). בכי"ק ובמשנ"ב ובמשכי"ר ליתא וכן הוא. יעשו. בד"נ יעשה. נטולה. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר ונטולה. חלקו. במשנ"ב לחלקו; בכי"ק על חלקו. ו(תהא) משמשתו. במשכי"ר ליתא.

ראשון לציון

יב הרע"ב ד"ה נטולה כו' ודאי אנוסה היא כו' עיין יסל"מ:

תוספות רע"ק

יב [אות סט] במשנה שלא תהא אשה נותנת כו'. במרדכי פרק ג' דקדושין (סי' תק"ל) כתב דיש לתמוה קצת למה אינה נאמנת לאסור עצמה מגו דאי בעי אסרה נפשה בנדר שהודרה ברבים דלמ"ד אין לו הפרה ומשמע דאפילו לדבר מצוה דלא דמי לע"ד רבים. עיי"ש:

לקוטים

כגי הא דתנא מעיקרא ביצה לאפוקי הכיא דסיפא דהכיא לאו אליבא דחכמים קאמר לה א"כ אפי' שכוא שנה לתלמידיו שהב ט' נערות (שכן נראה מפי' הירושלמי לאחד וכו') והתלמידים פי' הט' השנויי והוא חזר ואמר להם אף המשנה כמקשה על דבריהם כלומר וא"כ הרי הם עשרה וזה נמי לאחדם דלפי האמת זו נכללת בהשלישית השנויה לעיל נערה שלא בגרה והיא יתומה וזה נ"ל עיקר ובפ"ז דייק נמי טובא מאי דתנא מעיקרא בריבתא דהוה לתדוידי, ושוב ראיתי לתוס"ד שכתב כל דברי הרמ"ז והוסיף שמצא בירוש' דמסיים בהא דא"ר יוחנן שתים הן וכו' לאחד התלמידים וכו' יהודה שלם וכתב דהו"ל להרמ"ז הביאו דמיניה מוכח טפי

בפשיטות

יכין תפארת ישראל בועז

שהתכוונו שלא לעשות לאבא ואביך, אפ"ה יפר, דמחשב גם זה כבינה לבינו, דגנאי הוא לבעל, שיהיה הנאתה ועשיית צרכיו של בעל, תלוייה באיסור הנאתה ועשיית צרכיהן של אבא ואביך. מיהו בהוה איפכא שתלתה איסור דברים שבינה לבינו, בפעולה אחרת שאינו בינה לבינו, כגון שלא תעשה לך אם אלך למקום פלוני, י"א דאינו מפר עד שתלך, ולא קיי"ל כן [ש"ך רל"ד סקמ"ה]. ולרמב"ם דמשנה אפילו בארוסה מיירי, צ"ל דקמ"ל דאף דבאמר קונם שאני עושה לאבא אינו דברים שבינה לבעלה, וכ"ש שאיני עושה לך, עכ"פ עדיין אינה משועבדת לעשות לצורך שבעל, והו"ל כלא חל הנדר עדיין, אפ"ה אב או בעל מפירין הנדר אף כשלא חל עדיין, משא"כ אחר אינו יכול להתיר נדרו קודם שחל, כדיליף לה בנדרים [ד"ל ע"א], מדכתיב לא יחל דברו, וכ"ל דיליף לה מדיוקא, דהכל אחרים עושין את הנדר חולין [כחגיגה ד"י ע"א], וש"מ דהכבר הוא קודש, שכבר חל. מיהו נ"ל מי שנדר להתענות למחר, יכול להתיר נדרו היום כשהגיע זמן תפלת המנחה, מדכבר מחוייב לקבל התענית בתפלה [כא"ח תקס"ב], וראיתי מש"ך [י"ד רכ"ח סקל"א]: נח) אשת כהן שאמרה שנאנסה, דבאשת ישראל לא מצי מיירי, דאי באונס, מישרי שרי, ואי ברצון, הרי אין לה כתובה [פ"ס. ואילה"ק דלמה לא קאמר הש"ס דלהכי לא אפשר לאוקמא מתני' ברצון, דא"כ למה נאמנת למשנה ראשונה, הרי אין אדם משים עצמו רשע. דכ"ל לפמ"ש הר"ן [שבועות שט"ו א'] דדוקא שיפסל ע"פ לעדות של אדם אחר, אמרינן א"א משים עצמו רשע. מיהו מדלא מתרץ דמיירי כשאומרת שזנתה ברצון שחשבה שמותר לזנות, דאסורה כה"ג על בעלה [כש"ז י"ד ג"ע]. ש"מ דגם בכה"ג אבדה כתובתה ע"פ עצמה]: נט) ר"ל דברים שביני לבינך, דהיינו השמים, שאין רואה ביניהו, קמי שמיא גליא איך הוא, שאינך יורה כחץ. או ר"ל כרחוק שמים מארץ, כן מרוחקת אני ממך בענין התשמיש, שאין אתה בר הקמת זרע, משא"כ אני: ס) ר"ל יהיה אסור עלי תשמיש של כל ישראל, דהתשמיש קשה עלי [ולהכי לא נקט נטולה אני מהבריות. מדרצתה לאסור גם בעלה והרי בעלה אינו בכלל בריות, כלעיל סי' י"ג], והאמינוה במשנה ראשונה בכל הנך, מדזלזלה בנפשה כולי האי, וודאי שפיר קאמרה: סא) ותלך למקום שאין מכירין בה ובנדרה והנשא (א): סב) כ"ל דקך יעשו ר"ל יכופו, כמו גט מעושה [גיטין דפ"ח ב'] ור"ל יכפוה בדברים עד שתתרצה ותתפייס לישב אצלו: סג) מדהו"ל דברים שבינו לבינה: סד) אע"ג

פי"א (א) ואילה"ק כיון דמדינא מהימנא, איסור שבא להיכן הלך. וי"ל כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושין

דאין

כמה גווני דאיסור חל על איסור ומינייהו איסור מוסיף וה"נ דכוותה דהע"ג דכבר היא אסורה לעלמא באיסור אשת איש מגו דאתוסף איסור בנדרה על בעלה שהיתה מותרת לו חל נמי על האחרים ובאיסור מוסיף מודה ר"י כדאשכחן ליה במ"ה פ"ג דכריתות °ואזדא לה תמיהת התוספות מדאמרינן דכולי פרקין רבי יוסי היא. ואיהו סבר [במשנה ד' פ"ט דסנהדרין] בא"א ונעשית חמותו נדון בזיקה ראשונה משום דלית ליה איסור חל על איסור ע"כ. ולא קשיא דבגמרא דהתם מסיק איסור מוסיף אית ליה והא דאמר נעשית חמותו נידון בזיקה ראשונה. משום דתרי קטלי לא קטלינן ליה: סלק מסכת נדרים

יכין תפארת ישראל בועז

דאין איסור נדר חל על איסור א"א. אפ"ה כיון שאחר שתתגרש אסורה גם אבעל, הו"ל איסור כולל. [ומה"ט נמי לא אמרינן בכי האי גוונא נדר שהותר מקצתו הותר כולו [כפ"ג מ"ב], ועיין לעיל סימן כ"ז]: נשלמה מסכת נדרים:

נקדושין דילה, והיתה פנויה כשזינתה, דת"כ עכ"פ בשאמרה שנבעלה לפסול, היכי פרי לה במשנה אחרונה לכהן, הרי נאמנת מדינא ונתחללה מכהן. י"ל מדינא אין נאמנת, דהרי אין דבר שבערוה פחות משנים [כקידושין דס"ו א'], והו דהרי יש כאן חזקת היתר לבעל [עי' י"ד קכ"ז ס"ק סקכ"ז], ורק מכח אומדנא האמינוה במשנה ראשונה כלעיל סי' ס', ולהכי במשנה אחרונה אמרו דמדים גם אומדנא להיפך, שאמרה כן מדנתנה עיניה באחר, להכי אינה נאמנת מדינא [ר"ן]. עוד י"ל דבים חזקה גדולה כזאת שעיניה נתנה באחר, יש כח ביד חכמים לעקור דבר מהתורה אפילו בקום ועשה [תוס', ועמ"ש פ"ה סי' כ"ט] ואי"ל הא שויא אנפשה חתיכה דאיסורא. תירץ אאמ"ו רבינו הגאון זצוק"ל, דמדמשועבדת לבעל לא מצי שוויי' נפשה וכו'. וג"ל דאיה מיהודית דביתהו דר' חייא דהא"ל קבל בי אבוהי קדושין כי זוטרא, ולא הימנה [כקידושין די"ב ב']. ואי"ל הרי הבעל נמי משועבד לאשתו, דמה"ט באמר הנאת תשמישך עלי לא חל [כפ"ב סי' ח'], ואפ"ה באמר אשתי זנתה. אמרינן שויא אנפשיה חד"א כתוס' כתובות ד"ט א', והה"ע קע"ח י']. נ"ל דאשה משועבדת לבעל טפי ממה שמשועבד בעל לה, ומה"ט ידה כידו [נדרים דפ"ח ב] ולא איפכא]:

תוספות רע"ק

[אות ע] בתוי"ט ד"ה ותהא נסולה כו' ואזדא לה תמיהת התוס'. ולענ"ד נראה דדברי תוס' ברורים דהרי ע"כ הכא מיירי דאסרה תשמיש עולם על עצמה דאי באסרה תשמישה עליהם הא לא חל על בעלה דמשעבדא ליה וכיון שכן לא מקרי איסור מוסיף דהיא לא ניתוסף לאסור על בעלה. דהיא לא נאסרה עליהם אלא דבעלה מיתסר עלה ושפיר הוי כולל. ואולי יש לתקן דברי תוי"ט דשפיר י"ל דמיירי באסרת תשמישה על העולם. ומ"מ חייל שפיר על בעלה כיון דדנין דתשמיש קשה לה ואנוסה היא בדבר עד שמדינא כופין אותו ויוציא ויתן כתובה לא משתעבדא ליה לתשמיש. ואף למשנה אחרונה דחשדינן [אותה] דמערמת שנותנת עיניה באחר מ"מ לא דנו כן לודאי עי' דלא נצטרך הפרה. ואולם למ"ש התוי"ט בדיבור הקודם דהא דקרינן הכא תשמיש עינוי נפש אף דדיינינן דתשמיש קשה לה דלמשנה אחרונה אמרינן דלא קשה לה ולא נדרה אלא לקלקל על בעלה. וא"כ מבואר דדיינינן לודאי דאין התשמיש קשה לה עד דלרבנן לפי האיבעיא דהוי עינוי נפש גם לאחרים מופר. ממילא כאסרה תשמישה על העולם לא חל האיסור על בעלה דמשעבדא ליה וע"כ דמוכח באסרה עליו ושפיר הוי רק כולל ונכונים דברי תוס' ודו"ק. (*ואף לפי פסק הרמב"ם בספ"י מה"נ ומבואר בתוי"ט לעיל סס"ז שאפילו הוא לוקה. לא הוי איסור מוסיף. כי בנ"ד אפשר שהיא אינה חייבת מחמת טעם השעבוד כסברת רבינו. אך יכולה לאסור הנאתו עליה) : אמנם בלא"ה קשה לי על התוס' דהא קיימא לן בכ"מ דאין איסור חע"א מ"מ מתלי תלי וקאי וכשפקע איסור האחד חייל איסור הב' וא"כ ה"נ אחר שתתגרש ופקע איסור אשת איש חל איסור הנדר (*והתוס' בעצמם כתבו הפי' ותהא נסולה אחר שיגרשנה. אחר זמן רב זכני ה' בספר שער המלך. ומצאתי ככל החיזיון הזה בדבריו פי"ז מהל' א"ב. והעלה מזה דבנדרים ושבועות כיון דאין יכולים לחול בשעת הנדר אף אם פקע איסור הראשון לא חיילי עיי"ש : ובעיקר יסוד זה דבנדרים ושבועות ל"א דמתלי תלי וקאי דבעינן דוקא שיחול בשעת הנדר. וכ"כ הש"ך יו"ד סימן רל"ח דבנשבע שלא אוכל שלא אוכל דנשאל על הראשונה דחלה השנייה זהו דוקא בהתרת חכם דעוקר הנדר מעיקרו אבל באשה שנשבעה כך שהפר הבעל על הראשונה לא חלה הב' כיון דהבעל מיגז גייז וכ"כ בתשובת מהר"ם מינץ סימן מ' עכ"ל. ועיינתי במקור הדין בתשובת מהר"ם מינץ וראיתי שדייק כן מלשון רש"י במימרא דרבא (שבועות דף כ"ז) דנשאל על הראשונה עלתה שנייה תחתי' דמפרש דחכם עוקר הנדר מעיקרו. מבואר דבהפרת הבעל ל"א כן דאף דבעלמא בכל היכא דאין אחע"א דאם פקע הראשונה חל השניה מ"מ בנדר ושבועה ל"א כן דבעי שיהיו אפשר לחול מיד ולענ"ד נראה דאין הכרח לזה עפ"י מ"ש לעיל פ"ג מ"ג (אות כ') בתוי"ט ד"ה אינו חייב בשם הר"ן פ"ק דנדרים ד"ח דבנשבע לקיים המצוה חלה השבועה לענין הלאו ורק לענין קרבן לא חייל כיון דליתא בלאו והן עיי"ש ואולם זהו דוקא בנשבע לקיים המצוה אבל בנשבע שלא לעבור על לאו לא חייל כלל אפי' לענין לאו דבל יחל כדאיתא להדיא במכות דכ"ב א' במה דפרכינן שם ולחשוב נמי שלא אחרוש כו' ומשני התם לא חלה השבועה דמושבע ועומד מה"ס והתם מיירי הכל לענין מלקות. וע"כ הטעם משום דאין אחע"א כמו בעלמא וממילא אפי' לאו לקיים ורק בלקיים מצוה דלא שייך ביה אחע"א ובאנו עליה רק מדין דבעינן איתא בלאו והן וזהו רק לענין קרבן. וכזה כתב תוס' שבועות (כ"ו ד"ה לקיים) דר' יהודה בן בתירא דמחייב קרבן בנשבע לקיים המצוה דלא בעינן איתא בלאו והן דמ"מ מודה בנשבע שלא לאכול נבילה משום דא"א חע"א ע"ש וה"נ לדידן דקי"ל דנשבע לקיים ולא קיים דפטור משום דליתא בלאו והן דמ"מ חל לענין בל יחל זהו רק בנשבע לקיים אבל נשבע שלא לאכול נבילות לא חל כלל אח"כ ראיתי בר"ן שבועות רפ"ג דצ"ה א' שכתב ואע"פ שהשבועה חלה לדברי ריב"ב אף בנשבע לבטל המצוה כן מוכח בפרקין עכ"ל ולא ידעתי היכן רמיזא כן בפרקין. (*ועיין לעיל שהקשה גם על התוס' בזה) ולפ"ז י"ל דמ"ש רש"י הטעם דחכם עוקר הנדר מעיקרו היינו דלישנא דרבא משמע דעלתה שנייה תחתיה דיש לשניי' כל דיני שבועה אף לקרבן ובזה יקשה הא כשנשבע השנייה היה נשבע לקיים המצוה דלא חלה לענין קרבן משום דליתא בלאו והן (וביותר למ"ש רש"י במכות שם גבי שבועה שלא אחרוש דלא חייל דנפקא לן מלהרע או להטיב מבואר דס"ל לרש"י דאפילו לענין הלאו דלא יחל ממעטינן מלהרע או להטיב דלא כהר"ן הנ"ל) מש"ה צריך לטעם דחכם עוקר נדר מעיקרו ואם היה או נשבע שבועה (*שלא אוכל ואח"כ נשבע על הראשונה היה חלה השנייה (*אם נשאל על הראשונה) דלא מקרי לבטל המצוה דהא חכם עוקר נדר מעיקרו ובטלה הראשונה מעיקרא וחלה השנייה שבועה שאוכל וא"כ מקרי איתא בהן. ובכה"ג בהפרת בעל לא חל השנייה לענין קרבן דאילו נשבעת השנייה שבועה שאוכל לא חל משום נשבע לבטל המצוה ואף לאחר הפרה על הראשונה לא חל וא"כ גם שלא אוכל לא חייל דליתא בהן. אבל לענין לאו דבל יחל דלא בעינן שיהא איתא בהן להר"ן הנ"ל י"ל דחייל גם בהפרת בעל דנהי דא"א חע"א מ"מ מתלי תלי דכשיפקע הראשון חל השנייה (*כמו בעלמא):

בפשיטות דרישא לאו ר"י היא וזה לאו כלום הוא דלר' יוחנן דמני כלהו לבתים וכולל יתומה ומת אביה כא' ה"נ מצי לכלול גם הא דרבי יהודה אף המשיא בתו וכולי דאין לך יתומה בחיי האב גדולה מזו ותו דמאי שייך לומר על דברי רבי יוחנן שהוא אמורא דאמר שתים הן וכר' יהודה בלא אטו רבי יוחנן מיפלג פליג עם ר' יהודה ואעפ"י שזה היה אפשר ליישב מ"מ קושיא קמייתא במקומה עומדת והנ"ל להב"ד להשגיח דלא היתה לא הוה מיתמיה מכנאון הרמ"ז ז"ל סוף הדברים בפשט דבוי סי עתא גמורה דידה אלא ברור דכוונת הירושלמי על ר' יהודה דפליג עם ר' יוחנן במה שמונה יתומה ומת אביה לאו' והוא הוא ר' יהודה גופיה דאמר הכי בש"ס דידן א"ר יהודה א"כ זו. דר"י אבל חכ"א שלש וכו' הא קמן דרבי יהודה מנאם לשלש וזה מ"ש בירושלמי ג"כ והיינו דהר"ן מייתי אמילתיה דר' יהודה מ"ש בירושלמי והרמב"ם ז"ל דגרים בשיטא סדרי דידן זו דר"מ פירוש כל המשנה בדרך אחרת עיין שם . (ש"ל) :

יא תוי"ט ד"ה אם וכו' ויש לומר ז"ל הר"ן נראה בעיני דלא זא"ז קתני דהכי תנא רישא בלחוד כ"א דמש"ה יכול להפר משום דמשמשת מתסרת אי בהנאת אביה משום נדרה אי במה שתעשה לפיו משום תנאה וכיון דליכא נחד מהני גווני מידי וגריע טפי מדשל"ג מש"ה יפר דכיון שכן חל הנדר מיקרי וכו' אבל בסיפא דבתנאה דידה לית בה לא ע"כ. ולא דשל"ב סד"א דלא מצי מיפר קמ"ל דכיון דהלאא תנאה בדבר שהיא עבויה לעבור עליו דה"א לאשה שהעמיד עצמה שלא תעשה לאביו ולאביה ה"ז יפר דקסבר תנא דמתני' דכה"ג בעל מיפר אעפ"י שלא חל הנדר עכ"ל ופליאה בעיני איך אישתמיט לבון זה מספי"ט וגם מהרמ"ז דמהדרי למיעבד גריכותא ולא הזכירו דברי הר"ן כלל והא דבעל מיפר אעפ"י שלא חל הנדר אשה"כ התרת חכם סימן לדבר איתא בש"ס דכתב מיפר מחשבות ערומים אפילו מחשבה בעלמא מיפר וגבי התרה כתיב לא יחל דברו לא יעקור חלות דברו ודייקי' הא אחרים עוקרין אלמא אין החכם מתיר אא"כ חל הנדר והרא"ם פי' משום דסמיך ליה ככל היוצא מפיו יעשה. (בב'

סליק מסכת נדרים

* * *

סדר חידושים מלוקטים מספר זרע יצחק נשים

מאת הרב הגאון החסיד המפורסם המקובל כבוד שמו מוהר״ר יצחק חיות.

מסכת יבמות

פרק א מ״ד ב״ש מתירין הצרות לאחים כו׳ ק״ק דבריש פרקין סתם כב״ה א״כ הוי סתם ואח״כ מחלוקת ואין הלכה כסתם וא״כ הוי הלכתא דלא כב״ה ויש לומר דלא תני כאן המחלוקת רק משום סיפא דחלצו ונתייבמו דלב״ג דאלו פוסלין ואלו מכשירין לא נמנעו כו׳ א״כ י״ל דב״ש במקום ב״ה אינה משנה ולא הוי כמחלוקת והא דתני ליה ב״ש משום דסיפא לא נמנעו וק״ל :

פרק ג מ״ח וכולן שהיו כו׳ ספק קרוב לו כו׳ כתב הר״ב בד׳ אמות מצומצמות וכן כתב רש״י. וי״ל הא במסכת גיטין ד׳ ע״ח הקשה בגמרא על פי׳ זה הא אגיד ביה וי״ל דהתם קאי אגט הקשה שפיר הא אגיד בי׳ כמ״ש רש״י דכתיב וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה אבל גבי קידושין לא שייך זה דאף שקנאה אגיד ביה הוי קידושין דלא לכל ענין מקשינן הוי׳ ליציאה כמ״ש התוס׳ בקדושין דף מ״ד ד״ה נוח לכן כתב הר״ב כאן פירוש זה דד׳ אמות ובגיטין פ״ח מ״ב כתב פירוש דתלוי בשמירה והטעם משום דבגמרא פירשו דשניהם יכולין לשמרו הוי ספק וכתבו הפיסקים דכשהוא יכול לשמרו אף שהיא נמי יכולה לשמור הוי אגיד ביה ולא הוי כריתות וזה לא שייך גבי קידושין ולזה לא כתב כאן הטעם דשמירה וק״ל :

פרק ז מ״ד ובן ט׳ שנים ויום אחד כו׳ כתב הרע״ב אחד מהפסולים לכהונה שהוא כו׳ שאין קניינו קנין גמור וכתב בתוי״ט לשון הנימוקי יוסף דביאתי קטן אינו כלום. וצ״ל דקשה ליה דלפי לשון הרע״ב שכתב שאין קניינו קנין גמור משמע שקנה במקצת וא״כ קשה למה תני במתניתין בפוסל וכתב הרע״ב דמיירי א׳ מהפסולים כו׳ ולמה לא תני כמו אידך בבא ומיירי שבן ט׳ שנים ויום א׳ והוא ישראל קידש את בת כהן פוסלה מן הכהונה לפי שקנאה במקצת לזה כתב הנ״י דאין ביאתי קטן כלום ולא קנאה כלל ואם ישראל בן ט׳ וי״א קידש בת כהן לא פסלה מכהונה ומתני׳ מיירי שהוא פסול וק״ל. שם ספק הביא כו׳ כתב הרע״ב חולצת ולא מתייבמת והקשה בתוי״ט ותימה מנ״ל התייבם כו׳ ועוד חולצת ולא מתייבמת מאן דכר שמיה ואי משום סיפא התם צרתה תנן. וצ״ל דהאי צרתה דסיפא קאי גם אבבא זו וה״פ דמשכחת שהוא הספק אם הביא שתי שערות קידש בת אחיו ראובן כשהוא ספק ולא בא עליה אחר שנתגדל ואחר שנתגדל קידש עוד אשה ומת ונפלו שתיהן לפני ראובן ואם היה גדול כשקידש בת ראובן אז צרתה ג״כ פטורה דהוי צרת ערוה בתו של ראובן אבל אם היה קטן כשקידש בת ראובן הרי צרתה לאו צרת ערוה ומותר אף ליבמה ומחמת ספק צרתה חולצת ולא מתייבמת וק״ל. ותמיהני שלא פי׳ כן כל הגאונים ונכנסו בדחוקים ואפשר שזה נמי כוונת הרע״ב דמ״ש אשתו חולצת ולא מתייבמת קאי אצרתה ר״ל אשתו גמורה ובת״ב :

פרק י מ״ז רש״א לא פסל וכתב הרע״ב דביאה בן ט׳ לר״ש ספק קניא ספק לא קניא אי קניא קניא לגמרי ולא מהני ביאת בן אחיו עכ״ל. ומאד תמוה דהאי ביאת בן ט׳ הראשון קניא א״כ ביאת בן ט׳ שנים בא עליה בזנות ואסרה על בעלה מכה זנות. לשון רש״י בגמרא וז״ל וכגון בביאה שניה הוה שוגגים דאי במזיד הא קיי״ל ביאתו ביאה ונהרגת עליו עכ״ל. ותמהני שהשמיטוהו להעתיקו :

מסכת כתובות

פרק א מ״ו נאמנת כתב הרע״ב ומשביעין אותה שבועת היסת וא״ל הא נשבעת ונוטלת תשבע שבועה דאורייתא וי״ל דמאחר שבשטר כתובתה בידה הוי כמו נשבע ולפטור דפטו׳ מנה״א וק״ל : שם כתב הרע״ב ואי איכא בתולה מנאי כו׳ כתב בתוי״ט בשם הרא״ש ואין לאמינה כו׳ א״כ לא אמרי׳ מינו לאפוקי. וי״ל הא בגמ׳ ריש פ״ב מוכח דאמרינן מינו לאפוקי מדפריך מ״ש האי מינו מהאי מינו ע״ש ולי נראה דלא אמרי׳ מינו במקום חזקה דאין אדם טורח בסעודה וק״ל :

פרק ב מ״י בתוי״ט בשם תוספות תימא כיון דמדאורייתא אפילו אין עדים שיכירו חתימת עדי השטר א״כ כל אדם שירצה יזייף ויכתוב ויחתום מה שירצה ויגבה ממנו ועיין מה שכתבתי פ״ק במ״ג בד״ה אין נאמנין בשם רש״י ד׳ ג׳ דגיטין ע״כ. וצ״ל דמשום הכי מן התורה לא בעינן קיום וכמו שנחקרו עדותן בב״ד דכל ישראל בחזקת כשרות וכן אבל שחיטה מותר לאכול משחיטת כל אדם מטעם זה דכל ישראל בחזקת כשרות הן :

פרק י מ״ה היו כולם יוצאין בשעה אחת ואין שם אלא מנה א׳ חולקים בשוה. בתוי״ט צ״ע מאי קמ״ל הא תנינן במתני׳ דלעיל ע״כ. וצ״ל דקמ״ל דאף שהיו כותבין בפירוש בשטר איזה שהיה בהאי שעה ראשונה ואיזה היה בהאי שעה שני׳ אפ״ה לא מהני דא״א לכוין ולכן מביא ראיה מאנשי ירושלים דהיו כותבין שעות דוקא וזה לא נשמע ממתניתין דלעיל וק״ל :

מסכת נדרים

פרק ב מ״יא ר׳ יוסי אומר גדולה מילה כו׳ הקשה בתוי״ט מאי קמ״ל ר׳ נחמיה כאן דדוחה שבת החמורה ק״ו שדוחה נגעים ע״ש. וצ״ל ע״פ מ״ש הרע״ב במסכת נגעים פ״ז מ״ה היתה בראש העורלה ימול וכתב לאו במילה בזמנה איירי דפשיטא היא דהא אפילו שבת דוחה דאיסור סקילה הוא ק״ו נגעים דאיסור לאו היא אלא אפילו שלא בזמנה דא״ד שבת אפ״ה דוחה נגעים דעשה דמילה דוחה ל״ת דצרעת עכ״ל. ובזה ניחא דר״נ קאמר במילה שלא בזמנה דאינה דוחה שבת ואפ״ה דוחה נגעים וק״ל :

פרק י מ״ח הפרת נדרים כל היום כתב הרע״ב עד שתחשך שנאמר ביום שמעו וכתיב מיום אל יום כו׳ ללמד דאם נדרה בתחילת הלילה ע״כ. ובספרי אי׳ רשב״י אומר לפי שנאמר ביום שמעו יכול עד שתחשך ת״ל מיום אל יום. ולא קשה לרשב״י דמה ת״ל ביום שמעו דמשמע עד שתחשך דאחר שגילה הכתוב מיום אל יום דהוא מעל״ע גם ביום שמעו נמי פי׳ מעל״ע כמ״ש ויהי ערב וגו׳ יום א׳ אבל לת״ק ליכא למימר כן וצ״ל דאתי ללמד דמיפר בלילה וק״ל :

* * *

סדר מלא הרועים נשים

מהג״מ יעקב צבי יאליש ז״ל מדינוב .

מסכת יבמות

פרק א מ״א בתוי״ט ד״ה או שנמצאת איילונית וכו׳ עכ״ל באיילונית אפי׳ לאחר מיתה ממאנת כדאיתא בתוספתא : מ״ד בברטנורה והנבעלת לאסור לה עשאה זונה עכ״ל. עי׳ רש״י שבי׳ דמתרומה דבי כהא לא נפסלה אבל התוס׳ חולקים וס״ל דאפי׳ מתרומה דבי כהא נפסלה ורש״י עצמו חזר בו לקמן :

פרק ג מ״א בברטנורה דכיון דתרווייהו כו׳ עכ״ל ע׳ בש״ס דקא׳ טעם אחר משום בטול מצות יבמין ולכאורה מוכח דלטעם זה קשה מאי אריא ד׳ אבי׳ ה׳ אבל לטעם בה״י ניחא דלמיה לא הייבין כדאיתא בש״ס שם :

פרק ח מ״ו בתוס׳ יו״ט וזכר גרידא נפקא לי מזאת עכ״ל לא דק דזכר מאשה נפקא ושלא כדרכה נפקא מזאת :

פרק ט מ״ב כהן הדיוט עכ״ל. המשנה זו קאי ארישא כ״ג שנשא אלמנה ומשום כהן הדיוט נקט נשא דאי קידש ניתרת לכהן הדיוט :

פרק יא מ״ז הולך על הגורן עכ״ל המשנה. עי׳ בגליון הש״ס בני ד״ק ע״ב שפירשתי שם באריכות :

פרק יב מ״ו לומר חלוץ הנעל כו׳ עכ״ל בגמ׳ שלפנינו ל״ג במשנה ג״פ חלוץ הנעל רק בברייתא :

מסכת כתובות

פרק א מ״ח בתוס׳ יו״ט ד״ה לנתין כו׳ עי׳ מ״ה פ״ו דיבמות עכ״ל. כוונתו להקשות על דעת החולקים על הר״מ שם וס״ל דל״ח זונה אלא מה״ת ומיתת ב״ד וכבר הקשה המהרש״א בגיטין דפ״א ועי׳ בפ״י כתובות כאן מה שיישב בזה:

* * *

ספר מלאכת שלמה

מהג"מ **שלמה עדני** זצ"ל חד מבן קשישאי בעה"ק חברון ת"ו תלמיד הג"מ **בצלאל אשכנזי** זצ"ל.

בעה"י הנותן כח ליעפים גם לחלשים. נתחיל סדר נשים: ובעזרת האל יודע כל תעלומות. ותיק בנחמות. נתחיל מסכת יבמות.

סדר מסכת יבמות נשים

פרק א כתוב בספר החנוך סימן תקצ"ח בפ' כי תצא דמפני כן נקראת יבמות ולא חליצות מפני שאמרו ז"ל מצות יבום קודמת למצות חליצה ע"כ: **חמש עשרה נשים פוטרות**. איתה בת"כ ס"פ בתרא דפ' קדושים וביד פ' ששי דהלכות יבום סי' ח' ע' י"ד ס"ו ובגמ' אמר רב אשי מתני' נמי דייקא כרבא דאמר ערוה לא צריכא קרא דקתני חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן ואילו פוטרות ופטורות לא קתני ש"מ ומ"ש ערוה דלא צריכא קרא דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת נדה נמי לא תיבעי קרא משום דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בה כרת ומסיק דנדה נמי לא איצטרך קרא כי איצטריך קרא למשרי צרה בלא במקום מצוה מ"ט אמר קרא עליה במקום עליה דהיינו במקום מצות יבום דכתיב בה יבמה יבא עליה הוא דאסירה שלא במקום עליה כגון צרת בתו מגמרי שריא: **עד סוף העולם**. הכא לא שייך למיפרך כיון דתנא עד סוף העולם צרות צרותיהן למה לי כדפריך בהכותב כיון דתנא עד סוף העולם פירות פירותיהן למה לי דהתם ודאי בהכותב לא היה צריך לכתוב שניהם אבל הכא אורחיה דתנא למיתני לא זו אף זו ואת"ת וכיון דתנא צרות צרותיהן עד סוף העולם למה לי דהכי דייק בתמורה פ' ואלו קדשים כיון דתנא ולד ולדן עד סוף העולם למה לי ואומר ר"י דהתם כיון דאשמועי' דולד ולדן קרב שלמים מגילא שמעי' דה"ה עד סוף העולם כיון דלא חיים לשמא יגדל מהן עדרים עדרים כדחיים התם ר' אליעזר אבל הכא ס"ד דצרות צרותיהן אסירי טפי לא משום דמלגרור דרשינן להו ולגרור משמע הדרי הני ריסין תוס' ז"ל: **ואלו הן בתו וכו'**. מלות ואלו הן מחקן ה"ר יהוסף ז"ל וכתב כן מצאתי בכל הספרים דל"צ זה ע"כ: ובגמ' מנייא דרישא דמשמע חמש עשרה ותו לא ומניא דסיפא הרי אלו פוטרות דמשמע אלו ותו לא למעוטי מאי ומשני למעוטי דרב ודרב אסי דאמר רב צרת סוטה אסורה שאם זינתה אשתו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים שתיהן פטורות ורב אסי אמר צרת איילונית אסורה שאם היה נשוי איילונית ואשה אחרת ומת בלא בנים שתיהן פטורות והקשו תוס' ז"ל לימעוט תרווייהו ממנייא דרישא דכיון דהנך ט"ו נשים ליכא למימר שייר וממעטי **כולהו** מדלא קתני להו כדאמרי' בפ"ק וכי תימא תנא ושייר והא ד' קתני ותרצו ז"ל **דהכא** לא מצי למיתנינהו (הגה"ה אפשר שצריך לומר למעוטינהו אלא שכבר מתיישב ע"כ). כדמסיק לרב ולרב אסי למעוטי מאי ומשני **לפי שאינם בצרת צרה דכל** הנך דמתני' איכא למיתני הלכה צרתה ונשאת **לאחיו השני וכו'** שהרי **אינה ערוה** אלא לזה אבל **לאחיו השני דאויות הן ואם יבם אפי'** את הצרה ולו אשה אחרת ומת ונפלו לפני זה פטור **אף** מן הנכרית מפני שהיא צרת צרתה של בתו אבל בסוטה ואיילונית ליכא למיתני **הלכה** צרתה ונשאת לאחיו השני דהא על האחין היא אסורה שהאיסור בא לה מכח קידושי בעלה הראשון וכולן שוין בהן וכיון שכן ליכא למעוטינהו מדלא קתני אלא מיתורא דמתני': **בתו**. בבתו מאנוסתו וכן פי' רש"י ז"ל ור"י בעל התוס' ז"ל הכריח דהך בתו איירי בין מאנוסין בין מנשואין. ובגמ' פריך מכדי כולהו מאחות אשה ילפינן ליתני אחות אשה ברישא ומסיק תנא קורבי קורבי נקט הנך דקריב ליה טפי נקיט ברישא תנא בתו ובת בתו ובת בנו דקרובי עצמו ואין בכולן קרובות כאלו ואיידי דתנא שלשה דורות למטה דידיה תנא שלשה דורות למטה דידה ואיידי דתנא שלשה דורות למטה דידה תנא שלשה דורות למעלה דידיה לא מצי למיתני מידי דהא אמו לא אתיא ליבום שהרי אסורה לאחיו משום אשת אביו ותנא אחותו ואחות אמו דקרובי עצמו טפי מכלתו דכלתו לאו קרובתו היא אלא מכח קדושי בנו נאסרה עליו ואיידי דאיירי באיסור אחוה תנא אחות אשתו ובדין הוא דלקדמה לכלתו מקמי אשת אחיו שלא היה בעולמו ומקמי אשת אחיו מאמו נמי דלאו משום קורבא אסירן כלומר דכיון דקרוב נקיט ואזיל וכלתו ואשת אחיו שלא היה בעולמו ואשת אחיו מאמו לאו משום קורבא הוא דאסירן ליה בדין הוא דליתני כלתו מקמי אשת אחיו שלא היה בעולמו ומקמי אשת אחיו מאמו נמי משום דכלתו חמירא טפי מינייהו וס"ל למנקט חומרי כיון דלא מצי למנקט קורבי אלא איידי דאיירי באיסור אחוה תנא אשת אחיו שלא היה בעולמו והדר תנא כלתו. ופריך ומאי איריא דתנא פוטרות דמשמע דאי בעי מיבם ליתני אוסרות דהא ודאי אסורות הן מאחר שאינם זקוקות ליבם וקיימי באיסור אשת אח ומשני כיון דבמקום מצות יבום הוא דאסירה צרת הבת וכדמפר' במתני' דמפטרה הכהו' מגזרת יבום קיימא ליה באשת אח שיש לו בנים ושלא במקום מצוה שריא כגון נכרי שנעשה חתנו ולו אשה ומת מותרת אשתו לחמיו מדתנן בסמוך גבי שש עריות חמורות מאלו מש"ה תנא פוטרות דאי תנא אוסרות משמע שהבת אוסרת עליו ליקח את צרתה אפי' במקום מצוה וק"ו שלא במקום מצוה אבל פוטרות לא משתמע היסירא משום צרתה של בת אלא הבת פוטרת מיבום והיסורא שכיב עלה ממילא דהויא באיסור אשת אח שיש לו בנים ומשום אשה אח הוא דמיתסר ושלא במקום מצוה דליכא איסור אשת אח עלה שריא ומש"ה תנא פוטרות. ופריך ומאי איריא דתני מן החליצה ומן היבום ליתני מן היבום לחודיה דהא עיקר מצוה היא וחליצה ממילא אשתמע. ומשני אי תנא מן היבום ה"א מיהלך חלצה יבומי לא מיבמה קמ"ל כל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה ומיפטרא בלא כלום וכל היכא דאמרי' חולצת ולא מתיבמת משום ספיקא הוא ופריך וליתני מן היבום ומן החליצה דיבום עיקר דהא כתיב אם לא יחפוץ וכו' א"נ ליתני מן החליצה לחודה ומשני אבא שאול הוא דאמר מצות חליצה קודמת למצות יבום דקאמר הכונס את יבמתו לשם נוי ולא לשם אישות כאילו פוגע בערוה וקרוב בעיני להיות הולד ממזר. ובבבלי ובירוש' בעי ליתני שש עשרה נשים אמו אנוסת אביו נשואה לאחיו מאביו ומשני לה: וכמו שפי' כבר ר"ע ז"ל. וכתוב שם שהשיב רבי לר' לוי ששאלו זו השאלה כמדומה לי שאין לו מוח בקדקדו: [הגה ועיין במ"ש ס"פ בתרא דכלים]. וכתבו תוס' ז"ל בר"פ המגרש דבירוש' פריך בגיטין וליתני שש עשרה נשים לר' אליעזר דאמר המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לאיש פלוני דמותרת וליחשב בהדייהו אשת איש דפוטרת צרתה כגון שנרשה זה בעל מנת שלא תנשאי לפלוני ונשאה אחיו של פלוני ומת בלא בנים ומשני התם התורה אסרה עליו ברם הכא הוא אסרה ע"ש פי' כל ט"ו נשים אסרה תורה ליבם והאיסור בא ממילא ע"י קדושין בלא שום תנאי אבל כאן אסרה ע"י תנאי שלו א"נ י"ל תמן התורה אסרתה ואין לה היתר להתיבם דאין איסור שלה תלוי בשום אדם אלא בתורה שאסרתה עליו אבל הא"ת האיסור תלוי במגרש שאם ירצה יתירנה ליבם קודם שימות אחיו המת שנשאה ועוד תרצו הם ז"ל דפלוגתא [לא מיירי] דרבנן פליגי אדר' אליעזר בקידושין כמו בגירושין שאם אמר התקדשי לי ליאסר לכל אדם חוץ מפלוני לר' אליעזר הוו קדושין לרבנן לא הוו קדושין כדמסיק ויאלה והיתה ועוד תרצו עיין עליו: **ואחות אשתו**. אין להקשות דנדה תאסר ליבם אע"פ שמיטהרת אח"כ כמו אחות אשתו שאינה מתיבמת אפי' מתה אשתו אחרי כן דל"ד דאחות אשה ושאר עריות האיסור עומד על היבם טפי משאר בני אדם אבל נדה לכ"ע אסירה ואפי' בנדהה משמע בפסחים ס"פ ואלו דברים דבת יבום היא דקאמר ר' יוחנן אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה בעל פטור ופריך עלה מ"ש יבמתו דקעביד מצוה משמע דקני לה ועוד נראה לחלק דאחות אשה וכו' ע"ש בתוס' ז"ל: **אחותו מאמו**. שאין יבום אלא באחיו מן האב דילפינן אחוה אחוה מבני יעקב לקמן בגמ' ר"פ בני וכתבו שם תוס' ז"ל לענין אשת אחיו שלא היה בעולמו אין סברא למילף מבני יעקב דלא מיקרי אחים אא"כ הם בעולם אחד כבני יעקב דפשיטא דמיקרי אחים ואי לאו דמיעקרא בהדיא לא הוה שייך למילף מבני יעקב לענין הך מילתא ע"כ: **וכולן אם מתו או מיאנו** תוס' פ' הבולע דף מ"ו ובגמ' פ' האיש מקדש דף מ"ד והוס' ר"פ בנות כותים וביד בס"פ ששי סי' כ"א כ"ב: **או שנמצאו אילונית**. הרשב"א ז"ל תמה על כי רש"י ז"ל שפי' בנמצאו אילונית שמקחו מקח טעות ולא הויא אשת אחיו ולפירוש זה מתני' בשלא הכיר בה וכר' אסי ואינו כרבא קיימא לן דפירשה אפי' הכיר בה וכדאיפסקא הלכתא בהדיא בגמ' נמוקי יוסף: וכתיב עוד בשמו דאע"ג דבגמ' אמרי' דיקא נמי דקתני בנמצאו והסיקנא ש"מ יש לנו כיוצא בו הרבה דמסקי בהו ש"מ ואפ"ה לא קיימן בפ' הזהב (הגה"ה נראה פרק הספינה) גמ' שתמתית ונמצאת לבנה ובפ' יש נוחלין בבעיא דבבריא היא ובפ"ק דחולין גבי תלוש ולבסוף חברו ע"כ. והקשו תוס' ז"ל דהכא משמע דאילונית לא בעיא גט דאי בעיא גט היתה צרתה חולצת ולא מתיבמת כדתנן במתני' כל היכולה למאן ולא מיאנה וכו' ובכתובות פ' אלמנה נזונת תנן הממאנת והשניה והאילונית אין להם כתובה דמשמע הא גיטא בעיא דהכי דייק בהמדיר ותרצו דההם נקט האי ליסנא משום דלא מצי למנקט אינם צריכין גט משום שניה דקתני בהדייהו הדע דע"כ ממאנת לא בעיא גיטא א"נ בהמדיר לא דייק הכי אלא משום דברישא קתני אינה מקודשת ובסיפא הלא שלא בכתובה והא דתנן בהסולת המוציא את אשתו משום אילונית לא יחזיר ומפ' משום קלקולא דשמא תנשא לאחר ויהיו לו בנים ויאמר וכו' ומצא גט בטל ובניה ממזרים דמשמע בעיא גט אור"י דהתם במוציאה משום ספק אילונית שאין הסימנים ניכרין יפה תדע דקתני סיפא נשאת לאחר והיו לה בנים והיא ודאי אילונית אין לה רפואה דבהערל פליגי וכו' ע"כ וסימני אילונית שכתב רבינו עובדיה ז"ל דעת הטור באבן העזר סי' מ"ד דבחד מינייהו סגי אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות אישות פ' שני נראה שצריך שיהיו בה כל הסימנים הללו וע"ש בבית יוסף. ובגמ' מוקמי' למתני' דקתני צרותיהם מותרות אליבא דרב אסי דס"ל צרת אילונית אסורה דמתני' בשלא הכיר בה כשנשאה שהיא אילונית ומקחו מקח טעות ולאו אשתו היא לפיכך צרתה מותרת דלאו צרת אילונית היא דיקא נמי דקתני שנמצאו ולא קתני שהיו ש"מ ודרב אסי בשהכיר בה דאשתו גמורה היא ורחמנא פטרה מאחר הלד וצרתה הויא צרת אילונית ורבא אמר צרת אילונית מותרת ואפי' הכיר בה ואפי' צרת בתו אילונית והני במתני' שהיו: **ואי אתה יכול** וכו'. תוס' פ' בא סימן דף נ"ב והקשו ז"ל וא"ת משכחת לה מיאון בקדושי טעות דתנא דבי ר' ישמעאל אפי' בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה ותירץ ריב"ן דמתני' מיירי בקטנות ועוד אור"י וכו' עיין ליו. בפי ר"ע ז"ל ותנא דידן דלא חשיב אמו בכלל הנשים שפוטרות צרותיהן סבר לה כמ"ד וכו'. אמר המלקט ובפלוגתא לא קמיירי ובגמ' פריך ולא והרי איסור מצוה ואיסור קדושה דפליגי ר"ע ורבנן דלר"ע אינם לאו למפטרה בלא כלום כערוה גמורה דסבר יש ממזר מחייבי לאוין וקתני ומשני בפירקי' קא אמרי' ופריך והא ב"ש מתירין את הצרות לאחין וב"ה אוסרין קתני ומשני ב"ש במקום ב"ה אינה משנה והדר פריך והא אשת אחיו שלא היה בעולמו דפלוגתא דר"ש ורבנן וקתני ומשני בנולד ולבסוף יבם לא פליג ר"ש וכרב פפא וכמו שאכתוב

לקמן

לקמן ר"פ שני ודלא כר' הושעיא דהא אותב והכי מסיק בסיפא דלא מוקמינן מתני' בפלוגתא ורב אשי אמר דבפלוגתא נמי קמיירי ומתרץ לה בגמ' שפיר דה"ק ליה רבי ללוי מ"ט לא דייקת מתני' דמתני' ר' יהודה היא דקתני שש עריות המורות מאלו מפני שהן נשואות לאחרים צרותיהן מותרות אמו ואשת אביו מאי אמו אילימא נשואת אביו היינו אשת אביו אלא לאו אנוסת אביו וקתני מפני שהן נשואות לאחרים אין לאחים לא מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא ר' יהודה דאסר באנוסת אביו מש"ה לא תני לה. ואמרינן בגמ' דלוי הגיהה למשנתו והוסיף בה אמו אנוסת אביו דהכי לוי וכו' אע"ג דמהדר ליה רבי ללוי כמדומה לי שאין לו מוח בקדקדו וכבר רמזתי לעיל בעיית לוי בר סיסי קומי רבי: **ואי אתה יכול לומר וכו'**. בגמ' תניא דשלש נשים משמשות במוך הלא מינייהו קטנה מבת י"א שנה ויום א' ועד י"ב שנה ויום אחד שמא תתעבר ושמא תמות ודייק בגמ' מדלא קתני שמא תתעבר והמות דלהוי משמע שאם תתעבר תמות ודאי ש"מ דאיכא קטנה דמיעברא ולא מתה וא"כ מלינו חמות ממאנת כגון שילדה בקטנותה בתוך זמן האמור בשנת י"ב שנתעברה ולא מתה וקדש אדם את בתה ונמצאת זאת חמות קטנה וראויה למאן עד שנת י"ב ויום א' ומתני' קתני ואי אתה יכול לומר וכו' ופריך רב ספרא בניה סרי הם כסימנים כלומר קטנה שילדה כנערה שהביאה סימנים דמיא דאיגלאי מילתא למפרע דמיהרה להביא גדלותה ואינה ממאנת. ועוד יש שם שנויי אחריני ע"ש ועיין בתוס' כאן ובפ' המדיר דף ע"ה ובפ' בא סימן דף כ"ב. ובטור אבן העזר סי' קע"ג: **ב כיצד פוטרות צרותיהן.** גמ' מנא ה"מ דצרת ערוה פטורה אמר רב יהודה אמר קרא לצרור התורה רבתה צרות הרבה רב אשי אמר סברא היא צרה מ"ט אסירא דבמקום ערוה קיימא צרת צרה נמי במקום ערוה קיימא: **ביצד אם מתו הן וכו'**. גמ' ואפי' כנס ולבסוף גירש את בת אחיו דהוו להו צרות זו לזו קודם גירושין אפ"ה קא שרית ליה ליבומי כדקתני ומתה בתו או נתגרשה הואיל ובשעת נפילה לא הוו צרות זו לזו ורמינהי דתנן לקמן בפ"ג שלשה אחין שנים מהם נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות וכו' וכנסה המגרש ומת זהו שאמרו וכו' טעמא דגירש ואח"כ כנס אבל כנס ואח"כ גירש לא ומשני א"ר ירמי' תברא מי ששנה זו לא שנה זו תנא דמתני' סבר מיתת הבעל מפלת כשיו ליבום הלכך אפי' כנס ולבסוף גירש כיון דבשעת מיתה לאו צרת הבת היא שריא ותנא ברא סבר נשואין הראשונים מפילין הלכך משנעשית צרת ערוה שעה אחת אסורה עולמית רבא אמר לעולם חד תנא הוא וזו ואין צריך לומר זו קתני דמתני' דהכא דכנס ולבסוף גירש מותרת כדקתני ומתה בתו או נתגרשה ואין צריך לומר זו דשלשה אחין דגירש ולבסוף כנס: (הגהה בספר כריתות בשער ב' [סימן נ'] דלשון למודים נתן טעם לכל זו ואצ"ל זו וז"ל נראה שכתב כך דאין צריך לומר זו ע"ד אלו ואלו דברי אלהים חיים כדאיתא פ"ק דעדיות למה נכתבו דברי היחיד בין המרובים לבטלם וכו' שאם יאמר אדם וכו' יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת כך כתב הלשון הזה שאם ישמע אדם או יראה ברייתא בענין יאמרו לו בלשון התנא ששמע רבי בסוף שמעת או שמא יסמכו על אותו לשון שני מדרך שכתבו בעדיות שאם יראו וכו' עד יסמכו עליו ואולי גם בענין לא זו אלא אף זו לא רצה לסלק הלשון הראשון אע"פ שאינו צריך ע"כ): **וכל היכולה למאן וכו'**. ר"פ בית שמאי והוס' פ' שתי מדות דף נ"ג ובטור אה"ע סי' קע"ג וכתוב ברב אלפס ז"ל תוספתא אימתי אמרו שאם מתו או נתגרשו צרותיהן מותרות בחיי הבעל אבל לאחר מיתת הבעל צרותיהן אסורות מיאנו בחיי הבעל צרותיהן מותרות לאחר מיתת הבעל צרותיהן אוסרות ולא מתייבמות וכולן שנמצאו איילונית או שהיו נשואות לאחרים צרותיהן מותרות בין בחיי הבעל בין לאחר מיתת הבעל ע"כ: **ג שש עריות.** חמורות מן הט"ו שנו' לעיל שיכולות להנשא לאחיו מאביו מה שא"כ בשש עריות אלו שאין יכולות להנשא לאחיו אלא לאחרים. בפי' ר"ע ז"ל והרמב"ם ז"ל פי' אם נשאו בעבירה וכו' וה"ל ז"ל עוד ואנוסה יש להם קדושי' על אחרים כמו שאמר מפני שהן נשואות לאחרים ולפיכך אם עבר והיו ונשא אחת משש עריות וכו'. ובתו"כ ס"פ בתרא דפרשת קדושים ובטור אה"ע סי' קע"ג. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל נ"ל לפרש דה"ק לעיל שנינו ט"ו עריות שצרותיהן מותרות מפני שהן נשואות לאחיו אבל יש שש עריות אחרות שאע"פ שהן חמורות מאלו [illegible] צרותיהן מותרות מפני שהן נשואות לאחרים ולא לאחיו ועל כן הן מותרות ונ"ע עכ"ל ז"ל: **ד ב"ש מתירין וכו'**. בפירקין דף ס' ובפ' ד' אחין דף כ"ז. ובגמ' אר"ש בן פזי מ"ט דב"ש דכתי' לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר חוצה מכלל דאיכא פנימית פי' מדלא כתיב לחוץ למידרש החיצונה שהיא נכרית ליבם לא תהיה לזר מכלל דאיכא פנימית בהדה קרובה ליבם ואמר רחמנא לא תהיה לזר הא ליבם תהיה וב"ה מיבעי להו למדרש דאין קדושין תופסין ביבמה אע"ג דבעלמא קדושין תופסין בחייבי לאוין. רבא אמר טעמייהו דב"ש דאין איסור חל על איסור פי' אין איסור אשת אח חל על בתו של זה אלא אביה הלכך לא רמיא קמיה ליבומי והוי כמאן דליתה וכן באחות אשה וכולן: **וב"ה פוסלין.** ביד פ' ששי דהלכות יבום סי' כ"ד: **ואע"פ שאלו פוסלין ואלו מכשירין לא נמנעו וכו'**. גרסי' ונכא דהוסרי' ומתירין מגאתיו מחוק וברוב הספרים ליתיה גם במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל נמחק על פי רוב הספרים וגם בירוש' ליתיה גם בפ"ד דעדיות ליתיה בשום ספר: **לא נמנעו עושין טהרות אלו על גב אלו.** ללמדך שאהבה וריעות נוהגין זה בזה לקיים מה שנאמר האמת והשלום אהבו הכי איתא בירוש' בפירקין ודפ"ק דקדושין ואיתה בגמ' בברייתא בשם ר"ש:

פרק ב

כיצד אשת אחיו וכו'. עד סוף סימן ב' ביד פ' ששי דהלכות יבום סי' ט"ז י"ח ומייתי לה בפ"ק דמכילתין דף ס' ובטור אה"ע סימן קע"ג: **הראשונה יוצאה וכו'**. גמ' אמר רב נחמן מאן דתני ראשונה וקרי לה להך שנפלה לפני לוי שני פעמים ראשונה לא משתבש ומאן דתני שניה לא משתבש מאן דתני ראשונה מאי ראשונה לנפילה שנפלה ראשונה ליבום קודם לזו בפעם ראשונה ומאן דתני שניה לא משתבש מאי שניה שניה בנשואין שנפלת שני פעמים אחת לבעל ואחת ליבם: **ב ואח"כ נולד להם אח ומת.** פי' המיבם ולא הוצרך לפי' כאן ומת המיבם מפני שכבר הוא מובן מהבבא שלפניו ה"ר יהוסף ז"ל: **ר"ש אומר מיבם לאיזו שירצה.** ופוטרה חברתה ולא הועסה בה מאמר קאי אלא ארישא קאי דקתני הראשונה יוצאה וכו' כך נראה

שנ"ל לשון ר"ע ז"ל אע"פ שכבר אפשר ליבמו ואיתה בפ"ק דמכילתין דף ס'. ופי' הרמב"ם ז"ל מה שאמר ר"ש חוזר על שני המאמרים ע"כ. רוצה לומר חוזר על בבא דנולד ואח"כ יבם ועל בבא דיבם ואח"כ נולד וכדאמ' ר' הושעיא בגמ' חלוק היה ר"ש אף בראשונה ממאי מדקתני משנה יתירה דבבא דריבא למאן איצטריכא ליה למיתני אי לרבנן השתא ייבם ולבסוף נולד דכי אשכחיה בפתירה אשכחיה אסרי רבנן נולד ואח"כ ייבם מיבעיא אלא לאו לר"ש איצטריך ותנא רישא להודיעך כחו דר"ש ותנא סיפא להודיעך כחן דרבנן ובדין הוא דניפלוג ר"ש ברישא אלא נטר להו לרבנן עד דמסיימי למילתייהו והדר פליג עלייהו: **ואשת אחיו שלא היה בעולמו.** משכחת לה לר"ש בחד אחא ומית ונולד לו אח א"נ בתרי ולא ייבם ולא מת אבל היכא דיבמה השני פקעה זיקת את הראשון ונעשית אשתו של זה השני אבל רב פפא ס"ל דאינו חולק רק אסיפא דיבם ואח"כ נולד ותרוייהו באבי דמתני' לרבנן איצטרכו ולא זו אף זו קתני ותניא כותיה דרב פפא ותיובתא דר' הושעיא: **ג כלל אמרו ביבמה כל שהיא אסורה איסור ערוה וכו'**. ביד פ' ששי דהלכות יבום סימן ח' ט' י' ובטור אה"ע סימן קע"ד: **לא חולצת ולא מתיבמת.** צרתה וכל שכן היא וכן איילונית וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט וצרתה דאיילונית מרבי לה רפרס בגמ' מכלל דמתני' וכדרב אסי וכתבו תוס' ז"ל והא דלא קאמר לאתויי צרת סוטה וצרת מחזיר גרושה משום דאיילונית דמיא טפי לעריות שמותרת למת ואסורה ליבם עכ"ל ז"ל: ואיכא דאמרי כל שאיסורה איסור ערוה הוא דאסורה צרתה הא לאו איסורה איסור ערוה צרתה לא אסורה למעוטי מאי אמר רפרס למעוטי צרת איילונית ודלא כרב אסי. וכתוב בנמוקי יוסף איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתיבמת דוקא היא אבל צרתה מתיבמת שאין צרה פטורה אלא מערוה עכ"ל ז"ל. ובגמ' אמאי קרי להו איסור קדושה דכתיב קדושים יהיו לאלהיהם תניא ר' יהודה מחליף איסור מצוה אלמנה לכ"ג ואמאי קרי להו איסור מצוה דכתי' בסיף בספר תורה כהנים אלה המצות ומשמע דהכולה ספרא קאי וכל אזהרת כהנים התם כתיבא איסור קדושה שניות מד"ס ואמאי קרי ליה איסור קדושה משום קדש עצמך במותר לך להוסיף לך עליהם שניות המותרות על העריות כדי שלא תבוא על העריות דאסירות מן התורה. ואיתה בפ' ד' מיתות דף נ"ג והתם איכא תנא אליבא דר' יהודה דס"ל כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין והני חייבי לאוין כחייבי כריתות דמי דלאו בני חליצה ויבום כלל נינהו והכא לדבריו דת"ק דמחייב אלמנה בחליצה קאמר ר' יהודה לדבריך דמחייבת ליה בחליצה אין לך לקרותה איסור קדושה אלא איסור מצוה ע"כ: **אחותה כשהיא יבמתה או חולצת או מתיבמת.** פי' אחותה של ערוה דאי לאיסור מצוה כיון דמדאורייתא רמיא קמיה פגע באחת הזקוקתו: **ד איסור מצוה וכו'**. פ' ד' מיתות ד' נ"ג ברייתא: **שניות מד"ס.** גמ' אמר רבא רמז לשניות מן התורה מנין שנא' כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ האל קשות דכתיב ואת אילי הארץ לקח מכלל דאיכא רכות קלות מהם ואסורות רב יהודה אמר מהכא ואזן וחקר תקן משלים הרבה אזן לשון אזנים בית אחיזה [illegible] ויותר מהמה בני הזהר בד"ס יותר מד"ת וגזר על השניות. רב הושעיא אמר מהכא פרעהו אל תעבר בו שטה מעליו ועבור פרעהו הגדילהו לאיסור והוסף עליו כדי שלא העבור בו כמו נדל פ"ע רב כהנא אמר מהכא ושמרו את משמרתי עשו משמרת למשמרתי וגבי עריות כתיב ומדרבנן דקרא אסמכתא בעלמא בטור אה"ע סימן ט"ו: בפי' ר"ע ז"ל צריך להגיה ואם אביו ואין לה הפסק ואם אבי אביו בלבד ואשת אבי אביו ואין לה וכו': עוד שם צריך להגיה ובת בן בתו ובת בן בן אשתו ובת בת אשתו ואם אם אבי אשתו ואם אם אם אשתו ואם אב אם אשתו וכו' וכך הוא ביד בפ"א מהלכות אישות והם עשרים שניות וכן הגיה החכם הר"ם ז"ל: **אלמנה לכ"ג וכו'**. בגמ' פריך קפסיק ותני לא שנא מן הנשואין ול"ש מן האירוסין בשלמא מן הנשואין עשה ולא תעשה ואין עשה דיבמה יבא עליה דוחה את לא תעשה ועשה דכ"ג ל"ת אלמנה לא יקח עשה והוא אשה בבתוליה יקח ולא בעולה ולאו הבא מכלל עשה עשה אלא מן האירוסין ל"ת גרידא הוא יבא עשה וידחה לא תעשה ומסיק רבא הכי אמר ריש לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה והכא נמי אפשר בחליצה דמיקיים עשה ול"ת ומהדרינן להו בגמ' מברייתא דקתני אחייבי לאוין ואם בעלו קנו אלמא מדאורייתא רמיא קמיה למידחי לא העשה וקאי בתיובתא אליבא דרבא לרשב"ל אבל בתר הכי מהדר תלמודא אריש לקיש אמר לך ריש לקיש כי אמינא אנא היכי דמוקיימי מצוה אבל הכא חליצה במקום יבום לאו מצוה היא ועיין ברש"ל ז"ל: **ה אח מכל מקום.** כתוב בנמוקי יוסף פי' האח הממזר זוקק דומיא דסיפא דפוטר את אשת אביו וכ"ש אם המת הוא ממזר ע"כ ומיהו ממזר הזוקק חייבי לאוין הוא דממזר אסור בבת ישראל וחולצת ולא מתיבמת ובגמ' פריך פשיטא אחיו הוא ומשני מהו דתימא נילף אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן כשרין ולא פסולין אף כאן כשרין ולא פסולין קמ"ל כיון דלענין יבום מיפטר פטר הממזר את אשת אביו מיבום כדילפינן מבן אין לו עיין עליו מיזקק נמי זקיק: **מי שיש לו בן מ"מ פוטר וכו'**. ואיתה ספ"ק דמכלתין וביד פ"א דהלכות יבום סי' ג' ד' ו': ועיין בסי' קי"ו דשאלות החכם השלם ה"ר מנחם עזריה נ"ע. ואם מי שהיה מומר בשעה שקדש אחיו ועמד בהמרותו גם אחר שמת המקדש הם זוקק את אשת אחיו ליבום אם לאו עיין בספר תרומת הדשן סי' רכ"ג: **וחייב על מכתו ועל קללתו ובנו הוא לכל דבר.** הרא"ש פ' ואלו מגלחין דף ל"ט. וכתוב בנמוקי יוסף כתב הריטב"א ז"ל חזינן לרב יהודאי גאון שכתב אי כד נסבה בעל הוה יבם מומר לא בעיא חליצה מינה ואם היה בעלה מומר ויסבה תחתיו בהוים ומת בהמרותו בלא בנים אינה זקוקה ליבום דהא לאו אחיו הוא ואינה זקוקה לחליצה עכ"ל הגאון וראוי להחמיר על מכתו ועל קללתו אם הכה או קלל לאביו חייב מיתה ע"כ: וביד פי"ב דהלכות איסורי ביאה סי' ז' י"ג ובפ"א דהלכות נחלות סי' ז' ובפ"ה דהלכות ממרים סי' ס' ובפ' ששי סי' י"א ובטור י"ד סי' רמ"א ובאה"ע סי' מ"ו ע"ז ובסי' קנ"ו וקנ"ז ובחשן המשפט סי' רע"ו ובסוף סי' רע"ט [ובתשובת הרשב"א] ס' אלף וקס"ב. וכתב רב אלפס ז"ל אמרי רבותא הא דתנן חוץ ממה שיש לו מן השפחה ומן הנכרית ה"מ שפחה דאחרים דומיא דנכרית דלית ליה קנין בגווה אבל שפחה דידיה לא דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ומסתמא שחררה ולשם קדושין בא עליה ע"כ. ועיין עוד במ"ש בפ"ג דקדושין סוף סי' י"ד. והטור גם בסי' קנ"ו הביא זו הסברא לגבי הבן

ולא

ולא הביאה בסי' קנ"ז לגבי האח אלא שנראה דט"ס וכדאיתא התם סי' ס"ו סעיף י' בש"ע ובלבוש גם בטור וע"ש בספר הלבוש. אכן הרמב"ם ז"ל לא ראיתי שהביאו לזה החילוק בפ' עשירי מהלכו' גירושין בשם מקצת גאונים רק לענין הבן ושם דחהו דו"ק: ופסק בספר הלבוש גם סי' קנ"ו סעיף ב' וז"ל הלכך מספק דלא ידעינן כמאן הלכתא אזלינן לחומרא שאם אין לו זרע אחר אלא משפחתו ויש לו אשה ומת בלא בנים אשתו חולצת ולא מתיבמת חולצת ואסורה לזר בלא חליצה דשמא לא שחררה ואין זה זרעו והרי אשתו זקוקה ליבם ולא מתיבמת דשמא שחררה קודם שבא עליה והרי זה זרעו גמור ואין אשתו זקוקה ליבם ואם ייבמה יפגע באיסור אשת אח שיש לו בנים ע"כ: ו מי **שקדש אחת משתי אחיות** וכו'. ביד עד סוף סימן ז' רפ"ח דהלכות יבום עד סוף סימן נ' וכן בטור אה"ע סי' קע"ו. וקשה לע"ד אמאי לא קתני נותן גט לשתיהן וכדקתני סיפא חולץ לשתיהן. ובגמ' בעין למידק ממתני' דקדושין שאין מסורין לביאה כגון אלו הוו קדושין אפלוגתא דאביי ורבא היא בקדושין פ' האיש מקדש דף נ"א ומוקמי' לה למתני' התם והכא דכשהוכרו ולבסוף נתערבו עסיקי' דמסורין לביאה נינהו דיקא נמי דקתני ואינו יודע ולא קתני ואינו ידוע שמע מינה וסיפא דמתני' איצטריכא ליה דקתני היו לו בנים אחד חולץ ואחד מיבם דוקא מיחלץ והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא דקא פגע באחות זקוקתו: **אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם**. מדלא קתני ברישא מת ולו אח אחד וחלץ לאחת מהם וכנס לחברתה לא יוציא כדקתני הכא אין מוציאין שמעי' דברישא אפי' בדיעבד יוציא משום דילמא כנס אחות חלוצתו ואע"ג דספיקא דרבנן היא דדילמא כדין ייבם אפ"ה קנסו רבנן בדיעבד דגזרו באחות זקוקה אטו אחות אשה דאורייתא שהיא בכרת לפיכך אנמוה לגזרה להיות אפי' על הספק ואפי' בדיעבד כל היכא דאיכא ספיקא שהיא באיסור תחלה נמוקי יוסף. ועוד כתב שם בנמוקי יוסף בירוש' דכל היכא דאמרי' כנס לא יוציא היינו בכונס ממש אבל לא בשקדש בלבד ומינה דכי אמרינן כנס יוציא היינו אע"פ שהכניס לחופה והיכא דהחזירה בעל וחזר וגרשה אמרו בירושלמי שמותר להחזירה דאם לא כן אתה מוציא לעז על בניה פי' שלא לעז על בניה שהיו לה אחר שהחזירה ושמעינן מינה דכי ליכא בנים לא יחזיר וכן כתב הריטב"א בשם הרמב"ן ז"ל ע"כ. אכן בתי"ט כתוב קדמו וכנסו אפי' בקידושין כו' וכתב הרא"ש ז"ל אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם. מזה יכול לדקדק דוקא משום דאיסור דידיה קא מתרמיא ליה אבל המיבם אחות זקוקתו בודאי יוציא. וכ"ל שיש עוד לדקדק דוקא קדמו וכנסו שלא נמלכו בב"ד אבל אם נמלכו בב"ד ואמרו להם שיחלוץ האחד וייבם האחד והלכו שניהם ויבמו מוציאין מידם ואע"ג דאיסור כל חד וחד דידיה מתרמיא ליה כיון שעברו על דברי ב"ד מוציאין וכן משמע מתוך פי' רש"י ז"ל ע"כ. ובירוש' מת ולו אח אחד חולץ לשתיהן בכל אתר את אמר אין חליצה אחר חליצה והכא את אמר הכין כאן בודאי כאן בספק. היו לו שנים אחד חולץ ואחד מיבם בכל אתר את אמר שבכל מקום שאומרים לו ייבם אין אומרי' לו חלוץ והכא את אמר הכין כאן בודאי כאן בספק ע"כ:

ז **שנים שקדשו שתי אחיות** וכו'. ירושלמי שנים שקדשו שתי אחיות וכו'. אחד ישראל ואחד כהנים כסדר הזה הדא דאת אמר כשחלץ ואח"כ ייבם אבל אם ייבם בתחלה לסוף שמא ימות אחיו קודם שייבם לאחרת ונמצא בא על אחות יבמתו: **מתו לזה אח ולזה אח זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן**. בכל אתר את אמר אין חליצה אחר חליצה והכא את אמר הכין כאן בודאי כאן בספק: **לזה אחד ולזה שנים היחידי חולץ לשתיהן והשנים א' חולץ וא' מיבם**. בכל אתר את אמר כל מקום שאין אומרין לו יבם אין אומרין לו חלוץ והכא את אמר הכין כאן בודאי כאן בספק: **לזה שנים ולזה שנים**. הדא דאת אמר בישראל אבל בכהנים אסור ע"כ: אבל שם ביד וגם בטור ובשלחן ערוך אפי' שניהם כהנים מפני שכל אחת אינה אלא ספק חלוצה שחליצת אחת מהן אינה כלום וספק חלוצה לא גזרו בה רבנן: **קדמו שנים וחלצו** וכו' בגמ' פריך מ"ש מהא דתנן לקמן רפ"ג ד' אחין שנים מהם נשואין שתי אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתיבמות פי' רש"י ז"ל וקתני סיפא אם קדמו וכנסו יוציאו והכא קתני אין מוציאין מידם. ותוס' ז"ל פירשו דהכי פריך דהכא קתני אחד חולץ ואחד מיבם והנך ד' אחים שתיהן חולצות ומשני הכי השתא התם שתיהן זקוקות להם וכל חדא וחדא קיימא על כל א' מהם באיסור אחות זקוקתו וכי מיבם נמי אחד מהם ופקע זיקתה לא משתריא אחותה לאידך דכל יבמה שנאסרה שעה אחת על יבמה אפי' לאחר נפילה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה לעולם אבל הכא זו שנאסרה משום אחות זקוקה לאו יבמה היתה וכי פקע איסור אחות זקוקה ביבום אחותה ה"ז מותרת ועומדת דלאו אשת אח היא הלכך מספיקא לא מפקינן לה מיניה דאימא כל חד וחד דידיה אתרמיא ליה. והנמוקי יוסף פי' דהרי"ף ז"ל מפרש דהקושיא היא מדקתני התם שאין מתיבמות וקס"ד ששורת הדין שזה חולץ וזה מיבם דהא בחליצה דקמייתא פקעה זיקה לאידך אלא דגזרינן חולץ ואח"כ מיבם אטו מיבם ואח"כ חולץ ולהכי פרכי' דמ"ש במתני' דשרינן זה חולץ וזה מיבם ולא גזרינן אטו מיבם תחלה ופרקי' התם ודאי דאורייתא יבמות נינהו אבל הכא דליכא אלא חדא יבמה ודאי כי מיבם והדר חליץ דילמא לא עביד איסורא כלל לא גזרו חליצה דבתחלה אטו חליצה דבסוף ע"כ. ומשמע קצת שהוא פי' אחר מלבד של תוס' ז"ל וע"ש עוד כי הארך ליישב פי' רש"י ז"ל ג"כ: **אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידן**. גמ' תני שילא ואפי' שניהם כהנים מ"ט חלוצה מדרבנן היא דקרא דואשה גרושה לא תקחו דמרבינן לה מיניה אסמכתא בעלמא היא:

ח **מצוה בגדול ליבם**. ביד פ' שני סימן ו' ובטור אה"ע סימן קס"ה. וכתוב בנמוקי יוסף לשון הריטב"א ז"ל אומר היה מורי הרמב"ן ז"ל שזהו כשהגדול הגון לה אבל אם אינו הגון והאחד מן האחרים הגון מצוה באחרים יותר ממנו ומיהו אם רצה הגדול לחלוץ חולץ למ"ד מצות חליצה קודמת למצות יבום וכל שיש לגדול אשה אחרת בזמן הזה אין המצוה בו דקטטה ומריבה איכא בבית וכיבם שאינו הגון דמי לגבי אידך ע"כ: **הנטען על השפחה** וכו'. עד סוף הפרק ביד פ' עשירי דהלכות גירושין סי' י"ד ט"ו ט"ז ואיתא בתשובות הרשב"א ז"ל סי' תקנ"ו וסי' אלף ר"ה. ומצאתי כתוב גם ביד בספר מונה רבינו המחבר ז"ל כתב בתשובה שאלה מועתק מלשון ערבי אע"פ שהנטען מן השפחה ונשתחררה לא יכנוס אותה לכתחלה אבל כבר הורינו פעמים רבות בדומה לנידון זה שישחרר אותה וישאנה מפני תקנת השבים ואמרנו מוטב שיאכל רוטב ולא יאכל שומן עצמו וסמכנו על אמרם עת לעשות לה' וכתב משה ע"כ. ובגמ' הא גיורת מיהא הויא דמשמע הוא לא יכנוס אבל אחר שרי לכנוס לכתחלה ורמינהי אחד האיש שנתגייר לשם אשה ואחד אשה שנתגיירה לשם איש וכן מי שנתגייר לשם שלחן מלכים לשם עבדי שלמה אינם גרים דברי ר' נחמיה שהיה ר' נחמיה אומר אחד גרי אריות ואחד גרי מרדכי ואסתר אינם גרים עד שיתגיירו כזמן הזה הא אתמר עלה א"ר יצחק ב"ר שמואל בר מרתא משמיה דרב הלכה כדברי האומר כולם גרים הם אי הכי דגיורת מעלייתא היא לכתחלה נמי יכנוס ואמאי תני לא יכנוס ומשני משום דרב אסי דאמר הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך דאתו לאחזוקי לקלא קמא. וכתוב בנמוקי יוסף וטעמא דלא יוציא דכיון שנתגיירו וקבלו עליהם חוקה הוא דאגב אונסייהו גמרו וקבלו דגמרא גמיר לה דאחד האיש שנתגייר לשם אשה ואחד האשה שנתגיירה לשם איש גרים גמורים הן וכיון דגיורת גמורה הויא ומותרת היא לו ל"ש יש לה בנים ממנו או אין לה בנים לא יוציא וכן כתב הרמב"ן ז"ל: **הנטען על אשת איש** וכו'. ביד פ' שני דהלכות סוטה סי' י"ג י"ד ובטור כולה מתניתין עד סוף פרקין בא"ה סימן י"א י"ב. ובגמ' אמר רב ובעדים פי' כגון שבאו עדים על קול ראשון שראוה שוכבת עמו ואותיבנא עליה דרב מהא דתניא כד"א כשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא ואם באו עדים על טומאה אפי' יש לה כמה בנים תצא אלמא מפקי' מנטען בלא עדי טומאה כשאין לה בנים ומשני דמוקי לה רב למתני' שיש לה בנים ויש לה עדים דטעמא דמפקי' משום דאיכא עדים הוא הא ליכא עדים לא מפקי' ומתני' קשיתיה לרב דמאי הריא דתני הוציאוה ליתני הוציאה אלא כל הוציאוה בב"ד וב"ד בעדים הוא דמפקי מבעל ראשון דאין אשה נאסרת על בעלה משום קול ואתא רב למימר דוקא מתני' דכנס הך יוציא הנטען הואיל ואיכא עדים אבל בלא עדים הואיל ויש לה בנים לא ואיבעית אימא דרב מוקי למתני' אף באין לה בנים ואפ"ה לא מפקי' אלא בעדי טומאה והך ברייתא דקתני דבאין לה בנים מפקי' בלא עדי טומאה רבי היא דתניא רוכל היוצא ואשה חוגרת בסינר אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תצא ואיכא תו בגמ' דרבא בר נחמן אמר מתני' נמי הוציאוה תנן פי' בלא עדים. בסוף פי' ר"ע ז"ל אבל נטען על הפנויה נראה דמצוה לכנוס וכו'. אמר המלקט כתב הרא"ש ז"ל ואני אומר גם דחייבתו תורה לכונסה אחר שפתה ה"מ בודאי אבל קול בעלמא אין להחזיק הקול ולכנוס את שניהם ע"כ:

ט **המביא גט ממדינת הים**. ירושלמי פ' האומר לקדושין דף ס"ד: **מת הרגתיו** ביד פי"ג דהלכות גרושין סי' י' והסכימו רוב המפרשים דדוקא לכתחלה לא ישא אבל בדיעבד אם כבר נשאה לא יוציא. ובפ' שני דכתובות דף כ"ב הכריחו תוס' ז"ל דהרגנוהו לא ישא את אשתו לא שנים מעידין כן אלא כלומר שאומר עד א' שהרגו עם אנשים הרבה דאם שנים מעידין כן נאמנין הם דבשום מקום אין שנים חשודין דאפילו למאן דחיים לגומלין אם שנים מעידין על זה ושנים על זה נאמנין ע"כ. וכן פי' ותירץ גם נ"כ הר"ן ז"ל: ירושלמי אמרו לפני ר' יהודה מעשה בליסטים אחד שנתפס בקסרי בקפודקיא עם כשהוא יוצא ליהרג אמר להם לכו ואמרו לאשתו של שמעון בן כהנא שהרגתיו בכניסתו ללוד ובא מעשה לפני חכמים וקיימו את דבריו אמר להן ר' יהודה משם ראיה והלא לא אמר אלא הרגתיהו ע"כ. ואיתה בבבלי בשנוי לשון קצת:

י **החכם שאסר** וכו'. בספר תרומת הדשן סי' רע"ט וע"ש. ובגמ' דייקי' הא התירה ואח"כ ניסת בעלה או גרשה ישאנה ואי בחד מי מפר והתניא הפרת נדרים בשלשה ואי בתלתא מי חשידי ומשני לה ביחיד מומחה: וכתוב בב"י טור א"ה סי' י"ב בשם רבינו ירוחם שכתב בשם הרמ"ה ז"ל דוקא אסרה אבל אם התירה על בעלה וגירשה מותר לישא אותה החכם ואפי' התירה יחיד ואפי' הדיוט ע"כ: **מיאנה או שחלצה** וכו'. ר"פ מצות חליצה ותוס' דפ' שני דכתובות דף כ"ב ודס"פ התקבל ובגמ' ס"פ עד כמה: **שהוא ב"ד** כלומר וכו'. לשון ר"ע ז"ל עד הקי"ל חליצה ומיאונים בשלשה. אמר המלקט ולאוקמי' ממ"ד פ"ק דסנהדרין מיאון בשנים קמ"ל דמיאון אין פחות משלשה דהיינו ב"ד אבל לענין חשד אה"נ דאפי' הרי נמי לא חשידי כדתניא עדים החתומים על שדה מקח ועל גט אשה לא חשו חכמים לדבר זה ומן הדין מותרין העדים ליקח השדה או לישא את האשה ולפי זה נ"ל שר"ע ז"ל הכא לא נחת לפסק הלכה דהא בפ"ק דסנהדרין פסק הוא ז"ל כמ"ד דמיאון בפני שנים מספיק. ובגמ' בעי' אמביא גט ואחכם שאסר כנס מהו שיוציא ואסיקנא כנס אינו מוציא דברבנן לא מפקי' דומיא דנטען על השפחה ונשתחררה ועל הנכרית ונתגיירה ול"ד לנטען על אשת איש דהתם בדין שיוציא דאם הוא אמת אסירא ליה אבל הכא שאסר את האשה בנדר אפי' אסרה שלא כדין כיון שגרשה בעלה שריא להכא מדאורייתא: **וכולן שהיו להם נשים ומתו**. גמ' מתו אין נתגרשו לא והתניא אפי' נתגרשו ומשני ל"ק הא דהואי קטטה מקמי הכא דעדיין לא נתן דעתו על זאת הא דלא הואי קטטה והב"א הא והא דלא הוי קטטה הא דקתני נתגרשו לא בדאגיל הוא קטטה שהוא הקניט את אשתו והא דקתני אפי' נתגרשו בדלאגילה היא קטטה שהיא הקניטתו תחלה: **וכולן שנשאו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו**. גמ' קס"ד מיתה אמיתה וגירושין אגירושין פי' הא דקתני שנשאו לאחרים ונתאלמנו קאי נמי ארישא דקתני מת הרגתיו הרגנוהו וקתני דאם נשאת לאחר על פיו ומת השני הזה מותרת ליכנס לעד זה ואע"פ שמתו שני בעלים הנשא לשלישי ולא אמרינן הוחזקה זו קטלנית שבגופא איתה מת וגירושין דקתני נתגרשה קאי אגירושין דלעיל אהמביא גט וכו' ואשמועי' דאם נשאת לאחר נתנו הגט וגירשה השני הזה מותרת להכנס למביא גיטה הראשון ובתרי זימני לא הויא חזקה ואח"כ ניקשי מתני' דלא כרבי דאי כרבי האמר בתרי זימני הויא חזקה ומשני לא מיתה אגירושין וגירושין אמיתה פי' מיתה דקתני הכא שנשאו לאחרים ומתו מותרות לאו אכולהו דלעיל קאי אלא אגירושין ואמביא גט או חכם שאסר את האשה וגירושין דהכא אמת הרגתיו הרגנוהו ומש"ה כשנתגרשה נמי זה מותרת לשלישי ועדיין לא הוחזקה בחדא ריעותא תרי זימני וכתבו תוס' ז"ל אגב מיתה נקט גירושין דאפי' נתגרשה כמה פעמים שריא ליכנס ע"כ: **וכולן מותרות לבניהם ולאחיהם**. גמ' מ"ש מהא דתניא הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה ומשני נשי לגבי נשי שכיחי דאזלן נשי לגבי גברי לא שכיחן א"נ נשי דלא אסרן שכיבתן אהדדי לא קפדי אהדדי גברי דאסרן שכיבתן אהדדי קפדי אהדדי פי' דאשה המזנה כיון דאסורה לבעלה קפיד בעל אבל היא האזנה כיון דאשתו מותרת לו הלכך לא קפדא ושתקה וחיישי'. אי הכי דגברי לא חיישי' שיזנה קרובו עם אשתו לאביו של החכם שמתיר נמי תשתרי ואמאי תני לבניהם ולאחיהם ולא

תני

הכי נמי לאביהם ומשני ל"ש לאביו בין מתיר דמותרת ולא חיישי' שמא יונה מתיר זה עמה דבזה בניה המתיר מיניה פי' מרביים ומתיירא ממנו אבל בנו דלא בזיז אביו מיניה אימא לא קמ"ל :

פרק ג ארבעה אחים וכו'. תוס' פ' היבן דף כ"ד ובגמ' פ"ק דמכילתין ובפ' כיצד אשת אחיו דף י"ח ודף כ"ג ואיתא בתוס' פ' כל הגט דף כ"ח וביד כולה מתני' עד סוף סי' ג' רפ"ו דהלכות יבום וסי' ב' ה' ובטור א"ה סי' קע"ה ועי' בסימן קי"ז בתשובות החכם השלם ה"ר מנחם עזריה נ"ע : **ר' אליעזר אומר בש"א יקיימו**. וא"ת וכי טעמא דב"ש אתא לאשמועי' דהכי פריך בפ' ר"א דמילה וי"ל דאיצטריך הכא לאפוקי מברייתא דאבא שאול דאמר קל היה להם לב"ה בדבר זה בבש"א יוציאו ובה"א יקיימו תוס' ז"ל. ופרכי' ר"ש דאמר בברייתא בגמ' יקיימו כמאן אי כב"ש היינו ר"א אי כב"ה היינו אבא שאול והא ליכא למימר דטעמא דנפשיה קאמר דלהו בר פלוגתייהו דב"ש וב"ה הוא ומשני ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה. ומצאתי מוגה ר' אלעזר בלתי יו"ד כמו שכתבתי בפ"ב דעדיות סי' ד'. והרמב"ם ז"ל פסק שמוציאין אותם מידם והטור פסק שאין מוציאין והטעם תמצא בבית יוסף שם סי' קע"ה: ועיין במ"ש בשם החכם הר"ר סולימאן אוחנא ז"ל בעדיות פ"ה סי' ה' : **ובה"א יוציאו**. בתשובת הרשב"א ז"ל סימן תנ"ה : **ב והשני אסור בשתיהן** משום אחות זקוקה הלכך אפי' לאחר שיבם אחיו אותה שאינה אחות המות דהשתא פקעא זיקה מאידך לא יכול ליבומי אידך מאחרת המתות לפי שכיון שעמדה לפניו שעה אחת באיסור הרי היא לו כאשת אח שיש לה בנים ומיהו חליץ לה נמוקי יוסף. ועיין בגמ' דקודם הפסקא דר' אליעזר לומר בש"א יקיימו : **איסור מצוה** בטור א"ה סימן קע"ה :

ג היתה אחת מהן אסורה על זה וכו' בטור א"ה סימן קע"ג : **ד שלשה אחים שנים מהם נשואים שתי אחיות** וכו' פ' כיצד אשת אחיו דף י"ט ותוס' דפ' האיש מקדש דף ס' : **או אשה ובת בנה** ומתו הכנוסים את האחיות הרי אלו חולצות וכו' כך מצאתי מוגה : **ור"ש פוטר**. בתוס' נראית אפי' חליצה משום דס"ל זיקה ככנוסה דמיא נמצא שאחות זקוקה היא כאחות אשה דכתיב ואשה אל אחותה וגו' נמוקי יוסף : **ה שלשה אחים** וכו' פ' רבן גמליאל דף נ"א ובפ' נערה המאורסה דף ע"ד בהר"ן ז"ל : **והלה הצא משום אחות אשה** רש"י ז"ל גריס והלז שפי' שם בפ' ר"ג דף נ"א והלז כמו האלך הלזו הכנענית ע"כ ועיין במ"ש לקמן ס"פ ר"ג : **מוציא את אשתו בגט ובחליצה** דכיון דאהני ביה נמי תלה ואח"כ יחלוץ לפי שאמר גט והלכה כרמב"ם ז"ל. וביד פ"ז דהלכות יבום סי' ו': **וזו היא שאמרו** וכו' גמ' זו היא למעוטי מאי למעוטי הך דר' יהושע דלקמן בפ' ב"ש קאמר נמי אוי לו על אשתו וקמ"ל דלא עבדינן כותיה אלא אי כר"ג אי כר' אליעזר בשתיהן ויפסיד מה שהרויח שיצטרך להחזיר נכסי צאן ברזל וי"מ כשיגרשה נמוקי יוסף: אי לו גרסי' ביוד וכן כתיב נ"כ בספר קהלת ואי לו האחד שיפול אי לך ארץ בנקודת חיריק אכן מצאתי שה"ר יהוסף ז"ל נקד בצירי האלף. בטור אה"ע סימן קע"ה : **ו שלשה אחין** וכו' תוס' פ' כיצד אשת אחיו דף י"ח וכתבו תוס' ז"ל בכך רישא גרסי' הראשונה יוצאה משום אחות אשה הראשונה לנפילה קאמר דומיא דרישא דפ' בני ובבבא בתרא ה"נ הראשונה יוצאה וכו' עכ"ל תוס' ז"ל: אבל רש"י ז"ל משמע שהוא גורס בשתיהן הראשונה יוצאה וכו' ומפר' ברישא ראשונה לנפילה ובסיפא ראשונה לנשואין : והרי"ף והרא"ש ז"ל נראה דגרסי ברישא השניה יוצאה ופי' נמוקי יוסף השניה לכניסה יוצאה וגבי סיפא נראה דגרסי הראשונה יוצאה: **מת הנשוי נכרית** ביד שם פ"ו סי' ז' ובטור אה"ע סי' קע"ה :

ז ה"ז אסורה עליו עולמית לא מיבעיא האחות שהיתה עליו ערוה פעם אחת אלא אף הנכרית נראה דהואיל ואסרה בשעת נפילה ראשונה לפי שהיתה אחותה קיימת עולמית עומדת באיסור זה ופוטרת צרותיה היתה לעולם ומימרא דרב יהודה אמר רב הכי היא דאמר כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה ושמעינן מיניה טפי ממאי דשמעינן ממתני' דאלו מתני' כל זמן נפילה ראשונה נאסרת עליו לפי שהיתה אחותה קיימת ולא מתה עד שנפלה לנשוי נכרית אבל היכא שקודם שנפלה מתה אחותה דבשעת נפילה הא הוית ליה אימא תשתרי קמ"ל רב דאע"ג דהדר חזיא ליה כיון דמגיע שעה שאין אני קורא בה יבמה יבא עליה תו לא חזיא ואסורה עליו עולמית נמוקי יוסף: ובסמוך בסי' ט' אכתוב נ"כ סוף דבריו. וביד פרק ז' הלכות יבום סי' י"א: **שלשה אחין** וכו' **גירש אחד מבעלי אחיות** וכו'. פ"ק דיבמות דף י"ג ועיין בהרא"ש ז"ל וז"ל כאשר הוא מוגה בתלמודו של הרב בצלאל אשכנזי ז"ל ואם תאמר היאך כנסה המגרש הא הויא לכל אחד ואחד צרת אחות אשה בזיקה וי"ל דלא שייך למקרייה צרת ערוה אלא כשהיא והערוה נופלין בבת אחת דהיינו כשמת המגרש שהיתה היא צרת אחות אשתו בזיקה ונפלו שתיהן בבת אחת לפני האח השלישי אבל לא כשהאח חי. ומה שכתב בעל הלכות גדולות אם מת ולא גירש האסורה לתרוייהו לא שתאסר לכן שתיהן אלא לכל אחד כשימות אחיו תהיה אם רב לו דהויא צרת אחות אשה בזיקה וכן כתב רב אלפס ז"ל דלא אסירא הנכרית אלא אחר שמת המגרש ע"כ. ביד פ' ששי דהלכות יבום סי' כ"ה. ועיין במה שכתבתי לעיל פ"ק סי' ג' : [הגה פי' אם מת הנשוי נכרית ולא גירש בעל האחות אסורה לשני האחין בעלי האחיות]: **ח וכולן שהיו בהן קדושין** וכו' פ' המגרש דף פ"ו. וביד שם פ' ששי סי' כ"ב ובטור א"ה סימן קע"ג : **הרי אלו חולצות ולא מתיבמות** גרסי' וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכן הוא בהרי"ף והרא"ש ז"ל ומ"מ ראיתי מי שהגיה בהרי"ף ז"ל מלת צרות בגרסת הלשון : כיצד ספק קדושין וכו' כגון שמנה אמות מלומלמות אי נמי בשתי כיתי עדים כת אחת אומרת קרוב לו וכת אחת אומרת קרוב לה דהויא ספיקא דרבנן מידי דהוה אכסי דבר שוה וכו' נמוקי יוסף. ובגמ' ואילו בגירושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה לא קתני מאי טעמא אמר רבה אשה זו וכו' ואסיקנא אלא אמר אביי יגיד עליו רעו תנא בקדושין ספק קרוב לו וכו' והוא הדין בגירושין ותנא בגירושין כתב בכתב ידו וכו' וה"ה לקדושין א"ל רבא אי יגיד עליו רעו מאי זהו דקתני אלא אמר רבא כל ספק שיש בקדושין יש בגירושין ויש בגירושין ספק מה שאין בקדושין וזהו דגירושין לאו דוקא אלא משום דתנא זהו בקדושין הכא נמי זהו בגירושין וזהו דקדושין למעוטי זמן דליכא בקדושין כגון המקדש בשטר דלא תקנו זמן : וכתב הר"ן בשם הרמב"ן ז"ל בפ' האומר דקדושין דף תרנ"ב דמדלא מפיק הכא בגמ' אלא זמן ש"מ דכתב ידו בלא עדים כי היכי דאיתיה בגירושין איתיה בקדושין ודוקא קדושי כסף וביאה הוא דלא מהני בלא סהדי אבל קדשה בשטר שהוא כתב ידו אע"פ שאין עליו עדים מהני דכשהיא מוציאתו כאילו יש עדים בדבר דמי כגט שכתבו בכתב ידו ואין עליו עדים שהוא אחד משלשה גיטין כשרין ואם נשאת הולד כשר וה"נ אם קדשה בשטר כזה מקודשת ע"כ : ואיתא בירושלמי פ' המגרש ועיין במ"ש שם סי' ט' : וכתוב עוד שם בנמוקי יוסף בשם המפרשים ז"ל דהא דמהני כתב ידו בגט טעמא דמילתא דכיון דכתיב וכתב לה הרי כתב כעדים גמורים ואתיא אפי' לר"מ דבעי עדי חתימה ע"כ: **ואין בו אלא עד א'** ואינו כתב ידו של בעל ועיין בפי' ר"ע ז"ל בפ' בתרא דגיטין גם במה שכתבתי אני שם : **ט שלשה אחים נשואים שלש נשים נכריות.** ואיתא בפ"ק דמכילתין דף י"ב וביד פ' ששי דהלכות יבום סי' כ"ו ובטור א"ה סוף סימן קע"ד : **זיקת שני יבמין** כתוב ברש"י ובנמוקי יוסף דאילו כנסה הוות פקעא זיקה דקמא וכי מיית לא הוה עלה אלא זיקת שני והוי להו שתי יבמות הבאות מבית אחד שאחת מיבם או חלץ פוטרת חברתה א"כ אי לא עביד בה מאמר לא הוי לה אלא זיקת ראשון וה"ו להו שתי יבמות הבאות מבני בתים דשתיהן מותרות ליבם או לחלוץ ע"כ : ובירושלמי מוקי מתני' כר' מאיר. והולך לשניה דאדא לא מיפטרא בחליצה דאידך או בביאה דאידך. בסוף לשון ר"ע ז"ל דרבנן היא גזרה שמא וכו'. אמר המלקט דאי דאורייתא לרבנן חליצה נמי לא תיבעי ובגמ' פריך וניבם לחדא וניחלוץ לחדא ומשני גזרה שמא יאמרו בית א' מקלתו בנוי ומקלתו חלוץ ואתו למימר בשתי יבמות הבאות מבית א' נמי חדא מתייבמת וחדא חולצת ופרכי' ויאמרו ומשני אי דמיבם והדר חליץ ה"נ אלא גזרה דילמא חליץ ברישא והדר מיבם וקם ליה בלאו לא יבנה דרחמנא אמר כיון שלא בנה שוב לא יבנה : **שני אחים נשואים שתי אחיות** וכו'. פ"ז דהלכות יבום סי' י"ב ובתוס' דפירקין דף כ"ז ובטור א"ה סי' קע"ה. ובגמ' בפירקין בדף ל' וכתבו ג"כ בנמוקי יוסף דאיצטריך לרב יהודה אמר רב לאשמועי' הא דאמר בגמ' כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה דאי ממתני' ה"א שאני התם הוא דאידחיא מכאי ביאה לגמרי דמכנפלה ואין כאן אח אלא זה בעל אחותה ונדחית מפני שהיתה עדיין אחותה קיימת נפטרה הכא ונותרת לשוק ואין עליה עוד לא זיקה אבל היכא דלא אתחיא מכאי ביאה לגמרי בשעת נפילה שהיה שם נשוי נכרית וזקוקה ליבום אימא מנו דהויא לנשוי נכרית זיקתה עליה וכי מתה אחותה ועודה בנפילה ראשונה תתיבם להאי קמ"ל רב יהודה דלא ע"כ : **י שנים שקדשו** וכו' ביד פ' כ"ד דהלכות אישות סי' י"ט : **החליפו את של זה** וכו' גמ' החליפו אטו ברשיעי עסיקי' ומשני אמר רב יהודה תני הוחלפו וה"נ מסתברא דקתני מפרישין אותם שלשה חדשים שמא מעוברות הן הא לאו מעוברות שריין ואי במזיד מי שרי אלא לאו ש"מ הוחלפו תנן ש"מ: **אם היו אחין אף משום אשת אח ואם היו אחיות אף משום אשה אל אחותה ואם היו נדות אף משום נדה** גרסי'. ואיתא בס"פ אלמנה לכ"ג. וביד ר"פ ב' דהלכות איסורי ביאה ובפ"ד דהלכות שגגות. ועיין בסימן קי"ז דשאלות החכם השלם ה"ר מנחם עזריה נ"ע : וכתוב בנמוקי יוסף נמצא שחייבי' להביא ששה עשר חטאות בין כולם דהאנשים שנים והנשים שתים דהכרת על הנשים קאי כמו על האנשים דעל שניהם הוא אומר ונכרתו הנפשות העושות וכל שזדונו כרת שגגתו חטאת נמצא ד' חטאות לכל איש משום א"א ומשום אשת אח ומשום אחות אשה ומשום נדה וכן ד' חטאות לכל אשה ע"כ : ובגמ' מוקמי' מתני' אליבא דר"מ דאית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת דתנן בפ"ג דמסכת כריתות יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם א' טמא שאכל את החלב וכו' עד ור"מ אומר אם היה שבת והוציאו בפיו חייב וסבר לה אפי' כר' יהושע דאמר טעה בדבר מצוה פטור דע"כ לא קאמר ר' יהושע פטור אלא בפ' ר"א דמילה גבי תינוקות משום דזמנו בהול שהיה טרוד למול את של שבת כדי שלא יעבור זמנו וכגון ההיא דרפ"ח דמסכת תרומות דהיה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה וכו' דמיירי בתרומה בערבי פסחים דזמנו בהול שלא תשרף אבל הכא גבי ביאה אין זמן קבוע לבעילת מצוה והוה ליה למידק ובגמ' דחיק לאוקימה אפי' כר"ש דמקיל והכא מודה וכגון דהוו כולהו בבת אחת וכו' כדמפרש בגמ' כגון שעשו שני האחין שליח אחד להוליך הקדושין לשתי האחיות וכן נ"כ עשו שליח אחר לקבל קדושיהן ופגע שליח בשליח וחלו יחד זה על זה איסור אשת איש ואיסור אשת אח ואחות אשה. ונדות נמי משכחת לה בבת אחת עם קדושין בשופעות מתוך י"ג לאחר י"ג לאיחיובי הבעלים ומתוך י"ב לאחר י"ב לאיחיובי הנשים פי' שכאשה באה לכלל עונשין בת י"ב שנה ויום א' והזכר לי"ג ויום א' ומשכחת לה שנולדו הזכרים באחד בתשרי והנקבות באחד בתשרי לשנה הבאה וביום מלאת י"ב לנקבות שהן י"ג לזכרים מסרו קדושיהן שיחולו ליום המחרת כשהן נעשים גדולים ביום אחד בשנת י"ג בעי' לנקבות ויום א' בשנת י"ד לזכרים והתחילו שופעות בסוף י"ב לנידה עד למחר ואע"ג שהנדות לא היו כן אסורות להן לפי שאינם בכלל מצות ולא אלו אסורין בהם לפי שאינם בני מצות נמצאו הקדושין ואיסור עונש נדות חל עליהן כשהגיעה ר"ה של שלשה עשר לנקבות שהיא שנת י"ד לזכרים שהקדושין והנדות קדמו לגדולתן ותלויין ועומדין להול כשיגדלו ובשעה אחת הנו כולן ולהכי נקט שופעות דאי אפשר לצמצם פריסת נדה ותפיסת קדושין בשעה אחת אא"כ קדמו בשעה אחת בקטנותן : **ומפרישין אותן שלשה חדשים**. פי' רב אלפס ז"ל דהא אפי' ר' יוסי דפליג בברייתא אר' יהודה גבי אנוסה ומפותה דמתירם ליארס ולינשא מיד הכא מודה דמפרישין אותן ג' חדשים ע"כ : **שמא מעוברות הן**. בתשובות להרשב"א ז"ל סי' י' שמא מעוברות הן אלמא הא לאו מעוברות הן שריין ודבר זה מבואר בכמה מקומות בתלמוד ע"כ : ובגמ' פריך והא אין אשה מתעברת בביאה ראשונה ומשני אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כגון שבעלו ושנו : **ואם היו קטנות** וכו' ואי קשיא לך מאי דתניא קטנה או שאינה ראויה לילד כולן צריכות להמתין ג' חדשים דברי ר"מ דגזרה רבנן היא והכא דהחלופא הוא לא גזור דהנוכלא לא שכיח ומילתא דלא שכיח לא גזור בה רבנן הרי"ף ז"ל : וביד פי"א דהלכות גירושין סי' כ"ג : **ואם היו כהנות נפסלו מן התרומה** גרסי' פי' וכל

סכו

שכן דנפסלו להנשא לכהנים בבעילת אשת איש. ועיין בירושלמי שהבאתי בפירקי' דלקמן סי' י"ב וגם במשנה ב' דפ"ו דאמירא כהונה מתרומה וכדמוכח ממה שכתבתי ברפ"ה דסוטה: ועיין ע"ז עוד בס' הלבוש דאבן העזר סי' ו' סעיף ח' וה"ר יהוסף ז"ל כתב ס"א מן הכהונה וס"א מן הכהונה ומן התרומה ע"כ: ובגמ' דייק כהנות אין ישראליות לא והאי הואיל והשתא כהן היא אפי' בת ישראל נמי אסורה לבעלה כהן ומשני מאי כהנות. נשי כהנות. ופריך נשי ישראל לא בתמיה אם בעליהם של אלו ישראל מי לא מיפסלו נמי לכהונה שאם ימותו אלו לא ינשאו לכהנים והאמר רב עמרם הא מילתא אמר לי רב ששת ואנהרינהו לעיינין ממתני' דהבא על יבמתו אשת ישראל שנתגרשה אע"פ שמותרת לבעלה פסולה לכהונה אמר רבא הכי קאמר אם היו כהנות נשואות לישראל נפסלו מתרומה דבי נשייהו ולזה נראה שכיון הרמב"ם ז"ל בפירושו וז"ל נמוקי יוסף ואם היו כהנות ל"מ נשי כהנים דאסירן למיכל בתרומה דאשת כהן אפי' באונס פסולה מן הכהונה ומשום דזיקא לא נתפסה הא נתפסה אסורה הא אשת כהן אפי' נתפסה אסורה. הלא אפי' אשת ישראל שנתאלמנה או נתגרשה וזרע אין לה דכתיב ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל פסולה לאכול ואינה חוזרת לבית אביה שהרי נחללה בביאה ע"כ: ואיתא בתוס' פ' כשם שהמים דף כ"ט:

פרק ד

החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת הא דלא נקט החולץ למעוברת כדנקט בגמ' משום דרבותא הוא דאע"ג דלא היה עוברה ניכר בשעת חליצה ונראית חליצה מעולה אפ"ה לא כשלה בזמן שהולד של קיימא ובגמ' נקט נמי למעוברת לרבותא דאע"פ שהוכר עוברה כיון שנפילה חליצה מעלייתא היא א"כ נקט במלאת משום סיפא דהתם לא מצי למיתני הכונס ליבמתו מעוברת דא"כ מזיד הוא ולא מיחייב קרבן דלא בא מידיעתו הוא הוס' ז"ל: ובגמ' החולץ למעוברת והפילה ר' יוחנן אמר אינה צריכה חליצה מן האחין דס"ל דחליצת מעוברת שמה חליצה וביאת מעוברת שמה ביאה רשב"ל אמר צריכה חליצה מן האחין דחליצת מעוברת לאו שמה חליצה ולא ביאת מעוברת שמה ביאה והלכתא כותיה דר"ל שזו אחת מן השלש מקומות שהלכה כמותו ואידך תרתי בפ' יש מותרין כמו שכתבתי שם בסי' ה' ובסי' ו' וביד פ"א מהלכות יבום סי' ה' כ' ובטור א"ה סי' קס"ד. וכתבו עוד תוס' דבחולץ בתוך שלשה חדשים מיירי דומיא דסיפא דהכונס את יבמתו דאיירי תוך שלשה דאי לאחר שלשה אמאי חייב קרבן כיון דרוב נשים עוברות ניכרות לאחר שלשה וזו הואיל ולא הוכר עוברה מאי הוה לי' למעבד ע"כ: **של קיימא** בג"א: **ולא פסלה מן הכהונה**. פי"ח מהלכות איסורי ביאה סימן י"ח: **ואם אין הולד של קיימא** שהוא נפל א"נ שילדתו חי ולא שהה שלשים יום והא כספק בן ט' ספק בן ח' ולא נגמרו סימניו דאי נגמרו סימניו או דקים לן בגויה שכלו לו חדשיו ואפי' לא נתקיים אלא יום ולד מעליא חשיב: **ופסלה מן הכהונה** ואפי' בדיעבד מפקי' לה אם נשאת לכהן. נמוקי יוסף: ירוש' החולץ ליבמתו וכו' כשעבר שם בתולה לא דא מתניתא היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיהיו לה שלשה חדשים: והחולץ מיד ממה נפשך אם בן קיימא הוא לא נגע בה חליצה אם אינו בן קיימא הרי חליצה בידה ר' זעירא ר' חייא בשם ר' בון בשם ר' יוחנן שלא תהא צריכה כרוז לכהונה. תני ר' אושעיא מאן יבמי את שאומרים לו ייבם אומרי' לו חלוץ ואת שאין אומרים לו ייבם אין אומרים לו חלוץ ע"כ והתם מפרש מאי ביניהו:

ב **הכונס את יבמתו** וכו' ביד שם סי' כ"ב כ"ג: **של קיימא** בה"א כדכתיבנא לעיל וכיא שנאת ה"ר יהוסף ז"ל: **יקיים** כתוב בנמוקי יוסף הא דתנן במתני' יקיים כיון דקיי"ל דביאת מעוברת לאו שמה ביאה ה"כ יקיים ר"ל יחזור ויקיים ומיירי כגון שהפילה או שנולד לשמיני ודאי שלא נגמרו סימניו הא לאו הכי מוציאה בחליצה ומפילין אותו לחומרא שמא ולד של קיימא הוא וצריכה חליצה להתירה לשוק מדרשב"ג דחשיב לי' כנפל עד שידע בבירור שכלו לו חדשיו דאי ודאי ולד מעליא הוא חשוב ע"כ. ובגמרא תנא משום ר' אליעזר אמרו יוציא בגט דקנסי' ליה משום דוכנס לספק איסור אשת אח ואף על גב דהשתא איגלאי מילתא דיבום מעלייתא הואי ומיהו בגט בלא חליצה סגי וכתוב בנמוקי יוסף בשם הריטב"א ז"ל דאף על גב דלית הלכתא כר' אליעזר ילפינן מינה שאם לא רצה לקיימה לגמרי שאומרי' לו שיוציא בגט אחר שיחזור ויבעול ע"כ. ועוד כתב והקשו ז"ל בשכונס יבמתו ונמצאת מעוברת למה לא קנסו חכמים שיוציא בגט ואע"ג דנתפרשה עליה והרגו דכיון שלא הוכר עוברה וסבור היה לעשות מצוה לא רצו לקונסו ומיהו אם הוכר עוברה כתבו הריטב"א ורבותיו ז"ל דבהא ודאי קנסי' להוציא בחליצה ואע"פ שאין הולד של קיימא ע"כ: **ספק בן ט' לראשון** וכו'. ירושלמי פ' הערל דף ט' ודפ' עשרה יוחסין דף כ"ה: **יוציא והולד כשר**. דממה נפשך אם הוא בן ראשון שפיר או אם הוא בן שני נ"כ כשר הוא ואם לא הוציא וקיימה עד שילדה לו בן הוא ממזר מספק שמא הראשון בן המת היה וקם ליה בכרת ואשתכח האי שני ולד חייבי כריתות וממזר ואסור בבת ישראל משום לא יבא ממזר בקהל ה' ואסור בממזרת ודאית דשמא זה אינו ממזר ואיך נתיר לו ממזרת דקיימא לן כר' אליעזר דאמר במתני' דבפ"ב יוחסין דאפי' ודאן בספיקן וספיקן בספיקן אסור: ובגמ' א"ל רבא לרב נחמן לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים לט' יולדן ולייתי חטאת דודאי בר קיימא הוא ואשת אח בעל א"ל רוב היולדות לט' עוברה ניכר לשליש ימיה דכתיב ויהי כמשלש חדשים והאי מדלא הוכר לשליש ימיה איתרע ליה רובא דלא תפדייה בתר רוב נשים אלא ספק בתר מיעוט ספק בתר רוב ובטור א"ה סי' ד' וסי' קנ"ו: **וחייבין אשם תלוי**. בכריתות ר"פ ספק אכל מוקמי' לה כר' אליעזר דלא בעי התיכה משתי חתיכות והאי אשה דומיה דהתיכה אחת היא וטעמא דר"א דיש אם למסורת וגבי אשם תלוי כתי' מכל מצות ה' אשר לא תיעשנה בשגגה ואע"ג דמצוה קריין בה"י ויין מצות כתי' בוין אחת וכן כ"ל נ"כ גבי כוי כמו שכתבתי בפ' שני דבכורים וגם בנדה פ' שני סי' ב' כמו שכתבתי שם:

ג **מודים ב"ש וב"ה**. אע"ג דפליגי בארוסה מנמ בכתובות רפ"ח דבש"א תמכור וב"ה לא תמכור הכא מודים ב"ה שמוכרת לכתחלה דל"ד שומרת יבם לארוסה לפי שארוסה קנויה עד שנתחייב הבא עליה סקילה הלכך כ"כ זכה בה שאין לה למכור לכתחלה אבל בשומרת יבם שלא עשה בה שום מעשה הוא אלא מכח אחיו והבא עליה לא מיחייב אלא מלקות ודאי דבזכותה נפלו הלכך מוכרת לכתחלה ואע"ג דלבתר **כי** עבד בה מאמר מ"מ כשנפלו בזכותה נפלו ולא בזכותו נמוקי יוסף: ועוד כתב דמנה ומאתים ונדוניא שהן נכסי צאן ברזל נקראים כתובה מפני שהן כתובין בה ע"כ. ובגמ' בעי מ"ט רישא כשהיא קיימת דלא פליגי ב"ש א"א בכח דילה מחזקי לנכסים דקאמר מוכרת ונותנת לכתחלה ומ"ש כשמתה דפליגי ולא מוקמי נכסי מלוג בחזקת יורשיה ומוקי לה אביי רישא דנפלו לה כשהיא שומרת יבם סיפא דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעלה קודם שמת וקסבר אביי ידו דבעלה כידה ולא יותר הלכך כשמת ואין ליבם בה אלא זיקה גריעא ידו דיבם מידה ונכסים בחזקתה לדעת ב"ה וב"ש פליגי ואמרי נשואה ידו עדיפא מידה וכשמת יד היבם כידה ויחלוקו א"ל רבא אי דנפלו לה כשהיא תחתיו כ"ע ל"פ דידו עדיפא מידה ואפ"ה ב"ה מודו דשקלי יורשי הבעל בנכסים אלא הידי והידי דנפלו לה כשהיא שומרת יבם ורישא דלא עבד בה מאמר קודם שנפלו לה הנכסים הלכך זיקה לא מהניא ולא מידי בנכסים וסיפא דעבד בה מאמר וב"ש לטעמייהו דאמרי לעיל בפ' ד' אחין מאמר קני כדתנינן בש"א אשתו עמו וכו' וב"ה לטעמייהו דאמרי לא קני ואע"ג דלב"ה ודאי ארוסה משוי לה לדחות בכרת אחותה משום אחות אשה כדקתני אשתו עמו מיהו לא כודאי נשואה משוי לה למיקני יבם כולה ירושה אלא כספק נשואה ויחלוקו אמר רב פפא דייקא דמתני' כותיה דאביי דסיפא בדנפלו לה כשהיא תחת הבעל ואע"ג דקשיא מתה פי' דייקא דקתני נכסים הנכנסין והיוצאין עמה מאי נכנסין ומאי יוצאין לאו נכנסין לרשות הבעל ויוצאין מרשות הבעל לרשות האב ואע"ג דקשיא מתה פי' דאדמפליגי בגופה של קרקע ולאחר מיתה לפלגו בהייה ולפירות הואיל וטעמא משום דידו כידה ותו לא מידי דוהאי דייקא כותיה וקשיא ליה מתה: **מתה מה יעשו בכתובתה**. תוס' פ' מי שמת דף קנ"ח. בפי' ר"ע ז"ל לשון המתחיל מה יעשו וכו' עד ובנכסים הנכנסין והיוצאי' צריך להיות הנכנסין ויוצאין: **עם יורשי האב**. ועיין נ"כ במה שכתבתי בשם הרמב"ן ז"ל פ' מי שמת סוף סי' ט': **נכסים בחזקתן**. כדמפרש ואזיל כתובה בחזקת יורשי הבעל כלומ' עיקר כתובה ותוספת ונכסי צ"ב בחזקת יורשי הבעל דלכ"ע הוי נכסים שנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל ויבם עומד במקומו דבעל בנכסי צ"ב נמוקי יוסף אבל בס"פ מי שמת משמע דגרים וכתובה בוי"ו כמ"ש לשונו שם סי' ט': **ונכסי מלוג**. שהן הנכנסים ויוצאין עמה הן בחזקת יורשי האשה והא דבסיפא אמרי ב"ש יחלוקו וברישא מודים דהכל בזכותה ומוכרת לכתחלה משום דרישא מיירי כשהיא בחיים והיא אינסי ודאי שהקרן שלה ממה נפשך ואיהו ספק ולא אתי ספק ומוציא מידי ודאי אבל סיפא הואיל ומתה כולנו באין וטוענין מכח ירושה והיבם טוען מכח ירושה הלכך שניהם ספק וספק ויחלוקו. נמוקי יוסף והוא תירוץ רבה בגמרא: אבל רש"י ז"ל גריס וכתובה בוי"ו גם הרי"ף ז"ל וכמו שכתבתי בפ' מי שמת בסי' ט' ע"ש גם עיין במה שכתבתי אמתני' בשם הר"ן ז"ל לקמן בכתובות פ"ח סי' ז': וביד פכ"ב דהלכות אישות סי' י' ובספ"ג דהלכות נחלות ובטור אבן העזר סי' ק"ס:

ד **כנסה** וכו' פ' כיצד אשת אחיו דף י"ט ובטור א"ה סי' קס"ו וסי' קס"ח: **על נכסי בעלה הראשון**. שאין נכסי היבם משועבדים לה כלל ויכול למכרן כשירצה דאשה הקנו לו מן השמים ומיהו כל נכסי בעלה הראשון משועבדים לכתובתה ואע"פ שהוא זוכה בהן אינו יכול למוכרן בלא רשותה אע"פ שיש נכסים כפלי כפלים ככתובתה וטעמא דאי משתדפי הני גבי מהני נמוקי יוסף. והקשו תוס' ז"ל אשה הקנו לו מן השמים וא"ת ומה מרויח בכך היבם כיון דאי לית ליה לראשון תקינו לה רבנן משני והטלו דנ"מ דאם נרשה ואח"כ אשתדוף שדותיו של מת דלא גביא משני חרי דשני ע"כ. ועיין עוד במ"ש שם בשם הר"ן ז"ל סוף סי' ז' דפ' האשה שנפלו. וקשה לע"ד דמאי ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון דקתני וכי אסור הוא לעשות לה נ"כ חיוב כתובה על עצמו אם ירצה והרי אין הכונה אלא כלומר אע"פ שהיא כאשתו לכל דבר מ"מ אינו חייב לכתוב לה כתובה אם יש נכסים משועבדים לכתובתה מאחיו המת וא"כ הכי ה"ל למיתני כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ואע"פ שכתובתה על נכסי בעלה הראשון. והיה נראה לפרש דהאי ובלבד אינו כאחר ובלבד דעלמא דהוי כמו ובתנאי רק הוי כמו לבד כלומר הרי היא כאשתו לכל דבר חוץ מזה דהיינו שכתובתה על נכסי בעלה הראשון ויותר נכון בעיני דהכא אשמועי' ברמז הרי דינין דלא אשמועי' לשון בשום דוכתא חדא דאי לית לה כתובה מראשון תקינו לה משני וה"ק הרי היא כאשתו לכל דבר ואפי' לענין כתובה מיניה דידיה ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון היכא דאית נכסי והיינו נמי דקתני על נכסי ולא קתני על בעלה ועוד אחרת אשמועי' שאסור לו ליבם למכור מנכסי אחיו המת וה"ק הרי היא כאשתו לכל דבר דכמו שפשוט הוא שאדם יכול למכור קרקעות המשועבדים לכתובת אשתו כמבואר ספ"ח דכתובות ובפ' הניזקין סי' ו' כמ"ש שם ה"נ האי יבם במכל שכן דיכול למכור מה שהוא שלו דהא לא כתב לה דקנאי ודקניגא ובלבד שכשהאשה כתובתה על נכסי בעלה הראשון אינו יכול למכור מהן כלל ועיקר ואע"ג דהא קתני לה בהדיא התם ספ"ח דכתובות לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה והנא נמי התם ברישא האי בבא דמתני' גופה דכנסה הרי היא כאשתו לכל דבר ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון אפשר לומר דאי ממתני' דהתם ה"א משום עלה טובה כדקס"ד למימר ברישא התם בגמ' להכי תנא מלת ובלבד הכא והתם לאשמועי' דאע"ג דגבי אשתו הא דתנא התם וכן לא יאמר אדם לאשתו אפשר לומר דהוי משום עלה טובה גבי יבמתו הוי משום דינא ודאי כך נלע"ד. ואע"ג דהא נמי משמעינן לה מדתנן התם נשואה גרשה אין לה אלא כתובתה בלבד וכמו שכתבתי שם דרך הגנה בכמה דוכתי לאשמועי' בקולר וברמז מאי דאשמועי' בדוכתי אחריני דו"ק:

ה **מצוה בגדול לייבם** וכו'. עד סוף סימן ו' וביד פ' שני דהלכות יבום סי' ו' ז' ה' ט' ובטור א"ה סי' קס"א: **לא רצה מהלכין**. ואיתא בברייתא בדקתני אביי קשיא קרובה ללשון מתני' בפ' כיצד אשת אחיו דף כ"ד. וז"ל מצוה בגדול ליבם לא רצה הולכים אצל האחין הקטן לא רצה חוזרים אצל גדול ע"כ. וכתוב בסמ"ג אומר ר"י דבחיזור האחין הגדול קודם וכן משמע נמי בפ' בני דיבמות שאמר הולכין אצל קטן משמע קטן שימנו וגדול משאר האחין מדלא קאמר מהלכין אל כל האחין ע"כ: **אלא חוזרין אצל הגדול ואומרים לו או חלוץ או ייבם**. היכא דכרוכי בתרה מחמת טענה כמו שכתבו תוס' ז"ל בפ' אע"פ דף ס"ד אבל הנכון נראה דכופין אותו לחלוץ או ליבם אפי' היכא דלא מחמת טענה דהיינו דבעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה וכו' ואיתה בתוס' ר"פ המדיר: ו **תלה בקטן**. קטן ממש נמוקי יוסף. ולשון הרמב"ם ז"ל שם פ' שני אמר

הגדול

הגדול המתינו לו עד שיגדיל הקטן או עד שיבא ההולך או עד שיבריא החרש ומלך בו ואם לא ירצה אז ייבם או אחלוץ אין שומעין לו וכו': **ובגדול עד שיבא ממדי' הים**. כתוב בתרומת הדשן סי' ר"ה וז"ל ותדע דהאי נקט תנא ובגדול עד שיבא ממדינת הים ליתני עד שיבא ממדינה למדינה בארץ ישראל דלא משהינן אלא דוקא נקט בקטן עד שיגדיל ובגדול עד שיבא ממד"ה לא משהינן משום דשמא ימות הקטן והגדול לא יבא לעולם ממד"ה ותעביר המצוה לכך לא משהינן אבל ממדינה למדינה דקרוב הדבר שיבא משהינן ע"כ: **ובחרש ובשוטה**. מדלא קאמר עד שיתרפא משמע דאפי' הלה ליבם לאחר אין שומעין לו לפי שאין חוששין אותה וה"ה דה"מ למוכה שחין הוס' ז"ל בנכפ' אע"פ אמרי' יבמה נכפלה לפני אח בורסקי יכולה לומר לאחיך הייתי רוצה לקבל מולך אי אפשי לקבל: **ז הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו**. ומיהו אמרו בירוש' שאם היא אסורה לו שאינו רשאי לקיימה אפי' מדרבנן כגון שתי יבמות שעשה מאמר בזו וכנס לזו לא זכה בנכסים נמוקי יוסף ובטור א"ה סימן קס"ג: **החולץ ליבמתו הוא דאסור וכו'**. ביד פ"א דהל' יבום סי' י"ג ובטור א"ה סי' קס"ב: **והיא אסורה באביו** משום כלתו ובאבי אביו משום כלת בנו בבנו משום אשת אב בבן בנו משום אשת אבי אביו שהוא מן השניות באחיו משום אשת אח בבן אחיו משום אשת אחי אביו רש"י ז"ל ובגמ' בעינן אי גזרו שניות בחלוצה אי לא וממתניתין דקתני היא אסורה באבי אביו מטעם כלת בנו דהוית שניה לא דייק דלחי לה בגמרא דדילמא לאו משום הולך אלא בשביל שמת שהיתה זו אשתו גמורה לפיכך אבי אבי' אסור בה משום כלת בנו אבל משום חולץ לא שמעינן ממתניתין ולפיכך מיבעיא ליה ומכל מקום אסיקנא בגמ' דגזרו שניות בחלוצה והכי הילכתא נמוקי יוסף. ובאבי אמו ל"ג במתני' וגם ה"ר יהוסף ז"ל מחקו וכתב דלא גרסינן ליה בכל הספרים שבאו לידו ע"כ: **מותר אדם וכו'**. פי' ד' אחין דף כ"ו: **ואסור בצרת קרובת חלוצתו**. כלומר לצרת אחות חלוצתו ופי' רש"י ז"ל אפי' כשהיתה אחות חלוצתו נשואה לאיש נכרי ומת הנכרי כשם שאסור באחות חלוצתו כך אסור בצרתה והקשו עליו ז"ל דהא אין לצרת ערוה אסורה אלא מאח ואפי' באחות גרושה ואחות אשה כה"ג שנשאת לנכרי לצרתה מותרת וגדולה מזו גרושה עצמה שנשאת לנכרי ומת נראה אשה שניה של נכרי מותרת לזה וכן אתה דן בחלוצה עצמה שנשאת לנכרי והיאך יאסר בצרת אחות חלוצתו כי ה"ג כדנייס והכיג מר אמרה להא אלא פי' כגון שני אחים נשואים לשתי אחיות לאה ורחל מת ראובן וחלץ יהודה לאשתו ואח"כ מת שמעון הרי הוא אסור ברחל משום אחות חלוצה דרבנן ואסור בצרתה והוא ולא מתיבמת וכדאיתא בפ"ד אחין עכ"ל הריטב"א ז"ל נמוקי יוסף ועיין בתוס' וז"ל בית יוסף בקצרו לשון התוס' ונראה לר"י דגרסי' הא דאמרו בבדיה לצ"ד פי' שהולכת לחלוץ וכיון דחלצה דמיא לגרושה טפי ונאסרה נמי צרתה וכיון כשנשואה לאחיו דדמיא לצרת ערוה אבל כשהולכת צרת לאה ולא לאה לא דמיא לאה לגרושה הלכך קרובתה שריא ע"כ. והילך לשון ספר הלבוש אשר שם באבה"ע סוף סי' קס"ב החולץ מותר באחות צרת חלוצה ובשאר קרובותיה כגון ראובן שחלץ ליבמתו לאה מותר באחות שרה שהיתה צרת לאה ג"כ אשת אחיו שמת אע"ג דשרה היא ג"כ זקוקתו מ"מ כיון שחלץ ללאה ולא לשרה לא דמיא שרה לגרושתו ולא אסרו עליו קרובותיה כמו קרובת החלוצה לאה. אבל אסור בצרת אחות החלוצה כגון ראובן שחלץ ליבמתו לאה אשת אחיו שמעון ואחותה רחל נשואה ללוי אחיו השני ולו נשים אחרות ואח"כ מת לוי ונפלו נשיו לפניו ליבום כשם שאסור ראובן ברחל שהיא אחות חלוצתו לאה ודמיא לאחות גרושתו כך הוא אסור בצרתה מפני שצרתה כצרת ערוה ע"כ: וביד פ' שני דהלכות יבום סי' כ': **ח החולץ ליבמתו ונשא וכו'**. בפ' האיש מקדש דף מ"ס ברש"י ותוס': **חולצת ולא מתיבמת**. דהויא לה אחות חלוצתו ומיהו מחליצה לא מיפטרה דמדאורייתא רמיא קמיה והע"ג דאחותה קיימת. וכתב רש"י ז"ל דמתני' דקתני חולצת דלא כר' עקיבא דלר' עקיבא פטורה לגמרי דהא ס"ל לקמן במתני' בפירקין דנושא קרובת חלוצתו הולד ממזר פי' וקיימא לן דכל שאין עולה ליבום אינו עולה לחליצה: **פטורה אף מן החליצה**. הואיל ואשתו קיימת רש"י ז"ל. ובגמ' אמר ריש לקיש כאן שנה רבי אחות גרושה מדברי תורה אחות חלוצה מד"ס. ומפירוש רש"י ז"ל דפי' פטורה אף מן החליצה משמע דל"ג במתני' אלא ה"ז פטורה ול"ג מן החליצה ומן היבום וכן הוא בתלמוד בבלי וירושלמי וגם בהר"ם ז"ל ליתה אבל בהרי"ף ז"ל איתיה ושמא הם דברי הרב ז"ל עצמו. אבן ה"ר יהוסף ז"ל כתב די"ם דגרסינן ליה. ובטור א"ה סוף סי' קע"ג ובסימן קע"ד וכתוב בס' ירא"ס סי' רי"ג בה"ג מצאתי רביעית באחתו שניה ולא ידעתי מהו ע"כ. ואיני מבין במאי מסתפק הרב ז"ל אם זו היא דתני ר' חייא בפ' כילד אשת אחיו דף כ"ב רביעית שבקמיו ושבחמותו שניה: **ט שומרת יבם שקדש כו'**. ביד פ"א דהלכות יבום סי' י"ד ובפ"ז סי' ח' ובתשובת הרשב"א ז"ל סי' שכ"ח ובטור א"ה סוף סימן קט"ו וסימן קע"ג וכתב הרא"ש ז"ל דוקא נקט שקידש וכו' [עי' בתוי"ט] וכן כתוב בתשובות הרשב"א ז"ל הנזכרת: **משום ר' יהודה בן בתירא אמרו גרסי'**. ואיתה למתניתין פ"ב דמגלה ד' י"ח ובפ' כילד אשת אחיו ד' י"ח. ובירושלמי ר"פ ד' אחין ובפ' בכ"א אין מנמשין ומוקי לה דלא כר"ג: **המתן**. מלכנוס דקא פגעת באחות זקוקה וכו' כך נ"ל בפי' ר"ע ז"ל: **חלצו לה אחין או כנסו**. כך נראה שהיא גירסת הרי"ף ז"ל וכן בירוש' וי"ג אין לה אחיו או כנסה וכתוב עוד בנמוקי יוסף ר"פ כילד אשת אחיו והקשו ז"ל אחר שקידש הוה לן למימר שנפקעה זיקתה ואפי' לא יעשה אחי' מעשה ויש שתרצו דכיון דקיימא לן יש זיקה הרי היא כמקודשת אלמא הלכך הוי דין שתולית מקודשת למקודשת אבל לפי זה אם כנסה דין הוא דעדיף טפי מן המקודשת והולית הזקוקה אבל אינו מחוור זה בעיני המפרשים האחרונים דאי כשאין מפקעי קדושין נמי הוו מפקעי דקדושין מדאורייתא וזיקה מדרבנן והייתו דאמרי' המתן עד שיעשה מעשה ולא אמרי' ליה שיכנוס אלא עיקר הדבר תלוי במעשה אחיו משום דבמעשה זה היא מתיר אחותה לאחיו בלי ספק דהשתא לא הויא אחות זקוקתו עכ"ל ז"ל: **י היבמה לא תחלוץ וכו'**. פי' מי שהוליאוהו ד' מ"ז: **וכן שאר כל הנשים לא ינשאו ולא יתארסו עד שיהיו להם שלשה חדשים אחד בתולות ואחד בעולות ואחד אלמנות ואחד גרושות אחד ארוסות ואחד נשואות**. כך נ"ל וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל. אלא שמתוס' דפ' שני דכתובות נראה דגרסי' לא יתארסו ולא ינשאו אלא דבלאו הכי נלע"ד שפשט יש טעות אחרת ג"כ. ועיין בספר הלבוש ריש סי' י"ג דאה"ע: וכתבו תוס' ז"ל שם ובפסחים פ' כילד צולין דף פ"ה דהכא תנא ברישא בתולות שאינו פשוט וכן מזכיר אירוסין קודם נשואין דהיינו שאינו פשוט וסוף דבריהם כתבתים שלהי פ"ק דסוכה וביד פי"א דהלכות גירושין סי' י"ח ובפ"א דהלכות יבום סי' י"ט ובטור א"ה סי' י"ג וסי' קס"ד וסי' קס"ח ובגמ' פריך הי ניהו בתולות והי ניהו ארוסות הא חדא היא והיכא משכחת לה בתולה יבמה הם לא ארוסה ומשני אמר רב יהודה ה"ק וכו' כלומר לא תיתני אחת אחת דמשמע תרי מילי אלא כולה חדא קתני ופירושי קמפ' אחד בתולות ואחד בעולות וכגון שנתארמלו או נתגרשו בין מן האירוסין דהיינו בתולות בין מן הנשואין דהיינו בעולות: **הנשואות יתארסו**. הטעמא דאסורה כדי להבחין וכו' שאין הסכינה אלא על הולדים שזרעו מיוחס אחריו דכתיב להיות לך ולזרעך אחריך והכי נמי קיי"ל בנדרים וברותי מכם המורדים והפושעים בי אלו בני ערבוביא ואצרכוה להמתין כל שלשה חדשים ולא אמרינן תשהה מעט ותנשא ותבדוק עצמה כי מלו לה שלשה חדשים למיתת בעלה דהיכי תבדוק עצמה אי בנדים כדרך נשים דאי מיעברא ודאי בר קיימא הוא דאי בר בתרא אתי לא הוה מינכר דלא מלו ג' חדשים לנשואיה דחסר ליה הבות מטהו שהמתינה ואי לא מינכר ולבתר הכי מינכר ודאי בר בתרא הוא האי בדיקתא לא עבדינן משום שלא יתגנו על בעליהם הנשים מאחר שניבאו ואם נבודקה בשילוכא ע"ג עפר תיחוה דאם היא מעוברת פסיעותיה ניכרות שמעמיקות יותר מאשר נשים שהולד מכבידה אבל מהפה על עצמה שלא הלאה מעוברת כדי שלא יבינו שבן הראשון הוא ויירש בנכסי בעלה השני וירבה מפרש טעמא דאסירא דצריך להמתין ג' חדשים גזרה שמא ישא אחותו מאביו אם נשאת תוך שלשה וילדה והוא בן ט' לראשון ונולד בביתו של שני וכסבור שהוא בנו וישא את בת בעלה הראשון שיש לו מאשה אחרת והיא אחותו מן האב וגם גזרה שמא ייבם את אשת אחיו מאמו שאם תלד לאחרון בן אחר ויצא אשה וימות בלא בנים ויבמה זה כסבור שהוא אחיו מאביו ונמצא מיבם אשת אחיו מאמו שלא מאביו וחייב כרת או יוציא את אמו לשוק אם לא תלד אמו לשני וימות וכסבורין שהוא בנו ותצא אמו לשוק בלא בנים או יפטור את יבמתו לשוק אם יש לו אח מאביו הראשון ולא היה לו בנים ומת ואין שם אח אלא הוא והוא סבור שהוא בן האחרון ונמצאת אשת בנו של ראשון הזקוקה לו נשאת לשוק בלא חליצה: **חוץ מן הארוסה שביהודה**. שהיו מיחדין את הכלה ואת החתן וכו' כדפי' ר"ע ז"ל וכדתנן בפ"ק דכתובות האוכל אצל חמיו ביהודה וכו' ומשמע הא אם אינו אוכל לא: **כל הנשים יתארסו**. פי' רש"י ז"ל דהאי כל הנשים יתארסו לאו למעוטי ארוסה ליכא דטפי מקל ר' יוסי מר' יהודה ספ"ד אחין וכתבו עליו מן המפרשים ז"ל דאינו מחוור דהתם לר' יוסי טעמא רבה איכא ליה דסבר אשה מזנה היא מתהפכת אבל בגזרה דהכא דאפי' בקטנה גזרינן שלא תנשא עד שלשה חדשים והוא מחמיר בגזרות טפי מר' יהודה נמוקי יוסף: **ר' יוסי אומר כל הנשים וכו'**. תוס' פ' בתולה נשאת דף ד' ובגמ' מוכח דת"ק דמתני' הוא ר"מ: **חוץ מן האלמנה מפני האבול**. בגמ' מתמה רב חסדא על דברי ר' יוסי שאוסר ליארס מחמת אבלות כל שלשים קל וחומר ומה במקום שאסור לכבס בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה מותר ליארס דאירוסין לאו שמחה היא מקום שמותר לכבס תוך שלשים יום של אבל דת"ל אין אסור בתכבוסת אלא ז' ימים אינו דין שמותר ליארס ומסיק רב אשי שאני אבלות חדשה מאבלות ישנה ושאני אבלות דרבים מאבלות דיחיד פי' דט' באב אבלות ישנה ואבלות דרבים הלכך קילא ובטור י"ד סימן ש"צ ושצ"ב: **יא ארבעה אחים וכו'**. ביד פי"ד דהל' אישות כ"ד ובפ"א דהל' יבום סימן ט' י' י"א ובפ"ה סי' י"א ובטור א"ה סי' קס"א ובגמ' פ' ד' אחין ס"ד: **אם רצה הגדול וכו'**. בגמ' מוקמינן לה באדם דאפסר ליה בספוקייהו דאי לאו הכי מייעלין שלא יכנוס כדי שלא יכניס קטטה לתוך ביתו וה"ה אפי' כוזא אלא ע"ס טובה קמ"ל כי היכא דלימטייהו עונה בחדש: **ביאתה אי חליצתה של א' וכו'** לשון ר"ע ז"ל עד שכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה. אמר המלקט הכי איתא בגמ' וניחלוץ לתרווייהו ומשני אמר קרא בית א' הוא חולץ ואינו חולץ שני בתים ופריך ונייבם לחדא ברישא והדר ניחלוץ לחדא ומשני אמר קרא אם לא יחפוץ הא חפץ ייבם כל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה פי' כל שאינה עולה לב"ד ליבום שאינה זקוקה להתייבם דרחמנא פטרה דכתיב בית אחיו בית אחד הוא בונה ולא שני בתים והשתא אי חליץ לה הויא בההיא שעתא שני בתים והקשו תוס' ז"ל הרי חרש וחרשת דאינם עולין לחליצה ועולין ליבום ותרצו דהתם בני חליצה נינהו אלא דפומייהו הוא דכתיב להו ע"כ: עוד בסוף לשון ר"ע ז"ל הכא נמי לא סלקי לחליצה. אמר המלקט ובגמ' פריך והימא כי איכא חדא התקיים מצות יבום כי איכא תרתי לא תתקיים מצות יבום ומסיק יבמה יבמתו ריבה: **היתה אחת בשרה וכו' כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכין לו**. איתה בפ"ק דמכילתין דף י"א וי"ב והיתה גם בבית יוסף בשם רבינו ירוחם שכל העובר על זה מנדין אותו ואם ההרו בו למלקות מלקין אותו ע"כ: **יב והנושא את קרובת חלוצתו**. דקסבר ר"ע חלוצתו כאשתו וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט כן היא מסקנת הגמ'. אבל בנמוקי יוסף תכם בפירושו תירוץ ראשון דכל מקפי בגמ' קרובת חלוצתו מדרבנן הוא דאסירא משני תני קרובת גרושתו ומאי דקתני בסיפא ומודים בנושא קרובת גרושתו משום דלא תימא דרבנן אכולהו תלתא קאי הנזכרים פליגי קמ"ל דבהא מודו כיון שהיא מחייבי כריתות אע"פ שאין בה חיוב מיתת ב"ד. ירוש' ר' חייא בשם ר' יוחנן המחזיר גרושתו משנשאת פסולה מן הכהונה בלא כך אינה פסולה מן הכהונה אלא פסולה מלאכול בתרומה ר' זעירא בשם ר' יוחנן המחזיר גרושתו משנשאת בתה כשרה לכהונה ומאי טעמא כי תועבה היא היא תועבה ואין בניה תועבין: **יג איזהו ממזר**. תוס' פ"ק דמכילתין דף י"ד ובגמ' בפירקין דף מ"ד ובפ' עשרה יוחסין דף ע"ד: **כל שאר בשר וכו'**. וגם חייבי לאוין דלא הוו שאר כגון עמוני ומואבי וממזר וכיולא בהן נמוקי יוסף וק"ק לע"ד דא"כ ה"ל למיתני כל שהו בלא יבא דברי ר' עקיבא לפי פירושו ז"ל ואפשר שנ"ל למעוטי חייבי לאוין דלא הוי שאר דתנא דידן פליג אר' סימאי ואר' ישבב ושלשה מחלוקת בדבר וכמו שאכתוב בסמוך. אח"כ מצאתי בפי' הרמב"ם ז"ל שיטור דברי ר"ע כל שאר בשר וכל שהוא בלא יבא לפי שעיקר דעתו כל שאין לו ביאה בקהל הולד ממזר ואפי' הוא מחייבי לאוי ע"כ. וגם בתי"ע הקשה על לשון רב •

ז"ל.

ו"ל שהעתיק ר"ע ז"ל דקשיא דהא מחזיר גרושתו דלאו קורבה הוא ואמר ר"ע לעיל דהולד ממזר. ובגמ' מ"ש דר"ע דכתיב לא יקח כו' ולר' סימאי דמרבה מהאי קרא אפי' שאר חייבי לאוין דלאו לשאר דאמר מן הכל היה עושה רע"ק ממזרים חוץ מאלמנה לכ"ג שעושה חללים ולא ממזרים ואדקאמר חוץ מאלמנה אלמא אפי' חייבי לאוין שלא מחמת קורבה מרבה כגון מחזיר גרושתו משנשאת וכגון נתינה לישראל דקיימא לן בלא תתחתן בם מז' אומות היא וכגון עמוני שנשא בת ישראל בניו ממזרים ולר' ישבב דאמר דר' עקיבא מרבה אפי' חייבי עשה. כגון מצרי ואדומי קודם שלשה דורות דכתיב דור שלישי יבא להם ולא שני ולאו הבא מכלל עשה עשה שכך היה אומר ר' ישבב בואו ונצווח על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר נפקא להו מולא יגלה ויו יתירה ושמעון התמני סבר לה כרבנן דפליגי אדר' יהודה לקמן רפי"א. ור' יהושע סבר אי בשומר' יבם של אביו משתעי או באנוסת אביו משתעי ליכתוב לא יגלה כנף אביו לחודיה ולישתמעי' דיש ממזר מחייבי כריתות לרבנן או מחייבי לאוין לר' יהודה וכ"ש מאשת אב לר' יהודה דהויא במיתה לא יקח איש את אשת אביו למה לי למיכתב אלא ש"מ מדכתביה הא קמ"ל דלא יבא ממזר עלה קאי דמינה הוא דהוי ממזר משום דמחייבי מיתות והלא יגלה כנף אביו לא קאי ואי קשיא כנף אביו למאי כתביה אי בשומרת יבם לעבור עליו בשני לאוין ערות אחי אביך לא תגלה ולאו דלא יגלה כנף אביו ואי באנוסת אביו אשמועי' דאסורה ובברייתא דמייתי בגמ' אמרי' הכל מודים בבא על הנדה ואפי' שמעון התמני אע"ג דקאי בכרת אין הולד ממנו ממזר ועל הסוטה אע"ג דמחייבי לאוין היא לנבעלה דילפינן לה מרבויא דאחרי אשר הוטמאה מודה ר' עקיבא דפליג אדרבנן במתני' במחזיר גרושתו וקאמר דהולד ממזר אע"ג דלאו חייבי לאוין דשאר הוא הכא מודה דאין הולד ממזר וכ"ש לאידך בר פלוגתא דשמעון התמני דלא הוי ממזר משום דסוטה לאו בחייבי לאוין דשאר היא דהא תפסי בה קדושין לאסה דאף לאחר שזינתה לא פקעי מינה קדושיה הראשונים. ועל שומרת יבם שנשאת לא' מן השוק בלא חליצה ואפי' לר' עקיבא וטעמא הוי דנדה תפסי בה קדושין שנאמר ותהי נדתה עליו אפי' בשעת נדתה תפסי בה קדושין סוטה נמי דהא תפסי בה קדושין דאף לאחר שזינתה לא פקעו מינה קדושיה הראשונים כדאמרן שומרת יבם מדאפקיה רחמנא בלאו דידיה בלשון הויה דכתי' לא תהיה אשת המת ש"מ בת הויה היא וה"ק קרא לא תהיה אשת המת לא תתקדש אשת המת בקדושין לאיש זר אלמא קידושין תפסי בה ועיין בהרי"ף ז"ל שפי' סוגיא זו והלכה כדבריו והכי הילכתא ולא משום דתנן והלכה כדבריו דהא קיימא לן אין למדין הלכה לא מפי משנה ולא מפי תלמוד אלא משום דתני לה גבי הלכתא פסיקתא דתנן בפ"ג דקדושין כל מקום שאין לה עליו קדושין אבל יש לה על אחרים קדושין הולד ממזר ואיזה זה הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה הרי"ף ז"ל וכן פירשו תוס' ז"ל. וכתוב בתשובות הרשב"א ז"ל סי' שנ"ה וקרוב אני לומר דלא אמרו אין למדין אלא במקום שאמרו הלכה כנגד הכלל האמור בגמ' כגון שאמרו הלכה כפלוני יחיד במקום רבים וא"כ הלכה כר' אליעזר כנגד ר' יהושע וכיוצא. אבל במקום שאינו כנגד הכלל המסור למה אין למדין מינרע גרע כשאמר הלכה ע"כ. והביא שם ראיות לזה ע"ש ועיין רפט"ו דהלכות איסורי ביאה ובטור א"ה סי' ד': **ר' יהושע אומר כל שחייבין עליו מיתת ב"ד.** כתבו תוס' ז"ל יש מגיהין ר' יהודה במקום ר' יהושע דבפ"י יוחסין גבי כל האסורין לבא בקהל מותרין לבא זה בזה ר' יהודה אוסר ומפר' עלה דר' יהודה סבר דממזר מאחותו לא הוי ממזר אלא מאשת איש ופריך עלה תניא מסך דהכא ואין נראה דהיאך היה בן עזאי אומר לקיים מילתיה דר' יהודה והא קשיא מיניה טובא דהא בן עזאי תלמיד חבר הוה דר' עקיבא כדאמרי' במי שמת ור' יהודה מתלמידי בתראי דר' עקיבא הוה ועוד דר' יהודה סבר כר' עקיבא דיש ממזר מחייבי לאוין אלא ודאי דר' יהושע גרסי' והתם פריך תניא משום דה"ל למיתני וכן היה ר' יהודה אומר כדבריו אי הוה סבר כר' יהושע וכדפריך התם לעיל מינה גבי אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי ומיהו וכו' ע"כ. ובגמ' תני שמעון בן עזאי אומר מצאתי מגלת יוחסין בירושלים וכתוב בה איש פלוני ממזר מאשת איש וכתוב בה משנת ראב"י קב ונקי וכתוב בה מנשה הרג את ישעיה. אשתו שמתה וכו' גרשה וכו' נשאת לאחר ומתה מותר באחותה יבמתו וכו' כך נ"ל. ואיתה ר"פ כילד אשת אחיו ובטור א"ה סי' קס"ב. ובגמ' אמר רב יוסף כאן שנה רבי משנה שאין צריכה פי' בקונטרס דז"ל קרי בי רב הוא עליה בחייה שלא נאסרה אחותה אלא בחייה והקשו תוס' ז"ל דבכמה מקומות שונה התנא מה שבפסוק בפירוש ועוד דגרסה ומתה מותר באחותה איצטרך למידק הא לא מתה אסירא דלא כתי' בהדיא ודרשי' לה בפ"ק מעליה בחייה כל שבחייה אפי' כשגרשה אלא נראה נר"י דיבמתו היא משנה שאינה צריכה דכיון דתנא אשתו כל שכן יבמתו ע"כ. ובירוש' יבמתו שמתה מותר באחותה הא בחייה אסור לא כן א"ר יעקב בר אחא בשם ר' אלעזר שומרת יבם שמתה מותר בחמותה אלא בגין דתנינן חלץ לה ומתה מותר באחותה הא בחמה אסור לפום כן תנא אחותה ע"כ:

פרק ה רבן גמליאל אומר וכו' סדר משנה זו שלא הטעה לשבש הגרסא שבספרים סדר יבם ויבמה אחת תחלה מפר' דין גט וחליצה וביאה שאחר מאמר ואח"כ מפרש דין מאמר ביאה וחליצה שאחר הגט ואח"כ דין מאמר וגט וביאה שאחר חליצה ואח"כ דין מאמר וגט וחליצה שאחר הביאה וכן סדר יבם ושתי יבמות רש"י ז"ל. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל אין גט וכו' פי' אין בגט השני שנותן היבם אחר הגט הראשון שנתן ליבמתו שום ממשות ולא נאסר בקרובות שניה וכן במאמר השני אין בו ממשות ולא נפסלה הראשונה בשביל זה אלא מותר ליבמם וכן בבעילה שניה וכן בחליצה שניה אין בה ממשות והרי הוא כאילו לא חלץ לשניה ומותר בקרובותיה ע"כ: עוד כתב וחכמי' אומרי' יש גט אחר גט וכו' פי' יש מעשים אחר הגט ואחר המאמר כלומר המעשים שנעשים אחר הגט ואחר המאמר שניהם רושם כאילו נעשו תחלה אבל אחר בעילה אין מועיל שום מעשה כשהבעילה היא תחלה כדלקמן כגון שבעל ליבמתו ואח"כ חלץ לה או נרתה אין אותה חליצה שנעשית אחרי הבעילה אוסרת עליו את אשתו וכן אם בא על הראשונה וחזר ובא על השניה אין הבעילה השניה אוסרת את הראשונה וכן המעשה שנעשה אחר החליצה אינו כלום ע"כ: **ולא מאמר אחר מאמר.** כתבו תוס' ז"ל אתי אפי' כרבנן דר' עקיבא אע"ג דקדושין לדידהו תופסין בחייבי לאוין ותפסי קדושין אחר ביאה התם הוא משום דהוו קדושין דאורייתא דע"י ביאה פקעה זיקה אבל הכא שהיא זקוקה לו אין לו לתפוס אלא מדרבנן ולא תקון רבנן שיהא מאמר אחר מאמר: **ולא בעילה אחר בעילה.** היינו אחר בעילה כשרה אבל אחר בעילה פסולה כגון ביאה שאחר הגט יש אחריה ביאה כי היכי דיש אחריה מאמר ולא חליצה אחר חליצה. היינו אפי' אחר חליצה פסולה ע"כ: **ולא בעילה אחר בעילה.** תוס' פ' אלו נערות דף ל': **וחכמים אומרים יש גט** וכו'. כל הפרק ביד פ"ה דהלכות יבום וחליצה ובטור א"ה סי' ק"ע ובגמ' ע"כ לא פליגי אלא בגט אחר גט ובמאמר אחר מאמר אבל גט א' ביבמה ומאמר א' ביבמה מהני כלומר אם נתן גט ליבמתו פסלה ע"י עצמו וע"י אחיו מ"ט אמור רבנן גט ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי אמרת לא מהני אמרי כו' ומ"ט אמור רבנן האי ביאה פסולה יש אחריה כלום וכדתנן נתן גט ובעל צריכה גט וחליצה ותנן נמי עשה מאמר בזו ובעל לזו צריכות שני גיטין וחליצה אי ביאה אחר הגט היא כמתני' קמייתא דנתן גט ובעל גזרה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה ואי ביאה אחר מאמר היא כמתני' בתרייתא דעשה מאמר בזו ובעל לזו גזרה ביאה אחר מאמר משום ביאה אחר ביאה ומ"ט אמור רבנן האי חליצה פסולה אין אחריה כלום כדתנן נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום דאי הדר ועביד מאמר או גט לשלישית לא מהני משום דלמאי ליגזור ליגזור חליצה אחר הגט משום חליצה אחר חליצה פי' דלא ליתי למיחלץ לשתי יבמות זו אחר זו או שני יבמים ליבמה אחת זה אחר זה כל הני תיחלוץ ותיזול כלומר מאי איכפת לן כל ימיה תיחלוץ ותיזיל ליגזור חליצה אחר מאמר משום חליצה אחר ביאה אטו חליצה אחר ביאה מי לא בעיא גט למאמרו דהא דאמרי' אין אחריה כלום דבר העשוי לאחרים דאי עביד גט או מאמר בחברתה לא מיתסר בקרובותיה וחליצה אחר מאמר נמי בעי גט לביאתו ע"כ: **ב עשה מאמר וכו'** היינו בנתן גט סתם אף לזיקתו אבל אם נתן למאמרו שריא אף ליבם: **עשה מאמר וחלץ צריכה הימנו גט.** הכא לא תני אין אחר חליצה כלום משום דהכתי צריכה גט למאמר ולא תני ליה אלא היכא דאחר חליצה אין צריך לעשות כלום תוס' ז"ל: **הרי זו כמצותה.** כתב נמוקי יוסף דמתרץ בגמ' דלאו דוקא זו היא המצוה ע"י מאמר בלבד אלא ה"ק אף זו כמצותה ע"כ. ומ"מ אם בעל ולא קידש קאמר בגמ' דקנה ולוקה מכת מרדות על שנהג מנהג קלות ראש. והילך לשון הגמ' עשה מאמר ובעל ה"ז כמצותה לימא מסייע ליה לרב הונא דאמר מצות יבמין מקדש ואח"כ בועל אימא אף זו כמצותה פשיטא סד"א כיון דאמר מר העושה מאמר ביבמתו פרחה הימנו זיקת יבמין וחלה עליו זיקת אירוסין ונשואין אימא לאו מצוה קעביד קמ"ל ע"כ: **ג חלץ ועשה מאמר** וכו' פי' חלץ תחלה ואח"כ עשה מאמר או נתן גט אחר חליצה או בעל לאחר חליצה קתני סיפא אין אחר חליצה כלום או בעל וכו' פי' בעל תחלה ואח"כ עשה מאמר או נתן גט אחר בעילה או חלץ אחר בעילה אין אחר בעילה כלום הר"ם ז"ל ופשוט הוא. ולשון ה"ר יהוסף ז"ל נתן גט ובעל פי' או נתן גט או בעל ובעבור שאין חילוקי דינים כלל אומרם בבבא אחת ע"כ: **נתן גט ועשה מאמר.** אח"כ באותה יבמה עצמה צריכה גט וחליצה דאפי' ר"ג מודה דיש מאמר אחר גט דמספקא ליה אי גט דחי אי לא ודילמא גט לא דחי ואהני מאמר יבמין בה וכ"ש לרבנן דאמרי גט דוחה קצת ומשייר קצת אהני מאמר למיקני שיורא דגט וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו ויבומי לא דמגט קמא קיימא עליה בלא יבנה: **נתן גט ובעל.** אסור לקיימה דקם עליה בלא יבנה וצריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו אפי' לר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין דהא הך כולה מתני' ר' עקיבא היא כדמפ' בגמ' הכא מודה דתפסי קדושי ביאה דגט לאו כחליצה דמי לאפקועי כולה זיקה הלכך לא עמדה עליו בלאו גמור וחליצה לזיקתו ובגט לחודיה לא מיפטרא כשאר כונס את יבמתו שיכול לפטרה בגט משום דהך ביאה פסולה הואי משום גט קמא ולא קניא לגמרי: **אין לאחר חליצה כלום.** ואע"ג דחליצה פסולה היא דהא בעי יבומי לא מני אפ"ה דחיא לגמרי ואין לאחריה כלום דאי הדר ומקדש לה במאמר או בביאה לא בעיא גט וכר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין נמוקי יוסף: בפי' ר"ע ז"ל צריך לכתוב סי' הגימ"ל קודם לשון המתחיל נתן גט ועשה מאמר: **חלץ ועשה מאמר** וכו'. והביאוה תוס' ז"ל בפ"ק דב"ק דף י"ד ובגמ' חלץ ועשה מאמר האי מתני' דקתני דלא תפיס מאמר אחר חליצה ר' עקיבא היא אבל חכמים אומרים יש אחר חליצה כלום וכמו שפי' ר"ע ז"ל. ור' ס"ל בברייתא בגמ' אימתי יש אחר חליצה תפיסת קדושין בזמן שקדשה ישראל לשם אישות בקדושין גמורים ולא במאמר יבמים דודאי קדושין תופסי' בחייבי לאוין אבל קדשה לשם יבמות אין קדושין שהרי אין כאן נד יבום והוו להו קדושי טעות ופי' נמוקי יוסף ז"ל לשם יבמות שאמר לה הרי את מקודשת לי בזיקת יבמין ואחר חליצה אין כאן נד יבום הלכך אינה צריכה גט למאמרו ע"כ. וכתב הרב אלפס ז"ל והא נמי דתנן בסוף פירקי' אבל לא אחר בעילה כלום ותנן נמי הבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום אליבא דר"ע היא אבל לרבנן הבעילה נמי יש אחריה כלום כגון שתי יבמות הבאות מבית א' שנפלו לפני שני אחין ובא א' מהן על אחת וחזר הוא או אחיו וקדש את צרתה צריכה ממנו גט דקיימא לן דחייבי עשה היא וכסברת רב אחא בפ' קמא דפליג ארבינא דאמר בכרת וקיי"ל כרב אחא דמיקל ע"כ. ועיין עוד שם וגם בהרא"ש ז"ל ותוסיף לקח. ובירוש' נתן גט וחלץ אין לאחר חליצה כלום ולא כבר תנינן אין לאחר חליצה כלום בגין דתנינה דבתרה אחד יבמה אחת ואחד שתי יבמות ע"כ וכן תרצו בגמ' בסוף פירקי' אכמה בבות דמתני' דבפירקי' דתנינהו איידי: **חלץ ועשה מאמר או נתן גט.** אחר חליצה או בעל אחר חליצה אינו כלום כדתני בסיפא אין אחר חליצה כלום שאין מאמר וביאה תופסין בה אחר חליצה כר' עקיבא וגט דלאחר חליצה לא הוה צריך למיתני לאשמועי' דאין כלום דלמאי ליהוו לאיתסורי בקרובותיה הא מיתסר וקאי מחמת חליצה אלא איידי דבעי למיתני גט דלאחר בעילה כדקתני או בעל ועשה מאמר ונתן גט לאשמועי' דאין לאחר ביאה זיקת יבמין ובהאי גט סגי ליה בלא חליצה תנא נמי גט דלאחר חליצה והכי מפר' בגמ': **או בעל ועשה מאמר או נתן גט.** אחר ביאה או חלץ אחר ביאה אין לאחר ביאה כלום זיקת יבמין דגט שנתן אחר ביאה מגרש לה כאשתו גמורה ולא בעיא חליצה ואם רצה להחזיר מחזירה וחליצה שעשה אחר ביאה אינה מועלת כלום דאין עליה זיקת יבמין ומאמר דלאחר ביאה לא הוה צריך למיתני דפשיטא לן דלא מהני דלמאי ליהני הא אפי' מאמר אחר מאמר ביבם אחד ויבמה אחת בתרא כמאן דליתיה דמי דמאי קעביד

הא

הא מיתסר וקאי בקרובותיה אלא איידי דתנא ברישא חלץ ועשה מאמר דאיצטרך לאשמועי' כר"ע דאין קדושין תופסין בחלוצה תנא נמי בעל ועשה מאמר והכי מפר' בגמ': **אין אחר חליצה כלום**. ארישא קאי וכדפרישית לעיל ואליבא דסיפא דקתני או בעל ועשה מאמר או נתן גט וחלץ הוה שייך למיתני אין אחר ביאה כלום ומפ' דלישנא קילא הוא למיתני חלה והתרת יבמה לשוק עדיפא ליה למיתני רש"י ז"ל וכתבתי ג"כ ובסמוך בסי' ה': **אחד יבמה אחת ואחד שתי יבמות**. גרסי' וכדכתיבנא ומ"מ מן הירוש' אינו מוכרח למחוק הספרים וגם דמפי' רש"י ז"ל משמע דגרים ליה כמו שהוא כתוב בספרים. ובגמ' מתני' דלא כבן עזאי דתניא בן עזאי אומר יש מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם א' ומתני' קתני עשה מאמר בזו ומאמר בזו צריכות שני גיטין. ויש נוסחא אחריתא במילתא דבן עזאי אלא שלזו הגירסא הסכים רש"י ז"ל: **ד צריכות שני גיטין**. לשתי יבמות כרבנן דיש מאמר אחר מאמר. וכתוב בתוי"ט ומכיון דיהיב כו' כמ"ש תוס' פ"ג דף נ"ב ע"כ וזהו מ"ש כאן תוס' ז"ל עשה מאמר בזו ומאמר בזו צריכות שני גיטין וחליצה הכא שייך להקשות דיתן גט לאחת מהן למאמרו ותשתרי אידך ולעיל פירשתי בפ"ד אחין ע"כ: **צריכות שני גיטין וחליצה**. למ"ד חליצה פסולה צריכה לחזור הכא בעו שתי חליצות וקאי נמי לצריכות חליצה ובסמוך דקתני עשה מאמר ונתן גט צריכה גט וחליצה הא דלא קתני וצריכות חליצה לשון רבים איידי דקתני צריך לשון יחיד גבי גט נקט נמי גבי חליצה לשון יחיד תוס' ז"ל: **מאמר בזו ובעל לזו** צריכות שני גיטין וחליצה. האי בבא משמע דגרסי' לה קודם בבא דמאמר בזו וגט בזו צריכה גט וחליצה וכדמשמע נמי מפי' ר"ע ז"ל אם לא נפל טעות: אמנם בפי' רש"י ז"ל מפורש כסדר לשון משנתנו וז"ל מאמר בזו וגט לזו פסל גם אחרונה את הראשונה דקם ליה בלא יבנה וצריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו דחליצה לא מפקעא קדושין וגם לא מפקע זיקה: **מאמר** בזו בעל את זו אסור לקיימה. דהואיל וקמייתא אגידא ביה הוו להו שני בתים וצריכות שני גיטין זו גם למאמר וזו גם לביאתו וחליצה לאחת מהן ופוטרת צרתה אבל בגט לחודיה לא נפקא בעלת ביאה הואיל דביאה פסולה היא. [הנה כתוב בספר הלבוש שם סי' ק"ע ס"ח וז"ל דחליצה לאחת מהן דקאמר רש"י ז"ל ר"ל לבעלת המאמר דחליצה מעולה היא לפטור את חברתה אבל חליצת הבעולה היאך תפטור בעלת המאמר שהרי מן התורה אין לה עוד זיקה עליו ע"כ]: **מאמר בזו** וחלץ לזו. בעלת מאמר הראשונה צריכה גט למאמר דחליצה דאידך לא מפקעא למאמרו: **צריכות הימנו חליצה אחת**. ואסור בקרובות שניה דרבנן הוא דאמרי יש גט אחר גט ע"כ. ומנה שכתבתי לעיל ראש פירקי' בשם נמוקי יוסף מוכח נמי כפי' רש"י ז"ל וגרסתו. גם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה כאשר הגהתי אלא שכתב שיש ס"א דגרסי לאחר הבבות כמו שהן בדפוס ע"כ: **מאמר בזו וחלץ לזו הראשונה** כו'. ירושלמי דמכילתין ס"פ בית שמאי: **ה או בעל ובעל ועשה מאמר** כך נ"ל: בפי' ר"ע ז"ל צריך להגיה גבי או בעל תחלה ועשה מאמר בשניה או נתן גט לשניה וכו': **אין אחר חליצה כלום**. ארישא קאי ואסיפא צריך למימר אין אחר ביאה כלום עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט פי' הסיפא דקתני או בעל ועשה מאמר נתן גט וחלץ נמי קאי וכמו שכתבתי לעיל בשם רש"י ז"ל. ואביי ורבא תרוייהו אמרי תני אין אחר ביאה כלום ולא צריך למיתני נמי אין אחר חליצה כלום דכיון דתנינן אין אחר ביאה כלום הה"נ דאין אחר חליצה כלום ולישנא קילא הוא למיתני חלה או חליצה או ביאה ותנא דידן דלא נקט ביאה ואע"ג דאיירי ביה משום דהיתר יבמה לשוק חביבא ליה לאורויי ומינה שמעי' דאין אחר ביאה כלום וטריחא ליה לתנא למיתני תרתי אין אחר ביאה כלום ואין אחר חליצה כלום: **בין שני יבמין ליבמה אחת**. פי' רש"י ז"ל ככל הדין האמור למעלה ביבם אחד ובשתי יבמות ע"כ: **ו בין באמצע**. בין מאמר לגט כגון גט לזו וכו' כדפי' ר"ע ז"ל: **באמצע ובסוף יש אחריה כלום**. מלות הללו מחקן ה"ר יהוסף ז"ל: **הבעילה בזמן שהיא בתחלה** וכו' גמ' מתני' דלא כאבא יוסי בן יוחנן איש ירושלים שאמר משום ר"מ אחת בעילה ואחת חליצה בתחלה אין אחריה כלום באמצע ובסוף יש אחריה כלום ושלש מחלוקות בדבר ת"ק סבר ביאה דאיכא למיגזר גזרינן חליצה דליכא למיגזר לא גזרינן ור' נחמיה סבר ביאה נמי ליכא למיגזר ואבא יוסי בן חנן סבר לה כרבנן דגזרי בביאה וגזר חליצה משום ביאה ע"כ. ירושלמי ר' אילא בשם ר' יוחנן ר' נחמיה ור"ש ור' ישמעאל אמרו דבר אחד. וז"ל הבבלי א"ר יוחנן ר"נ וב"ש ור"ש ובן עזאי ור' נחמיה כולהו ס"ל מאמר קונה קנין חשוב ר"נ הא דאמר בריש פירקי' אין מאמר אחר מאמר אלמא חשיב קמא למיקם כל כח מאמר ב"ש דתנן לעיל בפ"ג שלשה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ואחד מופנה מת אחד מבעלי אחיות ועשה בה מופנה מאמר ואח"כ מת אחיו השני בש"א אשתו עמו והלזו תצא משום אחות אשה ופטורה אף מן החליצה ר"ש דתניא אמר להם ר"ש לחכמים לדבריכם שאתם אומרי' עלי בביאת בן ט' על יבמתו וחזר ובא אחיו שהוא בן ט' שנים ויום א' עליה שאתם סוברין דפסל שני ע"י ראשון כדתנן לקמן ס"פ האשה רבה ממה נפשך אם ביאת ראשון ביאה ביאת שני אינה ביאה ואם ביאת ראשון אינה ביאה ביאת שני נמי אינה ביאה והא ביאת בן ט' כמאמר שויוה רבנן דהכי תניא בפ' האשה עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול וקאמר' ר' שמעון ביאת שני אינה ביאה אלמא מאמר ראשון חשוב לקנות כל כח מאמר. בן עזאי דתניא בברייתא דכתיבנא לעיל דקאמר בן עזאי ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם א' פי' דכל כח שתקנו חכמים במאמר ראשון ר' נחמיה דתנן ר' נחמיה אומר אחת בעילה ואחת חליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריהם כלום והא ביאה פסולה דכמאמר שויוה רבנן דלא נפקא מיניה בגט דקא בעית נמי חליצה לזיקתו וקתני אין אחריה כלום:

פרק ו

הבא על יבמתו ביד וכו' פ' שני דהלכות יבום סי' ג' ובפ"ג דהלכות מטמאי משכב ומושב סי' ג' ובטור א"ה סי' ז' וסי' כ' וסי' קס"ו ועיי' בקולון שרש קס"ח: **בין שוגג בין מזיד** וכו' כתבו התוס' ז"ל איכא למימר דמזיד ורצון תרי גופי נינהו דרצון היינו למכוין למטה ואע"ג דפשיטא הוא קתני ליה דהכי אורחיה בכל דוכתא אבל בפ"ב דב"ק גבי אדם מועד לעולם קשה מה בין מזיד לרצון וי"מ דהכי קאמר בין שיהא אותו שוגג ומזיד באונס שאנסו לעשות כן בין שיהא ברצון ע"כ. ועיין בפי' ר"ש יצחקי ז"ל במסכת מנחות פ' הקומץ רבה דף כ"ה עמוד שני: **הוא אנוס והיא לא אנוסה** תימה דה"ל למנקט שניהם אנוסים דהוי רבותא טפי וי"ל דאגב דנקט ברישא הוא שוגג והיא מזידה נקט נמי הכי הוא אנוס והיא לא אנוסה א"נ לא קאמר והיא לא אנוסה אלא ברצון אלא היא לא אנוסה אבל מזידה או שוגגת דהשתא תרוייהו לא מכווני לשם מצוה תוס' ז"ל. ועיין במ"ש בשם ספר שארית יוסף רפ"ק דמעילה. ובברייתא מוסיף בין ער בין ישן ומוקי לה בגמ' דהיינו נים ולא נים וכו' ובגמ' מפיק לכולהו מקרא דכתיב ויבמה בעל כרחה בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון: **אחד המערה** וכו' **קנה**. כתוב בנמוקי יוסף ומיהו הא דאמרי' דהוא מזיד קנה מסתבר דבדיעבד קאמר ואפי' מדרבנן אבל לכתחלה אסור לעשות כן מדרבנן והיינו דלא פי' בגמ' מתני' דלא כאבא שאול דאמר הכונס את יבמתו לשם נוי כאילו פגע בערוה וקרוב הדבר בעיני להיות הולד ממזר דהא הכא במזיד היינו לשם נוי שהרי עושה לשם זנות בעלמא אלא ודאי אבא שאול מדרבנן הוא דקאמר והכא בדיעבד הוא דקאמר דקנה ורבנן דפליגי עליה דאבא שאול ודאי מידו דאסור לעשות כן אלא דפליגי אפי' לכתחלה אם בעל לשם נוי לא הוי כפוגע בערוה ע"כ: **ב וכן הבא על אחת מכל העריות** וכו' בגמ' ילפינן לה: **וחייבי עשה** כגון מצרי ואדומי עד דור שלישי דאסירא העראה דידהו וקאי בעשה כדכתיב דור שלישי יבא ולא שני דהוי לאו הבא מכלל עשה דהוי עשה אהיא ביאה מלא יבא ממזר: בפי' ר"ע ז"ל כגון אלמנה לכ"ג וכו' פסלה לכהונה משום זונה נראה שנפל טעות וצריך להיות משום חללה דהא קיי"ל אין חלל אלא מאיסורי כהונה וכן פי' הרמב"ם ז"ל כל הבא על אחת מכל העריות שבתורה אפי' שלא כדרכה עשאה זונה ונפסלה לכהונה אע"פ שהיא מותרת לבעלה ישראל מאחר שהיא אנוסה וכמו כן בת ישראל לממזר ולנתין נעשית זונה וכמו כן אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט נעשית חללה אפי' באונס או בשגגה ע"כ: **ממזרת ונתינה** ביד פ' י"ח דהלכות איסורי ביאה סי' ב': **או פסולות כגון אלמנה** וכו' ודוקא עריות או פסולות אבל ביאת זנות דפנויה לא משויא לה זונה ולא פסלה מן הכהונה דלא אשכחן תנא דפסל אלא ר' אלעזר הוא דס"ל דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה רש"י ז"ל: **אלמנה לכ"ג** נפסלה מן התרומה ונפסלה לכהן הדיוט. גרושה דפסולה לכהן הדיוט נפסלה אפי' מתרומה דבי נשא: **ממזרת ונתינה לישראל** לאו אפסלה לכהונה קאי דהא פסולה וקיימא ולענין תרומה דבי נשא ליכא למימר ועוד ביאה כשרה מי מגרעא לה אלא לענין הערואה נקט לה למילקי עלה בהעראה כגמר ביאה ולשון פסלה נקט משום אחריני. [הנה נראה שר"ל דודאי ממזר בן כהן אוכל תרומה וכדמשמע בפירקין דלקמן]: **ג אלמנה לכ"ג גרושה** כו' ביד פ"ו דהלכות תרומות סי' כ"א: **ר' אלעזר ור"ש מכשירין** ת"ק דידהו הוא ר"מ ובגמ' מפרש טעמא דכולהו ותניא בגמ' אר"מ ק"ו ומה קדושי רשות כגון בת כהן לישראל פוסלין קדושי עבירה לא כ"ש אמרו לו לא אם אמרת בקדושי רשות שכן אין לו להאכיל במקום אחר אפי' נשאת תאמר בקדושי עבירה שכן יש לו להאכיל במקום אחר בראייה לו וכן בסיפא גבי בוגרת ת"ק הוי ר"מ וטעמייהו מפר' בגמ': **נתאלמנו או נתגרשו** וכו' ביד הלכות איסורי ביאה פי"ט סי' ג' ופסק שם מן הנשואין פסולות אע"פ שלא נבעלה וכתב שם הרב המגיד שלמד כן ממה שאמרו שהם מן הנשואין פסולות ולענין כתובה אמרו שכל אלמנה מן הנשואין היא בחזקת בעולה וכ"ש באיסור של תורה עכ"ל ז"ל. וכתוב בבית יוסף ולי נראה דמיתורא דמתני' דקתני מן הנשואין פסולות שהיא מבנה שאינה צריכה למד הרמב"ם ז"ל. לומר דכיון שנכנסו לרשות הבעל לנשואין אע"פ שלא נבעלו פסולות ע"כ וכן כתב בכסף משנה ג"כ: **ד כהן גדול לא ישא** ביד כו' פי"ז דהלכות איסורי ביאה סי' י"א י"ב י"ג י"ד: **לא ישא את הבוגרת** ואפי' קדשה כשהיא קטנה ובגרה תחתיו אסור לכנסה כשהיא בוגרת ואם עבר ונשא בוגרת או מוכת עץ או אנוסת עצמו או מפותת עצמו מותר לקיימה ריא"ז ז"ל: **ר' אלעזר ור"ש מכשירין בבוגרת**. ירוש' ר"א ור"ש מכשירין בבוגרת ושוין שלא יקח את מוכת עץ מה בין בוגרת מה בין מוכת עץ בוגרת כלו בתוליה במעיה מוכת עץ יצאו בתוליה לחוץ ואית דמחלפין לא ישא את מוכת עץ ר"א ור"ש מכשירין במוכת עץ ושוין שלא ישא את הבוגרת מה בין בוגרת מה בין מוכת עץ בוגרת עברו ימי הנעורים מוכת עץ לא עברו ימי הנעורים ע"כ: ואיתא בת"כ סוף פ' ב' דפ' אמור: **ומינהו המלך** בגמ' דייקי' מדקתני מינהו ולא קתני נתמנה דקשר של רשעים הוא שהכניסה מרתא בת בייתוס תרקבא דדינרי זהב לינאי מלכא עד דבעא לאוקומי ליהושע בן גמלא בכהני רברבא ומ"מ מינו בו שתיקן תקנות גדולות בישראל כדאמרי' בבבא בתרא ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל: וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל גמלה בה"א מרתה בה"א: **כ"ג שמת אחיו חולץ ולא מיבם** דאלמנה היא ואפי' מן האירוסין מ"ט לא יבא עשה דיבמה וידחה לא תעשה דאלמנה לא יקח וי"ל דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שניה דכיון דעבד ביאה ראשונה פרחה מיניה זיקת יבום וכדאיתא בגמרא נמוקי יוסף: **ה כהן הדיוט לא ישא** כו' ביד פט"ו דהלכות אישות סי' ז' ובפי"ז דהל' איסורי ביאה סי' ג' ובפ"ז דהלכות תרומות: **אא"כ יש לו אשה ובנים** פי' או בנים ולשון הרמב"ם ז"ל שם פט"ו לא ישא אדם עקרה וזקנה ואילונית וקטנה שאינה ראויה לילד אא"כ קיים מצות פריה ורביה או שהיתה לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה ע"כ: **וחכ"א אין זונה** כו' תוס' פ' אין מעמידין דף ל"ז ואיתא בת"כ פ"א דפרשה אמור: **ו לא יִבָּטֵל אדם מפריה ורביה** וכו' הרי"ד בחיר"ק והב' בקמ"ץ וכתוב בתוי"ט והא דלא תנא לא יבטל כו' וכן הוא וביד פט"ו דהלכות אישות סי' ב' ד' ז' י"ב י"ד ובטור א"ה סי' א'. וכתבו תוס' ז"ל ואע"ג דמרישא שמעינן לה דקתני כהן הדיוט לא ישא אילונית ולאו דוקא כהן וכו' מ"מ איצטרך הכא לדיוקי דבגמ' דדייק הא יש לו בנים מפריה ורביה בטיל מאשה לא בטיל או לדיוק אחרינא הא יש לו בנים בטל מפריה ורביה ומאשה בת בנים נמי בטיל או משום פלוגתא דב"ש וב"ה הדר הני לה ע"כ: ובגמ' מתני' דקתני אא"כ יש לו בנים דדייקת מינה הא אם יש לו יבטל דלא כר' יהושע דתניא ר' יהושע אומר נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח את ידך וכתב הרא"ש ז"ל וז"ל בכל הספרים כתוב מתני' דלא כר' יהושע והרי"ף ז"ל לא כתבה והביא על מתני' דלא יבטל אדם מפריה ורביה מימרא דרב נחמן דאסור לעמוד בלא אשה אע"פ שיש לו כמה בנים משמע דס"ל דאיתא למתני' ודר' יהושע ורב נחמן

וכדמפרש

וכדמפ' תלמודא נפקא מינה למכור ס"ת כלומר לעולם יש לו ליקח אשה בת בנים כר' יהושע אם ספק בידו אבל אם אין ספק בידו אם אין לו בנים ימכור ס"ת ויקח אשה בת בנים ואם יש לו בנים אינו מחויב למכור ס"ת כדי שיקח אשה בת בנים אלא יקח אשה שאינה בת בנים ואל יעמוד בלא אשה כדרב נחמן אבל לפי הספרים דגרסי מתני' דלא כר' יהושע משמע דפליגי ולר' יהושע אפי' קיים פריה ורביה ימכור ס"ת לישא אשה בת בנים אלא דהא איכא לר' יהושע בין שיש לו בנים ובין אם אין לו אם נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אם אין לו בנים חייב לגרשה כדי לקיים פריה ורביה ואם יש לו בנים אינו מחויב לגרשה דר' יהושע לא קאמר אלא לכתחלה ישא אשה בזקנותו שהיא בת בנים אבל אינו חייב לגרשה אם אינה בת בנים עכ"ל ז"ל: ובגמ' תניא ר' נתן אומר בש"א שני זכרים ושתי נקבות ובה"א זכר ונקבה ותניא אידך ר' נתן אומר בש"א זכר ונקבה ובה"א או זכר או נקבה ותרי תנאי אליבא דר' נתן ובגמ' מפרש טעמייהו ובגמ' אמר שמואל אע"פ שיש לו לאדם כמה בנים אסור לו לעמוד בלא אשה אפילו דלאו בת בנים כגון עקרה או זקנה או אילונית משום הרהור דלא טוב היות האדם לבדו: **נשא אשה ושהה עמה** ס"א ושהתה עמו: **ולא ילדה אינו רשאי לבטל.** אלא או יגרשנה או ישא אחרת עמה ואע"ג דאמרה דיירנא עמיה בשהדי שלא יקרב אלי לא שבקינן לה דכל כמה דאגידא ביה לא יהבי ליה איתתא אחריתי אלא יוציא ויתן כתובה ומותרת לינשא לשני ואע"פ שאין לו בנים כך מפורש בגמ' בס"פ המדיר: ומשמע מן הירושלמי דלא ילדה לאו דוקא דה"ה אם היו לו בנים ומתו מונה לה משעה שמתו ויש שפירשו דכל שיש לה ולד אחד חי אין כופין אותו לגרשה דהא ילדה ומתני' ולא ילדה קתני אלא שיש מפרשי' אחרי' דהאי ולא ילדה אריישא דמתני' דמצות פריה ורביה אזכר ונקבה קאי א"כ כל שלא ילדה זכר ונקבה אינו רשאי לבטל ואם מת האחד שילדה אין מונין לה משעה שמת אלא משעה שפסקה מלדת והרשב"א ז"ל כתב שהראשון נראה לו עיקר נמוקי יוסף: עוד כתב בשם הריטב"א ז"ל דהא דאמרי' בגמרא שאין ישיבת חו"ל עולה מן המנין לאו למימרא שאין ישיבת חו"ל עולה מן המנין לגרש בה"ל דא"כ בטלת כל תורת משנה זו וכל הסוגיא שעליה מבני בבל והא לא אפשר שהא כולה שמעתא לבני ארץ ישראל ועוד שמצות פריה ורביה חובת הגוף היא אלא אין דברים אלו אמורים אלא באברהם אבינו שהיה עקר ולא זכה ליבנות עד שעלה לארץ שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול אלא בארץ ומייתי לה השתא ללמדנו דזמן הראוי לפקידה בעינן כדדייק סיפא דברייתא לפיכך וכו' ולומר דכי היכי דלאברהם לא היה זמן ח"ל ראוי לו כן לאחרים חלה הוא או חלתה היא וכו'. עוד כתב ר"י ז"ל שאם עלה שום אדם מח"ל לא"י שלא יעלה לו מה שדר בח"ל כלל ואפי' דר כמה שנים כי אולי בזכות הארץ יבנה ממנה ומונה משעת כניסתו לארץ עשר שנים כמו שמנה אברהם אבינו עכ"ל ז"ל: **גרשה מותרת לינשא לאחר.** מתני' רבי היא דשני אין שלישי לא דבתרי הויא חזקה ס"ל בין הכא גבי נשואין בין גבי מילה בברייתא דמלה ראשון ומת שני ומת שלישי לא תמול עד שיתחזק הולד בין גבי שור מועד דבעינן שהעידו בו שלשה פעמים בין גבי מי שלקה ושנה בב"ד בין גבי קביעות וסת דאשה או עקירת וסת וקיי"ל בנשואין ומילה כרבי דספק נפשות הם וכן במלקיות גם כן קיי"ל כרבי כדי לבער הרשעים אבל בוסתות ושור המועד קיי"ל כרשב"ג לקולא גבי וסתות משום דהוו דרבנן וגבי שור המועד משום שאין מוציאין ממון מחזקתו אלא בדבר ברור לפיכך אזלינן לקולא: **מונה משעה שהפילה.** כיון דקתני סתמא אפי' הפילה תוך מ' יום לעיבורה דלא הוי אלא כמיא בעלמא מונה לה משעה שהפילה ואם שהתה עשר שנים ולא נתעברה יוציא ויתן כתובה או ישא אשה אחרת עליה נמוקי יוסף: והכריח ורב אלפס ז"ל דכל הני דאיתא בגמ דיוציא [ויתן כתובה הייני דוקא מנה מאתים אבל תוספת לא וכמו שכתבתי באורך כ"פ אלמנה ניזונת: ובטור אה"ע סי' ס' וסי' קנ"ד וכתוב שם בב"י בשם תשובת הריב"ש ז"ל דעת קצת מפרשי' דדוקא קתני מתני' ששהה עשר שנים ולא ילדה שאם ילדה ולד של קיימא אע"פ שעדיין לא קיים מצות פריה ורביה אין כופין אותו להוציא מיהו הייתו בזו שלא הוחזקה עקרה עדיין ואפשר שתלד לו עוד שהרי כבר זכה ליבנות ממנה אבל בזקנה שאין לה תקנה אע"פ שילדה לו כיון שאין לו בנים כשיעור הצריך לקיום המצוה כופין אותו להוציא אין צריך לומר לדעת מי שאומר דששהה עשר שנים ולא ילדה אריסא קאי כלומר שלא ילדה ולד קיימא השיעור הצריך ע"כ ונרמז קצת ממנו כבר בשם נמוקי יוסף: **האיש מצוה על פריה ורביה אבל לא האשה.** רב יוסף יליף לה מקרא דכתיב אני אל שדי פרה ורבה לשון יחיד דההוא קרא דויברך אותם ויאמר להם אלהים פרו ורבו לשון ברכה בעלמא ולא למצוה: **ר' יוחנן בן ברוקא אומר** וכו'. והגיה ה"ר יהוסף ברוקה בה"א. פ' הספינה ד' מ"ג ובפ"ק דקדושין ד' נ"ה ובירושלמי ספ"ד דתענית ודפ"ק דמגלה ד' ס"ט:

פרק ז אלמנה לכ"ג וכו' תוס' דפ' מי שמת דף קנ"ח: **הואיל והוא חייב באחריותם.** רפס"ז דהל' אישות ובפכ"ב סי' כ"ה וכולה מתניתין פ' ז' דהל' תרומות סי' כ' ובטור י"ד כולה פירקין בסימן של"ח ובא"ה סי' פ"ה וסי' פ"ח וכתב רב אלפס ז"ל ודייקי רבוותא מדקתני במתני' בעבדי צאן ברזל וה"ה בנכסי צאן ברזל אם מתו מתו לו ולא קתני אם פחתו פחתו לו דוקא כעין מתו ממש דלא משתמשו מעין מלאכתן כלל דכמאן דליתנהו דמו הוא דחייב באחריותן ומשלם דמים אבל אי איתנהו אע"ג דבלו טובא ופחתו אי משמשי מעין מלאכתן נוטלתן האשה ואינו משלם דמים שדין עבדי צאן ברזל ודין נכסי צאן ברזל אחד הוא כדין אלו כך דין אלו ואנן לא חזינן להאי דיוקא דהא קא מקשינן בגמ' למ"ד כל היכא דמיחייב באחריותן אכלי בתרומה מהא דתנן כהן ששכר פרה מישראל אע"פ שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה וקא מפרקינן ותסברא כהי דמיחייב באונסיה בכחישה וביתירות דמים מי מיחייב מדקא מפרקינן הכי גבי שכירות פרה מכלל דלגבי צאן ברזל מיחייב ואפי' בכחישה וביתרות דמים ולהכי אכלי בתרומה ושמעת מינה דליתה להאי דיוקא דדקו קמאי ז"ל אלא מיהו אע"ג דדינא דגמ' הכי לא נחייבי' ליה לבעל השתא בכחישות וביתרות דמים דכיון דלא כתבי עלמא הכי כל מאן דמקבל נכסי צאן ברזל וכתב להו אדעתא דמנהגא הוא דמקבל להו עליה הלכך לא מיחייב אלא לפום מנהגא עכ"ל ז"ל. ופי' בפי' כתובה לרבינו שמעון בר למה נקראין צאן ברזל דרך משל כמו הצאן שאין לצאן למר לגזוז אותם והם כמו ברזל שאינו מוסיף שיקח התוספת וישאר העיקר כן הנכסים הללו הכל הן שלו לא הפירות בלבד ע"כ. ופי' מלוג כענין מליגת הראש שתולשין השער ועוזבין הראש כך הם הנכסים הללו הבעל גוזז הפירות ומניח הקרן ואין לו רשות בהן ואינו עליהם אלא כשומר בעלמא ולפיכך אפי' אם פשע בהן ואבדו בפשיעתו פטור מפני שהיא עמו במלאכתו שהרי היא משועבדת לו והוי פשיעה בבעלים דקיי"ל דפטור: **ב בת ישראל שנשאת לכהן.** פ"ז דהלכות תרומות סי' י"ח י"ט: **ג בת ישראל כו'.** רפ"ח דהל' תרומות עד סי' ט"ו ובטור חו"מ סי' ר"י. בלשון ראשון דרבינו עובדיה ז"ל צריך להגיה ויש לעובר חלק בהם ואין וכו': **שהעובר פוסל** כו' פ' מי שמת דף קמ"א: **אמרו לו מאחר שהעידת בנו.** הגהה כן מצאתי בכל הספרים ה"ר יהוסף ז"ל: **על בת ישראל לכהן אף על בת כהן לכהן לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר.** כלומר אם לא הניח בנים אלא העובר אע"פ שהוא במעי כהנת לא יאכלו משום דשאינו ילוד אינו מאכיל אע"פ שבפי' הרמב"ם ז"ל מפרש לה בשהניח בנים אחרים כך נלע"ד אח"כ מצאתי שכן פירש מהרי"ק ז"ל שם בהלכות תרומות פ"ח והעתקתיו לשונו ז"ל ועיין שם עוד. ומ"ש התי"ט דמפרש הרב דהא דעובר אין לו זכייה בים לו אחים וכו' כך משמע מסוף הדבור המתחיל ופוסל מן התרומה ומבואר יותר שם בפי' הרמב"ם ז"ל: **מפני חלקו של עובר.** בברייתא דמייתי בגמ' מסיים עלה אמר להם זו שמעתי וזו לא שמעתי פי' לא שמעתי לאיסורא אלא להתירא ובגמ פריך בשלמא למ"ד דטעמא דר' יוסי משום דעובר במעי זרה זר הוא היינו דקאמר להו זו שמעתי וזו לא שמעתי אלא אי אמרת דטעמא דר' יוסי משום דילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל מאי זו שמעתי וזו לא שמעתי איהי היא וקאי בקשיא. וכתבו תוס' ז"ל דרבנן היו סבורים דטעמא דר' יוסי משום דילוד מאכיל ולאו משום דעובר במעי זרה זר הוא: **שהעובר פוסל ואינו מאכיל.** נראה לפרש שהעובר פוסל בעבדי אביו ואינו מאכיל את אמו דאתרווייהו אעבדים ליכא למימר פוסל בעבדי אביו ואין מאכיל עבדי אביו דכיון דאשמועי' דפוסל היכי משכחת שיאכיל ובקונטרס פי' כולה מילתא אאמו ואע"ג דאעבדים קאי ה"ק שהעובר פוסל ואינו מאכיל את אמו וה"ה לעבדיו דפוסל תוס' ז"ל: **ד העובר והיבם** וכו'. תוס' פ' אע"פ דף נ"ח ובטור א"ה סי' קנ"ג: **ספק בן ט' שנים** וכו'. דינו כבן ט' ודאי ופוסל ואמילתא דלעיל קאי. ומפרש רבא דהכא מיירי כבן ט' שנים ויום א' מן הפסולין לכהונה כגון גר עמוני וכו' כמו שאכתוב בסמוך. וז"ל הרמב"ם ז"ל ואמרו בכאן בן ט' שנים ויום א' המנס זה בפסול כהונה כמו אם חלל בן ט' שנים ויום א' שבא על הכהנת פסלה מלאכול בתרומה או היה גרושה וחלוצה ובא עליה בן ט' שנים ויום א' שהיא נ"כ נתחללה ונפסלה לכהונה ע"כ. [הגה"ה. נר' שצ"ל לתרומה דלכהונה כבר היא פסולה ועומדת ע"כ]. ופירש"י ז"ל ומשום פוסלין נקט ולא מאכילין ולאו אבן ט' קאי אלא אשארא עובר ויבם והאירוסין וחרש ע"כ. ופריך בגמ' לפי גירסת ר"ח ז"ל והא מדקתני סיפא דמתני' ואם אינם ראוין לבא בישראל הרי אלו פוסלין מכלל דרישא לאו בפסולים עסיקי' ומשני רישא פסולי כהונה סיפא פסולי קהל וא"ת וכיון דתנא רישא פסולי כהונה למה לי למיתני בסיפא פסולי קהל דכ"ש הוא וי"ל דתנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא פסולי קהל דוקא כן תרצו תוס' ז"ל לקיים גרסת ר"ח ז"ל. וז"ל הרי"ף ז"ל רישא פסולי כהונה סיפא פסולי קהל פי' קתני רישא להני פסולים גבי העובר והיבם וחבריו לפסול את הכהנות מן התרומה וקתני להו סיפא לפסול את הקהל מלינשא לכהונה ע"כ: **ספק הביא שתי שערות** וכו' לעיל קאי לענין האירוסין דקתני פוסלין וה"ה קטן וכו' כדפי' רעז"ל. ופי' רש"י ונמוקי יוסף ז"ל שאם קדש קטן את האשה כספק הביא שתי שערות וקידשיו קדושין ספק לא הביא פוסל בבת כהן המאורסת לו מן התרומה ע"כ. וכפי' הרמב"ם ז"ל משמע דכן פי' ר"ע ז"ל אלא שהרכיב פירושו אחרי דברי הרמב"ם והרש"י ז"ל וז"ל הרמב"ם ז"ל ספק שהביא וכו' בחולץ ליבמתו ונפל הספק אם הביא שתי שערות וחליצה גמורה או לא חולצת ולא מתיבמת ע"כ. גם שהכם הר"ם ז"ל כתב עליו דפי' ר"ע ז"ל כל זה שבוש דממה נפשך אשתו מתיבמת ע"כ: **נפל הבית.** פ' ד' אחין דף כ"ד: **ה האונס והמפתה והשוטה.** הא דלא תנן קטן בהדייא כו'. אבל בברייתא בגמ' קתני ליה בהדי שוטה. **לא פוסלין** ולא מאכילין ואפי' לר' אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה נראה דלא מיפסלא בתרומה דאין זה לאיש זר תוס' ז"ל: **ואם אינם ראוין לבא בישראל הרי אין פוסלין.** כגון גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר גוי ועבד שכל אלו אם באו על כהנת לויה וישראלית פסלוה אם בת כהן היא מן התרומה ומלינשא לכהן ולויה וישראלית מלינשא לכהן: **כיצד היה ישראל שבא על בת כהן תאכל בתרומה.** פי' שיה זה המאנס או המפתה או השוטה ישראל שבא וכו' ה"ר יהוסף ז"ל: **העבד פוסל** וכו' עוד סוף הפרק פ' ששי דהל' תרומות סי' י"ג י"ד ט"ו ט"ז. והאי בבא הביאו תוס' ז"ל בפ' כשם דף כ"ט. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל כיצד בת ישראל וכו' פי' כיצד אינו פוסל משום זרע אבל כיצד פוסל משום ביאה לא פירש ע"כ: **ממזר פוסל ומאכיל.** ירושלמי דסוטה פ' ארוסה וכתב רש"י ז"ל בפירקי' דף ס"ח ממזר פוסל ומאכיל לא משכחת לה אלא בשם אמו ואי ס"ד כהנהו דמפרש דדוקא חייבי לאוין דאית בהו הויה פסלי בביאתם אבל חייבי כריתות לא פסלי בביאתם משום דלאו בני הויה נינהו משכחת לה דממזר פוסל ומאכיל את אמו כיצד בת כהן שבא עליה אחיה מאמה והוא ישראל וילדה לו בן פסיל לה מן התרומה ובת ישראל שבא עליה אחיה מאמה כהן וילדה לו בן ה"ז ממזר ומאכילה אלא מדלא נקט אמו ש"מ ביאת אחיה אפי' בלא ילדה נמי פוסלתה ע"כ: **ונשאת לעבד.** תימה דלא קתני ונכבשה עם העבד כדקתני ונכבש עם השפחה דנשואין לא שייכי בה תוס' ז"ל: ונלע"ד דאפשר דלא שייך לשון כיבוש רק בזכר אלא דק"ק דה"ל למיתני וכבש את השפחה ושמא משום דהוי לשון גנאי נשיהם: **ו כיצד בת כהן שנשאת לישראל וילדה ממנו בת.** כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: **וזאת אומרת** כו' בברייתא קתני דזאת אומרת הריני כפרת בן בתי כותא דהיינו ממזר שהוא גרוע שמאכילני בתרומה ואיני כפרת בן בתי כהא פי' שהוא כהן גדול שהוא חשוב מפני שפוסלני מן התרומה. ועיין בת"כ פ' אמור אכולהו פירקין ופרק ה' ופרק ו':

פרק ח הערל וכל הטמאים וכו'. ביד ר"פ ו' דהלכות תרומות ורפ"ז וסי' י' י"ב י"ג ובטור י"ד סימן של"א וכוליה פירקין בטור אבן העזר סי' ד' ה'. וכתבו תוס' ז"ל הערל פי' בקונטרס שמתו אחיו מחמת מילה וכן נראה דל"ד לערלה שלא בזמנה. דמיבעיא לן בגמ' אי הויא ערלה דהתם כיוצא בו לא הוי בר מילה בשום מקום אבל אחר שמנה אע"ג דאי אפשר לו למול מפני הסכנה הוי ערל כיון שהגיע הזמן תדע וכו ע"כ: וערל דאינו אוכל בתרומה ילפינן לה מפסח מג"ש תושב ושכיר תושב ושכיר ומתני' ר' אליעזר ודלא כר' עקיבא דמרבה לערל מאיש איש מזרע אהרן: **וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה**. בגמ' מפיק לה ר' יוחנן משום ר' ישמעאל מקרא דכתיב איש איש מזרע אהרן: **אם לא ידעה משנעשה פצוע דכה הרי אלו יאכלו**. אע"ג דמשתמרת לביאה פסולה ובגמ' מאן תנא משתמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה א"ר אלעזר במחלוקת שנויה ור"א ור"ש היא שהכשירו בפ' הבא על יבמתו סי' ג' אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לאכול בתרומה ור' יוחנן אמר אפי' תימא ר"מ שאני הכא שכבר אכלה ור' אלעזר שכבר אכלה לא אמרי' דאי לא תימא הכי בת ישראל שנשאת לכהן ומת בעלה תאכל שכבר אכלה ור' יוחנן התם פקע קידושיה הכא לא פקע קידושיה: **ב איזהו פצוע דכה וכו'**. רפי"ז דהל' איסורי ביאה וסי' ג' ד' ו': **ואפי' אחת מהן**. בברייתא א"ר ישמעאל בנו של ר' יוחנן ב"ב שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא כסריס חמה וכשר והיכא מאן דמפרש דלא פליג אמתני' ואפי' שהוא בידי אדם מכשיר שיש לחלק בין נפלה הביצה לגמרי לנפצעה מידי דהוה אניטל הטחול דכשר וניקב בסומכיה טריפה: **וכרות שפכה**. פרים על שם שאין מימי רגליו עושין כיפה. וכתבו תוס' ז"ל וכרות שפכה כל שנכרתת הגיד תימא לר"י דאמאי נקט פליטה בביצים וכריתה בגיד הא אמרינן בגמ' פצוע בכולן דכה בכולן כרות בכולן ואומר ר"י דמשום דגיד ע"י כריתה שופך דבלא כריתה מקלא נקט כרות שפכה בגיד ע"כ: **ואם נשתייר מעטרה וכו'**. אכרות שפכה קאי ולא אפצוע דכה: **השערה**. מלת השערה אית דל"ג לה: **ג עמוני ומואבי**. פ' כהן משוח שחטא דף י' וביד פי"ב דהל' איסורי ביאה סי' י"ח י"ט כ"ב כ"ג כ"ד וברפט"ו: **אבל נקבותיהן מותרות מיד**. בגמ' בברייתא מפיק לה ר' יהודה מעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ור"ש מפיק לה מעל דבר אשר לא קדמו וכו' דרכו של איש לקדם ואין דרכה של אשה לקדם דרכו של איש לשכור ואין דרכה של אשה לשכור. ומ"מ עיין ברב המזרחי סוף פרשת אלה הדברים. [הגה"ה בספר הלבוש דאבה"ע סי' ד' כ"ב מצאתי כתוב והנקבות מותרות מיד שנתגיירו דכתיב לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' ודרשינן מדכתיב עמוני ומואבי ולא כתיב עמון ומואב דהוי שם כלל האומה וכולל זכרים ונקבות ש"מ דאתי למעוטי עמוני זכר ולא עמונית נקבה וכן מואבי הזכרים ולא מואביות נקבות אע"ג דגבי ממזר נמי כתיב לשון זכר ממזר ולא דרשינן ולא ממזרת והתם לא שייך לומר שם האומה קאמר אלא לשון זכר הוא שאני התם שהכתיב קראו ממזר שפירושו מום זר כלומר כל מי שיש בו מום זרות ואפי' נקבה ע"כ]: **אחד זכרים ואחד נקבות**. דכתי' אשר יולדו הכתוב תלאן בלידה בין שהם זכרים בין שהם נקבות הכי דריש לה ר' יהודה ור"ש דייק דכתי' בנים אשר יולדו בנים ולא בנות: **ר"ש מתיר את הנקבות מיד**. בספרי"ף והרא"ש ז"ל וכן נ"כ בירוש' ליתיה גם בקצת ספרים ל"ג ליה: **ואם לדין יש תשובה**. מה לעמון ומואב שכן נתפרש טעמן על דבר עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט היא תשובה שהביא הרמב"ם ז"ל אמנם במסקנא בגמ' אמרי' מאי תשובה א"ר יוחנן דהכי פרכי ליה רבנן לר"ש ערוות יוכיחו שלא אסר בהן [הכתוב] אלא שלשה דורות: [הנה בנמוקי יוסף הלשון שהי דורות] בת בתו אסורה לו לבד דהוי דור שלישי שהו בכלל ועשה בהן נקבות כזכרים וכי פרכת מה לערוות שכן כרת ומצרי ואדומי אינם אלא עשה דלאו הבא מכלל עשה עשה חלל דחייבי עשה יוכיח כגון כ"ג שנשא אנוסה או מפותה שהיא לו בחייבי עשה דכתי' בתולה יקח ולא בעולה ואסורה הבת כבן וכי פרכת מה לחלל שכן ילידתו בעבירה ולפיכך נקבות כזכרים ערוות יוכיחו שאין ילידתם בעבירה ואסר הכתוב בת בתו כבת בנו אף אני אביא מצרי ואדומי שיהיו שוין הנקבות כזכרים ומאי דקאמר לא כי ס"ק דגם בחלל לא מודינא לכו דאין חלל מחייבי עשה אלא מחייבי לאוין ול"ד כלל למצרי שהוא עשה: **ממזרים ונתינים אסורין ואיסורן איסור עולם אחד זכרים ואחד נקבות** כו' בגמ' שאלו את ר"א ממזרת לאחר עשרה דורות מהו א"ל מי יתן לי דור שלישי ואטהרנו כלומר דבר שאי אפשר הוא דלא חיי כדי שלא ישמעו כשרים בדורותיו ופרכי' והתנן ממזרים אסורים ואיסורן איסור עולם ומשנינן דידיע חיי דלא ידיע לא חיי ולא ידיע עד תלתא דרי חיי טפי לא חיי ע"כ. וכתוב בספר אגודה מצאתי הוקשתי אמאי לא פריך מקרא גם דור עשירי ונראה דהוא סבור דבדורות אחרונים לא חיי כדי שלא ישמעו בהן להכי פריך ממתני' ע"כ: **ד סריס חמה לא חולץ ולא חולצין** וכו'. פ' ו' דהל' יבום סי' ח' ובטור א"ה סי' קע"ב וסימני סריס שכתב כבר ר"ע ז"ל בין לדעת הרמב"ם ז"ל בין לדעת הטור אע"פ שלא נראה בו אלא אחד מהם הרי הוא סריס מה שאין כן באילונית דפליגי בה כמו שכתבתי לעיל רפ"ק: **ר' אליעזר אומר לא כי וכו'**. מאי דקשה אמילתיה דר' אליעזר דהכא ממילתיה דבסוף פ' יוצא דופן נכתב שם. בסוף פי' ר"ע ז"ל והלכה כר"ע שאומר סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו ומיבמין את אשתו. אמר המלקט דייקא נמי דקתני ויבמו את אשתו וכו' והאי דנקט ר' עקיבא חולץ וחולצין היידי דא"ר יהושע חולץ אמר איהו נמי חולץ ור' יהושע אילטריך ליה למינקט חולץ משום דבעי למימר לא חולץ ולא חולצין דלא מצי למנקט לא מיבם דהוה משמע יבומי הוא דלא אבל מיחלץ שרי מיהו ר' עקיבא הוי מצי למיתני לא מיבם וכו' דכיון דפירש הטעם משום שלא היה לו שעת הכושר ממילא הוה ידענא דמיחלץ נמי. לא חליץ אלא אגב כו' עוד בסוף לשון ר"ע ז"ל אבל אינו מיבם שהרי פסול לבוא בקהל אמר המלקט כתוב בנמוקי יוסף ומיהו אי הך יבמה היתה גיורת יבומי נמי מיבם דקהל גרים לא איקרי קהל ומדהתיר לחלוץ ש"מ האי תנא סבר דלר"ע חייבי לאוין דאסר דוקא הוא דהוי ממזר אבל חייבי לאוין גרידא לא הוי ממזר ולא יבא פצוע דכא חייבי לאוין גרידא ניהו ולפיכך חליץ אבל לאידך תנא דר"ע דעס"פ החולץ דסבר דבכל חייבי לאוין הוי ממזר א"כ הוי כחייבי כריתות ולאו בני חליצה ויבום ניהו ע"כ. ובספר תי"ט נפל פ"ס: **ה הסרים לא חולץ וכו'**. ביד פ' ו' דהל' יבום סי' ב' ובטור א"ה סי' קע"ב דכיון דלאו בר יבום הוא מיחלץ נמי לא חלצה דכתיב אם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו וגו' וחלצה נעלו הא חפץ מיבם משמע דכל העולה ליבום עולה לחליצה נמוקי יוסף. ירושלמי דעלה דמתני' דלעיל בסמוך ודהכא ר' חייא בשם ר' יוחנן זו דברי ר' אליעזר ור' יהושע ור' עקיבא אבל דברי חכמים א' סריס אדם וא' סריס חמה אינו לא חולץ ולא חולצין לאשתו לא מיבם ולא מיבמין את אשתו זו מתניתא הסרים שחלץ ליבמתו לא פסלה בעלה פסלה מפני שהיא בעילת זנות וכן אילונית שחלצו לה אחים לא פסלוה בעלוה פסלוה מפני שהיא בעילת זנות ע"כ: **ו ר' יוסי ור' שמעון אומרי' אנדרוגינוס וכו'**. הרא"ש פ' על אלו מומין דף ס"ו וביד פ"ז דהל' תרומות סי' י"ד פ"ז י"ח ובטור א"ה סימן קע"ב ומפר' ר' יוחנן דס"ל לר' יוסי ור"ש דמאכילה אף בחזה ושוק דזכר מעלייא הוא ורים לקיש אמר מאכילה בתרומה דבזמן הזה הויא מדרבנן ואינו מאכילה בחזה ושוק ופרכינן תנן אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא אלמא זכר מעלייא הוא ומשני תני אם נשא הוי פי' דבעיא נישא מספק ופריך והא נושא קתני ומשני וליטעמך מאי אבל לא נישא אלא מאי נישא דיעבד נושא נמי דיעבד ולא קשה לר"ל אמרי לא נושא לכתחלה משמע אבל לא נישא דיעבד נמי לא וקשיא לר"ל ודיקא מתני' כר' יוחנן והיכא בין ת"ק לר' אליעזר דאמר חייבי' עליו סקילה כזכר דלת"ק חייבי' עליו משני מקומות ולר' אליעזר אין חייבין עליו אלא ממקום זכרות כזכר דוקא ועיין בנמוקי יוסף. בפי' ר"ע ז"ל והדר ביה ר' יוסי בברייתא אמר המלקט היא לעת רב. ושמואל אמר אדרבא מברייתא הדר ביה לגבי ר"ש דמתני' דהוא בר זוגיה ולא מיתעקרא מתני' כלל: **אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא**. פי' נושא אשה ואשתו צריכה גט וכשימות אם יש לו אח חולץ או מיבם אבל לא נישא כדין אשה הנשאת לבעל דדין זכר יש לו והשוכב עמו אפי' במקום נקבות הוי בא על הזכור דכתי' ואת זכר לא תשכב משכבי אשה איזהו זכר שיש לו שני משכבות הוי אומר זה אנדרוגינוס נמוקי יוסף: ועיין עוד במ"ש ג"כ שם בשם הרשב"א ז"ל ליישב פי' הרמב"ם ז"ל: ופי' בערוך [ע' אנדרופי] אנדרוגינוס אנדרו זכר גינס נקבה שכן בלשון יון קורין לזכר אנדרו ולנקבה גיניקא ע"כ: **ר' יהודה אומר טומטום וכו'**. דין טומטום ביד פ"ו דה' יבום סי' ג' ובגמ' וגם ש"ס ס"פ על אלו מומין. תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר טומטום לא יחלוץ שמא יקרע ונמצא נקבה ואפי' ימצא זכר שמא סרים חמה והיכא בין ר' יוסי בר' יהודה לאבוה לפסול במקום אחיו ולחלוץ שלא במקום אחיו פי' דלר' יהודה דאמר מפני שהוא כסרים אם חלץ לה טומטום זה ויש לו אחים לא פסלה על האחים ומתיבמת ולר' יוסי בריה הוא דהא שמא קתני וספיקא הוא ופסלה על האחים דילמא לאו סריס הוא וחליצה הוא: ולחלוץ שלא במקום אחיו פי' אם אין שם אח אלא הוא לר' יהודה לא בעיא חליצה מיניה שהוא כסרים ודאי ולר' יוסי בר' יהודה בעיא חליצה מספק דהאי דקאמר לא יחלוץ במקום אחיו קאמר: **ר' אליעזר אומר אנדרוגינוס וכו'**. תוס' פ' המפלת דף כ"ח ומחק הר' יהוסף ז"ל מלת אנדרוגינוס מדברי ר' אליעזר. ובגמ' אמר רב חסדא לא לכל אמר ר' אליעזר אנדרוגינוס זכר מעלייא הוא שאם אתה אומר כן במוקדשין יקדש ובברייתא מוכח דלר' אליעזר טומטום ואנדרוגינוס לא קדשי וכן נמי תנן בס"פ שני דתמורה ר' אליעזר אומר הכלאים והטרפה ויוצא דופן טומטום ואנדרוגינוס לא קדשים ולא מקדישין ש"מ וכתבו תוס' ז"ל הכא בפירקי' ר' אליעזר גרסי' במשנתנו וכן בתמורה גבי לא קדשים ולא מקדישין ע"כ. וכן מוכח מן הברייתא דאיתא בגמ' דגרסי' ר' אליעזר ביו"ד דתניא אמר רבי כשהלכתי ללמוד תורה אצל ר' אלעזר בן שמוע חברו עליו תלמידיו כתרנגולים של בית בוקיא שהן תריפים ולא הניחוני ללמוד אלא דבר אחד במשנתנו ר' אליעזר אומר אנדרוגינוס חייבי' עליו סקילה כזכר ותמהתי על ספר תוי"ט שכתב בהיפך והביא ראיה מכאן דצריך להגיה בתוספתא דר' אלעזר גרסי' בלי יוד והמבין יעיין ויבחין הנכון מפשטן של דברים וה' יצילנו משגיאות אמן:

פרק ט יש מותרות וכו'. רפ"ק דנדרים: **כהן הדיוט שנשא**. גמ' מפרש דה"ה דמצי למיתני קידש והאי דהכא נשא משום דבעי למיתני בגדה חלל שנשא כשרה דהוי דוקא אבל קידש לחוד לא שויא חללה תנא הכא נמי נשא וה"ה בנשא בתולה שהרי כשמת כנשית אלמנה אלא משום דקבעי למיתני סיפא כהן גדול שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט דדוקא אלמנה שנתחללה בביאתו ואסרה לאחיו ההדיוט אבל בתולה חזיא ליה להתיבם מש"ה קתני אלמנה: **חלל שנשא כשרה ויש לו אח בשר גרסי'**. אלא שהרמב"ם ז"ל נראה דגרים כשר שנשא כשרה ויש לו אח חלל וז"ל אמרו כשר וכשרה ר"ל כהן כשר וכהנת כשרה והנראה מזאת המשנה שהכהנת אסורה לחלל וזה מאמר דחוי לפי שעיקר אצלנו לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים א"א מותר חלל בכהנת כשרה ע"כ: **ב ואלו מותרות ליבמיהן**. ביד פ"ו דהל' יבום סי' י"ג ובטור א"ה סי' קע"ד אע"ג דהני אסורות לבעליהן ובעמוד והוליד קאי ואיהו גופיה לא הוי בר הקמת זרע באשה זו אפ"ה אחיו מקים לו זרע ומותרות להתיבם לו נמוקי יוסף: **אסורות לאלו ולאלו וכו'**. תוס' פ"ק דסוטה דף ו': **כ"ג שנשא את האלמנה**. מפני שנתחללה בביאתו אסורה ליבמה אפי' כהן הדיוט וכן פי' ר"ע ז"ל כבר: **ושאר כל הנשים מותרות לבעליהן וליבמיהן**. בגמ' מסיק דתנא דידן תנא ושייר בכולהו חלוקות וכן נמי גרסי' בירושלמי מתני' דהכא מסייעא לר' יונה דאמר לית כללי דרבי כללים משום דהך כלל דאמר ושאר כל הנשים אינו דוקא דהא פצוע דכא כדאי' נמי בגמ' דכהן פצוע דכא שנשא ישראלית אסורה לבעלה ומותרת ליבמה כשר. והכשר שנשא כשרה ויש לו אח פצוע דכא אסורה ליבמה ומותרת לבעלה פצוע דכא שנשא ישראלית ויש לו אח פצוע דכא אסורה לבעלה וליבם גיורת מותרת לזה ולזה. ובירוש' גרסי' המחזיר גרושתו משנשאת חוללת ולא מתיבמת והביאו רב אלפס ז"ל לעיל פ' שני דף ת"ז ופי' שם נמוקי יוסף חוללת דבני חייבי לאוין תפסי בהו קדושין הלכך לא מפטרי בלא חליצה אבל לא מתיבמת כיון דהוות קיימא עליה ד באיסור ה"נ קיימא באיסיר עליה דיבם ול"ד ליה מותרות לבעליהן ואסורות ליבמ ע"כ ואפשר שהיה צריך להיות ול"ד דיש אסורות לבעליהן ומתרות ליבמיהן. והיכא פ"ו עריות שמותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן וערת סוטה מותרת לבעלה ואסורה ל

וכנס

ה בא על אחות חלוצתו אסורה לו ומותרת ליבם ואחיו שנשא אחות חלוצתו מותרות לבעל ואסירה ליבם. והקשו תוס' ז"ל וא"ת והא אלו קתני דהכי פריך בפ"ק דקדושין גבי ואלו שאין מעניקין להם וגבי אלו דברים שאין להם שיעור ואומר ר"י דהכא לא נקט אלו אלא לפרושי הא דקתני עניינים הרבה ברישא יש מותרות יש אסורות והכי לא שייך למפרך ועוד דבכל. מקום ששונה שני עניינים אלו שיש ואלו שאין מפרש אע"ג דתני אלו כי הכיא דאלו נערות שיש להם קנס דשייר מצרי ואדומי ופסולי כהונה ובפ' המזבח מקדש דתנן אלו שפסולן בקדש ולא חשיב ניתנין למעלה שנתנן למטה וכו' בחוץ בפנים בפנים בחוץ ופסח וחטאת ששחטן שלא לשמן דחשיב להו בברייתא עכ"ל ז"ל ועיין בתוס' דפ"ק דסוטה ריש ד' ו': **ג שניות מד"ס כגון אם אמו.** ואשמועי' תנא דאפי' באיסורא דרבנן לא מתיבמות אלא חולצות שהעמידו דבריהם במקום מצות עשה: **שניה לבעל ולא שניה ליבם.** בהלכות יבום פ"ו סי' י"ג: **אין לה כתובה.** ר"ע ז"ל פי' כפי' הרי"ף והרמב"ם ז"ל אבל רש"י ז"ל פירש וכן בירוש' אין לה כתובה אפי' נכסי צאן ברזל שהכניסה לו שאף הן נקראין כתובה ולא בלאות אפי' של נכסי צ"ב הקיימין. ועיין במ"ש בספי"א דכתובות בענין ולא פירות בשם רש"י והתוס' והמפרשים ז"ל. ובטור א"ה סי' קס"ז ועיין בתוס' פ' נערה שנתפתתה דף נ"ב שפירשו מתני' אליבא דרבא דהלכתא כותיה לגבי אביי דהאי אלמנה לכ"ג דקתני דיש לה פירות דהיינו פירות ממש כשיעור שאכל ואותן פירות עצמן לא יתן הבעל אח"כ נשבית דאי אפילו לא נשבית א"כ היתה נשכרת וכל הנשים היו רוצות בכך שלא יפדו ויהיו הפירות שלהן ע"כ בקיצור: בפי' ר"ע ז"ל שאם לוה אלמנה למזונותיה אין הבעל חייב לשלם למלוה אמר המלקט וכו' ועיין במ"ש בשמה ז"ל ובשם הרא"ש ז"ל בס"פ אלמנה ניזונית: בסוף פי' ר"ע ז"ל לפי שהללו מד"ס וצריכין חיזוק וכו' אמר המלקט היינו טעמא דרבי אבל רשב"א אומר דאלמנה לכ"ג יש לה כתובה מפני שהוא פסולה על ידו והוא פסול כדתנן בבכורות ספ"ח הנושא נשים בעבירה פסול עד שידיר הנאה וכל מקום שהוא פסול והיא פסולה קנסו אותו רבנן בכתובה אבל שניות שהוא כשר והיא כשרה קנסו אותה שלא יהיה לה כתובה כדי שלא תתעכב אצלו אבל כיון דלית לה כתובה שבקא ליה ונפקא אבל הכא תמילא נפקא לה הואיל והיא נפסלה על ידו והוא נפסל על ידה ותמיד יש קטטה ביניהם ובגמ' מפר' רב חסדא דאיכא בין רשב"א ובין רבי ממזרת ונתינה לישראל מ"ד לאורייתא הא נמי דאוריי' ויש לה כתובה ומ"ד מפני שהוא מרגילה הא היא מרגלא ליה פי' רש"י ז"ל הואיל ואינה גרועה מחמתו סרחא ומהדרא ליגשא לישראל כדי להעלות זרעה ואע"ג דבנה נמי ממזר דקיי"ל הלך אחר פסולין אפ"ה היכא דהיכא תקנתא לממזרים כר' טרפון דאמר בס"פ האומר דקדושין יכולין ממזרים הזכרים ליטהר שרחא ומנסבא לישראל וסתמא דמתני' דקתני ממזרת ונתינה לישראל יש להם כתובה דייקא כותיה דרבי ואיכא נמי תו בגמ' שנויי אחריני במאי דאיכא בין רבי לרשב"א: בסוף פי' ר"ע ז"ל דחלוצה לכהן דאורייתא היא אמר המלקט דאמרי' במתני' דהתם דלוקה כהן הדיוט על החלוצה ומרבינן לה מקרא דכתי' גרושה אין לי אלא גרושה חלוצה מנין ת"ל ואשה ומ"מ בגמ' דהכא וגם בפ' עשרה יוחסין דף ע"ה אמרינן דחלוצה אינה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא: ועיין במ"ש בפ"ד דגיטין סי' ה': **ד וכן בת כהן ללוי לא תאכל בתרומה** וכו': נ"א ברוב הספרים לא יאכלו לא בתרומה וכו'. ירוש' דפירקין והפ' בתרא למעשר שני ניחא בתרומה לא תאכל במעשר מה נפסך כהנת היא תאכל לויה היא תאכל ר' אילא בשם ר' יוחנן כמ"ד אין נותנין מעשר לכהונה ע"כ ובטור י"ד סי' של"א: **ה בת ישראל שנשאת לכהן** וכו'. עד סוף הפרק ביד פ"ו דהלכות תרומות סימן י"ו י"ח י"ט ובטור יו"ד סי' של"א: **מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה.** דכתיב ויליד ביתו עכ"ל ר"ע ז"ל אמר המלקט האי דרשא לא מייתי לה בגמ' אלא בתורת כהנים: **מת ולה ממנו בן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר.** כתב הר' יהוסף ז"ל ברוב הספרים ל"נ זה: סימן הויו הכתוב בפי' ר"ע ז"ל קודם לשון המתחיל נשאת ללוי צריך למחוק אותו: **מת בנה מלוי תאכל** כו' דהדרא אכלה משום בנה מכהן ומפקי' לה מדכתי' ובת כהן כי תהיה אלמנה ובת קרא יתירא הוא דה"מ למיכתב וכי תהיה דהא לעיל מיניה כתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר אלא ודאי לדרשא אתא לאשמועינן דבת ישראל אוכלת בשביל בנה הכהן ואם בת כהן היא שנשאת לזר ומת בלא בנים חוזרת ואוכלת ובשביל חוזרת לבית אביה חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק דכתי' מלחם ולא כל לחם פרט לחזה ושוק ודוקא אם חוזרת לבית אביה הכהן אבל בת ישרא' החוזרת לאכול בתרומה בשביל בנה הכהן כדאמרן במתני' חוזרת לכל דליכא מיעוטי והכא תניא בתוספתא וכ"ה שם ביד פ"ו סי' ז' ח': **בת כהן שנשאת לישראל.** פ"ו דה' תרומות סי' י"ח:

פרק י האשה וכו' פ' י' דה' גרושין סי' ה' ז' וסי' ט' דפ"ח דה' יבום ואיתא ר"פ אמרו לו ובטור א"ה סוף סימן י"ז: **ואמרו לה מת בעליך** שאמר לה עד אחד עכ"ל ר"ע ז"ל אמר המלקט דהא מדקתני הכא בסיפא דמתני' ואם נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו פי' שנשאת על פי שנים עדים שלא הוצרכה ליטול רשות מב"ד מותרת לחזור לו דהא אנוסה היא שבשנים אמרו לה ואונס בישראל מישרא שרי מכלל דהכא ברישא על פי עד אחד ומש"ה הוצרכה להיתר ב"ד ולפיכך תצא מזה ומזה וכו' כדפי' ר"ע ז"ל ומפר' בגמ' שאם באה אשה אחת לומר לה שמת בעלה ונשאת על פיה ואח"כ באו שתי נשים ואמרו זה בעליך חי ואתון הוא דלא ידעתון ליה כדכתיב ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו אם היא מכחישתן הוו להו תרי ותרי ולא תצא ואם שתקה הוו להו תלתא לגבי חדא ותלא דפסולי עדות הלך אחר רוב דעות: **ונשאת** משמע אפי' נכנסה לחופה ולא נבעלה דהא לא בעינן בסיפא אלא שנתקדשה בלבד וכן כתב הריטב"א ז"ל כמוקי יוסף: ועיין בתוס' דפ' הזורק דגיטין דף פ' גם שם בחידושי הרשב"א ז"ל שנתנו טוב טעם אמאי לא דייק תלמודא הכא נשאת אין זינתה לא כדדייק תלמודא התם כמ"ש שם סי' ו' משום דהכא ודאי לא הוצרך לשנות זנות דפשיטא דאין חילוק בין נשאת לזנתה: ועוד כתב שם דמשני צריכא גט כדי לברר איסורו של ראשון כלומר שעושין קיום לקדושי שני כדי לאוסרה על הראשון ולעשות **הולד ממנו ממזר** קודם גירושין שני וכדתנן **והולד ממזר מזה ומזה** ע"כ:

ואין לה כתובה דמ"ש תקינו לה רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הא תהא קלה בעיניו להוציאה: **ולא פירות** פירשו בירוש' וכן רש"י ז"ל שאין מוציאה ממנו פירות שאכל דאע"ג שאינו חייב בפרקונה היינו משום דקנסו רבנן לדידה אבל מה שאכל הוא קודם שבא הראשון כדין אכל: **ולא בלאות** פי' ר"ע ז"ל כדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ורוב המפרשים ודלא כרש"י ז"ל שפי' דאפי' שחקי בגדים שהיו לה לא תוליא משם ועיין במ"ש בסי' ה' דפרק שמיני דגיטין: **והולד ממזר מזה ומזה** אומר ר"י דאפי' לאחר שיתן הראשון גט הוי ממזר מן השני מידי דהוי אראשון שהולד ממזר ממנו תוס' ז"ל וביד פט"ו דהלכות איסורי ביאה סי' י' ובטור א"ה סי' ד' וסי' קע"ו: **לא זה וזה מיטמאין לה** וכתוב בנמוקי יוסף ומ"מ הראשון יורש אותה דע"כ לא קנסו שלא חטא אלא במציאתה ובמעשי ידיה כדי שלא ישאנה אבל בירושה דלאחר מיתתה לא קנסוהו כלל והיינו דלא קתני אינו זכאי בירושתה ע"כ: **ולא בהפרת נדריה** פי"א דהלכות נדרים סי' ח' ובטור י"ד ראש סי' רל"ד: **נפסלה מן הכהונה** דזונה היא: הג"ה ה"ר יהוסף ז"ל כתב נפסלה מן הכהונה פירוש משום דהויא זונה אסורה בכל אלו ואין להקשות הרי גרושה היא וא"כ פשיטא שאסורה לכהן דהכא מיירי אע"פ שלא נתגרשה אלא שמתו שניהם אפ"ה נפסלה מן הכהונה ע"כ: ומילתא דפשיטא היא אלא בת לוי מן המעשר איצטריכא ליה לאשמועי' דקנסוה שלא תאכל מעשר ראשון וז"ל הרמב"ם ז"ל ברפ"א דהלכות מעשר ראשון והובא בס"ע ובספר הלבוש י"ד סי' של"א סעי' ס"ז: לפיכך בת לוי שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה המעשר ואוכלת אבל מי ששמעה שמת בעלה או העיד לה עד אחד ונשאת ואח"כ בא בעלה קנסו אותה חכמים שתהיה אסורה במעשר ע"כ אלא שיש להסתפק דהאי שתהיה אסורה במעשר דקתני שמא ר"ל שלא יתנו לה בתורת לויה אבל שלא תאכל אפי' בתורת הוגין לישראל הא מנלן: **יורשין כתובתה** וכו' ואיתא בפ' נערה שנתפתתה דף נ"ג: **מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מיבמין** בטור א"ה סי' קע"ז: **ר' יוסי אומר** וכו' **ר' אלעזר אומר** וכו' **ר"ש אומר** וכו' בגמ' פליגי רב הונא ור' יוחנן דרב הונא אמר בתרתי מודו לקמאי קמאי לא מודו לבתראי ור' יוחנן אמר איפכא וטעמייהו מפורש בגמ': **רש"א ביאתה** כו' פ"ק דמכילתין דף י"א: **ואם נשאת שלא ברשות** וכו' הם דברי ר"ש והכי מוכח בגמרא: **ב נשאת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן שלא ע"פ ב"ד תצא וחייבת בקרבן יפה כחן של ב"ד שפטרוה מן הקרבן** כך נ"ל: ומפר' ר' אמי בגמרא דר' יוסי דקאמר בסיפא דמתני' כל הפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו קאי אהאי בבא לת"ק קאמר לא שנא ע"פ עדים דאשת ניסו שריא פי' שאמרו לו מתה אשתך ולאחות אשתו אמרו מת בעליך ונשא את אחות אשתו דאשת ניסו שריא לבעלה כדאיתא ל"ש על פי עד אחד שהיא נשאת ע"פ ב"ד דאשת ניסו אסירה מ"מ אשתו שריא כדקתני נשאת ע"פ ב"ד תצא והיא מותרת לבעלה וקתני סיפא נמי ואח"כ באת אשתו מותרת לחזור לו וקאמר ליה בעל פי ב"ד פליגנא עלך דהואיל ופוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו פי' הואיל ואשת ניסו אסורה אשתו נמי אסורה דאיסורא הלין בגס דהא בהא תליא שיאמרו גירש זה ונשא זה אבל בעל פי עדים מודינא לך דכיון דאשת ניסו שריא ולא צריכא גט אשתו נמי שריא בלי ספק ור' יצחק נפחא אמר לעולם אסיפא כדנקים ואזיל סדרא דמתני' בנשאת בעד אחד ומאי פוסל ואינו פוסל איכא דמעיה ר' עסי לת"ק וכו' כדפי' ר"ע ז"ל לקמן במקומו בפירקי' סי' ד': **הורה ב"ד** וכו' רפ"ק דהוריות והתם דייק מינה מדלא קתני התירוה ב"ד ש"מ דמשום הכי חייבת בקרבן משום דלא נגמרה הוראתה עד שיאמרו לה מותרת את לעשות: **והלכה וקלקלה** בגמ' מאי קלקלה ר' אלעזר אומר זנתה ר' יוחנן אמר אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ותניא כותיה ומ"ד זנתה כ"ש אלמנה וכו' דלהכי לא שריוה רבנן דכיון דהיכא לאו ופסול זרע לא שריוה אדעתא דהכי ומ"ד אלמנה לכ"ג וכו' אבל זנתה לא מ"ט אהון הוא דשויתון יתה פנויה: **חייבת בקרבן** חטאת נקבה מן הצאן. וביד פ"ה דהלכות שגגות סימן ה': **ג האשה שהלך בעלה ובנה** וכו' תוס' פ"ק דמכילתין דף י"ד: ואיתא בתוס' פ' ב' דכתובות דף כ"ו וביד ספ"ג דהלכות יבום ובטור א"ה סס"י י"ז: **אמרו לה מת בעליך ונשאת** אפשר לפרש ליבם אם ישנו או לאחר אם אין יבם קיים היה באותה שעה שהעידו הראשונים אבל עכשיו מת בודאי תנא דקנסינן ליה אע"פ שכבר מת משום דאיבעי לה לאמתוני ולחקור האמת ולית לה כתובה ולא שום הנאי כתובה: ומצאתי במחק ה"ר יהוסף ז"ל מלת תנא מזו הבבא ואיני יודע טעם למה: **אמרו לה מת בעליך** ונתקדשה בר"פ ובס"פ בתרא דגיטין: **ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לו** שהרי לא עשה בה עבירה ולמה נקנסה ואפי' גט אינה צריכה מן האחרון ולא טעו למימר אשת איש יוצאה בלא גט כדאמרי' בנשאת דהתם אי לאו דדייקא לא הוות מנסבא אבל בקדושין תלו למימר דבמעות הוו שהיתה סבורה שמת בעלה ולא היה אמת או יכולין לתלות ולומר תנאי היה לו בקדושין ולא נתקיים הלכך אינה צריכה גט מן האחרון ומותרת לחזור לראשון דכיון דאינה צריכה גט איגלאי מילתא לכ"ע דעדיין לא נתקדשה ואע"פ שנתן לה גט האחרון לא פסלה מן הכהונה אם ימות בעלה הראשון דהא לאו גט הוא כלל שהרי היה בעלה חי כמוקי יוסף: וביד פ"י דהלכות גירושין סי' ו': **זה המדרש דרש ר' אלעזר בן מתיא** גמ' אמר רב יהודה אמר רב הוה ליה לר' אלעזר למידרש ביה מרגניתא ודרש ביה חספא דה"ל למידרש כדתניא אשה גרושה מאישה אפי' שלא כתב לה בגט אלא הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם פסולה לכהונה אם מת בעלה והותרה להנשא ואסורה לחזור אליו אם הוא כהן והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה ומ"מ גם דרש ר' אליעזר בן מתיא אמת היא וכן פי' הרמב"ם ז"ל וכתבו המפרשים ז"ל דה"ה דשריא למקדש: ואיתא בת"כ פ"א דפ' אמור: **ד ונשא את אחותה** ואח"כ באת אשתו מותרת לחזור לו אי הוה מיירי באחות אשתו היתה פנויה בהא פשיטא דלא בעיא אחות אשתו גט אפי' לר' עקיבא אלא משמע ליה לתלמודא דאע"ג דאזיל אשתו וגיסו למדינת הים דאמרו הני נשואין לאסור אשת גיסו אגיסו אפ"ה אשת גיסו אסירה ואשתו שריא ולא אמרי' מתוך שנאסרה אשת גיסו אגיסו תאסר אשתו עליו ואפי' לר"ע דאמר כל עריות שאמרו אין צריכות הימנו גט חוץ מאשת איש שנשאת על פי ב"ד ואשת אח ואחות

אשה

אשה דאלו נריכות גט וכיון דנריכה גט אחות אשתו ממנו ממילא נאסרה אשתו עליו משום אחות גרושתו אפ"ה מודה ר"ע במתני' דהכא אחות אשה דברייתא דר"ע מיירי כגון שקידש אשה והלכה למדינת הים ושמע שמתה עמד ונשא את אחותה דאמרי אינשי הך קמייתא תנאי הוה לה בקדושין והאי דאיתא הכא שפיר קא נסיב לה אבל נשואין כי מתני' דאשתו הראשונה היתה נשואה מי איכא למימר תנאי הוה לה בנשואין בתמיה הא כ"ע ידעי דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות הלכך קים להו דנשואי שניה לאו כלום ניהו: **ואם מתה הראשונה מותר בשניה** אע"פ שהיתה שעה אחת אסורה עליו שריא ליה השתא מיהא דהא בחייה כתיב נמוקי יוסף. וכ"ש דאם מתה השניה מותר בראשונה בטור א"ה סי' ט"ו וסי' קנ"ט: ועיין במ"ש לעיל בפירקי' סי' ב'. וז"ל הרא"ש ז"ל ומיהו הי מתניתא כר' אמי מיתוקמא לא קיי"ל כר' יוסי אלא בכל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו דהיא נמי פלוגתא דידיה ודת"ק אבל במאי דקאמר על פי עדים דאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו ובהא מודה לת"ק בדבר זה לא פסק שמואל הלכה כר' יוסי כי לא פסק אלא באשתו ע"פ ב"ד דפליגי ביה אבל במה שר' יוסי ות"ק מתירין אשת גיסו ע"פ עדים היינו משום דסברי כר"ש דמפליג באשה שהלך בעלה למדינת הים בין נשאת ע"פ ב"ד ובין נשאת בעדים ואנן קיימא לן דלא עבדינן עובדא כמאי הוה ליה למיעבד הלכך על פי עדים נמי אסירא שמא יאמרו גירש זה ונשא זה את אשתו אחר שנשאת לשני שגרשה וכן באשת גיסו אע"ג דלא שייך למימר גירש זה ונשא זה כשבאת אשתו עם גיסו מ"מ זימנין דאתי גיסו תחלה ושייך למימר דגרש זה ונשא זה שמא מתה אשתו ונריכה גט ואף אם תבא אשתו אח"כ כיון שכבר ניתן גט לאחותה נאסרה אשתו עליו כי הרואה שגירש אחותה שמא אינו יודע שזו היתה אשתו תחלה ויאמר זה נושא אחות גרושתו הלכך חיישי' לפירוקא דר' אמי לאסור אשת גיסו אגיסו אפי' נשאת בעדים אליבא דהלכתא דלא מפלגינן בין עד אחד לשני עדים וחיישינן נמי לדר' יצחק נפחא למיחש לתנאה ואהיו שקידש אשה וכן הוא שקדש אחות אשה כל הדרכים האלו בא וכן הלכתא עכ"ל ז"ל ועיין בספר הלבוש דא"ע סי' ט"ו סעיף כ"ח: **ה אמרו לו** פי' הבא על יבמתו דף כ"ד וביד פ' ב' דהלכות איסורי ביאה סי' ט': בפי' ר"ע ז"ל לשון המתחיל מותר וכו' על השלישית אחותה שניה צריך להגיה אחותה של שניה הא שריא וכו': עוד שם ותנן אנס אשה צריך להגיה ותנית אנס אשה וכו': גם בסוף אותו לשון ולא אסרה שלישית עליו נראה שצ"ל לא אסרה חמישית עליו וכן הוא ברש"י ז"ל אע"ג דבנמוקי יוסף כתוב כמ"ש בר"ע ז"ל: ופירש"י ז"ל שם בפ' הבא על יבמתו אמרו לו מתה אשתך וכו' כגון דינה בת לאה מיעקב ויוכבד בת לאה מאהרן ושרה בת אהרן מקטורה ורבקה בת קטורה מבתואל ומלכה בת בתואל מהגר וראובן נשא את מלכה והלך למדינת הים א"ל מתה אשתך ונשא את רבקה שהיא אחותה מאביה חזרו לו ואמרו לו מתה רבקה ונשא את שרה אחותה מאמה אמרו לו מתה שרה ונשא את יוכבד אחותה מאביה א"ל מתה יוכבד ונשא את דינה אחותה מאמה חזרו ואמרו לו כולן קיימות מותר בראשונה במלכה אשתו ובשלישית שרה לפי שרבקה לא היו קדושיה קדושין וביאתה באונס הוא ומותר בשרה אחותה דתנן נושאין על האנוסה ובחמישית דינה ואע"פ שהיא אחות יוכבד ברביעית לפי שביאת יוכבד פתוי הוא ואינה קדושין לפי שהשלישית היו קדושיה קדושין: **ופוטרות צרותיהן** אם מת והלאו האחין לאחת מהן פוטרות צרותיהן: **ואסור בשניה** מפני הראשונה וברביעית מפני השלישית ע"כ: וכתבו שם תוס' ז"ל אמרו לו מתה אשתך וכו' בתלתא הוי סגי אלא הא קמ"ל דאע"פ שיש ערבוב שכל חמשתן שלשלת אחוה וצריך להוציא האסורות לא גזרינן הנך דשריין אטו הנך דאסירן ע"כ. עוד כתבו שם תוס' ז"ל ופוטרות צרותיהן איצטריך אע"ג דס"ד דמושב שיחלוץ הצרות גזרה שלא יחלוץ לשניה או רביעית ע"כ: ומהר"ר יהוסף ז"ל מלות ומלאו כולן קיימות: **ו בן ט' שנים** וכו' פ"ה דהלכות יבום סי' י"ח י"ט ובטור א"ה סי' ק"ע: **והאחין פוסלין על ידו** שפוסלין אותה אליו בביאתו לא קניא לגמרי אלא כמאמר בעלמא והא קיימא לן דיש מאמר וגט וביאה וחליצה אחר מאמר נמוקי יוסף: **ז בן ט' שנים** וכו' ביד שם סי' כ' ובטור שם ובהא פליגי ת"ק ור"ש דת"ק סבר בן ט' קניא ומשיירא ושניהם תופסין בה וכיון דבעיא גט מבני קם כוליה ביאה עליה דכיון שלא בנה שוב לא יבנה ור"ש ס"ל דביאת בן ט' ספק קניא ספק לא קניא אי קניא קניא לגמרי או לא קניא כלל וכגון דביאת שני בשגגה דאי במזיד הא קיימא לן ביאתו ביאה ונהרגת עליו: ומתני' דחשיב ביאה כמאמר וקתני דמשני מאמר בין ביבם א' ושתי יבמות כי סיפא דקתני ואח"כ בא על צרתה בין שני יבמים ויבמה אחת כי רישא דלא כבן עזאי דאיהו אמר יש מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת ואין מאמר אחר מאמר בשני יבמות ויבם א' שכל כחו וקנינו שהיה לו לענין מאמר נתן בראשונה ודחה את השניה והכי נמי סתם לן תנא לעיל פ' רבן גמליאל דלא כבן עזאי כדכתבי' התם: **ח בן ט' שנים ויום א' שבא על יבמתו ואח"כ בא על צרתה** וכו' ביד שם סי' כ': פסל לראשונה ע"י עצמו. וכ"ש לשניה דבית א' הוא בונה ואינו בונה שני בתים וכיון דאין ביאתו בראשונה קנין גמור מהניא ביאת שניה להצריכה גט וכיון דיהיב גט קם ליה כוליה ביאתו בלא יבנה: **בן ט' וכו' חלצות ולא מתייבמות** ביד שם פ"ו סי' ג' ובטור א"ה סימן קס"ז וסימן עק"ב וסעיף סי' קע"ד: בפי' ר"ע ז"ל ותנן בפ"ד אחין מי שעליה זיקת יבם א' וכו' אמר המלקט ובגמ' אמר רבא הא דאמור רבנן זיקת שני יבמין מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה לא תימא היכא דאיכא צרה כגון הך דלעיל דתנן פ"ד אחין נשואין ג' נשים נכריות וכו' חולצות ולא מתייבמות גזרה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות אלא אפי' ליכא צרה דהא הכא ליכא צרה ומיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה: **נשא אשה ומת ה"ז פטורה** ירוש' פ"ק דקדושין דף כ"ט מייתי לה וכן נמי תניא בברייתא שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום והתוס' ז"ל כתבו ואע"ג דלא תקינו רבנן נשואין לקטן מ"מ אומר ר"י דליכא איסורא דלא חשיבא ביאה זנות ומצוה נמי איכא להשיא אשה לבנו קטן כדאמרי' בהנשרפים דעליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וגו': **ט בן ט'** וכו' תוס' פ' ד' אחין ד' ל"ב אם לא ידע הראשונה שבהגדיל דהוציא ולא ידעה לא יצאת מידי נפילה הראשונה: **השניה או חולצת או מתייבמת** הראשונה חולצת ולא מתייבמת גרסי' וכתב החכם ה"ר אפרים אשכנזי ז"ל השניה או חולצת או מתייבמת נ"ל כשהוא מייבם מייבם תחלה ואח"כ חולץ לראשונה ודו"ק ע"כ וז"ל בירושלמי דפירקי' ודפ"ד אחין השניה או חולצת או מתייבמת הראשונה חולצת ולא מתייבמת הכא את אמר חולצת והכא את אמר מתייבמת הדא דאת אמר חולצת ר"מ ור"ש והדא דאת אמר מתייבמת ר"ש ורבנן ר' אבין ור' בישא בשם ר' אחא והוא שיבם ואח"כ חלץ אבל אם חלץ בתחלה אסור שמא קנה מאמר ונפטרה בחליצת חברתה ע"כ: ובגמ' דידן פריך דכי היכי שעשו ביאת קטן בן ט' כמאמר בגדול לפסלה על האחין כן יעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול לדחות אשתו גמורה מיבום כדתנן לעיל בפ"ד אחין בשלש נשים חולצות ולא מתייבמות הכא נמי אמאי קתני מתני' או חולצת או מתייבמת ותירץ רב לא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול ושמואל ור' יוחנן אמרו עשו ועשו ופרכי' ויעשו הכא נמי ואמאי מייבמה שניה ומשני דהכאי היא דתנא לעיל דארבעה אחין גזר משום צרה ואשמועי' בגדול וה"ה בקטן והא דאמר גדול משום דבגדול קאי והאי תנא דהכא ס"ל נמי עשו א"א דלא גזור משום צרה ואשמועי' בקטן וה"ה בגדול והאי דקאמר בקטן משום דבקטן קאי והאי שמעתתא אמרה ר' אלעזר בי מדרשא ואיקפד עליה ר' יוחנן משום דלא אמרה בשמיה: **ר"ש אומר מייבם** וכו' והכי נמי אמרי' בפ"ד אחין במאמר בגדול דפליג ר"ש: **אחר שהוא בן ט' שנים ויום א'** וכו' בגמ' רמי עלה דהא תנן בנדה פ' יוצא דופן בן עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים שנה והוא סריס לא חולץ ולא מייבם וכו' ומשני רב שמואל בר רב יצחק דהיינו דוקא כשנולדו לו סימני סריס דיקא נמי דקתני והוא סריס ש"מ אבל כל כמה דלא חזינן ביה סימני סריס תלינן ביה קטנות וחיישי' דלמא מייתי: וביד בהלכות יבום פ"ה סי' כ"ב ובטור א"ה סימן קס"ז:

פרק יא נשאין על האנוסה ועל המפותה.

איתא בירושלמי ר"פ הנשרפין ובת"כ פ' י' דפ' קדושים גמ' מנא ה"מ דת"ר בכל העריות דבפ' קדושים נאמר שכיבה וכאן נאמר קיחה לומר לך דרך ליקוחין אסרה תורה אמר לו רב פפא לאביי אלא מעתה גבי אחותה דכתיב אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו ה"נ דרך קיחה הוא דאסור לדרך שכיבה שרי א"ל לקוחין כתיבי בתורה סתם הראוי לקיחה קיחה הראוי לשכיבה שכיבה ורב מפיק לה מקרא אחרינא: **נושא אדם** וכו' בפ"ק דמכילתין דף ד' וגם בירושלמי פ"ק וכתב הר"ן ז"ל בס"פ הזורק דגיטין בשם הרשב"א ז"ל דמדקתני סתמא משמע דלא שנא מפותה בפני אחד ול"ש בפני שנים לא אמרינן דכיון שבעל בפני שנים דבעל לשם קדושין שלא הוזכר דבר זה אלא בגרושה בלבד שהיו ביניהם קידושין קודם לכן וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"י דהלכות גירושין סי' י"ט שלא כדעת מקצת גאונים ז"ל: וביד פ"ב דהלכות איסורי ביאה סי' י"א י"ג ובטור א"ה סי' ד' ובספר מרכבת המשנה להר"י אברבנאל ז"ל בפ' כי תצא דף ע"ו ע"ב כתב ואמנם כפי דעת ר' יהודה האוסר שישא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו יתכן לפרש הכתוב שאמר לא יקח איש את אשת אביו שכמו שלא יקח איש את אשת אביו שהיא אשתו בקדושין ככה לא יגלה כנף אביו שהרמז בו אל האנוסה והמפותה לבא אליה וידרוש שחכם הנו' יתור הכתוב בזה הדרך ע"כ: **ב הגיורת שנתגיירו בניה עמה** הכא בהורתם ולידתם שלא בקדושה איירי וכן דייק לישנא שנתגיירו וכל כה"ג גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואפי' קורבה דאם לית להו וכ"ש קורבה דאב וכשלידתם בקדושה ואין הורתם בקדושה יש להם שאר האם ואסורות ביבום דבר תורה ואשת כל אחד לחבירו אשת אח שלא במקום מצוה וכשהורתם בקדושה יש להם אפי' שאר האב והן כישראלי' גמורים מן התורה נמוקי יוסף: **אפילו הורתו** וכו'. וביד פ"א דהלכות יבום סי' ח' ובטור יו"ד סי' רס"ט ובאבן העזר סי' קנ"ז: **ג חמש נשים** וכו' עד סוף סי' ד' פ"א דהלכות יבום סי' ד' י"א ובטור א"ה סי' קע"ו. וכתב שם ביד הרב המגיד בסימן י' ופשוט הוא שאם רצו כולן לחלוץ לכל אחת הרשות בידן אבל לפי שמצות יבום קודמת פי' במשנה דרך ליבם כל אחד אחת ע"כ: וצריך לדקדק אמאי נקט תנא המשל בחמש ולא ביותר או בפחות וכן קשה נמי לקמן פט"ו דקתני קידש אחת מחמש נשים וגזל אחד מחמשה וכו' וגם שם ביד נקט כלשון משנתנו. ואפשר לומר מפני שהוא מספר הנראה לעינים כמספר אצבעות היד: ירושלמי בכל אתר את אמר אין חליצה אחר חליצה והכא את אמר הכין כאן בודאי כאן בספק. בכל אתר את אמר שבכל מקום שאין אומרים ייבם אין אומרים חלוץ והכא את אמר הכין כאן בודאי כאן בספק: **ד ובני הזקנה** פי' אחרי חליצת בני הכלה חולצין או מיבמין שאם היא אשת אחיו הרי היא יבמתו ואם היא אשת בן הכלה הרי היא אשת בן אחיו ומותרת לו שכבר חלצו. וז"ל ה"ר יהוסף ז"ל פי' כשלא יש לכלה בנים אחרים או אפי' יש לה בנים לכלה מייבמין כשכבר חלצו בני הכלה תחלה אבל כל זמן שלא חלצו בני הכלה אסורין בני הזקנה לייבם משום חשש שומרת יבם וכן יש לקמן על משנת מי שלא שהה וכו' וכם א' חולץ ואחד מיבם ע"כ: **מתו הכשרים** פי' הודאים דאי לא תימא הכי אינך משום דאעירוב הוו פסולין בתמיה: ולבני הכלה כצ"ל וס"פ ולנשי בני הכלה הודאין שמתו הספקות הללו אחד מהם חולץ לה תחלה והשני מייבם ממה נפשך: ובירוש' אמר ר' יוחנן כיני מתני' לנשי בני הכלה לנשי בני הזקנה: וכתבו תוס' ז"ל ספק אשת אחיו ואשת בן אחיו אומר בירושלמי זאת אומרת מותר לאדם לישא אשת בן אחיו פי' אע"פ שיכול לבוא לידי בטול מצות יבמים אם ימות ותפול לפני האחים אפ"ה מותר מכאן יכול להיות ראיה לפי' ריב"ן שפי' בהבא על יבמתו והנושא בת אחותו דוקא בת אחותו אבל בת אחיו אינו עושה כ"כ מצוה דמבטל מצות יבמים ע"כ: ושם בפ' הבע"י סוף דף ס"ב כתבו פי' רשב"ס ז"ל דה"ה בת אחיו אבל אחותו נקט לפי שמשדלתו בדברים ושכיח שנושא בתה ור"ת אומר דדוקא דנקט בת אחותו לפי שהיא בת מזלו כדאמרי' רוב בנים דומין לאחי האם ע"כ: אכן מצאתי בהגהת ה"ר יהוסף ז"ל הכלה ס"א בני פירוש וחוזר על מתו כשרים דלעיל כלומר מתו בני הכלה ע"כ: **ה כהנת שנתערב** וכו' תוס' דס"פ היה נוטל ובגמ' פ' השולח דף מ"ב ובפ"ק דתמורה דף ח': וכתבו התוס' שם פ' השולח הרי אלו אוכלין בתרומה והא דאמרי' בפ"ק דכתובות גבי עשרה כהנים ופירש אחד מהן ובעל הולד שתוקי שמשתקין אותו מדין כהונה מדכתיב והיתה לו ולזרעו שיהא זרעו מיוחס אחריו הא

אמרי'

אמרי' בפ' נושאין על האנוסה דרעו מיוחס אחריו לרבנן וכי גזור רבנן בזונות בנשואין לא גזור א"כ הכא לאחר שנולדו נתערבו ע"כ: **וחולקין חלק אחד.** בגמ' פריך חלק אחד פשיטא ומשני אימא חלק כאחד פי' כשבאו לגרן יחד אבל זה בלא זה אין חולקין להם דקסבר האי תנא אין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו דדילמא אתי לאסוקי ליוחסין דסברי כהן הוא ותנא דמתני' היינו ר' יהודה דבמקומו היו מעלין מתרומה ליוחסין אבל במקומו של ר' יוסי לא היו מעלין מתרומה ליוחסין וליכא למיחש לדידיה: **ושחררו זה את זה.** בי"ד פ"ב דהלכות איסורי ביאה סי' ט"ו: וכתב רש"י ז"ל ה"ג ואין חולקין בקדשי המקדש כגון עורות קדשים ואין נותנין להם קדשים להקריב ע"כ: ועל לשון שני שפי' ואין נותנין להם קדשים בבכור וחרמין קאמר קשה לר"י מדתניא בערכין חרמי כהנים עד שלא באו ליד כהן הרי הן כהקדש משבאו ליד כהן הרי הן כחולין לכל דבריהם א"כ היאך מניחין אותם בידם ואומר ר"י שיתנו זה לזה ויתנו ביניהם עכ"ל ז"ל: וכתב רש"י ז"ל אחר שפי' לנו התנא בבכור וחרמים שנותנין לו הכא ואורי לן מאי קעביד בבכור שלו ירעה עד שיסתאב ולא יקריבנו הם דא"כ המקריב יעכבנו שלא יאכל את בשרו ואפי' בזמן הבית מיירי ע"כ: אמנם התם בפ"ק דתמורה דף ח' מפרשינן דבזמן הזה מיירי ואילו הוה דידן בעינן למיהב יתיה לכהן במומו אבל הני כל חד וחד מדחי לכהן לומר כהן אנא והתם קתני בה ירעו עד שיסתאבו ויאכלו במומן לבעלים וכן הוא שם ברש"י ובהרגמ"ה ז"ל ומצאתי שם כתוב בגליון ויאכלו במומן לבעלים י"מ עד שנה אבל משנה ואילך עובר בבל תאחר וי"מ דדוקא בבכור ודאי אבל בבכור תערובות ליכא בל תאחר ע"כ: בסוף פי' ר"ע ז"ל אלא נשרפת כמנחת כהנים שהיא כליל. אמר המלקט ובגמ' פריך היכי מצי מקטר להו ודילמא מנחת ישראל היא ושיריה נמורים הם והרי הן בלאו דלא תקטירו ממנו אשה לה' כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו ומשני דמסיק להו לשם עצים כר' אליעזר דבפ' התערובות ולרבנן מפזרן על בית הדשן מקום שנותנין מראת העוף ודישון מזבח הפנימי והמנורה משום דלא אפשר משום דשמא זר הוא ושיריה נמורים הן ובבל תקטירו משום הכי מפזרן: **ונותנין עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים.** תוס' ס"פ היה נוטל וביד פי"ט דה' א"ב סי' י': **ו מי שלא שהתה אחר בעלה וכו'.** א"א לפרש אחר בעלה אחר מיתת בעלה משום סיפא דקתני והם פי' בני האבות אוננין עליו דבשלמא הוא אונן עליהם משכחת לה אפי' בנשואין דשני והכ"נ דקמא מית ליה כגון שלקטו עצמותיו לסוף שנים מרובות דכל אותו היום שלוקטו הוא אונן עליהם מדרבנן אלא הם אוננין עליו היכי משכחת לה קמא הא מית ליה ולא בגרושה משכחת לה וכמו שנפרש בסמוך: **אם בן ט' לראשון אם בן ז' לאחרון.** בספר הפרפראות להדליל וגו' וסמיך ליה אשה כי תזריע שצריך להמתין שלשה חדשים להבחין בין זרע לזרע ולפרוש מן האשה סמוך לוסתה ע"כ: וביד פ"א דהל' יבום סי' ו' ז' ח' ובטור א"ה סי' ג' וסי' קע"ו ובחשן המשפט סי' רע"ו: **ז היה אחד ישראל וכו'.** בסי' י"ז דפ"כ דה' א"ב עד סוף אותו פרק ובטור א"ה סי' ז': **ואינו חולק בקדשי המקדש ואין נותנין לו וכו':** כצ"ל **הוא אינו** כו'. פ' החולץ דף ל"ז וביד פ"ה דהל' נחלות סי' ג': **ופטור על מכתו ועל קללתו של זה ושל זה.** איכא תנא אליבא דר' יהודה דסבר דדוקא אם קלל או הכה בזה אחר זה אבל בבת אחת חייב דהויא התראת ודאי ואיכא תנא אליבא דר' יהודה דפטר אפי' בבת אחת ומאן דפטר יליף לה מדנאמר ברכה למטה ונאמר ברכה למעלה מה למעלה שאין בה שותפות אף למטה שאין בה שותפות ואיתקש הכאה לקללה בפרשת משפטים אע"פ שפסוק אחד מפסיק ביניהם: **נוטל חלק אחד.** תימה אמאי לא פריך בגמ' חלק א' פשיטא כדפריך לעיל ושמא משום דתנא ליה לעיל תנא לה נמי הכא תוספת ז"ל:

פרק יב מצות חליצה בשלשה דיינים.

פ"ד דהל' יבום סי' ה' ט"ו ט"ז ובטור א"ה סי' קס"ט: **אפי' שלשתן הדיוטות.** מפיק לה בגמ' אליבא דתנא דמתני' דס"ל דסגי בשלשה משלת זקני דמיותר דהא כתיב השערה דמשמע סנהדרין. בפי' ר"ע ז"ל שההיה חליצה בחמשה לפרסומי מילתא. אמר המלקט לפרסומי מילתא דוקא דאפי' לר' יהודה דפליג בברייתא ואמר דבעינן חמשה הדר ביה מדתנן בריש סנהדרין חליצה ומיאונים בשלשה ולא קפליג כמה דפליג ברישא דההיא משנה דהתם: **במנעל חליצתה כשרה.** מתני' ר"מ אבל ר' יעקב אומר משום ר"מ חולצין במנעל לכתחלה ודלא כתנא דמתני'. מנעל עור רך סנדל עור קשה ומבושל כך פי' רש"י ז"ל. ונמוקי יוסף כתב בשם הרבה מהמפרשים ז"ל דסנדל כולו מחתיכה אחת מה שע"ג הרגל וגם השוליא שתחת הרגל. וגם כשתפירותיו לצד חוץ הוי סנדל וכשתפירותיו לצד פנים הוי מנעל וי"א בהיפך עיין בטו"ע אה"ע סי' קס"ט סעי' י"ו: **באנפיליא חליצתה פסולה.** כר"פ כל הגט פליגי דשמואל ס"ל דחליצתה פסולה להתירה לשוק וגם נפסלה מן האחין שלא תתיבם עוד דקמו עלה בלא יבנה דלא כתיב אשר לא בנה אלא אשר לא יבנה כיון שחלץ שוב לא יבנה ובני מערבא ס"ל דלהתיבם לאחים לא נפסלה דלאו כלום היא: **שיש לו עקב כשר.** עקב הוא כל דבר המעכב את הרגל בתוך המנעל שוילא או עקב ממש הוא במשמע לפי שבשאין בו שוילא או עקב למנעל הרגל יוצא חוץ למנעל ונקט רש"י ז"ל שוילא לרבותא דאף על גב שיש למנעל עקב מן הפנתא סביב כיון דלית למנעל שוילא למטה אע"פ שאינה חסרה אלא מעט במקום העקב פסולה נמוקי יוסף: **מן הארכובה ולמטה.** פי' נחתך רגלו מן הארכובה ולמטה נמוקי יוסף: אבל הרי"ף ז"ל הגריה דמתני' דקתני מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה לאו דנקטעה רגלו אלא כגון שקשר רצועות הסנדל למטה מן הארכובה ואשמועי' מתני' דשוק נמי מעל רגלו קרינן ביה וה"נ בירושלמי אמר רב ביני מתני' בקשור מן הארכובה ולמטה וגרסי' נמי התם וכו' ע"ש והיא דעת כמה מפרשים והיתה להאי בבא בפ' מתכלי עלי דף י"ש. ובגמרא פריך ורמינהי רגלים פרט לבעלי קבין שפטורין מן הראיה אלמא שוק לאו רגל הוא ומשני שאני הכא דה"מ למיכתב וחלצה נעלו מרגלו וכתב מעל רגלו דמשמע מדבר שהוא על רגלו ומ"מ למעלה מן הארכובה לא דמעל כתיב ולא מעל דמעל. ועיין במה שכתב בית יוסף בשם ספר אורחות חיים בהא"ע סי' קס"ט דף רי"ז ע"ב דהרמב"ם ז"ל ס"ל דאם חלצה בימין שלו החתוכה חליצתה כשרה אע"פ שבפירושו שבלשון ערב כתב שהיא פסולה אני אומר שחזר בו ובית יוסף דחה דקדוקו ז"ל שם וגם בכ"מ דפ"ד דהלכות יבום: **ב חלצה בסנדל שאינו שלו.** ביד שם סי' י"ח י"ט והביאוה התוס' ז"ל פ' לולב הגזול דף ל"ב ודס"פ כסוי הדם דף פ"ט ובגמ' פ' במה אשה דף ס"ו: **בסנדל של עץ.** כשר. והוא שיהיה מחופה עור עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט דאי בשאינו מחופה עור לא אתיא מתני' רק כר"מ דאמר קב הקטע נעל הוא ומותר לצאת בו בשבת ונראה דאלו הסוויקים אינו נקראין מחופה עור לענין חליצה כי העור שנותנין בראשו שנכנס בו ראש הרגל אינו נקרא חפוי ולא הוי מנעל לא לענין חליצה ולא לענין שבת עיין בנמוקי יוסף דף תל"ח: **או בשל שמאל.** ירושלמי פ' במה אשה ובבבלי ר"פ ואלו קשרים: **חלצה בלילה חליצתה כשרה. ר"א פוסל.** ביד שם פ"ד סי' ה' ט"ו ובטור א"ה סי' קס"ט: ובגמ' בסוגיא דב"ד מוכח דחלצה בלילה חליצתה כשרה היא דעת ר' ישמעאל בן אלישע דלה ויחי הוה ת"ק דמתני' הוא נמי הכשיר חליצה בינו לבינה כמו שהכשיר ר' עקיבא לקמן במתני' סוף סי' ה'. **בשמאל חליצתה פסולה ור' אליעזר** גרסי' ביו"ד. ופשוט הוא דבשמאל חליצתה פסולה דקתני דפירושו ברגל שמאל שלו אבל היא יכולה לחלוץ ביד שמאלה לכ"ע דהא נדמת חולצת בשניה וכ"ש ביד שמאלה והא דקאמר בירוש' שחולצת ביד ימין היינו למצוה בעלמא אבל עכובא ליכא וכן פירשו תוס' ז"ל הכא בפירקי' וגם בפ"ק דחולין דף כ': **ג חלצה ורקקה אבל וכו'.** ביד שם פ"ד סי' י"ג י"ד ובטור א"ה סי' קס"ט. ופשוט הוא דר' אליעזר גרסי' ביו"ד: **שהוא מעשה מעכב** ורקיקה מעשה הוא: וכתבו תוס' ז"ל בפ' אלו נאמרין דף ל"ג דע"כ ל"פ ר"א ור"ע אלא ברקיקה אבל קריאה לכ"ע לא מעכבא כדתנן סתמא ברישא דמתני' וא"כ ר' יהודה דאמר במתני' דהתם ככה עד שתאמר כלשון הזה וככה משמע עכובא כמאן מרבותיו ס"ל דדבר תימה הוא לומר שאם לא קרא כלל אינו מעכב ואם קרא בלשון חול מעכב ומסתברא טפי למימר דס"ל דקריאה מעכבת ופליג אתנא דמתני' דסבר ר' יהודה לא נחלקו ר"א ור' עקיבא בדבר זה והכי אמרי' בעלמא כגון בפ' ר"א דמילה גבי פלוגתא דב"ש וב"ה ע"כ: **ד החרש שנחלץ וכו'.** ירושלמי רפ"ב דתרומות ורפ"ק דחגיגה ובגמ' אמר רבא השתא דאמרת קריאה מעכבת דהא חרש וחרשת חליצתם פסולה לפי שאינם בואמר ואמרה ליכך אלם ואלמת שהללו חליצתן פסולה ומתני' דקתני לא קראה חליצתה כשרה אליבא דכ"ע כר' זירא דאמר ראוי לבילה אין בילה מעכבת בו שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו והכא נמי אע"ג דקריאה לא מעכבא בראוי לקריאה אבל באין ראוי מעכבא. וביד פ"ד סי' י"ג ט"ו ובטור א"ה סי' קס"ט. וכתב הר"ן ז"ל בפ' שני דגיטין דף תקס"ד הא דאמרי' דהיינו טעמא דחרש וחרשת משום דלאו בני קריאה נינהו וקטן משום דאיש כתוב בפרשה ולא פסלינן להו משום דלאו בני כוונה נינהו דהא קיימא לן דחליצתם פסולה עד שיכוונו שניהם והכי לאו בני כונה נינהו וכן גבי כתיבת הגט פסלינן להו אם אין גדול עומד על גביהן משום דלאו בני כונה נינהו משום דב"ד מוזהרין אותן לעשות לשמה והוי כגדול עומד על גביהן דאמרי' גבי כתיבת הגט בגט ומיהו כונה דידהו מעלייא מכונה דידהו בחליצה דאילו גבי כתיבת הגט מכשירין אפי' שוטה בגדו' עומד על גביו ואילו בחליצה אמרי' בתוספתא דיבמות דשוטה שנחלץ חליצתו פסולה והיינו טעמא וכו' ע"ש. בסוף פי' ר"ע ז"ל ר"מ היא דאילו רבנן וכו'. אמר המלקט בהאשה רבה דף צ"ו קאמר ר"מ עשו חליצת בן ט' כגט בגדול פי' כמו שהגט שנותן האח הגדול פוסלה על האחין כן חליצת הקטן ובני מערבא ס"ל דפסולה דקתני הכא דוקא להתירה לשוק אבל לא נפסלה מן האחין ואתיא מתני' כרבנן עיין בגמ' ר"פ כל הגט: **קטנה שחלצה וכו'** פ"א דהל' יבום סי' י"ז י"ח והביאוה תוס' ז"ל פ' הלוקח בהמה דף כ"ב ובירושלמי פ' החולץ: **תחלוץ משתגדיל.** פי' תחלוץ דוקא כי אסורה להתייבם כיון שכבר חלצה ובכלן גילה על כל המשניות שכל החליצות הפסולות אסורות מלהתיבם הר' יהוסף ז"ל. ובגמ' אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ דאמר קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין דאיש כתי' בפרשה ומקשינן אשה לאיש אבל חכמים דהיינו ר' יוסי סבר איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה: **ואם לא חלצה חליצתה פסולה.** בירוש' דפירקין ודפ' ארוסה גרים כשרה וכן היא גירסת הרי"ף ובתוספתא דיבמות פי"ב הויא פלוגתא דתנאי דר"א ס"ל אם לא חלצה חליצתה פסולה וחכמים אומרים אם לא חלצה חליצתה כשרה. וכתי' בנמוקי יוסף והכי אוקימנא בגמ' מתני' כר"מ דסתם מתני' כוותיה דאילו לר' אליעזר אע"ג דבפ' הבא על יבמתו משמע דס"ל דמקשי' אשה לאיש מ"מ בתוספתא קאמר דחליצתה פסולה ומתני' קתני דחליצתה כשרה ע"כ בקיצור. ונראה דגרים נס הוא כשרה כגירסת הירושלמי ואיתא בתוס' רפ"ק דבכורות: **ה חלצה בשנים וכו'.** ביד שם פ"ד סי' ט"ו ובגמ' דפירקין דף ק"ד: **ר"ש ור' יוחנן הסנדלר.** כתב הרב רבינו שמשון בר צמח בפירושו למסכת אבות הסנדלר שהיה עושה סנדלים וייחסו אותו על שם אומנותו ואע"פ שנוספה בו ריש באחרונה ואין בלשון הקדש תוספת כי היא אות שרשית הרבה נמצא בלשון ארמית בשמות האומניות בירושלמי פרק לא יחפור ובמסכת חלה יש אליפר והוא מוכר חלוסין וכן שם הנחתומר והוא הנחתום וכן פי' ה"ר יהודה ב"ר יקר ז"ל וכן פלטר לוקח פת למוכרו בפלטיא וכל דבר הנמכר בשוק המוכרו קרוי פלטא כמו שאמרו בירושלמי דשביעית חמשה אין מלקטין ירק ואחד מוכר על ידיהם וא"ר יוסי ב"ר בון ובלבד שלא יעשו פלטר ומפר' התם דלא יהא מזכן כל שעה ע"כ: **שחלץ בינו לבינה.** ה"ר יהוסף ז"ל הגיה שחלצה בינו לבינה. גמ' בינו לבינה היכי ידעינן ופי' נמוקי יוסף משום דאפי' מודים ויהיו נאמנים אלינו אין זה כלום דאין דבר שבערוה פחות משנים ומשני בגמ' אמר שמואל ועדים היו רואין אותו מבחוץ: **בבית האסורין בא מעשה וכו'.** גמ' אמר רב בבית האסורין היה מעשה ולבית האסורין בא מעשה וכן בירוש' ר' יוחנן הסנדלר עבר קומי חבושין דר' עקיבא והוה מכריז ואמר מאן בעי מחטין מאן בעי צנורין חלצה בינו לבינה מהו אודיק ליה ריביה מן כוותיה א"ל אית לך כוסין כלומר כשר. ועיין במ"ש לעיל סי' ב': **ו מצות חליצה וכו'.** ביד שם ובגמ' ר"פ ד' מיתות: **שנאמר וקראו לו זקני עירו.** ומהאי קרא אמרי' בסנהדרין פ"ג שהיבמה הולכת אחר היבם להתירה א"ר אמי אפי' מטבריא לצפורי ואע"פ שב"ד של טבריא היה יותר חשוב ואילו בעלמא אמרינן צדק צדק תרדוף הלך אחר ב"ד יפה הכא שאני שנאמר וקראו לו זקני עירו ולא זקני עירה: **ובלשון הקדש** במסכת סוטה נפקא לן מקרא בפ' ואלו נאמרין. **בפי'** ר"ע ז"ל חולצת ורוקקת וקוראה

ככה יעשה לאיש. אמר המלקט קאי אמאי דאמר רב יהודה בגמרא דאמר רב יהודה מצוה הכי דקוראה וקורא וחולצת ורוקקת וקוראה כדקתני במתניתין ואי אפיך לית לן בה ותניא נמי הכי וכצ"ל לשון הגמרא ורוקקת וקוראה מאי קמ"ל מתני' היא הא קמ"ל מצוה הכי ואי אפיך לית לן בה תנ"ה בין שהקדים חליצה לרקיקה וקריאה ובין שהקדים רקיקה לחליצה מה שעשה עשוי ע"כ: **ובשהקרא.** ה"ר יהוסף ז"ל הגיה על פי רוב הספרים וכשהוקרא וכתב ה"א וכשהקרא: **בכפר עיטם** הוא נפתוח האמור בספר יהושע ואית דגרסי כפר עכו וכן הוא בהרי"ף והרא"ש ז"ל וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל והגיה עוד הוחזקו להיות מקרין את כל הפרשה ע"כ וכתב ה"א התקינו שיהו מקרין וכו': **על כל העומדין.** לאו דוקא עומדין אלא כלומר כל המצוין שם. ואית דל"ג רק ב' פעמים חלוץ הנעל. וכתוב בהגהות מיימון בשם רב יהודאי גאון ז"ל שגם היבמה אומרת שלשה פעמים חלוץ הנעל וכך כתב המרדכי. וכתוב בטו"ע באה"ע בסוף סי' קס"ט בסוף פי' סדר חליצה וז"ל כתוב בס"ג אמר הקב"ה למשה אמור אל היבם שלא ירצה ליבם רעוע בגופך אהגת לקיים מצוה לפיכך תחלוץ מנעלך כאבל וכמנודה שדרכן להיות יחפים ובשפה ברושה שבגופך יכולת לקיים לאחיך זרע לכך וירקה לפניו שפה ברוחה והדיינים עונין חלוץ הנעל כאבל חלוץ הנעל כמנודה חלוץ הנעל כמורד במצות סיני ובשם רבינו יחיאל מפרים מצאתי מקוננת בפני הב"ד שבעלה יהיה כמת בלא זרע והיבם משיב לא חפצתי וכו' ר"ל איני חושש אם יהיה בלי זרע ומאז חולצת נעלו לומר לו שיתאבל על אחיו כי מעתה הרי הוא כמת וישכח אחרי שאינו מקים זרע ורוקקת לפניו כלומר לא מחמת יופייך המדתיך וקוראה כך להגבינו על אשר לא יבמה וגם העומדים שם קוראים ג"פ חלוץ הנעל לפרסם בָּשְׁתוֹ ע"כ:

פרק יג

בש"א וכו'. פי"א דהלכות גירושין סי' ג' י' ומייתי לה בגמ' ס"ק דמכילתין דף י"ד ללשון ראשון דרש"י ז"ל ובפ' המדיר דף ע"ג ותוס' ס"פ הזורק:

ובגמ' ת"ר איזהו מיאון כל שאמרה אי אפשי בפלוני בעלי אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי יתר על כן א"ר יהודה אפי' יושבת באפריון והולכת מבית אביה לבית בעלה ואמרה אי אפשי בפלוני בעלי זהו מיאון יתר על כן א"ר יהודה אפי' היו אורחין בבית בעלה והיא עומדת ומשקה עליהם ואמרה להם אי אפשי בפלוני בעלי ה"ז מיאון אע"ג דליכא ב"ד יתר על כן א"ר יוסי ב"ר יהודה אפי' שגרה אצל תגרי להביא לה חפץ מסלו ואמרה אי אפשי בפלוני בעלי אין לך מיאון גדול מזה אע"פ שאפשר להיות דמשום דאטרחא הוא להביא לה חפץ מסלה: וקטנה שלא מיאנה ועמדה ונתקדשה משום ר' יהודה בן בתירא אמרו קדושיה כן הן מיאוניה וכתב נמקי יוסף בשם הרמב"ן ז"ל אי אפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי כלומר הם פתוני לקבל הקדושין. **אין ממאנין אלא ארוסות.** תלתא טעמי יהיב בגמ' לב"ש ורבא יהיב טעמא רביעאה לפי שאין אדם טורח וכו': **בש"א בבעל ובה"א** וכו'. גרסי' ול"ג במשנה בש"א בבעל ולא ביבם. וגם ה"ר יהוסף מחק מלות ולא ביבם. ובפי' ר"ע ז"ל צ"ל בבעל אבל אם מת וכו': **ובה"א בבעל וביבם.** בגמ' פליגי ר' אושעיא ועולא דר' אושעיא אמר הא דאמרי ב"ה ממאנת ביבם דוקא למאמרו שלא תהא צריכה גט מן היבם אבל חליצה שהיא בשביל זיקה לא עקרא ועולא סבר ממאנת אף לזיקתו דכוותי קמא קא עקרא: **ובה"א בפניו ושלא בפניו.** גמ' תניא אמרו להן ב"ה לב"ש והלא פישון הגמל מיאנה אשתו שלא בפניו א"ל ב"ש לב"ה פישון הגמל במדה כפושה מדד שהיה מפסיד נכסי מלוג שלה לפיכך מדדו לו במדה כפושה לרעתו: **ובה"א בב"ד ושלא בב"ד.** ע"כ לא קאמרי ב"ה אלא דלא בעינן מומחין אבל שלשה מיהא בעינן ואתיא כתני' דפ"ק דסנהדרין דקתני חליצה ומיאונין בשלשה אפי' לב"ה וכן מוכח בברייתא ור' יוסי ב"ר יהודה ור"א ב"ר שמעון מכשירין מיאון בשנים ופסק רב נחמן דהלכתא כותייהו: **אמרו להם ב"ה לב"ש.** ק"ק אמאי הכא הקדים דברי ב"ה לדברי ב"ש ועוד אמאי קתני בלשון אמרו להם וכספר תוספת י"ט לא כתב אלא דמשום דב"ש יהבי טעמא למילתייהו נקיט להו בלשון אמרו להן ואפשר להיות דה"ק להו ב"ה לב"ש אודו לן מיהא דקטנה ארוסה ממאנת אפי' ד' וה' פעמים א"ל ב"ש גם בזה לא מודינן לכון דאין בנות ישראל הפקר וכו': **והמאן ותנשא** הויו של והמאן בנקוס או וכדפי' ר"ע ז"ל וכן תקון לשון ר"ע ז"ל אלא תרתי מילי נינהו וה"ק ממאנת וממתנת מליהרם לאחר עד שתגדיל כדי שלא תחזור ותמאן בשני או אם רוצה וכו': בטור א"ה סי' קנ"ה: **ב איזוהי קטנה.** כו' פי"א דהלכות גירושין סי' ז' ובטור א"ה סי' מ"ג וסי' קנ"ה: **שהשיאוה לדעתה** ירוש' איזהו לדעתה וכו' ויש שפירשו לדעתה כבת עשר כבת אחד עשר שלא לדעתה כבת חמש כבת שש וכתבו הרשב"א והריטב"א ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל כשהכניסוה לחופה לדעתה אע"פ שקבלו הם הקדושין ה"ז צריכה למאן והיינו דקתני שהשיאוה אמה ואחיה ולא קתני שקדשוה והיינו נמי דא"ר חנינא בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן דמשמע שהיא מקבלת אותם וכשהיא מקבלת אותם ויודעת לשמור צריכה מיאון כיון שהיו שואלין קודם הקדושין אבל כשקדשוה אמה ואחיה אפי' לדעתה אינה מקודשת כלל ואינה צריכה מיאון לפי שלא מצינו שתקנו חכמים שליחות לקטן ע"כ: **אינה צריכה למאן** פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה שלו אינה צריכה מיאון בפני שנים אבל תלך ותנשא ותעשה מה שתרצה: [**הגהת** בנוסחאות שבידינו אין שם מלת והנשא אלא שתלך ותעשה רצונה: וכתבו עליו ז"ל שאין פירושו מחוור דנשואין הן הן המיאונין כדאמרי' בגמ' ור"ח פי' מדקאמר ר' חנניה בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה צריכה למאן ש"מ דכפנויה היא ואם לא נבעלה כלל שריא לעלמא ואפי' גדלה דאי לא תימא הכי מאי איכא בין ר' חנניה בן אנטיגנוס לר' יהודה בן בתירא דאמר בברייתא נשואיה עם אחר הן הן מיאוניה ואמר שמואל בתרוייהו דהלכה כמותן שנה הוקשה לו ז"ל קושיא זו לומר דאילו לינשא לכתחלה קאמר נשואין הן הן מיאונים כדר' יהודה בן בתירא וכתב עליו הרשב"א ז"ל מה שדקדק ממנו רבינו לומר דכפנויה היא ואפי' גדלה תחתיו ולא בעל אין אני רואה הכרח בדבר זה לפי שיש לפרש דאינה צריכה למאן דקאמר היינו לומר שאם מתה אינו יורשה ואינו מיטמא לה ואינו זכאי במציאתה ובמעשי ידיה ובהפרת נדריה וכענין שאמר ר' אליעזר בכל קטנה בברייתא בכדים וזה פי' נכון ואפשר דלר' חנינא בן אנטיגנוס כל שאינה יכולה לשמור קדושיה אינה יוצאה בכדי אלא במיאון דאינה צריכה מיאון דקאמר אינו אלא לדברים שלו בלבד ולר' אליעזר נמי אמרי' בגמרא דאפי' לדידיה בכדיה לא היפוק אלא שאין מעשיה כלום לדברים אלו אלא דלר"ח ניכולה לשמור צריכה מיאון ולדברי ר"א. בין יכולה בין אינה יכולה אין מעשיה כלום ומיהו בכדי לא נפקי לכולהו ע"כ נמוקי יוסף: ועוד כתב שאינה יכולה לשמור קדושיה י"מ שאינה יכולה לשמרם שאינה מבחנת בין קדושין לדבר אחר ומקשו עלה וכו' עד לפיכך פירשו הכא שיכולה לשמור קדושיה היינו שיכולה לשמרם במקחה וממכרה שלא תתאנה והיינו שהגיעה לעונת הפעוטות וכן משמע מפירוש הרמב"ם ז"ל במשנה. וי"מ דהכא קאי אריבא בנתקדשה ע"י אחיה והכי קאי לה כשהגיעה שיודעת להבחין בין קדושיה ודבר אחר והיא דקתני וכו' כשנתקדשה ע"י עצמה הוא דבעינן שתהיה כפעוטות להצריכה מיאון אבל פיחות מכאן אינה מיאון ע"כ בקיצור אבל רב אלפס ז"ל לא כתב רק אינה צריכה למאן כלומ' כמי שלא נתקדשה דמיא ע"כ: ובי"ד פ"ד דהלכות אישות סי' ז': **ר' אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום.** ואית דל"ג מלת כלום אבל בברייתא בגמ' גרסי' לה ומסיים בה ואין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במעשי ידיה ולא בהפרת נדריה ואינו יורשה ואינו מיטמא לה כללו של דבר אינה כאשתו לכל דבר אלא שצריכה מיאון ור' אליעזר. גרסי' ביוד ור' יהושע פליג עליה בברייתא ואמר דמעשי קטנה כלום ובת ישראל לכהן תאכל בתרומה ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה וזכאי במציאתה ובמעשי ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומיטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון ופי' רש"י ז"ל ר' יהושע אומר זכאי במציאתה וכו' דרבנן אפקרוה גביה והפקר ב"ד הפקר ומיטמא לה אם כהן הוא ואע"ג דנשואין דידה דרבנן הא אוקימנא בהאשה רבה דף פ"ט כיון דירית לה הויא לה כמת מצוה ע"כ ודעת ר' יהושע היא ג"כ דעת ב"ש וב"ה בברייתא והיא ג"כ דעת ר' יוחנן בן גודגדא דמתני' דפ' הניזקין ובספ"ז דמס' עדויות: **ג** ירושלמי תני ראב"י אומר כל עקרה שהיא מן האיש כאלו שהיא אשתו בגט ושאינה מן האיש כאילו אינה אשתו במיאונים ומתני' דקתני הממאנת באיש מותר בקרובותיו וכו' נתן לה גט הוא אסור וכו' נראה שהם דברי ראב"י ותנא והדר מפרש והכי מפרש נמי בגמרא וכן פי' ר"ע ז"ל. **ד הממאנת באיש הוא מותר** וכו. ביד עד סוף סי' ה' פי"א דה' גירושין סי' ט"ז ופ' י"ז דהלכות איסורי ביאה סי' י"ח ובתשובת הרשב"א ז"ל סי' אל"ף רמ"ז מייתי לה בגמ' פרק אלמנה ניזונת דף ק"א ואמר שמואל התם דעוד יש שני חילוקים אחרים בין ממאנת ליוצאה בגט כשהיא קטנה דממאנת אין לה כתובה וכדתנן התם במתני' בס"פ אלמנה ניזונת אבל קטנה יוצאה בגט יש לה כתובה ועוד אשמועי' שמואל התם דעוד יש חילוק אחר דלא תנן בשום משנה והוא דממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים ואע"ג דליכא לספוקי בקטנה במעוברת עכ"ז לא חלקו חכמים בתקנתן בגרושות: ובטור א"ה סי' ו' וסי' קנ"ה: וכתוב בנמוקי יוסף פ' מי שמת דף רנ"א בשם תשובה לגאון דהממאנת לא מבעי מותר בהדרי אלא אפי' קדושין נמי הדרי דכיון דהוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו סיב הוא שיאמרו קדושין תופסין באחותה אבל קטנה היוצאה בגט כיון דאסור הוא בקרובותיה אי הדרי קדושין אתו למימר קדושי טעות היו ולכך חזרו ונמצא קדושין תופסין באחותה ובאחר קרובותיה ויתירו לו קרובותיה ע"כ בשינוי לשון קצת: **מיאנה בו והחזירה נתן לה גט ונשאת לאחר ונתאלמנה או נתגרשה.** בגמ' פריך טעמא דנתאלמנה הא נתגרשה לא מיאנה מותרת לחזור לראשון אלמא אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דקמא ורמינהי הממאנת באיש ונשאת לאחר וגרשה לאחר ומיאנה בו כל שיצאה הימנו בגט אסורה לחזור לו אע"פ שיצאת מכל אחריו במיאון לא בטליה לגיטא דקמא ומשני עולא כגון שגירשה בגיטין דכיון שנתגרשה שלשה פעמים בגט מחזיית כגדולה ולא אתי מיאון ומבטל גט אבל קודם שהשלים בגיטין אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה ואם רוצה לחזור חוזרת לה עם הראשון ור' אלעזר אמר תברא מי ששנה זו לא שנה זו וריפא ר' ישמעאל ב"ר יוסי וסיפא רב דרב נמי תנא הוא ואיהו אמר שעל זה שכרו אחד בד' מאות זוז ושאלו את ר' עקיבא בבית האסורים ואסר ואת ר' יהודה בן בתירא בנציבין ואסר ור' ישמעאל ב"ר יוסי פליג עליה ואמר שעל זה לא הוצרכו לשאול דפשיטא דמיאון אחר גט מותרת לחזור לראשון דלאיסור כרת דהיינו איסור אשת איש התרת בלא גט אלמא אין מעשה שלה כלום לאיסור לאו דמחזיר גרושתו לא כ"ש דגליא מילתא דקטנה היא ולא היה ניסה כלום וס"ל דמה ששאלו היה ענין אחר דאיתיה בברייתא בגמ' ומודה רב דאתי מיאון ומבטל גיטא לגבי אחיו שתהא מותרת לאחיו דלא תהוי גרושת אחיו דאפי' לדידיה לא אסרנא אלא היידי דמכרת ברמיזותיו הוזיל ומפתה לה עד דממאנת בנחרא אבל אחיו ליכא למימר הכי שהרי אינה מכרת בקריצותיו ורמיזותיו שלא היתה אשתו מעולם ואיכא מאן דגזר אחיו אטו הוא אליבא דרב דאי לא הא לא קיימא הא וכן פסק הרי"ף ז"ל: ועוד מפרש' בגמ' דטעמא דבמיאון דידיה אחר גט דידי' לא חיישי' שמא יפתנה אחר שנשאת לאחר והיא מכרת בקריצותיו ורמיזותיו כיון שהיתה נשואה עמו משום דהא טרח אחר שגירשה לשוב לקחתה ולפייסה שתעמוד עמו ולא נתפייסה אלא חזרה ומיאנה בו הילכך ליכא תו למיחש שמא ישוב עוד לפתותה אבל אם מתוך גט נשאת לאחר יש לחוש שמא יפייסנה: סימן הה"א הכתוב בפי' ר"ע ז"ל באמצע לשון המתחיל זה הכלל צריך למחוק אותו משם ולכותבו אחר סוף אותו הלשון: **ה לאחר וגירשה לאחר ומיאנה בו כל שיצאת הימנו בגט** וכו'. כך היא הגירסא בירוש' ובהרי"ף ז"ל: **ו המגרש את האשה ותחזירה** וכו'. ביד פ"ז דהלכות יבום סי' י"ג ובטור א"ה סימן קע"ג והביאוה תוס' ז"ל בפ"ק דמכילתין דף י"ג ובפ' ד' אחין דף כ"ח ועי' בפ' החולץ דף מ"א: **ורבי אליעזר אוסר.** דגזר כל הני אטו יתומה בחיי האב שהחזירה דאמרי' במתני' דלאחר וכו' כך צ"ל בפי' ר"ע ז"ל: ונראה דר' אליעזר גרסי' ביוד אע"פ שאינו כן ברוב הספרים: **קטנה שהשיאה אביה** וכו' רפי"א דהלכות גירושין: **והחזירה אסורה ליבם** כך היא הגירסא בירוש' ובהרי"ף ז"ל: ובירושלמי נראה שהיה לפניו גרסא זו במשנה וכן ראיתי ג"כ מוגה במשנת החכם הר"ר יוסף אשכנזי ז"ל בשם רוב הספרים וזו היא הגירסא ומודים חכמים לר' אליעזר בזמן שגירשה קטנה והחזירה קטנה מפני שהיו גירושיה גירושין גמורין ולא היתה חזרתה חזרה גמורה אבל אם גרשה קטנה והחזירה

והחזירה גדולה או שגדלה תחתיו מותרת ליבם ע"כ הלשון שהוא שם במשנה פי' או שגדלה תחתיו דאם בא עליה אחר שגדלה ביאה ראשונה שבא עליה בגדלותה הויא לה קדושין. ובפסקא שם ומודים חכמים וכו' מ"ט דר' אליעזר מפני שעמדה עליו באיסור שעה אחת פי' באיסור גרושת אחיו שהיא לו בכרת מודים חכמים לר' אליעזר בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה שהיא כיתומה בחיי האב קדושיה וגירושיה תורה חזרתה אינה תורה. צרתה מהו רב אמר צרתה אסורה ר' יוחנן אמר צרתה אסורה ר"ש בן לקיש אמר צרתה מותרת ע"כ. אבל בגמ' דילן מייתי לה בברייתא להאי ומודים חכמים וכו' והביאה הרי"ף ז"ל ועיין שם בנמוקי יוסף שנראה משם דהאי בעיא דירוש' דצרתה קאי אקטנה יתומה בחיי האב למודו בה רבנן וכן נראה מבואר בפסקי הרא"ש ז"ל וכן נמי איתא להאי ברייתא בפ' המדיר דף ע"ד וגם המגיד משנה כתב ובגמרא תניא ומודים חכמים לר' אליעזר וכו'. ואפשר שיש טעות בירושלמי. וכתב רש"י ז"ל שם בפ' המדיר דהיכא מאן דמפרש דתנא דברייתא דקאמר התם משום ר' אליעזר אמרו חולצת ולא מתיבמת אהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו הוא דפליג בלבד ולית ליה לתנא דברייתא אליבא דר' אליעזר הא דתנא דמתני' דאמר דבמגרש גדולה והחזירה נמי אסר ר' אליעזר ע"כ: **דברי הכל אסורה ליבם.** מלות דברי הכל נמחקו במשנת ה"ר יהוסף ז"ל: **ז הלזו** מלת כלזו נמחקה: **מת בעלה של קטנה תצא משום אחות אשה.** גרסי' ברוב הספרים ולא גרסי' מלת הקטנה וביד שם פ"ז סי' ס"ו ובטו' א"ה כולה מתני' עד סוף סימן י"א בסי' קע"א וסימן קע"ה: **ר' אליעזר.** ברור ופשוט הוא דביוד גרסי' ליה וס"ל כר' אליעזר דאע"ג דאמרי' שיתרחק האדם מן המיאונים מיאון דמצוה שאני דאין לה תקנה אחרת שאם ימרש הקטנה לא יוכל ליבם את הגדולה משום אחות גרושה ואם יחלוץ לגדולה לא יוכל לקיים הקטנה משום אחות חלוצה הלכך מצוה ללמד אותה למאן ויהא מיבם את הגדולה. ואיתה בפ"ק דנדה ד' ח' וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה ז"ל ואם לא מיאנה הקטנה והגדילה ל"ש בא עליה לאחר שהגדילה לא בא לא בא עליה מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה דקיי"ל יש זיקה ע"כ: **רבן גמליאל אומר אם מיאנה** וכו' קסבר ר"ג המקדש אחות יבמתו ונפטרה יבמה והלכה לה ואתו קדושין ומבטלי לזיקה והכא הקדושין הוו דבעלה משגדלה דקדושי קמאי להו כלום ניהו אבל אם לא בעל לא דמשום בעילה דמשגדלה הוא דנפקא מך יבמה: ואיתא למילתיה דר"ג פרק כיצד אשת אחיו דף י"ח וכתבו שם תוס' ז"ל פי' בקונט' המתין גדולה עד שתגדיל הקטנה ויבעול ואין הלשון משמע כן דלא הל"ל הלזו אלא ותצא משום אחות אשה הוסיל דהמתין נמי הגדולה קאי אלא נראה דתמתין הקטנה מלבעול עד שתגדיל אבל בקטנות אסור לבעול אע"ג דסבר אין זיקה חשובה ליאסר עליו קרובותיה מ"מ מכוער הדבר כיון דבהאי ביאה לא מיפטרא גדולה ע"כ. ואיתא נמי בפ' הערל דף ע"ט ותוס' פ' המדיר דף ע"ג ובתשובת הרשב"א ז"ל סימן תנ"ח: **רבי יהושע אומר אי לו על אשתו ואי לו על אשת אחיו** גרסי' וכמ"ש לעיל פ"ג סי' ה'. וסבר ר' יהושע דיש זיקה הלכך מיתב נמי לא יתבא תותיה אלא תצא בגט וזו לא תתיבם משום אחות גרושה אלא בחליצה: **ח מי שהיה נשוי** וכו' עד סוף ס' י"א ביד בפ"ה דהלכות יבום וחליצה מסימן כ"ג עד סוף הפרק: **קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה** דלא ידעי' בהי מינייהו ניחא ליה אי בקטנה דהויא לכלל דיעה אי בחרשת דגדולה ובת ביאה היא וכן שנפלו לו מאחיו פקח ואפי' מאחיו חרש נמי מספקא לן בהי הוה ניחא ליה. וכיצד הקנתם מפרש רב בגמ' דכונס את החרשת ומוציאה בגט וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ. ומה שמוציא החרשת בגט משו' דחליצת הקטנה פסולה היא. ואליבא דר"א דפסקי' דהלכתא כותיה גבי מתני' דלעיל הכא נמי מלמדין את הקטנה שתמאן בו. וכונס את החרשת ואם רצה לגרשה כותב לה גט ואחר שיצא עליה והותר לזו כך כתב הרמב"ם ז"ל שם בהלכות יבום פ"ה. ובהשגות אמר אברהם זה המחבר עשה גמרא מדעתו כי בגמ' אמרו תמתין עד שתגדיל ותחלוץ ולא התירו למאן ביבם ולא אפי' בבעל אלא כדי לקיים מצות יבום של תורה ע"כ. וכתב הרב המגיד שסובר הראב"ד ז"ל שלא א"ר אליעזר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו אלא בהיות אחת גדולה ואחת קטנה שיבום הגדולה מן התורה ועל זה נפסקה הלכה כמותו אבל כאן ששתיהם מדבריהם לא אמרו בקטנה שתמאן ודעת רבינו כדעת ההלכות וכו' ע"כ: **פקחת וחרשת** וכו'. ירוש' פקחת וחרשת ביאת הפקחת פוטרת את החרשת ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת אלא פוסלת את הפקחת. גדולה וקטנה ביאת גדולה פוטרת את הקטנה ואין ביאת קטנה פוטרת את הגדולה אלא פוסלת את הגדולה ע"כ: **ט מי שהיה נשוי** וכו'. ירושלמי אפי' לא בא על הקטנה פוסל את החרשת שאילו לא בא על הקטנה ומהם היה מותר בחרשת ועכשיו שבא עליה אפי' מהם פסל את החרשת ע"כ. סימן היו"ד הכתוב בפי' ר"ע ז"ל קודם דבור המתחיל פסל את החרשת צריך למחוק אותו: בפי' ר"ע ז"ל ואית ספרים דגרסי אם בא על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל את הקטנה. אמר המלקט היא גירסת רש"י והראב"ד ז"ל וגם הרשב"א ז"ל הכריע והסכים עמהם וכן משמע נ"כ דגרסי תוס' ז"ל בד"ה תיתיב נביה ולפי זה יוציא שתיהן בגט והקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ. ופי' רש"י ז"ל פסל את הקטנה משום גזרה דילמא קדים ובעיל חרשת בריסא וכדאמרי' בגמ' ואע"ג דהשתא נפסך היא שריא ליה הוסיל וראשונה היא אי קנויה היא קנויה היא אי לאו קנויה היא נכרית בעלמא היא ע"כ וגירסא ראשונה היא גירסת הגאונים. והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל והברייתא דבגמ' מסייעת לגרסת רש"י ז"ל וכתב הרב המגיד דאפשר שרבינו וההלכות סוברים דהך ברייתא פליגא אמתני' והלכה כסתם מתני' עד כאן: **פסל את החרשת.** פי' רש"י ז"ל שמא קטנה קנויה כולה וקנין החרשת משויירת עד כאן. וכתב הרמב"ם ז"ל שם בפרק ה' ומלמדין הקטנה שתמאן ויוציא החרשת בגט עד כאן אבל הראב"ד ז"ל השיג עליו דכיון ששתיהן יוצאות למה מלמדין אותה שתמאן וכתב בעל הטור ז"ל עליו נראה מדבריו שסובר שהחרשת תצא בגט והקטנה תצא אלו ע"כ. והרב המגיד כתב עליו דהראב"ד ז"ל ולדבריו תמתין עד שתגדיל ותצא בגט וחליצה וכתב מהרי"ק ז"ל דאפשר שר"ל דקטנה תצא אלו כמו שכתב הטור וקאמר שאם בא להוציאה משתגדיל צריכה גט וחליצה או אפשר בפשוט מפרש דברי הראב"ד ז"ל שאינו רוצה לקיימה בלא כדברי הטור ע"כ: **י לא**

פסל את הפקחת. והחרשת צריכה גט פסל את החרשת והחרשת יוצאה בגט והפקחת בגט וחליצה כך כתב הרמב"ם ז"ל שם ספ"ה וכתב הרב המגיד ז"ל כתב רבינו שהחרשת צריכה גט והטעם שאעפ"י שביאת הפקחת פוטרתה מן הזיקה מ"מ כבר נתבאר שיש ביאה אחר ביאה אפי' בשתי פקחות להצריכה גט והוא שבא עליה לשם אשות או לשם יבמות ומה שכתב בסיפא שהחרשת יוצאה בגט כשום שוה שביאתה ביאה כשרה היתה ומספיק בה בגט ומה שהפקחת צריכה גט וחליצה הטעם מפני שביאתה היתה ביאה פסולה ע"כ. ירוש' פקחת וחרשת בא היבם וכו' אפי' לא בא על הפקחת פוסל את החרשת שאילו לא בא על הפקחת ומהם היה מותר בחרשת ועכשיו שבא עליה אפי' מהם פסל את החרש ע"כ: **יא גדולה וקטנה** וכו'. ירושלמי אפי' לא בא על הגדולה פסל את הקטנה שאילו לא בא על הגדולה ומהם היה מותר בקטנה ועכשיו שבא עליה אפי' מהם פסל את הקטנה ע"כ. ר' אלעזר אומר בכולן מלמדין את הקטנה שתמאן בו. כך נראה שהיא גרסת הרי"ף והרמב"ן והרא"ש ז"ל ומגיד משנה ועיין עוד בהרא"ש ז"ל. והכא במתני' ר' אלעזר גרסי' בלי יוד והוא ר' אלעזר בן שמוע וכן פי' רש"י ז"ל וקאי ר' אלעזר בשיטת ר' אליעזר דלעיל בפירקי' דקאמר נמי מלמדין וכו' עיין בנדה פ"ק דף ה' אע"פ שמשאר מפרשים הנזכרים לא משתמע אלא דגם הכא גרסי' ר' אליעזר ביו"ד. וכתוב בב"י בטוא"ה סוף סי' קע"א וטעמו של ר' אלעזר מבואר דבריש כיון שבא על הגדולה תחלה קיים מצות יבום וכשחזר ובא על הקטנה קנאה דיש ביאה אחר ביאה ואסור לקיים את השניה ולפיכך מלמדין אותה שתמאן ובסיפא אע"פ שבא על הקטנה תחלה כיון שלא קיים מצות יבום מן התורה כשבא אח"כ על הגדולה קנאה קנין גמור מן התורה ונדחית הקטנה מפניה ואסור לקיימה ולפיכך מלמדין את הקטנה ע"כ. ובגמ' אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' אליעזר דאמר לעיל בפירקי' מלמדין את הקטנה שתמאן בו וכן אמר ר' אלעזר בן פדת הלכה כר' אלעזר בן שמוע דמתני' וצריכא ליה לשמואל ולר' אלעזר בן פדת לאשמועי' בתרווייהו דכן הלכה דאי איתמר בקמייתא גבי אחיות משום דאכתי לא קיים מצות יבום הילכך מלמדין את הקטנה אשתו למאן ותתיבם יבמתו אבל בהא דאיקיים מצות יבום בשתיהן אימא לא אמר שמואל הלכה כר' אלעזר אלא יוציא שתיהן בגט ואי אשמועי' בהא משום דגדולה רמיא קמיה ליבומי מש"ה מהדרינן אמיאון דקטנה כדי שתתיבם גדולה אבל בההיא דלעיל דאחות גדולה אחות אשתו דלא רמיא קמיה אימא דלא ילמדו הקטנה למאן בשביל יבומים של גדולה צריכא: **יב יבם קטן שבא על יבמה קטנה.** מתני' דלא כר' מאיר דתניא קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין דברי ר' מאיר. ומדכתי' כי ישבו אחים יחדו דדייקי' מינה הא אחיו שלא היה בעולמו לא שמעי' מכללא שאם היה בעולמו אפי' בן יום אחד: **בא על יבמה גדולה** וכו'. תוספות פ' כיצד אשת אחיו דף כ'. בפי' ר"ע ז"ל דעד תלתין יומין מוקי איניש נפשיה ולא בעיל. אמר המלקט ר"מ הוא דסבר הכי בברייתא גבי טענת בתולים כל שלשים יום לדברי ר"מ ואפי' לר' יוסי דפליג עליה גבי ארוסתו ואמר דאם נסתרה עמו אינו יכול לטעון רק לאלתר אבל לא לאחר זמן דוקא בארוסה משום דלבו גס בה לא מוקי אנפשיה אבל אשת אחיו דגם סימנה מוקי דעד תלתין יומין מוקי נפשיה. ואיתה למתניתין בירושלמי פ"ק דכתובות ותוס' פ"ק דב"ב דף ה': **כופין אותו שיחלוץ לה.** בגמ' פריך ועד שכופין אותו לחלוץ נכפיה ליבם ומשני א"ר אמי בשניטה יוצא מתחת ידה. וכתב הריטב"א ז"ל דמהא מתני' שמעי' דכל היכא דיבמה לא חזיא ליבם מחמת איסור כופי' אותו לחלוץ ומיהו אם היא גרמה האיסור במתכוין אין כופין ותהא עגונה כל ימיו וכדקתני סיפא ואם נתכוונה לכך אפי' בחיי בעלה מבקשי' ממנו לחלוץ לומר שמפייסין אותו שלא יעגן אותה אבל אין כופין אותו וכן אתה אומר שאם נתן לה בעלה גט פסול שאסרה על היבם כופין אותו לחלוץ לדברי הכל והא דאמרי' בזמן שהוא מודה אפי' לאחר י"ב חדש כופי' מסתברא דהא קמ"ל כל היכא שהודה לדבריה לאחר שלשים יום שלא בעל ומרע להזקה דידיה אם חזרה וטענה גם לאחר י"ב חדש שלא נבעלה וניסה יוצא מתחת ידה והוא אומר בעלתי עתה כופי' אותו לחלוץ דכיון שהוא הודה שעברו שלשים יום ולא בעל רגליים לדבר להאמינה שלא בעל גם לאחר כן נמוקי יוסף: **מבקשים הימנו שיחלוץ לה.** בטור א"ה סי' קס"ו **יג** המדרת הנאה ס"א הגייה: **כופין אותו שיחלוץ** לה בין שהיו לה בנים בשעת נדר בין שלא היו לה כופין אותו לחלוץ. ועיין במ"ש בשם הר"ן ז"ל ס"פ המדיר: **לאחר מיתת בעלה מבקשין.** ולא אמרי' כופין שנתן אצבע בין שניה שלא הפר לה שהרי אין יכול להפר על שיבטל ואי ס"ל דתני' תפר דפלוגתא היא בנדרים בפ' נערה ומייתי לה בפ"ד אחים ס"ל כמ"ד בכתובות היא נתנה אצבע ולהכי מבקשין ולא כופים תוס' ז"ל. בטור א"ה סי' קס"ה:

פרק יד חרש שנשא פקחת

וכו'. ביד פ"ד דהלכות אישות סי' ט' ובפ' ב' דה' גירושין סי' י"ז ושם פ' י' סי' כ"ג: **אם רצה יוציא.** מלת להוציא נמחקה: **כשם שהוא כונס ברמיזה.** פ' מי שאחזו דף ע"א ורמיזה דוקא נקט תנא ולא קפידה כמו שכתבתי בפ' הנזקין סי' ז': **נשתטית לא יוציא** וכו'. רוב פרק זה בפירקין דלעיל דף ק"י: **נתחרש** הוא או נשתטה שם פ' מי שאחזו דע"א והרכנת הרא"ש משמע משם פ' מי שאחזו ריש דע"א דהוי רמיזה. ומשמע דהכא אין צריך לבודקו בהרכנת הראש ג' פעמי' כדאמרי' התם גבי נשתתק משום דהכא כשם נכנס ברמיזה כל דהו כך הוא מוציא ברמיזה כל דהו בלא בדיקה שלש פעמים. אח"כ דקדקתי וחפשתי וראיתי שרבינו יעקב בעל הטורים ז"ל באה"ע סי' קכ"א הביא דין חרש שמוציא ברמיזה כשם שכונס ברמיזה אחר שהביא דין מי שנשתתק שבודקין אותו שלש פעמים משמע דעלה קאי ודרמיזה דחרש הוי נמי בבדיקה שלש פעמים כדין מי שנשתתק וכן נ"כ שהעתיק רבינו הגדול מהרי"ק שם בספר שלחן ערוך שוב חפשתי ומצאתי בבית יוסף שם אה"ע סי' ק"כ האריך נמי שנשתתק וכתב בכתב ידו שיכתבו ויחתמו ויתנו גם לאשתו אם צריך לבודקו אם לאו וגם בכסף משנה פ"י דה"ג. שוב מצאתי שכתב באה"ע בסי' קכ"א בב"י הקירה זו מבוארת וז"ל ומפשט המשניות דפ' חרש והנזיקין נראה שחרש גמור שכנסה כשהוא חרש ברמיזה סגי ליה לגרש ואינו צריך בדיקה דבדיקתו אינה מועילה אותו מחזקת דעתה שניסתא דהא אם נשאה כשהוא פקח ונתחרש אינו מגרש אפי' ע"י בדיקה והיכא דנשאה כשהוא חרש מש"ה סגין ליה לגרש אע"ג דדעתיה שניסתא כשם שכנס ברמיזה ולא היו קדושין גמורים כך מוציא ברמיזה וכן

משמע

משמע לכאורה מדברי הפוסקים ז"ל מדלא הזכירו בדיקה אלא בנשתתק אבל מצאתי לרבינו ירוחם שכתב בח"נ שגם החרש צריך בדיקה כדין מי שנשתתק ולמה שכתבתי בסמוך להרשב"א ז"ל אלם מעיקרו ג"כ אינו מגרש אלא בבדיקה דומיא דמי שנשתתק אפשר דגם חרש בעי בדיקה עכ"ל ז"ל: **נשתטית לא יוציא נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית**. בגמ' דייק אביי דגבי דידה דהוי מתקנת חכמים כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר כדמפר' בגמ' קתני לא יוציא אבל גבי דידיה דהוי מדאורייתא קתני לא יוציא עולמית. ועיין בהר"ן ז"ל פ' התקבל דף תקפ"ד. ועוד דייק אביי התם בפ' מי שאחזו דעולמית דקתני אתרוייהו אנתחרש ואנשתטה כדאמרי' והא דקתני נמי אחרש אשמועי' אפי' יכול לדבר ע"י כתב פי' שיודע לכתוב על הקלף כתבו ותנו גט אתם פלוני ופלוני אעפ"כ לא יוציא. ביד פ"א דהל' גירושין סי' ב' ובטור א"ה סי' מ"ד וסי' קי"ט וסימן קכ"א וכולה פרקין באבן העזר סימן עק"ב וסימן קצ"ה: ב **העיד רבי יוחנן בן גודגדא**. רבנן סבילוה לבית המדרש להביא ראיה לדבריהם שאמרו לו אף זו כיוצא בה וא"ת לריב"ג למה אינה מתגרשת והלא אינה חוזרת כשמרמזין לה וי"ל דמ"מ בשעת נתינת הגט מבלחה וחוזרת היא ואינה מבינה עד שמוליכין אותה בעל כרחה ויש גורסין במשנה ועל קטנה בת ישראל שאוכלת בתרומה כמו שהוא בגמ' ובפ' הנזקין ואין צריך לגרוס זו כאן שהרי לא הביאו העדות אלא ראיה לדבריהם וקטנה למה יזכירו תוס' ז"ל. וכן בבבלי ובירושלמי ליתה אבל ברב אלפס ובהרא"ש ז"ל גרסי' לה: **על החרשת שהשיאה** וכו. וביד פ"ג דהל' אישות סימן י"א ובגמ' אמר רבא מעדותו של ר' יוחנן דאמר גבי חרשת לא בעינן דעת אשה בגט שמעינן דאם אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לאשתי אע"פ שאמר לאשתי הפקדון כנסו שטר חוב זה ולא הודיעה שהוא גיטה הרי זה מגורשת מי לא אמר ר' יוחנן לא בעינן דעתה ה"נ לא בעינן דעתה: **א"ל אף זו כיוצא בה**. פי' אף זו שנשאת כשהיא פקחת ונתחרשה כיוצא בה כשם שחרשת ששנשאת היא באע"פ שנשואיה נשואי תורה מתקדשת כך זו הפקחת שנשאת ואח"כ נתחרשה אע"פ שנשואיה נשואי תורה מתגרשת הרי"ף ז"ל: ג **שני אחים חרשי'** וכו'. ירוש' נראה מהו שמעינה מן הדא בתו פקחת נשואה לאחיו חרש צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום ע"כ: **או לשני אחים** וכו'. איתה למתני' פ' מי שאחזו ד' ע"א. וכולה מתני' עד ואת אשת אחיו בחליצה. ביד פ"ו דהל' יבום סימן ס"ו י"ו י"ח: ה **שני אחים פקחים** וכו'. ירוש' נראה מהו שמעינה מן הדא בתו חרשת נשואה לאחיו פקח צרתה חולצת ולא מתייבמת: **ואת אשת אחיו בחליצה**. בגמ' יהיב טעמא למה לחרשת וחרש וקטנה תקינו רבנן נשואין ולקטן ושוטה ושוטה לא תקינו נשואין וכן למה קטנה ממאנת וחרשת אמאי אינה ממאנת וכן למה קטנה יש לה כתובה כדתנן בס"פ אלמנה ניזונת הממאנת אין לה כתובה דמשמע הא קטנה שנגרשה יש לה כתובה וחרשת אמאי לא תקינו לה כתובה כמה דתניא בהדיא בברייתא דלית לה כתובה והביאו הכל הר"ף והרא"ש ז"ל: ו **שני אחין אחד חרש** וכו'. ירוש' נראה מהו שמעינה מן הדא בתו חרשת נשואה לאחיו פקח צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום ע"כ: ז **שני אחי'** וכו'. ירוש' מהו שתאכל בתרומה שמעינה מן הדא בת ישראל פקחת שנשאת לכהן חרש אינה אוכלת בתרומה מת ונפלה לפני היבם אם היה פקח אוכלת חרש אינה אוכלת ע"כ: ח **שני אחים פקחים נשואים** וכו'. ביד פ"ו דהל' יבום סי' ו': ט **שני אחים א' חרש וא' פקח** וכו'. ירוש' מהו שתאכל בתרומה שמעינה מן הדא בת ישראל פקחת שנתארסה לכהן פקח לא הספיק לכונסה לחופה של נשואין עד שנתחרש הוא או שנתחרשה היא אינה אוכלת בתרומה מת ונפלה לפני היבם ואפי' חרש אוכלת בזה יפה כח היבם מכח הבעל שהיבם חרש מאכיל והבעל חרש אינו מאכיל עד כאן:

פרק טו

האשה וכו'. ביד פ' י"ב דהלכות גירושין ס' ט"ו ורפי"ג וסי' ב'. ובטור א"ה סוף פירקין בסי' י"ז וסי' קנ"ח: **מת בעלי תנשא**. פ' האשה רבה דף נ"ג ובפ' שבועת העדות דף ל"ב: **קטטה בינו לבינה**. בגמ' מפרש דהיינו שאומרת גרשתני בפני פלוני ופלוני ושאילנא להו ואמרו להד"מ דלא היתה מעיזה פניה לומר שקר גדול כזה אם לא היתה השנאה גדולה. וכתוב בקולון שרש ע"ב דף ס"ו וז"ל ודוחק לומר דלשון קטטה בינו לבינה יהיה מוכרח שהעמוד בפניו שהרי בכמה מקומות בתלמוד מצינו בינו לבינה שאין רוצה לומר שיהיו הדברים פנים אל פנים כגון דברים שבינו לבינה נאמנת וכגון דברים שבינו לבינה הבעל מיפר וכן בפ' בתרא דיומא דברים שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר ע"כ: **ר' יהודה אומר** וכו'. גמ' תניא א"ל לר' יהודה לדבריך פקחת תנשא שוטה לא תנשא אלא אחת זו ואחת זו תנשא וכן נראה שצריך להגיה מלת לדבריך בפי' ר"ע ז"ל. ירוש' כמה דאת אמר במתני' דבפ' שני דכתובות אם יש עדים שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת ואימור אף הכא כן שהיא היא בעדי מיתה ונאמר שאם יבא הוא מכחיש. והיא נאמנת לומר מת יבמי לית יכיל דתנינן שאין האשה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא ולא מתה אחותי שתכנס לביתה א"ר בא בעלה שנשאת לו ברצונה נאמנת יבמה שנפלה לו בעל כרחה אינה נאמנת עד כאן: ב **בה"א לא שמענו אלא בבאה מן הקציר בלבד**. א"ל ב"ש אחת הבאה מן הקציר ואחת הבאה מן הזתים ואחת הבאה ממדינת הים לא דברו בקציר אלא בהווה חזרו ב"ה וכו' כך היא הגרסא בהרא"ש ז"ל ובקצת מקומות וכן בפ"ק דעדיות וכן הגיה ה"ר יוסף ז"ל אבל בגמ' גרסי' אלא בבאה מן הקציר ובאותה מדינה וכמעשה שהיה א"ל ב"ש אחת הבאה מן הקציר ואחת הבאה מן הזתים ואחת הבאה ממדינה למדינה לא דברו וכו': **חזרו ב"ה להורות** וכו. עי' במ"ש בפ"ט דמסכת פרה סימן ו': ג **בש"א תנשא**. עי' תוס' פ' נערה דף נ"ג: **שאין האחים** וכו'. שם בתוס' דפ' נערה ודפ' שני דייני דף ק"ז ודפ' המפקיד דף ל"ח: **והלא מספר כתובתה נלמוד**. כתב הריטב"א בשם רבו ז"ל שאין מדרש זה אלא לענין מנה ומאתים שהוא בכל הנשים מתקנת חכמים אבל לא לגבי תוספת וכ"ש לגבי נכסי צ"ב ואע"פ שאמרנו בפ' אע"פ תנאי כתובה ככתובה דמיא אין זה אלא לענין דברים הנפרשים שם מדפרישנא להו התם וכמו שפי' ר"י ז"ל נמוקי יוסף. ובפ' האשה שנפלו דף פ"א דייקי' ממתני' דקתני בנוסח הכתובה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים דהא אינה יכולה לינשא לאחר. וכתוב במו"ת ובספר הלבוש א"ה ע' סי' י"ז סל"ס וז"ל ספר הלבוש יש מי שאומר שאם נפל למים שאין להם סוף אע"פ שהיא אסורה להנשא היינו משום חומרא דאשת איש אבל לענין ממון מחזקינן ליה למת וגובה כתובתה ואע"פ שאין היורשים יורדין לנחלה אלא על פי שני עדים לענין כתובה ילפי' לה מספר כתובתה דכתבי' לכשתנשאי לאחר תטלי כתובתיך והכא כיון דקיי"ל אם נשאת לא תצא קרינן ביה לכשתנשאי לאחר ע"כ והוא מהרשב"א ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל בר"פ נערה שנתפתתה דלא ממעטינן מהאי ליכא דלכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי אלא כל היכא דאגידא ביה ומיעכבא משום לתא דידיה הי נמי מהא שאי אפשר לה להנשא כלל אבל כל היכא דלא מיעכבא מחמתיה כגון באשה שהוחזקה קטלנית אם נשאת לשלישי כיון דתפסי בה קדושין ונשואין לכשתנשאי לאחר קרינן בה ויש לה כתובה משני ואפי' משלישי אית לה אם הכיר בה שהיא קטלנית אבל אם לא הכיר בה היא הטעתו ולית לה כתובה ע"כ בקיצור: **חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש**. כתבו תוס' ז"ל שם בפ' נערה שנתפתתה דף נ"ג לאו משום דלית להו מדרש כתובה הדרי בהו אלא מק"ו שאמרו להם ב"ש התרתם הערוה החמורה וכו' דהא אמרינן בפ' האשה שנפלו מאן שמעת להו מדרש כתובה ב"ש משמע דלא חזרו ב"ה משום מדרש כתובה אלא משום הק"ו ואעפ"כ בהא הלכה כב"ש דדרשי לשון שטר דהא אשכחן כמה אמוראי בפירקין דדרשי לשון שטר ואשכחנא נמי כמה תנאי קיימי כותייהו דב"ש בריש המקבל דדרשי לשון הדיוט ר' מאיר ור' יהודה והלל הזקן ור' יהושע בן קרחה ור' יוסי ומיהו קשה מב"ש אהלל הזקן ושמא אע"ג דב"ש הם תלמידי הלל הזקן פליגי עליה א"נ כי לית להו לב"ה מדרש כתובה היינו לגרע כחה אבל ליפות כחה אית להו ולהכי חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש ביבמות דהתם הוי ליפות כחה ולאו משום ק"ו והשיא דהמקבל נמי הוי ליפות כחה ובהך הורה אמדה הלל הזקן ומיהו ב"ש אית להו מדרש כתובה אפי' לגרע וקיימא לן כותייהו דהא הכא בשמעתין לגרע כחה הוא ע"כ בקיצור מופלג. וביד רפ"ו דהל' נחלות ובטור א"ה סי' ק' ובח"מ סי' רפ"ד: ד **הכל נאמנין להעידה חוץ מחמותה** וכו' בין לעדות דמת בעלה בין לעדות דמת יבמה. חמותה ואפי' אינה חמותה עתה רק מצפה להיות חמותה כגון שהיא אם יבמה ולא אם בעלה ומעידה שמת אינה נאמנת מספר הלבוש. ובתשובת שאלות כתיבת יד להחכם הר' יצחק בר מרדכי ז"ל מצאתי כתוב ואילו בת יבמתה לא קתני דא"כ ה"ה הויין דליכא לשנויי עלה כדמשני בגמ' גבי בעיין דבת חמיה ע"כ בקיצור עוד כתוב שם שאין חילוק בחמש נשים הללו בין מעידות למסיחות לפי תומן כיון דחשודות לקלקל לא תיקנו בהן חכמים ע"כ: בפי' ר"ע ז"ל ויבמתה ירא שמא סופה להיות צרתה ע"כ. אמר המלקט הוא פי' רש"י ז"ל. אבל בירוש' קאמר יבמתה ואפי' היתה אחותה וכן כתב ג"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ו דהלכות גירושין סי' ג'. והדין מייתי לה נמי שם פי"ב סי' ט"ז וכולה מתני' עד סוף סי' ה' שם סי' י"ח י"ט כ' כ"ב כ"ד ובטור א"ה סי' קנ"ח: **ובת בעלה**. ובברייתא ר' יהודה מוסיף אף אשת אב והכלה אמרו לו אשת אב הרי היא בכלל בת הבעל כלה הרי היא בכלל חמות ובגמ' מפרש טעמיה דר' יהודה דחמות סניא לכלה דאמרה קא אכלה לגירסני וכלה סניא לה לחמות מטעם דמגלה לגברה כל מאי דעבדא ובת הבעל סניא לאשת אב דאמרה קא אכלה לגירסניה דאבא ואשת אב סניא לבת הבעל מטעם אחר דמגלא לאביה כל דעבדא ורבנן ס"ל כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם האחר אם הוא שונא את זה גם זה שונאו ואם הוא אוהבו גם זהו אוהבו הלכך לא בעינן לאוסיפינהו למטעמא קמא שמעינן דאין נאמנות דכיון דחמות סניא לכלה משום דקא אכלה לגירסנא כלה נמי סניא לחמותה דסניא לה וכיון דבת הבעל סניא לאשת אב אשת אב נמי סניא לה לדידה ור' יהודה סבור בדברי תורה כתי' שאם רבו מסביר לו פנים הוא מחכים ואם לאו אינו מחכים מרבו: **מה בין גט למיתה**. פ' כיצד אשת אחיו דף כ"ט: **עד אומר מת ונשאת**. לאו דוקא נשאת אלא התירו וכו'. והתוס' פ' שני דכתובות דף כ"ב פירשו דהכא איירי שבאו בזה אחר זה כדמשמע מפי' הגמ' דקאמר דנשאת לאו דוקא ומאי לא תצא לא תצא מהתירה הראשון שהותרה קודם שבא העד השני וכאן כתבו ז"ל עד אומר מת ושנים אומרים לא מת תנא אבל אחד ואחד בזה אחר זה לא תנא אבל לא תנשא: **שנים אומרים מת** וכו'. אע"פ שלא נשאת תנשא אחד וא' בבת אחת לא תנשא ובזה אחר זה מותר להנשא מן התורה אי לאו משום לזות שפתים עכ"ל התוס' ז"ל: בפי' ר"ע ז"ל הלך אחר רוב דעות וכו' אמר המלקט ומתני' ר' נחמיה היא דסבר הכי בין לקולא בין לחומרא וביד פ"ט דהל' עדות סי' ב': ה **ואחת אומרת לא מת** וכו'. וזו שאומרת לא מת לא תנשא בגמ' פריך הא איהי תנשא הא אין צרה מעידה לחברתה וכתבו תוס' ז"ל ואומר ר"י דדייק מדקתני וזו שאומרת לא מת לא תנשא דלא ה"ל למיתני אלא אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת תנשא ואנא ידענא דהאומרת מת קאי דהיא דלא מת שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא ע"כ ומשני לא מת איצטריכא ליה דאע"ג דאי שתקה פשיטא לן דלא תנשא בעדות חברתה איצטריך לאשמועי' היכא דמכחשא ליה נמי לא תנשא דמהו דתימא כיון דאתי מערערא גליא דעתה דלצעורי לצרה קאתיא ולענוה שלא תנשא ותמות נפשה עם פלשתים קעבדא הלכך אפי' היא תשתרי קמ"ל: **אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג** וכו' בגמ' פריך וליפלוג ר"מ ברישא ומשני ר' אלעזר במחלוקת שנויה ולא תימא סתמא דברי הכל היא אלא ר' יהודה ור' שמעון היא דאמרי צרה לא מכחשא פי' אין הכחשתה הכחשה וסיפא דמתניתין ר"מ היא דמדקאמר אשה אומרת לא מת סתם משמע אפי' צרתה יש לה כח להכחיש ור' יוחנן אמר אפי' תימא ר"מ מודה ר"מ דכל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא דמקלקלה שלא תנשא קמכוונא ורבנן סברי כבר הימנוה לקמייתא. וכתב הרא"ש ז"ל והלכה כר' יוחנן משום דר' אלעזר הוא תלמידו ואע"ג דר' יוחנן נשאר מוקשה בגמ' לפי סברת המקשה הוא דנשאר מוקשה אבל ר' יוחנן לא חש לאותה קושיא ומוקי מתני' דקתני והאשה אומרת לא מת ה"ז לא תנשא דוקא באשה דעלמא ולא בצרה אבל אם היה הלכה כר' אלעזר משום דר' יוחנן נשאר מוקשה אז הויא הלכה כסתמא בתראה דהכחשת צרה נמי הויא הכחשה ע"כ: **ר' יהודה ור' שמעון** וכו'. ירושלמי פ' היו בודקין: **הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים** הרי אלו ינשאו. הא אחת מודה והאחת אינה מודה לא ינשאו שתיהן אלא האחת רש"י ז"ל: **עד אומר מת ועד אומר** וכו'. תוס' פ' שני דכתובות דף כ"ב פירשו דהכא מיירי בבאו בבת אחת ואפי' אם נשאת תצא אבל אם באו בזה אחר זה ס"ל לשולא התם דאם נשאת לא תצא דכל מקום שהאמינה

תורה

תורה על אחד הרי כאן שנים ע"כ: **אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת.** אי אמרינן דאשה אחת מכחשת את העד היכא שבאין יחד אם אמת הוא כן ה"ל למיתני הכי דה"ל רבותא טפי ובירוש' מלא רבינו יצחק דאה"נ ומייתי ברייתא הכי תוס' ז"ל: הנ"ה מכחשת פי' יכולה להכחיש: וז"ל נמוקי יוסף ויש מי שאומר דאשה לגבי עד כשר אע"פ שהתירוה על פיו או אפי' נשאת תצא כיון שעד כשר מכחישה וכן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב אשה אומרת מת או שהיא אומרת מת בעלי ואח"כ בא עד כשר ואמר לא מת ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא והרמב"ן ז"ל מודה כשהתירוה על פי אשה מן הטעם שאמרנו הרשב"א ז"ל. ובסיפא דמתני' דתנן עד אומר מת ועד אומר לא מת ה"ז לא תנשא ולא קתני ואם נשאת תצא דקדק הרמב"ם ז"ל שאם נשאת לאותו שאומר מת לא תצא עשאה הרב כשנים אומרי' מת ושנים אומרים לא מת שאם נשאת לאחד מעדיה שלא תצא ואף בזו נחלק עליו הרמב"ן ז"ל ואמר דעד א' בהכחשה לאו כלום הוא כיון שבאו בבת אחת וראיה וכו' עד אלא ודאי ליתא והא דלא קתני הכא אם נשאת תצא משום דמתני' בנשואין דהיתר מיירי ולא בנשואין דאיסורא ומיהו בירוש' גרסי' וכו' ע"ש:

ו וצרתה אסורה. בגמ' בפירקין דלקמן דף ק"כ בברייתא מסיים עלה ר' אליעזר אומר הואיל והותרה היא הותרה נמי צרתה ויש לפרש הואיל והותרה ונשאת נ"ל וטעמיה משום דאיהי לא מקלקלה נפשה ולא משום דצרה מעידה לחברתה. ועיין במה שכתבתי בפירקי' דלקמן סוף סי' ב': **ר' עקיבא אומר לא זו הדרך מוציאתה מידי עבירה** וכו'. כך נ"ל כאן ובסמוך: **ז מת בעלי ואח"כ מת חמי** וכו'. בפירקי' דקי"ז מפ' דחמותה אסורה משום דאמרי' לא בעלה מייה ולא חמוה מייה והאי כו' וכתבו שם תוס' ז"ל ומ"מ מתירין אותה לינשא דכיון דהויא דחמותה אסורה אף היא לא מקלקלה נפשה ע"כ. וביד פ"ט דהל' תרומות סי' ד' ופסיק שמואל בגמ' דהלכה כר"ט בהני תרתי ודייק לה נמי אביי מדתנן בסמוך ניתן לי בן במדינת הים מת בני ואח"כ מת בעלי נאמנת מת בעלי ואח"כ מת בני אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתיבמת וחוששין לדבריה יתור לשון הוא אלא למעט לדבריה הוא דחוששין הא לדברי צרה אין חוששין כר"ט ש"מ: **קידש** וכו'. פ"ט דהלכות אישות סי' כ"א ובטור א"ה סי' מ"ט: **ישלם כתובה לכל אחד.** אפי' לדברי הגאונים ז"ל שאמרו דארוסה אין לה כתובה אלא בשכתב הכא משכחת לה בשכתב שתים לארוסתו ולא נודע שמה והלכו העדים למדינת הים א"נ במודה שכתב ואינו יודע לאיזו כתב וכל אחת אומרת לי קידש וכתב ודעת הרשב"א ז"ל שיש כתובה לארוסה אע"פ שלא כתב נמוקי יוסף. ושם בפ"ט דהלכות אישות כתב הרמב"ם ז"ל דרך אחרת וכגון שכתב כתובה לאחת מהן ואבדה וכל אחת אומרת לי הוא שכתבת ואבדה וע"ש עוד במגיד משנה: וה"מ דמניח כתובה ביניהם ומסתלק כשקדש בכסף או בשטר אבל אם קדש בביאה דעביד פריצותא ואיסורא דרבנן דהא רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה לפיכך קנסוהו חכמים שיתן כתובה לכל א' ואחת: **גזל** וכו'. פ"ט דהלכות תרומות סי' ד' ובגמ' דייקי' קידש קתני אבל בעל דעשה בה מעשה וגינה אותה אפשר דמודה ר"ע. גזל קתני דהואיל ועבד איסורא קניס ליה ר' עקיבא אבל לקח מחמשה אפשר דמודה ר"ע ומני מתני' לא ת"ק ולא ר"ש בן אלעזר דתניא רשב"א אומר לא נחלקו ר"ט ור' עקיבא על שקידש דמניח ומסתלק על מה נחלקו על שבעל וכן לא נחלקו על שלקח מחמשה שמניח דמי מקח לכולהו ומסתלק על מה נחלקו על שגזל וכו' ומדקאמר רשב"א בקידש ולקח ל"פ מכלל דת"ק סבר פליגי והשתא מני מתני' אי ת"ק ליתני קידש ולקח ואי רשב"א ליתני בעל וגזל ומסקי לעולם רשב"א ומאי קידש בביאה: ובהגוזל קמא דף ק"ג מייתי ברייתא בהדיא דפליגי בלקח נמי ודלא כר"ש בן אלעזר דכתיבנא. ביד פ"ד דהל' גזילה ואבדה סי' פ' ובפ' כ' דהלכות מכירה סי' ב' ובטור ח"מ סי' רכ"ב וסי' שס"ה ומפורש שם שכל א' נשבע שזה גזלו ואז משלם גזלה לכל אחד ואחד: **ח האשה שהלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים ובאת** כו'. תוס' פ' האשה רבה דף צ"ג וביד כולה מתני' עד סוף הפרק דהלכות יבום פ"ג סי' י"א עד סי' ט"ו ובטור א"ה סי' קנ"ו: **ט ניתן לי בן.** בפירקין דף קי"ח ע"א ובתשובות הרשב"א ז"ל סי' אלף ורנ"ב ותוס' ר"פ האשה בתרא הקשו וא"ת מת בעלי ואח"כ מת בני למה אינה נאמנת במגו שהיתה יכולה לומר עדיין בני קיים וסמכינן ארוב נשים שמתעברות ויולדות וי"ל דמיירי כגון שיש שני עדים שאומרים שמיתה מתו דשתא אינה יכולה לומר עדיין בני קיים ע"כ: ואיתה נמי שם בגמ' ע"ב ופרי' הת' בגמ' וליחוש דילמא אתו עדים ואמרי כדקאמרה איגלי דלא היתה זקוקה ליבם ואין חליצתה כלום ומותר' לכהונ' ומצאת מצריכה כרוז לכהונה להודיע שהיא מותרת ומוקי לה רב פפא בשהיתה גרושה כבר מאיש אחר שפסולה לכהונה עולמית רב חייא בריה דרב הונא אמר באומרת אני ובני ובעלי נשבינו במערה ואין איש עמנו לבא ולהעיד הלכך ליכא למיחש דילמא אתו סהדי. ובגמ' יליף רב נחמן ממתני' דהמזכה גט לאשתו שעשאו שליח קבלה כדי שתתגרש בגט זה מעכשיו ולא תהא זקוקה ליבם דתחלוץ ולא תתיבם דמספקא לן אי סניא ליה ליבם וזכות הוא לה אי רחמא ליה וחוב הוא לה מדקתני מתרתי בבבי דמתני' וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתיבמת בין ברישא ביוצאה בחזקת יבמה לשוק ובאה והחזיקה עצמה ליבם קתני חוששין ולא אמרי' אוקמה אחזקתה ותנשא לשוק דהא ודאי משקרא ומשום דרחמא ליה קאמרה אלמא לא מחזקינן לה באוהבת ומדקתני נמי בחזקת יוצאה זקוקה ליבם ובאה והחזיקה עצמה לשוק כגון ניתן לי בן ומת בעלי ואח"כ מת בני וקתני חוששין ולא תתיבם ולא אמרי' ודאי משקרא ומשום דסניא ליה קאמרה אלמא זימנין דלא סניא ליה אלמא מספקא לן אי רחמא ליה אי סניא ליה וגבי מזכה גט נמי מספקא לן אי סניא ליה אי רחמא ליה והתם נמי תחלוץ ולא תתיבם. והקשו תוס' ז"ל וא"ת היכי נפקא ליה ממתני' דקתני חולצת ולא מתיבמת האי דאינה מתיבמת משום דשויתיה לנפשה חתיכה דאיסורא וי"ל דדייק מדקתני חולצת דמשמע שכן הדין מדלא קתני מבקשין הימנו לחלוץ א"כ משמע דחולצת אפי' נתנה אמתלא לדבריה ע"כ: **י שאין האשה נאמנת** וכו'. פ' האשה רבה דף צ"ד ובטור א"ה סי' קנ"ח:

פרק טז האשה שהלך בעלה.

תוס' פ' ר"א דמילה דף קל"ו ובגמ' פ' החולץ דף ל"ו וביד פ"ג דהל' יבום סי' ט"ז י"ז י"ח ובטור א"ה כולה פרקין בסי' י"ז וסי' קנ"ו וקנ"ז: **לא תנשא ולא תתיבם.** בגמ' פריך בשלמא יבומי לא דילמא מיעברא וקא פגעא באשת אח דאורייתא אלא לא תנשא אמאי הלך אחר רוב נשים דמתעברות ויולדות ומסיק דמתני' ר"מ היא דחייש למיעוטי וריש' הוי חזקה ליבום ורובא מייתי לה להיתר שוק וחזקה לא עדיף כי רובא דאזיל בתריה הלכך לא תתייבם ואייתי מיעוטא דמפילות וסמוך אחזקה וה"ע פלגא ופלגא הלכך נמי לא תנשא כר"מ דחייש למיעוטא וסיפא דקתני היה לה חמות אינה חוששת חזקה לשוק שהרי בלא יבם היתה תחלה כשיצאת ורובא נמי לשוקא דאי נמי נתעברה חמותה שמא נקבה היתה או נפל דרוב עוברים ונפלים נקבות והוו זכרים מיעוטא דמיעוטא ולמיעוטא דמיעוטא לא חייש ר"מ אבל בנמוקי יוסף כתוב דמסיק בגמ' דסך מתני' כ"ע מודו בה וכו' ע"ש. והילך לשון הטור שם בסוף סי' קנ"ו האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ואין לו בנים ובאו עדים שמת בעלה לא תתיבם ולא תנשא לעולם עד שתדע אם ילדה צרתה או לא ילדה ולא אמרינן שתחלוץ אחר ט' חדשים למיתת הבעל ותנשא ממה נפשך שאם ילדה צרתה הולד פוטר ואם לא ילדה החליצה פוטרת דשמא ילדה ולד של קיימא והחליצה כמי שאינה ואילו תנשא לכהונה ויאמרו חלוצה מותרת לכהן לפיכך אם היא גרושה או חלוצה תחלוץ אחר ט' חדשים ותנשא אבל לא תחלוץ בתוך ט' ותנשא אפי' אחר ט' דשמא מעוברת היתה צרתה והפילה וכיון שהיתה צרתה מעוברת לא היתה חליצה זו חליצה ע"כ פי' ומן הדין מותרת להנשא לכהן אלא שהרואה יטעה לומר דכל חלוצה מותרת לכהן. ועוד ראיתי כתוב שם בנמוקי יוסף אי קשיא לך סיפא דקתני יצאת מלאה חוששת ואמאי הא איכא נמי חזקה שמותרת לשוק כיון שלא היה לה יבם ורובא נמי מתירה לשוק כדאמרן סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות וי"ל כיון דמלאה היא לית לה היתר לשוק ואדרבא קלא הוחזקה ליבום דלשמא תפיל נמי לא חיישי' דכיון שיצאת מלאה ועבר זמן לדתה כו' ע"כ ועיין עוד שם. והקשו התוס' בשם ה"ר אלחנן ז"ל דת"ק דר' יהושע דאמר יצאת מלאה חוששת וחיישי' למיעוט אע"ג דליכא חזקה בהדיה וברישא גבי האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים בעי חזקה בהדי מיעוטא ותירץ דודאי לא בעי חזקה בהדי מיעוט והא דנקט דבעי' ברישא חזקה בהדי מיעוטא לא בעינן הכי אלא שלא תהא חזקה מסייעת לרוב דאז הוי המיעוט מיעוטא דמיעוטא ע"כ: **היתה לה חמות.** פ"ג דבכורות דף כ' ועי' במ"ש שם ראש הפרק: **יצאת מלאה חוששת.** אע"ג דליכא חזקה לשוק שהרי בלא יבם יצאת דמסייע חזקה לרובא דנקבות ומפילות מ"מ חוששת דהא איתרע ליה שהרי יצאת מלאה תוס' ז"ל: **ר' יהושע אומר אינה חוששת.** ירוש' טעמון דרבנן כי ישבו בודאי ולא בספק יצאת מלאה חוששת שהוא ספק אחד ספק זכר ספק נקבה מדברי תורה להחמיר ור' יהושע ס"ל שהן שני ספקות ספק זכר ספק נקבה ספק בן קיימא ספק אינו בן קיימא שתי ספקות מד"ת להקל ע"כ: **ב שתי יבמות** וכו'. פ"ג דהלכות יבום סי' ז' ח' ט' י' ובטור א"ה סי' קנ"ח: **לזו עדים** וכו'. שמת בעלה ולזו אין לה עדים זו שיש לה עדים אסורה להנשא לשוק מפני יבמה שאין עדים שמת ושמא חי הוא דעדים מאי אהנו לה הא היא נמי מהימנא לומר מת בעלי. ובגמ' תנא לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים שתיהן מותרות שאין כאן זיקת יבום זו מפני בנים וזו בעידי חברתה. בפי' ר"ע ז"ל צריך להגיה שהיו שתיהן נשואות ליבמיהן וכו': עוד שם צריך להגיה שהאשה שאמרה וכו': **אסורות להנשא.** פי' אם לא הניחו בנים אבל אם הניחו מותרות לינשא לשוק אפי' אליבא דת"ק שהרי עכשיו אין שום אחת מהן זקוקה לעדות חברתה שאפי' היה בעל חברתה קיים היתה אסורה להתיבם לו כיון שיש לה בנים מאחיו וע"כ ל"פ אלא בנתיבמו ומתו היבמין אבל נתיבמו ונתגרשו הרי אלו מותרות לזר: **ר' אליעזר אומר הואיל והותרו ליבמים** וכו' בעי רבא אי טעמא דר' אליעזר דקסבר צרה מעידה לחברתה אי משום דהיא לא מקלקלא נפשה ולא אתבריר טעמיה ומשמע קצת דמסיק דטעמיה משום דלא מקלקלא נפשה ונפקא מינה דלוקא אי אנסיבא היא מנסבינן לה לצרה נמי אבל אנסובי לצרה מקמי דידה לא: וכתוב בנמוקי יוסף וליתא להא דר"א ואפי' אנסיבא היא דמאי אמר כיון דאנסיבא לא מקלקלה נפשה וקושטא קאמרה אפ"ה לא מנסבא צרתה דרבנן סברי תמות נפשה עם פלשתים הוא דקא עבדא ע"כ. ומשמע דר' אלעזר גרסי' בלתי יו"ד שכן הוא ברוב המקומות. וז"ל הר' יהוסף ז"ל אסורות להנשא פי' דחיישינן שמא בעלה של יבמתה קיים והרי היא זקוקה: **ר' אליעזר אומר הואיל והותרו ליבמים הותרו לכל אדם.** פי' הואיל וכל אחת הותרה ע"י עדות שלה ליבמה הותרה גם יבמתה עתה לכל אדם ע"י עדות זו ולא חיישי' שמא בעל יבמתה קיים דבשלמא כשלא נשאו ליבמין ודאי אין עדות זו מועלת לחברתה אע"פ שהיא מועיל לעצמה כי חיישי' שמא היא תשקר ותאמר שמת בעלה כדי לקלקל את יבמתה ואינה חוששת על קלקולה שהיא מקלקלת גם את עצמה מתוך שנאתה כדכתיב תמות נפשי עם פלשתים אבל כשנשאו ליבמין אין שייך לומר זה כי אין עדות של שום אחת מהן מועלת לחברתה דכיון שיש יבמין אחרים מה לי שמת בעלה של יבמתה ומה לי שהוא קיים על כן קסבר ר' אליעזר דלא חיישי' שמא שקרו עכ"ל ז"ל: **ג אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם** אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו ואין מעידין בו אלא עד שלשה ימים: **ואפי' ראוהו מגויד** צלוב על הצליבה וחיה אוכלת בו אין מעידין בו אלא עד שתצא נפשו ר' יהודה בן בבא אומר וכו' כך היה נראה שצריך לומר שכן הוא בירוש' וברב אלפס ובהרא"ש ז"ל: וכך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל בשם כל הספרים: וכן נראה שהיא גירסת הרמב"ם ז"ל וכן בר"ע ז"ל אבל רש"י ז"ל נראה דגריס כמו שהוא כתוב בדפוס וכן נ"ל בנמוקי יוסף ע"ש אח"כ דקדקתי ברב אלפס ז"ל שבפסקיו בפירושו למתני' גם הוא ז"ל גריס בבא דאין מעידין אלא עד ג' ימים בסיפא שפירשה להפסקת דאין מעידין אלא עד ג' ימים אחר שהביא תלמוד שעל פסקת; דחיה אוכלת בו והכי מסתבר טפי למיגרס דה"ל פלוגתא דר' יהודה בן בבא דקאי אבבא דאין מעידין אלא עד שלשה ימים סמוך למילתיה אבל אי גרסי' לה ברישא הוא דוחק גדול דקאי ר' יהודה אדלעיל מיניה טובא וראה זה מצאתי בירושלמי בלשון המשנה אין מעידין אלא לאחר ג' ימים ובתלמוד אחר עליה מצאתי כתוב בשי מתני' אין מעידין אלא עד לאחר שלשה ימים ע"כ. ואם אין טעות צריך עיון לעניות דעתי אף על פי שבדוחק יתיישב: ופשוט הוא דכל ראש בבא

דתלתא כבי דמתני' הוא אין מעידין לפי גרסת רש"י ז"ל אבל לגרסא האחרת ל"ע אמאי שינה ואיתא למתני' פ' אלו מציאות דף כ"ז ור"פ יש בכור וביד פי"ג דהל"ג סי' י"ח כ"א ובטור א"ה סימן קי"ח: **פרצוף הפנים עם החוטם** דאמר קרא הכרת פניהם ענתה בם משמע ולא בשאר הגוף: וכתבו התוס' והרא"ש ז"ל בשם ר"ת בספר הישר דהא דאמרינן אין מעידין אלא על פרצוף הפנים היינו כשאין שם אלא הראש דאז אין יכול להכירו בטביעות עין אם לא שיהא כל הפרצוף שלם עם החוטם אבל אם כל גופו שלם אפי' אם אין פדחת וחוטם יכול להכירו בטביעות עין על ידי סימנין שהיה לו בגופו ואפילו אחר כמה ימים והיכא שאינו נחבל בפניו נראה דבר פשוט שיכלו להכירו בטביעת עין של גופו וצורתו כי צורתו אינה משתנה כל כך ונראה הוא לעינים שמכירין אדם מת בטביעות עין אחר כמה ימים וגם יכול להיות דהיכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בתוך שלשה ימים דוקא ע"כ: אבל בנמוקי יוסף כתב שאין זה נכון בעיני הרשב"א והרא"ה והריטב"א ז"ל דהא מתני' סתמא קתני ואפי' כל הגוף שלם ולא עוד אלא דכיון דקתני אפי' יש סימנין משמע אפי' שגופו שלם ויש בו סימנין אין מעידין עליו אלא על פרצוף פנים עם החוטם ומיהו ודאי אם יש להם סימן מובהק בגופו מעידין עליו בכל מקום שבגופו וכדאמרינן וכו' ע"ש: וסימן מובהק יקרא כגון חסר או יתר באחד מאבריו ובכליו אפי' סימן מובהק לא מהני לחיישי' לשאלה ובסמוך יתבאר עוד. גם על מה שכתבו התוס' בשם ר"ת ז"ל דהיכא שאינו נחבל בפניו נראה דדבר פשוט הוא וכו' גם זה אינו מחוור בעיניהם ז"ל דהא מילתא פסיקתא קתני אין מעידין אלא עד שלשה ימים ואפי' בשלא נחבל בפניו משמע ועוד וכו' ע"ש. גם על מה שכתבו דהיכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא תוך שלשה ימים דכיון דטעמא דמתא נתפח חששא דרבנן ובספק חשש לא נחמיר דדיינין ליה לקולא דתוך שלשה ימים הוא ומיהו כתב הרשב"א ז"ל דליכא דמתני' מכרעא כזה דלספרים דגרסי אין מעידין אלא עד שלשה דיינינן לחומרא אבל למקצת ספרים דגרסי כל שעברו ג' ימים אין מעידין עליו משמע דדוקא לאחר שלשה הא סתמא מעידין עליו ע"כ. וכתב הריטב"א ז"ל דיש חוששין להחמיר גם בזו ע"כ: **אע"פ שיש סימנין בגופו** בגמ' בעי לאוקומה למתני' דלא כר' אלעזר בן מהבאי דאיהו אמר בברייתא מעידין על השומא אלמא דסבר סימנים דאורייתא דלא כמתני' ומוקי לה רבא בליסנא בתרא דכ"ע סימנין דרבנן ובסימן מובהק כ"ע ל"פ דסמכינן אאיסור דאורייתא אע"ג דסימנין דרבנן ושומא ר' אלעזר סבר סימן מובהק הוי ורבנן סברי לא הוי סימן מובהק: ולליסנא קמא דאמר רבא דכ"ע סימנין דאורייתא ומתני' דקתני אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו כשנותן סימנין בגוף שהוא ארוך או שהוא קצר דלאו סימנין נינהו וכליו נמי אע"פ שנותן סימנין מובהקין חיישי' שמא הוא השאילו לאחר ואותו אחר הוא שמת וסבורין הם שזהו בעל הבגדים והב"א לשלם לא חיישי' לשאלה וכליו דקתני במתני' דלא סמכינן אסימנייהו בשאומר הבגדים היו לבנים או שאומר שחורים היו או שאומר אדומים היו דאין אלו סימנין שהרבה בגדים יש לבנים שחורים ואדומים אבל אם נותן בהן סימנין אחרים אה"נ שאם הם מובהקין דסמכינן על פיו פי' כגון אם היה חסר אבר או יתר בידיו וברגליו או שום שטי באחד מאבריו סומכין עליו: **אפי' ראוהו מגוייד** בגמ' פריך למימרא דמגוייד חיי ורמינהי דתנן בפ"ק דאהלות אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו אפי' מגוייד אפי' גוסס שמוי הוא דלא מטמא הא מחייא לא חייא מוקי אביי למתני' כר"ש בן אלעזר דאמר בהדיא בברייתא אף על המגוייד אין מעידין והיא דפ"ק דאהלות אתיא כרבנן דאמרי בהדיא בברייתא מעידין על המגוייד וסיפא דקתני מן הארכובה ולמעלה תנשא דמשמע מגוייד לא חיי שאני מיא שמחזיקות ומגלות כאב המכה וטופח ורבא מוקי למתני' בסכין מלובנת כאש שמתוך המכוה מתרפא ואתיא מתני' לדברי הכל: **ר' יהודה בן בבא אומר לא** וכו' בגמ' בעי' ר' יהודה בן בבא לקולא פליג דקאמר ת"ק אין מעידין אלא עד שלשה ימים ואתא ר' יהודה למימר יש לך אדם או מקום או שעה שאינו ממהר לנפוח ולהשתנות ויכול להעיד אפי' לאחר ג' ימים או לחומרא פליג לת"ק אמר עד שלשה ימים מעידין ואתא איהו למימר פעמים שאפי' תוך שלשה אין מעידין ובעי לנופשם מדרב דימי שהשיא את אשתו למי שהעלוהו אחר שלשה ימים ורבא השיא את אשת מי שהעלוהו אחר חמשה ימים דאי אמרת בשלמא לקולא פליג היינו דעבוד כר' יהודה בן בבא אלא א"א לחומרא פליג אינהו דעבוד כמאן ודחי שאני מיא דלמתי ופרכי' והאמרת מיא מרזו ומשני ה"מ היכא דליכא מכה או מכבידין המכה וטופח אבל היכא דליכא מכה מילמת למית ואין מניחין אותו לנפוח ולהשתנות וה"מ דמיא מילמת למתי היכא דאין מכה דוקא דכי אסקיה חזייה בשעתיה אבל אי איסתהי אדרבא בתר הכי מיהפח הפח: **ד נפל למים** וכו' ביד בהלכות גירושין פי"ג סי' ס"ז: **מעשה באחד שנפל לבור** וכו' גמ' הניא א"ל לר"מ אין מזכירין מעשה נסים אפי' אינו מת מחמת המים היה לו למות מחמת דבר אחר שאותו הבור היה של סיס ומחליקין ואינו יכול ליסין מעומד ור"מ סבר אפשר להתחוק מעט ע"י שן סלע שמצא ביס וליסן: **ושהו כדי שתצא נפשם** כך היה נ"ל שנ"ל אמנם כתב ה"ר יהוסף ז"ל נפשו בוי"ו. מצאתי: **בעסיא** ס"א באסיא באל"ף: **ששלשלוהו** ליס ולא עלתה בידם אלא רגלו ואמרו חכמים מן הארכובה ומעלה תנשא כתוב בנמוקי יוסף הא דאמרי' תנשא משום דכיון ששלשלוהו שם ברגלו הא ודאי רגלו היא אבל אדם שנפל ליס והשליכו מצודה והעלו רגל אחת מן הארכובה ולמעלה אין מעידין עליו אא"כ יש להם בו סימן מובהק שאני אומר רגל אחר הוא כלמוכח וכו' ע"ש. וכתב שם מגיד משנה בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל שלא התירוה להנשא אלא לאחר י"ב חדש נס לפי שידוע שטריפה אינה חיה י"ב חדש וכן אמרו בירוש' ר' חגאי בעא קומי ר' יוסא לא מסתברא נותנין לו שהות כדי טרפה א"ל אף אנן סברין כן ע"כ: **ה אפי' שמע מן התינוקות** וכו' ביד פי"ג דהל' גירושין סי' ס'. וכתוב בנמוקי יוסף ואמרו ז"ל מסתברא דעד מפי גוי מסיח לפי תומו כשר כיון שכשר מפי עבד ואשה וכדאמרי' הכא כששמע מפי נשים ומפי קטנים משום דקטנה קאמרי ע"כ: וכתוב בב"י שם סי' י"ז דמדברי הטור נראה שלא הוצרכו לומר יך וכך רבנן וספדי הוו התם אלא באומרים הרי אנו באין מלספוד ולקבור את איש פלוני אבל אם אמרו מת איש פלוני משיאין את אשתו אע"פ שלא אמרו דבר אחר ואין כן דעת הרמב"ם ז"ל שם בפי"ג שכתב וכו' ולישנא דמתני' הכי דייק דגבי נשים נקט אומרות מת איש פלוני וגבי תינוקות נקט אומרים הרי אנו הולכין לספוד וכו' ואם איתא ליערבינהו וליתני אפי' שמע מן הנשים או מן התינוקות מת איש פלוני דיו ע"כ ועיין עוד שם ויש מי שדקדק מלשון הרמב"ם ז"ל שכתב עכשיו באנו מהספדו של פלוני וכו' דדוקא נלאהר סמכינן אדברי התינוקות אבל אם לא אמרו עכשיו באנו לא סמכינן עלייהו כלל וכן משמע מלשון הגמ' דקתני הרי אנו באים דמשמע עתה אנו באים: **ר' יהודה בן בבא אומר בישראל אע"פ שמתכוין ובגוי** וכו' כך מצאתי הגרסא ברב אלפס והרא"ש ז"ל וכן הגיה ר"ש לוריא ז"ל: ובגוי אם היה מתכוין אין עדותו עדות רק בעינן מסיח לפי תומו ביד שם פי"ג סימן י"א: **ו מעידין לאור הנר** ביד פי"ג סי' כ"ב כ"ג ואיתא בירושלמי פ' התקבל: **ומשיאין על פי בת קול** סתמא דמתניתין כב"ה ודלא כב"ש דאמרי אין משיאין על פי בת קול ושמעת אגב אורחך דאי מסכתא תנא דתני סתמא אין משיאין ודאי ב"ש היא ולא סמכינן עלה: **מעשה באחד שעמד** וכו' כצ"ל: **ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו**. פי' דאמרינן בן אדם היה והלך לו ומשום תקנת עגונה התירו שאם לא תאמין לזה הרי תשאר עגונה: ואיתא בירושלמי פ' כל הגט ובגמרא פריך ודילמא שד הוה ומסיק דחזי ליה בבואה דבבואה דאינהו בבואה לחוד אית להו ולא בבואה דבבואה ותו מקשה ודילמא צרה הואי שנשא אשה במקום אחר ובאה לקלקלה והלכה לה ומשני תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין כגון מי שהיה מושלך בבור וכו' והכא נמי כשעת הסכנה דמי שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה: וכתב הריטב"א בשם רבו ז"ל דכיון דלא חיישי' נראה בשעת הסכנה ה"ה דלא חיישי' לשד כלל ואע"ג דלא חזי ליה בבואה דבבואה ולהכי מייתי הא דר' ישמעאל לתרוצי אפי' קושיא דשד ואומר ר"י בעל התוס' ז"ל דהא דחיישי' הכא ובמסכת גיטין ובפ"ק דמגילה לשד דוקא בשדה או בבורות שהשדים מצוין שם אבל בעיר אין חוששין לא לענין מיתת שלום ולא לענין גט ועדות אשה וכן הוא בירוש' ג"כ נמוקי יוסף: **מעשה בצלמון** וכו' ביד פ' שני דהלכות גירושין סימן י"ג ובטור אה"ע סימן קמ"א ושם וגם בהרי"ף והרא"ש ז"ל גרסי' בהאי סיפא ממקום פלוני ואפשר להיות שהוא פירוש דודאי דסיפא הוי כמו רישא אלא שקשה על זה קצת דבהרי"ף והרא"ש ז"ל ליתא לגרסת מקום פלוני ברישא ובקצת ספרים בהפך ברישא יש ובסיפא לא יש וז"ל הרמב"ם ז"ל שם פי"ג סי' כ"ז ישראל שאמר מת איש יהודי עמנו במקום פלוני כך וכך צורתו וכך היו סימניו אין אומרים באומד הדעת פלוני הוא עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו ע"כ: **ז א"ר עקיבא** וכו' ר"פ האשה שלום: **לנהרדעא לעבר השנה** אע"ג דאין מעברין את השנים בח"ל דכתיב לשכנו תדרשו כל דרישות שאתה דורש לא יהו אלא לשכנו של מקום אמרי' בס"פ הרואה שנה ר' עקיבא שלא הניח כמותו בא"י: מצאתי אית דגרסי מצאתי דמשמע שנחמיה היה מבקש לר' עקיבא. ומצאתי מוגה אלא יהודה בן אבא בלבד וגם בכיפא מצאנו חבר ליהודה בן אבא: ונראה דה"פ דמתניתין שמעתי שכל חכמי ארץ ישראל ס"ל שאין משיאין אשה ע"פ עד א' חוץ מר' יהודה בן בבא אמת הדבר: **ונמתי לו כן הדברים** אמר לי אמור להם משמי אתם יודעים שהמדינה הזאת משובשת ומי' כך נ"ל: ואית דגרסי וכומתי ויס"א ונמיתי וכל הגרסאות הללו הוו כמו נומי ר"ש דבספ"ד דמסכת זבחים וכן וגמהי דנסמוך והוא מלשון נאם ה' אלהים והוי כמו ונאמתי באל"ף: ופי' משובשת בגייסות לעהם מחמת הלסטים שיגהו לשלול הדרך ואיני יכול לילך ולהעיד זה ששמעתי: אמנם ה"ר יהוסף ז"ל כתב כי' זה רחוק ויותר היה נראה נכון לפ' המדינה הזאת משובשת בגייסות ואי אפשר למצוא בכל פעם שני עדים עכ"ל ז"ל: **והשיא ר"ג הזקן את נשותיהם על פי עד אחד והוחזקו** וכו' ר"פ האשה רבה ור"פ יש בכור וראיתי מוגה בשם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל והוחזקו להיות משיאין ע"פ עד א' והוחזק להיות משיאין עד מפי עד וכו' ע"כ ומצאתי כתוב בתשובות שאלות רבינו יצחק בר מרדכי דיגרבונא וז"ל שמשיאין את האשה על פי עד א' כן הוא הלשון בכל המקומות ובשום מקום לא נמצא שאשה נשאת על פי עד א' אלא אמרו משיאין כלומר ב"ד והיינו שצריכה היתר ב"ד ואמרו עד אחד כלומר ביקרא עד והיינו כשיעיד בב"ד ע"כ: **עד מפי עד מפי אשה** ואשה מפי אשה מפי עבד מפי שפחה כך נ"ע: ותוספת יו"ט קיים הגרסא וז"ל בכולהו דוכתי כו'. וכשר לעדות אשה ע"כ: ומלינן נפרש ואשה מפי אשה מפי עבד מפי שפחה שר"ל שהאשה שמעה מפי אשה והאשה שמעה מפי עבד והעבד שמע מפי שפחה אך יותר נכון לפרש דה"פ שהאשה שמעה מפי אשה אחרת או לא שמעה מפי אשה אלא מפי עבד או מפי שפחה ועיין במהר"י קולון ז"ל שרש קכ"א: וי"ס דגרסי נמי מפי שפחה מפי קרובים וכתב הר"ן ז"ל בפ' שבועות העדות דף ס"ו ע"ב שהדין בכל עד מפי עד אם הראשון כפר אין השני האומר בשמו עוד נאמן ע"כ וכן כתוב ג"כ הרא"ש בשם הרמב"ן ז"ל שם דף ל"ה: וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל דה"ה לכל הפסולין בעבירה מן התורה דאם מסיחין לפי תומן כשרים לעדות דלא גריעי מגוי מסיח לפי תומו ע"כ: וביד פ' י"ב דהלכות גירושין סי' ט"ו ובפ"ה דהלכות עדות סי' ב' ג': **ר' עקיבא אומר לא על פי אשה ולא על פי קרובים** כך היא הגרסא בהרא"ש ז"ל וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: ובגמ' פריך וסבר ר' עקיבא על פי אשה לא והתניא וכו' ומשני כאן קודם שהחזיקו להיות משיאין כאן לאחר שהחזיקו: **א"ל מעשה בבני לוי** לר' עקיבא אמרו וקשה לנ"ד הי אמרו לו קהי אר' אליעזר ור' יהושע היכי מלינן למימר דלדעהם עדיפא אשה אחת יותר מאיש אחד: **בבני לוי** בהרא"ש ז"ל כתוב בבני לוד ונראה שזה נפל טעות: והניחוהו בפונדק כך נ"ל: איה חברנו גרסי' רש"י ז"ל: ואמת להם מת וקברתיו גרסי': בפי' ר"ע ז"ל הפונדקית גויה מסיחה לפי תומה אמר המלקט בגמרא מפרש דמיירי דקודם ששאלו לה איה חברנו ראוה שהיתה בוכה והיינו מסיחה לפי תומה: ביד פי"ג דהלכות גירושין סימן י"ד: **א"ל ולא תהא בהנת** משום שהאריך בספור חוץ ושנה אמרו לו: ה"ג לכשתהא הפונדקית נאמנת והפונדקית הוציאה להם מקלו

ומנעלו ותרמילו וספר תורה שהיה בידו אמנם ברש"י ז"ל הלשון כך הוציאה לשם מקלו וכו' הרי בלא עליה שמכו אלא לפי תומה השיחה והביאה לשם מקלו ותרמילו ע"כ: ובתשובות מהר"י קולון ז"ל בשרש קכ"א משמע שהיה גורם הראתה לשם מקלו ותרמילו וקברו ע"ש: סליק פרקא

וסליקא לה מסכת יבמות בעזר אל אשר כבודו מלא תחתיות עליות ורומות: בעה"י שוכן ערבות זוכר ברית אבות נתחיל מסכת כתובות.

מסכת כתובות

פרק א כתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים דסידר התנא כתובות אחר יבמות ע"כ: ושם בריש יבמות כתבתי בשמו טעם למה לא הקדים כתובות ליבמות תדרשנו משם: והשתא נלע"ד לומר דמשום דתנא מיבמות קא סליק דיבמה לא בעיא קדושין אלא מאמר מדרבנן סמך השתא לסדר כתובות אחריה דהוי נמי כל כתובות מדרבנן דהא הלכתא כרב נחמן וכסתמא דתלמודא בכמה דוכתי דרבנן תקנו כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וכדתנן נמי רבי בפ' נערה שנתפתתה לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי ב"ד ודלא כרשב"ג דאית ליה בס"פ בתרא דמכלתין דכתובת אשה מדאורייתא ולזה שהתחיל נ"כ בבתולה נשאת וכו' שהיא נ"כ תקנת חכמים ובדין הוא דאיבעי ליה למיתני ברישא בתולה כתובתה מאתים וכו' שהוא עיקר המסכתא אלא איידי דהאי בבא זוטרא נקטה ברישא ועוד דאפשר ליכא ואח"כ לכתוב לה כתובתה כגון שמייחד לה מטלטלין כנגד כתובתה או שטופל קנין על כתובתה דקיי"ל קנין לכתיבה עומד להכי פתח ברישא בנשואין כך נלע"ד: **א בתולה נשאת** וכו'. פ' עשירי דהלכות אישות סי' ס"ו ובטור א"ה סי' ס"ד. **בתולה** הא דלא קתני הבתולה כדקתני האשה נקנית היבמה נקנית משום דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה האשה הכתובה בתורה וכן היבמה אבל הכא לא קאי אקרא. והא דלא תנן בפ"ק דקדושין העבד עברי אע"ג דכתיב בקרא כי תקנה עבד עברי משום דא"כ ה"ל למיתני העבד העברי שאינו דבוק ואין דרך התלמוד לדבר כן ומיהו גבי איש ואשה רגילין בכל מקום לשנות בה"א אע"ג דלא קאי אקרא כמו האשה שהלכה האשה שנתאלמנה האיש מדיר את בנו בנזיר תוס' ז"ל: **נשאת**. הא דלא קתני נושאין את הבתולה כמו האיש מקדש לפי שזהו מקנר יותר ועוד דאי הוה הכי ה"א בעל כרחו כדמשני גבי הא דכריך וליתני האיש קונה ועוד דהתם אקרא קאי כי יקח איש אשה: **ליום הרביעי** ולא בליל חמישי. כדאמרי' בפ' בתרא דנדה דליכא כתובה דלא רמי תיגרא כ"ש אם יעשו נשואין בליל חמישי דאיכא למיחש שיטרד בנשואין וכתובה ולא בעיל תוס' ז"ל: ובגמ' תני בר קפרא בתולה נשאת ברביעי ונבעלת בחמישי הואיל ונאמרה בו ברכה לדגים אלמנה נשאת בחמישי ונבעלת בששי הואיל ונאמרה בו ברכה לאדם. ונלע"ד דמשום הכי דייק תנא וקתני ליום הרביעי ליום החמישי בלמד ולא קתני ביום הרביעי ביום החמישי בבית לרמוז לנו נ"כ שהכוונה לתועלת הנמשך בלילת יום רביעי דהיינו ליל חמישי שנאמרה בו ברכה לדגים וכן נ"כ ליום החמישי לתועלת הנמשך בלילת יום חמישי דהיינו ליל ששי שנאמרה בו ברכה לאדם. ומיהו בירוש' וברב אלפס והרא"ש ז"ל הגירסא ביום בבית. ואי גרסי' ברביעי בחמישי בה"א נלע"ד שאפשר שבא לרמוז לנו דלכתחלה אין לו לכנוס בעיו"ט שחל ביום רביעי דלא מיקיים טעמא דאם היה לו טענת בתולים דהא אין ב"ד יושבין ביום טוב ואגב דתנא הרביעי בה"א תנא נמי החמישי בה"א א"נ הרביעי החמישי בה"א הידיעה שניהם למעט אם חל בהן יו"ט שאין קונין ביום טוב ובלאו הכי תנן במ"ק פ"ק דאין נושאין נשים בחול המועד: וקשה לנע"ד דלא איצטריך למיתני הכא רק שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ביום ה' דמה צריך להודיענו עתה שפעמים בשבת וכו' ונלע"ד דאפשר לומר דה"ק דאע"ג שפעמים בשבת בתי דינים יושבין וכו' וא"כ מני להבלא מהאי טעמא באחד בשבת עכ"ז שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל ונמלא לפי מה שכתבתי שגם השני פעמים אחרים טעמא דברכה וטעמא דשקדו נרמזו במשנה ואיתרצו קצת הקושיא שהכתוב בסמוך בשם הר"ן ז"ל כך נלע"ד: **אלמנה**. מפרש בגמרא על שם שאין לה אלא מנה ואיידי שאם נתארמלה מנשואת אין לה אלא מנה וקרינן לה אלמנה מן האירוסין נמי קרי לה אלמנה ואלמנה כתיבא בתורה על שם העתיד מאי דעתידי רבנן לתקוני: **שפעמים בשבת**. אבתולה קאי רש"י ז"ל. ונלע"ד שאפשר שכיון לומר אבתולה דעלמא קאי והיינו דמני קאי אפי' אאלמנה כגון אלמנה מן האירוסין א"נ ה"פ אבל בתולות אפי' בתולות דלא שייך בהו טענת בתולים דלא פלוג רבנן בתקנתייהו וכמו שכתבו תוס' ז"ל גם לדעת רש"י ז"ל: **יושבין בעיירות**. אפשר שרמז לנו התנא מה שפירש ר"י בעל התוס' ז"ל לקמן בגמ' דקודם תקנת עזרא לא היו קבועין ב"ד אלא בעיר אחת ועזרא תקן בכל עיר ועיר בשני ובחמישי דשכיחי דאתי למיקרי בספרא ולדינים שבין אדם לחברו ע"כ: בפי' ר"ע ז"ל ומשני שקדו וכו'. אמר המלקט ומסיים עלה שמואל ועכשיו שהגיעו שקדו ובשביל תקנה זו הוא מעוכב מלכנוס מעתה הותה ששנינו לקמן פ"ה הגיע הזמן ולא ניסאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה אם הגיע הזמן באחד בשבת מתוך שאינו יכול לכנוס אינו מעלה לה מזונות: שאם הי' לו טענת בתולים כו'. וא"ת הא היכא אשת כהן כו' עד ומשום אשת כהן לו אשת ישראל פתוחה מבת שלש תקנו בכל הנשים שינשאו ביום ד' ובקונט' פי' שמתוך כך יתברר הדבר ויבאו עדים שזינתה ברצון וקשה לפי' ז"ל דאמרי' בגמ' אמר אביי אף אנן נמי תנינא באומר פ"ה מצאתי נאמן לאוסרה עליו אלמא מתני' משום הימנותא דידיה בלחוד היא דאי משום עדים מאי סייעתא וי"ל וכו' ועוד י"ל דגם לפי' הקונט' לא היו מתקנים שתהא נשאת ליום רביעי משו' שמא יתברר ע"י עדים אבל כיון דבאשת כהן ובפחותה מבת ג' דנאמן לאוסרה עליו תקנו שתהא נשאת ביום ד' גם בשאר נשים תקנו משום שמתוך כך יצא הקול ויתברר הדבר ע"י עדים והשתא מייתי אביי שפיר סייעתא דבאשת כהן ובפחותה מבת ג' נאמן לאוסרה עליו עכ"ל תוס' ז"ל ונלע"ד דזה התירוץ השני שהרגו לישב פי' רש"י ז"ל הוא עצמו התירוץ שהאריך בו הר"ן ז"ל בישבו פי' רש"י ז"ל: עוד נלע"ד דמש"ה לא קתני שאם היה לו טענת פתח פתוח משום דלא פסיקא ליה דבכל הבתולות שייך טענת לא מצאתי דם בין קטנה בין נערה בין בוגרת אבל טענת פתח פתוח ליתה אלא בקטנה ונערה אבל בוגרת אין לה טענת פתח פתוח מש"ה לא תני לה א"נ והוא הנכון דנקט לשון טענת בתולים שהיא מלה כוללת דשייך בה נמי טענת פתח פתוח כדמשמע בגמ' בעלה ע' אלא בשם דחי לה דאפשר דטוען טענת פתח פתוח לא אסרה על עצמו דאפשר דלא קים ליה בפתח פתוח ומתני' לא איירי אלא דקא טעין טענת דמים. ומלת שאם היה לו דנראה שהיא מלה זרה דלא ה"ל למיתני אלא ואם היה לו טענה וכו' נלע"ד שבא לרמוז לנו הא דאמר רבי לקמן בגמ' דלא שנו אלא קודם תקנת עזרא שאין בתי דינין קבועין אבל מתקנת עזרא ואילך שבתי דינין קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום והיינו דקתני שאם היה לו כלומר הוא תחלת ענין אחר בפני עצמו כלומר בכל יום שינשא ישכים לב"ד אם הוא אחר שנתבטלה תקנת עזרא ודייקא נמי דקתני היה משכים לב"ד ולא קתני היה משכים לכניסה ש"מ דב"ד אחר הוא דקתני ש"מ כך נלע"ד: וכתב הר"ן ז"ל דהא דאמרי' בגמ' דבמקומות שב"ד קבועין בכל יום אשה נשאת בכל יום לאו דוקא אלא בכל יום שלמחרתו ב"ד יושבין קאמר דהיינו כל הימים לאפוקי ע"ש דלא שאפי' יבעול לאחר שיתעסקו בצרכי חופה כבר עבר רובו של יום ואין ב"ד יושבין אלא עד חצות ולבעול בלילי שבת נמי לא דמלינ שבה עד אחד בשבת איכא משום איקרורי דעתא דהאי לא"ה וכו' ע"ש: **ב בתולה כתובתה מאתים ואלמנה מנה**. וכו' פ' עשירי דהלכות אישות סי' ז' ור"פ י"א וסי' ח': והכתובה היא שלשים ושבעה דרהם וחצי מכסף צרוף שכתובת אשה הוא בכסף מדינה שחלק אחד כסף ושבעה חלקים נחשת סך הכל שלש מאות דרהם שהם ח' פעמים שלשים ו' וחצי. ועיין בב"י פ' הבא על יבמתו דף תכ"ג שכתב בשם רבינו יונתן מנה דאלמנה היינו מנה מדינה דהיינו שמינית שבמנה של תורה דהיינו שנים עשר דינרין וחצי ע"כ וגם נ"כ דברי הרמב"ם ז"ל שם ביד שהדינר הוא מיתקאל אחד שהוא דרהם וחצי וכן כתב בר"פ טור שנגה ד' וה' דף י"ט ודלא כרבינו יצחק בר שמואל בעל התוס' שכתב דל"מ כתובת בתולה דאיכא מ"ד דכתובתה דאורייתא דהויא בכסף צורי אלא אפי' כתובת אלמנה דלכ"ע הויא דרבנן הויא בכסף צורי דהא דאמר רב יהודה אמר רב אסי כל כסף האמור בתורה הוא כסף צורי ושל דבריהם הוא כסף מדינה היינו דוקא בסלעים שהוא כסף קנוב האמור בתורה דלא אשכחן בתורה אלא סלעים דהיינו שקלים: **אלמנה** ע"ש שאין לה אלא מנה כמ"ש לעיל והר"ר דוד קמחי ז"ל כתב בשרש אלם ויפה פירש ר' יונה שכתב כי מן הענין הזה נאמר לאשה שמת בעלה אלמנה מפני שאינה יכולה לדבר ולריב על נני ריבה והנון באלמנה נוספת כאשר נוספה בנשים רחמניות והיא על משקל רעננה ע"כ: **הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות** וכו' אליכא למימר דלא זו אף זו קתני לא מיבעיא גיורת דכתובתה מאתים דהא קיימא לן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי אפי' גדול כ"ש קטן וודאי שכתובתה מאתים אלא אפילו ישראלית שבויה כתובתה מאתים אם היא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד והדר קתני שפחה לאשמועי' דאפי' דהתם שכתה הויא פרוצה מ"מ כיון שהיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד יש לו טענת בתולים ואי אמרת זו ואין צ"ל זו קתני גיורת הוי רבותא להיות כתובתה מאתים אע"פ שאינה מזרע ישראל אבל שבויה פשיטא דהוי כתובתה ק"ק כיון שהיא מזרע ישראל אלא שנשבית ושפחה שנשתחררה נמי פשיטא שכתובתה מאתים דמי לא עסיקי' נמי אפי' בשפחה שנולדה בבית ישראל שהיתה במורה מדבר ערוה כך נלע"ד: ועוד נלע"ד דה"ה דגיורת בתולה ושבויה בתולה ושפחה בתולה אלמנה מן האירוסין שכתובתה ק"ק כיון שהן פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד. ועיין במ"ש לקמן פ' נערה סי' ג' בשם התוס' ז"ל שהקטנה אין דרכה להתגייר אלא עם אמה: עוד נלע"ד דהא דקתני ברישא גיורת ושבויה ושפחה בלשון יחיד והדר קתני שנפדו וכו' לשון רבים ועוד דקתני שנפדו ברישא דלא הוי לא במאי דפתח ביה ולא במאי דסליק מיניה נראה דמילתא אגב אורחיה קמ"ל דמשכחת כולהו תלתא גיורת ושבויה ושפחה באשה אחת כיצד גיורת קטנה שנתגיירה והדר נשבית ופדאוה לשם שפחה לעבדות והדר שחררוה והיינו נמי דקתני ברישא והשפחה ולא קתני והמשוחררת כדקתני גיורת וא"כ נקט בסיפא לשון רבים כיון דהאמת היא שהן שלש נשים ולדק לומר בכולם לשון רבים כיון שאפשר להיות הגיורת נ"כ שבויה ושפחה משוחררת וכן השבויה אפשר להיותה גיורת ומשוחררת וכן השפחה המשוחררת ואשמעי' תנא דאע"ג דאתרמי דהויא באשה אחת כולהו הני תלתא הרפתקי אעפ"כ כתובתה ק"ק כיון שהיא פחותה מבת שלש כנלע"ד ואע"פ שהוא דחוק דרבוי מלות שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו להאי פירושא לא קאי ארבוי נשים כפשוטו אלא ארבוי ענינים: ובשם הר"ן ז"ל ראיתי כתוב דנקט שנפדו ברישא משום שהוא מצוה גדולה וכן נמי גיורת יש בה מצוה מה שא"כ בנשתחררו דלא מיבעיא שאין בה מצוה אלא אדרבא יש איסור בדבר ומ"מ נקט ברישא גיורת בתחלה כי היכי דלישמעי' האי דיוקא מדקתני א"נ הכא דמיירי בפועל הפדיון והגרות והשחרור נ"ל הכי אבל ברישא לא ע"כ בקיצור: **פחותות מבנות שלש שנים** וכו'. בטור א"ה סי' ס"ז: **ג הגדול שבא על הקטנה** וכו'. ביד שם פי"א סי' ג' ובטור א"ה סי' ס"ז. ירוש' ניחא גדול שבא על הקטנה הבתולים חוזרין קטן שבא על הקטנה הבתולים חוזרין קטן שבא על הגדולה אין הבתולים חוזרין א"ר אבין תפתר שבא עליה שלא כדרכה א"ר יוסי ב"ר אבין ואפי' תימא בכדרכה קטן ביאתו ביאה אבל אין כ

כח ליגע בסימנים ותני כן מעשה שעיברה ובתולים קיימין ע"כ: **ומוכת עץ כתובתה מאתים דברי ר"מ.** ואפי' לא הכיר בה ס"ל לר' מאיר דכתובתה מאתים: ופי' הר"ן ז"ל כתובתן מאתים אם ניסאו לאיש אחרי כן לא אבדו בכך כתובתן אם ניסאו שהם ולא פירש לה כלום עד כאן: **ד יתרות על בנות שלש שנים ויום אחד.** לאו דוקא יתרות דהוא הדין בתחלת היותן בת שלש שנים ויום אחד אלא אגב דתני ברישא פחותות קתני בסיפא יתרות כנלע"ד: ור' יהודה סבירה ליה בפרק אלו נערות דף ל"ו דשבויה שנשבית אפי' בת עשר שנים כתובתה מאתים וכמו שכתבתי שם גם כן ופלוגתא היא בירוש' כמו שכתבתי שם סי' ב'. וכתב הר"ן ז"ל והא דנקט הכא חלוצה לאו דוקא כו'. אלא איידי דנקט ברישא חלוצה לאשמועי' רבותא דאע"ג דנתאלמנה ונחלצה כתובתה מאתים כיון דמן האירוסין הוא נקט נמי הכא חלוצה ולאשמועי' דאע"ג דנתאלמנה ונחלצה מנה מיהא אית לה וכללא בהדייהו ע"כ: **ואין להם טענת בתולים.** גמ' בלשון שני אמ' רבה זאת אומרת פי' מדקתני אין להם טענת בתולים שמעי' דאם כנסה בחזקת בתולה ומצאת בעולה כתובתה מנה רב אשי אמ' לעולם אומר לך לית לה ושאני הכא שהרי נכנסה לחופה ופרכי' וליחוש שמא זנתה תחתיו פי' רש"י ז"ל והאי תני אין להם טענת בתולים ומשני אמ' רב שרביה כגון שקדש ובעל לאלתר שלא פירש ממנה בין קדושין לבעילה דודאי לא תחתיו זנתה. ונלע"ד דכולה האי סיפא בין בבא דבתולה מן הנשואין בין בבא דגיורת וכו' אתא לאשמועי' דלא תימא לבתולה תקנו מאתים ולאלמנה כל דהו ואפי' פחות ממנה קמ"ל דמנה מיהא בעינן ואפי' לגיורת או שבויה או שפחה א"נ אתא לאשמועי' דלא תימא נהי דכתובתה מנה מ"מ יש לה טענת בתולים להפסידה אותו מנה ולומר לה בחזקת בתולה נשאתיך להכי הדר תנא סיפא כנלע"ד א"נ דהאי סיפא דבתולה מן הנשואין איצטריך לדיוקא דדוקא מן הנשואין כתובתם מנה אבל בתולה שהיא בוגרת או סומא או אילונית כתובתם מאתים. וגיורת ושבויה ושפחה מן הנשואין נמי איצטרי' לדיוקא דדוקא הני כתובתם מנה אבל חרשת ושוטה לא תקנו להן כתובה כלל א"נ הדר תנא האי סיפא לאידך גיסא דלא תימא גיורת ושבויה ושפחה אין להן כתובה כלל מידי דהוה אחרשת ושוטה קמ"ל: ביד פ"א דהלכות נערה בתולה סי' ט' י' ובטור א"ה סי' ס"ז: **ה האוכל אצל חמיו וכו'.** בפירקי' דף ט'. ובטור א"ה סי' ס"ח: **מפני שמתייחד עמה.** קודם נשואין ויש לחוש שמא בא עליה ותניא ביבמות פ' בית שמאי טענת בתולים כל שלשים יום דברי ר"מ ר' יוסי אומ' נסתרה לאלתר לא נסתרה אפי' לאחר כמה ימים הר"ן ז"ל ולשון הברייתא בראשונה היו מייחדין את החתן ואת הכלה שעה אחת קודם כניסתם לחופה. ובגמ' ועוד מנהג אחר היה ביהודה שהיו מעמידין להם שני שושבינין אחד לחתן ואחד לכלה כדי למשמש את החתן שלא ירמה דם בתולים ויאבד והכלה שלא תביא עמה מפה שיש עליה טיפי דמים ובמקום שנהגו לייחד מאי משמוש בעי הרי אין שם טענת בתולים והיינו דקתני נמי במתני' האוכל מכלל דאיכא דוכתא אפי' ביהודה דלא אכיל ואשמועי' דהיכא דלא נהיגי לייחד יכול לטעון וה"ה בגליל אם עשה כמנהג יהודה אינו יכול לטעון. ירוש' בראשונה גזרו שמד ביהודה שכן מסורת להם מאבותם שיהודה הרג את עשו דכתי' ידך בעורף אויביך והיו הולכין ומבעלין בהן ואונסין את בנותיהן וגזרו שיהא איסטרטיוס בועל תחלה התקינו שיהא בעלה בא עליה ועודה בבית אביה שמתוך שהיא יודעת שאימת בעלה עליה עוד היא נגדרת מ"מ אין סופה נבעל מאיסטרטיוס אנוסה היא והנוסה מותרת לביתה כהנת מה היו עיבות מטמינות היו ויסמינו אף בנות ישראל קול יוצא ומלכותא שמעא ואילין מתעכבין ואע"פ שבטל השמד המנהג לא בטל כלתו של ר' אושעיא נכנסה מעוברת ע"כ: **אחד אלמנת ישראל ואחד אלמנת כהנים.** כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: **גובין לבתולה.** כשנשאת לכהן וכ"ש כשנשאת לישראל רש"י ז"ל והכי מוכח בגמ'. אבל בירוש' הוית עלה פלוגתא. ובגמ' פריך והתניא אלמנת כהן כתובתה מאתים ומשני רב אשי שתי תקנות הוו לאלמנה בת כהן דמעיקרא תקינו לבתולה ד' מאות זוז ולאלמנה מנה כיון דחזו דמזלזלי בהו תקינו להו מאתן כיון דקא חזו דקא פרשי מינייהו דאמרי עד דנסבינן אלמנה בת כהן בדמי כתובה מרובה ניזיל וניסב בתולה בת ישראל אהדרינהו למילתייהו. והתקנה האחת ודאי שהיא דתקינו להו מאתן אבל התקנה האחרת אפשר לפ' שהיא מאי דהתקינו להו מנה בתחלה ואפשר לפ' שהיא מאי דאהדרינהו למילתייהו ואפשר שלזה הספק כוונו ג"כ תוס' ז"ל בדבור אשר שם בגמ' ע"ש: **ב"ד של כהנים.** אמ' שמואל לא ב"ד של כהנים בלבד אמרו אלא אפי' משפחות מיוחסות שבישראל אם רצו לעשות כדרך שהכהנים עושין עושין: **ולא מיחו בידם חכמים.** אע"פ שלא כתב בלשון תוספת כו' ואפי' לא כתב לה כתובה לגמרי גובה ד' מאו' זוז בתנאי ב"ד כמו בבנות ישראל מאתים דהתקנה גמורה היא תוס' ז"ל: ונלע"ד דהיינו דדייק מתני' דקתני היו גובין ולא קתני היו כותבין לאשמועי' מאי דפירשו תוס' ז"ל דאפי' שלא כתב לה כתובה כלל היו גובין לבתולה ד' מאות זוז בתנאי ב"ד כמו בבנות ישראל מאתים. ובטור א"ה סי' ס"ז: **ו הנושא את האשה וכו'.** בפירקין דף י"א ור"פ שני דמכלתין. וביד כולה מתני' עד סוף סי' ח' פ"א דהלכות אישות סי' י' י"א. **והוא אומר לא כי.** אע"ג דבסוף המניח דייק מדקתני לא כי דמיירי דברי הכא דליכא למיטעי קתני לא כי אע"ג דאיירי בשמא תוס' ז"ל: ואיתה בפ' אלו נערות דף ל"ו ובפ' המדיר דף ע"ה וכמו שכתבתי שם סי' ח' וגרסי' התם בגמ' אמר רבא לא תימא ר' יהושע לא אזיל בתר חזקה דגופא כלל אלא לא כי אזיל ר' יהושע בתר חזקה דגופא היכא דאיכא חזקה דממונא בהדה דאיכא למימר העמד ממון על חזקתו. אבל היכא דליכא חזקה דממונא אע"ג דאיכא אחת משאר חזקות בהדה אזיל ר' יהושע בתר חזקה דגופא דתנן בפ"ד דנגעים אם בהרת קדמה לשער לבן טמא ואם שער לבן קדם לבהרת טהור ואם ספק טמא ור' יהושע אומר כהה וטיהר אלמא העמד הגוף על חזקתו ולא העמדנו מספק אע"פ דהתם איכא נמי בהדה חזקת טומאה דמיירי בנזוק למומחה כמו שכתבו שם תוס' ז"ל: **לא מפיה אנו חיים.** שמעתי א) בשם הרב המקובל כמהר"ר **יצחק אשכנזי לוריא** ז"ל דהאי דנקט האי ליבנא ולא קאמר אינה נאמנ' לרמוז על פי דרכו שאע"פ שהעולם מתקיים על הדין ועל האמת וכו' וזו ודאי שקרה ולא מפיה אנו חיים: **והטעתו עד שתביא ראיה לדבריה.** פי' ולית לה כלל דמקח טעות לגמרי משמע הר"ן ז"ל ועיין בפירושו ז"ל בפ' המדיר דף תק"ו: וקשה לע"ד דהוה שני ליתני אלא ה"ז בחזקת שהטעתו עד שתביא וכו' ויותר קשה לשון רש"י ז"ל שפי' וז"ל ה"ז בחזקת שנבעלה עד שלא תתארס והטעתו ע"כ ושמא הא קמ"ל ה"ז בחזקת בעולה ברצון וזרוזה היא ואסור לו לקיימה אע"ג דמן הדין מותרת היא לו כיון שקודם לכן נבעלה ואפשר שלזה כיון רש"י ז"ל: **ז היא אומרת מוכת עץ אני.** ויש לי מאתים לר' מאיר או מנה לרבנן וכדאפלינו לעיל במוכת עץ והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את קודם שאירסתיך ואין לך כלום דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום הר"ן ז"ל. ובגמ' מפ' ר' אלעזר דבמנה ולא כלו' טוענין זה על זה שהיא אומרת מוכת עץ אני ויש לי מנה כדברי רבנן והוא אומ' דרוסת איש את ואין ליך עלי כלום ותרתי באבי דקתני מתני' גבי פלוגתא דר"ג ור' יהושע בממונא חדא דהיא אומרת משארסתני נאנסתי וחדא דהיא אומרת מוכת עץ אני בבא קמייתא דהיא אומרת משאירסתני תנייה למיתני בה והיה מקחו מקח טעות ולגמרי משמע ואין לה כלום לאפוקי מ"ד בגמ' לעיל בפירקי' כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה ותנא היא אומרת מוכת עץ אני לאפוקי מת"ד לעיל בפירקי' גבי מוכת עץ אבל לא הכיר בה פי' לא ידע שהיא מוכת עץ בשעה שכנסה דברי הכל ולא כלו' דמדקתני הכא ר"ג ור"א אומרי' נאמנת ש"מ אית לה כתובה או מנה או מאתים דאי לית לה מאי נאמנת דקאמר אלמא מוכת עץ שלא ידע בה כשכנסה יש לה כתובה בין לר"מ בין רבנן למר כדאית ליה ולמר כדאית לה. ואיתה למתני' בפירקין דף י"ג ור"פ שני דמכלתין ותוס' דפירקין דף ט': **ח ראוה מדברת וכו'.** ע"ש הפרק פי"ח דהלכו' א"ב סי' י"ג י"ד ט"ו. ואיתה ר"פ שני דמכלתין. ובטור א"ה סי' ו'. מלות בשוק ואמרו לה מחקם ה"ר יהוסף ז"ל ע"פ רוב הספרים וכן נ"ל מלות ואמרו לה דבסמוך. ובגמ' מפרש לה זעירי מדברת כלומ' שראוה בנסתרה עם אחד ונקט מדברת ליבנא מעלייתא כי אורחיה דקרא אכלה ומחתה פיה דנקט תשמיש בלשון אכילה הר"ן ז"ל. ונלע"ד דס"ל לרב ז"ל דאע"ג דבגמ' לא נאמרה זו הראיה רק לרב אסי דאמ' דמאי מדברת נבעלה ממש במכ"ש נקיטי' לה אנן לזעירי דמפ' דמאי מדברת נסתרה כך נלע"ד. וכתב במהרי"ק ז"ל שרש ק"ס וז"ל מאי מדברת זעירי אמר נסתרה כתב סמ"ג בשם ה"ג ה"מ נסתרה עם ישראל אבל נסתרה עם הגוי הרי היא כשבויה ופסולה מן הכהונה ע"כ וכתב עליו שם מהרי"ק ז"ל דיש לחלק ולומ' דהתם מדבר בנסתרה אדעתא לזנות כלמשמע ליבנא דראוה מדברת כלומ' מתחלה היו מדברים יחד מעניני תפלות ושוב ראוה נסתרת עמו דמוכחא מילתא שנתרצית לו ומשו' כך נסתרה עמו מתוך דבריהם וכן נראה מתוך הסוגיא דהתם בפ"ק דכתובו' דפריך בשלמא לזעירי דאומר נסתרה היינו דקתני מדברת אלא לרב אסי מאי מדברת ומשני ליבנא מעליא נקט ועוד יש לתמוה דאדרבא לזעירי קשה אמאי לא קתני נסתרה בהדיא דליכא למיטעי ואמאי נקט מדברת וכ"ש דלפי האמת דמשני לרב אסי דליבנא מעליא נקט דקשה טפי דבשלמא לרב אסי א"ש דלא קתני נבעלה משום ליבנא מעליא אלא לזעירי אמאי לא קתני נסתרה בהדיא אלא ודאי מש"ה קתני מדברת דדוקא במדברת דאיכא רגלים לדבר הוא דפליג ר' יהושע אבל בנסתרה לחודה מודה הוא לרבן גמליאל. ותדע שכן הוא מדקאמר מאי מדברת נסתרת ולא קאמ' מתייחדת כדקאמר בכולי תלמודא לשון יחוד בע"ז פ' שני וכן בקדושין פ' בתרא אלא דיחוד שום משתמע אפי' לא דברה עמו קודם ע"כ בקיצור והביא עוד ראיות אחרות לחלק בין יחוד בעלמא לנסתרה ע"כ: **מיבו של זה וכו'.** עיין בתוי"ט על זה וגם בספר תולדת תרגום טיב בים ואני מצאתי תרגום ואת ערובתם תקח וית טיביהון תייתי ופי' רד"ק ז"ל כלומר עניינם תקח ותלמד ותגיד לי ע"כ. וז"ל רש"י ז"ל שם ואת ערובתם תקח הגלתם ושלומם תקח באזניך ובלבך ותגיד לי וכן ת"י וית טיביהון תיתי ע"כ: **איש פלוני וכהן הוא.** ומגינן נפרושי דהאשה לא אמרה אלא איש פלוני. ואנן הוא דידעינן ליה להוא גברא דמיוחס הוא והיינו דקתני וכהן הוא, אבל מלשון הברייתא דבגמ' משמע שהכל דברי האשה דהתם קתני הכי מה טיבו של זה כהן הוא ובן אחי אבא הוא: **ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיים.** דס"ל אע"פ שנתייחדה עם אדם ידוע בתכלית הכשרות פסולה לכהונה שחזקתה שנבעלה לפסולים הרמב"ם ז"ל. ובגמ' רמי מי אמר ר' יהושע אינה נאמנת והתנן בפ' בתרא דמסכת עדיות העיד ר' יהושע וכו' על אלמנת עיסה שהיא כשרה לכהונה ורבן גמליאל נמי היכי קאמ' הכא נאמנת והא קאמר התם קבלנו עדותכם אבל מה נעשה שגזר ריב"ז שלא להושיב בתי דינין על כך הכהנים שומעין לכם לרחק אבל לא לקרב פי' אם אמרו נותרת ומשני רבא מתני' ברי לדידה בברי היא אומרת לכשר נבעלתי התם לדידה נמי מספקא לה וליכא למימר בה ברי ושמא ברי עדיף ולא קשי' דרבן גמליאל אדרבן גמליאל. ודר' יהושע אדר' יהושע נמי לא קשיא מתני' חד ספקא הוא ספק נבעלה לכשר או לפסול התם תרי ספיקי כפי הפירושים שפי' רש"י ז"ל או כפי הפירוש שהעתיק בשם ר"ע ז"ל הלכך לרבן גמליאל אלים ליה ברי דאפי' בחד ספיקא נמי מכשר וקי"ל ליה שמא דאפי' בספק ספקא נמי פסיל ולר' יהושע אלים ליה חד ספיקא דאפי' בברי נמי פסיל וקי"ל ליה ספק ספקא דאפי' בשמא נמי מכשר: **ט היתה מעוברת וכו'.** תוס' פ' אין דורשין דף י"ד ובגמ' ר"פ שני דכתובות ובפ"י יוחסין דף ע"ד ודף ע"ה ותוס' שם דף פ"א. ובטור א"ה סי' ד'. ועיין במה שכתבתי שם בפ"י יוחסין סי' י': **מעוברת מנתין וממזור.** היא עיקר הגרסא. ובגמ' אמ' שמואל לרב יהודה שיננא הלכה כר"ג והת לא תעביד עובדא עד דאיכא רוב כשרים אצלה ומפ' בגמ' דה"ק ליה לכתחלה לא תעביד עובדא להתירה לכונסה לכהונה אא"כ רוב כשרים אצלה אבל בדיעבד אם נשאה כהן ולא נמלך לא מפקי' לה מיניה דהלכה כר"ג ורוב הפוסקי' ס"ל דגבתה הקלו אפי' לכתחלה ואית דס"ל כאמה בתה: **י מן העין.** מן המעין רש"י ז"ל. ושמא אתא לאשמועי' דבזו המלה ליכא למימר לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד אלא דכמו דאשכחן בלשון מקרא עין ומעין ה"נ אשכחן בלשון חכמים: **א"ר יוחנן בן נורי.** נלע"ד שנכון לגרוס

ואמר

א) בכל קול הרמ"ז הנוה בזה הלשון תלמידי האר"י ז"ל כתבו בשמו דנקט האי ליבנא משום דאחד מג' עמודי עולם הוא האמת ומפי זו אין לנו חיים והטענה [illegible] שמשקרת בחזקת בעולה וכלומר אבדה חזקתה ואוקי ממונא בחזקת מריה :

ואמר ר' יוחנן בן נורי בוי"ו שהכל הם דברי ספור ר' יוסי. ור' יוחנן בן נורי סבר כר' יהושע דפסיל והכא משום דאיכא תרי רובי אכשרה: **אם רוב אנשי העיר** וכו'. מלת אנשי מחקה ה"ר יהוסף ז"ל וה"ר זרחיה הלוי ז"ל בקילור ור' יוסי דאמ' כר' יהושע דפסיל בחד רובא ומכשר בתרי רובי מכלל דר"ג בחד רובא נמי מכשר היכא דלא טענה ובדטענה אפי' ברוב פסולין. וא"ת אדאוקימנא לר' יוסי כר' יהושע ובתרי רובי שקמיה כר"ג ובחד רובא ובדלא טענה איהי איכא למימר כיון דגבי פלוגתא דרבן גמליאל ור' יהושע אתייא לה בעי לאוקומה נמי לדר' יוסי כעין הסיא פלוגתא כלומ' אפי' בדטענה איהי ואע"פ שראיתי בתשובה לרבינו האיי גאון ז"ל בחלוף דברים הללו שכתבתי דעתי נוטה לפי' רש"י ז"ל עכ"ל ז"ל אבל ראיתי שבעלה הר"ן ז"ל והכריח דסוגיין דהכא בשאינה טוענת ברי לי דלכשר נבעלתי עסיקי' וסתמא דמילתא הכי איתא דתינוקת הוות ולא ידעה למיטען ואנוסה הוות ולא ידעה מנו וכיון דהויא לה שמא אפי' לר"ג בעי' תרי רובי אפי' בדיעבד. דבסוגיין דהכא לא מפלגינן כלל בין בתחלה לבדיעבד וכן כתב נ"כ הרא"ש ז"ל דמיירי בדלא טענה ברי הלכך בעינן תרי רובי אפי' לר"ג ע"כ וכן כתב הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות וע"ש שדקדק ז"ל דלא קתני אם רוב אנשי העיר מביאין לכהונה כדקתני רישא. ועיין בטור ובספר הלבוש דאבן העזר סוף סי' ו':

פרק ב

א האשה שנתאלמנה וכו'. ביד בהלכו' אישות פ' ט"ז סי' כ"ה ובטור א"ה סי' נ"ז: ואיתא למתני' ר"פ המוכר פירות והתם וגם הכא בפירקי' דייקי' טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים לא. אלא אמרי' המע"ה ואמאי לימא הלך אחר רוב נשים ורוב הנשים בתולות נשאות ומשני אמר רבינא משום דאיכא למימר רוב נשים בתולות נשאות ומיעוט אלמנות נשאות ורוב הנשאות בתולות יש להם קול דמתוך שיש שמחה בכנוסיה של בתולה נזכרים בה בני אדם וזו הואיל ואין לה קול איתרע ליה רובא וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי המע"ה: **והוא אומר לא כי אלא אלמנה נשאתיך**. ושטר הכתובה אבד: **אם יש עדים** י"מ דלאו דוקא עדים שנים אלא אפי' עד אחד עיין במ"ש בסוף פירקין. ירוש' ניחא שנתגרשה כאלמנה מי עורר עליה והלך אחר הרוב ורוב הנשאות בתולות נשאות אמור מעתה בתולה נשאת וזאת אומרת שלא הלכו למדת הדין וכממון אחר הרוב ע"כ עוד מקשה התם בירוש' אפי' שיצאת בהינומא ניחוש מוכת עץ היתה ומשני אלא כר' מאיר דאמ' מוכת עץ כתובתה מאתים ורבי מהרץ דלא חששו לדבר שאינו מצוי: ופי' הרא"ש ז"ל בפסקיו טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים הבעל מהימן ואפי' שבועה דאורייתא לא בעי אע"פ שהיא תובעת מאתים והוא מודה לה במנה ולא חשבינן ליה כמודה במקצת משום דה"ל כהודאת שעבוד קרקעות דכתובה שעבוד קרקע היא ואפי' לבתר דתקינו דכתובה גובה ממטלטלי לפי שאינו יכול לומר פרעתי כר' יוחנן דאמ' הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום הלכך האי מנה דמודה ביה ה"ל הילך כיון דאין לו טענה ליפטר ממנו והאידך מנה ה"ל כופר הכל ופטור משבועה והכי איתא בירוש' דפירקי' וכו' ע"ש: **הינומא** והגיה ה"ר יהוסף ז"ל הינומה בה"א: ודיקינן בגמ' הא ליכא עדים שיצאה בהינומא בעל מהימן ומודה הכא ר"ג דע"כ ל"ק ר"ג בפי' דלעיל דאיהי נאמנת אלא משום דהוי ברי ושמא אבל הכא דהוי ברי וברי מודה ואגב דתנא ברישא מילתא דמודי בה ר"ג לר' יהושע תנא נמי בתר הכי מילתא דמודה בה ר' יהושע לר"ג ופריך בגמ' וליחוש דילמא מפקא עידי הינומא בהאי בי דינא וגביא והדרא ומפקא לכתובתה וגביא בה ומשני ר' אבהו זאת אומרת כותבין שובר ודלא כמ"ד בפ' בתרא דב"ב דאין כותבין שובר ורב פפא אמר במקום שאין כותבין כתובה עסקי' אלא סומכין על תנאי ב"ד שתקנו לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והדר פריך וליחוש דילמא מפקא עדי הינומא וגביא והדרא מפקא עדי הינומא בבי דינא אחרינא וגביא ומשני במקום דאיכא למיחש כגון במקום שאין כתובה וגובות על פי עדים ודאי כותבין שובר: **אף חלוק קליות ראיה** וכל הני ראיות ביהודה אבל בבבל היו נוהגין הנשים לשום שמן בבעת מעשה בראש התלמידים לסימן שהיא בתולה והאלמנה ביהודה סימנה הוא שאין מחלקין קליות וכתב המרדכי דמפ' בירוש' פ"ק דמכלתין דהא דלא קתני אם יש עדים שנשאת ברביעי משום דיש שיש להם מאתים ואין נשאות דוקא ברביעי אלא אפי' בשאר ימי כגון מוכת עץ לר' מאיר וגיורת ע"כ: **ב ומודה ר' יהושע** וכו' בתלמודא אהדר טובא לאשכוחי אי מני לאוקמי דקאי האי ומודה אמאי דסליק מיניה היתה מעוברת או הרואה מדברת או אשה אומרת מוכת עץ אני ואשכח דלכולהו אית להו פירכא דלא מני קאי אשום חדא מינייהו בר מפלוגתא קמייתא דהכונס את האשה ולא מצא לה בתולים עיין בספר המאור להרז"ה ז"ל: ואיתא למתני' בירוש' פרק חזקת: וכתב הרא"ש ז"ל ומודה ר' יהושע וכו' רש"י ז"ל פי' דמיירי שהיורש אינו יודע שהיתה של אביו אלא על פיו של זה ונראה דאפי' אם יודע נמי שהיתה של אביו ותיבע. למחזיק בה נאמן דמה לו לשקר דכיון שהוא מוחזק בה מני למימר לא היתה של אביך מעולם. הלכך כך אמר נמי של אביך היתה ולקחתיה הימנו נאמן תדע מדקתני סיפא אם יש עדים שהיא של אביו וכו' אינו נאמן מה צריך עדים ליתני אם הוא יודע של אביו ועוד אמרי' בגמ' וליתני שדה זו שלך היתה אלמא אין חלוק בין שהוא יודע ובין שאינו יודע עכ"ל ז"ל: ובגמ' יהיב טעמ' אמאי לא תני מודה ר' יהושע בדידיה גופיה כגון באומר שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממנו ומשני משום דקבעי למיתני סיפא אם יש עדים שהיא שלו והוא אומר לקחתיה ממנו אינו נאמן היכי דמי אי דאכלה שני חזקה אמאי לא מהימן ואי דלא אכלה שני חזקה פשיטא דלא מהימן ומהדרינן אי הכי גבי אביו נמי אי דאכלה שני חזקה אמאי לא מהימן ואי דלא אכלה שני חזקה פשיטא דלא מהימן ומשני בשלמא גבי אביו משכחת לה כגון שאכלה שתים בחיי האב ואחת בחיי הבן ואיצטריך לאשמועי' כדרב הונא דאמר המחזיק בנכסי קטן שלש שנים אינה חזקה דהאי דלא מיחה משום דקטן הוא ואפי' הגדיל לאחר מכאן והחזיק זה בפניו כמה שנים אינה חזקה הואיל ותחלתו כשהוא קטן דההוא מוחזק בה לא ידע הקטן הזה כשהגדיל שהיתה של אביו עד ששמע מפי אחרים ועיין בר"ב אלפס פ' חזקת דף קע"ד ובנמוקי יוסף שם דף קע"ז עמוד א': וכן נמי בעי תו בגמ' אמאי לא תני מודה באומר לחברו מנה לויתי ממך פרעתיו לך שהוא נאמן משו' דסיפא לא מתיישבא כדמפ' בגמ' ועל האי קושיא שנייה תירץ דאי הוה תני מנה לויתי ממך ופרעתיו לך שהוא נאמן הוה בעי למיתני סיפא אם יש עדים שהוא לוה ממנו והוא אומ' פרעתיו אינו נאמן והא קיימא לן המלוה את חברו בעדים אינו צריך לפורעו בעדים והדר פריך וניתני מודה ר' יהושע באומר לחברו מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס שהוא נאמן ומשני משום דפליגי תנאי בהא מילתא בשבועות ואי אמר הכי לא אתי ר' יהושע כחד מינייהו דאי כרבנן דהתם מאי אשמועי' ר' יהושע כאין שור שחוס אפי' שור שחוס נמי נאמן דהא אמרי' דמשיב אבדה הוא ואי כר"א בן יעקב דפליג עלייהו דרבנן הא אמר התם בברייתא דכי לא תבע ליה נמי שבועה בעי שהכבר האכילו פרס: וכתב הר"ן ז"ל ומדלא אקשינן וליתני מודה ר' יהושע באומר לחברו מנה גזלתיך והחזרתיו לך נאמן ואם יש עדים שגזלו והוא אומר החזרתיו לך אינו נאמן יש ללמוד בהגוזל את חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים דומיא דהמלוה וזו שאלה שאל הרמב"ן ז"ל לנשיא הגדול רבינו מאיר הלוי ז"ל והשיב דמדלא אוקמה בהכי שמעי' דהגוזל את חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים ע"כ וכן כתב נ"כ בפ' כל הנשבעין דף מ"ה ועיין בח"מ סימן קמ"ט: **ג העדים שאמרו**. וכו' שהיו מעידי' על חתימתן לקיים השטר: **פסולי עדות היינו. הרי אלו נאמנין**. כיון דאין כתב ניכר אלא על פיהן הפה שאסר הוא הפה שהתיר כי היכי דמהימנת להו אהא ניהמניהו אהא הר"ן ז"ל: ואיתה בתשובת הרשב"א ז"ל סי' אלף ר"י: וכולהו בבי דמתני' דהפה שאסר הוא הפה שהתיר מיירו בתוך כדי דבור וגלע"ד דכולהו ד' בבי דמתני' דשדה ודעדים ודאשת איש הייתי ודנשבתי וטהורה אני הוי משום הפה שאסר הוא הפה שהתיר ובכולהו תלת בבי קתני להו תנא בר מגבי עדים משום דבהכיהו ילדק יותר קלא לומר הפה שאסר הוא הפה שהתיר משום דהוי האיסור לעצמו מה שא"כ גבי עדים ומ"מ תני להו משום דודאי היינו טעמא דנאמנים וזהו לפי עניות דעתי דוחק הבשלמא דאמרי' בגמ' בשלמא לרבנן כי טעמייהו שהפה שאסר הוא הפה שהתיר כלומר דאע"ג דלא קתני ליה בהדיא כבאר תלת בבי ניחא דיש לתרץ למה לא קתני ליה בהדיא כדכתיבנא אלא לר"מ מאי טעמיה וכו' דבגמ' בברייתא פליג ר"מ וס"ל דעדים שאמרו כתב ידנו זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו אינם נאמנים ומפ' בגמ' טעמיה דר"מ פסולי עדות משום דמלוה גופיה או לוקח זה מידק דייק ומחתים קטנים משום דחזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול פי' שכל מעשה השטר בגדולים הלוקח והמוכר וגבי עדים נמי אמרי' חזקה אין הלוקח מחתים בו קטנים אנוסים משום דס"ל לר"מ כדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב לוה שמודה בשטר שכתבו ועל פיו נחתמו העדים אין צריך לקיימו בעדים החתומין בו שאין הלוה שוב נאמן לומר פרעתיו ולא אמרי' בהא הפה שאסר הוא הפה שהתיר דמכיון שאמר כשר היה הרי הוחזק השטר וכי אמר פרעתיו לא מהימן שהרי ביד המלוה הוא ור"מ נמי דאמר אין נאמנין לפוסלו במודה לוה שכתבו קאמר וקאמר לא צריכנן תו לעדים ואלו אפימייהו מיקיים שטרא: וג"ל דהשתא לא צריכנן תו לטעמי קמאי דפסולי עדות ודקטנים אלא כולהו משום דס"ל לר"מ כרשב"ג דאמר נמי דמודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו: ואיתא למילתייהו דר"מ ורבנן בפ' מי שמת דף קנ"ה והתם מפיק ר' יוחנן דר"מ כדרבנן וכמו שכתבתי ג"כ אמתני' דהתם סימן ו': והקשו תוס' ז"ל וא"ת ולמה נאמנין אליבא דרבנן והא מנו במקום עדים הוא דאנן סהדי שלא היו אנוסין ולא פסולי עדות דהא לקמן בגמ' אמרי' תרי ותרי נינהו וי"ל כיון דהצריכו חכמים קיום הכא לא חשיב כלל קיום מה שהאומרים כתב ידינו זה כיון דאינהו גופייהו אמרי תוך כדי דבור קטנים היינו אבל לקמן חשבינן להו כשני עדים כיון דכבר מקויים הוא שכתב ידן יוצא ממקום אחר ע"כ ואם יש עדים וכו' תוס' פ' כיצד אשת אחיו דף כ"ה: **אינם נאמנים**. ביד פ"ג דהלכות עדות סי' ו' ובפ' ששי סי' ב': ובטור חו"מ סי' מ"ו: **ד זה אומר זה כתב ידי. וזה כתב ידו של חברי** נראה דודאי דהא מתני' לא אתייא הכא אלא אגב גררא דתני לעיל העדים שאמרו כתב ידנו הוא זה אבל אנוסים היינו וכו' נאמנים דאיצטריך להשמועי' דגם בעדים אמרי' הפה שאסר הוא הפה שהתיר אע"ג דלית בהו דררא דממונא כמו שאכתוב בסמוך בסי' ז' בס"ד ותני נמי דינים דשייכי לעדים שאמרו כתב ידנו הוא זה והדר למילתיה למתני' כל ענייני הפה שאסר הוא הפה שהתיר: **צריכין שיצטרף עמהן אחר** ואפי' לקולא נמי כגון שנים החתומין על השטר ומת אחד מהן ס"ל לרבי דמעיד ההי על חתימת ידו ועל חתימת המת בצרוף אחר עמו שמעיד בין על חתימתו של החי בין על חתימתו של המת דרבי מפשט פשיטא ליה דעל כתב ידן הן מעידין דאילו לרבנן דס"ל שעל מנה שבשטר הן מעידין צריכין שנים מן השוק שיעידו על חתימת המת וזה לבדו יעיד על חתימתו לחומרא והכריחו תוס' ז"ל והרא"ש ז"ל דלרבי אפי' אומרים בפי' שמעידין על מנה שבשטר חשיב כאילו מעידין על כתב ידן וכן לרבנן אפי' אומרי' בהדיא שמעידין על כתב ידן חשיב כאילו מעידין על מנה שבשטר: **אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי** פי' ואין צריך להעיד ג"כ על כת"י של חברו כמו שאמר רבי ברישא והכי משמע בגמ' אבל תמהני שמצאתי אח"כ בירוש' דקאמ' דלא נצרכה אלא לרבי אע"ג דרבי אומר צריכין שיצטרף עמהן אחר מודה הוא הכא שאין נאמנין ע"כ: וכתבו תוס' והרא"ש ז"ל דגרסי' בירוש' רב הונא כרבי ור' יוחנן כרבנן פי' כשהעדים באין לקיים חתימתם אם זוכרים המלוה בלא שטר אפי' לרבי אין צריך שיצטרף עמהן אחר מן השוק דעל מנה שבשטר הן מעידין וכשאין זוכרין המלוה אפי' ע"י השטר אפי' רבנן מודו דצריכין לצרף עמהן אחר דעל כרחין אין מעידין אלא על כתב ידן וכי פליגי היינו כשזוכרין המלוה ע"י השטר דלרבנן חשוב זכירה ועל מנה הן מעידין ולרבי לא חשוב זכירה עכ"ל ז"ל: וביד פ"ו דהלכות עדות סי' ג': ובטור ח"מ סי' מ"ו: **ה האשה שאמרה אשת איש הייתי** וכו' פ' כל פסולי המוקדשי' דף ל"ו: וביד רפי"ב דהלכ' גירושין: **וגרושה אני**. הכא במתני' לא שייך למיתני ופנויה אני כדתני בברייתא בגמ' דהתם ה"פ אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני כלומר ומעולם לא הייתי אשת איש ואעפ"כ נאמנת משו' שנתנה אמתלא לדבריה כדמפ' בגמ' אבל הכא ה"ק אמת שהייתי א"א אבל כבר נתגרשתי ונאמנת להנשא לישראל מטעם הפה שאסר הוא הפה שהתיר ופלוגתא דאיכא בין הפוסקים אי האי נאמנת דמתני' דוקא בתוך כדי דבור או אפי' לאחר כדי דבור דלמאן דס"ל אפי' לאחר כדי דבור אם אחר שאגרש

א״א הייתי הורה ואמרה פנויה אני נאמנת ג״כ בלא אמתלא דאשת איש הייתי משמע דעכשיו פנויה היא : **ואם יש עדים שהיא אשת איש**. תוס׳ ס״פ בתרא דגיטין : **אמרה נשבתי וכו׳**. ביד פי״ח דהלכות איסורי ביאה סי׳ כ״א כ״ב כ״ג : ובטור א״ה סי׳ ז׳ וסי׳ קנ״ב : **אם יש עדים שנשבית**. דוקא שני עדים אבל אם עד א׳ מעיד שהיא שבויה היא נאמנת ואפי׳ אם שני עדים מעידי׳ שנשבית אם עד אחד מעיד שהיא טהורה נאמן ולא זו בלבד אלא אפי׳ שני עדי׳ מעידין שנשבית ועד אחד מעיד שנטמאה ועד אחד מעיד שהיא טהורה מותרת אפי׳ לכהן אפי׳ זה שמעיד בה הוא עבד או שפחה וכמו שכתוב בסמוך : **ואם משנשאת באו עדים ה״ז לא תצא** בגמ׳ איכא מאן דמתני לה אסיפא דוקא אבל ברישא גבי א״א הייתי וגרושה אני תלא דס״ל דאשה מעיזה פניה שלא בפני בעלה לומר גרשני ואיכא מאן דמתני לה ארישא דס״ל דאין אשה מעיזה פניה לומר גרשני בעלי אפי׳ שלא בפניו וכ״ש אסיפא דאם משנשאת באו עדים ה״ז לא תצא דבשבויה הקלו דהשתא בעלמא היא שמא נבעלה לגוי ונפסלה לכהונה : ועיין בקולון שרש ע״ב דף ע״ב :

ו שתי נשים שנשבו. והקשה החכם הר״ר אליעזר ארחא נר״ו דהאי בבא לא צריכא למיתני דמרישא דקתני ואם יש עדים שנשבית והיא אומרת טהורה אני אינה נאמנת שמעי׳ לה דמה לי עדים לאשה אחת מה לי עדים לשתי נשים או לנשים רבות ואי משו׳ דבעי למיתני ובזמן שהן מעידות זו את זו הרי אלו נאמנות דאשמעינן דלא חיישי׳ לגומלין ה״ל למיתני האי בבא לבדה ולא שתי נשים מעידות זו את זו הרי אלו נאמנות. והשבתי לו דנלע״ד לתרץ דמשום דאיצטריך לתנא למיתני בתר הכי בבא דוכן שני אנשים זה אומר כהן אני וכו׳ לאשמועי׳ פלוגתא דר׳ יהודה ורבנן כדאמרי׳ בגמ׳ ואפי׳ רישא דזה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני איצטריך ליה לתנא למיתני דאכתי לא אשמעי׳ בשום דוכתא דאין אדם נאמן על עצמו לכהונה ואגב דבבא דכהן איצטריך למיתני רישא וסיפא תנא נמי גבי נשים שנשבו רישא וסיפא אע״ג דליכא רבותא א״נ בסיפא א״כ במ״ש תוס׳ ז״ל דאיכו לא ידעי דאיכא עדים איכא רבותא גם ברישא : **ואם משנשאת.** וכו׳ טעות הוא כאן וצריך להעביר עליו קולמוס אע״פ שהדין אמת : **בזמן שהן מעידות זו לזו וכו׳** שכל אחת אומרת אני וחברתי טהורה כך הוא לשון הברייתות בגמ׳ : ופי׳ הרמב״ם ז״ל לפי שכשרים בעדות אשה שבויה שהיא טהורה אשה וקרוב וקטן המסיח לפי תומו ויתקיים העדות בשבויה שהיא טהורה כשיעיד העד שלה שהוא לא פירש ממנה מזמן שנשבית עד שיצאת מרשות הגוים ע״כ. וצריך לדקדק בין בבא דשתי נשים בין בבא דשני אנשים מאי אולא בזמן שהן מעידין דקתני דהוה שני לאיתני ואם הם מעידין וכו׳ ואיני יודע אם כרב אלפס נפל במקרה בבבא דשני אנשים ואם העידו זה על זה או בכוונה מכוונת : והא דאמרי׳ בכל דוכתא דבשבויה הקלו טעמא הוי משום דמנוולה נפשה באפי שבאיה. וביד פי״ח דהלכ׳ איסורי ביאה סי׳ י״ז. ובטור א״ה סי׳ ז׳ ושם כתב בית יוסף שיש מחלוקת בין הפוסקים בגוי מל״ת בשבויה :

ז וכן שני אנשים. לא גרסי׳ שנשבו רש״י ז״ל. וביד פ׳ עשרים דהלכות א״ב סי׳ י״א י״ג ובטור א״ה סי׳ ב׳ ז׳. ובגמ׳ פריך כל הני דתנא מתני׳ לאשמועי׳ הפה שאסר הוא הפה שהתיר למה לי ומשני צריכי וכו׳ עד ואי אשמועי׳ הני תרתי משום דממונא אבל א״א דאיסורא אימא לא קמ״ל : [הגהה אמר המלקט קשה לע״ד דליתני אשת איש דאיסורא וכ״ש תרתי קמייתא דממונא ונלע״ד דיש לומר דאי הוה תנא אשת איש בלחוד ה״א דוקא בא״א הוא דכי יש עדים שהיא אשת איש והיא אומרת גרושה אני אינה נאמנת משום דהוי איסורא אבל תרתי קמייתא דלא הוי רק ממונא אפי׳ יש עדים שהיא של אביו או שהוא כתב ידם ה״א דלהוו נאמנים להכי תנא כולהו ע״כ] : וכתבו תוס׳ ז״ל אבל הכא דליכא דררא לא וכו׳ קשה לרשב״א הא איצטריך גבי עדי׳ דמהמני בגגי לפסול השטר דהא אע״ג דר״מ פליג אסיפא מודי ברישא ע״כ פי׳ בסיפא גבי עדים שאמרו כתב ידינו הוא זה וכו׳ כדכתיבנא לעיל סי׳ ג׳ מודה ברישא גבי הא דר׳ יהושע שדה זו של אביך היתה וכו׳ א״כ רבותא טובא קמ״ל למיתני דנאמנים העדים לומר כתב ידינו הוא זה לאפוקי דר״מ אע״ג דמודה ברישא כך נלע״ד וכן מצאתי אח״כ שפי׳ ר״ש לוריא ז״ל : עוד כתבו ז״ל שתי נשים שנשבו למה לי דאי לאשמועי׳ דאחת נאמנת על חברתה הא בהדיא תנן לקמן דאפי׳ עבד ושפחה נאמנים ע״כ : עוד כתבו ז״ל וכן שני אנשים למה לי משו׳ דבעי למתני פלוגתא דר׳ יהודה ורבנן אבל בשתי נשים משמע דלא פליג ר׳ יהודה משו׳ דבשבויה הקלו ע״כ :

ח ר׳ יהודה אומר אין מעלין. וכו׳ עיין במ״ש בספ״ד דדמאי : ואיתא פ׳ חזקת דף נ״א ומסיק בגמ׳ הכא והתם דלכל הני הני ס״ל דלא חיישי׳ לזילותא דבי דינא פי׳ כשדנו דין אחד ואח״כ נולד דבר הגורם לבטל דבריהם שמבטלין הדין לכ״ע ולא כר׳ מנחם ב״ר יוסי דהתם דחייש לזילותא דבי דינא ואין מבטלין מה שכבר דנו : **א״ר אלעזר**. גרסי׳ בלי יו״ד ופשוט הוא וה״פ אימתי אין מעלין לכהונה על פי עד אחד במקום שיש עוררין אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד כדברי ת״ק ודוקא היכא דליכא גומלין אבל היכא דאיכא גומלין פליגא בהא בהדי ת״ק וה״ל הר״ן ז״ל בקונטר׳ ובגמ׳ פריך רשב״ג היינו ת״ק כלומר אי רשב״ג מיירי אפי׳ היכא דאיכא למיחש לגומלין היינו ת״ק דמתני׳ ואי מיירי דוקא בדליכא למיחש לגומלין היינו ת״ק דידיה דהיינו ר׳ אלעז׳ ומסקי׳ דבפלוגתא דר׳ נתן ורבנן דברייתא פליגי דר׳ אלעז׳ ה״ק אימתי אין מעלין לכהונה ע״פ אחד ואפי׳ באו שנים זה בפני עצמו וזה בפני עצמו דלא חשיב אלא כעד אחד היינו דוקא במקום שיש עליו עוררין אבל אם אין עליו עוררין מעלין לכהונה ע״פ עד אחד כל היכא דליכא למיחש לגומלין ורשב״ג סבר אפי׳ במקום שיש עליו עוררין מעלין לכהונה כלומר על פי שנים שבאו כל א׳ בפני עצמו ולא העידו בב״ד כאחת ע״כ בקונטר׳ ומובן עם מה שפירש כבר ר״ע ז״ל : **משום שמעון בן הסגן**. כך הגיה ה״ר יהוסף ז״ל ומחק מלת רבי :

ט האשה שנחבשה בידי גוים. וכו׳ תוס׳ פ׳ יום הכפורים דף פ״ב וס״פ בן סורר : ובגמ׳ פ׳ אין מעמידין דף כ״ג. ועיין במ״ש שם ראש הפרק : וביד פי״ח דהא״ב מסי׳ כ״ו עד סוף הפרק : ובטור א״ה סי׳ ז׳. ואיתיה בטור ג״כ בשלחן ערוך ובלבוש. ומפורש שם בטור בספר הלבוש סעיף י׳ דוקא שחייבת להם ממון שהלוו לה שיראים להפסיד ממונם אבל אם תפסוה מפני שרוצים ממנה ממון שיפדוה בה ואינה חייבת להם כלום אסורה לכהן שכיון שאינם מפסידין ממון מכיסם לא אכפת להו וחיישי׳ שמא הפקירוה לזנות ואנסוה ע״כ : וכתוב במהרי״ק ז״ל שרש ק״ם על ידי ממון מותרת לבעלה דקדק ה״ר יעקב מאורליאנש ז״ל הא סתמא אסורה ואפילו באשת כהן ע״כ : וכתוב באגורי בשם ה״ר אלחנן ז״ל דדוקא כשנתיחדה זמן מרובה הוא דאיכא למיחש בדליכא הפסד ממון אבל בזמן מועט ליכא למיחש ע״כ : **ע״י נפשות**. נרב כגון נשי דגנבי ולסטי כגון אשתו של אלעזר בן דינאי שהיה רוצח אבל הני דגנבי הגונבים ממון לא מפקרי וכתב הר״ן ז״ל דמאי דאמרי׳ דכשיד אומות העולם תקיפה על עצמן דאפי׳ ע״י ממון אסורה לכהונה כיון שאינו מתיירא מהפסד ממונו דוקא בשנחבשה אבל אשת כהן שנתייחדה אע״ג דלא יש בה הפסד ממון כלל שריא ע״כ. וכתב שכן מפ׳ ר״י ושכן מטין ג״כ לדברי הרמב״ם ז״ל : במה שפי׳ ר״ע ז״ל במתני׳ נראה שמסכים לפי׳ תוס׳ ז״ל. וכתב הר״ן ז״ל דר״ח והגאון ז״ל פירשו משנתנו באשת כהן בלבד אבל באשת ישראל אפי׳ ע״י נפשות מותרת וכן כתב הרמב״ם ז״ל בפי״ח מהא״ב ואע״ג דקתני האשה סתמא דמשמע אפי׳ באשת ישראל משו׳ דבקמא ודבתרא בכהונה עסיק דקתני אין מעלין לכהונה ע״פ עד אחד ובתר הכי קתני עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שנמצאו פסולות מש״ה קתני האשה סתמא והא דקתני לבעלה ולא קתני מותרת לכהן ואסורה לכהן היינו משו׳ דע״י נפשות דבעל כדאמרי׳ בגמ׳ כגון הני כהי דגנבי כלומר שבעליהן נתלין ודרך המלכות להפקיר ביתם ונכסיהם ולאו דוקא כגון אשתו של אלעזר בן דינאי הרוצח ומש״ה אמר אסורה לבעלה לומר דבאשה שיש לה בעל עסקינן ולא בנפשות דידה אלא בנפשות דבעל ועוד דקמ״ל דאע״ג דאית לה בעל גוי לא מסתפי מיניה עכ״ל ז״ל. וי״מ דוקא ע״י נפשות כגון עלילת גניבה וכיוצא בזה אבל נתפסה על קדוש השם מותרת לבעלה כי ודאי לא נתרצית ע״כ. ובגמ׳ בלישנא בתרא רמי תנן ע״י ממון מותרת לבעלה והא אסקנן דע״י ממון הוה ותנא בפ׳ בתרא דעדויות העיד ר׳ יוסי הכהן ור׳ זכריה בן הקצב על תנוקת שהורהנה באשקלון וריחקוה בני משפחתה ועדיה מעידין אותה שלא נסתרה ושלא נטמאה אמרו להם חכמים אם מאמינים אתם שהורהנה האמינו שלא נסתרה ושלא נטמאה ואם אין אתם מאמינים וכו׳ וטעמ׳ דמותרת דעדיה מעידין עליה שלא נסתרה ושלא נטמאה הא אין עדים מעידין אסורה והיכי תנן הכא ע״י ממון מותרת ומשני אמר רב שמואל בר יצחק לא קשיא כאן ביד ישראל תקיפה על אומות התם כגון שיד א״ה תקיפה על עצמן. **כרקום**. בכאף וקוף וכן הוא בערוך : כתב התוי״ט ומ״ש הר״ב ואפי׳ יש בעיר מחבואה וכו׳ כל אחת מגבי בני העיר נאמנת וכו׳ דמי יימר דאיטמי נוסח״כ בשני בבלין דמשנה ה׳ פ״ה דטהרות דהתם ודאי היכא טומאה נמ׳ ומש״ע נמי נאמנת במגו דכיון דאין כאן אלא חששא לא הוי כמגו במקום עדים דלא אמרי׳. נמ׳ ע״כ : וכתב הרא״ם ז״ל דהא דקתני כל כהנות לאו דוקא דה״ה כל הנשים אפי׳ פנויות כיון דחיישי׳ שבא עליה גוי ופסלה בביאתו אלא הא דקתני כל כהנות משו׳ דבעי למיתני עובדא דר׳ זכריה בן הקצב ע״כ : ובגמ׳ רמי והתנן בפ׳ בתרא דמסכת ע״ז בילשת וכו׳ בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות לפי שאין פנאי לנסך ומתרץ רב מארי לבטל יש פנאי דתקיף ליה יצריה לנסך אין פנאי ויש עוד תירוץ אחר הכא בגמ׳ אלא שלתוספות אליבא דרש״י ז״ל אינו תירוץ עיין עליו וכתבו עוד תוס׳ ז״ל והאי לתרץ דהכא מיירי לאחר גמר המלחמה דאז יש להם פנאי דסתמא קתני דמשמע בכל ענין אפי׳ קודם גמר המלחמה ע״כ : **ואם יש להם עדים אפי׳ עבד אפי׳ שפחה**. בגמ׳ רמי ושפחה דידה מהימנא ורמינהי דתנן בפ׳ מי שאחזו ולא תתייחד עמו אלא בפני עדים וכו׳ חוץ משפחתה מפני שלבה גס בשפחתה ומשני רב פפי דבשבויה הקלו ורב פפא משני מתני׳ בשפחה דידיה והתם מיירי בשפחה דידה ורב אשי אמר מתני׳ נמי בשפחה דידה והתם גבי גס דשתיקותה מתירתה שאינה צריכה שתעיד לומר לא נטמאה אלא שתאמר אני הייתי עמה לא מהימנא להיות זו מותרת על ידה דאי נמי הויא לא מסהדא הכא גבי שבויה דשתיקותה דשפחה הוספתה לגבירתה דכל כמה שאינה מעידה לומר טהורה היא מחזיקין לה בטמאה כי מסהדא ואמרה טהורה הא מהימנא דלשקורי לאו אורחיה אלא למישתק ופרכי׳ השתא נמי כיון דרחמא לה לגבירתה או דדחלה מינה אתיא ומשקרא ואמרה טהורה היא ומשני תרתי לא עבדא חדא שתשתוק שלא תעיד שאמת שקלקלה ועוד שתאמר שקר שהיא טהורה : **ואין אדם נאמן ע״י עצמו** כתב רבינו שמשון ז״ל בפ״ה דמסכת פרה ברוב ספרים שאין אדם נאמן ופירושו כמו ואין אדם נאמן וכו׳ ע״כ. וכן כתוב בספר הליכות עולם בפ״א דשער השלישי שהנוסחא המדוקדקת היא שאין אדם בשין והשין במקום ויו ע״כ : וכן כתוב ג״כ בספר כריתות שער ב׳ דלשון למודים גם ה״ר יהוסף ז״ל כתב שכן מצא ברוב הספרים שאין אדם נאמן בשין ע״כ : וכתבו תוס׳ ז״ל ואע״ג דמסיק בגמ׳ אליבא דרב פפא דבנה ובתה ועבדה ושפחתה לא מהימני אלא במסיחין לפי תומם אבל היא ובעלה אפי׳ מסיחין לפי תומם לא מהימני ואע״ג דיוחנן אוכל חלות היה נאמן על עצמו במל״ת כדאיתא בגמ׳ הכא בפירקין בדף כ״ו וגם בפ׳ הגוזל בתרא ה״מ לתרומה אבל הכא מעלה עשו ביוחסין : וביד פי״ח דהלכות איסורי ביאה סי׳ י״ט : **א״ר זכריה בן הקצב** כהן היה רש״י ז״ל : ונלע״ד שאביו של ר׳ זכריה היה ממש קצב בשר או קצב הפסדות של ממון או קצב קופה לעניים מפני שאין דרך להקרא שם העלם בהא הידיעה וכמו שכתבתי ג״כ בשם ה״ר שמשון ז״ל בספ״ג דכלאים גבי ר׳ יוסי בן החוטף וכן כתב רד״ק ז״ל בשרש נחה גבי שלום בן הלוחש : **המעון הזה** עיין בתוספות יום טוב עי׳ תוספות ז״ל בפ״ק דנדרים דסבירא ליה דגם העבודה הוי לשון שבועה כמו שכתבתי שם : **א״ל אין אדם מעיד על ידי עצמו** תנא ואפי׳ באיסור שבויה הקל. ואע״פ שאכרוה עליו לפי שכהן היה הוא ייחד לה בית בחצרו וכשהיא יוצאה והולכת בחצר יוצא בראש בניו שיהו הבנים עמהם שלא יתייחדו וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניו כדי שלא יהא הוא בחצר והבנים מבחוץ : וביד שם סי׳ כ״ה :

י ואלו נאמנין להעיד בגודלן וכו׳ שיעורו ובאלו ענינים נאמנין להעיד וכו׳ : ואיתא בתוס׳ דפירקין דף י״ו והרא״ש דפ׳ כיצד מעברין דף ק״כ ותוס׳ דר״פ המוכר פירות : ונלע״ד דמשום דתנא במתני׳ דלעיל ואם יש להם עדים אפי׳ עבד אפי׳ שפחה הרי אלו נאמנין קתני השתא ואלו נאמנין להעיד בגדלן מה שראו בקטנן למעוטי גוי ועבד שנתגיירו ושנשתחררו שאינם יכולין להעיד על מה שראו בגויותן או על מה שראו קודם שנשתחררו כדאיתא בברייתא בגמ׳ בפלוגתא דריב״ב ורבנן : ירושלמי אין נאמנין אלא בגדלן מה שראו בקטנן הא תמן בפ׳ הגוזל בתרא תנינן

נאמנת

נאמנת אשה או קטן לומר מכאן יצא נחיל זה ומהלך בתוך שדהו ונוטל את נחילו ובההיא אמר כן ר' אחא ר' הגיא בשם ר' יוחנן לא אמר ריב"ב אלא על נחיל של דבורים שאין גזלו דבר תורה תני ר' הושעיא ולולב במפריח ומסתברא לאלתר הא לאחר זמן לא ותמן בד"א שהעידו במאורן אבל יצאו וחזרו אני אומר מפני יראה ופתוי אמרו כן ע"כ ועיין בתוס': ובגמ' אמר רב הונא והוא שיש עמו גדול ופי' הר"ן ז"ל נהו הכולה מתני' קאי הלא אזה כתב ידו של אבא ותינוקת בהיומא ונשהיה חולק על הגרן נמי קאי למסקנא דהא מוקמינן לה כר' יהודה דסבר דמעלין מתרומה ליוחסין והלכך אף לתרומה נמי בעינן שני עדים כיוחסין אבל להמקום הזה בית הפרס ועד כאן היינו באם בשבת לא קאי דהתם בעד אחד סגי ואפי' עבד ואפי' שפחה נאמני' לומר ע"כ תחום שבת ושומעין להם כדאיתא בעירובין ואי קאי עלייהו תיפוק לי משום גדול גופיה אלא ודאי כדאמרי' ע"כ. ועיין בגמ' בתוס' ד"ה והוא שיש גדול: עוד כתב הר"ן ז"ל דהאי גדול דבעי בהדיה אע"פ שהוא קרוב ונאמן דעדי קיום אע"פ שהן קרובין לעדי השטר כשרים ע"כ: וביד רפ"ז דהלכות עדות סי' ב' ובפי"ד סי' ג' ובטור א"ה סי' ג': **זכור הייתי בפלונית** וכו' נ"א באשה פלונית: וביד פ' ששה עשר דהלכות איסורי ביאה סי' כ"ה ובטור א"ה סי' ל"ו ובח"מ סי' ל"ה וסי' מ"ו: **ושהיה איש פלוני** וכו' **לטבול לאכול בתרומתו** ולא חייסי' שמא עבד כהן ועכשיו נשתחרר ומוטל שלא כדין דהא קיי"ל שאסור ובמתני' הן יוצא מבית הספר והיא ברייתא דמייתי דקתני עבד שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת לא יצא לחירות דשמעת מינה דיש עבד לומד תורה והיא בשלמד תורה העבד מאליו אבל לנהוג בו רבו מנהג בנים להוליכו לבית הספר או ללמד אסור: וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א לתרומתו: וביד פרק עשרים דהלכות א"ב סי' ס"ו: **ושהיה חולק עמנו על הגרן** ולא חיישי' וכו' פירוש' דר"ע ז"ל אמר המלקט כר' יהודה אבל לר' יוסי דאמר חולקי' חיישי' שמא עבד כהן הוא ועכשיו נשתחרר והוא לאסוקי מתרומה ליוחסין וכמו שנתבאר בפי"א דמסכת יבמות סי': וכתבו תוס' ז"ל דלר' יהודה מתני' איירי שפיר שהקטן מעיד שחלקו לו תרומה דאורייתא אלא שאנו אין אנו מאמינין אותו אלא להאכילו בתרומה דרבנן ע"כ: **ושהמקום הזה בית הפרס** דאי אכלה בקעה שמוחזק לנו זה זמן שיש שם בית הפרס והבקעה כולה בספק טומאה כי נסתפק שהמקום הזה בית הפרס ושכל מה שהוא חוץ ממנו טהור מהימני משו' דבית הפרס דרבנן והראב"ד ז"ל כתב והמקום הזה בית הפרס הוא בית הפרס לשון טומאה קלה הוא כלומ' כבר הוקלה טומאתו שנידש ונופח והוא טהור לעושי פסח ומה טעם נאמן בו משום דטומאת בית הפרס אפילו קודם דישה וניפוח אינה אלא מדרבנן שמא נתגלגלה עצם כשעורה לפיכך ע"כ. ומ"מ הדבר נראה שאין עדות זו אלא להקל דומיא דכל הנך דמתני' אבל לא שיהיה נאמן להחמיר שאם נאמינהו כ"ש בדרבנן להחמיר בדאורייתא הר"ן ז"ל: **ומושב**. בבלי וירוש' וברש"י ובהרי"ף ז"ל ליתיה וכן ג"כ בהר"ן ז"ל ולא ברע"ב: גם ה"ר יהוסף ז"ל מחקו וכתב ס"א מעמד ומספד ומושב ע"כ: **ר' יוחנן בן ברוקא** אומ' נאמנין ל"ג במתני' אלא בברייתא ולאו אדרך מעמד ומספד קאי אפי' בברייתא כדמפ' בגמ' רש"י ז"ל:

פרק ג אלו נערות.

פ' בתולה נשאת דף י"א ובפ' שור שנגח ד' וה' דף ל"ח ובירוש' פ"ק דמגלה דף ע"א: ונראה דקאי אפ"ק דהגב שהזכיר שם דגיורת ושבויה ושפחה פחותות מבנות שלש כתובתם מאתים ויותר על ג' כתובתם מנה קתני השתא דהני פחותות לענין קנס יש להן והני יתירות אין להם קנס אלא שהפסיק בכל האי פירקא דלעיל מהנהו טעמי דכתובה נעיל בההוא פירקא והדר לדיניהן דהני לענין קנס ובדין הוא דה"ל למיתני ברישא ולמיתני אלו נערות שיש להן קנס הבא על הגיורת וכו' מן הטעם שכתבנו אלא משו' דאיכא רבותא טפי בממזרת ונתינה וכותית דהא פסולות פתח בהו ברישא וזה הפי' שכיון רש"י ז"ל במה שכתב הבא על הממזרת בגמ' פריך אבל כשרות לא ומשני פסולות אצטריכא ליה לאשמועי' כלומ' אם תקשה דה"ל למיתני ברישא בגיורת מן הטעם שכתבנו א"כ אלא במאי דפריך בגמ' ומשני מתורץ הדבר וכדכתיבנא כנלע"ד. ואי גרסי' ואלו נערות בוי"ו הוה ניחא טפי מה שכתבנו ועוד י"ל דנקט ברישא ממזרת ונתינה וכותית משום דליכא למיתני בהו בסיפא ואלו שאין להם קנס מידי כדתני בשאר באבי ושיעור מתני' ואלו נערות שהבא עליהן נותן להן קנס ממזרת ונתינה וכותית אלא דנקט מלת שהבא בתר הכי כדי נחלקן כמו שנכתב בסמוך בס"ד: **נערות** גמ' נערה אין קטנה לא וכתב רש"ל ז"ל דדייק ליה מדלא קתני אלו בתולות שיש להן קנס שהרי עיקר הקנס על ענין בתולים ועוד בקרא דמפותה לא הוזכר אלא בתולה והיה לו להזכיר הלשון שנאמר בשניהם אלא דבא להשמיענו חדוש אלו נערות ולא קטנות שלא תאמר דקרא לא קפיד אלא אנערות ולא בוגרות ומש"ה דייק שפיר דליכא למימר דילמא דלא אתי למעוטי אלא בוגרת ע"כ. ותוס' ז"ל הרע דאסיפא דמתני' דקתני כל מקום שיש מכר אין קנס סמיך ומשני בגמ' דהאי מתני' נמי ר"מ היא דאמר קטנה אין לה קנס: ועיין בתוס' דנדה פ' יוצא דופן דף מ"ד: **הבא על הממזרת** וכו'. תוס' פ' אלמנה לכהן גדול דף ס"ה ודפ' הערל דף ע"ט: **ועל הנתינה** מן הגבעונים. ועל שם שנתנם יהושע וכו' ודוד גזר עליהם כן פי' רש"י ז"ל כאן ובריש פ' עשרה יוחסין וכן היא דעת הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכ' א"ב אבל הר"ן העלה דנתינה דכוליה תלמודא היינו אחת משבעה עממין שנתגיירה שהיא אסורה מן התורה אפי' אחר שנתגיירה מלאו דלא תתחתן ע"כ ואף רש"י ז"ל עצמו כתב בפ"ד מיתות כותי בלא תתחתן בם וכן הנתין דהוא מן הגבעונים וכן כתב בפ' ואלו הן הלוקין: וכל ז' עממין בגירותן נמי אסירי כדאמר רבא בפ' הערל מיהו דוקא אותן שמתגיירין בעצמן אבל בניהם ובנותיהן מותרין שהרי לא מנה בהן הכתוב דורות ובא דוד וגזר על הנתינים לעולם עכ"ל ברפ"י יוחסין: ואיתא להאי בבא בירוש' רפ"י יוחסין: **ועל הכותית**. עיין בתוי"ט מה שכתב על פי' הרע"ב ומביא בשם התו' והא דלא תנא מצרי ואדומי משו' שיש להם היתר אבל קשה דליתני מחזיר גרושתו משנשאת ונבעלה שלא כדרכה אע"ג דאמרי' בפ"י יוחסין הכל מודים שאם בעל ולא קדש שאינו לוקה מ"מ לר' עקיבא דאמ' אין קדושי' תופסין במחזיר גרושתו ליתני ועוד ה"מ למיתני יבמה לשוק וי"ל דתנא ושייר ואע"ג דבפ"ק דקדושין פריך תנא תני הלו ולא אמרת תנא ושייר הכא דתני בסיפא ואלו שאין בן קנס לא שייך למידק הכי כדאמרינן בפ' המזבח מקדש דקתני ואלו פסולין בקדש ואלו שאין פסולין בקדש ומשייר ברישא ובסיפא: **הבא על הגיורת**. תוס' דפרק יוצא דופן ר' מ"ד. **הבא על אחותו**. פ' בן סורר דף ע"ג ובגמ' מוקי למתני' דמחייב תשלומין בבא על אחותו וכו' ואע"פ שמתחייב כרת בביאתו דלא כר' נחוניא בן הקנה דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה את יום הכפורים כשבת לתשלומין מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין אם שרף גדישו של חברו אף יום הכפורים מתחייב בנפשו כרת ופטור מן התשלומין הכא נמי גבי בא על אחותו וכו' כיון דמתחייב כרת פטור מן הקנס: וכתבו תוס' ז"ל וה"ה דה"מ לאוקמה כשגרשה. והביא ירוש' זה סמ"ג עשין סוף סי' נ"ד. ור"ע ז"ל פי' כלשון רש"י והרמב"ם ז"ל ומשו' אשת אחיו הוא דאיצטריכא ליה לפ' הכי דנתגרשה דאי נאלמנה יבמה היא לו וזקוקה לו ולפי' הירוש' שכתבו תוס' ז"ל דמיירי אף באלמנה: **אע"פ שהן**. בהגהות כך היא גירסת רבינו יהודה ב"ר נתן כמו שכתבתי בפ"ק דמגלה אבל בהרי"ף והרא"ש ז"ל כתוב אע"פ שהן בכרת: ובגמ' יליף מקראי דפסולות כגון חייבי לאוין וכ"ש חייבי עשה כגון מצרי ואדומי יש להם קנס וגם דחייבי כריתות יש להם קנס מנער נערה הנערה. וגם [illegible] קראי אחריני עם דרשת מלת הנערה כדאיתא התם ע"ש ובתוס'. בסוף פ' ר"ע ז"ל אבל אם היתה שם התראה פטור אמ' המלקט ומתני' דמכות רפ"ג דקתני ואלו הן הלוקין הבא על אחותו וכו' מיירי בשהתרו בו דאיכא ממון ומלקות ואשמועי' שם דלקי ולא משלם ומתני' דהכא מיירי בשלא התרו בו דליכא מלקות והיא אוקמתא דר' יוחנן וגם רבה אסיקנא בגמ' דע"כ כר' יוחנן ס"ל דחייבי מלקיות שוגגין משלמין ממון ומוקי נמי למתני' כשלא התרו בו וריש לקיש תירץ דמתני' דהכא כר"מ דאית ליה אדם לוקה ומשלם ועולא תירץ דמתני' באחותו נערה דאיכא קנס ולא לקי ומתני' דהתם באחותו בוגרת או באחותו נערה והומה ומפותה דליכא קנס וכרבנן: וביד פ"א דהלכו' נערה בתולה סי' י"א: ובטור א"ה כוליה פירקי' בסי' קע"ז: ואמרי' בגמ' דמתני' דקתני קנס לממזרת ולאחותו וכו' דלא כי האי תנא דתניא ולו תהיה לאשה שמעון התמני אומר אשה שיש לו בה הויה דהיינו שקדושין תופסין לו בה יש לה קנס פרט לאחותו ולכל חייבי כריתות. ר"ש בן מנסיא אומ' אשה הראויה לקיימה דמשמע ליה תהיה לשון קיום ומפ' ר' זירא דאיכא בינייהו ממזרת ונתינה למ"ד יש בה הויה הא נמי יש בה הויה למ"ד ראויה לקיימה הא אינה ראויה לקיימה ולר' עקיבא דס"ל דאין קדושי' תופסין בחייבי לאוין קאזיל ומפ' בגמ' מאי בינייהו מ"מ למאן דס"ל דקדושין תופסין בחייבי לאוין מתני' דלא כשמעון התמני בחייבי כריתות ודלא כר"ש בן מנסיא בין בחייבי כריתות בין בחייבי לאוין. אמר רב חסדא הכל מודי' בבא על הנדה שמשלם קנס למ"ד יש בה הויה בעי' הא נמי יש בה הויה שהמקדש אשה בימי נדותה מקודשת למ"ד ראויה לקיימה הא נמי ראויה לקיימה:

ב ואלו שאין להם קנס וכו'. ביד שם פ"א סי' ג': **ר' יהודה אומר שבויה שנפדת**. וכו' אבל בגיורת מודה שאין לה דודאי היא בחזקת בעולה שנבעלה בעוד שלא היה דעתה להתגייר ואפי' אם היה דעתה להתגייר משהיתה בת שלש שנים ויום א' מ"מ לא מסרה נפשה כיון דאינה ראויה להתעבר ובברייתא משמע דפליג ר' יהודה דידיה אדידיה אליבא דר' יוחנן דמפ' טעמיה דר' יהודה הכא משו' שלא יצא חוטא נשכר א"כ ע"כ ל"ק ר' דוסא שהם אלא בתרומה בזמן הזה דרבנן היא אבל קנס דמדאורייתא אפשר כרבנן ס"ל דלית לה קנס לא פריך בגמ' דלא קשי מידי: ובירושלמי א"ר יוחנן לא ריבה אותה ר' יהודה אלא לקנס תני ר' חייא אף לכתובת מנה מאתים ר"ש בן לקיש אומ' אף להאכילה תרומה על דעתיה דרשב"ל ר' יהודה ור' דוסא שניהם אומרי' דבר אחד אתא ר' חיננא בשם רשב"ל הלכה כר' דוסא ע"כ: **ר' יהודה אומ' שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה אע"פ שגדולה**. הלשון דחוק בעיני שהיה צריך לשנות שבויה אע"פ שנפדית כשהיא גדולה הרי היא בקדושתה וצריך לדחוק דה"ק אע"פ שנשבית כשהיתה גדולה כמו שפי' ר"ע. ז"ל: ונראה דהכא ליכא למפרך דמרישא דקתני דפחותות מבת ג' שנים ויום א' יש להם קנס שמעי' דיתרות אין להם קנס דהכא איצטריך למיתני משו' לאשמועי' פלוגתא דר' יהודה ארבנן: **הבא על בתו**. למאי דמוקי מתני' בפ' בן סורר ומורה במפותה שבא עליה ובגרה תוס' ז"ל ופירשו שם בדף ע"ג וז"ל אי דאב תיפוק ליה דאפי' בא עליה אחר קנסה לאביה דאי נעלמה תיקשי ליה דמחלה וא"כ כיון שהוא מוכרח שהוא לאביה אמאי איצטריך לומר דפטור משו' דקים ליה בדרבא מיניה ואין לומר דאיצטריך להיכא דלא הספיקה לעמוד בדין עד שבגרה דמה עמידה בדין שייך בדבר שהוא שלו ונראה לפ' דלעולם נעלמה ואפי' במפותה מיקייב אי אמרה בשעה שבא עליה שאינה מוחלת הקנס ע"כ: ובירושלמי אילו אחר בא עליה קנסה לאו לאביה הפתר שבא עליה עד שלא מת אביה ומת אביה כר' יוסי הגלילי דרס כר' עקי' יש לה קנס וקנסה לעצמה ע"כ: וכתבו תוס' ז"ל וה"ה דה"מ לאוקמה אליבא דר' יוסי הגלילי שבא עליה אביה עד שלא בגרה ובגרה דליכא לאקשויי תיפוק ליה דקנסה לאביה ואמאי איצטריך לטעמי' דקלב"מ דהא כיון דבגרה וכ"ע אין קנסה לאביה ע"כ בהרחבת קצת ביאור מאלי כפי עניות דעתו: **שנאמ' ולא יהיה אסון ענוש יענש**. הא אם יהיה אסון לא יענש וכו' וכתי' נמי קרא אחרינא כדי רשעתו במספר משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות וחד קרא אתא למיתה וממון וחד למלקות וממון וצריכי וכו' כדאיתא בגמ': וז"ל הר"ן ז"ל ואע"ג דמתניתין מיתוקמא בשלא התרו בו. אפ"ה פטור מקנס דחייבי מיתות אע"פ שהן שוגגין פטורין מלשלם ובגמ' ולפי' לה מדתנא דבי חזקיה וכו': עוד בסוף פירושו של ר"ע. ז"ל וילקה והא אינו משלם אמ' המלקט ודלא כר' מאיר דאמ' אדם לוקה ומשלם: ולדידיה חד קרא למותה וממון וחד למיתה ומלקות וצריכי וכו' כדאיתא בגמ' והא איכא קראי אחריני ובגמ' מפ' לכולהו למאי איצטריכו ובמסקנא מפ' דר' חנינא בן עקביא מפיק דהיכא דמשלם קנס אע"ג דחדוש הוא לא מיקטיל מקרא דכל חרם וכתבו בתוספות אף על גב דבמתני' מייתי קרא דלא יהיה אסון למי שמשלם קנס דלא מיקטיל ור' חנינא מפיק ליה מכל חרם היינו משו' דכייל מתניתין כל חייבי מיתות דקתני וכל המתחייב וכו' אי נמי מתניתין אתיא כתנא קמא דר' חנינא בן עקביא ופלוגתייהו בברייתא בגמ': וביד שם פ"ד סימן ה':

ג נערה שנתארסה ונתגרשה. עיין בתי"ט מה שהביא רש"י ז"ל על זה. עוד פי' רש"י ז"ל וריבא דקתני אשת אחיו ואשת אחי אביו דנתארסה ונתגרשה עסיקי' דאי בעודה תחתיו חייבי מיתות

פטורין וקתני יש להן קנס ר' עקי' היא ע"כ: **ר' עקיבא אומר יש לה קנס.** תוס' פ' בן סורר דף ע"ג. ודוקא באנוסה הוא דקאמר דיש לה קנס אבל במפותה כגון זו אפי' ר"ע מודה דפטור. ובברייתא בגמ' קתני ר' עקיבא אומר וקנסה לאביה ותרי תנאי אליבא דר"ע ובגמ' מפ' טעמייהו. וביד פ"א דהלכות נערה בתולה סי' ט' ובפ' שני סי' י"ו. וכתב הרא"ש ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב דקנס לבד לעצמה אבל בושתה ופגמה לאביה ואפשר דטעמיה מהא דאמרי' לקמן על בושת ופגם והיכא לדידה ומסיק דבושת ופגם לאביה משום דאי בעי מסר לה למנוול ולמוכה שחין והאי טעמא כשנתארסה ונתגרשה וקרא דלא אורסה לא קאי אלא אקנסה דכתי' בקרא אבל בושת ופגם יליף מדכתי' ונתן האיש השוכב עמה הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בושת ופגם כמו בשאר חבלות אבל בהאי קרא לא כתיבי ומיהו נראה דגם בושתה ופגמה לעצמה מדקאמר ר' אלעז' ביתומה שנתארסה ונתגרשה המפתה פטור. ואם איתא דבושתה ופגמה לאביה לא ה"ל למיתני דמפתה פטור בסתם כיון דחייב בבושת ופגם והיינו טעמ' וכו' ע"ש:

ד המפתה וכו' ר"פ נערה: **נותן ג' דברים. והאונס ד'** נ"ל דמניינא דמפתה למעוטי שאם כנסה אינם ד' עם הכתובה שהרי הדין הוא שאם רצו וכנסה אינו משלם קנס אלא כותב לה כתובה כשאר הבתולות ומניינא דאונס למעוטי שאינם חמשה עם הכתובה אם כנסה שהרי האנוסה אליבא דרבנן דהלכתא כוותייהו לגבי ר' יוסי ב"ר יהודה אין לה כתובה מן האונס שלא תקנו חכמים כתובה לאשה אלא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה אבל זה האונס אינו יכול להוציאה ואפי' אם נתאלמנה או רצתה היא להתגרש ממנו אין לה כלום. עוד נלע"ד דמניינא דאונס לומר לעולם הם ד' אבל מניינא דמפתה אפשר שלא יהיו רק שנים דהיינו בושת ופגם והיינו משנה סמוך לו מה בין האונס למפתה האונס נותן מיד כל הד' והמפתה לכשלא יכנוס יתן השלשה אבל אם כנס אינו נותן אלא בושת ופגם וכמו שאכתוב בסמיך בס"ד ובזה ידוקדק לשון המשנה דקתני גבי מפתה נותן בושת ופגם וקנס דבדין הוא דה"ל למיתני קנס בושת ופגם קנס ברישא דהא קנס הוא העיקר אלא משום דבושת ופגם לעולם הם משתלמין אפי' אם כנסה להכי עשה אותם עיקר ותנינהו ברישא. ופתח תנא במפתה ברישא אע"ג שמנין שלו לא דוקא כדאמרן משום שג"כ הוא כתוב בתורה תחלה בפ' משפטים ועוד דקתני מלמטה למעלה זה שלשה וזה ד': **שהאונס נותן את הצער.** תוס' פ' הכונס דף נ"ט. ובגמ' אבוה דשמואל פירש דהיינו צער חבטה ואפי' חבטה ע"ג שיראין דאינו דומה נבעלת ברצון לנבעלת באונס ומתני' דלא כר"ש בן יהודה דאמר אונס אינו משלם את הצער מפני שסופה להצטער תחת בעלה ורב נחמן אמר רבה בר אבוה צער של פיסוק הרגלים וכן הוא אומר ותפסקי את רגליך לכל עובר אבל בתולה מפותה אין לה צער כי אם דבר מועט כמיא חמימי על רישיה דקרחא או כי ריבלא דכוסילתא או כלחם הקשה שגורר את החיך. ונלע"ד דבזה מדוקדק לשון המשנה דקתני והמפתה אינו נותן את הצער דמשמע שעכ"פ יש לה ג"כ קצת צער ואעפ"כ הוא פטור ממנו. ואיתא למילתיה דר"ש בן יהודה בפ' הכונס דף נ"ט ומסיים אביי מינה דס"ל לר"ש בן יהודה כתש נופלא גבי נזקי ממון כדאיתא התם. וביד פ"א דהלכו' נערה בתולה סי' ג' ור"פ שני וסי' ז': ובטור א"ה סי' קע"ז. וכתוב במהר"י קולין ז"ל סוף שרש קכ"ט וז"ל והמפתה אם רצה להוציא יוציא לא מצינו חילוק בין מפתה למפתה לומר דהיכא שהוא משלם קנס לא יכנוס די לו בבכייה זו והיכא שאינה בת קנס בנכוף אותו לכנוס מאחר שאין עליו עונש אחר ופשיטא דאין סברא כלל לומר כן ועוד דלא ליסתמיט בדברי התלמוד והפוסקים דלימא בחד דוכתא דיש לחלק בין מפתה למפתה אם היתה דהכי הוא ע"כ:

ה כיצד הוא שותה בעציצו וכו'. ביד שם סי' ג' ה' ובפ"ג סי' ד' ה': **אפי' היא חיגרת אפי' סומא אפי' היתה מוכת שחין.** נראה דלכך קתני אפי' חיגרת אפי' סומא אפי' מוכת שחין ולא קתני אפי' חיגרת או סומא או מוכת שחין לרמוז לנו שאפי' יש בה כל המומין הללו יחד שהיא חיגרת וגם סומא וגם מוכת שחין אינו יכול לגרשה. ובגמ' בברייתא פלוגתא דאיכא למ"ד דאין לה כתובה דטעמא מאי תקינו רבנן לאשה כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והא לא מצי מפיק לה ור' יוסי ב"ר יהודה ס"ל הא נמי מצי מצער לה עד דאמרה היא לא בעינא לך ופסקו הפוסקי' הלכה כת"ק. ואם עבר והוציאה כופין אותו להחזירה דה"ל לאו הניתק לעשה דכתי' ולו תהיה לאשה אע"ג דכתיב קודם לא יוכל שלחה כל ימיו ה"פ לא יוכל לשלחה שלוחין שתהיה בה כל ימיו אלא יחזירנה לביתו אם עבר וגירשה כופי' אותו להחזירה ואינו לוקה. מתה גרושתו קודם שיחזירנה או שנתקדשה לאחר או שהוא כהן באסור בגרושה ה"ז לוקה שהרי עבר על לא תעשה ואין יכול לקיים עשה ע"כ: **נמצא בה דבר ערוה.** פירוש אחר שכנסה. ונ"מ נמצא בה דבר זמה או שאינה ראויה לבוא בישראל אפי' מחייבי עשה או שניה ובגמ' פריך וניתי עשה דלו תהיה לאשה ונידחי את לא תעשה דאיכא ראויה לבוא בישראל כגון ממזרת ומשני היכא אמרי' אתי עשה ודחי לא תעשה כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיומיה לעשה אי לא מידחי לא תעשה אבל הכא לא חשיב עשה דאי אמרה לא בעינא ליה מי איתיה לעשה כלל וכיון שכן השתא נמי מלמדין אותה לומר איני רוצה. וכתב הר"ן ז"ל ודכוותה אמרי' בפ' אלו מציאות גבי מציאה שאם היה כהן והיא בבית הקברות לכך נאמר והתעלמת ואיכא מקצת נסחי התם דגרסי פשיטא מי דחינן איסורא מפני ממונא כלומר פשיטא שאינו מיטמא שהרי אם בהו בעלים ואמרי לא בעינן ליתיה לעשה כלל ועשה דקיל דאפשר לידחי אינו בדין שידחה לא תעשה קל אלא כופי' הלם לדחותו ע"כ. וכתבו תוס' ז"ל דאנמצא בה דבר ערוה לא קפריך דהא אית בה לאו ועשה כדאמרי' בפ"ק דיבמות לא יוכל בעלה וגו' לרבות סוטה שנסתרה והיינו לאו ודרשינן ונטמאה ונטמאה חד לבעל וחד לבועל אלא באיכא ראויה לבוא בקהל פריך ע"כ וכן נראה שפירש רש"י ז"ל גם כן:

ו יתומה שנתארסה וכו'. נלע"ד דבדין הוא דה"ל למיתני הא מתני' לעיל גבי נערה שנתארסה ונתגרשה כיון דשייכא בפלוגתא דר' עקיבא ור' יוסי הגלילי אלא נראה דסמכה לחלוקים שיש בין אונס למפתה לומר לנו שאי דעתא דר' אלעזר שיש עוד חומרא אחרת באונס מבמפתה. עוד נלע"ד דמשום דתנן לעיל בסמוך המפתה נותן לכשלא יכנוס הקנס אבל הבושת והפגם נותן מיד כדכתיבנא תנא השתא המפתה פטור מקנס וחייב בבושת ופגם או אפכא דפטור מבושת וחייב בקנס כמו שאכתוב בס"ד וביד שם פ"א סי' ט'. וכתב הר"ן ז"ל והך נתארסה ונתגרשה בשאביה קיים וקא קרי לה יתומה משום דפקע זכות האב מינה לגבי קנסא וכי תנן המפתה פטור היינו דוקא מקנס שהוא שלה ויכולה למוחלו אבל חייב ליתן בושת ופגם לאביה אבל בירושלמי פליגי אם יכולה היא למחול קנסה או לא דאיכא מאן דסבר התם דקנס אינה יכולה למחול לפי שאינה זוכה בו עד שעת העמדה בדין ואין אדם מוחל דבר שאינו ברשותו וכי קתני המפתה פטור אבושת ופגם דוקא קאי וביתומה ממש וכי אמרינן דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה היינו לענין דקנסה לעצמה ומיהו חלוקים הם בדיניהם דביתומה האונס חייב בכל והמפתה פטור מן הבושת ומן הפגם ובנערה שנתארסה ונתגרשה אף המפתה חייב בכל דמשלם בושת ופגם לאביה וקנס לעצמה שאינה יכולה למוחלו ואיכא מ"ד התם דיכולה היא למחול קנסא ומתני' הכי קתני דנערה שנתארסה ונתגרשה הרי היא כיתומה לענין קנסה ולפיכך האונס חייב לתת לה קנס והמפתה פטור מקנס אבל בושת ופגם משלם לאביה ומיהו ביתומה ממש פטור לגמרי. וכתב הרמב"ן ז"ל דמסתברא כמ"ד שיכולה למחול לו קנסא אע"פ שלא זכתה בו עדיין דהא למה זה דומה לכותב לארוסתו דין ודברים אין לי בנכסיך בחייך ובמותך דקיימ' לן דאם מתה אינו יורשה דנחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר כלומר שנכסיו אינה ראויה לו כגון ארוסתו זו אדם מתנה עליה שלא יירשנה ולאפוקי ירושת אביו שהיא ראויה לו והא נמי להא דמיא ועוד דכיון שנתרצית בשעת ביאה שיאך יתחייב הרי הוא כאומר קרע שיראין שלי והפטר אע"פ שאינה זוכה בקנס עד שעת העמדה בדין מ"מ בשעת ביאה הוא מתחייב הלכך קיי"ל כר' מונא דאמ' התם יכולה למוחלו עכ"ל ז"ל. וגרסי' תו בירושלמי ר' אבין אמר שמאי בעי מהו האונס חייב והמפתה פטור האונס חייב בכל והמפתה פטור מן הבושת ומן הפגם וחייב בקנס והא ר' עקיבא אומר האונס פטור מן הבושת וחייב בקנס והמפתה פטור מן הכל ההיא ר' יוסי הגלילי היא ע"כ. ומפ' ר' יוחנן בגמ' וגם בירוש' דר' אלעזר בשיטת ר' עקיבא רבו אמרה למילתיה והכי קתני מתני' יתומה או נערה שנתארסה ונתגרשה הויא נמי כיתומה דמה יתומה לעצמה אף נערה נמי לעצמה דכיון שנתארסה ונתגרשה הויא יתומה בחיי האב ופסק רב בגמ' הלכה כר' אלעזר וקרי עליה טובינא דחכימי. וקשה לע"ד אמאי איצטריך למפסק הלכתא כר' אלעזר דכיון דר' אלעזר בשיטת ר' עקיבא רבו אמרה וקיימא לן כר' עקיבא מחברו פשיטא דהלכתא כותיה דר' אלעזר ג"כ ועוד מה חדוש הוסיף השתא דקרי ליה טובינא דחכימי ונלע"ד דר' אלעזר בא לפרש דברי ר' עקיבא רבו דלא אמר דיש לה קנס אלא באנוסה אבל במפתה פטור שר' עקיבא סתם דבריו ועל פי דרכו נתחכם להוסיף לתת טעם לדבר למה נערה שנתארסה ונתגרשה פטור המפתה משום דהויא כיתומה לזה חזר ופסק הלכה כר' אלעזר כלומר הלכה כמותו במה שפי' דברי ר' עקיבא דוקא באונס. עוד נלע"ד דמשום דלא תימא כיון דר"א בשיטת ר"ע רבו אמרה היא לה כשיטה דקיי"ל אין הלכה כשיטה קמ"ל דלא חשיבא הכא כשיטה דעלמא והה"נ כל כי ה"ג בכוליה תלמודא:

ז איזהו בושת וכו'. הלשון דחוק דלא הוה ליה למיתני אלא כמה הוא בושת ונלע"ד שבא לרמוז בשנוי הלשון דמשו' דהוה משמע דבושת ופגם הכל דבר אחד כל עוד שלא ידענו מהו פגם לזה שנה לשון איזהו כלומר איזהו בושת ואיזהו פגם ובדין הוא דה"ל למיתני נמי זה ברישא איזהו פגם כיון שהוא עיקר השאלה אלא דנקט אמאי דפתח ביה ואי הוה מתחיל בפגם לא הוה לא במאי דפתח ביה ולא במאי דסליק מיניה ופגם היינו נזק הגישום נמי כן בשאר חבלות כדתנן בר"פ החובל בנזק כיצד סימא את עינו שבר את רגלו וכו' רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק כמה היה יפה וכמה הוא יפה ולצער לא פירש במשנה משום דפשוט הוא והיינו דקבעי ליה בגמ' לעיל צער דמאי ומסקי' צער בעילה שהנבעלת ברצון אין לה צער אלא כי נהמא אקושא אגבי או וכו' כדכתיבנא לעיל אבל האנוסה יש לה צער וכתב הרמב"ם ז"ל שם בהלכ' נערה ר"פ שני והאנוסה יש לה צער וכן הוא אומר באנוסה תחת אשר ענה ע"כ ומשנתנו הביאה שם פ' שני סי' ד' ה' ו'. וז"ל הירושלמי הכל לפי המבייש והמתבייש לא דומה המבייש את הגדול למבייש את הקטן לא דומה מתבייש מן הגדול למתבייש מן הקטן בושת הגדול מרובה ונזקו ממועט בושת קטן ממועט ונזקו מרובה ע"כ: עוד בפי' ר"ע ז"ל ובגמ' פריך מנלן דנותן בושת וכו'. אמר המלקט עוד פריך בגמ' ואימא דוקא קנס דכתיב ביה ונתן לאבי הנערה הוי לאב אבל כל הני להוו לדידה ומסיק מסתברא דלאביה הוי שהרי בידו לבייסה בבושת בעילה דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין לקדשה בביאה. ולצער מפ' הרמב"ם ז"ל וגם בטור שם סי' קע"ז דרואין לפי קוטנו וקטנותה ולפי בריאותה כמה נצטערה וכן יתן מותר על המפיס של קנס:

ח כל מקום וכו'. נלע"ד לומר דכל מקום דקתני לאתויי אפי' שהיה חרשת או שוטה או אילונית יש לה קנס או מכר והיינו נמי דקתני כל מקום ולא קתני כל זמן. ונלע"ד עוד דמשום דקתני כמה דינין במתני' לעיל דפטור מקנס וחייב בבושת ופגם קתני השתא להאי מתני' דבעי למתני בה דבוגרת לא מכר ולא קנס הא בושת ופגם אית לה אם היא אנוסה כמו שאכתוב בסמוך והדר תני בתר הכי האומר פתיתי בתו של פלוני דחייב נמי בושת ופגם ופטור מקנס: ותוספת יום טוב כתב לסימנא בעלמא נקטיה ולא מרבי מידי או אסגרה לישנא דבפ"ק דחולין נקט הכא: וביד פ"א דהלכות נערה בתולה סי' ח' ט':

ט האומר פתיתי בתו של פלוני וכו'. ביד שם פ' שני סי' י"ב: **משלם בושת ופגם על פי עצמו.** מתני' דלא כר"ש בן יהודה שאמר משום ר"ש אף בושת ופגם אינו משלם על פי עצמו דלא כל הימנו שיפגום בתו של פלוני להוציא עליה לעז בעיר שהיא מזנה: בפי' ר"ע ז"ל (לשון ראשון) שכתוב שם לאו אפילו האומר פתיתי כפום שצריך להיות אלא אפילו האומר פתיתי וכו' עד קמ"ל דיהא לה וכו' כדי להשתכר הממון: **האומר גנבתי.** הרא"ש ז"ל בפסקיו הוסיף גנבתי וטבחתי ומכרתי. וכתבו תוס' ז"ל מוציא שם רע ויוצא שם ועין דלא תנא איכא למימר דאתיא בזה הכלל ע"כ: **המית שורי את פלוני או את שורו של פלוני.** וכו' פ"ק דב"ק דף ט"ו ובפ' שור שנגח ד' וה' דף מ"ג. ומתני' דקתני המית שורי וכו' משלם על פי עצמו מוקי לה בגמ' בשור מועד ובא תנא לאשמועי' חדושא ולאפלוגי במועד גופיה דאיכא ביה מידי דלא משלם ע"פ עצמו ומאי ניהו נגיחת עבד כדקתני המית שורי עבדו של פלוני אין משלם על פי עצמו וממילא משתמע דהמית שורי לשורו של פלוני הוי נמי במועד ומש"ה משלם ע"פ עצמו אבל אה"נ דהוה מצי לשווי חילוק בין תם למועד בבן חורין גופיה המית שורי את פלוני משלם ע"פ עצמו בד"א במועד אבל בתם אינו משלם על פי עצמו. ונלע"ד

דאהני

דמתני' לא זו אף זו קתני ל"מ פתיתי בתו של פלוני או אנסתיה דמשלם על פי עצמו בושת ופגם שהרי הוא גורם בהודאתו פגם לאנוסה וכ"ש למפותה אבל גנבתי דכל הבושה לו לבדו ס"ה דליפטר לגמרי אפי' מן הקרן קמ"ל דלא ול"מ הודאתו על נזק עצמו דמשלם קרן מיהא אלא אפי' הודאתו על נזק ממונו דהיינו שורו משלם הקרן לכל הפחות א"נ דלא זו אף זו קתני הכי ל"מ פתחי או אנסתי דאינו משלם קנס כדי שלא להחזיק הנער אלא אפי' גנבתי טבחתי ומכרתי אינו משלם קנס ול"מ אלו שפטורין מן הקנס שהרי משלמין את הקרן מיהא אלא אפי' שמית את העבד שאינו משלם לא נועם ולא הרבה זולת הקנס שלשים סלעים אעפ"כ פטור דטעמא דמודה בקנס פטור מילתא בלא טעמא רק גזרת הכתוב אשר ירשיעון אלהי' פרט למרשיע את עצמו כך נלע"ד. ביד פ"ה דהלכו' סנהדרין סי' י"ד ובטור חשן משפט סי' י"א:

פרק ד

נערה שנתפתתה וכו'. פ' שני דהלכו' נערה בתולה סי' י"ד ע"ו ובטו' א"ה סי' קע"ז. ירוש' מאן תנא נערה ר"מ ברם כרבנן אפי' קטנה: **והצער בתפוסה**. פי' רש"י ז"ל לאביה כמו שהעתיק ר"ע ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל שם פ' שני אבל בהשגות סובר הראב"ד ז"ל שהצער לעצמה דלא כפשטא דמתני'. ומהני' דלא כר"ש דר"ש פוטר את האונס מן הצער ע"כ. ובגמ' פריך מאי קמ"ל כו' ימשני עמדה בדין אצטריכא ליה לאשמועי' פלוגתא דר"ש ורבנן ונלע"ד דה"פ דמהני' לפי זה נערה שנתפתתה דבושתה ופגמה וכו' אם עמדה בדין וכו' ואם לא הספיקה וכו' פלוגתא דר"ש ורבנן. ועוד נלע"ד דמשום דתנן בסוף פירקין דלעיל דמודה בקנס פטור לכ"ע מטעם קרא דכתי' אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו תנא השתא ג"כ דלר"ש לא שוי האי קנס ממונא להורישו לבניו אפי' אחר שעמד בדין ובברייתא קאמ' בגמ' ר"ש דכן נמי לא חשיב ממונא להתחייב עליו קרבן שבועה אפי' בכפירתו אחר שהעמידו בדין כפי דעת רבה בגמ' עוד אפשר לומר דמשום דקתני עמדה בדין וכו' סמכה למתני' דלעיל דמודה בקנס לאיגלוי מהא מתני' לדעת ת"ק שאם הודה בקנס עד שלא מת האב הרי בשת ופגם של אב ואם מת האב הרי הן של האחין ואם לא הודה עד שמת האב הרי בושת ופגם לעצמה וכן נמי שהודה עד שלא בגרה הרי הן של אב ואם מת האב הרי הן של האחין אם לא הודה עד שבגרה הרי בושת ופגם לעצמה כך נלע"ד דו"ק. וקנסה לאביה כנ"ל: **והצער בתפוסה**. באנוסה וליכא דקרא נקט ותפשה ושכב עמה ותימה לע"ד מ"ש דנקט הכא לישנא דקרא: **עמדה בדין**. ירוש' פ' אלו נערות: **לא הספיקה לעמוד** וכו'. תוס' פ' אלו נערות דף ל"ה וגם בפ' הזהב דף פ"ג כתבו אע"ג דקתני הרי הן דמשמע דאבושת ופגם נמי קאי דכמו שאין יכול להורישם קנס לבניו כך אינו יכול להוריש בושת ופגם להתקיש אהדדי מקרא דונתן האיש השוכב עמה דדרשינן הנאת שכיבה חמשים מכלל דאיכא בושת ופגם או מקרא דתחת אשר ענה על כרחך לא איתקש אלא דלמי שזה ניתן זה ניתן אבל למילי אחריני לא איתקוש דהא בושת ופגם משלם ע"פ עצמו וקנס אינו משלם על פי עצמו וא"כ אפשר להיות ג"כ דבושת ופגם יכולה להורישם לבנה או לאחיה משום דהוו ממונא ולא מיפטר במיתתה כמו שנפטר מן הקנס שלא זכתה בו מעולם במיתתה ע"כ אבל כאן כתבו הם ז"ל הרי הן של עצמה: **מעשה ידיה וכו' מת האב הרי הן של אחין**. דמשבא לעולם זכה בו האב ול"ד לקנס דלא הוי ממון עד עמדו בדין ויעידוהו דהא אי מודה מיפטר הר"ן ז"ל וכן פי' ג"כ הא היפא רש"י ז"ל: בפי' ר"ע ז"ל דכתי' ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף לא זכתה תורה לאב אלא משעת נתינה ע"כ אמר המלקט מפ' בגמ' דמדכתי' ונתן ולא כתב ויתן משמע דבר הנתון כבר אבל יתן משמע לשון ציוי ולעולם. עוד מפ' בגמ' דר"ש פליג נמי בלא הספיקה לגבות עד שבגרה דקאמ' ת"ק הרי הן של אב ור"ש הרי הן של עצמה ואם מתה אחרי כן ירית לה אביה מכח דידה והוי ממון גמור אע"ג דלא מטא לידיה: **ב ר' יהודה אומר** וכו'. ומודה ר' יהודה במארס את בתו כשהיא קטנה ונגרשה ואח"כ נשאת שאין לאביה רשות בה. **אמרו לו משהשיאה** וכו' כנ"ל. וק"ק אמאי לא מקשי בגמ' הכא אמרו לו היינו ת"ק כמו שמקשה בכמה דוכתי וכמו שהרגישו תוס' שכתבתי רפט"ו דיבמות. וביד פ"ג דהלכו' אישות סי' י"ב ובפי"י סי' י"א ובטור א"ה סי' ל"ז וסי' נ"ה: בפי' ר"ע ז"ל קודם לשון המתחיל וזכתה צריך לכתוב סי' הגימל ולמחוק אותו מאחריו: **ג הגיורת שנתגיירה בתה עמה**. פ"ג דהלכות איסורי ביאה סי' ז'. ובכל מקום גרסי' גיורת אמנם תמהתי שבבראשית רבה סוף פרשת וישב גרסי' מי מחכה לרות שהיתה גרה שחורה למלכותי שראל. ונלע"ד לומר בקשר משנה זו הנה דכיון דסיים התנא כל דיני הקנס ואונס ופתוי אם הוא שלה או של אביה או אם הוא פטור לגמרי ואגב אורחיה תנא המארס במתני' דלעיל לאשמועינן אם הכתובה לאב או לעצמה משום דלכתובה ילפי' מכסף ישקול דכתי' גבי מפתה כדאיתא בגמ' בפ"ק דף י' תנא השתא דין מוציא שם רע שהוא שוה אליהן בדיניו שכל נערה שאין לה קנס אם נאנסה או נתפתתה כך המוציא עליה שם רע פטור מן המלקות ומן התשלומין ועודף עליהן מוציא שם רע שאם הוציא שם רע על הגיורת או השפחה שנפדו או שנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד אפי' שהיתה הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה המוציא עליה שם רע פטור מן הקנס של מאה סלע כדתנן הכא וה"ה מן המלקות וילפי' לה בגמ' מקרא דכתי' כי הוציא שם רע על בתולת ישראל עד שתהא הורתה ולידתה בקדושה אבל בתולת גרים אע"פ שלידתה בקדושה כיון שהורתה שלא בקדושה אינו משלם ולא לוקה רק אם אמת הדבר הויא בסקילה ולא בחנק כבת ישראל מרבויא דקרא דומתה: **היתה הורתה שלא בקדושה** וכו' פ"ג דהלכו' נערה בתולה סי' א' ובפ"ג דהלכו' א"ב סי' י"א: **ד האב זכאי** וכו' פ"ג דהלכו' אישות סי' י"א: ואיתה ר"פ מציאת האשה ובפ"ק דקדושין דף ג' ודף י'. ובטור א"ה ראש סי' ל"ז. ומפ' בירוש' בביאה פי' אם נתנו לו שכר לקדש בביאה ע"כ. ודוקא מבת שלש שנים ולמעלה שכבר היא ראויה לביאה. ונלע"ד דהא דלא קתני כאב זכאי בקדושי בתו בכסף וכו' דליכא למימר משום שהוא זכאי ג"כ במציאתה ובמעשי ידיה וכו' קתני זכאי בבתו דהא סדר קתני וזכאי במציאתה וכו' אלא נראה משו' דאי הוה תני האב זכאי בקדושי בתו הוה משמע בכל מין קדושי' יש לו הנאה והא ליתא דבקדושי ביאה אין לו שום הנאה לפי' רש"י ז"ל דודאי דפי' הירוש' מודה בעיקר דינו אלא שרצה הירוש' לפרש בגוונא שבכלשהן ג"כ אפשר דהשכח דאית ליה הנאה לאב בקדושין דאפי' בקדושי ביאה איכא הנאה שורתא נגור אותו על פי נלוחתו א"נ אפשר עוד לומר דמשום דקתני לעיל דהמארס את בתו וגרשה כתובתה של אב קתני נמי השתא בשנוי לשון שהאב זכאי בבתו כלומר כמו שאמרנו שהאב זכאי בכתובת בתו מן האירוסין כן לעולם זכאי בקדושיה ואפשר עוד לומר שבא לרמוז לנו מה שכתבו התוס' ז"ל דסברא היא דאביה מקבל הקדושין דהשתא אביה זוכה בכסף קדושיה ואיהי תקדש נפשה כך נלע"ד: **וזכאי** וכו'. ירוש' פ' שני דייני ודפ' מי שאחזו. ומלת וזכאי דהדר תנא פשוט שהוא משום דהוו מילי אחריני דלא שייכי בהדי קדושין: **ומקבל את גיטה**. אם נתגרשה מן האירוסין וקודם שבגרה אבל בגרה או נשאת שוב אין לו רשות בה רש"י ז"ל. ונלע"ד דכיון דלא תנא גבי אב כתובה לא תנא נמי הכא כתובה גבי בעל דמחייב בהו וקתני להו לקמן בפירקין: **ואינו אוכל פירות בחייה**. דלבעל לחוד תקינו ליה רבנן לאכול פירות משום דפריק לה ופירקונה תחת פירות ואי לאו הכי מימנע ולא פריק אבל אב בלאו הכי פריק לה ומתני' דלא כר' יוסי ב"ר יהודה דאמר בברייתא אב נמי אוכל פירות בחיי בתו דסבר אב נמי מימנע ולא פריק הואיל ויש לה דהואיל ויש לה מעות אומר תפדה היא את עצמה: **נשאת יתר עליו הבעל** וכו'. תוס' פ' חזקת דף מ"ט: וביד פי"ב דהלכות אישות סי' ג' ובפי"ד סי' כ"ג ובטור א"ה סי' פ"ה. ובירוש' תקנה תקנו שיהא מפקח על נכסי בתו ואוכל: **וחייב במזונותיה** וכו' תני הבעל שאמר אי אפשי לא לאכול ולא לפקח אין שומעין לו האב שאמר אני אוכל ומפקח שומעין: **ובקבורתה** תני לא רצה הבעל לקוברה האב קוברה ומוציא ממנו בדין א"ר הגי לא אמרו אלא האב הא אחר אינו גובה ר"י אומר בין אב בין אחר גובה ע"כ: ובטור י"ד סי' שמ"ח ובא"ה סי' פ"ט: ובגמ' איתא דתקנו מזונותיה שהוא דבר מצוי תחת מעשי ידיה שהוא דבר מצוי ופרקונה שהוא דבר שאינו מצוי להיות נשבית תחת פירות נכסי מלוג שלא שנכסי מלוג הויא נמי מילתא דלא שכיחא: וכתב הר"ן ז"ל ובגמ' איכא תנאי דסברי מזונות דאורייתא דתניא שארה אלו מזונות וכו' ורמב"י פליג ואמר שארה כסותה ועונתה וכו' לכסות אתא וכיון דלכולהו תנאי דבגמ' ס"ל דכסותה כמשמעה היה נראה לומר דכסותה מדאורייתא אלא דכיון שאינו במשנתנו וחייב במזונותיה ולא הזכיר כסות כלל נראה שהכסות בכלל מזונות ועלה דמתני' תנן בברייתא בגמ' דתקנו מזונות תחת מעשה ידיה משמע שהכסות ג"כ אינו אלא מן התקנה ואפשר דדרשינן שארה זה קירוב בשר כדדריש רב יוסף בגמ' ועונתה כמשמעה וכסותה דרשי' מיניה שלא יבמם מסתו ע"ג קרקע אלא במטה מוצעת וכוליה קרא לעונתה הוא דאתא וכן נראה דעת הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפי"ב מהלכות אישות כמ"ד מזונות דאורייתא עכ"ל ז"ל ובתוס' ז"ל איתא בשם רשב"ם ז"ל דאפי' לרמב"י מזון ועונה ג"כ מן התורה כדיליף להו מקל וחומר בתוספתא ע"ש ונלע"ד שהר"ן ז"ל יסביר דאותו קל וחומר דבתוספתא מדרבנן קאמר ליה: ועיין במ"ש בשם התוס' לקמן ר"פ שני: **ר' יהודה אומר אפי' עני שבישראל** וכו': ועיין בתוס' ז"ל שדקדקו אמאי קתני שני חלילין ומקוננת וה"ל למיתני לא יפחות לה מדרכו ומכח זה נדחק ר"ת ז"ל לפרש דאורחיה דידיה היינו אפי' לעני שבישראל אין פוחתין משני חלילין ומקוננת אבל לנקבות יש שפוחתין וקאמר ר' יהודה לא יפחות משני חלילין אע"ג דאם לא נשאת שגא היו כותתין כיון דנשאת לא יפחות לה כמו שאין פוחתין לו ע"כ: ולשון הרמב"ם ספי"ד דהלכות אישות ואפי' עני בישראל לא יפחתו לו משני חלילין ומקוננת אחת ע"כ: **ה לעולם** וכו' תוס' פ' בתי מדות דף נ"נ וכתבתיו בהרך שם סי' ה': ובתשובות הרשב"א ז"ל סימן אלף ורמ"ח: **עד שתכנס לרשות הבעל לנשואין**. כך נראה שהיא גרסת רש"י ז"ל שפי' לרשות הבעל לנשואין כלומר שתכנס לחופה לשם נשואין ע"כ. וכן היא במשנה בירוש' אבל בפסקא דבגמ' ירושלמית לא סוף דבר לחופה אלא לבית שיש לו חופה וכן בהרי"ף והרא"ש ז"ל הגרסא עד שתכנס לחופה וגם אין שם בבא דהלך האב עם שלוחי הבעל רק הלכו שלוחי האב וכו' [הגה"ה וגם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה כן על פי רוב הספרים] אלא שמפי' הר"ן ז"ל בדף תפ"ה ע"ב משמע קצת דגם ברב אלפס גרסי' לה ע"ש: **בר"ע** ז"ל אם לא נפל מעות ל"ע: **הרי היא ברשות האב** בדין הוא דה"ל למיתני עדיין היא ברשות האב אלא אגב רישא וסיפא תנא הכא נמי במציעתא הרי היא א"נ אפשר לומר שבא לרמוז מה שפסק הרמב"ם ז"ל בפכ"ב מהלכות אישות שאם היתה בוגרת או יתומה או אלמנה והלכה היא בעצמה מבית אביה לבית בעלה ואין עמה לא בעלה ולא שליחיו ומתה בדרך שאין הבעל יורש אותה ע"כ והיינו דקתני הרי היא ברשות האב כלומר היא גרמה בהליכתה לבדה שתהיה ברשות האב ליורש אותה אביה או אחיה וקרוביה כך נלע"ד עוד נלע"ד דהא דלא ערבינהו ותנינהו מסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל כדי לאשמועי' שאפי' מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל שלא מדעת האב אלא כפגעו שלוחי האב בשלוחי הבעל ומסרוה להם אעפ"כ הרי היא ברשות הבעל ואפשר שלזה כיון רש"י ז"ל שכתב ופגעו בשלוחי הבעל ומסרוה להם ע"כ: וביד רפכ"ב דהלכות אישות וסי' ג': ובטור י"ד סי' של"ד ובטור א"ה סימן נ"ז וס"א: **ו האב אינו חייב** וכו' לשון ר"ע ז"ל עד מתגלי כתובה לאו דוקא אמר המלקט צריך להגיה כך בתו דנקט לאו דוקא דה"ה בנו וכו': ובגמ' מיתוקמא מתני' אליבא דר"מ דאמר בברייתא מצוה לזון את הבנות קל וחומר לבנים דה"ק אינו חייב במזונות את מצוה בבתו איכא ק"ו לבנים דעסקי בתורה דליכא מצוה והא דקתני בתו הא קמ"ל דאפי' בתו דלא עסקא באורייתא חובה הוא דליכא הא מצוה מיהא איכא ולר' יהודה דסבר מצוה לזון את הבנים קל וחומר לבנות משום זילותא הכי מיתוקמא מתני' אינו חייב במזונות בתו וה"ה לבנו הא מצוה בבנו איכא וקל וחומר לבנות דאיכא מצוה והא דנקט בתו הא קמ"ל דאפי' בתו נמי חובה ליכא ולריב"ב דאמר בברייתא בגמ' אבל שחובה לזון את הבנות לאחר מיתת אביהן מתנאי ב"ד וכדתנן במתני' וכדדריש ר"א בן עזריה מיהו בחיי אביהן אפי' הבנות אינם נזונות והכי מיתוקמא מתני' לדידיה איני חייב במזונות בתו וה"ה לבנו וה"ה דאפי' מצוה נמי ליכא ואיידי דבנות לאחר מיתת אביהם חובה תנא נמי אינו חייב וכתב הר"ן ז"ל ומסתמא דקיי"ל כר' מאיר ור' יהודה דס"ל דמצוה איכא דהא כי אתו קמי דרב יהודה אמר להו יארוד ילדה ואבני מתא שדיא כדאיתא בגמ' ע"כ: וביד פי"ב דהלכות אישות סי' י"ד: ובטור א"ה סי' ע"א: ונלע"ד למשום דתנא במתני' דלעיל נשאת יתר עליו הבעל וכו'

וכו' וחייב במזונותיה וקתני בתר הכי לעולם היא ברשות האב לאכילת תרומה לאפוקי ממשנה ראשונה אבל מ"מ אם הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משל בעל וקתני השתא האב אינו חייב במזונות בתו לאשמועי' בסמיכות זה הרי דיני הדא דכיון שאינו חייב במזונות בתו וקיימא לן בגמ' דמזלזלין אותו אבל אין כופין אותו כדאיתא בגמ' קמ"ל השתא תנא דאם הגיע זמן אפי' זלזול בעלמא אין מזלזלין שהרי בעלה חייב לזונה ועוד דין אחר אשמועי' דהא דקיימא לן דכשם שאדם חייב במזונות אשתו כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים היינו דוקא כשהן נגררין אחר אמם שעדיין אמם קיימת וכמו שאכתוב בס"ד לקמן בס"פ אע"פ בשם הר"ן ז"ל והיינו דקתני בתו אפי' הנגררת אחריו אינו חייב במזונותיה אפי' בעודה פנויה משם מדלא קתני האב אינו חייב במזונות הבת. עוד נלע"ד דה"ה דה"מ תלמודא לשנויי דהא דקתני בתו ולא קתני בנו משום דבעי למיתני מדרש ראב"ע ואפשר לומר דהיינו דקאמר בגמ' וה"ה לבנו כלומר אלא משום ראב"ע נקט בתו: **זה המדרש** וכו' פ' יש נוחלין דף קל"א: ובירוש' פ' תפלת השחר ובפ' בתרא דתענית ובפ' האשה שלום. ומייתי הכא בירוש' כל הנהו תנאי דדרשי לשון הדיוט כגון ההיא דבמציעא פ' המקבל דר' מאיר היה דורש לשון אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא ודר' יהודה דאדם מביא ע"י אשתו קרבן עשיר דבס"פ בתרא דנגעים והלל הזקן ודר' יהושע בן קרחה ודר' יוסי דמייתי בברייתות פ' המקבל גבי ההיא מתני' דאם אוביר וכו' וכתוב שם בנמוקי יוסף בפ' המקבל דף קכ"ו בשם הרנב"ר ז"ל דכל הני מדמי להו ירושלמי למדרשו של ראב"ע שהיה דורש בתנאי כתובה כאלו היה כתב של תורה ועושה היקשא מתנאי בנים לתנאי בנות מדמייתי להו אגביה והטעם שם דכל הני דדרשי לשון הדיוט עבדי לה כתנאי כתובה שאע"פ שלא נכתב כאילו נכתב דמי ואף זה בכלל דורש לומר שהיה עושה מנהג ההדיוטות עיקר ודן על פיהם כאילו נהגו על פי חכמים שכיון שהיה מנהג פשוט וכולן עושין כן כל המקבל על דעת כן מקבל ואע"פ שלא נכתב כאילו נכתב דמי ע"כ ועיין עוד במה שכתבתי בשמו ז"ל שם בפ' המקבל סימן ג': **הבנים יירשו** מתנאי כתובה כדתקן בסמוך בנין דכרין וכו' והבנות יזונו כדתקן בסמוך בנן ניקבן וכו' מה הבנים אינם יורשין אלה לאחר מיתת האב אף הבנות אינם נזונות אלא לאחר מיתת אביהם ואם אמת הגרסא הלזו אפשר לומר דהיינו שלשון לשנות גבי ירושת הבנים לאחר מיתת האב לרמוז לנו דלא איירי אלא לענין ירושת כתובת אמן אבל גבי מזונות הבנות שהוא מנכסי אביהן קתני לאחר מיתת אביהן כך נלע"ד. והתם פ' יש נוחלין משמע דמסיק דבתרי בי דינא איתקון בחד בי דינא קמא איתקן כתובת בנין דכרין ובבי דינא בתרא איתקון מזון הבנות ומיהו ילפי' תקנתא מתקנתא דבי דינא בתרא מעין בי דינא קמא תקינו דלא תיקשי תקנתא אתקנתא דלא לימרו מ"ש תקנה זו דכתובת בנין דכרין דלאחר מיתה דהכי כתיב בה ירתון ומ"ש תקנה זו דאיתקנא מחיים: **ז לא כתב לה כתובה** וכו' עד סוף הפרק פי"ב דהלכות אישות סי' ב' ה' ונלע"ד דמשום דתנא לעיל מה שבנים אינם יורשים וכו' דהיינו משום דתנאי ב"ד של בנין דכרין הו יסבון תנן ובעי למיתני' בסיפא דין תנאי ב"ד לכתובת בנין דכרין ודין תנאי ב"ד למזונות הבנות ואינו בדין להקדים בתנאים הנוגעים לבנים קודם תנאים הנוגעים לאמם משום הכי הדר למיתני בריכא תנאי כתובת האשה שהיא העיקר והיותר מנוי ובתר הכי תני תנאי אם נשבית ואגב תני אם לקתה והדר תני למיתני תנאי בנין דכרין ותנאי מזונות הבנות ועוד משום דפתח דבריך יאיר תני דין כתובת האשה ברישא. ובגמ' פריך מתני' מני ר"מ היא דאמר כל הפוחת לבתולה ממאתים וכו' דאי ר' יהודה האמר רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת לו וכו' אימא סיפא כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז ולא כתב לה וכו' חייב מפני שהוא תנאי ב"ד אתאן לר' יהודה דאמר אחריות טעות סופר הוא דאילו ר"מ האמר אחריות לאו טעות סופר הוא כדתנן בפ"ק דב"מ אין בהם אחריות נכסים יחזיר שאין ב"ד נפרעין מהן דברי ר"מ וא"כ רישא ר"מ וסיפא ר' יהודה ומסיק איבעית אימא ר"מ ומאי חייב דקתני סיפא מן המשוחררין לבד אבל אינו גובה מן המשועבדים הואיל ולא נכתב בשטר ולא אמרינן אחריות טעות סופר הוא ואב"א ר' יהודה התם כתבה ליה התקבלתי הכא לא כתבה ליה התקבלתי ואשמועי' מתני' דאע"פ שלא כתב לה כתובה לא אמרי' מחלה לו עלה אלא אמרי' סמכה על תקנת ב"ד שהכל יודעין שהנושא אשה יש לה כתובה וכתב רש"י ז"ל בפ' אע"פ דף נ"ו ע"א והא דקתני לא כתב לה כתובה בתולה גובה מאתים ואוקימנא לה כר' מאיר אע"ג דר"מ אית ליה כל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות התם במקום שאין כותבין דכולהו אתנאי קא סמכי א"כ במקום שכותבין וגובה לר"מ מיהו בעילת זנות באיסור היא עכ"ל ז"ל: **שהוא תנאי ב"ד** שבת פ"ק דף י"ד בברייתא דשמעון בן שטח תקן כתובה לאשה. וקשה לע"ד דמשמע דס"ל לתנא דמתני' דעיקר כתובה דרבנן ולמאי דאוקימנא לה בגמ' כר' מאיר כדכתיבנא קשה דהא ר"מ ס"ל דכתובה דאורייתא כדאסיקנא בפ' אע"פ דף נ"ז וכמו שכתבתי שם ברפה הפרק ולע"ד נ"ע הם לא שנאמר דמשום שהוא תנאי ב"ד דקתני במתני' לא קאי רק אאלמנה וליכא לפרושי עיקר כתובה הוא דס"ל שהיא מן התורה אבל סכומה שהוא מאתים לבתולה הס"כ דס"ל שהוא מדרבנן הד"ז מפני שלא מצאתי שום סמך ורמז לדבר זה ועוד מדמשני התם בגמ' אמאי דקאמר התם ר"מ כל הפוחת לבתולה ממאתים ה"ז בעילת זנות דמשמע אפי' בתנאה וכדכתיבנא שתם דס"ל דכתובה דאורייתא משמע דאפי' סכומה הוי מן התורה דאל"כ אמאי הויא בעילתו בעילת זנות אם כתב בתנאה בלבד והרי איהו ס"ל תנאו קיים במילתא דרבנן דלא עשו חזוק כלל אפי' כשל תורה אלא ודאי משמע דס"ל דאפי' סכומה הוי מן התורה כדעת ר"ת ז"ל שכתב דכתובת בתולה הויא מן התורה ומשערין אותה בכסף צורי והוא חמשים סלעים שכל סלע ד' דינרין כדין ק"ש של אונס ושל מפתה דכתיב גבייהו חמשים כסף דהיינו נ' סלעים שהם מאתים זוז כמו שכתוב בטור א"ה סי' ס"ו. וצריך לדחוק לע"ד כמו שכתבתי: **כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז ולא כתב לה כל נכסים** וכו' כ"ל דה"פ כתב לה שדה שוה מנה תחת מאתים זוז אע"ג דקיימא לן שאין אונאה לקרקעות לא מהני ולא מיבעיא אם אין השדה שוה אלא מנה דלא אלא אפי' כתב לה שדה שוה מאתים תחת מאתים של בתולה או שוה מנה תחת מנה של אלמנה אם לא כתב לה כל נכסים דאית לי אחראין לכתובתיך חייב מפני שהוא תנאי ב"ד והאריכ פירשו דלדיוקא דסיפא איצטריך למתני כי האי לישנא ברישא דקתני סיפא ולא כתב לה כל נכסים שיש לי אחראין חייב טעמא דלא כתב לה הא כתב לה נכסים שיש לי וכו' אע"ג דכתב לה ג"כ שדה שוה מנה תחת מאתים זוז אינו מעכב והוכך אני בזה הפירוש. אח"כ מצאתי שכתבו תוס' ז"ל בפ' אע"פ דף נ"ו דהיכא דכתב לה כל נכסי אחראין וערבאין לכתובתיך יכול לייחד מטלטלין לכתובתה ואין לחוש שיאמר לה שלי כתובתיך ואי כיון שיכול ליפטר מכן שלא הקפיד האשה אם יעשה בהן שום סחורה והיינו טעמא דאמרי' בפ' נערה שיכול לייחד שדה לכתובתה בלא שום אחריות דכיון שיש לו כנאת אכילת פירות ודאי לא יאמר לה עד כאן: **ח לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך.** כתוב במהר"י קולון ז"ל שרש נ"ז וז"ל משמע שדרך לכתוב אפרקינך ולא אתחייב למפרקינך ואפ"ה מתחיב בפרקונה וכן נמי תנן במציעא פ' המקבל אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא ולא קאמר אתחייב לשלם במיטבא אע"ג דהתם הוה לן לאלומי לישנא שהרי קרוב הדבר להיות כאסמכתא כדמוכח בכמה מקומות בתלמוד דפריך גבי אסמכתא ומ"ש מאם אוביר ולא אעביד וכו' ע"כ: **ואותבינך לי לאינתו** נראה דלאו דוקא נקט ואותבינך לי לאנתו דה"ה אם אינו חפץ לקיימה שהוא חייב לפדותה אלא כדמפרש בגמ' לדעת רבא דהלכתא כותיה לגבי אביי אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאנתו ועוד נקט דתניא נשבית לאחר מיתת בעלה אין היתומים חייבין לפדותה שאין אני קורא בה ואותבינך לי לאינתו כנלע"ד: **ט נשבית חייב לפדותה** לכאורה נראה שהוא לשון יתר במשנה דכיון דתנא לא כתב לה אם תשתבאי וכו' ובכהנת וכו' ודאי אי הוה תני ואם נשבית ואמר הרי גיטה וכתובתה תפדה את עצמה אינו רשאי שפיר הוה שמעינן מינה דמשום דחייב לפדותה הוא ובין בכהנת ובין בישראלית אינו רשאי לומר הרי גיטה וכתובתה תפדה את עצמה ואפשר דשתם לן תנא במתני' כרבי דפליג בברייתא אאבוה דס"ל דאם נשבית והיו מבקשין ממנו עד עשרה בכתובתה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה ופסקו הרב אלפסי והרמב"ם ז"ל כרבי וז"ל הרמב"ם ז"ל אבל אם פדאה ונשבית פעם שנייה הרשות בידו לגרשה וליתן לה כתובתה והיא תפדה את עצמה ודלא כאבוה דאמר דאם היה פרקונה כנגד כתובתה פודה ואם לאו אינו פודה אפי' פעם ראשונה וכן פסק ג"כ הרא"ש ז"ל וכתב ג"כ דסתם מתני' דקתני נשבית חייב לפדותה דייקא כרבי ע"ש ואפשר לומר ג"כ דסתם לן תנא כתנא דברייתא בגמ' דפעם ראשונה שנשבית פודה אפי' עד עשרה בדמיה ופסקו רבינו מאיר הלוי והרא"ש ז"ל כותיה דכמו שאדם יכול לפדות את עצמו בכל ממונו אשתו נמי כיון דחייב לפדותה בתנאי כתובה כגופו דמי וכמו שיש לה ממון הרבה דמי ולא הויא בכלל אין פודין את השבויין יותר על דמיהן מפני תקון העולם אלא שלא פסקו כן הרי"ף והרמב"ם ז"ל: **נשבית חייב** וכו' תוס' פ' יש מותרות דף פ"ח ובטור א"ה סי' ע"ח וע"ש: **לקתה חייב לרפאותה** בתשובות הרשב"א ז"ל סי' אל"ף ורל"ד. ופי' הר"ן ז"ל דמדקתני מתני' סתמא חייב לרפאותה ולא מפליג בין רפואה שיש לה קצבה לרפואה שאין לה קצבה משמע דאפי' רפואה שיש לה קצבה בעלה חייב לרפאותה ומה שחלקו בברייתא בגמ' בין רפואה שיש לה קצבה לרפואה שאין לה קצבה הוא דוקא באלמנה הניזונת מן היתומים וכן דעת הרמב"ם ז"ל ודלא כבעל העטור ע"כ בקצור: וכתב הראב"ד ז"ל דתניא בספרי ושלחתה לנפשה מלמד שאם היתה חולה ימתין לה עד שתתרפא וקל וחומר לבנות ישראל הטהורות והקדושות שאם חלתה שימתין לה עד שתתרפא ומתני' בשאינה מוטלת על המטה ע"כ וגם הקל וחומר הוא לשון ספרי אבל הרמב"ם ז"ל שם פי"ד דהלכות אישות לא כתב רק שאין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ ע"כ: ונלע"ד דהא דנקט תנא לקתה ולא קתני חלתה לאשמועי' אגב אורחיה דאפי' חלתה מחמת מכות ורדויין הרבה שהכו אותה בשבייה לא נאמר דכיון דמחמת שביה הוו כי היכי דאינו רשאי לומר הרי גיטה וכתובתה תפדה את עצמה ה"נ חולי ונקוי דמחמת שביה כשביה דמי ואפי' אחר שפדאה לא יהא רשאי לומר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה קמ"ל דבכל גוונא רשאי לומר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה ואפי' בחולי שבא לה מחמת שביה כך נלע"ד: **ואם אמר הרי גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשאי** משמע אבל אם אין לו מהיכן לפרוע לה כתובתה אינו רשאי כן כתב רב אלפס ז"ל בתשובה הביאה בית יוסף בא"ה סי' ק"ע בשם תשובות הרשב"א ז"ל משם רב אלפס ז"ל: **י לא כתב לה בנין דכרין** האי לא כתב קאי נמי אבנן נוקבן ואתהא יתבא בביתי: ואיתא בפ' יש נוחלין דף קל"א וביד רפי"ט דהלכות אישות: **אינון ירתון** פומבדיתאי גרסי ירתון וירושה לא טרפה לקוחות אבל בני מתא מחסיא אמרי טרפא ממשעבדי דיסבון תנן לשון בעל חוב הכי איתא לקמן ר"פ אע"פ: וכפומבדיתאי קיימא לן: והתם נמי בפ' יש נוחלין א"ל ר' נתן לרבי שניהם משנתכם כר' יוחנן בן ברוקא דס"ל דאב יכול להוריש לבן בין הבנים כדתנן רבי יוחנן בן ברוקא אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ומש"ה התם שונים הכא ירתון אלמא דטעמא הוי משום דאב יכול להוריש לבן בין הבנים והיה יכול לשנות במשנתכם יסבון כדברי הכל ולא אליבא דיחידאה וא"ל רבי יסבון תנן ודברי הכל היא ואמר רבי ילדות היתה בי והעזתי פני בנתן הבבלי ודחיתיו כדבר שאינו דודאי ירתון תנן דהא קיימא לן דכתובת בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי פי' ממה שמכר אביהן ואם יסבון תנן למשמע לשון מתנה הוא משמע מנכסיו והוו מצי למטרף ממשעבדי אלא מש"ה אמרי' לבן ירתון דלשון ירושה היא אלא לאחר מיתה וכשם שאין יורש זוכה אלא במה שלא שעבד אביו כך כתובת בנין דכרין אינה אלא במה שלא שיעבד אביו ומש"ה לא טרפא ממשעבדי דלא חלה עד לאחר מיתה ועל כרחך ירתון תנן ויפה הקשה לו ר' נתן. ור' נתן דהקשה לרבי איכא למימר דאיהו הוה תני יסבין וס"ל דטריף ממשעבדי ורבי בסתם כריב"ב משום דס"ל דהלכתא כותיה והכי פסקי' התם הלכתא כותיה דריבה לאחד ומיעט לאחר אפי' בלשון ירושה דבריו קיימין כי הכא שיורשין כתובת אמן והמותר של שתי כתובות חולקי' בשוה: ובטור א"ה סי' קי"א: ושם בסוף הסימן כתוב בבית יוסף דהריב"ש והר"ש ב"ר צמח ס"ל דאין כתובת בנין דכרין נוהגת עד שיהו בנים לזו ולזו דדוקא הכן יתר על חולקהון דעיר אחוהון וה"מ לענין מתנת ש"מ דאי הוה אית להו

אינה

איהו קדמי ע"ש עוד והביא ה"ר שמעון ב"ר צמח כמה ראיות להוכיח דחזקה תנן: **יא בנן נוקבן** בס פ' יש נוחלין ותוס' פ' יש בכור דף נ"ב: ובירושלמי פ' האשה שלום ובירוש' דר"פ הנושא תני עלה ומתכסיין בכסותי: ובגמ' פליגי דרב תני עד דתילקחן לגוברין, גא רוסין ולוי תני עד דתיבגרן או עד דינסבו' ויל"מ מרשות אב לגמרי כי בגרות. וביד בס פי"ט סי' י' ובטור א"ה סי' ק"ב: **יב את תהא יתבא בביתי** וכו'. נמצא תני רב יוסף וכו' ורב יוסף דבביתי יתירא דריש דהקון למיכתב בביתי תרי זימני את תהא יתבא בביתי כל ימי מיגד אלמנותיך בביתי וכתב הר"ן ז"ל דמשמע למתני' דהיינן תרתי חדא שאם הבית נר אינה דרה **בבית** בעלה והיינו דרב יוסף ועוד שאם נשתמש במדור מרווח ביותר בחיי בעלה אין היורשין רשאין להוליכה אל מדור אחר אע"פ שהוא מספיק לה והיינו ההיא דתנית בפ' הנושא מבהמבת במדור שנשתמשה בו בחיי בעלה וכו' ע"כ וגם תוס' ז"ל כתבו כן וז"ל בקיצור ואין להחליף הוהו לגרוע ממנו או שמא אפי' לכיוצא בו ע"כ: **ומיתזנא מנכסי** כתוב בבית יוסף א"ה סוף סי' ק"ד בשם תשובת הרשב"א ז"ל דמסתברא דמלבושים נ"כ בכלל מזונות כמו שמינו ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי ואלמנה ודאי יש לה מלבושים בנכסי בעלה מתנאי זה אלא שהחכמים חלקו בלבוש לקרות בלשון המקומות למאכל ומשקה מזונות ולמלבושים פרנסה כשאין דיניהם שוה ע"כ בקיצור: **מיגד** בלית כמו נגד שמיא וגוד אסיק מתיכתא. ודכוותה בירושלמי בפירקין דלקמן הלכה ד' אלמנה שאמרה הריני מינדת אלמנותי בבית בעלי שומעין לה: **כך היו אנשי ירושלים כותבין** וכו' ירוש' אנשי הגליל חסו על כבודם ולא על ממונם אנשי יהודה חסו על ממונם ולא חסו על כבודם ע"כ: וביד רפי"ח דהלכות אישות. **ובטור** א"ה סי' נ"ג. ונלע"ד דהא דלא קתני כך היו אנשי ירושלים ואנשי גליל כותבי' ואנשי יהודה היו כותבין עד שירצו וכו' לרמוז לנו דאע"ג דאנשי ירושלים היו בכלל דוכתא מכלל אנשי יהודה וכמנהגם בהא ס"ל כאנשי גליל והא דאנשי ירושלים היו עושין על פי חכמי לשכת הגזית ועל פי דרכו רמז לנו דהלכתא כאנשי גליל כשמואל דפסק הכי בגמרא ולא כרב וכן פסקו בס ביד ובטור:

פרק ה אף על פי שאמרו וכו'. נלע"ד דהא דקתני אע"פ וכו' דנראה לשון יתר דניתני דליתני הכי הרוצה להוסיף על כתובת אשתו אפי' מאה מנה יוסיף לאשמועי' שאפי' שירצה להוסיף צריך לכתוב בכתובה בר ממתתן זוזי או בר ממנה דאי ליכי כמו שנוהגים א"נ להידך גיסא דאפי' שיכתוב אלפים דחזו ליכי או רבוא דחזו ליכי וכמו שכתבתי לעיל בפ"ק סוף סי' ה'. וכן משמע ממה שאכתוב בסמוך משם הר"ן ז"ל כנלע"ד: **אם רצה להוסיף** וכו'. פ' עשירי דהלכות אישות סי' ז' ט' ובפי"ב סי' ה'. ובתשובות הרי"ק שרש פ"א דתוספת המוכר בפוסקים ובתלמוד לאו היינו תוספת שלש הנהוגה בינינו דההיא תוספת הנזכרת בתלמוד ובפוסקי' היינו שמוסיף לה לפי דעתו וחבתו עמה ואין לדבר קצב אלא כל א"א לפי אשר ידבנו לבו והיא התוספת הנז' בכל מקום בתלמוד כההיא דריש פ' אע"פ דאם רצה להוסיף אפי' מאה מנה מוסיף ועלה קאמר ראב"ע דמן האירוסין אינה גובה אותם שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה ואיבעיא לן בגמ' אי חבת ביאה קונה אי חבת חופה קונה ופשט ליה מדתניא רב יוסף שלא כתב לה אלא על חבת לילה הראשונה אבל בתוספת שליש הנהוגה בינינו פשיטא שאין לומר כן שהרי אינה באה מחמת חבה כלל ולאו מהגה דבעל היא אלא דין גמור הוא על פי התלמוד ומשנה שלימה בפ' מציאת האשה פסקה לו להכניס לו אלף זוז הוא פוסק כנגדה ט"ו מנה וכן בסיפא הכל תנא מגייתא זוזא והכי קתני פסקה להכניס לו סלעים נעשה בשה דינרים ופי' שם רש"י ז"ל וז"ל הוא פוסק כנגדו ט"ו מנה שליש יותר יקבלם עליו לכתוב בכתובה לבד תוספת שהוא מוסיף לה לפי שישתכר בהם עכ"ל הרי לך בהדיא שאותה תוספת שליש היא לבד התוספת שהוא נותן לה ומפני שישתכר בהם ולא מפני חבה כלל והכי איתא בירוש' בהדיא ורב אלפס הביאו בפ' מציאת האשה וז"ל מה ראו לומר בכספים אחד ומחצה ובשום פחות חומש א"ר יוסי ב"ר חנינא שמו דעת האשה שרוצה לבלות כליה ולפחות חומש שמו דעת האיש שרוצה ליטא וליתן הכספים ולעשותם את ומחצה ע"כ הרי לך בהדיא שאותו תוספת שליש הנוהגת בינינו אינו התוספת הנז' בכל מקום בתלמוד אלא הוא מעיקר הדין ומנהג אבותינו שהנהיגנו אותה בכל גלילותינו תורה היא ועל פי התלמוד ויש לה דין נכסי צאן ברזל שהיא הנדוניא ע"כ בקיצור. וכתב הר"ן ז"ל דבירוש' אמרי' שהמוסיף לאשתו אפי' לאחר שכנסה באמירה בעלמא קני ולא צריך לקנינא מיניה ופירשו טעמא התם משום דרוצה הוא ליתן כדי שלא תחזור בה ומקדין ויכולה היא שמפרקי' מעיקא ליה ומשבק לה ול"ע מהו' דלא אשכחן כולי האי בגמ' דילן אדרבא בגמ' משמע דלית לן כלל האי סברא עכ"ל ז"ל: **נתארמלה או נתגרשה**. פ' נערה שנתפתתה דף מ"ו וכתבו שם תוס' ז"ל שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה אין נתנה בסברא זאת דבכמה מקומות בתלמוד מצינו כן ומ"ת א"כ אל אדם הלוקח פרה ונחברו ונטרפה או מתה אין אמרי' שלא ע"מ כן לקחה וי"ל דהתם אין סהדי שבאותו ספק היה רוצה ליכנס ואפי' אם אומר לו אם תטרף יש לך לקבל הפסד היה לוקחה אבל הכא לא כתב כלל כי אם ע"מ לכונסה ואין דעתו אל להכניס עצמו בספק ע"כ. ואיתה נמי בס"פ הכותב ובפ"ק דב"מ דף י"ז. והתם בעי למפשט מינה דבתנאי ב"ד יש כתובה לאשה מן האירוסין מדקתני בין מן האירוסין גובה את הכל דמשמע בין עיקר בין תוספת ודחי דדילמא מיירי בדכתב לה וכי תימא אי כתב לה מאי למימרא לאפוקי מדר"א בן עזריה דאמר שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה ודייקא נמי דקתני גובה את הכל אה"נ דכתב לה מנ"ה גובה את הכל אה"א דלא כתב לה מאי גובה את הכל מנה או מאתים הוא דאית לה שהרי אין כאן תוספת. וכתבו תוס' ז"ל שם במציעא ומ"מ אמת הוא דארוסה יש לה כתובה אפי' לא כתב לה כדמוכח בפ' האומר דקדושין דקתני היא אומרת קדשתני וכו' עיין במ"ש שם בסימן י'. ובטור א"ה סי' נ"ס. ויש לדקדק אמאי קתני במילתיה דר' אלעזר בן עזריה מן הנשואין גובה את הכל כיון דלא פליגי אלא בין מן האירוסין לא הוה ליה למיתני אלא מילתא דפליגי בה ונלע"ד שאפשר לומר שמשנה יתירה אשמעי' דאפי' לראב"ע כיון שנשאת גובה את הכל אע"פ שעדיין לא נבעלה וכדמשמע דפשיט תלמודא לר' אלעזר ב"ע חבת חופה קונה אפי' שעדיין לא נבעלה וכדפי' הרא"ש ז"ל ואע"ג דתלמודא לא פשיט ליה מהכא כדכתיבנא אפשר לומר משום שאינו ברור כ"כ. ועוד ראוי לדקדק דהכי איבעי ליה למיתני מן האירוסין בתולה אינה גובה אלא מאתים והאלמנה מנה שלא כתב וכו' ונלע"ד דאי הוה תני הכי הוה משמע דמן הראוי היה שאפי' מאתים או מנה לא תגבה אלא מאחר שכתב לה כתובה תגבה להכי תני מן האירוסין בתולה גובה מאתים וכו' לרמוז דבין לת"ק בין לראב"ע רבנן תקון כתובה לארוסה וכדשמעינן נמי תנא הכי לעיל בפ' נערה שנתפתתה בנוסחת המארס את בתו וכו' כך נלע"ד מאחר שסתמא הוא דארוסה יש לה כתובה כמ"ש. ועיין בפי' רש"י סוף פירקי' דלעיל ריש דף נ"ד: **רבי יהודה אומר** וכו'. בפ' נערה שנתפתתה דף נ"ה. ונלע"ד דמשום דקתני רישא אם רצה להוסיף יוסיף קאמר ר' יהודה דגם יכול לגרוע אם היא כותבת לו התקבלתי ור' מאיר סבר שאינו יכול לפחות כלל ועיקר ור' יוסי ס"ל דאפי' על פה יכול לפחות כמו שנכתב בסמוך ומכל מקום נראה דלכ"ע אינו יכול לכתוב לבתולה שטר של מאתים או לאלמנה שטר של מנה וכן כותבות התקבלנו כל המאתים או כל המנה: **אם רצה כותב** וכו'. **והיא כותבת** וכו'. לשון שובר ובגמ' פריך וסבר ר' יהודה דכותבין שובר והתנן בפ' בתרא דב"ב מי שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחליף ויכתב שטר אחר כדי חוב הנשאר ויקרע הראשון ולא יכתוב שובר להרע כח הלוה שיצטרך לשמור שוברו מן העכברים ר' יוסי אומר יכתוב לו שובר ולא יחליף להרע כח המלוה למחול שעבודו מזמן ראשון ותירץ ר' ירמיה דהכא ר' יהודה לא קאמר דליכתוב שובר בפני עצמו אלא בתוך הכתובה עצמה יכתוב שובר והיא אמרה בפניו התקבלתי אביי דליכא טעמא דשומר שוברו מן העכברים אביי תירץ אפי' תימא דכתבה ליה בשובר בפני עצמו ל"ד דהתם ודאי פרעיה ואיכא למיחש דילמא מירכס שוברו ומפיק ליה מלוה לשטרא והדר גבי זימנא אחריתא אבל הכא מי איכא למימר דודאי יהיב לה בתמיה מילתא בעלמא הוא דאמרה ליה אי נטריה נטריה אי לא נטריה איהו הוא דאפסיד אנפשיה והדר דייק לר' יהודה טעמא דכתבה ליה שובר אבל על פה לא הויא מחילה והא שמעי' ליה לר' יהודה דהדיא בברייתא דבדבר שבממון אפי' על פה תנאו קיים דתניא הרי את מקודשת לי ע"מ שאין ליך עלי שאר כסות ועונה ה"ז מקודשת ותנאו בטל מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר בדבר שבממון כגון שאר וכסות תנאו קיים ומשני דס"ל דכתובה דרבנן וס"ל נמי דעשו חכמים חזוק לדבריהם יותר משל תורה והדר פריך והרי פירות דכ"מ דרבנן ולא עבדו להו רבנן חזוק לדעת ר' יהודה דתנן לקמן רפ"ט ר' יהודה אומר לעולם אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה וקיימ' לן דיכתוב היינו יאמר דבאמירה בעלמא סגי ומשני אביי כתובה דשכיחא לכל עשו חכמים חזוק פירות דלא מילתא דלא שכיחא לא עשו חכמים חיזוק והדר פריך והרי חמרים דבספ"ד דמסכת דמאי דשכיחי ולא עשו להם חכמים חזוק למיחש לגומלין לר' יהודה ותירץ אביי ודאי דדבריהם עשו חכמים חזוק ספק דדבריהם לא עשו חכמים חזוק ורבא תירץ דבדמאי הקלו דאפי' ספק דדבריהם ליתיה דרוב עמי הארץ מעשרין הן. ור' יוסי סבר בברייתא דרשאי לפחות לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה ואפי' ע"פ ותנאו קיים כיון דידעה ור' יהודה רשאי נמי ס"ל כר' יוסי מיהו על פה תנאו בטל לחכמים עשו חזוק אבל בלא למחול מכתוב שובר: **והיא כותבת לו התקבלתי ממך מנה**. אע"ג דידעי' ודאי שלא נתקבלה הודאתה זו שוברתה כאילו נתקבלה ואין צריך לומר הריני כאילו התקבלתי וכן הדין בכל חוב אע"פ שיש לו שבועה הריטב"א ז"ל הובא בבית יוסף בחשן המשפט סי' ע"ג. וז"ל התוס' ז"ל בפ' נערה שנתפתתה דף נ"א וקשה לר"י דמנלן דכל הפוחת ואפילו בתנאה משמע דילמא בתנאה מודה ר' מאיר דתנאו קיים דכל הפוחת דמשמע דאפי' באותו ענין שיש לה היינו בסוף ביאה דאמרי' בפ' אע"פ דאינה מוחלת שסבר זכתה ואמירתה לאו כלום הוא אא"כ כתבה שובר התקבלתי וי"ל דלשון כל הפוחת משמע שהוא פוחת לה ובסוף ביאה אינו יכול לפחות אלא היא פוחתת לעצמה ולא שייך לשון פחת א"נ מדנקט כל דייק עכ"ל ז"ל בקיצור: וכתב הר"ן ז"ל בפ' שמד"ר דף הק"ד ע"ב דכי אמרי' דכל הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנה ממנה ה"ז בעילת זנות היינו בבא עליה לאחר שכנסה בלא כתובה אבל אם קדשה על הנאי ונתבטלו הקדושין מפני שלא נתקיים התנאי אם חזר ובא עליה לשם קדושין אין בעילתו נקראת בעילת זנות שלא שמעתי בשום מקום שהמקדש בביאה שתהא ביאתו ביאת זנות עכ"ל ז"ל בשנוי לשון קצת: ובגמ' כי אתא רב דימי א"ר שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא מחלוקת דר' יהודה ור' יוסי דר' יהודה ס"ל דעל פה לאו תנאה הוא ור' יוסי ס"ל דאפי' ע"פ תנאו קיים בתחלת חופה או אפי' בסוף חופה דהיינו תחלת ביאה אבל בסוף ביאה אפי' ר' יוסי מודה דכיון שבא עליה אין מחילתה על פה מחילה אא"כ כתבה שובר התקבלתי ואיכא ליפנא אחרינא בגמ' ע"ש. ובטור א"ה סי' ס"ו: **ב נותנין לבתולה** וכו'. פ' עשירי דהלכות אישות סי' י"ח י"ט. ובטור א"ה סי' נ"ו. ונלע"ד דמשום דקתני לעיל במילתיה דראב"ע דהלכתא כותיה דמן האירוסין בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה תנא השתא דנותנין לבתולה וכו' דשייך בסרכא דידיה הא דקאמ' בגמ' דקטנה בין היא בין אביה יכולין לעכב שלא תנשא עד שתגדיל ותעשה נערה ולזה סמך זה למילתיה דראב"ע לומר לך שאם היתה קטנה זו שנתאלמנה או נתגרשה אפי' ראב"ע מודה דגובה את הכל אפי' מן האירוסין דכיון שידע שהדבר תלוי בידה לעכב ואעפ"כ קדשה וכתב לה כתובה עם תוספת ודאי כיון דידע קא מחיל לה וגובה את הכל אפי' מן האירוסין אי נמי להידך גיסא דאפי' רבנן יודו דכיון שיכולין לעכב שלא תנשא בקטנותה אע"פ שקדשה בעודה קטנה אינה גובה מן האירוסין אלא הבתולה מאתים כנלע"ד ובדוחק שלא נחה דעתו עדיין: ואיתה למתני' פ' נערה המאורסה: **משתבעה הבעל**. בגמ' בברייתא קתני בין שתבעה הבעל והיא מעכבת ובין התבעה היא ובעל מעכב נותנין לה י"ב חדש משעת תביעה אבל לא משעת אירוסין ואפי' ששהה כמה שנים ארוסה: **ולאלמנה שלשים יום**. דוקא באלמנה בעולה אבל באלמנה מן האירוסין דינה כבתולה שנתנו לכל בתולה דין שנה והכי איתא בירוש' וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפי' מהלכו' אישות: **כך נותנין לאיש**. אם תבעה אותו האשה להנשא והיינו לומר דלבחור י"ב חדש אפי' נשא אלמנה ולאלמן שלשים יום אפי' נשא בתולה כל שהיא מוכנת וכן נראה מן הירושלמי אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' עשירי מהלכות אישות שהזמן שנותנין לאיש

הוא

הוא כפי הזמן שנותנין לה שאם נושא נערה בתולה נותנין לו י"ב חדש ואם נושא אלמנה אפילו הוא בחור אין נותנין לו אלא שלשים יום וכדבריו נ"ל דאיהו בתרה גריר מדמקשינן בגמ' וכו' הר"ן ז"ל. ומתני' דקתני וכשם שנותנין לאשה כך נותנין לאיש בין זמן שקבל לבתולה בין זמן שקבל לאלמנה אפשר לפרשה כדעת הירוש' וגם כדעת הרמב"ם ז"ל דוק: והאי אלמנה פי' מן הנשואין דוקא: **הגיע זמן** וכו'. ר"פ בתולה נשאת פ"א ע"ב ומסיק התם רב אשי דדוקא כשהבעלים מעכבין הוא שאוכלת בתרומה אע"פ שהם אנוסין כגון שחלה אבל אם האונס בא מצד האשה כגון שחלתה או שפירסה נדה אינו חייב לזונה ואינה אוכלת בתרומה ומתני' דקתני ולא נישאו דמשמע שהעכוב בא מצדן כגון שהיו אנוסות ואעפ"כ קתני אוכלות משלו ואוכלות בתרומה בדין הוא דאיבעי ליה למיתני ולא נשאו שהרי אין העכוב תלוי אלא באנסים ואם עכב אפי' באונס חייב לזונה אלא איידי דתנא רישא נותנין לבתולה י"ב חדש וכו' בדידהי תנא נמי נישאו בדידהי. וכתבו תוס' ז"ל בפירקין דף נ"ח הגיעו זמן ולא נישאו או שמתו בעליהן אוכלות משלו ואוכלות בתרומה וכו' כך היא הגרסא בסדר משנה ירושלמית ולקמן נעתיק לשונם יותר בארוך: **רבי טרפון אומר נותנין לה הכל תרומה**. כתב רשב"ם ז"ל בפסחים פ' בתרא דף קי"ז כי היכי דפליגי ר"ט ור' עקיבא בפירושא דאוכלת בתרומה ולאו תלתא תנאי הוו דה"נ פליגי תרוייהו התם בפירושא דחותם בגאולה דקאמר ת"ק ולאו תלתא תנאי הוו אלא פשיטא סותם דבריו בין הכא בין התם והדר מפ' לה בפלוגתא דר"ט ור"ע ע"כ. ור' יהודה בן בתירא סבר שתי ידות תרומה ואחת חולין: [הגהה מצאתי כתוב ברבינו שלמה לוריא ז"ל סימן לדבר שהם אשה רואה משלשים יום לשלשים יום דהיינו שלש ראיות ושבעה נקיים דהיינו עשרה ימים שלש שעבורה ודוק ע"כ]. ור' יהודה סבר כר"ט דאה"נ דנותנין לה הכל תרומה מיהו נותנין לה יותר מכדי מזונותיה כשיעור שאם באת ליקח מהלה חולין לא תפחות מדמי מהלה חולין וטורח מכירה עליה ורשב"ג אומ' דאפי' טורח מכירה אינו עליה אלא נותן לה תרומה הרבה כדי שתתננה בזול ותמלא לוקחין הרבה: **ר' עקיבא אומר מחצה חולין** וכו'. ביד פי"ב דהלכות אישות סי' י"נ. ירוש' ר"ע אומר מחצה חולין ומחצה תרומה שהנשים מצויות לטמא טהרות ע"כ. בפי' ר"ע ז"ל דהא מייחד לה דוכתא. אמר המלקט פי' רש"י ז"ל דמאחר שהוא זן אותה תמיד מוציאה מבית אביה ומייחד לה מקום שלא תפסיד מזונותיו לחלקם לקרוביה ע"כ: **ג היבם** וכו'. פ' נערה המאורסה דף ע"ג: **ואפי' כולם** וכו'. תוס' פ' אלמנה לכהן גדול דף ס"ו: **או כולם בפני הבעל חסר יום א' בפני היבם**. מה שפי' ר"ע ז"ל הוא פי' רש"י ז"ל ועיין בתוי"ט מה שהקשה עליו ר"ת ועוד מדתק בפירקין בסדר משנה ירושלמית הגיע זמן ולא נישאו או שמתו בעליהן אוכלות משלו ואוכלות בתרומה משמע כשמתו בעליהם שהיבם מאכילן בלא ביאה דומיא דהגעת זמן דמיירי בלא נישאו דאי אחר ביאה פשיטא דאשתו גמורה היא ועיין עוד בתוי"ט מה שתירץ ר"ת על זה. ועיין בפי' רש"י ז"ל בנדרים פ' נערה דף ע"נ דמשמע שחוזר בו שם. ובגמ' פריך השתא בפני הבעל אמרת לא בפני היבם מיבעיא פי' רש"י ז"ל השתא בפני הבעל חוץ מיום אחד אמרת לא אכלה כולן בפני היבם דעל ידו אין לה לאכול דלאו קניינו היא לא כ"ש ע"כ. ומשני זו ואין צריך לומר זו קתני וכתבו תוס' ז"ל ה"נ זו אף זו קתני ל"מ ששה חדשים בפני הבעל וששה חדשים בפני היבם דלא אכלה אלא אפי' כולם בפני הבעל חוץ מיום אחד לא אכלה וכן מוכיח בירושלמי דמפ' כולה מתני' בזו אף זו עכ"ל ז"ל ונראה שחולקים נ"כ בפי' הקושיא נגד רש"י ז"ל וכמו שנכתוב בסמוך בס"ד בשם רש"ל ז"ל שם שהם ז"ל לא הוו גרסין במתני' בבא דכולן בפני היבם וא"כ הקושיא כאן לדעתם ז"ל היא כך דמכיון דתנא בסיפא כולם בפני הבעל אינה אוכלת כ"ש ששה חדשים בפני הבעל וששה חדשים בפני היבם דאינה אוכלת ומשני לא זו אף זו קתני ודרך התנא הוא כן בכמה דוכתי: **זו משנה ראשונה**. תוס' פ"ק דקדושין דף י"א: **אין האשה אוכלת בתרומה** וכו'. וה"ה שאין יבמה אוכלת עם היבם עד שתבעל ואפי' אכלה בחיי ראשון והכי איתא בהדיא בתוספתא זו משנה ראשונה ב"ד של רבותינו חזרו ואמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ולא היבמה עד שתבעל וזו ראיה לפי' ר"ת ז"ל דמדקתני דב"ד של רבותינו חזרו ואמרו ולא היבמה עד שתבעל מכלל דלמשנה ראשונה אוכלת בעודה שומרת יבם קודם שתבעל וזה שלא כדברי רש"י ז"ל הר"ן ז"ל. וראיתי שכתב ר"ש לוריא ז"ל וקשה מה יעשה ר"ת ז"ל בסיפא כולם. בפני יבם חסר יום אחד דליכא למידק הא כולם בפני היבם אוכלת דהא קתני רישא היבם אינו מאכיל והשתא כ"ש הוא בעיני דהא כולן בפני הבעל חוץ מיום א' איכא לדחוק ולפרש כפי' רש"י ז"ל הא כולן בפני הבעל הויא מיהא אוכלת בפני הבעל והפ"ה לא ס"ל לר"ת ז"ל לדחוק הכי **ודייק** מינה כ"ש בפני יבם וצ"ל דלא גרים כך בבא אחרונה וכן בהרי"ף והרא"ש ז"ל וכל ספרים המדוייקים ראיתי שאינו: [הגהה וגם ה"ר יהוסף ז"ל מחקה לכולה בבא זו או כולם בפני היבם חסר יום אחד בפני הבעל]. ומש"ה פירשו התוס' לקמן דגרסי' זו אף זו קתני ואף שבירושלמי שלפנינו כתוב האי בבא דכולן בפני היבם על כרחך בירושלמי שלהם לא היה כתוב כך שהרי התוספות ז"ל כתבו בשם הירושלמי לא זו ששה חדשים בפני הבעל וכו' אלא אפי' כולם בפני הבעל חסר יום א' ובירוש' שלפנינו כתוב אלא אפי' כולן בפני היבם חסר יום אחד אלא בעל כרחך טעות סופר הוא כך נ"ל עכ"ל ז"ל ונלע"ד דבמחילה מכבוד הוראתו דלא דק שפיר דהך אמת דבגמ' ירושלמית בפסקא דעשתה ששה חדשים קאמ' הכי ולא סוף דבר ששה חדשים לפני היבם אלא אפי' כולם בפני היבם חסר יום א' אינה אוכלת בתרומה אבל במשנה אין שם בבא דאו כולן בפני היבם חסר יום אחד וא"כ מוכרח דמלת היבם דקאמר בירוש' אלא אפילו כולם בפני היבם נ"ל אלא אפי' כולם בפני הבעל ומ"מ חסרון לשון יש בירוש' נ"כ לפי מה שכתבו תוס' ז"ל דהירוש' מפ' כולה מתני' בזו אף זו ולולי דמסתפינא מגלוי תקיפי איתני עולם רבותינו בעלי התוס' ז"ל ה"א דהאי לא סוף דקאמ' בירוש' הכא לאו זו אף זו קאמ' דקאי אבבי דקתני במתני' רק הוא פי' על המשנה ואפי' בבא דאו כולם בפני הבעל חסר יום א' בפני היבם לא הוו גרסי ולזה בא הירוש' לפ' לא סוף דבר ששה חדשים בפני היבם אלא אפי' כולם בפני הבעל וכו' וללמדנו חדוש א' שלא נזכר במשנה כלל בא הירושלמי כדרכו בכמה דוכתי דנקיט האי לישנא דלא סוף לאשמועי' רבותא שלא נזכר במשנה: עוד גרסי' בירוש' מתני' לא כמשנה ראשונה ולא כמשנה האחרונה אלא כמשנה האמצעית דתניא בראשונה היו אומרי' ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה דהוו דרשין וכהן כי יקנה נפש קנין כספו דלא כן מה בין קונה אשה לבין קונה שפחה חזרו לומר לאחר י"ב חדש לכשיתחייב במזונותיה ב"ד של אחריהן אמרו לעולם אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ע"כ ועד שתכנס לחופה היינו כל שהביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם נשואין כך פי' הר"ן ז"ל: **ד המקדיש מעשה ידי אשתו**. פ' ואלו נדרים דף פ"ה וגם בירושלמי שם באותו פרק: ונראה דהנך דתני לעיל פלוגתא דר"ט ור' עקי' אי נותן לה הכל חולין או מחצה חולין ומחצה תרומה תני השתא נמי פלוגתא דר"מ ור' יוחנן הסנדלר דמקדיש מותר מעשי ידי אשתו אי הוי חולין או הקדש. ובתר הכי תני בסמוך ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה וכו' כלומר אע"פ שהקדיש מותר מעשי ידי אשתו לר' מאיר הוי קדש מודה ר"מ דלא חל הקדש אכולהו מלאכות נמי דנימא שיתחייב לשלם לקדש כשיעור מה שהיה צריך לשכור משרתת לעשות לו מלאכות הללו ובסמוך אכתוב עוד בס"ד: וביד פ' ששי דהלכות ערכין סי' כ"ח ובטור' א"ה סי' פ"א: **הרי זה עושה ואוכלת**. כלומ' ואין מעשי ידיה קדוש על פיו: **המותר** וכו'. כתב הר"ן ז"ל בשם השאלתות [עי' תוי"ט] ורב ושמואל דקיימא לן כוותייהו מוקמי לה למתני' ברוצה להעלות לה מזונות ואינו רוצה להעלות לה מעה כסף שתקנו לה חכמים שיתן לה בכל שבת ושבת מעה כסף לצרכה לבד המזונות וקסברי רב ושמואל דתקנו חכמים מזונות תחת מעשי ידיה ומעה כסף תחת מה שהיא עושה יותר על הראוי שפסקו חכמים שהיא חמש סלעים וכו' ומש"ה תנינן שאם הקדיש את מותר מעשי ידיה. ר"מ אומר הקדש לאחר מיתה דכשתמות היא ויירשנה חיילא דקסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם הכל מחיים לא חייל כיון שאינו מעלה לה מעה כסף שהוא תחת מותר ור' יוחנן הסנדלר אומר חולין דקסבר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכי תימא כו' [עי' בתוי"ט] ונלע"ד דבזה הפירוש מדוקדק הא דקתני ברישא דמתני' ה"ז עושה ואוכלת ולא קתני המקדיש מעשי ידי אשתו אינו מוקדש: **ה ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה**. וכו' ביד ר"פ כ"א דהלכות אישות עד סי' פ': ובטור א"ה סי' פ'. ירושלמי שבעה גופי מלאכות מנו חכמים והשאר לא הוצרכו למנות פי' דפשיטא שצריכה לעשות כל צרכי הבית ולעמוד לפני בעלה לשרתו בשאר מלאכות קטנות שחייבת לעשות לו כגון לערוך לפניו שולחן ולמזוג לו את הכוס ולהביא כלים ולסלק מלפניו ושאר כל צרכי הבית כגון נתינת התבן לפני בהמתו וכיוצא בזה. ונלע"ד דהיינו שבעה מלאכות דקתני במתני' הם אבות מלאכות ויש לכל אחת ואחת תולדות כגון טוחנת תולדותיה כבירה וברירה. ואופה תולדותיה רקוד ולישה ועריכה ומלוי המים או מן העין או מן הבור. ומכבסת תולדותיה ג"כ הכנת מים לחמומן. ומבשלת תולדותי' קניבת הירקות וחתוכן וכיוצא בזה. ומניקה את בנה תולדותיה קנוח צואתו וחתולו. ומצעת לו את המטה תולדותיה ניעור הכרים והכסתות והעלתן לגג או לשוטחן בהלר בחמה וכיוצא בזה. **ועושה** בצמר מדלא קתני וטווה בצמר משמע דלאו דוקא טויה אלא נ"כ ניפוץ וסרוק כך נלפ"ד: **טוחנת** וכו' לשון הרמב"ם ז"ל שם פכ"א כיצד מטחנת יושבת בריחיים ומשמרת הקמח ואינה טוחנת ומחמרת אחר הבהמה כדי שלא יבטלו הריחיים ואם היה דרכן לטחון בריחיים של יד טוחנת ע"כ: ובגמ' מתני' דלא כר' חייא דתני אין אשה אלא ליופי לבנים ולתכשיטין. וכתבו תוס' ז"ל דלא פליג אלא הטוחנת ואופה ומניקה את בנה שמכחישות את יפיה אבל מעשה בצמר לא פליג דמעשי ידיה תחת מזונות ע"כ: **עוד** כתבו הם ז"ל בפ' בתולה נשאת דף ד' וכן נ"כ כתבו הר"ן ומגיד משנה ז"ל מחמת קושיא דמימרא דרב הונא דמשמע דפליגא אמתני' כמו שאכתוב בסמוך כתבו דיש שאין גורסין במתני' ומצעת לו את המטה אלא ומצעת את המטה ור"ל כל מטות בני הבית ע"כ ע"ש והביאו בית יוסף באבן העזר סימן פ' וז"ל הגהת אשרי הלכך נראה כפי' ר"ת ז"ל שפי' דמתניתין ל"ג ומצעת לו אלא ומצעת ופי' דמצעת דנתני' לארוג ולתקן כלי המטה ע"כ: ודברי רש"י ז"ל אכתבם בסמוך. ובכסף משנה שם גם בבית יוסף שם נתן טעם למה השמיט הרמב"ם ז"ל בבא דהכניסה לו שלש שפחות. וגם לבבא דהרי זו יושבת בקתדרא תירץ דמשום דלא מסתבר ליה לפלוגי בין הצעת המטה דרב הונא להצעת המטה דמתניתין השמיטה גם כן: **ומניקה את בנה** מתני' דלא כב"ש דתניא נדרה שלא להניק את בנה בש"א שומטת דד מפיו ולא הניקנו שחל הנדר ולא משעבדא ליה ועוד נמי תניא בש"א אינה מניקה הם אינה רוצה אפי' בלא נדר. כתב הרא"ש ז"ל דגרסי' בירוש' הכי א"ר חגיי לא אמרו אלא בנה אבל התאומים לא ולמה אמרו בנה שלא תניק בן חברתה וה"פ הא תאומים לא בתמיה והלא יכולה להניק שניהם למה לא תניקם אלא ודאי חייבת להניק שניהם וא"כ למה אמרו בנה למעוטי בן חברתה ואפי' הוא בן בעלה עכ"ל ז"ל והר"ן ז"ל נראה שיש לו דרך אחרת בירוש' הזה וז"ל ירושלמי לא אמרו אלא בנה אבל התאומים לא ולמה אמרו בנה שלא תניק בנה של חברתה כלומר למה אמרו בנה ולא אמרו את הבן דשמעינן נמי דדוקא בן אבל תאומים לא אלא ודאי לאשמועי' דדוקא בנה אבל בן חברתה לא כלומר שאם מת בנה אינה חייבת להניק בשכר ותעלה לו שכרה וכן נמי אינה חייבת להניק בן שיש לו מאשה אחרת וכן נמי הבעל מעכב עליה מלהניק בן חברתה עם בנה עכ"ל ז"ל: **הכניסה לו שפחה אחת** וכו' ולאו דוקא הכניסה היא לו שפחה או נכסים שראוי לקנות מהם אלא אפילו שהוא יש לו נכסים כדי יכולת לקנות לה שפחה אחת או בתים הרי זה מנכה לה מן המלאכות כפי השפחות שיכול לקנות לה כאשר שכ' במשנה שכן משמע מן הגמ' והובא בדברי הפוסקים ז"ל. ונלע"ד דהא דהכא ברישא נקט לשון לא דקתני לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת ובתרתי באבי דסיפא נקט לשון אין דקתני שתים אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה שלש אינה מצעת את המטה ואינה עושה בצמר בדין הוא דה"ל למנקט גם הכי ברישא לשון דאין וכדנקט הרמב"ם ז"ל לשון אין בכולהו באבי שם ביד פכ"א אלא אפשר דשינה תנא למנקט הכא ברישא לשון דלא לאשמועינן דבאלו השלש מלאכות הראשונות שהם היותר כבדות וקשות אפי' בדרך עזר לשפחתה אינה חייבת ואדרבה בעלה מונעה מלעשותה כיון שהכניסה לו שפחה לעשותם ועוד שהן קשות ומנערות אותה ולחיים ניתנה ולא לנער ניתנה אבל בתרתי באבי דסיפא שהן מלאכות קלות הרבה יותר מאלו קתני לשון אינה כלומר

בספי'

שאפי' הכניסה לו שפחות לעשותם חייבת לעזור מעט מדרך המוסר ואותן שפחות ג"כ יעזרו זו את זו במלאכות הכבדות אי נמי כיון דהנקת בנה הוא מלאכה מתוך גופה הייך שפיר למיתני ביה לשון אינה ואגביה נקט לשון אינה גם במבשלת וגם בבבא שלאחריה ועיין עוד ברבינו דוד קמחי ז"ל בשרש אין בהפרש שבין מלת אין למלת לא. ובגמרא שתים אינה מבשלת הא שארא עבדא משום דאמר לה חדא שכחה טרחא לידי ולידיה וחדא לדידך ולדידה וקמי אורחים המסתפים שבת או חודש וכן קמי פרחי שהן עוברי דרכים שאינם נכבדים מאן פרח: **שלש אינה מצעת** וכו' תוס' פ' בתולה נשאת דף ד': **ואינו** עושה בצמר. כתב ה"ר יהוסף ז"ל י"ס דל"ג זה. ובגמרא שלש אינה מצעת את המטה הא שארא עבדא פי' רש"י ז"ל כגון דברים קטנים ולא מצי למימר לו עיילית לך אחריתי לאחי ופרחי משום דאמר לה כיון דנפיש ביתא נפישי אורחין ועוברי דרכים אבל כשהכניסה לו ד' שפחות כיון שהן שפחות מרובות מסייען אהדדי: **יושבת בקתדרא** וכתבו תוס' ז"ל ד' ה"ז יושבת בקתדרא אף על גב דבשלש נמי אינה עושה מכל מלאכות שבזכרו במשנה מכל מקום עושה מלאכות קטנות שבבית שלא הוזכרו במשנה ואיכא נמי טורח אורחים ועוברי דרכים וכי הכניסה ד' אינה עושה כלום ע"כ. וקשה לעניות דעתי מה מלמדים אותנו תלמוד ערוך הוא כדכתיבנא בסמוך. יושבת בקתדרא פי' הרמב"ם ז"ל קתדרא אהל עשוי ממשי וממיני הבגדים ומן העצים שיושבים בו המלכים כשהולכים בדרכי' ע"כ: **ר' אליעזר**. ביוד גרסי' לי': **ועושה בצמר** וכו' עד **לעשות בצמר**. בגמ' דייקינן מדקתני בין במילתיה דת"ק בין במילתיה דר' אליעזר צמר ש"מ בצמר אין בפשתן לא ומתני' ר' יהודה היא דאמר אינו כופה אותה לעשות בפשתן מפני שהפשתן מסריח את הפה ומשרבט את השפתים. בפי' ר"ע ז"ל הכתוב שם ור"ש בן אלעזר ל"ל בן גמליאל. ובטור א"ה סי' פ"א. ובגמ' אמר רב מלכיו אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר' אליעזר הלכך המדיר את אשתו ממלאכה אע"פ שהיא רשאה למיזל בגוריתא ונרדשיר יוציא ויתן כתובה. וכתבו תוס' ז"ל והא דקיימ' לן דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו אין זה אותו שהיה בימי ר' אליעזר ע"כ אבל הרא"ש ז"ל כתב דאפשר דמאי דפסיק בגמרא הלכתא כר' אליעז' היינו במאי דפליג את"ק אבל במאי דפליג ארשב"ג כל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו ע"כ. אבל הרמב"ם ז"ל שם בהלכות אישות פסק הלכה כרשב"ג ולאו מטעמי' אלא מטעם זמה כר' אליעזר. וכבר כתבתי לעיל בסמוך טעם לסמיכות משנה זו עם שלמעלה הימנה כפי הנראה לע"ד: עוד נלע"ד דמשום דמתניתין דלעיל קתני המקדיש מעשי ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת דאשמעינן דיכולה אשה לומר איני נזונת ואיני עושה כדאיתא בגמרא קמ"ל השתא בסמיכות משנה זו דשלמעלה הימנה דדוקא כשהיא אומרת איני נזונת ואיני עושה רק מה שאעשה לעצמי אז הרשות בידה אבל אם אמרה אני עשירה ואיני עושה כלל שום מלאכה לאו כל כמינה דהלכתא כר' אליעזר דקאמר במתני' אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר ואגב דהני בהאי מתני' רשב"ג אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה וכו' קתני בתר הכי המדיר את אשתו מתשמיש המטה וכו' כך נלע"ד. אח"כ מצאתי שכתבו תוס' ז"ל בפירקין בדף ס"ג ע"א והכריחו דכי אמרה התם איני נזונת ואיני עושה פטורה מכל ז' מלאכות וכי עבדא שאר מלאכות פוחתין לה מעשייתה בצמר כדתנן במתניתין בסוף פירקין ואם היתה מניקה פוחתין לה ממעשי ידיה דנראה דה"ה מוחנת ואופה והא דנקט מניקה משום דאיירי במשרה אותה ע"י שליש דאינה יכולה לעשות לו מלאכה אחרת כיון דאינה עמו בבית ומיהו יש לדחות דאיכא למימר דדוקא נקט התם מניקה משום דהטורח ממעט החלב פוחתין לה ממעשי ידיה אבל מ"מ נראה דכי אמרה איני נזונת ואיני עושה דפטורה מכל המלאכות שהם תשמש לו מלאכות אחרות א"כ לעולם לא תעשה לעצמה ובמאי תהא נזונת עכ"ל ז"ל ובזה יתפרש קשר משנתנו לשלמעלה הימנה ביותר טוב ובהפך ממה שכתבתי: ן **המדיר את אשתו מתשמיש המטה**. פ' המדיר דף ע"א. ולנע"ד עוד בסמיכות משנה זו לשלמעלה הימנה דמשום דהלכה כר' אליעזר במאי דאמר במתניתין לעיל כדכתיבנא רצה רבינו הקדוש לסמוך האי מתני' הכא דהיא מילתיה דר' אליעזר דהלכתא כותיה ג"כ כמו שנכתוב בסמוך בס"ד. וביד שם פי"ד סי' א' ב' ו'. ובטור י"ד סי' רל"ה ובאבן העזר סימן כ"ה וסי' ע"ו: **בש"א שתי שבתות ובה"א שבת אחת**. גמ' אמר רב מחלוקת במפרש נדרו לב"ש שפירש שהדירה שתי שבתות ולב"ה שפירש שהדירה שבת אחת אבל אם הדירה סתם ולא פירש בנדרו כמה לדברי הכל יוציא ויתן לה כתובתה ושמואל אמר אף בסתם נמי ימתין לב"ש שתי שבתות ולב"ה שבת אחת שמא בתוך הזמן ילמוד למצוא פתח חרטה לומר דאדעתא דהכי לא נדרי ומתיר לו חכם נדרו והלכתא כשמואל. ועיין במה שכתבתי לקמן ר"פ המדיר: **התלמידים יוצאין ללמוד תורה שלא ברשות שלשים יום**. פי' שלא ברשות בתיהם. וכתבו בתוס' פי' ר"י ז"ל דאתא לאשמועי' דאע"ג דמנהגם היה ללמוד ולעשות מלאכה בעירן ועונה האמורה בתורה לתלמיד [חכם] מע"ש לע"ש כדאמרינן בגמ' ולפועלים שתים בשבת כדקתני בסיפא אפ"ה יכולין לשנות מנהגם ולצאת התלמידים שלשים יום ופועלים שבת א' ע"כ. ובגמ' בעי' ברשות כמה ומשני כמה דבעי ואורחא דמילתא שלא ישא עליו חטא אפילו שהוא יכול לפתותה שתתן לו רשות פליגי בה אמוראי רב אמר חדש כאן וחדש בביתו ור' יוחנן אמר חדש כאן ושנים בביתו וכל חד מייתי ראיה מקרא דרב יליף לה מקרא דכתיב בד"ה גבי שנים עשר נשיאים המשרתים את המלך לכל דבר מחלוקות חדשי השנה וכתב דבר מחלוקת הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה משמע שהיה שם שתי מחלוקות מלבד הי"ב נשיאים שהיו אלו השתי מחלוקות אחרות נלוים ומשרתים לעזור הי"ב משמרות כל אחת חדשה פירוש שאחת מאלו השתי מחלוקות משרתת עם האחרות זו ששה חדשים בדלוג וזו ששה חדשים בדלוג דרך משל שאחת מאלו השתים משרתת עם הנשיא של כ"ד אלף של חדש תשרי וחברתה עם הנשיא של עשרים וארבעה אלף של חדש מרחשון וחוזרת הראשונה ומשרתת עם הנשיא של עשרים וארבעה אלף של חדש טבת וחברתה בחדש אדר וכן על סדר זה בששה חדשים של הקיץ הרי חדש בבית המלך וחדש בביתו אף כאן חדש בבית רבו וחדש בביתו כך נלע"ד פירוש לפירוש רש"י ז"ל וקרוב לזה הוא ברש"ל ז"ל: ור' יוחנן יליף לה מבנין בית המקדש שנאמר חדש יהיו בלבנון ושנים בביתו ובגמ' יהיב טעמא מר מ"ש לא אמר כמר: **וכתב** הר"ן ז"ל אי אתלמידים קמייתו ראיה הא תנן דאפי' שלא ברשות די להם פעם אחת לשלשים יום והיכי נימא דאפי' ברשות דוקא שני חדשים או חדש א' בבית ואפשר דכי תנן במתני' שלשים יום לא שיעשו כן בקבע תדיר אלא באקראי בעלמא ואחרים פירשו דבגמ' אפועלים קיימי דקראי דמוכחי מינייהו רב ור' יוחנן בפועלים מיירו ואע"ג דאמרי' בגמ' שאני התם דאית ליה רווחא ה"ק דרווחא דעבודת המלך נפיש מרווחא דפועלים ע"כ: **העונה** האמורה בתורה וכו'. כתב סמ"ג טעם אלו העונות שמאחר שהעונה סתומה בתורה יש לפרש לפי הנראה הכל לפי טורח אומנותו ע"כ וכתב הר"ן ז"ל ה"ה דהני דלעיל נמי הוי עונה האמורה בתורה לתלמידים שלשים יום ולפועלים ז' ימים והאי דלא תני ברישא עונה האמורה בתורה משום דלא אפשר דהיכי ליתני עונה האמורה לתלמידים שלשים יום ולפועלים שבעה ימים כי היכי דקתני סתמא בכל הנך הטיילין בכל יום וכו' א"כ הוה משמע אפי' בתלמידים ובפועלים העושים בעירם אבל גמלים חמרים וספנים מסתמא משמע דחוץ לעירם מיירי שהרי דרכן בכך וטיילין ופועלין דקתני סתמא היינו בעירם ומש"ה תנא פועלים והתלמידים קודם העונה האמורה בתורה לאשמועינן דסתמא אין עונתן בכך ותמה אני וכו'. [עי' בתוי"ט ד"ה התלמידים כו']. וכתב עוד לדעת הרי"ף ז"ל הפועלים שבת אחת דתנן במתני' היינו שעונתן אחת לשבעה ימים אבל הוא ז"ל דקדק דמדלא קתני הפועלים אחת בשבת כלישנא דברייתא דבגמ' דפירושו דעונתן ביום השביעי אלא קתני שבת אחת משמע ביום השמיני וה"פ תלמידים ופועלים מתוך שדרכן שצריכין לצאת חוץ לעירן יכולין לבטל עונתן. התלמידים שלשים ופועלים שבת אחת ע"כ בקיצור מופלג וכן דקדקו ג"כ תוס' ז"ל ע"ש: **הטיילין** בגמרא בעי מאי טיילין ומסיק אביי כדאמר רב כגון רב שמואל בר שילת דאכיל מדיליה ושתי מדיליה וגאני בטולא דאפדניה ולא חליף פריסתקא דמלכא אסביה או כגון מפנקי דמערבא: **הפועלים שתים בשבת**. בעושין מלאכה בעירן מיירי דאי בעיר אחרת הא תני בהדיא בברייתא אחת בשבת. וכתב הר"ן ז"ל ולפי זה אפשר לומר שלש מדות בפועלים שהעושין מלאכתן בעירן שתים בשבת ואם צריכין לצאת חוץ לעירם אחת לשמנה ימים והיינו רישא דמתני' ואם מנהגם קבוע לעשות בעיר אחרת עונה הקבועה להם אחת בשבת ומיהו אם אירע שיש להם צורך מלאכה יכולין לאחר עד יום שמיני דלא גרעי מעושין מלאכתן בעירן עכ"ל ז"ל: **הספנים אחת לששה חדשים**. בגמ' פריך היכא תנא להשמועינן טייל ופועל פי' הנא דכתים לעיל בריישא המדיר בש"א שבת אחת אין לו לומר זהו לא בספן ולא בגמל ולא בחמר ולא בת"ח שהרי עונתם של חמר ות"ח אחת בשבת ובשביל יום א' יוציא ויתן כתובה בתמיה למה הרי שעונתן משבעה לשבעה וכ"ש גמל וספן ואין בכלל הזה אלא טייל ופועל העושה מלאכה בעירו שדרכו לשמש שתים בשבת והוא דוחק גדול ומסיק דאכולהו קאי דע"י נדר אפי' גמל וספן יותר משבת לא דאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו. וזו כיון שהדירה הויא לה כמי שאין לה פת בסלה ויוציא ויתן כתובה אפי' לשבת אחת ועיין במ"ש בפ' כחונך סי' י"ח. וכתבו הפוסקים שפסק רב בגמ' הלכה כר' אליעזר דמתני' וכן פסק הרב אלפס ז"ל וי"מ דטעמא הוי משום דגרסי' עלה בגמ' דרבנן סמכו למעבד כדברי חכמים שאפילו שתים ושלש שנים יוצאין שלא ברשות ונענשים ומתים אבל הרמב"ם ז"ל פסק אפי' שתים ושלש שנים כדברי חכמים דברייתא. ובנוסחאות שלנו לא מצאתי שפסק רב הלכה כר' אליעזר אלא שמצאתי בר"ש נוריא ז"ל כתב שחסר בלשון הגמרא וכתב שכל"ל אמר רב ברונא אמר רב הלכה כר' אליעזר ובתר הכי אמר רב אדא בר אהבה אמר רב זו דברי ר' אליעזר וכו'. ובתלמוד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל הוגה יותר מזה כך פסקא דברי ר' אליעזר אמר רב ברונא וכו' ונכון הוא לפי הלשון של רש"י ז"ל אשר שם בגמ' גם בגמרא משמע בעובדא דרב רחומי שאשתו של רב רחומי היא שמתה ומתוך פי' רש"י ז"ל והר"ן ומגיד משנה ז"ל נראה שרב רחומי הוא שנענש ומת על ששהה מלבוא לביתו ואפשר דהא והא איתנהו שבעון שמשגים אותה ומתה לפעמים מן הדאגה נענשים ומתים הם אע"פ שהיא לא תמות: ן **המורדת על בעלה**. ביד שם פי"ד סי' ה' ס"ו ובטור א"ה סי' ע"ז. ופי' הרמב"ם ז"ל מורדת מתשמיש המטה בלבד אבל אם היא רוצה לעשות שום דבר מן המלאכות שהאשה עושה לבעלה אינה מורדת אלא כופין אותה על כך בכל צד מיני הכפייה ע"כ. וכן כתב ג"כ בשכ"ת מה"א וכתב שם בכ"מ שזה מיירי כשאינה אומרת איני נזונת אלא היא רוצה ליזון ולא לעשות ועוד י"ל דאפילו באומרת איני נזונת ואיני עושה מיירי דעד כאן לא אמרינן דיכולה שתאמר איני נזונת ואיני עושה אלא לפטור עצמה מטווית צמר בלבד אבל כל שאר מלאכות צריכה לעשות אפילו אומרת איני נזונת וכמו שכתב הרב המגיד פי"ב והר"ן ז"ל פ' אע"פ ע"כ ובסמוך אכתוב עוד בזה: **עד כנגד כתובתה**. ואחר כך נותן לה גט וכו'. לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט זהו פי' רש"י ז"ל וכתב עליו הר"ן ז"ל ולפי פי' זה ר' יוסי בתרתי פליג דל"מ שהוא פוחת על כ"מ שיש לה כבר אלא אפילו על אותן שיש לה לאחר מכאן אבל יש שפירשו דעד כדי כתובתה דקאמר ת"ק לאו דוקא דאה"נ דמודה ליה לר' יוסי שהוא פוחת והולך אפי' מנכסי מלוג שנפלו לה כבר וליכא דר' יוסי נמי דייק דלא פליג אלא בחדא דאם איתא דלת"ק אינו פוחת אלא כדי כתובתה בלבד ור' יוסי בתרתי פליג עליה הכי הל"ל לעולם הוא פוחת והולך ואפי' נפלה לו ירושה ממקום אחר ומדלא קאמר הכי משמע דנכסי מלוג שנפלו לה כבר אפילו ת"ק מודה אלא שר' יוסי מוסיף שלעולם הוא פוחת והולך ואותו פחת נעשה חוב עליה שמא תפול לה ירושה ממקום אחר יחזור ויגבה ממנה והכי איתא וכו' ע"ש ועוד כתב בשם הרא"ה ז"ל השבעה דינרין שפוחתין לה מכתובתה לאו שבעה דינרין בטובת הנאה דכתובתה קאמר דהוו טפי מז' דינרין אלא ז' דינרין מכתובתה ממש קאמר וכן מנכסי מלוג שלה פוחתין שבעה דינרין ממה שהנכסים שוין עכשיו אע"פ שיש לבעל בהן אכילת פירות וכן נמי אם נתנו לה הנכסים במתנה על מנת שאין לבעלה רשות בהן ג"כ פוחתין מהן ז' דינרין ואע"פ שאין השיעורין שוין שבנכסים שלה שאין לבעלה רשות בהן השבעה דינרין ז' דינרין גמורים ובשבעה דינרין דכתובה ונכסי מלוג שלה אין שוויין כך לא פלוג רבנן וגבי דידיה כי הוי מורד שמוסיפין לה שלשה דינרין לאו דיהבינן להו לה לאלתר ונימא דילקח בהן קרקע והיא אוכל פירות אלא מוסיפים על כתובתה קאמ' כלומ' שנעשה חוב עליו כשאר סך הכתובה עכ"ל הר"ן ז"ל: **ור' יוסי אומר לעולם**

הוא

הוא פוחת והולך עד שאם וכו' אית דגרסי והולך שמא תפול כו'. בסמוך אכתוב דעת הר"ן ז"ל בזה: **שלשה טרפעיקין**. שהן דינר וחצי שהטרפעיק שלש מעין והדינר ששה מעין וכתב עוד הר"ן ז"ל בשם קצת מפרשים ועמהן הגאון ז"ל דהמורדת ממלאכה באומרת איני עושה כופה אותה בשוטים או אינו זנה או ב"ד מוכרין לו מכתובתה בטובת הנאה כדי שיסכור עליה עבד או שפחה או שמשמתין אותה ע"כ. ובגמ' א"ל רב חייא ב"ר יוסף לשמואל מ"ש כשהיא מורדת עליו דיהבינן ליה דיום שבת דהא בשבע דינרין הוי דינר לכל יום לת"ק או טרפעיק לכל יום לר' יהודה ומ"ש כשהוא מורד דלא יהבינן לה דיום שבת או חצי דינר לת"ק או חצי טרפעיק לר' יהודה א"ל היינו דמפחית קא פחית לא מיחזי כשכר שבת דאסור משו' מקח וממכר ושכירות אבל היינו דאוסופי הוא דקא מוסיף מיחזי כשכר שבת ואסור וכתבו תוס' ז"ל דלא הוי כמו השבוע דהכי אין מוסיפים לכל שבת יחד אלא מה שעולה בכל יום ויום שאם יתפייס היום או למחר באמצע השבוע אין מצטרפין כל ימי השבוע זה עם זה ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל ונראה לי דהיינו טעמא דבמורד מוסיפין ובמדיר אין מוסיפין לפי שהמורד כל שעה ושעה עומד במרדו וכדי שיחזור ממרדו מוסיפין עליו כל שבת ושבת אבל מדיר מכיון שהדירה ואינו מוצא פתח לנדרו מה בידו לעשות ולפיכך אין מוסיפין על כתובתה כלום אלא יוציא ויתן כתובה לסוף שבוע אחת וכיון שהיא יודעת של סוף שבוע אחת הפסד ממנו פת בסלה מיקרי ומש"ה גמרי לה ב"ש מנדה אבל כשהאיש או כשהאשה מורדין מתשמיש כיון שאין למרדן קצבה לאו פת בסלו מיקרי ומש"ה פוחתין או מוסיפי' אפי' כשהיא נדה ע"כ ובזה מובן שפיר קצב מתניתין לשלמעלה הימנה. בפי' ר"ע ז"ל ואפי' שומרת יבם כלומר שאינה רוצה להתייבם וכמשנה ראשונה דמצות יבום קודמת בספ"ק דבכורות: **ח המשרה את אשתו** וכו' תוס' פי' היה נוטל דכ"א ור"פ המקבל דקי"ג ובירוש' ר"פ המדיר. ועיין במה שכתבתי ס"פ בתרא בשם הרב ר' שמשון ז"ל. וביד פ"ב דהל' אישות סי' י"ב וברפי"ג וסי' ג' ד' ה' ובטור א"ה סי' ע' וסי' ע"ג: **לא יפחות לה מקביים חטים או מארבעת**. קבין וכו' כך הגיה במשנת ה"ר יהוסף ז"ל: ובגמ' פריך מתני' לא כר' יוחנן בן ברוקא דהא שמעינן דאמר לגבי עירוב במתני' בפ"ח דעירובין ככר הלקוח בפונדיון כשלוקחין ד' סאין בסלע וסלע מ"ח פונדיונין וד' סאין כ"ד קבין מ"ח חצאי קבין נמצא לריב"ב לחצי קב שתי סעודות הצריכות לעירוב ומתניתין קתני קביים שהן ח' סעודות וי"ד סעודות היא צריכה ואי ר"ש הא אמר התם משלש ככרות לקב ולדידי' ט' סעודות הוי הקב ומתני' קתני דיהיב לה קביים שהן י"ח סעודות והיא אינה צריכה אלא י"ד או על הרוב ט"ו סעודות בשבוע דלכ"ע סעודה שלישית בעינן בשבת. ומסיק דהתיא כבולי עלמא ואפי' לריב"ב הדבא עדיף חד והוי לאורחים דכדאמר רב חסדא התם לענין עירוב לא תתן מתנה לחנוני בשביל דמי העצים ובמה שהוא רוצה להשתכר פשו להו הנהו הכי נמי לענין מזונות האשה אימת אפיא דאייתי פלגא ושדי עלייהו דהכי תחני' והוו מיתכרי ככרות בשני קבין דל חד לסעודה שלישית דשבת דלכ"ע שלש סעודות בעינן ודל חד לאורחים נמצא שנותן לה י"ד סעודות בלבד וא' לסעודה שלישית וכן לר"ש מיתוקמא מתני' ואי כל שעודף לאורחים: **וחצי לוג שמן**. קשה בעיני מה יספיק לה שיעור שלם בימים שכן דהיינו החצי לוג לאכול ולהדליק ואפשר דהוי חצי לוג לאכיל וחצי לוג להדליק וקצת רמז מצאתי לדברי שכתוב שם ביד בפי"ב מה"א סי' י' ושמן לאכילה ושמן להדלקת הנר ומדכתב תרי זימני שמן ולא ערבינהו ש"מ דלכל חד לחודי' דהיינו לכל הפחות חצי לוג לאכילה וחצי לוג להדלקה כנלע"ד. ויין לא פסק התנא לאשה מפני שמרגילה לתאות תשמיש. וכתוב בטור א"ה שם סי' ע' ואם היא מניקה נותן לה יין ואם היא רגילה ביין נותן לה אפי' אינה מניקה ע"כ. וכן הוא שם ג"כ ברמב"ם ז"ל: **נותן לה מטה ומפה ומחצלת**. הרא"ש ז"ל נראה דגרים ואם אין לו מפץ נותן לה מחצלת וכן הוא במשנת הכתב הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וכן הוא בירוש' ובערוך. וכן ביד שם פי"ג סי' ג' ומפץ או מחצלת ע"כ: ופירש הרמב"ם ז"ל ברפי"ג דהלכות אישות המפץ הוא המחצלת שאורגים אותה מן החבלים ומן הסוף ומן הגומא ע"כ. ורש"י ז"ל פרק ר' עקיבא דף פ"ד פי' מפץ של קנים אלא שאם חקקו עליו תוס' ז"ל ותוס' דפ' כיצד הרגל דף כ"ה כתבו דיש מפצים של עץ שיש להם טהרה במקוה ויש מפצים של שיפה וגמי שאין להם טהרה במקוה. ובגמ' מוקי רב פפא למתני' בדיירי באתרא דנהיגי לעשות סרוגי חבלים במטה שמנערין ומזיקין אותה ואין רגילים לשים עור שטוח על המטה דלאו במקום שרגילים לשים עור שטוח על המטה למה הוא צריך לתת לה מפץ הרי עור השטוח טוב מן המפץ. וכתבו תוספות ז"ל ונותנין לה מטה ומפץ אע"ג דלגבי סדור אמרינן בהמקבל (דף קי"ג) דנותנין לו כסא ומטה ומפץ משום דשמואל גבי אשה לא הצריכוה הכנים כ"כ דאפשר לה שילך ד' אמות אחר אכילה ע"כ. אבל התם הרצו דמתני' בעני שבישראל שלא היה לו אלא מטה אחת קודם שנבלה לו ע"כ. ובגמ' בברייתא פליגי תנאי דאי אורחים דידיה לישבן על גבי כרים וכסתות ולאו אורחים דידה דת"ק דברייתא סבר דאין נותן לה כר וכסת אלא כי אתי לגבה מייתי להו וכי אזיל שקיל להו ור' נתן סבר דנותן לה כר וכסת משום דאמרה ליה זימנין דמתרמי דהוית לגבאי בין השמשות ולא מצית מייתית להו ומגנית לי על ארעא הע"ג שגם אתה עמהן אין לך כר וכסת רלוני לעלות עמך והיינו תמיד נוכן אלא כר וכסת כדין תירה שעולה עמו ואינה יורדת עמו: **והשחקים שלה**. שמתכסה בהן בימי נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה בימי טהרתה כשלובשת בגדים שלבשה בימי נדתה ולכאורה משמע דשחקים הוו בגדים בלואים יותר מן הבלאות אבל מן הברייתא דבגמ' משמע קצת שהכל אחד דתנו רבנן מותר מזונות כגון אשה במזונות הלמודים במשנתנו עודפים לה שאינה רעבתני' המותר הוי לבעל ומותר בלאות לאשה ואמר רבה להתכסות בהן בימי נדתה ע"כ אכן מדקתני מותר בלאות לאשה משמע בהדיא דמותר היינו שחקי בלואי הבלאות וכדכתיבנא: ולשון הרמב"ם ז"ל שם פי"ג דהלכות אישות נותנין לה חדשים בימות הגשמים ולובשת בלאותיהן בימות החמה והשחקים וכן מותר הכסות הרי הן של בעל ע"כ: ולשון הטור שם א"ה סי' ע"ג והשחקים שהן מותר הבלאות הן שלה להתכסות בהן בימי נדתה ע"כ: **ט נותן לה מעה כסף לצרכה**. פי' המעה היא משקל ששה עשר גרעיני שעורות. וביד פי"ב דהלכות אישות סי' י' י"ב. ובטור א"ה סי' ע' וסי' פ': **ואם אינו נותן לה וכו'**. בפירקין דף נ"ח הא דמפרשין לה תנינא דרב ושמואל דהלכתא כוותייהו במאי דכתיבנא לעיל סי' ד' דמעה כסף תקנו לא לתת לה תחת מותר מעשי ידיה מפ' התם דמאי דקתני הכא דאם אינו נותן לה מעה כסף לצרכה מעשי ידיה שלה ר"ל מותר מעשי ידיה כדפי' כבר רש"י ז"ל. והא דקתני בתר הכי כמה היא עושה לו אע"ג דמעשי ידיה מאי דבר שמייתו הכא ה"ק מעשי ידיה כמה הוידע מותר דידה ומשני מתני' **משקל חמש סלעים וכו'**: **ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת**. הרמב"ם ז"ל שם פי"ב סי' י"ב העתיק ותקן לשון המשנה ובלבד שיאכל עמה מלילי שבת ללילי שבת. ובגמ' מאי אוכלת רב נחמן אמר אוכלת ממש רב אשי אמר תשמיש כמה דאת אמר אכלה ומחתה פיה וכתבו תוס' ז"ל רב אשי אמר תשמיש אפי' גמל ושפן הואיל ומשרה אותה ע"י שליש ע"כ: **מלילי** שבת ללילי. רשב"ג ס"ל בברייתא דאמרה דאוכלת עמו לילי שבת ויום שבת ג"כ: **משקל חמש סלעים**. היינו כשאינה עושה שום מלאכה אבל אם יש לה מלאכה אחרת פוחתין לה מזה השיעור ומסיק נמי הרא"ש ז"ל דלא אמרו שהאשה עושה חמש סלעים אלא במשרה אשתו ע"י שליש שאינה עושה שום מלאכה אבל אם היא מניקה וטוחנת ואופה ועושה שאר מלאכות אינה חייבת לעשות משקל ה' סלעים ע"כ ולעיל בפירקין סוף סי' ה' כתבתי דברי התוס' ז"ל בזה. ומ"ש בהגיה ה"ר יהוסף ז"ל שתי בנקוד סגו"ל ורפא בתיו. ומלת פוחתין נקד החית בשבא: **שהן עשר סלעים בגליל**. כתב ה"ר שמשון ז"ל בפי"ז דמסכת כלים דכל פקיעה בת עשר סלעים שהעשר סלעים רביע מנה גדול בן מ' סלעים כדאיתא ס"פ ראשית הגז והמה שוה שיעור מלאכת הגליל דתנן בס"פ אע"פ עכ"ל ז"ל בשנוי לשון קצת: **מניקה מוסיפין לה על מזונותיה**. משום דבעי ינוקא למיכל בהדיה שחייב אדם לזון את בניו עד שש שנים ודקדק מכאן הר"ן ז"ל לומר דהא דאמרי' דחייב א"ס לזון את בניו קטני קטנים דוקא בשאמן קיימת ומדין מזונות אמן שכיון שהן נגררין אחריה אי אפשר להעמיד עצמה שלא תזון אותן אבל בשאין אמן קיימת אינו חייב במזונותיהן דאי לא היא הכי מאי סייעתא מסייעין בגמ' ממתני' לעולא דאמר זן אדם את בניו קטני קטנים דילמא שאינו חייב לזונן אלא מן הנקתם אלא ודאי דייקינן הכי דמדתנן מוסיפי' על מזונותיה משמע דמזונות הבן נגרר אחריה הרי הן כמזונותיה ומדין מזונות שלה נגעו בה וכן משמע מלשון רש"י ז"ל ע"כ בקיצור: וביד פכ"א דהלכות אישות: **בד"א בעני וכו'**. ביד שם פי"ב סי' י"א ובפ' מציאת האשה דף ס"ח אמרינן אליבא דשמואל דגם כשהבנות נזונות או מתפרנסות פרנסת עצמן מנכסי אביהן שאם היה עני אביהן נותנין להם כפי מה שעשינו הכא במשרה את אשתו ע"י שליש בין באכילה ושתיה בין בלבוש וכסות ואם היו הנכסים מרובין הכל לפי הכבוד ובטור א"ה סי' ע' הלשון כך בד"א בעני שבישראל אבל בעשירים הכל לפי כבודם ע"כ. וכתוב שם בבית יוסף ז"ל דטעם רבינו יעקב ז"ל הלשון לכתוב אבל בעשירים הכל לפי כבודם לומר שאע"פ שהוא אינו עשיר ולא מכובד אם בני משפחתה רגילין במזונות מרווחין יותר אע"פ שאין כולם רגילין באותן הגדולות כיון שרובם רגילין חייב ליתן לה מזונות מרווחים כדרך רוב בני משפחתה מאחר שהוא משרה אותה ע"י שליש דעולה עמו ואינה יורדת אבל אם הוא והיא אוכלין יחד מאחר שאין כל בני משפחתה מבקשין אותן הגדולות הא אינו חייב להאכילה מזונות מרווחים כל זמן שאוכלת עמו ע"כ בהרחבת לשון קצת מדבריו להבנת הענין. וכן נלע"ד שאפשר שדקדק רש"י ז"ל בלשונו שכתב המשרה את אשתו ע"י שליש שנותן לה מזונותיה בבית אפטרופוס ואינה מתגלגלת עמו ע"כ אלא שנלע"ד לדקדק עוד בלשון משנתינו דה"ל למיתני בד"א בעני שבישראל אבל בעשיר הכל לפי עשרו כדי שתהיה יליפה ממש ככניסה אלא נלע"ד דהא קמ"ל דאפילו אדם שאינו עשיר אלא שהוא מעונג מתכבד וחסר לחם ורגיל לגאות ולאכול הוא עצמו מעדנים ומאכלו בריאה גם לאשתו יעשה כן אלא שאם הוא אדם חולניי ומפני כך הוצרך לגאות ולהריק מעותיו לחנוני הא נראה שהוא פטור מלפטם אותה מאחר שהיא בריאה ובכחה מהלכת כך נראה לעניות דעתי:

פרק ז מציאת האשה. בקונטרס גריס פ' המדיר אחר אע"פ כדי [עפ"י רהג"ג] איידי דסליק אם היתה מניקה פוחתין לה ממעשי ידיה ואיידי דתנא בס"פ מציאת האשה המשלים מעות לבתו תנא בתריה המדיר דקתני יעמיד פרנס דהוי כעין שליש תוס' ז"ל ועד הנה לא מצאתי רמז בפירושי רש"י ז"ל שגורס פ' המדיר קודם פ' מציאת האשה. וביד רפכ"א דהלכות אישות. ובגמ' משמע דמתני' דקתני מציאת האשה לבעלה דלא כר' עקיבא דהאמר בגמרא פ' בתרא דהאומרת קונם שאני עושה לפיך יפר שמא תעדיף עליו ע"י הדחק יותר מן הראוי לו דחייל עליה קונם ומציאה חשיבה כהעדפה שע"י הדחק דרוב מציאות צריך לחזר אחריהם כגון דגים או צבי שבור או לחפש סימנא בקרקע. ירושלמי מפני מה אמרו מציאת האשה לבעלה שמא תגנוב זהובים ותאמר מציאה מצאתי ופריך הגע עצמך מתנה כלומר במתנה עצמה ניחוש להא שמא תגנוב ותאמר נתנו לי במתנה ומשני מתנה יש לה קול. ונלע"ד דבלין הוא דה"ל למיתני מעשה ידיה ברישא כיון דקאי האי פירקא אמאי דתנן לעיל סוף פרק אע"פ אם היתה מניקה פוחתין לה ממעשי ידיה כמו שכתבתי בשם תוס' ז"ל אלא משום דבכל המקומות קתני ברישא מציאתה קודם מעשי ידיה כי ההיא דתנן לעיל בפ' נערה האב זכאי וכו' על וזכאי במציאתה ובמעשי ידיה דנלע"ד דשם הטעם ברור משום דיותר קודם ומצוי מציאת הבת לאביה ממעשי ידיה דהא אפשר להיות דמצאת שלש שנים או פחות תמצא איזו מציאה ותרויחה לאביה מה שאין כן במעשי ידיה דלא משתכח שתרויח הבת עד שתגדל להיות מבת שבע שנים ולמעלה ומש"ה קתני בכל דוכתא אפי' גבי אשת איש מציאתה קודם מעשי ידיה. והא דקתני מציאת האשה בהא ולא קתני מציאת אשה נלע"ד דאפשר שבא לרמוז אפי' מציאה שדחקה עצמה עד שמצאה אותה הויא לבעלה אי נמי לאשמועינן דוקא האשה הידועה שהיא אשת איש ודאי אבל ספק מגורשת כגון שזרק לה גיטה ספק קרוב לו ספק קרוב לה אע"פ שחייב במזונותיה מציאתה לעצמה ולדעת הרמ"ה נוכל לומר עוד לפי' האשה הידועה דוקא שהיא נזונת מבעלה אבל אם אינה נזונת מבעלה מציאתה לעצמה כל זה למדתי לפרש מן הטור אבן העזר סי' פ"ד: וירושלמי

אלשון שני פי' רש"י ז"ל אם מתה בחייו יורשה ע"כ. ולפי' זה נראה שצריך לומר דהוא אוכל פירות בחייה דקתני הוי בבא באפי' נפשה: **בושתה ופגמה שלה**. וכתבו תוס' ז"ל דר"ת ז"ל הגיה בספרו בשתה ופגמה שלו ומכח כמה קושיות לחו גירסא זו וכתבו דר"ת עצמו חזר בו וכן גרים בירושלמי וכן משמע בגמ' וכו'. עוד כתבו ז"ל דנראה לר"ת כפי' ראשון שבקונטרס דהיינו מה שהעתיק ר"ע ז"ל דאי כלשון אחרון שפירש ירושתה שהוא יורשה לאחר מיתה אמאי אצטריך למימר בגמ' בשתה ופגמה איצטריכא ליה הל"ל דקמ"ל שהוא יורשה לאחר מיתה דממתני' דיתר עליו הבעל לא שמעי' לה דאע"ג דהביה יורשה וקתני יתר עליו הבעל היינו כשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא שמעינן מהתם. ומיהו איכא למימר דל"מ למימר דירשה איצטריכא ליה דהא שמעינן ליה ממתני' דהכותב ומפרק יש נוחלין ע"כ: וביד שם פ' כ"ב סי' כ"ב ובפ' ד' דהלכות חובל ומזיק סי' ט"ו פסק כריב"ב וכתב שם בד"א שחבלו בה אחרים אבל הבעל שחבל באשתו חייב לשלם לה מיד כל הנזק וכל הבשת והצער והכל שלה ואין לבעל בהן פירות וע"ש בהשגת הראב"ד ז"ל על זה ובטור א"ה סי' פ"ג וסי' פ"ד ובחושן המשפט סי' תכ"ג ועיין ג"כ בתוס' יו"ט: **בזמן שבסתר** וכו' **ובזמן שבגלוי** וכו' ק"ק לפ"ד דשפי הוה עדיף ליה לתנא למיתני אם בסתר וכו' ואם בגלוי כמו שהוא שם בהרמב"ם ז"ל והתימה יותר על הטור שבסתר כתב בזמן ובגלוי כתב אם. וכתוב בנמוקי יוסף בפ' המניח דף י"ו דכיון דקיי"ל כריב"ב דבזמן שבסתר לה שני חלקים ולו חלק אחד המזיק את אשתו בתשמיש המטה דקיימא לן דחייב בנזקה לא משלם לה אלא הרי תילתי נזקא וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות ועיין ד' דברים רפוי מדינא דאיסות מיחייב לאסויי כ"ש כשאזקה איהו שבת ובשת ליכא דכל לגבי תשמיש דבעל ליכא בושת ושבת נמי לא דמעשי ידיה דידיה ניהו צער לא ידע דמצער לה וה"ל כמתכוין לזרוק שתים וזרק ד' דפטור ע"כ: **ובזמן שבגלוי** שהבשת שלו דאשתו כגופו לו שני חלקים ולה חלק אחד. וכתב הר"ן ז"ל המהני נמי דס"ל לריב"ב שהבעל מתבייש בבשת אשתו למה ממעט בכך בשת האשה היה לו לומר שיתן לכל אחד ואחד דמי בשתו. וי"ל דס"ל דבשת האשה מועט מפני שהיא ברשות בעלה ע"כ: עוד הכריח ז"ל שם דפשיטא לן דבשתה ופגמה אפי' לת"ק כירושתה והוא אוכל פירות בחייה דאם איתא דשלה לגמרי קאמר לא הוה צריך למימר בגמ' בושתה ופגמה איצטריכא ליה משום פלוגתא דריב"ב ורבנן דלרבנן גופייהו איצטריכא לומר שאינם כירושתה ואין לו בהם אכילת פירות אלא ודאי לת"ק נמי יש לו בהן אכילת פירות. ועוד דאי אפשר לומר דלת"ק בושתה ופגמה שלה לגמרי קאמר וריב"ב בהדתי פליג בקרן ובפירות מפני שהוא מתבייש בבושתה מה שאין כן בחבל בה הוא עצמו דליתא. דכיון דריב"ב פוסק לו חלק א' מפני בושתו למה יזכה לו עוד אכילת פירות בשלה וכן מוכח בתוספתא וזו היא דעת הראב"ד ז"ל בפי"ד דהלכות חובל ומזיק ע"כ בקיצור. ועיין בספר הלבוש שם סי' פ"ג:

ב **הפוסק מעות** וכו'. נלע"ד דמשום דקתני לעיל דמציאת האשה ומעשי ידיה לבעלה ויבם נמי ודאי במקום בעל קאי למציאתה ולמעשי ידיה וסד"א דהוי נמי במקום בעל למעות שפסקו לאחיו קמ"ל דלא ולהכי הסמך האי מתני' לבלמעלה ממנה ואגבה תנא נמי פסקה וכו'. וביד שם פכ"ג סי' ט"ו. והביאוה תוספות ז"ל פ' נערה דף מ"ז ובפ' שני דייני דף ק"ס ובטור א"ה ובשו"ע סי' נ"ג ומפורש שם שיש מי שאומר שהפוסק לבתו כגון שאמר בשעת קדושין כך וכך אני נותן לבתי קנתה הבת לענין שאם נתייבמה לא מצי למימר לאחיך הייתי רוצה ליתן שהרי לבתו פסק כשקדשה הראשון וכשנכנסה ולא פקעינן הקדושין שמכחם ייבמה אחיו ע"כ: **יכול הוא שיאמר** וכו'. וכתב הר"ן ז"ל בשם רב האי גאון ז"ל דדוקא בפוסק מעות לחתנו כגון שאמר לו כשתכנוס את בתי אתן כך וכך וכשמת החתן אע"פ שאם היה החתן כונס קונה באמירה דבעת קדושין עכשיו שמת יכול לומר ליבם לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשי ליתן אבל פוסק לבתו כגון שאמר בשעת קדושין כך וכך אני נותן לבתי קנתה הבת אע"פ שמת חתנו שאינו יכול לומר לא פסקתי לבתי אלא ע"מ שתבא לידי נשואין עם הראשון דת"מ לבתו. פסק ובתו קנתה ע"כ. ונלע"ד דדוקא פוסק מעות לחתנו אבל פוסק נדוניא אינו יכול לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך אי אפשי ליתן דנדוניא ודאי חשיבא כפוסק מעות לבתו ומ"מ יש להסתפק קצת אם יכול לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן נדוניא גדולה ולך אי אפשי ליתן נדוניא גדולה וקרוב לומר דלא מצי למימר הכי ועוד נלע"ד דמדקתני ומת חתנו ולא קתני ומת החתן או ומת שהם דהא ודאי דאחתן קאי אלא בא לרמוז לנו מאי דתניא בברייתא בגמ' שאפילו שהראשון ע"ה והשני ת"ח יכול הוא שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן והיינו דקתני חתנו החביב לו לבשיביה מבלי טעם: עוד נלע"ד דמדהוה מצי למיתני יכול שיאמר לאחיך הייתי רוצה ליתן וכו' וקתני יכול הוא שיאמר לרמוז לנו דבאב כל הדבר תלוי שאע"פ שהבת רוצה בשני לא הייבינן לה ומכאן נראה שהוציא הרמב"ם ז"ל דין זה שכתב שם פכ"ג סי' ט"ו ואע"פ שהבת רוצה בו:

ג **פסקה להכנים לו אלף דינר** וכו'. ובירושלמי. מה ראו לומר בכספים אחד ומחצה ובשום פחות חומש א"ר יוסי ב"ר חנינא שמו דעת אשה שרוצה לבלות כליה ולפחות חומש ושמו דעת האיש שישא ויתן בכספים ויעשה אחת ומחצה א"ר יוסי הדא אמרה אין אדם רשאי למכור כלי אשתו שהרי הוא פיחת חומש בכתובתה כדי שתשתמש בכליה: ועיין במ"ש לעיל ריש פ' אע"פ בשם מהרי"ק ז"ל שרש פ"א. וקשה לענ"ד שנכנס הכא בדינרין דקתני אלף דינר ויצא במנים דקתני ט"ו מנה דה"ל למיתני פסקה להכנים לו אלף דינר הוא פוסק כנגדן אלף וחמש מאות דינרין או ליתני פסקה לו עשרה מנים הוא פוסק כנגדן ט"ו מנה וצ"ע לע"ד ודומה לזה דקדקו תוספות בפ' שלישי דיומא כמו שכתבתי שם סי' ז' ואפשר שבא להשמיענו שאע"פ שהיא מכנסת דינרין הוא אינו חייב לפסוק דינרין כנגדן בתוספת שליש אלא הוא פוסק מנים אע"פ שברוב הדינרין הם בוין מעט יותר מפני שהן חריפין יותר להוציאם דקלו עליו שלא יצטרך לבקש לה מעות כמעותיה אלא יכול לפסוק מנים תחת דינרין: **וכנגד השום הוא פוסק פחות חומש**. פי' בקונטרס שני טעמים חדא משום שפוחתין והוא טעם משמע מתוך הגמרא דקאמר וכו' ובירושלמי נמי כדלכתיבנא וטעם אחר דדרך לשום יותר חומש לכבוד הכלה כדי לחבבה על בעלה ונראה דזה הטעם דקדק מדאיצטריך לאשמועי' שומא רבא ושומא זוטא דאם היתה עשירה דמשתמשת בכולן והן פוחתין כך לי רבא כמו זוטא אבל לטעמא שממין יותר לכבוד הכלה שייך לחלק בין רבא לזוטא כדפי' רש"י ז"ל בגמרא תוספות ז"ל: ועוד כתבו גבי סיפא דקתני וכשהחתן פוסק הוא פוסק פחות חומש פי' ר"ח ז"ל כשהחתן מייחד לה כלים ואחר תשמישין תוספת לכתובתה ובא לשומם ולכתוב שווין בכתובה כותב פחות חומש שממין אותן יותר משוויין לכבוד החתן ולטעם האחר דפחתי לפי שהיא משתמשת באותן כלים עכ"ל ז"ל: **שום במנה ושוה מנה**. פירש ר"ח ז"ל דכי ליתנא הוא דקאמרה ליה ומשום הכי אין לו אלא מנה שאינו יכול לומר לה הכניסו לי שום שאקבלנו במנה דהיינו מנה וחומש משום דהאי ליתנא משמע שאף על פי שלא יהא שוה אלא מנה יכתוב לה בכתובתה מנה ע"כ: **שום במנה היא נותנת שלשים ואחד סלעים ודינר**. דהיינו מנה וחומשו שהמנה כ"ה סלעים שהן מאה דינרין תוסיף עליהן כ"ה דינרין אחרים שהן חומש המנה מלבר והכ"ה דינרין הם ששה סלעים ודינר שהסלע ד' דינרין. ובגמרא פריך למה לי למיתני כל הני היינו רישא ומשני הני שומא רבא וקתני שומא זוטא הנא שומא דידיה וקתני שומא דידה ופי' רש"י ז"ל תנא שומא רבא רישא דקתני וכנגד השום דקאי אאלף דינר וקתני שומא זוטא שום במנה היא נותנת שלשים ואחד וסלע ודינר דלא תימא שומא רבא הוא דדרך השמאים להעלותו על שוויו אי"נ שומא זוטא איכא דמעלו ליה טפי כדי שלא תתבזה בעיני הנועדים ותנא שומא דידיה פי' היכא דקתני תנן פוסק קרי שומא דידיה היא הכניסה השום והוא שם אותו בחמש מאות כשבא לכתוב יכתוב ד' מאות שאף הוא שם אותו חומש יותר על שוויו וקתני שומא דידה פי' היכא דקתני היא נותנת שהיא כתב הכתובה קודם שבא השום ועכשיו היא מביאתו וקרוביה שמין אותו והחתן פוסק דתנן תרי זימני חד לשומא רבא וחד לשומא זוטא ע"כ. וז"ל תוס' ז"ל תנא שומא רבא ותנא שומא זוטא שומא רבא ההיא דכנגד השום הוא פוסק דקאי אאלף דינר ושומא זוטא היינו סיפא דכשהחתן פוסק דמשמע פסיקה כל דהו ובדידה נמי תנא שומא רבא ושומא זוטא זוטא היא נותנת שלשים ואחד ודינר רבא היא נותנת ת"ק ולר"י נראה כפי' רבינו חננאל דלא קאי כנגד השום אאלף דינר אלא כולל כל מה שהוזכר אחר כך והא דפריך בגמרא היינו רישא קאי אשום במנה היא נותנת שלשים ואחד ודינר ובד' מאות היא נותנת ת"ק מאות דהרווייהו אמאי איצטריך למיתני ומגרים הכי תנא שומא זוטא וקתני שומא רבה תנא שומא דידה וקתני שומא דידיה וכשהחתן פוסק היינו שומא דידיה ולא איצטריך שומא רבא ושומא זוטא בשומא דידיה דבתרווייהו קאי וכשהחתן פוסק ע"כ. וזה לשון הר"ן ז"ל שום במנה נותנת שלשים ואחד סלע ודינר ובד' מאות נותנת ת"ק מפרשינן בגמ' דתנא ליה לאשמועינן דבין בשומא זוטא שהיא מנה בין בשומא רבא דהיינו ד' מאות צריכה להוסיף חומש ומה שהחתן פוסק אמרי' בגמרא דתנא שומא דידיה וקתני שומא דידיה כלומר שאף הבגדים שהחתן נותן לה שמקבלן עליו אח"כ אף בהן תקנו שיפחות חומש וישתמשו בהן ע"כ: **מה שהחתן פוסק**. נ"א כשהחתן פוסק והיא עיקר:

ד **סלע בכסף**. בבבלי ובירושלמי ובפירוש רש"י ז"ל ובהרי"ף ז"ל ובהרא"ש והר"ן ז"ל הגוהא סלע נעשה ששה דינרין וכו'. ופי' רבינו שמואל ב"ר ברוך דלא הוי רבית כיון שאם היה מגרשה מיד היה צריך להוסיף לה שליש אבל כל אדם שמלוה ברבית לא היה נותן אא"כ ירחיב לו זמן והאי אגר נטר לי ע"כ משלטי הגבורים. ובגמ' פריך היינו פוסק ט"ו מנה כנגדן דקתני ברישא דמתני' דלעיל ומשני תנא עסקא רבא ותנא עסקא זוטא וצריכא דאי תנא עסקא רבא משום דנפיש רווחא אבל עיסקא זוטא אימא לא ואי אשמועינן עיסקא זוטא משום דזוטר זיונה פי' יציאה והאחריות אבל עסקא רבא דנפיש זיונא אימא לא צריכא לאשמועינן דבתרווייהו הוא מוסיף שליש: **לכל מנה ומנה**. בין שהכניסה לו כספים שיש בהן ריוח בין שהכניסה לו שום שאין בהן ריוח ובגמ' בעי רב אשי האי לכל מנה ומנה דקתני במנה היבום קאמר דהיינו הרבה לתועלתה שהוא כפי מה ששמו הנדוניא או במנה המתקבל פי' כפי מה שהחתן מקבלן עליו דהיינו פחות חומש וא"ת"ל במנה המתקבל יום ראשון או כל יום ויום את"ל כל יום ויום שבת ראשונה או כל שבת ושבת את"ל כל שבת ושבת חדש ראשון או כל חדש וחדש את"ל כל חדש וחדש שנה ראשונה או כל שנה ושנה תיקו: **עשרה דינרים לקופה**. ס"א וקופה וכן נ"ל עיקר ה"ר יהוסף ז"ל: **רשבג"א הכל כמנהג המדינה**. אשום ואכספים קאי והכי איתא בתוספתא א"ר יוסי מקום שנהגו שלא לפחות מן השום ושלא להוסיף על הכספים אין משנין מן מנהג המדינה. ולשון הרא"ש ז"ל רשבג"א הכל כמנהג המדינה אשוה מתני' קאי והכי איתא נמי בתוספתא א"ר יוסי וכו'. וביד פכ"ג דהלכות אישות סי' י"א ובטור א"ה סי' ס"ו:

ה **המשיא את בתו סתם** וכו'. מבואר הוא קצר משנה זו עם שלפניה דברישא קתני פסקה לו אלף דינר שהוא עסקא רבא ובתר הכי קתני פסקה לו כספים סלעה נעשה ששה דינרין דהיינו עסקא זוטא כדלכתיבנא וקתני נמי ביניייהו שומא רבא ושומא זוטא כדלכתיבנא והשתא קתני דעני שבעניים לא יפחות מחמשים זוז אם הוא משיא בתו סתם ובתר הכי קתני גרוע שבכולן דהיינו פסק להכניסה ערומה ובתר הכי קתני דאפי' הנשאת מתרנקי של צדקה דינה כעני שבעניים ואפשר דגם היתומה הנשאת על ידי גבאי צדקה אם נתפייס להכניסה ערומה לא יאמר הבעל לכשתבוא לביתי אכסנה בכסותי אלא מכסה ועודה בבית אפיטרופסיה אלא שאינו דרך לפסוק הגבאי הנאי על הבעל להכניסה ערומה כמו שאפשר שיעשה האב משום הכי לא קתני ליה רק גבי אב כך נלע"ד: וביד רפ"כ דהלכות אישות וסי' ב': ובטור א"ה סי' נ"ח: **לא יפחות לה מחמשים זוז** הכא נמי אמר אביי דהיינו זוזי מדינה שהן ששה דינרין ורבינא נורי כדלכתבינן לעיל בפ' אע"פ סוף סי' ח' גבי שיעור שפוסקי' לעני שבישראל דאי זוזים צוריות היכי תני בסיפא אם יש בכיס וכו' מה יותר מחמשים זוזים של צור יתנו לה מכים הצדקה. וכתוב בשלטי הגבורים דאין יכולין לתבוע מן האב יותר אפי' היה עשיר גדול ע"כ וכן דקדק ג"כ המגיד משנה מלשון הרמב"ם ז"ל שם ר"פ עשרים שכתב בד"א כשהיה האב עני אבל אם היה עשיר הרי זה ראוי ליתן לה כפי עשרו ע"כ. ומדלא קאמר ה"ז חייב משמע דאין כופין אותו ליתן יותר אבל לשון הטור שם בד"א בעני אבל בעשיר צריך שיתן לפי כבודו ע"כ: **אכסנה בכסותי** צריך לדקדק מאי בכסותי דקתני ואפשר לומר דלרבותא נקטיה דאע"ג דקאמר לכשתבא לביתי אכסנה בכסותי כלומר כפי כבודי ועשרי ואם אתם מחייבים אותי לכסותה בעודה בבית אביה לא אכסנה כפי כבודי רק כפי הראוי לה וסד"א כיון דלתועלת האשה קאמר במעי' ליה קמ"ל דמכסה בעודה

בבית אביה אפי' שאינו מכסה לפי כבודו ועשרו רק לפי כבוד אביה ואחר שהכניסה עמו לאו כל כמיניה לכסותה כפי כבוד אביה דעל כרחו עולה עמו כך נלע"ד. ומ"מ נראה דיותר נכון דכיון דקיימא לן כמ"ד דלדבר שבממון תנאו קיים אם התנה קודם נשואין ע"מ שלא תעלה עמו או ע"מ שתרד עמו דבריו קיימין: **אם יש בבים** כו' בטור י"ד סי' ר"ן: ו **יתומה שהשיאתה** וכו' ביד שם סי' י"ב י"ג ובטור א"ה סי' קי"ג: **מדעתה** בירושלמי לא גרסינן מלת מדעתה וכן נמחק ג"כ ממשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל ע"פ רוב הספרים וכתב ס"א לדעתה ע"כ: **יכולה היא משתגדיל** לשון התוספתא אע"פ שכתב להם הבעל דין ודברים אין לי עמכם יכולה היא כשתגדיל להוציא וכו': **מה שראוי להנתן לה** לשון הרמב"ם ז"ל שם פי' עשרים פרנסה הראויה לה או באמדן דעת האב או בעשיר הקרקעות ע"כ. ובגמ' דייקינן טעמא דיכולה היא להוציא מידם דקטנה הא גדולה כגון נערה ובוגרת ומוקי לה בדלא מיחזנה מינייהו ובשלא מיחתה אבל אם מיחתה או דמיחזנה מינייהו לא אבדה מותר עשור נכסים: **אם השיא** ס"א אם השיאו ה"ר יהוסף ז"ל: **פעמים שאדם עני ומעשיר או עשיר ומעני** כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: **אלא שמין את הנכסים ונותנין לה** כלומר רואין שכנגדן היאך מתפרנסות מנכסים כאלו והכי איתא בתוספתא כיצד הבנות נזונות ומתפרנסות מנכסי אביהן אין אומרים אילו היה אביהן קיים כך וכך היה נותן להם אלא רואין שכנגדן היאך נזונות ומתפרנסות ונותנין להם רבי אומר כל אחת ואחת מן הבנות נוטלת עשור נכסים ר' יהודה אומר אם השיא האב בת ראשונה יתן לשניה כדרך שנתן לראשונה ע"כ. ונמצאו שלש מחלוקות בדבר ואפשר דת"ק דמתני' כרבי ס"ל וכדברי רש"י ז"ל א"כ דלא מעייל נפשיה בהכי כלל ואין במשנתנו אלא שני מחלוקות הר"ן ז"ל. ובגמ' אמר שמואל לפרנסה שמין באב כלומר שמין ואומדין דעתו של אב ואומרים אילו היה האב קיים כמה היה נותן לבתו לפרנסת הבעל ונותנין לה ואותבינן עליה דשמואל ממתני' דקתני פעמים שאדם עני והעשיר אלא שמין את הנכסים ונותנין לה מאי עני והעשיר אילימא עני עני בנכסים עשיר עשיר בנכסים מכלל דת"ק סבר אפי' עשיר והעני כדמעיקרא יהבינן לה והא לית ליה אלא לאו עני עני בדעת פי' שאין בדעתו לתת לבתו נדונית עשיר אלא נדונית עני ועשיר דקתני עשיר בדעת וקתני שמין את הנכסים ונותנין לה אלמא לא אזלינן בתר אומדנא ופרקינן סוף דאמר כר' יהודה דאמר אם השיא האב בת ראשונה וכו' ופרכינן ונימא הלכה כר' יהודה ומשנינן אי אמר הלכה כר' יהודה ה"א דוקא היכא דהשיא דגלי דעתיה אבל לא השיא לא קמ"ל דטעמא דר' יהודה דאזלינן בתר אומדנא ל"ש השיא ולא שנא לא השיא והאי דקתני השיא להודיעך כחן דרבנן דאע"ג דהשיא האב וגלי דעתיה לא אזלינן בתר אומדנא. ואיתא בתוספות פ' נערה דף נ'. והקשה החכם השלם כמהר"ר **חייא רופא** נ"ע דמעיקרא ה"ל לתנא לאשמועינן שהיתומה נוטלת עשור נכסים או לפי אומדנא ובתר הכי לישמעינן דיתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה יכולה היא משתגדיל להוציא מידן מה שראוי להנתן לה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. ותרצתי לו דנלע"ד לומר דמשום דלדבר שנינו לעיל בפ' נערה שנתפתתה דין תנאי כתובת בנין דכרין וא"ר יוחנן משום רשב"י מפני מה תקנו כתובת בנין דכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו ואמרינן התם דהוי דאורייתא דכתיב קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים בשלמא בני בידיה קיימי אלא בנתיה מי קיימן בידיה אלא הא קמ"ל דנלבשה ונכסייה וניתיב לה מידי כי היכי דליקפצו עלה ונסבי לה ועד כמה אביי ורבא דאמרי תרוייהו עד עשור נכסי ע"כ. א"כ כבר היה נודע דין עשור דאפילו מחיי האב מיחייב בה ולזה אפשר שכיון רש"י ז"ל במה שפירש במה שראוי להנתן לה עשור נכסים ע"כ. כלומר הידועים כבר. עוד אפשר לומר דמש"ה לא הקדים לאשמועינן דין עשור הכא ברישא לאשמועי' כחן דר' יהודה וחכמים דאפילו אחר שנשאת יכולה היא משתגדיל. להוציא מידן לר' יהודה כדאית ליה לפי אומדנא ולחכמים כדאית להו עשור נכסי: **ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה** בין שהוא עשור בין שהוא פחות בין שהוא יתר רש"י ז"ל. אתא לאפוקי מדעת הגאון ר"ח ז"ל שכתב דהא דאמרינן דאזלינן בתר אומדן דעתא דאב וכר' יהודה היינו דוקא לגרועי מעשור נכסי אבל לאוסופי על העשור לא דכיון דלא אשכחן בשום מ"ד דמוסיפי' על העשור ולא אשכחן רק דרבי ס"ל דנוטלת עשור עשה מעשה בדאמידניה לגרועי ונתן לה אחד מי"ב בנכסים ובפ' נערה שנתפתתה נמי אמרינן משום רשב"י מפני מה התקנו וכו' עד אביי ורבא דאמרי תרוייהו עד עשור נכסי הלכך לית לן לאפוקי מנכסי יתומים טפי מעשור נכסים ע"כ וכן נראה דעת הרא"ש ז"ל אבל רב אלפס ז"ל הביא דעת אחרת והיא כדעת רש"י ז"ל והיא ג"כ דעת הרמב"ם ז"ל וגם הראב"ד והרמב"ן ז"ל אבל הר"ן ז"ל הכריע כדעת ר"ח ז"ל ע"ש: ז **המשליש מעות** וכו' קשר משנתנו לשלמעלה הימנה נראה שכיון שהשמיענו במשנת יתומה שהשיאתה אמה או אחיה פלוגתא דר' יהודה ורבנן אם יכולה להוציא מידם לכשתגדיל עשור או לפי אומדן דעת האב שנה השתא ג"כ פלוגתא דר' מאיר ור' יוסי באם יכולה להוציא מיד השליש שליחותו ולתתו ביד בעלה אם לאו כי נלע"ד. ועוד אפשר לומר שכמו שבמתני' דלעיל יש חילוק בין קטנה לגדולה כדכתיבנא גם במתני' דהכא יש חילוק בין גדולה לקטנה כדקתני בסיפא בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום ולכך שנאה לשלמעלה הימנה דוק: **יעשה שליש מה שהושלש בידו**. מפרש טעמא בגמ' משום דס"ל לר' מאיר מצוה לד"ה הא לאו הכי נותנין לה המעות לפי שהוא לא אמר שלא תזכה במעות אלא לקנות בהן שדה שאילו אמר כן אפי' בלא טעמא דמלד"ה אין שומעין לה שלא זכתה בהן אלא בענין זה אלא הוא מעכשיו זיכה אותה בהן אלא שצוה שיקחו לה מהן שדה ומש"ה אי לאו טעמא דמלד"ה נותנין לה מיד דשלה הם לגמרי ומוכח בספ"ק דגיטין דאפילו במצוה כשהוא בריא כיון שמת אמרינן מלד"ה הר"ן ז"ל. וביד שם ס"פ עשרים ובטור א"ה סי' נ"ד. ואיתא בתוס' פ' מי שמת דף קמ"ט: **הרי היא מכורה מעכשיו**. מלת מעכשיו דחוקה לע"ד ובפסקי הרא"ש ז"ל לבד הוא דליתא ובדוחק נלע"ד דה"ק כיון שאם כבר נקנה השדה והיא רוצה למכרו יכולה למכרו והרי היא מכורה גם מעכשיו חשבינן ליה כאילו כבר מכרתה וקבלה מעותיה הלכך נותנין לה מעות השלישות. וז"ל הר"ן ז"ל א"ר יוסי וכי אינה אלא שדה וכי מה תועלת לו לקנות אפי' אין כאן מעות אלא כבר נקנה השדה והיא רוצה למכרה הרי היא מכורה הלכך שומעין לה ואפשר דטעמא דר' יוסי משום דלית ליה מלד"ה א"נ אית ליה ושאני הכא משום טעמא דקאמר לא יהא אלא שדה והיא רוצה למכרה הרי היא מכורה וא"ת ואע"פ שהיא רוצה למכרה היאך היא מכורה דהא אמרינן בפ' מי שמת דאין הבן רשאי למכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים וי"ל ה"מ בקרקע שהיה מאביו אבל שדה זו אע"פ שבמעות אביו לקחו אותו מכל מקום לא היה מאביו אבל הראב"ד ז"ל תירץ דלא אמרינן הכי אלא במה שיורש מאביו אבל במתנה שהאב נותן לבנו לא ובת אינה יורשת אלא מקבלת מתנה היא וכן נראה מדברי ר"ת ז"ל. והרשב"א ז"ל הוסיף עוד לומר שאפי' בת יורשת מוכרת שלא תקנו אלא במזוני וירושת בנים בנכסי האב מצויה אבל ירושת הבת בנכסי האב אינה מצויה ולפי זה ג"כ אמרו ז"ל דבן בנכסי האם ובנכסי שאר היורשים מוכר דבנכסי האב דוקא אמרו לפי שירושת האב לבן מצויה ושאר ירושות אינם מצויות עכ"ל הר"ן ז"ל ועיין עוד בדבריו ז"ל פ' התקבל דף תקפ"ד. כתבו תוס' ז"ל מקשין כיון דמלד"ה הא דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו מאי אסני ואומר ר"ת דלא אמרינן מלד"ה אלא כשהופקד מתחלה לכך א"כ דוקא במה נותן בחיי מקבל אבל דברי ש"מ בכל ענין כמסורין דמו וריצב"א תירץ דמלד"ה לא הוי אלא מצוה על היורשין לעשות אבל המקבל לא זכה בחפץ שאם היתומים נתנו החפץ לאחר אין לו למקבל על אותו אחר כלום אבל מדברי ש"מ זכה המקבל בחפץ ואם נתנו היורשים החפץ לאחר מוציא המקבל מידו אם הוא בעין ואם אינו בעין רצה המקבל מזה גובה רצה מזה גובה ע"כ: **אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום** אפי' מן הנשואין אליבא דכ"ע ומפרש בגמרא דלר' יוסי לא איצטריך למיתנייה דמדידה שמעי' לה דכיון דהכא הרי היא מכורה ודאי דבגדולה דבת זבוני שדות היא מיירי אלא לר"מ הוא דאיצטריך וחסורי מחסרא והכי קתני יעשה שליש מה שהושלש בידו בד"א מן האירוסין אבל מן הנשואין הרשות בידה בד"א בגדולה אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום אפי' מן הנשואין. ועיין מה שכתבתי בגיטין פרק הניזקין סי' ז':

פרק ז

מ"א **המדיר את אשתו** וכו'. ביד פי"ב דהלכות אישות סי' כ"ג ועיין בהר"ן ז"ל שהקשה ותירץ על דברי הרמב"ם ז"ל וכתב שם המגיד משנה ודע שבכל מקום שתראה המדיר את אשתו מכך וכך ר"ל שהוא אוסר הנאתו עליה אם תעשה כך אבל האוסר על אשתו ואומר לה הריני אוסר עליך שלא תעשי כך אין בדבריו כלום וזה פשוט ע"כ. וכלשון משנתינו הלשון שם ביד. וקשה לע"ד דה"ל למיתני המדיר את אשתו מליהנות ממנו וכמו שהוא הלשון ג"כ שם בטור א"ה סי' ע"ב ואפשר בדוחק לומר דליסנא קייטא נקט וה"ל כאילו תנא מליהנות ממנו. והחכם הר"ר **חייא רופא** נ"ע השיב לי דאפשר דנקט תנא מלת לו לרמוז לנו דהכא במאי עסקינן כגון דאמר לה יאי מעשי ידיך במזונותיך כדאוקימנא לה בגמרא כלומר לא את תהני ממני ולא אני אהנה ממך. וה"נ לה בגמרא וכיון דמשועבד לה למזונות היכי מצי מדיר לה כל כמיניה דמפקע לה לשעבודא והתנן בפ' בתרא דנדרים קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר כיון דמשעבדא ליה ה"נ כיון דמשעבד לה לאו כל כמיניה ומסיק באומר לה יאי מעשי ידיך במזונותיך. ובדלא ספק לה מעשי ידיה רק לדברים גדולים הלכך יעמיד פרנס לדברים קטנים שהיתה רגילה בהן בבית אביה כמו שנכתוב בסמוך בס"ד. ובטור י"ד סי' רל"ה ובאבן העזר סי' ע"ב. ואיתה למתני' פ' אע"פ דף ס"א ובגמרא הכא והתם אמר רב מחלוקת במפרש אבל בסתם ד"ה יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר אפילו בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו ופרכינן והא פליגו בה חדא זימנא דתנן המדיר את אשתו מתשמיש המטה ב"ש אומרים שתי שבתות וב"ה אומרים שבת אחת ואמר רב לא שנו אלא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה ושמואל אמר אפילו בסתם נמי ימתין לב"ש שתי שבתות ולב"ה שבת אחת שמא ימצא פתח לנדרו צריכא דאי אתמר בההיא ה"א בההיא קאמר רב משום דלא אפשר בפרנס אבל בהא דאפשר בפרנס אימא מודי ליה לשמואל ואי אתמר בהא ה"א בהא קאמר שמואל משום דאפשר בפרנס אבל בההיא אימא מודי ליה לרב צריכא. וכתבו תוס' ז"ל דבכל הספרים גרסי' הכא בפירקי' ואי אתמר בהא ה"א בהא קאמר שמואל משום דאיכא צערא דתרויהו אבל בההיא וכו' וכתבו שכן דרך התלמוד שעושה שני צריכותות לשני האמוראים כשיש לו ע"כ. אבל רש"י כתב דל"ג ליה. וקיימא לן כשמואל דאפי' בסתם נמי ימתין שמא ימצא פתח לנדרו. ואיתה נמי למתני' ברפ"ק דסוטה ובירושלמי פ' יש מותרות דף י': **מליהנות לו**. מתוך פי' רש"י ז"ל שהעתיק ר"ע ז"ל משמע שיש בלשון זה איסור הנאת תשמיש אלא שאין הנדר חל משום דמשועבד לה אבל ר"ת ז"ל הכריח דליהנות לא משמע אלא הנאת מזונות: **יעמיד פרנס**. בגמ' מפרש דיעמיד פרנס לדברים שהיתה רגילה בהן בבית אביה דכיון דבעלה אינו עשיר ואינו רגיל בהן. אל הנדר שהרי אינו חייב לה בהן ומ"מ כיון שהדירה ממנו והיא חוזרת לבית אביה היא מתחייב לה עתה בהם דאמרה ליה עד השתא דלא אדרתן גלגילנא בהדך השתא דאדרתן לא מצינו דאיגלגל בהדך הלכך עד שלשים יום יעמיד פרנס אלו הדברים הקטנים שיאמר כל הון אינו מפסיד. וכתבו תוספות ז"ל שכל זמן שהיא עמו יש לה לגלגל עמו אע"ג דאין יורדת עמו דאין זה חשוב ירידה למיירי שאין בנות משפחתה העשירים כמו בעלה רגילין בכך אלא אביה מתוך עשרו היה מוותר הלכך יש לה לגלגל עמו וכשאינה עמו יש להנהיגה כמו שהיתה רגילה בבית אביה ע"כ. ועוד כתבו תוס' ז"ל וא"ת ולוקמה למתני' כגון דתלנהי למזונותיה בתשמיש דאמר יאסר תשמישך עלי אם אזונך ותרצו דבתוספות רבינו יוסף לפני רבינו שמואל מ"כ פי' דלקמן דוקא מוקי דלית להו דתלנהו לקמוטיה בתשמיש המטה דקתני את אשתו שלא תתקשט ולא קתני המדיר מקישוט משמע שהיה שמדירה מתשמיש מפני שלא תתקשט אבל הכא דקתני המדיר מליהנות משמע שמהנאה ממש מדירה ע"כ ועיין לקמן סי' נ' ה'. וכתב הרא"ש ז"ל ואי תיקשי לך דהכי אמרינן דאינו יכול להעמיד פרנס אלא עד שלשים יום ובפירקין דלעיל פ"ב תנן המשרה את אשתו ע"י שליש אלמא יכול לפרנסה על ידי שליש כל זמן שירצה וי"ל דהדירה שאני ובירושלמי פריך ויעמיד פרנס רשות ביד אשה לומר אי אפשי להתפרנס מאחר אלא מבעלי והא תנינן המשרה את אשתו ע"י שליש כאן כשקבלה עליה כאן כשלא קבלה עליה אי כשלא קבלה עליה אפי' יום א' לא יעמיד מגלגלת עמו שלשים שמא ימצא

פתח לנדרו עכ"ל ז"ל : **ר' יהודה אומר בישראל חדש אחד.** וכו' בגמ' פריך היינו ת"ק ותירץ אביי דכהנת אתא ר' יהודה לאשמועינן ורב אמר חדש מלא וחדש חסר איכא בינייהו : **יותר מכאן יוציא ויתן כתובה.** כתוב בסמ"ג עשין סוף סימן מ"ח גרסינן בירושלמי דסוף אלמנה ניזונת אין מעשין אלא לפסולות פי' כגון אלמנה לכ"ג שכופין אותו להוציא ומקשה עליו והתנן המדיר את אשתו מליהנות לו יוציא ויתן כתובה ומתרץ שמעטו שמוציא שמעטו שכופין משם יש ללמוד שאין כופי' אלא במקום שמונים כופים אבל אומרים לו חכמים חייבך להוציא יאם העבור ירחוק עבריין ע"כ ואיתה לאי ירושלמי נמי בס"פ המגרש. ותוס' ז"ל האריכו בזה ור"י ז"ל סבר דבכל הנך דקתני במתני' יוציא היינו שכופי' אותו דכיון שלא כדין עבד כופין אותו להוציא אלא דירושלמי קסבר שייך כפייה במילי אבל לדידן דקיימא לן דבדברים לא יוסר עבד על כרחין איירי בשוטים כיון דלשון יוציא משמע כפייה וא"ת א"כ אמאי לא תני נסן בסוף פירקי' בהדי הנך שכופין אותם וי"ל דלא תני במתני' אלא כגון מוכה שחין ובעל פוליפוס דאתיין ממילא אבל הנך דאתיא כפייה דידהו על ידי פשיעה הבעל לא קתני. ומקמץ ומצרף ובורסי דקתני אפי' נעשו אחר שנישאו ניחא שאינם מתכונים להקניט ולצער את האשה והבית ראיה לזה דיוציא הוי כפיה וכתוב בסוף דבריו דמכל מקום אסור לגרש ולעשות שום מעשה עד שנמצא ראיה ברורה דהא גט מעושה בישראל פסול ואין להתיר אשת איש מספק ע"כ : **ר' יהודה אומר בישראל חדש א' יקיים שנים יוציא ויתן כתובה.** קשה לענ"ד דיוקא דרישא דמילתיה דר' יהודה אסיפא דמילתיה דברים מילתיה קתני חדש אחד יקיים דמשמע הא חדש ושבוע א' או פחות משבוע א' או יותר לא יקיים והדר קתני ושנים יוציא ויתן כתובה דמשמע הא פחות יקיים וכן ג"כ קשה בכהנת וגם בבבא דהמדיר את אשתו שלא תטעום ואפשר לומר דת"ק חדש א' יקיים הא יותר ה"ל כשני חדשים ויוציא ויתן כתובה או אפשר לומר חדש אחד יקיים בלתי כפייה כלל אפי' בדברים הא יותר כופי' אותו בדברים אבל שנים שלימים לישראל או שלשה שלימים לכהן כופי' אותו בשוטים ות"ק ס"ל לפי זה דאין כאן אלא כפייה א' בשוטים או בדברים וכפי הדעות שכתבתי דוק. אח"כ מצאתי לשון הטור שכתבתי לקמן סי' ד'. וגם שכתב רש"י ז"ל בגמ' דף ע"א וז"ל ה"ג והתנן ר' יהודה אומר בישראל יום א' יקיים גבי שלא תטעום דאוקימנא בנדרה היא וקיים הוא וקאמר ר' יהודה יום א' יקיים יותר מכאן יוציא ויתן כתובה ע"כ. וקשר מתני' לסוף פירקין דלעיל כתבתיו בשם תוס' ז"ל ברא"ש פירקין דלעיל : **ב שלא תטעום.** צריך לדקדק אמאי לא קתני מלטעום כדקתני ברישא מליהנות וכמו שדקדקו תוס' ז"ל בבבא דבלא תתקשט כמו שאכתוב בסמוך בס"ד. אח"כ ראיתי שגם הכא פירשו בסוגיית הגמרא כשמקשה בשלמא לרב דאמר מחלוקת דמתני' דלעיל במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה היינו דקתני הכא יוציא ויתן כתובה דמשמע מיד דמיירי בסתם אלא לשמואל קשיא וכתבו עלה תוס' ז"ל דס"ד בתחלה בתשמיש דאמר יאסר הנאת תשמישך עלי אם תטעום מאותו המין ובמסקנא דמתני' הב"ע כגון שנדרה איהי וקיים לה איהו כמו שכתוב בסמך בס"ד כתבו הם ז"ל דלא איירי בדתלינהו בתשמיש אלא שנדרה הנאה מאחד מכל הפירות כל זמן שהיא תחתיו דאם נדרה לעולם א"כ מה תרויח במה שיוציא ואע"ג דבנדר של תשמיש ממתנת בנדר של פירות אינה יכולה לסובלו אפי' יום אחד ע"כ. וא"כ קשה יותר דה"ל למיתני מלטעום וה"נ קשה במתני' מלילך לבית אביה מלילך לבית האבל ולא נימא דהכא מיירי בתלה בתשמיש כמו שנתבאר ועוד יתבאר ואיני יודע לזה טעם נכון ושמא דתנא בעא לאשמועי' גוונא חדא כדכתיבנא דאסרה מהנאת ככסו ושאר נהבי בדאסרה ותלנהו בתשמיש או שהיא נדרה ותלתה בתשמיש כמו שיתבאר ובי"ד. שם סוף הפרק. ובטור י"ד סי' רל"ה. ובטור א"ה סי' ע"ב : וכתבו תוס' ז"ל אחד מכל הפירות לאו בכל פירות מדר לה דא"כ לא הוה חייל דא"א לה לקיים כדאמרי' וכו' אלא שלא תטעום מין אחד שבפירות קאמר ע"כ והכיח הר"ן ז"ל מן התוספתא בפירקי' דף תק"נ ע"ב דאחד מכל מיני פירות דקתני יוציא ויתן כתובה אפילו במאכל רע דלא קפדי ביה איכפי ה"א דכיון שנתן אצבע בין שניה במה שקיים לה יוציא ויתן לה כתובתה ע"כ בקיצור וכן הוא שם ביד ובטור : **שנים יוציא ויתן כתובה.** מיירי שנדרה היא וקיים לה איהו דנתן אצבעו בין שניה ונסכתו כיון שקיים לה. הכי מוקמינן לה בגמ' אליבא דשמואל דמפרש מתני' אפילו בסתם כדכתיבנא לעיל שאם הוא הדירה לא יוציא שמא ימצא פתח לנדרו וסתם מתני' ר"מ דס"ל הוא נתן אצבעו בין שניה ולפיכך יוציא ויתן כתובה ור' יהודה דאמר בישראל יום א' יקיים יותר מכאן יוציא ויתן כתובה וגם ר' יוסי דאמר בעניות אם לא נתן קצבה יוציא ויתן כתובה ס"ל כותיה דר"מ ואיכא בגמ' שנויא אחרינא דלר"מ ור' אלעזר ס"ל היא נתנה אצבע ור' יהודה ור' יוסי לית להו הא נותן ולהאי שנויא האי סתמא דלא כר"מ : **ג המדיר את אשתו שלא תתקשט וכו'.** ביד פי"ג דהלכות אישות סי' ה' ובטור י"ד סי' רל"ה ובאבן העזר סי' ע"ד והלשון שם כן הדירה שלא תתקשט ותלאו בתשמיש שאמר קונם תשמישך עלי אם תתקשטי היא תתקשט מיד ותאסר בתשמיש ויקיים בשבע ימים ואז יוציא ויתן כתובה נדרה היא שלא תתקשט או שאמרה קונם תשמישך עלי אם אתקשט ושמע וקיים לה יוציא ויתן כתובה ע"כ ויותר יפה במה שנכתוב בסמוך בס"ד : **באחד מכל המינים.** שנים חדשים יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה ר' יוסי אומר וכו' כך היא הגירסא בירושלמי ונראה שגם הוא טעות : **בעניות שלא נתן קצבה.** גם בבא זו על כרחין לשמואל בנדרה היא וקיים לה הוא דאי בהדירה הוא הא קאמר שמואל ימתין עד שימצא פתח לנדרו וס"ל לר' יוסי דהוא נתן וכדכתיבנא. ובגמ' בעי וכמה קצבה כלומר אם נתן קצבה עד כמה לא כייפינן ליה להוציא ומהדרינן שמואל אמר י"ב חדש ור' יוחנן אמר עשר שנים ורב חסדא אמר רגל. ופסק הרמב"ם ז"ל כשמואל אליבא דר' יוסי ונתן טעם לדבריו הר"ן ז"ל משום דשמואל אמר מילתא אליבא דר' יוחנן קאי כותיה דלא אמרינן זמן ממועט מזה ורב חסדא קאי כותיה דלא אמרינן זמן מרובה מזה ונראה שזהו ג"כ הטעם שנתן המגיד משנה. ובגמ' פריך מדקניס ליה ר' יוסי כתובה על שנתן אצבע בין שניה שקיים לנדרה ש"מ דלר' יוסי בעל מפר נדר דקשוט והתנן ר"פ בתרא דנדרים ואלו נדרים שהוא מפר נדרים שיש בהן ענוי נפש אם ארחץ אם לא ארחץ אם אתקשט אם לא אתקשט ר' יוסי אומר אין אלו נדרי ענוי נפש ואין הבעל מפר ומסיק הב"ע כגון שתלאתה הקשוטין בתשמיש המטה שאמרה יאסר הנאת תשמישך עלי אם אתקשט שנדרה קיים שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו וכגון זה אפי' ר' יוסי מודה דיכול להפר לה ואם לא הפר לה ס"ל דקנסינן ליה ליתן לה כתובתה ופרכינן תו בגמרא אמאי כייפי' ליה ליתן כתובה לאלתר ותתקשט ותאסר אי לב"ש שתי שבתות אי לב"ה שבת אחת דה"ל כמדיר את אשתו מתשמיש המטה דפליגי בה במתני' בפירקי' דלעיל ומשנינן ה"מ היכא דאדרה איהו דסברא מירתח רתח עילואי והשתא מותיב דעתיה אבל הכא דנדרא איהי ושתיק לה איהו שלא הפר לה לא תגיר אגלי כלל ואפילו עד שתאסר על ידי קשוטיה דסברה מיסנא הוא דסני לי. ובירושלמי עולא ב"ר ישמעאל אמר בעניות שלא נתן קצבה אבל אם נתן קצבה אפי' עד עשר שנים מותר שאין שועל עפר פרין מת כלומ' בדבר שהוא רגיל בו בקי היא להשמר ולא יוזק אפילו אם נדרה מקשוט בבינו לבינה דהיינו שם שמפיר את השער. נתן בר הושעיא אמר ר' יוחנן חוץ מן הרגל : **ובעשירות שלשים יום** מפרש בגמ' שכן אשה חשובה נהגית מריח קשוטיה שלשים יום ונלע"ד דה"פ שכן אשה חשובה רוצה לומר שיש לה משרתות והיא תמיד נקיים ואינו ממהר ריח הקשוט להסתלק מעליה אבל האשה שהיא צריכה להיות משרתת תמיד בעבודת הבית הוא מוכרח שיסתלק ריח הקשוט מעליה מהרה : **ד שלא תלך לבית אביה** ביד שם סי' י"ב ובטור י"ד סי' רל"ה ובא"ה סי' ע"ד וז"ל שם אם אביה בעיר ונדרה עד חדש א' יקיים יותר מחדש או סתם יוציא מיד ויתן כתובה ע"כ אבל לשון הרמב"ם ז"ל שם בשאי רישא כלשון משנתינו. וכתבו תוספות ז"ל חדש ל"ג בנוסח דא"כ הוה דייק בגמ' כדדייק גבי רגל ע"כ. ונלע"ד דמדקתני בזמן שהוא עמה וכו' ולא קתני אם הוא עמה לאשמועינן דלא אזלינן בתר שעת הנדר בלבד אלא אע"פ שבשעת הנדר היה בעיר אחרת אם בא לעיר עמה חדש א' יקיים וכן לעולם אע"פ שהיה הולך אביה לעיר אחרת ובא כל זמן שלא התיר נדרו חוזר דבזמן שהוא עמה בעיר חדש א' יקיים ובזמן שהוא בעיר אחרת רגל א' יקיים דעד רגל א' מצי הכת למקמת נפשה ספי' לא. בסוף פי' ר"ע ז"ל ומתני' ר' יהודה היא וכו'. אמר המלקט כן תירץ אביי אבל רבה בר עולא ייתב מתני' אפילו אליבא דחכמים ולא קשיא דרישא מיירי בכלה שנמצאת שלימה בבית חמיה פי' שלימה בלתי מום והיא רדופה לילך להגיד שבחה בבית אביה ולכך רגל אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה וסיפא דקתני שלשה יוציא ויתן כתובה דמשמע הא שנים יקיים בשאינה רדופה מיירי אבל גרסת הירושלמי ובזמן שהוא בעיר אחרת רגל אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה וכן נראה ג"כ שהיתה גירסת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שם ביד עיין בדברי בית יוסף טור אבן העזר סי' ע"ד אבל בפי' משניותנו אני רואה שפי' הרמב"ם ז"ל מתני' כתירוץ אביי : **ה שלא תלך לבית האבל** וכו' ביד שם סי' י"ג ובתשובות הרשב"א ז"ל סי' תרל"ד. ובטור י"ד סי' רל"ה ובאבן העזר סי' ע"ד וז"ל שם הדירה שלא תלך לבית האבל ולבית המשתה אם נדרה היא שאמרה קונם תשמישך עלך אם אלך וקיים לה יוציא מיד ויתן לה כתובה ואם הדירה הוא שאמר קונם תשמישך עלי אם תלך יוציא לאחר שבעה ימים ע"כ : **אמר לה ע"מ שתאמרי** וכו' ביד שם פי"ד סי' ה' ובטור א"ה סוף סי' ע"ו ושם מדוקדקת מלת על מנת שכתוב שם כלשון הזה האשה שנדרה נדר על ענוי נפש או מדברים שבינו לבינה שעליו להפר ואמר לה אני מפר לך ע"מ שתאמרי לפלוני מה שדברנו יחד בדברים של שחוק וכו' אבל בהרמב"ם ז"ל הלשון סתום שכך כתוב בס המדיר את אשתו שתאמר לאחרים מה שאמרה לו או מה שאמר לה או מדברי שחוק וקלות ראש וכו'. ובירושלמי אין שם מלות על מנת. וכתב הר"ן ז"ל והך מתני' לרב מיירי במדירה סתם בתלה מזונות או תשמיש בדברים אלו לשמואל על כרחין בנדרה היא וקיים לה איהו מיתוקמא ובשלמא שלא תלך לבית אביה או לבית המשתה בידו להפר דאפשר דנדרי עינוי נפש נינהו ובבית האבל נמי מפורש בפרק בתרא דנדרים דעינוי נפש הוא מדכתיב והחי יתן אל לבו אבל תאמרי לפלוני ותמלא עשרה כדי מים לא משמע דמיקרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה וכיון שכן ע"כ מיירי כשתלתם בדברים אלו מזונות או תשמיש וס"מ דלע"ג דאפשר בפרנס ותשמיש נמי שבת א' כמאן דאפשר בפרנס דמי אפ"ה יוציא ויתן כתובה כיון דנדרה היא וקיים לה איהו מטעמא דמוסנא סני לה כדאמרי' לעיל בגמרא ע"כ ועיין שם בבית יוסף בטור א"ה : **ו ואלו יוצאות** וכו' ביד בהלכות אישות פכ"ד סי' י"א י"ב ובטור א"ה סי' קט"ו : **העוברת** פי' שם בספר הלבוש שעוברת פי' המעברת את בעלה על דת משה ויהודית ע"כ : ומובן ממה שאני מעתיק בסמוך. וכתוב בתשובות הרשב"א ז"ל סי' תתס"ט ועוד עוברת על דת צריכה התראה כי היכי דתהדיר בה כדאיתא בפ' ארוסה והיינו בשעת שעושה מעשה עבירה דומיא דמשמשתו נדה ע"כ : **מאכילתו שאינו מעושר.** רוב הפוסקים ז"ל ס"ל דמאכילתו דוקא וז"ל הרא"ש ז"ל וי"ל דרצתה להאכילו ולא אכל [כו' עי' בתוי"ט] אבל הרא"ה ז"ל ס"ל שאפילו נתכוונה להאכילו מפסדת כתובתה ומאכילתו לאו דוקא עיין בהר"ן ז"ל ודוקא מאכילתו אבל אכלה היא עצמה לא איבדה כתובתה : **שאינו מעושר** וכ"ש דם או חלב שקצים ורמשים נבלות וטרפות שהרי המעשר בזמן הזה אינו אלא מדבריהם : **ומשמשתו נדה** מפרש בגמרא כגון דאמרה ליה פלוני הכהן טיהר לי הכתם ואזל שייליה ואשתכח שקרא ופי' הר"ן ז"ל והא דאמרינן כגון דקאמרה איש פלוני כהן תקן לי את הכרי ופלוני חכם טיהר לי את הדם בדאמרה הכי דאותו פלוני תקן לי את הכרי בפני עדים ושיילוה לעדים ואשתכח שקרא הא לאו הכי אינה מפסדת כתובתה דכהן או חכם המכחישה עד אחד בעלמא הוא וכן דעת הרשב"א ז"ל וכן מפרש בירושלמי אבל הרמב"ן ז"ל נראה שחולק ע"כ בקיצור. והא דלא אוקמה למתני' בגמ' כשהיא מודה כתב הראב"ד ז"ל משום דאינה נאמנת דאין אדם משים עצמו רשע והר"ן ז"ל תירץ דלהפסידה כתובתה ודאי נאמנת דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי אלא משום דמילתא דלא שכיחא היא לא אוקמה בהכי ע"כ. והיה נראה לע"ד לומר דמדלא אסמכינהו תנא לחלה ולבאינו מעושר בהדדי ובתר הכי ליתני משמשתו או בהפך דליתני ברישא משמשתו נדה ובתר הכי ליתני חלה כהסגרת לשנויה בפ' במה מדליקין על שאינם זהירות בנדה בחלה ובתר הכי מאכילתו שאינו מעושר משום הכי הוה משמע דחלה אע"ג דלא האכילתו אלא היא בלבד אכלה כיון שרגילה בכך יוצאה בלא כתובה דאפשר שג"כ תאכילנו כיון שאינה זהירה במצות הפרשת חלה

והיינו נמי דקתני ולא קונה לה חלה דמשמע לה לעצמה ותו דאי חלה קאי נמי אמאכילתו הוה שני דליתני מאכילתו שאינו מתוקן שהיא מלה כוללת הכל יחד. אמנם מפני שלא מצאתי עזר לדברי מדברי הפוסקים ז"ל ואדרבא מתוך הברייתות שאכתוב בסמוך ומן הגמ' משמע דחלה נמי קאי אמאכילתו צריך לדחוק ולומר דמשום דחלה תלויה מכל וכל באשה שהיא היא הלשה העיסה קתני ולא קונה לה חלה ומשום דבשעת חיוב החלה דהיינו שעת גלגול תלוי לגמרי באשה אי אפשר לו לחקור לדעת האמת אם לא הפרישה חלתה קתני לה באפי נפשה בתר הכי פי' אי אפשר לו לחקור לדעת האמת שלא הפרישה אם לא כפי אוקמתא דגמ' שאמרה לו פלוני תקן לי את העיסה ואשתכח שקרא שאפילו שלא ראוה השכנים מפרשת בשעת גלגול תוכל לומר שהפרישה בגמר לישה או אחר אפייה אבל המעשר ברוב תלוי באיש וכן משמשתו נדה תלוי ג"כ בשכנים שרואין אותה לובשת בגדי נדות אמטו הכי אסמכינהו תנא אהדדי. עוד נלע"ד דאפשר דסמך ולא קונה לה חלה לנודרת ואינה מקיימת לומר לך דלע"ג דבהני תרתי היתה חשודה עליהן מקודם שנשאת לו והיינו דקתני ולא קונה לה חלה פי' בהיותה לשה לעצמה באפי נפשה וסד"א דמקחו מקח טעות ותיפוק לי משום האי טעמא ותצא מיד בלא כתובה קמ"ל דגם באלה כל זמן שלא פירש מסתמא לא תצא בלא כתובה אלא עד שהאכילתו או עד שתדור ברשותו ולא תקיים ואתי שפיר השתא כפי המסקנא של הגמרא אבל במשמשתו נדה ואפי' במאכילתו שאינו מעושר לא שייך לומר בהו חשודה מתחלה מטעם שכתבנו שהמעשר אינו תלוי באשה כמו החלה כנלע"ד: **ונודרת ואינה מקיימת.** דבעון נדרים בניה מתים. אבל אם הביאה עדים שגם הוא עובר על נדרים ושבועה וחרם לא אבדה כתובתה. ומשמע דדוקא נודרת ואינה מקיימת הוא בלא כתובה אבל מקיימת לא והא דתניא בברייתא בגמרא בפירקין דף ע"א ואם אמר אי אפשי באשה נדרנית תצא בלא כתובה תרצו תוספות דה"מ דמקיימת לא. בשאר נדרים אבל נדרים שיש בהן עינוי נפש או דברים שבינו לבינה אפי' מקיימת יוצאה בלא כתובה דיש חלוק בין אותן נדרים לשאר כדאמרינן לקמן גבי כנסה ע"מ שאין עליה נדרים עכ"ל ז"ל וכן נראה שכתב הר"ן ז"ל בפירקין דף תק"ד. ובגמ' תניא היה ר"מ אומר כל היודע באשתו שנודרת ואינה מקיימת יחזור ויקניטנה כדי שתדור בפניו ויפר לה ואין להוציאה אלא כך יתקננה אמרו לו אין אדם דר עם נחש בכפיפה פירש בתוך של אחד כבשה ישמר ממנו ישכנו אף זה יבוא לידי שתקלקלנו אלא יוציאנה בלא כתובה. תניא היה ר' יהודה אומר כל היודע באשתו שאינה קונה לה חלה יחזור ויפרים אחריה אבל לא יוציאנה אמר לו אין אדם דר עם נחש בכפיפה מאן דמתני האי תקנתא דר' יהודה אחלה כ"ש אנדרים דלא שכיחי אבל מאן דמתני אנדרים דוקא אנדרים דלא שכיחי אבל הא זימנין דמקרי ואכ"ל ופי' ר"ת ז"ל דבשני הברייתות גרסינן ר' יהודה מדקאמר בגמרא עלייהו מאן דמתני וכו': **וראשה פרוע.** אפי' קלתה דהיינו סל שיש לו מלמטה בית קבול להושיבו בראשה ובית קבול מלמעלה לתת בו פלך ופשתן אפי' שהוא ע"ג ראשה אסור דאי בלא קלתה דאורייתא נמי אסור מדכתיב גבי סוטה ופרע את ראש האשה ומדעבדי לה הכי לנוולה מדה במדה במה שעשתה להתנאות על בועלה הנוסף מכלל דאסיר א"נ מדכתיב ופרע מכלל דהשתא בעתה לאו פרועה הוות ש"מ אין דרך בנות ישראל לצאת פרועות הראש וה"ל למחשביה בכלל דת משה אלא ודאי כדאמרינן: **וטווה בשוק.** בגמרא מפרש לה אבימי בטווה ורד כנגד פניה פירש רש"י ז"ל בטווה בכפה על ירכה וחוט מתדלדל כנגד פניה של מטה אבל הרמב"ם ז"ל פי' בפ' כ"ד מהלכות אישות שרוצה לומר שמשימה ורד בפדחתה כדרך שעושות הנכריות הפרוצות. ור"ח ז"ל פי' שטווה נגד אדום שיפול על פניה מזהרוריתו וזהו עזות מצח ופריצות: **אף המקללת יולדיו בפניו.** יש להסתפק אם יש טעות בירושלמי בפסקא שדפוס שם אף המקללת וולדיו בפני יולדיו. וי"א דהס"ל אם קללה אבי בעלה בפני עצמו שלא בפני הבעל. ונלע"ד דכ"ש מקללת הבעל עצמו אח"כ ראיתי בב"י אבן העזר סי' קט"ו בשם תשובות להרמב"ן ז"ל כדברי וכתב עליו בית יוסף דקל וחומר פריכא הוא דאיכא למימר שאני מקללת יולדיו בפניו דחמור כבוד האב ועוד דא"כ לא הוה משתמיט חד מהפוסקים ז"ל לומר כן ע"כ. וגם בספר הלבוש שם סימן קט"ו כתב ויש מפרשים דהוא הדין המקללת בעלה בפניו ע"כ. ובגמרא אמר שמואל במקללת יולדיו בפני מולידיו פי' בפניו דקתני במתני' לאו דוקא בפניו אלא אפילו מקללת אביו של בעל בפני בנו של בעל ופסוק זה יהיה לך לסימן על משנתנו לזכור על ידו דבפני בנו הוי כאילו בפניו דכתיב אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי דבני בניו כבניו. וכתבו תוספות ז"ל וי"מ יולדיו זקנו של בעל בפני הבעל כי היכי דליהוי דוקא בפניו דמתני' ולא היא דהא מפ' רבא דאמר ניכליה אריא לסבא באפי בריה משמע בריה דבעל ע"כ. ונלע"ד דמדקתני ליוצאי דת יהודית ולא קתני אלו הן דת יהודית משמע כגון אלו קתני וה"ה כל מין פריצות וכן נמי הא דקתני רישא איזוהי דת משה כגון קתני ותו איכא טובא מדלא קתני אלו וכן מצאתי שדקדק הר"ן ז"ל בפ"ק דקדושין גבי איזו היא מ"ע שהזמן גרמה וכמו שכתבתי שם סי' ז': **איזו היא קולנית** וכו'. נראה קצת שאין זה מנוסח המשנה אלא תוספתא הוא עיין בערוך בערך קל וכן משמע מן הגמ' אע"ג דלא משמע כן מפי' רש"י ז"ל גם מן הירושלמי יש להסתפק. קולנית פי' רש"י ז"ל כשמדבר עמה על עסקי תשמיש ושונה מריבה עמו ומשמעת לשכניו והוא בוש בדבר ע"כ ור"ע ז"ל תפס פי' הרי"ף והרמב"ם ז"ל. ועיין במה שאכתוב בסמוך בשם התוספתא בס"ד: **לכשהיא מדברת.** ס"א כל שהיא וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל:

ז **המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים.** קשר מתני' לשלמעלה הימנה נראה מבואר דמשום דקתני במתני' דלעיל דנודרת ואינה מקיימת הוי חדא מהיוצאות שלא בכתובה תנא השתא נמי דהמקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים תצא בלא כתובה ואפי' מקיימת אם הם נדרי עינוי נפש כמו שנכתוב בסמוך וכמו שרמזתי לעיל בשם תוס' והר"ן ז"ל ולדעת התוספתא שהובאה בגמ' שפירשה דקולנית דקאמר ר' טרפון היינו דמשמשת בחצר זו ומשמעת קולה וצועקת עד שנשמע קולה בחצר אחרת מפני שהתשמיש קשה לה והוי מום אע"פ שאין כן הלכה יש לפרש דסמך האי מתני' לומר שאם פירש ע"מ שלא יהא תשמיש קשה לה הנאו קיים והוי קפידא דלדידיה הוי מום נמצא שאינה מקודשת לכ"ע והוא הדין לענינים אחרים כגון השתנה או הותרנית כך נלע"ד דוק. ועיין בתשובת הר"ש ב"ר צמח ז"ל שהביא בית יוסף בא"ה סי' ל"ט. והקשו תוס' והרא"ש ז"ל תימא אמאי קאמר ע"מ שאין עליה נדרים ושאין בה מומין אפילו קדשה בסתם נמי ונמצאו בה מומין נמי אינה מקודשת כדאמרינן לעיל בפ' אע"פ דארוסה בת ישראל אינה אוכלת בתרומה שמא ימצא בה מום ונמצאת זרה למפרע אלמא אפי' בלא תנאי נמי מבטל מום הקדושין וי"ל דנהי דחיישינן לכתחלה ולא תאכל בתרומה מ"מ צריכה גט מדבריהם או מדאורייתא מספיקא ומיהו כתובה לית לה דאפילו נדרה תחתיו תניא לעיל בגמ' האשה שנדרה בנזיר אם אמר אי אפשי באשה נדרנית תצא שלא בכתובה עכ"ל תוספות והרא"ש ז"ל בקיצור. ובירושלמי אחר שהביא הא דתניא בגמ' דילן באלו נדרים אמרו שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין ושלא תלבש בגדי צבעונין דייק דדוקא כשאמר לה ע"מ שאין עליה נדרים אבל אם אמר ע"מ שאין עליה כל נדר אפילו נדרה שלא לאכול חרובין אינה מקודשת ע"כ: וכתב הרי"ף ז"ל אהאי ברייתא דבאלו נדרים אמרו וכו' ודוקא נדרים אלו שיש בהן עינוי נפש דקפדי בהו אינשי אבל נדרים שאין בהן עינוי נפש כגון קליות ואגוזים וכיוצא בהן שאין בהן עינוי נפש ולא קפדי בהו אינשי אינה יוצאה בלא כתובה ואע"ג דקפיד בהו איהו כיון דלא קפדי בהו אינשי לא הוי קפידיה קפידא ע"כ. וכתב עליו הר"ן ז"ל דהא דקאמר כגון קליות ואגוזים וכיוצא בהן איני מדוקדק דודאי נדרה תחתיו מצי מפר משום נדרי עינוי נפש אלא רוצה לומר שכיון שאין בהן עינוי נפש כ"כ לא קפדי בהו אינשי ע"כ. ונראה שהרי"ף ז"ל חולק על התוס' במה שכתבו אבל אם פירש בהדיא ע"מ שאין עליך נדר זה ודאי יכול להתנות בכל נדרים אפילו דלא קפדי בהו אינשי ע"כ וכן נראה דעת הר"ן. וכתב עוד הר"ן ז"ל וה"ה לדברים שבינו לבינה שדרך בני אדם להקפיד בהן מסתמא אע"ג דלא פירש קפידיה קפידא. ומשנה זו שנויה נ"כ בפ' שני דקדושין והא רישא דמתני' אינה מקודשת אטו סיפא דאיצטריך ליה למתנייה משום כתובות ותנא התם כתובות אטו קדושין. וכתב הריטב"א ז"ל שם בקדושין וז"ל איכא דקשיא ליה א"כ ליתני התם כתובה ברישא דהוי עיקר התם ולאו מילתא היא ושתי תשובות בדבר חדא דהא דהכא קתני תנא מעיקרא והיא שגורה בפי התלמידים ולא בעי שתם לשנותה ומשנה לא זזה ממקומה ותו דכיון שהקדושין קודמין לעולם לכתובה במעשה ראוי להקדימן נ"כ בדבור ותו לא מידי עכ"ל ז"ל: **ע"מ שאין בה מומין.** ונלע"ד דהא דלא ערבינהו לתרי באבי דמתני' וליתני הכי המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים או ע"מ שאין בה מומין ונמצאו עליה נדרים או מומין אינה מקודשת כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים או מומין תצא שלא בכתובה משום דבהנאי דבנדרים לא הוי רק באלו נדרים כדכתיבנא אבל בתנאי דעל מנת שאין בה מומין הוי בכל מיני מומין משום הכי פלגינהו תנא לתרי באבי והיינו נמי דקתני סמוך לזה כל המומין הפוסלים וכו' ונמצא דגריס שכל המומין בשין אתי שפיר טפי כך נלע"ד. עוד אפשר לומר דמשום דגבי תנאי דע"מ שאין עליה נדרים תניא בברייתא בגמרא בתם הלכה אצל חכם והתירה מקודשת מה שאין כן גבי תנאי דע"מ שאין בה מומין שאע"פ שהלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת כמו שאכתוב בסמוך בס"ד להכי פלגינהו נמי לתרי באבי כך נלע"ד ומתני' הביאה הרא"ש ז"ל רפ"ק דיבמות: **כנסה סתם** וכו'. בגמרא איכא מאן דמפ' דמילתא באפי נפשה היא ולא קאי ארישא אהך דקדיש על תנאי וה"נ לה בגמ' אתמר קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר אינה צריכה הימנו גט תנן כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא מאי לאו בקדשה על תנאי וכנסה סתם ותיובתא דשמואל כלומר דסיפא ארישא קאי וקאמר דכתובה הוא דלא בעיא דלענין ממונא לא אהיל תנאיה אבל גיטא בעיא דנפש קדושין בעל דאי משתכח עליה נדרים לא הוה בעילת זנות כרב ותיובתא דשמואל ודחינן לא קדשה סתם וכנסה סתם כלומר ומילתא באפי נפשה היא ופרכינן אבל קדשה על תנאי וכנסה סתם מאי ה"נ דלא בעיא גיטא אדתני המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת ליתני המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת וכ"ש הא כלומר כשקדשה ולא כנסה אבל השתא משמע דדוקא בלא כנסה קאמר ומהדרינן ה"נ קאמר המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת קדשה סתם וכנסה סתם תצא שלא בכתובה כלומר דמתני' כללי כללי קתני המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים אינה מקודשת בשום ענין ואע"ג דחזר וכנסה סתם אבל אם כנסה סתם כלומר בעשה כל מעשי כניסה סתם בין כניסה סתם בין קדושין בין נשואין תצא שלא בכתובה ופרכינן מ"ש כתובה דלא בעיא דאמר אי אפשי באשה נדרנית גט נמי לא תיבעי אמר רבה מדבריהם וכן אמר רב חסדא גט מדבריהם רבא אמר תנא ספוקי מספקא ליה על סתם אדם אם אפשו באשה נדרנית אם לאו גבי ממונא אזיל לקולא דהמע"ה וכיון דמספקא לן לא גבית וגבי איסורא לחומרא ונלע"ד דקאי כולה האי סוגיא בין אכנסה סתם דקתני גבי נדרים בין אכנסה סתם דקתני גבי מומין ולאו דוקא פי' רש"י ז"ל בתחלת הסוגיא קדשה על תנאי שאין עליה נדרים דנלע"ד דה"ה קדשה על תנאי שאין עליה מומין וכן נראה מהרמב"ם ז"ל פ"ז דהלכות אישות סי' ח' דוק: **שכל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין בנשים.** כתב הר"ן ז"ל דנדרים אלו דומיא דמומין הן והיינו דאמרינן בכל דוכתא משום שמפון דאלמא איכא שמפון בנשים במומין במקדש סתם שלא תאכל בתרומה לפי שאינה מקודשת ודאי מן התורה וה"ה לנדרים כדשמואל ע"כ בקיצור. וכתב עוד בדף תק"ה ע"א דוכנסה סתם דתנן דבעיא גיטא אליבא דאביי דוקא בבעל אבל נכנס לא ולרבה רבו לא שנא ליה מידי בין נבעל לנכנס ע"כ בקיצור מפנג וע"ש. ומשמע מסוגיית הגמ' דקתני תצא שלא בכתובה דדייקינן מינה הא גיטא בעיא דלא כר' ישמעאל דס"ל דמי שקדושיה קדושי טעות אפילו בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה. גרסי' בגמרא ת"ר הלכה אצל חכם והתירה מקודשת אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת מה בין חכם לרופא חכם עוקר את הנדר מעיקרו רופא אינו מרפאה אלא מכאן ולהבא. וכתבו התוס' דדוקא הלכה אצל חכם והתירה קודם ידיעת הבעל הוא דמקודשת אבל לאחר ידיעת הבעל אין ההיתר מועיל לה כדתנן ונמצאו עליה נדרים תצא שלא בכתובה ולא מפליג בין בני היתר ללאו בני היתר ע"כ בקיצור וע"ש עוד וגם בפי' הר"ן ז"ל על זה. וביד בהלכות אישות פ"ז סי' ו' ז' וכתב שם דשומא שעל הפדחת אפילו היתה

קטנה

קטנה ביותר ואפילו קרובה לשער ראשה ואע"פ שאין בה שיער זו היא השומא היתרה באשה על הכהנים אבל אם היתה שומא שיש בה שיער במצח הפנים או שומא גדולה כאיסר אע"פ שאין בה שיער ה"ז מום בין בכהנים בין בנשים ע"כ. ופי' בערוך שומא תרגום ירוש' דפחת או ספחת שומא או בוהק ע"כ. ולאו דוקא קאמר דשומא דהכא הוי שאת דקרא דההוא אין לך מום גדול ממנו והאי רע הוא. ובטור אבן העזר סי' ל"ט. וכתוב שם בשם המרדכי ריח החוטם בנשים אינו מום שהאיש שהוא חזק יכול לסבול יותר מהאשה וסר"מ אומר דאדרבא מדתנן האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא ש"מ דהאשה יכולה לסבול מה שאין האיש יכול לסבול וא"ת אמאי לא קתני ריח החוטם גבי הוסיפו עליהם וי"ל כיון דתנא ריח הפה כ"ש ריח החוטם דקשה מריח הפה דאפשר דנקיט פלפלין בפומיה ע"כ: **ח היו בה מומין ועודה וכו'.** ביד פכ"ה דהלכות אישות סי' ב' ד'. ואיתא בתוס' פ"ק דיבמות דף י' ובירושלמי פ"ק דקדושין דף ס' ובפ' שני דף ס"ב ובר"פ הזהב ובתשובות הרשב"א ז"ל אלף ר"ח. ובטור א"ה סי' ל"ט וסי' ק"ז. ולנע"ד דהא דנקט ליסנא דהיו בה מומין ולא קתני נמצאו בה מומין למשמע דהוי ליסנא עפי עדיף ובדנקטוה שם הרמב"ם ז"ל והכ בטור לרמוז לנו דטעמא הוי בין ברישא בין בסיפא משום כאן נמצאו וכאן היו וכדמשני רבה בגמ'. הכן את"כ מצאתי מוגה בשם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל שמשנתארסה נולדו בה מומין אלו: **האב צריך להביא ראיה.** אם באה לתבוע כתובתה מן האירוסין וכו' לשון ר"ע ז"ל עד ונמצאו המומין ברשות האב היכא למימר כאן היו וכו'. אמר המלקט וגפי זה כולה מתני' ר"ג היא דאמ' במתני' בפ"ק דחזקה דגופה עדיפא דבלא מומין נולדה ודלא כר' יהושע דאמר חזקה דממון עדיף והעמד ממון בחזקתו ורב אשי נמי אוקי מתני' כר"ג משום דאוקימתא בפ"ק דהלכתא כותיה דחזקה דגוף עדיפא וברישא דהיינו אירוסין שהכתובה של אביה דהיינו טעמא דאינה נאמנת משום דגבי אב לא אמרינן בגוף שלה דתיהני חזקתה ליטול הוא הכתובה אבל בסיפא שהכתובה שלה מהניא חזקת גופה ומעיקרא שני ר' אלעזר תברה מי ששנה זו לא שנה זו כמנהגו בכל דוכתא. ופריך רב אחא לרב אשי מדתניא מודה ר"מ במומין הראוין לבא עמה מבית אביה פי' ס"ד דה"פ שיש לספק ולומר שמבית אביה באו שעל האב להביא ראיה דאע"ג דאמרינן במתני' נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה מודה הוא הכא שעל האב להביא ראיה. ואע"פ שנכנסה לרשות הבעל ואמאי נימא העמד הגוף על חזקתו שהרי הכתובה לעצמה מאחר שנשאת ומשני הב"ע ביתירת אצבע דליכא למימר לאחר אירוסין נולדה ומאי ראיה דקתני דמייתי האב היינו דמייתי ראיה דראה הבעל ונתפייס: **נכנסה לרשות הבעל** על הבעל להביא ראיה והיינו נכנסה לחופה ואפילו אם דר בבית חמיו עדיין. ובירושלמי פ"ק דמכלתין ר' אלעזר שאל לר' יוחנן מתני' דר"ג ודר"א ודלא כר' יהושע א"ל דברי הכל היא שנית היא מומין שדרכן להוולד ע"כ: **וחב"א בד"א במומין שבסתר וכו'.** נראה לר"י דר' מאיר לא פליג אמומין שבגלוי דמודה דאין יכול לטעון דראה ונתפייס כדאמר סתמא דתלמודא בגמרא ועוד דא"כ דפליג אמומין שבגלוי א"כ משכחת לה סתמא בעבדים במומין שבגלוי לר"מ ואכן אמרינן בעלמא שאפין בעבדים ליכא אלא לא פליג אלא כיש מרחץ באותה העיר תוספות ז"ל. עוד כתבו ז"ל תימה לרב דמוקי כולה מתני' כנסה ונמצאו עליה נדרים שקדשה על תנאי מה צריך לחלק בין מומין שבסתר למומין שבגלוי הוא"ל והתנה ע"מ שאין בה מומין. ונראה לרשב"א דכשהתנה לא על מומין שבגלוי דאותם ראה ונתפייס אלא על מומין שלא ראה נתכוון וכשיש נמי מרחץ באותה העיר אית לן למימר שלא התנה אלא על מומין שאין נבדקין וע"י מרחץ כגון ריח הפה וכפה הקבוע לו זמן ע"כ. וכתבו עוד דהאי אינו יכול לטעון קאי בין ארשות האב בין ארשות הבעל וה"ק אינו יכול לטעון שאפי' הביא הבעל ראיה אינו מועיל לו כלום ע"כ. וכתוב בסמ"ג הא דאמרינן על מומין שבגלוי ה"מ בזמן המקומות שנשים יוצאות בשוק ופניהם גלויות ובמדינת אדום בזמן הזה אבל בסוליטולא שפניהם מכוסות כמומין שבסתר דמי ע"כ. וז"ל אחרי ודוקא בעיר שדרך הבנות לצאת מבית אביהן ולרחוץ במרחץ ביום אבל במקום שאין דרך הבנות לירחות חוצה ואף למרחץ אינם הולכות אלא באישון לילה ואפלה כמו בספרד אף על מומין שבגלוי יכול לטעון ע"כ. וכתוב עוד שם בהגהת אחרי ז"ל אבל במומין שבגלוי פי' כגון תחת כפה דראשה דפעמים נגלה ופעמים נכסה דלאו הוי מומין שבגלוי אף לר' מאיר ראה ונתפייס ולא פליגי רבנן אלא אסיפא דנכנסה לרשות הבעל דאילו ארישא שאז שהיתה יכול להיות שלא הכיר במומין אפילו הם בגלוי והא נמי דקתני אם יש מרחץ בעיר אף מומין וכו' לא קאי אלא א נכנסה לרשות הבעל דמסתמא בשואין בדקה בקרוביו ונתפייס אבל ארישא שהיא ארוסה אפילו יש מרחץ בעיר אינה מקודשת דאין רגילות שיבדקנה קודם האירוסין בקרובותיו ע"כ. וכתוב עוד שם בשם הר"ם ז"ל בשם הגאונים ז"ל דלאו קרובותיו ממש קתני במתני' אלא אפילו מיודעיו ואפילו שהוא גר בעיר ואין לו קרובות אי אפשר שלא יהיו לו רעים בעיר וחברים ובודקים ע"י נשותיהן ע"כ. וכן הוא שם ביד פכ"ה דהלכות אישות. ועיין בספר קולון שרש ק"ה והוסיף לקח טוב לתרץ שלא דנקט בגמרא ליסנא ותנא הוגא כלה ולא נקט בלשון המשנה ותנא תינא עודה בבית אביה על האב וכו' כדרגיל תלמודא כל המר ותנא תונא למינקט לשון המשנה ממש ודקדק לתרץ במאי דקתני במתניתין ועודה בבית אביה ולא קתני והיא בבית אביה ע"ש בכל הסימן כי קטן הוא: **ט האיש שנולדו בו מומין וכו'.** עד סוף הפרק ביד ספכ"ה דהלכות אישות ובטור א"ה סי' ל"ט וסי' קנ"ד: ובגמרא רב יהודה הוא דתני נולדו וכ"ש היו מתחלה אבל חייא בר רב תני היו דמשמע מקודם שנשאת אבל נולדו לא ולדידיה היינו טעמא דשאני ליה לר' שמעון בן גמליאל בין גדולים לקטנים אע"פ שראתה אותם משום דמימר אמרה סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל. וכתב הר"ן ז"ל וקיימא לן כרב יהודה דאפילו נולדו אין כופין אותו להוציא וכ"ש בהיו דאפילו מספקא לן הלכתא כמאן מספיקא אין כופין מכל שכן דבכולהו נוסחי במתני' גרסי' נולדו ע"כ: אבל במומין גדולים כופין אותו להוציא. ובתוספתא מפורש דאע"פ שמגרשה בעל כרחו יתן לה כתובתה. ואלו הן מומין גדולים פי' רשב"ג נסמית עינו נקטעה ידו נשברה רגלו ובגמרא פסק רב נחמן הלכה כדברי חכמים וקיימא לן הלכתא כרב נחמן בדיני ופסק הרא"ש ז"ל ויש אומרים דוקא עינו אחת אבל שתי עיניו או שתי רגליו או שתי ידיו מודו רבנן ושפי מסתבר שהרי הוא כעבר ובטל מן העולם ע"כ. ועיין בתשובותיו ז"ל כלל מ"כ: **י ואלו שכופין אותם להוציא וכו'.** בטור א"ה סי' קנ"ד ומפרש בגמרא דכופין על אלו בשוטים ואפילו לת"ק ואפילו גרסינן ואלו בוי"ו ניחא דמפני שמינו האיש שנולדו בו מומין אין כופין קתני השתא דעל אלו כופין לכ"ע. וכתב המרדכי נראה לר"י דיוציא ויתן כתובה אע"פ שמגרשה בעל כרחו ע"כ. וכמו שכתבתי בסמוך מן התוספתא: **בעל פוליפוס.** ריח החוטם אבל בנשים ריח החוטם אינו דהאיש הוא חזק ויכול לסבול יותר מן האשה והרב רבינו ברוך אומר דאדרבא מדתנן האיש שהיו בו מומין אין כופין אותו להוציא ש"מ דיכולה אשה לסבול יותר מן האיש וכתב רבינו אבי"ה דנכפה אינו מום גבי איש ואין בידינו לכפות בלא ראיה וגם לא נכפפה להיות אלו וכל הני דקתני יוציא ויתן כתובה ולא קתני כופין לא כייפינן לא בדברים ולא בשמתא אבל הרב רבינו ברוך אומר בשם ר"ת דבוכל לעשות שנקבל עלינו בגזרה שלא ליסא וליתן עמו עד שיתן גט אבל לנדותו לא ע"כ. וז"ל הר"ן ז"ל בקילור וכל מקום שאמרו יוציא ויתן כתובה לא נשמע כפייה בגט אלא על הכתובה בלבד ואי תימא והתנן ביבמות בפ' בית שמאי דהמודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו להוציא אלמא אפילו על הגט נמי כופין וי"ל דשאני התם כיון דנדרה בחיי בעלה ולא נתכוונה לכך נתחלה רואין כאילו אין כאן אלא מנות חליצה לכיון שקודם שהיתה זקוקה לו נדרה הרי היא כאילו לא נראית לו מעולם א"כ איכא למימר דבחליצה הקילו ע"כ: **והמקמץ.** בגמרא פליגי תנאי בפי' מקמץ דהגיא מקמץ זה בורסי ויש אומרים זה המקמץ צואת כלבים והגא דמתני' מדקתני והבורסי ש"מ דס"ל דמקמץ הוי מקבץ צואת כלבים א"נ תרי בורסי קמ"ל במתני' בורסי קטן דאין לו אלא עורות מועטים ובורסי גדול וה"ק אחד בורסי קטן ואחד בורסי גדול וקשה קצת לנע"ד דס"ל למיתני מקמץ בהדי בורסי מאחר שכניסם ענין אחד ולמה הפסיק במצרף נחושת בינתים וליכא למימר משום דבעי למיתני מעשה בבורסי שבקיה לבסוף דא"כ ליתני מצרף נחשת ברישא והדר ליתני מקמץ ובורסי ואם נפרש דמקמץ ריחו מגונה ממצרף נחשת ומצרף נחשת ריחו ממועט מבורסי ניחא. והבורסי גרסינן ר"ע מעבד העורות אבל בורסקי ר"ל מקום עבוד העירות: **ובין משנישאו.** לנדו י"ם נולד יבוא היא. ומ"מ מנוקד למדו הלמ"ד והמ"ם בקמ"ץ: **יכולה היא שתאמר.** תוס' פרק הבא על יבמתו דף ס"ד וירושלמי פ' לא יחבור דף י"ג משמע דרשב"ג ס"ל כותיה דר' מאיר והביא הירושלמי ההוא שם בנמוקי יוסף בדף קע"א ובתשובות הרשב"א ז"ל סי' תתקי"ג: **וחכמים אומרים מקבלת היא וכו'.** אית דמפרשי דכי אמרי רבנן מקבלת היא על כרחה דוקא בשהתנה עמה אבל ראתה אותם יכולה היא לומר סבורה הייתי לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל ואחרים אומרים דאי איתא דיכולה למימר הכי כי התנה עמה מאי הוי אלא ודאי כיון דכשהתנה לא יכלה למימר הכי כי ראתה נמי מקבלת על כרחה וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל בפכ"ה מהלכות אישות הר"ן ז"ל וכן פי' נ"כ המגיד משנה דלדעת הרמב"ם אפילו בלא התנה פליגי: **מעשה בצידן וכו'.** תוס' פ' אע"פ דף ס"ד ומשמע דהאי מעשה אפילו בשהתנה עם בעלה הראשון מצי למימר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל והתנון ויתן כתובתה ואי גרסינן מעשה בלי וי"ו ניחא קצת דלא הוי מעשה לא לסתור ולא לעזור אלא מילתא באפי נפשה היא ומ"מ לדעת הרמב"ם ז"ל דאפילו בלא התנה פליגי כדכתיבנא מצינן למימר דהאי מעשה לעזור לרבנן דשאני הכא דוקא ליבם הוא דיכלה למימר לאחיך הייתי יכולה לקבל אבל לבעלה עצמו לא יכלה למימר מידי ומקבלת היא ע"כ כנלע"ד לדעת הרמב"ם ז"ל שהביא ס"פ בתרא דהלכות אישות המעשה הזה סתם כלשונו דמשמע בין שלא בתנאי כל שכן לפי פשט משמעות לשון המשנה דבשהתנה דוקא פליגי דמקבלת היא על כרחה דוקא גבי בעל אבל גבי יבם אשמעי' תנא דמודו רבנן דמצי למימר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל. וביד פ' שני דהלכות יבום נ"כ בסימן י"ד ובטור אבן העזר סי' קס"ה:

פרק ח

מ"א **האשה שנפלו לה נכסים וכו'.** ביד פכ"ב דהלכות אישות סי' ז': ונלע"ד דהאי מתני' קאי אמאי דתנא לעיל פ' נערה שנתפתתה דבעל אוכל פירות בחיי אשתו וגם אמאי דתנא בר"פ מציאת האשה והוא אוכל פירות בחייה ועוד דקתני התם בסיפא דהכיא בבא בושתה ופגמה שלה ר' יהודה בן בתירא אומר בזמן שבסתר לה שני חלקים ולו חלק א' ובזמן שבגלוי לו שני חלקים ולה חלק אחד שלו יתן לו מיד ושלה ילקח בו קרקע והוא אוכל פירות וכדתנן נמי הכי לקמן הכא בפירקין אלא משום דאפסיק בכל הני פרקי ומעמי דכתיבנא לעיל בכל בבא ובבא וכיון דסיימינהו סדר למילתיה קמייתא כך נלע"ד. ועוד אפשר לומר בדרך כלפי דמשום דקתני בפירקין דלעיל היו בה מומין ועודה בבית אביה דהאב צריך להביא ראיה ואם נכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה תנא השתא האי דינא ואשמועינן בסמיכותו דין מחודש שלא נזכר במשנה והוא שאם נפלו לה נכסים והיא אומרת עד שלא נתארסתי נפלו ויכולה אני למכור לכתחלה והוא אומר לא כי אלא משנתארסת ואינך יכולה למכור לכתחלה או שהיא טוענת בעודי ארוסה נפלו ודיעבד מכרי קיים אפילו אחר שנשאתי והוא אומר לא כי אלא אחר שנשאתיך נפלו ומקחיך בטל אשמעינן תנא דמתני' השתא בסמיכות זה שאם מחלוקתן בעודה ארוסה על הבעל להביא ראיה ואם לא הביא היא נאמנת ואם מחלוקתן אחר נשואין עליה להביא ראיה ואם לא הביאה הבעל מהימן ומכרה בטל ולדעת חכמים שחלקו לעיל בין מומין שבסתר למומין שבגלוי והלכתא כותייהו הכא נמי יש לחלק בין נכסים ידועין לנכסים שאינם ידועין כדעת ר"ש דהלכתא נמי כותיה כמו שכתוב בסמוך בס"ד גם זה: נלע"ד דרש"י ז"ל דגריס פ' מציאת האשה סמוך להאי פירקא בתר המדיר כמו שכתבתי לעיל בר"פ מציאת האשה נלע"ד דניחא טפי דוק: **עד שלא תתארס מודים וכו'.** והיינו דברישא לא פליגי דקודם שנתארסה עדיין לא זכה לא בה ולא בשלה ובזכותה היא שנפלו אבל נפלו אחר שנתארסה איכא למימר בזכותו נפלו דשמא תמות ויירשנה ולא תבוא לידי נשואין איכא למימר בזכותה דשמא לא תמות ולכך לכתחלה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים והקשו תוס' ז"ל אי בסיפא איכא למימר בזכותו נפלו א"כ לב"ה נמי תמכור לכתחלה דכיון שהיא מוחזקת הוי ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי כדאשכחן גבי שומרת יבם שנפלו לה נכסים דתנן עלה מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים ומפ' בגמרא דנפלו כשהיא ארוסה וזיקת ארוסה עושה ספק ארוסה והאי"ל והיא מוחזקת שהיא אינה ודאי ויבם ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי וי"ל דהכא עדיף דאינה דכל המארס דעתו לינסא

הגט

הלכך לכתחלה לא תמכור אע"פ שהיא ודאי אבל התם כך עומדת לתלוש כמו ניבוס והו"ל ושא ודאי אמרו חכמים דתמכור לכתחלה ע"כ. עוד כתבו ז"ל בקונטרס פי' עד שלא תתארס פי' ונתארסה אבל נשאת לא ותניא ראיה מדתנן עד שלא נשאת ונשאת ר' גמליאל אומר אם מכרה ונתנה קיים אבל לכתחלה משמע דלא תמכור ומשמע לרש"י ז"ל דעד שלא נשאת משמע אפילו קודם אירוסין וקשה לר"י דאמרינן בגמ' וכו' עד אלא ודאי משמע ליה לתלמודא דעד שלא נשאת לא מיירי בנפלו לה קודם אירוסין והיינו טעמא דעד שלא נשאת משמע שנפלו לפני נשואין דאין דבר מפסיק בין נפילת נכסים לנשואין ומכל מקום יכול רש"י ז"ל לפרש כן שלא ראיה דהא דנקט עד שלא נשאת דמשמע דמשנתארסה לאשמועינן דאפילו אם מכרה ונתנה קיים עכ"ל ז"ל בשם רשב"א ז"ל: **נפלו לה משנתארסה בש"א תמכור.** בירושלמי דפאה פ' ב"ש ודפירקין בעי ר' פנחס קומי ר' יוסי אמאי לא תני לה גבי דברים שהם מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה [כו' עי' תוי"ט] וכתב ר"ש לוריא ז"ל א"ל וי"ל שאין זו קולא אלא חומרא וכו' פי' לב"ה וא"כ ממילא לב"ש לא הוי חומרא ומה שמקשין העולם אמאי לא קאמר שאין זו חומרה וכו' משום דלא פסיקא להו לתוספות לומר שאין זו חומרא אלא קולא לפי שהיא קולא אלא מצד אחד שמא תחזור בה ומ"מ השני שהיא נוטלת כתובה בלא הרעה היא חומרא אלא ה"ק אין זו קולא לב"ה דהיא בודאי חומרא לב"ש הלא אף לב"ה איכא חומרא כמו לב"ש א"כ הוי שפיר מקולי ב"ש מה שהוא קולא לגבי איש והוא ע"כ: ואיתה להאי בבא בפ' ההולך דף ל"ח ובפירקין דף פ"א: **לא יזכה בנכסים.** פירוש ויהא מכרה בטל: **על החדשים אנו בושים.** שנפלו לה משנשאת כדתנן בסמוך: **נפלו לה משנשאת אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלקוחות** גמ' ליתא הגי"א במתני' לתקנת אושא דא"ר יוסי בר חנינא באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחו' ומשני מתניתין בחייה קאמר דהבעל מוציא כדי לאכול פירות בחייה אבל לאחר מותה יחזור הקרקע ללוקח ואפי' מתה בחייו לא ירשנה הבעל ואתו באושא ותקון דאפילו גופה של קרקע ירש הבעל: **עד שלא נשאת ונשאת.** בגמ' תניא א"ר חנינא בן עקיבא לא כך השיבם ר"ג לחכמים כשדנו לפניו במוכרת בעודה ארוסה שהרי תשובה נצחת יש כאן שיש לחלק בין ארוסה לנשואה אלא כך השיבם לא אם אמרתם בנשואה שכן בעלה זכאי במציאתה ובמעשי ידיה ובהפרת נדריה לבדו תאמרו בארוסה שאין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במעשי ידיה ולא בהפרת נדריה לבדו א"ל רבי נראין דבריך במוכרת בעודה ארוסה נשאת ואח"כ מכרה נכסים שנפלו לה קודם נשואין מהו אמר להם אף זו מוכרת ונותנת וקיים א"ל הואיל וזכה באשה למציאתה ולמעשי ידיה ולהפרת נדריה לא יזכה בנכסים שתקנו לו לאכול פירותיהן בחייה והיאך מכרה קיים א"ל על החדשים אנו בושים אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים ופרכינן היכי תניא בברייתא דאמר להם אף זו מוכרת ונותנת וקיים והא אנן במתני' תנן עד שלא נשאת ונשאת רג"א אם מכרה ונתנה קיים דוקא בדיעבד ומשני אמר רב זביד תני במתני' נמי מוכרת ונותנת וקיים רב פפא אמר כולה מתני' ר' יהודה היא דאיהו מסיק ואמר לה ור"ג דאיירי ר' חנינא בסיפא לאו דמודה לר' יהודה דר"ג אם מכרה אית ליה אלא מוכרת לכתחלה ומאי דלא פריש ר' חנינא במתני' פריש בברייתא ופרכינן ור' חנינא דאמר כב"ש בתמיה דהא ב"ה אפילו במוכרת באירוסין אמרי לכתחלה לא ואם בא לוקח לבית דין לימלך אמרינן ליה לא תיזבון וב"ש משנשאת ומשני דאיהו ס"ל דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה: ור"ח מכח קושיות שהקשו תוס' ז"ל גריס במתני' ר"ג אומר מוכרת ונותנת וקיים ובברייתא אם מכרה ונתנה קיים ומשני רב תני אם מכרה ומגיה מתני' מקמי ברייתא כדי שלא להעמיד ר"ג כב"ש ובתר הכי פריך לרב פפא דלא מגיה מתני' ור' יהודה כב"ש ול"נ ור"ח כב"ש וכו' ע"כ ובגמרא רב ושמואל דאמרי תרוייהו בין שנפלו לה נכסים עד שלא נתארסה ובין שנפלו לה משנתארסה ונשאת הבעל מוציא מיד הלקוחות דלא כר' יהודה ודלא כר' חנינא בן עקיבא אלא כרבותינו שחזרו ונמנו בין שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס בין שנפלו לה משנתארסה ונשאת הבעל מוציא פירות מיד לקוחות בחייה והקרקע אחר מותה. ונלע"ד דאפשר דר' יהודה ס"ל דל"פ רבן גמליאל וחכמים דאמרו לו אלא דוקא במכרה בעודה ארוסה אבל אם מכרה משנשאת מה שנפל לה בעודה ארוסה מודה ר"ג לחכמים דמכרה בטל ור"ח בן עקיבא ס"ל דאף במכרה משנשאת מה שנפל לה בעודה ארוסה פליגי ר"ג וחכמים דאמרו לו ובה הוא שהולך להשיבן על החדשים וכו' כך נלע"ד. בטור א"ה סי' צ'. וראיתי להעתיק הנה כל הפירוש שפירש הרי"ף ז"ל בסוף פירקין אמתני' ואסוגיא שעליה מפני שמועיל לגרסת לשון המשנה וגם להבנתה וז"ל האשה שנפלו לה נכסים עד שלא תתארס הדא מתני' וגמרא דילה היינא ביה פירוש מסותם הרבה והריני מפרש בדרך קצרה כדי לברר מקום הספק. האשה שנפלו לה נכסים בירושה או במתנה עד שלא תתארס מודים ב"ש וב"ה בנכסים הללו הואיל ובזכותה נפלו אע"פ שעכשיו היא ארוסה מוכרת ונותנת כשהיא ארוסה לכתחלה והאי דקתני שאם מוכרת לאו דיעבד הוא אלא לכתחלה יש לה למכור וליתן במתנה וכל מה שהיא מוכרת בנכסים הללו שנפלו בזכותה הרי הוא קיים דהא כל היכא דלית לה למכור לכתחלה קתני לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים דיעבד וכל היכא דלא קתני לא תמכור אע"ג דקתני' שאם מוכרת ונותנת קיים לכתחלה הוא (והאי) [ובהאי] פירושה ריהטא הלכתא כולה ומיבררה כהוגן בלא קושיא. ובבא תנייתא שאם נפלו לה לאחר שנתארסה דמספקא מילתא דהיא אמרה בזכותה דידה נפלו והוא אמר בזכותיה דידיה נפלו לכתחלה לא תמכור כשהיא ארוסה ואם מכרה ונתנה קיים. בבא תליתאה שאם נפלו לה משנשאת הכל מודים שאם מכרה ונתנה הבעל מוציא מיד הלקוחות. בבא רביעאה שאם נפלו לה נכסים כשהיא ארוסה ואח"כ נשאת קאמר רבן גמליאל שאם מכרה ונתנה קיים לפי מה שפירשתי שיש לה למכור לכתחלה. ובבא חמישאה אמר ר' יהודה אמרו לפני ר"ג הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים ואמרינן בגמרא איבעיא להו ר' יהודה אלכתחלה קאי או אדיעבד קאי פירוש ארישא קאי דקתני מוכרת לכתחלה או על בבא תנייתא קאי דקתני לא תמכור לכתחלה ואם מכרה ונתנה קיים דיעבד ת"ש דתניא אמר ר' יהודה אמרו לפני ר"ג הואיל והארוסה אשתו והנשואה אשתו מה הנשואה שנפלו לה משנשאת ומכרה מכרה בטל אף הארוסה נמי שנפלו לה משנתארסה אם מכרה כשהיא ארוסה יהא מכרה בטל ואמר להן אף זו שנפלו לה משנתארסה לכתחלה לא תמכור ואם מכרה ונתנה קיים אמרו לו הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים ויהא מכרה בטל אפי' דיעבד אמר להם על החדשים אנו בושים פי' שנפלו לה משנשאת אנו בושים שבטלנו את מכירתה אלא שאתם רוצים לגלגל עלינו את הישנים שנפלו לה עד שלא נשאת ומכרה עד שלא נשאת ש"מ אדיעבד קאי ש"מ. ר' חנניא בן עקביא אומר לא כך השיבן ר"ג אלא כך השיבן היאך אתם מדמין ארוסה לנשואה לא אם אמרתם בנשואה שבעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ולפיכך דין הוא שיזכה נמי בנכסיה ומכרה בטלה תאמרו בארוסה שאין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במעשי ידיה ולא בהפרת נדריה ולפיכך מכירתה קיימת אמרו לו רבי עד שלא נשאת ונשאת מהו אמר להם אף זו לא תמכור לכתחלה ואם מכרה ונתנה קיים אמרו לו הואיל ונשאת וזכה באשה לא יזכה בנכסים ואיך יהא מכרה קיים בדיעבד אפי' בדיעבד נמי יהא מכרה בטל שהרי זכה בה ויזכה נמי בנכסים אמר להם על החדשים אנו בושים שנפלו לה משנשאת אלא שאתם מגלגלין עלינו את הישנים שנפלו לה מקודם שנשאת ואקשינן על ר' חנניא בן עקביא היאך אתה אומר שר"ג אומר להם על (מה) [מי] שנפלו לה עד שלא נשאת ונשאת שאינה מוכרת לכתחלה והאנן תנן עד שלא נשאת ונשאת ר"ג אומר אם מכרה קיים לכתחלה ותירץ רב זביד הברייתא ואמר לא תשנה בברייתא אף זו לא תמכור אלא כך שנה אם מכרה ונתנה קיים לכתחלה וקיימא בברייתא כמתני' שמוכרת לכתחלה ואתא רב פפא ופריק פירוקא אחרינא ואמר הא דתנן במתני' מוכרת לכתחלה ר' יהודה אמרה אליבא דר' גמליאל והא דתניא בברייתא לא תמכור לכתחלה ר' חנניא בן עקביא אמרה אליבא דר"ג ודייקי' מינה לר"ח בן עקביא אם עד שלא נשאת ונשאת לא תמכור לכתחלה אלמא עד שלא תנשא מוכרת לכתחלה נכסים שנפלו לה כשהיא ארוסה האי כגרא דב"ש היא דאי ב"ה הא תנן לא תמכור לכתחלה והיכי קאי ר"ח בן עקביא כב"ש אפשר דשביק ר"ג ב"ה ומורי כב"ש וב"ש במקום ב"ה אינה משנה ופרקינן הכי קאמר ר' חנניא בן עקביא לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה כלל אלא כולן מודים שאם נפלו לה נכסים משנתארסה נמי מוכרת לכתחלה ופליג אתנא דמתני' דקסבר פליגי ב"ש וב"ה בדבר זה וקאמר ליה לא נחלקו בדבר זה וזהו הפירוש הנכון. ובגמרא דבני מערבא גרסינן ר' פנחס בעי קומי ר' יוסי ולמה לא תנינן מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה א"ל לא תנינן ניתנא אלא דבר שחמור משני צדדין וקל משני צדדין אבל הכא חמור מצד אחר פי' חמור מצד אחד וקל מצד אחד דתנן בש"א לא תמכור וקל מצד אחד דתנן אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים ואיתיה נמי בגמ' בפאה פ' בית שמאי עכ"ל הרב אלפסי ז"ל בסוף פירקין אלא שאינו כתוב בדפוס שאלוניקי א):

ב ר"ש **חולק** קשה קצת אמאי לא תנא רש"א נכסים הידועים לבעל לא תמכור ואם מכרה ונתנה בטל ושאינם ידועים וכו' כדקתני בכולהו מתנייתא ואמאי שינה למיתני הכא ר"ש חולק. ומכח קושיא זו נדחקתי לומר שאפשר לומר שבא לרמוז בשנוי זה דעיקר מילתיה דר' שמעון קאי ארבותינו שחזרו ונמנו בין שנפלו לה עד שלא תתארס ובין שנפלו לה משנתארסה ונשאת הבעל מוציא מיד הלקוחות ורב ושמואל נמי דאמרי תרויהו הכי כרבותינו והלכתא כותייהו וקאמר רבינו הקדוש מסדר המשניות דר"ש חולק בין נכסים לנכסים ומשום דסברת רבותינו לא נזכרה במשנה שינה לשונו רבינו הקדוש למיתני ר"ש חולק לרמוז לנו דעיקר מילתיה דר"ש קאי ארבותינו דהלכתא כותיה וכותייהו ואפשר דאע"ג דרבנן פליגי עליה דר"ש רבותינו מודו ליה ואע"פ שהתוספות ז"ל כתבו כאן דאין סברא לומר דמתני' דר"פ הכותב דאתיא כרבותינו דחזרו ונמנו אפשר דר"ש קאי נמי ארבותינו כיון דהלכתא כותייהו וכותיה במה שחלק בין נכסים לנכסים וכן מצאתי אח"כ בתוספתא רמז וסמך לדברי שהביאה התוספתא לדברי ר' שמעון בתר דקתני התם רבותינו חזרו ונמנו וכו'. אבל הפשט לא יופשט דודאי דקאי אכולהו דיעבד דקתני במתני' ואם מכרה ונתנה קיים ואין הוא דנקטינן מילתיה דר' שמעון דקיימא לן כותיה במאי דאמרי רב ושמואל דקיימא לן כותייהו. וביד שם סימן ח' ובטור א"ה סי' צ'. וכתוב שם בבית יוסף בשם הר"ן מיגאש והרשב"א ז"ל נכסים הידועים לאו דוקא שנפלו לה במדינת הים אלא הה"נ אם נפלו לה במקום שהיא ובעלה שם כל זמן שלא הספיק בעלה לידע עד שמכרה או נתנה ע"כ בקיצור: **ג נפלו לה נכסים** וכו'. ביד שם פכ"ב סי' כ"א כ"ד ל"ג. ובטור א"ה סי' פ"ה: ויש נוסחאות דגרסי נפלו לה כספים והיא גרסא נכונה דנכסים סתם כולל קרקע ומטלטלין וכן היא הגרסא ג"כ בירושלמי במשנה אבל לא בפסקא וכן הוא ג"כ בהרא"ש ז"ל אבל בגמרא וברב אלפס וכן בפסקא שעל פי' הרמב"ם ז"ל כתוב נכסים אבל מפכ"ב דהלכות אישות משמע דגרים כספים וכן מוכח דגריס רד"ק ז"ל במכלול בחלק הדקדוק עלה מ"ע בתחלת שער השמות שכתב שלא ימצא במקרא כסף לשון רבים דקרא דכתיב צרורות כספיהם הקבוץ לענין הצורות ע"כ בקיצור. ומ"מ קשה לע"ד דאמאי שינה התנא לשונו דהכא גבי אשתו נקט לשון כספים ולקמן גבי יבמתו נקט לשון מעות דקתני הניח אחיו מעות דהא בין הכא ובין התם כספים ומעות לאו דוקא אלא ה"ה מטלטלין וכדאיתא התם בחבור הרמב"ם ז"ל ואפילו נפרש דכספים היינו דינרין ומעות היינו מעות כסף כדתנן לעיל ס"פ אע"פ נותן לה מעה כסף לצרכה לא תרצנו בזה מאומה כל שכן דליתא אלא שכספים הוא לשון כולל כמו מעות וכדמוכח ממתני' דלעיל פ' מציאת האשה דקתני פסקה להכניס לו כספים סלע נעשה ששה דינרין וכן בכמה דוכתא בתלמוד והדבר תמוה בעיני מאד וגם הרמב"ם ז"ל שם בחבור ביד גבי יבמתו נקט הניח אחיו מעות וגבי אשתו נקט לשון כספים: **פירות התלושין** וכו' נראה דהא דלא ערבינהו ותנינהו אפשר לומר דחדא חדא שמעינהו וגרסינהו א"נ תנייה לבבא דכספים באפי נפשה לרמוז לנו דאפילו נפלו לה כספים מפני שחבלו בה אחרים בחלק שלה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וסתמא כרי"ב בתירא דלעיל ר"פ מציאת האשה ואה"נ דאם נתנו לה בחבלתה פירות הלושין שהחלק שלה ג"כ ילקח בו קרקע והבעל אוכל פירות אלא שאין רגילות לשלם רק כספים שאין צריכין שומא ועוד דאי הוה ערבינהו לא הוה ידענא האי סתמא דבעא תנא לאשמעינן כרי"ב דהלכתא כותיה אי לאו משום משנה יתירה ועוד דכיון דאפשר ג"כ שלפעמים ישלמו לה בחבלתה פירות המחוברין לקרקע דלר' מאיר אי ס"ל כרי"ב צריכין שומא אגב קרקע ורבנן אי ס"ל כרי"ב מודו דצריכי שומא מטעמא אחרינא לדעת חלקו וחלקה משום הכי לא פסיקא לה ועוד דאיצטריך למיתני תלושים בהדי מחוברים לאשמועינן שאפילו קרקע שפירותיה מקולתן

א) נ"ל קוסטאנטינא ומה שהשיב הר' אלפסי ז"ל על דברי החכם הנזכר שם עיין בתמים דעים להראב"ד ז"ל בסי' ר"ח—ר"ל ובשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' שנ"ז שנדפסו שם העתקת פירוש הרי"ף מלשון ערבי ונדפסו באלפסי החדשים בדפוס ראם ג"כ.

הנ"ים

תלושים ומקצתם מחוברין לא אמרינן ניזיל בתר רובא ומודו רבנן ור"מ כשרובן תלושין וגם למיעוט המחובר יהיה לו ג"כ דין תלושין וילקח בהן קרקע לכ"ע ואין כאן לא שומא לדעת ר"מ ולא הבל שלו לדעת חכמים קמ"ל דבהא נמי פליגי וכ"ש לפי מה שאכתוב בסמוך דאפילו בפירות גמורים העומדים ליתלש פליגי דאתי שפיר טפי ובמה שאכתוב בסמוך סי' ה' יתורץ עוד יותר טוב: **א"ר מאיר** יש ספרים דגרסי ר"מ אומר: **שמין אותן** פי' שמין אותן בשעת נפילה כמה הן יפין האילנות בפירות שעל הקרקע שעדיין לא נגמרו וכמה הן יפין פי' האילנות בלא פירות כלל והמותר פי' מה שהאילנות שוין יותר בשביל הפירות אבל עליהן אע"פ שעדיין לא נגמרו יקראו קרן לדעת ר"מ כיון שלא גדלו ברשותו ואי גרסי' כמה היא יפה בפירות וכמה היא יפה בלא פירות ניחא טפי וקאי אשדה בין שדה לבן בין שדה אילן: **והתלושין מן הקרקע שלה ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות** קשה דאמאי איצטריכו להו לרבנן למיתני הא' בבא דהא תנא ליה רישא סתמא בני פלוגתא אי הוה תני ברישא והמחוברין לקרקע שמין אותן וכו' דברי ר' מאיר וחכמים אומרים וכו' הוה שייך קצת למיתני במילתייהו תלושין מן הקרקע כי היכי דלא ניטעי דכולהו באבי דרישא ר"מ קתני להו וחכמים פליגי עליה בכולהו אבל השתא דקתני והמחוברין לקרקע א"ר מאיר וכו' שפיר ידעינן דבמחוברין בלחוד פליגי. ונלע"ד דאפשר דמשנה יתירה אתא לאשמועינן דאפילו פירות גמורים העומדים להתלש הם שלו שנקראין לדין זה מחוברין לקרקע אא"כ נתלשו ממש או הם שלה אח"כ מצאתי סמך לדברי בפסקי הרא"ש ז"ל שכתב בשם ה"ר יונה דאפילו בפירות גמורים שהגיעו להתלש קאמר ר"ש בכניסתה שלו וביציאתה שלה ושכן מוכח בירושלמי דגרסינן התם כי קאמר ר' מאיר אפילו בכרם העומד ליבצר וקמה שעומדת להקצר וכיון דר"מ ורבנן איירו בהכי ר"ש ורבנן נמי בהכי איירו ע"כ. ובהכי נמי נלע"ד דמיתרצא קושיא דהכא והדר מפרש דבמילתיה דר' שמעון דברישא אמר מקום שיפה כחו וכו' ובתר הכי תנא כיצד פירות המחוברים וכו' שבא להשמיענו ממש דברי הרא"ש שכתב שתקנת חכמים היא שכל הפירות הנלקטים תחתיו יהיו שלו אפילו שכבר נגמרו ברשות האשה קודם שנשאה כך נלע"ד: **ד ר"ש אומר** וכו' ביד שם סי' כ"ד. ובטור א"ה סימן פ"ה. וכתב הר"ן ז"ל ומגיד משנה ז"ל דלבעל הלכות גדולות דגרים בגמרא ר"ש פירות מחוברין בשעת יציאה אתא לאשמועינן משמע דלא פליגי רבנן עליה וכן עיקר ע"כ. וכן הוא ג"כ בפסקי הרא"ש ז"ל אכן ר"ע ז"ל תפס הגירסא האחרת דבגמרא דפליג ר"ש ואפ"ה הלכה כמותו משום דמסתבר טעמיה ועוד דבתוספתא שנויים דבריו סתמא גבי הלכות פסוקות. כיצד המחוברין לקרקע וכו' כך הוגה בר"ש נוריא ז"ל: **וביציאתה שלו.** דמה שקדם ותלש בעודה תחתיו זכה בהן מדין נכסי מלוג אפי' לחכמים רש"י ז"ל: **ה נפלו לה עבדים** וכו' **רשבג"א** וכו' **נפלו לה זיתים וגפנים זקנים** וכו' **ר' יהודה אומר** וכו' ה"ג לה נמי בירושלמי אבל הרי"ף והרא"ש ז"ל גרסי בתרתי באבי רשבג"א וכו' וכתב הר"ן ז"ל דהרמב"ם ז"ל פסק בפכ"ב מהלכות אישות כרשב"ג בעבדים וכת"ק בזיתים ונראה שהוא היה גורס ברישא דעבדים רשב"ג אומר לא תמכור וכו' ובסיפא דזיתים ר' יהודה אומר לא תמכור וכו' וכך מצאתי במקצת נוסחאות ולפיכך פסק כר' שמעון בן גמליאל בעבדים דכל מקום ששנה ר' שמעון בן גמליאל במשנתינו הלכה כמותו ובזיתים וגפנים פסק כסתם משנה ולא כר' יהודה עכ"ל ז"ל. וכן כתב המגיד משנה שם פכ"ב סי' כ"ג ובטור א"ה סי' פ"ה אבל בפי' המשנה כתב הרמב"ם ז"ל והלכה כר' יהודה ומצאתי מוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל כאן ברישא בבבא דעבדים לא תמכור מפני שהן כבוד בית אביה ואינו כן אפילו במשנה בירושלמי רק בתלמוד אבר עליה שם: ובבא דזיתים איתא בפ' המקבל דף ק"ט: **לא תמכור** פי' רש"י ז"ל יכולה היא לעכב ע"כ: ונראין דבריו פשוטין שלא היה הוא צריך לפירוש זה כי אין כונה למשנה אם לא נפרש כך ונלע"ד שאפשר שהוקשה לו ז"ל דה"ל לתנא למיתני לא ימכור או לא ימכרו לזה אמר שלא תמכור הם דברי האשה לבעל לא תמכור מפני שבח בית אבי' אבל אה"נ שאם היא לא טענה אנו אין אנו מלמדין אותה כך נלע"ד יותר נכון אע"פ שהיה אפשר לומר בהפך. או שמא דרש"י ז"ל ס"ל לפירוש רישא דקתני ימכרו וילקח בהן קרקע כדעת הרא"ש ז"ל ומש"ה פי' הכא במילתיה דרשב"ג או דר' יהודה גבי לא תמכור שר"ל שהיא יכולה לעכב כלומר ומשם תבין דת"ק ס"ל דאין האשה יכולה לעכב דוקא אבל מ"מ אין לה כח לכוף את בעלה למכור אם אין בעלה מרוצה דוק: **שבח בית אביה** ונלע"ד דמש"ה הכא גבי עבדים ושפחות זקנים זתים וגפנים זקנים קתני ימכרו וילקח בהן קרקע וכו' אבל לעיל גבי פירות תלושין לא קתני ימכרו אלא ילקח בהן קרקע וכו' משום דהכא גבי עבדים ושפחות או זיתים וגפנים זקנים אין מכירתן מצויה כ"כ ומש"ה קתני ימכרו כלומר אפי' שמכירתן בטורח ואפשר שימכרם בפחות מכדי שווין אפ"ה ס"ל לת"ק דימכור אבל לעיל הדבר ידוע שהפירות תלושין מצויין להמכר והרי הוא כאילו כבר הן שווין כספים ושייך למיתני בהו מיד ילקח בהן קרקע כמו שאנינו גבי כספים ומ"מ כיון דהפירות אינם חריפים לקנות בהן כ"כ ככספים פלגינהו לעיל לתרי באבי. עוד נלע"ד לגרסת דלמאן דגריס בתרתי במתני' רשב"ג אומר והיא גרסת הרי"ף והרא"ש ז"ל כדכתיבנא הא דלא ערבינהו ותנינהו משום דסיפא דזיתים וגפנים זקנים מיירי בשאין עושין כדי טפולם כדכתיבנא בשם הירושלמי וגם הרמב"ם ז"ל פסקו כהאי ירושלמי שם ביד: ולמאן דגריס בסיפא ר' יהודה אייתי פלוגתא דרשב"ג ברישא משום דקדים ליה לר' יהודה ועוד דר' יהודה מודה לר' שמעון בן גמליאל ור' שמעון בן גמליאל אינו מודה לר' יהודה כך נלע"ד: וכזה מצאתי שתירץ בתוספת יום טוב בסוף דבריו אלא שהאריך: **זיתים וגפנים זקנים ימכרו לעצים** אית דלא גרסי מלת לעצים אבל בירושלמי ובהרי"ף והרא"ש ז"ל איתיה וכן משמע קצת מהרמב"ם ז"ל שם ביד: **המוציא הוצאות על נכסי אשתו** ביד שם פכ"ג סי' ח' ט' ובפ"ג דהל' שכירות סי' ז': ואיתא פ' המפקיד דף ל"ט ותוס' פ' חזקת דף ל"ו: ובטור א"ה סי' פ"ח: **קמעא** דבר מועט ומפר' בירושלמי ואפילו גרוגרת אחת והוא שאכלה דרך כבוד כדרך איש בביתו או אכל דינר אפילו שלא דרך כבוד: **ישבע כמה הוציא ויטול** כתב ר"ח ז"ל ואי קשיא לך אמאי לא תני לה בכל הנשבעים גבי הנהו דנשבעים ונוטלין **וי"ל** דהנהו כולהו הנשבע מכחיש התובע והאי הנשבע לא ידע והוי ברי ושמא וכל ברי ושמא ברי עדיף ומשום דלא דמי להו לפיכך לא שנאה בכללן ומהא שמעינן דכל היכא דאיהו ידע ואיהי לא ידעה נשבע איהו דידע ושקיל וה"מ בעושה ברשות עכ"ל תוס' והר"ן ושם בשבועות פ"ז האריכו וז"ל הרמב"ם ז"ל שם פכ"ג הוציא ולא אכל או שאכל פחות מכשיעור שמין כמה השביחו ושואלין אותו כמה הוציא אם השבח יתר על ההוצאה ישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא ונוטל ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו מן ההוצאה אלא כשיעור השבח ובשבועה בד"א במגרש אבל האשה שמרדה על בעלה אפילו אכל הרבה שמין לו כמה אכל ופוחת אותו ממה שראוי ליתן לו מן ההוצאה אחר שישבע ונוטלו שלא הקנה לה כדי שתטול ותצא מעצמה ע"כ והרי שלא נזכר בדבריו שום שבועת התורה א"כ צריך לומר שגם שבועת התורה שנזכרה בפירושו ז"ל שמשם נראה שהעתיק רע"ב ז"ל צריך לומר דלאו דוקא אלא בין בראש דבריו בין בסוף דבריו שבועה כעין של תורה קאמר וכמו שכתוב בתוספות יום טוב: **ו בש"א יחלוקו** בפ' החולץ מפר' דוקא נכסים יחלוקו יורשי האב עם יורשי הבעל בנכסי מלוג אבל יורשי האב לא יחלוקו בכתובה עם יורשי הבעל. ואע"ג דנקט רישא מה יעשה בכתובתה תנייה ושבקה פי' לא פירש בה התנא דבר מה יהא דינה אע"פ ששאל ג"כ עליה מה יעשה בכתובתה עד שפירש דינה כדברי ב"ה כתובה בחזקת יורשי הבעל וה"ה לב"ש דל"פ ב"ש וב"ה אלא בנכסי מלוג בלחוד אבל בכתובה מודים ב"ש דבחזקת הבעל היא ואינם נוטלין בה חלק יורשי האב אלא הכל ליורשי הבעל כדקיימא לן הבעל יורש את אשתו: **נכסים בחזקתם.** הנכסים הכתובי' בכתובה ששם נכסי צ"ב בחזקתם הראשונה הם עומדין. וכתובה בחזקת יורשי הבעל ה"ג רש"י ז"ל וכתובה בויו כלומר וכתובה שהיא שאר הכתובה דהיינו מנה מאתים ותוספת בחזקת יורשי הבעל זו היא דרך רש"י ז"ל. ואחרים אינם גורסין וכתובה בויו אלא מתני' תנא והדר מפרש וה"ק כל הנכסים בחזקתן כיצד הכתובה בחזקת יורשי הבעל ומנה מאתים ונכסי צאן ברזל הכל בכלל לשון כתובה והכל ליורשי הבעל לפי שאף נכסי צ"ב בחזקתם הראשונה עומדים כשם שאם מתה תחת בעלה בעלה יורשה כך כשמתה תחת יבם יבם יורשה והיינו דלא בעי הכא בחזקת מי כדבעי ליה בפ' מי שמת והיא דעת הרי"ף ז"ל אלא שיש לו פירוש אחר בסוגיא דהחולץ כמו שכתוב בארך בהר"ן ז"ל ע"ש. ועיין ג"כ בהרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ס"פ מי שמת שנתן טעם שם למה לא נחלקו כאן בחזקת מי כמו שנחלקו שם. והרמב"ם ז"ל יש לו דעת אחרת קרובה לפי' רש"י ז"ל כמו שמפורש שם וגם במגיד משנה ע"ש וגם תוספות ז"ל כתבו פי' רש"י ז"ל שכתב דכי היכי דפליגי אמוראי בפ' מי שמת בנפל הבית עליו ועל אשתו דקתני נמי התם נכסים בחזקתם ואיכא למ"ד בחזקת יורשי הבעל לפי שהיו באחריותו ואיכא למ"ד בחזקת יורשי האב לפי ששלה היו ואיכא למ"ד בחזקת שניהם ויחלוקו ה"נ פליגי הכא ואין נראה לר"ת אלא הכא מודו כ"ע שהם בחזקת יורשי הבעל דהיבם כבר היה מוחזק בנכסים קודם מיתתה משעת מיתת אחיו שהיה יורש דאין לה ליקח כתובה כלל עד שתחלוץ וב"ש נמי מודו לב"ה בהא כדאמרינן בהחולץ אבל בנפל הבית עליו ועל אשתו מוחזקים יורשי האב בנכסים כמו יורשי הבעל דהללו באים לירש והללו באים לירש שעדיין לא הוחזקו בנכסים לא זה ולא זה ולהכי פליגי התם בחזקת מי ולב"ש יחלוקו בכל הנכסים אף בנכסי צ"ב דהתם קתני יחלוקו סתמא ולא קתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב כדקתני הכא דמשמע דוקא בנ"מ שבהם יורשי האב עיקר כמו שמדקדק בהחולץ ועוד דאי פליגי נמי הכא א"כ תיקשי למ"ד וכו' אלא ודאי וכו' והא דלא עריב ותני נכסים עם הכתובה כדי ליתן טעם לדבר כלומר בחזקת מי שהיה עד עתה דהיינו הבעל אבל על הכתובה לא הוצרך לתת טעם שדבר פשוט הוא דהוי בחזקת הבעל טפי מנכסי צ"ב וטעם זה אנו צריכין כמו כן לומר התם בחזקת יורשי הבעל ע"כ. ונכסים בחזקתם דקאמרי ב"ה לא נתפרש בדבריהם בחזקת מי ובגמ' דבפ' מי שמת מפרש לה ואי אמרינן בחזקת יורשי אשה ליכא לאקשויי א"כ ליתני להו בהדי נכסי מלוג דהא לא שוו להו ממש דנצ"ב אחריותן על הבעל ונ"מ אין אחריותן עליו וגם ליכא לאקשויי אי אמרינן דבחזקת יורשי הבעל קאמרי דליתנייה בהדי כתובה דהא לא שוו לכתובה דנצ"ב היא הביאתם מביתה אבל מנה ומאתים הוא הנותנם מהתוספות דשם פ' מי שמת. והתבונן בפי' משנה א במ"ש בשם נ"י בפ"ד דיבמות סי' ג' גם בפ' מי שמת סוף סי' ט'. וביד פ' כ"ב דהלכות אישות סי' י' ובספ"ג דהלכות נחלות. ודבר הנראה לעינים הוא שיש במשנה לשון כפול וצריך להעביר עליו הקולמוס: **ז הניח אחיו מעות** וכו' ביד פכ"ב דהל' אישות סי' י"ב י"ג י"ד: וכולה מתני' בין בבא דמעות בין בבא דפירות תלושין ר"מ קאמר לה דס"ל מטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה וכדפי' ר"ע ז"ל: **אר"מ** יש גורסין ר"מ אומר וכן הוא בפסקי הרא"ש ז"ל בין הכא בין במתני' דלעיל גבי פלוגתא דר"מ דאשה. וקשה לע"ד דברישא ה"ל לתנא לאשמועינן דאין היבם יכול למכור בנכסי אחיו בהוא שרש הדין ובתר הכי לישמעינן סעיפי הדין שאם הניח מעות או פירות תלושין פלוגתא דר"מ ורבנן אם יכול למכור אם לאו דלר' מאיר אינו יכול דמטלטלי משתעבדי לכתובה ולרבנן יכול למכור דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה דהאי בבא דהניח אחיו מעות ודאי אפילו אחר שכנסה מיירי וא"כ ליתני בבא דכנסה ברישא לאשמועינן דכל נכסי בעלה הראשון משועבדים לכתובתה ואינו יכול למכרם ובתר הכי ליתני דמ"מ יאכל פירותיהם או שהקודם זכה בהן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. ונלע"ד דמשנת שומרת יבם שנפלו לה נכסים גופה כבר היא שנויה שם ביבמות פ' החולץ ואע"ג דלענ"ד נראה דהכא בפירקין עיקר דמיירי בנפילת נכסי מלוג וגם דמודים ב"ש וב"ה אגב פירקין דהכא קאי וכדכתיבנא מכל מקום הא תנא לה התם או אגב נגררא כדכתיבנא או דהתם עיקר דין יבמה איך שיהיה הא תנא לה ותנא נמי התם בבא דכנסה הרי היא וכו' דשמעינן מינה דאין היבם יכול למכור בנכסי אחיו דהא כולהו משועבדין לכתובת אלמנתו כמו שכתבתי שם סי' ד' ומסכת יבמות שנית קודם כתובות לכל המפרשים כמו שכתבתי בראש סדר זה ולהכי לא איצטריך תנא הכי לאיתני ברישא שרש הדין שכבר אשמועינן לה מהתם ומ"מ הדר תנא להאי בבא דכנסה הכא בסיפא כדי לסמוך לה בבא דלא יאמר לה הרי כתובתיך וכו' דהוי כמו מילתא בטעמא. והאי דלא ערבינהו לבבא דמעות ובבא דפירות תלושין בהדי הדדי לליתנו הכי הניח אחיו מעות או פירות תלושין ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות נלע"ד דנקט דכולהו הני תרי באי ר"מ קאמר להו

ואצטריכו

ואתרויהו פליגי רבנן עליה כדכתיבנא מש"ה פלגינהו לתרי באבי לרמוז לנו דרישא דקתני הניח אחיו לאו דוקא הניח ממש מעות בעין אלא אפילו הלוה לאחיו בחייו ומת והניח לאחיו הלוה שומרת יבם לא יאמר היבם הואיל ואני יורש החזקתי אלא מוציאין מיבם וגם בהם ילקח קרקע והיבם אוכל פירות כדתניא בברייתא בגמרא והיא ברייתא ר' מאיר ודאי היא דס"ל דמטלטלי דיתמי משתעבדי לכתובה ואע"ג דלית הלכתא כותיה פי' קודם תקנת הגאונים מכל מקום תנא תנא בבא דהניח אחיו מעות באפי נפשה לאשמועינן דסברתו דר' מאיר הכי דבכל גוונא שהניח מעות ילקח בהן פירות ואפילו היה מלוה ביד היבם ואי לאו דפלגינהו לתרי באבי לא הוה ידענא שר' מאיר ורבנן פליגי מן הקצה אל הקצה דר' מאיר ס"ל דאפילו שהניח מעות מלוה ביד אחיו שהן משועבדין לכתובת אשת אחיו המת ורבנן ס"ל דאפילו מעות בעין אינן משועבדין כלל לכתובת האשה אלא הכל ליבם אם לא תפסה מחיים. ועיין על זה בפסקי הרא"ש ז"ל שהלין בעל תב אנפש ז"ל שהביא ברייתא זו לפסק הלכה: **וחכמים אומרים פירות המחוברין לקרקע שלו.** בגמרא פריך אמאי והא תנן כל נכסיו של מת אחראין לכתובתה והמחובר לקרקע הרי הוא כקרקע [כו' עי' היו"ט] דלא משעבדי מטלטלי לכתובתה כך פי' רש"י ז"ל וק"ק לע"ד דגם במחוברין פליגי דלרבנן הכל משועבד לה ולר"מ שמין והמותר בלבד הוא דמשועבד לה ונלע"ד דכי דייקת בה שפיר הטעם בעלמא היא דגם לרבנן לא הוי משועבד לכתובת היבמה רק מה שגדל בחיי הבעל ולפי זה נצטרך לפרש דכולה מתני' דמחוברין לקרקע דמתניא הכא גבי יבמה דשמעת מינה לכאורה דאיכא פלוגתא בין ר"מ לרבנן אגב נכסי מלוג תנייה אבל איברא דמילתא דליכא פלוגתא ביניהו כלל ועיקר במחוברין דגם לרבנן המותר לבד משועבד דהיינו מה שגדל בחיי הבעל דוק ועיין בה שפיר ותשכח דקושיא קמייתא: **התלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה.** וא"ת בשלמא קדם הוא זכה דקסברי דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה אלא קדמה היא אמאי זכתה לר' עקיבא דאמר בפירקין דלקמן אין מרחמין בדין אלא יתנו ליורשין ואית ליה דאפילו קדמה היא לא זכתה כדמוכח כתב בגמרא וי"ל דהתם לנגבות אפילו קדמה איהי לא זכתה אבל הכא שאין לה אלא שעבוד בעלמא לא חשו תוס' ז"ל. ועיין במה שכתבתי בשם בפירקין דלקמן סי' ג': **הרי היא כאשתו לכל דבר.** בגמרא מפ' למאי הלכתא ומפ' לומר שמגרשה בגט אם רצה והיא צריכה עוד חליצה ומחזירה אם רצה ולא אמרינן ויבמה אמר רחמנא ועדיין יבומין הראשונים עליה ולא תיסגי לה בגט וה"ל כשגרשה לא אמרינן מצוה דרמא וכו' וכך נ"ל בפי' ר"ע ז"ל. עוד בפי' ר"ע ז"ל קמ"ל דאמר רחמנא ולקחה לו לאשה לאשה יתרה קדרים ואי ויבמה דרבינן ליה ביבמות לבעל כרחה רש"י ז"ל. וקשה לע"ד דמאי בעי בגמ' למאי הלכתא והא פשטא דמתני' אתא לאשמועינן דאע"ג דאם מתה קודם שכנסה איכא פלוגתא דב"ש וב"ה מי יורש אותה או אם יחלוקין קאמר דבתר שכנסה לכ"ע הרי היא כאשתו והוא יורש הכל בין נכ"ב בין נ"מ. ונלע"ד דעיקר השאלה היא דלמאי קתני לכל דבר אי לענין ירושה דקתני ברישא בלחוד קאי ומשני לומר שמגרשה וכו': **ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון.** מ"ט אשה הקנו לו מן השמים ליבם זה אין עליו לכתוב לה שטר כתובין ומ"מ אי לית לה מראשון כגון שהיה עני אית לה משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ופי' הר"ן ז"ל מ"ט אשה הקנו לו מן השמים כלומר מ"ט אין לה שתי כתובות אחת מראשון ואחת משני ומפרקי' דאשה הקנו לו מן השמים ולפיכך אינו חייב ליתן לה כלום משלו ואי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני וא"ת א"כ מאי נפקא מינה במאי דאמרינן שאין שעבודה על נכסי שני דסוף סוף אית לה כתובה מיניה דנכסי ראשון דידיה נינהו וי"ל דנ"מ אם מכר נכסיו ואח"כ אשתדוף נכסי יבם שאינה יכולה להוציא מן הלקוחות אי נמי נ"מ לענין נדוניא דאפילו ליכא נכסים מראשון אין לה על השני אלא עיקר כתובה אע"פ שהוציא משלו אחיו נכסים שהיו מספיקין לנדונייתה עכ"ל ז"ל: ואי לית לה כתובה מנכסי בעלה הראשון כותב לה היבם כתובה מנה אם היא אלמנה מן הנשואין ואם היא מן האירוסין כותב לה מאתים מנכסיו: ה ה"ג **לא יאמר לה הרי כתובתיך** וכו' וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה גרסה וכו': ופי' רש"י ז"ל על השלחן הן מעות שהוא משתמש בהן אם הוא שלחני. וקשה לע"ד דמשמע דקשה דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא דמרישא דקאמר לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן משמע הא כתובתיך שדה פלונית יכול לייחד כיון שהוא קרקע שאי אפשר לו להתגנב או להתאבד והדר קתני אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה דמשמע דאפילו ייחד לה קרקע לא מהני דחיישינן שמא ישתדף אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה ולא מהני כא יחוד לקרקע רק שיהא מקחו בטל שאם ימכור קרקע המיוחד לה מקחו בטל אבל שאר קרקעות שאינם מיוחדות לכתובתה אע"פ שהן משועבדות לכתובתה יכול למכרם ולא מצאתי בפוסקים זכר לדבר דבר מבורר ועיין במה שכתבתי לעיל פ"ד ס"ף סי' ז'. ובגמ' פריך מהי וכן לא יאמר פשיטא מי גריעא אשתו מיבמתו ומשני מ"ד התם גבי יבמתו הוא דקאמרינן בלא ייחד לה מעות לפני שלחני משום דלא כתב לה האי יבם כתובה דליכתוב בה נכסים דקנאי ודקנינא אבל הכא נמי בעל דכתב לה דקנאי ודקנינא אימא סמכה דעתה קמ"ל דלא סמכה. ופי' ר"י ז"ל אלא כל נכסיו אחראין פי' אין מכרו בטל אלא אם ימות או יגרש יכולה האשה לטרוף אבל כל זמן שאינו בא לידי גבוי מכרו קיים ע"כ. ירושלמי בראשונה היתה מונחת כתובתה אצל אבותיה והיתה קלה בעיניו לגרשה וחזרו והתקינו שיהא אדם לוקח בכתובת אשתו כוסות וקערות ותמחויין הדא דתנינן לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה חזרו והתקינו שיהא אדם נושא ונותן בכתובת אשתו. שמתוך שאדם נושא ונותן בכתובת אשתו והוא מאבדה הוא קשה בעיניו לגרשה ע"כ. ובגמרא דילן מייתי לה להאי ברייתא בבבי ק"ת. ושמעון בן שטח התקין שלשה דברים שיהא אדם נושא ונותן בכתובת אשתו ושיהו התינוקות הולכין לבי"ס והוא התקין טומאה לכלי זכוכית. ע"כ מן הירוש' וה"ע אמרי' בפ"ק דשבת דף ח"י שהוא תקן שיהו כל נכסי האיש אחראין לכתובת אשתו ועיין במ"ש ר"פ שני דמסכת כלים. ובערוך בלשון ראשון פי' לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן פי' כמעות שעל השלחן שמתעסק בהם השלחני ועלה טובה קמ"ל דלא נימא לה הכי שמא ינגבו או יאבדו ע"כ. והכי מפרש לה בגמרא ואמרינן עלה דאי לא תימא הכי סיפא דקתני וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה ה"ל. דאי בעי לזבוני לא נזיל לזבוני ואתאי הא אוקימנא לההיא מתני' דפ' הניזקין דקתני לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל דוקא באותן שלש שדות אחת שכתבה לה בכתובתה ואחת שייחדה לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו שום משלה [הגהה. כן פי' רש"י ז"ל כאן וכבר הקשו עליו תוס' ז"ל בשם רשב"ם ז"ל דכ"ש בשאר נכסים כדאמרינן בפ' חזקת הבתים ויישבו דבריו עיין שם אבל בפ' הניזקין הוא עצמו כתב דלכל שכן בשאר נכסים כמו שהעתקתי דבריו ז"ל שם סי' ו'] אבל מי שלא כתב ולא ייחד מוכר הכל וטעמא משום דכתב לה דקנאי ודקנינא אלא מאי אית לך למימר דעלה טובה קמ"ל ה"נ גבי יבמתו עלה טובה קמ"ל וכתבו תוס' ז"ל דלמסקנא דבגמרא טעמא דמתני' הוי משום איבה בין ביבמתו בין באשתו פי' שהמייחד לאשתו או ליבמתו בכתובתה קרקע או מטלטלין נותן איבת עולם ביניהם דסברה עיניו נתן בגירושין: **גרשה אין לה אלא כתובתה.** פי' גרשה ליבמתו לאחר שכנסה אין לה אלא כתובתה בלבד ובגמרא דייקי גרשה אין פי' דאז הוא דקאמר דאין לה אלא כתובתה בלבד ואם בא למכור מן השאר ימכור אבל לא גרשה לא ימכור כלום וקמ"ל תנא כר' אבא דאמר שאינו יכול למכור בנכסי אחיו כלל והקשה רש"י ז"ל והא מרישא שמעינן לה דקתני כל נכסיו אחראין לכתובתה ותירץ דהתם עלה טובה היא דהא גבי אשתו נמי תנן הכי אבל מהך משנה יתירה שמעינן דדוקא גרשה דאי לא למאי קתני לה אי משום היא גופה פשיטא דאין לה אלא כתובתה אלא ודאי לדיוקא דילה תנייה למידק הא לא גרשה לא וקשה לע"ד דא"כ כי פריך תלמודא לעיל לאביי מדר' אבא ומשני ליה ולטעמיך ולותבה ממתני' דקתני לא יאמר לה הרי כתובתיך מונחת על השלחן אלא כל נכסיו אחראין לכתובתה דשמעית מינה שאינו יכול למכור כלל מנכסי אחיו שהכל משועבד לכתובת אשתו ומהדר ליה דמתני' עלה טובה קמ"ל דאי לא תימא הכי סיפא דקתני וכן לא יאמר אדם לאשתו וכו' ה"ל וכו' קשה דמאי קמהדר ליה הא על כרחך האי סיפא דגרשה וכו' דינא אשמועינן כדאמר בגמרא וכדכתיבנא ושמא י"ל דבשלמא כי הוינן בהדיא במתני' מאי דתני בברייתא בהדיא שייך למפרך אדמותבת מברייתא אותביה ממתני' ולפיכך אקשי ולטעמיך אדמותבת ליה מברייתא אותביה ממתני' דסבר דרישא דתני בהדיא לא יאמר הוי דינא וכיון דשני ליה דרישא עלה טובה קמ"ל לא אקשי ליה מהאי סיפא כיון דבהדיא לא קתני אלא מדיוקא וממשנה יתירה ובברייתא קתני ליה בהדיא דאין לו למכור בנכסי אחיו אא"כ נשא את יבמתו והדר גרשה מש"ה פריך ליה מברייתא ולא מהאי סיפא כך נלע"ד. **הרי היא ככל הנשים** וכו'. ואיתא להאי בבא בירוש' פרק שני דדמאי. ובטור אה"ע סי' ט"ו וסי' קס"ח. ומלת בלבד מצאתי שמחקה ה"ר יהוסף ז"ל:

פרק ט

מ"א הכותב לאשתו דין ודברים. נלע"ד דה"פ לא מבעיא דין אלא אפילו תרעומת דברים. ועיין רפכ"ג דהלכות אישות עד סוף סימן ז' ובטור אה"ע סי' ס"ו וסימן נ"ב. ועיין שם בספר הלבוש סעיף ז'. ויש מפרשים דבירושלמי מוקי למתני' בכותב לה משנכנסת ופליג אגמרא דידן: הכותב גמ' ר' חייא תני האומר לאשתו ולא תני כותב לאשמועינן דבאמירה בעלמא סליק נפשיה בלא שום קנין וכתיבה. וכתב הר"ן ז"ל תני ר' חייא האומר דלא תימא דמאי כותב דתנן במתני' כותב בקנין ומקני כדאשכחן בכמה דוכתי דנקיט לשון כותב ופירושו מקנה כדאמרינן בכותב נכסיו לבניו והכותב נכסיו לאשתו להכי אשמועינן דמתני' בכתיבה שהיא כעין אמירה היא כלומר בלא קנין וכל שלא קנו מידו מילתא דפשיטא היא דליכא מידי בין כתיבה לאמירה ע"כ. ואיתא למתני' בר"פ הגוזל: **אין לי בנכסייך** פי' רשב"ם ז"ל בפ' חזקת דף מ"ג ודף מ"ט אין לי לשון חכמים הוא לומר אין לי במקום לא יהא לי ע"כ. ונראה דלא שייך הכא למידק אין לי אבל ליורשי יהיה דהא איגו דין שמורים דין פירות כ"מ שלו ליורשיו וכ"ש לבתר רשותו וכחו אח"כ הגה עמה מתחלה שיורים או שיתן. ועיין בנמוקי יוסף פ' חזקת דף קפ"ו. והקשה הר"ן ז"ל וא"ת אמאי איצטריך תנאה דדין ודברים כו' דהא בלאו תנאה נמי הכי דינא וכו' בשעת אירוסין מכרה קיים [ע' בתוי"ט] ואע"ג דבירושלמי גרסינן וכו' כבר תירץ הרמב"ן ז"ל שהירושלמי איירי על הכותב לה משנשאת אבל בכותב לה בעודה ארוסה מהני אפילו לנכסים שיפלו לה לאחר שנשאת כדמוכחא מתני' ע"כ בקצור. וק"ק לע"ד דליתני דליתני הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסייך ה"ז אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה אלא שאם מכרה ונתנה קיים ואפשר לומר שהתנא בעצמו רמז בדבריו מאי דאקשי בגמרא ותירץ דבגמרא מקשינן דתימא ליה מכל מילי סליקת נפשך ותירץ אביי דיד בעל השטר על התחתונה פי' שאם השטר סתום מורידין אותו לפחות שבמשמעות השטר וכאן הבעל בא בתקנת חכמים על נכסי אשתו בשלשה דברים לאכול פירות ולירש ואם תמכור מכרה בטל וזו מוציאה עליו שטר שכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ולשון סלוק הוא זה והוא יכול לטעון ודאי לא נסתלקתי אלא מפחות שבדברים וזו היא המכירה אבל כל זמן שלא תמכור אוכל פירות ופרכינן ודילמא מפירות סליק נפשיה שהיא הפחות שבכולן. אבל באם תמכור שמפסיד אף גוף הקרקע שהיה ראוי ליירש אם תמות בחייו יהא מכרה בטל וירשנה ותירץ אביי בוגינא טבא מקרא פי' בוגינא שנותנין לאדם נכסיו טוב מקרא שיתנו לו לאחר זמן אף כאן ודאי חביבה עליו אכילת פירות שהוא תדיר ומיד מבטול מכר שאינו מיד אלא כשתמכור ושמא לא תמכור ופרכינן ואימא מירושה סליק נפשיה והוא הפחות שמא לא תמות בחייו אבל ממכירה לא סליק נפשיה שמא תמכור ויפסיד אכילת פירות שהיא עכשיו ותירץ אביי מיתה שכיחא דרוב נשים מסתכנות בלידה מכירה לא שכיחא שקשה לה למכור משום שבח בית אביה ומשום הכי מסלק אינש נפשיה ממילתא דשכיחא אבל ממילתא דלא שכיחא לא מסלק נפשיה ע"כ. וזהו מה שאפשר לומר שאמר התנא אם כן כלומר יש כאן להקשות הקושיא ליה מכל מילי ואם תתרץ דלפחותה שבתביעות יפה כחה בלבד נקשה לך דמה ראית לומר שזו היא הפחותה שבכל התביעות או אפשר ג"כ שרמז תירוץ רב אשי דהיינו דקדוק הלשון והיינו נמי דקאמר א"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ולא קתני א"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי והו לא דהא ודאי דאנכסייך דרישא קאי אלא כלומר בנכסייך ולא בפירותיהן בנכסייך ולא לאחר מותך שאינם נקראין עוד בשמיך ואם באולי יכול להיות שלכל מה שדקדקנו על המשנה רמז רש"י ז"ל בפירושו שכתב וז"ע א"כ למה כתב לה וכו' בגמרא מפ' טעמא ע"כ דוק: עוד אפשר לומר שרמז התנא בהאי א"כ דקתני למה שכתבתי בשם הר"ן ז"ל דהאי תנאה מהני אפילו לנכסים שנפלו לה לאחר שנשאת וה"ק א"כ למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך אי לאשמועינן שאם מכרה ונתנה מה שנפל לה בעודה ארוסה הא בלא תנאה נמי מכרה קיים אלא

ודאי

ודאי לנכסים שנפלו לה אחר שנשאת הוא דאיצטריכא השתא לאשמועינן דמכרה קיים בדיעבד כך נלע"ד: והקשו תוס' ז"ל לרב אשי דלית ליה יד בעל השטר על התחתונה חיננא אמאי קתני שאם מכרה ונתנה קיים דיעבד לכתחלה נמי תמכור ע"כ ומצאתי שאחר שהביא בתוספת יום טוב תמיהת התוס' והר"ן ז"ל כתב ולתרץ תמיהתם דתוס' ז"ל איכא למימר דהה"נ דאפילו מוכרת לכתחלה ודקתני לשון דיעבד איידי דר"פ דלעיל דקתני דיעבד תנא נמי הכא דיעבד ואם כפסק לומר כן אף קושיית הר"ן ז"ל מסולקת דלהכי מהני תנאה דאפילו לכתחלה יכולה שתמכור וכבר כתב הטור סי' צ"ב בשם ר"ג דס"ל שאין תנאי דבעודה ארוסה מועיל בנכסים שנפלו לה משנשאת וא"כ ע"כ לתרץ קושיית הר"ן ז"ל צ"ל דלכתחלה מועיל התנאי ע"כ: **הרי זה אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה ר' יהודה אומר וכו'**. ת"ק ס"ל דהיינו אוכל פירות וה"ה פירי פירות ור' יהודה ס"ל דפירות הוא דאינו אוכל אבל פירי פירות אוכל ולפי זה ה"ג ר' יהודה אומר לעולם אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם וכן כתב רש"י ז"ל ה"ג ר' יהודה אומר וכו' ומשמע לע"ד שבא למעט דל"ג לעולם אוכל פירות ופירי פירות עד שיכתוב לה וכו' דהא בפירות מודה לת"ק וכדכתיבנא ומשכחת פירי פירות שיאכל הוא אע"ג דהיא אכלתנהו לפירי דהא מודה ר' יהודה לת"ק בפירות ראשונים שהיא האוכלת ולא הוא כגון בדבירה ומכרה השיור ולקחה מהם קרקע ועשתה פירות שאותן הפירות השניים הם שלו ג"כ כמו שלה לאכלם יחד ומ"מ מלת לעולם דקאמר ר' יהודה דחוקה היא בעיני ואפשר דס"ק לעולם אוכל פירי פירות ופירי פירי פירות ופירי פירי פרי פירות וכן לעולם עד שיכתוב לה וכו'. ואיתה למילתיה דר' יהודה בפ' אע"פ דף נ"ו ובתוס' דפ' החובל דף פ"ח. ובגמרא בעיין אי פירי פירות דוקא או עד עולם דוקא או תרוייהו דוקא ולא אפשיטא וכתב הרא"ש ז"ל הלכך בעינן תרוייהו ע"כ. ובגמרא פריך את"ל פירי פירות דוקא למה ליה למיתני עד עולם מאחר דלא צריך למכתביה בשטר ומשני הא קמ"ל כיון דכתב לה פירי פירות כמאן דכתב לה עד עולם דמי והדר פריך ואת"ל עד עולם דוקא למה ליה להנא למיתני פירי פירות ומשני אין ודאי לא בעי למיכתב בשטר ומיהו אי לא הוה תני ליה במתני' ה"א דאי כתב פירי פירות הוי ככותב עד עולם להכי תני במתני' פירי פירות לאשמועינן דאפילו כתב בשטר פירי פירות בעי' עד עולם והדר פריך ואת"ל תרווייהו דוקא כלומר ששניהם שוין והפי' אחד בשניהם שוין למה לי לאצרוכי למיכתב בשטר תרווייהו ומשני צריכא דאי כתב לה פירי פירות להוד ה"א פירות הוא דלא אכיל אבל פירי דפירי פירות אכיל להכי איצטריך עד עולם ואי כתב לה עד עולם ולא כתב לה פירי פירות ה"א עד עולם אפירות קאי דלא יאכלם לעולם לא בחייה ולא במותה אבל פירי דפירות אוכל להכי איצטריך למיכתב בשטר ג"כ פירי פירות לאשמועינן דלא יאכל לעולם לא פירות ולא פירי פירות. וכתבו תוס' ז"ל בתמורה ר"פ אלו קדשים דהכא בלישנא הכתוב בשטר דייקינן כולי האי הי מינייהו דוקא משום דאין לכתוב בשטר דבר שאינו צריך אבל במתני' דהתם דקתני ולדן וולד ולדן ליכא למידק כולי האי וא"ת ומ"מ ליתני עד סוף העולם ולא ליתני ולדן וולד ולדן וי"ל דלא זו אף זו קתני שכן דרך משנה למיתני הכי ע"כ. **דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן בחייך ובמותיך**. ברוב ספרים גרסי' ובפירי פירותיהן וצריך לומר דסתם לן תנא כר' יהודה וא"ת תפשוט מהכא מתני' דעד עולם לאו דוקא מדלא תנא ליה ושמא לא חש להאריך אלא לסתום כר' יהודה תוס' ז"ל וכן הגרסא ג"כ בירושלמי והביאו ג"כ להאי בבא התוס' ז"ל בפ' אע"פ דף נ"ו ובפ' החובל דף פ"ח. וכתב עוד הרא"ש ז"ל וכ"ל שצריך למגרסיה להאי ובפירי פירותיהן דאי לא גרסי' ליה אמאי קתני אינו אוכל פירות בחייה הא בבבא מציעתא קתני אינו אוכל ולא ה"ל למיתני אלא אם מתה אינו יורשה דדבר זה ניתוסף בתנאי האחרון בחייך ובמותיך וכן בבבא מציעתא לא חזר ושנה אם מכרה ונתנה קיים לפי שגם בבא הראשונה הדין כך אלא משום דקאמר ר' יהודה לעולם אוכל פירי פירות קתני הכא דאינו אוכל פירי פירות שניתוספו בתנאי זה וא"ת א"כ בגמרא דמיבעיא לן אי פירי פירות דוקא אי עד עולם דוקא תיפשוט מהכא דעד עולם לאו דוקא וי"ל דלא חש להאריך בלשונו אלא לאשמועינן סתמא כר' יהודה א"כ בחייך ובמותיך הוי כמו עד עולם לכך פסקו הגאונים ז"ל דהלכה כר' יהודה עכ"ל ז"ל: **רשבג"א אם מתה וכו'**. ירושלמי פ' יש נוחלין: **ב מי שמת והניח וכו'**. תוס' בפירקין לעיל דף פ"ב. ודפ"ק דב"ב דף ה' ודפ' יש נוחלין דף קכ"ה ובפ' יש בכור דף נ"ח. ובתשובות הרשב"א ז"ל סי' התק"ד: **ינתנו לכושל שבהן**. פליגי בה תנאי ואמוראי בגמרא דר' בנימין ס"ל לכושל שבראיה וה"נ אמר ר' יוסי ב"ר חנינא ור' אלעזר אמר לכתובת אשה משום חנא וה"נ אר' יוחנן אלא שבירוש' לשונו לכושל שבגופו ע"כ ופי' רש"י ז"ל לכושל שבראיה היינו מי ששטרו מאוחר: [הגה"ה אבל רב אלפס ז"ל פי' מאי כושל בעל חוב ואמאי קרי ליה כושל דלא גבי אלא בראיה אבל אשה גובה בתנאי ב"ד והכריח הרא"ש כפי' רש"י ז"ל מדלא קאמר ר' יוסי בר' חנינא לבעל חוב מפני שהוא כושל שבראיה כדאמר ר' יוחנן לכתובת אשה משום חנא ומדקאמר לכושל שבראיה משמע איזה מהן שהוא כושל שבראיה וכן שני ב"ח ינתנו למאוחר ע"כ. ולפי' רש"י ז"ל אם האשה והב"ח שניהם זמנם שוה אפילו ר' בנימין יודה דיהבינן לכתובת אשה משום טעמא דחנא וכן כתבו תוספות ז"ל לקמן בפירקין דף פ"ו]: ובירושלמי אמרינן מלוה בשטר ומלוה בעדים ינתנו למלוה בעדים והיינו טעמא דמי שהוא מאוחר או שהלוה בעדים אילו לא ינתן להם יפסידו ומי שהוא מוקדם וכן מלוה בשטר יכולין לגבות מן הלוקח ואע"ג דלא משתעבדי מטלטלי דיתמי לא לבעל חוב ולא לכתובה הכא דלאו ברשותייהו מנחי ס"ל לר"ט דמוציאין מיד הלוה או מיד מי שמפקדין אצלו ונותנין לב"ח בעל או לכתובה שנתחייב בהן המת מחיים וכ"ת תינח ב"ח דאיכא למימר דלא זכו בהן יורשין לאו מטלטלי דיתמי ומשתעבדי לב"ח כו' דאמר דמטלטלי משתעבדי לכתובה הר"ן ז"ל [ע' תוי"ט]: ופי' ה"ר שלמה ז"ל משום חנא שימצאו האנשים חן בעיני הנשים ויהיו נשאות להן שלא תדאגנה להפסיד כתובתן וכתבו תוס' ז"ל דר"ח ז"ל פי' שימצאו הנשים חן בעיני האנשים ויהיו להם קופצים יותר וכן מפ' בערוך ובירוש' וכן משמע לקמן בפ' אלמנה ניזונת דפריך למ"ד משום חנא יורשים מאי חן איכא ומשני שירשתה בתה או אחותה פי' שאף היא צריכה שיקפצו עליה בני אדם ולפי' הקונט' נמי יש. פרש דכיון שראוות בתה ואחותה שכך בקל באה להם כתובה נשאת יותר ברצון לאנשים ואל תתמה דהכא יפה כח האשה מכח ב"ח משום חנא ולענין זבורית תנן בהניזקין דב"ח בבינונית וכתובת אשה בזבורית וגרעו כחה מכח ב"ח משום דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה לינשא ולא חשו משום חנא לעשות דינה בבינונית כבעל חוב דאין לדמות תקנות חכמים זו לזו בענין שמצינו משקה בי מדבחייא דכן שהקלו שלא להרבות טומאה במקדש ולענין כמה דברים החמירו יותר כדאמרינן בפסחים עכ"ל ז"ל: **שכולן צריכין שבועה**. כתב הר"ן ז"ל מיהו טעמא דשבועה לאו דוקא אלא משום דבעינן למימר דנכסי כל היכא דאיתנהו בחזקת יורשין איתנהו והכי איתא בירושלמי הגע עצמך שפטרוה מן השבועה זו תורה וזו אינה תורה ע"כ. פי' עיקר טעמיה דר' עקיבא משום דנכסי כל היכא דאיתנהו ברשותא דיתמי איתנהו אבל בעל חוב נחוסר גוביינא ונקט טעמא דשבועה שאינה אלא תקנת חכמים ולא מן התורה לאלומי למילתיה. ובי"ד פי"א דהלכות מלוה ולוה סי' ז': **ג כל הקודם בהן זכה**. ואם קדמו זכו ואין מוציאין מידם וממתניתין דהכא נפקא לן בכוליה תלמודא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח: **ובעל חוב**. כלומר או בעל חוב: **המותר ר"ט אומר ינתנו לכושל שבהן**. פי' שאם בדרך משל זכתה האשה יותר מכתובתה שמותר יתן לב"ח שהוא בעל השטר שידו על התחתונה ואם הב"ח הוא שזכה יותר מכדי חובו המותר יתן לאשה שהיא בעלת שטר כתובתה שידה על התחתונה ולא הוי האי כושל דסיפא כמו כושל דרישא דכתיבנא דאית ביה פלוגתא דתנאי ואמוראי דהכא מוכרח שהפירוש כן כדכתיבנא דשניהם כושל כנגד היתומים. ואיתה למילתיה דר"ט ור"ע בתוס' ר"פ מי שהיה נשוי ודף נ"ב ודפ' הניזקין דף מ"ט: **אלא ינתנו ליורשין**. ירושלמי דנדרים פ' ר' אליעזר: ובגמ' פריך ור' עקיבא מאי אריא מותר כולהו פירות נמי דיורשין הוו דכיון דטעמא דר' עקיבא משום דלא נשבעו הוא כי תפסי נמי אמאי זכו הרי זכו בהן יורשין משעת מיתה ונכסי דיתמי קא תפסי ואמאי כל הקודם בהן זכה ומשני אה"נ דלא זכו בהן כלל לא אשה ולא ב"ח אפילו במה שקדמו ותפסו אלא איידי דא"ר טרפון מותר תנא איהו נמי מותר ולעולם בכולהו נמי אית ליה דאפילו תפסו מפקינן להו מיניה דלר' עקיבא לא מהניא אלא מחיים של מת. ונלע"ד דמשום דתנן בסוף פירקין דלעיל פלוגתא דר' טרפון ור' עקיבא דר' טרפון ס"ל דאפילו לאחר מיתה מהניא תפיסה אלא דסיימינהו לכולהו דיני דנכסי מלוג ושעבוד כתובת יבמה דשייכי טפי אהדדי וסדר לאשמועינן פלוגתא דר"ט ור' עקיבא דס"ל לר"ט דאפילו לאחר מיתה מהניא תפיסה והכא אה"נ דהוה מצי למנקט הניח מטלטלין כל הקודם בהן זכה אלא דהכא דלישנא דמתני' דפירקין דלעיל נקיט ואזיל ועוד אפשר לומר דמשום דבעינן אפילו לר"ט שיהו צבורין הפירות ומונחין בר"ה או בסימטא אבל אם כבר הם בבית היורשין לא שייך בהו תו תפיסה אפילו לר"ט ושהם מטלטלין הם בבית אביהם המת שודאי זכו בהן היורשין ולא מהני בהו תפיסה מש"ה נקט פירות תלושין דאפשר דתלשן מן הקרקע ולא הספיק להכניסם לבית עד שמת ומהניא בהו תפיסה לר"ט אם הם בר"ה לרב ושמואל או אפילו אם הם בסימטא לר' יוחנן וריש לקיש. ואשמעי' תנא פלוגתא דר"ט ור"ע בתרתי באבי דמתני' גבי פקדון ומלוה וגבי מותר מה שזכתה האשה או הב"ח להודיעך כחו דר' טרפון דאפילו גבי מותר דדמי לתופס לב"ח במקום שחב לאחרים דהיינו יורשין אפ"ה ס"ל שיתן לבעל השטר שידו על התחתונה כך נלע"ד. אח"כ מצאתי שכתבו תוס' ז"ל אמאי דגרסי' בגמרא ור' עקיבא תפיסה לא מהני כלל ופי' רש"י ז"ל שהוא לשון שאלה ומשני אמר רבא אמר רב נחמן והוא שתפס מחיים של מת. והם תוס' ז"ל כתבו וז"ל ור' עקיבא לא מהני ליה תפיסה כלל פי' ר"ת ז"ל דקשיא ליה דתנן בפירקין דלעיל גבי שומרת יבם קדמה היא זכתה וכו' אע"ג דמטלטלי לא משתעבדי מ"מ מהני תפיסה אשו מי כימא דמתני' דלא כר' עקיבא אמר רבא אמר רב נחמן והוא שתפס מחיים פי' דמהני תפיסה מחיים דבעל אפילו לר' עקיבא דהכא טעמא לא שייכא שבועה ולא קרינן ביה הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכיון דאין צריכין שבועה זכו במה שבידם ומתני' דלעיל גבי יבם כאילו תפשה בחיי הבעל דבמקום אחיו קאי הלכך קדמה היא זכתה ומיהו משמע בריש אלמנה לקמן דלא מהניא תפיסה לכתובה אפילו מחיים דבעל כמו שאפרש בסמוך דהאי והוא שתפס מחיים בבעל חוב דוקא איירי ומ"מ יש ליישב פי' ר"ת דהכי דלא מהניא תפיסה מחיים דבעל משום דלא נתנה כתובה לגבות מחיים מ"מ כיון דתפיסה מחיים מהניא לב"ח ואפילו לר' עקיבא בחיי היבם נמי מהני תפיסה ובקונטרס פי' דלשון שאלה הוא ומתני' דלעיל לא מצי למפרך כדפרישית התם עכ"ל ז"ל: ומה שכתבו כדפרישית התם קאי אמה שכתבתי בשמם ז"ל בפירקין לעיל בדבור המתחיל והתלושין מן הקרקע:

ד הרי זה משביעה כל זמן שירצה. בטור א"ה סי' צ"ז [הגה"ה ע"ש בס' הלבוש] וז"ל שם הבעל משביע אשתו על כתובתה יכול להשביעה ג"כ על כל שנתעסקה בו כל ימי היותה תחתיו אבל קודם לכן אינו יכול להשביעה בטענת שמא דתנן המושיב את אשתו חנונית או שמינה אפוטרופא ה"ז משביעה בכל זמן שירצה כיון שנושאת ונותנת בשלו יכול להשביעה אפילו בטענת שמא אם הפסידה שתי כסף אבל אם אינה נושאת ונותנת אלא שמתעסקת בצרכי הבית בפלכה ובעיסה כדרך כל הנשים אינו יכול להשביעה בטענת שמא אם לא בטענת ברי או ע"י גלגול ור"ש פליג ואמר דאף אם הושיבה חנונית או מינה אפוטרופא אינו יכול להשביעה בטענת שמא כל זמן שהיא תובעת כתובתה אבל אם גרשה ותובעת כתובתה משביעה על הכל עכ"ל ז"ל. ונלע"ד דלדעתו ז"ל ה"פ דמתני' ה"ז משביעה בכל שעה שירצה אפילו בטענת שמא כיון שנושאת ונותנת בתוך הבית הא בטענת ברי אפילו על פלכה ועל עיסתה משביעה בכל שעה שירצה או ע"י גלגול שבועת כתובתה משביעה על כל מה שנתעסקה בתוך הבית דהיינו אפילו פלכה ועיסתה כמו שכתב הוא ז"ל בראש דבריו וה"ה דמגלגל פלכה ועיסתה אגב שבועת מינויה חנונית או אפוטרופא ואפילו קודם גירושיה יכול להשביעה בין על כתובתה בין על מה שנתמנית חנונית או אפוטרופא והיינו בכל שעה שירצה דקתני ואתא ר"ש למימר דאינו משביעה בטענת שמא על שום דבר ואפילו על מנויה אא"כ גרשה והיא תובעת כתובתה ואז משביעה על הכל ומשמע אף על פלכה ועל עיסתה כיון שהוא ע"י גלגול. ומה שכתב הרב ז"ל בתחלת דבריו הבעל שמשביע אשתו על

כתובתה יכול להשביעה נ"כ על כל וכו' הוא מפני שדעתו ז"ל נוטה לפסוק כדעת ר"ח ור"ת והרא"ש אביו ז"ל ודלא כהרי"ף ז"ל שהביא בסמוך מש"ה נקט האי לישנא כנלע"ד : **ר' אליעזר אומר אפילו** כלומר אפילו לא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופא משביעה אם עכבה כלום מפלכה ועיסתה ומסקי' בגמ' דאפילו לכתחלה באה על ידי גלגול דהכי תניא בהדיא בברייתא ר' אליעזר אומר אע"פ שלא הושיבה חנונית ולא מינה אפוטרופא הרי זה משביעה כל זמן שירצה שאין לך אשה שלא נעשית אפוטרופסית שעה אחת בחיי בעלה על פלכה ועל עיסתה א"ל אין אדם דר עם נחש בכפיפה דאמרה ליה הואיל ומשבעת לי לכתחלה על פלכי איני יכולה לסבול קפדנותך ומשמע דלמסקנא ע"י גלגול מודו ליה רבנן דמגלגל עלה על פלכה ועל עיסתה דלית לן למימר דפליגי כולי האי הר"ן ז"ל וכן הוא שם בטור דע"י גלגול נשבעת אפילו לת"ק אפילו בטענת שמא ובטענת בריא משביעה לכ"ע על פלכה ועל עיסתה אפילו שלא ע"י גלגול וכדכתיבנא. ולנע"ד שאפשר לומר שסמך משנה זו לשלמעלה הימנה לומר לך דע"כ נ"פ ר"ט ור"ע אלא בשלא פטר את האשה ואת הב"ח מן השבועה אבל אם פטרם כדבעינן למימר השתא במתני' דבסמוך וכמו שאכתוב בס"ד בשם הרא"ש ז"ל הכל שוין היורשין והאשה והב"ח ויהנו לכושל שבכן וכפי הפירושים שכתבנו לעיל דוק. ור"ש דלקמן סוף סי' ח' פליג אר' אליעזר ומחלוקתו כמו שנתבאר במסקנא דגמרא וכמו שנכתוב שם בס"ד ותימה למה ספסיק בכל הני מתנייתא אח"כ מצאתי מה שכתבתי בסמוך בשם הרא"ש ז"ל :

ה **כתב לה נדר ושבועה** וכו' [ועי' תוי"ט, כ"ב כדאיתא בפ"ק דקדושין וכ"כ הריטב"א ז"ל] וסתמא דמילתא דכתב לה בשעה שכנסה וכדמוכח מן הגמ' כמו שנכתוב בסמוך בס"ד וכ"כ תוס' ז"ל. ובגמ' מפרש דהאי פיטור דפטרה משבועה היינו מפוגמת כתובתה כלומר דאע"ג שתפגום כתובתה תפרע שלא בשבועה וגם אם מינה אפוטרופא כמו שנכתוב בסמוך בס"ד יותר בבירור. וכתב הרא"ש ז"ל שכתב הראב"ד ז"ל דפיטור סתם לא מהני לעד אחד מעידה שהיא פרועה דנהי דטפי מנפשה הימנה טפי מעד אחד לא הימנ' ודכותה בפ' שבועת הדייני' כתלתא הימנה כארבע' לא הימנה דייק מדאדכר הכא פיטור דאפוטרופא ודפוגמת ולא אדכר דשבועת עד א' ש"מ דלא מיפטרא בסתמא אא"כ פטרה בפירוש ולא נהירא לי דהכך שבועות דמתני' הן שבועות שב"ד מחייבין אותה ולא שהוא תובע השבועה דאית לן למימר שהוא לא פטרה משבועה זו שהעד מכחישה הלכך כשפוטרה סתם פטרה מכל שבועות שחייבוהו ב"ד וכן פי' ר"ת לעיל גבי מרגלא שערה אפומיה דנאמנות בסתם מועיל כנגד עד אחד ע"כ. ועוד כתב בשמו מהר"י קארו ז"ל בטור א"ה סי' צ"ז וז"ל ויש להסתפק אם פיטור השבועה הנפרעת שלא בפניו הוי בכלל לפי שראוי היה שלא לירד לנכסי אדם שלא בפניו דחיישינן לשובר או לצררי אלא שאמרו חכמים לעשות כן לר' ינאי נפקא דוקא בכתובת אשה משום חנא ולרב נחמן אף בב"ח משום נעילת דלת הלכך ראוי שלא יועיל לה הפיטור לענין זה דכיון דשלא בפניו היא מעיזה פניה אמנם יראה שהפיטור מועיל לכל שבועה שב"ד מחייבין אותה מדתנן הכא שבועות שצריכה ליבשע ושנאו באמצע דבריהם קודם שנשנה מחלוקת ר"ש דפליג אכולהו מתני' אלא לכך הפסיק בדבריהם לפרש מאיזו שבועה פטרה עכ"ל ז"ל : והאלה הדברים הללו וקצרם כתבם שם רבינו יעקב ז"ל כנו : **נדר** וכו' אע"ג דנדר לא תקנוה אלא לאלמנה מפני שהיתה מקילה בשבועה ונוריא בהתרה דקא טרחא קמי יתמי ונמנעו מלהשביעה והתקין ר"ג הזקן שתהא נודרת והנדר הוא שאומרת יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם עכבתי משלך כלום והיינו הכא אמרי' דאמר עליך למשמע גרושה מ"מ כו' [עי' בתוי"ט וכ"כ הריטב"א ז"ל] ותוס' ז"ל כתבו וי"ל דאיידי דנקט בשבו' נדר גבי יורשי' נקט נמי ברישא ומיהו בגמ' לא פריך לשמויי הכי דקתני בברייתא' נדר ושבועה והתם לא מיירי ביורשין כלל ע"כ. ונלע"ד דל"מ קתני מתני' לא מיבעיא נדר שהוא בב"ד וגם שאימת נדרים על הנשים יותר מן השבועות כמו שכתבתי בשם הירושלמי בפ"ד דגיטין סי' ג' אלא אפילו משבועה שהיא חוץ לב"ד כדאיתא התם בגמ' וגם שלא בשם ושלא בנקיטת חפץ כדפי' רש"י ז"ל שם דף ל"ה וכדעת רוב הפוסקים כפרתיך : **אינו יכול להשביעה** בגמרא מפ' דפטרה משבועת הפוגמת כתובתה ואע"ג דאיהי גרמה לנפשה ומכ"ש דפטר לה משבועה דאיהו רמי עלה כגון אם מינה אותה אפוטרופא דהשתא ודאי אכתובתה איכי אסקא אדעתא בשעת נשואיה דילמא מינמרכי לי ווזי ושקילנא מכתובתאי ואמרה ליה כתוב לי דלא משבעת לי על פגימת כתובתי ומנו דרמיא אנפשה והבעה ליה הוא פוטרה מכל שבועות גם אם יעשנה אפוטרופא. ואיתא להאי בבא בירושלמי פ"ק דקדושין דף ס' : **משביע את יורשי'** בפי' רע"ב ז"ל דבר הנראה לעיניה הוא שיש שם שורה יתירה וצריך להעביר עליו הקולמס : **ואת הבאים ברשותה אם מכרה** וכו' עכ"ל רע"ב ז"ל. אמר המלקט או אם נתנה אותה במתנה (הרמב"ם) עוד בלשונו שם ונתגרשה ומתה. אמר המלקט דאם היא בחיים היאך ישבעו הלקוחות שסטר זה אינו פרוע והלא למחר תאמר שהוא פרוע ומהימנא אינו ביכולה לחזור ולמחול וכן הדין במלוה הלכך צריכה היא או המלוה לישבע בעצמו' : **נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשייך** מפ' בירוש' כגון שנתן לה רשות לעשות יורשין אפוטרופוסין ואם כן ואת הבאים ברשותה צריך לפרש שאר בני אדם נכריים שעשאתן הפוטרופוסין מחמת שנתן לה רשות תוס' ז"ל. והרא"ש ז"ל הביא פי' רש"י ז"ל ופירוש הירוש' וכ' שיש מפרשים משביע הוא את יורשיה ואת הבאים ברשותה אם פגמו הם הכתובה ע"כ ורבינו יעקב ז"ל שם סי' צ"ח פסק כאומרי כל הפירושים וכתוב שם בבית יוסף הטעם דכיון שהבעל מוחזק בכתובה לא מפקינן מיניה אלא בדבר הברור לדברי הכל ע"כ : **אינו יכול להשביעה** לא אותה ולא את יורשיה ולא את וכו' כנ"ל : **אבל יורשיו משביעין אותה** וכתוב בנ"י הא דאמרינן שנוטין יורשים בשבועה אוקימנא במסכת שבועות כשמתה היא תחילה שאילו מת הבעל תחלה הרי מת לוה והא"כ מלוה שאין היורשין נוטין כלום שכבר נתחייב מלוה שבועה לבני לוה ואין אדם מוריש שבועה לבניו. והרא"ש ז"ל כתב דבגרושה מיפרשא הך בבא אבל באלמנה לא משכחת יורשין משביעין יורשין דאם לא נשבעה האלמנה אינה מורישה שבועה ליורשין ע"כ. וכן הוא בטור שם סי' צ"ח והכי מוקי לה בגמרא ס"פ כל הנשבעין: **ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי** אשמעינן הך סיפא דס"ל נתנא דמתני' דכי היכי דמהני נאמנות לגבי לוה גופיה ה"נ מהני על יורשי לוה ועל הבאים מכחו משום דיורש כרעא דאבוה הוא והרי הוא כאילו הנכסים ברשותו של לוה עצמו בשעת גביינא ומיהו על באים מכחו דאשמעינן מדתני הכא ולא לבאים מרשותי לא מיירי בלקוחות במקבלי מתנות דבמקום שכתב לאחרים אינו נאמן וכן הסכימו הגאונים וכן דעת הרמב"ס ז"ל דלגבי יורשים דוקא מהני נאמנות ולא לגבי לקוחות וכדי למלא זכות לדבריהם ז"ל הוצרך הרמב"ן ז"ל לדחוק עצמו בספר הזכות ליישב משנה זו ופי' דהאי באים מכחו לאו דומיא דהני אחריני שפירשנו שהן לקוחות אלא הני הם אפוטרופוס שמינה על נכסיו או נתן נכסיו במתנת שכיב מרע דכיורשין שויוה רבנן ע"כ. בטור אבן העזר סי' צ"ח וח"מ סי' ע"א: וע"ש בספר הלבוש סוף סימן צ"ח :

ו **הלכה מקבר בעלה** כתב הרא"ש ז"ל פירש רש"י ז"ל דקאי אהיכא שפטרה מן השבועה והקשו חכמי פרובינצא ז"ל למה חזר ושנה אין משביעין אותה לשעבר הא תנא לה רישא אין היורשין משביעין אותה על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה ותירץ הרב רבינו שמואל מנרבונא ז"ל דקמ"ל דאפילו ע"י גלגול אין משביעין אותה ואע"ג דתנן השותפין והאריסין שחלקו אין להם שבועה זה על זה דכיון שלא תבעו שבועה בשעת חלוקה מחלו זה על זה ואפ"ה קתני נתחייב לו שבועה ממקום אחר מגלגלין עליו את הכל שאני הכא דפטרה בפירוש ורב האי גאון ז"ל כתב דאיירי בשלא פטרה הבעל משבועה אפ"ה אין היורשין משביעין אותה על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה דכיון דלא השביעה הבעל בחייו מחל לה השבועה ופי' רש"י ז"ל עיקר וכן מוכח בתוספתא ע"כ. אבל בנ"י ז"ל כתוב הרמב"ן ז"ל מצא בתשובה להרי"ף ז"ל שפירשה לבבא זו כשלא פטרה הבעל כלל ואפ"ה כיון שלא השביעה ולא נוח להשביעה פטורה ובתוספתא ובירוש' פירשוה למתני' גופה אלא דאיכא דמוקי לה אמציעתא דאמר אין לי ולא ליורשי ואי קאי ארישא אע"פ שלא אמר אין לי ולא ליורשי לא מיבעיא איהו שאינו יכול להשביעה אלא אף יורשין אין משביעין אותה על אפוטרופא שעשתה בחיי הבעל אא"כ היתה תובעת ובאת לגבות כתובתה מהם אי נמי משביעין אותה היינו אם עשתה אפוטרופא לאחר מיתת בעלה או אם באת לגבות משביעין אותה אפילו ממה שעשתה בחיי בעלה וכדפרישית ותרווייהו איתנהו ואי קאי אמציעתא שפטרה ממנו אפילו נעשית אפוטרופא לאחר מיתת בעלה פטורה ודוקא בשמינה אותה אפוטרופא בחייו ונמשך האפוטרופסית שלה לאחר מיתה א"נ שמינה אותה עליהם בפירוש אבל יתומים שהושיבו אותה אפוטרופוס על נכסיהם מדעת עצמה זו אינה בכלל דנכסים של יתומים הם והם מושיבין אותה לדעתם בנכסיהם ונשבעת להם כל זמן שירצו כן העלה הרמב"ן ז"ל בחדושיו ע"כ מנ"י בקיצור : **על שעבר.** אפילו בין מיתה וקבורה קרי שעבר שהתנאי שפטרה מועיל בו אבל מקבורה ואילך קרי לעתיד לבא. ובטור א"ה סי' צ"ז ועיין שם בספר הלבוש. ובגמרא בדף פ"ח מפ' רב ששת דר"ש דסיפא קאי אהאי בבא דקאמר הכא ת"ק דיורשין משביעין אותה על העתיד לבא דהוית כמו אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים דס"ל לת"ק כמו דאבא שאול דאמר במתני' דגיטין בפ' הניזקין מינהו אבי יתומים ישבע ור"ש ס"ל כאבא שאול דאמר מינהו אבי יתומים לא ישבע וכדמפרש טעמייהו התם והכי קאמר ר"ש כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אבל אם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין משום שבועת אפוטרופא דהויא לה אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ור"ש בא להקל ופריך עליה אביי א"כ דר"ש בא להקל לא ה"ל למיתני כל זמן דמשמע שבא להחמיר אלא הכי איבעי ליה למיתני אם תובעת כתובתה ומסיק אדלעיל מינה שכתב לה נדר ושבועה קאי וכמו שנכתוב בסמוך בס"ד ועי' עוד במ"ש לקמן ר"פ בתרא :

ז **מנכסי יתומים וכו' לא תפרע אלא בשבועה** פ' חזקת דל"ג . והאי יתומים רצה לומר אפי' גדולים עיין בפירקין לקמן סי' ה'. ובגמ' בלשון הכי תניא אבא שאול בן אמא מרים בין שאמר האיש לאביו תהא נאמנת בלא נדר בין שאמר נקי נדר בין בלא שבועה בין נקי שבועה בין מנכסי בין מנכסיא אילין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אות' אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמי' הבא ליפרע מנכסי יתומי' לא יפרע אלא בשבועה אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כאבא שאול בן אמא מרים. וכתוב בנ"י לדברי האומר דאבא שאול פליג אמתני' שאין שום פיטור מועיל לבא ליפרע מנכסי יתומין הדבר פשוט שאינו מועיל נ"כ לבא ליפרע מן הלקוחות דכי היכי דאמר אבא שאול אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים יתומים לא יפרעו אלא בשבועה כך יש לנו לומר אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמי הבא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה אבל לדעת הרי"ף ז"ל דאבא שאול מודה במשנתנו דכיון שפטרה בפירוש גובה מן היורשין שלא בשבועה כך יש לנו לומר שגובה מן הלקוחות שלא בשבועה כמ"ש והוא הטעם ע"כ : **מנכסים משועבדים.** ומנכסי יתומים והנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה כך נ"ל וכדמפרש ואזיל וכן הוא בירושלמי וברב אלפס וברא"ש ז"ל. וכן הגיה הרב יהוסף ז"ל. ואיתה להאי בבא בערכין פ' שום היתומים דף כ"ב : מנכסים משועבדים משום דלאו הוא גבי וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט מנכסי יתומים והנפרעת שלא בפניו כולהו משום האי טעמא נמי דטענינן להו רש"י ז"ל ועיין בנמוקי יוסף. ומאי דנקט רש"י ז"ל בלישניה אי הוה גבית מן הלוה אע"ג דהכא בבעל מיירי אי הויא גבית אבתו ממנו [הי' נ"ל] הרכא דלישנא דאמר בעלמא גבי בעל חוב נקט והכל עולה לטעם אחד :

ח **הפוגמת כתובתה** וכו'. בגרושה מיירי דאילו באלמנה בלאו הכי היא נשבעת. ומסתמא דמתני' משמע כל מין פוגמת אפילו פוגמת כתובתה בפחות מש"פ כלומר שמדקדקת בחשבונה ומזכרת אפילו פחות מש"פ לא תשבע אלא בשבועה ולא אמרינן דכיון דקא דייקא כולי האי קושטא קאמרה אלא אמרינן איערומי מערמא. ובגמרא סלקא האי בעיא בתיקו והקשה רש"י ז"ל וא"ת בלא פוגם נמי הא קיימא לן בשבועות דאי אמר לו אשתבע לי דלא פרעתיך משבעינן ליה והאי נמי קא טעין לה פרעתיך ומה צורך בפגימה זו וכן בעד אחד מעידה שפרועה בלא עד נמי משבעינן לה הא פריכן בשבועות מה בין זה לפוגם שטרו ומשנינן לה התם הכי כי פגים וא"ל האי פרעתיך משבעינן ליה ואפילו לא טען לו זה השבע לי אבל כי לא פגים אפילו א"ל פרעתיך הי לא אמר לו בהדיא אשתבע לי אמרינן ליה זיל שלים דהא נקיט שטרא ע"כ. וביד פי"ו דהלכות אישות סי' ד' י"ד ס"ו י"ז. ורפי"ד דהלכות מלוה ולוה והתם ס"ל דאם תבעו בתוך זמנו נפרע שלא בשבועה בין בפוגמת בין בעד אחד מעידה שהיא פרועה. ובטור א"ה סי צ"ו וח"מ סי' פ"ד ק"ו ק"ה קי"ד. ירושלמי לפירקין ודפ' בן סורר ודפ' כל הנשבעין תני הפוגמת לא הפוחתת כתובתה כיצד היתה כתובתה מאתים והיא אומרת מנה נפרעת שלא בשבועה מה בין פוגמת מה בין פוחתת א"ר חנינא פוגמת בא מכח ונתן ביניהם פוחתת לא בא מכח ומתן ביניהם ע"כ. ואיתיה נמי בבבלי בלשון זה פוחתת כיצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי ואינה אלא מנה נפרעת שלא בשבועה : **עד אחד מעידה שהיא**

פרועה. כיצד אמר לה התקבלת כתובתיך וכו' כך סוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל והשאר נמחק והכי מסתברא דלוחק לומר דנקטיה איידי דרישא: **מנכסי יתומים**. עיין במ"ש בפ"ד דגיטין סי' ג' גם עיין במ"ש בפ' כל הנשבעין סי' ז' וכתב נמוקי יוסף בפ' חזקת הבתים דף קע"ו דהבא ליפרע מנכסיו יתומים אף אם נשל בלא שבועה מחייבין אותו לישבע מיהו אי לא בעי לאשתבועי לא נחתינן לנכסי אלא דמשמתינן ליה עד דמשתבע כדין מי שהוא חייב לישבע שבועת היסת וכן כתב הרב אלפס ז"ל בהלכות שבועות ע"כ: **והנפרעת שלא בפניו כיצד הלך לו למדינת הים** וכו' כנ"ל. ופי' הרמב"ם נפרעת שלא בפניו כשהיא מוציאה כתובתה וגיטה והיה בעלה בדרך רחוקה הרי היא נשבעת שבועה כעין של תורה ותפרע מנכסיו אבל אם הלך בעלה ולא גירשה לא תפרע מן הכתובה לפי שעיקר אלנו לא ניתנה כתובה ליגבות מחיים אבל יש לה מזונות בלבד כמו שיתבאר בפ' אהרון מזו המסכתא ע"כ. ופי' הרא"ש ז"ל בדרך רחוקה לאפוקי שהוא במקום קרוב בכדי שיוכל לילך שליח ויחזור בתוך שלשים יום דמודיעין אותו ואם לא יבוא ישביעוה ותטול מאחר שנימה וכתובתה בידה ע"כ: **רש"א כל זמן** וכו'. בטור א"ה סי' צ"ז. וכל זמן שתובעת כתובתה ס"ל לר"ש דיורשין משביעין אותה ואפי' כתב לה נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי עליך דס"ל כאבא שאול בן אמא מרים דאמר לעיל אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה דמשמע בכל נוונא אפילו שפטרה מן השבועה ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשין משביעין אותה על אפוטרופא שבחיי בעלה ואפילו לא פטרה מן השבועה ולאפוקי מדר' אליעזר ומחלוקתו וכתבו תוס' ז"ל והשתא אית לן למימר דהאי דנקט אין היורשין משביעין אותה לאו דוקא דה"ה הוא עצמו דהואיל ובאפוטרופסות דחיי בעלה מיירי מה חלוק איכא אלא איידי דנקט ברישא דמילתא תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה דהתם יורשין דוקא תנא נמי סיפא יורשין ולהלכה למעשה פסק ר"ת כר"ש וגם ר"ח פסק כר' שמעון אבל הרי"ף ז"ל פסק כת"ק דאמר משביעה כל זמן שירצה וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ט דהלכות שלוחין ושותפין. וכתוב בתוס' י"ש ונראה בעיני דהיינו טעמא דרבינו הקדוש נטר ליה לר' שמעון ולא סדרו אמתני' ג' ד' דלעיל דעלה קאי פלוגתא משום דטעמיה נפק ליה מהך מתני' דהכא דתנן בה מנכסי יתומים. וכו' ותקנה קדומה היא ואר"ש שלא חילקה בו אלא לעולם שהנפרעת מנכסי יתומים וכו' ואפילו פטרה מהם עכ"ל נר"ו. ולנע"ד דכיון דפוגמת כתובתה הוי מטעם דאמר רבא בגמרא משום דפרע דייק דמיפרע לא דייק ורמו רבנן שבועה עלה כי היכי דתידוק וטעמא דעד אחד מעידה שהיא פרועה הוי מדרבנן מטעם להפיס דעתו של בעל כדאמר רבא בגמרא משום הכי פלגינהו תנא לתרי בבבא אבל מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים ושלא בפניו דכולהו משום חד טעמא תנינהו בהדי הדדי. ועוד נלע"ד דאע"ג דגבי פוגמת הוה שייך למימר נמי טעמא דכדי להפיס דעתו של בעל כיון דאשכח רבא טעמא אחרינא עדיפא מיניה קאמר ליה. ויש לדקדק אמאי איצטריך תנא לפרושינהו להני בבבי דהא לענ"ד מובנים הם בלא פירוש ונלע"ד דאפשר לומר דבקלא מינייהו איצטריך לפרושי ואגבייהו פירש לאחר בבבי כגון שלא בפניו אפשר לומר דאיצטריך לאשמועינן דדוקא הלך לו למדינת הים שהוא מקום רחוק אז תפרע בשבועה אבל למקום קרוב לא תפרע כלל עד בואו. אח"כ מצאתי שכן הדין ברור שם פי"ו דהלכות אישות וכתב מגיד משנה שכן הוא בהלכות ויש לו סמך בירושלמי ע"כ. וכתב הרא"ש ז"ל ויראה לי דהאי מקום קרוב כדי שילך שליח ויחזור תוך שלשים יום אבל שפי משלשים יום אין לנו לאחר הפרעון אלא ב"ד מוכרין מיד ופורעין והאשה נותנת שכר השליח ומוספת אותו על כתובתה ע"כ וכתבתיו לעיל בסמוך בשנוי לשון קצת. אי נמי אפשר עוד לומר משנה יתירה אשמעינן לר' יצחק נפחא דוקא כתובת אשה משום חינא אבל ב"ח לא ולרב נחמן אדרבא משנה יתירה אשמועינן דאפילו ב"ח נמי נפרע שלא בפניו בשבועה וכן בבבא דעד אחד מעידה שהיא פרועה אפשר לומר דאשמועינן משנה יתירה שאם בעלה אומר התקבלת כתובתיך בשלימות והיא אומרת לא התקבלתי מאומה ועד אחד מעידה שהיא פרועה מקצתה אע"פ שהעד אינו אומר כדברי בעלה אעפ"כ בכל נוונא לא תפרע אלא בשבועה. וכן בפוגמת כתובתה אי אמרינן דאין שייך פגימה בעיקר כתובתה דהיינו מנה מאתים רק בתוספת בלבד להכי איצטריך ליה לתנא לפרושה ע"כ: ט **הוציאה גט** וכו'. פ"ק דב"מ דף י"ז: **ואין עמה כתובה**. פי' ואין עמו כתובה משום דקאי אגט שהוא לשון זכר אבל בסיפא שפיר נקטינן כתובה ואין עמה גט. ועיין בקולון שרש ע"ב דף ס"ו. ולנע"ד דאיידי דקתני לעיל דין שפוגמת כתובתה דאיירי בגרושה דאילו באלמנה בלאו הכי היא נשבעת כדכתיבנא לעיל תנא השתא האי מתני' דמיירי בגרושה: **גובה כתובתה**. דתנאי כתובה מעשה ב"ד הוא. ותוס' ז"ל האריכו כאן וגם שם בפ"ק דב"מ ליישב מתני' אליבא דר' יוחנן דאית ליה כותבין שובר דמתני' מיירי אפילו במקום שכותבין כתובה ולא נקיטא כתובה אינו נאמן לומר פרעתי ופירשו דהוציאה גט ואין עמה כתובה לאו דוקא גט אלא אפילו עדי הגט גובה כתובתה כתובה ואין עמה גט פי' עדי הגט היא אומרת אבד גיטי פי' שהלכו להם העדים והוא אומר שכבר פרע והיה לו שובר שלא הגבה פעם אחרת ואבד ה"ז נאמן מגו דאי בעי אמר לא גירשתיך וכן ב"ה שטוען פרוזבול היה לי ואבד וזה מודה שכך הוא אלא שפרעו נאמן במגו דאי בעי אמר לא היה לך פרוזבול והשמיטה שביעית רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה שלא בגט פירוש שלא בעדי הגט הואיל ואפשר לה להביא עדי גירושין. ולשמואל דאית ליה אין כותבין שובר ומוקי מתני' בגמ' במקום שאין כותבין כתובה או במקום שכותבין והביאה ראיה שלא כתב לה ה"פ דמתני' הוציאה גט היינו גט ממש אבל בעדי הגט גרידא לא גביא אע"ג שאין נאמן לומר פרעתי לכ"ע במקום שאין כותבין כתובה מ"מ לא יפרע עד שתחזיר לו הגט ויקרע כיון שיכול לבא לידי הפסד אם ישאר הגט שלם בידה דלמחר תגבה פעם שנית ולא יוכל לומר לא גירשתיך וגם לא יוכל לומר פרעתי דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום אם לא יביא ראיה ברורה. כתובה ואין עמה גט היא אומרת אבד גיטי ולא נקרע והוא אומר אבד שוברי שכבר נגבת כתובתה בגט והיה לי שובר שלא תחזור ותגבה בעידי מיתה כשתתאלמן, ומן הסכנה ואילך אשה גובה שלא בגט רק שיש עדי גרושין דליכא מגו דלא גירשתיך ע"כ בקיצור מופלג. ובגמרא ס"ת מדקתני גובה כתובתה בהוצאת גט ולא חיישינן לאיתרומי מערמא ש"מ דכותבין שובר דאי לא ליחוש דילמא הדרא ומפקא לה לכתובתה בבי דינא אחרינא ותגבה לאחר מיתתו בתורת אלמנה לומר לא נתגרשתי ולא נתפרעתי דהא ודאי בתורת גרושה לא הדרא גביא דהא קרעינן לגיטא וכי הדרא מפקא לכתובה בלא גט תנן במתני' הרי אלו לא יפרעו. ומיהו הוה לן למיחש שמא תמתין עד שימות ותגבה בתורת אלמנה ומדלא חייש ש"מ כותבין שובר. ופירשו תוס' ז"ל והיקשי לאמוראים דאמרי אין כותבין מסתם מתני' דהכא ומסיפא דקתני וזה אומר אבד שוברי לא ה"מ למידק כ"כ דדילמא לא שזקיקוהו לפרוע ע"י שובר אלא שהוא אומר שלפנים משורת הדין עבד לה א"נ כל כמה דמצי למידק מרישא מדקדק ע"כ. ואוקמא רב במקום שאין כותבין כתובה מיירי דליכא למיחש דילמא מפקא לכתובתה בבי דינא אחרינא ושמואל אוקמה בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין דבמקום שאין כותבין ואמר שבעל אני שניתי מנהג המדינה וכתבתי לה כתובה עליו להביא ראיה ואי לא מייתי ראיה עלה קתני מתני' דגובה ולאו כל כמיניה לומר שניתי מנהג המדינה ואי מקום שכותבין הוא והיא טענה ואמרה ששינה ולא כתב לה עלי' להביא ראיה וכי קתני מתני' גובה כתובתה היינו כשהביאה ראיה שלא כתב לה וכן כתב הרי"ף ז"ל דשמואל אוקמה במקום שאין כותבין כתובה וכתוב שם בהר"ן ז"ל או אם הוא נמוקי יוסף שהקשו עליו ז"ל כיון דמטעם שובר אתינן עלה ואנן קיימא לן דכותבין שובר שפיר קיימא מתני' אפילו במקום שכותבין ועוד דבסוף פ"ק דב"מ א"ר יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ומוכח נמי ממתני' דהכא ופשטא דסוגיא דהתם ריהטא דלר' יוחנן אפילו במקום שכותבין הוציאה גט ואין עמה כתובתה [הגה"ה דס"ג התם אמר לפניו ר' חייא ב"ר אבא ולאו מתניתו היא זו הוציאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה אלמא דטעמא משום דכיון דכתובה תנאי ב"ד היא כמאן דנקטא שטר כתובה בידה דמי ואינו נאמן לומר פרעתי א"ל אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחת מרגניתא תותה כלומר לפי שהייתי יכול לומר דטעמא דמתני' משום דגט שהוציאה היינו במקום כתובה מדלא קרעוה לגיטא וכתב עילויה גיטא דנן. דקרענוהי לאו משום דגיטא פסולה אלא כי היכי דלא תיהדר ותיגבי ביה זימנא אחרינא קמ"ל דהא ליתא דלאו כל דמגבי בי דינא מגבי ויכול לומר במקום שפרעתי לה לא היה ב"ד שיכתבו לה כך אלא ודאי על כרחך הא דגביא משום דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום עד כאן]. ולפיכך כתבו תוס' ז"ל דמתני' אפילו במקום שכותבין היא ואפשר לקיים דברי הרי"ף ז"ל דנהי דקיימא לן דכותבין שובר וקיימא לן נמי דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ושמואל ס"ל כותיה בהא אפ"ה במקום שכותבין אינה גובה כתובתה בגט משום דריע טענתה שהדבר מוכיח שפרעה והחזירה לו כתובתה והורע כח מעשה ב"ד ואותה סוגיא שבפ"ק דב"מ כבר יישב אותה הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות על דרך הרי"ף ז"ל הלכך נקטי' דהוציאה גט ואין עמה כתובה במקום שאין כותבין גובה כתובתה דהיינו מנה מאתים דתנאי ב"ד והוא שהוציאה גט ממש אבל בעדי הגט לא גביא דאיתרע ליה מעשה ב"ד דחיישינן דילמא ב"ד הגבוה על פי הגט וקרעוה לגיטא ובמקום שכותבין אינה גובה כתובתה אלא בשיש כתובה עמה אבל אם אין עמה כתובה לא דאיתרע ליה מעשה ב"ד והדבר מוכיח שפרעה והחזירה לו כתובתה. ולענין תוספת אם נאמן לומר פרעתי לפי שיטת הרי"ף ז"ל פשיטא דנאמן דאפילו בכתובה במקום שכותבין נאמן ובתוספת כל מקום הוא כמקום שכותבין ואפילו לדברי מי שאומר דר' יוחנן אפילו במקום שכותבין אמר ה"מ בעיקר כתובה שהוא תנאי ב"ד אבל לתוספת לא ע"כ. וע"ש עוד ובהרא"ש ז"ל בספ"ק דב"מ דף קל"א ע"א. וסיפא דמתני' דקתני כתובה ואין עמה גט דמשמע דמיירי במקום שכותבין כתובה פריכנא לה בגמ' לדעת שמואל דס"ל דבין עיקר בין תוספת נפרעין על פי הגט דלעולם במקום שאין כותבין כתובה וכגון שטוען הבעל אני שניתי ממנהג המדינה וכתבתי לה כתובה וכבר טענתי טענה זו ג"כ בפני ב"ד אחר ואמרתי שאיני רוצה לשלם לה כתובתה עד שתחזיר לי כתובתי כי ירא אני שמא תחזור ותתבעני ואמרו לי ב"ד הבא ראיה ולא מצאתי ראיה ואמרו לי א"כ פרע לה ובקשתי מהן שיכתבו לי שובר הואיל ועל כרחו אני זקוק לפרוע שוב שיהיה לי שובר וכתבוהו לי ואבד ממני הרי אלו לא יפרעו. ואמרינן ואף רב הדר ביה דאמר רב בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין הוציאה גט גובה עיקר בלבד ולא תוספת הוציאה כתובה גובה תוספת ולא עיקר דחיישינן שמא כבר גבאתו על פי הגט ופריכן עליה דרב מסיפא דמתני' דקתני כתובה ואין עמה גט הרי אלו לא יפרעו דמשמע כלל כלל לא ואפילו תוספת ומשנינן אמר רב יוסף הכא ב"ע בשאין שם עדי גירושין דמגו דיכול לומר לא גירשתיה יכול לומר נ"כ גירשתיה ונתתי לה כתובתה ופרכינן והא מדקתני סיפא רשב"ג מן הסכנה ואילך האשה גובה כתובתה שלא בגט וב"ה שלא בפרוזבול ובדאיכא עדי גירושין ודאי עסיקינן דאי ליכא עדי גירושין במאי גביא ומשני כולה רשב"ג היא וחסורי מחסרא וה"ק הרי אלו לא יפרעו בד"א בשאין שם עדי גירושין אבל אם יש שם עדי גירושין גביא תוספת אבל עיקר הי מפקא גיטא גביא ואי לא לא גביא דחיישינן שמא כבר גבתה על פי הגט ומן הסכנה ואילך אע"ג דלא מפקא גביא שרשב"ג אומר מן הסכנה ואילך האשה גובה וכו'. והקשו תוס' ז"ל וא"ת ומאי מגו הוא זה דאם יאמר לא גירשתיך יתחייב בשאר וכסות ועכשיו דאמר פרעתי פוטר עצמו וי"ל דכשאמר לא גירשתיך נמי פטור גם משאר וכסות דדמי לטענו חטים והודה לו בשעורים דפטור ע"כ. עוד גרסי' בגמ' א"ל רב נחמן לרב הונא לרב דאמר בגט גובה העיקר בלבד וכן לשמואל דאמר דבמקום שאין כותבין כתובה גובה הכל על פי הגט ליחוש דילמא מפקא גיטא בהאי בי דינא וגביא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה והדרא מפקא בבי דינא אחרינא וגביא וכי תימא דקרעינן ליה אמרה בעינא ליה לראיה לאינסובי ביה שלא יאמרו אשת איש אני ומשני ליה דקרעינן ליה לגיטא וכתבינן אגביה גיטא דנא קרענוהי ולאו משום דגיטא פסיל הוא אלא דלא תיהדר ותיגבי ביה אחרינא. ומסקי' בגמ' דבמקום דלא אפשר לכ"ע כתבינן שובר כגון אלמנה מן האירוסין דגביא בעדי מיתה ולא חיישי' דילמא גירשה ומפקא גיטא וגביא זימנא אחרינא אלא ודאי כתבינן ליה שובר ויפרע לה כתובתה וליכא תו למיחש דילמא הדרא ומפקא לגיטא וגביא ביה שהיורשים יוציאו השובר דאי לת"ה דבמקום דלא אפשר כתבינן שובר עדי מיתה גופייהו ניחוש דילמא מפקא עדי מיתה בהאי בי דינא וגביא והדרא מפקא בבי דינא אחרינא וגביא אלא ודאי במקום דלא אפשר כתבינן

כתבינן שובר: **היא אומרת אבדה גיטי** שלא הוצאתיו בב"ד עליך לגבות כתובתי על ידו כדתנן גובה כתובתה ולא קרעוהו ב"ד אלא אבד ממני והוא אומר אבד שוברי כבר הוצאתי בב"ד וגבו ב"ד הכתובה על פי הגט וקרעוהו ולי נכתב שובר על הכתובה שאם תבא לגבות נכח אלמנות לומר לא נתגרשתי ולא נתפרעתי יהיה לי השובר לעד ואבד ממני: **וכן ב"ח שהוציא שטר חוב**. אחר שביעית ואין עמו פרוזבול זה אומר שמטתו שביעית וזה אומר פרוזבול היה לי שלא תשמטנו שביעית ואבד: **הרי אלו לא יפרעו** וחכמים פליגי בברייתא גבי פרוזבול דנאמן אדם לומר פרוזבול היה ליה ואבד. ואיתה להאי בבא פ' השולח דף ל"ז: הרי אלו לא יפרעו. חיישינן שמא כבר גבתה בגט וזה שמטתו שביעית: **מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה**. עיקר כתובתה לבד דהיינו מנה מאתים. וביד פי"ו דהלכות אישות סי' כ"ב כ"ח ובסי' כ"ו כ"ז דין דומה להיא אומרת אבד גיטי והוא אומר אבד שוברי. ובפ"ט דהלכות שמטה ויובל סי' כ"ד: **י שני גיטין ושתי כתובות** ביד פ' ט"ז דהלכות אישות סי' כ"ט ל'. ובתשובות הרשב"א ז"ל סי' תתקס"ב. וז"ל רש"י ז"ל בביאור מתני' ועם סוגיית התלמוד שני גיטין ושתי כתובות ר"ל שכתובה אחת נכתבה קודם זמן הגט הראשון והכתובה השניה אחר זמן הגט הראשון שנמצא שזמן הכתובה השניה קודם זמן הגט השני א"כ מוכח שלא החזירה ע"מ כתובתה הראשונה ולכן גובה שתי כתובות אבל קדמו שתי הכתובות לגט לא שהרי כשהחזירה לא כתב לה כתובה ותנן בסיפא שתי כתובות וגט אחד אינה גובה אלא כתובה אחת שע"מ כתובתה הראשונה החזירה: **שתי כתובות וגט**. שקדמו שתיהן לגט אינה גובה אלא כתובה אחת ואפי' אי ניחא לה למטרף לקוחות מזמן כתובה הראשונה טרפא דמיירי שכתב לה כתובה השנייה מפני התוספת שהוסיף לה בו הלכך הי מינייהו דבעיא גביא דה"ק אם תרצי למחול שעבודה של ראשונה גבי כתובה זו השניה המרובה ואם תרצי לגבות מזמן שעבוד הראשונה גבי הראשונה המועטת שאין בה כ"כ תוספת: **כתובה ושני גיטין**. כתובה בנישואין הראשונים וגרשה והחזירה ולא כתב לה כתובה וחזר וגרשה ע"כ: **או כתובה וגט ומיתה**. פי' רש"י ז"ל ועדי מיתה ע"כ. כלומר שחזר והחזירה ומת ויש גורסין ומת. ופי' רש"י ז"ל והיא באה לגבות שתי כתובות אחת בתורת גירושין ואחת בתורת אלמנות ע"כ: **אינה גובה אלא כתובה אחת**. ובברייתא בגמרא הוציאה גט וכתובה ומיתה פי' אחר מיתת הבעל אם הגט קודם לכתובה רואין אם אין דרך לכתוב כתובה גובה בגט עיקר הכתובה ובכתובה כל מה שכתוב בה שהרי זכתה בה במיתת הבעל ואם כתובה קודמת לגט אין לה אלא כתובה אחת שהמגרש את אשתו והחזירה על דעת כתובתה הראשונה החזירה ע"כ עם ביאור אבן העזר בסי' ס"ז. ונראה דמשום דהאי בבא דסיפא דמתני' מיירי כשהכתובה קודמת לגט מש"ה קתני כתובה ברישא אבל בברייתא קתני גט ברישא משום דקתני ג"כ בבי לדין בהאי בבא אם הגט קודם וכו': **קטן שהשיאו אביו**. אפילו הקטן מבן ט' שנים ולמעלה וכן הוא בטור שם: **כתובתה קיימת**. שכתב לה כשהוא קטן ולגבי גר כתובה שכתב לה בגיותו רש"י ז"ל. ואיתה בתשובות הרשב"א ז"ל סי' תת"ג ואלף וקפ"ח. וכתוב בנמוקי יוסף או אם הוא הר"ן ז"ל והוא שבעל לאחר שהגדיל או נתגייר וכן ומפורש בירושלמי ע"כ. ובגמרא אמר רב הונא לא שנו אלא מנה מאתים שהן תנאי ב"ד דאילו בשטר לא גביא דחספא בעלמא הוא ולפיכך תוספת אין לה והניא כותיה דרב הונא אבל אם הוסיף לה הקטן כשהגדיל או הגר משנתגייר נוטלת מה שחידש לה. וכתוב בתוי"ט שעל מנת כן קימה ע"ש כל הדבור. ונלע"ד דלפי דעת הרמב"ם ז"ל ניחא טפי דפלגינהו תנא לתרי בבי ושמא נוכל לומר לדעת תוס' ושאר הפוסקים ז"ל דהא דלא ערבינהו תנא משום יתירה אתא לאשמועינן מאי דקאמר בירושלמי דכתיבנא דבעינן שבעל אחר שהגדיל או אחר שנתגייר דאם לא כן אפילו מנה מאתים אין להם. ועוד אשמועינן מלתא יתירה דאפילו העיקר אינה גובה מכח השטר אלא מכח תנאי ב"ד לפיכך אינה גובה אלא מבני חרי ולא ממשעבדי שנמכרו בקטנותו או בגיותו כך נלע"ד וכן הדין ברור בפוסקים. ובטור ג"כ באה"ע סי' ק':

פרק י

מי שהיה נשוי וכו'. נלע"ד דאגב דתנא במתני' דבסוף פירקין דלעיל דין שתי כתובות מאשה אחת תנא השתא דין שתי כתובות משתי נשים. אבל יותר נכון בעיני דמשום דבפ' נערה שנתפתתה תנא נשאת יתר עליו שאוכל פירות בחייה ותנא בפ' האשה שנפלו ובפ' הכותב סעיפי דיני פירות נכסי מלוג וכל מה שנמשך אחריהם כמו שנכתב לעיל כל דבר במקומו כפי מה שנראה לע"ד ותנא נמי התם בפ' נערה דין דכל נכסיו אחראין לכתובתה ופירשו התנא לעיל ס"פ האשה שנפלו קתני השתא הני פירקי דמי שהיה נשוי ודאלמנה נזונת והנושא את האשה דמיירי נמי במזונות הבנות שכולן הן ביאור למאי דתנא התם בפ' נערה דין בנין דכרין ודין בנן נוקבן ודין את תהא יתבא בביתי כך נלע"ד. וביד רפי"ו דהלכות אישות ובפי"ט סי' ח'. ובטור אה"ע סימן צ"ו: **הראשונה קודמת לשניה**. בגמרא דייקינן מינה מדקתני הראשונה קודמת לשניה ולא קתני הראשונה יש לה והשנייה אין לה מכלל דאי קדמה שניה ותפסה לא מפקינן מינה ש"מ ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה ודחי לעולם אימא לך מה שגבה לא גבה ומאי קודמת לגמרי קתני כלומר שאין לשניה כלום וכדתנן נמי ר"פ יש נוחלין בן קודם לבת דעל כרחך התם לגמרי הוא איכא דאמרי מדלא קתני אם קדמה שניה ותפסה אין מוציאין מידה מכלל דאי קדמה שניה ותפסה מפקינן מינה ש"מ ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה לעולם אימא לך מה שגבה גבה אלא איידי דתנא שניה ויורשיה קודמין ליורשי ראשונה דהתם לא שייך למיתני בה אם קדמו ותפסו אין מוציאין דהא ודאי מוציאין אם תפסו והחזיקו בקרקע דהא נכסי אשתעבוד לשטר דב"ח תנא נמי רישא לישנא דלכתחלה קודמת ולא תנא אם קדמה ותפסה אין מוציאין מידה: ועיין בתוס' שפלפלו אי מתני' מיירי במקרקעי או במטלטלי וכר' מאיר דלית ליה דמטלטלי משתעבדי לכתובה או כר' טרפון דאמר בפירקין דלעיל מי שמת והניח מלוה או פקדון ביד אחרים ר' טרפון אומר ינתנו לכושל שבהן ואיירי מתני' במטלטלי ע"ש. וגרסינן בירושלמי מתני' לענין כתובה אבל לענין מזונות שתיהן שוות. ובגמרא ש"מ ממתני' תלת חדא דאם מתה אחת בחיי בעלה ואחת אחר מותו יש לבני הראשונה כתובת בנין דכרין ולא אמרינן כי תקון רבנן כתובת בנין דכרין ה"מ היכא דמתו שתיהן בחייו דתרוייהו אתו בתורת בנין דכרין שהיא ירושת אביהן ולא אתו לאנצויי אבל אחת בחייו ואחת במותו דיורשי השניה באין עם כתובת אמן בתורת חוב מחמת אמן ולא מאביהן באת להן ובני הראשונה באין ליטול חלק מכח ירושה דהא ירתון תנן אימא לא יטלו דלא ליתו לאנצויי קמ"ל מתני' דיטלו ולא חיישינן לאנצויי שיאמרו בני השנייה לבני הראשונה לא תטלו בירושת אבינו יותר ממנו אם נטלנו אנחנו כתובת אמנו לא מאבינו ירשנו אלא מאמנו אבל אתם שמתה אמכם בחיי אבינו למה תטלו כתובת אמכם יתר על החלוקה הא לא אמרינן. ממאי דקתני שניה ויורשיה קודמין ליורשי ראשונה מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי מדקתני לשון קודמין דה"ל למימר שניה ויורשיה נוטלין ולא יורשי הראשונה ואע"ג דתנן בן קודם לבת הכא דאיכא למיטעי ה"ל למידק וש"מ כתובה נעשית מותר לחברתה ממאי מדלא קתני אם יש שם מותר דינר דאע"ג דלא הוה קאי אלא אדיוקא דהא איכא שקלי שפיר ה"ל למיתני וטעמ' דנעשית מותר לחברתה דכיון דשניה גובה בתורת חוב אין לך ירושה גדולה מזו ולא מעקרא נחלה דאורייתא שכשמת נפלו נכסיו לפני יורשיו וכשיצא שטר חוב על אביהם אלו ואלו עושין מצוה לפרוע חוב והיא היא ירושתן לפיכך כתובה זו נעשית מותר וגובין יורשי ראשונה כתובת בנין דכרין ומסיק רב יוסף בגמ' דאחת בחייו ואחת במותו פלוגתא דבן ננס ור' עקיבא בברייתא היא דלר' עקיבא אפילו הוה מותר דינר לא שקלי בני ראשונה כתובת בנין דכרין דבאחת בחייו ואחת במותו לא איתקן כתובת בנין דכרין וכ"ש כי ליכא מותר דינר. וש"מ נמי דכתובת בנין דכרין לא טרפא ממשעבדי דאי ס"ד טרפא ממשעבדי ליתו בני ראשונה וליטרפינהו לבני שניה שהיא בעלת חוב ודחי רב אשי להני תרי ש"מ קמאי אבל במסקנא אמר מר זוטרא הלכתא אחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין וכתובה נעשית מותר לחברתה וכתב הרא"ש ז"ל וה"מ אחת בחייו ואחת במותו אבל מתו שתיהן בחייו עד דאיכא שם יותר על שתי כתובות דינר דתנן מי שהיה נשוי שתי נשים ומתו ואח"כ מת הוא והיתומים מבקשין כתובת אמן ואין שם אלא שיעור שתי כתובות חולקין בשוה היה שם יתר דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן וכו' ע"כ. והוא ג"כ לשון הרי"ף ז"ל ואפשר שלכן סמך התנא מיד ההיא מתני' לזו לומר לך דדוקא הכא בהאי מתני' דאחת בחייו ואחת במותו לא בעינן מותר דינר. ומתני' דקתני נשא את הראשונה ומתה נשא שניה ומת הוא אה"נ דה"מ למיתני נשא שתי נשים ומתה אחת בחייו ואחת אחרי מותו שניה ויורשיה קודמין וכו' אלא דאורחא דמילתא נקט: **שנייה ויורשיה** וכו'. תוס' ר"פ אע"פ ייבנו מתני' בדוחק לבני מתא מחסיא דאמרי יסבון תנן. ובגמ' ס"פ כל הנשבעין: **ב מי שהיה** נשוי שתי נשים ומתו ביד פי"ט דהל' אישות סי' ב' ג' ה'. ובטור א"ה סי' קי"א: **ואם אמרו יתומים וכו'**. ירושלמי פ' שני דייני ובפ' מי שמת. ונלע"ד שאם אמרו יתומים הרי אנו מוותרין דינר מן העזבון של הנכסים כדי שתתקיים בו נחלה דאורייתא והשאר נטול אותו בעבור כתובת אמנו דלא מהני ונראה דכ"ש הוא. ובדבור הוא שנ"ל במשנה במקום אמן אמן וכן בפי' ר"ע ז"ל צריך להיות במקום דכרין דכרין: **ג היו שם נכסים בראוי אינם** וכו' כך צ"ל. ופי' רש"י והר"ן ז"ל היו שם נכסים בראוי שראויה ליפול להם ירושה מאבי אביהם אחרי מות אביהם ולאחר שתפול הירושה יהא שם מותר דינר בשתי הירושות אינם כמוחזק וכו' ע"כ. וז"ל הטור שם באה"ע סי' קי"א אפילו היה ראוי ליפול להם ירושה מאבי אביהם בענין שיהיה שם מותר דינר לא חשיב מותר אפי' מת אבי אביהן קודם שיחלקו כיון שלא היה שם מותר דינר בשעת מיתה לא חשיב מותר ע"כ: **ר"ש אומר** בפירקי' דף נ"א קודם מקומה: **אינו כלום עד שיהיו שם נכסים שיש להם אחריות יתר על שתי כתובות דינר**. ולרבנן אפילו מטלטלי הוי מותר דמיקיים בהם נחלה דאורייתא אבל בהא מודו רבנן לר' שמעון דבעינן מקרקעי שיעור שתי כתובות דתנאי כתובה ככתובה דדוקא מקרקעי גביא כתובת בנין דכרין ואע"ג דתקינו רבנן בתראי למיגבי כתובה ממטלטלי לכתובת בנין דכרין לא תקון הרא"ש ז"ל: וכן פסק ג"כ הרמב"ם ז"ל בפי"ט דהלכות אישות סי' ז'. וז"ל הטור שם סי' קי"א ודוקא במקרקעי שיש שם קרקע כדי שתי הכתובות אבל אם אין שם אלא מטלטלי שפיר דמי ע"כ. והרמב"ם ז"ל לא חילק בפי"ט מהלכות אישות בין קרקע למטלטלי לענין כתובת בנין דכרין רק שם פ' ט"ז סימן ז' וגם לא מצאתי שהזכיר שם המותר דינר אי הוי אפילו ממטלטלי דלא כר"ש או דוקא ממקרקעי כדעת ר"ש הכא במתני' וכמו שנראה שפסק הכא בפי' מתני' וכמו שהעתיק ג"כ ה"ר עובדיה ז"ל: **ד חולקין בשוה**. הגיה ה"ר יהוסף ז"ל חולקות בשוה: **של מנה נוטלת חמשים**. בגמרא פריך שלים מנה היה ראוי שתטול שהרי אין לה חלק במנה שני והאיך וכו' ומשני דמתני' איירי דאמרה או כתבה בעלת מאתים לבעלת מנה וכו' כדפי' ר"ע ז"ל וכתב הר"ן ז"ל ונקטה תנא בכותבת לאשמועינן רבותא שבשביל כתיבה זו שכתבה בעלת מאתים מתמעט חלק שלש מאות משום דמצית אמרה לה בעלת מאתים מדין ודברים בלבד סליקית נפשאי ולא נתתי לה חלקי במתנה ומה שגבתה לא בשליחותי גבתה שתאמרי לי כבר נטלה זו חלקך ע"כ וכן פי' רש"י ז"ל: **של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה**. והכא נמי פריך בגמרא כיון דאוקימנא בכותבת בעלת מאתים לבעלת מנה וכו' אין לה לבעלת מאתים לחלוק מעתה אלא במאה ואין לה אלא ע"ה דבמנה שלישי אין לה כלום ומשני סיפא מיירי כגון דכתבה או אמרה בעלת ג' מאות לבעלת מנה ולבעלת מאתים דין ודברים אין לי עמכם במנה ובעלת מאתים לא כתבה ולא אמרה כלום הלכך וכו' לשון ר"ע ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל ונקטה תנא לסיפא לאשמועינן רבותא טפי מרישא דלא תימא בשלמא רישא כיון דאסתלקא לה ראשונה בעלת מנה לגמרי ודאי לדעתה של בעלת מאתים היה שתטול בעלת מנה חמשים שהרי אין לה לחלוק עמה עוד אבל בסיפא דמצית אמרה בעלת ג' מאות לבעלת מאתים לא להוסיף על חלקך נסתלקתי ממנה הראשון אלא לא רציתי לטרוח כ"כ בחלוקות וסמכתי שאבוא לחשבון עמך במנה שני שיש לנו לחלוק קמ"ל עכ"ל. ואילו היה שם ד' מאות השלש מאות חולקי' על הדרך שנתפרש והמנה הרביעי חולקות בשוה שהרי במנה זה שעבוד כולן שוה ע"כ. וראיתי להעתיק הנה ביאור רב אלפס ז"ל אמתני' ואגמרא דילה בקיצור וז"ל אע"ג דלא ס"ל לתנא דחולקין לפי מעות מש"ה קתני בבבא דרישא חולקין בשוה דבקמא כל חדא מינייהו תלתין ותלתא ותילתא ותני בבא תליתאה של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה ושל שלש מאות ששה של זהב ואע"ג דהאי פלוגתא לפי מעות הוי לא קתני בה חולקי' לפי מעות אלא קא פריש לתוספתא כי היכי דלא ליתני חולקין לפי

מעות

מעות דלאו מעיקרא דדינא הוא דפלגי לה לפי מעות אלא איתרמויי אתרמי ליה הכי אלא אי אמרת דס"ל לתנא דחולקין לפי מעות והאי דקתני חולקין בשוה לפי מעות הוא ובבא תליתאה נמי לפי מעות ניתני או אידי ואידי חולקין בשוה או אידי ואידי חולקין לפי מעות אלא ודאי הא דקתני חולקין בשוה כל חדא מינייהו שקלא [תילתא דהוא] תלתין ותלתא ותילתא ורבי דקאמר אין אני רואה דבריו של ר' נתן באלו אלא חולקין בשוה אהרי באבי בתראי פליג דלא תני בהו חולקין בשוה [וכו'] ומהוורתא דשמעתא וספקא דדינא דמי שהיה נשוי ג' נשים ומת כתובתה של זו מנה ושל זו מאתים ושל זו שלש מאות ואין שם אלא מנה חולקות בשוה ושקלא כל חדא מינייהו תילתא דהיינו תלתין ותלתא ותילתא כדקתני במתני' וליכא מאן דפליג בהאי באבא. באבא היו שם מאתים או שלש מאות בהני תרתי [בבי] פליג ר' ור' נתן דר' נתן סבר חד [מנה] מינייהו פלגי בשוה כדמעיקרא דליכא מינייהו מאן דלית ליה בציר מחד מנה וה"ל שעבודא דכולהו בהאי מנה וקאתו בהדי הדדי הלכך פלגי להו כולהו בשוה וכד שקלא האי דאית לה מנה מנתא דילה מהאי מנה איסתלקא לה ולית לה (ממנה) [במנה] תנייתא ותליתאה ולא מידי משום דלית לה בהון שעבודא והאי מנה תנייתא פלגי ליה דאית לה מאתים ודאית לה תלת מאה בשוה דמשעבד להרווייהו וכד שקלא הך דאית לה מאתים ממנה תניינא פלגא [דידה] איסתלקא לה מהאי מנה תליתאה לגמרי דלית לה בגויה שעבודא ושקלא ליה דאית לה תלת מאה לחודה דלדידה משתעבד. הדין הוא סברא דר' נתן וקאמר רבי אין אני רואה דבריו של ר' נתן באלו דאינון תרי באבי דסיפא היו שם מאתים היו שם שלש מאות אלא הכי נמי חולקות בשוה וכל חדא מינייהו שקלא מאה הואיל וכל חדא וחדא מינייהו לית לה בציר ממאה כסברא דר' נתן בבבא קמייתא וה"ה בהיות שם מאתים דכל חדא וחדא מינייהו לא מטי לה שיעבודא דילה ואי איכא ד' מאה פלגין תלת מאה מינייהו בשוה דשקלא כל חדא מינייהו מאה ומאה יתירי פלגי לה דמאתים ותלת מאה בשוה דכבר איסתלקא לה דמנה ולא פש לה מידי וכן נמי אי איכא חמש מאה פלגי כולהו תלת מאה בשוה ומאתן יתירי פלגי ליה הרווייהו בשוה ואי אשתכח בתר הכי מידי שקלא ליה האיך דאית לה תלת מאה ואי לא לא. הדין סברא דרבי דסבר דאזלינן בתר מאי דשוו להדדי דכל היכא דכי פלגינן בינייהו בשוה לא מטי לחדא מינייהו טפי מדילה פלגינן בינייהו בשוה והא ה"נ עבדינן עד דמטי לחדא מינייהו שיעורא דאית לה וכד מטי לה שיעור מאי דאית לה מסלקינן לה ומאי דפש בתר הכי פלגי ליה הנך עד דמטי נמי לחדא מינייהו מאי דאית לה ומאי דפש שקלא ליה האיך עד דמשתלמא כל מאי דאית לה אבל ר' נתן סבר דאזלינן בתר שיעורא זוטא דבכולהו דפלגי ליה כולהו בשוה ומאי דפש מממונא חזינן מאי דשוו הנך תרתי בשעבודא פלגי ליה ושארא שקלא ליה הך דאית לה טפי מכולהו עד דמטי שיעורא דמשתכח לשיעורא רבא דכולהו דהוא תלת מאה ואי איכא טופיינא על תלת מאה כגון דאשתכח ד' מאה כיון דליכא בכולהו מאן דאית לה ד' מאה פלגי להו לתלת מאה כדמעיקרא והך מאה יתירתא הדר ביה דינא לכדמעיקרא דחזינן מאי דשוו ביה כולהו להדדי ומשתעבד לכולהו ופלגי ליה בשוה לפום מאי דפרישנא כסברא דידיה בפלוגתא קמייתא והא ה"נ עבדינן עד דמשתכחא שית מאה דהוא כללא דממונא דכולהו ושקלא כל חדא מינייהו שיעורא דילה עד גמירא וטעמיה דרבי עדיף וטפי מסתבר הלכך הלכתא כותיה עכ"ל ז"ל בקיצור. ועיין בתוס' ובהרא"ש ז"ל בפירוש שכתבו בשם רבינו חננאל ז"ל דבאלו דקאמר רבי קאי אהרי באבי קמייתא וחולקות בשוה דקאמר רבי אין פירושו כמו חולקות בשוה דקאמר ר' נתן במתני' עיין שם. וביד פי"ז דהלכות אישות סי' ח' ובטור א"ה סי' צ"ו וח"מ סימן ק"ד וסימן קע"ו. ונראה בדוחק לומר דהא דלא קתני היו שם מאתים של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים ושל שלש מאות שבעים וחמשה שבעים וחמשה פי' דינרי כסף היו שם שלש מאות של מנה נוטלת חמשים ושל מאתים מנה ושל שלש מאות ק' והמנים פי' דינרי כסף משום דניסבא קלילא קא נקיט בין ברישא בין בסוף מילתיה: **וכן שלשה שהטילו לכיס פיחתו או הותירו כך הם חולקים.** פי' לפי המעות ומפ' בגמ' דלאו פיחתו פיחתו ממש הותירו הותירו ממש אלא פיחתו כגון שנפסל המטבע לגמרי שאינו יוצא כלל ואינו ראוי עוד אלא לרפואה כמו שפירשו ס"פ במה אשה יוצאה בסלע שעל הצינית דכיון דישנו בעין נוטל כל אחד כחשבון המעות שהטיל אבל אם פיחתו ממש מאה או חמשים זוז זה מפסיד מחצה וזה מפסיד מחצה וכן הותירו ר"ל שהטילו מעות שאינם עוברים אלא בדוחק ונפאו ונתנו בהם עד שנתחלפו במעות טובות וחריפות הלכך חולקים לפי המעות דכל חד מאי דיהיב שקיל אבל אם הותירו יותר על החשבון מאה או חמשים הריוח לאמצע לפי מספר השותפים ולא לפי המעות. וכתבו תוס' ז"ל וכן שלשה שהטילו לכיס לא הוי ממש דומיא דרישא דהכא כל אחד נוטל לפי מעותיו ור"ח פי' דאבבא בתרייתא קאי עכ"ל ז"ל וכן נ"כ פי' רב אלפס ז"ל דקאי אכד אתרמי בבבא דסיפא דמתני' ע"כ פי' דודאי שאין דיניהם שוין דבכתובה דוקא בכתובה דין ודברים וכו' אלא כלומר כד אתרמי וכו'. ואיתה להאי בבא רפ"ד וה': **ה מי שהיה נשוי ד' נשים וכו'.** והילך לשון הר"ן ז"ל ואילו ראשונה לשלישית לא קתני דהשבע לשניה ומש"ה נקט תנא ד' נשים ולא תנא שלש משום דאי תנא שלש ה"א דהתם היינו טעמא דאין הראשונה נשבעת לשלישית משום דשלישית נפרעת בלא שבועה ויכולה הראשונה לומר לה את כבר נתקבלת כתובתיך ולמה אשבע ליך ולהכי נקט ד' לאשמועינן דאע"ג דשלישית אינה נפרעת אלא בשבועה אפ"ה הראשונה אינה נשבעת לה דשבועה לאחד כשבועה למאה עכ"ל ז"ל: **והרביעית נפרעת שלא בשבועה.** וכגון שהיתומים גדולים וקסבר האי תנא דכי אמור רבנן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ה"מ ביתומים קטנים ולא בגדולים הלכך הרביעית נפרעת שלא בשבועה ובן ננס ס"ל כדתני אביי קשישא דיתומים שאמרו הבא ליפרע מהן לא יפרע אלא בשבועה בגדולים אמרו ואין צריך לומר קטנים הלכך אף היא לא תפרע אלא בשבועה והכי מפרש לה אביי בגמרא: **בן ננס אומר וכו'.** ביד רפי"ז דהל' אישות ופסק שם לענין דינא דמתניתין כבן ננס דאף הרביעית לא תפרע אלא בשבועה דאביי דהוא בתרא מוקי פלוגתייהו בדאביי קשישא וכתב שם מגיד משנה ואע"פ שבאים לגבות ממנו וכגון שהיו גרושות כולן נשבעות ע"כ. וכתב הרא"ש ז"ל ואף לרב נחמן ושמואל דמוקמי פלוגתייהו בטעמי אחריני לית להו לרבנן הא דאביי קשישא אם לא נאמר דמיירי שפטרה אביהן מן השבועה ומועיל הפיטור לגבי יתמי אבל לא לגבי הכנסים

ומ"מ הלכתא כאביי קשישא אם לא פטרה ע"כ: **היו כולן יוצאות ביום אחד וכו'.** ואיתא בתוס' פ' חזקת דף ל"ד. וביד שם סי' ג'. ותימא אמאי לא תנא היו כולן כתובות ביום אחד ואפשר לומר דה"פ היו כל הד' נשים יוצאות מבית אביהן לבית בעליהן ביום אחד כלומר שכולן נשאו ביום אחד כלומר שמתוך שטרי כתובותיהן נראה כן דמוסתמא שביום שנכתבה הכתובה נשאת כנלע"ד אע"פ שדרך לשון המשניות והברייתות והמימרות למיתני הכי גם בענין מקח וממכר: **כל הקודמת לחברתה אפילו שעה אחת בכתובתה זכתה.** כפי השעות המפורשות בתוכן כגון באחת כתוב ביום פלוני בשעה שלישית ובשניה בשעה רביעית וכן כולם רש"י ז"ל. והוה מצינא לפרושי דה"ק כל הקודמת לחברתה אפילו שעה אחת זכתה ואע"פ שאין מנהג אנשי העיר לכתוב שעות כיון שבירושלים היו רגילין לכתוב שעות לא אמרינן בטלה דעתו בכתיבת השעות וכולן חולקות בשוה אבל אני רואה שכתב שם הרמב"ם ז"ל וכן אם היה זמן השטרות והכתובות שוה כולן ביום אחד או כולן בשעה אחת במקום שכותבין שעות חולקים כאחד שאין שם קודם ע"כ דמשמע שאם אינה וכתב שעות לאו כל כמיניה וחולקים בשוה והכי מוכח בגמרא בעובדא דאימיס דרמי ב"ר חמא: **היו כולן יוצאות בשעה אחת וכו'.** פשוטה היא זו הבבא מרים בבא קמייתא דמתני' דלעיל ואפשר שבא להשמיענו דההיא דמתני' דלעיל מיירי שכולן נכתבו ביום אחד או בשעה אחת במקום שרגילין לכתוב שעות דאם לא כן כל הקודמת זכתה ובדין הוא א"כ דליתני האי מתני' דהכא קודם ההיא דלעיל כיון שהיא הקדמה לה אלא נראה דסידרא דמניינא נקיט ואזיל ברישא נקט שתי נשים ובתר הכי נקט שלש ובתר הכי נקט ד' מן הטעם שכתבתי בשם תוס' ז"ל והדר תני מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדהו וכו' דהוי מטעמא דדין מקח וממכר כך נלע"ד. ובטור א"ה סי' צ"ו. ועיין במ"מ בית יוסף בחשן המשפט בשם הריטב"א ז"ל בסוף סי' ע"א וסי' ק"ד. ובגמרא אתמר שני שטרות היוצאין ביום אחד פי' שמכר או נתן שדה אחת לשני בני אדם ביום אחד רב אמר יחלוקו ושמואל אמר שודא דדייני פי' למי שנראה להם שנמסר לו השטר תחלה מגד שהוא אוהבו ולפני התעהו ובירושלמי גרסינן מתני' פליגי אדשמואל דתנן מי שהיה נשוי שלש נשים ואין שם אלא מנה חולקות בשוה וכן ג"כ תניא בסיפא גבי שעות אבל תוס' והרא"ש ז"ל כתבו דהלכתא כשמואל כדקיימא לן דהלכתא כותיה בדיני ובשטר מכר או מתנה על שדה אחת מיירי אבל שטרי הודאות והלואות היוצאין ביום אחד חולקים והכא לא פליג שמואל כדתנן במתני' היו כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקות בשוה לפי שיש חילוק בין קנין לשעבוד דקניית מכר או מתנה כל הקודם בקנין זכה מאותו היום עצמו אבל השעבוד אינו חל עליו אלא שעה שמוכיח מתוך השטר שחל השיעבוד דהיינו ממחרת יום הכתיבה וכו דביום שנכתב השטר אין הוכחה בו מתי התחיל בבקר או בערב ע"כ: **ו מי שהיה נשוי לשתי נשים ומכר וכו'.** ירושלמי ר"פ הכותב. והסוגיא שיש פה בגמרא אמתני' הביאה הרי"ף ז"ל בפ' יש נוחלין דף רכ"ו. וביד שם פי"ו סי' י"א י"ב ובהלכות ערכין פ"ז סי' ט"ו ובפי"ט דהלכות מלוה ולוה. ובטור א"ה סי' צ' ק' ובח"מ סי' קי"ח: **וכתבה הראשונה ללוקח.** פי' ללוקח שני דלא מצי למימר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל במתני' דבפ' הניזקין גבי לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה דמקחו בטל דהוי לוקח אחד יכולה למימר נחת רוח עשיתי לבעלי ולשון הרמב"ם שם בהלכות אישות פי"ז וחזר הבעל ומכר לאיש אחר בין אותה שדה בין שדה אחרת וקנו מידה וכו' אינה יכולה לומר נחת רוח וכו'. ועיין ברב אלפס פ' חזקת דף קפ"ו שכתב שם דשמעי' מסוגיין דהכא דבין נכסי דידה דאיקרו נכסי צאן ברזל ובין נכסי דבעל דאית לה בהון שעבוד כתובה בלחוד אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה פי' שהתנה עמה שלא תטרוף מאותן נכסים שלקח מקחו בטל ויכולה לגבות מהם דבכולהו מציא למימר נחת רוח עשיתי לבעלי וכן הלכתא: **וכן בעל חוב וכו'.** ומצאתי נוסח וכן בעלי חוב וכן אשה ובעל חוב:

פרק יא

אלמנה נזונת מנכסי יתומים וכו'. פי' לאו דוקא יתומים אלא כל מי יורשין. וביד רפי"ח דהלכות אישות וסי' ו'. ואיתה פ' נערה דף מ"ג ודפ' האשה שנפלו דף פ"א: **מעשה ידיה שלהן.** גרסי' בלא ויו דאי גרסי' ומעשי הוי היכי מיבעיא ליה בגמרא אי נזונת תנן כו' תוס' ז"ל. ובגמרא לא אפסיקא שפיר בעיין. וכן מצאתי שהיא דעת הר"ז הלוי ז"ל בספר המאור ס"פ נערה שנתפתתה אבל הרי"ף ז"ל בשם רב משה גאון ז"ל כתב שם דאפסיקא לעולם נזונת תנן וכאנשי גליל וכתב הרמב"ן ז"ל שם בספר המלחמות על הרז"ה ז"ל שלא הבין דעת הגאון ז"ל שהוא כך אמר דבפ' אלמנה אמרינן דאי נזונת תנן אתיא כאנשי גליל ואנן נזונת קא גרסינן דהכי כתיב בכולהו נוסחי והכי נקטי כולהו רבנן דנזונת קא גרסינן וכלשון הזה אגרות הגאונים כי כן מצינו מפורש בהלכות כנ"ד ז"ל עכ"ל ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל מיהו אם אמרה יהא מעשי ידי במזונותי שומעין לה והכי איתא בירושלמי בפירקין ע"כ: **ואין חייבין בקבורתה.** וא"ת פשיטא דהא בעל גופיה לא מיחייב בקבורתה היכא דלא ירית כתובתה דקיימא לן קבורתה תחת כתובתה כו' [עי' בתוי"ט] אלא מי יקברנה. וכי תימא ביבמה אתא לאשמועינן דיורשי כתובתה חייבין בקבורתה ולא יורשי נכסי מלוג א"כ אמאי איצטריך למידק לעיל מדקתני יורשים יורשי כתובתה איזוהי אלמנה שיש לה שני יורשין תיפוק ליה מדאיצטריך כך בבא כלל וי"ל דאיצטריך לאשמועינן אפילו היכא דלא שקלא אלמנה כתובתה כגון דליכא אלא מטלטלי אינם חייבים בקבורתה ואע"ג דהשתא הוו כיורשי כתובתה כיון שאינה גובה אותה מהם תוס' ז"ל. ומה שכתב ר"ע ז"ל שאם מתה קודם שנשבעה שבועת אלמנה שיורשי בעלה חייבין בקבורתה היא דעת הרמב"ם ז"ל הכא בפי' המשנה תם שם ביד בפי"ח דהלכו' אישות ולא הודו לו: **יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה.** מפ' בגמרא בפ' האשה שנפלו לה נכסים דף פ"א דהך סיפא בשומרת יבם מדקתני יורשיה יורשי כתובתה משמע שיש לה שני יורשין יורשיה ויורשי הבעל כדאיתא התם וקאמר דיורשי הבעל שהם יורשי כתובתה הם חייבין בקבורתה אע"פ שיש לה יורשי אחרים דהיינו יורשי האב שהם יורשים נכסי מלוג הנכנסין והיוצאין עמה. ובטור א"ה סימן פ"ט וסי' נ"ה. וכתוב שם בסי' פ"ט כתב הרמב"ם ז"ל מתה האלמנה יורשי הבעל חייבין בקבורתה נשבעה שבועת האלמנה ואח"כ מתה יורשיה יורשי כתובתה הם חייבין בקבורתה ע"כ. ונראה שחושב ליורשי הבעל יורשיה כל זמן שלא נשבעה כיון שאין יורשיה נוטלין כל זמן שלא נשבעה ולא נפרעה כיון שראוין לירש אותה אילו נשבעה חשיב שפיר

יורשיה וכן כתב הראב"ד ז"ל עכ"ל ז"ל ונראה שהר"ן והמגיד משנה ז"ל ג"כ דעתם נוטה לדעת הראב"ד ז"ל: **ב אלמנה בין מן האירוסין** וכו'. פ' אלו מציאות דף ל"ב. וביד פ' י"ז דהלכות אישות סי' י"ג. ובטור א"ה סי' ק"ג. וכתב הרב אלפס ז"ל גרסי' בפ' אלו מציאות אמר רב נחמן אינה צריכה ב"ד מומחין אבל צריכה ב"ד הדיוטות כגון גברי דמהימני ובקיאי בשומא ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל כגון גברי דמהימני כלומר שאין פירוש הדיוטות בכאן כמו שמתפרש בכל מקום בעלמא שפירושו דאיכא תלת דגמיר וסביר ותרי דמסברי להו וסברי דא"כ פשיטא דטפי מהכי אינה צריכה דבכל דיני ממונות סגי בהכי אלא הכא קרי מומחין למאי דקארי בעלמא הדיוטות וקרי הדיוטות להדיוטים גמורים אלא שבקיאין בשומא ע"כ. וכן משמע מדברי הרא"ש ז"ל שאכתוב לקמן סוף סי' ג' בס"ד וכן כתוב ג"כ בתוס': **בין מן האירוסין** וכו' **מוכרת שלא בב"ד**. אית דמפרשי משום חנא כפי' רש"י ז"ל שיהו בעיניהן לחן בעיניהם ולא ימנעו מלישא לאנשים אם היו צריכות לטרוח לבוא לב"ד למכור ואית דמפ' לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ואיכא בינייהו למ"ד משום חנא גרושה נמי בעיא חן להתקנת חכמים היא מה לי אהובה מה לי שנואה ולמ"ד לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו הא לא איכפת ליה. ור"ח והרי"ף והרמב"ם ז"ל פירשו משום חנא שתהא כדוגמא לנשים שבשבילה ימצאו חן בעיני האנשים וישאו אותם וכתב הר"ן ז"ל דנ"מ דלפי' זה אם כבר נשאת אינה מוכרת אלא בב"ד דהרי בעל חן שלה ע"כ. ועיין במה שכתבתי לעיל פ"ט סי' ב' וגרסי' בברייתא בגמרא כשם שמוכרת שלא בב"ד כך יורשיה יורשי כתובתה מוכרין שלא בב"ד ע"כ ושמא לשבח זו סמך האי מתני' לדלעיל מינה לרמוז לנו זה דו"ק: **ר"ש אומר** וכו' כתב הר"ן ז"ל ואחרים פירשו דר"ש סבר דמן הנשואין דאית לה מזוני מוכרת שלא בב"ד אפילו לכתובה כדי שתפסיד מזונות ע"כ: **וכל שאין לה מזונות**. לאתויי גרושה מן הנשואין ולמ"ד משום חנא לאתויי מגורשת ואינה מגורשת מן האירוסין כגון זרק לה גיטה בר"ה ספק קרוב לו ספק קרוב לה דבעלה חייב במזונותיה בחייו ואשמעינן מתני' דדוקא בחייו משום דמעוכבת בשבילו להנשא אבל לאחר מיתה אין לה מזונות מן היתומים דמספקא לא מפקינן ממונא כן פי' רש"י ז"ל וכתבו עליו תוס' ז"ל דהא מילתא דפשיטא היא דמספק לא תוציא מזונות מן היתומין דשמא מגורשת גמורה היתה הלכך נראה כפי' ר"ח ז"ל דה"ק הא דתנן כל שאין לה מזונות לא תמכור לדיוקא איצטריך דהא יש לה מזונות תמכור שלא בב"ד ואיזו זו אלמנה מן הנשואין ומרבה מגורשת ואינה מגורשת ואין לתמוה מאי קמ"ל אם מוכרה שלא בב"ד דמצינן למימר דעיקר מילתא לאשמועינן דבת מזונות היא א"נ מצינן למימר דאף המכירה שלא בב"ד קמ"ל דס"ד דלאו מדינא היא זוכת אלא משום דאגידא ביה סד"א דלא תקנו לה רבנן למכור שלא בב"ד דסגי לה אי אית לה אפי' בב"ד ע"כ. ועוד כתבו תוס' ז"ל דחכמים נמי כר"ש ס"ל בהא דאמר וכל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בב"ד והא דאמרי בסמוך מוכרת אפילו ד' וה' פעמים ומוכרת למזונות שלא בב"ד משום דאכתי לא הפסידה מזונות הוא דמוכרת שלא בב"ד לכתובתה ע"כ. ונלע"ד דהע"נ דלא תאמר בגמרא האי פירושא דוכל שאין לה מזונות לאתויי מגורשת ואינה מגורשת רק לדעת עולא דס"ל דטעמא הוי משום חנא מ"מ גם לדעת ר' יוחנן דקיימא לן כותיה דס"ל דטעמא הוי משום שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד נלע"ד דאיצטריכן לפרושי הכי דאי לא תימא הכי רק לאתויי גרושה גמורה מן הנשואין כדמשמע פשטא דגמרא הא קתני לה בסיפא בהדיא ודוחק לומר תנא והדר מפרש: **ג מכרה כתובתה** וכו'. ביד שם פי"ז סי' י"ח: **נתנתה לאחר**. מדקתני נתנתה לאחר משמע דדוקא נתנתה לאחר אבל מחלתן ליורשין יש לה מזונות והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם וכו' עד אבל הרשב"א ז"ל כתב דלפום גמרין לא משמע הכי דלקמן וכו' עד ולפיכך יש לומר דכי תנא הכא נתנתה לאחר רבותא קמ"ל דאפילו נתנתה לאחר אין לה מזונות וכ"ש כשמחלתה ליורשין הר"ן ז"ל: **לא תמכור את השאר אלא בב"ד**. ר"ש קאמר לה והכי מוקי לה בגמרא: **וחכמים אומרים** וכו'. הם ר' מאיר דס"ל בברייתא דכל זמן שלא מכרה או משכנה או נתנה כל כתובתה יש לה מזונות דס"ל לר' מאיר דמקצת כסף הוא לה עדיין על היתומים הרי הוא ככולו ויתנו לה מזונות ור"ש ס"ל דלא אמרינן מקצת כסף ככל כסף: **וכותבת בשטר המכירה למזונות מכרתי** וממילא משמע דג"כ מה שמוכרת לכתובה כותבת לכתובה מכרתי משום עלה טובה כי היכי דלא נקרייה רעבתניתא פי' כדי שלא יהיו בני אדם סבורין שהכל מכרה לצורך מזונות ושוב אין אדם נושאה והיא סברת ר' יהודה בברייתא בפירקין בדף נ"ו ור' יוסי פליג עליה וס"ל דיותר טוב לה שתמכור ותכתוב סתם ולא תפרש אלו למזונות ואלו לכתובה מפני הלקוחות שלקחו שדות מבעלה שאם יכלו כל נכסי היתומים תחשוב כל מה שמכרה למזונות ועל הלקוחות שלקחו מבעלה תחזור על כתובתה שאם תפרש לכתובה מכרתי לא תוכל שוב לנתקן למזונות ועל הלקוחות לא תחזור על מזונותיה דתנן אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ע"כ. והסבר שבמתני' אפי' ר' יוסי יסבור דמשום עלה טובה יותר טוב לה לפרש אח"כ מצאתי בפסקי הרא"ש ז"ל שכתוב שם הא דקתני וכותבת למזונות אסיקנא לעיל דעלה טובה קמ"ל דלא ליקרו לה רעבתניתא וה"ה נמי אם לא כתבה אלא מכרה סתם נאמנת לומר למזונות מכרתי דנכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה כדתני לוי אלמנה כל זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראיה וכר' יוסי דאמר מוכרת סתם ובכך כחה יפה ובירושלמי מפרש יפוי כח דר' יוסי אם באת מלוה בעדים אומרת למזונות מכרתי באת מלוה בשטר אומרת לכתובה מכרתי ע"כ. והתם בפירקין בדף נ"ו איתה להאי בבא דמתני': **וגרושה לא תמכור**. אלא בב"ד למ"ד טעמא משום חנא הא ר' שמעון היא דלית ליה חנא דגבי אלמנה מן האירוסין נמי משום דלכתובה קא מזבנא אמר לא תמכור אלא בב"ד וקמ"ל דגרושה מן הנשואין רבותא טובא יותר מאלמנה מן האירוסין דמ"ד אלמנה מן האירוסין הוא דלא נפיש חן דידה פי' רש"י ז"ל שלא היתה לו חבת ביאה ולא ירע בעיני הנשים אם הוטרחה זו אבל גרושה דנפיש חן דידה אימא תיבעי חן ואפילו לר"ש קמ"ל ודוחק גדול הוא למ"ד משום חנא דרישא דהאי מתני' ר"ש והאי סיפא נמי ר"ש ומציעתא ר"מ דהיינו חכמים כדכתיבנא. בפי' ר"ע ז"ל וכשמוכרת בין לכתובה בין למזונות צריכה שבועה ואינה צריכה הכרזה ע"כ פי' צריכה שבועה שלא גבתה יותר ויש עוד שני פירושים אחרים בזה עיין בתוספות ובהר"ן ז"ל וז"ל הרא"ש ז"ל בקיצור והא דקאמר הכא צריכה שבועה אחר המכירה קאמר דמשביעין אחר המכירה שבועה דלא אתפסוה גררי וגם שלא זלזלה במכירה ושגג מכרה יותר מן הצורך ואע"פ שהיו שם ב"ד הדיוטות בשומא שמא לא דקדקו כולי האי דיושבי קרנות הן ע"כ: **ד אלמנה שהיתה כתובתה מאתים** וכו'. בירושלמי פריך ויחזור המקח ומוקי לה ר' יוחנן שכשמכרה שוה מאתים במנה מיירי כשהוזל המקח וכשמכרה שוה מנה במאתים מיירי שהוקר המקח והלוקח רוצה לקיים המקח וריש לקיש אמר אין אונאה לקרקעות א"ר יוחנן אם היה דבר מופלג יש לו אונאה מתני' פליגא אר' יוחנן אלו דברים שאין להם אונאה הקרקעות פתר לה בדבר שאינו מופלג פי' ר"ח שלא הגיע אונאה עד כדי דמי החפץ מכלל דבטול מקח לר' יוחנן הוי בכדי דמיכן ע"כ בקיצור מן התוס'. ועיין ברב אלפס בפ' הזהב דף ל"ג ע"ב ובספר המלחמות להרמב"ן ז"ל שם דף ל"ה ע"א. וביד שם פי"ז סי' ט"ו י"ו ובס' שני דהלכות שלוחין ושותפין סי' ו'. ובטור א"ה סי' ל"ג וסי' ק"ג וח"מ סי' קפ"ג. בפי' ר"ע ז"ל שהשולח שלוחו לשוק לסחורה ולקח בזול הכל לבעל המעות. אמר המלקט וכאן שנה רבי דין זה ודלא כר' יהודה דאמר בתוספתא דבגמרא הכל לשליח אבל תוס' ייסבו מתני' אפי' לר' יהודה כמו שאכתוב בסמוך בס"ד. עוד בלשון ר"ע ז"ל ולא שנויין הלכה אלא בדבר שאין לו קצבה. אמר המלקט ותוס' ז"ל הוכיחו דבדבר שאין לו קצבה אפי' ר' יהודה מודה ואתיא מתני' ככ"ע כאשר כתבתי כבר. וז"ל בקיצור נראה לר"ת דבמתני' מודו בין ר' יהודה בין ר' יוסי דבדבר שאין לו קצבה נמי לא פליגו דר' יוסי סבר הכל לבעל המעות ור' יהודה סבר הכל לשליח אלא בכה"ג שניתן לו מתנות תוספת דקאמר ליה קח זה עבור מקחך ועוד אני מוסיף לך זה משלי אבל אם מכר לו בזול מחמת טעות כעין משנתנו שוה מאתים במנה אפילו ר' יהודה מודה דהכל לבעל המעות דאי לא תימא הכי קשיא דלקמן תניא ר' יהודה אומר וכו' ע"ש: **שוה מנה ודינר במנה**. שם בטור א"ה סי' ק"ג כתוב או שטעתה אפילו כל שהוא וכתוב שם בבית יוסף שכך כתב הרא"ש ז"ל דהא דקתני במתני' מכרה שוה מנה ודינר במנה לאו דוקא דינר דה"ה בפחות וי"מ דינר דוקא ולא נהירא כיון דאפילו בפחות מכדי אונאה בטל אין חילוק בין דינר לפחות עכ"ל ז"ל. והדברים אלו של הרא"ש ז"ל כתבם הוא ז"ל אחר שהביא מתני' דבסמוך דשום הדיינים: **האחרון בטל ושל כולן מכרן קיים**. לשון הטור שם סי' ק"ג היתה כתובתה ד' מאות זוז ומכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון שוה מנה ודינר במנה הראשונים מכרן קיים והאחרון בטל בד"א שהן ד' שדות חלוקות אבל אם הכל שדה אחת ומכרה ממנו מארבעה לרב אלפס ז"ל שפסק במכור לי כור וזבין ליה ליתכא שהמכר בטל שחשוב כמעביר על דבריו אפילו הראשונים מכרן בטל אם עשה לכל אחד ואחד שטר בפני עצמו אא"כ מכרה לכולם בשטר אחד או מכרן של הראשונים קיים אבל רבינו מאיר ז"ל פסק במכור לי כורא וזבין ליה ליתכא שהמכר קיים ולפי זה אפילו מכרה לד' בד' שטרות הראשונים מכרן קיים לבד מהאחרון וכן היא מסקנת אדוני אבי ז"ל ע"כ: **ושל כולן מכרן קיים**. מפ' בגמרא דהא קמ"ל דלא תימא דוקא בריכא דכי מכרה מנה במאתים דלהסתלק מהאי ביתא לגמרי אבל הכא נימא דאם טעתה במנה ראשון נמי יהא מכרה בטל אם מכרה שוה מנה ודינר במנה אשו מנה אחרון דלא ליתי למימר מכרה קיים קמ"ל דדוקא במנה אחרון מכרה בטל משום דטעתה בו שהרי הטעות על היתומים שהרי באחרון טעתה אבל במנה ראשון או השני או השלישי מכרה קיים שהרי הטעות עליה שהרי יש לה עוד לגבות ולמכור ואין אונאה לקרקעות וכל שכן שאין כאן שתות כשיעור אונאה. וקשה קצת לענ"ד אמאי איצטריך תנא למינקט המשל בשהיה כתובתה ד' מאות זוז דבתרי או בתלתא על הרוב הוה סגי ושמא לרמוז לנו דבקפיזי עסיקינן וכמו שכתבתי שהן ד' שדות חלוקות: **ה שום הדיינים** וכו'. ביד פי"ג דהל' מכירה סי' י' י"א י"ב ובספי"ג דהלכות מלוה ולוה. ומלת שום בשבלת דהיינו נקודה בימין גרסי' לה ובחולם. ותימא קצת בעיני אמאי לא קתני הדיינים שמכרו ופחתו שתות וכו' ונלע"ד שמתורץ עם מה שכתוב במגיד משנה בשם הרמב"ן ז"ל שם פי"ג דהלכות מכירה שכתב שם וז"ל הרמב"ן ז"ל באותה משנה הא דתנן שום שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל ודאי בקרקעות היא ואם פחתו הדין נותן לחזור אבל אם הותירו ונתאנה לוקח למה חוזר לא יהא כח הדיוט חמור מכח ב"ד. ונ"ל דבוס שבכינו כאן שהורידוהו לב"ח בשומא שב"ד תחלה יורדין לשום ומכריזין שמא ימצאו יותר משומן אם לא מצאו אלא כדי שומא מוכרין ואם לא מצאו אפילו כדי שומן אין מוכרין בכהוגן אלא אומרים לב"ח להפרע מנכס בשומן והיינו שטרי אדרכתא וכיון שב"ח בשומתן ה"א יורד אם פחתו לו הדין נותן להחזיר אבל לוקח מדעת עצמו הרי הוא כשאר הלוקחין בקרקע שאין להם אונאה כך נ"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל עכ"ל. גם הרשב"א ז"ל הביא לשון זה בחדושיו עכ"ל הרב המגיד ז"ל ולע"ד נראה שבזה הפירוש מדוקדק ומתורץ לשון שום הדיינים דנקט במתני'. ואיתה למתני' פ' האיש מקדש דף מ"ב ותוס' פ' הזהב דף ז"ן. ובטור א"ה סי' ק"ד ובח"מ סי' ק"ט. ועיי"ש בספר מ"ע בסוף הסימן שנתן טעם לדעת הרא"ש ושאר גאונים דס"ל דהא דקתני פחתו או הותירו שתות מכרן בטל הוי כפשוטו דאיירי גם במכרו ללוקח ודלא כמ"ש בסמוך בשם מגיד משנה: **שפיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל** נראה מדברי תוס' ז"ל שאם לא טעו הדיינים אלא בפחות משתות אע"פ שהמקח קיים האונאה מיהא צריך להחזיר. וכתב הרמב"ם ז"ל בס פי"ג מהלכות מכירה שב"ד שמכרו ביוקר שתות לתועלת היתומים אם ירצו היתומים שלא לבטל המקח ויחזירו האונאה מחזירין שלא יהא כח הדיוט חמור מכח היתומים ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל איכא דקשה ליה דהא סתמא דמתני' אפילו בקרקעות משמע ואמאי מכרן בטל בשלמא בפחות משתות איכא למימר שאע"פ שאין אונאה לקרקעות היינו במאי דעביד איהו אבל במאי דעבדי אחריני יש אונאה כדאמרינן בגמרא גבי שליח ובדין הוא דאפילו כל שהוא חוזר אלא דמשום כח ב"ד אמרו עד שתות הלכך פיחת שתות שפיר אבל הותיר שתות למה מכרן בטל שהרי הלוקח מדעת עצמו הוא לוקח. והראב"ד ז"ל בהשגות בפי"ג מהלכות מכירה כתב דהיינו טעמא לפי שכל מי שקונה מב"ד לא עלה בדעתו שיתאנה ויהיה שם שום טעות הלכך אפילו קרקעות קפיד איניש עכ"ל הר"ן ז"ל ועוד הביא שם התירוץ שכתבתי לעיל בשם המשנה בשם הרמב"ן ז"ל והביאו ג"כ בפ' האיש מקדש דף תרל"ח: **אבל אם עשו אגרת בקרת**. הא דתנן בפ"ק דב"מ אגרות שום ואגרות מזון רגיל ר"ה לומר מדלא קאמר שטרי שום ושטרי מזון כדקאמר שטרי חליצה ומיאונים ושטרי בירורין

בירורין נראה לו דקרי אגרת מה שב"ד שבמקום זה שולחין אגרותיהן לב"ד אחר לשום ולמזון לפלוני אבל הכא לא אפשר הכי ולעיל בגמרא בשלהי אע"פ כותבין אגרת מרד על ארוסה תוס' ז"ל. וכתב הרא"ש ז"ל דבגמרא אגר אמימר משמיה דרב יוסף ב"ד שמכרו שלא בהכרזה נעשה כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין נעשה ודאי טעו דתנן שום היתומים שלשים יום ושום ההקדש ס' יום ומכריזין בבקר ובערב אי מההיא ה"א שליח אבל ב"ד לא קמ"ל דאפילו ב"ד. איתיביה רב אשי לאמימר שום הדיינים שפיחתו שתות או הותיר שתות מכרן בטל הא בשוה בשוה מכרן קיים מאי לאו בדלא אכרוז לא בדאכרוז יהא מדסיפא בדאכרוז הוי רישא בדלא אכרוז דקתני סיפא אם עשו אגרת בקרת אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים לא רישא וסיפא בדאכרוז [הגה"ה כך הלשון נ"כ בהרי"ף ז"ל ונראה שנסחה מדוייקת היא ועיקר אבל בגמ' אני רואה אלא לעולם בדלא אכרוז ולא קשיא וכו' ותימא מרש"ל וגם מהרב בצלאל אשכנזי ז"ל שלא הגיהוה ולא דברו בה]. ולא קשיא כאן בדברים שמכריזין עליהן כאן בדברים שאין מכריזין עליהם רישא דקתני פיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל ואע"ג דאכרוז בדברים שאין מכריזין עליהן כגון עבדים שטרות ומטלטלין שאין מכריזין עליהם מטעמי דמפרש בגמ' עבדים שמא יברחו מטלטלין ושטרות שמא יגנבו. א"נ בשעה שאין מכריזין עליהם כגון לכרגא ולמזוני ולקבורה דמזבנינן בלא הכרזה. א"נ במקום שאין מכריזין כגון נהרדעי שלעולם לא עשו אגרת בקרת משום דהוו מכזו להן בני אכלי נכסי אכרזתא הנמכרות בזול דכיון דלא בעו הכרזה בין אכרוז בין לא אכרוז חד דינא הוא אם פיחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל שוה בשוה מכרן קיים סיפא דקתני אם עשו אגרת בקרת אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים בדברים שמכריזין ובשעה שמכריזין ובמקום שמכריזין דכיון דאכרוז עלייהו כל חד בין פיחתו בין הוסיפו מכרן קיים והלשון דחוק דקתני אבל אם עשו אגרת בקרת דמכלל דרישא איירי בדלא אכרוז וי"ל דאי הוה תני אבל אם הכריזו הוה משמע דברישא לא אכרוז אבל להכי תני אגרת בקרת משום דאורחא דמילתא הוא כשמכריזין מדרך החיוב כותבין שטר הכרזה אבל כשמכריזין שלא מדרך החיוב אלא שהיה נראה לב"ד לורך שעה אין כותבין שטר הכרזה לפי שמי שירצה שטר הכרזה יחשוב אותם לב"ד טועין שהכריזו בדברים שאין להכריז נמצא שזה הלשון דאגרת בקרת מדלא קתני אבל אם הכריזו מודה דרישא נמי איירי בדאכרוז אלא שלא כתבו שטר הכרזה. מיהו אין הטעם הגון לחלק בין אם היתה הכרזה מדרך החיוב ובין לא היתה מדרך החיוב דטעמא דהכרזה היא כיון שדקדקו ב"ד כ"כ במתון ובפרסום בשומא זו אין לתלות בה שום טעות הלכך אפילו עשו הכרזה בדברים שאין מכריזין האי טעמא מיהא איתא ביה אם הוסיפו לעשות וכי בשביל זה גרע טפי על כן נראה לפרש רישא וסיפא בדאכרוז כלומר רישא וסיפא מודו דבעינן הכרזה ואם לא הכריזו אפילו שוה בשוה מכרן בטל והא דדייקינן מרישא הא שוה בשוה מכרן קיים בדברים שאין מכריזין עליהם ולא הכריזו עכ"ל הרא"ש ז"ל. ונראה שהפירוש הראשון הוא נ"כ פי' הרב אלפסי ז"ל וכתב הר"ן ז"ל שכן דעת הרמב"ם ז"ל בפי"ח מהלכות מלוה ולוה ולפי זה הא דנקט רישא וסיפא בדאכרוז ולא אמר רישא בדלא אכרוז וסיפא בדאכרוז משום דלאו אורחיה אתא לאשמועינן דבדברים שאין מכריזין עליהם אפילו הכריזו לא יפה כחן אבל רבינו האיי ז"ל פי' בספר המקח דרישא בדברים שמכריזין עליהם והכריזו ובהכי הוא דאמרינן דבשתות מכרן בטל וסיפא בדברים שאין מכריזין עליהם והכריזו דכיון שדקדקו כ"כ שהכריזו בדברים שאין צריך להכריז עליהם אמרו דאפילו עד פלגא מכרן קיים. וכתב הרמב"ן ז"ל דדוקא שוה מנה במאתים או מאתים במנה אבל יותר על כן או פחות מכן מכרן בטל מדגרסינן בפ' מי שמת גבי מתני' דתנן אכל שם סעודת חתן אפילו בדינר וכו' אמר רבא דוקא דינר אבל פחות מדינר לא ואקשינן פשיטא דינר תנן אלמא כל כי האי ליכא דוקא הוי ואע"ג דקתני אפילו עכ"ל ז"ל: **הממאנת והשניה** וכו'. נלע"ד דמשום דבכוליה פירקא קתני דין דמזונות אלמנה כלומר שיש לה מזונות אפילו לאחר מיתת בעלה קתני הכא דיש לך נשים שאין להם מזונות בין מחיים בין לאחר מיתה כגון שניות לעריות כמו שכתוב בסמוך בס"ד ואגב דתנא שאין להם מזונות תנא נמי שאין להן לא כתובה וכו' ואגב שנייה תנא נמי ממאנת ואיילונית ששוין לרוב דיניה דשניה ואגבייהו תנא נמי אלמנה וכו' שיש להם מזונות לאחר מיתה ולא מחיים כמו שיתבאר בס"ד. ובגמרא רב תנא במתני' קטנה שהיא יוצאה בגט אין לה כתובה וכ"ש ממאנת אבל שמואל תני במתני' ממאנת אין לה כתובה אבל קטנה יוצאה בגט יש לה כתובה. ואיתה בתוס' רפ"ק דיבמות ודפ' המדיר דף ע"ב וכתבו שם תוס' ז"ל וגם בפ' בתולה דמ"ו דאי אית לן למידק אין להן כתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא איכא למימר דמשום שנייה נקט אין לה כתובה לדקדק הא גיטא בעיא דהא ע"כ ממאנת לא בעיא גט ועוד י"ל דהא דדייק בגמרא אמתני' דכנסה סתם תנא שלא בכתובה דהא גיטא בעיא היינו משום דקתני רישא אינה מקודשת וסיפא נקט תנא שלא בכתובה ועוד דאמתני' דכנסה סתם תנא שלא בכתובה שייך לדקדק דגיטא בעיא מדלא נקט אינה צריכה גט דהוה משמע דכל שכן דאין לה כתובה אבל התם קתני אין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ואי הוה תני אינה צריכה גט לא הוה משמעינן מינה דאין לה לא פירות ולא בלאות להכי ליכא למידק התם הא גיטא בעיא עכ"ל ז"ל. ואיתה נמי בגמרא פ' איזהו נשך דף ס"ו. וכתב רב אלפס ז"ל בס"פ הבא על יבמתו דממאנת וחברותיה שאין להן כתובה מנה מאתים ויש להם תוספת משום דמכדי מידע ידע דקטנה היא דילמא מיהדרא ונפקא אמאי כתב לה אלא רצה לזלזל בנכסיו וכן בחברותיה שעומדות לצאת ה"ה והוא הרוצה וכיון שמלינו שיש תוספת בלא כתובה כך יש כתובה בלא תוספת כגון אשה דמחייבינן לבעלה לגרשה כהנהי דגבי שהתה עשר שנים ולא ילדה הוי דוקא מנה מאתים אבל תוספת לא ואע"ג דתנאי כתובה ככתובה דמי הכא אומדן דעתא הוא דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אבל אדעתא למיסקל ולמיפק לא אקני ע"כ. ובגמרא תניא נשים שאמרו חכמים כגון הממאנת וחברותיה פי' הרי"ף ז"ל חברותיה שניה ואיילונית וכן הוא בירושלמי אין להן מנה מאתים אבל תוספת יש להן ונשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה שכן נמצאו עליה נדרים או מומין והמקללת יולדיו בפניו אין להם תוספת וכ"ש מנה מאתים ופי' רש"י והרא"ש והר"ן ז"ל אבל תוספת יש להן דמתנה בעלמא יהב לה משום חנת ביאה ע"כ. עוד פירשו הרא"ש והר"ן ז"ל נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה וכו' אין הדבר תלוי בלשון לומר שכל מקום ששנו לשון זה יהא להן תוספת אלא ה"ק נשים שמתחלת נשואיהן לא היו ראויות לכתובה אם מפני איסורן או מפני טעות נשואיהן כאותן ששנויות במשנה אין להן כתובה אבל תוספת יש להן ונשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כלומר שמפני קלקול מעשיהן שאחר הנשואין הפסידו כתובתן כגון עוברת על דת שבפ' המדיר וחברותיה אין להן לא כתובה ולא תוספת הלכך הנך דתנן התם בפ' הזורק תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה אע"ג דתנן התם לשון אין לה כתובה ה"ה דאין להן תוספת שהרי כל אותן הנשים משום לג זנות הן מפסידות כתובתן ואסורות על בעליהן ומשמע דהוא הדין לנדוניא שאינה בעי' שמפסידתן דדוקא בבלאותיה הקיימין אמרינן בגמרא בסמוך שאפילו זנתה לא הפסידתן אבל נכסי צאן ברזל שאינם קיימין אף העוברת על דת מפסידתן וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפכ"ד מהלכות אישות עכ"ל ז"ל. ותמצא דברי הרמב"ם ז"ל ברפכ"ד דהלכות אישות וסי' ב' ד' ה'. ובהרי"ף ז"ל גרסי' היתומה והשניה וכו' וכן הוא בירושלמי במשנה וגם בפסקא בשקלא וטריא דהתם והביאו הוא ז"ל לירוש' הזה דגרסי' התם ויתומה אין לה כתובה תפתר ביתומה שמיאנה כשם שקנסו בה שאין לה כתובה כך קנסו בו שאם קדשה בליטרא זהב מאבד הכל ע"כ: **ולא פירות**. דין פירות והוא פרקונה שתקנו חכמים תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל אין לה ואם נשבית אינו חייב לפדותה דתנאי כתובה ככתובה וכיון דאין לה כתובה אין לה תנאי כתובה רש"י ז"ל. והרא"ש ז"ל כתב וגם אין משלם פירות שאכל אע"פ שלא נתחייב בפירקונה ע"כ. ורבינו עובדיה ז"ל תפס לשון הרמב"ם ז"ל והוא פי' הירושלמי. והתוס' ז"ל כתבו בדבור המתחיל איילונית והא דתנן דממאנת אין לה פירות לא פירות שאכל קאמר דאפילו קרן גופה אם אכלו אין לה אלא איצטריך לאשמועינן דאין לה פירות שליקט אפילו הן מונחין בעין בביתו ואין לפ' פירות דממאנת תקנת פירות כגון פירקונה דהיכי דמי אם מיאנה ואח"כ נשבית פשיטא ונשבית נמי ומיאנה בעודה שבויה פשיטא דאלמנה נמי כה"ג אם נשבית בחיי בעלה ומת אמרינן בפ' נערה שאין יורשין חייבין לפדותה מיהו איכא לפרושי כגון שנשבית ולוותה ופדתה את עצמה דבכה"ג איירי בבא דאין לה מזונות דמס' לקמן בפ' שני דייני גזרות כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי בעלה חייב במזונותיה אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה ע"כ וכן כתבו נ"כ שם בפ' איזהו נשך וכן כתב נ"כ הרא"ש ז"ל: **ולא מזונות**. הכריחו תוס' והרא"ש ז"ל דשניה אין לה מזונות בין מחיים בין לאחר מיתה ע"ש. ועיין במ"ש בפ"ט דיבמות סי' ג'. ולא מזונות משום דתנאי כתובה נינהו ולקמן בפ' בתרא אמרינן בגמרא כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחתיו שהרי בעלה חייב במזונותיה כלומר ואחר שמיאנה נמי פשיטא שאין לה עליו כלום אלא שאם הלך בעלה למדינת הים ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה אינו משלם ואיילונית נמי אפשר דלותה ואכלה קאמר דאי לאחר שנמצאת איילונית פשיטא דלית לה ואי ביושבת תחתיו לאחר שהכיר בה אמאי לית לה והרי היא כנשאה מתחלה לשם איילונית שיש לה מזונות מיהו לשניה אין לה מזונות בשום ענין דבעמוד והוצא קאי. והרמב"ם ז"ל בפי' המשנה השוה איילונית לשניה שאפילו יושבת תחתיו אין לה מזונות עכ"ל הר"ן ז"ל: **ולא בלאות**. שחקו בגדים שהביאה לו בשומא ולבשן הוא אינו מחזירן לה בילאותיה רש"י ז"ל. והתוס' ז"ל הכריחו מן הגמ' דהיינו בע"כ מה שבלה לגמרי ולא השחקים שנותרו ועוד הביאו ראיה מדלא קתני ולא בלאותיה הקיימין כדאמרינן בכמה דוכתי לעיל גבי מורדת בפ' אע"פ עכ"ל ולא בלאות עי' הר"ן ז"ל לפי דעת ההלכות לנדרין קתני בממאנת אין לה כלל ובאיילונית אין לה בלאות מנכסי צ"ב ויש לה בלאות של מלוג ובשניה יש לה בלאות של מלוג ויש לה בלאות של נכסי צ"ב וקשה בעיני לחלוק ולא בלאות דמתני' כולי האי לכן נראה לפ' לשון הגמ' שממנו הוציא הרי"ף ז"ל דין האיילונית כך וכו' עד נקטינן מילתא כפשטה דממאנת ואיילונית אין להם בלאות כלל ושניה אע"פ שיש לה בלאות של צאן ברזל אין לה בלאות של נ"מ וכנגלהו כולן שוין בבלאות של נכסי מלוג אבל בנכסים ולא בבלאות דאיילונית ודשניה בהפך גמור לא מחוור: **ואם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה**. וה"ה למזוני' ופירות ובלאות שיש לה דין אשה גמורה ומיהו דוקא באיילוני הוא דאמרי' דהכיר בה יש לה כתובה אבל בשניה אפילו הכיר בה לית לה דקנסו רבנן וכבר הכריח כן הרי"ף ז"ל מההיא ברייתא דפ' יש מותרות וגם ממתני' מדקא מפליג תנא באיילונית ואם מתחלה נשאה לשם איילונית ולא מפליג בשניה מכלל דשניה ל"ש הכיר ל"ש לא הכיר אין לה כתובה עכ"ל הר"ן ז"ל בקיצור: **אלמנה לכ"ג וכו' יש לה כתובה**. מפני שהיא פסולה וולדה פסול ע"י נשואין לפיכך אינה מרגילתו אלא הוא מרגילה ומשדלה ליגשא לו לפיכך קנסו אותו ליתן כתובה רש"י והר"ן ז"ל ועיין בהרמב"ם ז"ל. והטעם פי' ר"ע ז"ל בפ"ט דיבמות ועיין במה שכתבתי שם. ובטור א"ה סי' ק"ט וסי' קנ"ה. וכתב הר"ן ז"ל ומפורש בפ' יש מותרות דאלמנה דאמרינן דאית לה כתובה יש לה נמי פירות ומזונות ופירות היינו דין פירות שאם נשבית או יפדנה או ישלם פירות שאכל ואע"ג דאמר רבא בפ' נערה שנתפתתה האלמנה לכ"ג אינו חייב לפדותה היינו לומר שאינו חייב להוסיף משלו אם פדיונה יותר על פירות שאכל אבל פירות מיהדר אי לא פריק לה ומסקינן בגמרא דכי תנן בהני דיש להן כתובה דוקא בשהכיר בהן אבל לא הכיר בהן הרי הן כהנך דלעיל ולית להו ומיהו לא דמו לגמרי דאיילונית בשלא הכיר בה לא בעיא גט כלל כדמוכח ברפ"ק דיבמות דתנן וכולן אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו איילוניות צרותיהן מותרות והני אלמנה לכ"ג אפילו לא הכיר בה צריכה גט ע"כ. וז"ל הגמרא אמר רב הונא איילונית אשה ואינה אשה אלמנה לכ"ג אשה גמורה איילונית אשה ואינה אשה שאם הכיר בה יש לה כתובה ואם לא הכיר בה אין לה כתובה אבל אלמנה לכ"ג אשה גמורה שאע"פ שלא הכיר בה יש לה כתובה ורב יהודה אמר אחת זו ואחת זו אשה ואינה אשה שאם הכיר בהן יש להן כתובה ואם לאו אין להם כתובה ותניא כותיה ואמרינן בגמרא דרב הונא מתני' אטעיתיה דהוא סבר מדקא מפליג תנא באיילונית וקאמר אם מתחלה נשאה לשם איילונית יש לה כתובה ולא קא מפליג הכי באלמנה מכלל דאפילו בסתמא נמי יש לה כתובה ולא היא כי קתני לאלמנה אפלוגתא דאיילונית קאי פי' שלאחר שחלק ופירש באיילונית דאם הכיר בה יש לה כתובה וה"ה לאלמנה אלא וקאמר דהא

אלמנה

אלמנה שהכיר בה יש לה כתובה הלכך אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר אם הכיר בה יש לה כתובה בין מנה בין מאתים בין תוספת ויש להן פירות ומזונות ובלאות דכיון דאית להו כתובה אית להו תנאי כתובה ומזונות דאית להו ה"מ לאחר מיתה כגון שלא הספיק להוציאה עד שמת אבל בחיי הבעל כיון דבעמוד והוצא קאי לית לה מזונות דאי אמרת אית לה אתי לאיעכובי אגבייהו :

פרק יב הנושא את האשה וכו' ביד פכ"ג דהל' אישות סי' י"ז ובטור א"ה סי' קי"ד :

וק"ק לע"ד אמאי לא תנא הנושא אשה ואפשר לומר דמשום דהכא ודאי באלמנה קאי שהרי יש לה בת מש"ה קתני האשה פי' שכבר היתה אשה עוד אפשר לומר דמאחר שהכניס עצמו בדוחק זה לזון את בתה ודאי שאינו אלא מפני שהיא אשה חשובה וחביבה בעיניו ביותר והיינו האשה כלומר הידועה. ובסמוך בס"ד אכתוב טעם אחר. וכבר כתבתי לעיל ר"פ מי שהיה נשוי כמיכות הני תלת פירקי הכא ודהאי פירקא אתא לפרושי לן דין תנאי בין נוקבן דאינם נזונות אלא מבני חורין ודין תנאי אלמנה בבית בעלה דכל ימי מיגר אלמנותיך בביתי אלא שהתחיל בתנאי שהתנה עם אשתו לזון את בתה ואפשר דמשום דקתני בסוף פירקי' דלעיל ואם מתחלה נשאה לשם אילונית יש לה כתובה כלומר שרצה לחייב עצמו להתפייס באשה שאינה ראויה לבנים מטעם מה או מפני שכבר קיים מצות פריה ורביה או מפני עשרה או מפני יפיה ומש"ה יש לה כתובה תנא נמי בסמוך לה הנושא את האשה ופסקה וכו' דהכא נמי רצה להתפייס בהייק ממונו להתחייב לזון את בת אשתו מפני אהבת נשואיו עם אמה כך נלע"ד : **ופסקה עמו** בגמ' מוקי לה בשטרי פסיקתא וכשהתנו כן בשעת הקדושין וכדרב גידל ואשמועי' דבאמירה בעלמא קנה כשהן מן הנשואין הראשונים כמו שכתוב בס"ד בסמוך סוף סי' ב'. ואע"ג דלא אתמרא האי אוקמתא בגמ' רק אליבא דריש לקיש כבר תירץ מהרי"ק ז"ל שם פכ"ג דהלכות אישות דעל כרחין גם לדעת ר' יוחנן צריכין אנו להעמידה כן ע"ש. בפי' ר"ע ז"ל או שאמר לעדים אתם [עי' בתוי"ט] ומיהו אם לא קנו מידו אלא שאמר אתם עדי לא סגי למימר עלה גובה מנכסים משועבדים דתנן בסמוך משום דמלוה על פה בעדים לכל לא גביא ממשעבדי. ועיין במ"ש בשם התוס' במתני' דבסמוך. וכתב הרשב"א ז"ל דאע"פ שהתנה סתם ולא פירש מתי מסתברא דחייב לזונה חמש שנים ראשונות דהוקש דעתם על הראשונות וכן מצאתי מפורש בירושלמי תנא זנה חמש שנים הראשונים בין ביוקר בין בזול היו ביוקר והוזלו אם הוא שעיכב מליתן לה בחמש שנים הראשונים נותן ביוקר ואם היא גרמה נותן בזול היו בזול והוקרו בין שהוא גרם בין שהיא גרמה נותן בזול הדא היא הבת לא עולה ולא יורדת הר"ן ז"ל : **כדי שיזון** במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל הוגה שיהא זן וכך הוא בהרי"ף ז"ל אלא דאפשר דשמא הוא ז"ל שינה הלשון לפירוש המלה. ומ"מ קשה לע"ד דה"ל למיתני ופסקה עמו לזון את בתה וי"ס דגרסי הכי ופסקה עמו שיזון ולא גרסינן מלת כדי ואי גרסי' מלת כדי נלע"ד שרמז לנו התנא שחייב לזון הבת ממיטב מאכליו ומשקיו ולא שיאכל הוא ובניו בשר ויין והיא עדשים ומים וכמו שאכתוב בסמוך בשם הפוסקים ז"ל והיינו כדי כלומר די מחסורה וכל ספוקה כאחד מבניו ואע"פ שלא פירשה אמה בשעת התנאי סתמו כפירושו כיון שנתחייב לזונה. ונקט לשון ופסקה ולא קתני והתנתה עמו ואפשר שהוא לרמוז דהכא בריש' מיירי בשטרי פסיקתא בלא קנין והתנאי היה בשעת הקדושין כדכתיבנא : **חמש שנים** דברו בהווה [עי' תוי"ט] וודאי דלאו דוקא קאמר שהבת קטנה כ"כ בשעת פסיקה אלא אפילו שכבר היא בת עשר או יותר אם נתחייב לזונה נתחייב דסתמא קתני מתני' : **לא יאמר הראשון לכשתבוא אצלי אזוננה** כלומר אם הייתי מקיים את אמה הייתי זנה אלא מוליך מזונותיה מזונות שלימין ולא לפי ברכת הבית דדוקא באלמנה הוא דאמרינן הכי לקמן לפי שכך כתב לה את תהא יתבא בביתי וכו' אבל הכא לא וה"ה לפוסק לחברו שיזון אותו שחייב לזונו במקום שהוא ולא לפי ברכת הבית אלא משלם וכן כתב הרשב"א ז"ל וכן בפסקי הרא"ש ז"ל: **אלא מוליך מזונותיה למקום שאמה** ביד פכ"א דהל' אישות סי' י"ח. ועיין במ"ש בסמוך סוף סי' ג'. ובגמרא אמר רב חסדא זאת אומרת בת אצל אמה ולא אצל אחיה מתני' דבגדולה עסיקינן דילמא בקטנה עסיקינן ומש"ה לא קתני בת אצל אחין משום חששא דשמא יהרגוה בשביל לירש עשור נכסים שלה וכמעשה שהיה אבל גדולה דלא חיישינן לריעותא אימא לך דתשב אצל האחין א"כ ליתני למקום שהיא דמשמע לגדולה במקום שהיא ולקטנה במקום שהיא מאי למקום שאמה ש"מ בת אצל האם ל"ש גדולה ול"ש קטנה: **וכן לא יאמרו שניהם הרי אני זנין אותה כאחת** שהרי לא נתחייבנו אלא לזונה אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות ומהא שמעינן שמי שמתחייב לזון את חברו הרשות בידו לומר תן לי דמי מזונות והכי איתא בירושלמי שמקבל לזון כלתו היא אומרת מעות והוא אומר פירות הדין עמה הר"ן ז"ל. ועיין בפי"א מהלכות מכירה ובטור סוף סי' ר"ז לחשן המשפט. וכתב הרא"ש ז"ל שאם מתה או נגרשה בעלה השני שניהם חייבין לזונה ואם כל אחד מהם אומר אני זנה עמי ואיני רוצה ליתן דמים כתב רבינו מאיר הלוי ז"ל שהדבר תלוי אצל מי היא רוצה להיות והכי מסתברא ע"כ. ועוד כתב הרא"ש ז"ל י"א דהא דאמרינן הבת אצל האם היינו באלמנה דוקא דלא שבקינן לבת בהדי קרובי אביה אלא אצל אמה אבל בגרושה שבקינן לה אצל אביה וה"ר מאיר הלוי ז"ל כתב שראה בתשובת הגאונים דה"ה בגרושה והביא ראיה ממתני' דהנושא את האשה סתמא קתני ומשמע בין אלמנה בין גרושה ועלה קתני למקום שהיא אמה ואשמועינן דהבת אצל האם אפילו בבת גרושה נמי עכ"ל ז"ל ואפשר דמש"ה קתני הנושא את האשה ולא קתני אשה לאתויי אפילו גרושה וכדעת הגאונים ז"ל : **ב נשאת הבעל** חייב ביד שם סי' י"ח. ובטור א"ה סי' קי"ד : **והן נותנין לה דמי מזונות** כתב הרא"ש ז"ל ומסתבר דנותנין לה דמי כל מזונותיה ולא לפי ברכת הבית דאפילו אלמנה שעיקר תקנת מזונותיה הן בבית בעלה כדתנן את תהא יתבא בביתי תנן לקמן בפירקין שאם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים זנין אותה והיא בבית אביה כ"ש היא שעיקר תנאה אינו אלא בבית אביה עכ"ל ז"ל בקיצור : **מתו בנותיהן** וכו' בפ' הניזקין דף נ"א ובטור א"ה סי' קי"ב : **והיא נזונת מנכסים משועבדים** אע"ג דלעיל בגמרא תניא חמשה גובין מן המשוחררין שמקבל עליו לזון את בת אשתו למ"ד בהניזקין קונין לחוד טרפא לא קשיא. מידי דהכא משום קנבה ולמ"ד כתובין בעינן מוקי לה בשקנו מידו תוס' ז"ל. ושם בהניזקין ריש דף נ"א כתבו בשם ר"ת דדוקא במלוה על פה לא גבי ממשעבדי משום דמאן דזייף בלגעא יזיף אבל בשאר מילי דקנבה כגון פסק לזון את בתה הוי כמכר דאמרינן המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים דנותן דמזבן בפרהסיא מזבן ע"כ וקשה לע"ד על דבריהם ז"ל ממה שאכתוב בסמוך מסוגיית הגמרא דהכא ודהתם ושמא לא פירשו כן הם ז"ל אלא לפי דעת הבעיין דהתם אבל לא לפי המסקנא דוק. אבל בנותיו אפילו קנו מידו אין נזונות מן המשועבדים כיון דבתנאי ב"ד אכלן אימור ודאי נדרי אתפסה ואפילו היא קטנה כיון דמקרב דעתיה לגביה ברתיה מהר"ן ז"ל בקצור מופלג וכן היא מסקנת הגמ'. ומוקמינן לה בגמרא להאי סיפא דקתני דנזונת מנכסים משועבדים דוקא כשקנו מידו אבל אם לא קנו מידו וכדאוקימנא לרישא דמתני' בגמ' בשטרי פסיקתא וכמו שכתבנו אפילו כתב לה אינה גובה מן המשועבדין וכתב מגיד משנה שם שפכ"ג דהלכות אישות ומסתברא לי דדוקא מן המשועבדין אינה גובה אבל מן היורשין גובה אפילו לא כתב לה שהרי מלוה על פה נגבית היא מן היורשין כל שהיא תוך זמן הנזכר פי"א דהלכות מלוה ולוה וזו כל שמת תוך החמש שנים חזקה לא פרעה מן השנים הבאות ומשנתינו שאמרה מתו ה"ה דאפי' בחייהן היה יכול להשמיענו שהיא נזונת מן המשועבדין וכשקנו מידו כל שאין שם בני חורין אלא משום בנותיהן שאינם נזונות אלא לאחר מיתה נקט לה ולאשמועינן דאפילו קנו מידו בנותיו אינם נזונות אלא מנכסים בני חורין וכמו שכתבתי פי"ח כך נ"ע עכ"ל ז"ל: **מפני שהיא כבעלת חוב** מיהו לאו ב"ח ממש קאמר שאם מתה אין לה מזונות כלומר שאינו משלם ליורשיה ולא דמיא לנשאת דנשאת בת מזונות היא ואילו רצתה מוחלת לזה ומקבלה מזה וזו אינה כן והכי איתא בירושלמי אלתה כמי שנשאת מתה כבר מתה. ועיין מה שלמד הריטב"א ז"ל בשם רבו הרשב"א ז"ל מן הירושלמי הזה בבית יוסף סי' קס"ג לחשן המשפט: **כל זמן שאת עמי** כתב הרשב"א ז"ל דמסתברא שאם גרשה והחזירה כבר נתבטל תנאו ואע"פ שהחזירה אין לה עליו מזונות שאין בלשון הזה אלא כל זמן שאת עמי מנשואים אלו כדתניא בן לוי שמכר שדה לישראל וכו' ומפורש מצאתי כן בירושלמי דגרסינן התם וכו' הר"ן ז"ל. ועיין בהרא"ש ז"ל והעלה הרא"ש ז"ל דהאדם המתחייב בפרנסת אדם כי הא דתנינן במתני' חייב לזונה שהוא מחויב לפרנסו כשאר אנשי ביתו ע"ש: **ג אלמנה שאמרה** וכו' ביד פי"ח דהל' אישות סי' ב' ג' ד' ובתשובות הרשב"א ז"ל [סימן] תתקכ"ג. ובטור א"ה סי' נ"ד : **אלא זנין אותה בבית בעלה** מלות בבית בעלה אינם לא בבבלי ולא בירושלמי וכן בכמה דוכתי ליתנהו וגם החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל עבר עליהם קולמסו: **ונותנין לה מדור לפי כבודה** כתב הר"ן ז"ל בס"פ נערה שנתפתתה בשם הרשב"א ז"ל דנראה ממתני' שאינה משתמשת בכל הבתים עם היורשים ביחד אלא מייחדין לה מדור אחד לפי כבודה בבית בעלה דאם לא כן מאי קאמר נותנין לה מדור לפי כבודה הא במדור כולו היא משמשת והא דתניא בברייתא בגמרא משתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחיי בעלה לאפוקי שאין יכולין להוציאה מן המדור ולהשכיר לה אחר ע"כ. ועיין מ"ש שם ס"פ נערה שנתפתתה: **אם את אצלנו יש לך מזונות** דברכת הבית ברובא בני אדם שעוזרין זה את זה ומשתכרין ומזל דרבים עדיף והרי למדנו ממשנתנו זאת דים ללמוד מלשון חכמים ברכה אבל ראיתי בספר חכמת שלמה שכתוב שם דמדאמרו ברכת הבית ברובא ולא אמרו הוצאת בית עדיף ברובא או מיעוטא דהוצאה ברובא אלא שכוונו לדבר בלשון ברכה ע"כ. והדבר תמוה בעיני מאד שהרי מאן הוא דקאמר ברכת הבית ברובא רב הונא הוא דקאמר לה ואיך יתכן שהוא חזר ואמר על עצמו לשון חכמים ברכה הא דאתרן אלא ודאי אמתני' קאי וכדפרישנא דומיה דהנהו הרי אחריני דמייתי בגמרא ללשון חכמים ממתני' דבפ"ה דב"ב כדכתיבנא התם סי' ח' וללשון חכמים מרפא ממתני' דבפ' שני דפסחים כדכתיבנא התם סי' ז' וכמו שדקדק הוא עצמו ז"ל על אותם משניות וכמו שהעתקתי כל דבר במקומו משמו ז"ל בס"ד כן נוכל לדקדק לע"ד דדייק לה נמי תלמודא או רב הונא גופיה להא דלשון חכמים ברכה ממתני' דקתני אם את אצלנו יש לך מזונות ואם אין את אצלנו אין ליך מזונות דהוה סגי דליתני יכולין היורשין לומר אם אין את אצלנו אין ליך מזונות אלא להכי תנא ברישא אם את אצלנו יש לך מזונות כלומר שיש לנו ברכה בגללך ולהתחיל בלשון טוב ולאשמועי' על פי דרכו דברכת הבית ברובא אע"ג דלא איצטריך דהא מדיוקא הוה משתמע וכדכתיבנא כך נלע"ד. ופירש הר"ן ז"ל בבבא בתרא פ' מי שמת ברכת הבית ברובא שהיו צריכין חמשה דינרין אם היו אוכלין כל אחד בפני עצמו וכשאוכלין יחד די להם בארבע הלכך לא יתנו לה אלא כפי ברכת הבית ויאמרו לה אם את אצלנו יש ליך מזונות אבל בפני עצמך תפזרי יותר ולית דמפרשי דהיינו דוקא בלפתן ועצים ושמן לנר דהוה ודאי טענה ברורה אבל בלחם ויין לא שייך למימר כן ע"כ והיא דעת ר"ח ז"ל וז"ל דוקא כגון הא דאמרינן נר לאחד נר למאה וכל כה"ג אין נותנין אבל כגון פת וכיוצא בה נותנין אפילו בבית אביה ע"כ וכל שכן מנעלין ומלבושין וכיוצא בהן : ובגמרא פריך וליתבו לה לפי מה שנתמעטה ברכת הבית ביציאתה ומשני אין הכי נמי ופי' ר"ת דהא דתנן נמי לעיל מוליך מזונותיה למקום שאמה דהיינו נמי דוקא לפי ברכת הבית דמ"מ ולא נסירא לרבינו ברוך דהכא שאני שכותב לה את תהא יתבא ומשמע שאינו מקבל עליו אלא כשהיא בביתו ולא בבית אחר ע"כ : **ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים** משום שם רע הכי איתא בירושלמי. וכתב הרמ"ה ז"ל שאין טענה זו אלא כשאינם בניה כגון באשת אב או שלא הניח בנים אלא אחיו יורשין אותו אבל אם היא אמם אינה יכולה לטעון כך דבני אמם ליכא למיחש להכי ע"כ : **ד כל זמן שהיא** וכו' ביד פי"ז דהל' אישות סי' י"ב כ"ג : ואיתא בירושלמי פ' הניזקין וכתוב בתוספת י"ש כל זמן שהיא בבית אביה פי' הר"ב והיורשים נתנו לה מזונותיה וכו' כ"כ רש"י ז"ל [עי' בתוי"ט] ובהגהת אשרי כתוב פירש רבינו אב"ן ז"ל לאו דוקא בבית אביה דלאו בביתה תליא מילתא אלא כל זמן שאין לה מזונות גובה עד כ"ה שנה

ואפילו

ואפילו נשאת נשבעת ונפרעת מדלא מחלק הכא בין נשאת ללא נשאת עוד ראיה מפי' השולח אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה נמנעו מלהשביעה וכו' אמר רב הונא לא שנו אלא שלא נשאת אבל נשאת אין מדירין ורב נחמן אמר אפילו נשאת וכו' למדנו מכאן שהאשה גובה כתובתה לאחר שנשאת אע"פ שלא נשבעה קודם נשואין וכן פירש ר"ת ז"ל עכ"ל ז"ל: שיש בב"ה שנה וכו' בין עניה בין עשירה הכל שוה לר' מאיר דלפ"ס נמלא פיחתא פי' שכל אחת לפי עשרה שובתה ובעי בגמרא לר' מאיר דטעמא משום טובה אם שהתה חציין או שליטן או רביען של הכ"ה שנה מהו שתפסיד לפי החשבון לכל שנה אחד מכ"ה בכתובה וקאי בתיקו. ובתוספתא דפרק בתרא דכתובות כל"נ ר' ישמעאל וס"ל דשלשים שנה הוא שיש בהן שתעשה טובה כנגד כתובתה: יורשיה מזכירין כתובתה עד עשרים וחמש שנה פי' מיום מיתתה ופי' הר"ן ז"ל כלומר דבהזכרה בלחוד סגי שיאמרו ליורשין שאין שתיקתם מחמת מחילה ואינם צריכין לתובעם בדין והיינו דגרסי' בירושלמי א"ר יוסי ב"ר בון לא סוף דבר עד שתתבע אלא אפילו הזכירה דתנינן תמן יורשיה מזכירין כתובתה עכ"ל ז"ל ובזה מדוקדק הא דלא תנא זוכרין דהוה משמע אפילו בינה לבין עצמן א) ועוד כתב ז"ל דאמרינן בגמרא דאפילו שאין שטר כתובתה יוצא מתחת ידה גובה עד כ"ה שנה אבל אם שטר כתובתה יוצא מתחת ידה גובה לעולם וכ"ע שאילו מחלתה היתה מוסרת להם שטר הכתובה ועוד אמרינן בגמרא דדוקא בכתובה הוא דאמרינן במתנה לאחר כ"ה אבל ב"ח גובה לעולם ואמרינן נמי בגמרא דגרושה הרי היא כב"ח כלומר דגובה לעולם דמסתמא לא מחלה ואמרינן נמי בגמרא דאלמנה שתבעה כתובתה הרי היא כתחלתה ומונה כ"ה שנה משעת תביעתה ע"כ. והנדוניא לעולם אינה מוחלת אפילו ששהתה כמה שנים. ואיתא למתני' בש"פ כל הנשבעין והתם אוקמה כשנשבעה ומתה דהא אין אדם מוריש שבועה לבניו וכן פירשו כבר ר"ע ז"ל. ובטור א"ה סי' נ"ו וסי' ק"א ומפורש שם דאין הוכחה השתיקה מחילה אלא לעיקר כתובה ותוספת אבל הנדוניא אם יש עדים שהכניסה לו אינה מוחלת לעולם אפילו ששהתה כמה שנים לפי שאינה אלא כשאר חוב דעלמא ואין אדם מוחל על חובו אפילו בכמה שנים:

פרק יג

מ"א שני דייני גזרות. ובברייתא תני גזלות ולדפירש רעז"ל. מתרץ בגמרא שהיו גוזרין גזרות על הגזלות. ובברייתא מונה עוד שלישי דקתני אדמון בן גדאי וחנן המצרי וחנן בן אבישלום. ויש שפירש בגמרא דתנא דידן דחשיב ליה קתני דלא חשיב ליה לא קתני וחנן בן אבישלום חשוב מחנן המצרי ואע"ג דבברייתא מזכיר לחנן המצרי ברישא פירשו תוס' ז"ל דהיינו מפני שהוא ממשפחה מיוחסת יותר מחנן בן אבישלום וכמו שמצינו בכמה דוכתי שמזכיר ר' אלעזר בן עזריה קודם ר' עקיבא אע"פ שר' עקיבא היה חשוב יותר מר' אלעזר בן עזריה שהיה ראש לחכמים והטעם לפי שר' אלעזר בן עזריה היה ממשפחה מיוחסת יותר מר"ע שהיה עשירי לעזרא וגם בשביל נשיאותו הכא נמי הזכיר בברייתא חנן המצרי ברישא מפני שהיה ממשפחה מיוחסת יותר וכדכתיבנא. ור' נתן מונה אדמון וחנן ונחום המדי שהוא סובר שג"כ נחום המדי מגוזרי גזרות כאדמון וחנן שמוזכרין במתני' וס"ל שהיה חשוב כמותם ולא הודו לו חכמים. והקשו תוס' ז"ל דמ"מ תקשי לן אמאי לא משני תלמודא דאה"נ דהיה ג"כ חנן המצרי מגוזרי גזרות אלא דמי שאמר דברים שלא הודו לו עליהם חכמים קתני תנא דמתני' וחנן בן אבישלום אמר שני דברים אבל חנן המצרי לא אמר כלום ומש"ה לא קתני ליה ותרצו דלאו פרכא היא דאי תני נהו כפי שדברו במשנתנו ה"ל למיתני שני דייני גזרות שהיו בירושלם אבל מדקתני היו בירושלם משמע שנים היו ותו לא ע"כ בקצור מן התוס'. ומפ' בגמרא דדיינים טובא הוו אבל גוזרי גזרות הוא דמני תנא. ואלו הגוזרים גזרות אמרינן בגמרא שהיו נוטלין שכרן תשעים ותשע מנים בכל שנה מתרומת הלשכה ואם לא הספיק מוסיפי' להם לפי שלא היו עוסקים במלאכתן ומתפרנסין מתרומת הלשכה אבל בירושלמי דשקלים כתיבת יד פ"ד איכא מ"ד הזם ומשיירי הלשכה היו נוטלין שכרן: **חנן בן אבישלום.** גירס ר"ת ביוד דהא לרבי דאמר בפ' חלק דאבשלום אין לו חלק לעה"ב היכי מסקינן בשמיה הא אמרינן ביומא שלהי פ' שלישי ושם רשעים ירקב דלא מסקינן בשמייהו ואבישלום שם אדם כדכתיב אביה בן אבישלום תוס' ז"ל: **ב מי שהלך למדינת הים.** פ' הכותב דף פ"ח ותוס' פ' אלמנה נזונת דף נ"ח ודפ' הניזקין דף נ"א: **תשבע בסוף** וכו'. ביד פי"ב דהל' אישות סי' כ"א ובטור א"ה סי' פ'. ומפ' בגמרא דה"ק ל"פ אלא לענין שבועה אבל מזוני יהבינן לה ודוקא אחר שלשה חדשים להליכתו למדינת הים דבשלשה חדשים הראשונים חזקה אין אדם מניח ביתו ריקן והולך לו. ולשמואל דס"ל דכלל אין פוסקין מזונות לאשה אפילו אחר שלשה חדשים מוקי למתני' דשמעה מיתה דלכ"ע מזוני יהבינן לה כששמעו בו שמת דתו ליכא למיחש לא לאתפסה ולא לצררי שהרי סופה לגבות כתובתה ותשבע שלא עכבה משלהם כלום ואי לבתר אמר לה לאי מעשי ידיך במזונותיך וקבלה עליה משום אינה משועבדת לו עוד למעשי ידיה. והקשו תוס' ז"ל א"כ מ"ט דבני כהנים גדולים דמה לי מת בביתו מה לי ששמעו בו שמת על פי עדים וי"ל דאפילו מת בביתו פליגי בני כהנים גדולים והא דנקט מי שהלך למדינת הים רבותא נקט דסד"א ניחוש כ"כ לצררי דאפילו בשבועה לית לה ע"כ. ופירש הרמב"ם ז"ל תשבע בתחלה כשישביעוה ב"ד שבועת התורה ואח"כ פוסקי' לה מזונות ולבסוף הוא כשיבא בעלה ויכחישנה לומר הנחתי לה מזונות או לא היתה צריכה וכן כיוצא בזה ע"כ. וכן הוא נ"כ שם פי"ב דהלכות אישות ומשמע מדבריו ז"ל דבין שבועה של בתחלה בין שבועה של בסוף שתיהן בנקיטת חפץ. ומ"מ קשה לע"ד דבפ' הכותב דף פ"ז משמע כפי' רש"י שכ' דבסוף היינו כשתובעת כתובתה דהא ר' ירמיה מפ' התם דר"ש דקאמר התם כל זמן שתובעת כתובתה וכו' קאי אנפרעת שלא בפניו דת"ק אמר התם נפרעת שלא בפניו בשבועה דמשמע בין שתובעת מזונות בין שתובעת כתובתה כדעת בני כהנים גדולים ואתא ר"ש למימר דוקא אם תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה אבל אם אינה תובעת אלא מזונות נוטלת בשבועה כדעת חנן וצ"ע לע"ד אם לא שנאמר דלעולם מודה הרמב"ם ז"ל לפי' רש"י ז"ל אע"פ שרש"י ז"ל אפשר שאינו מודה להרמב"ם ז"ל. ושמעתי מי שפירש תשבע בסוף על המזונות כשתבא להשבע על כתובתה ולבי מהסס בזה אע"פ שהלשון מסייע לאי פירושא דקתני תשבע בסוף ולא קתני תשבע על שבסוף או תשבע על בסוף ולפי זה זהו כמין גלגול שבועה שנשבעת שלא עכבה בידה כלום בין לכתובה שרוצה לגבות בין מן המזונות שכבר אכלה ורוצה להשתלם כעת מממון בעלה. ובגמרא בברייתא הניח מי שהלך למ"ה ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן ופירש רש"י ז"ל נאמן אף להוציא מידה מה שנתנו לה ב"ד ובשבועה ע"כ ומשמע דאף אבני כהנים גדולים קאי דאמרי תשבע והיינו טעמא דאורחא דמילתא הוא להתפיסה לצררי הלכך מוציא מידה בשבועה ותוס' ז"ל פירשו פי' אחר ע"ש אבל הרא"ש ז"ל הכריע כפירוש רש"י ז"ל וכן פי' רב אלפס ז"ל נאמן ובשבועה ע"כ: **יפה אמר חנן לא תשבע אלא בסוף.** ירושלמי פ' הכותב אמריך דר' שמעון וחנן אמרו דבר אחד. וכמו שכתבתי בשם התלמוד בבלי: **ב מי שהלך למדינת הים ועמד אחד.** וכו' כתבו בתוס' דבפסקו לה ב"ד מיירי דאי לאו הכי לא הוה מחייב לכ"ע שאף לאשה עצמה לא היה מתחייב בלא פסק ב"ד ע"כ. ואיתה בר"פ אין בין המודר. ושם כתב הר"ן בשם הרשב"א ז"ל דדוקא במפרש שמחמת מזונות שחייב לה בעלה הוא נותן לה בכה"ג הוא דאמר חנן דפטור אבל פרנס סתם חוזר וגובה לפי שכל המפרנס סתם אינו מפרנס בתורת מתנה אלא בתורת הלואה ונמצא שהיא חייבת לו ומי שפירנס אותה גובה ממנה והיא גובה מבעלה ע"כ. והאריך שם וגם כאן והכריח לחנן אפילו בכה"ג הניח מעותיו על קרן הצבי: **יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי.** פי' שאפילו צרורין שם בצרור ודאי יאבדו לקלות מרוצת הצבי וכתוב בתוספת יום טוב ושמעתי שטבע הצבי להפיל קרנותיו לזמן ידוע ושמא יפילם בתחת הגיאיות או בתחת הפחתים ולא ימצאו ע"כ. ונלע"ד שאין צורך לזה וכדכתיבנא ואם ת"ל שאיזה אדם ימוד הצבי הוא זכה נ"כ במעות ואם תמצא לומר שנפלו ל"מ אם נתפזרו תחת הגה ואחת הגה שזכה בהן המוצא אלא אפילו נפל הצרור או הכים בתחת המקומות שאי אפשר לבעל המעות להשיגו ולהגיע לשם ודאי שזוכה בהן המוצאן מטעם הפקר שודאי שכבר נתייאשו מהן הבעלים. וביד פי"ב דהלכות אישות סי' י"ט ובטור א"ה סי' ע' ובחושן המשפט סי' קכ"ח: ושם העלה בית יוסף דרש"י וריב"א והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל כולהו סברי דחנן אף בשאר חובות דעלמא מיירי: ושם בחושן המשפט סוף סי' ר"ן הביא בית יוסף תשובת הרשב"א ז"ל דיתומים שסמכו אצל בעל הבית וזן אותם משלו לא הניח מעותיו על קרן הצבי וזה מבואר ואפילו לחנן ע"כ: ירושלמי רבה בר ממל הפורע שטר חוב לחברו שלא מדעתו פלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים. א"ר יוסי טעמא דבני כהנים גדולים לא עלתה בדעתו שתמות אשתו ברעב ברם הכא מצי א"ל מפיים הוינא ליה ומחיל לי ואע"ג דהוה גביה משכון ע"כ פי' דלדעת ר' יוסי מודו בני כהנים גדולים לחנן בכה"ג וכתב הר"ן ז"ל דשמעינן מהאי ירושלמי דאפילו במלוה שיש עליה משכון ס"ל לחנן דאיבד את מעותיו ע"כ. ועיין במ"ש בפ"ד דנדרים סי' ב'. וכתוב בהגהת אשרי וגם במרדכי פי' רבינו ברוך לאו דוקא פירש למדינת הים אלא בהווה נקט דומיא דסיפא מי שהלך למדינת הים ואבדה לו דרך שדהו ע"כ. פירש בספר תרומת הדשן סי' שמ"ח ולא אמרינן לרבותא נקט דל"ת אי הוה הבעל כאן לאבד מעותיו דהיה לו להודיע לבעל שרוצה לפרנסה אלא אפילו הלך למדינת הים נמי איבד מעותיו אלא ש"מ דבעל ברחק אין לחלק בשביל שהיה לו להודיע ע"כ בקיצור. עוד כתוב שם כתב מורי רבינו מאיר נראה דה"ה האב שפירנס את בתו בעצמו על סמך הבעל דהניח מעותיו וכו' דאין לחלק בין אב לאיש אחר אע"ג דבירושלמי איכא פלוגתא בהכי כיון דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר אנו מספיקא לא מפקינן ממונא מבעל לאב ע"כ ועיין עוד בספר תרומת הדשן סי' ש"ז: **ג אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי.** וכו' תוס' פ' היה נוטל דף כ"ה. וכתוב בסמ"ג סי' פ"א דמל"ת אין הלכה כאדמון דאף אדמון אינו חולק אלא הכא ור"ג שראה דבריו זהו שיש לתמוה ע"כ וכן כתבו ג"כ תוס' שהוא לתמיהא בעלמא. וכן כתב נ"כ הרא"ש ז"ל הכא וגם בבבא בתרא ר"פ מי שמת והאפשר שלזה כיון רש"י במה שכתב הפסדתי בתמיה כלומר התמיהא בעלמא. ועיין עוד במ"ש שם בר"פ מי שמת. ירושלמי ישאלו על הפתחים אית תנאי תנו ישענו מאן דתני ישענו והשענו תחת העץ מ"ד ישאלו על הפתחים ינוע ינועו בניו ושאלו ע"כ. ובטור א"ה סי' ק"כ: **ד הטוען את חברו כדי שמן.** וכו' ביד פי"א דהלכות שבועות סי' ה' ובפ"ג דהלכות טוען סי' י"ג וז"ל מלא עשר כדים שמן יש לי בידך אין לך בידי אלא עשר כדים בלא שמן פטור שהרי טענו שמן והודה לו בחרסים עשר כדים שמן יש לי בידך אין לך בידי אלא עשר כדים ריקנין חייב שבועה שהרי טענו הכדים והשמן והודה לו בכדים ע"כ. ואיתה בירוש' פ' שבועת הדיינים. ובטור ח"מ סי' פ"ח. וכתב שם בית יוסף דהרמב"ם ז"ל פ"ג מטוען נראה שגורס כהרי"ף והטור גריס כהרא"ש ז"ל שהחלוק הוא בין אומר כדי שמן לאומר חביות שמן או כדים שמן שכשאומר כדי שמן כיון שהוא סמוך שמן קטעין ליה קנקנים לא קטעין ליה שכל גזרת הלשון הוא שמן וכדי הוא המדה אבל כשאומר כדים שמן שכדים הוא מוכרת משמע שטוענו הכדים וגם השמן עכ"ל ז"ל. ויש לתמוה אמאי לא דקדק תלמודא פתח בכד וסיים בקנקנים כמו שמדקדק בר"פ המניח וכמו שכתבתיו שם וגם הרא"ש ז"ל דקדקו במתני' דבס"פ בתרא דמאי פתח בכד וסיים בחביות או בהפך והמאי דה"נ דייקי' הכי וכ"נ במקח וממכר ולא אמרינן דקנקן הוי זוטר מכד א"נ משום דסתם קנקן הוי משמע ריקן טפי מכד נקט הכי אבל ליכא למימר דלעולם קנקן זוטר מכד ונקט הכי לאשמועי' דאפילו שלא הודה לו אפילו בכדים עצמן ס"ל לאדמון דהוי מודה מקצת ממין הטענה מדלא קאמר הכי בגמרא כך נלע"ד אע"פ שאני כתבתי בהפך בספ"ג דמעשר שני ע"ש. וכשא"ל עשרה כדי שמן מלאים איכא דכ"ע שמן וכדים קטעין אלא כי פליגי היכא דא"ל עשרה כדי שמן ולא אמר מלאים וכלמ"פ רעז"ל. וכתב הר"ן ז"ל דקך סוגיא דהכא דבגמ' מחלפא בסוגיא דשבועת הדיינים דהתם משמע דאפילו רבנן ס"ל דיש בלשון הזה של עשרה כדי שמן לשון קנקנים אלא דפליגי בטענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן דאדמון מחייב ורבנן פטרי ע"כ. ועיין בתוספות פרק שבועת הדיינין דף מ' ע"א וע"ב שהכריחו מלשון המשנה דבהרתי פליגי

א) עי' בשו"ע ד"ה מזכירין.

פליגי. ובגמ' א"ר זירא אמר רבה ב"ר ירמיה שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו שבעה דברים שאמר אדמון יש מהן שהלכה כמותו וכיוצא בו ויש מהן שאין הלכה כמותו ולא כיוצא בו (הגה"ה כך הוא יותר נכון אע"פ שלשון הגמ' אלא כיוצא בו עיין גם כן בר"ש לוריא ז"ל) כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו בר מי שמת והניח בנים ובנות וכו' ופי' רב אלפס ז"ל כיוצא בו דחנן שהיא דתנן בפ' אין בין המודר המודר הנאה מחברו שוקל את שקלו דאוקימנא לה כחנן כיוצא בו דאדמון הא דאמרינן בשבועות טענו שור ושה והמור והודה לו באחד מהן דא"ר יוחנן הא מני אדמון. וכתב הר"ן ז"ל שרש"י ז"ל פי' דכיוצא בו דחנן היינו ריב"ז דאמר יפה אמר חנן וכיוצא בו דאדמון ר"ג דאמר רואה אני את דברי אדמון וה"ק שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו וכיוצא בו דהיינו ריב"ז שהכריע כמותו ונקט בחנן כיוצא בו משום אדמון ושבעה דברים שאמר אדמון יש מהן הלכה כמותו וכיוצא בו כלומר וכר"ג שהכריע כמותו ויש מהן שאין הלכה כמותו ולא כיוצא בו כלומר שאם יש מכריע אחר כמותו במה שלא הכריע רבן גמליאל כדבריו לא סמכינן עליה עכ"ל ז"ל. והגיה ה"ר יהוסף ז"ל מין הטענה מן בלא יוד: **ה הפוסק מעות לחתנו.** הרא"ש פ' הנושא דף קמ"ה ותוס' פ"ק דקדושין דף ט'. ובכולהו כתבי דמתני' ל"ג בירושלמי מלות יכול הוא שיאמר ואפילו כאן הגירסא שם אדמון אומר אילו אני פסקתי וכו' וגם החכם הר"ר יהוסף האשכנזי ז"ל מחקם מן המשניות מכאן וגם מבבא המוציא שטר חוב וכו': **עד שילבין ראשה.** נ"א עד שתלבין וכן בסיפא. וכן הוא בירושלמי אבל נראה דמאחר דלא אשכחן הראש בלשון נקבה א"כ ודאי הוו גרסי' תלבין בתי"ו לא קאי רק אאשה וא"כ בשלמא ברישא שהתחלה ניזור ואומר תשב עד שתלבין שייך למיתני בתי"ו אבל בסיפא שהאשה טוענה לא שייך למיתני רק עד שאלבין כאבי באל"ף אבל לגירסא דגרסי' ביו"ד בין ברישא בין בסיפא שייך למיתני ביו"ד שילבין דקאי אראש שהוא לשון זכר. ומוקי לה בירושלמי כשפסק במעמדה אבל לא פסק במעמדה אפילו רבנן מודו. ובגמרא מתני' דלא כר' יוסי ב"ר יהודה דאמר לא נחלקו אדמון וחכמים על הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל שיכולה היא שתאמר אבא פסק עלי וכו' על מה נחלקו על שפסקה היא על עצמה שהחכמים אומרים תשב עד שתלבין ראשה ואדמון אומר יכולה היא שתאמר סבורה אני שאבא נותן עלי ועכשיו שאין אבא נותן עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור אמר ר"ג רואה אני וכו'. ותני עלה דהאי ברייתא לפי פי' רש"י מורכב עם פי' התוס' בד"ה בגדולה אבל בקטנה כופי' לבעל ליתן גט מפני דלאו תנאה הגלאי אבל גדולה נ"מ אם היא עצמה התנית שתשב עד שתלבין ראשה אלא אפילו אביה התנה במעמדה כדאיתא בירושלמי הרי היא כמו שהיא עצמה התנית ותשב עד שתלבין ראשה לרבנן. וכתב הרמב"ם ז"ל שם בפכ"ג דהלכות אישות ולמה לא תפטר עצמה במרדות שהמורדת והיא ארוסה הבעל רוצה לכונסה והיא אינה רוצה אבל זו אין הבעל רוצה בה עד שתתן הנדוניא שפסקה והיא רוצה בו שהרי אומרת לו או כנוס או פטור ע"כ. אבל רב אלפס ז"ל ס"ל דאף בזו כייפינן ליה ויהיב לה גיטא על כרחיה. וק"ק לע"ד דנהי דנקט תנא סדרא דהנהו תלת דאמר בהו ר"ג רואה אני את דברי אדמון ברישא מ"מ ליקדים הפוסק מעות לחתנו סמוך לבבא מי שמת והניח בנים ובנות דדמו טפי אהדדי והיכא למימר דמש"ה דהני תרי בבי מי שמת והטוען שנויות בדוכתא אחרינא במשנה מי שמת ברפ"ט דבבא בתרא והטוען בפ' שבועת הדיינים מש"ה נקטינהו ברישא ועדיין אין זה מספיק אבל יהכון בעיני דמשום דבבא דהפוסק מעות לחתנו איכא מוסכמת במחלוקתם וכדתיובתא דמתני' דלא כר' יוסי ב"ר יהודה ובהנך תרי בבי ליכא פלוגתא אמחלוקתם מש"ה תנינהו גבי הדדי כנלע"ד: **ופשט לו את הרגל.** בלשון שני פי' בערוך אם היית תולה אותי ברגל בען אינו נותן לך כלום ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל תשב עד שתלבין ראשה מיירי בשאין שם נכסים כלל שאם היו שם נכסים כיון דדברים הנקנין באמירה הן נותנין לו מנכסיו ואפשר דלאו בפוסק עמו בשעת קדושין מיירי דבכה"ג לכ"ע יכולה לומר לו או כנוס או פטור כיון דבידו הוא לכוף אותו לפרעו אלא הכא בפוסק עמו בשעת שדוכין ואחר זמן קדשה ובכה"ג לא קנה ואפ"ה אומדנא דמוכח הוא שע"ד תנאים הראשונים קדשה ומש"ה לרבנן הכא יושבת עד שתלבין ראשה ואמרינן בירושלמי דלא אמרו רבנן הכי אלא כשפסק לו אביה במעמדה ומינה לאדמון אפילו בכה"ג פליג עכ"ל הר"ן ז"ל. והתוס' ז"ל כתבו דהא דרב גידל דברים הנקנה דקאמר עמדו וקדשו קנו דוקא בנשואין הראשונים ומתני' דהכא בנשואין שניים ושכן מוכח בירוש' בר"פ אע"פ וכן היה אומר ר"ת אין נקנין באמירה אלא כשהאב פוסק אבל אחיו ואמה לא. וביד פכ"ג דהלכות אישות סי' י"ו. ובטור א"ה סי' נ"ב: **ו העורר על השדה.** פ' חזקת דף ל': **השני נוח לי.** פ' חזקת דף מ"א לשון מושאל דהתם לא שייך לומר רק כלשון נוח לי והשני קשה ממני: **וחכמים אומרים איבד את זכותו.** כתב הריטב"א ז"ל דיקא חתום וכיוצא בו דעבד מעשה ולאפוקי הא דמ"ל ז"ל זבין או שהיה שם בשעת המכר ושתק והיה נראה לומר דאפילו הוא לבדו חתום על השטר הויא הודאה אלא שי"ל שזה אינו דיכול להיות דכיון דלא היה שם אלא עד אחד ולא חשיב שטרא לא חיים לה. וכתב עוד איבד את זכותו פי' ואפילו יש לו עדי זכות או עדי גזלה ואין לחברו עדי מקח ע"כ. וגם הרמב"ם ז"ל כתב ברפי"ו דהלכות טוען ואין מזניחין על ראיות שיביא על אותה שדה ע"כ. וכתוב בתשובות הרשב"א ז"ל סוף סימן תתקס"ח והוא חתום עליה בעד איבד את זכותו דוקא הוא הא אחרים חותמין בו לא איבד את זכותו שאין על העדים לידע הסמוכין על המצר אם הם של אותם שאוכלים אותו עכשיו או של אחרים ע"כ: **עשאה סימן לאחר** עי' בתוי"ט מ"ש בשם רש"י. וכתב עליו הר"ן ז"ל ואע"פ שדינו דין אמת אין פירוש משנתנו כך מדגרסי' בירושלמי הנכתב בהלכות בסמוך לא סוף דבר עשאה העורר סימן לאחר אלא אפילו אחר לאחר והעורר חתום עליה בעד איבד את זכותו ומוכח דמתני' ה"פ. עשאה המערער סימן לאחר שמכר קרקע סמוך לשדה זו שהוא מערער עליה לאדם אחר וכתוב במצרים מצר פלוני שדה של שמעון איבד את זכותו שהרי הודה שהוא של זה והיינו דגרסי' עלה בירושלמי לא סוף דבר עשאה סימן לאחר וכו'. אבל לפי פי' רש"י ז"ל מה לי עשאה המחזיק סימן לאחר מה לי אחר לאחר אלא ודאי כדכתיבנא ע"כ והיא דעת תוס' כמו שאכתוב בסמוך. ובגמרא לא שנו דאיבד את זכותו אלא כשעשאה המחזיק סימן לאחר אבל עשאה המחזיק סימן לעצמו של מאיכן זה העורר עליה שהיה שמעון מוכר שדה הגלדה לראובן זה העורר עליה וכשמכר לו סימני המצרים כתב על שדה זו מצר פלוני שדה שלי אע"פ שלא מיחה ראובן לא איבד את זכותו שיכול הוא לומר אי לאו דעבדי הכי שלקחתי ממנו שטר זה בחלו המצרים לא היה מוכר לו את השדה וכדי שימכרהו שתקתי ולא מסרתי מודעה כדי שלא יבא לאזניו ושוב לא יתרצה למכרו זו היא שיטת רש"י ז"ל וגרסתו. אבל תוס' ז"ל כתבו עשאה סימן לאחר מתוך הלשון משמע דאעורר קאי כגון שמכר אחת משדותיו ועשאה סימן בשם המוחזק ובגמרא ה"ש לא שנו אלא לאחר אבל לעצמו לא אבד כלומר אם מכר מערער אחת משדותיו למוחזק לאו הודאה היא דאי לאו דעבד הכי לא היה המוחזק קונה שדה ממני ואני הייתי צריך למעות ולא גרסי' מזבין אלא זבין ובירושלמי משמע דלא כרש"י שהביא ולא סוף דבר כשעשאה העורר סימן לאחר אלא אפילו עשאה אחר והעורר חתום בעד איבד את זכותו ע"כ. וכן כתבו נ"כ הרא"ש ז"ל לירושלמי. וביד רפי"ו דהל' טוען ונטען וסי' ב' ג'. ובטור ח"מ סי' קמ"ז. וכתוב שם בש"ע בהג"ה ר"מ איסרלין וגם בספר הלבוש שאם היה זה העורר דיין שהגבה לזה הקרקע בחובו שהיה חייב לו המחזיק איבד את זכותו שהוא גרוע מעד החתום ע"כ: **ז מי שהלך למדינת הים וכו'.** פ' החולץ דף ל"ז ופי' שם רש"י ז"ל ואבדה דרך שדהו שהיתה שדהו מוקפת משדות אחרים והיה לו דרך על אחת מן הרוחות ואבדה ששכחו על איזו מן הרוחות היתה ילך בקצרה יתנו ביניהם דרך קצרה ע"כ. וביד ספט"ו דהלכות טוען ונטען: **אדמון אומר ילך לו** וכו' ירושלמי דפירקין ודפרק המוכר את הבית א"ר ירמיה אדמון ור' עקיבא שניהם אמרו דבר אחד דתניא תמן מכרן לאחר ר' עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך ולא שמע דא"ר אילא ר' ייסא בשם ר' יוחנן כשהם חלוקים מה אנן קיימין אם דבר ברי שיש לו דרך כל עמא מודו שאין צריך ליקח לו דרך ואם דבר ברי שאין לו דרך כל עמא מודו שהוא צריך ליקח לו דרך אלא כן אנן קיימין בשהם ר"ע אומר אינו צריך ליקח לו דרך ורבנן אמרין יש לו דרך וכא אפילו דבר ברי יש לו דרך כל עמא מודו שהוא צריך ליקח לו דרך ע"כ: **וחכמים אומרים יקנה לו דרך במאה מנה.** דיכול לומר לו אי שתקת אוזיל פורתא לגבך כשתקנה ממני הדרך ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו וכו' כדפי' ר"ע ז"ל והוא פי' רש"י ז"ל. וכתבו התוס' ז"ל טעם למה הוצרך לפרש שא"ל ואוזיל גבך משום דאזיל לשיטתו דפי' בפ"ק דב"ק גבי מכרה לאחד או לשלשה בני אדם וכו' שזה יכול לומר לו לכי תיהדר לפיכך הוצרך לפ' שזה שאומר אוזיל גבך דהשתא מרויח במה שאינו מחזירו לו ולא משמע כלל הלשון כך. ועוד דקתני במתני' יקח לו דרך במאה מנה משמע כמו שירצה מוכר ע"כ ודעת הרא"ש ז"ל כדעת התוספות דלא מצי למימר לכי תיהדר והטעם כתב שם בפ"ק דב"ק לפי שכל דבר שאדם יכול לעשות רואין אותו כאילו הוא ככר עשוי ע"כ. ועיין בתוס' ושם פ"ק דב"ק דף ח' סוף ע"א דבור המתחיל אי שתקת דנראה דס"ל התם דגבי ב"ח מצי אמר לכי תיהדר ע"ש. וכתב הרא"ש ז"ל שם פ"ק דף קכ"ו ע"ג הא דקאמר מהדרנא לאו דוקא שאם היה מחזיר לו את השטר לא נתבטל המקח בשביל זה אם לא שתקנה השדה בקנין או שימסור לו השטר ויכתוב לו שטר מכירה עליו קני לך איהו וכל שיעבודיה כדתניא בפ' בתרא דב"ב עכ"ל ז"ל ובטור ח"מ סימן קמ"ח: **ח המוציא שטר חוב על חברו.** בתשובות הרשב"א ז"ל סימן קל"ז: **והלה הוציא** וכו'. עד סוף סימן ט' ביד בספכ"ד דהל' מלוה ולוה. והתם ס"ל למגיד משנה דאם עדיין לא הגיע זמן שטרו אין יכול לומר אילו הייתי חייב לך היה לך להפרע את שלך שהרי עדיין לא הגיע זמנו וכן כתב נ"כ הר"ן ז"ל וכן הוא בשלחן ערוך ג"כ סימן פ"ה דחשן משפט וגם בסוף דבריו ז"ל כתב ואם הוא במקום שכותבים שטר ואח"כ נותנין מעות אע"פ שהגיע זמנו אין טענתו טענה שזה יאמר לא מכרתי לך השדה אלא כדי שיהיה לי ממה לגבות חובי ע"כ: **זה היה פקח שמכר לו את הקרקע כו'.** לפי שהיה וכו' לשון ר"ע ז"ל עד ועכשיו יטול את הקרקע. אמר המלקט כתב הר"ן ז"ל ואפילו יש לו ללוה קרקע אחר עדיין אפשר לו למלוה לומר שאינו יכול לטרוח בשני קרקעות והכי איתא בירוש' הגע עצמך שאין לו קרקע יפה יכול לומר דידי אנא בעי ולא עוד אלא יכול לומר לית בחילי טעין טרחתהון דתרי ע"כ. ועיין בתוס' דבגמרא בנתנו טעם לשבח אמאי הכא פליגי אדמון וחכמים באיבעי ליה למימסר מודעא דחכמים ס"ל דלא איבעי ליה למימסר מודעא משום טעמא דחברך חברא אית ליה וכו' ויישבו לפי שיטתם שכתבתי לעיל וכתבו דלפי' רש"י ז"ל דלעיל אתי שפיר טפי ע"ש. ואיתה למתני' בפ' מי שמת דף קנ"ו. ובטור ח"מ סימן פ"ה כמו שכתבתי. וכתוב בפסקי הרא"ש ז"ל המוציא ש"ח על חברו והלה הוציא שמכר לו את השדה אדמון אומר יכול לומר לו אילו הייתי חייב לך היה לך לפרוע את חובך כשמכרת לי את השדה הלכך מהימן למימר פרוע הוא ושובר היה לי ואבד או החזרת לי את השטר וגבל ממני ומגלתיו אבל מזוייף לא מהימן דאי מקויים הוא לא מצי למימר מזוייף הוא וחכמים אומרים זה היה פקח שמכר לו את השדה שיכול למשכנו עליו ומיירי בשלא היה לו שדה א"נ אפילו היה לו נכסים אחרים יכול לומר הייתי ירא שמא היו עליך חובות מוקדמין לכך מכרתי לך זו השדה שאם יש עליך חובות מוקדמין אקח אני חלקי משדה זו שמכרתי לך דלוה ולוה ואח"כ קנה משועבד לבניהם הרב רבינו יונה ז"ל עכ"ל ז"ל. אבל רש"י והר"ן ז"ל ס"ל דגם יכול לטעון שטר מזוייף הוא: **ט אדמון אומר** יכול הוא שטוען לומר לו לראובן אילו חייב הייתי לך כדברי שאבך כיצד אתה לוה ממני אח"כ היה לך לתבוע את חובך ממני: **זה גובה וכו' זה גובה** אפילו כתוב שום אין אומרים יעכב זה מלוה של חברו בשביל מלוה שהלוהו אלא ב"ד יורדים לנכסי כל אחד ומגבין לשכנגדו את חובו כך פי' רש"י ז"ל אזה גובה וזה גובה דקאמר רב נחמן בגמרא וכפי מה שהגיה הרב בצלאל האשכנזי ז"ל בתלמודו. [עי' בתוי"ט] (הגה"ה מחלוקת הוא בין הפוסקי' ז"ל והרמ"ה ז"ל והטור נ"כ הכי ס"ל אבל הרמב"ן ז"ל ס"ל דס"ל אם כותבין השטר תחלה אין הלוה יכול לטעון היה לך ליפרע בחובך שיאמר המלוה הוצרכתי למעות ולא יכולתי ליפרע ממך. ועיין עוד שם בטור ח"מ סימן פ"ה). ופי' דבגמרא פליגי רב נחמן ורב ששת בשניהם שהוציאו ש"ח זה על זה דרב ששת אמר הפוכי מטרתא למה לי אלא זה יעמוד בשלו וזה יעמוד בשלו פי' דס"ל דהא דתנן ברפ"ק דנזיקין ב"ח בבינונית בשל כל אדם הן שמין שאם יש לו לאחד עדית ובינונית ולחבירו זיבורית וכיון דבהדדי אתו למגבי יהבי ב"ד בינונית לבעל זיבורית והדר נגבי לה מיניה וא"כ מה תועלת הפוכי מטרתא היא ורב נחמן אמר זה גובה וזה גובה דס"ל דבשלו הן שמין ולאו הפוכי מטרתא הוא דממה נפשך איכא רווחא

לבעל

לבעל זבורית דאי אכריה קדים ברישא וגבי אפתכה דאיכא השתא גביה עדית ובינונית וזבורית ומגבי להאיך בינונית ואי איהו קדים וגבי מהאיך בינונית הויא גביה עדית ומגבי לאכריה זבורית ודכ"ע אם זה יש לו עדית וזה עדית בינונית ובינונית זבורית וזבורית ודאי הפוכי מפרתא הוא כי פליגי כי אית ליה לחד עדית ובינונית ואית ליה לחד זבורית וכדכתבינן ופרכינן לרב בשת ממתני' דאמרי רבנן זה גובה וזה גובה ונהי נמי דאית להו לרבנן ששני השטרות כשרים מ"מ ליתני זה יעמוד בשלו אלא ש"מ בשלו הן שמין ואם יש ללוה שדה שהיא בינונית לכל אדם ואצלו היא עדית שאלו שדותיו גרועות ממנה אין ב"ח גובה הימנה ומשני דמתני' מיירי כגון שלוה השני ביומא דמישלם זימנא דקמא ובהא פליגי דמ"ס עביד איניש דיזיף ליומיה וזה גובה שטר חובו וזה גובה שטר חובו ומ"ס לא עביד איניש דיזיף ליומיה. ובטור ח"מ סי' פ"ה וכדכתיבנא: **י שלש ארצות לנשואין וכו'** עד נשא אשה בארץ ישראל. ביד בפי"ג דהלכות אישות עד סוף הפרק. ובטור א"ה סי' ע"ה. וע"ש בספר הלבוש: **אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך** פי' אין מוציאין מעיר דיהודה לעיר דעבר הירדן או דגליל או אפכא וכ"ש מעיר דיהודה לכרך דגליל או דעבר הירדן או אפכא אבל באותה הארץ וכו': וכתבו תוס' ז"ל בתוספתא בד"א בזמן שהוא בן יהודה ונשא ביהודה או בן גליל ונשא בגליל אבל בן יהודה שנשא בגליל או בן גליל שנשא ביהודה כופין אותה לצאת שע"מ כן נשאה ע"כ. אבל בירושלמי מצאתי בהפך. וכתב הר"ן ז"ל דמסייע בתוספתא אי אמר אני פלוני מיהודה נשאתי אשה מגליל כופין אותה לצאת כלומר אע"פ שהוא מיהודה ע"כ: **אבל לא מעיר לכרך.** שישיבת הכרכים קשה מפני שהכל מתיישבין שם עכ"ל רע"ב ז"ל. אמר המלקט מפקינן לה בגמ' מקרא דכתיב ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים: מנוה הרע לנוה היפה גרסינן דנוה לשון זכר הוא. וה"פ דמתני' אע"פ שאינו מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך באותה הארץ היינו דוקא מעיר או כרך שהנוה שלהן רע לעיר או כרך שהנוה שלהן טוב אבל לא מנוה היפה לנוה הרע אע"פ שהוא באותה הארץ מעיר לעיר או מכרך לכרך וז"ל הרמב"ם ז"ל שם ביד וכשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ אינו יכול להוציאה מנוה היפה לנוה הרע ולא מנוה הרע לנוה היפה ע"כ: **מפני שהנוה היפה בודק** מחפש ומבקש דבר הראוי לו הרמב"ם ז"ל וז"ל שם פי"ג שנוה היפה בודק כלומר שהיא צריכה להשפל ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהא בו קלה או כעורה ע"כ. ותימה הוא דאין זו שיטת טעם התלמוד דהכי אמר שמואל בגמרא שנוי וסת תחלת חולי מעים ואפילו לטובה וכדפירש רע"ב ז"ל. וע"ש בכסף משנה. וז"ל הר"ן ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל בפי"ג מהלכות אישות כתב ולא מרע ליפה מפני שהיא צריכה להשפל ולבדוק עצמה בנוה היפה כדי שלא תהא בו קלה וכעורה ולפי זה מאי דמייתי בגמרא כדשמואל אינו אלא לדמיון בעלמא שפעמים יבוא נזק מתוך שנוי לטובה ע"כ וכן פי' מגיד משנה. ובירושלמי ומנין שהנוה היפה בודק ר' לוי בשם ר' חנינא מן תדבקני הרעה ומתי במיסרא וסמיך ואזיל להרה ולא אמר הכין אלא מכאן שנוה היפה בודק ע"כ. כתב הרב ר' יוסף ז"ל י"ס דגרסי בתר מלה בודק מוציאין מעיר שרובה גוים לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה גוים ע"כ: **יא הכל מעלין** רפ"ק דערכין. וה"פ הכל מעלין אפילו מנוה היפה לנוה הרע וכו' כמו שפי' רע"ב ז"ל: **אחד האנשים ואחד הנשים** נוסחא אחרינא אחד האנשים ואחד הנשים ואחד עבדים [הגה"ה אכן ה"ר יהוסף לא כתב רק אחד אנשים ואחד עבדים ס"א אחד אנשים ואחד נשים ע"כ. ולמאן דלא תני ליה הכל מעלין לאתויי עבדים עברים רש"י ז"ל כאן וכדפירש רע"ב ז"ל. אבל רש"י ז"ל עצמו פי' שם רפ"ק לאתויי עבדים שאם יש לו עבד כנעני מהול למכור ורוצה העבד שלא ימכרנו אלא בארץ ישראל כופין את רבו להעלותו ע"כ. וכן פירש הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות עבדים וכך כתב הר"ן ז"ל בשם הראב"ד ז"ל: ולמאן דתני עבדים בהדיא במתני' לאתויי אפילו מנוה היפה לנוה הרע וכדכתיבנא: **ואין הכל מוציאין** לאתויי עבד כנעני שברח מח"ל לארץ דאמרינן ליה זבניה הכא וזיל משום ישיבת ארץ ישראל. ובטור יורה דעה סוף סי' רס"ז: **הכל מעלין לירושלים** לאתויי מנוה היפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לשון הגמרות המוגהות על פי רש"ל ז"ל וכן הוא נ"כ בפסקי הרא"ש ז"ל וכן היא הגרסא שם בערכין: **ואין הכל מוציאין**. גמ' לאתויי מאי לאתויי אפי' מנוה הרע לנוה היפה ואיידי דתני רישא וכו' ופי' רש"י ז"ל דאילו משום מנוה הרע לנוה היפה לא איצטרי' דכיון דאשמועי' דמעלין מנוה היפה לנוה הרע כ"ש דאין מוציאין אפילו מן הרע ליפה אלא איידי ע"כ: וקשה לע"ד דלא אשכחן בכוליה תלמודא בתר דקאמר זה הכלל לאתויי מאי דקאמר איידי אע"ג דאיכא למפרך וא"כ ה"נ לימא איידי ובלא זה הכלל לאתויי וכ"ש לפי מה שהגיה רש"ל ז"ל דקשה טפי. וכתבו תוס' ז"ל שם ברפ"ק דערכין וליכא למימר לאתויי עבדים דליכא חלוק בין שאר א"י לירושלים גבי עבדים ע"כ: וכתוב בפסקי הרא"ש ז"ל דבירוש' גרסינן היא רוצה לעלות והוא אינו רוצה אין כופין אותו לעלות אחר האשה לארץ ישראל או לירושלים ולא כמתני' דקתני אחד האנשים ואחד הנשים ופי' ה"ר מאיר ז"ל דההיא מיירי בזמן הזה ומתניתנו וברייתא דבגמרא דילן נשנו בזמן הבית ע"כ: **נשא אשה בא"י** וכו' ביד פי"ו דהל' אישות סימן ו': **קפוטקיא** היא כפתור וקורין להו בערבי דמייאט ס"א קפודקיא בדלית. ופירש הרמב"ם ז"ל וייחד אותה על דרך משל מפני שסמוכה לארץ ישראל ומפני שהכתובה היא מדרבנן הקלו בה שיפרע פעם לפי מקום הנשואין ופעם לפי מקום הגירושין וכל זה כדי להקל עליו הפרעון ורשב"ג אומר יפרע לפי מקום השעבוד קסבר כתובה דאורייתא ע"כ: **רשב"ג אומר** וכו' פרק בתולה נשאת דף י' ועיין בתוס' פ' מציאות האשה דף ס"ז. ובטור א"ה סימן ק': וכתב הר"ן ז"ל וא"ת לרשב"ג כיון דכתובה דאורייתא דיליף לה מכמוהר הבתולות כדתניא בפ' קמא דמכילתין היכי מודה ברישא דנשא בארץ ישראל [כו' עי' בתוי"ט עד וחכמים השוו מדותיהם למאתים] והכי תניא בתוספתא רשב"ג אומר כתובת אשה כמקום הנשואין אלמא דלא מאתים לצורי קאמר מדקתני סתמא כמקום הנשואין עכ"ל ז"ל בקיצור. ולנע"ד בסמיכות משנה זו להכל מעלין דמשום דקתני אחד האנשים ואחד הנשים שאפילו אשה יכולה לכוף את בעלה לעלות לא"י וליתן לה כתובתה וה"א דהואיל וכופין אותו ב"ד שיתן לה כתובתה שלכחות תהיה ידה על התחתונה שיתן לה ממעות א"י קמ"ל דאפילו בזה ידה על העליונה ונותן לה ממעות שעיקרן במקום שנשאה אפילו שהן מח"ל או מקפוטקיא או מגבל: **נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא** ק"ק לע"ד דהאי בבא מילתא דפשיטא היא ואפשר דלאשמועינן דמודה בה רשב"ג תנייה. עוד אפשר לומר דהא קמ"ל דכיון שנשא אשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא אע"ג שהוא מארץ ישראל לא אמרי' אדעתא דמעות היוצאות בעירו נשאה ובהכי מיתרצא נמי רישא דקתני דנשא אשה בא"י וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות א"י דאשמעינן דאע"ג שהוא מעיר קפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל. ועם מ"ש התוי"ט בשם הר"ן ז"ל יתורץ נמי להודיעך דמודה בה רשב"ג תנייה ומן הטעם שכתב בשמו ז"ל: **בילא"ו יחלצית"ו סליק פירקא.**

וסליקא לה מסכת כתובות. בעזרת שוכן ערבות. אלהי האבות: בעה"י אשר חיינו בידו מסורים. והוא מתיר אסורים. נתחיל מסכת נדרים:

מסכת נדרים

פרק א כתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים [וכו' עי' בתוי"ט] ועיין במה שכתבתי לקמן רפ"א דמסכת נזיר: **כל כנויי וכו'**. ביד פ"א דהל' נדרים סימן י"ו כ"ג כ"ד כ"ה כ"ו ושם כתוב במקום קונם נסמך קונ"ו בוי"ו. וביד בפי"ד דהלכות מעשה הקרבנות סי' י"א: וכתב הר"ן ז"ל נדר הוא באחד משני ענינים אם נדרי הקדש שהיא מקדיש לבדק הבית או למזבח ובענין זה אינו יכול להקדיש אלא מה שהוא שלו ואיסורו כולל כל אדם או נדרי איסור שאוסר על עצמו דברים המותרים ובענין זה יכול לאסור אפילו נכסי חברו עליו ואין איסורו שוה לכל ומסכת זו היא בענין נדרי איסור וחרמים כשם שהוא כולל חרמי בדק הבית כך הוא כולל נדרי האיסור והך דהכא היינו נמי כנדרי איסור דאילו חרמי בדק הבית לא שייכי בהך מסכתא אלא בסדר קדשים ונדרי איסור הם באחד משלשה דרכים עיקר הנדר וכנויו וידות עיקר הנדר הוא שיאמר דבר זה אסור עלי בין שהתפיסו בדבר אחר בין שלא התפיסו וזהו נדר האמור בתורה אלא היכא שהתפיסו בענין שיתפיסו בדבר הנדור ולא בדבר האסור עכ"ל ז"ל וכתוב בתוספת יום טוב ודוקא שיאסור או יתפיס אבל האומר נדר שלא אוכל אינו כלום וכן מצאתי בתשובת מהר"מ אלשקר סימן ע"ח בשם הרמב"ם ז"ל אלא שהעתיקה הרב ז"ל מלשון ערב ללשון הקדש ובסופה כתוב שאם היה הנודר ע"ה פותחין לו פתח ממקום אחר כדי שלא יקלו בנדרים ע"כ. ובגמרא פריך מ"ש גבי נזיר דלא קתני רק כל כנויי נזירות ולא קתני נמי חרמים נדרים ושבועות ומ"ש הכא דקתני לכולהו ומשני משום דנדר ושבועה כתיבי גבי הדדי תני הרי וכיון דתני תרי תני לכולהו ומשום דנדרים וחרמין מידי דמיתסר חפצא עליה אסמכינהו אהדדי והדר תני שבועה דקאסר נפשיה מן ההוא חפצא וכתב הרא"ש ז"ל ונזיר אע"פ שנאסר ביין אינו נאסר היין עליו שלא אמר יין זה עלי אלא בגופו תלוי הנזירות שאומר הריני נזיר וממילא נאסר ביין ובתגלחת ובטומאה ע"כ: **שבועות בשבועות**. ביד פ' שני דהל' שבועות סימן ה'. ובטור י"ד סי' רל"ז: **ונזירות בנזירות**. תימה אמאי לא תנא איסורין כאיסורין והקדשות כהקדשות וי"ל דלמ"ד לשון גויים לא נמצא להם לשון גויים אלא בהני דתנא ולמ"ד לשון שבדו חכמים צריך לומר דלהכי לא הכא דלא כתיב ערך לה' איסור לה' הקדש לה' כמו דכתיב חרם לה' קרבן לה' תוס' ז"ל. בפירש רע"ב ז"ל בגמרא מוקמינן דרישא דמתני' חסורא מחסרא והכי קתני כל ידות וכו'. אמר המלקט והכא לא מצינן למימר דתנא תנא ברישא כל כנויים ובתריה כל ידות ומפ' ברישא במאי דסליק מיניה דהוא"ל ומתרצינן בגמרא באיבעית אימא דאיידי דידות אתיין מדרשא מפרש להו ברישא א"כ ליפתח בהו נמי ומסיק פתח בהו נמי ואע"ג דאין דרך התנא לחסר בראש דבריו רק באמצע או בסופן הכא חסר ג"כ בראש דבריו אבל בשאר מקומות לפעמים מפ' תנא במאי דפתח ביה וזימנין במאי דסליק מיניה וברפ"ק דנזיר מפרש דאיסור התלוי באדם עצמו כגון הדלקה והטמנה ובמה אשה יוצאה מפרש איסורא ברישא אבל גבי בהמה יוצאה דאיסורא דבהמה הוא אבל הוא אינו חייב בדבר שאינו ראוי לו הלכך קנישא איסורא ומפרש התירא ברישא וגבי יש נוחלין נמי מפרש עיקר נחלה ברישא וגבי נזיר אע"ג דבין כנויין ובין ידות תרוייהו איסורא דנפשיה נינהו מפרש ידות ברישא איידי דחביבא ליה דאתיא מדרשא ומ"מ כי מתחיל מתחיל בכנויים שהם עיקר לשון נזיר ע"כ. והאי חסרון דברא"ש דברי תנא דידן היינו דוקא למאן דסבר דכנויין לשון שתקנו חכמים לידור בלשון הזה כדי שלא ירגילו להזכיר לשון קרבן אבל למאן דסבר דכנויים לשון גויים הן לא צריכנן לחסורי ראש דבריו אלא אמרינן דפתח בכנויים ברישא דהוי דאורייתא שכן דרך התנא להתחיל בדברים הידועים והפשוטים ומ"מ מפרש ידות ברישא משום דאתיין ליה מדרשא דקרא דכתיב לנדור נדר נזיר להזיר קרא יתירה עשה ידות נזירות כנזירות ומהקישא דקרא שמעינן דידות נדרים נמי כנדרים ובגמרא מפרש לנדור למה לי כיון דאית לן הקישא וע"ש בפירוש הר"ן ז"ל וכתב הרשב"א ז"ל דלמ"ד דכנויים לשון גויים קראום בלשון מגנה כנויים אע"פ שהן עיקר הלשון בלשון גויים שמא מפני שעיקר הלשון הוא לשון התורה ואלו הלשונות כנוי לו ע"כ. ירושלמי כתיב איש כי ידור מה ת"ל נדר אלא מכאן שכנויי נדרים כנדרים או השבע מה ת"ל שבועה אלא מכאן שכנויי שבועות כשבועות אך כל חרם מה ת"ל יחרים אלא מכאן שכנויי חרמין כחרמין נדר נזיר מה ת"ל להזיר אלא מכאן שכנויי נזירות

כנזירות עד כדין כר' עקיבא דאמר לשונות רבויין הן כר' ישמעאל דאמר לשונות כפולין הן והתורה דברה כדרכה הלך הלכת נכסוף נכספת גנוב גנובתי מנלן איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה לאסור איסר על נפשו לא יחל דברו מה ת"ל ככל היוצא מפיו יעשה אלא מכאן שכנויי נדרים כנדרים וכנויי שבועה כשבועה ומנין שכנויי חרמין כחרמין נדר נדר [הגה"ה איני יודע היכן כתוב נדר גבי חרמין ושמא הוא נדר דכתיב בריש פרשת ערכין אע"ג דקרא דאך כל חרם כתיב אחר כך בפרשה אחרת]. מה נדר שנאמר להלן כנויי נדרים כנדרים וכנויי שבועה כשבועה אף נדר שנאמר כאן כנויי חרמין כחרמין ומנין שכנויי נזירות כנזירות נדר נדר מה נדר שנאמר להלן כנויי שבועה כשבועה אף נדר שנאמר כאן כנויי נזירות כנזירות מה מקיים ר' עקיבא ככל היוצא מפיו יעשה מכאן לנדר שבטל מקצתו בטל כולו ולית ליה לר' ישמעאל כן כולה מן תמן אית ליה מכאן שכנויי נדרים כנדרים וכנויי שבועות כשבועות ואית ליה נמי מכאן לנדר שבטל מקצתו בטל כולו מה מקיים ר' ישמעאל נדר נזיר להזיר מכאן שאדם קובע עליו נזירות בתוך נזירותו ולית ליה לר' עקיבא כן אית ליה כולה מתמן אית ליה מכאן שאדם קובע עליו נזירות בתוך נזירותו והלא הערכין והחרמין והתמורות וההקדשות בפרשה היו ולא תנינן כינויי ערכין וכנויי תמורות והקדשות ואילו תנינן מה הוינן מיתני ערפין ערנין ערקין תמופה תמולה תמוקה הנדר הנזר הנרס ניחא כמ"ד סתם חרמין לבדק הבית ברם כמ"ד סתם חרמין לכהנים ולמה לא תנינן כנויי תרומה ואילו תנינן מה הוינן מיתני תרופה תרולה תרוקה ע"כ. ובגמרא נמי גרסינן במערבא אמרי אית תנא דמפיק ליה מן ככל היוצא מפיו יעשה: **האומר לחברו מודרני ממך** וכו'. תוס' פ"ק דקדושין דף ה'. ובגמרא אמרינן דשמואל מוקי מתני' כר' יהודה דאמר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ופרכינן ואמאי דחיק שמואל לאוקמה למתני' כר' יהודה לוקמה כרבנן ומשני אמר רבא מתניתין קשיתיה אמאי תני שאני אוכל לך שאני טועם לך ליתני שאני אוכל שאני טועם ש"מ בעינן ידים מוכיחות. וכתב הרא"ש ז"ל הא דאמרינן מודר אני ממך דלא מישתעינא בהדך משמע וכו' וכיון דמספקא לן אי לאיסור הנאה קאמר או להנך מילי דפריכנא הלכך אינו אסור לא בזה ולא בזה דאין הלשון מוכיח לזה יותר מלזה והוי לתרוייהו ידים שאין מוכיחות ודייק רבא להא דשמואל ממתני' הלכך לא הויא יד עד דאמר מודרני ממך שאני אוכל לך ואם אמר שאני אוכל לך בלא מודרני נראה דלא אי יד למודרני ממך הוא במקום קונם שאני אוכל לך אבל כשאומר שאני אוכל לך לחוד לאו כלום הוא וכן פסק הר"ן כשמואל וכרבא דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וכן פסק הרמב"ם ז"ל ג"כ אלא שפסק שהאומר לחברו מודרני ממך נאסר מיהא שלא ידבר עמו מופרשני ממך נאסר מיהא שלא ישא ויתן עמו מרוחקני ממך שלא יעמוד בד' אמותיו. וכתב הר"ן ז"ל הא דאמר רבא מתני' קשיתיה וכו' ליתני שאני אוכל ושאני טועם פי' ואי הוה תני הכי בלא לך הוה שמעינן דידים שאין מוכיחות הויין ידים דאע"ג דכבר אמר מודרני ממך דהא ס"ל לשמואל דמתני' חדא קתני אפ"ה שאני אוכל בלא לך ידים שאין מוכיחות נינהו דאיכא למימר ה"ק מודרני ממך דלא משתעינא בהדך אי אכילנא היום או עד יום פלוני ומש"ה תנא במתני' לך לאשמועינן דטעמא דאמר לך הא אמר מודרני ממך שאני אוכל לא חייל נדרא כלל דהוייא להו ידים שאין מוכיחות ולא הויין ידים ע"כ: **שאני אוכל** וכו'. גרסי' ול"ג שאיני ביו"ד שאין לנדר מקום לחול עליו הרא"ש ז"ל ועיין בתוס' ז"ל וכן מצאתי בשם הרשב"א ז"ל דל"ג במתני' שאיני אוכל לך דשאיני היינו דאסר נפשיה אחפצא והיינו שבועה ולא נדר אלא שאני גרסינן כלומר מה שאני אוכל לך יהא עלי כקרבן או מרוחק אני ממך שיהא כקרבן מה שאוכל לך והא דתנן קונם פי מדבר עמך ופרישנא בגמרא דה"ל כמ"ד יאסר פי לדבורי הא נמי מיתסר חפצא אנפשיה הוא דה"ק יאסר עלי פי לסגלת דבורי עמך עכ"ל ז"ל. וכתב בית יוסף בשם הר"ן ז"ל ביורה דעה סימן ר"ו ואית דגרסי שאיני ביו"ד ומדברי הרמב"ם ז"ל בפ' ראשון נראה שהוא גורס שאיני ביו"ד שכתב בכולם שלא אוכל לך ע"כ. ובספר הלבוש שם ביורה דעה סימן ר"ו סעיף א' משמע שלענין פסק הלכה הכל שוה שאני או שאיני שכן כתב שם ולא סיים דבריו שאיני אוכל או שאני אוכל לך וכו' גם שם בסעיף ג' כתב ואם לא סיים דבריו בשאיני או בשאני אוכל לך וכו'. ועיין בפי' הר"ן ז"ל במכלתין דף ד' ע"ב. ומצאתי כתוב בשם ה"ר נתן בר יוסף בפירושיו על הלכות נדרים שחבר רבנו הרמב"ן ז"ל שני אוכל לך משלך כל לך ולי שבמסכתא זו פי' משלי משלך כמו ששנינו קונם שני נהנה לערלים כמו משל ערלים והרבה כיוצא בזה במכלתין דהאי תנא הוא ירושלמאה דקיל בליסניה ולשון שני כמו שאני בהבלעת האלף ע"כ: **ר' עקיבא היה חוכך** וכו'. כלומר מחכך שפתיו א"נ מלשון חיך כלומר שהיה מטעים לחכו להחמיר הר"ן ז"ל ומצאתי בכתיבת יד דיש מפרשים חוכך להחמיר מחכה בזה להחמיר ומשמע מלשון אם יתמהמה חכה לו ע"כ. והוא רחוק. ובגמרא אמר אביי מודה ר' עקיבא לענין מלקות שאינו לוקה דא"כ ליתני ר' עקיבא מחמיר. ובירושלמי מנודה אני לך וכו' לוסר את כל נכסיו כמה דאת אמר יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה מה עבדין לה רבנן חומר הוא בנדוי ב"ד ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל דהאי ירוש' לא שייך כלל בהדי גמרא דילן וז"ל גמרא דילן אמר רב פפא בנדינא ממך דכ"ע ל"פ דאסור משמיתנא מינך לכ"ע שרי כי פליגי במנודה אני לך דר' עקיבא סבר ליסנא דנדוייא הוא ורבנן סברי ליסנא דמשמיתנא הוא ע"כ. וכתוב בבית יוסף י"ד סימן ר"ו דנראה מדברי הראב"ד ז"ל ורבינו יעקב בעל הטור ז"ל שהרמב"ם ז"ל מפ' דר' עקיבא שהיה חוכך בה להחמיר היינו לענין לאכול בד' אמותיו היא ולא לענין לאכול משלו ואין פי' זה מוכרח במשנה דאדרבא איכא למימר דלענין לאכול משלו אתייא דומיא דמודרני מופרשני מרוחקני ממך שלא אוכל לך דאיתנו בהדה ולזה מטין דברי הרמב"ם ז"ל בפסקן ע"כ. שאני אוכל לך פי' זהו סוף הנדר אם אמר מודר אני ממך שאיני אוכל לך או שאמר מודר אני ממך שאיני טועם לך וכן אם אמר מופרשני ממך וכו' ה"ר יהוסף ז"ל. עוד כתב כנדרי רשעים פי' האומר הרי עלי דבר זה כנדרי רשעים כלומר כנדר שהרשעים רגילין לומר ולידור יהא זה אסור עלי מה רוצה בזה ומה היה נדרו וקאמר שהאומר כן נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה כי כן הרשעים רגילין לידור שהם מזכירין כל אלה הלשונות שאפשר להזכיר. אבל האומר כנדרי כשרים לא אמר כלום כי הכשרים רגילין לידור בלשון שאין בו ממש נדר שאינו כלום אבל האומר כנדבות הכשרים בודאי הוי נדר כי רגילים הם להתנדב עד כאן לשונו ז"ל: **בנדרי רשעים** וכו'. ביד סוף הלכות נזירות. ואיתה פרק ד' נדרים דף כ"ב ובפ' ואלו נדרים דף פ'. וכתב הר"ן ז"ל הך מתני' נמי פירושא דידות היא ומפרשי' בגמרא דה"ק דאם אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר עובר לפניו ומסתבר נמי דדוקא כשהיתה בהמה מונחת לפניו ע"כ: **נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה**. ירושלמי שמואל אמר לגדדין היא מתני' או בנזיר או בקרבן או בשבועה ר' זעירא אמר נזר בשלשתן א"ר אבין מאן דבעי מישתר הדא דר' זעירא כיני היה לפניו אוכל אחד ובא אחד ואמר הרי עלי שבועה °) הרי עלי שבועה °) (נלע"ד נזירות) ובא אחר ואמר הרי עלי קרבן הרי עליו קרבן. ובא אחר ואמר הרי עלי שבועה הרי עליו שבועה ובא אחר ואמר מה שאמרו שלשתן עלי לא עליו קרבן נמצא זה נודר בנזיר ובקרבן ובשבועה ע"כ. וכן הוא פסק ההלכה בפי"ד דהלכות מעשה הקרבנות דנתחייב בשלשתן: **בנדרי כשרים** לא אמר כלום. בגמרא בעי מתני' דשאני ליה בין נדר לנדבה לא ר' מאיר דאמר טוב מכולן שאינו נודר כל עיקר ולא ר' יהודה דלא מפליג בין נדר לנדבה דאפילו בנדר שפיר דמי ומשני אפילו תימא ר"מ כי קאמר ר"מ בנדר בנדבה לא קאמר ותני במתני' כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן. ומהדר נמי בתר הכי לאוקמה כר' יהודה. וכתב הרא"ש ז"ל כנדבותם נדר וכו' אבל שבועה לא דלענין שבועה לא שייך נומר הלכך כשרין אין נשבעין כלל ואע"ג דאמרינן נשבעין לקיים את המצוה ההיא לאו שבועה היא אלא לזרוזי בעלמא ע"כ. ובטור יורה דעה סימן ר"ו. בפי' רעו"ל אם אמר כנדבות כשרים הריני נזיר והרי זה קרבן וכו' כתב עליו הר"ש ז"ל קשה דאם אמר הריני נזיר והרי זה קרבן פשיטא שהוא נזיר וחייב קרבן אפילו שלא אמר כנדבת כשרים וצריך לומר דאם אמר כנדבת כשרים הריני והיה נזיר עובר לפניו או אמר כנדבת כשרים הרי זו והיתה בהמה לפניו ה"ז נזיר וחייב קרבן עיין בגמרא ע"כ: **ב הרי אלו כנויים לקרבן** כתבו תוס' ז"ל דעיקר הנדר היינו כשהוא אומר ככר זה עלי קרבן וקרא דכי ידור נדר אתי למימר דבעינן שידור בדבר הנדור ע"כ. ופירש הרא"ש ז"ל כנויים לקרבן להתפיס בקרבן דאלכנויים דרישא קאי לפרושי ומשום דסתם נודר מתפיס בקרבן שהוא דבר הנדור ומיני נקט הרי אלו כנויים לקרבן ע"כ. ולשון רש"י ז"ל האומר קונם שאמר קונם ככר זה עלי: **חרק** האומר ככר זה עליך חרק או שאמר נזיק נזיח פזיח הריני נזיק אם אוכל ככר זה או שאמר נזיח הוי כאילו נדר בנזיר ע"כ. וק"ק לע"ד אמאי נקט המשל גבי קונם וגבי נזיק שאמר עלי וגבי חרק נקט שאמר ככר זה עליך חרק ואי נרבינן בלשונו ז"ל חרק כאומר ככר זה עליך חרם יקשה עוד דמ"ש שפירש כן גבי כנויי חרם וגבי כנויי נזיר טפי מגבי כנויי קרבן ונ"ע לע"ד הם אין טעות: **חרק חרך** אין לפרש משום דלשונות הללו נוטין קצת אחר לשון חרם דא"כ ליתני כנוי הרם אלא למ"ד לשון גויים דוקא תוס' ז"ל אבל בערוך פי' הרי אלו כנויים לחרם פי' שמן הכ' או מן הק' או מן הס' יכול לעשות חרם: **נזיק נזיח פזיח כנויים לנזירות**. שאם גורדין תוכו של ק' או תוכו של ח' או תוכו של פ"א הוי נזיר ע"כ. ובגמרא כנויי כנויין כגון דאמר מקנמנא מקנחנא מקנסנא או חרקייא חרכייא חרפייא או מחזקנא מנזחנא מנפחנא או שטבלא שטחלא שקוקלא כל אלה ב"ש סברי דמותרין: **שבותא שקוקא נדר במותא**. ביד פ' שני דהלכות שבועות סי' ה' הגרסא במותא. ואית דגרסי נדר במוהי וכן גריס רש"י ז"ל שפירש במוהי כמו מומתא. ומצאתי מנוקד במוֹהָא. וכתב הרא"ש ז"ל נדר נשבע ומשום דקאי בנדרים נקט לשון נדר ומשום דבמוהי אינו מענין שבותא שקוקא דנהו נהו לשון גויים או לשון שבדו חכמים ובמוהי אינם מענין אותם כנויין אלא לשון שבועה ספסיק ושנה ביניהם נדר. ומה שהקדים נזירות לשבועה משום דבעי למתני גבי הדדי אותם שיש בהם שלש לשונות של גויים ע"כ. ובגמרא תניא רשב"א נדר במוהי לא אמר כלום במומתא דמארי מוהי הרי אלו כנויין לשבועה ופי' הר"ן ז"ל דמארי נוהי דבעינן שיזכיר נדרו של משה דכתיב ויואל משה ואית דגרסי במומי במומתא לא אמר כלום מומי מומתא הרי אלו כנויין לשבועה וה"פ דרשב"ג אתא למימר דאילו אמר בבית לא הוי כנוי לשבועה וכי תנן במוהי לא דיאמר כן עם בי"ת אלא בלא בי"ת ולהך גירסא הא דלא תנן שבותה שקוקה מומי ותנן נדר במומי משום דשבותה שקוקה נגזרים משבועה מה שא"כ במומי ולפי שכן כנויין חלק ביניהם בנדר ע"כ. וכתבו תוס' ז"ל דרשב"ג פליג אתנא דמתני' דקתני נדר במוהי ודוקא קאמר לשון זה במתני' שאמר במוהי בבית ואפ"ה מהני וא"כ פליג ארשב"ג ע"כ, וז"ל הברייתא דבגמרא תניא רשב"א במוהי לא אמר כלום במומתא דאמר מוהי הרי אלו כנויים לשבועה עד כאן. ירושלמי תני ר' חייא שבוקה שקועה שקורה עד כאן. ופי' רש"י ז"ל דסגי קתני תנא במתניתין וה"ה נמי לכל לשון הנודר והא דקא מנו חכמים הני לשונות משום דבהני לשונות בקיאי ע"כ. והר"ן ז"ל כתב בר"פ דמאי דפריש הני טפי משאר לישני ולא אמר הנודר בכל לשון ה"ז נדר דרבותא אשמועי' דל"ת בלשונות גויים שהן לשונות גמורים שהנודר בהם נדרו נדר אלא שאפילו בלשונות שאינם גמורים שהרי לשון הקדש הוא אלא שנשתבש וכד"א שהנודר בהם לא יהא נדר כיון שאינו לשון גמור בפני עצמו קמ"ל ע"כ. ובטור י"ד סימן ר"ז ורל"ז: והתם נראה דגרים מומי או אומי: **ג ה"ג האומר** לחולין **שאוכל לך** וכולהו בפתחות הלמ"ד גרסי' להו והראב"ד ז"ל גרים לחלין בלא וי"ו ומש"ה מיתסר דכחלות תודה קאמר ועיין תוס' דפ' שני דסוטה דף י"ז ואית דגרסי הכא האומר לחמין וכו': וכתב בית יוסף בטור י"ד סימן ר"ד לחולין שאוכל לך היא גירסת הרא"ש והר"ן ז"ל וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות נדרים אע"פ שמדבריו בפי' המשנה נראה שהיה גורס לא אוכל לך וכגרסת הירושלמי מאי דמשמע מדבריו בחבור הוא עיקר עכ"ל ז"ל. עוד כתב שם בית יוסף דלדעת הרא"ש ז"ל דוקא משום דאמר לחולין בפתחות הלמ"ד אוקימנא בגמ' דלא כר"מ אבל אם אמר לא חולין בחולם הלמד מודה ר"מ דאסור ושכן דעת התוס' ז"ל אלא שאח"כ כתב שם פי' מרווח שאין צריך לחילוק זה: וכתב ה"ר יהוסף ז"ל לחולין לא אוכל לך פי' האומר לחברו כפת שלך או על כל מה שאמר לשון זה לחולין כלומר לא חולין יהא עלי כדי שלא אוכל משלך וכן האומר לא כשר יהא עלי אלא פסול הוא רוצה לומר שיהא כקרבן פסול כדי שלא אוכל לך וכן האומר לא דכי אלא טמא רוצה לומר קרבן טמא וכו' וכן האומר טהור יהא לא אוכל לך רוצה לומר מאכלך יהא עלי כקרבן טהור כדי שלא אוכל לך וכן כולם כוונתו לאוסרו עליו כקרבן שהוא דבר הנידר ע"כ: **טמא**

תימא למה ליה למיתני טמא הטהא לא דכי מהני כ"ש טמא בהדיא וי"ל דס"ד דדוקא לא דכי שהזכיר טהרה קלא שייך אקרבנות שצריכין לנהוג בהן טהרה אבל טמא בהדיא הוה אמינא אדרבא משתמע דבר שנוהגין בו טומאה דהיינו חולין קמ"ל דבקרבן טמא קאמר תוס' ז"ל. וביד פ"א דהלכות נדרים סי' י"ב י"ד י"ה י"ט. ובטור י"ד סי' ר"ד וכתב שם ב"י שכתב הר"ן ז"ל טהור טמא פגול נותר אסור כך היא הגרסא בנוסחאות וקשה בעיני מאי איכא בין טהור לדכי דכיון דתנן דכי בלמ"ד מכלל דבלא למ"ד לא מיתסר וכיון שכן כי אמר טהור בלא למ"ד למה יאסר והלא דכי תרגומו של טהור הוא. ומצאתי להרמב"ם ז"ל שכתב טהור בלמ"ד וטמא פגול נותר בלא למ"ד וכן נ"ל עיקר ואי גרסינן במתני' לטהור בלמ"ד ניחא ואי נ"נ ליה צריך לומר משום דתנן למ"ד בדכי לא חש למתנייה בטהור דמילתא דפשיטא היא דדכי וטהור שוו להדדי דחד עניינא הוא ע"כ: **נותר ופגול** אע"ג דהוי דבר האסור אשמעינן דנוהפים בעיקר קדושת הקרבן שנעשה נותר ופגול תוס' ז"ל: **אסור** לפי שהתחיל בכא"ף הפסיק באיסורא הרא"ש ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל ותנא במתני' תלת דיני דכל היכא שהוא מזכיר שם שמשמעותו להיתר צריך שיזכיר בתחלתו למ"ד בפתח ומיתסר מכלל לאו אתה שומע הן והיינו חולין כשר דכי טהור וכל היכא שמזכיר שם שהוא מורה איסור ושייך בקדשים כגון טמא פגול נותר ובהני לא שייכא למ"ד פתוחה בתחלתן דאדרבא אי אמר להו בלמ"ד איכא למימר דלהתירא קא מכוין ובהני נמי אע"ג דלא אמר בהו כא"ף הדמיון מיתסרי אפילו לר' יהודה דהא בגמרא מוקמינן כולה מתני' כר' יהודה ואפ"ה בהני אסור בלא כא"ף שכיון ששמו מורה איסור בלא כא"ף נמי מיתסר לכ"ע אע"ג דמלינן למימר דכי אמר טמא אתרומה קא מכוין דשייך בה נמי טומאה וטהרה דתרומה נמי הויא לה דבר האסור וכי לא מתפיס בה לא מיתסר כדאמרינן בגמרא אפ"ה כיון דאיכא למימר נמי לקדשים קמכוין ה"ל כסתם נדרים להחמיר והדר תני כאמרא כדירים כעצים וכו' דהני כולהו אין שמן מורה ע"ש איסור. ומש"ה א"ר יהודה דבעי דלימרינהו בכא"ף דאי לא לא משמע דאמרא אסור מה שא"כ בפגול ונותר דכיון ששמן ע"ש איסור הרי הוא כאומר כפגול כנותר ואם תקשה עלי והא תנן בהידך מתני' האומר קרבן עולה מנחה וכו' אפ"ה הנן בה ר' יהודה מתיר וטעמא דלא אמרינהו בכא"ף :אמאי והא הני שמן מורה איסור ומ"ש מפגול ונותר לאו קושיא היא שהלא אע"פ ששמן מורה איסורן מ"מ אין שמן ע"ש איסורן שכשאומר בהמה זו עולה או חטאת אינו מתכוין בשם זה איסורא אלא שצריך לעשות נמנה דיני עולה או חטאת או תודה או שלמים מה שאין כן בפגול ונותר ששמן עליהם משום איסור בלבד ולפיכך כל שאומר פגול או נותר עלי ככר זה דבריו קיימין ומיתסר בלא כא"ף אפילו לר' יהודה עכ"ל ז"ל: ועיין בספר הנבוס די"ד סי' ר"ד: **כאמרא** פ' האיש מקדש דף נ"ד. וכתבו תוס' ז"ל כאמירא יש לפ' תמידא א"נ ולד חטאת א"נ אילו של אברהם אבינו ע"כ: **ר' יהודה אומר האומר ירושלים** גרסי' בלא כא"ף וה"ה לאמרא דירין ועצים אלא דנקט ירושלים משום דסמוך ליה אבל בפגול נותר וטמא מודה בהן ר' יהודה דלא בעינן כא"ף וכולה מתני' מוקמי' לה בגמ' אליבא דר' יהודה וה"ק שר' יהודה אומר האומר ירושלים וכו' דאי ר"מ כאמר מכלל לאו אי אתה שומע הן אם לא יכפול תנאו והכא קאמר דמכלל דאמר לא לחולין שמעינן מינה הא קרבן הוי אלא ר' יהודה היא ותרי תנאי אליבא דר' יהודה דאיכא תנא דסבר אליבא דר' יהודה האומר כירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלים דס"ל דירושלים לא נבנית משירי הלשכה הלכך לא קדשה ותנא דמתני' סבר האומר ירושלם לא אמר כלום הא כירושלם אסור דירושלם מיקדשא: **ד האומר קרבן עולה וכו' ר' יהודה מתיר** משום דלא אמר בכא"ף וה"ה בלשון קונם בלא כא"ף דנוחר דספי לא עדיף מלשון קרבן עצמו וקונם בכל התלמוד בלא כא"ף דלא כר' יהודה ור"י פי' דקונם יש לפ' לשון פעולה כמו מקונם ובלשון פעולה מודה ר' יהודה דאסור תוס' ז"ל: ומצאתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל האומר קרבן עולה וכו' שלמים שאוכל לך ופירוש מה שאוכל משלך יהא עלי קרבן או עולה וכו' ס"א שני פי' לשון קנר הוא כמו שאני ע"כ. ועיין במ"ש בשמם ז"ל ר"פ שני: **קרבן בקרבן הקרבן** בגמרא מוקמינן למתני' כר"מ דלא שאני ליה בין בלא כא"ף בין בכא"ף לעולם אוסר דמסתמא בר פלוגתיה דר' יהודה היינו ר"מ והדר קאמר לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר ומכר' בגמרא דה"ק לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך וה"ה דאי אמר לקרבן שאוכל לך אסור [כו' עי' תוי"ט] ובגמרא פריך דהכא קתני הקרבן שאוכל לך אסור לר"מ שהוא תנא דמתני' והא תניא מודים חכמים לר' יהודה דהיינו ר"מ דפליג עליה באומר הקרבן שעולה המנחה החטאת שאוכל לך שמותר שלא נדר זה אלא בחיי קרבן ומשני מתני' באמר הקרבן בפתח הה"א דמשמע דהאי לגוי קרבן קאמר כלומר שמה שיאכל משלו יהיה אסור עליו כקרבן וברייתא דאמר הי קרבן הה"א בצירי דמשמע כנשבע בחיי הקרבן אלא שהחליף החי"ת בה"א ולאו כלום קאמר אבל תוס' מפרשים כן הא קרבן בשתי תיבות כו' [עי' בתוי"ט ד"ה הקרבן כו' אסור]: **לקרבן לא אוכל לך** בנקודת שו"א תחת הלמ"ד של לקרבן וכמו שאכתוב בסמוך בפירקין דלקמן בס"ד אלא דאית דמפרשי דלאו דוקא שאמרו בשו"א אלא נעשה כאומרו הכא בשו"א: ואיתא להאי בבא בפירקי' דף י"א ודף י"ג. וביד פ"א דהלכות נדרים סימן י"ט: ובטור י"ד סימן ר"ד: **האומר לחברו קונם וכו' ורגלי מהלכת לך** גרסינן וכן הוא בירושלמי וכן הוגה במסכת שהכה הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל: וכתב פי' יהא קרבן כשהוא מדבר עמך וכן יהיה וכו' עכ"ל: וביד שם פ"ד סימן י"א: ובטור י"ד סימן ר"נ:

פרק ב

ואלו מותרין איידי דתנא בפ"ק נדרים אסורים פתח הכא באלו מותרין הר"ן ז"ל: **כבשר חזיר** וכו' ביד פ"א דהלכות נדרים סימן ח' י"א. ובטור י"ד סי' ר"ה: **כחלת אהרן** ת"ק דמכלתין דף י"ב והתוס' פ' ואלו מנחות דף ט"ו: והטעם בכל אלו כי אין הנדר חל אלא אם מתפיס בדבר הנדור כבר כגון קרבן עולה מנחה או הני דלעיל כאימרא כדירים וכו': **כחלה אהרן וכתרומתו** וז"ל הר"ן ז"ל דאע"פ שחל איסור עלייהו ע"י קריאת שם לא מקרו דבר הנדור הואיל ואסירי לזרים מחמת איסורא הוא דרמא רחמנא עלייהו ולהכי הדר תנא למיתני מותר אע"ג דכבר פתח בואלו מותרין משו' דבעי למיתני הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ואי לא הדר ותנא ה"ז מותר לא ידענא ואלו מותרין דרישא כלומר שכן מותרין ולא פתחא היכא קאי אי אכולהו אי אחרתי מינייהו ע"כ: ואיתא להאי בבא בתוס' בפ"ק דנדה דף ו': והחכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל מחק ממשנתו מלות כעורות לבוכים וכתב שבכל הספרים ליתנהו ע"כ וכן בירושלמי ליתנהו. וכתב שבכל הספרים ליתנהו ע"כ: **פותחין לו פתח ממקום אחר** וכו'. בפי' ר"ע ז"ל לבך עלך ע"כ פי' אותו לב שהיה לך כשנדרת ישנו עדיין עליך ואיך מתחרט. ועי' בהרמב"ם ז"ל בפרק שני דהלכות נדרים בפי' דהא דקתני הכא בסיפא פותחין לו פתח ממקום אחר וכו' הה"נ דקאי ארישא אבל הרא"ש ז"ל כתב בפסקיו דוקא המדיר את אשתו ומתפיס הנאתו בדבר האסור צריך שאלה שלא יקל ראשו לכך וטמא יאסור אשתו עליו אבל מתפיס אכילתו והנאתו בדבר האסור לא בעי שאלה מדקתני סיפא דמתניתין הכי מכלל דרישא לא בעי שאלה ע"כ וכן נ"כ בהר"ן ז"ל: ומזה הלשון הכריח בפר תוספות יום טוב בריש פירקין מדקאמר הרא"ש ז"ל מדקתני סיפא דמשמע שהם דברי עצמו ולא קאמר משמא דגמרא. וביד סוף פרק א' דהלכות נדרים ובפרק שני סימן י"ג: **קונם שאיני ישן** וכו' החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל הגי' במשנתו קונם שני ישן שני מהלך וכן כולם וכן הגיה בכמה דוכתי [הגהה וכתב פה ה"ר יהוסף ז"ל כך מצאתי בכל המקומות במקום שאיני שני ונ"ל שכונתו הוא שאני וכך אמר קונם כלומר קרבן יהא עלי מה שאני ישן. אך גבי שבועה נ"ל שהוא שאיני ישן שאיני מדבר ע"כ] והוא כמו שאני אלא ליגנא קלילא נקט תנא כדאמרי' בבבלי פ"ק דב"ק גבי חב המזיק אח"כ מצאתי נ"כ מה שכתבתי למעלה רפ"ק בשם ה"ר נתן ב"ר יוסף ז"ל. ביד שם פ"ג סי' י': **קונם שאיני משמש** הוס' ז"ל כתבו ומיהו גבי קונם שאיני משמש מודה רבינא דאיכא בל יחל מדאורייתא והוי מתני' לנדדין גבי שאני ישן הוי בל יחל מדרבנן גבי קונם שאיני משמש הוי בל יחל מדאורייתא ע"כ. וכגון שאמר קונם גופך עלי מתשמיש איירי לדעת התוספות ז"ל דלא הייסק לדמות כמו שפירש הר"ן ז"ל: **הרי זה בלא יחל דברו** מש"ה תנא במתני' בנדרים ה"ז בלא יחל דברו ולא תני אסור כדקתני בשבועות משום דבשבועות אסור מדינא ובנדרים לא מיתסר אלא מדרבנן משום לאו דבל יחל ואשכחנא נמי תנא דתני בדרבנן לא יחל דברו דתניא דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם שנאמר לא יחל דברו: והתוס' ז"ל כתבו ואחרים נהגו בהן איסור תימא מה ענין זה נהגו בו איסור וי"ל דהאי נמי שנדר ונתכוון לאסור עצמו גם בדבר שאין בו ממש אין לך נהגו גדול מזה כך נראה למשי"ח ע"כ ולזה נוטין דברי הרמב"ם ז"ל בפירושו: **ב קרבן לא אוכל לך מותר** מילתא דפשיטא היא אלא משום אתריני נקטה וש"מ דר"מ היא אלא שבבית יוסף סי' ר"ד הקשה וא"ת כיון דהאומר לא חולין לא אוכל לך אסור משום דהוי כאומר מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך כשאומר קרבן לא אוכל לך נמי נימא הכי וליתסר וי"ל דלא חולין לא אוכל לך שאני דליכא לפרושי ביה שנשבע בקרבן שלא יאכל ליה אבל באומר קרבן לא אוכל לך וכל איך ניסני כיון דאיכא לפרושינהו הכי אע"ג דסתם נדרים להחמיר מאחר דפירושא דלקולא משתמע טפי בלישנא הכי מפרשינן להו ולא לחומרא ע"כ: **הא קרבן שאוכל לך** לאשמועי' דבחיי קרבן קאמר: **לקרבן לא אוכל לך** לאשמועי' דשאני ליה לר"מ בין לקרבן בשב"א בין לקרבן בפת"ח כלומר בלמ"ד שבאית משמע לקרבן יהא אבל לקרבן בלמד פתוחה משמע לא קרבן והכי מוקמי' לה בגמ' כר' מאיר דאי כר' יהודה מאי אריא קרבן לא אוכל לך דהרי אפילו קרבן שאוכל לך נמי שרי עד דאמר כקרבן בכא"ף הדמיון: ולפי זה צריך לגרוס כך הא קרבן שאוכל לך לקרבן לא אוכל לך מותר. וביד פ"א דהלכות נדרים סי' י"ט. ובטור י"ד סי' ר"ד. וכתב שם בית יוסף בפ' שני דנדרים תנן קרבן לא אוכל לך. הקרבן לא אוכל לך לא קרבן לא אוכל לך כך נראה שהיא גרסת הרמב"ם ז"ל והר"ן ז"ל ודלא כגרסת הספרים דגבי הקרבן גרסי' שאוכל לך ע"כ ואיני יודע היכן מצא ז"ל זו הגרסא להר"ן ז"ל וז"ל הר"ן ז"ל כאן בפירושו לגמרא קרבן לא אוכל לך הא קרבן שאוכל לך לקרבן לא אוכל לך מותר משום דכי אמר קרבן לא אוכל לך אי אמרינן דבחיי קרבן משתבע פרי דקרבן לאו בר הישתבועי הוא ואי אמרינן דקרבן יהא מה שלא אוכל מפלך קאמר נמי פרי דלא שוי איסור קרבן אלא מה שלא יאכל הא קרבן שאוכל לך נמי פרי דהאי קרבן קאמר [illegible] דמשתבע ביה ולאו מידי קאמר ע"כ: **שבועה לא אוכל לך שבועה** וכו' בפ"ד דהלכות שבועות: ואיתה ר"פ שבועות שתים בתרא ומוכח מן התוספות אחר שם דגרסינן במתני' השבועה שאוכל לך בה"א ע"ש וכן הוא נ"כ בפי' הר"ן ז"ל דהוי בבא דשבועה דומיא דבבא דקרבן וז"ל הר"ן ז"ל ונראה בעיני דהא קרבן גרסי' ולדכתיבנא ודכוותה בשבועה הא שבועה דנוקי דהנא דמותר בקרבן קתני דבשבועה אסור וליכא למימר דהקרבן גרסי' דהתנן בפירקין דלעיל דהקרבן אסור לר"מ והיכי תנן הכא דהרי דהא מתני' נמי כר"מ אוקימנא לה בגמרא אלא ודאי כדאמרן ע"כ. וכן נמי גרסינן לשבועה לא אוכל לך למ"ד פתוחה דומיא דבבא דלקרבן לא אוכל לך דהוי למ"ד פתוחה וכדכתבינן. ובטור י"ד סי' ר"נ: **לשבועה לא אוכל לך** אסור. דמשמע לא שבועה מה שאוכל לך [הגהה נלע"ד שנ"ל לא שבועה מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא אסור בשבועה וכן נ"כ מצאתי מוגה בפירוש הרא"ש ז"ל בתלמוד רב"א ז"ל] הא מה שלא אוכל לך יהא בשבועה ואף ר"מ מודה דאמרינן בשבועה מכלל לאו אתה שומע הן משום דשבועה חמירא רש"י והרא"ש והר"ן ז"ל: וכתב עוד הר"ן ז"ל לשבועה לא אוכל אפי' בלמ"ד פתוחה אסור דאע"ג דלמ"ד פתוחה לא משמע ומתני' ר"מ היא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן אפ"ה בשבועה אסור ונראה בעיני דהיינו טעמא משום דהא מסקינן בפ' שבועת העדות באיסורי דאית ביה ממונא לית לי' אבל באיסורי' גרידא אית ליה ונדרים איסורא דאית בהו ממונא נינהו משום דלא מפכחת בהו בלא חפצא דהא אינם חלין על דבר שאין בו ממש אבל שבועות אינם אלא איסורא גרידא שהוא חל בגופו וכיון דאיסורא נינהו אפילו ר"מ מודה דאמרי' בהו מכלל לאו אתה שומע הן ע"כ: **זה חומר בשבועות**. לא מליק וכו' לשון ר"ע ז"ל עד משמע דנדר הוי וכו'. אמר המלקט פי' דנדר הוי מדרבנן אלא דאינו חמור כשבועה להתחייב מלקות וקרבן שבועה. וגבי קרבן וכו' וכתו' בתשובו' הרשב"א ז"ל סי' תתנ"ד וז"ל ולפי מה שפירשתי דאסור לישאל על השבועה אפי' בימיהם הא דאמרינן הנודר כאילו בנה במה והמקיימו וכו' ה"מ בנדר אבל לא בשבועה ואין להקשות לחשיב חומר זה בהדי חומר בשבועות מבנדרים שאסור לישאל עליה הא לא קשיא דהא בהא תליא מילתא דאיכא נמי חומר בנדרים במצוה לישאל

עליהם

עליהם ע"כ: **וחומר בנדרים מבשבועות** כתב הר"ן ז"ל בפ' שבועות שתים בתרא דף ס"י ע"א דמש"ה לא תני הכא חומרא אחרת בנדרים מבשבועות דמתפיס בנדר נדר ומתפיס בשבועה לאו נשבע משום דמשכחת לה התפסה בשבועה נגררת אגררא כגון ששמע חברו שאמר שבועה שלא יאכל זה הבשר ואמר הוא ואני נ"כ כמוך דהכה"ג מתפיס בשבועה שלא כדברי הרב אלפסי ז"ל שלדבריו ז"ל נצטרך לומר דלא תני אלא הדברים שהנדרים חלים עליהם ולא השבועות אבל שאר דינים לא תני כלל או מפני שאין להתפסה ענין לשבועות באיסור קודשים הוא שנמשך ונתפס דהיינו הנדרים והנזירות לא איסור נבילה ע"כ בקיצור מופלג. ועיין עוד ביד ברפ"ד דנזיר במה שכתבתי מזה בשמו ז"ל: ובפ"ג דנוכות סוף סי' ט': **קונם סוכה שאני עושה** פי' קרבן הנאה עלי הסוכה שאני עושה ה"ר יהוסף ז"ל. ובתוס' אמרו שאפי' אמר קונם ישיבת סוכה עלי דלא מיקרי דבר שאין בו ממש אלא כשאינו מזכיר שם החפץ שאוסר עליו כגון שאני ישן שאני מדבר אבל כשמזכיר החפץ הנאסר דבר שיש בו ממש הוא הר"ן ז"ל: **שאיני עושה לולב** וכו' תוס' פ' שבועות שתים דף ך': **שאין נשבעין לעבור על המצות** בגמ' יליף לה מקרא דכתיב לא יחל דברו דמשמע אבל מיחל הוא שבועתו לחפצי שמים ומ"מ לוקה משום שבועת שוא ומש"ה קתני וחומר בנדרים מבשבועות דמשמע דשבועה מיהא איתא הר"ן ז"ל. ואיתא בברייתא בפ' שבועות בתרא דף כ"ה ועיין במ"ש שם הר"ן ז"ל בדף ס"א. בפי' ר"ע ז"ל ואם אמר הרי עלי קרבן אם אניח תפילין חל הנדר וחייב להביא קרבן אם הניח תפילין ע"כ. אמר המלקט לשון הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה אבל כל זמן שמחייב עצמו קרבן כל זמן שיניח תפילין ה"ז חל וכל זמן שיניח תפילין יתחייב קרבן ע"כ: וביד פ"ג דהלכות נדרים סי' ו' ז' ח' ובטור יו"ד סי' רט"ו וסי' רל"ט. וכתוב שם בבית יוסף בסי' רט"ו כתב הר"ש בר צמח דשמתא דין שביעה יש לה דהא מיתסר נגרא ע"כ. ובסי' רל"ט כתוב בטור הטעם שהשבועה חלה אפי' על דבר שאין בו ממש מפני שהשבועה חלה על גוף האדם והגוף יש בו ממש ע"כ: [ועי' בתוי"ט מש"כ בד"ה בשבועות מת'] ותמהתי שמצאתי שם ביו"ד בספר הלבוש ריש סימן רט"ו כלשון זה שאכתוב וזהו. אבל שבועה הוא אוסר עצמו מלעשות דבר וכיון שהוא עצמו מחויב לעשות המצוה משום דמושבע ועומד הוא עליה מהר סיני לאו כל כמיני' להפקיע עצמו מחיוב המצוה ולקיים שבועתו דשבועה דהר סיני קדמה ותמירא כיצד אמר קונם סוכה שאני יושב לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח אע"פ שאין לו סוכה אחרת או לולב אחר או תפילין אחרים וצריך לבטל המצוה אם יקיים נדרו אעפ"כ אסור לו לישב בסוכה זו וליטול לולב זה או להניח תפילין אלו עד שיתירו לו את נדרו דלאו דוקא על אלו הוא מושבע ועומד מהר סיני ע"כ ובלשון הזה לא מצאתי עד הנה בשום מקום: **ג ביצד אמר הריני נזיר** שקשו בתוס' וא"ת פתח בנדר דמשמע קונם וסיים בנזירות וי"ל דנזירות נמי איקרי נדר דכתיב לנדור נדר נזיר אבל מ"מ אמאי שביק סתם נדר לפתח ביה וי"ל משום דבנדרים לא משכחת נדר בתוך נדר דאי אמר ככר זה עלי קונם לא חייל שאין איסור חל על איסור ע"כ. ונפקא לן בגמ' בברייתא נזיר לנזור מכאן שהנזירות חל על הנזירות שיכול והלא דין הוא ומה שבועה חמורה דכתיב בה לא יחל אין שבועה חלה על שבועה נזירות קלה לא כל שכן ת"ל נזיר לנזור מכאן שהנזירות חלה על הנזירות. ע"כ. ועיין בתשובת הרשב"א ז"ל סי' תרס"ו: **הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל.** הגיה ה"ר יהוסף ז"ל הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב וכו' שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב וכו' ומפרש בגמרא דה"מ למיתני כגון דאמר הריני נזיר בלא אכילה אלא אגב דבעי למיתני גבי שבועה אכילה נקטה נמי גבי נזירות הרא"ש והר"ן ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל דכי תנן יש נדר בתוך נדר דוקא למנות שתי נזיריות הוא דאמרינן הכי אבל אם אמר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה אינו חייב אלא אחת דאין נדר בתוך נדר מיהו לאת מילתא עדיפי נדרים משבועות שהנדרים חלין על השבועות ואין השבועות חלות על הנדרים כיצד וכו' ע"כ. וכתב עוד שם דהכא לא שייך למפרך א"כ דמשכחת בתוך נדר ליפלוג וליתני בנדר גופיה משום דהכא בעא למיתני חומרא דאיכא בנדר משבועה וענין נדר בתוך נדר הלכך לא שייך לאקשויי ליפלוג וליתני בדידה ע"כ בקיצור מופלג. וכתב עוד בפ' שבועות בתרא דף ס"י ע"ב לפי דעתו ז"ל דס"ל התם דאין נדרים חלין על קיום מל"ת הא דתנן הכא יש נדר בתוך נדר אע"ג דכיון שבנדר הדא זימנא ה"ל מושבע מהר סיני במצות ל"ת ואפ"ה חייל עליה איסור נדר יש לומר דלא אמרו אלא באיסור הבא מעצמו כגון נדר ושבועה דרבינהו רחמנא מדכתיב נזיר להזיר מכאן שהנזירות חלה על הנזירות כדאיתא התם אבל איסור לא תעשה של תורה אין נדר חל עליהם יעוי' שבכר פירשתי שם פירוש אחר לומר דכי תנן יש נדר בתוך נדר לאו לחייבו שתים על אכילה אחת קאמר כמו שכתבתי שם בס"ד עכ"ל ז"ל. **אינו חייב אלא אחת** דאין שבועה חלה על שבועה דאין נשבעין לקיים המצוה דליתיה בלאו יהן, הרא"ש ז"ל. בסוף פי' רע"ב ז"ל מדלא תנן ה"ז שבועה אחת אלא אינו חייב אלא אחת ע"כ. אמר המלקט לשון הרא"ש ז"ל מדלא קתני חייב אחת דהוה משמע חיוב א' ישנו על כל השבועות וכן נמי אי הוי תני אינה אלא אחת ע"כ. וכן הוא בתוס' פ' שבועות שתים בתרא דף כ"ז: וביד פ"ג דהל' נדרים סי' ב' ובספ"ג דהלכות נזירות: **ד סתם נדרים להחמיר** פ"א דהלכות נדרים סימן י"ג י"ד ובפ' שני סימן ז' ח' ט' י' י"א: ובטור י"ד סימן ר"ח: וז"ל הרמב"ם ז"ל בפ' שני סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל ולהחמיר כיצד האומר הרי הפירות האלו עלי כבשר מליח וכיין נסך אומרים לו מה היה בלבך אם פירש ואמר כבשר מליח של קרבן וכיין שנתנסך ע"ג המזבח היה בלבי ה"ז אסור ואם אמר לא היה בלבו אלא תקרובת ע"ז ויין שנתנסך לה ה"ז מותר ואם נדר סתם ה"ז אסור וכן האומר הרי הפירות עלי חרם וכו'. ואיתא בתשובות הרשב"א ז"ל סי' תרל"ט: ובגמרא פריך והתנן בפ"ד דטהרות ספק נזירות מותר ומ"ש הכא דתנן סתם נדרים להחמיר ומסיק דהאי ר' יהודה היא דתניא הריני נזיר אם יש בכרי הזה ק' כור והלך ומצאו שנגנב או שנאבד ר' יהודה מתיר ור' שמעון אוסר ומתני' דקתני להחמיר ר' שמעון היא והא דאמר ר' יהודה סתם תרומה ביהודה אסורה ובגליל מותרת שאין אנשי גליל מכירין בתרומת הלשכה דשמעת מינה הא מכירין אסור אע"ג דהוי כתם נדר וקשיא דר' יהודה אדר' יהודה ומסיק רבא דכולה מתנייתא כר' יהודה ובנדרים דאין ספיקו חמור מודאי מעייל איניש נפשיה לספיקא ואמרי' על דעת תרומת הלשכה נדר ואתיא מתני' דנדרים כפשטא ומתני' דנזירות כר' יהודה ומשום דספקו חמור מודאו דעל ספקו לא מצי מגלח דלא מצי לאתויי קרבן מספק דילמא מעייל חולין בעזרה לא מעייל איניש נפשיה לספיקא. והקשה ה"ר שמשון ז"ל בפ' ד' דמסכת טהרות ותימה לר' יהודה נמי תיקשי ליה מרישא דקתני לטמא אחרים ור' יהודה קאמר בפ' קמא דפסחים לכל טמא אפי' לטמא אחרים דהא דמסקינן התם דהדר ביה ר' יהודה היינו מכלים וי"ל דסוגיא דנדרים סוברת דהדר ביה לגמרי אפילו מאוכלין ומשקין ולמסקנא דנדרים ניחא עכ"ל ז"ל. ועיין בגמ' ותדע ותשכיל: **ופירושן להקל** אם פירש אח"כ ואמר לכך נתכוונתי סומכין על דבריו אע"פ שהוא מקל וכולה מתני' עד נדר בחרם מפ' כיצד סתמן להחמיר ומנדר בחרם ואילך מפ' כיצד פירושן להקל הר"ן ז"ל ועיין בפירושו ז"ל בפ' שבועות בתרא דף ס"ב ע"ב: **כבשר מליח** משלמים ודאי קאמר שצריכות מלח יותר משאר קרבנות שהרי נאכלין לשני ימים ולילה אחת: **ואם של ע"ז מותר** פי' אם הוא אומר בדעתו כבשר מליח ויין נסך של ע"ז נאמן ואין צריך שאלה אפילו הוא ע"ה מדלא תנן בהו דבעו שאלה כדתנן גבי נדר בחרם ואינך דבסמוך כ"כ הרא"ש וכנו בעל הטור ז"ל. ועיין במ"ש לקמן ריש סימן ה': **ואם סתם.** דאמר לא ידוע לי אם על של שמים או על של טומאה נדרתי אסור דאמרינן לא נתכוון זה אלא בדבר הנדור והיינו סתם להחמיר רש"י. ומשמע קצת דגרים הוא ז"ל אם של שלמים נדר אסור ואם של ע"ז מותר שפירש וז"ל ופירושן להקל דאם פירש ואמר לשם ע"ז נדרתי מותר ואם מפרש בשעת הנדר ואמר כבשר מליח של שלמים משלמים ודאי קאמר שצריכות מלח יותר משאר קרבנות שהרי נאכלין לשני ימים ולילה אחת וכיין נסך שעל המזבח דהיינו בדבר הנדור ע"כ. וכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו י"מ אע"פ שפירושן להקל אם לא פירש אזלינן לחומרא ולא נהירא דמה הוצרך ופירושן להקל ועוד מה קולא שייך כשפירש כיון שבאמר היאך נדר לא שייך להזכיר קולא וחומרא ככל היוצא מפיו יעשה. וי"מ אע"פ שסתם נדרים להחמיר היינו כשלא פירש מה היה בלבו אלא אמר כך נדרתי כמו שפירשוהו חכמים אנו מפרשים לחומרא אבל אם אמר בלבי היה כבשר מליח של ע"ז אזלינן בתר פירושו להקל ע"כ. ורבינו יעקב ז"ל בנו תופס לעיקר פירוש אביו ז"ל וכן נראה נ"כ שסובר הרשב"א ז"ל שכתב בתשובה אם סתם אסור כלומר אם סתם ולא ידע על מה נתכוון אסור אבל דברי הרמב"ם ז"ל בפ' שני מהלכות נדרים כדברי הפירוש הראשון ע"כ מבית יוסף י"ד סימן ר"ח. ושם בפסקיו מסיים הרא"ש ז"ל ואי תיקשי לך דא"כ הל"ל כדקתני בסיפא נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים ה"ל למיתני נדר בבשר מליח ואמר לא נדרתי אלא בבשר מליח של ע"ז וי"ל דל"ד דהכא אין הלשון משונה זה מזה דהכל נקרא בשר מליח הלכך די בזה במה שאמר ופירושו להקל אבל לקמן שהוא משנה הלשון לגמרי שאין דרך לקרוא נהרנו של ים חרם סתם ולקרבנות מלכים קרבן סתם הוצרך להאריך ולפרש דאפילו בכה"ג מהימנינן ליה ולקמן נמי צריך שאלה אבל הכא מהימנינן ליה ולא בעי שאלה ע"כ. ור"ע ז"ל העתיק מפי' הרא"ש ז"ל ולא מפסקיו. וכתוב בתוספות יו"ט מבואר שדעת הרמב"ם ז"ל מלשונו שהעתקתי לעיל ריש מתני' שהוא כפירוש השני להרא"ש ז"ל ואיני יודע למה כתב הב"י בסי' ר"ח שדברי הרמב"ם ז"ל כפי' הראשון ע"כ: **אם של גורן.** במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל הוגה אם של דגן וכתב כן מצאתי וכך נכון כי בכאן הוא חוזר על מעשר בהמה ועל כן הזכיר דגן שהוא חלוקה שכנגדו זה מעשר בהמה וזה מעשר דגן אבל לקמן הוא חוזר על תרומת הלשכה הזכיר כנגדו תרומת הגרן ע"כ. וכן הוא בירושלמי וגם שם ביד פ' שני אבל בסיפא גבי תרומה בכל הספרים גרסי' גרן חוץ מבפסקי הרא"ש שבשתי הנבות מצאתי כתוב דגן: **ר' יהודה אומר** וכו' בירושלמי וחכמים אומרים וכן נ"כ בהרא"ש וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל אבל שם בכ"מ וגם בבית יוסף שם סימן ר"ח גרים ר' יהודה שכתב ומשמע דהלכה כר' יהודה דהולך אחר משמעות שבני אותו מקום מכירין בו וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ' שני וכו' עד ומשמע ודאי דה"ה לאומר כבשר מליח וכיין נסך שאם אין בני המקום קורין כן בסתם אלא לבל שמים שהוא אסור ואע"פ שהוא מפ' שלא נתכוון אלא לשל ע"ז ע"כ: **סתם התרומה ביהודה אסורה** פי' ביהודה היינו ירושלים דהוית בחלקו של יהודה אסור דאיכא למימר בתרומת הלשכה נדר דלשכה הוי בארץ יהודה דהוית כדבר הנדור ובגליל מותר דאם אמר הרי עלי כתרומת הלשכה הואיל ואין בגליל לשכה אלא תרומת הגורן היינו דבר אסור שאין אנשי גליל מכירין תרומת הלשכה לפי שאינה ביניהם הלכך כי נדרי בתרומה סתם ליכא לספוקי כלל בתרומת הלשכה. ובגמ' פריך הא מכירין אסורין אלמא ספיקא לחומרא אימא סיפא סתם חרמין בגליל אסורין שאין אנשי גליל מכירין את חרמי כהנים הא מכירין מותרין אלמא ספיקא לקולא ומשני אביי דסיפא ר"א ב"ר צדוק היא דאמר ספיקא לקולא. וכתב הרא"ש ז"ל ומאי לאוקמא מתני' דספק נזירות מותר כותיה. וז"ל הר"ן ז"ל הא מכירין אסורין אלמא ספיקא לחומרא וכו' הא דפריך מדיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ולא פריך מרישא לסיפא דרישא קתני סתם תרומה ביהודה אסורה אלמא ספיקא לחומרא וסיפא קתני סתם חרמין ביהודה מותרין אלמא ספיקא לקולא משום דה"מ לדחויי דילמא לעולם ספיקא לקולא ורישא היינו טעמא משום דביהודה מפני שהיו רגילין הרבה בתרומת הלשכה לא היו קורין לתרומת הגרן תרומה סתם א"נ לאידך גיסא דלעולם ספיקא לחומרא וסיפא דקתני סתם חרמין ביהודה מותרין היינו טעמא דמתוך שהיו כהנים הרבה מצויין ביניהם ורוב חרמיהן היו לכהנים לא הוו קרו לחרם גבוה חרם סתם אבל דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא קשיא ומשני אמר אביי סיפא ר"א ב"ר צדוק היא דמתני' תרי תנאי היא רישא ר' יהודה דס"ל ספיקא לחומרא ולדידיה אה"נ דסתם חרמין ביהודה נמי אסורין וסיפא ר"א ב"ר צדוק דאמר סתם חרמין בגליל אסורין לפי שאין מכירין את חרמי כהנים הא מכירין מותרין דספיקא לקולא ומש"ה סתם חרמין ביהודה שהיו מכירין אלו ואלו מותרין וסתם תרומה נמי ביהודה לר"א ב"ר צדוק מותרת והאי דנקט ר' יהודה תרומה ונקט ר' אלעזר חרמין לאו דוקא דה"ה בתרומה גופה א"נ בחרמין גופייהו הוה מצי לאפלוגי אלא מר מאי דשמע ליה מרביה קאמר ומר מאי דשמע ליה מרביה קאמר ולפי זה כי מהדרינן לעיל אמאן דס"ל דלא מעייל איניש נפשיה לספיקא ה"מ למימר ר"א ב"ר צדוק היא אלא ר' יהודה עדיף ליה דקאמר הכי בנזירות גופיה עכ"ל ז"ל:

נדר

ה נדר בחרם כו' **אלא בקרבנות מלכים** [עי' תוי"ט] ואיתא בתוס' פ' שבועות שתים דף כ"ו. וביד פי"ב דהלכות שבועות סימן ג' ובפ' שני דהלכות נדרים סימן י"ב ובספ"ג ובטור י"ד סימן ר"ח. בבית יוסף כתב בשם הרשב"א ז"ל בתשובה דטעמא דמחמרינן טפי בהני מהנך דרישא דהרי הוא עלי כבשר מליח וכיין נסך דבהנך סמכינן על פירושו ובהני מחמירין כר"מ כדאית ליה ולחכמים כדאית להו היינו משום דבהני דסיפא גלה לנו שנתכוון להערים ולהוציא דבריו בלשון שישמעו השומעים ולפיכך החמירו עליו ובהכי ניחא נמי אומרו לא נתכוונתי אלא לקרבנות מלכים שהלשון כולל אותו ושלא אפילו נתכוון בהפך ממה שאומר עכשיו וכדאמרינן נתכוון להוציא בשפתיו פת חטים והוציא פת שעורים מותר ולא חלקו בת"ח לע"ה אלא היינו טעמא משום דנתכוון להערים החמירו עליו. ורבינו ירוחם ז"ל כתב שהטעם מפני שהם לשון משונה שאין דרך לקרות חרם של ים חרם סתם ולא קרבנות מלכים קרבן סתם וכ"כ הריב"ש בחלק א' סימן מ"ח דטעמא משום דהנך דסיפא משמע להחמיר טפי מלהקל עכ"ל ז"ל. ועיין ג"כ בספר הלבוש שם סי' ר"ח סעיף ב'. וכתב הר"ן ז"ל בפ' האיש מקדש דף תרת"ג דכי אמרינן דדברים שבלב אינם דברים ה"מ היכא שמה שבלבו סותר את דבריו אבל הכא אינו אלא מפ' שזה שנדר בחרם א"א לומר שנדר בשניהם דהיינו חרמי שמים וחרמו של ים כי היכי דנימא דכשאמר לא היה בלבו אלא בשל ים שיהא סותר משמעות דבורו דאיהו ודאי לחד מינייהו בלחוד איכוון הלכך כשאומר לכך נתכוונתי אינו אלא מפ' בעלמא עכ"ל ז"ל: **עצמי קרבן** פי' עצמי עליך קרבן: **אלא בעצם שהנחתי לי** פירש לא מעצמי ממש אלא עצם אחד של בהמה שהנחתי בַּתֵּבָה להיות נודר בו להטעות העולם להאמין דברי שיהו סבורין כי אני נודר נדר גמור תוספות ז"ל: **אלא מאשתי הראשונה**. כך נ"ל: **אין נשאלים עליהם** תלמידי חכמים שנדרו אין צריכין שאלת חכם שהיכם אלים: **עונשין אותם** מנדין אותם ואין מתירין להם עד שינהגו איסור כמנין הימים שנהגו היתר כדאיתא בברייתא בגמרא: **ומחמירין עליהם** שאין פותחין להם פתח בחרטה ואין מתירין אותן עד שימצאו פתח לנדרן: **וחכ"א פותחין להם פתח** וכו' בתרתי פליגי חדא דאין עונשין אם עברו על נדרם ועוד שפותחין להם בחרטה וקרי ליה מקום אחר משום דלא הויא פתח מגופו של נדר ומלמדין אותן שינהגו איסור אפילו בנדרים הללו ודוקא בהני דסיפ' דמשמעותא דידהו הוי להחמיר טפי מלהקל אמרינן דצריך שאלה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל בהנך דרישא דנדר כבשר מליח אי פריש ואמר דבשל ע"ז וכן בנדר בחרם אי פריש ואמר דבשל כהנים נדר אפילו בעם הארץ אינו צריך שאלה הר"ן ז"ל אבל בכסף משנה ספ"ג דהל' נדרים כתב בשם ה"ר מרדכי ב"ר יוסף דהרמב"ם ז"ל ס"ל דחכמים אכולהו נדרים קאי:

פרק ג ארבעה נדרים וכו'. עד השתא איירי בכנויים האסורים ובמתפיס בדבר הנדור ובמתפיס בדבר האסור והשתא מיירי בנדרים דאע"ג דהוציאם מפיו בלשון שאר נדרים אפ"ה מותרין וטעמא הוי משום דבעי' פיו ולבו שוין ואנן סהדי דלא שוו פיו ולבו בהני ד' דברים תוס' ז"ל. וביד רפ"ד דהלכות נדרים עד סוף סימן ד': ואיתה פ' שני דנזיר דף י"א ובפ' שבועות שתים דף כ"ח. ובירושלמי ספ"ק דחגיגה: **התירו חכמים** בלא שום שאלה ודלא כר' שמעון דס"ל דצריכין שאלה לחכם בפ' שני דנזיר סימן ד' לפי שנויא בתרא דגמרא דהתם וכמו שכתבתי שם. ועוד יש נדרים שאין צריכין שאלה לחכם כגון ההיא דתנן ס"פ קונם אם אין אתה בא ונוטל לבניך וכגון ההיא דתנן בפ' ר"א פותחין קונם שאני נושא את פלונית שאביה רע אמרו לו מת או שעשה תשובה דהוי תולה בדבר ולא נתקיים. ויש לעיין מנייהו דקתני הכא ד' נדרים למעוטי מאי ובתוספתא פ"ד גרסי' דאפילו ד' נדרים הללו אסור לו להיות נודר בהן ע"מ לבטלן שנאמר לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין ופסקה הרמב"ם ז"ל שם פ"ד: **נדרי הבאי**. נדר שאינו כלום. שמיר ושית מתרגמי' הבאי ובור הר"ן ז"ל. אבל הסמ"ג במל"ת סי' רמ"ב כתב. שם בשם ר"ת שהוא לשון המקרא ביחזקאל מה הבמה אשר אתם הבאים שם תרגם יונתן הבאים משתמן. ובשבועות הבאי אומר בתוספתא אסורין: **ושניהם רוצין**. רבא דייק מדקתני רוצין ולא קתני רצו דהוה משמע שלבסוף נתרצו ולא היה דעתם ליה מעיקרא ולא היה נדרם ברור בשעת הנדר ואין כאן הפלאה אבל בשניהם רוצין דקתני משמע דמשעת הנדר ברור לנו ששניהם רוצין בכך ולא כוונו כי אם לזרז ומעיקרא לא היה נדר ואתיא מתני' אפילו כרבנן דפליגי אר' טרפון דאמר אין אחד מהם נזיר בפ"ה דמסכת נזיר גבי היו מהלכין בדרך ואחד בא כנגדן. וכתב הרב בעל ספר החנוך בפ' מטות וגרסי' בירושלמי גבי נדרי זרוזין א"ר זעירא הדא דתימר בשאין מעמידין אבל מעמידין צריכין היתר חכם כלומר בשאין מעמידים דבריהם שלא נדרו אותו נדר אלא לזרז אבל אם בדוקא נדרו אותו צריכין שאלה לחכם וכ"ה בודאי לשאר השלשה השנויין במשנה שאם היו מעמידים דבריהם שצריכין שאלה לחכם ומיהו בכל ענין החכם מתירין כל זמן שימצא פתח להתיר כלומר שימצא שום ענין שיאמר עליו הנודר אילו הייתי יודע בשעת הנדר דבר זה לא הייתי נודר ואפילו בנולד פותחין להתיר ובלבד שיהא הנולד נולד מצוי ע"כ. והובא בטור ובשלחן ערוך סי' רל"ב. ובשתי דינרים לאו דוקא דהה"נ פחות מעט או יותר מעט וכתוב במפה על השלחן וי"א אע"ג דאמרי' לזרוזי נתכוונו מ"מ לא יוכל המוכר ליתנו בפחות ולא יוכל הלוקח לקנותו בסלע ויש מקילין ע"כ. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל קונם שני פוחת לך וכו'. פי' קרבן יהא עליך מה שאני פוחת לך ע"כ: **ר' אליעזר בן יעקב אומר** וכו'. ורבנן פליגי עליה וס"ל דהמסרב בחברו שיאכל אצלו ומדירו לא הוי נדרי זרוזין: **אף הרוצה** ירוש' אית תנאי תני הרוצה ואית תנאי תני אף הרוצה: **להדיר את חברו**. שאוסר כל נכסיו על חברו אם אינו אוכל עמו. ולשון הרמב"ם בפ"ד דהלכות נדרים נדרי זרוזין מותרין כיצד כגון שהדיר את חברו שיאכל אצלו ונדר זה שלא יאכל מפני שאינו רוצה להטריח עליו בין אכל בין לא אכל שניהם פטורין ע"כ. וכתב רבינו ירוחם שאין למדין מהלכה זו של נדרי זרוזין למקום אחר חוץ מדברים אלו שנתפרשו בגמרא ע"כ. ועיין במ"ש לקמן ס"פ קונם בשם ספר הלבוש: **יאמר בל נדר** גרסי' והסורי מחסרא וכו' כדפי' ר"ע ז"ל. אמר המלקט כתוב בשבלי הלקט סימן ק"ב ומה שתקנו לומר כן ביום הכפורים ולא בר"ה כמו שהוא במשנה משום דיום הכפורים בטל ממלאכה ואיכא כינופיא טובא וסמוך הוא לר"ה שיום הכפורים נקרא ר"ה ע"כ. ובגמרא וסבר רב הונא בר חיננא למדרשה בפירקא א"ל רבא תנא קא אסתם לה סתומי כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ואת דרשת ליה בפירקא כן נראה לפי פירוש רש"י ז"ל שפי' שרצה לדרוש מה שחסר התנא ממשנתנו אלא שהרא"ש ז"ל פי' דלא הוי מיסתם סתומי מה שלא הרוצה שלא יתקיימו נדריו דכיון דאי אפשר לפרש המשנה אם לא שתניהנה כך הרי היא כמפורשת אלא מיסתם סתומי היינו מאי דמגיה אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר אבל רבא אינו צריך בפירושו דבגמרא להגיהה כאביי וגם לחסרה רק לחסרה בלבד. וביד פ' שני דהלכות נדרים סי' ד' ה' ו'. ובטור א"ח סימן תרי"ט וכולה מתני' עד סוף סימן ד' ביורה דעה סימן רל"ב: **ב נדרי הבאי** וכו'. ביד פ"ג דהל' שבועות סימן ה': **אם לא ראיתי בדרך זו כיוצאי מצרים**. יש גורסין כעולי מצרים. וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל ובירושלמי דפירקין והפ"ג דשבועות פריך אפשר שלא עבר בה כעולי מצרים והא דוקליטנוס כד נחת תמן נחת עמיה ק' ועשרים רבבן אלא כינן קיימין בראיה אחת ע"כ. ובגמרא תנא אבל שבועות שבאי אסורין היכי דמי שבועות שבאי אמר רבא כאומר יאסרו פירות עולם עלי בשבועה אם לא ראיתי כעולי מצרים בדרך הזו. וכתבו תוס' ז"ל בס"פ שבועות שתים בתרא דף כ"ט ע"א דהא דתניא בתוספתא כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרין היינו מדאורייתא ע"כ: **אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד**. בגמרא פריך והא הוא חויא דהוה בשני שבור מלכא רמו עליה תליסר אורוותא דתיבנא ובלע יתהון פי' רש"י ז"ל שהיה בולע בני אדם ושמו חבילות תבן ונתנו בהן בשמות וחיות וגמלי אש טמונים בהן ובלעם ובערו בגופו ומת ע"כ. ומסיק בגמרא בשרוף פי' מגבו עשוי בקעים בקעים שאינו דרך אלא בצוארו ופריך וליתני אם לא ראיתי נחש גבו שרוף ומשני מילתא אגב אורחיה קמ"ל דקורת בית הבד גבו שרוף ונ"מ למקח וממכר פי' לומר לך המוכר קורת בית הבד לחברו אי גבו שרוף אין אי לא לא וכתב הר"ן ז"ל דבירושלמי נראה דפי' שרוף מרובע דאמרינן התם שמואל אמר במרובע אין תימר בשאינו מרובע למה לי גדול אפילו קטן ומשני אמר רב מתניה לית אורחא דתנא מתפיס אלא מלה רבא דתניק גמל הפורח באויר ולא קתני עכבר עד כאן. עוד כתב הר"ן ז"ל נ"ל דהנא תרי גווני נקט חד דשייך ביה גוזמא דהיינו כעולי מצרים וחד לא שייך ביה גוזמא דהיינו נחש כקורת בית הבד דהיינו שרוף ואשמעינן תנא דכי תלה איסור פירות בחד מהני נדרו בטל ומש"ה לא תנן בשבועות פ"ג גבי שבועות שוא כעולי מצרים דעל הגוזמא קושטא קאמר דעביד אינש דכי חזי אינשי טובא גזים ואמר כעולי מצרים והכא נמי לא חש תנא למיתני גמל הפורח באויר דתרי גווני דבעי דהיינו מידי דשייך ביה גוזמא ודלא שייך ביה גוזמה הא תנהו ע"כ בקיצור וכתבו ג"כ שם בשבועות: **נדרי שגגות**. אמר קונם אם אכלתי וכו' ביד פ"ג דהל' שבועות סימן ו'. וכן אם אמר קונם שאיני נושא את פלונית שהיא כעורה אם היתה יפה בשעת הנדר הוי נמי נדרי שגגות וכת"ק דר' ישמעאל דלקמן ס"פ ר"א פותחין. ובגמרא תנא כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרין ה"ד שבועות שגגות כגון רב כהנא ורב אסי הדין אמר שבועתא דהכי אמר רב והדין אמר שבועתא דהכי אמר רב והכי רבותא דאע"ג דרב כהנא ורב אסי כל חד וחד א"ע לחבריה דטעי ולא הבין מאמר רב וסד"א דכיון דלא חש ליה ואשתבע לאו שגגה היא ואי תלה ביה איסור פירות יהו אסורין קמ"ל כך פי' הר"ן ז"ל דהאי ה"ד דהוי כמו עד היכן שבועות שגגות כמו עד היכן גלגול שבועה. ובטור י"ד סימן תל"ט. וראיתי להעתיק כאן דברי ספר הלבוש אשר שם וז"ל ובשבועות זרוזין והבאי ואונסין ושגגות יש מחלוקת בין האחרונים י"א הואיל ושבועות חמירי דכתי' בהו לא ינקה אפילו אלו הד' חייבים וי"א דגם באלו שוין שבועות לנדרים ומותרים הואיל והוקשו בקרא דכי ידור נדר או השבע שבועה הוקשו לכל דבר מיהו גבי שבועות הבאי אמרו בד"א דמותרות היינו כשאינו מעמיד דבריו אבל אם מעמיד דבריו כגון שיאמר יאסר ככר זה עלי בשבועה אם לא ראיתי בדרך זה כעולי מצרים ואח"כ אומר בפירוש שאיני מכוין להבאי ודרך הפלגה אלא אומר שודאי אמת הוא שראה באותו דרך כיוצאי מצרים וכה"ג הככר אסור עליו ומדברי הרמב"ם ז"ל משמע דשבועות זרוזין ג"כ אסורות ובשאר אמר אע"פ שהן פטורין מקרבן איסורא מיהא איכא עכ"ל ז"ל. וכתב עוד הר"ן ז"ל וה"ה לשבועות זרוזין שרי והכי איתא בירושלמי תני כשם שנדרי זרוזין מותרין כך שבועות זרוזין מותרות ע"כ. ועוד כתב נדרי שגגות תרי גווני קתני הדא דבשעת נדרו היה שוגג כגון קונם אם אכלתי ואם שתיתי וקתני נמי שהיה שוגג בשעה שהנדר ראוי לחול ואע"פ שבשעה שיצא מפיו לא היה שוגג וכדקתני שאני אוכל וכו' ע"כ. [הגה"ה לשון הר"ש ז"ל פי' אם אמר ככר זה עלי אם אני אוכל היום או אם אני שותה היום ושכח ואכל ושתה שבשעה שהנדר חל דהיינו בשעת האכילה שכח הנדר ע"כ]: והתם פ' שבועות שתים בתרא דף כ"ח פי' רש"י ז"ל קונם שאני אוכל שאני שותה. קונם עלי דבר פלוני אם אני אוכל היום ושכח שבועתו ואכל ושתה מותר באותו דבר שצריך שיהא זכור לנדר בשעת קיום התנאי ולא יתכן לפרש קונם שאני אוכל אלא בענין זה שתלה דבר אחר באכילה זו דאי מיפרשא קונם שאני אוכל קונם עלי אכילה ושכח ואכל ושתה מאי מותר איכא למימר דקתני ד' דברים התירו הרי כבר עבר על נדרו שוגג ואי מיפרשא התירו פטרוהו מן המלקות פשיטא מי התרה בו והלא שכוח היה וכלל דבר אין מותר לשון פיטור והויא מתני' סייעתא לדרבא דהתם מסק דאם אני אוכל בהדיא עכ"ל בשנוי לשון קצת: **קונם אשתי נהנית לי** פי' ר"י בדלא משעבד לה מיירי תוס' ז"ל: **שגנבה את כיסי** וכו'. אין לפרש אם גנבה וכן אם הכתה דא"כ פשיטא דלא חל הנדר תוס' ז"ל: **ואמר הרי הן עליכם קרבן** כצ"ל: **ונמצאו אביו ואחיו**. שאילו היה יודע שהיה אביו או אחיו לא היה מדירן. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ה"א אביו ואמו. וביד פ"ח דהלכות נדרים סי' ג' ד' ו': **היו עמהן אחרים**. כצ"ל והיא בבא באפי נפשה לפי פי' רש"י ז"ל בתלמוד המוגה על יד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל אבל מפי' הר"ן ז"ל משמע דגרים והיו עמהן אחרים [עי' בתוי"ט] **אלו ואלו מותרין**. הנדר שהותר מקצתו הותר כולו והיינו כר' עקיבא דלקמן פ' ר' אליעזר. והקשו תוס' והרא"ש וה"ק דר"ע כבית שמאי ותרצו דאית ליה דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה. ובגמרא וגם בפוסקים בד"א שהותרו כולן כשהחליף לשון הנדר שאמר תחלה בלשון כלל כולכם אסירין ולבסוף אמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר שבזה שלשון הורע כח הנדר כיון שהחליף לשונו מכלל

נפרט

לפרש ולא פרש כו' מה שהיה בכלל אמרינן הואיל והותר מקצתו הותר כולו וה"ה כשאמ' בתחלה כשראם מרחוק ולא הכירם יהו אסורין לזה ולזה והראם עליהן באצבע על כל אחד מהם וגם על אביו שהיה ביניהם ולא הכירו ואחר כך החליף דבריו ואמר אילו הייתי יודע שאבא ביניהם הייתי אומר כלכם אסורין חוץ מאבא דאע"ג שהחליף לשונו מפרט לכלל מ"מ כיון שאין הכלל האחרון כולל כל הפרט הראשון שהרי הוציא מביניהם אביו הוי נמי הותר מקצתו והותר כולו הואיל ושתי הלשונות שלו היה תחלתן בטעות ושוגג חשיב כולו של שוגג וטעות ואין נדרו נדר. אבל אם בשעת האיסור אמר כלכם אסורין וגם בשעת חזרה אמר אילו הייתי יודע הייתי אומר כלכם אסורין חוץ מאבא שבלשון זה לא החליף לשון הנדר ולא הורע לשונו אלא שהוציא אביו מביניהם נשארו כולם באיסורן חוץ מאביו שהיה בטעות וה"ה כשאומר בשעת האיסור יהו אסורין לזה ולזה והראה על כל אחד שבהן וגם על אביו שהיה בתוכם ולא הכירו ובשעת חזרה אמר ג"כ אילו הייתי יודע שאבא ביניהם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר שלא החליף לשון הנדר הראשון בין שעת האיסור לשעת החזרה ונשאר הכל בלשון פרט נשארו כל הפרטים הראשונים באיסורן חוץ מאביו שחזר בו מחמת טעותו ובשביל זה לא הותרו הפרטים האחרים שאין זה בכלל הותר מקצתו הותר כולו רק הוא לבדו הותר ע"כ:

ג נדרי אונסין וכו'. ביד רפ"ג דהלכות שבועות. ובגמרא בפירקין בדף כ"ד פרכינן הא לא הלה נדר הוי מני אי רא"ב"י נדרי זרוזין הוי ומשני לעולם רא"ב"י ומי סברת דאדריה בְּבָא לזמינה לא דומינא אדריה לזמון שא"ל תזמנני בסעודתך וא"ל כן וא"ל אם לא תזמני אסורין נכסיך או נכסי עליך פי' כגון שהיו מזמנין אותו למקום אחר והוא חפץ יותר לאכול עם זה האיש וקבל המוזמן הנדר הלכך טעמא דהאי המוזמן הוי אונס הא לאו הכי נדרא הוי ולא נדרזי שהרי לא היה צריך לזרזו דאדרבא הוא בקש ממנו פי מני: **או שחלה בנו** וצריך לשמרו וכלומר דאע"ג דלאו אונס גמור הוא: **הרי אלו נדרי אונסין**. לפי שלא עלה על דעתו לאסור נכסיו על חברו אם לא יאכל עמו אלא כשיוכל לבוא בלא אונס כלל ולא יבא אבל כל שנאנס קצת כגון שחלה בנו וצריך לשמרו מותר דלאו אדעתא דהכי אדריה הר"ן ז"ל: **ד נודרין להרגין**. פ' הגוזל ומאכיל דף קי"ג. וביד שם וסימן ב'. ופי' נודרין להרגין וכו' שאומ' יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינני מבית המלך ודעתו כדי להפטר מן ההרג או אם אין מה שאני מביא מבית המלך ליפטר מן המכס: **שהן של בית המלך** אע"פ שאינם שלהם כצ"ל. ובגמ' בעי היכי נדר פי' הר"ן ז"ל ליתנא דמתני' קשיא ליה דקתני' נודרין שהן תרומה והיכי שייך נדרא בהאי ליתנא כלומר אי דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי לעולם אין דברים שבלב מבטלין מה שהוציא בפיו אפילו גבי אונסא כי האי ומסיק באומר יאסרו פירות העולם עלי אם אינם של בית המלך ומוציא בשפתיו סתם ואומר היום ואע"ג דקיימא לן דברים שבלב אינם דברים לגבי אונסין שאני. ועיין בפי' הר"ן ז"ל בפ' שבועות שתים בתרא דף כ"ו ע"ב. בפי' רעז"ל ולוקח דבר קצוב בחוק המלכות פי' הרא"ם ז"ל שאם אינו קצוב האי לאו דינא הוא דהוקא בדבר שהוא שוה לכל בני המדינה יש לו רשות לעשות אבל לא בדבר שאינו שוה למעט לזה ולרבות לזה א"נ כיון שאין לו קצבה מרבה ליקח יותר ממה שהמלך חפץ הלכך כולו גזל ע"כ: **בש"א לא יפתח לו בנדר**. גמ' אמר רב הונא הנא בש"א לא יפתח לו בשבועה ודייקינן מינה בשבועה הוא דלא יפתח לו הא בנדר יפתח לו והא במתני' בש"א לא יפתח לו בנדר ומתרץ בגמרא דתנא מתני' בנדר להודיעך כחן דב"ש דאפילו בנדר גרידא לא וכ"ש בנדר שבועה והנא ברייתא בשבועה. להודיעך כחן דב"ה דאפילו בשבועה יפתח לו ואע"ג דכח התרא עדיף תנא דמתני' אברייתא קא סמיך להשמיענן כחא דהיתרא ובהכי מיתרצא נמי קושיא אחריתי דמברייתא משמע דהא דלא יפתח לו בשבועה הא אם הלסטס מזקיקו לידור לו בלשון שבועה נודר והא במתני' תנן בש"א בכל נודרין חוץ מבשבועה דבכלל כלל לא ומשמע דקשה דב"ש אדב"ש דודאי לא קשה מידי דהא אמרינן דשבועה דקתני לאו דוקא אלא משום להודיעך כחן דב"ה נקטה ורב אשי מתרץ דהאי ברייתא לא מיתוקמא בנשבע להרגין כלל אלא ה"ק מי שנשבע על דבר לא יפתח לו חכם להתיר לו שבועתו שאין שאלה בשבועה משום דחמירא ובש"א יש שאלה וא"כ ליכא למידק מינה שום קושיא: **ובה"א אף במה שאינו מדירו**. ביד רפ"ד דהלכות נדרים: **קונם אשתי נהנית לי**. כירוש ממני:

ה אם אינם נקצצות. וטלית זו קרבן אם אינה נשרפת מסתבר דהקדישן אוני יגלו: **יש להם פדיון**. כלומר דקדושה חלה עליהן עד שנקיצות פדיון ובגמרא פריך וליתני קדושות ומשני איידי דתנא סיפא אין להם פדיון דלא מצי למיתני בענין אחר תנא רישא נמי יש להם ומוקמי' להא בגמ' באומר אם אינם נקצצות היום ואע"פ שעבר היום ולא נקצצו אצטריך להשמועינן תנא דחל קדושה עלייהו דמיירי דאיכא זיקא כיבא דמסיק אדעתה דמתבר להו זיקא וסד"א לא גמר בלבו להקדישם אלא אדעתא דמתבר להו זיקא אמר הכי ולא צריכי פדיון דחולין הן קמ"ל דחל קדושה עלייהו ולהקדש גמור נתכוון: **עד שיקצצו**. כלומר לבר פדא פודן פעם אחת ודיו ולעולא כיון שנקצצו שוב אינו פודן אפילו פעם אחת דהא חולין הן. וביד בפ"ד דהלכות מעילה: **ו מיורדי הים** וכו'. עד סוף הפרק ביד פ"ט דהלכות נדרים מסימן י"ס ואילך. וכן בטור יורה דעה סימן רי"ז: **לא כאלו שהולכין מעכו ליפו**. גמרא רב פפא ורב אחא בריה דרב איקא חד מתני לה אריסא ולקולא וכדמפרש רעז"ל וחד מתני לה אכיפא ולחומרא דאפילו מי שדרכו לפרש בכלל יורדי יבשה וכן נמי אפילו ההולכים מעכו ליפו בכלל יורדי הים מדלא פירש מידי אריסא וקיימא לן כמאן דמתני לה אכיפא ולחומרא: **ז אלא ממי שהחמה רואה אותו**. גרסי' פי' לא היתה כונתו כשנדר מרואי החמה אלא למעט דגים שבים ועוברים שבמעי אמן שאין החמה רואה אותן שמותר וכתוב בבית יוסף בטור י"ד סי' רי"ז שפירש הרא"ש ז"ל ואפילו אמר מן הרואין נתכוונתי לא ציתינן ליה דלא נדר אינש אדעתא דנפשיה הכא דאיכא שניא ע"כ: **ח אסור** בְּקַרְחִין **ובבעלי שיבות**. וכן נמי במי שסערו לבן דסופו להשחיר ובעלי שיבה נמי כבר היו שחורי הראש מדלא קאמר מבעלי שיער דאילו אמר מבעלי שיער היה מותר בקרחין מיהא הרא"ש ז"ל וז"ל הר"ן ז"ל מדלא קאמר מבעלי שיער אלמא אפילו קרחין בכלל וכו' [עי' בתוי"ט] דהיינו אנשים דמשום דזימנין מיכסי רישייהו וזימנין מיגלי אי אפשר לאסור אותם לא במכוסי הראש ולא במגולי הראש וקרחין שחורי הראש נמי מרובן של אנשים ראשן שחור אבל נשים כיון דלעולם מיכסו במכוסי הראש אדם מתאר אותם וקטנים כיון דלעולם מיגלו במגולי הראש אדם מתאר אותם ע"כ. ומכלל הדברים הבין שצריך להגיה בפי' רעז"ל מדלא קאמר בבעלי שער: **ט מן הנולדים**. משמע שעתידין להולד כדכתיב הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו והיכא קרא דשני בניך הנולדים לך בארץ מצרים שכבר נולדו אלא משמע הכי ומשמע הכי ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם ורבנן סברי דבלשון בני אדם לכולהו קרי נולדים ור"מ סבר דוקא בעתידין להולד: **ר"מ מתיר אף בילודים**. בגמרא מפרש דחסורי מיחסרא וכו' לשון רעז"ל. אמר המלקט אבל בנולדים אסור מיהא אפילו לר' מאיר ות"ק ס"ל דנהי דהיכא דאמר מן הילודים אין הנולדים דהיינו אותם שעתידין להולד בכלל ה"מ בילודים שהוא לשון מיוחד אבל הנולדים כולל שניהם דהיינו אותם שנולדו ואותן שעתידין להולד הר"ן ז"ל וכמו שנעתיק כל לשונו. ועיין בפי' רש"י ז"ל דפ"ק דיבמות דף י"א דמשמע שהוא מפרש הילודים שעדיין לא נולדו הנולדים שנולדו כבר הפך דברי התוס' דהתם ופירוש עצמו דהכא וכדמוכח בגמרא דהכא: **וחכמים אומרים לא נתכוון זה אלא ממי שדרכו להוולד** ה"ג לה כרוב הנוסחאות ויש גורסין להוליד. [הגה"ה אכן ה"ר יהוסף ז"ל מצאתי שהגיה מן הנולדים ר' מאיר מתיר אף בילודים וחכמים וכו' ומחק מלות אסור בילודים]. ורש"י והר"ן ז"ל פירשו דחכמים דסיפא היינו ת"ק ולא דעת שלישי אלא לפרושי דאין במשמעות לשון זה כוונה אחת מיוחדת לשעבר דוקא או להבא דוקא אלא ממי שדרכו להוליד בין להבא בין לשעבר ובהכי פליגי ר"מ ורבנן דרבנן סברי דכי היכי שנולדים בלשון תורה כולל נולדים כבר ועתידין להולד ה"נ בלשון בני אדם והיינו דהדרי רבנן למימר בסיפא דמתני' לא נתכוון זה אלא ממה שדרכו להולד ור"מ סבר דבלשון בני אדם לא מיקרו נולדים אלא עתידין להולד. ובילודים נמי דתרוייהו בין ר"מ בין ת"ק מודו דמותר באותם שעתידין להולד טעמייהו משום לשון בני אדם דאילו בלשון תורה כי היכי דמשמע נולדים כבר כדכתיב כל העם הילודים במדבר ה"נ משמע עתידין להולד כדכתיב כל הבן הילוד ע"כ. אבל הרא"ש ז"ל פירש ופליגי רבנן דסיפא אתרוייהו ואף מן הילודים אסור בשניהם. וכתוב שם בבית יוסף יו"ד סוף סי' רי"ז דהרמב"ם ז"ל השמיט זה משום דכיון דבלשון בני אדם פליגי לא שייך למיפסק הלכה כחד מינייהו שהכל הולך אחר לשון בני אדם באותו מקום ובאותו זמן: **י מאוכלי השום** אסור בישראל ואסור בכותים כך נ"ל. ופירשו תוס' ז"ל דכותים נמי שומרי תקנת אכילת שום בע"ש. וכן נראה מפי' רש"י ז"ל והר"ן ז"ל וכן בטור יורה דעה סוף סימן רי"ז אבל שם בבית יוסף לעיקר הגרסא גבי השום מותר בכותיים כמו שיש בנוסחאות דמשמע ודאי דכותים לא הוו אכלי שום בערב שבת שהיא תקנת עזרא ע"כ. ובעניותי איני יודע ליישב סוגיית הגמרא לפי אותה הגירסא. וביד השמיט בבא דאוכלי השום וגם בתוספת יום טוב תמה על בית יוסף בגרסתו גבי שום ומותר בכותים: **יא קונם**. שאיני נהנה לבני נח משל בני נח מותר בישראל דכיון דאיקדש אברהם אתקרו על שמיה: **שאיני נהנה לישראל**. ירוש' ר"פ השותפין: **שאין ישראל נהנים לי לוקח בפחות**. כך נ"ל. ובגמרא מוקמי' מתני' בזבינא מציעא דלא הוי זבינא חריפא ולא זבינא דרמי על אפיה ולפיכך שוה בשוה לא דזימנין הוי הנאת מוכר וזימנין הוי הנאת לוקח ודשמואל דאמר בגמרא שהלוקח כלי מן האומן לבקרו ונאנס מידו חייב בזבינא חריפא דודאי הוי הנאת לוקח לפיכך כי נאנס בידו חייב אפילו שוה בשוה דהנאת לוקח הוי: אִם **שומעין לו**. בנקודת חירק תחת האלף וכדפירש רעז"ל. אמר המלקט ולמאן דגרסי אין שומעין לו בצירי ה"פ אין לו תקנה אא"כ יקח בפחות וימכור להם ביותר כדי שלא יהנו ממנו אבל אין שומעין לו בני אדם להפסיד ממונם. ולגירסא דבחירק כתב בתוספת י"ט כי היכי דלא ליתפסו תנא בלישניה דתיגר ליה אינו בשופטני עסיקי' הלכך קאמר תנא גופיה אם שומעין לו ע"כ: **שאיני נהנה להם והן לי יהנה לאומות** ביד פ"ו דהלכו' נדרים סימן ז' ח'. ובטור י"ד סימן רכ"ו. אכן הגירסא דיהנה לאומות אינה נזכרת בלשון הרמב"ם ז"ל אלא כתב האיסור ומגילה נשתמעה תקנתא דמתני' אך בטור לא הביא כלשון מתני' כלל ופי' שאיני לכן והן לי ר"ל משלהן והן משלי. יהנה לאומות ר"ל משל אומות והם יהנו משלו כי נאסר למכור ולקנות מישראל לא בפחות ולא ביותר: **קונם שאיני נהנה לערלים**. פ' הערל דף ע"א וכתבו שם תוס' ז"ל לא גרסי' שאיני דא"כ לא הוי נדר דהיינו דבר שאין בו ממש שאין אוסר על עצמו כלום כמו שאיני ישן דלא אמר כלום אלא אומר ר"ת דגרסי' שאני נהנה כלומר מה שאני נהנה יהא עלי קונם ומיהו גרסי' נמי שאיני דאין דרך התנא לדקדק בלשונו כדאשכחן בפ' בתרא דנדרים קונם שאני תנן לפני בהמתך ובשבועות פ"ג הרי עלי שלא אכול בשר ושלא אשתה יין דכה"ג לא חל הוא ע"כ. עוד כתבו ז"ל ויש מקומות שהתנא נוקט נדרים מלישנא דקרא כגון הכא שנא' כי כל הגויים ערלים וגו' ובריש פסחים גבי הללוהו כל כוכבי אור דקאמר הא קמ"ל דאור כוכבים אור הוא למאי נ"מ לנודר כדתניא הנודר מן האור אסור באורן של כוכבים והיינו דוקא היכא שאין הלשון ידוע מייתי שפיר ראיה מלישנא דקרא אבל במקום שלשון בני אדם חלוק מלישנא דקרא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ע"כ. ואיתה נמי בפ' אין מעמידין דף כ"ז וכן כתבו שם ג"כ תוס' ז"ל: **קונם שאיני נהנה למולים**. שם פ' אין מעמידין. שאין ערלה קרויה אלא לשם גוים דכולהו אפילו מולים מיקרו ערלים כדכתיב כי כל הגוים ערלים אע"ג דאית בהו מולים: **מאוסה היא הערלה**. וכו' ביד בסוף הלכות מילה ובטור יו"ד סי' ר"ס: **שלש עשרה בריתות**. נכרתו. ביד שם: **שלא נתלה**. וכו' ביד שם: **לא נקרא שלם עד שמל**. ביד שם. שלש עשרה בריתות לא וחשוב מנתתי את בריתי עד בריתי אקים את יצחק יש י"ג בריתות. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל אם לא בריתי וכו'. נ"ל שפירוש הפסוק לפי דרשא זו הוא כן אילו לא היה בריתי לא שמתי את היום ואת הלילה שהם חקות שמים וארץ ע"כ: **והיה תמים**. ד"א גדולה מילה שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה דכתי' הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה. דבר אחר גדולה היא מילה שאלמלא היא לא ברא וכו' כך נראה קצת שהיא גרסת רש"י ותוס' והר"ן ז"ל במשנה. ובמשנה דירושלמי נמי גרסינן לה אלא דהתם איתא בסיפא. ובגמ' בברייתא גרסי' לה אלא דמייתי לה מקרא דכתיב כי על פי הדברים האלה וגו'. ופי' הר"ן ז"ל שנאמר הנה דם הברית ואע"ג דהאי דם לאו דם מילה הוא אלא קרבן מ"מ כיון דבתורה כולה כתיב ברית ובמילה נמי כתיב ברית ומצות מילה שקולה כנגד כל המצות ע"כ. ובגמ' ג"כ פי' כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית כלומר ברית

מילה

מילה ששקולה ככל הדברים דהיינו כל המצות ע"כ. אחר זמן רב בא לידי ספר חן טוב שחבר החכם הה"ר טוביה הלוי ז"ל ומצאתי כתוב שם והולך אגב מדבריו אמנם עדיין אנו צריכי' למודעי למה לא אמר במשנה הלשון עצמו שאמר בברייתא ולא יצטרך רבי לכפול דבריו שבברייתא ומה למי שגורסי' במשנה ר' מאיר במקום רבי למה לא פירש ר' מאיר דבריו במשנה לומר על שום מילה ואין לומר שנסמך על רבי שיבא אחריו לגלות את דבריו גם כדקדק עוד דקדוק. ד' למה מביא פסוק ואתנה בריתי וכולי' ובמשנה לא הביאו. ה' בדבר אחר גדולה מילה שהיא שקולה וכו' במשנה הביא פסוק הנה דם הברית וכו' כמו שאמר רש"י ותוספות והר"ן בפירוש המשנה כולם יוכיחו שהיו גורסי' במשנה שנאמר הנה דם הברית וכו' ובברייתא הביא פסוק כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית מה זה שהביא כל א' פסוק לעצמו ולא נראה לו ראיית חברו. ו' בד"א ה"ע אמר במשנה גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא וכו' ובברייתא אמר שאלמלא היא לא נתקיימו וכו' והאריך לתרץ ע"ש בפ' לך לך דף מ"ה:

פרק ד מ"א אין בין המודר הנאה וכו'. עד תני סימן ו' ביד פ' שני דהל' נדרים ורפ"ו. ובטור רוב פירקין ביורה דעה סי' רכ"א. ומודר מאכל דתנן במתני' מפרש ריש לקיש בגמ' באומר הנאת מאכלך עלי ופריך בגמרא והיא מאי הנאת מאכלך שלא ילעוס חטין שלו ויתן ע"ג מכתו והיינו כמי הנאת מאכל ואכתי אמאי לא ישאילנו נפה וכברה ומסיק רבא באומר הנאה המביאה לידי מאכלך עלי קונם ונפה וכברה מביאה מאכלו למאכל ולהכי לא ישאילנו לו : **אלא דריסת הרגל.** במקום דלא קפדי אינשי כגון בקעה בימות החמה ובגמרא בעי מאן תנא דמחמיר במודר הנאה לאסור אף דריסת הרגל אמ' רב אדא בר אהבה ר' אליעזר היא דתניא ר' אליעזר אומר אפילו ויתור דהיינו מה שדרך בני אדם לוותר כגון החנוני שאחר שנתן המדה או המנין שרגילין לתת בפונדיק הוא רגיל להוסיף משלו כדי להרגילו לבא אצלו אותו ויתור אסור במודר הנאה וכיון דמחמיר כולי האי אף דריסת הרגל אסור לדידיה במודר. והקשו תוס' ז"ל ולוקמה דהכא לא מיירי בבקעה אלא בחצר דקפדי ואתי ככולי עלמא וי"ל ה"ל מקום שמשכירין והיה אסור במודר מאכל אפילו ויתור שמותר לו כדקך שנערך. ומתני' לעיל דמוכר בפחות ולוקח ביותר מסתברא דאתי כר' אליעזר ע"כ. ור"ע ז"ל שכתב לעבור דרך ארצו העתיק מפירוש הרא"ש ז"ל ואני מצאתי מוגה שם לעבור דרך חצרו וכן הוא בפי' רש"י ז"ל לעבור בחצרו ולקצר דרכו ע"כ : **לא ישאילנו נפה וכברה.** פי' הנודר. אבל לא נקט מחבת ופסנוס שלא ישאילנו דהא פשיטא דהנאה המביאה לידי מאכל היא אלא אפילו נפה וכברה שאינו יכול לאכול אחר תקון זה בכלי זה אלא צריך תקון אחר אפ"ה אסור לשאול לו נפה תוס' ז"ל. ופירש ה"ר יהוסף ז"ל אע"פ שהוא מודר מחברו אבל חברו אינו מודר ממנו וכבר שנינו לקמן בפירקין המודר הנייה מחברו לא ישאילנו ולא ישאל ממנו ע"כ : **חלוק וטלית נזמים וטבעות** כצ"ל. מצאתי בפירושי הרא"ש ז"ל וה"ה ריחים ותנור אלא מילתא דפסיקא נקט ע"כ. ולע"ד שנפל שם טעות. וכן מצאתי אח"כ ג"כ בתלמוד הרב בצלאל אשכנזי ז"ל שרשם על מלות אלו בדיו לרמוז שאם אין בהן טעות צריכין עיון: **וכל דבר שאין עושין** תוס' הפרה דף כ"א: **מקום שמשכירין** וכו' תוס' פ' חזקת דף נ"ז: **מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור.** מכלל דריסא דקתני לא ישאילנו נפה וכו' אע"פ שאין משכירין אסור אע"ג דלא הוי הנאה גמורה דכיון דאין משכירין מאי קא מהני ליה אם זה לא ישאילנו שכנו אחר משאילו בחנם שהרי מקום שאין משכירין הוא ואפ"ה אסור דר' אליעזר היא אבל סיפא דקתני מקום שמשכירין אסור לדברי הכל היא דהנאה גמורה היא. והקשו תוס' ז"ל וא"ת הא שהם לן תנא אחרא זימנא ברישא כר' אליעזר וי"ל דניחא לן דהכא מדקדק לעיל דאתי כר' אליעזר דאי לאו הכי הוה מוקמינא לרישא בחצר וככ"ע ולכך מדקדק הכא מסיפא ע"כ : **ב המודר הנאה מחברו שוקל.** וכו' פ' שני דייני דף ק"ח. וכתבו שם תוס' ז"ל בשם ר"ת ז"ל לדברי רבא שוקל את שקלו היינו דוקא באבוד וגבוי דאי לאו הכי אמאי הא קא מתרפשי ליה ופירוש' משמע דלא מיירי באבוד דפשיט מיניה דאפילו ב"ח דוחק פורע בעדו דהא שוקל את שקלו אע"ג דממשכנים אותו אם לא שקל: **ופורע לו את חובו.** שם פירשו בתוס' בשם ר"ת ז"ל דהאי פורע חובו היינו דוקא מזונות אשתו והיינו דמוקמינן לה הכא והתם כחנן כלומר באותו חוב דמיירי בה חנן דהיינו במזון האשה דוקא מפני שהאשה עצמה היתה מוצאה אם לא היתה מוצאה כי שממציא לה מעות כי היכי דלא ליקרו לה רעבתנותא אבל נזי שטר חוב אפילו חנן מודה דלא אבד מעותיו דהנאה גמורה היא הואיל ולא היה יכול להפטר בשום ענין וכן פי' ר"ח ז"ל אבל ריב"א פליג והביא ראיה מן הירוש' דה"ה בשאר חובין ור"ת דחה ראייתם שהבריה שבירושלמי פליג אגמרא בבלי. ולפי האוקימתא ראשונה שהביא רעז"ל מתני' דברי הכל ולפי האוקימתא האחרת דמניעת תביעה היינו בכלל הנאה דאחרוני אדי בעלמא הוא מתני' חנן היא דאמר בפ' שני דייני הניח מעותיו על קרן הצבי : **ומחזיר לו אבידתו.** בין שהיו נכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה בין שהיו נכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר ולשון ראשון דגמ' רבותא הויא אפילו בנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר מהדר ליה ולא משום פרוטה שהיא נהנה מלתת לעני משום דשכן במצוה פטור מן המצוה שהוא טרוד במצות החזרת אבידה לא שכיח שיבא עני לשאול ממנו באותה שעה דזימנא לא מהדר משום דמיתהני מידי דכה"ג כיון דלא שכיח לא הוי בכלל איסור הנאה ובלשון שני רבותא הוי אפילו בנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה מותר דכי מהדר ליה מידי דנפשיה קא מהדר ליה : **מקום שנוטלין** וכו'. ירושלמי דפירקין ודפ' שני דייני מוקי לה כר"מ דאמר מוטלין בהיסרות. וכן בגמרא פסים רב נחמן לרבא מנהגי' דים מעילה בקונמות פי' דהיכא דאמר קונם ככר זה ואכלו הוי כהקדש מעלייא וחייב להביא קרבן מעילה דאי לאו דמי קונמות להקדש לא ה"ל למיתני תפול הנאה להקדש אלא יוליך הנאה לים המלח כדקתני בכל דוכתא אלא משום דבקונמות יש בהן מעילה כהקדש כיון דבהקדש עסיק תנא תפול הנאה להקדש. וחכמים פליגי עליה דר' מאיר בברייתא וס"ל דאין מעילה בקונמות ופסק הר"ן ז"ל הלכתא כר"מ דיש מעילה בקונמות ופי' הוא ז"ל מקום שנוטלין עליה שכר דהיינו אם היה מחזיר בטל מן הסלע דבכה"ג מחייב בעל אבידה ליתן לו שכר כפועל בטל מלאכתו. וכתב עוד דאין על המחזיר שום איסור לקבל אפילו כשנכסי בעל אבידה אסורין עליו לפי ששכר זה כבר מגיע במלאכתו שהיה עושה ע"כ. וכתוב בבית יוסף יו"ד סימן רכ"א ולדעת הר"ן ז"ל לא מיתוקמא אלא בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה ואין המחזיר רוצה לקבל שכר שאילו היה רוצה לקבלו אפי' נכסי שניהם אסורין זה על זה אין צורך ליפול הנאה להקדש דהא יכול הוא לקבל שכרו כפועל בטל לדעתו ז"ל ע"כ : **ג ומקריב עליו** וכו'. ירוש' דפסחים פ' האשה ודפ' שני דייני: **חטאות ואשמות.** בס"א ל"ג חטאות ואשמות ה"ר יהוסף ז"ל : **ומלמדו מדרש** וכו'. דעת הרא"ש ז"ל דהא דקתני מלמדו היינו אפי' אם בקש ממנו שילמדנו [ודעת הטור בשם הרמב"ן שאסור ללמדו אפי' אם בקש שילמדנו] שאז הוא כשלוחו ואינו מותר אא"כ ילמדנו מעצמו. והגדות לדברי חכמים שהסמיכום על הפסוקים : **אבל מלמד הוא את בניו מקרא.** גרסי' ועיין בתשובות הרשב"א ז"ל סי' תרמ"ה. וכתבו תוס' והרא"ש ז"ל על פירוש סוגיית הגמ' דמדקתני בניו משמע אף בנות בכלל ע"כ וכן בירוש' ל"ג בנותיו וגם ביד שם פ' שני לא נזכר אלא בנו גם שם בטור. וגם הכתב הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל מחקו מספרו : **וזן את אשתו.** מי איצטריך כחנן ניחא דמבריח ארי בעלמא ואי איצטריך נמי כרבנן ניחא שסביר דמיירי הכא שנותן לה מזונות יתרות והבעל נותן לה נראה תוס' ז"ל. והר"ן ז"ל כתב אפילו כרבנן אתיא דבתורת מצוה עסיקי' ולא בתורת פרעון של בעל ע"כ : **אע"פ שחייב במזונותיהם.** ואע"ג דמודר הנאה מיתהני שאינו צריך לתת להם מזונות ההיא הנאה דממילא היא הר"ן ז"ל ופי' הרא"ש ז"ל שחייב במזונותיהם חייב אשתו קאי אבל בניו מצוה לחוד הוא דאיכא ובקטני קטנים ליכא לאוקומה דתקנת אושא היא שיהא אדם זן את בניו קטני קטנים ולאו מתני' היא ור"ה מוקי לה בגירש את אשתו והדירה ופסקה עמו לזון את בתה עכ"ל ז"ל: **ר' אליעזר אומר זן את הטמאה.** ובגמ' תניא יהושע איש עוזא אומר זן עבדיו ושפחותיו הכנעניים שאינו חושש בפטומאן אלא למראה עבידי לעמוד לפניו לכבודו ולא יזון את הבהמות אפילו טמאות דלפטומה עבידי כדי למכרן לגויים ולפי' הר"ן ז"ל [עי' בתוי"ט] יהושע איש עוזא קאי אדר' אליעזר וה"ק ההיא שריותא דשרי ר' אליעזר בבהמה טמאה דהיינו מזונות יתירים ליתיה דאפילו בהמה טמאה לפטומה עבידא אבל בעבדיו ושפחותיו הכנעניים מיהא איתיה וכ"ש העבריים : **ד עומד אבל לא יושב** מתני' איירי כשנכסי המבקר אסורין על החולה דאי נכסי חולה אסורין על המבקר ליכא מ"ד בגמ' דנכנס ומבקרו אפילו יושב דמהיותיה לא אדריה פי' לא היה בדעתו שלא יהנה ממנו בדבר שחיותו תלוי בו דהיינו בקור חולים כי החולה נהנה מכל אדם המבקרו ויישובו נמי חיותיה הוא אבל שאר חיי נפש כגון אכילה ושתיה אינו יכול לקבל ממנו. בפי' ר"ע ז"ל ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה פי' הר"ן ז"ל משום דמצות בקור די לה בעמידה ע"כ : **מרפאהו** וכו' ירושלמי פ' שני דייני. ותוס' פ' אין מעמידין דף כ"ז : **רפואת נפש** בגמ' בעי מאי נפש אילימא בחנם כלומר ברצון ונפש כמו אם יש את נפשכם ורפואת ממון פי' בשכר ומיתוקמא מתני' בשנכסי חולה אסורין על הרופא אי הכי ליתני הכי מרפאהו בחנם אבל לא בשכר ומשני אלא רפואת נפש גופו רפואת ממון בהמתו ומיתוקמא בשנכסי רופא אסורין על החולה ובהמתו לא ירפא דמיירי שיש שם רופא אחר דאי לא שרי לרפאתה דהא תנן ומחזיר לו אבידתו ואין לך השבת אבדה גדולה מזו אלא ודאי בשיש שם רופא אחר ואפ"ה מרפאהו רפואת נפשו דהיינו גופו לפי שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות הר"ן ז"ל. ועוד כתב הר"ן ז"ל אבל לא רפואת ממון לרפאות בהמתו בידים אבל אומר לו שם פלוני יפה וכו' דכיון דאיהו לא יהיב ההוא סם עלה שרי דהנאה ממילא אתיא וכתוב בבית יוסף דמשמע דוקא במקום שאין נוטלין עליה שכר דאי נוטלין אסור לומר בחנם דהא מהני ליה ע"כ : **ורוחץ עמו באמבטי גדולה** נמ' תנא ולא ירחוץ עמו באמבטי ולא ייסן עמו במטה בין גדולה בין קטנה דברי ר"מ ר' יהודה אומר גדולה בימות הגשמים וקטנה בימות החמה מותר ופי' הר"ן ז"ל לא ירחץ עמו באמבטי ולא ייסן עמו במטה בין גדולה בין קטנה נראה דלתרווייהו קאי דגזר ר"מ באמבטי גדולה אע"ג דלא אהני ליה אטו קטנה דמהני ליה וגזר נמי במטה בין גדולה בין קטנה ואפילו בימות החמה אטו קטנה בימות הגשמים דמהני ליה ור' יהודה פליג בתרווייהו דגדולה אפילו בימות הגשמים שרי דלא גזרי' אטו קטנה וקטנה נמי כהי דבימות הגשמים אסיר בימות החמה שרי דלא גזרינן ימות החמה אטו ימות הגשמים ומהא משמע דר' יהודה דאמר במתני' בימות החמה אבל לא בימות הגשמים פרושי קא מפרש מאי דקתני ברישא ויסן עמו במטה וכולה מתני' כר' יהודה אתיא דאי לא תימא הכי הא דקתני סתמא ויסן עמו במטה מני לא ר"מ ולא ר' יהודה אלא ודאי כדאמרן ע"כ. ובגמרא בברייתא ומזיע עמו אף בקטנה ופי' הרא"ש ז"ל משום דבזיעה בעלמא ליכא תוספות חום : **אבל לא מן התמחוי** וכו' **לא יאכל עמו** וכו' לשון רע"ב ז"ל עד יחזור בעל הבית ויחלקנו לשמעון. אמר המלקט הוא פי' הרמב"ם ז"ל אבל הרא"ש ז"ל פי' לאחר שאכלו מה שבקערה מחזירין אותה לבעל הבית וממלא אותה עד שיאכלו כל שבעם הלכך אפי' אוכל יותר מחברו אינו נהנה משל חברו דבלאו הכי נותנין להם כל שבעם והר"ן ז"ל פי' שמותרו חוזר לבע"ה מרוב מה שיש בתמחוי הלכך לא מיתהני מידי אביל אוכל חברו פחות נמצא ע"כ והוא קרוב לפי' רש"י ז"ל. וז"ל הערוך בערך תמחוי תמחוי החוזר פי' שכך היה מנהגם שאחר שסדרו לפני האורחים מביאין התמחוי אחר לצורך בעל הבית ובני ביתו ומחזירין אותו בשביל כבוד לפני כל אחד ואחד אם רוצה לאכול יותר ואח"כ מחזירין אותו לפני בעל הבית ואם רוצין לאכול ביחד הנודר והמדיר מאותו תמחוי יכולין לאכול שלא הוכס בו בתחלה המאכל נראה ע"כ. ופי' אחר פי' רש"י ז"ל לא יאכל עמו מן התמחוי דדרך בני הסעודה לאחר שאכלו כדי שבען מניחין המותר ונושאין עמם לביתן דה"ק לא יאכל עמו דשמא אחד מהם אוכל פחות מחברו ולכשיביאו מותרן לביתן חולקין בשוה ונמצא זה משתכר במה שאכל חברו פחות ממנו אבל אם דרך בני הסעודה לאחר שאכלו מחזירין מותרן לבעל הבית ושוב אין מוסיפין בקערות מותר לאכול עמו ע"כ : **מן האבוס שלפני הפועלים.** משום טעמא דתמחוי : **ולא יעשה עמו.** דאיכא בנקודת פתח גדול תחת המ"ם היא גרסת הערוך כאן שפירש שזה ה"ה לשון אומנות במלאכת חפירה לבעל הבית לפי שכשמדיר חופר ומכה בארץ מרפה את הארץ ונוחה היא לחפור לנודר שהוא אלו ע"כ. אבל רש"י ז"ל פי' איפא מענית וה"מ כל המפרשים אבל בגמרא פירשו שורה של חפירה ומה שפי' רעז"ל שורה של קצירה הוא פי' הרמב"ם ז"ל ולשון הגמרא דחוק לפי פי' זה ומצאתי שכבר תמה על זה הכסף

משנה

משנה שם פ' שני: **וחכמים אומרים עושה הוא ברחוק ממנו**. גמ' בקרוב כ"ע ל"פ דאסיר כי פליגי ברחוק ר"מ סבר גזרי' רחוק אטו קרוב דקא מרפי ליה ארעא קמיה וזוח לו לחפור אחריו ורבנן סברי לא גזרינן: **ה לא ירד לתוך שדהו**. של מדיר דמודר אסור אף בדריסת הרגל: **ואינו אוכל מן הנוטות** ובשביעית לא ירד לתוך שדהו אבל אוכל הוא מן הנוטות כן נ"ל. בסוף פי' ר"ע ז"ל צריך להגיה שאינו הפקר אלא בשעת אכילה. ופי' רש"י ז"ל שמודר הנאה לפני שביעית שהדירו קודם שנכנסה שביעית: **אין יורד לתוך שדהו** לאכול מפירות שביעית דאסור בדריסת הרגל: **ואינו אוכל מן הנוטות**. מאותן פירות הנוטין חוץ לשדה שיכול ליקח מהן ואינו צריך ליכנס בתוך השדה ואע"ג דהן שביעית לא יאכל מהן כדאמרינן בגמרא דאדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו והאי נמי כיון דלפני שביעית הדירו חברו כי אתי נמי שביעית אסור בהן: **ובשביעית**. פי' אבל אם הדירו בשביעית לא ירד לתוך שדהו אבל אוכל מן הנוטות הואיל ולא הוה ברשותו השתא כי מדיר ליה ובגמרא מפ' אמאי אינו יורד הא ארעא נמי דהפקר היא: **נדר הימנו מאכל לפני שביעית**. אבל לא נדר הימנו הנאה לכי מטי שביעית יורד ואינו אוכל דהא לא הדירו אלא מן מאכל אבל אינו אוכל כדפרישית לעיל דאדם אוסר דבר שברשותו אפילו לאחר שיצא מרשותו: **ובשביעית** פי' אם הדירו בשביעית יורד ואוכל דעכשיו יצא מרשותו. ואית דמפרשי המודר הנאה מחברו לפני שביעית לא ירד לתוך שדהו לפני שביעית ולא יאכל מן הנוטות כיון דהדירו ובשביעית כלומר אם הגיעה שביעית לא ירד לתוך שדהו וכו' ולישנא קמא עיקר ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל דמפ' בגמרא במסקנא דרב ושמואל מוקמי לרישא דמתני' באומר נכסי אלו דכיון דאמר אלו אע"ג דאמר נכסי הוי כאילו אמר נכסים אלו ואסירי אפילו לאחר שיגיע שביעית ורישא הוא דרבותא אשמעי' ור' יוחנן ור"ל נמי הכי מוקמי למתני' וה"ק לא תיסק אדעתיך דרישא דמתני' דקתני דאפי' הגיעה שביעית אינו יורד ואינו אוכל מיתוקמא אפילו בנכסי וטעמא משום דכיון דנקית בהו איסורא תו לא פקע דליתא אלא כל היכא דלא אמר אלא נכסי לא מיתסרי אלא כי איתנהו ברשותיה אבל הגיעה שביעית אוכל מן הנוטות דפקע להו איסורייהו הלכך והאי מתני' לא מיתוקמא אלא בנכסי אלו ואע"ג דהאי דינא מצינן למיגמריה ממתני' דהאומר לחברו קונם לביתך שאני נכנס וכו' אמרה ר' יוחנן אמתני' כדי לפרושה ולברורה דלא ניטעי בה משום דהתם מודר הנאה מחברו בנכסי משמע כדתנן לקמן המודר הנאה מחברו וכו' נותנו לאחר לשם מתנה והלה מותר בה ואי באומר נכסים אלו אין הלה מותר בה עכ"ל ז"ל: **ו לא ישאילנו ולא ישאל ממנו** ירוש' ר"פ השותפין: **לא ישאלנו ולא ילונו** שאלה שייכא במידי דהדר בעיניה כבהמה וכלים הלואה שייכא במידי דלא הדר בעיניה כהלואת מעות. ובגמרא בשלמא לא ילונו מדיר למודר דקא מהני ליה הנאה מפורסמת אבל לא ילוה ממנו המדיר מן המודר מאי הנאה קא מטי ליה למודר ממאי דאוזיף ליה למדיר ובשלמא לא ילוה ממנו נמי מצינן נמי למימר דקא מתהני בכה"ג כגון דאוזפיה מעות הרעות וקא מקבל ליה האיך יפות ולא יקח ממנו נמי משכחת לה דקא מתהני בזבינא דרמיה על אפיה אלא לא ישאיל ממנו מה הנאה מטי למודר כי משאיל לו כליו הא קא מפחית ודאי לחסות כלי ולא מעלי ליה דהתם שאלה הכי היא ומשני א"ר יוסי ב"ר חנינא כגון שנדרו זה מזה דשניהם אסורין וכתב הר"ן ז"ל וכי תימא א"כ מאי קמ"ל נראה דהתם לן כר' אליעזר דאמר ויתור אסור במודר הנאה ואע"ג דכבר סתם לן כותיה בריש פירקין קמ"ל דכל הני נמי לא גריעי מויתור ואסירי לר' אליעזר ע"כ. ואביי אמר גזרה לשאול משום להשאיל וכן כולהו גזרה דמש"ה אסרינן נמי למכור לו אטו ליקח ממנו וכתב הר"ן ז"ל ואע"ג דתנן בפ"ד נדרים קונם שאיני נהנה לישראל לוקח ביותר ומוכר בפחות שאין ישראל נהנין לי לוקח בפחות ומוכר ביותר ואמרינן עלה בסוגיין דלעיל דכל היכא דהוי זבינא חריפא שרי מודר למכור למדיר ולא גזרינן כבר כתב הרמב"ן ז"ל דהתם כיון דמכולהו ישראל נדר לא גזרינן עלה ואי מצרכינן ליה ליזבון לאומות טריחא ליה מילתא אבל כאן שאינו אסור אלא להנאת חברו בלבד מצי למיקם עלה דמילתא וגזרינן וא"ת והא אפילו במודר הנאה מחברו בלבד תנן לקמן בפ' השותפין הריני עליך חרם המודר אסור ומשמע אבל מדיר לא ואמאי ה"ל למיתני שניהם אסורין ומשום גזרה וי"ל דלאו קושיא היא כי גזרינן הכא ה"מ בהני בלחוד דתנינן במתני' דלא משמע להו לאינשי דליתסרו במודר הנאה ואי עביד להו מודר למדיר אתי נמי למיעבד להו ממדיר אבל בהנאה גמורה כאכילת פירות וכיוצא בה ליכא למיגזר הלכך לא מצי תני שניהם אסורין ע"כ וכן כתבו תוס' ז"ל: **אינה פנויה** דמלאכתו היה עושה ונתעלב השואל כנגד המשאיל ואמר לו הואיל וסרבת לשאילה לי קונם שדה שאני חורש בה לעולם פי' שלא אחרוש שדי בפרתך ואח"כ השאילה לו רואים אם הוא פנוי ודרכו לחרוש שדהו הוא אסור לחרוש שדהו באותה פרה וכל אדם מותר לחרוש לו דודאי כי נדר אדעתא דנפשיה נדר לחוד. ועיין בהר"ן ז"ל פ' שבועות בתרא דף ס"י ע"ב. וביד פ"ח דהלכות נדרים סי' י"ב. ובטור יורה דעה סי' רי"ח הביאה לענין דאזלינן אחר כוונת הנודר לקמן פ"ז סי' ג'. ונראה מדבריו ז"ל שהיה גורס ואם אין דרכו לחרוש הוא מותר לחרוש ושאר כל אדם אסירין לחרוש בה ע"כ וכן נראה שהיא גרסת הרא"ש ז"ל: **ז המודר הנאה מחברו ואין וכו'**. ר"פ הנודר ותוס' פ' שני דייני דף ק"ח והרא"ש שם דף קמ"ט והוס' פ' הגוזל קמא דף ק"ט ופירשו שם הטעם שההיתר ניתן לזה פירות במתנה וחוזר ומקבל מזה מעות דרך מתנה ע"כ: **הולך אצל חנוני הרגיל אצלו**. רבותא קמ"ל דאע"ג דרגיל אצלו ומקיפו לא אמרינן שליחותיה קעביד וכ"ש שאם לא אמר לאדם מיוחד אלא דאמר כל מי שאינו מפסיד שרי. ובא חנוני ונוטל מעותיו מן המדיר לאו מדינא קאמר אלא אם ירצה דכי מחייב לשלומי אנמא שליחותיה קעביד ומהני ליה ואסיר: **היה ביתו לבנות** וכו' לא זו אף זו קתני ברישא אשמעינן דלצורך מזונות שרי וסיפא קמ"ל דאפילו לצורך בנין ביתו התירו הר"ן ז"ל וס"ג לה שם ר"פ המדיר הרגיל אצלו וכן מפ' נ"כ שם וכן נ"כ בסיפא כתוב שם הולך אצל פועלין הרגילין אצלו וכו': **ביתו לבנות גדרו לגדור**. לא זו אף זו קתני הרא"ם ז"ל ומלין לפרושי דהיינו מה שפירש הר"ן ז"ל. וביד פ"ז דהלכות נדרים סי' י"ב י"ג י"ד כולה מתני' עד סוף פירקין וכתב בס מהרי"ק ז"ל ובנוסחא דידן כתוב הולך אבל פועלים ורבינו שכתב והלך אצל פועלים נראה שכן היתה גרסתו במשנה ואע"ג דלגבי אין לו מה יאכל קתני הולך אצל חנוני התם שאני דלצורך חיי נפש הוא אבל גבי לבנות וכו' דיעבד אין לכתחלה לא עכ"ל ז"ל: **ח היו מהלכין בדרך** וכו'. שם ר"פ המדיר: **נותנו לאחר לשום מתנה והלה מותר בה** דלבתר הכי לא מתהני מיניה אלא מאיקבל מתנה. והוא נוטל ואוכל דלאו מדידיה מיתהני אלא מהפקרא הר"ן ז"ל וכתב עוד הר"ן ז"ל לעיל בפירקי' דף מ"ב דאי מתני' מיירי באומר נכסים אלו אין הלה מותר בה. וכתבתי לעיל סוף סי' ה'. וכתבו תוס' ז"ל ולא התירו אלא כשאין לו מה יאכל למדנו שכל הערמות אסורות בין ברבים בין ביחיד בנדרים שלא התירו אלא בשעת הדחק שאין לו מה יאכל לשון הרב ר' אליעזר ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל בר"פ מציאת האשה בשם רבינו שמואל ז"ל דמההיא סוגיא משמע שאינו מותר לומר לאדם מיוחד אם תזון לא תפסיד דהא משמע דכי אמר כל הזן אינו מפסיד הוי רבותא טפי מבאומר איני יודע מה אעשה ובדין הוא דהכא הכי ה"ל למתני' אלא דמהדרינן דהכא איכא רבותא אחרינא שאומר לאיש מיוחד ואם איתא דשרי ה"ל למיתני בחנוני הרגיל אצלו אם תזון לא תפסיד והוה קמ"ל תרתי ע"כ: **ור' יוסי אוסר**. נהניה על הסלע או על הגדר ומפרש רבא בגמרא טעמא דר' יוסי גזרה משום מתנת בית חורון דבסוף פירקין דלקמן אבל מדינא ודאי אפילו לר' יוסי שרי דמכי אפקריה נפק ליה מרשותיה אלא דכיון דהכא סהדי דלא אפקריה אלא כדי שיזכה מודר אי שרינן ליה אתי למשרי אפילו היכא דאמר בפירוש וכמעשה דבית חורון דתנן בפירקין לקמן ואינם לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה ומש"ה פירש ר' יוסי לדבריו בברייתא בגמרא בנדרו קודם להפקרו אסר משום דאיכא למיגזר אבל אם הפקרו קודם לנדרו שרי ובגמרא בסוף פירקין פי' הר"ן ז"ל בשם ה"ר אליעזר ממיץ ז"ל דר' יוסי אוסר במתני' תוך שלשה ימים מן התורה דבתוך שלשה ימים אכתי לא הוי הפקר מן התורה מפני הרמאין דמפקרי והדרי בהו שלא נמסר הדבר אלא לחכמים דעיקר הפקר ילפי' משביעית ובשביעית לית בה רמאות וליכא למיחש לרמאות כגון בתוך ג' לא הוי הפקר ואחר ג' ימים שהפקירו אסיר משום גזרת בית חורון:

פרק ה

השותפין וכו'. פי' משילין דף ל"ט ותוס' פ"ק דמגילה דף ח' ודס"פ השולח ובתשובות הרשב"א ז"ל סי' ת"ו. ובגמרא פרק הפרה דף מ"ח ועי"ש בנמוקי יוסף דף כ"ג ע"ב. ובפרק חזקת דף נ"ז. אלא שם בפ' משילין משמע שהיא ברייתא דקתני בה אסורין ליכנס לחצר לרחוץ בה או שמא שהוא פי' על המשנה מלשון הגמרא דהתם. וביד כולה מתני' עד סוף סי' ב' פ"ז דהלכות נדרים סי' ד' ה' ו'. ובטור י"ד סי' רכ"ו. וכתוב שם בבית יוסף ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שכתב דלמדיר הוא שכופי' שאע"פ שזה הוא דרך פירוש' אין זה דרך הגמרא שלנו וכבר השיגו הראב"ד ז"ל ומיהו אם היה רגיל להדיר כופים אותו למכור והכי איתא בתוספתא ומפ' בירושלמי דבתרי זימני מיקרי רגיל ע"כ ושם בסוף אותו סימן נתן הוא ז"ל טעם לדבר למה סמך הרמב"ם ז"ל על הירוש' ולא על גמרא דידן. ועיין נ"כ בחשן המשפט סי' ק"פ בבית יוסף: **אסורין ליכנס לחצר**. דבחצר כ"ע קפדי אדריסת הרגל ואתיא אפילו כרבנן והא דאמרי' במגלה בפשיטות דריסת הרגל הא לא קפדי אינשי תירץ ר"ת ז"ל דהתם מיירי בבקעה אבל בחצר אפילו במודר הימנו מאכל קפדי. ובחזקת הבתים אית דמוקי להך כר' אליעזר דאמר ויתור אסור במודר הנאה משום דשותפין לא קפדי אהדדי הרא"ש ז"ל: **ושניהם אסורין**. אפילו לראב"י דבכל הני קיימא לן דשותפין מעכבין זה על זה וכו' כדפי' ר"ע ז"ל: **היה אחד מהם מודר וכו'**. מפ' בגמ' הכי היה אחד מהם נדור כלומר לנודר נמי מודר קרי ליה למודר משמע בין מפי עצמו בין מפי אחרים דל"פ רבנן עליה דראב"י אלא בשנדרו הנאה זה מזה וה"נ מסתברא מדקתני סיפא וכופי' את הנודר למכור את חלקו אא"ב דנדר איהו היינו דקתני כופין את"א דאדריה אמאי כופי' אותו הא אניס וכתב הר"ן ז"ל ומשום דבעי למיתני וכופין נקטיה דבין לרבנן בין לראב"י מה לי נדר אחד מה לי נדרו שניהם אלא משום סיפא נקטיה דקתני וכופין את הנודר למכור את חלקו דדוקא בשנדר אחד מהם משום דכיון דאיהו אסור וחבריה מותר חיישינן שמא יתקנא בחברו וישתמש בה אף הוא ולפיכך כדי שלא יכשל כופי' אותו למכור אבל כשנדרו הנאה זה מזה דשניהם אסורין לא חיישינן דכל חד וחד מוזהר וכן באוסר נכסיו על עצמו מהך טעמא גופיה אין כופי' אותו למכור דדוקא בשותפין שנדר אחד מהן הוא שכופין ואפילו לראב"י נמי דשרי ליכנס לחצר כופי' אותו למכור לדידיה נמי איכא למיחש שמתוך שרואה את חברו מעמיד ריחיים ותנור והוא אינו רשאי יתקנא ויבא לעשות כן וכי תימא בשלמא לרבנן דאסרי ליה אפילו בדריסת הרגל איכא טעמא דשמא יתקנא לפי שהוא אסור בדריסת הרגל וחברו מותר ואין בידו למחות אבל לראב"י מאי איכפת ליה בדריסת הרגל איהו נמי שרי ואי מיקני בחבריה בהעמדת ריחיים ליעכב עליה דהא כה"ג שותפין יכולין לעכב איכא למימר דכיון דשותפי' כה"ג לא קפדי וילא ביה מילתא לעכובי דהא הך סיפא בנדרו זה מזה אוקימנא לה בגמרא ולא שהדירו זה את זה וכיון שחברו לא נדר לו איסור אלא הוא עצמו גרם שנדר למה יעכב חברו מדבר שאין השותפין מקפידין בו הלכך לעכובי כסיפא ליה מילתא ומתוך שחברו מעמיד ריחיים יתקנא ביה לומר אעשה כן גם אני עכ"ל הר"ן ז"ל. ועוד כתב דבעיין דאבעיא לן בגמ' אי רבנן פליגי עליה דראב"י הוי אפילו בהדירו זה את זה אע"ג דאוכין הוו אי לא ולא אפשיטא ע"כ. אבל רש"י ז"ל פי' וכופין את הנודר אתאן לרבנן דאמרי אסירין ליכנס לחצר: **ב היה אחד מן השוק מודר וכו'** להודיעך כחו דראב"י והר"ן ז"ל פי' דאפילו לרבותא דרבנן תנא ליה וה"ל דסד"א כהי דקסברי רבנן דשותף מצי אסר אחבריה ה"מ משום דמפקע מיניה קנין שעבוד אבל לאחד מן השוק לא מצי אסר הך חצר שאין בה דין חלוקה דמצי אמר ליה כיון דשעבוד חברך עדיין נשאר אלנו לתוך שלו אני נכנס ולא לתוך שלך קמ"ל דכיון דהאי מדיר מצי קני ליה בהך קנין גוף ופירות לא כל הימנו עכ"ל ז"ל. וכתב עוד ומיהו כתב הרשב"א ז"ל דדוקא כשהיה נכנס לצורך השותף בין שהוא צריך לשותף או שהשותף צריך לו לפי שהחצר קנוי לכל אחד מהם ולכל מי שצריך להם אבל ליכנס בתוכו אחד מן השוק לעצמו שלא לצורך השותף אסור שלא הקנו זה את זה החצר לדריסת רגליהם ולכל מה שצריך להם לא הקנו אותה לכל העולם. אבל הרא"ה ז"ל כתב דבכל ענין שרי ולא נראו לי דבריו עכ"ל ז"ל: ואיתה בתשובות הרשב"א ז"ל סימן תתקנ"ו: **לתוך של חברך אני נכנס** כצ"ל. ובגמרא פסקינן הלכה כראב"י דאמר יש ברירה וכתוב בנמוקי יוסף בפ' הפרה דף כ"ג ואע"ג דבדאורייתא הוא ובמסכת י"ט פסקי' כר' אושעיא דאמר דבדאורייתא

פי'

אין ברירה ובדרבנן יש ברירה תירץ ר"ת ז"ל דלא פסקו כותיה אבל הרא"ש ז"ל כתב בשם רבו הרמב"ן ז"ל דלעולם פסקי' כר' אושעיא דבדאורייתא אין ברירה והכא נמי חצר שזה משתמש בכל החצר איך אפשר לומר אחר שחלקו הוברר הדבר שזה בחלקו נשתמש והרי אנו מתירין לו להשתמש בכולו אלא ברירה האמורה כאן ר"ל כל אחד ואחד בשביל זכותו שיש לו משתמש כלשון שאמר זה בחלקו משתמש וכו' וברירה דנקט זה א' מן הלשונות שבתלמוד שהלשון אחד והפירוש מתחלף ובזה לא קשיא הלכתא אהלכתא עד כאן. אבל הר"ן ז"ל העלה דהיינו טעמא משום דסך ברירה דהכא עדיפא שהשותפים בשעה שלקחו את החצר על דעת כן לקחוהו שבשעה שישתמש בה אחד מהם תהא כולה שלו להשתמש וכו' ובזמן כל אחד ואחד קנוי הוא לו לגמרי דהיינו ככבי לך ואהדרך לפלוני הלא משום דהכא אין זמן כל אחד ואחד ידוע לא מהני אלא מטעם דיש ברירה ואע"ג דבעלמא בדאורייתא אין ברירה היינו טעמא לפי שאין ראוי שיחול דבר על הספק ולפיכך האומר לסופר כתוב גט לאשתי ולאיזה מהם שארצה אגרש פסול לגרש בו לפי שיש ספק משעה ראשונה בעיקר הגט לשם מי חל וכן נמי גבי האחין שחלקו שהביא ר"ע ז"ל בפ"ח דבכורות משנה ג' כיון דמשעה ראשונה איכא לספוקי שמא לא יזכה החלק זה כלל נמצא שהוא ספק גמור משעה ראשונה וכל כיוצא בזה אין ברירה אבל הכא כיון שעיקרו של דבר נתברר מתחלתו ומה שהוא מתברר לאחר מכאן שלא נתברר מתחלה אינו אלא מיעוטו דהיינו הזמן שרוצה לזכות בגופה של חצר יזכה בה כל כה"ג שאין המיעוט המסופק מתחלתו ומתברר לאחר מכאן מעכב את הרוב שהיה ברור מתחלתו ומש"ה הכא פסקי' כרהב"י ע"כ. וכתב עוד ותמהני נהי דקסברי רבנן אין ברירה היאך יכול לאסור על חברו הא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואפי' נדרו ג"כ הן עצמן זה מזה למה הן אסורין הרי כשכל א' נכנס לחצר משלו הוא נהנה ולא משל חברו שהרי אין חברו יכול לכוף לחלוק ולא נעכב עליו ליכנס לחצר. ונ"ל דהיינו טעמייהו דרבנן משום דכיון דא"א לומר דכל חד קני לכוליה חצר קנין הגוף לעולם דאי למר לאו למר וס"ל דאין ברירה למפרע הלא כל חד יש לו לעולם בחצר זו קנין הגוף דהיינו חלקו וקנין שעבוד בחלקו של חברו שאין הלה יכול לעכב עליו מן הדין אע"ג דלא קני ליה גופיה קסברי רבנן דאותו קנין שעבוד שיש לו על חלקו של חברו קונמות מפקיעי' ומש"ה אסור דקונמות מפקיעי מידי שעבוד כדאמרי' בסוף מכלתין ורהב"י פליג משום דס"ל דיש ברירה ומש"ה אמרי' בכל שעה ושעה שנכנס לחצר דבנפשיה קעייל וגוף החצר קנו לו לגמרי שכל שאני יכול לומר שיש לכל אחד קנין הגוף אין ראוי לומר שיהא קנין שעבוד שאין נקרא קנין שעבוד מה שהוא עומד כן לעולם בעל כרחו של כל אחד מהם ורבנן נמי לא דייני ליה בקנין שעבוד אלא מפני שא"א לכן לדונו בקנין הגוף דאין ברירה וכו' ע"כ. ובחצר שיש בו דין חלוקה דכ"ע מודו דאסורין כתב הטעם משום דכיון שחצר זו לחלוקה היא עומדת אי אפשר לומר שמתחלה קנאוה כולה כל א' לתשמישו דשמא האחד יכוף את חברו הלכך אפי' לרהב"י אסורין ע"כ. והרא"ש ז"ל פי' כיון דאפשר בחלוקה לא סמכינן אברירה ע"כ: **ג המודר הנאה מחברו ויש לו מרחץ** וכו'. פ' שני דהלכות נדרים סי' י"ב. ובטור י"ד סי' רכ"ה: **אין לו בהן תפיסת יד מותר.** כתב הר"ן ז"ל בשם הרשב"א ז"ל דכי אמרינן דכשאין לו בהן תפיסת יד מותר דוקא כשהיו מושכרין כבר אבל השכירן לאחר מכאן לא דאע"ג דתנן בסמוך לביתך שאני נכנס מת או שמכרן לאחר מותר דוקא במכירה הוא דשרי אבל בשכירות לא דאם איתא דאפילו בשכירות שרי ליתני השכירן וכל שכן מכרן אלא ודאי כל שקדם נדרן לשכירותו אין האיסור מסתלק ע"י שכירות אבל במתני' שהשכירן כבר ולפיכך כל שאין לו בהם תפיסת יד אין האיסור חל עליהם עכ"ל ז"ל: **קונם לביתך שאני נכנס.** כלומר למה שאני נכנס בו: **שדך שאני לוקח** כלומר אם אקחנו מת או שמכרן לאחר מותר דביתך אמר והשתא לאו ביתיה הוא וה"ה דאי נתנן לאחר נמי שרי אלא להכי נקט מכרן לאשמועי' דדוקא מכרן לאחר אבל אמר ביתך שאני נכנס ומכרו לו אסור: **קונם לבית זה שאני נכנס ושדה זו שאני לוקח מת או שמכרן לאחר אסור.** דכיון דבית זה קאמר שויה עליה חתיכה דאיסורא הלכך אפי' מכרו לאחר אסור והוי יודע דכי היכי דבית זה חמור מביתך לענין מכרן לאחר ה"נ ביתך חמור מבית לענין נפילה דאי אמר ביתך שאני נכנס ונפל ובנאו אסור ליכנס בו דכל שהוא ביתך משמע ואי אמר בית זה ונפל אע"ג שחזר ובנאו מותר בו דכיון דנפל אזל ליה איסוריה ואי אמר ביתך זה משום זה אתה תופסו בין לקולא דנפילה והכי איתא בירוש' וכו' הר"ן ז"ל. ועיין בשלחן ערוך דיורה דעה סימן רי"ו סעיף ו'. ואם אמר שתי הלשונות יחד ביתך וזה כגון שאמר קונם לביתך זה שאיני נכנס י"א שתופסין בו חומרת של שתי הלשונות ויש מי שאומר תפוס לשון ראשון ויש מי שאומר תפוס לשון אחרון ע"ש בספר הלבוש או בטור ובבית יוסף. ואיתה להאי בבא דקונם לביתך וכו'. בתוס' פ' הישן דף כ"ד ובפ' אין בין המודר דף מ"ב ובגיטין פ' המביא תניין דף כ"א ודפ"ק דקדושין דף ה'. וביד שם פ"ה סי' ג' ד' ה' ובפ"ח סי' י"א. ובטור י"ד סי' רי"ו וכתוב שם בבית יוסף בשם הריב"ש ז"ל דאמר קונם לביתך שאיני נכנס ומכרו וחזר וקנאו אסור. בפ' ר"ע ז"ל אם נשאר לראובן מקום אמר המלקט נלע"ד שצריך להיות לשמעון מקום: **ד הריני עליך חרם.** פ' משילין דף ל"ט ובפ"ק דמכלתין דף ה'. וביד רפ"ה דהלכות נדרים וסי' ב' ובפ"ז סי' ב' ג' כולה מתני' עד סוף סי' ה'. ובטור י"ד סי' רכ"ד ורכ"ה ועיין במה שכתב שם בית יוסף בשם הר"ן ז"ל וכתבתיו במתני' דבסמוך. וכשאמר הריני עליך חרם שהאומר מותר וחברו נאסר אם נהנה חברו אינו לוקה שהרי אינו עובר בבל יחל שהוא לא אמר כלום וכשאמר הרי אתה עלי חרם שהאומר הוא שנאסר אם נהנה לוקה שהרי עבר בבל יחל ושמעון חברו מותר ליהנות מראובן המדבר: **ואתה עלי שניהם אסורים.** הא לא איצטריך אלא אגב דבעי למיתני שניהם מותרין בדבר של עולי בבל לאשמועי' דהפקר הוי ולא דשותפין הרא"ש ז"ל: **ואסורין בדבר של אותה העיר** שהם דרין בה שאין לאנשי עיר אחרת חלק בהן שהן יכולין למכרן בשבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר והוו להו כשותפין שאוסרין זה על זה ומתני' דקתני ואסורין בדבר של אותה העיר רבנן היא ולא ר' אליעזר בן יעקב דבית הכנסת שהוא מדבר של אותה העיר כדמפרש בסמוך כחצר שאין בה חלוקה דמי הר"ן ז"ל. וכתב רבינו ירוחם שאין אסורין בשום אחד מהדברים שכל בני העיר יש להם חלק בהם דהא קיימא לן כר' אליעזר דמותרין ליכנס בחצר שאין בה דין חלוקה ע"כ. ומצאתי שכתב ה"ר יהוסף ז"ל צ"ע אי אתי אליבא דר"א בן יעקב דלעיל דאמר יכול הוא שיאמר לתוך שלי אני נכנס ע"כ: **ה ואיזהו דבר** שם פ' משילין: **כגון הר הבית והעזרות.** אית דגרסי' הר הבית והלשכות והעזרות. ופי' רש"י ז"ל בר"פ בני העיר הר הבית בכניסתו מצד המזרח כל מה שיש שם פנוי קרוי הר הבית שאין לו שם אחר ע"כ. והבאר שבאמצע הדרך גרסי' וכן הוא בירוש' וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל ופירוש באמצע הדרך בין בבל לארץ ישראל ומלאוהו עולי גולה: **ואיזהו דבר של אותה העיר** בתשובות הרשב"א ז"ל סימן תתקנ"ה: **אנשי גליל אין צריכין לכתוב** וכו'. כך נ"ל בפי' ר"ע ז"ל. ובטור י"ד סי' רכ"ד. וז"ל הר"ן ז"ל והכותב חלקו לנשיא מפ' בגמרא דה"ק ומה תקנתן שלא יהו אסורין יכתבו חלקן לנשיא דבהכי שרי כדתנן נותנו לאחר לשום מתנה והלה מותר בה. שהכותב לנשיא אין צריך לזכות שמיד שכתב לו שטר מתנה אע"פ שלא זכה אדם בשבילו משום דיפה כח הנשיא ולא דברו בנשיא אלא בהווה שאין אדם סומך להקנות לאדם אחר דמסתפי שמא יאסרנו עליו ולפיכך נהגו לכתוב לנשיא שאין דרכו לאסור הנאתו על הבריות וקשה לי לרבנן דאמרי אחד זה ואחד זה צריכין לזכות א"כ מאי קמ"ל מתני' הא תנן לה תרי זימני נותנו לאחר לשום מתנה והלה מותר בה בשלמ' לר' יהודה קמ"ל דאינו צריך לזכות אלא לרבנן מאי קמ"ל ונראה בעיני דקמ"ל דאע"ג דאין הלה מסתלק ממה שנתן שעדיין משתמש בבית הכנסת כבתחלה שרי דלא תימא הערמה בעלמא היא ואסור ע"כ. ומצאתי שכתב ה"ר יהוסף ז"ל והכותב חלקו לנשיא ר' יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט בס"א לא גרסי' כל זה אלא גרסי' ר' יהודה אומר אם בין כותב וכו' אך לגרסת הדפוס נ"ל דה"ק ועל הכותב חלקו לנשיא נחלקו בו ר"י ורבנן ר' יהודה אומר וכו' ע"כ: **ו ואין לו מה יאכל.** הך מתני' אייתי נמי לעיל בהידך פירקין אלא דהתם לא נקט לה אלא משום דיוקא משום דבעי למיתני עלה הפקר דפליג עלה ר' יוסי רש"י ז"ל. והר"ן ז"ל פי' דלא נשנית כאן אלא בשביל דבר שנתחדש בה שאם היתה סופו וכו' הערמה הוי ואסור: **מעשה בבית חורון באחד שהיה אביו מודר הנאה ממנו** [כצ"ל] וכו'. פ' יש נוחלין דף קל"ד: **הרי הן מוקדשות לשמים.** תוס' רפ"ק דקדושין. ופי' ר"י היה יכול לעשות תקנה שיתן לחברו מתנה והוא יתן לו אלא דאינו יכול לעשות כן בכל שעה שירא שיחזיק בהן המקבל וה"ה שהיה יכול להפקיר אלא דלא שרינן להפקיר אלא בא בדרך אבל בעיר אינו מפקיר מן הגנב כי ירא שיחזיקו בו אחרים ע"כ: **ואינם לפניך.** ואפילו אם אמר לו הרי הן לפניך אסור אם סעודתו מוכחת עליו וכדפי' ר"ע ז"ל: **נתונים לך מתנה.** אין בפניך שיבא אבא ויאכל עמנו וכו' כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכתב לפי גרסא זו נראה לפ' שכך אמר לו אין נראה בעיניך טוב שיבא גם אבא ויאכל עמנו וצ"ע עכ"ל ז"ל: **כל מתנה שאינה.** כל כך ברשות המקבל שאם הקדישה וכו'. והביאוה תוס' ז"ל פ' לולב הגזול דף מ"א ושם דקדקו מלת שאינה וכתבו דה"ק שאינה מתנה לשום דבר ולא מיבעיא לענין הקדש ולא הזכיר התנא הקדש אלא משום שעל הקדש היה מעשה וגם סעודתו מוכחת עליו שלא היה דעתו ליתן לעניים כלל שום דבר רק שיבא אביו ויאכל כדמפ' בגמ' התם. וכן כתב הרא"ש ז"ל והביאו בחשן המשפט סי' רמ"א והביאו ג"כ בשלחן ערוך שם סעיף ה' יותר בארך. ששם מפרש דמתני' דוקא שנתנה לו בסתם אלא שניכר מתוך מחשבתו שאינו רוצה ליתנה לו לכל חפצו אבל אם מפרש אפי' אם נותנה לו ע"מ שלא ליתנה לאחר או שלא למכרה או שלא להקדישה או אפילו ע"מ שלא יעשה בו שום דבר אלא דבר פלוני הוי מתנה לאותו דבר שפירש בלבד ע"כ. והם דברי התוס' והרא"ש וכתב עוד הרא"ש ז"ל ויש"נ שאם הקדישה מוקדשת וה"פ שאינה מתנה לענין זה שאם הקדישה מוקדשת אינה מתנה ע"כ והיא גרסת רשב"ם ז"ל בפ' יש נוחלין דף קל"ד והקשו בתוס' והא אמרי מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה ותרצו דהתם כל כמה דלא החזיר הוי מתנה גמורה לכל מה שירצה אבל הכא אין בידו להקנותם לשום אדם דלא נתנה אלא כדי שיאכל אביו ע"כ והוא מה שכתבו בפ' לולב הגזול. וז"ל הר"ן ז"ל שאני התם דמ"מ לשעתה מתנה היא אבל מתנה זו של בית חורון אפילו לשעתא אינה שלא נתכוון להקנותה לו כלל [כו' עי' בתוי"ט] וה"נ מפ' בירושלמי כל מתנה שהיא בהערמה שאינה שאם הקדישה וכו' ע"כ וכן כתב הוא ז"ל ג"כ בס"פ לולב הגזול. וגם בפ"ק דקדושין דף תרכ"ב וכן נמוקי יוסף שם בפ' יש נוחלין דף רכ"ג. ועיין בסמ"ג עשין סימן מ"ד. ומצאתי שכתב עליו ה"ר אליהו מזרחי ז"ל וז"ל ולשון כל מתנה שאינה מוכח נמי הכי נראה שבנוסחא שלו היה כתוב בה מלת שאינה שלש פעמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מוקדשת אינה מתנה אבל בנוסחאות שלפנינו כתוב כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מוקדשת אינה מתנה ומעתה אין מהם שום הוכחה ע"כ: בסוף פי' ר"ע ז"ל ואם סעודתו מוכחת עליו וכו' אמר המלקט אפשר דהיינו כל מתנה וכו' כל דלהוי הך. אע"ג דבגמ' לא לאתי דלהוי לישנא בתרא דרבא דאמר דאפי' א"ל והן לפניך אסור כיון דחזינן דפסקי הלכתא כלישנא קמא דאם א"ל והן לפניך מותר נימא דאתא כל דלהוי אם סעודתו מוכחת עליו כך נ"ל. וביד פ"ז דהלכות נדרים סי' ט"ו י"ו. ובטור י"ד סוף סי' רכ"א: **אינה מתנה** פי' ואביו אסור לאכול ממנה ה"ר יהוסף ז"ל:

פרק ו

מ"א הנודר מן המבושל. וכו' רפ"ט דהלכות נדרים וסי' י': ואיתה בירושלמי פ"ג מינין. ובפ' בכל מערבין. ורוב פירקין איתיה בטור י"ד סי' רי"ז. והתם הגרסא שאני טועם בלי יו"ד וכן בכמה דוכתי: **מותר בצלי.** ר' יאשיה אוסר דבאתריה אפי' צלי קרוי מבושל ומסמך לה אקרא דכתיב ויבשלו את הפסח: **שלוק** כל שנתבשל יותר מבשולו הראוי לו נקרא שלוק עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט כדאיתא פ' כל הבשר כבד אוסרת ואינה נאסרת אבל שליקה אוסרת ונאסרת כך פי' הרא"ש ז"ל אבל הר"ן ז"ל פי' שליק בשיל ולא בשיל דנהי דשליקה נמי משמע מבושל יותר מדאי כדאמרי' בפ' כל הבשר שלקה אוסרת ונאסרת מ"מ שלוק דהכא בשיל ולא בשיל הוא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ותבשיל שנתבשל יותר מדאי בכלל מבושל הוא ע"כ: **ומותר בעבה** שנאכל בלא פת ומתני' דלא כבבלאי דא"ר זירא בבלאי טפשאי אכלי נהמא בנהמא. ואמרי' בגמ' דאסור בצלי ובשלוק דהא מיתאכלא ביה ריפתא וכתבו תוס' והר"ן ז"ל וכי קתני שאיני טועם לאו דוקא דהאמר הכי הלא לרבותא נקטה לומר דאפי' אמר שאיני טועם מותר בעבה ומפורש בירוש' דכי היכי דבאינס תבשיל מותר בעבה ה"נ

נודר מן המבושל מותר בטבא ע"כ: **ביצת טרמיטא**. ס"א טרמיטן. גמרא אמר שמואל ביצה שמשימין אותה אלף פעמים במים חמים ואלף פעמים במים קרים עד שמתקטנת כדי שיוכל לבלוע אותה ואם יש כאב במעיו סריך על הביצה וניכר בה וכד נפקא ממעיו שלימה ידע אסיא מאי סמא מתבעי ליה ובמאי מיתסי והשוה אותה בזה אלף דינרין. וכתבו תוס' ז"ל טורניפא אין בו משמעות: **ובדלעת הרמוצה**. ר' נתניה אית ליה בברייתא דרמוצה היינו מין דלעת הנקראת רמוצה על שם מקומה וכתבתיה ברפ"ק דמסכת כלאים: **ב מעשה רתחתא**. ז"ל רש"י ז"ל כמעשה הרתחא היינו דבר שנגמר בשולו בקדרה ואינו אלא מהמבת הגחלים לאפוקי דבר שאין נגמר בשולו בקדרה עד שמבשלין אותו באלפס: **אסור** בכל הנעשה בקדרה ואפילו מבושל בקדרה אסור ע"כ. וביד שם סי' ז': **בכל המתבשלין**. ס"א מכל: **ג מן הכבוש** וכו'. ביד שם פ"ט סי' ב' ג': והראב"ד ז"ל כתב בהשגות פ"ט מהלכות נדרים שהחילוק הוא בין שלק לשלוק ובין כבש לכבוש ובין מלח למליח א"כ בין שאני אוכל לשאני טועם ע"כ. וז"ל הר"ן ז"ל אסור בכל הכבושין דכיון שהזכיר בלא ה"א הידיעה כל כבוש במשמע ודקתני שאני טועם לאו משום דאי לא אמר שאיני טועם לא מיתסר דודאי כיון דאמר כבוש מיתסר בכולהו אלא לרבותא נקטיה דאפי' אמר שאני טועם אי אמר כבוש אין ואי לא לא וכולה מתני' בכה"ג מיפרשא. ואית דמפרשי שההפרש דכולה מתני' הוא משום שאמר שאיני טועם ע"כ. וכן פי' הרא"ש ז"ל שהטעם שאסור משום שאמר שאיני טועם וכן פירשו התוס' ז"ל וכן משמע מפי' רש"י ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה פי' כפירוש הראשון. וכתוב בבית יוסף יו"ד סי' רי"ז שאע"פ שבפי' המשנה נראה מדבריו שהיה מפרש מתני' דמפלגא בין הכבוש בה"א לכבוש בלא ה"א אפשר דכשכתב החבור חזר בו ופי' למתני' הכי הנודר מן הכבוש זימנין אינו אסור אלא בכבוש של ירק וזימנין אסור בכל הכבושין והיינו כפי מה שדרך בני המקום לקרות לכבוש וה"נ מיפרשי נודר מן המליח ומן השלוק דקתני מתני' והיכא דליכא מנהג ידוע לא אתפרש במתני' ומ"מ הרמב"ם ז"ל הביא משפטו שכתב שם בפ"ט הוו מקצת בני המקום קורין לו כך ומקצתן אין קורין אין הולכין אחר הרוב אלא ה"ז ספק נדרים וכל ספק נדרים להחמיר ואם עבר אינו לוקה ע"כ. ובגמ' בעי אי אמר דכבוש דשלוק דגלי דמליח בדלי"ת ולפי פי' הר"ן ז"ל הכי בעי אי משמע הידוע כמו אם אמר בה"א אי לאו ונשארה בתיקו ולחומרא. יש ספרים דגרסי מן השלוק אינו אסור אלא מן השלוק של בשר דברי ר' יהודה שלוק וכו' וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכן הוא בירושלמי אבל בבא דגלי איתיה בכל הספרים. ובמשניות הר"ר יהוסף והר"ר כולימאן ז"ל מצאתי מונה מן הכבש אין אסור וכו' כבוש שאני טועם וכו' מן השלוק אינו אסור וכו'. שלוק שאני טועם וכו'. מן הגלי אינו אסור וכו' גלוי שאני טועם וכו' מן המליח אינו אסור וכו' מלוח שאני טועם וכו':

ד דג דגים. בפירקין דף כ"ב: ועיין במ"ש לקמן סוף סי' ז': **דג דגים אסור בין גדולים בין קטנים**. משום דאמר תרי לישני דג דגים דדג משמע גדול משום דנמכר בפני עצמו ודגים משמע קטנים לפי שאין נמכרין אלא ביחד וכיון דאמר שניהם אסור בהן בין גדולים בין קטנים רש"י והר"ן ז"ל. אבל תוס' והרא"ש ז"ל פירשו דג או דגים. ור"ש בן אלעזר פליג בברייתא ואמר דג משמע דוקא גדול דתניא דג שאני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים וכי אמר דגה בקטנים אסור ובגדולים מותר דבלשון בני אדם לגדול קורין דג ולקטן קורין דגה ופי' הרמב"ם ז"ל [וכו' עי' בתוי"ט] והוא פי' רש"י והר"ן ז"ל ולפירושם לא פליגא מתני' אר"ש: **טרית טריפה**. מוניא בלעז ונראה דהר"ן ז"ל גריס ומותר בטרית טרופה ובציר ובמוריים שכתב וז"ל ומשום הכי מותר בטרית משום דלגבי דגים שלימין משמע ולא טרופין וכ"ש שמותר בציר של דגים שהוא שומן היוצא מהן וקרבי דגים מעורבין בו וכ"ש שמותר במוריים שהוא שומנו של דג בלבד וזו ואין צריך לומר זו קתני ע"כ. וקרוב לזה כתבו רש"י ותוס' ז"ל וכן משמע קצת דגרסי הרמב"ם ורע"ב. אלא שפירש לציר היינו מים ולפי זה אתי שפיר דהוי לא זו אף זו. וביד פ"ט דהלכות נדרים סי' ח': **הנודר מן הצחנה**. ואם אמר הרי עלי ציחין בעיא בגמ' ולא אפשיטא: **הנודר מטרית טרופה אסור בציר ובמוריים**. הר"ן ז"ל משמע דגריס מותר בציר ובמוריים שכתב ז"ל דלא בעי למיתנייה לא איסור בההיא ולא מותר בה משום דבמקצתה מותר ובמקצתה אסור דכיון דבההיא איכא שלימין וטרופין בשלימין הוי בטרופין אסור ומש"ה לא תני הכא לההיא כלל ומותר בציר ובמוריים איצטריכא ליה [וכו' עי' בתוי"ט] וה"ג איתא בירושלמי במשנה ובגמ' וגם בבית יוסף. וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל ובירושלמי דייק הא בבלועה טרופה אסור. ולא כן גרים הרא"ש ז"ל ולא כן בעל הטור ז"ל גם לא התוס'. וכתב בית יוסף שם ביורה דעה סי' רי"ז והרמב"ם ז"ל השמיט דינים אלו משום דתלוי בלשון בני אדם באותו מקום ובאותו זמן שנדר ע"כ: **ה הנודר מן החלב**. וכו' ביד שם פ"ט סי' ח'. קום מצאתיו מנוקד בשורק. קום הוא כינוי לחלבא ונקרא קום לפי שע"י שמעמידין שהחלב הוא נפרד לצד אחד הרא"ש ז"ל וכן דעת רוב המפרשים והפוסקים ז"ל אבל הראב"ד ז"ל כתב אנו מפרשין חלב הקפוי ע"כ ועיין על זה בבית יוסף יורה דעה סימן רי"ז: **מותר בקום ור' יוסי אוסר**. בגמ' פריך ורמינהו דתנן לקמן בסוף פירקין מן העדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר קשיא דר' יוסי אדר' יוסי ולפי פי' רש"י ז"ל קשיא נמי דרבנן אדרבנן ומשני לא קשיא באתרא דרבנן קרו לחלבא חלבא ולקום באתריה דר' יוסי לקומא נמי קרו ליה קומא דחלבא באתריה דת"ק קרו לאשישים עדשים ובאתריה דר' יוסי לא קרו להו עדשים הלכך שרי ר' יוסי וא"כ לא פליגי אלא מר כי אתריה ומר כי אתריה: **מן הקום מותר בחלב**. כתוב בבית יוסף י"ד סימן רי"ז כתב הר"ן ז"ל לפום ניסחא דמתני' משמע דר' יוסי נמי מודה בהא ומיהו בברייתא בגמ' פליג ואני לא מצאתי בגמרא דבנודר מן הקום יאסור ר' יוסי בחלב וגם רבינו בעל הטור ז"ל נראה שלא היתה אותה ברייתא כתובה בספרו ע"כ: **אבא שאול אומר** וכו' לאו פליגתא היא: **בין מלוחה בין תפלה**. כצ"ל: **ו הנודר מן הבשר מותר ברוטב** וכו'. ביד פ"ט דהל' נדרים סי' ט' י"א י"ב. ובטור יורה דעה סימן רי"ז. וכתוב שם בבית יוסף דהרמב"ם ז"ל דפי' דקיפה היינו תבלין אזיל לטעמיה דלא התיר הנודר מן הבשר אלא מרק וירקות שנתבשל עם הבשר ומדלא הזכיר דק דק של בשר נראה שחולק עם פי' רש"י והרא"ש והר"ן ז"ל שפירשו דקיפה היינו דק דק של בשר היורד בשולי קדרה: **א"ר יהודה מעשה** וכו'. בפירקין דף כ"ב וכתוב בפי' הר"ן ז"ל דלסיועי לר' יוסי מייתי הך עובדא א"ל בעני מחלוקתו של ר' יוסי כן הדבר כמו שאתה מגיד אבל אין זו ראיה שלא אסר וכו'. אם אין טעות בדפוס משמע שהוא היה גורס במתני' ור' יוסי אוסר א"ר יהודה מעשה וכו':

ז הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. ביד שם וגם בסימן י"ד וכולה מתני' עד סוף הפרק שם פ"ט סי' ט' י' י"א: **אמר קונם יין זה שאני טועם** וכו' אי הוי טעמא משום דאמר זה דומיא דככר זה דלעיל בסמוך אליבא דרבנן דר' יהודה קשה אמאי איצטריך למיתני נמי שאני טועם ועוד קשה דבעיא דבעינן בגמרא אמתני' דבסמוך אי אנו דוקא או שאני טועם דוקא הכא פשיטא הוא ולא למיבעי ומיהו מפי' הר"ן ז"ל שפי' קונם יין שאני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו בנ"ט אסור דכיון שאמר שאני טועם אסור אפילו ע"י תערובות דכיון שיש בו טעם יין הרי הוא טועמו בו ע"כ משמע דלא הוה גריס במתני' מלת זה: **אם יש בו בנ"ט אסור**. מכאן הכריח הר"ן ז"ל בפ' גיד הנשה דף צ"ט ע"ב ובפ' בתרא דע"ז דף ס"ו ע"א דכשאמרו דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל לא אמרו אלא במינו אבל שלא במינו בטל כשאר האסורין בנ"ט דהא הכא נתערב היין בתבשיל וקתני דדוקא אם יש בו בנ"ט אסור ונדרים דבר שיש לו מתירין הוא כדאיתא בפ' המודר מן הירק משום דאי בעי מתשיל עלייהו ואפ"ה צריך נ"ט ע"כ ועי"ש עוד שהביא עוד ראיות אחרות לזה: **זיתים וענבים אלו שאיני טועם אסור בהן וביוצא מהן**. בגמרא בעי אי מתני' או או קתני ולא אמר זיתים וענבים שאיני טועם ולא אמר אלו אי הוי אסור או מותר ובעי למפשט מדתנן לעיל דג דגים שאיני טועם אסור וכו' ומותר בציר ודחו לה דדילמא דוקא בציר שכבר יצא מהן קודם שנדר ולהכי מותר אבל אם לאחר שנדר יצא מהן לעולם אימא לך דאסיר ולא אפשיטא וקיי"ל לחומרא אבל אם אמר אלו ולא אמר שאיני טועם פשיטא לן דהוי אסור. ובטור יורה דעה סימן רי"ז. ועיין במ"ש בפירקין לקמן סי' ו': **ח סתווניות**. אית דגרסי ספוניות כמו סופי ענבים הרא"ש ז"ל. בסוף פי' רעז"ל פי' אחר וחכמים מתירין חומץ הסתווניות כגון דבש התמרים דס"ל לחכמים וכו' עד סוף. אמר המלקט כן דאיתי שפי' הרמב"ם ז"ל ואיני יודע בע"ד מנין לו ז"ל האי פירושא ותו דלכתי תיקשי להאי פירושא מאי איכא בין חכמים לת"ק ואפשר לפי פי' זה דלא גרסי' בריישא סתווניות וקצת רמז מצאתי לזה בסמ"ג מל"ת סי' רמ"ב שלא הביא בבא דסתוניות או שמא גרסא אחרת היתה לו להרמב"ם ז"ל בסוגיית הגמ' דכן משמע מפי' הר"ן ז"ל שיש גירסא אחרת א) מדכתב כך גרסינן בהלכות הרמב"ן ז"ל וה"פ דבהא פליגי ת"ק פליג אדר"ש בן אלעזר בתרויהו דס"ל לת"ק דבין דרכו ליאכל ובין אין דרכו ליאכל אסור בו ולא ביוצא ממנו ור"ש ס"ל דבשדרכו ודרך היוצא ממנו ליאכל אסור בשניהם ובשאין דרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל אסור ביוצא ממנו ולא בו ובהא מפיך ליה לת"ק לגמרי ור' יהודה בן בתירא ס"ל כר"ש בדרכו ודרך היוצא ממנו ליאכל דאסור בשניהם ופליג עליה בשאין דרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל דלר' יהודה בן בתירה לא שני ליה ומיתסר נמי בתרייהו ולר"ש בן אלעזר שאני ליה ולא מיתסר אלא ביוצא ממנו ורבנן בתראי דמתני' היינו רשב"א וברייתא דידהו קאי אאין דרכו ליאכל דהרי הוא גופיה ומשמע לי דמש"ה משמע ממילתייהו דאה"נ קאי מדקתני סתמא וחכמים מתירין דמשמע דאתרווייהו פליג ובמאי דקא שוו ת"ק ור' יהודה לאיסורא שרו איכהו ומש"ה פשיטא דאסתוניות קאי דליכא טעמא להתירא דמשום שאין דרכן ליאכל איכא למימר דלא נתכוון אלא ליוצא מהן דאתמרים דשוו נמי תרווייהו לאיסורא ליכא למימר דשרו רבנן בתראי מן התמרים דליבעי בתמרים גופייהו דליכא טעמא להתירא עכ"ל הר"ן ז"ל וז"ל תוס' ז"ל על סוגיית הגמ' אע"פ שנראה שנפל טעות בדפוס בלשונם ז"ל המעיין יתקן כפי שכלו. וזהו חכמים היינו ת"ק דשרי בדבש תמרים איכא בינייהו דתניא וכו' כל שדרכו ליאכל כו' ומיירי בשם תולדתו עליו דאל"כ לית ליה לרשב"א ענבים מותר ביין וכל שאין דרכו כגון סתוניות שאין דרכן ליאכל וחומץ שלהם דרכו ליאכל נדר בו אינו אסור אלא ביוצא ממנו ת"ק לית ליה דר"ש וחכמים אית להו דר"ש דדוקא בדבש תמרים ודאי לא סברי כותיה אלא מדינא דסתוניות וה"ק וחכמים מתירין בתמרים לאכול דבשן אבל בסתוניות לא פריגן וקשה דה"ל למיתני וחכמים אוסרין בסתוניות. והר"מ פי' לפי מה שפירשתי דסתוניות אין דרכן ליאכל אלא היוצא מהן יש לפרש ת"ק ור' יהודה בן בתירה לית להו דר"ש בן אלעזר דאינהו אסרי בסתוניות גופייהו ואיהו לא אסר אלא ביוצא מהן וחכמים אית להו דר"ש. וי"מ איכא בינייהו דת"ק נקט מן התמרים מותר בדבש וכו' משמע דדוקא בתמרים וסתוניות שהן ראויין אסור בהן ומותר ביוצא מהן הא נדר מדברים שאינם ראויין ליאכל אסור בין בהם בין ביוצא מהם וחכמים מתירין עכ"ל ז"ל כפי מה שסדרוני מן השמים להגיה לשונם ז"ל. ואפשר כי זה הפירוש האחרון שכתבתי בשמם הוא ג"כ פירוש הרמב"ם ז"ל ובזה נתיישב קצת וכזה כתב ג"כ בתוספת יום טוב בקיצור. וכתב הר"ן ז"ל ואיכא למידק ת"ק מני לא ר' יוסי ולא רבנן דהא אמרינן לעיל בפלוגתא דקום וחלב דכל היכא דקרו ליה קומא דחלבא אסור אפילו לרבנן ודבש תמרים וחומץ סתוניות ניתסר אלא ל"ד דאינו גבי קום דהלב הקום לא נשתנה מצורה לצורה דמעיקרא נמי כשהיה מעורב בחלב באותה צורה עצמה היה אבל הכא הרי נשתנה הגוף הרשב"א ז"ל. ועוד דבקום כי קרו ליה קומא דחלבא מפני שעדיין תורת חלב עליו קרוי ליה ולא להפריש בין זה לאחר שאין נקרא קום אלא זה אבל הכא כי אמרי דבש תמרים וחומץ סתוניות לא שיהא עדיין תורת תמרים וסתוניות עליהם אלא להפריש בין דבש תמרים לדבש אחר ובין חומץ סתוניות לחומץ אחר ע"כ. ובסמוך אכתוב בעזה"י דברי פירוש' על ר' יהודה בן בתירא. אחר זמן בלו לידי משניות הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל ומצאתי שכתב וחכמים מתירין פי' חכמים סוברים שהנודר מן הסתוניות דעתו על החומץ ובנדרים אין הולכים אחר דברים שבלב ועל כן החומץ מותר כיון שלא פי' בשפתיו ובסתוניות עצמן מותר כיון שלא היה לבו עליהן כי בנדרים צריך שיהא פיו ולבו שוין והת"ק סובר שדעתו היתה על הסתוניות עצמן ועל כן אסור בהן ע"כ. ועיין במ"ש בית יוסף ביורה דעה סימן רי"ז דף רנ"ח עמוד ד': **ט מן היין מותר ביין תפוחים**. דסתם יין דענבים וכן סתם שמן הוא שמן זית וכן סתם דבש הוא דבש דבורים וכן סתם חומץ הוא מיין טוב שהחמיץ כריסין פי' רש"י ז"ל קטנים ע"כ. קפלוטות פי' בערוך כרישין שיש להם ראש קרויין קפלוטות בלשון יון קורין לראש קיפלי ירושלמי מתני' מקום שאין קורין

א) עי' מ"ש בנימוקי הגרי"ב.

קורין לקפלוטות כרישין אבל במקום שקורין לקפלוטות כרישין לא בדא לכן צריכא אפי' במקום שקורין לקפלוטות כרישין מן הכרישין מותר בקפלוטות ע"כ: **מן הירק**. וכו' ירוש' ס"פ שני דשביעית: **מותר בירקות שדה**. מצאתי מנוקד היו"ד בפה"ח והרי"ש בשב"א והטעם מפני שהוא סמוך: **שם**. ל"י כך נקד ה"ר יהוסף ז"ל וכתב נ"ל לפרש שר"ל אינו שם שנהס אלא זה השם הוא שם אגנס עכ"ל ז"ל: **מפני שהוא שם לווי** אבל בשביעית מתהפך שעין וכדפי' רעז"ל ונשמע מתוך פירושו ז"ל אשר כאן דאין מביאין ירק מח"ל ועיין במ"ש בפ"ו דשביעית סימן ה': **י מן הגריסין אסור במקפה ור' יוסי מתיר**. ירושלמי מ"ט דר' יוסי שם אביו קרוי עליו על דעתיה דר' יוסי הנודר מן היין מותר בקונדיטון מ"ט דר' יהודה בן בתירא שם בנו קרוי עליו מסתברא ר' יהודה בן בתירא יודה לר' יוסי ר' יוסי לא יודה לר' יהודה בן בתירא ר' יהודה יודה לר' יוסי שם בנו לא כ"ש שם אביו ר' יוסי לא יודה לר' יהודה בן בתירא לא אמר אלא שם אביו הא שם בנו לא ע"כ. ועיין על ירושלמי זה בבית יוסף דיורה דעה סימן רי"ז דף רכ"ח עמוד ד' ודף רכ"ט עמוד א'. עוד שם בירושלמי מן הגריסין אסור במקפה והוא שיהו רובן גריסין מן המקפה אסור בשום והוא שיהו רובן שום והכא את מהלך אחר הטעם והכא את מהלך אחר הרוב ע"כ. ופי' הרא"ש ז"ל מן המקפה מותר בגריסין לפי שאין עושין גריסין לבדן מקפה אלא מכמה מינין עושין מקפה ע"כ: **אשישים** פי' רש"י ז"ל פת שמעורבת בה קמח עדשים ורעז"ל תפס לעיקר פי' הרא"ש ז"ל. והרמב"ם ז"ל פי' אשישים עדשים מחונים. ובירושלמי ר' יוסא אזל לגבי ר' יוסי ואפיק קומוי טלופחין מקליין וטחינן ומגבלן בדבש ומטגנן א"ל אינון אשישין שאמרו חכמים. מה שכתוב בפי' ר"ע ז"ל ואין הלכה כר' יוסי בתרתי באבי דמתני' נלע"ד שהוא טעות וצריך להגיה בתלתא באבי: **חטה חטים שאיני טועם אסור בהן בין קמח בין פת**. מיתור לשונו שהזכיר שתיהן נאסר. א"נ משום דחטה משמע פת אפויה דפת חטה מיקרי דחד גופא נמי הוא אבל חטים משמע לכוס מפני שאדם כוסס חטים חלוקים ביחד וכן נמי גרים משמע מבושל גריסין משמע נמי חיים וכי אמר שניהם נאסר בכל ולפי זה ר' יהודה לא פליג את"ק וז"ל רש"י ז"ל ר' יהודה אומר אמר קונם גרים או חטה וכו' ס"א גרים וחטה בוי"ו והפירוש דכיון דלא אמר חטה חטין גרים גריסין קסבר מבושלין משמע חיים לא משמע ור' יהודה לא פליג עליה דת"ק וז"ל הר"ן ז"ל מותר לכוס חיים שהכוסס אינו כוסס אחת אחת בפני עצמה אבל פת כיון שהוא גוף אחד חטה מיקרי והכי אמרינן בירוש' אמר ר' יוסי אורחא דבר נשא מחמי פתא נקטיה ומימר בריך דברא הדא חטתא ע"כ. ולכולהו ר' יהודה לאו לאפלוגי אתא אע"ג דקתני אומר. וביד שם פ"ט סימן ס'. גמ' תניא דבנ"א חטה שאיני טועם אסור לאפות ומותר לכוס חטים שאיני טועם אסור לכוס ומותר לאפות חטה חטים שאיני טועם אסור בין לכוס בין לאפות גרים שאיני טועם אסור לבשל ומותר לכוס. גריסי' שאיני טועם אסור לכוס ומותר לבשל גרים גריסי' שאיני טועם אסור בין לבשל בין לכוס ע"כ:

פרק ז הנודר מן הירק וכו'. ר"פ כל הבשר ור"פ השולח. וביד פ"ט דהלכות נדרים סימן ו' י'. ובטור י"ד סימן רי"ז. ועיין בקולון שרש קצ"ז: **מותר בדלועין**. דלא הוי ירק אלא פרי: **ור' עקיבא אוסר**. בגמ' פריך אמאי אסר ר' עקיבא הא מכל מקום מן ירק נדר ודלועין לא איקרו ירק ומסיק באומר ירק המתבשל בקדרה עלי ומ"ה אסר ליה ר"ע אף בדלעת ורבנן סברי כל מילתא דצריך שליחא לאימלוכי עלה לאו מיניה היא ור' עקיבא סבר מדממליך עלה ש"מ מיניה הוא ומ"מ מודה ר"ע אם אכל דלועין אינו לוקה דליכא מלקות דלא יחל דברו הואיל וצריך לאימלוכי עליה: **א"ל לר"ע והלא אומר הוא אדם לחברו קנה לנו ירק וכו'** כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: **אמר להם שמא כן הדבר** שמא אומר הוא לו לא מצאתי אלא קטנית בתמיה ומוכח בגמרא דרשב"ג הוא דפליג אר' עקיבא ופסק הר"ן ז"ל כר' עקיבא דהא סתם לן תנא בר"פ כל הבשר כותיה כדכתבינן התם ואע"ג דלא ידעינן אי מחלוקת ואח"כ סתם אי סתם ואח"כ מחלוקת אפ"ה נקטי' כותיה חדא דמחמיר ועוד דהא מפרש בגמ' דמאן דפליג עליה דר' עקיבא יחידאה וקיימא לן הלכה כר' עקיבא ע"כ: **וקטנית אינם בכלל ירק** מלות הללו מחקם ה"ר יהוסף ז"ל: **ואסור בפול המצרי לח** דהוי מין ירק ומותר ביבש שהוא מין דגן: **ב הנודר מן הדגן** ס"פ מי שהפך ברייתא: **ר' מאיר אומר הנודר מן התבואה** פי' בשא ודאי מודינא לך שהנודר מן התבואה אינו אסור אלא מחמשת המינין אבל וכו': ובגמ' א"ר יוחנן הכל מודים בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינין ולא תימא לרבנן אע"ג דדגן לא משמע להו אלא חמשת המינין תבואה כל מילי משמע כדקאמר בגמרא בתר הכי ותהיה סברת רבנן ור' מאיר הפוכה בתבואה ודגן: ומפ' בגמ' דדוקא תבואה סתם אבל תבואת שדה משמע כל מידי הגדל בשדה אפי' פירות וירק. וביד פ"ט דהלכות נדרים סימן ט': **ג הנודר מן הכסות מותר בשק** וכו' ביד פ"ח דהלכות נדרים סימן ח' ושם פ"ט כולה מתני' עד סוף סימן ה' בסימן ט"ו י"ו. וכן בטור י"ד בסוף סימן רי"ז וראש סימן רי"ח: **אניצי פשתן** בערוך הביאו ג"כ בערך עגילי בפין. ובגמ' תני כילד אמר ר' יהודה הכל לפי הנודר היה לבוש צמר והגר פי' מחמת טורח המלבוש או מפני שהיה צר עליו ואמר קונם צמר עולה עלי אסור ללבוש ומותר לטעון היה טעון פשתן פי' וה"ה צמר ואמר קונם פשתן או צמר עולה עלי מותר ללבוש ואסור לטעון וכתב הר"ן ז"ל ומסתברא לי דברייתא פליגא אמתני' בסבריה דר' יהודה דתנא דמתני' ס"ל דר' יהודה מודה לת"ק דכל היכא דליכא הוכחה לבישה משמע ולא טעינה ור' יהודה דברייתא משמע דס"ל דלמישרי טעינה נמי בעי הוכחה אבל כל היכא דליכא הוכחה אסור אפילו בטעינה ומסתברא דכמתני' קיימא לן הלכך סתמא לבישה משמע ולא טעינה אבל היה טעון ומתוך כך נדר אסור בטעינה ומותר בלבישה והו מה שכ"ל ודברי הרמב"ם ז"ל אינם כן בפ"ח דהלכות נדרים עכ"ל ז"ל. וז"ל הרא"ש ז"ל טעון והזיע והיה ריחו קשה וכו' אבל בנודר סתם דרישא לא משמע אלא ללבוש ובהא לא קאמר ר' יהודה ע"כ. וכתוב בתוס' יו"ט אבל הרמב"ם ז"ל מפרש דלמישרי טעינה נמי בעי ר' יהודה הוכחה כגון שיהא לבוש ומיצר לו שהמלבוש היה צר ונצער בו ואמר קונם וכו' אבל כל בסתם נאסר בין בלבישה בין בטעינה ע"כ. ועוד כתב הרא"ש ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל בפסקיו וז"ל קפסיק חד מרבוותא כר' יהודה וכן מסתבר אע"ג דתני לה ביחידאה לית לן ראיה דפליגי רבנן עליה ועוד הא סתם תנא הכל לפי הנודר דהכן באידך פרקא שלא נתכוון זה אלא לשם אכילה ושתיה עכ"ל ז"ל: **ד מותר בעליה דברי ר"מ**. ירושלמי נראין דברי ר"מ בעירוני: **ה דרגש** מפרש בגמ' ערסא דגלא פי' מטה של עור אבל אינה חשובה כל כך ולהכי תניא דאבל אינו כופה אלא זוקפה על שני כרעיה ודין הוא הואיל ואינה חשובה והלכך אמרי' במתני' דמותר בדרגש שאינה מטה חשובה והא ערסא דגלא יש לו קרביטין פי' לולאות וקושרין הרצועות בארוכות ושוכבין עליו ופליג רשב"ג בברייתא על דרגש דאבל דצריך להתיר קרביטיו והוא נופל מאליו ואין לך כפיה גדולה מזו: **הנודר מן העיר** וכו' הרא"ש פ' כילד מעברין דף ק"כ: **ואסור ליכנס לעבורה** דעבורה למתא כמתא דמיא ואין מודדין תחום שבת אלא מן הע' אמה ושיריים והלאה ויליף לה ר' יוחנן מקרא דכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו האי ביריחו אי אפשר לומר ביריחו ממש דהא כתיב ויריחו סוגרת ומסוגרת בתחומה נמי אי אפשר לומר דהא קרא קרי לתחום העיר חוץ לעיר דכתיב ומדותם מחוץ לעיר אלא ודאי ש"מ בעבורה של עיר: **מן האגף ולפנים** מפרש בגמרא דאע"ג דלגבי נגעים אסקופת הבית החיצונה פי' הנשארת חוצה כשהדלת ננעלת הוי כלפנים שאני התם דכתיב מן הבית יתירא לאשמועי' עד שילא מן הבית כולו אבל גבי נדרים מותר מן האגף ולחוץ ע"כ. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל יש ס"א מותר מן האגף ולפנים ע"כ: **ו קונם פירות** וכו' פי' משום דקיימא לן בנדרים הלך אחר לשון בני אדם פי' כפי מה שידברו אנשי המקום ההוא בזמן ההוא ואחר כונת הנודרים ואם הוא לשון תורה כפי מה שילא ממשמעותו והשתא מפרש לשון תורה כילד. ובפירקין דלעיל פי' לשון בני אדם. ואחר כונת הנודר כבר נתפרש לעיל סי' ג'. והיתא בפ' השותפין דף מ"ז ובפ' הנודר מן המבושל דף נ"ב והתם מפ' דאע"ג דקתני אסור בחלופיהן ובגדוליהן ה"ה דאפילו ביוצא מהן אסיר דהא אלו קתני ואלו דוקא כדכתבינן בפירקין דלעיל סי' ז' אלא דהכא חלופיהן עדיפא ליה לאשמועי' דאע"ג דלא הוו גופייהו כגדולין דמו. אבל גבי סיפא בשאני טועם דקתני מותר בחלופיהן ובגדוליהן ונספקא לן אי ביוצא מהן אסיר דהא טועם מגופייהו קאמר או אי ביוצא מהן נמי מותר וכתב שם הר"ן ז"ל ואיכא מ"ד דהיינו טעמא דאסיר ביוצא מהן משום דכיון דנחית כולי האי לדיוקא משמע דדעתיה אכל מאי דנפיק מינייהו. וכי תימא תינח בשאני טועם כיון דלא צריך וקאמר אפוקי איסורא הוא אבל שאני אוכל מאי איכא למימר דהא כיון דלא סגי ליה אי אמר קונם פירות האלו דאי הכי משמע בין באכילה בין בהנאה ואיהו לא בעי לאיסוריהו אלא באכילה הלכך כי אמר שאני אוכל ליכא שום הוכחה למיסר אפילו ביוצא מהן איכא למימר דכיון דה"מ למימר קונם פירות האלו באכילה עלי וקאמר שאני אוכל אף יוצא מהן משמע ואמרו לפי זה דבשבועה דלא מצי למימר באכילה עלי דלשון נדר הוא ועל כרחיה אית ליה למימר שאני אוכל לא מיתסר ביוצא מהן ואחרים אומרים וזהו נ"כ דעת הרמב"ם ז"ל דל"ש נדר ול"ש שבועה דלאו משום יתורא דלישנא הוא אלא שהלשון בעצמו מוכיח כן דלשון שאני אוכל ושאני טועם משמע שאוסר כל אכילה וטעימה הבאה מהן עכ"ל ז"ל. והוא ז"ל סובר דאפילו החליפן אחר אסור בחלופיהן דכיון שפרט ואמר אלו שויהו עליה כהקדש. אבל הרא"ש וסמ"ג ז"ל סוברין דדוקא היכא דהחליפן הנודר עצמו לכתחלה אסור אבל אם החליפן אחר מותרין לנודר כדין שאר איסורי הנאה שלא קנסו אלא למחליף עצמו בלבד. ואיתא למתני' נמי בסוף פירקין. וביד כולה מתני' עד סוף סימן ז' פרק ה' דהלכות נדרים סימן י"ג י"ד ט"ו. ובטור י"ד סימן רי"ו. וכתוב בשו"ע ריש סימן רי"ו אסור בגדול גדוליהן אבל חליפי חליפין מותרין ע"כ וז"ל ספר הלבוש שם אסור בגדולי גדוליהן שהכל בכלל אלו כן אבל חליפי חליפין מותרין דחלופיהן דוקא הוי כמו דמי הקדש ותופס דמיו והוי כמו אלו ולא בחליפי חליפין וכן בגדולי גדולין אם הוא דבר שזרעו כלה גדולי גדוליו מותרין שאינם בכלל אלו ע"כ. ומצאתי שכתב ה"ר יהוסף ז"ל בדבר שזרעו כלה פי' אגדולין קאי ולא אחליפיו ע"כ: **אפילו גדולי גדולין** מחק הרב הנזכר מלת אפילו וגם ממתני' דבסמוך. ועי' בהר"ן ז"ל. וז"ל באומר קונם פירות האלו עלי משום דכיון שפרט הדברים הנאסרין עליו שויהו עליה כהקדש ומש"ה מיתסר בחלופיהן ובגדוליהן כי היכי דחליפי הקדש וגדוליו אסירי דל"ד לנודר סתם מן התאנים ומן הענבים שכיון שלא פרט ואסר עליו כל המין לא עשאן עליו הקדש שלא נתכוון אלא מאכילת אותו מין ומש"ה לא מיתסר בחלופיהן ובגדוליהן אלא בפורש כי הכא דאמר פירות האלו וה"נ דאי אמר פירות מקום פלוני או פירותיו של פלוני דכיון דייחד הרי הוא כפורש ואסור בחלופיהן ובגדוליהן. שאני אוכל שאני טועם מותר בחלופיהן ובגדוליהן דנהי דשאני אוכל שאני טועם מפיק איסורא אפ"ה לא מיתסר בחלופיהן ובגדוליהן דהא כי אכיל חליפין וגדולין לא טעים הנהו פירות דאסר עליה ע"כ. עוד כתב בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גדולי גדולין אסורין: **ז קונם מעשי ידיך עלי וכו אסור וכו'** אשמועינן רבותא דמייחד פירותיו של פלוני כי הכא דייחד מעשי ידי אשתו כאומר אלו דמי ומיתסר בחליפין ובגדולין ולא תיקשי ידיה דבר שאין בו ממש הוא דהא לאוקמה באומר קונם ידיך לעושיהם אי נמי מעשי ידי אשתו לאחר שהעשה דבר שיש בו ממש הוא. מיהו כתב הרב רבינו יונה ז"ל דלא מיתסר אלא בכנגד מעשי ידיה שהם אשתו פתכה ואפתה ומכרה לחם להיות מעות שכנגד פתיכה ואפיה שלה ודכנגד החטים שלו הר"ן ז"ל. ופי' רש"י ז"ל מעשי ידיך עלי ונתנו לה פירות בשכר מעשי ידיה הואיל ואמר עלי אסור בחילופיהן ובגדוליהן וכו' וכתוב בתוי"ט אסור בחלופיהן כו' אבל הר"ן ז"ל כתב לעיל דדוקא האלו שמייחד וכו' כדכתיבנא ליה ואוילנא ומסיימנא ליה אנא: וזהו כיוב לשון הר"ן ז"ל שאיני אוכל שאיני טועם מותר בחלופיהן ובגדוליהן. בהך סיפא נמי אשמעי' רבותא טפי ממתני' קמייתא דאע"ג דאמר אלו כיון דהפסיק דבוריה דשאיני אוכל שאיני טועם מותר בחלופיהן ובגדוליהן דהא מעשי ידי אשתו כאלו דמי וכדכתיבנא ואפ"ה קתני עלה שאיני אוכל שאיני טועם מותר בחלופיהן ובגדוליהן אבל שאיני אוכל דמתני' דרישא לא קאי אאלו וראיה לדבר בפ' הנודר מן המבושל דבעינן למפשט בעיין דשאיני אוכל דוקא מדקתני מותר בחלופיהן ובגדוליהן למשמע הא ביוצא מהן אסיר ואי איתא דשאני אוכל דרישא קאי אאלו היכי פשטינן מינה שאני הכא דאמ' אלו אלא ודאי כדאמרן עכ"ל ז"ל. ובטור י"ד סימן רי"ו: **ח שאת עושה ואני אוכל עד הפסח שאת עושה ואני מתכסה עד הפסח** כך הגיה הרב יוסף ז"ל

ז"ל על פי רוב הספרים וכתב פי' קונם כלומר קרבן יהא עלי מה שאת עושה ואני אוכל וכו' ע"כ: **אסור לאכול ולהתכסות אחר הפסח** כך נ"ל. והוא סיף המשנה וסימן הטי"ת צריך למחוק אותו מקודם מלות אחר הפסח ולכותבו אחר מלות אחר הפסח. ובטור כולה מתני' עד סוף הפרק סוף סימן ר"ך: **ט שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את** כנ"ל בפי' רע"ב ז"ל ואיתא בפ' ואלו מותרין דף ס"ו ע"א ע"ב: **עד החג** סתם חג הוא חג הסוכות בכולא דוכתי בר ממקומות מיוחדין ורשומין היכא דמוכח כגון ההיא דואכלנו ולדה שלמים בחג דבפ"ז דעדויות ובפ"ג דתמורה: **הרי זה בלא יחל דברו** שם ר"פ ואלו מותרין כתנאי דבל יחל הוי מדרבנן. ולרב יהודה דאמר התם בגמרא דהאומר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר דלא יישן היום שמא יישן למחר הכי מיפרשא מתני' דקתני הלכה אחר הפסח בלא יחל דברו פי' אם עברה ונהנית לפני הפסח ועברה והלכה לאחר הפסח עוברות משום בל יחל אבל לעולם לכתחלה אין מניחין אותה ליהנות לפני הפסח שמא תעבור על התנאי ותלך לבית אביה אחר הפסח. וביד פ' עשירי דהלכות נדרים סי' י"ב י"ג:

פרק ח

קונם יין שאיני טועם היום וכו' עד סמוך לסוף סי' ה' ביד פ' עשירי דהלכות נדרים. ובטור י"ד סימן ר"ך: **ושבת לשעבר** גמ' פשיטא שהוא אסור לשבת הבאה שדינה כלשעבר ומשני מהו דתימא יומא דשבתא קאמר ולא כיון לאסור עצמו אלא ימי החול קמ"ל: **ור"ח להבא** פי' מותר בו ובגמרא פריך פשיטא שהוא מותר בר"ח הבא ומשני כי איצטריך לחדש חסר דכיון דחדש הבא הוא חסר נמצא שזה הוא מלא וכיון שזהו מלא ר"ח הבא הוא שני ימים והראשון הוא לתשלום חדש זה ואימא יאסר בו קמ"ל והולכין אחר לשון בני אדם וקרו ליה ריש ירחא ולא סוף ירחא. ורבינו עובדיה ז"ל גם כן הסכים בפירוש משנתינו לפי' הרא"ש והר"ן ז"ל אבל רש"י ז"ל פי' מתני' שהיה עומד ביום שבת עצמו או ביום ר"ח עצמו או ביום ר"ה עצמו ונדר והוא פי' שני להרא"ש והר"ן ז"ל ודחו אותו: **ור"ח להבא וכו'** **הגה"ה** ס"א שלבא ה"ר יהוסף ז"ל: **ר"ה לעתיד לבא** לשון העולם לומר חדש הבא ושנה העתידה. וכתב רש"י ז"ל בפ"ק דר"ה דף י"ו ור"ח להבא הוא ר"ח שעבר עתה בקרוב ע"כ וכן כתב שם הר"ן ז"ל וז"ל רש"י ז"ל כאן והכי קרא לעתיד לבוא לפי שהוא נמנה לימים ולחדשים הנכנסים שהוא זמן אחר והכי קאמר לעתיד ולא קאמר להבא ע"כ: **אסור בכל השבוע ושביעית לשעבר** פי' רש"י ז"ל אסור בכל השבוע הבא ואותה שנה שביעית שהיא עומד נמנית לשבוע שעבר להכי קרי לה שעברה ע"כ ואזיל לשיטתיה ז"ל: **שבוע אחד** כנ"ל: **אסור מיום ליום** כלומר הקף אחד וביום אחד אסור מעת לעת וגם באומר שבת אחד חדש אחד וכו' לא שני בשיגיע יום ההקף אלא בכולן אסור עד מעת לעת. ואם אמר קונם יין שאיני טועם יום בעיא בגמרא אי דיניה כהיום ומותר לכשתחשך או אי כיום אחד ואסור מעת לעת וממתני' ליכא למשמע מינה מידי דמדיוקא דרישא דקתני היום שמעת מינה הא יום כיום אחד דמי ומדיוקא דסיפא דקתני יום א' אסור מעת לעת שמעת מינה הא יום כהיום דמי וחד דיוקא מינייהו דוקא ולא ידעי' היא מינייהו אלא דנקטינן לחומרא מספקא וכן פירש רע"ב ז"ל: **ב עד הפסח אסור עד שיגיע** מותר כשיגיע הי"ל למיתני אלא משום דבסיפא בעי למיתני אסור נקט ברישא נמי אסור הרא"ש ז"ל אלא שבשאר מלות מותר כשיגיע: **עד שיהא** לקמן סי' ה' גבי יין פליג ר' יהודה: **עד פני הפסח** יש במשמעות לשון זה שלשה עניינים [עי' בתוי"ט ד"ה ר"מ וד"ה ר"י]. וכתב כאן הר"ן וגם שם דהרמב"ם ז"ל פסק בפ' עשירי מהלכות נדרים דהאומר עד פני אינו אסור אלא עד שיגיע כר' יוסי דקיימא לן כותיה לגבי ר"מ לפום מאי דאמרינן מוחלפת השיטה אבל הרמב"ן ז"ל פסק לאסור עד שיצא דאמסקנא דקדושין סמכינן ע"כ קיצור לשונו ז"ל. ובירושלמי נמי פריך לה הכא והתם ור' יוחנן נסבי דמוחלפת השיטה ומשמע דר' זעירא פריך כמסקנא דבגמ' דידן דבקדושין. ובכאן לא פי' מאומה הרמב"ם ז"ל רק פסק כר' יוסי. ובטור י"ד סימן ר"כ ובח"מ סימן מ"ג: **ג עד** הקציר הה"א גרסינן לה בניקוד קמץ וברפיון דאי לא משמע שם תואר לאיש הפועל ומסיק [illegible] הזתים: **זה הכלל** וכו' וכתב ה"ר יהוסף ז"ל נ"ל דלא קאי אהא דלפניו שהרי כשאמר לשון זה גם בדבר שזמנו קבוע אינו אסור אלא עד שיגיע מילתא באנפי נפשה היא על האומר עד שיהא שאינו אסור אלא עד שיגיע בדבר שאין זמנו קבוע ע"כ: **וכל שאין זמנו קבוע** כגון קציר ובציר ומסיק דזימנין דהוו חריפי וזימנין דהוו באפלי. וז"ל הר"ן ז"ל עד הקציר עד הבציר עד המסיק אינו אסור אלא עד שיגיע כלומר אפי' אמר עד שיהא וכדקתני טעמא זה הכלל כל שזמנו קבוע כלומר שיש להמשכתו זמן קבוע כגון פסח שקבעה בו תורה שבעה ימים כי אמר עד שיהא אסור עד שיצא דכיון דידע זמן המשך איסורו אסר עצמו בו וכל שאין זמנו קבוע כגון קציר בציר מסיק שאין להן זמן קבוע שיהו נמשכין אותו זמן ולא יותר אפי' אמר עד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע שאין אדם אוסר עצמו בזמן שאין לו קצבה ע"כ. ועיין במ"ש במתני' דבסמוך בשם הרא"ש ז"ל. ובטור י"ד סימן ר"כ: **ד עד הקיץ עד שיהא הקיץ** גם קיץ אין זמנו קבוע הלכך בכל ענין עד שיתחיל קאמר. והרב ר' אליעזר מנויך דקדק מדקתני גבי קיץ עד הקיץ עד שיהא וגבי קציר ובציר ומסיק לא קתני עד שיהא אלמא דוקא קתני דקציר ובציר ומסיק זמן משיכתן ידוע כמו פסח ואי אמר עד שיהא עד שיעבור אבל קיץ אין לקיטת תאנים כאחד ואין קצב לזמן הקיץ. ולי נראה דזה הכלל קאי אכל הדברים השנויין במשנה והאי דלא קאמר בקציר ובציר ומסיק עד שיהא דכיון דתנא אינו אסור אלא עד שיגיע הוי כאילו תנא עד שיהא דהכי משמע לישנא בהאי לשון שאמר אינו אסור אלא עד שיגיע הרא"ש ז"ל. ופי' הרמב"ם ז"ל קיץ שם לימות השרב אבל היה מפורסם זה השם אצלם כל זמן בשול התאנים ע"כ: **בכלכלות** כלכלה של תאנים ולא של ענבים. קיץ קרי ליה על שם שקוצצין אותן ביד: **עד שיתחילו העם להכנים בכלכלות** לא שיקצו ערבי אלא עד שיקצו הרבה ומכניסין בכלכלות הרא"ש ז"ל ובגמ' תנא כלכלה של תאנים שאמרו כלכלה של תאנים דמשום דמיקצצן ביד לקיטתן קרויה קיץ ולא כלכלה של ענבים משום דלא מיקצצן ביד אלא ע"י סכין והשתא חתיכה מקרייא. ורשב"א ס"ל דענבים נמי כשמתבשלין יפה יפה מקצצן נמי ביד כתאנים:

עד שיקפילו המקצועות היינו סכינים שנקפלין ונכנסין לתוך קתיהן כגון תער ולאחר שעבר הקיץ מקפלין אותם ומכניסין אותן לתוך קתיהן ומצניעין אותן לשנה הבאה והכי אמרינן דקרי קרא לסכינים מקצועות דכתיב יעשהו במקצועות ועל שם כך נקראין התאנים אחר שדרכם בעיגול קציעות רש"י ותוס' והרא"ש והר"ן ז"ל: פי' אחר בערוך שיקפלו המקצועות שחורזין הקציעות בקסמין. ובגמ' תנא עד שיקפלו רוב המקצועות וכן הוא בפי' הרמב"ם ז"ל וגם שם ביד פ' עשירי: **עד הקציר** וכו' כתב ה"ר יהוסף ז"ל בכאן לא אמר עד שיהא הקציר כי בכל שנה אותו למעלה עד הקציר אלא שבא עתה ללמד שאינו קציר אלא קציר של חטים לא קציר שעורים ע"כ: **הכל לפי מקום נדרו אם היה בהר בהר ואם היה בבקעה בבקעה** כאן הוא סיף המשנה וכאן הוא שראוי לכתוב סימן הה"א. ופי' הר"ן ז"ל הכל לפי מקום נדרו כלומר מסתמא בכל מקום מיקרי קציר חטים אבל אם במקום נדרו הורגלו לקרות לקציר שעורים קציר שם הכל לפי מקום נדרו וכן נמי אם היה בהר בהר אף בזה הולכין אחר מקום נדרו שאם היה בהר הולכין אחר זמן של קציר של הר שאע"פ שאח"כ ירד לבקעה והגיע קציר של בקעה כיון שעדיין לא הגיע קציר של הר אסור עד שיגיע קציר של הר ע"כ. וכתבו התוס' ובמקומות שיש קציר חטים וקציר שעורים עד שיתחיל קציר חטים דקציר המיוחד קאמר ע"כ. ובטור י"ד סימן ר"כ: **ה עד הגשמים** וכו' פ"ק דתענית דף ו': **רשבג"א עד שיגיע זמנה של רביעה** מקל טפי ואמר עד זמן רביעה ואע"פ שלא ירדו גשמים וכתב הר"ן ז"ל דס"ל דכיון דאין לירידתה זמן קבוע שהרי לפעמים מאחרת לירד אמרינן דבזמן ירידתה הוא נדרו ולא בירידתה ממש כך נראה בעיני ע"כ. ובגמ' א"ר זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים דמשמע ירידת הגשמים ומשמע לשון רבים ומיעוט רבים שנים אבל אמר עד הגשם אפי' ת"ק מודה דעד זמן גשם וגם משמע רביעה ראשונה כך פי' רש"י והרא"ש ז"ל וגם הר"ן בלשון שני. ונלע"ד שהשיב לראות בספר תוספות יום טוב שהגיה בפי' רע"ב ז"ל הלכך הנודר עד הגשם אסור עד ר"ח כסליו [הגה"ה וכן הוא פסק הלכה בש"ע ובספר הלבוש סימן ר"כ סעיף י"ה] והכן הוא בפי' הרמב"ם ז"ל והביא עליו ג"כ הסוגיא דבגמ' שכתבתי אלא שכתב ומיהו לא שני אלא עד זמן אחרון שהוא ר"ח כסליו אבל כשירדו אפי' בזמן הראשון שני דכך הוא חשוב ירדו מזמן הבכירה ואילך כמו הגיע זמן רביעה שלישית וכך פי' הכ"מ לדעת הרמב"ם ז"ל בפ' עשירי מהלכות נדרים אבל נמצא עכשיו שבעיקר דין השנוי במשנתנו לא באר הר"ב אימתי זמן ירידת גשמים שכשירדו עבר זמן נדרו אם נלך אחר הבכירה או אחר הבינונית גם הרמב"ם ז"ל בפי' לא ביאר בזה אבל בחבורו כתב כשירדו מכ"ג במרחשון ואילך שהיא הבינונית ובמתנות עניים החמיר ופסק עד ר"ח כסליו שהיא המאוחרת כמ"ש בפ"ה מהלכות מתנות עניים והיינו טעמא דספק מתנות עניים להחמיר כמו שכתב גם הכ"מ ע"כ בקצור: **עד שיהיו גשמים** נלע"ד דלא זו אף זו קתני לדעת רשב"ג ומה שכתב בתוספות יו"ט בשם הרא"ש ז"ל שנראה שהוא הפך ממה שכתבתי לא מצאתיו מבואר בהרא"ש ז"ל. וגם איתא למתני' בירושלמי דפירקין ודשקלים פ"ג ודשביעית פ' הפיגם וגרסי' תו התם תני ר' יוסי אומר כל דבר שהוא תלוי ברביעה כגון שנדר שלא לנעול מנעלים בעי עד שירד ממש דודאי בגשמים נתן דעתו אבל נדר שאינו תלוי ברביעה עד שיגיע זמנה של רביעה שני ע"כ: **ר' יהודה אומר עד שיעבור הפסח** והלכה כמותו וכתוב בספר הלבוש בסימן ר"ך סעיף י"ט ואע"פ שלגו מפסיקי' מלומר משיב הרוח ותן טל ומטר מיום ראשון של פסח היינו משום דקיי"ל גשמים בחג סימן קללה ואין מתפללין על דבר שהוא קללה אע"פ שזמנם הטבעי עדיין עד שיעבור הפסח אבל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולשון בני אדם כן הוא שזמן הפסקת גשמים הוא משיעבור הפסח כ"ל עכ"ל ז"ל: **קונם יין שאיני טועם השנה ונתעברה** וכו' עיקר רבותיה דהא דאפילו נדר מתחלת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעבורה דהיינו י"ג חדש דאי בנודר בר"ח שבט פשיטא דהשנה עד ר"ה משמע מיהו דוקא באומר השנה א"כ שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת היתה שהרי אם לא נהג באיסורו שנה זו משלם לשנה הבאה פשוטה ואע"פ שאסור לו לעשות כן בתחלה דאיכא בל תאחר כיון שאם איחר משלם בשנה האחרת הרי לא הוקבע נדרו בשנה זו שהיא מעוברת הלכך אם קיים אותו בשנה זו אין חדש העבור בכלל. והוסיף עוד הרשב"א ז"ל דאפילו באומר שנה אחת מיום זה אין חדש העבור בכלל והביא ראיה מההיא דפ' בתרא דערכין המוכר בית בבתי ערי חומה וכו' ומיהו לאו ראיה היא וכו' ע"ש בהר"ן ז"ל. ואיתא להאי בבא בריש פירקין ומפ' התם דאיכא למימר דהא קמ"ל דמ"ד הלך אחר רוב שנים דלא הוי בהו עבור ולא ניתסר בעבורה קמ"ל: **עד ר"ח אדר. עד ר"ח אדר ראשון. עד סוף אדר. עד סוף אדר ראשון**. כך היא עיקר הגירסא וטעמא משום דאדר סתמא ראשון משמע ואיכא דגרסי עד סוף אדר שני דלשני האדרים חשיב להו תנא כחדש אחד הלכך כי אמר עד ראש מיתסר עד ר"ח אדר ראשון וכי אמר עד סוף מיתסר עד סוף אדר שני הר"ן ז"ל. אבל הרא"ש ז"ל כתב דאותה גרסא נראה לו עיקר דלשני האדרים חשיב חד ירחא ולאידך גרסא ראש וסוף למה לי בחדא סגי ע"כ. וכן גרסת הרמב"ם ז"ל וגם בעל הטור ז"ל אבל בירושלמי בהדי באבי גרסי' ראשון וכן גרים הראב"ד ז"ל. ומוקמי' בגמרא למתני' דלא ידע דמיעברא שתא הלכך כי אמר סתם אדר ראשון משמע ולא שני שלא נתכוון אלא לאדר הסמוך לשבט ובהכי אתיא מתני' בין לר"מ בין לר' יהודה דפליגי בברייתא בדידע דמיעברא שתא דלר"מ סתם אדר הוא השני ולר' יהודה סתם אדר הוא הראשון אבל בדלא ידע דמיעברא שתא ודאי מאדר הסמוך לשבט הוא דנדר אליבא דכ"ע. אמנם עיין בבית יוסף י"ד סימן ר"כ שכתב שם דהרמב"ם ז"ל פסק כר"מ ומפני כך מחלק בין ידע שהיא מעוברת ללא ידע ונקטינן כותיה דסתם משנה כוותיה. ובשלחן ערוך ובספר הלבוש שם סימן ר"כ סעיף ח' פסקו עד ר"ח אדר עד ר"ח אדר ראשון עד סוף אדר עד סוף אדר שני וז"ל ספר הלבוש אמר עד ר"ח אדר עד ר"ח אדר ראשון עד סוף אדר עד סוף אדר שני דשני אדרים במעוברת לא נחשבו אלא לחדש אחד והרמב"ם ז"ל הולך ואמר נד"ל דעד ר"ח אדר ראשון שאינו יודע

שהשנה

שהשנה מעוברת שכיון שאינו יודע שהשנה מעוברת ודאי כשאמר עד ר"ח אדר לאדר הסמוך לשבט נתכוון אבל אם יודע שהיא מעוברת ואומר עד ר"ח אדר כוונתו לר"ח אדר שני דס"ל דבלשון בני אדם אדר ראשון נקרא אדר ראשון ואדר שני נקרא אדר סתם וס"ל שכן ג"כ כותבין בגיטין ובשאר שטרות אדר ראשון כותבין אדר ראשון ואדר שני נקרא אדר סתם ע"כ: **אמר קונם יין שאני טועם.** כבר כתבנו במשנה דוכתי דאיכא מאן דגריס שאיני ביוד וגם נגרסא זו יש לה על מה לסמוך: **אינו אסור אלא עד לילי הפסח.** פי' אע"פ שפסח זמנו קבוע ואמר עד שיהא מ"מ לא נתכוין אלא וכו' הרב יהוסף ז"ל: **אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין.** של ד' כוסות והא דאמרי' לעיל עד שיהא אסור עד שיצא היינו בשאר דברים חוץ מיין. ובטור י"ד סימן ר"ך: **ן אמר קונם בשר וכו'** עד לילי שהוא הא עדיפא מקמייתא שהרי אינו מגיע איסורו עד הצום וכי קתני עד לילי הצום לאו דוקא שהרי אוכל הוא מבערב אלא עד כשודה של לילי הצום קאמר. הר"ן ז"ל: **ר' יוסי בנו אומר קונם שום שאני טועם וכו'** כו"ל. ובטור יו"ד סי' ר"כ אבל הרמב"ם ז"ל השמיט דברי ר"י ודברי ר' יוסי בנו שסובר שאינם הלכה וכמו שפסק בפירוש המשנה. וכתב הר"ן ז"ל ולענין הלכה כתב הרמב"ן ז"ל דלית הלכתא לא כאבא ולא כברא דע"כ לא שהם לן תנא לא נתכוון זה אלא במילתא דמוכח כדקתני סיפא בהיו מסרבין א"כ כי הא דתנן שטן והזיע דמודו בה רבנן משום דאומדנא דמוכח וכלפריסית בדוכתא ומכי אודו ליה רבנן לר' יהודה בהני אתא איהו השתא ואוסיף אפילו בנודר עד שיהא הפסח שאע"פ שמשמע עד שיהא תולין בדבר להקל ואומרים שלא קבע לו זמן זה אלא כדי לקיים מצוה שעל היין בליל זה ואתא בריה ואוסיף נמי דאפילו בכוס דליתיה אלא תקנת עזרא אומדין אותו בכך ואפשר נמי דאבא פליג על ברא בהא מישו רבנן ודאי לית להו לא כמר ולא כמר ולא מתמתיט הנא וסתים כתמיהא אלא כקילתא והכי דלא עסיף עלה ותנן נמי לעיל עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא ומלא הדר ותני קונם שאני אוכל ושאני טועם עד הפסח וקתני סתם ש"מ סיפא בתר רישא גרירא דקתני קונם יין שאני טועם עד הפסח ורבנן עד שיהא הוא הלכך הלכתא כותייהו עכ"ל ז"ל. אבל הרא"ה ז"ל כתב דכיון דהני נמי קתני להו גבי הלכתא פסיקתא דהיינו כולהו ליני דאומדנא דמייתי בתרה הני נמי הלכתא נינהו ואע"ג דתנן לעיל עד הפסח וכו' עד שיהא אסור דלאו אקונם יין קאי וא"נ אמרת דעלה קאי אגב גררא דהני אחריני תנא עד שיהא הפסח דהתם לא אתא אלא לאשמועינן כוונת הלשון היאך היא ע"כ, וכפי מה שמנהגו מוגה על ידי ר"ב אשכנזי ז"ל. והרא"ש ז"ל ג"כ כתב על דברי הרמב"ן ז"ל ובעיני נראה שאין לחלק דגבי ביתך שאיני נכנס ושפת לוק שאיני טועם אנו סותרין דבריו מפני כוונתו והנדר בטל לגמרי כ"ש שנלך אחר כוונתו לזמן נדרו וכונה זו ברורה וטובה שאינו רוצה להיות נמנע מהמצוה ע"כ: **ז קונם שאני נהנה לך,** פי' מסלק [הגה"ה אבן תימה לע"ד הוא אמאי תני רישא קילא דמשנה השנה וכן כפי' בהרא נמי תנן קונם שאני נהנית לבריות אמאי לא תני מן הבריות גם שם בסוף הפרק אמאי לא תני שאיני נהנית אבא ומאביך וכו' ושם לא שייך למימר משום לישנא קלילא דכ"כ קלילא היא זו כמו זו רק מ"ש האת למ"ד: **זהו כבודי.** לשנא מתגית ופי' הר"ן ז"ל כלום אמרת אלא מפני כבודי ואני איני רוצה לקבל ע"כ ובפ"ד נדרים דף כ"ד דייק הא לא אמר הכי נדר הוי ואפילו רשב"י דאמר נדרי זרוזין הוי מודה בהא דלא הוי נדרי זרוזין דאמר ליה לאו כלבא אנא דמיתהניא מנך ולא מיתהנית מנאי דמסתמא כיון שהוא רוצה נתת לו כור א' של חטים ושתי חביות של יין נוסתמא כבר נהנה הוא ממנו הרבה וכן בסמוך הרי אני כאילו נתקבלתי יכול לומר לו לאו מלכא אנא דמהניא לך ואת לא מהנית לי דמסתמא הההנהו הרבה מאחר שתובע ממנו מתנה מרובה והתם הגרסא בין ברישא בין בסיפא כתיב להתיר במקום להפר אלא דאשכחן בקצת מקומות לשון הפרה משמש במקום התרה ושם פי' הר"ן ז"ל כלום אמרת אלא מפני כבודי שאתכבד על ידך בפני הבריות שיראו שאני חשוב בעיניך שאתה רוצה ליתן לי מתנה וזהו כבודי שאתכבד יותר כשיראו שאתה רוצה ליתן לי מתנה ואני איני רוצה לקבל ע"כ. וכתב עוד הר"ן ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל בפ' שבועות בתרא דף כ"ח דדוקא מפני שאמר לו אם אין אתה בא ונוטל לבניך הוא דבעי למימר זהו כבודי הא אם אמר אם אין אני נותן לך דבר ברור הוא שלהנאתו של מקבל אמר ואם אינו רוצה לקבל ה"ז פטור ע"כ. והאי בבא תנייתא היתה נמי בפ' מי שאחזו דף ע"ד וכתב הר"ן ז"ל דמפרש התם דהיינו טעמא דיכול לומר הריני כאילו נתקבלתי משום דלהרווחא דידיה מכוין והא לא איצטריך ודוקא כשהבנים סמוכין על שלחנו דבכי ה"ג שייך למימר דלהרווחא דידיה מכוין שלא יצטרך לחונית משלו לצרכן והא לא איצטריך ובכי הא יכול לומר כן אבל אם אין הבנים סמוכין על שלחן אביהן הוי איכא דלהרווחא דידהו קא מיכוין וכל שאמרו הם הרי אנו כאילו התקבלנו התירו הנדר ואילו האב כן אין בדבריו כלום עכ"ל ז"ל. וכתוב בספר הלבוש י"ד ס"ס רל"ב וז"ל ולי נראה דלפי מאן דאיכא דפליג שכתוב בסמוך אפילו אין הבן סומך על שלחן אביו יכול האב למחול ולומר התקבלתי דס"ל יאמר כלום אמרתי אלא שתעשה רצוני ועכשיו שאיני חושש אם תתן לבני או לא תתן הרי הוא כאילו קיימת כ"ל ע"כ. עוד כתוב שם וז"ל ואין להקשות אלו נדרים דקונם שאם אין אתה נוטל ממני או קונם כאם אין אתה נותן לי מ"ש מן המזמין את חברו שיאכל אצלו דלעיל רפ"ד נדרים דחשיב לנדר של זרוז ואינו נדר אע"פ שאין זה אומר לו הריני כאילו אכלתי וכו' או כלום אתה עושה אלא לכבודי זהו כבודי שלא אוכל עמך דאין זו קושיא דודאי גבי מתנה שייך לומר זהו כבודי שלא אטול כלום כי תהלות לאל כבר יש לי רב ואיני צריך לך ואני מחזיק לך על זה כאילו קבלתי מתנה ואין נוגע בזה בכבוד הנותן כמו שאמר עשו ליעקב דודאי היתה כוונתו לכבדו בפניו ולא היה נוגע בכבודו אבל במזמין אם יאמר המוזמן זהו כבודי שלא אוכל עמך הרי נוגע בכבוד המזמין כאילו א"ל שאינו ראוי שהוא יאכל עמו והוי פוגע בכבודו שהרי כן דרך העולם אפילו מלכים ושרים ויועצים דרך ארץ מכבדין אותן בסעודה באכילה ושתייה והוא כבודם וכבוד המזמינים שאוכלים עמו לכך אפילו בלא השובת המוזמן אינו אלא נדר של זרוז מה שאין שייך כאן שאם לא יבא לו כלום נדרת כו' דילמא הך בקושטא קאמר והנדר איכוון וכן בסיפא אם לא יאמר קבלתי שמא זה לנדר ממש איכוון שהיה צריך לזה ועכשיו נמלך מפני שאין צריך לו עכ"ל ז"ל. וראיתי שהגיה הרב ר' יהוסף ז"ל אם אין אתה נותן לבני כור אחד של חטים וכו' וממחק מלת בא מהאי סיפא · ובירושלמי משמע דאף בבבא קמייתא פליגי ר"מ וחכמים וכן פי' הר"ן ז"ל. וז"ל שם בפ"ד נדרים דף כ"ד ואמרי' בירושלמי דר"מ דפליג באידך בבא דסיפא פליג נמי ברישא ומפ' התם במאי פליגי דגרסי' התם א"ר זעירא בשתם חלוקים במה אנן קיימין אם כשזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי כלומר כשזה אומר כלום אמרת אלא מפני כבודי מדיר חולק עליו נלומר לו לא אלא לכבודי נתכוונתי כדי שאתכבד שתקבל מתנה ממני ד"ה. אסור אם כשזה אומר מפני כבודך וזה אומר מפני כבודי דכ"ע לא פליגי דשרי כיון קיימין בשתם ר' מאיר אומר סתם כמי שזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי ורבנן אמרין סתמן כמי שזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודך עכ"ל ז"ל. ובבית יוסף י"ד סימן רל"ג כתב בשם הריב"ש ז"ל דעל כרחין לא בעי הכא דלימא זהו כבודי אלא מפני שתלה נדרו בקבלתו ואמר אם אין אתה נוטל הא אמר אם אין אני נותן לא אמר אלא להנאתו של מקבל ואם לא רצה לקבל פטור ע"כ וקרוב הוא למה שכתבתי בסמוך בשם הר"ן ז"ל. אבל התוס' כתבו כנגד הירושלמי דברישא מודה ר"מ דקאמר אם [כו' עי' בתוי"ט]. ובטור יורה דעה סימן רל"ב. וכתב הר"ן ז"ל שם בפ"ד נדרים בשם הרשב"א ז"ל דדוקא בקיום מעשה שייך למימר הריני כאילו נתקבלתי דכיון שאפילו היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו אף מעכשיו יכול לומר הריני כאילו התקבלתי והחזרתים לאפוקי מסראתא למה לי אבל בבטול מעשה כגון שאמר נכסי אסורין עליך אם תלך למקום פלוני לא שייך למימר הכי לומר לך והרי הוא כאילו הלכת שאי אפשר ואיכא מאן דפליג שאפילו בענין זה יכול לומר לו כך שאותו תנאי עצמו לא אמרו מתחלה אלא להשלים רצונו שהיה רוצה שלא ילך ועכשיו כיון שאינו חושש אם ילך אם לאו כבר נשלם רצונו ע"כ: **היו מסרבין בו לשאת את בת אחותו** וכו' וכן המגרש וכו' ירושלמי אמר ר' יוסי דר' יהודה היא דר' יהודה אומר הכל לפי הנדר ע"כ: **היה מסרב בו חברו.** ביד רפ"ד דנדרים: **טיפת צונן.** ומלאתי מוגה לונין ביוד בין שני הנונין גם בחירק בכל מקום שהוא מוזכר. וביד פ"ח דהלכות נדרים סימן ט' י' י"ג. ובטור י"ד סימן רי"ח וכתב שם שלא נתכוון אלא לשם אכילה ושתיה ומותר גם באכילה ושתיה כיון שלא הוציאו בפיו וכן כתב הרא"ש ז"ל וכתב עוד ול"ד לרישא דאישות בכלל סגאה היא ע"כ והביאו ר"ע ז"ל אבל אין נראה כן מתוך דברי הרמב"ם ז"ל:

פרק ט

פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. פי' הר"ן ז"ל בלשון שני שיאמרו שאתה למדת מהם שאף הם מזלזלין בנדרים ע"כ: **א"ל א"כ אין נדרים ומודים** וכו' גרסי'. וגם ה"ר יהוסף ז"ל מחק מלות נשאלים לחכם. ובגמרא אביי אמר אין נדרים פי' אין נתרין יפה כלומר שבלבו מקיים הנדר ומחמת בושה אומר שלדעת כן לא נדר ורבא אמר א"כ אין נדרים נשאלין לחכם שאם פותחין בכבוד המקום בלא חרטה אחרת כל אחד ואחד כשידור פעם אחרת יפתח זה הפתח לעצמו ויתיר נדרו בפני עצמו ואתי לזלזולי דהתורה אמרה לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו. והרמב"ם ז"ל נקט בפירושו כשמעתיה דרבא ומשמע דלא הוה גריס מלות אמרו לו אלא כולה מילתא דר' נדוק: **שפותחין לו בכבוד אביו ואמו** דכיון שהשגיף פניו להדיר אביו ואמו גם בשעת התרה נמי אם אין לו חרטה גמורה יחלוף פניו ויאמר שלא היה מניח בשביל כבודם. ירושלמי הכל מודים בכבוד רבו שאינו מעמיד ומשקר כמו שמשקר על כבוד המקום דתנן ומורא רבך כמורא שמים הלכך אין פותחין בו: **ב ועוד אמר ר' אליעזר.** בנזיר פ' בש"א הקדש טעות הקדש דף ל"ב: **פותחין בנולד** וכו' בגמ' בעי מ"ט דר' אליעזר דהא מסתבר טעמייהו דרבנן דפתיחת נולד לא הוי חרטה מעיקרא ומפ' רב חסדא טעמיה דר' אליעזר דאמר קרא כי מתו כל האנשים משה נדר לשבת במדין והלא לשוב למצרים ופתח לו הקב"ה פתח שאם היה יודע שמתו שונאיו לא היה נודר ואע"פ שנדר ליתרו חמיו מ"מ עיקר הנדר היה משום דבלאו הכי לא היה יכול לשוב למצרים מפני שונאים וחכמים סברי דהנהו כיון דלא, מתו אלא ירדו מנכסיהם עניות לאו נולד הוא דעניות מילתא דשכיחא היא ומילתא דשכיחא ודאי פותחין לו בה וה"ק ליה הקב"ה למשה באותה שעה קודם שנדרת כבר מתו פי' שירדו מנכסיהן ולא הוי נולד ולהכי איסתרי בההיא חרטה אבל בנולד לאו היינו חרטה להתיר בה את הנדר. וכתב בית יוסף בסימן רכ"ח בשם תשובות לרמב"ן ז"ל דהא דקי"ל דמיתה הוי נולד אפילו היה חולה היה ביותר חשיב נולד משום דרוב חולים לחיים וא"ת כיון דטעמא דפותחין בנולד דשכיח טובא היינו משום דהוי כנדר טעות א"כ לא הוי מצרכי לישאל לחכם עליו דהא חד מד' נדרים שהתירו חכמים הוא נדרי שגגות י"ל דכנדר טעות הוי אבל לא נדר טעות ממש. דנדרי שגגות דתנן היינו שיש בעיקר הנדר שגגה גמורה כאומר שאין אשתי נהנית לי שהכתה את בני או שגנבה כיסי ונמצא שלא הכתה ושלא גנבה א"כ היה אונס גמור כגון שהפסיקו נהר או חלה בנו דזה מן השמים כמתנה בנדרו אבל כל שאין בעיקרו שום שגגה ושום אונס אלא שנדר משופי הלב אם יש לו פתח של אונס ושל שגגה הרי נדר זה של שאין כאן שגגה גמורה ולא אונס גמור ומ"מ יש לו היתר בשאלה לחכם הואיל ויש לו עכשיו טעות שהוא מתחרט מחמת אונס קלא שהיה לו ועכשיו עבר והיינו דפותחין לו בחרטה דלבך עלך או בפתח שגגה דאילו היית יודע. כך כתוב בתשובות להרמב"ן ז"ל סימן רע"ג עכ"ל ז"ל: **שאיני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר.** תוס' אע"פ דף ס"ג ואית דגרסי בלי יוד כמו שכתבנו פעמים רבות. ופי' רש"י ז"ל סופר אית דאמרי תלמיד שהוא צריך לו ואית דאמרי גזבר שצריך לו ג"כ: **קונם לבית זה שאיני נכנס.** ירושלמי ר"פ בני העיר. וביד פ' ששי דהלכות שבועות סי' י"ב ובפ"ח דהלכות נדרים סימן ה'. ובטור יורה דעה סימן רכ"ח וסימן רכ"ט רוב פירקין: **ג שהם כנולד ואינם בנולד.** פי' שאסרום חכמים כנולד אע"פ שאינם כנולד ומדקתני הכי משמע דפותחין לו בהם ומתירין לו אבל בלא התרה לא. ור' יוחנן מפרש דמתני' בנדר טעות מיירי פי' דבשעה שנדר שלא ישא אותה בעבור שאביה רע אינלאי מילתא דבאותה שעה כבר היה מת אביה או עשה תשובה ור"מ גזר מת כבר אטו לא מת ואין חכמים מודים לו דלא גזרינן מת כבר אטו לא מת הלכך נדר טעות הוא מעיקרא ואפי' התרה לא בעי עכ"ל הרא"ש. נראה מפירושו ז"ל דגרסי' במתני' ואין חכמים מודים לו ויישב ג"כ לפי גרסא זו כל סוגיית התלמוד אבל ביד פ' ששי דהלכות שבועות רפ"ח דהלכות נדרים וסימן ב' משמע דמהרי"ק ז"ל גריס נמי וחכמים מודין

לו וכן הוא בירושלמי. ובטור יורה דעה סימן רל"ב: **ד ועוד אר"ם וכו'**. ב"י פ' ששי דהלכות שבועות סימן י"א. וכתוב שם בכסף משנה ומדקתני ועוד משמע דכי היכי דבקמייתא חכמים מודין לו ה"ה בבתרייתא ע"כ: **פותחין לו מן הכתוב שבתורה**. פי' לר' אליעזר דריש פירקין ס"ל נמי כר' מאיר דבמצוה אחת כגון הכי דמתני תנא לא חמירא להו לאינשי כולי האי ואי אפילו אדעתא דהכי נדר לא יבקר לומר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר אבל בכבוד המקום אין שום אדם שיעיז פניו לומר שאפילו היה יודע שהוא מקל בכבוד המקום היה נודר ואפי' לא היה נמנע בעבור כך מתחלה יבקר לומר כן וכן נמי הא דאסיקנא בפ"ד נדרים דלא פתחינן ביה בוטה כמדקרות חרב וכו' הכהו נמי שאני דהוו איומים גדולים ואי אפילו אדעתא דהכהו נדר יתביים לומר כן נמצא שאין נדריו ניתרין יפה אבל הכי דמני הגא לא חמירי לאינשי כולי האי הר"ן ז"ל וכבר פירשו ר"ע ז"ל: **אילו היית יודע שהיית עובר על לא תקום ולא תטור** וכו' כגון שנדר שלא להשאיל כליו לשכניו מפני שלא השאילו לו: **ועל לא תשנא את אחיך**. כגון שנדר שלא לשאול בשלומו: **וחי אחיך עמך שמא יעני** גרסי'. ופירוש יהיה עני ואין אתה יכול לפרנסו מפני נדרך ואית דגרסי או שמא יעני ולא מצאתי זכר לדבר. ובגמרא פריך ונימא ליה דמפי לי לפרנסו בהדי כולי עלמא מפרנסנא ליה ורשאי הוא בכך אע"פ שאסור עליו נכסיו שהרי לא יתן בידו אלא ליד גבאי וכיון שאם רצה הגבאי ליתן מה שנתן לאחר שרי דה"ל כי ההיא דתנן נותנו לאחר לשם מתנה והלה מותר בה ומשני כל הנופל אינו נופל ליד גבאי תחלה אלא קרובים מתגלגלין עמו תחלה ואם אין ספק בידם או יפרנסוהו הגבאים. בפי' ר"ע ז"ל וכל המודר הנאה מחברו בנדר בפניו שלא יהנה ממנו אין מתירין לו אלא בפני חברו וכו'. אמר המלקט עיין בתוספות ז"ל בדף ס"ה דמכלתין וגם בפי' הר"ן ז"ל דאיכא מ"ד דדוקא כשהנדר לצורך חברו כנדר שנדר משה ליתרו ושבועת לדקיהו לנבוכדנצר וכו' ע"ש. וביורה דעה סימן רכ"ה. ואע"ג דשבועת משה ליתרו כו' [עי' בתוי"ט]: **ה והיתה כתובתה ארבע מאות זוז**. כך הגיה ה"ר יוסף ז"ל: **א"ל רבי שמני מאות דינרים הניח אבא** מוקמינן לה בגמרא בקרקע שוה ת' מאות זוז דאי מטלטלי ממש הא קיימא לן מטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפילו מיניה דידיה ודלא כר' מאיר דבפ' האשה שנפלו והא דקתני אפילו אתה מוכר שער ראשך ושער הראש מטלטלי הוא דבשתא שער ראש עסיקי' דעומד להגזז וכל העומד להגזז כגזוז דמי לאו למיגבא מיניה כתובה קאמר אלא ה"ק אפילו פי' לעולם אתה חייב לפרוע לה כתובתה מכל נכסים שיבואו לידך ואפילו אתה מוכר שער ראשך למזונותיך בשביל זה לא תפטר מכתובתה ואין קורעין כתובתה שאם ימצא לאחר מכאן תחזור ותגבה אבל אה"נ דמסדרין לי כדין בעל חוב אלא ה"ק ליה אפילו אתה עושה לפנים משורת הדין ואינך רוצה בסדור לא תחשוב להפטר לעולם אין קורעין כתובתה כדי שאם ימצא לך לאחר זמן תחזור ותגבה דנהי דתנן בערכין ר"פ שני נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום וההיא מערכין גמרינן לה ה"מ לענין השג יד אבל לענין סדור לא הרא"ש והר"ן ז"ל על סוגיית התלמוד: **ו פותחין בימים טובים** וכו' פ"ד נדרים דף כ"ה ודף כ"ו. ובטור א"ח סימן תק"ע וביורה דעה סימן רע"ו. וכתיב בבית יוסף שם סימן רכ"ח לדעת הרמב"ם ז"ל שנראה בהדיא מדבריו דבפ' ששי דהלכות שבועות שהנשבע או הנודר בעצמו יפתח פתח לעצמו אבל החכם אינו פותח לו פתח בתחלה דקיימא לן כמ"ד אין פותחין בחרטה ומשום דאשכחן מתני' טובא דתנו דפותחין בחרטה דתנן פותחין לאדם בכבוד עצמו ובניו וכו' פותחין בימים טובים ובשבתות פותחין לו מן הכתוב שבתורה לפיכך נראה דהנך שאני שיש בהן דבר מצוה ומש"ה אע"פ שהוא רוצה לקיים שבועתו צ"ד פותחין לו כדי שיתחרט ויתירו לו ע"כ. ופי' פותחין בימים טובים ובשבתות שאומרים לו אילו היית יודע שאסיר להצטער בשבת היית נודר אם אמר לאו מתירין אותו. ופי' הר"ן ז"ל ולא חיישינן שמא יבקר דכיון דמצוה אחת היא לא חמירא לאינשי כולי האי ולא משקר כדחיישינן על כבוד המקום דריש פירקין דמשקר ע"כ. ורמוז הוא בפי' ר"ע ז"ל. וב"י בהלכות שבועות פ' ששי סימן י"א ובפ"ג דהלכות נדרים סימן מ': **עד שבא ר"ע וכו'** ירושלמי פ"ד נדרים. ועיין במה שכתבתי לעיל פ"ג סוף סימן ב'. וב"י כולה מתני' עד סוף סימן ז' פ"ד דהלכות נדרים סימן י"ח: **שהנדר שהותר מקצתו** וכו' וה"ה שהשבועה שהותרה מקצתה הותרה כולה, הותר מקצתו הותר כולו ואפי' לא בירוש' מלכתיב ככל היוצא מפיו יעשה דמשמע דוקא בשכולו קיים הר"ן ז"ל. וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל שהנדר שהותר מכללו הותר כולו: **[ז] קונם שאיני נהנה לכלכם**. הותר אחד מהם ע"י חרטה בהתרת חכם או מעצמו כגון שהיה אביו אחד מהם הרא"ש ז"ל. ורבא פ"ד נדרים מוקי לה במעמיד לשונו הראשון בשעה שבוא בא להתיר את נדרו ואליבא דרבה מיפרשי לה התם במשנה לשון שוי דרישא דמתני' כגון דאמר בתחלה לכלכם ועכשיו הוא משנה לומר שאילו היה יודע שאביו ביניהם היה אומר לזה ולזה ובמציעתא מיירי דאמר בתחלה לזה ולזה ועכשיו משנה לומר שאילו היה יודע שאבא ביניכם היה אומר כלכם חוץ מן אבא וסיפא דקתני הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין דאמר לכלכם בין בתחלה בין בסוף א"נ דאמר לזה ולזה בתחלה ובסוף דכיון שהוא מעמיד דבריו הכל אחד והראשון והאחרון לאו דוקא אלא ר"ל אחד מהם ודחי לה רבא: **הותר הראשון הותרו כולן** בנזיר פ' מי שאמר ואני וכו' דף כ"א. סימן הו' הכתוב במתני' צריך למוחקו משם ואם יש לחלוק מתני' הוא מכילד אמר קונס: **הותר האמצעי הימנו ולמטה מותר הימנו ולמעלה אסור**. י"ס דלא גרסי ליה ונראה שהיא ברייתא דגם לעיל פ"ד נדרים דף כ"ה קאמר דייקא נמי דקתני הותר האמצעי וכו' וכתבו רש"י והרא"ש בשהיא ברייתא גם בפ' מי שאמר וכו' ואני דף כ"א במסקנא קאמר תא שמע דתניא בהדיא הותר הראשון וכו' הותר האמצעי וכו' גם בירוש' ליתא להאי בבא גם בתלמוד המוגה ע"י הרב בצלאל אשכנזי ז"ל שחסר שם כל הפלוגתא בבות דהותר הראשון ודהותר האחרון ודהותר האמצעי השתי בבות הניחם ובבא דהותר האמצעי לא הגיהה. וגם ה"ר יהוסף ז"ל מחקה. ומ"מ הילך פי' הברייתא הימנו ולמטה שאחריו מותר ומכל שכן הוא שמותר הימנו ולמעלה שלפניו אסורין: **שאני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריך פתח לכל אחד ואחד**. כך נ"ל והפירוש דכל חד וחד הוי נדר באפי נפשיה כיון דאדכר קרבן אכל חד וחד הא לאו הכי לא שנא אמר לזה ולזה בווין או לזה לזה בלא ווין בלא הוי ור"ה הוא ומתוך פי' הרמב"ם ז"ל משמע דפסק הלכה הוא שכשאומר לזה ולזה בווין או אם הותר הראשון הותרו כולן ואם הותר האחרון האחרון לבד מותר אבל כשאומר לזה לזה בלא ווין או צריך פתח לכל אחד ואחד כיון שלא הזכיר וו הנוספת וכך הוא נ"כ שם ב"י בפ"ד דהלכות נדרים סימן י"א והזכיר דבריו בשלחן ערוך סי' רכ"ט אלא שצריך להגיה הספרים המוטעים בין ב"י בין בשלחן ערוך. ואיתה להאי בבא בירושלמי דפ' המגרש ודפ' שבועת הפקדון: **ח קונם יין שאיני טועם שהיין רע למעים** וכו'. ב"י פ"ח דהל' נדרים סימן ז'. ואיתה סוף פ' שלשה שאכלו: **הותר במיושן** בלא פתח כלל וכן נמי הותר בכופרי בלא פתח כלל דלא נתכוון לעולם למיושן ולכופרי הר"ן ז"ל: **אמרו לו והלא המיושן יפה למעים** וכו' **והלא הכופרי יפה ללב** וכו' בגמרא פריך ומאי איצטרך לומר שהיין טוב למעים ובצל כופרי יפה ללב והלא אפילו לא יהו טובים ולא רעים מותר בהם כי לא נדר אלא מפני שהם רעים ומשני הכי קאמר הלא שאינם רעים ועוד שאדרבא הן יפים ופירשו תוס' ז"ל כופרי על שם מקומו וכן בצל כופרי ובערוך פי' שהוא לשון כפר שהוא של כפרים. והרא"ש ז"ל פי' בפ"ד נדרים דהתם דף כ"ו מייתי לה וז"ל כופרי יפה ללב בצל הגדול שנתבשל כל צרכו כמו ורבעם בצל כופרי ע"כ. ולע"ד נ"ל דמדתנן בפ' שני דתרומות תורמין בצלים מבני המדינה על הכופרים אבל לא מן הכופרים על בני המדינה משמע דכופרים לשון כפרים. בפי' ר"ע ז"ל ודוקא שאמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר כלל או הייתי מתנה על היין והייתי אומר ישן מותר וכו' עד סוף. אמר המלקט וזה השקט עצמו בכל הבבות דבפירקין ודפ"ד נדרים הרמב"ם ז"ל וז"ל שם פ"ח אבל אם אמר כשהגיע אליהם אילו הייתי יודע שאבי ביניכם הייתי אומר כלכם אסורין חוץ מאבי הרי כולן אסורין חוץ מאביו שהרי גילה דעתו שלא הותר מקצת הנדר אלא כמו שנדר היה נודר ומתנה על אביו ע"כ: **ט בכבוד עצמו** וכו'. ולא חיישינן שיבקר מתוך הבושת. ירוש' תניא ר' יהודה בן בתירא אומר אין פותחין לאדם אלא בכבוד עצמו בלבד. וב"י שם בשבועות פ' ששי סימן י"א: **ועל בנותיך יהו אומרים** בנות גרושה הבי"ת בשב"א שהוא סמוך. כך מ"מ. **מה ראתה אמן של אלו להתגרש** לע"ד שלשון דחוק דלא ה"ל למיתני אלא מה ראה אביהן של אלו לגרש את אמן או בקצור כלשון הרמב"ם ז"ל שם ב"י מפני מה נתגרשה אמן של אלו וגם בנזיר שינה הלשון וכתב מה ראה פלוני לגרש את אשתו אלא שמצא עליה שם רע. ונלע"ד דתנא שני מיני פתחים קתני בנות גרושה אם הגרשה בפרהסיא ואם נגרשה בצנעא הרואים אותה מתגרשת בצנעא יאמרו מה ראתה אמן של אלו להתגרש בצנעא אם לא שמפני דבר ערוה נתגרשה: **י קונם שאני נושא את פלונית** כעורה והרי היא נאה. כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל בכולו נאה בויו כו' וב"י פ"ח דהלכות נדרים סימן ג' וז"ל שאיני נושא את פלונית הכעורה ונמצאת נאה שחורה ונמצאת לבנה קצרה ונמצאת ארוכה וכתוב שם בכסף משנה וה"ה מ"ש מאומר קונם שאני נושא פלונית שאביה רע ושמע שמת או שעשה תשובה אע"פ שאחר הנדר מת או עשה תשובה מותר כתב הריב"ש כבר תרגמה הרשב"א ז"ל דשאני התם היא לפי שאין כעורה נעשית נאה לכך לא היה בדעתו שתהא מותרת לכשתהא נאה אבל באביה רע עשוי הוא לעשות תשובה כו' [עי' בתוי"ט מ"ש בשם הר"ן] וכתב עוד הר"ן ז"ל אי נמי אי אמר שאיני נושא אשה שהיא כעורה כדקתני שאביה רע ה"נ דמשמע כל זמן שהיא כעורה אבל הכא כיון דלפלונית כעורה קאמר לא משמע כתולה נדרו בדבר ע"כ. והמצא לדברי הר"ן ז"ל בדף ס"ה ריש ע"ב דאיתה למתני' בריש פירקין דף ס"ה דפריך מינה לר' יוחנן דפי' מתני' דלעיל ר"מ אומר פותחין בנולד בנדר טעות דהא מתני' דהכא אשמעי' דין נדר טעות ואמאי תנייה תרי זימני לדבריו וקאי בקניא: **לבית ר' ישמעאל ויפוה**. תנא שן תותבת היתה לה שנפלה שינה והושיבה שן אחרת במקומה והושיב לה ר' ישמעאל באותו מקום שן של זהב משלו והיינו שיפוה: **ובי שביב ר' ישמעאל** פתח עליה ההוא ספדנא בנות ישראל על ר' ישמעאל בכינה המלבישכם שני וכו' כדכתיב גבי שאול. בפי' ר"ע ז"ל דת"ק לא שרי אלא בזמן שהיה הנדר טעות מעיקרו כגון שהיתה יפה בשעת הנדר פי' שאם היה יודע שהיא נאה לא היה נודר אבל אם היתה כעורה וייפוה הרי חל הנדר וכתיב בספר הלבוש יו"ד סי' רל"ב סעיף ו' ונ"ל דאפי' פתח אינו להתיר הנדר ע"י פתח זה דייפוה דנולד דלא שכיח הוא ע"כ. בסוף פי' ר"ע ז"ל ור' ישמעאל סבר שאע"פ שלא נעשית יפה אלא לאחר הנדר מותר ע"כ. אמר המלקט דס"ל כר' אליעזר דריש פירקין דפותחין בנולד הר"ן ז"ל: **אל שאול בבינה**. גרסי' שכן הוא בפסוק וי"ס דגרסי' המלבישכם שני עם עדנים וגו':

פרק י נערה המאורסה. פ"ד אחין דף כ"ט ובפ' אלו נערות דף ל"ט ובפ' נערה שנתפתתה דף מ"ו ובפירקין דע"ד ובפ"ק דקדושין דף ד': **אביה ובעלה**. משום דלא תימא או אביה או בעלה הכי תני ומפרש לה בסיפא ופי' הרא"ש ז"ל והא דלא תני אביה ובעלה מפירין יחדו אין זה לשון המשנה ע"כ. וב"י בפי"א דהלכות נדרים סימן ו' ז' פ': וכתב הר"ן ז"ל נערה וכו' נערה דנקט לאפוקי בוגרת שאין לאביה רשות בה ואינו מפר נדריה וארוס נמי בלא שותפותיה דאב לא מצי מפר ע"כ. אביה ובעלה מפירין דבי ר' ישמעאל מפיק לה מקרא דכתיב בין איש לאשתו בין אב לבתו דמשמע דבאשה אחת מיירי ברשות שאב והבעל שולטין עליה ובין שניהם מפירין אבל כל חד לחודיה לא דמשמע שהיא בין שניהם והם שותפים בה כן פי' הרא"ש ז"ל וכן משמע שפירש נ"כ רש"י ז"ל וז"ל והיא דכתיב בהאי קרא לא צריך דאי משום איש לאשתו לא צריך דהרי כבר נאמר למעלה אלא מכאן לנערה המאורסה דבין שניהם מפירין נדרים דאיש מפר חלקו באשתו ואב מפר חלקו בבתו ע"כ. וז"ל הר"ן ז"ל משמע ליה דבנערה המאורסה מיירי מדכתיב בההוא קרא בנעוריה בית אביה ומדסמך אב לבתו בהדי איש משמע דאב ובעל מפירין נדרים ע"כ. ורבה מייתי לה מקרא דכתיב ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה וכרבי' ואימא האי קרא בנשואה כתיב ומשני אי משום נשואה קרא אחרינא כתיב ואם בית אישה נדרה וע"ש עוד: **ולא הפר הבעל** אלא שתק מע"ל רש"י ז"ל. וכתב הרא"ש ז"ל קמ"ל דעד דמפירין שניהם בבת אחת כלומר שלא יהא הפסק שעה בין שתי ההפרות שלא היה האחרון יכול להפר כגון הכא שקודם שנתאלמנה לא היה ראוי להפר הלכך נתבטלה הפרתו ואפילו אם יפר הראשון עמו פעם שנית אינו מועיל וכן משמע לישנא דמתני' דמדמי הך קיים להפר האחד ולא הפר השני ביום שמעו דשוב אין תקנה. ויש מפרשים דיש תקנה אם יפר הראשון

עם בנית וראשון עיקר ע"כ: **ואין צריך לומר שקיים אחד מהם**. בגמ' פריך השתא הפר זה בלא זה אמרת לאו כלום הוא קיים אחד מהם צריכא ליה לתנא למיתני בתמיה דאע"ג דאורחיה דתנא למיתני זו ואין צ"ל זו היינו דוקא במילי דלא דמו אהדדי דאע"ג דאתיא בתרייתא מק"ו מקמייתא תני לה אבל הכא חדא מילתא הוא דהפר אחד וקיים אחד היינו ממש הפר זה בלא זה ועדיפא מינה ומשני כי איצטריך ליה כגון דהפר אחד מהן וקיים א' מהם וחזר המקיים ונשאל על הקמתו מ"ד מאי דאוקים הא עקריה קמ"ל דבעי' דשניהם מפירין בבת אחת וכו' כדפי' רע"ב ז"ל. והקשה הרשב"א ז"ל אמאי אמרינן דהפרה קמייתא בטלה לה דהא לבתר דאיתשיל על הקמתו כיון דחכם עוקר את הנדר מעיקרו הרי הוא כאילו לא הקים כלל וכדתנן בפ' האיש מקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצא עליה נדרים אינה מקודשת הלכה לפני חכם והתירה ה"ז מקודשת דחשבי לה כאילו לא היה עליה נדרים כלל בשעת קדושין ה"נ לבתר דאתשיל נהוייה להאי הפרה כאילו לא הקים מעולם. ולדידי לאו קושיא היא כלל דקדושין מתוך שהוא מעשה גמור אע"ג דכל זמן שלא התירה לא חיילי כי התירה אמרי' דאיגלאי מילתא דמעיקרא חיילי אבל הפרה דהך מהני קלשא לה ספי דבאפי נפשה לאו מידי היא אלא בצרופא דאידך ואפי' בצרופא דאידך לא מהניא כל זמן שאינם ראוין להצטרף ביחד וכדתניא דהפר אחד מהם ומת בטלה לה הפרתו הלכך כיון דהפרה דחד אפי' כי לא הקים חבריה קלישא טובא כל היכא דהקים כיון דהשתא לא חזיא לאיצטרופי בטלה לה לגמרי דכיון דלא חזיא השתא לא חזיא נמי בתר זימנא עכ"ל הר"ן ז"ל בקיצור. ובטור יו"ד סימן רל"ד: **ב מת האב לא נתרוקנה** וכו'. עד סוף סימן ג' ביד שם פי"א סי' י' וי"א י"ח: **לא נתרוקנה רשות לבעל**. דאמר קרא בנעוריה בית אביה דמשמע בית אביה ולא בית בעלה והאי קרא מוקמי' ליה בנערה המאורסה כדכתיבנא בריש פירקין מדתנא דבי ר' ישמעאל: **נתרוקנה רשות לאב**. כאדם המריק שקו ונותן לחברו כל מה שהיה בשק כן הבעל משאר ריקן והוריש לאב כל זכות שהיה לו כך הרא"ש ז"ל. ורבה מפיק לה בגמרא מקרא דכתיב ואם היו תהיה לאיש שתי הויות במשמע ולעיל מיניה כתיב הפרה לאב וסמיך ליה שתי הויות מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה כלומר שמת ארוס ראשון וראויה להתקדש לאחר לקודם הויה ראשונה שלא נתארסה לעולם והיא יושבת נערה בבית אביה מה קודמי הויה ראשונה אב מפר נדריה אף קודמי הויה שניה אב מפר. ופרכינן אימא ה"מ דאב מפר בקודמי הויה שניה בנדרים שלא שמען הארוס הראשון קודם שמת דהיינו דומיא דקודם הויה ראשונה אבל בנדרים ששמע כאן הארוס ראשון קודם שימות ולא הספיק להפר אין האב מפר לבדו עד שתחזור ותתארס ויפר הוא והארוס האחרון. ומשנינן אי בנדרים שלא נראו לארוס ראשון בלחוד מאי מפר למה לי למיכתב ואם היו תהיה לאקושי הויות אהדדי הא מבנעוריה בית אביה נפקא דמשמע כל כמה דיתבא בית אביה מאי מפר הלכך ע"כ כי אתא ואם היו תהיה לאיש לנדרים שנראו לארוס הוא דאתא: **שהבעל מפר בבגר**. כדאמרי' במסכת כתובות הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה וכל הנודרת על דעת בעלה נודרת במאכילה והואיל והוא חייב במזונותיה כי נודרת יכול להפר לה ובגמרא פריך היכי דמי אילימא שקדשה כשהיא נערה ובגרה לאחר שנתארסה מכדי מיתה מוציאה מרשות אב שהרי יכולה לקדש עצמה אע"פ שהיא נערה אם מת אביה ובגרות ג"כ מוציאה מרשות אב לגמרי שאין לו רשות לא לקדשה ולא למכרה וא"כ מה במיתת האב לא נתרוקנה רשות לבעל אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל ואי מוקמת לה שקדשה כשהיא בוגרת וקתני שאין האב מפר אלא הבעל הואיל והגיע זמן אע"פ שלא נכנסה לרשותו הא תנינא לה בסמוך בוגרת ששהתה וכו' וכיון דתנינא בתר הכי פלוגתא דר' אליעזר ורבנן אמאי איצטריך למתנייה ומשני אי בעית אימא הכא דוקא ובסמוך לאשמועינן פלוגתא דר' אליעזר ורבנן ואב"א משנה דבוגרת דוקא והכא איידי דנקט רישא בזו יפה כח האב איצטריך ליה למיתני סיפא בזו יפה כח הבעל. בפי' רע"ב ז"ל והאב אינו מפר בבגר כדכתיב בבית אביה בנעוריה נראה דלאו בדוקא נקט האי קרא דברים פרשת נדרים דלא מיירי בארוסה דהה"נ דמצי למנקט קרא דבנעוריה בית אביה וכן בכסף משנה פי"א דהלכות נדרים סימן ז' כתב ומ"ש ועד מתי אביה מפר עד שתבגר גם זה שם ומקרא מלא דבר הכתוב בפרשת נדרי אב בנעוריה בית אביה ולא בגרת ע"כ: **ג נתגרשה בו ביום** כו' **אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה**. גמרא אמר שמואל מנא ה"מ דארוס אחרון מפר נדרים שנראו לארוס ראשון דשמיע ליה וגם קבלה מרבו דהא דקתני מתני' בו ביום בשביל ארוס נקטיה ולאו משום שמיעת אב דשמע ארוס בו ביום ומש"ה דוקא בו ביום אבל ביום שלאחריו לא ועל כרחך בשמע עסיקינן דאי לא בו ביום למה לי ומשני דאמר קרא ואם היו תהי' לאיש ונדריה עליה והאי עליה קרא יתירה הוא דה"מ למיכתב ואם היו תהיה לאיש ונדריה או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה והוה שמעי' מינה דארוס מפר בקודמין מדקאמר אשר אסרה דמשמע לשעבר למה לי למיכתב עליה אלא מופנה ויהא הוא לרבות אף נדרים שנראו לארוס ראשון ארוס אחרון מפר שארוס מפר בקודמין אבל אין הבעל מפר בקודמין כדתנן בסמוך: **זה הכלל כל שלא יצאת לרשות עצמה** וכו'. פי' שהרי זו לא יצאה לרשות עצמה כשנתגרשה היתה ברשות אביה ה"ר יהוסף ז"ל. ומפ' בגמרא בפ' ואלו נדרים דף פ"ט לאתויי הלך האב עם שלוחי הבעל או שלוחי האב עם שלוחי הבעל שאע"פ שהיא עם שלה"ב כיון שהאב או שלוחיו הלכו עמה לא יצאת מרשות אביה ואביה ובעלה מפירין נדריה. ועי' בפירקין לקמן סוף סי' ט'. ובטור יו"ד סי' רל"ד ושם בבית יוסף נתן טעם אמאי שינה בטור והחליף לכתוב ומת הבעל במקום ונתגרשה דקתני במתני': **ד דרך תלמידי חכמים** וכו'. ביד שם פ' אחד עשר סימן כ' כ"ה. ברע"ב ז"ל ושמעינן ממתניתין כו' [עי' בתוי"ט] אכן אני רואה שיש מחלוקות בדברי הפוסקים י"א שהבעל מפר בלא שמיעה אם אינו חרש וי"א אפילו פקח אינו יכול להפר עד שישמע וי"א דבין הבעל בין האב יכולין להפר בלא שמיעה אם אינם חרשים. עיין בשלחן ערוך שם סימן רל"ד סעיף כ"ה ובספר הלבוש שם: **ה בוגרת ששהתה**. פ' אע"פ דף נ"ז. ובפירקין דף ע'. ובגמרא פריך בוגרת למה לי י"ב חדש בשלשים יום סגי דבוגרת דינה כאלמנה דנותנין לה שלשים יום מפני שכבר יש לה תכשיטין ומלבושין ולא מצרכת לבוגרת י"ב חדש אא"כ נתקדשה ביום ראשון לבגרותה ותבעוה ליכנס ומשום דהאי אנפא דחיקא לחוד דאי הא לא ה"ל למיתני בוגרת י"ב חדש ומפרקינן הני בוגרת ושהתה י"ב חדש כלומר בוגרת כדינה או בשלשים יום או בי"ב חדש לפרקים והמירא ששהתה זמן הקצוב לה דהיינו י"ב חדש הואיל ובעלה וכו' כן פי' הר"ן ז"ל וכן משמע ג"כ שפירש רש"י ז"ל אבל מפי' הרמב"ם ז"ל משמע שהגירסא היא בוגרת וששהתה בווי ומשני הני ששהתה בלא ויו וה"פ בוגרת ששהתה י"ב חדש בבגרותה ואלמנה שנתקדשה לכל אחד מהם נותנין שלשים יום ולא בעי לתרוצי כדתריץ לה רב הונא בפ' אע"פ הבוגרת ששהתה שלשים יום וקטנה ששהתה י"ב חדש משום דרב הונא איתותב התם הלכך מוקמי ליה לפרש י"ב חדש דאבוגרת קאי ע"כ: **וחכמים אומרים אין הבעל מפר יחידי עד שתכנס לרשותו**. וחכמים היינו ר' יהושע דהוא בר פלוגתיה דר' אליעזר בכל דוכתא הר"ן ז"ל. גמ' אמר רבה ר' אליעזר ומשנה ראשונה דפ' אע"פ אמרו דבר אחד דכמו דר' אליעזר חשיב לה ככנוסה לענין נדרים הואיל והוא חייב במזונותיה ה"נ משנה ראשונה חשבי לה ככנוסה לענין להאכילה תרומה כדתנן התם הגיע זמן ולא נישאו או שמתו בעליהן אוכלות משלו ואוכלות בתרומה זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו אין האשה אוכלת עד שתכנס לחופה א"ל אביי דילמא ע"כ לא קאמר במשנה ראשונה אלא בתרומה דרבנן כגון בזמן הזה או בעציץ שאינו נקוב או בפירות שנכנסו מח"ל לארץ אבל נדרים דאורייתא אין ארוס מפר אפילו לאחר שנתחייב במזונותיה אימא לך דלא מצי מפר בלא שותפותיה דאב א"נ ע"כ לא שמעת ליה לר' אליעזר אלא גבי נדרים ולא משום דחשיב לה כנשואה אלא כדרב פנחס משמיה דרבא דאמר כל הנודרת על דעת בעלה נודרת והכא נמי כיון דאיהו מפרנס לה ודאי לא נדרה אלא על דעתיה אבל בתרומה אפילו דרבנן לא אכלה דאיכא למימר דנהי נמי דאיהו מפרנס לה איכא למיחש משום סמפון דקסברי בדיקת חוץ ע"י קרובות לאו שמה בדיקה ולשמא תשקה נמי איכא למיחש שמא לאו דוכתא מייחד לה: **עד שתכנס לרשותו**. בטור י"ד סי' רל"ד כתב דדוקא בכניסתה לחופה אבל מסירה לשלוחיו לא סגי לענין הפרת נדרים אלא בין הוא בין אביה עמו אין יכולין להפר ע"כ. ובספר ש"ע שם סי' רל"ד סעי' ז' כתב בשם יש אומרים דעת הטור: **ו שומרת יבם**. פ"ד אחים דף כ"ט. ובתשובות הרשב"א ז"ל סי' תכ"ח. ופי' הרב יהוסף ז"ל בין לשני יבמין פי' ואחד כבר עשה בה מאמר ע"כ: **ר' יהושע אומר לאחד ולא לשנים**. ביד שם פי"א סי' כ"ג: **אין היבמה גמורה ליבם** כשם וכו' כתב הר"ן ז"ל דבקצת נסחי גרסי' במתני' אין היבמה גמורה לאישה וקרי לה ליבמה אישה ש"מ דבשעשה בה מאמר עסיקי'. וגם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה אין היבמה גמורה לאישה: **ז האומר לאשתו כל נדרים שתדורי** וכו'. בפירקין דף ע"ב ובפ' שני דנזיר דף י"ב. וביד פי"ג דהלכות נדרים סימן ס'. וכתב הרא"ש ז"ל על הברייתא שאמרה כלשון משנתינו כל נדרים שתדורי לא אמר כלום דלא דקדק התנא יפה בזה דקאמר שתדורי אלא שנדרת הוא דבעי למיתני דקיימא לן דלא אפשר להפר קודם שנדרה כרבנן ע"כ. וכן כתב הר"ן ז"ל דהוא עתיד כמקים עבר ודכוותה אשכחן טובא: **שבאו לכלל איסור**. שכבר נדרה וקא חייל עלה ואפ"ה מיפר כ"ש דמיפר אותן נדרים שלא באו לכלל איסור כשיבואו דעדיין לית בהו משמשא אבל לענין קיום אי אפשר שידון כך דנדרים שכבר באו לכלל איסור דין הוא שיקיים הלכך לא אמר כלום לדברי הכל רש"י ז"ל: **אמרו לו הרי הוא אומר אישה יקימנו ואישה יפרנו** וכו' כלומר אע"ג דאיכא קל וחומר על כרחך הקישן הכתוב. וה"ר יהוסף ז"ל מחק מלות הרי הוא אומר: **ח הפרת נדרים** וכו'. ס"פ בתרא דשבת. ובגמרא בברייתא פליגי ר' יוסי ב"ר יהודה ור"א ב"ר שמעון אמתני' ואומרים עד מעת לעת יכול להפר וטעמייהו מקרא דכתיב מיום אל יום: **ויש בדבר להקל ולהחמיר**. כלומר פעמים שזמנו מרובה פעמים שזמנו מועט ולאפוקי ממ"ד מע"ל דלעולם זמנו שוה: **נדרה בלילי שבת**. בכניסה מפר בלילי שבת וביום השבת עד שתחשך והיינו להקל: **יפר בלילי שבת וביום השבת** שהלילה הולך אחר היום כדכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד רש"י ז"ל וכתב הרב יהוסף ז"ל פי' במה שאנו אומרים שהיום הולך אחר הלילה יש בו קולא שאם נדרה בלילה מפר גם ביום ויש בו חומרא כשנדרה ביום אינו יכול להפר בלילה ע"כ: **נדרה עם חשכה**. שנדרה בשבת סמוך לחשכה מפר עד שלא תחשך והיינו להחמיר ובדין הוא דליתני אינו מפר [כו' עי' בתוי"ט] וביד פי"ב דהל' נדרי' סי' ט"ו. עוד בפי' ר"ע ז"ל ואין כאן שבועה שהוא עוקר הנדר מעיקרו. אמ' המלקט היא דעת הרמב"ן והרא"ש ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל דעתו בהפך בפי' משניות וברפי"ג דהל' נדרים והאריך שם על זה מהרי"ק ז"ל: **וכתב בתוי"ט** שמ"ש ר"ע ז"ל ואם אינו יכול להכריזה מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו ה"ק שאם אינו יכול **להכריזה** סגי לי' במה שמבטל בלבו ואין צריך שיוציא לשון הפרה בשפתיו שכיון שאמר לה שלי אכלי ורצונו להכריזה אלא שאין ביכלתו כי מבטלו בלבו סגי אבל אפילו כשמכריזה ובשמעת לו צריך נמי שיהא מבטל בלבו ע"כ בקצור ונראה בעיני דפשוט הוא וליכא למיטעי בהכי. וכתב הרמב"ם ז"ל כיצד מפר אומר מופר או בטל או אין נדר זה כלום וכיוצא בדבר וכו' וכתוב בספר לקח טוב פי' מצות כ"ל לומר דמכפל הפר יפר מרבינן שאר לשונות של הפרה ע"כ:

פרק יא ואלו נדרים וכו'. פ' המדיר דף ע"ט. וביד כולה מתני' עד סוף סימן ב' רפי"ב דהלכות נדרים וסי' ב' ג' ז' ח'. ובטור י"ד סימן רל"ד: **שהוא מפר**. שהבעל מפר וכן האב מפר לבתו. בפי' רע"ב ז"ל בגמ' מפרש וכו' עד סוף. אמר המלקט כדתנן בפ"ק כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה: **שיש בהן ענוי נפש**. מפ' בגמ' דה"ה דמפר נמי נדרים שבינו לבינה אלא דנקט הני לפי שאלו מפר אותם לגמרי בין לעצמו בין לאחרים והיינו דהני מפר סתמא דהפרה עולמית משמע מה שאין כן בדברים שבינו לבינה שאין מפר לאחרים אלא לעצמו אפי' אם גרשה וחזר ונשאה אבל אם נשאת לאחר חל הנדר: **אם ארחץ**. בלשון קונם לא שייך אם אלא תנאי הוא שאמרה הנאת רחיצה אסורה עלי לעולם אם ארחץ היום: **אם אתקשט** וכו' מפרש בגמרא במסקנא דמתני' חדא קתני דהכי אמרה האסר הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום ושבועה שלא ארחץ דאיתסר עלה רחיצה לגמרי אפילו בזימנא חדא וכן נמי אם אתקשט דאמרה הנאת קשוט עלי לעולם אם אתקשט היום ושבועה שלא אתקשט כלל ור' יוסי לטעמיה דלניוול לא חייש כלל וליכא ענוי נפש וליכא למפרך דליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש דהכא ליכא תנאי כלל מדאתיא שבועה אתנאיה ועקרא ליה וכתב הר"ן ז"ל ונראה בעיני דלהכי נקטינן תנא להני תרי גווני לאשמועינן רביתא

דרבע

דרבנן והרי יוסי דרבנן דאע״פ שלא חל הנדר לגמרי מפר ומשום רבותא דרבנן נקט מילתא בתנאי ומשום רבותא דר׳ יוסי נקט שבועה שלא ארחץ בלא תנאי ואע״ג דחילא מהשתא לא מני מפר דברחיצה לר׳ יוסי ליכא ענוי כלל ע״כ: **ר׳ יוסי אומר אין אלו נדרי ענוי נפש**. דוקא ברחיצה הוא דאמר ר׳ יוסי דלא הוי ענוי נפש אבל בכביסת בגדים אשכחן בברייתא דאמר דהוי ענוי נפש דיש צער בכביסה טפי מברחיצה דערבובייתא דמאני מייתי לידיה שעמום אבל ערבובייתא דגופא לא מייתי רק שיחנא וכיבי וערבובייתא דרישא מייתי לידי עוירא והשעמום קשה מכולן שאין לו רפואה. ובגמרא בעינן לר׳ יוסי דאמר אין אלו נדרי ענוי נפש מהו שיפר אותם משום דברים שבינו לבינה ויהיו מופרין לכל הפחות לעצמו רב הונא אמר אינו מפר ורב אדא בר אהבה אמר מפר ותניא כותיה. וכתוב בבית יוסף שם סימן רל״ד דף רפ״נ ע״ב דהרמב״ם ז״ל דפסק בקישוט כר׳ יוסי וברחיצה כרבנן אפשר שהוא מפרש דכי תנן א״ר יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש לאו ארחיצה קאי אלא אקישוט והא דאמר אין אלו נדרי וכו׳ בלשון רבים היינו משום דקישוט הוי מיני טובא כיחול ופיקוס ועוד משום דת״ק אמר בין נשבעה שלא להתקשט בין נדרה מפר משום ענוי נפש אתא איהו למימר דליתא אלא בין נדר בין שבע אינו מפר משום ענוי נפש ע״כ: **ב הרי זה יפר. פירות המדינה הזאת עלי יביא** וכו׳. כך הגיה ה״ר יהוסף ז״ל. בפי׳ ר״ע ז״ל וכל מתני׳ דהאי פירקא אזלא כוותיה. אמר המלקט דכיון דתנא לעיל ר׳ יוסי אומר אין אלו נדרי ענוי נפש למה לי למיתנא תו הכא דברי ר׳ יוסי אלא שמע מינה כולה פירקא ר׳ יוסי היא אכן ברוב המקומות אני רואה הגרסא פירות מדינה זו וכן הוא שם ביד פי״ב דהלכות נדרים וכן בהרא״ש ז״ל וכן נראה ג״כ מפי׳ ר״ע ז״ל. בסוף פי׳ ר״ע ז״ל וכשתתאלמן או תתגרש תהיה אסורה בתשמיש כל אדם היינו אם הנשא אבל קודם שתנשא מותרת לחזור לו שהרי הופר הלכו וכן הוא מבואר בשלחן ערוך סי׳ רל״ד סעיף כ״ה. ולהלכתא ס״ל להרמב״ם ז״ל שם סימן ח׳ דתניי או אפילו איניש דעלמא יפר מטעם שהם דברים שבינו לבינה אבל הרא״ש והר״ן ז״ל כתבו ששם מטעם ששם נדרי ענוי נפש שמא תתגרש ממנו ע״כ: **ג קונם שאיני**. יש ספרים שאני וכדכתיבנא לעיל: **לבריות** עיין במ״ש לעיל ס״פ קונם: **אינו יכול להפר**. בגמ׳ דייק מדקתני אינו יכול להפר משמע דאין בנדר הזה ענוי נפש משום דיכולה להתפרנס משלו מכלל דבעל לאו בכלל בריות הוא אימא סיפא ויכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה אבל מדבעל לא אכלה אלמא בעל בכלל בריות הוא אמר עולא לעולם לאו בכלל הוא וחדא ועוד קתני הדא דבעל לאו בכלל בריות הוא ועוד דיכולה היא ליהנות בלקט וכו׳. ופי׳ רש״י ז״ל ואין יכול להפר דייתני׳ אכ״ע קא מהדר דאין יכול להפר אליבא דכ״ע משום דלאו נדרי ענוי הויין ולא דברים שבינו לבינה ע״כ. והרא״ש והר״ן ז״ל כתבו דבעל לא הוי בכלל בריות הלכך לא מיקרי ענוי נפש אלא דברים שבינו לבינה ואינו מפר לה אלא בעודה תחתיו וכי קיימא אכתי היכי אתיא שפיר דהא ודאי בעל אין פרנסתו אלא מן הבריות והוו לה בריות כחנוני שאין פרנסתו אלא ממנו דאמר יפר לאו קושיא דהתם אסרה לה לפירות חנוני אפילו בזמן שיביאם לה בעל וכדאסיקנא לעיל בגמרא הלכך יפר אבל הכא לא אסרה אנפשה פירות הבריות אלא הנאת הבריות הלכך כל היכא שהבעל לוקח אותם מותרת בהם שאינה נהנית מן הבריות אלא מן הבעל ע״כ. רבא אמר לעולם בעל בכלל בריות הוא ומה טעם קאמר אע״ג דלא קתני מפני שיכולה וכו׳ מנילא משמע דמה טעם קאמר מה טעם אינו יכול להפר מפני שיכולה ליהנות וכו׳ רב נחמן אמר לעולם בעל לאו בכלל הבריות הוא והאי דקאמר אינו יכול להפר אין צריך להפר קאמר והאי דקתני ויכולה ליהנות וכו׳ משנתגרשה קאמר דאז לא מני לאתהנויי מבעל אבל רבינו יעקב בעל הטור ז״ל ס״ל שם ביורה דעה סימן רל״ד דף רפ״ג דקונם שאיני נהנה לבריות האי נדרי ענוי נפש: **ויכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה** ולא קתני ובמעשר עני דמתני׳ איירי במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכתיב ביה ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה וגו׳ כתרומה דכתיב בה ונתתה תרומה לכהן וכיון שבעל הבית מחלקו טובת הנאה שלו כתרומה משום הכי לא תנייא במתני׳ דהא מיתסרא ביה אבל במעשר עני המתחלק בגרנות שמניחו בגרן כדכתיב והנחת בשעריך וכל הרוצה ליטול יבא ויטול מותרת ליהנות ובהכי מוקי רבא בגמרא לברייתא דקתני ויכולה ליהנות ג״כ במעשר עני ומטעם זה נמי תנן דיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה דכיון דלא כתיב בהו נתינה לא שייך טובת הנאה: **קונם כהנים ולוים** וכו׳. ירוש׳ סוף פ׳ האיש מקדש: **יטלו על ברחו**. בגמ׳ פריך מדקתני יטלו ע״כ ש״מ דטובת הנאה שיש לו כשיתננה לכהן או ללוי אחר במחזיק לטובה הינה ממון ולא מיתהוי כמאן דמתהני מיניה ובסיפא קתני כהנים אלו לוים אלו יטלו אחרים אבל נאלו לא אלמא טובת הנאה ממון ומוקי רבא לעולם כולה מתני׳ טובת הנאה ממון וסיפא ניחא דכהנים אלו יטלו אחרים ורישא היינו טעמא דיטלו על כרחו משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים שאי אפשר ליתנה לישראל וכן המעשר אי אפשר ליתנו אלא ללוי אע״ג דהרי נזרים הלכך כיון דאסרה עלייהו שויה עפרא בעלמא ואפקרה להאי טובת הנאה שיש לו בה: **יטלו אחרים** אפשר לומר דלאו דוקא יטלו בידם דאפילו הוא יכול ליתן להם בידיו ממש אלא אגב דקתני רישא יטלו תנא נמי סיפא יטלו ובסמוך בס״ד יתבאר יותר. וביד פ״ז דהלכות נדרים סי׳ י׳ י״א. ובטור יורה דעה סימן רכ״ז. וכתב ה״ר יהוסף ז״ל נ״ל לתת טעם לדבר מה הפרש יש בין רישא לסיפא כי בכאן בסיפא כיון שטובת הנאה של המעשרות הוא שלה אסור הוא נאלו שנדרה שלא יהנו ממנה שיהנו במעשרותיה שהרי היא מהנה אותם במה שהיא נותנת אותם להם אבל כשאמרה כהנים ולוים נהנין לי א״כ הרי אינן ברשותה ליתנם לשום כהן והיא מעתה אין לה בהם טובת הנאה כלל ועל כן מותרים ליהנות מהם כל הכהנים כי המעשרות עצמן איך שלה ע״כ: **ד שאני עושה על פיך** פ׳ האשה רבה דף נ״ג ע״א ע״ב. ובכתובות פ׳ אע״פ דף נ״ט ובר״פ מציאת האשה ובר״פ המדיר ובפ׳ האומר דקדושין דף ס״ג וכתבו שם התוס׳ ז״ל שאני עושה גרסי׳ ול״ג איני עושה דכיון דמשעבדא לבעלה לא מציא למיסר בקונם ע״כ. אבל שם בפ׳ אע״פ כתבו אפילו גרסי׳ שאיני לא הוי דבר שאין בו ממש דהא תניא בפ׳ בתרא דנדרים קונם שלא אתן לפני בקרך אינו יכול להפר ע״כ. ואני רואה ברוב הפוסקים בכולהו מתנייתא דבמכלתין דקתני שאיני או שאני כתוב בהן שאני משמע דלא דייקין בהכי או שמא יש טעות דפוס בהן או טעות סופר. ושם בר״פ מציאת האשה א״ר יוחנן בהעדפה שלא ע״י הדחק כ״ע לא פליגי דבעל הויא אפילו ר׳ עקיבא משום מעה כסף כי פליגי בהעדפה ע״י הדחק כגון דמגבהת מציאה עם מעשי ידיה וגם עושה מלאכה בשעה שבני אדם ישנים ושם בעי רבינא אם עושה שלש או ד׳ מלאכות בבת אחת אי הוי ע״י הדחק או לא כגון שומרת קשואים וטוה פשתן ומלמדת שיר לנשים בשכר ומחממת ביצי תולעים למשי בחיקה וקאי בתיקו ושם ר״פ מציאת האשה פי׳ הר״ן ז״ל דלדעת הרמב״ם ז״ל ת״ק דאמר אינו צריך להפר היינו משום דס״ל דקונמות אין מפקיעין מידי שעבוד ולא צריך כלל לטעמא דאלמוה ע״כ. **ורש״י** ז״ל שם פ׳ אע״פ כתב דהקדש דמים אינו מוציא מידי שעבוד מלוה אבל הקדש הגוף מוציא מידי שעבוד ע״כ: **רבי בן נורי אומר** ריש פירקין בבבלי וגם בירושלמי: **שמא יגרשנה** ותהיה אסורה לחזור לו. דס״ל דעיקר מעשי ידיה צריך הפרה וכו׳ ובאומרת יקדשו ידי לעושיהם פי׳ להקב״ה שפעלם לכי מיגרשא דידים איתנהו בעולם והא עליהם הקדש וקונמות כקדושת הגוף דמיין דלא סגי להו בפדיון דקדשי מזבח אין להם פדיון. ופי׳ רש״י ז״ל שם בפ׳ אע״פ ותהיה אסורה לחזור שא״א לו להזהר שלא תטחן ושלא תאפה ושאר מלאכות שהאשה חייבת לעשות לבעלה ע״כ. וכן פי׳ הר״ן ז״ל כאן בין במשנה בין בגמרא וה״ה דהוי מצי למיתני במילתיה דריב״ן יפר שמא תאמר איני זנה ואיני עושה דהלכתא כרב דס״ל הכי התם בפ׳ אע״פ אלא משום דהויא מילתא דלא שכיחא לא נקט לה. וביד שם פי״ב סימן י׳ י״א. ובטור א״ה סימן פ׳. וכתוב בבית יוסף טור יו״ד סוף סימן רל״ד ומשמע לי כיון דבעל מתני׳ דקתני קונם שאני עושה על פיך הוא דאמרי׳ באומרת יקדשו ידי לעושיהן דלא למימרא [כו׳ עי׳ בתוי״ט]. לשון הר״ם ז״ל ריב״נ ס״ל כת״ק דהעדפה דבעל הויא ואין צריך להפר בשבילה אלא שמא יגרשנה וכו׳ ות״ק פליג עליה דר׳ יוחנן ב״נ אי משום דלא ס״ל דמהניא הפרה לכי מגרש לה אי משום דגברא גופיה כיון דהשתא לא חייל לקמיה נמי לא חייל הר״ן ז״ל: **ה מן התאנים ושבור שנדרה מן הענבים** ביד שם בהלכות נדרים פ׳ שני סימן ב׳: ה״ז יחזור ויפר לאחר שהפר על אינו כונס שיהיה יחזור ויפר לפי שלא תועיל זאת ההפרה לפי שנאמר לא יחל אביה אותם עד שתהיה ההפרה לה לעצמה ועל הדבר שנדרה עליו אם הוא בקרבן או בנזיר ושידע הנדר שנדרה אם הוא בתאנים או בענבים עכ״ל [הרמב״ם] בפירוש המשנה בבאור רנא: **ו אמרה קונם התאנים וענבים** וכו׳ **ביד** פי״ג דהל׳ נדרים סימן י׳. בפי׳ ר״ע ז״ל ואלו דברי יחיד. אמר המלקט ר׳ ישמעאל הוא אבל ר׳ עקיבא יש לו סברא שלישית דמקיים הפרה לסקמה. ופי׳ הר״ן ז״ל קיים לתאנים כולו קיים אפילו לענבים ואינו יכול לחזור ולהפר: **אינו מפר עד שיפר אף לענבים**. אינו מופר לענבים עד שיפר להם בפירוש אבל לתאנים שהפר מופר לשון אחר אינו מופר כלל אפילו לתאנים שלא הכל הימנו להפר מקצתו **ע״כ וכפירוש** הזה משמע בתוספתא. וז״ל ה״ר יהוסף ז״ל נ״ל שיש חילוק בין הפרה להתרה כי אע״פ שאמרנו לעיל פ״ט שלא ר״ע ולימד שהנדר שהותר מקצתו הותר כוליה בהפרה לא הוי כן כי החכם עוקר את הנדר מעיקרו ע״י חרטה ונמצא שלא נדר אבל הבעל אינו עוקר אלא מבטלו ומחזקו ומוחקו ע״כ: **תאנה שאיני טועמת וענב שאיני טועמת** גמ׳ אמר רבא מתני׳ ר׳ שמעון היא דאמר בפ״ה דשבועות עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד והכא נמי לא הסיבי שני נדרים עד שתאמר שאיני טועמת לכל אחד ואחד אבל אם אמרה קונם שאיני טועמת לא תאנה ולא ענב לר״ש נדר אחד הוי ולרבנן שוו להו שני נדרים. וכתוב בתוספות אלו שאיני טועמת יש לדקדק למאי תני כל אריכות זה א״כ ליתני שאיני טועמת בלבד כמו בסיפא ולשון הרמב״ם ז״ל בפי״ג אסרה עצמה בתאנים וענבים בין בנדר בין בשבועה בין שאסרה עליה בכל המין בין שאמרה תאנים וענבים אלו ע״כ משמע שמפרש דמתני׳ תרתי קאמרה או שאמרה אלו או שאמרה איני טועמת דהיינו בכל המין ע״כ ועוד האריך ע״ש: **ז יודע אני שיש נדרים** שאדם יכול לנדור אבל איני יודע שיש מפירין משום אדם בעולם יכול להפר נדר ואח״כ נודע לו שההפרה מועלת יפר לה לאחר זמן כשנודע לו יכול להפר דכיון דלא היה יודע שיכול להפר מעיקרא לא קרינן ביה ביום שמעו אלא השתא באותו יום שנודע לו שיכול להפר לה ומפרש בגמרא דתנא דמתני׳ אזיל בתר משמעותא דקרא ופשטיה דקרא משמע שהחרים לקיים אבל ידע שהיה יכול להפר וכיון שלא ידע שיש מפירין ומיהו ר״מ ס״ל בסיפא כיון שידע שיש מפירין אע״פ שלא ידע שהוא נדר מ״מ היה לו להפר: **וחכמים אומרי׳ יפר** חכמים היינו ר׳ יהודה שהוא בר פלוגתיה דר״מ רש״י והר״ן ז״ל. ופי׳ עוד הר״ן ז״ל יודע אני שיש נדרים שמה שנדרה אשתו הוי נדר גמור אבל אינו יודע שיש מפירין שהבעל מיפר שום נדר לא של ענוי נפש ולא שבינו לבינה יפר לאחר מכאן כשנודע לו שהבעל יכול להפר יפר תוך אותו יום שיודע לו דעד ההוא יומא לא קרינן בי׳ ביום שמעו יודע אני שיש מפירין שיש מקצת נדרים שהבעלים מפירין אותן אבל אינו יודע שזה נדר שזה מאותן נדרים שהבעל מיפר ר״מ אומר לא יפר איכא מ״ד דלא יפר כלל קאמר לא היום ולא אחר שהודיעוהו שהוא יכול להפר היום דלא מקרי יום שמעו שיהא מיפר אלא כשהוא יודע שהוא יכול להפר ולאחר שהודיעוהו שהוא יכול להפר נמי לא יפר משום דידיעה קמייתא לגבי שלא יוכל להפר אחר מכאן יום שמעו מקרי וכבר עבר וחכ״א יפר ביום זה דס״ל דמקצת ידיעה ככל ידיעה אבל כל שעבר יומו שוב אינו מיפר דיומא קמא יום שמעו מקרי לענין שיכול להפר בו ולענין שאינו יכול להפר מכאן ולהבא. ואיכא מ״ד דכי אמר ר״מ לא יפר דוקא ביום שלאחריו קאמר אבל בו ביום מיפר בידיעה זו דס״ל דכיון שהוא יודע שיש נדרים ויש מפירין ידיעה גמורה מקריא אע״פ שאינו יודע שזה נדר וחכמים אומרים יפר ביום שלאחריו דס״ל דכיון דביומא קמא לא הוי ידע שזה נדר לא מקריא ידיעה. ולפירושא קמא פריך בגמ׳ דר״מ אדר״מ ודר׳ יהודה (להוא הכמים דמתני׳) אדר׳ יהודה מהביא ברייתא דסומא אינו גולה דברי ר׳ יהודה וכו׳ כאשר כתבתי׳ בפ׳ שני דמס׳ מכות ומשמע דלעולם ר״מ בין הכא ובין התם אזיל בתר משמעותי׳ דקרא והכא דייקי קראי הכי והתם אפכא ולר׳ יהודה נמי משמעותייהו דקראי ס״ל אפכא מר״מ בין הכא בין התם. ולפירושא בתרא לא קשה דר׳ יהודה אלא דר׳ מאיר אדר׳ מאיר בלחוד ומשני

ליה עכ"ל בקיצור. וביד פרק י"ב דהלכות נדרים סימן ב'. ובגמרא בס"פ נערה המאורסה מייתי משנה זו ופירשוה הרא"ש והר"ן ז"ל. יודע אני שיש נדרים שנדרה אשתו או נדרים אבל ביום ששמעתי לא הייתי יודע שהבעל יכול להפר נדרי אשתו יפר באותו יום שלמד שהבעל יכול להפר דהשתא יומא הוי לדידיה יום שמיעה אבל עד השתא לא דלא מיקרי יום שמיעה אלא כשיודע דיני ההפרה אבל הוי יודע שזה נדר כלומר שזה מן הנדרים שהבעל מפר ר"מ אומר לא יפר אחר יום שמיעה וחכמים אומרים יפר דכיון שלא ידע שהפרת נדר זה לא מיקרי יום שמיעה וכן פירשה נ"כ הרמב"ם ז"ל שם וגם בפירוש המשנה: **ח המודר הנאה מחתנו וכו'**. פי' רוצה לומר כי חתנו מודר הנאה ממנו או שמא דגרסינן מחותנו ואית דגרסי המדיר וכן הוא בגמרא והיתה בתוספות פ"ק דקדושין דף כ"ג וגם בהרא"ש ז"ל דף פ"ט ובירושלמי פ"ק דקדושין דף ס' ובטור י"ד סימן רכ"ב וסימן פ"ה באבן העזר וע"ש בספר הלבוש ג"כ סעיף י"א: **והוא רוצה לתת לבתו מעות**. הא דקתני מעות משום דאי יהיב לה מזונות כו' אין לבעל זכות באותו מותר כלום [עי' בתוי"ט] וכדאמרי' בפ' מי שאמר הריני מיר בדקמנה מעיסתה כ"ש בשזכה אחר שאין לו לבעל שם זכות באותם מזונות אבל כשרוצה לתת לה מעות דיש לו לבעל זכות בפירות כמגא נהגה מחמיו שהדירו הנאה לפיכך צריך שיאמר לה הרי המעות הללו נתונים לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך כלומר אלא יהיו למה שאת וכו' ודוקא דאמר לה הני תרי ליסני אבל אמר אין לבעליך רשות בהן בלחוד לא מהני דמתני' ר"מ היא דאמר יד אשה כיד בעלה כדמוקי לה בגמרא וכי תימא א"כ כי אמר לה נמי אלא מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך אמאי מהני היינו טעמא משום שאין אשה זוכה בנכסים כלל עד [הגה"ה פי' דכי אמר לה כן אפילו לגבי דידה לא הוי מתנה לכל דבר אלא למה שפירש הלכך אהני כמו מה שאומר ע"מ שאין לבעליך רשות בהן אבל אם אמר מה שתרצי עבי וכ"ש אם לא אמר אלא ע"מ שאין לבעליך רשות בהן כיון דאי לגבי דידה מתנה לכל דבר מיד קני יתהון בעלה ותו לא מהני מה שאומר ע"מ שאין לבעליך בהן] שתתן אותם לתוך פיה הרי באותה שעה אין הבעל יכול לזכות בהם ולפי זה דוקא כי אמר לא מה שאת נושאת לתוך פיך אבל אי אמר לה אלא מה שאת מתכסית וכיוצא בו לא מהני וקנה אותם בעל ואיכא מ"ד דה"ה כשייחד לה לאיזה דבר שיהי דלא קנה אותם בעל כיון שאף לה לא הקנה אותם לגמרי אלא לאותו דבר בלבד הר"ן ז"ל. ועיין בפירושו ז"ל במסכת קדושין דף תרכ"ח שהאריך להקשות וליישב דלא תיקשי דר"מ אדר"מ ודרבנן אדרבנן דבמתני' דעבד כנעני לכל השיטות אשר כתב שם לדעת ר"א שהעמיד פלוגתייהו שם במקנה אחר מעות לעבד וא"ל קנה מעות הללו ע"מ שתצא בהן לחירות ע"ש וגם בפ"ק דקדושין סימן ג' האריכו קצת. ירוש' הני ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן ולא ליך אלא מה וכו' א"ר מאן תנא ולא ליך ר"מ דר"מ עביד יד עבד כיד רבו מפני שאמר ולא ליך הא אם לא אמר ולא ליך זכתה האשה זכה בעלה ע"כ. והיתיה להא גם בירושלמי בפ' האשה נקנית דף ס' ע"א. וביד ספ"ז דהלכות נדרים ובפ"ג דהלכות מכירה סימן י"ג י"ד. וראיתי שמחק ה"ר יהוסף ז"ל מלת נושאת. ובגמרא אמר רב לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך אבל אם אמר מה שתרצי עבי קנה יתהון בעל ומתני' ר"מ דאמר בפ"ק דקדושין גבי עבד כנעני יד עבד כיד רבו וה"ה ליד אשה דהוי ידה כיד בעלה ואע"ג דגבי שתוף תנן סתם משנה בעירובין בפ' חלון דמזכה ע"י אשתו מודה ר"מ לענין שתוף דכיון דבעל הוי דעתו לזכות לאחרים אפי' ע"י אשתו נמי יצא כיד בעלה חשיב ואין לו רשות בהן כלום והכי מזכה להו על ידה אבל בעלמא כגון דיהיב מתנה לאשתו אימא לך דיד אשה כיד בעלה ומש"ה לא מהני אלא מה שאת נותנת בפיך: **ט ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום ביצד וכו'**. פי"ג דהלכות נדרים סימן י"ו י"ז: **הריני נזירה לאחר שלשים יום**. בברייתא איכא דסבר ר' עקיבא אפילו אומרת הריני נזירה לכשאכנס א' לכשאתגרש בתר שעת אמירה אזלינן בין להקל בין להחמיר ור' ישמעאל פליג עליה דס"ל דבתר חלות הנדר אזלינן. ומתני' אפילו כר' ישמעאל דכי אזיל ר' ישמעאל בתר חלות הנדר ה"מ כי תליא נפשה בנשואין או בגרושין הלכך כיון דהאי אפשר לאמירת הנדר וחלות הנדר שיהו ברשות אחת ס"ל לר' ישמעאל דאזלינן בתר חלות הנדר אבל מתני' דלא תליא נפשה אלא ביומי ואפשר דשלמי יומי ולא מיגרשא ונמצא שתהא אמירת הנדר וחלותו ברשות אחת מודה ר' ישמעאל דבתר אמירה אזלינן ולא בתר חלות כיון שבתחלתו היה ראוי הנדר לחול באותו רשות שהיה בשעת אמירה: **נדרה והיא ברשות הבעל**. והפר לה והשתא מפ' כיצד נדרה אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום והפר לה בעל: **אע"פ וכו' ה"ז מופר**. דבתר שעת אמירה אזלינן בין להקל בין להחמיר: **נדרה בו ביום נתגרשה וכו'**. ביד פי"א דהל' נדרים סימן י"ב. ופי' הר"ן ז"ל נדרה בו ביום שנשאת וכדאוקים לה בפ' נערה המאורסה בנשאת ונתגרשה בו ביום והחזירה בו ביום אינו יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין ואי קא חזרה דאירוסין בלחוד היא נמי אינו יכול להפר בשותפות האב דכיון שנשאת שוב אין לאביה זכות בה וכי קתני נדרה בו ביום לרבותא נקטיה דאע"ג דבו ביום היתה ברשות אביה קודם שנדרה אפ"ה כיון שנשאת אין לה תקנה אפילו באותו יום עצמו ע"כ: **זה הכלל כל שיצאת**. וכו' לאתויי מסר האב לשלוחי הבעל דכיון שיצאת מרשות האב אם נדרה ונרשה והחזירה אין לה הפרה דמרשות האב יצאת ואין הבעל מיפר בקודמין: **י נערה בוגרת ומת אביה**. אית דגרסי נערה ובגרה ומת אביה: **בוגרת ואביה קיים** נערה ובגרה ואביה קיים ר' יהודה אומר וכו' כך נ"ל. וביד שם פי"א סימן כ"ה. בבי' רעז"ל ובגמ' אמרינן דחכמים לא שנו אלא שלש נערות נדריהן קיימין וכו'. אמר המלקט בגמ' אמרינן לשון הזה זו דברי ר' מאיר וכתב הר"ן ז"ל ור' יהודה הוא דפליג כל חד מהני תלת יוני לתלתא ואמרי' בירושלמי שאף ר' יהודה לא אמרה אלא לחדד בהן את התלמידים עכ"ל ז"ל משמע דגרסי' זו דברי ר' יהודה וכן כתוב בפירוש רש"י ז"ל אבל בגמרא שמונה שבאה לידי מהרב ר' בצלאל אשכנזי ז"ל אינו מוגה וגרסא הרמב"ם ז"ל זו דברי ר' מאיר ע"ש: **ועדיין היא נערה**. אשמעי' דאפילו היתה קטנה כשנשאת יצאת מרשות אביה בהנהו נשואין וכי קתני ועדיין היא נערה הה"נ דאפילו היא קטנה כיון שנשאת אין לאביה רשות בה והאי דנקט נערה משום דנדרי קטנה אינם כלום הר"ן ז"ל. ועיין במה שכתב על משנה זו החכם השלם הר"ר מנחם עזריה נ"ע בסימן כ"ו. ועדיין היא נערה בויו היא גירסת הרא"ש והר"ן ז"ל וקאי אנערות שנדריהן קיימין אבל גירסת הרמב"ם ז"ל עדיין בלא ויו הר"ש ז"ל: **יא לאבא ולאביך**. עיין במ"ש בפ' קונם ריש סימן ז': **אם עושה אני על פיך**. פי' אם אני משמשתך ועושה כרצונך. ותוס' ז"ל פירשו אם אני מהנית לך ומ"מ קשה לענ"ד אמאי לא קתני אם עושה אני לך וכן נ"כ בכיפה קשה אמאי לא קתני אם עושה אני לאבא ולאביך ועוד קשה לע"ד דנראה דזו המשנה אין לה שייכות כלל כאן וה"ל למיתנייה לעיל גבי באביו דקונם קודם משנה דיודע אני שיש נדרים. וכתב הר"ן ז"ל דמתני' לא זו אף זו קתני' בתרי בבי דנקט דאי תנא רישא בלחוד סד"א דמשום הכי יכול להפר משום דמשתא מיתסרא אי בהנאת אביה משום נדרה אי במה שתעשה לפיו משום תנאיו וכיון דליכא בחד מהנך גווני מידי דגריע ספי מדברים שבינו לבינה משום הכי יפר דכיון שכן חל הנדר מיקרי כיון שאי אפשר שלא תאסר לפחות בדברים שבינו לבינה אבל בשאני נהנית לך אם עושה אני על פי אבא ועל פי אביך דבהא בהנאה דידה לית בה לא ענוי נפש ולא משום דברים שבינו לבינה סד"א דלא מצי מפר קמ"ל דכיון דתלתה תנאה בדבר שהיא עשויה לעבור עליו שאי אפשר לאשה שתעמיד עצמה שלא תעשה לאביו ולאביה ה"ז יפר דקסבר תנא דמתני' דהכ"נ בעל מיפר אע"פ שלא חל הנדר עכ"ל ז"ל. ומתני' דלא כר' נתן דאיהו אמר בברייתא לא יפר אפילו באם עושה אני על פיך: **ה"ז יפר**. דכיון דנאסרת בהנאת אביה וכו' כדפי' רעז"ל. וז"ל הטור בסוף סימן רל"ד האומרת קונם שאיני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לך או קונם שאני נהנית לך אם אני עושה לאבא ולאביך יכול להפר מיד אע"פ שלא חל הנדר עדיין אע"פ שחכם אינו מתיר הנדר עד שיחול בעל מפר אפילו קודם שיחול ודברים אלו הוו דברים שבינו לבינה שנמצא הוא לו שנאסרת בהנאת אביה ואביו אם עושה לו וכן מה שאינה רשאה לעשות לאביה ולאביו כדי שלא תאסר עליו הלכך אינו מפר לעולם אלא בעודה תחתיו ע"כ. ופירוש אחר יש לו להרמב"ם ז"ל במשנתנו ושמא שהיתה לו ג"כ גירסא אחרת ע"ש. וכתבו תוספות והרא"ש ז"ל דגרסא הרב ר' אליעזר ה"ז לא יפר פי' דאפילו דברים שבינו לבינה לא הוי אלא העשה לבעלה ולא תהנה לאביו ולאביה ולגרסא זו מתני' אתיא דוקא כר' נתן דס"ל הואיל ועדיין לא חל הנדר שכל זמן שלא עשתה לפני בעלה ולא שמשתו אינה אסורה להנאת אביה או אביו ולא יפר. ויליף לה ר' נתן מקרא דכתיב וחכרה הלבנה דמשמע אימתי הפרה בזמן שחל בנה דהיינו בנין הנדר ור' נתן לטעמיה דאמר הנודר כאילו בנה במה והמקיימו וכו' ורבנן סברי מפר מחשבות ערומים כתיב דמשמע מפר אפילו מחשבה בעלמא אע"פ שלא חל הנדר עדיין: **יב בראשונה וכו'**. תוס' פ' הבא על יבמתו דף ס"ה. ובגמ' שם ביבמות פ' ב"ש דף קי"ב ותוס' דפ' אע"פ דס"ג. והרא"ש בס"פ האומר דקדושין וירוש' פ"ק דסוטה: **יוצאות בעל כרחו של בעל: האומרת טמאה אני לך**. ביד פכ"ד דהל' אישות סימן י"ח כ"ג ובפי"ח דהלכות איסורי ביאה סימן ח'. ובטור א"ה סימן ו' וסימן קט"ו וסימן קנ"ד. ובתשובות הרשב"א ז"ל סימן תרכ"ח: ואומרת טמאה אני לך על כרחך באשת כהן בנאנסה איירי דאי באשת ישראל אי ברצון כלום יש לה כתובה ואי באונס מי קמיתסרא על גברא אלא באשת כהן ואי ברצון כלום יש לה כתובה מי גריעא מאשת ישראל ברצון אלא לאו באונס ויש לה כתובה דאמרה ליה אנא הא חזינא גברא הוא דנסתחפה שדהו כירוש שקדושת כהונתו גרמה לו שתהא אסורה לו: **השמים ביני לבינך**. פי' הר"ן ז"ל דלשון זה משמע נ"כ שהוא מרוחק ממנה לגמרי וה"ל ואע"ג דאמרי' בהגדה על שרה שאמרה לאברהם השמים ביני לבינך במקרא דכתיב ישפוט ה' ביני וביניך והיתה טוענת על אברהם שריחקה מחמת הגר וכן נ"כ משמע בירוש' דאמרי' התם כמה דשמיא רחיקה מן ארעא כך היא איתתא רחיקא מן בעלה אפשר דלשון השמים ביני לבינך כולל הכל ע"כ. וביד פי"ד דהלכות אישות סימן י"ו. ובפט"ו כי' ס"ו: **יעשו דרך בקשה**. יבקשו הימנו שיפטרנה בגט ואין מכריחין אותו רש"י ז"ל. ועיין ברב אלפס ס"פ הבא על יבמתו: **נטולה אני**. וכו' בפירקין דף פ"ב ופ"ד. ומפ' התם דנטולה אני מן היהודים הוי בעל בכלל ואע"ג דגבי קונם שאני נהנית לבריות לא הוי בעל בכלל כל הבריות הכא מוכחא מילתא דהא מכוונא לאסור המותר לכל ישראל הא קיימא באיסור אשת איש בלאו נדרה ויש שם גרסא אחרת ופי' אחר בסוגיית הגמרא כמו שכתב הר"ן ז"ל. ועיין בנמוקי יוסף ס"פ ב"ש דיבמות: **יפר חלקו**. פי' הרמב"ם זו ג"כ היא סברת ר' יוסי אבל חכמים סברי שיפר הנדר כולו שהוא מנדרי ענוי נפש אבל ר"ע ז"ל פי' יפר חלקו דוקא משום דהוי דברים שבינו לבינה והאי נטולה מן היהודים פי' שתהיה אסורה לשאר בני אדם אפי' יגרשנה והאי הוא ענוי נפש אפילו בעל ברחה יכול להפר לאחרים. וביד פי"ב דהלכות נדרים סימן ח' וז"ל שם וכן אם אסרה הנאתה על אומה כגון כל היהודים או כל הישמעאלים ה"ז יפר ע"כ. וכתוב שם בכסף משנה ויש לדקדק כשאוסרת על עצמה על כל היהודים מאי איכפת ליה שלא יהנו היהודים ממנה ושמא י"ל שאין הלשון מדוקדק וה"ע כאילו כתב כשאסרה הנאת האומה עליה. ועוד י"ל דאוסרת הנאה על כל האומה לא ניחא ליה משום שמשיאתו שם רע וכדאמרינן בפ' המדיר גבי נדרה שלא תשאל ושלא תשאיל ומש"ה יפר ע"כ. וכתבו תוס' ז"ל ואין לתמוה היאך חל נדרה על תשמיש יהודים אחרים בעודה אשת איש והא אין איסור חל על איסור די"ל דהוי איסור כולל דמגו דאיתחל בתשמיש בעל שהוא היתר חל נמי על האחרים ול"ע למ"ד כוליה פירקין ר' יוסי היא דהא ר' יוסי לית ליה איסור כולל באשת איש ונעשית חמותו דאמר נידון בזיקה לאשונה שבאתה עליו עד כאן לשונו ז"ל: **סליק פירקא. וסליקא לה מסכת נדרים**

מאת הרב הגאון האמיתי נר ישראל מרנא **שמואל אליעזר** ב״ר **יהודה** הלוי אידלש ז״ל.

מסכת יבמות

פרק א מ״ד לא נמנעו ב״ש לישא וכו׳ לקיים מה שנאמר והאמת והשלום אהבו. הגם שא״א שיהיו שתי הדעות אמת לאמתו מ״מ מצד השלום והאהבה שהיה ביניהם כולם אמת כמ״ש בחגיגה כי כולם דברי אלהים חיים נתנו מרועה אחד וק״ל:

מסכת כתובות

פרק ב מ״ט פי׳ נשבע שבועה במקדש עכ״ל ועוד נראה לפרש שנשבע בשמים כדאיתא פרק אין דורשין בו׳ רקיעים נקרא מעון שבו כתות של מה״ש אומרות שירה בלילה וכו׳ ע״ש:

מסכת נדרים

פרק ג מי״א כי כל הגוים ערלים וגו׳ ואומר והיה הפלשתי הערל וגו׳. עי׳ פירוש הר״ן מאי ואומר והוא דחוק ויש לפרש דבקרא קמא יש ללמוד כנודר לערלים בלשון רבים גם המולים בכלל כדכתיב כל הגוים וגו׳ אבל בנודר בלשון יחיד מערל זה איצטריך דאם הוא נימול אינו נקרא ערל ומייתי והיה הפלשתי הערל וגו׳ ודוד לא ידע אם הוא נימול וכ״ת לולי עכו״ם בכלל דשייך בהו ערלה אבל בנותיהן אינן בכלל וקאמר בנות הערלים דגם הבנות נתכנו הכי ע״ש אביהם ועי״ז אמר רבי אלעזר מאוסה היא הערלה שהרי גם המולים מהם נהגנו בשם זה לגנאי דומיא דכל בני ישראל ערלי לב דהיינו לגנאי כדמפורש בקרא וק״ל: שדוחה הנגעים וכו׳ לבהורס מלתא זוטרתי היא שדוחה נגעים לגבי שבת דקאמר לעיל מיניה וי״ל לפי שדבי ישמעאל שאמר גדולה מילה שנכרתו עליה י״ג בריתות עיקרה במילה בזמנה נאמרו ומסיים בהו את בריתי אקים את יצחק שנימול לח׳ וכן שדוחה שבת היינו דוקא מילה בזמנה וקאמר רבי נחמיה דגם מילה שלא בזמנה גדולה מיהא שדוחה נגעים וכן מ״ש גדולה מילה שאברהם לא נקרא שלם עד וכו׳ במילה שלא בזמנה הוא וק״ל:

◆

לשון **הגהות וחדושים** הזהב

אשר אזן וחקר הרב הגאון האמתי המפורסם מוהר״ר **דוד טעבלי** כ״ץ **שי״ף** זלה״ה שהי׳ אב״ד ור״מ בק״ק **לונדן** המעטירה ומדינת **ענגלאנד** עם הגהות ב״א הרב הגאון מהור״ר **גבריאל אדלר הכהן** אב״ד דק״ק **מירנגן** והגליל.

מסכת יבמות

פרק א מ״א או שנמצאו איילונית צרותיהן מותרות. ופי׳ רש״י והרע״ב או שנמצאו אילונית שמקחו מקח טעות וכאילו לא היתה אשת אחיו מעולם צרתה מתייבמת. והקשו בתוס׳ מהא דאמר ר״מ קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין כו׳ קטנה שמא תמצא אילונית ואמאי התייבם ממה נפשך דאם אינה אילונית שפיר מייבם ואם היא אילונית נמי שרי דלא היתה אשת אחיו וא״ת דהויא בקבלה עילוי׳. וכה״ג משני בריש בן סורר כו׳. בזה תירץ מר אחי הרב מוהר״א בער אדלר נר״י היטב נכון קושית תוס׳ לקמן דף ס״ז ע״ב ד״ה אין חוששין שהקשו דהכא חיים ר׳ יוסי למיעוט ובפרק מצות חליצה קאמר דקטנה חולצת. ואמאי הא אין עולה לייבום כיון דחיים למיעוט דחיישינן שמא תמצא אילונית וכיון דאין עולה לייבום אינו עולה לחליצה [כדאמר ר׳ יוסי גופא לעיל דף מ״א ע״ב]. ותי׳ תוס׳ דחשיב עולה לייבום כיון דאם יבוא אליהו ויאמר דאינה אילונית היתה יכולה להתייבם. ולא דמי להוגלת תוך ג׳ חדשים כו׳ ע״ש. ועיין היטיב בסוגי׳ דף מ״א. אבל לפי הנ״ל מיושב היטב קו׳ תוס׳ כיון דבלא קיבלה עילוי׳ שפיר מתיבמ׳ ממ״נ א״כ אף דר׳ יוסי סבר חוששין למיעוט ובקבלה עילוי׳ דמסתמא כן הוא קטנה חולצת דאיש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה ובין קטנה כיון דאז עולה גם לייבום. ודו״ק: **אלא** דלכאורה עדיין אנו צריכין לסברת תוס׳ דחילוק איכא בין הכא לחולצת תוך ג׳ חדשים דאל״כ קשה מסוגיא דיבמות דף ק״ה דאמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר״מ דאמר איש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש אבל חכמים אומרים איש כתוב בפרשה אשה בין גדולה ובין קטנה מאן חכמים ר׳ יוסי והשתא כיון דלא אשמעינן לר״מ דאינה חולצת אלא מהא דאמר קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין ולפי תירוץ ר״ת איירי אפי׳ בקיבלה עילוי׳ א״כ קשה מנ״ל לרב דר״מ סבר דקטנה לא חולצת דמקשינן אשה לאיש. דילמא מה״ה אמר ר״מ דאינה חולצת כיון דאינה מתייבמת בקיבלה עילוי׳ וכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה אבל בלא קיבלה עלוי׳ דעולה לייבום שפיר י״ל דר״מ סבר כר׳ יוסי דחולצת דלא מקשינן אשה לאיש. ואי משום מתניתין דהכא דקתני קטנה אינה חולצת אמאן תרמיי׳ הא שפיר מצי אתי׳ כחכמים דר״מ דאמרו לו בפירוש יפה אמרת שאינה חולצת דאיש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש אבל מנ״ל לרב דר״מ לא סבר כר׳ יוסי ודוחק לומר דטעמא דרב הוא משום דסתם מתניתין כר״מ אתיא. אבל אי אמרינן כסברת תוספות דחילוק יש בין הכא לחולצת תוך ג׳ חדשים א״כ שפיר מוכח מר״מ דסבר דלא כר׳ יוסי דאל״כ אמאי אינה חולצת אפילו בקיבלה עילוי׳ ודוק: **אבל** הקשה מר אחי הרב הנ״ל דלפי תירוץ דר״ת דר״מ איירי בקיבלה עילוי׳ קשה קו׳ אלימתא מסוגיא דיבמות דף ס״ה ע״ב דאמרינן שם דר׳ אליעזר סבר כר״מ דחיים למיעוט ופריך בגמרא וכר׳ מאיר מי סבר לה והתניא קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין דברי ר״מ אמרו לו לר״מ יפה אמרת ש׳ ותניא קטנה מתייבמת ואינה חולצת דברי ר׳ אליעזר. והשתא לתירוץ תוס׳ הנ״ל מאי פריך הגמ׳ דילמא ר״מ איירי בלא קיבלה דמסתמא הכי איירי מש״ה אמר מתייבמת ממה נפשך כקו׳ תוס׳ אבל לא נה חולצת דאיש כתוב בפרשה ומקשינן אשה לאיש דלא כר׳ יוסי דסבר דלא מקשינן אבל לעולם סבר ר״א דחיישינן למיעוטא ושפיר אמר כהן לא ישא את הקטנה ומאי פריך בגמרא וצ״ע:

פרק ב מ״ד קדמו וכנסו אין מוציאין מידם. בתוי״ט ד״ה קדמו וכנסו כתב הר״ב קודם שנמלכו בב״ד וכפירוש רש״י שאם נמלכו בב״ד ועברו יוציאו כיון שעברו על דברי ב״ד הרא״ש עכ״ל: ועיין ריב״ש סימן רמ״ב דפליג על דינא דהרא״ש ועיין ב״ח וב״ש באה״ע סי׳ י״א סעיף ח׳. ולכאורה מוכח מסוגיין דף כ״ה ע״א כריב״ש דאמרינן תנן התם המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר כנס מהו שיוציא ופירש״י ד״ה לא יחזיר וטעמא מפורש בגיטין לפיכך אומרי׳ לו מתחלה הוי יודע שהמוציא אשתו משום נדר לא יחזיר עולמית עכ״ה. אלמא דמזהירין אותו לבל ישוב לכונסה עוד וא״כ שפיר השיב רבא לדעת הרא״ש מן הנטען על א״א אע״פ שכנס יוציא וא״כ מפ׳ הש״ס התם הוציאוה בב״ד והכא הוציאה כיון דהוציאה לכתחילה לא יכנוס כמו דגרסינן לעיל בברייתא וכמו דכתב הר״ב סוף פרקין. ומכש״כ דמוציא אשתו משום ש״ר אפי׳ בדיעבד יוציאה כיון דעבר על אזהרת ב״ד כיון דמזהירין אותו כמ״ש רש״י. אלא ע״כ כסברת הריב״ש דהתראת ב״ד לא הוי כמו הוציאוה בב״ד: **ואפשר** יש לחלק בין ההתראה גבי מוציא את אשתו משום שם רע והבעל רצה להחזירה לקדמו וכנסו גבי נטען. וככל הני דתנינן בפירקין. דבכלהו יש בהן צד איסור לכן כשלא השגיח על התראת ב״ד והיינו גופי׳ א״א נ״י לגדור אם עבד איסור ולכן קנסוהו. אבל במוציא אשתו משום ש״ר אמרינן קים ביה בקלא ונית׳ כדאמרינן בש״ס. ומה שעבר על התראת ב״ד לא חמור כ״כ להביאו לכלל דיעבד ועיין מ״ש הב״ח ס״ס י״א ודוק:

פרק ח מ״ה בתוי״ט ד״ה הסריס פירש הר״ב סריס חמה. וצ״ע מ״ש התוי״ט לקמן בסמוך ד״ה מפני לחלק בין שיטת הר״ב והרא״ב״ד אי מפרשינן ברישא הטעם משום איסור אשת אח או זונה משום דפצוע דכא ע״ש כיון דמתניתין מיירי מסריס חמה דכשר לבוא בקהל ואין כאן לאו מפצוע דכא וא״כ אפילו אי חייבי לאוין עושין זונה כשיטת הר״ב. ע״כ צ״ל ברישא נמי הטעם משום איסור אשת אח וצ״ע [ועיין בתוס׳ חדשים שיצא לאור אחרי פטירת הרה״ג המחבר זצ״ל]:

פרק ט מ״ב בתוי״ט דה״נ שקידש כאן שנה רבי שדין יבום מן האירוסין. וכן מוכח ממתניתין דרפ״ג דכתובות עכ״ל. מ״ש דכן מוכח ממתניתין לאו דוקא ואדרבא אי יבום אינו מן האירוסין אתיא מתני׳ שם דתני אשת אחיו כפשוטו. אמנם מהירושלמי שהביא התוס׳ ותוי״ט רפ״ג דכתובות מוכח כן מדהוצרך לאוקמי ביש לו בנים מאשה אחרת. ואולם בלא״ה לא הבנתי דברי התוי״ט אמאי לא הביא הוכחה מהא דתנן בהדיא משנה ב׳ פ״א דכתובות בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין כתובתן מאתים וצ״ע: [הגה״ה לענ״ד הקלושה גם ראיה זו אינו מכיר די״ל דספוקי מספקא ליה אי יבום מן האירוסין ומש״ה חולצת ולא מתייבמת כמו באיסורי לאוין ביבמות דף כ׳ ובזיקת שני יבמין שם דף ל״א ובקטן שבא על יבמתו ומת שם דף נ״ו דבכולן חולצות ולא מתייבמות ואין זה בכלל כל שאינו עולה לייבום וה״נ דכוותיה וע״ש בתוס׳ ובתוי״ט דמשמע דהוא עולה לייבום אפס גם זה אינה ראיה מפורשת ע״כ הג״ה]:

פרק י מ״ד בתוי״ט ד״ה ואם מתה ראשונה וכו׳ וכ״ש דאם מתה שניה דמותר בראשונה ועיין בס׳ בית דוד שתמה על דברי תוי״ט. ולענ״ד כוונתו כשהיתה הראשונה ארוסה וכמ״ש הרי״ף והרמב״ם בפ״י מה״ג ועיין באה״ע סי׳ ט״ו סעיף כ״ז. וממילא נסתלק תמיהתו:

מסכת נדרים

פרק ג מ"א בהרע"ב ד"ה ומותר וכו' ביצחק וכו' ואם נדר מזרע יצחק עיין בירושלמי ועיין במג"א בא"ח ה' ר"ה ס' תקפ"א ס"ק ז':

פרק ז מ"ה בתוי"ט ד"ה מותר וכו' עיין מש"כ הרמ"ז אע"ג דלענין חומרי מקום שיצא והלך קיי"ל דתוך התחום חשוב כתוך העיר כתב הש"ך בשם מהרש"ל דשאני נדרים דהולכין אחר לשון בני אדם והרמ"ז כתב שאני התם דהטעם שלא ישנה הוא מפני המחלוקת וכיון דיש מסתמא אנשי העיר בתוך התחום לכן מחמירין עכ"ל בקיצור. ובמ"ק דף י"ב ע"א משמע דגם חוץ לתחום שכיחי אינשי דהאי מתא ולא שרינן התם במקבלי קבולות אלא בשבת דאסור לילך חוץ לתחום ולא בחה"מ. א"כ ע"כ ליכא למימר כסברת הרמ"ז אלא כסברת מהרש"ל ועיין בא"ח סימן תקמ"ג. ודברי המ"א שם ס"ק ג' שכ' דחיישינן שיבואו אנשים שם ממקומות אחרים צ"ע דא"כ אף בשבת אסור וכמו שכ' סימן רמ"ד. אלא דהכא בחה"מ דמותר לילך חיישינן שיבואו אנשים ממקומו ולכן אפילו אי ליכא מתא בתוך התחום אסור. כדאיתא בש"ס להדיא. וצ"ע על המג"א:

מסכת נזיר

פרק ו מ"ג בתוי"ט בד"ה סותר וכו' הביא דעת הרמב"ם דאפי' בנזירות מרובה סותר ל' יום. וזה לשון הרמב"ם כיצד נדר נזירות מאה יום ולאחר עשרים גילח רוב ראשו הרי זה סותר ל' יום ואחר ל' מונה פ' יום השלום ימי נזירותו וכל אותן ל' יום כל דקדוקי נזירות עליו אלא שאין עולין לו מן המנין עכ"ל. וצ"ע דלפי דבריו קשה למה לא תני לקמן משנה ה' גם חומר תגלחת מטומאה ובכי האי גוונא שכ' הרמב"ם דבתגלחת מונה יחד אחר שגילח ק"י יום. ובטומאה אינו מונה רק ק"ז יום דהיינו ז' ימי טומאה וק' יום ימי נזירות:

פרק ח מ"ב בתוי"ט ד"ה אוכל וכו' באמצע הדבור ומה שכתב ועולת בהמה משום ספק נזיר דאילו חטאת ושלמים לא כמו שכתבתי לעיל עכ"ל. ונראה דלאחר מאה ועשרים יום וודאי מביא חטאות בהמה ועולה ושלמים:

מסכת סוטה

פרק ו מ"א בתוי"ט ד"ה אפילו וכו' עיין בפירוש המשנה להרמב"ם שפירש אפילו שמע מעוף הפורח. קאי על הטומאה וכן עד שיצאו ויתנו וכו' פירושו בטומאת האשה הנסתרה. ועיין בשו"ת חוט השני סימן פ"ט שהאריך לפלפל בדברי הרמב"ם האלה:

פרק ז מ"א בתוי"ט ד"ה ותפלה. העתיק דברי התוס' דלהכי לא נקט הלל וקידוש וכו' משום דהני נאמרין בכל לשון אפילו אינו שומע. ואף אנו נאמר אמאי לא נקט ספירת העומר. ועל כרחך צריך לומר נמי כמו שתירצו התוספות דאף ספירת העומר נאמר בכל לשון אפילו אינו שומע ואם כן קל וחומר דרשאי לספור בלשון הקדש אפילו אינו מבינו ומזה מוכח דלא כמגן אברהם באורח חיים סימן תפ"ט ס"ק ב' וצריך עיון:

פרק ט מ"ז נמצא ההורג עד שלא וכו' עי' בתוספת יום טוב ד"ה ונמצא מה שכתב בשם הכסף משנה ליישב דעת הרמב"ם. אמנם לפי מה שכתבו תוספות בחולין דף פ"ב בד"ה והתנן עיין שם מוכח דלא כהכ"מ. דאם לא כן לא פריך הש"ס מידי. ועיין עוד במסכת כריתות דף כ"ה בתוספות ד"ה והא איתסרא: ולולא דברי הכסף משנה אפשר לתרץ דעת הרמב"ם באופן אחר לפי מה שכתב בפירוש המשנה פרק ו' דכריתות אם נודע ההורג אינו כמו דין שור הנסקל. אם נודע שהוא פטור עד כאן לשונו. וזה אינו כמו שכתב רש"י שם במשנה שאינו כן קאי על אשם תלוי. והיינו דלרש"י לא אתי שפיר סידורא דמתניתין דהוי ליה למיתני ברישא דעגלה ערופה אינה כאשם תלוי קודם דינא דשור הנסקל אלא דעדיין היה קשה לרבא אמאי לא תני אשם וודאי ועגלה ערופה בהדי הדדי דהא דינייהו שוה. לזה קאמר רבא דעגלה ערופה לא מיתסרא כלל מחיים. ואם כן פירושא דמתניתין ע"כ אינה כן שאינה לא כאשם וודאי ולא כשור הנסקל. ועל פי זה דברי הרמב"ם עולים כהוגן דאף על פי שפסק כרב המנונא דירידתה לנחל איתן אוסרתה מכל מקום אם נמצא ההורג אף לאחר ירידתה מותרת משום דאדעתא דהכי לא אפרשה אבל רבא הוכיח ממתניתין דכריתות דאף אם לא נמצא ההורג מותרת קודם עריפה היינו כמו שפירשתי דלא תני אשם וודאי ועגלה ערופה תכופין זה אחר זה. ועל זה מסיק הש"ס בכריתות כתנאי. והרמב"ם פסק דירידתה לנחל איתן אוסרתה משום דר' ינאי וחביריו הכי ס"ל כמו שכתב הכסף משנה בעצמו ואם כן מיושב להרמב"ם הסוגיא דכריתות: ולפי זה מתורצת להרמב"ם גם כן הסוגיא דחולין משום דאף על גב דלא הביא הש"ס שם כ"א מתניתין דסוטה מכל מקום סמיך אמאי דדייק בכריתות ממתניתין דקתני ע"כ אינה כן דמזה מוכח דלא מיתסרא כלל מחיים כמו שפירשתי לעיל בדברי רבא. ואל יתחשב זה לנו לדוחק. כיון דבלאו הכי צריכין אנו לומר דסמיך אמאי דדייק בכריתות מסיפא דמתניתין כמו שכתבו התוספות ד"ה והתנן ודו"ק:

מסכת גיטין

פרק ו מ"ד תוי"ט ד"ה עד שיגיע גט וכו' ותמה אני שהרמב"ם וכו'. המעיין בפירוש הרמב"ם ובחיבורו הגדול יראה ששינה לשון המשנה ואזלה תמיהת תוי"ט ע"ש: שם בתוי"ט ד"ה ר' אליעזר אוסר וכו' וברים פ"ח דתרומות וכו' ע"ש ריש פ"ח דתרומות בתוי"ט וגם בר"ש שם העתיק גירסת הירושלמי ומודה ר"א שאם אמרה הבא לי וכו'. אמנם גירסא זו א"א להולמה דבאמרה הבא לי אינה מתגרשת כלל בקבלת השליח עד שמגיע הגט לידה. והמפרש מהר"א בפירושו על הירושלמי ברפ"ח דתרומות גרס שאם אמרה לא תקבלהו לי אלא במקום פלוני והוא נכון ועיין שם עוד בדברי המפרש הנ"ל מה שכתב דלא כתוי"ט:

פרק ז מ"ג בהרע"ב ד"ה מחולי זה וכו' משמע דלא גרס זה גיטך אם מתי מחולי זה ועי' בריש מס' כתובות דף ב' ב' ברש"י ד"ה הרי זה גיטך וכן כאן בגמ' הגירסא הרי זה גיטך אם מתי מחולי זה ועיין פירש"י שם: שם מ"ה בתוי"ט ד"ה הרי זה. הביא לשון הר"ן ותמיהני וכו' ע"ש. ואפשר לתרץ תמיהת הר"ן דבסיפא דמתניתין מעכשיו אם לא באתי הרי זה גם קמ"ל כתירוצא דש"ס דלא נטעה בקושית הש"ס בנדרים דף כ"ג אמאי והא מינס איתנס משום דאין אונס בגיטין משום צנועות ומשום פרוצות כדאמרינן בכתובות דף ב'. וגם י"ל דרישא אתיא לאשמעינן לאפוקי מר' יוסי כדאמרינן ריש מס' כתובות דף ב' ע"ב בד"ה דילמא לאפוקי ודו"ק:

לקוטים מספר שושנים לדוד.

מסכת קדושין

פרק ב מ"ג תוי"ט ד"ה שפחה וכו' ולי משנה כו'. הב"ד רצה לתרץ דבדקדוק נקטי התוס' מגדלא נשיא ולא וכן הגודלת משום דגודלת לא דמי כ"כ לגדלת ע"ש. ולא נהירא דהיינו הך. אלא נראה לפע"ד דה"ט דלא נקטו התוס' ההיא דמתני' דשבת משום דמהתם מוכח דאיכא אשה שאומנתה בכך לקלוע שער הנשים דהכא הכי פירושא דגדלת. ולכן הוצרכו התוס' למרים מגדלא נשיא. תדע דאל"כ נוקרא נמי הו"ל לאתויי גדילים תעשה לך שנקראו כך ע"ש גדילתן בקשרים ובכמה מקומות מדברי רז"ל מצינו גדיל וענף וכן רבים ומ"ש אך דנורים דנקטי, א"ו שכל כונת התוס' אינה אלא על האומנות ולזה לא מצאו אלא מגדלא נשיא:

מ"ה בתוי"ט ד"ה המקדש וכו' ותמיהני וכו'. נלע"ד דאי מקרא לא שמעי' אלא ק"ק דהכי כתיב וזה יהי' לך מקדש הקדשים מן האש ואנן תנן בין ק"ק בין קק"ל ובטעמא דמשלחן גבוה לחוד לא סגי דמ"מ מה בכך דמשלחן גבוה זכו הא כיון שזכו הרי הם שלהם ואמאי אין מקדשין בו. משו"ה הוצרך לקרא דמה אש לאכילה וכו' ושוב זכיתי ומצאתי כעין זה להרמ"ז ז"ל. ועוד נ"ל דאי מקרא קשה מאי ראית למדרש הכי מה אש וכו' ואמאי לא דרשת איפכא כדדריש ר' יהודה וזה יהי' לך לכל צרכך משו"ה קא יהיב טעמא דמשלחן גבוה קא זכו וסתמא דמלתא כי קא מזכי להו רחמנא ע"י הקרבת אימורין דומיא דמזבח קמזכי דהיינו אכילה ולא דבר אחר:

סדר צבי תפארת נשים

חידושים והגהות על משניות סדר נשים מכי"ק זקני הגאון רשכבה"ג מופת דורו רבינו **צבי הירש** זצ"ל אבד"ק ברלין והמדינות.

בן בתו של רבינו החכם צבי ז"ל (בעהמ"ס צבי לצדיק וש"ס).

העתקתי מכתי"ק נכדו **צבי יחזקאל מיכלזאהן** אבדפ"ק פלונסק והגליל בעל המחבר דגן שמים וש"ס.

מסכת יבמות

פרק ג מ"א ר' אליעזר בירושלמי גרס ר' אלעזר, וכן הוא בברייתא (בדף כ"ח ע"א) ואזדא לי' מה שעלה על הדעת לתרץ קושית התוס' שם בד"ה ר"א עיין ברמ"ז:

פרק ד מי"א בתוס' הדשים ד"ה וצ"ע. גם בילדותי הקשיתי זה שבאמת הוא תמוה מאוד דמה ענין חומרא דר"ז לענין קביעות הווסת דסוף סוף סתם ווסת מניע טבילתה אחת לשלשים יום, ואדרבא כיון דלא ישבו ז' נקיים מסתמא הי' מניע טבילתה אחת לל' יום ואי משום דזמנין דרואה ביני וביני השתא נמי הכי הוי, וכתבתי דאפשר דלדעת הרמב"ם קאי דלעולם ימי הנדה וימי הזיבה הולכים וחוזרים וא"כ כי ראתה חדא ומנא שנים ושלשה ימים טובלת לאחר ז' ונפקא להו שמונה עשר יום בימי נדה וימי זיבה וכי הדר חזיא יום ל' שנים ושלשה ימים הרי היא צריכה שבעה נקיים ומרחקא לה טבילתה ומכל מקום מאי טעותא דהא כל הפוסקים חולקים ע"ז וצ"ע:

פרק טז מ"ג אלא עד ג' ימים, בירושלמי שלפנינו הנוסחא במתניתין אלא לאחר ג' ימים ואיתא עלה בתלמוד כיני מתניתין אין מעידין אלא עד לאחר שלשה ימים וא"כ הפירוש הוא שמפרש המשנה דכפי הנוסחא דמתני' הוא היפך מן האמת והוסיף במתני' מלת עד. אמנם בתשובת מהר"י מטראני ז"ל סי' קל"ט כתב בשם מהר"י אשכנזי ז"ל שהגי' במשנה שלנו אין מעידין לאחר שלשה ימים ושכן מצא הוא ז"ל הנוסח בירושלמי והמה אני מאי פי' בהך דכיני מתניתין דא"כ מכאן ראי' להיפך מסברת ר"ת ודוק. ודוחק לומר שהי' לפניו הגרסא במתניתין כמו שהוא לפנינו וגרס בתלמוד כיני מתניתין אין מעידין לאחר ג' ימים דא"כ הי' זה ראי' גדולה לדברי ר"ת ועיין בחדושי הרשב"א ז"ל שהביא ב' נוסחאות במתניתין. ונראה שהחדושים הללו לא היו לפני מהרי"ט ז"ל ע"ש. ומ"מ נראה שאותו הגדול מו"ה יוסף אשכנזי הי' לפניו הנוסחא כהך דכיני מתניתין כמו שכתבתי דאל"כ לא הי' שולח יד להגיה: **שם** מ"ו בתוי"ט ד"ה בת קול כו' לא היינו סומכין כו', לא ידעתי מנין לו זה, ולענ"ד אינו נכון דלמה לא נסמוך על זה יותר ממה שסומכין על אמירת עכו"ם ועד אחד ואילו אתי נביא ואמר ודאי שסומכין עליו, ומה שהביא ראי' מתוס' (דף י"ד) תמיהני מאי זה ענין לכאן דהתם לענין פסקי הלכות אתמר כדתני טענה משום לא בשמים היא, ולדעת הרמב"ם בהל' יסודי התורה פ"ט גבי נביא חייב חנק, משא"כ לענין מעשה שנעשה למה לא נהימני' ובכל מקום אמרינן אילו יבוא אליהו ועי' בס' בני דוד על הרמב"ם שם ועיין במשנה למלך פ"ט מהלכות אישות סוף הלכה ו':

מסכת כתובות

פרק ה מ"ו תוי"ט ד"ה העונה האמורה בתורה כו', וקאת קשה כו' לענ"ד בפי למימר דהך הוא דמרומז בתורה ומקריא עונה ואי לא מקיים הוי מורד משא"כ ליל טבילה ויוצא לדרך, וכן הא דאמר רבא בפסחים (דף ע"ב ע"ב) דאף על גב דמצוה וחיובא איכא אינו בכלל העונה האמורה בתורה ואי לא עבד לא עבר בלאו דלא יגרע:

פרק ז מ"ד שלשה יוצאת כו' בירושלמי גרס שנים יוצאת וכבר הרגיש בזה בב"י סי' ע"ד וכתב שנראה לו שכך היתה גרסת הרי"ף והרמב"ם ע"ש ומ"מ צ"ע כיון דש"ס דידן עיקר בכל מקום כמבואר בפוסקים, ונראה דבאמת כדברי הר"ן והה"מ ז"ל שהש"ס ס"ל כאוקימתא דאביי וכמו שכתב הרע"ב ג"כ, האמנם מה שלא פסקו כאידך אוקימתא וכדכתב הטור וגם דלאביי גופא הוי מחלוקת ואח"כ סתם משום דחזי שפיר הגרסא הנ"ל דבירושלמי וס"ל דמהכא מוכח דאוקימתא דאביי עיקר והנא ירושלמאה שנה משנתו כרבנן ופסקו כוותי' ודוק:

מסכת נדרים

פרק א מ"ב בתוי"ט ד"ה נמותא כו' וגירסת טור כו', ב"מ (דף פ"ה ע"א) מומי עזובה דא:

פרק ו מ"ח ברע"ב ד"ה וחכמים מתירין כו' פ"א וחכמים מתירין כו' הוא מרמב"ם מפי' המשניות, ופשוט הוא דלפי זה לא גרסינן ברישא מן הסתווניות כלל אלא מן התמרים, ודלא כהרע"ב דנראה דגרס לי' ברישא וא"כ אין מקום לפי' זה, ולפי' התוס' גרסינן לי' אלא דסתווניות נמי לאכילה, שוב ראיתי שכבר הרגיש בזה בס' ב"ד:

פרק ז מ"ו ברע"ב ד"ה אסור בחלופיהן כו' אסורים כגדולי הקדש כו', כ"כ הרא"ש והר"ן. וצ"ע דהא בהדיא תנן במשנה ד' פ"ט דתרומות דגדולי הקדש ומ"ש חולין ע"ש ועיין בב"י יו"ד סי' רנ"ו מה שהקשה בשם הרא"ב"ד ותירץ בזה וצ"ע כ"כ בילדותי. שוב ראיתי דבמחלוקת שנוי' במעילה פ"ג משנה ו' והתוי"ט שם רמז לכאן, ותמיהני שלא נזכר ממשנה דתרומות הנ"ל, ועיין מה שכתבתי שם בתרומות:

פרק יא מ"ח בתוי"ט ד"ה לך כו' שבכל מקום כו' אני בעניי לא ידענא מאי בכל מקום דבתורה לא מצינו כי אם לך כמו שהביא בעצמו שני מקומות. ושכח עוד קודם לזה הנה הוא לך כסות עינים ובנביאים וכתובים רבות מאוד, והנה בשמואל א' הלא טוב אנכי לך ובשיר השירים הרבה קורין לך אפי' במקום דכתיב לכי, ובמלכים ב' ד' הרבה פעמים לך, ובמלכים א' מה לך, כאשר נשבעתי לך, ובאיכה, ובתהלים רעותי' מובאות לך, וברות הלא אבקש לך מנוח אשר ייטב לך. ברוך ה' אשר לא השבית לך גואל, והמעיין יראה וימצא שהחילוק שבין זכר לנקבה במלה זו דלזכר קורין לך הכף בקמץ ולנקבה לך הלמד בקמץ זולת בסוף פסוק גם לזכר הלמד בקמץ ובדרך מליצה אמרתי כי' לדבר אל תרבה שיחה עם האשה:

לקוטים מספר אמתחת בנימין.

מסכת נדרים

פרק י מ"ו בתוי"ט ד"ה ר"י אומר לאחד אבל לא לשנים פי' הר"ב דס"ל יש זיקה וזיקה ככנוסה וכן הוא לשון הרא"ש, ולפי זה אפי' לבדו מצי מיפר. ותימא מנלן לעשות מחלוקת שני' בין ר"א לר"י דלר"א הא פרשינן דמיפר בשותפות ולר"י מצי מיפר לבדו ע"ש מה שתירץ ודחוק הוא. ולי נראה דלק"מ דמאי דמסקינן בגמ' מאי יפר יפר בשותפות הוא אליבא תירוצא דר' אמי דמוקי לה דמיירי שעשה בה מאמר והיינו דוקא בשני יבמין דאפי' אי אמרינן דר"א סבר יש זיקה אין ברירה כדמסקי' בגמ' אבל ביבם אחד א"ל דאה"נ דסבר ר"א יש זיקה וזיקה ככנוסה ולדידי' נמי מצי לבדו מיפר ואין כאן מחלוקת שני' כלל, והכי יש ליישב נמי מה שהקשה הר"ן למאי דמסקינן מאי יפר יפר בשותפות אמאי לא פרכינן מי קתני יפרו יפר קתני כדפרכינן ביבמות די"ל דאיכא קושיא כ"כ כיון דאי הוי תני יפרו לא אתי שפיר ליבם אחד דלר"א נמי ס"ל זיקה ככנוסה וכמ"ש, ומה שאמרו ביבמות אמר לך ר"א ולרנב"י מי ניחא מי קתני יפרו יפר קתני היינו לחזק תירוצו דלדידי' אתי שפיר בין ביבם אחד ובין בשני יבמין יפר לחודי' ודו"ק:

מסכת יבמות

פרק א מ"ב וכל היכולה למאן ולא מיאנה. **אב"י** וה"ה במיאנה אחר מותו כיון דבשעת נפילה נראה כצרת ערוה :

פרק ב מ"ב בתפארת ד"ה דר"ש מתיר. **אב"י** בריש"א : מ"ז. **אב"י** עי' מ"ש רבינו בתפארת ד"ה דיבומי בריש"א לא שמא פגע באחות זקוקתו. ולא אמר הטעם משום יבמה לשוק. דהרי אף שחלץ האחד לשניהם ג"כ אסור השני ליבם אחת מהן. וכן בסמוך בלזה אחד ולזה שנים היחיד תמיד חולץ אפי' קדמו השנים ותלו :

פרק ג מ"ד וה"ב פוטר. **אב"י** דכולא רמיא קאי אחד משא"כ במ"א דנפלו לפני ב' יבמין לא פליג : מ"ו עשה בה מאמר. כלומר אפי' עשה בה מאמר דהרי גם בלא עשה מאמר נכרית הולכת ולא מתייבמת : מ"ח הרי אלו. **אב"י** עי' תפארת ובגמ' ובבאר משניות הגירסא להדיא הרי אלו הצרות : מ"ט הרי אלו. **אב"י** כלומר היא וצרתה : מ"י נפסלו מן התרומה. **אב"י** עי' רבינו בתפארת וז"ל אחר מיתת בעליהן בלי זרע. כלומר אע"פ ואז בכשרה חוזרת לתרומת בית אביה :

פרק ד מ"א אין הולד של קיימא. **אב"י** עי' בתפארת שהיה נפל. כלומר בין שהפילה בין שמת תוך ל' : מ"ג שומרת יבם וכו' מה יעשו בכתובתה. **אב"י** עי' תפארת. והנה הכלל בענין פי' המשנה הוא כך. א') מה שאמרה המשנה מה יעשו בכתובתה והנכנסים והיוצאים עמה בב"ה וכו' שהתשובה שאמרה המשנה בש"א היא קאי רק על השאלה השניה דהיינו מה יעשו בנכסים הנכנסים והיוצאים עמה. לא על השאלה הא' דהיינו מה יעשו בכתובתה. דהתשובה על זאת השאלה לא נאמרה ברישא כלל ונאמרה בסיפא בדברי ב"ה נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל. ועל זה לא פליגי ב"ש דמודים לב"ה בזה ולא פליגי ב"ש וב"ה אלא בענין נכסים הנכנסים והיוצאין עמה דהיינו נכסי מלוג דלב"ש יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב. ולב"ה הם בחזקת יורשי האב. ב) מלת בכתובתה דאמרה המשנה ברישא בשאלה מה יעשו בכתובתה. האי בכתובתה כולל הן ק' ור' והוספת הן הנדוניא שהכניסה דהיינו נכסי צאן ברזל שקבל הבעל אחריותן ונקראים ב' המינים אלו כתובה מדכותבין בכתובה. וכ"ז ברישא אבל בסיפא בדברי ב"ה המכוון במלת כתובה היינו רק ק' ור' והוספות לא נכסי צ"ב. דנכסי צ"ב נזכרים בדברי ב"ה לבדם בתחלה דברי ב"ה נכסים בחזקתן. כן פי' רבינו בתפארת וכל המפרשים ע"פ דברי הגמ' שמפי' אנו חיין. ולהסביר פנים בדרך לחות ולהפי' הנ"ל קצת בדברי המשנה הייתי אומר שמה שאמרו ב"ש יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב כולל בדרך רמז הן החלוקה ממש לענין נכסי מלוג שחולקים בהם יורשי הבעל עם יורשי האב. וכן החלוקה בדרך העברה והמשל שהרי כל הג' דברים דהיינו א'. ק' ור' ותוספת. ב' נדוניא ר"ל נכסי צ"ב אשר כל זה נקרא ברישא כתובה. ג' נכסי מלוג. הכל הוא כסף אחד המוטל לפנינו לדון עליו. והאם אנחנו אומרים שנחלק הג' דהיינו נכסי מלוג חולקים ביניהם. והחלקים א' וב' תטול רק אחת מב' כתות היורשים. זה ג"כ נקרא חלוקה בכלל לא לבד בענין נכסי מלוג כי גם בב' חלקים הראשונים ר' וק' ותוספות ונכסי צ"ב. וב"ה בסיפא משיבים לב"ש דכמו דאתם אינם חולקים עלינו בנכסים של צ"ב ובכתובה דהיינו ק' ור' והוספה כן לא תחלקו עלינו בנכסים הנכנסים ויוצאים עמה : **ולדעת** ר"ת שהביאו תוס' כתובות ד"פ ע"ב ד"ה נכסים. דהאי בחזקתן דקאמרי ב"ה היינו בחזקת יורשי הבעל נוכל לומר דהכי קאמרי ב"ה נכסים בחזקתן. כלומר אבל כל הג' מינים הדין תמיד כשאמר הנכסים בחזקתן דהיינו אבל כל חד כחזקה השייכים ביה והיינו דקאמרי ב"ה בסוף. כתובה בחזקת יורשי הבעל. ובמלת כתובה ר"ל כמו ברישא ב' מינים ק' ור' והוספת ונכסי צ"ב דחזקת יורשי הבעל היא החזקה השייכים בהו. ונכסי מלוג בחזקת יורשי האב שהיא החזקה שייכה בהו. כ"ז כתבתי בדרך יגדיל תורה ויאדיר. דאע"פ דהגמ' הקדושה אמרה תניא ובקשה. מ"מ אנחנו לא אמרנו דברינו בדרך פירוש רק בדרך רמיזה וסמך : **שם** בתפארת. ובש"א נכסים בחזקתן בחזקת ב' הצדדים **אב"י** עי' רע"ב ותוי"ט שלא פירשו כן : מ"ד הרי היא כאשתו לכל דבר. עי' תפארת במגרשה ומחזירה. **אב"י** שמגרשה בגט וא"צ חליצה :

פרק ה מ"ד כיצד. **אב"י** האי כיצד קאי על פלוגתא דר"ג וחכמים במ"א. בב' יבמות ליבם אחד. ואח"כ מפרש במ"ה פלוגתא דר"ג וחכמים בין ביבם אחד לב' יבמות בין בב' יבמין ליבמה אחת. ובמ"ו מפרש מה דאמרי רבנן במ"א בסוף אין אחר בעילה ותליצה כלום : **שם** מאמר בזו והגט לזו. **אב"י** אין זה בכלל אין אחר חליצה כלום דס"פ : מ"ו ר' נחמיה אומר וכו'. **אב"י** עי' גמ' דקאמרה לגזור ביאה אחר גט משום ביאה אחר חליצה כיון דחליצה דאורייתא מידע ידע. ולפ"ז נר"כ ג"כ במ"ד גט לזו ובעל לזו די בגט. וכן מאמר לזו ובעל את זו עי' תוי"ט שם ד"ה מאמר בזו וד"ה גט לזו :

פרק ז מ"ג כרע"ב בד"ה אף בת כהן וכו' ואינן אוכלין אלא בשבילו. **אב"י** כלומר במה שנוגע נחלקו שיש לו בהעבדים בענין החלק הזה אינן אוכלין אלא בשבילו. אבל אין הכוונה רק בשבילו דהרי' באמת אפי' יש לו ג"כ בנים אחרים אינו אוכל העבד מפני חלקו של עובר :

פרק ט מ"ב כה"ג שנשא אלמנה ויש לו את כה"ג : **אב"י** ק"ל הרי אפי' כהן הדיוט נמי שהרי נתחללה בביאתו וכרע"ב במ"ב : **שם** ושאר כל הנשים. **אב"י** עי' תפארת והוא מתוי"ט בשם הירושלמי. וז"ל והא איכא פצוע דכא ועי"ו עריות שמותרות לבעליהן ואסור ליבמיהן. ורבינו זצוק"ל בתפארת הירה הענין יותר ודו"ק וה"ה דיש אסורות ג"כ לאלו ואלו כפצוע דכא שיש לו את פצוע דכה וכן בחייבי לאוין : מ"ד בת ישראל מאורסת לכהן : **אב"י** אפי' ארוס חי דשמא תבקש לאחיה. ומעוברת דוקא כשם בעלה מת :

פרק י מ"ג והולד כראשון ואחרון ממזר. **אב"י** עי' מ"ש רבינו בתפארת וז"ל הנולד לפני מיתת הבעל או אח"כ. לדעתי נ"ל הנולד לפני השמיעה או אח"כ דהרי כל העיקר הנשואין היה רק אחר מיתת הבעל ועי' בגמ' : מ"ה כרע"ב ד"ה אמרו לו וכו' נמצאת רביעית וכו' **אב"י** נקיט לה לומר שאפשר שמותר ג"כ ברביעית : **שם** ביבנה. מותר בראשונה ובשלישית. **אב"י** הוא הדין הד' והה' : מ"ז ר"ש אומר לא פסל : **אב"י** עי' תפארת וק"ל אהכי ליהוי אסור משום אשת ישראל שנבעלה ברצון דאסורה על בעלה וי"ל :

פרק יא מ"ה בתפארת ד"ה ה"ק חולקין חלק כאחד וכו' עי' כתובות פ"ח מ"ה. **אב"י** כלומר דלא קי"ל כן ואין מעלין מתרומה ליוחסין : **שם** הגיון של סי' כ"ב בתפארת צ"ל אבל ואין מיטמאין למתים : **שם** אינן סופגין את הארבעים. **אב"י** עי' תפארת ד"ה דרק ספק וכו' משא"כ ברישא. כלומר לא צריך למינקט דאינו סופג מ' דלא ספרי וכו' :

פרק יב מ"ה הולך בבנים. **אב"י** אפי' כשרים :

פרק טו מ"ז בתפארת שגיון של סי' כ"ח שייך ג"כ לומית כהונה ביניהן :

מסכת כתובות

פרק א מ"א ואלמנה ביום ה'. **אב"י** עי' תפארת ד"ה שלא מלא דכתב דלדידן באלמנה ג"כ נישאת בכל יום דהעיקר טעם משום שקדו שישמח עמה ג' ימים והשתא מחלה. ומ"מ איסור מלאכה דג' ימים אינה יכולה למחול עי"ש. ועי' רא"ש פ"א דכתובות סס"י ז' דכתב דרק אדם בטל הוא יכול לישא בכל יום. אבל בעל מלאכה ישא דוקא בחמישי ויבעל בששי עי"ש. וכמ"ש ע"ר כ"כ הרמ"א באה"ע סי' ס"ד ס"ב בשם רבינו ירוחם דהאשה יכולה למחול על שמחתה. וכתב הגאון רבינו אליהו זצוק"ל מוילנא דהקנתא דידה היא. מיהו יש לי בכאן תמיהה רבתא על הרא"ש דהרי בפ"א מ"ג כתב להדיא דאפי' אדם בטל שנשא אלמנה צריך לישא בה' ואיך יסתור הרא"ש דברי עצמו מ"ש סס"י י' דכתב דאדם בטל יכול לישא בכל יום. ויותר תימה שרב"י בטור אה"ע סי' ס"ד שהם הובא דברי הרא"ש ולא התעורר רב"י על זה ולא שום א' מהפוסקים. גם חידוש גדול הוא שהרב"י העתיק דברי הרא"ש שבפ"א ס"ג אבל מה שכתב הרא"ש שם וז"ל ותנא שתקנו שקדו אף היכא דלא שייך שקדו כגון אדם בטל תקנו שתנשא בה' משום ברכה שמיש. ואלו לא היה בגי' הרא"ש שהיה לפני ב"י והם דברי שגגה בעלמא ולע"ג : מ"ב בתפארת י"א בד"ה דאז אפי' וכו' דמיירי בנתגייר אביו. **אב"י** או אמו כלקמן פ"ד מ"ג בתפארת אות י"ד : מ"ג מוכת עץ כתובתה מנה. **אב"י** מיהו עכ"פ מנה יש לה ואפי' לא הכיר בה ולא אמרי' דהוי מקח טעות : מ"ד והלוקח מן הנשואין. **אב"י** עי' תפארת ואח"כ נישאת לאחר. כלומר ואח"כ נעשה גרושה או אלמנה ונישאת לאחר : מ"ו ונתחפשה שדך. **אב"י** עי' תפארת ויש לי כהונה ר' כנ"ל : **שם** בתפארת בד"ה דאע"ג וכו' דמוכת עץ אני תחתיך דלא היה נפחתת ר' ולא היה נפסלת לכהונה כן הכוונה : **שם** בברי ושמא אמרי' מגו לכוניא. **אב"י** מיהו כאם הוא כהן אסורה עליו דשויא נפשיה חד"א : **שם** בתפארת ד"ה כמע"ה וכו' דעקר אמרה. **אב"י** ועי' שיטה מקובלת בשם הר"י משום דעל ג' דברים העולם עומד וא' מהם אמת : מ"ח דהוה מדברת. **אב"י** עי' תפארת וז"ל כלומר שנבעלה. לאו דוקא כתוי"ט בשם הגמ' דאע"ג דלא ראינו שנבעלה פסולה : מ"י בתפארת ד"ה וכשרים לכהונה היא ובתה. **אב"י** היא רק בדיעבד ובתה אפי' לכתחלה ומ"מ אפי' בתה רק בדיעבד : **שם** ד"ה ואף דכמ"ח א"צ רוב. **אב"י** כלומר הרי רובא אלא חד :

פרק ב מ"ב בתפארת ד"ה מוקמי וכו' דמודה ר"י לר"ג. **אב"י** לכאורה פי' רבינו כאן רק כפי הס"ד דגמ' דע"ז א' דהרי במסקנא אמרי' דהפרק קמא קאי גבי היא אומרת משארסתני נאנסתי דפליג ר"י אר"ג אע"ג דליכא מיגו מ"מ שם הרי שור שחוט לפניך משא"כ כאן דליכא שור שחוט לפניך במגו כזו מודה ר"י. וכן פי' הרע"ב והרמב"ם. אע"פ שיש בדבריהם הקדושים ג"כ קצת התמיהות דעזבו הטעם דשור שחוט לפניך. וכבר התעורר התוי"ט על זה. אבל האמת יורה דרכו דרבינו סמך עצמו על הרא"ש כאן הובא בתפארת במ"ה בד"ה שבלים רטיבים דכתב להדיא ברפ"ב סס"א דמשנה כאן אתיא כר"ג. וע"כ צ"ל דסבר הרא"ש דמה דדחה הגמרא דר"ג חולק גם במ"א היא רק דחוי בעלמא דאין מוכרח לומר כן. אבל הפשוט ודאי הוא דר"ג מודה כאן במ"א וא"כ שפיר תו נוכל לפרש בפשיטות כאן הא דמודה ר"י במ"ב כמ"ש רבינו הגדול ודו"ק : מ"ז בתפארת ד"ה ובמ"ל וכו' ובעדים שאמרו אף שאין מוחזקים. **אב"י** כלומר שאין לשם חזקה כחזקת ממון שיש לזה שאמר שדה זו של אביך היתה : מ"ח בתפארת ד"ה אפי' וכו' ורבנן וכו'. **אב"י** כלומר רבנן דמ"ז ולהכי נאמנים אפי' היכא דאיכא למיחש לגומלין. וג' סברות חלוקות הם. א' לת"ק דר"י במ"ז אפי' בליכא למיחש לגומלין נאמנים. ולר"ה דוקא בליכא למיחש לגומלין ולר"י אפי' בליכא למיחש אינם נאמנים : מ"ט אפי' עבד אפי' שפחה הרי אלו נאמנים. **אב"י** כשאמרו לא זזה ידינו מתוך ידה : **בתפארת** ד"ה נשבע. **אב"י** היה נראה כנשבע לא שבועה ממש. דאין שבועה נשבע בשולחן הקדש או כלי הקודש וכתוי"ט :

פרק ג מ"ד והמפתה אינו נותן את הנער. **אב"י** כלומר אפי' כשאביה מקבל הממון. דאי בשביל עצמה מקבלת הממון. כגון ביתומה בחיי האב כמ"ב ומ"ו אפי' מקנס פטור דמחלה. ועי' בתפארת מה דכתב רבינו בה דאפי' היה לה נער פטור וכן נראה מגמ' דבל"ז יש לכל מפותה נער בבעילה. וי"ל דלהכי כפלה המשנה ואמרה והמפתה אינו נותן את הנער. ולא אמרה בקיצור והמפתה אינו נותן. אלא דבאה המשנה לומר דאפי' היה לה נער יותר מבאשר אשה פטור :

פרק ד מ"א מעשה ידיה ומציאתה אע"פ שלא גבתה. מה שהאב הרי הן של אחין. **אב"י** האי אע"פ נ"ל דיש לו כונה כפולה. אע"פ שמעשה ידיה כמציאתה. עי' בתפארת. ואע"פ שלא גבתה אפ"ה כשנעשו מעשה ידיה בחיי האב הרי הן של אחין : מ"ד בשטר ובביאה. **אב"י** בתפארת בד"ה שמוסרה לביאה כלומר לשם קידושין : **שם** שאוכל פירות בחיים וחייב במזונותיה. **אב"י** נ"ל דלהכי לא נקיט אחר פירות פרקונה דהרי פרקונה תחת פירות. אלא דנקיט מילי דממון אבל מילי דמזון :

פרק ה מ"ו הפועלים שתים בשבת. **אב"י** עי' מ"ש בתפארת באות נ"ח. ואם לן כל לילה בביתו. לדעתי נ"ל ואם אינו לן וכו' וכמ"ש רבינו בעצמו באות ל"ה : מ"ז ויחזיר ויגבה הימנה. **אב"י** מ"ש בתפארת אות מ"ג בסוף ד"ה וקי"ל דבאומרת מאיס עלי וכו' אז דינה כשי' א'. ר"ל כשי' א' בחלוקה ב' : **בתפארת** אות מ"ט. הא' דיצא ליום חוץ משבת דהו"ל שכר שבת. **אב"י** וזה דוקא בכותבה שהוא מוסיף לה. משא"כ ברישא במורדת שפוחתין לה לא מיחזי כשכר שבת. וק"ק לרבי יוסי ברישא דאמר שמא תפול לה ירושה ניחא דהוי כשכר שבת שאם יפחות כנגד שבת. דהרי אם תפול לה ירושה אז יכנס באמת כנגד שבת. ע"כ נ"ל דמיד כשפחתו נפלו ברשותו והוא אח"כ מעכב ואינו פורע. ובזה תו לא הוי שכר שבת : מ"ח והשתקים שלה. **אב"י** האי שתקים אינם כשתקים דרישא ודו"ק. ועי' כיוצא בזה בתוי"ט בשבת ספ"ד ד"ה נוטל ופ"ז דנדרים מ"ג. ור"ן נדרים דע"ת ב' ד"ה לא :

פרק ו מ"ב בתפארת ד"ה והולך או מיבם נחנם וכו'. **אב"י** ואפי' הוא ק"ת ואחיו היה ע"ה. ואע"פ שהכת רוצה בו כאה"ע סי' נ"ג ס"א : מ"ג בתפארת ד"ה ר"ל ואם הרגה וכו'. וצ"ל דקמ"ל וכו'. **אב"י** וכ"כ הרע"ב במ"ד ועי' כתוי"ט כאן. ועי' בגמ' דס"ו ב' בתוס' ד"ה תנא : מ"ו מדעתה. בתפארת ד"ה ר"ל אפי' נתרצית. **אב"י** כלומר כבגוונית מאהיה והיה ידעה כן בשעת נישואין או צריך שתהיה נתרצית. אבל באין אחים זנים אותה. אפי' לא נתרצית. ורק לא תבעה בשעת נישואין אמרי' דבודאי מחלה. וכל זה בנערה או בוגרת. אבל בקטנה אע"פ שלא היו האחים זנים אותה. ואע"פ שלא מחתה בשעת הנשואין ואפי' שתקה זמן רב משהגדיל יכולה לתבוע אח"כ פרנסתה. ואם מחלה בפירוש למרדכי מהני ולרשב"א לא מהני עי' אה"ע סי' קי"ג ס"ז : **שם** אלא שמין את הנכסים ונותנין לה. **אב"י** וג' דעות נדבר. הת"ק סבר דלעולם נותנין עישור נכסים. ור"י ס"ל דלעולם הולכין אחר מה שנתן לבתו שהשיאה תחלה. וחכמים ס"ל דבשינה דעתו אח"כ ונעשה קמצן אחר שהיה נותן ותרן או להיפך אזלינן בתר בתרא ולר"ן הפירוש במשנה כך. שת"ק אמר שתובעת הראוי לה ומה הוא הראוי לה בזה יש פלוגתא דר"י וחכמים :

פרק ז מ"ג שלא נתן קנבה. **אב"י** לכאורה היה להמשנה לומר שלא נתנה קנבה דהרי היא התחילה בנדר כדפי' רבינו בתפארת ע"פ הגמ'. אלא דנקטה המשנה נתן בלשון זכר מדקאי אבעל שקיים הנדר והרי כל עיקר טעם הגירושין הוא מפני שקיים היא :

פרק ח מ"ב נכסים שידועים לבעל. **אב"י** בשעת נשואין : מ"ג אמר ר"מ וכו' וכמה הן יפין בלא פירות. **אב"י** ואם דרך מגל הפירות שוין כ' ר"ט והוספה במחיר הקרקע מפ

שנתעלה ע"י הפירות הוא יו"ד ר"ס. מנכה מהני יו"ד שצריך למכור כעד היו"ד קרקע משא"כ המ"ס יכול לאכול : **מ"ד** בכניסתה שלו. **אב"י** כתב רבינו נגי' הש"ס ר"ל שנפלה לה בירושה בעודה כנוסה תחתיו ואז היו הפירות מחוברין : **מ"ה** בתפארת ד"ה נ"ל כגי' הרא"ש וכו'. מדמקשה הש"ס לס"ד דבשדה שלה. **אב"י** דזיתים מיירי זיתים עם קרקע לא שקנה אביה זיתים בלא קרקע : **מ"ו**. **אב"י** עמ"ש הי"ל ביבמות פ"ד מ"ג : **מ"ח** הרי היא ככל הנשים. **אב"י** עי' בתפארת ד"ה אף וכו' כל נכסיו משועבדים לכתובתה. כלומר לא נגד נכסי אביו :

פרק ט מ"א בתפארת ד"ה דמיד בעהש"ט וכו' אבל אין לומר דמהני תנאי [כלומר דמהני תנאי ג"כ] : **שם** ד"ה וקי"ל וכו' והפ"ה קי"ל כרשב"ג. **אב"י** כלומר ולא בכולה קי"ל כדבריו דקי"ל כרשב"ג כדבריו ולא מטעמיה. דאילו לרשב"ג הטעם דירושת הבעל מדאורייתא. ולפיכך אפי' התנה בעודה ארוסה תנאו בטל. ואנן קי"ל דירושת הבעל מדרבנן והתנה בעודה ארוסה מהני. אבל בנשאה כבר לא מהני דאלימא וכו' : **מ"ח**. **אב"י** עי' בתפארת ד"ה אפי' פטרה מיוחסים. כלומר על מ"ה קאי ופליג ר"ש אר"א ומחלוקתו שם :

פרק יג מ"ד והודה בקנקנים. **אב"י** ד"ה כדים רקים וכו' דנראה כריקן. ל"מ נ"ל דראיית התוי"ט מסיפא מיס קנקן ישן שאפי' חדש אין בו. משמע דסתם קנקן הוא מלא : **מ"ז** עשאה סימן לאחר. **אב"י** עי' התפארת ד"ה בחתם. ועי' רבינו תוי"ט בשם התוספות :

מסכת נדרים

אמר המחבר יען שע"ר א"א רבינו הגדול זצוק"ל טרח הרבה בישיבתו הרמה בלימוד מס' נדרים העמוקה מאד, וכתב בגליון הש"ס שלו על משניות ועל שיטות הגמ' של מסכתא זו הרבה חידושים נפלאים, אמרתי עת לעשות לה' הפר הסדר להביא כל מה דאפשר מחידושי ע"ר מלאים זיו ומפיקים נוגה, הביאור והבנת הענין במשניות עצמן, כפי מ"ש בגי', הן בפירש"י ר"ן ורא"ש או בדברי המשנה עצמן, והרי זה כל עיקר השתדלתינו ומטרת עוז כוונתינו עתה לפאר ולהדר בית מקדשינו, מתניתין מלכתא, ולהפיץ קרני אור הפירוש והביאור על כל מפלשי דבריו הקדושים. וידיע ליהוי שבכל מקום שנא' בריש הדברים מלת **אב"י**, ממני הדל והשפל יצאו הדברים. והוא ר"ת **אמר ברוך יצחק**. וידיע ליהוי עוד שנכלל ג"כ כמה חידושים מע"ר אאזמ"ו זצוק"ל גאון הגאונים רבינו **גדליה ליפשיטץ** בעהמח"ס רגל ישרה וחומרי מתניתא וכמה חיבורים נחמדים, גם הובאו בכאן איזהו חידושים מדודי. אחי רבינו המחבר. הגאון מוהר"ר **אליעזר** זצוק"ל בעל המחבר ס' **בית אלהים** וגמר הש"ס בעודו כ"ב שנים :

פרק א בפתיחה (ג') ידות וכו' והוא כאוחז בית. **אב"י** לדעתי נ"ל בית יד : **מ"א** האומר לחבירו. עי' תפארת תבורי מיתכלא וכו' והוא נגמ' ובגמ' מקשה פתח בכנויין ומפרש ידות ומתרץ זימנין דמפרש כתנא במה דפתח וזימנין במה דסליק. והנ"א ידות איידי דאתיין מדרשה מפרש להון ברישא, ומקשינן הו ליפתח בידות ברישא. ותרליק דכנויין דהם דאורייתא מיפתח פתח בכנויין. והקשה דודי הגאון מו"ה אליעזר זצוק"ל. אחי רבינו בספרו ב"א מב"ק דף י"ט ב' דאמרי' שם כיצד הבן מועדת וכו' והשן אתיא מדרשה. אלמא דפתח בנוה דאתיא מדרשא. ואת"ל דשאני התם כיון דאיכו עכ"פ ברישא דפרק. דא"כ קשה מה פריך שם דף י"ג ב' הא"ה רישא נמי ליתני הכיא דלא כתיבא ברישא. מה קושיא כיון דר"פ הוא פתח בדאורייתא. וצ"ל דדוקא ברישא מב' פתח בדאורייתא והרי שם בב"ק כבר פתח בפ"א בדאורייתא. ועי' קידושין דף ב' ע"ב. מעיקרא תני ליבנא דאורייתא ולבסוף תני ליבנא דרבנן. ואל תשיבני מיבמות ד"ב ב' דאמרי' שם ליתני אחות אשה ברישא וכו' אלא בתו כיון דאתיא מדרשה חביבא ליה ואקדמי' ברישא רש"י. דשאני התם כיון דפתח ע"י נשים והרי ברישא כבר נכללו הנך דהוו מדאורייתא. רק בנתו פתח כשהתחיל לפרש לית לן בה. ע"כ תורף דברי קדשו : **שם** ברש"י ד"ה מודר אני ממך. כלומר הרי עלי כנדר מה שאני נהנה לך. **אב"י** כלומר שבסוף דבריו אחר שאמר מודרני ממך צריך לפרש אהנ"ז מה שאני נהנה לך. דמתני' אתיא כמ"ד ידים שאינן מוכיחות לא הויין ידים. ואתא רש"י לאשמועינן דאע"ג דאמרה במשנה מרוחקני ממך מה שאני אוכל. ה"ה דאל מודרני ג"כ צריך לפרש כן. וכן גבי מופרשני דשאני אוכל אכולם לשונות שלפניהם קאי : **שם** ד"ה רע"ק וכו' דענין נדר הוא. **אב"י** ולירושלמי משום שמתא עי' ר"ן ד"ו א' : **בר"ן** ד"ה כל כנויי נדרים וכו' עיקר הנדר הוא שיאמר. **אב"י** עי' תוס' ד"ה שאני אוכל : **בא"ד** בין שלא התפיסו. **אב"י** זהו דלא כרא"ש ורש"י והוס' כאן דלדידהו דוקא בהתפסה : **בא"ד** ולא גרעה מסתמת חכמים ז"ל. **אב"י** עי' תוס' כאן סד"ה כל : **בא"ד** כדאיתמר בסוגיין דהכא. **אב"י** והא דבאמת מקשה הכא כן הרי אף נר"ל הוא ג"כ דאורייתא וכמ"ש הר"ן י"ל כמו שפי' הר"ן בגמ' דהכוונה דה"ל למיתני ידות דפשיטי טפי מכנויים. דידות אתיא מדרשא. משא"כ כנויים דלשון שבדו הם. משא"כ בנזיר דאמר דלהכי מתני כנויין דהם עיקר קרבן. דלשון כנוי הוא כן במקום קרבן אומר קונם וכו' על זה אינו יכול להקשות עוד : **בא"ד** מ"ש דפרים הכי. **אב"י** עי' לקמן ד"ג א' ברש"י ד"ה כנויין. ונ"מ נ"ל כיון דלב"ה דוקא כנויים לא בעיי כנויין. ע"כ אשמועינן הכי דהם רק כנויין. וגם לב"ש לתירוץ א' בגמ' שם קמ"ל דוקא אלו : **בא"ד** דלא ליתי שבועה לס'. **אב"י** וגזרינן שיאמר השם בלי שום הזכרת קרבן ויוציא שם שמים לבטלה : **בא"ד** ליבעי שם. **אב"י** ל"מ י"ל דאע"פ דחשבינן העונה אמן כמושבע ועומד. אעפ"כ יש חילוק בין מושבע מפי עצמו. (וזה נקרא מושבע ממש דבא בשבועה ע"י אחר. אע"ג דכל נשבע הוא בנשבע) לנשבע ממש מפי עצמו : **תפארת** כנדרי רשעים וכו' בידות קמיירי וכו' ונזיר עובר לפניו. **אב"י** וקרבן מונח לפניו : **ברש"י** ד"ה כנדרי וכו' ואם אכלו מחייב נזירות וקרבן. (כתב רבינו בגליון קרבן מעילה דיש מעילה בקונמות לקמן דף ל"ה א' היכא דפריש לבהמה והכא דקאמר כנדרי רשעים הו"ל כאילו פירש לנבילה קרבן). **אב"י** ומ"ש רש"י שם עוד והאי כי אמר כנדרי רשעים הוי כמתן דאמר וכו' למסקנא עכ"פ צריך לומר הרי עלי הימנו : **בר"ן** ד"ה כנדרי הרי הוא נזיר וכו'. **אב"י** ולרש"י ושאר המפרשים הכוונה לא או או. אלא הכל ביחד נזיר וקרבן ושבועה : **מ"ב** חרק וכו' כנויין לחרם. **אב"י** כתבו התוס' שלא תטעה לפרש משום דלשונות אלו נוטין קצת אחר לשון חרם דא"כ למה לא אמר חרן חרט. ובזה הבין דברי הרא"ש בגמ' ד"ה לשון נכרים וכו' וז"ל. ותקנו אותם לכנויים ולא בשביל שאלו האותיות קרובין ללשון יותר משאר האותיות עכ"ל. ובדברי תוס' מבואר מיהא למ"ד לשון נכרים הם (וכן קי"ל כאמת) הטעם הוא משום דדומה כנוי של אלו המלות למלת חרם. **ועי'** רש"י דכתב דלהכי תקנו רבנן כנויים כי היכא דלא ליתי למינדר בנדר דאורייתא. וצ"ע דנקט רבי' מטעם אחרינא מהטעם שאמרה הגמ'. דהרי בגמ' אמרי' דהטעם שלא יאמר ה' לקודא. **עוד** ק"ל לטעם דגמ' דתקינו רבנן כנויים. דלא לימא קרבן משום דלמא אמר קרבן לה' ולא איכא למיחש דלמא אמר לה' ולא אמר קרבן וקא מפיק שם שמים לבטלה. מאי הוי אם אמר לה' להודא כיון דכוונה לקרבן הוי יד וכמ"ש הר"ן בר"פ דאם הזכיר השם בלחוד הוי שבועה. **והוי ידע** דקרא דושמרתם את משמרתי דהביא רש"י דדרשינן מיניה עשו משמרת למשמרת והוא ביבמות דף כ"א ע"א. עכ"פ במ"ק ד"ה א' ילפינן מיניה דמציין הקברות וצע"ק : **במותא**. **אב"י** עיין תפארת. ובש"ס הגי' במשנה במוהי. ועי' רש"י ור"ן ובגמ' אמרי' דדוקא נדר במוהי לא אמר כלום הא במומתא דאמר מוהי הרי אלו כנויין לשבועה. (וכתב דודי זצוק"ל בספרו ב"א דתרגום אונקלוס במדבר כ' ס"א ע"פ ונתן מימיו ויתן מוהי. מש"ה במוהי לא אמר כלום. משא"כ האומר במומתא דאמר במוהי משמע בשבועה שנשבע במים דהיינו מבול או מי מריבה שנשבע הקב"ה עכ"ל הטהור) : **מ"ג** לחולין. בתפארת. ככולהו הלמ"ד נפתח. **אב"י** כלומר מה שנקרא אלליגו קמ"ן : **ברא"ש** טהור. אם אמר טהור וכו'. **אב"י** עי' ר"ן שחולק ע"ז והובא בתפארת כאן. ומ"ש הרא"ש אע"ג דתרומה וכו'. כלומר ותרומה מקרי נמי דבר שאסור כלקמן בגמ'. ועי' ר"ן בש"ס דף י"ב א' ד"ה ומשני דשמואל הכי איתמר וכו' דכתב וז"ל מהו דתימא כיון דאפי' לא נדר אסור מדרבנן כי נדר נמי לא חייל נדרא ולאו מתפיס בנדר הוא קמ"ל. צ"ע הרי כתב כבר הר"ן לעיל דף ח' א' ד"ה דהא דאפי' דבר האסור מה"ת אם רק את"ה מדרשא אל הנדר עליו. ודוחק לומר שהר"ן כ"כ אפי' להחולקים עליו שם : **בר"ן** ד"ה טהור. דאיכא למימר נמי לקדשים מכוון. **אב"י** כלומר וקדשים הוי דבר הנדור : **בא"ד** משא"כ כפגול ונותר. **אב"י** ועי' תוס' ורשב"א דמחלקים בין עולה ומנחה דהם שם דבר ע"כ צריך לומר כב"ף. משא"כ פגול וטמא דשם פסול הוא ודו"ק : **בא"ד** דהי אימרא. **אב"י** וקי"ל מנחה מאי איכא למימר. וי"ל דבמנחה ג"כ נכלל קרבן בעת"י : **שם** ד"ה כאימרא. דסתם נדרים להחמיר. **אב"י** אע"פ דבידות אמרי' להיפוך כלעיל ד"ה א' ב' ד"ה אלא : **שם** ד"ה כאישים. כשלהבת של אש. **אב"י** ק"ק דהאי שלהבת הוי דבר שאין בו ממש כבילה דף נ"ט ע"ב וי"ל. ועי' בתפארת : **במשנה** לא אמר כלום. **אב"י** ולת"ק אפי' בלא כ"ף מהני : **מ"ד** קרבן עולה. תפארת. קמ"ל דאפי' עולת התמיד. **אב"י** לפי"ז היה לע"ר לכאורה לפרש לעיל במ"ג כאימרא כשם קרבן בלבד דאי אפי' עולת התמיד. וכמו שפי' רבינו שם א"כ תרתי ל"ל. ואפשר דרבינו לעיל לפי המסקנא דמשנה כאן כ"כ וקושטא קאמר ודו"ק : **במשנה** שאוכל לך אסור. כתב רבינו בגליון וז"ל לתוס' לקמן דף כ"ה א' ד"ה כקרבן נ"ל דגרסי' ברישא שאיני אוכל לך עי"ש : **שם** ר' מאיר אוסר. כתב רבינו בגי' וז"ל לכן ה"פ דמתני' הקרבן כקרבן קרבן שאוכל לך אסור אבל באמר הכך לישנא עם לא אוכל לך מותר. אבל באמר לקרבן אפי' בלא אוכל לך אסור : **בר"ן** ד"ה לקרבן וכו' לקרבן שאוכל לך אסור. (כתב רבינו בגי' וז"ל ואע"ג דלעיל דף י"א ב' כתב הר"ן באמר לחולין שאוכל לך לר"מ מותר. נ"ל דהיינו בהך אנו יודעין אם היר לחולין בשו"א או בקמ"ץ. ומדמספקינן מסבר ע"י שאמר שאוכל לך דלהתירא מכוין וכדקאמר הר"ן התם לסדיה. אבל באמר בפירוש לקרבן ודאי לא גרע מלא חולין בפירוש דאסיר לר"מ כדכתב הר"ן התם. דבכה"ג לא בעינן הוכחה דלישנא שלא אוכל). **אב"י** ובחידושי הקשיתי על סיום דברי הר"ן. דכתב דרבותא קמ"ל דבאמר לקרבן בלמ"ד אפי' אמר לא אוכל אסיר. והרי לפי מ"ש הר"ן בד"ה דלא. הרבותא היא בהיפוך שאפי' מסיים בלשון דהיתר אפ"ה אסור ויל"ע :

פרק ג מ"א ארבעה. **אב"י** נ"ל דכל הני בבא דמתני' לא זו אף זו קתני ואלו מדרגותיהן. א') נדרי זירוזין מותרין. אע"פ שדברו הנודר בדעת ובכיון. ב') ולא זו בלבד דנדרי זירוזין מותרין דהרי יש לנודר טעם ותועלת להראות לחבירו כאילו הוא נדר אע"פ שלבו בל עמו ואין כוונתו לנדר. אלא אפי' נדרי הבאי שאין לו תועלת כלל בנדר כזה והו"א דאף דהוא תולה שנדר בהגזמה עכ"פ כוונתו לנדר עצמו ויהיה אסור קמ"ל. ג) ולא זו בנדרי הבאי דעכ"פ תולה את הנדר בדבר שקר שאינו. אלא אפי' נדרי שגגות דכוונתו ודאי בשעת נדר לנדר עצמו לקיימו. אלא שאח"כ נתגלה בטעם במחשבתו. והו"א דאסור. ד') וקמ"ל בסוף נדרי אונסין אע"פ דהוא כתולה בדעת אחרים. והרי אחרים בודאי רוצים שיהיה נדר חזק בריא וקיים. ועי' בר"ן במשנה שהביא בשם התוספתא דאף נדרים שאמרו מותרין אסור לנדור בהם כדי שלא לבטלן דכתיב לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין. **אב"י** מכאן ראיה לרמב"ם הובא בר"ן לעיל דף ט"ו ע"א ד"ה הלכה ולקמן דף ל"ה ע"א ד"ה נמול שכתב באם מדיר את חבירו והאכילו לוקה משום לא יחל דברו. והשיג הר"ן עליו דלא יחל אדבר קאמר לא על האדם הנודר. [כלומר והוא פעל עומד] והרי כאן בתוספתא להדיא אמרי' כרמב"ם דלא יחל הנודר קאי שלא יעשה דבריו חולין. והנה הר"ן הביא ראיה לדבריו כנגד הרמב"ם מהא דאמרי' לקמן דף ל"ה ע"א גבי יש מעילה בקונמות א"ל רב אחא בריה דרב איקא לרב אשי ככרי עליך ונתנה לו במתנה מי מעל למעול נותן הא לא אסורה עליו הלכה דאין המוכר עובר כלל. ונ"מ נ"ל דשאני מעילה. דאע"פ דאל על המדיר לאו דבל יחל. מ"מ גבי מעילה בעינן הנאה. היכא הנאה שדבר אסור עליו כהקדש. וזה לא שייך כאן דרק פעולת הנתינה גרידא אסור על הנודר לא הנאת הדבר והפעולה עצמה והו"ק : **מ"ב** נדרי הבאי וכו' אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים. **אב"י** ובגמ' אמרי' שבועה הבאי אסור עי"ש. ומקשינן דלמא האי גברא קיקא דשמשמי חזי ואסיק להון בשם עולי מצרים. ובפירש משתבע ותרצינן כי משתבע אדעתא דידן משתבע. ואיתי הגמ' שם העובדא מקיפא דרבא ומפרש הר"ן שם מ"ש הגמ' א"ל פרעתי דר"ל פרעתיך במקלא דאי כופר הכל הרי א"צ לישבע אלא היסת בלא נקיטת חפץ וסיים הר"ן וכבר כתבתי בפ' שבועת הדיינין וכו'. והוא תימה דשם כתב רבינו לכאורה להיפוך בשם תשובת הרי"ף דאף כופר הכל נוהגין לחייב עליו ע"י נקיטת חפץ. וא"כ נוכל לפרש כאן בפשיטות שמה שאמר פרעתי היינו שפרע הכל. ואמת"ו רבינו זצוק"ל תירוץ בגי' ש"ס שלו עפמ"ש התוס' בשבועות דף כ"ט דהקשו דלמה לא השביעו רבא על דעת ב"ד. ותירצו דקפץ ונשבע קודם שא"ל רבא הוי יודע א"כ הי' לערן נקיטת חפץ) : **מ"ד** חוץ מבשבועה. פירש"י שלא יאמר יאסרו פירות העולם עלי בשבועה. (כתב רבינו זצוק"ל בגי' וז"ל אה"ט ל"ל דהוכיח כן רש"י מדקאמר במתני' נודרים חוץ מבשבועה ש"מ דאפי' בנדר בלשון שבועה אסור) : **שם** אף יפתח לו. **אב"י** נ"ל דלהכי לא אמרו ב"ה אף יפתח לו בנדר דקמ"ל דאף בשבועה מותר וכדמסיק : **שם** כיצד. וכתב רבינו זצוק"ל בגי' וז"ל הא דצריך כיצד נ"ל דקמ"ל דלא מבעיא באמר אסיר עליך תאנים דבאי לאסור עליו גם ענבים דבניהם מין מאכל ושניהם לגוף אחד אלא אפי' אבתי ובניו דהם גופים נפרדים אפ"ה דאי לדור במה שלא הדירו. וקמ"ל נמי לב"ש. דאפי' כולל מה שהדירו במה שלא הדירו נמי אסרו. ולא אמרי' נדר שהותר מקצתו הותר כולו כלעיל דף כ"ס ע"ב ע"כ. **אב"י** ועי' מ"ש רבינו במשנה זאת בתפארת ד"ה ואף שאוסר על עצמו וכו'. ולפענ"ד נראה ל"מ וכו' שכוון רבינו בתירוצו לר"ן ורשב"א שתירצו ג"כ כן : **מ"י** מאוכלי שום. [כתב דודי הגאון מהר"א זצוק"ל בספרו בית אלהים וז"ל לפי מה דאמרם בגמ' דתרתי נבי קנייתא ישראל וכותים מצווין ועושין קשה הרי תקנת אכילת שום נתקנת עזרא היה כב"ק דף פ"ב ע"א. והרי עזרא נדה לכותים כתוס' חולין דף ד' ע"א. ואיך יעלה על הדעת שיעשו גזירתו. ואפשר לומר דמ"מ כיון דמרבה זרע וסוי טרך הגוף מקיימין הכותים. או י"ל דעזרא לא גזר רק על אותן כותים שביטלו בנין בהמ"ק ולא על השאר. ובזה מתורץ קושית תוס' חולין שם. ומתורץ נמי מה שקשה בחולין דף ו' ע"א דשב"א שהדיח ר"מ לאתוי

אמרת מני כותאי אשכח ההוא הכא וכו' ספר דברים לפני ר"מ וגזר עליהן שיהיו כנכרים גמורים. וקשה ל"ל גזירה הרי כבר עזרא גזר. ואי"ל דעזרא גזר ולא קבל דא"כ מה מקשה הגמ' שם במעשה דר' יצחק ב"י שהריה וכו' אי לשחיטה וי"י"ג מהתם [ר"מ ור"ג] גזרו. מאי קושיא הרי כבר במעשה דר"מ צריכין לתרוצי דעזרא גזר ולא קבלו מינייהו. א"כ דידעה הגמ' מתירוץ זה מתחילה הכל לתרץ כאן ג"כ כן ומה צריך לשום קושיא עוד ובדברינו לעיל ניחא. או י"ל דעזרא לא גזר רק על שהן היה בו קירוב הדעת ביותר ולא על שאר דברים. עכלה"ט]: **מ"א** שאיני נהנה לישראל. **אב"י** ובגמ' הגי' מישראל. ועי' בר"ן לקמן דף מ"ג ע"א ד"ה אביי דכתב בשם הרמב"ה [כמדומה צ"ל הרמב"ן] ז"ל דלהכי אמרי' כאן דכל היכא דהוו זביני חריפי הוי מודר למכור למדיר ולא גזרי' כבנדרים דף מ"ג שם לשאול משום להשאיל ולמכור אטו ליקח ממנו דכיון דמכולהו ישראל נדר לא גזרי' עלה דהאי גזרי' טריחא ליה מלתא:

פרק ד מ"א מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור. כתב רבינו בגי' הש"ס שלו על הא דאמרה בגמ' מכלל דריבא [בנפה ובכברה] אע"פ שאין משכירין אסור. אמר רב אדא ב"א זו היא דויתור אסור. וקשה אמאי צריכין לאוקמי כר"א דלמא גם לרבנן הכא אסור מדאסר בפירוש עליו כלים שעושין בהם אוכל נפש משמע אפי' אין בהן רק ויתור. וצ"ל דליכא למימר הכי דא"כ משכחת לה שיהיה מודר מאכל חמור ממודר הנאה באין משכירין כ"כ דבמודר הנאה הרי לרבנן מדכו"ל ויתור ובמודר מאכל אסור. והרי בהא לא אשכחינן פלוגתא. אע"כ גם באוסר מאכל דוקא היה בו הנאה ולא משכחת"ל דליהסר רק לר"א דס"ל דויתור אסור: **מ"ב** שוקל את שקלו. בתפארת. מחצית השקל שחייב כ"א מישראל. **אב"י** לצורך קרבנות צבור: **בא"ד** ועי' ר"ן בסוגיין ובגי' הש"ס כתב רבינו בזה"ל על מה דכתב הר"ן שוקל לו שקלו שמדיר לנדר. ק"ל לא"ב הר"ן לעיל דף ט"ו ע"א ד"ה הלכה דלהרמב"ם בשהדיר א' לחבירו שלא יהנה חבירו מנכסיו והנאה שנידר חייב ולא ההנאה. ולר"ן הנהנה שעשה מעשה חייב ולא הנודר דלא עשה כלום רק שהדירו. א"כ הכא לר"ן שהנודר עשה מעשה מנ"ל לר"ן דבהכ"ב שרי לכתחלה. דלמא לרמב"ם דוקא בנדר שמעון שלא ליהנות מראובן מותר ראובן לפרוע חובו. אבל בנדר ראובן אסור לו לעשות מעשה לפרוע. וכמו כן לר"ן גם דהעושה מעשה חייב מנ"ל דהכא מותר לכתחלה אפילו בזה העושה מעשה ג"כ הנודר עכ"ל. [ולפ"ה רבינו בתפארת כאן דמצוה לאו ליהנות ניתנה ניחא]: **מ"ג** במשנה ומקריב עליו [כתב רבינו זצוק"ל בגי' וז"ל להו דוקא עליו דהרי בזבות ויולדת מיירי שהם נשים עכ"ל]: **מ"ד** ר' יהודה אומר. בתפארת ד"ה צ"ל וכו'. **אב"י** ואע"פ דאמר בלשון פלוגתא ר"י אומר ולא אמר ר"י. הרבה יש כיוצא בזה. עי' ברתוי"ט ספ"ק דשבת ד"ה רי"א. ועי' מ"ש אי"ה בספ"ו: **מ"ח** ור' יוסי אוסר. **אב"י** ק"ל לר"ן לקמן דף פ"ה ע"א דמדמה הא דאוסר הנאת פירות על עצמו עם הא דאמרי' שם באוסר תרומה על כהנים דשויא כעפרא בעלמא א"כ לר"י יאסור הפירות לעצמו וממילא הוה כעפרא ויהיה הלה מותר וי"ל:

פרק ה מ"ה עי' ברתוי"ט ד"ה ובהכנ"ס מה שתירץ על קושית הר"ן נגד הרמב"ם שפסקין מותרים זה את זה בפסק כראב"י ופסק נמי כמתני'. [וכתב רבינו בגי' הש"ס שלו וז"ל והמיהכי א"כ מאי מקשה לעיל דף מ"ו ע"ב מניהכיא ליבעי ליה דהא מני רבנן היא דס"ל היה בו דין חלוקה אסור מדאסבר בל"ז. ה"נ אסבר בהיתר. ולפענ"ד נראה ליישב ע"פ מ"ש שם בגליון בטעם הר"ן רק דזעירי לא ס"ל לחלק בין ב' גופים לגוף א' שמ"ה דלא ס"ל לחלק אבל אנן דקי"ל כראב"י ע"כ דמחלקין בהכ"ג. א"כ ה"ס ניהכ"נ אסור]:

פרק ו מ"א שלוק. **אב"י** עי' בתפארת שהוא מבושל כראוי וכן פי' הר"ן. והר"י והרא"ש מפרשים שלוק מבושל יותר מדאי. ולכאורה תמוה שהרי מתבשל תחלה כראוי כבר נאסר. והא"ל עכ"פ הוא לא אסר על עצמו אלא בישול שיעמוד בהאלו לא שיתבשל אח"כ יותר מדאי והגלאי מילתא למפרע דמיד בתחלה לאו בישול שאסר עליו בנדרו היה. עכ"פ קשה מלקמן דנ"א א' מנה דאמרי' הנודר ממעשה קדרה אסור ביורד באילפס שכבר ירד לקדירה וכו' וצ"ע: **מ"ט** ביצת השדה. עי' תפארת. [וז"ל האזמ"ו זצוק"ל רבינו בעה"ס רגל ישרה ותוארי מתניתא וכנסת ישראל וז"ל היינו ירק שעלה מאליו ולא נזרע בידי אדם משא"כ דגינה כמ"ש רתוי"ט ס"ו דשביעית מ"ג ולא כפי' הרע"ב בעוקצין פ"ג מ"ב. גדליהו ליפשיטץ עכלה"ט]: **מ"י** רבי יהודה אומר קונם גריס. **אב"י** ולא חולק את"ק כמ"ש בתפארת עי' הר"ש פ"ז סי' ג' ועי' רתוי"ט ספ"א דשבת ומ"ש לעיל בשם ע"ר זצוק"ל פ"ד מ"ד: **שם** האספרגוס. [רבינו כתב בגי' י"ד סי' רי"ז ס"ו בשם ספר אור הישר שהוא מה שקורין ספערגיל בל"א]:

פרק ז מ"א אוסר בדלועין. **אב"י** וז"ל הר"ן דלא הוו ירק אלא פרי. והיה דמפרשי דסתם ירק נאכל כמות שהוא חי ודלועין אינן כן. ומה דאמר הר"ן ודלועין אינן כן כלומר אינו נאכל חי כלל כר"ן בסמוך ד"ה נאומר. ולכאורה תמוה דהרי אנחנו רואים בהיפך מזה דדלועים נאכלים דוקא חי וצ"ל דדלועין שלנו מין אחר הם. ועי' בנפש"ח שהביא בשם הירושלמי שזה מיירי בדלעת המצרית שהיא מרה וצריכה להיות נמתקת בקדירה הא דלעת יונית והיא מתוקה נקרא שלנו ד"ה שהם בכלל ירק. והשיגה על כל רבותינו המפרשים שלא התעוררו על זה: **מ"ב** הנודר מן התבואה וכו'. **אב"י**. פי' שבועות דנ"ח כ' כור תבואה לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטניות פטור. והוא לכאורה כמשנה דידן. מיהו קשה למה נקט קטניות אפי' שאר מינים הוי מחמשת מינים נמי פטור אע"כ דדין ממון לחוד ודין נדר לחוד וצ"ע. ועי' לקמן דנ"ו א' גבי הנודר מן הבית דמדמיק נדר למכר: **והנה** בגמ' כאן אמרי' אמר רבא תבואה לחוד ותבואת שדה לחוד. ומזה יוצא לנו דין חדש דאם אמר תבואת שדה הכל בכלל והתימה שהשמיטו כל הפוסקים להביא דין זה: **שם** אבל מודר מן הדגן וכו'. **אב"י** אע"פ דככר הנא ליה בריפה. י"ל דבריפה נקיט רבותא אליבא דרבנן דאף פול המצרי אינו בכלל דגן. וכאן אשמועינן רבותא אליבא דר"מ דהכל בכלל דגן: **מ"ג** בתפארת ד"ה הכא אין פירושו. ודמיון לזה מ"ש הר"ן שבת ס"ד דכ"ד א' ד"ה בטל. והתוי"ט שם ספ"ד. ועי' בר"ן שבת דף כ"ב ע"ב ד"ה ר' נחמיה אומר וכו'. ור"ן נדרים דנ"ח ב' ד"ה לא בשותק ודו"ק: **מ"ד** הנודר מן הבית. **אב"י** אע"פ דעליה היא חלק מהבית אבל הנודר מן העליה לד"ה מותר בבית דאין הכלל נכלל בחלק פרטי. וז"ל הירושלמי [הובא בב"י לטוי"ד סי' רי"ז] הנודר מן העיקר אסור בספיחה אבל בטפילה אינו אסור בעיקר: **מ"ה** הנודר מן העיר וכו'. **אב"י** כלומר אע"פ דבעיר אסור כבר בעיבורה אבל בבית מתגף ולתוך מותר: **מ"ו** בדבר שזרעו כלה. **אב"י** עי' ר"ן דלא בטל משום דהו"ל דשיל"מ דאפי' באלף לא בטל. ול"ת נ"ל דלמה דאמרי' בגמ' שם דרק בשביעית דאיסורו ע"י קרקע הגידולין מבטלין העיקר. משא"כ בשאר איסורים הגידולים נמשכין אחר העיקר. א"כ הכא בלא טעמא דדשיל"מ נמי לא בטל העיקר דכל הגידולין מחשב כעיקר. ועי' ביו"ד סי' רט"ז ס"ב דבאמר קונם פירות הללו על פלוני אסור הפלוני ג"כ בחילופין וגידוליהן וא"כ ה"ה בשאר איסורי הנאה חלופין אסור למחליף מדרבנן וכמבואר בגמ' ובר"ן פ' השותפין דף מ"ז ע"א דהאי דינא לאו דוקא בקונמות אלא בכולהו איסורי הנאה. וא"כ קשה איך פסק רב"י בא"ח סס"י תמ"ג דאם קנו שום דבר בחמץ אחר שש שעות שמותר אפי' למחליף עצמו וכמבואר שם ברמג"א וצ"ע. **והנה** ממ"ש הר"ן בהשותפים שם דספיקא דרמב"ח גבי קונם פירות האלו על פלוני מהו בחלופיהן וכו'. הוא רק אם אסור למחליף בדיעבד. והרי בקידש בהם אשה פשיטא דמקודשת כמסקנא בגמ' שם. מזה הוכיח ע"ר רבינו תפארת זצוק"ל בגי' הש"ס שלו להתיר ספיקת רמל"מ פ"ה מהל' אישות דקנעי בקידש בשם משכנת באיסור הנאה דלדידה שוה פרוטה ולא לדידיה אי בתר דידיה אזלינן או בתר דידה.

והרי קמן דבתר דידיה אזלינן. דאל"כ איך רצה הגמ' לפשוט איבעיא דרמב"ח מהא דמקודשת דמותר למחליף. דלמא לעולם לדידיה אסור ליהנות והכא היינו דמקודשת דלדידה שוה פרוטה כר"ן הכא עכלה"ט. ואני מוסיף על דברי ע"ר עוד דק"ו הוא דהרי במסוכנת אם תשוב ותתרפא חוזר להיות הדבר אסור בהנאה גם לדידה. וכן אם תשתנה חלי' ולא יהיה מן הדברים המועילים לה לרפואה תחזור ג"כ להיות אסור בהנאה לה. וא"כ ק"ו הוא מכאן דמה כאן דלדידה הוא לעולם מותר. ואפ"ה לא אזלינן בתר דידה. מכש"כ במסוכנת דאפשר שתחזור להיות אסור גם לה בהנאה דודאי לא אזלינן בתר דידה. מיהו באם שניהם מסוכנים וקידש אותה באיסורי הנאה דמותר לכן באותה שעה מקודשת דהוי כקדשה בתבשיל או בירק שאינו מתקיים דאז אם היה שו"פ במקום ובזמן שקידש אותה לד"ה הוו קידושין כאה"ע סי' ל"א ס"ג. ועדיין צ"ע. די"ל כיון דעכ"פ הדבר בעצמו הוא אינו שוה פרוטה דהרי הוא אסור בהנאה. ורק מצד שנוי הטבע דהיינו ע"י חולי נעשה שוה פרוטה לדידיה ולדידה. ועכ"פ כיון דיכול לחזור לאיסורו וכל שעה ושעה עומדת לחזור לא הוי כשוה פרוטה ומיתלי תלי בספק קידושין. הן אמת דמספיקא דמשנה למלך משמע פשוט דבכגון זה דהוי מותר בהנאה ושו"פ לדידיה ולדידה אע"פ דהדבר בעצמו אסור בהנאה לכ"ע הוי קידושין. אעפ"כ לא מנעתי מלהזכיר גם הספק הזה ע"פ הסברא שכתבתי לעיל. ואין בידי כעת ספר משנה למלך לעיין בדבריו הקדושים בעצמם:

פרק ח מ"א [כתב ע"ר רבינו הגאון זצוק"ל בגי'. ואמר עד שיגיע. נ"ד דאי הכי פשיטא דאינו אסור רק עד שיגיע אלא ה"ק באמר עד הזמן הקבוע]: **שם** ור"ח להבא. **אב"י** ממשנה זאת שהתעוררתי על כמה תמיהות שיש מכאן על דברי רש"י ור"ן בר"ה דף ט"ו ע"א דאמרי' שם תנא תבואה שאירע בה קרי או אונס קודם פסח נידונית לשעבר לאחר פסח נידונית להבא. ופירש"י להבא שעבר עכשיו בקרוב. וכן לשון משנה בנדרים קונם יין שאני טועם חודש זה אסור בכל החודש. ור"ח להבא דג"כ הכוונה על הר"ח שעבר עתה בקרוב ומשום דקרי ליה להבוא דאיפתקד שעבר. קרי להאי דלקמיה להבא ע"כ תוכן טוענת ולשון רש"י. וזה לשון הר"ן שם להבא בר"ה זה שעבר עכשיו מקרוב. וכן לשון המשנה במס' נדרים עכ"ל. הנה יבנה כמה תמיהות. הא' דמה ראיה הביא רש"י משם דשם לא נקרא ר"ח בעצמו מטעם זה להבא על שהוא היה עתה בקרוב וכמ"ש שם בר"ה. אלא בנדרים הכוונה במלת להבא להבא ממש. כלומר שנמנה לענין חלות הנדר עם הימים הבאים אחר הנדר ואסור ביין. וכ"ת באם בר"ה עצמו אמר קונם יין שאני טועם חודש זה שחל הנדר כבר ביום ר"ח עצמו שנדר בו. הנית מה דסיים רש"י בסוף דבריו הקדושים ומשום דקרי להוות איפתקד שעבר קרי ליה להאי דלקמיה להבא ג"כ תמוה דא"כ אמאי קרי ליה בנדרים ר"ח להבא לפי פירש רש"י דלהבא דהם בנדרים היינו כמו להבא דבר"ה. שלישית תמוהים דברי רבינו הר"ן דהעתיק דברי רש"י והרי ר"ן כאן בנדרים דחה פירש"י דמיירי בעומד ביום ר"ח. וביום זה שנודר בו נידון להבא. אלא הכוונה באמת על ר"ח הבא שהוא נדר בתוך א' מימי החודש. וע"כ כשיגיע ר"ח מותר ביין דר"ח הזה הבא נידון להבא לא אחר החודש העבר שאסר עצמו ביין וצע"ג:

פרק ט מ"ו ביו"ט ובשבתות. פי' רבינו בתפארת בנדר להתענות ימים קבועים. **אב"י** או שלא לאכול בשר או לשתות יין. וכתב רבינו בגי' וז"ל מיהו תנא רבותא קמ"ל דלא אמרי' שאדם יודע שאסור להתענות בשבת ויו"ט: **שם** לזה קרבן ולזה קרבן. **אב"י** אע"פ דלקמן דפ"ז א' כ' בשאני טועם לכל א' בלי קונם סגי. א"כ גם כאן יהיה סגי באם אמר שאני נהנה לכל א' בלי קרבן. י"ל דבאמת הכא מיירי שכלל במלת שאני נהנה. וה"ה אם אמר קרבן לבסוף אכולן ואמר שאני נהנה לכל א' ג"כ חייב אכל א' וא'. דמ"ש קונם בתחלה מקרבן לבסוף וצ"ע. ועי' יו"ד סי' רכ"ט ס"א דנקט רב"י קונם שאני נהנה: **שם** והתירו ר"מ בכל הכולים. **אב"י** עי' בתפארת דלא זו אף זו קתני. דלא מיבעיא במ"ז בהותר עפ"י חכם על נדרו דמעקר עקר לכולהו הנדר אלא אפי' במ"ח בנדר וכו' ועי' בר"ן דף פ"ז א' מ"ש בשם הרמב"ן ז"ל דאפי' במשנה דוקא בנדר שהותר ע"י פתח שדומה קצת לנדרי טעות. וכיון שיש טעות בנדר בטל כולו. אבל התירוהו בתשובה אין כל הנדר נידר אלא מה שהוא מתחרט בו. אבל בתוס' כתבו דאפי' ניתר בחרטה כיון דהחכם עוקר הנדר מעיקרו. מכיון שהותר מקצתו הותר כולו. הרי אתה רואה בדעת ע"ר כדעת התוס'. ולדעת רבינו אליבא דתוס' מסתבר יותר לומר שבנדר שהותר ע"י חכם אמרי' הותר כולו מבאם תולה ע"י טעות. ועי' בר"ן נדרים דס"ז א' ד"ה וחזר דהא דאמרי' דחכם עוקר נדר מעיקרו היינו דוקא ביש לפניו מעשה גמור ודו"ק:

פרק י מ"ו בשם שהארוסה גמורה לאישה. כתב רבינו בגי' וז"ל הסמוך עי' רש"י. ולפענ"ד נ"ת אכתי קשיא למה לא השיב ר"ע מתחלה כן. ולא היה אז לר"י להשיב לו דצריך בשני יבמין כו'. ולפענ"ד נראה דהא דקאמר רע"ק תחלה שיש לאחרים בה רשות כן כוונתו דאין היבמה דתפס בה קדושין של אדם אחר אף לאחר שעשה בה יבם מאמר. רק דר' יהושע היה סבור דהא דקאמר דיש לאחרים בה רשות היינו ליבם אחר. ולהכי הקשה דצריך וכו' עד שהשיב לו רע"ק כוונתו ועי' בתפארת ודו"ק: **מ"ה** יש בנדר להקל ולהחמיר. כתב הר"ן וז"ל לאו דוקא להקל ולהחמיר דהא לא שייכא קולא וחומרא הכא אלא ה"ק פעמים שזמנו מרובה ופעמים שזמנו מועט. להפוקי מעל"ע דלעולם זמנו שוה. וכן פי' הרע"ב. ול"מ נ"ל דכוונת המשנה דיש למ"ד דאמר הפרת נדרים כל היום קולא וחומרא כנגד המ"ד דאמר מעל"ע וכן להיפוך. דלמ"ד הפרת נדרים כל היום יש קולא בנדרה ליל שבת אפי' נדר שאינו מצורך שבת שיכול להפירו כל יום השבת. דאם לא יפר יעבור הזמן. וחומרא בנדרה עם חשיכה דאין לו אלא זמן מועט להפר. וכן להיפוך למ"ד הפרת נדרים מעל"ע יש לו לשיטתו ג"כ קולא וחומרא כנגד המ"ד דאמר כל היום ודו"ק. ולפי דברינו שפיר נקטה המשנה המשל דנדרה בליל שבת. אמנם ק"ל בנדרה עם חשיכה היאך יכול להפר דלשון עם חשיכה משמע אפי' כל זמן בין השמשות. ודלמא בשעה שנדרה עדיין היה יום ובשעת התרתו היא כבר לילה והרי ספק נדרים להחמיר דהוא ספק תורה כש"ך יו"ד רים סי' ר"ח. וע"כ הא' עם חשיכה דמתני' היינו קודם ביה"ש. ועי' בגמ' דע"ז ה' בר"ן ד"ה אפי' בתוך היום וכו' ודו"ק ועי' רתוי"ט ספ"ק דשבת:

פרק יא מ"ד ריב"נ אמר יפר. **אב"י** נ"ל דאפי' בדברים שבינה לבינו מאחר שכבר הפר לו אפי' לאחר גירושין אינו חל נגבי בעל וכנדרים דע"ט ב'. ולא קשה ממ"ש הר"ן בדפ"ג ב' ד"ה ר"נ דאחר גירושין בעל בכלל בריות. דשם הרי לא הפר לה. ועי' דפ"ה ב' בר"ן ד"ה ריב"נ אומר. ועי' בטוי"ד ברב"י סס"י רל"ד: **מ"ו** קיים לתאנים. **אב"י** נ"ע אם דוקא תאנים דאמרה תחלה או אפי' ענבים דאמרה לבסוף והתאנים לאו דוקא. ועי' דמיון לזה בנדרים דס"ו ע"א: **שם** הפר לתאנים אינו מופר. **אב"י** כל הנדר אלא כחלק שהפר בלבד: **שם** אף לענבים. **אב"י** עי' תפארת ד"ה ומתני' ר"ש היא וכו' דאין אומרין בהפרה מהופר מקצתו הופר כולו. ראיתי להתעורר בכאן על כמה ענינים. א) הנה מ"ש רבינו מתני' ר"ש היא. הן באמת מוקמינן בגמ' סיפא דמתני' גבי אמרה קונם תאנים שאני טועמת וענבים שאני טועמת דאתיא כר"ש שאמר עד שיאמר שבועה לכל א' וא'. אבל רישא דמחלקינן בין הקמה להפרה דבקיים מקצת קיים כולו משא"כ בהפרה. זהו מוקמינן כר' ישמעאל. ב) מ"ש רבינו דאין אומרים בהפרה וכו' כוונתו הקדושה כמ"ש רתוי"ט דבהפרה ליכא פלוגתא בין ר' ישמעאל לחכמים. ג) ועי' עוד מ"ש רתוי"ט בשם הרא"ש דהחילוק בין התרה להפרה. דלהכי בהתרה אמרי' נדר שהותר מקצתו הותר כולו כיון דהתרה הוא לשעבר. משא"כ הפרה דהיא להבא להכי לא אמרי'

גבה סופר מקלתו הופר כולו : מ"ז יודע אני שיש וכו' אבל איני יודע שיש מפירין יפר . אב"י עי' הפלאה כ"כ הר"ן . ולפמ"ש דאם עבר והפר בו ביום י"ל דלא מהני דלא הוי ידיעה כלל. עי' בר"ן בסמוך ד"ה ר"מ ודו"ק : שם וחכ"א יפר. אב"י עי' הפלאה והוא כפי' ה' בר"ן דר"מ אומר לא יפר דוקא ביום שלאחריו אבל בו ביום מהר בידיעה זו דידיעה גמורה מקרים. ולחכמים דוקא ביום שנודע לא ביום קמא דעדיין לא נודע. דידיעה זו לא הוי ידיעה. ופי' בר"ן שם כפי' הא' דמפרש לא יפר דר"מ היינו לא יפר כלל לא היום ולא למחר כשנודע וחכמים אומרים יפר ביום זה דמקלת ידיעה ככל ידיעה. ולהכי כל שעבר יומו שוב אינו מפר ע"כ. ויש ליתן טעם לב' הפירושים דפי' הא' סבר דמדלא אמר איפכא ר"מ יפר (כיום א' וכפי' הב'). והכ"א לא יפר שמ"כ דלא יפר דר"מ היינו עולמית בין בו ביום בין ביום אחר שנודע בו. ומדאמר ר"מ לא יפר אמרו חכמים יפר אע"פ דהכוונה איננה רק יפר ביום זה שנדר לא ביום שלאחריו. ולפי' הב' הוא דוחק לומר כן לרבנן שיפר ביום שנדר דידיעה כזו לא הוי ידיעה ומאי לשון יפר בעתיד והול"ל ותכ"א מפר כלומר עתה מיד בו ביום. וע"כ משום דר' מאיר דאמר לא יפר היינו רק ביום שלאחריו. ושפיר קאמר לא יפר בלשון עתיד דדוקא בעתיד לא יפר אבל בו ביום שנדר מפר. וכן הרישא מיירי ג"כ ביום שלאחריו. ותכ"א יפר כלומר כמה דאמר ר"מ לא יפר אמרו חכמים יפר כלומר ביום שלאחריו כשנודע. וכיון דסברי דידיעתו עד עכשיו לא הוי ידיעה ולא הוי ביום שמעו ויכול להפר ביום שנודע. מעילא דביום שנדר אינו מפר דלא הוי ידיעתו ידיעה :

[מהרב המחבר אתבת איתן] עי' במסגרת זהב מס' נדרים פ"א מ"א ד"ה האומר וכו' עד והקשה דודי וכו'. נ"ב לק"מ דהכא מפרש ידות כריתה והתם נמי בכיוצא בזה מועדת מפרש שן דחי' כריתה אבל עיקר הפתיחה היא בפ"ק ד' אבות נזיקין בו' המבעה זה שן ונכלל שניהם דחי' ודבהמה וגם הכא עיקר הפתיחה בדאורייתא בביטוי ע"כ :

סליק הגהות מסגרת זהב על מסכת נדרים

ליקוט מספר משנת חכמים

מסכת כתובות

פרק א מ"מ היתה מעוברת וכו' והמרה מאיש פלוני וכהן הוא ר"ג אומר נאמנת ור' יהושע אומר לא מפיה אנו חיין . וכתב הרע"ב דהלכה כר"ג ומ"מ לא תינשא לכתחלה עד שיהיו לה תרי רובי רוב סיעה ורוב אנשי העיר ע"כ. והנה דברי הרע"ב והרמב"ם הוא בגמ' על מתני' בתינוקת שירדה למלאות מים מן העין ונאנסה ואמרו אם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תינשא לכהונה . ופריך בגמ' כמאן אי כרשב"ג אפי' ברוב פסולין נמי מכשיר ואי כר' יהושע אפי' ברוב כשרים נמי פוסל. ומשני בקרובות של ציפורי היה מעשה פי' שהיו שני רובי רוב סיעה ורוב אנשי העיר . וכתב הר"ן דהך סוגיא איירי באינה טוענת דאי בטוענת ואומרת שלכשר נבעלה קי"ל כר"ג דאפי' ברוב פסולין נמי מכשיר אלא דלכתחלה משום חומרא בעלמא בעינן רוב כשרים כדאיתא בדף י"ד ע"א ובדיעבד אפי' חד רובא לא בעינן . אבל סוגיא דהכא באינה טוענת וכיון שהיא טוענת שמא אפי' לר"ג בעינן תרי רובי אפי' בדיעבד . שבסוגיא דהכא לא מפליג בין תחלה לדיעבד ואפי' אם ניסת תצא . אבל הרמב"ם כתב בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה דאפי' בטוענת ברי בעינן לכתחלה תרי רובי ובדיעבד אפי' חד רוב לא בעינן . ותמיהני עליו כיון דסוגיא דהכא הוא באינה טוענת . ועוד אמרי' דבעינן תרי רובא . מנא לן דאפי' בטוענת בעינן תרי רובי דנהי דאמרי' ואת לא תעבד עובדא עד דאיכא רוב כשרים הללו מנא לן למיגזר בזה רוב סיעה אטו רוב העיר דהא חד רוב נמי חומרא יתירא הוא רק דבחד רוב סגי . ועי' בכסף משנה שנדחק בזה מאד. וראיתי בבית שמואל סי' ו' שתמה על הר"ן דמנא לן לומר באינה טוענת דאפי' בדיעבד בעינן תרי רובי ובדליכא תרי רובי אף אם ניסת תצא . כיון דמשנתינו לא איירי רק בלכתחלה כדאיתא שם הרי זו תינשא . ומנא לן דאפי' בדיעבד ע"ש . ולפי זה העתיק הרמב"ם האוקימתא דהגמ' על משני' דהכא אף דמתני' דהכא איירי שטוענת מאיש פלוני וכהן הוא . ואפ"ה מצריך תרי רובי . ועי' בתוס' י"ט במשנה י' . ולי נראה דדברי הרמב"ם והר"ן מבוארים בדברי התוס' . דתירוץ הראשון הוא כדעת הר"ן . והתירוץ השני הוא כדעת הרמב"ם . דהתוס' הקשו מאי פריך אי כר"ג אפי' ברוב פסולין נמי מכשיר הא לא מכשיר ברוב פסולין אלא בטוענת ואית לה מיגו דאי בעי אומרת לא נבעלתי . אבל הכא אפי' בטוענת ברי מ"מ לית לה מיגו . ואי נימא דהכא איירי שלא ראינוה שנבעלה היינו תינוקת דמשנה י' דאית לה מיגו א"כ כי משני בקרובות של ציפורי הוי מעשה דאית לה תרי רובי והיינו דאתיא כר' יהושע אף דפוסל אפי' ברוב כשרים מ"מ היכא דהוי תרי רובי מכשיר . א"כ קשיא הלכתא אהלכתא דהא קי"ל דהלכתא כר"ג . ולקמן פסק רב כמתני' דהכא דבעינן תרי רובי שהוא כר' יהושע כנ"ל . וי"ל דהכי פריך אי כר"ג ובטוענת ברי ואית לה מיגו א"כ אף ברוב פסולין נמי מכשיר ואי כר' יהושע וכו' . ומשני בקרובות של צפורי הוי מעשה דהוי תרי רובי ולעולם דלא טענה ברי . אי נמי ניכל לפרש דגמ' נמי איירי בברי ודאיכא מיגו . ולא תקשי הלכתא אהלכתא דדוקא דיעבד פסקינן כר"ג כדאמר לעיל ואת לא תעבד עובדא עד דאיכא רוב כשרים הללו ואף דלעיל משמע דברוב אחד סגי רב חייא בר רב אשי **דסובר** כר' יוסי וכמתני' דהכא סובר דלכתחלה בעינן תרי רובי עי"ש . והנה בדברי התוס' נתקשו המפרשים במה שכתבו דפריך אי כר' גמליאל ובטוענת ברי מי סבריתו לפרש דאיירי בטוענת ברי ולהקשות אפי' ברוב פסולין נמי מכשיר דלמא איירי בשמא והו מאי משני בקרובות של ציפורי הוה מעשה דהוי תרי רובי . ולעולם דטוענת שמא . למה ליה לאוקמי בקרובות של ציפורי ובטוענת שמא נוקי אף בחד רובא רק בטוענת שמא . וקושיא זו הקשה המהרש"א בס ע"כ בד"ה מאן דמהני והניח בצ"ע :

ולי נראה לבאר דברי התוס' דהנה הבאתי במשנה ו' דדעת הרשב"א דספק ספיקא עדיף מרוב והוכחת הרשב"א מר' יהושע דפוסל אפי' ברוב כשרים הללו ומכשיר בספק ספיקא . ולפי הלעת דברי התוס' כך הוא דהכי פריך אי כר"ג ובטוענת ברי . פי' אי כר"ג ע"כ מוכח דאיירי בטוענת ברי דאי בטוענת שמא הא לעיל אמרי' לר"ג אלים ליה ברי דאפי' בחד ספיקא נמי מכשיר וקיל ליה שמא דאפי' בספק ספיקא נמי פוסל . וא"כ היאך קתני במתני' דאם רוב אנשי העיר משיאין לכהונה הרי זו תינשא ומהני לה רוב הא אי בטוענת שמא איירי מתני' לר"ג קיל ליה שמא דאפי' בספק ספיקא לא מהני ומכ"ש דרוב לא מהני . והיאך קתני במתני' דרוב מהני . אלא ע"כ דאיירי בטוענת ברי וע"כ שלא ראינוה שנבעלה דאית לה מיגו דאל"כ לא מהני הברי כדמוכח בשבויה דאף דטוענת לא מהני . וכ"כ התוס' בדף י"ג בד"ה כשהנו וכן כתב הרמב"ן בספר המלחמות בדף ל"ו דכתובות א"כ אפי' ברוב פסולין נמי מכשיר : ומשני בקרובות של צפורי היה מעשה דהוי תרי רובי ולעולם בטוענת שמא ותרי רובי עדיף מספק ספיקא ואתי נמי שפיר מה דמסקו שם התוס' לר' יהושע ע"כ איירי בראוה שנבעלה דבלא ראוה אפי' ברוב פסולין נמי מכשיר מטעם מיגו כמבואר לעיל בדף י"ג דבשבויה אם אין עדים שנשבית מהני שמיגו אפי' ברוב פסולין הללו ע"ש . וזה אתי שפיר תירוץ הראשון של התוס' לדעת הר"ן . אבל הרמב"ם דפוסק דאינה טוענת אפי' בתרי רובי לא מהני להנשא לכתחלה . וא"כ אי אפשר לתרץ כתירוץ הראשון דמשני בקרובות של צפורי היה מעשה ומיירי בשמא דבשמא אפי' תרי רובי לא מהני לכנסא לכתחלה . וע"כ מפרש בתירוץ השני דאיירי בברי ואפ"ה בעינן תרי רובי כנ"ל ומסולקא קושית הר"ן הנ"ל :

אך קשה לפי זה א"כ בעינן תרי רובי מדינא דחד רוב בודאי לא מהני דאפי' ספק ספיקא לא מהני דעדיף מרוב ומכ"ש רוב . ובאמת שם בגמ' איתא מ"ט גזירה רוב סיעה אטו רוב העיר משמע דמדינא חד רוב מהני :

וראיתי בקונטרס אחרון של הגאון פני יהושע שכתב על הרשב"א אדרבה מה שהביא ראיה דספק ספיקא עדיף מרוב מדברי ר' יהושע כנ"ל הא מר"ג דהלכתא כותיה מוכח איפכא דהא בגמ' אמרי' דגזירה רוב סיעה אטו רוב עיר משמע דלר"ג מדינא חד רוב סגי . ולעיל פוסל בשמא אפי' בספק ספיקא כדאמרי' קיל ליה שמא דאפי' בספק ספיקא נמי פוסל . וע"כ צריך לומר דר"ג ור"י פליגי באמת בסברא זאת דלר' יהושע ספק ספיקא עדיף מרוב ולר"ג רוב עדיף מספק ספיקא . והכן קי"ל כר"ג . עי"ש שהאריך עוד בזה . ולדעתי לא קשה כלל . דבגמ' איתא בהא דר' ינאי . אבל פירש א' מצפורי ובעל הולד שתוקי מ"ט גזירה רוב סיעה אטו רוב אנשי העיר . והנה המגיד משנה בפרק י"ח מהלכות איסורי ביאה הביא בשם הרמב"ם והר"ן וכן כתב התוי"ט בכאן דבולד הוי לעולם כדיעבד לפי שאפשר שאפי' לקבל פסולין לפיכך לא אמרו שלא תנשא לכתחלה שאנו היינו מחמירין בהם שלא תנשא לקבל לא הוי לכן תקנה הלכך הוי דיעבד ולפי זה הקושיא דמאי טעמא על ר"י דאמר דאי פירש אחד מצפורי ובעל הולד שתוקי הא בולד הוי דיעבד ובדיעבד מהני אפי' חד רוב גם ספק ספיקא מהני אפי' בשמא כמו שפוסק הרמב"ם פי"ח מהל' איסורי ביאה דאפי' בשמא אם ניסאת לא תצא הואיל ויש לה שני ספיקות לזה הוכרח הגמ' לומר גזירה רוב סיעה אטו רוב עיר . אבל במשנתינו דאיירי לכתחלה לגבי עצמה מדינא בעינן תרי רובי דהא אפי' ספק ספיקא לא מהני וא"כ מוכח דאפי' בדיעבד בעינן תרי רובי כמו בולד דהכא וא"כ מסולקא קושית בבית שמואל על הרמב"ם והר"ן . וממילא לא קשה קושית הפני יהושע על הרשב"א :

ומאוד אני תמה על הגאון טורי זהב באבן העזר סי' ו' ס"ק י"ד שהקשה על השולחן ערוך דהיאך אפשר לומר דאפי' בטוענת ברי אפ"ה בעינן תרי רובי מאי מקשה הגמ' ומי בעינן תרי רובי והתניא ט' חנויות מוכרות בשר שחוטה וכו' אלמא דחד רוב סגי ומשני מעלה עשו ביוחסין . הוי ליה לאקשות טפי דאפי' חד רובא לא בעינן דקי"ל כר"ג דמכשיר אפי' ברוב פסולין ועוד לפי סברת המתרץ דמעלה עשו ביוחסין ולכך בעינן תרי רובי אבל מדינא לא בעינן רק חד רוב כמו בט' חנויות וזה אינו למאי דקי"ל כר"ג ואפי' ברוב פסולין נמי מכשיר והניח בצ"ע . ובמחילת כבודו נעלם ממנו סוגיא דהגמ' דהלכה כר"ג ואת לא תעבד עובדא עד דאיכא רוב כשרים הללו הרי דלכתחלה לא קי"ל כר"ג כמו בדברי תוס' הנ"ל :

סדר חידושי מהרי"ח נשים

מאת הרב הגאון הגדול וכו' מהר"ר **יואל חסיד** מאמטשיסלאוו.

מסכת יבמות

פרק א **מ"א** תוי"ט ד"ה חמש עשרה פירש שאעפ"י שאין מתיבמת אפ"ה צריכין חליצה. **בא"ד** דלמעוטי ערוי' דלא קחשיב קאתי. פירש והוי אמינא שבא למעוטי שאר עריו' ולא למעוטי צרת אילוני' וכו' כדלעיל: **בד"ה פוטרות** צרותיהן וכו' דלצרה הוא דאצטריך ליה. אמת דבגמר' במסקנא מסיק דאפילו צרה לא צריכא קרא רק שצריך עליה למעבר צרה שלא במקום מצוה ואם כן פוטרות צרותיהן נמי מלתא דפשיט' היא וזו הקושיא הקשו התוספות ותירצו דאפי' הכי לא אשמעינן בשום מקו' דצרה פטורה ושייך למתני והיה להרב תי"ט להביא זה וק"ל: **בד"ה** מן החליצה וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה והא דצרת איילונית קטנה דאיכא מתייבמת ואפ"ה צריכה חליצה כדכתבנו בדיבור הראשון היינו משום שכל הכ"ל מדרבנן משום גזירה ואי אפשר להו לעקור הזיקה ולכן צריכה חליצה אבל הט"ו נשים מן התורה פטורים מיבום והתורה אמרה כל שאינו עולה ליבו' אינו עולה לחליצה ופטורה ופשוט. הנה מה שכתבתי צרת איילונית זהו טעות כי אליבא דרב אסי פטורה מן החליצה ויבום מן התורה ורבא פסק דהלכה אפילו מתייבמת רק צרת קטנה ממאנת או צרת מחזיר גרושתו שהם מדרבנן ואם כן גם בד"ה חמש עשרה שכתבתי פי' רש"י אע"פ שאין מתייבמת אפ"ה צריכה חליצה היינו נ"כ צרת קטנה אבל צרת איילונית אפילו מתייבמת: **בד"ה** ואשת אחיו שלא היה בעולמו וכו' ולפי דלא כו' ראיתי בתשובות אחרים שנדפס מלזו בשם ס"י ולפי דלזו הצרכנו ע"כ כו' וכן הוא נכון וכוונתו הואיל וזה לא נפיק מאשה אל אחותה כו' לצרור רק המיעוט הוא מישבו יחדיו ולא לכתוב בזה לצרור לכן הוצרכו לפרש שאף כאן צרה פטורה ועיין ברע"ו שמבואר הטעם והוא פשוט: **מ"ד** תי"ט בד"ה ולא בית הלל מב"ש וכו' ולא בצרה עצמה שותא דמר לא ידענ' דלמה ימנעו ב"ה מב"ש בצרה עצמה אם יתנו לב"ה צרה בלא חליצה ובלא יבום הלא כך הוא הדין לב"ה ועוד איך יתנו להם ב"ש הצרה בלא חליצה ויבום ואין לומר כי שמא הצרה נתייבמה ומת בעלה ונשאה לב"ה היא בת כרת מה בכך וכי בשביל שעשתה עבירה אסורה לב"ה ליקח אותה בשלמא בנייהם הם ממזרים אבל היא כשירה ודוחק לומר כי שמא יהי' תלמיד ב"ש כהן והיא נקראת בשביל זה זונה שנבעלה לפסול לה שזהו דחוק ורחוק ויותר טוב לאשמועינן בבני' דשייך מי שיהי'. והייתי חושב אפש' דכוונת הרב תי"ט לתרץ למה לא פירש הרב ורע"ו בריישא בלא נמנעו ב"ש מלישא מב"ה הטעם מה הי' להם למנוע דהיינו מצרה עצמה וכמו שהביא הרב תי"ט בדיבור הקודם והוא מהגמ' ונתן טעם דזה פשוטא שפי דהיא חייבי כריתות ושם רק חייבי לאווין מלבד שהוא דחוק ורחוק בלשון וגם אינו מתורץ דאפ"כ היה לר"ב ורע"ו לכתוב פירוש על ולא נמנעו ב"ש מב"ה אבל לבד זה אי אפש' שיהיה כן כוונת הרב תי"ט דהלא מסיים בגמרא נמי דפריך כול' פריך לי' מבניהם דאלים טפי ע"כ. ולשון הגמרא הוא כן בדף י"ד ע"א בשלמא ב"ש מב"ה לא נמנעו דבני חייבי לאוין נינהו אלא ב"ה מב"ש אמאי לא נמנעו בני חייבי כריתות נינהו ולא נתן הרב תי"ט טעם למה לא פריך הגמרא אלא מב"ה למה לא נמנעו מב"ש ואם אי אפשר למצוא אלא בבני' וכו' ואין לומר דהכי פירושו של הרב דהכל קשה למה לא פריך בגמרא על ב"ש מב"ה למה לא נמנעו מצרה עצמה ונתן הרב טעם דאלים טפי דאין זה סובל הלשון של הרב כלל ואם כן הי' כוונת הרב הנ"ל ובגמר' נמי דפריך פריך ב"ה מב"ש ולא ב"ש מב"ה אף שהיה יכול למצוא שב"ש מב"ה גם כן נמנעו בצרה עצמה ואין לומר דבאמת אפילו הכי קשה קשי' הגמ' דמאי קאמר בשלמ' ב"ש מב"ה לא נמנעו דבני חייבי לאוין נינהו דאפילו הכי הי' להם למנוע מצרה עצמה כבר תירצו התוספות דצרה לא שכיחי כמו בני צרה דאחת יולדת כמה בנים ע"ש ותבין הענין על מה סבית שם הגמרא אבל סוף דבר דברי הרב תי"ט לא הבנתי וצ"ע ודוק:

פרק ב **מ"ד** במשנה ממזרת ונתינה לישראל ובת ישראל לנתין ולממזר ממזרת לישראל דהיינו שיש לו את ישראל ואם יש לו את ממזר את מותר אפילו לייבם וכן בת ישראל לממזר הייעו נ"כ שיש לו אח ממזר אבל אם יש לו את ישראל אז מותרת אפילו לייבם כדתנן פ"ע מש' ב' רק המשנה לא נחית לפרש אלא מה נקרא אסור קדושה אבל הי' לרע"ו והר"ב לפרשו וגם התי"ט לא העיר בזה: **מ"ה** תי"ט ומן הנכרית וכו' וכן בחיבורו פרק א' מהלכו' יבום כתב נמי להך דרשא דר' שמעון עיין עד גמירא. ונראה לי דלא קשה כלל על הרמב"ם דבגמרא יבמות דף כ"ב ע"ב מביא תנו רבנן הבא על אחותו והיא בת אשת אביו חייב ריב"י אומר אינו חייב אלא אחת וכו' וריב"י האי בת אשת אביו כו' פרט לאחותו משפחה ונכרית וכו' ובדף כ"ג פריך ורבנן נכרית מנא להו כו' כי יסיר הניחא לר"ש אלא לרבנן מנלן מאן תנא דפליג עלי' דר"י ר"ש ע"כ וכתב הרא"ש והע"ג דמוקי כר"ש לית הילכתא כותי' דבקדושין דף ס"ח מפיק מקרא אחרינא כי תהיין ויל"ד לו ולכאורה קשה מה איכפת להרא"ש דלית הלכתא כר"ש משום דדרים טעמא דקרא לא יהא אלא הלכה כר"י ב"ר יהודא בר פלוגתי' מוכח נ"כ שולד שפחה ונכרית כמותה דלרבי יוסי ב"ר יהודה מיותר בת אשת אביו כמו שאמר' הגמ' לעיל ולמה לא הביא להי' מקודשין אלא דהי' קשה להרא"ש דאם הלכה כר"י ב"ר אם כן באמת למה מביא בקדושין מלימוד אחר על ולד שפחה ונכרית והי' צריך להעתיק כל הגמ' דקדושין דף ס"ח אלא שקצרה היריעה. ועוד הי' קשה להרא"ש למה מפיק ר"ש בשם רבנן בברייתא אלא באמת ע"כ צריך לומר דרבנן נמי כר"ש סבירא להו בהא סברייתא אחותו והיא בת אביו חייב ב' ולא אייתר הפסוק כו' רק כאן בהלכות יבום שהוא אגב מקצר הגמר' ושני בקיצור מאן חכמים ר"ש דר"ש נמי פליג אריב"י ולא אייתר הפסוק וילף מכי יסיר אבל שם בקדושין עיקר הדין דולד שפחה ונכרית כמותה ורבנן לא דרשו טעמא דקרא ולדידהו לא מיותר כי יסיר כמו שפריך כאן הגמ' ושם וגם אשת אביך אינו מיותר כנ"ל דהא סבירי כר"ש ומביא להם דרשא מפסוק [אחר] כמו שכתב שם הרא"ש ושם בגמרא נמצא לענין דיכא כ"ע מודים דולד נכרית כמותה וכאן ביבמות סתמה גמר' בלשון חכמים לר"ש כו' משום דחכמים בהא כותי' סברי ולא מיותר אשת אביך וצ"ל מכי יסיר והביא כאן הרמב"ם בהלכות יבום כמסקנא כאן בגמ' יבמות מכי יסיר דדרשו של הרמב"ם להביא לשון הגמ' ובפרט שאינו מתנגד לדינא וכמו שכתב הרב המגיד שמביא בעצמו הרב תי"ט מה שהביא הרב בקדושין היינו הרב ר"פ היינו אגב שהביא כאן ולהלכתא אין נ"מ אף שבטעמא דקרא לית הלכתא כר"ש ודו"ק כי קצרתי מפני האריכות כן נראה: **מ"ו במשנה** וכולן שנשאו לאחרים וכו' יש לדקדק דהא ע"כ איירי דבשעת שאסרה החכם או העיד העד לא היה לחכם או לעד נשים דאי היה להם נשים אף שלא נישאו לאחרים שרי נמי כמו שתני לעיל וא"כ מה בכך שנשאו לאחרים אפ"ה יש לחשוד שהוא סבר שישא אותה ולכן העיד או אסרה אבל אין זה קושיא בשלמא כשנשא אותה תיכף אחר העדות או ההכם אזי יש לחשוד שהיא הבטיחה לו שתנשא לו ולכן העיד או אסרה והראיה שנשאת לו אבל כשנשאת בתחילה לאחר אז אין לחשוד שהוא העיד או אסרה שסבור שתנשא לו אין לחשוד אותו בכך כי שמא לא תתרצה לנשא לו ולמה לו לעבור איסור בחנם אלא ודאי בקושטא העיד והראיה שנאמת לא נשא אותה ולכן מותר אח"כ וק"ל: **תי"ט** ד"ה מיאנה כו' כתב הר"ב וכו' עיין עד גמירא ונ"ל שאין להגיה כלל דבאמת הר"ב כאה בגמר' דהכי נמי מהיתני וגם הר"ב פסק דמיאונין שני בשנים ולא דייק הר"ב תיבת ב"ד מה שדייק הגמר' דהגמרא דייק תיבת ב"ד וקאמר דהמשנה סברי דמיאונין נמי בעי שלשה אבל הר"ב אליבא דאמת דפסק דמיאון בשנים ולא דייק תיבת ב"ד וזהו שכתב הר"ב כלומר מיאון או חליצה לא עשה זה ביחידי ביחידי דייקא וכו' משום דק"ל חליצה ומיאונין בב' וג' דהיינו מיאון דסליק מיגה בב' וחליצה בג' כמו שהוא באמת הלכה ולכן [אין כאן] חסר ומותר ליתא אותה כך נראה לי כוונת הר"ב וק"ל: **שם** תוי"ט וכולן מותרות כו' ובעד אחד שאמר מת כו' צריכין למימר שהיא אומרת ברי לי שמת וכו'. לא הבנתי דבריו דהם בכתובות דף כ"ב שנים אומרי' מת ושנים אומרים לא מת כו' ע"ש אבל כאן שעד אחד מעיד שמת ואין מי שמכחישו למה לי ברי שלה ואי משו' שמא משקר בשביל לנושאה אז ברי שלה לא מהני רק שמשום דינון לא מפקינן א"כ הוה ליה כשאר עד אחד דא"צ ברי שלה גם בהרמב"ם פ"י מהלכות גירושין גם בהרא"ש גם בש"ע א"ה סי"ב סתם דלא מפקינן מיני' ומשום אחד לא הזכיר ברי:

פרק ג **מ"א** תי"ט ד"ה ר"א וכי תימא דלא ידעינן וכו' הי נפל בריאה כו' עיין עד גמירא מה שתמה הרב על הרמב"ם דיכול לקיים אותו שכנס את השני' כו' כבר תמה ג"כ [בספר] ב"ש על ש"ע אבן העזר בסימן קע"ה ובאמת פסק כמו סברת התי"ט דיכול לקיים השני' מי שכנס אחר כניסת אחיו הראשונה ובאמת על הרב המגיד יקשה כמו שתמה הרב תי"ט ובעל ב"ש אבל על הרמב"ם בעצמו אפשר להגין ולומר דה"פ של הרמב"ם דהנה הרמב"ם כתב שני דינים שם בחיבורו פ"ז בתחילה כתב משנה א' שתי אחים נשואים שתי אחיות ומתו שניהם ולא נודע איזה מהם מת ראשון כו' והיינו הדין דקאמר הגמרא וכ"ת דלא ידע הי נפל בריאה וכו' ואח"כ כתב הרמב"ם במשנה ג' ומת אחד מן האחים ונפל כו' ואח"כ מת שני וכו' והיינו דידעינן הי נפל ראשונה וכו' ובידך שם כל החלוקים ואח"כ כשסיים כל החלוקים סיים שם במשנה ה' וז"ל ואם קדמו וכנסו כל אחת מן האחיות מוציאין מהם ואפש' לפרש דהכי כונת הרמב"ם דקאי על שני הבבות מהן לשון רבים דהיינו בבא ראשונה דלא ידע הי נפול אז מוציאין מן הראשון דנסב וודאי אחות זקוקה אבל מן השני דלקח ספק אחות זקוקה באמת אין מוציאין וסמך הרמב"ם על מה שפסק בפרק לעיל בספק אחות זקוקה כפי' רש"י ובבא השני' דהיינו דידוע הי ראשונה והי אחרונה דהיינו דנפלו בזה אח"ז וקדמו וכנסו אז ג"כ מי שלקח השני' מוציאין ממנו דלקחו וודאי אחות זקוקה ומן מי שלקח ראשונה בוודאי אין מוציאין כן נראה לי להציל הרמב"ם אבל הש"י יודע האמת. וגם מה שהקשה הרב תי"ט על הטור מה שכתב בסימן קע"ו בשם הרא"ש על הטור וודאי קושיא גדולה היא אבל דברי הרא"ש בעצמם צריך ביאו' דז"ל הרא"ש בפ' ב' דיבמות הכא כל חד אמר דידי' קא מתרמי ומזה יכול לדקדק דווקא משום דאימר דידי' קא מתרמי לי' אבל המייבם אחות זקוקתו יוציא כו' אבל בביאת איסור דוקא בתקו' ספק אחר וכו' אבל בוודאי לא ע"כ. וקשה איך דעת הרא"ש בעצמו אם כבנו הטור דאין מוציאין קשה עליו כמו שקשה על הטור ואם כמו שהבין הרב תי"ט משום שהביא סתם למשנה מסתמא סביר' ליה כהרמב"ם בחיבורו דאם קדמו וכנסו מוציאין מידם א"כ מה היה לו להרא"ש לדקדק הל' הא היא דפ"י קתני מוציאים מידם אף שבסיפא פקע זיקה משום דעשו בתחילה ודאי איסור וצ"ל דדעת הרא"ש דמיירי דאחר שיבם וודאי אחות זקוק מתה אחותה והא דשם מותר דבשלמא אם קדמו וכנסו דשניהן קיימים דיש לגזור שיראו העולם בכל עת שמקיימן ויאמרו שלכתחילה מותר אבל כאן שמתה השני' הא כבר פקע זיקה וגם העולם אינם רואים בכל פעם מפני שמתה ולכן מותר לקיימה ודקדק הרא"ש מדתני טעמא אימר דידי כו' משמע אבל בוודאי לא מהני אף שפקע זיקתה וכו' ודו"ק: **מ"ה** תי"ט בד"ה אוי לו וכו' כלומר ראוי לו להצטער שהפסיד אשתו בלא פשיעתו. יש לדקדק בדברי התוספות דמאי פשע טפי בפ' י"ד משום דקדש אחותה והיה לעלות על לב שמא ימות יבם ויפסיד גם את היבמה אם כן גם כאן פשע שלמה לא נשאה קודם שמת אחיו ואין לומר שאיירי שלא היה לו פנאי לעשות מאמר שמת תיכף חדא דאם היה לו פנאי לעשו' מאמ' ג"כ היה לו פנאי ליטא ועוד סתמא קתני מתני' אף שלא מת תיכף והדרב' כאן פשע טפי' כמ"ש לקמן יעו"ש דמאי פשע טפי בפ' י"ד מן פי' י"ג דהיינו היא דר' יהושע דהא בפ' י"ד בבא ראשונה ב' אחין אחד חרש ואחד פקח נשואים ב' אחיות פקחות כו' מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל פקחת מוציא אשתו בגט ואשת אחיו אסור' לעולם וא"כ מאי פשע החרש שנשא פקחת ואין לומר שפשע למה לקח אחות אשת אחיו א"כ בפ' י"ב הא דר' יהושע ג"כ פשע למה לקח אחות אשת אחיו קטנה ואין לומר דשם אין לו לדאוג אלא עד שתגדיל אבל כשימות אחיו אחר שתגדיל לא יפסיד אשתו אבל החרש כשימות אחיו יפסיד אשתו חדא דעכ"פ שם ג"כ פשעו כנ"ל ולמה נאמר הוי ועוד תינח היכא שנשא אחיו פקח תחילה אשתו וא"כ נשאה החרש אחותה אזי פשע אבל במשנה סתמא קתני מי לא עסקינן שחרש נשא תחילה ולא פשע כלל וגם לכאורה נראה שסברא היפכא דאדרבה אם בפשיעתו הפסיד יש לו להצטער כי מעשיו גרמו לו אבל אם בלא פשיעה הפסיד מה לו להצטער על מה שהתורה אסרה [דמה לו להצטער יותר מעל כל איסורין שבתורה]

ואני

ולולי דברי התוספות הייתי אומר דבאמת הסברא מה שבאה ע"י פשיטותו הוא אוי שסוף שגרם לעצמו דבר שלא כרצונו ולכן כאן הוא גרם מה שלא יבם תיכף את אשת אחיו והי' לו לחשוב שמא ימות אחיו השני ויפסול שניהם אבל בפ' ד' משנה ט' על יבמתו אין לו לדאוג מה שהפסיד דהא מסתמא לא ניחא לי' ליבם את יבמתו דאם היה ניחא לי' למה קידש את אחותה היה לו ליבמה נמצא לא הפסיד כלום וגם אשתו אינו יוצא מתחתיו בפשיעותו דמה הי' לו לעשות לכנוס אותה תיכף לא היה יכול דהא הוי אחות זקוקה ואם הי' ממתין עד אחר מיתת אחיו אזי פשיטא לא יכול לישא אותה דהא הוא מחויב ליתן להיבמה או חליצה או לייבם ולא יכול כלל לכונסה ובפ' י"ג גבי הא דר"י דהייש גדולה וקטנה ומת בעלה של גדולה נמצא סתמא נשא בתחילה אחיו הגדולה כי לא יעשה כן ליתן הצעירה לפני הבכירה נמצא פשע אחיו מה שנשא אח"כ הקטנה ולא חשב שמא ימות אחיו ויפסיד שניהם ולכן אוי ג"כ אבל בפ' י"ד יכול לומר שלא פשע החרש מה שנשא הפקחת דיכול לומר שהוא נשא תחילה ואח"כ נשא אחיו ולא פשע כלל וכן בכולה בבא עיין שם ולכן גם כן אין אוי כנ"ל נכון והבוחר יבחר כי תורה היא והרשות נתונה: **מ"ז** תוי"ט ד"ה זו היא שאמרו וכו' לשון הרמב"ם כו' ע"כ. ונ"ל דלא קשיא כלל להרמב"ם דהכי כתב הרב תוי"ט בעצמו בדבור שלפני זה דווקא בלא כנס אז אסור במת ואח"כ גירש אבל בכנס הכל מותר כדעת הטור וא"כ איך יכול לומר למעוטי מת ואח"כ גירש הלא לשון המשנה וכנסה אלא רב אשי דייק בגמ' דלי דווקא גירש ומת אבל מת ואח"כ גירש לא והיינו לדעת הרמב"ם בלא כנס אבל בכנס הכל מותר וא"כ לא קאי זו היא למעוטי אלא כמו שכתב הרמב"ם דזאת המשנה נכללת כו' בשאלה הגמרא הנ"ל ע"ש מקשה לרב נחמן דלדידיה ליכא לפלוגי בין כנס ללא כנס אדרבה לדידיה אפילו לפי התירוץ אסור בכנס ע"ש א"כ לדידיה שאם מת ואח"כ גירש צרתה אסורה אפילו בכנס אז שייך על זה זו היא למעוטי אבל אם הכל מותר מה זו היא והרבה היה צריך עוד לבאר הלא הגמרא אומר גם כן לרב נחמן אך לרבא דזו היא למעוטי ולמה לא נאמר כן לרב אשי אבל מי שיש לו שכל לא יכול להבין שהכל נכון רק לא רציתי להאריך וסמכתי על המעיין:

פרק ד מ"א תוי"ט ד"ה בזמן שאין הולד של קיימא כו' דבדיעבד הוי חליצה. לפי זה אפשר לומר דלהכי תני החולץ ונמצאת מעוברת דאם היה חולץ לודאי מעוברת אז אפילו דיעבד לא הוי חליצה דהא הא דלא תחלוץ תוך ג' חדשים הוא משום כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה כמו שכתב הר"ב במשנה י' וא"כ ודאי מעוברת אז מן התורה היבום אינו כלום דהא רוב נשים יולדות ולד של קיימא א"כ החליצה ג"כ אינו כלום אבל כשלא ידע שהיא מעוברת אז מן התורה היבום הוא טוב רק שחכמים גזרו שמא ימצא מעוברת לכן ג"כ החליצה דיעבד הוי חליצה וכן אפשר דווקא הכונס את יבמתו ונמצא מעוברת אז אם הי' הולד של קיימא יקיים אבל אם יבם למעוברת אז אפילו באינו של קיימא יוציא משום דעשה איסור מן התורה ועוד דעל הכונס וכו' ונמצא מעוברת שייך למתני בתר הכי ספק בן ט' כו' ודלא כגי' דלעיל כך אפשר לומר אבל כהיום לא הי' לפני הגמרא ולא עיינתי בגמ' אבל כוונת הגי' לא יהא שנשתנה הדין הנ"ל אעפ"כ איך הדין אם חלץ או יבם למעוברת ועל זה שפיר כתב הטעם שלו וא"כ ראיתי בגמרא דזהו פלוגתא דר"י ור"ל והלכתא כר"ל דחליצה מעוברת לא שמה חליצה: **מ"ג** תוי"ט ד"ה שומרת יבם כו' וכתב רש"י כו' ולי מקרא מלא כו' ונראה לי דלא נעלם זה מרש"י והראי' שהרי כתבו ס' פ"ב דסוטה רק כאן דתני סיפא מתה אז שייך שפיר הלשון שמי' זו לשוא בתרה ואפשר ג"כ דלשון שמר לא שייך בקרא על דבר שלא נתקיים כי ואביו שמר נתקיים וגם בגמרא דנדרים וסוטה נתקיים לכן הביאו הפסוק מה שא"כ כאן דלא נתקיים שמתה תביא ראי' מלשון הגמרא וק"ל: **מ"ט** תוי"ט ד"ה שקידש אחיו את אחותה כו' ונ"ל שכן היא סברת רש"י כו'. ונ"ל שאינו מוכרח שרש"י פליג עם תוס' דהרי התוס' כתבו דף כ"ג ע"ב ד"ה קדמו וז"ל אבל אי ודאי היה זקוק להוציא אע"ג דגבי שומרת יבם כו' היינו משום שקידש תחילה ולא בא עליה באיסור אבל הכא דקני ליה בביאה דווקא ע"ש נמצא לרש"י ג"כ יכול לומר כאן שאם כנסה לחופה נמצא קנה לגמרי ולא עבד עדיין איסורא שלא בא באיסור ולכן פקע זיקה לגמרי משא"כ שם דלא קנה רק בביאה ועביד איסורא. ויותר התוספות הואיל והוי ספק אחות זקוקה הוסיף רש"י עוד לבאר דאי נמי הוי איפכא נמצא דעבי' איסורא ונוסף על זה שעדיין לא פקע הזיקה כתב רש"י דלא דכיון דבא אחיו וכו' ודו"ק: **מ"י** תוי"ט ד"ה גם בה וכו' וה"ה לנשואה שלא תתארס וכו' פי' רש"י נשואות ביהודה לא יתארסו לר' יהודה אבל אינו מוכרח דא"כ למה לא קאמר ר' יהודה חוץ מן הנשואות שביהודה שלא יתארסו אלא היינו טעמא דבשלמא הארוסה שנתייחד עמה החתן בבית אז חיישינן שמא בעל אבל כשיארס נשואה אז לא יניחו אותו ליחד כי כשיבעול אזי יעשה איסור שמא תתעבר וצריך הבחנה וק"ל: **מי"ג** תוי"ט ד"ה מאשת איש כו' תימה דלא נקט חייבי מיתות ב"ד סתם ולולי דברי רש"י ותוס' הייתי אומר דבאמת מעשה שהיה כך היה ואי קשיא קושית תוספות האיך מוכח באמת יכול לומר שכך היה כתוב במגילה איש פלוני ממזר מאשת איש לקיים דברי ר"י נמצא המגילה מקנה דבריה דתקפי למה אינו כותב סתם איש פלוני ממזר לכן מקיים המגילה לקיים דברי ר"י ולהורות דהלכה כר"י לכן אני כותב לך מאשת איש דהיינו חייבי מיתות ב"ד דווקא כדי שתדע דהלכה כר"י מאשת איש הוא דהוי ממזר אבל מחייבי כריתות ופשיטא מחייבי לאוין אז לא הוי ממזר וק"ל:

פרק ה מ"ב תוי"ט ד"ה כיצד עשה מאמר כו' והואיל וגם אינו מתירתה. וזו סברא קלושה והלא אחר הגט בוודאי תצא לשוק ואחר מאמר יכולה לבאר אכלו דהיינו אם יבעול וא"כ ה"ל למתני ג"כ גט קודם למאמר לפי סברת הנ"י וגם כל החילוק שחולק הרב תוי"ט הוא דחוק כאשר יראה הרואה. אבל לי נראה סברת הנ"י רק כאן במשנה ב' דר"ל כיצד דין יבום והתחיל תחלה במאמר כי זה הוא התחלת יבום ואף שניחא ליה לאשמועינן התרה לשוק בתחילה כאן לא איכפת לי' דהלא בלא זה מהיה מותרת לשוק דהלא אחר מאמר נתן גט לכן ניחא ליה למינקט כסדר דין יבום רק בתחילה מאמר וגם משום דהוי מדרבנן ואח"כ חליצה משום התרה לשוק ואח"כ מאמר ובעל שבזה היא נגמרת אבל היבם מה שא"כ במשנה ראשונה הן לר"ג הן לחכמים אתי לאשמועינן דלא בעילה אחרי בעילה דהיינו שהבעילה שנייה אינו כלום והחליצה שניה אינו כלום ובאמת יוצאה לשוק לא איכפת ליה למתני בעילה קודם ואפשר משום דאקדמי' קרא ליבום מחליצה וגם במשנה ג' דהקדים נתן גט ובעל דג"כ לא איכפת ליה דהא כן בבעל הן בחליצה תצא לשוק משום הגט או החליצה נקט כמו במשנה ראשונה בעל תחילה ובמשנה ד' ג"כ לא שאמר אכלו נעשה מאמר ובעל רק לריכות ב' גיטין וחליצה נקט ג"כ בעל תחילה כמו באינך ומה שסיים אבל בסיפא דאקדי' גט ובעל קודם גט ועשה מאמר נראה לי משום דגט ובעל יש רבותא כמו שהביא הרב תוי"ט בעצמו משום הגמ' במשנה ד' לכן אקדמה ולענין התרה לשוק שני הדינים יצאו לשוק כו' כן נ"ל ודו"ק: **בד"ה** אין אחר חליצה כלום. ומיהו מזה אין ראיה כו' ואין זו השגה כי בשאלה על אין אחר חליצה כלום ודאי דנסר אלא עד כאן ועשה מאמר דהא זהו המשנה מפרש מה שנשנה למעלה אין אחר חליצה כלום אבל אין מאמר אחר מאמר דר"ג זה אינו מפרש אח"ע אדרבה ששם במשנה ד' כחכמים דיש מאמר אחר מאמר ועוד דאי לא נאמר כסברת התוספות דאתי אפילו כרבנן הוי ליה על זה למימר דר"ג סבר כר"ע אלא באמת נ"ל כסברת התוספות דאתי אפילו כרבנן וגם מה שכתב הרב תוי"ט דהא לא אמרו בגמ' כו' שבדברי ר"ג זה אינו דברי ר"ג רק של חכמים ואפשר זה טעות:

פרק ו מ"א תוי"ט ד"ה ולא חלק בין ביאה לביאה כו'. ולי נראה דודאי כמו שכתב הרב תוי"ט דמר"י לחוד לא הוי מוכח דקנה בביאה שלא כדרכה אבל זה נ"ל דאי לאו דר"י משכבי אשה שיש באשה ב' משכבות לא הוי ידענא מולקחה דקאי אשלא כדרכה ואף דולקחה הוי מיותר אף ע"פ כן לא הוי ידעי מאי לדרוש ביה הואיל ולא תליא דשלא כדרכה יקרא ביאה אבל כשגלה לנו ר"י דשלא כדרכה מקרי ביאה רק דאפ"ה לא מוכח דביבמה קני בזו הביאה אזי סמכינן דולקחה קאי אזה שקנה נמצא עיקר סמיכה היא אדר"י לכן הביאו הר"ב והרמב"ם עיקר דרשא בקיצור. ועוד דאם היה הר"ב מביא הדרשא מולקחה היה צריך להאריך הרבה דמולקחה לחודה הייתי אומר דקאי אכדרכה והיה צריך הר"ב להביא כל הדרשא יבמה יבא עליה כדרכה וכו' והיה קשה שהר"ב סותר א"ע דבתחילה כתב דביבמה יבא עליה קאי דקנה מ"ת והיה צריך להביא קושית הגמ' והתירוץ כמו שמביא הרב תוי"ט והיה מאריך הרבה ולענין דינא אין נפקא מינה היתי מהי היתי לכן קיצר הר"ב והביא הדרשה היותר פשוטה כך נ"ל ודו"ק: **מ"ב** תוי"ט ד"ה פסלה וכו' ומה שכתב הר"ב דאלמנה נעשית זונה דברי תימא הן וכו' ולי נראה פשוט דמ"ש הר"ב פסולה לכהונה משום זונה זה קאי על אשת ישראל שנאנסה דבכלל כל עריות הוא כשבא על אשת איש בכל הביאות דהיינו אפילו באונס ועל זה סיים הר"ב ואעפ"כ שאשת ישראל שנאנסה כו' פסולה לכהונה וגרושה נמי שאין שייך בה פיסול כהונה פסולה מתרומה אבל אלמנה לכ"ג ודאי משום חללה וזה היה פשוט להר"ב ולא פירש על זה כלום דז"ל קרי בי' רב הוא וק"ל ותראה בפ' ז' משנה א' כתב הר"ב מפורש והיא חללה ע"ש: **מ"ה** תוי"ט דברי המתחיל ושנבעלה וכו' דיש לתמוה ממשנה ב' דלא חשיב אלא חייבי כריתות ופסולי כהונה וכו' לא ידעתי איך לא השגיח הרב דתני במשנה ב' בת ישראל לממזר ולנתין דהוי חייבי לאוין וכן כתב רמב"ם בפירושו בת ישראל לממזר נעשית זונה ואין לטעות דבת ישראל לנתין ולממזר ג"כ אינה פסולה אלא לכהונה אבל כשנבעלת או פיתות או כשבא עליה בזנות מותרת לישראל הא כל זונה אפי' כשנבעלה לא"כ מותרת לישראל: **מ"ו** ברע"ב ד"ה גירשה מותרת ליכנס לאחר דשמא לאו מינה הוי אלא מיניה וכו' לפי דברי הר"ב ע"כ משמע אם ידוע שהוא מתנה כגון שיש לו אשה אחרת ויש לו בנים ממנה ואף שאז אינו מחויב לגרש את שאין לה בני' אבל אם גירשה מעצמו אז אין לה כתובה וגם אסורה להינשא לאחר וזה לא נזכר בשום מקום אבל לשון רש"י כמשנה והוא בגמ' גיטין וז"ל שמא לא זכה להיבנות ממנה וא"כ אף שיש לו בנים מאשה אחרת וק"ל: **בא"ד** אם עוסקת דמיניה הוא וכו'. היה קשה לי דהלא בגמ' אמרו יוציא ויתן כתובה שמא לא זכה להיבנות ממנה וא"כ לא צריך לשנותה שאפילו הוא יורש כאן. רק אח"כ חפשתי בכל מה דצריך לזה הענין ומצאתי שזו היא מחלוקת גדולה בין הפוסקים ובאמת כמו שכתבתי כך הוא דעת הראב"ד בפ' ט"ו מהלכות אישות וגם כך דעת התוספות והרא"ש והטור והש"ע סי' קנ"ד ע"ש ומה שאמר בגמ' הוא אומר מינה והיא אומרת מיניה אז להחולקים מוקי לה או שיש לו בנים מאשה אחרת או בבעל פליגי ע"ש והר"ב כתב כדעת הרמב"ם ע"ש ואידוע שלא הזכיר מזה הרב תוי"ט:

פרק ז מ"ג תוי"ט ד"ה מפני חלקו זכו' וקלא תימה לדברי הרא"ש כו' ונ"ל דזה אינו תפיסה על הרא"ש דהא מתניתין סתמא קתני העובר וכו' פוסלין ולא מאכילין וא"כ קשה לפי ר"י וכפי דעת הרא"ש הא מלינן לאשכוחי דמאכיל דהיינו בת כהן לכהן ואף בתאמר שבלא זה מאכל בשביל שהיא בת כהן עכ"פ אינו פוסל אלא ע"כ צ"ל הא מתניתין אמרו כרבנן דאמרו לו וכפי הבנתם דטעמא דר"י משום ילוד מאכיל וכו' לכן סתמו העובר פוסל ואינו מאכיל יהיה מי שיהיה אפילו בת כהן לכהן כפי הבנתם וע"כ נתן הגמרא הטעם משום ילוד וכו' אבל לפי האמת דכששמעו בברייתא מר"י דע"כ טעמא משום עובר במעי זרה והם לא באו לפלוג על ר"י כפי סברת הרא"ש וא"כ באמת אם היא בת כהן לכהן הן עבדיה הן היא בעצמה תאכל בתרומה אם היא מעוברת וכמו שמשנה זו אמרו לו הוא לפי הבנתם כן משנה דלקמן כפי הבנתם וכו' וטעם משום ילוד אבל באמת לפי המסקנא משום במעי זרה ודו"ק: **שם** תוי"ט ד"ה ובן תשעה שנים כו' כתב הר"ב אחד מן הפסולין לכהונה כו' הא דלא פירש כפשוטו דהיינו אם היא בת כהן ונשאת לבן ט' שפסולה כמו שלא מאכילין פי' שבת ישראל נשאת לכהן דז"א דא"כ מאי איריא בן ט' אהני לפוסלה הלא אפי' בן י"א ובן י"ב ולא הביא שתי שערות אז אין נשואין שלו כלום אפילו מדרבנן כמו שהביא הרב תוי"ט בשם ר"י דנשואי קטן אינם כלום ויכולה לאכול תרומה של אבי' ואין לומר למה נקט אין מאכילין בבן ט' הלא אפילו בן י"ב וכו' דאיידי דאיירי ביאה בבן ט' דהיינו אחד מן הפסולין פשוט: **מ"ד** תוי"ט ד"ה ספק הביא וכו' ותימה דמת"כ תתיבם. הנה זה שהקשה לפי' הר"ב תוגלם מאן דכר שמי' ואם משום סיפא התם נרתה תנן זה קשה ג"כ לפי' הרמב"ם תוגלם מאן דכר שמיה ואם משום סיפא התם נרתה תנן ואילו הרמב"ם אסברה הוא גופי' לכן הי' נ"ל לומר דמוגס הרב רע"ב כי היכא דלהוי ממש דומי' דסיפא הכי איירי בהאשה שקידש היתה ערוה לאחיו והיה לו ג"כ אשה אחרת שקידש כשהיה ספק אם הביא ב' שערות וזהו שדקדק הר"ב אשתו חולצ' פי' הגרס יאם לא הידע הערוה היתה מתייבמת אשתו ממ"נ לפי סברת הרב תוי"ט

אבל

אבל כהיום משום הערוה הוי ספק כי שמא היה לו ב' שערות ואי אפשר ליבם הצרה ולפוטרה בלא כלום אי אפשר כי שמא לא היה לו ב' שערות ואם תקשה א"כ מה"ט אפי' חליצה אינה צריכה דאם הביא ב' שערות אז היא יוצאת משום צרת ערוה ואם לא הביא ב' שערות א"כ לא הוי אפי' מדרבנן נשואים ופטורה בלא כלום י"ל דאיירי דבתחילה קידש הערוה ואח"כ קידש השניה ובשניהם היה ספק אם הביא ויש לחוש כי שמא כשקידש הערוה לא היה לו ובשניה היה לו ולא הוי צרת ערוה ולכן חולצת כך נ"ל אבל הש"י יודע אם כיון לזה הרב ז"ל : מ"ה תוי"ט ד"ה ונשאת לעבד שמא דלא קתני ונכנס' עם העבד ואפשר לומר דגם אפי' זינה עם השפחה אזי אינה מתהפכת ולא איכפת לה אם התעבר ממנו ואדרבה לכבוד יחשב לה שיש לה זרע מכבר אבל כאן אם היא נכנסה עם העבד אזי ודאי מתהפך כמו שמביא הרב תוי"ט לעיל משנה ה' ד"ה נתעברה לא תאכל ט' ע"ש א"כ לא שייך למימר וילדה הימנו בן לכן קתני ונשאת דאז בכלונה נשאת לו ושייך למימר וילדה הימנו בן ודבר נכון אף דנשואין לא שייכי בה וק"ל :

פרק ח מ"א תוי"ט ד"ה הערל אבל ערלה שלא בזמנה וכו' פירש ערל קטן תוך שמונה לסוכו שמן תרומה כן הוא בגמרא : מ"ד תוי"ט ד"ה ומאכילין לאשתו וכו' ותמה אני מה קושיא וכו' ונוכל לומר דשיעור לשון הרמב"ם כך הוא ואמנם אמר ר"ש כו' שתשובה לר"י כו' פי' זה פשוט שר"ע נקט חולץ משום שמשמע מר"י חולץ אבל באמת לר"ע יכול אפילו לייבם אבל לא תקשה שלר"ע אף הסרים יכול ג"כ ליבם וזה שנקט חולץ משום ר"י שזה פשוט ומבואר שסרים אדם אינו מייבם וכו' ולא תקשה : מ"ה תוי"ט ד"ה מפני שהיא בעילת זנות וכו' משום לאו דלא יבא פצוע דכא. שאלני חכם אחד בכתב וז"ל קשה לי הא בסרים חמה מיירי כאן וסרים חמה מותר לבא בקהל כמו שמזכיר שם בד"ה סרים חמה וכו' עכ"ל. וזה אשר השבתי לו דבאמת הסרים דהתחלת המשנה איירי בסרים חמה דווקא דומיא דאיילונית וכדי לאוקמי' כר"ע כמו שכתב כאן הר"ב והתוי"ט אבל זה בעלה פסלה קאי אשניהם בין סרים חמה בין סרים אדם ולאוקמי כר"ע דהא ליבם אזי סרים אדם אסור אליבא דר"א ואף אליבא דר"ע לחלוץ מותר סרים אדם אבל ליבם אסור דהא אסור לבא בקהל וכמו שכתב הר"ב במשנה ד' וגם התוי"ט מביא שם בשם הרמב"ם וא"כ למה נחלק בשניהם רק נאמר בבעלה קאי הן על סרים חמה אליבא דר"ע ופשיטא על סרים אדם שהוא אליבא דר"ע כו' וע"כ צריך להיות כן דקאי ג"כ אסרים אדם דאי לא קאי רק על סריס חמה א"כ למה לא מזכיר המשנה בעלה פסלה אצל סרים אדם דהא שם ג"כ לר"ע פוסל אלא דבאמת בעלה פסלה אשניהם אז שפיר כתב הרב דהיה לו לפרש בריש' דהיה קודם ולא יצטרך אח"כ לפרש בסיפא אלא דבריש' כולל שני דברים הן סרים אדם וגם אין צריך לטעם זה לפי דעת הרע"ב ובסרים חמה סמיך אסיפא שהואיל והיא פטורה מן היבום עומדת עליו באיסור אשת אח כנ"ל פשוט :

פרק ט מ"ב תוי"ט ד"ה ויש לו אח כהן גדול כהיא דתנינן במשנה ט' פרק קמא דמגילה. הרב דייק לשון ויש לו אח כ"ג משמע שניהם בעולם וא"כ צ"ל כמו שהוא במגילה דהיינו אחד משמש ואחד עבר ע"ש אבל באמת כאן יכול להיות אחיו כ"ג מת ומינו אותו אחיו תחתיו לכ"ג : מ"ג תוי"ט ד"ה ולא פירות וכו' ות"מ קשיא דלא תנן לאידך דינא דריש פ"י. לכאורה רציתי לתרץ דכאן לא איירי אלא דברים שקנסו להאשה ולא קנסו לגבי אלמנה לכ"ג ואינך אבל כל אידך דיני דריש פ"י אדרבה הם טובה לאשה דהיינו שאינה זוכה במציאתה וכו' לא קתני אבל קשיא דהא תני שם אם היתה בת כהן נפסלה מן התרומה וכו' שזהו ג"כ רעה לאשה ואמאי לא קתני. ועוד הא תינח לפי שיטת מרגליתו נמצא נקט מה שקנסו אותה אבל לפי פי' הר"ב משום חיזוק א"כ זה נ"כ משום חיזוק מה שבעלה אינה זוכה במציאתה ואינך וא"כ למה לא תני. אבל באמת לאחר העיון לא קשיא כלל כאן נקטה המשנה חילוק שבין שניה לבין אלמנה לכ"ג ואינך אבל כל שארי דיני דריש פ"י שייכי ג"כ באלמנה וכו' כמו בשני' ואפילו פשיטא באלמנה דתהוי לה איבה ואיבה וכל אינך דיני כמו שפירש שם הר"ב וג"כ נפסלה מתרומה דנעשה חללה זהו פשוט : שם תוי"ט ד"ה ולא מזונות ותימא בכי הא אפילו אלמנה לכ"ג לית לה כו'. והיה אפשר לומר מדלא כתב הר"ב ואם לוקה כו' בחיי בעלה נמי אין חייב כו' ומדלא כתב מיבם נמי אפשר שמיבם אין הוא ע"ם ומיותר רק חייב לשלם ובדעת הרמב"ם רק הואיל בתחלה דייק רע"ב דאלו באשה כשרה וכו' משמע אבל אלמנה לכ"ג לא ועדיין אינו מוכרח והש"י יודע : שם תוי"ט ד"ה וחלוצה לכהן הדיוט וכו' אחות חלוצה מדברי סופרים. הנה זה שכתב אחות חלוצה מד"ס לא אאמין שיצא מפי הרב תוי"ט כי האיך תלוי זה בזה ואמת כדיש פ' הלוקין בתוספות בד"ה גרושה כו' זה לשונם דהא אמרינן בפ' י' יוחסין דף ע"ח אחות חלוצה דרבנן אבל באמת יבמת אחות הוא ביבום ובאמת בש"ס אמשטרדם אשר לפני מסומן יבמת אחות וגם בקדושין דף ע"ח לא נזכר מזה כלל רק כך נ"ל שם בפ"י יוחסין חלוצה דרבנן ותו לא וזה פשוט רק בודאי איזה תלמיד כתב זה בגליון הרב תוי"ט וכן בהאי שהיה מסומן כאן אבל מה שכתב הרב תוי"ט על הר"ב כי נייס ושכיב וכו' בחנם מתרעם עליו כי לא עליו לבדו תלונתי כי דבריו הוא דברי רש"י בריש פ' אלו הן הלוקין ד"ה גרושה וחלוצה ע"ש ובאמת זו הקושיא שמקשה הרב תוי"ט הקשה שם תוספת על רש"י. ע"ש ואני אוסיף עוד להקשות דברי רש"י אהדדי דכאן במתניתין פי' רש"י בעצמו דף פ"ה ע"ב בד"ה איכא דאמרי וכו' חלוצה דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ומביא בעצמו כדאמר בפ' יוחסין והיינו הוא שהביאו התוספות במקו' אבל נ"ל דהתם בקדושין משני הגמ' בדף ע"ח אליבא דר' יהודה אבל מסקנא דריש אלו הן הלוקין מוכח דחלוצה דאורייתא ויכולני לומר דר"י סבר דהוי אסמכתא אבל חכמים חולקין עליו וסברי דהוי דרשה גמורה רק נכאן ביבמות דף פ"ה ע"ב הכי איתא ת"ר וכו' ארשב"א וכו' רבי אומר הללו ד"ת והללו ד"ס ד"א זהו מרגלית וכו' מאן קתני לה א"ד מרשב"א ק"ל א"ד רבי קתני לה וחלוצה קא קשיא והא חלוצה דרבנן ע"כ ולכן פי' רש"י דרבי סבר ג"כ כמו ר' יהודה בקדושין דהוי דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וזהו אליבא א"ד דרבי קתני לה אבל לפי א"ד ראשון דרשב"א קתני לה אבל לרבי הטעם כמו שאמר בפירוש הללו דברי תורה והללו ד"ס א"כ קשיא לפי האמת הא חלוצה ג"כ ד"ס. אלא ע"כ צ"ל או באמת דרבי סבר דהוי חלוצה דאורייתא או אפשר סבר דרבנן ועשאו כדאורייתא ואפשר לומר טעם הואיל ועכ"פ אסמכוהו אקרא א"כ לדעתי זהו כיון הרב ז"ל דהלא הוא תפו' הטעם כרבי הללו ד"ס וכו' והיא מרגליתו דרשב"א קאמר ליה וא"כ קשיא הלא חלוצה ג"כ דרבנן לכן פי' הר"ב ובפ' אלו הן הלוקין מוכח דחלוצה לכהן דאורייתא כמו שפי' רש"י וכו' וא"כ נוכל לומר דרבי הכי סביר ליה. ואח"כ כתב הר"ב עוד ואע"ג דחלוצה לכהן כו' מד"ס פי' ואף אם תאמר דלרבי ג"כ חלוצה מד"ס שעשאוה כשל תורה וכמו שכתבתי. ולא תקשי לרבי לפי א"ד הראשון דרשב"א קתני לה וזה פשוט אצלי מה שמסומן בהר"ב יבמת גדול פי' כאלו ואע"ג דכתב הר"ב נמשך למעלה ומחלק בין כהן גדול לכהן הדיוט ויבמת גדול הגיהו בהר"ב אינו יודע מי אם הרב תוי"ט או מי והלשון דחוק כאשר אינו רוצה להאריך אבל חלילה לתלות זה ברבינו כי גם לא הוזכר חילוק כלל בין כ"ג לכהן הדיוט ואף שהלשון מעט דחוק ואפשר שיש איזה תיבה יתור אבל לדעתי ברור לי כשמש שכוונת רבינו כמו שכתבתי שזה תרי טעמא והואיל ולא הכריע הר"ב אם רבי קתני לה אז הלכה כרבי וצ"ל טעם דמרגלית ואם רשב"א קתני וא"צ לטעם דמרגלית דהלכה כרבי מחבירו לכן תפס רבינו כאן לשון של רבי הללו ד"ת ובכתובות הביא גם טעם דמרגלית והש"י יאיר עיני בתורתו ויראתו ובאהבתו אמן סלה :

פרק י מ"ד תוי"ט ד"ה ואם מתה וכו' וכ"ש דאם מתה השניה דמותר בראשונה. תמוה שלא בדקדוק כתב הרב זה שאף אם לא מתה השניה מותר בראשונה כמו שהוא כאן במשנה בפירוש אבל הב"י כתב זה על מי שהלכה ארוסתו למדינת הים ונשא אחותה ובאה ארוסתו אז פסק הטור דאסור בשניהם ואם מתה הראשונה דהיינו ארוסתו מותר בשניה על זה כתב הב"י וכ"ש אם מתה השניה שמותר בראשונה בארוסתו ע"ש בסימן ע"ו וקרוב לומר שהו' ט"ס וחסר כל זה כאן בתוי"ט : מ"ט תוי"ט ד"ה רבי שמעון וכו' וצריך עיון וכו' פירוש בבבא בן ט' כו' ומת חולצת ולא מתייבמת הוי ליה לר"ש לומר דשרי ליבומי אבל אינו מוכרח דבעלמא הנך תרי בבי דלעיל הם דיינים שוים אף שהטעם אחד וגם אפשר יש קצת לחלק ולומר בעלמא במשנה ז' לא פשע בן ט' ראשון מה שבא אחיו על השניה אבל כשבא עצמו על צרתה נקנסו אף לר' שמעון ולגזר משום מאמר אחר מאמר או איפכא דבמשנה ח' לא אתעביד איסורא בראשונה אבל במשנה ז' דאתעביד איסורא בה אימא פסלה אבל אלו שני בבות דהיינו בן ט' וכו' ומת ומשנה ט' היינו ממש דין אחד וטעם אחד ולמה ליה לר"ש לאפלוגי בתרוייהו וק"ל :

פרק יא מ"ו תוי"ט ד"ה היו לו אחים וכו' המשנה שכתבה אחים בתרא צריך עיון. ואפשר לומר בדוחק דאשמועינן מתני' אפי' שהיו שני אחים ויבמת הראשון עשה השני מאמר ומת ובשביל זה הספק ודאי אחיו היה אסור לייבם אותה משום זיקת שני יבמים אבל כהיום שהוא ספק ושמא אינו יבם כלל והוא נכרי מותר אפילו לייבם משום דזיקת שני יבמים הוי מדרבנן כמו שכתב הרע"ב בפ' ג' משנה ט' לכן כאן איש עוד ספק מותר ואם לא היה בונה רק אחים מן הראשון ומן השני הייתי אומר כמו שפי' הרב תוי"ט לפי דברי רש"י והר"ב דהיינו מכל אחד את אחד וק"ל :

פרק יב מ"ד תוי"ט ד"ה החרש שנחלץ וכו' הנה מה שכתב הרב דהא דין יבום יש לו כדתנן סוף פרק י"ד היינו במשנה ד' שיש שם שני בבות ובכלם איירי שאחיו המת היה פיקח וא"כ שלא בדקדוק סיים הרב וא"כ אי' נפטר' אלא ביבו' וכו' דמשמע דיבום הוי נפטר' לעלמא דהיינו שיתן לה החרש גט וזה אינו דאם תני כונס ואינו מוציא לעולם והוי ליה לומר ואין לה תקנה אלא ביבום ותו לא ואם היה לו לדמותו לחרשת שחלצה שסיים הרע"ב ואם רצה אח"כ להוציא בגט וכמו שמשמע ג"כ מלשונו שסיים ג"כ הוי ליה למימר כמו שכתבו בחרשת א"כ היה לו להביא מפרק י"ד משנה ב' דהיינו שאחיו ג"כ חרש ואז באמת אם רוצה להוציא אחר יבום מוציא ושייך שפיר נפטר' כמו בחרשת. ולענין עיקר קושיתו על הר"ב ורש"י להטעמא שיש ברש"י שלפנינו וז"ל בדף ק"ד ע"ב במשנה החרש שחלץ חליצתו פסולה לפוטרה במקום אח כשר עכ"ל ולא יש שם שני תיבות דהיינו תיבת יש ותיבת אחר א"כ לדעתי כוונת רש"י למה שכתבנו למעלה דהיינו במקום אח כשר דהיינו כשהיה אחיו המת כשר פי' שלא היה חרש אזי אין יכול לפוטרה כלל לעלמא כי אף שיכנס אותה אפ"ה אי אפשר לו להוציא אח"כ אבל באמת אם היה אחיו המת ג"כ חרש אז היה יכול לפוטרה לעלמא אחר יבומו בגט וכתב רש"י ההבדל בין חרש שמת אחיו היה כשר ואזי אין תקנה כלל לפוטרה ובין החרשת שיש תקנה כדמסיק רש"י והר"ב ויכול להיות דגם דעת רש"י והרב רע"ב כהרמב"ם שמביא הרב תוי"ט בד"ה והחולצת והא דקתני קטן כמו שמסיק הרב המגיד ואני אוסיף ליתן טעם דלרבותא נקט קטן מה קטן שראוי לחליצה משיגדיל ויכול לומר כיון שלא בנה שוב לא יבנה ואפ"ה לא גזרינן פשיטא חרש ולשמא יפתח החרש זה לא שכיחא כמו קטן שיגדיל ונוכל לומר דהכי שמא מודה ת"ק בחרש וחרשת וקצרה היריעה לפרש כוונתו ולפרש דעת רע"ב בלא תקנה על דברי וסמכתי על המעיין ודו"ק ובגליון הגמרא שלי כתבתי היכן אחר ע"ש :

פרק יג מ"ב תוי"ט ד"ה אינה צריכה למאן וכו' שתלך ותנשא. ואפשר לומר דלמה לא כתב הנ"י לעיל השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן אלא דלעיל איירי אף ביודעת לשמור קדושיה וא"כ ע"כ צ"ל שאינה צריכה למאן כלל דאין לומר שתלך ותנשא דא"כ נשואיה הן מיאונה ומה אין צריכה למאן אבל כאן שאין יכולה לשמור קדושיה כתב נ"י שאף שתלך ותנשא ג"כ נכלל בכלל שאין צריכה למאן דמאי אולמא האי מהאי כי הלא כשתנשא ג"כ אינה כלום כי הלא אינה יכולה לשמור קדושיה ודו"ק : מ"ה בהרע"ב ד"ה לאחר וכו' לא בעליה לגיטא דידיה. הא דלא סיים הר"ב ג"כ על במיאון מותר' לחזור לו אע"ג שיצאת מבעל אחר בגט לא בעל מיאון דידיה משום דהא מפורש בריש' במשנה ד' ואפי' יותר רבותא שאפילו אם הוא עצמו נתן גט והחזירה אח"כ ומיאנה ונשאת לאחר ונתגרשה אפ"ה מותרת לאפוקי זו סברא כל שיצאתה ממנו בגט אסורה לחזור לו אע"פ שיצאתה מבעל אחר במיאון כו' זה לא נשמע ממשנה ד' ואדרבה איפכא משמע כמו שמסיק הרב תוי"ט ורמינן בגמ' וכו' וק"ל : מ"ז תוי"ט ד"ה תמתין וכו' ואם בא עלי'. תמיהני דהא כתב הר"ב לעיל אפי' לא בא עלי' שבלא הביאה סימנים אז כתב הר"ב דווקא בא עליה אבל י"ל שהוא ט"ס וצ"ל ולעיל משנה ב' כתב הר"ב אפי' לא בא עלי' דא"כ קשה על הר"ב למה לא כתב ג"כ כאן אפילו לא בא עליה ותירץ ומיהו בגמ' וכו' ולא אפסיקא הלכה' וא"כ לעיל כתב הר"ב אפי' לא בא עלי' לחומרא אפ"ה אינה יכולה למאן וכאן לא כתב כלום די שמא הילכתא דווקא בבא עליה א"כ אם לא בא עליה שמא עדיין אינה

אשתו מן התורה ואינה נפטרת השני' משום אחות אשה וק"ל : **מי"ב** בהרע"ב ד"ה יגדלו זה עם זה ואינו יכול לגרשה עד שיגדיל וכו'. עיין מה שכתב משנה ז'. יש לדקדק למה לא כתב עד שיגדיל ויבעול ולחומרה. אבל אפשר לומר דשאני הכא אשה הקנו לו מן השמים וקנין אפי' בביאת קטנות והוי אשתו רק שכל זמן קטנותו אינו יכול לגרשה אבל כשיגדיל לכ"ע סגיא בגט אבל בנדה פ"ה מ"ח פי' הר"ב בהדי' עד שיגדיל ויבעול והוא שם בגמ' לכן צ"ל שסמך על שם ושם בהדיא הוא בגמרא לכן הביא שם וסמך כאן על זה וק"ל: **שם** תוי"ט ד"ה כופין אותו שיחלוץ לה כו' ומה שהאריך הר"ב לכתוב לזיקתו כו'. ותמהני על הרמב"ם גם הרב לחם משנה הקשה למה לא הביא הרמב"ם הא דרב אשי. ולי נראה למה לו להביא אמת דרב אשי לא לתרץ הקושיא מן הברייתא למשנה עד שכופין לחלוץ עיין ביבמות דף קי"ב ובאמת כרב אשי מתורץ המשנה דקתני לחלוץ אבל לענין דינא לא נ"מ אם עקמא מתניתין דכופין לחלוץ או לייבם ובאמת הלא הרמב"ם והטור פסקו לדינא שכופין או לחלוץ או לייבם. רק שקשה אעפ"כ למה לא הביא הדין מאי דנפקי מדרב אשי כמו שכתב הטור כמו שמביא הרב תוי"ט. ואני אומר דלהרמב"ם אין צריך להביא זה דאם להוכיח שיש לבעל נאמנות ג"כ שאמר שבעל אחר הגט ולא שני בחליצה כפי דבריה שאומרת שלא בעל. זה כתב הרמב"ם בהדיא בפ' ב' מה' יבום וחליצה וז"ל ואם עדיין לא גירש כופין אותו שיבעול או יחלוץ ויוציא בגט עכ"ל. וביאר ה"ה דמה שצריך גט וחליצה משום שחוששין לדברי שניהם לדברי האשה שאמרה לא נבעלתי ולכן צריכה חליצה ולדבריו ג"כ שאמר בעלתי ולא סגיא בחליצה וצריך גט, אבל הטור לא כתב בזה זו ואם להביא הא דרב אשי דלא סגי בגט קמא משום דהוי זיקתו והוי ביאה פסולה ויש ג"כ ביאה אחר גט וצריך גט וחליצה הלא מזה מלא כל פרק ה' מהלכות יבום בהרמב"ם דגט שנתן קודם בעילה פסלה עליו ואם בעל אח"כ הוי בעילה פסולה וצריך גט וחליצה ולמה לו לכפול הדברים שדרכו לקצר ובזה מתורץ אפי' ללחם משנה דהקשה גם על ה"ה ע"ש. והגע עצמך למה לא תמה הרב תוי"ט על הרב רע"ב אמת שהוא רמז ונתכוין להא דרב אשי במה שכתב גם לזיקתו אבל למה לא כתב הרב רע"ב שאחר שכופין לחלוץ שצריך ג"כ גט לחליצה כמו שאמר רב אשי אלא ע"כ דהר"ב סמך נמי אפרק ה' דשם מבואר דביאה אחר גט צריך חליצה וגט כך נ"ל ודו"ק: **מי"ג** תוי"ט ד"ה לאחר מיתת בעלה וכו' אלא שבלשון רע"ב וכו' אמת נראה כוונת רע"ב כמו שהבין הרב תוי"ט אבל הרב המגיד דחק לפרש כן ברע"ב משום שקשה לו שאם לאחר מיתת בעלה בלא כעס נדרה או אפילו בחיי בעלה ומתם נתכוונה א"כ למה מבקשים ממנו שיחלוץ לה וישלם לה הכתובה הלוא היא ממש מורדת ואפילו גבי מורדת בעלמא נבקש מהבעל שיתן לה כתובה [הלוא] לקתה הדין ודי אם יחלוץ לה ועי"ז כופין כמו שכתב הרב רע"ב לכן פי' ה"ה שהיה לה כעס ויש לתלות שלא מחמת מרד וכן בחיי בעלה לא ממש נתכוונה ומחמת ספק מורדת מבקשים כו' והעמיד ה"ה זה ברע"ב ואם אין זה כוונת רע"ב אזי הוא סברת ה"ה בעצמו כן נ"ל :

פרק יד

מ"א תוי"ט ד"ה נשתטית וכו' משא"כ בחרשית ואף בנ"י נדפס בחרשית אבל בשניהם הוא ע"ש :

פרק טו

מ"א ברע"ב ד"ה ושלום וכו' אי לא חזיתי' דמים ודאי חיישא לקלקולתא וכו'. לכאורה די בטעם הראשון שאינה רוצה לאסור עצמה עליו דהלא שלום בינו לבינה אבל י"ל בשלמא כשיש קטטה בינו לבינה אז חיישינן שהיא יודעת שהוא ודאי חי רק שהיא רוצה לאסור עליו אבל כאן איירי שהלך ממנה ושהה זמן רב אזי אינה יודעת אם חי או מת וקמ"ל דלא חיישינן שמא שסבור הואיל ושהה זמן רב אז ודאי מת ותאמר בדדמי קמ"ל דלא חיישינן להא דחיישא לקלקולתא וק"ל: **שם** תוי"ט ד"ה אמת זו כו' אע"פ שתבכה על מיתת בעלה וכו' אבל יש כמה נשים שונאות לבעליהן ושמחין כשימות בעלה רק פיקחת כדי לאמת דברי' תבכה לפני ב"ד אבל השוטה אף ע"פ שאמת שמת בעלה כשהיא שונא' אותו אפי' בפני ב"ד לא תבכה ולכן הסיא דאתיא לב"ד דר"י למדה לעשות כן ואף שונא' אינו נאמן היינו שונאת גמורה כמו שאמרו בגמ' באומרת לבעלה גרשתני כו' אבל כשהיא שאינה אוהבת אותו ואינה שונאתו גמורה וק"ל: **מ"ד** תוי"ט ד"ה ויבמתה כו' שמא ייבמנה בעלה והא צרתה כו' והיינו יכולין לומר דאיירי שיש לה ולד ואזי לא שתיבם רק תנשא לאחר והפ"ה מתיירא שמא ימותו גם שייבם הולד ובעלה ואזי הוי צרתה, רק שהתוספות מיאנו בזה דאפשר כשיש לה ולד נאמנת צרתה דהיינו יבמתה דלמיתה דתרי לא חיישת ובודאי קושטא קאמרה ונראה שהתוספות יש להם הוכחה מדלא קאמר אשת אחי בעלה ולמה קורא אותה יבמתה אלא ע"כ כשאין בנים איירי וקורא אותה יבמתה שתוכל לבא לידי יבום שאם ימות בעלה : **שם** תוי"ט ד"ה אף ע"פ שנשאת וכו' כתב כ"מ בשם ריב"ש וכו' אמת שזה הלשון הביא הכ"מ בשם הריב"ש בהלכות גיטין פ' י"ב אבל הוא תמוה הלא הולכים אחר רוב ונמצא היא א"א ומאי אע"פ שייך כאן איך ה"א אם לא נבעלה לא תצא. ונ"ל דהכי פירושו דאיירי שאחר שנשאת מת באמת בעלה רק בזמן שנשאת הי' אחד אומר מת ושנים אומרים לא מת וה"א אם נבעלה אזי עבדה איסורא תצא אפי' אחר שמת אבל לא נבעלה והוא מת אח"כ באמת לא תצא קמ"ל דקנסוה וזהו שרמז התוי"ט ונראה לדבר תמ"ע מ"ג פ"ו ע"ש ותמיהתי על הכ"מ ועל התוי"ט בשתקו מה שאין דכך מפורש בשמות ובריב"ש גופי' לא עיינתי וק"ל: **מ"ז** תוי"ט ד"ה ואח"כ מת אחי כו' ואיצטריך לאשמועינן בצרה ואיצטריך לאשמועינן בחמותה כו' ונ"ל דהיה יכול הגמ' להפך הצריכותא דאי אשמועינן בצרה ה"א בהא קאמר ר' עקיבא הואיל וצרתה מותרת דהיינו הצרה שאמרה מת בעלי וא"כ מחזקינן ליה בחזקת שהוא מת ולכן קאמר ר"ע דהבנים אסורה אבל בחמותה ה"א חמותה אסורה להנשא וא"כ אינו בחזקת מת מהיכא תיתי שיהא אפי' עד כשר נאמן לפוסלה מתרומתה בהדי בכל מקום ע"א אינו נאמן רק בעדות אשה וכאן הלא אינו מועיל העדות קמ"ל דאפ"ה פליג ר"ע הואיל ובעדות אשה הכשירו עד אפילו פסול אז אפילו שאין מועיל כאן הטעם אחר מפני ששונאה אפ"ה לא תאכל בתרומה ואי תנא חמותה ה"א בהא קאמר ר"ע כו' רק או שזה הצריכותא הוי פשוט להגמרא או חד מתרי נקט : **שם** תוי"ט ד"ה ונכיח וכו' ותמה עליו וכו' ואפשר לומר דעת הטור דלארוסה יש לה כתובה רק מדרבנן מטעמא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה וא"כ ה"מ אם היא רק ארוסה אחת ודאי אבל כאן שיתן לכלם גם דהלא הי' מינייהו מפקת לכן בזה האופן לא תיקנו כתובה לארוסה ולכן צריך לאוקמי בדכתב לה כמו הרמב"ם אף ע"פ שדעת הרמב"ם לפעמי' כו' דעת הטור הוא מטעם הנ"ל : **מ"ט** תוי"ט ד"ה והולכת דאל"כ לא תחלוץ כו' ויש לדקדק למה לא אמרה הגמ' כן על משנה ח' מת בני ואח"כ מת בעלי כו'. והולכת שמא יבאו עדים ויאמרו שמשקרה ובעלה מת ואח"כ בנה ואתה מצריכה כרוז לכהונה וכו' אבל יש לומר דשם אפי' יבאו עדים שמשקרה אפ"ה אסורה לכהונה דהלא בעצמה אמרה מת בני ואח"כ בעלי א"כ לדבריה זקוקה ליבום וצריכה חליצה א"כ שוית אנפשה חתיכה דאסורה משא"כ במשנה ט' דלפי דבריה אינה זקוקה ליבום כלל ואח"כ מצאתי זו הסברא בבית שמואל קנ"ז ע"ש ונ"ה שכוונתי לדעתו :

פרק טז

מ"א תוי"ט ד"ה היא צרתה כו' נראה דהכי מפרש כו'. ותמה לחם משנה הלא מצאה מקום אחר לזה הדין ע"ש ואפשר לומר דמה שקשה על הרמב"ם פשיטא דהרמב"ם לטעמו שפסק אשה שילדה לאחר י"ב חודש דהיינו שבעל והלך למד"ה שהולד ממזר ולא תולין שמא בא בצינעה ובעל ולאפוקי מבה"ג שפסק שהולד כשר דתולין וכו' ומבואר בטור א"ה סי' ד' נמצא שכתב ג"כ הרמב"ם בפשיטות לפי סברתו שלא תולין שמא בא בצינעה ובעל ויהיה צרתה של מד"ה ג"כ אסורה ולאפוקי מבה"ג אבל באמת כאן אפילו בה"ג מודה דבשלמא שם שילדה אז רוב ביאות תלויין בבעל ומייחסינן לאשה רחוקה אבל למיחש שמא בא ושמא ילדה זה לא חיישינן דא"כ קשה לבה"ג מהא מתניתין דליתני יותר רבות' דאפילו צרתה שבמד"ה לא תנשא עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה שבכאן ופשוט: **שם** תוי"ט ד"ה יבמה שלא חוששת כו' ויש לדקדק דהא מדין יש ס"ס ספק זכר ספק נקבה ואת"ל זכר שמא נולד לאחר מיתת בעלה והוי אשת אחיו שלא הי' בעולמו ואפשר לומר שזה כוון הנ"י שכתב שעבר זמן לידתה היינו שבאו עדים שמת בעלה אחר שעבר זמן לידתה של חמותה ודו"ק: **מ"ב** תוי"ט ד"ה רבי אליעזר אומר כו' עיין בגמרא דלא נפשטא טעם דר"א או משום דהואיל ואיתסרא או רבי אליעזר סבר צרה מעידה לחברתה ושם דתניא הואיל והותרו וכו' לדבריהם דרבנן קאמר. ובאמת התוס' מקשים ומתרצים על שתי הסברות של רבי אליעזר ע"ש בתוס' רק הואיל ופשטא דדברי ר"א הואיל והותרו ניבמין משמע דאלו דהואיל ואיתסרא כו' לכן נקט הרב תוי"ט זה הטעם וקיצר בדבר : **מ"ג** בהרע"ב ד"ה מים שיש להם סוף וכו' אבל חכמים פליגי בברייתא וכו' אמת שהר"ב אומר האמת שחכמים פליגי בברייתא של רבי מאיר אבל זה לא היה צריך הר"ב להביא דאף אם לא הי' פליגי חכמים יפליג ר"י עם ר"מ ג"כ ר"מ ור"י הלכה כר"י אבל נוכל לומר כדי שלא תטעה דהא דמתחיל המשנה נפל למים בין שיש להם סוף כו' אשתו אסורה זו סתם משנה חכמים קאמרי ור"מ הביא מעשה דמעשה רב וא"כ הל' כחכמים נגד ר"י לכן כ' הר"ב דחכמים פליגי על ר"מ בברייי' והתחלת המשנה הכל הוא דברי ר"מ נפל למים אשתו אסורה ומביא ר"מ ראי' לדבריו וכן הוא ל' ר"מ בברייי' בפי' בין שיש להם סוף כו' אשתו אסורה וא"כ הלכה כחכמים וק"ל : **מ"ד** במשנה ד"ה מן הארכובה ולמעלה תנשא וכו' הנה הרב תוי"ט הביא למעלה במ"ג ד"ה ואפילו מגוייד כו' ואפי' במקום שאינו יכול לחיות דחיישינן שמא בסכין מלובנת כו' היה לו להרב תוי"ט להביא ג"כ כאן קושיית הגמרא למה מן הארכובה ולמעלה תנשא היינו מגוייד וליחוש ג"כ שמא יכונו בסכין מלובנת ולהביא תירוץ הגמ' דשאני מיא דמרזו מכה ע"ש : **מ"ה** תוי"ט ד"ה בין שהוא מתכוין לשון רש"י לעדות וכ"כ נ"י כו' אפשר דכתבו זה דומיא דסכו"ם אפי' מתכוין לעדות לחוד ולא להתיר אפ"ה אין עדותן עדות כתבו שבישראל כה"ג הוי עדות ולעולם אפילו להתיר וק"ל : **מ"ו** תוי"ט ד"ה איש פלוני וכו' ונראה לי שהוא ט"ס כו' הנה לא תיבעיא להרב בעל לחם משנה שהביא באותו פרק דהיינו פ' י"ג מה"ג בהלכה כ"ד ע"ש דהביא דזהו פלוגתא בין הרא"ש ובין מהר"י קולין דלהרא"ש א"צ להזכיר לדעת הרמב"ם רק שמו ושם אביו ואינו צריך להזכיר שם עירו וכן מביא מכמה מקומות בזה הפרק ונראה יותר כדעת הרא"ש פשיטא דאינו ט"ס דאף לפי הה"א דהרב תוי"ט דצריך שם עירו ג"כ אינו ט"ס דנוכל לומר דה"פ והכי פירוש הלשון ואומר שהוא פב"פ או פלוני לחוד ואינו מזכיר ב"פ רק ממקום פלוני וקאי אמקום אתרוייהו הן פב"פ הן פלוני ולא בא הר"ב לומר רק ב"פ ואינו מזכיר ב"פ ג"כ סגי כשמזכיר עירו אבל לפלוני בן פלוני ג"כ צריך עירו והכי דייק ל' הרמב"ם שמביא הרב תוי"ט מה שמביא להרמב"ם בסוף הפרק והוא בהלכה כ"ז ברמב"ם עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו עכ"ל. הרי לא הזכיר רק שמו ושם עירו ולא הזכיר שם אביו. אמת לא נעלם ממני התוספות שהביא הרב המגיד שצריך שיזכיר שמו ושם אביו ושם עירו אבל בודאי לפני הרמב"ם לא היה כך הגירסא שהרי לא מזכיר אלא שמו ושם עירו ובאמת המשנה למלך הביא בשם הרמב"ם בפירוש בשמו ושם עירו סגיא ולא בעיא שם אביו ע"כ ע"ש . והנה לפי זה קשה על הרא"ש דאיך כתב לדברי הרמב"ם דסגיא בשמו ושם אביו קשה קושית הרב תוי"ט דהלא בפירוש מביא הרמב"ם דבעיא שמו ושם עירו וצ"ל שהרא"ש מחלק לדעת הרמב"ם בין אם הזכיר שמו ושם אביו אזי א"צ להזכיר עירו ואם לא הזכיר רק שמו אז צריך שם עירו ודייק הרא"ש משום שראה שכמה פעמים מזכיר הרמב"ם בפ' זה פלוני בן פלוני ולא הזכיר שם [מקום] וגם כאן כתב פלוני בן פלוני או פלוני ממקום פלוני ולא ניחא ליה לומר ממקום פלוני קאי אתרוייהו כו' כאשר כתבתי דאם סברת הרמב"ם דאפי' פלוני בן פלוני בעי עירו וכן גורס בתוספתא כמו שמביא ה"ה שהזכרתי לעיל א"כ מנלן להרמב"ם דבשמו ושם עירו סגיא אלא ע"כ כנ"ל לחלק וקרוב לי לומר שכך היתה הגירסא בתוספתא לפני הרמב"ם צריך שיזכור שמו ושם אביו או שמו ושם עירו ותהני לתד הרמב"ם והרא"ש בדעתו כל הנ"ל כך נ"ל והש"י יראנו נפלאות מתורתו א"ס ידו"ק . והנה אחר כותבי זאת השגחתי למעלה בדברי הרב תוי"ט שמביא גירסת הרי"ף והרא"ש דבריתא לא גרסי' אלא איש פלוני ובסיפא גרסי' איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני אין תפיסה על דברי שאמרתי שלהרא"ש סגיא פלוני בן פלוני לחודא חדא דבאמת אפשר הרא"ש פי' דעת הרמב"ם אבל הוא סבירא לי' דבעינן ג"כ פלוני בן פלוני ושם עירו. והיותר נראה דמעשה שהיה כך היה והעתיקו מעשה שהיה. אבל זה קשה לי איך היה גירסתם בריתא בן איש פלוני לחוד ואפי' עירו לא הזכיר וזהו דלא כחד והשתא דאתי לגי' נוכל לומר דלהרמב"ם היתה הגי' איש פלוני לחוד כמו להרי"ף והרא"ש וסבר הרמב"ם דזה אי אפשר להיות דהא תני בתוספתא בפי' בעי שם עירו ואחר כותבי כשעיינתי ברי"ף גופי' ראיתי שהרב בעל נ"י מביא התוס' בזה הלשון אין מעידין עד שמזכירין שמו ושם עירו עכ"ל נמצא לא היה הגי' כמו לפני ה"ה הנ"ל והנאני ב"ה. ונחזור לענינינו נמצא ע"כ לאו דווקא שמו לחוד רק שמזכיר ג"כ שם עירו ופשיטא אם נאמר דלהרמב"ם היה גי' בפירוש איש פלוני ובסיפא היה הגי' לפני הרמב"ם כמו

שהיה

מסיא לפני הרב טוי"ע ולפנינו דהיינו פב"פ ולא הזכיר פירו לכן [א"ש] דברי הרמב"ם שסידר שני הדינין שם הכ"ג] ביחד דהיינו ואמר פב"פ דזהו הסיפא או פלוני ממקום פלוני דזהו הרישא וכאשר חלקתי למעלה עכ"ל. הנה כאשר כתבתי זו הסברה לחלק בין פלוני בן פלוני ובין פלוני מעיר פלוני דכל אחד מועיל כתבתי על דרך אפשר מלבי. אבל אח"כ כשחזרתי סעיף עם ש"ע א"ה סי' י"ג מצאתי כמה וכמה פוסקים כמה פעמים בפירוש זהו החילוק דסגי או פלוני בן פלוני או פלוני מעיר פלוני נמצא תמיה לי על הרב טוי"ע איך נעלם ממנו כל זה וגם מ"ש למעלה איך שהעתיק הכא"ב סגי' איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני ג"כ אין סתירה לפי הרמב"ם. לבד מה שכתבתי למעלה רק שכתבו הפוסקים כמה פעמים בפי' הנ"ל דמאי הכא שהלכו אח"כ ולא הבירוהו ולכן בעי כל הני ע"ש. ות"ל שכוונתי לאמת דעת הרמב"ם' ואל אמת יתן לב טהור לעבוד אותו באהבה: מ"ז טוי"ע ד"ה מפי עבד כו' והכא דתני שפחה קמן אשה לשפחה כו' עכ"ל. וקשיא לי לפי דברי הרב היה לו לומר אשה שפחה עבד ועוד למה לי עבד כלל דמאשה ושפחה נלמוד לעבד אבל י"ל הואיל ותני תחילה עד מפי עד דהוי בזכרים תני נמי תחילה עבד שהוא זכר ותני על דרך לא זו אף זו לא מבעי' עבד שהוא חייב במצות מה שהאשה חייבת וגם הוא זכר אף זו אשה ולא מבעי' אשה אף זו שפחה וכסברת הרב טוי"ע:

מסכת כתובות

פרק א מ"ו במשנה ד"ה לא כי אלא עד שלא ארסתיך וכו'. אין לדקדק דהלא היה יכול לטעון אמת אחר ארוסין אבל שמא ברצון אך י"ל דבזה לא הוי פליג ר"י דהלא הוא מודה שבשעת ארוסין היתה בחזקת בתולה משא"כ כשהוא טוען שלא היתה כלל בשעת ארוסין בחזקת בתולה ובאמת קודם ארוסין אין נ"מ בין אונס לרצון: שם טוי"ע ד"ה נאמנת כו' וזה עיקר דכיון שאינו טוען עליה בברי. ואינו מוכרח כי יש כמה דעות שהם לפטור אבל ליטול אפי' בשמא נשבע ועיין בהם: מ"ז טוי"ע ד"ה נאמנת פירש הרע"ב וכו' אבל זה הכל דהא הטענות בשביל הכתובה ואם הוא טוען לאחר שנתארסה אז אדרבא יש לה מאתי' דנסתחפה שדהו וע"כ הוא טוען דרוקא איש את קודם ארוסין רק התירוץ כמו לבסוף: שם טוי"ע בא"ד נמצא וכו' דהויין. ונראה לתרץ את הרב רע"ב דדעתו דהכא איירי שקדשה פחותה מג' שנים דאל"כ למה לא אמרה המשנה דרוסת איש את לאחר שארסתיך כמו במשנה דלעיל כי זה שאמר (שמומיסתי) דרוסת איש את בתוך קודם אירוסין אלא ע"כ שקידשה פחותה מבת ג' נמצא הוא בודאי לאחר אירוסין נמצא אין כאן באמת אלא ספק אחד דהיינו ספק נבעלה ספק מוכת עץ כמו שהיא טוענת. ומה שכתב הרב רע"ב ז"ל דשמא לאחר שארסה אותה נבעלה משמע שספק שמא נבעלה קודם אירוסין ומה אי אפשר בפחותה מבת ג' הכי פירושה דשמא לאחר שארסה אותה נבעלה פי' ולא מוכת עץ כמו שאמרה היא אף שהוא קצת דוחק דהל"ל שמא נבעלה אפשר שלא היו אלו תיבות בנוסחתו ואינו מדקדק בלשון והאמת אוסר שמא נבעלה לאחר שארסה. ובהכי ניחא מה שלא הביא הר"ב ג"כ באשת ישראל וקבל בה אביה קדושין פחותה מבת ג' כמו שאומר הרב טוי"ע (רק שאמר שה"ה לקבל בה אביה כו' וקשה למה לא פירש הר"ב בהדיא) אבל לדברינו ניחא ובכיון לא הביא הר"ב דבאשת ישראל יש ספק ספיקא שמא מוכת עץ שמא נבעלה ואת"ל נבעלה שמא באונס ואונס בישראל שרי כך נ"ל וד"ק. אבל אפשר לומר דמעיקרא לא קשיא על הר"ב דאפשר שהוא סובר כמו הפוסקים דבעינן ס"ס שמתהפכת דהיינו ספק תחתיו ספק אינו תחתיו ואת"ל תחתיו שמא באונס ויכול ג"כ להתהפך שמא באונס שמא ברצון ואת"ל ברצון שמא אינו תחתיו אבל הכא באשת כהן או בא"י ופחותה מבת ג' שניהם בחד לד יש ס"ס דהיינו ספק מוכת עץ ספק נבעלה ואת"ל נבעלה באשת כהן ספק שאינו תחתיו ובפחותה ספק באונס אבל אינה יכולה להתהפך ספק תחתיו או ספק באונס ואת"ל תחתיו נבעלה או ברצון נבעלה שמא מוכת עץ אם נבעלה אינה מוכת עץ כך נראה פשוט: מ"י טוי"ע ד"ה אם רוב אנשי העיר כו' והרמב"ם מפרש דרוב העיר כשרים כו' הנה כך כתב הרמב"ם בחיבורו פי"ח ה' א"ב הלכה י"ד ע"ש אבל כאן בפירושו כתב כמו הטור ע"ש וא"כ לפי דברי הרב טוי"ע יהי' דברי הרמב"ם בפירושו ובחיבורו סותרים זה את זה. לכן נראה דבאמת הרמב"ם סובר ג"כ כהטור ואינו נ"מ רק שיהי' שני רובי רק שבמשנה אמר המעשה שירדה למלאות כו' א"כ היתה התינוקת מן העיר לכן כתב הרמב"ם בפירושו שצריך עוד רוב דהיינו רוב סיעה והיינו כרש"י והטור שאף שרוב סיעה היא מעיר אחרת סגיא בהכי. אבל בחיבורו כתב בסתם דין אם נבעלה כו' ולא זכר שהיא מאיזה עיר ולכן אי אפשר לומר שרוב עיר שהיא ממנה דהא אינו ידוע אם נתנסה קבוע לעירה או באיזה מקום שיהי' א"כ ע"כ צריך תרי רובי דהיינו סיעה ורוב העיר שמשם פירשה הרוב סיעה דבלא זה לא ימצא תרי רובי והטור סימן ו' שכתב רוב העיר שהוא ממנה ורוב סיעה הוא ממקום אחר היינו כמו שכותב הרב טוי"ע שנבעלה בעיר. זה נ"ל ברור דעת הרמב"ם וקצרה היריעה כי היה צריך הרבה לדבר בזה ודו"ק:

פרק ב מ"ב טוי"ע ד"ה ומודה רבי יהושע כו' ומכיון דלענין איסור והיתר כו'. לא הבנתי הלשון הלא אדרבה היא אוסרת עצמה לכהן וזהו עיקר המגו שלה ואם באת להתיר לכהונה דהיינו שהיתה אומרת מוכת עץ אני איזה מגו היה לה לא לכהונה ולא לכתובה וא"ל המגו עד שלא ארסתני והיתה מותרת לכהן וזהו באמת כוונת הרב רע"ב שכתב לפסול או להכשיר אבל כאן אי אפשר לומר כן דאי תאמר קודם שארסתני אזי אין לה כתובה כלל אבל נראה כוונת הרמב"ם והר"ב דכאן אין המגו מענין התביעה דעיקר התביעה היא על מעות הכתובה והמגו הוא איסור והיתר ולענין מעות לא מעלה ולא מוריד משא"כ בשדה דהמגו ג"כ דררא דממונא ובזה ליתן טעם נוסף על הגמרא או שזה נכלל בתירוץ הגמ' ולא קשה התוי' שלו רק שאין לי עת להאריך וקל להבין: מ"ג במשנה ד"ה העדים כו' פסולי עדות. ולא קא משוי לנפשייהו רשעים שהם אומרים שזה אמת שהלוה לו ולא היה למלוה להחתים שזה שקרובין פסולים זהו מגזירת הכתוב: מ"ה במשנה ד"ה האשה כו' וגרושה אני כו' יש לדקדק למה לא נקט אשת איש הייתי ואלמנה אני דיותר שכיחא מיתה מגירושין וא"ל דבשלמא גרושה נאמנת דיש לה עוד מגו דאי בעי אמרה אלמנה שמותרת לכהן ובלא הפה"א הפה שהיתר לא היתה נאמנת לר"ג במגו אאיסור והיתר כמו שכתב הר"ב והרמב"ם במשנה ב' אבל אלמנה דליכא מגו לא מהמנה בהפה שאסר הוא הפה שהיתר דא"ל אלמנה יש לה נ"כ מגו דאי בעי אמרה פנויה אני ומותרת לכ"ג זה אינו שמיירי שהיא גדולה ואינה נערה. אבל בגרושה איכא מגו. זה אינו. דהלא בסיפא בשבתי ג"כ נאמנת והתם ליכא מגו שהיא מותרת באמת לכהן כפירש"י וצ"ל דלא לינקוט מילי דפושטתא דהיינו מת נקט גירושין. או אפשר לומר דהתנא נקט לא זו אף זו לא זו שיש לה עוד מגו אלא אפילו נשבתי דליכא מגו נאמנת מטעם הפה שאסר וכו' וק"ל. אבל האמת שאם אמרה אלמנה אני אפי' יש עדים שהיתה אשת איש נאמנת דהכי האשה נאמנת לומר מת בעלי וא"ל א"כ תהא נאמנת בגרושה מגו דאי בעי אמרה מת ז"א דהיא מתיראת לומר מת שמא יבא לכן טוענת גרושה: מ"ז טוי"ע ד"ה ובזמן כו' לא דקדקו לכתוב כל אחת כו' וכ"ל דבשלמא בשבוי' אזי בודאי היא נ"ל על עצמה שהיא טהורה דא"ת שמאה בודאי אינה נאמנת עלי' חברתה וא"ת אינו יודע האיך אפשר שלא תדע אלא בודאי היא אומרת ג"כ טהורה אבל גבי כהן הייתי יכול לומר שהוא מעיד רק על חבירו אבל על עצמו אינו מעיד דהוא בעצמו אינו יודע שאביו כהן ובאמת הברייתא מצריכו שיאמר ג"כ אני כהן לכן הוצרכו לכתוב כאן כדי שלא תטעה והברייתא בעצמה האמת נקטה בשניהם ודו"ק: מ"ח טוי"ע ד"ה רבי יהודה כו' וזה דלא כמ"ש. לא הבנתי דהא כמה פעמים מביא שם בפ' העשירי בסה"כ דמעלין לכהונה ע"פ עד אחד והיינו לתרומה דרבנן ואם קושית הרב טוי"ע למה לא כתב שם הרמב"ם ליתר רבות' דהלכה כרבנן דאפילו בגומלין נאמן עד אחד דהלא כן פסק בפרק הנ"ל הלא תראה בפ"י בהלכה הנ"ל דכתב זה הרמב"ם על הא דמביא ג"כ הרע"ב ואתא עד אחד ואמר ידענא ביה דכהן הוא ואסקוהו על זה כתב הרמב"ם דהאיך אסקוהו' על פי עד אחד דהא ר"י סבר דעד אחד אינו נאמן על זה כתב דאין הלכה כר"י אבל להכריע בין ר"י וחכמים לא הזכיר שם כלל וגם כל מה שכתב כאן הרב טוי"ע עיין במגיד משנה שם על הכל וקצרה היריעה וגם אין תלמיד כמוני מכריע: מ"י טוי"ע ד"ה וזה כתב כו' אבל אחיו דלית ליה לא הא כו' וא"ל א"כ ליתני אחיו ופשיטא אביו ורבו וא"ל דהייתי אומר דבאלו השנים דהיינו אביו ורבו נאמן אפי' בקטנות להעיד דזה אינה סברא שיוציאו ממון על פי הקטן אבל ז"א דבגמ' אמר רב הונא ברי' דרב יהושע והוא שיש גדול עמו וא"י תני קטן גבי אחיו ולא אבל אביו ורבו הייתי אומר דאבל אביו ורבו סגי בלא גדול ואף שבודאי צריך שנים אבל כתב וא"כ תינח אבל רבו הייתי אומר שסגי בשני תלמידים שראו בקטנן והיום גדולים אבל באביו א"ל שני בניו דהא שני אחים פסולים אבל י"ל שני בנים תשני כ"א ואבל כתב בעינן שנים יוכל לומר דהשני היה תלמיד של אביו להכי תני כולהו דבכולהו צריך גדול ואפשר דמזה למד ר"ה ברי' דר"י דבעינן גדול דאל"כ לא ליתני רק אחיו כנ"ל ודו"ק:

פרק ג מ"ב טוי"ע ד"ה רבי יהודה כו' תניא נמי לענין כתובתה עיין עד גמירא הנה מה שכתב הרב טוי"ע ואפשר דרבי לא שמיע ליה כו' ויש לנקשות וכי רבי לא שנאה רבי חייא מנלן ע"כ נראה לומר שהוא כפ"ק משנה ד' דקיים המשנה ואין להם טענת בתולים וכמו שמביא הרב טוי"ע בשם רש"י שם דאם מצא לה בתולים אינו יכול להפסידה אותה לומר בחזקת בתולה כשאתיך ותקחי מקח טעות אבל לר' יהודה שהוא סובר כברייתא שכתובתה מאתים מספקא ליה לר' איך סבר ר"י לענין טענת בתולים דטוכל לומר הואיל ויש לה מאתים א"כ בחזקת בתולה נסתה א"כ סבר שיש לה טענת בתולים או אפשר לומר הואיל והלא היא בחזקת בעולה והראיה דאינה אוכלת בתרומה א"כ סבר וקבל אף שלא תמצא בתולה יתן לה מאתים כמו שהוא לר"י דיש לה מאתים וא"כ אי אפשר היה לרבי להביא זה במשנה דברי ר"י דאז היה ס"א הואיל ולא תני ר"י רק כתובתה מאתים אבל זה מודה לת"ק שאין להם טענת בתולים הואיל ולא קאמר ר"י שיש להם טענת בתולים ובאמת שמא סבר ר"י שיש להם טענת בתולים ולא היה יכול לסיים בדברי ר"י שיש להם טענת בתולים כי שמא סבר אין להם טענת בתולים לכן לא הביא דברי ר"י במשנה ומסרו לרבי חייא וסדרו בברייתא דברי ר"י בלא דברי ת"ק ואז ישארו דברי ר"י לענין טענת בתולים בספק כנ"ל ולא יבא לטעות כנ"ל נכון: מ"ה טוי"ע ד"ה נמצא בה כו' דאלו זנת' קודם שנכנסה כו'. ה"ה דטוכל למצוא שזנת' קוד' שנכנסה דהיינו שהיה התארס כהן וזנתה אח"כ עם חייבי כריתות או חייבי מיתות ב"ד וא"כ זונה היא והיא אסורה לכהן רק מפני שהמשנה מיירי בין בישראל בין בכהן לכן אסברה הרמב"ם אחר שנכנסה דאי קודם אפי' כנסה הא זונה מותרת לישראל וק"ל: מ"ו במשנה ד"ה רבי אליעזר אומר המפתה פטור והאונס חייב. בגמרא פסק רב כר"א ולכאורה קשה למה ליה לרב לפסוק הלכה כר"א והלא ר"א סבר כר"ע וכר"ע כבר פסקו במשנה ג' כר"ע ואף שאין הגמרא פוסק שם בהדיא כר"ע הלא הלכה כר"ע מחבירו. ונראה לומר דאי ממשנה ג' ה"א בהא אין הלכה כר"ע דסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם ובמשנ' א' סתם כר"ע ולא כר"י הגלילי כמו שמביא הרב טוי"ע לעיל בשם רש"י רק כל הכללות הוא כשאין האמורא פוסק ומכריע והאמורא יש לו כח לפסוק ולסתור הכלל לכן נצר עד הכא ופסק רב כר"א וממילא הלכה כר"ע כך נראה לומר וק"ל: שם טוי"ע ד"ה המפתה כו' אבל בירושלמי כו' הנה הגמרא ודאי פליג אירושלמי דאמר שם יתומה פשיטא ע"ש. וע"כ פשיטא הוא משום דתדעתה ואין צריך למחול כלל וע"ש כל הגמרא דלא כירושלמי וא"כ אין הלכה כלל כירושלמי היכא דגמרא פליג וא"כ אין לנו הכרע מירושלמי או היא כהרמב"ם או כהרא"ש: מ"ח במשנה ד"ה כל מקום שיש מכר אין קנס. עיין בתוי"ע על זה וצ"ל דאם היתה המשנה מתחלת קטנה יש לה מכר כו' הייתי אומר דהמשנה אתי כחכמים דפליגי על ר"מ וס"ל קטנה יש לה מכר ואין לה קנס דהיינו פחותה מבת ג' שנים דיש לה מכר ואין לה קנס כמו שבאמת היא סברת חכמים בברייתא ע"ש ואף שאח"כ היה להמשנה לשנות מבת ג' ועד נערות יש לה קנס ומכר הייתי אומר דלא רצה להאריך גם שלא לשנות סדר המשנה דנקט קטנה נערה בוגרות לכן תני במשנה כ"מ שיש מכר משמע אפי' לאחר ומשני ואגב תני נ"כ וכ"מ. והא דפירש המשנה אף דלא צריך משום דסיים המשנה הבוגרות לכן הוצרכה לפרש קטנה וק"ל: מ"ט טוי"ע ד"ה האומר כו' ותמיהני הא פיתה במקום שהבושת כו' ול"כ דהר"ב רבותא קמ"ל דלא מיבעיא כשיש לה אב והסתורה שנתנה לאב הבושת והפגם ג"כ אזי בודאי ניחא ליה לאביה להחזיק הלעז אף שלא ניחא לדידה מאי נפקא ליה מינה האיך תוכל להפקיע זכות האב אלא אפילו אין לה אב והוא לעצמה ולה יש יותר פגם ובושת מלאביה ה"א דלא מהימן להחזיק הלעז קמ"ל דאפ"ה ניחא לה להשתכר ממון לכן מסיים הגמרא סתם קת"ל לכלול שני הדינין וק"ל:

פרק ד מ"א תוי"ט ד"ה נערה כו' וליתא מסייע ליה להראב"ד שסובר דצער לעצמה כו' עכ"ל. ולא ידעתי למה חרד הרב את כל החרדה דבאמת שכל לומר דהגמרא לא פריך רק ממפותה רק הואיל ובמשנה נשנה אחר מפתה האונס צריך להביא ג"כ אונס אבל באמת הקושיא מן מפתה וכי אין זה מלא בש"ס שמביא כל הבבא אף שאין קשה אלא מבבא אחת ויותר יש לומר דבאמת מתחלה כשלא ידע התירוץ אביה איצטריכא אקשי לי' אבל הכי דמשנה הן מן האנוסה למה לי והשמיענו לו לאביה איצטריך תקשה באמת לו רק נ"ע לאשמועינן במפותה וז"א לאביה נמי פשיטא מדיהיב מפותה וא"כ אני מקשה לך על מפותה ולתני רק הצער במפותה לאביה וזו אין סברה דאיידי דתני חדא צער דאנוסה ליתני תלתא דמפותה לאביה והא דמסייע ליה להראב"ד הוא דוחק גדול לומר הדא דתנא איידי דהאיידי אינו שוה בדין להקדים דהיינו במפותה לאביה וכאן לעצמה וגם דאיידי לא שייכא לפלוגתא דר"ש ורבנן הלא המפתה אינו שונה רק בשביל פלוגתא דר"ש ורבנן ויפנה איידי דלא דמי לי' בדין דאינו לאביה וגם אינו שוה לי' מה שבייך פלוגתא דר"ש ורבנן משא"כ לכל הפוסקים דכל הני בבות תני משום פלוגתא וק"ל : **שם** תוי"ט ד"ה הרי הן כו' הראב"ד השיג עליו וכתב הג' במפותה כו' עכ"ל. זהו בפ"ב מהלכות נערה ע"ש וכתב על זה הראב"ד הג' במפותה דהיינו שלשה דברים של מפותה קנס בשת פגם והנה דברי הרב תוי"ט סתומים מטעם וגם אינו מתורץ למה השיג הראב"ד דווקא על מפותה ולא על אנוסה אבל ע"ש במל"מ שג"כ תירץ מדברי הר"ן הנ"ל שם ומסודר ומתורץ הכל ע"ש : **מ"ב** תוי"ט ד"ה אמרו לו צריך עיון דהיינו ת"ק עכ"ל. ואפשר לומר דלא תמעט דר' יהוד' רק אריפא פליג דת"ק אמר כתובה שלו משמע שני הכתובות ואמר רבי יהודה הראשונה היא של אב אבל השניה תגיע לה הואיל וגירשה נפקא מרשותיה וא"ל א"כ היה לרבי יהודה למימר השניה שלה כדי שלא תאמר דקאי על הכיפא השניה שלה אבל לא הראשונה כמו שהוא האמת לכן נ"ל אמרו לו משמעיה למימר דהראשונה פליג והוי אמרו לו פירוש על המשנה וק"ל : **מ"ד** תוי"ט ד"ה ומקבל את גיטה כו' ובגט עצמו כמו בשטר הקדושין כו' עכ"ל. דקדק הרב לתרץ לשון זכאי מגט מאי זכאי כמו שמביא הרב לעיל בשם הירושלמי אבל מה יענה הרב בהפרת נדר מאי זכאי שייך וא"ל דאם תדור את אביה או ממעשה ידיה או ממציאותה נמצא יכול להפר ז"א דהא לא תני שהיא משועבד לו אבל אפשר לי לומר דהכא תתן מעות לאביה כשתצטער על נדרה ולא תוכל לסבול תתן לו מעות כדי שיתירנה וא"ל יתיר לה חכם י"ל בדליכא חכם ואין לומר מנין לה מעות הא הכל שייך לאביה י"ל דהיינו אם נפלו לה קרקעות מבית אבי אמה דאפ"ה אינו אוכל פירות בחייה או שנתנו לה על מנת שאין לאביה רשות בה וק"ל : **מ"ה** תוי"ט ד"ה עד כו' ורב אסי תלמיד חבר לרב כו' עכ"ל אי משום הא לא איריא דהא רבי יוחנן שם סבר כרב אסי ורב ור"י הלכה כר"י אבל אמת שהלכה כרב משום דלרב אסי ולר"י מסיק שם הגמרא מברייתא בתיובתא ע"ש וכשכתב הרב תוי"ט לא עיין בגמרא :

פרק ה מ"א במשנה ד"ה אף על פי שאמרו בתולה גובה מאתים כו' עכ"ל. הנה מהר"ס כתב דקדוק קטן במשנה גובה מאי עביד פירוש אע"פ שאמרו בתולה כתובתה מאתים כו' ע"ש עכ"ל ונ"ל דהגמרא מדייק רצה לכתוב לא קתני אלא להוסיף כו' ומביאו הרב תוי"ט בד"ה אם רצה להוסיף נמצא פירוש המשנה אע"פ שאמרו בתולה גובה פי' שגביה מאתים אע"פ שלא כתב לה כלל כתובה גובה והתוספת צריך לכתוב אפ"ה יש בה דין כתובה. וא"ל שמא באמת אין צריך לכתוב רק בתנאי בעלמא וה"פ של הגמרא רצה לכתוב לא קתני דהי' משמע דדווקא צריך לכתוב אלא רצה להוסיף תנאי כתובה ככתובה דמי פי' וא"צ לכתוב כמו עיקר הכתובה זה אינו דא"כ מאי קאמר למוכרת וכו' למה לא קאמר נ"מ להא גופיה שהי' ככתובה וא"צ לכתוב אלא ע"כ כנ"ל וק"ל : **מ"ד** תוי"ט ד"ה הרי זו עושה כו' וקשה דאם מעשה ידיה כו' עכ"ל. ואפשר לומר דזה ידוע דדרכו של הרמב"ם להביא לשון הגמרא ומה שיתפרש בלשונו הגמרא יתפרש בלשונו והברייתא הוא כן תקנו מזונות תחת מעשה ידיה אמת הגמרא משני אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות אבל לכאורה איך משבש הברייתא ואמר אימא ע"כ נ"ל דלשון הברייתא סובל פי' זה דהיינו ה"פ תקנו מזונות פירוש תקנו לאשה מזונות והי' עיקר התקנה תחת פי' תחת מזונות תקנו לו מעשה ידיה א"כ באמת כן כוונת הרמב"ם והר"ב נמשך אחריו אבל באמת פירושו הוא כנ"ל :

פרק ו מ"א תוי"ט ד"ה בושתה כו' דעיקר קושית הרא"ש כו' עכ"ל. ונראה דעת הב"י כדעת הרמב"ם הוא דבאמת דשמא תריפ' ג"כ לבעל והא דקשה אמאי לא יהא צערה דילי' ועכ"פ היה צריך זה לאשמעינן ז"א דהבגע עצמך אם לא היה להוכל במה לרפאות את האשה אז ע"כ הבעל חייב לרפאותה דסתמא הגינן לקתה חייב לרפאותה ונמצא דהחיוב חל על בעלה ותגיע הריפוי לבעלה ואיך שהדין בריפוי בעלה אם יכול הבעל לרפאותה בסמים חריפים כן הוא בריפוי זה ואם אינו יכול לרפא אותה בסמים חריפים כן גם כן זה והדין הוא שוה כמו לקתה לעצמה ודו"ק : **מ"ב** תוי"ט ד"ה יכול הוא כו' סיפה דסא כו' עכ"ל. ובכדי שלא ישוה לרש"י והר"ב חלילה כטועה נ"ל דודאי אם האשה בעצמה טוענת אזי באמת הדין או יכנוס או יפטור וכמו שמבואר הטעם במשנה אנו אני פסקתי כו' אבל אם לא אכפת לה להאשה רק האב טוען אזי בוודאי יכול לומר תן או סטב [עד שתלבין האשה] ובמשנה איירי [שהאב טוען מדקאמר] יכול הוא שיאמר דהיינו האב לכן פי' רש"י והר"ב דאלו כנגד הבעל לא יכול אב לטעון כן. כן נ"ל פשוט. וא"ל למה יטעון עם אב. ישאנה ויתבע אותו כסברת הר"ן וי"ל דאיירי שאין לו מה ליתן הבע עצמך דהל"כ אפי' עם האשה בעצמה למה לו לטעון אלא בדליכא : **מ"ו** בהרע"ב ד"ה מה שראוי כו' אבל אם פסקו כו' עכ"ל יש לדקדק הלא מן הדין יש לה מזונות ובאיזה כח פסקו מדקתני ואם היתה נוגרות שאין לה מזונות כו' משמע דעד השתא איירי דיש לה מזונות וא"כ באיזה כח פסקו. אבל עי' בגמ' ובפירש"י דזה קאי אניסאת כשהיא נערה והדין הוא שאם ניסאת אין לה מזונות ולא אבדה את מה שראוי ליתן לה אע"פ שלא מחתה ואמר שם הגמ' ודווקא שהיו זנים אותה ופי' רש"י שלאחר נשואיה זנו אותה אף שלא היו חייב לזונה אבל אם פסקו לזונה דהיינו אחר הנשואים ולא תבעה אהולה אחנה אלא ע"כ מחתה ובזה מתורץ ג"כ שמיטת התוי"ט ודו"ק : **מ"ז** תוי"ט ד"ה מעכשיו כו' עכ"ל ותורה היא ואפשר לומר בעלמא בן שבא לו הנכסים מאביו אסבו שלא ימכור בזול אבל זו הבת שיש חלק גם לבעלה או פירות או יורשה כשמתה לכן מן הסתאים דלא בא לבעל חנם דהא חייב נגדה שאר כסות כו' ולא יזלזל במכירה לכן יכולה למוכרה וה"ה ליתן לבעל המעות אבל מן האירוסין ועדיין לא נתחייב הבעל נגדה כלום פליגי רבי יוסי סבר דיכולה למוכרו שהרי סופה לבא לאחר נשואין לבעלה והוא יסכב מלזלזל ורבי מאיר סבר כיון שעדיין אין על הבעל שום שעבוד דהלא לא נתחייב כנ"ל אינה יכולה למכור והבוחר יבחר :

פרק ז מ"א תוי"ט ד"ה המדיר כו' דא"כ מה כו' עכ"ל. אינו מוכרח דהועילו והועילו היכא דאינו מספיק שאינו יכול לומר אבל בדספיק מאי יוכל לומר הלא ספקה והלא הרמב"ם איירי בדלא ספקה כמו שמסיים או לומר לו אין מעשה ידי מספיקין לי ע"ש עכ"ל ובפרט להירושלמי והרא"ש שהביא הרב תוי"ט בד"ה יתר מכן דמשנה דהדרה איירי דווקא בדקבלה אבל זה איירי בדלא קבלה ואי בדמסתפקא היינו קבלה ואי מאמר שתיקה אינו כקבלה א"כ לפי סברת הר"ב הדר קושיא לדוכתא מה הועילו אלא ע"כ כמו שכתבתי וק"ל : **מ"ב** תוי"ט ד"ה שלא כו' דאל"ת הכי כו' עכ"ל. יש לדקדק דע"כ נ"ל דנדרה איהי דהוא איך יכול להדירה שלא תטעום דמנין לו כח בזה להדירה אבל י"ל דאל"ת"ה אלא איירי שהבעל אמר לה קונם פרי פלוני עליך ואמרה אמן אבל יש לדקדק מאי פריך הגמרא מאי שנא לעיל שלשים יום הלא התם אינה מפסידה שהרי מעמיד פרנס אבל כאן אין לה תקנה כלל. ונראה דז"ה כוונת התוס' דף ע"א א' ד"ה בשלמא כאן בשתם וכגון שתלה בתשמיש ע"ש וא"כ מקשה הגמרא כך תאכל הפרי ואי משום שתאסר בתשמיש א"כ עכ"פ תמתין לב"ש שבת ולב"ה ב' שבתות דהלא לא נזכר בגמרא מ"ש התם שלשים יום עיין גמ' אבל באמת למה לא משני הגמרא כסברא שלי וקצרה היריעה : **מ"ג** במשנה ד"ה המדיר כו' ובעשירות שלשים יום עכ"ל. פירש הר"ב שכן אשה חשובה כו' שלשים יום והוא מן הגמרא. ולכאורה יש לדקדק הא תינח אם קשטה עצמה ביום שנדרה אבל אם קשטה עצמה זמן מה קודם האיך תמתין שלשים הא לא תהנה עד תשלום שלשים מיום שנדרה רק עד תשלום שלשים יום מיום קישוטה ואפשר לומר דמסתמא כשהיא נודרת ויודעת שלא תתקשט עוד אז ביום נדרה מקשטה את עצמה או שכל לומר דר"י זמן הרחוק אמר שאפילו אם קשטה ביום שנדרה אינו יכול לעכב אותה רק שלשים יום אבל באמת אם קשטה קודם נדרה זמן מה אזי מונין שלשים מזמן קישוטה גם התוי"ט יכול לומר דשלשים יום קאי אזמן קישוטה דהיינו מזמן קישוטה שלשים יום רק דלא הוי דומיא דעניות ודו"ק : **מ"ו** תוי"ט ד"ה מאכילתו כו' פלוני כהן כו' עכ"ל ואפשר לומר דנקט' כהן לרבותא דאיכא למימר שהוא משקר כדי שיפרישו פעם אחר ויתנו לו קמ"ל : **בא"ד** דהאיך נוכל להוציא ממונה כו' עכ"ל ואפשר לומר דעת הרמב"ם דהא היא מודה דאמר לא תקן לה רק זה הכהן וזה הכהן יכול להכחישה מן הדין נמצא בודאי אכלה דבר שאינו מתוקן לפי דבריה ולכן יוצאת שלא בכתובה דוגמא לדברי כל האומר לא לויתי כאלו אומר לא פרעתי דמי ואע"פ שבאו עדים שפרעו והוא אומר שלא לוה צריך לפרוע פעם אחרת נמצא הוא פורע ע"י עצמו שהרי לפי העדים אף שאומרים שלוה הלא אומרים שפרע ה"נ הפסידה ע"פ עצמה שהיא אומרת שאחר לא תקן לה כנ"ל ודו"ק : **מ"ז** תי"ט ד"ה כל ס' ושני תמה למה לא תמה מהא כו' עכ"ל. מסתמא לא נעלם ספר בדק הבית בטור סי' ע"ב שהי' לפני הרב תוי"ט כי בב"ה באמת מביא בזה הלשון ועוד שאפי' האיש מצורע כופין אותו דהא תנן בסוף פרק המדיר ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין : **מ"י** תוי"ט ד"ה סבורה כו' ולא הבינותי כו' עכ"ל. וגם אני לא הבנתי אמאי לא הביא הרב קושית תוספת דבאמת הם מקשים לר"ת על עיקר הדין איך תקנו שיכולה האשה לטעון סבורה כי שמא היא מערמת ובאמת היה יכולה לסבול רק שהיא טוענת בכדי שיתן לה כתובה ותירצו שדבר זה מסרו לחכמים אם יבינו שהיא מערמת באמת אין לה כתובה רק אם מבינים שאמת אתה שאינה יכולה לסבול יכולה להתחרט :

פרק ח מ"א תוי"ט ד"ה ובה"א כו' דהתם הספק אם זיקה עושה ארוסה כו' עכ"ל ונ"ל שלא נעלם זה מהתוספות דהרי התוס' בעצמם מביאים זה הלשון רק מאי הוא החילוק לענין מכירת נכסים בין ודאי ארוסה שאינה יכולה לפטור מבעלה כך ליבמה א"א לה בלא כלום לפטור מיבמה דהא בנכסים לא זכה עדיין בנכסים רק שמא ישא אותה וא"ל שיכולה לפטור בחליצה כמו כן יכולה ארוסה לפוטרה בגט וא"ל האיך באמת משני התוספת דעומדת לחליצה כמו ליבום באמת הרב אסר ולא העתיק כמה תיבות מהתוספות כי ז"ל התוס' דכל המאחם דעתו ליבמה כו' ע"ש נמצא באמת ביבמה אם היה עושה בה מאמר והיה דעתו לכנסה אז הוי כמו ארוסה אבל הוא לא עשה כלום ועומדת לחליצה כמו ליבום נמצא זה שהיא זיקה ספק ארוסה נכלל זה בתירוץ התוספות דבשביל זה הוא ספק ארוסה הואיל ולא גילה דעתו שרוצה ליבמה משא"כ בארוסה דהרי קדשה ובסתמא דעתו ליבמה והוי כמו ודאי אבל זה אף שהיא זקוקה כך עומדת לחליצה כו' גם מה שהקשה הרב תוי"ט מן בעלמא וסתמא בדף כ"א אין ספק מוציא מידי ודאי אני אומר דלא דמי דכל הספיקות אינם יכולים להתברר כלל כגון שם בדף פ"א ספק זנאי ע"ש ובכל מקומות. אבל כאן זה הספק יכול להתברר דהיינו כשישאנה ואפשר נמי דבאם כשאנו רואין אח"כ שלא נשאה הא וודאי למפרע יכולה למכור רק הפלוגתא כשנשאה וא"כ לא דמי כלל לשאר ספיקות ולכן לא הקשו תוספות מבומרת יבם דהתם נמי עשוי להתברר כמו כאן ואפ"ה מוכרת ולא נאמר שם יבם יוצא אם שלא תמכור לכתחילה ותירצו דלא דמי וכו' כן נ"ל נכון. גם מה שכתב כי התוס' תירצו זה לדעת רש"י כתב דלך הטעם למה תבוא היא לשאול מאי איכפת לה אם יבטלו המקח בשלמא הלוקח מתירא כי שמא יבטלו המקח ולא יכול לבא לידי מעותיו או בין כך יזדמן לו ליקח במקום אחר ורש"י יאיר עינינו : **מ"ב** תוי"ט ד"ה נכסים כו' שהיא תצפה כו' עכ"ל ואין לדקדק הלא הרב תוי"ט הביא במשנה א' דה"ה מתנה ומציאה ושם לא שייך שהיא תצפה והלא על הכל קאי רש"י אבל זה אינו דבאמת מתנה ומציאה נקרא שאינם ידועים רק אפי' אעפ"כ קאי כו' אף אמתנה ומציאה דאם נפלו לבעל קודם מכירה אף שלא ידע בשעת המתנה ומציאה כעשו ידועים וכן כתב הרא"ש דרק בירושה נקראו ידועים אף שלא ידע בשעת נפילה דהלוא הי' מצפה והא דלא אמר הגמרא ידועים ירושה ושאינם ידועים מתנה ומציאה משום דאף בירושה גופיה יש חילוק למר כך ולמר כך והרבה היה לדבר בזה רק כי קצרה היריעה : **מ"ה** תוי"ט ד"ה רבי יהודה כו' וקשיא לי אמאי לא פליג כו' עכ"ל. ונ"ל דרבי יהודה לא סבר כר"ש גבי עבדים שבשלמא גבי זתים מאי איכפת ליה שאף שהם זקנים עכ"פ עושים עוד פירות ולכשימכרו אזי באמת ימכור לעצים ומאי שימכור כהיום ימכרו אח"כ אבל גבי עבדים שמא ימותו יפסיד הכל. ומה שכתב הרב לעיל בד"ה ימכרו ומקומן עם נד"ה עוד דגבוליא ס'

דלמיסב

דלמיתה לא חיישינן אינו יודע אם היא הגהת הרב בעצמו או איזה תלמיד דאם דהגיה קאי אשאר דלא חיישינן למיתה אבל כאן זקנים אז בוודאי חיישינן למיתה ולא ראיתי להאריך להביא הדין והגמרא נמצא דלהכי לא צריך רש"י לפלוגי בסיפא דמה ברישא כי שמא ימותו אפ"ה לא תמכור כ"ש בסיפא אבל ר"י פליג בסיפא אבל ברישא יכול לסבור כת"ק ולכן הרמב"ם בפ"י פסק כר"י דגם ר"ש מודה לו מכ"ש ואפשר שכתב פי' לא ראה רבינו את הירושלמי שנביא לקמן אבל בחיבורו ראה רבינו את הירושלמי שמביא הה"מ בפרק כ"ב מהלכות אישות הלכה כ"ג וז"ל בירושלמי גם מתני' כשאין עושין כדי טיפולן אבל אם עושין לא תמכור כו' ע"ש וכן לשון הרמב"ם בחיבורו נפלו לה זתים כו' עושין כדי טיפולן לא ימכרו כו' ואם לאו ימכרו כו' עכ"ל ע"ש. נמצא כהיום נוכל לומר דלא ר"ש סבר כר"י ולא ר"י סבר כר"ש דר"ש סבר בשלמא עבדים ע"כ עושים כדי טיפולן כמ"ש הלחם משנה בשם התוספות דאל"כ מי יקנה אותם ע"ש. וא"ל דזתים כשאין עושים מי יקנה אותן באמת יקנה לעצים ולכן סבר ר"ש דעבדים לא ימכרו הואיל וכהיום שעושין כדי טיפולן או יותר אבל גבי זתים איירי מתניתין כשאין עושין כדי טיפולן לכן ימכרו אבל באמת כשהן עושין כדי טיפולן פשיטא מודה ר"ש מק"ו מעבדים דלא ימכרו ואף ת"ק מודה וכו' סבר איפכא דכאן אף שאין עושין כדי טיפולן לא ימכרו מפני שבח בית אביה הואיל ואפי' יבש מה שימכור הוא לעצים יוכל לעשות אח"כ משא"כ עבדים אף שעושים כדי טיפולן אפ"ה ימכור לר"י כי שמא ימותו ויפסיד הכל נמצא שפיר עביד הרמב"ם שפסק הכל כר"ש בן גמליאל דהלכה כוותיה אבל לא כר"י דאין הלכתא כותי' לא נגד דרשב"ג ולא נגד ת"ק כנ"ל והראיה שבפ"י לא הביא הרמב"ם כלל הירושלמי כך נראה לי נכון מאוד הש"י יאיר עיני בתורתו: והנה אף שבגיטין תנן המביא גט והניחו זקן נותנו בחזקת שהוא קיים ולא חיישינן למיתה הא אמרינן שם בגמרא ל"ש אלא שלא הגיע לגבורות ומתניתין סתמא קתני עבדים זקנים ונוכל לומר דאיירי בהגיע לגבורות ועוד אי בלא הגיע לגבורות ולא חיישינן למיתה א"כ למה הזכירה המשנה זקנים דמנ"ת בין זקנים לילדים אלא מכחמת זקנים מאוד כנ"ל וחיישינן למיתה ועוד כמדומה לי שיש אוקימתא שמא מת לא חיישינן דהעמיד דבר על חזקתו אבל שמא ימות חיישינן: **מ"ז** תוי"ט ד"ה הרי היא כו' ונראה לי דבהגם נדחק כו' עכ"ל. ולי נראה אם כשרה זו מה שפי' רש"י אליבא דכ"ע מה שאין כן לענין אשת אחיו שלא היה בעולמו שזהו רק אליבא דרבנן אבל לר' שמעון הלא שרי להסיבם בכהאי גוונא ע"ש ולא אמרינן עדיין יבומי הראשונים עליהם אבל באמת בלא זה הדין עם רש"י שהכי היה הדרך לומר שמחזירה כו' אמר רבי יוסי ב"ר חנינא כמו שהוא בגמרא ותראה ביבמות דף ח' ע"ב שאמר שם בפירוש רבי יוסי ב"ר חנינא ולקחה מלמד שמחזירה ויבמה בעל כרחה והביא כאן רש"י עצמו מימרא של ריב"ח:

פרק ט מ"א תוי"ט ד"ה שאם מכרה כו' בלשון דיעבד איירי כו' עכ"ל וזהו דוחק גדול דזהו עיקר חילוק לפי דבריו בין לכתחילה ובין דיעבד ובשביל איירי יאמר בשניהם לשון אחד רק מה שרוצה לתרץ דעת ר"י דס"ל שאין תנאי כו' וא"כ ע"כ לתרץ קושית הר"ן ז"ל דלכתחילה מועיל התנאי אני אומר שר"י בעל תוספות אזיל לשיטתו שכתב בתוספת דף ע"ח ע"ב ד"ה לא כר"י ע"ש דהאשה סברה כאמרו לו דר"נ ומה שהקשה הר"ן א"כ למה אמרו רב ושמואל כלשונינו ולא אמרו כדאמרו לו עיין בזה בתוספות ומתורץ א"כ לפי דבריהם החילוק לפי אמרו לו דשם אפילו מכרה בדיעבד בטל וכאן בדיעבד קיים ויכול לסבור שאין תנאי מועיל בנכסים שנפלו לה משניסת וגם הרא"ש כתב תירוץ הראשון לחלק בין הכיא דלעיל ובין הכיא דאמרו לו ע"ש בפרק הכותב וע"כ כתוספות סבירה ליה כך נראה לי פשוט. והא דתקשו התוספות תימא אפילו לכתחילה היינו לרב אשי ע"ש בתוספות וכפירוש מהרש"א ודו"ק: **מ"ב** תוי"ט ד"ה יכתבו כו' לכתובה אפילו מיניה כו' עכ"ל ואף שאין משתעבדי אפילו מיניה אפ"ה תפיסה מחיים מהני כמו שכתב בהתחלת הדיבור בשם תוספות אבל באמת עיין בתוספות דף פ"ד ע"ב ד"ה ור"ע דזה כתב ר"ת אבל הם סוברים דאפילו מחיים לא מהני תפיסה בכתובה דלא ניתנה לגבות מחיים ויישבו דברי ר"ת דזה קאי אשומרת יבם ע"ש רק שהרב תוי"ט לא רצה להאריך משום כהיום אית ר"ת לדינא כמו שכתב רע"ב במשנה ג': **מ"ה** תוי"ט ד"ה ואת הבאים כו' ועמה אם היא בחייה כו' עכ"ל ונראה להוסיף דאם היא בחייה אי אפשר למצוא שבועה אם שלא שהבעל יטעון שפרע להכחיש בשבועה אבל אם יטעון שפרע להאשה אזי ממ"נ אם תאמר שלא נפרעה הא המנה וטענין בלא שבועה ואם תאמר שאמת הוא שנפרעה אזי מהימנה במגו כמו שהיא בפניו: **שם** תוי"ט ד"ה ואם יורשיה כו' ותימה כו' עכ"ל, ונראה דדעת רש"י והר"ב הוא דשאני היכא שאין נאמנות בשערה כמו בריש פרק דלקמן ולכן אם מתה איהו יורש' אבל כאן שיש נאמנות בשערה כנגדו יכולה להוריש דהכי בשבועות פ"ז משנה ז' כתב הר"ב אם זו דיין א' וכו' וכאן אפילו לכתחילה ועיין בטור אבן העזר סימן נ"ו בתשובת הריב"ש והרשב"א דעתם ג"כ כן ואף שיש להתעקש עם טעם כשתדקדק תמצא שהיא נכון וקצרה היריעה מלכתוב: **מ"ז** במשנה ד"ה שלא בפניו כו' עכ"ל עיין מה שכתב הרב תוי"ט ד"ה מנכסי יתומים. ואפשר לומר דלפי הגירסא שלנו אפ"ה הוא לא זו אף זו דלא מיבעי מנכסי יתומים דשמא היה טעין אבוה אשתבע לי אלא אפילו מנכסים משועבדים והוא חי ואפילו טוען לא פרעתי ואף שיש לומר למה קנית הלא יש כבר שיעבוד כתובה וא"כ היה סבור וקיבל אפ"ה תשבע דהוא כמך על זה מה שאמרו חכמים הבא לגבות ממשועבדים צריך לישבע וק"ל: **מ"ט** תוי"ט ד"ה הרי כו' דדמי לטענו חטין כו' עכ"ל יש לגמגם בסברת התוספות דבשלמא בטענה חטים ושעורים דהם שתי חלוקות נוכל לומר או שהודה המלוה שאינו חייב לו שעורים הואיל ואין תובע או שמחל לו על שעורים הואיל ולא תבעו אבל כאן דהדא באידך תליא ממ"נ אם אין אשה מאמינה על הגט יהא חייב ליתן לה כתובה ואם אין אשה מאמינה רק לדברי הבעל יהא חייב לה שאר כסות דהא לא הודה ולא מחלה רק מפני הגט וא"כ יתן לה כתובה ולולי דברי התוספות היה אפשר לומר דבאמת המשנה קאמר לא יפרעו תוספות כתובה אבל חייב בשאר כסות ועונה אם טוען לא גרשתי: **שם** תוי"ט ד"ה כתובתה כו' יש לתמוה כו' עכ"ל. ונראה דעת התוספות דהלא אפילו אם ישראל יקח גיורת גדולה שאין לה מן הדין אלא מנה ואם כתב לה מרצונו מאתים ודאי יש לה מאתים וא"כ כאן שהגר נשא כשהיא נכרית והיא גובה מאתים אז היה מגיע לה מאתים כמו שכתב לה רק שה"א כקטן שנולד וכהיום היא בעולה ולא יהא לה רק מנה קמ"ל שע"ת בן קיימה:

פרק י מ"ג תוי"ט ד"ה עד שיהיו כו' דלהר"ב והרמב"ם שכתבו כו' עכ"ל, ותו וכתב דלהר"ב ליכא פלוגתא כלל זה אי אפשר לומר דהרי הר"ב כתב נכסים בראוי כגון עיסקא שביד אחרים או הלואה ע"כ. ומני' משום שהם בראוי אין כאן תורת מותר דינר אבל אם היו בעין אז יש בהן דין מותר לת"ק. אם היה הר"ב מפרש כפירוש רש"י דהיינו בראוי שנפלו להם אחר מות אביהם מאבי אביהם איתי יכול לומר דאיירי דנפלו קרקעות וק"ל בהרמב"ם גופיה בפירוש המשנה כתוב ראוי דהיינו סחורות או ממון בעיר אחרת וא"כ פליגי ע"כ כנ"ל. אבל אפשר לומר דעת הרמב"ם שזו המשנה היה שם נכסים בראוי כו' לא קאי על מותר דינר רק על כל הכתובות ואמר ת"ק שאם לא נשאר רק ראוי אז אין שם כתובת בנין דיכרין אבל אם היה מוחזק אפילו מטלטלין יש כתובת ב"ד וקסבר תנא ר"מ דמטלטלין משעבדי לכתובה ותנאי כתובה ככתובה ועל זה פליג ר"ש ואמר שאפילו מוחזק אינו כלום עד שיהא נכסים שיש להם אחריות ועוד יותר דינר ובאמת הדינר אפילו מטלטלין ואפשר היה הגירסא לפני הרמב"ם ויותר כו' בוי"ו ולכן פסק כר"ש משום דס"ל כרבנן דאין מטלטלין משעבדי לכתובה גם לא זכר בחיבורו שצריך הדינר להיות דווקא קרקע ואף שמשנה נגמרה סתירה מי יודע איך היה הגירסא לפני הרמב"ם אבל ברע"ב אי אפשר לומר כן שהרי כתב ויש כאן מותר דינר אבל הרמב"ם לא זכר זה בפירושו ע"ש ודו"ק: **מ"ד** תוי"ט ד"ה של זו מנה כו' ע"ש שנ"ל בעלת מאתים ומה שכתב על שניה דהיינו שלישית והיא שנית לבעלת מאתים: **שם** תוי"ט ד"ה של מנה כו' לא הקשו כלום כו' עכ"ל. ולא ידעתי למה לא הקשו כלום דמנלן לבעל הגמרא לסבור הדין כן והאי בתאי מוקי המש' [כלא י"ל] כמו שהקשו תוספות שכתבו בעלת ר' וש' דין ודברים אין לנו בכ"ה ואי קשיא מאי קמ"ל במילתא דפשיטא הגם שלתך הלא בסיפא היה שם שלש מאות של מנה כו' של ר' מנה וכו' ומקשי הגמרא ע"ה היה לה ליטול ומתרץ שמואל גופיה שמיכך לעיל בכותבת בעלת ש' לבעלת ר' ובעלת ק' כמו שמביא הר"ב וג"כ קשיא הלא היא מילתא דפשיטא ממש כמו כנ"ל ולפי זה הקשו התוספות דה"כ ברישא ובאמת על עיקר הקושיא דהיא מלתא דפשיטא כתבו התוס' בעלמא וז"ל בכותבת בעלת ש' לא ידע כבי מאי קמ"ל מתני' עכ"ל נמצא התוספות מקשים לפי תירוץ הגמרא בסיפא ואף שהרב תוי"ט מביא בשם הר"ן בד"ה היו שם ג' מאות מאי דאשמעינן בסיפא חדא דזהו דוחק ועוד דהתוספות מקשי לפי סברתו דלא יש שום חידוש ועוד דזו הרבותא של הר"ן יכול להיות ברישא לפי קושיית התוספות ודו"ק: **מ"ה** תוי"ט ד"ה הראשונה כו' וצריך לי עיון דמידי כו' עכ"ל ונראה לומר דעת רש"י דהא לכאורה איפכא יש לתמוה דהא באמת היה שם לכל אחת הכתובה ולמה כלל שבועה כמו שהאחרונה אינה נשבעת וא"ל דלא ידוע למה ישבעו מן הספק ירדו ב"ד בתחילה את הנכסים וא"ל שאיירי בתחילה כשלא יש רק כתובה אחת או שתים א"כ מאי אתי לאשמעינן דהלא כבר נשנה מנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה ומה לי איזה שעבוד וכסברת הרב תוי"ט בעצמו. אלא ע"כ כמסקנא דאיירי בנמצא שדה אחת שאינו שלו ולרש"י ז"ל כמו שדהו בתוס' דאינו ידוע איזה שדהו דאל"כ יקח הראשון השדה הברורה וא"כ אם לא היתה טוענת השניה אז ב"ד לא טוענין. הדא דשמא לא גבתה ועוד א"כ גבתה הלא ישאר לאחרונים ג"כ ואי משום שדה שאינו שלו שמא אל הראשונה יגיע וא"ל הלא אם יגיע לראשונה היא לת"ק ב"ח מאוחר שקדם וגבה לא גבה נוכל לומר כי שמא יגיע לשלישית נמצא השניה ב"ח מוקדם אבל כשהשניה בעצמה טוענת אז מעלין דרגא וצריכה לישבע וזה שכתב הר"ב דלמא לא ישאר לי ממה שאגבה כתובתי פירוש דילמא לא ישאר אצלי ממה שגביתי כי אפשר השדה יהי' אצלי או אצלך ותגבה ממני רק שזה דוחק דא"כ תגבה מהמאוחר ואפשר בילערך כמה פעמים בדינא ודיינא ודו"ק. אבל באמת כי לאו דווקא שניה טוענת כי לכולם השבועה והרביעית בודאי תוכל לטעון לכל אחת שישבעו כי ממ"נ אם ימצא השדה שאינו שלו אצלה אז תפסיד כי לא תמצא על מי לחזור ואפילו אם ימצא אצל אחת מהשלשה נשים כולם יחזרו עליה כי היא מאוחרת שבכולם ולכן יכולה לטעון לכל אחת שישבעו לה שלא גבו כלום מכתובתם: **שם** תוי"ט ד"ה חולקות בשוה ק"ש מאי קמ"ל תנינא ברישא מתני' דלעיל. ואפשר לומר דהי משנה דלעיל ה"א כפירוש השני של הרב רע"ב במשנ' דהיינו בבית מטלטלין וא"כ נראה לפי ההלכתא שתפסו שם מחיים כמו שכתב שם הרב תוי"ט ומשום הכי מהני תפיסה של כל כל אחד וחולקות בשוה אבל כאן שבולן בפעם אחת א"כ אפילו קרקע נמי ה"א שאם אין כתובתן שוות כל אחת תטול לפי מה שהכתובה שלה גדולה מחברתה קמל"ן משנה יתירה שג"כ חולקות בשוה ולפי שלפי זה אין חילוק בין מטלטלין בין קרקע לכן שפיר כתב שם הרב רע"ב שני פירושי' דשניהם אמת לענין דינא וק"ל: **מ"ו** ברע"ב ד"ה וכן אשה כו' ושני מן האשה כו' נ"ל והוא מן השני והאשה מן הראשון והשני מן האשה ולוקח ראשון מן השני כו':

פרק יא מ"א תוי"ט ד"ה יורשים כו' תיפוק ליה כו' עכ"ל. פירוש דא"כ למה לגמרא לדייק מיתורא תיפוק ליה כו': **שם** תוי"ט ד"ה יורשי כתובתה כו' אבל הראב"ד השיג כו' עכ"ל הנה האמת אגיד קודם שראיתי בתוי"ט היה קשה לי על הרב רע"ב קושית הראב"ד אבל אח"כ כשחפשתי בכל נושאי כליו של הרמב"ם ובכולם לא מצאו טענה לזכות את דברי הרמב"ם ה"ה המגיד והר"ן והכסף משנה והטור השיג עליו ומביאו הב"י וכל האחרונים שהוא יחיד בסברא זו מחמת קושיית הראב"ד רק יחיד בדבר בעל מגדול עוז שנתן איזה סמוכות לדברי הרמב"ם כאשר תראה שם ותבחר וקבלה היא. וראיתי להמליץ בעד הרמב"ם כי זה שאין אדם מוריש שבועה לבניו היא סברת רב ושמואל בפרק כל הנשבעין דף מ"ז ומ"ח אבל רבי אליעזר פליג וסובר שיורשין נשבעין שבועת יורשין ונוטלין ופסק הגמרא השתא דלא איתמר הילכתא כו' האי דיינא דפסק כרבי אליעזר לא מהדרינן עובדא הילכך האי שטרא דיתמא דלא קרעינן הוא כי שמא יפסוק להם איזה דיין כר"א ע"ש ומביאו הרמב"ם לפסק הלכה בפ' י"ז מהלכות מלוה וגם הרא"ש שם במקומו. נמצא סברת הרמב"ם היא כך שיורשים יכולים לטעון האיך אתם יכולים להוציא ממנו מעות לקבורה כאלו אנו יורשים את הכתובה הלא אפילו אם היה דין פסוק שתתנו לנו הכתובה אחר שנשבע לא תוכלו להוציא ממנו מכ"ש איך תוציא ממנו לקבורה אנו מוכנים לישבע נמצא הם יכולים לטעון בברי שאמרה לנו קודם שמתה שלא גבתה וא"ת ספק כי אין אתם יודעים אם התפיסה בברי לכן אין ספק מוציא מידי וודאי לכן דעת הרמב"ם שיורשי בעלה יקברוה כנ"ל סברתו והש"י יודע האמת: **מ"ד** תוי"ט ד"ה רבי שמעון כו' ועיין מה שכתבתי בפרק ח' דעירובין משנה ז' עכ"ל וכאן יש לומר משום

דהוי

דהוי מחלוקת ואח"כ סתם דכסיפא סתם היתה כתובתה ד' מאות זוז כו' והיינו כת"ק והלכה כסתם ועוד דעיין בגמרא דאזלא כולה אליבא דת"ק: **מ"ו** טוי"ע ד"ה יש לה כתובה כו' עכ"ל עיין כד גמירא נראה דאין איסור כלל ליקח איילונית אם יש לו אחרת לפרות ולרבות והא שכתב הרמב"ם פ"א מהלכות א"ב זה אינו בפרק א' רק נ"ל בפרק כ"א וגם לא כתב רק לא יקח עקרה וכו' והיינו הכל באם אין לו אשה אחרת לפרות כו' ומשום גם ולערב אל תנח או בילדותו אבל אם יש לו אשה אחרת ליכא איסור כלל וגם מזונות אית לה דהא כתב הרמב"ם פט"ז מה' אישות לא ישא איילונית וקטנה כו' ש"מ לכולם חד דינא והלא בקטנה יש לה מזונות כמו שאמר כאן ממאנת חייב הוא במזונות בעודה תחתיו והיינו קטנה והכל נראה הטעם דהיא לא עבדה איסורא כלל וגם הוא לא עביד איסור רק שכופין אותו להוציא כדי שיקח אחרת ובפי' כתב הרמב"ם בפ' כ"ד מה"א אף שכופין להוציא יש לה כתובה ומכ"ש כתובה ואם תאמר שמנאי כתובה לא קאי אמזונות הכי כתב תיכף אחר זה במשנה ב' אבל לא הכיר בה כו' אין לה מזונות משמע כשהכיר יש לה מזונות וא"ל דלאחר מיתה כמו שמסיים ואפילו לאחר מיתה דא"כ הל"ל אין לה מזונות אפילו לאחר מיתה ומדכתב ואפילו משמע שזה ב' דברים דוק היטב עוד הרבה צריך לכתוב רק קצרה היריעה:

פרק יב מ"א תוי"ע ד"ה משום שנים דכנו בכהוה שכן מקפדת שאשה כו' עכ"ל והטעם דחוק מאוד אדא דלפי זה צריך שילדה את הבת ביום מיתת בעלה דווקא ועוד דלמה מקפדת רק על שנה ואשנה אף אני אלקי דהלא יש לדקדק הלא יש לה מזונות מאביה בנן וקבין וא"ל דאיירי בדלא נשאר כלום אבל יותר הנ"ל הדין אם נשאר מאביה ואפ"ה פסקה עם השני וג"כ לאשמועינן אחד זנה ואחד נותן לה דמי כו' רק נראה שדבר בכוזה דאם יש לה מזונות מאביה למה תפסוק וא"כ נוכל ג"כ לומר באמת שנשאר מאביה והיתה ניזונת עד הדין עד בוגרות ובבוגרות אין לה מזונות ואז פסקה השנים כדי שיהא בה י"א ואז הוא זמן המאוחר לחופה אפילו לאיש וכן לאשה דמלוה לקדשה בנערות: **מ"ג** תוי"ע ד"ה ואם אין את כו' מקינו. ולפי פירוש הר"ב במשנה דקי"ל בת אלא אמה בין גדולה כו' נמלא כשחייב עצמו סבר וקבל כשיגרשם יזון אותה אלא אמה צריך מזונות שלם מדלא פירש כאנשי ירושלים כל זמן שאת עמי משא"כ באשתו:

פרק יג מ"א תוי"ע ד"ה תשבע כו' ואפשר לומר במזונות מב"ח תפילה ליקח אם לא האמת אתה כי איך תוכל א"כ להפיז כי הוא יודע האמת מה שאין כן במשועבדים ובכתובה ודו"ק: **מ"ב** תוי"ע ד"ה חנן כו' שההנה את האשה כו' ושלש זו ההשה עלמה ואף שאין לה יכי' המעות חוב עליה: **מ"ד** תוי"ע ד"ה והודה כו' דלהכי נקט קנקנים כו' עכ"ל. ולי נראה דקנקנים היו קורין לריקים דאי כמו שפירש הרב דקמ"ל לענין מקח וממכר היה בודאי הגמרא אומר זה ועוד דכל הגמרא שם מדקדק כמה וכמה פעמים והכל קורא לריקים קנקנים וביותר לשון הגמרא אדמון אומר יש בלשון הזה קנקנים פ"ע והא דמביא הרב ראי' מתאבות לדידי משם ראי' דז"ל שם רבי אומר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו יש קנקן חדש מלא ישן וישן שאפילו חדש אין בו עכ"ל ולמה המשיל רבי דווקא לקנקנים כי הלא ת"ק לא זכר קנקנים והוה לו להמשיל באיזה כלי אחרת או כד או חביות אלא ע"כ קנקן היו קורין כלי ריקם וכך אמר רבי אל תסתכל בקנקן כשקוראין אותו קנקן והוא ריקם כך לא תסתכל בגוף ריקם אף שהוא ישן רק במה שיש בו כי יש קנקן חדש היינו כלי ריקם ומלאים ישן ובאמת אז לא נקרא בלשון הנהו כשמלאים והראיה שאמר קנקן חדש אמר לשון יש ובסיפא לא אמר ויש ישן רק סתם וישן שאפילו הדש אין בו שהחדש שמלאים אומר בלשון יש מפני שעיקר השם הוא ריקם אבל וישן שאין בו הוא כך דרכו כי עיקר שמו קנקן שאין בו לכן לא אמר ויש וק"ל:

מסכת נדרים

פרק א מ"א תוי"ע ד"ה להתחיל כתב הראב"ד פירוש לאסול כו' עכ"ל. הנה כל הדיבור עד סוף הכל הוא לשון ב"י סימן ר"ז אבל באמת אינו מוכרח כלל דבאמת יכול לומר דלר"ע אסור לאכול מאלו אבל הראב"ד פסק כחכמים דאמרו בגמרא שהם כינוים דלשון שמחה הוא נמלא אם אמר מנודה אני לך סתם אז הוא אסור כדין המנודה הן ליישב הן לאכול בד"א שלו אבל אם סיים לשון שאיני אוכל לך אז סברת הראב"ד דלכתחילה כוונתו שיהא רק מנודה שלא יאכל בד"א ולא שאסור ליישב כשאר דיני מנודה ולרמב"ם באמת אין הפרש אם הראב"ד פירש לדברי הרמב"ם או שהרמב"ם חולק ואומר דע"כ לא פליגי חכמים אלא במנודה סתם אבל שאיני אוכל לך כוונתו שלא יאכל משלו וגם בדברי הטור אינו מוכרח כלל וכלל שיהא דברי הרמב"ם כפירוש הראב"ד רק אפשר הייתי מאריך בזה הרבה רק שראיתי שהרב בעל לחם משנה מברר ומלבן כל השיטות והחילוקים שיש בכאן ובכלל דבריו דברי מה אאריך בחנם ושמא יחשדו אותי כי חלילה חלילה שאני מתעטף בטלית שאולה או גזולה לכן קצרתי והמ"י יודע את האמת ודו"ק: **מ"ד** תוי"ע ד"ה רבי מאיר כו' וכל זה נ"ע כו' עכ"ל ועיין עד לסוף שהמליץ בעד הרמב"ם רק שקשה על הרב רע"ב ואפשר להמליץ ג"כ בעד הר"ב דסבר הר"ב דזה שאמר עשה איירי שלא אמר בשוא כסברת הרא"ש דא"כ מאי נעשה אלא שאמר בפתח ומטעם עשה ועל זה הטעם נעשה פסק כי אינו הלכה כר"מ אף כי בזה הדין אינו כ"מ כי נת"כ (הר"ב) אפילו אמר בפתח או בשוא אסור מטעם מכלל לאו אתה שומע הן ואף י"ל דפסק הר"ב בזה כותיה דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן אסור מטעם נעשה י"מ לדברים אחרים אם נאמר נעשה או לא פסיק הר"ב דלא נאמר נעשה וק"ל:

פרק ב מ"א תוי"ע ד"ה ואלו מותרין לא עייך שפיר כו' עכ"ל ולי נראה פשוט שבפ' א' אומר כל הנדרים שאסור לעבור על נדרו באם נדר באלו הלשונות אמר כאן ואלו מותרין פירוש אם נדר באלו הלשונות מותר לעבור על נדרו שאין כאן נדר כנ"ל פשוט. ולפירש הר"ב קשה לי כל הוא וא"ו של ואלו דאות ו' קאי על ענין הראשון והיכן הוזכר בתחילה במשנה שאסור לנדור שיהא שייך על זה ואלו מותרין לפי פירוש לנדור והוי ליה למתנא למתני אלו מותרין בלא וא"ו והיה סתים לן כר"מ אלא פשוט כמו שכתבתי וקאי על ענין ראשון לבד מה שלדעתי דוחק גדול לומר על דבר שאינו עושה כלום שהוא מותר הכי הל"ל ואלו שאינם אסורין ודו"ק: **שם** תוי"ע ד"ה כחלת אהרן כו' ופיו לא אשר אלא שמיר כו' עכ"ל ומה יענה הרב והרא"ש הא דתני משנה ד' אחרם אם של כהנים מותר והתם הוא רק ע"י פיו ולא היתה אסור קודם לכן וגם לא שמיר שום דבר וגם כהעכו"ם כו' הוי לא נאסרה רק ע"פ העכו"ם שעשאה ע"ז אלא הטעם תלוי במה שאינו נדר או נדבה רק חוב וכן בעכו"ם שלא נדר ולא נדב רק עשאה ע"ז ונאסרה ולפת"ע הרע"ב במ"ד ד"ה כחרם של כהנים ע"פ פשיטא הכא שאמר כחלת אהרן שהגיע לאהרן ואז הוא דבר האסור: **שם** תוי"ע ד"ה שבועה כו' נ"ע דלא כו' עכ"ל. ואיני יודע מה קשה להרב הלא שבועה שאיני משמש אינו חל כלל כי נשבע לבטל המלוה מלות עונה ומלות פו"ר כמה שנאמר כל המשנה ב' ועוד כל הדיני' להפקיר שעבודה וא"ל שאומר ג"כ שבועה על הנאת תשמישך היינו נדר דאסר חפצה עליה ושבועה היינו שהוא אוסר את עצמו מחפץ וזה אינו יכול הן משום דבר מלוה הן משום שהוא משועבד לה ואפילו אי אומר הנאת תשמישך עלי בשבועה ככר כתב הרב בשלתו בשם התוספות במשנה דלקמן בד"ה בשבועות מותר שאינם חל לשון זה על דבר מלוה ומותר ודו"ק: **מ"ג** בהרע"ב ד"ה חייב על כל אחד ואחד כו' עכ"ל. לפי מה שמפרש מונה ל' יום אז היה צריך להיות הגירסא בהר"ב חייב על כל אחת ואחת ויהיה נזיר כמה שאמר פירוש אם אמר הריני נזיר ל' יום או מאה יום וע"ז עייך ואם אמר כו' סתם מונה ל' יום אבל לפי גירסת הר"ב לפנינו אזי אין צריך למה שמפרש רק אות ו' של תיבה ואמר מיותר וכך נ"ל חייב כו' ויהיה נזיר ל' יום אם אמר הריני נזיר סתם ויביא קרבן נזיר כו' וק"ל: **מ"ה** תוי"ע ד"ה עורבין כו' דאי אמרת דהי לא בא כו' עכ"ל. ונראה דאין סתירה לדברי תוספות דנוכל לומר בשלמא בשלא שאל כלל אז מסתמא פשוט אללו להתיר שיודע הדין אבל כשעבר מתחילה וא"כ בא לשאול אזי למה בא לשאול אלא על כרחך אינו יודע הדין ואם כן מנדין אותו דהרי לוא יהא שהיה אללו ספק למה עבר אם כן סוא פרוץ בנדרים ולעבור:

פרק ג מ"א תוי"ע ד"ה האומר לו כו' לא ידעתי זו מנין לו כו' עכ"ל ונראה דעת הלבוש דהלא אם אומר לשון רבים הוה כמו שתולה בעלמו בדעת חבירו ובאמת שאם חבירו אינו רולה בזה ההנאה ורולה באמת לקיים כל מה שינדור לכן כמו שאינו מועיל לחבירו אינו מועיל לו שהרי בדיעבד אחד אמר וכמו שאינו מועיל לחבירו אינו מועיל לו דהרי כמו שתלה בחבירו אבל בעירוב תבשילין הלא זה הפושע הוא או ששכח ב' פעמים או שרולה לסמוך על גדול העיר כמו שהוא בש"ס תקכ"ז רק שמכתים קנסוהו לזה הפושע שלא יצא בזה אם כן למה לא יועיל לעלמו ופשיטא להפוסקים שאם הניח עירוב תבשילין ולא בירך ולא אמר כלל מהני אם כן לעלמו כבר היתה לו העירוב ואם אחר כך אמר והקנה גם כן לכל העיר מי פקע בשביל זה עירובו: **מ"ד** תוי"ע ד"ה שהיא תרומה כו' והקשו בתוספות כו' עכ"ל. ולולי דבריהם היה נראה לומר דלגלדים קתני לארגין ולתרמין שהיא תרומה ולמוכסין שהיא של בית המלך, ובלאו הכי נראה לומר כן דתנ"ת להורגין שהן של בית המלך בשביל זה לא ימנעו להורגו ודוחק לומר מפני שהוא של המלך יהיה הדבר מפורסם אלא דלגלדים קתני ולהורגין שהוא תרומה ואינה מצוה בעיניהם וכו' עכ"ל וק"ל: **מ"ו** תוי"ע ד"ה מאוכלי כו' מאוכלי שום ולא כו' עכ"ל. אפשר שכל הסביבות של הרמב"ם היו הכותים אינם אוכלים שום נמלא שלא היה יכול לכתוב מותר כי שמא במקום אחר עדיין אוכלין שום ולתת חילוק בין מקום שאוכלין למקום שאין אוכלים זה אינו דרכו של הרמב"ם רק לסבית לשון המשנה או הגמ'. ועוד מת"כ אם אוכלים אזי מוכח מרישא משובתי שבת שאסור וכסברת הרב תוי"ע עלמו ואם אינם אוכלין אז מוכח מהסיפא מעולי ירושלים. בשלמא המשנה אתי לאשמועינן שהכותים אוכלים שום אבל להרמב"ם לסברתו שהיה מקומות חלוקות אזי מת"כ מוכח הדין וכן מלאתי אח"כ בפ"ח משנה ו' שהרב תוי"ע מביא בשם הרמב"ם ד"ה אינו אסיר אלא עד ליל שבת ס' מקיים הרמב"ם לפי מאכלם ואכלם כו' עכ"ל א"כ לא היה יכול הרמב"ם לכתוב דין שום וגם בש"ע י"ד סימן רי"ז לא העתיק כלל דין דשום:

פרק ד מ"א תוי"ע ד"ה נפה כו' דתנור דקתני כו' עכ"ל ואינו מוכרח שתנור איירי בכל גווני הן שעומדין בו הקדירות הן שאופין בו הואיל והתנא צריך ליתני תנור דהיינו שעומדין בו הקדירות ותנור שאופין בו הוא פשיטא ובניהם נכללים בתיבה אחד מאי איכפת לו לתנא אם אינו צריך בשביל הפשיטא להוסיף אפילו אות אחת וא"כ אינו קשה הקושיא שכתב הרב: **שם** תוי"ע ד"ה מקום שמשכירין כו' ולפי כך יש לתמוה על הר"ב כו' עכ"ל. עיין בגמרא בר"ן באומר הנאת מאכלך עלי אסור בין אכילה בין לעיסת חטים וכן נוטה דעת רש"י ואם אמר הנאה המביאה לידי מאכל מותר בלעיסת חטים ואסור להשאיל נפה כו' ע"ש. א"כ לפי דברי אלה אם המשנה איירי דווקא באמת הנאה המביאה לידי מאכל הא איכא נמי בינייהו לעיסת חטים דבמודר הנאה אסור ובמודר מאכל מותר אלא דרישא איירי באומר הנאת מאכל וג"ל בפע"ב ומודר מאכל כו' קודם ד"ה נפה כברה כו' וא"כ מתחיל נפה כו' עד סוף וג"ל והוא דהדינו מהנאה המביאה לידי מאכל והדבר היה צריך לפרש רק קצרה היריעה: **מ"ב** תוי"ע ד"ה ומחזיר כו' ולא הוי מניעת תביעה כו' עכ"ל אין זה לשון התוספות שלפנינו אבל כוונתו אחת ושוא לא יהא זה כמו שפורע חובו ומוגעו מחברו שאין בעל חוב תובעו ומותר וא"כ ה"נ יהא כמניעת תביעה מה שאין העני תובע ממנו את הפרוטה וכתבו שלא דמי כו': **מ"ג במשנה** ד"ה מדרש הלכות והגדות כו' עכ"ל עיין בתוי"ע משנה ב' ד"ה מקום שנוטלין כו' עד הסוף ונראה סיוע לדברי הר"ן שהרי כאן הביא בשם הירושלמי גם מדרש כו' גם מותר ליקח שכר בטלה וא"כ לפי החולקים על הר"ן הל"ל לת"ק גבי מדרש גופיה מין שכר בטלה דהיינו שהוא בעל מלאכה שאז ג"כ מותר ליקח שכר אז אסור נלמדו שאם יקח נהנה ואם לא יקח מהנה ופשיטא מקרא דאף בלא שכר בטלה מותר ליקח פשיטא דאסור אלא ע"כ כסברת הר"ן דאם היה שכר בטלה אז מותר (לזה) ליקח ולזה ליתן ואם בחנם אז פשיטא אסור ק"ו מה נלמדו מקרא דכוותי אפילו אדם בעל שכר אסור כ"ש מדרש דטפל שכר במלהו כ"ש דאסור דהרי הפקיד מלאכתו דבטל מיני' וסברת החולקים דבאמת מדין המשנה גבי מדרש אפילו שכר בטלה אסור רק בזה שאומרו שכר בטלה זה היה אחר זמן,

המשנה

המשנה ויש סיוע לזה נרא"ה ולא רציתי להאריך : מ"ד תוי"ט ד"ה האנוס כו' וכ' עוד דאנוס המותר לא שייך גבי כו' עכ"ל. לא הבנתי דעת הרב תוי"ט דלפי פירש הרב רע"ב אבל אוכל הוא מתמחוי החוזר והוא מפירוש הרמב"ם בפי' המשנה והם גורסים אבל אוכל הוא עמו מן התמחוי ומיכל עמו לא היה בגירסתם וא"כ לפי פירושם צ"ל הא דלא תני אבל החוזר דהיינו הך התמחוי החוזר והר"ן כתב זה לפי פי' באבל אוכל עמו מן התמחוי החוזר ע"ש פירושו ואפשר לפי' זה שיטת הרב תוי"ט לשון הר"ן ע"ש כדי שיהא הטעם שייך אף לפי' הר"ב והרמב"ם ודו"ק ע"ש : שם תוי"ט ד"ה וחכמים כו' ר"מ סבר גזרינן כו' תמי' לי לפי זה למה פסק הרב רע"ב דלא כר"מ וכן הרמב"ם והטור והש"ע והלא קי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו וחפשתי בכל המקומות השייכים לזה ולא מצאתי שום דבר ואין לתרץ אם לא שנאמר שזה שפסק רב נחמן כתובות דף ס' ע"ב היינו כנגד ר"י דאף דהלכה כרבי יוסי נגד ר"מ אבל הכא דרבים פליגי עליו דהיינו חכמים לא קי"ל כר"מ אפילו בגזירותיו וה"י יודע האמת אחרי זה מצאתי [בכתובות כ"ו ע"א דהל' כר"מ] אף שרבים פליגי עליו ע"ש רק קצרה היריעה : מ"ו תוי"ט ד"ה המודר כו' דלא תימא כיון שהוא כו' עכ"ל. ואפשר לומר רבותא יותר דלא תימא בשלמא בשהוא אוסר על עצמו הנאה מחבירו אבל חבירו לא הדירו כלל לא חיישינן שמא יבוא ג"כ להלוותו כי הוא אינו שונא לו כלל כיון לא הדירו אבל כשהדירו הוא אזי אפשר לא חיישינן שמא יבא הוא להלוותו כי הא הדירו מנכסיו ושונא אותו והאיך ילונו. ואפשר לומר דבאמת זהו טעם הר"ב דכתב והוא אסר על עצמו הנאת אותו פלוני דאי פלוני אסר נכסיו עליו אפשר דמותר להלוותו ולא חיישינן כנ"ל שמא ילוה ממנו ודו"ק ולפי זה צ"ל המודר [בחולם] ולא המודר במלאפום וראי' לדבר פ"ה משנה א' היה אחד מודר כו' וע"ש בפי' הרב רע"ב : מ"ח תוי"ט ד"ה נותן דלא צריך למימר כו' עכ"ל לולי דבריו' אפשר לומר אורחא דמילתא נקט דאם אך בדרך זה אפשר אין לחבירו במה לזונו כי לא לקח רק מה שצריך לו ועוד משום דומיא דסיפא אם אין עמהם אחר מניח וכו' ושם הוא משלו נקט רישא ג"כ משלו וסיפא צריך לאשמועינן פלוגתא דת"ק ורבי יוסי :

פרק ה מ"ב תוי"ט ד"ה היה אחד כו' דאפילו לרבותא כו' עכ"ל. כ"כ הר"ן גופיה זה הלשון אבל לא פירש מאיזה סברת הר"ן מוכח דאפילו לרבותא דרבנן תנא ניה והגירסא לפי רוחב לבם לא הוצרכו לפרש אבל לפי קטן שכלי צריך לפרש ונראה דמזו הסברה שכתב הר"ן דלהכי אסור בנדרו זה מזה דכל אחד יש לו קנין שלו ומשעבד של חבירו וקונמות מפקיע מידי שעבוד וא"כ זו הסברה הוא בשנדרו זה מזה דהא שעבוד שיש לו קונמות מפקיען אבל אחד מן השוק שאין לו בחצר לא גוף ולא שעבוד א"כ יכול הוא לומר לתוך חבירך אני נכנס שיש לו גוף ושעבוד קמ"ל והייתי צריך עוד לבאר רק בעת כותבי זאת השגתי שהרב תוי"ט בעצמו במשנה ג' ד"ה אין לו תפיסת יד כותב זה לקמן לכן קצרתי וב"ה שכוונתי : מ"ו תוי"ט ד"ה המודר כו' קמ"ל דאפילו בעיר כו' עכ"ל. וא"ל ליתני הך ולא צריך הסיפא דלעיל דשם צריך משום סיפא אם אין עמהם אחר פלוגתא דת"ק ור"י אבל בעיר אי אפשר שלא יהא אחר ואם אפילו בעיר יניח על הסלע כו' אפשר דלא פריך מ"ק כיון דאפשר ע"י אחר :

פרק ו מ"א תוי"ט ד"ה שאיני כו' ובריתא שני אלו נמתני מבושל כו' עכ"ל ועוד אפשר לומר משום דתני בגמרא עלי' ורבי יאשי' אוסר ואי תני שאיני טועם ה"א בהא קאסר הואיל ואמר שאיני טועם אבל בלא שאיני טועם רבי יאשי' ג"כ מתיר להכי תני כתם. רק התוספות כתבו לפי המסקנא דמר כי אתריה ומר כי אתריה ולא פליגי לכן כתבו סברתם וג"כ לפי מה שהביא הרב תוי"ט במשנה ג' ד"ה כוסס כו' בשם הר"ן ותוספות דיש חילוק בין אמר שאיני טועם בין שלא אמר שאיני טועם אזי אפשר באמת במבושל ג"כ אם אמר שאיני טועם אז אסור ג"כ בצלי ושלוק אלא שהתוספות מאנו בזה כיון שהוא חידוש גדול היה לי' לאשמועינן בפי' ומה שלא תני בפי' שאיני טועם אפילו הכי מותר בצלי ושלוק על זה כתבו סברתם דזה אינו חידוש כלל : מ"ד תוי"ט ד"ה מותר בטרית כו' שכן הוא נקרא טרית כו' עכ"ל ובשביל זה כתב הרב תוי"ט ד"ה הנודר מטרי' טריפה כו' ודוחק לומר כן כו' ע"ש הכל. אבל נראה דדעת הרב רע"ב דלא נקרא מין מיוחד טרית רק כאלו מיני דגי' שנותכין אותן לחתיכות דהרי כתבו במסכת עבודה זרה פרק ב' משנה ו' מין דגים טהורים ולא כתב מין דג טהור ואף מיצת מין הוא תמוהן ואיני יודע מי שניה זו התיבה ועוד דאי איתא להרב רע"ב ויש לו שם בפני עצמו שהיינו שקורין אותו טרית א"כ למה אינו בכלל דג ודגים והלא לכל הדגים שבעולם יש לכל אחד שם בפני עצמו כמו רבא תלת שיבועא וכמה וכמה שמות לדגים כמלא בגמרא אלא ע"כ דעת הר"ב בכל מיני דגים שמחתכים אותם חתיכות נקרא טרית וזהו שכתב הר"ב ויש לו שם בפני עצמו דהיינו מיני דגים שדרכם למכור חתיכות נקראו טרית ולא על זה נתכוון וא"כ הר"ב דעת אחת עם הרא"ש ואינו קשיא הדוחק מה שהקשה הרב תוי"ט אמת שרש"י סובר שהדג קורים טרית אבל הוא מפורש שלא נדר אלא מדג שלם וקצרה מאד היריעה : שם תוי"ט ד"ה ובציר הר"ב גורס כו' לא זו אף זו כו' עכ"ל ואף שלכאורה י"ל הלא תני תחילה טרית טרופה וא"כ ציר והוי זו ואצ"ל זו ז"א דטרית כו' הוא אינו כלל בכלל דגים אבל ציר וכ"ש מוריים שהם מן הדגים ואפ"ה מותר וא"כ הכל לא זו אף זו : שם תוי"ט ד"ה אסור בציר כו' ובנוסחא אחרינא מותר כו' עכ"ל לכאורה יש להוכיח שהגירסא היא מותר כי היכא דליהוי לא זו אף זו כמו שכתב הר"ב למעלה משא"כ אי גרסי אסור אז הוי זו ואצ"ל זו. ויכול לומר איידי דנקט בבא הקודם ציר קודם למוריים דשם הוי לא זו אף זו ומכ"ש לפי גירסת הרב רע"ב דגרס ברישא ג"כ ציר ומוריים דאגב תרתי גריס נמי ותני כאן ציר קודם למוריים אף שכאן הוי זו ואצ"ל זו וגירסא שאסור פשוט : מ"ח תוי"ט ד"ה שנודר כו' וקשה אמאי כו' עכ"ל. ונראה לתרץ דהא לא פליג ר"י בן בתירא על משנה ז' על הנודר מן הענבים ותמרים לומר שאסור אלא הטעם הוא דלא נקרא תולדתו עליו וכמו שהוא בתשובה ע' א"כ אפי' לת"ק ק"ז ומה התם שלא נקרא תולדתו עליו ואם אמר קונם זתים כו' שאני טועם אסור ביוצא מהן כ"ש כאן ששם תולדתו קרוי עליו פשיטא שאם אמר שאיני טועם שאסור גם ביוצא מהם זהו פשיטא : מ"ט תוי"ט ד"ה מן הירק מותר ומיהו לפי כו' עכ"ל, ולי נראה דבאמת לא בא הר"ב למעוטי דבשביעית מותר בירק גינה דא"כ קשה למה לא כתב הר"ב בפירוש ומותר בירקי גינה כמו שאמרה הגמרא בפירוש ע"ש ועוד מה זה שכפל הר"ב לשונו וסיים משא"כ בשאר שני שבוע ולכאורה היה שפת יתר אלא דבאמת הר"ב לטעמי' כמו שפסק בשביעית שהיו מביאין ירק מח"ל וא"כ באמת אסור בשניהם ולכן לא כתב לפי האמת שמותר בירקי גינה רק שבא לאסור גם ירקי שדה כמ' שהוא באמת בגמרא לפי מ"ד דמביאין כמו שפירשו בגמרא רש"י והר"ן ורא"ש רק שהר"ב היה מתירא שלא לטעות בדבריו ושלא ללמוד מזה שהבין הרב לכן סיים זה שכתבתי לך ירק סתם בשביעית הוי ירק שדה לאפוקי בשאר שני השבוע מותר ירק שדה כתבתי לך שבשביעית אסור משא"כ גינה בכל השנים אסור וגם בשביעית לפי פסק הלכה שמביאין ירק מחו"ל לארץ ודקדוקי קאי וזה לא מטעמי לך כך נראה לי ודו"ק : מ"י תוי"ט ד"ה איספרגוס כו' ובמשנתו מסיים שהרי מי שלוקות כשלוקות עכ"ל. ודוחק דא"כ היה לרמב"ם לכתוב הטעם דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם אלא דלא דמי כלל דגבי דג כו' הטעם משום דדגים משמע שלמים והואיל שמותר אפילו בטרית לפי מה שכתבתי שמין טרי' יכול להיות לכל הפוסקים שהוא גם לכמה מיני דגים חתוכים. ועוד הלא כשנדר מטרית טרופה אסור בציר ויכול להיות שהרמב"ם ג"כ גורס אסור שהרמב"ם לא הזכיר כל זה בפ"ט מהלכות נדרים אבל כרוב הוא מין ירק ולא שייך לומר שלם או חתוך והכל בכלל לכן האיספרגוס שהוא מי שליקתן כמותו וק"ל :

פרק ז מ"א ד"ה ורבי עקיבא כו' וכן פסקו כל הפוסקים. עכ"ל עיין בנושאי כלים של הרמב"ם בפרק ט' למה פסקו כר"ע נגד חכמים וביותר הר"ן ולי נראה עוד להוסיף דאף דנאמר דאמרו לו היינו חכמים ולא כרשב"ג ע"ש והוי רבים נגד ר"ע נוכל לומר דכשאמר להם כן הדבר וכו' הודו לו וקבלו דבריו ולהכי פריך בגמרא מאן תנא דפליגי עלי' דת"ק דמתניתין אפשר הודה לר"ע כנ"ל ואמר כרשב"ג וא"כ נוכל לומר דת"ק דרשב"ג אפשר היינו חכמים דמתניתין לאחר שהודה לר"ע וא"כ פשיטא דהלכה כחכמים וכר"ע נגד רשב"ג. ומדי דפרי בו זכור אזכרנו מה שהגיה [כר"ע] הרב בעל כ"מ למה לא פסק הרמב"ם כהא דאביי בגמ' לענין מלקות אינו לוקה גבי מידי דממליך ע"ש והלחם משנה מישבו ע"ש דסמך הרמב"ם על מה שפסק בשמן בפרק הנ"ל שהוא ספק כתב שהרב אינו לוקה וה"ה הכא ע"ש. אבל לי נראה דלא דמי לשמן דשם המיעוט קוראין כך והרוב אינן קוראין כך ע"ש ולכן אינו לוקה אבל כאן דכל העולם נמלכין א"כ נוכל לטעות דאפשר להרמב"ם לוקה והיה לו להרמב"ם לכתוב בפירוש דאינו לוקה אבל לי נראה דזה רמז הרב במתק לשונו דבכל פרק ט' בכל הלכה והלכה כתב אסור ע"ש וכאן הלכה ו' ע"ש כתב הרמב"ם נאסר בבשר דגים ע"ש ולא כתב אסור כמו בכל הפרק אלא נאסר. ואסור הוא לשון לכתחילה ונאסר הוא לשון דיעבד ולא שייך כאן לשון דיעבד דעל היתר שייך לשון דיעבד אלא נרמז נאסר אבל לא לקי ודבר זה אי אפשר להעמיק בכתב רק תפס אל פה הנה אודה ולא אבוש כי לכאורה דרך העברה ולא עיינתי לכאורה דברי הלחם משנה אבל כשמעיין מתורץ הוא לפי דרכו ע"ש אבל תירוצו לא מיפרך בשביל זה ודו"ק : מ"ג תוי"ט ד"ה רבי יהודה אומר וכתב הרא"ש בשם הר"ן כו' עכ"ל צ"ל וכתב הרא"ש בשם הרמב"ן ומה שהוא בתוי"ט הר"ן ט"ס : מ"ח תוי"ט ד"ה מותר כו' מ"ש הר"ב הכי כו' עכ"ל ובלא הרא"ש צ"ל כן דהלא בפי' תני במשנה שעתה לפני הפסח מותר לאחר כו' משמע הא קודם פסח אימת שעשתה לפני פסח אסור אלא משום דוחק הלשון שהיה צריך לרע"ב לכתוב משמע שאת עושה עד הפסח איני אוכל עד הפסח [וכעת] הוי כמו כפל לשון ולכתוב לשון קודם פסח ג"כ לא שייך לסיים עד הפסח דהכי קאי אשניהם שוה כמו שכתב הרב תוי"ט בעצמו ושכי לא כתב הרב רע"ב משמע שאת עושה היום רק שכתיו והוא כולל לכל הזמן וא"ל שאסר אות מ' וצ"ל מעכשיו ודו"ק :

פרק ח מ"ד במשנה ד"ה עד הקיץ כו' עד הקציר כו' עכ"ל. נ"ל דמה שהביא עד הקציר כאן ולא במשנה ג' שהם מקומו ולמה הכניס בין הדבקים עד הקיץ אפשר לומר כמו שהביא הרב תוי"ט בשם רמב"ם קיץ שם לימי הערב כו' עיין שם נמצא אף שהוא שם לימי ערב בנדרים הלכו אחר לשון בני אדם לכן קאמר כמו כן עד הקציר אף שהוא שם כולל לכל הקציר הלכו אחר לשון בני אדם ואצלם היה קציר המיוחד חטים כמו שהביא התוי"ט בשם הערוך' :

פרק י מ"ב תוי"ט ד"ה מת האב כו' וקשיא מנלן כו' עכ"ל. ולי נראה דבאמת זוהי סברה פשוטה כשמת האירוס ולא שמע אז נתרוקן רשותה לאב שהרי חוזרת לרשותו לגמרי כמקדם והאירוס לא שמע נדרה ולא היה נראה לארוס כלל פשיטא שיכול האב להפר רק הגמרא בעי מ"ט לא נאמר כמו שנתרוקן לאב כך נתרוקן לבעל ונילף בעל מאב וכן פי' הרא"ש בפ"י. והר"ן ביאר ביותר ולהכי קתני מאי טעמא ולא קתני מנלן ע"ש באריכות ומפני הגמרא א"ק בנעורי' בית אביה פירוש ולאביה פשיטא כנ"ל דהא חוזרת לגמרי לרשותו כנ"ל אלא ע"כ נומר אביה דוקא אבל לא לבעל. ומה שפריך הגמרא מת הבעל נתרוקן לאביה מנלן פירוש היינו נדרים ששמע האירוס ושני רבה אמר קרא ואם היו תהיה לאיש רק הגמרא אמרה סתם מנלן. והנה או מר דלהכי האריכה הגמרא בעצמה כדי שלא נטעה ונאמר דהגמרא שאלה אפי' אף שלא שמע האירוס וע"ז השיב רבה ואם היו תהיה לכן פירש הגמרא הוית מבנעוריה כו' פירוש תפשטא משמע שבשלא שמע האירוס והיא חוזרת לגמרי לרשותו פשיטא שיכול להפר אלא ודאי היה תהיה קאי אף שלא מת עד אחר ששמעה רק בזה שלא תטעה אבל באמת אפילו אי לא כתוב בנעוריה הוי ילפי מיוו אפילו שמשמע דאי לא שמע פשיטא אלא ע"כ כדי לתפוש אירוס כנ"ל ומדוקדק כל המפרשים ולשון הגמרא ודו"ק וזה שלא הביא הר"ב רק לבסוף דכתיב בבית אביה כו' משמע דפשוט אביה אין אבל אירוס לא : מ"ג תוי"ט ד"ה אביה כו' רכוב שהוא כמו רוכב כו' עכ"ל אמת שאין לי חלק בדקדוק אבל כאן לא הבנתי למה לא יקראו אותו ארוס בשלמא אם לא היה נקרא ארוס אלא על שעת הקידושין נמצא הוא מקדש אותה והיה צריך לקרוא אותו אורס ולא ארוס אבל זה השם נקרא לאחר קדושין עד שעת נשואין ואז וודאי הוא ארוס כמו שהיא ארוסה כלומר כמו שהיא אינה יכולה לפטור ממנו רק בגט או במיתה כן הוא לא יפטור ממנה או יכנוס או יפטור או ימות וא"צ ג"כ לסברת הרב תוי"ט משום שהוא נכנס בכמה מיוני' רק משום שלאחר קדושין אז שניהם שווים משום כ"ש זה לזה : מ"ה תוי"ט ד"ה עד שתכנס כו' והביא יוסף כו' עכ"ל. הנה מה שכתב והב"י כתב היינו דכתב שם בסימן רל"ד וכ"ל מדברי הרמב"ם בפרק י"א ע"כ ובאמת כתב שם בד"ה שצריך להעביר על זה הקונמות וגם בסוף שם כשגמר הענין הביא בב"ה וכן כתב הרמב"ם דהיינו כהיה לדברי הטור אלא שבסוף כתב אלא שמיים וכו' ועיין כמו שכתב בב"ח וגם בב"ש כתב וז"ל נראה מדבריו אלא כו' ע"ש. והנה הרב בית יוסף הן בב"י הן

בכ"מ

בפ"מ כמסתפק בכוונת הרמב"ם ועי"ש גם בלחם משנה משום שהרמב"ם כתב לשון הגמרא ומה שפירש בגמרא יתפרש בדבריו ולי נראה עוד דא"כ יהיה הרמב"ם כסותר דבריו דבהלכה א' כתב משתכנס לחופה ובהלכה כ"ב דקדק דמאי הכנסתו לרשותו דהיינו מסרו וכו' ול"ע או דדעתו כדעת הטור או מה שכתב בהלכה ח' משתכנס לחופה לאו דווקא משום הכי בהלכה א' שפיר כתב הב"י כניסת חופה דזהו ודאי מהני ובהלכה כ"ב כתב נראה מדבריו אלא כלומר כך נוכל לדקדק מדבריו אבל אינו מוכרח וכשתדקדק בש"ע סימן לל"ד תראה איך שכתב הרב ב"י לשון דמשמע לתרי אפי עי"ש ודו"ק: מ"ו תוי"ע ד"ה רבי יהושע כו' אע"ג דבהכי משוי להו מחלוקת שניה עכ"ל. ולי נראה זה שכתב הרב תוי"ע משום שאמר בגמרא רבי הושעי' כו' זהו אמת אבל מה שסיים הרב אע"ג דבהכי משוי להו מחלוקת שניה נראה דאין כאן אלא חדא מחלוקת דגם ר"י מודה דאינה ככנוס' לגמרי שיכול להפר לבדו רק בשותפות דאי סברי לדידהו לגמרי משוי לה כנשואה לא מיפלגי הכא לפלוגי אמאי תשנה שומרת יבם שמתה דמניהם יורשים כמו שכתב בכתובות פ"ח משנה ו' ולר"י ולב"ש הוי להו לאפלוגי ונימא הכל לבעל דהיינו ליבם אלא ע"כ דאין סברה שיהיה לגמרי ככנוסה רק לענין דיני יבום דהיינו באשת אחיו שלא היה נשואתו או לאחות אחותה ע"ש בכל דיני יבום אבל לאחר דינים אינה ככנוסה הן לענין שאין חייבין עליה מיתה כאשת איש וגם לענין נדרים הואיל ועכ"פ לדידהו יש זיקה כו' עכ"פ מפר עם אביה ודו"ק:

פרק יא

מ"א תוי"ע ד"ה ואלו נדרים כו' בשם הרמב"ם כו' עכ"ל. ולי נראה לקיום לדעת הרמב"ם ואף שהרמב"ם בעצמו הבי' לא כן כמו שכתב הרב בעל ת"ע אני אומר לאו הרמב"ם חשש עליה והא הוא שהרמב"ם השיב כן אזי אני אומר לקיומי להרמב"ם והוא זה דהא קשה על סברייתא דספרי מנלן להקים אב לבעל דילמא איפכא להקים בעל לאב שמפיר כל הנדרים ואי דהבעל יש לימוד שאינו מיפר אלא נדרי עינוי עינוי הכא באב יש ג"כ לימוד שמפיר כל הנדרים כמו שכתב הרמב"ם דכתיב כל נדרי' ובעוד דהא מזה הכתוב דהיינו בין איש לאשתו בין אב לבתו מזה ילפינן דאב מיפר בשותפות עם הארוס כמו שמביא הרב תוי"ע בפרק דלעיל משנה א' בשם הרמב"ם ע"ש ומנלן דקאי עוד להקים. לכן נראה דהיה קשה להברייתא דספרי למה שינה הכתוב וכתב בין איש לאשתו הו"ל בין איש לארוסתו והארוסה הוא לשון קרא ועי"ש במשנה הנ"ל מה שהביא הרב בשם הרא"ש אלא ע"כ דשינה הכתוב וכתב אשתו כדי להקים אב לבעל גמור מה בעל נשוי אינו מיפר אלא עינוי נפש אף ארוס עם אב אינו מיפר אלא עינוי נפש ולא האמר בהתורה החמירה דלהפרת אב צריך עוד ארוס ג"כ אבל עכ"פ אלו הנדרים שהאב היה יכול להפר דהיינו כל נדרים כהיוש ג"כ יפר בשותפות להכי הקישן בשעת אירוסין כנ"ל והא דתני בברייתא אף אב היינו על מה דקאי הפסוק דהיינו אב עם ארוס כנ"ל אבל באמת האב לבדו דהיינו קודם אירוסין מיפר לבדו כפשטא דקרא כל נדריה והא דלא כתב הרמב"ם דין זה בשותפות אינו מיפר רק נדרי עינוי' נפש זהו משתמע דהא כתב האב לבד מיפר כל נדרים משמע אבל בשותפות לא ופשיטא אם הרמב"ם השיב כנ"ל זה הברה: מ"ב תוי"ע ד"ה פירות כו' וקשה לומר דגרסה מתכווני המקיפו עכ"ל. ונראה סברת הרמב"ם והר"ב דודאי גרסי שהם אין לה במה לקנות רק שהמתכווני המקיפו עד שיהיה מהיכן יבוא ויפרנס אותה משא"כ אם הוא עשיר אף שהיא נדרה מפירות מדינה זו יכול להוליך הוצאות ולהביא ממדינה אחרת ובאם אין ביכולתו להוציא הוצאות להביא ממדינה אחרת אזי ודאי פשיטא שמיפר מק"ו מתכווני אם אין פרנסתו אלא ממנו ולא הוצרכו הרמב"ם והר"ב לכתוב זה מרוב פשיטותו: שם תוי"ע ד"ה דברי ר"י כו' שמיסס מוכח כיון שאין הלכה כר"י כו' עכ"ל הנה לר"י לא קשיא אף דכתב הר"ב לעיל ר"י לא פליג אהשבעה משום שאחם היא לעולם כאמת הי"פ כשבעה דומיא דנדרה דהיינו שהשבעה בפירוש לזמן מועט וסמך אדלעיל וקיצר והראיה שלמטה כתב הרב רע"ב או שלא תכחול ותתקשט לעולם כתב מיבת לעולם וכאן לא כתב לעולם אבל לרבנן דהלכה כותייהו לדברי הר"ב נוכל לומר דכן שיעור לשון הר"ב דכתב לעיל דהבעל מיפר כל נדרי עינוי וכו' וכן מיפר נדרים וא"כ מפרש שני ענינים דהיינו עינוי נפש דכתב בתחילה היינו כגון אם נשבעה כו' שלא תתקשט ושלא תכחול וכתב עוד וכן אם נדרה שלא תאכל מפירות מדינה זו כו' היינו פירוש על דברים שבינו לבינה והיינו דקיים והוי דברים שבינו לבינם אבל אי קשיא לי על הרב תוי"ע לפי הבנתו בהרב רע"ב דר"י לא פליג אלא לפי שעה אבל לעולם הוי נדרי עינוי נפש א"כ כשקיים כאן הר"ב המשנה כתב ומה בין נדרים כו' עינוי נפש מיפר לעלמו כו' ונדרים ושבועות שבינו לבינה כו' או שלא תכחול ותתקשט לעולם מיפר חלקו כל זמן שהיא תחתיו כו' לאיזה מ"ד כתב הר"ב זה הרי לפי חכמים אפילו כיחול וקישוט דחד יומא הוי עינוי נפש ופשיטא לעולם וא"כ יהא לעולם מיפר כדין נדרי עינוי נפש ואף לר"י אלא ר"י מודה לפי הבנת הרב תוי"ע דלעולם הוי עינוי נפש ויהיה מיפר לעולם והוא קושיא אלימתא לכאורה. לכן נראה לי באמת דעת הרב רע"ב כמו סברת הר"ן והרא"ש דאפילו לעולם הוי לר"י רק דברים שבינו לבינה ולא עינוי נפש והא דכתב הר"ב לעיל דבנשבעה אפילו ר"י מודה כנ"ל סברת הר"ב דבהכתי פליג ר"י אחכמים דחד יומא אפילו דברים שבינו לבינה לא הוו ואינו יכול להפר כלל אבל בנשבעה דהיינו לעולם אז מודה ר"י דיכול להפר אבל לא מטעם נדרי עינוי רק משום דברים שבינו לבינה ועיין בגמרא בכל מפרשי נדרים ותמלא כמה גאונים כותבים כזה ומכללם לדעת הרב ר' יונה. והא דכתב הר"ב בר"י לעיל ורחיצה יום אחד לא הוי עינוי נפש הואיל ולת"ק הוי אפילו דחד יומא עינוי נפש אמר אין זה בנדרי עינוי נפש אבל בינה לבינו לא הוי ניוול דחד יומא לא בתיה ניוול כלל ולא הוי אפילו בינו לבינה וא"כ לפי זה כשקיים הר"ב המשנה ופירושה כתב כבר זה שהקשה הגמרא ר"י אומר אין אלו עינוי נפש ומקשה הגמרא מאי ר"ת לא יהא עינוי נפש יפר משום דברים שבינו לבינה ומשני הגמרא מחילוק שכתב הר"ב שזה מיפר אפי' כו' נמצא כתב הר"ב אליבא דר"י ואליבא דרבנן לכל חד כדאית ליה משום שהגמרא אמרה על דברי ר"י אף שאין הלכה כמותו לפי דברי הר"ב דהיינו לחכמים משמיע ולפי' ר"י כיחול וקישוט ודו"ק: מ"ג תוי"ע ד"ה יפלו אחרים כו' נקט שכתב ופיאה כו' עכ"ל. אפשר לומר דקאי אריבא דהיינו קונם כהנים ולוים נהנים לי יפלו על כרחו על זה כתב דהשם משום עניים ג"ל יפלו ע"כ ובאמת שם אפילו אמר אלו אפילו הכי יפלו אפילו אלו בעל כרחו רק שזה דוחק דאלו הוי גוני כגוני דכהנים דשם יש חילוק בין סתם לאלו לכן נראה משום זה כתב רבינו ירוחם ומביאו הב"י ביורה דעה סימן רכ"ז שם הר"שאי ירי לענין לדקה ע"ש נמלא הוי דומיא ממש כמתנות כהנים דיש לו לבעלים טובת הנאה בהם לתתו למי שירלה אפילו קרוביו קודמין והוי ג"כ חילוק בין סתם לאלו: מ"ד תוי"ע ד"ה שמא יגרשנה כו' או שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה כו' עכ"ל. נראה דהשגת הר"ן על הרמב"ם דהכי הרמב"ם קאי ממש על זו המשנה ולשון המשנה היא קונם שאני עושה על פיך רק שהש"ס מוקי לה באומרת יקדשו ידי ובאמת אי אמרה נמי כמו שכתב הרב תוי"ע דהיינו קונם מעשי ידי שעשיתי לפיך הואיל והזכירה הידים וידים איתנייהו בעולם נעשו כמו שאומרת יקדשו ידי לעושיהן וא"כ הוי ליה להרמב"ם לכתוב כן אמרה יקדשו ידי לעושיהן או שאמרה קונם מעשי ידי לפיך דעכ"פ מזכירה הידים אבל מלשון הרמב"ם משמע שנדרה שלא יהנה במעשי ידי הייש שאמרה כלשון המשנה קונם שאני עושה על פיך ולא הזכירה כלל הידים וא"כ לפי זה גם הקושיא שהקשה הרב תוי"ע בסוף הדיבור דא"כ כשמקדיש מעשה ידי אשתו נמי אקדש לפי שכבת הר"ן בהרמב"ם זה לא קשיא ליה דהכל נומר שאמר בשם מה שאשה עושה הקדש ולא הקדיש בפירוש הידים ולכן לא קידש ולכן לא השיג הר"ן רק מטעם שאין ידים משועבדים. רק זה אני תמה לפי לשון הרב תוי"ע שכתב בפי' אלא נפשה כאומרת כו' כיון שהזכירה את הידים ואין לי עת לעיין דלכאורה נראה דשם על המשנה שמקדיש מעשי ידי אשתו תפיא שם הא תני ר"מ דאמר אין אדם מוליא דבריו לבטלה ונעשה כאומר כו' ע"ב ולפי זה נראה דלר"מ אפילו לא הזכיר כלל הידים נעשה כאומר משום דאין אדם מוליא דבריו לבטלה וע"ש ודו"ק: מ"ה תוי"ע ד"ה הרי זה כו' דמיקא ליפנא כו' עכ"ל. לבד זה הדוחק עוד דוחק לפי הבנתי בהרב רע"ב שלא כתב כסדר המשנה דבמשנה תני תחילה נדר בנזיר כו' וא"כ מן התאנים ולפי הבנתו בהר"ב נקט הר"ב תחילה לנדר שנדרה בו או תאנים וכו' משידע כו' אם בנזיר כו' תני בסוף. לכן נראה פשוט בהר"ב נקט לשון הרמב"ם בחבורו פי"ב מהלכות נדרים הלכה כ"א וז"ל נדרה אשתי כו' נדרה בנזיר כו' הפרה עלמה בתאנים כו' שכאמר לא שביא אביה אותה לעדרת עלמה ואומר ושמע אביה את נדרה עד שידע איזה נדר נדרה כו' עכ"ל. וא"כ כולל הפסוק עד שידע איזה נדר נדרה היינו ב' החלוקות אם בקרבן כו' אם מן התאנים וכן לשון הר"ב וגם שישון לנדר שנדרה כולל ב' החלוקות הן במה נדרה הן על מה נדרה וכתיב ושמע כו' עד שידע איזה נדר נדרה וכולל ב' החלוקות ממש כלשון הרמב"ם בחיבורו: מ"ח תוי"ע ד"ה אלא כו' לא ידעתי דעת הר"ב מה אדון בה כו' עכ"ל הנה אם נראה לומר הלא באמת הר"ב לא כתב רק ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן ולא יותר משמע הר"ל שאין לריך יותר וכמו שפסק בשני מקומות כמו שמביא הרב תוי"ע ומשמע מתני' אינה בהלכה אבל לולא דמספינא כי מודה היא נראה דהאפשר דדעת הר"ב דרב ושמואל פליגי אליבא דר"מ וכסברת הר"ן אבל לחכמים באמת שלא יהא לבעל רשות בלבד מהני ולשכין נדרים נראה דאדרבה לדברי חכמים דר"ש שלא יהא לבעלך רשות בלבד מהני דנוכל לומר דהאשה לא תהנה מזו התשות בחיי בעלה כלל רק לאחר שתתגרש או לאחר מותו או שירשום בניה או יורשיה נמלא לא מהני כלל לבעלה דבעלה חייב לזונה רק שאפילו אמר אלא מה שהם נופלת ונותנת בפיך נמלא לא נתן לה רק לאכול ונמלא יש קלם הנאה ג"כ לבעלה וה"א דלא יוכל ליתן לה באופן זה קמל"ן רבותא, וכשתדקדק בדברי הר"ב תראה איך הדברים מדוקדקים בו דכתב ובלבד שלא יהא כו' ולא קנה הבעל נמלא פסק דבשלא יהא לבעלך רשות לבד לא קנה בעל וכתב א"כ והע"ג כו' שאמרי אשתו נוכת מכן פירוש דהוי זה אלא מה שאת נופלת ונותנת בפיך רבותא כנ"ל רק אליבא דר"מ דבשלא כו' לבד כו' לחוד לא סגי וקנה בעל נ"ל דתהני מה שאמר מה שאת נותנת ופליגי רב ושמואל וכסברת הר"ן ואף שהקשה א"כ הוי סברות הפוכות ר"מ לחכמים ז"א בשלמא אם היו חולקים לא לענין נדרים רק סתם אם יכול ליתן לאשה מתנה בלא בעלה והיו פליגי כנ"ל היו סברות השפום אבל כאן בנדרים ודאי סברא גדולה שיותר טוב שיהא אם לא היה אוכלת מזה כלל ולא היה לבעל שום הנאה ויוכל להקנות בלא זה ובאמת יכול להקנות בלא זה לחכמים כמו שפליגי שם בקידושין ודאי זה לרבותא אבל לר"מ דאינו יכול להקנותה כלל באין לבעלך לחוד ולכן לריך לשון זה ובלא נדרים אינו רבותא כלל ואף בנדרים שהוא רבותא בלא זה לא יוכל להקנותה כלל לר"מ ודו"ק: מי"ב תוי"ע ד"ה והא נמולה כו' וה"ג דכותה דאפ"ג כו' עכ"ל. ונראה דשלא כדין השיב על התוספות דהכי בא בתחילה כתבו תוספות ז"ל ואין לתמוה האיך חל נדרה כו' דהאי איסור כולל מיגו דאיתסר בתשמיש בעל שהוא היתר חל נמי על אחרים עכ"ל נמלא הורים תוספ' זה לאיסור כולל ולא לאיסור מוסיף וא"כ לפי מה שקורין איסור כולל מקשי' שפיר דרבי יוסי לית ליה איסור כולל בא"ח ונעשה חמותו דאמר נידון בזיקת שרפה שבא עליו ושם יש ג"כ איסור כולל כמו שכתבו התוספות ביבמות דף ל"ב ע"ב ד"ה איסור כולל הוא. וא"ת דילמא ר"י נמי אית ליה איסור כולל ואומר ר"י דקסבר אשת איש ונעשה חמותו נמי איסור כולל הוא דתנן דאפשר בשאר קרובות וקתני דנידון באשת איש עכ"ע. וא"כ מקשין כאן התוספות שפיר ומסתמא לא נעלם זה התחלת התוספות מהרב תוי"ע רק שלדעתו נ"ל דלאו דווקא נקטי תוספות כולל דהא מוסיף הוא כמו שכתב כאן הרב תוי"ע. אבל לי ברורה כמשמע דדווקא נקטי תוספות איסור כולל דהא הכא היא הביאה עליה האיסור במה שנדרה ובזה מסף לה האיסור על אחרים דהא היא אסורה בשם רק כמחדש לה איסור בבעלה שהיא מותר לה דכולל נמי לאחרים אף שהיו בלא זה אסורים לה ועיין שם בשריתות פ"ג משנה ד' בפירוש רע"ב ומעיין היטב ודו"ק:

מסכת יבמות

פרק א מ"א וצרות צרותיהן, עי' רע"ב ותוי"ט. וא"ל למ"ל עליה כיון דהיא א"צ קרא י"ל דבלא עליה ה"א דדרשי' לצרור שלא במקום מצוה דיבום קמ"ל: **שם** עד סוף העולם כתבו התוס' הכא לא שייך למיפרך כיון דתנא עד סוף העולם צרות צרותיהן למ"ל כדפריך בריש הכותב כו' דהתם ודאי לא היה צריך לכתוב שתיהן. אבל הכא אורחא דתנא למיתני לא זו אף זו עכ"ל. (ועוד כתבו כיון דתנא צרות צרותיהן עד סוף העולם למה לי. ותירצו כיון דמצרור דרשי' הוה אמינא דתרתי הוא דאסירן דלצרור משמע תרתי שני רשי"ן ע"כ. הנה ביש מקומות אמרי' בגמ' לא זו אף זו קתני. ויש מקומות לא קאמר הכי ומדייק כמה דיוקי ע"י זה ולא משני כן. וכן זו ואצ"ל זו קאמר בכמה דוכתי. ובמשנה ב' גבי מתה בתו מדייק מפ"ב מ"ו ומסיק רבא זו ואצ"ל זו קתני. ונלע"ד לכלול כלל ושרש בדבר דשנין זו ואצ"ל זו הוא כדי ליקח דמיון לדין הראשון. ומתבאר טעם הדין הראשון יותר ע"י דין השני והוא כאלו קתני נעשה, כדמצינו הרבה פעמים בגמ' דכשהוא כך נעשה כאילו הוא כך. ויהיה א"כ דין השני עיקר הדין ודין הראשון מסתעף מן השני. וכן גבי לזא"ז הדין הב' מסתעף ע"י הראשון. וראוי א"כ לכלול כלל דכל מקום ששני הדינים שייכים א' לחבירו ומסתעף זה מזה בטעמו. אז אפ"ל לזא"ז וזו ואצ"ל זו. וה"נ ע"י צרותיהן מסתעף צרות צרותיהן: **מ"ב** שש עריות. עי' רע"ב ותוי"ט. לפי' הרמב"ם ק"ק למה דוקא הני שש הא בכל הט"ו אילו נשאו בעבירה נמי הדין כן. ולפירש"י ק"ק מה זה ענין לכאן שנקט חומרתן מה שנשואות לאחרים לכן נראה דשני הפירושים כלולים בדברי התנא. וה"ק דט"ו נשים דלעיל יש שפוטרות ויש שאינן פוטרות דהיינו אם נישאת בעבירה. אבל הנך מפני שהוכרחו להיות נשואות לאחרים ע"כ לא משכחת לה כלל שיהיו פוטרות. דממ"נ אי נישאת בעבירה אין קדושין תופסין. ואי נישאת לאחרים אין כאן צרת יבום:

פרק ב מ"א עי' תוי"ט ד"ה ר"ש אומר דלא זו אף זו קתני. זה מובן ג"כ ע"י האי כללא שכתבנו בפ' דלעיל. דעיקר הדין הנלמד מה"ת הוא דינא דרישא. ועי"ש אמרי' ג"כ דדינא דסיפא דעדיין יבומי הראשונים עליה, ומדויק בלישנא דגמ' דף י"ט ותרווייהו לרבנן איצטריך ולזא"ז קתני עי"ש. ומאי איצטריך הוא זה ולדברינו מובן: **מ"ג** איסור מצוה ואיסור קדושה, עי' תוי"ט ד"ה אלמנה לכה"ג. משום גזירה אטו ביאה שניה ואיתא תו בגמ' הדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי דאר"ל כל מקום ש' אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב כו' ס"ל אפשר בחליצה כו', מיתיבי ואם בעלו קנו תיובתא. והקשו תוס' תימא דרבא גופיה מותיב מהך ברייתא והשתא אתותב מיניה עכ"ל. ונלע"ד לתרץ דלכאורה מאי מותיב גמ' דילמא ע"כ לא קאמר ר"ל אלא היכא דעדיין מצי לקיים לבל יעבור הל"ת לעולם. אבל הכא דאפי' אמרי' לא קני מ"מ כבר עבר הל"ת והוי השתא כלא אפשר לקיים שניהם. ומוטב שיהיה קני כי היכי דלא יעבור למפרע אל"ת דהא השתא נמי דלא קני לא מצי תו למיהדר הל"ת. מיהו נ"ק דהא קי"ל כאביי דהכי קי"ל שינוי קונה דכל מילתא דא"ר לא תעביד אי עביד מהני דאי לא מהני אמאי לקי. א"כ אדרבה אי אמרי' קני ומהנין מעשיו הכי לקי. ואי לא קני לא עבר כלל אל"ת ולא לקי, וא"כ א"ש דרבא לשיטתו דס"ל אי עביד לא מהני, והא דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא. וא"כ אי לא קני אף דלא אהני מעשיו מ"מ עבר אמימרא דרחמנא ולקי. ומש"ה דיינינן ליה השתא כלא אפשר לקיים שניהם. וקני ולא עבר אל"ת למפרע. ומ"מ לדינא אין נפקותא בזה בין רבא לאביי: **מ"ד** איסור קדושה אלמנה לכה"ג. עי' תוי"ט שהניח בצ"ע למה יליף בגמ' מדכתיב קדושים יהיו לאלהיהם ולא מהאי קרא גופיה כי קדוש הוא לאלהיו. ונ"ל דהא בגמ' ע"ב איתא נמי אלמנה מן האירוסין נמי עשה ונ"מ היא דכתיב קדושים יהיו כו' ואהא ודאי לא קשה דלימא מכי קדוש הוא כו' דזה לא הוי רק נתינת טעם מפני שהוא קדוש ע"כ אני מזהיר אותו עשה. ולא מוכח נמי מזה דכי עובר לאו קדוש הוא. אבל מקדושים יהיו ואח"כ מזהירם. משמע דבזה איקרי קדוש מה שנזהרים בזה והוי שפיר איסור קדושה דבזה האיסור תליא קדושתו. וע"ע בגמ' ר"י מחליף ומה שאמרו רבא ואביי: **שם** גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ק"ל למה לא נקט תנא חללה וזונה לכה"ד האסור נמי בתורה, ולמה שייך דוקא הני. מיהו אחללה לא קשיא דבכלל גרושה היא. דכשהיתה גרושה ונשאה אחיו ממילא נעשית ג"כ חללה לגבי יבם. אבל זונה קשיא. וי"ל דתנא לא נקט אלא מה שיש בו רבותא. באלמנה לכה"ג ודאי רבותא דקפסיק ותני ל"ש נשואין ול"ש אירוסין כדאיתא בגמ', ובגרושה קמ"ל אע"ג דאיכא ב' לאוין כמש"ל דנעשה נמי חללה. וה"א דאין עשה דוחה ב' לאוי ואינו עולה ליבום כלל ולא לחליצה. וחלוצה נמי קמ"ל אע"ג דאיסור קיל הוא אפ"ה לא תתיבם משום גזירה ממזירי וכתיבי דל"ש דוקא משום קדושים יהיו כקושית דגמ'. אבל חללה היא בכלל גרושה וזונה נמי בכלל חומרא דגרושה דהתם ב' לאוי. וכן בזונה דשבא עליה אחיו נעשית ג"כ חללה ואין כאן צד קולא ומוכרח: **מ"ה** זוקק את אשת אחיו. כתב התוי"ט את אשתו הול"ל. ולענ"ד נראה דאדרבה דוקא קתני אשת אחיו דהיינו שמת הממזר והבכור מיבם את אשתו. וליבום דקתני היינו ליבום ממש לא לחליצה. והיינו דקמ"ל מתני' דאפי' יבום שרי. ומשנה דלעיל לא שמעי' רק דעולה לחליצה. וה"א דאתו הך לגזור גם בהך ליבום קמ"ל. והא דנקט בגמ' מיזקק נמי זקיק דמשמע שהממזר זוקק את אשת הבכור, היינו משום דקושיא ואיתא ה"נ קאי גם אבבא דלעיל: **שם** בן מכל מקום. עי' תוי"ט שתמה על הסמ"ע שפי' אין. דעליו לא משמע כן. וגם אין חילוק בין אין לאין רק בסמיכות עי"ש. והנה בקדושין דף ד' (הובא כאן ברש"י) איתא אין לה ולא עליה. והנראה בעיני כי ההפרש בין אין ולא. אין יאמר על הפעל כמו אין ראובן בביתו לא יאמר על הפועל לא אוכל. ע"כ לא יבא אין רק אצל סמיכות דאז הוי פועל יוצא על ראובן. א"כ מלת אין הוא בלא סמיכות שהוא מדבר על עצמית הדבר. והנה אין מאומה ואין כל, הם כמו אין שאינו קאי על דבר ידוע כמו אין ראובן רק קאי על הכלל. ולפי"ז אין ראובן אינו נכון לפי אמיתות הלשון. וראיה על לא דבר לא יאמר על אין דבר. כי לא דבר קאי על הפועל כלומר בלי דבר עשה זה. אך על כי אין דבר יתכן שזה קאי על הפעול. שמפני שאין דבר עשה הפועל כן. והנה ויצאה חנם אין כסף. זה הוא כאלו יאמר על אין דבר וזה לא יתכן בנזכר ע"כ דרשי' אין דקאי על הפועל דלאדון זה אין כסף כלל. דאל"כ הול"ל למימר בלא כסף. אך בלא קאי על הפועל שהיא האמה ומשמע אין לה כסף. והא קאמר אם לא יצדק לא ולא יצדק אין יאמר אן. שאן קאי על דבר ידוע ולא על הפועל. ומנ"ל דאן הוא כך. דכתיב מאן בלעם דהפועל בלעם ומאן קאי על הלוך שהוא דבר שלישי וא"ש דברי הסמ"ע. דבלא דבריו ודאי ק' הא כמה אין איכא בתורה אשר אין למדרש כן. ולפי דבריו כל אין שבמקרא הוא כמו אין רק הנקודה משתנה בסמיכות. וכן זרע לא לה קאי על הפועל דהיינו האשה. משמע דהזרע לא לה. אבל זרע יכול להיות יש כמו כי לא לו יהיה הזרע. ואין לה קאי על הפועל דהיינו זרע אין. וזה ודאי אף אם נאמר דהזרע מ"מ אינו בכלל. מ"מ הזרע בעצמותו יקרא זרע רק לא לה יקרא הזרע. ולא יצדק א"כ זרע אין לה. ואלא מאי הו"ל למיכתב הוי אומר אן לו. אע"כ אין כמו אין דהזרע מ"מ נמי אין. ומאי דקאמר עין עליו היינו שמלת אין יורה שמעיין עליו ודו"ק. אמן לך משל על פועל ופעול שכתבתי ראובן לא אכל את הלחם הרי ראובן פועל ולחם פעול. ולא קאי על ראובן. אין לחם עם ראובן אין קאי על לחם שהוא פעול: **שם** ומן הנכרית. עי' תוי"ט שתמה על הרמב"ם והרע"ב שפי' מדלא כתיב כי תסיר וזה רק לר' שמעון. ולכאורה אדקשיא ליה עליהם יקשה אברייתא דקאמר בגמ' ש"מ בן בתך כו' וקאמר בגמ' אלמא קסבר רבינא נכרי ועבד כו'. ומדקאמר אלמא קסבר רבינא משמע דרבינא סבר כר"ש והוא דלא כהלכתא. לכן נראה דודאי לר' יוסי בר"י נמי קשה למה כתיב כי יסיר ולא כי תסיר דהא ולד נכרית כמותה כבר מוכח. ע"כ בהא ס"ל גם לר"י בר"י דבשבעה אומות ילפי' מכי יסיר ובשאר אומות יליף מקרא אחרינא כדאיתא בגמ'. ואי לאו דגלי קרא בז' אומות לא הוי ידעי' למדרש בשאר אומות. א"כ הוי מוקמינן אידך קרא בז' אומות. ומש"ה בעי הכתוב לשנות לשונו לכתוב כי יסיר. דאף דלא דרשי' טעמא דקרא. מ"מ הו"ל למינקט כי תסיר. ור"ש דדריש טעמא דקרא ס"ל דעיקר קרא לרבות כל המסירין. ומדלא כתיב כי תסיר מוכח נמי דולדה כמותה. וא"כ מסורך הרמב"ם. ובעיקר דרש דכי יסיר (כמדומה) במשנתי מקשים דילמא קאי על אחיו. ובנך היינו בנו של ישראל ממש. וה"ק בתו של נכרי לא תקח לבנך כי יסיר כאב את בנך דהיינו בעל בתו מאחרי. ולק"מ דיותר מסיר אשה את בעלה מאיסור אב האשה ע"כ הנ"ל כי תסיר. וגדולה מזו כתב התוי"ט בשם ר"י דיותר מסירה אשה את בעלה מבעל את אשתו. אבל איש את בנו ודאי מסיר, ע"כ קאמר כי יסיר בעל בתך את בנו שהוא בנך וק"ל:

פרק ג מ"א לא"א בש"א יקיימו. עי' תוי"ט שתמה על הרמב"ם. דפסק כר' יוחנן דלראשונה חזרה והותרה. ואפ"ה פסיק אם כנסו מוציאין כת"ק הא אי נשא לראשונה אחר שכנסת שניה הו"ל הותרה ונאסרה וחזרה והותרה עי"ש. ונלע"ד דהתוס' כתבו דהא דפליג אר' יוחנן למה לא פריך אדרב ותירצו משום דס"ל חליצה פסולה (היינו שאינה עולה ליבום) צריכין כל האחין לחלוץ לה. הלכך א"א שייבם הב' שהרי צריך לחלוץ לה. והרמב"ן פסק להדיא כרב בהא דחליצה פסולה (עי' רא"ש). וא"כ לא משכחת לה חזרה להתירה הראשון אלא כשמתה השניה. אבל אי חלץ לשניה לא מהני. דהא צריך גם אידך לחלוץ לה והויא כראשונה אחות חלוצתו. וממילא נ"ק כלל קושית ריב"א מתני' דמיירי בחיים. ומש"ה א"ש דאי כנסו מוציאין דאפי' כנס בעל השניה תחלה. מ"מ הא הויא בעולה פסולה דהשניה אין לה היתר כלל. והרמב"ם כתב להדיא הובא בשו"ע ק"ע סי"ע שאין זיקת היבם מסתלק בבעילה פסולה. וכיון שכן הרי לא תוכל תו להפטר בפטור מעוטה וממילא זקוקה עדיין גם לאח בעל הראשונה ע"כ לא הותרה הראשונה. ומתורץ א"כ הרי"ף כפי שהבינו רמב"ן דפסק כרב וכר"י. אבל הרמב"ם עדיין תמוה שהוא כתב להדיא גם בחלץ לשניה הותרה הראשונה ליבם. וגם הטור כתב שהוא פוסק כשמואל וא"כ עדיין קשה. ונלע"ד לתרץ על הרמב"ם דלפי מה שפסק (הובא בב"י סי' ק"ע בסופו) דחליצה פסולה מהני לעצמה אבל לא לצרתה. אבל בעילה פסולה אף לעצמה לא מהני. וא"כ א"ש דדוקא כשחלץ לשניה דניתרת זיקתה של שניה לגמרי דהרי לעצמה מהני ונעקר זיקתה של ראשונה וכיון שהותרה הותרה. אבל כשכנס השניה עדיין לא פקע זיקתה שהרי בעילה פסולה לא מהני לעצמה וממילא גם הראשונה לא הותרה מחמת זיקת השניה. ואף אם אנו נפסוק להם שהשני יוציא ויחלוץ והראשון ייבם א"כ תהא מותרת הראשונה. ז"א דאין אנו רשאין לפסוק דשמא קדים בעל הראשונה ויחלוץ ויוציא ואתי ליבומי אידך. דסברי מה איכפת בין זו לזו כדפירש"י ד"ה וליתא ליה גזירה ע"ש. מתני' דקתני ולא מתיבמות דמשמע ליכא דין יבום כלל כדאיתא בגמ'. ומש"ה הוצרך ר"י לומר אחיות איני יודע מי שנאה. אבל להרמב"ם נכון. אבל הרי"ף שהביא המשנה כצורתה צ"ל הכי. וצ"ל כתירוץ א' לפי הרמב"ן. אמנם להרא"ש עדיין נשאר בקושיא שהביא ג"כ המשנה כצורתה וס"ל כשמואל דא"צ לחזור: **מ"ו** מת הנשוי נכרית. עי' תוי"ט בשם התוס' דהכא לא קאמר גמ' זו ואצ"ל זו קתני משום דמשנה שלימה שאינה צריכה היא עי"ש. ולפום האי כללא דכייליתי בפ"א מ"א. א"כ בלאו הכי א"ש דהא אין לב' הבבות שום שייכות זו בזו בסברא ובטעמא ועי' בסמוך: **מ"ז** גירש א' מבעלי אחיות. בגמ' דף י"ג דייקי' טעמא דגירש וא"ה כנס כו'. ומשני רבא זו ואצ"ל זו קתני עי"ש. לפי הכלל שבפ"א והזכרתיו במשנה דלעיל הכי מפרשינן הכא דהא יש פלוגתא אי מיתה מפלת או נשואין מפלת. דאי מיתה מפלת א"כ מה שהיו צרות יחד קודם גירושין לא נפקא מינה דלא היה אז שום זיקה. ובנשואין מפילין מהני מה שהיו צרות אז דכבר היא הזקוקה משעת נשואין. ועתה א"ש דברי רבא וה"ק אף שהיו צרות יחד קודם גירושין אפ"ה דומה ממש לדינא דמתני' דהיכא יחד שלא היו צרות. והיינו משום דמיתה מפלת לא הוו צרות בשעת זיקה:

פרק ד מ"ג וב"ה אומרים נכסין בחזקתן עי' תוי"ט. לא יכולתי להבין מי דחקם לרש"י והתוס' והרמב"ם לפרש דקאי אנכסי צאן ברזל. ועי"כ קשה קושית התוס' א"כ. ולפי' תוס' קשה נמי למה לא פריך ותני. וגם עוד קשה כדאיתא בהאשה שנפלו. למה לא פירשו דכלל והדר פרט קתני כדי להבין טעם הדבר. וע"כ אמר נכסים כולם בחזקתן והדר מפרש דמש"ה כתובה בחזקת בעל וכ"ש בחזקת יורשי אב. אבל מלאן ברזל לא מפרש בפ"ע משום דל"פ בהא ב"ש וב"ה. והכי משמע נמי בגמ' דקאמר ה"ק מתה מה יעשה בכתובתה ונכסים הנכנסים כו' ובנכסי צ"ב כו'. ומדמסיים ואזיל דברי ב"ש לומר דרק בהא פליגי, משמע דנכסים בחזקתן שבמשנה כולל פלוגתא דב"ה וב"ש ונ"ל דהיינו נ"מ. וי"ל דאפי' אנו מפרשים הכי דכלל והדר פרט קאמר מ"מ בכמה דוכתי גם בכה"ג פרכי' לאתויי מאי. ע"כ מפרשי' לאתויי צאן ברזל אתי. ומה שהקשו תוס' על פירש"י (וכן פי' הרמב"ם) דא"כ ב"ש מוקי נכסי צ"ב ספי בחזקת יורשי אשה מנכסי מלוג וזה אינו עי"ש. אפשר לתרץ

דר"ש גם בנ"ב קאמרי יחלוקו. והא דנקטי נכסי מלוג לרבותא נקטי דהא עיקר רבותא דר"ש דיורשי הבעל נוטלים בחלק יורשי אב. וא"כ כ"ש הוא דבנ"ב נוטלים חלק מיורשי אב. והא פליג ב"ה וכולל דתמיד בהר מוקה אזלי'. ולולי דמסתפינא הייתי מפרש פי' מרווח לענ"ד דלא תקשי קושית התוס' למה לא עריב להו. די"ל דמשום דלא דמי לא לכתובה ולא לנ"מ בדינם דמסתברא דקרקע נ"ב דכל היכא דאיתא ברשותא דמרא קיימא הוי הנכסים בחזקת יורשי אשה ומטלטלין נ"ב כיון דהבעל חייב באחריותן הויין ברשותו (ודוקא בקרקע מחלקין כסברת התוס' בין הכא להאי דנ"ב). וזה נכלל בלשון נכסים בחזקתן דהיינו קרקע כדינה ומטלטלין כדינה. ועי' בשו"ע סי' צ' סי"ג וסי"ד דבעל שמכר נ"ב קרקע לא מהני מטלטלי מהני: מ"ד הרי היא כאשתו לכל דבר כו'. עי' תוי"ט מ"ש בשם התוס' והר"ן. לכאורה מאי מקשו הא מרויח היבם כל עיקר כתובתה דאי לאו דמן השמים הקנו לו הוי כתובה ראשונה כנ"ב שהכניסה משלה. וא"כ צריך לכתוב לה כתובה דאורייתא. ועכשיו שהקנו לו א"צ רק כשאין נכסים מראשון. וי"ל דק"ל דהלשון אינו מדוקדק דהו"ל ובלבד שאין לה כתובה ממנו. ולמאי קאמר על נכסי. ע"כ דהא נמי איכא נפקותא במאי שעל נכסי הראשון. מיהו י"ל בהא דמש"ה נקיט על נכסי כו' כדי לאשמעי' דאם אין נכסים לראשון תקנו לה רבנן כתובה מדאורייתא משני. וכתירוץ זה מתמה מלשון רש"י בכתובות ד"ה אשה כו' אין עליו לכתוב לה שטר נשואין עכ"ל. ר"ל שטר נשואין מלבד כתובה מנכסי הראשון. אבל כאן ביבמות פירש"י ולא שיעבד נכסיו לכתובה ויכול לגרשה בכל שעה שירצה עכ"ל. לכאורה ע"כ כוונתו כמ"ש התוס' דנ"מ באישתדף ומשום דאיבעיא הוא בכתובות ע"כ פי' רש"י שם פי' אחר כנ"ל. ויש לי מקום עיון על דברי התוס' ד"ה אשה שכתבו דלמאי דבעי למימר דאי אישתדיף בני חרי לא טרפה ממשעבדי קשה עכ"ל. נראה דפשיטא להו דאי הוי כאשתו כדוניא נכסים משועבדים דראשון כבני חרי לגבי נכסי שני. ולפיכך אינה טורפת ממשעבדי דשני דיכולין לומר הנחנו לך מקום לגבות ממשעבדי דראשון. ולא ידעתי מנ"ל זה דאיפכא מסתברא דבשעה שנשתעבדו נכסי שני הופקעו משעבדי דראשון. דהרי אילו היו נכסי דראשון שדיין ב"ח. א"כ ודאי מסתברא דכשנשתעבדו נכסי דשני דשאי ליקח ב"ח דראשון דיכול לוקח לומר הנחתי לך מ"ל מנכסי דשני דהכי לא עדיף נכסי דשני כיון דהיא כאשתו גמורה ושעבודה על נכסיו. וא"ל דגרע משום דקנו כבר דבשעה שקנו שלא כדין קנו. ז"א דא"כ בכל בע"ח אם בשעה שקנו לקוחות הראשונים לא היה בע"ח וא"כ קנה ומכר. וכי נימא דגובה מראשון מפני דשלא כדין קנה אז זה ודאי אינו. ועוד דהא התוס' ב"ק ח' כתבו גבי רבה מזה גובה דנגד משעבדי לא בעיך לומר הנחתי לך מקום לגבות וא"כ עכ"פ יהא הדין גם כאן שגובה מאיזה שתרצה. והר"ן שכתב ג"כ תירוץ זה דאישתדף באמת לא קשיא ליה מו מהך איבעיא. והיינו מסברת הנ"ל. ועוד קשה הא אי הוא משועבד ג"כ לכתובתה. א"כ לא יגרע משותפין שחייבים יחד לא' דגובה מזה מחצה ומזה מחצה. אבל אי אמרי' אשה הקנו לו. נראה ה"ז דומה למי שנשא אשה שגירש דאמרי' ע"ת כתובה ראשונה אינו שותף. ועוד אי לא הוי אמרי אשה הקנו לו. וה"נ יבם במקום אחיו קאי ואין חילוק בין נכסים ראשונים לשניים וצל"ע:

פרק ח מ"ג אמרו לו אם הלכה נקבל כו'. עי' פי' הרע"ב ותוי"ע. וגם' בהר אברהם תמה עליהם וז"ל ואם נדין יש תשובה מבואר בגמ' דעניות יוכיחו כו'. והרע"ב כתב תשובה מלבו כו' א"כ משמע דר"ש לא ס"ל טעמא דכל כבודה. ותמיהני א"כ הדרא קושיא לדוכתא עמון ומואב גופיה מנ"ל דנקבות מותרים אם לא מקרא דכל כבודה. ופירושו הסיעו לבעל תוי"ע שכתב וז"ל לא כי פי' אין לכם תשובה כו'. א"כ צ"ל ר"ש דיליף ק"ו לא ס"ל טעמא דכבודה א"כ הדרא קושיא כו' צ"ל להרב למשכן נפשיה למוצא תשובה מלבו מה שלא נזכר בגמ' כו' עכ"ל הב"א. ונלענ"ד ליישב דז"ל הרמב"ם בפי' המשניות התשובה שאפשר להם להשיב בה לר"ש שיאמרו לו מה לעמון ומואב שכן נתפרש כו' האמר במצרי שלא תלה ריחוקם בג' דורות בדבר בעולם ואין הל' כר"ש עכ"ל. הנה גם על הרמב"ם תמיהת הב"א הנ"ל. ועוד ק"ל למה פסיק דלא כר"ש הא הם אמ"ל אם הלכה נקבל. והוא השיב להם אף אי יש תשובה הלכה אני אומר. וא"כ כבר הבטיחוהו לקבל את דבריו אם הלכה היא ולמה לא פסקינן כוותיה. והנה די"ל בזה דמש"ה פסיק דלא כר"ש משום דהתם גמ' פריך דף ע"ו וא"ל דהא מצרית ראשונה היא מ"מ אגמ' גופא קשיא למה לא נפסוק כר"ש מטעם הנ"ל. ונ"ל דבגמ' איתא מנה"מ אר"י כו' כתנאי עמוני ולא עמונית דברי ר' יהודה רש"א על דבר אשר לא קדמו אתכם כו' ופירש"י כתנאי דאיכא דנפקא ליה מעמוני ואיכא דנפקא ליה מעל דבר עכ"ל. וקשה דר"י קאמר הדרשה כר"ש וקא מפרש שאני הכא דמפרש טעמא כו' דהיינו כר"י דנקבות אסירי וא"כ דבריו דלא כמאן. ובתוס' ד"ה כתנאי הקשו וא"ת לר"י תיקשי ליה מצרי ולא מצרית. ועל תירוצם נמי קשה למה לא קאמר ר"י כר"י דקי"ל כוותיה. לכן הנלענ"ד דלכאורה מאי נ"מ בין ר"י ור"ש אי דרשי' מעמוני או מעל דבר. כיון דבעיקר הדין ע"כ אין נפקותא בדבר דהכי ר' יוחנן דורש כר"ש ופוסק כר"י, ונראה דר"ש לשיטתו אזיל דדריש טעמא דקרא וא"כ לא בעי' על דבר דממילא דרשי' טעמא דקרא. ע"כ מוכח מעל דבר דבעי למעוטי נשים דאין דרכם לקדם וא"כ עמוני ולא עמונית מיותר. ע"כ אם אינו ענין לכאן תנהו ענין דאתי קרא כדי דנילוף מהכא למצרית. הו י"ל דר"ש לא דריש כלל עמוני ולא עמונית רק כיון דעל דבר לדרשא קאתי. א"כ ילפי בק"ו למצרית. ור"י ס"ל דלא דרשי' טעמא דקרא א"כ לא מוכח מעל דבר רק מעמוני. וכיון דהקרא מגלה לן טעמא ממילא לא נוכל למילף למקום אחר. ור"ש סבר דהא דכתב טעמא לדרשא אתי דלא הוי צריך הקרא לכתוב טעם. דממילא הוי דרשי' הטעם שהיו יודעים אז שלא קדמו בלחם ובמים והוי ידעינן דנשים אין דרכם לכך. א"ו גם לנשים היה אסור. והוצרך הקרא למיכתב דרשה להתירם וממילא נוכל למילף ק"ו למצרית, וזהו שכתב הרמב"ם שאפשר להם להשיב כלומר לפי שיטתם דלא דרשי' טעמא דקרא ודאי היו יכולים להשיב דזיל בתר טעמא. והא דלא השיבו כן מפני שרצו להשיב לר"ש לפי שיטתו דדרשי' טעמא דקרא ע"כ הוצרך ר"י לומר עניות יוכיחו, אבל לפי שיטתם ודאי לא צריכן רק מאי דשייך טעמא דקרא משא"כ במצרית. וא"כ לא קשה קושית תוס' ד"ה כתנאי דמקשה לר"י מצרית די"ל בזה ודאי גם ר"י ס"ל כר' יוחנן דשאני הכא דמפרש טעמא וכן הן כדברי הרמב"ם הנ"ל ודברי הר"ב ותוי"ע למסקנא והוא ברור לענ"ד בעה"י. ועתה מתורץ נמי קושיא הנ"ל דר' יוחנן נקט קרא דר"ש ופוסק הדין כר"י (דהא ר"י מתני' קבעי לפרש ובמתני' קא שקיל וטרי אליבא דר"ש דדרשי' טעמא דקרא. ולפיכך דריש מעל דבר), דלפי הנ"ל הוי רק ר"י כר' יסודי ולפי הנ"ל אתי נמי שפיר דפסקי' כרבנן אף דאמרו לו אם הלכה נקבל. די"ל דה"פ אם הלכה בלבד אתה אומר אז נקבל. אבל השתא שאתה אומר הלכה עם קושיא א"כ ע"כ רבותיך שאמרו לך ס"ל דדרשי' טעמא דקרא והוי דברי יחיד. או י"ל ע"כ רבותיך דלא כראב"י ודו"ק. ומתורץ ג"כ קושית תוס' ד"ה שכן. ותימא דאליבא דר"י קיימינן כו'. ולפי הנ"ל לא קיימא ר"י לשיטתו רק לשיטת ר"ש וס"ל כדף כ"ג דאינו מתוך:

פרק ט מ"ג ולא פירות. עי' תוי"ע בשם התוס' שהקשו על פירש"י ורע"ב פירות שאכל דא"כ נכלל בולא בלאות, ולענ"ד יש ליישב פירש"י ורע"ב. הנה על רש"י ודאי לא קשה שהוא פי' על ולא בלאות שתקים מן בגדים שהכניסה לו כו' ע"ש. וזהו ודאי אילו נפל לה פירות בירושה ואכלן הבעל שחייב לשלם לה. שהרי הדין ימכור פירות ויקנה קרקע, ואין לו רשות כלל בהנך פירות. ולא קנסוה חכמים אלא מה שאכל אז כדינא. דהיינו שהכניסה לו הבלאות שיהא הוא משתמש עמהן והוא לא היה מכלה אותן רק שמשתמש בהן ומעצמן בלו והרי אם פחתו פחתו לה. אבל בפירות שאכלן ממש והרי הוא מכלה אותן אינו מוכח זה מבלאות וזהו שפי' הרע"ב על בלאות שנשתמש בהן:

פרק יא מ"ה אין סופגין. עי' תוי"ע בשם התוס' תימא לר"י דאמאי לא קתני גבי ואין מטמאין למתים דרישא ואי משום דתנן בסיפא לא הש לבנותו. הא קתני ואין מטמאין נמי בסיפא ע"כ. ולענ"ד נ' דיש עוד לדקדק למה לא קתני תיכף בסיפא על נשים ראויות לכהונה. דהם נשא שאינן ראויות אין סופגין. לכן נראה דמש"ה נסב ונקט עד הכא כדי לאשמעי' עוד דיוקא דהיינו במאי דסמיך דין זה דאין סופגין להאי דקתני מדין תרומה ילא לנו רבותא דאפי' עשה שני דברים שאסורים דמ"מ חייב מלקות, כגון אכל טבל וגם נטמא למת. דאי כהן הוא ופטור על הטבל א"כ לוקה אטומאה והוי כהתראת ודאי אפ"ה פטור. ואפי' עשה שניהן בבת אחת מ"מ לא חל ההתראה על א' מן הלאוין בבירור. אבל בס' בן ט' וספק בן ז' דבקלב בב"א חייב כדאיתא דף ק"א. התם הוי התראה ודאית על להו אחד ועי' תהרע"א: מ"ז עולה במשמרו של זה. עי' תוי"ע שמפרש דלא כרש"י ותוס'. ומתרץ תמיהת התוס' דמה"כי תיתי יהא עולה בעל כרחם. ולענ"ד דרש"י ותוס' לא נעלם להם דבר זה. דאל"כ מה פריך אדקתני עולה בעל כרחו משמע אי תני בעל כרחם א"ש והא אבעל כרחם נמי קשה כקושית התוי"ע ואמאי אין מדיחין אותו מעביית מצותם. וגם קאמר הא בעינא דיעבד מצוה משמע דהא לא קשה ליה להש"ס. ומש"ה מקשי תוס' שפיר כיון דרק מלשון עולה קדייקת איתא בעל כרחם. וגם רש"י מפרש במתני' משום דמוכח כנ"ל דגם בעל כרחם הוא עולה. ומעתה נראה דזה ידע, גם המקשן דהוא יכול לעבוד בעל כרחם כדי שלא יאמרו עליו פסול הוא. אבל אם הוא אינו חס על כבודו למה יכפוהו הם הא מבני מפני פגם משפחה. ומ"ש התוס' וקצת תימא נראה משום דבאמת אין זה קושיא כ"כ דאי הוי תני עולה הוי נמי שמעי' דבעל כרחם דהוו מפרשים עולה בשני המשמרות אינו חולק כמ"ש רש"י. וא"כ מדלא קתני אינו עולה והוי ידעינן במכש"כ שאינו חולק. אע"כ הוי ידעינן שעולה בעל כרחם והו"ל למיתני עלה:

פרק יב מ"א שיש לו עקב כשר. עי' תוי"ע מה שמקשה על פירש"י ולא ידעתי למה לא מתמעט לפירש"י מה שמרבה לפירוש האחר דהיינו בית שולא ולא אחור שעל העקב כשר רק דיעבד: מ"ג אבל לא קראה חליצתה כשרה. הקשו התוס' הא גם תסתה בקול פסקי' דעקימת שפתיו הוי מעשה ע"ש. ובתבורה נאמר לתרץ בזה דהתם נעשה מעשה ע"י דבור שהולכת הבהמה. אבל הכא לא נעשה מעשה ע"י הדבור וכו':

פרק יג מ"ד זה הכלל. משמע מרש"י טעם הדבר דכשממאנת א"כ איגלאי מלתא דעדיין מעשה קטנות בה. וכ"ל דזה הכלל לאתויי מיאון דחבריה דלא כתנא ששנה מתני' דלקמן. מיהו זה כבר מוכח מדיוקא דרישא ועדיין קשה זה הכלל לאתויי מאי. והרע"ב פי' אפי' הרבה פעמים גירש והחזיר ומיאנה בו. אך נכונים דבריו למ"ד תברא. אבל לעולא דקאמר כגון שגלגה בגיטין א"כ קשה לאתויי מאי. ולמאי שהבאתי לעיל טעם הדבר כמ"ש רש"י דאיגלאי דקטנה היא. א"כ י"ל דלאתויי אתי אפי' היכא שמלמדין אותה למאן דבזה יש סברא לומר איגלאי מעשה קטנות בה. אפ"ה מבטל מיאון כמאון שלו. ומותר בקרובותיה ולא פסלה מכהונה. וע"כ כן הדין דכשמלמדין עוקרין הנשואין דאל"כ למה מלמדין: מ"ח או חליצתה. פי' הרע"ב וכן רש"י לכשתגדיל. וז"ל הבאר אברהם וכתבו התוס' דמוכרח לזה מדתנן פי"ב קטנה שחלצה חליצתה פסולה. ולכאורה אין ראיה משם דהתם בקטנה שהיא נשואה גמורה מה"ת. ותדע דעלה דהאי מתני' אמרי' איש כתיב בפרשה כו' והכתוב לא איירי בנשואה דרבנן. אבל הכא ביתומה דנשואה מדרבנן הגי בחליצה קטנותה כמו קידושיה שהיו בקטנותה. כדאמרי' כאם שכונס ברמיזה כו'. ועתה שאני חליצה דגזרינן כו' עכ"ד הב"א. הנה דבריו נכונים לפי המסקנא. אבל דברי רש"י ותוס' ג"כ נכונים לפי הס"ד דפריך והרבא בת חליצה היא ומסיק רבא דכאן בחרשת מעיקרא דכי היכי דעייל הכי נפיק וזה ממש כסברת הב"א. אבל הס"ד דלא סבר כרבא. וגם רב מחני דלא כרבא. א"כ לדידהו קשה אדקשיא להו מחרשת תיקשי להו מקטנה. וכן לשון התוס' וא"ת תיקשי נמי מקטנה הכי דלס"ד קשה להו: מי"א רא"א מלמדין את הקטנה שתמאן. עי' תוי"ע בשם הרמב"ן דהכא דעכ"פ מנא לא מיחרשא. וקשה לי דאמרי' לעיל צריך להתרחק מן המיאונין ומשני מצוה שאני. ולדעת הרמב"ן ז"ל דאפי' בלא מצוה הא הכא נמי לא מיחרשא. דכי לא תמאן הרי אנו כופין אותו לחלוץ הגדולה להתירה לשוק והא אשתו אסורה עליו משום אחות חלוצה. וא"ל דבלא מיאון הוי אמרי' כר"ג שתמתין עד שתגדיל ותלא הלזו משום אחות אשה. ז"א דר"א ע"כ ס"ל יש זיקה כדמוכח דף י"ז דלמ"ד אין זיקה מותר לבעל מצות יבמין. וי"ל למאי שכתבתי לעיל בשם רש"י במשנה ד' דטעמא דמיאון מותרת לחזור לו משניסת לאחר דגלי בזה דלא היו קדושין מעיקרא שעדיין מעשה קטנות בה. א"כ י"ל דאי לאו דמצוה שאני הוי אמרי' שמא לכי גדלה מיחרטא אמיאון ותאמר יודע אני בעצמי שיותר היה נוח לי להתקיים אבל זה שהיה וגמלא נודע שהמיאון לא היה עיקר עוקר הנשואין. כיון דלא בלשון עוב מיאנה והוה כאילו עכבה מפלו דהוי כאשתו גמורה ונמצא שעבה איסור

במה שיבם הגדולה, ע"ז קאמר מצוה שאני. דמשום מצות יבום אין אנו חוששין לזה שתתחרט במה שעשו חכמים עבור מצוה. אבל בסיפא אף אי גדלה ומיחרטא. לא נוכל לומר דגלי מילתא דהקידושין כאנוסים הוי קידושין מעליא, ז"א דהקידושין לא היו עם זה היבם רק עם המת. ואין כאן גילוי דעת שהקידושין לבעלה הוי מעליא. דשמא אילו מיאנה בבעל לא הוי מיחרטא. וכיון שאין גילוי דעת בקידושי בעלה. ממילא גם ביבם שבא מכחו אין בזה גילוי במה שנוח לה בו ע"כ לא בעינא מצוה ודו"ק: **מ"ב** כופין אותו שיחלוץ לה. עי' רע"ב ותוי"ט. וז"ל הבאר אברהם כתב הרע"ב לזיקתו נפסלה עליו. משמע דס"ל לרע"ב כרש"י שבעל טוען שנתן לה גט קודם בעילה. מדכתב כיון שנתן גט לזיקתו נפסלה עליו. דאי הוי גט לאחר בעילה לא נפסלה ומותרת לחזור לו. וכ"כ הרי"ף והרא"ש דאיירי בגט קודם בעילה. וכתב הנ"י והביאו בתוי"ט וז"ל וא"ת לדבריו כו'. והקשה מהר"ש דהא מקנינן בגט, קודם בעילה ונאסרה עליו לעולם ע"כ (לא מצאתי כן במהרש"א). הנה לא אבין מה הכריח להרי"ף והרא"ש לפרש כן וממילא לא מוכרח מהר"ב כהרי"ף. וגם לא קשה קושית מהר"ש על נ"י. דהרי יש לפרש כפשוטה דמאי דקתני במתני' תוך ל' ולאחר ל' ה"פ אם באו לפנינו עם הגט שנכתב עכשיו תוך ל'. והוא טוען בעלתי ואח"כ נתתי לה הגט. ונמצא מותרת לחזור לו. והיא טוענת לא נבעלתי ונמצא שזה הגט לזיקה הוי ואני אסורה לחזור אליו. ונמצא שמה שכתב הר"ב כיון שנתן גט לזיקתה נפסלה לו. יש לפרש שלפי טענתה הוי גט לזיקתו. אבל הוא טוען באמת בעלתי קודם הגט והוי גט לביאתו. ומ"מ נפסלה לו מטענתה שהיא שויה נפשה חתיכה דאיסורא מלחזור אליו, מיהו הרי"ף והרא"ש שפיר הכריחו לפרש דאמר נתתי גט קודם בעילה משום הברייתא דקתני צריכה גט וחליצה. ומדצריך עתה גט ע"כ טוען בעלתי אחר גט. אבל במתני' ודאי נוכל לפרש כפשטא כנ"ל. ונמצא בדקדוק כתב התוי"ט דברי הנ"י על דברי הרע"ב, והב"א כתב עליו וז"ל שלא בדקדוק כתב כן דלשיטתם נ"ק קושית נ"י עכ"ל. ולמ"ש א"ש כנ"ל, ואין כאן שום תלונה על התוי"ט. גם במ"ש אח"כ כבר כתב הס"ת דהגט הזה נתן עכשיו כו'. וכתב הב"א ע"ז עירוב פירושים הוא דכבר הוכחתי דהרי"ף ורא"ש ורע"ב מוקי למתני' בגט קודם בעילה כו' עכ"ל. ולמאי שכתבתי אין כאן עירוב פי' דמתני' ודאי מפרשי' כפשטא. ואין הכרע מפורש ברע"ב אי כר' אמי ואי כר' אשי. ואח"כ כתב התוי"ט דמ"מ תמה שהאריך הר"ב לכתוב לזיקתו משמע שבא להשמיענו דבברייתא הפי' כר' אשי. וכ"ת לענין דין המוזכר בברייתא, ומה שתמה התוי"ט על הרמב"ם דלא פסיק כר' אשי. נלע"ד דהוכיח לו הרמב"ם דר"א ור"א לא פליגי לדינא רק בפירושא דברייתא, דלכאורה יש סתירה בברייתא מתחלה תני כופין שיחלוץ משמע בדי בזה. ובסיפא קתני צריכה גט וחליצה והו"ל למיתני לעיל כן ובבא זו מיותרת לגמרי. ועוד דזה אין סברא כלל דניתא לא מוקים אנפשיה כשיש איסורא. לכן י"ל דגם ר' אשי ס"ל לדינא דמוקים אנפשיה כשיש איסור. ומשום דקשה ליה לר' אשי סתירה הנ"ל מפרש הכי דרישא וסיפא לאו בשוין איירי דרישא איירי שאמר בעלתי קודם שנתתי לך גט זה ונמצא הוי גט לביאתו והיא אומרת לא כי והוא גט לזיקתו. לפיכך אם באו לפנינו תוך ל' היא נאמנת לאחר ל' הוא נאמן ומ"מ די בחליצה. היא אומרת נבעלתי קודם הגט והוא אומר לא בעלתי כלל הרי זו יוצאה בזה הגט שיש לה כבר דאמרי' ודאי בעיל לאחר ל'. ועלה קאמר אם בזה הנזכר שהיא אמרה נבעלתי קודם זה הגט והוא אומר לא בעלתי קודם זה הגט או הוא אומר בעלתי אחר זה הגט והיא אומרת לא נבעלתי אחר זה הגט. בזה אם הוא לאחר ל' לא אמרי' מוקים אנפשיה דכיון דלדברי שניהם כבר נבעלה קודם הגט א"כ לא מיבזז בזיז מינה ודמיא לארוסתו או לאשתו כדמליגו גבי גט ישן דלא מוקים אנפשיה משום איסורא. ולכתחילה חייבי' אפי' בליגה אחת:

פרק טו מ"ה עי' תוי"ט שמביא בשם הרמב"ם. ולכאורה הוא נגד הירושלמי. וי"ל דהרמב"ם פסיק כלישנא בתרא אליבא דר' נחמיה. והירושלמי קאי ללישנא קמא ודו"ק: **מ"ז** מנין כתובה ביניהם. עי' תוי"ט דרש"י והרע"ב פי' בדוכתא אחריתא דקסבר ארוסה יש לה כתובה והו"ל לפרש גם כאן. וגם בגמ' הו"מ למיפרך מתני' דהכא ע"ש. ולענ"ד יש לומר דהכא כ"ע מודו דיש לה כתובה דעד כאן לא מחלקינן בין נשואה לארוסה אלא דבנכנסה מחמת חיבת ביאה גמר ומקני לה כתובה אף שאין כותב לה וא"כ הכא דמוקמינן שקידש בביאה הוי דינה כנשואה. אבל דעת הרמב"ם אינו כן. ומה שתמה התוי"ט על הטור י"ל דנקיט כלשון הרמב"ם כדי להעמיד מתני' אף בדכתב לה כתובה ואפ"ה לא ידעינן איזה הוא דמיירי שנאבדה הכתובה:

פרק טז מ"א לא תנשא. עי' תוי"ט ועי' ספר באר אברהם וז"ל וכתב הרא"ש אע"ג דסתם מתני' כר"מ לא קי"ל כר"מ וקשה דהטור פסק כהאי מתני' כו'. ולכאורה משמע הא דכתב הרא"ש לא קי"ל כר"מ היינו במאי דחייש למיעוט כו'. וכ"כ נ"י כיון דמסקי' דהוי כפלגא ופלגא תו א"צ לאוקמי כר"מ. אך קשה למה כתב הרא"ש אע"ג דמתני' כר"מ כיון דבמסקנא אתיא ככ"ע כו' וצ"ע עכ"ל. ונלענ"ד לפרש הסוגיא הנה רש"י פי' להדיא דלמסקנא כר"מ וכ"כ התוס' ד"ה והזקה לא עדיף עי"ש. וטעמם דאי כסברת הנ"י לא הוה שתיק רבא מלומר לעולם כרבנן. וא"ל דא"כ אמאי קאמר רבה בר אבוה סיפא דאיסור לאו לא חששו והא ר"מ באיסור לאו נמי חייש למיעוט. ז"א דכבר כתב רש"י מזה ד"ה לא חששו שמא נתעברה מתחלה ואוקמה אחזקה עכ"ל, פי' לפירושו. דרבה נ"א ס"ל דלר' מאיר עדיף חזקה עם המיעוט. מרובא. ומשום הכי בסיפא אינה הוספת דמוקמי' להחזות אחזקת אינה מעוברת והוי חזקה להתיר. וברייתא אע"ג דאיכא נמי חזקה ליבום בהדי מיעוטא. וחזקה לר' מאיר ודאי עדיף מרובא דהא ארובא פליג ר' מאיר ואחזקה לא פליג. כדמליגו בכמה דוכתי דאזיל ר"מ בתר חזקה אפי' נקולא אפ"ה כיון דאיסור כרת הוא מחמרינן ולא אזלינן בתר חזקה שכנגד רוב. ומש"ה אינו מובן לי מ"ש התוס' ד"ה והזקה לא עדיף לא הוי צריך דלא עדיף דאפי' עדיף מרוב נשים מתעברות כו' עי"ש. ולפי הנ"ל אתי שפיר דרב"א סובר דאזלי' בתר חזקה אפי' נגד הרוב. הכא קאמר רבא חזקה לא עדיף כ"כ מרובא שיהא מסני במקום רוב וא"כ מאי קשיא להו. וקרוב אלי שיש ט"ס וצ"ל דאפי' עדיף הרוב נשים וכו' וכוונתם דלא צריך דחזקה ורובא שוין הן. ומסיים ואייתי מיעוטא דמפלת כו' והא אפי' לא אמרי' סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא. רק האי רוב במקומו אפ"ה חייש ר"מ ובסיפא לא חייש משום דהוי מיעוטא דמיעוטא. או י"ל לגי' הישנה. דלכאורה לר"מ אי חזקה שוה עם רוב א"כ הו"ל פלגא ופלגא בלא מיעוט דמפלת. א"כ נימא סמוך מיעוטא דמפלת לפלגא מתעברות והו"ל רובא ליבום. מש"ה קאמר גמ' דחזקה שבהדי מיעוט נמי לא עדיף מרובא דמתעברות. ואין זה דומה להאי דלעיל. דהרוב מתעברות נמי במקומו עומד ואפ"ה איכא רוב שאינן זכרים. משא"כ הכא אי אזלינן בתר הרוב ע"י הסמוך הדחה הרוב הראשון לגמרי. וזה הוא האמת. אך לא צריך לזה דאפי' מקרי זה רוב ליבום הא ר"מ חייש למיעוט. ולפ"ז מאי דקאמר ואייתי מיעוטא דמפלת כו' ה"פ אפי' אייתי מיעוטא לחזקה. אפ"ה הו"ל פלגא ולא עדיף מחזקה (וסברא הנ"ל מוכח נמי דלעיל נקיט סמוך מיעוטא דמפילות כו' ולמה לא נקיט סמוך מיעוטא דאין מתעברות. והיינו כנ"ל כיון דלא תוכל לדחות בזה אם הרוב הראשון. א"כ ע"כ מיעוט דאין מתעברות כמאן דליתא ואינו בר שמכא דנימא סמוך). והנה הנ"י כתב דמש"ה נקיט מיעוט מפילות משום דמיעוט מתעברות לחוד לא חשיב מיעוט ושניהן יחד חשיב מיעוט. וק"ל הא גבי קטן וקטנה דחייש ר"מ לשמא תמצא איילונית דהיינו מיעוט אינן מתעברות. וי"ל דגם הנ"י מודה דלהחמיר הוי מיעוט. רק לומר סמוך מיעוטא לחזקה בזה בעי מיעוט חשוב. עוד כתב הנ"י דכיון דיש שני מיעוטין איתרע לה רובא. ולפיכך אפי' כרבנן אתיא מתני'. ולפי דבריו ודאי קשה למה לא קאמר רבא לעולם רבנן. ועוד דלדברי רבא מוכרח להדיא ר"מ לא חייש למיעוט אלמא דלרבא נמי כר"מ אתיא. והנה מהרא"ש מוכח ג"כ דס"ל מתני' כרבנן נמי אתיא. מדהביא דברי הגמ' ולעולם אמר זעירא כו' ע"ש. וזה שלא כהלכתא דאי אומר תינשא אין ר"מ בזה. א"ו דרבנן נמי ס"ל לא תנשא. וא"כ קשה קושית הב"א הנ"ל ארא"ש עצמו בלי דברי הטור. דאמאי כתב סתם מתני' כר"מ. מיהו על הרא"ש י"ל דס"ל כמ"ש התוס' ד"ה סיפא דגבי מלאה איתרע חזקה. וא"כ י"ל דודאי רישא דמתני' כרבנן נמי אתיא. וסיפא דמלאה חוששת. אע"ג דאיכא למימר סמוך מיעוטא דמפילות לפלגא דזכר והו"ל רובא. אפ"ה כר"מ אתיא דבעי רובא וחזקה לשוק והכא דאיתרע לה חזקה חוששת. והא מביא הרא"ש כך דלעולם. אך על הטור עדיין קשה שהוא פוסק גם במלאה דחוששת. וכן מביא בפסקי הרא"ש. וא"כ קשה על הרא"ש הנ"ל. והנה עוד כתב הנ"י דבמלאה לא שייך מיעוט מפלת דהוי כשמא מת. ולכאורה קשה הא דל"א לשמא מת היינו דיש לו חזקת חי. אבל זה הולד עדיין אין לו חזקת חי. וי"ל דכפ"ז דאהלות מ"ה גבי יצא הראשון מת כתב הר"מ בפירושו וז"ל והמת כבר עזב אותו הטבע ולא החזיקו אבל תדחהו כאשר יכבד עליו ע"כ. א"כ כאשר הוכר עוברה ונשתהה איזה ימים ודאי חי הוא דאילו מת תדחהו הטבע ולא תשהה. ולפ"ז אפשר ליישב דעת הנ"י מקושיא הנ"ל דהא דנזכר ר"מ בתירוצו של רבא היינו משום יצאה מלאה. דמשמע בכל גוונא מיירי אף שהלכה תיכף בו ביום שהוכר עוברה ואין לולד עדיין חזקת חי. וא"כ איכא מיעוט דמפלת שפיר ע"כ צריך לאוקמי כר"מ, והנ"י בא לפרש להלכה. ע"כ מפרש דאף במלאה אתיא כרבנן והיינו כשיש לולד חזקת חי. כגון ששהתה איזה ימים מההוכר עוברה ממילא מודי דמתורץ נמי דעת הטור והרא"ש:

סליקא מסכת יבמות

מסכת כתובות

פרק א מ"ו מה שמביא התוי"ט ד"ה נאמנת וכו'. קושית הר"ן למה לי חזקה אין אדם טורח כו' דברי וברי הוא. נלע"ד דלדעת הר"ב נ"ק דבסמוך מ"ז כתב התוי"ט ד"ה נאמנת אליבא דהר"ב דמ"ע פתח פתוח. וא"כ גבי מוכת עץ כשהוא אומר דרוסת איש את טוען ברי שע"י הפתח יודע שאינה מ"ע וא"כ אמאי נאמנת. ע"כ צ"ל דמ"מ אינו יכול לטעון בברי שאין הכתובה מגיע לה דשמא משאירסה נאנסה ואף דהיא אינה טוענת משאירסה. רק מ"ע וזה הוא יודע כמו היא. מ"מ לא מיקרי טענת ברי בעיקר חיובא. וא"כ קושית הר"ן נמי לא קשה דנהי שהיא טוענת בתולה אני והוא יודע שאינה בתולה מ"מ אינו יודע בעיקר חיובא אי נאנסה קודם. ובזה צריכין אנו לחזקה אין אדם טורח. ובזה אינה יכולה לטעון משארסתני נאנסתי דהו"ל חוזר וטוען:

פרק ב מ"א ומודה ר"י כו'. פי' הר"ב לכאורה אינו מובן כמו שהקשה התוי"ט עליו ועל הרמב"ם, ונלע"ד דה"פ דלעיל לא מיתרה באידך טענה ממון דהשתא יש לה מאתים ואי אמרה מוכת עץ יש לה ג"כ מאתים. רק היא מרויחה לענין איסור דלא פסלה מכהונה זה ל"א דהשתא דרוצה היא נהרויח ממון אינה נותנת על דעתה לדייק לענין איסור. אבל הכא דטענתו רק לענין ממון. אמרי' אילו היה טוען שני הוא הוי טענה מעולה לאותו ממון דקאיירי בה שהיה נאמן. אבל לפי הבנת התוי"ט נתקשו בחבורת לימודנו דגבי משארסתני היא נאמנת לענין שהכי שויה אנפשה חתיכה דאיסורא ליפסל לכהן שאומרת משארסתני. ואמאי פליג ר"י ור"ע. ואם יהיה כונת הרמב"ם כתוי"ט צ"ל דבגמ' אמרי' שור שחוט רק משארסתני נאנסתי, והיינו משום דל"ק מת"ע כדאמרי' סנית כו'. אבל למ"ד במאתים ומנה ליכא מיגו. והרמב"ם ודאי פסיק כדפסקי' בש"ס פ' כ"ז דבכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום. וא"כ במ"ע היא תובעת מנה ויש לה מיגו. והא לא ס"ל לרמב"ם הך סברא דשור שחוט. וקאמר משום דלפי דברי הבעל אסורה לו אם הוא כהן כמ"ש הר"ב בפרק דלעיל מ"ז. והיא אינה נאמנת ודו"ק. מיהו ק"ל מ"ש מהא דתנן ביבמות פ' ע"ו גבי מת בעלי דלא ב"ה נותר לענין איסור נאמנת וכתובה אין לה. וכן לנחלה א"כ אף דקיל מאיסור עי"ש. וא"כ כ"ש דנוכל לומר דלענין איסור החמור א"נ ולממון הקל נאמנת ואין זה סתירה לזה מה שלאיסור א"נ: **מ"ה** האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני כו'. כתב התוי"ט שיש מחלוקת בין הפוסקים אי לאחר כ"ד נאמנת. ומייתי סייעתא מדקתני אם יש עדים ולא קתפליג בדידה אם לאחר כ"ד. ולא הבנתי דבריו דאי כך הלה לדייק מיקשי לביעת פ"ק ג"כ דקתני גבי עדים שאמרו אם יש עדים ולא קא מפליגי אם לאחר כ"ד אמרו אנוסים הינם נאמנים. אע"כ דזה חידוש יותר דאפי' הכ"ד ואפי' לא ידע בשעת אמירתו שהעדים כאן אפ"ה אינו נאמן שאין כאן הפה באסר. וע"ק דקאמר בגמ' מנין להפה באסר כו' את בתי נתתי לאיש הזקה הזה סתירה. והתם ודאי תכ"ד מיירי ומתני' השתא

שאמרה קאי הגמ'. אלמא דמתני' מיירי תוך כ"ד דאל"כ מדיין אינו מוכח מקרא זה. ועוד קשה דקאמר לקמן לריבותא משום דאיסורא הול"ל משום דאפי' לאכ"ד נאמנת משא"כ בשאר בני ול"ע:

פרק ז מ"א המדיר את אשתו. פי' ברע"ב ותוי"ט מה שמדחיק הש"ס לאוקמי האי מתניתא. ויש לראות אי לא משכחת להאי דינא רק בגוונא דמוקי הש"ס ככל הכי שינויי. שתהא ספקה ורגילה מאכי' ולא משפחתה. וכל מה שצריך לזה שהוא לא שכיח למה עשו חכמים תקנה בזה ונתנו שיעור ל' יום, מיהו לתירוץ שני של תוס' ד"ה ה"נ משכחת לה דין זה בתלאו בשמים. ולתי' קמא נ"ל דס"ל כי"ח שמביא הרמ"א סי' ע' ס"ג דלא יוכל לומר שתאכל לבדה בלי בעלה אא"כ קיבלה מרצונה. ומשמע לי דעד ל' יום יוכל לכופה שלא תאכל עמו. מדאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה. משמע דבאומר איני זן ואני מפרנס אותה כמאי והיינו עד ל' יום לכי"ח הנ"ל. וא"כ משכחת לה בכל יום דינא דמתני'. ומתני' נקיט כך כדי לאשמועי' כל הני שנויי דגמ'. ולשמואל דס"ל כופין לזון אפשר דמודה דמפרש עד ל' יום כמאי להעמיד פרנס. או לשמואל משכחת לה במדיר שלא תאכל עמו ל' יום. ולדינא יש קצת עיון בכל מה שכתבתי בזה. ומ"ש התוי"ט על הרע"ב וכן קשה על הרמב"ם בפי' המשניות דלא מפרש באומר לאי. י"ל דיש מי שפירש בדעת הרמב"ם דפסיק כר"מ דס"ל אין אדם מוציא דבריו לבטלה. והגמ' רצה לתרץ לרבנן אבל לר"מ לא דאמ' נעשה: מ"ב שלא תטעום ט'. עי' פי' הרע"ב והתוי"ט דמיירי בנדרה היא ומשום דתיקשי סני לה. וסברא זו קצת אינו מובן. דמש"ה לא נמתין זמן מה ויוציא מיד. והרי רוב פעמים כשהיא נדרה נגדו גם הוא מירתח רתח. לכן אבאר. הנה פי' רש"י שמרווחא בזה יותר הסברא. דבנדר הוא אמרי' אף שקשה לך לסתמין מ"מ הצער מעט אולי יחזור בו. אבל בנדרה היא והיא אומרת אני מצטער ואיני יכול להיות אף יום א' בלי פירות. או שאינה רוצה בו כלל. א"כ מה נפעול בהמתנה לצערה חנם. היא לא תבקש פתח לנדרה, ולא מיירי דתלתה בשמים. וא"כ דמוקי הגמ' גבי קישוט דתלתה בשמים פליג שפיר ותתקשט ותאסר בז' ימים ואז אין לה צער כלל ואולי תנוח רוגזה. למה נפרידה חנם ונכוף אותו ליתן כתובה. ומתורץ בזה קושית התוס' על רש"י ד"ה שנדרה. ומשני כיון דאמרה מיקני קני לי אינה יכולה לגור אללו כלל דגם זה צער הוא לה ולא נוכל לכוף אותה לצערה על ספק כנ"ל. (וכל זה מדוקדק בפירש"י עי"ש. ומתורץ בזה ג"כ קושית התוס' ד"ה אבל הכא ודו"ק). שהיא בודאי כעת תחשוב שלא תבקש פתח לנדרה משא"כ בנדר הוא. ודע דלשיטת התוס' יש ג"כ עוד פי' במתני' והיינו א"א דמתני' דלא כר' יוסי בהא דעינוי נפש. א"כ מיירי דלא תלתה בשמים ובהני פירות דאינה יכולה לקבול אפי' יום א'. אבל אי תלתה בשמים אמרי' תאכל ותאסר ותמתין ז' ימים וכופין אותו להוציא מיד דמיירי דנדרה אבל זמן שהיא תחתיו. ומיהו בנדר הוא דלא תלי מדיר לה ע"כ דתלה בשמים א"כ אמרי' תאכל ותאסר. פי' תוס' ד"ה שנדרה: מ"ג שלא נתן קצבה. הא דלא נקט עד י"ב חודש שכן הוא הקצבה כמ"ש הרע"ב י"ל דאשמועינן דאי לא נתן קצבה לא צריכה להמתין כלל אפי' ל' יום כעבירה נמי לא דבלא קצבה צערה מרובה לפיכך לא אמרי' לה להמתין ל' יום אולי יחזור בו וישאל התרה לנדר ויפר: מ"ד שלא תלך לבית אביה, הא דפי' הטור וב"י הביאם תוי"ט דמיירי בנדרה היא. היינו משום דבנדר היא אמרי' אחר חודש תלך ותאסר ותמתין עוד ז' ימים וק"ל: מ"ו מאכילתו שאינו מעושר. התוי"ט מדקדק למה נקט פלוני כהן ולא ישראל. ויש לי לדקדק עוד למה מוקי כלל באמרה פלוני תיקן וצריך לומר דבאו עדים אח"כ ואמרו לא זזה ידינו מפלוני נוקי בפשיטות שהיא אמרה תיקנתי בעצמי. ואח"כ באו עדים ואמרו לא זזה ידינו מעת שבא העיסה לידה ולא הפרישה. וי"ל דרוצה לאוקמא בגוונא שמוכרת הוא לגרשה מפני שאינו יכול להעשר מתנה. ואי כנ"ל היה יכול לאכלה היא המעשר והחלה שנית. (וכשתרצה לו עיסה יהיה באמת מתוקן בזה שזה אינה חשודה לתת לו אח"כ כל היאות לו) מטעם עיסה מתוקנה דמה מרויחה בזה. ולכן מוקי באמרה פלוני תיקן לי, ר"ל דלאו דוקא תיקן רק דזה הכהן לקח את החלה ובזה לא יוכל להעשר תמיד דלאו בכל יום מיתרחיש ניסא. וא"כ שפיר דנקט כהן:

פרק ח מ"א האשה שנפלו לה נכסים כו' שמוכרת ונותנת וקיים. עי' בתוי"ט שמביא דברי התוס' ד"ה סיפא אימר. והקשה עליהם דעדיין קשה מבעלמא דאמרי' אין ספק מוציא מידי ודאי. ונלענ"ד דמבעלמא לא הוי קשיא להו דדוקא גבי ספק ויבם דהיבם ודאי מוחזק, רק שאין אנו יודעין אם הוא לבדו. או הוא עם הספק יחד. ובכל אופן היבם מוחזק. אבל הכא אי בזכותו של בעל הוא אז ידו עדיפא מידה בקרקע ובשיעבוד הפירות הוי הוא מוחזק ולא היא. ועכ"ז אנו דנין אם הוא מוחזק הקרקע ע"י שיעבוד הפירות (דגבי בעל ודאי קנין פירות כקנין הגוף דמי דהכי מוציא מלקוחות) ולה אין כעת שום כח בקרקע זו. או היא מוחזקת ולא הוא. וא"כ הו"ל שניהם כספק. תדע שכן הוא דהא לקמן גבי שומרת יבם ס"ל לבית שמאי דיחלוקו יורשי בעל עם יורשי אב. והתם ניחא אין ספק מוציא מידי ודאי דהיא היתה מוחזקת בודאי בעודה בחיים אלא אמרי' שכעת ספק אולי הוא מוחזק. וה"ס בנ"ד דכעת ספק אולי הוא מוחזק והיא אין לה זכות כעת כנ"ל. ועי' יבמות דף ל"ח ע"ב:

פרק ט מ"א שאם מכרה ונתנה קיים. התוס' והר"ן הקשו דמתילא מכרה קיים כשנפלו לה קודם שניסת. והתוס' כתבו דאתיא כת"ל והר"ן מדחה זה ורצה להוכיח דגם מנכסים שיבואו לה אח"כ סילק נפשיה. וק"ל דבגמ' אמרי' דיד בעל השטר על התחתונה ומורידים אותו לפחות ושבשמעות וא"כ ניחא דדק מנכסים שיש כאן. וכדמצינו לר"י דכתב ובפירותיהן אמרי' דילמא רק לנכס זו סילק וצריך פ"ש. וי"ל שמיירי שאין לה כעת נכסים כלל. ועכ"ז אם שיבואו היתה כונתו. ועל התוס' תמוה לי למה נדחקו לאוקמי כאמרו לו נוקמי כר"ש שכן הלכה שחולק בין נכסים ידועים כדלעיל פ"ח מ"ב וה"נ בנכסים ידועים לו מיירי שמכרה ונתנה בעל. ולהכי מהני תנאה. עיין בתוי"ט שרצה לתרץ תמיהת התוס' למה לא תמכור לכתחלה דאיידי דקתני לעיל פ"ב מכרה ונתנה קתני נמי הכא. ולא הבנתי דבריו בזה דהרי ה"נ קתני לעיל ברים הפרק. וכן בסוף הפ' גבי שומרת יבם מוכרת ונותנת וקיים. ואפשר לתרץ קצת תמיהתם דגם ר' אשי ס"ל יד בעל השטר על התחתונה. רק דלא ניחא לומר מכירה לא שכיחא ומיתה ופירי אגב דכדי שלא תפסיד הכל ודאי תמכור מיד: מ"ב ר' טרפון אומר יתנו לבושל.

מ"ש התוי"ט בשם הר"ן דר"מ כר"ת לא הכנסי. דר"מ איירי לעיל לאחר מיתה. ור"ש ס"ל דלא משתעביד לאחר מיתה כדאיתא במשנה ג' דנמינן תפיסה נגד יורשין. וי"ל דביורשין מודה ר"ת. ולא קאמר לעיל רק ביבם: מ"ה אבל משביע הוא את יורשיה, עי' תוי"ט. ומכאן קשה לי אהא דאמרי' בשבועות מה בין זה לפוגם שטרו עי"ש. הא ר"ת לענין מורים שבועה לבניו דפוגם אינו מוריש ובשבועת אשתו לי מורים ונל"ע כעת: מ"ט הרי אלו לא יפרעו. עי' תוי"ט בשם התוס' דהו"ע טענו חטין והודה שעורין. ולדעת הרמ"ה דס"ל דפטור משבועות מפסס משנה אי בן וזה לא שייך הכא. צריך לומר דמתני' מיירי דספקה במעשה ידיה ושויה כמו מעשיה וכסותה וק"ל:

פרק י מ"ד של מנה נוטלת חמשים. בגמ' מוקי שכתבה בעלת ר' דו"ד אין לי. וכתב התוי"ט דע"כ מיירי בקנו מידה כמו לקמן דף צ"ה ולא נמצא מזה בשום מפורש שהרגיש בזה. ובאמת נלע"ד דלא משמע כן מהא דפירקין צ"ה כמבו תוס' ד"ה וכי תימא כו' לא דמי לארוסה דארוסה אם מכרה ונתנה קיים כו' עכ"ל. ולפ"ז דמי הכא ממש לארוסה דדיעבד אי מכרה ונתנה קיים. וה"נ דאין כאן ב"ח אחר רק כתובת אשה שבלשתן זמנן שוה. ואי קדמה בעלת מנה וגבתה הכל אין מוציאין מידה. ולא דמי כלל להיכא שכתב ללוקח דו"ד אין לי. דהתם כיון דא"א להפקיע שיעבודה בכל ענין הוי כשלה משא"כ הכא דאי גבתה בעלת מנה מהני. ובעיקר דברי התוס' בזה נל"ע דהרי כתבו לעיל דף פ"ח ע"ב ד"ה לא כר"י כו' והא דמשמע בהכותב כו' היינו כאמרו לפני ר"ג כו' עכ"ל. וכיון שהכריחו דאתיא כת"ל דמכרה בטיל הדרא קושיתם לדוכתא. ועו"ק אי אתיא כת"ל מאי משני בכותב לה ועודה ארוסה. מ"מ ארוסה מנשואה כיון דמכרה בטיל הכי יש לו יד וזכות כמו בנשואה. והנראה בזה עפ"י מה שכתב הרא"ש ריש פרק הכותב וז"ל. וי"ל דמתני' דהכא כתנאי דאת"ל. והרמב"ם כתב דמסתלק הוא מנכסים שנפלו לה לאחר שתנשא כו'. ומיהו בירושלמי לא משמע הכי כו'. כתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ונפלו לאחר מכן. מהו ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו כו'. וקצת יש לדחות דבירושלמי איירי דכתב לה אחר נשואין דידו כידה אין הסילוק מועיל לדבר שלא ברשותו. אבל בעודה ארוסה מהני סילוק אפי' לנכסים שנפלו משניסת עכ"ל. ולכאורה אכתי לא תירץ הא דאין אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו. והאיך מסלק בעודה ארוסה מנכסים שלאחר נשואין. וי"ל דבארוסה היא זוכה בנכסים והוא זוכה ממנה הנכסים. והרי משמע מלישנא דאמרו לו הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים. אבל בנשואה הוא זוכה תיכף בנכסים ממש. דידו עדיפא מידה. והשתא שפיר מחלק הרא"ש דבארוסה שכשיבואו נכסים הוא זוכה בהן מידה. א"כ אין שעבודו על הנכסים הבאים רק שעבודו עליה. דכל מה שתזכה יזכה הוא ממנה. ולפיכך יכול לסלק שעבודו מעליה אף שאין הנכסים ברשותו. משא"כ בנשואה דכשיבואו נכסים הוא זוכה בהן תיכף יותר ממנה דעדיף כמו. וא"כ כי מסלק משעבוד נכסים הוא דמסלק ואינם ברשותו ולא מהני. ולפ"ז מתורץ מ"ש לעיל אי אתיא מתני' כת"ל א"כ מ"מ ארוסה מנשואה. ז"א דארוסה שזוכה היא והוא מידה מצי לסלק מהשעבוד שעליה משא"כ בנשואה כנ"ל. ואפשר שזה כוונת תוס' ד"ה וכי. דבארוסה שמצינו מכרה קיים אף לת"ל היכי דנפלו קודם אירוסין. אלמא דאין לו זכות בנכסים שלה. רק שיש לו שעבוד עליה מה שהיא זוכה הוא זוכה ממנה. לפיכך יכול לסלק משעבודא שעליה. משא"כ בלוקח בשעבודא שאין לך הפקעת בשעבודא מלוי כלל ודו"ק. ועוי"ל דלהכי נקט אם מכרה ונתנה קיים דמסקי' בש"ס סי' נ' ס"ע דאם מכרה אחר שניסת מכרה קיים לכשתתאלמן ותתגרש א"כ הרי יש לה לד זכות בשדה זו להפקיע ממנו לאחר שתתאלמן. והחילוק שבין ארוסה ונשואה צ"ע כנ"ל

שם נוטלות חמשים. הא דלא נקיט כפשטיה שנוטלת נ"ג ושליש. ולמה יעשה דינו בגוונא שנוטלת כ'. נ"ל דמשום סיפא דבעי למיתני וכן ג' שהטילו לכיס כך הן חולקין. והחשבון עולה ממש כמו בבי היו שם ב' מאות. ועי' תוי"ט שמביא פירש"י בטעמו של דבר, ומה שטען עליו והתוס' כתבו לא איתפרש טעמא דמלתא. גם תמה התוי"ט על הפוסקים שלא הביאו דין זה שיש נ"מ אף לרבי אי אין כאן רק מנה עי"ש. ונלפ"ד לתרץ ומתחלה נבין מ"ש של ר' נתן דס"ל דאינן חולקות בשוה. וא"ל דנקטינן כאילו שלשתן היה להן אבל בעלן זו ק' וזו ר' וזו ש'. ונחסר לכל אחת כפי הממון כמו בשותפות. ז"א דא"כ בריפא דלא היה שם רק ק' נמי נימא הכי ותקח בעלת ק' רק שלית המנה כפי חשבון השותפות. לכן נראה דזה ודאי אין סברא דהכי כשתפסה הכל אין מוציאין ממנה. א"כ ע"כ כולן שוות. רק דנקטינן לכל אחת כלוקח נגד חבירתה כלוקח נגד ב"ח דהיינו כשזו רוצה לגבות כל הכתובה. חבירתה טוענת גם לי משועבד וה"ז מעכבת ע"י כמו ב"ח ללוקח. וכשהיא רוצה לגבות חבירתה מעכבת ע"י והרי שלשתן כב"ח לטרוף. ושלשתן כלוקח שמעכבות זו לזו ולפיכך חולקות בשוה בק' קמאה. אך כשיש ר' אומרות בעלת ר' וש' לבעלת ק'. בשלמא כשתפסה תטריף אנו מעכבין על ידך. אבל כשאנו נטריף מנה עדיין הנחנו לך מקום לגבות מאידך מנה. ע"כ במנה קמא כולן שוות ובק' השניים בעלת ר' וש' שוות. והשתא כשכתבה בעלת ר' לק' דו"ד אין לי. (ובודאי לאו מגופה של קרקע סילקה עצמה. וכמש"ל בסמוך דנלענ"ד לא מיירי בקנו מידה דא"כ מת"כ אי מדו"ד קנו מידה ודאי לא מהני. ואי מגופה של קרקע קשה א"כ ודאי קשה אמאי ישוה חלקה עם בע"ש). ה"ז דומה ממש להא דתנן בסוף פירקין שכתבה הראשונה ללוקח דו"ד אין לי שניה מוציאה מלוקח ולוקח מן הראשונה. אף דראשונה כבר נסתלקה לא נסתלקה רק מלשתוק נגד לוקח. וה"נ כשכתבה בע"ר לבע"ק דו"ד וכו' הרי היא יכולה לטרוף ואין בעלת ק' יכולה לעכבה רק בע"ש מעכבת של בע"ק ושתיהן מעכבות של בע"ש וטולת בע"ק נ'. וכשתרצה בעלת ש' ליטול נ' הנותרים מעכבת בעלת ר' עליה דלנגדה לא מחלה שעבודה. ונק' הנותרים הן שוות. ואין מקום כלל לתמיהת התוי"ט דהרי איתא לפנינו כו' לא אמחול חלקי כו' עכ"ל, שאין כאן דין הלוקח כלל רק בזו מעכבת זו וזו את זו כנ"ל. וזה ודאי שאין רחמים בדין שנחלק ונאמר דהתם גבי לוקח אין לשניה הפסד. והכא יש לבעלת ש' הפסד ז"א כיון דהדין כן מה לנו להפסדה. ואין לה לטעון רק מכח דינא דגרמי. ואולי ר' נתן ס"ל דלא דיינין דינא דגרמי. ולפי"ז מתורץ קושית התוי"ט על הפוסקים שלא הביאו דין זה לדינא. די"ל כיון דאנן פסקינן דינא דגרמי אין כאן נפקותא כלל בדינא של ר"נ: מ"ה הכתובה נשבעת לשניה. הא דפי' רש"י והרע"ב באומרת השבע לי נ"ל דדקדקו מדקתני לשניה. ולא קתני בקלרכתובה ושניה ושלישית נשבעות ורביעית לא. אע"כ דהם

אם השניה תובעת שבועה נשבעת. ותמה הוכיחו להם דלא דמי לנכסים משועבדים שהקשה התוי"ט. דהתם מוציאין מחזקתן של לקוחות. ועוד י"ל דאפשר דמודו לדינא דתוי"ט רק דבמתני' רביעית נפרעת שלא בשבועה. א"כ דיש כאן נכסים לכולן ואפ"ה תשבע הא' לב' אם היא תובעת השבועה משום דהאי שדה טוב יותר מהאחרות. ועוד אולי שדה של הב' תמלא גזולה. ע"כ היא נשבעת רק לב'. אבל אי הב' אינה תובעת השבועה אז אין השלישית משביעה דאפי' שדה של הא' טוב יותר היא משועבדת לשניה והיא תמלא לה השבועה. ומשום הא לחוד שמא היא גזולה לא ס"ל לרש"י דנשבעת: **שם** בן ננס אומר כו' עי' תוי"ט מה שהקשה תוס' על רש"י. לכאורה יותר קשה על פירש"י דלמה לא מוציאין מיד תמכה כיון שנודע שגזלה ולמה כתב רש"י וסוף שיבאו בעלים. וכי לא מוטל זאת על ב"ד להשיב גזילה. לכן נראה דאין הדבר ברור שלא יהיה עוד טענה נגד הנגזל דאולי כבר פייסה אותו וכדומה או מחל לו. וא"כ מתורץ קצת קושית תוס' דיכולה הרביעית לומר את כבר גבית חלקך ולא תוכל לעכב עלי משפק שלא אגבה עד שיודע בבירור וק"ל:

פרק יב מ"א. עי' ספר באר אברהם שהקשה כמה קושיות על הרע"ב ורמב"ם ולמאי שהילכתי במ"א דעת רמב"ם ור"ת דכשאמר לשון שהוא לשון קנין דמהני אז מהני גם בזה שרוצה להתחייב עצמו מחדש. א"כ מתורץ כל הקושיות עי"ש ודו"ק:

פרק יג מ"א חנן אומר תשבע. בס' באר אברהם הקשה על הרמב"ם דפי' בסוף כשיבוא בעלה א"כ אמאי קאמרי בכ"ג תשבע תחלה וסוף למה תשבע ב"פ על דבר א'. וי"ל דשבועה שלפני הבעל עדיפא שאינה מעיזה בפני בעלה לישבע שקר מה שהוא מכיר שקרה. ומשום שהוקשה לו להרמב"ם למה נסמוך אשבוף אולי לא תבא לידי נוביינא. ע"כ פי' בסוף שיבא בעלה. ועוי"ל דהרמב"ם ס"ל דלא חיישינן לנכרי לחוד רק דבכ"ג חששו משום נאי נכרי. אבל היכי דחזינן דספקה דלא שייך נאי אז משום נכרי לחוד מודו בכ"ג דלא תשבע. וה"פ חנן סבר בתחלה בלא שבועה נותנין לה. ובכ"ג סברי דבתחלה היכי דיש חשש נכרי ונאי תשבע. ובסוף אי לא נשבעה תחלה שראינו דלא ספקה אז כשבא בעלה ומוען הנחתי לה. או לא נריכה מזונות שאני יודע מעמנותיה שפסקה בתעש"י אז נשבעת. והכי מדויק בלשון הרמב"ם בפי' המשניות: **שם** תשבע בסוף. עי' תוי"ע שמקשה בשם התוס'. ולמאי שכתבו התוס' דף ק"ב ד"ה אימר דנתו עדיפא ליה ושכיח יותר נכרי. וכן משמע מלשון הר"ן שמביא תוי"ע במ"ב פ' דלעיל דמקרבא דעתיה לגבי ברתיה א"כ לא קשה כ"כ קושיא זו: **מ"ז** וחכמים אומרים יקנה לו דרך. לכאורה קשה מהא דתנן המכיר כליו וספריו ביד אחר יוכל להוציא ממנו ונותן לו הדמים שנתן לגנב מתקנת השוק. וא"כ ה"נ מאי בכך שיוכל לומר אי שתקת כיון שאין שורת הדין הוא כן כשימצא גזילתו ביד אחר. וי"ל דהתם אומר ללוקח לא עדיפת מגנב שבאת מכחו משא"כ הכא. אך קשה דא"כ מה צריך לשמעתא דאי שתקת ת"ל שהדין הוא כן. וי"ל שהכי אומר הלוקח אינו ילדעתי שאלטרך ליתן הדרך לא קניתי ועכשיו אני חוזר בי ומהדר אני שטרא מן הדין. ואף שידע הלוקח שנאבד לזה דרך מטעם שקנה מ"מ יוכל לומר משום שידעתי שאוכל להחזיר שטרא ע"כ קניתי. ולרש"י אומר המוכר ללוקח היה לך לידע שאומר לכי תהדר או י"ל דהתם גבי גנב לא מהני קנין בדבר שאינו שלו. אבל הכא שאינו יכול להוציא מהם הו"ל כשלהם ויוכלו למכרו. אך יאמר ללוקח אתה עשית קנין במה שאינו של מוכר ולא יוכל להיות כשלך ע"י הקנין שהכי אוכל לדון עמך ולא תדחיני. ע"ז אומר הלוקח כיון שאוכל להדר שטרא ולא תוכל לאשתעי דינא מהני הקנין להיות כשלי:

סליקא מסכת כתובות

מסכת נדרים

פרק א מ"א שהיטה רוצין בג' דיבורים. עי' תוי"ע. וטעמא משום דבעינן פיו ולבו שוין. ולפיכך אף שבלבו ג"ד פיהן לא היה כן ולא חל נדר כלל: **שם** ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר. הא דנקיט זה הדין כאן נראה דדמי לנדרי זרוזין שלבו על תנאי ופיו ידבר לזרוזי: **מ"ב** שאיני אוכל פי' הר"ב שאיני אוכל לך. נראה מזה דודאי באומר קונם ככר זה שאיני אוכל ושכח ואכל חייב על שעבר על נדרו בשוגג ולא שייך לומר בזה התירו חכמים. אבל באומר שאיני אוכל לך שאין חפץ לפניו שיחול עליו הנדר רק בשעה שמניח לפניו לאכול אז חל הנדר על האי אוכל ואז שכח. ולזה כתב הרע"ב דבשעה שהנדר חל שכח הנדר: **מ"ג** הדירו חבירו עי' תוי"ע. בגמ' פריך והא הוי נדרי זרוזין (והא דלא מוקי שאמר בפירוש שלא לזרוזי רק באמת אומר כן. מזה מוכח דידדו חכמים לסוף דעתו של נודר שאפי' אומר בפירוש שלא לזרוזי גם זה יאמר לזרוזי). ומשני שהיו מזמינין אותו גם במ"א ושיקבל ממנו שידיר אותו. וק"ק הא גופא לזרוזי שביד. והרי אם אמר הוא עצמו קונם דבר זה אם אוכל אצליכם כדי לזרזם מותר. וה"נ כשאמר חבירו כן על דעתו שרצונו לזרז האחרים יהיה ג"כ נדרי זרוזין. וי"ל דדוקא כשרוצה הוא בביטולו של נדר ואומר לא אפחות מסלע ויודע שחבירו לא יתן רק ג"ד, וא"כ רוצה בביטולו כדי שיהיה המקח. משא"כ הכא דרוצה בקיומו של נדר כדי שלא יאכל במ"א: **מ"ד** וכה"א אלו ואלו מותרין. אין להקשות דתיפוק ליה דהוי נדר שהותר מקצתו כדלעיל מ"ב. דהתם בנדרי שגגות חשב הוא שהכל נדר ובשהותר מקצתו הותר כולו. משא"כ הכא דיודע הוא במקצת שהותר שאינו נדר כלל דמתחלה אונס אומר כן ופשוט:

פרק ד מ"ג שמוכרו לנכרי. ק"ק הא ע"כ מיירי בבהמה העומדת לעבודה, דאי בעומדת לאכילה הא אסור לישראל להשהותה בביתו ואטו ברשיעי עסקינן. וא"כ למה קאמר שמוכרו לנכרי אפי' לא ימכרנו נמי מהנהו שע"י הפיטום עבדה מלאכה שפיר. מיהו זה ל"ק דנקיט הכי דאי מפטמה יותר מדאי שאז מגרעה למלאכה כמ"ש הר"ן אפ"ה אסור. אך הר"א קשה כיון דס"ל דמה שמהנהו אי מוכרו לנכרי זה הוי רק גרם הנאה וגרם מותר במודר הנאה כדתנן גבי חנוני וגבי סלע. מ"מ הא מהני גם לו שע"י הפיטום יש לה כח יותר בעבודה. ודוחק לומר שר"א מיירי רק אי מפטמה יותר מדאי שמגרעה למלאכה. ואף דאסור לעשות כן דמזיק בהמת חבירו וצריך לשלם. ואולי יותר או יפחות מטעם כמו מקח, ז"א דכיון שכשמוכרו לנכרי לאו הכרון הוא בפיטומה אינו צריך לשלם לו. ואף דמ"מ גרים היזק לחבירו שצריך אותה לעבודה ולא ימכרנה. מ"מ לענין נדר אינו עושה איסור רק איסור אחר. מיהו זה דוחק לאוקמי בהכי. ואפשר דר"א ס"ל דיש מלוה לזון בפ"ה. והוי דומיא דאפשר ועבדו ונ"ע: **מ"ו** קונם שאני נושא בה לעולם. ולא דמי לנדרי זרוזין דהא אמר כן כדי שישאלנו. וכשאומר לו תיכף הריני משאילך יהא מותר. ז"א דהתם אמר כן בפירוש הריני מדירך אם אין אתה אוכל אצלי. משא"כ הכא שאמר סתם וסתם נדרים להחמיר: **מ"ח** היו מהלכין. עי' תוי"ע מה שהקשה על הטור. וכתב דא"ל דזמנו במתנה הוא חידוש יותר דא"כ לא מוכחי תוס' מידי. והא דבאמת לא תדחי התוס' כן. היינו משום דלקמן בפ"ה מ"ח נמי קתני הך דינא בעיר. וא"כ כ"ש הכא דבדרך רשאי לעשות כן. אע"כ לאשמעי' דאפי' בדרך נ"ל במתנה ולא סגי בכל הזן. ומ"ש דיוקא מתני לא הבנתי דהולך לאשמועינן אף דהמודר עושה את המזוני כשליח לקבל עבורו אפ"ה מותר:

פרק ה מ"א עי' ר"ן ותוי"ע. ואפשר לתרץ קושיתו דבדאורייתא אין ברירה דזה ודאי אילו עשו ביניהם קנין שזה ישב היום בחצר וזה למחר דזה מותר מן התורה דהוי כאילו שכר חלקו היום בחלקו מחר. רק מדרבנן אסורים למכור ולקנות זה לזה. וה"כ כמו שכשמשמשין כן מזמן לזמן מותר מה"ת דהוי כשכירות. ה"ה כשזה עושה לרכו וזה לרכו. רק מדרבנן מצריכין שיהיה חלוקה גמורה ולא שכירות. ולפ"ז י"ל דמאי דנקיט עוד בהיה מדיר אחד על חבירו דהיינו דינא דרישא. ולפי הנ"ל י"ל דהו"א דוקא ברישא שניהם רוצין לשכור זה לזה כדי שיהיו מותרין. משא"כ בסיפא שהמדיר מסתמא שונא להמודר ואינו רוצה בשכירות והוי איסור דאורייתא. ומודה ר' אב"י קמ"ל דמתחלה כשקנו יחד הוי כאילו אז שכרו כיון שאין בו דין חלוקה. ולפ"ז י"ל ג"כ הא דתנן בפירקין גבי בהכ"נ ודברים של עיר אסורים. ותמהו על רמב"ם בזה עי"ש. ולפי הנ"ל כיון דהתם לא יוכל המדיר לומר לנודר עשה אתה היום ואני למחר שהרי שייך לכל בני העיר. וא"כ אין כאן דין שכירות. ומודה כאב"י ודו"ק: **מ"ב** היה אחד מן השוק. ק"ע למאי שכתב הר"ן במתני' דלעיל דטעמא מיהו דרבנן משום דקונם מידי שעבוד מפקא. וא"כ יכול הכא לאסור את זה מן השוק הא אינו מפקיע השעבוד מחבירו. וכמ"ש הרא"ש גבי מרחץ. ואי לא ס"ל כר"ן בהא כהרא"ש קשה קושית הרא"ש עליו. וי"ל דס"ל לר"ן דשכירות עדיף משעבוד דמשך ימי שכירות הוי של שוכר לגמרי וא"י להפקיע. (דק"פ כקה"ג דמי). ואפשר שזה כונת התוי"ע במשנה דלקמן שכתב אליבא דר"ן הוי רבותא במתני' דהכא אף לרבנן דה"א דניחא כסברת הרא"ש. קמ"ל דשכירות עדיף משעבוד דמשך ימי שכירות יש לו קנין גוף ופירות והוי שלו לגמרי עי"ש ודו"ק. ובלא"ה אין דבריו מובנים רק כנ"ל: **מ"ג** שניהם אין לו בהן תפיסת יד. עי' תוי"ע ועי"ש בסמוך מ"ש בזה: **מ"ד** אסורין. פי' מ"ש בזה לעיל מ"ב לתרץ דעת הר"ן: **מ"ה** לנשיא. ולא אבין למה לא מהני בהדיוט הא הר"ן כתב במשנה דלקמן דלא גרע הנותן מתנה לאחר והוא נותן לו (ודברי הר"ן לקמן בלא"ה לא מובנים לי). ואפשר לומר דלא הוה כנותן מתנה. דעל מה חל מתנה זו ומה הנאה וזכות יש בזה למקבל שתחול עליה המתנה. ודוחק לומר שחל הקנין אתה שתרויח המקבל. דמאי מדיר המקבל עם הנותן זע"ז יהיה המקבל מתנה זו מותר בחלקי העיר. והנה לכאורה קשה עוד מה צורך לכתוב חלקו לאחר יסלקו עצמם מחלקו ויהיה חבירו מותר. אך ז"א דאז יהיה חלקם הפקר לכל בני העיר וזוכה גם זה המודר במקצת מחלק חבירו וזה מזה והדרי לאיסורייהו. ולפי זה שפיר מהני בנשיא דנהי דלא חל הקנין. מ"מ כיון שיש רשות לראשי העיר לשנות בעיר מה שירצו ובפרט מה שהוא לטובת הכלל. וא"כ כיון שהם מסולקים יוכל הנשיא להתנות שלא יזכו כל בני העיר בחלקם של אלו המסלקים. ואז ממילא זוכה הוא ודו"ק:

פרק ו מ"ב כתב הרע"ב דלא אזלינן בתר רובא. וטעמא דלא אמרי' לענין נדרים כמו בשאר איסורים אפשר לומר משום דדשיל"מ הוא לא סמכינן אשום רובא. ודוחק הוא כמו שדחה ידידי מוהר"ה כ"י דכיון דלא ידעינן אם יש כאן איסור כלל לא מיקרי דשיל"מ עכ"ד. דלא מכח ביטול אתינן עלה רק מכח אחרי רבים להטות. ויש לי להביא ראיה דל"א דשיל"מ בכה"ג. מדאמרי' בנדה י"ח רוב נשים ולד מעליא ילדן ונותנין לה ימי טוהר. ואמאי והא יש לה מתירין לאחר ז' ימי נדתה ולמה נקיל בספק נדה. ודוחק לחלק דמשום מצות עונה לא החמירו כ"כ, זה דוחק דלא עדיפא מכל הנשים שבעולם. ולמה נקיל עליה לשמש בנדתה הלא אין כאן ביטול עונה יותר משאר נשים. אע"כ דלא אמרי דשיל"מ בכה"ג. ול"ד לספק ביצה שנתערבה דאסור בסי' ק"ב ס"א דהתם קודם שנתערבה נאסרה מספק. ועוד דמכח ביטול אתינן עלה משא"כ הכא. ואפשר לומר דהכא בנדר הוי כמו קבוע. שהרי בעיר זו ידעינן שיש כאן מיעוט ב"א אשר נאסר עליהם דבר זה בלשון הזה. ע"כ אמרי' אולי הנודר שהוא קבוע במקומו הוא מהמיעוט אשר המה קבועים ג"כ במקומם. ואפי' נדר בשוק מ"מ הדר לניחותא. כדאמרי' בנזיר דף י"ב גבי האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה עי"ש. ועי' תוס' כתובות דף ע"ו ד"ה דילמא אזלה כו' דהתם בשעת האיסור כבר בא על אשה הדרה לניחותא האשה שקידש השליח עכ"ל. וה"נ בשעה שאוכל הנודר פרי זו הדר המיעוט לניחותא. (ומה שיש לדקדק בזה יתבאר בס"ד בדבריו בסי' ק"י), ואף דמלינו דאזלינן בתר רוב גבי ב"א כמו רוב נשים ולד מעליא ילדן רוב מתעברות רוב אינן מפילות וכדומה. וע"כ דלא דמי להך דנזיר דהתם ידעינן שיש אשה אחת אסורה בעולם. וכן אי אזיל איהו לגבה בכתובות שם ידעינן שיש פסולים בעיר. משא"כ בהני הנזכרים לעיל אנו דנין אם יש איסור כלל. מ"מ י"ל דהכא בנדר דמי ליש כאן איסור שהרי הנודר אינו יודע כונתו. דאילו אומר כונתו לפנינו הוא נאמן. וכיון דא"י ע"כ תלה הדבר אחר לשון בני אדם. וכיון שהאיסור תולה באותן בני אדם שלשונם לאסור בכה"ג והם קבועים בעיר הזאת במקומם הוי קביע. משא"כ בהנך רובי שהזכרתי לעיל אין איסור והיתר תולה בהם. וא"כ לא נכנס המיעוט בסוג התערובות. וכן אי אזיל הנודר למד"ה (וכמ"ש הש"ך סי' ר"ח סק"ג) אמרי' כיון דלא פירש כונתו והלך לו מסתמא תלה הדבר בלשון בני אדם:

פרק ח מ"ב עד שיגיע. עי' בפי' הרע"ב. ומה שתמה עליו התוי"ע. ובשו"ע יו"ד סי' ר"ך סי"ח הביא ב' דעות בזה. ונלפ"ד לתרץ דברי הרע"ב דהא בקדושין דף ס"ה יש לדקדק דאמרי' התם בלישנא דעלמא קמפלגי. וא"כ להך דיעה דלא מפסיק למסקנא הנ"ל אתא. והו"ל לפלוגי אאוקימתא דלעיל ולא משמע התם לשון פלוגתא. והך דיעה דמהדרינן קשה באמת למה מפכינן כיון דקמיפלגי בלישנא דעלמא א"כ עדיפא מתני' מברייתא. לכן נ"ל דלהך דיעה דמהפכינן למסקנא אף דפליגי בלישנא תלה

נמי בתמים. דלכאורה יש לחלק דבקדושין דתליא רק בכוונה ס"ל לר"י דלא מחית אספיקא דמסתמא בשעת הנדר לא היתה כוונתו סתומה, אך עתה שכח איך היה דעתו בשעת קדושין. אבל התם בנדר ודאי אילו היתה כוונתו סתומה היה הדין עד שילא לכ"ע דהא תגיה בלשון ב"א. והוי דלשון המבורר הוא עד קמה פיסחא. מ"מ הא בנדרים הולכין אחר המיעוט כדאיתא בפ"ו. רק דהכי קמיפלגי ר"מ סבר דודאי היה כוונתו ללשון המבורר ולא לשון ספק. ור"י סבר דנהי דבעלמא לא מחית נפשיה ומדבר בלשון מסופק כיון שחשב בדעתו בשעת הנדר שכן כוונת הלשון. משא"כ בקדושין שיודע שהלשון סתום. רק משום ר"מ צריך הגמ' להחליף השיטה. ואיך דיעה שכן דעת הרע"ב סבר דגם אליבא דר"מ יש לחלק דהתם י"ל דבשעת קדושין היה מסופק. אבל בנדרים אפי' היה מסופק. ותלה הדבר מה שיגמור בדעתו אח"כ. א"כ עדיין לא גמר דעתו לנדור כך. ואי גמר בדעתו אז ודאי אמרי' דלשון המבורר גמר בדעתו וזה נכון בכוונת לשון הר"ב. והכי הוה הספקא ועריא התם למימרא דר"מ ור"י בהך סברא פליגי. והא איפכא שמעינן ונאמר דבסברא אחרת פליגי ומשני מוחלפת ובסברא זו פליגי והכי מוכח מברייתא. ולהכי לא קאמר אח"כ אלא דעדיין בהך סברא פליגי רק דלמסקנא לא תפכינן: **מ"ו** שלא נתכוין זה כו'. עי' ברע"ב ותוי"ט שמביא בשם הרא"ש דאין נראה לחלק דבני בית שאני ככנס אין סותרין דבריו מפני כוונתו והנדר בטל לגמרי כו' עי"ש. ולענ"ד לא הבנתי לדמותם דלקמן הוי ההוכחה בשעת הנדר שכן היתה כוונתו. משא"כ הכא הוי הכוונה לאחר זמן. א"כ אולי בשעת הנדר לא עלה בזכרונו כלל שתיית היין בפסח. ומתחלה היה פסח בכלל הנדר. ולפיכך אף שכוונה זו בריאה וטובה שאין רלוט להמנע מתלוס. אפ"ה מחמרינן תספק כנ"ל: **מ"ז** ויאמר לו כלום אמרת כו'. בגמ' אמרי' דלא דמי לנדרי זרוזין ע"כ בענין אמירה. והא דמהני אמירה לומר כאילו התקבלתי משום דיש לספק בכוונתו אי הלה רק לזרזו שיעשה כרלונו. ואי לא יעשה לא ידירו. או דבאמת חרה לו עליו על היותו נגדו כלבא או תלכא ואגב זרוזו גמר לנדור. ע"כ באמירה אח"כ איגלאי הדבר למפרע שלזרוזי נבד איכון: **שם** רה"א אסור עד שיתן. התוס' ס"ל דלא פליג אריסא. ובודאי יש חילוק גדול דבריסא שעושה כדי ליהנות חבירו הוי כאמר נדרי זרוזין. אבל בשיפה אמרי' דסיעב הרס לו שיהא שלו לחבירו ושל חבירו לחבירו וק"ל:

פרק יא מ"ב דברי ר' יוסי. עי' בתוי"ע שתמה על הרמב"ם ועל הרע"ב דבחיבורו כתב שנשבעה שלא תכחול כו' עי"ש. ואפשר לתרץ דלרבנן אי נדרה דבר שיש עינוי נפש וגם בינו לבינה יש לעיין מי אמרי' דמפיר אף אלאחר שתלא ממנו משום עינוי, או דילמא כיון דעיקר טעמא דבינו לבינה אינו מפיר אלאחר כך משום דרק עבורו הוא מפיר ונדר שהופר מקלתו לא הופר כולו. וא"כ גם בזה ניתא דרק עבורו עשה. ובמתני' דקתני אם אסקשע אין לאיה אף דהוי עינוי ובינו לבינה אפ"ה פליגי רבנן אר"י. די"ל משום דנ"ת כשאומר בפירוש שמפיר לעולם משום עינוי דאז ודאי מהני. אבל כשאומר סתם י"ל דרק עבורו קאמר. ואם נאמר כן א"כ שפיר דנקט הרמב"ם כיחול וקישוט לדבריו שנל"ב לאשמועי' בכשמפיר סתמא הוי רק בעת היותה תחתיו. וכן יש להעמיד בכוונת הרע"ב דכגון לא קאי על אין אלו נדרי עינוי נפש, רק רלה לאשמועי' איזו מקרי בינו לבינה משום הכ"ת בקאמר הרע"ב אח"ב בסמוך: **מ"ג** קונס שאיני נהנה. כתב הרע"ב והא מתני' כמי ר' יהודה היא כו'. הבעל מיפר משום דברים שבינו לבינה כו' עי"ש. וקשיא לי דמשמע מזה דר' יוסי פליג ארבנן אף בבינו לבינה וזה לא מלינו כלל. אדרבה לעיל תנן אר"י אין אלו נדרי עינוי נפש. ומסקי' בגמ' הביאה התוי"ע לעיל נדרי עינוי נפש הוא דלא הוי הא דברים שבינו לבינה הוין. אלמא דר' יוסי לא פליג על בל"ב אף דהוא מועט כמו הסיכוי שהוא מועט: **שם** כהנים אלו ולוים אלו נהנים לי ישלו אחרים. עי' תוי"ע שתמה על הרמב"ם וטור וב"י שכתבו וכן במתנות עניים. והנה בש"ע איתא יתן לכהנים ולוים אחרים ולא נקיט לישנא דמתני' ישלו אחרים. ולפיכך נלע"ד בשנוי מלה זו בא לתרץ קושית התוי"ע דנהי דלא שייך בזה טובת הנאה משום דלא כתיב נתינה מ"מ אסור הוא ליתנו לו כמו דתנן לעיל פ"ד מ"ד שאינו רוחץ עמו באמבטי קטנה מפני שמהנהו שמגביה עליו המים. וכן לא יאכל מן התמחוי עמו ולא מן האבוס דשמא יניח מנה יפה שיאכלנו חבירו ועוד כיולא בו. וא"כ ה"נ אסור הוא ליתן לו בידים דשמא יתן לו מנה יפה שאין כל החלקים שוים. והם איירי בדבר המתחלק כגון דלית ודקל וכיולא בו עי"ש בפאה. ואם נופלים בשלמם אין הוא מוחה להם אבל הוא לא יתן: **סליקא מסכת נדרים**

שושנים חדושים מהגאון ר' דוד פארדו ז"ל לדוד

מסכת כתובות

פרק ב מ"ח תוי"ט ד"ה כי"א וכו' בדמאי הקילו וכו'. כתב הרמ"ז פי' זה מירך אביי ולא מירך דרבנן אדרבנן. ונראה דסבר דל"ק עלייהו דשאני התם שע"ה חשודים. אבל רבא תמה ואמר אטו רבנן אדרבנן ל"ק. וצריך להבין למה לא רלה בחילוק שכתבתי ע"כ ואפשר לומר דס"ע דס"ל לאו בחברים עסקי' דמתני' סתמא קתני שני אנשים ימאן לימא לן דלאו ע"ה ניכנסו וחשידי כי התם: **בא"ד** אם כרש"י וכו'. הרמ"ז ז"ל כ' דרש"י לא ס"ל כהתוס' דאף לאב"א לריכים תירוצא דכלי אומנותו ואהב"א דוקא לר"י דא"כ הו"ל לאקדומי לאב"א קודם תירוץ דרבא לקושיא דרבנן אדרבנן וכ"ש דא"ה לא הוה שתיק רש"י מלכתוב כתוס' דבעי' אותו התירוץ וס"ל לרש"י דלא חיישי לגומלים אלא כל תפקיד לאחרים דזהו הטעם שגזרו על הדמאי וכו'. ומש"ה הכא דאין מעלים מתרומה ליוחסין לא חיישי לגומלין דלא תפקיד לאחריני עכ"ד. ואחרי נשיקת עפר כפות רגליו הקדושים והטהורים נלפ"ד דאיפכא הוא דרש"י נמי ס"ל כהתוס' וכמו שסבין התוי"ע. ומה שהקשה הרב זלה"ה דא"כ הו"ל לאקדומי וכו'. י"ל דמשום דשיטיא דלעיל בדמאי הקילו אביי הוא דמשני לה. ועלה פריך רבא ואיהו גופיה משני דרבנן אדרבנן נמי ל"ק בשכלי אומנותו וכו'. ובתר הכי סתמא דתלמודא הדר ויהיב טעמא אחריכא לר"י ולרבנן כדקאי קאי כדמשני רבא והש"ס מסודר כהוגן. ומה שהקשה הרב דא"כ לא הוה שתיק מינה רש"י הכי נפניך לשונו בל רש"י ובה תחזי שזהו כוונתו וז"ל במעלין מתרומה ליוחסין קמיפלגי ר"י סבר הרואה שמאכילים תרומה לאדם בחזקת כהן מעיד עליו בכ"מ שהוא כהן ומעלין אותו ליוחסין. הלכך אם מאכילהו תרומה הרי אתה מביאו להשיאה אשה (ומיוחסין עמו מעלה) וטעמיה לאו משום גומלין הוא. ורבנן סברי אין מעלין מתרומה ליוחסין ע"כ. ואם איתא בדעתו כמ"ש הרמ"ז הו"ל מתחלה. ולסיומי פלוגתא ורבנן סברי אין מעלין וכו'. ולבתר לימא וטעמא לאו משום גומלים הוא דהוה קאי אתרוייהו והוה משמע דרבנן נמי לאו משום דלא חיישי לגומלין כדאמרן מעיקרא. א"ו לכך דייק בלישניה לומר מתחלה דטעמיה דר"י לאו משום גומלים הוא. אבל טעמייהו דרבנן לעולם דהשתא נמי משום דלא חיישי לגומלים. והיינו דדמאי. ע"כ לאוקמה השתא נמי בשכלי אומנותו בידו וכדמרין רבא. וכן יש להוכיח עוד מלשונו דלעיל בריש סוגיין דפי' למימרא וכו' קס"ד דטעמא דר"י משום גומלין הוא. וקשה דהו"ל וקס"ד דפליגי בגומלין וכו', א"ו דהיה גופה קמ"ל דבדר"י שייך לומר קס"ד דלבסוף לא קאי. אבל בדרבנן הוא אמיתות הענין דטעמייהו משום דלא חיישי לגומלין אף לפי המסקנא דאבע"א. ולעולם לריכים לפרש ההיא דדמאי בשכלי וכו', ומה שחילק הרב דס"ל לרש"י דלא חיישי לגומלין אלא כל תפקיד לאחרים וכו'. מלבד שזה לא נרמז כלל בדברי רש"י. ואין דרכו לסתום אלא לפרש ואיברא דזימנין מוליא ברמיזה בשעה שיש סוד בגוו. ברם הכא ליכא אפי' זכר לדבר כלל והא ודאי אם איתא לא הוה שתיק מינה. מיהו בר מן דין לא ידעתי היכי אמר מר דהכא לא מפסיד לאחרים דהרי כשמעיד שזה כהן נותנים לו תרומה והוי מפסיד לכהנים אחרים, וה"ז מתם דומיא דהתם דמעיד שהוא מתוקן ומפסיד לכהנים. ומפי תמיהה לי דהרמ"ז ז"ל גופיה כ"כ לקמן משנה י' בש"פ דבתרומה מיקרי המפיד חב לאחרים דממעט לאחריני עי"ש. והכי דברי הרב סותרים זא"ז: **ושוב** ראיתי להב"ד שהלך גם הוא בעקבות הרמ"ז נהשיג על התוי"ע לומר דרש"י לא ס"ל כהתוס' אלא בהמר לו דרך לעלמו לחלק דס"ל לרש"י ז"ל דלא אמרי' גומלין אלא במידי דממונא בזה מרויח את חבירו במקום זה וחבירו מרויחו במקום אחר, אבל במידי דאיסורא להעלות זא"ז לכהונה שלא כדין לא ע"ש, ולא מילך ידענא דה"נ הוי כמו כן מידי דממונא שמרויחים זא"ז שיתנו להם תרומה. ואי משום דליכא נמי איסורא דתרומה התם נמי איכא איסורא דטבל והיינו כך. ומה שתמהתי מאד מהב"ד שרלה להכריע דעתו מג' רש"י דברים סוגיין ולא דק דאדרבא מגם ראיה לדברי התוי"ע כדאמרן. ומ"ש עוד הב"ד דעדיפא מינה הו"ל להתוי"ע להקשות על הר"ב דמפרש דלא כהאבע"א לא ידענא מאי עדיפותיה דהא ל"ק כלל דאין הכרח שיפרש כלישנא בתרא אדרבה כיון דלישנא דמתני' דלעיל מדקתני וכן מוכח טפי כלישנא קמא דרבא דפלוגתייהו בגומלים. לכך שפיר עביד הר"ב לפרש כן. אמנם קושית התוי"ע בין לכר"ב ובין להרמב"ם בפירושו הוא דכיון דמוכרח לומר כמ"ש התוס' דאף לאב"א לריכים תירוצא דכלי אומנותו לרבנן דהא בע"כ קשיא מדידהו אדידהו מהתם להכא. ולא מלינו בש"ס חילוק אחר מבואר. א"כ בין דס"ל כאוקמתא קמא בין דס"ל כאבע"א הו"ל לפרש או בדהכא או כההיא דדמאי: **בא"ד** והר"ן כתב בפשיטות וכו'. כתב הרמ"ז וה"ה כתב להיפך ע"ש ע"כ. והיינו דהתם כפ"ב על מ"ש הרמב"ם כל כהנים בזמן הזה וכו' אוכלים תרומה של דבריהם כתב שם ה"ה זה מתבאר פ' עשרה יוחסין ופ' האשה שנתארמלה לחזקה מהניא למה שהוא של דבריהם וסבור רבינו דלתרומה דאורייתא לא סגי בעד א' אלא בב' עדים כשרים וכו', ויש שפירשו כן וכל המשניות והסוגיות שם דמשמע דמעלין ע"פ עד א' כולן הן בתרומה דרבנן וכו' אבל י"ת שכתבו שע"פ עד א' הוי מוחזק בתרומה דאורייתא דעד אחד נאמן באיסורין וכ"ש בתלתא דעבידא לגלויי וכו' ע"כ. הרי שהוא ז"ל סבר לדברי הרמב"ם דלא כהר"ן אלא דכל הסוגיות דמשמע דמעלין עפ"י עד א', וסוגיא דהכא מכללן כולהו איירי בתרומה דרבנן. והי"ת שהביא בתר הכי דס"ל להיפך מדהרמב"ם בכוד דהיינו הר"ן ז"ל. ואח"כ עי' מ"ש הרמב"ם ז"ל דין ד' מי שהעידו עליו עדים שראוהו אוכל בתרומה של תורה ה"ז מיוחס, כתב שם ה"ה דעת רבינו דודאי מתרומה דאורייתא מעלין ליוחסין ואע"ג דסוגיין דהתם משמע דלרבנן אין מעלין. ומשמע דאפי' מתרומה דעון מיתה אין רבינו ז"ל פוסק כההוא לישנא והחמיר בתרומה דאורייתא שלא להחזיקו אלא על פי ב' ומתילתא שמעי' דמעלין ממנה ליוחסין עכ"ד. וכוונתו כמאה בעיני דאע"ג דריהטא דסוגיין משמע דלרבנן אפי' מתרומה דאורייתא אין מעלין, וכדעת ר"ן אין רבינו פוסק כההוא לישנא אלא כאידך פירושא שהקדים לעיל דכולהו הנך סוגייאות דמשמע מנייהו דמעלין לתרומה עפ"י עד א' מיירי בתרומה דרבנן ולהיפך מלישנא דהר"ן. וז"ש הרמ"ז דה"ה כתב להיפך שהרי כן כתב בריש הפ' וכן לריך לפרש דבריו דבתר הכי וכדאמרן דאין לפרש דמ"ש שאין רבינו פוסק כההוא לישנא דר"ל כאבע"א דתלמוד אלא כאוקימתא קמא חדא דהעיקר חסר דה"ה לא הזכיר האוקימתא קמא כלל לא מינה ולא מקלתה. ועוד דא"א לומר כן שהרי לא הזכיר רבינו בשום מקום ההיא דכלי אומנותו וכו' וכמ"ש התוי"ע, וכוונת הרמ"ז דהו"ל להתוי"ע לאקשויי מדברי ה"ה דמפרש דלדעת הרמב"ם סוגיין מיירי בתרומה דרבנן ודלא כהר"ן. והב"ד לא ראה אלא סוף דברי ה"ה דהיינו מ"ש בדין ד'. ואשתמיטתיה מ"ש בתחלת הפ'. ולפיכך הבין דמ"ש ה"ה אין רבינו פוסק כההוא לישנא ר"ל כאבע"א וכדלעיל. אבל לעולם דגם ה"ה מודה דלאבע"א מיהא איירי מתני' והש"ס בתרומה דאורייתא. ולכך הקשה על התוי"ע דלמה לא הביא דברי ה"ה דהו"ל להביאם, ולהקשות עליו דא"ת דהרמב"ם פוסק כאוקימתא קמא כדלעיל דלא התנה בשום מקום בשכלי אומנותו בידו. ויותר תמה על הרמ"ז ז"ל בכתב דה"ה כתב להיפך מדהר"ן דהרי עינינו רואות דס"ה בהדיא כתב כהר"ן עי"ש. ולפי האמור לא הא ולא הא קשה מידי. ושוב ראיתי שהביא הב"ד באריכה כל לשון הר"ב במ"א ביישוב פסקי הרמב"ם עי"ש. ואע"ג דמלשון הר"ב שם נראה שגם הוא ז"ל הבין בלשון ה"ה דר"ל דרבינו פוסק כאוקימתא קמא. ועי"ז הרבה להקשות על ה"ה עי"ש מ"א, אני בעניי הנלע"ד כתבתי שעפי"ז מתיישבים שפיר פסקי הרמב"ם. וכן נראה שהבין הרמ"ז ויש לו אילן גדול לסמוך עליו ותו לא מידי:

* * *

הגהות וחדושי הרש"ש

על סדר נשים

מאת הרב הגאון הגדול וכו' מהור"ר **שמואל שטראשון** זצ"ל מווילנא.

ומבנו הגאון החכם מו"ה **מתתיהו שטראשון** ז"ל [בחצאי מרובע].

מסכת יבמות

פרק א מ"א בתוי"ט ד"ה ובת בתו ובת בנו כו' ונראה לי טעמא כו'. ולפמש"כ הש"א בתשובה כ"ע בישוב הסוגיא דר"פ ד' מיתות לדעת הראב"ד דהיכא דלא אקדים קרא משום קפידא לא הא התנא למיקט סדרא דקרא (ע"ש א"ש גם בזה) ולפירושו יקשה למה אקדים קרא בת בנה לבת בתה (וכן התנא) דהא בתה כתיבא הפס וי"ל משום דכבר הפסיק אחר בתה בתיבות לא תגלה. וגי' הרי"ף והרא"ש בת בנה ג"כ קודם לבת בנה והכמ"ל: מ"ג ברע"ב ד"ה שש עריות כו' ורמב"ם פי' אם נשאו בעבירה לאחיו כו'. ותמוה דהא אמו דהיינו אנוסת אביו כדאיתא לעיל (י) אפי' לר' יהודה קדושין תופסין בה לאחיו וא"כ תפטור צרתה וכדא"ל רבינא לר"א שם לר"י נמי מ"ל דלי עבר ונסיב וכתוס' שם ד"ה לר"י הוכיחו שפי' דע"כ מתניתין סברה דלא כר"ע דאמר א"ק תופסין בח"ל וחיה אפשר לומר דהרמב"ם ס"ל כמ"ש הרשב"א דלוי דאקשי לרבי ליתני אמו אנוסת אביו ס"ל דאמו דקתני בשש עריות היינו נשואת אביו וכן ס"ל להנהו דלעיל דתירצו לדרבי מלבד רב אשי והרמב"ם מפרש ג"כ דלא כר"א אבל במשנה דלעיל כתב בעצמו דמתניתין סברה כר"י וסיים שם שהיא לסברתו למדרגת אשת אב וצ"ע:

פרק ב מ"ב בתוי"ט ד"ה עשה בה מאמר. דסיפא לא איצטריך דמרישא שמעינן לה. מבבא דרישא לחוד לא שמעינן לה דהא ר"ש ברישא מודה והכא פליג וס"ל דשניה מתייבמת ממ"נ כמבואר לקמן (יט ב) אלא כוונתם מבבא דרישא ומרישא דבבא דסיפא: מ"ג כל שאיסורה איסור ערוה כו' כצ"ל וכ"כ להדיא מהד"ה לאתויי וכ"מ בגמרא שם וכן העתיק רש"י לעיל (ט) ד"ה והרי: שם איסור מצוה כו' הולנת ול"מ. בס' חוכן ישועות נר"א האריך להוכיח דגרת א"מ ג"כ ל"מ. והוא נגד גדולי הפוסקים עמודי הוראה וגם נגד תוס' ד"ה ומה שדחה ראיית הים"ש ממתניתין דלפנינו מדלא תני גבי א"מ שאיסורה כמו גבי ערוה כפי' התוס' דהיינו הערה משמע דהייני דוקא בא"מ עצמה אבל צרתה מתייבמת ג"כ והרב הנזכר כי דתיבת שאיסורה מושך עצמו ואחר עמו ע"ש ותמוה דלפ"ז גם איסור קדושה דהיינו ח"ל אסורה הערה להתייבם וזה ודאי אינו דלכ"ע ח"ל צרתן מתייבמת כמש"כ המחבר בעצמו ומה שהביא המחבר ראיה לשיטתו מהתוספתא דאיתא שם דבאשה שיש בה קדושין צרותיהן חול"מ ופי' הוא דהכוונה על שניות דח"ל הלכות מתייבמות ג"כ פירושו דוחק גדול אבל נראה יותר גי' הגר"א ז"ל בא"ע סי' קע"ד סק"ב צרותיהן חולצות או מתייבמות וגירסתו זאת נעלמה ג"כ מהמחבר פי' התחדש על התוספתא ומה שהביא עוד מהתוספתא גבי מתניתין דשש עריות חמורות דקתני נשאו לאחיו שלא בעבירה צרותיהן פטורות ופי' דהכוונה הוא על שניות דקדושין תופסין בהן ופטורות מן היבום דא ודאי טעות היא. הדא היאך קרי להו שלא בעבירה וזאת שנית דלכון פטורות משמע אף מן החליצה ובירושלמי הלכה א' וה' מייתי לה להדיא פטורות מן החליצה ומן היבום אבל נעלם ממנו שבירושלמי שם הלכה א' מסיים אחריה ומכולן אין לך אלא אמו אנוסת אביו כו' ע"ש. ומה שהקשה מ"ש מהא דאסור בצרת קרובת חלוצתו (ה"ל להקשות ג"כ מצרת אחות זקוקתו דפשיטא ליה להב"ש לקמן (כז) דאסורה ואפי' להירושלמי דר"ת שם מדמקשה שם אהדר"א בר מנא א"ה יבומי נמי כו' משמע דלר"א ניחא וכ"כ מפרש"י שם ברה"ע וכן מהד"ה אחריו ודלא כדמשמע קצת מפרש"י שם דלר"א מותרת אפי' להתייבם וכמו שהערותי שם בדבריו ע"ש. ומצאתי להרשב"א שהעיר עליו בזה) לק"מ דהכן דוקא בבניות אמרינן דצרותיהן מותרות ואחות הלוגה (וזקוקה) אינן בכללן דהכי לא הסבן בהדי שניות לקיון וכי פריך שם (כח ב) מאי שייר כו' לא מצי דשייר אונן וכן מר בריה דרבינא דעמד למנין שם לא הכניסן במנין. ואין דין דבלי סופרים מד"ס (ידים פ"ג מ"ב) ורא"ה דקרובת חלוצתו חמירא משניה דהא מבואר בר"פ ד' אחין דקרובת חלוצתו אי תנן לה מיקריא חליצה פסולה ואינה פוטרת צרתה ובשניה תניא לקמן (בע"ב) דבחליצתה נפטרה צרתה ועי' לקמן (כו ב) הד"ה חליצה וצ"ל ראיה דצרת שניה מתייבמת מהא דלקמן (נו ב) במשנה וכפי פי' התוס' (בדף לב) בד"ה מדרבנן ע"ש. ועכ"ל ראיה מהא דפריך לקמן (כ"ד כט) אחותה מא"ל ע"ש ואי"ת דגזרו בצרת בניס אטו צרת ערוה ניחא נמי דגזרינן אחות שניה אטו אחות ערוה אלא ודאי דלי"ג אלא על השניה עצמה משום ערוה אבל לא על צרתה וה"נ על אחותה לא הו"ל למיגזר ולכן פריך שפיר: מ"ד בתוי"ט ד"ה איסור קדושה כו' וקרי להו איסור קדושה דכתיב קדושים יהיו לאלהיהם. ק"ל הא לפי המסקנא לקמן לא קאי קדושים יהיו על איסור אלמנה לכ"ג וכמש"כ התוס' בכ"מ (פ) ד"ה הא דלא קאי רק אמאי דכתוב בהאי פרשה ולדעת רש"י לקמן (פד) ד"ה והא כולה לא קאי נמי על גרושה לכהן הדיוט והתוס' שם חלקו עליו וכשיטתם בב"מ דקאי על כל הכתוב באותה פרשה. וצ"ל דהיה לשיטת התוס' דלקמן (בע"ב) אלא ה"ר גזירה אלמנה מהח"ר כו' ממזרת כו' מא"ל ולא פריך מגרושה כו' לכ"ה דאף מן הכשולין דעשה הללו ג"כ ותלה על איסור גרושה כדאיתא קדושין (עז ב) מ"מ עשה דיבום דחי להו כדמשמע בתוס' פסחים (מז ב) ד"ה כתיבה וכמו שהערותי שם. אולם יש לחלק דשם א"ע על הכי לאוין בכ"ה אבל הכא כתיבא עליה יהיה עובר על הכי לאוין דגרושה וחללה בכ"ה. וצ"ל דע"כ לא כתבו התוס' שם אלא לרבה (דאזלא כסוגיא שם אליבי') דס"ל אין חילוק מלאוים לירד ולכן לא נקטו אלא לאו אחד ועמש"כ בזה בנזיר (מא ב) בתד"ה ולא כתב בש"ד ועי' בתוי"ט. והנכי תמה על הפוסקים שלא הביאו מחלוקת רש"י והתוס' בהא דגרושה כו' לכ"ה אי קאי עלייהו הא דקדושים יהיו (בא"ע סי' קע"ד) דנ"מ לענין אם בעלו קנו או לא: מ"ה בתוי"ט ד"ה ואין הנכרית כו' וכתב עליו המגיד וי"מ מפרש בדרך אחרת כו' ואומר אני כו'. נראה שהבין כוונתו על תלמוד האחר שנגמרא שם ובמתנ"ת שגה בזה דפשוט דכוונתו על הפירושים האחרים שאמרו בתלמוד הזה דכי יפיר שהרמב"ם נראה שמפרש כפי' הר"ת הבני שכתוב' שם וי"ש עוד פירושו הראשון ופרש"י: מ"ו תוי"ט ד"ה מיאנה כו' וכיה נראה להגיה דז"ם דקי"ל ז"ל דקת"ל אבל לשון משום לא דייק לפום כך. אם נ"ב דס"ל אחת דקי"ל יהיה מדויק גם מלה משום: בא"ד וכתב ב"י כו' לא שבניש מעידין כן אלא כלומר כו' נעלם מהמ"ה שכ"כ התוס' בכתובות (כב ב) ד"ה שגון ונם הב"י כיון שליהם כמו שנראה מדבריו עי' בו: שם בתוי"ט ד"ה וכולן מותרות פי' ואפילו נעד המפילה כו'. וכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש זהו שעם רש"י בשבת (קמה ע"ב) בהתמנא פ"א לעדות אשה אבל ההוי"ט עצמו לקמן רפ"י דתה טע"ז שכם תנ"י ועמש"כ בשבת שם: [שם בתורע"ק אות כ"ו על הרע"ב ד"ה בנדר. מזה מוצא כו' אה"ד סי' רע"ט. נ"ב הביאו הב"ש כאן: שם אות כ"ה בד"ה מדברי התוס' בסוגין משמע כו' נ"ב כ"כ הריטב"א כאן ע"ש ובחי' הרמב"ן ועיין בתרומות הדשן סי' י"ב סעי' א' (וכן הרא"ש בפסקיו כתב רק על חכם וכ"כ בפירוש בתוספותיו). מהגרמ"ב]:

פרק ג מ"א במשנה ר' אליעזר אומר בש"א כו'. נראה דצ"ל אלעזר בל"י עי' לקמן (כה) מדסיפא ר' אלעזר כו'. וכן בעדיות פ"ס מ"ד וה' נפל ע"ס זה כ"מ שם דבהלה סדר מה שאמר ר' יהודה מקולי ב"ש ואח"כ דר' יוסי ואח"כ דר"ש (כהכ"א כדמוכח פ"ג דידים מ"ה) ואח"כ דר"א וע"כ הוא ר' אלעזר בן שמוע שהיו כולן חברים משא"כ ר' אליעזר שהיה בדור שלפני לפניהם והסה"ד ל"ד בזה: שם בתוי"ט ד"ה רא"א פו' ופירש"י כו' ובכה"ג אמרינן בפרק דלעיל קדמו וכנסו כו'. מפס אין ראיה דהתם הנשא ודאי אינה אסורה לו דלאו אשת אחיו היא וכמו שפרש"י שם אבל הכא גם עתה בספק איסור עומדת. אולם זה ידעינן מסברא דמשום ספק זה אין מוציאין אותו בדיעבד כדאמרי' שם ואפי' שניהם כהנים ומשום קנסא ל"מ אידו כיון דה"ל דבהתירא נסיב היינו ראבונה כמו דהתם אמרי' נמי כל חד וחד אימור דידיה קא מיתרמי ליה ועמש"כ שם. אח"ז מצאתי בתור"ע שהעלה דברי רש"י בנע"ג ולעד"נ כמש"כ: מ"ד בתוי"ט ד"ה או אשה וכתה דהכי ביכתי עפי כו' ונכתו ובת בתו כו' וה"ה לכל העריות. הן רבים מתקשים בהבנת דבריו ונ"ל כוונתו דהוא ז"ל סובר בטעמא דר"ש דס"ל זיקה דאורייתא כמש"כ בסמוך דל"ת כו' דוקא כו' ובשאר עריות מודה דא"ז אלא מדרבנן מוכח להדיא דקמ"ל דזיקה דאורייתא בכל העריות וכ"כ לקמן במ"ז בדבור היתה אחת איסור מצוה וכ"כ הנ"י בטעמא דר"ש דס"ל דמדאורייתא זיקה ככנוסה דמיא כו' ע"ש ולהכי לר"ש אם מיתה בתו נכאת לאחיו ולאח השני נכרית ומת כנשוי בתו תחלה ונמצאת זקוקה להנשוי נכרית לבדו ונעשית הנכרית צרת בתו בזיקה ואח"כ מת הנשוי נכרית אשתו פטורה אף מן החליצה דהויא צרת בתו בזיקה וזיקה דאורייתא לר"ש אבל בלאמת דברי הנ"י ודבריו דחויים במהכת"ס דזוהי סברת ר' אושעיא לעיל (יח ב) דס"ל לר"ש דזיקה דאורייתא אבל הרי איתותב שם ולמסקנא ס"ל לר"ש אין זיקה כלל לפי האי כתוס' שם (יט ב) ד"ה ר"ש: שם ד"ה איסור מצוה כו'. ולא אתי למיברא אחות זקוקה דעלמא. ר"ל לייבם ונכפלו לפני אח אחד מיירי כנ"פ בכוונת לשונו שהוא לשון רש"י והמכרש"א השיג דברי רש"י לכוונה אחרת רחוקה והתור"ע הגיה בדברי התוי"ט לג"נ: מ"ו במשנה בסיפא עשה בה מאמר ומת נכרית חול"מ. לכאורה היבת נכרית מיותרת דהא בה קיימינן וכה"ג הקשו התוס' לעיל (יח) ד"ה מיאנה על פרש"י דשם. וי"ל דהתנא רמז לנו בזה דאם להנשוי נכרית עוד אשה אחרת יחלוץ לה ולא לבעלת המאמר משום דהיא נראה כצרת ערוה עי' (כו ב) תד"ה חליצה פסולה וכזה יש לייבם ג"כ קושיית המהרש"א. ודע דלפי המסקינן לקמן (בע"ב) לרבא ה"ה אע"ג דל"ע בה מאמר חול"מ (ודברי הנ"י בכאן תמוהים) ולא נקט מאמר אלא לאפוקי מב"ש ותמיהני על התוס' (יח) ד"ה ואי דמשמע מדבריהם דלא נקט מאמר אלא ב"ש. ואולי משום דמעיקרא סייר התנא משנה דלעיל כדאמרי' בגמרא וא"כ לא נקט מאמר רק פעמים ולמש"כ בתחלה יתייבם גם זה: שם בתור"ע אות ל"ז תמה על תמיהתם מדבריהם לעיל (יח) ע"ש. ולי אין כאן תימה כלל דמ"מ יקשה לר"נ זאת אומרת דקאמר דדלמא מסברא ל"ת דיש זיקה וא"כ מתניתין אתי לאפוקי מב"ש: מ"ז תוי"ט ד"ה גירש א' כו' וכתבו התוס' וא"ת כו' אבל כשכות הי לא ע"כ. י"ל דהתוס' ס"ל דגם לר"א אסורה אפי' לא ייבם המגרש (ודלא כרש"י) וכדמסקינן לרבא לקמן בלא גירש דאף דלא כנסה אסורה אלא דר"ה לגוס פשטא דמתניתין דמשמע כר' ירמיה הוסיף לאסור אף בגירשה ועי' מהרש"ל ודלא כהמהרש"א. וטעם רש"י נראה משום דס"ל דבלא כנס אין סברא לאסור רק לדברי רבא דסברה לומר כן אבל לר"ה דאין הכרח הנית על הסברא וכיון דהלכה כרבא א"כ אסורה אף בלא כנס והתוי"ט ל"ד במש"כ דדעת רש"י דוקא בכנס ועי' בהגר"א סי' קע"ה ס"ק י"ח: מ"י בתורע"ק אות ל"ט אע"ג דליכא אשה מתעברת מב"ר. לכאורה תמוה מאין לו לה"ס דעיירי בבתולות. אח"ז מצאתי להאבנ"ץ קטן סי' תנ"ג שעמד בזה ולנ"י ר"ז י"ל דהקושיא היא לפי אוקימתא דאיפשר והיינו מאחר ג' עד לאחר י"ב וא"כ ודאי לא נבעלו נבדתן. אך לפ"ז אין הכרח לאוקמה כר"א עי' תד"ה באיסור כ"א וא"כ מאי פריך ל"כ בפשיטות ל"ב הויין עפרש"י וראיתי בהגהת הגר"א ז"ל במחק מן נולת אלא כו' עד א"ל רבא כו' וכוון למש"כ ואין לומר דהקושיא היא מאי איריא דקתני סיפא ואם היו קטנות כו' ליפלוג וליתני בגדולות גופייהו דאם היו בתולות מותרות דע"ז לא מצי ספר:

פרק ד מ"ב במשנה הכונס כו'. יונית כו' ספק כו' יונית ז"פ דיונית הא' בלא גט והב' הוא בגט וכל חד מתפרש לפי ענינו ולפן דקדק רש"י לפרש לקמן (לו ב) על הא דתנא מפוז

משום ר"א יוצאת בגט דמלת בגט מורה דל"נ חליצה אבל מ"מ לא ס"ל לפרש עד הבלכה דקי"ל כר"ל ואליביה נפרש דקמ"ל דבעיא גט ג"כ ולא סגי בחליצה לבדה אף דביאה מעוברת לא"כ וכמש"כ רש"י לקמן בגמרא ד"ה דלא סגי וי"ל פרש"י אף אליבא דר"ל משום דלר"מ נראה אף דמנאת שאינה מעוברת כיון דנכנס לס' אשה אח לייבם באך ג"מ (דבהכי איירי מתניתין כמש"כ התוס') יוצאת ובזה סגי בגט לבד כמש"כ התוס' לקמן ד"ה ומנאה ועוד דדיעבד כו' וה"ה ביבום וכמו שפסק המחבר בשו"ע ר"ס קס"ד : **שם** בתורע"א אות מ"ו הקשה דמשכחת לה דהוכר ואפ"ה יהא ספק כגון דיבמה לסוף כ' יום והוכר אחר ב' חדשים ועשרה ימים וילדה אח"ז (ר"ל שהוכר) לשבעה חדשים דספק בן ט' לראשון והוכר לשלים ימיה דהיינו לג' חדשים או בן ז' לאחרון והוכר לשלים ז' דכייע ב"ח ועשרה ימים . ותמוה דאם היה בן ז' לאחרון ונתעברה תיכף (דאל"כ לא היה ניכר בכ"ח ועש"י) ה"ל לנדה אחר ההכרה לד"ח וכ' יום ואין לומר דכוונתו דנלמא איעתי וכרבה הוספאה לקמן (ס ב) ז"א. הדא דהתוס' בנדה (לח) ד"ה שיפורא כתבו דא"ה כוותיה ועי' לקמן כם בדבריהם ובשבת (קלה) שניא כיון דפלוגתא דהגלי בזה תו ליכא לאקבויי מתניתין דדלמא סברה כאידך ועמש"כ לקמן גמ' (מב) בר"ס ותמתין משהו כס"ד :

מ"ט בתוי"ע ד"ה שקידש כו' וי"ל שכן היא סברת רש"י כו' ואי איתא כו'. הן רש"י הוכרח לפרש כן דאם היה הטעם משום כניסה של' עצמו א"כ אפי' באת אחד נמי ומדוע לא תני כרישא קדם וכנס א"מ מידו ועי' בב"ש ר"ס קע"ו אלא ודאי דוקא היכא דאיכא את אחר דליפקע הזיקס ע"י (ואולי דמש"ה הוסיף רש"י תיבת לאפרע ודו"ק וע"ש מש"כ במקומו) וכן ההו' איירי נמי דוקא אם יש עוד את אחר (ועמש"כ לקמן (נו) רא"ה לוה וכ"מ מדכתבו וא"נ להמתין מכלל דיש על מה להמתין (אולם גם בסה"ד גבי קידש בסיתר כתבו ג"כ הלשון דא"נ להמתין ושם ודאי אפי' אין שם אח אחר ואולי שם שיגרת לישן דהכא נקטי) ולפ"ז בדינא דסיפא דמתניתין מת יבם יוציא את אשתו כו' הספר דגם התוס' מודים דאפי' בגטא נמי דינא הכי : **מ"י** במשנה אחד נשואות ואחד ארוסות . בעירובין הגי' לאיפך וכ"מ בגמרא לקמן (מג ב). ועי' תוס' כתובות (כ ב) סד"ה אחד וכ"מ : **שם** בתוי"ט ד"ה שהארוסות שביהודה עי' ב"מ פ"ק דכתובות דלא כל שביהודה וכ"כ שם ביהר ביהור . ולכאורה יש לחלק בין איסורא לממונא דבאיסור איכא למימר דלא פלוג אבל מדחזינן בברייתא דדרושה לקמן בגמרא (מג ב) דר"י מתיר א"כ כש"כ בזה ושפיר דקדק : **מי"ב** במשנה שמעון התימני שמעון בן עזאי כצ"ל תרוייהו בלא מלת רבי בתחלה ומהרלשון מתק גם הגרי"ש לעיל (מד) : **שם** בתוי"ט ד"ה שהוא בל"י . גמי דכתיב כו' כנף שראה אביו . נ"ל דראה הוא כינוי לתשמיש בלשון נקי וכן בלשון מקרא וראה את ערותה והיא תראה כו' (בפרשת קדושים) וכן דרשו בסנהדרין (ע) ויראה חם כו' את ערות אביו שרבעו ע"ש ובב"ב (טו ב) דרשו דורו של איוב שטוף בזמה הי' שנאמר הן אתם כולכם חזיתם ולפי דכתיב כנף שהוא מלשון ולא יכנף עוד מוריך נקט לשון ראיה כדכתיב שם והיו עיניך רואות את מוריך :

פרק ה

מ"ה בתוי"ט ד"ה בין שני יבמין כו' וא"ל כבי יבמין לשתי יבמות דאיכא למ"ד כו' הן לאותו מ"ד אף על החלוצה גופה אחין חייבין כרת וכן החולץ חייב על הצרה כרת רק בביאה לגי' הרי"ף והרא"ש לכ"ע הוא אינו עובר אלא בעשה על הצרה ולגי' התוס' גם הוא חייב כרת על הצרה לאותו מ"ד אבל שני יבמין ליבמה אחת איצטריך לאפוקי מב"ע לגי' ליטנא בתרא דברש"י וע' בגמרא (נג סע"א):

פרק ו

מ"א במשנה הוא אנוס והיא לא אנוסה כו'. הן לפי התוס' ד"ה הבא בהיכא למימר דרצון היינו למזיד (וגם לי"ת היינו דוקא היכא דתני שחלה שוגג ומזיד) א"ש דלא תני והיא ברצון אבל לפרש"י בעלמא דרצון היינו מזיד אלא נגד אונס שייך למיתני רצון יותר ה"ל למיתני הכא הוא אונס והיא ברצון וכן לקמן בגמרא כדתני דבר"ח לא תני אפי' שניהם ברצון : **שם** תוי"ט ד"ה בין בשוגג בהיא שוגגת סמ"ל כו'. הנה אפי' במכוונים לשם מצוה יש למצוא שוגג . כו כגון שנפלו לו ב' יבמות מב' אחין ובא על אחת מהן וכסבור שהיא השניה . וגם כגון שיש לה ב' יבמין ונבעלה לא' מהם וכסבורה שהוא הב' [ול"נ שמשכחת לה שהיא לא ידעה שמת בעלה וסברה שהוא בעלה . ואמנם לא מצאתי עדיין הדין הלז מפורש אח"ז מצאתי בי"ה בנו"ב מ"ת אה"ע סי' קמ"ת שהאריך בזה . מהגרמ"ש] : **שם** בתוי"ט ד"ה ולא חלק כו' ולפיכך נ"ל עיון על הר"ב והרמב"ם בזה. עי' רש"י דף נ"ז ע"ב ד"ה אשלא כדרכה . ועי' מהרש"א מש"כ בביאורו ולכאורה קשה לפ"ד דל"ע ונקחה לרבות שלא כדרכה ביבמה כיון דכבר ילפינן מ"ל מעריות ושפחה הדר נילף יבמה ביאה ביאה מח"ל כדילפינן הערמה לעיל. וי"ל דאה"נ ולקחה מבע"ל להא דלעיל (ח ב) לרבי כדא"ל ולרבנן כדה"ל ובזה יגלו הרמב"ם והרע"ב מתמיהת התוי"ט ואדרבא דבריו תמוהין במש"כ דמדרי"ם לא שמעינן אלא לענין חיובא כו' אבל לענין ולזכות כו' דממ"נ דלשיטת רש"י ודאי ליתא כנ"ל ולשיטת התוס' כאן ד"ה וכן אפי' ח"ל לא ילפינן מהא דרי"ש . [בתורע"א אות ס' ד"ה במל"ת מסתפק כו' ולנע"ד ראי' מסוגיא דיבמות כו' נ"ב כבר קדמו בזה הב"מ והגר"א סי' קס"ב ובנו"ב מה"ת אה"ע סי' קמ"ח ע"ש . גם בסוף הדבור ובתשובה הארכתי נ"ב סי' ל"ד. מהגרמ"ש] : **מ"ב** ברע"ב ד"ה או על הפסולות כו' פסלה לכהונה משום זונה וכ"כ רש"י. נראה דלא קאי רק על אחת מכל העריות ויותר משמע כן בהרע"ב מדמסיק והע"ש שאינה ישראל כו' והיא מן העריות אבל פסולי כהונה אינן נעשות אלא חללות כדכתיב אלמנה וגרושה כו' ולא יחלל כו' וכדדרשינן בקדושין (עז) זה שהיה כשר ונתחלל ועי' לקמן (נו ב) במשנה בפרש"י ובמהרש"א לעיל (נו ב) ובסנהדרין (נא) ובחייבי עשה דכהונה כגון בעולה לכ"ג פלוגתא דאביי ורבנן לקמן (נט ב) עולד וה"ה בה ע"ש בגמרא (ס) טעם פלוגתתן ובהכם התמה התוי"ט על הרע"ב בכאן . וכן לקמן מ"ה שכ' הרע"ב ה"ע ומנה התוי"ט ג' ובתוכן בעולה לכה"ג דברי תימה הן : **שם** בא"ד וגרושה כו' מיפסלא כו' מתרומה כו' וכ"כ רש"י ול"נ דל"מ ג"כ דכהן לקי עלה משום חללה נמי דהחללות הוי איסור מוסיף וכדאיתא בקדושין (עז) : **שם** בסוף המשנה אלא לענין הערלה נקט כו' וכ"כ רש"י לפי מאי דאמרינן לקמן (ע ב) לא קאי האי וכן רק משום שלא כדרכה בת"ל וכמש"כ התוס' כאן ד"ה ולא חלק אמנם על רש"י אין כאן קושיא שדרכו לפרש כפי הס"ד כמש"כ התוי"ט בכ"מ אבל על הרע"ב שמסיק אחריו יש תפיסה :

פרק ז

מ"ג ברע"ב ד"ה ואינו מאכיל כו' וה"ה לעבדיו . וכ"כ רש"י. משמע דראיים ר"י הוא מוציאו מאכיל וכ"מ מדבריו לקמן בגמרא בד"ה ואינו מאכיל ולא מן פוסל (כאשר כבינוהו התוס') ואפי' לרבה דמפרש טעמו דעובר במעי זרה זר הוא ואת האם אפי' זרע זר מאכיל עי' תד"ה למאי נ"ל דר"ל כיון שהוא עדיין במעיה ה"ה כאחד מאבריה דעובר ירך אמו הוא ולא מתייחס אחר אביו כמו אם יולד ומה"ע נמי א"מ את אמו משום דלא נקרא עדיין זרע כהן . וכן הנ"י פי' במשנה דלקמן על הא דעובר אינו מאכיל דהטעם הוא דעובר במעי זרה זר הוא והוא כמו עבד בא"מ לקמן בס"פ ואמרינן שם בגמרא הטעם משום דכתיב האשה וילדים כו' והיינו משום דהולד מתייחס אחריה (וכ"נ שהבין התוי"ט . ומה שתמה עליו בתור"ע מדברי התוס' תמוה שהרי התוי"ט בעצמו הרגיש בזה וכ' אח"כ ומיהו כו') ול"ד למאמר שמאכיל משום דעכ"פ זרעו הוא וכ"ז לא כמשמעות התוס' ונכון כס"ד : **מ"ד** במשנה ד"ה ספק הבית ש"ש. לעיל קאי לענין אירוסין כו' מניע לפרש גם לענין לא מאכילין דקתני רישא ובכהן שנשא ישראלית. והרע"ב פי' דקאי אדלקמיה דחולצת ול"מ ע"ש והתוי"ט תמה דתקייכס מה"כ כו'. ול"נ דל"מ אם ילד את אחר מיתתו וייבם השני את אשת הספק ומת אז היא (גם צרתה) חולצת ול"מ וכמש הרמב"ם הביאו דאם הלך ונפל הספק אם הבית ב"ש ע"ש . וק"ל דמאי איריא (בהא דול"מ) משום ספק הבית ב"ש אפי' קטן ודאי פוסל בחליצתו לסתמא דמתניתין לקמן (קד ב) ואולי דס"ל להרמב"ם דלר"מ (דסתמא דמתניתין שהזכרתי כוותיה) חליצת קטן הי' אלא בתחלה כמאמרו דאיתא לקמן (נו) וכן גיטו משמע שם בתוס' ומהרש"א דה"פ אלא בתחלה והכא תשמיען דאפי' עשה בה גדול מאמר חליצת הספק שלאחריו פוסל ודלא כתוס' שם ד"ה רמ"ה : **שם** בתוי"ט סד"ה ספק שהוא ב"ע כו' . כגון דהשתא כו' אלא אולינן בתר השתא כו'. מזה נ"ל ראיה ברורה לדעת הט"ז ביו"ד סי' קנ"ו דאף כאן מסייעה עוד חזקת כשרות האשה לחזקה קמייתא דידיה שהיה קטן אפ"ה מוקמינן ליה בדהשתא וע"ז לא יתכן שום דחייה מדחיות שנקה"כ שם ראייתו רק דהייה כב' לראייה הא' דהט"ז יש להלוס קצת בדוחק. אמנם ק"ל בדברי התוס' דמשמע דאם השתא עדיין בספיקו מתירין אותה לתרומה הא למאי וליומא אחרא יביה ודאי בן ט' והא נאמר דגם בשעת ביאה היה ב"ע ואשתכח דעבדא איסורא למפרע וכה"ג כתב הנ"ב בחלק א"ע סי' ל"ח לסתור דברי הט"ז וי"ל דס"ל להתוס' דאזלינן בתר שעה מיהא כדאיתא לקמן . אך ק"ל באם בא הספק אתמול על אשה אחת וביום על אחרת וזאת באה תיכף לב"ד והתירוהו והראשונה באה לב"ד אחר בזמן שהוא ודאי ב"ע יאסרוה והיהוי כתרתי דסתרי אולם כה"ג מצינו רש"י דעסרות ע"ש ועמש"כ בגיטין (יז) עוד ע"ד הט"ז . ולכאורה תליא ד"ז בפלוגתת ר"א בן שמוע ורבנן שם בספ"ג ע"ש והר"ן שם ספ"ז כ' ג"כ כהט"ז דלא מוקמינן ליה בחזקת חי כיון דהשתא מת מקמי הכי נמי מספקינן ליה ע"ש :

פרק ח

מ"א במשנה פצוע דכא כו' ונתינן לא יאכלו . בתור"ע הקשה דהא ה"פ חלל בזר אלא מעיקרא כדלעיל (סט) והכא שנעשה פ"ד לא הוי זר מעיקרא. לכאורה המ"ל דזה תלוי בפלוגתת ר"מ ור"י בכריתות (סד"ו ורד"ז) דלר"מ לא בעינן זר מעיקרא ואתיא סתם מתניתין כוותיה . אך בל"ז נ"ל דלק"מ מתרי טעמי חדא דהא אם היה נעשה פ"ד תיכף משנולד ה"ל זר מעיקרא ופוסל . לכן אף אם נעשה אחר שגדל פוסל דאין סברא לחלק מש"כ מחזיר גרושתו דלא משכחת לה רק באופן שלא היה זר מעיקרא , שנית דפ"ד מיד כשנעשה פסול ואישתני גופיה ה"ל זר אלא לכן נקרא זר מעיקרא אבל מחזיר גרושתו לא אישתני גופיה וגוף זה עצמו הותר מעיקרא וכה"ג מחלק הפ"ס לעיל (סט) ועמש"כ לעיל (נז): **שם** תוי"ט ד"ה וכל כו' ומדלא כתיב מקדשים כו' בתרומה מ"מ נמי לכא דכיון כו'. איתמיתיה דברי התוס' (סח ב) ד"ה ליתא ולעיל (ח ב) ד"ה ויבמה שפי' להיפך דאי לא הוה כתיב אלא בקדשים לחוד הוה דרשינן לכיון דנבעלה כו' ומכתרומות דרשינן נמי למורש מסק' עש"ה : **מ"ג** במשנה מצרי ואדומי אינם אסורין אלא עד ג' דורות . ק"ק לפי מאי דמסקינן בחולין (נה) משמע דלחומרא אמרינן עד ועד בכלל והכא הלא דור שלישי מותר ואין לומר משום דזיל קרי ב"ר הוא וליכא למיטעי דהא בעינן בגמרא לקמן (עח) תיבא להם לומר דמהם מנה : **מ"ד** במשנה א"ר יהושע שמעתי כו' כה"ג בפסחים (נו ב) במשנה : **מ"ה** הסריס לא חולץ כו' נבעלה פסלה מפני שהיא בע"ז . וכ' התוי"ט דהכא נעשה זונה משום לאו דל"י פ"ד ע"ש . ועיין עליו הקו"ה דהא הכא בסריס חמה איירינן דליכא ביה לאו דל"י פ"ד והגל"נ נדחק דכוונתו דבסריס אדם שהוא נכלל ג"כ בבבא זו דאם בעלה פסלה ביה סגי משום טעמא דל"י פ"ד ואנכי מהסס בדין זה דכיון דמדאורייתא בת יבום היא דהאי עשה ודחי ל"ת (לרבנן דפליגי עליה דר"ע או משום דס"ל ת"ל דלאו דבאר) רק דרבנן גזרו אטו ביאה שנייה לא אמירא משארי שניות דלא מפסלי לקמן (פה ב) ופסקו כן הרמב"ם בפי"ט מהל' א"ב ה"ח והש"ע בסי' ז' סי"ע. ואולי איכא לדמויי להא שהבאתי בשם מהרי"ק במגילה (עו ב) באשת ישראל שנבעלה ברצון מפני אלא נפשות אע"ג דהתירא היא ומצוה רבה עבדה מ"מ אסורה לבעלה וצ"ע : **שם** וכן איילונית כו' מפני שבעילתה בע"ז. וכתב התוי"ט דהא דלא כר"י לעיל (סה) במשנה כמבואר בגמרא ותמוה דהכא מיירי אפי' הם ישראלים ופסולה דקתני א"ל דהיינו לתרומה אם בת כהן היא דזו ודאי אין סברא דישראל שנשא איילונית דיעשה זונה לר"י למיפסלה מתרומה והתוס' לעיל (סט) כתבו דאפי' לר"א דס"ל פנוי כו' עשאה זונה לא מיפסלא בתרומה : **שם** תוי"ט ד"ה הסריס כו' דומיא דאיילונית דבידי שמים כו'. ק"ל לפי מה שסוכיחו התוס' כריש מכלתין ד"ה או דאיילונית אין לה רפואה א"כ אדרבה ייתא דסריס דומיא דאיילונית שאין לו רפואה דהיינו סריס אדם וכר"א :

פרק ט

מ"ב במשנה כה"ג שקידש כו' כי התוי"ט כאן בנה לבי סדין יבום או האירוסין . ולי עוד כפ"ב מ"ו מי שקידש כו' מת כו' אי חולץ ואי מייבם. ומש"כ דכ"מ מרע"ג דכתובות. ע"כ כוונתו למש"כ שם בד"ה ועל אשת אחיו ע"ש . אבל ממתני' גופא לא מוכח מיד דאדרבה דאם לא היתה זקוקה מן האירוסין הוה א"ש טפי דלא נצטרך לאוקמה בהני גווני שבי' שם . אבל גם פ"א מ"ב מוכח יפה ד"ז דאיתא שם חלוצה מן האירוסין : **מ"ג** תוי"ט ד"ה שהיה ואפי' בתולות דמותרות לבעל כו', ל"י למאי דייק לכהן דמותרות לבעל כו' הלא גם באסורות לבעל ומותרות ליבם דאיירינן בהו גם כן מ"ל כגון בת בת בן אחיו של בעל ועוד אמרוה ע"ש **שם** תוי"ט ד"ה וחלוצה וכן כו' לא כתבה כו' ולא בכה"ג . תמוה דלמה ה"ל לכתבה כיון שהיא אלמנה ואלמנה ככר כתבה . ובלא"ה אין ראיה כ"כ מהרע"ב דשם שהרי השו"ט ג"כ בעולה לכ"ג דפסקינן לעיל (ס) כראב"י דהולד חלל . ומש"כ ועוד כו' אחות חלוצה מד"ס ומש"ס הביאו כו' ראיה כו'. נמשך אחר גי' הישנה בתוס' שם אחות חלוצה . אבל גי' תשובת היא דמאי ראיה מאחות חלוצה לחלוצה לכהן אלא דנ"ל חלוצה דרבנן וכן הגיה הרש"א שם. [בתוס' רע"א אות ע"ז על הרע"ב ד"ה והאלמנה לכ"ג כו' ותמוה לי הא נ"מ בממזר שמחזיר גרושתו כו' נ"ב קדמו בזה הגאון בס' הפלאה (הלכות כתובות סי' קט"ז) ע"ש תירוצו ועי' בס' ערוך לנר . מהגרמ"ש] : **מ"ה** במשנה מת ולה הימנו בן מאכל בתרומה . נסתפקתי חללה אם בנה מכהן מאכילה בתרומה . ואף שהבן מאכילה בבת ישראל לפי' ממזר מאכיל כדאיתא בפי' אלמנה. וי"ל דאינו מאכיל והיה מהא דלא מניירא המשנה שם דממזר מאכיל אלא באם אמו ולא ליתא אף באמו מ"ל . עי' רש"י לעיל (סוף דף סח). עוד מצאתי כן מפורש בהרמב"ם פ"ו מה' תרומות הל"י . והכ"מ לא הראנו שם מקורו :

פרק י

מ"א במשנה די"א כתובתה ע"כ הראשון. נ"ל דשגרת לישנא דמתני' לעיל (פ"ד מ"ד) נקיט הכא : **שם** ברע"ב ד"ה ואמרו לה כו'. עד אחד כו' . ומאי דנקט התנא ל"ל פי' תוי"ט ותו"ח . ואני הומר ע"ד דבריהם דבא לאשמעינן כגון שיש כאן שנים א' אומר מת וא' אומר נהרג דלהחולקים על הרמב"ם (עי' תו"מ סי' ל' בהומים סק"ד ובא"ע סי' י"ז סי"ט בח"מ וב"ש) דינן כע"א וצריכה היתר ב"ד ואע"ג דיש כאן ב' עדים על מיתתו . או י"ל כגון דהכתבו א"ע בבדיקות דלכ"ע כשרים בד"מ וכדאיתא שם והוא מגמרא דסנהדרין (ל ב) ובעדות אשה פסקינן כתנאי דסוף מכלתין דכד"מ דמי . ומ"מ צריכה היתר ב"ד דד"ת א' ד"מ וא' ד"נ בדו"ת רק חכמים הקילו בד"מ דלא בעינן דו"ת ועשאו דינא דאשה ג"כ כד"מ לענין זה : **שם** בתוי"ט ד"ה מן המעשר כו'. א"נ אפי' כרבנן כו' אע"פ שמותרת לאכלו. מוכח להדיא דע"כ לא מספקא להו לרבנן אלא אם קנסוה מלחלוק לה אבל לאכול פשיטא להו דלא קנסוה . אולם מהרמב"ם פ"א מהל' מעשר הל"ב מוכח דקנסוה אפי' מאכילה (וכ"ה בטוש"ע אה"ע סי' י"ז ס"ו) והתוי"ט לא הפריש בזה ביניהם אלא בין ספק לודאי . וכן בבכורות פ"ד מ"ט ד"ה תרומות משמע מדבריו דלהתוספות מספקא אף באכילתה ול"ד במחכ"ת : **שם** תוי"ט ד"ה כ"ש . מדבריו

יכל שנעלם מכ"ת פרש"י ותוס' לעיל יא ע"ש : שם בתורע"ק אות פי' ברע"ב ד"ה חולצין כו' בגמ' ולא מייבם לא מדאורייתא כו'. ר"ל פירושו דאינו בתורת יבום [וכס"ג מפרש רא"י לקמן (מ ב) למתניתין דשם] לענין דיקנה אותה בע"כ או בשוגג או לפטור צרתה לא מדאורייתא ולא מדרבנן היינו דא"נ ממנו גט בביאות אלו דקני אלי לא אתמרו רבנן . וכן הפרש בסא דגיטין (ר"ד פ) לפרש"י דשם דהויא כאשת הראשון לגמרי . אבל לפירוש התוס' והר"ן שם דמדאורייתא הויא כאשת השני יקשה למה לא התייבם לאחיו על כל פי מת"כ . וי"ל משום דנראית כסוטה שנשאת לבועל דאסורה להתייבם מה"ת וכמו שהאריך בזה המל"מ בפ"ו מהל' יבום : מ"ג במשנה א"ל מת בנך ואח"כ מת בעלך כו'. בגמ' (נג ב) והמציינים שמשהו : שם ואח"כ א"ל קיים היה ומת כו' והאחרון אינו ממזר . ופי' הנ"י כלומר שלא רצה היבם לגרשה כו' . נ"פ דט"ס הוא וצ"ל שלא רצה השני כו'. והתוי"ט העתיקו בשבוש כאשר הוא לפנינו ושנהו עוד בסה"ד ול"ד. ומשום דהגמרא מפרש דהאחרון היינו דלאחר שמועה לכן פי' שלא רצה לגרשה. ובתנם חפש עליו התוי"ט ע"ש . ומש"כ הנ"י דמדרבנן הוה ממזר כתב ע"ז התוי"ט והרי מצאנו הבר לסטור כו' והב"י לא הביא לו ראיה המיוחי על שני שרי הסורה (הב"י והתוי"ט) שנעלמו מכ"ת שכן כתבו גם התוס' בד"ה אבל (בע"ב) והרא"ש בסי' ג' : מ"ד במשנה ואם מתה ראשונה מותר בשניה . וכ' התוי"ט וכש"כ דאם מתה השניה דמותר בראשונה . ב"י . תמוה דהא אף בחיי השניה מותר בראשונה והב"י שפיר כתב ע"ד הטור דמיירי בהלכה הרוסתו למדה"י ובזה פסק דהשניה צריכה גט מטעם דיאמרו תנאי היה בקדושין ולהכי אסור אף בראשונה . ועי"ז כ' דאם מתה השניה מותר בראשונה : שם א"ל קיימת היתה ומתה כו' והאחרון אינו ממזר . כדי נסבה דכיון דמותר לקיימה פשיטא דאין הולד ממזר . אלא אגב בבי דלמעלה נקטה : מ"ה במשנה ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה כו' . נראה דר"ל דאף דבשעה שנשאה היתה הראשונה עדיין קיימת אלא דלאחר שמתה באמת קיימה ובא עליה אמרינן דודאי בא עליה לשם קדושין מחדש . דיודע היה שקדושין הראשונים לא היה כלום וכדאיתא בפ' המדיר (עג ב) והכא אפי' רשב"י דהתם מודה ועי' לקמן (קי) ובתד"ה קסבר ורש"י לא פירש כן : מ"ט במשנה הראשונה חולצת ול"מ והשניה כו' או מתייבמת, ברא"ש הגי' בהיפך השניה חולצת או מתייבמת והראשונה חולצת ול"מ. וכ"נ גי' התוס' לעיל (לב) ד"ה מדרבנן. ובזה מיושב הג"ע שכתו"ע על הרע"ב והוא מלשון רש"י : שם בתוי"ט ד"ה והשניה . וה"ה דתנא דהכא פליג על מתני' דלעיל בפירקין כו'. תמוה דא"כ מ"ט אמר הכא הראשונה כו' ולא מתייבמת . ובאמת נראה דאישתמיטתי' במחכ"ת דברי התוס' לעיל (ר"ד לב) ע"ש :

פרק יא מ"ב במשנה הגיורת שנתגיירו בניה עמה כו'. פי' וא"כ הוו אחים מן האם ג"כ. ולר"ש בגמרא דס"ל דאשמעינן דאינהו אסירי א"כ דוקא בכה"ג דמן האב ולא מן האם לכ"ע שרי . ולרא"בי היא לרבותא דאפ"ה שרי (עמש"כ לקמן בסמוך) והתוי"ט נדחק בזה : מ"ה במשנה ובכורו כו' ונותנים עליו כו' . תימה מדוע שינה באלו למיתני בלשון יחיד . ובתמורה הובאה משנה זו (אך בשינוי לשון ממה שהיא לפנינו) ואיתא שם ובכורן כו' בל"ר ועמש"כ שם בס"ד . ואולי י"ל דאילו היה אומר בכורן ה"א דהיינו בכור של שניהם יחד ומטעם דשותפות כהן פוטר אפי' חלקו של ישראל מלתתו לכהן וכדאשכחן לענין מתנות בפ' הזרוע (קלב) במשנה . ובמשניות קמן ד"א הגי' ובכורו ונותנים עליהם וגי' זו יפה לפמש"כ . ומה שהקשה בתור"ע על פי' רש"י שפירש אפי' בזמן הבית מש"ס דתמורה ע"ש . נ"ל דלק"מ דהתם לייריך אליבא דר"נ שם ורש"י פי' כאן אליבא דרבא . ולכן גם מה שהביא בשם הק"ע להקשות על רש"י משום לאו דבל תאחר . הנה לא עליו תלונתו כי על רב משרשיא שם דקאמר אלא בזמן שבהמ"ק קיים כו' ע"ש ותבין : שם בתוי"ט ד"ה וא"ת למתים כתבו התוס' תימה כו' . לאוגר התימה הנלע"ד לומר דלר"י בב"ק (פח) דעבד לא מיקרי אח . אינו לוקה על שום עבירה דגבי מלקות כתיב ונקלה אחיך . והא דפריך בב"ק שם אלא מעתה זוממי עבד לא יהרגו לא כפי' רש"י שם . דההיא ע"כ אתיא דלא כר"י דקתני שם דעבד לוקה אלא כפי' התוס' שם ועמש"כ שם . ולכן לא תני הכא וא"ש את המי' דלא הוה רבותא כ"כ דהרי העבד לאו בר מלקות הוא בשום מקום . ואתיא מתניתין כר"י . ומה שהקשה המהרש"א לדעתי אין כאן קושיא כלל . דנ"ל דאין כופין עד שיהיו בני כ' כדאיתא בשו"ע אה"ע סי' ה' ברלהבו . ובזה שוב אין אנו צריכין למאי דאוקי התוס' בגיטין (מב) להא דיוס של רבו לרבו ביתומים קטנים כו' או בחצי שפחה . ומיושב נמי קושית הט"א בספ"ג דר"ה בהא דתניו עבד ותניו ב"ח ע"ש . אך לפ"ז יקשה לכאורה מאי פריך בגמרא שחררו אי בעי כו' ואמאי ליפא בשפחה אינו יכול כו' . דלמא מיירי בשלא הגיעו עדיין לבני כ' . וי"ל דהא קי"ל בב"ב (קנו) דלמכור בנכסי אביו עד שיהא בן כ' . ועבדים י"ל דהוו כקרקעות לענין זה . והם לא הגיעו עדיין לבני כ' אין יכולין לשחרר . אבל שם מסקינן דמתנתו מתנה והכג"ל . והתוי"ט מוסיף ע"ד התוס' אבל ואין חולקין בקדשי המוקדש לא חשש למיתני ברישא כו'. לכאורה ברישא ודאי הדין שחולקין להם חנק אחד כחזה ושוק ודומיהן שנאכלים לעבדי כהנים עי' לקמן תד"ה ואין חולקין . אבל לפ"ז אפי' בשחררו ז"א מדוע לא יחלקו בעורות אלא דגזרו אטו חזה ושוק . ה"נ היכא למגזר אטו קדשי קדשים : שם ד"ה ואין מוציאין . או ישהו את קרבנם כו' . ולא הבנתי דזה אפי' ישראל ודאי רשאי ואי משום בל תאחר אפי' אינהו נמי ועי' לקמן בד"ה ובכורו ובתור"ע . והתוס' לא העתיקו האי או ישהו כו' :

פרק יב מ"ב במשנה בסנדל כו' ור"א מכשיר . נ"ל אליעזר כו' וכן לקמן בגמרא ופירש"י : מ"ד ברע"ב ד"ה החרש כו' במקום שיש אח כשר . וכ"כ רש"י והתוי"ט כתב עליו וליתא דאפי' אין כאן אח הלא הוא אינה נפטרת בחליצתו . ול"נ דדעת רש"י דאם אין כאן אח אחר לחלוץ רשאי החרש לייבמה אחר חליצתו דכיון דאין לה תקנה אחרת לי"ג רבנן . לכן כתב דהא דקתני פסולה דקי"ל דכ"מ דתני פסולה פוסלת היינו דוקא ביש אח אחר לחלוץ . וכן חרשת מיירי שיש לה צרה לחלוץ . אבל בלית לה מותרת להתייבם אח"כ כנ"ל נכון ולדינא צ"ע : מ"ה בתוי"ט ד"ה ר"ש כו' כ"כ רש"י וכתבו התוס' כו' . ולע"ד נראה דשפיר גרסינן בשנים ואתו לאפוקי דבשלשה ונמצא אחד מהם קרוב או פסול מודו לר"ק דהא לדידהו הא דבעו שנים אינו אלא לשום עדות כמש"כ התוס' שם ובעדות קי"ל דאם נמצא אחד מהם קרוב ה"פ כולה בטלין (בפ"א דמכות) . אך התוס' בסנהדרין (מח ב) בד"ה כמאן כתבו דלר"ש בנמצא א' מהן קרוב א"פ מתקיים העדות בשאר . ולפ"ז נדחו דברי הרב המגיה בפע"ז מהלכות עדות בשם המל"מ להוכיח מפירש"י בד"ה חלצה בשנים כו' ונמצא א' מהן קרוב דהדר הוו להו שנים דבדיינים ל"ה נמצא כו' כולן פסולין . דהנך רואה דגם לר"ש ולריו"ח דאינן אלא משום עדים מוכח מדבריו דמכשרי בנמצא כו' :

פרק יג מ"ב במשנה ר' אליעזר אומר אמ"ק כלום . כ"ל ני' וכן הגי' ברי"ף ורא"ש וכ"נ מהברייתא בגמ' : מ"ז במשנה וכן שתי חרשות . ק"ל מדוע לא בחר כאן דין דאחת קטנה ואחת חרשת כמו להלן במשניות דמי שהיה נשוי (קי קיא) . הולם מלינו הרבה דינים דמייר במשנה ותני בברייתא וכן נידון זה תני בברייתא לקמן (קיא) ע"ש . ואני מסתפק אם נפלה קטנה או חרשת וכן מהשניות ליבום אי נימא דאתי איסור ערוה דרבנן ומפקע זיקה דרבנן דומיא דאמרינן בנדה (מז) אתי דמוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן . וממתניתין דלפנינו אין ראיה דאתי איסור אח"א דרבנן ומפקע זיקה דרבנן דשם תרווייהו חד שמא נינהו ואיכא למימר ממ"נ . וכן ליכא למיפשט להיפך מרפ"ג איסור מצוה ואיסור ק' חולצת ולא מתייבמת . אלמא דל"א דלידתי ת"מ דדבריהם את איסור אחות זקוקה דג"כ אינו אלא מדבריהם דהתם ע"כ זקוקה היא גם עתה מה"ת וא"כ לשוק בלא חליצה ועמש"כ לעיל (קח ב) : שם ר' אליעזר אי' מלמדין כו'. והוגה בגליון צ"ל אלעזר ושבוש הוא עי' לקמן (קיא ב') ברש"י במשנה ד"ה ר"א ובפירושו בגמרא דשם : שם רג"א כו' תמתין עד שתגדיל ופרש"י תמתין הקטנה אלאו כו' ור"ל תמתין מלהבעל לו . עי' הוספות לעיל (יח) ומש"כ התוי"ט ומיכו בגמרא איפלגו אי בעינן שבעל אי לא כו' עבדי בה לתאמרת כו'. לכאורה קשה לפ"ז מש"כ הרע"ב במ"ב דבלא בעל ל"ת שמא נשרו אם הוה ספיקא דאורייתא דלמא גדלו קידושין בהדה וי"ל משום דהוה ס"ס שמא לא גדלו בהדה וא"ת גדלו דלמא לא הביאה עדיין שערות ועי' בב"ש סי' קנ"ה סקל"ב : שם בתוי"ט ד"ה אי לו כו' כתב כ"י כדכתיב אי לך ארץ . וכ"ע ועדיפא הל"ל כדכתיב ואילו האחד שיפול כו' פשוט דהתם איכא לפרושי שהוא לשון אם כמו ואלו חיה אלף שנה ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו . וכן פירש שם רש"י והתרגום :

פרק יד מ"א ברע"ב ד"ה כשם . וכן פקח בחרשת ברמיזה כנס כו'. וכ"כ רש"י . לכאורה לא היה צריך לזה דאפי' נתחרשה אח"כ יוצאה כדלקמן . וטע"ז ל"נ אלא לריב"נ וכדמסקינן בדעתיה לקמן (קיג ב) . אבל נראה דאף לרבנן הוצרך לזה משום דמתניתין לא מחלקת כלל בנתחרש אח"כ כדמחלקת בסיפא בפקח שנשא פקחת ע"כ דאף בכה"ג יוצאה . ובזה שפיר נצרך טעם רש"י : מ"ג ברע"ב ד"ה כונס וא"מ לעולם . דלא אתי גיטא דידיה ומפקע זיקת כו' כ"כ רש"י . וכ"ה לשון רש"י בגיטין (ע"א) דגט דידי' לא מפקע זיקה דאורייתא . נ"ל בדעתו ז"ל דחרש שייבם אינה כא"א גמורה אע"ג דמה"ת זקוקה לו והבא על יבמתו בין בשוגג כו' קנאה מ"מ הא בעינן כוונה לשום ביאה כדאיתא שם בגמרא והוא לאו בר כוונה הוא כלל . וכמו בן ט' שנים ויום אחד (עמש"כ לעיל (נה ב) בתד"ס או ביאת) . ולפ"ז היה גט שלו מועיל לגירושיו דכשם שכנס ברמיזה כו' רק דעדיין נשאר עליה זיקת יבמין כיון דלא קנאה לגמרי בביאתו כנ"ל נכון והתוי"ט ל"ד בזה במחכ"ת :

פרק טו מ"ד במשנה עד לומר מת ושנים אומרים לא מת אע"פ שנשאת תצא . וכתב התוי"ט בשם הכ"מ כיון שנשאת ועבדא איסורא כו'. דברים אלו אין להם שחר דהא כאן תצא מדינא ולא משום קנסא : שם בתוי"ט ד"ה עד אומר כו' ושנים כו' ועוד דאוקי תרי לבדי תרי כו'. תמוה דבתרי ותרי אם כשהם לאחד מעדיה והיא אומרת ברי לי בניסת ואח"כ באו עדים לכ"ע לא תצא ובבאו עדים ואח"כ ניסת הוא פלוגתא דמב"י ורבנן לעיל (פח ב) והכא בכל ענין תצא לכ"ע . ומש"כ עוד ואשמעינן כו' הוא העתק לשון הרע"ב וכוונתם פשוטה . והתור"ע שלא הבינם הוא לפלא : מ"ה בתוי"ט ד"ה לא תנשא ומדלא קתני ואם נשאת תצא כדקתני לעיל כו' דקדק הרמב"ם כו'. הן בדינא דלעיל דתני וזו שאומרת ל"מ ל"ת . האם תאמר ג"כ דאם נשאת ל"ת הלא שויתה אנפשה חד"א . והא דאיצטריך לאשמעינן לעיל אע"פ שנשאת תצא התם הוא דאיצטריך לומר דאע"ג דככר הימנוהו כתרי וה"א דהוי כתרי ותרי דאם נשאת ל"ת כמש"כ שם קמ"ל . ועוד דלא תימא דתרי פסולי עדות שבאו אח"כ אינן אלא כאחד ולאותו שהעיד ראשון שמת כבר האמינוהו כתרי כשרים והוה כשנים אומרים מת וא' אומר ל"מ דתנשא לכתחלה קמ"ל דאפי' דיעבד תצא : מ"ז במשנה ומנית כתובה ביניהן . עתוי"ט ד"ה ומנית הב' דמשמע מדבריו דהקושיא בב"מ שם הוא מן לא יטול . אבל ע"ש דנראה דהקושיא הוא מואם נטל לא יחזיר עי' בפי' התוס' שם (כה ב) וכ"כ שהבין כן המהרש"א שם (בדף לז) : מ"ח במשנה מת בני ואח"כ מת בעלי אינה נאמנת . לכאורה מ"ש דנאמנת לומר מת בעלה ותתייבם כדבר"פ ועי' לעיל (לד) בתד"ה כי תיבעי האי מה שייבמו בזה . וצ"ל להוסיף טוב טעם דדוקא היכא דמתקלקלה אח"כ בסופה על בעלה הוא דהימנוה אבל הכא היכא לנימר דזה המת שמת בעלה וא"כ תו לא מתקלקלה גביה כיון שכבר מת :

פרק טז מ"א במשנה לא תנשא ולא תתייבם עד כו'. לכאורה נראה כשהיתה צרתה מעוברת כשהלכה (דאיתרע בזה חזקת יבום) מותרת להנשא לר' יהושע דסיפא עי' מהרש"א לקמן (ע"ב) בתד"ה סיפא . וכ"נ מתד"ה ר"מ היא דמפרשי לרישא דוקא ביצאה ריקנית דאל"ה דלמא להכי אפקה מדרבנן משום מעוברת דל"ל תו למעשה וכן לעיל (לו) מתרצין לברייתא אליבא דר"ל וא"ת הלך אחר רוב נשים כו' ע"ש . וזה יש להוכיח דדלמא אתיא כרבנן דר"מ והפוסקים לא דברו כלום מזה : שם יצאה מלאה חוזרת . עי' תוס' ונ"י שנדחקו מדוע לא נאמר בה סמוך מיעוטא דמפילות כו'. ול"נ מדקדוק לשון מלאה ולא תני מעוברת כלשונו בכ"מ דבא להורות שנמלאו ימיה ללדת . ובברכות (ס ב) ארנב"י אף אין אשתו מפלת נפלים מדכתיב תמלא בטנם . ולכאורה קשה סתירה לדברי מנדה (כט) דקתני ג"כ שיצאת מלאה והפ"ה אמר דיש מיעוט שיולדת דבר שאינו פוטר בבכורה אבל י"ל (ובזה לא נצטרך למש"כ התוס' שם בד"ה וזו) דכיון שכבר מלאו ימיה בפנינו ה"ל לטוף טרם יציאתה ונכון בעז"ה . שוב מצאתי בנו"ב מ"ת חלק יו"ד סי' ר"ז שהשואל רצה זה להלום בדברי הנ"י . ולנב ראיתי שם בדברי הנו"ב עצמו מש"כ בכוונת הנ"י וז"ל דע"פ הסברא ה"ל להתיר בעוד עדיין לא כלו חדשי העבור מטעם ס"ס כו' אלא כו' ע"ש . והוא התמוה מאד דהלא אם בעלה מת קודם כלות חדשי העיבור ודאי מותרת לשוק עולמית מטעם שהולד יהיה אחיו שלא היה בעולמו : שם בתוי"ט ד"ה היא צרתה כו' דצרתה מיותר הוה . נראה דמלת היא דייק שמיותרת : שם בסה"ד דמילתא דפשיטא היא כיון דלא היה בעלה עמה . ואני אומר דצריכה וצריכה דל"ת דהמת מעוברת היתה בשעה שהלך בעלה ממנה אלא שלא הוכר עוברה עדיין : מ"ב במשנה . לא עדים כו' . הן לדעת ר"ש ורבא לעיל (נד) דע"א נאמן ביבמה נ"ל דעדים ל"ד ועתוי"ט . ותדע דהא קתני נמי לו בנים . וכן ומהו היבמין ל"ל דע"כ לאו דוקא : [מ"ג בתוס' רע"א הוא ק"ל בסה"ד וכן בב"ר כו' אלא עד ג"י נ"ב עי' שו"ת מהרי"ט חלק אה"ע סי' קל"ט וכ' ובה"ב סי' ל"ס : מ"ד בתוי"ט ד"ה שאלאוהו בסופו אבל לא מצאתי שם כלום . נ"ב עי' בהגהות מוהרי"ב שם בפ' הנזקין בגליון וכ"מ בש"ל שהעיר שהוא בתוס' ישנים בפ"ק דעירובין דף ז' : שם בד"ה מן האכובה וכו'. ולא מצאתי כדבריו גם בספרו ב"י וכו'. נ"ב עי' בקונטרס עיגונא דאיתתא למוהרח"ם שהעיר כן בדף ס"ג ב' וע"ש : מ"ה בסד"ה הרי אנו הולכים כו' (גמרא) ובגליון צ"ל הוספות . נ"ב כן הגיה הב"ד ובאמת בנוסחאות הישנות נדפס כן בגמרא ולך עפ"י הגהת הרש"ל בת"ש המתיחו בגמרות שלפנינו . הגרמ"ש] : מ"ו תוי"ט ד"ה בת קול . דהלכה שאין משגיחין בבת קול בכל דוכתא כמו שכתבו התוס' . שגה במחכ"ת דהתוס' לא כתבו כ אלא אליבא דרבי יהושע אבל אנן לא קיימא לן הכי דהא קי"ל דהלכה כבית הלל לאחר ב"ק ע"ש . מ"ז במשנה לצוער עיר התמרים . בסוף התורה כתיב ירחו עיר התמרים עד צוער מכלל דצוער לאו עיר התמרים . ואולי אח"כ כאשר נתרבה ירחו הוסבה עיר התמרים לצוער הסמוכה לה : מ"ז בתוי"ט ד"ה אר"ע כו' וקשה כו' אלא נ"ל כו' ודבריו תמוהים דהא העיד דכאשר ירד לעבר השנה בזמן קדוס מנא לנחמיה כו'. ובאותו הזמן לא היו החכמים סמוכים בא"י . והרי גם לדבריו צ"ל דהסיא דברכות היה בעת שלא היו בא"י :

מסכת כתובות

[פרק א מ"ד במשנה הגיורת כו'. נ"ב פתח בלשון יחיד הגיורת וכו' וסיים בלשון רבים שנפדו כו' ומצאתי בש"מ שהרגיש בזה ע"ש וכן ראיתי בס' גאון צבי שכתב בזה מהגרמ"ש]:

מ"ד במשנה בתולה אלמנה גרושה וחלוצה כו'. עי' תוי"ט בשם הר"ן דחלוצה איידי דמפניהן

קמא נקט. והר"ן מסיים ולאשמעינן דאע"ג דנתאלמנה ונאלה מנה מיהא אית לה : **שם** הגיורת כו' יתירות על בנות שלש שנים ויום א' כו'. יתירות להו דוקא כדמוכח בכ"ד דבת ג"ש ויום א' ביאתה ביאה ודקדקתי במשנה הקודמת פחותות כו' דמשמע הא בנות ג"ש ויום א' מנה. ואיידי דתני רישא פחותות תני סיפא יתירות וכה"ג מצינו בעירובין (טז) איידי דתני רישא פרוץ מרובה עה"ע תני סיפא עומד מרובה עה"פ : [בתוי"ט ד"ה הגיורת כו' אבל פ"ק מהל' נערה הל' י' העתיק כו'. נ"ב יפה כתב ודברי מרן שם נפלאים שנראה שם המקור ממשנתינו דכאן : **שם** בא"ד וכשם רבנו מוהר"ר ליווא ז"ל שמעתי כו' נ"ב כ"כ הריטב"א בחידושיו והרדב"ז כמ"ש בשיטה מקובצת כאן. מהגרמ"ש] : **מ"ו** במשנה היא אומרת כו' ונסתחפה שדך. כ"ה הגי' במשניות ונכון : **תוי"ט** ד"ה לא כי. עמש"כ בב"ק (לה ב) : [בתוי"ט ד"ה עד שלא התארס כו' ולא ידעתי כו' נ"ב עי' בקי"ע שם מש"כ בב"ק ישוב לזה, וי"ל שדבריו אינם נכונים ע"ש. מהגרמ"ש] : **מ"ז** במשנה והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את ר"ג ור"א אומרים נאמנת. וכי' הרע"ב ומ"מ הא אשת כהן היא כו' ביאתה הפסידה תה"ס כו'. וכ"ע התוי"ט וה"נ באשת ישראל וקבל בה אביה קדושין בפחות מבת ג' שנים. אבל הרע"ב נראה דדק שפיר במה שלא כתב בכגון זה דהא ע"כ מתניתין לא איירי בגוון זה. דא"כ ע"כ תחתיו נאנסה ומאי טענתיה הרי נסתחפה שדהו : **מ"ט** במשנה אם רוב אנשי העיר משיאין כו'. כ' התוי"ט דאם היה ד"מ נ"א כשרים וכ' פסולים ובהנ"א היה כהן א' אסורה לו. דכיון דהוא יודע בעצמו שלא בא עליה א"כ הוא אינו בכלל הספק ולא נשאר רק מחצה ע"מ כו'. הנה הרב ז"ל נראה דמדמי ליה להא דתנן בפ"ד דתרומות מ"ח ועי' כלבנות ושחורות ע"ש. אבל לענ"ד דדוקא לענין ביטול לא מהני אותן שאינן בכלל הספק. אבל לענין דכל דפריש מרובא פריש מהני אפי' להן שאינן בכלל הספק : וראיה מב"ב (כג ב) גבי נמצא בין ב' שובכות דאמרינן שם ואע"ג דבחד מנייהו נפיש מחבריה ע"ש. והרי בהנשארים בהשובך אין ספק שהם ודאי נשארו במקומן, והספק אינו אלא על הניפול הנמצא ואפ"ה אמרינן דמרובא פריש. ולפמש"כ היה נ"ל דאם בחנות אחת כשרה הן מ' חתיכות מרובעות ועשר משולשות. ובחנות הטרפה לא היה אלא כ' חתיכות וכולן משולשות. ונמצאת חתיכה משולשת כשרה. ודבר זה צריך עדיין תלמוד והכמ"ל : **שם** בתוי"ט ד"ה אם רוב כו' פירש"י כו' שאין רוב בני העיר מן הפוסלין כו'. תימה דשינה לשון המשנה המדוייק דדוקא רוב כשרין. ולשונו משמע דבמחצה על מחצה גם כן כשרה. ונראה דטעות סופר הוא וצ"ל שרוב בני העיר אינן מן הפוסלין כו' :

פרק ב מ"א במשנה היא אומרת בתולה נשאתי. בכ"ב הגי' ניסאתי. ובזה יובנו דברי רש"י [והרע"ב] ד"ה והוא אומר. שלא הקדים לפרש כן על מלת נשאתי שהיא לנוכח : **מ"ב** בתוי"ט ד"ה ומודה ר"י כו' כתב הרע"ב כו' כ"כ הרמב"ם כו'. בפי' הרמב"ם מחלק דהתם המיגו אינו אלא לענין איסור והיתר לכן לא אמרינן לה לענין ממונא. אבל הכא הוה המיגו ג"כ לענין ממונא להכי מודה ביה ר"י. וזהו ג"כ כוונת הרע"ב וע"כ גירסא אחרת היה לפניהם בגמרא והתוי"ט במחכ"ת שגה בכוונתם ע"ש דודאי אמרינן מיגו גם לענין היסור והיתר כמו לקמן (כב) במשנה וע' בתור"ע. ובזה מיושב שפיר קושיית התוס' לעיל (יג) ד"ה ר"א : **מ"ג** בתוי"ט ד"ה אין נאמנים כו' דעדים התומים כו' דלא אליף כו' רש"י כו'. זה אינו ענין לכאן כלל דהא הכא יש עדים שהוא כ"י או כ"י יוצא ממק"א וא"כ ידעינן שאינו מזוייף. אלא דמציאהו הכא לכוונה אחרת לענין דהוה כסגדה לפני ב"ד שאינו חוזר ומגיד : **משנה ה** במשנה ואם יש עדים שיצתה אשת איש והיא אומרת גרושה אני א"נ. בתורע"א אות כ"א הקשה דמאי איריא באומרת עתה אחר שבאו עדים הא אפילו אמרה תחלה קודם ביאת העדים א"א הייתי וגרושה אני ואח"כ באו עדים לא מהני ואפילו באו עדים אחר שנשאת לא מהני (אליבא דרבה ב"א לקמן כג), לכאורה סותר א"ע למש"כ לקמן באות כ"ג דוהיא אומרת כו' ר"ל שמחזקת דבריה מה שאמרה מקודם ע"ש : **מ"ז** בתוי"ט ד"ה ובזמן כו' ולעיל בשבויה ל"ד כו'. ול"נ דדעתם ז"ל דהא הוא עצמו אינו יודע אם כהן הוא ע"ה אינו נאמן להעיד עליו. ולכן לעיל בשבויה לא הוצרך לפרש דפשיטא דהיא לומרת ע"ע טהורה היא דלא שייך לומר שהיא אינה יודעת. ובאומרת שהיא טמאה הא שויה אנפשה חתיכה דאיסורא. ובזה נראה לכוון דברי התוס' ד"ה אין במש"כ דאי בדליכא עדים היינו מגיעתא. ור"ל דע"כ מיירי דחברתה אומרת ע"ע ג"כ שהיא טהורה. וא"כ היא טהורה מחמת עצמה במגיעתא ולא שייך לומר על עדות חברתה עליה נאמנת. ומשום דידה גופה ג"כ לא שייך לומר נאמנת כמה שאומרת שהיא טמאה. דכל שאינה אומרת שהיא טהורה מאילא היא טמאה ודו"ק : **מ"ח** בתוי"ט ד"ה רי"א כו' אבל נ"ל דלהב"א כו' ולא מתוור דהתם נמי יש הפסד התמרים. ול"נ דטעמא דרבנן שם משום דהחשוד עה"ד לא דנו ולא מעידו כדכתב התוי"ט שם מ"א ומ"ו ועי' לשון רש"י כאן ד"ה אינו נאמן. ואף דלא פסק כן הרמב"ם מ"מ כיון דאיכא נמי טעמא דגומלין חיישינן טפי : [**שם** באמצע הדבור. ובעל כסף משנה בפרק ב' מהל' מעשר כו' ולא פירש היאך מתרצא כו' נ"ב נ"ל שבכ"מ יש חיסור לשון. כי בפי' מהר"י קורקוס שהי' לפני מרן אחיד כתב וז"ל והאפשר בדעת רבינו דכי מסקינן התם דר"י ורבנן במעלין מתלי' קא מיפלגי מתרצינן נמי קושיא דרבנן אדרבנן דמעיקרא דהוה סברי דטעמא דר"י בההיא דכהן משום דחיים לגומלין א"כ רבנן דפליגי עליה לא חיישי לגומלין ומקילין טפי. ואהן איפכא שמעינן להו בכסיא דאמרינן דרבנן מחמירין טפי מר"י אבל כיון דאסיקנא דטעמא דר"י לאו משום גומלין אלא דחיים שמא יעלו אותו ליוחסין ורבנן לא חיישי להכי דאין מעלין אפשר דס"ל דגבי אמרין איכא למיחש טפי לקנוניא. כי הדבר יותר מצוי ויותר מוכיח שבשם גומלין כו' עכ"ל. מהגרמ"ש] : **מ"ט** במשנה וה"ל הדס ע"י עצמו. ובן במשנה הסמוכה בר"ז בן הקנב. ק"ל הא לעיל (כב ב) בשנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דהבא עליה בא"ת קאי ואפ"ה אם נשאת לא' מעדיה לא תצא לת"ק אלמא מספק לא תצא ממי שאומר ברי לי. וק"ו בשבויה דרבנן ובעלה שנשאה כסותר א"ד שלא תצא ממנו כשאומר ברי לי. ויש לחלק : [**שם** בתוי"ט ד"ה המעון הזה. רב נמא גאון פירש בעבור שראה החורבן נשבע כו' נ"ב נ"ל שז"ל ה"היכל" או ה"מקדש" וכוונתו שלשון "זה" הוא כמורה באצבע או "שבכוונה היא שבימיו נחרב הבית ואנא ראה את הבית על מכונו" לכן נשבע בו. ואולי שכוונת הרב"ג הוא להיפך, כי א"א לפרש שנשבע במקדש שזה היה אחר החורבן אלא שנשבע באלקים מלשון מעון אתה וכו' והיוחסין לא הבין כן. לכן הקשה מבבא ב"ב ומר"ג. וי"ל עוד שזה לא היה בעת חרבן הבית. כ"א במלחמה אחת לפני החרבן והעד : עד שיצאו כנ"ל ובזה מיושב גמגום על היוחסין : **שם** בתוס' חדשים ד"ה כלאה כו' וה"נ הוא נאמן במיגו כדפי' הר"ב כו' נ"ב עי' בפ"מ בכ' ושמא י"ל דלא הי' מחבואה בירושלים ולפי' התוס' א"ש דאפי' אם היו מתבוננות יושיבו שומרין ואין כאן מגו. קונטריסין. ועוד תרצו בקוני' אחרים שבאו הגוים לירושלים פתאום ולא יכלו להטמן עכ"ל ועי' בקי"נ : **שם** בתורע"א אות נ"ב בד"ה לענ"ד יש הפרש בין הרע"ב כו' דהרע"ב דמפרש כן כו' נ"ב הרע"ב לא פירש כלום. מהגרמ"ש] :

פרק ג מ"א ברע"ב ד"ה אלו נערות כו' אם אנם כו' כ"כ רש"י נראה דדוקא נקטי אנם עי' תד"ה ועל אשת אחיו ועי' לקמן (לה ב) תד"ה לא קנס : **שם** בתוי"ט ד"ה הבא על הגיורת. הילך כו'. אבל ק"ל מדוע הפסיק הבא על הגיורת כו' בין חייבי לאוין לח"כ שהם מסוג אחד. ונראה לי דהבא דרישא אשמע לן תרתי. חדא דאף דלא קרינן בהו ולו תהיה לאשה מכל מקום יש להן קנס. שנית דאף שהן פסולות לא"ח בהן שמא נבעלו מקודם. ולהכי סמיך להו בבא דגיורת כו' משום דבהו חיישינן שמא נבעלו מקודם : **בתרי"ה** (לתוי"ט ד"ה ועל ה"א) וקשה דלוקמה באחיו מן האם ע"ש. וכבר קדמו בזה הרי"ף. ולי י"ל משום דדומיא דאשת אחי אביו תני דהוה דוקא מן האב כדאיתא ביבמות (נד ב) : **מ"ב** בתוי"ט ד"ה ר"א כו' דרי"א כו' אפילו בת עשר שנים כו'. נראה דנקט בת עשר לפי דאיתא בקדושין (פא ב) על הא דתנן הגדילו זה ישן בכסותו כו' וכמה כו' תינוקת בת תשע שנים ויום א'. דהיינו שנה עשר. וגם דרך חז"ל לנקוט מספר עשרה על הפלגה וה"ה יותר כמש"כ בתו"ר ס"פ ט' בסי"ד וכן נמי בלשון המקרא לא יבא ממזר כו' גם דור עשירי כו' ור"ל עד עולם כדאיתא ביבמות (עח ב) : [**שם** בסה"ד ובתוספתא לא תנינ כו' נ"ב לפלא כי בתוספתא בפרקין מפורש רי"א קטנה בת ישראל בנשבית אפי' היא בת י' שנים הרי היא בקדושתה וכתובתה קיימת. מהגרמ"ש] : **מ"ז** בתוי"ט ד"ה המפתה פטור ול"ק כו' למאי הכן שנתארסה כו' רבותא אשמעינן דלא כריה"ג כו'. ר"ל מדקתני האונס חייב דהיינו בכל כדמפורש בדברי ר' אבין. אבל מכל מקום זה דוחק דאיכא למימר אפי' כריה"ג וחייב היינו בושת ופגם (כמו שמפרש ר"א הפטור). ולהכי קתני שנתארסה כו' משום לכוון פטור שיהא כולל הכל. דבלא נתארסה היה חייב על כל פנים בקנס לדעת ר"א. ודע שנעלם מכ"ת התוי"ט דברי הר"ן בזה ע"ש : ומש"כ עוד שם וכן י"ל דא"נ כו' ביתומה ממש דוקא כו' ואין חלוק כו' דבשתיקן אמרינן דפטור מן הכל כו'. תמוה דמאי תלי זה בזה איהו ל"פ רק אם יכולה למחול הקנס. אבל הבושת ופגם לכ"ע א"י למחול מפני ששם של אביה וכדפריך לעיל ויש אדם שמוחל דבר שאינו שלו ועי' בר"ן : **שם** והו מנה או מאתים קאמר דהא בחד כתובה מיירי כו'. ויותר נראה כוונת רש"י דל"ר הוא על תרי מיני כתובות מנה ומאתים. ומנה מ"ל בנבעלה בזנות או במוכת עץ לדברי חכמים בפ"א או בשבויה : **מ"ח** תוי"ט ד"ה הבוגרת ומצאתי כו' כלומר מלאה שער כו' ושלא בדקדוק כ"כ דהא משהביאה כ"ש סגי לשון הרע"ב אנטייה במחכ"ת. דבאמת אינה נקראת בוגרת עד ששה חדשים אחר הבאת ב"ש. וה"נ יוכל להיות שאז היא מלאה שער. ואף דאיילונית נקראת גם כן בוגרת לעיל (לו) ובקדושין (ד) והיא אינה בת שער כלל. אלא הוא שם מושאל : **מ"ט** במשנה האומר גנבתי כו' ואין משלם כו' ותשלומי דו"ה. עי' בגליון גי' ס"א. ול"נ גי' שלפנינו עיקר דקמ"ל דאע"ג דבטביחה ומכירה לא הודה ובאו עדים שטבח ומכר אינו משלם דו"ה דכיון דפטור מן הכפל הרי תשלומי דו"ה א"נ ולא תשלומי ג' וד' כדאיתא בב"ק (עה ב) : **שם** בתוי"ט ד"ה האומר פתיתי כו' הא אינה במקום שהבו"ם לעצמה כו'. ול"נ דאם מכחשתו (כדמשמע קצת ליטנא דמתניתין עי' בתוס') אם היה לעצמה היה פטור כמו דאיתא בחו"מ סי' ע"ס ס"א באומר חייב אני לך והלה אומר אינך חייב לי כלום. אבל אם שייך להביא לאו כל כמיניה לאפקועי ממוניה ועי' מהרש"א : **שם** ברע"ב ד"ה המית כו' דקסבר כופרא ממונא. כ"כ רש"י ר"ל ולא קנסא. ולשון רש"י בב"ק (מג ב) ד"ה והיכי דמי דכופרא כפרה ולא קנסא דליפטור משום הודאת עצמו. ומיושב הגע"ג שבתור"ע אות מ"ו. אך לשון וקסבר אינו מדוייק כ"כ. ועמש"כ שם (בע"א) בד"ה אימא בס"ד :

פרק ד מ"א במשנה רש"א אם לא הספיקה כו'. עי' בגליון נ"א. אבל מפרש"י לקמן (מב ב) ד"ה כגון שעמדה בדין ובגרה מוכח כגי' שלפנינו. וכן גי' הרי"ף והרא"ש : [**שם** בתוי"ט ד"ה הרי הן של עצמה כו' ואין ספק שכשכתב זה לא עלה בזכרונו מה שכתב הר"ן כו' נ"ב עי' במל"מ שם וחידוש שלא זכר שכבר העיר כן התוי"ט כאן. מהגרמ"ש] : **שם** בתור"ע אות מ"ע וכו' תוס' כו' (וסת דהיינו טומן את הנער אף דפיתוי קטנה אונס הוא דכיון דנעשה ברצון אין לה נער). ולכאורה מהרא"ד פ"ב מהל' סוטה ה"ד לא משמע כן ע"ש. אולם לפי דלשונו ז"ל אינו מבורר לי לכן לא אוסיפה מיניה תיובתא. ומש"כ עוד בתור"ע דא"ת נמר דמיירי בקטנה דהא קתני סיפא והמפתה לכשיוציא. ופיתוי קטנה אונס הוא ומחוייב ליסאנה. לע"ד לא נראה כן דהא באונס כתיב ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה וגו'. והרמב"ם וכן הרע"ב אחרין כתבו כפי' דלעיל מ"ד דלהכי לא כתיב עינוי במפותה משום דאין לה נער. והרי הרב בעצמו אומר דגם קטנה מפותה אין לה נער וא"כ לא קרינן בה תחת אשר ענה. ובסנהדרין (נה ב) אמרינן גבי קטנה כיון דמזידה היא כו' ורחמנא הוא דחס עלה : ודע דמדברי התוס' סתירה נגלית למש"כ הרב הגר"ע הנ"ל בחדושיו לעיל (מ) דמאנס את הקטנה אין בה עשה דולו תהיה לאשה דאפילו רבק דרשי במהוה עלמה לענין זה ע"ש. א"כ איך ס"ד דהתוס' לאוקמי בקטנה דהא קתני סיפא האונס שותה בעציצו. ובפרט לפי מה שנסתפק שם דאפילו כשתגדיל אינו מחויב עוד ליטאנה ולפי ספיקו יש להסתפק ג"כ אם אנס אחות אשתו ומתה אשתו אח"כ אם מחויב אז לנשאה. ויש לחלק ועי' תוס' רים יבמות ד"ה ואחות אשתו : ומה שכתבו התוס' דלא שייך בה מחילה נ"ל דכוונתם בשלא הגיעה עדיין לעונת הפעוטות עי' לקמן (ריש דף פו) בדבריהם. וע' תוי"ט שהקשה דקימא דאיצטריך מתניתין דהכא לאשמעינן דהנער בתפוסה להביא והאריך בזה ע"ש. ובקל י"ל אי אמרינן דזהו עיקר חידושא הנ"ל בהדיא דלאביה כי היכא דלא ניתי למעוטי ולפרש כהרא"ב"ד ויש עוד להאריך בזה ואכ"מ : [**מ"ב** בתוי"ט ד"ה המאנס כו' משום דגמ' נקט בסיפא אליבא דמ"ד דטעמא דמעין גורס כו' נ"ב כמש"כ התוס'. מהגרמ"ש] : **מ"ג** בתור"ע אות נ"ב הקשה דא"כ דליכא מס"ת גר קטן שהורתו ולידתו שלא בקדושה. ל"ל קרא שם למעוטי שאינה בסקילה תיפוק ליה דהיא בחזקת בעולה ע"ש. ול"נ כיון שנתגיירה אמה והיא מחזקתה תחת השגחתה כדי שתתגייר משתגדיל לכן היא בחזקת משתמרת שלא נבעלה. ועי' בגמרא ס"פ ד' אחין. עי"ל דאתי למעוטי כגון שהשיבוה ע"פ חבית של יין ולא היה ריחה נודף קודם הזנות כדלעיל. וכמו שבדקו בנות יבש גלעד ביבמות (ס ב) אבל לא אישתמיט הנא לאשמעינן דהכי הך בדיקה לענין קנס ולענין כתובה שתהיה לה מאתים : ולעיל (ו ב) אמרינן רוב בקיאין הן ר"ל בהטיה. ועי' חגיגה (יד ב) תד"ה בתולה : **מ"ד** במשנה ניבאת יתר עליו הבעל כו'. ופרש"י [והרע"ב] שהוא זוכה גם בכל השנויים למעלה כו'. לכאורה קשה מזה לדעת הרמב"ם בפי"ב מהל' נדרים שהאב מפר כל נדרי בתו והבעל אינו מפר אלא דברים שיש בהן עינוי נפש כו'. א"כ בזה גרע כח הבעל ולפמש"כ בתור"ע דמתניתין לא חשיב רק כללי שרשי זכיות אבל פרטי דיניהם לא א"ש: **שם** וחייב במזונותיה. מ"ש התוי"ט בסה"ד ד"ה וחייב כו' וברפ"ג דמעשרות מוקמינן למתניתין דהתם כמ"ד שאין מזונות לאשה דאורייתא. עי' מה שהתהי עליו שם : **מ"ה** בתוי"ט ד"ה לעולם היא כו' וזכאי בה בכל זכות כנ"ל וכ"ה ברש"י שברי"ף וברי"ן : **שם** ד"ה עד שתכנס כו' והרי רב פליג על ר"א כו' אין הלכה כתלמיד במקום הרב כו'. תמוה דהא ריו"ח ור' חנינא ג"כ סוברים כר"א. והכי הל"ל דאין הלכה כר"א משום דאיפכן : **מ"ז** במשנה ולא כתב לה כל נכסיה כו' אחראין כו' חייב כו'. נראה דהוי"ו בא בכאן לחלק ור"ל או אפילו כתב לה שדה שוה מאתים אלא דלא כתב לה אחריות על שאר נכסיו חייב אבל לקמן (סוף דף נו) בתוס' ל"מ כן : **מי"ב** בתוי"ט ד"ה מיגד כו' והגי' בדלי"ת. ול"נ דגם לגי' מיגר ברי"ש יל"פ לשון המשכה כמו וכמים הנגרים ארצה (שמואל ב יד) כמים מוגרים במורד (מיכה א) :

פרק ה מ"א במשנה אם רצה להוסיף כו'. עי' ר"ן. והוסיף התוי"ט ע"ד וגדולה מזו פי' דהוי ליפי כו'. תמוה דז"א אלא בכהנים ובמשפחות המיוחסות. וכ"מ להח"מ בא"ע סי' ס"ו סק"ל שזהו החילוק ביניהם. אולם בב"ש שם ס"ק ע"ו לא משמע כן : [**שם** בתוי"ט

סד"ה

מ"ה יוסף כו' דאפי' כותב דהו ליכי מנהג טוב הוא כו' נ"ב אבל רק ראוי להיות בכהונה ובמשפחות המיוחסות בישראל. כמ"ש שם בשם התוס'. ועי' שו"ע אה"ע סי' ס"ו ס"ו בהגהת רמ"א בשם המרדכי פ"ק. מהגרמ"ש]: מ"ב במשנה נותנין לבתולה י"ב חדש. ובגמרא יליף לה מהא דכתיב תשב כו' ימים וילפינן מימים תהיה גאולתו. ובנזיר (דף ה) ומגלת א' ליב"ח שנא' ויהי מקץ ימים לימים ויליף ג"כ מימים דהוי ע"ח. ולכאורה כיון דילפינן מהתם והתם חדש העבור אינו נחשב בפ"ע במספר ירחים שבינו בערכין (לא) וגואל כל יב"ח. שהרי אמר שם תמימה להביא את חדש העבור. הוא הדין בהני נמי אינו נחשב בפ"ע להשלמת יב"ח. ומוכח דאפילו היכא דחכמים נתנו החשבון בחדשים חדש העבור אינו עולה במספרם. וסייעתא להפוסקים ביו"ד סי' ר"ן סעיף י"ח ובא"ע סי' י"ג סעי' י"א דהעבור אינו בחשבון ותיובתא לחולקים שם: שם הגיע זמן ולא נשאו. עי' תוי"ט. ומ"ש ומיהו ס"ל כו' והל"ל ישאו. לפי דקדוק כלשון הל"ל תשאנה. אולם בלשון חכז"ל מצינו רבות כיו"ב: מ"ג עד שתכנס לחופה. התוי"ט הביא בשם הר"ן לדעות פי' הרמב"ם דחופה היינו יחוד מהא דתניא בברייתא נכנסה לחופה אפי' לא נסתרה. וכן העתיקה לעיל בפ"ק מ"ד. ול"ד דהא ברייתא היא לעיל (סוף דף יא) ולא גרסינן שם חופה אלא כנסה ראשון לשם נשואין כו' (וכן הר"ן גופיה לא העתיק בה מלת חופה). ולע"פ דהיינו מסר האב לשלוחי הבעל וכר"ל לעיל (מח ב) וכדפריש רבינא לומר דכתובתה מאתן מנה. וגם שאר אמוראי ל"פ עליו בזה ודלא כהה"ג שבתוס' שם. גם י"ל דכנסה היינו שמסרה האב לרשות הבעל ממש וזה נראה דלכ"ע הויא כנשואה לכל מילי. ולפ"ז א"ש הגי' במשנה שם עד שתכנס לרשות הבעל דהיינו רשותו ממש. ודיוקא דרנב"י שם הוא מלשון כיון כמש"כ התוס' שם במתניתין ד"ה לעולם. ועמש"כ בנדרים (עג ב). ול"נ ראיה לפי' הרמב"ם דחופה היינו יחוד מיבמות (קז) „לא ניחא ליה דתהוי חופה דאיסורא" ומאי איסורא איכא אם לא ביחוד דפנויה: מ"ד ברע"ב ד"ה המותר כו' ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן. וכ"כ רש"י. ל"י כוונתו בזה. דא"ל דס"ל דאם הקדיש מעשה ידיה בכלל מיגו דלא חייל על עיקר מע"י לא חל נמי על המותר כמו בקדושין (נא) כאומר לה' נשים כולכן מקודשות לי והיו בהן ב' אחיות דאף הנכריות אינן מקודשות וע"ש ברא"ש וכמש"כ שם בס"ד. דהא לקמן אר"ע יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו. ודברי התוי"ט בזה דחוקים: מ"ו ברע"ב ד"ה בש"א, אם הדירה ב' שבתות כו' כ"כ רש"י ול"ד דמשמע דדוקא במפרש אבל בסתם יוציא לאלתר ויתן כתובה וזהו כרב לקמן בגמרא וכה"פ פסקו כשמואל דהלכה כוותיה בדינא וכ"ה גם דעת הרע"ב עצמו כמש"כ התוי"ט לקמן פ"ו מ"א ד"ה עד שלשים: שם בתוי"ט ד"ה בה"א. ולשון הפרה שכתב (ר"ל הרמב"ם) לאו בדוקא כו' ומשום כו'. וכ"ה לשון הגמרא לקמן (סג) אפשר דמיפר נדראי. ושם י"ל ג"כ כמש"כ התוי"ט דאגב רהיטא דנדרי נקט. אבל מצינו ג"כ בעלמא דנקיט לישנא דהפרה בבכורות (ריש דף לז) וע"ש בתוס'. ועי' תוי"ט ס"ח דנדרים מ"ז ד"ה להפר: [שם בתוי"ט ד"ה התלמידים וכו' וכתב הר"ן ותמה אני למה לא הוזכרה במשנתנו כו' נ"ב עי' בב"ד שתירץ דלא בעי למנות מ"ת משום דלגיעי עפי והתורה נמי לא פרסמה הגמל מפני שצנוע בתשמיש כדפי' רש"י בפ' וישלח כו' ע"כ וכבר קדמו בזה המהרש"א שיף ועי' בק"ן ומ"ש בשם רש"י פ' וישלח כ"ה בירוש' כאן ובב"ר פ' וישלח. מהגרמ"ש]: מ"ז במשנה טרפעיקין. עתוי"ט. ודבריו תמוהין שהרי כדברי הרמב"ם מפורש להדיא בגמרא לקמן (סד) מאי טרפעיקין אר"ש איסתרא כו' פלגא דזוזא. ועי' פרש"י שם (ולפמש"כ בסה"ד מדברי הרמב"ם בחיבורו שדינרין דת"ק הם של מדינה. יהיה שיעור של ר"י טפי מדת"ק) ואולי דלזה כיון התוי"ט במש"כ לקמן אבל בגמרא כו'. אולם מ"מ דבריו אך למותר: מ"ח במשנה אר"י לא פסק לה שעורים אלא ריש כו'. ועי' לקמן פירושו בגמרא. ומשמע דת"ק פליג עליה וס"ל דבכ"מ שעורים כפלים בחטים. והני תנאי כתנאי דפליגי בפ"ח דפאה מ"ה ור' יוסי כר"מ דשם. ת"ל סמך יפה לת"ק מקרא סאה סלת בשקל וסאתים שעורים בשקל (מלכים ב' ז'): מ"ט משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל. כה"ג בחולין (קלה) במשנה: שם ברע"ב ד"ה שתי. קשה לטוות כפלים כשל ערב. וכ"כ רש"י. ובנגעים פי"א מ"ח העתיק מפי' הרמב"ם שהשתי דק והערב עב מאד. וכ' הפירושים יש להם מקום כאן ושם:

פרק ו מ"ג בתוי"ט ד"ה שום במנה כו' ורש"י מסיים אין לו לומר תנו לי עוד חמישיתו כו'. וקמ"ל דאף דאיתא עדיין טעמא דהן פוחתין מ"מ א"צ להשלים חומש. ומהרע"ב משמע דאשמעינן דלא יוסיף שליש. וזהו דל"ה דעל שום ג"כ מוסיפין אלא דבריעא להכי פוחת עוד חומש לפי שמאהום יותר מדאי עד כדי ההוספה ופחיתת חומש קמ"ל דלא. ומיושב קושיית התוי"ט פשיטא:

פרק ז מ"א בתוי"ט סד"ה המדיר כו' אבל הכא דקתני המדיר כו' תוס'. והנה לא העתיק רק התירוץ הזה. ובמחכ"ת כוהר ת"ע למש"כ לעיל פ"ה מ"ה ד"ה המדיר בשם הטור. והטור ע"כ סובר כתירוץ הראשון בתוס': מ"ו במשנה ולא קונה לה חלה. אולי צ"ל לו כדלקמן בברייתא כל היודע באשתו שאינה קונה לו חלה. דהרא"ש כתב דבעינן דוקא שהכשילתו: שם בתוי"ט ד"ה מאכילתהו כו' ויש לגמגם למה נקיט כהן. וברע"ב בס"ד בברכות (כח א לא ב) ויישב זה ע"ש. וסתם כהנים מעושרין הן לאכילת תרומה ולמקדש: וכן לקמן גבי חלה נקיט גבל דמסתמא הוא טהור עי' חולין (קכב ב) רש"י ד"ה לגבל: [ומה שמוגע להירוש' הנה בגי' הירוש' שלפנינו ג"כ ליתא „כהן" אבל הריטב"א והר"ן הביאו את הירושלמי בנוסחת „כהן" ובש"מ הביא לשון רש"י שכ' לאו דוקא כהן אלא אורחא דמילתא נקט שהכהן היה מתקן את הכרי ונוטל את הראוי לו עכ"ל. מהגרמ"ש]: מ"ח בתוי"ט ד"ה האב צריך כו' ומסיימו התוס' ואיירי כו' והר"ן כו'. ולע"ד ה"נ דסברת כאן נמצאו הוי היא מענין חזקה. אלא דחזקה הוא דמוקמינן זמן המאוחר בחזקת המוקדם לו. וכאן נמצאו כו' הוא להיפך דמוקמינן זמן המוקדם בחזקת המאוחר לו: עי' לקמן תד"ה על בעל החמור. והנה בחזקה המוקדמת כ' התוס' בחולין (יא) דכל שלא נודע החזקה בשעתה אלא שנתבררה אח"כ לא אזלינן בתרה. וה"נ נאמר בחזקה המאוחרת דהוא כאן נמצאו כו'. והתם לא נודע לנו כלל בעת היותה בבית אביה שנכנסה רק אח"כ בבואה לבית בעלה נתברר לנו שנכנסה מקודם בעודה בבית אביה לכן לא אזלינן בתרה. וכעין זה מצאתי בנו"ב חלק חו"מ סי' ד' בסופו ע"ש. אלא דק"ל על סברת התוס' דלדבריהם יפלו רוב החזקות. דאף בדבר הנראה לעין הלא אינו רואה רק מה שהיה קודם קצת. כי הגעת דבר הנראה לעין הרואה יתמהמה זמן מה לפי דעת הרבה מחכמי הראיה. אולם לפ"ז יקשה מאי דפריך ראב"י בחולין (י ב) ודלמא כגון שיצא דרך אחוריו דקא חזי ליה כי נפק. דמ"מ בעת הסגרו לא חזי רק איך שהיה בזמן קדום קצת. וא"כ ע"כ צריכא לחזקה. ואולי י"ל דהא קיי"ל תכ"ד כדבור דמי וא"כ ה"נ לענין חזקה ל"א אלא בתוכ"ד. ובזה מתורץ ג"כ קושייתי על התוס'. ולכאורה ע"כ צ"ל כן בהא דאמרינן שם וראב"י כגון דקיימי דרא דגברי כו' וע"ש בתוס'. והא מ"מ ניחוש דבתוך שהגידו זה לזה. וכ"ז כבר ליה שיעורא. אלא ע"כ צ"ל שהכל היה בתוכ"ד דכדבור דמי ולא משום חזקה. ולא תאמר דתכ"ד אינו אלא לענין דבור. דבנדרים (פז) איתא ג"כ לענין קריעה דאם קרע ואח"כ מת בתכ"ד יוצא ידי קריעה. אבל כ"ז הוא לפי העתקת הרא"ש והר"ן בחולין שם בשם התוס'. אבל כפי הנמצא בתוס' שלפנינו שם נראה בדבריהם כוונה אחרת והוא משום דלא נודע לנו בבירור גמור שהיתה הפגה כברה מקודם והיינו משום דאיכא ריעותא דמיעוטא טריפות דהוות יב"ח כמש"כ הש"ך בסי' נ"ז ס"ק מ"ח בשם המהרש"ל. ולפ"ז כש"כ דלא מהני חזקה דאתיא מכח רובא שכתבו הרא"ש והר"ן והכמ"ל: שם ד"ה וחכ"א כן ורבנן לא אתו לאפלוגי כו'. וכה"ג ביבמות (קטו ב) במשנה דנקטי ב"ש אחת כו' ואחת כו' עד הכגיר לאע"ג דבכל הני גם ב"ה מודו כדמוכח בברייתא שם: מ"ט בתוי"ט ד"ה האיש שנולדו כו' דאי לאחר שארסה כו' ול"י מנ"ל הא דהא גבי מודרת תניא לעיל (סג) אחת ארוסה. ועי' בשו"ע סי' ע"ז בח"מ סק"ב ובב"ש שם:

פרק ח מ"א בתוי"ט סד"ה בש"א כו' שממכר לגרשה כו'. בתוס' שלפנינו שמוהר לגרשה: מ"ב ברע"ב ד"ה נכסים ידועים כו'. הנה כה"פ פה אחד פסקו כריו"ח כיון דתניא כוותיה. וכן הרמב"ם בפירושו פי' כוותיה. ול"י מה היה לו להרע"ב בהביאו גם דעת ריב"ח והבוון אהדדי אית דמפרשי כו' ואית דאמרי כו':

פרק ט מ"א בתוי"ט ד"ה שאם מכרה כו' ובתוס' כו' תימא אמאי קתני שאם מכרה כו'. לפמש"כ הרא"ש והר"ן בשם הרמב"ם דמהני אפי' לנכסים שנפלו לה משנשאת דלא"ה מכרה בטל ע"ש. י"ל דלהכי קתני לשון דיעבד לאשמעינן הא וא"כ דאפי' לכתחלה. וכן לפמש"ש התוס' לעיל (עח ב) בנ"ה לא כר"י. י"ל דאתי לאשמעינן בזה כאמרו לו: מ"ה במשנה אבל משביע הוא את יורשיה. כתב התוי"ט ובגמרא שהוא טוען כו'. בגמרא לא נמצא זה אלא ברמב"ם בפי"ו מהלכות מלוה ולוה. מרב האי ורי"ף בתשובה כמש"ש הכ"מ. והדרכת הכ"מ טרח שם ליישב מדוע לא מוקי הש"ס הא דהיתומים לא יפרעו אלא בשבועה בכה"ג. ולדעתי נראה דכ"ן לא בעינן שהוא טוען כו'. דהא היה יכול להשביעה שבועת אפטרופוס אפי' לר"ש דלקמן (פח ב) כשבאה לגבות כתובתה ע"ש בתד"ה לאפוקי. אלא בפטרה. וכיון דאמרינן דלא פטר רק הוא א"כ ממילא יורשיה חייבין ליסבע שבועתן (כמש"כ המהרש"א כאן בתד"ה נדר דלענין שבועת אפטרופסין לא ניחא לפ"ש גבי יורשין שבועה שלא פקדנו ע"ש אינו מוכרח כלל): ומש"כ התוי"ט כאן דכפגמה ומתה אף בחייו אינם גובים ממנו כו'. תמוה דבני פנים (א) דגמרא מפורשת בשבועות ס"פ כל הנשבעים פוגם את שטרו ומת יורשין כו' ועוללין. ומש"כ בשו"ע סס"י פ"ד נגד זה כבר הרעישו האחרונים כו. (ב) דהא הכא פטרה משבועה זו דפוגמת כדמסקינן לקמן בגמרא ומאי שייך א"א מורים שבועה לבניו בזה: שם אבל יורשיו משביעין כו'. והא דל"ת הכא ג"כ דהבאים ברשותו משביעין כו' כדחק התוי"ט בזה מאד וגם דבריו מגומגמים. ולולי דמסתפינא מרבותי הפוסקים הגלע"ד דבדוקא לא תני הכא הבאים ברשותו דכיון דהוא פטרה שוב גם הלקוחות א"י להשביעה. דעי' בשבועות (מא) תד"ה וכי מה שהכריחו מכבת זו (אף שהזכירו בדבריהם לישנא דהבא שאול ב"מ דלקמן בגמרא באמת ל"י מדוע לא הביאו מכבא זו דמשנתינו) טעמא דהנפרע מן היתומים ל"י אלא בשבועה אינו משום דהלוה גופיה דלמא הוה טעין אישתבע לי (ודלא כפרש"י במתניתין דלקמן) ומשמע דממשועבדים נודו דטעמא משום הכי הוא כפרש"י ועי' בר"ן שהכריח פירושו מהגמרא. וא"כ היכא דפטרה ממנו ולא היה יכול לומר לה השבעי לי ממילא גם הלקוחות אינן יכולין להשביעה: מ"ז בתוי"ט ד"ה מנכסי יתומים כו' ובס' המשנה דירושלמי כו'. וכ"כ מפרש"י: מ"ט במשנה מן הסכנה ואילך כו'. בתוי"ט הביא בשם הכ"מ דהרמב"ם מפרש דאז כשהיתה הסכנה תקנו כו' ואע"פ שעברה הגזרה נאמן כו'. וזה נראה מדויק לישנא דרשב"ג מן הסכנה ואילך ולא אמר בשעת הסכנה כמו בר"פ ר"א דמילה. ומש"כ עוד ופסק כרשב"ג אי כו'. לכאורה לא היה צריך לכ"ז דכיון דאר"נ בגיטין (לז ב) נאמן אדם כו' יש לנו לפסוק כוותיה. אלא כלפי מש"כ הרא"ש והר"ן בדעת הרי"ף דדחי הא דר"נ מפני סתמא דת"ק דהכא. לכן הוכרח ליישב גם מתניתין אליביה. ועמ"ש בס"ד בחדושי לטו"ע חו"מ סי' ק"ס. ובמס' מגילה (ז). ומלישנא דהרמב"ם משמע דדברי ר"נ הן הן דברי רשב"ג. וקשה דלפ"ז מאי פריך עליה דר"נ ממתניתין דהכא ואוקמיה כתנאי דברייתא. ומדוע לא מבני דהוא אמר כרשב"ג. וכמ"כ לפמש"כ הכ"מ דרשב"ג מפרש לדברי ת"ק. וצ"ל דהיינו לאחר שמצינו לחכמים דברייתא דאמרי א"נ לכן אמרינן דגם רשב"ג כוון לדבריהם. אבל בלא זה היה מסתבר יותר לומר דדוקא בשעת הסכנה ממש קאמר רשב"ג:

פרק י מ"א במשנה ויורשי הראשונה קודמין ליורשי שניה. פשוט דה"ה שקודמין גם לאשה עצמה. ואיירי דהני יורשי הראשונה הנא נמי יורשי שניה. וכדריך דאר"א לקמן בגמ' בסיפא דמתניתין: מ"ה ברע"ב ד"ה הראשונה נשבעת כו'. כ"כ רש"י והר"ן אם בניה טוענת כו' השבעי לי. כ"כ רש"י והר"ן. והתוי"ט העלה בצ"ע דזה הוי כמו מנכסים משועבדים דנשבעים אפי' בלא טענה. ול"נ דהא משמע לפי' אנו רואים דיש בהנכסים כדי גיבוי כל הכתובות. ואינו אלא משום חששא דלמא לא מתייקר כדפרש"י דהיינו שמא יפלא בע"ח מוקדם על האחרונות וכדומה ואינו כרי הזיק לכן ס"ל י"ל דאינן נשבעין אלא בטוענות. ועי' בב"ש סי' צ"ו ס"ק כ"ד: שם בתו"ח ד"ה הב"ב כו' וק"ק אמאי לא פי' כאביי ע"ש. ול"נ כיון דלדינא ליכא נפקותא דלענין מה שגבה לא גבה גם לפירושם כן דהלכה כת"ק. ועוד דגם סתמא דמתניתין דלקמן דתני הראשונה מן השניה כוותיה וה"ל מחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם. ולענין יתומים גדולים ודאי גם לפירושם הלכה כאביי קשיא כמש"כ הרא"ש מש"ס דגיטין והכא מיירי כשאין שם יורש כמש"כ הרע"ב (והוא מהרמב"ם) או כמש"כ התוס' והרא"ש דמיירי שפטרן אביהן מן השבועה. ולהכי לא ניחא להו כדאביי משום דלדידיה אתא סת"ק דלא כהלכתא:

פרק יא מ"ג בתוי"ט ד"ה ומוכרת למזונות כו'. בתוס' סד"ה מתניתין מני כו' הוא דמוכרת כתובתה שלא בב"ד. משמע דמפרשי דבלא בב"ד קאי הכולם מילתייהו דאף הארבעה וחמשה פעמים שמוכרת לכתובתה א"צ ב"ד. והתוספות יו"ט לא הרגיש בזה ע"ש: מ"ה במשנה אפי' מכרו שוה מנה במאתים כו'. ובתוי"ט אלא ודאי דס"ל לירושלמי דבפלג היכא אונאה לקרקעות וכ"ה בטור כו' ומיהו התוס' בפ"ב דקדושין כו' ע"ש. ל"י מדוע לא הביא דעת התוס' לעיל (נח) ד"ה אלמנה שברור מללו דבפלג יש אונאה וכן הרא"ש בפ' הזהב סי' כ"א והרי"ף שם הביאו דעת הירושלמי כן: מ"ו במשנה ואם מתחלה נשאה כו' יש לה כתובה. עתוי"ט. ומש"כ מ"מ איסורא דרבנן עביד כמבואר ברמב"ם בפכ"א (כ"נ דצ"ל) הלכה כ"ו. ועי' במ"מ פט"ו מהל' איסורי ביאה הל"ו. אבל משמע ודאי דאם יש לו אשה בת בנים מותר לישא איילונית וא"כ דבריו אינן מוכרחים:

פרק יב מ"א במשנה לכשתצא הגלי אוזנה כו'. עי' פירש"י ורע"ב. והמיהני מדוע לא פי' כפשוטו דקאי על בית ענוה ולאפוקי מאלמנה דתנן לקמן דיכולין לומר לה אם את אלינו כו' עי' ברא"ש ור"ן: שם ברע"ב ד"ה הנושא כו'. או שאמר אתם עדי שאני מחייב עצמי. מוכח שהולך בשיטת הרמב"ם (הובא בר"ן) שגם באתם עדי יכול להתחייב א"ע ושכן גם דעת הרי"ף. והתוי"ט ל"ד שנשיא כוונתו לעדי הודאה כשטת רש"י. אולם פי' הרע"ב במשנה תמוה דהכי מזיק דהש"ס לא הוקים למתניתין בכגון זה אלא בגוונא דפלוגתתם לן בשטרא פסיקתא:

[**פרק יג** מ"ב בתוס' ד"ה הדשים אבל בירושלמי פ"ט דשביעית כו' נ"ב ראיתי בס' דרשות מוהר"י ן' שועיב פ' ויגש שכ' וז"ל: וכתבו חכמי הטבע כי הצבי אינו סובל שום דבר בקרניו כשאר החיות או הבהמות שיש להם קרנים. כי מיד הוא משליך אותו וע"ז אמרו חכמים ז"ל הניח מעותיו על קרן צבי עכ"ל ועי' ב"מ. מהגרמ"ש]: מ"ג בתוי"ט ד"ה בשביל

כו'. כן הוכיח הרי"ף אחר משנה דלקמן. לא נמצא שם שום הוכחה רק כתב סתם דנפקא ליה מהלכתא וקי"ל כרבנן. וזה כתב ג"כ על משנה זו בעצמה ולית הכי כאדמון. אולם בב"ב ר"פ מ"ש כי הרי"ף טעם ע"ש וכנ"ל: מ"ו במשנה יהודה ועה"י והגליל. התוי"ט הקשה מדוע הפסיק בעה"י בין יהודה לגליל אשר שניהם בא"י בעבר המערבי. ולי י"ל משום דאמרינן בחגיגה (דף כה) דרצועה של עובדי כוכבים מפסקת ביניהם. אבל הירדן הוא עצמו ג"כ בכלל ארץ כנען. עי' בכורות (נה) ועי' בתוי"ט בשביעית פ"ט אות מ"ב מה שהביא מס' כפתור ופרח: מ"א בתוי"ט ד"ה ואין הכל מוציאין כו'. דאי ליתא בכנעני השתא מעלין אמרת נ"ל דאין מוציאין. הק"ו תמוה. אבל הרב ל"ד במחכ"ת דעי' בר"ן דלא כתב זה אלא לפי הראב"ד דהכל מעלין היינו שכופה העבד את רבו לעלותו לירושלים וע"ז שפיר קאמר נ"ל דא"ע:

מסכת נדרים

בתוי"ט בפתיחה ד"ה לשון הר"ן כו' דאילו חרמי נד"ס לא שייכי כו'. נ"ע דהא לקמן בגמרא אמרינן וכיון דתני תרתין הני לכולהו: **שם** עיקר הנדר הוא שיאמר דבר זה אסור עלי ובין שהתפיסו כו'. אבל בפ"ק שבועות שם בסוגיא דמתפיס בשבועה כתב דבאינו מתפיס אינו אסור אלא משום יד וכ"כ הב"ח בשמו בסי' ר"ד. והט"ז כ"ע דל"ד ונהפוך הוא. ומ"ש התוי"ט אבל האומר נדר שלא אוכל אינו כלום לא"י טעם נכון לחלק בין זה למודרני ממך שאיני אוכל לך דלקמן דהוי יד וע"ש בתוי"ט:

פרק א מ"א בתוי"ט ד"ה כנדרי רשעים (הב') וכן אם אמר כנ"ר הימנו משמע שלא אוכל ותימה דבגמ' א"ר דאמר הימנו שלא אוכל מבואר דבעינן שיאמר בפירוש שלא אוכל [עי' הורע"ק אות ה'] ונראה למחוק תיבת משמע: **שם** בתוי"ט [אות ב] הקשה דל"ל הקישא לפיה במה מצינו כו' ע"ש. ותמיהני דנעלם מכת"ר דהר"ן עמד בזה לקמן (דף ד ב) בד"ה תיתי במ"מ מנדרים והיינו דרוצה לילף שנות אף למלקות ע"ש. ובזה מיושב ג"כ מה שהקשה עוד דמאי מיבעיא ליה בגמרא הא איכא למילף במ"מ (ונ"י מדוע שביק בעיא דפתח הקודמת) דו"ל דע"כ לא מבע"ל אלא אי ילפינן לה מקרבנות מהיקשא ללקות על כל האחר דידה (עי' ר"ן ד' ד ד"ה הואיל וכו') למ"ד דלוקין על לאו שבכ"מ או דאינה רק מן במ"מ ואין לוקין על הב"ת דידה כיון דעיקרו אינו אלא מן במ"מ. ובין כדבר דבקדושין קאמר א"ד ואת הואי כו' ולא תפסי בה קדושין. ובפאה ונדקה לא מסיים ולא הויא פאה ונדקה. כה"ג נכון לשיטת הר"ן אבל מהר"ן עצמו בד"ה ולענין הלכה מוכח דמפרש דלענין הדין גופי' מיבעיא ליה אם יש יד או לא. ואולי י"ל דע"כ לא ילפינן במ"מ אלא קדושין דדמיא לנדרים דאסר לה אכ"ע כהקדש כדאיתא בר"פ קדושין אבל פאה ונדקה לא מצי למילפינהו במ"מ: **מ"ב** בתוי"ט ד"ה נדר בנזיר כו' ומשום דכמוהו אינו מענין שבועה שבוקה כו'. וכ"ה בפסקיו אולם לפנינו ברא"ש שבועה שבוקה משמע דכן היתה לפניו במשנה וכ"ה ברי"ף ובריטב"א ובשו"ע רל"ז סעי' י': **מ"ג** בתוי"ט ד"ה כאימרא כו'. וקשיא עליה מאי הייס שייך בהו ועי' לקמן מ"ד בדבלין ד"ה ר"י מתיר (הא') אבל לדברין אם יקשה הא פיגול ונותר ג"כ ממשיס. ונ"ל דהייס יאמר ג"כ על הבריות כמו עד היותם (יהושע ה) ע"ש בביאור ועי' בברכות (נ ב) הד"ה מודים דכלי שלם נקרא גם כן חי ולכן גם על עץ שייך לומר כן מפני שמתקיים זמן ארוך אפילו בחלוש טרם ירקב משא"כ בשר כמו שאמר אנטונינוס (סנהדרין צא ב) לפסר אתיכה של בשר עומדת ג' י' בל"מ ואינה מסרחת. ומה שנקרא בלשון חז"ל (וכן באחרית) בשר חי קודם שנתבשל זהו ע"ד השאלה והרחבת הלשון עמש"כ לקמן (מט). ועכ"ל דבר"ן ט"ס ונ"ל משום דבלא כ"ף הי קרבן קאמר. כי לא בא לאתן רק קרבן עולה כו' שהזכיר בולס מקשה עלי אבל לאימרא כו' וכן מנחה אין שמן מורה על שם איסור כי גם נותנה נקראת מנחה כמו מנחה לעשו אחיו וכיוצא אך ק"ק ממזבח דלא מגחוהו אלא על הקרבת קרבן עליו ואולי משותף הוא גם למקום ששוחטין בו חולין כמו שם בית המטבחים וכו' קראת הבית לבעיו מטבח: **שם** בד"ה כאשים כו' שלהבת של אש על המזבח כו'. לכאורה קשה הא דאיתא בבילה (לט) במשנה דשלהבת של הקדש אין מועלין בה. [התוי"ט רמז לזה] ואולי משום דמדרבנן מיהא אסור. עכ"ל דשם איירי בשלהבת לבד אבל כשהיא קשורה בגחלת מועלין בה כמחלק כה לענין הוצאת שבת וכ"כ הט"ז ביו"ד סימן קמ"ב לענין שלהבת עבודת כוכבים: **מ"ד** במשנה לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר. התוי"ט תמה על הרמב"ם והרע"ב שכתבו דה"ה כר"מ דהא כב"ה לבר פלוגתיה דאסור ועיין כל דבריו. ולישתמיטתיה מש"כ התוספות דבשלמא לפר"י דגרס לקרבן בחטף כו' לפיכך מותר לרבנן דל"ל סברא דלקרבן יהא כו' ע"ב ולעיל (יא ב) איצטריך דסתמא דהש"ס פליג בס תנא דברייתא על ר"מ בזה ואע"ג דרב אסי מתרץ שם בע"א פסקו הרמב"ם והרע"ב כסתמא דהש"ס וכה"ג כתב התוי"ט בר"פ דלקמן בד"ה חולין:

פרק ב מ"א ברע"ב ד"ה הר"ז מותר כו' וחטאת כו'. מדבריו אלה וכן מהרמב"ם בפירושו לקמן פ"ב ובחבורו פ"א ה"י נראה להדיא שמפרשי' [לעיל בגמ' מרבה אף חטאת ואשם שאינו מתפיס בנדר כו'] מפני שבאים לפעמים ע"י נדר גמור כגון ע"י נזירות ע"ש. וק"ל ממעשר בהמה לקמן יח ב (וס"ל שם נראה שסותר א"ע). ואולי י"ל מפני דאילו היה רוצה היה מפזן ביותר מגלות רגל בהמה רועה. אך לפ"ז גם בכור יכול להעריב ולהתפיסו בזבח אחר טרם הולדו וכן ק"ל ממנחות (ל ב) דקרא לשעירי חטאת איכן באין בנדר ונדבה ולעולת ראייה באה בנו"כ. וזה י"ל דשעיר לחטאת לא מצינו בא בנו"כ. וק"ל בסוגיין מדוע לא מחלק הש"ס דחטאת ואשם מ"ל בנו"כ כגון באומר הרי עלי חטאת ואשם לפטור את פלוני המחוייב בהם עיין ט"ח ר"ה (ו) ד"ה אימא דיגורא לאו כלום הוא: **שם** בתוי"ט ד"ה הר"ז בלא יחל כו' דבה"מ ואהלים נהגו כו' שנאמר לא יחל דברו. נראה דדריש דברו הנהגתו מלשון ידבר עמים (תהלים מז) וידבר עמים (שם יח) להרד"ק וש"מ שהוא ענין הנהגה. ובזה א"י לנכון עפי מה שסוגיא מכאן ר"י הכהן המובא בפסקי הרא"ש וברו"ן לקמן (פא ב):

פרק ג מ"ד במשנה ובה"א אלו ואלו מותרים. לכאורה לדידהו מותר בלא"ה מטעם שהותר מקצתו וכמש"כ הר"ן בר"פ בשם הירושלמי גבי נדרי זרוזין היה מעמיד הלל זה כו' ע"ש. ועי' לעיל (כה ב. כו) פלוגתא דרבה ורבא. ויל"פ דגם ב"ה מודה דלכתחלה אסור להוסיף אף דשרי לפתוח דהא גרע הואיל דגלו דעתייהו שאינן חפצים יותר. או מטעם הרא"ש. וכ"ג מדוקט פלוגתייהו בלשון דיעבד: **מ"ז** בתוי"ט ד"ה לאי בהחמה כו'. מדל"ק מן הדולין נמי. ק"ל דנמא רצה להוציא אף סכי שמש דכורות (ס"ד מג) למשנה. ומש"כ הט"ז ביו"ד בסי' רי"ז סק"ל בביאור דברי התוס' דעוברין דולין החמה ע"פ שאגדה דפ"ג דנדה דהעובר מב"ט מסוה"ע ועד סופו. לא מתוור כלל. דהסיה אינה הבנה חרשית. ונ"ל איפכא דעובר היה ממעט אף הם אומר מן הרואים סתם. ובקושיית התוס' למחוק תיבת עוברים וכן היא מסובבת בד"ת: **מ"ט** במשנה מן הילודים כו'. עי' פירוש הגר"א ביו"ד כו' רי"ז סקמ"א דר"ל בניקוד שו"א שורוק דהוא בינוני פעול. ודלא כמשמעות הר"ן בסיה קורא בניקוד חיר"ק וחולים ע"ש: **מ"י** במשנה מאוכלי שום כו'. התוי"ט כ' שלא נדע מדוע השמיטו הרמב"ם. והנכי תמה עליו מדוע לא הרגיש שהרמב"ם השמיט כל עיקר תקנת עזרא שיאכלו שום אלא בגזל משום שכ' בפ"ד מהל' דעות ה"ט שלא לאכול שומים אלא מעט ואחר ימים הרבה ובימה"ח לא יאכל מהן כלל. ונ"ל דתקנת עזרא לא היתה אלא לזמנה ועי' יש"ש שם בתו"ג ס. ולכן נפל דין זה בגירה: **מ"א** בתוי"ט ד"ה שכל המצות כו' פירש"י כו' וקשה לי כו'. ולא זכר שפ"ה לקמן בברייתא:

פרק ד מ"א במשנה אבל משאיל לו חלוק וטבעת כו'. לקמן בגמרא הגי' טליה קודם לטבעת וכ"ה בר"ן כאן ובפסקי הרא"ש ובמשנה שבירושלמי והיא יותר נכונה: **שם** במשנה אבל משאיל כו' וכל דבר שא"ע בו אוכל נפש. נ"ל דהוא סוף הדבור ופורט ואח"כ כולל אולם בגמ' (דף לג) באלו הדברים וכל דבר כו' משום שמשכירין כו' בדבור אחד. [אמר המעתיק עי' בתוס' ב"ק ק"ה ע"ב בד"ה זה נכנס כו' והריטב"א שאלו הרי"ף מוסף הדבור וכל דבר כו' אלעיל וגירסתו היתה במשנה ומקום שמשכירין ע"ש. ונ"ע שם בתוס']: **שם** מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור. וכתב התוי"ט בשם רש"י והתוס' והלח"מ במגילה דהיינו בשוה פרוטה. ועמש"כ בסוכה (כז ב). וע"ע לקמן (מו ב) אבל בבה"ג לא גרי' המפרש ותוס' והרא"ש. ואולי צריך ג"כ שיוכל לקנות ממנה מאכל כזית דאין אכילה פחותה מכזית לחכמים דרפ"ג דשבועות ואי משום תגי שיעור עמל"מ רפ"ד מהלכות שבועות. ואפשר דמאכל מיקרי אפי' פחות מכזית: **מ"ב** שוקל את שקלו. וכ' התוי"ט פירש הרע"ב דמנה כו' כן לי הרא"ש כו' וק"ל כו'. ולישתמיטתיה דזהו מלשון הגמ' בכתובות בשלמא שוקל כו' מנה קרוב. וע"ש בפרש"י והתוס'. והר"ן שפירש לקמן בגמרא בד"ה אלמא אברויי דקאי ג"כ אשוקל דלכאורה הוא נגד הגמרא הנ"ל. ונ"ל דס"ל מדל"ק הכא נמי בשלמא כו' כדהתם משמע דאתרווייהו קאי ופליגי הסוגיות אהדדי כמו דפליגי לקמן דטעמא דרב הושעיא נ"ח כרבא וכדפי' הר"ן שם: [**שם** בתוי"ט בד"ה מקום שמשכירין כו' ולפיכך יש לתמוה על הרע"ב כו' נ"ב אתמה שלא העיר שגם הרמב"ם בפי' המשנה כתב הך הוקימתא שיאמר לו הנאת מאכל עלי (ואתמה בס' היד רפ"ו דנדרים כתב הנאה המביאה לידי מאכל) וכן בירושלמי איתא רק המודר הניית מאכל ע"ש. מהגרמ"ש]: **שם** בתוי"ט ד"ה מקום כו' לפי שבכר הזה כבר מגוי בידו. ק"ל דהא שכר השבה לא מגי שקיל אלא כמו שהיה בטל מאותה מלאכה דעסיק בה עי' תוס' ב"מ (סח) ד"ה ונותן. ושכר כזה אינו מגוי. כי מי פתי יסור הנה להשכיר את עצמו אף כזה שמתעסק במלאכה שמרויח בה הרבה לעסוק במלאכה ששכרה מעט. וכש"כ למאן דמפרש שיהא בטל לגמרי. וי"ל: **מ"ג** במשנה אבל לא ילמדנו מקרא (היינו במקום שנוטלין עליה שכר כדאוקמיה שמואל בגמרא) אבל מלמד הוא את בניו מקרא (ולא במוהיו ליתא בגי' הרא"ש בפסקיו ובהלי' הרי"ף והרמב"ן) ולקמן בגמרא (לז) וכ"נ להדיא בפי' הרא"ש שם ד"ה בנות וכ"מ שם (ע"ב) בהר"ן ד"ה גדול ובתוי"ט). וכ' התוי"ט בשם התוס' משום דאין המודר חייב לתת שכר מלמד לבניו. ותמיהני עליו היך לא הביא דעת הרמב"ם בפ"א מהל' ת"ת הל"ג שכ' שחייב אדם לשכור מלמד לבנו. וכן שם בה"ו וחייב ללמדו בשכר עד שיקרא תורה שבכתב כולה. וכ"פ הטוש"ע סי' רמ"ה. והרמ"א הוסיף שם דכייפינן ליה כו' ע"ש. ולעד"נ דלכאורה קשה הא דאיתא לעיל דאם נכסי מחזיר אבידה על בעל אבדה במקום שנוטלין עליה שכר אסור להחזיר לו בחנם. מ"ש מפורע את חובו דליכא דחק דרשאי וה"ה אם יש לו חוב בעצמו עליו יכול למחול לו כמש"כ הבאה"ט בסי' רכ"א סק"ה. ומדוע לא יכול למחול לו השכר. אלא דפתרון הדברים דלא שרי אלא דוקא היכא שאינו מהנה לו כלום בנתינת היום דבר לידו בשעה שהוא מבריח את הארי מעליו וכלשון הרמב"ם בפ"ו מהל' נדרים ה"ד. וכן פורע חוב שעליו שהרי לא הגיע ליד המודר כלום אלא נמנע ממנו התביעה. ולכן להחזיר לו אבידה אף דזה גופא לא מיקרי הנאה דשלו הוא מ"מ קרינן ביה שהגיע לידו כלום בשעה שמוחל השכר (ולא דמי לחזרת המשכון דשרי בשו"ע שם. דשם מוחל לו החוב קודם חזרתו. אבל הכא בלוהו העת שמשיב לו את מתחיל החוב דשכרו ומחילה עליו). ולכן אסור ללמד בעצמו מקרא דמיקרי הגיע לידו כלום. אבל לבניו שאינו מגיע לידו כלום רק שמצילו מהשכר הו"ל כמו מוחל את חובו דשרי. ומזה נראה דמה שהביא התוי"ט לקמן מ"ד מהב"י על הא דשרי לגזר לו שם פלוני יפה לה כו' דבמקום שנוטלין עליה שכר אסור. אינו מוכרח כיון שאינו מגיע לידו כלום וכן בשו"ע השמיטו. ואולי דהאמירה אליו הוה כמו שהגיע לידו מלוגא כמו רבית דברים שאסור בס"פ א"נ: **מ"ד** במשנה וישן עמו במטה. מש"כ התוי"ט ור"מ ור"י הלכה כר"י תמה בהור"ע דהא קי"ל הלכה כר"מ בגזירותיו. תמיהתו אינה אלא על נסוגו אבל לענין דינא ודאי ה"ל כסתם משנה כיון דלא הוכחה בה דעת ר"מ. אולם בדינא דעסיים רומן דבמשנה הסמוכה בפסקו ג"כ דלא כר"מ ודאי קשה ואולי הואיל דבזו לא טעמא הוא משום גזירה. כיון דבדינא דלעיל לית הלכתא כוותי' ה"ה הכא: [**שם** בתוס' רע"א אות מ' ד"ה תמוה לי הא קיי"ל כו' נ"ב לא ידעתי מדוע לא תמה ג"כ על פסק הרע"ב דאין הלכה כר"מ בהא דלא יעשה עמו באומן שהוא ג"כ מטעם גזירה כמש"כ בגמ' והביאו התוי"ט ד"ס והכ"ח. את"ז ראיתי להש"מ שהקשה כן. מהגרמ"ש]: **מ"ו** במשנה המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו כו'. עי' תוי"ט שהבין דהמודר פירושו שהדירו חבירו וכן הביא בשם התוס'. וכתב דלרבותא נקטה המשנה בכה"ג דאע"ג דהמודר לא פשע גזרינן עליו שלא ישאיל. והקשה על הרע"ב דאסברה בנודר. ואזיל בתר איפכא. דהגזירה הוא נוגע טפי להמדיר שלא יוכל לשאול מן המודר דבר המצטרך לו. ולהמודר אין זה הפסד כלל. וכ"כ בעצמו לקמן פ"ה מ"ד בד"ה כמודר הכי. דהמדיר מסתבר יותר לגזור עליו. ולפ"ז הדרנא הרע"ב אסברה ברבותא טפי. ומלישנא דהמודר אין הכרע כמש"כ הר"ן לקמן (מו) בד"ה הפי נדור ע"ש וכ"כ שם הרא"ש בפסקיו כעין זה. ואולי הרע"ב בדוקא נקט נודר דאינו במדיר לא שייך למיגזר דלמא ישאיל למודר וכן בהונך דכיון דהדירו מסתמא סונאו ואינו חפץ שיהנה ממנו המודר ואיך נחוש שיעשה לו טובה וישאילנו. והדע שכן דעתו מדכתב לקמן פ"ה מ"א בסוסא כל שותף ידיר א"ה כו' כדי שיכופו אותו למכור לו חלקו. הוסיף תיבת לו על לשון הרא"ש שם ש"מ דס"ל דל"ג בזה:

פרק ה מ"ג במשנה אין לו בהם הפ"י מותר. עתוי"ט מה שהביא בשם הרא"ש דכ"ק וכ"ע ולפ"ז יל"פ כו' כמש"כ הר"ן כו'. במחכ"ת ל"ד בזה דלהרא"ש אין חילוק בין אוסר על שותפו לבין על אחר. רק דמחלק בין משכיר דאכר הנאתו לכן א"י לאסור אפילו על השוכר גופיה. לבין שותפין דהנאתו תחת ידו יכול לאסור אפי' על אחר ואין שום רבותא באחר טפי מבשותף: **מ"ה** במשנה שהכותב לנשיא ה"נ לזכות. עתוי"ט שכתב הטעם דזה אין לך מגדר מילתא גדול מזה כו'. ותמוה דהכי יש הקנה דיהבה לנשיא או לאחר. ועוד דמשום חששא שמא יעבור על נדרו הקנו דיעבור בודאי וכעין זה הקשה הב"ח בתוס' ד' בסופה. ולעד"נ דלפמש"כ התוספות בבכורות (יח ב) ד"ה התנוי בתירוץ הראשון ה"נ לכיון אלא מדינא קנה שניא דמשום כבודו גמר ומקני. ועמש"כ שם ראיות לסברת התוס' בס"ד: **שם** והכ"א אחד זה כו'. בתוי"ט חכמים היינו ת"ק כו'. תמוה דהדרבה ת"ק אומר דוקא נשיא. אבל נראה דר"י וחכמים פליגי בפירוש דברי ת"ק דלר"י דוקא נשיא מקיע והיינו בלא זכיה. ולחכמים ל"ד אלא דהדבר בזה. וכה"ג מצינו רבות עי' פסחים (קטז ב) במשנה וחותם בגאולה כו' ובפירוש רשב"ם ובתוספות. ועי' מו"ק כד. תוספות ד"ה עטרת כו' וחכמים אומרים. ובזבחים פג. ד"ה כמונח:

[**פרק ו** מ"ד בתוי"ט ד"ה דג דגים כו' דע כי בלשונו כשיתחבר כו' מורה על הכלל. לפע"ד נ"ע כי לא מצינו כלל שיורה על הכלל כ"א על הפלגה מכל אינש (עי' הג"ש אות ס') וכשאני לעצמי ראיתי שגר דמשנתנו או לו קתני ר"ל שאמר דג או שאמר דגים. כי דג

כגא

הוא שם המין ודגים הוא הרבוי לכן אסור בכל פרטי המין ; וכן לקמן (משנה יו״ד) חטה . חטים גרים . גריסין גם כן או או קתני . אח״ז עיינתי בפי׳ הרא״ש כאן וראיתי שפי׳ או דג או דגים וי״מ כשאמר שניהם כו׳ ולא נזירא דבדגים לחוד סגי דמשמע כל מיני דגים (וכן ראיתי בתוס׳ שם שפירשו ג״כ דג או דגים) . אמנם אגל חטה חטים פי׳ הרא״ש דאמר תרווייהו ור׳ יהודה לא פליג את״ק ופשוט מחמת שבגמ׳. שם (נב ע״ב) תניא רשב״א חטה שאני טועם אסור לאפות ומותר לכוס . חטים שא״ע אסור לכוס ומותר לאפות . חטה חטים שא״ע אסור בין לכוס בין לאפות גרים כו׳ גריסין כו׳ אלמא דמ״ש חטה חטים וגרים גריסין פי׳ דאמר תרווייהו . אמנם אם כאן מוכח שפירוש חטה חטים וגרים גריסין דאמר תרווייהו . הנה בא זה ולימד על דג דגים שפירושו ג״כ דאמר תרווייהו. וצע״ג על הרא״ש ותוס׳ על שפירשו או דג או דגים . וכשאני לעצמי שמ״ש בברייתא „חטה חטים שא״ט אסור בין לכוס בין לאפות" „גרים גריסין שא״ט אסור בין לבשל בין לכוס" הוא ט״ס והוספה מאוחרת בברי׳ מן לשון המשנה מאיזה מעתיק ולפ״ז הפשט הפשוט חוזר וניעור דאו או קתני במתניתין . ולפ״ז ת״ק סובר דאם אמר חטה אסור גם קמח . וכן אם אמר גרים אסור גם חיים ור׳ יהודה פליג ואמר קונם גרים או חטה שא״ע מותר לכוס חיים . ורשב״ג בברייתא מפרש טפי ופליג על הת״ק דחטה אסור לאפות ומותר לכוס חיים . חטים אסור לכוס ומותר לאפות . גרים אסור לבשל ומותר לכוס גריסין אסור לכוס ומותר לבשל . ומנא אמינא לה . כי עיינתי בירושלמי ומצאתי הגירסא כן בלי הסבא דחטה חטים וגרים גריסין . וכ״ה בתוספתא (אלא שיש לתקן שם הגי׳ קצת . אבל לא להוסיף שם הסבות גרים גריסין וחטה חטים כמו שהגיה הגר״א ז״ל כדרכו תמיד להגיה התוספתא מהגמרא) . ויותר פלא דבירושלמי ובתוספתא הגירסא א״ר יהודה (לא אמר רשב״ג) ולפ״ז הוא ר׳ יהודה דמתניתין אלא שבמשנה לא אמר כ״א אם אמר חטה או גרים ובברייתא מפרש גם אם אמר חטים או גריסין . והנה כאן בגמ׳ (נ״א ב׳) מביא ברייתא תניא רשב״א דג שא״ט אסור בגדולים ומותר בקטנים דגה שא״ע אסור בקטנים ומותר בגדולים דג דגה שא״ש אסור בין בגדולים בין בקטנים . ומש״כ דג דגה בודאי ההכרח לפרש שאמר שניהם וכפרש״י והר״ן . אבל לפי דרכי גם כאן יש להגיה מהירושלמי והתוספתא דג שא״ט אסור בגדולים ומותר בקטנים דגה שא״ט אסור בקטנים ומותר בגדולים . דגים שא״ט אסור בין בגדולים בין בקטנים (ובתוספתא חסר הסבא דדגה) והדעה הזאת דרשב״א מתאחדת עם דעת רשב״ג או דר״י גבי חטה וגרים . ואגב שמחתי כי בפסקי הרא״ש הגירסא תניא רשב״א אומר חטה כו׳. מהגרמ״ש] : מ״ו ברע״ב ד״ה מותר ברוטב כו׳ רוטב הנקפה כו׳ והקשה עליו התוי״ט דהא הוא״ל ונקפה גרוע מרוטב עצמו ומאי קמ״ל כו׳ ואינו קושיא כ״כ די״ל דמשום דר״י דאוסר נקיט ליה וכן לרבנן באומר בשר זה : מ״ז במשנה אמר קונם יין זה שאיני טועם כו׳ . בפסקי הרא״ש ל״ג מלה זה . וכ״נ להדיא גירסת הר״ן לקמן ע״ב בד״ה קונם יין . ולכאורה קשה לפ״ז בעיין דרמב״א בשאני טועם אי דוקא אי ל״ד . ואולי יין שאני דגופו ממש נתערב ועמש״כ בסמוך: שם בתוי״ט (אות מ״ו) הניחו בצ״ע דדלמא אמר הכי כדי לאסור עצמו בכל שהוא ע״ש . ונקל י״ל דה״כ הל״ל שאני אוכל כ״ש . ונעכ״ל דכמו דהנודר מטרית טרופה אסור אפי׳ בציר ומורייס לעיל לגירסת רוה״פ אע״ג דטרית טרופה הדג בעין אלא שמחותך ובציר ליתא אלא טעמו מ״מ אמדינן דעתו דכיון דדייק כולי האי דעתי׳ לאסור אף טעמי׳ לבד . ואף לגי׳ הר״ן שם דמותר בציר . הא כתב שם דסד״א כיון כו׳ . לכן הכא נמי כיון דדייק כולי האי לאסור בכ״ש דעתו אפי׳ בטעמו ויוצא ממנו. ונעכ״ל דטעם ודאי בכלל בשאני טועם וכי איצטריך ליה ליוצא מהן . וכ״מ מדלא איבעי׳ ליה לרמי אמתני׳ דלעיל דאיירי בטעם אלא אמתני׳ דהכא דאיירי ביוצא מהן (עי׳ תוס׳ ברכות (לט) ד״ה מיא דסילקא) ולכן ודאי אמרינן כיון דדייק לאסור אף הטעם דעתיה ג״כ על היוצא מהן : מ״ח במשנה הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים . בתוס׳ הקשו אמאי לא תני התמרים אלו כו׳ האסור ביוצא מהן . ולעד״נ דהכא מותר אפי׳ אומר אלו דבחולין (קכ ב) מסקינן דליכור דאינו בא מאליו ילפינן משקין היוצאין מהן שיהו כמותן מתרומה או מבכורים והד מהנך ע״ש . ובתרומה ובכורים גופייהו ס״ל לר׳ יהושע שם דאינו אלא בזיתים וענבים בלבד וכן בערלה ע״ש ודיו לבא מה״ד להיות כנדון ואף דבערלה ותרומה משמע בפי״א דתרומות דלאו שאר משקין אסורין מיהא דרבנן (עי׳ בפירוש הרא״ש שם) אפשר דבנדרים לא החמירו . אולם לקמן ר״פ קונם משמע דאדרבה בנדרים מחמרינן טפי ע״ש בר״ן ד״ה כמאן הולא . אך מ״מ נהי דמדרבנן אסור כיון דל״ד לנסהו דלעיל דמיתסרן מה״ת לנקבי לא תני לה : שם בהרע״ב בפירוש סב׳ והוא מפירוש הרמב״ם . ועי״ש דנראה מדבריו דל״צ בדברי ת״ק מסחוניות מותר בחומץ סחווניות דהן עצמן אין דרכן לאכול כמו שכתוב שם ובכזה ס״ל לת״ק דאסור ביוצא מהן . ולק ל״ד הרע״ב בהביאו פירושו על הגי׳ שלפנינו . וכן ל״ד התוי״ט בהביאו דברי התוס׳ ליתר ביאור לפי׳ זה . ולא העיר דלהתוספות סחווניות דרכן לאכל ומוכרח להגירסא שלפנינו : מ״י במשנה מן הכרוב אסור באיספרגוס . בהרע״ב כ׳ פירוש אחר דהוא המים שלקו בהן הכרוב . וכ׳ התוי״ט וצריך לחלק כו׳ ע״ש דמשמע דדעתו לחלק בין שליקה לצליה אבל מה יענה בהא דלעיל בהנודר מן הבשר דמותר ברוטב והיינו אפי׳ ע״י בישול כדמוכח מהא דפליג ר״י והביא ראיה מדאסר ר״ע ביצים שנתבשלו עמו לכן העיקר כמו שסיים ואפשר דבלשון ב״א כו׳. וכ״כ הט״ז סימן רי״ז ס״ז :

פרק ז מ״א במשנה מותר בדלועין ור״ע אוסר . ופסק הרמב״ם בפירושו כחכמים . וכתב התוי״ט אבל בחבורו פ״ט פסק כר״ע . לא פסק כר״ע אלא בפלוגתא דהנודר מן הבשר דלקמן (בע״ב) אבל בכך דהכא אדרבה כתב שם בהל׳ י׳ בסתם הנודר מן הירק מותר בדלועין . ונדחקו שם הכ״מ והל״מ . ול״נ כיון דהא דפסקינן כר״ע הוא מספיקא כמש״כ הר״ן לקמן והרא״ש בר״פ כל הבשר . ולכן בדלועין דלר״ע גופיה מספקא ליה כמש״כ הר״ן . גם התוס׳ בר״פ כה״ב כתבו דלא אסר אלא מדרבנן לכן הוי כעין ס״ס להר״ן וספיקא דרבנן להתוס׳ . משא״כ גבי בשר דלר״מ אסור בודאי כמש״כ הר״ן לקמן והתוס׳ כאן פסקו לחומרא . והשתא דאתינן להכי דיש חילוק בין בשר לדלועין . י״ל דת״ק דהכא דמתיר בדלועין מודה בבשר דאסור וכסתם מתניתין דר״פ כה״ב ולא סתרי אהדדי ולכן פסק הרמב״ם כתרווייהו . ובזה א״ש טפי הא דקאמר מאן תנא דפליג עליה דר״ע כו׳ ר״ל בבשר דהא ת״ק דמתניתין איכא למימר דמודה בבשר וה״כ לר״ת מתניתין דמעילה מני . ומשני רשב״ג היא וג׳ מחלוקת בדבר . ומדויק היטב לישנא דהיא. דר״ל מתניתין דמעילה . וסוגיא דר״פ כה״ב דמוקי למתני׳ דהתם כר״ע דוקא הוא דלא כאביי . והרמב״ם פסק כותיה דסוגיא דדוכתא עדיפא ונכון בעז״ה : מ״ג במשנה באניצי פשתן . לשון המפרש דדייק ולא נפיץ . והעתיקו התוי״ט . וק״ל דמשמע הא דייק ונפיץ אסור . מ״ש מגיזי צמר דמותר מטעם דל״נ אלא לבגד . ועוד דמוכח להדיא בסוכה (יב ב) דאניצי לפרש״י הוא דדייק ונפיץ . ולפירוש התוס׳ הוא מטוה . ודייק ולא נפיץ הושני קרי ליה ע״ש : שם ר״א כו׳ טעון והזיע כו׳ מותר להתכסות . נ״ל דר״ל ללבוש וכן בלשון מקרא וערום יכסה בגד (יחזקאל יח) ועוד רבות . ושם כסות לראיה ומיושב קו׳ התוי״ט ע״ש : מ״ה במשנה ואסור ליכנס לעיבורה . הרע״ב פירש הבתים כו׳ וכ״מ בפי׳ הרמב״ם . ולשון המפרש ג״כ פגום נכנס כו׳. (אבל שאר המפרשים וכן הפוסקים סתמו דבריהם) וי״ל דאפי׳ לר״מ בפ״ה דעירובין דנותנין קרפף לעיר אף שאין שם בית מ״מ הכא יודה דאם אין שם בית מותר דאמרינן שם טעמיה מקרא דמקיף העיר והנה כו׳ ע״ש א״כ חזינן דמיקריא חוצה ולא עיר ממש :

מ״ו ברע״ב ד״ה אסור וכו׳ . אם החליפן . לכתחלה אסור המחליף כו׳ [כ״כ הרא״ש] כ״כ דצריך להפסיק [הנקודה צ״ל אצל החליפן]. ור״ל דדוקא לכתחלה אסור ליהנות בחילופן אבל אם עבר והחליף בו קנה באותן הדמים דבר מה מותר בהנאתו דזה הוה חליפי חליפין עי׳ בק״נ אות ע״ז . ודלא כמשמעות התוי״ט. ודקדוק הב״י שהביא . הוא ממש״כ אסור המחליף דמשמע דוקא בשהחליפן הוא בעצמו: שם בא״ד וגדולי קונם אסורים כגדולי הקדש. וכ״כ הרא״ש והר״ן . ותימה דהתנן פ״ט דתרומות מ״ד גדולי הקדש חולין . וזה אינו ענין לפלוגתא דבפ״ג דמעילה מ״ו כמובן . (ועי׳ בתרומות שם מה שהעמסתי על פי׳ הרע״ב) . וכן הרמב״ם בפ״ה מהל׳ מעילה הי״א פסק לאה דתרומות . ובפלוגתא דבפ״ג דמעילה פסק כמ״ד דמועלין בהן . והתוי״ט במעילה שם הביא ראיה לפסק הרמב״ם מהמשנה דלפנינו ולא זכר מהמשנה דתרומות וצע״ג : שם בתוי״ט ד״ה קונם פירות כו׳ העתיק לשון הרא״ש בלי חולק . אמנם הר״ן כתב דבאינו פורע מותר בחליפין . וכ״כ הב״י ר״ס רט״ז דהר״ן חולק בזה על הרא״ש וכן התוי״ט במשנה דלקמן. והטור השמיט דעת אביו בזה וכן בש״ע לא הזכירו . והש״כ שם סק״ד כתב ג״כ להתירא וכן הט״ז שם . ומש״כ בשם הרא״ש ג״כ להתירא תמוה . ולכאורה דעת הרא״ש תמוה דהא אפי׳ במשקין היוצאין מהן תנן בפרק דלעיל מותר וכש״כ חילופיהן . ועי׳ לעיל (נב ב) בפשיטות בעיא דרמב״ה ולשון הטו״ע שם ברה״ס והא״ל במשקין היוצאין מהם ועי׳ בב״י שם . ואולי לדעת הרא״ש אם סחטן הוא בעצמו אסורין דומיא דחליפין דאסורין למחליף עצמו וצ״ע. והנה לענין דינא נראה דלא פליגי . דהרא״ש לא כתב לאסור באלו אלא לביתהו דאף באלו לא מיתסר אלא למחליף עצמו . ובזה גם הר״ן מודה אם נתפס בעיא דרמב״ה לחומרא (כדפסק השו״ע בסעיף ב) כמבואר בדבריו כאן ובהשותפין . והאחרונים ל״ד בזה . גם מש״כ הש״כ בסק״א דדעת הסמ״ג בשם ר״י כהרא״ש דאפי׳ באלו לא מיתסר אלא למחליף עצמו . נמשך אחר הב״י שם שכ׳ ע״ד הסמ״ג ואין דעת הר״ן כן . אבל במחכ״ה ל״ד . שהרי הסמ״ג לא כתב אלא על בעיא דרמב״ה . וגם הר״ן כתב כן דבעייתו אינה אלא למחליף עצמו . ולכן גם מש״כ הש״כ בסק״ז במדיר שאסור בכל אופן כמו שאסר על עצמו . ל״ד דהא בחליפין אחר יש חילוק ביניהן לדעת הר״ן: מ״ח במשנה מותר לאכול ולהתכסות אחה״פ . שהתוי״ט שדקדק מלשון הרא״ש דעה״פ קאי נמי על מה שלא עושה . טפי ה״ל להביא מלשון הר״ן שכתב דעה״פ אאכילה נמי קאי : מ״ט הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עה״פ . מש״כ התוי״ט ולוקה על הנאתו שלמפרע . ל״י מי דחקו להכנס במשעול זה במחלוקת דהתראת ספק (עי׳ שבועות כח ב אכליה לאיסוריה והדר אכליה להיתריה פלוגתא כו׳ למ״ד התה״ס כו׳) הלא בפשטיה משמע דאם נהנית אחר שהלכה לוקה . וזהו האיבא דר״ע . ועוד דאם הפרש דלוקה למפרע א״כ מאי איריא הלכה לפני הפסח אפי׳ אחה״פ קודם החג נמי : שם בתוי״ט (אות נא) העלה בצע״ג דהא כל אם כלאחר דמי וכמש״כ הר״ן לקמן (עט ב) בד״ה היאמא (וכ״מ להדיא בגיטין ע״ב במשנה ובגמרא ע״ש). ול״נ דהא אמר אביי (בגיטין שם) דאם שתי לשונות במשמע ע״ש . והיכא דמוכח דמעתה קאמר ה״ה כמו שאומר בפירוש מעכשיו וכדמוכח להדיא מרישא דמתניתין . וכ״כ הר״ן בשבועות פ״ג בסוגיא דשבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו . לכן גם בנידון שלפנינו דהכי חזינן דרוצה לקונסה שאם תלך לב״א שתאסר בהנאתו עד החג . ואם נאמר שלא כיון רק מאז שתלך . לא יהיה הקנס שוה . דאם תלך מיד תאסר משך רב יותר מאשר תלך לאחר זמן . לכן אמדינן דעתיה דמעכשיו קאמר ויהיה המשך זמן הקנס שוה לעולם . ועי׳ בפ״א סי׳ נ״ג דמהלך הש״ג בהא דקי״ל דע״מ כאומר מעכשיו דמי. דהיכא דמוכח אמרינן דכוונתו על להבא מעת דיתקיים התנאי :

פרק ח מ״א במשנה חדש זו . במשניות ובירושלמי הגי׳ זה וכן גליון המפרשים כאן וכן עיקר . כי בכל המקרא הוא בל״ז . וכנ״ל לקמן בפיסקא שבגמרא : שם יום אחד כו׳ אסור מיום אל יום . י״ל משום דבנדרים הולכים אחר לשון בנ״א . אבל בל״ת אינו רק עד שתחשך . והראיה לדבר אותו ואת בנו דכתיב בו יום אחד ודינו כמבואר ביו״ד סי׳ ט״ז ס״ד : והנה אם אמר שלשים יום משמע לי מסוגיא דנזיר (ה . ו) ומפי׳ התוס׳ שם דמקצת יום למ״ד ככולו . וכן יום שעומד בו עולה ליום אחד דומיא דנזיר שם , (ובחדש אחד כי הש״ך בסי׳ ר״כ סקי״ג דמונה מעת לעת). ונראה דה״ה אם אמר שני ימים עולה לו יום זה ליום אחד ולמחר עולה לו ג״כ מקצת היום ככולו . אך לפ״ז אם נדר סמוך לשקעה״ח יהיה אסור יום אחד משני ימים וזה תימה : שם ברע״ב אם אמר כו׳ והאומר כו׳ היום כו׳ . משום יום סתם, ל״ד דיום סתם גופיה הוא בעיא דלא איפשטא לקמן . וזה הוא מאמר מהלט : מ״ו במשנה קונם בשר שא״ע עד שיהא הצום כו׳. כולם הבינו דהכוונה על יוה״כ ונדחק הר״ן בפי׳ לילי צום . ול״נ דעל אחד מד׳ תעניות קאמר (נגד מע״ב) וכ״כ מהמפרש ועל אותו שיבוא ראשון קאמר . ודרכן היה בלילה שקודם התענית להרבות בסעודה ולאכול בשר כדי שיקל עליהם התענית כמבאר עי׳ רא״ש בפרק יום הכפורים סי׳ כ״ב : [שם בתוי״ט ד״ה אינו אסור אלא עד לילי שבת כו׳. מסיים הרמב״ם לפי מאכלם ואדם כו׳ ר״ב כ״כ הרמב״ם בפ״ד מהל׳ דיעות הל״ט כי השומים הם ממאכלים הרעים אין ראוי לאדם לאכול מהם אלא מעט עד מאד ובימות הגשמים אבל בימות החמה לא יאכל מהן כלל . עכ״ל . ובזה א״ש קצת מה שהשמיט בחבורו דין דהנודר מאוכלי שום השנוי במשנתנו לעיל פ״ג מ״ח (והמה ע״ז התוי״ט שם) וכן הך תקנת עזרא מאכילת שום בערב שבת לא זכרה כלל בחבורו . מהגרמ״ש] :

פרק ט מ״ב במשנה ועוד א״ר פותחין בנולד וחכ״א . ופי׳ הרא״ש [עי׳ תוי״ט] וכדבר שאינו מצוי כו׳ . וכ״כ הר״ן לקמן (בע״ב) בפי׳ המשנה משום דפתח דשכיח הוא דמשוי כו׳. וכן על הא דמשני סת״ם לקמן לרבנן דהאי כי מתו כו׳ היינו שירדו מנכסיהם הביא הר״ן ירושלמי ושני לאו נולד הוא אר״ז שעניות מצויה . ולעיל (כג) האי לאו נולד הוא דשכיחי כו׳ . מכל הני חזינן דבנולד דשכיח פותחין ואמרינן דאדעתא דהכי לא נדר אבל בלא שכיח אמרינן דלא היה מניח מלידור בשביל זה כמ״ש הרא״ש . וק״ל דזה היפך מסוגיא דריש כתובות דאמרינן שם ודלמא אונס דשכיח שאני ר״ל דלכן לא מבטל התנאי . וע״ש (ג) בתד״ה ת״ד הגי׳ עיני אונס . וכן לענין נדרים גופייהו לעיל (כז ב) פי׳ הרא״ש בד״ה שאני מעברא . ועכנו כהר דמתני׳ היינו כו׳ דלא שכיח . אמנם למתבונן בס יש לחלק בכמה אנפי וחכמ״ל. ולא כתבתי אלא לעורר המעיינים . ודע דק״ל במה שפסק השו״ע אה״ע סי׳ תרנ״ח ס״ד בנתנו ע״מ להחזיר ונאנס מידו דל״י . דלכאורה אם הוא אונסא דלא שכיח נימא דאדעתא דהכי לא אתני . ולא תקשה עלי מהא דגיטין (עד) ה״ז גיטך ע״מ שתתני לי כו׳ ומת כו׳ לא נתנה זקוקה ליבם . אע״ג דמיתה אונסא דלא שכיח כדמוכח בסוגיין. דש״ה דקפיד ואמר לי. וי״ל גם הפסק דהשו״ע כנ״ל משום דהתם לכרותה דידיה קמכוון שנצרך לו האתרוג לצאת בו עי׳ בגיטין שם (בע״ב) ולכן הוה קפידא אף בנאנס : מ״ג במשנה ואין חכמים מודים לו . בהגר״פ נ״א וחכמים מודים לו כו׳. גם הרא״ש בפסקיו הביא גי׳ זו (וכ״ה הגי׳ בירושלמי) וכ׳ וסוגיא דהגמרא משמע כגי׳ זו . וכ׳ הק״נ דכוונתו מהא דפריך הגמרא מה נולד הוא . ומאי פריך דלמא ר״מ ס״ל כר״א דפותחין בנולד . וזה אינו כלום . דהגמרא פריך שפיר על שאמר שכן כנולד . הרי מה נולד גמור הוא. והו מ״ק ואין כנולד . למה הרי נולד הוא אלא דפותחין בנולד לפי סברתו . אבל כוונת הרא״ש דלגי׳ ואין חכמים כו׳ קשה דמאי פריך לריו״ח ל״ל למימר הרי דמי נדר בטעות הא איצטריך לאשמעינן דהתם מודו ליה כמו שהקשו התוס׳ . וכ״כ הלח״מ רפ״ח מהל׳ נדרים אולם לפי׳ הרא״ש כאן דלריו״ח ר״מ מחמיר . ודאי אין מקום לגי׳ וחכמים מודים לו .

דא"כ מאי פריך אל"ל הרי זימני כיון דהך דהכא לאיסורא ודהתם להתירא. ויש לדחוק דהכי פריך דכיון דאמר ואין כנולד והיינו משום נדר טעות רק דהכא גזרו ממילא מוכח דהיכא דליכא למיגזר כהתם הוה נדר טעות: **שם** מת הכלב או שנהרג הנחש. וכתב התוי"ט משום דגבי נחש שכיחא טפי הריגה. ונראה ראיה מסנהדרין (טו ב) א"כ נחש. פי' דלר"ע כל הקודם להרגו זכה ע"ש: **מ"ז** בתוי"ט ד"ה לזה ולזה כו' לפי"ז רישא דהכא כרבנן דאי כר"ש כו' ליתני רבותא שאני נכנה לזה כו'. וא"כ מתני' סברא מי שנכנה זו לא שנה זו. וזהו דוחק דכל כי האי ה"ל לגמרא לפרושי. וגם הר"ן כ' דסתם לן תנא הכא כר"ש כו' ומה לי חד סתמא כו'. משמע דכאן לא סתם כרבנן. אבל בשבועות (לח) דייק ריו"ח שם ממתניתין כעין דיוק התוי"ט הכא ודחינן ליה כל שהומר ולא נך כאומר שבועה שאין לכם בידי דמי ע"ש. וה"נ נאמר כאן דלזה ולזה או לזה לזה כאומר לכולכם דמי. גם מש"כ עוד דלדעת הרמב"ם דלזה ולזה הוא כמו שהאן וב"ז הויא רישא ככ"ע אפי' כר"ש. תמוה דלר"ש מ"מ ה"ל למיתני ברישא רבותא דלזה ולזה: **מ"ח** במשנה והלא המיושן יפה כו'. כפי"ז דב"כ מ"ג איתא דישן מבל אשתקד ומיושן מג"ש. ולכן תימה על הרמב"ם והרע"ב והש"ע שלא"ד כלישנייהו ונקטי ישן תחת מיושן: **מ"י** בתוי"ט ד"ה ומעשה כו' וה"ת מ"ש כו' דהוה נדר טעות כבר כתב הר"ן כו' במתכ"ת לי"ד דנדר טעות לא הוי אלא היכא דככר מת. והתם נמי שרינן בהיתה נאה מעיקרא וע' לשון הר"ן:

פרק י **מ"א** בתוי"ט ד"ה ולא הפר הבעל אלא שתק מעל"ע. רש"י. וכ"מ מפי' הרא"ש בד"ה קמ"ל. ק"ל דהא זה הוא קיום כדכתיב הקים אותם כי החריש לה ביום שמעו וא"כ מאי קאמר או וא"ל שקיים א' מהן הלא היא היא. וכן הגמרא לא מקשה אלא הפתח כו'. וי"ל דר"ל דעדיין לא עבר יום שמעו דהשני וקמ"ל דאינה מותרת בהפרת האחד אע"פ שעדיין לא נתקיים מהשני. וכ"מ לקמן בגמרא ואבוה לתודי' מפר וכ"ת אב כו' דאם הקים הקים: **מ"ב** בתוי"ט ד"ה שהבעל מפר כו'. ומש"ה לא הוי סתם ואח"כ מחלוקת דהא פוסקין לקמן כחכמים. ולכאורה תמוה דהא סתם ואח"כ מחלוקת ג"כ א"ה כסתם. וכבר עמד עליו בזה התוי"ט. אולם דבריו יתכנו לפמש"כ התוס' בריש ביצה (ב ב) ד"ה גבי. דבכה"ג הוה כרבים נגד רבים (דלא כמש"כ בפי' י"ג). וא"כ לא ה"ל לפסוק כחכמים דהא הוי רבים נגד רבים. אבל הוא עצמו לא כתב כן בפ"ו דערכין מ"ג בסופה בשם הכ"מ: **מ"ה** במשנה וחכ"א כו' עד שתכנס לרשותו. ופי' הר"ן שתכנס לחופה. והטור סי' רל"ד כתב יותר דבמסר האב לשלוחי הבעל אינו מפר עדיין והביאו שם הש"ע בשם וי"א (אבל בר"ן נראה דל"ד נקט חופה דלקמן (סט) בד"ה וה"נ דקתני גבי א"נ. משמע לאדיא דה"ה במסר) והב"י תמה עליו דליכא דמהניין עד שתכנס לרשותו ובמסר כבר נכנסה לרשותו. וכוונתו נראה להא דכתובות (מט) אר"י אף אנן נ"מ הכא על א"א כיון שנכנסה לרשות הבעל לנשואין כו' נכנסה לרשות הבעל בעלמא ר"ל אפי' מסר לבד ע"ש. אבל לפלא שנעלם מעינו סוגיא התוספות שם (מח) ד"ה לעולם דמחלקי בין ליסנא דכיון שנכנסה לליסנא מעד שתכנס דעד יש במשמעו עד שתכנס לחופה. עד פר"ת או חייה ב"ר רצו לדייק מלשון זה (ולפי גי' עד שתכנס לרהב"ע) דמתני' דמסירה לא מהני (דמש"כ המפרש"א שם בתוס' דפרכי מברייתא לא מהוור דא"כ עפי ה"ל ליפרוך מליסנא דמתניתין שם (נז) ב"ד של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה) והכי קי"ל שם דבתרומה אינה אוכלת במסירה. וי"ל דהטור למד דין הפרה מתרומה (כדרבה בכאן דמשוה להו אהדדי וגם אביי לא אמר אלא לדחויא בעלמא) דכמו דחיישינן לסמפון בתרומה במסר כמו כן לענין הפרה. וכ"כ המורמ"ש שם בפשיטות על פרש"י בד"ה מסירה לכל. ולפ"ז נדרים שנדרה אחר המסירה יכולין להפר הבעל והאב בשותפות ממ"נ דאם לא ימצא סמפון הפרת הבעל לחודה סגי. ואם ימצא סגי בהפרת האב לחוד (ודעת לנבון נקל להלק בין זה להא דכתב הר"ן לקמן (עד) לענין ג' יבמין דבעינן שיהא ידוע בשעת הפרה ע"ש) אבל נדרים שקודם המסירה לא דדלמא לא ימצא סמפון ובעל אינו מפר בקודמין. ולפמש"כ י"ל דגם הרמב"ם לא יחלוק על הטור בזה דז"ל בפ"א מה"נ אב"ב מסר האב כו' ולא הבעל יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין. ומזה דייקו דמשמע הא בנדרים שנדרה אחר שנמסרה יכול להפר עי' בהגר"א סק"א. דא"ל דאתי לאפוקי דאותן יכולין להפר בשותפות כנ"ל. או אפי' אם הפר הבעל להודיה אם לא ימצא בה סמפון יהיו מופרין למפרע. אבל באמת הרמב"ם בפ"ו מהל' תרומות ה"ג ובפ"ת פ"ו הביא הטעם על הא דאינה אוכלת עד שתכנס לחופה. משום גזירה שמא תאכיל כו' והשמיט טעם דסמפון. ולכאורה תמוה דהא מוכח להדיא בכתובות (נח) דלכ"ע למשנה אחרונה הטעם משום סמפון. וכה"ג הקשו התוס' שם (מח ב) על פרש"י. וכן תמה בגס"ש לקמן על הר"ן (ואיפשמיטתיה במהכ"ת שכן גם דעת רש"י והרמב"ם) ואולי סמכו על סוגית דקדושין (ר"ד יא) דמשמע דטעם מ"ת משום דעולא דהיינו שמא ימזגו כו'. ועתו"ס שם שנדחקו בזה.

פרק יא **מ"א** במשנה ואלו נדרים שהוא מפר כו'. עי' בתוי"ט מה שהביא בשם הר"ר יחיאל דקרא דכל נדריה (דמשמע דאב מפר אף נדרים שאין בהם ע"נ) הייט קודם שנתארסה. והקשה (דספרי) אתי לנתארסה ומת הבעל כו'. וק"ל דהא לעיל (ע ב) אמרי' מקים קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה. אח"ז מצאתי קושיא זו להלח"מ בפי"ב מה"נ ולהגר"א בסי' רל"ד ס"ק ק"ע. ועק"ל דמאי מקשה שם לימא ה"מ בנדרים שלא"נ לארוס כו'. הל"ל דזה ר"ל מהיקשא דע"כ איירי לאחר שנתארסה לדברי הרר"י: **מ"ב** במשנה פירות מדינה זו עלי יביא כו'. לקמן (פב ב) מסקינן דר' יוסי דוקא קאמר לה אבל לרבנן גם זה מיקרי עינוי נפש. ולכן המוהין דברי הרע"ב שפסק כרבנן ואפ"ה חשב זה בדברים שבינו לבינה. ואולי מפרש שם כפי' הרא"ש בפי' הא' דהא דקאמר ומאי ה"י להפר כו' הוא שנויא אחרינא ור"ל דגם רבנן מודו לר"י בהא שאינו נדר ע"נ והא דאמר שמוהל בהנאת פלוני עלי דמפר הוא משום דברים שבינו לבינה. אבל מדבריו גופיה בתחלת המשנה מוכח דס"ל דלרבנן הוה זה נדר דע"נ. ומה שתמה עליו התוי"ט במש"כ בשלא תכחול כו' הוי ג"כ דברים שבל"ב. דהא כיון דסתמא קאמר ולא התנה כו' לפי שעה אף לר"י הוה ע"נ. עפי ה"ל להשום עליו במש"כ בס"ד בפירוש דשלא תכחול לעולם הוה דברים שבל"ב: **מ"ג** בתוי"ט סד"ה בלקט כו'. והא כו' משמע דמתהלך בגורן כו' אלא לכל הבא צריך להלך לו בע"כ. וק"ק מהא דתנן התם מ"ז היה מציל נוטל מחצה כו' ע"ב: **שם** ד"ה יטלו כו' כתב הכ"מ כו' שיש להלך כו' וק"ל דהם איתא לחילוקיו ס"ל להש"ס למדחי הא דרב הושעיא דע"כ ל"א ריב"י אלא בעלמא אבל הכא לענין נדר מידה דאסור מהני טעמי. ולעד"נ להלק דדוקא הנאה יש לבעה"ב להתן לכל מי שירצה הוא דאינה ממון כהיא דקדושין דגם האשה המתקדשת לא תניס לה כהן אלא טו"ה זו בלבד. אבל ההנאה שמגיע להמקבל כי הכא חשיבא ממון כיון דיכולין הא"כ למכרן. ובלוגתת ריב"י ורבי הואיל דהגנב אכלו לסא דמיא דהכי הגיע לו הנאה גמורה. ומדוייק הגי' דכאן ואכלו ובתוספתא בפ"ג דמע"ש האוכל טבל כ"ח. ובקדושין ליתא למלת ואכלו. ואולי פהי בריהות נינהו. והש"ס מייתי התם הכיא ברייתא דוקא משום דבם מיירי בטו"ה הקטנה כדאמרן. ומהורן בזה תמיהת הרא"ש כאן דל"מ לתרוני הכא בנפלו לו מבית אבי אמו כהן דא"כ למאי נקט ואכלו. וכן מתורץ קושיית הפ"א בתוס' ע"ז בסתירת דברי ר' יהושע אהדדי ע"ש. דהתם בב"מ להזוכים דאיכא טו"ה כגדולה הוא ממון אף לר' יהושע. ושם משמע דעיקר הקפידה דליהוי ממון אינה רק לגבי הקונה מדאמר מר"ה ה"מ לקנות כו' ול"א להקנות. ולא נצטרך ג"כ לאריכת דברי הש"ך בחו"מ סי' פ"ג ונכון בס"ד. ולפ"ז יצא לנו דין מחודש דישראל שקדש בת כהן במתנות כהונה דהיינו הזרוע כו' מקודשת דלדידה הוי טו"ה הגדולה דהוי ממון דקי"ל (חולין קלב) כהן ואפילו כהנת ואפי' היא אשת ישראל. ואע"ג דהוא לא נתן לה מידי דטו"ה שלו בקטנה ה"מ מ"מ מקודשת כיון דבהא הנאה לה מחמתו כמש"כ הר"ן בקדושין גבי מכרן וקדש בדמיהן. וה"ה במקדש בתרומה ע"י אב כהן בקטנה או בנערה. ומש"כ התוי"ט בססו"ד דלהר"ן יטלו דוקא כו'. עמש"כ שם (קט): **מ"י** במשנה ר"א אף המשיא כו' ועדיין היא נערה כנ"ל בוי"ן לפירוש הר"ן והרא"ש וכמו שהעתיק הר"ן: **מי"ב** תוי"ט ד"ה והאה בסופו. והא דאמר תמותו ונעשית א"א נידון כו' כנ"ל עי' סנהדרין (פח):

לקוטים מספר שושנים לדוד.

מסכת כתובות

פרק ה **מ"א** תי"ט ד"ה שנא וכו' מלוה בשטר וכו' כתב הרמ"ז י"ל דכיון דאדם עשוי ללוות הו"ל ללקוחות לחקור בדבר אי איכא עליה מלוה אבל הכא דסתם ארוסה אין לה כתובה לא איכא למימר דהי"ל לחקור במלתא דלא שכיח ע"כ. וק"ל דא"כ מלוה ע"פ נמי אמאי לא גבי ממשעבדי מאחר דקי"ל שעבודא דאורייתא בין בשטר בין בע"פ אלא דחכמים תקנו דלא טריף בע"פ משום פסידא דלקוחות דלא ידעי ומה בכך מ"מ הי"ל לחקור כיון דאדם עשוי ללוות וכשיחקור יעידו העדים ואי לא חקר איהו ניהו דאפסיד אנפשיה. א"ו דלא מחוייב לחקור אלא דבמלוה בשטר כיון דאית לה קלא ודאי ידעי וא"כ לקוחות הם דאפסידו אנפשייהו ומעתה ה"נ וכ"ש הוא בנד"ד דכיון דסתם ארוסה לית לה כתובה והך דכתב לה הוא דבר חדוש ובודאי אית ליה קלא טפי ואינהו אפסידו אנפשייהו ואמאי לא טרפא ממשעבדי. אלא דמ"מ מטעמא אחרינא דברי הרמב"ם נראים עיקר דהא כיון דבחד שטר איכתיב עיקר ותוספת וכ"ש לפום מאי דמפרשי' למתני' דכייל לתוספת עם העיקר ולגבי תוספת לא הוי שטר על נשואין דאמרי' שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה א"כ מהיכא תיתי שיהא חשוב שטר לגבי העיקר כי היכי דלהא לא הוי להא נמי לא הוי אלא דמ"מ מהני כתיבתו לגילוי דעת שהוא רוצה שיהיה לה כתובה מן האירוסין ולהכי אית לה עיקר כתובה. מיהו דוקא מבני חרי דהא לא חשיב שטרא ודמי לשטר שכתוב בו ביאור מה שסודה בפנינו וכו' דלא הוי שטרא ולא גבי ממשעבדי כדאיתא בח"מ סי' ס"א וה"נ לא שנא. ותדע עוד דלאו מיקרי שטרא דהא בפ' נערה לעיל דף מ"ד איפסיקא הלכתא בש"ס א' עיקר וא' תוספת מן הנשואין. ועם כי ראיתי שהרא"ש ז"ל הרגיש בזה ושיים ח"ל ואע"ג דאמרי' בפרקין דלעיל והלכתא א' זה וא' זה מן הנשואין מיירי דחוזר וכותב לה בשעת נשואין דאמרי' אחולי אחליה לשעבודא קמא וכולי ע"ש. מ"מ נר' להרמב"ם הכריח דעתו משם ועוד דהתם כתבו התו' והלכתא א' זה וכו' תימא לר"י דהשתא מסקי' א' זה וא' זה מן הנשואין אע"ג דסוסיף לה ופליגא אדרב נחמן דאמר לעיל אי אוסיף דיקלא להוספת כתבו ולא ביטל שני את הראשון וזהו תימא דהלכתא' כר"נ בדיני וכו' ואר"י דהכא אע"ג דאיכא תוספת ביטל את הראשון וטעמא משום דליכא שטר כתובה באירוסין אלא מתנאי ב"ד הילכך נתבטל תנאי ראשון ע"י שטר אבל לעיל דאיכא ב' שטרות וכו' יע"ש והרמב"ם ז"ל סובר בפשיטות דלא חשיב להא דאירוסין שטר ופ"ש דמסקינן בהא דמבטל שני את הא' אע"ג דאיכא תוספת משא"כ בהאר שטרות א"כ מוכח דהא לא חשיב שטרא וממילא לא גביא ממשעבדי אפילו עיקר: **בא"ד** ולא משום כתיבת וכו' כוונתו ז"ל דלא תיטעי בהבנת דברי הרא"ש דלעיל דמשמע דעד כאן לא פליג אהרמב"ם ז"ל וס"ל דגביא ממשעבדי אלא הכא דכתב לה אבל כי לא כתב לא והא ליתא דלהרא"ש אפילו לא כתב. מש"ה פירש התי"ט דהכא הרא"ש לדבריו קאמר לדידי אפי' לא כתב גביא ממשעבדי אלא לדידך אודי לי מיהא דכי כתב הו"ל מלוה בשטר וכו' וזה פשוט. והסב"ד לא הבין דבריו וכתב עליו שותא דמרן לא ידענא דאע"ג דלהרא"ש אפילו לא כתב לה נמי גביא ממשעבדי להרמב"ם מיהא לא גביא אפילו מבני חרי ולדידיה הוא דקאמר הרא"ש וכו' ע"ש ויפה כתב דלא ידע שותא דמרן דהוא נוסח כוונתו ז"ל וכלפרסית:

הגהות תקונים והערות לפי' תפארת ישראל מהג"מ יעקב צבי שפירא ז"ל אבד"ק אסטרין.

מסכת יבמות

פרק א בתפארת אות ז מיהו אפשר. צ"ל כמהר"ס:

פרק ב אות יט והפאר לכו"ע כו'. ע"ש ס"ו בסג"ה, וכמש"כ כאן באות כ"א: אות נ אם יש נ"כ קול כצ"ל: **שם** וי"א דבזה"ז שיש חדר"ג שלא לגרש אשה כצ"ל: **שם** סי' ו דהא וכו' אחיכה דאיסורא. נ"ע אם חזרה אח"כ מדבריה ונותנת אמתלא שאמרה כן משום שנתנה עיני' באחר. אם מותרת להבועל, ועיין ס"ו סי"ג. וי"ל, ויש בזה אריכות דברים ואכמ"ל, ומש"כ עוד בנטען על הפנויה, זהו מדברי התוס' והרא"ש, ומשמע מסתימת לשונו דגם בנוכרית מצוה לכונסה, ועי' פ"ת סי' קע"ו סק"ו וצ"ע, כעת ראיתי בספר מנחת חינוך דהיכא דליכא הבלועי קנס, ליכא מצוה דלו תהיה לאשה ע"ש מש"כ בשם הרמב"ם, ועי' הגהת הש"ס יבמות כ"ד, ונדפס סוף נדה: **שם** ובסבטיה לה שיפחה כ"ל כו'. ע' פ"ת סי' קע"ו: **שם** סי' ז אף דאו"ל שבועה. ונהגו ב"ד להשביעו, כ"כ האחרונים: אות **לג** דאח"כ פסול. משמע דמ"מ איסורא איכא אפי' באינו עושה מעשה עמך, ועיי' מנחת חינוך שהקשה מאלישע שקלל את הילדים בשם, וכבר קדמוהו המהרש"א בחא"ג שם בסוטה, ולענ"ד דהמבזה ת"ח הוי אפיקורוס דמורידין ולא מעלין:

פרק ג אות מו צ"ע. מבואר בתוי"ט ד"ה ור"ש פוטר: **במשנה** מ"ו, עשה יבה מאמר ומתה. עיין במהרש"א, והו"ל להקשות כמו"כ על מתני' דריש פ"ב ע"ש וי"ל: **בתפא"י** אות **כה** לנפולין. ט"ס וצ"ל לנפילה, ומש"כ בשם התוס' דגרסי הבני', הוא ג"כ ט"ס, ושייך לבבא ב' ע"ש: אות **מב** ומכאן משמע כו'. ועי' אה"ע סי' י"ז סנ"ח בהג"ה: **שם** שוגג כו'. ועפ"ת סקע"ח סק"ח בשם הב"ש, ופלא שלא הביא דברי הת"מ סי' כ' מובא בקיצור בבה"ט ס"ק ג', וסי' כ"מ אינו תי' כעת: **שם** והכא נמי בתבנה. כצ"ל: אות **מד** לבעלה. בגמרא מוקי לה כשבעלו ומת, דבלא"ה אין אשה מתעברת מביאה ראשונה. אמנם כל המפרשים לא הביאו זאת, וצ"ל דהגמרא לא הוצרך לזה רק למאי דמוקי לה כר"ש באיסור ב"ח, משא"כ לר"מ דהכי קיי"ל לא צריכין לזה, וע"ש ברש"ש:

פרק ד אות ה אסורה לחזור לו. ע' אחרונים שם: אות **מה** מיהו וכו' דהרי כלה כו'. כמחכ"ת נעלם ממנו גמרא ערוכה כתובות ז' ע"ב, אמר אביי וביהודה שנו, וע"ש ברש"י ותוס':

פרק ו אות **ב** שהתנין לזנות עמה. ואף דמצות צריכות כונה, ומכ"ש שמתכוין בפירוש שלא לשם מצוה, צ"ל נהי דלא קיים המצוה, מ"מ הקנין חל. וכמדומה שכן ראיתי בספרן של האחרונים ועי' שו"ע סקס"ד דגם בבא עליה כשהיא נדה קנה והבכ"נ ליין לפסחים דע"ב יבמתי כשהיא נדה בעל פטור ולענ"ד לא התם בשוגג מיירי ומנ"ל דבמזיד קנה, אבל באמת נראה דלא גרע יבמה מאשה דעלמא דקנה כשבא עליה כשהיא נדה עבו"ע סי' מ"ד: אות **כב** ס"א, ככתובות פ"ב מ"ט. כצ"ל: **שם** סי' **ב** מותרת לכהן. ע' אה"ע בס"י ג' בהג"ה: **שם** עכ"פ הרי. מגומגם: **שם** ככתובות י"ג ע"ב. בם הוא רב יוסף ואזיל לשיטתו דס"ל שם בסנהדרין אדם משים עצמו רשע ע"ש, וי"ל, ועי' תוס' שם ד"ה חדא. ואכמ"ל, ועי' גיטין ל"ד מתוך שאתה נאמן להפסיד בכך אתה נאמן לפסול ס"ת ה"נ מתוך שנאמן להתחייב לגבי הולד כמ"ש בסמוך, נאמן לומר שבא עליה, מיהו נ"ל, דהיכא דהמעשה ידוע נאמן לומר דהוא עשה זאת, ויש ראיות לזה וצ"ע. כעת ראיתי בתשובת חכ"צ סי' י"ג שכתב כדברי ע"ש והנאתי: **שם** והמאי ע' פ"ת ס"ו ס"ק ט"ז בשם תשובת בכי"ח: **שם** ואי"ל וכו' אמע"ר. לענ"ד דאין אמע"ר לא שייך אלא היכא דמעיד לאחר גמר עדות. משא"כ הכא דמעיד לעצמו דמותר לקיימה, אדם נאמן על עצמו, ולגבי הוולד הא התורה האמינתו לאב, והאי קושיתו דא"כ לאחר שמת האורס או נתגרשה ההא אסורה לכל העולם, מיהו ג"מ לק"מ ועי' תוס' כ"מ ג' ע"ב, ולפמש"כ לק"מ, ואולי זהו כוונת הירושם, דיינו היכא דהדבר נוגע בעצמו לבד נאמנין וצ"ע: **שם** ודילמא **טעה**. מה בכך ג"מ עושה עצמו רשע שבעל לשם זנות, ועי' אה"ע ס"ס ג', וביאור הגר"א שם ותבין: **שם** ס"ס שמא רק מאורס. ושמא נאנסה כו' ע"ש, א"כ הו"ל לחלק דבכהן אין נאמן דגבי' ליכא ס"ס: **שם** ה"ע בבעולה לכהן וכו' יפסילוה בחנם. לדבריו בכ"מ נוכל לומר כן באנוסים היינו מחמת ממון, רוצים שלא יוציאו ממון בחנם, ע"פ עדותם, וגבי פלוני רבעני לרצוני שלא יסמכו עליו להכשירו לעדות ובדומה, אלא ע"כ דכוונת התוס' הוא דוקא היכא דהוא בעצמו צריך לעשות מעשה היפך דבריו, כמו גבי חלב דהוא יודע בעצמו שאינו בר קרבן, ואיך נכריחהו בע"כ להקריב קרבן להביא חולין לעזרה, וקרבן הא צריך לרצונו ורצונו אינו מסכים לזה כיון שיודע בעצמו שאינו בר קרבן וזה לא שייך כאן וז"ב: **שם** א"כ באורס. ע' ב"ש ס"ק מ"ד: **שם** נמי ליתסר. ע' אה"ע סי' ד' סכ"ו, ובבאה"ט שם: רק בדיעבד שרי'. ליתא, דאם האורס מודה שבא לבתולה ע"ש ועי' בב"ש סקמ"ד וע"ש שכתב דאפילו לענין יבום אמרינן דהוא בנו א"כ הא ליכא ס"ס ודו"ק: **שם** ולא כב"ש. ע"ש בד"מ: **שם** סי' ג כדלעיל פ"ב מ"ט. כצ"ל: **שם** דא"כ באורס וכו' עיניו נתן בה. ל"י, הא התם כבר נתארסה לו, והוי דיעבד: **שם** דכבר הורה הזקן. ועי' תשובת הת"ס אה"ע ח"א סי' ע': אות **כו** והכי קיי"ל. ולענין עבד, עי' תוס' גיטין מ"א ע"ב, ולכאורה להטעם שאמר כאן בגמ' משום דכתיב וכבשוה דרכו של איש לכבוש יהא עבד חייב ג"כ כמש"כ הרמב"ם לענין לאו דהקפה והשחתת זקן. מיהו י"ל דאינו דומה דהתם גבי אשה לא שייכא כלל מצות השחתת זקן דאינה מגדלת זקן. משא"כ הכא, הא עיקר מצות פו"ר עליי', רק דהתורה גילתה לנו עיי' מש"כ וכבשוה דאשה אינה חייבת בזה, א"כ גם עבד פטור, ועוד בלא"ה הא אין לו חיים ולא משכחת לי' גביה מצות פו"ר. שוב מצאתי בטו"א בחגיגה במלואים שהעיר קצת כמש"כ ע"ש היטיב, ועי' נוב"י מהדו"ת אה"ע סי' י"א מש"כ לדחות הירוץ שהואל על קושית המהרש"א על התוס' חגיגה ובמחכ"ת לא זכר דברי המל"מ פ"י מהלכות מלכים הל"ז, ועי' ב"ק פ"ח ע"א, וא"כ הו"ל למיפרך מה לאשה שאינה במצות פו"ר האמר בעבד אלא ע"כ דעבד פטור ג"כ, ועי' יו"ד רס"ז בחידושי רעק"א שם:

פרק ז אות **טו** שמא תאכיל כו'. זהו למשנה ראשונה ומשנה אחרונה משום סמפון, ועי' רש"ש נדרים ע"ג ע"ב מש"ש על קושית הגה"ש: אות **ל** אבל אח"כ אסורה כו'. בגמרא מפורש דבזנות לא גזרינן, וכן פסק הרמב"ם: **שם** וקשה מדאמרינן כו'. לא ראה דברי רבינו בפרשת דרכים דרוש דרך מצוה ע"ש מש"כ בהוכך מזה: **שם** ואי"ל כו'. דבריו מגומגמים: **שם** ליתא, דהכי כ"ש כו'. ל"י מאי קאמר, דא"כ מכ"ש התם דנשואה כעת לישראל, ואף אם ימות הא הצורך להמתין ג"ח. ועוד דהא אנן פסקינן כחכמים דאף אם נפלה מ"מ אינה משלמת ע"ש: **שם** הכי קיי"ל עובר ירך אמו וכו' וצ"ל קרא וכו'. לא הבנתי דכיון דעובר ירך אמו והוי כאחד מאבריה, וכיון שהיא מותרת גם העובר מותר וחידוש הוא שהוא בעצמו כ"כ להדיא בפ"ו דתמורה אות ל"ו ע"ש בהשגתו על הגרע"א בתשובתו, ועוד מ"ש מהא דתניא שם בכריתות כהן שסך בשמן תרומה בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש ופסקה הרמב"ם, ה"נ כיון שאמו אכלה ולעסה התרומה כבר מותר לעוברה לאכול ג"כ. ועי' לעיל מ"ג מש"כ שם אות מ' ועי', ועי' מש"כ הג"ש בירושלמי:

פרק ח אות י בנאדם או ע"י קוץ. ועי' תוי"ט פ"ד דסוטה מ"ד: אות יג והא דרע"ב בדותא היא. ע' פי' המשנה שכתב כהרע"ב ועי' תורע"א: אות **ב** ולערוך כו' פי' חולי. נ"ע הא אמר בסרים חמה לא היה לו שעת הכושר א"כ משמע דלכ"ע בעינן שיהא נולד ממעי אמו, ובאמת לא הבנתי להפוסקים דע"י חולי מקרי בידי שמים, א"כ היה לו לחלק בסרים חמה גופא בין היה לו בין לא היה לו שעה"כ: **שם** ואולי דמסתפינא נ"ל. עי' תוי"ט מ"ה: **שם** דאל"כ וכו' דסרים חמה פסול וכו. תמוה, ועי' בזה: אות **כא** אבל לייבמה אסור. בגמרא כאן משמע דבלימוד הוא מלהקים לאחיו שם. ולא ימחה קאי על אשת סרים מיהו בדף כ"ד לא משמע כן. שוב מצאתי כן במהדו"ב: אות **כג** סרים חמה. ועי' רש"ש, ולא ראה דברי הק"נ כאן: אות **כט** מהר"מ כהב. הרע"ב: **שם** מדקיי"ל כו' דסרים אדם חולץ בגמרא מוכח דלר"י הוי סרים חמה: **שם** משא"כ טומטום. וכן משמע בבכורות מ"ב ע"ב ע"ש ועי' יבמות ע"ב ע"א ע"ש וצ"ע:

פרק ט מ"ה, **במשנה** מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה, מת ולה הימנו בן תאכל במעשר. נ"ע אם היא מעוברת מלוי, או מישראל, אם אוכלת בשביל בנה מכהן, אולי כח הבן עדיף מכח העובר, ואולי כיון דעיקר הילפותא מבת כהן, והתם בא מעוברת אינה שבה אל בית אביה כדיליף ביבמות, ולע"ע לא מצאתי דין זה. ודע דנראה פשוט דה"ה אם בת ישראל נישאת לכהן, וילדה הימנו בן, ואח"כ נתגרשה ממנו, דאוכלת ג"כ בתרומה בשביל בנה אף דבכ"מ לא נזכר רק באלמנה, נראה דאין חילוק ולא גרע מהא דמ"ה פ"ז באם יש לה וולד בזנות דאוכלת בגינו, ומ"מ חידוש הוא בעיני, שלא מצאתי מבואר זאת ברמב"ם בשום מקום: **שם** מ"ו, מת ולה הימנו בן לא תאכל בתרומה כו' מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה. אף שיש לה בן מזר, מ"מ אוכלת בשביל בנה מכהן, דעדיף מבת ישראל שניסת לכהן כמ"ה, ועי' רמב"ם שפסק גם בבת ישראל אם ניסת תחלה לישראל, ויש לה הימנו בן, ואח"כ ניסאת לכהן ויש לה הימנו בן ג"כ אוכלת בשביל בנה אחרון, ולע"ע ל"י מקור לדין זה. ועי' מש"ש עה"ג:

פרק י אות **לד** וצ"ל כו'. פי' ד' נ"ד ע"א והבן, וע"ש בנימוקי"י בסוף סוגיא משמע דמסכים לשיטת הרמב"ם ע"כ וצ"ע: אות **לה** ולא קנסוה ע' טוי"ע בשם נמוקי' לכאורה היה נראה דוקא בקדושי כסף ושטר דלא עבדה איסורא ולא בקדושי ביאה והפוסקים סתמו בזה: אות **סא** וי"א כו' אה"ע ק"ע. שם לא נזכר דין זה:

פרק יא אות ו אפ"ה אסור לייבם מד"ס. תמוה ועי' בגמרא: אות **כג** אות כ"ג וכ"ד נתחלפו: אות כ"ד דכופין על כך. הכי איתא בגמרא, ולכאורה קשה מזה לשמואל דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שחרור, א"כ הא הכא כיון שאינו ידוע מי הוא העבד, הוי יאוש והפקר מסתמא, וא"צ גט שחרור כלל, ועי' גיטין מ"ב ע"ב: אות **לב** אמנם תהני כו'. כן הקשה בק"ע ע"ש, ועי' תורע"א כאן: **שם** דהרי עבר על ב"ת ביני וביני. ובזה נדחה מה שראיתי בספר חדש לתרץ דמיירי כאן בבכור בחו"ל, וכר"ע דס"ל אם באו לא יקריבו, אבל מגמ' תמורה שהביא המחבר כאן מוכח דס"ד דגמרא שם דמיירי בבכור העומד להקרבה וכן מפירש"י כאן, ושפיר הקשה הק"ע:

פרק יב אות **כא** ובדיעבד אפי' הלכו כו'. אבל לא יקראו אותו ע"י שלוחם כמ"ש בגמ' דמ"ד, וד' ק"א, ועי' הגהות הגאון רלב"ח ריש ערכין שכתב שם שלא מצא דרשה זאת בשום מקום. והוא פלא גדול: אות **לז** ומתורן הנ"ע כל רבינו התוי"ט. אין תירוצו מובן לי ועי' תוי"ט: אות **מא** דהו"ל ס"ס וכו'. ל"י מאי קאמר, ומאי ס"ס איכא לגבי חליצה, דהא אם הוא בן ז' לאחרון, צריך לחלוץ עליו, והו"ל למימר לענין לטמא לראשון, דליכא ס"ס, ספק אם ביטל תנאו, והוא בן ז' לאחרון, וא"כ אינו כהן, וספק אם הוא בנו של ראשון:

פרק יג אות **יא** רק לכו"ע וכו'. ומדוע בת כהן תאכל בתרומה, ואולי בתרומה דרבנן, ולנדדין קתני, ודוחק: אות **מב** דלא אסיק אדעתא כו' ותאסור ליבם. לכאורה גם לחלוץ לא יהא אסור, דמתירה לשוק, ועי' רש"י יבמות ק"ג ע"ב ד"ה חליצה כשרה, ועי' רשב"א שם. ועדיין יוקשה לר"י דס"ל בר"ה מצות לאו ליהנות ניתנו, ומה ששמעתי להקשות על הרשב"א נדרים דס"ל דגם במצוה שיש עמה הנאת הגוף אמרינן מלנה"נ מדוע אסור לייבם לק"מ, כמו דאמרינן בחייבי לאוין גזרה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ועוי"ל בכמה גווני ואכמ"ל, ודע דמלשון רש"י יבמות הנ"ל כפי העתקת הרשב"א שם ע"ש. מוכח דמצות יבום גם עליה רמיא:

פרק טו אות **כח** דהיינו כי אלף אמה כו' והוא פרסה. כמדומה דיש כאן ט"ס, ועי' היטב מש"כ המחבר ביומא פ"ו מ"ד אות כ"ח, ומסכת תמיד פ"ג מ"ה אות כ"ט ע"ש, וצ"ל כאן ב' פרסאות תבכנית: אות **לה** הברה היוצא מן הקול. ועי' תוי"ט מש"כ דאי אפשר לומר בת קול ממש, דהלכה דאין משגיחין בבת קול, ולענ"ד דהא דאין משגיחין בב"ק, היינו לפסוק הלכה שזה ניתן לנו לברר ע"פ התורה משא"כ כאן שהוא רק תורת עדות, שפלוני מת משגיחין ג"כ על הב"ק, וראי' לזה מפי"א דסנהדרין מ"ס ע"ש בתוי"ט שכתב דלהתראתו צריך ב' נביאים ע"ש: אות **מט** וכי תהיה גרועה מפונדקית וכו'. לכאורה שאני התם שאמרה קברתיו צדיק, וכן מצינו בע"א במלחמה דלא מהני, ובאומר קברתיו מהני, ואולי דשאני התם, דחיישינן דאמרה בדדמי, מש"ה אם אמרה קברתיו מהימנה, משא"כ הכא גבי עכו"ם אם נימא דאינו נאמן, הוא מטעם דמשקר, א"כ גם באומר קברתיו לא יהא נאמן:

מסכת כתובות

פרק א מ"א ברע"ב, ושמא זינתה תחתיו. ועתוי"ט. וראיתי בספר עין יצחק סע"ו, שהקשה לפמ"ש התבו"ש סי' ט"ו ס"ק ע"ו. דבכ"מ שמסופקים על איזה מעשה מתי נעשית, אנו תולין שברוב הימים נעשה, א"כ ה"נ נימא דודאי זינתה קודם אירוסין. דהא רוב ימי' ובאמת לק"מ דהא יוכל להיות דזינתה קודם אירוסין וגם אחר אירוסין. משא"כ בנידון התבו"ש, המעשה א"א להיות רק פ"א. וכ"כ בס' הנ"ל בעצמו בהו"ח סי"ג: אות יח שהפסיד וכו'. אבל לאוסרה עליו יש לו טענת בתולים כירושלמי, אבל בגיורת ופנוי' אין לו טענת בתולים כלל: אות **כז** וקמ"ל רבותא. תירוצו אינו מובן לי, וכמאי דפתח לא סיים: **שם** תנא אפילו אפשר וכו' קודם שנתארסה. זה נשמט ממשנה הקודמת:

פרק ב אות י"ד מחמת קורבה. ועסמ"ע וט"ז מ"ש בזה דהא משוי נפשייהו רשעים, ולענ"ד דהא כותבין שטר ללוה אעפ"י שאין מלוה עמו, וא"כ יכול להיות דבשעה שחתמו העדים עפ"ע לא ידעו עדיין מי הוא המלוה, [ונלאה"ס אולי בעת שחתמו לא היו יודעים

ידעים אם הוא קרובו דהא כל אדם צריך להיות נקי בקרוביו, או אולי טעו בדין, וסברו שעפ"י דין הם כשרים], וערש"י שכ' פסולי עדות היינו, משחקים בקוביא. וערשב"א שהקשה ע"ז דהא אין אדם מע"ר, וא"ל דפסולי עדות היינו ועכשיו עשינו תשובה, דא"כ גם באנוסים מחמת ממון נימא הכי, אע"כ דגם אם אומר שעשה תשובה אאמע"ר, וכן פסקינן בשו"ע סי' מ"ו, ודלא כמו שראיתי בס' חדש שנדפס על ירושלמי שכתב בהיפך: **שם בא"ד**. אבל בפסולי עבירה אין אדם מבים כו': ועי' בחו"מ סי' ל"ו והוא מהטור דאפילו אומרים שכבר עשינו תשובה לא מהימני, ועי' לי רש"י בגמ' שכתב פסולי עדות היינו משחקים בקוביא, וכבר תמהו עליו הא אאמע"ר, וראיתי בספר חדש שכתב לתמוה על תמיהתם, דכוונת רש"י היינו שהיינו מאז כשהתחנו פסולים, ולא עכשיו, שכבר חזרו מזה. והתוה שלא זכר דברי הטור הנ"ל: אות **כא** משא"כ שלא תכ"ד, וי"א דתמיד מהני אתלא. כנ"ל: אות **כט** מדכידה לטנול. הרי כאמנת בפסקה מלראות, אף שאינו בידה, וע"ש בתוס': **שם** הרי יש רוב נגד עדותו. וכ"כ הפ"י, ועי' הת"ס ח' אה"ע ח"ר סי' י"ב מש"כ בזה דבר נאה ומתקבל: **שם** אע"ג שעדותו נגד רובא דעלמא. נראה דכל הני הוי מילי דאיסורא ואינו נוגע לדבר שבממון, משא"כ הכא שרוצה שיתנו לו תרומה וגוזל אחיו הכהנים: אות **מה** דידעו וכו', עי' הו"מ וסי' אס"ז: **שם** והו קשה כו'. לענ"ד דזה הוי כמו רובא, דרוב עכו"ם פרוצים בעריות, ומש"ה ע"א נאמן לברר דזהו מן המיעוט כמש"כ האחרונים. וגם מעלה עשו ביוחסין, ועי' תוס' ל"ו ע"ב ד"ה במסיחה: אות **מז** ומתורץ קושית התוס'. ל"י הא התוס' שם סבירא מגיטין, ושם מוכח דמדאורייתא אף באין העדים כאן ואינם אומרים כלל מ"מ מדאורייתא א"צ קיום, ועוד משמע כן בכ"מ:

פרק ג אות ב כ' כסף. צ"ע לפ"מ דמסיק י' ע"א דבבחור אינו נאמן, דאינו בקי, א"כ לא משכחת לה קנס, דיוכל לטעון אולי היתה בעולה, והוי כמו א"י אם נתחייבתי, (מיהו עי' אה"ע סי' פ"ח ס"ק י"א בשם המהרש"א והרא"ה ביישב קושי' זאת), וי"ל, ודע דלע"ג לשיטת הפוסקים, דלא מיחייב קנס אלא על גמר ביאה. א"כ איך משכחת לה חיוב קנס, הא יכול לומר לא גמרתי ביאתי כבריתות י"ב: אות ז או בנאלמנה. או אשת אחיו שלא היה בעולמו, וליכא בה מצות יבום, דקאי באיסור אשת אח, ועי' רש"ש מ"ב ע"א שכתב להסתפק באנס אחות אשתו, ואח"כ מתה אשתו, ובאמת מבואר הוא בירושלמי כאן ע"ש סוף הל"ו, ועי' דו"ח להגרע"א מ' ע"ב שנסתפק במוציא ש"ר על אשתו פסולה שאינו יכול לקיים ולו תהיה לאשה, אם חייב לשלם קנס כמו באונס ומפתה, ע"ש שכתב שלא מצא גילוי לדין זה, והוא מבואר בירושלמי כאן ריש הל"ו ע"ש היטב, ועי' בספר מנחת חינוך דגם הוא לא ראה הירושלמי הנ"ל: אות **ט** לאפוקי מר"כ בן הקנה. לרנב"ק לכאורה לא משכחת לה קנס. דשמא היתה נדה, ואף דאולי הוי א"י אם פרעתיך, מ"מ לדעת איזה פוסקים בלא הו"ל למידע פטור, וצ"ל בלא הגיע זמנה לראות: אות י דודאי נבעלה, לרמב"ם גם מנוסת ופגם פטור. וצ"ע אם הוא יודע בעצמו שמצאה בתולה כשבעלה, אם חייב לשלם לה בושת ופגם, מיהו קנס פשיטא דפטור, וכ"מ אח"כ במנחת חינוך: אות יג אפילו בשוגג. מזה משמע קצת. דאם אנס או פיתה אשה כסבור שהיא אשתו. ונמצא שהיא בתולה אחרת, חייב קנס, מיהו נראה דמבושת פטור, דבעינן שיתכוין לבייש, ועי' ירושלמי פ' ב"ש הל"ב, ועי' תוס' ל"ה ד"ה המפתה: **שם** בודאי אינה בת ג'. אינו מובן: אות יט ר"ל כשלא ישאנה. אינו מובן. וצ"ל אפילו: אות כ ר"ל כשלא יכנוס. ואם כנסה ואח"כ מיאנה בו דנעקר הקידושין למפרע, בעיא היא בירושלמי ביבמות פ' ב"ש, ע"ש בק"ע, ודע דמסתימת לשון המשנה והשו"ע משמע דגם בקטנה יש חילוק בין אונס למפתה, וכן מוכח בטור סי' קע"ח וע"ש בדו"פ וב"ח, ועי' כתובות ל"ו ע"א, ובתוס' מ"ב ע"א ד"ה לאביה, ודף מ"ד ע"ב ברש"י ד"ה אתן, ומהרש"א שם, אולם ראיתי להגאון מלבי"ם שכתב דגבי קטנה פיתוי אונס הוא וכן ראיתי להגרע"א בדו"ח, ועי' רש"ש מ"ב שם, ועי' מש"כ עה"ג פ"ב דיבמות מ"ט, ואני מסתפק אם היא פיתה אותו, אם חייב, דהא כי יפתה כתיב, ולפ"ז הו"מ הגמ' לתרץ בדף ל"ב דמתני' במכות איירי שהיא פיתה אותו. ודע דלכאורה צריך ישוב, מדוע בוגרת פטור מכלום משום דמחלה לו, ומ"ש מהא דב"ק ספ"ח, סמא את עיני. קטע את ידי, ע"מ לפטור חייב ע"ש בתפארת, וצ"ל דשא"ה דדרך הנאה קעבדא, מש"ה בודאי קמחלה, ודע דנסתפקתי במפתה דאינו נותן רק אם אינו כונסה, אם הוא חב לאחרים, ואם ישלם לה הקנס לא יהיה לו במה לפרוע חובותיו, אולי כופין אותו לכונסה, כדי שיקיים מצות פריעת ב"ח, וכן אם יצטרך לשלם הקנס לא יהיה לו לשלם בושת ופגם, אולי מחויב לכונסה, כדי שיוכל לשלם בושת ופגם, עוד צ"ע בכ"מ דאמרינן בש"ס כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואפקעינהו רבנן לקדושין מיניה, לכאורה במאנס את הבתולה וכנסה, ליכא למימר סברא זאת. דהא מוכרח הוא לקדשה משום המצוה דלו תהיה לאשה, וכן צ"ע במפתה ואח"כ הפקיעו רבנן הקדושין, אם צריך לשלם לה הקנס, ועיין מה שציינתי לעיל בסמוך מהירושלמי דיבמות: אות **כב** ולא דחי העשה לל"ת. ועי' פ"ת סי' קע"ז סק"ד בשם המל"מ אם עבר וכנסה אם פטור מהקנס ע"ש, ועי' יבמות ס' לומר שאינו משלם קנס במפותה ע"ש, וספר מל"מ אינו כעת ת"י: אות **לג** דיש קנס לקטנה. ובשוטה אין לה קנס וגם פגם לדעת הרמב"ם, ועי' טור סי' קע"ז ועי' פ"ת שם ריש הסי' ד"ה ועי' בתשובת גאוני בתראי, ודבריו תמוהים מאד: אות **מא** והא דלא קתני כל המשלם כמה שהזיק. לכאורה הוא ט"ס. וצ"ל והא דלא קתני כל שאינו משלם כמה שהזיק כו', ועתוי"ט ר"ק דמ"ב ע"ב ד"ה לא בסס"ד ע"ש, וא"כ הא לא מצי למתני כן, דהא הך ח"כ אינו קנס ומשלם ע"פ עצמו, וצ"ע לר"ש דס"ל דשור המזיק ברשות הניזק משלם נ"ש, אם הוא מ"מ קנס, דהא מקרן יליף לי', ואמרי' דיו, עתוי"ט שם דע"ו ע"ב ד"ה ראוי, שוב ראיתי להרש"ש שם דכ"ד ע"ב שנסתפק בזה:

פרק ה אות **כט** הנודר ז' ימים. ל"י מנ"ל, ע"ש בשם המ"מ. שוב ראיתי בתוי"ט בשם הטור: אות **נ** אם מתה ירשנה. היינו במורדת, אבל לא במורד: אות **ס** נמי קאי. לא משמע כן בש"ס ע"ש.

פרק ו אות **לב** כפי שיתן אדם. מגומגם, דזהו לר"י

פרק ז **ברע"ב** מ"ו, ד"ה ולא קולה וכו' ואישתכח שיקרא. לכאורה מ"ש מהא דאיתא בחו"מ סי' ע' ס"ב אמר פרעתיך בפני פלוני ואלוני והן מכחישין אותו נאמן, ע"ש הטעם וי"ל: **בתפא"י** אות **כ** דמצוה לגרשה וי"א וכו'. צ"ע באם אשתו היא קטנה, אם היא נחשבת כעוברת על דת, ולכאורה נראה דבהני שהטעם הוא משום שמכשילתו בדבר איסור. אין חילוק בין קטנה לגדולה. אבל בסנך דהוא משום דת יהודית, וכן בנודרת ואינה מקיימת, לא שייך בקטנה, ובלא"ה הא אין לה בנים, ועי' פ"ת סי' קט"ו ס"ק י"ט בשם המהרי"ק: אות **כא** ומכ"ש בהאכילתו שאר איסור. וערה"ש שכ' דס"ה בהכשילתו בחלב ודם, וראיתי בהגהות פורת יוסף שהקשה הא חלב ודם מחייבי כריתות הם דזרעו נכרתין, וא"כ ת"ל משום זרעו כמו בנודרת ואינה מקיימת, ולמה לי משום מכשול, ול"ק קושייתו דזרעו נכרת אם עושה במזיד, אבל הכא הא היה שוגג, והיא הא לא אכלה: אות **כב** אפילו לא אכילתו עדיין. א"כ מאי פריך הגמרא אי דידע נפרוש, ולענין קושייתו, נלע"ד דהו"א דחלה קילא ממעשר, דהא בעי שיעור חמשת רבעים ומש"ה הו"א דאין חבא כ"כ: אות **כט** אבל המקללת אם בעלה. ל"י מנ"ל דין חדש כזה, ובשטמ"ק כאן בשם תרי"ו מבואר בהיפך וע"ש עוד מש"כ בשם י"מ, ונסתר בזה מה שהגיה בפ"ת סי' קע"ו סק"י בשם הגאון מבריסק ע"ש:

פרק ח אות כז כדי טיפולן. ליתא, ועי' רא"ש כאן: אות **כט** ואם איתא כו'. אין ראייתו כלום ועיין.

פרק ט אות ג אפי' לכתחלה וכו'. עי' ב"ש שלא כ"כ: אות ו מיהו בהתנה הבעל כו'. סיגנון לשונו מגומגם, דהא הכא איירינן באמת קודם הנישואין, כמש"כ לעיל בסמוך: אות **לד** קמ"ל. עי' ש"ך חו"מ סי' פ"ד סק"ז: אות **מה** אמנם קשה לי כו' ואת"ל כו'. לק"מ דשם שתי התביעות אינן סותרות זא"ז דהא יכול להיות דחייב חטים ושעורים. משא"כ צריכין לטעם דמדלא תבעו שניהם בפ"א, ע"כ מחל לו אחד מהם, משא"כ הכא דהן סותרות זא"ז, דלדבריה שגירשה היא בעצמה מודית שאין מגיע לה שאר וכסות, וא"כ שפיר תירצו התוס', ועי' מהרש"א שד"ך כאן, ומ"ש המחבר בשלי הכלה דתבע חטים שכן שקר מחל תביעת שעורים, א"כ לדבריו בתבעו חטים ומודה בחטים ושעורים חייב נמי בשעורים, ולא נראה כן ע"ש היטב: **שם** א"כ ה"נ. עי' אס"ז: **שם** עכ"פ קשה לי לרמ"ה כו' ומשטה בו. קוש"ה, ואה"ז מצאתי שכן הקשה במהר"ם שי"ף, ובפלאה, ולענ"ד לק"מ דהתם גבי חטים ושעורים לא ניחא לרמ"ה לומר מטעם מחילה, דהטו משום דלא קתבע ליה בהדי הדדי נימא דמחיל לו, משא"כ הכא כיון דאומרת גרשתני הרי מוחלת היא להדיא שאר וכסות, ומדוע לא יועיל מחילתה וה"נ: אות **נד** דקטן אינו בר שעבוד, לכאורה לפ"ז איך יכול לכתוב אבא לקטן ולדעת קצת פוסקים מצוה נמי איכא, עי' אה"ע סי' א', הא הפוחת לבתולה ממאתים ה"ז ב"ז. וקטן הא אינו יכול לשעבד עצמו, וי"ל, ודו"ק:

פרק י אות יג אבל בלא הפסו. יכול להיות דכתב מטלטלין וקרקע, דגובה ממטלטלין מדינא דגמ', ומ"מ אין בהם דין קדימה, כיון שלא כתב אג"ק ועי' אהע"ז סי' ק"ב בחמ"מ סק"ב:

פרק יב בעיקר תוי"ט אות ו דאין להם אלא מבני חורין. כנ"ל.

פרק יג אות **טו** וזקא בזכיר. ע"ש היטב בחו"מ: אות **כז** ותמהני כו'. עי' תוי"ט בשם הרא"ש. **אמרתי** לרשום פה מה שאמרתי בסיומא דמסכת כתובות בחברה ש"ס דפה אסטרין יע"א. **הדרן** על כתובות, איתא בסיומא עתידין אילני סרק שיטענו פירות כו', לכאורה הא איתא במסכת כלאים פ"א דמותר להרכיב אילן סרק באילן סרק, הא לעתיד לא יטענו פירות, ודוחק לומר דכולן מין אחד הם, דהא עשרה מיני ארזים הם, כדאיתא בש"ס, והנה ברים מכילתין בתולה נשאת כו' שאם הי' לו ט"ע היה משכים לב"ד, והקשו המפרשים דהו"ל למימר שאם יהיו לו טע"ב ישכים לב"ד, ותירצו דהנה איתא שם ד"ג, אמר ר"ש ב"י ל"ש אלא כו' שאין ב"ד קבועין אלא בב' וה', אבל כו' שב"ד קבועים בכל יום אשה נשאת בכ"י, וקשה הא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין, א"כ איך יכול ר"ש לבטל דברי הראשונים, אמנם התירוץ מבואר במתני', דלהכי אמר שאם הי' לו טע"ב הי' משכים לב"ד, לגלויא דהתקנה לא היתה רק בשעה שבית דין יושבים בב' וה' והותנה בפירוש שאם יבטל קביעת ב"ד בב' וה', או יבוטל התקנה דבתולה נשאת וכו', אמנם לכאורה למאי הוצרכו לזה לפמ"ש הפוסקים דתקנה שלא נתפשטה בכ"מ ובכ"י, לא אמרינן אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו, א"כ הא לע"ל לא שייך התקנה דבתולה נשאת, דיעקר יצה"ר, וגם לפמ"ש דיתוקן העולם כמו שהיה קודם חטא אדה"ר, דעלו למטה שנים וירדו ארבעה, א"כ לא שייך התקנה דטענת בתולים, א"כ הא לא נתפשטה התקנה בכ"ז, ויכול ב"ד קטן ג"כ לבטל, אע"כ דלא מהניהון במה שיהיה לע"ל, ומש"ה ניחא נמי הא דאילן סרק. זה אמרתי קרוב לל"ד שנה בעת שנתקבלתי לרב בפה אסטרין, קצת דברים מזה שמעתי מש"כ הגאון רשבה"ג מסרי"ל **דיסקין** מבריסק ז"ל בעת שלמדתי בישיבתו בק"ק לאמזא כד הוינא טליא כבן י"ד שנה:

מסכת נדרים

פרק א אות **יב** וזה כוונת רש"י. תמוה. עיין ספר דברי אמת: אות **טז** ר"ל כו', אם אוכל ככר זה. לישנא יתירא הוא. שוב ראיתי בהורע"א שהרגיש בזה: אות יז משום וכו' מלה"ק. לכאורה סותר ממ"ש באות ע"ו, ועי' רא"ש ור"ן: אות **כג** ואולי דמסתפינא כ"ל שאמר הנודר מלת אסור. ע"ש בגמ', איתא סיפא כו'. ולדבריו הא תד צבא היא, וגם הא הכא מיירי בידות, כמש"כ לעיל בסמוך. ואסור הא הוא עיקר הנדר, ועי' פי' הרא"ש כאן: אות **ל** הרי קיי"ל בעיקרן מתפיס. כמדומה שנעלם ממנו דברי הר"ן י"ב ע"ב, ד"ה לימא ע"ש היטב, ונראה שכ"מ שכתב כאן אין בהם ממש בנותכ"ת: **שם** והי"ל דס"פ כו' וי"ל קודם כו'. ע"ש ונראה שפירושו תמוה מאד, ועי' כ"כ שבועות שם ודו"ק:

פרק ב אות ד ונבילות חמירא טפי מכל הקך וכו'. לשונו מגומגם, דהטו חזיר אינו מטמא בכזית: אות **טו** אבל במתהנה גם גופו וכו'. הבא בלא"ה ניחא הא מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, ועי' מש"כ הרשב"א כאן וצ"ע לפ"ז. ועי' הגהת מהרלה"ח מש"כ בשם סטו"א, ועי' ספר א"מ סי' כ"ח: אות **יא** שלא יישן ג' ימים. וכן שלא יישן סתם: אות **יב** ודברי התוי"ט תמוהים. כ"כ בתורע"א ע"ש, ולענ"ד הא משכחת לה באומר שבועה שלא אהנה מתשמישך, והנאה הא היא מצוה, וצ"ל דמ"מ כיון דא"א להשמיש בלא הנאה, הוי כנשבע לבטל את המצוה, ולכאורה י"ל נמי לא התול בכולה, מגו דחל שלא בשעת עונה, חל נמי על שעת עונה. שוב ראיתי בס' שלמי נדרים שכבר העירו כן האחרונים: אות **טז** ואף כו' ב' פעמים הוי שבועה. עי' תוס' שבועות ד"ה והוא: אות יז וקשה לי כו' כשבועות ל"ז ע"א. צ"ע הא מסקינן ההם איפוך דברי ר"מ ע"ש ותבין, וגם דברי הר"ן שם לא זכיתי להבין, וע"ש במהרש"א מה שהקשה ודבריו צ"ע, וצ"ל דהר"ן לא גרס כגירסא רש"י רק כגירסא משנה שהביא רש"י, וכן נראה מדבריו שם: **שם** ליתא, דהרי בעדות נמי כו'. ליתא ע"ש היטב ותבין, וע"ש בחידושי הרשב"א, ובשעה"מ פ"ו מהל' אישות: אות **יט** ישיבת סוכה עלי. ולשון המשנה סוכה שאני עושה, לכאורה אינו מדוקדק קצת, דהא עשייה אינו מצוה רק הישיבה. שוב ראיתי בס' שלמי נדרים, ועי' כתובות פ"ו, וחולין קל"ב ע"ב: אות כ חל ע"ד מצוה. ועי' נוב"י מהדו"ת אה"ע סי' קי"ז ד"ה ומה שהקשה, ולפלא שלא ראה שכבר הרגיש הר"ן בזה, עי' פ"ג דשבועות ד' כ"ה דפוס ווילנא: אות **כה** והילה"ק כו' הרי בכל דוכתא ס"ל לחומרא. הרי בנזירות אמרינן ספק נזירות להקל. (ועתוי"ט פ"א דנזיר מ"ה ד"ה רואין) והאב"ג ס"ל גם בנדרים להקל, ובעיקר הקושיא כיון דאמרינן כל הנודר כאילו בנה במה, הו"א בהיפך דודאי לא היה כוונתו לנדור, וקמ"ל מתני' דמ"מ אמרינן סתם נדרים להחמיר, ועוד הא נדר חל עד"מ והוי חומרא דאתי לידי קולא. ועוד הא גם נגד רוב אמרינן סתם נדרים להחמיר כדלק' ספ"ו, ועי' מה"ת הל' נדרים ס"ג, ומה שתירץ דהוי ודאי, ל"י מנ"ל, ועי' גמרא דף י"ט משמע להדיא דהוא מטעם ספיקא: אות **כז** והא דקאמר וכו'. לא מצאתי טעם בקושיא זאת: **שם** ולכאורה כ"ל כו' מדנאכל לב' ימים. ושמע דמפרש נה על הבשר הנאכל לבעלים, ותמוה א"כ פשיטא דאין כאן איסור, והוי כמו

דאמרינן

דאמרינן לעיל הרי עלי כבשר שלמים לאחר זריקת דמים, דבהיתירא קמתפיס, ועי' פ"א אות ל' ועי' כאן פי' הרא"ש ותוס', ומה שעשה מחלוקת בין רש"י ותוס' עם הרמב"ם, לענין מליחת הקרבנות, ע"פ שינוי הגרסאות, ל"י מאי קאמר, ולא נחלקו אלא אי גלי בעי מליחה, ע"ש: **שם** ואפי' לרמב"ם פ"ג מה' מ"א. צ"ל פ"ה: **שם** אמנם ק"ל כו'. ולמה נטר להקשות עד כאן. ולא הקשה לעיל פ"א מ"ד. ע"ש, אע"כ דלק"מ וער"כ ד"ג ע"ב ד"ה לימא כתנאי: אות לג בסה"ד נשמע מהכא דבעיקרא מתפיס. צ"ל דבהיתירא מתפיס: **שם** וי"ל. דהוי כאומר הרי עלי כבשר שלמים לאחר זריקת דמים:

פרק ג אות י בוכר לתנאי כו'. ע' פירוש הרא"ש כאן: אות **סד** עכ"פ מילה מצוה שבגופו. לכאורה זה במילת עצמו משא"כ התם הא איירי במילת בנו, והוי מצוה שחוץ לגופו, ומש"כ ומה"ט ל"א בכה"ג העוסק במצוה פטור מן המצוה, ע' מ"ז פ"ג דפסחים, ובמג"א סי' תמ"ד ודו"ק, ועי' ברכות כ':

פרק ד אות **ח** דמצוה לאו ליהנות ניתנו והע"ג דמתהני לבסוף שאין ממשכנין אותו כו'. פירושו דחוק, והנני לבאר בזה מה שאמרתי מכבר בביאור דברי רש"י כתובות דק"ח ע"א, ד"ה מצוה קעביד וד"ס על העתיד לגבות ע"ש, דמסיק „מצוה שכר המצוה על הנותן" ולכאורה שפת יתר הוא ברש"י, דמלבד דכמה דפתח לא סיים, דהו"ל לסיים כמאן דלא מהני מידי, מלבד זה הא אף אם היה המצוה על המקבל, הא מצות לאו ליהנות ניתנו, ונראה דק"ל לרש"י בס"ד דגמ' דפריך אלא פורע את חובו הא קמשתרשי לי', והא"כ איך ניחא לי' הא דשוקל לו את שקלו, הא זה נמי פריעת חוב גמור, ובס"ד היו ממשכנין אותו, כדאיתא בשקלים, וא"כ במאי עדיף זה מפריעת חוב, ע"ז הסביל רש"י במה שסיים כמאן שכר המצוה על הנותן, דבשלמא אם המצוה היה נשאר על המקבל את השקל, אז בודאי היה קשה הא קמשתרשי לי', משא"כ עכשיו דאמרינן דהמצוה על הנותן א"כ לא פרע את חובו כלל, דהא החוב היה עליו מחמת המצוה, ועבור זה היו ממשכנין אותו לקיום המצוה, ועכשיו שהוא שקל עבורו הוא נוטל המצוה כמאן דלא קמהנהו מידי, הא לאיזה זה דומה, כאלו המודר רצה לקנות איזה חפץ, ולא היה לו מעות לשלם עבורו, ובא המדיר ואמר אני אשלם בעד החפץ, ואקח את החפץ, פשיטא דשרי דאינו עושה שום טובה למודר, דהא הוא הוי משלם הוי נוטל החפץ עכשיו שהוא שילם עבורו, לקח את החפץ, וזה ברור בכוונת רש"י: **שם** דהתם וכו' באמת אסור. מילתא דפשיטא ל"י מיבעי לי' להמל"מ פ"ה מה' מלוה הל"ד, ד"ה כתב מרן ע"ש ועי' ברדב"ז סי' תקכ"ז דפשיטא ליה דאין חילוק. וכעת ראיתי לבס"ע סי' רכ"א סק"ה שהביא לרדב"ז הנ"ל, מיהו אם נימא כדברי המחבר כאן, הוה א"ש הא דאיתא פ"ב דשקלים מ"ב, האותן שקלו לחבירו נשקול ע"י, ושקלו ע"ע כו' מעל, והקשו שם המפרשים מ"ט מעל, הא מלנ"נ ומה שתירץ שם המחבר מדהיו ממשכנין אותו וכו', לכאורה תמוה, דהא קיי"ל דפורע את חובו אפילו ב"ח דוחק, כירושלמי שהביאו התוס' בכתובות שם, אמנם לפ"ז א"ש, דדוקא לפרוע חובו שהוא חייב לאחר מותר לפרוע עבורו, אבל לא למחול לו את חובו אשר הוא עצמו בו, מש"ה מעל כיון דהוא בעצמו פורע את חובו שחייב שפיר מקרי כה"ג הנאה, ולא הוי כמבריח ארי, ואפשר דבכה"ג גם הרדב"ז מודה ודוק: **שם** והע"ג כו' עכ"פ צריך ליתן. לשון הר"ן שכי' רגילין ליתן: **שם** רק מניעת הנאה. ל"י למה הוצרך לזה והו"ל למימר משום דמלנ"נ, גם מה שכתב מתוס' ל"ה ל"י כוונתו, ובאמת הוא גמרא ערוכה שם: אות י דהיינו ליתן לעני בשעה שמחזיר. משום דעוסק במצוה פטור מן המצוה. וראיתי באחרונים שהקשו דהא עוסק במצוה אינו פטור רק מעשה ולא מל"ת, והכא בצדקה הא איכא נמי ל"ת, לא תאמץ, ולא תקפוץ, ולק"מ דהל"ת דלא תאמץ ולא תקפוץ הוא רק במקום שמחויב עפ"י דין ליתן, ואז אם אינו נותן מלבד שעובר על העשה דנתן תתן, עובר גם על הל"ת, אבל במקום שאין עליו חיוב ליתן וליכא עליו העשה דנתינת צדקה אינו עובר נמי בל"ת: **ולא** מקרי הנאה. לכאורה יש לציין ממשנה דבסמוך, ומלמדו מדרש ע"ש, הא קמהני בפשיטות דר"י דבשעה שהוא עוסק פטור ליתן לעני, ע' גמרא מו"ק דף ט' ע"ב, מיהו אינו מוכרח: אות **יב** אסור לקבל שכר כו'. לכאורה מ"ש מפרקין דלעיל מ"א, לוקח ביותר וכו' ויש לחלק: **שם** ואלס"ק כ' ותפל הנאה להקדש. א"כ אין זה שאלה, אלא שאילות, וז"פ, ומה שתירץ הוא, אינו מובן: **שם** קשה דליהדר כו'. לא ראה דברי התוס' שם: אות **מז** וגמ"ש מוכיח וכו', ופגולם פגול, וקדשי שאני התם דכתיב לא יחשב לו מ"מ. כצ"ל: **שם** ואי"ל דל"א כו'. ל"י מאי קשיא ליה. כיון דיש כאן ב' נדרים לכאן ולכאן, א"כ לא נוכל למינקט מידי, דזיל הכא קמדחי ליה, וזיל הכא כו', ובלא"ה לק"מ: **שם** ס"מ וכו' מילתא דלא מסתבר וכו'. ע"ש היטב ותראה דלק"מ: **שם** עכ"פ וכו' תוהגי מפסמים וכו' ובהיתר ליסנא כו'. איני יודע מאי קאמר, ע"ש היטב והבין ופשוט: **שם** או נימא דהולין מקדשים לא גמרינן כו'. ליתא, ע' גיטין נ"ד ע"ב ע"ש: **שם** עכ"פ קשה לי מגיטין כו'. לא ראה דברי הר"ש מ"ד פ"ז דכלאים, ועי' מש"כ בבתי כלאים סי' נ"ה: **שם** דאין אדם אוסר דשא"ש. ע' תוס' שם ד"ה העושה מלאכה, ותוס' ב"ק נ"ח ע"א הא קמ"ל: **שם** דשומר הוא כו"ל כבעלים. א"כ מאי מקשה הגמ' חולין דף מ' על רב הונא מהא דהשוחט בשבת כו', ועי' ר"ש פ"ז דפרה מ"י, ופ"ע מ"ג ותבין: **שם** אפ"ה מני לפוסלו. היינו במזיד, וגבי פגול נמי יכול לפוסלו במזיד כמש"כ הר"ן. א"כ איני יודע מה קשה לו: **שם** וקשה לי מ"ש מזורע כלאים כו'. ע' היטב בדברי התוס' יבמות הנ"ל והבין דלק"מ, וציין יבמות שם אמר ר"ה אין הלכה כר"י, ואזיל לשיטתו בחולין שם, וע"ש ברמזים שדבריו תמוהים שם שכתב להיפך מדעת אביו הרא"ש ע"ב, ועי' פ"מ בירושלמי שם בכלאים שכתב בטעם הרמב"ם שפסק כר"י דלנעורי קמכוין, ותמוה דהא בים לו שותפות יכול לאסור, כדאיתא התם, והכא במסכך גפנו ע"ג תבואתו ש"מ הא יש לו שותפות, ועוד בזרע בשביעית דאיתא התם דאינו יכול לאסור מה"ל. ובאמת טעם הרמב"ם שם משום דכתיב כרמך כמבו"ר בירושלמי שם. **שם** ומה שהביא ראיה מפ"ב דחולין. ע"ש בר"ן שכתב דמסקינן בחולין דאדם אוסר דשא"ש ע"י מעשה רבה, ותמהני הא לאו גופיה מסיק שם דאין אדם אוסר דשא"ש וצ"ע, גם מה שהקשה המחבר לעיל בסמוך מכלאים, באמת להס"ד אתיא מתני' דכהנים שפגלו בר"מ, דאוסר גבי כלאים, ועי' פירוש הרא"ש שם. ובאמת יש לציין עוד בזה דהא אמן מסקינן שם דישראל לנעורי מכוין, ואיך משכחת לה פגול, ואולי כהנים מקרו שותפים דהא יש להם חלק בו, ואפילו בקרבנות שכולן כליל, מ"מ הא יש להן עורות, מיהו מע"ב מא"ל, ובמק"א כתבתי מזה, ואנכי לא הבנתי דברי הר"ן כאן, כיון דבמזיד ניחא ליה, דאף דאינו שלוחו יכול לאסור, א"כ מאי קשה ליה מבשוגג דיכול לומר לתקוני שדרתיך, מה בכך דאינו שלוחו, הא מ"מ יכול לאסור דשא"ש ע"י מעשה, ובזה אין חילוק בין שוגג למזיד ע"ש בחולין, ובמק"א הארכתי בענין זה יותר, וכאן אמ"ל, גם לא הבנתי ל"ל להגמ' לומר לתקוני שדרתיך, הא גם אם היה עושהו שליח לזה, הא אשלד"ע, ויש לפלפל בזה בדברי הנוב"י והמל"מ והכמ"ל: אות **בא** מלאה"נ. מבואר דמלנה"נ גם לכתחלה שרי בהה"נ, ועי"ל אות ח', ועי' ר"ה דף כ"ח הנודר הנאה ממעיין טובל בימות הגשמים ובחולין דף פ"ט מכסין בעפר עיר הנדחת ועוד בכ"מ מבואר דשרי לכתחלה, אם לא היכא דמתיס למצוה, ע' תוס' יבמות ק"ד, וחולין וסוכה מש"כ מזה. ול"י למה נסתפק בזה המגיה במל"מ פ"ה מהל' אישות הובא בנוב"י מהדו"ת או"ח סי' קל"ד, דהא גמרות ערוכות ומפורשות הן: אות **בה** דלבע"ח דאוריי'. הא מ"מ כהפשטות ע"ז, והוי הנאה: אות **מו** וכ"ל כו' ואין לו מה יאכל. ליתא, ונעלם ממנו דברי הר"ן כאן ד"ה אם מת לא יירשנו, ע"ש בסה"ד ותבין: אות **נב** הוא ביוקר כו'. ע' פירוש הרא"ש: **בסה"ד**. כן ר"ל. כ"כ הר"ן כאן ועי' תוי"ט שם בשם הרמב"ם: אות **נח** מותר לומר כל הון כו'. הו"ל רבותא טפי, דאפילו כל הרוצה ליזון יזון נמי שרי ועי' מ"ש פע"ז דשבת מ"ז ומש"כ שם עה"ג, ועי' שטמ"ק כתובות פרק המדיר, מיהו מדברי התוס' כאן דף ל"ו משמע דבכה"ג אסור, ועי' תוס' גיטין ס"ו ע"א ד"ה כל: **שם** מידו בכה"ג חייב לשלם. ועי' ר"ן ל"ו ע"ב ד"ה ה"נ בסה"ד, ועי' באחרונים ביו"ד:

פרק ה אות **ד** וכן מוכת וכו' יהיה אסור וכו'. כמדומה שנעלם ממנו דברי הר"ן מ"ו ע"ב ד"ה אבל: **שם** ואינו רק איסור דרבנן וכו'. ע' יו"ד סי' ע"ז ובחידושי רע"א ס"ב: **שם** וכמש"כ המרדכי. המרדכי לא כתב אלא היכא שלא היה ההיתר מבורר מעיקרא, משא"כ היכא שלא היה האיסור מבורר אדרבא עפי עדיף, ועי' באחרונים. כעת ראיתי בס' עין יצחק סכ"ו שהאריך בזה, ע"ש בדבריו הנחמדים. ומש"ש במשנה ה' בסמוך מ"ט אסורים בדבר של אותה העיר. אמאי לא בטל חלקו ברוב חלקים המותרים ע"ש, לענ"ד דהכא לא שייך ביטול דהכא לא שייך להפריד חלק א' מחבירו דבכל שבהו ושבהו כולם משותפים בו, וכל החלקים מקובצים יחד ולא שייך למימר זה האיסור וזה ההיתר ודו"ק: **שם** גם קושיא קמא מתורץ. כוונת התוי"ט, דאזיל הב"ש למאן דלית ליה ברירה, ע"ש בתוס' ותבין: **שם** ולא שמיק אברירה מדאפשר לתקן. ועי' ר"ן מש"כ בשם הרשב"א והרמב"ם, וראיתי בגליון רש"א במסכת חולין נ"א ע"א, שהקשה על הר"ן כאן שכתב שמ"מ כן כשהתפו שלא יוכל לאסור על חבירו בענין שתהא נאסרת עליו לאחר חלוקה, וא"כ אמאי אמרינן התם בלית ליה שותפות בגוה יכול לאסור חלק חבירו ג"כ ע"ש מש"כ ולק"מ דהא הר"ן מיים כאן דאי הכי אסר עליו נכסי' דידיה, ולאו כדין, וזהו א"ש הכא לענין נדרים דהאיסור תלוי בדעת הנודר אמרי' דדעתיה היה לאסור רק עד החלוקה ולא אחר שיחלוקו, משא"כ התם בחולין גבי השוחט לשם אחד מכל אלו, ולגבי המטמא והמדמע והמנסך, דהא כיון דנאסר פעם אחת קודם החלוקה מחמת מחשבתו, או מחמת הניסוך, א"כ מאי מהני דלא כוון שיאסור אח"כ, כיון דדבר נאסר פעם אחת. שוב אינו חוזר וניתר: אות ז לת"ק וכו'. ע' תוי"ט בשם הר"ן: **שם** בהדירו שניהם. בהדירו בלא"ה אין כופין, והו"ל לומר בנדרו: אות **טז** לכבילא מרבותו כפ"ד וכו'. כמדומה שלא זכר דברי הגמ' שם מ"ב ע"ב, ועי' תוי"ט בשם הר"ן דמכרו לו אסור. ונראה פשוט, דאם היה מוכרו ומת ונפל לו בירושה דשרי, וצ"ע אם ב"ח גבה ממנו בחובו, דקיי"ל שומא הדרא, אם יכול לכנוס בו, דאולי כיון דיכול עדיין לפדותה ממנו, לא הוי מכירה עדיין, מיהו נראה דאם הוא בעצמו היה ב"ח שלו, וב"ד הגבו לו בחובו, אסור לכנוס בו וצ"ע, ועי' לעיל ספ"ד לענין הפקר: אות **ב** נקט לה. ע' תוי"ט בשם הר"ן: אות **כח** שבכל אלו לנשיא. לכאורה להרמב"ם דאינו יכול להקנות דבר שאינו מסוים, איך יכול להקנות והיום נראה דע"כ ל"ק הרמב"ם דאינו יכול להקנות דבר שאינו מסוים, אלא אם אח"כ צריך לסיים, מש"ה לא סמכא דעתיה, אבל אם מקנה לו באופן שלא יסיים לו לעולם, קונה בכ"מ שהוא, מיהו ע' ט"ז חו"מ סי' רמ"א, והוא מדברי המ"מ שם מש"כ לענין הקנאה אג"ק, לא משמע כן, ולכאורה י"ל להפוסקים דבכל איסורים יש תקנה ע"י הולכת הנאה ליס המלח א"כ ה"נ יכול להוליך הנאה ליס המלח ולהנות אח"כ וצ"ע כי יש לחלק: אות **לא** מותר. אע"ג דהוי כעין הערמה אפ"ה שרי. שוב ראיתי שכ"כ התוי"ט: **שם** פ"ד ס' מ"ו. ע"ש מש"כ עה"ג: אות **לג** להדיר זל"ז בהן. אינו מובן לי, וכי הנשיא לעולם יחיה, והרי אח"כ יזכו בהם בניו ובני בניו, ודור אחר דור, והם לא יהיו נשיאים. ושוב יאסרו זע"ז, וגם וכי התיבה והספרים יעמדו לעולם, ואולי בימים הבאים יבנו בהכ"נ חדש, וכן ספרים, ומרחץ, ותיבה, ואולי כוונה שכתבו חלקם לנשיא, והנשיא זכה בזה עבור כל ישראל, והוי כמו דברים של עולי בבל דהוי הפקר לכל ישראל, ולכאורה למה להו ליכתוב לנשיא יפקירו חלקם לגמרי וי"ל: אות **לה** בתנוי אמר. הרי התנוי נותן מבלו, ומה שמשלם לו אח"כ מתנה בעלמא הוא:

פרק ו אות **א** קרא של תורה. וכן הוא באמת במכילתא פרשה בא פ"ו ע"ש, ועי' דברי חמודות פ' כל הבשר אות כל"ו, ועי' רע"ש שכתב ליישב בדבר מושכל ונחמד: **שם** אחגיגת י"ד. נעלם ממנו דברי התוס' פסחים ע' ע"א, ד"ה לאו, ע"ש היטב ותבין: אות **ט** בין חי. לכאורה מוכח מזה דבנדרים אסור שלא כדה"נ, ועי' יו"ד סי' רכ"א, ובחידושי רע"א שם ואולי בהאומר שאני טועם שאני, ועי' תוי"ע, ועי' ס"פ וצ"ע, ועי' ר"ן בשם הירושלמי הנודר מככר אם מותר לחמם בו ידיו: אות **יא** לאחר שנדר אסור. דוקא באמר דגים אלו, או כאני טועם: אות **ם** אפילו נגד כוס. לכאורה י"ל מזה למה שחקרו האחרונים ביו"ד סי' ק"ב אי אמרינן גבי דשיל"מ כל דפריש מרובא פריש, ועי' תשובת חת"ס אה"ע ח"ב ס"ה ד"ה ומש"כ כנמוק"י:

פרק ז אות **טו** מלבוש וכסות. כיון לתרץ בזה קושית רע"א. וכן הוא לאדיא בשטמ"ק: אות **כו** הו"ל כהקדש. לשון הר"ן הוא, ותמהני, הא משנה ערוכה היא פ"ט דתרומות מ"ד, דגדולי הקדש חולין וצ"ע. שוב אח"ז מצאתי לרש"ש שעמד בזה, וכן בפ"מ בירושלמי פ"ו דפאה הל"ז ד"ה המקדיש, מיהו לפמ"ש הר"ש פ"ב דבכורים מ"ג, דבאינו רוצה לפדות באמת אסור הגידולים, ע"ש, ניחא: אות **כז** ודוקא בהחליפם הנודר. להר"ן גם בהחליפם אחר אסור: **שם** וא"ת כו'. עי' בהשגת הראב"ד פ"ה מה' נדרים ובכס"מ ובלח"מ שהאריכו בזה, ועי' תוי"ט כאן שרמז להם, ועי' ש"ך רע"ז: **שם** הגידולין מותרין כו'. באמת התוס' חולקים על דין זה, ע' ע"ז מ"ט ע"א ד"ה שאם, וע"ש בחידושי רע"א שכ"כ: **שם** מדהו"ל נדר דשיל"מ. לפ"ז דוקא בהסר ע"ע, אבל לא בהסר על פלוני, וכן כתב בלח"מ, ועי' פ"ת רט"ז ביו"ד בשם הרש"א בתשובת רעק"א, וחידוש שלא הביאו דברי הלח"מ: **שם** והע"ג דגידולי טבל מותרים. נעלם ממנו דברי תוס' שם דף הנ"ל ד"ה שאם נטע הב', ע"ש והו"ק: **שם** התם מדרוב הטבל וכו'. וכן הוא להדיא בירושלמי, ותידוש על התוס' הנ"ל שלא זכרו אותו: **שם** דבל"ז קשה וכו'. ע' בשטמ"ק כאן שהרגיש בזה: **שם** ומאי קושיא כו' דשיל"מ. וכן הקשה נגה"ש שם, ועי' תוי"ט מ"ו מפ"ט דתרומות, ועי' ש"ק פ"ו דנדרים הל"ד שהקשה כן, ועי' פסחים ל"ד, ועי' ר"ש פ"ט דתרומות בשם הירושלמי דגם תרומה ג"כ אסורין בדבר שאין זרעו כלה, ופרכת הש"ס הוא באמת מתרומה, רק רישא דמתני' נקט, וכ"כ בפ"מ שם, ועי' רש"ש: **שם** לאכול ממנו ארעי. עי' ב"מ נ"ג ע"א גבי מעשר ע"ש היטב, ועי' פ"מ שם בירושלמי שכתב ג"כ דטבל שורש לא הוי דשיל"מ, ועי' מש"ש עה"ג פ"ט דתרומות: אות **לא** ולכאורה וכו' דכל שקדם וכו' בטל. להפוסקים דכל דבר שביאתו לעולם ע"י תערובות לא בטל א"ש בפשיטות, ועי' רפ"ה מש"כ שם המחבר, ועי' ביאור הגר"א יו"ד סי' צ"ט ס"ק ט"ו ע"ש באורך שהאריך בענינים אלו: אות **לז** מותר לה. תמוה וגם סותר א"פ למש"כ בסמוך אות ל"ט, ואות מ': אות **לט** מדרבנן. ל"י מנ"ל, ואולי כוונתו משום התראת ספק, ע' שבועות כ"ח ע"ב: אות **מ** שאסורה ליין. אבל אסורה לסעות שמא תלך לפני הפסח:

פרק ח אות כו ומתורץ קושית הש"ך. דבריו סתומים, ול"י במה תירץ קושית הש"ך ע"ש והראה:

פרק ט ברע"ב מ"ד, והצריכו וכו' להתיר נדרו. ל"י מי התיר לו נדרו שם, ובפשוטו נראה דשיגרת לישנא הוא, דבאמת כה"ג א"צ התרה, רק שיתרו יתן לו רשות ללכת מאתו ע' פ"ת מ"ו. שוב ראיתי בהגהת הגאון יעב"ץ שכ"כ. מיהו בגמרא לא משמע כן, דהא הגמרא

ילפי

ליף מכאן דפותחין בנולד, ש"מ דהתיר את נדרו, ועי' ר"ן שם ורש"י משמע דהקב"ה התיר לו נדרו רק שאיהו לאודיע ליתרו:

פרק י אות **ט** כשנכנסה לחופה. זהו לענין דינא, ולא בדרך פירוש על המשנה: אות **יא** כשנמסרה כבר. תמוה מאד, ע' פ"ט ע"א ועי' תוי"ט כאן, ועי' ר"ן שם משמע קצת מדבריו דכשמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל יכול הבעל לבד להפר, וכ"כ האחרונים להדיא, דכן הוא שיטת הר"ן, ותמהני שלא ראו דברי הר"ן בכתובות מ"ט ע"ש, שכתב להדיא דאינו מיפר עד שתכנס לחופה: אות **כב** אחד מהן מאחר. דבלא"ה אין ברירה ואף דר"א לכאורה אית ליה ברירה ע' ספ"ד דביצה וצ"ל דשם בדרבנן: אות **סא** משא"כ להתיר כו'. צ"ע אם יו"ט אחר שבת אם מותר להפר בשבת עם חשכה משום סכנה:

פרק יא אות ג או אם לא וכו'. מגומגם, ועי' רע"ב: **שם** ולא אמרינן לא תרחץ. משום דרחיצה יום אחד נמי הוו עינוי, וא"כ אי הוה נקט קונם רחיצת יום אחד עלי מיפר, נמי הוי ידעינן זאת, וא"כ אין פירושו מספיק: **שם** ולרה"ש כו'. ליתא ע"ש: אות **ד** אפילו קישוט. ועי' ר"ן דמיירי בקישוט הפנים, ולא בקישוט של משה, ועי' גמרא פ"א ע"ב לא משמע כן וצ"ע: אות **ט** לא יפר. לולא דמסתפינא הו"א דבמדינה זו לא הוי עינוי נפש לר"י, אבל מ"מ הוי דברים שבינו לבינה, דהא טריחא ליה אזילתא מש"ה קאמר יביא לה ממדינה אחרת אם רוצה לטרוח, משא"כ גבי הנוני קהני אינו יכול להפר כלל כנלע"ד, ועי' שטמ"ק בזה. שוב ראיתי בגמרא פ"ב לא משמע כדברי ע"ש: אות **טז** כך כ"ל. עתוי"ע: אות **כב** ואף בלונם כו'. דבריו סתומים וסותרים זא"ז, וצ"ע בכהן דהא אסור להחזירה. שוב מצאתי את"ז בפ"ת שם שהעיר בזה ע"ש: אות **בה** דהפרה או קיום בטעות לא מהני. ועי' ב"כ דע"ד ע"א כי אתאי לקמי דרבנן אמרו לי כוי הו"ל נימר מופר לך, ואיהו קסבר דלאו שבועתא דמבול קאמר, ולכאורה קשה, כיון דהפרה בטעות לא הוי הפרה, הו"ל למיפר ע"ד דשבועת הגלות, ואם אולי יתברר אח"כ דהב"ק היה על שבועת המבול, א"כ לא הוי הפרתו הפרה. אמנם עוד קשה דהא קיי"ל דצריך לפרט את הנדר, וא"כ איך יוכל להפר, ונראה דהאי קושיא מתורץ בדרך חברתה, והכי פירושא, דרבנן קאמרי ליה הו"ל מופר לך, ואיהו קסבר דלאו שבועתא דמבול הוא, וא"כ עדיין לא נפרט הנדר דלא ידענא על איזה שבועה רוצים להתירה, וא"כ לא יכולתי להפר, ורבנן, א"כ מאי אוי לי דקאמר, וא"כ ע"כ, שבועתא דגלות היא, וא"כ הרי פרט הנדר, ולכאורה צ"ע מסנהדרין דל"ח ע"א, דהתם שם שאלהי אל שנשאל על שבועתו אל וע"ש ברש"י שפתאום של מעלה התירו לו, וא"כ הכא נמי מאי קאמר ומי מיפר לי, ובחי' האריכתי בזה שהמלאכים נקראים נוגעין בדבר לענין חורבן בהמ"ק. כמ"ש בחגיגה, שאני חורבן בהמ"ק ט', משא"כ רבב"ח דהוא בבחינת בעל ומשו"ה קאמר מי מיפר לי ולא מי מתיר לי כמ"ש המפרשים, ולכאורה י"ל מזה לב"ש דס"ל אין שאלה בשבועה, ועי' כתובות במעשה דריב"ל שקפן לנ"ע, והארכתי בזה הרבה בדרוש ואכמ"ל: אות **נו** וראיתי מש"ך י"ד רכ"ה סקנ"א. איני רואה שום ראיה מזה. ועי"ש ותראה דמזה ראיה להיפוך: אות **נח** ואילה"ק כו' ע' תוס' ב"מ ד"ג ד"ה ומה כו' ע"ש. כעת מצאתי בפ"ת סי' קט"ו ס"ק כ"ט שכ"כ בשם האחרונים. ועי' גיטין ל"ד ב' מתוך שאתה נאמן להפסיד בכרך כו' ה"נ מתוך שנאמנת להפסיד כתובה נאמנת ליאסר: **שם** לפמש"כ הר"ן שבועות. ע"ש בר"ן ותראה שאינו ענין לזה כלל ע"ש היטב, ועי' ר"ן כתובות בסוגיא דעוברת על דת, ולולי דמסתפינא הו"א דהא דאין אמע"כ לא נאמר רק היכא דלפי דבריו האיסור כבר עבר, מש"ה לא מהימניך ליה, משא"כ הכא דלפי דבריה הא כל ימיה באיסור עליו, ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו כנ"ל בעזר"ה. שוב מצאתי בתשובת חל"ל סי' י"ג שכתב להדיא כדברי, והנאני מאד: **שם** ש"מ דגם בכה"ג וכו'. וכ"כ בתשובות רעק"א סי' ק"ד, הובא בפ"ת סי' קע"ח סק"ט, ובזה גם קושייתו הראשונה מתורצת, דבכה"ג ליכא משום אמע"כ, יכול לאוקמי מתני' ברצון כה"ג: אות **ם** אינו בכלל בריות וכו'. תמוה, ע' תוי"ט בשם הגמ': אות **סא** ואילה"ק כו' אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו כו'. (וצ"ע דלפ"ז יצטרך לקדשה פעם שנית. שוב ראיתי בס"א שהעיר כן בשם ספר ידות נדרים), וכ"כ הר"ן, ולכאורה א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן, כיון דהשתא פנויה, הרי שריא לינסב למי שנתנה עיניה בו, וצ"ל דה"פ כיון דאפילו אם האמת כדבריה ליכא איסור בזה, מחמת הפקעת הקדושין. ושוב אין אנו מאמינים לה, דהרי לא יצא מכשול מזה, דאף אם אמת היא מותרת לו. (כעת ראיתי שכ"כ בשם ידות נדרים), ועוד כיון דבדעתייהו דרבנן תליא, כשתרצה לינשא לאחר יאמרו רבנן דהם תפיס בקדושין, והפקעה יהיה ע"מ שלא תנשא לאחר: **שם** וצ"ל דליה כו'. לא ראה דברי השעה"מ פ"ט מה' אישות הלט"ו. ע"ש מש"כ בענין זה בארוך: **שם** באמר הנאת תשמישי עליך כנ"ל: **שם** הרי הבעל נמי משועבד לאשתו. הא יכול לגרשה, ועי' פ"ת סי' קע"ח ס"ק כ"א מש"כ בשם תשובת רעק"א מש"כ בשם רש"ל, ועוד האם הרי לפי דבריו הא היא בעצמה גרמה להפקיע שעבודה, וא"כ לפי דבריו פקע שעבודו, משא"כ הכא היא רוצה להפקיע שעבודה ממנו, לאו כל כמינה, ומה שהביא ראיה מקדושין י"ב ע"ב אינו ראיה, דהא היא בעצמה לא ידעה מאומה מזה, רק שספרה שאמה הגידה לה, וכיון שאמה אינה נאמנת, ליכא משום שויא לנפשה חתיכה דאיסורא, וכ"מ הה"כ בספר כסף נבחר שכתב סברא זאת בשם המפרשים: אות **סד** כיון שאחר שתתגרש כו'. דבריו תמוהים, דלאחר שתתגרש הא אין כאן איסור א"א, עיין תוי"ט כאן והזרע"א:

* * *

סדר בית שאול נשים

הידושים מכבוד אדמו"ר הגאון הגדול רשכבה"ג מרן דכולא תלמודא כקש"ת מוה' **יוסף שאול הלוי נאטהאנזאהן** זצ"ל
אב"ד דעיר **לבוב** והגליל.

[בהקדמת התי"ט ליבמות ע"ש מ"ש בשם התוס' דמ"ק היא סוף סדר מועד. וכ"כ בנמוק"י במו"ק שם וברש"י ורי"ף דמ"ק הוא סוף הסדר ודו"ק:

מסכת יבמות

פרק א מ"א חמותו. עי' בתוס' ר"ע מ"ש דלכך לא נקט שנשא בת אחיו משום דחמותו לאחר מיתת בתו אינו רק באיסור ארור ואינה פוטרת צרתה והנה המהר"ם מלובלין בתשובה כתב שיכול לפרש כן ובהגהות מוהרנ"ש על האלפסי כתב לדחות כמ"ש בתוס' רע"ק ע"ש ועי' במהרש"א כדף ג' אבל אין הדברים מוסכמים ולהרמב"ם פ"ב מה' א"ב ה"ח לא נתמעט רק משריפה אבל מלאו וכרת לא נתמעט וכ"ה שיטת התוס' ביבמות דף נ"ד וא"כ פוטרת צרתה ועי' שו"ת נוב"י מהד"ק חלק אהע"ז סי' כ"ו ובכנה"ג אהע"ז סי' קע"ג ובדגמ"ר אהע"ז סי' ט"ו. אמנם שיטת רש"י בסנהדרין פרק הנשרפין דאינו רק איסור בעלמא וא"כ דברי רש"י לשיטתו נכונים וכמ"ש מהרנ"ש ותוס' רע"ק:

פרק ב מ"ה מי שיש לו אח מ"מ. ע' תוי"ט מה שהשיג על הסמ"ע ועי' בערוך ערך אין ובערך עיין משמע כמ"ש הסמ"ע ודו"ק]:

פרק ה מ"ב הרי זו כמצותו. עי' רש"י שכתב בגמ' מכרם אף זו כמצותו וצ"ע דבש"ס רק דחויא דחי דאין ראיה לר"ה אבל באמת קי"ל כר"ה והמשנה כפשוטה תתפרש: [מ"ג אין אחר חליצה כלום. עי' בפי' המשנה לרבינו דפירש דלר"ע חזרה ערוה כמו שהיתה והרשב"א בחידושיו תמה דאינו רק חייבי לאוין. וראיתי להמתחכמים בזמנינו שפלפלו בזה די"ל דכוונת הרמב"ם שחשב להיות איסור עליה כמו שהיתה קודם מיתת אחיו אבל לא שיהא חייב מיתה. ואחר העיון כוונת הרמב"ם דהדרא לאיסורא קמא ויפה כתב ועי' רמב"ם פ"א מה' יו"ט דס"ל דהדרא לאיסורא קמא וכמ"ש הלה"מ דלא כמ"ש התוס' בביצה דף י"ב ד"ה השוחט עולה ועי' במגיה בל"מ שם שלא הביא ההבדל שבין תוס' לרמב"ם ועי' פר"ד חלק דרך מצותיך מ"ש בענין זה אי הדרא לאיסורא קמא. ועי' מלמ"ל פ"א ממעילה מ"ש בזה ובדרוש לשבת תשובה הארכתי בענין זה]:

פרק ט מ"א חלל שנשא כשרה. ובמשנה בירושלמי גרס כשר שנשא כשרה וכן הי' גירסת הרמב"ם כמ"ש התי"ט והשעה"מ פרק י"ח מה' א"ב הלכה כ"ד הקשה על הרב המגיד ובאמת לפי גירסת הרמב"ם א"ש:

פרק י [מ"ג מותרת לחזור לו. עי' תי"ט ועי' נמוק"י כאן ועי' גיטין דף פ"ט ע"ב והוא תימה מהש"ס ביבמות כאן ולע"ג ובחידושי הארכתי:

פרק יב מ"ד החרש שנחלץ. עי' תוי"ט כאן מ"ש בשם הנמוק"י על מה דנקט כמה פעמים החולץ והוא רק נחלץ ומצאתי ברשב"א במשמרת הבית בית ראשון שער שני גבי אגירת לפורן שכתב שהם לא ימנעו בדבר שזה פועל וזה נפעל מלהזכיר הנפעל בלשון פועל כמו החולץ ליבמתו אף שהוא נחלץ והיא חולצת. אמנם לפענ"ד רש"י הרגיש בזה וע"כ פי' במה שאמרו אימלע לה רגלא דימינך אימלע הגדל לרגל הימין. ובשו"ת נוב"י מהד"ק עשה פלילות עם רש"י דאימלע אינו לשון גדול בלשון תרגום. ולפמ"ש בכוון פירש"י כאן אימלע הגדל דבזה עושה היבם מעשה שמגדל להיבמה רגל ימינו ולכך נקרא חולץ ליבמתו שמגדל לה רגל הימין ולכך שבק רש"י לפרש אימלע דלא כמו שמתרגם התרגום בכ"מ ודוק היטב. וזה שכתוב כאן החרש שנחלץ שהחרש אין בו דעת לכוין זה רק שהב"ד צוו לו להגדיל רגל הימין ולכך נקרא נחלץ והו"ק:

פרק יג מ"ה הממאנת באיש כו'. משמע דהוא אליבא דרבי דבתרי זימני הוי חזקה ועולא מוקי כרשב"ג בשלשה ועיין שו"ת ב"ה החדשות סי' י"ג שנתעורר בזה]: מ"ז אי לו על אשתו. עי' נמוק"י שכתב דהוא מלשון אי לך ארץ ועי' תי"ט שכתב שהיה לו להביא המוקדם ואי לו האחד שיפול ע"ש ואף ששם כתיב ואולי וכאן כתיב אי אבל רש"י בקהלת ואי לו האחד שיפול אוי לו וכן בקונקורדאנציא חיבר אי לו האחד ואי לך ארץ בחבור אחד בלשון אוי:

פרק טז [מ"ג אין מעידין אלא עד ג' ימים בירושלמי במשנה הגירסא אין מעידין לאחר ג' ימים. ועי' שו"ת מוהרי"ם בראשונות סי' קל"ט ועי' מ"ר בראשית פ' ע"ג שהעתיק לשון המשנה כמות שהיא לפנינו וצ"ע דמדרש רבה הוא אגדת ירושלמי כנודע. שוב ראיתי בויקרא רבה פ' י"ח הגירסא כמות שהיא בירושלמי: מ"ד שמשלשלוהו לים. ע' תוי"ט מ"ש שוב דקדקתי ואין מקומו פה ושייך למ"ש התי"ט בדבור שאח"ז בד"ה מן ועי' בנרה"ז וכאן קדשים בזבחים דף קי"ז ובפר"ח יו"ד סי' כ"ט ובב"ש סי' י"ז ומ"ש בגליון שם: מ"ז בת קול. עי' תי"ט מ"ש על התוס' ועי' מ"ר שמות פ' כ"ח סי' ו' ופ' כ"ט סי' ז' ומשם בארה כמ"ש התוס' ולא כדברי התי"ט]:

מסכת כתובות

פרק א מ"ה האוכל אצל חמיו ביהודה. בראשית ההשקפה תמהתי למה נחשוד אותו שבא עליה והרי אסור לבוא על ארוסתו בלא חופה.- וחפשתי בשטמ"ק ומצאתי שפירש ששם ביהודה היה הגזירה שתבעל להגמון ולכך רצו שתאהב אותו ותבעל באונס וגם שאם ימצא אותה ההגמון בעולה לא יבוא עליה ודו"ק:

[מ"ז ר"ג ור"א אומרים נאמנת עי' תוי"ט מה שדחה דברי הרע"ב ועי' תוס' ישנים דף ס' שכתבו דהוי ס"ס שאינו מתהפך וא"ש דברי הרע"ב. ועי' שטמ"ק ועי' בעל התרומות שער כ"ו שהביא בשם הרמב"ן דמ"ש משארסתני נאמנת היינו בשבועה בנק"ח. ועי' רי"ף פרק הכותב גבי הוסיפה אגווניה שהוכיח דנאמן היינו בשבועה כדאמרו בב"ב דף ע' ועי' רי"ף ר"פ שני דייני גזירות דנאמן פי' בשבועה ושם היינו שבועת היסת ועי' ר"ן שם. ועי' רש"י כתובות דף י"ח ע"א ד"ה נאמן שכתב נאמן מדאורייתא בלא שבועה ורבים קמו ע"ז נאהי בעי רש"י בזה. אמנם רש"י לשיטתו דשייך שבועת היסת בימי המשנה וע"כ פירש דמדאורייתא נאמן בלא שבועה. ועי' בהגהותי לחו"מ סי' פ"ז סעיף י"א ועי' בהגהות הח"צ ז"ל על חו"מ סי' כ"א ובקצה"ח שם. ות"ל הראיתי כאן כמה פעמים שיש לפרש נאמן בשבועה ודו"ק: **שם** נאמנת. עי' תוי"ט ד"ה נאמנת שהקשה על הרע"ב ז"ל ועי' כנה"ג סי' ו' בהגהות ב"י אות כ"ח מ"ש בזה: מ"ח לנתין. עי' מהרש"א גיטין דף פ"ט תוס' ד"ה בעולה ועי' תוי"ט פ"ו דיבמות מ"ה ובמלמ"ל פט"ו מה' א"ב ה"א ויתיישב קושיתו. אבל הא קשיא לי להרמב"ם פכ"ב מה' א"ב ה"ב דנתין אינו רק מדרבנן א"כ הוי רק ספק דרבנן וצ"ע]:

פרק ב מ"ב מודה ר"י. עי' ברע"ב מ"ש בזה ומקורו מדברי הרמב"ם בפי' המשנה והתוי"ט תמה בזה ועי' בהגהות מוהר"ע איגר ז"ל. ולפענ"ד כוונה עמוקה בדבריו דהנה בהא דאמרו בכתובות דף ע"ב מנא ידע הקשה הראב"ד לוקי במודית וכתב **דאין** אדם משים עצמו רשע **ותמה** הר"ן דלענין ממון אדם משים עצמו רשע. אך היטב אשר דיבר בזה הפ"י דאטו היא מודית בכתובה. היא מודית שעשתה איסור ורק כל שעשתה איסור והכשילה לבעלה היא מפסדת הכתובה וכל שאינה נאמנת לענין איסור ממילא אינה מפסדת הכתובה. ודפח"ח. ומעתה זה כ"ל כוונת הרמב"ם דר"י ס"ל דבמשארסתני נאנסתי ל"ש המיגו לענין ממון דהממון מסתעף ע"י שזינתה וכל שלא הוי מיגו בהממון עצמו ס"ל לר' יהושע דל"ש מיגו ושאני התם דטוען בממון עצמו ויש לו מיגו שפיר נאמן ויש להמתיק הדברים דמיגו אינו רק מכח סברא דאם רצה לשקר היה טוען טענה יותר טובה וזה רק אומדנא וס"ל לר"י דאומדנא דמהני הוא בממון ולא באיסור ולכך כל שאינו המיגו בממון עצמו ל"ש מיגו ודו"ק:

מ"ט הנטען הזה לא זזה ידי כו' עי' בהרע"ב שפירש שהוא שבועה והתוי"ט כתב דאין זה שבועה. ולכאורה מוכח כהתוי"ט דקשה איך נשבע הא אין אפוטרופוס לעריות ובפרט באשה ל"ש חזקת צדקת. ועי' חולין דף י"א ובתוס' ומהרש"א שם א"כ היאך נשבע לשקר ח"ו. אמנם י"ל דמזה ראיה למ"ש בשו"ת מימוני הל' אישות דמה שנשבע ר"ג האלהים אכליה כורא לחסא דדבר שעפ"י הרוב הוא כן מותר לשבע ע"ז ועי' שו"ת תה"ד סי' ר"מ ושו"ת מוהרי"ט חאה"ע סי' ל"ו ובשו"ת בית יעקב סי' קמ"ה ולכך גם כאן עפ"י רוב לא נגעו בה השובים שפיר מותר לשבע. ובתשובה הבאתי ראיה לזה ממה דנשבע דוד חי ד' וגו' אם אשאיר לנבל משתין בקיר ומהיכן ידע שיהיה מזה וכן בהא דאמר דוד חי ד' כי אם יומו יבוא והרי לא היה שום אחד מהם שהרי אבד עצמו לדעת וע"כ כיון שעפ"י הרוב הוא כן מותר לשבע ע"ז. ושאול שנשבע חי ד' אם יקרך עון בדבר הזה אפשר כיון שהיה לו פ"ל בזה והיה בגרה גדולה מותר היה להעלות ושאול נענש דהיה לו לבטוח בשם ד' או שכוונתו שמצד המלך לא יהיה לה עונש ודו"ק:

פרק ג [מ"ט המית שורי את פלוני. עי' בהרע"ב שכתב קסבר כופרא ממונא עי' בהגהות הגאון מוהר"ע איגר ז"ל שהקשה בכמה מקומות ס"ל כופרא כפרה ואפ"ה משלם עפ"י עצמו. וכבר נשאלתי בזה. והשבתי בזה וכתבתי באורך וכעת ראיתי שגם רש"י פירש כרע"ב ובהפלאה התעורר בזה ע"ש:

פרק ז מ"ב ובכהנת שנים יקיים. עי' שו"ת הרי"ף סי' ס"ח שהשואל חשב שהגאונים חדשו כן וגם הרי"ף לא השיבם שהוא משנתינו וגם דאין הלכה כר"י וצע"ג]:

מ"ד שלשה יוצאה. בירושלמי הגירסא במשנה שנים וכ"ה הגירסא ברי"ף ולדינא גם לבבלי הדין כן דאנן לא קי"ל כר"י ע"כ נקט הרי"ף גירסת הירושלמי ומצאתי בב"י אה"ע סי' ע"ד שהרגיש בזה והניחתי והתוי"ט לא הרגיש בכ"ז: מ"ו מאכילתו שאינו מעושר. לאו דוקא הני אלא כל האיסורים כמבואר באה"ע סי' ס"ו ומה דנקט הני לפע"ד משום דהיא מצות הנשים חלה ונדה ומעשר בכלל חלה הוא ודו"ק:

פרק יא מ"ד לזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר. כן ראיתי בכמה משניות בש"ס בבלי שחסר כאן עוד פעם אחת ולזה במנה דכיון שמיירי בד' מאות ע"כ צ"ל שמכרה ג' פעמים במנה ולרביעית במנה ודינר. ומצאתי במשניות שבירושלמי כתוב כהוגן. ובטור אה"ע סי' ק"ג חסר ובש"ע שם נעתק כהוגן וגם בטור דפוס פפד"מ עם הב"ח ראיתי שכתוב כהוגן. אחר שנים רבות מצאתי בספר קטן על ל"ב מדות של הר"ש מקינון בכלל דבר שנאמר במקצתו הביא בשם הגאון מהרא"ו ז"ל שכתב בביאור המשנה דמדות פ"ז מ"ו שדרך התנא בכ"מ שחושב ד' דברים שמדלג הג' והביא ראיה מהמשנה הלז ע"ש:

מסכת נדרים

פרק א [מ"ב חרק. עי' תוי"ט ועי' לשון הר"ן אף דסיפא אתיא כראב"צ ולדידן אף בסתם אסור רצה לפרש המשנה שיהי' כמו שסתם המשנה שם **בדף** י"ח ולא בא כאן לפסוק הלכה רק לפרש וברש"י יש קצת גמגום שכלל חרק **עם נזיק** וח"א חרק כינוי לחרם ונזיק לנזירות ודו"ק]:

פרק ד מ"ג אבל מלמד הוא את בניו ואת בנותיו מקרא. עי' בהרע"ב שכתב אף דמצוה על האב ללמדו וזה מוציאו ידי חובתו לא מקרי הנאה דמצות לאו להנות נתנו. ודבריו תמוהין דמלבד דהיכא דיש הנאת הגוף בהדי מצותו דאסור כמ"ש הר"ן הובא בתוי"ט וכאן הרי מהנהו שצריך לתת שכר וזה מהנו אף גם דא"כ למה אסור ללמדו מקרא ומטעם דמהנהו כדאמרו בש"ס שם דמיתר ליטול שכר ומ"מ הוא מבניו ועיקר הוא הטעם אחר שכתב הרע"ב דאפשר היה מוצא אחר שהיה מלמדם חנם והוא בעצמו לא מצא אחר. אבל בניו כיון דלא אמר לו הו"ל כפורע חובו של אחר. ודברי התוי"ט תמוהין יותר שכתב דמה שאמרו מצות לאו להנות נתנו זה כלל לכל מקום שאמרנו מצוה קעבד והיינו אעפ"י שזה נהנה כשיוצא בזה ידי מצותו לא מקריא הנאה דלאו להנות נתנו. והוא המיה דמה ענינו למצות לאו להנות נתנו דזה שייך לענין אם עושה מצוה ע"י איסורי הנאה אמרינן דלעול נתנה ולא אכפת ליה בהנאה אבל מה שצריך לעשות מצוה ואחר מוציאהו ומפקיעו מחיובו ובפרט במקום שצריך לתת שכר ל"ש בזה מצות לאו להנות נתנו והרי מקרא אסור ללמדו בשביל זה. וצ"ע ועי' בר"ן דף ל"ז ובחבורי יד שאול סי' רכ"א:

פרק ו [מ"א הנודר מן המבושל מותר בצלי. בש"ס אמרו ר"י אסור אעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ויבשלו את הפסח. בהגהות מהרע"א ז"ל הקשה למה הביא ראיה מקרא זה דהוא בדברי הימים ולא הביא מקרא דפ' ראה ובשלת ואכלת. וכבר קדמו בספר פרי תואר סי' פ"ז ס"ק ב' ע"ש באורך ועי' בס' בית הלל ביו"ד]:

פרק ח מ"ז יכול להפר. עי' תוי"ט. ולפענ"ד דלשון התרה הוא תלוי במי שרוצה להתיר לעצמו שאין החכם יכול להתיר אם זה אינו רוצה אבל לשון הפרה למי שמיפר וא"ל רצון הנודר מלשון מיפר מחשבות ערומים א"כ כאן שעיקר הנדר היה בשביל כבוד של זה וכל שזה אינו רוצה אין לו מקום לחול נדרו שלא נדר רק משום כבודו של זה א"כ מגודר בשם הפרה ודו"ק: [שם ואומר לו הרי אני כאלו התקבלתי. להבין בטעם שנחלקו ר"מ והחכמים ולמה לא נחלק ר"מ ברישא נ"כ עי' בתוס' והר"ן. ובתוי"ט שם. ולפע"ד נראה דהנה צריך להבין איך שייך לומר הריני כאלו התקבלתי הרי הפני יהושע בב"ק דף ק"י בתוס' ד"ה כסף מכפר כתב דלכך לא מהני מחילה אף דבכל גזלן מועיל מחילה משום דשאני גזלן שכבר היה הדבר שלו ועכשיו מוחל לו הנגזל להגוזל הוי כאלו קבלו הנגזל וחוזר ונתנו לו אבל כאן שהכהן לא זכה בו כלל א"כ לא שייך לומר דהוי כאלו נתן לו והוזר ונתנו לו דהא היה לא זכה בו כלל ואיך שייך שנתנו לו לכך לא מהני מחילה ע"ש. וא"כ כאן דלא קיבל עדיין ממנו הדבר ולא זכה בו עוד איך שייך שחוזר ונתנו לו וזה נראה שהוא דעת ר"מ דאמר שאסור עד שיתן דאם יתנו לו יכול לחזור ולמחלו. אמנם טעמן של החכמים נראה דכאן לא צריך לומר דהוי כאלו קבלו ממנו וחוזר ומחלו לו רק דה"ל כאלו קבלו דהרי בנדרים אזלינן בתר כונה וכאן דלא נדר רק בשביל הרוחה והא לא אצטריך א"כ הוי כאלו קבלו וזה כונת הריני כאלו התקבלתי. ובזה א"ש מה דתנן ברישא כלים נדרתי אלא מפני כבודו וזהו כבידו ולמה לא אמר הריני כאלו התקבלתי כדתנן בסיפא ולפמ"ש א"ש דשם א"א לומר הרי אני כאלו התקבלתי שהרי לא הגיע לידו מעולם א"כ איך שייך לומר כאלו התקבלתי שבדבר שלא היה לו זכייה מעולם לא שייך התקבלתי ולכך אמר דכיון דכל הנדר היה מפני כבודו וזהו כבודו הוי כאלו נתקיים התנאי ועי' בחידושי הרשב"א נדרים כ"ד מ"ש ההבדל שבין רישא לסיפא ולפמ"ש א"ש ובאמת ר"מ אינו חולק על הרישא וכמ"ש דלא כהירושלמי ועי' גטין דף ע"ד מה דאמרו התם לנעורי קמכוין והרי לא נעריה הכא להרוחה קמכוין והא לא אצטריך ולא נתברר החילוק היטב ולפמ"ש החילוק מרווח דלא שייך שם הריני כאלו התקבלתי ומחולים לך דהרי לא הגיע עדיין לידו ולא מהני מחילה ושאני התם דלהרוחה קמכוין והא לא אצטריך וכמ"ש אבל בגטין לא שייך לומר דלהרוחה קמכוין שהרי נתכוין לנעוריה והא לא נערי' ולכך לא מהני מחילה ודו"ק. ובגוף דברי הפני יהושע תמהתי בתשובה מכמה מקומות ואכ"מ להאריך]:

פרק ט מ"ב ועוד אמר ר"א. עי' תוי"ט וגם בנמוקי"י על הרמב"ן ה' נדרים כתב ג"כ כח דהיתירא עדיף אבל בתוס' מגילה דף כ"ח ד"ה ועוד מבואר דאף בחומרא שייך ועוד כל שמחמיר בבניהם ובתוי"ט פ"ד דכילה מ"ז לא הרגיש בזה וגם בלא"ה דבריו צ"ע ומ"ש בכך דנדרים לא אפסקי' אחר. צ"ע דהא אפסקי' רבנן כמ"ש כאן בעצמו:

הגהות על סדר נשים מכבוד הרב הגאון האמתי רשכבה"ג המפורסם מו"ה **ברוך תאומים פרענקיל** זצ"ל מלייפניק.

מסכת יבמות

פרק ב מ"ט תי"ט ד"ה מת שיודעת שמת ודאי. נ"ב ליתא כן בגמרא ופירש"י יעו"ש:

פרק ב מ"י תי"ט ד"ה וכולן מותרות. ובע"א שאמר מת כו'. נ"ב דבריו תמוהין דבתרי ותרי צריכין לאוקמא באומרת ברי לי:

פרק ז מ"ד תי"ט ד"ה ספק הביא. ושמע שורה. נ"ב גם צריכין למחוק מדברי הרע"ב תיבת אשתו. אמנם י"ל בגוונא אחריתא כגון שקידש בת אחיו וכדומה והי' ספק אם הביא ב' שערות ואח"כ כשהי' גדול בוודאי קידש אשה אחרת ומת אסורה אשתו ליבם משום ספק צרת ערוה ולכך חולצת יעוין פ"ג מ"ח:

פרק י מ"א. תי"ט ד"ה תצא מזה ומזה. וכ' הר"ב ולא מטעם דאפקעינהו רבנן. נ"ב במס' שבת דף קמ"ה על הא דתני דבי מנשה אין עמפ"ע כשר אלא לעדות אשה מפורש ברש"י דהטעם משום הפקעת קידושין ודע בב"מ שאמרו אפקעינהו היינו כ"ז שלא נתברר הפכו כמו באומרת טמאה אני לך דאינה נאמנת למשנה אחרונה ולשיטת הפוסקים דהטעם משום אפקעינהו כו' אם באו עדים ואומרים שזינתה בוודאי אסורה לבעל ולא אמרינן הא כבר אפקעינהו רבנן לקידושין וה"ה הכא וכדומה לזה ובזה נפלה הוכחת התי"ט. ומצאתי בש"מ לכתובות דף ג' שכ' בשם הרשב"א בזה"ל א"כ בעד אחד מעיד שמת בעלה כו' ועיקר טעמא דכל המקדש כו' ואפקעינהו כו' וכן פירש"י בשבת ואע"ג דכי אתא בעל תצא מזה ומזה והולד מן האחרון ממזר גמור כו' היינו טעמא משום דלא אפקעינהו רבנן לקידושין לגמרי אלא משום דסמכינן אדייקא דאיתתא וכיון דאתי בעל איגלאי מלתא דלא דייקא שפיר. יעוין שו"ת רשב"א סי' אל"ף קס"ב ושו"ת מהרי"ק סי' למ"ד ושו"ת פנים מאירות סי' פ"ט:

פרק יג מ"ב תי"ט ד"ה שהשיאוה. דוקא כשקבלה. נ"ב יעוין ברש"י גיטין דף ס"ה ע"א ד"ה וכנגדו שכ' בזה"ל ומתקדשת בקדושי אמה או אחי' לדעתה או בקבלת עצמה:

מסכת כתובות

פרק ב מ"ב תי"ט ד"ה ומודה. כך כ' הרמב"ם. נ"ב המעיין בדברי הרמב"ם בפי' המשניות יראה דכוונתו כעין פי' התוס' בד"ה התם שור שחוט לפניך ור"ל דאף שיש לה מגו בענין האיסור דאם היתה אומרת מ"ע אני תחתיך לא היתה פוסלת א"ע מכהונה מ"מ לא היתה מרווחת בזה ממון דלר"י מ"ע אני תחתיך אינה נאמנת וכ"כ בתוס' דף י"ג ע"א ד"ה רב אסי. ועיין בחידושי הרא"ה: שם ולענין איסור והיתר לא. נ"ב תמוה מאוד דהא כשאומרת משארסתני נאנסתי אוסרת א"ע והתחלת המגו אינו רק למהדראי לנאמינה לענין הכתובה שאומרת אמת מדאסרה נפשה ובידה הי' לומר מ"ע אני שלא שיהא אוסרת א"ע מן הכהונה: מ"ג תי"ט ד"ה אנוסים וכו' והר"ן מתרץ. נ"ב אכתי צריך ביאור דימא אילו לא אמרו רק אנוסים היינו ולא היו מפרשים האונס היינו פוסלים השטר דהיינו אומרים דבוודאי היו אנוסים מחמת נפשות וכן מבואר בריטב"א והרא"ה א"כ לא נאמין להם עוד במה שמוסיפין עוד לומר שהאונס הי' מחמת ממון ונימא פלגינן דבורא ואם נימא דהוי כמו חוזר מעדותן תכ"ד אין כאן התחלת הקושיא דנימא פ"ד. וי"ל כיון דמחמת ממון הוא פירוש דאנוסים היינו הוי כחד דיבור ולא פלגינן דבורא וכמבואר באריכות בהרא"ה וריטב"א ולדעתי זה נ"כ כוונת התוס' בתירוץ השני ולזה כיון גם הר"ן כיון דהוא פירוש איני נכנס בגדר פלגינן רק מעקר דבורא:

פרק ז מ"א ברע"ב ד"ה שהרי שלוחו של אדם כמותו. נ"ב צ"ע ויעוין במל"מ הל' מלוה ולוה:

פרק ט מ"ט תי"ט ד"ה כתובתה קיימת דליכא לאוקמא מתני'. נ"ב בתוס"ו מביא להדיא בשם הריב"ש דלמ"ד שאין לה תוספת מיירי מתני' בגר שנשאה קטנה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד:

פרק י"א מ"ה תי"ט ד"ה שוה מנה. בטור ח"מ סי' רפ"ז. נ"ב נ"ל רכ"ז: שם הי אמרינן במחלה הוי אונאה. נ"ב יעוין ב"ב דף ס"א ע"ב תוס' ד"ה ש"מ:

פרק יג מ"ט תי"ט ד"ה שנים. כדי שיוכל למשכנו. נ"ב רנ"ל שיהי' מוחזק במעות:

מסכת נדרים

פרק א מ"א תי"ט ד"ה כנדבותם. אבל הנודר נד' דרך קדושה. נ"ב הכ"מ כתב ע"ז בפ"ב דנדרים (נ"ל פ"ק דף ט ע"ב) במעשה דנזיר שבא לפני שמעון הצדיק ע"כ ויעו"ש בר"ן ד"ה כשמעון הצדיק שכ' בזה"ל וס"פ שכל שנדר מתוך ענין זה כ"כ כוונתו רצויה דליכא למיחש לתקלה עכ"ל. והר"ן לשיטתי' שמחלק בין היכא שכוונתו רצויה לגמרי לאין רצוי' לגמרי: מ"ד תי"ט ד"ה לקרבן. לשון הרא"ש שם בגמ' אע"ג דברים וכו'. נ"ב יעוין השגות מל"מ בפ"א מנדרים דף י"ח בד"ה ודע שהסכם בעל תי"ט כו' יע"ש שמלחה בדברים פשוטים מ"ש התי"ט בדבור זה:

פרק ב מ"א תי"ט ד"ה שבועה כו' צ"ע דלא תנן. נ"ב במשנת חכמים כתב שדברים אלו תמוהים דהא איתא בפרק הנ"ל מ"ב בשבועות מותר שאין נשבעין לעבור על המצות יעו"ש בתי"ט ד"ה בשבועות וכמו כן ממילא גם באיני משמשך דאף אם אמר שבועה בסוף כגון תשמישך עלי שבועה הוי כאומר שבועה שאיני משמשך דהוי נשבע לבטל מצות עונה שאינו חל (אם לא שישבע ע"ז בכולל עם דבר רשות) אמנם צ"ע לכאורה כיון דגם שלא כדרכה מיקרי תשמיש והסברא נותנת דמצות עונה אינה רק על שימוש כדרכה וא"כ אפשר למיחשב שבועה שאיני משמשך לכולל ושאני נדרים היכא שאומר הנאת תשמישי עליך או קונם שאיני משמשך דאף בגוונא דמיקרי כולל א"א לחול דהוי כאוסר פירות חבירו על חבירו יעוין חידושי רשב"א דף ע"ו ע"ב ד"ה ואמר רב כהנא. ובש"ך יו"ד סי' רל"ד ס"ק נ"ט ובשו"ת ריב"ש סי' קי"ט ובירושלמי ריש פרק המדיר וחו"מ סי' ע"ג ס"ה ובפנ"י לכתובות ר"פ המדיר ד"ה וכיון דמשועבד לה ויעוין עוד בריב"ש סי' נ"ח וסי' שנ"ה ושנ"ח. אמנם בשו"ת מהרי"ל סי' ק"ו איתא בזה"ל על אחד שנשבע שלא יבא לזוגתו לשלם לעשות כך וכך נעכ"ד אין השבועה חלה כלל חדא דמשועבד לה וה"ז נשבע לבטל את המצוה גם צ"ע ע"פ דעת הר"ן בשו"ת סי' ע"ד (המובא ברמ"א יו"ד סי' רל"ח ס"ו) שנראה מדבריו דלהפקיע זכות אחרים לא חל שבועה אף בכולל ועיין זה בריב"ש סי' קי"ט: מ"ב תי"ט ד"ה בנדרים ומיהו הטעם. נ"ב יעוין בתומים סי' כ"ו ס"ק ה:

פרק ג מי"א תי"ט ד"ה שלא נתלה. וזו מצוה שבגופו הוא. נ"ב צ"ע דמה שמחייב האב למול בנו אפשר דלאו מצוה שבגופו הוא דעיקר המצוה שיהי' בנו מהול ויכול למהלו ע"י אחר ויעוין בענין זה בדברי הש"ך יו"ד סי' שפ"ג סק"ג ושנות הת"ש והפליתי סי' פ"ח ואי הוי מצוה שבגופו לא היה האב יכול לעשות שליח כמו שאין יכולין לעשות שליח על מצות תפילין וכדומה שאר מצות שהן נקראים מצות שבגופו ובנו של משה נימול ע"י צפורה והרף המלאך ממשה. ועוד דכיון דגם על עבירות שבגופו כמו זנות דא"א זכות תולה מכ"ש על מצוה שבגופו. אמנם מחמת שגדולה מצות מילה לא נתלה למשה מלא שעה באמת לא הגיע כלל לעונש מיתה אלא שביקש המלאך להורגו ועי"ז נימול הבן והאיום על מיתה היה לעונש על שנתרשל משה ולא הקדים א"ע שיהי' בנו נימול: ד"ה שדוחה את הנגעים ק"ל מאי קמ"ל. נ"ב י"ל דר' נחמיה בא להוסיף דגדולה מצות מילה אף שלא בזמנה שדוחה את הנגעים ואינו דוחה את השבת. ולפי פירש"י בפסחים דף פ"ד ע"א למ"ד דצרעת המורה משבת הוי מצינן למילף מק"ו דאף מילה שלא בזמנה דוחה שבת לכך אמר רבא דלגבו ממעט שלא תדחה מילה שלא בזמנה לא שבת ולא י"ט עכ"פ לפי האמת אין מילה שלא בזמנה דוחה אלא צרעת ולא שבת ולא י"ט:

פרק ד מ"ד רע"ב ד"ה אבל אוכל הוא עמו מן התמחוי. נ"ב לפי' הרע"ב שהוא מפירוש הרמב"ם למשניות לא שייך תיבת עמו אבל לפי' ר"ן ורא"ש מיירי שאוכלין יחד מן התמחוי יעו"ש:

פרק ז [מ"ו תי"ט ד"ה בדבר שזרעו כו' במשנה ד' פ"ט דתרומות דגדולי טבל וכו'. נ"ב יעוין דברי הר"ן שמביא המחבר הזה בעצמו בתרומות פ"ט מ"ו:

פרק יא מי"ב תוי"ט ד"ה שלא הטא. הר"ן. נ"ב כן פירש"י ביבמות דף ק"ג: תוי"ט ד"ה טמאה וכך לשון רש"י. נ"ב דבריו תמוהין דהא ביבמות איתא להדיא דהטעם בסדין בגילוי הוא משום דשוא"ת שאני וכך הם דברי רש"י במנחות שכח ביד ב"ד לעקור בשוא"ת והביא לראיה מדברי הגמ' ביבמות. והר"ן שפיר כאן מקשה דהכא הוי עקירה בקום ועשה אבל דעת התוס' דהיכא דיש סברא גדולה ביד חכמים לעקור אפי' בקום ועשה וכ"כ ביבמות דף פ"ח ע"א ד"ה מתוך. ולזה דייקו הכא בתוס' לעקור הדבר מכל וכל. כלומר לעקור איסורא דידה דשוי' אנפשה חד"א שהוא שוא"ת וגם לעקור איסורא דידי' אף דלגביה הוי עקירה בקום ועשה ויעוין בתוס' יבמות דף כ"ה סד"ה אמר רבי כו' מכוונת דבריהם שם אין הכרע שסוברים דבסברא כזו יש כח לעקור אף בקום ועשה די"ל שנחתו למ"ש הר"ן בשם אחרים דמגו כדין א"צ הבעל להאמין לה וליכא לאקשויי רק היאך מאכילין לה דבר האסור הא שויתה אנפשה חתיכה דאיסורא וכיון דלגבי דידה ליכא קום ועשה א"ש תירוץ התוס' שם דמגו הסברא עקרו רבנן. אמנם ברא"ש שם מביא ג"כ דברי התוס' ומוסיף לחזק דבריהם בזה"ל וכה"ג אמרו התם בשלהי נדרים אמר רב ששת אוכלת בתרומה כו' ע"כ והרי אכילת תרומה קום ועשה היא א"ו שדעת הרא"ש כדברי התוס' בדף פ"ט דהיכא שיש סברא גדולה יש כח ביד חכמים לעקור אף בקום ועשה ולשיטה זו אין ראי' כלל מדברי רש"י במנחות שמביא המחבר: תוי"ט ד"ה והנא. וה"נ דכוותה. נ"ב דבריו מופלאים דהא מיירי שאסרה הנאת תשמיש של כל ישראל עלי' א"כ היא אינה כחפץ של איסור רק שהוי' כל ישראל כחפצי איסור לגבי עצמה מצלי' ליהנות מתשמישם א"כ אין זה מוסיף אלא כולל דמוסיף אינו אלא כשנתוסף איסור על חפץ האיסור שוב מצאתי כדברי בשער המלך פי"ז מה' איסורי ביאה]:

מהרב הגאון הגדול וכו' מוהר"ר **ירוחם יהודא ליב פערלמאן** הנודע בשם „הגדול דמינסק"

מסכת יבמות

פרק י' מ"א ואין לה כתובה. עי' חי' הרשב"א שהוכיח דהך נדוניא אין לה יעו"ש. וכ"כ הנ"י והריטב"א. הובא בהגו"ע. ודבריהם תמוהין עי' חוסן ישועות ובית מאיר (סי' קט"ו). ובממ"נ קשה דהא משמע לי' דאינן יורשין כלל אכתי תקשה מבלאות הקיימין וע"כ דמפסדת הת"כ דבנין דכרין ואין ראי'. ואי דבאמת יורשין הבלאות ורק שאינן קיימין אינן יורשין א"כ י"ל דגם נדוניא יורשין רק מנה ומאתים ואינן קיימין מפסדי. ולכאורה מוכח מהגמ' דמה שהיא נוטלת גם היורשין נוטלין דאל"כ ל"ל למימר מהו דתימא איהי דעבדא איסורא קנסוה רבנן כו'. ואי משום דפשיטא דתנאי כתובה ככתובה. י"א דהא ולא פירות כו' מפרש טעמא משום תנאי כתובה ככתובה ואפ"ה תני להו. ואפשר דתליא בהיבעי' דכתובות (נ"ג ב') דבת שני'. עכ"פ ראיית הרשב"א תמוה. ולכאורה הי' אפשר ליישב הא דפירש"י ולא בלאות דהיינו הקיימין דהיינו כר"מ בר"י שהיתה בכתובות (ס"פ אלמנה ניזונית). וכ"כ בערוך לנר. אמנם הא גופי' קשיא דלמא פירש אליבי'. ולפי הנ"ל אפשר משום דאין יורשין משמע כלל והוכחת הרשב"א ותקשי מקיימין וע"כ כר"מ בר"י סתימתאי. ואפשר ליישב בזה הא דתמה בכ"מ הא דהשמיט הרמב"ם דאין יורשין כתובת בנין דיכרין. ולפי הנ"ל אפשר דמתני' ר"מ בר"י סתימתאי אבל לרבנן יהיו הבלאות הקיימין עכ"פ וכיון דלא הוי אפשר למסתם דאין כאן כתובת בנין דיכרין ולבאר ג"כ אין דרכו להביא מה שאינו מפורש בגמ' ובפרט דאפשר דתליא בהיבעי' דבת שני' לכן השמיטו ולא הביאו כלל. עכ"פ דברי הרשב"א תמוהין. ולתרוצי הקושיא נראה ליישב קצת דמדקדוק לשון הרשב"א בסוף ובתחלה נראה דמחלק דדוקא בכלים שהכניסה ממש אבל דבר אחר לא והיינו משום שהכניסה אותן הכלים דהיינו הואיל והכניסה אותן בעי ממש הן שלה. משא"כ באינן קיימין אף דייחד לה קרקע הואיל ואינן בעין ממש לא. משא"כ כשהן בעין ממש דהן שלה וגם דהוא אינו רשאי למכור אותן כמבואר באהע"ע (סי' ל') וגם נוטלתן ממש כדאיתא ר"פ אלמנה לכה"ג. וא"כ נראה דזה אינו שייך רק לגבה. משא"כ לגבי היורשין אין חילוק דהא הם לא הכניסו אותן וגם אינן נוטלין בעין ממש דהא כתובת בנין דיכרין אינו אלא מן הקרקע וגם הא לאחר מיתתה שוב הוי רשאי למכור אותן וא"כ היו תמיד כאינן קיימין. משא"כ הא ניחא דאף דייחד אף דאין בעין ממש שוב אין לחלק בין דידה ליורשים משא"כ בהכניסה ממש שפיר יש לחלק כנ"ל. ועדיין צ"ע: **שם** והולד ממזר מזה ומזה. עיין ברע"ב. ובתוס' ד"ה הולד ממזר כתבו לומר ר"י דאפילו לאחר שנתן הראשון גט הוי ממזר מן השני מידי דהוה מן הראשון שהולד ממזר ממנו עכ"ל. וביאור דבריהם יעויין בהגה"ע (סי' ד' סעי' ע"ו) בב"ש ובח"מ ובב"מ יעוש"ע ובביאורי הגר"א (סי' י"ז ס"ק קע"א). ונראה לפרש לשי' כל א' וא'. הנה לשי' הב"ש דהא דכתבו התוס' מידי דהוה מן הראשון קודם שגרשה השני הנה לפי"ז דבריהם תמוהין דהיכי ילפי אחר גירושי הראשון דליכא שום טעם מקודם גירושי השני דאיכא טעמא משום א"א. והנה הגר"א (סי' ד' ס"ק מ') ובב"מ כתבו דמגמ' (פ"ט ב') דקאמר בעלמא משני הוי ממזר כו' משמע כהרמב"ם דדוקא קודם גירושי הראשון. אמנם באמת ליכא קו' מזה על התוס' דבס"ד דכולה לסוכיה דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה קאמר שפיר דבעלמא משני ממזר אפ"ל דהוא מדאורייתא ואין להוכיח מזה משא"כ מהראשון יש להוכיח שפיר דהוא דרבנן וע"כ דב"ד מתנין ובאמת לאחר שמוכח דמראשון דרבנן שוב שני דומיא דראשון דהוא ג"כ רק דרבנן רק בס"ד דלא ידעינן דמיירי בדרבנן הוי אפ"ל דמשני דאורייתא. ובזה ניחא לי דברי הירו' דקאמר ניחא מן השני כו' אלמא דניחא לי' לאוקמי דדוקא קודם גירושי הראשון ורק מהראשון מקשי וא"כ כתי' ר"ב בשם ר"ז דמוקי לה כר"ע דס"ל הבא על סוטה ומחזיר גרושתו הולד ממזר. דלכאורה תמוה דכיון דקרי לה לאחר גירושי שני מחזיר גרושתו א"כ שייך לקרות קודם גירושי השני א"א וא"כ יש להוקמי נמי כרבנן וכדמוקי לה באמת ר' הילא שם. ואי דמשמע דלעולם ממזר אף לאחר גירושין. הא תינח דבקושייתו ניחא לי' לאוקמי דוקא קודם גירושין וכנ"ל ורק דקי"ל מראשון וא"כ ליתרץ בפשוט משום א"א מדרבנן דהא השתא דקאמר משום מחזיר גרושתו נמי אינו רק מדרבנן. ואי"ל לפי מה שיסד המל"מ (פ"י מהל' גירושין) להפוסקים דכל הטעם שאסורה לראשון הוא משום שמא יאמרו א"כ כשתפני מותרת לראשון וא"כ קודם גירושי שני לאו א"א היא עדיין ורק לאחר שגירשה מקרי מחזיר גרושתו. ואף למה שהוכיח המל"מ מהירושלמי דקאמר דנריבה גט עשני כדי לברר איסורו של ראשון הלאה דאיסורו של ראשון מוקדם לגירושי שני מ"מ לענין דלחשיב א"א של שני שפיר אפ"ל כן. י"א דמלבד דהמל"מ בעצמו סתר זה אף גם בירושלמי א"א לומר כן דסוף סוף לאחר שיגרש תלי מילתא מעיקרא א"א וממזר. דאל"כ תקשי גם עתה דקאמר משום מחזיר גרושתו תיפק אחר גירושי השני קודם גירושי שני מא"ל. ואי"ל דבאמת לא הוי ממזר דא"כ כי קאמר מה נפק מן בניהון ליתא קודם גירושי ב' דהוי נ"מ באמת דהנ"מ שקאמר אינו אלא באוקימתא דמתני' דלהלכה כרבנן לכ"ע לא הוי ממזר. ועי"כ דלכ"ע קודם גירושי ב' ממזר משום א"א ותקשי כנ"ל. אמנם לפי הנ"ל א"ש דבעלמא בסוגיא קאמר משני ניחא דמיירי קודם גירושי הא' ומיירי מדאורייתא אבל לבתר דמסקינן דע"כ מראשון דרבנן ואסור בממזרת וא"כ דומיא דהכי משני איירי מדרבנן דאסור בממזרת דוהולד ממזר מזה ומזה משמע דתרווייהו חד דינא אית להו ותרווייהו מדרבנן. [ובזה אפ"ל קצת ברווחא יותר בגמ' (פ"ט ב') דלנ"ת דאף דרבנן דינו כדאורייתא להתירו בממזרת אין לדייק דומיא דהא באמת דומים ממש וחד דינא אית לא משא"כ לדידן דאסור בממזרת וא"כ יש לדייק דומיא] להכי הוכרח לומר דאתיא כר"ע וגם משני ממזר מדרבנן לאחר גירושי הא' והא דקאמר משום מחזיר גרושתו אף דגם קודם גירושין דרבנן. או דקושטא דמלתא נקט כיון דכבר מוקי לה כר"ע וא"כ קושטא דמלתא דאף לאחר גירושי השני ממזר או דגם זה דומיא דשני דמה משני לעולם ממזר אף לאחר גירושין ה"נ מראשון. ור' הילא לא משמע לי' דומיא ומוקי לה כרבנן וקודם גירושין. [ולפמ"ש למעלה כמוסבר אפ"ל דר' הילא סבר כר"א וליכא למידק דומיא]. וא"כ א"ש דזהו כוונת התוס' מידי דהוי אראשון כו' ואין כוונתם לדמות בסברה זו לזה דאין שום דמיון ושיווי ביניהם כנ"ל רק דכוונתם לענין הדין דמראשון אינו אלא מדרבנן ה"נ משני אינו אלא מדרבנן וע"כ לאחר גירושין וכנ"ל. ובזה אפ"ל קצת דברי התוס' שלא יהיו סותרין מהירו'. דהנה הגר"א שם כ' דהרמב"ם פסק כר' הילא דמוקי כרבנן וכן מוכח בגמ' (פ"ט ב') יעוש"ע דלא זכיתי להבין ד"ק. דהיך מוכח בגמ' כתי' ר' הילא הא גם לתי' ר"ז אינו אלא דרבנן. ואפשר דכוונתו דמבי' הולד ממזר דוקא קודם גירושי א' אמנם לשונו לא משמע כן. אמנם בגוף דבריו לא הבנתי למאי איצטריך להוכיח דפסק כר' הילא הא שפיר פסק כר"ע דהא לר"ז דמוקי כר"ע וא"כ דוקא לר"ע הדין כן משא"כ להלכה דקי"ל כרבנן א"כ אין הולד ממזר לאחר גירושי הב' וכן לאחר גירושי הא'. ואי"ל דלרבנן אין הולד ממזר מאי כלל אף קודם גירושי הב' וכ"נ מדקדוק לשונו הזהב וכן בגמ' מפרש דאף לרבנן הולד ממזר משמע דהא מוקי כר"ע לרבנן אין הולד ממזר כלל. וזה תמוה דכיון דלר"ע גזרו גם אחר גירושין משום אחו"ג כ"ש דלרבנן יש לגזור קודם גירושין משום א"א. אמנם עכ"פ מבואר מהירושלמי דדוקא לר"ע הולד ממזר לאחר גירושין משא"כ לרבנן וכן לר' הילא דוקא קודם גירושין וכ"ע מודו דלרבנן לאחר גירושין אין הולד ממזר. וא"כ פלא על התוס' שלא הזכירו הירושלמי וכתבו בהיפך. אמנם לפי' הב"ש א"ש דהנה כבר כתבתי דדברי הירושלמי תמוהין דכיון דניחא לי' שהולד ממזר מן הב' והיינו קודם גירושי הא' א"כ נוקמי כרבנן וכנ"ל. ונראה דיש לפרש הירושלמי בדרך אחר. דהנה הירושלמי פריך מתחלה ויקנסו גם אצל הב' ולא יקנסו אצל הא' כו' שמואל אמר וכו' התיב ר' תגיי קומי ר"ז כו' רבנן דקיסרין בשם ר' הילא כו' אלמא דתרווייהו ר"ז ור"ה ס"ל כשמואל. ועי' במל"מ (פי' מגירושין ה"ד) דדעת הר"מ דעיקר האיסור לא' הוא משום מחז"ג ולולא זה לא קנסוה לגבי הא' ואף שהוכיח מהירושלמי מדאמר כדי לברר דבלא"ה אסור אינו מוכרח כמובן להמעיין. ואדרבא מהירו' שאנו עוסקין פה נ"ל להוכיח כהר"מ דלמאי קאמר מחז"ג הול"ע הא בסוטה לבד די לבעל ולבועל. אמנם לדעת הר"מ הדבר נכון דבעלמא לגבי שייך סוטה דלגבי הב' עיקר האיסור משום סוטה וכמ"ש המל"מ משא"כ לגבי הא' דלא קנסוה להוי כסוטה דאנוסה היא ומוכח כהר"מ. אמנם יש להוות לפמ"ש התוס' (מ"ט ב') ד"ה סוטה א"כ י"ל דגם ר"ז סובר כגמ' דידן ומבועל ממזר משא"כ מבעל משא"כ לאידך תי' התוס' שם מוכח כמ"ש. וא"כ י"ל דזהו פי' הירושלמי ניחא הולד ממזר מן הב' פי' אף לאחר גירושי הא' משום קנס משא"כ מן הא' קשה ומתרץ לה ר"ז כר"ע. והא דקאמר הבא על סוטתו לרווחא דמלתא דגם לב' איכא טעם [או דלפי"ז שוב לא מוכח דלרבנן ממזר לאחר גירושי הב' כיון דמתני' לא אתיא כוותייהו]. ור"ה מוקי כרבנן ומן הב' מטעם קנס אף לאחר גירושין וכדעת הש"ס. וא"ש דלא קאמר הירושלמי נ"מ בין ר"ז לר"ה בהיפך לאחר גירושי א' ור"ז משמע לי' ממזר לעולם בין קודם גירושין בין הת"כ אף מן הא' ור"ה מוקי לה דוקא קודם גירושין וא"ש ברווחא. ומאוד תמוה לי על הגר"א שכ' על הב"ש שלא עיין בירושלמי דאדרבא מהירושלמי נראה ראי' לדבריו בביאור פי' התוס' הנ"ל וכנ"ל. כ"ז לפי פי' הב"ש. (יותר לא נמצא): **מ"ב** והלכה וקלקלה חייבת בקרבן. ובגמ' (צ"ב א') מאי קלקלה כו' רבי יוחנן אמר אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. אבל זינתה לא מ"ט אתון הוא דשויתון פנויה ואינו מובן הטעם לחלק דהא גם זנות אסור ולהרמב"ם הוא איסור דאורייתא. והנה הנ"י שם והר"ן גיטין (פ' המגרש) והריטב"א יבמות וגיטין שם הביאו בשם העיטור דהוכיח דבכלל ואינסובי הוי נמי זנות והם דחו דב"ד פאני יעו"ש. והא גופי' טעמא בעי דמאי דאמר הגמ' כאן דאמרה להב"ד אתון הוא דשויתון פנויה שייך נמי לכאורה לענין אלמנה לכ"ג ואיך. ואי משום דלאותו כתיב לא שריוהו כלל משא"כ לאנשים דעלמא ה"כ נימא לאותו פרט לא שריוהו דמ"ל החילוק בין איש לאיש מ"ל החילוק באיש אחד בין אופן זה לאופן זה דכמו דמחלקין בגברי ה"כ יש לחלק בחד גברא בין פרט לפרט לענין אופן המעשה. ומצאתי להגט פשוט (נכי' קכ"ו ס"ק נ"ו) שהרגיש קצת בזה ומה שפי' דסובר הר"ן דאין בזה איסור תורה אכתי מה יענה להרמב"ם דאיכא בזה איסור תורה. וגם הא בברייתא דאלמנה לכ"ג תני נמי חלוצה אף דאינו אלא דרבנן. ונצטרך לומר דאגב גררא תני כמו בריש אלו הן הלוקין וש"ד. וגם גוף הסברא דחוקה דמה בכך דאינו אלא איסורא דרבנן עכ"פ כיון דאיכא איסורא לא שריוה כמו היכא דאיכא איסור דאורייתא בעלמא אף דליכא כרת עכ"ז חייבת בקרבן משום דלא שריוהו בכה"ג. וא"כ ה"נ היכא דאיכא איסורא דרבנן. וכן הקרן אורה (ריש הוריות) כתב משום דזנותה אינו אלא דרבנן. וכבר נתבאר דהוא דוחק: **ע"כ** הי' נראה דהחילוק הוא דבזינתה אחר הקלקול ג"כ עדיין איכא היתר הב"ד וא"כ עדיין מותרת להנשא מחמת היתר הב"ד לכן א"א לחייבה על הזנות דאין היתר לתאין. משא"כ באלמנה לכ"ג מיירי דנתקדשה לו וכדקתני בברייתא שם נבאת לתמכה וא"כ תיכף כשנתקדשה אליו נסתר ההיתר דלו אסורה וגם לכו"ע אסורה משום דחלו הקידושין. וא"כ שוב ליכא היתר ב"ד להכי אמרינן דלזה הענין מעולם לא הותרה משא"כ בזינתה דעדיין איכא ההיתר ל"ש לפלג. וקשה לי להסביר יותר בכתב וסמכתי על המבין שיבין מעצמו: **עוד** אפשר דהב"ד שוויוה לפנויה והתירוה להנשא. אבל באמת היא אשת איש ולא תפסי בה קידושין לפי האמת ובהתנשא כל ביאות השני יהיו זנות לפי האמת. וא"כ בכלל ההיתר הוא זנות משום דאף אם הי' בדרך נישואין ג"כ אינו אלא זנות כפי האמת. והתירוהו לזה משא"כ לכ"ג. ולזה מעירני בני מהר"מ נ"י. ובזה יש ליישב דקדוק הגמ' שם אתון הוא דשויתון פנויה דהב"ח הגי' שוויתוני פנויה משום דכפי' לדידי' הוא דהב"ד עשאוה לפנוי' ולכן בכלל ההיתר הוי זנות וא"כ העיקר הוא שוויתוני. משא"כ להנ"ל אין צורך להגי' דעיקר הדקדוק הוא אתון עשאוה פנויה אבל באמת היא אשת איש וא"כ אין תופסין קידושין וכל הביאות הם זנות וא"כ התירו לזנות כי מה שאמרו שתופסין בה קידושין אינו כלום ולא מהני אמירתם כיון דלפי האמת היא א"א אין תופסין בה קידושין רק אתם בלמוד שויתין פנויה להנשא ולא כן הוא באמת וא"כ התירכם הוא על זנות. ולפי הפירושים והביאורים האלו בלא"ה אינו ענין לגט ואין התחלה לראיית העיטור לפי"ז. אמנם מהראשונים הנ"ל נראה דפירשו דבכלל נישואין הוא היתר זנות ואין בכלל נישואי איסור. וזהו נגד השכל ופשטות הלשון וצ"ע:

פרק י"א מ"ב אפילו הורתו כו' ולידתו בקדושה. והיכא דתרווייהו לידתן בקדושה דעת רש"י (צ"ז ב' וצ"ח א') דאסורים מדאורייתא דהוי אחוה מן האם. ולפי"ז הא דתניא שני אחים תאומים כו' היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה כו' אבל חייבין משום אשת אח כו'. האי תאומים דנקט בברייתא לאו דוקא דה"ה אינם תאומים חייבין משום אשת אח כיון דשניהם לידתן בקדושה וכנ"ל. ודעת הש"ך (ביו"ד סי' רס"ט סק"ו) דדוקא תאומים. וכבר השגו הנוב"י (אהע"ע סס"י ס"ג) והדגול מרבבה מרש"י (צ"ח א') והרש"ש ג"כ השגו מרש"י (צ"ז ב'). אמנם מה שהביא הדגול מרבבה שם ראי' מרמב"ם (פ"ח מהל' מלכים ס"ח) שאמר היתה אחות אבשלום מאמו. אינני רואה שום ראי' דעכ"פ מדרבנן אסור. והנה דהרמב"ם כתב שם דב"ד מטבילין אותו להולד. ולכאורה תמוה דהא נכרית מעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה. וי"ל דהרמב"ם קאי היכא דלא רצתה להתגייר ולא נתגיירה א"כ הולד כמותה ולמאי צריכין להטבילו ע"י ב"ד. ע"כ נראה דמוכרח מזה כדעת הדגול מרבבה שכתב (שם סי' רס"ח סעי' ו') דבלא נודע שהיא מעוברת לא מהני טבילת אמו וצריכין להטבילו בעצמו. וא"כ בכה"ג לא הוי מה"ת בודאי כיון דהוי גר מעצמו. ועלה מייתי הא דתמר מכלל דבתמר ג"כ אין כוונתו מדאורייתא. וא"כ אין שום ראי' מרמב"ם שם. גם מתוס' (צ"ז ב') ד"ה והשני נראה דפליגי על רש"י וס"ל דאינו אלא דרבנן. כמבואר להמעיין. ולדבריהם מתיישב הסוגיא ביותר ברווחא. דלרש"י קשה טובא האי דקאמר דאפ"ה אסירי דאין שייך אפילו דבסיפא איכא איסור דאורייתא וברישא אינו אלא דרבנן. ונצטרך לדחוק דמ"מ כיון דמסברא הי' אפ"ל בהיפוך שייך אפילו. אבל להתוס' א"ש ביותר. ובתוס' שם דהקשו דמאי לא קאמר אפילו הורתו ולידתו של ראשון שלא בקדושה. ג"כ לביאתם דוקא. דלרש"י לאו קו' היא. דהא יש להבין בגמ' דפריך אלא אי אמרת אסירי מאי אפילו דהא מ"מ שייך אפילו אהא דשרו לעלמא כדקאמר למ"ד שרו דהתם לאחין בודאי אסור כדכתב רש"י רק דקאי אהא דשרי לעלמא. וי"ל ע"כ כיון דאיכא הרי מילי

ביאר

היתר לעלמא ואיסור לאחין ובכל חד בבא איכא רבותא נגד אידך בבא לי"ש אפילו דלענין איסור לעלמא בסיפא מסתבר יותר והוי רישא אפילו . ולהכי לי"ש למתנא בסיפא אפילו . ולכך הוצרך לומר דגם לענין איסור שייך אפילו . וא"כ ממילא ל"ק טוב דליתני אפי' סורחו ולידהו של ראובן שלא בקדושה משום דכה"ג הוי דלענין איסור טפי רבותא מ"מ לענין ההיתר לעלמא לא הוי רבותא . והנא רוצה למנקט רבותא בתרווייהו בין לענין סתירה בין לענין איסורה ולכך מוכרח למנקט בכה"ג וא"ש . אמנם נראה דכ"ז מוכרח בגמ' לשיטת רש"י. אבל לשיטת התוס' אפשר דמאן דמתיר לאחין מתיר נמי בבבא דסיפא וא"כ קאי הכל לענין אחין ולא לעלמא . כאי דאתי לאיתלופי קאי נמי לענין היתר לאח . ושפיר מקשו התוס' : מ"ז ושא אונן עליהם . עיין בתוי"ט ד"ה הוא אונן עליהם כו' ולא מוקים לה שבלו עליה שניהם בזנות כו'. הנה מה שכתב שבלו עליה שניהם בזנות הוא מפירש"י בגמ' על הא דקאמר אלא לאו בזנות פירש"י שניהם בהן עליה בזנות . ויעויין במהרש"א דכתב על זה דהוא לאו דוקא דאף אם השני נשאה אחר שבא עליה הראשון בזנות נמי כהן כשר הוא . ויעויין בח"מ ובי"ש אבה"ע (סי' ג'). והנה אמרתי בזה ליישב עפ"י הירושלמי בפירקין ומצאתיו בישועות יעקב . אלא שביארתי יותר בזה ע"כ אמרתי לכתוב . דהנה בגמ' (ל"ב א') בהאנוסה ומפותה איפלגו ר' יהודה ור' יוסי אי צריכות להמתין ג' חדשים . והנה רש"י פוסק כר' יהודה דצריכה להמתין ג' חדשים . דלדבריו שמואל פסק הכי כדפי' סוף פ"ג שם . והפוסקים דפסקו כר' יוסי ע"כ דסוברים דגם שמואל סובר כן. יעו"ש ברשב"א ובראשונים . וא"כ לרש"י שם באנוסה בוודאי צריכין להמתין . ודלא כבישועות יעקב דכתב דרש"י פוסק כר' יוסי . [וגם דברי הישועות יעקב (סי' י"ג) דהביא סמך להרי"ף כראיין שם ע"ם דהביא ראיה לסיפוך יעו"ש] . אמנם אף דהלכה כר' יהודה עכ"ז הא אמרינן אשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר רק דהטעם משום גזירה וכמבואר לרש"י סוף פ"ג יעו"ש . וא"כ בוודאי בהוא מבעלה . לכך הוכרח לפרש ששניהם בזנות לפסק הלכה הנ"ל . ויותר אפשר דלשמואל ע"כ טעמא דר' יהודה ג"כ משום גזירה בעלמא אבל מודה דמתהפכת . דאל"כ יקשה לשמואל באנוסה דגזר כמאן סובר דהא חזינן דר' יוסי לא גזר וא"כ איך פליג עליי כיון דלא מצינו מאן דפליג ור' יהודה הא איהו סובר מתהפכת וע"כ דסובר דגם ר' יהודה סובר מתהפכת רק דטעמו משום גזירה אף בגיורת . וסובר שמואל כר' יוסי בגיורת וכר' יהודה באנוסה . והא דמפרש לעיל אימר לא נתהפכה יפה לר' יהודה ע"כ דלא כשמואל . וא"כ הכא דקאי אליבא דשמואל לכ"ע מתהפכת . [ומעתה לפי"ז הי' אפשר אף לרש"י הלכה כר' יוסי באנוסה כיון דהכי בסוף פ"ג דמפרש טעמא דר' יהודה דאימר לא נתהפכה יפה דלא כשמואל] . אמנם נראה דאינו הכרח דר"ל דר' יוסי לטעמי' דלא גזר (מ"ב ב') בקטנה ג"כ ועיין . אמנם מ"ש לעיל נכון דלפסק הלכה לרש"י עכ"פ אמרינן מתהפכת וא"ש :

מסכת כתובות

פרק א מ"ן היא אומרת משארסתני נאנסתי . הגאון רעק"א ז"ל בחידושיו נסתפק במשנה זו באשת כהן שזינתה תחתיו אם מפסידה כתובתה משום דהכשילתו בביאת איסור והוי כמו משמשתו נדה . ולא אבין ספיקו דעיין בתוס' (ט' ב') בד"ה אי למיהב לה כתובה מנה מפורש דיש לה כתובה . והטעם נראה לי דלא הוי כמו משמשתו נדה דהא באנוסה אפילו אם היתה אומרת קודם שבעולין טמאה אני לך לא מהימנא לפי משנה אחרונה בסוף נדרים . והנה בארוסה כתבו הגאונים מהרי"ט ובעל עצמות יוסף אם ארוסה נאמנת להוציא את עצמה מבעלה בלומרה טמאה אני לך . ועיין בברית אברהם בחלק יו"ד שהביא פלוגתא הנ"ל שבין מהרי"ט והעצמות יוסף והעלה דאינה נאמנת . ולע"ד יש לפשוט זה מהתוס' הנ"ל דאינה נאמנת דבהכי א"ש החילוק שבין משמשתו נדה ובין אשת כהן שנאנסה בארוסין דבמשמשתו נדה היתה נאמנת לומר נדה אני והיא לא אמרה ומכשילתו בביאת איסור לכך הפסידה כתובתה אבל באשת כהן שנאנסה בארוסין אפילו אם אומרת טמאה אני לך אינה נאמנת ולכך לא הפסידה כתובתה. עוד נסתפק הגרע"א ז"ל במערכה דהוין לה מומים . לדעת הפוסקים דארוסה אין לה כתובה אם זינתה תחתיו באונס אם יש לה כתובה מאתים הגם דבתחתיו נסתפק בדהו מ"מ כשמתחיל החיוב היה בעולה יעוש"ע . ונראה דזה נמי יש לפשוט מהתוס' הנ"ל דהתוס' הביאו ראי' דהיכא דאיכא ספק ספיקא לא מפסדה כתובה ממשנה זו למ"ד דהא דקתני במתני' וכי' מקחי מקח טעות היינו ממאתים אבל מנה אית לה וע"כ משום דהוי ספק ספיקא יעו"ש . ועיין בהפלאה דהקשה דמאי ראי' היא זו דלמא הכא הטעם משום דהוי איני יודע אם פרעתי דהא התוס' ס"ל דארוסה יש לה כתובה . ותירץ משום דבשעת הנישואין אתרע לשיעבודא קמא והוי איני יודע אם נתחייבתי . וא"כ יש לפשוט הספק הנ"ל דהתוס' ס"ל דבנאנסה תחתיו יש לה מאתים אע"ג דבשעת הנשואין אתרע לשיעבודא דקמא ובשעת הנשואין מתחיל חיוב חדש ואז הא בעולה היא ואפ"ה יש לה מאתים א"ו משום דהיתה תחתיו נסתחפה שדהו ולית לה מאתים. אף דיש לחלק קצת מ"מ נראה דדוחק הוא לחלק ונפשט הספק הנ"ל :

מסכת נדרים

פרק א מ"א ושבועות כשבועות . כלומר דכינוי שבועה הרי הוא כשבועה וחיילא ונפקא משמע דבשבועה לא בעיא שם כו' דאי בשהזכיר את השם מאי איריא משום כינוי שבועה תיפוק לי' משום הזכרת השם דאפילו בלא שבועה ובלא כינוי נמי שבועה כו'. ר"ן. פי' ואין סברא לומר דזה מגרע גרע מלא הזכיר כלל . ועיין שכתב הר"ן בסוף דבריו לענין בשמים ובארץ . ד"א דהתם שפיר מגרע דאין נשבעין בשמים ובארץ דאין כלום להיות נשבעין בהן . אבל הכא אם אינו מועיל עכ"פ פשיטא שלא יגרע דמאיזה סברא יגרע דהאי דיבורא לאו כלום הוא . אמנם עכ"ז נראה דיש לדחות ראייתו עפ"י מ"ש המל"מ (פ"א מנדרים ה"ז) דיד הוא היכא דאינו גומר דבריו גומרין אותו אנן . אבל היכא דהוא גמר בעצמו שלא כהוגן אין אנן מתקנין אותו יעו"ש . וא"כ י"ל דהא דאיתא דבהזכרת השם אף בלא שבועה מהני אינו אלא מדין יד דאנן גומרין ומוסיפין על דבריו תיבת שבועה . [ועיין דכתב הר"ן בגמ' (ד' ב') דמאי לוכל הוי יד לשבועה] . וא"כ אינו אלא היכא דלא גמר בעצמו. משא"כ אם גמר בעצמו ואמר בכינוי דהוי כינויין לא מהני א"כ גמר בעצמו שלא כהוגן דשוב אין אנו מתקנין את דבריו וכמ"ש המל"מ הנ"ל . א"כ שפיר הכינוי מגרע דבל"ז מהני מדין יד דאנו גומרין את דבריו כהוגן משא"כ היכא דגמר בעצמו בלשון שאינו מועיל דאין אנו מתקנין וכנ"ל . ושפיר הוצרך לומר כינוי שבועה כשבועה אף בשהזכיר את השם : ובעיקר סברת המל"מ יש לעיין לכאורה מדברי הר"ן בגמ' (ב' ב') בשם הרמב"ן דנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר מהני מדין יד . דהלמא דאף דגמר דבריו שלא כהוגן באופן דאינו מועיל עכ"ז כיון דחזינן דגמר בלבו לישבע ולידור אנן מתקנין דבריו באופן המועיל . ולדבריו צ"ל הא דנדר בתלאו בדבר האסור אינו נאסר לא מהני מדין יד ונתקן דיבורו באופן המועיל ובדבר הנדור . היינו משום דהתם יש שייכות לדיבורו דשפיר קאמר דאוסר החפץ כדבר האסור רק דגזיה"כ הוא דלא מהני א"כ לא שייך לתקן דבריו דדבריו הם מתוקנים שפיר רק דאינם מועילים מגזיה"כ. משא"כ בהא דהרמב"ן בנדר בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר דהדיבורים בעצמם אינם דלא שייך נדר כלל באיסור גברא ושבועה באיסור חפצא ואין מקום לדבריו כלל . ולכך שפיר מתקנין לדיבורו שיהא להם שייכות ומקום לחול . עוד י"ל דבשלמא בסברת הרמב"ן אין אנו מוסיפין על דבריו כלל דהאיסור שוה בשניהן דאסור לאכול מהככר וכיוצא בזה במה שנדר ונשבע רק דאנן מהפכין הדיבור דהוא סמך האיסור על הככר בשבועה או על עצמו בהנדר ואנן מהפכין אותו בלי שום הוספה . משא"כ בתלאו בדבר האסור דאנן צריכין לגרוע ולהוסיף דבר הנדור או איסור וכל שגמר בעצמו אנן אין מוסיפין על דבריו והוא כעין סברת המל"מ הנ"ל. עכ"פ איך שיהי' בזה שפיר נדחית הראי' הנ"ל דהא הי' נימא דלשון שבועה וכיוצא מהכינויין לא מהני אף דכוונתו לשבועה משום דבעינן לשה"ק . או משום דהוא משובש . לכך לא מהני הלשון אף דכוונתו מובן ויש שייכות לדבריו עכ"ז לא מהני . שפיר הוי כתלאו בדבר האסור דאף מדין יד לא מהני דאנן אין מתקנים בזה היכא דגמר בעצמו באופן דאינו מועיל ואין מוסיפין כלום וא"ש . ועכ"ל הכי דאל"ה ל"ל למתני דין כינויים כלל דאף דנימא דלשון נכרים לא מהני מ"מ כיון דחזינן דכוונתו לנדור ולישבע ליהני מדין יד וא"כ כיון דתני ידות שוב כינויין ל"ל דפשיטא דמהני מדין יד ונוסיף על דבריו באופן המועיל כיון דמוכח דכוונתו לנדור ולישבע . וע"כ דבזה אי לא הי' מהני לא היינו מתקנים מטעמים הנ"ל וא"כ שפיר י"ל כנ"ל . ולכאורה יש מקום לומר באמת דכינויים מועילים מטעם יד ג"כ דאנן מתקנים דבריו באופן המועיל וכמ"ש הרמב"ן . [ואינו דומה לתלאו בדבר האסור דגזיה"כ דלא ליהני לו מטעם אחר] . והא דתני כינויים באנפי נפשי' היינו משום דבזה א"צ לבוא מטעם יד רק בלא"ה מהני וקושטא דמלתא נקט . או דהוי טעין דאנן אין מתקנין בזה וכמו בתלאו בדבר האסור וכנ"ל אבל באמת מהני מטעם יד ג"כ . והי' מיושב בזה מאי דהקשו הרא"ש והתוס' (ג' א') דמפיק מנזיר להזיר כינויין וידות דלמאי הזכיר כינויין . ועוד דאיך מפיק תרווייהו מחד קרא . ועוד הקשה הר"ן דלמ"ד לשון שבדו איך ילפינן מקרא . ועוד דלמאי בסיפא דנדרים למידות אינו מזכיר כינויין יעוש"ע . ולפי הנ"ל אתי"ש בטוב טעם דהא באמת כינויין מהני ג"כ מטעם ידות לכך הזכירם ושפיר ילפינן תרווייהו מחד קרא דהפסוק אתי לידות לחוד וממילא מהני כינויין ג"כ מטעם יד וה"ם נמי דלא הזכירם בסיפא דהכל בכלל ידות וברישא לא נקט לה רק לאשמועינן דגם זה הכי מטעם יד . והי' מקום ליישב בזה הא דנתקשו כל הראשונים למ"ד לשון שבדו איך חייב מלקות וקרבן . ולפי הנ"ל הוי' אפ"ל דקושטא הוא לאחי מ"ד דמהני מדין יד כיון דחכמים תקנו זה הלשון לישבע ולנזור א"כ באומר זה הלשון מוכח דכוונתו לישבע ולנדור וכיון דכוונתו מובן לישבע ולנדור אנן מתקנין דבריו באופן המועיל . ויתיישב בזה נמי הא דקאמר בגמ' למ"ד לשון שבדו אקדים ותני ידות ברישא דהיינו התוס' דהא מתחלה לא ניחא לי' לאגי' בתחלת המס' ועתה מגיה . ובאמת הדברים מתמיהין דמי הכניסו עתה לדוחק הזה כיון דהכא הי' ברוותא דמוכרת מכח הוכחא דוימנין פתח במאי דסיים וא"כ כיון דזה מוכרח הוא נל"ז א"כ למאי הוצרך לדחוק לשנויי כאן באופן אחר בדוחק ולהגי' ברישא. אמנם לפי הנ"ל אתי"ש בטוב טעם דלמ"ד לשון שבדו נסתר התי' הנ"ל דכיון דהא דמהני כינויין אינו אלא מטעם ידות א"כ ל"ש למתני כלל כינויין קודם ידות כמובן ושפיר מוכרח להגי' מ"ד להגי' ברישא למתני ידות קודם כינויין ואתי"ש . ואיך שיהיה על כל פנים נסתר ראיית הר"ן. וראי' ב' ג"כ דלמ"ד לשון שבדו התקינו מש"ה שלא יזכיר השם. נראה ג"כ דיש לדחות עפ"י מה שכתב הרמב"ם (סוף הל' שבועות) דבכינויים ליכא איסורא דש"ש לבטלה. ויעויין בזה בתי' רע"א ז"ל (סי' כ"ה) [ומה שנתקשה בלשון הרמב"ם דשם המיוחד אינו רק שם הוי' ג"ה . יעויין רמב"ם (פ"ב מעכו"ם ה"ז) דשם המתברך הוא אפילו אלף דלת דגם זה נקרא שם המיוחד לדעתו . ובשם המתברך סגי בכל שמות שאינן נמחקין ויעויין רמב"ם בפיה"מ שבועות (ל"ה א') על משנה דמקלל בכולן יעוש"ע . ויעויין בס' פרשת הכסף על הרמב"ם הל' עכו"ם . ויעויין ג"כ ברמב"ם (פ"ה מממרים ה"ב) . מכ"ז מבואר דז' שמות ג"כ נקראו מיוחדין] . וא"כ א"ש דאם הי' מזכיר קרבן לו שבועה הי' אומר כלשון הכתוב קרבן לה' שבועה לה' דהוא משמות המיוחדין דאיכא איסורא במוציא לבטלה . משא"כ בלשון שבדו יזכיר כינויין כענין מאהי כולה דליכא איסורא דמוציא לבטלה וכן בכל הלשונות של לעז וכמ"ש שם בתי' רע"א ז"ל בשם הש"ך וכ"כ בשם התשב"ץ שהביא ראי' מרמב"ם (פ"ב דשבועות) דדינם ככינויים . ויותר הו"ל להביא מרמב"ם (פכ"ו מסנהדרין ה"ג) דמבואר כן להדיא יעוש"ע . ויתיישב בזה קו' התוס' גבי חרמים ג"כ דלמ"ד סתם חרמים לכהנים א"כ אף בלשון שבדו ע"כ יצטרך להזכיר ש"ש . ולפי הנ"ל א"ש דיזכיר מהכינויין דליכא בהן ש"ש לבטלה וא"ש . שוב אחר כותבי כל הנ"ל מצאתי להרשב"א בתי' (ח"ה סי' תתמ"ב) שכתב להדיא דבלא הזכיר לשון שבועה הא דמהני היינו מטעם יד . וכן בכינויים מבואר שם דמהני מטעם יד . והוא כמ"ש יעוש"ע . וכן הוא אותה הסברא בתי' מהר"ם מרוטנבורג (סי' ו') ודמוה הש"ך (יו"ד סי' רל"ז ס"ק ב') יעו"ש . ושמחתי מאוד וב"ה שכיוונתי לדעת גדול הראשונים ושבח והודאה לבורא"ת: **מ"ב** הרי אלו כנויין לשבועה . עיין מה שכתבתי לעיל מזה אי' בשם הרשב"א ומהר"ם מרוטנבורג דכנויין מהני מטעם יד . והנה בזה יש מקום ליישב מה שקשה לי לכאורה שיטת הר"י מיגש שבועות (ל"ט א') דפירש אף היא בלשונם נאמרה דשבועת הדיינים בלשון הקודש דוקא . והביאה הרשב"א שם בחידושיו . וזהו שהביא הרמב"ם (פי"א משבועות ה"ד) בשם רבותיו . והכ"מ הגיה בנ"ע דלמה דתו הא דבלשונה נאמרה ולא ראה דברי הר"י מיגש והרשב"א ושאר ראשונים שהביאו לדבריו דפי' באמת בלשונה בלשון הקודש . והרשב"א שם סייע לדבריו מהא דבסוטה (ל"ג א') ילפינן לשבועת העדות דבכל לשון משמעה קול אלה ובפקדון מתחטא תחטא א"כ בשבועת הדיינים דלית לן לימוד בעינן לשון הקודש דוקא . וקשה לי דא"כ בשבועת ביטוי נמי ניבעי לשון הקודש דוקא . דהא לית לן לימוד על כל לשון . [ויעויין בתוי"ט סוטה פ"ז מ"א ד"ה ושבועת הפקדון דייסב קו' התוס' על הא דלא תני בסוטה שבועת ביטוי ושבועת הדיינים דלפי דבריו לא בעינן לזה קרא . אמנם ז"א אלא לפי תוס' סוטה שם דהוי ס"ד דילפינן קול קול . אבל לפירש"י דהוי ילפינן משבועת הר גריזים דמש"ה באמת ס"ל להר"י מיגש דשבועת הדיינים דוקא בלשון הקודש משום דכיון דליכא לימוד ילפינן מהר גריזים . א"כ קשה גם משבועת ביטוי . והנה לדרכינו יש ליישב עפ"י מה שמצאתי מכבר לתרץ קו' הר"ן על ר"ת בריש מכילתין דהא עונה אמן כמוציא שבועה מפיו א"כ גם סוטה הוי מפי עצמו דאין כוונת הר"ת מושבע מפי אחרים בלא עניית רק דאחרים כופין אותו לישבע ואינו נשבע מרצונו . וראי' לזה מהרא"ש דכתב בתי' ר"ת מושבע מפי אחרים כגון שבועת הדיינים והיינו ע"כ כנ"ל . וא"כ יש לומר הכי נמי לר"י מיגש דלא שייך למילף מהר גריזים רק מושבע מפי אחרים כמו התם ולהכי בשבועת העדות ושבועת הפקדון בעי קרא ושבועת הדיינים דליכא קרא באמת בעי לשון הקודש . משא"כ שבועת ביטוי לא בעי קרא דבלא"ה ליכא למילף מהתם . או אפשר עפ"י מה שראיתי לשטה מקובצת שהביא ירושלמי דיליף כנויין מקרא דהשבע שבועה אך שכתב דאסמכתא בעלמא הוא אמנם לר"י מיגש הס"ל דדרשא גמורה היא. אמנם ז"א דא"כ אכתי תקשה למ"ד דברה תורה כלשון בני אדם . דלדידי' מנ"ל דשבועת ביטוי כנויין]. אמנם לפי הנ"ל לפי מאי דחדית לן תי' הרשב"א והר"ם מרוטנבורג הנ"ל דכנויין מהני ג"כ מטעם יד . יתיישב היטב דידות לשבועה כתב הר"ן (ז' א') ד"ה הפקר דאיתרבי מהיקשא דהשבע שבועה לנדרים יעו"ש . ולפי"ז נראה דלא מהני ידות בשבועה רק בשבועה דלהבא לענין כל יצא דהו השבועה מיירי בהאי פרשה דהשבע שבועה הנ"ל אבל לענין לעבור על בלאו דלא תשבעו בשמי

לשקר

לשקר דהיינו שבועה דלשעבר לא מהני ידות. [ואף אי נימא דשבועת ביטוי לשעבר ילפינן משבועת ביטוי דלהבא דאיתקש בפ' קרבן עולה ויורד דלכל אשר יבטא מרבה ביטוי לשעבר ואיתקש לביטוי להבא. אף דג"ז אינו מוכרח דאפשר קאי ואינו אלא מריבויא לי"א כזה הקושיא וכעין שהקשה הר"ן גבי הא דבעי בפיהא ונדקם ידות (ו' ב'). אמנם אף אם נימא דגם בזה מהני ידות. עכ"ז לענין הלאו דלא תשבעו לשקר דלא מהני ידות. וכעין שכתב הר"ן בשם הראב"ד דאף דלקרבן מהני בלא שם עכ"ז לענין מלקות דלא תשבעו בעינן שם. אלמא דלא ילפינן מהדדי. וא"כ אפשר דה"נ לענין זה. וכ"ש באיכא שבועת ביטוי כגון שבועת העדות ושבועת הדיינין דלא ילפינן משבועת ביטוי וכמו שחלוקין לענין כמה דברים. ויעויין מ"ש הראב"ד ברמב"ם (פ"א משבועות) לענין הא גופי' אי בעינן שם לחלק בין עדות לביטוי]. וא"כ אשה"ט דלשבועת העדות ושבועת הפקדון דליכא ידות בעינן ריבויא לכל לשון. ושבועת הדיינין דליכא ריבויא בעינן לשון הקודש. וכמ"ש הרשב"א הנ"ל לשיטת הר"י מיגש. משא"כ לביטוי דאיכא ידות לא בעינן ריבויא לכל לשון דמהני מטעם יד וכנ"ל וא"ש. עוד אפשר לומר כיון דידעינן דמהני מטעם יד שוב לא איצטריך לן לטעם יד דמעיקר הדין שוב מהני בכל לשון והאי טעמא דיד אינו אלא לגלויי לן דלא נילף ביטוי מהר גריזים. דכיון דע"כ אף אם מעיקר בעי לה"ק עכ"ז ע"כ מהני כוויין בכל לשון מטעם יד וא"כ ע"כ לא ילפינן מהתם ומהני וממילא מהני ג"כ שוב מעיקר הדין אף בלא טעמא דיד. עוד אפ"ל בישוב הקו' הנ"ל לפי' הר"י מיגש. דהנה לכאורה כיון דגלי בכה"ע ושבה"פ דלא בעינן לה"ק א"כ שוב בכל שבועות ג"כ לא נילף מהר גריזים דלקולא ולחומרא מקשינן ואדנילף מהר גריזים דבעינן לה"ק דוקא אדרבא נילף מעדות ופקדון דבכל לשון. אמנם נראה דלענין הלאו ללקות נ"ש לחומרא. וכמ"ש בספרי הכללים דלענין עונשים ל"א לחומרא דאדרבא ושפטו והצילו. וא"כ ה"ש דלענין ביטוי לענין קרבן שוב אמרינן לחומרא מקשינן ושפיר מהני בכל לשון:

פרק ג מ"א ונלבד שיהא זכור בשעת הנדר. בגמ' פריך אי זכור עקריי' לתנאי' וקיים א' לנדרי' אמר אביי תני ונלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר רבא אמר לעולם כדאתני' מעיקרא כו'. ופירשו הרא"ש והר"ן ושאר ראשונים דרבא בעי לקיים לישנא דמתני' אבל לא פליג אאביי. ולפי"ז לכ"ע אם זכור התנאי בשעת הנדר התנאי בטל והנדר קיים ואם אינו זכור התנאי בשעת הנדר התנאי קיים והנדר בטל. אמנם התוס' בשם הר"י פירשו דרבא פליג אאביי וסובר דדוקא בזוכר התנאי בשעת הנדר התנאי קיים והנדר בטל אבל אם אינו זוכר התנאי בשעת הנדר הנדר קיים. והלכה כרבא. והנה הרמב"ם הל' נדרים (פ"ב ה"ד) כתב אם הי' זוכר התנאי בשעה שנדר הרי נדרו קיים כו' ואם לא זכר התנאי אלא אחר שנדר כו' וקיימו הרי הנדר בטל כו' ויש שמורה להתיר ואומר והוא שיזכור התנאי אחר שנדר בתוך כדי דיבור. עכ"ל. ויעו"ש בהשגת הראב"ד שהשיג וסיים וכו' ז"ל והוא שקבל התנאי תכ"ד אחר שזכר אותו. והיינו מובן דלדעת הרמב"ם בראשונה כיון דבעינן שקבל התנאי וקיימו בודאי בעינן זה תכ"ד לזכירה. דאל"כ מאי מהני הקיום לתנאי אח"כ אם לא קיימו מקודם. והלא כבר נתקיים הנדר בסתם שקיים התנאי. וא"כ ע"כ מוכרח דדעת הרמב"ם הכי אף שלא ביאר בפירוש. רק כוונת הראב"ד לפי שלא ביאר בפירוש הרמב"ם לכך ביאר הראב"ד והשיג על הרמב"ם במ"ש ויש שמורה להתיר דטעה בכוונתם דהם לא אמרו רק תכ"ד לזכירה יהא הקיום בלבו. והרמב"ם הסיב כוונתם דהזכירה יהי' תכ"ד להנדר. ובאמת אין זה השגה דאפשר ראתה עינו של הרמב"ם או שמע מה שלא ראה או שמע הוא. ולא ראינו ולא שמענו אינו ראי'. וממילא מובן מזה דמ"ש הכ"מ שם להסב גם כוונת הרמב"ם בפי' היש מי שהורה לכוונת הראב"ד וכ"כ העי"ן (יו"ד סי' רי"ח סעי' ב'). ולהנ"ל י"ל דה"כ היינו פי' הרמב"ם עצמה וכנ"ל: ובפי' היש מי שמורה יעוי' לח"מ דביאר דפסק כרבא וכשיטת התוס' בשם ר"י וכ"כ הגר"א ביו"ד (סי' רי"ה) ודבריהם תמוהים בכמה אנפי. א'. דא"כ איכא נמי קולא בזכור בשעת הנדר. ועוד דלרבא בעי אמירה ולא קיום בלב וכדאיתא שם בהל' ה'. ועוד דאם נקט לרבותא תכ"ד אמאי לא נקט לותה הרבותא בהל' ס'. ועוד יש לתמוה הרבה. ע"כ נ"ל ברור דגם היש מי שהורה פוסק כאביי · דאביי ורבא לא פליגי. רק דסובר דהאי דאמר אביי ונלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר היינו בשעת אמירתו לסנדר דוקא. אבל תיו"ת אח"ז תכ"ד נזכר. ולכן בהל' ד' כתב לדברי אביי והביא ב' שיטות בדבריו ובהל' ה' הביא לדברי רבא דלא פליגי וכמ"ש הר"ן ועוד ראשונים. והי' נראה בשיטת היש מי שהורה עפ"י מ"ש התוס' ב"ק (מ"ע ב') ד"ה ותני דאינו מגי' רק מפרש. וכ"ה בתוס' יומא (מ' א') ד"ה הא דאמר. וא"כ י"ל דה"נ האי דאמר אביי הני אין כוונתו להגי' המשנה רק לבאר. (וכ"נ מפי' הרא"ש שם גבי תנא מסתים לה סתומי דאינו מגי' יעו"ש). והיינו דבשעת אמירת הנדר לא יהא זכור והא דקתני במשנה ונלבד שיהא זכור בשעת הנדר אינו בשעת אמירת הנדר דא"א בעינן שלא יהא זכור רק בשעה שנגמר הנדר דהיינו בתכ"ד להאמירה. והוא פי' נכון מאוד. וכעין דאיתא בתוס' ב"ק ויומא הנ"ל. וסייג לדברי נראה מדברי הרמב"ם בפי' המשנה כאן דהביא דעת היש מי שהורה יעו"ש ולא הגי' המשנה רק שיהא זכור. והיינו כמ"ש וכנ"ל. ועפימ"ש יובן למעיין איך שכולם ירדו מהדרך הפשוט והנכון בביאור דברי הרמב"ם וכמו שנתבאר מהלח"מ והגר"א וכן הרע"ב כאן שנמשך אחר הרמב"ם בפי' המשנה אך שמח"כ קלקל כוונתו ופסק ג"כ דבשעת הנדר ג"כ מהני זכירה וכדעת הלח"מ וכן בהוספות חדשים כאן והדברים מתמיהים. ולדעתי הדברים ברורים כמ"ש בעזר הש"ת. שוב אחר כתבי כ"ז מצאתי בפרישה ובב"ח (סי' רי"ח) כמ"ש יעו"ש:

פרק יא מ"ב האומרת טמאה אני לך. בגמ' אמר רב פפא בדיק לן רבא אשת כהן שנאנסה יש לה כתובה או אין לה כתובה כיון דאונס לגבי כהן כרצון לגבי ישראל דמי אין לה כתובה או דלמא מצי אמרה לי' אנא הא חזינא וגברא הוא דנסתחפה שדהו ואמרינן לי' מהניתין היא האומרת טמאה אני לך יש לה כתובה כו'. מלשון הגמ' דקאמר מצי אמרה לי' אנא הא חזינא נראה דהטעם דאמרינן באשת כהן שנאנסה דנסתחפה שדהו ולא הפסידה כתובתה הוא משום דקדושת כהונתו גרמא לי'. וכן הוא בר"ן. וכ"כ הב"י באה"ע (סי' קע"ו). וגם בתוי"ט כאן כתב כן. אמנם באמת צע"ק דל"ל להאי טעמא הא אף בנולדו בה מומין ונשתטית וכיוצא אפ"ה אמרינן בכל הני דנסתחפה שדהו. וכדאיתא בכתובות (דף ע"ה) גבי מומין. ויעוי' בראשונים (ריש כתובות) דתלינן בדידי' ולא בדידה. וא"כ ס"ל בלא האי טעמא דקדושת כהונתו גרמא לי' הו"ל לומר דנסתחפה שדהו. ויש לעיין. שוב מצאתי אח"ז רב בבית יעקב מהגאון מליסא על הל' כתובות (סי' ע' סע' ד') דהשיג בזה. אך מה שתירץ ע"ז משום שאינה ראוי' כלל. תמוה דהא מבואר באה"ע (ריש סי' קי"ז) על רואה מחמת תשמיש דמגיע לה כתובה יעו"ש. ועי' בבית יעקב (סי' ע"ז סעי' ב'). עוד מצאתי במחנה אפרים (הל' שכירות סי' ז') שעמד ג"כ על קו' הנ"ל. ויעו"ש מה שתירץ. אמנם תירוצו ג"כ לא יעלה ארוכה רק להני דמפרשי דנסתחפה שדהו היינו דתלינן במזלו. אבל להני דמפרשי דאף אם מזלה גרם עכ"ז כיון דהיא אנוסה אינה מפסדת. יעוי' בשמ"ק (ריש כתובות) בשם הרמב"ן והרשב"א ורא"ה (ושם ע"ז א') בשם ר' ישעי' מטראני. לא יתיישב זה יעו"ש. וגם דא"כ מאי פריך בגמ' ממתניתין דלמא מהני' לא במכת מדינה ולא משום דסתמא קתני הא לא מיירי רק באשת כהן ובאונס א"כ ע"כ לאו מלתא דפסיקא קתני. שוב אח"ז רב מצאתי בשו"ת הר"י מיגש (סי' קכ"ט) דהביא ראי' באמת מכך גמ' הנ"ל לאשה שאין לה וסת לר"מ בנדה (י"ב ב') דאין לה כתובה אף אם אירע לה זה תחת בעלה ולא אמרינן בכה"ג נסתחפה שדהו כיון שאינה ראוי' כלל. והוא כטעם הבית יעקב הנ"ל. והאחרונים לא ראוהו ולכך לא הביאוהו וצ"ע. ועכ"ז ליכא סתירה מדינא (דריש סי' קי"ז) הנ"ל דשאני התם דהויא לאחר מכאן באשה שאין לה וסת לר"מ דלא הוית לכ"ע. אמנם מלשון הרי"ף בכתובות וכן הרא"ש בנדה (שם) דמפרשי דברי חכמים הן עיוותיה הם נמצא אחר השמיש דאז אין לה כתובה וכן נראה מהרמב"ם (פכ"ד מאישות) דמפרש כן. א"כ משמע דלא מפרשי כהר"י מיגש דקאי על לאחר נשואין רק דהוי כן מקודם דואה רבנן קאי על ר"מ בגוונא חדא ובדברי חכמים ע"כ דוקא בתחלת נשואין כמבואר ברמב"ם וטוש"ע (ריש סי' קי"ז) הנ"ל. ועפ"י דברי הר"י מיגש הנ"ל נראה ליישב קו' תוס' כאן דהקשו על הא דבעי באשת כהן שנאנסה אי יש לה כתובה מכתובות (דף נ"א) באשת כהן שנשבית דפשיטא דחייב בכתובה. ולהר"י מיגש יתיישב דהתם אם תבוא לפני ב"ד שאינם יודעין בשבייתה ותאמר נשביתי וטהורה אני תהא נאמנת וכשרה לכהן א"כ שוב אינה אסורה לכל הכהנים ופשיטא דשייך נסתחפה שדהו משא"כ בנאנסה. גם לדברי המחנ"פ הנ"ל ג"כ יתיישב קו' התוס' כמובן דהס"ד האי דשבוי' לא מיירי במכת מדינה:

סדר אהבת איתן נשים

מהרב הגאון וכו' מוהר"ר אברהם אבלי ז"ל אבד"ק ווערזאן

מסכת יבמות

פרק א מ"א תוי"ט ד"ה פוטרות וד"ה מן החליצה. הביא דברי הגמ' בשמים והקשה הרמ"ז שלא הי' לו להביא תחלת דברי הגמ' משום גזירה אחרי דלמסקנא אסור מדאורייתא כו'. לפע"ד יש ליישב דכי קיימי' בקושיא דליתני אוסרות מוכרח התוי"ט להביא מה דאיתמר עלה בגמ' דלא תיקשי מה איסורא איכא בחליצה לזה אמר דאיסור חליצה דלמא אתי לייבומי אבל בתר דמסיק דתני פוטרות לגלויי אך דמשנה ג' דצרת ערוה שלא במקום ייבום שריא א"כ לא מיירי מהני באיסורא כלל רק ממילא אסירא משום אשת אח ובחליצה ג"כ הכי הוא דממילא פטורה מחליצה מטעם כל שאין עולה לייבום לא חיישי' להפקעת מצות ייבום לגמרי וצריכה חליצה כדהוי ס"ד דגמ' כדפירש"י שם ע"ש ובהכי א"ש סדר הקושיות בגמ' ד' ב' א' דמקשה מעיקרא ליתני אוסרות וסדר מקשה ליתני מן הייבום ומן החליצה או מן ייבום לחודי' פי' כיון דאמרת דתני פוטרות רק לגלויי שריותא דשם עריות כו' ואיסורא דייבום ממילא גם אשמעי' דלא חיישי' לביטול המצוה לגמרי אלא כיון שא"א לייבום א"צ לחליצה. הרי הכל תלוי בפטור ייבום. והו"ל למיתני ייבום לחודי'. וממילא משתמע אינך ולהכי"פ הו"ל למיתניי' ברישא הכי כדקיימי' דליתני אוסרות ואשמעי' אפי' חליצה אסירא משום גזירה דייבום והוי מילתא דחידושא בחליצה איסורא דרבנן ובייבום אי' דאורייתא יש לומר דאקדמי' לחליצה משום חביבותא דר"ס ע"ד דאמרי' בגמ' כהן איידי דאתיא מדרשא חביבא לי' לאקדומה ומשני הגמ' דאשמעי' כאבא שאול דמצות חליצה קודמת בדורות אחרונים שאין מכוונים לשם מצוה כו': שם תוי"ע ד"ה ומן הייבום. הקשה הא מבנה שלימה היא בספ"ק דבכורות כו' ע"ש ומ"ש רמ"ז דאי מהכא ה"א אפי' בדורות ראשונים חליצה קודמת כו' ע"ש. תמוה דמקרא מלא הוא אם לא יחפוץ וחלצה. משמע לא"ש ייבום קודם ולי עוד קושיא מ"ש דאשמעי' האי דינא הכא. הא איירי הכא בפטורה דתרווייהו ובחיובא דידהו שייך לאשמעי' הי קודם ויתיישב הכל בס"ד. דלפ"מ דאמרי' הכא דפטורה אפי' מחליצה מטעם שא"ע לייבום כו' א"כ מי שמכוין לשום נוי לשם ממון כו' שאסור לייבם משום אשת אח. ה"א דפטורה ג"כ מחליצה. להכי אשמעי' הכא דוקא פטורה אפי' מחליצה אבל בעלמא אמרי' באמת מצות חליצה קודמת לייבום משום ס"ט אבל לא לפוטרה לגמרי וסרה מאלי' קושיית התוי"ט: **בתורע"ק** אות ב' הקשה הא מספקי' בסוגיא להלכה דצרת ממאנת מותרת ליבם כו' עיי' רמב"ם ה' ייבום פ"ז הי"ד טוש"ע אהע"ז סי' קע"ג ס"ז הגהה שא"כ הלכה אלא חולצת רק בגמ' י"ב ב' אי' דכי אתא רבין אמר הכי משמי' דר' יוחנן ע"ש: **בתורע"ק** אות ו' הקשה ע"ד התוס' ד' י"ז ב' ד"ה אשה. דמה שייך הכא ד"כ הא לא הי' בעולם ולא שייך אין זה ד"כ רק אם תהי' זקוקה למי שכבר נפטרה ממנו כו' לפענ"ד י"ל ליישב סברת התוס' דסברי דכה"ג הוא אם תהי' זקוקה למי שלא הי' בעולם בשעת נפילתה אין זה ד"כ דיותר רע לה ליזקק לזה מלהיזקק למי שכבר היתה זקוקה לו. ומה שהקשה תורע"ק על תירוץ התוס' דהא דמיירי בחמותה מעוברת דה"א שתמתין שמא תלד זכר כו' ע"כ שסברי אין זה ד"כ דמדינא פטורה מלד מחצה נקיבות ומיעוט מפילות כו' ע"כ. גם זה יש ליישב עפ"מ דאי' לקמן קי"ט א"ב' דלר"מ דחייש למיעוטא דוקא אב הי' לה חזקה לשוק אמרי' דרובא ג"כ לשוק מכח נקיבות ומפילות והוי זכרי' מיעוט דמיעוט אבל בחמותה מעוברת ליכא חזקה לשוק כמ"ש תוס' שם ע"ב ד"ה סיפא עיי"ש א"כ לר"מ ודאי דברי התוס' צודקים. א"כ אפי' לרבנן יש לומר רק באחות אשתו שהי' ברור היתר שלה לשוק אין זה ד"כ אם תיזקק לו אחרי מות אשתו אחותה. אבל מה שפטורה מכח דלא חיישי' למיעוטא דזכרים היכא דאיכא אחין אחרים ולית לה חזקה ולא רובא לשוק רק לגבי זה שמא עסקי' ואתי' אם תהי' זקוקה לו מה שייך כאן אין זה ד"כ ורק בהיתר הברור אמרי' אין זה ד"כ היכא דאיכא אחין אבל גבי לא הי' בעולמו אין אנו מכירי' כלל מחצה נקיבות מיעוט מפילות. שלא היא זקוקה לשאר האחים ומה לנו להזכיר זה ועיי' תוס' ד' כ' ד"ה ואחות אשתו: **בתורע"ק** אות ז' הקשה על התוס' מהגמ' דלקמן ס"א ב' דלא

ולא מוכח דר"א לא סבר כר"מ דר"ע מיירי בקבלי' עלי' כמ"ש תוס' ד"ה או ור"א מיירי בסתמא כו' ע"ש. ויש להקשות עוד דלמא מיירי ר"א בקטנה וקטן דמודה ר"מ דשרי כדאמרי' לקמן קי"א ב' כי אמר ר"מ גדולה לקטן כו' ע"ש אלא ע"כ דהוכחת הגמ' מדתני בברייי' קטנה מתייבמת ואינה חולצת דברי ר"א כו' מדתני דברי ר"א משמע דמיירי בכה"ג דפליג ר"מ:

מ"ד תוס' רע"ק אות י"ב תמה על הרע"ב שכתב דב"ש לית להו דרשה דלגרור דהא בגמ' ד' י"ג ב' אמרי' דצריך קרא לב"ש להתיר צר"ע מלא תהי' אשת המת החוצה כו'. לפע"ד יש לומר משום דאיכא עוד טעמא דרבא שם דממ"נ אי נשא מת ואח"כ נשא הי אחות אשה לא חייל ואי בהיפוך אשת אח לא חייל והוי צ"ע שלא במקום מצוה ושריא כו' והתוס' שם ד"ה מ"ט כתבו למאן דמפרש טעמא דב"ש מלא תהי' אה"מ כו' ואסור צ"ע שלא במקמ"צ לב"ש מלגרור והיינו מדכתיב לגלות ערותה דחדא ולמקמ"צ ל"צ דמהחוצה נפקא כו' עיי"ש. ובזה א"ש סידורא דמתני' זו אח"ז דמ"ג תני שש עריות כו' צרותיהן מותרות והדר תני מחלוקת ב"ש וב"ה. דאי הוי תני בהיפוך הו"א דסיתר דשש עריות איכא דב"ה דסמיך לי' הוא דוקא אבל ב"ש אסרי שלא במקמ"צ דליכא טעמא דרבא אין איסור חע"א וגם טעמא דר"ש ב"פ ליתי' דקרא דלא תהי' מיירי במקמ"צ לנסכי אקדמי' לדב"ש להורית דב"ש נמי מודו בה ולא עוד אלא שמוסיפין אפי' צ"ע במקמ"צ נמי שריא. לפ"ז יפה עשה הרע"ב בטעמו שכתב בקיצור דלית להו דרשא דלגרור היינו כמ"ש תוס' דסברי לגרור לדר"ש פ"ג מ"ד ע"ש רק אי לאו קרא דר"ש ב"פ ואי לאו טעמא דרבא יותר מסתבר לדרוש לגרור לאסור צ"ע במקמ"צ כתירוץ התוס' ודברי הרע"ב סובבי' בין לצ"ע במקמ"צ בין צ"ע שלא במקמ"צ דמיני' סליק במ"ג. מש"ה לא הזכיר קרא דר"ש ב"פ דהא איכא עוד טעמא דרבא ומי יודע איזה יכשר כו' רק זה מוכרח דלשני הטעמים לית להו לב"ש דרשא דלגרור לאסור צ"ע בין במקמ"צ בין שלא במקמ"צ:

פרק ג מ"ח תוי"ט ד"ה ספק קרוב לו. בסוה"ד כתב למאי דפי' הרע"ב בפיאה פ"ד מ"ג דוקא כי נפל דגלי דעתי' דבנפילה ניחא לי' כו' משמע כי לא נפל קונות ד"א אפי' ברה"ר ע"כ. המעיי' שם בפ"ק דב"מ ד' י"א יראה דליתא הכי אלא דהא איכא בין שינויא קמא לשינויא דר"פ ור"ש לשינויא קמא כי נפל גרע כחו אפי' במקום שד"א קונות לו כמו שדה בעש"ב דזכי לי' רחמנא להילוכי בה ולינקוטי פאה והוי ג"כ כחצירו למיזכי במציאה רק משום דנפל לא זכי אבל לר"פ נפילה לא מגרע כחו רק משום דשדה בעש"ב לא הוי כחצירו ולא תקינו לי' רבנן שם ד"א וכן לרב ששת ברה"ר לא תקינו ד"א אפי' אי לא נפל ושינויא קמא דרחה את המציאה דתתני משום נפילה לאו משום דסבר אפי' ברה"ר תקינו ד"א אלא משום דמשמע לי' לפרש ראה את המציאה אפי' בסימטא או לידי ר"ת מש"ה משני משום דנפל גרע עיי' רמב"ם ה' גזילה בפ' י"ז במ"מ וכ"מ ולח"מ שם ובש"ע חו"מ סי' רס"ח ס"א ס"ב מוכח ג"כ הכי ופסקו כשינויי בתראי דר"פ ור"ש. וביותר כי הרע"ב בפיאה שם כתב בפי' דהקנת ד"א ליתא רק בסימטא לידי ר"ה ולא בשדה חבירו א"כ משום דנפל עלי' גלי דעתי כו' ע"ש הרי מפורש דברה"ר ודאי ליתא לתקנת ד"א רק שהוסיף דאפי' בסימטא היכא דנפל גרע. מש"ה הביא ב' שינויי דגמ' בהיפוך הסדר ע"ש. ואיך כתב התוי"ט משמי' דרע"ב דאי לא נפל קני אפי' ברה"ר וצ"ע:

פרק ד מי"ג תוס' רע"ק אות כ"ז הקשה למה לי קרא דלא יחלל חילולים הוא עושה כו' דקידושין תופסין כו' תופסין באלמנה לכה"ג דהוי לאו שאין שוה בכל כמו בעולה לכה"ג נר' ישבב כהונות ד' לי אמרי' א"ב בעולה לכ"ג כו'. עיי' תמורה ד"ה ע"ב מקשה למה קידושין תופסין באלמנה לכ"ג לרבה דאמר אי עביד ל"מ ומשני א"ק לא יחלל ע"ש בתוס' ד"ה בהכי התם כתבו דילפי' מייתור למ"ד דמאי למיכתב לא יחלל אם א"ע לממזרות ת"ע לתפיסת קידושין כו' ע"ש. ולזה לא מהני אין שב"כ דכל מלתא דא"ר לת"ע אי עביד ל"מ. ולאביי שם אמרי' לא יחלל אחד לו ואחד לה ע"ש. וכרבא קי"ל מש"ה צריך קרא דלא יחלל משא"כ בעולה לכה"ג שהיא רק בעשה. מיהו רש"י פי' שם א"ש בכל שא"כ רק בכה"ג וזהו דלא כתוס' רע"ק שפי' הת"ב שנהג רק בו ולא בה ע"ש גם מ"ש לדייק מלשון לא יקחו דהוזהרו כשירות על הפסולים כו' מדכתיב ל"ר. עיי' לקמן ד' פ"ד ב' פירש"י מדכתיב תרי זימני לא יקחו כו' ע"ש ומדוייק דברי ר' סימאי שם שהרי אמרה תורה לא יקח ולא יחלל כו' דהאי לא יקח יתירא הוא ולמ"ש א"ש דמשום לא יקח צריך לא יחלל:

פרק ז מ"ד תוי"ט ד"ה ספק הביא כו' וכס"ד כתב שיש כאן השמטה ברע"ב שורה או ב' שורות כו' לפע"ד יותר טוב לומר שיש כאן ייתור הני ד' תיבות אשתו הולכת ולא מהייבמת. ופי' רע"ב כרש"י לענין לפסול ב"כ מתרומה. או שיש לפרש מ"ש רע"ב אשתו היינו צרתה דהא"כ מהו זה שכתב אשתו הלא פי' תחילה קטן שקידש את האשה. ותו' אשתו מיותר לגמרי הלא דמיירי בקידש אשה שהיא ערוה על אחיו כמו הני דריש פ"ק ותנן לעיל פ"ג מ"ח וכולן שהיו בהן קידושין או גירושין בס' צרותיהן חולצות כו'. ויגיד עלי' ריעו. דסמיך לי' נפל הבית עליו ועל בת אחיו כו' ה"כ רישא בהכי מיירי מש"ה לא פי' רע"ב בפי' דמיירי בצרת ערוה דעלי' סמיך מהקרוב לו: מ"ה תו' רע"ק אות ע"א הקשה ע"ד תוס' לעיל ט"ז ב' ד"ה אמוראי שבבבליתו דמתני' דקידושין סברה גוי ועבד הבא עב"י הולד כשר שהוא נגד הגמ' לקמן ד' מ"ד ב' מ"ה א' ע' ע"א ע"ש. יותר יש לתמוה על תוס' שם ד"ה קסבר שכתבו על הך מתני' דיבמות דרע"ק היא כו' ע"ש ובגמ' ד' ע' ע"א א' בפי' דגם רבנן מודו בכותי ועבד דהוי ממזר וצ"ל כמ"ש מהרש"א שם וז"ל לתירוצם דהכא ליכא לאקשויי דהא ר' יוחנן גופי' מוקי בס"פ האלמנה ההיא מתני' כרבנן דיש לומר דהך מימרא אזלא נמי אליבא דמאן דאית לי' אליבא דר"י דגוי ועבד הבעב"י הולד ממזר אבל מאן דאית לי' אליבא דר"י הו"כ לא מוקי ההיא מתני' אלא כרע"ק ע"כ. לפ"ז יש לומר דע"כ הך גמ' שבדף מ"ה ושבד' ע' ע"א אזלא אליבא דמ"ד אליבא דר"י הולד ממזר. אבל ר' יוחנן גופי' דסבר הלכה כס"מ וס"מ דקידושין תפיסא מס"מ דיבמות דאיתמרא גבי הלכתא פסיקתא כמ"ש תוד"ה קסבר כנ"ל שפיר הוכיחו התוס' דס"מ דקידושין סברה הו"כ דתליא בתפיסת קידושין וכ"מ דקידושין סברה קידושין תופסין כנ"ל מסתמא סברה ג"כ דכו"ע כו"כ. וכותה סבר המ"ד אליבא דר"י הולד כשר:

פרק ט מ"ג תוי"ט ד"ה ולא פירות. כתב דתני פירות משום סיפא דאלמנה לכה"ג שיש לכן כתובה ושאר דברים כו' ע"ש. דוחק הוא שהרי לא נזכר בסיפא גבי אלמנה רק כתובה ולא נזכר שם פירות הגם שהדין הוא שיש לה אבל בפי' לא נזכר זה בסיפא. והנה בדין פירות יש לומר דאשמעי' הגם שאי"ת בפרקונה גבי אלמנה לכ"ג או שניי' שהרי לא קרי' בה ואתפרינך לי לאנתו אפ"ה אינו מבלם הפירות שאכל אפי' כדי פירקונה וכ"ש שאינו משלם מה שיתר על דמי פירקונה ובלאות לפירש"י דמיירי בקיימין ודאי חידוש גדול הוא ולתוס' ב"מ ס"ז א' כתובות ד' ק' מיירי באין קיימין אלא שבלה אותם ע"י לבישה או שמכרם והאויק הדמים לעצמו כמ"ש רא"ש כתובות שם ע"ש. ואי נימא בליאה פירי הוא ומיכפי בי' עד דבלי אשמעי' הגם דלית לה בי' ניצוחין כמו היילונים שלא הכיר בה וצריך להחזיר פירות של נ"מ כמ"ש תוי"ט כתובות פי"א ע"ש. אפ"ה א"צ להחזיר מה שבלה ע"י לבישה אפי' כשבית ולא כדאה דהבתא לית לי' פירי ובלא כשבית אשמעי' אפי' אם מכר א"צ להחזיר הדמים מבלאות של נ"ב ולא של ר"מ. הגם שאין זה פירות רק הלבישה הוא פירות אפ"ה א"צ להחזיר הדמים:

שם תוי"ט ד"ה וחלוצה השיג על רע"ב שכתב דמוכח כפ"ג דמכות דחלוצה לכ"ג דאורי'. גם הקשה עמ"ש רע"ב דחלוצה לכ"ה הגם שהיא דרבנן עשאוה כשל תורה לדין זה. למה זה עשאוה כש"ת יותר משניי'. אילו ראה מ"ש רשב"א בחי' יבמות לא הי' מקשה כלום וז"ל כיון דחלוצה מרבי' לה מייתורא דגבי גרושה ואשה וי' יתירא הכי משמע להו לאינשי דחלוצה כגרושה וא"צ חיזוק דבדילי מינה כו' ע"כ. ולפי' תוי"ט קשה על הגמ' דפ"ה ע"ב למה לא אמר חלוצה א"נ קו' וב"ה שמצאתי קושיא זו בק"ע אות ב' ע"ש ועיי' יש"ש כאן ולעיל פ' החולץ דעתו נוטה דהוי דאורייתא כהרע"ב משום דאיכא למ"ד חלוצה דאורייתא הגם דלית הלכתא הכי אהני לן דמש"ה עשאוה כש"ת ולי"ק מ"ש משניות. עוד יש להקשות לשיטת תוי"ט דתפס לעיקר טעמא דהיא מרגילתו אמאי ממזרת לישראל יש לה כתובה הא היא מרגילתו לפ"מ דקיי"ל כרבנן דרע"ק שאין ממזר מתייבי לאוין. וב"ה כי מצאתי קושיא זו בק"נ וע"כ צ"ל כמ"ש הים"ש [והק"נ לא ראה שכבר קדמו היש"ש בזה] דהעיקר כאיכא דאמרי השני דרבי אמר לאהי ד"א ותרווייהו צריכי ובהכי א"ש דברי רע"ב שהביא הכא טעמא דד"א וד"ש ובכתובות פי"א הביא טעמא דמרגילה ומרגילתו. לפי דצריכי תרווייהו ומש"ה בחלוצה עשאוה כש"ת מפני שהוא מרגילה וא"ש הכל בס"ד:

פרק י"א מ"ה תוס' רע"ק אות נ' הקשה על רש"י שהביא התוי"ט ד"ה יהא רועה שהרי בתמורה ד' ח' ע"ב מוקי לה בבכור בזה"ז כו' ע"ש. יש ליישב דדרכו של רש"י ז"ל לפרש המשנה לפי הס"ד כמ"ש תוי"ט בכ"מ מאוד. ולהס"ד הוי בכור ממון בעלים אפי' בא"י בזמן הבית קודם הקרבה כדאי' בפ"ק דב"ק י"ב ב' ע"ש תוד"ה ומחייב וד"ה והא איתא. ומ"ש סתי' אות נ"ב דלא מצי מיירי בבכור בח"ל דבכל דוכתא אמרי' תנא בא"י קאי כו' ע"ש תמוה. שהרי בפ"ק דב"ק מוקמי' שם ברייי' דריה"ג לרבות קדשי' קלים כו' דמיירי בבכור בח"ל כו' ע"ש. ומה שהקשה ה"י הא עבר על בת"א וכי משום הפסד ממונו כו' ע"ש כבר קדמו בקושיא זו הקרבן עדה בירוש' הובא בתוס' רע"ק הנ"ל ע"ש. ומה שנלפע"ד עפ"מ דאי' בגמ' ר"ה ד' ו' ע"א מוצא כו' ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך ופריך מהתם נפקא יקריב אותו מלמד שכופין אותו כו' ומשני חד דאמר ולא הקריב וחד לאפריש ולא הקריב וכאן כתב רש"י ד' צ"ע ע"ב ד"ה ובכורו. דהא לא מצי לכייפינהו למיתן לכהנים להקרובי כו' ע"ש. וכיון שכן יש לומר דגם בל תאחר ליכא היכא דליכא אזהרה לב"ד שיעשוך. ולפמ"ש ריטב"א בחי' ר"ה שם להקשות כי היכי דאמרי' צדקה מיחייב להאחר היכא דקיימי עניים ה"נ נימא באנשי ירושלים הא מקדש והא כהנים. ולהאחר יעברו בכל אחד. ותירץ דגזיה"כ הוא ג"ר לב"ת מדה שוה לכל כו' ע"ש. ה"נ נימא כיון שכל כהן יכול לעבוד בקרבן שלו אפי' במשמר שאינו שלו ועבודתו ועורו שלו כדאי' בב"ק ק"ט ב' ע"ש. בכה"ג ליכא ב"ת כלל דלא שייך כלל לא תאחר לשלמו:

פרק י"ג מ"ב תורע"ק אות ק"ז כתב ע"ד תוי"ט ד"ה יבם שלא העתיק כל הצורך מגמ' ד' קי"א ע"ב שיש לומר אם לא הי' בעולמו ליכא ייבום כלל ובבן יום אחד צריכה להמתין כו' ע"ש. לפע"ד יש לומר שיש לפנינו ב' ענינים. אם לומר דקטן אינו זוקק כלל לייבום ומוהרת לשוק כמו אם לא הי' בעולמו והיינו מה דאמרי' בנדה ד' מ"ד אי זוקק לייבום דכתיב כי ישבו אחים יחדו שהי' להם ישיבה אחת בעולם. דלא נימא מדכתיב והי' הבכור דילפי' מיני' מצוה בגדול. אפשר דמלמדינו דלא רמיא לייבום רק לאי בכור שביהורו במקום כזה גדול. קמ"ל יחדיו. ענין שני דלא נימא נהי דרמיא קמיי' אבל בקטנותו אסור לבוא עליה וצריכה להמתין עד שיגדיל הקטן וכמ"ש מהרש"א הכא והיינו דאמר אביי מיבמה כל דהו ורבא דייק מכח מי איכא מידי כו' ע"ש דאמרי' שם כל ביאה וביאה דאיסורא היא כו' ועיי' תוס' ד"ה א"ק כתבו דהלימוד הוא מדליכא ייבום בלא הי' בעולמו מכלל שאם הי' אפי' יום אחד מייבם דליכא למימר דדריש מיחדיו דא"כ אפי' סרים נמי כו' ע"ש. וזהו כונת התוי"ט שהביא דברי התוס' ובגמ' ליתא הכי. כי היכי דלא נימא דילפי' מיחדיו ועיי' לעיל ד"כ ע"א תוס' ד"ה יבא עשה ולפמ"ש תוס' שם לא קשיא מסרים ששמו מתוי וכתיב לא ימחה כו' וביאה ראשונה תוכיח שאין מתעברת כו':

פרק ט"ו מ"ז תו' אות כ"ז אות כ"ט כתב ב' צריכותות ובניסם נגד הגמ' ד' קי"ח ע"א ע"ב אות כ"נ בצריכותא דצרה ותמותה כתב היפוך מצריכותא שבגמ' הובאה בתוי"ט ד"ה ואח"כ ע"ש ועי' רמ"ז כתב על הגמ' דפ"ת להצרוכי בכסברא שכתב הת"י דגבי צרה מת"כ חד מינייהו עבדה או המעידה שניסת לאחר או הצרה שאוכלת תרומה והוי אמינא בהא אמר רע"ק כו' ע"ש. אבל לא הי' לו להתי' למיבעי צריכותא דגמ' שלא הזכירה כלל. ובאות כ"ט כתב דקידש לא עביד איסורא ובגזל עביד איסורא כו' ע"ש וליתא הכי בגמ' אלא דמיירי בקידש בביאה דאיכא אי' דרבנן ובגזל יש אי' דאורייי' כו' ע"ש:

פרק ט"ז מ"ג אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו כו' עיי' תוס' רע"ק אות קכ"ט בשם ה' עבה"ג דאחר ג"י סומכין על סימני גופו וכליו כו' ע"ש דמש"ה שונה האי אע"פ קודם אין מעידין אלא עד ג"י כו' הגאון הזה בתשובותיו תמה על דין זה מבו"ת הרא"ש שבטור אהע"ז סוס"י קי"ח. וכאן הביאו בסתם ועיי' אהע"ז סי' י"ז סעי' כ"ו ובפ"ה שם ס"ק קכ"ב. ומ"ש רמ"ז ראי' מסבא לשיטת מהריב"ל דאפי' סימני גופו וכליו ביחד לא מהני מדהקדים גופו לכליו שהם חיצונים ביותר לראות סימניהם כו' לפע"ד יש להוכיח איפכא מדתני ובכליו ולא תני בגופו וכליו בלא ב' פיסוק. משמע דכל חד לחודי' קאי. ועוד דסימני גופו היינו ארוך וגוץ חיוור וסומק שזה מראה תחילה מסימני כליו אבל סימני' מובהקים בגופו מהני כמ"ש תוי"ט ד"ה אע"פ ובכליו אפי' ס"מ ל"מ דחיישי' לשאלה ע"ש. ומהי"ט יש לומר דמקדים גופו לכליו בדרך ל"ז א"ז ל"מ סי' שהי"מ דגופו ל"מ אלא אפי' ס"מ דכליו ל"מ ועוד שיש לסמיך גופו לס"פ וחוטם לומר דלא מהני סימני' דאחר הגוף רק דפ"פ וחוטם ובאהע"ז סי' י"ז סעי' כ"ה הובא מחלוקת ר"ת והחולקים עליו דלר"ת אם כל גופו שלם אפי' אין שם ס"פ ופדחת וחוטם מעידי' עליו כו' עיי"ש ובזה מדוייק מה שמקדים גופו לכליו להורות דמהני' לא מיירי בשאין שם אלא הראש כשיטת ר"ת. אלא אפי' בשכל הגוף קיים מחובר לראש ג"כ בעי' הכרת דפדחת וחוטם ולשיטת ר"ת יש לומר איפכא דמש"ה מקדים גופו להורות דמיירי בחוסר הראש מהגוף ומש"ה לא מהני סימני גופו ועיי' פ"ת שם ס"ק נ"ה נ"ו.

מסכת כתובות

פרק א מ"ה האוכל אצל חמיו כו' ובגמ' י"ב א' מכלל דאיכא דוכתא כו' אמר אביי ש"מ מקומות מקומות יש כדהויא כו' עיי' רמ"ז הקשה מה חידש אביי על הגמ' ועיי' בית יעקב ולפע"ד יש לומר דהוי כדאמרי' בעלמא הניחא לבת דת"ד כו' וזהו שהביא אביי הברייתא לסייע לה מתני' ומשום דברייי' ר' יהודה אמרה ויחידאה היא מש"ה אמר אביי דמתני' היא. ולפע"ד יש לדקדק בייתור לישנא דמתני' מפני שמתייחד עמה שהרי כבר תני בפי' האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים כו' ויש ליישב דמתני' תני ברמז מועט מה דאי' בברייי' מנהג שני דיהודה ולוא במיפיוב שלא תביא דם מכתון והחתן לא יאבד המפה ש"ב ואמר רב אבי שם כל שלא מיסמב אחיי לטעון ט"ב כו' ע"ש וזהו שחידש אביי מקומות מקומות יש. פי' יש מקום שהמנהג

גה"ס שלא יוכל לטעון ע"כ מי שנהג כמנהגם והוא הייחוד בעודה ארוסה ויש מקומות שנורס המנהג שיוכל לטעון ע"כ מי שנהג כמנהגם ומי שלא נהג א"י לטעון והוא המשמוש ולפמ"ג עוד נרמז זה בפי' האוכל כו' ע"ד אכלה ומחתה כו' וכמ"ש כ"א הלחם אשר הוא אוכל כו' :

מ"ד הדי הוא כ"ו כתב דתני דרוסת איש לאפוקי קטן דהוה מוכ"ע כו'. לפע"ד יש לומר ע"פ הגמ' דלעיל י"א ב' דרבנן מדמי לה לבעילה דאיתעביד בה מעשה ור' מאיר מדמי לה לבוגרת ולא לבעילה משום דבעילה איתעביד בה מעשה בידי אדם משא"כ מ"ע והיינו דאמר לה דרוסת איש אם. פי' מעשי ידי אדם. הגם דרמי ב"א אמר זה שם לפ"מ דבעי למימר דבלא הכיר בה לר"ם אין לה כלום ולא קאי הכי במסקנא. אבל עכ"פ החילוק שביניהם בגופא דעובדא לא נדחה בגמ' ומה דתני דרוסת איש ולא תני בעולת איש. עיי' ת"י מ"ש בזה. ולפענ"ד משום דמיירי הכא שלא מנא לה בתולים דאמתני' דלעיל קאי ע"ש ואמרי' לעיל דף ו' ע"ב רוב בקיאי' בהעיי' כדם ואל דאמר יכולני לבעול כמה בעילות בלא דם ע"ש בתוה"ס רוב שבקשו מחניכם ט"ו אי ע"ש ויכול להיות בעילה בלא הסרת בתולים מש"ה אמר דרוסת כו' שלא הטה לצדדים אלא כמו הדורס ברגלו שמעמידה על המקום שדורס בגוה. עוד יש לומר עפמ"ש תוס' לעיל ד' ד' א' ד"ה בעי"מ דבעילה ראשונה קרי בעמ"ל עשה"כ כי בועליך עושיך כו' אין אשה כורתת ברית אלא למי שעושה אותה כלי שעי"ז הוא מודבק בה ובאין לידי פו"ר כו' עיי"ש. אבל המכיר בתולים בזנות שהיא נ"כ בעילה ראשונה נאמר ע"ז כמאמר הגמ' על המשיא בתו לע"ה כאילו כופתה לפני ארי כו' ע"ש. ה"נ ארי דורס ואוכל לשובע נפשו כדאמרי' ב"ק ט"ז ב' דטבע ארי שלא להרוג אלא לאכול מחיים רק אם טורף בשביל ילדיו להביא להם הורג תחלה כמ"ש ארי' טורף בדי גורותיו ומחנק כו' ע"ש. הרי כי הבעילה ראשונה של בעל היא למצוה בשביל ילדים שיבוא עי"ז לידי פו"ר. אבל הנואף אין כונתו לזה אדרבא אמרו אשה מזנה מתהפכת שלא תתעבר. וזהו כדריסת הארי לצורך עצמו שאוכלה מחיים. ובמה שכתבתי הודא לי מ"ש הת"י אות ל' דתני מדברת לבנון נקיי' משום דתני תחילה דרוסת איש ולא הזכיר בעילה דהל"ל מ"ש דלא קפיד בכ"מ להזכיר בעילה כו' ע"ש. אמינא אנא דמש"ה תני מדברת לכלול הורבה דמתא והורבה דדברא כדאי' בגמ' י"ג ב' ע"ש דאפי' כדברא דרוב פסולי' אצלה מכשיר ר"ג. ומדברת הוא לשון נופל ע"ל. ומיושב מה שדיקדק רמ"ז על הגירסא בשוק וליתא במשב"ג ע"ש. ולדידי א"ש דתני מדברת לרבותא דר"ג ותני בשוק לרבותא דר"י. דבשוק היינו הורבה דמתא. עוד י"ל דהכא דתני ראוה לא יתכן למיתני נבעלה מש"ה תני ראוה מדברת ויש להמתיק ע"פ שיטת הה"ה הובא בב"ש אהע"ז סי' ו' סעיף ס"ק ל"א דלא מהימנא לר"ג רק אם זינתה ברצון דבודקת ומזנה אבל לא בנאנסה כו' ע"ש. לפ"ז שפיר תני מדברת ע"ד אמרם ז"ל בברכות ד' ג' ע"א משמרה שלישית כו' ואשה מספרת ע"ב ע"ש ברש"י שדרך השוכבים יחד כו' ע"ש. ואמרי' בחגיגה ד' ה' ב' ומגיד לאדם כו' אפי' ש"ק שבין א"א מגידי' לאדם בשעס"ד כו' ע"ש. וה"נ שייך מדברת במזנה ברצון ולא תני שמעוה מדברת משום דמיירי בראוה שנבעלה ועיי' רע"ב ורמב"ם בפיה"מ שפירשו מדברת מתייחדת והיינו כזעירי אבל האמת את כרב אסי דמפרש נבעלה. ובירושלמי איתא טעמא דר"י דלא מהימנא לפי בחזקה רצה אחר פסולים ותוקת כשרות דידה איתרע אסי' לזעירי דגם לדידי' מיירי בנבעלה כמ"ש תוס' י"ג א' ד"ה ואין ובהדיא אי' בריש פ"ב מיגו דל"ב אמרה לא נבעלתי ואמרה לכשר נבעלתי מהימנא. פי' לר"ג וגם יחוד מרע א"כ שהרי מלקין עהי"א. מש"ה סבר ר"י שא"נ בלא ראיי' ועיי' תוס' רע"ק אות י"ד הקשה מה מהני ראיי' שהרי יש לומר תדאסקרה נפשה לגבי האי אסקרה נפשה גם גבי אחריני כדאי' ביבמות דכ"ט ע"ב ע"ש ועוד שהרי יש כאן ב' דברים א' הכשר כה. ב' הכשר בתה והבת לית לה ח"כ ומה"ט איכא מ"ד בגמ' י"ג ב' דגם ר"ג פוסל בבתה. ושייך גם הכא לומר כמו היכא שיש נ"מ לאיסור ולממון כמ"ש תוי"ט פ"ב מ"ב ד"ה ומודה ה"נ אמרי' הכא הכי כי היכי דלא מהני האי מיגו לגבי בתה ל"מ נ"כ גבי דידה ומיושב מה שמקשה רמ"ז על הגמ' ע"ז אי דאמר סניחא לזעירי דאמר מדברת נסתרה כו' מאי ניהותא הא הכא ליכא ממון רק איסורא ולמה לא מהימנא לר"י כו' ע"ש ולפמ"ש א"ש. קושיית רמ"ז היא לקמן פ"ב מ"ב. גם מה שמקשה תוס' רע"ק לקמן פ"ב אות ת"י ע"ד התוס' דהכא י"ג א' ד"ה רב אסי שכתבו דלר"א לא אמר ר"י דלא מהימנא רק בנבעלה אבל לא בנסתרה מכח מיגו דלא נבעלתי והקשו הא ר"י לית ליה מיגו כמשאירסתני נאנסתי והירצו דהתם לא הוי מיגו גמור דאפי' אמרה מ"ע אני לא מהימנא לר"י כדתנן במתני' כו' ע"ש. והקשה הא זהו פירכת ותירוץ הש"ס דע"ז אי התם שור שחוט לפניך לפי' פי' התוס' שם ד"ה התם ע"ש. יש לומר שהתוס' חידשו כמ"ש לעיל דאיתרע ח"כ גם במדברת שהרי מלקי' על הייחוד ועוד דהיא בעצמה אמרה נבעלתי רק שאומרת לכשר נבעלתי וא"כ מיקרי אין שור שחוט כמו גבי שדה זו כו'. ותידשו בפשט הגמ' דאפי' אמרה מ"ע אני לא מהימנא דלכאורה יש לפרש דאי הוי אמרה מוכ"ע אני מהימנא רק כיון דלא מצי למימר בתולה אני שהרי שו"ש לפניך מש"ה לא מהימנא למימר משאירסתני נאנסתי במיגו דמ"ע משא"כ בשדה מי יימחה בידו אי הוי אמר שלי היא מעולם והוא עתה מוחזק בה לא הוי מיגו ל ו"ת אבל התם לא מהימנא מכח מיגו דהוי מיגו להוציא. לזה כתבו שאין הפי' כן :

מ"י תוי"ט ד"ה אם. הקשה למה לא הזכיר הרע"ב לעיל מ"ע דבעי' תרי רובי והקשה רמ"ז דלמא לעיל מיירי ר"ג בבתה לא בעי' תרי רובי כו' כמ"ש תוי"ט לעיל ד"ה נאמנת כו' ע"ש. הא ליתא שהרי הרע"ב בפסק הלכה במ"ע אחר שהזכיר חד רובא כתב ואז תנשא לכהונה בין היא בין בתה ע"ש. ועוד דר"ג ודאי מיירי בה לר"ה ובבתה יש פלוגתא דאמוראי בגמ' אי מכשיר בבתה אי לא. ומ"ש התוי"ט דמש"ה לא פי' רע"ב במתני' דלעיל דבעי' תרי רובי משום דיוקא דתידוק הא בדיעבד אפי' חד ליב. והקשה רמ"ז איך סברא לומר שיכתוב מפרש שלא כהוגן בשביל הדיוק כו' ע"ש. אין זו קושיא לפ"מ דקיימי' השתא דמ"ע ומ"י בחד שיטה שייטי בטוענת ומה שפי' רע"ב במ"י איתה נמי במ"ע ודייקי' מדלא הקדים רע"ב לכתוב במ"ע ש"מ דמשום הדיוק של דיעבד דלא בעי' הד רובא כתב רע"ב במ"ע דבעי' רק חד רובא ומה שייך כאן שכתב שלא כהוגן הרי מיד במ' יו"ד פי' דבריו וכונתו שבמ"ע. רק שיש להקשות אח"י שסמך במ"ע על מ"ש במ"י למה הזכיר כלל במ"ע בוס פסק הלכה והזכיר רק חד רובא. ע"ז כתב תוי"ט שעשה הרע"ב כן משום הדיוק של דיעבד :

פרק ב מ"ב תוי"ט ד"ה ומודה. כבר הקשה עליו תוס' רע"ק אות י"ז ובאמת אין סברת לפרש דברי ר"ב כמו שפי' התוי"ט רק ה"פ שאפי' אם יועיל המיגו לענין הר"ה אינו מועיל לממון אפי' אי אמרי' מיגו מממון לממון עיין חו"מ סי' פ"ב בדיני מיגו להש"ך אות י"ג ובנה"מ אות ל"ד דאמרי' מיגו ממל"מ אבל לא מאיסור לממון. שהרי לגבי ממון אין טענה זו טובה יותר מזו רק לגבי איסור יותר טוב טענת מ"ע אני דלא פסלה נפשה מכהונה ועיי' תוס' די"ג א' ד"ה רב אסי וד' ע"ז א' ד"ה התם. ומה שהקשה תורע"ק כאן אות ה"י מ"ד התוס' שבד' י"ג הנ"ל ד"ה ר"א. כבר תי' זה כמהרש"א בקונטר' ע"ש. וז"ל והתוס' כתבו לעיל בן נפ"ק לפי הירוש' דהכא ע"כ ע"ש : מ"ה האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר כו' ואם יש עדים שהיתה א"א והיא אומרת ג"א א"נ אמרה נשביתי וטהורה אני נאמנת שהפה כו' ואם יש עדים שנשבית והיא ט"א א"נ ואם משניסת כו' ע"כ. בגית התוי"ט ב' דיעות אי מהני אמירת ג"א אחר כ"ד עיי' אהע"ז סי' קנ"ב כ"ו. ובמ"מ י"ב מה"נ מבית ראיי' דמהני אחר כ"ד דאל"כ למה תני סיפא אם יש עדים א"נ ליתני רבותא טפי אפי' אין עדים א"נ אחר כ"ד. וכתב תוי"ט לייש דתני הכי משום סיפא דסיפא ואם משניסת באו כו' ע"ש והקשה ת"ת הא בגמ' כ"ב א' מסקי' כמ"ד אסיפא דנשבויי' הקילו אבל ברישא לא מהני אפי' ניסת וכ"ש התירוה לינשא ע"ש. כמחב"ת לא השגיח בסיבת ודו"ק שבתוי"ט. כי באמת זוהי כונתו לייש להרווייהו לישני. דהי רק אסיפא קאי א"כ ברישא אי איכא עדים אפי' באו משניסת תצא הגם דלא ידעו רק שהיתה א"א ולא ידעי בבירור דלאו גרושה היא. הרי אין לך חידוש גדול מזה יותר חידוש ממה שאין מאמינים אותה לכתחלה להנשא באומרת ג"א תב"ד. ואי קאי גם ארישא הרי מוכרח למיתני דינא דעדים דהו"ל כי היכי דליתני בתר הכי אם משניסת ב"ע ה"ז לא"ש שיש בזה חידוש גדול באומר א"א ומכ"ש אם נשאת אפי' רק התירוה לינשא. ואני אומר לייש בדרך אחר. לפ"מ דמסקי' דוקא אסיפא. קשה קושיית הרדב"ז הובא בפ"ת אהע"ז סי' קנ"ב ס"ק י"ב איך מתקני רבנן מילתא דאתי בה תורבא שהרי אם היום ומחר יבואו עדים שהיתה א"א תצא והולד ממזר ולמה מאמינים לה באומרת א"א הייתי וגרושה אני כו' ותירץ ע"ד דאמרי' בעדות אשה מתוך חומר כו' א"כ הכי הוא אי לאו דידעה בבירור שהאמת אתה דגרושה היא היתה יריאה להעיד ולהינשא פן יבואו עדים שהיתה א"א אלא משום דסומכת אם יבואו עדים שהיתה א"א יבואו ג"כ עדים שהיא גרושה כו' ע"ש. לפ"ז מוכרח למיתני דינא דעדים למ"ד רק אסיפא קאי סיפא דסיפא יותר מלמ"ד דגם ארישא קאי. שהרי הוא בג"ע בסיפא על רישא. דמש"ה נאמנת לפי ש"ס באו עדים כו'. ובזה מיושב מה שהקשה תוס' רע"ק הוא ב"א על מתני' דתני ואם יש עדים כו' והיא אומרת ג"א הא אפי' מה שאמרה מתחילה א"א הייתי וג"א וההיתר מתקלקלת עיי עדים שאה"ב ואפי' ניסת תצא ולא צריך למיתני אמירת ג"א אחר ביאת עדים וכן קשה בסיפא גבי שבויי' הא אפי' מה שאמרה תחלה נשביתי וט"א מתקלקלת עיי עדים אם עדיין לא התירוה לינשא כו' ע"ש. ולהאמור א"ש שהרי העדים מעדיפים כח נאמנותה. א"כ הוי ס"ד למימר ומה אם עדיין לא באו עדים אמרי' דדייקא מפחד שמא יבואו עדים כ"ש וק"ו הי איכא עדים והומרת בפניהם ג"א ודאי נאמין לה לזה ראשמעי' דליתא. עוד הקשה שם תוס' רע"ק מה שייך כאן הפה שאסר כו' הא אמירתה א"א הייתי היינו כמו עדות רק מכח שוויי' אנפשי' חד"א א"כ כיון שאומרת מיד ג"א הרי לא שויי' חד"א כו'. לפע"ד יש לייש עפמ"ש תוס' ב"ק ע"ב ב' ד"ה אין לך כו. דמיגו גרע מהפה שאסר. ומש"ה עדים שאמרו כתב ידינו ה"ז אבל אומרים היינו כו'. מטעם מיגו לא מהימני דהוי מיגו במ"ע רק מטעם הפה שאסר מהימני דמהני אפי' במ"ע כי אין השטר מתקיים אלא על פיהם כו' ע"ש. הובא כאן בס' בית יעקב ע"ש. ויתיישב נ"כ קושיית הרה"מ ליתני רבותא אחר כ"ד ל"מ כו' דהשתא רבותא לאשמעי' הגם שיש כאן הפשא"ס כו' דמהני אפי' במ"ע אפ"ה אם יש עדים שהיתה א"א לא מהימנא ולהוס' רע"ק החידוש יותר גדול דכאן עדיף מהפשא"ס ולכך דיעה דנאמנת אפי' אחר כ"ד בל"ז אינה קושיא. שהרי כבר אסרה נפשה באמירתה ולכך דיעה מיושב ג"כ דא"כ לאכ"ד רק באומרת א"א הייתי וג"א אבל לא באומרת א"א אני וגרושה אני כמ"ש הב"ש סי' קנ"ב סקי"ד וכמו באהע"ז סי' מ"ז ס"ד דבעי' אמתלא וזהו דתני דהפשא"ס כו' פי' דלא מהימנא היכא שיש הכחשה בדברי' רק בכה"ג דהכא ומה דהקשה לי' לתורע"ק דשויא חד"א הינו מטעם עדות כו' זה אינו שמוע ומוסכם עיי' נו"ב מה"ת אי אהע"ז סי"ב ועיי' פ"ת יו"ד סי' קנ"ו סק"ו בשם בכ"ש. אי הוי מטעם מד תו לית ליה היתר אבל אי מטעם אדם נאמן על עצמו יותר מק"ע יש לה תקנה אחר שבאו עדים תלך למקום רחוק ותאמר א"א הייתי וג"א או נשביתי וט"א כו' ע"ש סי' קנ"ב סק"ח שתקר בזה. ואי נימא הכי מיושבים ג"כ ב' הקושיות הנ"ל דתני הפשא"ס ותני אם באו כו' לאשמעי' שיש לה היתר מטעם זה אפי' אחר ביאת עדים בב"ד אחר. עיי"ש פ"ת סי' קנ"ב סק"ו הקר גבי נשי דידן שיש היכר במלבושים בין בתולה לנשואה שאלו הולכות פרועות ראש ואלו מכוסות ראש א"כ מה לנו לאמירתה והוי כמו יש עדים שהיתה א"א כו' ע"ש מחלוקת בשו"ת אחרונים בזה ואם נאסר שוה אינו מוכח דלפעמים גם פנוי' מכסה ראשה בשביל חטטין או שהיא בת שנים הרבה כו' ע"ש. א"ש מה דתני מתני' אם יש עדים כו' להורות דוקא עדים מגרעי הנאמנות שלה אבל לא כיסוי ראש וכה"ג ע"ש פ"ת סקי"א אם העדים אומרים שהיתה א"א מה שמעו מפי שאמרה שהיא א"א ולא אמרה ג"א ג"כ תו לא מהימנא לומר גרושה אני ע"ש שהניח בצ"ע. ואי נימא הכי מיושב קושית תורע"ק למה תני והיא אומרת כו' אחר שבאו עדים כו' דיש לומר דאשמעי' אפי' אם אמירת העדים הוא רק מכח אמירתה. והאי והיא אומרת נמשך לקמי' ולבתרי'. עוד יש לומר דאשמעי' רק נאמנות אין לה אם יש עדים אבל חוששים לדברי' אפי' אם אומרת גרושה אני אחר ביאת עדים ופסולה לכהונה ואם מת אסורה ליבם כדאי' שם סי' קנ"ב ע"ש. ומה דמשמע מדברי תורע"ק דנשביתי קיל מאמירת א"א הייתי כו' ע"ש עיי' בזה ברמב"ם ה' גירושי' פי"ב בהרה"מ ולח"מ שם כתבו דנשביתי חמור מא"א הייתי שהרי מאמר הייתי אפי' בלא ג"א מורה דעכשיו אינה א"א משא"כ נשביתי סתם שבויי' אינה טהורה שאין אפוטרופוס כו' ע"ש. ועיי' ש"מ כאן בשם רשב"א הקשה נ"כ למה לי הפשא"ס כו' לא יהא אלא חוזר וכי אינה יכולה לחזור כו' ע"ש בתירוצו שהוא כדברי הרה"מ שהובא בתוי"ט. מיהו מ"ש תורע"ק דמש"ה הני אם יש עדים שזהו יותר חידוש דאפי' אם כבר הוחזקה בנאמנות באמירת א"א הייתי וג"א מתקלקלת בביאת עדים התוי"ט לא ניחא לי' בזה שאין זה חידוש כ"כ כ"ז שלא הותרה ולא ניסת וכבר ידעי' לה ממה דתני במ"ב ואם יש עדים שהיתה של אביו א"נ. הגם שזוא עתה מוחזק בקרקע מש"ה כתב התוי"ט משום סיפא דסיפא :

פרק ג מ"ג תוי"ט ד"ה וקשה כתב דהגמ' לעיל ד' כ"ט ב' נסיב לה אליבא דריה"ג אע"ג דלית הלכתא כותי' רק לרווחא דמילתא דאפי' לדידי' איכא קראי יתירי כו'. אין דבריו מוכרחים דהא רע"ק דמתני' נ"כ סבר כהך מילתא כריה"ג דאסר לא ארוסה לאו לגר"ם הוא אלא למיעוטא דהא הורסה לעצמה ולריה"ג הוי מיעוטא דאין לה כלל וגר מן דין הא כמוהר הבתולות לד"ה דרשי' מיני' שיהא זה כמס"כ כו' דגבי דגבי אונס ומפתה ילפי' מג"ש דאסר לא ארוסה אבל כתובת בתולה שהיא מאתים למ"ד כתובה דאורייי' מהכא ילפי' כדמייתי הגמ' לעיל די' י' ע"א ומוכרח לומר כן דלאו אליבא דריה"ג היא שהרי מהני' רע"ק היא כמ"ש רש"י הכא ד' ל"ח א' במתניתנו גם לעיל כ"ט א' במתניתנו ע"ש ועיי' גמ' כ"ט ב' ע"ש. ועיי' שימ"ק שם וכאן תראה שכבר הלכו בו נימושות: מ"ט תוי"ט ד"ה כמים. כתב דאשמעי' גנבתי דלא נימא אגב דחייב בקרן ע"פ עצמו ישלם ג"כ קנס כו' ע"ש עיי' תוס' רע"ק אות מ"ח. לפענ"ד דאשמעי' מתני' דבהודאה דגניבה לחוד מיפטר אפי' מד' וה' אע"פ שלא הודה בטומ"כ לכך גי' דל"ג במתני' טבחתי ומכרתי משום דהשלומי גו"ד לא אמר רחמנא וכיון דליכא כפל ליכא דו"ה ואי גרסי' במתני' טבחתי ומכרתי יש לומר דאשמעי' דלא מיפטר מדו"ה רק אם אמר גנבתי אבל אם אמר לא גנבתי ובאו עדים על הגניבה אע"פ שאמר אח"כ טבחתי ומכרתי חייב דו"ה כדאי' בב"ק ד' ע"ה א' עיי"ש דמיירי בבאו עדים על הטביחה לא הוי מודה בקנס ואה"נ בלא עדים דפטור דמחמת ביעתותא דעדים הודה. ומ"ש תוס' רע"ק דאי מריבא ה"א דבו"פ וקנס ב' ענייני' הם אבל קרן וכפל חד שמא הוא כו' לפע"ד א"נ לזה כי רבא בבריי' בגמ' ד' מ"א א' פליג ואמר דגם בו"פ הינו משלם ע"פ עצמו שלא לפגמה כו' ע"ש. א"כ מסתיי' אליבא דת"ק דמשלם בו"פ ע"פ עצמו דזה גופי' הידוש הוא ואיך נאמר אגב בו"פ ישלם קנס אדרבא יש לנו שלא להחזיק הלעז בכל מה שמוכל ואין כ"כ לעז מדמי בו"פ דהייע

אך לא מחזיקין הלעז דשייכי בכל חובל בחבירו. אבל קנס מחזיק הלעז מאוד. אבל קרן וכפל ודאי כוי אפילו אגב קרן ישלם ג"כ כפל: עי"ל עפ"מ דאמרי' לקמן ד' מ"ג א' דלרבנן סהדא דמילתא כי תבע אוניס בו"פ תבע דכי מודי לא מיפטר ולא תבע קנס דכי מודי בי' מיפטר א"כ מתני' דאמר פתיתי בתו ש"פ מני מיירי בהודה ע"י תביעה וליכא עדים ולא שייך לומר אגב בו"פ ישלם גם קנס. בו"פ דתבע ישלם אבל לא קנס דלא תבע. מש"ה אשמעי' גנבתי כו'. [אח"כ מצאתי בשימ"ק שכתב ג"כ מש"כ הני דתני גנבתי לדיוקא דאי אמר לא גנבתי או לא ומה שהקשה הורע"ק הוא מ"ז ע"ד הרע"ב שכתב דמשלם כופר עפ"ע משום דכופרא ממונא מכני פודאה דטומ"כ כו' עיי"ש]. והא אי הוי כופרא כפרה נמי משלם ע"פ עצמו כו' גם רש"י ד' מ"א א' במשנה כתב כהרע"ב וכתב עליו השימ"ק דכוותו דלא הוי קנסא ומשום דאיירי מתני' בקנס נקט הכי מיהו ליכא למ"ד דכופר הוי קנס ומשום דתני מתני' זה"כ כל המשלם יותר ע"מ שהזיק א"מ עפ"ע א"כ למ"ד בב"ק ד' מ' ע"א כופר דמי מזיק משכחת לה שמשלם יותר ע"מ שהזיק ולמה משלם עפ"ע לזה כתב רש"י דסבר האי תנא כופרא ממונא ואמרי' שם בסוגיא הנ"ל דמ"ד דמי ניזק סבר כופרא ממונא ומ"ש רש"י דסבר ה"א כופרא ממונא כוונתו דסבר י"ת כופר דמי ניזק הגם דשם מסקי' דלכ"ע כופרא כפרה ופליגי אי בדניזק אי בדמזיק שיימינן כו' מ"מ נקט רש"י היותר פשוט ועיי' ד' מ"א א' תוס' ד"ה זה הכלל מ"ש בזה. ומה שהקשה הורע"ק ד"ה כאומר ע"ד הרע"ב שכתב דניחא לה לדידה להחזיק הלעז כדי להשתכר הממון כו' ע"כ הקשה הא תינח אי הוי לעצמה אבל כי הוי לאבי' מאי ניחא איכא לה כו' ע"ש שהוכיח דמתני' מיירי היכא דהוי לאבי' מדתני בתו של פלוני. לפע"ד לאו הוכחה היא דיש לומר דאשמעי' אפי' אית לה אב ופגים לה ולאבי' נמי משלם בו"פ עפ"ע ודלא כרשב"י משום ר"ש כבריי' הנ"ל. עוד י"ל עפמ"ש תוס' דמ"א א' ד"ה רשב"י. דהך דר"פ דלקמן מיירי בבת גרים דניחא לה ולאבי' ולא שייך דילמא איכא חד במדה"י דלא ניחא [illegible] כו' ע"ש. משו"ה אשמעי' מתני' בתו של פלוני פי' שאינה ב"ג אפ"ה משלם בו"פ עפ"ע ולא חיישי' להחזקת לעז. עוד יש לומר עפמ"ש תוס' שם בתי' ראשון דהך דר"פ דלקמן מיירי שהאב תובעו הכי שאינו חושש להחזקת לעז והא מודו ר"ש כו' וכתב שם השימ"ק דכיון דהאב גופי' תובעו או לא חיישי' דילמא לא ניחא להו לבני משפחה כו' דגם הינהו מסכימים להאב כו' ע"ש. א"נ יש לומר לרבנן אפי' אם אין האב תובעו דבשביל ריוח האב ניחא גם לדידה לשאת הלעז כו'. ובפשוטו יש לומר משום דעיקר דינא דמודה בקנס פטור ילפי' מאשר ירשיעון כו' פרט למרשיע ע"ע כו' וזה כתוב גבי כפל דגנב או טוען ט"ג. מש"ה לא שבקי' תנא מלשנותו במשנה רק שהקדים דיני קנס דשייכי למכילתין וסדר אגב מקור הדין דמוב"ק פטור:

פרק ד

מ"א תוס' רע"ק הוא מ"ע הקשה ע"ד התוס' ד' מ"ב א' ד"ה לאבי'. דלא מני מיירי מתני' בקטנה דהא קאי אמתני' דפ"ג מ"ד וכמ"ש תוס' בתירוצם ושם קתני והמפתה לכשיוניא ואי בקטנה לא שרי להוציא אלא שותה בעציצו דפ"ק אונס הוא כו' ע"ש שהניח בצ"ע. אין זה פשוט כ"כ עיין רמב"ם ה' א"ב פ"ג ה"ב וה' סוטה פ"ב ה"ד פליגי בזה רמב"ם וראב"ד ע"ש בכס"מ הביא ראיי' להרמב"ם דסבר שדינה כגדולה לענין זה ועיי' מבל"מ ה' אישות פי"א ה"ח ד"ה כן אמת כתב בתחלה שגם התוס' סברי כרמב"ם עיי' תוס' לעיל ד' ט' ע"א ד"ה ולכ"א וד' מ' ע"ב ד"ה הא לא"ה ולשיטת הפוסקים דגם מפתה לשם אישות משלם קנס וכדמוכח מהתוס' ד' ל"ט ב' ד"ה לכשיוניא שרהבו אפי' פיתה לשם אישות כו' ע"ש ובשימ"ק שם דיבור מפתה דאיהי לא מעכב כו' יש לומר דבכה"ג מיירי מתני' דבזה ודאי אין סברא שיהי' שותה בעציצו ובל"ז לא שכח כלל שיש לפרש לכשיוניא היינו כמ"ש בתוס"ק אם מאן ימאן אבי' כו' ומי מכריחנו לפרש שהוא אינו רוצה מיהו הא ליתא כדפריך בגמ' שם על סברייי דאי כשיוניא הוא כו' מי מצי מפיק לה כו' אלמא דהאי לישנא משמע דבדידי' תליא ועיי' רמב"ם ה' נו"ב פ"א ה"ג ובמשל"מ שם. עוד יש לומר בזה ע"פ דעת רש"י בחומש פסוק מהר ימהרנה כו' שיכתוב לה כתובת בתולה וכ"ה דעת רמב"ם ה' אישות פ"י ה"ג ע"ש במבל"מ האריך ליישב טענת רמב"ן עה"ת שם על רש"י וגם הרא"ם הלין בעד רש"י ויישב גם השגת רא"מ על רמב"ן. ובגמ' ל"ט ב' פריך לכשיוניא אשתו היא פירש"י בתמי' וכי אשתו היא. כי לשיטתו זו מוכרח לפרש הכי אבל בשימ"ק פירש בניחותא. הא אשתו היא ואיך אמרי' לכשיוציאה בגט אחר שנשאה יתן לה מאתים כמו הסך שנותן לאונס מיד. והא אשתו היא ובעולה היא וכתובתה מנה. ומשני אימא לכשלא יכנוס כו' ע"ש אבל לרש"י ורמב"ם שיש לה מאתים שפיר יש לפרש לכשיוניא היינו בגט אחר שנשאה. ועיי' שו"ת ח"ס אהע"ז ח"ב ס' קע"ב מ"ש בענין פ"ק אונס הוא ודעתו ג"כ שאין לכופו שישאנה שלא אמרו רק פ"ק דין אונס יש לו שאינה נאסרת על בעלה לראב"ד. והרמב"ם סובר שנאסרת ע"כ רק דין שמים שלא הוי רק כאונס ולכי גדלה צריכה כפרה כו' עיי"ש ועיי' קידושין ד' מ"ז א' מוקי האי קרא בפיתוי לשם אישות ואשמעי' דאפ"ה צריכה קידושי' אחרים כו' ע"ש לפי שהוי שלא לדעת אבי': מ"ד תוי"ט ד"ה ובביאה הקשה על המפרש בירושלמי שהביא פירש"י ולא תיקן כלום וגם ליתא ברש"י מ"ש בשמו ואני אומר שדברי המפרש צודקים בשתים. מ"ש תוי"ט דרש"י לא נתכוין אלא לפרש מה שייך ביאה גבי אבי' לזה כתב למוסרה לביאה לשם קידושין כו' ע"כ המפרש לא כיון לפירש"י דהכא ד' מ"ז ע"ב במתני' רק כיון לפירש"י קידושין ד"ג ב' וז"ל. ד"ה זכאי בבתו. שהכסף יהי' שלו והוא מקבל השטר והוא מוסרה לביאה ע"כ כו' עיי"ש. הרי כפי' דבחדא מחתא פירש"י על כל הג' דברים שייך האב זכאי. ומ"ש המפרש זהו זכותו הגם שזה הלשון ממש אינו בפירש"י. אבל המפרש כתב זה הלשון כפי מה שיש להבין מפירש"י הנ"ל. והיינו דמתני' תני חדא דאית בה תרתי ומיושב קושיית רמ"ז שהקשה דה"ל למיתני בקיצור האב זכאי בקידושי בתו כו' עיי"ש והיינו איסורא וממונא. איסורא הוא מש"כ בתורע"ק את בתי נתתי לאיש. אסרה אכ"ע כדאי' לעיל ד' כ"ב א' עיי"ש. וזה אלפי' מהפרת נדרים. איסורא מאיסורא וכתיב בה"נ בנעורי' ב"א. ממונא לא ילפי' מהפ"נ כדאי' הכא ובגמ' ובקידושי' שם ממונא מאיסורא לא ילפי'. וילפי' מויצאה חנם. א"כ לאדון זה אבל יש כו' ע"ש. וזהו האב זכאי בבתו היינו איסורא לאוסרה אכ"ע. ועוד זכאי בקידושי' בכסף בשטר ובביאה' ע"ז פריך בירושלמי מה זכות ממונא שייך בביאה ומשני שאמר לו לכשתקנה לי בכך יהי' לך כו' ע"ז הביא המפרש פירש"י דבאמת גבי ביאה איכא רק חד זכאי היינו דאיסורא שיכול למוסרה בע"כ לשם קידושין. והיינו דמסיים זהו זכותו. פי' זה ולא אחר כמו כסף ושטר. אבל כאן רק זכו זכותו. רק ממילא נמשך מזה זכות ממון לאב במידי אחרינא היינו בושת ופגם כדאי' לעיל ד' מ' ע"ב עיי"ש אלא מסתברא דלאבי' הוי דאי בעי מסר לה כו' ע"ש כרש"י שפי' כיון דבידו לפוגמה ולביישה בושה זו כו' ע"ש: מ"ה תוי"ט ד"ה עד שתיכנס תמה על הרע"ב שפי' אליבא דרב אסי ואין הלכה כתלמיד כו'. בתורע"ק אות נ"ז תמה על התוי"ט שהי' לו להקשות מכח דרב אסי איתותב בגמ' ד' מ"ח ע"ב עי' קושיית תוי"ט מתורץ במש"כ השימ"ק דמתני' מסתבר טפי כר"א דלרב קשה רישא לסיפא וצריך לדחוק דה"ק לעולם היא ברשות האב לכל הדברים עד שתיכנס לרה"ב מסר האב לרה"ב היא ברה"ב למקצת דברים וכ"כ תוס' מ"ח ב' דר"א מתני' דמקתו לפרושי הכי דמסירתה זו היא כניסתה לחופה כו' וקושית תורע"ק מתורץ דבגמ' איתא תיובתא דכולהו הגם דרש"י מפרש כל הני דפליגי על רב כו' ע"ש אבל השימ"ק מפרש דגם רב בכלל דברייי כשמואל דהיא ברה"ב רק לירושה ובשם ר"ח ז"ל הביא דאפי' לשמואל תיובתא כו' עיי"ש מש"ה הקשה התוי"ט רק מכח אין הלכה כתלמיד במה"ר ודברי רע"ב יש לפרש ע"פ הגמ' שם דמשני רב אפי' סתם אגר דידה ללין סתם אגר דידי' לנשואין ופירש"י דלא בעי שיאמר בפי' לשם נישואין כו' ע"ש ויש לייסב שזהו כונת רע"ב במ"ש בזה"ל עד שתיכנס לחופה לשם נישואין שהאב מוסרה לרה"ב ע"כ פירושו קמפרש דלא בעי' בפי' מסירה לנישואין רק שיהא הרשות של הבעל. ויש לומר דמיירי במסירה לחופה רק שהרע"ב הוסיף דלא בעי' בפי' מסירה לנישואין:

פרק ו

מ"ז תוי"ט ד"ה מעכשיו טרח לייסב לישנא דמעכשיו כו' עיי"ש. לפע"ד יש לייסב עפמ"ש ר"ן הובא בתוי"ט דמיירי בזיכה לה מיד רק שהתנה ליקח בהן השדה כו'. והגאון מגיסה בס' בית יעקב הק' על זה מהתוס' ב"ב ד' קמ"ט ד"ה דקא וכו' גבי איסור גיורא דהיכא שפסק לה כנותן מהממון או לא אמרי' מצוה לקיים דה"מ כו' ופי' דהכא כיון שאמר לנדונייתא אינה זוכה בו עד שתינשא אפי' אם אמר מעכשיו כדאי' בחו"מ סי' רנ"ג ס"י ע"ש סמ"ע סקל"ה עוד כתב בס' הנ"ל דר"מ ור"י דמתני' ודברייי בתרתי פליגי. בברייי פליגי באם יכול השליש ליתן לבעל על פי' ובזה גם לר"מ מן הנישואין שומעי' לה ליתן לבעל דבעי למיכל פירי דארעא ובמתני' פליגי אם הרשות ביד השליש ליתן המעות לו שצריך ליקח בהם שדה דוקא ובזה לר"מ אפי' מן הנישואין אין שומעי' לה משום מצוה לקדה"מ הגם שאין כ"מ בזה רק לשעה שהרי כל עיקר קפידת האב בקניית שדה הוא רק בשביל שיהי' לה לנכ"ב ולא יוכל החתן לעכב המעות והרי אם יקנה השדה ויהא המכור ותתן המעות לבעל א"כ מה לי שיתן המעות תומ"י או אח"כ אפ"ה סבר ר"מ דניחא לי' לאב שיהי' שדה דוקא בשעת נישואין דאולי תהי' חס ועלי' למוכרה כו' ע"ש שהביא בשם שימ"ק לייסב בזה קושיית תוס' דס"ע ב' ד"ה המבלים שהקשו על רש"י שפי' במתני' דר"מ מיירי אפי' מה"נ שהוא נגד הגמ' שם ע"ש ובתוס' ד"ה הא מני שכתבו דר"י לדבריו דר"מ קאמר דר"י לא סבר מצוה לקיים דה"מ ע"ש וזהו שאמר ר"י לר"מ נהי דלא פסק לה האב מהממון מעכשיו מנד שאמר לנדונייתה. אבל עכ"פ בקפידא דקניית שדה הרי לא שייך מצוה לקדה"מ אפי' לדבריך כי מה הפרש להאב בין מעות או שדה והרי עכ"פ עתה מן הנישואין ודאי זכתה כי אמר לנדונייתה ואיך אתה מפריז עה"מ שלא לשמוע לה לפי' עכשיו מס"ע שתומ"י המכור השדה ותתן לו המעות א"כ אין הכ"מ רק לשעה וכיון שכן אפי' מאירוסי' דלא פסק לה האב ע"י זיכוי מעכשיו אפ"ה כיון דלא כ"מ מידי לאב בזה מה שייך מצוה לקדה"מ בזה: ומה שהקשה רמ"ז על הרע"ב למה לא פי' דהאי במד"א בגדולה כו' ר"מ קאמר לה כדאי' בגמ' ס"ע ב' ע"ש. יש לומר כי מפורש הוא ברע"ב שכתב ובקטנה נמי מודה ר"י דאין מעשה קטנה כלום כו' ע"ש והאי ר"י קאמר לה לא הוי לרע"ב לכתוב זה:

פרק ז

מ"ד ת"ח ד"ה הרע"ב כו' כתב דה"מ והא"כ סתם דאתי לאשמעי' חידושא ברגלים דהוי זמן מרובה ואפ"ה אמרי' בכהן יקיים ובכה"ג לא הוי מחלוקת ואח"כ סתם כמ"ש בפ"ב דפסחים. לפע"ד ליתא דהימנין דרגל אחד הוי זמן מרובה יותר מב' רגלים שאם הדירה ע"פ יש עד אחר עצרת פחות מב' חדשים ובהדירה תומ"י אחר סכות יש עד אחר פסח יותר מו' חדשים ובבנה מעוברת יותר מה' חדשים וכמ"ש באמת השימ"ק על הגמ' דמקשי הא גופה קשיא כו' כתב מה קושיא דילמא דיוקא דסיפא שנים יקיים מיירי ברגלים דמקרבי להדדי כגון פסח ועצרת ודיוקא דרישא מיירי במרחקי מהדדי כו' ע"ש אלא ודאי עיקר טעמא הוא משום דלא שקמא אנפשה מלילך לב"א יותר מרגל אחד כמ"ש רש"י ד' ע"א ע"ב ולא תלי מידי באורך הזמן. וקושית ת"ח יש לתרץ דלא הוי סתמא כר"י משום אוקימתא דרבה ב"ע דמתרץ כאן ברדופה כאן בשאינה רדופה ותרווייהו כרבנן עיי"ש וכ"ה להלכה בטוי"ד סי' רל"ה הובא בש"ך שם סק"ב עיי"ש. גם יש להשיג ע"ד ת"ח ממ"ש שימ"ק להוכיח מפירש"י שם ד"ה סיפא דלאו ברגלים לחוד מיירי אלא בחדשים מדלא הזכיר רש"י רגלים ע"ש. א"כ לא שייך לומר דלא הוי סתמא משום חידושא דרגלים דהא עכ"פ בחדשים הוי סתמא ולא דמי למ"ש ת"ח בריש פ"ב דפסחים עיי"ש. ולענין מה שהקשה תוס' רע"ק אות ע"א על הת"ח דע"כ מיירי בפירשה שיעור רגלי' דאי לא"ה לא המתין כלל משום דאמרה מיסני סני לי היכא דנדרה היא ושתיק לה כו' יש לומר דמיירי בהדרה איהו והלה נדרו בתשמיש או בנכסים עיי' שימ"ק בזה ועיי' יו"ד סי' רל"ה ס"ג ובאהע"ז סי' ע"ד ס"ד מזה: מ"ז ת"ח ד"ה אבל כו' הק' על הרה"מ והב"י אהע"ז סי' ל"ט שהאו מקור לרמב"ם בקידשה סתם דבעיא גט מהך דכתובות ע"ג ב' כו' הדא דשם קאי אליבא דשמואל ועוד דשם מיירי בקידשה סתם וכנסה סתם אבל קידשה סתם לחוד מוכח להיפך לעיל כו' ע"כ. עיי' רי"ף ושימ"ק בשם מפרשים דלא כרש"י אלא אמתני' קאי מה דאמר מ"ש כתובה דלא בעיא כו' ולא אדשמואל שהרי ברי"ף איתא סוגיא זו אמתני' ואח"כ הביא פלוגתא דרב ושמואל עיי"ש. וקושיא השני' שלו ג"כ מתורץ כמ"ש הר"ן שם וז"ל קידש סתם ולא כנס ולא בעל לא אשכחן בגמ' מידי אלא שהרמב"ם כתב מקודשת מספק ונ"ל שחשש הרב דילמא כי אמרי' קידשה סתם וכנסה סתם דבעיא גיטא דה"ה לקידש סתם בלחוד דכי נקטי' לה בכנסה סתם לרבותא דאין לה כתובה כו' אבל אה"נ דקידש סתם לחוד בעי גט ע"כ. ומאוד תמוה מ"ש הת"ח דהיינו לשמואל כו' וכי בזה פליגי רו"ש הא פליגי רק בקידשה ע"ת וכ"ס אבל קידשה סתם וכ"ס צריכה גט אפי' לשמואל וכ"ש לרב וכמ"ש שם בשימ"ק בפי' ד"ה הא דאקשי' כו' בשם ריטב"א ובד"ה ספוקי מבל"ע ע"ש ומ"ש תוס' ד' ע"ב ע"ב ד"ה ע"מ דל"ג מדבריהם או מדאורייי מספק כו' הוא נובע מב' תירוצי הגמ' ע"ג ב' גבי קידשה סתם וכ"ס ע"ש. והרי הת"ח הביא דבריהם כצורתא דלייתי נו"ק וכ"כ שימ"ק שם ד"ה ל"ג מדבריהם דמש"ה נקט ק"ס וכ"ס לאשמעי' דאפ"ה א"צ גט אלא מדבריהם אבל ה"ה ק"ס לחוד בעי גט. ואפי' רש"י דמפרש הסוגיא לשמואל היינו משום דלרב דסבר קידש ע"ת וכ"ס א"צ לא שייך למיפרך מ"ש כתובה דלא בעיא כו' לפי שיש לומר לענין ממון דעתו על התנאי וכיון שאין אדם עו"ב ב"ז א"צ מש"ה פירש"י דפריך על ק"ס וכ"ס דגם לשמואל א"צ אבל ודאי דכ"ש לרב. ובזה א"ש מה דלא עריב במתני' דינא דנדרים ומומין בחד בבא עיי' רמ"ז הקשה זה ולרמב"ם א"ש דמומי' אפי' ק"ס נמי אית"ק משא"כ בנדרים:

פרק ט

מ"ב תוס' רע"ק אות פ"ו פ"ז. תחלה הקשה ע"ד רש"י ורע"ב שלא היה להם להזכיר בה ליפרע מנכסי יתומים אלא הי' להם לכתוב שלא בפניו שהרי ע"ז אנו דנין אי מיקרי נכסי' שהוא ביד אחרים כו'. ובאות פ"ז הקשה ע"ד הר"ן שבתוי"ט ד"ה לכותב שהוא סותר א"ע למ"ש בנדרים ס"ה ב' דלר"מ מטלטלי משתעבדי לכתובה דא"כ אף אם אינו ביד אחרים תגבה לר"מ דסבר כר"מ כו' ע"ש שהניח בצ"ע. עיי' שימ"ק בשם מה"ק לרבי' וז"ל שכולן אשה וב"ח אפי' באין ליפרע מן הנכסים נ"ש כו' דמנו טעני יתמי אילו הוה אבא קיים הוי טעין פרעתיך כו' כש"כ דאין נפרעי' מנפקד או לוה אלא בשבועה אבל יורשים נוטלין מה שיש לאביהם ביד אחרים בלא שבועה הילכך הוו מוחזקים יותר מאחר ע"כ. עוד כתב בשם ריטב"א בזה"ל שכולן נ"ש וכ"ז שלא נשבעו אין להם רשות בהן ואין אנו יודעי' אם יש להם עליו כלום הילכך כשמת הלוה זכו בהם יורשים וברשותם הם כו' ע"כ. והקשה הירושלמי הגע עצמך שפטרם משבועה והיכן דאפ"ה יתומים מוחזקים יותר דלא מיחסרי גובייתא וכל היכא דאיתי' ברשותייהו קאי אבל כתובה וב"ח אפי' פטרם משבועה מיקרי מחסרי גובייתא לפי שראוייה לשבועה אם לא פטרם כו' ע"כ ע"ש. והקשה רע"ק אייגר דילמא סבר רע"ק כהנא כר"ש דלקמן מ"ח דלא מהני פטורא לגבי יורשי' ומזה הוכיח דהכא איתן עלה מכח נפרע שלא בפניו כו' ע"ש. ולפמ"ש ניחא שהפטור מועיל לענין דלא מצי טעני יתמי אילו הוי אבא קיים האי ספק

דפתיך שטרי אנו יודעי' שיש לנו עליו כלום. ומה דאמר רע"ק שכולן צ"ע אדעלמא קאי היכא דלא נפרע מיתומים שזה מועיל לנו הכא למיהוי מיקרו יורשי' יותר מוחזקים מב"ח וכתובה והרי אתה רואה שגם הירושלמי מפרש הכי שכיון שאילו לא פטרם היו צריכים שבועה כו' כדלעיל. ה"נ מפרש' שהרי אילו לא היו ביד אחרים היו צריכים שבועה כו' ע"ש. וזהו גופי' מהני לנידון דהכא שיהי' מיקרי יותר נכסי יתומים משל ב"ח וכתובה. וקושייתו אות פ"ו יש ליישב דבאמת גבי בע"ח הוי ביד אחרים דוקא דבשביל זה לאו מטלטלי דיתמי נינהו אבל גבי כתובה הוי ביד אחרים רבותא דלא נימא דהוי ראוי דלא גבי' מיני' כתובה הגם דגבי פי שנים חשיב מלוה ראוי גבי כתובה לא חשיב ראוי. וכמ"ש תוס' ד' פ"ד א' ד"ה לכתובת אשה הובא ברמ"ז. עוד אשמעי' הגם דאמרי' לעיל ד' פ"ב א' לא אשכחן תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה דהיינו חומרא דר"מ וחומרא דר"נ דמוניאי' מזה כו' אפ"ה יתנו לכתובה וכמ"ש תוס' שם ד"ה לא אשכחן תירצו ב' תי' או דר"ט לא אמר רק למזון או דדינא הכי ומשום שהם ביד אחרים ל"צ לדר"נ כו' עיי"ש. ועיי' תוס' דף פ"ו א' ד"ה לאשה כתבו אפי' לר"ט אי קדים נפקד או לוה ויהיב ליתומים מה שעשה עשוי כו'. ובזה ג"כ מיושב קושית תוס' רע"ק אות פ"ו דפריך למיקריי' נכסי יתומים והרי מיני' דידי' ודאי בע"ח גבי מטלטלי וכי משום זה אפי' אינם ברשותו לא נקראו על שמו ה"נ הכא גבי יתמי כי מנחי ברשות אחרים. ובזה מיושב מ"ש תי' אות י"ג ריבותא דמ"ב ומ"ג וכתב דתני מ"ב לרבותא דרע"ק ותני מ"ג לרבותא דר"ט כו' עיי"ש. ולדידי א"צ לזה אלא דעובא אשמעי' במ"ב דלא הוי מלוה ראוי לגבי כתובת אשה וגם דלא הויי' לתרי חומרי בכתובה דר"מ ודר"נ ואפכא הוא מדברי תי' אלא דמ"ב הוי רבותא לר"ט ולא היקשי לך למה לי מ"ג יש לומר לשיטת הרי"ס דמפרש טעמא דר"ט משום שיעבודא דר"נ דלא עדיפי יורשי' מאבוהון שמי שחייב לו משועבד למלוה שלו מש"ה סבר ר"ט דלא זכו בו יורשים אבל בסיפא דמיירי בפירות המונחים ברה"ר או בסימטא דלא שייך שיעבודא דר"נ הוי ס"ד למימר דמודה ר"ט דזכו בהו יורשים קמ"ל. וכמו שבאמת הקשה הפ"י על הרי"ף מהך סיפא עיי"ש: מ"ד תוס' רע"ק אות פ"ח כתב שא"צ למ"ש תוי"ט בשם ר"ן דנקט אשה משום אין אדם דר ע"כ בכשפה מש"ה דוקא הושיבה חנונית משביעה ע"י גלגול על פילכה ועיסתה כו' ע"ש. לפע"ד יש ראיי' לדר"ן מסוגי' ד' פ"ו ע"ב דאיבעי' לי' לר"א אי רק ע"י גלגול משביעה על פוע"ס או אפי' לכתחילה. והקשו המפרשים למה לא איבעי' לי' לרבנן ומדידהו נשמע לר"א דאי לרבנן יכול להשביעה בגלגול על פוע"ס ממילא לר"א משביעה לכתחילה ואי לרבנן אפי' ע"י גלגול אין משביעה ממילא לר"א רק ע"י גלגול משביעה מזה הוכיחו דרבנן דמתני' לא איירו בשבועה דפוע"ס כלל רק רבנן דברייתא איירי בזה ובאמת גם למסקנא דר"א לכתחילה קאמר אכתי לא ידעי' דמודו לי' רבנן בגלגול רק מכח שאין לעשות פלוגתא רחוקה ביניהם וכמ"ש הר"ן אבל אי נימא דר"א ע"י גלגול קאמר ע"כ לרבנן אפי' בגלגול אין משביעה ע"כ אין הטעם משום אין אדם דע"כ בכשפה. והר"ן שכתב דבריו על המשנה עשה יפה בעשו שיהי' ניחא לכל צדדי האיבעיא ולמה נאמר דנקט אשה משום פוע"ס דלא איירי בי' כלל:

פרק י מ"ג תוס' רע"ק אות נ"ד הקשה ע"ד תוי"ט ד"ה עד. איך אפ"ל דת"ק נמי סבר דבעי' מקרקעי הא בגמ' ד' צ"א א' אמרי' אלא כי הני תרי ליסני קמאי ואיפוך דלת"ק סגי במטלטלי ור"ש בעי מקרקעי כו'. לפע"ד יש ליישב עפמ"ש שיט"ק דאפי' אי אמרי' אין כתובה נעשה מותר לחברתה ובסברת רע"ק ד"ל ע"כ לאוקימתא דרבה אפ"ה מהני כתובה בצירוף מותר דינר מטלטלי אפי' למ"ד דבעי' מו"ד מקרקעי ובזה פי' קושיית הגמ' נ"א א' ומי מצית אמרת הכי והתנן רש"א כו' עד שיהי' מו"ד קרקע כו' ולא פריך והא איפכא שמעי' להו ותהיה הרומיא בין לת"ק בין לר"ש משום שיש ליישב דהכא לר"ש סגי במטלטלי בצירוף כתובה שני' אלא שאין סברא שיהי' סברות של ת"ק ור"ש הפוכות בברייתא ובמתני' מש"ה פריך בדר"ש לרבותא דאפי' בדר"ש לא מצי למימר הכי וכ"ש בדת"ק הקושיא חזקה מאוד דמהני' מיקל במטלטלי והכא דאיכא כתובה שני' מחמיר דבעי' קרקע [ולכאורה מהכא ראיי' להוי"ט דגם לת"ק בעי' קרקע מש"ה פריך רק דר"ש אדר"ש] כו' ע"ש. לפ"ז אפי' לפ"מ דאמרי' כי הני תרי ל"ק ואיפוך. היינו דבברייתא דוקא סגי במטלטלי משום כתובה שני'. וע"ש בשיט"ק שכתב דלמר זוטרא מסמי' דר"פ דפסק כתובה נע"מ לחברתה כבן ננס דברייתא שם יש לומר דגם ת"ק ור"ש דברייתא פליגי בהכי כו' ע"ש לפ"ז אזיל לי' תרי ליסני קמאי ולא פליגי כלל במו"ד אי מטלטלי אי קרקע. ומה שהקשה רמ"ז על תוי"ט מדאמר ת"ק היו שם נכסים בראוי כו' ואי בעי' מו"ד קרקע לת"ק מאי אריא משום דהוי ראוי תיפוק לי' דהוי מטלטלי כו' לא קניא וכי לא שייכא הלואה בקרקע עיי' ב"מ ד' נ"ט האי מאן דאמר לחברי' הושלן גרגותני כו' עיי"ש. ומה שהקשו רמ"ז ותי' במ"א אות ב' למה פליג להו בתרתי דה"ל למיתני ראשונים ויורשי' קודמים לשני' ויורשי' כדתני בסיפא שני' ויורשי' קודמים ליו"ר כו' ע"ש שהאריך בזה. לפענ"ד דבסיפא לפי האמת כפסק מ"ז מסמי' דר"פ אחת בחייו ואחת במותו יש לבני ראשונה כב"ד. א"כ האי קודמים היינו לאו לנחלה אלא בדליכא הא איכא שקלי כדאי' בגמ' ושפיר קרי להו בסיפא יורשי ראשונה ול"צ לדחוקי משום איידי דשניי' ויורשי' מש"ה שפיר תני כהאי לישנא לרבותא הגם דלא דמיא שני' לראשונה דשני' בע"ח ובני ראשונה מכח אביהם אפ"ה טעמא דליכא הא איכא שקלי מש"ה תני שני' ויורשי' לאורות דמכח אמם באו ולא מאביהם וכ"ש לפי הדיחוי מאי קודמים לנחלה ומאי יורשים ראשונה בני ראשונה דלא יהבי מידי כב"ד אי אתם בחייו ואב"מ. ודאי א"ש שפי דפליג להו. שני' ויורשי' פי' יורשי ממש קודמי' בירושה ליו"ר. פי' בני ראשונה. אבל ברישא אימהות בחייהן כתובה חוב גמור אי דאורייתא אי דרבנן וטרפי ממשעבדי אבל יורשיהן כב"ד לא טרפי ממשעבדי כדאי' בגמ' שם מש"ה פליג להו בתרתי. ובהכי א"ש דתני בסיפא שני' ויורשי' לאורות דדמי להדדי כי היכי דלא מצו בני ראשונה למיטרף משני' גופי' למ"ד כתובה דאורייתא. ושיעבוד כב"ד דרבנן. ה"נ לא מצו למיטרף מיורשי השני' כדאי' בגמ' משום דמשעבדי נינהו. נמצא דלפי האמת הני סיפא כי האי לישנא משום דיוקא טעמא דליכא הא איכא שקלי אע"ג דליכא מו"ד דכתובה נ"מ לחברתה. מש"ה תני שני' ויורשי' לאורות דכל כח של יו"ר הוא משום כתובה דשני'. ולפי הדיחוי תני ה"נ ליכא לאשמעי' דשני' עיקר וראשונה כמאן דליתא גבי כב"ד ומאי קודמים לנחלה כו' ע"ש. עוד יש ליישב לפמ"ש הרא"ש תפירקין סי' ב' בשם גאונים דבני ראשונה שקלי כב"ד אפי' בחי' השני' מדתני בני ויורשי' וכי התני דדייקי' לפי האמת גבי יורשי' הא איכא שקלי ה"נ דייקי' הכי גבי בני' כו' בזה מרווח מאוד לישנא דסיפא מה דלא שייך זה ברישא:

פרק יא מ"א תוס' רע"ק אות נ"ח הקשה על התוס' נ"ה ב' ד"ה ואי"ת שכתבו בזה"ל א"כ מאי איצטריך למידק לעיל מדקתני יורשי' יורשי כתובתה איזהו לאלמנה שיש לה ב' יורשי תיפוק לי' מדאיצטריך הך בבא כלל כו' למה לא הקשו על הבעיין מאי מיבעי לך הא מתני' היא כו'. לפע"ד יש ליישב עפמ"ש שימ"ק לעיל ד' פ"א א' דאי יורשי נ"מ קברי לה הוא רק בדאיכא נ"מ לירש אבל אי יורשי נ"ב קברי לה קיימי במקום בעל דמיחייב אפי' לא הכניסה כלום. והקשה שם א"ב מאי פשיט מיורשי' יורשי כתובתה כו' דילמא אשמעי' דהיכא מיחייבי לעולם אפי' אי ליכא נ"ב כיון דליכא נ"מ ויורשי אב לא מיחייבי ולעולם אי איכא נ"מ יורשי אב קברי לה. ותירץ דלישנא דיורשי' יו"כ משמע לי' שמניהם יורשים ממש כו' ע"ש. לפ"ז לא קשה על בעל האיבעי' שיש לומר כקושיית השימ"ק דאיבעי לי' בדאיכא נ"מ ומתניתין יש לפרש דמיירי בדליכא נ"מ ולא נ"ב מש"ה הקשו רק מהפשטן דמשמע לי' כמ"ש לעיל:

מסכת נדרים

פרק ג מי"א תוי"ט ד"ה שדוחה את הנגעים כתב דר"נ סבר דילפי' מילה דדחיא שבת מדדחיא צרעת שהיא חמורה משבת דעבודה דוחה שבת וצרעת דוחה עבודה ולא סבר דחיית נגעי' שבת קל"ב ב' משום דגברא לא חזי כו' ע"ש. כבר כתבתי מה דקשה עליו למה לא אמר ר"נ חי' התמורה כדאמר ר' יוסי לפי' התוי"ט לעיל שם ד"ה שדוחה גם מ"ש הוי"ט דלפ"ז כדחה מ"ש תוס' שם ד"ה הדר אמר. דרב ספרא בדרך דחיי' בעלמא אמר הכי כו' ע"ש. שהרי ר' נתני' הכי סבר דצרעת חמירא ושפיר אמר לקושטא דמילתא כו' ע"ש ג"כ תמוה שהרי התוס' שם כתבו זה מכח הברא אחר דרבא גופי' סותר א"ע דמעיקרא אמר ממאי דצרעת חמירא דילמא משום גברא לא חזי והדר אמר ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא כו' וצ"ל דזיל הכא כו' דהיכא למימר הכי והכי כו' ע"ש. עוד הברא שהקשו מנ"ל לר"ס דצרעת דוחה עבודה דילמא עבודה דוחה צרעת מק"ו דשבת שעבודה דוחהו ובעי תוס' למימר שיש לו לר"ס ילפותא מקרא אח"כ כתבו דלית לי' קרא ולא אמר ר"ס שיהא הטעם ודאי משום חומרא דצרעת אלא היכא למימר הכי והכי כו' ע"ש. גם מ"ש הוי"ט לעיל בדר' יוסי דסבר דצרעת דוחה עבודה משום דגברא ל"ח כו' ע"ש ג"ז אינו מוכרח לפמ"ש מהרש"א שם לקיים נוסחא שיהיה בגמ' דגרסי' אי נמי ממאי משום דחמירא צרעת דילמא משום גברא ל"ח כו' פי' ב' קושיות הם חדא אפי' אי נימא דמאי דצרעת דוחה עבודה הוא משום חומרא דצרעת. אכתי יש לומר שבת חמירא שכן יש בה עונשים ואזהרות הרבה ועוד ממאי משום דחמירא צרעת כו' ע"ש לפ"ז יש ליישב מה דאמר ר' יוסי התמורה. פי' משום עונשים ואזהרות הרבה הגם דקילא גבי עבודה. ות"ק לא מיבעי יו"ט שנדחה מפני מילה אלא אפי' שבת שי"ב עונשים ואזהרות הרבה ג"כ נדחה. ובעיקר קושיית הוי"ט על ר"נ מאי רבותי' שדוחה נגעים הרי אפי' שבת התמורה דוחה. יש ליישב ע"פ מחלוקת ר"י ור"ש במקלקל בחבורה שבת ק"ג א' ב"ק ל"ד ב' דמילה קלקול הוא רק שהמצוה היא התיקון והוא רק תיקון קצת כמ"ש התוס' שם דק"ו א' ד"ה חוץ ע"ש ורק ר"י סבר דמילה חשיב תיקון כדרב אבי מה לי לתקן מילה מנ"ל כלי כו' ע"ש ובמילה א"צ. סדם לכלבו וע"ש בפירש"י ד"ה וכריי' שכתב דאפי' מבעיר עצים לקדירתו מקלקל הוא אצל עצים ומה שמתקן אצל אחרים לר"ש לא חשיב דהא מלאכה שא"צ לגופה היא כו' ע"ש. ור"נ דכוותה מצות מילה מוטל על האב או על הב"ד אם אין לו אב. והתקלה היא בתינוק ומזה ילפי' לר"ש דמקלקל בחבורה חייב כו' ע"ש. ושפיר מוסיף ר"נ על ר"י דגבי צרעת איכא עשה ול"ת וליכא בי' שום צד היתר משא"כ בשבת שיש בו קלקול או מלאכה שא"צ לגופה. עוד יש ליישב ע"פ הירושלמי שהביא הר"ש חלה פ"ב מ"א דסבר ר' יוסי שאין עשה דוחה ל"ת רק אם כתובה בצידה ופי' ר"ש לאפוקי עשה דמצה שאין דוחה ל"ת דחדש. דמצה מיחייבי כשהיו עדיין במצרים וחדש לא נהג עד ביאתן לארץ. והיינו מה דבעי' כתובה בצידה והקשה שם ר"ש ממילה בצרעת דמילה קדמה כו' ע"ש והיינו דמוסיף ר"נ על ר"י הגם דקדמה מילה גם לשבת הלוא שוים בזה דגם שבת במרה איפקוד. קודם מ"ת כדאי' שבת ד' פ"ז ב' סנהדרין נ"ו ב' ע"ש אבל צרעת אחר מ"ת והוי אחר הדיבור ומילה קודם הדיבור עיי' קידושין ד' ל"ד. עוד יש ליישב עפ"מ שהקשה רשב"א הובא בס' מה"ל דשא"מ אות ל"א למה לי קרא בשר ערלתו אפי' בהרת הא אמרי' בשבת ד' כ"ט ב' דהיכא דלא אפשר גם ר"י מתיר דשא"מ ור"ש שרי דשא"מ אפי' היכא דאפשר כו' ע"ש. ואין לך אי אפשר גדול מזה. עוד הקשה שם לפ"מ דאמרי' שבת קל"ג א' השמר בנ"ג כו' לעשות אסור אבל עושה אתה בסיב שע"ג רגלו כו' ואם עברה עברה הרי בפי' שמותר היכא דאין מתכוין ממילא גם מילה שרי והם קושיות עצומות מאוד ומכ"ש אי נימא דדשא"מ לר"י ופ"ר לר"ש רק מדרבנן אסור גדלה מדורת הקושיות וכתב שם מה"ל עפמ"ש כמ"ז ביו"ד סי' קי"ז סק"א ובחו"מ סי' ב' שאין כח ביד חכמים לאסור דבר המפורש בתורה להיתר. לפ"ז א"ש דגבי סיב שע"ג רגלו הגם דהרי מה"ת אסור מדרבנן אי איכא פ"ר ואפי' אי ליכא פ"ר שזה לא מיקרי מפורש להיתר מה דדייקי' מהאי לעשות. א"כ הוי ס"ד כיון שיש כח לחכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה כדאי' ביבמות ד' צ' ורא"י משופר ולולב בשבת שנדחי' משום גזירה דרבנן א"כ יהיה אסור מדרבנן למול במקום בהרת להכי כתבה התורה בפי' בשר אפי' בהרת יקוץ בכדי שלא יהי' כח לחכמים עוד לאסור כו' ע"ש באורך והיינו דאמר ר"נ גדולה מילה שדוחה נגעים. פי' שחשבה תורה לבלא יאסרו זה החכמים כמו סיב שע"ג רגלו וכתבה בפי' ההיתר ומר א"ה ומר א"ה ר"י מיירי בבהרת דאורייי' גבי שבת ור"נ מיירי בדרבנן גבי נגעים. ומה שהקשה הגאון רנ"ה חיות הא עשה דוחה ל"ת בכל התורה ומאי גדולה מילה התמוה איך לא ראה הגמ' שבת קל"ב ב' דנגעים הוי עשה ול"ת. וכתבו תוס' שם דמה דאמרי' כגון מילה בצרעת וסדין בציצית הוי לסימנא בעלמא כו' ע"ש. גם תירוצו תמוה דהא באמת הוי פסיק רישי' ואפי' לר"ש אסור אי לאו קרא רק דהגמ' אמרה אליבא דאביי דהוי סבר דלא מודה ר"ש בפסיק רישי' למה לי קרא להתיר ותשני כלומר לקוץ מכוין:

חדושים מהרב הגאון הגדול וכו' מו"ר ר' שלמה הכהן זצ"ל, בעה"ם בנין שלמה ועצי ברושים וחשק שלמה.

מסכת כתובות

פרק ג מ"א ברע"ב ד"ה שאטפ"י כו' וה"מ שלא היתה שם התראה. וצ"ב הא דלא פירש כן הרע"ב גם על רישא דמתניתין בבא על הממזרת. נ"ל פשוט דאזיל בשטת הרמב"ם דס"ל דבכל חייבי לאוין ביאה בלא קדושין אינו אלא מדרבנן ובלא"ה ניחא. והא דמקשה גמרא שם בממזרת כבר עמד ע"ז הראב"ד ז"ל בהשגות בפט"ו מה' אסורי ביאה הלכה ב' וע"ש בה"ם ז"ל במה שתי' שם דקושיית הראב"ד אינו קושיא כלל ע"ש: שם בתויו"ט ד"ה הכותית. ותימא דא"כ נכרית נמי. וצ"ב לכאורה תמוה דבנכרית ליכא קנס מצד דוודאי היא בחזקת בעולה כל זמן שלא נתגיירה פחותה מבת ג' שנים ואולי דמיירי דהוי מצי למתני דמודה המאנס שהיתה בתולה, מיהו יש להסתפק דאפשר דמקרי מודה בקנס דהא יכול לפטור עצמו ולהכחיש דמצאה בעולה. ובשלמא בכל בתולות דעלמא אם טוען ברי דמצאה בעולה בוודאי נשבע היסת ונפטר מ"מ במודה לא מקרי מודה בקנס משום דמן הסתם היא בתולה ולא מקרי הודאה משא"כ בנכרית דמן הסתם הוא לסיפך וצ"ע בזה:

פרק ד מ"ו מפני שהוא תנאי בי"ד. נ"ב עי' בגמ' דבל"ק מוקי לה הש"ס כר"מ דאף בכתבה ליה התקבלתי מ"מ גובה מאתים ולכאורה האיך מוקים כר"מ הא ר"מ ס"ל דכתובה דאורייתא והאיך אמר מפני שהוא תנאי בי"ד. אבל באמת נראה דמזה גופא הוכיח הגמ' דמיירי בדכתבה ליה התקבלתי ור"מ היא דא"כ היכי אמר בפשיטות שהוא תנאי בי"ד דהא כמה תנאי איכא דס"ל דכתובת בתולה מדאורייתא. ועוד דאף למ"ד שהוא מדרבנן מ"מ היא תקנה קדומה מחכמים הראשונים ולא שייך לומר ע"ז תנאי בי"ד ולכן מפרש הגמ' דמיירי בדכתבה ליה התקבלתי דמעיקר התקנה פטור מכתובה דהא מחלה לי'. מ"מ אם רוצה לקיימה צריך ליתן לה כתובה ולאסור לקיימה בלא כתובה וע"ז היה תנאי בי"ד דאסור לו להיות עם אשתו בלא כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה:

פרק ז מ"ה בתויו"ט ד"ה אם. ובב"י טוי"ד כו' ולא הזכיר שיש בה מחלוקת. וצ"ב כל זה כתב שלא ראה גוף הספר של האור זרוע הגדול אבל בעת בזמנו נאורו בעו"ה מבואר שם היטב המחלוקת של ר"ח ור"י בזה: מ"ו בתויו"ט ד"ה ר' יהודה ומ"ש עוד הר"ב כו' תמיהה מילתא דמאי מחילה שייך בקטנה. נ"ב במח"כ לק"מ דהא דלא מהני מחילה בקטן היינו משום דבמקרקע לא מהני מחילתו כמו דאינו יכול למכור אבל הרע"ב מיירי לאחר תקנת הגאונים דגובין ממטלטלי ובזה שפיר מהני מחילה בקטן דהפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכ"כ כעין זה בהפלאה ז"ל דלר"י דתליא באומדן אב וגובין אף ממטלטלי שפיר מהני מחילה והובא בד' הגרע"א ז"ל כאן:

מסכת נדרים

פרק ג מי"א בתויו"ט ד"ה שאיני נהנה כו' דוקא נקיט אומה שלמה כו' נ"ב דבריו תמוהין דהרמב"ם לא כ"כ רק דבאוסר עצמו ליחיד אסור גם בזבינא חריפא למכור ולקנות או בזבינא דרמי' על אפיה ואף דבזבינא חריפא ליכא רק הנאת לוקח וכן בזבינא דרמי' על אפי' ליכא רק הנאת מוכר מ"מ באוסר עצמו ליחיד גזרו מכירה אטו לקיחה ולקיחה אטו מכירה. אבל למכור בפחות וליקח בפחות לא מצינו דגזרו כלל וגם לא שייך גזירה כלל כיון דלא הדרם לו רק למכור בפחות זכור הוא וכ"כ הרא"ש להדיא בפירושו כאן דגם ביחיד מותר ליקח ביותר ולמכור בפחות ולפי זה ד' הרמב"ם שהביא אינו ענין לד' המשנה כלל דהרי המשנה מיירי בזביני מציעא ובזביני מציעא אין חילוק כלל בין אומה שלמה לישראל יחיד ודברי התוס' יו"ט בכאן צע"ג:

פרק ו מ"א בתוס' רעק"א אות מ"ד ד"ה מותר בצלי כו' וק' לי כו' ולא מביא המקרא בפ' ראה דכתיב גבי פסח ובשלת ואכלת. וצ"ב ואולי דמשם אין ראי' כ"כ משום דהוזכר גם חגיגה בפסוק דכתיב ברישי' דקרא וזבחת פסח לד' אלקיך צאן ובקר ודרשינן צאן לפסח ובקר לחגיגה בפסחים ד' ע' ע"ב וכן פי' באמת בס' אור החיים על החומש שם בפ' ראה דהך ובשלת קאי על שלמי הפסח. ובחדושי על התורה בארתי בזה כונת שכתוב בדרך אוזן גאות משום דקרא מיירי כבר ביום ט"ו בבקר דכתיב מועד צאתך ממצרים ודרשינן מועד צאתך ממצרים אתה שורף וא"כ קשה דהאיך שייך אח"כ לומר ובשלת ואכלת אבל לפי הנ"ל ניחא דתו"א דגם החגיגה צריך לשרוף קמ"ל דאינו כן ומה דאיתא במכילתא באמת גם מקרא דבשלת נ"ל דאתיא כבן תימא דחגיגה נמי אינה נאכלת אלא צלי ודו"ק:

לקוטים מספר שושנים לדוד.

מסכת יבמות

פרק א מ"ג בהר"ב ד"ה שם וכו' ורמב"ם פי' וכו' הק' עה"ע ז"ל דבירוש' מפורש בהדיא כפי' הר"ב דהכי אי' התם תני ר' חייא אין צרה אלא מאה א"ר יוסי מתניתין אמרה כן מפני שהן נשואות לאחרים צרותיהן מותרות וכו' ולכן יש לתמוה על הרמב"ם שפי' פי' אחר ע"כ. ולעד"נ דאע"ג דמפשטות דברי הירוש' משמע כפירוש הר"ב מ"מ הרמב"ם הוציא פירושו מסגמ' דידן דהכי אמרינן דף ג' מנה"מ דערוה וצרתה וכו' לעולם פטורות דת"ר אשה אל אחותה לא תקח לצרור וכו' מה ת"ל לפי שנא' יבמה יבא עליה שומע אני אפילו בא' מכל עריות האמורות בתורה נאמר כאן עליה ונא' להלן עליה מה להלן במקום מצוה אף כאן במקום מצוה ואמר רחמנא לא תקח ואין לי אלא היא צרתה מנין ת"ל לצרור וכו' מכאן אמרו ט"ו נשים וכו' ובתר הכי בעי יכול שאני מרבה אף שש עריות חמורות מאלו שיהו צרותיהם אסורות אמרת מה אחות אשתו מיוחדת שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ואפשר לינשא לאחים ואסורה ליבם צרתה אסורה יצאו שש עריות הואיל דא"א לינשא לאחים צרותיהם מותרות ע"כ. ואיברא דלכאורה משמע דכי בעי יכול שאני מרבה אף שש וכו' ה"פ יכול שאני מרבה אף שש עריות הנשואות לזרים וכן פירש"י אמנם להרמב"ם ז"ל לא ניחא ליה בהך פירושא דהא כבר אוכחו מעיקרא מג"ש דעליה עליה דקרא דלצרור מיירי במקום מצוה דהיינו יבום אם כן מהיכא תיתי לרבות מהך קרא שש עריות דליתנהו ביבום א"ו דהכי קא בעי יכול שאני מרבה שש עריות החמורות שאם נשאו בעבירה לאחיו ונפלו לפניו ליבום שיהו צרותיהן אסורות ומשני אמרת מה אחות אשתו שמותרת לאחין יצאו אלו דא"א לינשא לאחין ואפילו כי נשאו לא מיקרי נשואין ולא הויא הך צרת ערוה וכך פי' הרמב"ם למשנתנו. ונר' שזוהי כוונת התוס' דכתבו שם וה"ל יכול שאני מרבה אף שש עריות וכו' הוה מצי למימר יכול שאני מרבה אף שלא במקום מצוה ע"כ. ולכאורה נראים דברים תפלים בלי טעם וריח דמה בכך אי הוה מצי למימר כך ומאי בעו הם ז"ל בהכי אדרבה ק' לפי דבריהם למה באמת לא אמר כן ומאי אריא שש עריות דנקט ליפלג וליתני בדידה בכ"ז עריות גופייהו א"ו שאין כוונת המקשן כפי הנר' דהא ודאי לא הוה אפשר למיסק אדעתין לרבויי דהא קרא במקום מצוה מיירי א"ו דה"ק יכול שאני מרבה וכו' וכו' שנשאו בעבירה וס"ד דהא נמי מיקרי במקום מצוה קמ"ל דלא כיון שאין קדושין תופסין ואל תתמה דמשני קמ"ל דינא להיכא דעבר דהא ע"כ באיסור קדושה דלקמן פ"ב מ"ג גרושה לכהן הדיוט לא משכחת לה אלא שנשאת בעבירה כמ"ש הר"ב שם:

מסכת נדרים

פרק יא מי"ב תוי"ט ד"ה שלא וכו' דשמא וכו' בל' הזה כתב רש"י בפ"ב דיבמות דף קי"ב והוצרכו לזה משום דבשלמא בהביא דטמאה אני לך וכן בהביא דשמים וכו' יש לחוש שמא נתנה עיניה באחר ולכשתתגרש תינשא לו אבל בהיפת דקא נדרה נטולה אני מן היהודים שאסרה עלי' תשמיש של כל ישראל א"כ אמאי ניחוש שמא נתנה עיניה באחר והא כלהו ידעי דקלא אית למילתא שגירשה בעלה בשביל הנדר שאסרה עצמה מכל ישראל ומאן שביק לה לעבור על נדרה. ולכך פי' דיש לחוש שמא תלך למקום שאין מכירים בה ובנדרה ושם תינשא. ודברים ברורים הם לא הוצרכתי לפרשם אלא לפי שראיתי להב"ד שכתב וז"ל תימא לי נדר מאן דכר שמיה ותו שמא תלך למקום שאין מכירין בה הא הכא נמי מצוי ליפגא אלו הג' נשים ע"כ. ובלי שום עיון כתבה להך מילתא: שם ד"ה טמאה וכו' לאו דינא וכו' וז"ל דס"ל להר"ן ז"ל כדעת הר"ר אליעזר שכתבו התוס' דלא מצינו זונה שאסורה לינשא לכהן דודאי הוא מוזהר עליה אבל היא אינה מוזהרת עליו. דאל"כ ס"ס ק' דהא איכא שוית אנפשה חתיכה דאיסור' אבל התו' הקשו עליו דקי"ל כל היכא דאיהו מוזהר איהי נמי מוזהרת ופי' כמ"ש התוי"ט וגם הרמ"ז כתב דמסתבר תי' התו' עפי ע"ש ודע דמסיימי התו' דאף למש' אחרונה אם אומר הבעל שמאמינה דאסורה לו דשויא אנפשיה ח"ד וי"א דמשמתי' ליה על שגרם שתיאסר אשתו עליו ועובר על חרם דר"ג ע"כ ועיין באה"ע סי' קע"ח ס"ט בהגהה חילוקי דעות ע"ז. ומ"מ נלע"ד דכיון שידוע מ"ש מוהרי"ק והביאו מרן הב"י באה"ע סי' א' דלא תיקן ר"ג אלא עד סוף אלף החמישי ואע"ג דכתב שם מור"ם ז"ל דמ"מ התקנה עומדת ע"ש מ"מ כיון דאינו אלא חומרא בעלמא בזמן הזה דהתקנה כבר עברה ובהצטרף לזה סברת אותם הפוס' דכתב שם מור"ם דלא תיקן ר"ג כל היכא דשייך סרך מצוה א"כ לכ"ע השתא נר' ודאי דלא משמתינ' לי' ואדרבה תע"ל שבא לצאת ידי שמים:

מהנ"ם נחמיה בהר"ר ישראל ירושלימסקי רב בעיר ליובאן.

מסכת יבמות

פרק יד מ"ד בהרע"ב דלא אתי גט דידיה ומפקע זיקת יבומי אחיו הראשון ובתוי"ט כ' ע"ז וכן לשון רש"י ור"ל דלא מפקע נשואיו שהיו מכח זיקת כו'. הוסיף דברים בתוי"ט בדבריהם ונ"מ רבתי לדינא כגון בג' אחים אחד חרש ושנים פקחים נשואים ג' נשים פקחות ומת פקח אחד בלא בנים וכנס החרש ולו בנים מאשתו הראשונה ואח"כ מת החרש דלפי משמעות לשון הרע"ב ורש"י ז"ל שעדיין זיקת אחיו הראשון עליה אסורה גם אחרי מיתת החרש בלי חליצת הפקח דמ"מ מיתה וגם הכי זיקת הפקח לא נפקעה בנישואיו דחרש והוי כמו ביאת בן ט' המבואר בהאשה רבה דביאתו הוי כמו מאמר בגדול דלא מפקע זיקה. ולתוי"ט דתקן לשונם דלא מפקע נשואיו היינו גיטו לא מפקע אבל מיתתו וודאי מפקע לנישואין הבאין מכח זיקה אימתי דהזיקה פקע בנישואיו וביבומיו פקע במיתתו ושרי' לעלמא בלא חליצה דלהחרש בעצמו יש בנים. ועוד נ"מ רבתי אי מקרי' א"א במורה בחיי החרש לחייב מיתה הבא עליה דלתוי"ט משמע דהוי נישואין גמורין וללישנא דהרע"ב ורש"י משמע דהזיקה עדיין לא נפקעה ולא מתקרי' א"א כ"א זקוקה דנישואיו או ביאתו לא הוו גמורין. והרש"ש תמה על התוי"ט מנין לי' לחדש זה אבל לדעתי הדין עם התוי"ט כמבואר בפ' הבע"י דף נ"ו ע"א ובירושלמי שם וכן בירושלמי סוף פרקין דאשת חרש לא אכלה בתרומה וחרש שיבם אשת אחיו אוכלת בתרומה והכי הלכתא. וביאת בן ט' מבואר בגמרא דף ס"ח ע"א דלא אכלה בתרומה. מבואר דנשואי חרש שהיו מכח זיקת יבומין הוי נישואין גמורין מן התורה וכן הוא לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' יבו"ח ה"ג יעו"ש שנזהר לדקדק בלשונו הזהב בין נישואי חרש לנישואי בן ט' וא"כ דברי התוי"ט שתיקן לשון רש"י ורע"ב שרירין וקיימין לדינא ודברי הרש"ש צל"ע:

פרק טו מ"א בתוי"ט היא צרתה ובפ"ב מה' יבום כתב הר"מ בו' לא תיחוש להלכה הואיל ולא הי' בעלה כו' דמלתא דפשיטא בעצמי' הוא עכ"ל התוי"ט. ואנכי בער ולא אבין החילוק בינה ובין צרתה למה לא תחוש הלכה שמא נתעברה היא קודם צאתו מכאן ועדיין לא הוכר עוברה אז ועתה כבר יש לו ממנה וולד. והרש"ש ז"ל הקשה מאי פשיטותא דהתוי"ט דצריכה וצריכה והנה עתה לא ידענא דמ"ש וכדברי התוי"ט כתב הב"י בטוא"ע סי' קנ"ו בסופו דדבר פשוט הוא ובש"ע לא העתיקו המחבר לרוב פשיטותו. ולכאורה הייתי אומר דהר"מ איירי היכא דידוע לנו בבירור שבעת שנסע בעלה לא היתה מעוברת כגון שידענו שהפילה אח"כ וכדומה אז לא חיישינן שמא נתעברה אח"כ אחרי שבעלה לא הי' עמה במדינה ודלא כדין המתנת ג' יום דאין שום נ"מ אף אם לא הי' במדינה ולפ"ז דבר פשוט הוא לפוסקים אבל אי כפשטות לשונם לא אבין באמת מ"ש אינה חוששת וכל כה"ג הוי להו לפרושי:

מסכת כתובות

פרק ב מ"ב ברע"ב ד"ה ומודה ר"י כתב לחלק בין איסורא לממונא דבממונא מודה ר"י דאמרינן מגו ובאיסורא פליג אדר"ג והוא נובע מפי' הר"ת. ותמיהני דלשון המשנה מודה ר"י שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ולא אמר הפה שחייב הוא שפטר משמע דאין שום נ"מ לר"י בין איסורא לממונא. ובאמת הי' נ"ל דלהכי נקיט ר"י לישנא דאיסור והיתר בדיני ממונות משום דמקור דינו הוא מהכתוב את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה ואף כי במסקנא הוא מצד הסברא אבל חזינן דאין נ"מ בלישנא וכן לדינא וגם בדף כ"ג סע"ב (וכ"ד ע"א) עביד צריכותא ומסקנת הגמ' דמהימני בין באיסורא בין בממונא ודברי הר"ת והרע"ב צ"ע:

פרק ו מ"ב כתב הרע"ב יכול הוא שיאמר או חלוץ או יבם ואלו לאחיו או יתן מה שפסק או תשב עד שתלבין ראשה וכן הוא ברש"י. ובתוי"ט הקשה בשם הר"ן דהא קיי"ל כאדמון בפי"ג מ"ה יכולה היא שתאמר או כנוס או פטור אלא ה"פ כו'. ולענ"ד דהא דפליגי אדמון וחכמים הוא דוקא היכא דאין לו במה לשלם ואף אם יש לו והיא עומדת מה לי שהבטיח האב ולא קיים אבל אם האב יש לו והוא האב טוען להחתן או כנוס או פטור לכ"ע החתן יכול להשיב הלא בדינא מלינא לאתבע מינך וע"כ עבידנא דינא לנפשאי ואמינא תשב עד שתלבין ראשה כי היכי דתקיים אתה הדין המוטל עליך לשלם מה שפסקת לי. וע"כ לא פליגי אלא היכי דפשט לו את הרגל כפי' השני דכתב רש"י להלן היינו דא"ל תלה אותי ברגלי על העץ שאין לי מה ליתן לך אבל היכא שיש לו לאב ואינו רוצה ליתן לכ"ע יכול החתן לעכב הנישואין עד שיתן האב. והכא הלא מפורש במתניתין שאומר האב איני רוצה ליתן לך משמע שיש לו ואינו רוצה ושפיר כתבו רש"י והרע"ב דרק ייבם יכול לומר אבל בחתן עצמו הוא יכול לאמר החתן תשב עד שתלבין ראשה ועיין בקיה"ז בגליון האלפסי לקמן פ' ש"ד נזירות משמע כדברי וכן משמע בתוס' רי"ד אמתני' דהכא. אולם אחר החיפוש מצאתי בטוא"ע אהע"ז סי' נ"ב שלא כדברי דהר"ת הוא רק אם יד האשה משגת בעצמה דאז יכול הוא שיאמר תשב עשת"ר ועי' ברמ"א ור"ח והאחרונים אבל להאב אין שום נ"מ בזה בין יש לו ובין אין לו יכולה היא שתאמר עכשיו שאבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות או כנוס או פטור וקושית התוי"ט בשם הר"ן במקומ"ע. ואחרי העיון נראה להצדיק לרש"י והרע"ב ז"ל דהכא שאני דגם הבת אומרת כדברי הבעל או ייבם ורק האב אינו רוצה ליתן וכן מבואר בפוסקים לחלק בין היכא דהבטיח להחתן ובין הבטיח לבתו משמע דגם הבת תובעת מהאב וע"כ יפה כתבו דבחתן עצמו יוכל לאמר תשב עשת"ר פירוש אם היא אינה תובעת נישואין מהחתן ומסכמת לדבריו כדי לכוף בזה את אביה וע"כ לא פליג אדמון היינו רק דיכולה היא שתאמר אבל אם אינה אומרת כלום כדהכא דגם היא תובעת מאביה שאינו רוצה ליתן לה וודאי שיכול הבעל לאמר תשב עשת"ר אבל לא ייבם והדין ברור לדעתי וכוון ליישב בזה דבריהם לגודל סתמי': מ"ו יתומה שהשיאוה אמה או אחי' מדעתה וכתבו לה במאה או במאתים יכולה היא משתגדיל להוציא מה שראוי להנתן לה. ומסתפקנא לפי המבואר בגמ' ובפוסקי' דכל הקודמת בנישואין זכתה בשיעור נכסי כפי שעת נישואין ואח"כ כאשר נתמעטו הנכסים מחמת השיעורין אחרונה אחרונה נפסדת ואם אחיותי' אחרי' קבלו שיעור נכסי בעת נישואיהן איך יחשבו עתה בעת מחאתה אחרי נישואי האחרונות דבצרה לה השיעור נכסי אם משעת נישואיה דאז היה מגיע לה שיעור גדול מכל הנכסים או כפי שעת המחאה ולא מצאתי לע"ע דין זה לא בגמ' ולא בפוסקים. וכן נסתפקתי אם קדמה הצעירה להנשא לפני הבכירה איך הדין בשיעור לפי עת החתונות או לפי השנים והספק הב' פשיטא לה מהא דאיתא בגמ' דאם באו להנשא כאחת זוכות וחולקות בשוה ש"מ דלפי שעת נישואין השיעור ולא לפי שנותיהן וכן משמע מפשטיות הגמ' והפוסקים:

פרק ח מ"א האשה שנפלו וכו' לא זכיתי להבין פי' לא תמכור למאי נ"מ כיון דבדיעבד מכירתה קימת היא בוודאי לא משמע לבי"ד אם תפלה למכור והמכירה קימת. ואם כי הגאון בתוי"ט אמר מפורש בסד"ה ובה"א וז"ל ואם קנה מי שהוא מתנה ולא בא לימלך שלא מחינן בו יכולין להוציא ממנו אין ספק אצלי שט"ס נפל בדברי התוי"ט וצ"ל שלא מחינן בו „אין" יכולין להוציא מידו וא"כ ס"ל להתוי"ט ז"ל דהא דאמרינן אם מכרה ונתנה קיים דוקא היכי דלא נמלך בבי"ד אבל אי נמלך ולא שמע אזי יכולין להוציא מידו והכי משמע בדברי הגאון רעק"א אות ט' שהביא דברי המל"מ הב"ד אומרין לו ללוקח דלא ליזבן ולא יתן מעותיו להפסיד, אבל בנוסחת מתנה לא שייך לאמר דאומרים שלא יקבל מתנה ומשו"ה לא נקט במתני' אלא לא תמכור. ומה דנקט בריש' דמתני' אלו ואלו מודים שמוכרת ונותנת וקיים אשיגרת לישנא הוא עכ"ל. ובאמת לא ידענא גם זה מנא להו לרבותינו לחדש דאם עבר הלוקח ע"ד אזהרת בי"ד בדין לכתחילה שבטל המכירה גם בדיעבד וכל כי האי דינא ה"ל לגמרא לפרושי ולא מצאתי לע"ע לאחד מהפוסקים שיעורר בזה. ואי נימא דלא כהתוי"ט כ"א כסברתי הפשוטה דאין המכירה בטלה בשום אופן הדק"ל למאי נ"מ בזה דאמרינן לא תמכור. והנה עיינתי במל"מ פ"ו מה' א"מ בד"ה שוב ראיתי בסופו ומצאתי דתיבת להפסיד הנזכר בדברי הגרע"א לא נמצא שם כי ז"ל שם דדוקא גבי מכירה אמרינן דלכתחילה לא תמכור אבל גבי מתנה לא שייך דלכתחילה לא תתן דדוקא גבי מכר אומרין לו בי"ד שלא יתן מעותיו כיון דאיכא קפידא דבעל אבל גבי מתנה פשיטא שאין אומרין לו שלא יקבל מתנה והכי דייק לישנא דמתניתין דקתני ובה"א לא תמכור ולא קתני לא תתן דלגבי מתנה לכו"ע נותנת לכתחילה דלא שייך לאמר שאם בא לבי"ד שיתנו לו עצה שלא יקבל המתנה ומשו"ה לא נקט אלא לא תמכור. אכן בסיפא דמתני' בצלין קתני נפלו לה משנשאת אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא ומאי דקתני שאם מכרה ונתנה קיים אשיגרת לישנא הוא דלגבי מתנה אף לכתחילה נותנת ובהעתקת הגרע"א ז"ל יש שינוי בזה וכתוב שמוכרת ונותנת אשיגרת לישנא וזה טעות דמוכח. ואולם מדברי המל"מ משמע ג"כ דלא בטלה המכירה אף היכא דהתרו בו דא"כ הלא דינא אינה שוה דמכירה קימת דוקא אם לא התרו בו ולא נמלך בבי"ד ובמתנה בכל אופן המתנה קימת ואיך שייך בזה אשיגרת לישנא לצרף שני ענינים נפרדים בדיניהם. אע"כ דגם במכירה בכל אופן המכירה קימת רק שהבי"ד אומרים ללוקח דלא ליזבן שלא ליתן מעותיו כיון דאיכא קפידא דבעל. ואולי כונת הגרע"א בתיבת להפסיד היינו להפסיד לאחריני כלומר לבעל אבל הלוקח לא יפסיד דבדיעבד בכל אופן המכירה קימת. ובס' הפלאה מצאתי כתוב דהנ"מ הוא בהא דלכתחילה לא תמכור דנהי דמכרה קיים מ"מ אין הבעל חייב בפרקונה כיון דהוא מוחזק בו עש"ה בד"ה שם דף ע"א ויעוין עוד בהפלאה ד"ה פירש"י דכתב אפ"ה נפ"מ דהוא אינו מחויב ליפות אותה כדס"ל לר"ג בפרק בתרא בפסקה ע"ש תשב עשת"ר וכש"כ הכא דהיא בעצמה פשעה למכור דיכול לאמר דלאו אדעתא דהכי רצה ליפות אותה עש"ה. ולפ"ד נסתר דינו של המל"מ ז"ל בין אי אמרינן שלא יתחייב בפרקונה בין אי אמרינן שלא יחויב לכונסה אזדא לה כל הבנין של ה"ר יצחק הלוי שם במל"מ ד"ה אלא דהעיקר סומך הר"י הלוי בזה דהחתן לא מפסיד מידי בין במתנה בין בנדוניא שכיון שיהיה להמשודכת ירושה הלא מתן להחתן מהירושה שיעור הנדוניא והמתנה יעו"ש באורך. והמל"מ דחה דבריו מהא"ע ואח"כ קיים דבריו בהא דהכנסת בידה ליתן מתנה מנכסי מלוג שלה לאחותה. אולם מדברי בעל ההפלאה ז"ל יוסתר כל דינו כיון דיכול החתן לאמר לה תשב עשת"ר (או שלא יתחייב בפרקונה) א"כ מעיקרא אדעתא דהכי לא נגמר השידוך מעיקרא ואזדא לה כל הבנין יעשו"ה. רק דהמל"מ לא ס"ל בהא כההפלאה דלדברי הפלאה אף במתנה לא תתן לכתחילה ואם נתנה הלא יוכל הבעל לעכב הנישואין או יעכב פירקונה אך מכל דבריהם נראה סייעתא לדידי דאם מכרה ונתנה קיים אף היכא דעברה היא והלוקח על דברי בי"ד שאמרו דלא ליזבן ודברי התוי"ט והגרע"א צע"ג. ועיין גמ' דף פ"א ע"ב ד"ה א"ל אביי משמע נמי מפורש דהוי זבינא זבינא בדיעבד בכל האופנים יעו"ש:

פרק ט מ"ט בתוי"ט ד"ה כתובתה הקשה בהא דאמרינן וכן שנתגיירה אשתו עמו כתובתה קיימת דמאי אשמעינן בזה הלא התוס' אין לה ואינה גובה אלא מזמן שני וכתובתה אינה אלא מנה דהיתה יתירה מבת ג' שנים כשנשאה יעו"ש. והנה מצאתי בתוס' רי"ד שהקשה כן ותירץ דמיירי שנשאה אשה ישראלית בגיותו וכתב לה כתובתה מאתים ונתגייר עמה וע"מ כן קיימת אכתובה הראשונה, ולולא מסתפינא הייתי אומר בזה דין חדש דהא דאמרינן בכ"מ דגיורת יתירה מבת ג' כתובתה מנה הוא רק מן הסתם אבל אם היא אומרת בתולה אני ואיש לא ידעני והוא יודע ג"כ שאמת כדבריה אזי כתובתה מאתים והכא מיירי שכתב לה כתובה מאתים בגיותה ומצא לה בתולים בביאתו הראשונה רק שטוען עתה בגירותו מה לי שהיתה בתולה מקודם הלא כחיוב האמתי שלי בעת שנתגיירתי והיא כבר בעולה ממני ואין לה אלא מנה בזה אשמעינן מתניתין שכתובתה מאתים שע"מ כן קיימה ואין בזה מקום לקושיתם וגם דברי המ"מ בר"מ ג"כ נכונים בסתמא. ועיין בגמרא דף י"ב ע"א לענין נכנסה לחופה ולא נבעלה ויש לה עדים שקיל וטרי הגמ' ומסיק דאין לה אלא מנה ואין לה ע"ב שהרי כנסה ראשון. אולם בגיורת כה"ג נראה ממתניתין דכתובתה מאתים:

פרק יא מ"א בתפאר"י אות (ג) נקט יורשי יורשי' ס' ע"מ דאיירי באשה שיש לה ב' מיני יורשין. לכאורה קשה לרש"י ורע"ב ז"ל שלא פירשו דקאי על יורשי הבעל בשומרת יבם כ"א על בניה או יורשי האב היכי דהניח בנים והוא נגד דברי הגמ' פ"א למדייק אביי דמיירי כאשה שיש לה שני יורשין וכמבואר בתפאר"י אולם פשטות המשנה באמת הוא כדברי רש"י והרע"ב דהא מפורש במתניתין דהיתומין אינן חייבין בקבורתה ומי הנה היתומין הלא המה יורשי הבעל וביבמה שמתה הלא יורשי הבעל המה יורשי כתובתה והמה חייבין בקבורתה רק דאביי מדייק מיתורא דלישנא יורשי' יורשי' עוד דין חדש היכי דיש לה שני יורשין אזי דינא הכי דיורשי הבעל שהם יורשי כתובתה חייבין בקבורתה ובמתניתין יורשי האב חייבין בקבורתה שהמה יורשין כתובתה וא"כ דברי רש"י והרע"ב ז"ל נכונים בפשטות המשנה והרמז שרמזה לנו המשנה מיתורא דלישנא לדייק מזה עוד דין חדש לזה לא נחתי לבאר ועיין בתוס' לעיל פ"א ד"ה איזהו:

מסכת נדרים

פרק ז מ"ה הנודר מן המטה מותר בדרגש. פי' הרע"ב ז"ל מטה קטנה שנותנין אותה לפני מטה גדולה וממנה עולין למטה גדולה. לא ידענא מנא לי' לרע"ב הא דרגש' בקלי ועלי אמוראי אי הוי ערסא דצלא ותקיק בעביני הנקליטין והרצועות ופירוש הרע"ב דלא כמאן ומהפלא שגם רבותינו בתוי"ע ותפאר"י הסכימו להרע"ב ולא זכרו מדברי הגמ':

פרק ט מ"ג ר"מ אומר בתפאר"י אות (יד) כתב וז"ל וקמ"ל ג' גווני אב כלב ונחש טולהו לא זו אף ז דלא מבעי אב מדהוא אדם מצוי שיטיב א"ע ולהכי לא מחשב נולד. ולא מבעי כלב כו' אלא אפילו נחש כו' מצוי שיהרגהו ולפיכך אינו כנולד והכי קיי"ל „כל"ב י"ע" עכ"ל. לא זכיתי להבין דבריו דמשמע לפי הלריבותא ולפ"ד דאם אינו מצוי והוי נולד ממש הי אפשר להתיר הנדר בזה ולפי המבואר במשנתנו הוא רק מפני שפירש בשעת נדרו וכמבואר בתפאר"י לוין „יג" וכדברי כל המפרשים. ואם נדר סתמא ולא פי' דבריו מקרי כל הני גווני דמתניתין נולד ממש ולא ניתר הנדר בפתח זה ואם פי' דבריו אף אי הוי נולד ממש ג"כ מותר הנדר לפי פי' הא' בלא התרה או בהתרה לפי' הב' וכמבואר ברע"ב בשם ירושלמי. ולולא דברי רבינו בתפאר"י אמינא לתרץ מה דנקט את הכלב והרג הנחש כו' ולא איפכא אף דהדין אחד וכמבואר בתוי"ט (ומשמע ג"כ דלא כתפאר"י ולדבריו דעביד לריבותא משמע דבהיפוך שהרג הכלב ומת הנחש שאינו מצוי כלל הוי נולד ממש לדבריו מדלא אשמעינן רבותא בהיפוך שפי) לדעתי נראה דנקיט הכי לרבותא בהדיוק דדוקא אם פי' דבריו אינו כנולד הא אם לא פירש דבריו הוי נולד ממש אף דהוי מצוי כמו מיתת הכלב והיינו הנחש מ"מ הוי נולד ממש אם לא פירש. והנה שבשו"ע שם ובש"ך משמע קצת כדברי התפאר"י דכתב הש"ך לחלק בין הני ובין כעורה ונעשית יפה יעו"ש. אך בשו"ע בדין כעורה ונעשית יפה מבואר רק דחל הנדר אבל בענין נולד לא מיירי והוא לפי מסקנת הדין דהלכה במתניתין הוי כתולה נדרו ואין הנדר חל ואף התרה אינו צריך אבל בש"ו חל הנדר בכעורה ונעשית יפה מדאינו מצוי כ"כ אבל דהוי נולד ולא יועיל אף התרה לא מצינו בש"ך. איברא דהר"ן ז"ל כתב במתניתין בהא דכעורה ונעשית יפה אף התרה אינו מועיל משום דהוי נולד ממש. ויוכל היות דהר"ן לא כתב שבלא זו רק היכא דאמר פלונית זו כעורה וכתירוץ השני שכתב הר"ן בשם החכם הותיק ר' שמלאי בדף ס"ה ע"ב ולפי תירוץ זה דלא הוי כתולה נדרו ונאסר בשמו שהוא נולד. אבל לפי תירוץ הראשון משום דלא הוי מצוי כ"כ וע"כ לא מסיק אדעתי' להיות תולה נדרו ע"ז אינו רק אי נאמר דאין צריך התרה בכגון אלו דפירש והוי כתולה נדרו עד זמן זה וזה רק בדבר המצוי להשתנות לאח"ז אבל לא בכעורה ונעשית יפה שאינו מצוי להשתנות לא הוי תולה נדרו בזה וא"כ חל הנדר. אבל שלא יועיל התרה לא נשמע מזה. אך יש ללמוד בק"ו דאף במה שפירש אמרינן דלא נתכוין נתלות בזה משום דאינו מצוי מכש"כ היכי דלא פירש דלא יועיל התרה דהוי נולד ממש וא"כ אף היכי דפירש לא יועיל התרה דמה מועיל לנו פירושו כיון דלא הוי בזה תולה נדרו וכמבואר בשם הרשב"א והכי נקטינן לדינא וכמבואר בש"ך. אך באמת נראה לדעתי בהא דכתב התפאר"י הלריבותא הוא רק להראות שיש לקרא אלה דבר המצוי ויהי' פירושו נקרא תולה נדרו בדבר המצוי להיות האב בעל תשובה והכלב יגורש והנחש יהרג ואם אח"כ לא נעשה האב בע"ת כ"א מת והכלב נהרג או הנחש מת אף דהוי אינו מצוי כ"כ ג"כ מותר הנדר לכל מר כדאית לי' אי בהתרה אי כפי מסקנת ההלכה אף בלא התרה כיון דהוי תלה נדרו בענין מצוי להשתנות ואף אם נשתנה מחמת ד"א בכ"ז לא נתקיים תומת נדרו [ומצאתי ת"ל אח"כ בתוס' רע"א סברתי והנחתי] אבל בכעורה ונעשית יפה אין שום אופן מצוי להשתנות ולא תקרי בפירושו תולה נדרו וא"כ גם התרה אינו מועיל ויעוין תוי"ט:

וראיתי ברש"ש דף ע"ד במשנה הקשה לכאורה קושיא עצומה ובדי נרגא בכל דין נולד דמשמע דבמה דלא שכיח אינו עוקר הנדר משום דלא הוי לי' לאסוקי אדעתי' ומה דשכיח עוקר הנדר ובריש כתובות אמרינן איפכא דבאונסא דלא שכיח ולא הוי לי' לאסוקי אדעתי' יש טענת אונס לבטל התנאי ואונסא דשכיח באמי דלא מבטל התנאי וכן בנדרים גופייהו לעיל (כ"ז ב) במעברא ועכבו נהר ג"כ משמע דהיכא דלא שכיח בטל התנאי, ולכאורה היא קושיא עצומה שיהיו תמה סברות הפוכות. אבל באמת נראה לדעתי דאין כאן שום קושיא ותסברא לך. דהיכא דאיש אחד התנה תנאי ולא קיים התנאי מחמת איזה סיבה וטוען קמן מה אעשה הלא אנוס הייתי ואונס רחמנא פטרי' ולמה תחייבוני אמרינן לי' הוי לך לאסוקי אדעתך האונס ולהתנות ע"ז בפירוש ומדלא התנית בפירוש גלית אדעתך דהתנאי שלך קיים בכל אופן שיהי' אף באונס ואם הוא דהפסדת אנפשך דלא אתנית בפירוש וזהו רק באונסא דשכיחא ואסיק אדעתי'. אבל באונסא דלא שכיחא ולא אסיק אדעתי' הוא אינו אשם בדבר שלא התנה בפירוש מחמת דלא אסיק אדעתי' ומבטלינן התנאי מחמת טענת אונס דרחמנא פטרי'. אבל בנדר לא באונסין לבטל מחמת טענה איירינן רק בנולד ורוצין להתיר ע"פ שאלה והחכם שואל אם היה עולה על דעתך בעת הנדר שישתנה הענין ע"י הנולד מי נדרת והוא משיב אם היה עולה על דעתי וודאי לא נדרתי ומטעם זה רוצה החכם לעקור הנדר בזה אמרינן דאמדינן דעתי' שבוודאי הי' נודר אף אם הי' עולה על דעתו השינוי דמשום מלתא דלא שכיחא לא הי' מבטל חפצו לנדור נדר והפתח תפקר בדדמי דעכשיו אומר דבאופן כזה לא היה נודר משום שכבר נולד הענין שאינו שכיח ורואה בעיניו ששגה בנדרו אבל מקודם שנולד לא הי' מבטל רצונו מלידור משום דבר שאינו מצוי ולפע"ד דברי נכונים וברורים בטעמם. גם בסוף דברי הרש"ש שהקשה בשו"ע גבי אתרוג היכא דנתן ע"מ להחזיר ונאנס אמאי לא מחלקין בין היכא דשכיח ובין היכא דלא שכיח הי' נראה לדעתי לכאורה לחלק בין אם הנותן והמתנה הוא הנאנס כמו בכתובות ובנדרים ובין היכא דחבירו נאנס כמו גבי אתרוג דהנוטל התנה ע"מ שתחזירהו לי ומשמע לי דחפץ הוא בהחזרה ואין לו שום נ"מ באונסא דשכיח ולא שכיח דמתקבל נאנס ונ"ע:

פרק י מ"ד האומר לאשתו כל נדרים שתדורי מכאן ועד שתבוא ממקום פלוני הרי הן קיימין לא אמר כלום. פי' הרע"ב דהוי לי' הקמה בטעות והוא כפי' הרא"ש. והגרע"א הביא בשם הר"ן משום דלענין הקמה ליכא ק"ו דנהי דאשכחן דנדרים שחלו דמתירי מצי לקיומי מאן לימא לן בנדרים שלא חלו דלא אלימי ועיין בקושיות הגרע"א ז"ל ממש דברי הרא"ש ז"ל בפירושו להקשות על דברי הר"א מתין. וע"כ חיזק הרא"ש בטעם הראשון מחמת הקמה בטעות וא"כ יצא לנו מזה דין חדש היכא דאמר בהקמתו בנדרים מפורשים כמו אם תדור מלאכול או מלשתות וכדומה מפורש יועיל הקמה למפרע קודם שיחול האיסור. אבל מפשטות המשנה לא משמע כן ועיין בתפאר"י שכתב כעין זה נר"א אבל לדברי חכמים דס"ל היקש דסיפא לרישא אפי' פי' כן אפ"ה גם נדר דניחא לי' אינו יכול לקיים מדלא בא לכלל הפר לא בא לכלל הקם. ולא אבין דבריו. מאן לימא לן דגם בהפר היכא שפירש הנדרים האלה לא יועיל ההפרה דלמפרע הלא איכא ק"ו ורק מחמת ההיקש נדחה הק"ו מדלא בא לכלל היקש אבל היכא דפירש ניחא לפי"ז דגם בהיקש גם בהפר מהני ונ"ע. ולולא דמסתפינא הוי אמינא בזה טעם חדש דלא כהראשונים ז"ל הנ"ל דבהיקש יש תרי גווני היקש אם החרים לה ביום שמעו או שהקים בפירוש כמבואר בכמה מקומות במכלתין. ובפסוק אישה יקימנה ואישה יפרנו נכללו כל מיני הקמות והיקש דהחרים לה לא יוכל להיות רק אחרי שמעו ולמפרע לא יתכן היות בשום אופן וע"ז קאי ההיקש לכתחילה דכל ההקמות הן אחרי שמעו. והא"ז הוקש לזה ההפרה דהוי ג"כ אחרי שמעו וזהו פי' את שבא לכלל היקש היינו היקש דהחרים המבואר בפסוק דלא נמצא רק אחרי שמעו בא ג"כ לכלל הפר אבל קודם שמעו דלא יוכל לבא בשום אופן לכלל היקש דהחרים לא בא לכלל הפר. ולפ"ז יהי' דין שוה בכל מיני היקש והפרה דלא הוי רק אחרי שמעו והי' נכון בעזה"ת פשטות המשנה. אבל מה אעשה דבספרי מוכח דלא כדברי וגם דלא כדברי הראשונים ז"ל כ"ה כתוב מפורש כוא לאסור אסר על נפשו דרק על נפשו יכול לאסור ולא על אחרים ואם יקים הבעל קודם חלות הנדר כאלו דאוסר על אחרים ועיין ברש"ש ז"ל שהביא ג"כ דברי הספרי ריש פ' מטות יעו"ש:

מסכת נזיר

פרק ד מ"ב כתב הרע"ב ודוקא כי אמר לה בלשון שאלה כלומר ואת מה. אבל אם אמר הריני נזיר ואת נזירותא וענתה אמן אינו יכול להפר שהרי קיים לה עיין בתפאר"י שנדחק לתרץ דלא הוי קיום קודם הנדר דלא מהני כדהוי תוכ"ד. ולא ידענא מנא לי' הא דאף קודם הדיבור נחשב כלאחר הדיבור לענין תוכ"ד ועיין בר"ן טעמו של תוכ"ד. גם כתב דגלי אדעתי' דשתיקתו מיד אח"כ מהני הקמה ולא אבין מה יענה אם אמר בפירוש שלא הקים למה לא יוכל להפר. ובתוס' (כ"ב ע"ב) משמע שלא כדברי הרע"ב והתפאר"י ז"ל ואח"כ מצאתי שגם הגרע"א ז"ל כתב כדברי הרע"ב והתפאר"י והעיר מד' התוס'. ובתוס' דף כ' ע"ב ד"ה הרי מפורש דלא כהנ"ל ומפורש דלא הוי קיום עיש"ה:

מסכת קדושין

פרק א מ"ו כרע"ב סמוך לסופו ואם לא נתן דמים ולא משך החפץ כו' אין באלה הדברים כלום. עי' ב"מ דמ"ט ע"א ובטוח"מ ושו"ע סי' ר"ד דיש בזה משום מחוסרי אמנה וכן ברמב"ם בהלכות מכירה פ"ז ה"ח וצ"ע שהשמיטו הרע"ב:

פרק ג מ"י האומר לאשה בהרע"ב אבל איהי כו' ונאסר איהו על פי' בקרובותי' ואפילו יהיב לה גט. נ"ע ואפילו לא יהיב לה גט וכן הוא ברש"י בגמ':

מסכת יבמות

פרק א מ"א ואחות אשתו. בפשטות מיירי אשתו ע"י קדושין ואשתו ע"י יבום כמבואר לקמן פ"ג מ"ו ועי' מ"ש שם. ואשתו ע"י זקיקה אינה פוטרת ואינו מייבם והוא מבואר בפ"ב מ"ו ומ"ז. ועי' בהר"ב פ"ג מ"ו. ואשתו ע"י שבלאם מבואר בפ"ד סוף מ"ו דאסרה גם הצרה אבל לא פטרה. ואם גירש אשתו אפו' אחותה בחיי' מן התורה ואינה צריכה חליצה אם נפלה אחותה ליבום והוא בפ"ד מ"ח אבל שתהי' פוטרת צרתה לא נמצא שם ופשיטא שאסרה להצרה שהרי גם קרובת חלוצתו אוסרת צרה כמ"ש לעיל אבל בלא צריכה חליצה לא נתבאר במשנה ועי' מ"ש שם בפ"ד מ"ח: **שש** לו שמיתו. עי' מ"ש בפ' י"ג מ"ו על תוס' דרע"ק אות קי"ב וקשה מדוע לא הביאה הגמ' בגיטין (שם) מכאן דהיכא משכחת או שמיתו כיון דצריך למצוא זה גם בבא שאני' קיים עשה דאל"כ תאי לי' למתני גם בה דליתה במיאון כמו אמו והיינו. [דאם היתה יתומה ואמה או אחי' קבלו קדושין ואז יש מיאון הלא אין לה אב דיועיל המיאון שלא שאני' ייבם צרתה]. ואם האב קיים והוא קיבל קדושי' א"כ או ליכא מיאון ועי"ל כמ"ש רש"י והר"ב שנתגרשה והיתה יתומה בחיי האב כדלקמן משנה ו' פי"ג. וכאן לא שייך מה שתירצתי שם. וקשה דנפשוט מסכא דמהני קדושין בקטנה. ואין לומר דכאן אפשר לאוקמי בארוסה דשייך גבי יבום וכמ"ש התוס' בגיטין ד' פ"ה על משנה אחרת. זה אינו. דא"כ שוב קשה מי קבל הקדושין ואין לומר רק דאבי' קבל הקדושין וא"כ לא שייך מיאון אלא וודאי מיירי בנשואה ונתגרשה והוית יתומה בחיי אב א"כ לא שייך בזה תירוץ בלי כיון דמן התורה לא מהני הגט ואיך נתקדשה לאחי אבי'. אבל תירוץ של רעק"א י"ל שייך ג"כ כאן דגט הוי מהני. אמנם י"ל דגם לדידי ניחא דהוי אפשר לומר דגם בחיי האב אם אין האב במדינה וקיבל אמה או אחי' קדושין מדעתה דנמי צריכה מיאון דלקמן פ' י"ג מ"ב סתם התנא [ולא תני מת אבי' והשיאוה אמה ואחי'] ואע"ג דאין הדין כן עכ"פ לא הי' הוכחה דהוי מצי למימר דיתומה בחיי האב במשנה הכונה דלא אין רשות לאבי' וליכא מיאות רק קידושין דרבנן אבל גם בהיין הי' מיאות לזה וגם אם יש ליזה סוכתה דלא מצי עכ"פ עדיף להגמ' להביא מברייתא שמבואר בפשיטות דגט מהני: **והנה** ממשנה זו יש השגה לענ"ד על דברי הכ"מ בסי' קנ"ה ס"ק כ"ט בתירוץ ב' שבמצא שלא הי' לה סימנים מקודם זמן דהויין רק שומא אם בודקין אחר זמן ואין לה סימנים תדשים דלא אמרינן בזה חיישינן שמא נשרו אף למאן דחייש בעלמא דאילו הי' לה ונשרו היו גם אלו השערות נשרו והסדרי טהרה בדף כ"ב כ' על הגמ' מבית רבי' משם להב"ש ועי' מ"ש בזה בגליון יבמות פ"י מ"ע. ואמנם כאן קשה על זה הא פריך הגמ' י"ב דאפשר שהולידה בת בשנת י"ב ונתקדשה ע"י אבי' ליבם זה וא"כ היא חמותו ע"י בתה שנתקדשה לזה ומת בעלה או גירשה ונתקדשה כדין יתומה לאחיו שמת ומת כאח. א"כ משכחת שנפלה המותו בקטנותה לפניו ומשכחת במיאונה בבעלה בחייו כיון שעדיין היא קטנה ומשני רב זביד בדף י"ג דאין בנים בלא סימנים א"כ ודאי היו לה שערות וסבר דהוך זמן מהני שערות שאינה יכולה למאן. ופריך ונבדוק ואם לא יהי' לה שערות אפשר שתמאן ומשני שמא נשרו. ולדברי הכ"מ אכתי משכחת שידעינן דודאי לא נשרו כגון שהיו לה שערות כבר ואלו לא נשרו דלא תלינן הו שהי' לה עוד מחדש שערות ונשרו דודאי אין לומר דכאן משום נער לידה שאני דאמרינן דאלו שהי' לה כבר לא נשרו והחדשים נשרו זה אינו דהא בתחלה קאמרינן סתם דחיישינן לנשרו כיון דאית לה בנים הוי תוך י"ב כמו לאחר י"ב וקאמר הגמ' כפשוטו הניחא למאן דאמר חוששין וקשה הא גם לדידי' לא ניחא דאפשר בקטנה כזו שהי' לה סימנים מקודם וגם המדייק בגמ' ימצא דגם למסקנא אין (חוששין) ע"י נער לידה רק דחייש כמו אידך מ"ד דחייש בכל המגעת לשנים וא"כ קשה גם בזה כנ"ל אלא ודאי דליכא מופת במניאות ודלא כב"ב ולפי דברי הרשב"א בחידושיו כאן אפשר קצת לתקן זה אך הכל דוחק הוא בזה וצ"ע:

פרק ב מ"ה תוי"ט ד"ה מי שיש לו את מ"מ וכו' עמדתי בדברי התוס' שלכאורה הוא כ"ש דהלא אם גם המת הי' ממזר דהלא קידושין שלו אע"ג דלא כר"ע [דלר"ע בודאי לא הוי קידושין שלו קידושין כלל דס"ל דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין אלא אפילו אם אמרינן דקידושין תופסין בחייבי לאוין דלא כר"ע מ"מ הוי קידושין שלו הלא] או כיון דלא הוי לאו דבאר דקידושין תופסין [אפילו לר"ע] בכל זאת הלא לאפוקי היתה אצלו שהי' צריך לגרשה א"כ מגד המת הי' רישא בהנשואין וגם היבם הוא ממזר בכל זאת זוקק ליבום מכ"ש אם הי' המת כשר דהוי נשואין גמורין שיכולה היתה להשאר תחת בעלה שזקקה היבם הממזר לחליצה. אך אמרתי לתרץ בב' סברות א' דהא איתא בב"ק ק"י ע"ב הלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין היפוק בלא חליצה ותירץ הגמ' דאשה בכל דהו ניחא לה וא"כ י"ל [דהיכי אמרינן דאשה בכל דהוא ניחא לה] רק היכא שאלית ברבנה [כגון מוכה שחין] משא"כ בממזר דאיכא איסור שם ודאי לא ניחא לה [ובמקום דלא ניחא לה משמע מגמ' דב"ק הנ"ל דהיפוק בלא חליצה]. וגם מ"ש התוס' [שם בב"ק] דרק בארוסה איירי אבל בממזר י"ל דשייך לומר כן גם גבי נשואה וכדעת הי"א בהגהת מרדכי פ' החולץ לענין מומר וכמבואר בהא"ע סי' קנ"ז וכמ"ש הב"ש שם ס"ק א' בשם הב"ח שמדמה לזה א"כ יש חידוש גדול דאפי"ה אין זה טענה כיבם ממזר וכמ"ש הב"ש דמומר גרע ממזר כיון דעכ"פ הוא אחיו במצות. וקיצר הב"ש לברר דבריו. דמ"ש הא אכתי איננה רוצה בו. אך י"ל כיון שאחיו הוא במצוה לא רתקה הקידושין בשביל זה עכ"פ חידוש גדול יש בזה שתהי' זקוקה לו. ולהכי בשלמא במשנה דלעיל דגם המת הי' ממזר ואפ"ה נתרצה לו דעיכ ידעה דהלא"ה הוי קידושי טעות וא"כ אז ל"ל טענה נגד הממזר היבם ע"כ טובא רבותא קמ"ל להשמעינן דאפי' רק היבם ממזר [והמת לא הי' ממזר וא"כ אפשר לומר דלא ניחא לה בכה"ג זוקק ליבום]. תירוץ ב' תירצתי דבשניהם ממזרים שאם הוליד הממזר שמת הי' הולד ג"כ ממזר [לכן עשה אם מת הממזר בלא בנים ואחיו הממזר ייבם את אשת אחיו או יכול האח המייבם להקים לאחיו המת שם כמוהו כי בן המייבם הוא ג"כ ממזר וק"ל] משא"כ כשהי' המת כשר דאז אי אפשר להממזר להקים שם לאחיו כמוהו [דאם המת הי' מוליד הי' הולד כשר ועכשיו אם אחי המת הממזר יוליד עם היבמה בן יהי' נקרא ממזר וא"כ אין זה הקמת השם על שם אחיו המת] והו"א דע"כ לא יהי' כאן מצות יבום כלל. דומה למה דאמרינן במס' מכות ב' א' דבעינן כאשר זמם לעשות וליכא כיון דאי אפשר לגמרי הגם דאפשר לפסול אותו אך כיון דאי אפשר לפסול לזרעו [דושפיתם לו כתיב ולא לזרעו] והו"א דכן הוא ג"כ הכא גבי יבום [דכיון דא"א להקים לגמרי שם לאחיו הגם דיוליד היבם בן אבל לא יהי' הולד כשר כמו שהי' אם המת הכשר הי' מוליד דאז הי' הולד כשר וכה"ל והו"א דלא שייך כאן יבום] קמ"ל דשאני התם דכתיב כאשר זמם [אבל הכא היבום תלוי בהולדת הבן מסיבה דזה נקרא הקמת השם כדכתיב והי' הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ואם דהגמ' דריש מזה דרשה אחרינא כנודע בכל זה י"ל דגם זה רמזה התורה דעיקר יבום תלוי בהולדה מדקאמר אשר תלד]. והנה פשיטא מה דליתא במשנה שזוקק ליבום אין סבות שישאר עמה להוליד בנים אלא סבה דזוקק לביאה הראשונה וכמ"ש התוס' לעיל כ' ע"ב ד"ה אטו דבמקום דתי' אפי' גמר ביאה אסור ובזה האופן אי אפשר לאוקי זרעי' וא"כ לכאורה ניחא לתירוץ זה השני [דמאי קמ"ל דמותר הממזר ליבם אף דהבן אשר יוליד יהי' ממזר ולא יהי' נקרא על שם אחיו המת כי אחיו הי' כשר דהלא בזה האופן כדעת התוס' לא יהי' בן להיבם מהיבמה כלל כיון דאסור לגמור הביאה] אך זה אינו. דהא העיקר הוא כיון שהם רלוים להקמת השם כמ"ש התוס' כ' ע"א ד"ה יבוא מעתה שוב יש מקום למ"ש לחלק בין ב' ממזרים לממזר אחד. אמנם על ב' תירוצים אלו קשה מה פריך הגמ' פשיטא אחיו הוא ולפי הנ"ל יש כאן חידוש גדול. ויותר קשה דהתוס' בד"ה פשיטא הקשו קושיא כזו מלקמן ד' כ"ג ולא הקשו ממ"ש הם לפני זה לפי דברי הנ"ל אך גם אם נסלק דברי בכונת התוס' כא עלם הענין ניחא וקשה מאי פריך הגמ' פשיטא. והנה על תירוץ א' י"ל דפריכת הגמ' הוא כיון דאיתא בסיפא דמשנה מי שיש לו בן מ"מ פוטר וכו' דהם הוי הכונה דפוטר מחמת עצמו וודאי למי בריש' הוי עיקר החידוש דזוקק מחמת עצמו ואפי' היכא דידעה מתחילה דאחיו הוא ממזר דליכא חידוש הנ"ל רק עיקר החידוש הוא דזוקק מחמת עצמו פריך הגמ' שפיר פשיטא אחיו הוא ולבתר דמשני הגמ' דהו"א מבוש האחוה דבני יעקב הקשו התוס' הא זה נשמע ממשנה דלעיל ע"ז תירצו דודאי עיקר מה שבא התנא להשמיענו הוא דזוקק דומיא דסיפא אך מש"ה חזר להשמיע זה כאן כיון דיש כאן עוד חידוש דמיירי ביבם ממזר לבד והלא ר' ישמעאל סבר בסוטה ג' ע"ב גם בתורה דחזרה התורה וכתב עיקר הדין מה שנאמר כבר בשביל דבר שנתחדש בה. ורעק"א דחולק שם עכ"פ בדין ההגה ודאי כן הוא. ואח יותר מזה איתא בתוס' ברכות כ' ע"א ד"ה וכא וביבמות ג' ע"א ד"ה אבל מתלן ע"ש. ומעתה לתירוצי הראשון יש מקום אך לתירוץ השני דלעיל דהו"א דביבם ממזר לבד לא שייך בעצם יבום. קשה מה פריך הגמ' פשיטא ויהי' מוכח מזה דליכא שום סברא לחלק בזה ובאמת יותר מסתבר אלו תירוץ זה בתוס' מתירוצי הראשון דבתירוץ זה לא הי' הכרח להתוס' לפרש יותר כיון דכן מסתבר והוא פשוט לגמרי משא"כ בתירוצי הראשון ודאי לא הי' להתוס' לסתום כ"כ. וע"כ נראה יותר בזה בתירוצי השני אך יהי' מוכח מכאן בכלל סוגית הגמ' דבר חדש. דמ"ש התוס' ביבמות י"ז ב' בד"ה אבל דאע"פ שהש"ס עושה צריכותא אין לחלק כן לפי האמת יהי' מכאן ראי' דלא לבד שאין לחלק אלא אפשר להקשות גם פשיטא דלפי האמת לא ס"ד לחלק. להכי הגם דהתוס' תירצו הכא לענין משנה יתירה דהו"א לחלק פריך הגמ' דלפי האמת בעיקר הדין שבא התנא להשמיענו לא מסתבר שיהי' בשביל זה אלא דבתר דמשני מבוש האחוה תירצו התוס' הגם שגם זה מוכח מלעיל [היינו מרישא] בב"ז ביבם ממזר לבד והמת לא הי' ממזר הו"א דבב' סברות יחד מבוש האחוה ומשום שאין כאן להקים שם [וכמש"ל] אין זוקק קמ"ל:

פרק ג מ"א בהו"א הוא א' הקשה מגילה י"ח ב' ומראה לתוי"ט חולין פ"א מ"א שכתב הר"ב שם דב"ש במקום ב"ה אינו משנה והקשה התוי"ט מכאן דנשנית בעדיות פ"ה מ"ב ותירץ דרק ר' יוסי הוי התם וכונת הר"ב על סתם משנה וקשה הא ביבמות ט' ע"א איתא דאינו משנה והא איתא בעדיות פ"ד מ"ח סתם משנה, ועוד קשה מברכות נ"ג ריש ע"ב דאינו משנה אף הכא דב"ש לחומרא וב"ה לקולא. ויש לומר כיון דאהי מזה לענין ערלה להיפוך. אבל עי' תוס' קדושין ב' ע"א ד"ה ב"ש שדינן רק על מה בנשנה: **מ"ו במשנה** הולגום. עי' מהרב"א והובא כאן בתוס' דרע"ק שהניח בקושיא וי"ל דקשה בגוף הדין ברישא מה ס"ד דסלקא או היא הסי' מותרת לו מ"ש משנה ראשונה דאחות אשתו פוטרת צרתה והלא העיקר [דרש] הוא מלצרור וכמו שהובא בהר"ב ריש פ"א. ויותר קשה דלפי הסוגיא דגמ' דף ל' ע"א שהובא בתוי"ט הי' הו"א אי לא אמר התנא בבא זו דהצרה מותר ואיך אפשר [לומר כן] לפי משנה א' ועיקר הדין הוא בקרא. אך הו"א דלצרור נאמר רק אם שניהם היו מחמת קדושין ככל הנשים לכן נאמר עלי' בקרא דלצרור למעט יבום גם מהצרה מדלא כתיב לגור אבל אם מן השמים ניתן להאח אחות אשתו מחמת יבום לא יהי' דהיא עצמה אסורה עליו דאיסור אחות אשה לא נשתנה מיבום הראשון אבל על הצרה ליכא איסור ועי' לקמן דף ל"ט ע"א דגם לענין כתובה גובה בשביל זה מן הראשון וכן הולך התנא להשמיענו זאת וגם ממשנה שלאח"ז שנשנית מקודם לא נדע זאת די"ל דוקא בזה דאחות אשה הויא עיקר שפיר דוחה צרתה גם כשהיא מחמת יבום ולא מחמת קידושין אבל בזה דאחות אשתו הויא צרה להנכרית דיש שתי ריעותות שניהן לו מן השמים ולא מחמת קידושין והנכרית עיקר לא נאסרה ליבום קמ"ל דגם בזה הצרה אסורה וזה הוא חידוש דבבא ראשונה. ואו בזה עצמו עוד חידוש בעשה בה מאמר האח שמת ונפלה עתה לפני אח בעל אחותה דאין ב' זיקות עליו בכה"ג דיק במשנה ע"י הי' זיקה מהראשון טוב משא"כ כאן דזיקה ראשונה לא הי' מחמת דהויא אשת אשתו וגם עתה עשה רק מאמר ולא יהי' דהוי קידושין אינה כקידושין דעלמא ורק מחמת יבום נעשה שוב הו"א דבזה ודאי הצרה מותרת שהיא עיקר אשת אח שמת וגם האחות אשתו לא היתה בכא לאחיו שמת כיבמה שנתיבמה לגמרי קמ"ל דגם בזה הצרה אסורה עליו ואע"ג דלפי האמת גם אחות זקוקתו אוסרת צרתה מכ"ש כשיבמה זה הכתי לא נשמע במשנה אלא אחר שידעה זאת ממילא גם בזה עכ"פ אוסרה והלא לא פטרה וכמ"ש הר"ב במשנה זו על כנא א דרק בעי חליצה ואסורה בלא חליצה:

פרק ד מ"ב בתוס' רע"א אות מ"ה ד"ה ואם וכו' רבינו זצוק"ל קיצר כאן וכונתו למ"ש התוס' ל"ה ע"ב ד"ה ור"ל וד"ה תיגלי. ולענ"ד כ' דוא"י שבתוס' ד"ה ותיגלי הכונה נמי למ"ש התוס' וי"ל בד"ה ור"ל וכן סבר רבינו כאן: **מ"ז** במשנה. לכאורה הייני מן האח ומבואר ברש"י והא דלא תני בבבא זו של אח כמו בבבא שלאח"ז ואדרבה אילו נאמר כאן לנחלה של אח לא הי' צריך לכתוב בבבא שני' [של אחיו] מפני שהי' נמשך לכאן. אך י"ל דניחא בזה דאיתא בבכורות נ"ב במשנה ובטו"ע אהע"ז סי' קס"ג סע' א' דבמת האב אח"כ שוב כולם שוין בחלק האח שמת ונשאר הכל לירושתם מהאב דרק במוחזק להאח [או יורש המייבם חלקו] אבל לא בראוי לכן שפיר ברישא לא צריך לומר של אח הלא סתם דכולן שוין הן בשלו והן במה שראוי לו משא"כ בסיפא [גבי הכונס] דאין נוטל אלא במוחזק צריך התנא להוסיף בנכסים של אחיו היינו מה שיש לו דייקא [היינו במוחזק ולא בראוי שאינו בידו]: **מ"ח** סי' זו סטורה. יש להבין דהלא פשיטא הוא דהא מבואר במשנה א' דאחות אשתו פוטרת גם הצרה וצ"ל דהו"א רק בלא גירש [או אסור באחות אשתו] והא דכתיב בתורה ואשה אל אחותה וגו' בחיי' הו"א דכונת הכתוב הוא רק בלא גירשה וממעט רק דמותרת לאחר מיתה קמ"ל במשנה הכא דאין חילוק [דבל בחיי' אסורה אפי' גירשה] והא דלא תנן שגם אכרות פטורין והלוא תנינן דבריתא בהחולץ איתא שם שגם בהאכרות הדין כמו כה כמבואר לפני זה סוף מ"ז לפירוש התוס' שהובא בתוי"ט מ"ז ד"ה ואסור. וא"כ קשה מדוע לא נזכר כלל דגם האכרות פטורות מן חליצה. ואפשר לומר דזה הוא דברי ר"ל בגמ' ד' מ"א כאן שנה רבי וכו' כלומר שלא בא רבי לפרוט כאן כל הדינים דבא רק להודיע שזה דרבנן וזה דאורייתא וממילא ידעינן כיון דהוי דאורייתא דגם האכרות בכלל: **מ"ט** בתוי"ט ד"ה שקידש ושי' מיד שכנס פקע סוקה. לפי' התוס' שם הוא משום שכנס רק ע"י ביאה דגרע ואתא גם רש"י סבר כן. והר"ב רמס"ד מברעסלא כתב לי כן להקשות. ולענ"ד נראה דקשה על התוס' [די כ"ג ד"ה קדמו] שכתבו אטו הכא דקני לה בביאה וכו' וכי ס"ד לפרש המשנה שעשו גם בזה שלא כדין שקדשה בביאה בלא קידושין מקודם כמו דפסקינן באה"ע סימן קס"ו כרב אלא ביבמות נ"ב ואם כי לא הוי הקידושין קידושין גמורים. בזה שקידש אחות זקוקה קודם שביאה הוי קידושין גמורים ומשמע כאן דלא מיירי מתני' רק באיסור אחות זקוקה. אך נראה דע"ש יאה בתוס' וצ"ל סיכא. וכתבו זה רק לדין בפני עצמו שאם קידש בביאה לחוד אבל לא דמתני' מיירי מזה ורש"י והר"ב דפי' דבריהם על המשנה ודאי מיירי בקידש מקודם. וטעות התוס' יו"ט שכתב מקודם אפי' בקדושין וא"כ כתב כרש"י וזה לא שייך אלא בביאה כונס בביאה שלאחר הקידושין דלא

הוי

הוי האיסור רק משום אחות זקוקה ולא משום בועל בלא קידושין דלדעת רב הונא מבואר במשנה דלא הוי כמנותה אלא בקידש ובעל ביבמה. ומדויק בזה מה שחזרו התוס' לכתוב שנית חזקה במקום ספק ומי' דבזה התירו לו מיד. אך כתבו כ"ז לדין נפשי עצמו אך אם אומר שאין כאן ט"ם והפשטות משמעות התחלת התוס' דסברי שעברו גם על ביאה בלא מאמר. ודאי דלשון רש"י ז"ל שכתב ברישא ובסיפא דכל אחד יכול לומר אנא שפיר נסיבי משמע דמוקי שעשה כדין שהקדים מאמר דליבם לא הוי קידושין גמורים ואם לא היתה יבמה הויין קידושין גמורים דאין סברא לומר דמ"ש רש"י שפיר נסיבי לא אזיל רק לענין דין אחות זקוקה. ומ"ש לעיל דבעי קידושין אף ביבמה רצוני לומר דגם תוספת בעי כמ"ש הרמ"א בסי' קס"ו סעי' ב' בכל אשה דעלמא. וא"כ הוי קודם הביאה נשואין גמורים ואם היא אינה יבמתו לא נסתר כלום: מ"ב והכונסת וכו' יוציא. היינו בלא גט דסבר ר' עקיבא דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין ולהכי הוי ממזר כמבואר ביבמות נ"ב ת"ר זו וכו' ומתני' קידושין ס"ו ע"ב דאם קידושין תופסין ליכא ממזר ולהכמים יוציא בגט ובדף מ"ט ע"ב איתא ג"כ דהדין אם יש ממזר מחייבי לאוין תלוי אם קידושין תופסין בחייבי לאוין אם לא:

פרק ה מ"ב הרי זו כמנותה. נ"ב והוי כמבואר בפ"ד מ"ד באשתו וע"ש בהר"ב: מ"ה נתן גט ובעל. גם כאן הוי כמ"ש התוי"ט מ"ג או או וכן מבואר כאן ברש"י אלא דהשונה והלך לשני' או נתן גט לשני' או בעל לשני' והאי בעל נמי הוי רק לר"ע דס"ל דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין וכמ"ש הר"ב סוף מ"ד וכן הוא בכנות באח"ז:

פרק ו מ"א תוס' דפעק"א אות ס' במ"ל מסתפק נ"ב פ"ב מיבום ה"ד. והא דלא מייתי מ"ש הר"ן שם בשם הרשב"א שהם צריכין לידע שיש כאן עדים וא"כ לוקי שיש עדים טמונים אחורי סדקיהם ולא ראו את העדים. וכן הוא בתה"ע סי' מ"ב סע"ב. אך זה אינו דהטעם הוא שיכולה לומר שהיתה מנחקת לו ולא נתרצתה כלל לשם קידושין וזה לא שייך ביבמה לומר מנחקת כיון דבכל אופן נקנית לכן אף שמנחקת בו כיון שהיא בעולה ואף באונס קונה היבם [ומה לי שמנחקת בו]. אך בעיקר הקושיא של רבינו תמה אני הא המל"מ עצמו בפ' ב' מסוטה ה"ה הוכיח מראי' זו שהא שקדמה ביאת הבעל שצריך להיות ביאה באופן דמהני ליבום דאל"כ מה פריך הגמ' סוטה כ"ד יבמות נ"ח לרב דהוי יבום נימא שהי' ביאה דלא מהני ליבום. ואין שיהי' נעלם ממנו ראי' זו. אך מתחלה ליתא קושית עליו די"ל דסבר המל"מ דבעי עדים בהביאה דקדמה הבעל עדי יחוד או עדי ביאה והסברא היא דביאה זו גורם שהסתירה אח"כ עשאה סוטה שייך גם זה לדין סוטה לא מיבעיא לר' יהושע דרים סוטה דבעי בקנוי וסתירה עדים דבעי בזה נמי אלא אפי' לר' אליעזר דמצריך רק בקנוי י"ל דמודה בזה משום דזה שייך להתחלה והוי בכלל קינוי וכן ללימוד דבר דבר ממנון בסוטה ב' ע"ב דגם זה בכלל דבר שבערוה וכן לכלימוד דעד נמי בעי בזה ששייך לדין סוטה עדים גמורים זה הוי פשיטא. ולאו"ג דביאת הבעל אחר הנשואין ונסתרה אח"כ לא בעי עדים שם שייך להנשואין שהי' עדים אבל בארוסה או בשומרת יבם דבעל בלא הוי לו לבעול שזה לא שייך להעדי קידושין אלא היא מקרה בפני עצמה בזה ודאי בעי עדים שיהי' נקרא קדמה ביאת הבעל בזה. רק מסופק כיון שכל ביאה כל דהו די ליבמה להיות אשתו בזה אפשר גם עדים לא בעי וא"כ פריך הגמ' ממ"פ אי ליכא עדים בביאתו עדיין לא הוי קדמה ביאת הבעל ואי איכא עדים אי יבום: מ"ד בתור"ע אות ס"ו ד"ה לא וכו' בדקדוק הדין וכו'. בגמ' ס"א איתא דמיירי נמי בזמן האירוסין וניחא יותר בהתחלת המשנה ובזמן האירוסין ליכא חידוש דאולן ע"כ הילכו התוס' הידוש דשייך נמי ביבמה מן האירוסין דגם הבבא דעשה מאמר מיירי בין מן הנשואין ובין מן האירוסין וא"כ מה חידוש הוא בסיפא ואירוסין ליכא: שם בבוה"ד וז"ע. נ"ב לענ"ד ניחא דכולי' פירקא שם סובב בדין תורה כיון דבסיפא תנן דיני איסורין מדרבנן דהיינו שניות. וא"כ ע"כ הי' פרכת הגמ' ליתני קידש דאסורה ליבמה מן התורה. ולכן יובן מה דאמרינן שם והא כולי' פירקא ופירש"י כגון דממזרת כו' וקשה מדוע לא הביא הגמ' ממשנה דלעיל כ' ע"א וס"א ע"א משנה ואת דאמרינן קא פסיק ותני בין מן האירוסין וכו' דמיירי בכה"ג עצמו ואע"ג דאלו ממזרת ואידך כיון דהויין בפירקין עדיף אף אי נמנא גם בפרקים הקודמים מ"מ אם יהי' הראי' מדין זה עצמו עדיף. אך שם אפשר לומר שאינו אסור רק מדרבנן וכמ"ש רבא בהמת אבל בפרקין מיירי ברישא רק בדיני תורה מדחשיב בסיפא איסורין דרבנן שפיר פריך הגמ' דמוכח דאסור אף מן התורה ארוסת אחיו לכה"ג ואזיל פרכת הגמ' לרב בדף כ' דיליף מקרא וגם רבא דלא יליף מקרא לא קאמר רק דתנא דברייתא שהביא ע"כ סבר דאינו אלא מדרבנן וע"כ משני הגמ' בדף ס"א נמי כן על המשנה אבל בדף פ"ד דאסרינן ממזרת לישראל וחללה לכהן מן התורה מבואר דלא סבר כהתנא דברייתא שהביא רבא לכן הוצרך רש"י ז"ל להביא מקרא. ובלעדי כל האורך קשה נמי מה פריך הגמ' ליתני קידש ניחא כיון דאת אינה אסורה רק מדרבנן ומהני' רצה לנקוט שתהי' אסורה ליבמיהן מן התורה. אך באמת האזיל פרכת הגמ' בדאורייתא וכמ"ש דלהכי הביא הגמ' רק מפרקין ולא מהמשניות דפרקים שלפני זה וכבר השיג הרשב"א בחידושיו לקמן (פ"ד) בזה על רש"י והמכם ניחא כמ"ש לענ"ד. ויש בקושיא זו שעל רש"י ז"ל אריכות במפרש בתוס' ירושלמי פי"ב ה"ו לתרץ על רש"י:

פרק ז מ"ה האונס והמפתה. נ"ב ע' בת' נ"ב ביו"ד מהדורא תנינא סי' ר"ב והובא בתוס' רע"א אות ע' ומנוה רבה להמלין בעד הטור והנ"ב כתב מבוא לתרץ בשוטה וכתב דהוי דוחק גדול רק שלא יהי' הטור כטועה בדבר משנה יש לקבל תירוץ ההוא. אמנם בקושיא שעל קטן כתב שבעי נגר דלפרקינן ויש יותר לתמוה על הב"י שכתב על דברי הטור שכן מבואר במשנה ובגמ' שם ביבמות הייט דף ס"ע והוא להיפוך. וגם הב"ח לא הרגיש להקשות על הטור והב"י גם הש"ך והט"ז שדקדקו אחר דברי הטור לא דקדקו כאן כלל וכלל. על כן נלע"ד לומר דבאמת אין כאן קושיא כלל ושפיר דייק הב"י וכתב דמבואר שם במשנה וגמ' דיש להקשות. אך במשנה שהעמיד התנא יחד לאונס ומפתה גם שוטה והיינו בחופה וקידושין שיושבת תחתיו והא לא דמי דאונס ומפתה אינה יושבת תחתיו. ויש לראות לקמן במשנה דף ע"ט ע"ב דאיתא בבבא אחד סריס ואילונית הוכיח הגמ' מזה דסריס הוי בידי שמים וע' לקמן ד' פ' ע"ב וע"כ הלכה כרע"ק כיון דסתם משנה כותי' או מחלוקה ואח"כ סתם וכל זה הוא משום דשנה בחד בבא ולכן יהי' מרוחק זה מזה. ויותר הי' מקום לטעות לשוטה לעיל במשנה ד' ס"ו ע"ב והוא כאן במשנה שלפני זה דחרש ביושבת תחתיו פוסל אם הוא ישראל והיא בת כהן כיון דתקינו להו רבנן קידושין אבל שוטה אף שיושבת תחתיו אינו פוסל כיון דלא תקינו רבנן לשוטה קידושין. ופה הי' מקום גם לקטן דלא שייך שם דחיית התוס' בד' ס"ט ע"א ד"ה והמפתה. ב) קשה על הגמ' דאיתא שם תנינא להא דתנו רבנן שהאי לישנא לא מנאה בכ"ם רק אם חסר במשנה איזה ביאור מביא הגמ' בזה ברייתא דמבואר יותר. כמו לקמן נ"ו ע"ב דאיתא במשנה נשא אשה ומת הרי זו פטורה ולא נתבאר ממה הי' פטורה הגם שבפשטות ידענא דהכונה שפטורה מחליצה ויבום מ"מ לא נתבאר דלמא הכונה דפטורה מהכילות או זולת זה ע"כ מביא הגמ' תנינא וכו' שמבואר להדיא הכל באר היטב וכן לקמן נ"ו אי דהיתא במשנה נושאין על האנוסה שאין הכונה מפורש בזה ובברייתא מפורש היטב משא"כ כאן מה מחדש הגמ' כונה במשנה ע"י ברייתא זו. ואף שמפורש הטעם משום דהקידושין ליתא וכמו שהוכיח רמב"ח לקמן קי"ב ע"ב עכ"פ אין מבואר בהברייתא יותר מהמשנה אך סברת הגמ' דהי' ס"ד בקידשה שוטה ונשאה ויושבת תחתיו שתהי' מותרת בתרומה וכי יש מעלות עין יותר מזה אחר גזרו לאסור בכה"ג ולזה מביא הגמ' תנינא להא דת"ר דאם איתא בשוטה וקטן שנשאו ומתו כן הוא במשנה שמת השוטה והיא עתה פנוי' כמו באונס ומפתה אך הו"א דמחמת הביאה פסלה ונקט התנא שלשה מיני ביאות באיסור שלא פסלו אותה הן ע"י אונס דרך הוא פשע והן במפותה ששניהם פשעו במקרה והן בשוטה שהיו ביאות פנויות רבות בכל אלה אין הביאה פסלה וכן בברייתא דנקיט ומתו הלא גם בחיים לא הוי קידושין ומותרות לעלמא כמו בתה"ע סי' מ"ג ומ"ד. אך וודאי בחיים אינה קידושין וכיון שיוצאת ממנו מותרת לאחר בלא גט אך ס"ד אם מת מתי שישבה תחתיו יפלה קמת חיוב להקים לאחיו שם. קמשמ"ל הברייתא דלא וכן הוא במשנה דסו"ה דביאה שהיי מפותה שלא כדין עשתה זנות. אבל ביושבת תחתיו ודאי אסורה בתרומה דלא דמי להאי דלא בעי גט כיון שנשאת לאחר משא"כ שאוכל בתרומה בעודה תחתיו ודאי אסור משום מראית עין דלא ידעי שהוא שוטה. וזה שכתב הב"י דמבואר במשנה ובגמ' שאם בת כהן נשואה לשוטה וקטן ויושבת תחתיו אסורה בתרומה. ויש לראות דהב"ב דקדק למה שינה הטור לכתוב כאן נשואה לחרש שוטה וקטן ולא כתב נישאת כמו לפני זה אך ניחא דכוון לא לדייק דדוקא בעודה נשואה לו אבל אם נישאת כבר ועכשיו יצאה ממנו או שמת בזה האופן מותרת לאכול בתרומה שביאת האסורה לא פסלה. והא דלא קאמר התנא דין זה כיון דמוכח מכח הענין דמיירי דוקא במת דומיא דאונס ומפתה וגם מדלא סידר זה בתר חרש במשנה שלפני זה והטור לא הביא מת דמוכח מלשונו שאמר נשואה והוי כמ"ש הט"ז ביו"ד בסי' כ"ס על הטור ובזה מתורץ קושית התוס' הנ"ל יבמות ס"ט ע"א ד"ה והמפתה כיון דהו"א בשוטה הוא רק מחמת דהוי בזנות תדיר וזה אין חידוש בקטן כמ"ש התוס' לקמן נ"ו ע"ב ד"ה נשא דאין בכה שום זנות ואדרבא מצוה נמי היא. וגם בלעדי דברי קשה על תוס' זה בקושיתם לפי מ"ש שם ס"ע אחר הנ"ל ע"ש. אך התוס' פירשו שכל חידוש דשוטה הוא שאין לה דין נשיאה לאוכלה מתרומת בית אבי' וכן מבואר מרא"י שהבילו לקושיתם לקטן ולכן שפיר הקשו אבל רחוק הרבה שתהי' בכל אלה חילוק בהחידוש וכמ"ש לעיל אבל להטור ניחא. ומה שעומד לנגד דברי לכאורה הוא מ"ש שם לקמן פי"ג מ"ב דר"א אומר אין מעשה קטנה כלום בת ישראל לכהן וכו' בת כהן לישראל תאכל בתרומה אלמא כיון דר"א סבר דלא תקינו רבנן נישואין בקטנה מותרת בתרומת בית אבי' אע"ג דיושבת תחת בעלה וחכמים דפליגי הוא רק מחמת דסברי שתקן נישואין לקטנה כמבואר ביבמות קי"ב ע"ב. אך אינו דשם הוי כתובה ומוכרה עמה דמי שרואה אותה אוכלת בתרומה ויודעים שיש לה בעל הלוא רואים שהיא קטנה ויודעים דאין מעשי' כלום משא"כ בגדולה שנישאת לשוטה או קטן כל העולם יודעים שהוא שוטה וקטן:

פרק ח מ"א בתוי"ט ד"ה הערל וכו' מיבעי לן בגמ' וכו' נ"ב דף ע"א הוך ח' אי הוי ערלה כנ"ל: שם בתוס' רע"א אות ע"ב ד"ה ק' לי וכו' נ"ב כבר עמד בקושיא זו הרשב"א בחידושיו כאן ומתרץ בדחוקים. ולענ"ד כונת הגמ' דבעי רק שיהי' מכהת זר מעיקרו דבמתני' גרוגרת משנישאת ליכא מניעות זר מעיקרא אבל בפצוע דכא שיש מניעות מעשה בידי אדם מעיקרא כפי דאיתא בירוש' פרק זה מ"ד הוציא ידו וסרסו מבפנים דברי הכל אסור לבוא בקהל לז לא ממועט מלאים זר: מ"ה בהרע"ב ד"ה סריס ופי' הר"ב חמה. נ"ב ודאי הי' אפשר לאוקמי מתני' גם לר' אליעזר ולאוקים בסריס אדם. אך ודאי מיירי דומיא דאיילונית דהוי בידי שמים כן אוכיחו בגמ':

פרק י מ"א תוס' רע"א אות פ' ד"ה בהרע"ב וכו' בגמ' חולצין וכו' עד טעם לפנה בזה. כבר עמד בזה המ"ל סוף פ"ו דיבום ורצה להוכיח מכאן דלא כהתוס' יבמות ג' ע"ב ד"ה לפי אלא כירושלמי דאסורה לאח הבועל כמו לאח הבעל וברישא כתב דאפשר דכאן הוא משום קנסא. ומה שכ' המ"ל לספק מבואר להדיא ברש"י גיטין ד' פ' ויש לתמוה על רבינו רע"א וכי רחוק אלו טעם דקנס והוא מביא מיד אח"ז טעם דקנס בבת לוי במעשר ואין לומר דקשיא לי דכמו שפריך הגמ' ומשני במעשר לקמן נ"א כן הי' לו להגמ' לסדר גם בבבא זה. דזה לא קשיא דכיון דפשיטא להגמ' כן לתרץ במעשר. שוב לא פלפל בזה בסיפא דלאו בכל דוכתא שייך מ"ש התוס' שבת מ"ג א' ד"ה כופה ולכן הי' לרש"י פשיטות (בגיטין ד' פ' הנ"ל שהבאתי) לפרש דלא מייבמין לשני משום קנסא וכתבתי בגליון הרמב"ם פ"ו מיבום מה שקשה על המ"ל בתירוצו על קושית הטור בסי' קע"ג על הרמב"ם דפסק בספק ערוה על הבעל דאין מיבמין דנימא ממ"פ ולהנ"ל גם שם משום קנסא והוציא הרמב"ם שם זאת מהתוספתא שמדמה פציעה דידה דשם לפציעה דהכא לקנסה במה שיש הפסד רק לה ואין ריוח להבעל כיון דשם פשע גם הוא משא"כ הכא: שם בתורע"א אות פ"ה ד"ה ומ"ת וכו' עד בתוס'. נ"ב ד' נ"א אי ד"ה אמר: מ"ב בתוי"ט ד"ה אמרו לה מת בעליך כו' מ"ת מהניתין וכו' ולא כתב במה מיירי וסיים רק שלא נדקדוק כתב כן ולא פירש אופן אחר. ואם נאמר שלא הי' לו לכתוב כן ביבם דהוי רשע הא יסרב לגרש כיון דאסורה עליו מחמת היכור דרבנן שגזרו לצאת מזה ומזה אם לקחה באיסור אלא מיירי כפשוטו כי במה שנשאת לעלמא כפי הכונה הפשוטה בלשון נישא זה אינו דגם בישראל דעלמא יהי' רשע אם שופטני לכפיה ילדיו שיולדו אח"ז להיות ממזרים מדרבנן דתמיד יותר ממזר והאי דאסור לממזר ואף לישראל אלא בספק ממזר כיון דגם בנישאת לחוץ הדין שצריך לגרש מדרבנן כיון שנשאת באיסור ואמרו החכמים ע"ז כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל. ובמופת שאין זה כונת התוי"ט דמדמי דברי הטור וגם מיירי בנישאת לחוץ דלהכי לא הביא זאת בסי' קנ"ע דמיירי ביבם אלא בסי' י"ז דמיירי לעלמא אלא כונת התוי"ט לדקדק במ"ש הגמ' שלא רצה ליבם וכו' דלא מיירי בהכי אלא שדנין על הנולדים קודם שבאו עדים עתה אך הי' כפי הגדת העדים או אחר מיתת הבעל אין חילוק בזה בין אם נשאת ליבם או נשאת לעלמא ורק לאותן שנולדו קודם מיתת הבעל נאמר שהם ממזרים מן התורה והאחרון אינו ממזר כונת המשנה דאין ממזר מן התורה. ובאמת קשה על הגמ' למה זאת להמשיך בבא זו לפני זה דקאי ליבם לשון מת בעליך וניסת משמע לעלמא אמת דודאי כן הוא ג"כ ביבם אבל המשנה מיירי סתם אמנם קשה על התוי"ט קודם כל דזה אי אפשר כמ"ש הח"מ [בתה"ע] סי' י"ז ס"ק קכ' דבגמ' ד' צ"ב איתא בהדיא אחרון להאי שמועה. אמת דכן הוא גם קודם שמועה אף דאיין שניהם הוגם אבל במשנה מיירי לפי לשון הגמ' אחר שמועה וע"כ מיאן מלהכניסה וכמ"ש הגמ'. ובאמת יש לתמוה מה מניאם מלא התוי"ט לסיוע להטור מגמ' שכתב דבריו למה הוא ממזר מדרבנן והלוא מבואר על דבר זה עצמו [במה] שכתב הטור בתוס' ד' פ"ז ע"ב ד"ה הולד ובהרא"ש פ"י סי' ג' והוכיחו כן מסברות והח"מ בתה"ע סי' ד' ס"ק י"ט ובסי' י"ז ס"ק קי"ט וב"ש ס"ק קס"ה כתבו כן שזה הוא דעת הטור וזה דומה לתפיסת התוי"ט על הר"ב בסנהדרין פ"ז מ"ט ד"ה יכה. והב"י שלא הביא מזה [היינו סיוע להטור מדברי התוס' הנ"ל] לפי הנראה י"ל דבכל מקום כב"י וכן בכ"מ שמעתיק לשון הרמב"ם והטור ולא כתב יותר [היינו שנראה שהי' צריך הב"י או הכ"מ להביא איזה ראי' או איזה הסבר לפי דעתו. הוא לא מטעם שלא ידע הב"י או הכ"מ הראי' הזו או ההסבר זה רק] האמת הוא דהוי שם [בב"י או בכ"מ] כתוב יותר [משהוא לפנינו] רק שנאבד או נמחק והעתיקו רק מה שמצאו: שם במשנה ט' בתוס' רע"א אות פ"ז ד"ה קשה לי וכו' לקמן פ"ג מ"ב. נ"ב וכן הוא בנדה מ"ז הלכתא חוששין שמא נשרו בבעל לאחר זמן. ואמנם כתב הב"ש בתה"ע סי' קנ"ה ס"ק כ"ט בתירוץ אחד שאם הי' לה ב' שערות מקודם י"ב שנה דאינו לא מהני אה"נ כדאיתא בנדה מ"ח ע"ב ולא נראה אחר זמן רק אלו [שהי' קודם י"ב שנה] לא חיישינן שבאו עוד ונשרו דאילו היו נושרין היו גם אלו נושרין וא"כ קאמר התנא הכא רק הדין כהם דמיירי שלא הביא ב' שערות והיה לנו לומר באיזה אופן שיהי' לנו ידיעה שלא הי' לה שערות ונשרו ובגוונא שכ' הב"ש בתוס' נדה מ"ח. והא דלא מביא הר"ב בפי' י"ג גם מניאות זה הוא

כיון דפה יש לו מציאות פשוט שלא בעל בגדלותו ובדברי הגמ' דנדה מ"ו ע"ב כנ"ל. אבל כאן דליכא מציאות דפה כיון דמבואר בסיפא אחר שהוא בן עשרים שהכונה אף כשבעל אח"כ איכא מציאות זה ותהי' ראי' מכאן למה שהמציא הב"ש. והא דלא כתב הר"ב כאן כלום מחשש נשרו והיא עד פ' י"ג הוא כיון דאין הלכה כמשנה זו אלא כשמואל בגמ' ל"ז ע"ב וכמבואר בלה"ע בסי' קס"ו סעי' ב' דהמיקן חולצות ולא מתייבמות משא"כ בפ' י"ג דשם הוא נפ"מ לפסק הלכה. ובנדה דף נ"ב ע"ב מביא מסדרי טהרה בחידושים גם ראי' להב"ש הנ"ל ע"ש. ולולא דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש דהא דאמרינן בנדה דלענין שאסורה לאכן דחיישינן שמא נשרו כיון דהוי ספק תורה אינו רק שם משום חומר דא"א וכמו שכ' התוס' ביומא נ"ה ע"ב ד"ה והתנן בחשש רחוק ונשרו הוא ג"כ חשש רחוק. והא דתלה הגמ' באיסור דאורייתא בנדה הוא רק לאפוקי בלא בעל כשהגדילה אף דהוי גם כן חומר דאשת איש אמנם רק הוא מדרבנן. אבל לענין שאר איסורים לא חיישינן לנשרו ונפרע דכאן איכא חשש איסור מיתה וכרת אבל באיסור לאו לבד ודאי לא חיישינן לנשרו. והא חזינן דמסיק הגמ' יבמות פ"ב ב' כרבא לגירסא שלפנינו ביבמות קי"ט דלאיסור כרת חששו לאיסור לאו לא חששו ומשמע דכן הוא המסקנא דג"ם שנשאר בקשיא כתב הרא"ש בברכות ד' כ"ו ע"ב בשם הגאון דנשאר להלכה וכן יש גירסא בהרמב"ם פ"ט מטומאת מת נסוסו דגם הרמב"ם דסבר ספק תורה מן התורה לקולא אבל בספק כרת מן התורה אף לדעתו להחמיר והלא"מ בפי' י"ג מבכורים כ' דיש מחלק ג"כ בין איסור כרת לאיסור לאו לענין ס"ס וכסמ"ע ביו"ד בהקדמתו לה' טריפות מחלק לענין חזקה בספק השקול בין איסור מיתה בידי שמים או כרת לבין איסור לאו. מעתה כיון דר' יוחנן ביבמות יו"ד ע"ב ופסקינן כותי' כמבואר בהרמב"ם פ"ח מיבום ושו"ע סי' קס"ב שחולץ ליבמתו בין הוא ובין האחים אינו אלא בלאו ולא בכרת א"כ לא חיישינן כלל משום נשרו. ואין להקשות מה יענה ר"ל דס"ל דהחיוב הוא כרת די"ל דשאני לאו איש דאמור יותר משאר חייבי כרת וכמ"ש לעיל בשם התוס' דיומא וכ"כ בב"מ כ' ע"ב ופמו דמשני הגמ' בכתובות מ"ו ע"ב שאני עדות אשה וה"ל קיבל תירוץ זה שמשני כדעת ר"י או לפסר ר"ל לית לי' דחיישינן שמא נשרו דקושיא זו מחשש נשרו אינו רק לפסק הלכה וכיון דפסקינן שם [דחיישינן שמא] נשרו ופסקינן הכא דאינו רק חייבי לאוין לא חיישינן כאן לנשרו ולהכי לא נתעוררו כאן הראשונים מחשש נשרו משא"כ בפ' י"ג לענין מיאון דע"ז נאמר הלכה בנדה מ"ו וכן הוא בדברי שכתבו התוס' ב"ב קנ"ו דכולהו מיירי רק לענין איסור אשת איש. ויש בענין זה לבאר הסוגיא דב"ב קנ"ה אי במהו לבודקו לאחן דסבר נכסי בחזקת לוקח קיימי שפיר אך אין כאן מקומו ודי בארכות זה כאן והמעיין יעלה משם ראי' לדברי ובדברי ב"ש הנ"ל עיי' מ"ש להשיב עליו לעיל במכלתין פ"א מ"ח:

פרק יא מ"א נושאין וכו' האונס וכו' וקשה פשיטא [דחייב] ובפשטות אמרתי דאגב דריפא נקיט הכלה כן [היינו כמו דבר ושיטתו וק"ל] אך [אחר העיון] י"ל דדייק הכנה בהכרם למתני הך סיפא. דהנה פריך בגמ' (ל"ו א') והובא בתוי"ט כאן אלא מעתה איש ישר יקח את אחותו הכי נמי דרך קיחה היא ומי' אלמא שהי' אפשר לטעות מכח דין דריבא באחותו (וה"ה בכל עריות כמו דילפינן כל איסורי עריות ביבום מאחות אשה לעיל ג' ב') [דבמקום שלא הי' בדרך קיחה היינו בקדושין רק בדרך פתוי ואונס לא ליכא עליו איסור אחות אשה כמו האונס והמפתה את אחות אשתו או שאר קרובותי' ליכא עליו שום עונש קמ"ל בסיפא דאפי' הי' עם אחות אשתו או שאר קרובותי' בדרך זנות ג"כ חייב]:

פרק יג מ"ו בתוס' רע"א אות ק"ב ד"ה הקשה לי וכו' עד בתירוצם דתוס' שם. נ"ב ולענ"ד אין לדחוק כלל דרש"י ז"ל כאן (ק"ט א') פירש על משנתגרשה שקיבל אבי' גיטה והרלה לכתובות מ"ו ב' והיא פליאה גדולה דשם פירש"י דרק באירוסין יוכל האב לקבל גיטה וכאן בנשואה מיירי כמבואר במשנה וכמו שמסיים רש"י ז"ל בעצמו כאן כיון שנשאת יצאה מרשות אבי'. ומצאתי אחר זה שיש רעש כזה בשטה מקובצת כתובות (ע"ג ב') דגם שם מביא הגמ' דין דכאן ופירש"י שם כמו כאן דאבי' קיבל הגט וגם הפלאה שם [תמה על זה] וראיתי בס' ערוך לנר שהביא בשם הר"י מיגש ז"ל דרש"י בכתובות מ"ו כתב דבריו רק על נערה ולא על קטנה [ר"ל דקטנה אפי' נשואה יש לאבי' רשות בה וא"כ אין כאן סתירה לדברי רש"י אהדדי] ואמנם נעלם ממנו דברי רש"י במס' קדושין (מ"ג ע"ב) ד"ה היא שכתב כן להדיא על קטנה [ר"ל דגם קטנה משנשאת אין לאבי' רשות בה] וגם שם עמד בזה המקנה וביותר יש להפליא על הטור והשו"ע שכתבו להדי' בסי' קמ"א סעי' ה' בקטנה שנשאת אין אבי' יכול לקבל גיטה וכתב הב"י שכן הוכיחו התוס' בקדושין (ד' י') מירושלמי ובסי' קנ"ג סעי' ט"ז הובא דין דמשנתינו שקיבל האב את הגט והוא לגמרי כרש"י ז"ל כאן וע"כ הבאר הגולה שהוא מרש"י כאן וגם הנמ"י כאן פי' כרש"י ז"ל שהאב קיבל הגט וכל המחברים אשר מצאתי בהם קושיא זו הניחו הקושיא בצ"ע. ולענ"ד נראה דיש לדקדק בלשון הברייתא כאן (ק"ט) מודים חכמים לר"א בקטנה וכו' ויש להבין בזה מאי שייך לומר כאן מודים הא מסקנת רב אשי הוא דטעמי' דר"א בכ' בבא דריפא משום גזירה והדין דחכמים הוא מן הדין א"כ מאי שייך לומר שמודים חכמים לר"א. וכן על מה דאמרינן בגמ' על המשנה דלפני זה על דברי הכל פשיטא קשה אכתי מאי משני הגמ' אם רוצה המשנה לאשמעינן רק טעם דר"א הוי לי' למימר זה בהדיא לר' אליעזר ולא לאמר דין גם לחכמים מה דפשיטא הוא. אך כל זה מתרצי רש"י והנמ"י והטור והשו"ע דהא דנתגרשה הקטנה מיירי באבי' קיבל הגט וגם בזה לדינא לא מהני אך גזרו שאסורה ליבם אטו יתומה כזו שתקבלה היא עצמה הגט וקבלה אם רק ידעה לשמור גיטה מהני כיון דיוכל לגרשה בע"כ כ"ו אני כותב למסקנא דגיטין ס"ה דמהני כיון דאתיא בגדלותה להוי' והכי קאמרינן דר"א גזר גם במלתא אחריתי כהאי כי בבא דריפא היכא דמדינא מותר ליבם רק משום גזירה דיתומה בחיי האב אע"ג דלא דמי כלל ורבנן לא גזרו שם אבל באותו ענין עצמו בקטנה שנישאת וקיבל האב הגט אע"ג דבזה מותרת ליבם גזרו אטו שתקבל היא עצמה הגט שאז מדין אסור דבזה מודים חכמים לר"א דגזרינן ושפיר שייך לפי זה מודו רבנן לר"א אע"ג דשם לא גזרו ובזה גזרו ולהכי ניחא הראי' שהביא הגמ' לפני זה לרב אשי ממתני' דאילו לא הוי טעם דר"א משום גזירה וגם החכמים לא גזרו וא"כ מיירי רק שקבלה היא הגט בזה הוי מלתא דפשיטא אבל לרב אשי ניחא דמזה ידעינו טעם דר"א וגם יש חידוש בדעת החכמים דאף שהגירושין לא מהני כיון שהאב קיבל הגט ואפ"ה גזרו. ומ"ש רש"י במתני' דגירושי' הוי גירושין גמורים ולשון זה איתא נמי בגמ' ג"כ קשה דהוי להו לקצר ולומר כיון שנתגרשה ואין חזרתה תורה למה הוצרכו כ"כ אך כונתם דודאי הגט לא מהני כיון שקיבל האב אך כיון שגירושי' גירושין גמורים אם קבלה היא שוב גזרו החכמים והא דפירש"י בריש ד"ה קטנה שהאב קיבל הגט והרלה למה דאיתא בכתובות מ"ו וכונתו ששם איתא שהאב יוכל לקבל גט אך שם מיירי בארוסה וכאן בנשואה וזהו שחדשו חכמים שגזרו אטו שקבלה היא עצמה הגט או אטו בקיבל האב הגט כשהיתה ארוסה דלא ידעו לחלק בין ארוסה לנשואה וכמו שכתב האלפסי על הגמ' יבמות ל' כדברי רב אשי שלא ידעו לחלק בין זקוקה לנשואה וכ"כ הרמב"ם פ"ו מיבום ה' כ"ה ולהכי שפיר פסקו הטור והשו"ע דקבלת האב לבעל דלא מהני וכאן לאסור על היבם גזרו החכמים כמו ר"א דגזר בכל הני דמתני'. ומעתה אין קושיא על מה שלא הביא הגמ' דגיטין פ"ס ממשנה זו דגט קטנה מהני דהוי מצי למימר דלא מהני כיון שאינה ביאתה והיתה אך הוי אמרינן דגזרו דגם שקיבל אבי' אחר שנשאת אסרה ליבם דר' אליעזר וגם החכמים גזרו אטו שקיבל האב כשהיתה ארוסה שאז היתה ראוי' להוי' על ידי אב וגזרו שמא יהי' כך שהאב יקבל הגט באירוסין והא"ז תמיד היא לבעלה ותקבל היא הקידושין דבין שאבי' חי ובין שמת כיון שקבלה היא הקדושין בקטנותה אינו רק מדרבנן ואפי' אסורה ליבם מן הדין לגבי אטו כהי היכא שקיבל האב הגט אחר הנישואין ומגזירה זו נאסרה גם בקבלתה דודאי לא מסתבר דהמשנה מיירי רק שהי' הגט ע"י האב דאלו כן הי' צריך התנא לפרש ורש"י מוסיף למסקנא דגיטין דהחידוש הוא גם בקיבל האב ולאפי' פירש"י כן לידע פשט במשנה וגם הפוסקים צריכין להביא רק בקיבל האב הגט דאילו היא הוי פשיטא דאסורה ליבם והא דקאמרינן בגמ' דר"א גזר אטו יתומה בחיי האב ולא קאמר אטו שאבי' קיבל הגט כשהיתה ארוסה וקיבלה היא הקדושין מזה אינה קושיא דלפי מסקנת הגמ' דגיטין פ"ה מהני גט אף אחר שנשאת שאין עמה מציאות קדושין להכי נקיט יתומה כן אבל לפי המקשן הוי אמרינן דגזרינן אטו שקבלה היא הקדושין אחר שקיבל אבי' הגט כשהיתה ארוסה. מעתה אין שייך להביא ראי' מכאן דגט קטנה שיצאה מרשות אבי' דמהני דהא הדרבא כפי הפוסקים הנ"ל רש"י והנמ"י והטור והשו"ע לא מהני וגם התוס' לא השיגו על רש"י ז"ל לא כאן ולא בכתובות (ע"ג ב') שכתב דמיירי שקיבל האב הגט וא"כ מיירי שהגט לדינא לא מהני אלא הוא משום גזירה כמו לר' אליעזר ועי' מ"ש פ"א מ"ה: **מ"א** בתוי"ט ד"ה ר"א. נ"ב ויש בזה עוד בתוי"ט בתמורה פ"ג מ"ג:

פרק יד מ"ב על מחרשת וכו' וזאת נמי בגיטין פ"ה מ"ה. ולע"ג לענ"ד דהלוא בגמ' גיטין פ"ב ע"א מבואר דנלמד מויצאה והיתה וכיון בחרשת לא תהיה לעולם לכלל הוי' דחרשת לעולם לא מהני קדושין מן התורה כמבואר בכל הפרק הזה ובשו"ע אה"ע סי' מ"ד. ועי' ג"ב מ"ד ק' ה' הה"ע סי' פ"ד ד"ה אבל וכו' דאפשר לומר שבכדי שלא תדחינה החרשות מנשואין תקנו שיהי' בידו לגרשה דאל"כ לא תנשאנה והגם דלא שייך כלל להתם דאמרינן דרבנן"ה לא תיקן בזה אבל הכא כפי משמעות הוא דין תורה מכח ויצאה והיתה אכתי אפשר לומר דבשביל תקנה זו הפקיעו הקדושין ע"י גט כמו בגיטין ל"ג. אבל גם זה לא נתקבל דגם בחדר"ג עצמו הכ"ב לא נתרצה לסברא זו מכ"ש הכא [דכפי המשמעות הוא דין תורה מויצאה והיתה] וגם מדבר כזה לא הוי להם לחכמי התלמוד או אחד מן הראשונים [לאשמועינו מלתא טעם על זה שהעיד ר' יוחנן בן גודגדא שחרשת תצא בגט אם הביאה אבי'] וכמו דאיתא ביבמות קי"ג ע"א דלפיכך לא תקנו כתובה לחרשת משום דממנעי ולא נסבי לה להרבות וע"ש בתוס' ד"ה דא"כ. אך יש לי ליישב חילי בזה דהראה לי הרב המאה"ג מו"ה רפאל בריללם מסטרעפעטא את התוס' גיטין כ"ב ע"ב ד"ה והא שכתבו דשוטה הוי בן כריתות משום שיכול להיות שישתפה וכן חרש שם במשנה וראיתי שגם הר"ן כתב כן בסוגיא שתח"ו ווה עדיף מקטן דאפשר דלאחר ישתפה וכן חרש משא"כ בקטן שאי אפשר שיגדיל לאחר להכי הוי כל האיבעיות רק בקטן. אך לכאורה קשה דהו"ל להגמ' להביא ממשנה זו דגם בקטן מהני עבור הסוף [היינו משום שיגדיל] ואפשר משום שאין מבואר כ"כ דלכתיבה בעי בני כריתות רק הגמ' אמר כך כדמייתי התוס' התם דהא מגוין הם ובכלל בני כריתות הם רק דפומי' כתיב להו ועדיף להביא משם מברייתא דמבואר כן: מ"ב בתוי"ט ד"ה ואם רצו וכו' נ"ב עי' מ"ש בכתובות פ"ח מ"ו על דברי התוי"ט כאן ועל תוס' רע"א כאן מ"ד אות קי"ב:

פרק טז מ"ד בתוי"ט ד"ה מן וכו' יותר מי"ב חודש ע"כ. ויש להבין דלתירוץ ב' דהתוס' שהביא התוי"ט לעיל זה מגיטין כ"ו דאו רואין דחי ז' שנים ואפשר דגם יותר מז' שנים יכול לחיות רק המעשה שהי' כך הי' רק דנתגבר מוח דעל"פ ז' שנים יכול לחיות א"כ מה מהני י"ב חודש. ונראה דתירוץ זה דתוס' סבר דהגם דלרבא לא צריכין לומר הטעם בסיפא משום דמרזי מכה [דהא לרבא אתיא מתני' גם כרבנן דרשב"א משום דאיירי מתני' בספק מלובנה] מ"מ הסברא אמת דמיא מרזי מכה בטריפה וגם כאדם אינו חי יותר מי"ב חודש ולולא הירושלמי הי' אפשר לומר דמת מיד ובירושלמי דלא נזכר דמיא מרזי מכה ניחא. אבל בש"ס דידן דלתירוץ קמא יש הכרח לזה דגם לרשב"א טריפה [מש"ע דמרזי] א"כ לחכמים דמיא מרזי מכה וטריפה בעלם הוא אין צריך י"ב חודש והלכך סתם הרי"ף המשנה אבל בשו"ע אה"ע סי' י"ז סעי' ל"ב איתא דבעי י"ב חודש כהרמב"ן. והנה גם כי אין בכחי לחלק על הרמב"ן בפשט הירושלמי אולם תורה היא ולענ"ד כי הכונה כאן בירושלמי כמו לא מסתבר בככר של תרומה שכתבתי שם בפ"ח מתרומות לבאר שהרשב"א פירש בכוונתא דכאן הכונה דלא מסתבר שיהי' כטריפה להמתין והטעם כי במים שאין סוף רוב מתים כמ"ש התוס' [קכ"א א' ד"ה ולא ועי' לעיל ל"ז ב' תוס' ד"ה הא] ורק רבנן חשבו א"כ וודאי בטריפה אמרינן שמת מיד כיון דמיעוט מתים מיד. והנה הגמ' דף קי"ב ב' כאן דפריך רישא לסיפא אלמא דלא מחלק בין הרישא דמיירי ביבשה לסיפא דמיירי במים שאין להם סוף ורק מחלק מחמת דמיא מרזו מכה וא"כ במסקנא דהמשנה אתיא כרבנן דסברי טריפה וודאי פועל דמת מיד מחמת מרזי מכה ולכן לא נמצא בשום פוסק זולת הרמב"ן שמצריך להמתין י"ב חדש:

מסכת כתובות

פרק א מ"ט תוי"ט ד"ה נאמנת וכו' עד פרק ט"ו מה"א. נ"ב נ"ל מס' א"ב ס"א:

פרק ב מ"ב בתוי"ט ד"ה ומודה וכו'. נ"ב מ"ש התוס' רעק"א באות י"ז דנאמנת ישראל שנתקדשה אחר ג' שנים דמיירי כאן דהיכא ס"ס י"ל דהרמב"ם והר"ב סברי דדוקא בד' ע' דמיירי דאמרה בתולה הני כמ"ש הרא"ש שם אבל כאן כשאמרה משארסתני נאנסתי הוי' אנפשה ח"ד דלדברי' שמודית (שלא) [שהי'] תחתיו אין רק ספק אחד ונאסרה עליו. אמת שהתוס' לעיל ט' ב' בד"ה אי כתבו דיש על מנה ס"ס לטובתה אע"ג שאמרה משארסתני נאנסתי אבל הרמב"ם לא סבר כן דהוי כרבא בשבועות מ"א ב' כאומר לפטור עצמו בטענת לא לויתי דגם עדים לא מהני ואביי נמי לא פליג על רבא בזה לענין היתר ס"ס [כמו כאן גבי משארסתני נאנסתי דלא הוי ס"ס כיון שמודית שהיתה תחתיו]. ואודות קושית התוי"ט על הרמב"ם והר"ב נראה דהרמב"ם התחיק לדוחק כל הפירושים של רש"י ותוס' אלא הוא כמו דאיתא בב"מ כ"ד א' ר"ת מלא גדי שחוט והזכירוהו לו משום מגילה כו' משום שחיטה כו' מבואר המשל בשור שחוט לפנינו שיש ב' ענינים לדון. א' אם אין כאן איסור דלמא לא נשחט כראוי. ב' על ממון למי שייך. וזה הוא המשל על המשנה דהנושא דהוי' שור שחוט לפנינו וכיון דלענין איסור לא מהני מגו גרוע כמ"ש התוס' ריש ד' י"ג ד"ה דלא מהני המגו לממון. משא"כ במודה ר' יהושע דאין שור שחוט לפנינו ואין רק לדון על ממון. ועי' תוי"ט נזיר פ"ה מ"ה ד"ה וב"ה שהרשות נוטה לפרש דלא כהגמ' (רק שלא תהא סתירה נגד דינא דגמ'). אבל כאן אין הכרח לזה: מ"ט בר"ב בד"ה אין אדם מעיד וכו' בממונו וכו' זה הוא בגמ' לקמן ל"ו ע"ב. הנה הרמב"ם בפירושו הלה דין זה שלא ישאנה כדיני המשנה סוף פ"ב דיבמות, וא"כ יהי' גם כאן אם נשאת ע"י עדותו לכהן ומת או גם שהעיד שטהורה היא להתירה לכהן ואולם נישאת לישראל ומת או כשהי' לו אשה ומתה כמו התם תהי' מותרת אליו גם כאן ובשו"ע הובאו ההיתרים האלה רק בסי' י"ב בהני דמשנה דיבמות וכאן בסי' ז' סעי' ג' אינו מרמה לשם להתיר בהני גוונא. ואכן גם על הרמב"ם קשה מדוע לא נמנה גם זה במשנה דיבמות:

פרק ג מ"ז תוי"ט ד"ה המפתה וכו' ולא יתומה וכו' איתכן דליתא במשנה יתומה ונאמר בגמ' דלא יתומה בלבד [כוונת המחבר לסקשות דמלשון הר"ב משמע דמתני' איירי ביתומה שנתארסה ונתגרשה רק דהר"ב בא לחדש ע"פ הגמ' דלאו דוקא יתומה אלא כל נערה וכו' ובאמת בגמ'

לא קאמר הכי דהגמ' קאמר דיתומה. פשיטא אלא הא קמ"ל דנערה שנתארסה ונתגרשה כיתומה וא"כ אליבא דמסקנת הגמ' לא איירי מתני' כלל ביתומה וא"כ קשה להבין לשון הר"ב דהלא הר"ב קאמר דבריו כדברי הגמ' וגכ"ז לא כתב כסוגית הגמ' דהגמ' שקלא וטריא דמתני' לא איירי כלל ביתומה ומה דאיתא במשנה יתומה הוא על דרך משל ומלשון הר"ב משמע דמתני' מיירי ביתומה רק דהגמ' קאמר דלאו דוקא יתומה קנסה לעצמה אלא גם נערה בחיי האב אם אך נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה וע"ז מקשה המחבר דלפי לשון דברי הר"ב משמע דמתני' איירי ביתומה ממש רק הגמ' קאמר דלא יתומה בלבד וזה אין דרך הגמ' רק תנא דברייתא יוכל לחדש על מתני' ולאמר דלאו דוקא כמתני'] אין זה מדרך הגמ' אלא אפשר מתנא אחר וא"כ הרמב"ם סובר כמשנה אך הר"ב והתוי"ט קצרו כאן וה"ל להם לכתוב מקודם פשט בהמשנה כמ"ש רש"י וכמסקנת הגמ' דיתומה קנסה לעצמה אף בלא נתארסה ונתגרשה ומה דתנן נתארסה ונתגרשה מיירי בהכי קיים [ומתני' לא איירי ביתומה כלל] אלא דלענין קנס דינה כיתומה ומעתה שפיר הקשה הלח"מ על הרמב"ם כיון דאבי' קיים [כסוגיית הש"ס דמה דאיתא במתני' יתומה הוא רק על דרך משל וכל"נ] איך תנן סתם דמפתה פטור דמשמע מהכל:

פרק ה מ"א ברע"ב ד"ה והיא כותבת. נ"ב וזהו מטעם אודיתא כמ"ש הרמ"א בחו"מ סי' מ' סוף סעי' א' וה"ה בע"פ מהני כמ"ש הכ"מ רק שהוא רצה לרווחי' להכי כותבת:

שם בתוס' דרע"א אות ל"ע ד"ה אין זה מספיק. לכאורה הי' מבוא לאמר לפי התוס' ב"מ ל"א ריש ע"ב דהסוגיא אזיל רק לשמואל או לאביי ולאמת פסק הרי"ף וכן בטור ובש"ע חו"מ סי' רכ"ז סעי' כ"א כרב וא"כ הכא לא צריכין למסקנת הגמ' אלא דגם בממון הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה אך כזה הי' צריך התוי"ט לפרש. ועוד יותר דהתירוץ דקאי לשמואל או לאביי לא הי' ניחא להתוס' דהגמ' יפלפל כ"כ בארוכות שלא אליבא דהלכתא ללא מסקי דלוי ידע ומחל. ואחי הבאתי בגליון ב"מ נ"ד דע"כ תירוץ זה אמת דמה פריך הגמ' לר"מ הא לשמואל דב"מ ר"א מודה ר"מ בלא עקר וגם שם כן הוא דלמא לא נאבד מ"ש זה מאונס וממה שתירצו התוס' מכות ג' ע"ב ד"ה ולשמואל בשמיטה ואי אזיל אליבא דרב קשה מה מקשי הגמ' הא מני ר' יהודה הלוא לרב מודה ר' יהודה בהא כיון דלא ידע דמחיל ואי ניחא דקאי לאביי זה אי אפשר דבשלמא בכתובות הכא דלאיך לא קשה שפיר תירצו התוס' דאזיל לאביי הלוא גם הוא צריך להבין המשנה אבל שם כיון שקשה יותר להסתם גמ' דב"מ נ"א ולרבא שם דמסיק שאמרו לכו"ע מה"ת יניח הגמ' מלפלפל בהו ולפלפל לאביי. אך לתירוץ ג' ניחא דגם שם שייך עקר ושייך ידע דמחיל כיון דליכא שבועה וחיוב תשלומין על השומר והשואל אין השגחתו על החפץ וכענין דאיתא בב"מ ל"ו ע"א דגרועי גרע לשמירתו וכענין קלה בעיניו להוציאה. מעתה איך ניחא שסמך התוי"ט שיהי' ידוע דלרב ליתא כל הסוגיא ועכ"פ הי' לו לפרש. אבל בלעדי זה קשה נמי דעיקר חסר בתוי"ט דלא מייתי כלל מתני' שבממון דהוי עיקר פרכת הגמ'. אך כונת התוי"ט רק לתרץ מה שקשה במה שפירש הגמ' דהטעם דאמירה לא מהני משום דהוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה ולולא הקושיא לר' יהודה לשיטתו דאמר דבממון התנאי קיים הי' ניחא כלוא גם אם לא הי' ניחא דלקמן קי' ע"ב ליתא רק בשם רשב"ג דנותן לה מעות קטוסקיא דמוקי הגמ' שם דסבר כתובה דאורייתא ולא נתני נמי בשם ר' יהודה כן, וא"כ דאין ראי' מזה דהא גם לר"מ כתובה דאורייתא כמסקנא דכתובות נ"ו ע"ב לכן כתב התוי"ט כדקיי"ל וכו' וא"כ מה ס"ד דגמ' מחילה משום דהוי מתנה עמ"ש בתורה הא כתובה אינה מן התורה וע"ז תירץ התוי"ט דס"ד הי' דעשו חכמים חיזוק כשל תורה. ומה שהוסיף הגמ' להקשות עוד ולתרץ דעדיף משל תורה אין צריך התוי"ט שוב לומר כן דהלוא כן הוא להדיא בגמ' ואין דרכו להביא כל המסקנות דגמ' במקום שלא מצא הכרח לפרש במסקנא אינה ידיעה. וגם אם חסר בהמקשן אינה ידיעה דרכו לכתוב ולבאר וכב"ג בכפ"ע בפי' הר"ב יש הכרח למצוא גם שם כונה זו. ועי' מ"ש שם. ועי' בתוי"ט כאן ד"ה כל וכו' שכתב בדברי ר"מ כמ"ש לעיל דלר"מ אין צריך רק שיהי' שוה [דרבנן כשל תורה] ולא"ז מביא דברי הר"ן ובזה כתב יותר משל תורה דלעיל כתב רק פשט לפי המקשן וכאן כתב כפי שאמת להלכה וכמסקנת הגמ':

פרק ו מ"ב תוי"ט ד"ה יכול וכו' והוא תימא וכו' ובפשיטות אין התחלה לקושית הר"ן דרש"י דייק לשון המשנה דאיתא אמרו חכמים משמע שפיר שסתם התנא כאן אליבא דחכמים ולא אליבא דאדמון אבל מודה רש"י ז"ל דהלכה הוי כאדמון והוי שפיר סתם וא"כ מחלוקת וגם הסכמת ר"ג שם הוא כן וכן הוא כונת הר"ב: מ"ג במשנה שלשים ואחד ל"ע החשבון בזה הוא דמנה יש כ"ה סלעים וא"כ לכ"ד סלעים בא חומש מלבר שהוא רביע דלגו שהם והוי שלשים ושוב סלע ורביע מן הסלע שהוא דינר שהוא חומש מלבר מן הסלע וכפי חשבון שלפני ושלאחר זה בהמשנה דחומש מלבר:

פרק ז מ"ו בהר"ב ד"ה הקולנית וכו' וההתראה להפסיד כתובתן ולשון זה ליתא בגמ' כ"ה א' איבעיא להו ומסקינן כן ומדלא כתב הר"ב כלום לענין איסור איך הוא אי בעי התראה משמע דלא בעי. וזה הוא כדברי הר"ב מהדו"ת באה"ע סי' כ"ו ובתשו' רע"א סי' קי"ד וכח"ב ד' ק"י ע"ד דרק לכתובה בעי התראה ודברי הרמ"א באה"ע סי' קט"ו דמצריך התראה קאי רק על כתובה ויש מקום לבאר דעת הרמב"ם זצ"ל הנ"ל מה אמרינן שם בסוטה אמר אביי לא לאוסרה עליו אלמא דיותר מסתבר דבעי התראה לאוסרה מלענין כתובה וכן איתא שם אח"ז ולמאי אי לאוסרן עליו מבואר דלאוסרן ודאי בעי התראה ומעתה למסקנא דגם לכתובה בעי התראה מכ"ש דבעי התראה לאוסרה ולומר לה נכרית שאם לאו תהי' אסורה על הבעל ומה דהבעיא בגמ' הוא אם צריכה התראה להפסידה כתובתה [ולא על לאוסרה הוא מטעם דזה הי' פשוט להבעל איבעיא] דודאי לאיסור בעי התראה דגם זה הוי בכלל עונשי הגוף דאין עונשין אלא מזהירין. אך לענין ממון [הי' הוי אמינא לבעל האיבעיא דלא בעי התראה] כלומר שלא היו צריכין לומר לה דעי אם תעשה כן הפסיד כתובתך [רק זה אמרו לה] שתאסר עליו וממילא תפסיד כתובתה [גם בלא התראה על כתובתה] ומסיק דגם להפסיד כתובתה בעיא התראה ואפשר שגם דברי הר"ב כן הוא אבל על הב"ש והשו' רעק"א יש לדון ועל דהיית תשו' רע"א מסוף הסוגיא דכאן כתבתי שם בגליון מה שיש לדחות ואין להאריך כאן עוד:

פרק ח מ"ו במשנה הרי היא כאשתו לכל דבר. נ"ב וכן הוא ביבמות נ"ה במשנה ובשו"ע אה"ע סי' קס"ח סעי' א' ובפשיטות משמע דגם יכול להוציאה בע"כ דגם לזה הויא כאשתו לכל דבר ואולם יש דרך קרוב דרש"י והר"ב סוברים דאינו [יכול לגרש] אותה בע"כ כיון דאמרי' כאן בגמ' דף פ"ב דהו"א דבעי חליצה לגט וכ"ה ביבמות נ"ט ודי נמה דלמדין מתיבת לאשה שדי בגט אבל עדיין הגט עומד להוציא הזיקה והוצאת הזיקה ליתא בעל כרחה דלא מצאנו שיכופה לעבות חליצה והמקור לזה הוא מרש"י והר"ב ביבמות פ' י"ד סוף מ"ג ורש"י שם קי"ב ע"ב בד"ה יכונסו וז"ל וא"כ אם רצו יוציאה בגט דאתא גט כרמיזה ומפקיע מאלין דידי' וזיקה דאחיו דהוא ברמיזה מבואר דאיתא במשנה שם דחרשת יכול לגרש גם בקידושי דאורייתא כיון דלא בעי דעתה וסברי רש"י והר"ב דלענין פעולת הגט להתיר הזיקה בעי דעתה וא"כ לא הוי מהני בחרשת אלכך כי' רש"י דהלא הי' גם כבעלה רק ברמיזה והתוי"ט לא פירש כן והוצרך שם פ"ד סוף מ"ב לפרש מה שבלתי אפשר להעמיד בלשונם ויותר מבואר לאיסך מדברי התוי"ט בקיצור רש"י כלאסי דליתא וז"ל וא"כ אם רצה יוציא בגט דאהי גט ברמיזה ומוציא זיקה וכן כתב רש"י יבמות קי"ב סוף ע"א ואם רצה להוציאה א"כ מוציאה בגט שכשם שנכנסה ברמיזה כך תצא ברמיזה ולא צריכה חליצה מבואר דדי בלימוד תיבת לאשה דלא בעי לגט חליצה ויוצא לאחוריה אבל דעתה בעי ובתוס' דרע"א ביבמות במשנה שם אות קי"ב הניח רש"י זו בצע"ג ואין הכרח אלא שקשה לפי' על רש"י יבמות וכתובות דף פ"ב סוף ע"א ד"ה דנעשית והאי ויבמה כו' למה לא תירץ דויבמה הוה דבעי הגט לבטל הזיקה אך י"ל דסבר רש"י דלזה לא בעי לימוד דפשיטא דלא בטל הזיקה רק הגט שעל לבטל נישואין דידי' וגם הזיקה. ואין לומר כיון דאיכא זיקה בעולם אין מותר להחזירה זה אינו דזה בכלל במה דכתיב לאשה דלמדין שם שנית דהוית לענין זה כאשתו אבל לא מבואר גם לגרשה על כרחה. וקצת משמע ממה דאיתא ביבמות וכתובות הנ"ל על כנסה דהוי כאשתו לכל דבר למאי הלכתא אמר ריב"ת לומר שמגרשה בגט ומחזירה והתורה על כרחך אין רק מרצונה א"כ אפשר לומר כן גם במגרשה. ויש לראות דלא נתבטל הזיקה לגמרי דהא סברי רבנן דפליגי על ר"ש ביבמות י"ח ע"ב וביאור הגמרא כ"ט ע"א דנשאר הזיקה לאסרה על אם שלא בא לעולמו בבעל הראשון. ואין לומר א"כ הוי ב' זיקות במת יבם אחר שכנסה על האח. זה אינו דהא חזינן דרבנן סברי כן שנשאר זיקה לאסור על אם שנולד אח"כ ואם פשוט יכול ליבם דזיקה זו אין רק אחת עם קידושי היבום ועכ"פ לענין גט בעל כרחה נשאר פרכת הגמרא ושם כי' ומה ראית דלא שייך שדי' אהתירא לענין להתיר לבעל הליפוח בעל כרחה. גם מסופק אני אם גט זה יכול להיות ע"י שליח הן לקבלה והן להולכה כיון שעושה מעשה פטור זיקה אשר מוטל על היבם והיבמה עצמה וחידוש שלא נמצא מכל זה כלום מרש"י ור"ב מבואר כן וגם לא נמצא ההיפך בשאר פוסקים והש"ע בסימן קס"ח כתב רק דין המשנה והגמרא:

פרק ט מ"א בהר"ב ד"ה רשב"ג וכו' כשל תורה. יש לראות בכל האופנים שמביא הגמרא כתובות פ"ג ע"ב וריש פ"ד על משנה א דליכא אוקימתא זו ואולם העיקר מה שנצריך ביאור הוא שלא הר"ב פסק סוף פ"ז דב"מ וכפי שהובא נמי בתוי"ט ד"ה מפני דבממון תנאו קיים א"כ מה מהני מה דהוי כתורה הא גם בזה תנאו קיים. והוי להר"ב לומר יותר משל תורה כאוקימתא א' דרבה הגמ' לומר כרב. וחידוש על התוי"ט שמביא דברי הר"ב שבב"מ ולא הקשה זאת. אך ניחא דעי' מ"ש לעיל פ"ה מ"א ד"ה כותבת בתוי"ט [במ"כ] גם כאן לא כתב הר"ב עדיין להלכה רק כפי שעתית הגמ' דכאן במסקנא דאם גם ניחא דלא מהני תנאי אפילו בממון עכ"פ הלא אינו אלא בדאורייתא וכאן אין רק מדרבנן והוי כפרכת הגמרא לר"מ לעיל נ"ו ע"ב. ע"ז מתרץ הר"ב דעשו חיזוק כשל דבריהם. והנה הר"ב כתב כן רק לפי השטחיי דסוגי' וכתב התוי"ט דלאמת להלכה אינו כן אלא בממון תנאו קיים ומילא הכרח לומר דעשו חיזוק יותר משל תורה. ומה שסיים התוי"ט והבאתי לעיל רש"י כונתו לד"ה כל הפוחת כ"ו הוא דאיתא בב"ב קס"ד בתוי"ט ד"ה ר' שמעון דהר"ב מפרש למשנתם כפשטא ומשמע דלא כמו שמפורש בגמרא. וקשה הא התוי"ט תמה על הר"ב בפ"ה מ"ב מדוע לא כתב הר"ב לפי הגמרא וכתב דרש"י מפרש לרוב כפי המקשן אבל הר"ב מביא תמיד מסקנת הגמרא. אך ניחא סיפא דב"מ לדינא שיש חילוק בדין ודאי מביא הר"ב רק לפי הגמרא אבל בב"ב אין נפ"מ לדינא רק בפשט המשנה דרשי לקצר לכל יוצרך לפלפול ארוך או להאריך לבאר הטעם דמסקנא ולהכי פירש דלא כגמרא ודבר זה מבואר להדיא בתוי"ט נזיר פ"ה מ"ה ד"ה וב"ש שכן עשה הרמב"ם אם אין חילוק לדין. מעתה מה לי אם אמר דתנאי בטל בדין זה ועשו חיזוק כתורה בהאי דרבנן או אמרינן דתנאי קיים ורבנן עשו חיזוק יותר כדרבנן סוף סוף התנאי בטל בהאי דרבנן לכן לא נכנס הר"ב לכל פלפולי דגמרא במה דהלכה כרשב"ג ולא מטעמי' ובאוקימתא בתרא דגמרא דף פ"ד ע"ב דאם תנאי שבממון קיים וה"ל דרבנן עשו חיזוק יותר אין נפ"מ לדינא: מ"ב בתוס' רע"ק אות פ"ו ד"ה בהר"ב שכולן צריכין שבועה וכו' וה"ל לרש"י ולהר"ב למנקט וכו' נ"ב למשה הביא רבינו הירושלמי ולא הביא סיום דבריו ופירוש הרא"ש וכמו שהביא התוי"ט בסוף ד"ה יעתו דעיקר טעמי' דרע"ק הוא דנכסי כל היכא דאיתנהו ברשותא דיתמי איתנהו ונקט טעמא דשבועה רק לאלומי. ולכן בחרו רש"י ור"ב לנקוט האמת בזה הוא לפרע מנכסי יתומים כיון דהוי כלילן הי' ברשותם מיד מכמת האוריש ואע"ג דלענין אלומי הי' להם לנקוט משום דהוי כשלא בפניו אין בזה דקדוק כלל כיון דתחילת המשנה דלקמן אחר פוגמת ועד אחד הוא מנכסי יתמי ונמצך תלוקן בבועה או עד שלא בפניו וקטו הראשון שכולם דומים זה לזה והם מטעם אחר שכתבו התוס' שבועות מ"א ע"א ד"ה וכי. ואדרבא אי הוי נקטו רש"י והר"ב משום שלא בפניו הי' קשה עליהם הא באמת העיקר הוא דהוי משעבדי דיתמי כיון שזכו בהו מיד ולכן יותר טוב להם לנקוט משום הכא לפרע [מנכסי] יתומים דבזה אפשר לכלל הס"ד והמסקנא וכ"ז כתבתי רק לדעת רבינו זצוק"ל שסובר כיון שלא זכו היתומים עדיין לא שייך הכא לפרע מנכסי יתומים אבל האמת יורה דרכו שבכל מה שהוא להועלת היתומים כגון בזה שלא שייך השליחות להשליח והם לא יגיע לבעל חוב ולאשה יגיע ליתומים שוב הוי בשביל זה טוענין ליורש ומחייבינן בבועה דטענינן לי' אף מה שהי' יכול אבוהון לטעון אשתבע לי דלא פרעתיך ולכן גם לפי הפשוט במשנה זולת דברי הירושלמי נמי נקרא שבועה זו יותר שבועה הבא לפרע מנכסי יתומים מנפרע שלא בפניו דכאן איכא טפי על שבועה שגובה שלא בפניו גם שובת יתומים ע"כ: מ"ח במשנה עד אחד כו' כיצד כו' קשה מה כיצד וכי מי לא ידע הכונה [בשלמא] באינך כולהו צריך ביאור [אבל כביאור דע"א לכאורה מיותר] וצריך לומר כיון שאמר כיצד באינך אמר תהא כן גם בזה. אולם נראה להביא מכאן ראי' לדעת הכ"מ שהובא בש"ך סוף סי' פ"ד דמצריך שיטען הלוה ברי מפי שאמן וזה שביאר התנא כיצד כלומר אם די בדברי עד להוד וע"ז אמר דלא די אלא דוקא כאמר מחמת שאמו טענה ברי התקבלת כתובתך ויש [גם] עד אחד. ואדות קושי' הש"ך מסי' ע"ה אפשר לתרץ כפשוטו דשם הוי דין תורה דעד מחייב שבועה כמו כ' עדים דמחייבין ממון הלכך גם בלא טען ברי מעצמו די לענין שבועת עד אחד משא"כ כאן שגוף הדין אין כאן שבועה אלא כדאמר רבא מבואר כאן דף פ"ז ע"ב כדי להפיס וכיון שהוא עצמו לא ידע ליכא כדי לפיס [ורק דוקא] אם טוען ברי [או מחייבת שבועה ע"פ עד] להפיס דעתו [וקל"ל] ובזה אפשר לתרץ קושי' התוס' דף פ"ח ע"א ד"ה מרגלא על הר"ח וכאן הירא ובשבועות מ"ב ע"א ובהרא"ש שם דומים דברי הר"ח מכח קושיא א אבל לפי הכ"מ ניחא דכאן אינו כמו בלוה המשנה שאמר הלוה פרעתי הא רב פפא אמר מעצמו כן ובזה ליכא שבועה ורק מחמת קים לי בגווי' עדיף מעד דעלמא דגם בשלא ידע הלוה רק מחמת העד איכא שבועה ע"כ:

מסכת נדרים

פרק א מ"ב האומר לחברו. עי' תוס' דרע"א אות ו' ד"ה לא ידעתי וכו' נ"ב במשנה דגמרא איתא לחברו רק שנפסק עכ"פ תי' שם תיבת לחברו ובגליון בהמשנה בפירוש הרמב"ם איתא לחברו והרא"ש ובירושלמי ליתא ונראה דהנה יש הרבה שינויים במשנה בירושלמי מבבבלי וכפי שכתבתי בגליון הגמרא ע"ו כ"ב ע"ב ומהגמרא דב"מ פ"ד [נראה דהעיקר כגי' הבבלי דירוש' איתא כסי] מה שלמד רבי בילדותו ובבבלי העתיקו כפי שלמד בזקנותו ומעתה דעיקר כבבלי י"ל דכאן תיקן רבי דבריו ולא מצא סברה להוסיף לחבירו דאיתא ברמב"ם והר"ן בריש מס' א והובא נמי בהקדמת התוי"ט למס' א דלא מיירי במס' א בקרבן עצמו דזה שייך לקדשים אלא שאסר על עצמו או על חברו דבר שהוא שלו או דבר של חברו על עצמו מעתה איך יהי' במשנה האומר קונם וכו' דהוי כינוי לקרבן יהי' משמע קרבן גמור והא מזה לא מיירי כאן ויהי' סברה להוסיף שאמר קונם וכו' עלי או עליך או לחברך עלי למען לעבר על פלוסים ומה ני' לפתות אריכות כזה ולכן נקיט כאות לחברו שוב ידעת שלא כיון לקרבן ממש וכן נקרא שלמי כיון שאמר לחבירו בזה הוי כמבואר

שאמר

שאמר לחבירו פתך קרבן עלי. או פתי עליך ומתורץ בזה גם הקושיא של רעק"א ז"ל בהגה' ז' שאי אפשר לפרש סתם שאמר נזיק וכו' דאילו כך נקיט כאן דין נזירות ואין מקום לזה אלא בנזיר וכן איתא באמת שם במשנה ושם ודאי הכונה סתם אבל הכא דלא מיירי רק באוסר תפן הוצרך רש"י לפרש כן והוא נמי מחמת התחלת המשנה שאמר לחבירו דידעגא פי"ו דלא מיירי בנזיר באמת דאילו כן מה לו לחבירו אבל כן הוא כפי' רש"י שאמר לחבירו הריני נזיר אם אוכל מפתך אם אתן לך לאכול מפתי וממילא בכלל זה אם אוכל מפתי וא"כ היכא לחבירו סובב בהסברה לכל הכנות וכן בשעתה שהיה יותר שלא יאכל מפת חבירו ושלא יאכיל את חבירו והרמב"ם ביד החזקה דלא נקיט לחבירו ניחא כיון דמפרש שם לפני זה פרטי הדינים יהי' ידוע הכונה ולא נריך ביאור יותר משא"כ במשנה דלא אמר מקודם לכן ודאי כמו שיש הכרח במשנה א' לתיבת לחבירו כן כאן ובריש נזיר פירש"י הכינויים מיק וכו' וכתב דשם מיירי בנזירות עצמו וליתא לכון לחבירו ע"כ :

פרק ב מ"א בר"ב ד"ה כ'יתחין וכו' ולא סגי בכדו חפית או לכך עליך. נ"ב ע' לשונות אלו בדף כ"א ע"ב : **שם** בתוס' דר"ע אות ע"ו ד"ה נ"ע דלא תנן כו' ל"ב וכן הקשה התוס' הדבים ולא תירץ ע"ד. ולענ"ד שפיר הקשה התוי"ט דלכאורה קשה מה פריך הגמ' ע"ו ע"ב והא משתעבד לה דלמא מיירי שהי' בהסכמתה שידור ואה"נ נתחרטו ודנין אם הנדר חל וגם הר"ן שהקשה דהוי לבטל פ"ו דלמא נפ"מ בזקנה ועי' מג"א או"ח ריש סימן ר"ת או שיש לו זכר ונקבה דלכ"ע נמשה יבמות ס"א ב' דמהני ומבואר באה"ע סימן א' סעי' ה' ואין לומר דהגמ' והר"ן מילתא לאוקי כן משום דסתמא תנן דמשמע דבכל גוונא מיירי זה אינו. דהא גם אוקימתא דגמ' ומה שסמך הר"ן התירוץ על תירוץ זה הוא רק בגוונא [א'] ולא מוקמינן בכל גוונא אלא רק כאומר הנאת תשמישך עלי. אך על הגמ' זה אין קושיא דודאי גם זה הוי תירוץ אבל כיון שמצא הגמרא אוקימתא דרב כהנא שהמציא דין באשה שנדרה שלא מרצון הבעל שמחלק כן הוי דרך הגמ' לנקוט עדיף במה שנמצא כבר וכאשר אכתב אח"ז אבל באמת הוי' הגמרא יוכל לאוקי נמי כאן כמו שהקשתי לעיל [היינו שהי' בהסכמתה או בזקנה על קושית הר"ן וכמש"ל] וכן לקמן בנדרים פ"א וכן בכתובות ע"א ע"ב ודאי הי' הכרח רק לדברי רב כהנא וגם מחמת שרב כהנא כבר אמר כן כמ"ש לפני זה מוקי הגמ' אוקימתא זו ויש לראות שכן הוא כמ"ש שהש"ע ביו"ד סימן רל"ד סעיף ס"ו ובאה"ע סימן ע"ו סעיף י"ד מביא הדין כפי אוקימתא דגמרא זו והרמ"א בב' מקומות אלו מוסיף דה"ה נדר ברשותה ורצונה וכמ"ש. מעתה הקשה התוי"ט כיון שהתנא כאן רצה לבאר רק החילוק שבין נדר לשבועה שפיר הי' יכול לנקוט דמשתבע שאין משמש והי' מרצונה וכדברי הרמ"א הנ"ל לענין נדר באיסור מדרבנן דבשבועה הוי בזה דאורייתא שהשבועה חל בדבר שאין בו ממש ובפשיטות הניח התוי"ט בצ"ע. אך הי' אפשר להם לתרץ קושי' התוי"ט בדוחק כיון דנקיט התנא בכתובות ס"א ע"ב דין דלא אפשר רק כד"ר כהנא וכמו שפי' רש"י שם לא רצו לנקוט הכא גוון אחר בשבועה וזה דוחק גדול. ובמה שכתבתי דייק להגמרא לנקוט יותר מה שנמצא כבר שאמר כן איזה אמורא יש לענ"ד לתרץ נמי ביבמות כ"ב ע"ב אמאי קרי כאן ושיא וכו' נימא דמיירי שהי' שוגג שנתלפה אשתו בא"א או באחותו אך כיון דאמר ר' פנחס חגיגה כ"ו נגנב דליכא מילתא שוגג נקיט כאן הגמרא עדיף אוקימתא זו. ויותר מזה בדרך הגמרא עי' במ"ש בגליון פ"ב מיבמות מ"ה ע"ש : **מ"ב** במשנה ד"ה קרבן שאוכל לך. ל"ב בירושלמי יש וקרבן וכתב המפרש דז"ל הקרבן ואם שינה הגרסא הי' לו לומר הא קרבן גרסינן כמבואר בהר"ב לעיל פ"ב סוף מ"ד שלא יהי' סתירה מהקרבן דשם דאסור וכן הוכיח הר"ן הגירסא כאן דף ט"ו ריש ע"א וגם מביא הר"ן לפשיטות כן ממשנה זו בשבועה דהוי הא שבועה ופליאה מה דבמשניות ליתא הקרבן ולא הא קרבן כדאיתא במשנה דבגמרא ומה יהי' לסוגי' דגמרא וקושי' מלעיל אם לא שנאמר דכאן הוי לר' יהודה וכל זה בוי להיפך מהגמרא ובתוס' יו"ט מגוין קרבן ומראה למ"ש לעיל ובודאי ע"ש יש בזה ע"כ : **מ"ד** במשנה כחרם וכו' נ"ב עי' רש"י כאן י"ח ע"ב שמוסיף דבדק הבית לא ניתן לפדות והלא בערכין פ"ח מ"ו מבואר דחרמי כהנים אין להם פדיון ופירש"י והר"ב וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מערכין ה"ד דקדשי בדק הבית יש להם פדיון וכ"ה לקמן פ"ג מ"ה ורש"י לא נריך כלל לזה דגם אם יש פדיון הלא כל זמן שלא נפדה אסור ואין לומר הלא גם בחרמי כהן יש איסור בעוד שלא בא ליד כהן ורק אמרינן דעל אחר שבא לידו כונתו כמ"ש הר"ב כאן. וא"כ נימא נמי בבדק הבית שעל אחר פדיון כונתו זה אינו. דאלי בזה שמחוסר עדיין ממון ודומה למ"ש הר"ן שהובא במ"א סימן תמ"א ס"ק ג' אבל כפי הגרסא הי' כונת רש"י כן [דמה שכתב דלא נתן לפדות אין כוונתו לא ניתן לפדות כלל רק כוונתו דצריך לזה ממון משא"כ חרמי כהנים בנתינהו לכהן הויא חולין] אבל לפי המבואר לקמן פ"ג מ"ה ובערכין הנ"ל [וא"א לומר כן דשם אמר בפירוש דיש להם פדיון משמע דלא מבחינן אחסרון ממון וקי"ל] : **שם** במשנה ואם סתם אסור. נ"ב כאן סותם המשנה כריב"ב בערכין פ"ח מ"ו והלכה להפוסקים והר"ב וכמבואר נמי בתוי"ט שם כרבנן דסתם הוי חרמי כהן אך אפשר דוקא אם דיין על החפץ עצמו אבל אם אסר חפץ ותלה בחרם אמרינן גם לחכמים דשם דודאי לאיסור אכילה הי' כונתו ואסור דבהכי מיירי הכא והסברא בזה הוא נכון כי אם אמר סתם חרם אמרינן לדעת החכמים שיסובב לכהן מחמת דרש שלהם הנאה פעולה עכ"פ להוציא מאתו ולתת לכהן לא יהי' שאינו קדוש הרבה שיהי' לבדק הבית עכ"פ ניתן לכהן משא"כ הכא [אם אסר חפץ ותלה בחרם] שישאר שלו ואם יהי' כחרם כהן לא פעל כלום ואין רק כמלחק ודאי כונתו לבאים דלו נאסר ע"כ : **שם** במשנה ד"ה הלישכה עי' בקלים פ"ג מ"ח :

פרק ג מ"ג תוס' דרע"ק אות כ"ג ד"ה קשה לי מטעם זרוזי אסור בתמיד וכו' נ"ב קודם כל אין בירור שגם בזירוזין זה סועל שמעמיד דברי דירושלמי איתא זאת רק על מוכר ולוקח דיש לפעמים מבות שבדוקא אמר אך לוא יהי' שכן הוא בכל זירוזין דמסתמא נאמן אם אמר דבודאי נדר ובפרט שהוא להחמיר מה"ת לא נאמין לו דשוי' עלי' איסור ואין לומר דלוא יהי' שהי' כן לא מהני דכיון דבמדיר לאכול לגמרי אין דרך להיות דוקא הוי דברים שבלב ולא שייך תירוץ הר"ב דמשנה א' זה אינו. דהא להיפך הר"ב הקשה על זירוזין אמאי מהני הא הוי דברים שבלב. על כרחך צ"ל דסבר שהדיבור מחליט האיסור ויש בזה אכתי לומר לשני הצדדים. אולם לוא יהי' שלגמרי דומה ובפרט רל"ב האעתק דברי הירושלמי רק על מכר ויש גם שם ספק על דין מגין שבסעיף שאח"ז. אבל על עיקר הקושיא גם אם נאמר דשוה י"ל דהלא הזיק באונס דשכיח אמרינן דהוי לו להתנות כדמשמע הגמרא כאן כ"ז ע"ב ובכתובות ב' ע"ב אך באונס שבוע לא אמרינן דהוי לו להתנות אבל פשיטות הוא לגמרא דהם אוי נדרי זרוזין ורק הוא הקפיד ונתן מחשבתו להתנות בדוקא ודאי הי' לו להתנות דבאונס לא יהי' נדרו כיון דנחית לדקדק ולחשוב מחשבות באונסן התנאי ומדלא התנה אין אונס מבטל וה"כ פריך הגמ' ממה"פ אם דקדק גם אונס לא מהני ואם לא דקדק לא נריך אונס דרק בנדר סתם שלא נתן דעתו וממילא חל הנדר לא בעי להתנות על אונס דלא שכיח משא"כ בזה שצריך מחשבה בתנאי מיוחד :

פרק ד סמ"ד בהר"ב ד"ה לא יעשה וכו' לא יקצור. נ"ב ע"כ סובר הר"ב דמה דאיתא בגמ' דקא תרפי לי' לארעא הכונה שעל ידי קצירתו נעשה המקום פנוי שיכול המודר לילך שם בלי עיכוב לקצור בחלקו אבל לשון זה איתא בב"ב ע"ו ע"ב דמבואר דקאי על ענין חרישה ולכן פי' הר"ן הכא כאן על חרישה אבל הרמב"ם פירש במשנה כהר"ב אבל בש"ע סימן רכ"א סעי' ה' מבואר כרש"י וכהר"ן ויש לחקור למה לא פירשו כן הרמב"ם והר"ב ואי משום לשון אומן דאיתא בפאה פ"ד מ"ה אין ראי' דגם חרישה נקרא כן כפי שכתב התוי"ט שם דכל שהוא במשך בהבל נקרא כן :

פרק ה מ"ג בהר"ב ד"ה המודר הנאה וכו' וכיוצא בזה. נ"ב בגמ' איתא ד' מ"ו ב' ר"נ אמר למחצה לשליש ולרביע אביי אמר אפילו בנזיר ופירש הר"ן והרא"ש כפשוטו שנוטל חלק מהכנסת המרחץ לכל חד כדאית לי' אבל הרמב"ם מפ' בפירוש המשנה וביד החזקה מביא כן לדינא כמ"ש הר"ב הכא וכתב הכ"מ ובב"י סי' רכ"א שדעתו דהא דאמר ר"נ מחצה שליש ורביע הוא שייך לעצמו תלי המרחץ או לפתות רביע והמותר השכיר ולאביי אפילו שייך לעצמו דבר מועט אמבטי אחת במרחץ אסור והטעם כיון דאסר עלין נכסיו נקרא כל המרחץ אכתי נכסיו יען שלא יצא כל המרחץ עם הגמלא בה מרשותו כמה שנשאר לו אחיזה בזה ולהכי אין אסור רק בסבור שכתב הר"ב אלא [גם] בכל המרחץ. והא דילא הרמב"ם מפשט הפשוט הוא. א) דלפשט הר"ן והרא"ש פשיטא דאסור כיון שיש לו חלק בכל המרחץ יהי' גם חלק קטן מ"מ הוי שותף משא"כ לפירוש הרמב"ם יש חידוש דגם במה שלא השאיר לעצמו אסור כיון שעי"ז גם מה שהשכיר הוא בכלל נכסיו וכמש"כ הט"ז והש"ך בסימן רכ"א סעיף ו'. ב') מוסכם פשט זה יותר למה דאיתא בעירובין ד' ס"ה ע"ב במשנה ר' יהודה אומר וכו' תפיסת יד ובגמ' ע"ז היכי דמי תפיסת יד כנלע"ד דלהכי לא פירש הרמב"ם כמשמעות ופשוט דלא כהר"ן והרא"ש :

פרק ו מ"א בתוס' דרע"ק אות מ"ד ד"ה מותר בצלי וכו' דכתיב גבי פסח ובשלת ואכלת. נ"ב דברים ע"ז ז' וברש"י חולין קי"ט ע"ב ופסחים ע"ד ע"ב וגם בתוס' חולין ל"ו ע"ב ד"ה אבל איתא ראי' דגמ' ולענ"ד אין שום ראי' מהרת דהאברבנאל פירש דקאמר הקרא שלא תחשוב שצריך לאכול כל שבעת ימים דוקא בירושלים אלא מיד אחר שם תזבח את הפסח ונכלל זה נמי אכילת הפסח צלי וקראה התורה בזה יען שמבואר הכל בפ' הפסח ולף ובשלת ואכלת את החגיגה ואז נגמר חיוב שלך ופנית בבקר יש לך רשות לילך לביתך. וזה נמשך לפסוק ב' דכתיב וזבחת וגו' צאן ובקר ומתחיל בפסח והלא בפסח אין כשר בקר אך פי' רש"י דקאי על חגיגה וכן הביא שם בשם הרמב"ן א"כ הכא נמי קאי על חגיגה. ורבינו בחיי פירש דבשלת ואכלת קאי על פסח ומביא ראי' דבישול הייט תיקון מבשילו אשלוהי' ומדי"ה ב' ל"ה ויבשלו הפסח וכן הי' דעת רש"י דקאי על פסח. אמנם אם לא הי' להם הראי' מד"ה לא פירשו רק על חגיגה כמו האברבנאל . ולדידי' אף שיש לפרשו כמו בד"ה מסתבר לו יותר לפרש כאן על הגיגה מחמת קראי דלעיל וכן איתא בפסחים ע' ע"ב דוזבחת פסח קאי על בקר ובכלל נמי בשם פסח כיון שנשחט עם פסח כדאיתא בפסחים פ"ו מ"ג כן הוא כאן לדעת האברבנאל ועכ"פ לכל הדיעות אלו ע"כ אין ראי' כלל מכאן אלא אדרבא הצריכו ראי' מהתם לידע הכוונה כאן : **מ"ד** במשנה ובמורייס. נ"ב מבואר בע"ז ל"ד ע"ב דהוי משומן דג ועי' ערוך ערך אמן וערך מריס שהוא טיבול שיש בו שומן דג ויש בו גם יין לפעמים כמבואר בע"ז הנ"ל ובחולין ו"ו ע"א :

פרק ח מ"ב בתוי"ט ד"ה רבי מאיר וכו' והיכא למימר עד פני כו' עד שיצא נ"ב דלשון לפני הוא אחר שנפנה : **מ"ו** במשנה עד שיצא הגוש. נ"ב עד שיצא נמשך למשנה ב' דכאן דכהא דיין [דשם ביין עד שיצא אסור עד שיצא] וגוש ושוש שאני שגם שיצא הוי עד שיגיע עי' כאן בר"ן : **שם** בתוס' יו"ט ד"ה אינו אסור אלא וכו' אלא עד סעודה של לילי הגוש. נ"ב ורש"י פירש שכבר מותר בלילה השייך לעיוה"כ וכזה אין צריך לומר לאו דוקא כיון דבתורה כתיב ועניתם בתשעה וכתבו התוס' ברכות ח' ע"ב שהדיוק הוא מדלא סיים בעינוי דהוי למכתב בתשעה בחדש [בערב] תענו א"כ קרא התורה גם [התחלת] ע' עש וגם לדרש החכמים ברכות ח' דעיוה"כ הלילה נקרא עינוי וגם המ"א בסי' תר"ד כתב דיולא בזה כמו תענית וא"כ גם [בהתחלת ליל תשיעי] שייך לומר ליל הגוש וזה הוא כמנהג שממעטין בסליחות בעיוה"כ דשייך ללילה [שעבר] וכמ"ש המ"א סוף סי' הנ"ל מבלי"ה ע"כ :

פרק ט מ"ד בהר"ב ד"ה אלו הייתי וכו' וכל המודר כו' נ"ב זה איתא בברייתא בגמרא דף ס"ה ע"א ועי' בפיוגת שבזה בהר"ן שם : **שם** תוס' תוי"ט אות ה' ד"ה וקשה הא קיימא לן כו' נ"ב התוס' חדשים החזיק לשגגה דברי התוי"ט ואינו כן עי' בב"י על יבמות מ"ב ע"ב דמבואר דרק בסתם ואח"כ מחלוקת אין לזה דין סתם שיהי' הלכה ברורה כהסתם אבל אכתי נריך ראי' מיוחד לפסוק כהמחלוקת שאח"כ כא' מהחולקים ובפרט לפי מה שכתבו התוס' שם ובביצה ב' ע"ב דפעל עכ"פ דהוי רבים במה דסתם התנא כוותי' א"כ ה"נ בסתם שקודם נעשה עכ"פ כרבים ואיך פסקינן לקמן הלכה [כחכמים] ע"כ אמר דאינה אלא משנה אחת דלולא זאת הי' כרבים נגד רבים ומקור הסתם ומחלוקת הזאת ביבמות מ"ב ע"ב ועי' מ"ש בנזיר פ"ו מ"ט :

פרק י מ"ב במשנה בשבעל מפר בנגר. נ"ב בפשטות משמע דקאי נמי על שעת אירוסין ולכן פי' רש"י דקאי על הגיע זמן ולא נשאו וכר"א דמשנה וכ"כ הר"ן דסתמא זו הוי כר"א אבל הרמב"ם בפי' המשנה נראה דרוצה לבאר המשנה זו לכ"ע והמשנה דכאן סתם וסמך על המשנה הי' וכלומר דבעל מפר בנגר לר"א אפילו קודם נשואין רק כשהגיע הזמן ולהכמים אחר הנשואין אם נשאת בנערות ובגרה אח"כ ג"כ מפר לעולם :

פרק יא מי"ב תוס' דרע"ק אות ס"ט ד"ה שלא הכא וכו' למה אינה נאמנת לאסור. נ"ב כונת המרדכי היא דודאי שתהי' נאמנת כפשוטו לית לה מגו דאם תיאסר על כל העולם אינו מגו דאין רצונה רק שתאסר לבעלה דעיני' נתנה באחר ואם תאמר רק הנאת תשמישך עלי אין לה כתובה ובאמרה נאנסתי יש לה כתובה כמבואר ברישא אך הקושיא היא באמרה שאין רצונה בכתובתה רק שתנצל מאיסור שיודעת שאסורה לו בזה תהי' נאמנת וכמו באומר פ"פ מצאתי דנאמן לאסור ולא לכתובה ואין זה בכלל מגו לחד טענה דפליגי האחרונים בכללי מגו בה"מ סי' פ"ב כיון שהיא עצמה אינה רוצה הכתובה רק שתיאסר וכמו דאיתא בב"ב קל"ד ע"ב ובתומי' כללי מגו ל"א ל"ב ונתיבות כ"מ י"א לכן דייק המרדכי ולא אמר סתם דלהימנה במגו למען שנדע דקושיתו הוא רק באמרה לא בעינא כתובה וגם לא שייך בזה כדברי הגמ' שכתב הר"ב כשתנשא לאחר תעלי מה שכתב ליכי א"כ ממילא תגיע הכתובה. זה אינו דבכה"ג שאמרה שאין רצונה בכתובה ודאי אינה מגעת [הכתובה] וא"כ ליכא מגו :

מסכת כתובות

פרק ב מ"ט בתוספות חדשים ד"ה האשה כו' וכי לא הי' בירושלים מחבואה כו'. נ"ב ונראה ליישב על פי מה שדרשו חז"ל בגיטין דף נ"ו ע"ב על פסוק ובכן ראיתי רשעים קבורים איכא דאמרי קבורים ממש דאפילו מילי דמיטמרין איגלי להו ופירש"י מילי דמטמרין נטמן ממונו של ישראל עכ"ל וזה הי' בחורבן בית שני כדאיתא שם וא"כ לא היה שום מחבואה ומקום מוצנע מעכו"ם שתהא אשה מותרת ע"י זה כי הכל נתגלה להם:

מסכת סוטה

פרק א מ"א תוי"ט ד"ה ר' יהושע כו' ואכתי קשה לי אמאי אמרינן כו' נ"ב ע' חלקת מחוקק סי' קס"ו ס"ק ל"ד שמיישב קושית התוי"ט דבזמן הבית הי' תקנה לחזור ולקנאות לה בפני ב' והיא תסתרה בפני ב' ואז תשתה לכו"ע ויגלגל עליה על סתירה הראשונה ותשתה ותהי' מותרת לו ע"ש [וע' ברכות דף ל"א ע"ב אך ואסתתר בפני אלקנה בעלי כו' ובפני יהושע שם שהקשה איך תעבור על איסור יחוד א"א שהוא מן התורה. ויש לומר דיקנא לה שלא תסתור עם שני כשרים ביחד שמותרת ביחוד עם שנים ומ"מ שותה כשהסתר כמ"ש הרמב"ם פ"א מה' סוטה ה"נ וע"ש במשנה למלך]:

פרק ד מ"ד תוי"ט ד"ה אשת סריס לשון הרמב"ם כו' וסריס אדם פי' הכ"מ כו' נ"ב והנכון בכוונת הרמב"ם במה שכתב במותרות לבעליהן היינו גיורת ומשוחררת דמותרת לסריס אדם כדאיתא ביבמות ריש פרק הערל [דף ע"ו ע"א] וכן פי' המשנה למלך ע"ש [בפ' שני מהלכות סוטה הלכה ו']:

פרק ה מ"ג תוי"ט ד"ה ר"א כו' וקשה דבמשנה כו' מפרש הרע"ב כו' וצ"ע עכ"ל נ"ב לא קשה מידי דלר"ע דדריש [כאן] מרומיא דקראי גופייהו דערי הלוים ודאי דהוה דאורייתא דהא קרא להכי אתא. אבל הרע"ב שם בעירובין פ"ד מ"ח כוונתו להא דדרשינן בעירובין דף נ"א ע"א מקום ממקום ומקום מניסה כו' וחוץ מחוץ כו' מערי הלוים דהיינו ערי מקלט וזהו באמת אסמכתא בעלמא ולאו ג"ש ממש מסיני [וזהו אפי' לרבנן] וכן כתב רש"י שבת דף ל"ד ע"א ד"ה בעירובי תחומין כו' ולזה כוון ג"כ הטור בסי' שצ"ו:

פרק ז מ"א תוי"ט ד"ה ותפלה כו' ועוד דמשמע דקידוש דאורייתא בפ"ק דנזיר (כמ"ש שם פ"ז מ"ה). נ"ב לפי מה שכתבו תוס' שם [בנזיר דף ד' ע"א ד"ה מאי היא] בשם ר"ת דהא דמקשינן שם מושבע ועומד מהר סיני פי' בתמיה קא מקשי אינו מוכח משם כלל דקידוש גופיה הוא דאורייתא אלא דלפירש"י שם מוכח דהוה דאורייתא ולזה כיוונו התוס' כאן [בסוטה דף ל"ב ע"א ד"ה ק"ש] ועיקר הראי' דקידוש דאורייתא מברכות פ' מי שמתו דף כ' ע"ב וכמו שכתב התו' כאן (והרב התוי"ט השמיט זה מלשונם ולא ידעתי למה): מ"ד תוי"ט ד"ה ר' יהודה כו' כתבו התו' ש' ותמי' לרבי כיון כו' נ"ב התוי"ט קיצר בלשון התוס' מאוד וע' בדבריהם [דף ל"ג ד"ה ורבי יהודה] שהקשו ב' קושיות, ומה שכתבו התו' בזה הלשון תמי' לרבי כיון דהטיל הכתוב ככה בין קריאה למעשה נימא דמעכבי תרווייהו עכ"ל. יש לפרש דכוונתם לרבי דס"ל קידושין דף ס"ו ע"ב דמקרא נדרש לפניו ולאחריו א"כ נימא דלעכבו תרווייהו, פי' ולא מציא דפליג רבי בהא דקריאה לא מעכבי גם לענין הלכה יש לעיין דנראה דשם הלכה כרבי [וכמו שפסק הרמב"ם ה' עבדים פ"ב ה"ז וכמ"ש הטעם בכ"מ שם משום דר"ח בר אבא אר"י אבל חכמים כו' ע"ש וכן אמר ר"ח בר אבא אר"י בר"ה דף פ' ע"ב אבל חכמים אומרים כו' מקרא נדרש לפניו ולאחריו ע"ש ובקדושין שם מוכח דלולא הדרשא דבאלה היו מודים דמקרא נדרש לפניו ולאחריו וגם ר"י הגלילי ור"ע ע"ש] וגם הקשו התו' לר' יהודה דס"ל דמקרא נדרש לפניו ולא לאחריו דאדרבא ה"ל למימר איפכי' אפילו אי לא הוה כתיב אלא כה דקריאה מעכבי ולא מעשה ותירצו התו' על קושיא שניה וי"ל דה"פ ור' יהודה האי כו' ע"ש וקושי' ראשונה הניחו בתימה והתוי"ט קיצר בדבריהם, ומשמע מלשונו דמ"ש התו' ותמי' לרבי היינו לרבו של בעל התוס' ומחמת זה הוגה בלשון התוי"ט תיבת (היכי מני) ואיננו נכון [וגם אם נפרש בתו' תמי' לרבי פי' לרבו של בעל תוס' צריך ג"כ לפרש כנ"ל ומקשי מכח הלכה דקי"ל מקרא נדרש לפניו ולאחריו בקדושין שם ובר"ה שם וכנ"ל]: מ"ח תוי"ט ד"ה והמלך כו' רש"י ודקדקתי ולא מצאתיה כי אם כו' אחרים אומרים כו' נ"ב גם רש"י [דף מ"א ע"א ד"ה שנאמר] הביא לשון הספרי בזה"ל כדתניא בספרי בפרשת המלך את משנה התורה הזאת אין קורין ביום הקהל אלא במשנה תורה עכ"ל והיינו הא דאחרים ויש לומר דמפרש רש"י דאחרים ומפרשי דלהכי כתיב וכתב לו את משנה התורה הזאת אף שהי' כותבה כולה ללמוד שלא הי' קורא ביום הקהל אלא משנה תורה לבד [ובאמת אינו ענין לגופי' נדרש את משנה התורה כו' וקרא בו כו' על יום הקהל] וממילא מוכח מדרשא דאחרים דהמלך הי' קורא בהקהל כיון דכתיב משנה תורה להכי גבי מלך ונראה דהתוי"ט מפרש דברי האחרים [דהת"ק אמר שם משנה אין לי אלא משנה תורה שאר דברי תורה מנין ת"ל לשמור את כל דברי התורה הזאת כו' וע"ז אמרי אחרים] אין קורין ביום הקהל אלא משנה תורה ושם נמי כתיב ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת ואפ"ה לא היו קורין אלא משנה תורה לבד אלמא דממשנה תורה לחוד איכא שמירת כל התורה [שמביאו לידי יראה ויראה מביא לידי שמירה כו' כמ"ש בספרי שם על פסוק למען ילמד ליראה ע"ש] א"כ ה"נ גבי מלך נמי אע"ג דכתיב לשמור וכו' איכא למימר דכותב משנה תורה לבד כפשטא דקרא ולפ"ז אינו מוכרח לאחרים מקרא זה דהמלך הי' קורא בהקהל: **שם** בתוי"ט ד"ה ופרשת המלך כו' ורש"י מפרש כמו במשנה נ"ב לפנינו ברש"י איתא כפי' הרע"ב [בדף מ"א ע"א בד"ה ושמע כו' וקללת כו' ומשם חוזר למפרע וקורא אשימה עלי מלך כו'. ומה שכתב רש"י בסוף הדיבור ואח"כ קורא פרשת המלך פי' אחר שנגמר הכל ויש ליתן טעם לזה לפי שנדחה פרשת המלך מסדר הכתוב בתורה מניחו אחר הכל למען לא יסיים בקללות רק יסיים בפרשת המלך המסיימת למען יאריך ימים כו' הוא ובניו בקרב ישראל] וע' ילקוט ויילך שגרסתו במשנה וברכות וקללות ופרשת המלך ואולי גם גירסת רש"י היה כן:

פרק ט מ"ו תוי"ט ד"ה נמצא ההורג כו' והרמב"ם בפ"י מה' רוצח כו' וכתב הכ"מ כו' נ"ב ע"ש שנדחק בזה שדברי הרמב"ם הם נגד הגמ' דכריתות ריש פרק ו' דף כ"ה ע"א וע"ש מה שכתב בזה ואולי שהרמב"ם סמך על הא דאיתא בירושלמי על מתני' דהכא [הלכה ז] א"ר שמואל בר' יצחק עד שהיא בחיים היא קדושה תמיהא אמרה כן תלא והרעה בעלר מהו תלא תלא מקדושתה עכ"ל הירושלמי ע"ש וכיון דחזינן דלהירושלמי מוכרחין אנו לסברת הכסף משנה שם א"כ אין כאן דוחק [דלדידן דקי"ל כר' ינאי שנאסרת מחיים] באמת היינו טעמא דמתניתין. ולא צריכין לאוקמא סתם מתני' דהכא וסתם משנה דכריתות ריש פ"ו שם כדהתני' [ודלא כהלכתא דקי"ל דנאסרת מחיים וכו'] ורק כמ"ש בירושלמי וכסברת הכ"מ] אלא דבגמ' דכריתות שם דחי לה אליבא דרבא לפי סברתו [וצ"ל להירושלמי הנ"ל טעמא דרבנן בכריתות שם (דמחלקי בין אשם לעגלה ערופה) דפליגי על ר"מ באשם תלוי שאינו יוצא בקדושתו אם נודע קודם שנשחט מטעם דמפרש בגמ' שם כ"ג ע"ב מתוך שלבו נוקפו כו' משא"כ בעגלה ערופה לא אמרינן כן]: **שם משנה** י"ב תוי"ט ד"ה ונופת צופים פי' הרע"ב דבש הבא ממקום ששמו ציפה ומדקדוק הלשון ששם העצם לא יתרבה כו' נ"ב ע' ראשון לציון דגירסת הרע"ב היה כמו שהוא לפנינו בגמרא [דף מ"ח ע"ב הבא מן הציפה] ע"ש מיהו אף לפי גירסת רש"י והתוי"ט מן הצופים נמי פירושו להדברים הגבוהים הידועים שמה הי' שמם צופים ע"ש שצופים מהם למרחוק וע' פסחים פ"ג מ"ח בתוי"ט ד"ה צופים ולפ"ז אין דוחק כלל לומר ג"כ שכל הר והר מהם הי' נקרא צפיה כפי' הרע"ב וכגירסא שלפנינו בגמרא [ומשום שמשם צופים למרחוק] אלא שבכולן היו נקראים ההרים צופים בלשון רבים. ואף ששם העצם לא יתרבה מ"מ כיון ששמם הי' על שם המקרה והפעולה [שהוא הצפיה משם למרחוק] יתכן להתרבות [וההרים נקראו צופים] כמו מן מקדש מקדשים. המדרש, מדרשות, כנסת, כנסיות. ודומיהן, לכן הדבש הבא מן ההרים הללו הי' נקרא נופת צופים אלא שנתחלפו הנקודות מלאפום בחולם כדרכן להתחלף וע' פסחים דף מ"ט ע"א ובתוס' שם ד"ה אם עבר צופים ולפירוש הרע"ב דכאן י"ל דבאמת בכל מקום ומקום שהיו יכולין לראות משם ירושלים מארבע רוחותיה הי' נקרא צפיה והארבע מקומות בכללן היו נקראו צופים וכן ליישנא דקרא מן הרמתים צופים ע"ש שהיו שתי רמות שצופות מזו לזו קורא להם הכתוב צופים כן נראה לפי דעת הרע"ב וכגירסא שלפנינו בגמרא:

משניות

סדר נשים

עם

כל המפרשים שנדפסו בו עד כה

ועליהם הוספנו עתה

אחת וחמשים הוספות חדשות נכבדות.

חלק שני

בהוצאת בית מסחר ספרים „פרדס״
י. ז. בוכבינדער, נשיא
28 רחוב קאנאל, ניו יארק
PARDES PUBLISHING HOUSE, Inc.
28 Canal Street New York, N. Y.

כתב הרמב"ם סידר אחר נדרים נזירות מפני שנזירות גם כן בכלל נדרים וכשהאשה נודרת בנזיר יכול הבעל להפר ולפיכך סידר אחר נדרים נזירות עכ"ל. והכי איתא בגמ' ריש מסכת סוטה איידי דתנא נדרים תני נזיר דדמי לנדרים. אבל בריש מכילתין בגמרא מכדי תנא בסדר נשים קאי מ"ט תני נזיר [שהוא הלכות קרבנות וה"ל למתני בסדר קדשים] תנא אקרא קאי (דברים כ"ד) והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וה"ק מי גרם לה לעבירה יין וקאמר כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. וכתבו התוספת דאי לאו האי טעמא. אדרבא ה"ל למתני נזיר בסדר קדשים. ואגב ליתני התם נדרים. לכך צריך לומר דתנא אקרא קאי:

מסכת נזיר

פרק א **א כל** כנויי נזירות(א). כנזירות(ב). האומר אהא. הרי זה נזיר(ג). או אהא נוה(ד). נזיר(ה). נזיק. נזיח. פזיח(ו). הרי זה נזיר. הריני כזה(ז). הריני מסלסל(ח). הריני מכלכל(ט). הרי עלי לשלח פרע(י). הרי זה

פרק א **א כל** כנויי נזירות. דבר שאינו עקרו של שם מקרי כינוי. כמו המכנה שם לחברו [ב"מ נח:]: האומר אהא. לאו כינוי הוא אלא יד מקרי כמו בית יד שהכלי נאחז בו אף הנדר נתפס בלשון זה ומתני' חסורי מחסרא והכי קתני כל כינויי נזירות כנזירות וכל ידות נזירות כנזירות אלו הן ידות נזירות האומר אהא. אהא נוה. ואלו הן כנויי נזירות נזיק נזיח פזיח: האומר אהא. שראה נזיר עובר לפניו ואמר אהא אע"פ שלא אמר אהא כזה °אם נתכוין להיות נזיר כמותו הרי זה נזיר ואע"פ שלא הוציא בפיו כזה: אהא נוה. שהיה תופס בשערו ואמר אהא נוה משמע אהיה נאה בגדול שער זה ואם נתכוין לשם כך הרי זה נזיר ואע"פ שלא פירש שאלו וכיוצא בהם ידות לנזירות הם והוו כנזירות: נזיק **נזיח** פזיח. לשונות של גוים הם שקורין כך לנזיר ולשונם קרוב ללשון של ישראל ומקרו כנויי נזירות: הריני כזה. ורומז לנזיר שכנגדו: הריני מסלסל הריני מכלכל הרי עלי לשלח פרע. וכלהו דוקא כשתופס בשערו ודעתו לנזירות. מסלסל. מחליק בשער. מכלכל. מגדל שער ודוגמתו מסהכלכל העטרה

פרק א **א האומר** אהא. כתב הר"ב לאו כינוי כו' ומתני' חסורי מחסרא כו'. ועיין מ"ש בזה בריש נדרים בס"ד: אהא. פירש הר"ב אם נתכוין להיות נזיר כו' ומ"מ בעינן שיהא נזיר [עובר] לפניו דקבלה שבלב אינה כלום דגבי נזיר כתיב כי יפליא שיפרש בפיו. אבל כי נזיר עובר לפניו ופירש בשפתיו אהא ובלבו חשב להיות נזיר מחשבת הלב מהניא כאילו אמר בפיו אהא נזיר כזה שעובר לפניו. תוספות: הרי זה נזיר. משום דידות נזירות כנזירות וילפינן לה בריש פרק קמא דנדרים דכתיב (במדבר ו') כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר: או אהא נוה. פירש הר"ב שהיה תופס בשערו. דאי לאו הכי דלמא אתנאה לפניו במצות [קאמר] כדתניא זה אלי ואנוהו (שמות ט"ו) התנאה לפניו במצות וכו'. גמרא. ועיין מ"ש במשנה ה' פרק ח' דב"ק. וכתבו התוספות והכא ליכא לבנויי בלא תפס בשערו ובנזיר עובר לפניו דהכא דבור שלם קאמר אהא נאה ואי לא תפס בשערו אפי' כי נזיר עובר לפניו משתמע שפיר אהא נאה בשאר מצות כמו אנזירות וגבי הא דאמרינן שנזיר עובר לפניו ליכא לבנויי בשתפס בשערו בלא נזיר עובר לפניו. דלעולם משתמע שפיר אהא בתענית. כי אין נזיר עובר לפניו אע"ג דתופס בשערו. והשתא אתא שפיר דמתניתין פלגינהו בתרי בבי האומר אהא הרי זה נזיר או אהא נאה אע"ג דתרוייהו ידות נינהו משום דמפרשינן בתרי טעמי. ע"כ: נזיק וכו'. כתב הר"ב לשונות גוים הם וכו'. לשון הרמב"ם שהעלגים מן האומות המסתפחין לישראל היו משבשין לשון נזיר על צד שינוי לשונם אח"כ נעתק זה אל ההמון ונפסד הלשון לפי דבורם עד שהיו אומרים בשביל נזיר נזיק כו' ע"כ. וה"ה לשאר כנויים כפי המקום וכפי הזמן כמו שכתבתי בריש נדרים משנה ב'. והתוספות כתבו דשלשה לשונות הלה. משבשים לשון הם ומשום דדמו טפי ללשון תורה מלשונות אחרים תני לה מתניתין דהוי נזיר כהי נמי דלאו מתכוין. ובשאר **לשונות** צריך שיהא מכירם ומבינם ומתכוין לקבל עליו נזירות. ע"כ. ותימה דבלא כוונת הלב אין כאן נזירות כלל שהנזירות מכלל הנדרים הוא כדכתיב כי ידור **נדר** נזיר ובעינן שיהיו פיו ולבו שוין וכדתנן במשנה ח' פ"ג דתרומות: הריני כזה. פירש הר"ב ורומז לנזיר שכנגדו. גמרא. ולגופיה לא איצטריך דהא ברישא אפי' אומר אהא הרי זה נזיר אלא לדיוקא איצטריך טעמא דאמר כזה [הא] האומר הריני אפי' נזיר עובר לפניו לא מהני °דטפי משמע אהא כזה מן הריני כי לא סיים כזה. תוספות. וראיה לדבריהם בריש פרק ג' ועיין שם: הריני מסלסל וכו'. הכי לאו ידות נזירות נינהו. דא"כ ליתנינהו לעיל בהדי ידות. אלא כיון דגמר דבורו. אלא שלא פירש להדיא אנזירות והכי הוא דמפרשים דבוריה משמע דנזירות בא לומר כי אמר הני לשונות ותפס בשעריה. תוספות: הריני מכלסל כו' הרי עלי לשלח פרע. כתב הר"ב וכולהו דוקא כשתופס בשערו. בגמ'. דאי לאו הכי מסלסל אימא תורה [במקבל עליו ללמוד תורה] דכתיב (משלי ד') סלסלה ותרוממך. מכלכל אימא מזון עניים כדכתיב (בראשית מ"ז) ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו. אבל בשלוח פרע לא מוקים לה בגמ' כשתופס בשערו ומסיק נמי דמשמעותיה גדול שער כדכתיב (שיר ד') שלחיך פרדס רמונים [*)וכו' כדמתרגם] (ומתרגם) רב יוסף כד מפקין מיא לפירי וכו'. והרמב"ם בפירושו כתב ז"ל כשבלח ידו בשער ראשו ואוחז בו ואמר הריני מסלסל הריני מכלכל חייב בנזירות. ע"כ.

---

*) כצ"ל, והתוי"ט בא רק לציין ראשית דברי הגמ' ואחריתם ועי' בכ"מ. ותלונת הכ"ד והרש"ב היא ללא צדק ותחבולות הש"ל ללא צורך.

ובלשון

יכין תפארת ישראל יכין

פ"א א) עי' פתיחה ריש נדרים, דכנוי הוא [בײנאמע]. ויד, ר"ל שלא גמר דיבורו: ב) חסורי מחסרא וה"ק, כל כנויי וכו' וידות נזירות כנזירות. ואלו הן ידות, האומר וכו': ג) ודוקא בנזיר עובר לפניו, והתכוון זה להיות ג"כ נזיר, ואמר אהא, אעפ"י שלא פירש כוונתו: ד) ר"ל נאה בגידול שער. ומיירי בתופס בשערו והתכוון לנזירות בשעה שאמר כן, דאז הו"ל יד: ה) אי מיירי באומר אהא נזיר פשיטא דאל"כ נזירות היכא מסכח"ל. ול"מ הי' נ"ל דה"ק האומר אהא נוה נזיר, דהד"א וודאי לא לנזירות נתכוון, דכיון דקאמר מילת נזיר, אי לנזירות נתכוון הול"ל בקיצור אהא נזיר, אלא וודאי ה"ק אהא נאה כנזיר, להיות לי תלתלים נדולים, ולא לנדר התכוון כלל, קמ"ל. ועי' לקמן סי' ל"ז: ו) כולהו כנויי נזירות הם בלשונות עמים, וה"ק כנוי שבלשון אחר: ז) ורמז אז על נזיר: ח) [קרויזענד] שע"י שיתארכו השערות, יעשו גלגלים [קך נ"ל, כמו מסלסל בשערך (כש"ם כאן) שלפע"ד סלסל הוא כמו תלתל, ע"ש קוצותיו תלתלים] [שיר ה']: ט) מגדל שער: י) לגדל שער שתלוי ופורח מבולבל סביב ראשו, דנזיר אסור לסרוק [כפ"ו מ"ג]. וכולהו מיירי בתופס בשערו

ציונים

פ"א א כל כנויי נזירות. ב' ע"א. מיי' פ"א מה' נזירות ה"א סמ"ג עשין קנ"ו. האומר אהא. קדושין ה' ע"ב מיי' שם ה"ו. נזיק. מיי' שם ה"ח. הריני כזה. מיי' פ"ג שם ה"ד. הריני מסלסל. מיי' שם פ"א ה"ו.

שנויי נוסחאות

פ"א א אהא הר"ז נזיר או אהא נוה נזיר נזיק. בכי"ק אוהא (וממוקד שם הו"ו נהולם והכ"בזיר"ה) בד"ע אהא או אהא נוה לנזיר הר"ז נזיר נזיק. עי' ברש"י ובתוס' ובפי' הרא"ש ועי' תוי"ט. ומ"ש נוה לנזיר לא משמע כן בגמ'. גם במשנ"ר נאוה לנזיר. נוה. במשנ"ב נאה; בכי"ק ובמשנ"ר נאוה. הריני כזה. בכי"ק חרי אני בזה(?) וכ"ה הרי אני גם בסמוך. **לשלח** פרע (הר"ז נזיר). בכי"מ ליתא.

ראשון לציון

פ"א א ברע"ב ד"ה הריני מסלסל כו'.מגדל שער. ודוגמתו כו' נדה כ"ב ע"ב: וע"ש ברש"י ותוספת ועיין יסל"מ: תוי"ט ד"ה הריני מסלסל כו' כדכתיב שלחיך פרדס כו' עי' יסל"מ.

תוספות רעק"א

פ"א א [אות א] הרע"ב ד"ה האומר אהא כו'. אם נתכוון כו'. דבלא"ה י"ל דלמא אהא לפוטרו מקרבנות קאמר. גמרא: [אות ג] תוי"ט ד"ה הריני כזה דטפי משמע אהא, וכ"כ הר"ן נדרים ד"ט א' ד"ה כשהיה בשם רבותי' וכתב עלה ואינו נראה בעיני דהריני לא גרע מאהא וכו' והתוי"ט פ"א (מ"א) דנדרים ד"ה כנדרי וכו העתיק בסתימת דבר. הר"ן דבאומר הריני לחוד אף שלא אמר כנדרי רשעים מהני וכאן הביא בסתימת דברי תוס' דהריני לא מהני:

נזיר. הרי עלי צפורים יא). רבי מאיר אומר נזיר. וחכמים אומרים אינו נזיר יב): ב הריני נזיר מן החרצנים יג). ומן הזגים יד). ומן התגלחת. ומן הטומאה טו). הרי זה נזיר. וכל דקדוקי נזירות עליו טז). הריני כשמשון. כבן מנוח. כבעל דלילה. כמי שעקר דלתות עזה. כמי שנקרו פלשתים את עיניו יז). הרי זה נזיר שמשון יח). °מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון יט). נזיר עולם הכביד שערו כ)

השערה [נדה נב:] משיגדל שער שערה: הרי עלי צפרים. שתי תורים או שני בני יונה והם קרבן נזיר שנטמא וכגון שנזיר עובר לפניו: רבי מאיר אומר נזיר. °הואיל ונזיר עובר לפניו וצפרים קרבן נזיר שנטמא הם מוכיחין הדברים דהרי עלי צפרים לנזירות קאמר: וחכמים אומרים אינו נזיר. והלכה כחכמים שאינו נזיר אבל מביא צפרים לשלם נדרו: ב הריני נזיר מן החרצנים ומן הזגים וכו'. אם הזכיר אחד מכל אלו הרי זה נזיר כאילו אמר הריני נזיר סתם. ומשום דבעי למתנא סיפא דנזיר עולם ונזיר שמשון אין כל דקדוקי נזירות עליהם תנא הכא כל דקדוקי נזירות עליו: מה בין נזיר עולם וכו'. מתני' חסורי מחסרא והכי קתני ואם נדר להיות נזיר עולם הרי זה נזיר עולם. ומה בין נזיר עולם לנזיר שמשון נזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער מי"ב חדש לי"ב חדש דילפינן מאבשלום שהיה נזיר עולם וכתיב ביה (שמואל ב' י"ד) ויהי מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו

ובלשון חבורו פ"א מהלכות נזירות משמע דבעי אחיזת שער גם ללשון שלוח פרע: ב הריני נזיר מן החרצנים וכו' הרי זה נזיר. גמרא מ"ט אמר קרא (במדבר ו') מיין ושכר יזיר פירש"י דמשמע דאפי' לא נזר אלא מיין לחודיה הוי כנזיר מכולם ע"כ כלומר דהא כבר כתיב מכל אשר יצא מגפן היין ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ו. ועוד אמרו בגמרא דמתני' דלא כרבי שמעון דמשנה ד' פרק שני. ועיין מ"ש שם בס"ד: הריני כשמשון וכו'. בגמרא למה לי כל הני. צריכי וכו'. ופירש"י וכן התוספות דכשאומר שמשון וא"כ שמשון בן מנוח לא סגי דאימר לאחר נתכוין [ועיין בפי' הר"ב משנה ה']. עד שיאמר עוד סימן אחד משלשה סימנים כבעל דלילה או כמי שנקרו וכו'. ואי אמר חד מהני שלשה סימנים בלבד נמי סגי ור"ת גורס וכבעל דלילה בוי"ו. וכן מכאן ואילך ולהרמב"ם בפרק ג' מה"נ כמו שפי' הכסף משנה בכל חד סגי ואפי' אומר כשמשון בלבד ומסייע ליה דתנן כבן מנוח בכ"ף וכן כולם ולהלשון שכתב הר"ב בס"פ בתרא בשמואל. הריני כשמואל. או כבן אלקנה כו' והוא ל' הרמב"ם בחבורו שם והוכיח הכ"מ פירושו מזה הלשון דבחד סגי כגון דשמשון דמ"ב. א"כ גם סברת הר"ב מוכחת שכך היא: הרי זה נזיר שמשון. כדתנן בסיפא שמותר להטמא למתים. וכתב הרמב"ם ואחר התירו לו זה. שהוא לא נדר בנזיר אבל המלאך אמר לאמו כי נזיר אלהים יהיה הנער. ענינו פרוש. ע"כ. ותימה דא"כ האומר הריני כשמשון למה יהיה נזיר והרי אין נזיר עד שיתפיס בדבר הנדור כדתנן רפ"ב דנדרים והנזירות מכלל הנדרים הוא שנאמר כי ידור נדר נזיר. וכן התחיל הרמב"ם הלכות נזירות. ומצאתי בכ"מ פ"ג מה"נ שהביא לר"י בן לב שהקשה קושיא זו ואמר בתירוצה במאי דאתמר בגמרא דפריך הר"ש דס"ל האומר כשמשון לא אמר כלום דלא הוה דבר הנדור. גבי נזיר נמי הא כתיב לה' [כלומר כי היכי דמרבינן מלה' דכתיב גבי בכור תקדיש לה' דאע"ג דבכור לא הוי דבר הנדור דמתפיסים בו לנדרים הכי נמי בנזיר דכתיב נזיר לה'] אימא דאתי לאתויי האומר הריני כשמשון ומשני ההוא מבעי ליה לכדתניא אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר כו' איכא למימר דלסתם מתני' דסבר ליה דהוי נזיר היינו דדריש ליה מדכתיב לה' ע"כ. וכתב עליו הכ"מ וז"ל ודבר ברור הוא כמה דוחק הוא לומר דבר שלא נזכר בגמרא אפי' ברמז ול"נ לתרץ בע"א דאמרינן בגמרא ושמשון נאו נדור הוא והא כתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן התם מלאך הוא דקאמר ופרש"י הא כתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער וקס"ד דמנוח קאמר להא מלתא. דהוה ליה נדור. דאדם מדיר את בנו בנזיר. מלאך הוא דקאמר כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן. אבל מפיו לא יצא ע"כ. והשתא איכא למימר טעמא משום דסבר ליה דהוה דבר הנדור דמאי דכתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער. מנוח הוא דקאמר ליה עכ"ל הכ"מ. ואני אומר שדבר ברור הוא שלשכתב כן הכ"מ שלא ספנו רעיוניו אלא בסתירת המשניות דסתרן אהדדי וכמו שכתבתי אבל לא ספנו בסתירת דברי הרמב"ם שפסק לתרתי המשניות ועליו הוא שהביא הר"י בן לב ז"ל כמבואר שם. שאילו היה רואה הכ"מ ליישב דברי הרמב"ם לא היה עולה על לבו לכתוב זה. לפי שהרמב"ם כתב שם וז"ל שמשון לא היה נזיר גמור שהרי לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה ע"כ. וכמ"ש ג"כ בפירושו כמ"ש לעיל. מבואר שדעת הרמב"ם כדעת המתרץ בגמרא ולא כדעת המקשה דסבר ליה דמנוח קא"ל נמצא שאין תירוצו של הכ"מ עולה כלל להרמב"ם. משא"כ דברי הר"י בן לב שהן עולין ג"כ לפי דברי הרמב"ם. ולא עוד אלא שלא ידעתי מאי אולמיה דפירושיה של הכ"מ מפירושיה דבן לב שכמו שהוא תופס סברת המקשן כן בן לב ג"כ תפסיה בסברת המקשן הפירוש שכתב הוא ז"ל ולא ידעתי לאיזו מן הפירושים יש בגמרא רמז יותר או פחות: הכביד שערו. פי' הר"ב דילפינן מאבשלום דאבשלום נזיר עולם היה. בגמרא משמע דמקרא ילפינן ליה דכתיב (שמואל ב' ט"ו) אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי לה'. ופי' התוס' והתם נדר משמע ליה נזירות. ועוד אחר שלא היה מגלח אלא מימים לימים משמע שהכביד עליו שערו מכלל דנזירות נדר ע"כ. והרמב"ם כתב בפירושו ובחבורו דה"כ גמרא גמירי לה. וכתב הכ"מ דר"ל דקרא אסמכתא בעלמא הוא שיש לפרשו בגונא אחרינא. ע"כ.

ומ"ש

יכין תפארת ישראל יכין

בשערו בשעת דיבורו ושתכוון לנזירות. והנך כולהו לאו ידות הן, דהרי גמר דבורו, רק שלא פירש יפה הנזירות: יא) ב' תורים או ב' בני יונה, והן קרבן נזיר שנטמא וי"ל דה"ק אם אטמא אהיה חייב בקרבנות אלה ממילא משתמע מזה שמתחייב א"ע בנזירות. ומיירי נמי בנזיר עובר לפניו, והוא התכוון בדיבורו לנזירות: יב) מדלא הזכיר כלום ממחויבי הנזיר בגופו מיהו חייב בצפרים ושניהן לעולת נדבה: יג) [קערן]: יד) [הילזע] [ועפ"ו מ"ב]: טו) דבהזכיר א' מאלו דינו כאומר סתם הריני נזיר: טז) נקט כן משום נזיר שמשון ונזיר עולם שנזכר לקמן במשנה שאין כל דקדוקי נזירות עליהן: יז) לרש"י ותוס' צריך שיאמר ג', כשמשון כבן מנוח כבעל דלילה. או, כשמשון כבן מנוח כמי שנקרו עיניו דאל"כ דלמא על שמשון אחר מתכוון. ונ"ל דלפ"ז קמ"ל מתניתין, אפילו לא אמר כשמשון בן מנוח בעל דלילה, רק אמר כף הדמיון בכל א', אפ"ה אמרינן דכל הסימנים אומר על א'. מיהו לרמב"ם [פ"ג מנזירות], בחד מהנהו סגי: יח) שלא היה נזיר גמור, מדלא נדר בעצמו, רק המלאך אמר שיפרוש מתגלחת ויין, ולפיכך הו"ל זה כשאר נדר, כאלו נדר רק מב' אלו: יט) חסורי מחסרא וה"ק, ואם אמר הריני נזיר עולם, הרי זה נזיר עולם, מה בין נזיר וכו': כ) לסוף י"ב

חדש

ציונים

הוכ"א. מיי' שם פ"ו: ב הריני נזיר. ג' פ"ג. מיי' פ"א שם ה"ע. הריני כשמשון. ד' ע"א מכות י"ז ע"א בב עים כ"א ע"ב מיי' פ"ג שם הט"ז סמ"ג לאוין רמ"ג. מה בין ג"ע. שם. מיי' שם ה"ג.

שנויי נוסחאות

צפורים. כד"ל וכי"ק ובמשני"ל צפרים: ב הריני נזיר. בכי"ק בכל מקום הרי אני. כשמשון כבן מנוח. במשני"ל בשמשון בן מנוח. הכביד שערו. במשני"ל.. את שערו. וכן בסמוך ואינו נכון. כי הכונה כהן הכביד שערו עליו ועד"ז בקל המובא ברע"ב.

תוספת חדשים

פ"א ב הוי"ט ד"ה ה"ז נזיר שמשון כו' ומצאתי כו' לר"י בן לב כו' אלא ידעתי כו' עכ"ל. ונ"ל ליישב שיטת בן לב. אבל לא מטעמיה דשפיר הקשה הכ"מ עליו דבגמרא לא כתה דר' יהודה לא ס"ל כשמעון הצדיק גם אם לא ס"ל כן הא ר' יעקב ור' יוסי ור"ש ס"ל כן ולמה נפסוק כיחיד נגד רבים ול"נ דנעלם מהם גמרא דנדרים דף יו"ד ע"א דמוקי אביי להא דשמעון הצדיק בשיטה ע"מ דלית הלכתא כותיה וא"כ ע"כ דרשינן גבי נזיר ג"כ לה' לרבות נזירות שמשון כנ"ל ותדע דהרמב"ם פסק בריש הלכ' נדרים אם אמר כנדבת כשרים נדר בנזיר ובקרבן כשהם מתניתין ריש נדרים ובגמרא קאמר דמתניתין אתיא כרבי יהודה ולא כרבי שמעון דס"ל כשמעון הצדיק. וכן מפורש בלשונו סוף הלכות נזיר האומר הריני נזיר אם אעשה כך וכך או אם לא אעשה וכה"ג ה"ז רשע אבל הנודר לה' דרך קדושה ה"ז נאה ומשובח ועי"ז נאמר נזר אלהיו וגו' קדוש הוא לה' כו' והכ"מ כתב שזה כשמעון

תוספות רעק"א

[אות ב] בהרע"ב ד"ה רבי מאיר. הואיל ונזיר עובר כו'. היינו נזיר טהור אבל נזיר טמא י"ל הרי עלי לפטרו מקרבנות קאמר. גמרא: ב [אות ד] במשנה מה בין נזיר עולם כו'. וא"ת שאלה איכא בינייהו דנזיר שמשון ליתא בשאלה ונזיר עולם איתא בשאלה (כדאיתא במכות דף כ"ב א') וי"ל מלתא דליתא בנזירות לא קתני. ואם ישאל על נזירתו אז לא הוי נזיר והכי קאמר מה בין נזיר שמשון לנזיר עולם כששניהם נזירים תוס':

מיקל בתער(כא). ומביא שלש בהמות(כב). ואם נטמא מביא קרבן טומאה(כג). נזיר שמשון. הכביד שערו אינו מיקל. ואם נטמא אינו מביא קרבן טומאה(כד): **ג** סתם נזירות שלשים יום(כה). אמר הריני נזיר אחת גדולה(כו). הריני נזיר אחת קטנה. אפילו(כז) מכאן ועד סוף העולם. נזיר שלשים יום(כח). הריני נזיר ויום אחד. הריני נזיר ושעה אחת. הריני נזיר אחת ומחצה. הרי זה נזיר שתים(כט). הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת. נזיר שלשים ואחד יום. שאין נוזרים לשעות(ל): **ד** הריני נזיר כשער ראשי(לא).

עליו וגלחו וכתיב התם (ויקרא כ"ה) ימים תהיה גאולתו: ואם נטמא אינו מביא קרבן טומאה. ואפילו לכתחלה מותר ליטמא דשמשון היה מטמא למתים והכי גמירי לה והאי דקתני אם נטמא דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא משום דתנא רישא גבי נזיר עולם ואם נטמא תנא סיפא נמי גבי נזיר שמשון ואם נטמא: **ג** סתם נזירות שלשים יום. דכתיב (במדבר ו') קדוש יהיה. יהי"ה בגימטריא שלשים מכאן סמכו לומר שאין נזירות פחות מל' יום: הריני נזיר אחת גדולה. בין שאמר הריני נזיר נזירות אחת גדולה. בין שאמר הריני נזיר אחת קטנה. ובין שאמר הריני נזיר אחת מכאן ועד סוף העולם. נוהג נזירות שלשים יום. ומכאן ועד סוף העולם דקאמר הכי משמע ארוכה עלי זאת הנזירות כאילו היא מכאן ועד סוף העולם: ה"ג הריני נזיר ויום אחד הריני נזיר ושעה אחת הריני נזיר אחת ומחצה הרי זה נזיר שתים. וה"פ אמר הריני נזיר ויום אחד כיון שאמר הריני נזיר קבל עליו נזירות אחת וכי אמר תו ויום אחד הרי יש כאן נזירות אחרת. דאין נזירות פחות משלשים יום. וכן נמי כי אמר הריני נזיר ושעה אחת והריני נזיר אחת ומחצה. יש כאן שתי נזירות שא"א להיות נזיר שעה אחת או מחצה נזירות שלא יהיה נזיר ל' יום ומש"ה ה"ז נזיר שתים ומגלח לסוף ל' ונוהג נזירות אחרת: הריני נזיר ל' יום ושעה אחת הרי זה נזיר ל' ואחד יום שאין נזירות לשעות. שנאמר (שם) ימי נזרו והרי הוא כאילו אמר ל' ואחד יום ולא אמרינן דשעה אחת דאמר הויא נזירות בפני עצמה הואיל ויש לצרפה עם מנין שלשים שהזכיר תחלה: **ד** הריני נזיר כשער ראשי

וכעפר

ומ"ש הר"ב דמי"ב חדש לי"ב חדש ויליף ימים מימים. גמ' ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ה דכתובות: מיקל בתער. ולא לגמרי. מאבשלום שלא גלח לגמרי שהרי נתלה בשערו. תוס'. כלומר שהרי מעשה תלייתו סמוך למעשה גלוחו היה ועיין מ"ש במשנה ה': ומביא ג' בהמות. בשעה שמיקל. הלכה למשה מסיני והסמכתא מאבשלום [מדאמר] אשלם נדרי חטאת עולה ושלמים כנזיר טהור. קרבן טומאה שתי תורים וכבש. תוספות: אינו מיקל ואם נטמא וכו'. לא אתא לאשמועי' אלא החילוקים שבין נזיר עולם לנזיר שמשון. אבל ביין אסורים שניהם *וכ"כ הרמב"ם בחבורו שדינו של שמשון שהי' אסור ביין ופשוט הוא שהאשה נצטוית שלא תשתה יין ותלה טעמא כי נזיר אלהים יהיה הנער משמע ודאי שהוא יהיה אסור ביין. אבל מה שנאמר לאשה (שופטים יג) אל תאכלי כל טמא פירושו טמא לאכול ותדע שהרי נגיעה לא נאסר לה ועוד שהנזיר לא הוזהר אלא על טומאת מת: ואם נטמא כו'. כתב הר"ב דשמשון היה מטמא למתים והכי גמירי לה כדמסיק בגמ' משום דלא מוכח מקראי שהיה מטמא למתים דהא דכתיב (שם ט"ו) בלחי החמור הכיתי אלף איש דלמא א)ע"י חנית שזרק בהם והא דכתיב (שם) ויך ב)בהם אלף איש ויקח חליצותם דלמא גוססים [שוויכהו] ופירשו התוס' כלומר קרוב לגוססין דנזיר אסור ליגע לגוסס: **ג** סתם נזירות ל' יום. כתב הר"ב דכתיב קדוש יהיה כו' ומכאן סמכו לומר וכו'. וז"ל הרמב"ם וזה ענין מקובל ואמנם סמך לזה על דרך סימן: מכאן ועד סוף העולם. כתב הר"ב דהכי משמע מרובה עלי וכו'. גמ' ולא אמרי' דליהוי נזיר לעולם כמו במשנה דלקמן. וכתבו התוספות משום דאם הוא ר"ל כן ה"ל להזכיר מנין סוף העולם דיודע הוא שפיר דהעולם יש בו חמש מאות [שנה] מהלך והל"ל חמש מאות שנים ולפיכך אזלינן לקולא. [*ועוד כתבו התוס' וגדולה דקאמר כלומר גדול עלי הנזירות דטריחא עלי או קטנה כלומר דלא טריחא עלי כלל. ועיין בפי' הר"ב משנה ה']: ג)הריני נזיר [*אחת וכו' נזיר] ויום א' וכו' ה"ז נזיר שתים דסמיך נזיר בדבורו אלא היום ואלא השעה. תוס': הריני נזיר ושעה אחת וכו'. צריכי דלא תימא דדי לנו מאותה שעה [לעשותה] יום ומצטרפין בהדי ל' יום ויהיה ל"א יום קמ"ל כיון שיש להוסיף על דבורו מוסיף נזירות שלם. גמ'. ותוס': הריני נזיר אחת ומחצה: ה"כ קירב נזיר אלא מחצה שלא היה יכול לקרב תיבת נזיר יותר אלא מחצה שלא היה יכול לומר הריני נזיר ומחצה דלא משמע מידי על מה מחצה. תוס'. וצריכא דלא תימא שאני שעות דהואיל ואין נודרים לשעות וצריכין להוסיף על דבורו נוסיף נזירות שלם. אבל אחת ומחצה דנקיט לדוקא שיכול להיות נזיר אימא לא לימני תרתי אלא מ"ה יום. גמ' ותוס'. ומרישא דהריני נזיר [ויום] א' נמי לא שמעינן משום דהאי הכא דנקיט לדוקא ופרט מספר ימים דה"א דדוקא נקט וליהוי נזיר מ"ה יום כאילו היה פורט מ"ה יום וכדלקמן בסמוך אבל כשאמר רק ויום א' משמע שפי דר"ל עוד נזירות א' כיון דלא נקיט למספר כי האחד אינו מספר: הריני נזיר ל' יום ושעה אחת. כתב הר"ב והרי הוא כאילו אמר ל' וא' יום. דודאי חייל עליה ל"א יום דיום א' מצטרף שפיר בהדי שלשים יום למיהוי נזיר כל ל"א יום. וה"ה אם אמר הריני נזיר שלשים ויום אחד דלא הוי נזיר אלא ל"א יום. כיון שהפסיק בתיבת שלשים דארישא קאי. אלא דנקט אחד מן

הדינין

א) ע"י חנית. הלשון מגומגם ועי' בגמ' ובתוס'. שוב מצאתי שכן הגיה ע"ז הרש"ש בהגהותיו ועי' עוד בפי' הרא"ש. ב) נ"ל מהם שלשים איש ויקח את חליצותם (י"ד, י"ט). ג) הריני נזיר ויום אחד כו' הריני נזיר ושעה אחת וכו' כצ"ל ובדפוס פראג מתחיל הדבור הריני נזיר ויום אחד כו' הר"ז נזיר שנים. ובדפוס קראקא הוסיף התוי"ט הדברים הריני נזיר ושעה אחת כו' ובאו בדפוס שלא במקומם ושלא במלואם כלפנינו.

ג סתם נזירות. ה' ע"א נ"מ פ"א כללים ז' פ"ג תענית י"ז פ"א סנהדרין כ"ב פ"א מו"ק י"ט פ"א, מיי' פ"ג שם ה"א סמ"ג שם. אמר הריני נזיר. ז' ע"א מיי' שם סמ"ג שם. ה"נ ויום אחד. שם מיי' שם ה"ח. ה"נ ל' יום. ז' ע"ב: **ד** ה"נ כשער ראשי. ח' ע"א. ז' פ"א. ירושלמי נזיר פ"א ה"ג. מיי' שם ה"ח.

שנויי נוסחאות

מיקל בתער כו' אינו מיקל. בכי"ק ומיקל.. ואינו מקל(?). מן נזיר שמשון עד סוף המשנה ליתא בכי"מ. **ג** ויום כו' ושעה. בד"ג ובכי"ק ובכי"מ (עי' בסמוך) ובמשב"ר יום.. שעה. הריני (נזיר) אחת ומחצה. בכי"ק ליתא. הר"ז נזיר (שתים הריני נזיר) שלשים. בכי"ק ליתא בטעות. נוזרים לשעות. בכי"ק ובמשב"ר ניזורים שעות ועי' בסמוך; בד"נ נודרין.. ; במשב"ר נזירות.. ; בכי"מ המשנה בסופה משונה ומשובשת הריני נזיר יום אחד הריני נזיר שעה אחת הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת נזיר שעה אחת שלשים ואחד יום שאין ניזורין שעות: **ד** כשער כו' וכעפר כו' וכחול במשב"ר בשער כו' (כולם בכי"ה) (?).

תוספת חדשים

כשמשון הצדיק ותג"ב רהיטא כתבו דלדידהו הוי נזיר חוטא חוץ באם הוא גדר נגד היצה"ר והרמב"ם כתב שהם דרך קדושה גם הביא פסוק אחר נזר אלהיו כו'. (ממהורש"א ז"ל).

תוספת רעק"א

[אות ה] תוי"ט ד"ה אינו כו' וכ"כ הרמב"ם בחיבורו: וכ"כ רש"י פ"ק דסוטה דף ט' ע"ב ד"ה ניברין דברי אמת:

יכין תפארת ישראל יכין

חודש: כא) אבל אינו מגלח לגמרי: כב) ביום שמקיל מביא חטאת עולה שלמים, ככל נזיר ביום מלאות: כג) ב' תורים או ב' בני יונה א' לעולה וא' לחטאת, וכבש לאשם: כד) ואפילו לכתחילה מותר להטמא אבל ביין אסורים שניהן: כה) הלמ"מ: כו) או שאמר: כז) או אפילו אמר הריני נזיר מכאן וכו': כח) והא דקאמר גדולה וקטנה וסוף העולם, כוונתו דטריחא ליה או דלא טריחא ליה, או שטריחא ליה כאילו קבלה עד סוף העולם [ואילה"ק א"כ לקמן מ"ז נמי נימא דמדלא הזכיר זמן שצריך לדרך זה אינו נזיר רק ל' כי הכא, י"ל התם מוכח מלתא דלימי הדרך התכוון ומדמיירי בהחזיק בדרך כסי' ל"ח]: כט) דכדאמר הריני נזיר כבר קבל נזירות אחת, וכי אמר תו ויום א' הו"ל נזירות ב', דאין נזירות פחות מל' יום. ומגלח בין ב' הנזירות: ל) ול"א דב' נזירות קבל, מדיש לצרף השעות עם מניין הל' יום: לא) שמרובים מימי חיי אדם:

מדתלה

ובעפר הארץ(כו). וכחול הים. הרי זה נזיר עולם. ומגלח אחת לשלשים יום(לב). רבי אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום(לג). ואיזהו שמגלח אחת לשלשים יום. האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי(כו). וכעפר הארץ(כו). וכחול הים: **ה** הריני נזיר מלא הבית(לד). או מלא הקופה. בודקין אותו. אם אמר אחת גדולה נזרתי(לה). נזיר שלשים יום. ואם אמר סתם נזרתי(לו). רואין את הקופה. כאילו היא מלאה חרדל. ונזיר כל ימיו(לז): **ו** הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני. אומדין

ובעפר הארץ וכו' ה"ז נזיר עולם. ולא נזיר עולם ממש דאילו נזיר עולם מגלח אחד לשנים עשר חודש וזה מגלח א' לל' יום הואיל ותלה נזירותו בדברים חלוקים הוי כאילו נדר במנין נזיריותיו כמנין שער ראשו ועפר הארץ משא"כ בנזיר עולם שלא חלק נזיריות שלו אלא נעשה הכל נזירות אחת: רבי אומר אין זה מגלח לשלשים יום. דכיון דאמר הריני נזיר הכל נזירות אחת היא ואינו מגלח אלא לשנים עשר חדש כנזיר עולם ואיזהו מגלח לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי דאז מוכיח דנזיריות מופסקות קבל עליו כמנין שער ראשו ואין הלכה כר': **ה** אם אמר אחת גדולה נדרתי. נזירות אחת קבלתי ונראית לי גדולה כמלא הבית נזיר ל' יום. ואם אמר סתם נדרתי ולא היה בלבי אלא כמו שידעו חכמים לשוני הרי זה נזיר כל ימיו. ומגלח כל י"ב חדש: **ו** הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני. והחזיק בדרך כדי ללכת לאותו מקום אבל אם לא החזיק ללכת לאותו מקום נעשה כאומר מכאן ועד סוף העולם והוי נזיר ל' יום בין שהיה המקום קרוב בין שהיה רחוק ואפי' מהלך כמה

שנים

הדינן וממאי דסליק חילק דהיינו דקאמר הריני נזיר ושעה אחת. תוספות: **ד** הרי זה נזיר עולם. לפי ששערות ראשו מרובים משני חייו. רע"ב: ומגלח אחת לשלשים יום. כתב הר"ב הואיל ותלה נזירתו °בדברים חלוקים גמ' דף ז' ופירש"י אבל מכאן ועד סוף עולם דלעיל א"נ עד מקום פלוני דלקמן אע"ג דכמה פרסאות איכא סדנא דארעא חד הוא. וכתב הרמב"ם סוף פ"ג מה' נזירות ובכל תגלחת ותגלחת אינו שותה יין ולא מטמא למתים ואם שתה או נטמא אפילו ביום התגלחת הרי זה לוקה. ע"כ. וכתב הכ"מ שטעמו הוא שהרי אין שום דבר שמבדיל בין נזירות לנזירות שיהיה מותר ביין או להטמא למתים. ע"כ: רבי אומר וכו'. כתב הר"ב ואין הל' כרבי וכך כתב הרמב"ם. ועיין מ"ש במשנה דלקמן: **ה** מלא הבית או מלא הקופה. פירוש בית רקנית או קופה רקנית. תוס': אם אמר אחת גדולה כו'. אבל מסתמא לא משום שאינו במשמע הלשון. כמו גבי מכאן ועד סוף העולם: ואם אמר סתם נזרתי. פירש הר"ב כמו שידעו חכמים וכו' וזה כפי' השני שכתב הרא"ש במשנה ד' פרק ב' דנדרים. ולא כמ"ש הר"ב שם:

רואין את הקופה כאילו היא מלאה חרדל וכו'. ובגמ' ואימא נחזייה כאילו היא מלאה קישואין ודלועין וליהוי ליה תקנתא כמספר הקישואין שמחזקת הקופה או הבית [מי לא תנן במשנה י"ב פ"ד דטהרות דספק נזירות מותר] וכתבו התוס' דה"ה דה"מ לנימר וליחזי כמאן דמלי בלק ולא נתכוין זה אלא לנזירות אחת. ומסקינן התם כלומר בההיא דטהרות דמיירי באמר ע"מ שיהא בכרי זה מאה כור והלך ומצאו שנגנב או שאבד כדפי' הר"ב שם. לא נחית ליה לנזירות כלל ומספיקא לא אמרינן ליה דליהוי נזיר כי היכי דלא לייתי חולין לעזרה לכי משלים נזירותיה דלכתחילה אינו מגלח אלא א"כ הקריב ג' קרבנותיו. ובחטאת אי אפשר לו להתנות שתהא נדבה. כ"כ הר"ן פרק ב' דנדרים דף י"ח. [והיינו נמי טעמא דבנדרים תנן במשנה ד' פ"ב. סתם נדרים להחמיר משום דאין חומרא בספיקתו יותר מבודאי והכא בנזיר ספיקו חמור שאינו יכול להביא חולין לעזרה ולא יהא מותר מדין נזירתו] הכא נחית ליה לנזירות שאפי' מלאה קישואין א"נ בלק. נזירות חיילא עליה. וכיון דנחית לנזירות במאי לסלקה דלמא כמלא חרדל קיבל עליו. והדר פריך דאכתי ליהוי ליה תקנתא דמכיון שהשלים נזירות קישואין אי נמי דבלק. ומייתי ליה קרבן הוי כמסולק ועומד דכלא נחית לנזירות דמיא. ומשני דהאי תנא סבירא ליה כרבי דמתניתין דלעיל שאין מגלח אחת לל' יום עד שיאמר הרי עלי נזירות כו' וכלומר ושמא כחרדל קבל עליה ונדון עד יום מותו נזירות חד וארוך. וכן פי' רש"י ותוס' ואע"ג דלר' נמי מגלח כל י"ב חדש כדין נזיר עולם וא"כ ליהוי ליה תקנתא בסוף י"ב חדש הא ליתא דהא דנזיר עולם מגלח לסוף י"ב חדש אינה אלא הקלת הכבדת השער בעלמא ולא גילוח ממש כמו שכתבתי לעיל בשם התוספות. וכיון שאין מגלח ממש. א"כ לית ליה תקנתא. כך נראה לי: ונזיר כל ימיו. פי' הר"ב ומגלח כל י"ב חדש. וכך כתב הרמב"ם והדין עמהם כמו שכתבתי דמתני' סברה בהא כר' דאי לתנא קמא דרבי אינו נזיר כי אם שלשים יום בלבד ובתר תלתין יומין הוי ספק נזירות דמותר. ולפי שממ"ש למשנתינו בי"ב חדש שמעינן מינה דכרבי מוקים לה ולפיכך לא הוצרכו לפרש דלית הלכתא כמתני'. אבל קשה דהא אע"ג דשמעינן דלית הלכתא כמתני' מ"מ איכא למטעי ולמימר דנזיר עולם ומגלח כל שלשים יום וזה אינו אלא כמו שכתבתי שאין זה נזיר יותר משלשים יום. והוי ליה לפרש. ולא עוד אלא שראיתי להרמב"ם בפרק ג' מהלכות נזירות שפסק בדלעיל דלא כרבי. ובדהכא פסק דמגלח כל שנים עשר חדש. הא הוי כמוזי בטרא אבי תרי. וצ"ע שהראב"ד והכ"מ לא העירו בזה כלל. ועיין מ"ש בסוף פרקין: **ו** הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני. פירש הר"ב

ה ה"נ מלא הבית. שם. ושם ירוש' שם מיי' שם ה"ז: ו ה"נ מכאן כו'. שם. ושם ירושלמי שם כ"ג. מיי' שם ה"ה.

שנויי נוסחאות

(הים). בכי"מ ליתא. ומגלח. בכי"ק ומגליח. (כיו"ד לגי"ה) וכן בסמוך. אין זה מגלח (אחת) לל' יום. בד"נ ליתא וכן ליתא בסמוך. נזירות. במשנ"ל נזיריות ועי' לקמן פ"ג מ"ב: ה הריני. במשנ"ל אמר הריני. מלא. בכי"ק מלוא בכ"מ. (או) מלא הקופה. בד"נ ליתא (ובס קופה). נזרתי. בד"נ נדרתי וכן בסמוך. (היא) מלאה. במשנ"ל ליתא:

תוספת רעק"א

ד [אות ו] תוי"ט ד"ה ומגלח כו' בדברים חלוקים כו'. זהו תירוצא דרבה אבל רבא משני דשאני התם דהא קתני הריני נזיר אחת ופירשו תוס' דס"ל דמה דקתני מכאן ועד סוף עולם קאי באומר אחת, ואינך אמוראי לא משמע להו דקאי מכאן ועד סוף עולם אאחת (ומתני' דלק' מכאן ועד מקום פלוני דלא מיירי באחת לא קשה לשינויא דרבא דהתם דמיירי בהחזיק בדרך מסתמא מפני אונס הדרך קיבל עליו נזירות להנצל מסכנת הדרך לסך מהלך ימים עד מקום פלוני ומסתמא אין דעתו להיות נזיר כ"א בהיותו בדרך, תוס' ד"ה ולהוי). וא"כ הרע"ב דכתב במתני' ג' ובין שאמר ה"נ אחת מכאן ועד סוף עולם משמע דמיירי דוקא באמר אחת והוא כשינויא דרבא, ואלו מה דכתב הרע"ב כאן הואיל ותלה נזירותו בדברים חלוקים משמע דנקט לתירוצו דרבה וצ"ע:

יכין תפארת ישראל יכין

לב) מדתלה נזירותו בדברים חלוקים, הו"ל כאומר הריני נזיר נזירות כמניין שער ראשי, דמגלח בין כל א'. אבל נזיר עולם מגלח א' לי"ב חודש. מיהו זה וזה אסורים ביום תגלחתן ביין וטומאה, ולוקין עליהן. ונל"פ דהם לא גלח פ"א בשגלח בסוף ל"י שאח"כ צריך להביא ב' קרבנות של ב' נזירות כלקמן [פ"ב סי' ל"ו], דהא דקאמר תנא ומגלח אחת לל"י, אין ר"ל שרשאי לגלח, אלא שחייב לגלח, דומיא דרבי היכא דקאמר נזירות, דבכה"ג וודאי חייב לגלח, דהרי נזירות מחולקים קיבל עליה: לג) דנזירה אחת קבל ע"ע: לד) ברמב"ם הגירסא מלא הבית*): לה) שגדולה עלי כבית או קופה מלא: לו) כפי שיפרשו חכמים דבורי: לז) ואע"ג דספק נזירות להקל [כפ"ד דטהרות מ"יב] וה"נ נימא שמא קופה מלא גוף א' קאמר. ליתא, דזה דוקא באמר הריני נזיר בתנאי שיש כאן ק' גופים, וקודם שספרן נאבדו, דאז ה"א שנאמר שיהיה נזיר ויביא קרבנותיו לבסוף, דהרי יש בקן חטאת שאינו בא בנדבה, ודלמא פחות מק' גופים היה ויביא חולין לעזרה. ומדלא יכול להביא קרבנותיו לבסוף, א"כ לא יהיה לו תקנה לעולם, מש"ה לא מהית נפשיה לספיקא. משא"כ הכא, הרי ע"כ מהית נפשיה לספק, דהרי עכ"פ נזירות קבל ע"ע, ובסוף ל' א"א שיגלח, דשמא במלאה חרדל נדר, והו"ל נזיר עולם [כמ"ד]. והאי תנא ס"ל כרבי בס, דכל שלא אמר „נזירות", בל"ר הו"ל כל ימיו נזירות א', ואסור לגלח סוף ל'. [ואולי"ק הרי עכ"פ מגלח כל סוף י"ב

חודש

*) לפנינו גם ברמב"ם הגי' מלא הבית וכן הוא מוכרח מלשון נקט התנא בב"ל מלבנו קופה.

כמה ימים מכאן עד מקום פלוני. אם פחות משלשים יום. נזיר שלשים יום. ואם לאו נזיר כמנין הימים(לח): ז הריני נזיר כמנין ימות החמה. מונה נזירות כמנין ימות החמה(לט). אמר רבי יהודה מעשה היה. כיון שהשלים מת(מ):

ר"ע מברטנורה

שנים שלא נתכוין אלא לנזירות אחת גדולה: ז מונה נזירות כמנין ימות *)השנה. שס"ה נזירות כמנין ימות החמה: אמר רבי יהודה מעשה היה כיון שהשלים מת. ר' יהודה שמעיה לרבי דאפליג אתנא קמא ואמר שהאומר הריני נזיר כמנין ימות החמה הוי נזיר עולם. והביא מעשה להוכיח שאינו נזיר עולם דמעשה היה וכיון שהשלים מת ובנזיר עולם לא שייך השלמה אלא ודאי מונה נזירות וכן הלכה:

תוספת יום טוב

והחזיק בדרך כו'. גמרא דף ז'. ופירש"י דהואיל והחזיק בדרך ואמר מכאן עד מקום פלוני. מוכחא מלתא דאדעתא דליהוי נזיר כל זמן שיהא בדרך קאמר. ועוד דכיון דהחזיק בדרך. ליכא למימר דאריכא ליה מלתא כמכאן ועד מקום פלוני. דהא חזינן דלא אריכא ליה דרך. דהחזיק בדרך כבר ע"כ. והתוספות כתבו דמסתמא מפני אונסי הדרך קיבל עליו נזירות להנצל מסכנת הדרך לכך [אומדין] מהלך הימים עד מקום פלוני: ז אמר ר' יהודה מעשה היה כו'. כתב הר"ב ר' יהודה שמעיה ליה לרבי דאפליג ליה אתנא קמא כו'. והכי איתא בהדיא ברייתא בגמרא דפליג והשתא רבי יהודה ס"ל כת"ק דהכא. ואלא מיהו איכא בין מתני' דהכא לת"ק דרבי דמתני' ד' דאילו הכא אמר כמנין ולפיכך סבר ר' יהודה ותנא דמתני' דנזירות חלוקות קיבל עליו. אבל היכא שלא מנה דלא אמר כמנין סברי נמי כר' °דנזירות חדא אריכא קיבל עליו עד שיאמר הרי עלי נזירות וכו'. והכי מפרש בגמרא דרבי יהודה בחדא ס"ל כרבי ובחדא פליג עליה דרבי וכדכתיבנא. ומהאי טעמא מתני' ה' ר' יהודה היא והשתא איכא תרי סתמא הך דהכא והך דמתני' ה' ותרווייהו דלא כת"ק דר' דמתני' ד'. והרמב"ם והר"ב פסקו שם אין הלכה כרבי משמע אלא כתנא קמא וא"כ אפילו בלא מנין אמרינן נזירות חלוקות קיבל עליו והכא פסקו דהלכה כרבי יהודה ומבואר דלדידיה דוקא היכא שהזכיר מנין. והוה תרתי דסתרן אהדדי. וצריך עיון וגם בזה לא העירו הראב"ד והכסף משנה:

---

*) כ"ה בר"ב ד"ר ועי' ש"נ.

ז ה"נ כמנין כו'. ח' ע"א, פיר' שם ה"ז:

שנויי נוסחאות

ז ימים (מכאן). בד"נ ליתא. (אם) פחות. בד"נ ובכי"ק ובמשניו"ר ליתא: ז החמה. בכי"ק ובמשנה"ל השנה וכן בסמוך (ושם גם בכי"מ כן) וכ"ה ג' התוס' והר"מ בחבורו ועי' בכ"מ. ועיין בבבלי ובירושלמי. היה. בד"נ שהיה. כיון. בכי"ק ובמשני"ר וכיון:

תוספת רעק"א

ז [אות ז] תוי"ט ד"ה אמר. דנזירות חדא אריכא כו'. ולענ"ד אף לת"ק דרבי מ"מ י"ל דהכא בעי שיאמר כמנין דבלא"ה כיון דאית ליה קיצותא והו"מ לומר שס"ה נזירות ומדלא אמר הכי מפרשים דברי' דקיבל רק נזירות א' ל' יום וכוונתי מרובה עלי כאילו קבלתי כמנין ימות החמה כההיא דמתני' דלעיל מ"ג במכאן ועד סוף עולם כמ"ש התוי"ט אלא ע"כ דהכא דאומר כמנין שאני דא"א לפרש דבריו בענין אחר. אח"כ מצאתי בעזה"י שכ"כ במ"ל וכן מצאתי בעזה"י בשיטה מקובצת למוהר"ר ב"א שהביא בשם הרא"ש דלת"ק דר' דגם בלא מנין אמרינן נזירות הרבה קיבל עליה היינו בלית ביה קיצותא אבל באית ביה קיצותא אמרי' דנזירות אחר ארוך קיבל עליה ע"ש. והיינו דאזיל בשיטת רש"י לעיל דפירש דפירכת הש"ס וליהוי כל אוונא ואוונא קאי אברייתא דמכאן ועד מקום פלוני ועלה משנינן לחלק בין אית ליה קיצותא ללית ביה קיצותא א"כ מבואר דבאית ליה קיצותא מפרשים נזירות חדא אריכתא, וממילא הו"ה לשיטת תוס' דלעיל וכפי מה שהעתיק התי"ט לעיל למה דס"ל דפרכת הש"ס הנ"ל קאי אמתני' דמכאן ועד סוף העולם א"כ מבואר דבאית ליה קיצותא מפרשים נזירות א' ל' יום וא"כ בין כך ובין כך הכא גבי ימות החמה גם לת"ק דר' בעינן דוקא כמנין דבלא"ה לתוס' הוי נזיר ל' יום ולהרא"ש הוי נזיר שנה א':

יכין תפארת ישראל יכין

חודש [כמ"ב], וכשגילח סוף י"ב חודש הראשון, יצא מספיקו. י"ל דהאי גלוח אינו רק לסקל השער, ולא גלוח גמור [כסי' כ'] אבל כיון שביום גלוחו בסוף י"ב חודש מביא ג' בהמות [כלעיל סי' כ"ב] א"כ קשה היאך יכול אח"כ בסוף י"ב חודש שנית לגלח ולהביא שוב ג' בהמות שמא כבר פסק נזירותו ומביא חולין לעזרה. אע"כ שנזירות עולם קיבל ע"ע ודו"ק]: לח) ודוקא בהחזיק בדרך ללכת למקום פלוני בשעה שקיבל עליו הנזירות, דאז מסתבר דמפני סכנת הדרך קבל הנזירות. אבל בלא החזיק בדרך, הו"ל נזיר ל' יום בין שהמקום רחוק או קרוב [כסי' כ"ח]: לט) שס"ה נזירות: מ) מייתי ראיה בזה לת"ק, דלא אמרינן כל ימי שהחמה בעולם קאמר, והו"ל נזיר עולם. להכי קאמר כיון שהשלים, ובנזיר עולם לא שייך השלמה:

פרק ב א **הריני** נזיר מן הגרוגרות(א). ומן הדבילה(ב). בית שמאי אומרים נזיר(ג). ובית הלל אומרים אינו נזיר(ד). אמר רבי יהודה אף כשאמרו בית שמאי.

ר"ע מברטנורה

פרק ב א **הריני** נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה ב"ש אומרים נזיר: דסבירא להו לב"ש אין אדם מוציא דבריו לבטלה וכי אמר הריני נזיר אדעתא דליהוי נזיר קאמר. וכי הדר אמר מן הגרוגרות ומן הדבילה מיהדר הוא דבעי הדר ביה. ואפילו בתוך כדי דבור לא מצי הדר ביה דסבירא להו הקדש בטעות שמיה הקדש ולא שייך ביה שאלה ולא חזרה. והוא הדין בנזיר דכתיב ביה (במדבר ו') קדוש יהיה הלכך הוי נזיר. וב"ה סברי הואיל ולא נדר כדרך הנודרים לא הוי נזיר שאין נזירות מן הגרוגרות ומן הדבילה: אמר רבי יהודה אף כשאמרו ב"ש לא אמרו אלא

תוספת יום טוב

פרק ב א **הריני** נזיר מן הגרוגרות. עיין מ"ש במשנה ח' פרק ח' דב"מ [*ומ"ש במשנה ג' פרק י"א דמסכת פרה]: ובית הלל אומרים אינו נזיר. פירש הר"ב הואיל ולא נדר כדרך הנודרים וכו' בגמרא. וכתבו התוס' וא"ת לימא ב"ה ס"ל יש שאלה להקדש וי"ל משום דאכתי לב"ה נהי דנזיר מיין לא הוי*) מיהו ליהוי [נדור] מן הגרוגרות להכי קאמר דפטור לגמרי שלא התנדב כדרך המתנדבים שאם בא להיות נדור מן הגרוגרות הל"ל בלשון קונם כדרך הנודרים. ע"כ ועיין בסמוך: אמר רבי יהודה אף כשאמרו ב"ש וכו'. כתב הר"ב ב"ש סברי דהוי נדור מן הגרוגרות. וב"ה סברי דלא הוה נדור ואע"ג דלת"ק נמי ב"ה ס"ל דלא הוי נדור כדכתיבנא לעיל. וא"כ ר' יהודה לא אתא לאשמועינן אלא טעמא דב"ש. לא קשיא שמצינו כיוצא בזה וכמו שכתבתי ברפ"ג דפיאה. אבל הרמב"ם כתב בפירושו ולת"ק לב"ה נדור הוי ואסור בגרוגרות ודבילה ורבי יהודה אומר

דאף

---

*) בתוי"ט ד' פראג נזיר מיהו ליהוי מן כו', וכן היה לפני כתוס' אשר בגמרא ווילנא רפ"ב. ובד' קראקא תקן התוי"ט "מיהא ליהוי נדור" ושכח למחק את המלה נזיר ובד"ח הסירוה. אולם בתוס' שלפנינו נתקן נדור מיהא ליהוי מן כו'.

פ"ב א הריני נזיר, ס' פ"א ה' ע"ה מנחות פ"ח מ"ב ק"ג ע"א: ובה"א פ"ה פ"א פ"א נזירות ה"י:

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ב א) תאנים יבשים: ב) תאנים דרוסים יחד בעיגול: ג) דס"ל אין אדם מוציא דבריו לבטלה, ע"כ בדקאמר הריני נזיר, הו"ל נזיר ממש, וכי הדר אפילו תוך כדי דבור וקאמר מן הגרוגרות, חוזר מנזירות כאילו בטעות נזר, וס"ל נזר בטעות הוה נזיר: ד) ס"ל

אדם

לא אמרו. אלא באומר הרי הן עלי קרבן(ה): **ב** אמר אמרה פרה זו הריני נזירה. אם עומדת אני(ו). אמר הדלת הזה הריני נזיר. אם נפתח אני. בית שמאי אומרים נזיר(ז). ובית הלל אומרים אינו נזיר(ח). אמר רבי יהודה אף כשאמרו בית שמאי. לא אמרו. אלא באומר הרי פרה זו עלי קרבן

אלא באומר הרי עלי קרבן. דלא נחלקו בית שמאי וב"ה לענין נזירות דלא הוי נזיר. לא נחלקו אלא באומר בלבי היה שיהיו הגרוגרות עלי קרבן. ב"ש סברי דהוי נדור מן הגרוגרות. וב"ה סברי דלא הוי נדור: **ב אמר אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני.** מי שהיתה פרתו רבוצה ואינה רוצה לעמוד ואמר פרה זו סבורה שלא תעמוד ואומרת בלבה הריני נזירה אם עומדת אני. ואני אומר הריני נזיר ממנה אם לא תעמוד. וכן דלת נעולה שאינה יכולה להפתח ואמר סבורה דלת זו שלא אפתחנה ואומרת הריני נזירה אם נפתחת אני ואני אומר הריני נזיר ממנה אם לא תפתח. ואח"כ עמדה פרה זו מאליה או שהעמידוה אחרים ולא העמידה הוא. וכן הדלת נפתחה מאליה או בא אחר ופתחה ולא פתחה הוא: **בש"א הרי זה נזיר.** °דאזלי לטעמייהו דאמרי בנודר מן הגרוגרות ומן הדבילה שהוא נזיר אע"פ שאין נזירות מן הגרוגרות ומן הדבילה הכי נמי אף ע"פ שאין נזירות מן הבהמה ומן הדלת הרי זה נזיר ואע"פ שעמדה הבהמה ונפתחה הדלת לא היתה דעתו אלא שיעמידנה או יפתחנה הוא בעצמו: **וב"ה אומרים.** °לדבריהם דב"ש. לדידן אפילו אם לא עמדה כלל לא הוי נזיר מפני שנדר שלא כדרך הנודרים שאין נזירות מן הבהמה ומן הדלת אלא לדידכו דאמריתו שאין אדם מוציא דבריו לבטלה וכי אמר הריני נזיר אדעתא דליהוי נזיר קאמר אודו לן מיהת היכא דעמדה מאליה או אחרים העמידוה דלא הוי נזיר שהרי הוא לא אמר אלא אם לא תעמוד והרי עמדה: **א"ר יהודה וכו'.**

לא

דאף לב"ש אינו נזיר אלא עד שיאמר ג"כ הרי הן עלי קרבן שזכר הנזירות והקרבן שהוא בתנאי נזיר. ע"כ. וגם בחיבורו פ"א מהלכות נדרים פסק דאסור בהן ואע"פ שהראב"ד השיגו כבר הליץ בעדו הכ"מ ואילו זכר לדבריו שבפי' המשנה היה מביא ראיה לפירושו בדברי הרמב"ם שכן הוא: **אלא באומר הרי הן עלי קרבן.** פי' הר"ב דהוי נדור מן הגרוגרות וכפירש"י. וכתבו התוספות וא"ת והא אינו נזיר קאמר. ואיך יהיה נדור. וי"ל דנזיר לשון הפרשה כאילו אמר הריני פרוש מן הגרוגרות. ע"כ. וכ"פ הרמב"ם כי נזיר אלהים דשמשון. כמ"ש בשמו במשנה ב' פרק קמא. וכתבו עוד התוספות וא"ת הא בנדרים [בפ"ק משנה ד'] מוכח [לרבי יהודה] אמר קרבן לא הוי נדר בקרבן עד שיאמר כקרבן בכ"ף וי"ל דה"מ כשלא אמר עלי אלא ככר זה כקרבן. אבל כי אמר ככר זה עלי קרבן א"צ כ"ף ע"כ. דאע"ג דר"י אליבא דב"ש אמר למלתיה דהכא מ"מ לא משמע דבהא פליגי נמי והיה יכול לומר הרי עלי כקרבן אלא ודאי דבלאו הכי ס"ל לר"י דבלא כ"ף סגי והיינו משום דאומר הרי עלי: **ב אמר אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני וכו'.** פי' הר"ב אמר פרה זו סבורה שלא תעמוד ואומרת בלבה וכו'. וז"ל הרמב"ם. אמרה זאת הפרה נזירה אני ע"ד העברה כמו שאומרים בני אדם בזמנינו זה בשביל הרבה מן הגולמים [לשון גולמי כלי מתכות פי"ב דכלים משנה ו'] כשקשה עליו המלאכה בהם נשבע זה הדבר שהוא לא יתפעל כמו כן בלא ספק היה ג"כ בזמנם אלו הדברים משתמשין הרבה בין בני אדם ע"כ. ובלשון הכתוב נמצא מחשבה אף בדבר שאין בו רוח חיים שנאמר (יונה א') והאניה חשבה להשבר לפי שהאדם הרואה האניה הוא חושב עליה להשבר ותולה הפסוק המחשבה באניה ה"נ תולה המחשבה בפרה ובדלת. תוספות. ונמצא מחשבה בלשון אמירה בכתוב כגון ודובר אמת בלבבו (תהלים ט"ו) °ויאמר עשו בלבו (בראשית כ"ז) רש"י: **אמר הדלת הזה וכו'.** וצריכא דלא תימא דוקא גרוגרות(א) ובשר מחלפי בענבים בהא אמרי ב"ש. אבל בדלת מודו ואי אשמועינן דלת ה"א בהא אמרי ב"ה וכו'. גמרא. [*ופירש"י מחלפא בענבים דגרוגרות ודבילה פירי בפירי מיחלף. בשרא וחמרא אורחייהו דאינשי דאמרי בהדי הדדי ואמטו להכי איכא למימר כי אמר מבשרא כמ"ד מיין דמי ע"כ ולשון התוס' פירי כו' ושמא דעתו היה לומר ענבים ועלה בפיו גרוגרות ובשרא וחמרא זו היא עיקר הסעודה ומיחלף בלשון בני אדם זה לזה עכ"ל]: **הזה.** אף על פי שבכתוב נמצא הדלת תסוב על צירה [משלי כ"ו] ובבנינא דשלמה ודיחזקאל ושתים דלתות לדלת האחת. כבר אמר החכם הראב"ע כל אשר אין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו. גם נמצא חומה גבוהה דלתים ובריח בסוף פרשת דברים (בסימן ג) הרבים: **הרי פרה זו עלי קרבן.** כלומר נדור וכדלעיל וכן מן הדלת שייך לדור בקרבן שהרי כל דברים שבעולם יכול לאסור עליו בהתפסת קרבן כדתנן בפ"ק דנדרים. ולפי' הרמב"ם דלעיל ר"ל שיאמר

ג"כ

א) כ"ה בתוי"ט ד"פ וד"ק ובשר וכ"ה נכון ולא כמו שנדפס בד"ח ודבילה במקום ובשר. והנה בד' ד"פ וד"ק הל"ל הלשון כך „גרוגרות ובשר מחלפי בענבים וקאמרי ב"ש כו'". הו"ו דוקאמרי שאין לה מובן הביאתו לשער כי צ"ל „וחמרא קאמרי" אך המגיה שטעה לקרוא בכ"י התוי"ט „וקאמרי" תחת „וחמרא" השמיט את המלה „קאמרי" אולם איך שהוא אין כל דוחק בדבריו כי הוראה כפולה לענבים: פירי וחמרא. ועיי' בגמ' וברש"י. ב) אין זה נכון וגם הוא כאן רבוי זוגי כמו עינים ועיין ש"כ.

יכין תפארת ישראל יכין

אדם מוציא דבריו לבטלה: ה) ס"ל דגם לב"ש אינו נזיר, רק פליגי באומר שהתכוון במלת נזיר, שיהיה מופרש מהגרוגרות בקונם, דלב"ש אסור מגרוגרות בנדר, ולב"ה מותר בהן, מדקאמר לשון נזיר, ואין נזירות בגרוגרות: ו) שהיתה פרה רבוצה. והוא נגש להקימה, ואמר, אמרה פרה זו [כמו ויאמר המן בלבו. ואפילו במה שאינו בר מדבר שייך לשון דיבור ומחשבה, כמו שלחו הרים רינה, תהום אמר לא בי הוא. השמים מספרים, ויום ליום יחוה, והאניה חשבה להשבר, וה"נ] ר"ל פרה זו כסבורה שאני רוצה להקימה חושבת שהריני נזירה [במפיק הא] ר"ל שאני אהיה נזיר שנה מבשרה אם עומדת מעצמה, שלא אקימה אני. ואני משיב אני [כמו האתה זה בני עשו ויאמר אני], ר"ל אני מרוצה בכך להיות נזיר מבשרה אם לא אעמידה רק היא תעמוד מאליה. ונגש להקימה, ועמדה מאליה. וכן בדלת. ונפתח מאליו: ז) קמ"ל ג' מילי. חדא אע"ג דלא פירש דבריו שיהיה נזיר, רק שאמר אני, הו"ל עכ"פ יד לנזירות. ב', קמ"ל אע"ג דנזר רק מבשרה, אפ"ה ב"ש לטעמייהו (בסי' ג') דאפילו בכה"ג הוה נזיר. ג', קמ"ל אע"ג דלא פירש באיזה תנאי יהיה נזיר, עכ"פ מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, מדנגש להקימה בכח, וודאי כוונתו שמקבל נזירות אם לא יקימנה הוא, והרי עמדה מאליה [ואע"ג דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אינו רק מדרבנן (כחולין די"ג א') והאיך רשאי להביא קרבן לעזרה. היכא דהיה כח גם דנזר הוה דאורייתא (כרש"י שם). ואפילו לתוס' שם, ולרמב"ם (פ"ג מפסולי מוקדשין) דאפילו אם דנזר הוה דרבנן. נ"ל דבנזיר מודה, דהרי באומר אהא נוה (פ"א סי' ד'), דאפשר שהתכוון אהא נאה במצות, ואפ"ה בתפס בשערו הוה נזיר ומביא קרבן לעזרה]: ח) ב"ה לטעמייהו [סי' ד'] ולהכי מדנזר מבשרה, אפילו עמדה מאליה אינו נזיר. אלא אפילו לב"ש שם, ס"ל לב"ה הכא דאינו נזיר, דאף דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, שמקבל נזירות בתנאי עמידתה, עכ"פ אמרינן שלא הקפיד רק על עמידתה, ולא על שיקימנה הוא, והרי עמדה ולהכי אינו נזיר [כן נ"ל פי' משנה

חמורה

ב אמר. י' פ"א ירושלמי שם פ"ב ה"א:

שנויי נוסחאות

פ"ב **א** לא אמרו. כד"נ נזיר לא אמרו. הרי (הן). במשבי"ל הרי הוא; כד"נ ליתא וכן ליתא ברבינו עובדיה: **ב** אמר הדלת הזה הריני נזיר אם נפתח. כד"נ „נזירה"; בכי"מ „אפתח"; בכי"ק „הזו „נזירה אם אפתח; כפי' הרא"ש גרים אמרה הדלת הזו הריני נזירה אם נפתחת (משום דדלת ל' נקבה היא ע"ש וברע"ב, ועי' בתוי"ט ומה שהעירותי עליו). (עלי) קרבן. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל ליתא:

ראשון לציון

ב תוי"ט ד"ה הזה אע"פ כו' כבר אמר החכם כו' עיין יש סדר למשנה:

תוספת רעק"א

פ"ב [אות ח] תוי"ט סד"ה אמר אמרה פרה, ויאמר עשו בלבו רש"י. עיין בע"ז דף י"ז תוס' ד"ה עד שאנו כו': [אות ט] בהרע"ב ד"ה בש"א כו'. דאזלי לטעמייהו דליכא למימר דמיירי באומר נזיר מיין דא"כ היאך אמר ר"י אף כשאמרו ב"ש וכו' אלא ע"כ דמיירי באומר ממנה ואשמעינן ג"כ הפלגתא באומר ממנה אם הוי נזיר (עי' תוספות) וצריכי כל הני גרוגרות ובשרה ודלת כמ"ש התי"ט: [אות י] שם בהרע"ב ד"ה וב"ה אומרים. לדבריהם דב"ש. דליכא למימר דבאמת טעמיה דב"ה רק דלטעמיה אזלי דמבשרה לא הוי נזיר דא"כ הא דנקט מתני' דהכא בענין תנאי אם עמדה טעמא דב"ש אתי לאשמעי' אלא ע"כ דגם לענין התנאי נחלקו ואף דלב"ה בלא"ה לא הוי נזיר מ"מ נ"מ לב"ה באומר התנאי הזה בנזירות מיין. תוס'. ולא זכיתי להבין הא ביסוד זה ליכא פלוגתא דאם לא העמידה ועמדה מאליה לפ"מ דקיימין עתה בקושית תוס' גם לב"ה נתקיים התנאי שלא העמידה ואם אומר הריני נזיר מיין הוא נזיר וא"כ האי חידושא הוי חידוש להלכתא דמדב"ש נשמע לב"ה בפירוש נזיר מיין ולא שייך בזה טעמא דב"ש אתי לאשמעי' וצ"ע. ובעיקר קושית תוס' היה נראה עפ"י הצעת דבריהם מקודם (ד"ה שייך.

אם עומדת היא[ט]: ג מזגו לו את הכוס. ואמר הריני נזיר ממנו. הרי זה נזיר[י]. מעשה באשה אחת שהיתה שכורה. ומזגו לה את הכוס. ואמרה הריני נזירה ממנו. אמרו חכמים לא נתכונה. אלא לומר הרי הוא עלי קרבן[יא]: ד הריני נזיר על מנת שאהא שותה יין. ומיטמא למתים[יב]. הרי זה נזיר ואסור בכולן[יג]. יודע אני שיש נזירות. אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין, הרי זה אסור[יד]. ור' שמעון מתיר[טו]. יודע אני שהנזיר אסור ביין. אבל סבור הייתי שחכמים מתירים לי[טז]. מפני שאין אני יכול לחיות אלא ביין. או מפני שאני קובר את המתים[יז]. הרי זה מותר[יח]. ורבי שמעון אוסר[יט]: ה הריני נזיר

לא נחלקו ב"ש על ב"ה לענין נזירות דלא הוי נזיר. לא נחלקו אלא באומר בלבי היה שתהיה בהמה זו קרבן בשעה שאמרתי שאהיה נזיר ממנה אם לא תעמוד. דב"ש סברי הואיל ולא העמידה הוא הויא קרבן וב"ה סברי הואיל ועמדה אינה קרבן: ג מעשה באשה אחת וכו'. מתני' חסורי מחסרא והכי קתני אם היה שכור ואמר הריני נזיר ממנו אינו נזיר שלא היה דעתו אלא לאסור אותו הכוס עליו בלבד. וכי היכי דלא לייתי ליה כוס אחרינא אמר הריני נזיר ומעשה נמי באשה אחת שכורה וכו': ד הרי זה נזיר. ואסור בכולם. ובהא כ"ע מודו מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על [מה] שכתוב בתורה תנאו בטל: אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין הרי זה אסור. דיין ותגלחת וטומאה האסורים בנזיר הנוזר מאחד מהן נזיר בכולן: ורבי שמעון מתיר. דסבר אינו נזיר עד שיזור בכולן: או מפני שאני קובר מתים הרי זה מותר. דהוי נדרי אונסים והוא אחד מארבעה נדרים שהתירו חכמים: ורבי שמעון אוסר. דסבר ארבעה נדרים שהתירו חכמים צריכים שאלה לחכם ואין הלכה כר"ש בהני תרי בבי דמתניתין: ה הריני נזיר ועלי לגלח נזיר. קבל עליו נזירות ועוד קבל עליו להביא קרבנות על נזיר אחר ובא חבירו גם הוא ואמר

ק

ג"כ לשון זה שכיון שהזכיר נזיר וקרבן הוי נזיר: אם עומדת היא. ולשון הר"ב בלבי היה וכו' אם לא תעמוד וכדמפרשים ברישא. וכ"ל לפרש דה"ק היה בלבי לומר הרי פרה זו עלי קרבן כשאמרתי שהפרה אמרה שתהא נזירה אם עומדת היא שאני אומר הריני נזיר ממנה וכו'. והרמב"ם כתב כמו כן עד שיאמר ג"כ והרי בפרה קרבן אם לא עמדה. ע"כ. ולפי פירושו שר"ל שיהא נזיר כשאומר שתי לשונות לשון נזיר ולשון קרבן צריך לפרש דה"ק באומר הריני נזיר ממנה. והרי פרה זו עלי קרבן ולא כמאמרה שאמרה שתהא נזירה אם עומדת היא. [*ורש"י לא גרס בדברי תנא קמא אלא אם עומדת ולא גרס אני ומפרש דהכי משמע היא סבורה שהשא מתעכבת שם הריני נזיר אם תתקיים מחשבתה שתהא עומדת שם. ע"כ. וכתב עוד אבל בדלא לא פליג ר"י דהא*) לא שייכא ליבנא דנדרים גבי דלא כלל]: ג הרי זה נזיר. כמו הנודר מן החרלנים דמשנה ב' פרק קמא ולא קתני לה אלא משום סיפה: מעשה באשה אחת וכו'. פירש הר"ב מתני' חסורי מחסרא. ואם היה שכור וכו' ופירש הרמב"ם אבל לא הגיע לשכרותו של לוט כשמגיע לשכרותו של לוט אינו בר חיובא: ד על מנת שאהא שותה יין ומיטמא למתים. משום דכתיב (במדבר ו') נזר אלהיו על ראשו ניחא להו לאינשי לידור בתגלחת. אבל הוא הדין כשנודר על מנת לגלח. וכן לשון הרמב"ם בפרק א' מה"נ או לגלח: [*ואסור בכולן וכו'. פירש הר"ב מפני שהתנה כו' עיין מ"ש במשנה י' פרק י"ג דמנחות]: אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין הרי זה אסור. פירש הר"ב דהנזיר מאחד מהן אסור בכולן ומשמע דאין לו התרה. וכן פסק הרמב"ם בפרק א' מהלכות נזירות. אבל הראב"ד כתב שאם בא לפני חכם וא"ל כך דרך שאלה שהחכם מתיר לו שאין פתח לנדרו גדול מזה ולא אמרו אסור. אלא כשהוא סובר להתיר לעצמו מזה הדרך. ע"כ. וכתב הכ"מ שטעמו של הרמב"ם משום דמתני' סתמא קתני דאסור. משמע אפי' בא לפני חכם. וטעם הדבר שהרי הנודר מן החרלנים אפילו יאמר אלו הייתי יודע שהייתי אסור בכולן לא הייתי נודר עם כל זה אסור ע"כ אבל זה הדין דאפי' יאמר כו'. הרמב"ם הוא שכתבו שם. והראב"ד יאמר דערבא ערבא צריך דגם זה מכיון לו. ועיין מ"ש בדר"ש לקמן: או מפני שאני קובר מתים. כלומר שאני צריך ליטמאות בהם וליטפל בהם בשכר מחמת דוחקי. תוס'. ובגמ' פירש"י שאין קוברין באותו מקום אלא הוא: הרי זה מותר. פי' הר"ב דהוי נדרי אונסים. גמרא. והקשו בתוס' דמי דמי לנדרי אונסים היינו שהאונס בא אח"כ. אבל בשעת הנדר לא ידע שהאונס כדתנן במ"ג פ"ג דנדרים ומפר"ת דמתני' נמי איירי שהאונס בא אח"כ כגון שבשעת הנדר היה בריא וחזק ויכול לחיות בלא יין. ולבסוף החליש. או תחלה היה עשיר ולא היה צריך להטפל למתים. ולבסוף העני. א"כ משום דאין פיו ולבו שוים. דפיו היה להיות נזיר מיין. אבל בלבו לא היה. ומה דקאמר אבל כסבור הייתי בלבי כשעשיתי הנדר. ע"כ. וכ"כ רש"י בלשון אחר והביא ראיה דבכה"ג קרי ליה גמ' לבו אנסו. כלומר אבל זה אין בכלל נדרי אונסים אלא בכלל נדרי שגגות הוא שאין פיו ולבו שוין אלא דגמ' קרי ליה אונס הלב על שם זה אמרי' נמי הכא שהן נדרי אונסין. ולעולם נדרי שגגות הן בל' המשנה ואף הרמב"ם בפירושו כתב נדרי אונסין הן כלשון הגמ' אבל בחבורו כתב שאלו בכלל נדרי שגגות: רבי שמעון אוסר. פי' הר"ב דסבר ד' נדרים וכו' צריכין שאלה וע"י שאלה מותרים אף לר"ש ולא אסר אלא עד שישאל ומכאן סייעתא לפי' הראב"ד דמפרש לאסור דבדברי ת"ק דרישא

היינו

---

*) עי' בהגהות הרש"ש בגמ'.

ציונים

ג מזגו לו. י"ט ע"א מיי' פ"א שם ה"א סמ"ג לאוין רמ"ג: אמרו חכמים לא כו'. מיי' שם כ"ג: ד הריני נזיר. שם. מיי' שם ה"ג: הר"ז אסור. מיי' שם ה"ד: ור"ש מתיר. עי' ירושלמי נזיר פ"א ה"א (לפי' הפ"מ): הר"ז מותר. מיי' שם הט"ו: ה הריני נזיר ועלי כו'. י"ט ע"ב מיי' פ"ח שם ה"ט:

שנויי נוסחאות

ג (הרי זה נזיר). בכי"ק ליתא. שכורה. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר שכורת. (את) הכוס. בד"נ ליתא. ואמרה. בכי"ק אמרה. נתכוונה. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ..זו. אלא לומר. בכי"ק ובמשב"כ ד' ווימיניאה (רפ"ב) ..כלומר וכ"ה במשבי"ר: ד יין. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ביין. שיש נזירות. בכי"ק נזירים. שאין אני יכול לחיות. בכי"ק שאני יכול. (אלא ביין). במשבי"ר בלא יין; בד"נ ליתא. את המתים. בד"נ למתים:

תוספת חדשים

ד במשנה הריני נזיר כו' אבל איני יודע כו' אבל סבור הייתי כו' עכ"ל כתב מוהריק"ש והובא בשו"ת הלק"ט דהיינו דוקא בכה"ג בכל הנדר שחשב שבזה יותר לו כל הנזירות אבל אם חשב שבזה יתירו לו שתיית יין לבד או קבורת מתים ויהיה אסור בשאר כוי כדין נדר מאחת מהן שאסור בכולן עד כאן:

תוספת רעק"א

מי קתני) דל"ש להגיה אלא חקא היבא דמוכח כן מכח עיקר הפלוגתא וא"כ אם היה עיקר רק לענין שבשרה לא היה שייך להגיה לא (וזה מוכרח להגיה דא"כ לתני סתם אלא ע"כ מוכח מעיקר הפלוגתא. ועי' בתוספות באותו דיבור לעיל וא"ת והשתא):

יכין תפארת ישראל יכין

חמורה זאת, וכרוך המעגלים תעלומות, לעינים עמומות]: ט) ר"ל דוקא באומר שמה שאמרתי שאהיה נזיר ממנה, נתכוונתי שאהיה מופרש ממנה בקונם. דלב"ש כשלא העמידה הוא אסורה לו. אבל כ"ע ס"ל דאינו נזיר: י) כנודר בא' מחיובי נזיר [פ"א מ"ב]: יא) דהכא דשכורה קלת, אמרינן דהתכוונה רק שלא תשתכר לגמרי ע"י כוס זה. מיהו בנשתכר כבר כשכרות לוט, אז לאו בר חיובא הוא כלל: יב) והוא הדין בע"מ שאגלח: יג) דכל המתנה על הכתוב בתורה, תנאו בטל והמעשה קיים: יד) דלא עדיף מאילו אמר בפירוש שלא יאסר רק בא' מחיובי נזיר דאפ"ה אסור בכולן [כפ"א מ"ב]:

טו) דס"ל אינו נזיר עד שיזיר בכולן: טז) יתירו לי לשתות יין אע"ג שאהיה נזיר בשאר מילי. וכן בקבורת מתים בסיפא, ע"כ ה"פ ודו"ק: יז) ואין שם קובר אלא הוא: יח) בלי שאלת חכם, מדהו"ל נדרי שגגות [כפ"ג דנדרים מ"ה], דלבו אנסו. וא"ת א"כ רישא נמי באמר א"י שנזיר אסור ביין נמי נחשבה נדרי שגגות, י"ל התם שאמר מותר ה"א דנחשבה כשוגג דאומר מותר קרוב למזיד [כמכות ד"ז ב'] והו"ל כיודע שהיין אסור ואפילו הכי התנה שיהיה מותר לו: יט) דס"ל ד' נדרים שהתירו חכמים צריכים שאלה להחכם [עיין פ"ג דנדרים. סי' ס']:

ועלי לגלח נזיר(כ). ושמע חבירו ואמר ואני °ועלי לגלח נזיר. אם היו פקחים מגלחים זה את זה(כא) ואם לאו מגלחים נזירים אחרים(כב): **ו** הרי עלי לגלח חצי נזיר. ושמע חבירו ואמר. °ואני עלי לגלח חצי נזיר. זה מגלח נזיר שלם וזה מגלח נזיר שלם. דברי רבי מאיר(כג). וחכמים אומרים זה מגלח חצי נזיר. וזה מגלח חצי נזיר(כד): **ז** הריני נזיר לכשיהיה לי בן. ונולד לו בן. הרי זה נזיר(כה). נולד לו בת. טומטום. ואנדרוגינוס. אינו נזיר(כו). אם אמר כשאראה כשיהיה לי ולד(כז). אפילו נולד לו בת. טומטום. ואנדרוגינוס. הרי זה נזיר: **ח** °הפילה אשתו(כח). אינו נזיר(כט). ר' שמעון אומר יאמר אם היה בן

ר"ע מברטנורה

כן: **אם היו פקחים.** כל אחד פוטר את חבירו בקרבנותיו ואע"פ שבשעה שנדר הראשון לגלח נזיר אכתי לא הוי השני נזיר: **ו** [זה מגלח נזיר שלם] וזה מגלח נזיר שלם דברי ר"מ. ר"מ לטעמיה דסבר תפוס לשון ראשון וכי אמר הרי עלי לגלח. תגלחת שלימה קאמר. וכי הדר קאמר חצי נזיר לאו כל כמיניה למיהדר ביה ואפי' תוך כדי דבור. ורבנן סברי נדר ופתחו עמו הוא והוי כאומר חצי קרבנות של נזיר עלי שאינו חייב אלא חצי קרבנות של נזיר והלכה כחכמים: **ז** **ונולד לו בן הרי זה נזיר.** דבלשון בני אדם לא מיקרי בן אלא זכר °ולא נקבה ולא טומטום ואנדרוגינוס. וולד מקרי אפילו נקבה וטומטום ואנדרוגינוס: **ח** **הפילה אשתו.** ולא ידע אי בר קיימא הוא אי נפל הוא: **אינו נזיר.** ומתני' ר' יהודה היא דאמר לא מחית איניש נפשיה לספיקא וכי אמר כשיהיה לי ולד. על ולד ודאי קאמר: **רבי שמעון אומר יאמר אם היה בן קיימא וכו'.** ר' שמעון סבר ספק נזירות להחמיר הלכך צריך להיות נזיר מספק ומתנה ואומר אם בן קיימא הוא הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר נדבה ומגלח ומביא קרבנותיו לסוף שלשים יום. ובלא תנאי לא היה יכול להביא קרבן מספק. ואין הלכה

תוספת יום טוב

היינו נמי עד שישאל: **ה** **ועלי לגלח נזיר כו'.** כתב הר"ב להביא קרבנות. מסיים הרמב"ם שחייב בהם בשעת התגלחת כשישלם הנזירות: **מגלחים זה את זה.** כתב הר"ב ואע"פ שבשעה שנדר הראשון כו' אכתי לא הוי השני [נזיר] משום דה"ק דאי משכחנא דהוי נזיר אגלחיה. גמרא: **ואם לאו.** שאין להם פקחות זה. אלא כל א' הביא קרבן לעצמו צריך לגלח לנזיר אחר להביא קרבנותיו תחתיו. תוס': **ו** [*זה מגלח כו'. כאשר הגהתי כפי' הר"ב כן הוא לשון רש"י ז"ל]: **וחכמים אומרים זה מגלח חצי נזיר כו'.** פי' הר"ב נדר ופתחו עמו והויא כאומר חצי קרבנות נזיר עלי וכו' שהכל מודים כיון שתלה החצי בקרבן וכשאומר קרבנות חצי נזיר עלי הכל מודים דכולה בעי אתויי כך היא שיטת התוס'. וכתבו דושמע חברו ואמר ואני בכדי נקט דהא בראשון נמי פליגי עכ"ל. וללשון אחר שפירש"י לאו בכדי נקטיה דמפרש דר"מ ורבנן פליגי אי הנזיר מיפטר בקרבנותיהן של אלו וסבר ר"מ דמפטר משום שזה מגלח נזיר שלם כו' ומטעם שפי' הר"ב ולכך יוצא הנזיר בקרבנות אלו ורבנן סברי דהואיל ושניהם הם ויכולים להביא יחד קרבן נזיר שלם הלכך מביאין ביחד קרבן נזיר שלם ואין הנזיר יוצא בקרבנותיהן שהילך יוצא והרי אין אחד מהם נדר אלא בהאי. והי לא הוה אלא חד שאמר כן. היו מודים חכמים שמביא קרבן נזיר שלם שאין חצי נזירות והיה יוצא הנזיר בקרבנותיו. אבל עכשיו ששניהם הם ויכולים להביא ביחד קרבן נזיר שלם הרי אלו מביאים ביחד. וכיון שאין על שום אחד מהם נדר אלא חצי אין נזיר יוצא בכך ומחוייב להביא חובתו ומה שמביאין אלו הוא לנדבה בעלמא: **ז** **הריני נזיר לכשיהיה לי בן.** פי' הודאה ושבח להקב"ה שחננני וזכני ונולד לי בן. °תוס': **הרי זה נזיר.** בגמרא פריך פשיטא ומשני משום סיפא בת טומטום כו' שאינו נזיר דמהו דתימא לשמחה הוא דקאמר [דכתיב (בראשית ל') ואבנה גם אנכי ממנה] וכי נולד בת. טומטום. ואנדרוגינוס. [דבהני נמי בנוי] ליהוי נזיר קא משמע לן דלא: **כשאראה כשיהיה לי ולד.** וכן הוא בנוסח משנה שבגמ' ויש נוסחאות דלא גרסינן כשיהיה. וכן בנוסח משנה דבירושלמי ולא ידענא מאי שני בסיפא מלישנא דרישא ולשון הרמב"ם בספ"א מהלכות נזיר אמר הריני נזיר כשיהיה לי ולד: **אפילו נולד לו בת כו'.** דמהו דתימא ולד דמחשב ביני אינשי קאמר דהיינו בן קמ"ל. דבת טומטום וכו' נמי מקרי ולד. גמ': **ח** **הפילה אשתו אינו נזיר.** כתב הר"ב ומתני' ר' יהודה היא דאמר לא מחית איניש כו' היינו ר' יהודה דס"פ דלעיל גם מתני' ה' דפרק דלעיל כוותיה וע"ש: **ר"ש אומר וכו'.** ולא פליג אהא דנולד לו בן דלעיל דכשאמר שיהיה לי בן ודאי לא היה דעתו אלא לבן ודאי. לא לטומטום. ולא פליג ר"ש אלא היכא דהפילה בן זכר דמספקא ליה

יכין תפארת ישראל יכין

כ) להביא גם קרבנות לנזיר אחר: כא) וכל א' פטור מקרבנות של עצמו, דחבירו יביא עליו: כב) קא משמע לן דלא נימא דמדנזרו שניהן ביחד, נתכוונו חזקא לגלח זה לזה: כג) דס"ל תפוס לשון ראשון, דבאמר הרי עלי לגלח, נזירות שלם קבל, ותו לא מצי הדר ביה לומר חצי נזיר. וצ"ל דשמע חבירו לרבותא דר"מ נקטיה, דאפילו חבירו ששמע שהאחר כבר התחייב בחצי קרבנותיו, אפ"ה לא אמרינן דוודאי התכוון בשאמר הריני מגלח אסיומא דמלתא דקנא, דהיינו רק חצי האחר של הקרבנות מיהו לעיל במשנה א' גם ר"מ מודה כב"ה מדא"א כלל נזירות בגרוגרת הו"ל נזיר בטעות: כד) דנדר ופתחו עמו הוא, והוה כאומר חצי קרבנות נזיר עלי: כה) בש"ס אמרינן דאיידי דסיפא נקטיה. ובדברי רבה דנ"ל דאפשר דקא משמע לן שיהיה נזיר מיד ולא ימתין עד שיהיה בן ל' יום מחשש נפל: כו) אע"ג דלגבי יבום מקרי בן [יבמות דכ"ב ב', וב"ב דק"מ], וגם בלשון רבים, נקיבות נמי בכלל בנים [יבמות פ"ח מ"ג], אפ"ה בלשון יחיד, לשון בני אדם בן דוקא: כז) נ"ל דנקט כשאראה, ולא כבריישא הריני נזיר כשיהיה לי ולד. לרבותא דטומטום נקט הכי דפעמים הוא זכר ופעמים נקיבה, והרי עדיין לא נקרע ולא ראה איזה ולד נולד לו, וכן באנדרוגינוס למ"ד שאינו בריה בפני עצמו רק ספק זכר ספק נקיבה, והרי עדיין לא נראה איזה ולד הוא. והרי לא סבירא ליה דמחית נפשיה לספיקא, כדמוכח מסיפא, בהפילה אשתו. א"נ נראה לי כשאראה לרבותא נקטיה. אף על גב דקפיד לשמוח בראייתו, ולא על הלידה לחוד, והרי בזה לא ישמח כשיראהו: כח) והוא הד לכשיולד והרי אינו יודע אולי בר קיימא הפילה, דהרי גם בר קיימא יכול למות. או אולי נפל שלא היה בר קיימא מעולם הפילה: כט) מתניתין ר"י היא, דסבירא ליה [סוף פ"א] לא מחית נפשיה לספיקא

ציונים

ו הרי עלי לגלח. י"ב ע"ב, י"א ע"ב: וחכ"א זה מגלח. מיי' שם ה"כ: ז ה"נ לכשיהיה לי. שם, מיי' שם פ"א ה"י: ח הפילה אשתו. י"ג ע"א:

שנויי נוסחאות

ה (ושמע כו' נזיר). כ"ז ליתא בכי"מ בטעות סופר. **היו.** בד"נ הם. **נזירים.** במשנ"ל לנזירים: **ו** **ואמר ואני עלי.** בכי"ק ואני ועלי ולי"נ נכון: **ז** **לכשיהיה.** בכי"ק כשיהא. **ונולד לו בן.** בכי"ק ובמשנ"ל נולד. (**נולד לו**) **בת.** בכי"ק ובמשנ"ל ליתא. **ואנדרוגינוס.** בכי"ק ואנדרגינס וכן בסמוך. **כשאראה כשיהיה.** במשנ"ל ליתא מלת כשאראה; בכי"ק ובמשנ"ל ליתא למלת כשיהיה וכ"ה במשנ"כ ד"ו ועי' תוי"ט. בכי"מ ליתא מן אם אמר עד סוף המשנה. **אפילו נולד.** בכי"ק אע"פ שנולד:

תוספת רעק"א

ה [אות יא] במשנה ושמע וכו' ועלי לגלח נזיר. דאילו לא אמר רק ואני לחוד אמרי' דפלגיה דדבורי' קיבל עלי' וקאי אריש דבריו של זה שמקבל עליו להיות נזיר ולא לגלח (גמרא): **ו** [אות יב] במשנה ואני עלי לגלח כו'. הכא גם בואני לחוד הכי הוא דהא לית כאן רק דבר א' אלא איירי דנקט במתני' הקודם ועלי נקט נמי הכא. גמרא: **ז** [אות יג] הרע"ב ד"ה ונולד. ולא נקבה כו'. ובמ"ל מסתפק באומר לכשיהיה לי בן או בת וילדה טומטום מאי עיי"ש: [אות יד] תוי"ט ד"ה הריני כו' תוס'. הבי' בתשובה בדיני כתובה סי' א' כ' דמה"ם הוא דאמרי' הכי דבן דוקא קאמר ולא בת אבל בעלמא אמרי' דבת בכלל בן הוא וכההיא דמתני' פ"ד מ"ת דגיטין נישאת לאחר והיה לה בנים. וההיא דאמרינן פ' מי שמת גבי נכסיי לבניי דאין הברתא בכלל. היינו דבת במקום בן לא הוי בכלל בני עיי"ש: **ח** [אות טו] במשנה הפילה אשתו כו'. הכי פליגי נמי פ"ה מ"ח דמסכתין (במשניות הוא משנה ו'):

אור גדול

פ"ב ח במשנה הפילה אשתו אינו נזיר.

עיין ברע"ב. בתשובת מבי"ט (ח"א סי' רנ"ו) כתב בספק אם קבל נזירות להקל מקו"ת בקבל בוודאי וספק אי מהני אזלינן להקל כ"ש בספק אם קבלו, יעו"ש. ולפע"ד צ"ע דהתם שייך הטעם דלא מחית אינש נפשיה. לספיקא והי' כוונתו לוודאי. משא"כ בספק אי קבל נראה דדמיא לשאר ספיקא דאורייתא לחומרא. וצ"ע.

הלכה כר"ש: חזרה וילדה הרי זה נזיר. שהרי לא נהג נזירות מחמת הנפל. ועכשיו שילדה ולד של קיימא חלה נזירות ולדברי ר"ש צריך לחזור ולהתנות דשמא הראשון היה ולד של קיימא: ט הריני נזיר ונזיר לכשיהיה לי בן. מי שקבל עליו נזירות סתם. ועוד קבל עליו נזירות אחרת כשיהיה לו בן: משלים את שלו. תחלה ומגלח ומביא קרבן ואח"כ מונה את של בנו: הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר. שקבל עליו תחלה נזירות בנו והתחיל מונה את שלו ואח"כ נולד לו בן קודם שישלמו שלשים יום: מניח את שלו ומונה את של בנו. דכיון שקבל עליו נזירות בנו תחלה. מיד כשנולד לו בן צריך להניח את שלו ולמנות של בנו ואח"כ משלים את שלו: י עד שבעים לא הפסיד כלום. שבשעה שמפסיק נזירותו ומונה נזירות בנו ומגלח וחוזר ומשלים את שלו *)[לתשלום] נזירותו מן השבעים שמנה כבר עד המאה נשאר שם ל' יום נמצא בין תגלחת של נזירות בנו לתגלחת של תשלום נזירותו ל' יום ואינו מפסיד כלום. אבל אם מנה יותר משבעים יום קודם שהתחיל בנזירות בנו ובא להפסיק נזירותו כדי להתחיל נזירות בנו כשיגלח על נזירות בנו ובא להשלים נזירותו עד מאה יום שנדר. נמצאו פחות משלשים יום בין תגלחת של נזירות בנו לתגלחת של נזירותו ואי אפשר להיות בין תגלחת לתגלחת פחות מל' יום ונמצא מפסיד כל אותן הימים שמנה יותר מע':

*) כ"ה בכל הדפו' ,ותשלום' והתי"ט תקן כלפנינו ולא אדע כוונתו.

קיימא. הרי אני נזיר חובה. ואם לאו הרי אני נזיר נדבה(ל). °חזרה וילדה. הרי זה נזיר. רבי שמעון אומר יאמר אם הראשון בן קיימא. הראשון חובה. וזו נדבה. ואם לאו. הראשון נדבה. וזו חובה: ט הריני נזיר(לא). ונזיר כשיהיה לי בן. התחיל מונה את שלו. ואחר כך נולד לו בן. משלים את שלו(לב). ואחר כך מונה את של בנו. הריני נזיר כשיהיה לי בן. ונזיר(לג). התחיל מונה את שלו. ואחר כך נולד לו בן(לד) מניח את שלו. °ומונה את של בנו(לה) ואחר כך משלים את שלו(לו): י הריני נזיר לכשיהא לי בן. ונזיר מאה יום. נולד לו בן. עד שבעים. לא הפסיד כלום(לז). לאחר שבעים. סותר שבעים(לח). שאין תגלחת פחות משלשים יום(לט):

ליה דשמא הוה בן קיימא והוי בן גמור. תוס': ט מניח את שלו ומונה את של בנו ואח"כ משלים וכו'. ואח"כ יגלח על שתיהם ומביא ב' קרבנות אחד לו לנזירות בנו וא' לנזירות עצמו אבל לא יגלח אחר שהשלים נזירות [בנו] דא"כ היאך ישלים נזירותו כי לא יוכל לגלח בהשלמת נזירות דאין גידול שער פחות מל' יום והכי דאי כדר נזירות מרובה שהיה נשאר °אחר נזירות דבנו ל' יום דאז היה יכול לגלח לנזירות בנו להשלים נזירתו ולשוב ולגלח מ"מ במתני' דמיירי בסתם נזירות דהוי ל' יום הלכך אם יגלח לנזירות בנו לא יוכל לקיים מצות גילוח הנזירות דנפשיה לכך לא יגלח עד שישלים שתי הנזירות ויביא שתי קרבנות. תוס'. וכן דעת רש"י כמ"ש במשנה דלקמן. אבל להרמב"ם בחבורו פ"ד נראה דאין בין נזירות מרובה לנזירות מועטת כלום ואחר השלמת בנו מגלח וחוזר לשלו וצריך שימנה שלשים אפילו אם אין לו עליו שלשים לפי שאין בין תגלחת לתגלחת פחות מל'. ונראה דלדבריו מתני' דלקמן פירושא דמתני' דהכא היא וכאילו הוא שונה כילד הריני וכו' ואין להכריע מה דעת הר"ב אם הוא סובר כמו הרמב"ם או כרש"י ותוס': י לאחר שבעים יום סותר. ולא גרסינן סותר שבעים °כ"כ התוספות וכן הוא לדעת הר"ב שמפרש שמפסיד כל אותן הימים שמנה אחר שבעים ש"מ דאין סותר הכל וכן פי' הרמב"ם. ובחבורו פ"ד כתב סותר עד שבעים. ואולי שכן גירסתו במשנה. אבל רש"י מפרש כגירסת הספר שכתב סותר את הכל ומתחיל למנות את של בנו ומגלח ואח"כ מונה מאה שלו. וה"מ בנזירות מרובה. אבל בנזירות מועטת אינו סותר כלל כדתנן לעיל מניח את שלו ומונה את של בנו ואח"כ משלים את שלו. ואינו סותר. וטעמא מאי כדאמרן שאין תגלחת בינתים וכאלו נזירות אריכא הוא. ע"כ:

יכין תפארת ישראל יכין

לספיקא, והתכוון לוודאי בן קיימא: ל) ס"ל ספק נזירות להומרא ולת"ק אסור לעשות כן לנדור לכתחילה מדכתיב טוב שלא תדור [ועי' מש"כ בס"ד לקמן פ"ה סי' כ"ע]: לא) בכל גוונא, ועוד נזירות אחרת אקבל כשיהיה וכו': לב) ומגלח ומביא קרבן: לג) ר"ל ונזירות אחרת אקבל בכל גוונא: לד) קודם שהשלים ל' ימי נזירותו: לה) מדקבל נזירות בנו תחילה: לו) ואחר השלמת ב' הנזירות יגלח ויביא קרבנות לזה ולזה. דבסוף נזירות בנו א"א שיגלח, מדכבר מנה תחילה איזה ימים, והיך ישלים השתא בשאר הימים נזירות שלו, הרי אין גידול שער פחות מל' יום. מיהו בהיה נזירות שלו נזירות מרובה, ונשאר עוד אחר נזירות בנו ל"י, מותר לגלח בסוף נזירות בנו [כ"כ רש"י ותוס']. ולרמב"ם בין כך וכך מגלח לסוף נזירות בנו, וחוזר ומונה ל"י לנזירותו, מדאין גלח פחות מל"י [ואולה"ק בשלמא לרמב"ם שפיר קאמר דמניח את שלו, לענין תגלחת, לאשמעינן דמגלח בסוף נזירות בנו. אלא לרש"י ותוס', למה קאמר מתניתין מניח שלו, מה נ"מ אם ימנה לשלו או לבנו, שפי הו"ל לא יגלח לסוף ל'. נ"ל דנ"מ בנטמא אחר יום ל' מהתחלת נזירות שלו, דאז אם ימים שמנה אחר לידה, שייכו לנזירות שלו, הוה ליה נטמא אחר מלאת ואינו סותר נזירות שלו, ואי ימים שמנה אחר לידה שייכו לנזירות בנו, הו"ל כנטמא תוך מלאות של שניהן, וסותר הכל [ועי' רמב"ם פ"ד דנזירות ה"ג]: לז) דמניח שלו ומונה נזירות בנו ומגלח וחוזר ומשלים ל' לנזירות שלו: לח) לרמב"ם (והו') הגירסא הנכונה, עד שבעים: לט) להכי אף שכבר מנה יותר מעט, צריך למנות ל' לנזירותו, אחר השלמת נזירות בנו:

חזרה וילדה. מיי' שם: ט ה"ג ונזיר. י"ב ע"ב מיי' שם פ"ד ה"ג סמ"ג עשין קנ"ח: י ה"ג לכשיהא לי כו'. כ"ו ע"א מיי' שם ה"ד:

שנויי נוסחאות

ח הרי אני. בד"נ הרי זה וכן בסמוך. אם הראשון. בד"נ אם היה ראשון; במשבי"ל אם הראשון היה. הראשון חובה. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל הראשונה.. וכן בסמוך; ט נזיר (ונזיר). בד"נ ליתא בטעות. התחיל מונה. בד"נ ומונה (?). הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר כו'. בכי"מ נוסחת המשנה כן הריני נזיר ושיהיה(?) לי בן ונזיר התחיל מונה את שלו ואח"כ מונה את של בנו הריני נזיר וכשיהיה לי בן ונזיר התחיל מונה את שלו ומונה את של בנו ואח"כ משלים את שלו (?): י לכשיהא. בכי"ק ובמשבי"ל כשיהא. מאה. בכי"ק למאה. נולד לו (בן). בד"נ ובמשבי"ל ליתא; בכי"ק ליתא גם למלת לו. (עד) שבעים. במשבי"ל עד ע' יום; בכי"ק לשבעים וליתא. הפסיד. במשבי"ל יפסיד. סותר שבעים. בכי"ק ..כל שבעים:

תוספות רעק"א

[אות טז] במשנה חזרה וילדה כ' תוס' מהריון אחר. לא הבנתי דמה בעו בזה והא מה דמיבעיא לן בסוגיין אמר הריני נזיר כשיהי' לי בן והפילה וכו' ופי' בתוס' דהוי הוכחה גדולה מדהאי בר קיימא גם זה ב"ק היינו בחזרה וילדה בו ביום שאילו למחר וליומא אחרא בודאי ליכא הוכח' דלמא הך דלמחר הוא יום של כילוי דהריון והנולד היום חסר יום אחד מזה. וכ"כ בשיטה מקובצת וא"כ אם מוקמית מתני' דחזרה וילדה מהריון אחר ממילא הוא אחר זמן הרבה ובכה"ג דהלידות לא היה ביום א' אף מאותו הריון ליכא הוכחה דאידך ג"כ ב"ק. וצ"ע. ובלא"ה איני מבין דברי תוספת הנ"ל דהא י"ל דמיירי אף מאותו הריון וחזרה וילדה בו ביום והא דלר"ש צריך לחזור ולהתנות היינו אף לפי הצד דנקטי' זה להוכחה דג"ז ב"ק מ"מ לא הוי הוכחה ובירור גמור דהרי אינו לוקה על ניזה ועבודה כמ"ש תוס' מדלא נקט תאיבעיא (לר"ש) ולמלקות (ולענ"ד בלא"ה יש ראיה מדנקט איבעיא בקרבן ולר"י דוקא הא גם לר"ש מיבעי' אם צריך לחזור ולהתנות אע"כ בין כך ובין כך צריך להתנות דליכא הוכחה גמורה). וא"כ שפיר מצי מיירי מתני' בהריון א' ובו ביום. ועיין, ובסוגי' ק' לי דאמאי נקט האיבעי' לענין קרבן ולגיותו ולעבודה ולר"י הא לר"י האיבעיא אם הוי הוכחה גדולה נוהג נזירות בשביל הנפל ואי דבלא"ה צריך לנהוג מכח הלידה השנייה הא נ"מ באם הלידה שניי' היא בת והנפל זכר וצ"ע. (אפשר לומר שזה משמע ממתני' דאינו נוהג נזירות לר"י אפי' כו' יכן האיבעיא אינו אלא על קדושת הקרבן): ט [אות יז] במשנה ומונה את של בנו. ואם נטמא בתוך של בן סותר גם מה שכבר מנה את שלו. ואם אחר שמנה של בנו ובתוך ימי תשלומי' את שלו נטמא אינו סותר את של בנו כיון דכבר נסתלק לגמרי נזירות בנו. ולדעת הרמב"ם אינו סותר ג"כ מה שמנה את שלו קודם לשל בנו ואינו סותר אלא מה שמונה אחר של בנו. ודעת הראב"ד דסותר לכל הנזירות שלו: [אות יח] תוי"ט ד"ה מניח. אחר נזירות דבנו ל' יום. ק' לי דהא בכה"ג אינו מגלח רק פעם (אחת) אחר שישלים נזירות דידיה ועולה לדידיה ולדבנו כיון דדבנו נבלע בתוך שלו כדאיתא במתני' שאח"ז (והיינו לפי דברי התוס') ואפשר לדחוק דכוונתו באמר בתחלת קבלת נזירות שלא יהיו נבלעים לעלות לזה ולזה. (וכן אנו מוכרחים לפרש בתוס' ד"ה לאחר במה שאמרו דליכא ל' יום מנזירות עיי"ש): י [אות יט] תוי"ט ד"ה לאחר. כ"כ התוס'. והם מפרשי' למתני' דברישא לא הפסיד כלום היינו כיון דנזירות בנו ל' יום מובלעים תוך הק' יום עולי' לכאן ולכאן לנזירות בנו ולנזירות דנפשיה (ותגלחת אחד על שניהם) ודוקא בהקדים לומר נזירות בנו דמיד בשנולד הבן צריך להתחיל נזירות הבן מש"ה עולים לשניהם. אבל באומר הריני נזיר ק' יום ונזיר לכשיהיה לי בן בזה לא חל עליו נזירות בנו עד שמשלים תחלה את שלו. ובסיפא דמתני' בנולד הבן ביום ע"א דבזה כיון דאותו היום התחיל לנזירות דנפשי'

דנפשי' אינו עולה לנזירות בנו. ומתחיל לנזירות ביום ע"ב ונמצא נמשך נזירות בנו יום א' יותר מנזירות דנפשי'. מש"ה אינם עולים לשניהם. ומונה נזירות בנו מיום ע"ב ואחר ל' מונה ומשלים נזירות הק' ואח"כ מגלח ומביא ב' קרבנות דנזירות. וה"נ הדין בנזירות סתם שאמר הריני נזיר ונזיר לכשיהי' לי בן והתחיל למנות את שלו ובו ביום נולד הבן הל' יום עולים לשניהם כיון דזמנם שוה. ובכה"ג מתחיל נזירות בנו מיד בו ביום כיון דאותו היום הוי התחלה לשניהם (ולא דמי ליום ע"א. (סברת תוס' דמ"ו ד"ה אמר) ואם נולד הבן ביום שני אינו עולה לשניהם ומונה של בנו ואח"כ משלים את שלו עיי"ש: והרמב"ם מפרש פירוש אחר דלא אמרי' כלל דנבלע. אלא דבנולד הבן אחר ע' דלא נשאר לשיעור השלמה דהראשון לסיום לזמן גידול שער מפסיד כגון דנולד הבן בפ' יום דמפסיק ומונה של בנו ומגלח לאחר תשלום נזירות בנו והי' לו למנות כ' יום להשלים להמאה ומ"מ צריך למנות ל' לצורך גידול שער לתגלחת טהרה ומפסיד יו"ד יום אבל נולד קודם שבעים דממילא השלמה זמן גידול שער לא הפסיד כלום עיי"ש (וכן פי' הר"ב). ותמוה לי דהא מסקי' בסוגיא דיום ע"א הפסיד ובזה יקשה לו יהא דמנין הבן מתחיל ביום ע"ב דיום ע"א אינו עולה לכאן ולכאן הא מ"מ גילוח הבן ביום ק"ב לקבלת נזירותו שהוא יום ל"א לבן ויהיו תשלום גידל שער ביום קל"א שהוא יום ל' מיום שגילח נזירות הבן וא"כ בכולל מנה (לנזירות) קל"א עם יום הגילוח וזה נ"כ בנולד הבן תוך ע' דהא צריך להפסיק לנזירות בנו ל' ואח"כ להשלים נזירות עצמו וביום ק"א לנזירות עצמו יגלח דהיינו יום קל"א (לנזירות דהוא קל"ב לקבלת נזירתו. כי יום הלידה אין עולה לא לכאן ולא לכאן כן נלע"ד בכוונת רבינו וכן מוכח באמת כיון שאינו עולה לבן שהוא הקודם בקבלה כ"ש לעצמו שאינו עולה. אך אפשר שהרמב"ם סובר שעולה לעצמו מחמת שהתחיל למנות. בעין סברת התוס'):

מי שאמר פרק ג נזיר

פרק ג א מי שאמר הריני נזירא). מגלח יום שלשים ואחד. ואם גלח ליום שלשים. יצאב). הריני נזיר שלשים יום. אם גלח ליום שלשים. לא יצאג): **ב מי** שנזר שתי נזירותד). מגלח את הראשונה. יום שלשים ואחד. ואת השניה יום ששים ואחדה). ואם גלח את הראשונה יום שלשים מגלח את השניה יום ששים. ואם גלח יום ששים חסר אחד. יצאו). וזו עדות העיד רבי פפיים. על מי שנזר שתי נזירות. שאם גלה את הראשונה שלשים יום. מגלח את השניה יום ששים. ואם גלח ליום ששים חסר אחד. יצא. שיום שלשים עולה לו מן המנין: **ג מי** שאמר הריני נזיר. נטמא יום שלשים. סותר את הכלז). רבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שבעהח). הריני נזיר שלשים יום. נטמא יום שלשים סותר את הכלט): **ד הריני** נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל. רבי אליעזר אומר. אינו

ר"ע מברטנורה

פרק ג א מי שאמר הריני נזיר מגלח יום שלשים ואחד. דסתם נזירות שלשים יום: ואם גלה יום שלשים יצא. דמקצת היום ככולו: הריני נזיר שלשים יום אם גלח יום ל' לא יצא. דהואיל ופירש שלשים יום שלמים קאמר: **ב** ואם גלח יום ששים חסר א' יצא. שיום ל' של נזירות ראשונה*) עולה לכאן ולכאן וכיון שיום ל' של הראשונה נמנה גם מן הנזירות השניה נמצאו שלשים יום של נזירות שניה כלים בששים חסר א': **ג** נטמא יום שלשים סתר את הכל. שהרי נטמא בתוך ימי הנזירות ולא אמרינן דיום ל' עולה לכאן ולכאן דמקצת היום ככולו אלא כשגלח והביא קרבנותיו בו ביום: ר"א אומר אינו סותר אלא שבעה. דסבירא ליה אמרינן מקצת היום ככולו וכאילו נטמא לאחר מלאת וטומאה דלאחר מלאת לר"א אינה סותרת אלא שבעה: הריני נזיר שלשים יום נטמא יום ל' סתר את הכל. בין לר"א בין לרבנן דכיון דאמר הריני נזיר שלשים יום הכל מודים דל' יום שלמים בעינן. ולא אמרינן בהא מקצת היום ככולו. ור"א דסבירא ליה שהנטמא ביום מלאת ממש סותר שלשים בלבד ואינו סותר הכל יליף לה מקרא דכתיב (במדבר ו') וזאת תורת הנזיר ביום מלאת נטמא ביום מלאת תן לו תורת הנזיר כלומר סתם נזירות שלשים יום הכא שאמר הריני נזיר ל' יום ונטמא ביום ל' שהוא יום מלאת לכי סתר כל השלשים סתר את הכל ורבנן נמי דפליגי עליה דר"א ואמרי שהנטמא ביום מלאת סותר את הכל ואפילו מנה כמה ימים הכא כי אמר הריני נזיר ל' יום ונטמא ביום מלאת לכי נמי סתר ל' סתר את הכל הלכך בין לר"א בין לרבנן סתר את הכל. ובכל הא דאפליגו ר"א וחכמים הלכה כחכמים: **ד** הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סתר את הכל. רבנן לטעמייהו דאמרי נטמא יום מלאת כאילו נטמא בתוך זמנו וסותר את הכל: ר"א אומר לא סתר

אלא

תוספת יום טוב

פרק ג ב ואת השניה וכו'. עיין מ"ש בשם הרמב"ם בפ"ק משנה ד': **ואת** השניה יום ששים ואחד. שכשגלח הראשונה ביום שלשים ואחד נגמר הנזירות. ומתחיל נזירות שניה בו ביום. מידי דהוה אאדם שמקבל עליו נזירות בחצי היום. שעולה לו אותו יום ליום שלם הלכך ביום ששים כלו שתי נזירות ובששים ואחד מגלח על השניה. ונמצא דכל תגלחת ביום שלשים ואחד. תוספות פ"ק דף ה' ע"ב: **ואם** גלח יום ס' חסר א' יצא. עי' מ"ש בספ"ח: **ג** סותר. כדכתיב (במדבר ו') וכי ימות מת עליו וגו' והימים הראשונים יפלו: סותר את הכל. כתב הר"ב ולא אמרינן דיום שלשים עולה לכאן ולכאן וכו'. עיין מ"ש במשנה דלקמן: אינו סותר אלא שבעה. פירש"י כדי שיביא קרבנותיו בטהרה שיזה עליו בג' ובז'. ומסיימי התוס' פ"ק דף ו' והיינו סותר ז' שאסור לשתות יין ולהטמא למתים עד שיביא קרבנותיו: סותר את הכל. כתב הר"ב ור"א דסבירא ליה שהנטמא ביום מלאת ממש כו'. עיין מ"ש במשנה דלקמן: **ד** רבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שלשים. כדפירש הר"ב במתני' דלעיל. מדכתיב וזאת תורת הנזיר ביום מלאת וכו' ואע"ג דסבירא ליה לר"א מקצת היום ככולו. פירש"י בפ"ק דף ו' ע"ב הואיל דקאמר מאה יום שלמים משמע. ע"כ. וקצת קשה דאלא היכי ה"ל למימר דבשלמא כשאמר שלשים דשלמים משמע היינו טעמא שהיה יכול לידור בנזיר סתם והוה שלשים כי פירש ואמר שלשים ודאי

ציונים

פ"ג א מי שאמר ה"נ. ט"ז ע"א ה' ע"ב. מיי' פ"ד מהל' נזירות ה"א סמג עשין קכ"ז: **ב** מי שנזר. שם ושם. ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ה נזיר פ"ג ה"א מיי' ה"ב סמ"ג שם: ואם גלח. ו' ע"א: העיד ר' פפיים. עדיות פ"ז מ"ה: שאם גילח. כו'. שם: **ג** מי שאמר ה"נ כו'. ט"ז ע"א ו' ע"א. מיי' פ"ו שם ה"ג: רא"א אינו סותר. עי' ירושלמי נזיר פ"ו ה"א (ובפי' הק"ע שם): **ד** הריני נזיר מאה. שם ושם: רא"א. עי' ירושלמי שם:

שנויי נוסחאות

פ"ג א ליום שלשים יצא. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר יום.. וכן בסמוך; בכי"מ..לא יצא והשאר עד סוף המשנה ליתא והחסרון הוא מן יצא עד לא יצא: **ב** נזירות. במשני"ר נזירויות וכן בסמוך. ועי' לעיל פ"א מ"ד. יום ל' (ואחד). בכי"מ ליתא בטעות (וגם ליום ל'). ואת השניה יום ששים (ואחד) בכי"מ מגלח את הב' ליום ששים וליתא וטעות היא [ובכלל משובש שם נוסחת המשנה כולה וז"ל ואם גילח את הראשונה ליום שלשים מגלח את הב' ליום ששים חסר אחת יצא וזו עדות וכו' ר' פפוס על מי שנזר שתי נזירות שמגלח את הא' ליום ל' ואת הב' ליום ס' ואחד ואם גלח את הראשונה מגלח את הב' ליום ס' חסר אחת יצא וכו']. ואם גלח. בד"נ אם.. במשני"ר שאם. יום שלשים. בד"נ שלשים יום(?). חסר אחד. בד"נ אחת וכן בסמוך וכ"ה בכי"ק כאן. וזו. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר זו. פפיים. בכי"ק פפים. שלשים יום. במשנ"ב ובכי"ק ובמשני"ר יום שלשים. ליום ששים. בכי"ק יום. שיום שלשים. במשנ"ב ובמש' דש"י..של שלשים: **ג** סותר כו' אינו סותר כו' סותר. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר סתר..לא סתר..סתר וכ"ה במשנה הסמוכה: **ד** מאה יום. בכי"ק למאה.

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ג א) סתם נזירות ל"י: ב) דמקצת יום ככולו: ג) מדפירש ל', והרי א"צ לפרש כן, ש"מ שלמים קאמר, לפיכך הו"ל כגילח תוך ימי נזירותו [כרמב"ם פ"ו ה"א] שממתין ל"י ואחד ומגלח על קרבנותיו: ד) שאמר הרי עלי ב' נזירות, או הריני נזיר, ונזיר, אבל באמר הריני נזיר ל' יום ול' יום אם גילח יום ל' לא יצא וכמ"ה: ה) דיום גלוח הראשון, אף על גב שגילח בו, עולה לנזירות ב', מידי דהוה אמקבל נזירות בחצי יום, שעולה לו אותו היום. נמצא שגם נזירות ב' מגלח ליום ל"א: ו) דמשום דיום גלוח עולה לו הו"ל כאילו גילח השנייה ביום ל': ז) ול"א בכהאי גוונא מקצת יום ככולו, מדלא הביא קרבנותיו עדיין: ח) דסבירא ליה גם בכהאי גוונא מקצת היום ככולו, והו"ל כנטמא אחר מלאת, דאין צריך לר"א אז רק ז' שלטהרתו. מיהו חייב בדיני נזיר עד שיביא קרבנותיו אחר כך: ט) לכ"ע,

דג'

---

*) כ"ה ברע"ב ד"ר וד"פ וקראקא. ובד' אמשטרדם תפ"ו נשמטו הרבה דברים ואח"ז בד' החדשים רק במשניות שעם תפא"י הוחזרו למקומם.

סותר אלא שלשים י). נטמא יום מאה ואחד יא), סותר שלשים יום יב). רבי אליעזר אומר. אינו סותר אלא שבעה יג): ה מי שנזר והוא בבית הקברות. אפילו היה שם שלשים יום. אין עולין לו מן המנין יד). ואינו מביא קרבן טומאה טו). יצא ונכנס. עולין לו מן המנין, ומביא קרבן טומאה טז). ר' אליעזר אומר לא בו ביום יז). שנאמר (במדבר ו') והימים הראשונים יפלו. עד שיהיו לו ימים

אלא ל'. דסבירא ליה נטמא ביום מלאת אינו סותר אלא שלשים: נטמא יום מאה ואחד. לרבנן סותר שלשים דגזרו יום מאה ואחד שהוא יום תגלחת אטו יום מאה. ומ"מ לא החמירו עליו לעשותו כיום מאה שהוא יום מלאת שהוא סותר הכל וגזרו שיסתור סתם נזירות שהוא שלשים יום בלבד: ור"א אומר אינו סותר אלא שבעה. ואזדא לטעמיה דאפילו ביום שלשים לא גזר באומר הריני נזיר סתם: ה ואינו מביא קרבן טומאה. דכי כתיב קרבן טומאה. בנזיר טהור שנטמא הוא דכתיב ומ"מ אם התרו בו חייב מלקות: יצא ונכנס עולין לו מן המנין. ומביא קרבן טומאה. לא מתניתין מפרשא בגמרא הכי יצא מבית הקברות והזה שלישי ושביעי וטבל וטהר מטומאתו והתחיל למנות ימי נזירותו אע"פ שחזר ונכנס אח"כ לבית הקברות עולין לו מן המנין אלו הימים שמנה אחר שטהר. הואיל והפסיקה טהרה בין הימים הראשונים שנזר והוא בבית הקברות ובין אלו הימים האחרונים ואע"פ שחזר ונכנס לבית הקברות טומאת בית הקברות אינה סותרת מנין הימים שנמנו בטהרה שאין סותר בנזיר אלא י"ב טומאות האמורות בו. והאי דקאמר תו ומביא קרבן טומאה. ה"ק אם נטמא שוב באחת מן הטומאות שהנזיר מגלח מביא קרבן טומאה וסותר: ר"א אומר לא בו ביום. כלומר אם בו

ביום

ודאי שלמים בעי למימר אבל כשרוצה לידור בנזירות מרובה על כרחו צריך לפרש. ומנלן דשלמים בעי למימר. לכן נראה כפי' התוס' שם דמשמעות דקרא דזאת תורת הנזיר. משמע דאיירי בדמפרש נזירתו ולא בסתם נזיר. מדקאמר נטמא ביום מלאת תן לו תורת נזיר פי' סתם נזירות. מכלל דעד השתא לאו בסתם נזירות קיימי. אבל כי נדר נזירות סתם בהא לא מיירי כלל. שאם נטמא ביום מלאת שניתן לו עוד תורת סתם נזיר [כו'] אבל כשנדר בפירוש שלשים או לא הוי נמי סתם נזיר דהא פירש שלשים יום ובהא מודה ר"א כי נטמא ביום ל' דסותר ל' דבדידיה נמי [איירי] °קרא דזאת תורת הנזיר. ע"כ: נטמא יום ק"א סותר שלשים יום. כתב הר"ב דגזרו יום ק"א שהוא יום תגלחת אטו יום מאה. ומכל מקום לא החמירו וכו'. וקשה דמכיון שלא יסתור אלא שלשים הכתי איכא למיחש נטמא ביום מאה דלמא נמי לא יסתור אלא ל' כ"ש דלר"א דיכא הכי דהיכא למטעי ומאי תקנתא היא כיון שאפשר שגם על ידה יבואו לכלל טעות. אבל התוס' כתבו דלכך אינו סותר אלא ל' דהואיל ויום ק"א יום תגלחת ויום הבאת קרבנותיו גזרינן אטו היכא דנטמא ביום שלשים היכא דאמר הריני נזיר סתמא והוי יום שלשים. יום תגלחת מן התורה. משום דאמרינן מקצת היום ככולו וסותר כל שלשים מדין תורה כדלעיל. וגזרינן יום ק"א אטו יום שלשים וה"ה לעיל הוי מצי למתני הכי גבי הריני נזיר נטמא יום ל"א °סותר הכל מדרבנן וכ"כ נ"כ בפ"ק דף ו': רבי אליעזר אומר אינו סותר אלא שבעה. כתב הר"ב ואזדא לטעמיה דאפי' ביום שלשים לא גזר באומר הריני נזיר סתם. כלומר דלית ליה גזירה כלל ואפי' ביום שלשים עצמו אינו גוזר. אבל לאו למימרא דאיהו לא גזר בשלשים עצמו ורבנן גזרו בשלשים. דלרבנן דסותר ביום ל' לאו משום גזירה הוא. אלא מן התורה הוא. כמ"ש לעיל בשם התוס' והכי מוכיחים גם דברי הר"ב במשנה דלעיל. ואע"ג דלבר פדא דס"ל דאין נזירות אלא כ"ט יום. פירשו התוס' בפ"ק דלרבנן °יום ל' דסותר משום גזירה דרבנן הוא ודגזרו נמי יום ק"א משום דאי לא הא לא קיימא הא. אבל אליביה דרב מתנה קיימין דס"ל סתם נזירות ל' יום: ה והוא בבית הקברות. וה"ה אם היה טמא ונדר. תוס': ואינו מביא קרבן טומאה. הרמב"ם וכדפירש הר"ב בסיפא: עולין לו מן המנין. כתב הר"ב שאין סותר בנזיר אלא י"ב טומאות כו'. נ"ל שכתב כן לפי שראה בדברי הרמב"ם פ"ז מהלכות נזירות שכתב כל אלו י"ב טומאות שמניתי כו' כמו שאכתוב בשמו לפ"ז בס"ד. אבל יש עוד שתי טומאות שמגלח עליהן והן עצם כשעורה ורובע קב עצמות שאלו בנזיר אין מטמא באהל. אבל מטמא לנזיר במגע ובמשא כדלקמן פ"ז משנה א' וג' ולפיכך לא ה"ל להר"ב לכתוב י"ב טומאות בלבד. והרמב"ם שכלל אותן י"ב הוא מטעם שבכולן יש דין מגע ומשא ואהל מלבד אחד מהן שאין בהם טומאת מגע מפני שאי אפשר ליגע בכולו כמו שאכתוב לקמן והואיל ומצד הבלתי אפשרי הוא שאינו מטמא במגע לא הוציאו מן הכלל וכללו בי"ב. וכן עשאה המשנה שם. אבל הר"ב שמפרש בלשון שלילה שאין הנזיר סותר כו' לא ה"ל לכתוב רק י"ב. שהרי י"ד הן. ועיין מ"ש במשנה ג' פ"ז על טומאת בית הפרס: רבי אליעזר אומר לא בו ביום וכו'. עד שיהיו לו ימים ראשונים. פי' הר"ב אין הטומאה סותרת עד שיהיו לו ב' ימים של נזירות מעיין וה"ה בנזיר דעלמא שנטמא ביום ראשון וכו'. וכ"כ הרמב"ם בפירושו אם נטמא בשני [או] אח"כ אז סותר הראשונים ולפ"ז מ"ש הר"ב עד שיהיו לו ב' ימים כלומר עד שיתחיל יום השני. וכן הוא ללשון האחרון שפירש"י אדפליג ליה בגמרא ועביד צריכותא מדכתיב ימים וכתיב יפלו דה"מ למכתב יעזוב א"נ מלבד ימים הראשונים. וכן

תפארת ישראל

יכין

דל' שלימים נזר כפי' ג': י) אף דסבירא ליה לר"א, קצת יום ככולו [כנזיר די"ב]. א) אפילו הכי מדלא קאמר עד ק', דהו"ל בלשון בני אדם עד ולא עד בכלל [כת"מ סמ"ג סכ"ז ועי' פ"ת דנדרים מ"ב], שמע מינה דשלימים קאמר. ב) (מה שאינו כן באמר הריני נזיר ל' יום, מדהוא כמנין שאמרה תורה, אף בלי עד מקצת יום ככולו) [וכזה מיושב לפע"ד קושיית תוי"ט אר"ש]. וס"ל לר"א דבנטמא ביום מלאת, סותר ל' (וכ"כ במשנה ג' דאמר הריני נזיר ולא פרט ימים הו"ל יום ל' כנטמא אחר מלאת): יא) הוא הדין בכל נזיר שנטמא ביום ל"א, אלא בק' מיירי הכא: יב) דגזרינן יום תגלחת זה, אטו נטמא ביום תגלחת של יום ל' בנזירת סתם, דסותר ל' יום מדאורייתא: יג) לטעמיה, דסבירא ליה [במ"ג] דאפילו נטמא ביום ל' סותר רק ז': יד) ואפילו לא נטמא שם טומאה שהנזיר מגלח עליו, לא עדיף מדהיה נזיר בחוץ לארץ דכל טומאתו מדברי סופרים ואפילו הכי אינו עולה לו [כמ"ו] וכל שכן הכא דעל כל פנים הו"ל טומאה דאורייתא. והוא הדין בהיה טמא למת, ונדר: טו) בנטמא שם טומאה שהנזיר מגלח עליו [כפ"ז מ"ב]. מיהו אפילו בלא זה, אם התרו בו שילא, ושהה, לוקה: טז) ה"פ יצא והזה בג' וז' וטבל, דמתחיל נזירותו ביום שטבל, ומנה איזה ימים לנזירותו וחזר ונכנס לביה"ק, אבל לא נטמא בהנך דפ"ז מ"ב, אז אינו סותר ימי נזירותו שמנה קודם שחזר ונכנס. [ואף דבכל נזיר הדין כן. קמ"ל הכא דאף דנזר בביה"ק, אפ"ה כשחזר ונכנס, אם לא נטמא טומאת נזיר, לא הוה כמעיקרא ולא יהיו עולין לו]. ומביא קרבן טומאה דקאמר, ה"ק ואם שוב נטמא שם בטומאה, שהנזיר מגלח, מביא קרבן טומאה וסותר ימים שמנה קודם שחזר ונכנס: יז) ר"ל מי שנטמא

ביום

א) כאן נ"ל ,וכ"כ במ"ג כו' עד אחר מלאת" שבסה"ד . ב) דברים אלו שבמוסגר ע"ס וכנ"ל וכן באמר הריני נזיר ל' יום מדלא אמר עד ודאי שלמים קאמר (מהר"ר ליבר ברי פינחס):

ציונים

נטמא יום מאה וא'. יוה"כ נזיר פ"ג ה"ב מיי' שם ה"ד. ה מי שנזר. פ"ז פ"ג ע"י ירושלמי שם מיי' שם כ"ח. יצא ונכנס. מיי' שם ה"י.

שנויי נוסחאות

שלשים (יום). בכי"ק ליתא: ה בבית הקברות. בכי"ק בין.. היה שם. בד"נ ובכי"ק ובתשבי"ל הוא.. אין עולין. בכי"ק אינן, (לו). בכי"מ ליתא. ואינו מביא כו' עד ומביא חסר בכי"מ. (עד) שיהיו. בד"נ ליתא:

תוספת חדשים

פ"ג ה במשנה ואינו מביא קרבן טומאה. וכמו כן אינו חייב בתגלחת. מסקנת הש"ס וכ"כ הרמב"ם: תוי"ט ד"ה עולין כו' ולפיכך לא ה"ל להר"ב כו'. וגם בלא"ה קשה על הר"ב דהא לא נשנו במשנה י"ב טומאות רק הרמב"ם מנה שנים שלא נשנו שם רוב בניינו או רוב מניינו והר"ב לא הזכירם. (ממהורש"א זצ"ל):

תוספת רעק"א

פ"ג ד [אות כ] תוי"ט סד"ה רבי אליעזר קרא דוזאת תורת הנזיר. ע"כ. ובסוגין כ' תוס' עוד דמתני' דהכא מיירי במפרש ק' יום שלמים דהוי ביום מלאת והא דאינו סותר הכל היינו מקרא וזאת תורת הנזיר ביום מלאת דתן לו תורת נזיר סתם (וגזירת הכתוב הוא) אבל באומר ק' יום ולא אמר שלימים לר"א הוי בכלל נטמא אחר מלאת ואינו סותר כלל. וכ"כ נ"ב בפ"ק לחד תירוצא: [אות כא] שם בתוי"ט סד"ה נטמא. סותר הכל מדרבנן, אבל נטמא יום ל"ב או בק"ב אינו סותר רק שבעה שיטהר ויביא קרבנותיו. תוס': [אות כב] שם ד"ה רבי אליעזר. יום ל' דסותר משום כו'. וכ' תוס' כאן דלבר פדא אינו מביא קרבנות טומאה מבואר דס"ל דלאחר שכלה כל נזירתו כיון דאינו סותר מן התורה אינו מביא קרבן טומאה. ולפ"ז ממילא ה"ה לרב מתנא בנטמא ביום ל"א דסותר ל' כיון דהוא רק מדרבנן אינו מביא קרבן טומאה. אולם ברמב"ם פ"ו הל' ד' כתב אם נטמא אחר יום מלאת וכו' סותר ל' בלבד. כיצד יעשה מביא קרבנות טומאה כשיטהר וכו' עיי"ש:

ראשונים(יח): ו מי שנזר נזירות הרבה(יט). והשלים את נזירתו. ואחר כך בא לארץ. בית שמאי אומרים °נזיר שלשים יום. ובית הלל אומרים נזיר בתחלה(כ). מעשה בהילני המלכה(כא). שהלך בנה למלחמה. ואמרה אם יבא בני מן המלחמה בשלום. אהא נזירה שבע שנים. ובא בנה מן המלחמה. והיתה נזירה שבע שנים. ובסוף שבע שנים עלתה לארץ והורוה בית הלל. שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות °ובסוף שבע שנים נטמאת ונמצאת נזירה עשרים ואחת שנה. אמר רבי יהודה לא היתה נזירה. אלא ארבע עשרה שנה(כב): ז מי שהיו שתי כתי עדים מעידות אותו. אלו מעידים שנזר שתים. ואלו מעידים שנזר חמש(כג). בית שמאי אומרים נחלקה העדות: ואין כאן

ר"ע מברטנורה

ביום שטבל וטהר. בו ביום נטמא באחת מן הטומאות שהנזיר מגלח. אינו סותר אותו היום דכתיב והימים הראשונים יפלו אין הטומאה סותרת עד שיהיו לו ב' ימים של נזירות מנוין וה"ה בנזיר בעלמא שנטמא ביום ראשון של מנין נזירותו שאין הטומאה סותרת אותו היום אלא משלים עליו מנין ימי נזירותו והלכה כרבי אליעזר: ו והשלים את נזירותו ואח"כ בא לארץ. שאין נזירות נוהגת אלא בארץ משום טומאת ארץ העמים ומי שנדר נזירות בחוצה לארץ מחייבין אותו לעלות לארץ ישראל ולהיות נוהג שם נזירותו: נזיר בתחלה. צריך לנהוג בארץ ישראל כמנין הימים שנדר בנזירות והימים שנהג בנזירות בחוצה לארץ כאילו לא נהג בהם נזירות כלל: אמר ר"י לא היתה נזירה אלא ארבע עשרה שנה. רבי יהודה סבירא ליה כר"א דאמר לעיל בפרקין הנטמא ביום מלאת אינו סותר אלא שלשים יום ומש"ה קאמר דהילני המלכה שנטמאה בסוף ארבע עשרה שנה שהיה ביום מלאת לא סתרה הכל ולא הוצרכה למנות עוד שבע שנים אחרות אלא ל' יום בלבד ולפי שלא היתה שנה שלימה לא מנאה בחשבון וה"ה כאילו אמר לא היתה נזירה אלא י"ד שנה ושלשים יום: ז אלו מעידים שנדר שתים. שתי נזירות ואלו מעידים שנדר חמש באותה שעה שאלה אומרים שנדר שתים אנו מעידים שנדר חמש נזירות והוא אומר שלא נדר כלל: בש"א נחלקה העדות. הואיל ומכחישות זו את זו נתבטלו דבריהם ואין כאן עדות כלל:

וב"ה

תוספת יום טוב

פי' התוס' דיפלו משמע כל דהו דנפיק חד וקאי בתרין ואי כתב יפלו הוי אמינא ואפי' לבו ביום דנפילה כל דהו משמע. וה"נ משמע לישנא דמתני' דאמר ר"א לא בו ביום. מכלל דליום שלאחריו סותר. אבל הרמב"ם בחבורו פ"ו פסק שאינו סותר אלא אם נטמא משלישי ואילך דמפרש יפלו קאי אימים ובעינן שיפלו ב' ימים שלמים. ויש לפרש דברי הר"ב דהא דכתב עד שיהא לו ב' ימים בדוקא. ומ"ש אא"כ שנטמא ביום ראשון לאו דוקא וה"ה ביום ב' והא דנקט ר"א לא בו ביום. כמו שפירשו התוס' דליכא למשמע ממתניתין די"ל דלא חש ר"א להזכיר רק ממה דפליג אדרבנן דאמרי בו ביום מביא קרבן טומאה ואמר להו ר"א לא בו ביום וה"ה נמי לא ביום שני עד שלישי. ע"כ. ומה שפסק הר"ב הלכה כר"א כך כתב הרמב"ם בפירושו וטעמא כמ"ש הכסף משנה דאמוראי בעו אליביה. וכן נראה דעת הרמב"ם בחיבורו. ומה שהקשה הכ"מ דלא הוה ליה להרמב"ם להשמיט הא דתני' נטמא בסוף יכול יהא סותר כו' נראה לי דלא קשה ולא מידי דבדרשא זו ליה הלכתא כרבי אליעזר אלא כדפסק כרבנן בנטמא ביום מלאת. ולאחר מלאת: ו מי שנזר נזירות הרבה. פירשו התוספות הרבה מל' יום וביש ספרים גרסי' מרובה וה"נ בכל הספרים במשנה י"א פ"ד דעדיות: ואח"כ בא לארץ. כתב הר"ב שאין נזירות נוהגת אלא בארץ משום טומאת ארץ העמים ומי שנדר נזירות בחוץ לארץ מחייבין אותו לעלות לארץ ישראל כו' וכתבו התוס' דהא דתנן ואח"כ בא לארץ לאו דוקא במקרה בעלמא. דלא סגי דלא אתי לארץ ישראל להקריב קרבנותיו. ולהשלים נזירות. למר כדאית ליה. ולמר כדאית ליה. ע"כ. ומשמע מדברי הר"ב שזה שמחייבין אותו היינו מיד. שהרי כתב שאין נזירות נוהג אלא בארץ כו'. והא קאמר דמחייבין כו' משמע דמיד מחייבין אותו. כדי שיקיים נזירתו. וכן דעת הרמב"ם. וכתב הכ"מ דטעמא מפני שכל שהוא בח"ל בכל יום מיטמא בארץ העמים. והקשה הכ"מ בסוף פ"ב אם כדבריהם למה לא חייבו להילני המלכה שתעלה לארץ. ותירץ שאפשר שלא ידעו חכמים בנזירותה עד שעלתה לארץ או אפשר שהיתה צריכה לעמוד אותם שנים בח"ל מפני תיקון המלכות א"נ אפשר שלא עלתה לארץ אלא מפני שחייבוה לעלות. ע"כ. ונ"ל דהא דלבית שמאי אינו נזיר אלא שלשים יום היינו אם לא עלה אבל אם עלה ודאי שחייב הוא כל הימים שהזיר אע"פ שאין כן דעת הרמב"ם בפירושו. והא דאם נהג נזירותו שמחייבהו לעלות. טעמא משום קנסא כדאיתא בגמ' וכתבו הר"ב בפ"ד דעדיות מ"א. וטעמא דכיון דטומאת ארץ העמים מדרבנן היא וכמ"ש הר"ב לקמן פ"ו מ"ג. ועמ"ש שם. א"כ כל דין נזירות יש עליו גם יכול לקיימו בח"ל אלא שחכמים קנסוהו וחייבוהו לעלות לא"י ולקיים נזירתו ולמר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. והשתא דאתית להכי אפשר לומר שלפי שאינו אלא קנס בעלמא לא חייבוה להילני אלא לאחר שקיימה נזירתה בח"ל ולא להילני בלבד אלא לכל מי שידור כן לא נחייבוהו לעלות לא"י אלא כשהשלים נזירתו בחו"ל ולא דמי לנוזר והוא בבית הקברות שאם התרו בו ומשהה שם נחייבהו מלקות כמ"ש הר"ב לעיל. דהתם טומאה מדאורייתא היא אבל בטומאת ארץ העמים שהיא מדרבנן לא חייבוהו לעלות מיד אלא משלים נזירתו. וגם דברי הר"ב יש לפרש כן שאין נזירות נוהג כו' מדרבנן ולפיכך מי שנדר כו' מחייבין כו' היינו אחר השלמתו ולהורות שזהו דעתו לפיכך כשלקח לשון המשנה לפרשה נקט והשלים את נזירתו ואח"כ בא לארץ ולא הספיק לו למנקט ואח"כ בא לארץ בלחוד אלא לומר דהכא קיימינן במי שהשלים נזירותו ועל זה אנו אומרים שנחייבהו וכו'. אע"פ שבמשנה גרסי' שנזר בז"ן אין להגיה בלשון

הר"ב

ציונים

ו מי שנזר נזירות. יו"ס פ"ג עדיות פ"ד מי"א. ובה"א. מיי' פ"ב שם הכ"א סמ"ג לאוין למ"ג: והורוה ב"ה. כתובות ז' ע"א: ז מי שהיו ב' כתי. כ' ע"א עדיות שם ירושלמי כאן [פ"ג ה"ז יבמות פט"ו ה"ט סנהדרין פ"ה ה"ב.

שנויי נוסחאות

ו נזירות הרבה. בכי"ק ובכי"מ ובמשני"ר מרובה. ועי' תוי"ט. והשלים. בכי"ק ובמשני"ר השלים. נזירתו. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ב ובמשני"ר ובדפו"י נזירותו. בתחלה. בכי"ק כתחלה. (בשלום). במשני"ר ליתא. ובא בכי"מ ואח"כ בא. ובסוף. כד"נ ולסוף וכן בסמוך. עלתה. בכי"ק עלת. נזירה עוד. כד"נ עוד נזירה. ואחת (שנה). כד"נ ליתא. ארבע עשרה (שנה). בכי"ק ליתא: ז שנזר. כד"נ שנדר וכן בסמוך ועיין ברע"ב ותוי"ט.

תוספת חדשים

ו הר"ב ד"ה אמר ר"י לא וכו' ולפי שלא כו' כן פי' הרמב"ם ובש"ס איבעיא להו הא דקאמר ר"י כשנטמאת ואליבא דב"ש או דילמא בשלא נטמאת ואליבא דב"ה. ת"ש עלתה לארץ והורוה כו' ואי ס"ד כשנטמאת ואליבא דב"ש א"ה ר"י לא היתה נזירה אלא י"ד שנה י"ד שנה ול' יום מיבעי לי'. ורש"י האריך ופי' ב' פי' ואיך שיהיה דברי הר"ב ורמב"ם קשה להולמם עם גי' הגמ' שבידנו. ובס' ש"ל מיישב בדוחק:

תוספת רעק"א

ו [אות כג] במשנה נזיר שלשים יום. ואף דאינו מביא קרבנותיו עד מלאת ימי נזרו בא"י ועובר בב"ת יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשוא"ת, שיטה מקובצת בשם תוספי הרא"ש: [אות כד] שם ובסוף שבע שנים נטמאת. נלע"ד דבכה"ג אינה מביאה קרבן טומאה דהא סריגא הוי נטמאת אחר שכלה נזירתה ואין חכמים עוקרים בקום ועשה. ועי' מ"ש לעיל משנה ד' (אות כ"ב):

יכין תפארת ישראל יכין

ביום שמתחיל נזירותו אינו סותר: יח) דבעינן שיפלו ב' ימים שלימים. ולהכי רק בנטמא בג' סותר כולן: יט) יותר מל': כ) דנזירות שבחוץ לארץ אינו עולה. דח"ל טמא מדרבנן: כא) עיין מ"ש יומא [פ"ג סי' נ"ח]: כב) דלא נטמאה כלל [ותמוהין דברי הרמב"ם והר"ב שנמשך אחריו שפירשו המשנה דלא כמפורש בש"ס לסיפר עי"ש] וקמ"ל דעל כל פנים אין כאן הוכחה דיטמא דלא כר"א לעיל מ"ג, ואפשר עוד דמדלא קאמר לא נטמאה שמע מינה דוודאי נטמאת ואפ"ה כיון דמדאורייתא יצאה בנזירות ח"ל להכי לא החמירו בה בשנטמאה שתסתור מה שמנתה כבר: כג) והוא מכחישן או מסופק או שותק. זב' כיתי העדים מעידין על רגע א':

הר"ב שכן גם לשונו בדל"ת במשנה י"א פ"ד דעדיות וכם אף במשנה הגירסא בדל"ת ויש ספרים דגרסי התם נמי בזיי"ן ומה שפי' הר"ב והוא אומר שלא נדר כלל א"כ (במודה) [נ"ל באומר] אינו יודע והשתא צריך לידון לפי העדות א"כ ששותק ובאו שתי הכתות יחד דלא הוי שתיקתו כהודאתו דלאו מודה הוא דאמר מה לי להכחישן הא שאינן מכחישות זו את זו. תוס':

ר"ע מברטנורה

וב"ה אומר יש בכלל חמש שתים. ויהא נזיר שתים:

נזירות(כד). ובית הלל אומרים יש בכלל חמש שתים שיהא נזיר שתים:

ובה"א. פיי' פ"ג עם כ"מ:

שנויי נוסחאות

שידא. בכי"מ יהא:

יכין תפארת ישראל יכין

כד) ואע"ג דבכה אומרת ק' וכה אומרת ר' מודו בית שמאי ובית הלל דיש בכלל ר' ק' ויסלם ק' [כסנהדרין ל"א א', וב"ב מ"א ב']. הכא לב"ש שאני, דודאי סתרי אהדדי בנטמא אחר נזירות להכת שאמר שחייב ב' לא סותר מדהוא אחר מלאות, ולאידך הכת סותר. ומכאן נראה לי ראיה לרש"י [נזיר ד"כ] דפירש מתניתין דלא כי האי תנא דפליגי בכת א' בנזיר והיינו תנא דבי ר' ישמעאל ולא היינו רשב"א דסנהדרין ובבא בתרא הנ"ל ודו"ק:

מי שאמר פרק ד נזיר

ר"ע מברטנורה

פרק ד א מי שאמר הריני נזיר. כולם נזירים. והוא שהתפיס כל אחד מהן בתוך דברי חבירו בכדי שאלת שלום תלמיד לרב. שהוא כדי שיאמר שלום עליך רבי: פי כפיו כו'. °והוא שיאמר פי כפיו מיין ושערי כשערו מלהגזז: ושמע בעלה ואמר ואני אינו יכול להפר. שכבר קיים נדרה כשאמר ואני ואם אשה נדרה בנזיר ושמע אחר ואמר ואני ואח"כ הפר לה בעלה אינו מופר לזה שאמר ואני שאין הבעל עוקר הנדר מעיקרו כמו החכם: ב הריני נזיר ואת ואמרה אמן מיפר את שלה. ודוקא כי אמר לה בלשון שאלה כלומר ואת מה תאמרי אישוי נזירה כמוני אם לאו אז יכול להפר אבל אם אמר הריני נזיר °ואת בניחותא ועגתה אמן אינו יכול להפר שהרי קיים לה: ג והיתה שותה יין ומיטמאה למתים. ואחר כך הפר לה בעלה

הרי

פרק ד א מי שאמר הריני נזיר. ושמע חבירו ואמר. ואני ואני(א). כולם נזירין(ב). הותר הראשון הותרו כלן. הותר האחרון, האחרון מותר. וכולם אסורין(ג). אמר הריני נזיר. ושמע חבירו ואמר פי כפיו(ד) ושערי כשערו(ה). הרי זה נזיר. הריני נזיר. ושמעה אשתו. ואמרה ואני. מיפר את שלה ושלו קיים. הריני נזירה. ושמע בעלה. ואמר ואני. אינו יכול להפר(ו): ב הריני נזיר. ואת. ואמרה אמן(ז). מיפר את שלה. ושלו קיים(ח). הריני נזירה. ואתה. ואמר אמן. אינו יכול להפר: ג האשה שנדרה בנזיר. והיתה שותה ביין ומיטמאה למתים. הרי זו סופגת

תוספת יום טוב

פרק ד א ואמר ואני ואני. כלומר שנים שמעו לראשון שקבל נזירות והאחד אמר ואני וכן השני אמר ואני [תוספות]: ואני ואני כולם נזירים. פירש הר"ב והוא שהתפיס כל אחד בתוך כדי דבור חבירו · דחד בחבריה מתפיס ולאו בקמא. הכי אפשיט בגמ'. ולפיכך משנתינו שנאה ואני ואני ה"ה אפי' עד מאה דהא א"ל שיתפיסו בתוך כדי דבור של ראשון אלא דתנא לאו כי רוכלא ליחשב וליזל ומיהו תרתי איצטריך לאשמועינן משום דבעי למיתני הותר האחרון האחרון מותר מכלל דאיכא אמצעי ולמידק אחרון הוא דליכא אחרינא בתריה הא כל אמצעי דאיכא אחרינא בתריה °משתרי אותו שאחריו הכי מסיק בגמ' ומוכח בהדיא דל"ג אלא תרי ואני דלא כיש ספרים דגרסי תלת: כולם נזירים. פי' הר"ב והוא שהתפיס כל אחד מהן בתוך כדי דבור של חבירו וכו' גמ'. ומסייע להו להתוס' שכתבתי בשמם בריש פ"ק גבי הריני כזה דהריני לא סגי כמו אהא דהא ה"נ ואני לחוד לא מהני אלא ע"י התפסה דתוך כדי דבור אע"פ שהנזיר עומד לפניו ושיעור הדבור כתב הרמב"ם כדרך בינונית: ב ואמרה אמן. דאי לא אמרה אמן היא מותרת שאינו יכול להדירה בעל כרחה תוס'. וכן פירש"י בברייתא בגמ'. וכבר כתבתי נ"כ בזה במשנה ה' פרק ה' דכתובות: מיפר את שלה ושלו קיים. כן הגירסא בכל הספרים ובספר הרמב"ם פי"ג מהלכות נדרים א"ל הריני נזיר ומה תאמרי האת נזירה כמותי ואמרה אמן הרי זה יפר ואם הפר לה שלו בטל שזה כמי שתלה נדרו בנדרה וכן העתיקו ב"י י"ד סימן רל"ד וגם בש"ע שלו ולא העיר בזה כלל. והרי הוא היפך דין המשנה ואין נראה שהיה לו גירסא אחרת. דבגמ' מוכח שהגירסא כן היה במשנה מיפר שלה ושלו קיים. לפיכך נ"ל שיש טעות סופר בדבריו שאחר ה"ז יפר חסר מן הספר וכצ"ל את שלה ושלו קיים. א"ל הריני נזיר אם את נזירה כמותי ואמרה אמן שניהם נזירים ואם הפר לה וכו' ודין הראשון הוא השנוי במשנתינו והדין השני שהגהתי הוא מה שאמרו בברייתא ואוקימתא דאביי ודוק בלשון הרמב"ם שקודם לזה ואין להאריך כאן: ג והיתה שותה ביין וכו'. פירש הר"ב ואח"כ הפר לה הרי זו סופגת כו' דבעל מיגז גייז ולא מעקר כלדעיל: סופגת. מפורש במ"ה פ"ו דזבחים:

רבי

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ד א) ר"ל וכן הב' שמע ואמר ואני, והוא הדין ק': ב) והוא שאמרו כן כל א' תוך כדי דבור של חבירו. דהיינו בכדי שיאמר שלום עליך רבי [עי' ש"ך ח"מ רנ"ה סק"ה]: ג) ועי' נדרים [פ"ע מ"ו]: ד) או שאמר: ה) והוא שאמר כפיו מיין, וכשערו מלגזוז: ו) דכשאמר ואני, קיים נזירותה, מדאי אפשר שיהיה הוא נזיר אם לא יקויים נזירותה. מיהו באמר אחר ואני, והפר לה הבעל, לא הותר זה, דבעל לא עקר הנדר כחכם, רק גוזזו ומבטלו מכאן ולהבא: ז) ונראה לי דכל שכן באמרה מלת גם כן: ח) מיהו באמר בניחותא ואת ועגתה אמן, הרי קיים לה [וי"ל דלא דמי למ"ש בנדרים פ"י מ"ז דהקים קודם לנדר לא מהני. דהכי תוך כדי דבור כדיבור דמי. ותו דגלי אדעתיה

שמקיימו

ציונים

פ"ד א מי שאמר ה"נ. כ' ע"ב מיי' פ"ב מהל' נזירות ה"ד: הותר הראשון. מיי' פ"ד מהל' נדרים ה"ב סמ"ג לאוין רמ"ב טוש"ע יו"ד סי' רכ"ח סעי' כ'. ה"נ נזיר. מיי' פ"ב מהל' נזירות ה"ד: ה"נ ושמעה כו'. מיי' פי"ב מהל' נדרים הי"א י"ב סמ"ג שם טוש"ע יו"ד סי' רל"ד סעי' כ"ב: הריני נזירה כו' כ"א ע"ב נדרים ע' ע"א מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ"ג: ב ה"נ ואת כו' ט'. שם. מיי' שם הי"ג י"ד טוש"ע שם סעי' כ"ד: ג האשה שנדרה בנזיר. כ"ד ע"א כ"א ע"ב נדרים פ"ב ע"ב מיי' שם פי"ג הי"ט סמ"ג שם ל"ט:

שנויי נוסחאות

פ"ד א ואני ואני. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ג' פעמים ואני ועי' תוי"ט; בפי' הרה"ב ואני ושמע חברו ואמר ואני ע"ש. (כולם). כד"נ ליתא בטעות. (אמר) הריני. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ליתא. ושערי. כד"נ שערי: ב קיים. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר בטל. ועי' תוי"ט. (ואתה). בכי"מ ליתא; בכי"ק ואת. ואמר. בכי"מ ושמע בעלה ואמר: ג ביין. בנדרים פ"ב ע"ב יין וכן בסמוך. ומיטמאה. במשנ"ב וטמאה וכן בסמוך; בכי"ק ובמשבי"ר ומיטמא וכן בסמוך.

תוספת רעק"א

פ"ד א [אות כה] בהרע"ב ד"ה פי כפיו והוא שיאמר פי כפיו מיין, דאילו אמר על פיו שיהי' נזיר לא הוי נזיר אא"כ אמר כן על אבר שהנשמה תלוי' בו. (אבל דעת התוי' שבתכ"ד ששמע אין צריך לומר מיין עיי"ש): [אות כו] תי"ט ד"ה ואני. משתרי אותו שאחריו. דמזה נשמע דהד בחברי' מתפיס דאילו כלם בקמא מתפיס גם בהותר אמצעי יהיו אותם שלאחריו אסורים: ב [אות כז] הרע"ב ד"ה הריני נזיר. אבל אם אמר כו' ואת בניחותא. הכי איתא. בסוגי' דפרכינן מברייתא דקתני הריני נזיר ואת נאמרה אמן שניהם אסורים ומסקי' דברייתא דקאמר הריני נזיר ואת דקתלי נדרו בנדרה מתני' דאמר לה הריני נזיר ואת מאי. ואולם מה דב' הרע"ב שהרי קיים לה

פ'

הפר לה בעלה. שם ושם. תוי"ט שם הלכה י"ח : מכת מרדות. שבת פ' ע"ב יבמות נ"ב ע"א כתובות מ"ה ע"ב נזיר כ"ח ע"ב חולין קמ"א ע"ב . תוי"ט שם: ד האשה שנדרה בנזיר. כ"ד ע"א כ"ח ע"ב נדרים פ"ב ע"א . תוי"ט פ"ט מהל' נזירות ה"ט . החטאת תמות. פי' בתוס' נדרים שם ד"ה ולא אמרם . ועולה כו' עי' תוס' יומא נ"א ע"ב ד"ה והאי עולה. היו לה מעות סתומין. מנחות ד' ע"ב מעילה י"א ע"א תוי"ט שם ה"י. מעות מפורשין: תוי"ט שם. דמי חטאת. עי' ירושלמי סוטה פ"ג ה"ו. לא נהנין ולא מעלין. תוי"ט שם ופ"ד מהל' מעילה ה"ג. דמי עולה כו'. תוי"ט שם ושם. דמי שלמים. תוי"ט פ"ט מהל' נזירות ה"י.

שנויי נוסחאות

(אם אינה סופגת את הארבעים). בכי"מ ליתא. תספוג. בד"נ תספוג את (?). מכת. בכי"ק מכות: ד והפרישה. בכי"ק הפרישה. שלו היתה בהמתה. במשנ"ב הבהמה וכן בסמוך; בד"נ ובכי"ק משלו היתה בהמה. תצא. בד"נ תבא (?). שלה. בד"נ ובמשנ"ר משלה. בהמתה. בכי"ק בהמה. ועולה. בד"נ ובכי"ק והעולה. והשלמים. במשנ"ר ושלמים; במשנ"ב שלמים. תקרב. בכי"ק ובמשנ"ר יקרבו; בד"נ יקריבו. ילכו. בד"נ יוליכו. ולא מועלים (בהן). בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר ליתא. יביאו. בד"נ יביא וכן בסמוך; בכי"ק יבואו וכן בסמוך.

רבי יהודה אומר וכו'. ופסקו הרמב"ם בפירושו ובחבורו פ"ב מהלכות נדרים וכתב הכ"מ משום דמשמע ליה דלאו לאפלוגי אתא אלא לפרושי ע"כ. וכיוצא בזה רבים שנשנו בלשון פלוגתא אע"פ שלא באו לחלוק וכתבתי בפ"ג דבכורים: **תספוג מכת מרדות.** פי' הר"ב מדברי סופרים וכו' וכתב הר"ן בפ"ד דכתובות ולמה קורין אותו מכת מרדות מפני שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים [*ע"כ והטעם שכתב שמרד בדברי תורה אתיא אליבא דסבירא ליה דמכין על מצות עשה ומכין על דברי סופרים שניהם שוין בלא אומד ובלא מספר ועד שתצא נפשו. וכן דעת הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה פרק ששי. אבל הר"ן עצמו לא מסיק כן דא"כ יש חומר בדברי סופרים מבדברי תורה. אלא כהרמב"ם דכתב שמכין אותו באומד *ולהקל ממלקות של תורה. וכך הם דברי הר"ב. וכתב עוד הר"ן ומיהו ודאי מכת מרדות שהיא על עבירה שעברה מכין אותו עד שתצא נפשו או עד שיקבל עליו דברי חכמים ומ"מ אין מדקדקין במכות מרדות ברצועה של מלקות וגם אלו הדברים אפשר שהם בכלל דברי הר"ב]: **ד אם שלו** היתה בבהמה תצא ותרעה בעדר. דכי אקני לה מידי דצריכא לה מידי דלא צריכא לה לא אקני לה. גמ'. [*ועמ"ש במ"ד פרק דלקמן]: **ואם שלה וכו'.** פירש הר"ב כגון שנתן לה אחר במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם. הכי איתא בגמרא. וכתבו התוספות שצריך ג"כ שיאמר לה [אלא] מה שאת נוטלת ונותנת לפיך כדתנן במ"ח פרק בתרא דנדרים. ועיין מ"ש שם. וכך כתב הרמב"ם בפ"ט מהל' נזירות: **החטאת** תמות כדמפרשינן בגמ' לעיל [דאשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה ועברה צריכה כפרה וסליחה שנאמר (במדבר ל') אישה הפרם וה' יסלח לה] והויא כחטאת שמתו בעליה דגמירי דלמיתה אזלא. רש"י. [*ועיין בריש פרק ו' דיומא וריש פ"ד דתמורה]: **ואינם טעונים לחם.** וטעמא פי' הר"ב במ"ב פ"ג דמעילה: **סתומין.** פירש הר"ב שלא הפרישתן אלו הם לחטאת ואלו הם לעולה כו'. לאו דוקא. אלא אפילו אמרה אלו לחטאת ולעולה ולשלמים. ואיכא דאמרי אפילו אמרה אלו הן לחובתי מפורשים הן. וכא"ד פסק הרמב"ם בפ"ד מה"כ: **יפלו לנדבה.** טעמא שם במעילה במשנה. וכתבו התוס' דלא חש למתני הכא אם שלו הן חולין כדתני ברישא: **לים המלח.** עיין מ"ש במשנה ג' פ"ג דמסכת עבודה זרה ועיין מ"ש ברפ"ב דפסחים: **ולא מועלין בהם.** דכיון דלים המלח אזלי לא קרינן ביה קדש לה' וה"ה דלעיל גבי בהמה מצי למתני לא נהנין ולא מועלין. תוס': **יביאו שלמים.** וא"ל דאין מועלין בהן וכדמפרש בפ"ק דמס' מעילה. רש"י. ועוד ממשנה גופה מפורש דמידי הוא

טעמא

את הארבעים[ט]. *הפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה. והיתה שותה ביין ומיטמאה למתים[י] אינה סופגת את הארבעים. ר' יהודה אומר אם אינה סופגת את הארבעים תספוג מכת מרדות[יא]:

ד האשה שנדרה בנזיר. והפרישה את בהמתה. ואחר כך הפר לה בעלה. אם שלו היתה בהמתה. תצא ותרעה בעדר. ואם שלה היתה בהמתה[יב]. החטאת תמות[יג]. ועולה תקרב עולה. והשלמים תקרב שלמים. ונאכלין ליום אחד[יד]. ואינן טעונין לחם[טו]. היו לה מעות סתומים[טז]. יפלו לנדבה[יז]. מעות מפורשים. דמי חטאת ילכו לים המלח. לא נהנים[יח] ולא מועלים בהן[יט]. דמי עולה יביאו עולה. ומועלים בהן. דמי שלמים יביאו שלמים[כ]. ונאכלין ליום

הרי זו סופגת את הארבעים על שעברה קודם הפרה: **תספוג מכת מרדות.** מדברי סופרים ומכות מרדות האמורה בכל מקום כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך השעה ודוקא בעבירה שכבר נעשתה אבל גבי מצות עשה כגון עשה סוכה ואינו עושה. טול לולב ואינו נוטל מכין אותו עד שיעשה או עד שתצא נפשו: **ד ואם שלה.** כגון שנתן לה אחר במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן דנכסי מלוג ונכסי צאן ברזל כולן משועבדים לבעלה: **חטאת תמות.** ממתינין לה עד שתמות: **ונאכלין ליום אחד.** כשלמי נזיר שאין נאכלים אלא ליום ולילה: **ואין טעונין לחם.** שכל שלמי נזיר טעונים לחם. וזו הואיל והפר לה בעלה אין שלמים הללו טעונין לחם: **היו לה מעות סתומים.** שהפרישתן סתם לקרבנות נזיר. ולא פירשה אלו הם לחטאת ואלו הם לעולה ואלו הם לשלמים: **יפלו לנדבה.** לתיבות שבמקדש שמשליכים בהם שאר מעות נדבה וקונים מהן קרבנות שכלן עולות: **לא נהנין ולא מועלין.** לכתחילה אסור ליהנות

בהן

יכין תפארת ישראל יכין

שנתקיימו מיד אח"כ תהיה סקמה]: ט) אפילו היפר לה אחר כך, דבעל רק מיגז גייז כלעיל סי' ו' ולפיכך לא הוה התראה ספק דכל עוד שלא הפר הנדר קיים, וגם בלא זה כל נדר לית ביה התראה ספק שמא יתיר נדרו, מדהוא דבר חדש לגמרי שמא לא יזקקו להתירו [כתוס' מכות ע"ז ב']: י) אחר כך: יא) להכותה מדרבנן לפי אומד בית דין וכפי צורך השעה, על שמרדה בדברי חכמים: [וי"א דמרדות לשון ייסור, כמו יפה מרדות אחת בלבו של אדם [ברכות ד"ז א']. וי"א שהוא י"ג הכאות שליש של מלקות. ועמ"ש פ"ג דמכות סי' ג'. מיהו הממאן מלקיים עשה אפילו דרבנן, מכין אותו מדרבנן עד שימות או עד שיקיים העשה [כתובות דפ"ו א']: יב) שנתן לה א' על מנת שאין לבעלה רשות בהמתנה [כפי"א דנדרים מ"ח]: יג) ולא הוה כהקדש בטעות דאינו הקדש [כרפ"ה], דהכא ידעה שיוכל בעל להפר ואפ"ה הקדישה: יד) כשאר שלמי נזיר, ולא ככל שלמים שנאכלים לב' ימים ולילה א': טו) ולא כשאר שלמי נזיר: טז) שלא פירשה אלו יהיו לחטאת, ואלו המטבעות יהיו לצורך עולה, ואלו לשלמים. ולרמב"ם [פ"ט מנזירות] דוקא כשהפרישם סתם ולא אמר כלום מחשבו סתומים אבל כשאמר אלו לחובתי, אף על גב שלא פירש עולה וחטאת, דינן כמפרש וילכו כולן לים המלח: יז) ר"ל לתיבות שבעזרה, שקונין מהן עולות נדבה כשהמזבח פנוי, אף על גב דדמי חטאת מעורב בהן, וכל בדאורייתא אין ברירה [כבילה ל"ז א']. אפ"ה הלכה למשה מסיני הוא שיהיו כולן באין לנדבה [ש"ס]: יח) לכתחילה: יט) דבנהנה פטור מקרבן מעילה. דמדאזלי לאבוד לאו קדשי ה' הוו: כ) ואין מועלין

בהן

תוספת חדשים

פ"ד ד תוי"ט ד"ה החטאת כו' רש"י. *וכ"כ התוס' ולא הבנתי דבריהם דהכא משום דמכוונה לאיסור אבל הכא הוי קרבנות דנזיר עבור בלי שום עבירה ועוד היאך שייך טעם זה לקמן גבי קטן וכה ליתנו שם לכאן ונ"ל דהיינו טעמא דכיון שאשה ידעה שבעלה יוכל להפר ואעפ"כ הקדישה

ראשון לציון

פ"ד ג תוי"ט ד"ה רבי יהודה אומר כו' וכתב הכ"מ כו' עי' יסל"מ:

תוספת רעק"א

ק' לי איך שייך קיום קודם שנדרה הא מתני' מפורשת פ"י מ"ז דנדרים דקיום קודם לנדרים לא הוי קיום וצ"ע. ובתוס' מבואר דטעמא דברייתא בתולה נדרו בנדרה היינו שאם את תהיה נזירה גם נזירותי יחול וס"ל דהבעל מעקר עקר וא"כ אם יפר לה יבטל ג"כ שלו מעיקרא והוי כמפר לעצמו (וקאי בלא יחל) מתני' דא"ל ואת מאי היינו שהוא מקבל נזירות אנפשי' בכל ענין ואינו תולה בדידה עיי"ש, וא"כ לפי"מ דקי"ל דבעל מיגז גייז ולא יתבטל נדרו מתני' דהבא גם באומר ואת בגיחותא ותולה בדידה מ"מ יפר שלה ושלו קיים. וע' במ"ל פ"ב ה"ד מהל' נזירות (ואפשר לומר שדעת רש"י והר"ע"ב שבוודאי ניחא לי' במה שאמרה אמן והוי קיום בלב שהוא קיום כברייתא דנדרים דף ע"ט): ג [אות כח] הפר לה בעלה. משמע דלאחר ההפרה מותרת לטמא למתים. ואף למ"ש בתוי"ט בפרקין מ"ה ד"ה א"י להפר דטומאה לא מקרי עינוי נפש מ"מ כיון דאין נזירות לחצאין סופר הכל; ובאמת לענין טומאה בלא"ה מסקי' בסוגי' נדרים דמקרי ע"נ וכמו שהשיג לנכון המוהרש"ח לקמן על התוי"ט. ומ"מ נ"מ בסברא הנ"ל לענין דמותרת גם בחרצנים וזגים דליכא ע"נ מטעמא דאין נזירות לחצאין כמבואר בסוגי' דנדרים שם: [אות כט] תוי"ט ד"ה תספוג. ולהקל ממלקות של תורה, וברש"י ביבמות פר"ג כ' מאי לוקה לא מכות ארבעים אלא רידוי מדרבנן שנהג קלות ראש בעצמו, והריב"ש בסי' צ' כתב והתוס' אמרו שגם במכות מרדות המספר מכות הם כמספר התורה אלא שאינן חזקות כמותן וזהו לפי"מ שאמרו רז"ל פ"ק דקדושין הקורא לחבירו עבד יהי' בנידוי ממזר סופג את הארבעים וזה אינו רק מלקות דרבנן ואמרו בו סופג מ'. והפר"ח א"ח סי' תע"א ס"ב כ' דלשיטת רש"י הנ"ל צ"ל דההיא דממזר שניא כיון דאמר שחבירו עבר בלאו לפיכך סופג מ' כדין עבר בלאו עיי"ש: ד [אות ל] תוס' חדשים. וכ"כ התוס'. אינו מפורש כן בתוס'. אלא שכתבו וז"ל אע"ג

שהיפר

בהן ואם נהנה אינו חייב להביא קרבן מעילה האמור בכל מי שנהנה מן ההקדש: **ה** נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר. דלאחר שנזרק הדם. היא יכולה לשתות יין וליטמא למתים. ואין כאן יותר נדר של עינוי נפש: רבי עקיבא אומר אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות אינו יכול להפר. משום הפסד קדשים: תגלחת טומאה יפר. שצריכים לחזור ולמנות נזירות טהרה ויכול לומר אי אפשי באשה מנוולה כלומר מעונה ומנועה משתיית יין: אף בתגלחת הטהרה יפר. כדי שלא תצטרך להתנוול בגלוח דגלוח באשה נוול הוא ותנא קמא סבר אין הגלוח נוול שהרי יכולה לעשות פאה נכריה. ואין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי: **ו** האיש מדיר את בנו בנזיר. כשהוא קטן עד שיביא ב' שערות אחר שיהיה בן י"ג שנה ויום אחד וכל דין נזירות עליו ואביו מביא קרבנותיו ואם נטמא מביא קרבן טומאה והאי מדירו שאומר לו תהא נזיר או הרי בני פלוני נזיר והוא שלא ימחה לא הבן ולא הקרובים ודבר זה הלכה מפי הקבלה: כיצד גלח או שגלחוהו קרובים. כלומר יעשה האב בקרבנות בזמן שגלח הבן ולא קבל הנזירות או שגלחוהו קרובים. או מיחה או שמיחוהו קרובים דבטל הנזירות. ודוקא כשמיחה הוא. או מיחו הקרובים מיד. אבל אם התחיל לנהוג נזירות. או שקבל עליו הנזירות שוב לא מצי למחות לא הוא ולא קרובים: **ז** האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אביה. ואפילו היא בת יורשת ודבר זה הלכה מפי הקבלה:

אחד ואינן טעונין לחם(כא): **ה** נזרק עליה אחד מן הדמים. אינו יכול להפר(כב). רבי עקיבא אומר. אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות. אינו יכול להפר(כג). במה דברים אמורים. בתגלחת הטהרה. אבל בתגלחת הטומאה. יפר(כד). שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מנוולת(כה). ר' אומר אף בתגלחת הטהרה יפר(כו). שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מגלחת(כז): **ו** האיש מדיר את בנו בנזיר(כח). *)ואין האשה מדרת את בנה בנזיר. כיצד(כט) גלח. או שגלחוהו קרוביו. מיחה(ל) או שמיחוהו קרוביו(לא). היתה לו בהמה מופרשת. החטאת תמות. ועולה תקרב עולה. והשלמים יקרבו שלמים. ונאכלין ליום אחד(יד) ואינן טעונין לחם(טו). היו לו מעות סתומין(טז). יפלו לנדבה(יז). מעות מפורשין. דמי חטאת ילכו לים המלח. לא נהנין(יח) ולא מועלין(יט). דמי עולה יביאו עולה. ומועלין בהן. דמי שלמים יביאו שלמים(כ). ונאכלין ליום אחד. ואינן טעונין לחם: **ז** האיש מגלח על נזירות אביו(לב). ואין האשה מגלחת על נזירות אביה(לג). כיצד מי שהיה אביו נזיר. והפריש מעות סתומים(טז) על נזירתו. ומת. ואמר(לד) הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אבא.

טעמא דיפלו לנדבה. אלא משום דדמי שלמים מעורבים בו שמע מינה דבשלמים אין מועלין [*ומיהו אע"ג דפשטא דמתני' דמעילה הכי משמע ליתא למסקנא אלא דיפלו לנדבה הלכה היא בנזיר כמ"ש שם בס"ד]: **ה** נזרק עליה אחד מן הדמים. עיין במ"ש פ"ו ומ"ש שם בס"ד: **אינו יכול להפר.** כתב הר"ב דלאחר שנזרק כו' היא יכולה לשתות יין ולהטמא למתים ליתא דמתני' ס' פרק ו' [סוף] דנקט. אבל ודאי דמניעה מלטמא למתים אין כאן עינוי נפש: **רבי עקיבא אומר** וכו' אין יכול להפר. פי' הר"ב משום הפסד קדשים. ומסיק בגמרא כשנשחטה החטאת שאם יפר לה נמצאת בהמה זו תצא לבית השרפה שהיא אינה צריכה לחטאת. וגם לא יכול לזרוק דמה לשם שלמים דחטאת שלא לשמה פסולה: **אבל בתגלחת הטומאה יפר.** אע"פ שקרבו הקרבנות של תגלחת הטומאה. רמב"ם בפ"ד מה"נ: **אי אפשי באשה מנוולה.** פי' הר"ב מעונה ומנועה משתיית יין ומלינו ניוול עם שם העינוי בסוף פ"ט דנדרים שהתעניות מנוולתן. והקשו התוס' דלמה לא אמר ליתא דעינוי וצריך לומר דקאי אדרבי עקיבא דקאמר [שאפילו] שנשחטה אחת מן הבהמות אינו יכול להפר מפני שהפסד לבא להפסד קדשים אע"ג דאסורה ביין עד [שיזרק הדם] ויש כאן עינוי נפש פורתא [*בשביל ההוא פורתא אינו יכול להפר] בשביל הפסד קדשים אבל בתגלחת דטומאה דאיכא עינוי נפש גדול שסותרת ובעיא למימני נזירות אחרת [מודה] שיכול לומר לה אי אפשי [בעינוי] גדול ע"כ: **אי אפשי באשה מגלחת.** כתב הר"ב ותנא קמא סבר אין הגלוח נוול שהרי יכולה לעשות פיאה נכרית ור' סבר בפיאה נכרית איידי דזוהמא [שאינה מנופה ומגניא לבעלה] לא ניחא ליה. גמרא: **ו** האיש מדיר את בנו בנזיר. פירש הר"ב כשהוא קטן עד שיביא ב' שערות. עיין בפירושו ספ"ג דסוטה ומ"ש שם: **היתה לו בהמה מופרשת** כו' כדלעיל במשנה ד': **ז** מי שהיה אביו נזיר כו' ומת ואמר וכו'. כתב הר"ב בין שהיו

אמר כו'

א) ואין האשה מדרת כו' עי' ברד"ק ריש שמואל א' בפסוק ותדר נדר (ר"ע איגר בגליון הש"ס) וז"ל הרד"ק אני תמה איך חל נדרה על בנה שיהיה נזיר ועוד שלא היה בעולם ואיך חל הנדר עליו ואפילו היה בעולם הרי אמרו האיש מדיר את בנו נזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר והפי' באיש לא מצאנו בו טעם אלא אמרו הלכה היא בנזיר. וא"ת כי אלקנה עשה הנדר ג"כ אחרי ששמע מאשתו זה לא ראינו. והיאך היה הפסוק לספר עקר הנדר וכתב נדר חנה שאינו נדר. זה רחוק. ויותר אני תמה איך לא דברו הז"ל בזה הדבר כי לא מצאתי בדבריהם בזה שום דבר לא במדרש ולא בתלמוד. עכ"ל.

יכין תפארת ישראל יכין

בהן ככל שלמים שאין מועלין בהן רק באימורין אחר זריקת דמן כספ"א דמעילה: כא) מיהו בהיו המעות של בעל כולן יוצאין לחולין: כב) דכבר מותרת ביין, ואין כאן עינוי נפש שיפר [אבל משום טומאה כל"ז אינו מפר. ולא דמי לנדרה שלא תלך לבית האבל דמפר [כנדרים דפ"ג ב']. דנ"ל דהתם עכ"פ א"ל להטמא]: כג) משום הפסד קדשים: כד) אף שקרבו הקרבנות דהגלחת טומאה: כה) כלומר מעונה מיין: כו) אף לאחר זריקת דמים, וקודם גלוח, אף שכבר עבר עינויה מיין: כז) דאף דאסורה ליגך פרועת ראש [כא"ע קמ"ו], ואפילו [בפאלסטע טור] אסור משום מראית עין, דהאסור אפילו באיסור דרבנן [כא"ח ס"ס י"א ותרע"א ת', ויו"ד ש"ך ספ"ז סק"ו], וכ"ש הכא דבפרוע לגמרי דאורייתא הוא [ככתובות דע"ב א'], וביוצאים מחמת [להויבע], עכ"פ דת יהודית הוא. יש לומר דמיירי בהנך שאין רבים מצויים שם דשרי [כמ"א שם סק"ט, ועי' מ"ש שבת פ"ו סימן מ"ו]. ולת"ק אפשר בפאה נכרית: כח) הלכה למשה מסיני, והוא שהבן קטן עד בן י"ג ויביא ב' שערות, והא לרש"י ותוס' מתבטל הנזירות שהדירו אביו, ולר"ב צריך להשלים גם אח"כ [ועתוי"ט סוטה פ"ג מ"ח]: כט) אהדירו אביו קאי: ל) הבן הקטן: לא) אז ג"כ מתבטל הנזירות שהזירו אביו. וכולן, דוקא מיד כששמעו מיהו: לב) הלממ"ס: לג) אפילו בת שיורשת אביה: לד) הבן:

אף

ציונים

ה נזרק כו'. כ"ח פ"א. ר"ע אומר כו'. מיי' פ"ד מהל' נזירות הי"ו. **ו** האיש מדיר כו'. כ"ח ע"ב כ"ז ע"ב סוטה כ"ג ע"א מיי' פ"ב שם הי"ג. כיצד גלח כו' היתה לו בהמה כו' מיי' שם הט"ו ופ"ט שם הי"ב. ל"ג ולא מועלין. מיי' פ"ג מהל' מעילה ה"ד ופ"ד שם ה"ג. דמי עולה כו'. מיי' פ"ט מהל' נזירות הי"ג. **ז** האיש מגלח כו'. ל' ע"א כ"ז ע"ב סוטה כ"ג ע"א מיי' פ"ח שם הט"ו.

שנויי נוסחאות

ואינן. במשנ"ב ואין: **ה** מכל הבהמות. בכי"ק מן הבהמות. **באשה מנוולת.** בכי"ק אשה. וכן בסמוך. **רבי אומר.** במשנ"ב ר"מ אומר. וכן ברש"י ותוס'. **מגלחת.** בכי"ק ובמשני"ב מגולחת: **ו** (כיצד גלח או שגלחוהו קרוביו). בכי"מ ליתא; בד"נ ובמשני"ב ..קרובים וכ"ה בכי"ק (ושם גילח.. שגילחוהו וכ"ה שם בכ"מ) וכן בסמוך. **שמיחהו.** בד"נ ובכי"ק ובמשני"ב שמחוהו. **ועולה.** בד"נ ובכי"ק והעולה. מן היו לו מעות סתומין עד סוף המשנה ליתא בד"נ. **יביאו עולה.** בכי"ק יבאו ופי' לעיל. ולהם בסמוך יביאו שלמים: **ז** סתומים על נזירותו. בד"נ ובכי"ק לנזירותו וכן בסמוך; בכי"מ סתם לנזירותו וכן בסמוך. **על מעות.** במשני"ב על נזירות משת.

תוספת חדשים

הקדישה קדשה עכ"פ לענין זה וכולקמן גבי אב שהפריש בשביל בנו הקטן וק"ל וע"ג בפרק דלקמן מ"ג מ"ש. ובזה מיושב ג"כ מה שהקשו בסוטה פ"ג משנה ו' כמ"ש התוי"ט שם בד"ה האומרת ע"ש: (ממהורש"ח ז"ל): שם ד"ה **אינו יכול כו'.** אין כאן עינוי נפש ונעלם מן הר"ב גמ' דנדרים פ"ג ע"ב דגבי טומאה נמי אית לה נערה וכו' וכתבו תוס' שם כ"מ שאם תדרה שלא תלך לבית אבל בעלה מיפר לה משום עינוי נפש עכ"ל (מהנ"ל):

ראשון לציון

ד"ה בתוי"ט סד"ה אי אפשי באשה מגלחת כו' ורבי כו' ובמשנה שבגמ' ובגמ' הגירסא ר"מ וכן ברש"י ותוס' אבל בערוך ערך פאה איתא כגי' הספר רבי אומר:

תוספת רעק"א

שהיפר לה כדמפרש לה טעמא דמתני' כיון דבעי כפרה הוי כחטאת שמתו בעליה עכ"ל. וכוונתם כמ"ש לעיל בפרקי' דכ"א ב' דבעיא כפרה על שציערה עצמה מיין כר"א הקפר עיי"ש (וכן ג"ב כוונת רש"י). ודע [illegible] בסוגיא דלשם וזהו רק למאי דס"ל דבעל מעקר עקר צריכי' לה"מ כיון דצריכה כפרה הו"ל כחטאת שמתו בעליה אבל למאי דקי"ל בעל מיגז גייז בלא"ה ניחא דשם חטאת שלה עיי"ש:

אמר רבי יוסי הרי אלו יפלו לנדבה וכו'. ואין הלכה כרבי יוסי אלא בין שמת אביו ואמר הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אבא בין שהיו הוא ואביו נזירים ומת אביו מגלח על נזירות אביו ואם היו בנים רבים. °וקדם אחד מהן וגילח על נזירות אביו זכה:

אמר רבי יוסי הרי אלו יפלו לנדבה. אין זה מגלח על נזירות אביו. איזהו שמגלח על נזירות אביו. מי שהיה הוא ואביו נזירים. והפריש אביו מעות סתומים לנזירתו. ומת. זה הוא שמגלח על נזירות אביו(לה):

תוספת יום טוב

כו' וכלומר או שהיה וכו'. ועיין ספ"ג דסוטה [וא"כ יש לגרוס בדברי הר"ב אלא *)בין שמת]:

*) וכן הוא בין ברע"ב ד"ל. אך במשניות שלפני התוי"ט (ריווא דטרינט) היה כתוב „בן שמת" ולכן נדחק לפרש „בין שהיו" כלומר או כו' וא"כ בהוצאה ניה (ד"ק) עמד על האמת.

יכין תפארת ישראל יכין

לה) אף דמסתבר דזה מגרע גרע מאילו אמר ע"מ שאגלח על מעות אבא, דהרי הכא נזר על מעות עצמו, וקיימא לן דאפילו לא היה נזיר כשמת אפ"ה מגלח על נזירות אביו:

שנויי נוסחאות

אין זה. במשני"ל אין הוא. בכי"מ ליתא (אי זה מגלח על נזירות אביו); בכי"ק אלא שאין זה (?). ועיין עוד ברש"י ובתוס' מה שנוגע לנוסחת משנתנו. שמגלח ע"נ אביו. בכי"ק שהוא מגלח. וכן בסמוך.

תוספת רעק"א

[אות לא] הרע"ב ד"ה אר"י. וקדם א' מהן כו' זכה. בסוגי' איבעי' דלא איפשיטא אם הלכתא גמירי לה כל דקדים גלח גלח א"ד ירושה גמרינן לה ופלגא הי'. והרמב"ם (לפי דרכו דאת"ל הוי פשיטו') כ' דירושה הוא ויש לכל א' מהן לגלח על חלקו והבכור נוטל בהן פי שנים. והרע"ב שכ' דאי קדם וגלח לא ידעתי טעמא דנקט כך בפשיטות והא הוא איבעיא דלא איפשיטא או דאפשיטא אידך צד דירושה הוא ופלגי לה (והרמב"ם בפי' המשנה כ' כמו הרע"ב. ואולי האיבעיא כששני הבנים נזירים):

ציונים תוספת יום טוב

בית שמאי פרק ה נזיר

ר"ע מברטנורה

פרק ה א **בית** שמאי אומרים. הקדש טעות הקדש(א). ובית הלל אומרים אינו הקדש. כיצד אמר שור שחור שיצא מביתי ראשון(ב). הרי הוא הקדש ויצא לבן. בית שמאי אומרים הקדש(ג). ובית הלל אומרים אינו הקדש: ב דינר זהב שיעלה בידי ראשון הרי הוא הקדש. ועלה של כסף. בית שמאי אומרים הקדש. ובית הלל אומרים אינו הקדש. חבית של יין שתעלה בידי ראשונה. הרי היא הקדש. ועלתה של שמן. בית שמאי אומרים הקדש. ובית הלל אומרים אינו הקדש(ד): ג מי שנדר בנזירה(ה). ונשאל לחכם

פרק ה א **בית** שמאי אומרים הקדש טעות הקדש. דילפינן מתמורה דהוי אפי' בטעות דכתיב (ויקרא כ"ז) והיה הוא ותמורתו יהיה קדש ודרשינן יהיה לרבות שוגג כמזיד: וב"ה אומרים אינו הקדש. דלא גמרינן תחלת הקדש דבר שאינו בא מכח הקדש מתמורה שהוא סוף הקדש שבא מכח דבר אחר שהיה הקדש: ב דינר זהב. °רישא אשמועינן במידי דקדוש קדושת הגוף. והכא אשמועינן במידי דקדוש קדושת דמים: ג מי שנדר בנזיר. בלשון שהיה דומה לו שלא היה נזיר: ונשאל לחכם ואסרו:

ואמר

פרק ה א **בית** שמאי אומרים הקדש טעות הקדש וכו' משום דבתר הכי איירי בנזירות בטעות נקט הכי פלוגתא במכילתין. וכן משום פלוגתא דב"ש וב"ה דבסמוך. גבי מי שנדר ונשאל לחכמים כו' א"ל ב"ה לב"ש אי אתם מודים בזה שהוא הקדש טעות וכו'. תוס': הקדש טעות הקדש. פירש הר"ב דילפינן מתמורה כו' ובגמרא פרכינן מה אילו אמר הרי זה תחת זה לחצי היום מי הויא תמורה מההיא שעתא [בתמיה] אלא עד דמטי חצי היום הוא דהויא תמורה. ה"נ לכי מגליא מלתא. ומסיק [כפירוש התוס'] דשאני תמורה דליכא לפרושי מלתא בענין אחר כלל ממה שאמר זו תחת זו לחצי היום אבל הכא יש לנו לפרש דבריו דמתחלה נתכוין להקדיש ל"ש שחור ל"ש לבן שיצא מפתח ראשון והא דקאמר שחור לפי שטעה והיה סבור שהשחור יצא ראשון הלכך טעותו לא ימנע את ההקדש מלחול על השור שיצא מביתו ראשון אפילו על הלבן חל ההקדש ע"כ. ועיין לעיל רפ"ב: ב חבית של יין שתעלה כו'. מסיק בגמרא במקום שהיין שם ביוקר מן השמן ואפ"ה קאמרי ב"ה דאינו קדוש אע"פ שמה שתעלה בידו הוא פחות מדמיו מדמי מה שנדר והוי דומיא דדינר זהב וכו'. וא"ת למאי איצטריך למתני חבית כו' וי"ל דהואיל ואשמעינן קדוש קדושת הגוף וכן קדוש קדושת דמים· אשמעינן נמי דדבר הקדוש קדושת דמים ונפדה דהכי הוה דינא למקדיש יין או שמן סתם דלאע"ג דראוי למזבח אפי' הכי סתם הקדש לבדק הבית וימכר לצריכין והדמים יפלו לבדק הבית. וכדתנן במשנה ח' פ"ד דשקלים. ואין לחלק דהתם דוקא משום דהקדיש כל נכסיו. שהרי הרמב"ם כתב בהדיא בפ' ה' מהלכות ערכין. המקדיש את בהמתו סתם. או שהקדיש נכסיו סתם רואין כל בהמה תמימה וכו': ג מי שנדר בנזיר כו'. פירש הר"ב והוא לא נזהר מלשתות יין והכי נקט הרמב"ם בפרק ד' מהלכות נזירות

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ה א) נקט לה הכא איידי סיפא דנזירות בטעות: ב) היינו ראשון לכל השוורים שיצאו מביתו. הא אלו לא הוה אמר מלת ראשון ויצא לבן, גם לב"ש אינו קדוש דהרי רק שחור לכשיצא הקדיש. אבל מדקאמר מלת ראשון, אמרינן דנתכוון רק לשור שיצא ראשון, ושחור דקאמר לאו דוקא דרק סבור היה שיצא שחור ראשון: ג) דסבור שיצא שחור: ד) נ"ל דקמ"ל בבא דשור בקדוש קדושת הגוף, לרבותא דב"ש. ובבא דדינר בקדושת דמים, לרבותא דב"ש. ובבא דיין לרבותא דתרוייהו, לב"ש אף דטעות גמור הוא דלמה דחזי יין לא חזי שמן, ותו דמסתבר דרק ליין נתכוון, דמאוה לפרוש ממנו [ככ"כ ד"ל ע"א ועירובין דס"ה א']. ולרבותא דב"ה, מדקיי"ל דמקדיש בעין יפה מקדיש [כרמב"ם מערכין פ"ד הט"ו], א"כ סד"א דוקא שור שחור דמעלי טפי מלבן [כש"ם הכא], וכ"כ דינר זהב עדיף מכסף משא"כ שמן דעדיף מיין [כש"ם הכא] סד"א דמודה ב"ה דלשמן וודאי ג"כ נתכוון, קמ"ל: ה) וכבר שאין בלשון קבלתו לשון

טינו ס

ציונים

פ"ה א בש"א הקדש כו'. לי' ע"ב ב"ב ק"ב ע"ב ערכין כ"ג ע"א ירושלמי תרומות פ"ב ה"ד נזיר פ"ה ה"ג. ובה"א כו'. רמב"ם פ"ז מהל' ערכין הי"ז ופ"ב מהל' נזירות ה"ח: ב דינר זהב כו' ל"א ע"א. ג מי שנדר בנזיר כו'. ל"א ע"ב. רמב"ם פ"ד מהל' נזירות הי"ג.

שנויי נוסחאות

פ"ה א ויצא לבן. בכי"ק יצא. ב (הרי הוא). בד"נ ליתא. ועלה. בכי"ק עלה. בידי ראשונה. במשני"ל לידי. בכי"ק ראשון. ועלתה. בכי"ק ובמשני"ל ועלת. ג שנדר. בכי"ק שנזר; במש' ד"פ וד"ק היה התוי"ט ג"א שנזר ולא נדע מקומה (ובכי"ק לא היה לפניו) ועי' רש"י. ועי' עוד להלן. לחכם. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל לחכמים וכן בסמוך.

תוספת חדשים

פ"ה א תוי"ט ד"ה הקדש טעות כו' ה"נ לכי מגליא מילתא. דילא שחור תחלה קדוש ולא השתא דנפיק לבן ברישא דהא לא איגליא מלתא כדקאמר (רפ"י): ב שם ד"ה חבית כו' וא"ת למאי כו'. וי"ל דהא לאשמועינן רבותא לב"ש דה"א דילמא

יין

תוספת רעק"א

פ"ה ב [אות לב] בהרע"ב ד"ה דינר כו' רישא אשמועי' והוס' כ' דצריכי'. דדינר של זהב אצטריך לאשמעינן דבעין רעה מקדיש דדוקא הכי הוא דס"ל לב"ש דהוי הקדש

אבל

ואסרו. מונה משעה שנדר ו). נשאל לחכם והתירו ז). היתה לו בהמה מופרשת. תצא ותרעה בעדר ח). אמרו בית הלל לבית שמאי. אי אתם מודים בזה. שהוא הקדש טעות. שתצא ותרעה בעדר ט). אמרו להם בית שמאי. אי אתם מודים י) במי שטעה. וקרא לתשיעי עשירי. ולעשירי תשיעי. ולאחד עשר עשירי שהוא מקודש יא). אמרו להם בית הלל. לא השבט קדשו יב). ומה אילו טעה והניח את השבט על שמיני. ועל שנים עשר. שמא עשה כלום. אלא כתוב שקדש העשירי. הוא קדש התשיעי. ואת אחד עשרי יג): **ד** מי שנדר בנזיר יד). והלך להביא את בהמתו ומצאה שנגנבה טו). אם עד שלא נגנבה בהמתו נזר טז). הרי זה נזיר. ואם משנגנבה בהמתו נזר, אינו נזיר יז). וזו טעות טעה נחום המדי, כשעלו נזירין מן הגולה יח). ומצאו בית המקדש חרב. אמר

ואמר לו שיש בלשון זה לשון נזירות והוא לא נזהר מלשתות יין: **מונה** משעה שנדר. ולא קנסינן ליה על שעבר ושתה יין. אע"ג דמספק איסור היה לו לפרוש עד שישאל לחכם: **נשאל** לחכם והתירו. שאמר לו שאין בלשון זה לשון נזירות: **תצא** ותרעה בעדר. דהפרשה בטעות הואי ותלא לחולין ובהא מודו ב"ש דכיון דאינו נזיר כי קאמר לקרבנות נזירותו °ולא מידי קאמר כאדם שאינו חייב חטאת ואמר הרי זו לחטאתי: **אי** אתם מודים בזה שהוא הקדש טעות. ומאי שנא מריש פרקין דאמריתו הקדש בטעות הוי הקדש: **אמרו** להם בית שמאי. לא חשו להשיבם עקר טעמם אלא לדבריהם קאמרי להו מתשיעי ואחד עשר דקדשו בטעות דמרבינן ליה מן וכל מעשר בקר וצאן (ויקרא כ"ז): **אמרו** להם ב"ה לא השבט קדשו. בתמיה. כלומר גזרת הכתוב היא דתשיעי ואחד עשר הסמוכים לעשירי השבט מקדשן אם קרא להם עשירי ולא ילפינן מיניה בעלמא דהקדש בטעות הוי הקדש דאילו הוי טעמא משום הקדש בטעות א"כ אפי' שמיני ושנים עשר נמי אלא הכתוב שקדש עשירי כו' וגזירת הכתוב היא ולא ילפינן מינה: **ד** **מי** שנדר בנזיר. ובשעה שנדר היו לו בהמות ואדעתא דהכי נדר שיקריב קרבנותיו מאותם בהמות והלך ומצאן שנגנבו ומחמת זה מתחרט על שנדר בנזיר: **אם** עד שלא נגנבו בהמותיו נדר ה"ז נזיר. ולא יתיר לו החכם בפתח זה. דנולד הוי. ואין פותחין בנולד: **ואם** לאחר שנגנבו נדר. ואמר אילו הייתי יודע שנגנבו לא הייתי נודר הרי זה פתח ויתירנו החכם: **וזו** טעות טעה נחום המדי שכשעלו נזירים מן הגולה ומצאו בהמ"ק חרב. והם נדרו קודם שחרב הבית והתיר להן ואמרו לו חכמים דנולד הוא

ואין

נזירות. ובדוקא נקטי. משום דשתיית יין אינו סותר. אבל טומאה וגילוח דסותרין. כדתנן בפרק דלקמן מ"ה לא גרעי מגלח או גלחוהו לסטים דהתם מ"ג: **מונה** משעה שנדר. פי' הר"ב ולא קנסינן ליה וכו'. משמע אפילו מדברי סופרים דאילו מדין תורה לא שייך קנסא אלא דינא הוא או לאו דינא ומדמי להו הר"ב לדברי החכמים דס"פ ב' דנדרים שפסק שם הלכה כמותם. ובגמ' דהכא מוכח דקנסינן ליה בנזירות מועטת לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר. ובמרובה ל' יום. וכ"פ הרמב"ם בפ"ד מה' נזירות. וי"ל שהר"ב סובר דהא דאמרי' בגמרא מני מתני' לא ר' יהודה ולא רבנן דאה"נ לא כר"י ולא כבר פלוגתייהו אלא כחכמים שכתבתי. ומה שתירצו בגמ' דחייה בעלמא היא: **בהמה**. עיין מ"ש במשנה דלקמן: **תצא** ותרעה בעדר. אע"ג דבאשה שהפר לה בעלה אם שלה בהמתה החטאת תמות. התם שאני °דבעל מיגז גייז. אבל החכם עוקר הנדר מעיקרו. תוס': **אמרו** להם ב"ה לא השבט קדשו. לשון הר"ב בתמיה משמע דה"ק דהתם שאני שעל ידי גזירת הכתוב קדשו השבט. ודוחק לפרש כן שהרי הוא אומר ומה אילו טעה והניח השבט כו'. משמע דאדרבה ה"ק. שאין השבט מקדשו אלא גזירת הכתוב וכדמסיים אלא כתוב כו'. וכן פירש"י כלומר לא לכך מקודש תשיעי וי"א שיהא מתקדש בשבט שעבר עליה בטעות וקורא לו עשירי והדע שאינו מתקדש בשביל השבט מה אילו כו'. וכן פירשו התוס'. ויש לפרש דהר"ב הכי מפרש למתני' דה"ק לא כמו שאתם אומרים וכי השבט קדשו בתמיה וכמו זה נמצא במשנה שמשיבים בדרך לא כן בפרק ו' דפסחים מ"ה ובסוף פ"ג דכריתות. כ"ל: **אלא** כתוב כו'. לשון הר"ב וגזירת הכתוב הוא ולא ילפינן מיניה ואף ב"ש לא השיבו זה לעיקר טעמם כמ"ש הר"ב לעיל אלא עיקר טעמם דמתמורה ילפינן כמ"ש הר"ב בריש פרקין: **ד** **והלך** להביא בהמתו. מבואר הוא כי מה שאמר בכאן בהמתו ר"ל ג' בהמות המחויבות לו. לשון הרמב"ם בפירושו. ובחבורו פ"ב מהל' נזירות כתב והלך להביא קרבנותיו כו' מצאן שנגנבו או נגנבה בהמה מהן. ע"כ. ואפשר שהמשנה נתכוונה להורות זה שאפילו לא נגנבה אלא אחת ולפיכך שנאן הכל בלשון בהמה אחת: **הרי** זה נזיר. פירש הר"ב דנולד הוי. וכתבו התוספות דנולד דלא שכיח הוא וכן חורבן הבית

כשהיה

יכין תפארת ישראל יכין

נזירות, ושתה יין: ו) אף דהו"ל לפרוש מספק אפ"ה לא קנסינן ליה. מיהו טומאה וגלוח סותרים [כפ"ו מ"ה]: ז) שאמר שאין בלשונו לשון נזירות: ח) דהפרשה בטעות היה. ולא דמי לאשה שהפר לה בעלה [פ"ד מ"ד]. דהתם בעל מיגז גייז, משא"כ הכא שהנדר היה בטעות נעקר מעיקרא. וכ"כ במדיר בנו [פ"ד מ"ו] דבמיתו הקרובים אפ"ה הבהמות שהפרים נשארו בקדושה, התם מדידע האב שיכולין למחות ואפ"ה הקדיש, בכל גוונא הקדיש, וכ"כ אכ"ל בנזירות אשה [כפ"ד סי' י"ג], ואפילו בהותר ע"י פתח, הכא עוקר הנדר מעיקרא. ואף דלב"ש אין שאלה בהקדש, הכא שאין הלשון טוב שהרי אמר הרי אלו לקרבנות נזירותי והרי אינו נזיר, כ"ע מודו: ט) ומ"ש מבבא דטעות שבמשנה א' דפליגיתו שם: י) במעשר בהמה: יא) והכא בנשאל לחכם שאני שנעקר הנדר ופטור מעיקרא: יב) אף בסמנו בשבט בטעות להתשיעי והי"א, לא בשביל זה נעשה קודש. דהרי ומה אלו וכו': יג) וגזירת הכתוב הוא ולא ילפינן מנה: יד) אדעתא שיביא קרבנותיו. שהן חטאת עולה ושלמים, מבהמות שהיו לו אז: טו) ואפילו לא נגנב רק א' מג' בהמות שחייב, ועי"ז מתחרט שנדר בנזיר: טז) ואין זה פתח חרטה, הגניבה נולד דלא שכיח הוא, ואין פותחין בו: יז) דמותר להתיר נזירתו ע"י פתח זה: יח) שנזרו

קודם

תוספת רעק"א

אבל בחילוף דינר כסף שיעלה ועלה ד"ז אינו קדוש. ורישא דשור אצטריך לאשמעינן דלבן לא מקרי יפה לגבי שחורים. וסיפא דיין ושמן אף דברוב מקומות שמן עדיף מ"מ אם בגלילא נדר דהיין שם ביוקר אזלי' בתריה: **ג** [אות לג] בהרע"ב ד"ה תצא ותרעה כו' ולא מידי קאמר. וה"ה לדידן בתמורה דהוי אפי' בטעות מ"מ אם אחר שהמיר נשאל לחכם על הראשונה והתירו החכם לומר שאינו עולה תצא גם התמורה לעדר דהוי כאילו אמר הר"ז תמורת חולין. גמרא (ותוס') וע' בפירוש רש"י וצ"ע והרמב"ם השמיט למימרא זו בפ"א מהל' תמורה: [אות לד] תוי"ט ד"ת תצא ותרעה,

יבטל

ציונים

נשאל לחכם והתירו. מיי' שם פ"ג ה"ח. וקרא לתשיעי כו'. מיי' פ"ח מהל' בכורות ה"ח סמג עשין רי"ג: **ד** מי שנדר בנזיר. נ"ב פ"ח מיי' פ"ג מהל' נזירות ה"ב. וזו טעות טעה נחום כו'. ירושלמי נדרים פ"ט ה"ג.

שנויי נוסחאות

שנדר. בכי"ק ובמשכי"ל שנזר. **היתה**. כד"נ ובמשכי"ל והיתה. **אמרו ב"ה לב"ש**. בכי"ק בטעות אמרו להן ב"ש. **אי**. במשכי"ל אין וכ"ה בכי"ק גם בסמוך. **שהוא הקדש טעות**. בכי"ק שהיא.. טעיות. **לתשיעי עשירי ולעשירי.ולי"א**. בכי"ק על התשיעי.. ועל העשירי.. ועל י"א. **לא השבט**. בכי"ק וכי השבט. **ומה**. כד"נ ובכי"ק מה. **שמיני**. כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל השמיני. **ועל י"ב**. כד"נ ובמשכי"ל או על י"ב. **שמא**. בכי"מ לא. **אלא כתוב שקדש העשירי הוא**. במשכי"ל ..את העשירי והוא ואין הסגנון יפה; אולם בכי"ק אלא שהכתוב קידש את העשירי ואף הוא קידש את התשיעי. בכי"מ ליתא בט"ס הוא קדש את התשיעי. **ד שנדר**. במשכי"ל שנזר. (את) בהמתו: כד"נ ליתא. **בהמתו**. בכי"ק ובמשכי"ל בהמה. וכן בסמוך. **נזר**. כד"נ נדר וכן בסמוך. **וזו**. כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל זו. **המדי**. כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל בכל המשנה איש המדי. **כשעלו נזירין**. כד"נ שכשעלו הנזירים. **בית המקדש**. בכי"ק את ביהמ"ק.

תוספת חדשים

יין מקדים דמצוה לפרוש ממנו כמ"ש למה נסמכה פרשת סוטה לנזיר כו' וכמוהו הרבה בגמ' משא"כ בשמן דמודה ב"ש שאינה הקדש קמ"ל: (ממהורש"ת ז"ל): **ג** תוי"ט בד"ה תצא ותרעה כו' עוקר הנדר מעיקרו כו' עכ"ל ועדיין צ"ע מ"ש ממדיר בנו קטן דהתם דוקא מיתה מיד כדפי' הר"ב שם ואפ"ה קדשו הקרבנות. וצ"ל כמ"ש לעיל משנה ד' ע"ש משא"כ כאן בטעה בהלשון וכן דייק הרמב"ם בחבורו ע"ש אבל לסברת התוס' אפי' הוה נדר גמור והתירו החכם היה הדין כן ורש"י וגם התוס' בעצמם דייקו דוקא שהלשון אינו לשון נדר וכ"מ בגמ' וברמב"ם ע"ש: (ממהורש"ה ז"ל): שם עוקר הנדר כו' לכאורה אין זה שייך הכא שאין זו הפרת נדרים ולא כ"כ התוס' אלא שלא היה מעולם נדר לפי שהחכם א"ל שאותה קבלה לא הויא כלום שלא קבל בלשון טוב (ע"ת):

להם נחום המדי אלו הייתם יודעים שבית המקדש חרב. הייתם נוזרים. אמרו לו. לא. והתירן נחום המדי. וכשבא הדבר אצל חכמים. אמרו לו. כל שנזר עד שלא חרב בית המקדש. נזיר(יח). ומשחרב בית המקדש. אינו נזיר(יט): **ה** היו מהלכין בדרך(כ). ואחד בא כנגדן. אמר אחד מהן הריני נזיר שזה פלוני(כא). ואחד אמר הריני נזיר שאין זה פלוני(כב). הריני נזיר שאחד מכם נזיר. שאין אחד מכם נזיר(כג). ששניכם נזירים. שכולכם נזירים. בית שמאי אומרים כולן נזירים(כד). ובית הלל אומרים אינו נזיר. אלא מי שלא נתקיימו דבריו(כה). ורבי טרפון אומר אין אחד מהם נזיר(כו): ו °הרתיע לאחוריו(כז) אינו נזיר(כח). רבי שמעון אומר יאמר אם היה כדברי הריני נזיר חובה. ואם לאו הריני נזיר נדבה(כט): ז ראה(ל) את הכוי(לא). ואמר הריני נזיר שזה חיה(לב). הריני נזיר שזה אינו חיה. הריני נזיר שזה בהמה. הריני נזיר שאין זה בהמה. הריני נזיר שזה חיה ובהמה. הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה. הריני נזיר שאחד מכם נזיר. הריני נזיר שאין אחד מכם נזיר(כג). הריני נזיר שכולכם נזירין(לג). הרי כולם נזירים(לד):

ר"ע מברטנורה

ואין פותחין בנולד והלכה כחכמים: **ה** הריני נזיר שזה איש פלוני. אם זה ההולך לנגדי הוא איש פלוני הריני נזיר והשני אומר אם אין זה איש פלוני הריני נזיר: **כולם נזירים.** ואפילו אותם שלא נתקיימו דבריהם דכי היכי דהקדש בטעות הוי הקדש. הכי נמי נזירות בטעות הויא נזירות: **ר"ט אומר אין אחד מהם נזיר.** דסבר ר"ט אין נזירות אלא להפלאה כלומר שיהא ברור וידוע לו בשעת נדרו שיהא נזיר וכל הני לא היה ידוע לו בשעת נדרו שיהיה כדבריו. ואין הלכה כר"ט: **ו הרתיע לאחוריו.** זה שבא כנגדן חזר לאחוריו ולא נודע מי הוא: **אינו נזיר.** אין אחד מהם נזיר דלא מחית איניש נפשיה אספיקא ודעתו היה בשעת הנדר שאם לא בא הדבר לידי בירור שלא יהיה בדבריו כלום: **ר' שמעון אומר כו'.** רבי שמעון לטעמיה דאמר ספק נזירות להחמיר ומה תקנתן שהרי אי אפשר להביא קרבן מספק אלא צריכים להתנות כל אחד ואומר אם אינו כדבריו שיהא נזיר נדבה ואין הלכה כרבי שמעון: **ז ראה את הכוי.** ששה בני אדם שראו את הכוי ואמר אחד מהן הריני נזיר אם זה חיה ואמר השני הריני נזיר אם אינו חיה ואמר השלישי הריני נזיר אם הוא

בהמה

תוספת יום טוב

כשהיה קיים בשעת הנזירות. ועיין במשנה ב' ג' פרק ט' דנדרים ומ"ש שם: **ה היו מהלכים.** פי' ששה שהיו מהלכים כו'. כמ"ש הר"ב במשנה ז': **שאין אחד מכם נזיר.** משמע שאין אחד מהם נזיר וחבירו מיהא הוי נזיר. ולא שאין [שניהם] הראשונים שום נזיר דא"כ לר"ט ליהוי נזיר שהרי שניהם אינם נזירים לדידיה ושפיר הוא חשוב להפלאה ומהאי טעמא ניחא אמאי לא תני תו. שאין שניכם נזירים. שאין כולכם נזירים. דאי אמר הכי הוה ודאי נזיר לר"ט. שהאמת הוא שאין שניהם נזירים ולא כולם נזירים. תוס': **ובית הלל אומרים אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו.** גמ'. מי שלא נתקיימו דבריו אמאי הוי נזיר אמר רב יהודה אימא מי שנתקיימו דבריו אביי אמר כגון דאמר א"נ לאו פלוני הוא אהוי נזיר. ומאי לא נתקיימו דבריו. לא נתקיימו דבריו הראשונים אלא דבריו האחרונים. ופירש"י דה"ק ב"ה לא מבעיא כי נתקיימו דבריו הראשונים דהוי נזיר אלא אפי' לא נתקיימו דבריו הראשונים הרי זה נזיר משום דבריו האחרונים. ע"כ. והתוס' פירשו דמיירי שחזר בו תוך כדי דבור ואגב אורחיה קמ"ל דתוך כדי דבור כדבור דמי ודבריו האחרונים עקרים ע"כ. והרמב"ם כתב וז"ל מי שלא נתקיים מדבריו דבר שילנו מן הנזירות הוא המחייבו בנזירות לפיכך אם אמר הריני נזיר שזה פלוני אם נתקיימו דבריו והרי הוא פלוני חל עליו הנזירות ואם אמר הריני נזיר שאין זה פלוני ונמצא [שלא היה] אותו פלוני שלא נתקיימו דבריו כדי שינצל מן הנזירות חל עליו הנזירות. והכוונה בודאי ממאמר מי שלא נתקיימו דבריו הוא מה שאמרנו עכ"ל. ונתקיימו דבריו. אע"פ שבגמרא לא פירשו כן. הואיל לענין דינא לא נפקא מינה ולא מידי. הרשות נתונה לפרש. שאין אני רואה הפרש בין פירוש המשנה לפירוש המקרא שהרשות נתונה לפרש במקראות כאשר עינינו הרואות חבורי הפירושים שמימות הגמ'. אלא שצריך שלא יכריע ויפרש שום דין שיהא סותר דעת בעלי הגמ': **ו אינו נזיר.** פירש הר"ב דלא מחית איניש נפשיה לספיקא כו' ורבי יהודה היא כדפירש הר"ב במשנה ח' פ"ב. ופי' התוס' דפלוגתייהו דמתני' אליבא דב"ה היא. [*ועיין מ"ש במשנה דלקמן]: **ז הרי כולם נזירים.** פי' הר"ב

ולב"ה

תפארת ישראל יכין

קודם שחרב המקדש. ואי"ל דמלת גולה ר"ל א"ל, דא"כ הרי דיקן שסותרין הכל [כלעיל ס"ג מ"ו] וא"כ לנחום דס"ל מתירין בנולד ה"ל למתלי התרתן בחורבן הול"ל אילו ידעתם שתסתרו הכל. וגם דוחק לומר שבאמת לא מנו עדיין אלא עלו למנות בא"י ימי נזירותן. דפשטות המשנה משמע שעלו להקריב קרבנותיהן. אלא נ"ל דבאמת מתושבי א"י היו, ואפ"ה קרי להו גולה, משום שכשעלו כבר חרב המקדש, ואז כל ישראל היו נעין ונדין כה וכה כאילים לא מצאו מרעה: יט) דחורבן ביהמ"ק נמי נולד דלא שכיח הוא: כ) ששה בנ"א: כא) ר"ל אם פלוני הוא הריני נזיר: כב) אם אינו פלוני הריני נזיר: כג) ר"ל שאחד מכם אינו נזיר. משא"כ באמר שאין שניהן נזיר, גם ר"ט מודה שזה עכ"פ נזיר: כד) אפילו אותן שלא נתקיימו דבריהן. ולטעמייהו אזלי, דנזיר בטעות הוה נזיר: כה) בש"ס מגיהה, תני מי שנתקיימו דבריו. ורמב"ם תירץ לשון המשנה דר"ל שלא נתקיים דברי התנצלותו שינצל מלהיות נזיר [ומזה הוכיח לתוי"ט שרשות בידינו לפרש המשנה דלא כש"ס, היכא דאין נ"מ לדינא]: כו) אפילו מי שנתקיים דבריו, דס"ל אין נזירות רק באמר בפירוש בבירור שיהיה נזיר: כז) חזר לאחריו זה שבא כנגדן, ולא נודע מי הוא: כח) ר"ל אין א' מכולן נזיר, דלא מחית איניש נפשיה בנדרו לספק שלא יתברר, ולאו אדעתא דהכי נדר: כט) לטעמי' [כפ"ב מ"ח] דס"ל דספק נזירות להחמיר. רק משום ספק חולין בעזרה, יאמר התנאי. ולת"ק זה אסור, דכיון דנזיר חוטא כר"א הקפר אסור לנזור בתנאי [כמנחות פ"ח א'] התורה אמר טוב שלא תדור, ולא אמרת ידור לכתחלה: ל) כל א' מהששה כנ"ל: לא) [בופעל]: לב) ר"ל אם זה חיה הריני נזיר. וכן כולן אם קאמרו: לג) יש ספק אם נתכוון שכולם נזירים וודאין ולא אמר כלום או נתכוון שכולן נזירים מספק: לד) לד"ה, שכולן לא בטעות נדרו, מדיש בו דרכים שהוא בזה לחיה, ויש לבהמה, ויש לחיה ובהמה, ויש לא לזה ולא לזה [כפ"ב דבכורים]:

ציונים

ה היו מהלכין בדרך כו'. ל"ב ע"ב ל"ג ע"א. בש"א כולן נזירין. ירושלמי נזיר פ"ה הל' ג. ובה"א אינו נזיר. מיי' שם ה"ח. ו הרתיע לאחוריו. שם מיי' שם. ור"ש אומר כו'. עי' ירושלמי נדרים פ"ב ה"א; רש"א כו' עי' ירושלמי נזיר פ"א ה"א (נפי' הק"ע): ז ראה את הכוי כו'. ל"ד ע"א ירושלמי בכורים ספ"ב ה"ו ע"ש. מיי' שם ה"ט:

שנויי נוסחאות

שביהמ"ק חרב. בד"נ וכי"ק ובמשבי"ל.. עתיד ליחרב. **הייתם** נוזרים. בד"נ נודרים; בכי"ק ובמשבי"ל נוזרים הייתם. **לא.** בכי"ק ובמשבי"ל לאו. **והתירן.** בכי"ק והתיר להן הדבר. בכי"ק דבר. **אמרו** (לו). בכי"ק ובמשב"ב ליתא. **שנזר.** בד"נ שנדר. **ומשחרב.** בד"נ ובכי"ק משחרב: **ה שזה** פלוני. בכי"ק **שזה איש** פלוני וכ"ה בכי"מ (ושם..פלוני נזיר). **(ואחד אמר).** בד"נ אחד..; בכי"ק ואחר..; בכי"מ ליתא. **שאין זה** (פלוני). בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל שאינו הוא וליתא; בכי"מ שאינו הוא נזיר. **ובה"א** אינו נזיר. בכי"ק ובמשבי"ל.. אין נזיר. **ור'** טרפון. בד"נ ר"ט: **ו לאחוריו.** בכי"ק ואחריו: **ז שזה אינו חיה.** בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל שאין זה חיה. (**הריני נזיר שא' מכם נזיר**) ליתא בכי"מ. (**הריני נזיר**) **שאין.** בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל ליתא. וכן ליתא בסמוך.(**שכולכם נזירין**). בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל ששניכם נזירים שכולכם נזירין ויש לזה סמך בפי' הרמב"ם; במשב"ב ד"ו ששניכם נזירין וליתא:

תוספת חדשים

ד במשנה ומשחרב בהמ"ק אינו נזיר פי' שחרב בהמ"ק והם לא ידעו ונדרו אינו נזיר דהנזירות היה בטעות שאלמלי ידעו שכבר חרב לא היו נודרים ולא חל מעיקרא נדר זה:

תוספת רעק"א

דבעל מיגז גייז. באמת מבואר בסוגיא דלעיל דף כ"א ב' דאפי' אי בעל מיעקר עקר מ"מ החטאת תמות. אבל לשון דהתוס' כן הוא וי"ל דבעל מיגז גייז וא"נ דמיעקר עקר מ"מ הא אוקמי לעיל כר"א הקפר (עמ"ש לעיל בפרק הקודם משנה ד') אבל לרבנן נפקי לחולין עכ"ל. והכל תירוץ א'. וכוונתם דלעיל לא אמרי' דחטאת תמות אלא אי משום דמיגז גייז אי משום דצריכה בפרה כר"א הקפר. אבל לרבנן היכי דמיעקר עקר נפק לחולין, עוד כתבו. ואפילו לר"א הקפר נראה דלא דמי דהתם הנדר חל רגע אחד וכו' אבל הכא לא חל הנדר אפי' שעה א' כדפרישית עכ"ל והיינו דהכא לא מיירי כלל בהתרת חכם אלא דהחכם מודיע לו דמעיקרא לא הוי לשון נזירות דמה"ט מודו ב"ש הכא דתצא ותרעה בעדר אף דס"ל לב"ש דאין שאלה בנזירות לעיל ברפ"ב דמסכתין (ובזה נדחו דברי התוס' חדשים כאן): ו במשנה [אות לה] הרתיע לאחוריו כו'

הכי

בהמה ואמר הרביעי הריני נזיר אם אינו בהמה ואמר החמישי הריני נזיר אם הוא חיה ובהמה ואמר הששי הריני נזיר אם אינו לא חיה ולא בהמה ואתו ג' אחריני מעלמא ואמר חד מנייהו לאילו הששה הריני נזיר אם אחד מכם נזיר. ואמר השני הריני נזיר. אם אין אחד מכם נזיר. ואמר השלישי הריני נזיר אם כולכם נזירים. כולן נזירים הששה הראשונים והשלשה האחרונים. לב"ש הוו נזירים ודאי. דנזירות בטעות הוי נזירות. ובין אותו שנתקיימו דבריו ובין אותו שלא נתקיימו דבריו הוי נזיר. ולבית הלל הוי נזירות ספק מפני שהכוי ספק בהמה ספק חיה ספק בריה בפני עצמה:

ולב"ה הוי נזירות ספק וכו' ספק בריה בפני עצמה: לכאורה משמע שלש ספיקות בלבד. וליתא שכך אמרו בריה בפני עצמה ולא הכריעו בו חכמים אם חיה. אם בהמה. כמ"ש הר"ב במשנה ח' פ"ב דבכורים אבל לשון התוס' [ריש דף נ"ז] שאין זה לא חיה. ולא בהמה. דמשמע בריה ולא יכול להכריעה לא עם חיה ולא עם בהמה ע"כ. [*וברפ"ה דכריתות אדאיתא התם לאתויי דמו של כוי ופרכינן איצטריך קרא למישר ספיקא ומשני אלא קסבר כוי בריה בפני עצמה הוא. פירשו התוס' דר"ל שאינו לא חיה ולא בהמה. דאי הוה או בהמה. או חיה. לא איצטריך לרבויי דמו דלא כההיא דאמרי' בריה בפני עצמו ולא הכריעו חכמים אי מין בהמה אי מין חיה. דהתם הוה. או מין חיה או מין בהמה. מדקאמר ולא הכריעו ע"כ] ועיין בסוף פ"ב דבכורים במשנה. ועוד כתבו התוס' וז"ל וכולה ר"ש אליבא דב"ה מסיק לה. דקאמר גבי הרתיע לאחוריו דאי נזיר מספק לב"ה. אע"ג דאין ספיקו עומד להתברר כו' וששה הראשונים נזירים מספק כו' והשלשה האחרונים ג"כ אינם נזירים אלא מספק שהרי יש להסתפק בדבריהם שאותו שאמר שאחד מכם נזיר איכא לספוקי במילתא שיש לפרש דבריו בשני פנים. דשמא ר"ל אם יש לכם אחד מכם שיש עליו נזירות. וזהו אמת שהאחד מהם ודאי נזיר. וגם יש לספוקי דשמא ר"ל אם יש אחד מכם שידע בעצמו שהוא ודאי נזיר והרי אין מהן יודע. מש"ה נזיר מספק. וכן האחד שאומר שאין אחד מכם נזיר משמע אם אין אחד מכם שאינו נזיר. דמשמע שידע בעצמו שאינו ודאי נזיר והרי אין אחד מהם שיודע בברור שאינו ודאי נזיר. וכן השלישי שאמר שכולכם. יש לפרש דבריו שכולכם נזירים ודאים ולא אמר כלום. וגם יש לפרש דבריו שאמר בספק נזירות. לכך כולן נזירים מספק וצריכין להשנות. וצ"ע אמאי לא תני נמי [שאין כולכם נזירין] בשלמא לעיל לא מצי למתני בעבור פלוגתא דר"ט דא"כ לא הוה אמר ר"ט אין אחד מהם נזיר כדפי' לעיל. אבל הכא מצי למתני עכ"ל. וי"ל דאיידי דלעיל לא מצי למתני משום פלוגתא דר"ט. הלכך ה"נ לא תני נו. אבל הא קשיא דהרבעה הוי מצי למתני הכא. דהא שניכם נזירים דתנא לעיל לא תני ליה הכא דבר שכנגדו ואי אמרת שכולכם נזירים דתנא הכא קאי על השבעה בלבד והוי כנגד שניכם נזירים דלעיל א"כ לא תני שכולכם נזירים דומיא דלעיל דקאי אכולהו. ובאמת שלא מצאנו מספר ששה*) מתרבה בלשון הקדש. [*אך ראיתי במסכת מכות פ"ב משנה ד' ששתן קולטות א"כ יתכן שיאמר לששה ששתכם כמו שבמספר שלשה נאמר בפ' בהעלתך צאו שלשתכם] ותרתי שכולכם נזירים לא ניחא ליה למתני. ובענין הספיקות שכתבו התוספות. בשלשה האחרונים. ופירשו שהספק מחמת אותו שעליו הוא נודר שאינו יודע בודאי בעצמו אם הוא נזיר. אפשר לי לומר דבלאו הכי ספיקא הוי והיינו מצד המדיר שזה שהוא מדיר ואומר אם הוא נזיר. לפי שחושב שבודאי הוא נזיר וזה אינו שאע"פ שהוא נזיר אינו אלא מפני הספק וכי הזיר הוא לא נתכוין אלא לודאי. והוי דומיא דראשונים. שהאומר שזה חיה נתכוין לומר שודאי חיה הוא ואינה חיה ודאית. אלא ספק חיה. ומה שנחייבהו בנזירות הוא מפני הספק דמחית אינש נפשיה לספיקא. וכן האחרונים בעצמן זה שאומר שאחד מכם נזיר נתכוין לומר שודאי נזיר הוא ואינו אלא נזיר ספק ונחייבהו מפני הספק ועכשיו ספק כל השבעה שווים הם. וכל זה לדברי הר"ב והתוס'. אבל פירושם דחוק לומר דכולה מתניתין ר"ש הוא ודלא כהלכתא. ובפירוש המפרש בגמרא כתב ואמר לנו המורה דהך סתם מתניתין דהכא. מתוקמא אפי' לב"ה. דע"כ לא פליגי ב"ה עליהו דב"ש דלעיל. אלא בטעות הקדש. אבל בספק הקדש כגון הכא דאין ידוע אם כוי זה מין בהמה וכו'. או מין חיה. אפילו ב"ה מודו דהוי נזיר. והרתיע לאחוריו נמי לב"ה הוי נזיר גמור ע"כ. וגם זה אינו נראה דא"כ ר' יהודה דפסקינן כוותיה בפ"ב דלא כהלכה. ועוד סתם מתני' דפ"ב דטהרות דתנן ספק נזירות מותר דלא כב"ה. אבל נראה כפי' הרמב"ם שכתב וכבר נקדם לך בפ' [ב'] מבכורים כוי יש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה וכו'. ולפי' חל עליו הנזירות באיזה צד שיאמר כו' °שכבר אמר אמת במקצת ע"כ. והוסיף ביאור בחבורו פ"ב מהלכות נזירות. וכל הדרכים האלו בעניני המצות. ולא בטבעו ותולדתו וכו' ע"כ. כלומר וזה אמת ודאי שיש בו דרך חיה. ודרך בהמה כו'. ונמצא שהוא נזיר ודאי ולא בא זה בכלל דלא מחית אינש נפשיה בספיקא:

*) כוונתו תיבה בכנוי.

הכי פליגי פ"ב מ"ח דמסכתין: ז [אות לו] תי"ט ד"ה הרי כולם נזירים. שכבר אמר אמת במקצת. לכאורה תמוה דא"כ ההוא דאמר הריני נזיר שאין א' מכם נזיר אמאי הוי נזיר הא לא נתקיימו דבריו דהא באמת כולם נזירים ודאי ואין א' מהם שאינו נזיר שכל א' אמר אמת במקצה וצ"ע. אח"כ ראיתי שעמד בזה הלחם משנה והביא דברי הרמב"ם בפירוש המשנה דהך דאמר הריני נזיר שאין א' מכם וכו' הוא ענין בפ"ע ולא קאי אשל מעלה עיי"ש:

לקוטים

ה תי"ט ד"ה הרי וכו' לכאורה משמע וכו' י"ל דהכא נסיב לה הר"ב אליבא דגמ' דכריתות דמייתי לה התי"ט לקמיה דבריה היא בפני עצמה ומתני' דייקא הכי הריני נזיר שאינה לא חיה ולא בהמה פי' אלא בריה בפני עצמה. (קול הרמ"ז): בא"ד דאין ספיקו וכו' ובהכי ניחא דהא תנינן לעיל פ"ב מ"ח הא דר"ש אם היה כן קיימא הריני נזיר חובה וכו' אבל שאני התם דבשעה שנדר הוי ספק שהיה יכול להתברר משא"כ הכא דלעולם לא יוכל להתברר ואפ"ה מחית איניש נפשיה אספיקא (שם): בא"ד וגם זה אינו וכו' המורי' יש לו הכרח מהגמ' דמתני' דהרתיע מהדרינן לאוקמה אליבא דר"י ואי ב"ה ס"ל דספק הקדש אינו הקדש לאוקמה אליבא דב"ה ומ"ש התי"ט מסתם מתני' דטהרות אינו נמי סתמא אדרבא האי עדיפא דתני לה בהלכתא דנזירות והתם מגרף לה לאחריני דדמו לה וכדאמרי' בסנהדרין ל"ד וע"ש ברש"י. (שם):

ר' עובדיה   שלשה מינין פרק ו נזיר   מברטנורה

פרק ו א שלשה מינין אסורין בנזיר. הטומאה(א) והתגלחת. והיוצא מן הגפן(ב). וכל היוצא מן הגפן מצטרפין זה עם זה(ג). ואינו חייב עד שיאכל

פרק ו א שלשה מינין אסורין בנזיר הטומאה. דכתיב (במדבר ו') על כל נפשות מת לא יבא: התגלחת. דכתיב (שם) תער לא יעבור על ראשו: והיוצא מן הגפן. דכתיב (שם) וענבים לחים ויבשים לא יאכל: כל היוצא מן הגפן. כגון ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגים מצטרפין לכזית ללקות עליהן: אינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית. וה"ה לשיעור שתיה בכזית דכיון דכתיב וענבים לחים

תוספת יום טוב

פרק ו א אינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית. והא נמי מתחייב על זג וחרצן. אלא הא אתא לאשמועי' דאינו חייב אלא בכזית והאי

ציונים

פ"ו א ג' מינין כו'. ל"ז ע"א מ"ד ע"א. פיה"מ פ"ה מהל' נזירות ה"א סמ"ג לאוין רמ"ג. וכל היוצא כו' עיי' שם ה"י. ואינו חייב כו' עיי' שם ה"ג.

שנויי נוסחאות

פ"ו א וכל היוצא. כד"י כל.. ואינו חייב. כד"י אינו..

יכין   תפארת ישראל   יכין

פרק ו א) טומאת מת: ב) ענבים ויין חרצנים וזגים: ג) ללקות בכזית מכולן יחד:

מן הענבים כזית(ד). משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין(ה). רבי עקיבא אומר אפילו שרה פתו ביין, ויש בה כדי לצרף(ו) כזית חייב(ז): **ב** וחייב על היין בפני עצמו. ועל הענבים בפני עצמן. ועל החרצנים בפני עצמן, ועל הזגים בפני עצמן(ח). רבי אלעזר בן עזריה אומר. אין חייב עד שיאכל שני חרצנים וזגן(ט). אלו הן חרצנים. ואלו הן זגים. החרצנים אלו החיצונים(י). הזגים אלו הפנימים(יא), דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר שלא תטעה. כזוג של בהמה. החיצון זוג. והפנימי עינבל(יב): **ג** סתם נזירות שלשים יום(יג) גלח או שגלחוהו לסטים סותר שלשים יום(יד). נזיר שגלח בין בזוג(טו)

לחים ויבשים לא יאכל גמרינן מינה מה אכילה בכזית אף שתיה בכזית: **משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין.** אבל משנה ראשונה איפכא שמעינן לה דגמרינן אכילה משתייה ושיעור שתייה בנזיר רביעית דגמרינן שכר שכר ממקדש. ומה שיעור איסור שתייה ברביעית. אף שיעור איסור אכילה ברביעית: **אפילו שרה פתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית חייב.** דס"ל לר' עקיבא שיעור איסורי נזיר בין באכילה. בין בשתייה. בכזית. והיתר מצטרף לאיסור להשלים לכשיעור ואין הלכה כר"ע: **ב עד שיאכל שני חרצנים וזגן.** דכתיב (במדבר ו') מחרצנים ועד זג ומיעוט חרצנים שנים ויש להם זג אחד ואין הלכה כרבי אלעזר בן עזריה. אלא האוכל מן החרצן והזג אינו לוקה עד שיאכל מהן כזית: **רבי יוסי אומר שלא תטעה.** רבי יוסי היה נותן סימן שלא תטעה: **זוג של בהמה.** שהחיצון קרוי זוג: **ג סתם נזירות שלשים יום.** אע"ג *)דתני לה לעיל משום דבעי למיתני סיפא גילח או שגלחוהו ליסטים סותר שלשים יום הדר תנא ליה הכא: **סותר שלשים יום.** כלומר סותר עד שיהיה לו גידול שער של שלשים יום כשהוא מגלח תגלחת של

*) בר"ב ד"ה דתני'.

והאי דקתני ענבים לאפוקי מר"א דאמר אפילו עלין ולולבין. רש"י: **עד שיאכל מן הענבים כזית.** פירש הר"ב וה"ה לשיעור שתייה והיינו כמשנה האחרונה ור' עקיבא נמי הכי סבירא ליה דאמר כדי לצרף כזית. וכתבו התוס' [ד' ל"ח]. וקשה לר"ת דאין דרך התנא בשום מקום להקדים משנה אחרונה למשנה ראשונה בסדר. ועוד קשה דר' עקיבא כמשנה אחרונה שהקדימה והפסיק ביניהם במשנה ראשונה. ועוד קשה דלפי"ז היה לו לשנות במשנה ראשונה. עד שיאכל רביעית כיון דבאכילה פליגי דליבא דמתני' משמע דבאכילה לא פליגי. לכן נראה לר"ת דמתני' דקתני בריבא עד שיאכל מן הענבים כזית היינו אליבא [דכולי עלמא] דבאכילה מודו כולי עלמא דבכזית ולא פליגי אלא בשתייה דמשנה ראשונה עד שישתה רביעית יין כדרך כל שתייה ולא גמר שתייה מאכילה ור' עקיבא גמר כיון דכתיב (במדבר ו) וענבים לחים וכו'. *)(מה ענבים). וי"ו קדריש דכתיב לעיל מיניה וכל משרת ענבים לא ישתה והשתא ו' דוענבים מוסיף על דלעיל דכי היכי דענבים בכזית. ה"נ שתייה הכתוב לעיל בכזית. ע"כ. ועוד כתבו ושתייה בכזית כילד משערינן מביאין זית אגור ושוקעין בכוס מלא יין [*והיין יוצא ממנו] הם שותה כיוצא בו היינו כזית. ע"כ. [*וכמו שהגהתי כן הוא בפירש"י בחולין דף ק"ח [ע"ב ד"ה חצי זית] וכ"כ בשם התוספתא דמילתין פרק נזיר שאכל]: **משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין.** כתב הר"ב וגמרינן אכילה משתייה וכתבו התוספות ואכילה משערינן דכמו שאכל מן הענבים נותנים בכוס מלא יין אם יוצא מן היין רביעית. הרי אכל כרביעית ע"כ. וכבר כתבתי לעיל דס"ל להתוס' דלא כהאי פירושא. אלא דבאכילה כולי עלמא לא פליגי דבכזית: **רביעית.** מדה שיעור אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע ואלו האצבעות שמשערים בהם הוא הגודל מאצבעות היד רמב"ם ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ח דפאה: **שרה.** הוא לשון עברי וכל משרת ענבים: **ויש בה כדי לצרף.** כתב הר"ב דס"ל היתר מצטרף לאיסור שהרי אמרה תורה משרת. ורבנן דרשי ליה ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין חייב. ורבי עקיבא נמי אית ליה טעם כעיקר ויליף לה מגיעולי עכו"ם ורבנן גיעולי עכו"ם חידוש הוא דהא בכל התורה כולה נ"ט לפגם מותר וגבי גיעולי עכו"ם אסור. ולרבי עקיבא נמי חדוש הוא. לא אסרה תורה אלא לקדירה בת יומא דלאו נותן טעם לפגם הוא ורבנן קדירה בת יומא נמי אי אפשר דלא פגמה פורתא והל"ל כי היכי דפגם מרובה שרי רחמנא אף פגם מועט שרי: **ב וחייב על היין בפני עצמו כו'.** ונראה דעיקר חדוש להנא קמא בא לומר חייב על הזגים בפני עצמן אם אכל לבד מן הזגים [ואההיא] אתא לאפלוגי ראב"ע כו'. תוספות: **ועל החרצנים בפני עצמן ועל הזגים בפני עצמן.** עיין מ"ש בסוף פ"ט דב"מ: **שני חרצנים וזגן.** פירש הר"ב דכתיב מחרצנים ועד זג ומיעוט חרצנים שנים ויש להם זג אחד כלומר ועל שניהם הכתוב אומר זג אחד. ומ"ש הר"ב ואין הלכה כראב"ע אלא האוכל מן החרצן והזג אינו לוקה עד שיאכל מהם כזית. אף על גב דלפי לשון המשנה שאמר ראב"ע אין חייב עד שיאכל וכו'. דמשמע דלהקל אתא וכלומר אפילו אכל כזית מחרצנים. או מן הזגים אינו חייב עד שיאכל כו'. ואם כן ה"ל להר"ב לכתוב ואין הלכה כראב"ע. אלא כשיאכל החרצנים. או הזגים כזית לוקה. וכן לשון הרמב"ם. אבל סובר הר"ב שכמו שיש בדברי ראב"ע להקל כן יש בדבריו להחמיר שאם אכל חרצנים וזגן שיהא חייב. אפילו אם הוא בפחות מכזית שסובר שהתורה הקפידה שיהיו חרצנים שנים וזג אחד. ושאם אכל כך הרי הוא חייב ואפילו אין בהם כזית ויש בדבר להקל ולהחמיר. וכלפי הך סברא הוא דכתב שאין הלכה. אלא אינו לוקה עד שיאכל כזית: **ג סותר ל' יום.** כתב הר"ב כלומר סותר עד שיהיה לו גידול שער של ל' יום כשהוא מגלח תגלחת של מצוה. לומר שזה שסותר היינו אם אין מיום שגלח. או גלחוהו לסטים. עד סוף ימי נזירתו ל' יום כגון שגלחוהו ביום מלאת צריך שימתין ל' יום אבל אם יש

---

*) נ"ל מוענבים כמו שהוא בתוס' לפנינו.

יכין תפארת ישראל יכין

ד) וה"ה חרצנים וזגין שהן ממשות הענבים שיעורן בכזית: ה) דס"ל דשתייה שיעורו ברביעית הלוג מיהו בחרצנים וזגין מודו דבי אכילה בכזית: ו) מפת ויין: ז) פליג בתרתי, ס"ל דשיעור יין נמי בכזית, וס"ל נמי דהיתר מצטרף לאיסור: ח) ר"ל א"צ לאכל כל המינין, דאפילו באכל רק מין א' חייב: ט) מיקל בצד א', דבאכל חרצנים בלי זג, אף שהוא כזית פטור. ומחמיר בצד א', דבאכל חרצנים עם זגים שלהן אף שאין כזית, לוקה: י) קליפתן של הענבים: יא) הגרעינין: יב) ונ"ל דנ"מ באכל חיצון והתרו בו אל תאכל זג לר"י פטור, ולר' יוסי חייב. ובחרצן הדין להיפוך. מיהו ר' יוסי לא יהיב סימנא רק על החיצון, ופנימי ממילא משתמע, א"נ נראה לי דנפקא מינה בפלוגתייהו אליבא דראב"ע דסבירא ליה שחייב ב' חרצנים וזג א' והו"ק: יג) כבר תני ליה [פ"א מ"ג], רק משום סיפא נקטיה הכא: יד) אפילו בנדר נזירות מרובה, וגלחוהו לסטין ביום מלאת [תוס'], כל דקחזי נזירות עליו ל' יום: טו) [בעקרע]:

רע"א אפילו כו'. ל"ז ע"א שבת מ"ד ע"א שבועות כ"ב ע"ב. מיי' שם ה"ב סמ"ג שם. **ב** וחייב על היין כו'. ל"ז ע"ב מיי' שם ה"ח. ר' יוסי אומר שלא תטעה. מיי' שם הלכה ג'. **ג** סתם נזירות ל' יום. ל"ט ע"א. ה' ע"א כלים ל' ע"ב תענית י"ז ע"א מו"ק י"ט ע"ב סנהדרין כ"ב ע"ב מיי' פ"ג שם ה"ח סמ"ג שם: גילח או כו'. מיי' שם פ"ו ה"ה: נזיר שגלח כו'. מיי' שם פ"ה ה"ח:

שנויי נוסחאות

משנה ראשונה. בכי"ק ומשנה הראשונה; במשנ"ב פ"ר אומרת. לצרף (כזית). בכי"מ ליתא: **ב** (ועל החרצנים. כו' ועל הזגים בפ"ע). כ"ז ליתא בכי"מ; בכי"ק ..ועל הזוגים (וכ"ה בכל מקום שם, זוגים במקום זגים). ר' אליעזר ב"ע. כד"נ ד' אליעזר ב"ע. אין חייב. כד"נ ובמשני"ל אינו. וזגן. בכי"ק ובמשני"ל וזוגן; במשנ"ב וזג. אלו הן החרצנים ואלו הן זגים החרצנים. כד"נ ואלו הן התרצנים אלו הן הזגין החרצנים וכ"ה בכי"ק (ושם אלו.. ואלו..). שלא תטעה. בכי"ק בדי שלא. עינבל. בכי"ק ענבול:

תוספת חדשים

פ"ו א תוי"ט ד"ה ויש בהם כו' דהא בכה"ת כולה כו'. כדאמרי' בפ"ב דעבודת כוכבים נבילה שאינה ראוי' לגר אינה קרויה נבלה:

ראשון לציון

תוי"ט סד"ה ויש בהם כדי לצרף כו' אף פגם מועט שרי כך לשון תוס' לו ע"ב עיין יש סדר למשנה:

לקוטים

ב תוי"ט ד"ה וחייב וכו' ולפ"ד כ"פ ל"מ יין בענבים שהם חבושים שחייב על כל א' וא' אלא אפי' חרצנים וזגים שהן פסולת. (קול הרמ"ז): **ג** או שגלחוהו לסטים פירש"י בין באונס בין ברצון. (שם): ברע"ב ד"ה סתם וכו' אע"ג דתני לה וכו' כ"כ התוי' ונ"ל דהדר תנייה לומר דלגבי שער לא סותר פחות מל' דגדל פרע כתיב ואין פרע פחות מל' כדפירש"י בחומש ואפילו ר"א דפליג בפ"ג בסתירת הטומאה מודה הכא. (שם):

בין בתער(טז). או שסיפסף כל שהוא(יז) חייב(יח). נזיר חופף(יט) ומפספס(כ) אבל לא סורק(כא). ר' ישמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער(כב): **ד** נזיר שהיה שותה יין כל היום(כג). אינו חייב אלא אחת(כד). אמרו לו(כה) אל תשתה. אל תשתה. והוא שותה. חייב על כל אחת ואחת. היה מגלח כל היום. אינו חייב אלא אחת(כד). אמרו לו(כה) אל תגלח. אל תגלח. והוא מגלח. חייב על כל אחת ואחת. היה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת(כד). אמרו לו(כה) אל תטמא. אל תטמא. והוא מטמא. חייב על כל אחת ואחת: **ה** שלשה מינין אסורין בנזיר(כו). הטומאה. והתגלחת. והיוצא מן הגפן. חומר בטומאה ובתגלחת מביוצא מן הגפן. שהטומאה והתגלחת סותרין. והיוצא מן הגפן אינו סותר. חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ובתגלחת. שהיוצא מן הגפן לא הותר מכללו(כז). וטומאה ותגלחת

של מלוה: **או** *)**שספסף כל שהוא.** שעקר והסיר אפילו שער אחד חייב דכתיב (במדבר ו') תער לא יעבור לרבות כל המעבירין: **חופף.** מחכך בידו: **ומפספס.** בצפרניו או בכלי ובלבד שלא יתכוין להסיר דדבר שאין מתכוין מותר: **אבל לא סורק.** במסרק דהוי פסיק רישיה ואסור ואע"ג דהמסיר אפילו שער א' לוקה מ"מ אינו סותר ל' יום עד שיגלח רוב שערו בתער או במספרים בצד עיקרו של שער: **לא יחוף באדמה.** מין ממיני אדמה שהיא משרת השער דהא נמי הוי פסיק רישיה והלכה כרבי ישמעאל: **ד** **נזיר שהיה שותה יין כל היום.** ולא התרו בו אלא אחת: **אל תשתה אל תשתה.** שהתרו בו בין שתייה לשתייה: **ה** **שהטומאה והתגלחת סותרים** דכתיב בטומאה (שם) והימים הראשונים יפלו. ותגלחת סותרת שלשים דבעינן גדל פרע שער ראשו (שם) ואין גידול פרע פחות מל' יום: **שהיוצא מן הגפן לא הותר מכללו.** כגון לשתות יין מצוה דאמרינן מיין ושכר יזיר (שם) לאסור יין מצוה. כיין הרשות: **טומאה ותגלחת הותרו מכללן.** טומאה. למת מצוה דכתיב (במדבר ו') לאביו ולאמו לא יטמא לאביו

יש לו עוד ל' יום אינו סותר כלומר כיון דאיכא עדיין גידול שער שלשים יום וכ"כ התוס'. אבל הרמב"ם בפ"ו מהלכות נזירות כתב דלעולם אפילו בנזירות מרובה סותר ל' יום וכל אותן ל' יום כל דקדוקי נזירות עליו. אלא שאין עולין לו מן המנין: **או שספסף כל שהוא.** פירש הר"ב דכתיב תער לא יעבור לרבות כל המעבירין דה"ל למכתב בתער לא יגלח ותניא מאחר שסופינו לרבות כל דבר מה ת"ל תער לפי שלא למדנו לתגלחת האחרונה דטהרה לאחר תשלום ימי הנזירות שיהא בתער דלא כתיב התם אלא וגילח ומסתבר דלמסקנת הגמ' דאינו מחייב אלא כעין תער אצטריך קרא לגופי' לומר שלא יהא חייב אלא כעין תער. וכי תימא תגלחת אחרונה מנלן שהיא בתער י"ל כמו שסובר רבי בברייתא דמן הכתוב עצמו אתה למד. תער וגו'. עד יום מלאת אמרה תורה אחר מלאת. לא תהא תגלחת. אלא בתער. כך נראה בעיני: **אבל לא סורק.** כתב הר"ב אף על גב דהמסיר וכו'. מ"מ אינו סותר וכו' בצד עקרו של שער כלומר שלא יניח ממנו שיעור כדי לכוף ראשו לעיקרו: **לא יחוף באדמה** מפני שמשרת וכו'. פי' הר"ב מין ממיני האדמה כו' כלומר ולא בכל אדמה אמר רבי ישמעאל ואפילו שאינו משרת ולגזור אטו משרת. ואע"ג דבגמ' איבעיא לן היכי תנן אי מפני שמשרת. או מפני המשרת ולא איפשיטא. פי' הר"ב להקל. וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מהלכות נזירות. וכתב הכ"מ משום דקי"ל ספק נזירות להקל ע"כ. ותמיהני דמידי הוא טעמא להקל אלא משום דלא ליתי חולין לעזרה. וכמו שכתבתי במשנה ה' דפרק קמא והכא דודאי נזיר הוא לא שייך האי טעמא כלל. אבל נ"ל דמעיקרא לא קשיא ולא מידי אפילו אי היא דתני מפני המשרת אכתי לא הוה אלא גזירה דרבנן וכיון דלא איפשיטא כל ספק דרבנן להקל. ומ"ש הר"ב והלכה כרבי ישמעאל. וכ"כ הרמב"ם. וכתב הכ"מ. ואף על גב דיחידאה הוא אפשר שסובר דר' ישמעאל לפרש דברי ת"ק אתא ע"כ וליכא דרבי ישמעאל אומר ל"ק כמו שכתבתי הרבה כיוצא בזה בפ"ג דבכורים מ"ו. אבל איכא למידק מאי משמע ליה דלא לאפלוגי אתא. הלכך נראה לי דהא דפסק כר' ישמעאל' משום דבגמרא איבעיא לן אליביה כמו שכתבתי או שמשרת תנן או המשרת ואמרינן נמי למאי נ"מ כגון דאיכא אדמה דלא משרא כו' משמע דכוותיה קי"ל ולהכי איבעיא לן אליביה ומפרשינן מאי נ"מ: **ד** **אינו חייב אלא אחת.** אין זה אלא בדיני אדם שאינו מחויב מלקות אלא אחר ההתראה על כל מלקות והוא מה שאמרו אמרו לו אל תשתה. אבל בדיני שמים כל זמן ששתה רביעית יין עבירה ועל כל גילוח [שערה] עבירה וכל טומאה שיטמא עבירה ועל זה תעשה היקש לכל איסורים שבתורה אין הפרש בזה בין איסור לאו ובין איסור כרת או איסור מיתת ב"ד. אבל הדע שהבא על הערוה איזה ערוה שתהיה חייב על כל ביאה וביאה בכלל [נ"א בפרט] ואם אנחנו לא נוכל להעניש עליו אלא עונש אחד. הקב"ה מעניש אותו על כל עבירה ועבירה ואם המיתו אותו ב"ד על א' מאלו העבירות והתודה נתכפר לו על הכל. [כדמוכח מתני' ב' דפ"ו דסנהדרין] מצד התשובה לא מצד שהעונש האחד שמענשין אותו ב"ד יכפר עונות הרבה. הרמב"ם: **אמרו לו אל תשתה אל תשתה.** פירש הר"ב שהתרו בו בין שתייה לשתייה. ועיין מ"ש הר"ב במשנה ז' פ"ג דמכות: **אמרו לו אל תטמא אל תטמא** וכו' עיין מה שכתבתי שם: **ה** **שהיוצא מן הגפן לא הותר מכללו.** פי' הר"ב כגון לשתות יין מצוה דאמרינן מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות מסייע הרמב"ם. אבל בטומאה לא אמר לא יטמא בלבד. אבל אמר לאביו וכו'. משמע דמדסתם וכתב מיין ושכר יזיר ילפינן והכל בכלל ואפילו דמצוה. אבל בגמ' בפ"ק דף ג' ע"ב. משמע בהדיא

---

*) בר"ב ד"ר שפשף ועי' ערוך השלם.

יכין תפארת ישראל יכין

טז) [באחר מעססער]: יז) שתלש בשער והסיר אפילו רק שער א' במזיד: יח) אבל אינו סותר עד שגילח רוב שערותיו מעיקרן, כעין תער: יט) מתחכך: כ) מותר גם כן להתחכך בצפרניו או בכלי, ולא יתכוין להסיר שער: כא) [קעממען], דהו"ל פסיק רישא דניחא ליה, להקל שערות ראשו: כב) דהו"ל נמי פסיק רישא: כג) ולא התרו בו רק פ"א: כד) אבל בדיני שמים חייב על כל א' וא': כה) בין שתייה לשתייה: כו) כמו אמר מר הוא. ונראה לי דלהכי נקט משנה ה' סמוך אחר משנה ד' כדי לאשמעינן טעמא דמשנה ד', דלהכי אצטריך למנקט במשנה ד' בכל אחד מחיובי נזיר שיש חילוק בין שהתרו בו בינתיים או לא. ה"ט משום שיש חומר בכל א' מבחבירו כמפורש במשנה ה', ודו"ק. ולהכי לא הוה משמעינן בחד מחבריה: כז) אפילו נשבע לשתות יין: בנזיר

נזיר חופף. מ"ב ע"א שבת נ' ע"ב פ"א פ"ב מיי' שם הי"ד: ר' ישמעאל אומר כו'. שם. ביצה ל"ה ע"ב מיי' שם: **ד** נזיר שהיה שותה כו'. שם. קדושין ע"ז ע"ב מכות כ"א ע"א חולין פ"ב ע"א ירושלמי נזיר פ"ג ה"ה מיי' שם ה"י סמ"ג שם למ"ג: היה מגלח כו' מיי' שם הי"ג סמ"ג שם: היה מטמא למתים. מיי' שם הפ"ז ופ"ג מהל' אבל ה"ד: **ה** ג' מינין אסורין כו'. מ"ד ע"א ל"ד ע"א: שהטומאה והתגלחת. מיי' שם פ"ו ה"א י"ל ג': והיוצא מן הגפן אינו כו'. מיי' שם ה"א: שהיוצא מן הגפן לא כו'. מיי' שם פ"ז ה"א: וטומאה ותגלחת הותרו כו'. מיי' שם:

שנויי נוסחאות

ג **מפני שמשרת**; בד"נ ובמשבי"ר מפני שהיא משרת וכ"ה בכי"ק (ושם מנשרת): **ד** **יין**. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ביין. **כל היום**. בכי"מ כל היום כולו. **היה מגלח** כו'. בד"נ ובכי"ק הבבא דטומאה קודמת לבבא דגלות. **(והוא מטמא)**. בכי"מ ונטמא; בד"נ ליתא: **ה** **מבטומאה ובתגלחת** בכי"ק ובמשבי"ר.. ומבתגלחת. **שהיוצא** מן הגפן כו' ובמת מצוה. בד"נ שלא הותר מכללו יוצא מן הגפן הותר בתגלחת מצוה ובמת מצוה וכ"ה בכי"ק (ושם.. בכלל היוצא מן הגפן..) והלשון מגומגם; במשבי"ר כנוסחתנו רק בא שם בטעות המלים מכלל; (היוצא מן הגפן הותר) בתגלחת כו'

תוספת חדשים

ג תוי"ט ד"ה **או** שספסף כו' אלא כעין תער כו'. פי' רש"י שמעבירין סמוך לעיקרן והתוס' כתבו שעוקר השער ומשחיתו מעיקרו: שם סד"ה **לא** יחוף כו' הלכך נ"ל כו' משמע דכוותיה קיי"ל ולהכי כו'. וכל זה אינו מוכיח שהלכה כמותו ד"א צריכין לידע כוונת דבריו. ועוד נ"ל דאדרבא חכמים פליגי עליו כמשמעו' ר"י אומר וא"כ נ"מ לחכמים אי גרסינן מפני שמשרת משמע שאינו ודאי א"כ לת"ק שרי דדבר שאינו מתכוין שרי אבל אי גרסי' המשרת דר"י גזר בכולן. ות"ק עכ"פ ס"ל דבודאי משיר אסור רק דלא גזר בשאר וקי"ל וא"כ מיושב הכל דהרמב"ם פסק האיבעיא לחומרא וכת"ק דאי גרסי' המשרת גם ת"ק ס"ל בודאי משרת דאסור ומ"ש בפירושו הלכה כר"י היינו בהך מינה ידוע שת"ק מודה לו בזה:

(ממוהרש"ת זצ"ל):

הותרו מכללן. בתגלחת מצוה(כח). ובבמת מצוה(כט) *וחומר בטומאה מבתגלחת. שהטומאה סותרת את הכל. וחייבין עליה קרבן. ותגלחת אינה סותרת אלא שלשים יום. ואין חייבין עליה קרבן: ו תגלחת הטומאה כיצד. היה מזה בשלישי ובשביעי. ומגלח בשביעי. ומביא קרבנותיו בשמיני(ל). ואם גילח בשמיני(לא). מביא קרבנותיו בו ביום. דברי ר' עקיבא. אמר לו ר' טרפון מה בין זה למצורע(לב). אמר לו זה(לג) טהרתו תלויה בימיו(לד). ומצורע טהרתו(לה) תלויה בתגלחתו(לו). ואינו מביא קרבן. אלא אם כן היה מעורב שמש(לז): ז תגלחת הטהרה כיצד. היה מביא שלש בהמות. חטאת(לח)

ר"ע מברטנורה

לאביו הוא דאינו מטמא אבל מטמא למת מצוה. ותגלחת לנזיר מצורע דאתי עשה דוגלח את כל שערו (ויקרא י"ד) ודחי את לא תעשה דתער לא יעבור על ראשו (במדבר ו'): ו מגלח בשביעי ומביא קרבן בשמיני. כדכתיב (שם) וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו. וביום השמיני יביא שתי תורים [וגו'] וכבש לאשם: מה בין זה למצורע. דכתיב בפרשת מצורע בתגלחת שניה (ויקרא י"ד) והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו'. וביום השמיני יקח וגו'. וקיי"ל במצורע דאם גלח בשמיני מביא קרבן בתשיעי: אמר לו שזה טהרתו תלויה בימיו. נזיר טהרתו תלויה בהזאת שלישי ושביעי וטבילה הלכך כיון שטהר בשביעי אע"פ שלא גלח עד יום השמיני מביא קרבנותיו בו ביום: אבל מצורע טהרתו תלויה בתגלחתו. כדכתיב (שם) ביום השביעי יגלח את כל שערו והדר כתיב ורחץ את בשרו במים ואם טבל עד שלא גלח לא עלתה לו טבילה הלכך אם גלח בח' אכתי צריך טבילה והערב שמש הלכך אינו יכול להביא קרבנותיו עד תשיעי והלכה כר"ע:

שחט

תוספת יו"ט

בהדיא דמיתורא קא דרשינן דהא כבר כתיב (במדבר ו) מכל אשר יעשה מגפן היין ואע"ג דדרשינן נמי לחייב בנזירות לנוזר מן האחד בלבד. כמ"ש בפרק קמא משנה ב'. הא אמרינן התם דאם כן לימא קרא מיין אחי ושכר שמע מיניה תרתי. עוד שם בגמ' יין דמצוה מאי היא. קדושא ואבדלתא ליכא למימר שאף על פי שמצות עשה מן התורה לקדש יום השבת בדברים שנאמר (שמות כ) זכור את יום השבת לקדשו. זה שמקדשין על היין מד"ס הוא [כמו שכתב הרמב"ם בפרק כ"ט מהלכות שבת] ואם כן קרא יתירה לאו להכי אצטריך. ומשני כגון שנשבע לשתות וקמ"ל קרא יתירה דחייל עליה נזירות אף על גב שנשבע לשתות. כ"פ התוספות וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מהלכות נזירות: בתגלחת מצוה. פירש הר"ב דמצורע דאתי עשה ודחי לא תעשה דתער לא יעבור על ראשו וכ"כ הרמב"ם. ותימה דהא איכא נמי עשה דגדל פרע שער ראשו [וכ"כ הרמב"ם עצמו בתחלת הל' נזירות שזו מצות עשה היא ועוד מנה שם מצות עשה דכל היוצא מפיו יעשה] ולא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה. וכמ"ש במשנה יו"ד פ"ד דיבמות. ובגמ' [מקשינן] ותגלחת לא תותר מכללה קל וחומר מיין וכו'. אמר רחמנא ראשו אמר רחמנא זקנו פי' גבי מצורע. וכן לעיל דף מ"א. ושם פי' התוספות בהדיא דלהכי אצטריך ראשו דאל"ה הוה מקיימינן בנזיר ומצורע דיגלח כל שערו בשאר גופו. אבל ראשו יהיה אסור לגלח דלא אתי עשה דוגלח דמצורע ודחי לא תעשה דנזיר דתער לא יעבור על ראשו ועשה דגדל פרע שער ראשו. שוב ראיתי בספ"ז מהלכות נזירות שהרמב"ם עצמו הקשה קושיא זו דהא ל"ת ועשה הוא. ויישב ליה מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו אין עולין לו והרי אינו קדוש בהן ובטל העשה מאליו ולא נשאר אלא לא תעשה. ע"כ. והשיג עליו הראב"ד דבריש יבמות [דף ה] אמרו דהוה ליה לא תעשה ועשה שישנו בשאלה והיינו דקילי ע"כ. ומיהו התם לא אמרו כך אלא דלא ליליף מנזיר מצורע לכל התורה שיהיה דוחה לא תעשה ועשה. אבל דביה גופיה דהי ילפינן מראשו וזקנו [ואיצטריך תרווייהו כדאיתא התם] ומעתה סוגיא דהכא ודהתם דלא כהרמב"ם. ומ"ש הכ"מ ביישוב זה דגמרא חדא מתרי טעמי נקט אינו מתיישב כלל דבשלמא לענין דלא ליליף מינייהו בעלמא איכא למימר דהד מתרתי נקט אבל אי איתא סברת הרמב"ם. דאין כאן עשה כלל למאי איצטריך למכתב ראשו וזקנו. ואפשר דלסברא של הרמב"ם אה"כ דראשו וזקנו לא אתי אלא להקפה. *כאידך ברייתא דבריש יבמות: ובבמת מצוה. פירש הר"ב דכתיב לאביו וכו'. גמרא דהכא ודריש פרק דלקמן. ומה שכתב הרמב"ם בסוף פרק ז' מהלכות נזירות. ודברים אלו דברי קבלה הם. ר"ל כמ"ש בפירושו ובא בקבלה לאביו לא יטמא. אבל מטמא למת מצוה ע"כ. ותניא איזו מת מצוה כל שאין לו קוברים. קורא ואחרים עונים אותו אין זה מת מצוה. גמרא דף מ"ג ע"ב: ו קרבנותיו שתי תורים או שני בני יונה. אחד לעולה. ואחד לחטאת וכבש בן שנתו לאשם: ואינו מביא קרבן אלא א"כ היה מעורב שמש. ולכאורה קאי אמצורע והכי קאמר ומצורע [טהרתו] תלויה בתגלחתו וכי גלח צריך שיטבול ואינו מביא קרבן עד שיעריב שמשו אחר שטבל. אי נמי יש לפרש דקאי אנזיר. וכן רש"י מפרש ונזיר אינו מביא קרבנותיו. אלא א"כ היה מעורב שמש שטובל בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני. וכן אם לא טבל בשביעי עד לשמיני אינו יכול להביא קרבנותיו בו ביום עד התשיעי. אע"ג דלדידי' במצורע אין צריך הערב שמש [*כדמסיים בהדיא ויהיב טעמא. לפי שהוא טהור ועומד משעת טבילה הראשונה דהא כתיב ביה וטהר ע"כ] מכל מקום נוכל לפרש אף לדעת הר"ב דאנזיר קאי וכן נראה בפירש הרמב"ם. וכך כתב בחיבורו הרי שהזה בשלישי ובשביעי ולא טבל ונתאחר כמה ימים. כשיטבול. יעריב שמשו. ויביא קרבנותיו למחר. והכ"מ לא כתב מנין לו ונ"ל דהיינו הך בבא: ז היה מביא שלש בהמות חטאת עולה ושלמים ושוחט את השלמים ומגלח עליהם. לשון התוס' אחרי שאמר הכתוב שעל השלמים יגלח דין הוא שיקדימו וקשה א"כ למה הקדים חטאת

ועולה

תפארת ישראל

יכין

כח) בנזיר מצורע שחייב לגלח כשנטהר מצרעתו, וה"ט משום דעשה דמצורע דחי ל"ת ועשה דנזיר, משום דישנן בשאלה [ותו דעשה דמצורע אלים שמתירו לאשתו וגדול השלום [כתוס' ב"מ ד"ל]: כט) שאין לו קוברין מיהו אף שמותרין זה להטמא וזה לגלח, על כל פנים סותרין הן, מה שמנו כל חד כדיניה: ל) ב' תורים או ב' בני יונה, א' לעולה וא' לחטאת, וכבש בן שנה לאשם ולא פירשן תנא, מדמפורש בתורה. אבל פירשן בתגלחת טהרה במשנה ז' משום דפליגי התם על איזה מהן יגלח: לא) אחר שכבר טבל בז': לב) דקי"ל בגלח בח' מביא קרבנותיו בט': לג) נזיר שנטמא: לד) ר"ל נזיר טבילתו תלוי בז' ימים שספר, ולפיכך אם רק כבר העריב שמשו, מביא קרבנותיו אפילו ביום גלוחו: לה) ר"ל טבילתו: לו) שאינו טובל עד אחר גלוח. והרי אינו יכול להביא קרבנותיו וכו': לז) אחר שטבל: לח) כבשה בת שנתה:

ציונים

שהטומאה סותרת כו'. ע' ירושלמי נזיר פ"ס ה"ב מיי' שם פ"ו ה"ג: ותגלחת אינה כו'. מיי' שם הלכה א' וב'; ו תגלחת הטומאה כיצד. מ"נ ע"ב מיי' שם פ"א סמ"ג עשין קכ"ז: זה טהרתו תלויה כו'. מיי' שם פ"ח ה"ס: ומצורע כו'. מיי' פ"א מהל' טומאת צרעת ה"ד וע"ש בהשגות ובכ"מ: ואינו מביא קרבן. מיי' פ"ו מהלכות נזירות ה"ב; ז תגלחת הטהרה כיצד. ב"ב ע"א מיי' שם פ"ח ה"א סמ"ג שם:

שנויי נוסחאות

(בתגלחת מצוה). בכי"מ ליתא בנ"ס, וחומר בטומאה. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"כ חומר. ותגלחת. במשכי"ל והתגלחת. שלשים (יום) בכי"מ ובמשכי"ר עד (?) ל' יום; במשב"ג ליתא: ו הטומאה. במשב"ג טמאה. (ובשביעי). בכי"מ ליתא בנ"ס. ומגלח. בד"נ ובכי"ק מגלה. ומגלח בשביעי כו' בו ביום. בכי"ק.. בשביעי ומביא קרבנותיו בו ביום והשאר ליתא בנ"ס. זה טהרתו. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל שזה. ומצורע. במשכי"ל וזה. טהרתו תלויה. בד"נ תלויה טהרתו. ואינו מביא קרבן. בד"נ.. את קרבנותיו וכ"ה בכי"ק ובמשכי"ל (וכהס אינו): ז הטהרה. בכי"ק טהרה.

תוספות רעק"א

פ"ו ה במשנה [אות לז] וחומר בטומא' מבתגלחה. ק' לי אמאי לא חשיב חומר בתגלחת מבטומאה דבגלוח גם המגלח חייב ובטומאה אין המטמא חייב. ואפשר דלא חשיב רק לענין הנזיר עצמו אבל לא מה שעל אחר. ומ"מ ק' לי לר"ל דס"ל במסכתין די"ז א' דבנזיר ב' ה"ק דאינו לוקה משו' טומאה וע' בתוספת שם דמ"מ לוקה על גפן ותגלחת (דלא כהר"ן נדרים ד"ד א' דלר"ל גם באלו אינו חייב) א"כ אמאי לא תני חומר בתגלחת מבטומאה בנזיר בבה"ק: [אות לח] תי"ט סד"ה בתגלחת כו' כאידך ברייתא דבריש יבמות. עמ"ש בגליון בנדרים פ"ב משנה ב' (אות ט"ז):

אור גדול

פרק ו ה במשנה בתגלחת מצוה. יעויין בתוי"ט דהביא הרמב"ם ספ"ז מנזיר והשגת הראב"ד שם. ונשאלתי לבאר דברי הרמב"ם מקו' הראב"ד הנ"ל. והשבתי לפום רהיטא. עפ"י מה

שהקשה

עולה(לט) ושלמים(מ). ושוחט את השלמים. ומגלח עליהם(מא). דברי רבי יהודה. ר׳ אלעזר אומר לא היה מגלח אלא על החטאת. שהחטאת קודמת בכל מקום. ואם גילח על אחד משלשתן יצא(מב): **ח** רבן שמעון בן גמליאל אומר. הביא שלש בהמות ולא פירש. הראויה לחטאת. תקרב חטאת. לעולה. תקרב עולה. לשלמים. תקרב שלמים(מג). היה נוטל שער ראש נזרו. ומשלח תחת הדוד(מד). ואם גילח במדינה(מה) היה משלח תחת הדוד. במה דברים אמורים(מו). בתגלחת הטהרה. אבל בתגלחת הטומאה לא היה משלח תחת הדוד. רבי מאיר אומר. הכל משלחין תחת הדוד(מז).

ז **שחט את השלמים ומגלח עליהם.** דכתיב בנזיר (במדבר ו׳) וגלח את ראשו פתח אהל מועד ומפרשינן לקרא הכי וגלח את ראשו על זבח שכתוב בו פתח אהל מועד דהיינו שלמים דכתיב בהו (ויקרא ג׳) ושחטו פתח אהל מועד: **שחטאת קודמת בכל מקום.** לעולה ושלמים. ודין הוא שיגלח על הראשון והלכה כרבי יהודה שמגלח על השלמים: **ח ולא פירש.** אע״ג דכל הקרבנות צריך שיקראו להם הבעלים שם הכא לא צריך דמכי אמר אלו לנזירותי הוי כאילו קרא שם לכל אחד ואחד דכבשה אינה ראויה אלא לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים: **ומשלח תחת הדוד.** שמבשלים בו זבח השלמים: **היה מגלח במדינה.** בירושלים ואע״ג דכתיב פתח אהל מועד לאו דוקא אלא נלמד שאינו מגלח עד שיהיה פתח*) [אהל מועד] פתוח: **לא היה משלח תחת הדוד.** דכתיב (במדבר ו׳) ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש מי שאינו מחוסר אלא לקיחה ונתינה יצא זה שמחוסר לקיחה והבאה ונתינה תחת הדוד: **במה דברים אמורים.** שבמקדש נוטל שער ומשלח תחת הדוד. בתגלחת טהרה. אבל בתגלחת טומאה. אפילו גלח במקדש אינו נוטל שער ומשלח תחת הדוד של אשם וחטאת העוף דלא כתיב נתינת שער תחת הדוד אלא בנזיר טהור: **הכל משלחין.** טהור במקדש ובמדינה. וטמא במקדש. חוץ מטמא שגלח במדינה מפני ששערו נקבר. ופסק ההלכה שאין משלח תחת הדוד אלא נזיר טהור שגלח פתח אהל מועד שנעשה כמלותו. ואם שלח תחת הדוד של חטאת יצא.

*) ברע״ב ד״ל העזרה והתי״ט תקן כלפנינו.

ועולה לשלמים ע״כ. וכן משמע ליתנא דשוחט את השלמים לומר דמקדים לשחוט השלמים אבל הר״ב העתיק שחט את השלמים וללשון זה י״ל דה״ק דאשחיטת שלמים מגלח ולא על הקודמים. והשתא ניחא דנקטינהו כסדרן וכן הם כתובים בפרשה בין בהבאה בין בעשייה ולפיכך נראה שכסדרן בכתוב כן הוא סדרן דמנלן לשנות הסדר ממה שסדורין בכתוב וכן לשון הרמב״ם בפ״ח מה״נ ושוחט החטאת תחלה ואחר כך העולה ואח״כ שלמים ואח״כ מגלח וכפי׳ המשנה פסק כרבי יהודה הרי שסובר דלר״י שחיטת שלמים באחרונה ועליהם מגלח וזה מסולק כל מה שנדחק הכ״מ לומר שהרמב״ם פוסק בסדורן כר״א ובגילוח על השלמים [פסק כר״י] ואע״ג דלר״י השלמים קודמים שזהו דוחק גדול מאד שלפי זה נקח לנו הרמב״ם שיטה מדנפשיה דמגלי׳ למעבד הכי לשחוט החטאת ראשונה ולגלח על האחרונה והא ודאי דלא כמאן לסברת הכ״מ. אבל לדידי ניחא שהרמב״ם מפרש דר״י הכי ס״ל וכוותיה הוא דפסק. ומשום דהכי כוותיה ס״ל בברייתא אבל בסדור הקרבנות אין מחלוקת בין ר״י לר״א ולפיכך נקטינהו ר״י נמי חטאת עולה ושלמים. ולפי דעתי א״א שיחלוק ר״י בסדור הקרבנות שהרי בפרשה כך הם סדורים בעשיה. ועיין מ״ש בסוף הפרק בס״ד. אבל קשה קצת לשון דר״א שאמר החטאת קודמת בכ״מ איתא דר״י נמי ס״ל דקודם בנזיר ולא פליגי אלא בגילוח אי קודם. מאי בכל מקום דקאמר לא לימא אלא שהחטאת קודמת וי״ל שהאמת הוא אומר אע״ג דלא איצטריך למימר: **ושוחט את השלמים.** פירש הר״ב דכתיב וגלח את ראשו פתח אהל מועד ומפרשינן לקרא וכו׳. דאי פתח אהל מועד ממש. א״כ כנגד הפתח בזיון מקדש הוא כדאיתא בגמרא. ועיין משנה דלקמן [*וגי׳ הר״ב שחט כתבתי לעיל] ומקום גילוחו שנינו בפ״ב דמדות משנה ה׳: **ומגלח עליהם.** שתהיה הגלחתו אחר שחיטתן. הרמב״ם: **ואם גילח וכו׳.** אתיא ככ״ע כדמוכח במשנה י׳ ובירושלמי יליף ליה מן ואת האיל יעשה. דעשה יתירה דה״מ למכתב ועשה את חטאתו ואת עולתו ואת האיל זבח השלמים: **ח הראויה כו׳.** כתב הר״ב דכבשה אינה ראויה וכו׳ היינו בנזיר דכתיב ביה כבשה וכבש ואיל. אבל בעלמא ראויה היא לשלמים: **ומשלח תחת הדוד.** פי׳ הר״ב של שלמים ואם שלח תחת חטאת יצא. בגמ׳ יליף לה מדכתיב זבח: **ואם גילח במדינה.** כתב הר״ב ואע״ג דכתיב פתח אהל מועד כו׳ עד שיהיה פתח כו׳. הכי דריש אבא חנן בברייתא ודרשא דלעיל דבשלמים הכתוב מדבר סתם ברייתא היא ותפים הר״ב לתרוייהו וכן הרמב״ם בפ״ח מה״נ משום דס״ל דהכל במשמע [*וכאשר הגהתי בדברי הר״ב כן הוא בגמרא]: **במדינה.** פי׳ הר״ב בירושלים. עמ״ש במ״ג פ״ק דשקלים: **ואם גילח במדינה היה משלח כו׳.** כן גירסת הספר וכן בסדר המשנה דבבלי וירושלמי והכי ס״ל רבי יהודה בברייתא טהורים כאן וכאן היו משלחים. טמאים כאן וכאן לא היו משלחים וכן פסק הרמב״ם בפ״ח מהלכות נזירות. ותמה הכ״מ ואמאי לא פסק כחכמים דפליגי בברייתא [והביאם הרמב״ם בפירושו] וסברי דאינו משלח °אלא נזיר טהור שגלח פתח אהל מועד וכן הוא סתם מתני׳ ע״כ. וזהו כנוסחא אחרינא והיא נוסחת הר״ב ג״כ. וכן פסק הלכה. וכן נראה שהיא נוסחת הרמב״ם בפירושו אבל בחבורו נראה לי שתפס הנוסחא שבספרים דלא גרסי׳ לא: **הכל משלחין.** כתב הר״ב טהור וכו׳ וטמא במקדש. ויליף לה בגמ׳ מזבח לרבות חטאת בנזיר טהור ואשם בנזיר טמא. והרמב״ם בפ״ו מה״נ אע״ג דפסק דשער נזיר טמא יקבר כתב שאם גילח במקדש והשליכם תחת דוד האשם יצא. והכ״מ לא כתב מנין לו. ונ״ל דמן התוספתא למד כן דאיתא התם טמא שבמדינה יקבר. הטמא שבמקדש משלח תחת הדוד של חטאת ושל אשם. דברי ר״מ. ואח״כ שונה פלוגתא דר״י וחכמים. וחוזר ושונה אם שלח

תחת

יכין תפארת ישראל יכין

לט) כבש בן שנה: מ) איל בן ב׳ שנים: מא) ר״ל אחר שנשחטו, מגלח. והא דנקט עליהן ל״ד והרי רק בהמה א׳ הקריב שלמים, ה״ט מדצריך לשחטו כסדר חטאת עולה שלמים ולהכי קאמר שפיר עליהן דהיינו אחר ששחט כולן: מב) לכ״ע: מג) אף שכל הקרבנות מתפרשות רק על ידי בעלים, הכא כמפורשות דמי: מד) היורה שמבשל בו השלמים, ואם השליכם תחת קדירת החטאת יצא: מה) ר״ל בירושלים. דאע״ג דכתיב וגילח פתח אוהל מועד. ה״פ וגילח ביום, שבו אוהל מועד פתוח: מו) דמגלח בעזרת נשים*) משלח תחת הדוד: מז) טהור שגלח במקדש או במדינה. או טמא שגלח במקדש:

*) גירסתו כגי׳ הרע״ב לא הי׳ משלח.

שהחטאת קודמת. עיי׳ שם ה״נ ובפ״ט בכ״מ ועיי׳ פ״ט מהל׳ תמידין ומוספין ה״ו: ואם גלח על אחת כו׳. כ״ח ע״ב נדרים ד׳ ע״ב זבחים כ״ה ע״א מנחות כ׳ ע״א ערכין כ״א ע״א מיי׳ פ״ח מהלכות נזירות ה״ב סמ״ג עשין קכ״ו: ח רשב״ג אומר כו׳. מ״ה ע״א כ״ו ע״ב ירושלמי נזיר פ״ד ה״ד מיי׳ שם ה״א סמ״ג שם: היה נוטל. מ״ה ע״ב:

שנויי נוסחאות

ושוחט. בכי״ק ובמשני״ל שוחט; כד״נ שחט. ר׳ אלעזר. כד״נ ור׳ אליעזר. וכ״ה ליעזר גם בכי״ק. על אחד. כד״נ ובכי״ק ובמשני״ל על אחת: ח תקרב שלמים. בכי״ק יקרבו. ואינו נכון. ראש (נזרו). בכי״מ ליתא ואם כתוב שם ראש (בלא וי״ו בסופו) הוא ט״ס. במדינה (היה) משלח. במשני״ל ליתא; במשנ״ב.. לא היה. והוא גירסת רס״י ולכתוי״ט היתה גם הנוס׳ במשנ״ב היה משלח ט״ס; מן בד״א עד רמ״א ליתא בכי״מ. הטהרה, הטומאה. כד״נ טהרה. טומאה:

ראשון לציון

ז תוי״ט ד״ה ואם גילח כו׳ ובירושלמי יליף ליה כו׳ עיין יכל״מ:

תוספת רעק״א

ח [אות לט] תי״ט ד״ה ואם גילח. אלא נזיר טהור שגילח פתח אהל מועד. תמוה לי הא אינו מגלח כלל פתח א״מ דהוי בזיון מקדש דמה״ט דרשי׳ וגלח פא״מ היינו על שלמים דכתיב ביה פתח א״מ כדאי׳ בסוגיא וכמ״ש התי״ט במתני׳ הקודם

אור גדול

שהקשה הרשב״א בתשו׳ ח״ג סי׳ שס״ג אהא דכתבו תוס׳ ורשב״א בנדרים דחלים ע״ד מצוה אמאי לא נימא אתי עשה ודחי ל״ת וכתבו תוס׳ ורשב״א שם משום דאיכא נמי עשה דכל היוצא מפיו יעשה ואין עשה דוחה ל״ת ועשה. והקשה השואל להרשב״א בח״ג הנ״ל דהא אמר בריש יבמות דעשה דוחה ל״ת ועשה שישנו בשאלה יעו״ש. ולפמ״ש הרסב״ם כאן ניחא דבנזיר ליכא רק ל״ת לחוד. והגמ׳ דריש יבמות יש ליישב עפ״י מ״ש התוס׳ קידושין דף ל״ד סוד״ה מעקה דכל שיש עמו עשה אף בגוונא דליכא העשה אפ״ה הלאו אלים ולא דחי לי׳ עשה ומש״ה אף נשים אין שורפין קדשים ביו״ט אף דלגבייהו יו״ט

איט

חוץ מן הטמא שבמדינה בלבד(מח): ט היה מבשל את השלמים או שלקן(מט). הכהן נוטל את הזרוע בשלה (נ) מן האיל(נא), וחלת מצה אחת מן הסל. ורקיק מצה אחת(נב). ונותן על כפי הנזיר ומניפן(נג). ואחר כך הותר הנזיר לשתות יין. ולהטמא למתים. רבי שמעון אומר. כיון שנזרק עליו (נד) אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות ביין. ולהטמא למתים(נה): י גלח על הזבח. ונמצא פסול(נו). תגלחתו פסולה. וזבחיו לא עלו לו(נז). גלח על החטאת שלא לשמה(נח). ואחר כך הביא קרבנותיו לשמן. תגלחתו פסולה. וזבחיו לא עלו לו(נז). גלח על העולה(נט). או על השלמים שלא לשמן(ס). ואחר כך הביא קרבנותיו לשמן. תגלחתו פסולה. וזבחיו לא עלו לו(נז). ר' שמעון אומר. אותו הזבח לא עלה לו. אבל שאר זבחים עלו לו(סא). ואם גלח על שלשתן(סב). ונמצא אחד מהן כשר. תגלחתו כשרה.

ר"ע מברטנורה

לא נאמר אשר תחת זבח השלמים אלא למצוה: ט ואח"כ הותר הנזיר לשתות יין. דכתיב (במדבר ו') ואחר ישתה הנזיר יין אחר המעשים כולם: ר"ש אומר כו'. כתיב הכא ואחר ישתה הנזיר יין. וכתיב התם (שם) אחר התגלחו את נזרו. מה להלן אחר מעשה יחידי אף כאן אחר מעשה יחידי. הא למדת שכיון שנזרק עליו אחד מן הדמים. מותר לשתות יין ולהטמא למתים וכן הלכה: י ונמצא פסול. כגון שנשפך דמו. או יצא או נטמא: תגלחתו פסולה. הואיל ונפסל הזבח שגלח עליו הוה ליה כגלחוהו לסטים דאמרינן לעיל לר"א סותר שבעה ימים ולרבנן סותר שלשים יום: וזבחיו לא עלו לו. שאר הזבחים שהקריב אחר תגלחתו הפסולה לא עלו לו. דכיון דצריך לסתור עד שיגדל שערו הוי כאילו הקריבן קודם זמנם: על החטאת שלא לשמה. היינו על הזבח ונמצא פסול דחטאת שלא לשמה פסולה. ואיידי דבעי לתני על העולה ועל השלמים פלוגתא דר"ש ורבנן תנא נמי על החטאת: על העולה ועל השלמים שלא לשמן וכו' תגלחתו פסולה. דהואיל ולא עלו לשם חובת שלמי נזיר ועולת נזיר. הוי ליה כמגלח על עולת נדבה ושלמי נדבה. ור"ש סבר דאם גלח על עולת נדבה ושלמי נדבה יצא. ואין הלכה כר"ש: אם גלח על שלשתן. אחר שהקריבו שלשתן. ונמצא א' מהן כשר. והשאר פסולים. תגלחתו כשרה לדברי הכל. דהא תנן ואם

גלח

תוספת יום טוב

תחת דוד חטאת ואשם יצא ואין אשם אלא בשל טמאה. ש"מ דלד"ה יצא בדיעבד: ט או שלקן. בפרק שני דפסחים משנה ו' פי' הר"ב *דשליקה בשול יותר מדאי עד שנימוח. ושם כתבו התוספות דף ל"ט דאפילו הכי לא הוי הכא זו ואין צריך לומר זו דקמ"ל דשליקה אינו יוצא מתורת בשול:

וחלה מצה אחת. דיניק במ"ב פ"ז דמנחות: ואחר כך הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים. כתב הר"ב דכתיב ואחר ישתה הנזיר יין אחר המעשים כולם. ברייתא. ופירש"י אחר המעשים כולם אחר קרבן ואחר התגלחת ותגלחת מעכבת ע"כ. והיינו דלא תני הותר לגלח לפי שכבר גלח שהרי גילוח מעכבת: רבי שמעון אומר כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים כו'. כתב הר"ב כתיב הכא ואחר וכו' וכתיב אחר התגלחו ולקח הכהן את הזרוע וגו'. והניף וגו' אחר התגלחו וגו' מה התם אחר מעשה יחידי פירש"י *דלאחר גילוח עביד תנופה אף כאן אחר מעשה יחידי אחר קרבן אף ע"פ שעדיין לא גילח ותגלחת לא מעכבא ע"כ. ובגמרא אימא עד דאיכא תרוייהו דמה התם אחר תגלחת כדכתיב אחר התגלחו. אף כאן נמי אחר התגלחו. ומשני אי הכי גזרה שוה למה לי: כיון שנזרק כו' הותר כו'. כתב הר"ב וכן הלכה. וכן פסק הרמב"ם בפ"ח מהלכות נזירות אע"פ שבפירושו כתב דאין הלכה כרבי שמעון. ותמה הכ"מ לפסוק הלכה כרבי שמעון דלא כתנא קמא ומסיק דבברייתא ר"א כת"ק ור"ש כחכמים. ותו אשכחן סתמא כר' שמעון דלא כרבי אלעזר במשנה ה' פ"ד דתנן נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר ומוקי התם בגמרא דלא כר"א. דאי כר' אלעזר כיון דתגלחת מעכבת אסירא בחמרא ומצי מיפר. ומכיון דאשכחן סתמא דלעיל כחכמים אע"ג דסתם דהכא כר' אלעזר נקטי' כסתמא דאתיא כחכמים עכ"ד. ולי קשיא דמה לי סתמא כחכמים ומה לי סתמא כר"א כיון דאשכחן לר' דסתם לעיל ואח"כ שנה כאן מחלוקת יש לנו לפסוק כללא דסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם. וכ"ש הכא דסתם דלא כסתמא דלעיל. ואפשר דהא דאמרינן דאין הלכה כסתם כלומר שאין זה בכלל הלכה כסתם משנה. אבל לא לומר שהלכה כדעת החולק אלא הרי הסתם ודעת החולק הוא כשאר החולקים שלא הכריע בהם רבי במשנתו הלכה כמאן. והלכך פסקינן כחכמים דברייתא [*ועיין ברפ"ו דכלים] אבל נ"ל דאין צריכין לכל זה דטעמו דהרמב"ם לפי שבסה"פ חזר ושנה רבי עצמו לדר"ש בלשון חכמים כדתנן וחכ"א יביא שאר קרבנותיו וטעמייהו כדפי' הר"ב דס"ל אחר מעשה יחידי וכו' וזה אמת ברור. ברוך שהנחני בדרך אמת: הותר וכו'. משמע ודאי מיד הותר ועיין מ"ש ספ"ח: י תגלחתו פסולה. כתב הר"ב דאמרינן לעיל לר"א סותר ז' ימים. לפום ריהטא כתב כן דסתמא תנן לעיל משנה ג' דסותר ל' יום. ומיהו בגמ' דהתם דף ל"ט ע"ב אמרינן דלר"א סותר שבעה ימים בלבד. וטעמא כי היכי דנגדלי שערות דקים להו לרבנן כל ז' יומין אתיא מזיא כדי לכוף ראשו לעקרו: רבי שמעון אומר אותו זבח לא עלה לו אבל שאר זבחים עלו לו. פי' הר"ב דסבר דאם גלח על עולת נדבה ושלמי נדבה יצא.

ציונים

ט היה מבשל כו'. מ"ה ע"ב ירושלמי עירובין פ"ג ה"א נדרים פ"ו ה"א מיי' שם פ"ח ה"ב: או שלקן. עי' תוס' פסחים ל"ט ע"ב ד"ה לא שנוקין ותוס' זבחים נ' ע"ב ד"ה נצוין: נוטל את הזרוע. מיי' שם ה"ד: רש"א כיון שנזרק. ירושלמי פסחים פ"ב ה"ד מגילה פ"א ה"ב ועי' נזיר פ"ב ה"ב פ"ד ה"ה פ"ח ה"ב: י גלח על הזבח כו'. מ"ו ע"ב מיי' שם ה"ח: גלח על החטאת. מיי' שם: על העולה. מיי' שם ה"ט: ואם גלח על שלשתן. מיי' שם ה"י:

שנויי נוסחאות

ט שלקן. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ב ובמשני"ל שולקן וכ"ה נכון. הכהן. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל וכהן. וחלת מצה. וכ"ה בכ"מ; במש' ליווא ואחרים בד"פ וקלקלא חלה מצה וכן הוא במשנ"ב. ורקיק מצה אחת. בכי"ק ובמשני"ל אחד. ונותן. בד"נ ובכי"ק ונותנן. יין. בכי"ק ובמשני"ל ביין. ולהטמא. בד"נ ובכי"ק ולטמא וכן בסמוך: י קרבנותיו לשמן. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל. לשמה.. גלח על החטאת. בכת"י כיצד גלח. גלח על העולה או על השלמים. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ..ועל השלמים. בכי"מ ליתא כל הבבא הזאת עד רש"א. אבל שאר. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ושאר. זבחים. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל כל הזבחים. ואם גלח. בד"נ אם. על שלשתן. בכי"ק על אחת משלשתן (?):

תוספת רעק"א

הקודם ד"ה ושוחט וא"כ איך שייך דמצות שלוח השער דכתיב בקרא מיירי דוקא בגלח פא"מ הא לכתחילה אינו מגלח פא"מ. גם מ"ש הרע"ב בטעם דאינו משלח דהוי מחוסר הבאה. ק' הא אדרבא אם מגלח פא"מ הוי מחוסר הבאה דהדוד שלמים הוא בירושלים. וכמבואר בסוגייא וצ"ע, ובתוס' בשמעתין ד"ה לא היה משלח כתבו ג"כ הטעם דמחוסר הבאה אלא דכתבו דהוי מחוסר הבאת שערו מחוץ לירושלים לתתם תחת הדוד שלמים שבירושלים עכ"ל היינו דס"ל דאם גילח במדינה היינו חוץ לירושלים וניחא הכל דמצות גילוח היה חוץ לעזרה והיה מצות שלוח בלא חסרון הבאה ואם גילח במדינה דהיינו חוץ לירושלים אינו משלח אבל הרע"ב שפירש במדינה ירושלים ק' כנ"ל. וצ"ע: ט [אות מ] תי"ט ד"ה או כו' דשליקה בישול. ע' ברפ"ד דמעשרות בתו"ט שם:

יכין תפארת ישראל יכין

מח) ששערו נקבר: מט) בשול מרובה, וקמ"ל דהוא נמי בכלל בישול. מהכא מוכח דשליקה בישול מרובה הוא, דאי בישול מועט, היאך יצא הרי תורה זרוע בשלה קאמר, דודאי בישול גמור קאמרה: נ) מסוף הארכובה [קינא] עד רוחב הכתף, שהם ב' פרקים עליונים של יד ימין שנתבשל עם האיל: נא) מלבד חזה ושוק כבשאר שלמים, שמותן קודם בישול: נב) שהנזיר מביא כ' לחמים, כל א' משלים עשרון, י' מהן היו חלות עבים, וי' מהן רקיקין דקים, ומושח כולן עם רביעית שמן. וכל הכ' היו מצה [מנחות דע"ח]: נג) מוליך ומביא מעלה ומוריד [מנחות דס"ב]: נד) ר"ל עבורו: נה) וכן הלכה: נו) שנשפך דמו או יצא דמו או נטמא: נז) גם שאר זבחיו שהקריב אחר תגלחתו זה פסולין, דהו"ל כהקריבן קודם זמן גלוח, כיון שהגלוח נפסל וצריך להמתין מלגלח עוד ל' יום [כמ"ג]: נח) דרק חטאת שנפסחה שלא לשמה פסולה: נט) או*) על וכו': ס) שהן כשרין כשהוקרבו שלא לשמן, רק שלא עלו לבעלים לשם חובה: סא) דס"ל כיון שכשרין הן, הוה ליה כאילו גילח על עולת או שלמי נדבה, דסבירא ליה שיצא. ורבנן ס"ל דלא יצא: סב) ר"ל שלא גלח

*) גירסתנו ועל השלמים ועי' פ"כ.

אור גדול

אינו אלא ל"ת גרידא משום דכיון דלאנשים איכא ל"ת ועשה אף לגבי נשים דליכא עשה הלאו אלים ולא דחי לי' עשה. וא"כ קשיא מנזיר מצורע דאף דלגבי' ליכא עשה שכ"ז הלאו אלים ולא דחי לי' עשה משום דלגבי אחריני הוי עשה ול"ת. וע"ז צריכינן לתני הגמ' יבמות משום

[illegible]

ר"ע מברטנורה

גלח על אחד מהשלשן יגלח: **יא** ר"א אומר סותר את הכל. לא כל הימים קאמר אלא סותר כל הקרבנות ור"א לטעמיה דאמר שלא הותר הנזיר לשתות יין אלא אחר כל המעכבים כולם. אחר הבאת כל הקרבנות. וכשנטמא קודם שהקריב כולם הוי כאילו נטמא בחרית קודם שהקריב שום אחד מהם. והוי הקרבן שהקריב כאילו הביאו תוך מלאת: וחכמים אומרים יביא שאר קרבנותיו ויטהר. פירוש לכשיטהר ואותו הזבח שהביא בטהרה לא יחזור ויביאנו. רבנן לטעמייהו דאמרי אחר מעשה יחידי מותר לשתות יין ומותר לגלח. הלכך קודם שנטמא היה ראוי לתגלחת ולא יסתור אותו זבח אבל שאר הזבחים שהקריב משנטמא ודאי סותר דקרא קפיד שיהו קרבנות נזיר כולן בטהרה: מרים התרמודית. מתרמוד היתה. והלכה כחכמים:

משנה

ויביא שאר הזבחים: **יא** מי שנזרק עליו אחד מן הדמים ונטמא. ר' אליעזר אומר. סותר את הכל(סג). וחכמים אומרים. יביא שאר קרבנותיו ויטהר(סד). אמרו לו. מעשה במרים התרמודית שנזרק עליה אחד מן הדמים. ובאו ואמרו לה על בתה שהיתה מסוכנת. והלכה ומצאה שמתה(סה). ואמרו חכמים. תביא שאר קרבנותיה ותטהר(סד):

תוספת יום טוב

גמ'. ויליף לה דאמר קרא (במדבר ו) ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים ולא כתב על שלמיו. ופי' יצא היינו מצות גילוחו. אבל ידי נדרו דקרבן נזיר לא יצא. וכדתנן בריש זבחים שלא עלו לבעלים לשם חובה. והיינו דקאמר אותו זבח לא עלה לו: **יא** רבי אליעזר אומר סותר את הכל. כתב הר"ב לא כל הימים קאמר דהא אמר כל לאחר מלאת שבעה סותר. גמ': וחכמים אומרים יביא שאר קרבנותיו [וכו']. פירש הר"ב רבנן לטעמייהו. דאמרי אחר מעשה יחידי מותר לשתות יין ומותר לגלח. הלכך קודם שנטמא היה ראוי לתגלחת. קצת יש לדקדק מדכתב ומותר לגלח שסובר כמו שכתבתי במ"ז דלר"י שכן הלכה מצות הגילוח אחר השלמים שקרב לאחרונה. אבל מ"מ קשה. דלמאי נקט כלל דין הגילוח ושני מליסנא דר"ש ור"א דלא נקטי אלא שתיה וטומאה וגילוח מכ"ש דלר"א גילוח מעכב ולרבי שמעון נהי דלא מעכב. מכל מקום מצותו קודמת: ומצאה שמתה. ונטמאת עליה. רש"י:

ציונים

יא מי שנזרק עליו כו'. מ"ו ע"א: רא"א סותר כו'. י"ד ע"ב פי' ירושלמי נזיר פ"ט ה"ב; וחכ"א יביא כו'. מיי' שם פ"ט כ"ד:

שנויי נוסחאות

יא סותר. במשני"ל סתר. קרבנותיו. בד"נ ובכי"ק קרבנות. (אמרו לו). בד"נ ליתא. התרמודית. בד"נ התרמדית; במשני"ל התדמורית; בכי"ק התדמרית. שהיתה מסוכנת. בכי"ק שהיא מסכנת. ומצאה. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ומצאתה. ואמרו. בד"נ ובכי"ק אמרו. קרבנותיה. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל קרבנות:

אור גדול

דישנו בשאלה ודחי בכה"ג דליכא אלא ל"ת להוד אף דלגבי אחריני איכא עשה ול"ת. אבל היכא דאיכא עשה ול"ת אף דישנו בשאלה לא דחי כדמוכח מהקו' שבתשובת הרשב"א ח"ג הנ"ל. וא"כ א"ש דנצרך לתרתי טעמי. לטעם הרמב"ם משום קו' הרשב"א. ולטעם הנמ' משום הקו' משריפת קדשים הנ"ל. ולתרוייהו צריכי וא"ש:

יכין תפארת ישראל יכין

רק אחר שחיטה שלמהן: סג) לא כל הימים, דהרי אחר מלאת לרבי אליעזר רק ז' סותר. אלא רצונו לומר סותר כל הקרבנות, מדס"ל דאסור לשתות יין קודם הבאת כל קרבנותיו אם כן הוה ליה כמביא קרבנותיו תוך מלאות: סד) רצונו לומר לכשיטהר: סה) ונטמאת בה:

כהן גדול פרק ז נזיר

תוספת יום טוב

פרק ז א אבל מיטמאין למת מצוה. נזיר מפרש במשנה ה' פ' דלעיל מדכתיב נביה לאביו ולאמו כו'. וה"נ כתיב בכה"ג ואל יטמא נזיר שהוא מביא קרבן כו'. שקדושתו עדיפא כיון שהזקיקתו תורה להביא קרבן על טומאתו. תוס': יטמא נזיר שאין קדושתו קדושת עולם. ואפי' אמר נזיר עולם מ"מ סתם נזירות הוה שלשים יום. תוס'. ואפשר נמי לומר שקדושתו לא היתה עליו מעולם אלא משנזר. [*משא"כ כהן גדול שאע"פ שלא היתה עליו קדושת כהן גדול אלא משנתמנה להיות כהן גדול מ"מ היתה עליו קדושת כהן הדיוט. *ושאלני בני האלוף כמהר"ר שמואל יצ"ו שהרי אפשר שיהיה נזיר מעולם. דהיינו כשהדירו אביו וכדתנן במ"ז פ"ד והשלים הוא אח"כ ונדר נזירות עולם ומשמע נמי דבנו סתמא תנן והיינו אף משנולד. ושמשון יוכיח שהיה נזיר עולם מבטן אמו. והשבתיו דסברא פשוטה היא שאין האיש מדיר בנו כל עוד שאין הבן

יודע

ר"ע מברטנורה

פרק ז א כהן גדול ונזיר אינן מיטמאין לקרוביהן. כדכתיב בפרשת אמור ובפרשת נשא: היו מהלכים בדרך. לאו דוקא בכ"ג פליגי דה"ה בכהן הדיוט נמי פליגי. דחד טעמא הוא:

על

משנה

פרק ז א כהן גדול ונזיר. אינן מיטמאין בקרוביהן(א). אבל מיטמאין למת מצוה(ב). היו מהלכין בדרך(ג). ומצאו מת מצוה. *רבי אליעזר אומר. יטמא כהן גדול ואל יטמא נזיר. וחכמים אומרים יטמא נזיר. ואל יטמא כהן גדול. אמר להם רבי אליעזר יטמא כהן. שאינו מביא קרבן על טומאתו. ואל יטמא נזיר. שהוא מביא קרבן על טומאתו(ד). אמרו לו יטמא נזיר שאין קדושתו קדושת עולם(ה).

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ז א) אב ואם, אח ואחות, בן ובת, ואשתו. ב) שאין לו קוברין: ג) הוא הדין נזיר עם כהן הדיוט פליגי בהו. אלא דנקט כה"ג לרבותא דר"א: ד) דמדצריך קרבן לכפרה, שמע מינה קדושתו שחללה עדיפא: ה) דסתם נזירות ל"י. ואפילו נזיר עולם, לא היתה קדושתו משנולד. ואפילו הזירו אביו אז, אף על גב שהנזירות חלה אז עליו גם קודם שהגיע לעונת נדרים [כרמב"ם פ"ב

מנזירות

ראשון לציון

פ"ז א במשנה **אבל** מטמאין למת מצוה כל זה מחק תוס' במשנה ד"ה כהן גדול כו' וכן כתבו עוד שם מז ע"א ד"ה עד כאן כו' מכאן מוכח שאין גרוס במשנתינו מטמאין למת מצוה בריתא כו' ותימה קצת מתוי"ט שהעתיק ד"ה אבל מטמאין למת מצוה כו' ולא השגיח במ"ש תוספות גם לפי גרסתו ישאר קו' התוס' על מקומה: **תוי"ט ד"ה אבל** מטמאין למת מצוה כו' עיין יסל"ת: **שם ד"ה יטמא** נזיר כו' ואפשר נמי לומר כו' עיין בס' אורח מישור שהאריך להשיג על דברים הללו:

תוספת רע"ק

פרק ז א [אות מא] **רא"א** יטמא כ"ג. בירושלמי קאמר דר"א ס"ל **תדיר** ומקודש מקודש קודם (כן הוא לפי"מ שהגיה בקרבן עדה) דכהן הוא **תדיר** דקדושתו בכל שעה ונזיר אינו **תדיר** דהוא רק בימי נזרו אבל מקודש דמביא קרבנות על הטומאה ומקודש עדיף עיי"ש. ולחכמים דהשיבו יטמא נזיר אפשר דס"ל תדיר ומקודש תדיר קודם מש"ה השיבו דכהן **קדושתו** עולם היינו דהוי תדיר דעדיף **או** דהשיבו דכ"ג נ"כ מקודש יותר דקדושתו קדושת עולם והוי תדיר ומקודש. ק"ע. [אות מב] בתוי"ט ד"ה **יטמא נזיר.**

ושאלני

ציונים

פ"ז א כהן גדול ונזיר אין מיטמאין כו'. מ"ז ע"ב מיי' פ"ג מהל' אבל ה"ו סמ"ג לאוין רנ"ו: אבל מיטמאין למ"מ, מיי' שם ה"ח ופ"ז מהל' נזירות ה"א וי"ג: היו מהלכין בדרך. ירושלמי נזיר פ"ו ה"ס: וחכ"א יטמא נזיר. מיי' פ"ז מהל' נזירות הי"ג ופ"ג מהל' אבל ה"ט: א"ל יטמא נזיר כו'. מיי' שם ושם:

שנויי נוסחאות

פ"ז א אינן מיטמאין בקרוביהן. וכ"ה בד"נ ובמשני"ל; במשנ"ב ..לקרוביהן. (אבל מיטמאין למת מצוה). בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ליתא. ועי' רתל"נ. ואל יטמא כ"ג. בד"נ ובכי"מ ובמשנ"ב ..כהן הדיוט; בכי"ק אפילו כהן הדיוט. לפי נוסחא זאת לכאורה נקטה המשנה בדברי ר"א כ"ג ובדברי חכמים כהן הדיוט. שהוא מביא. במשני"ל שמביא. שאין קדושתו קדושת עולם. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמשני"ל שקדושתו קדושת שעה.

תוספת חדשים

פ"ז א בתוי"ט ד"ה יטמא נזיר כו' ואפשר נמי לומר כו', ולא ידענא למה נטה מדברי התוס' וכ"כ הרמב"ם בפ"מ שנזיר קדושתו קדושת

שעה

ואל יטמא כהן. שקדושתו קדושת עולם:

ב על אלו טומאות הנזיר מגלח. על המת[ו]. ועל כזית[ז] מן המת. ועל כזית נצל[ח]. ועל מלא תרווד[ט] רקב[י]. על השדרה. ועל הגולגולת[יא]. ועל אבר מן המת. ועל אבר מן החי שיש עליו בשר כראוי[יב]. ועל חצי קב עצמות[יג]. ועל חצי לוג דם[יד]. על מגען[טו]. ועל משאן. ועל אהלן. ועל עצם כשעורה. על מגעו. ועל משאו[טז]. על אלו הנזיר מגלח. ומזה בשלישי ובשביעי. וסותר את הקודמין. ואינו מתחיל למנות. אלא עד שיטהר. ומביא את קרבנותיו: **ג** אבל הסככות[יז].

ר"ע מברטנורה

ב על המת. אע"פ שאינו שלם אלא שיש בו רוב בנין שהם ב' שוקים וירך אחד. או רוב מנין האברים שהם קכ"ה אברים. אפילו אין בהם רובע קב מטמא באהל ונזיר מגלח עליו. ואם אין במת לא רוב מנין. ולא רוב בנין. אין הנזיר מגלח על אלו עד שיהא בעצמות חצי קב: ועל כזית נצל. מוהל היוצא מן המת כמין לחה היוצאת מטפוס הבשר: מלא תרוד רקב. מלא כף מעפר רקבון של מת. ואין הרקבון מטמא אלא כשנקבר המת ערום בארון של שיש וכיוצא בו שאין שם רקבון אחר אלא מגופו של מת. ונקבר המת כולו שלם שלא נחסר ממנו אבר: תרוד. כף גדולה שמחזקת מלא חפנים: על השדרה. אפילו אין בה בשר כלל: וכן על עצם הגולגולת. של הראש. אפילו אין בה בשר: ועל אבר מן א) החי ועל אבר מן המת שיש עליהם בשר כראוי. כל שאילו היה ב)האבר מחובר באדם חי. היה יכול להעלות ארוכה ע"י אותו בשר הוא נקרא. כראוי. והוא פחות מכזית: ועל חצי קב עצמות. ואע"ג דרובע קב עצמות מטמא באהל. הלכה למשה מסיני שאין הנזיר מגלח אלא על חצי קב. וכן על חצי לוג דם. ואע"ג דרובע דם מטמא באהל. אין הנזיר מגלח אלא על חצי לוג: ועל עצם כשעורה על מגעו ועל משאו. אבל על אהלו לא שאין עצם כשעורה מטמא באהל: וסותר את הקודמים. כדכתיב (במדבר ו') והימים הראשונים יפלו: עד שיטהר. °שיטבול ויעריב שמשו אחר שיזה שלישי ושביעי: **ג** אבל הסככות. אילן שיש לו ענפים מובדלים זה מזה. ויש

כזית

תוספת יום טוב

יודע להשמר ולהזהר מכל אשר יצוהו אביו מדיני הנזירות. שאע"פ שכשהוא עודו מוטל בעריסה אמו שומרתו. הנה כשיכול להלוך אנה ואנה לא תועיל לו שמירת אמו שהיא מתעסקת בשאר צרכי הבית שכן ר"י קרי לאשתו ביתו [שבת קי"ח] כמ"ש בפ"ק דסוטה מ"א בד"ה רי"א כו' ואין לכל אדם יכולת לשכור שומר וכדי שלא נאמר שנתנו חכמים דבריהם לשיעורין על כרחינו צריכים לומר דהא דתנן שמדיר בנו בנזיר. היינו משהגיע לחינוך שהוא יודע להזהר מדיני הנזירות כשמלמדין אותו. וכי הא דתנן בספ"ג דסוכה לענין לולב ובברייתא התם מפורש שכן גם לענין תפילין ושאר מצות וה"נ דכוותה ואף בסוגיא שעל מ"ו דפ"ד הכי מוכח דאע"ג דכתב הר"ב לעיל שם דהלכה היא מפי הקבלה היינו שפירש כדברי רבי יוחנן אבל ריש לקיש אמר דטעמא כדי לחנכן במצות. וא"כ קודם שמגיע לכלל חינוך אין כאן נזירות כלל אף מאביו. ואין נראה שיחלוק עליו ר' יוחנן בזה. דאל"כ כי קא מקשה בסוגיא כמה זימני בשלמא לרבי יוחנן כו' ה"ל להקשות ג"כ בשלמא לר"י בנו סתמא קתני אלא ודאי דאף לר' יוחנן מסתמא כפי הסברא דדוקא בשהגיע לחינוך הכי אגמרו לה. וא"כ לא משכחת שיהיה נזיר מעולם אלא מאחר שהגיע לחינוך אליבא דכ"ע ואין להשיב עלי מדהרמב"ם לא כתב בחבורו דדוקא בהגיע לחינוך שהרי כך דרכו להעתיק המשנה כצורתה]: **ב** על אלו טומאות כו'. כתב הרמב"ם למעוטי עצם כשעורה שאינו מטמא באהל. גמרא. ופירשו התוס' [דתנא] והדר מפרש: על המת. פי' הר"ב אע"פ שאינו שלם וכו'. וכ"כ הרמב"ם דאלת"ה על כזית מן המת [מגלח]. על עצמו לא כ"ש. ובריש פ"ב דאהלות מפרש לה הר"ב לנפל שלא נתקשרו איבריו וטעמא דהתם תנן בהדיא רוב בנינו ורוב מנינו על כרחין לנפל הוא דאתא. ומיהו יש לדקדק אמאי לא מפרש על המת דהכא כמו על המת דהתם. ובגמרא רבי יוחנן מוקי לי בנפל כי התם. ורבא מוקים לה ברוב בנין וכו'. והרמב"ם ברפ"ז מהלכות נזירות כתב לתרוייהו ובזה הוא מונה י"ב טומאות עד ועל עצם כשעורה. ולא עד בכלל. לפי שאין לעצם כשעורה טומאת אהל. ואע"פ שתמה עליו הכ"מ שמנה שדרה וגולגלת לשנים וכדפירש נמי הר"ב ובגמרא בעיא דלא איפשיטא היא. [*ועיין מ"ש בזה ברפ"ב דאהלות] וטעמא דשיעור כזית מפרש הר"ב בספ"ו דעדיות ומשנה ה' פרק ב' דאהלות. ומה שכתב הר"ב ברוב בנין. עיין בזה ספ"ו דעדיות. ורפ"ב דאהלות. ומה שאמר הר"ב אפילו אין כהן רובע הקב עיין בפירושו למשנה ז' פ"ק דעדיות ומ"ש שם: נצל. לשון הפרש כמו ויצל אלהים (בראשית ל"א) רש"י: [*ועל מלא תרוד כו'. פי' הר"ב כף גדולה שמחזקת מלא חפנים כחכמים בברייתא. ודלא קתני במשנה מלא חפניים נ"ל לפי שאין מדרך העולם ליקח בחפניו רקבון של המת אלא בתרוד וכיוצא בו]: ועל חצי לוג דם. משמע מפי' הר"ב דהלכה היא. ועיין מ"ש בסוף פרקין: על מגען. חוץ מן הרקב שאינו מטמא במגע שא"א שיגע בכולו שהרי אינו גוף א'. רמב"ם פ"ז מה"כ ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ג. [*ובפי' הר"ב דמ"ב פ"ב דאהלות ומ"ש שם]: על אלו כו'. כתב הרמב"ם למעוטי סככות ופרעות. גמ'. ופירשו התוס' דתנא והדר מפרש: ומביא את קרבנותיו. לא גרסינן במשנה. דבגמ' מיבעיא ליה. ואע"ג דאפשיטא ליה דמביא את קרבנותיו מ"מ ש"מ דל"ג ליה וכ"כ התוס': **ג** [*אבל הסככות והפרעות. הארכתי בפירושם בס"ד

במשנה

א) כ"ה ברע"ב ד"ר וככל הדפוסי' וכן הוא ברש"י. ב) בר"ב ד"ר באבר.

תפארת ישראל

יכין

מנזירות סי"ג], על כל פנים לא חלה עליו קודם שהגיע לחנוך, מה שאין כן בכהן מוזהרים הגדולים על הקטנים. [ולפענ"ד בלא זה יש לומר דקדושת עולם היינו שאין אדם יכול להפסיקו. אבל בנדירו אביו הרי הבן וקרוביו יכולים למחות [כפ"ד מ"ו]. ובל"ז כל נזירות יכול להתבטל בהתרת חכם]: ו) ר"ל רוב מניין עצמותיו, דהיינו קכ"ה אברים, או רוב בניין הגוף, שהוא ב' שוקים וירך א' [כבכורות דמ"ה א']: ז) בשר: ח) בשר מת שנמוח לליחה: ט) כף מחזיק מלא חפניים: י) עפר רקוב ממת שנקבר ערום, והוא שלם בלי חסרון אבר, ובארון של שיש או זכוכית שא"א שהתערב שם דבר אחר [רמב"ם פ"ג מנזירות ופ' ג' מטו"מ]: יא) או שדרה או גולגלת, שניהם בלי בשר: יב) האבר מת נמי קאי. ושיעורו מעט פחות מכזית, דאז על ידי אותו בשר יכול להתרפאות ולהתכסה כולו בבשר בעודו מחובר בחי: יג) מב' עצמות או יותר [כרמב"ם פרק ב' מטו"מ ס"י]. ואף על גב דרובע קב מטמא באהל מדאורייתא, בנזיר הלממ"ס דצריך חצי קב לסתור נזירותו: יד) רביעית מטמא באהל מדאורייתא, ומיהו הלממ"ס דבנזיר אינו סותר נזירותו בפחות מב' רביעיות: טו) מיהו רקב אמ"ע במגע, מדא"א ליגע בכולן כאחד, מדאינן גוף א'. ואפילו גבלן יחד במים אינו חבור [רמב"ם שם]: טז) אבל באהל אמ"ע עצם כשעורה: יז) כזית ממת מונח תחת א' מענפי האילן, ואינו יודע תחת איזהו מה:

ציונים

ב על אלו טומאות כו'. פ"ט ע"ב חולין פ"ט ע"ב ק' ע"ב מיי' פ"ז מהל' נזירות הל' ב' סמ"ג עשין קכ"ז: על אלו הנמ"ג ומזה כו'. מיי' שם ה"א וה"ה וש"ו שם ה"ג: **ג** אבל הסככות כו'. נ"ז ע"א. פי' ירושלמי שביעית פ"ג ה"א. מיי' פ"ז שם ה"ו:

שנויי נוסחאות

ב טומאות. בד"נ ובכי"ק ובמשניו"ר הטמאות. נצל. בכי"ק נֵצֶל. תרוד. בד"נ תרבד; בכי"ק תודבד. על השדרה. בכי"ק ועל השזרה: שיש עליו. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר שיש עליהם. וכ"ה ברש"י ובתוספות ע"ש וברע"ב. על מגען. בכי"ק ועל. ועל משאן. בד"נ על. אהלן. בכי"ק ובמשב"ב ובמשבי"ר אהילן. ועל משאו. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ועל משאו ועל אהלו. (בכי"ק ובמשבי"ר אהילו) ואינו נכון. (למנות אלא). בכי"ק ליתא; בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ליתא למלת אלא. ומביא את קרבנותיו. במשבי"ר זיביא..; בד"נ ובכי"ק ויביא קרבנו:

תוספת חדשים

קשה אע"פ שהיה נזיר עולם צ"ל וכן משמע פשטא דליפנא אבל לדברי הרב ה"ל לאמר משום גם מה שצריך דקטן אינו חל נזירות עד שהגיע לחינוך גם לענין טומאה אינו מוזהר מן התורה דקי"ל קטן אוכל נבלות אין מצוה לאפרישו וגבי טומאה דכתיב אמור ואמרת דלא לטמאו בידים וה"ה בנזיר א"צ לשכור שומר שימחהו וזו"ק והעיקר נ"ל דנזיר יש לו שאלה לכן נקרא רק קדושת שעה שיוכל כל שעה לחזור בו וק"ל. (ממוהרפ"ת זצ"ל) **ב** בתוי"ט ד"ה על המת כו' ואעפ"י כו' וכדפי' נמי הר"ב כו'. ונ"ל ראיה לדבריהם מגמ' דחולין דף קכ"ג ע"א ת"ר לגיון (פירוש גדוד) של נכרים שעובר ממקום למקום ונכנס לבית הבית טמא שאין לך כל לגיון ולגיון שאין לו קרקפלין כו' ופירש"י ראש אדם מת למכשפים במלחמה וסתמא משמע משום אהל דקאמר

תוספות רעק"א

ושאלני בני. כך הקשה בירושלמי. ומשני זו תורה (היינו כהן מפורש בתורה) וזו אינה תורה (דנזיר ע"י הדרת אב אינו מפורש בקרא אלא דלחד מ"ד הוי הלכה ולחד מ"ד הוי דרבנן) כ"כ בק"ע. ובפני משה: **ב** [אות מג] בהרע"ב ד"ה עד שיטהר. שיטבול ויעריב שמשו. תמוה לי הא פשטי' בסוגיא דמדקתני

והפרעות(יח). ובית הפרס(יט). וארץ העמים(כ). והגולל(כא). והדופק(כב). ורביעית דם(כג). ואהל(כד). ורובע עצמות(כה). וכלים הנוגעים במת(כו). וימי ספרו(כז). וימי גמרו(כח). על אלו אין הנזיר מגלח. ומזה בשלישי ובשביעי(כט).

ר"ע מברטנורה

כזית מן המת תחת אחד מהן ועבר הנזיר ואין ידוע אם עבר תחת הענף המאהיל על המת: והפרעות. אבנים או עצים בולטים מן הכותל וטומאה תחת אחד מהם: ובית הפרס. שדה שנחרש בה קבר עושה בית הפרס מאה אמה. שכך שיערו. שהמחרישה מוליכה את העצם: וארץ העמים. שגזרו חכמים טומאה על ארץ העמים: גולל. כסוי הארון: דופק. הארון עצמו שהכסוי דופק עליו: ורביעית דם. אפילו על משאו ומגעו אין הנזיר מגלח: ואהל ורובע עצמות. אם האהיל על רובע קב של עצמות המת אינו מגלח עד שיאהיל על חצי קב. אבל על מגע ומשא של רובע עצמות מגלח. ואפילו הם נמוקים ולא נשאר בהם עצם כשעורה שלם: וכלים הנוגעים במת. שהם מטמאים כמת עצמו. והנוגע בהם טמא טומאת שבעה: וימי גמרו. ימי חלוטו של מצורע: וימי ספירו. לאחר שנטהר מצרעתו. דכתיב (ויקרא י"ד) וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים: על אלו אין הנזיר מגלח. על כל הנך דמתני': ומזה בשלישי ושביעי. הא לא קאי אימי ספירו ואימי גמרו דלא שייך

תוספת יום טוב

במשנה ב' פ"ח דאהלות]: ובית הפרס. ואף טומאת בית הקברות תנן בפ' ג' משנה ה' דאינה סותרת אבל לאו מלתא פסיקא היא. שהרי יכול להטמאות בבית הקברות במתים שלשם. ויסתור. לפיכך לא תני ליה הכא: וארץ העמים. שנזר בארץ ובתוך ימי נזירותו יצא לארץ העמים ונכנס. והא דתנן בפ"ג מ"ו מי שנזר וכו'. ואח"כ בא לארץ כו' ב"ה נזיר בתחילה וסותר הקודמין התם טעמא לפי שעשה נזירתו בא"ל וכו'. רש"י ועיין מ"ש לעיל: והגולל והדופק. פי' הר"ב כיסוי הארון והארון עצמו. ובמשנה ד' פ"ב דאהלות מפרש בע"א. והתם כפי' ר"ת והכא כפירש"י: ורביעית דם. פי' הר"ב אפילו על משאו כו'. גמ' [דף נ"ג] °לאפוקי מר"ע דסוף פרקין דאלת"ה לא איצטריך. דהא מרישא דתנן על חצי לוג דם ש"מ דעל רביעית דם לא: ואהל ורובע עצמות. פירש הר"ב אם האהיל על רובע כו'. ול"ע ליתנא דורובע. והרמב"ם פירש ואהל. ר"ל שנגע באהל המת או אם האהיל על רובע עצמות והוא ענין מ"ש רובע עצמות. וכן פסק בחבורו [פ"ז] נגע באהל המת: ורובע עצמות. כתב הר"ב אבל על מגע ומשא מגלח. גמ'. דאלת"ה לא איצטריך למתנייה. דהא מרישא דתנן ועל חצי קב. ש"מ דעל רובע לא. והרמב"ם בחבורו לא כתב כן בהדיא. אבל הניחו במשמע מדכתב או שנטמא באהל רובע עצמות וכו' שאינו סותר. דש"מ דהא נטמא במגע ובמשא רובע עצמות דסותר. ולא ידעתי למה לא פירש כן בהדיא: וכלים הנוגעים במת. פירוש בעודם נוגעים שאינן מטמאין טומאת ז' אלא בחבורין דהראב"ד פ"ז מהלכות נזירות. [*והכ"מ כתב שכן גם דעת הרמב"ם. אבל כשלמדתי מסכת אהלות יגעתי ומצאתי שלא כן הוא כדברי הכ"מ אלא דלהרמב"ם א"צ חבורין לשום כלי. וגם הראב"ד אינו מצריך חבורין אלא לכלי שטף. ועיין לקמן בד"ה ומזה כו']: וימי ספרו וימי גמרו. ול"ע דלא ליתני אלא ימי ספרו. וליכא למימר אבל גמרו סותר. דא"כ מאי כ"ש במה שימי ספרו אינו סותר. הרי כבר סתר מטעם ימי נגמרו. תוס': על אלו אין הנזיר מגלח. לפי שלא נאמר בו וכי יטמא לנפש אלא וכי ימות מת עליו עד שיטמא מטומאות שהן מעצמו של מת. רמב"ם. וכ"כ התוספות בד"ה ורביעית דם: ומזה בג' ובז'. כתב הר"ב הא לא קאי אימי ספרו כו' ומשמע דאאינך כולהו קאי. ובארץ העמים מפורש בגמ' דדוקא למתטמא בגושה ולא באוירה. ובאהל וכלים להרמב"ם א"צ הזייה ויהיב טעמא כדי שיהא עולין לו ככתוב בחבורו פ"ז אע"פ שבפירושו לא משמע כן. בתוס' נחלקו ר"ת סובר דבכלי מתכות צריך הזייה. °ור"ח כהן השיב לו איזה בית אשר תבנו לי דכל שהנזיר מגלח הכהן מוזהר עליו ע"ש ולפי מה שאמר לעיל דדוקא בחבורין צריך הזייה נ"ל דלא קשיא דכשאינו בחבורין אין הנזיר מגלח ואין הכהן מוזהר עליו. [*וזהו לפי מה שהוא מובן מל' הראב"ד פ"ז מהלכות נזירות שהעתקתיו

יכין תפארת ישראל יכין

יח) כזית ממת מונח תחת א' מהאבנים או תחת א' מהקורות, שבולטת מכותל, ואינו יודע תחת איזהו מהן עבר, דאף על גב דהו"ל ספק בקבוע, על כל פנים כיון שאינו ניכר טומאה במקומה הו"ל רק קבוע דרבנן: יט) שדה שנחרש בה קבר, מטמא ק' אמה מהקבר לכל רוח שחורש. והוא מטמא במגע ומשא מד"ס שמא התגלגל על ידי החרישה עצם כשעורה, מהקבר לשם: כ) גוש מח"ל מטמא מד"ס במגע ומשא: כא) כסוי ארון: כב) דופני הארון: כג) ר"ל שאינו חצי לוג, ואפילו נטמא בו במגע ומשא: כד) בנגע הנזיר באהל המת של פשתן [עי' פתיחה שלי לטהרות סי' ח']: כה) שהאהיל על רובע עצמות. אבל מגע ומשא בהן אפילו דקין כקמח סותרין. [ותמהני*) אם כן למה לא תני לה תנא לעיל בהדי עצם כשעורה. ודוחק לומר דתני ושייר וצ"ע]: כו) שנגע בכלים אפילו בעודן נוגעין במת [ולתוספות בנגע בכלי מתכות, חרב הרי הוא כחלל, וסותר]: כז) מצורע לאחר שנטהר מצרעתו, סופר ז"י: כח) ימי חלוטו של מצורע. והא דנקט ימי חלוטו כלל, דפשיטא אם ימי חלוטו סותר, מה מהני דימי ספירו אינו סותר. תירץ אאמ"ו רבינו הגאון זלוק"ל, דנקט חלוטו לרבותא דאינו עולה לו: כט) בנטמא טומאה מת [ולרמב"ם פ"ז מנזירות ס"ע גם אהל וכלים כשנטמא בהן, אם הוא נזיר א"צ הזאה

*) עי' מ"ש בקול הרמ"ז.

ומזה בד'. פי' שם פ"ז:

שנויי נוסחאות

ג ובית הפרס, בכי"מ בבית (!) הפרס. וימי ספרו וימי גמרו. במשכי"ל ..ספירו.. ; במשכ"ב ובימי.. ובימי.. וכ"ה במשד"נ (וגם בימי ספרו..).

תוספת חדשים

דקאמר הבית טמא משמע כל מה שבבית ועוד בנגיעה אין לחוש בשהם שאין מניחין בגלוי ש"מ שגולגולת לבד ודו"ק: (ממוהרש"ח ז"ל): ג במשנה ובית הפרס. עי' בפי"ח דאהלות מ"ד ומ"ה שתוי"ט שם: בתוי"ט סד"ה ורובע כו'. ונ"ל דהר"ב אזיל בדרך רש"י והוס' כאן וכ"כ בפ"ב דאהלות. אבל הרמב"ם כתב בחבורו בפ"ד מהט"מ רובע עצמות שמדקדק מטמאין רק באהל וא"כ אם עצמות שלימים כבר כתב עצם כשעורה ואם נמוקים אין מטמאין כלל בנזיר במגע. (ממהורש"ח ז"ל): בתוי"ט ד"ה ומזה ט' נ"ל דלא קשיא כו'. ועיין באהלות פט"ז מ"א שחזר הר"ב מדברי עצמו וע"ש שהאריך:

תוספת רעק"א

דמדקתני בסיפא מתחיל ומונה מיד הא רישא מאי עד שיטהר עד שיביא קרבנותיו ומני רבנן היא וכו' וצע"ג. ובאמת תמוה לי בסוגיין דמיבעיא לן דקתני עד שיטהר בשביעי קאי ומאי עד שיטהר עד דעביד הערב שמש ומני ר"א היא א"ד בשמיני קאי ומאי עד שיטהר עד שיביא קרבנותיו. והנה מה דאמרי' ר"א היא הוא תמוה דהא מדברי ר"א מוכח דס"ל כריב"י דמונה מיום השביעי וא"כ איך אמר עד דעביד הערב שמש וגם מאי דאמרינן עד שיביא קרבנותיו ומני רבנן וכתבו תוס' דאמרי וקדש ראשו ביום ההוא ביום הבאת קרבנותיו וזהו לישנא דר' לעיל די"ח ומבואר שם דהיינו משעה שראוי להביא קרבן דהיינו מצפרא או מליל ח' אם לילה לאו מהוסר זמן ועי' בתוס' שם ד"ה ורבנן והכא הא קתני עד שיביא קרבנות דמיבעיא הבאת קרבן וזהו כרבנן דר"א בברייתא דלעיל די"ח דחטאתו מעכבתו מלמנות, וגם אמאי קאמר ורבנן דאם הכוונה דכר' אתי הל"ל ור' היא גם אמאי נקט תחלה ור"א דאינו מפורש כן בדברי ר"א אלא דמוכח כן ואמאי לא נקט ריב"י הוא דאמר במפורש דמונה מיום הז'. מזה נראה דהעיקר כמו שהגיה כאן הגאון מוהר"א ווילנא זצ"ל ור' היא והיינו דמבעי' אי בשביעי קאי ומאי עד שיטהר עד דעבוד הערב שמש ור' היא דס"ל יום הבאת קרבנות והיינו דנימא באמת דלילה לאו מחוסר זמן ומונה מתחילת ליל ח' (ומה דלא מפרשי' דבאמת מתני' קאי דמונה מיום הז' ממש וריב"י היא היינו דיום ז' לא מקרי עד שיטהר דהא לא נטהר מטומאתו עד אחר הערב שמש). א"ר דבשמיני קאי ועד שיטהר היינו הבאת קרבנות (דאילו מצפרא לא שייך לשון עד שיטהר דהא א"צ לעשות והטהרה בעצמו בכר נגמר בז' ע"י הערב שמש אלא ע"כ דעד שיביא קרבנות) ורבנן הוא היינו רבנן דר"א דס"ל דחטאתו מעכבתו. וברור. אך תמוה לי דהיכי פשטי' מדקתני סיפא ומונה מיד מכלל דרישא בח' קאי, הא עדיין י"ל דבשביעי קאי וברישא אינו מתחיל עד דיטהר בהערב שמש ואילו בסיפא היכי דליכא קרבן מונה מיום הז' כדאיתא לעיל די"ח ע"א דר' מודה בטמא שנזר דמונה מיום הז' והיינו מיד היינו אחר הזאת שביעי. וצלע"ג*) (ונראה דמשמע מהתוס' שלמדו (עד דעביד הערב שמש) היינו שהוא יום הטהרה. או דלא גרסי' זה. והזכיר ר"א ולא ריב"י כי הוא בר פלוגת' דרבנן וגם בדברים מפורשים [עי' תוס' לעיל ד"ה מתחיל] אבל כר' אין שום הכרעת ממשנתינו כנ"ל. ואם שמלות מביא את קרבנו מילתא אחרית' היא [כפי צד האיבעיא] אז גם כר"א וכריב"י נמי אתיא. והתוס' הביאו הפסוק וקדש ראשו משום דרבנן בוודאי נמי למדו מזה): ג [אות מד] תוי"ט ד"ה ורביעית דם כו' לאפוקי מר"ע כו' קשה לי דאיך נשמע זה דהא גם אם אתי' כרע"ק ניחא דתני רובע לדיוקא דעל אהל אינו מגלח אבל על מגעו ומשאו מגלח כמו ברובע עצמות. וא"כ במה מורה לנו מתני' לאפוקי מדרע"ק. ואם נפרש כהרע"ב דמה דקתני ואהל ורובע עצמות היינו אם האהיל על רובע ניחא. דמדוקדק כן בלשון מתני' דקתני ורביעית דם ואהל ורובע עצמות היינו דרביעית דם אינו מגלח כלל ועל אהל דרובע עצמות אינו מגלח דמשמע דעל מגעו מגלח: [אות מה] תוי"ט ד"ה ומזה כו' ור"ח כהן השיב כו'. לענ"ד מבואר בתוס' דלא נחלקו לענין הזאה אלא לענין אם הנזיר מגלח דלר"ת נזיר מגלח וע"כ מתני' לא מיירי בכלי מתכת ולא קאי עלה דינא דמתני' ומזה בג' ובז'. ולדעת ר"ח כהן אין הנזיר מגלח עלה ומצינו לאוקמי למתני' בכלי מתכת וקאי עלה ומזה וכו' דגם לר"ח כהן צריך הזאה:

ואינו סותר את הקודמים ל) ומתחיל ומונה מיד לא). וקרבן אין לו. באמת אמרו ימי הזב והזבה לב). וימי הסגרו של מצורע. הרי אלו עולין לו לג): **ד** אמר רבי אליעזר משום רבי יהושע. כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה. חייבין עליה על ביאת מקדש לד). וכל טומאה מן המת. שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת מקדש. אמר רבי מאיר. לא תהא זו קלה מן השרץ לה). אמר רבי עקיבא דנתי לפני רבי אליעזר. מה אם עצם כשעורה. שאינו מטמא אדם באהל. הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו. רביעית דם שהוא מטמא אדם באהל. אינו דין שיהא הנזיר מגלח על מגעה ועל משאה. אמר לי מה זה עקיבא אין דנין כאן מקל וחומר לו). וכשבאתי והרצתי דברים לפני רבי יהושע. אמר לי יפה אמרת. אלא כן אמרו הלכה לז):

שייך בהו הזאה ג' וז': **ואינו סותר את הקודמין ומתחיל מונה** מיד. כל אלה שאמרנו אינן עולין לימי הנזירות. ואין סותרין אלא *)אחר שיזה ג' וז' ויטהר. אם נטמא בטומאת מת. ואחר שישלים ימי גמרו וימי ספירו אם נצטרע. משלים נזירתו על מנין הימים שמנה קודם שנטמא ואינו מביא קרבן טומאה: **באמת אמרו** ימי הזב והזבה. כל ימי טומאתם וימי ספירתם שבעה נקיים וימי הסגרו של מצורע. כדאמר בו (שם פ"ו) והסגיר את הנגע שבעת ימים עולין למנין ימי הנזירות וא"צ לומר שאין סותרין את הקודמים: **ד חייבין** עליה על ביאת מקדש. אם נטמא באותה טומאה ונכנס למקדש. או אכל קדשים קודם שטהר מטומאתו חייבין עליה כרת אם היה מזיד. או קרבן עולה ויורד אם היה שוגג: **לא תהא זו קלה מן השרץ.** דחייבין עליה על ביאת מקדש כדכתיב בויקרא (ה') או בנבלת שרץ טמא. ומילתא דר"מ ליתא שהרי מגע ומשא של עצם כשעורה שהוא קל שאינו מטמא באהל הנזיר מגלח עליה כדתנן במתני' ורביעית דם שהיא חמורה שמטמאה באהל. אין הנזיר מגלח עליה: **אין דנין כאן ק"ו.** שאין דנין ק"ו על דבר שהוא הל"מ. שעצם כשעורה אינו כתוב בתורה. אלא הלכה היא. ואין דנין ק"ו מהלכה. והן הן דברי ר"א הן הן דברי ר' יהושע שאמר אלא כך אמרו הלכה:

*) כ"ה ברע"ב ד"ר וצ"ל יטהר.

שהעתקתיו לעיל. אבל מדבריו שבפ"ה מהט"מ מבואר דבכלי מתכות אינו מצריך חבורין. ולפיכך קושית ר"א כהן במקומה עומדת. וראיתי להרמב"ן בפירוש החומש ריש פרשת חוקת על בחלל חרב שכתב והנראה מן הסוגיות במשנה ובגמ' שהוא מטמא במגע ובמשא כמת אבל אינו כמוהו לטמא באהל. שמא מצאו בו מיעוט מן הכתוב באהל. אדם כי ימות באהל שאינו רק על האדם עצמו. ואם היה החרב שנטמא במת מטמא באהל. היו הכהנים אסורים בכל הבתים שבכלן החרב טמא ויהיה מטמא אותם באהל. וכן נראה עוד בגמ' שאין החרב הנוגע במת מטמא אדם להצריכו הזאת ג' וז' אע"פ שהאדם הזה הנוגע בו אב לטומאה. והיה זה מפני שבכתוב השני שאמר והזה על האהל כתוב א) (וכל) הנוגע ב) (במת או) בעצם או בחלל. ולא אמר או בחלל חרב. וא"כ הרי החרב כחלל לטמא במגע [ובמשא] טומאת ז' אבל לא לטמא באהל ולא להצריכו הזאה. ואין הנזיר מגלח עליו ואין הכהן מוזהר ממגעו כלל והוא הקרוב והנראה מדברי רז"ל. עכ"ל]: **ואינו סותר** את הקודמים. ומתחיל ומונה מיד. והוא שתהא נזירות מרובה כדי שיהא בו גידול שער שלשים יום לאחר שנתגלח בתגלחות שתים של מצורע. רש"י: **באמת אמרו.** עיין בפירוש הר"ב ריש פרק שני דתרומות: **ד וכל טומאה** מן המת שאין הנזיר מגלח כו'. עיין משנה ד' פ"א דפרה ומ"ש שם בס"ד: **אינו דין** שיהא הנזיר מגלח על מגעו ועל משאו. °וה"ה דהל"ל על אהילות דלר"ע אית ליה האי סברא אלא משום דלגבי שעורה דקמייתי ליה מינה מק"ו לא מצי אמר על אהילות לא אמר נמי גבי רביעית דם. רש"י. [*ועיין לקמן]: **אין דנין** כאן ק"ו. פי' הר"ב שעצם כשעורה הלכה היא ואין דנין וכו'. וצ"ל דהא דאמרן לעיל משנה ב' דחצי לוג דם הלכה היא כדמשמע מפירוש הר"ב. דזהו דוקא לענין אהל. [*ולרש"י שכתבתי לית ליה לר"ע הלכה כלל]: **והרצתי.** פירשתי בסוף יבמות:

א) צ"ל ועל. ב) ב' תיבות אלו ט"ס וכן ליתניהו ברמב"ן ד"ו ס"ס.

תפארת ישראל

יכין

הזאה כנ"ז]: ל) ולעיל פ"ג סי' כ', דאמרינן דנזיר בתחילה. ה"ט לפי שמנה ימיו בח"ל, ואין עולין לו. אבל אם מנה ויצא אינו סותר מנויו שבתחלה: לא) להשלים לימים שמנה קודם שנטמא במת וקודם שנצטרע. אבל ימי טומאה אין עולין לו: לב) ימי טומאתן וז"נ שלהן: לג) וכ"ש שאין סותרין, וזה הלממ"ס הוא: לד) בנטמא בהן, ונכנס למקדש או אכל קודש במזיד קודם שנטהר, חייב כרת, ואם בשוגג, חייב קרבן עולה ויורד: לה) שאין הנזיר מפסיק נזירותו על ידו, ואפ"ה חייבין עליו על ביאת מקדש, מכל שכן גולל ודופק ורובע עצמות ודכוותייהו, שאעפ"י שאין הנזיר מגלח עליהן, על כל פנים מפסיק נזירותו על ידן, מכ"ש דחייבין עליהן על ביאת מקדש. ולא קיי"ל כן, דדבר זה שיהיה נזיר וטומאת מקדש שוין, הלממ"ס הוא [כרמב"ם פ"ג מביאת מקדש הט"ו], ואין דנין קל וחומר לעקור הלכה (**א**): לו) ולא אמר לי טעם למה לא נדון כאן קל וחומר מדכך קבל מרבותיו בלשון זה בלי טעם ורבי אליעזר לא אמר דבר שלא שמע מרבותיו כסוכה [כ"ד ב']: לז) עצם כשעורה הלכה למשה מסיני הוא, ואין דנין מנה קל וחומר:

בועז

פ"ז (**א**) [ועיין מ"ק דף ד' ע"א, דאפילו ג"ש שאין אדם דן מעצמו, לא עקרה הלכתא, ודברי הר"ב כאן אינם מובנים כלל, דמה זה כ"ש שכתב, שהרי מגע ומשא וכו', על מה שכתב מקודם דמשו"ה מלתא דר"מ ליתא. והרי ב' הענינים רחוקים זמ"ז כרחוק מזרח ממערב. ובמח"כ הגדול כמדומה דלשון הרמב"ם בפי' המשניות אטעיתי', דהוא סבור דמ"ש הרמב"ם וכבר נתבאר וכו' הוא כ"ש על מ"ש תחילה שדברי ר"מ אינם נכונים, ולא היא, דמ"ש וכבר נתבאר וכו' הוא ענין בפ"ע, ונמשך למטה, למה שרצה ר"ע ללמוד רביעית דם בק"ו מעצם כשעורה. והדברים ברורים ת"ל]:

ואינו סותר. כ"ד פ"ג מיי' שם: **באמת אמרו.** עי' שבת כ"ב ע"ב. ירושלמי כלאים פ"ב ה"א מיי' שם ה"פ: **ד אר"א** משום ר"י כל טומאה ס'. כ"ו ע"ב ירושלמי פסחים פ"ח ה"ח נזיר כאן ה"ג ופ"ח ה"א מיי' פ"ג מה' ביאת מקדש הי"ג סמ"ג לאוין ס"ד:

שנויי נוסחאות

ומתחיל ומונה. בד"נ ובכי"ק ..מונה וכ"ה ברע"ב; במשני"ל התחיל מונה. **באמת (אמרו).** בד"נ ובמשני"ל ובכל הדפו"י ליתא וכן ליתא בכי"ק: **ד אמר ר' אליעזר.** בד"נ ובכי"ק ר' אליעזר אומר. וכ"ה במשני"ל (ושם ר' אלעזר כמו שהוא בכי"מ). **שהנזיר.** במשנ"ב שנזיר. **וכל טומאה** (מן המת). בד"נ ליתא. **אדם.** בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל את האדם וכן בסמוך. **שהוא מטמא.** בכי"ק ובמשני"ל שהיא. **מגעה ועל משאה.** בד"נ מגעו ועל משאו. **אמר לי.** בד"נ אמר לו. **מה זה.** בכי"ק מזה. **אין דנין כאן מק"ו.** בד"נ ק"ו; בכי"מ אין כאן מקום. **דברים.** בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל את הדברים. **אמרו הלכה.** במשני"ל אמרה:

תוספת רעק"א

ד [אות מו] **תוי"ט ד"ה אינו דין. וה"ה דהל"ל. מאד תמוה** דמנ"ל **דלר"ע** לית ליה להא. **הא** י"ל בפשוטו דרע"ק **אית** ליה ג"כ הלכה דעל חצי לוג באהל הנזיר מגלח ולא על רביעית ובא ללמד מק"ו דעל רביעית עכ"פ דבמגע **ומשא** מגלה בק"ו מעצם כשעורה וגם היכי מצי לומר על אהלו. הא לענין אהלו ליכא ק"ו דמצינן למימר דיו לבא וכו' דהא בעצם כשעורה ליכא רק במגע. (ואפשר דרש"י סבר דר"ע ל"ס להלכה כלל כפי משמעות המשנה. ולזה כ' שזה סברא):

לקוטים

ד במשנה א"ר אליעזר משום ר' יהושע בגמ' מוכח דגרסי' רבי אלעזר בלא יו"ד והוא ר"א בן שמוע מדמקשי' ור"א משום **ר'** יהושע גמר לה דהיינו ר' יהושע סתם שהוא ר"י **בן** חנניא והא משום ר' יהושע בר ממל גמר לה דתניא אר"א כשהלכתי לערדסקיא מצאתי את ר' יהושע בן פתר ראש שהיה יושב ודן לפני ר"מ וכו' אמרתי לו כלום אתה בקי ברי"י בר ממל א"ל הן כך אר"י בר ממל משום ר' יהושע כל טומאה מן המת שהנזיר וכו' אמרו ש"מ כל שמעתתא דמתאמרה בפי תלתא קדמאי ובתראי אמרי' מציעאי לא אמרי' ופירש"י והתוס' ר"י בן חנניא אמר לר"י **בן** ממל ור"י בן לר"א (ואף על פי שבדפוסים יש ר' אליעזר ט"ס הוא). ורבי שסידר המשנה הזכיר ר"א שהיה אחרון ור"י בן חנניא שהוא הראשון ור"י בר ממל שהוא האמצעי לא חש להזכירו ע"כ ואם זה הוא ר"א ביו"ד שהוא ר"א בן הורקנוס והוא חבירו של רבי יהושע שהם היכי קרי ליה אחרון ואמאי לא גמרה לשמעתא מפומיה דר' יהושע עצמו עד שהוצרך ללמוד מר"י ב"ר ממל והלא הוא ור' יהושע כאיש א' חברים וגם ליתא דנמר לה מורה שאין זה ר"א חבירו ומה גם דרש"י כתב בחולין דף קי"ג דכל היכא דתנינא משום ר' פלוני לא שמע מפיו שלא היה בימיו וזה לא שייך אלא בר' אלעזר בן שמוע תלמידו של ר"ע והוא גמרה משמיה דר' יהושע בר ממל ור"י ב"מ מר"י שהם דקדים ליה והשתא א"ש דר"מ פליג עליה דר"א במתניתין דחבירו הוא אחר כתבי מצאתי להרב ע"ה שכתב כדברי ושכ"כ בס' יוחסין ושמחתי מאד. (בוצינים לדוד):

פרק ח א שני נזירים שאמר להם אחד כו'. והם שותקים דאם הם מכחישין אינו נאמן. דעד אחד במקום שמכחישין אותו אינו נאמן. ומתני' איירי כגון שזה העד לא היה עמהם. אלא אמר ראיתי מרחוק טומאה שנזרקה ביניכם שאם היה העד אצלם במקומם הויא לה ספק טומאה ברה"ר. וספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור. דכל ספק טומאה מסוטה ילפינן לה דכתיב בה (במדבר ה') ונסתרה והיא נטמאה ואין אלא היא והבועל וספיקה טמא. וכל זמן שהם יותר משנים אפילו בתוך הבית ספיקו טהור. דהויא לה כספק טומאה ברה"ר. לכך צ"ל שלא היה העד בשעת ספק טומאה אצלם במקומם: וסופרים ל' יום. וכגון שניהם נדרו נזירות ביחד ונדרו סתם נזירות. וה"ה אם נדרו שניהם ביחד ופירשו נזירותם לזמן קצוב. שלאחר שהביאו קרבן טומאה וקרבן טהרה חוזרים ומונים הזמן הקצוב לנזירותם. ומפרישין קרבן טהרה: וקרבן טומאה ספק. חטאת העוף הבאה על הטומאה ספק ואינה נאכלת:

אלא

פרק ח א שני נזירים שאמר להן אחד. ראיתי אחד מכם שנטמא. ואיני יודע איזה מכם[א]. מגלחין[ב]. ומביאין קרבן טומאה[ג] וקרבן טהרה[ד]. ואומר אם אני הוא הטמא. קרבן טומאה שלי. וקרבן טהרה שלך. ואם אני הוא הטהור. קרבן טהרה שלי. וקרבן טומאה שלך. וסופרין שלשים יום[ה]. ומביאין קרבן טהרה. ואומר. אם אני הוא הטמא. קרבן טומאה שלי. וקרבן טהרה שלך. וזה קרבן טהרתי. ואם אני הוא הטהור. קרבן טהרה שלי. וקרבן טומאה שלך. וזה קרבן טהרתך. מת אחד מהן. אמר רבי יהושע יבקש אחד מן השוק שידור כנגדו בנזיר. ואומר אם טמא הייתי. הרי אתה נזיר מיד[ו]. ואם טהור הייתי. הרי אתה נזיר אחר שלשים יום. וסופרין שלשים יום. ומביאין קרבן טומאה[ז]. וקרבן טהרה[ח]. ואומר אם אני הוא הטמא. קרבן טומאה שלי. וקרבן טהרה שלך. ואם אני הוא הטהור קרבן טהרה שלי. וקרבן טומאה בספק[ט]. וסופרין שלשים יום. ומביאין קרבן טהרה. ואומר אם אני הוא הטמא. קרבן טומאה[י] שלי. וקרבן טהרה[יא] שלך. וזה קרבן טהרתי. ואם אני הוא הטהור קרבן טהרה שלי. וקרבן טומאה בספק. וזהו

פרק ח א שאמר להם אחד. דהא [או] הודע אליו חטאתו כתיב (או הודע אליו) מ"מ. רש"י. וברייתא היא רפ"ג דכריתות. ומ"ש הר"ב דאם מכחישין כו'. ועיין ספ"ה דמס' טהרות. ומ"ש הר"ב ומתני' איירי כו'. שאם היה העד אצלם במקומם. להרמב"ם באותו חצר או בית ולהראב"ד באותו מעמד פ"ט מה' נזירות. ומ"ש דה"ל כספק טומאה בר"ה דספק טומאה בר"ה [כו'] לא מהכא ילפינן אלא כמ"ש הר"ב במשנה י"א פ"ד דטהרות. ולהכי כתב כספק כו'. ועיין מ"ש במשנה ד' פ"ח דעדיות: ומגלחין אם הם נשים או קטנים. דאילו גדולים אין מגלחין. משום דאסורים בהקפת ראש מספק. גמ': ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה. ואע"ג דספק טומאה ברה"י ספקו טמא מדאורייתא. אין לטמא שניהן מכח זה. ולייתו שניהם קרבן טומאה. כיון דממ"נ חד מינייהו טהור דמסוטה ילפינן ולא ילפינן °אלא דבר שיכול להיות. הר"ש במשנה ה' פ"ח דתרומות: וסופרין כו'. ואומר אם אני הוא הטמא קרבן טומאה

שנעשה

יכין תפארת ישראל בועז

פ"ח א) וכן שותקין, דאלו הכחישוהו, ע"א בהכחשה לאו כלום הוא, [כקידושין דס"ה ב']. ומיירי שעמדו שניהן ברה"י והעד רואה אותן מבחוץ דאלו עמד העד גם כן אצלם באותו חצר, כל שלשה שהם אפילו ברה"י מחשבו כר"ה לענין טומאה, והו"ל ספק טומאה, בר"ה דספיקו טהור, בין שהיה הספק רק בא' מהן אם נטמא, והב' האחרים ידעינן שודאי טהורין הם, או שהיה הספק בכל א' מהג', או שלא היה הספק בנוגע רק במגיע כגון ספק צפרדע ספק שרץ שנגע באדם א' בר"ה טהור (א): ב) בסוף ימי נזירותן. מיהו דוקא נשים או קטנים, אבל אנשים הרי אסורים בהקפת הראש מספק. דהרי גלוח הראשון שהוא גלוח טומאה, צריך שיהיה קודם הבאת קרבנותיו [כלעיל פ"ו מ"ו], וגלוח זה אינו מועיל לו לגלוח טהרה שצריך שיהיה אחר הקרבת הקרבן [כשם מ"ז], נמצא שאם טהור היה, עבר אז על בל תקיף. דבשלמא גלוח ב' מגלח ממ"נ, אי גלוח קמא גלוח טומאה היה, א"כ מגלח השתא גלוח טהרה, ואי לא טמא היה, א"כ מדגלח גלוח קמא קודם הבאת קרבנו, לא עלה לו וצריך לגלח אח"כ [כרמב"ם פ"ח הי"א], ואפילו לאחר כמה ימים [כרמב"ם פ"ח ה"ו]. אבל על גלוח קמא ק' שפיר, דעביר על בל תקיף. אע"כ דמתניתין מיירי באשה וקטן (ב): ג) ב' עופות וכבש: ד) ג' בהמות [כפ"ו מ"ו ומ"ז], ואף על גב דס' טומאת רה"י, מדאורייתא טמא, היינו באפשר, אבל הכא ממ"נ א' טהור: ה) והוא הדין בנזירות מרובה חוזר ומונה זמן שקבל: ו) כדי שיהיה שלך הקרבן טהרה שמביא בסוף ל' יום: ז) חטאת עוף שעל הספק ואינה נאכלת: ח) שהבאתי מכבר:

פ"ח (א) [קר נ"ל, ואילו ממתני' דטהרות [פ"ה מ"א ותוס' חולין ד"י ע"ב ד"ה דלמא, שהבי' בכותל], וזה דלא כמשמע לכאורה מרמב"ם [פ"ט לנזירות הט"ז] דנקט רק ליטנא דמתני' דהכא, אמנם נ"ל דרמב"ם שם רבותא נקט, דלא מבעיי' כשהיה הספק רק באדם א' אם נטמא, שאין חזקת טהרה באותו ספק, ודאי טמא ברה"י, אלא אפילו היה הספק בב' בנ"א, שיש חזקת טהרה באותו ספק, דהרי א' מהן ודאי טהור, אפ"ה ברה"י ספיקו טמא. ולא מבעייא בהיה הספק בכל הג' אם נטמאו כולן או לא, דכולן נכנסו בכלל הספק וודאי הו"ל ספק טומאה בר"ה, אלא אפילו היה הספק רק בב' מהן והשלישי שהוא העד הרואה, לא נכנס כלל בכלל הספק, אפ"ה מצטרף להו למחשב ר"ה. אמנם לראב"ד שם, דוקא בהיו ג' במעמד א' ברה"י מחשב רה"ר, ונ"ל ראיה דהרי ספק טומאה ברה"ר מסוטה ילפינן לה [כסוטה דכ"ח ב']. והרי בסוטה לא מחלקינן בין שהיו העדים באותו חצר עם הבועל ונבעלת או לא, ואף שאין הספק בעדים, אפ"ה מחשב רה"י כשאינן במעמד א', ור"ה כשהן במעמד א']: (ב) ואינה"ק דעכ"פ אף באשה וקטן האיך מגלחין גלוח קמא, דלמא לאו טמא הוא, ומדמגלח קודם הבאת הקרבן, הרי הו"ל כמגלח תוך מלאות [כנזיר דל"ט א' ותוס' שם ד"ה שתם]. נראה לי כיון דלא סגי בלא"ה, דדלמא טמא הוא, גלוח טומאה ודאי מעכב. דעד כאן לא ס"ל לרבנן [נזיר מ"ו א'] גלוח אינו מעכב, אלא מג"ש דאחר אחר, דשניהן בנזיר טהור כתיב. אבל בנזיר טמא לכ"ע מעכב [כמנחות נ"ח א' תוס' ד"ה ולא] דלא בעינן שינה עליו הכ' לעכב רק בקדשים. וכן משמע מרמב"ם [הל' נזירות פ"ח ה"ה], דלא נקט גלוח אינו מעכב רק בנזיר טהור, משמע הא גלוח דנזיר טמא מעכב. א"כ משו"ה אף דהו"ל ספק טומאה, עכ"פ מדאי"ל תקנה בלי גלוח טומאה, להכי העשה של גלוח טומאה דוחה ל"ת של גלוח ביום מלאות קודם הבאת קרבנותיו. משא"כ בל תקיף יש ב' לאוין [כמכות ד"כ ע"א], ובכה"ג כשהב' לאוין שוין בכל אין עשה דוחה אותן [כסוגיית עמקים כלל ב']. **והקשה** לי הרב מו"ה אברהם ווילענקין נכד הגאון חיי אדם נ"ל דהוי הלאו, יביאו קרבן טהרה בתנאי שתהיה למי שמהן טהור ואח"כ יגלחו שניהן ממ"נ, ואח"כ יביאו קרבן טומאה בתנאי שיהיה למי שצריך. ואם כי במשנתינו נזכרה גלוח קודם הבאת קרבן אין בכך כלום, כי מצינו הרבה דוגמתו ואין סדר למשנה. **והשבתי** לו דהוא כנס מפני הדוב ופגעו הארי דלהא לכאל הנזיר מלעבור על לאו דבל תאחר, יעבור על עשה מפורשת דגלוח ביום טהרתו וקודם טבילה כרמב"ם פ"ו מנזירות ה"א ורש"י נזיר דמ"ד ב'. ותו נזיר מגורע מהל"ל דגלוחו קודם טבילה מעכב. **ולפי האמור** דגלוח טומאה מעכב, א"כ באמת בכה"ג אין להם תקנה, מדה"א להם לגלח גלוח טומאה. ולכאורה לא משמע כן מלשון הרמב"ם [פ"ט הט"ו]:

ציונים

פ"ח א שני נזירים פ"י, נ"ז פ"א מיי' פ"ט מהל' נזירות הי"ג: מה אחד מהן. נ"ש ע"ב:

שנויי נוסחאות

פ"ח א אחד מכם. כנ"ל את אחד. (מגלחין ו)מביאין. כנ"ל וכי"ק ובמשני"ר ליתא. ועיין בתורע"ק אות מ"ז. (הוא) הטמא כו' (הוא) הטהור. כנ"ל ליתא. ובסמוך פעם כה ופעם כה. (אמר ר' יהושע). בכי"מ ליתא. יבקש אחד. כנ"ל מאחד. שידור כנגדו בנזיר. במשני"ל וידור. נזיר; בכי"מ נזירות. ואומר. בכי"ק ויאמר. אחר. במשני"ל לאחר. קרבן (טומאה וקרבן טהרה). בכי"מ ליתא, כפי הנראה מהמעתיק. בספק וסופרין. בכי"ק ספק. (הוא) הטמא. במשנ"ב ליתא. בספק וזהו. כנ"ל ספק, וכ"ה בכי"ק (וזה זהו) וכן בסמוך.

תוספת רעק"א

פ"ח א [אות מז] תוי"ט ד"ה מגלחין כו' הם נשים או כו'. לא ידעתי הא הכא מגלחים במשנ"ם דכל א' הוא נזיר טהור או נזיר טמא ודברי הש"ס בהכרח דקאי אסיפא אההיא דסופרים ל' יום ומביאים קרבן טהרה בזה יקשה איך יעשו בגלוח. וכן ראיתי מפורש בשיטה מקובצת. ובאמת גם בזה ק"ק דלמא באמת לא מגלחים ואתיא כר"ש דלעיל פ"ו מ"ט דגלוח אינו מעכב וכסתם מתני' לעיל פ"ד מ"ה ואדרבא הי' מיושב מה דלא קתני במתני' בבבא זו ומגלח כדקתני ברישא וצ"ע: [אות מח] תוי"ט ד"ה ומביאין כו' אלא דבר יכול להיות. והא דברה"ר שניהם טהורות לא משום דילפי' מסוטה דהכא שאני כיון דמשנ"ם חד מינייהו טמא. אלא דהטעם דכל א' מוקי אחזקת טהרה (וילפינן לי' מקרא) תוס'. אבל ברה"י דילפי' מסוטה דלא מהני חזקת טהרה אלא דהתם עשאו הכתוב כוראי והכא ל"ש כן כיון דחד מינייהו ודאי טהור. אבל עכ"פ החזקה לא מהני ברה"י. מהר"ם לובלין:

לקוטים

פ"ח א ברע"ב סד"ה וקרבן טומאה וכו' ואינה נאכלת. תמיה רש"י ואולה לקבורה כדאמרי' בפ' מי שאמר דף כ"ט ע"א בר יהודה מנו

קרבן טהרתך. אמר לו בן זומא. ומי שומע לו שידור כנגדו בנזיר. אלא(ט) מביא חטאת העוף(י). ועולת בהמה(יא). ואומר אם טמא הייתי. החטאת מחובתי. והעולה נדבה. ואם טהור הייתי. העולה מחובתי. והחטאת בספק. וסופר שלשים יום. ומביא קרבן טהרה. ואומר אם טמא הייתי. העולה הראשונה נדבה. וזו חובה. ואם טהור הייתי. העולה הראשונה חובה וזו נדבה. וזה שאר קרבני. אמר רבי יהושע. נמצא זה מביא קרבנותיו לחצאים(יב). אבל הודו לו חכמים לבן זומא: **ב** נזיר(יג) שהיה טמא בספק(יד). ומוחלט בספק(טו). אוכל בקדשים אחר

ר"ע מברטנורה

אלא מביא חטאת עוף. לספק טומאות נזירות. ואשם אינו מביא כרבנן דאמרי לעיל הביא חטאתו ולא הביא אשמו מונה: נמצא זה מביא קרבנותיו לחצאים. אם נזיר טהור הוא. דעולה ראשונה היתה חובה ועתה הוא מקריב חטאת ושלמים: אבל הודו חכמים לבן זומא. ולא חששו על שמקריב קרבנותיו לחצאים. והלכה כבן זומא: **ב** נזיר שהיה טמא בספק ומוחלט בספק. ספק אם נטמא במת וספק אם הוא מצורע מוחלט: אוכל בקדשים אחר ששים יום. אבל קודם לכן לא. דספק מצורע הוא ועד שיביא כפרתו אסור לאכול בקדשים. אבל משום ספק נזיר טמא לא מתסר לאכול בקדשים דלא מקרי מחוסר כפרה שאסור לאכול בקדשים אלא מי שטומאה יוצאה עליו מגופו. כיצד. נזר שלשים יום. וביום הראשון אירע לו ספק טומאת מת. וספק צרעת. מזה ושונה וטובל ונטהר מטומאת מת כאינו בא לגלח כדין נזיר טמא. או כדין מצורע שנתרפא. ואינו יכול לגלח עד שלשים יום מיום שנזר. שמא נזיר טהור הוא. ואסור לגלח עד מלאת ימי נזרו ועד שיביא קרבנותיו. ולאחר שלשים יום מגלח ספק תגלחת מצורע. ספק תגלחת טומאה של נזיר. וספק תגלחת טהרה. ומביא שתי ציפורים כדין תגלחת חלוטו של מצורע. וחטאת העוף הבאה על הספק משום ספק

נזיר

תוספת יום טוב

שנעשה כבר שלי וקרבן טהרה שנעשה כבר שלך. תוס': אלא מביא חטאת העוף. כתב הר"ב ואשם אינו מביא כרבנן דאמרי לעיל [כו']. רצה לומר בגמ' פ"ג דף י"ח וילפי להו מדכתיב (במדבר ו') וקדש את ראשו ביום ההוא. ההוא אע"פ שלא הביא אשמו. ע"כ. וכתב רש"י ועולת העוף אי בעי מייתי לה לשם נדבה. ואי בעי לא מייתי לה כלל. כיון דדורון בעלמא הוא. לא מעכבא. והרמב"ם בפ"י כתב שאינו מביאה לפי שאינה מעכבת. וכתב הכ"מ תמיה לי אע"פ שאינה מעכבת למה לא יביאנה. ויתנה עליה: ועולת בהמה. כדי לגלח על אחד מן הדמים. שכיון שהוא ספק טמא. בסוף שלשים °אינו רשאי לגלח בלא הבאת קרבנותיו. תוספות. והכי תניא בתוספתא דמתני' דלקמן וחטאת אינו יכול להביא שאין חטאת בהמה באה מספק. ושלמים טעונים לחם וזרוע בשלה. ואין שלמים כאלו באים נדבה. תוספות פרק בתרא דנדה דף ע': אמר רבי יהושע נמצא זה מביא קרבנותיו לחצאין. גמ' ולייתי ומה בכך ומשני לא אמר ר' יהושע אלא לחדד בה את התלמידים פירש"י שיהיו נושאין ק"ו בעצמן ומה ר"י שיודע הוא בעצמו שאין בדבריו ולא כלום משיב דבר שאינו משנה ק"ו לשאר כל אדם שאפי' יודע שאין בדבריו ולא כלום ושאר חביריו יהיו מלעיגים עליו לא ימנע מלשאול כל צרכו וכו': **ב** אוכל בקדשים אחר ששים יום כו'. כתב הר"ב אבל קודם לכן לא כו' ולאחר ל' יום מגלח מוקי לה בגמ' באשה וקטן דלאו בני חיובא דהקפת ראש נינהו כדלעיל. ומ"ש הר"ב ומביא ב' צפורים והם נעשים בחוץ ולא הוי בהו משום חולין בעזרה. בגמ'. ומ"ש ועולת בהמה. משום ספק נזיר דאלו חטאת ושלמים לא. כמו שכתבתי לעיל. ועוד דהכא דספק מצורע הוא ואינו יכול להניף ושלמי נזיר טעונות תנופה. תוס' דנדה [שם]. ומ"ש הלכך צריך להמתין שלשים יום של ספק נזירות לשון הרמב"ם לפי שאינו מתגלח טהרה שלא יהיה בין תגלחת ותגלחת אלא ז' ימים ולא יותר. אלא הכוונה שלא יהיה פחות. ע"כ. ומ"ש ולמחרת יום תגלחתו מביא קרבן מצורע כו' ומביא חטאת העוף שחטאת בהמה אינה באה על הספק. תוספתא בפרק בתרא. ומסיים בה הכי להביא חטאת העוף אינו יכול שעשיר שהביא קרבן עני לא יצא [כדתנן במשנה י"ב פרק י"ד דנגעים] כיצד עושה יכתוב נכסיו לאחר ומביא קרבן עני [וע"ש משנה י"א אימתי כותב] ופסקה הרמב"ם בסוף הלכות נזירות. וכ"כ התוספות סוף פרק דלעיל דף כ"ה. ומ"ש ותגלחת מצורע אינו עולה לא לתגלחת נזיר טהור. ולא לתגלחת נזיר טמא. כך השיב רשב"י לתלמידיו. לפי שאינן שוין. דגילוח חילוטו של מצורע לגדל שער של ימי ספרו. וגילוח נזיר טהור להעביר דא"ל עוד גידול. וגילוח דימי ספירו שהוא ג"כ להעביר מ"מ גילוחו לפני זריקת דמים. שהרי ביום השביעי מגלח וביום השמיני מביא קרבנותיו [כדתנן במשנה ו' פ"ו]. וגילוח דנזיר טהור אחר זריקת אחד מן הדמים. וגילוח דנזיר טמא שהוא ג"כ קודם זריקת אחד מן הדמים. [כדתנן התם] מ"מ איכא שוים דמצורע לפני ביאת מים כדכתיב (ויקרא י"ד) ביום השביעי יגלח [את] כל שערו [וגו'] ורחץ [את] (כל) בשרו במים וטהר. ונזיר טמא אחר ביאת מים כדכתיב (במדבר ו') וגלח ראשו ביום טהרתו משמע לאחר טהרה. דמגלח לאחר ביאת מים: אחר ששים יום. הקשו בתוס' פרק דלעיל דף כ"ה. דהא תנן במשנה ב' פ"ג שמי שנזר שתי

נזירות

יכין תפארת ישראל יכין

ט) אחר השלום ימי נזירותו: י) לספק טומאת נזירות. דאשם אינו יכול להביא משום חולין בעזרה, ואפ"ה בדיעבד יצא בחטאת עוף: יא) כדי לגלח על א' מהבהמות לגילוח נזירות טהרה, וחטאת אינו יכול להביא משום חולין בעזרה. משא"כ עולה בא בנדבה נ"כ. מיהו שלמים אף דג"כ בא בנדבה אפ"ה אינו יכול להביאו, דשלמי נזיר צריכים זרוע בשלה ולחם, והרי כה"ג לא מייתי בשלמי נדבה: יב) ואעפ"כ אין בכך כלום: אמר המפרש, כדי להבין משנה ב' יפה, ראוי לנו לחזור לעצמינו דיני נזיר טמא וטהור, ודיני מצורע. וכך הוא דינם. נזיר שנטמא במת, מונה ז"י ומזה כהן בג' וז' וטובל ביום הז' ומגלח, ולמחרתו מביא ב' תורים או ב' בני יונה, א' לעולה וא' לחטאת, וכבש אחד לאשם. ואח"כ חוזר ומונה נזירות שקבל, ומביא בסופן כבשה לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים, וחוזר ומגלח ומותר ביין. ודין מצורע כשנתרפא מביא ב' צפרים, ונשחטין בחוץ מדלתינן קרבן, ועושה כהן ככתוב, ואח"כ מגלח וטובל, וסופר ז"י או יותר, וחוזר ומגלח וטובל. ולמחרתו מביא כבש לאשם, וכבשה לחטאת, וכבש לעולה. ואם דל הוא, מביא כבש לאשם וב' תורים או ב' בני יונה א' לעולה וא' לחטאת: יג) סתם נזירות של ל' יום: יד) שביום ראשון מנזירותו נסתפק אם נטמא במת. והרי אם ודאי נטמא, צריך ב' גלוחין, א' אחר הזאה ג' וז', שטובל ומגלח בז', וא' בסוף נזירות דטהרה: טו) באותו יום עצמו נסתפק כמי אם הוחלט בצרעתו מכבר. והיום ודאי נתרפא. והרי אם היה באמת מוחלט כמי, היה צריך ב' גלוחין, א' כשנתרפא, וא' אחר ז' ימים שסופר אח"כ. ואותן ב' התגלחות היו דוחין לנזירות [כפ"ו סי' כ"ט], גם קודמין לגלות נזירות טומאה או טהרה. משא"כ גלוח של ספק מצורע, אינו דוחה לנזירות, אבל קודם הוא לגלות נזירות טומאה או טהרה, שכשיגיע זמן גלות הנזירות, מגלח מקודם גלוח של ספק מצורע:

שכשיגיע

ציונים

א"ל בן זומא ומי שומע כו' אלא כו'. עי' ירושלמי נזיר פ"ח ה"ב תיי' שם הל' פ"ו: **ב** נזיר שהיה טמא כו', שם. נ"ס ע"ב נ"ו ע"ב:

שנויי נוסחאות

ומי שומע. בד"נ מי. בנגדו (בנזיר). במשנ"כ ליתא. בהמה; בד"נ הבהמה. אם טמא הייתי. בכי"ק אם אני הוא הטמא. ומביא קרבן טהרה. בכי"ק ובמשנ"כ קרבן טומאה וקרבן טהרה. לחצאים. במשנ"כ חציים; בד"נ ובכי"ק מחוצין. הודו (לו), בד"נ ובכי"ק ליתא. לבן זומא. בכי"ק ובמשנ"כ לדברי בן זומא: **ב** אחר. בד"נ ובכי"ק (וכן בסמוך). ובמשנ"כ לאחר.

תוספת חדשים

פ"ח א במשנה א"ל בן זומא כו' שידור כנגדו כו' וא"ת הול"ל כדי שלא יהא צריך להרבות קרבנות וי"ל כיון דים מ"ד שנזירות הוא מצוה ונקרא קדוש א"כ הוא גורם לחבירו לעשות מצוה וק"ל: (ממהורש"ח ז"ל):

תוספת רעק"א

[אות מט] שם בתוי"ט ד"ה ועולת כו' אינו רשאי לגלח כו'. ולפ"ז משמע דדוקא בנשים או קטנים דמגלחי' אבל באנשים דלא מגלחי' אינם מביאים עולת בהמה. אבל הרמב"ם כתב דבכל ענין מביאים עולת בהמה ועי' בלח"מ:

לקוטים

מנין לחטאת העוף הבאה על ספק שאינה נאכלת וכו' והקשה הב"ד נר"ו ותימה דבסוף תמורה תנן דחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת ותנן בסיפא כל הנשרפים לא יקברו ור"י בר יהודה נמי לא קאמר אלא שאינה נאכלת ויותר יש לתמוה דבגמ' נמי אמתני' דלקמן איתא דחטאת העוף ספק לקבורה אתא ונ"ע עכ"ל וי"ל דהתם בשלהי תמורה תניא אשם תלוי ישרף ר' יהודה אומר יקבר וכתב שם התי"ט בשם תוס' דפסחים דף כ"ח דה"נ פליג ר"י בחטאת העוף ואע"ג דבמתני' איתא חטאת העוף וכו' תשרף רי"א יטילנה לאמה היינו נמי קבורה אלא שאמר ר"י דכיון ששר העוף רך סגי ליה בהטלה לאמה והיינו קבורתה וה"נ איתא בפ"ב דפסחים דף כ"ח א"ל נר"י אשם תלוי וחטאת העוף הבא על הספק לדבריך יוכיחו שהם אומרים בשריפה ואתה אומר בקבורה

נזיר טמא. ועולת בהמה משום ספק נזיר טהור. ואע"פ שאינו מביא שאר קרבנות של תגלחת טהרה. הא אמרינן אם גלח על אחת משלשתן יצא. ומתנה עליה שאם אינו נזיר טהור שתהא עולת נדבה. ודין מצורע מוחלט שצריך שני תגלחות. אחת לאחר גמר חלוטו כשנרפא מצרעתו. ואחת לאחר ימי ספירו לאחר שספר שבעה מן התגלחת הראשונה כדכתיב (ויקרא י"ד) והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו. וזה שהוא ספק נזיר אינו יכול לגלח. הלכך צריך להמתין ל' יום של ספק נזירות טהרה ומגלח תגלחת של ספק ימי ספירו של מצורע וספק נזירות טהרה. ומביא עולת בהמה של ספק נזירות כדי לגלח על הקרבנות ומתנה עליה. ולמחרת יום תגלחתו מביא קרבן מצורע כדי להתירו בקדשים. ומביא חטאת עוף שחטאת בהמה אינה באה על הספק. ואינו מביא אשם. שהאשם אינו מעכב מלאכול בקדשים ונמצא שלאחר ס' [יום] אוכל בקדשים שאז מביא כפרתו על ספק חלוטו ועדיין הוא אסור לשתות יין וליטמא למתים דשמא מוחלט היה. ותגלחת מצורע אינו עולה לו לתגלחת נזיר טהור. ולא לתגלחת נזיר טמא. וטעון עוד שתי תגלחות. אחד לנזיר טמא ואחד לנזיר טהור. ואם מצורע מוחלט היה כל מה שמנה לימי נזרתו אין עולין לו. שימי חלוטו וימי ספירו אין עולין לו. וצריך למנות עוד ל' יום ולאחר ל' יום מגלח ספק נזיר טמא. ספק נזיר טהור. ומביא חטאת העוף בספק נזיר טמא. ועולת בהמה בספק נזיר טהור כדי לגלח על הקרבן ומתנה עליה. ועדיין אסור לשתות יין. וליטמא למתים. דשמא מצורע מוחלט היה ולפיכך השתי תגלחות הראשונות לא עלו לו לשם נזירות. לא של טומאה ולא של טהרה. ושמא נזיר טמא היה. ותגלחת השלישית תגלחת של טומאה היא. לפיכך צריך למנות עוד שלשים יום של נזירות טהרה. ומביא קרבן נזיר טהור ומתנה. ואח"כ מותר לשתות יין. ולהטמא למתים. וכן אם נדר נזירות שנה. ואירע לו בראש שנתו ספק טומאת מת. וספק צרעת מונה שנה ומגלח תגלחת של ספק טומאה. וספק טהרה וספק צרעת. ומונה שנה שניה ומגלח ומביא כפרתו. ואוכל בקדשים. ומונה עוד ב' שנים קודם שישתה יין ויטמא למתים:

ששים יום ושותה יין, ומיטמא למתים. אחר מאה ועשרים יום(טז). שתגלחת הנגע דוחה

נזירות מגלח הראשונה ביום ל"א. והשניה ביום ס"א וא"כ לא היה אוכל בקדשים עד יום ס"ב שהוא יום הבאת קרבנותיו ביום שאחר יום שהתגלח. ותירצו דכיון דתנן לעיל שאם גלח ביום ל' דיצא ש"מ דמדאו' מגלח ביום ל'. והכא משום אכילת קדשים הקילו בשני תגלחות הראשונות. וכתבו דלפי"ז אוכל ביום ששים גופיה. דהא תנן לעיל אם גלח השניה ביום ששים חסר אחד יצא. ואע"ג דלאחר ס' [תנן] ה"נ אמרינן פרק שני [נזירים] אוכל בקדשים אחר ח' ימים ור"ל ביום הח' עצמו. ע"כ. °אבל דברי הר"ב אין לפרש כן. שהרי כתב ולאחר ל' יום מגלח ספק תגלחת מצורע וכ"ל שהר"ב סובר דאחר ס' יום דוקא וטעמא לפי שאמרו שיהא נזיר שני נזירות שלמים. דהיינו ב' פעמים שלשים. והואיל וכן התגלחת הראשונה יכול לגלחה כדין כל תגלחת נזיר שמצוה לכתחלה ביום ל"א. והיינו דכתב ולאחר ל' כו' אבל השניה מגלחה ביום הס' והיינו דבתגלחת שנייה כתב צריך להמתין ל' יום ומגלח וכו'. ויש לפרש דה"ק ומגלח ביום הל' עצמו. וזה רשאי לעשות כדתנן נמי לעיל שאם גלח הראשונה ביום ל' והשניה יום ס' חסר א' דיצא. וה"נ דכוותה שהתגלחת הראשונה בראשון מימי נזירות השניה ותגלחת שניה ביום הל'. ודלא נקט לעיל בכה"ג דאמרן. לפי דאשמועינן רבותא דתרתי ניהו בתגלחת ראשונה שהוא ביום שלשים מימי נזירות הראשונה והוא עצמו יום הראשון מהשניה. וכ"ש דהכא דמגלח ביום ל"א שכבר עברו כל ימי נזירות הראשונה. ותוס' פרק בהרא דנדה דף ע' כתבו ג"כ דביום ס"א אוכל. אבל לא דקדקו לפרש למה כן : ושותה יין ומיטמא למתים אחר ק"כ יום.

לפי ,

שתגלחת הנגע דוחה. פי' שם פ"ו הכ"ו :

שנויי נוסחאות

ששים יום. בכי"מ ששים ואחד יום. יין. בד"ל ובכי"ק ובמשני"ר ביין.

תוספות רעק"א

ב [אות נ] תוי"ט ד"ה אחר ששים יום. אבל דברי הר"ב אין לפרש כן. ובתוס' דף נ"ה כתב בשם מהר"ף דבב' תגלחות הראשונות הקילו לגלח ביום ל' כדי למהר לאכול בקדשים אלא דגלוח הראשון אינו מביא החטאת עוף עד יום ל"א דאע"ג דקי"ל דאם גילח ביום ח' מביא קרבנותיו בח' כדלעיל פ"ו מ"ו הכא כיון דצריך טבילה משום צרעתו מיחזי כאלו טובל משום טומאתו (והוי כטבל בח' דמביא קרבנותיו בט') וא"כ מתחיל הנזירות הב' מיום ל"א משהביא הקרבן ומגלח ביום ס' ולמחרתו מביא עוף של ספירה ואוכל בקדשים. ותגלחת ב' האהרונות הוי כמו כל נזיר דמגלח לכתחלה ביום ל"א ויום ס"א הוא למנין יום א' וביום קכ"א נשלמו ס"א יום כמו בנזיר ב' נזירות ומגלח ושותה יין. ומ"ש התוי"ט בכוונת הרע"ב דגילוח הראשון הי' ביום ל"א כדין כל תגלחת נזיר וכו' ותגלחת שני' מגלח ביום ל' וזה רשאי לעשות כדתנן וכו' וה"נ דכוותה שהתגלחת הראשונה וכו'. לא הבנתי דזה אמת דחושבים הנזירות מיום התגלחות ראשונה דהיינו מן ל"א אבל מ"מ לכתחילה בעי' תגלחת שני' ג"כ לל"א והיינו ס"א כדקתני להדי' פ"ב מ"ב דנזיר ב' נזירות מגלח ראשונה יום ל"א ואת הב' יום ששים וא' וא"כ מגלח תגלחת שניי' ביום ס"א ואינו אוכל בקדשים עד ס"ב שמביא קרבן ספירתו ומ"ש התוי"ט ודלא נקט לעיל כה"ג, תמהני הא אדרבא תני להדיא לעיל דמגלח ביום ס"א. וכל דיבור של התוי"ט בזה לא זכיתי להבין :

לקוטים

בקבורה ואע"ג דרש"י שם שמר מזה ע"פ דרכו וכתב ואתה אומר בקבורה אאשם תלוי קאי היינו משום דס"ם שעלת לאשם אינה קבורה ממש וס"ל לרש"י דלא שייך גם לשון קבורה אך מדברי התוס' שם נראה דאתרווייהו קאי וכפשטא דסוגיא וכ"ל כדאמרן

תפארת ישראל

פירוש הארוך

טז) דאילו היה טמא וודאי ומצורע וודאי והרי נתרפא, היה מגלח מיד תגלחת צרעת ראשון, וסופר ז"י, ומגלח שנית בז', ומביא קרבנותיו בח', והיה מותר אח"כ בקדשים אם כבר הוזה בג' וז' לטומאתו, ואח"כ היה סופר ז' ימים כדי לגלח אחר כך לנזירות טומאה [שימי ספירת של צרעת, אין עולין לנזיר לימי טומאה או טהרה], וא"צ להזות בהן בג' וז', שהרי כבר הוזה. אבל מגלח ביום הז' לנזירות טומאה, ומתחיל אחר כך למנות ל"י לנזירות טהרה, וחוזר ומגלח לסוף נזירות טהרה ומותר ביין. אבל זה הרי מסופק שמא לא נצטרע ולא נטמא, והו"ל נזיר טהור, ואיך יגלח תוך ימי נזירותו ואע"ג דהו"ל ס"ס, דשמא נזיר טמא הוא דמותר לגלח מיד, ואת"ל שהוא נזיר טהור דלמא מצורע היה ונתרפא ומותר לגלח מיד, דעשה דוחה ל"ת. אפ"ה כל שאפשר תקונו בלי היתר הס"ס אסור לגרום הס"ס לכתחילה לכן באמת לא יגלח עד אחר ל"י, ובתוך כך מזה בג' וז', ואחר הל' יום יביא ב' צפרים ויגלח. ונמצא שאם מצורע היה נחשב לו תגלחת זה לתגלחת ראשון של מצורע. ואם לא היה מצורע רק נזיר טמא, נחשב לו תגלחת זה לתגלחת נזיר טמא, ולכן מביא ג"כ אז חטאת העוף שעל הספק כדינו של נזיר טמא, אבל עולת העוף ואשם שמחויב נזיר טמא ג"כ לא יביא, דשמא אינו טמא ויהיה חולין בעזרה. והרי בלא זה אין מעכבין. מיהו שמא אינו מצורע ולא נזיר טמא, אלא נזיר טהור והו"ל תגלחת זה תגלחת נזיר טהור. לכן יביא אז גם כן עולת בהמה בתנאי, שאם הוא נזיר טהור, יחשב לו זה לעולת נזיר. ואם אינו נזיר טהור, יהיה עולת נדבה, אבל החטאת ושלמים שמחויב גם כן נזיר טהור, לא יביא, מחשש חולין בעזרה, והרי בחטאת אינו יכול להתנות, כבעולה, דהרי אינה באה בנדבה. ואף דבשלמים יכול להתנות, עכ"פ א"צ לכך, דהרי בדיעבד אם גלח על א' מהקרבנות יצא, גם להביא לחם א"א. מיהו גם אחר גלוח זה אסור בקדשים, דשמא מצורע היה שאסור בקדשים אחר גלוח ראשון עד שיספור ז' ימים ויגלח שנית. וגם ביין אסור מה"ט עדיין, דאם מצורע היה לא עלה לו גלוח זה לגלוח נזירותו. ואי דשמא נזיר טמא היה, וגלוח

פירוש הקצר

טז) דהרי אם הוא מצורע אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנותיו, וקרבנותיו א"א שיביא עד שיגלח ב' הגלוחין של צרעת, א' מיד וא' אחר ז"י. והרי א"א שיגלח מיד, דשמא אינו מצורע. והרי נזיר טהור אסור בגלוח עד ל' יום, וגם יין אסור לשתות עד שיטהר מנזירותו ומנזירותו א"א שיטהר עד שיטהר תחילה מצרעתו, דהרי גלוח דצרעת קודם הוא לגלוח נזירות. לכן ממתין ל' יום ומגלח גלוח ראשון לצרעתו ומדיה לחוש שמא לא היה מצורע וגם לא נטמא, ואם כן נזיר טהור הוא ואיך רשאי לגלח קודם הבאת קרבנותיו, לכן יביא אז עליו עולה א' כדי לגלח עליו, ויתנה שבאם אינו נזיר טהור יהיה עולה זו לנדבה. אבל גלוח הב' של צרעת א"א שיגלח ז"י אח"כ, דשמא אינו מצורע, רק נזיר טמא היה, והגלוח ראשון שגלח היה לנזירות טומאה, ונמצא שהתחיל נזירות טהרה מיד אחר גלוח הראשון, וכשיגלח אחר ז"י, נמצא יגלח תוך ימי נזירות טהרה. לכן גם לגלוח ב' צריך להמתין ל"י, שהם יחד ס' יום, ואחר כך יביא קרבנות מצורע, ומותר בקדשים. אבל עדיין אסור ביין, דשמא מצורע היה. והיו ב' גלוחין הראשונים של מצורע, וא"כ הרי עדיין צריך גלוח לספק טומאה, ואי אפשר לגלחו אחר גלוח הב' של מצורע מיד. דשמא טהור הוא, ואז תיכף אחר גלוח הב' של מצורע מיד מתחיל נזירות טהרה, ואם יגלח בכן, נמצא שיגלח תוך ימי נזירות טהרה, לכן גם לגלוח טומאה' צריך שימתין ל"י מקודם, ומגלח וחוזר ומונה ל"י לנזירות טהרה ומגלח נזירות טהרה, שהם הכל יחד ק"כ יום, ואז מותר ביין.

זה

אבל בזמן שהוא ספק ט'. מיי' שם פ"ט הט"ו ופ"י ה"א:

שנויי נוסחאות

(תגלחת הנזיר). בד"נ ובמשבי"ר לתגלחת.; בכ"י ליתא. **שהוא ודאי.** בכ"י שהיא. וכן בסמוך. **אינו דוחה.** בד"נ ובכ"י ובמשבי"ר. אינה:

תוספת רעק"א

[אות נא] שם בתוי"ט ד"ה ושותה כו'. קשה לי דכיון דביום ס'. לענ"ד כיון דביום ס"א מביא חטאת העוף של ספירו משום הכי מתחיל המנין מיום ס"א (עיין בתוס'):

לקוטים

כדאמרן וכפי"ז י"ל דהך סוגיא דלקמן אזלא כר' יהודה ורש"י דהכא נמי נקט הכי משום דמייתי מר"י בן יהודה ומסתמא כאנוה ס"ל ואע"ג דבהמור' לא פירש"י כן בכמה מקומות מצינו כן בפירוש רש"י הילוך מפי' למס' זו לפי' למסכתא אחרת.(ס"ל):

תגלחת הנזיר. בזמן שהוא ודאי. אבל בזמן שהוא ספק. אינו דוחה:

לפי מ"ש בדברי הר"ב דאחר ס' דוקא. ויום הגילוח הוא ביום הס' ונמצא שמחשב לנזירות השלישית מיום הס'. לפי שעולה לכאן ולכאן כדלעיל. ואם גלח הראשונה יום שלשים. מגלח השנייה יום ס'. ונמצא שהגלחת השלישית ביום תשעים. ותגלחת הרביעית ביום ק"ך. וקשיא דתנן אחר ק"ך. והתוספות כתבו שמנינו התחיל ביום ס"א ומגלח ביום ל"א. דהוא יום ל"א לנזירות השלישית. ומשלים על הל"א עוד כ"ט יום. וכן כלים ביום הק"ך. ומגלח ביום קכ"א שהוא יום ל"א. ובו ביום הותר לשתות יין ולהטמא למתים. אבל °קשה לי דכיון דביום ס' מגלח כמו שהוכיחו דאם לא כן לא הותר בקדשים אלא עד יום ס"ב. והיאך נאמר שמנינו מתחיל ביום ס"א. ולא תנן הכי בפ"ג. אלא דאותו יום עולה לו לכאן ולכאן. ובדבור שאח"כ כתבו דהא דשותה יין לאחר ק"ך היינו ביום ק"ך. וזה כפי שיטתם שמפרשים כן ג"כ לאחר ס' שהוא ביום ס'. אבל לפירושי שכתבתי בדברי הר"ב קשיא. וי"ל דאיידי דתנן לאחר ס' דדוקא. תנא נמי לאחר ק"ך. אבל הה"נ דלאו דוקא אלא אף ביום הק"ך עצמו הותר לשתות ביין ולהטמא למתים. ומצאתי להרמב"ם בפ"ח מהלכות נזירות שכתב ואם הביא קרבנותיו ולא גילח אין התגלחת מעכבת אלא שותה ומטמא לערב ע"כ. ולא ידעתי למה התנה לערב. ואף הכ"מ לא כתב זו מנין לו. גם לא העיר בזה כלל. ועוד לעיל מהך העתיק משנה ט' דפ"ו נוטל הכהן הזרוע כו' ואח"כ הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים. ולא התנה לערב אלא משמע דמיד הותר. ואחשוב דשמא דקדק כן ממשנתינו זאת. דלהכי קאמרה לאחר ק"ך דנקטה מלתא פסיקתא לפי שאפשר שיביא קרבנותיו ולא יגלח ואז לא הותר כל אותו יום עד לערב. אלא דלא ידענא טעמא מאי שכיון שאין התגלחת מעכבת. מה לי יום המחרת מה לי יום הבאת קרבנות משיזרק עליו הדם יהא מותר ביומו כמו לאחר היום כיון דאין התגלחת מעכבת. מנלן לחלק בין הימים בלא ראיה מוכרחת:

יכין תפארת ישראל יכין

זה הראשון, לגלוח טומאה היה. לכן ממתין עוד ל' ומגלח שנית, דאם מצורע היה, הרי היה גלוח ראשון לחלוטו, וגלוח זה לטהרתו, ולכן היה מהראוי שיביא למחרת גלוח, קרבנותיו של מצורע, דהיינו ג' בהמות כדי להתירו בקדשים. אבל שמא אינו מצורע והאיך יביא חולין לעזרה והרי חטאת מעכב בו [כרמב"ם פ"א ממחוסרי כפרה ה"ה, ועי' לח"מ שם פ"ה ה"י] והרי חטאת אינו יכול להביא בתנאי. לכן יכתוב נכסיו לאחר, וה"ל כמצורע עני, וסגי ליה בחטאת העוף שעל הספק, והעולת העוף והאשם שצריך העני להביא, אינן מעכבין [כנזיר די"ח ב' והר"ב השמיט שהעולה שלו אינו מעכב, ולא ידעתי למה]. אבל אין להסתפק שמא תגלחת זה, תגלחת נזיר טמא היה, ויתחייב להביא קרבנותיו כבגלוח ראשון. ליתא דממ"נ, אם היה מצורע, הרי ב' תגלחת מצורע, קודמין לתגלחת טומאה. ואי לא היה מצורע, אם כן כבר גלח גלוח ראשון לנזירות טמא. אבל יש להסתפק שמא אינו מצורע, רק נזיר טמא היה, והיה תגלחת ראשון לטומאה ותגלחת זה לטהרה. לכן יביא השתא עולת בהמה בתנאי כבתגלחת ראשון. ואחר שהביא קרבן מצורע שבגלוח הב', מותר בקדשים, דהרי כבר הוזה ג' וז' וטבל לספק טומאה. ואי"ל עכ"פ אם היה מצורע, היו ב' התגלחות אלו לתגלחת מצורע, והו"ל מחוסר כפורים מדלא הביא עדיין קרבן לנזירות טומאה, דחטאת העוף שהביא בגלוח ראשון לספק נזירות טומאה, קודם זמן היה, מדצריך לגלח ב' תגלחת מצורע תחלה. ליתא, דאין מחוסר כפורים רק למי בטומאה יוצאה מגופו, כזב וזבה יולדת מצורע. אבל עדיין אסור ביין, דשמא מצורע היה, והיו ב' התגלחות אלו לצרעתו, שאינן עולין לגלוח טומאה או טהרה של נזיר. ושמא גם טמא היה, וצריך לגלח השתא תחלה לטומאה ואחר ל' יום יגלח לטהרה. וזה אינו יכול לגלח השתא אחר ז' ימים מגלוח הב' גלוח הג' לטומאה, דשמא אינו טמא, ונמצא שמיד אחר גלוח הב' מתחיל נזירות טהרה, ואם יגלח אחר ז' ימים הרי יגלח תוך מלאות. לכן ימתין עוד ל' יום ויגלח, ויביא שוב חטאת עוף על הספק, משום ספק תגלחת טומאה. ויביא אז גם עולת בהמה בתנאי, כמו בתגלחת ב', דשמא לא נטמא והוה תגלחת זה תגלחת נזיר טהור. מיהו עדיין אסור ביין, דשמא מצורע היה וטמא היה, והיו ב' גלוחין הראשונים לצרעתו, והשלישי לטומאתו. לכן ממתין שוב אחר גלוח ג' ל' יום, ומביא ג' קרבנות נזיר טהור, ומתנה על העולה שבהם לא היה מצורע ולא נטמא, וכבר יצא בעולה שהביא בגלוח ראשון, יהיה זה העולה שמביא השתא עולת נדבה, והחטאת והשלמים שמביא השתא, הרי ודאי חייב בהם עדיין. ואחר כך שותה יין ומטמא למתים ומגלח בכל עת. וכן אם קבל נזירות שנה, ונטמא ביום א' משנה ראשונה, אסור לאכל קדשים עד אחר ב' שנים, ואסור ביין וטומאה עד אחר ד' שנים, ומגלח בין כל שנה ושנה, ומביא קרבנות בכל גלוח כלעיל. מיהו כל זה בנשים וקטנים כמש' ב', דגדול אסור לגלח מחשש הקפת ראש שלא במקום מצוה. אבל התגלחת אינו מעכב בנזיר טהור כרמב"ם [פ"ח מנזירות ה"ו]:

ציונים תוספת יום טוב הגוים פרק ט נזיר ר"ע מברטנורה

פ"ט א הגוים אין להם נזירות. פ"א כ"מ פי' ירושלמי נזיר פ"ג ה"ב. מיי' פ"ב מהל' נזירות הט"ז: **נשים ועבדים יש להן.** מיי' שם ה"ו ובהרא"ש נפסקין לדרים פ"י סי' י"ד: **שהוא כופה את עבדו.** מיי' שם ה"ח:

שנויי נוסחאות

פ"ט א מבעבדים. בכ"ק מעבדים. **שהוא כופה.** בד"נ ובכ"י ובמשבי"ר. כופף וכן בסמוך.

תוספת חדשים

פ"ט א במשנה ועבדים דכתיב ואמרת אליהם לרבות את כענד. (פ"ס):

פרק ט א הגוים אין להן נזירות. נשים ועבדים יש להן נזירות. חומר בנשים מבעבדים, שהוא כופה

פרק ט א הגוים אין להם גזירות. אף על גב דגוים מקריבין נדרים ונדבות כישראל אם נדר בנזיר אין עליו תורת נזירות ומותר לשתות יין ולטמא למתים דכתיב בריש פרשת נזיר (במדבר ו') דבר אל בני ישראל. בני ישראל נודרים בנזיר ואין גוים נודרים בנזיר: **שהוא כופה את** עבדו. כופהו לשתות יין ולהטמא

פרק ט א הגוים אין להם נזרות. כתב הר"ב דכתיב בריש פרשת נזיר דבר אל בני ישראל. בני ישראל נודרים בנזיר ואין גוים נודרים בנזיר. גמ'. ופריך לה דהא כתיב נמי איש. ובערכין דכתיב בני ישראל ואיש. מקיימין שניהם למעוטי עובד כוכבים מענין אחד דערכין ולרבויי מאיש לענין אחר כדתנן במשנה ב' פ"ח דערכין ומשני שאני הכא דאמר קרא לאביו ולאמו לא יטמא במי שיש לו טומאה יצא עכו"ם שאין לו טומאה פירש"י כי נגע במת דאמר קרא (במדבר י"ט) ואיש אשר יטמא ולא יתחטא כלומר אתקש טומאה לטהרה. וכתבו התוספות ועכו"ם אין לו טהרה דכתיב (שם) והיתה לבני ישראל למשמרת למי נדה חטאת היא. למשמרת לבני ישראל ולא לעכו"ם: **שהוא** כופה את עבדו. כתב הר"ב ובאתר נדרים שיש בהם ענוי נפש וכו'. וכ"ת א"כ אמאי

את עבדו(א). ואינו כופה את אשתו(ב). חומר בעבדים מבנשים. שהוא מיפר נדרי אשתו(ג) ואינו מיפר נדרי עבדו(ד). הפר לאשתו הפר עולמית(ה). הפר לעבדו. יצא לחירות משלים נזירתו(ו). עבר מכנגד פניו(ז). רבי מאיר אומר לא ישתה(ח). ורבי יוסי אומר ישתה(ט): **ב** נזיר שגלח(י) ונודע לו שהוא טמא(יא). אם טומאה ידועה(יב) סותר(יג). ואם טומאת התהום(יד) אינו סותר(טו).

ולהטמא למתים בעל כרחו : ואינו כופה את אשתו. בעל כרחה ובשאר נדרים שיש בהם עינוי נפש או בטול מלאכה אין הרב צריך לכוף את העבד אלא הם בטלים מאליהם דכתיב (שם ל') לאסור אסר על נפשו מי שנפשו קניה לו יצא עבד שאין נפשו קניה לו וכן השבועות כולם שנשבע העבד בין שיש בהם עינוי נפש בין שאין בהם עינוי נפש אין רבו צריך לכופו שמאליהם בטלים שהרי אין לו רשות לעצמו אבל נדרים שאין בהם עינוי נפש ואין בהם ביטול מלאכה לרבו חייב העבד לקיימם ואין רבו יכול לכופו עליהם לבטלם : מיפר נדרי אשתו ואינו מיפר נדרי עבדו. שאם נתרצה בנדר שנדרה אשתו אחר שהפר לה ורוצה שתקיימנו אינה חייבת לקיימו אחר שהפר לה פעם א' ואם כפה את עבדו לעבור על נדרו ורצה אח"כ בקיומו חייב העבד לקיימו : הפר לעבדו יצא לחירות משלים נזירותו. לאו דוקא הפר אלא אם כפה את עבדו לשתות יין. ולהטמא למתים. ואח"כ יצא העבד לחירות חייב העבד להשלים נזירותו אחר שיצא לחירות. ורמב"ם פי' הפר לעבדו יצא לחירות בהאומר לעבדו מופר לך פקע זכות האדון ממנו ויצא העבד לחירות בשביל כן וצריך שישלים נזירותו ולבי מהסס בפי' זה : עבר מכנגד פניו. שברח מרבו אחר שנדר בנזיר : ר"מ אומר לא ישתה. יין. כדי שיצטער וישוב לרבו שיכפהו לעבור על נדרו ויהיה מותר לשתות יין : ור' יוסי אומר ישתה. שלא יחלה וימות שהרי עתיד הוא לשוב לרבו שיבקש רבו אחריו ויחזרנו. ונמצא כאילו הוא ברשות רבו : **ב** נזיר שגלח. שהביא קרבנותיו וגלח עליהן ואח"כ נודע לו שנטמא בימי נזירותו : אם טומאה ידועה. טומאה שאפשר שהיתה ידועה כגון שאינה קבר התהום : סותר. וחוזר ומונה נזירות אחרת : טומאת התהום אינו סותר. אם נודע לו שבמקום שעבר היתה טומאת התהום והיא טומאה שאין אחד מכירה אפילו בסוף העולם אע"פ

שודאי

אמאי יש להן נזירות. דבגמ' מפיק ליה מקרא דכתיב ואמרת אליהם לרבות את העבדים ולא תילף לה משאר נדרים. ומ"ש הר"ב וכן השבועות כולם וכו' קשה מאי שנא שבועות מנדרים ובגמ' בשבועה מ"ט דאמר קרא (ויקרא ה') להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא להרע לאחרים שאין רשות בידו. ופירש"י הכי נמי כיון דקא מכחיש כי לא אכל ולא שתי ואיכא הפסד לרבו לא חיילא עליה שבועה. ע"כ. והא משמע בגמ' דקרא דלאסור אסר לא צריכין לנדרים דילפינן להו משבועות ואם אינו ענין לנדרים תנהו לנזירות שתועיל בהן כפייה. כך פי' בתוס'. ולפיכך נראה ודאי שגירסא אחרת היתה להר"ב בגמ' וטעמא רבה נ"ל לחלק בין נדרים לשבועות. שהנדרים אסר חפצא עליה. והשבועות אסר נפשיה אחפצא. כדפי' הר"ב במ"ב פ"ב דנדרים. ולפיכך שבועות דאוסר נפשיה ואין לו רשות לעצמו כמ"ש הר"ב אין חלין כלל איזה שבועה שתהיה. אבל נדרים שאוסר החפץ עליו כשאין לרבו שום הרעה בזה הנדר. שפיר נאסר החפץ עליו: ואינו כופה את אשתו. פירש הכפייה לחודה לא מהניא אלא צריך שג"כ יבטלנו בלבו כמ"ש במ"ח פ"י דנדרים: מיפר נדרי אשתו. פי' הר"ב שאם נתרצה וכו' לפי זה הפר לאשתו הפר עולמית פירושא קא מפרש. וז"ל רש"י חומר בעבדים מבנשים שהוא מיפר נדרי אשתו. ואיזה חומר בעבדים מבנשים שאם הפר לאשתו הפר לה עולמית [כו']: הפר לעבדו יצא לחירות משלים נזירותו. פי' הר"ב שאם יצא לחירות חייב להשלים. וז"ל רש"י משלים נזירותו שקבל עליו ומתחיל ומונה כבתחלה. ואם מנה קצת בפני רבו משלים את השאר. ע"כ. ומ"ש הר"ב בשם הרמב"ם היינו כגירסת הספרים דגרסי ומשלים: ורבי יוסי אומר ישתה. כן הגי' בכל הספרים גם בשתי *) הגמרות במשנה ובגמ' ואם כן הלכה דישתה דר"מ ור"י הלכה כר"י וכבר השיג הראב"ד להרמב"ם שפסק בפ"ב מהל' נזירות דלא ישתה ומ"ש הכסף משנה שנראה שהיה גורס **) בהיפוך רבי מאיר אומר ישתה ור"י אומר לא ישתה אין נראה כן מלשון פירושו שבמשנה: **ב** טומאה ידועה. פירש הר"ב שאפשר שהיתה ידועה כגון שאינה קבר התהום. ומשמע דאילו קבר התהום לא היתה ידועה מקרי וכ"ה בהדיא בברייתא בגמ'. ותימה לי שהרי נודע למי שקברוהו שם. והרמב"ם כתב

ולא

---

*) היינו בבלי וירושלמי. **) מהתוספתא דבלאי מסכתין משמע דר' יוסי סבר לא ישתה (אך לפי"ז היה צ"ל שם אמר ר' יוסי), ודוחק לומר דר"י לדבריו דת"ק (דר"מ) קאמר שם והוא עצמו ס"ל דגם בכהאי ישתה, ולאלה המוחקים שם את המלות **שתי שנים** (עי' בפירי קרבן לירושלמי), ק"ק מה הוסיפה התוספתא על הא דתנן במשנה.

פ"ט א) לשתות יין ולהטמא. ודוקא בנזירות צריך לכופו. אבל בשאר נדרים, אם יש בהן ענוי נפש, בטלים בלי כפייה, ואם אינן ענוי נפש לא מהני כפייה. משא"כ בשבועות, בכל גוונא בטלים בלי כפייה, מדאסר נפשיה אחפציה, והרי אין גופו שלו: ב) דכפייה לחוד לא מהני, אם לא יבטל הנדר בלבו [כנדרים פ"י מ"ח] ואפילו להרמב"ם [פי"ג מנדרים ה"ה] דגם יכול לכופה עכ"פ מודה דצריך לבטל הנדר בלבו, דאע"ג דבטול בלב לחוד לא מהני [כנדרים פ"ט ה'], עכ"פ בהדי כפייה מהני, ובשבת אפילו בהדי אמירה טול אכול מהני [יו"ד סי' רל"ד סכ"ד] אבל בכפייה לחוד סגי אף שלא בטל: ג) דבמרוצה בנדרה אחר שהפיר לה. פטורה מלקיימו: ד) דבמתרצה בנדרו אחר שכפהו לעבור, חייב העבד לקיימו : ה) היינו בנדרי ענוי נפש, אבל שבינו לבינה גם באשה מופרים רק כל זמן שהיא אצלו [כי"ד רל"ד סנ"ה] : ו) ומשלים נזירותו כך גירסת הרמב"ם. ור"ל דבאמר לעבדו מופר לך, על נזירותו שנזר, יצא לחרות אבל משלים נזירותו, ולראב"ד הגי' היא משלים נזירותו ור"ל אם נשתחרר צריך להשלים נזירותו: ז) ר"ל ואם ברח אחר שנזר: ח) כדי שיצטער, וישוב עי"ז לרבו שיכופו לשתות: ט) שמא יחלש עי"ז, ויפסיד רבו ממלאכתו: י) כדינו. וקיי"ל דהגלחת אינו מעכב בשום נזיר, ובנזרק דם א' מקרבנותיו הותר מחיובי נזיר: יא) שנטמא בימי נזירותו: יב) שאפשר להיות ידוע, מדלא היתה קבר התהום: יג) וחוזר ומונה נזירות טהרה: יד) כגון שנמצא מת תחת הגל שהלך הנזיר עליו, דאז אפשר שלא ידע אדם מעולם שמת מונח שם. [ומה שהקשו תוס' [פסחים פ"א כ'] היכא משכחת לקבר התהום והרי אותו שקברו ידע שקברו. ותרצו בדוחק. ול"מ נ"ל דטומאת התהום אינו ר"ל שמעולם לא ידע אדם שמונח כאן מת, אלא ר"ל שלפי מקום הנחתו השתא מסתבר שאין אחד בעולם שידע שמונח כאן מת, אע"ג שהיה פ"א ידוע, עכשיו נשכח, והיינו שכתב הרמב"ם [פ"ו מנזירות ה"ח] למעוטי הרוג, ר"ל שמצא כאן מת שלם, טמון תחת הקרקע, שניכר שנהרג מקרוב הרי מסתבר שהורגו עדיין חי, והוא יודע שמונח הנהרג קבור כאן, אע"ג שטמון ה"ה לא נקרא קבר התהום]: טו) הלממ"ס:

ר"ל

ואינו כופה את אשתו: טוש"ע יו"ד סי' רל"ד סעי' נ"ט: חומר בעבדים. ס"ג פ"ב: שהוא מפר נדרי אשתו. עיי' פי"ב מהל' נדרים ה"א סמ"ג לאוין רמ"ב טוש"ע יו"ד שם סעי' נ' ונ"ז והגהא"ש שם: ואינו מיפר נדרי עבדו. עיי' פ"ב מהל' נזירות הי"ז וי"ח: הפר לאשתו כו'. עיי' פי"ג מהל' נדרים ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' נ"ה: הפר לעבדו כו'. עיי' פ"ב מהל' נזירות הי"ח טוש"ע שם סי' רמ"ז סעי' מ"ג: עבר מכנגד פניו. שם: רמ"א לא ישתה. עיי' שם הי"ט ועיש בכ"מ: **ב** נזיר שגלח כו'. פ"ג ע"א עיי' פ"ו שם הי"ז:

שנויי נוסחאות

נדרי אשתו. נד"נ נדר, וכן בסמוך. הפר עולמית. בכי"ק ובנוסכי"ל הפר לה. משלים נזירתו. במשנ"ב ומשלים נזירותו; בכי"מ ובמשכי"ל השלים את נזירותו ועי' הי"ט: **ב** ונודע (לו). נד"נ ובמשכי"ל ליתא; בכי"ק ואח"ב נודע וליתא.

תוספת חדשים

תוי"ט ד"ה ור"י ט'. וכבר השיג כו'. והכ"ד תירץ דהא דר"מ הוי גזירה וקי"ל כר"מ בגזירותיו. ומסיים בה בס' ע"ת ול"ד לקנסא דקנס מיקרי מה שעבר ולא בא לתקן להבא דכשבא לתקן מיקרי גזירה:

לקוטים

פ"ט א תוי"ט ד"ה ואינו וכו' אלא צריך וכו' עיין מ"ש בס"ד בארוכה שם בנדרים לאפוקי ממ"ש הב"ד התם והכא דר"ל שאינו יכול להכריחה בע"כ שתעשה נגד רצונה דאם כן בטלה תורת הפרה שהרי הפרתו תלויה ברצונה וזה נגד המפורש והמקובל אלא פי' התוי"ט אמיתי ומסולקת השגת הראב"ד מעל הרמב"ם ושוב עיינתי ברש"י אמהני' דמפרש פי' נחמד למראה מאד ולפי' נמי ליתא להשגת הראב"ד וז"ל רש"י שהוא כופה את עבדו שהעבד שנדר בנזיר יכול רבו לכופו לשתות ביין אבל אשתו שנדרה בנזיר אינו יכול לכופה וכיון שנדרה ולא הפיר לה ושמע לה שוב אינו יכול להפר ע"כ ור"ל אינו כופה כשעבר יום ששמע. (ס"ל): שם ד"ה ור"י וכו' וכבר השיג וכו' יפה תי' הב"ד דהא דר"מ הוי גזרה וקי"ל כר"מ בגזרותיו וכן תירץ הר"ב ע"ת ומסיים בה ול"ד לקנסא דקנס מיקרי על מה שעבר ולא בא לתקן להבא דכשבא לתקן מיקרי גזרה. (שם):

אם עד שלא גלח טז) בין כך ובין כך סותר. °כיצד יז) ירד לטבול במערה יח) ונמצא מת צף על פי המערה יט) טמא כ). נמצא משוקע בקרקע המערה. ירד להקר טהור כא). ליטהר מטומאת מת כב) טמא כג). שחזקת טמא טמא. וחזקת טהור טהור. שרגלים לדבר כד):

שודאי טמא היה אינו סותר דהלכה היא כך בנזיר: **אם עד שלא גלח.** תגלחת טהרה אע"פ שכבר הביא קרבנותיו הואיל ונודע לו קודם הגילוח: **בין כך ובין כך.** בין טומאה ידועה. בין טומאת התהום סותר. דהא דגמירי דטומאת התהום אינה סותרת היינו דוקא אחר גלוח של טהרה: **כיצד.** דין טומאת התהום: **ירד לטבול במערה.** שהיה טמא טומאת שרץ או טומאה אחרת כיוצא בה שאינה של מת וירד לטבול מטומאתו. ונמצא כזית מן המת צף על פני המים ספק נטמא בו או לא נטמא טמא. והא דקיימא לן ספק טומאה צפה על פני המים טהור. הני מילי בטומאת שרץ. °אבל בטומאת מת טמא ואם נודע לו ספק זה אף אחר שגלח טמא דהיינו טומאה ידועה. הואיל והיתה במקום שאפשר שיראוה בני אדם. והאי דנקט ירד לטבול רבותא קמ"ל דאע"ג דהטובל מטומאה לטהרה נזהר מכל דבר המטמא אפ"ה טמא: **נמצא משוקע בקרקע המערה.** במקום שטבל ובודאי נטמא. אם נודע לו אחר שגלח טהור ואינו סותר דהיינו טומאת התהום שהיתה במקום שלא היתה ידועה לשום אדם: **ירד להקר טהור.** אע"פ שירד להקר ולהצטנן ולא ירד לטבול כדי שיהיה נזהר מטומאה אפ"ה טהור אם לא היה טמא מת אבל אם ירד ליטהר מטומאת מת וטבל במערה שהיה המת משוקע בה והשלים נזירותו. או טמא מת שטבל. ואח"כ קבל עליו נזירות. טמא וסותר. **שחזקת טמא טמא. וחזקת טהור טהור:** **שרגלים לדבר.** כלומר טעם ועיקר יש לדבר לומר דלא גמירי הלכתא לטומאת התהום שהיא טהורה בנזיר אלא כשהיה הנזיר בחזקת טהור ולא כשהיה

בחזקת

ולא שהיה הרוג וכן בחבורו ויהיב טעמא שהרי יודע בו זה שהרג וגם הראב"ד מודה לו בזה הטעם ושוב מצאתי בתוס' פ"ז דפסחים דף פ"א וז"ל וא"ת היכי משכחת טומאת התהום בקבר. והלא נודע כשקברוהו שם. ואיכא למימר כגון שנפל בקבר ומת. ע"כ: **אם עד שלא גילח וכו'.** פירש הר"ב אע"פ שכבר הביא קרבנותיו הואיל ונודע לו קודם הגילוח וכו' דהא דגמירי דטומאת התהום אינה סותרת היינו דוקא אחר גילוח של טהרה וכ"כ התוס'. ובמ"ז פ"ז דפסחים כתב נזיר שנודע לו בטומאת התהום לאחר שהביא קרבנותיו א"צ להביא קרבן טומאה כו'. משמע דלא איכפת לן בגילוח. ובגמ' אמתני' מאן תנא א"ר יוחנן רבי אלעזר היא. דאמר תגלחת מעכבת כדתנן סוף פרק ח'. ועוד שם במשנה ט' לת"ק. ופירש"י דאילו לרבנן כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים שוב אינו סותר. וכן פסק הרמב"ם בחבורו פרק ו' מהלכות נזירות נודע לו אחר שנזרק עליו אחד מן הדמים אע"פ שלא גילח הואיל וטומאה שאינה ידועה היא אינו סותר. ע"כ. ואכתי לא ניחא ההוא לישנא דהר"ב דפסחים שהוה ליה לכתוב לאחר שנזרק עליו אחד מן הדמים. גם הא דהכא לא ניחא שהיה לו לפרש דדוקא לר"א היא מתני'. ולא עוד אלא מדכתב דהא דגמירי כו' משמע ודאי דלרבנן הוא דקאמר הכי דאילו לר"א לא איצטריך לגמירי אלא טעמיה משום דס"ל בעלמא דתגלחת מעכבת. לכך נראה שהר"ב סובר כלשון אחר שבפירוש רש"י דאמר רבא ת"ש עד שלא גילח וכו' דמפרש דרבא חולק אדר"י דמוקים למתני' כר"א ולא כרבנן דקסבר רבא דמתני' נמי מתוקמא כרבנן דמודו רבנן גבי טומאת התהום כו'. ומיהו לשון דפסחים שלא בדקדוק נכתב ממ"כ דאי כר"א ואי נמי כרבנן אליביה דרבא הל"ל אחר הגילוח. ואי כרבנן אליביה דר' יוחנן ה"ל למכתב אחר שנזרק עליו אחד מן הדמים: **ונמצא מת צף כו' טמא.** דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא. תוס'. ומ"ש הר"ב והא דקי"ל ספק טומאה כו'. במ"ח פ"ד דטהרות ופלוגתייהו דהנהו תנאי בשרץ פליגי כמו שאפרש שם בס"ד: **נמצא משוקע כו'.** לשון הרמב"ם וכבר הגיע לך מזה המקום ענין צריך שיהיה מצוי לזכרון תמיד והוא שהמת כשנמצאהו בענין שאי אפשר שלא ידע אותו שום אדם בזה המקום הנה אנחנו נחשבהו במדרגת טומאת התהום אא"כ שנמצא מי שידע בו ואם נמצאהו מגולה ונראה. לא נאמר אולי לא עבר שום אדם עליו ולא ראהו ואין מי שידעהו אלא נאמר שכבר נודע ואינה טומאת התהום. ע"כ: **שרגלים לדבר.** פירש הר"ב כלומר טעם ועיקר יש לדבר לומר דלא גמירי הלכתא לטומאת התהום כו' אלא כשהיה הנזיר בחזקת טהור כו'. וכך פירשו התוס'. וקצת קשה מה הוסיף התנא באמרו שרגלים לדבר אם הרגלים הללו אינן אלא החזקות שכבר הזכיר ויהיב בהו טעמא למה ירד להקר טהור. ולטבול מטומאת המת טמא. ואמר שהוא מפני החזקות. והרמב"ם מפרש וז"ל ופירוש רגלים לדבר שהענין יצא לדבר שאין לו תכלית כל זמן שנלך אחר האפשריות ואמנם העיקר כשנתקיים אזה ענין שיהיה נניחהו בחזקתו עד שיבא דבר מבואר שיבטלהו מזאת החזקה וכל דבר שיהיה בו ספק ואפשרות אחר הרי זה לא יסתלק החזקה. ע"כ. ולדבריו אתי שפיר שזה שכתב שרגלים לדבר הוא טעם למה נלך אחר החזקות. וזה לפי שאם לא נלך אחר החזקה אלא נאמר שאפשר שנשתנה ממה שהיה מוחזק בו לא נוכל לעמוד בשום ענין שכשתאמר אפשר שהוא כך תוכל כמו כן לומר אפשר שאינו כך שהדברים האפשרים אין להם תכלית שנוכל לעמוד בשום אחד מהם. וזהו שרגלים לדבר כלומר שאין עמידה בדבר האפשרי וכאילו יש לו רגלים להלוך תמיד:

המוצא

יכין תפארת ישראל יכין

טז) ר"ל קודם שנזרק אחד מהדמים שבקרבנותיו נודע שנטמא תוך ימי מלאות: יז) טומאה התהום: יח) נזיר שנטמא בשרץ או בשאר טומאה שאינו ממת, בין בימי נזירותו או מקודם, וטבל במערה: יט) על פני המים, ומסופק אם נגע בו [ונ"ל דה"ה אפילו שלא צף רק מונח במים, כל שאינו משוקע תחת קרקעית המים, אינו טומאת התהום [כש"ס דס"ג ב']. אלא נקט צף לרבותא, אף דספק מגע שרץ צף, טהור [כטהרות פ"ד מ"ח]. התם ה"ט מדכתיב השורץ על הארץ. אבל ספק מגע מת צף, טמא. ותו נ"ל דעל פי המערה דנקט, נמי לרבותא נקטי, אף דבכה"ג איכא שפיר ספק מגע. וכ"ש כנמצא תוך המערה, דהרי אז כוודאי שאהיל עליו]: כ) ואפילו נודע לו ספק זה אחר שגילח, אפ"ה טמא, דאין זה טומאת התהום, והו"ל ספק טומאה ברה"י. ונקט בנולד לו ספק בטובל לטומאה דאורייתא, אף דאז נזהר טפי מלטמא, לא אמרינן אילו נגע בו היה יודע: כא) אפילו ירד להקר ולהצטנן שאינו נזהר כ"כ מלטמא, וכ"ש בטבל מדנטמא בשרץ וכדומה ואפילו נודע לו אח"כ שוודאי נטמא במת, אפ"ה טהור אם נודע לו זה אחר גלוח, מדהו"ל טומאת התהום: כב) אם תוך או קודם ימי נזירותו טבל במערה זאת שנמצא בה מת משוקע: כג) אפילו נודע לו רק אחר גלוח כד) ר"ל מסתבר. דהרי אף בטומאת התהום, דוקא בהיה בחזקת טהרה טהור;

כיצד ירד לטבול. מ"י פט ה"כ:

שנויי נוסחאות

על פי. נד"נ על גבי; בכי"ק על פני. מטומאת מת נד"נ ובמשבי"ל.. המת. שחזקת טמא כו' וחזקת טהור. נד"נ ובכי"ק הטמא.. הטהור:

תוספת חדשים

בתוי"ט ד"ה נמצא כו' כשנמצאהו בענין שא"א כו'. ובספר שושנים לדוד הגיה שאפשר שלא ידע כו' והוא מ"ש הרמב"ם לעיל דכשהוא משוקע בקרקע יש לנו לומר שלא ידע בה שום אדם ע"ש שהאריך:

תוספת רעק"א

פרק ט ב [אות נב]

במשנת כיצד ירד לטבול. בפשוטו נראה דדוקא בחזקת טומאת דמת טמא אבל לא מחזקת טומאה דשרץ לענין טומאת מת. ולענ"ד אפשר לומר למה דמבואר בסתיא דס"ד ב' דאחר הגילוח שהלך בקבר התהום טהור אף דמחוסר הערב שמש לא מקרי חזקת טמא דשמשא ממילא ערבא ועי' בתוס' דמכ"ש דמחוסר טבילה לא מקרי חזקת טמא דבידו לטבול וא"כ י"ל דזהו דירד לטבול מטומאת שרץ לא מקרי חזקת טמא דבידו לטבול אבל ירד לטבול מטומאת מת דמחוסר מעשה תגלחת זהו מקרי חזקת טומאה. ולפ"ז נ"מ לדינא בירד לטבול מטומאת מת של רובע קב עצמות וכן רביעית דם כיון דא"צ גלוח לא מקרי חזקת טומאה. ודו"ק: [אות נג] בהר"ב ד"ה ירד לטבול כו'. אבל בטומאת מת טמא. ובתוס' בסוגי' דס"ד א' ד"ה והמאהיל דבמגע אין חילוק בין שרץ למת דיש בו דין צפה דספיקו טהור אלא דלענין טומאת אהל בזה ספק טמא טמא ונ"ל דמוכרח כן ממה דאיתא שם בעי רמב"ח מת בכלי וכלי צף במים והא במת אין בו דין צפה אע"כ דלענין מגע יש לו דין צפה ואולם מלשון הרע"ב משמע דבמת בכל ענין אין בו דין צפה וכן משמע לשון הרמב"ם פי"ד ה"ג מהל' אבה"ט שכתב לא אמרו ספק טומאה צפה טהור אלא לשרץ בלבד משמע דלמת דומיא דשרץ במגע אין בו דין צפה מה"ט נ"ל נקט הרמב"ם שם הלכה י"ד שרץ בכלי בלי צף על המים כו'

דבמת'

ג המוצא מת(כה) **בתחלה**(כו) **מושכב כדרכו**(כז) **נוטלו ואת תבוסתו**(כח)**. מצא שנים נוטלן ואת תבוסתן. מצא שלשה אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמנה**(כט) **הרי זו שכונת קברות**(ל) **בודק הימנו ולהלן עשרים**

ר"ע מברטנורה

בחזקת טמא: ג המוצא מת מתחלה. שלא היה ידוע שהיה שם קבר. והיינו דאמרינן בגמרא המוצא ולא שהיה מצוי. ועוד דייקינן מלישנא דמתניתין מת ולא שהיה הרוג: מושכב. ולא שהיה יושב: כדרכו. ולא שהיה ראשו מונח בין ירכותיו. דכל הני חיישינן להו שמא גוים הם. שאין דרכן של ישראל לקבור מתיהן כך: נוטלו ואת תפושתו. מותר לפנותו משם ולקברו במקום אחר. וצריך ליטול מן העפר של הקבר עמו כדי תפישה שהוא כל העפר התיחוח שתחתיו וחופר בקרקע בתולה ג' אצבעות דכתיב (בראשית מז) ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם שאין צריך לומר ממצרים אלא הכי קאמר מעפר של מצרים טול עמי: מצא שלשה אם יש בין זה לזה מד' אמות עד שמנה. כלומר מקבר ראשון עד שלישי אין פחות מארבע אמות ולא יותר משמנה: הרי זה שכונת קברות. וניכר שלשם קבורה נתנום שם ואסור לפנותם. ואפילו מת אחד אם ניכר שלשם קבורה נתנו שם אסור לפנותו. אלא שבאחד או בשנים אנו תולין שלא נקברו שם אלא לפי שעה והיה דעתם לפנותם. אבל בג' מוכח שזה מקום מיוחד לקברות. ואורך המערה דרכה להיות שש ורחבה ארבעה. ואלכסונה עודף שתי אמות דהיינו שמנה להכי תנן מארבע עד שמנה. כמלא מטה וקובריה לא גרסי' לה הכא: ובודק הימנו ולהלן עשרים אמה.

שהמערה

תוספת יום טוב

ג המוצא. פירש הר"ב שלא היה ידוע שהיה שם קבר [והיינו] דאמרינן בגמ' המוצא ולא שהיה מצוי. ומסקי התוס' בב"ב פ"ו דף ק"ב. וכן פירש הר"ש בפי"ז דאהלות משנה ג' ולא שהיה מצוי שהיה ידוע שלשם קבורה נקבר שם. אבל ידוע שיש כאן קבר אבל לא נודע אי לשם קבורה אי לפי שעה. לא מקרי מצוי. וגם הר"ב פירש לקמן ואפי' מת אחד אם ניכר שלשם קבורה נתון שם אסור לפנותו. ולפי זה מ"ש בכאן שלא היה ידוע שהיה שם קבר כלומר שהיה שם קבר דלשם קבורה: מת. פירש הר"ב ולא שהיה הרוג. פירש רש"י שאם מצא אחד מגוייד או שלשתן מגויידים אמרינן הכי אתרמי שנהרגו לשם ונקברו שם שלא בבית הקברות ולא מחזקינן לה בשכונת קברות אלא נוטלן ואת תפושתן. ע"כ. ותוס' מפרשים כדאמרינן בגמ'. דמת שחסר אין לו תבוסה ואין לו שכונת קברות. ושמא הלכה למשה מסיני הוא. וכ"כ הר"ש באהלות [*והר"ב נקט התם בפשיטות דהלכתא גמירי לה: בתחלה עיין במשנה ג' פי"ו דאהלות]: מושכב כדרכו. פירש הר"ב ולא שהיה יושב כו' דכל הני חיישינן להו שמא גוים הם והגוים אין להם טומאת קברות הואיל ואין מטמאין באהל הרי הנוגע בקברן טהור עד שיגע בעצמה של טומאה או ישאנה. הרמב"ם פ"ט מהלכות טומאת מת [ה"ד]. ולמשנה ז' פרק בתרא דאהלות דמדורות הגוים טמאים יש לומר דהכי גמירי לה שאין לגוים שכונת קברות: תבוסתן. הרמב"ם פירש תבוסה המקום שמתגלגל בו נגזר מלשון מתבוססת בדמיך (יחזקאל ט"ז) גם הר"ב כתב גירסא זו ופירשה במשנה ג' פרק ט"ז דאהלות. ומ"ש הר"ב שהוא כל עפר תיחוח שתחתיו פירש רש"י שנעשה מחמת הדם שיצא ממנו ומחמת מוהל שיצא מן המת. ומ"ש הר"ב וחופר בקרקע בתולה ג' אצבעות פירש רש"י דאמרינן כשיעור ג' אצבעות נבלע בקרקע. וכן כתבו התוס' בשם ירושלמי. ומ"ש הר"ב דכתיב ונשאתני ממצרים וכו' הכי קאמר מעפר של מצרים ולא נמצא בכתוב שנקבר מתחלה במצרים. והרמב"ם כתב דאסמכתא הוא: אם יש בין זה לזה מד' אמות וכו'. פירש הר"ב כלומר מקבר הראשון עד ג' אין פחות מד' אמות. כלומר דאילו נקברין רצופין בפחות מארבע אמות איכא למימר דעל ידי הדחק נקברו לשם על מנת לפנותן היום ולמחר. אבל קשיא דבין לרבנן ובין לר"ש דפרק ו' דב"ב משנה ח' לא משכחת ג' מתים בד' אמות. וכן הקשו התוספות שם. ועוד דבאהלות פי"ו שנויה מכניסו ותנן בתרה הבודק בודק אמה ומניח אמה. ואמאי מניח אמה והרי אין אמה בין מת למת. ומפר"ת דהכי שלש לא שיהיו שלשתן לרוחב המערה. אלא שנים לרוחב ואחד לאורך. ע"כ. ומה שכתב הר"ב ואורך המערה דרכה להיות שש ורוחב ארבעה ואלכסונה עודף ב' אמות דהיינו שמנה להכי תנן מארבעה ועד שמנה וכך כתב הרמב"ם בפירושו בפי"ו דאהלות. ולפי זה רישא דהכא נמי כרבנן כמו הסיפא. ואע"ג דבגמ' דב"ב לא מוקמינן לרישא באלכסונה אלא כמשמעה ולאו רבנן היא אלא תנא דברייתא. יש לומר שהרמב"ם והר"ב סוברים דהיינו מקמי דמוקמינן לסיפא כרבנן אבל לבתר דמוקמינן לסיפא כרבנן ומפרש לה באלכסונה אתיא רישא נמי כרבנן ואע"ג דבגמ' לא קאמר לה משום דלא הוצרך למימר דממילא שמעינן לה דרישא נמי איכא לאוקמי משום אלכסונה. ובענין האלכסון עיין מה שאכתוב לקמן. ומה שכתב הר"ב כמלא מטה וקובריה לא גרסי' לה הכא. כלומר אבל בב"ב פ"ו גרסינן לה. אבל במשנה דאהלות פרק ט"ז איתא הכי בספרים אע"ג דהר"ב גם שם כתב דלא גרס לה. הר"ש הביא שם בירושלמי דגרס ליה ולא עוד אלא דבבבא בתרא לא גרסינן וקובריה וקאמר דהתם במטה עומדת. והכא במטה חוזרת. וכן העתיק הרמב"ם בפ"ט מה' טומאת מת: בודק הימנו ולהלן כ' אמה. כתב הר"ב שהמערה ד' על שש כו' והחצר כו' שש על שש כו' נמצא אורך שני המערות וחצר שביניהן י"ח אמות וכן מפורש בגמ' [דב"ב דף ק"ב] ולפי זה החצר עודף אמה מכאן ואמה מכאן שאין אורך המערה כנגד החצר אלא רחבה. ומ"ש הר"ב ולפי שפעמים בודק מערה אחת באלכסונה. וכ"כ הרמב"ם בפי' אהלות [בפט"ז] ולשון גמ' כגון דבדק באלכסונה פי' הרשב"ם והר"ש שבדק מערה ראשונה באלכסונה וכתב עוד כדי שימצא יפה את המתים שאם זה נמשך לפנים מזה או האחד מן המתים קצר והאחד ארוך הרי נקל למצוא כולן באלכסון. ומ"ש הר"ב והאלכסון של

מערה

יכין תפארת ישראל יכין

כה) נקט המוצא, לדיוקא, דהא במצוי, דהיינו שידוע שיש שם קבר, קנה המת מקומו ואסור לפנותו. גם נקט מת ג"כ לדיוקא, דהא בהרוג, בכל גוונא מפנהו ואין לו תבוסה: כו) ר"ל שמצא זה תחילה, ולא מצא ב' קברים מקודם סמוך לזה: כז) ולא במצאו יושב, או ראשו בין ברכיו, שכך קוברים העכו"ם מתיהם. ולהכי מותר לפנותו בכל ענין [אבל לענין שיטמא קבר עכו"ם באהל, יש אוסרין ויש מקילין, ונהגו להחמיר. אבל במגע ובמשא י"א דאפילו המקילין אוסרין [י"ד סע"ב ב']:

כח) ר"ל העפר התחוח שתחתיו, שאפשר שנתבוסס והתגלגל לשם רקב או דם או ליחה מהמת. ונוטל עוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו, ואח"כ מותר לעשות שם טהרות, ואינו חושש שגם מת אחר קבור שם. ואע"ג דמת מצוה קונה מקומו בכל מקום. לא חיישינן שזה היה מת מצוה, דקלא אית ליה [שם]: כט) שיש בין ב' החלונים לא פחות מד' אמות ולא יותר מח' אמות: ל) דאז מסתבר ששם מיוחד לקברות, ואסור לפנותן. וגם לענין טומאה

חיישינן

ציונים

ג המוצא מת כו'. סי"ד פ"ג ב"ב ק"א ע"ב אהלות פט"ז מ"ג ירושלמי ב"ב פ"ה ה"א מיי' פ"ט מהל' טומאת מת ה"ב:

שנויי נוסחאות

ג (בתחלה). בכי"ק בתחלה וכן בסמוך; בכת"י ליתא ועיין פתוי"ט פט"ז מאהלות מ"ג. ואת תבוסתו. במשנ"כ ואת תפוסתו וכן בסמוך; בגמכי"ל ..תפושתו וכן בסמוך וכ"ה ברע"ב ד"ל. מארבע אמות. בכי"ק כמארבע. ועד שמנה. בד"נ ובכי"מ ובמשנ"כ ועד שמנה במלא המטה וקובריה וכ"ה בכי"ק (ושם מטה). ועי' תוי"ט. בודק. בכי"ק ובודק.

תוספת חדשים

ג בתוי"ט סד"ה תבוסתן כו'. ולא נמצא בכתוב כו'. ול"נ דהגמ' דייק מכפל לשון כיון שאמר אל נא תקברני במצרים אלא ה"פ אל נא תקברני במצרים ושכבתי עם אבותי פירוש שיביא אותו שם רק אם תצטרך לקבור במצרים לפי שעה שלא תוכל לילך תיכף נא"י תקח מעפר מצרים גם כן וקברתני בקבורתם ודו"ק דלא כמו שדחק רש"י בחומש שפי' ושכבתי כו' קאי על הגויעה כו' ומסיים המקרא דהא לבסוף שאמר אני נאסף אל עמי שינה בג' דברים א' נאסף כי אל ג' עמי ש"מ השכיבה קאי על הקבורה ולכן אח"כ שיקבר באמת מאיזה טעם שיהיה נוח לתנוע אותו: (ממוהרש"ת ז"ל):

ראשון לציון

פ"ט ג במשנה נוטלו ואת תבוסתו. עיין יסל"מ:

תוספת רעק"א

דבמת ליבא למיבעיא דאין בו דין צפה. ובהגהת כ"מ שם כתב לא ידעתי אמאי שינה רבינו הלשון דשם האיבעיא מת בבלי. ולפי הנ"ל ניחא ואפשר היה הגירסא להרמב"ם בסוגיין שרץ בבלי או דס"ל מת לאו דוקא כנלע"ד נכון בעזהי"ת:

לקוטים

ג במשנה מצא שלשה אם יש בין זה לזה מארבעה ועד שמונה בודק הימנו להלן עשרים אמה עיין בפי' הרע"ב שכתב שצריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמה דהיינו ארבעים אמה שמא הוא מזרח החצר ויש עדיין אחרת כנגדה במערב החצר כו' וכתב התי"ט ז"ל וזה שאם

ים

אמה(לא). מצא אחד בסוף עשרים אמה, בודק הימנו ולהלן עשרים אמה. שרגלים

שהמערה ארבע אמות על שש והחצר שהמערות פתוחין לו מכאן ומכאן שש על שש. דהכי סבירא להו לרבנן בפרק המוכר פירות [קב:]. נמצא אורך שתי מערות וחצר שביניהן י"ח אמות. ולפי שפעמים בודק מערה אחת באלכסונה והאלכסון של מערה אחת עודף ב' אמות בקירוב: נמצאו כ' אמות. שמנה דמערה ראשונה באלכסונה ושש דחצר שבין שתי המערות ושש דמערה שנייה. דחד אלכסון אמרינן. תרי אלכסוני לא אמרינן. והיינו דקתני עשרים. ועוד צריך לבדוק מלמעלה ומלמטה כ' אמה דהיינו ארבעים אמה דשמא זו היא מערה שבמזרח החצר ויש עדיין אחרת כנגדה במערב החצר. אי נמי זו היא שבמערב החצר ויש עדיין אחרת במזרח החצר: מצא אחד בסוף עשרים בודק הימנו ולהלן ב' אמה. דמי יימר דמבית הקברות הויא ההיא מערה שמא קבר אחר הוא. וחצר אחרת של אדם אחר. וצריך לעשות גם לפה כל בדיקות דלעיל דכמו שיש פה קבר כמו כן יש אחרים: שרגלים לדבר. שזו השדה עשויה לקברים והיו בה גם מערות אחרות. ומשום רגלים לדבר תני כל הני

משניות

מערה אחת עודף ב' אמות בקירוב. וכ"כ התוס' דב"ב וז"ל שכשתתן חוט באלכסון של ד' על ד' יהיה לו ד' אמות וח' חומשין [דכל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא] ועוד כשאר לד למטה ב' אמות ובין הכל לא יהא החוט ארוך אלא ז' אמות וג' חומשין וכ"ש אם ילך החוט ביושר באלכסון מארבע על שש שיהא פחות ועוד ע"כ אלכסון של ה' על ה' [שהוא ז'] גדול יותר דהא בה' על ה' יש כ"ה אמות ובד' על ו' יש כ"ד. עכ"ל. וכך כתב הרמב"ם בפי' אהלות [בפט"ו] אלכסונה של מערה יותר מז' אמות. לכך לקח הוא שמנה לתומרא. ע"כ. גם לפי חכמי המדות שזכרתי ברפ"ג ופ"ה דכלאים שהוכיחו במופת שאלכסון מרובע ארוך הוא גדר למרובע העולה כמספר שני רבוע קוי האורך והרוחב. כמו כן בנדון דידן קו האורך ו' יהיה רבועו ו' פעמים ו' עולה ל"ו. וקו הרחב ד' יהיה רבועו ד' פעמים ד' יהיה י"ו. לרפס יהיו נ"ב ומספר ח' היא שורש מרובע ס"ד שכן ח' פעמים ח' הוא ס"ד הרי שאין אלכסון מרובע ו' על ד' ח' אמות אבל בקירוב: בודק הימנו ולהלן כ' אמה. כתב הר"ב ועוד צריך לבדוק מלמעלה ולמטה כ' אמות דהיינו ארבעים אמה. דשמא זו היא שבמזרח החצר ויש עדיין אחרת שכנגדה במערב החצר. אי נמי זו היא שבמערב וכו' וכ"כ (הרמב"ם) (הרשב"ם). ומסיים ותנא לשון קצר נקט בדיקת עשרים אמה לאשמועינן דאורך שתי מערות וחצר לא הוו אלא כ' אמות ומדעתך לא ובדוק בדיקות כ' טובא בכל צד דאיכא לספוקינהו וכו'. ע"כ. וזה שאם יש כאן מערה ויבדוק ממנה עשרים אמה לצפון העולם. נאמר ושמא מערה זו היא שממנה ולדרום העולם יש חצר ועוד מערה ולכן צריך שיבדוק עשרים אמה עם מערה זו לדרום העולם. וכמו כן יש להסתפק דשמא זו היא מערה שבמזרח חצר. והחצר למערבה. ועוד מערה כנגדה וצריך שיבדוק עשרים אמה עם מערה זו ולמערב העולם. ונחזור ונאמר שמא זו היא מערה שבמערב החצר והחצר למזרחה ועוד מערה כנגדה וצריך שיבדוק עשרים אמה עם מערה זו ולמזרח העולם. ואתאן לרבנן דפרק ו' דב"ב דסברי דפותח לתוך חצר ב' מערות אחת מכאן ואחת מכאן. אבל לר"ש שסובר ד' לד' רוחותיה צריך שיבדוק בכל ספק חצר מארבע רוחותיו וזהו שכתב שם הרשב"ם וכללא דמלתא כל היכא דמספקא ליה חצר צריך לבדוק מארבע רוחותיו לרבי שמעון. ע"כ. וכתב עוד ספיקות אחרות שיעלו בין אם נמצאו בענין שיכול לומר שהם בכותל רוחב המערה. או אם נמצאו בענין שיוכל לומר שהם בכותל אורך המערה ואין להאריך ע"ש. והר"ב כתב ספק אחד וממנו תקיש לכל הספיקות. ודבריו בזה לקוחים מהר"ש: מצא אחד בסוף עשרים וכו'. כתב הר"ב דמי יימר דמבית הקברות הויא וכו' וכן לשונו בפט"ז דאהלות. וכן לשון הר"ש שם ול' הרשב"ם פ"ו דב"ב מי יימר דמבית הקברות זה הויא וכו': שרגלים לדבר. פי' הר"ב שזו השדה וכו'. ולפירוש הרמב"ם שכתבתי לעיל ה"ק שחזקת השדה מוחזקת לשכונת קברות ולמה נלך אחר החזקה ולא נאמר שאפשר שאין כאן אלא קבר זה שרגלים לדבר האפשרי

וילך

יכין תפארת ישראל יכין

חייבינן שקבורים שם עוד מתים אחרים, דאמרינן שהיה כאן מערה ונתמלאת עפר. שכך היה דרכן, עושין חצר ו' על ו' אמות, ומעריה לכל רוח מד' רוחותיה, וכל מערה ד' על ו' אמות, ובכותלי המערה סביב היו כוכין, שעשויין כמין ארגז [שובע] שבשולחן, שבהן מניחין המתים, ויש בין כל כוך וכוך עובי אמה אדמה כמין כותל ביניהן. נמצא שאי אפשר שיהיו ג' מתים קבורים על מקום שהוא פחות מרוחב ד' אמות. דהרי לכל מת צריך רוחב אמה, ואמה כותל בין מת למת. נמצא שב' מתים וב' רווחים, צריכין רוחב ד' אמות והמת הג' קבור על האמה הה'. ויש לפ"ז מתחלת מת א' עד תחלת מת ג' לכל הפחות ד' אמות [עי' בציור א]. גם אי אפשר שיהיה מרחק בין ב' החצונים יותר מח' אמות. דאם ב' קבורין בכותל הקצר שבמערה שרחבו ד' אמות, א"כ תופסין עם הריווח שביניהן ג' אמות, ועוד חצי אמה ברוחב המערה, שמניחין לזוית הכותל, כי כך היה דרכם [כב"ב ד"ק ב'], א"כ אפילו יהיה הקבר הג' שנמצא, אותו שהוא בקצה הכותל הארוך, [עי' בציור ב] לא נשאר מכותל הארוך מסוף הקבר עד זווית ז', רק ד' אמות ומחצה, שהרי אמה צריך לקבר שיש בסופו, וחצי אמה לזוית ח', כי כך דרכם כנ"ל. א"כ לא יהיה מתחלת קבר ב' עד תחלת קבר ג' רק ח' אמות מתחלת חפירתו עד סופו [עי' ציור ב, וכך נ"ל פירש המשנה לע"ד]:

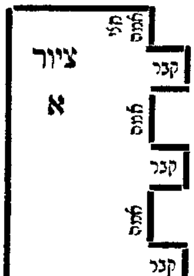

לא) דמדנמצא ג' מתים חיישינן שהיו קבורים במערה שפתוחה לחצר, והיה כאן עוד מערה בעבר השני מהחצר נגד מערה זו, והחצר בין ב' המערות להכי בודק כ' אמה להלן, דהיינו שיעור אורך ב' המערות י"ב אמה, ואורך החצר שביניהם ג"כ ו' אמה, שהן יחד י"ח אמה, ועוד ב' אמה שמתרבין ע"י האלכסון של מערה,

וכדמוסי

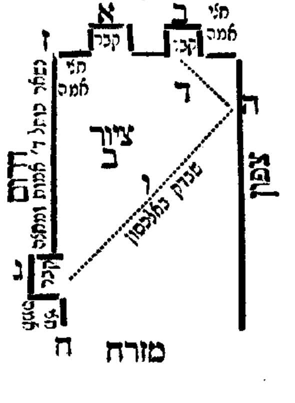

שנויי נוסחאות

אחד. כד"נ וכי"ק אחר. בסוף. בכי"ק לסוף.

לקוטים

יש כאן מערה ויבדוק ממנה עשרים אמה לצפון העולם נאמ' ושמא מערה זו היא שממנה ולדרום העולם יש עוד חצר ומערה ולכך צריך שיבדוק עשרים אמה עם המערה זו לדרום העולם ע"ש וקשה לפי התי"ט דאורך המערה נמדדת לכאן ולכאן דהיינו לעשרים של מזרח וכן לעשרים של צד מערב א"כ היאך כתב הרע"ב וכן הרשב"ם שבן ארבעים אמה ולפי כדברי התי"ט ליכא רק ל"ב אמה דשמונה של מערה נמדדת ועולה לכאן ולכאן והו קשה דלפי' התי"ט דאותן שלשה מתים הם בצד אחד של מערה ובודק שמונה אמות של מערה ממקום שכלו המתים שהרי בחלל המערה אין מקברים אלא בכותלים שבמערה א"כ קשה היאך כתב שצריך לבדוק לארבעה רוחות של המערה הא אין להסתפק לאותו צד שנמצאו המתים דהיינו אם נמצאו המתים למזרח אין להסתפק רק שמא החצר לצד מערב אבל אין לומר שהחצר הוא לצד מזרח דהיינו ע"ג המתים ושיהיה עשרים אמה לצד מזרח עם המערה, דהא מבואר בפ"י דבבא בתרא דחצר הקבר העומד בתוכו טהור דאין מקברין תחת החצר רק לשלשה צדי המערה ולא לצד החצר וכן הוא בגמרא שם דף ק"א וכן כתב שם התי"ט וא"כ אין להסתפק שמא זו מערה של מערב החצר והחצר לצד מזרח כיון שהמתים מונחין לצד מזרח בודאי אין כאן חצר אלא ע"כ החצר היא לצד מערב והמערה לצד מזרח החצר ואמאי צריך לבדוק לארבעה רוחות של המערה אבל המעיין בפי' הרשב"ם והרע"ב יראה שאין כוונתם כפי' התי"ט רק כוונתן דרך משל שמצאו המתים לצד א' קבורים זה אצל זה ממילא אם מסופקים אם המערה מצד מזרח של המתים שהמתים קבורים בכותל מערבי של המערה וא"כ ע"כ החצר של המערה ע"כ ג"כ לצד מזרח דלצד שהמתים מונחים בודאי ליכא חצר כנ"ל וא"כ המערה היא מערב החצר או שמא שמערה הוא למערב המתים שהמתים היו קבורים בכותל מזרחי של המערה והחצר ג"כ לצד מערב א"כ המערה היתה לצד מזרחי של החצר וכן הוא מכוון בלשון הרע"ב וכן כתבו התוס' בדף ק"ב וז"ל דרכן היה

לקבור

משניות הכא: ד כל ספק נגעים בתחלה טהור. כגון שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגריס. ובזה בהרת כסלע. ובסוף שבוע בזה כסלע ובזה כסלע. ואין ידוע באיזה מהן פשה. שניהן טהורין. ואע"ג דודאי א' מהן טמא: משנזקק לטומאה ספיקו טמא. כגון שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגריס ובזה כסלע. ובסוף שבוע בזה כסלע ועוד ובזה כסלע ועוד. חזרו להיות כסלע. אע"פ שהאחד מהם ודאי טהור שכבר הלך הפשיון שניהם טמאים כיון שנזקקו לטומאה. עד שיחזרו לכגריס: בשבעה דרכים בודקין את הזב. שאם ראה מחמת אונס טהור. דדרשינן זב מבשרו ולא מחמת אונסו: עד שלא נזקק לטומאה. דהיינו כשרואה ראיה שניה שבה נעשה זב גמור לטמא משכב ומושב. אבל ראיה ראשונה מטמאה באונס טומאת ערב כדין בעל קרי ומצטרפת עם השניה. אפילו היתה באונס: במאכל. אם אכל דברים המביאים לידי זיבה כגון בשר שמן חלב וגבינה ביצים יין ישן: ובמשתה. ברבוי שתיה: במשא. כבד שנשא: במראה. ראה אשה אפילו לא הרהר: ובהרהור. אע"פ שלא ראה. אם אירע לו אחד מאלו השבעה קודם שראה ראיה שניה אינו נעשה זב. והטפה אינה מטמאה במשא: משנזקק לטומאה. שראה ראיה שניה שלא באונס אין בודקין אותו. ואף אם ראה שלישית באונס נעשה זב לקרבן

לדבר(לב). שאילו מתחלה מצאו(לג). נוטלו ואת תבוסתו(לג): **ד** כל ספק נגעים. בתחלה(לד) טהור. עד שלא נזקק לטומאה. משנזקק לטומאה(לה). ספיקו טמא. בשבעה דרכים בודקין את הזב(לו). עד שלא נזקק לזיבה(לז). במאכל(לח) ובמשתה(לט). במשא(מ) ובקפיצה(מא). ובחולי. ובמראה. ובהרהור(מב). משנזקק לזיבה אין בודקין אותו(מג).

וילך ללא תכלית. ולפיכך נעמיד על החזקה: **ד** כל ספק נגעים בתחלה טהור. כתב הר"ב כגון שנים וכו'. אליבא דר"ע מפרש אבל לחכמים אפילו באחד שבא בב' נגעים וכו' כדתנן במשנה ד' פרק ה' דנגעים. והתם מפרש להו הר"ב מהמקרא עיין שם. ועוד שם בראש הפרק דכל ספק נגעים טהור חוץ משני ספיקות הוא: בשבעה דרכים. לשון זכר. ואע"ג דבריש קדושין תנן שלש דרכים. לשון נקבה כמ"ש שם אשכחן נמי דרך בלשון זכר כדכתיב (דברים כח) בדרך אחד יצאו אליך. והכא לגבי זכר קתני לה ודרכו של איש ליבדק. ואין דרכה של אשה ליבדק. דהא אשה באונס נמי מיטמיא. תנן לשון זכר. גמרא דריש קדושין: בודקין את הזב. פירש הר"ב שאם ראה מחמת אונס טהור דדרשינן זב מבשרו ולא מחמת אונסו. בריש פ"ב דכריתות. ופירש"י מבשרו מכח אברו ומתוקף יצרו ע"כ. ותימה דאדרבא הרי יצרו מאליו דהיינו הרהור. ול' הרמב"ם בפי' משנה ב' פ"ב דזבים הזיבות הוא חולי מחולי כלי הזרע. וזה כי כלי הזרע יחלשו כחם המחזיק והמעכל וכל כחות הגוף נשארים בעניינם הטבעי. ואז ישתות הזרע בלתי מבושל ויוצא בלא הנאה *)מאין תשמיש ויהיה עינו נוטה לאדמימות מעט ועצמו (רקיק) [בנ"א דקיק]. ולשון התוספתא מה בין זוב לשכבת זרע. זוב בא מבשר המת. שכבת זרע בא מבשר החי. זוב דומה ללובן ביצה המוזרת. ושכבת זרע קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת. וכשתקרה לו השתיה הזאת מסיבה מחדשת בו מחלישות כוללת כחות הגוף כולן. או מחמת כובד שהכבידן ה"ז אינו זב עד שתהיה סיבת השתיה חולשת כלי הזרע לבד. והוא אמרו יתעלה כי יהיה זב מבשרו ואמרו בפירושו מבשרו טמא לא מדבר אחר מכאן אמרו בשבעה דברים כו': עד שלא נזקק לטומאה. פירש הר"ב דהיינו כשרואה ראיה שניה שבה נעשה זב גמור לטמא משכב ומושב. ומסיים התם בזבים ולספור ז' נקיים ולטעון ביאת מים חיים. ומ"ש אבל ראיה ראשונה וכו' ומצטרפת עם השניה. אבל לא עם השלישית לקרבן כמפורש בסוף משנה ב' פ"ב דזבים: במאכל. פי' הר"ב אם אכל דברים כו'. ובזבים פי' ג"כ אם אכל אכילה גסה [*ואין תליית כולם שוה אלא כדפירש הר"ב במשנה ג' פ"ב דזבים]: ובמראה ובהרהור. כתב הר"ב ראה אשה אפילו לא הרהר וכו' וז"ל הרמב"ם פ"ב דזבים ופירוש במראה שיראה בריה יפת הצורה ותערב לו להשמיש ואע"ג שלא קדמה לו לעולם מחשבה בתשמיש הבריה ההיא וכן אם קדמה מחשבתו בענייני התשמיש ואע"פ שאין בדמיונו צורת בריה ידועה והוא אמרו בכאן בבירור בענין הזה הרהר עד שלא ראה [או] ראה עד שלא הרהר ע"כ: משנזקק לטומאה. פירש הר"ב ואף אם ראה שלישית באונס כרבנן דמשנה ב' פ"ב דזבים דלרבי אליעזר דוקא לרביעית:

אונסו

---

*) בתי"ט ד"ס וד"ק מעין התשמיש ובמלאכ"ש בזבים שם שהעתיק בלא קישור.

יכין תפארת ישראל בועז

וכדנוקי לה בש"ס דבדק באלכסונה (א), אמנם אופן הבדיקה הוא כך, חופר אמה ומניח אמה עד כ' אמות וכל מה שחופר חופר בעומק עד הקרקע בתולה [כאהלות פט"ז]. וכן לכל צד בודק כ' אמה, דשמא הקברים שמצא היו למזרח או למערב לצפון או לדרום לצד האחר: לב) שסדה זו עשויה למערות וקברים, ונקט כל הנך משניות הכא, משום דכולהו כשיש רגלים לדבר מחמרינן כמשנה ב': לג) אע"ג דכבר תנא כן ברישא. ר"ל דה"ק, דאילו מתחלה מצאו לזה הקבר הג' קודם להקבר הב', אע"ג שיש בין קבר א' לג' ח' אמה והיה קלת הוכחה שהן מהנקברים במערה, וא"כ יש ג"כ מערות אחרות מסביב, אפ"ה סגי בביטול אותו ותבוסתו, והיינו משום שלא מצא מת בין קבר א' לג': לד) שבא א' אצל כהן עם ב' נגעים, א' כגרים וא' כסלע, ובסוף שבוע נמצאו כל א' כסלע, ואינו יודע איזה מהן פשה, אף דממ"נ א' פשה, טהור: לה) כגון שפשו ב' הנגעים, ונטמא, ואח"כ נתמעט א', ואינו יודע איזה מהן. ואפילו בב' אנשים, שוודאי א' טהור, מדנתמעט פשיון שלו, אפ"ה שניהן טמאין: לו) דבראה באונס טהור: לז) דהיינו דאם כבר ראה ראייה ב' שלא באונס, נזקק על ידה לטמא משכב ומושב כזב, ושוב אין בודקין בראייה שלישית. אבל בראייה שנייה, דעדיין לא הוזקק לטומאה בראייה ראשונה, דהרי לא נטמא בה רק כבעל קרי, להכי בודקין ראייה שנייה. מיהו ראייה ראשונה אפילו באונס מטמא עכ"פ כבעל קרי, ומצטרפת עם ראייה שנייה, לעשות זב לטמא משכב ומושב. ואעפ"כ בודקין ראייה ראשונה כדי לנמנות בה ג' ראיות לחייבו קרבן כשלא היה באונס [רמב"ם פ"ב ממחוסרי כפרה ה"ה]: לח) באכל אכילה גסה, או בשר שמן, וחלב, גבינה, ביצים, יין ישן, שכל אלו מרגילין לזיבה: לט) בשתה הרבה: מ) בנשא משא כבד: מא) קפץ [הוא כמו קבץ, וכמו כווץ] והוא שמקבץ ב' רגליו אליו יחד ומדלג עמהן. משא"כ דלג הוא המדלג עם רגל א': מב) בראה אשה אף שלא הרהר, או הרהר אף שלא ראה. דבאירע לו אחד מאלו אין נעשה זב בראייה זה: מג) דבראה ראייה ב' שלא באונס, אף שראייה ג' באונס, אפ"ה נתחייב

פ"ט (א) אמר האזוב, הרבה נתקשו בזה רבותינו קמאי, דהרי מערה שהיא ו' על ד' אין אלכסונה ח'. [ועי' בתוס' שם] ועוד ק' למאי דמסיק הש"ס לעולם כרבנן. א"כ הדרא קושיא לדוכתא, דהו"ל ברישא מד' עד ו'. ע"ש, ונצטרך לדחוק דרישא ר"ש וסיפא רבנן. אמנם לפע"ד, דהא דקאמר הש"ס דבדק באלכסונא ר"ל נומר כל בדיקותיו היו באלכסון, ור"ל

ציונים

ד כל ספק נגעים. פ"ה מ"ג נגעים פ"ה מ"ד תוי' פ"ו מהל' טומאת צרעת ה"ה: משנזקק לטומאה כו'. תוי' שם ה"ו: בז' דרכים. שם. קדושין ב' ע"ב זבים פ"ב מ"ב. תוי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה ה"ב סמ"ג עשין רי"ח רי"ט: משנזקק לזיבה כו'. תוי' שם ה"ה:

שנויי נוסחאות

שאילו מתחלה מצאו נוטלו. במשנ"ל..תחלה..; במשנ"ל בתחלה. כד"נ שלא בתחלה..; כי"ק.. מצאו היה. ד משנוזקק. כי"ק ומשנזקק. בשבעה דרכים. כי"ק בשבע. ועי' קדושין (ב, ב). לזיבה. כד"נ וכי"ק וכי"מ ובמשנ"ל לטומאת וכן בסמוך. ובמשתה במשא כי"ק במשתה..; כד"נ..ובמשא; במשנ"ל בכולן בלא ו"ו חוץ מן האחרון ובהירהור. ובקפיצה. כי"ק בקפיצה. ובהרהור. כי"ק ובהרהור.

ראשון לציון

ד תוי"ט סד"ה משנזקק לטומאה. כו' דלר' אליעזר דוקא לרביעית. עי' יסל"מ:

לקוטים

לקבור רגליהן לצד מערה וכאן איירי שמצא המתים נקברים ראשיהן לצד המערה ולכן תלינן שהן ממערה אחרת וזה לפי שיטתן שמפרשי דשלשה מתים נקברים בשני צדי המערה ולזה הוקשה להן דהוי לן למתלי שהן בודאי של מערה והוכרחו לאוקמי כנ"ל אבל לפי הרע"ב אתי כפשוטו דהא מפרש שהם נקברים לצד א' של המערה ממילא אינה לספוקי כמו שכתבתי ועיין מה שכתבתי במסכת אהלות בפרק ט"ז לפרש כדעת הרמב"ם ולא כדעת הראב"ד. (מ"ח): ד תי"ט ד"ה בודקין כו' ותימא וכו' הא לרש"י לק"מ כדאמרן דאיהו מפ' פי' אחר במראה ובהרהור ולהרמב"ם נמי ל"ק דאיהו ז"ל אינו מפ' דרשה דמבשרו כפירש"י אלא כדמסיים התי"ט והוא שיהיה מסיבת חולשת האבר וכלי הזרע והוא ממש להיפך מפירש"י דפי' מכח איברו. ומה שתירץ הרמ"ז לעיקר הקו' דמתני' איירי בהרהור דלית ביה יצה"ר דומיא דראה בלא הרהור ע"כ לא ידענא היכי שייך הרהור בלא ראיה שלא יהא מחמת יצר ובהדיא ביאר הרמב"ם שהרהר במחשבתו בענייני התשמיש. (שם): בר"ב ד"ה ובמראה ראה אשה וכו' כ"פ הר"ש בזבין ומעין זה הוא פי' הרמב"ם שמביא התי"ט וגם התוס' פי' במראה שראה איש ואשה נזקקין זה לזה

וכ"ש

לקרבן: וספיקו ושכבת זרעו טמאים. ספיקו מחמת שכבת זרעו. כגון אם ראה שכבת זרע תחלה וטיפת זיבה הבאה אחר כך אינה מטמאה שהרואה קרי אינו מטמא בזיבה מעת לעת. ועד שלא נזקק לטומאה. הקרי מטהר את הזיבה משום דהוי אונס. ולאחר שנזקק לטומאה

אונסו(סד), וספיקו(סה) ושכבת זרעו(סו). טמאין. אין הקרי מטהר את הזבה שאין תולין

אונסו. כמו מאכל ומשתה והנך שבע דאמרינן שמרגילין זיבות טמא משנזקק לטומאה. תוספות. והרמב"ם בזבים פירש אונסו כגון שיוכה על גביו או יפחד. ע"כ. אבל נראה לי שחוזר ג"כ על אחד משבעה והוא הדין לאינך. שבחבורו פ"ב מהלכות מחוסרי כפרה כתב אהא דתנן קפילה וז"ל או שקפץ ממקום למקום ובכלל דבר זה אם הוכה על גביו: וספיקו ושכבת זרעו. פי' הר"ב ספקו מחמת שכבת זרעו כגון אם ראה שכבת זרע תחלה וטיפת זיבה הבאה אח"כ אינה מטמאה שהרואה קרי אינו מטמא בזיבה מעת לעת. [כדתנן בזבים בתר הך מתני' דהכא ששנויה ג"כ שם. ופי' הר"ב דהאי זיבה מחמת תולדה דקרי היא] ועד שלא נזקק לטומאה. הקרי *) מטהר את הזיבה משום דהוי אונס. ונראה לי דס"ל דהוי בכלל חולי שבשבעה דרכים ולהכי לא תני בשמונה דרכים אבל ק"ל דמאי וספיקו ושכבת זרעו. ספק שכבת זרעו הוה ליה למתני. ועוד שלא ביאר הר"ב אלא דין קרי דמטהר זיבה קודם שנזקק. ולאחר שנזקק לא. ולא ביאר הספק מאי היא. ונמצא שעיקר פירושו החסיר מן הספר. וכי תימא שהספק הוא אם ראה מחמת ש"ז אם לא. דתקשה לך מאי קמ"ל כיון שאפילו ודאי ראה מחמת ש"ז טמא משנזקק דהא תנן אונסו א"כ כ"ש ספק דטמא. ובגמ' וספקו אמר [רבא] לא תימא ספק חזא ספק לא חזא אלא ודאי חזא. ספק מחמת ראיה כיון שנזקק לטומאה ספיקו טמא והדר פריך ש"ז טמא למאי וכו'. ש"מ דספקו וש"ז תרי ענייני נינהו. אבל בפירוש דברי רבא אע"פ שהר"ש כתב במס' זבים בפירוש השני דמספקא לן אם בא הזוב קודם הקרי או לאחריו היינו למאי דמפרש הוא אח"כ בפירוש המשנה דבתרה דקרי אינו מטמא בזיבה מעל"ע אפילו בנזקק לטומאה דהא דקרי מטהר לא מחמת חולשתו ומקרי אונס. אלא דחשבינן לכל הבא מעל"ע שהוא קרי הנשתייר כו' אבל הר"ב כבר פירש בטעם קרי דמשום אונס מטהר ודוקא קודם שנזקק לטומאה [א"כ] צריכין לפרש לדרבא כמ"ש הר"ש בפי' הראשון. וכן פירשו התוס' דאמרינן בפרק המפלת זיבה דפתיכה ביה ש"ז לא סתרה אלא יום אחד זיבה דלא פתיך ביה ש"ז סתרה ז' ורבא מיירי כגון שבדק עצמו ומצא ש"ז וגם זיבה על הבגד ולא נודע אם בא הזיבה לבדה והש"ז לבדו יסתור ז' או פתך בה זיבה שבאו יחד ולא יסתור רק יום א' ע"כ. והדר אמרינן בגמ' ש"ז טמאה למאי אילימא למנע מי גרע מש"ז דטהור אלא לטמא במשא מאן שמעת ליה כו'. אלא אמר רב אדא בר אהבה לומר שאין תולין בה [פי' בקרי דשרואה קרי אינו מטמא מעל"ע וקאמר דמשנזקק אין תולין בה] סבר רב פפא קמיה דרבא למימר איידי חולשא הוא דחזי. א"ל רבא והתניא גר שראה קרי ונתגייר מטמא בזיבה מיד. [ותני עלה בברייתא בד"א בזמן שנתגייר מהול] א"ל אין לך חולי גדול מזה. אלא תנאי היא. דתניא שכבת זרע של זב מטמא במשא וכו'. ובמשנה ב' פרק ג' דזבים אמתניתין דגוי שראה קרי וכו' מפרש הר"ב דמיירי שראה זיבות כשהוא גוי וזיבה שרואה אחר שנתגייר היא השנייה ואפ"ה מטמאה ואין הקרי מבטלה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי. והרי זיבה זו היא הראשונה דמטמאה באונס עכ"ד. ולפיכך אין לפרש לפי דבריו כפירוש רש"י למפרש דרב פפא סבר דטעמא דמשנזקק לטומאה אין תולין משום דודאי מחולשא דזיבה אתיא הואיל ונזקק כבר לטומאה. ופריך מגוי דמטמא בזיבה מיד. משמע דעדיין לא נזקק ואין כאן חולשא. ומשני דחולשת עול קבלת מצות יש לו וחולשא לאו כחולי דשל שבעה דרכים אלא כחולשא דזוב מבשר המת. ע"כ. ולהר"ב הא מיירי כשראה כבר זיבה. ועוד כיון דמוקים כשראה כבר זיבה. אי סבר כפירוש רש"י הנ"ל דמשום חולשת הזיבות הוא. ועוד דלפי' זה הא דרואה קרי אינו מטמא מעת לעת לאו משום חולשא הוא. דהא אדרבא החולשא גורמת הזיבה. אלא טעמא משום דאמרינן שהוא קרי הנשתייר. וכך כתב הר"ש. וכבר כתבתי שהר"ב אינו סובר כן. אלא טעמא דרואה קרי שאינו מטמא מעל"ע הוא משום חולשא. והתוס' מפרשים וכ"כ הר"ש בפי' הראשון דה"ק ר"פ איידי דחולשא הוא דחזי. דהא דראה קרי שאינו מטמא מעל"ע משום דחולשא דקרי הוא ואונס פוטרו והלכך משנזקק לטומאה אין תולין, לפי שאין אונס פוטרו. וא"ל רבא והא תניא גר כו' ואין לך חולי כו' ול"ג א"ל אלא רבא קאמר הכל וכלומר אי ס"ד דמשום חולשא דקרי הוא דאינו מטמא מה לי שראה כשהוא ישראל. מה לי שראה כשהוא גוי. אלא ודאי דגזירת הכתוב הוא דקרי דישראל מטהר ודגוי אינו מטהר ונדחין דברי רב אדא ורב פפא. כ"כ התוס'. וכן צריך להגיה בדברי הר"ש. ומסקינן בגמ' אלא תנאי היא כו' כלומר דש"ז דמתניתין לומר דש"ז של זב מטמא במשא אתא לאשמועינן ע"כ. וגם זה הפירוש לא נוכל לפרש לדברי הר"ב שהרי הוא מפרש דגם קרי של גוי מחלישו ועושהו כאונס. אלא משום דקטן שנולד דמי ומחשבינן לזו שרואה בגירותו לראיה ראשונה דמטמא באונס. הלכך נ"ל לפרש לדברי הר"ב ולהעמיד הגירסא דגרסינן א"ל ונפרש כפירוש התוספות דרב פפא טעמא דרואה קרי אינו מטמא מעת לעת הוא דקאמר דמחמת חולשא הוא. ולפיכך משנזקק לא איכפת בחולשא דאונסו מטמא. ומקשה רבא מגוי שנתגייר דמטמא אחר שראה קרי. ואי מחמת חולשא מה לי דישראל. מה לי דגוי. ומהדר ליה רב פפא ואמר ליה אין לך חולי גדול מזה. כלומר וליטעמך הא אין לך חולי גדול מזה מחמת עול קבלת מצות. ולמה יטמא בזיבה מיד. אלא התם אה"נ

---

*) כ"ה מטהר בד"פ וכד"ק.

יכין תפארת ישראל בועז

נתחייב קרבן, דאז אונסו וכו': סד) דהיינו כשמסתבר שראה ע"י אחד מז' אונסין הנ"ל: סה) ר"ל אף כשמצא בבגדו זיבה וש"ז, ולא ידע אם בא כל א' לבדו, וסותר ז' נקיים, או שבאו ביחד ואינו סותר רק יומו: סו) שראה ש"ז ואח"כ זיבה. דאילו קודם שנזקק לטומאה, תלינן הזוב בשיורי ש"ז, משא"כ כשנזקק. או י"ל לענין לטמא במשא, דמשנזקק לטומאה, ש"ז של זב מטמא במשא תוך מעל"ע

ור"ל כשמצא ב' הקברים א' ב'. זה בצד זה במערב [בציור ב] שוב בדק אלכסון ד'. דהיינו מאמצעית קבר ב'. באלכסון עד נקודה ה'. והוא אלכסון של אמה על אמה, מפני ששיער שיהיה שם קבר, דהרי אמצעית קבר ב'. היא אמה מהזוית, ונקודה ה'. ג"כ הוא אמה מהזוית, ושם רגיל להיות שם קבר. וכשלא מצא קבר בנקודה ה'. שוב בדק וחפר אלכסון ו'. מנקודת ה'. עד אמצעית קבר ג'. שהוא אלכסון של ד' על ד' אמה. מפני ששיער ששם יש ג"כ קבר בסוף המערה. א"כ כשנצרף זה האלכסון של ד' על ד' אמה, עם האלכסון ד' שהוא אלכסון של אמה על אמה, הו"ל יחד כאלכסון של ה' על ה', שהוא ז' אמות. שוב בודק מאמצעית קבר ג' עוד י"ג אמות. דהיינו אמה אחת מאמצעית קבר ג' עד פתח המערה, כי כך היו דרכם לבנות חצי אמה בזוית המערה מהקבר. וי"ב אמות כשיעור אורך החצר ואורך המערה שבצד השני מהחצר. נמצא שכל מה שבדק הוא יחד עשרים אמה, וכדמוכח לה בש"ס ב"ב שם. שמדד אלכסון של מערה אחת:

אונסו וספיקו כו'. עיי' פ"ב מהל' מטמאי מו"מ ה"ב וה"ב ר"ד:

לקוטים

זכ"מ במס' זבין דפליג ר"י ואמר אפי' ראה בהמה חיה ועוף מקנין זה לזה ע"כ. אבל רש"י ז"ל פי' במתני' במראה שראה שד או דבר אחר ונפחד מחמתו והוי אונס ונראה שהביאו לרש"י לפרש כן ודלא כהנך מפרשים משום מה שהרגיש גם הוי"ט בד"ה בודקין וכו' דהא מאי דדרשי' זב מבשרו ר"ל מכח איברו ומתוקף יצרו וא"כ היכי נימא שאם ראה אשה והרהר בה זהו אונס אדרבה זהו מבשרו ממש ולכן פי' שראה שד ולפי' ז"ל נ"ל דהרהור נמי ר"ל הרהור באיסור שד או כדומה שנפחד ולא מיירי בהרהור אשה ומוכרח הוא לומר כן לדידיה דהא במס' דזבין מסיים בה הרהר עד שלא ראה או ראה עד שלא הרהר ש"מ דראייה והרהור בענין א' הם ולדידיה דראיה היינו בדבר שנפחד ה"ה נ"כ הרהור ועוד נ"ל לדידיה דהא גופה פלוגתא דת"ק ור"י דהתם דר"י אמר אפי' ראה בהמה חיה ועוף וכו' ואפי' ראה בגדי צבע האשה דלא דריש מבשרו מתוקף יצרו אלא מבשרו כלומר ממילא בלי שום גורם וסך שבא מגרמא דיצרו אונס מיקרי לר"י וכ"ש אם ראה איש ואשה מקנין וכדומה ולת"ק כל הני לאו אונס נינהו אלא מבשרו קרי' כהן לך ק' דהתם תניא בתוספתא תינוק תולין לו בה' דברים במאכל ובמשתה במשא ובקפיצה ובחולי ופי' שם הר"ש דתינוק אין לתלות במראה ובהרהור והשתא התינח לפירוש אבל לפירש"י אמאי לא שייך פחד ג"כ בתינוק ואפשר ליישב ע"ד מ"ש רז"ל אין שוטה נפגע ועוד אמרו שלבהמה ניתן רשות לראות מזיקין ולא לאדם משום דכיון דלית ביה דעתא מיבעית א"כ התינוק שאין בו דעת להבחין מה שרואה אף אם ירא מה שיהיה לא נפחד וכן לא שייך ביה להרהר בדבר שיפחד בו כיון שאין בו דעת ומ"מ דינו של רש"י אמת אפי' לדעת הרמב"ם דפחד נמי הוי אונס אלא שלהרמב"ם אינו נכלל במראה אלא נכלל במ"ש הסי"ט בד"ה אונסו וכו'. (ש"ל):

אע"ג דמטמא באונס לפי שהיא ראשונה. והא קמ"ל שלא נחשוב הזיבות שראה קודם שנתגייר והיה זו שניה שאינו מטמא באונס. לפי שכקטן שנולד דמי. [*והא דמסיק אלא תנאי היא. רבא הוא דמסיק הכי. וכן פירש ר"ש בפירוש הב'] כך נראה בעיני לפרש הסוגיא מבלי שנצטרך למחוק הגירסא אלא דקשיא מה שהקשה הר"ש על פירוש התוס' דלמאי דקאמר רב פפא טעמא דתולין בקרי משום חולשא והיכא דנזקק לא חיישינן לחולשא. הא כבר תנא ליה· אונסו טמא ע"כ. וי"ל לתרץ דכיון דהכא תני ליה קרי בתר הכי משום פלוגתא דמעת לעת ויומו כדאיתא התם בזבים. הלכך איצטריך לאשמועינן הכא דדין ש"ז לענין לא נזקק ונזקק. שוה לשאר אונסים. ולא תימא כיון שחזר ופרטו שאינו שוה ג"כ לשאר דרכים. ושמטהר אפילו לאחר שנזקק. איצטריך לאשמועינן דלא. ומה שהקשה הר"ש דלתני במנה כבר הראתי לעיל דבכלל חולי הוא.

ר"ע מברטנורה

תולין שמחמת הקרי באה הזיבה: שרגלים לדבר. שאין אותה ראיה מחמת אונס כיון שכבר נעשה זב: ר"נ פוטר שרגלים לדבר. שלא מחמת מכה מת כיון שהקל ממה שהיה. ואין הלכה כרבי*) [נחמיה]: ה נזיר היה שמואל. והאומר הריני כשמואל

שרגלים לדבר. המכה את חבירו ואמדוהו למיתה, והקל ממה שהיה, לאחר מכאן הכביד ומת חייב. רבי נחמיה אומר פטור שרגלים לדבר(מז): ה נזיר היה שמואל(מח)

הכלל העולה דספיקו להר"ש דסובר דרואה קרי אינו מטמא מעת לעת אפי' אחר שנזקק דטעמא דטהור משום דאמרינן קרי שנשתייר הוא. פירושו דספיקו. היינו רואה זיבה וספק אם כבר ראה קרי אם לא. דמשנזקק לטומאה טמא. ולהר"ב והתוס' דמפרשים טעמא דקרי משום חולשא. ודמשנזקק אינו מטהרו כלל. פירושא דספקו כשמצא על בגדו זיבה ושכבת זרע ולא ידע אם בא הזיבה לבדו וסותר שבעה ואם באו יחד לא יסתור אלא יומו. ופירש ושכבת זרעו לרב פפא כפי' התוס' והר"ב היינו לתלות בקרי דלא תלינן אלא קודם שנזקק ולא אח"כ. ואצטריך למתני. דלא תימא הואיל ופרטו בתר הכי דלא הוי דינו כדין שאר אונסין כמ"ש לעיל. אלא דלהתוס' נדחין דברי רב פפא. ולדברי הר"ב כפי מה שפירשתי אני בגירסת הספרים דברי רב פפא שרירין וקיימין. ועוד [יש לפרש] בפי' שכבת זרעו כמסקנת רבא דהיינו דאתא מתניתין לאשמועינן דש"ז דזב מטמא במשא אפילו אין בה לאצוותי זיבה ולהתוס' א"א לפרש בע"א. וכן היא מסקנת הר"ש. הנה הראיתיך פירוש מלות המשנה ועניינה. אבל אין בי כח ליישב לשון הר"ב. והרמב"ם מפרש במסכת זבים. וז"ל וכבר ביארנו כי הזב כשראה ראיה של זוב בשבעה ימי נקיים סתר את הכל. ואם ראה ש"ז סתר יומו וכל הראיות א"צ בדיקה. אבל אם היה באונס כגון שיוכה על גבו או יפחד ותשמש שכבת זרעו ואפילו אם היה בספק סותר והוא פי' אמרו משנזקק לזיבה אין בודקין אותו ע"כ. ומה שנראה לי דעתו בפי' אונסו כבר כתבתי בדבור דלעיל אבל משמע לשונו נראה דסובר כמו כן דספיקו ושכבת זרעו ענין אחד הוא. ולומר דאפילו בספק אם היה שכבת זרע אם לא. דסותר. ואע"פ שנאמר שגירסתו היא ספק שכבת זרעו. כי הוא לא העתיק לשון המשנה היאך היא אכתי קשיא סוגיא דגמ' דבין לרב פפא בין לרבא. לאו לענין סתירה נשנית במשנתינו. וגם לישנא דרבא דאמר לא תימא ספק חזא כו' משמע דודאי חזא ומלשון הרמב"ם משמע דספק אי חזא כלל אי לא. ובחבורו פרק ב' מהלכות מחוסרי כפרה לא הזכיר דין הספק: שרגלים לדבר. פירש הר"ב שאין אותה ראיה מחמת אונס. והקשה הר"ש דהא רבנן ורבי אליעזר בקראי פליגי אי בשלישית אי ברביעית [כמו שאפרש בפ"ב דזבים בס"ד] וי"ל דרגלים לדבר אספיקו לתודה קאי. ע"כ. אבל קשה בבבא דלקמן במכה את חבירו דפליגי נמי בקראי כמו שאפרש בס"ד והתם ליכא לאוקמי למלתא אחריתא. לכן נראה לי דאאונסו קאי ולא קשיא דהיינו נמי דקאמרי רבנן שרגלים לדבר לומר דלהכי מקשינן שלישית לאשה ולא דרשינן אתים ולא נקיש לאשה אלא הרביעית משום שרגלים לדבר. ומכח סברא זו מקשינן שלישית וכן אפרש בבבא דלקמן. ובפרק קמא דסוטה דף ג' תנא דבי ר' ישמעאל מפני מה האמינה התורה ע"א בסוטה שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה וע"א מעידה שהיא טמאה ע"כ ומקרא ילפינן דע"א נאמן כמ"ש במשנה ג' פ"ו דסוטה וכן יש לפרש גם בכאן דזהו שאמר שרגלים לדבר טעמא דקרא קדריש: **המכה** את חבירו ואמדוהו למיתה. שנויה עוד בריש פ"ט דסנהדרין וע"ש בפירש הר"ב: **ורבי** נחמיה אומר פטור שרגלים לדבר. תנו רבנן את זו דרש רבי נחמיה אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה (שמות כ"א) וכי תעלה על דעתך שזה מהלך בשוק וזה נהרג אלא זה שאמדוהו למיתה והקל ממה שהיה ולאחר כך הכביד ומת שהוא פטור. ורבנן האי ונקה המכה מאי דרשי ביה מלמד שחובשין אותו [דונקה המכה משמע לכשיקום ונקה מכלל דעד השתא חבוש הוא] ור"נ חבישה מגליה וכו'. פרק ט' דסנהדרין דף ע"ח. ואע"ג דמן המקרא קדריש ליה ר"נ. אפ"ה קאמר שרגלים לדבר. להכריח סברתו שדורש המקרא לפוטרו ולא דורשו לענין חבישה וכדרבנן. אבל הרמב"ם בפ"ד מהלכות רוצח העתיק דברי ת"ק ומסיים בה שרגלים לדבר משמע דסבירא ליה דהרישא אדברי ת"ק קאי. וכלומר שרגלים לדבר שמת מחמת מכה זו. שהרי מתחלה אמדוהו למיתה. ודברי הר"ב הן מפירש"י דהכא ודסנהדרין: **ה** נזיר היה שמואל. לכאורה נראה מדיליף ליה משמשון שנזירתו היה כנזירת שמשון דתנן במ"ב פרק קמא. אבל הרמב"ם בפ"ג מהלכות נזירות כתב שמואל הרמתי נזיר עולם היה. לפיכך האומר הריני כשמואל הרמתי וכו' הרי זה נזיר עולם. ע"כ. ולעיל תנן דאיכא בינייהו דשמשון ונזיר עולם. ונראה בעיני דהרמב"ם סובר דזהו בכלל פלוגתא דר"מ ורבנן בדון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרה בפרק ד' דשבועות דף ל"א והלכה כרבנן דס"ל דון מינה ואוקי באתרה וא"א לומר דאוקי באתרה ולא ליהוי נזיר אלא סתם נזירות. דהא הכי כתיב קרא דשמואל (א' א') ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו. דש"מ דהך מורה אכל ימי חייו קאי. והלכך דון משמשון דמורה האמורה היא נזירות. ואוקי באתרה דכל ימי חייו. והכ"מ לא העיר בזה: **נזיר** היה שמואל. פירש הר"ב והאומר הריני כשמואל או כבן אלקנה כו' וכבר כתבתי במשנה ב' פרק קמא דמזה הל' משמע שאין צריך שיצרף עמו שם כנוי כמו שכתבתי שם שכן הוכיח הכ"מ. ומ"מ קשה לי בדברי הרמב"ם שכתב בחבורו שמואל הרמתי ולא ה"ל לכתוב אלא

*) נ"ב ר' יהודה והתי"ט תקן כלפנינו ועי' ב"ח.

ציונים

המכה את חבירו ט'. סנהדרין ע"ח ע"א פ"ט מיי' פ"ד מהל' רוצח ה"ה: ה נזיר היה שמואל ט'. ס"ו ע"א. מיי' פ"ג מה' נזירות הט"ז:

שנויי נוסחאות

ואמדוהו. בכי"ק כמעט בכל מקום שמונח הפעל כזה הוא בעי"ן; והקל. נד"נ ובכי"ק ובמשני"ר הקל. ר' נחמיה אומר פטור; בכי"ק ובמשני"ר ר' נחמיה פוטר; נד"נ ר' יהודה פוטר. עי' מ"ש בשנויי נוסחאות לסנהדרין:

אור גדול

פרק ט ד במשנה ר' נחמי' אומר פטור שרגלים לדבר. עיין בתוי"ט. וכ"ה בירושלמי כיני מתניתה ר' נחמי' פוטר וחכמים מחייבין שרגלים לדבר יעו"ש.

לקוטים

תוי"ט סד"ה וספיקו וכו' ואעפ"י שנאמר שגי' וכו' אילו לא היה דוחק אחר אלא משום הא היינו יכולים ליישב בזה לפירוש הר"ב וכ"ן לפירוש הרמב"ם ואפי' גרס וספקו ושזה כדכתבו התוס' בפ"ב דמ"ק דף כ"ב אההיא דלשמחה ולמריעות דפעמים אע"ג דתנא בהאי לישנא דמשמע תרתי מילי אפ"ה מפרשי' בחד אבל מה נעשה כי א"א ליישב פירושם ז"ל מכח שאר קושיות התי"ט ואעפ"י שראיתי להב"ד שרצה ליישב פי' הרמב"ם וכתב דמ"ש ואפי' אם היה בספק ר"ל אפילו אם נסתפק אם היה ש"ז או זוב אפ"ה סותר שבעה ולדידיה היינו פי' דברי רבא דאמר לא ספק חזא ס' לא חזא אלא ודאי חזא ס' מחמת ש"ז ס' מחמת ראיה ע"כ ור"ל אם מה שראה היה ש"ז או ס' אם היה זוב אפ"ה סותר שבעה לזה אני אומר שכוונתו רצויה אבל דבריו אינם רצויים דבהדיא מסיים רבא כיון שנזקק לטומאה ספקו טמא ואין זה ענין כלל לפי' הרמב"ם דמפרש לה שראה בימי ספרו ואשמועינן דסותר שבעה ועוד דרבא מפ' ספקו וש"ז בהדדי כנר' מהר"מ ולא כן עשה הרמב"ם ונמחי' דהכא פירש הרמב"ם כמו פירוש הר"ב ולתרווייהו בקושטא ל"ע. (צ"ל):

יכין תפארת ישראל יכין

מפנ"ע שראה זיבה: מז) שלא מההכאה מת, שהרי הקל. וי"ל דאת"ק קאי הך כ"ש, דרגלים לדבר שמחמת ההכאה מת, שהרי רק הקל ולא נתרפא לגמרי: מח) ולפי שנחלקו בו אם נזיר היה, לכן סדרו רבי לבסוף:

אלא שמואל כסברתו בשמשון לדעת הכ"מ: **כדברי ר' נהוראי.** כך דברי רבי נהוראי. רע"ב: **מה מורה** האמורה בשמשון נזיר. כדכתיב (שופטים י"ג) כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן. רש"י: **אמר רבי יוסי והלא אין** מורה אלא של בשר ודם. שיטת הרב המזרחי שבכל מקום שאמרו בכיוצא בזה שלא באו לשלול בכל המקומות. אלא במקום שעליו הם אומרים כך. באו לשלול שאין פירושו אלא כך וכך. וזהו מפורסם בפירושו לפי' רש"י בחומש. וככה נפרש דברי רבי יוסי. והלא אין מורה כלומר בשמואל אין לפרש מורה אלא של בשר ודם דהכי כתיב קרא (שמואל א' א') ונתתיו לה' כל ימי חייו ומורה לא יעלה על ראשו. שמשמעותו שיהיה לה' שעול מלכות שמים יהיה עליו. ולא עול מורה בשר ודם. והשיבו רבי נהוראי שא"א שיהיה כן שהרי מצאנו שכבר היה עליו מורה בשר ודם. ולפי שנחלקו בו חכמים אם היה נזיר אם לא. לפיכך לא סדרו רבינו הקדוש במשנתו אלא לבסוף של המסכתא: סליק מסכת נזיר

כדברי רבי נהוראי[מט]. **שנאמר** (שמואל א' א') **ומורה לא יעלה על ראשו. נאמר בשמשון** (שופטים י"ג) **ומורה ונאמר בשמואל ומורה, מה מורה האמורה בשמשון נזיר**[נ]. **אף מורה האמורה בשמואל נזיר**[נא]. **אמר רבי יוסי והלא אין מורה אלא של בשר ודם**[נב]. **אמר לו רבי נהוראי. והלא כבר נאמר** (שמואל א' ט"ז) **ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. שכבר היה עליו מורה של בשר ודם**[נג]: **סליק מסכת נזיר**

ר"ע מברטנורה

כשמואל או כבן אלקנה. או כמי ששסף אגג [בגלגל] הוי נזיר לדברי ר' נהוראי וכן הלכה: **אין מורא אלא של בשר ודם.** שלא תהא מרות ואימת אדם עליו: סליק מסכת נזיר

ה ר' נהוראי. בכי"ק ..נהראי וכן בסמוך. **בשמשון ומורה..ומורה.** בכי"ק ..מורה ..מורה. **מורה האמורה.** בכי"ק המורה אמורה וכן בסמוך. **אמר ר' יוסי.** בכי"ק ובכי"מ אמר לו ר' יוסי. **מורה** במשניות דפוס ריווא וויניצא מורא. **אלא של.** בכי"מ אלא מורא של. בכי"מ שם יש כאן הוספה ומתרגמינן ומרות אינוש לא תהא עלוהי. **שכבר היה עליו.** במשנ"ל וכבר..; בכי"מ שהי' עליו; בכי"ק שכבר היה מורה עליו. **מורה.** כד"נ ובמשנ"ב ובמשנ"ל מורא:

תוספת הדרשים

ה הר"ב ר"ה נזיר היה כו'. וכן הלכה עכ"ל אע"ג דקי"ל ר' יוסי נימוקו עמו שאני הכא דתנאו כרבי נהוראי:

יכין תפארת ישראל יכין

מט) והאומר הריני כשמואל, הו"ל נזיר עולם: נ) דמפורש גביה דנזיר אלהים יהיה הנער: נא) ואף דאין אשה מדרת בנה בנזיר, חנה נדרה שפתתה לאלקנה עד שיתרצה, ולא מצינו שלא התרצה: נב) ר"ל מורה האמור בשמואל, א"א לפרשו רק על מורא ב"ו, מדכתיב ונתתיו לה' ומורה לא יעלה על ראשו, שמשמעותו שיהיה עליו עול שמים, ועי"ז לא יהיה עליו מורא בשר ודם. ואע"ג דלא מצינו לשון מורא בה"א בסוף רק בא' בסוף. י"ל דהכא ע"כ נתחלף א' בה' כהרגל אותיות אהו"י שמתחלפין זב"ז, והיינו מטעם דאמרן. דאי מורה ר"ל תער, הו"ל איפכא מורה לא יעלה על ראשו ונתתיו לה', דהרי חיוב נזירותו קדוש לנתינה לה', דגם בעודו אצל אמו אסור לגלחו או לטמאו או להשקותו יין: נג) ולפיכך א"א לפרש מורה בשמואל רק תער של נזירות. ואע"ג דכתיב וישסף שמואל את אגג, ונטמא במת. נ"ל לפי מה דקיי"ל [גיטין ד"ע ע"ב] דמגויד ומהותך שאמר כתבו גט, הו"ל כחי, ה"נ בנזיר. וכ"כ תירץ הש"ס לעיל [ד"ד ע"ב] דשוויינהו גוססין, דהו"ל נמי כחי לכל דבריו: נשלמה מסכת נזיר:

ציונים תוספת יום טוב

המקנא פרק א סוטה

ר"ע מברטנורה

גמרא מכדי תנא מנזיר קא סליק מאי תנא [בנזירות] דקתני סוטה [אחריה]. כדרבי דתניא רבי אומר למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה. לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין. ולתני סוטה והדר לתני נזיר. איידי דתנא כתובות ותנא המדיר. תנא נדרים. ואיידי דתנא נדרים תנא נזיר דדמי לנדרים. וקתני סוטה כדרבי. וזה מן התימה על הרמב"ם שכתב דסדר גיטין אחר נזיר. וזה לשונו. וכשהשלים לדבר על הנשואין. ומה שיתחייב בשבילן מהפרת נדרים התחיל בענין הגירושין. שאחרי הנשואין באין הגירושין. וסדר גיטין אחר נזירות. ואחר גיטין סוטה. שענינה מענין הגירושין שהסוטה כשתזנה יש לכוף האיש והאשה על הגירושין. כמו שאבאר במקומו. ע"כ. ומבואר מלשון הגמ' שהוא אומר דסליק מנזיר ופתח בסוטה ולא הפסיק באחרת בינתים. ועוד דאי סבר דהפסיק בגיטין. אלא דאפילו הכי טעמא הוא דסוטה נמשכת בסדורה אחר נזיר. א"כ היה ליה לבעל הגמרא לומר טעם שכתב הרמב"ם דסוטה וגיטין שניהן מענין הגירושין. ולא היה צריך לדחוק עצמו לתלות סוטה בנזיר ויש גיטין המפסקת ביניהן. ולפיכך רואה אני לסדר סוטה אחר נזיר כפשטא דגמרא:

פרק א **א המקנא** לאשתו. כתב הר"ב אע"ג דהמקנא משמע דיעבד אין לכתחילה לא. לאו מהמקנא דייק. *שיכול לפרש הבא לקנאות. אלא כדפירש רש"י. מדלא תני ר"א אומר מקנא אדם לאשתו על פי שנים. תוס'. ולישנא דמקנא לשון כעס הוא שמכעיסה ומקניטתה פירש רש"י כמו הם קנאוני (דברים ל"ב) כי קנאה חמת גבר (משלי ו'). ולהלכה שכתב הר"ב שחייב לקנאות. לישנא דהתראה. וכ"ה אומר (יואל ב') ויקנא ה' לארצו, גמ'. והא דפסק דלא כמתניתין. וגם הרמב"ם פסק כך נראה לי משום דבברייתא פליגי ר' ישמעאל ור"ע

מסכת סוטה

פרק א א המקנא לאשתו[א]**. רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי**

פרק א **א המקנא** לאשתו. אע"ג דהמקנא משמע דיעבד אין לכתחילה לא הלכה היא שחייב אדם לקנאות לאשתו אם היא צריכה לכך. ולקמן מפרש כיצד מקנא: **מקנא לה על פי שנים.** אם בא להשקותה מי המרים צריך להביא שני עדים. ולומר לה בפניהם. אל תסתרי עם איש פלוני. ואם לא קנא לה בפני שנים. אינה נאסרת עליו בסתירה זו. ואינו משקה אותה

פ"א א המקנא לאשתו. ג' פ"א סנהדרין ס"ס פ"א:

שנויי נוסחאות

פ"א א מקנא (לה). בכי"ק ובמשנ"ל ליתא.

תוספת רעק"א

פ"א [אות ב] תי"ט ד"ה המקנא. שיכול לפרש הבא לקנאות. כההיא דריש ביצה משנה ב' השוחט חיה ועוף כמ"ש הר"ב שם:

יכין תפארת ישראל יכין

פרק א א) ר"ל שסתרה בה שלא תסתיר את עצמה עם איש ידוע:

שנים. ומשקה על פי עד אחד. או על פי עצמו. רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים. ומשקה על פי שנים: ב כיצד מקנא לה. אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו. עדיין היא מותרת לביתה. ומותרת לאכול בתרומה. נכנסה עמו לבית הסתר. ושהתה עמו כדי טומאה. אסורה לביתה. ואסורה לאכול בתרומה. ואם מת. חולצת ולא מתיבמת:

סוטה: על פי עד אחד או ע"פ עצמו. אפילו אין עדים שנסתרה אלא עד אחד. או הוא עצמו אומר ראיתיה שנסתרה אחר שקנאתי לה. °נאסרה בסתירה [זו] עד שתשתה. שסתירתה אוסרתה עליו מספק: ר' יהושע אומר כו'. צריך ב' עדים אף לסתירה. והלכה כרבי יהושע ואעפ"כ אמרי' בגמ' דבזמן הזה לא לימא איניש לביתיה אפילו בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני שיש לחוש לדברי ר"י ברבי יהודה. דאמר מקנא אדם לאשתו על פי עד אחד או על פי עצמו. ואם נסתרה אחר שקנא לה בינו לבינה נאסרה עליו איסור עולם בזמן הזה שאין שם מי המרים: ב כיצד הוא מקנא לה אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני כו' בגמ' מפרש °למתני' הכי. אמר לה בפני שנים אל תדברי ודברה. אל תסתרי ונסתרה. ולא כלום הוא ואינה אסורה לא לבעלה ולא לתרומה. אמר לה אל תסתרי ודברה עמו שלא בסתר עדיין מותרת לבעלה ומותרת לאכול בתרומה אם אשת כהן היא. נכנסה עמו לבית הסתר ושהת עמו כדי טומאה אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה. ושיעור כדי טומאה כדי לצלות ביצת תרנגולת ולגמעה: ואם מת חולצת ולא מתיבמת. ואם מת בעלה קודם שישקנה

חולצת

ור"ע. ר' ישמעאל סבירא ליה רשות. ור"ע סבירא ליה חובה. וכיון דלתרווייהו מיהו נמי איסורא הוא. הלכך לית הלכתא כמתני' ובאנו לכלל הלכה כר"ע מחבירו: ומשקה ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו. דסתירה איתקש לטומאה דכתיב (במדבר ה') ונסתרה והיא נטמאה [ובטומאה כ"ע מודו דע"א נאמן לאחר קנוי כמו שאפרש במשנה ג' פ"ו] קנוי נמי איתקש לטומאה דכתיב (שם) וקנא את אשתו והיא נטמאה. הא מיעט רחמנא בה. [והיא נטמאה ועד אין בה. ודרשינן אין בה הרי אלא חד] ומה ראית מסתברא סתירה עדיפא לאחמורי בה דאתחלתא דטומאה היא. גמ'. ומ"ש הר"ב שסתירתה אוסרתה עליו מספק כדתניא בפ"ה דף כ"ח מת"ל והיא נטמאה. והיא לא נטמאה. אם נטמאה. למה שותה. אם לא נטמאה למה משקה. מגיד לך הכתוב שהספק [אוסרה]: רבי יהושע אומר וכו' ומשקה על פי שנים. דס"ל דממעטינן מבה בין לקינוי בין לסתירה. גמ'. ומ"ש הר"ב ואעפ"כ אמרינן בגמ' דבזמן הזה לא לימא איניש לביתיה. ובגמ' גרסינן לאנשי ביתיה. אבל נ"ל גירסת הר"ב עקרית. וכי הא דאמרינן בפרק כל כתבי [קיח:] א"ר יוסי מעולם לא קראתי לאשתי [אשתי] אלא ביתי.[*ומיהו מצינו בסוף פרק שלשה שאכלו [נ"א.] גבי כוס של ברכה דמשגרו לאנשי ביתיה ופירש"י לאשתו. ואע"פ שתלמידי הר"י הרגישו בזה וכתבו דכדי שיניח ברכה אל ביתה אמרו שיגרו אל אנשי ביתיה. ע"כ מ"מ אכתי תקשי דלימא לביתיה כי הכא והו דמצינו נמי בפ' התכלת דף מ"ג רב יהודה רמי תכלתא לפרזומא דאנשי ביתיה ופירש"י היה מטיל ציצית [לכסות] שמתכסה בו אשתו. ע"כ. ולכן נ"ל בלשונם לאנשי ביתיה ג"כ להחשיב להאשה שאילו היא גברת הבית וכעין לישנא דקרא עקרת הבית] ומ"ש הר"ב שיש לחוש לדברי ר"י בר' יהודה דאמר שמקנא אדם ע"פ ע"א ומשקה לה על פי שנים דסבר מיעוטא דבה קאי אסתירה אבל קינוי אתקיש כדלעיל דאילו ונסתרה והיא נטמאה לאו להקישא אתא אלא לכמה שיעור סתירה כדי טומאה הוא דאתא כדאיתא בגמ'. ומ"ש הר"ב ואם נסתרה פי' אפילו ע"פ שנים דלא כמ"ש הרמב"ם בס"פ כ"ד מהלכות אישות וראה אותה שנסתרה דמאי בזמן הזה אפילו בזמן שבהמ"ק קיים ויש שם מי המרים הא אפילו ר"י בר' יהודה עצמו ס"ל דאינו משקה אלא ע"פ שנים. ואין קיי"ל דמספק מיהו אסורה עליו. וכ"פ הרמב"ם בפ"א מה"ס אליבא מאי דקיי"ל כר' יהושע קינא לה בפני שנים וראה הוא או ע"א הנאמן אלו שנסתרה יוציא ויתן כתובה. ואכתי קשיא לי אמאי אמריק בגמ' בזמן הזה הרי אפילו בזמן שביהמ"ק קיים יש לחוש במאי תסתר ע"פ עד אחד או שהוא יראה הסתירה ותאסור עליו שלא יוכל להשקותה כדאמרן. וכיון שיש לחוש לדר"י בר' יהודה לא לימא כו' דלמא מסתרתה ע"פ עצמו או ע"פ עד אחד ולא יוכל להשקותה. אבל נ"ל דבזמן שיש מי המרים למ"ד רשות וכ"ש למ"ד חובה. הואיל ואפשר שיכול להיות שתסתר ע"פ שנים °ואז יועיל הקינוי שלפניו להשקותה לפיכך לא נמנעו מן החובה או לא נאסר עליו הרשות אע"פ שאפשר שאם תסתר ע"פ עצמו או ע"פ עד אחד שתאסר עליו עולמית. משא"כ בזמן הזה שאי אפשר שתבוא להתירה אסרו לקנאות כלל: ב ביצד הוא מקנא לה וכו'. כתב הר"ב בגמ' מפרש למתני' הכי א"ל בפני שנים אל תדברי וכו'. פירש"י וא"ל לאו פירושא דכיצד מקנא לה הוא אלא אחרתי קתני והכי קאמר לא תדברי וכו': עדיין היא מותרת לביתה. כלומר לבעלה לפי שלא אסרתה התורה מספק אלא ע"י קינוי: כדי טומאה. פירש הר"ב כדי לצלות כו' באש בינונית. הרמב"ם: ואסורה לאכול בתרומה. כדילפינן לקמן [דף כ"ח] שלשה ונטמאה אמורים בפרשה

אחד

יכין תפארת ישראל יכין

ב) דס"ל דאם לא התרה בה בפני ב' עדים, לא נאסרה עליו אם נסתרה אחר התראתו, גם לא יכול להשקותה מים המרים: ג) שכשעד א' או הבעל עצמו מעיד שנסתרה, משקה לה: ד) וכן הלכה. וקיי"ל דבזה"ז אפילו בינו לבינה לא יאמר לה שלא תסתתר, דשמא הלכה כר"י ברי"י דאפילו בינו לבינה מהני, וכשתסתתר אח"כ תאסר עליו לעולם, מדאין אפשר שתשתה בזה"ז: ה) אף שעל הדיבור הזהירה, וכ"ש בנסתרה שלא הזהירה על הסתירה: ו) חסורי מחסרא וה"ק, אל תדברי, ודברה או נסתרה, או שאמר לה אל תסתרי, ודברה שלא בסתר, מותרת לבעלה ולתרומה וליבם: ז) ר"ל אבל באמר אל תסתרי ונסתרה כדי לצלות ביצת הרנגולת באש בינוני: ח) ר"ל

אסורה

רי"א מקנא לה עפ"י ב'. ירוש' סוטה פ"א ה"ג. מיי' פ"א מהל' סוטה ה"א סמ"ג עשין נ"ו טוש"ע אה"ע סימן קע"ח סעי' ב': ומשקה עפ"י ב'. מיי' שם ה"ג טוש"ע שם סעי' ד': ב כיצד. שם: אומר לה בפני ב'. מיי' שם ה"ד טוש"ע שם ס"ו: נכנסה עמו לביה"ס. יבמות י"א ע"א מיי' שם ה"ב סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' י': ואסורה לאכול בתרומה. מיי' פ"ח מהל' תרומות הכ"ו: חולצת ולא מתיבמת. עי' ירושלמי יבמות פ"י ה"ה נזיר פ"ח ה"ג:

שנויי נוסחאות

(עד) אחד. כד"נ ליתא. (או) ע"פ. כד"נ ופ"מ וליתא. מקנא (לה). בכי"ק ובמשבי"ל ליתא: ב כיצד מקנא. כד"נ ובכי"ק כיצד הוא מקנא. אמר. בכי"ק ובמשנ"ב אומר. נכנסה בדפוס ליוורנא וויניציא ור"פ וד"ק נכנסת. ושהתה (עמו). כד"נ ליתא וכן ליתא בכי"ק ובמשבי"ל (ונכנס ושהת). לאכול. בכי"ק שלאכול:

תוספת חדשים

פ"א א הר"ב ד"ה ר"י אומר כו' אסור עולם בזמן הזה כו' עכ"ל ואם קינא לה ימחול לה מיד הקינוי דקי"ל דיכול למחול כדאיתא בגמ' אבל אחר סתירה אינו יכול למחול גם איתא בגמרא אפילו מכל העריות אפילו מגוים הוי קנוי וכמש"ל פ"ד משנה ד': (ממהורש"ה זצ"ל):

ראשון לציון

פ"א א תוי"ט ד"ה רבי יהושע אומר כו' ובגמ' גרסי' לאנשי ביתיה כו' ובש"ס דפוס פ"פ דמיין שלפני הגירסא לאיתתי': בא"ד רב יהודה רמי תכלתא לפרזומא כו' וכן בסוכה י"א ע"א רב עמרם רמי תכלתא כו' ופירש"י לטלית אשתו: ב תוי"ט ד"ה כיצד הוא מקנא כו' פירש"י (וא"ל) לאו פירושא כו' נ"ל א"ל: בסה"ד והכי קאמר לא תדברי כו' נ"ל והכי קאמר אמר לה לא תדברי כו':

תוספת רעק"א

[אות א] הר"ב ד"ה ע"פ ע"א. נאסרת בסתירה כו' וכן לשון רש"י ז"ל. ומשמע לכאורה דלר"י אינה נאסרת ע"פ ע"א וע"פ עצמו. אבל ברמב"ם פכ"ד מהל' אישות וס"א מהל' סוטה דע"פ עצמו אסורה עליו ואינה שותה וכמ"ש תוי"ט ד"ה רי"א: [אות ג] שם בתוי"ט סד"ה רבי יהושע כו' עדיין ק' הא באמת ההלכה כר"י אלא דראוי לחוש לדברי ר"י בר"י. וא"כ אף בזמן מי המרים ואף אם תסתתר הא הב"ד לא ישקו אותה כיון דההלכה דבעי' שגם הקינוי ע"פ שנים ולא תהא לה תקנה וצ"ע (ואף שאפשר לקנאות לה שנית ע"פ עדים אך דברי תוי"ט לא יצדקו): ב [אות ד] בהר"ב ד"ה כיצד מקנא. בגמ' מפרש. בגמ' פרכי' הא גופי' קשיא אמרת א"ל בפני ב' אל תדברי אלמא דבור סתירה הוא והדר תני דיברה עמו עדיין מותרת לביתה ולזה מתרצי הכי קאמרי' וכו' ובתוס' ד"ה הא גופא קשי' תימא לר' אמאי לא נקט הפירכא כיצד מקנא לה כיצד אין מקנא מיבעי ליה כדפרכי' בריש מכות אין העדים נעשים זוממים מיבעי ליה. ובעניי לא הבנתי קושייתם בזה דהא אם אל תדברי הוי סתירה הוי קינוי הוה מתני' כפשטא וקאמר כיצד מעשה הקינוי ומפרש דאומר לה אל תדברי. ואחר הקינוי זו יש חילוק אם דברה עמו עדיין מותרת לביתה ואם נסתרה אסורה לזה פריך רק במתני' דאם אל תדברי נחשב לקינוי ע"כ דדיבור הוי כמו סתירה א"כ אם דברה תאסר כמו בנסתרה ואדרבא הכי פריך אלמא סתירה. היינו מדקתני כיצד מקנין מוכח דהוי קינוי אלמא דדיבור הוי כמו סתירה והדר תני וכו' (*כ"מ ואף שדוחק להירוץ התוס'. אך לא יצטרך לסב' דלשון נקי ולומר דהדיבור הוא סתירה, הרי בפשוטה הא הוא קינוי. ואפשר כוונת רבינו שאינו דומה לריש מכות. כי שם לא נזכר כלל

מנידון

ג ואלו אסורות מלאכול בתרומה(ט). האומרת(י) טמאה אני לך. ושבאו עדים שהיא טמאה(יא). והאומרת איני שותה. ושבעלה אינו רוצה להשקותה. ושבעלה בא עליה בדרך(יב). כיצד עושה לה. מוליכה לבית דין שבאותו מקום(יג) ומוסרין לו שני תלמידי חכמים(יד) שמא יבוא עליה בדרך. רבי יהודה אומר. בעלה נאמן עליה(טו):

ד היו מעלין אותה לבית דין הגדול שבירושלם(טז) ומאיימין עליה(יז) כדרך שמאיימין על עדי נפשות(יח). ואומרים לה בתי הרבה יין עושה. הרבה שחוק עושה. הרבה ילדות עושה. הרבה שכנים הרעים עושים(יט). עשי לשמו הגדול שנכתב בקדושה שלא ימחה על המים. ואומרים לפניה דברים שאינה כדאי לשומען(כ) היא

ר"ע מברטנורה

°חולצת ולא מתיבמת דכתיב באשה שמצא בה ערות דבר (דברים כ"ד) ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר ודרשינן לאיש אחר ולא ליבם ואעפ"כ אינה מותרת*) לזר בלא חליצה שכשם שאם היה בעלה חי לא היתה מותרת בלא גט. כך אינה מותרת מן היבם בלא חליצה: **ג** ואלו אסורות לאכול בתרומה. לעולם. ואפי' היא בת כהן ואילו שאר סוטות אין אסורות אלא עד שישתו וימצאו טהורות: ושבאו עדים שהיא טמאה. ואפילו לאחר ששתתה ולא בדקוה המים אסורה איסור עולם לפי שאין המים בודקים באשה שיש בה עדים שנטמאת שנאמר (במדבר ה') ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה דליכא דידע בה הוא שהמים בודקים אבל איכא דידע בה אפילו העדים הם במדינת הים אין המים בודקים: ושבעלה בא עליה בדרך. דשוב אין המים בודקים אותה דכתיב (במדבר ה') ונקה האיש מעון. בזמן שהאיש מנוקה מעון שלא בא עליה לאחר סתירה אז והאשה ההיא תשא את עונה. אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקים את אשתו: שני תלמידי חכמים. שידעו להתרות בו: ר"י אומר בעלה נאמן עליה. אם הבעל נאמן על אשתו באיסור חמור של נדה. לא יהא נאמן באיסור קל של לאו גרידא וטעמייהו דרבנן °מתוך שאיסור קל הוא תקיף עליה יצריה ואין הלכה כרבי יהודה: **ד** היו מעלין אותה לב"ד הגדול. דכתיב בסוטה (שם) ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת וכתיב התם (דברים י"ז) ע"פ התורה אשר יורוך מה להלן בב"ד הגדול אף כאן בב"ד הגדול: ומאיימין עליה. כדי שתודה: הרבה ילדות עושה. וגורם לולדה בתבא לידי קלקול: דברים שאינן כדאי לשומען. שאינה ראויה לשמוע אותן הדברים שאומרים לפניה ממעשיהן של צדיקים כגון יהודה

תוספת יום טוב

אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה. רש"י: **ג** טמאה אני לך. וכן במשנה ו' פ"ג. אבל במשנה ב' פ"ד ל"ג לך אך ביש ספרים גרסי: ושבאו עדים שהיא טמאה. כתבו התוס' מסתברא °דה"ה לעד אחד שכל מקום שהאמינה התורה עד אחד הרי כאן שנים ע"כ. כמ"ש הר"ב ספ"ו. ועמ"ש במשנה ב' פמ"ז ומשנה ה' פי"ב דיבמות. ומ"ש הר"ב מדכתיב ועד אין בה וכו'. כתב רש"י אע"ג דדרשינן ליה לעד א' נאמן בסוטה [כמ"ש הר"ב ספ"ו] אין מקרא יוצא מידי פשוטו ודרשינן ליה נמי הכי. ע"כ. ועיין במשנה ה' פרק ג' שם אכתוב דרשא אחרת: [*ושבעלה אינו רוצה להשקותה. וכן תנן בפ"ג משנה ו' ולא כן הלשון במשנה ב' פ"ד]: רבי יהודה אומר בעלה נאמן עליה. כתב הר"ב אם הבעל נאמן וכו' וטעמייהו דרבנן וכו' ובגמ' דהדר אמר להו ר"י מקרא דכתיב (במדבר ה') והביא האיש את אשתו אל הכהן מן התורה האיש מביא את אשתו: **ד** ומאיימין עליה כדרך שמאיימין על עדי נפשות כלו' שכמו שמאיימין יותר על עדי נפשות מעל עדי ממונות וכדתנן במשנה ה' פרק רביעי דסנהדרין כמו כן מאיימין יותר על האשה. אבל לא שאותו איום עצמו אומרים באשה שאין ענינו לענינה כלל: דברים שאינה כדאי לשומען. פירש הר"ב כגון יהודה וכו'. ראובן הודה ולא בוש. מנלן דאודי. מפרש רש"י שמסורת היא בידם. ומדרש אגדה דרבי תנחומא כשאמר יהודה צדקה ממני עמד ראובן ואמר בלבלתי

*) כ"ה בר"ב בכל הדפוס'.

ציונים

ג ואלו כו'. ר פ"א מיי' שם ב ושבעלה אינו רוצה כו'. ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ו: ושבעלה בא כו'. כ"ד פ"א: כיצד עושה לה כו'. ז' פ"א מיי' פ"ב מהל' סוטה ה"א סמ"ג עשין כ"ז: ומוסרין לה ב' ת"ח. כ"ה ע"א קדושין פ' ע"ב ירושלמי כתובות פ"ב ה"ב מיי' שם סמ"ג שם: **ד** היו מעלין אותה כו'. שם. מיי' שם פ"ג ה"ב סמ"ג ע' נ"ו:

שנויי נוסחאות

ג ואלו. כד"נ וכי"ק ובמשב"ל אלו. מלאכול. במשב"ל לוכל. ושבאו עדים. כד"נ ובמשב"ל ושבאו לה..; בכי"ק ושבאו לה. והאומרת. כד"נ ובכי"ק האוטרת. בא עליה. כד"נ ובכי"ק בעלה ועי' פ"ג מ"ו. עושה לה. כד"נ ובמשב"ל הוא עושה לה וכ"ל גם בכי"ק. לב"ד. במשב"ל בב"ד. מקום. כד"נ ובכי"ק ובמשב"ל המקום: **ד** ואומרים לה בתי. במשב"ל ואומר..; כד"נ ואומר..(וצ"ל ואומר). וסגנון הנוסחא ואומרים לה בתי הוא כסגנון לשון המשנה, ואומרים לו אישי כה"ג (יומא פ"א). יין כו'. בכי"ק היין.. השחוק.. הילדות.. השכנים. (הרבה שחוק עושה). כד"נ ליתא. שכנים הרעים. כד"נ.. רעים. עשי לשמו כו' שלא ימחה. בכי"ק עשי למען שמו הגדול..שימחה וי"ל קצת נוסחא זאת וכוונה הני מודה למען שמו הגדול שיכתב בעת בקדושה וימחה על המים; בכי"ק ובמשב"ל אל תעשי לשמו הגדול.. שימחה. ואומרים. בכי"ק אומרים; במשב"ל ואומר. שאינה. במשב"ל שאינם:

יכין תפארת ישראל יכין

אסורה לבעלה ולתרומה קודם שישקנה. ואם מת בעלה קודם שישקנה, חולצת ולא מתיבמת: ט) לעולם, ואפילו היא בת כהן: י) קודם ששתתה, ואחר קנוי וסתירה: יא) אחר קנוי וסתירה ואפילו מעיד כן רק ע"א, ואפילו שהתה מקודם ולא בדקוה מים. דאין המים בודקין כשיש עד טומאה: יב) דאז שוב אין המים בודקין אותה, מדבעל באיסור: יג) מקום דירתן: יד) שיודעין להתרות בו כשירצה לבעלה וצריך ב' אע"ג דלהתרות בחד סגי. אלא כדי שיעידו שנתיחד עמה ובעלה ולא ישקנה כלעיל. א"נ כיון שנוסעין יחד בשדה צריכין ג' משום יחוד [כאה"ע כ"ב]: טו) דהרי אפילו באיסור נדה דחמיר נאמן. ולרבנן אדרבה מדאיסור קל הוא, חיישינן טפי שיעבור: טז) סנהדרין של ע"א: יז) שתודה ולא נצטרך למחוק המגילה עם השמות: יח) ר"ל כמו שמאיימין על עידי נפשות שלא יהרג אדם חנם על ידן, כך מאיימין עליה שלא תמות בעצמה לשתות ולמות: יט) ר"ל ויש לך התנצלות כשהטאת: כ) מביאין לה ראיה מצדיקים כיהודה

תוספת רעק"א

מנידון עשית זוממים וראי' שבשם הקשה הגמ' ועוד אבל בכאן הרי נזכר שהקינוי הוא טוב אם נסתרה ולא יצטרך לפ' הירושלמי שהביא תוס' כנ"ל בכוונת רבינו). ובהא דמסקי' דבאמר לא תדברי ונסתרה דטהורה לביתה ק' לי למה דמבעי בסוגיא דכ"ה א' עוברת על דת אם רשאי לקיימה והיינו ע"כ אף בלא התרו בה מדאמרי' עלה ת"ש ואלו שב"ד מקנין וכו' עבדי ב"ד מלתא דדלמא לא ניחא ליה לבעל. א"כ מוכח דאפי' בלא קינוי והתראה תהא אסורה לבעל. וא"כ תקשה משנתינו דאל תדברי ונסתרה דמותרת לביתה הא בלא קינוי כלל תתסר בנסתרה דעברה ע"ד דאיסור יחוד דאורייתא ובכל קינוי וסתירה דשתתה ונקתה טהורה אף דס"ס עברה ע"ד בסתירה צ"ל דעוברת ע"ד דאסורה דחיישינן שזנתה אבל ע"י בירור שלא זינתה מותרת וכמ"ש המ"ל פ"ב ה"א מהל' סוטה לענין כתובה אבל מ"מ הכא בלא קינוי דאין משקין אותה וליכא בירור תתסר על הסתירה מדין עע"ד. וכן הא דקי"ל בכל דוכתא דאין אוסרים על היחוד והא מבעי לן בעע"ד אם רשאי לקיימה וצ"ע (אפשר ליישב ועי' בתשובת רבינו סי' קי"ד בענין עע"ד): [אות ה] שם בהרע"ב ד"ה ואם מת כו' קודם שישקנה חולצת ולא מתיבמת) וצרתה אי חולצת או מתייבמת. ודוקא בקינוי וסתירה לחוד אבל בנבעלה ודאי היא וצרתה פטורים לגמרי דטומאה כתיבה בה כעריות (תוס' והרא"ש והרמב"ם). אבל לדעת הראב"ד דאין חילוק בין סוטה ודאי או סוטה ספק דבשניהם היא או צרתה חולצת ולא מתייבמת. ובנ"י פ"א דיבמות (ד"ב ב') אההי' דצרת סוטה אמר המחבר ברצון מיירי באשת ישראל. ובאשת כהן שנאנסה צ"ע אם צריכה חליצה. ובב"ש (סי' קע"ג סק"י) תמה דודאי אונס בכהן הוי ג"כ טומאה כדאיתא ביבמות דנ"ה וא"צ חליצה, ואני העני בעניי לא ידעתי. הא כסוגיין אמרי' אלא מעתה אשת כהן שנאנסה ויש לו אח חלל לא תתייבם ולהב"ש הא באמת אף מחליצה פטורה דהוי כסוטה אשת ישראל ברצון. וצע"ג; ולגבי בועל אם אחיו נשא אותה ולו אשה אחרת ומת לחד תירוצא דתוס' יבמות (ד"ג ב') ד"ה לפי אמרי' לגבי בועל נמי טומאה כתיב בה כעריות והיא וצרתה פטורים מחליצה אבל לא מפטרא צרת צרתה כיון שלא שייך צרת צרתה לגבי בעל אין לנו להחמיר בטומאה דבועל יותר מטומאה דבעל. ולחד תירוצא שם לגבי בועל לא אמרי' טומאה כתיב כעריות כיון דנכתב רק עשה וחולצת ולא מתייבמת: **ג** [אות ו] תוי"ט ד"ה ושבאו עדים. מסתברא דה"ה לעד אחד וכו' כמ"ל דהיינו לענין דינא דסתני' דע"א נאמן אפי' אחר ששתתה אבל לענין מ"ש הר"ב דאין המים בודקים באשה שיש בה עדים שנטמאת זהו רק בב' עדים אבל לא בע"א (*ועדות שקר אינו דאיסור יש עדים במדה"י עיין שם): [אות ז] בהר"ב ד"ה רבי יהודה מתוך שאיסור קל הוא. לפ"ז נראה דאם פרסה נדה מותר לו להתייחד עמה כיון דאסורה לו ג"כ משום נידה דאיסורו חמור. אולם כפי מה שהשיבו חכמים לר' יוסי דנדה יש היתר לאיסורו לא תקיף יצרו משא"כ בסוטה. א"כ בכל ענין אסור להתייחד עמה. ובאמת קשה לי על ר"י דיליף מק"ו ולפי המסקנא יליף ר' יהודה מקרא דוהביא האיש את אשתו, אבל עכ"פ בתחלה דדן ר"י מק"ו מנידה וכן לפי"ם דאמרינן דרבנן השיבו דאיסור לאו קיל בעיניו הא תוס' הקשו אההי' דאר"י נדה שהיא בכרת בעלה נאמן עליה. הא יחוד עריות דאורייתא ומנ"ל דנידה שרי ביחוד, ותירצו דדוקא יחוד דעריות דאין להם היתר דומי' דבן עם אמו עיי"ש. א"כ דכל עיקרו דנדה דמותר ביחוד הוא רק מטאי טעמא דיש לה היתר א"כ כסוטה דאין היתר אין ראיה מנידה ודמי לשאר עריות. וצע"נ:

וכל משפחת בית אביה(כא): ה אם אמרה טמאה אני שוברת כתובתה(כב) ויוצאת(כג). ואם אמרה טהורה אני מעלין אותה לשער המזרח שעל פתח שער נקנור(כד). ששם משקין את הסוטות ומטהרין את היולדות(כה) ומטהרין את המצורעים(כו). וכהן אוחז בבגדיה(כז) אם נקרעו נקרעו(כח). אם נפרמו נפרמו(כט). עד שהוא מגלה את לבה. וסותר את שערה(ל). ר' יהודה אומר אם היה לבה נאה. לא היה מגלהו. ואם היה שערה נאה לא היה סותרו(לא): ן היתה מתכסה בלבנים מכסה בשחורים(לב). היו עליה כלי זהב וקטליאות(לג) נזמים(לד) וטבעות מעבירים

יהודה הודה ולא בוש במעשה תמר. ראובן הודה ולא בוש במעשה בלהה: ה שוברת כתובתה. כותבת שובר על כתובתה זניתי ואבדתי כתובתי כדי שלא תוכל לחזור ולתבוע כתובתה ממנו ובמקום שאין כותבין כתובה אלא סומכין על תנאי ב"ד הוא שכותבת שובר אבל במקום שכותבים כתובה *מקרעת כתובתה ואינה כותבת שובר: מעלין אותה לשער המזרח. מעלין ומורידין אותה כדי ליגעה אולי תטרוף דעתה ותודה: שעל פתח שער נקנור. אדם ששמו נקנור שהביא דלתות לאותו פתח מאלכסנדריא של מצרים ונעשו לו נסים ונקרא שער נקנור על שמו כדאמרי' ביומא [לח.]: ששם משקין את הסוטות. דבעינן לפני ה': ומטהרין את היולדות. כדי שיעמדו על גבי קרבנן. וה"ה זבין וזבות הטעונים קרבן: ומטהרין את המצורע. כדכתיב (ויקרא י"ד) והעמיד הכהן המטהר וכו' לפני ה': אוחז בבגדיה. בבית הצואר שלהן: אם נקרעו. אינו חושש ואם נפרמו אינו חושש. פרימה גדולה מקריעה שנקרע לקרעים הרבה. לשון אחר פרימה מן הצדדין קריעה באורך: עד שמגלה את לבה. דכתיב (במדבר ה') ופרע את ראש האשה אין לי אלא ראשה גופה מנין ת"ל האשה א"כ מה ת"ל את ראש מלמד שסותר את שערה: רבי יהודה אומר כו'. שמא תצא זכאה ויתגרו בה פרחי כהונה שראו לבה נאה ושערה נאה ואין הלכה כר"י: ן היתה מכוסה בלבנים מכסה בשחורים. ואם היו שחורים יפין לה מכסה בבגדים מכוערים: קטליות. ענקים שמשימים סביב הצואר ומפני שהאשה חונקת עצמה בהם כדי שתראה בעלת בשר נקראים קטליות: נזמים וטבעות מעבירים במנה. מפרש בגמ' דלא תימא שיניחו לה הנזמים והטבעות אחר שקרעו בגדיה וגלו את לבה שזה יותר גנאי לה כמו שגנאי יותר לאדם

בלבלתי יצועי אב: וכל משפחת בית אביה. שאי אפשר [שלא] יהיו נמלאין אנשי ביתה ומשפחתה בזכרון אלו הדברים. הרמב"ם: ה ויוצאת. ואינה נהרגת. שלא התרו בה עדים בשעת מעשה: מעלין אותה. תמהו התוס' בריש פרק ב' דלסדר הפרשה מביא מנחתה. וכהן מביא פיילי ונותן לתוכו מים ועפר קודם העלאה זו ושם נסתפקו איזה דוקא. אבל בדף י"ז ע"ב בדבור המתחיל דכתיב כתבו דסדר הפרשה עיקר. ודברי הרמב"ם אכתוב בריש פ' ב'. וכתב הר"ב מעלין ומורידין אותה כו' דאי לאו הכי מאי מעלין. הא התם קיימא לפני הסנהדרין דבלשכת הגזית שבעזרה. גמ'. ור"ל מורידין ומעלין ומורידין: לשער המזרח שעל פתח שער נקנור. לשון רש"י לשערי מזרח שער החילון שבו נכנסין להר הבית.*) לשערי נקנור. ומשם לשערי נקנור הוא שער העליון שבין עזרת ישראל לעזרת נשים ע"כ. ובספר כפתור ופרח פ"ו כתב עוד פי' אחר שה"א כאילו אמר לשער המזרח כאשר שער נקנור: שער נקנור. כתב הר"ב כדאמרינן ביומא. פ"ג משנה י' גמ' ופירש"י: ששם משקין את הסוטות. ובמשנה ג' פ"ו דשקלים פירש הר"ב שער הנשים לעמוד על קרבנן הייט בנידר ונידב. או שאר חובות שאינן מחוסרי כפרה: ומטהרין את היולדות. כתב הר"ב כדי שיעמדו על קרבנן כו' גמ'. ופירש"י מפני שלא נתקדש בקדושת עזרה [ועיין בפירש הר"ב משנה ד' פ"ג] עובי חלל אותו שער. מפני המצורעין שמכניסין ידיהן לבהונות ליתן מדם האשם על בוהן ידו ומחוסר כפורים שנכנס לעזרה בכרת. לפיכך לא קדשום שיוכל לעמוד בחלל השער [*בנין עליו השער בחמה מפני החמה. ובגשמים מפני הגשמים. תוספות פ"ק דיבמות ד' ו'] שאם היה כהן מוציא את דם האשם חוץ לעזרה הרי הוא נפסל ביוצא לפיכך צריך להכניס ידו לתוך חלל העזרה וביאה מקצת שרי רחמנא ע"כ. ומ"ש הר"ב וה"ה זבים וכו'. ותנא חדא מינייהו נקט. גמ': אם נפרמו נפרמו. פירש הר"ב שני פירושים. עוד שלישי לו במסכת מכות פ"ג מי"ב: עד שהוא מגלה את לבה. עיין במ"נ פ"ו דסנהדרין ומ"ש שם בס"ד: רבי יהודה אומר אם היה לבה נאה לא היה מגלהו. אע"ג דגזרת הכתוב הוא. שב ואל תעשה לאו מיעקר הוא כדאיתא פ' האשה רבה [צ.]. תוס': לא היה מגלהו. כתב הר"ב שמא תצא זכאה ויתגרו בה פרחי כהונה. פירש"י פרחי כהונה נקט על שם שהיו מצויין בעזרה יותר משאר העם. וכתבו התוס' ותימה כיון דלאו חובה לאנשים לראותה יתנו סדין של בוץ בינה ובין האנשים ויסתור שערה כדאמר קרא ואי משום כהן המשקה אותה יהפוך פניו לצד אחר והכי תניא בספרי בהדיא ופרע את ראש האשה סדין של בוץ פורס בינה לבין העם כהן פונה לאחוריה ופרעה כדי לקיים בה מצות פריעה. ולר"י נמי נעשה כך. וי"ל לר' יהודה אם היו פורסין סדין בינה לבין האנשים לא היה ניוול כל כך בפני הנשים כמו באנשים שאין אשה בושה מפני חברותיה ולא יוסרו ע"כ: ן נזמים הם תכשיטי האף. הרמב"ם. ומלשון הר"ב

---

*) לפנינו ברש"י ליתא לבי' מלות לשער נקנור. וכד"א. אבל גם בת"ש דפוס ראשון כתב שמלות והר הבית הוא סוף הדבור. וגם תלי' רש"י זה משמע שלא [illegible] במשנה למלות שעל פתח וכגי' המשני"ר ופי' ע"כ.

תפארת ישראל

יכין

כיהודה וראובן שהודו ולא בושו: כא) ר"ל אף אם בני בית אביה היו שם, גם הם אינן ראויין לשמוע דברים אלו, דמסתמא כולן כמוה [כשבועות דל"ט א']: כב) ר"ל כותבת שובר על חוב כתובתה. ואם באותו מקום כותבין כתובה, א"צ שובר, דמקרעת כתובתה: כג) בגט. וה"ה באמרה איני שותה, כך דינה: כד) לשכת הגזית הוא בגובה הר הבית, ומשם מורידין אותה לשער המזרח, שהוא שער החילון, שבתחתית ההר, ומשם חוזרין ומעלין אותה לשער נקנור שהוא שער המזרח הפנימי בין עזרת נשים לעזרת ישראל, והוא שוב בגובה ההר. וכל זה כדי ליגעה, אולי ע"י זה תודה: כה) ר"ל יולדות ומצורעין כשיטהרו ומקריבין קרבנן, שצריכין לעמוד על קרבנן, עומדים שם מדאינן ראוין ליכנס לעזרה עדיין קודם שהקריבו קרבנן, ולפיכך לא נתקדש אותו חלל השער. וכ"כ זבין וזבות עומדים שם כשיקריבו קרבנותיהן: כו) שצריכין להכניס משם בהונות לעזרה, לתת עליהן דם האשם שיקריב, שאם יוציא הכהן דם האשם, נפסל ביוצא: כז) בבית הצואר: כח) ואינו חושש: כט) פרימה גדול מקריעה. וי"א דקריעה באורך ופרימה ברוחב. וי"א דקריעה בגוף הבגד ופרימה הוא התרת התפר: ל) סותר קליעתן ומגלן אע"ג שער באשה וטפח מבשרה ערוה, אפ"ה כך גזרה תורה, ולרבי יהודה יש כח ביד חכמים לעקור ד"ת בשב וא"ת [יבמות דפ"ט ב']: לא) דחיישינן שמא תצא זכאה, ויתגרו בה פרחי כהונה אחר כך. ואי"ל יפרסו סדין בינה לבין אנשים. יש לומר דבפני אנשים מתביישת ביותר: לב) ואם שחורים נאים לה, יכסוה בבגדים מכוערין: לג) [האלזבאנד]: לד) נזמי האף והאזן:

ה אם אמרה טמאה כו'. שם; ואם אמרה טהורה אני. מיי' שם הלכה ג': ששם משקין כו'. מיי' פ"ד מהל' מחוסרי כפרה ה"ג: ומטהרין כו' ומטהרין כו'. מיי' שם: וכהן אוחז. סנהדרין מ"ה ע"א מיי' פ"ג מהל' סוטה ה"א סמ"ג עי' נ"ז: ר"י אם היה לבה כו'. ירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ד: ן היתה מתכסה כו'. שם. מיי' שם ה"ד: מעבירין משנה כא. ז' פ"ג מיי' שם ה"ד סמ"ג שם נ"ו:

שנויי נוסחאות

ה ויוצאת. כד"נ וכמשני"ר ויוצאה; בכי"ק ויוצא (?). ד לשער המזרח. בכי"מ לשערי המזרח. וכ"ה בכי"ק וכמשני"ר (וכ"ה מזרח). (שעל פתח) שער נקנור. במשני"ר לשערי נקנור וליתא; בד"נ ליתא למלת שער. (ומטהרין) את המצורעים. כד"נ ואת המצורעין וליתא. אוחז. כד"נ אוחז אותה. אם נקרעו כו'. בד"נ ואם..ואם נפרמו. סותרו. במשנ"כ סותר: ן מתכסה. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר מכוסה. היו בד' ליתא וויניצי' וד"פ וד"ק היה וכ"ה במשנ"כ. וקטליאות. בד"נ קטליות כו'; בכי"ק וקטלאיות ונזמים.

תוספת רעק"א

ה [אות ה] הר"ב ד"ה שוברת כתובתה כו' מקרעת כתובתה. ויכול לכוף אותה שתחזיר לו הכתובה ע"י שמעכב אותה בגט. שמעכב הגט אצלו עד שתחזיר לו הכתובה תוס' (בפשוטו נראה דאם כותבים שובר או במקום שא"כ דכופין אותו ליתן גט. וע' תוס' זבחים ב' ע"ב ד"ה סתם כו'; ואפשר דכוונתם דאם שניהם מתרצים אין הב"ה כופין ואין חוששין שמא תבעל לו ומהני' תפרשה. וע' בת' הרשב"א סי' תת"ב. אמנם נראה דאין ראיה מהכא דיכול לומר אתן לה גט ע"מ שתחזיר לי הנייר דמהני כדאיתא בגיטין דע"ה ע"א ושיחזיק הגט בידו ולא יהיה לה ראיה על הגירושין עד שתחזיר לו הכתובה אבל במחזירה לו הכתובה או בשובר למ"ד כ"ש א"י לעכב ראייתה וכופין אותו ליתן לה ראייה על הגירושין. או שהב"ד כותבים לה ראיה שנתגרשה ומיירי הכל ברצונו לגרשה ומדוקדק היטב לישנא דתוס' שמעכב הגט אצלו וכו'). ואולם בסוגיין סוקי הכי למתני' במקום שאין כותבין כתובה כדי לדחות שלא להוכיח דכותבין שובר אבל לפאי דקיי"ל כותבין שובר

ממנה כדי לנוולה. ואחר כך מביא חבל מצרילה). וקושרו למעלה מדדיהלו). וכל הרוצה לראות. בא לראותלז). חוץ מעבדיה ושפחותיה. מפני שלבה גס בהןלח). וכל הנשים מותרותלט) לראותה. שנאמר (יחזקאל כ"ג) ונוסרו כל הנשיםמ) ולא תעשינה כזמתכנה: ז במדה שאדם מודד בה מודדין לו. היא קשטה את עצמה לעבירה המקום ניולהמא). היא גלתה את עצמה לעבירהמב) המקום גלה עליהמג). בירך התחילה בעבירה תחלהמד). ואחר כך הבטן. לפיכך תלקה הירך תחלה. ואחר כך הבטןמה). ושאר כל הגוף לא פלטמו): ח שמשון הלך אחר עיניומז). לפיכך נקרו פלשתים את עיניו. שנאמר (שופטים ט"ז) ויאחזוהו פלשתים. וינקרו את עיניו. אבשלום נתגאה בשערו. לפיכך נתלה בשערו. ולפי שבא על עשר פילגשי אביו. לפיכך נתנו בו עשר לונביותמח) שנאמר (שמואל ב' י"ח) ויסבו עשרה אנשים נושאי כלי יואב. ולפי שגנב שלשה לבבות לב אביו ולב בית דין ולב ישראלמט) שנאמר (שם ט"ו) ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל לפיכך נתקעו בו שלשה שבטיםנ). שנאמר (שם י"ח) ויקח שלשה שבטים בכפו ויתקעם בלב אבשלום: ט וכן לענין הטובהנא). מרים המתינה למשה שעה אחת שנאמר (שמות א') ותתצב

לאדם ערום שילך במנעלים ברגליו מלילך יחף. קמ"ל דלא: חבל מצרי. מפרש בירושלמי לפי שעשתה מעשה מצרים ואם אין חבל מצרי. מביא שאר חבלים: וקושרו למעלה מדדיה. שלא יפלו בגדיה ותשאר ערומה: וכל הרוצה לראות יבא ויראה. ודוקא באנשים רשות ואינו חובה אבל בנשים חובה על כל הנשים המצויות שם לבא ולראות. כדכתיב ונוסרו [כל] הנשים. ונשים מותרות לראותה. חייבין לראותה. הכי מפרש לה בגמ': ז המקום ניולה. שמגלה כהן את ראשה וסותר את שערה וקורע את בגדיה: היא גלתה את עצמה. ישבה בפרשת דרכים וגלתה עצמה לנואף: המקום גלה עליה. שהכהן מעמידה על שער נקנור ומראה קלונה לכל: בירך התחילה בעבירה תחלה. בדרך תשמיש הירך נהנה תחלה בקרוב בשר: ושאר כל הגוף לא פלט. שאר אברי גופה אינם פלטים מן החולי ואע"פ שלא הוזכרו במקרא. אלא בטן וירך: ח לונביאות. חניתות: לב אביו. אמר לו אבשלום לאביו כתוב לי שילכו עמי שנים איש שאבחר מכל ישראל. כתב לו. והיה מראה חותמו של אביו לשנים. והולכים אחריו. לשנים אחרים והולכים אחריו עד שכנס מאתים איש. כולן ראשי סנהדראות. הרי שגנב לב אביו. ולב ב"ד ולב כל ישראל. דכתיב ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל: ט וכן לענין הטובה. נותנים לו לאדם שכר מעין הטובה שעשה. ומיהו יותר ממה שעשה משתלם. דמדה טובה מרובה בתשלומין ממדת פורעניות:

דפ"ו דשבת גם שכשיטי אוזא) בכלל. [*ועיין בתי"ט פרק י"א דכלים]: חבל מצרי. כתב הר"ב מפרש בירושלמי לפי שעשתה מעשה מצרים לפי שנאמר בתחלת פרשת עריות (ויקרא י"ח) כמעשה ארץ מצרים וגו' ואע"פ שנאמר כמו כן וכמעשה ארץ כנען וגו' ויקחו חבל שבמדינה. שכל השינויים שיוכל לעשות עושין כדי לנוולה ולפיכך נוטלין חבל שלא מהמדינה ולכך ראוי ליקח יותר חבל מצרי מטעם שעשתה מעשה מצרית ולקמן רפ"ב כפיפה מצרית מפרש הר"ב של עשוי מצורי הדקל וכו' וכפירש"י שם. אבל רש"י מפרש גם בכאן חבל מצרי עשוי מצורי הדקל וכו' וכ"ה בבבלי פ"ה דעירובין נ"ח תני רב יוסף ג' חבלים הם של מגג ושל נצר ושל פשתן. ומפרש של נצר לסוטה דתנן וכו' ולפיכך נראה דלירושלמי כפיפה מצרית דלקמן יש לפרש ג"כ ממצרים. ועל שם שעשתה מעשה מצרית אבל אין לומר דירושלמי נמי ס"ל שעשוי מצורי דקל בין בכפיפה בין בחבל דהשתא המ"מ שמושית ולא שרשית: שלבה גס בה. כשאדם רואה בני ביתו דעתו מתגברת עליו ולא תירא ולא תודה ואנו מבקשים שתודה ולא ימחה שם הקדש על המים. רש"י: ז לפיכך תלקה הירך תחלה. נקל אותה דכתיב (במדבר ה') בתת ה' את ירכך נופלת ואת בטנך צבה. רש"י. ובגמ' הא כתיב (שם) וצבתה בטנה ונפלה ירכה. אמר אביי כי לייט. לייט תחלה ירך והדר בטן לייט ומיא כי בדקי כי אורחייהו בדקי. בטן ברישא והדר ירך. בקללה נמי כתיב (שם) לצבות בטן ולנפיל ירך ההיא דמודע לה כהן. דבטן ברישא והדר ירך. שלא להוציא לעז על מים המרים: ח שמשון הלך אחר עיניו. שנאמר (שופטים י"ד) ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני. איני והכתיב (שם) ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא. כי [אזל] מיהו בתר יצרותיה [אזל]. גמ': אבשלום נתגאה בשערו שנאמר (שמואל ב יד) וכאבשלום לא היה איש יפה וגו' ובגלחו את ראשו וגו'. לפיכך נתלה בשערו. שנאמר (שם יח) ויקרא אבשלום לפני עבדי דוד ואבשלום רוכב על הפרד ויבא הפרד תחת שובך האלה הגדולה ויאחז ראשו באלה ויתלה בין השמים ובין הארץ והפרד אשר תחתיו עבר. גמ': ט וכן לענין הטובה כו'. פירש הר"ב ומיהו יותר וכו' דמדה טובה מרובה כו' דהשם

הדא

א) גם בכתוב כן ונזמי האף (ישעיה ג' כ"א) הנזמים אשר באזניהם (בראשית ל"ה ד').

יכין תפארת ישראל יכין

לה) מדעשתה מעשה מצרים השטופים בזנות. ובאין חבל מצרי בנמצא, יקח חבל אחר: לו) שלא יפלו בגדיה שנקרעו, ותשאר ערומה: לז) באנשים רשות, ובנשים חובה לראותה: לח) שהיא גברת עליהן, והתביים מלהודות לפניהן, והרי אנו רוצים שתודה ולא ימחה שם הקודש: לט) לשון התראה הוא, ור"ל מוזהרות, ובש"ס קאמר חייבות: *)(מ) נ"ל לשון התראה. וכ"ק בש"ס תני חייבים לראותה): מא) כמשנה ו': מב) ולא נשארה בביתה כדרך נשים הצנועות: מג) במראה קלונה ברבים: מד) בפיסוק רגלים: מה) דלייט תחלה ירך ואח"כ בטן, דכתיב ירכך נפלת ובטנך צבה. מיהו מים דרך בילתן בודקין תחלה בטן ואח"כ ירך: מו) אף שלא נזכר בכתוב: מז) שנאמר כי היא ישרה בעיני: מח) [אגלגען]: מט) שאמר לאביו שיתן לו כתב שילכו עמו שנים איש שיבחר. והראה הכתב הזה לשנים וחזר והראהו לב', עד שהלכו אתו ר' ראשי סנהדראות. וכולן לא ידעו למה הולכים עמו. הרי שגנב לב אביו ולב ב"ד. אולם גם לב ישראל, דכתיב ויהי בקרוב איש אליו וגו' ויאמר מי ישימני שופט וגו': נ) [דאלכע]: נא) ג"כ משלם מדה כנגד מדה. אבל מדת טובה

*) דברים אלו מוטבים ג"כ על מלת מותרות שבמשנה ולא על לשון המקרא כמו שנדפס בטעות בציון מ' וכ"ה בהעתק"י מסד"ק שנדפס בדאליג. ובמהדורא בתרא תקן הלשון כבאות ל"ט. ושכח להעביר בקולמס על דבריו שבאות מ'. והדפיסו שני הדבורים ללא צורך:

תוספות רעק"א

שובר כמ"ש הר"ב בפרק בתרא דב"ב ס"ו א"כ משנתינו גם במקום שכותבין כתובה. וצ"ע על הר"ב בזה:

ואח"כ מביא חבל כו'. עירובין נ"ח ע"א תוי' שם כ"א: וכל הרוצה כו'. תוי' שם ה"ה: חוץ מעבדיה. תוי' שם ה"ו: וכל הנשים מותרות כו'. תוי' שם ה"ה: ז במדה שאדם מודד כו'. ח' ע"ב מגילה י"ב ע"ב פ' כנהדרין צ' ע"א: ח שמשון הלך כו'. פ' ע"ב: ט וכן לענין הטובה. שם:

שנויי נוסחאות

בא לראות. כד"נ וכי"ק ובמשכי"ר בא ורואה; בכי"מ יבא ויראה ועי' בלה"מ ובגמ': ז קשטה. במשכי"ר קישטה. המקום. בכי"ק ובמשכי"ר והמקום וכן בסמוך. (היא) גלתה. כד"נ ליתא; במשכי"ר. נילתה. (לעבירה). במשכי"ר ליתא. בירך. במשכי"ר הירך ולפי"ז צ"ל גם התחיל כל"ז כמ"ש שם אח"כ ילקה; בכי"ק ירך.. לעבירה.. תלקה. הבטן. כד"נ בבטן. הלקה. במשכי"ר ילקה. פלט; כד"נ פליט: ח נקרו. בכי"ק ובמשכי"ר ניקרו. (שנאמר ויאחזוהו כו'). בכי"ק ובמשכי"ר ליתא וכן ליתא בכי"מ. נתגאה בשערו. בכי"ק ובמשכי"ר נתנווה.. וכ"ה בגמ' שם. (והוא מלשון נאה, נאוה). נתנו בו. במשכי"ר ניתנו.. לונביות. במשכי"ר לונגיות; בכי"ק לנביות; בד"נ סביות(?) ובדוחק יוכל לאמר כי הכונה על הסבוב אשר סבבו אותו י' אנשים כמ"ש ויסבו וגו'. והנכון כנוס' סירוש' ועי' ערוך השלם. י' אנשים. בכתוב נעריםו"ה כד"נ ובמשכי"ר. כלי יואב ולפי. וכ"ה במשכ"ב ובמשכי"ר ובמש' דפו"י; כד"נ כלי יואב ויכו את אבשלום וימיתוהו. לבבות. בכי"ק ובמשכ"ב ובמשכי"ר גנבות וכ"ה בתוספתא פ"ג. ולב ישראל. כד"נ ובכי"ק ולב אנשי ישראל. (שנאמר ויגנוב אבשלום את לב אנשי ישראל). במשכי"ר ליתא וכן מחקה המהרש"ל מהמשכ"ב וכתב כי נראה לו טעות. ואולי מאשר לא כיאה המשנה ראיות מן הכתוב להתטאים הקודמים דנבי' וגבי שמשון לכן כ"ל זה כמיותר וטעות. וצ"ע ועי' בפי' הרמב"ם. ויגנוב. צ"ל ויגנב וכ"ה נקרא וכ"ה בכי"ק ובמשכ"ב ד' ראם. בלב אבשלום. כד"נ ובכי"ק בלב אבשלום עודנו חי בלב האלה; בכי"ק נאה הגנא שגנב.. קודם הגנא שבא.. והוא נכון ע"פ סדר הכתובים:

תוספת חדשים

ח במשנה שמשון כו' אבשלום כו' ולפי שגנב ג' לבבות כו' ע"כ. נ"ע דזה כרי קודם במעשה גם הצלמיו הי' קודם ולמה איחרו התנא ואפשר קמ"ל דס"ד כיון שהשכיל אמר לדוד ביטול לו זה העונש ס"ה שלא יענש אבשלום עליו כמו שהאריך בזה הה"ק: (ממהרש"ם זצ"ל);

מ"א מעתה. *הכא ז' יומי. גמ'. וכתבו התוס' [י"א] וא"ת הא מלינו מדת פורענות גדולה ממדה טובה. דכתיב (דברים לג) איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה גבי מדת פורענות. וגבי מדה טובה כתיב (ויקרא כו) ורדפו מכם חמשה מאה. וי"ל דעדיין גבי מדת פורענות מיירי רדיפה ולא הריגה. אבל הכא דכתיב ורדפו מכם חמשה סיפא דקרא ונפלו אויביכם לפניכם לחרב. מספר הימ'. אבל קשיא לרבי. והא במרגלים נפרע מהם יום לשנה. א"כ שיהא מרובה מדת פורענות ממדה טובה של מרים. עכ"ל. ולי נראה דל"ק ולא מידי שמפני מדת טובה הוצרך הפורענות להתאחר כל כך כמו שפירש"י בפירוש החומש כדי שלא ימות אחד מהם פחות מבן ששים וגו'. ותדע שזו מגד מדת טובה היא מדתנן במ"ס [פ"ג] רבי אומר הזכות תולה כו'. אלא מתנוונה כו' ולרב ששת בגמ' דלעיל ד' ו' לרבנן נמי מתנוונה. וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מה' סוטה ש"מ דאעפ"י שמתנוונה וחיים חיי צער כן אפ"ה וזכות גרמה לה זה. וכ"ש שחיי אנשי המדבר בריות היו וודאי לדעת ספרי שהעתיק רש"י בפי' פ' בהעלותך (במדבר יא) עד חדש ימים זו בכשרים שמתמלין על מטותיהן וא"כ נשמתן יוצאה וברשעים הוא אומר (שם) הבשר עודנו בין שניהם: ואין באחיו גדול ממנו. שהיה מלך הרי מדה שמדד שנקבר אביו בגדולים וכו במדה מדדו לו שנקבר הוא בגדולים. רש"י: מי לנו גדול מיוסף. מי לנו לענין כבוד קבורה לקבור בגדולים גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה שהוא גדול מישראל ואין בישראל גדול ממנו הרי א)מדה שמדד לקבור (גבי) [את] יוסף ע"י גדול ב)וכה מדדו לו שאין גדול בכבודו קבור ממשה שלא נתעסק בו אלא הקב"ה. רש"י: [*ולא על משה בלבד אמרו אלא על כל הצדיקים שנא' והלך לפניך וגו'. ומ"מ בהא עדיף מרע"ה שעמו לא נתעסק אלא המקום ב"ה משא"כ בשאר הצדיקים שכבוד ה' יאספהו ועכ"ז מתעסקים בו בני אדם כדרך כל הארץ וכמאמרי הפסוקים בקבורת הצדיקים בקצתם ג)מיקמי שהתעסק עמהם ויהיה פי' לא על משה בלבד אמרו היינו שהמקום ב"ה התעסק בקבורתו ולא בכל מה שנא' במשה דהיינו שלא התעסק עמו אלא המקום ב"ה בזה ודאי שאמרו על משה בלבד כ"ל]:

אחותו מרחוק, לפיכך נתעכבו לה ישראל שבעה ימים במדבר. שנאמר (במדבר י"ג) והעם לא נסע עד האסף מרים. יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחיו גדול ממנו[נב]. שנאמר (בראשית נ) ויעל יוסף לקבור את אביו ויעל עמו גם רכב גם פרשים. מי לנו גדול מיוסף, שלא נתעסק בו אלא משה[נג]. משה זכה בעצמות יוסף. ואין בישראל גדול ממנו. שנאמר (שמות י"ג) ויקח משה את עצמות יוסף עמו. מי גדול ממשה שלא נתעסק בו אלא המקום. שנאמר (דברים ל"ד) ויקבור אותו בגיא[נד]. לא על משה בלבד אמרו. אלא על כל הצדיקים שנאמר (ישעיה נ"ח) והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך[נה]:

א) כרש"י שבמדה. ב) כרש"י כה. ג) כ"ה בד"ק ובד"א הגיהו דמוכח שהתעסקו ללא צורך.

יכין תפארת ישראל יכין

מרובה על מדת פרענות [ואע"ג דבטובה כ' ורדפו מכם ה' ק', וק' רבבה ירדופו, ובפרענות כ' איכה ירדוף א' אלף וב' רבבה ירדופו. תירץ בתוס' דעכ"פ לא כ' בפרענות שיפלו לחרב, כדכתיב בטובה ונפלו אויביכם לפניכם לחרב. ולא נתישב דעתי בזה, דודאי אימת הרדיפה בעצמה אינה פרענות, שיתירהו אלף מלפני א'. ומלבד זה הקשו עוד שהרי מרגלים היו משלמין יום לשנה, שהוא מרובה מתשלומי מרים שהמתינה למשרע"ה שעה א' ביאור והמתינו לה ז' ימים. ותוי"ט תירץ דהא דשלמו דור המדבר יום לשנה, זה היה לטובתם, כדי שלא ימות א' מהן בפחות מס' שנה ולפע"ד מ"ש תו"ל מרובה מדת טובה ממדת פרענות וילפינן לה מדכתיב פוקד עון אבות לשלשים ולרבעים. ובחסד כ' נוצר חסד לאלפים. היינו בשקולם העבירה כגודל המצוה. וזה אין אדם יכול לידע, בלתי לה' לבדו]: נב) מדהיה משנה למלך: נג) הרי מדה כנגד מדה, שנקבר גם הוא ע"י היותר גדול בדור: נד) שנתעסק בו הקב"ה: נה) הרי שהקב"ה ג"כ מתעסק כ"י להשיב הנפש למקומה, ובני אדם מתעסקים להשיב הגוף למקומו. אבל במשרע"ה גם הגוף נאסף ע"י הקב"ה:

ראשון לציון

ט תוי"ט ד"ה וכן לענין הטובה כו'. אבל קשיא לרבי והא במרגלים כו' בכ"ס דפוס פ"פ דמיין שלפני ליתא אבל קשיא כו' בד"ה מרים כו' ע"ש אמנם דע דנוסחא שהיה לפני התוי"ט אבל קשיא כו' בדבור א' לדלעיל מיני' בד"ה ולעולם כו' יעלה יפה עפי מנוסחא שלפנינו אחר קצת עיון שם:

תוספת רעק"א

ט [אות ט] תי"ט ד"ה וכן. הכא ז' יומי. גמ'. אף דמצינו בכמה פעמים דדייקינן והא וכן קתני דמשמע דוכן היינו דלגמרי דומין, באמת אלו היה תנן הכא סתם וכן לענין הטובה היה במשמע לכל דבר אבל כיון דפירש במתני' מרים המתינה. הוי כאומר דלענין זה דנותנים לו שכר מעין הטובה. ת' מהרי"ם ח"ב חאה"ע ס"ס מ"ד:

שנויי נוסחאות

ט מרחוק. בכי"ק מרחוק לדעה מה יעשה לו. ישראל. בד"נ ובמשני"ר כל ישראל. שבעה ימים. בכי"ק שבעת. לקבור את אביו. בכי"מ בעצמות אביו(?). (שנא' ויעל יוסף כו' גם פרשים). במשני"ר ליתא; בד"נ ויעל יוסף לקבור את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה וכל זקני ארץ מצרים וגו'. וסוף הפסוק הוא כתיב על גדולהו; בכי"ק ויעל יוסף לקבור את אביו וגו' ויעל עמו גם רכב גם פרשים וגו'. (משה זכה בעצמות יוסף). בכי"מ ליתא. וכן ליתא גם בד"נ (וגם ליתא גם ואין בישראל גדול ממנו). מי גדול. בד"נ מי לנו גדול. וכ"ה בכי"ק (וגם וגו' מי..) אלא המקום. בכי"מ..הב"ה. בגיא. בד"נ ובמשני"ר בגיא מול בית פעור; בכי"ק בגיא וגו'. (לא על משה בלבד). במשנ"נ ולא..; בכי"מ ליתא בט"ס. עלכל הצדיקים. במשני"ר בכל הצדיקים; בכי"ק על כל הצדיקים שהמקום מאספן שנא'. כבוד ה'. וכ"ה בקרא; בד"נ ובמשני"ר וכבוד ה':

תוספת חדשים

ט בתוי"ט ד"ה וכן כו' וכתבו התוס' כו', וי"ל כו'. וקשה דבחגיגה דף ו' ע"ב איתא כל העוסק בתורה אפילו יום א' בשנה כאילו עסק כל השנה וכן לענין פורעניות דכתיב במספר הימים אשר תרתם את הארץ יום לשנה כו' ש"מ דלאו מרובה טובה ועוד הא כאן לא הוי מדת טובה מרובה גם מהרש"א הקשה כאן על תי' של תוס' ע"ש וי"ל לתרץ דכל דגבי עונש משלם בעולם הזה הכל משא"כ גבי טובה דמשלם בעוה"ז רק הפירות והקרן קיימת לעולם הבא דשכר מצות בהאי עלמא ליכא כדאי' בקדושין. ועבודה זרה דף ג' ע"א: (ממוסרש"א זצ"ל).

תוספת היה מביא פרק ב סוטה יום טוב

ציונים

פ"ב א היה מביא א"מ. י"ד פ"ג ה"י' פ"ג הל' סוטה ה"ב סמ"ג ע' ל':

פרק ב א בכפיפה מצרית. עמ"ש בפרק דלעיל מ"ו: היה מביא את מנחתה וכו'. עיין פ' דלעיל מ"ה מ"ש בשם התוס' ובחבור הרמב"ם משנה גם סדר המשנה שהקדים משביע וכותב. להבאת פיילי ונתינת מים ועפר ואח"כ כתב אחיזת בגדיה וסתירת שערה ואח"כ מביא מנחה כו' וצ"ע. והכ"מ לא העיר אלא בשינוי סדר אחיזה וסתירה ונתן טעם מן הירוש' ועמ"ש במ"ג: ונותנה על ידיה. כן הוא בס"א. וכן

ר"ע מברטנורה

פרק ב א היה מביא. הבעל: את מנחתה. דכתיב (במדבר ה) והביא את קרבנה: בכפיפה מצרית

פרק ב א היה[א] מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית[ב]. ונותנה

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ב א) הבעל: ב) סל העשוי מענפי הדקל. ודע דסדר הסוטה כך הוא. אם קינא לה בעלה ונסתרה, מעלה הבעל את האשה

שנויי נוסחאות

פ"ב א (את מנחתה'. בד"נ ליתא. (בתוך) כפיפה. בד"נ ובמשני"ר בכפיפה וליתא; בכי"ק בקפיפה (וכן בסמוך) וליתא.

תוספת חדשים

פ"ב א במשנה היה מביא את מנחתה כתבו התוס' לא ידענא למה שינה התנא הסדר ולא סדר התנא

על ידיה. כדי ליגעה ג). כל המנחות תחלתן וסופן בכלי שרת ד). וזו תחלתה בכפיפה מצרית. וסופה בכלי שרת. כל המנחות טעונות שמן ולבונה. וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה ה). כל המנחות באות מן החטין. וזו באה מן השעורין. מנחת העומר אף על פי שבאה מן השעורין. היא היתה באה גרש ו) וזו באה קמח ז). רבן גמליאל

מצרית. סל עשוי מלורי הדקל[מן]*) הרדהגדלים סביבות הדקל: כדי ליגעה. שתודה ולא ימחה השם על המים. ולמ"ד שבתחלה היה משקה אותה ואח"כ מביא מנחתה אע"פ שנמחק השם מיגעה כדי שתודה ולא תמות מיתה מנוולת שאע"פ שנמחקה המגילה אם אמרה טמאה אני אינה שותה: תחלתן וסופן בכלי שרת. לאו בכלי שרת ממש קאמר שאין אדם מביא מנחתו מתוך ביתו בכלי שרת אלא בקלתות של כסף ושל זהב שהם ראוים לכלי שרת. וזו בכפיפה מצרית שאין ראוי לעשות ממנה כלי שרת דדמי להקריבהו לא לפחתך (מלאכי א): כל המנחות טעונות שמן ולבונה. בגמ' פריך והא איכא מנחת חוטא דכתיב בה (ויקרא ה) לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה. וכן הא דתנינן כל המנחות באות חטים קשה דהא מנחת העומר באה מן השעורים. ומתרץ בגמ' לא תיהני מילתא באפי נפשיה אלא כרוך ותני והכי קאמר כל המנחות טעונות שמן ולבונה ואותן שאינם טעונות שמן ולבונה באות מן החיטין ובאות סולת מנחת חוטא אע"פ שאינה טעונה שמן ולבונה באה חיטין ובאה סולת. מנחת העומר אע"פ שבאה מן השעורין טעונה שמן ולבונה. ובאה גרש. וזו אינה טעונה שמן ולבונה ובאה מן השעורים ובאה קמח: גרש. מבורר ומנופה בשלש עשרה נפה כעין סולת בחטים: קמח.

הכל

וכן העתיק הרמב"ם וכן כתיב (פס ה') ונתן על כפיה: כדי ליגעה. [*שהרי היתה נתונה על ידיה עד גמר כל הסדר ל' התוס'] וכתב הר"ב שתודה כו' ולמ"ד שבתחלה וכו'. והיינו ת"ק דר"ש דמשנה ג' פ"ג. ואע"ג דר"ש דריש טעמא דקרא [בספ"ט דב"מ] הכא שאני דאיט ענין לדרוש טעמא דהתם דנפקא לן מיניה מידי דקרא סתמא כתיב וגולל זאת דורשין טעמא הואיל וטעם בשביל כך איט דוקא כמו התם בלא תחבול בגד אלמנה וכו'. תוס'. עיין מ"ה פ"ב דיבמות. ומ"ש הר"ב כדי שתודה ולא תמות מיתה מנוולת שאע"פ שנמחקה המגלה אם אמרה טמאה אני אינה שותה במשנה ג' פ"ג. ופירש הר"ב לפי שזו בדוקה ועומדת היא ואין המים אלא לברר הספק. ע"כ. ומיגעין אותה לגלות מן הספק כדי שלא תמות מיתה מנוולת. והקשו בתוס' דהא נמחקה המגלה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה [כדתנן במשנה ג' פ"ג] ותירצו דההוא כמאן דאמר מקריב מנחתה ואח"כ שותה. דהכי נקרבה. עכ"ד. ותימה דהא במ"ב פ"ג מפרשינן נמי למאן דאמר היה משקה ואח"כ מקריב מנחתה דהשקה בתרא להשמועינן הא דמערערין כו'. לכך נ"ל דקושייתם לאו קושיא היא. דלא אמרו מערערין אלא לאומרת איני שותה דלאו כל כמינה שלאחר שנמחק השם שתעמוד בספק. אבל אנו מיגעין אותה שתודה ותאמר טמאה אני. ואז לא איכפת לן במחיקת השם שהאומרת טמאה אני לאחר שנמחקה המגלה אינה שותה שאין בשתייתה כלום ודוק במ"ג פרק דלקמן ומה שאכתוב שם בס"ד. [*בברייתא דפ"ק מאיימין עליה שתשתה. ובאמת דמינה מקשים התו' דלעיל ולא ממערערין אלא דהיא גופה הא קשיא אמתניתין דלקמן דמערערין. וצריך לומר דאמרינן לה דברים של תנחומים ואם לא תועיל מערערין וכו' והכל בכלל האומרת איני שותה אלא שהתוס' ניחא להו להקשות מכדי שתשתה. אבל מ"מ מתרץ שפיר כדפרישית] ונתקיים הכל שכשעומדת בדבורה ואומרת טהורה אני ושתה מיגעין אותה שתודה ולא תשתה. ואם לא תודה אלא שאומרת איני שותה הוא שמערערין אותה. ולדברי הר"ב אין מיגעה אלא עד שתשתה. אבל רש"י פירש כל זמן שלא קרבה מנחתה אינה נבדקת. דכתיב (במדבר ה') מזכרת עון [עיין בפירוש הר"ב דמ"ד] ואע"פ ששתתה מניחין אותה בידה כדי ליגעה ותודה ולא תמות מיתה מנוולת: [*כל המנחות טעונות שמן וכו'. כתב הר"ב וכן הא דתנינן כל המנחות באות חטין. קשה דהא מנחת העומר כו'. תמיה לי דמאי קושיא ומתניתין היא גופה מקשה והיא גופה מתרצה וה"נ לא מקשינן בסוגיא כלל. אלא לפי שבדברי התרצן איתא נמי מנחת העומר כו' הכניס הר"ב להקושיא דהעומר ג"כ עם הקושיא דמנחת חוטא שלא נזכרת במתניתין. ויש עוד אריכות לשון בדברי הר"ב שמ"ש ואותן שאינן טעונות שמן ולבונה. ליתא בדברי התרצן. אלא הכי קאמר כל המנחות טעונות שמן ולבונה ובאות מן החיטין ובאות סולת מנחת חוטא כו'. אלא שהר"ב הכניס לפירוש רש"י בתוך הדברים. ובזה קיצר קצת. וז"ל רש"י כרוך ותני הכי. כל המנחות טעונות שמן ולבונה ובאות חטין כלומר ושאינן טעונות באות מיהת חטין ובאות סולת כלומר חדא מהני מעליותא אית בהו. כילד מנחת חוטא אע"פ כו'. עכ"ל: מנחת העומר כו' מן השעורים. כמו שקבלו חז"ל כמ"ש רפ"י דמנחות. ע"ש]: גרש. דכתיב (ויקרא ב') גרש כרמל תקריב מנחת בכוריך. ובמסכת מנחות [ס"ח ע"ב] אמרינן במנחת העומר הכתוב מדבר. רש"י. ומ"ש הר"ב ומנופה בי"ג נפה כדתנו התם במ"ו פ"ו: רבן גמליאל אומר כשם כו'. דשמעיה ליה לר"מ דקאמר היא האכילהו

מעדני

---

*) בר"ב ד"ה ומן הכך וכתי"ט תקן כלשונו ובמשניות החדשים הגיהו מלת זרדים במקום מלת הכך ע"פ פירש"י.

יכין תפארת ישראל יכין

האשה ללשכת הגזית, ומשם מורידין אותה לשער המזרח, ומשם הוזין ומעלין אותה לשער נקנור: ואז מביא הבעל המנחה, והכהן מביא כלי חרס ונותן לתוכו חצי לוג ממי הכיור, ונותן בו העפר. והאשה העומדת בשער נקנור, הכהן אוחז בבגדים כנגד בית לבה וקורען עד שמגלה לבה, וסותר שערה, וקושר חבל מצרי למעלה מדדיה, ונותן הכהן המנחה על ידיה. והכהן לוקח מים המרים ונותן בהם לענה, ומשביעה; אם לא שכב וגו', והאשה עונה אמן אמן. ואח"כ כותב הכהן את המגלה, ומוחקה אל המים המרים, ומשקה אותן לאשה. ואח"כ נוטל הכהן המנחה מתוך הכפיפה שבידי האשה, ונותן את המנחה לכלי שרת, ומניף ומגיש. ונוטל קומץ ממנה ומקטיר, וכל זה דלא כסדר שנזכר במשנה, רק כסדר שכתוב בתורה. וכך היה עושה [עתו' כאן, ותו' לעיל די"ז ד"ה דכתיב. ודברי הרמב"ם תמוהין שכ' דלא כסדר המשנה ולא כסדר שבקרא]: ג) ר"ל שהסל עם המנחה היה נתון על ידיה עד אחר ששתתה, כדי שתתיגע, אולי תודה: ד) לאו דוקא, אלא כל המנחות מביאין אותן הבעלים בכלי כסף או זהב הראוי לכלי שרת, ומשם מערה אותה הכהן לכלי שרת: ה) ואע"ג דמנחת חוטא [דהיינו מנחה שבא על חטא, מטמא שאכל קודש או נכנס למקדש או שנשבע לשקר שבועת עדות או בטוי, שכל אלו מביאין מנחה בדלי דלות], נ"כ כתיב גבה לא ישים עליה שמן ולבונה. ה"ק, המנחות טעונות לכה"פ אחת. דמנחת חוטא צריכה עכ"פ להיות סולת חיטין. ומנחת העומר שבא מקמח שעורים, צריך עכ"פ שמן ולבונה. משא"כ מנחת סוטה באה משעורים ובלא שמן ולבונה: ו) [גרלב געמאהלען]. כדי דכשיתנפה אח"כ בי"ג נפות, יוציא רק סולת מבורר יפה: ז) הכל מעורב כמו שנטחן:

שהשעורים

ציונים

כל המנחות טעונות כו' וזו כו'. עיי' פי"ב מה' מעשה הקרבנות ה"ז ופ"ב מה' איסורי מזבח ה"ג: כל המנחות באות כו' וזו כו'. עיי' ירושלמי חלה פ"א ה"א ועיי' פ"ג מה' סוטה ה"ד ופי"ג מה' מעה"ק ה"ב: במנחת העומר. עיי' פ"ז מה' תמידין ומוספין הי"א:

שנויי נוסחאות

על ידיה ל"ס כד"נ וכבי"ק ובמשב"ר; במשב"ב [בכמ"י] ג' ד' ידיה. כל המנחות באות. בכי"ק וכל. באה מן השעורין. כד"נ וכבי"ק וכ' בכי"ר אינה באה אלא מן השעורין. שבאה. כד"נ וכבי"ק ובמשב"ר שהיא באה. היא (היתה) באה. במשב"ר ליתא. באה קמח. כד"נ וכבי"ק ובמשב"ר היתה באה:

תוספות חדשים

הכנה דוקא לא סדר הפרשה ע"כ [ועי' כתוס'] לקמן ד"ה פ"ב ד"ה דכתיב וכו' דכהכו בסדר הפרשה עיקר יע"ש: (פ"א): ברע"ב ד"ה תחלתן כו' וזו בכפיפה מצרית שאין ראוי וכו' דדמי להקריבהו וכו' ולכלי דקי"ל כוותיה אף בהבובין פסול משום דהוי כלי עץ. (פ"ב):

לקוטים

פ"ב א ברע"ב ד"ה כדי וכו' ולמ"ד וכו' עד אינה שותה כוונתו ז"ל דלר"ש דס"ל במש' ג' פ"ג מקריב מנחתה ואח"כ משקה, א"ש דהכא נותן הכפיפה בידה והיתה מתוקה בידה עד שעת הקרבת הקרבן ולפני שייך כדי ליגעה כיון דעדיין לא נמחקה המגלה כדי שלא תאמר טמאה. אבל לת"ק דקס"ל משקה ואח"כ מקריב מנחתה פ"ל לומר שמייגעינה שהנותנה בידה עד שהקרבה דבהכרח שעתא כבר השקוה ומאי דהוה הוה אלא דמ"מ מייגעין אותה עד שעת הקרבה ואפי' אחר שנמחקה המגלה באפשר שכבר נמחקה מגלה אם אמרה טמאה אני אינה שותה ועיין קא תפרש ההוא דלדברי הר"ב אין מגיעה אלא עד שתשתה כלי בע"ק דכוותיה קי"ל אבל לר"ש אין ספרא ולת"ק נמי ממתם בידה עד שעת הקרבה דכיון שעד שיקרבו מנחתה אינה נבדקת שפיר שייך ליגעה ואפי' אחר שתשתה. ומ"ש הר"ב ולמ"ד שבתחלה היה משקה אותה ואח"כ מביא מנחתה אין הכוונה שמא"כ נותן הכפיפה על ידה דלעולם המנחה מוקדם כיתה' אלא ר"ל שאח"כ מקריב מנחתה דבכי הך פב"ג לקמן לת"ק ושפט הוא. (פ"ב):

אומר. כשם שמעשיה מעשה בהמה[ח], כך קרבנה מאכל בהמה: ב היה[ט] מביא פיילי[י] של חרס חדשה. ונותן לתוכה חצי לוג מים[יא] מן הכיור[יב]. רבי יהודה אומר רביעית. כשם שממעט בכתב[יג], כך ממעט במים. נכנס[ט] להיכל ופנה לימינו. ומקום היה שם אמה על אמה. וטבלא של שיש וטבעת היתה קבוע בה[יד]. וכשהוא מגביהה נוטל עפר מתחתיה. ונותן כדי שיראה על המים[טו]. שנאמר (במדבר ה') ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים: ג בא לו לכתוב את המגילה מאיזה מקום הוא כותב. (שם) מאם לא שכב איש וגו'. ואת כי שטית תחת אישך. ואינו כותב והשביע הכהן את האשה. וכותב יתן ה' אותך לאלה ולשבועה ובאו המים המאררים האלה במעיך לצבות בטן ולנפיל ירך. ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן. רבי יוסי אומר לא היה מפסיק[טז]. רבי יהודה אומר כל עצמו אינו כותב אלא יתן ה' אותך לאלה ולשבועה וגו' ובאו המים המאררים האלה במעיך וגו'. ואינו

רע מברטנורה

הכל מעורב כמו שנטמן: ב היה מביא. הכהן: פיילי. כוס בלשון יוני: מן הכיור. דכתיב (במדבר ה') מים קדושים ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי: כשם שממעט. ר' יהודה. בכתב המגילה לקמן במתני' כך ממעט כאן במים. ואין הלכה כרבי יהודה: מקום היה שם. ניכר מתוך שאר רצפת ההיכל: וטבעת קבועה בה. לאוחזה בטבעתה ולהגביהה משאר הרצפה שהיא כולה באבני שיש: כדי שיראה. צריך שיתן בה שיעור שיהא נראה וניכר על פני המים: ונתן אל המים. מדלא כתיב ונתן במים. אלא אל המים. משמע שלא יהא נבלע בתוכן: ג מאם לא שכב איש אותך וגו'. הנקי. שהן קללות הבאות מחמת ברכות דמשמע הא אם שכב לא תנקי: ואינו כותב והשביע הכהן את האשה וגו'. שאין זה אלא מצוה על הכהן להשביעה: ולא היה כותב ואמרה האשה אמן אמן. שאינו אלא קבלה שהאשה מקבלת עליה האלות ויליף לה מדכתיב האלות האלה האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. האלה למעוטי [צוואות ו] קבלות: ר' יוסי אומר אינו מפסיק. משהתחיל אם לא שכב איש אותך עד אמן אמן. וכותב צוואות דוהשביע הכהן את האשה וקבלות דואמרה האשה אמן אמן. דדריש את לרבות צוואות וקבלות: רבי יהודה אומר כל עצמו אינו כותב. כלומר היה זהיר בעצמו שלא לכתוב אלא אלות בלבד. ולא קללות הבאות מחמת ברכות ולא צוואות ולא קבלות דדריש האלות ולא קללות הבאות

תוספת יום טוב

מעלני עולם לפיכך קרבנה מאכל בהמה א"ל התינח עשירה. עניה מאי איכא למימר. אלא כשם כו'. גמ'. והיינו [דתנן] רג"א בלשון דפליג. ועיין בפ"ג דבכורים [מ"ו]: מעשה בהמה. שהפקירה עצמה לתשמיש למי שאינו בן זוגה. רש"י: ב חדשה. תנא פיילי של חרס חדשה. דברי רבי ישמעאל. מ"ט גמר כלי כלי ממצורע מה להלן חרס חדשה [כמ"ש בפי' הר"ב רפי"ד דנגעים]. [*ועיין גם שם מלשון פיילי] אף כאן חרס חדשה. אי מה להלן מים חיים. אף כאן מים חיים. לר' ישמעאל ה"נ איכא למפרך מה למצורע וכו'. אמר רבא אמר קרא בכלי חרס [ולא כתב ולקח כלי חרס] °כלי שאמרתי לך כבר [ומאי ניהו דמצורע] וצ"ל דלרבא אף רבנן דר' ישמעאל דלא בעו מים חיים מודו בכלי דבעיא חדשה משום דלאו גזירה שוה היא זו אלא הוראת מקום. ועל הכלי לבד קפיד קרא °ולפיכך לא קשיא דהכא סתם תנא דחדשה בעינן ובריש פ"ב דזבחים כמ"ש הר"ב שכל המימות כשרים לקדוש [דהיינו מי הכיור] ואפילו אינן מים חיים. וכן הרמב"ם פסק בסוטה דחדשה בעינן ולא הוצרך בפ"ה מהלכות ביאת מקדש שיהו מי הכיור מים חיים וכ"מ כתב שצ"ע. לדידי לא קשיא ולא מידי. דלמסקנא אפילו למאן דלא בעי מי הכיור שיהו מים חיים מלי למילף ממצורע שכלי חרס תהיה חדשה: חצי לוג. הלכתא גמירי לה. כ"פ רש"י בפרק שתי מדות במנחות דף פ"ח וצ"ל דהכי גמירי לה שצריך מים למחוק הכתב יפה יפה בקלות. ולפיכך ר"י שממעט בכתב. ממעט במים. ועיין מ"ש במ"ט פ"ד דסוכה. א"נ הלכתא גמירי לה לאו מסיני אלא כך קבלו מרבותם וכמ"ש בשם התוס' במ"ג פ"ח דיבמות. ועיין מ"ש בסוף עדיות. וכן במ"ג פ"ק דזבחים: ופנה לימינו. גמרא מ"ט דאמר מר כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא דרך ימין. וטעמא כתבתי במשנה ה' פ"ד דיומא: ג בא לו לכתוב. הכא ודאי תנן שלא כסדר. דהא צריך שישביעה קודם שיכתוב. כדאיתא בגמרא דלקמן דף י"ז ע"ב כתבה קודם שתקבל עליה [שבועה] פסולה. והשביע ואח"כ וכתב. ומיהו לא בהדיא תנן לה אלא על מה היא אומרת דלקמן וקרא הוא דמסיק לפרושי. ועוד בתוס' הביאו ירושלמי דאתפלגון ר' יוחנן ור"ל חד אמר משביע ואח"כ כותב. וחד אמר כותב ואח"כ משביע אבל תמהו למ"ד דכותב ואח"כ משביע דבפ' הוציאו לו [ס' ע"א] כ"ע סברי היכא דכתיב חקה מעכב נמי על הסדר. ע"כ. וזה ג"כ מן התימה על סדור הרמב"ם שכתבתי בריש פרקין: מאם לא שכב וגו' הנקי. פירש הר"ב שהן קללות הבאות מחמת ברכות דמשמע הא אם וגו' הכי ס"ד דגמרא. אבל למסקנא דפריך סתם מתניתין דר"מ היא אדר"מ דלא ס"ל מכלל לאו אתה שומע הן. [במ"ד פ"ג דקדושין] הוה טעמא דדריש הנקי כתיב [בלא יו"ד דמשמע הנקי וקאי אקרא דבתריה דכתיב ואת כי שטית למשמע הכי הנקי ממים המאררים האלה ואת כי שטית. לשון רש"י פ"ד דשבועות דף ל"ו]: ואינו כותב והשביע וכו' ואינו כותב ואמרה כו'. כתב הר"ב ויליף לה מדכתיב האלות האלה. האלות לרבות קללות כו'. לכאורה הכי דריש האלות וה"מ למיכתב הדברים. אלא עומר לך כל אלות אפילו הבאות מחמת ברכות אלא דבגמרא לא אמרינן הכי. אלא הכי דריש. אלות אלות ממש. האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. אלה למעוטי קללות שבמשנה תורה [דאלה אקרו דכתיב (דברים כט) והיה בשמעו את דברי האלה הזאת] האלה למעוטי צוואות וקבלות. דה"ה דגבי מיעוטא למעוטה דרשינן לה

יכין תפארת ישראל יכין

ח) שהפקירה עצמה לתשמיש למי שאינו בן זוגה כבהמה: ט) הכהן: י) כוס: יא) הלמ"מ: יב) שנאמר מים קדושים: יג) ר"י ס"ל שממעט בכתב, כלקמן: יד) כדי לאחוז בה הטבלא: טו) ר"ל נותן בה כל כך עפר, שיהא נראה על פני המים: טז) אלא כותב והשביע הכהן

ציונים

ב היה מביא כו'. ט"ו ע"ב. מוי' ל"ח ע"א. מיי' פ"ג מהל' סוטה ה"ט סמ"ג עשין ל"ו: נכנס להיכל. מיי' שם ה"י: ג בא לו לכתוב. י"ז ע"א: מאם לא שכב כו'. מיי' שם ה"ח סמ"ג שם ל"ו: רי"א כל עצמו כו'. ברכות ט"ו ע"ב:

שנויי נוסחאות

ב חרס (חדשה). במשנ"ב ליתא וכן מוכח שם קצת בגמ' ועי' בפי' הרמב"ם ועי' עוד בגמרת הירושלמי ובתורע"א ובהגהת הרש"ש. שממעט כו' ממעט. במשנ"ר שהוא ממעט. הוא ממעט וכ"ה שהוא ממעט גם בד"נ ובכי"ק. ופנה. בד"נ נפנה. וכשהוא מגביהה נוטל. בכי"מ ומגביה ונוטל. והיא נוסחא ישרה ונוחה. על המים. בכי"ק על פני. (יקח הכהן כו'). בכי"ק ליתא: ג (הוא) כותב. בד"נ ליתא; במשנ"ר היה כותב. בכל המשנה מובאים בד"נ הפסוקים במלואם היינו מאם לא שכב וגו' עד מבלעדי אישך. ואינו כותב והשביע וגו' עד ואמר הכהן לאשה. וכותב יתן ה' אותך וגו' עד ולנפל ירך (רק שם בטעות ואמרה האשה אמן ואינו כותב אמן וצ"ל ואינו כותב ואמרה וגו' אמן כמ"ש שם כדברי ר' יהודה) וכן גבי ר' יהודה הפסוקים במלואם ואין להאריך בזה.

תוספת חדשים

ב במשנה פיילי של חרס חדשה. כתב התוי"ט וז"ל ועל הכלי לבד קפיד קרא ולפיכך ל"ק דהכא סתם תנא דחדשה בעינן וכו' וליתא דטעות הוא במשנה מלת חדשה ולא גרסי' לה ולשיטת רש"י בסוגיא סתם מתני' מכשיר דיכן אך הרמב"ם סבור דתנא דידן לא פליג אר' ישמעאל ומשום הכי פסק כמותו ואפילו תימא דפליג פסק כותיה דר"י משום דשקלין וטרין בש"ס אליביה ומעיקרא דילפינן בג"ש הוא דפרכינן אי מה להלן מים חיים אבל למסקנא דמפקינן ליה מבכלי חרס תו ליכא פירכא ומאי תהיא אף כרבנן דלא מצרכו מים חיים בכיור וכמ"ש התוי"ט וזה ברור. (פר"ת):

ראשון לציון

פ"ב ב תוי"ט ד"ה חדשה תנא פיילי של חרס כו' וכ"מ כתב שצ"ע. לדידי לא קשיא ולא מידי דלמסקנא כו' וכן תמה המשנה למלך על הכ"מ מטעם זה ע"ש:

תוספות רעק"א

פ"ב ב [אות י] תוי"ט ד"ה חדשה. כלי שאמרתי לך כבר. וקשה לי דא"כ לא לכתוב כלל חרס רק בכלי ונדרוש בכלי שאמרתי לך ומאי ניהו מצורע ונדע ב"ה וחדשה: [אות יא] בא"ד ולפיכך ל"ק. בודאי האמת כן הוא ופשוט דלמסקנא דטעמא דר"י מדרשא דבבלי, פיד הכתוב רק על הכלי, אבל לענין המים אין ללמוד לדמותו למצורע דלבעי מים חיים. אבל מ"מ נלע"ד דבמתני' ל"ג חדשה דהכי משמע מדמביא עלה דמתני' תנא פייל

ציונים

ד אינו כותב כו'. שם. פיי' פ"ד שם ה"א כמ"ג שם: ואינו כותב כו'. י"ז ע"ב פיי' שם פ"ג ה"ח וש"ך ח"מ סמ"ג עשין כ"ו: שנאמר ומחה כתב כו'. כו' ע"ב עירובין י"ג ע"א: ה על מה היא אומרת אמן. י"ח ע"א יבמות נ"ח ע"א קדושין כ"ז ע"ב פיי' שם פ"ד ה"ין: אמן מאיש זה כו'. פי' ירושלמי קדושין פ"א ה"ה: רמ"א אמן כו'. י"ח ע"ב. ירושלמי שנופום פ"א ה"ג פיי' שם: ו הכל שוין שאין מתנה כו'. י"ח ע"ב. פיי' שם:

שנויי נוסחאות

ד אינו כותב. בכי"ק ובמשנ"כ ואינו. ולא על. כד"נ לא על. על המגלה. כד"נ וכי"ק במגלה. בספר. כד"נ וכתב האלות האלה בספר. ואינו כותב כד"נ וכי"ק אינו. ולא בקנקנתום. בכי"ק ובמשנ"כ ולא בקלקנתום. שרושם. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"כ שהוא רושם. בדיו. כד"נ בדיו בלבד. כתב שיכול להמחק, כד"נ דבר שהוא יכול להמחק; במשנ"כ כתב שיכול למחות; בכי"ק ובמשנ"כ כתב שהוא יכול להימחות: ה על מה. כד"נ וכי"ק ובמשנ"כ ולסת. (על) האלה אמן (על) השבועה. בכי"ק לאלת ואמן לשבועה. מאיש זה. מאיש אחר. כד"נ על איש זה. על איש אחר. אמן שלא שטיתי כו' ובנוסה אמן שלא נטמאתי כו'. בכי"ק ובמשנ"כ הסדר (אמן)שלא נטמאתי כו' אמן שלא שטיתי כו'. וכ"ה כד"נ(ושם ליתא). ושומרת יבם. כד"נ ובמשנ"כ שומרת יבם וכנוסה. אמן שלא אטמא. בכי"ק.שלא אטמא שהיה ר"מ אומר אות(?) את שנטמאת המים בודקין אותה את (?) שנטמאת המים מעוררין עליה ובודקין אותה. ועיין בגמרא י"ח ע"ב ובתוספתא. ו שאין מתנה. כד"נ וכי"ק ובמשנ"כ שאינו. (לא על) קודם שתתארס. כד"נ קודם שנתארסה וליתא; בכי"ק ובמשנ"כ קודם לשנתארס' וליתא. ולא על מאחר שתתגרש. כד"נ וכי"ק ובמשנ"כ ולא משנתגרשה ועי' תוי"ט. נסתרה. כד"נ נתארסה (?).

תוספת יום טוב

לה. ורבי יוסי ס' דהאלה אינה ממעטת °דאורחיה הוא. ורבי יהודה ס' דהאלות נמי למעוטא דריש לה. ועיין סוף פרק קמא דהוריות: ד הנייר. פירש הר"ב של עשבים שכותשים אותן ומדבקין אותן בדבק שקורין גליד ועושין וכו'. רש"י. וכ"כ הר"ב במשנה ב' פרק קמא דמגילה: הדפתרא. פירש הר"ב דלא עפיץ שהיו מעבדים הקלפים בעפצים שקורין גלי"ש: שנאמר בספר. עיין בפירוש הר"ב במשנה ג' פ"ב דגיטין ומ"ש שם: ואינו כותב לא בקומוס וכו'. במשנה ב' פ"ב דמגילה פרש נמי וסקרא. והכא כללינהו בולא בכל דבר וכו': בקומוס. פירש הר"ב שרף האילן ועיין עוד פירוש אחר בפירושו למשנה ד' פ"ב דשבת: בדיו. מלאכת עשייתו כתבתי בשם הרמב"ם במשנה ב' פרק ב' דמגילה ואלא מיהו שאני דיו דהכא מדהתם. דהכא דכתיב ומחה קפיד קרא אכתב שהוא *)יכול להמחות ולפיכך כשהוטל קנקנתום בדיו שעי"כ מתקיים הרי זה פסול לפ' סוטה אבל לדהתם אינה פסולה. דהתם לא קפדינן שתהא יכולה להמחק. כ"כ הרמב"ם בפירוש משנתינו זאת. והראיה שהביא מדאמר לכל מטילין קנקנתוס חוץ מפרשת סוטה. הוא בגמרא פ' דלקמן דף כ': ה שלא שטיתי ארוסה ונשואה. אע"פ שעל הארוסה הוה הגלגול ועיקר שבועה ראוי להקדים מכל מקום הואיל והארוסה קודם בזמן. הקדימה המשנה. והרמב"ם בפ"ד מה"ס. בתחלה העתיק יש לבעל לגלגל וכו' משנתארסה וכו' ולאחר שנשאת וכו' ואח"כ כתב לכך נאמר אמן אמן וכו'. אמן נשואה. אמן ארוסה: ושומרת יבם. כתב הר"ב ומתניתין רבי עקיבא היא כו' ואינה הלכה אלא שומרת יבם שזנתה מותרת וכו'. ועיין בפירושו ריש פרק ד' ומ"ש שם: אמן שלא אטמא. כתב הר"ב שאם תטמא לאחר זמן מים מערערים אותה פירש רש"י חוזרין לה לתוך גרונה כאדם הנחנק על ידי משקה נראה כעושה ערער והוא לשון זעקת שבר יעוערו (ישעיה טו) עד כאן. והכי מפרש בברייתא שלא תעלה על דעתך שרבי מאיר אומר שבודקין אותה מעכשיו. אלא לכשתטמא מים מערערים כו': ו ולא על מאחר שתתגרש נסתרה לאחר וכו'. לשון הר"ב ולא משנתגרשה שאם זנתה וכו' וחזר והחזירה כו'. וגרסינן במשנה ולא משנתגרשה וכו'. והכי קאמר לא על קודם שתתארס כלומר אם בנשואין הראשונים השביעה אינו מגלגל על קודם שתתארס. וכן לא משנתגרשה ונסתרה

כף

*) בתוי"ט דפוס פראג וקראקא שלא יוכל להמחות. ובסמוך דהתם לא קפדינן שלא תהא יכולה להמחק. והאחרונים הקנו את לשונו כלפנינו.

משנה

כותב ואמרה האשה אמן אמן: ד אינו כותב לא על הלוח(יז) ולא על הנייר(יח) ולא על הדפתרא(יט) אלא על המגילה(כ). שנאמר (במדבר ה') בספר. ואינו כותב לא בקומוס(כא) ולא בקנקנתום(כב) ולא בכל דבר שרושם(כג) אלא בדיו(כד). שנאמר (שם) ומחה כתב שיכול להמחק: ה על מה היא אומרת אמן אמן. אמן על האלה. אמן על השבועה. אמן מאיש זה. אמן מאיש אחר(כה). אמן שלא שטיתי ארוסה(כו) ונשואה ושומרת יבם(כז) וכנוסה(כח). אמן שלא נטמאתי. ואם נטמאתי יבאו בי(כט). רבי מאיר אומר. אמן שלא נטמאתי. אמן שלא אטמא(ל): ו הכל שוין שאין מתנה עמה לא על קודם שתתארס(לא). ולא על מאחר שתתגרש(לב). נסתרה לאחר ונטמאת(לב) ואחר כך החזירה(לג) לא היה

ר"ע מברטנורה

הבאות מחמת ברכות האלה למעוטי צוואות וקבלות: ד לוח. של עץ: נייר. של עשבים שכותשים אותם ועושים כמין עור: דפתרא. עור שאינו מעובד כל צרכו דמליח וקמיח ולא עפיץ: בספר. בקלף: קומוס. שרף האילן ומהיכו במים: קנקנתום. אירמנ"ט ובלע"ז ודריאו"לו*): ולא בכל דבר שהוא רושם. ונבלע בקלף ואינו יכול למחות דקומוס וקנקנתוס עבדי רושם: ה אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה. ע"י גלגול שבועה הוא מגלגל עליה זנות של ארוסין ואף ע"פ שלא היה בו קנוי וסתירה. ומכאן לגלגול שבועה מן התורה: שומרת יבם וכנוסה. ואם היתה יבמתו וכנסה וקנא לה ונסתרה מגלגל עליה טומאה שנטמאה כשהיא שומרת יבם. ומתניתין רבי עקיבא היא דאמר שומרת יבם ערוה. ואינה הלכה אלא שומרת יבם שזנתה מותרת ליבם לפיכך אינו מתנה עליה אם זנתה שומרת יבם: אמן שלא נטמאתי וכו'. פירושי קמפרש לאמן על האלה. אמן על השבועה דתנינן לעיל. והכי קאמר אמן שלא נטמאתי הוא אמן על השבועה שהשביעה הכהן משביע אני עליך שלא נטמאת. ואם נטמאתי יבואו בי. היינו קבלת אלה שאמר לה הכהן ואם נטמאת יבאו בך כל הקללות הללו: אמן שלא אטמא. שאם תטמא לאחר זמן מים מערערים אותה. ואין הלכה כר"מ: ו ולא משנתגרשה.

שאם

*) קופפערוואסער.

יכין תפארת ישראל יכין

הכהן וגו' וגם אמן אמן: יז) של עץ: יח) עשוי מעשבים כתושים ודבוקים בדבק להיות כמו עור, בלשון יון [כייערטס]: יט) עור שאינו מעובד כראוי, דמליח וקמיח ולא עפיץ [בגאללעפפעל]: כ) קלף מעובד כהוגן: כא) [גוממי]: כב) [פיטריאל]: כג) שנבלע בקלף ואינו נמחק: כד) העשוי מעשן שמן, שיכול להמחק: כה) נואף זה או אחר: כו) דע"י גלגול יוכל להשביע גם אזמן ססוא. ומשום דמתחלה ארוסה היתה, לכן מקדימה בשבועתו: כז) מיהו למה דקיי"ל שומרת יבם שזנתה מותרת ליבם [כאה"ע קנ"ט], אינו משביעה על כך: כח) ר"ל בשעה שכנסה היבם קודם שבעלה דאז היא דומה לארוסה בעלמא: כט) האלות, ופירש קמפרש למאי דקאמר לעיל, אמן על האלה אלה וכו': ל) לא שנשבעה על כך, דהרי מושבעת ועומדת מהר סיני היא. אלא שמקבלת על עצמה שתענש אח"כ כשזונה שאם תטמא לאחר זמן יבדקוה מים למפרע: לא) שלא זנתה בעודה פנויה: לב) אחר שנתגרשה: לג) דווקא בנתקדשה לאחר, אחר שנתגרשה אסורה לחזור לראשון, אבל בזנתה מותרת לחזור לראשון [אה"ע יו"ד]:

והיינו

תוספת חדשים

ה במשנה אמן שלא אטמא. כתב הרע"ב ואין הלכה כר"מ והרמב"ם בחבורו בסוף הל' סוטה פסק כר"מ וע"ש. (פר"ח):

תוספת רעק"א

פיילי ש"ח חדשה דברי רבי ישמעאל מ"מ דר"י וכו' משמע דבברייתא נזכר יותר ממתני' דבמתני' קתני רק פיילי ש"ח. ומביא עלה ברייתא דר"י דקתני נ"כ חדשה. וגם הא לס"ד דלטעמא דר"י מנ"ש דמצורע אמרי' עלה ה"נ דבעי מים חיים דאמר ר' יוחנן מי כיור ור"י וכו' והא מ"מ יקשה על מתני' טעמא מאי דבעי' חדשה דאם מנ"ש ליבעי נ"כ מים חיים אע"כ דל"נ חדשה במתני': ד [אות יב] תוי"ט ד"ה ואינו כו' דאורחיה הוא, דאתי [את כצ"ל] לרבות צוואות וקבלות:

וזה

ראשון לציון

ד תוי"ט ד"ה ואינו כותב בספר"ד ועיין בסוף פ"ק דהוריות ע"כ. בהוי"ע דפס ד"ה שאף אילו כו' כתב המים מה שמחהו תוס' בסוטה ז ע"א ד"ה האלות: ה במשנה אמן על האלה כתבו תוס' ביבמות נח ע"א ד"ה שומרת כו' וא"ת והיכי מפיק כולהו מחד אמן יתירא אמן על האלה אמן על השבועה אמן אם מאיש זה אמן אם מאיש אחר וארוסה ונשואה ושומרת יבם וכנוסה. וי"ל דחד אמן קאי אכל מה דכתיב בפרשה ואלה ושבועה כתיב בהדיא וכן מאיש אחר דכתיב מבלעדי אישך ואמן יתירא לשומרת יבם וארוסה קאתי ע"כ. ובסגנון קצת כזה כתבו תוספות ג"כ קדושין כז ע"ב: ו תוי"ט ד"ה ולא על מאחר כו' ומצאתי מדפס בגליון של משניות דפוס קטן וכו' מצאתי בתוס' סנהדרין עד ע"ב סד"ה וכא אסתר כו'. בזה הלשון ולא על אחר שתתגרש שהסתרי לאחר והטמא כו' ע"ש:

מתנה עמה(לד). זה הכלל כל שתבעל ולא
היתה אסורה לו. לא היה מתנה עמה(לה):

ר"ע מברטנורה

שאם זנתה לאחר שגרשה וחזר והחזירה וקנא לה ונסתרה אין המים בודקים על זנות שלאחר גירושין דהגרושה שזנתה מותרת לחזור לבעלה. דבקדושין תלה רחמנא [האיסור. לא] בביאה דכתיב (דברים כד) ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. לפיכך נתקדשה לאיש אחר. אע"פ שלא נבעלה. אסורה לחזור לבעלה. ואם נבעלה בלא קדושין. מותרת לחזור לבעלה:

תוספת יום טוב

כו' ואח"כ החזירה והשביעה לאחר נשואין שניים לא היה מתנה עמה על אחר הגירושין ומילי מילי קתני מש"ה הדר תני לא היה מתנה עמה. וז"ל הרמב"ם בפ"ד מה"ס ולא אחר שגרשה אם גרשה והחזירה. אבל רש"י גורס כגירסת הספרים. ולא על מאחר שתתגרש. ומפרש ואפילו לר"מ דאמר מתנה על שעתיד וכו' ולדידיה והסתר לאחר ותטמא ויחזירנה מבעי ליה. ומלאתי נדפס בגליון של משניות דפוס קטן. וז"ל כ"ל דה"ג ותטמא ואחר כך יחזירנה. זה הכלל כו' ע"כ. והיה לו להגיה ג"כ ותסתר. [*ומ"ש הר"ב דבקדושין תלא רחמנא עיין פ"ד דיבמות משנה י"ב]: זה הכלל כל שתבעל ולא היתה אסורה לו כו'. הא היתה אסורה כגון אם היא יבמה ואם זנתה בנשואי אחיו נאסרה עליו כדתנן במשנה ב' פ"ק ואם מת חולצת ולא מתיבמת. וא"נ במחזיר גרושתו. ואם זנתה בנשואין הראשונים נאסרה עליו. לפיכך יכול להתנות על כל זה. הכי מסיק בגמ'. וכ"ל דהיינו זה הכלל לאתויי הנך וא"נ לר"מ דהא הכל שוין תנן. ולר"מ כמי איתי מתני' בזה הכלל להתנות עליה שלא תזנה אחר שיחזירה אם יגרש ויחזור דה"נ מסיק בגמרא °ומדייק מדקתני ולא היתה אסורה וכו':

ציונים

זה הכלל כל כו'. ירושלמי סוטה פ"ב ה"ו מיי' שם:

שנויי נוסחאות

ולא היתה. פכי"ק ובמשכי"ל ולא תהא. כד"ל בטעות והיא:

תוספת רעק"א

ן [אות יג] תוי"ט ד"ת זה הכלל. ומדייק מדקתני ולא היתה אסורה וכו'. בסוגיא שלפנינו אינו מדייק כלל מזה ומביא ההוכחה מהרישא ולא על מאחר שתתגרש וכו' ואח"כ יחזירנה וכו' הא יחזירנה ותטמא ה"נ דמתנה. והיינו דמתני' קאמר דהכל שוים דאפי' לר"מ אינו מתנה על הזנות שאחר שתתגרש ואח"כ יחזירנה אבל על הטומאה דאחר שיחזירנה מתנה. והיינו כפירש"י במתני' שהביא התי"ט בדיבור הקודם. ובאמת הגירסא בפנינו בזה שהביא הש"ס זה ופשוט האיבעי'. ואח"כ יחזירנה (ורק במתני' קתני ואח"כ החזירה) ואולי באמת זהו ברייתא ופושט מברייתא ולא ממתני' דבמתני' פירשו כמ"ש התוי"ט בדיבור הקודם דהוא מלתא באפי נפשיה:

יכין תפארת ישראל יכין

לד) והיינו פירושא של ולא אחר שתתגרש: לה) על זנות כזה. וזה הכלל, לאתויי שהיבם יכול להתנות שלא זנתה תחת אחיו:

היה נוטל פרק ג סוטה

פרק ג **א היה**(א) נוטל את מנחתה מתוך כפיפה מצרית(ב) ונותנה לתוך כלי שרת. ונותנה על ידה. וכהן מניח ידו מתחתיה(ג) ומניפה(ד): **ב** הניף והגישה(ה). קמץ והקטירו(ו). והשאר נאכל לכהנים. היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה. רבי שמעון אומר מקריב את מנחתה. ואחר כך היה משקה. שנאמר (במדבר ה') ואחר ישקה את האשה את המים(ז). אם השקה ואחר כך הקריב את

ר"ע מברטנורה

פרק ג **א היה** נוטל. בעלה את המנחה שאין מלות כהונה במנחות אלא מקמילה ואילך והגשה נמי תחילת קמילה היא שאין זר קרב למזבח אבל קדושי כלי ויציקה ובלילה. במנחות שטעונות שמן. כשר בזר: ונותנה על ידה. להניף: וכהן מניח ידו תחתיה. שנאמר בשלמים (ויקרא ז) ידיו תביאנה ונאמר במנחת סוטה (במדבר ה) ולקח הכהן מיד האשה. מה בשלמים כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף. כך במנחת סוטה כהן מניח ידו תחת יד האשה ומניף: **ב** והגיש. לקרן מערבית דרומית: והשאר נאכל לכהנים. שכל הנקמצות שיריהן נאכלים: היה משקה ואחר כך מקריב את מנחתה. תלתא קראי כתיבי והשקה קמא ואחר ישקה והשקה בתרא. והשקה קמא. לגופיה שמשקה אחר שמתקה המגילה קודם הקטרת המנחה. ואחר ישקה אע"ג דמשמע דוקא על כרחיך מקרא האמור ראשון נדרש לגופו. ומקראות יתרות האמורים אחריו נתנו לידרש. הלכך ואחר ישקה אע"פ שנכתב אחר הקטרת המנחה אקודם הקטרה קאי. ואמחיקה הכתובה למעלה קאי. וקאמר דאם לא נמחקה יפה ועדיין רשומן של אותיות ניכר לא ישקנה. והשקה בתרא לאשמועינן שאם נמחקה המגילה ואמרה איני שותה. מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה: רבי שמעון אומר מקריב את מנחתה ואחר כך משקה. ע"כ ואחר ישקה דוקא הוא ודוקא כתביה לאחר הקטרה. והשקה קמא. שאם בדיעבד
השקה

תוספת יום טוב

פרק ג **א וכהן** מניח ידו מתחתיה. פי' הר"ב תחת יד האשה. והביאו תוס' ירושלמי. ואין הדבר כיעור. ומניח מפה. ואינו חוצץ. ומביא כהן זקן. ואפילו תימא כהן ילד. שאין יצה"ר מצוי לשעה. ע"כ. ועיין מ"ש במשנה ו' פרק ג' דבכורים. והר"ב העתיק תחתיה וכן הרמב"ם פ"ג מהלכות סוטה וכן הוא בירושלמי: **ב** הניף והגיש וכו'. עיין במשנה ו' פ"ה דמנחות: היה משקה ואח"כ מקריב כו'. גמרא. הא אקרבה ה"ק [וכו']. ובהשקאה גופה פליגי ר"ש ורבנן: ואחר כך מקריב. כתב הר"ב תלתא קראי וכו' ואחר ישקה וכו' דאם לא נמחק יפה ועדיין רשומן ניכר כו'. גמרא. וכתבו התוספות דלאו דוקא נקט דקרא אתא לרשומן ניכר. דכיון דכתיב ומחה ממילא שמעינן אי רישומו ניכר דלאו מחוי הוא דהא ממעטינהו [פרק דלעיל משנה ד'] דאין מטילין קנקנתום לתוך הדיו משום דרשומו ניכר הוא כתב שאינו יכול להמחות. אלא עיקר קרא אם הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשירה כדדריש ר"ש והשקה קמא. ומ"ש הר"ב והשקה בתרא שאם נמחקה וכו' מערערין וכו' כדתנן במשנה דלקמן. וע"ש:
אמרה

ציונים

פ"ג **א** היה נוטל כו'. י"פ פ"א מיי' פ"ג מהל' סוטה סי"ג סמ"ג עשין נ"ג: ונותנה ע"י. מיי' שם הט"ו: וכהן מניח ידו כו'. ירושלמי קדושין פ"א ה"ה: **ב** הניף כו'. שם: היה משקה כו'. י"ד ע"ג מיי' שם: רש"א מקריב כו'. ס' ע"ג: שנ' ואחר ישקה וגו'. עי' ירושלמי סוטה פ"ג ה"ב: אם השקה ואח"כ ט' כשרה. מיי' שם פ"ד הי"ז:

שנויי נוסחאות

פ"ג **א** כפיפה. בכי"ק קפיפה. על ידה. כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל על ידיה. מניח ידו מתחתיה. כד"נ ובמשכי"ל מניח את ידו תחתיה. וכ"ה תחתיה גם בכי"ק: ומניפה. כ"ה בכל מקום ועי' כ"ח: **ב** ואח"כ (היה) משקה. כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ל ליתא. (את) מנחתה. כד"נ ליתא:

ראשון לציון

פ"ג **ב** במשנה הניף והגיש וקמץ והקטיר. עי' תוס' סנהדרין פ"ב ע"א ד"ה המולה. ותוס' מנחות יט ע"א ד"ה לא כו' נוכח דגרסתם הכא במשנה קמץ ומלא והקטיר ועי' יש סדר למשנה:

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ג א) הכהן: ב) לאחר ששתתה: ג) תחת ידי האשה: ד) מוליך ומביא מעלה ומוריד: ה) הכהן לוקחה מידי האשה מגיש המנחה לקרן מערבית דרומית של מזבח: ו) הקומץ: ז) וזה כתוב אחר הקטרת הקומץ:

מנחתה כשרה(ח): **ג** עד שלא נמחקה המגילה. אמרה איני שותה. מגילתה נגנזת(ט) ומנחתה מתפזרת על הדשן(י). ואין מגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת. נמחקה המגילה ואמרה טמאה אני. המים נשפכין ומנחתה מתפזרת על הדשן. נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערים אותה(יא). ומשקין אותה בעל כרחה(יב): **ד** אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות(יג) ועיניה בולטות. והיא מתמלאת גידין(יד). והם אומרים הוציאוה שלא תטמא העזרה(טו). אם יש לה זכות.

ג אמרה איני שותה. ואע"פ שאינה אומרת טמאה אני שאין כופין אותה לשתות כמ"ש הרמב"ם ברפ"ב מה"ס: מגילתה נגנזת. ופירש רש"י דכל כתבי הקדש שאינן לקרות בהן נגנזין שלא יתבזו. ע"כ. ומ"ש הר"ב בצד ההיכל. ירושלמי והביאוהו התו': ומנחתה מתפזרת על הדשן. פירש הר"ב ונשרפת כו' דהואיל וקדשה בכלי כו' והאי מתפזרת היינו נשרפת כדאמר לקמן ואלו שמנחותיהן נשרפות וקא חשיב להא האומרת איני שותה: מערערים אותה. כתב הר"ב דדלמא טהורה היא ומחמת בעתותא קאמרה וכפירש"י. ונראה שנתכוונו להעמיד המשנה כר"ע דף י"ט ע"ב דסבר דאומרת איני שותה כי אומרת מחמת בעתותא הוא דמערערין והכא מחמת ביעתותא אנן קיימין. וה"נ לר"י דסבר דלעולם מערערין. וטעמא מפרשים אליביה דלעולם אע"פ שאין אנו רואין ביעתותא יש לנו לחוש דילמא מחמת ביעתותא: מערערים לשון ערער תתערער. ירמיה נא [נח]. ובגמרא דף י"ט תניא ר' יהודה אומר כלבוס של ברזל מטילין לתוך פיה שאם נמחקה מגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בע"כ. ומ"ש הרמב"ם בפ"ד מה"ס [מהגמ' דפ"ק ד"ז] ומאיימין עליה ואומרין לה בתי אם ברור לך הדבר שטהורה את. עמדי על בורייך ושתי אל תפחדי לפי שאין המים דומין אלא לסם יבש מונח על בשר חי יש שם מכה מחלחל ויורד. אין שם מכה אינו עושה כלום. ע"כ. הוא ענין בפני עצמו לא מכלל הערעור: **ד** אינה מספקת לשתות וכו'. כתב הר"ב בגמרא מוכיח דמתני' ר"ע היא דסבר כר"ש כו' אימא סיפא אם יש לה זכות תולה [והא רבי שמעון סבר במתניתין דלקמן דאין זכות תולה]. בזכות כרבנן ס"ל: הוציאוה הוציאוה. הכי גרסינן בס"א וכן כתבו התוספות [*דפסחים סוף פרק ח' דף ל"ב וכן בתוספות] פ"ג דזבחים דף ל"ב דגרסינן תרי זימני [וכ"כ תוס' יבמות ז' ע"ב ד"ה ורמה]: שלא תטמא העזרה. דכתיב בפרשת שלוח טמאים בסדר נשא ולא יטמאו את מחניהם. ואע"פ שאין ענין טומאה זו דומה לשאר טומאות דלא מיטו לה טהרה לטומאה זו ודתנן במשנה ז' פ"ג דחגיגה מעבירין על טהרת עזרה התם בכלים שבתוכה כדפי' שם הר"ב והכא אין לומר בטומאת כלים שבעזרה. כיון דלא מנית מוקמת למתניתין בטומאת מת. [*דהוה למיחש שבפתאום תמות ותאהיל אבל בנגיעה ודאי מזהירים שלא תגע. כי היכי דמזהירים התם במשנה ח' משקלת שיוכלו להזהר והכא יוכלו ודאי להזהר מכל וכל שלא תגע] ויראה לי שטהרת הטומאה שבמשנה היא בפרישת הטומאה ממנה בלבד: העזרה. פי' הר"ב שלא תפרוס נדה. דמחמת ביעתותא פתאומית רגילה לפרוס שמרפים הדמים ונפתח המקור ולא דמי לחרדה מסלקת הדמים דתנן סוף פ"ד דנדה שהיא דאגה אינה באה פתאום. גמ'. ומ"ש הר"ב ותטמא שער נקנור ועזרת נשים כו' שנדה וזבה אסורים לכנוס להר הבית כדתנן ספ"ק דכלים. וטעמא שהוא נקרא מחנה לויה. והר"ב שנכנס בשער נקנור וע"כ ויצא בהר הבית. זה לפי שבתחלה מפרש ל' המשנה שמונה בעזרה וזה השם לא סובא על הר הבית אבל יצא לו באמיתת הדין שכן אסורים אפי' בהר הבית. ויותר נראה לי לפרש דמשנה עצמה קוראה העזרה גם להר הבית דהכי נמי אשכחן במשנה ח' פרק ו' דשבת כמו שכתבתי שם וכן במשנה ח' פרק קמא דבכורים. ומה שכתב הר"ב דמת עצמו מותר להכניסו להר הבית ולשער נקנור שלא נתקדשו כו' לפי שעד שער נקנור הוא מחנה לויה וקוראהו בכלל הר הבית. ושער נקנור עצמו אע"פ שהוא בעזרת ישראל לא נתקדש כמו שכתבתי בשם רש"י משנה ה' פ"ק. וקדושת עזרה רוצה לומר עזרת ישראל. ומשם ואילך שהיא מחנה שכינה כמפורש בסוף פרק קמא דכלים. ושם אפרש טעמא

דמת

השקה ואחר כך הקריב מנחתה כשרה. והשקה בתרא. שאם נמחקה מגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה. ואין הלכה כר"ש: **ג** מגילתה נגנזת. בצד ההיכל: ומנחתה מתפזרת על הדשן. ונשרפת על בית הדשן שהיה בעזרה ששורפים שם פסולי קדשי קדשים דהואיל וקדשה בכלי שרת טעונה שריפה בעזרה: ואין מגילתה כשרה להשקות [בה] סוטה אחרת. דבעינן כתיבה לשמה דכתיב (שם) ועשה לה הכהן. כל עשייתה לשמה: המים נשפכים. דכיון דאמרה טמאה אני בדוקה ועומדת היא. ומים המרים לא נתנו אלא לברר בהם את הספק: מערערים אותה. דדלמא טהורה היא. ומחמת ביעותא קאמרה: **ד** אינה מספקת לשתות וכו'. בגמרא מוכיח דמתניתין ר' עקיבא היא דסבר כר"ש דאמר מקריב מנחתה ואח"כ משקה אותה. [דכמה] דלא קרבה מנחתה לא בדקי לה מיא דכתיב (במדבר ה) מנחת זכרון מזכרת עון: מתמלאת גידים. מתוך שבשרה נפוח נראית כמלאה גידים: שלא תטמא את העזרה. לא מטומאת מת קאמר אלא שלא תפרוס נדה ותטמא [שער] נקנור ועזרת נשים שאלא דרך שם שנדה וזבה אסורין לכנוס בהר הבית. אבל המת עצמו מותר להכניסו להר הבית [ולשער] נקנור שלא נתקדשו בקדושת העזרה: יש לה זכות וכו'. בגמרא מפרש דזכות דתורה הוא דתולה לה שהוליכה בניה לבית הספר והמתינה לבעלה שיצא חוץ לעיר לעסוק בתורה:

כאלו

יכין תפארת ישראל יכין

ח) דג' קראי כתיבי בהשקאה, חד לפני הקטרה, כתיב והשקה את האשה. וב' לאחר הקטרה, ואחר ישקה, והשקה את המים, לת"ק השקאה דכתיב קודם הקטרה דוקא. וב' דכתיבי אח"כ, ואחר ישקה ר"ל אחר ומהא דכתיב מקמי הקטרה משמע, דהיינו אחר שמחק יפה ישקנה. והשקאה בתרא, קמ"ל קרא שאם נמחקה מגילה ואמרה איני שותה, מכריחין אותה לשתות. ולר"ש, ואחר ישקה דכתיב אחר הקטרה, דוקא הוא. והשקאה דכתיב מקמי הקטרה, קמ"ל קרא דבדיעבד מהני כשהשקה קודם הקטרה. והשקאה בתרא להכריחה צריך וכתנא קמא: ט) בצד ההיכל: י) בבית הדשן שבעזרה, ונשרפת שם כשאר פסולי המוקדשין, מדכבר קדשה בכלי: יא) ערעור הוא לשון בלבול ותמהון. ור"ל מהממין ומכריחין אותה: יב) דדלמא מחמת יראה ממאנת: יג) היינו לר"ש. אבל לת"ק לא בדקי לה מיא עד אחר הקטרה: יד) דמנדברים מתנפח נראית כמלאת גידין: טו) דמתוך אימת מות תפרוס נדה

בעזרה

ציונים

ג עד שלא נמחקה כו'. כ' פ"א מיי' שם ה"ד: נמחקה המגילה כו'. מיי' שם פ"ד: נמחקה ואמרה איני שותה מערערין. י"ט ע"ב עי' ירושלמי סוטה פ"ג ה"ג מיי' שם ה"ד: ד אינה מספקת כו'. שם. ירושלמי שם פ"ג ה"ג: אם יש לה זכות. מיי' שם פ"ג:

שנויי נוסחאות

ג עד הדשן. ברש"י על בית הדשן; בתוס' שאינו אבית הדשן. נמחקת כו' על הדשן. במשנ"כ על בית הדשן. בעל כרחה. דב"נ ובכי"ק על כרחה. ד מתמלאת. במשנ"כ מתמלאה; בכי"ק מתמלא (?). הוציאוה (הוציאוה). במשנ"כ ליתא. שלא תטמא. בכי"ק עד שלא. העזרה. דב"נ ובמשנ"כ את העזרה.

לקוטים

ג המים נשפכין: מדלא קתני מימיה כי היכי דקתני מגלתה ומנחתה היה מקום לדקדק דלא בעינן מחיקה לשמה ולכן במגילה דבעי' כתיבה לשמה תני מגילתה וה"נ מנחתה דבעי' אקרובי לשמה מה שאין כן במים ומש"ה תני המים. אמנם בע"ס דף י"ח בעי' לה רבה אי בעי' נמי מחיקה לשמה ופלגא בתיקו ואם אי כו"ל למידק מהכא דלא בעינן לשמה א"כ לא מבעי' טעם בכולהו אמאי לא תנן ס"ל מימיה כמו באידך ולפמ"ש משום דמגילה ומנחתה מוכחת מילתא לכל דבר הוא שהיא עשויה לשמה דאל"כ הרי אסור לכתוב פרשה מן התורה על הספר בפני' א' וכמ"ש הרמב"ם בפי' מש' ד' פ' ד' דלעיל ומנחתה נמי מינכר שהוא שעורין ובלא שמן ולבונה. וכדתנן בר"פ דלעיל. אבל מיא לא מינכרי בכלי דאף על גב דעכירי מן העפר והדיו ומרירי נמי הוו וכמ"ש בפ' דלעיל משנה ג' מ"מ מים עכורים וסרוחים איכא בעלמא ולא מוכחת מלתא ומשום הכי תני המים וזה דוחק. (ש"ל). הר"ב סד"ה ואין וכו' כל עשייתה וכו'. רש"י לא כתב אלא דבעינן כתיבה דכתיב ועשה לה הכהן לה לשמה אלא דכיון דבע"ס איבעיא במחיקה וכו' ולא איפשיטא כמ"ש בסמוך הוה ליה ספקא דאורייתא ולחומרא ולכן דייק הר"ב ז"ל כל עשייתה לשמה דהכי עיקר להלכה. (ש"ל):

היתה תולה לה[טז]. יש זכות תולה שנה אחת. יש זכות תולה שתי שנים. יש זכות תולה שלש שנים[יז]. מכאן אומר בן עזאי חייב אדם ללמד את בתו תורה שאם תשתה תדע שהזכות תולה לה[יח]. רבי אליעזר אומר כל המלמד בתו תורה כאילו לומדה תפלות[יט]. רבי יהושע אומר רוצה אשה בקב[כ] ותפלות מתשעה קבין ופרישות[כא]. הוא היה אומר חסיד שוטה[כב] ורשע ערום[כג]. ואשה פרושה[כד].

כאלו מלמדה תפלות. חבור מסכל אנשים שמתוך התורה היא מבינה ערמימות ועושה דבריה בהצנע כדכתיב (משלי ח') אני חכמה שכנתי ערמה: רוצה אשה בקב. ליזון מזונות מועטים ויהא תשמיש מצוי לה: מתשעה קבין ופרישות. לפרוש מן התשמיש הלכך אין טוב שתלמוד תורה: חסיד שוטה. מפרש בגמרא כגון דטבעה אשה בנהר ואמר לאו אורח ארעא לאסתכולי באתתא ולאצולה: רשע ערום. כגון המטעים דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו ומשנפתחו בלב הדיין שערי זכות לדברי זה קשה לסלקן והרי רשעתו וערמתו של זה שעבר על לא תשיא שמע שוא (שמות כ"ג): ואשה פרושה. כגון אשה כשפנית שהיתה עוקרת רחם הנשים היולדות בכשפיה ובשעה שהיתה יולדת מקשה בלדתה. היתה אומרת אלך ואתפלל אולי תקובל תפלתי וסותרת כשפיה ויולדת

דמת עצמו מותר במחנה לויה: יש זכות תולה שנה כו'. וכולהו זכות התורה. אלא מיהת הכל לפי זכותה שאינה דומה עושה מרובה לעושה מועט. וכן מבואר בלשון הרמב"ם סוף פ"ג מהלכות סוטה וכדתנן והכל לפי רוב המעשה במשנה ט"ו פ"ג דאבות. ועיין מה שכתבתי שם בסיעתא דשמיא: שנה. ואע"פ שאין ראיה לדבר. זכר לדבר דכתיב (דניאל ד) להן מלכא מלכי ישפר עליך וחטיך בצדקה פרוק ועויתך במיחן עניין הן תהוה ארכה לשלותך וכתיב (שם) כולא מטא על נבוכדנצר מלכא. וכתיב (שם) לקצת ירחין תרי עשר. גמ': יש זכות תולה שתי שנים יש זכות תולה שלש שנים. אשכחן קרא דאמר ותני [שוהה בהארכת זמן כלומר מקרא כתוב שהקב"ה מאריך זמן עד ג' פעמים הלכך הוו להו ג' שנים] דכתיב (עמוס א) כה אמר ה' על שלשה פשעי אדום וגו' גמ'. והוס' הביאו ירושלמי שנה אחת מנבוכדנצר. שתי שנים מאמנון (שמואל ב יג) ויהי לשנתים ימים. שלש שנים מאחאב (מלכים א כב) וישבו שלש שנים אין מלחמה: תדע שהזכות תולה לה. תורה והתלמוד בפרשת סוטה. דילפינן מונקתה ונזרעה זרע. *)ונקתה ע"י זכיות כדי זריעות זרע ט' חדשים וי"א יותר כדמפרש בגמרא. רש"י. ומיהו הני דאמרי יותר לא נקטי קרא דונקתה. ובירושלמי הביאו תוס' ד"ה הא מני. וד"ה יש בו אי לא כתיב אלא מזכרת עון הוי דפורענות השתא דכתיב נמי מנחת זכרון הוי אומר לטובה. יש לה זכות. מנחת זכרון. אין לה זכות. מזכרת עון: כאילו לומדה תפלות. וכן העתיק הר"ב. אבל בגמרא מוכח דל"ג כאלו דאמרינן תפלות ס"ד [וכי תורה תפלות קרי לה] אלא אימא כאילו לומדה תפלות: תפלות. פי' הר"ב חבור מסכל אנשים. נ"ל שמפרש תפלות כאלו כתיב בטי"ת מענין חבית שנתרועעה וטפלה בגללים פ"ג דכלים: וטפלה של תנור דפ"ה שם כי התי"ו והטי"ת מתחלפין במוצא דטלנ"ת. אבל הרמב"ם פי' תפלות דברי הבאי ודברי משלים ע"כ וזהו מלשון היאכל תפל מבלי מלח (איוב ו) אשר טוחים תפל (יחזקאל יג) שענינם דבר חסר וגרוע: כאילו לומדה תפלות. פי' הר"ב שמתוך התורה וכו' כדכתיב אני חכמה שכנתי ערמה. בגמ'. ורבנן [כלומר בן עזאי] מיבעי ליה לכדר"י בר חנינא. דאר"י בר חנינא אין דברי תורה מתקיימין. אלא בידי שמעמיד עצמו ערום עליה. פי' רש"י שפורש מכל עסקיו ונעשה עליה עני וחסר כל. ל"א שמערים שיתקיים תורתו לקבוץ על יד וללמוד מכל אדם: רוצה אשה בקב ותפלות מתשעה קבין ופרישות. הר"ב פירש מה שפירש אבל התוס' דקדקו ופירשו בשם רבינו האי. המשרה אשתו על ידי שליש לא יפחות לה מקבין חטים משבת לשבת [כדתנן במשנה ח' פ' ה' דכתובות] ועונתה מצוי לה. ואילו המורד על אשתו מוסיפין על כתובתה ג' דינרין בשבת. [כדתנן שם משנה ז'] ושער בינונית הוא ארבע סאין בסלע [כדתנן במשנה ב' פ"ח דעירובין] וסלע ד' דינרין: נמצאת סאה בדינר וג' סאין בג' דינרין שהם י"ח קבין. הרי שחכמים עמדו על סוף דעתה שהיא רוצה בתפלות עמו. שני קבים. מי"ח קבים שיפרוש ממנה. דקביים אחד מתשעה בי"ח קבין. ע"כ. וכן כתבו בפ"ה דכתובות דף ס"ב בשם הערוך וצריך לומר משום לשון קצרה לא אמרו רוצה אשה בשני קבין וכו' מי"ח קבין וכו' אבל ראה זה מצאתי בפ"ג דב"מ [מ.] אמתני' ו' המפקיד פירות אצל חבירו אפי' אבודין לא יגע בהן מאי טעמא אמר רב כהנא רוצה אדם בקב שלו מט' קבין של חברו וכתבו הר"ב שם בפירושו. והתם אין ערך ויחס הקב לתשעה קבין ע"פ דרך זה. לכך נראה לי שזה שאמר ט' קבין בדקדוק אמרו שכן הוא שיעור שדה כדתנן סוף פ"ק דב"ב. אבל מה שאמרו קב לתפוס שיעור המועט והוא מספר אחד כי לפני אחד מה אתה סופר. ואמרו שרוצה אשה בקב שהוא המועט. מתשעה קבין שהוא שיעור מספיק. שהרי כך הוא שיעור השדה ודכוותה בכ"מ: רשע ערום. כתב הר"ב כגון המטעים דבריו לדיין וכו' והרי רשעתו וערמתו של זה שעבר על לא תשיא. מה שכתב שעבר מוסב על רשעתו. וז"ל רש"י והרי ערמתו ורשעו הוא שעובר וכו' ומ"ש לא תשיא לא תשא כתיב. ומיניה דרשינן קרי ביה לא תשיא

---

*) בטוי"ט ד"פ וד"ק ע"י זכיות ונקתה ובד"ת תקנו כלפנינו ע"פ פירש"י.

יכין תפארת ישראל יכין

בעזרת נשים, והרי נדה אסורה לכנס בהר הבית. אבל לטומאת מת לא חששו, דמת מותר בשער נקנור [וצ"ל דמשה"י טעמא נמי כשלו הוליאוה, ר"ל משער נקנור ומהר הבית, מדאסורה בשתיהן]: טז) ודוקא זכות תורה בהוליכה בניה לת"ת, או המתינה לבעלה כשהלך ללמוד: יז) הכל לפי רוב המעשה: יח) ה"ק שאם תשתה סוטה אחת בפני בתו תדע הבת שזכות תולה להסוטה. אי נמי ר"ל שאם תשתה ולא תמות מיד לא תתיאש מפורעניות ולא תוציא לעז על המים כשלא יבדקוה [כך נ"ל]: יט) זנות. שתסמוך ע"ז לזנות. וי"א דר"ל כתפל בלי מלח, דע"י שאין לה לב להבין טעמי התורה, יהיו ללחוק בעיניה: כ) מזונות מועטין: כא) ר"ל מדיש לה בל"ז נטייה יתירה לתפלות, להכי מוזהר טפי מלמלמדה תורה. והיינו דמזהיר ר' יהושע מללמדה טפי מר"א [כך נראה לי. ולי"נ מהו' אברהם ראטענשטיין שליט"א מלינו טובא שכתבו בלשון פלוגתא, ואינו אלא לפרש, כלתוי"ט פ"ג מ"ו דבכורים, וכ"כ לעיל פ"ב מ"א ד"ה רג"א]: כב) שמתחסד מלהציל אשה ערומה שטובעת בנהר: כג) שמערים להטעים דבריו להדיין קודם שיבא בעל מחלוקתו. [ואין זה עורכי דיינים הנזכר במסכת שבועות [דל"א א']. דהתם במספר לו כל הענין. והרי זה לא ירצה הדיין לשמוע. רק הכא מיירי שאינו רק מטעים דבריו לדיין בערמה שע"י סיפורו מדבר אחר יטה מטה לב הדיין להצדיקו אח"כ, וזה לא ימנע הדיין מלשמוע, כך נראה לי]. או שמחמיר לאחרים כמתחסד, ומקיל לעצמו ועוד טובא חשיב בש"ס: כד) במהנהגת כפרישות

מכאן אומר ב"ע חייב אדם כו'. עי' תוס' חגיגה (ג, א) ד"ה נשים לשמוע ירושלמי חגיגה פ"א ה"א: כל המלמד בתו תורה. מיי' פ"א מהל' ת"ת הי"ג סמ"ג עשין י"ב טוש"ע יו"ד סי' רמ"ו סעי' ו': רוצה אשה כו'. כתובות ס"ב ע"ב: חסיד שוטה כו'. מיי' פ"א מהל' ערכין הי"ג:

שנויי נוסחאות

(היתה). בד"נ ובמשבי"ר ליתא. תולה שנה. במשבי"ר תולה לה שנה וכן בלינק. תולה שלש. בכי"ק לשלש. אומר ב"ע. בד"נ ובכי"ק אמר. (כל) המלמד. בד"נ ובכי"ק ליתא. (כאלו). בכי"ק ובמשבי"ר ליתא וכן ליתא בנה"מ בבבלי. ועי' תוי"ט. לומדה. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ובנה"מ שם מלמדה. אשה בקב ותפלות. בכי"ק היא בקב תפלות. מתשעה קבין ופרישות. בכי"ק מתשעת קבין פרישות. ורשע. בד"נ בלא ו"ו וכן בלינק וכ"ה בכי"ק ובמשבי"י (ובסס ומכות).

ראשון לציון

ד תוי"ט ד"ה רוצה אשה בקב כו' כדתנן במ"ח פ"ה דכתובות כו' עיין יסל"מ: באו"ד כדתנן במ"ב פ"ח דעירובין כו' עיין יסל"מ וכן בפ"א דפאה מ"ו:

לקוטים

ד במשנה ר' יהושע וכו' מדתני ליה בלי כ"י אומר י"ל דפליג אדר"א ואיכא בינייהו תורה שבכתב דר"א דאמר כאילו למדה תפלות ומפרשינן בש"ס טעמיה מדכתיב אני חכמה וכו' כמ"ש התוי"ט וזה לא שייך אלא בתורה שבע"פ ללמוד חכמה וערמימות אם כן תשב"כ שרי ור"י ס"ל דאפי' תשב"כ אין ללמדה לפי שהאשה אינה יכולה לישב בלא תפלות כדאמר רוצה וכו' ואין טוב למסור לה ד"ת שתקרא בהם עם התפלות שלה וז"ש רש"י על דברי ר"י לפי' אין טוב שתלמוד תורה ור"ל כלל כלל לא - וזהו טעמו של הרמב"ם שפי' בהל' ת"ת שאסור לכתחלה ללמדה אפילו תשב"כ דהיינו כר"י לגבי דר"א אלא דכתב שם דמ"מ אינו כמלמדה תפלות וטעמו ברור דבתשב"כ לא שייך לומר כן כיון דאין ללמוד ממנה ערמימות אלא ע"י פי' התשבע"פ ומיושבת בזה קו' הרב מוהרח"א ז"ל שהביא שם במעשה רקח דמנ"ל להרמב"ם הא לאסור אפי' תשב"כ ע"ש. (ש"ל):

ומכות פרושין(כה). הרי אלו מבלי עולם(כו): **ה** רבי שמעון אומר אין זכות תולה במים המרים ואם אתה אומר הזכות תולה במים המאררים מדהה(כז) אתה את המים בפני כל הנשים השותות. ומוציא אתה שם רע על הטהורות ששתו. שאומרים טמאות הן אלא שתלתה להן זכות. רבי אומר הזכות תולה במים המאררים ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנוונה והולכת(כח) לסוף היא מתה באותה מיתה: **ו** נטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות(כט) ותפדה(ל). ואם משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותשרף. ואלו שמנחותיהן נשרפות. האומרת טמאה אני

ר"ע מברטנורה

ויולדת: **ומכות פרושים.** שמכה עצמו להראות שהוא עניו ולנוע. כגון שמהלך עקב בצד גודל ואינו מרים רגלו מן הארץ ומתוך כך מנקף אצבעותיו באבנים והוא שנקרא בגמרא פרוש נקפי או מי שעושה עצמו כעולם עיניו שלא להסתכל בנשים. ומתוך כך מכה ראשו בכותל ויוצא ממנו דם. והוא הנקרא פרוש קוזאי כלומר שמקיז דם מראשו מחמת פרישותו: **הרי אלו מבלי העולם.** שרוצים להראות לבריות שהם חסידים ואין תוכם כברם: **ה מדהה אתה את המים.** מחסר ומחשיך. הגוון החסר נקרא דיהה בלשון משנה: **מתנוונה והולכת.** נחלית והולכת: **ו נטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי. הרי היא ככל המנחות.** שנטמאו עד שלא קדשו בכלי: **ותפדה.** ותצא לחולין ומן המעות יקנה אחרת: **ותשרף.** שקדשה קדושת הגוף ואינה

יוצאה

תוספת יום טוב

שפיה. להזהיר לבעל דין שלא יטעים כו' פ"ד דשבועות דף ל"א: **ומכות פרושין.** פירש הר"ב שמכה עצמו להראות שהוא עניו ולנוע. וכ"כ רש"י ומדת הענוה היא בכלל מדת פרושין שהם החכמים. וז"ל הרמב"ם שחכמים קוראין עצמן פרושים להיותם מופרשים מבני אדם שיש להם חסרונות והמדות הפחותות והרדיפה אחר תאות העולם. והם מיחלים לשכר העוה"ב ולמדות המעלות: **הרי אלו מכלי עולם.** לשון הרמב"ם ומ"ש מבלי עולם או מכלי עולם שאלו הדברים שמפסידים מציאות האדם ע"כ. ירצה מציאות האדם לפי שהוא עיקר הבריאה בעולם השפל וכן אמרו על ג' דברים העולם עומד כו' בפ"ק דאבות: **ה במים המאררים.** כן הוא בכל הנוסחאות מלבד בגמרא פרק קמא דף ו' מייתי לה במים המרים ובספרי במים המרים המאררים: **מדהה.** כתב הר"ב הגוון החסר נקרא דיהא בלשון המשנה. וזה הרבה במסכת נגעים. הרמב"ם: **ומוציא אתה שם רע על הטהורות כו'.** בפ"ק דף ו' אדתנן התם ואלו אסורות מלאכול בתרומה וכו' ושבאו עדים שנטמאה ואמר רב ששת ואפילו אחר שתייה שאין המים בודקין הואיל ואיכא דידע בה דכתיב (במדבר ה) ועד אין בה כמ"ש שם הר"ב. ומותיב לה דלאי איתא שאין המים בודקין נמצא אתה מוציא שם רע כו' שאומרים טמאות הן אלא שיש להן עדים ומשני לר"ש קאמרת לר"ש מדזכות לא תליא עדים נמי לא תליא. וקרא דעד אין בה איכא למדחי דהא דרשינן ליה לסוטה ודאית דעד אחד אמר נטמאת וכו' כמ"ש לעיל. והו מייתי ברייתא דיליף ליה טהורה ולא שיש לה עדים ומשני יש לה עדים במדינת הים לא שכיח. פירש"י לא מסקי אינשי אדעתייהו למחשדינהו לטהורות בהכי וכתבו התוספות וה"ה בא עליה בעלה בדרך [שאין המים בודקים אותה כדכתיב. ונקה האיש כדלעיל] נמי לא שכיח: **רבי אומר הזכות תולה לה כו' אלא מתנוונה.** פליגי רב ששת ורב יוסף. רב יוסף ס"ל דלת"ק מתנוונה נמי לא. ורב ששת סובר דת"ק נמי סבירא ליה דתולה אבל מתנוונה כו'. ופירש רש"י ולא פליגי רבנן עליה דרבי אלא בסוף שהיא מתה באותה מיתה לחוד. ע"כ. והרמב"ם בחבורו פרק ג' העתיק דברי רבי האפשר שסובר דתנא קמא ורבי לא פליגי כלל. °ורבי לא אתי אלא לפרושי דברי ת"ק ולתרוצי לקושיתו של ר"ש. א"כ לא להלכה כתב כן שכבר כתב בפירושו שכשם מחלוקת בין החכמים בסברת אמונה. אין תכליתו מעשה מן המעשים. שאין אומרים שום הלכה כפלוני ע"כ. אלא משום דמסתבר טעמיה דרבי רצה להעתיק דבריו: **ו ואלו שמנחותיהן נשרפות.** דדמיא לאשם תלוי [שהרי על ספק היא באה] ותנן [בריש פרק ו' דכריתות] אם משנשחט נודע לו. הדם ישפך והבשר יצא לבית השריפה. תוס' בשם ירושלמי. וצריך לומר דקדושת כלי מדמי ליה לנשחטה ואף שלא קמץ איירי וכן כתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות סוטה. ומ"מ לא דמי ממש לאשם תלוי דהתם תנן משנזרק הדם הבשר יאכל ואילו הכא נשרפת אפילו קרב הקומץ נמי כמ"ש (בהלכות) [בשם] הרמב"ם. וצ"ע טעמא מאי דמדמינן לה במקצת ולא לכולה: **האומרת טמאה אני לך.** [עיין מ"ש משנה ג' פ"ק] **ושבאו לה עדים.** בגמ' פ"ק דף ו' מותיב למאי דאמרינן [כדפירש הר"ב בס משנה ג'] שאם יש לה עדים אין המים בודקין אותה דהשתא לאו בת בדיקה היא. ותגלי מלתא למפרע דכי קדוש מעיקרא בטעות קדוש. ומשני שזנתה בעזרה כגון שנגררה לנקביה שאין לה שומרים [*ופירש"י ועל זנות זה באו לה העדים ולא על טומאה של סתירה ראשונה] והקשו התוס' כיון דהוא היה מביא מנחתו עליה אמאי נשרפת מאי שנא מהא דתנן בפ"ד דנזיר האשה שנדרה בנזיר והפרישה את בהמתה [*יאח"כ הפר לה בעלה [אם] שלו היתה בהמתה] תצא ותרעה בעדר ואע"ג דבעל מיגז גייז ואינו עוקר הנדר מעיקרו [כמ"ש שם הר"ב בראש הפרק] דבדעת הוקדש אפי' הכי כיון דמשלו היא תרעה. ועוד תנן התם בפ"ה מי שנדר בנזיר והלך להביא בהמתו כו' אם משנגנבה נזר אינו נזיר וס"ל היו עדים קודם הקדש ולאו אדעתא דהכי אקדיש. ולא דמי לאשם תלוי דתנן ר"פ בתרא דכריתות דנודע לו קודם שנשחט ירעה עד שיסתאב · דהא מפרש התם טעמא דמתוך שלבו נוקפו בשעת הפרשה ומתירא מספק

החטא

תפארת ישראל

יכין

בפרישות יתירה כפי שאינו נאות לאשה: כה) שמכה ראשו בכותל כאילו מעלים עיניו מלהסתכל סביבו ומנקף רגליו בהלוכו שוחח כמו עניו, ואינו רואה מכשולים שמונחים לפניו בדרך: כו) שרובן אין תוכן כברן, ובערמימותן צודין בנ"א:

כז) גוון הכהה נקרא דהוי. ולי"נ מהר"א רא"ש הג"ל, ר"ל שיסמט לזנות, כי לכולם יש זכות מעט מתורה: כח) נעשית חולנית: כט) שנטמאו קודם שנתקדשו בכלי: ל) ותצא לחולין, ומהמעות יקנה אחרת:

תוספת רע"ק

פרק ג ה [אות יד] תוי"ט ד"ה רבי אומר כו' ורבי לא אתי אלא כו'. ונ"ל שכן דעת תוס' במ"ש (דף כ' ע"ב ד"ה ה"מ ר"ע) כו' ועוד איכא למ"ד בפ"ק דבמתנוונה פליגי עכ"ל. ואי איתא דס"ל כפירש"י גם לאידך מ"ד דס"ל דלכ"ע מתנוונה א"א לאוקמי כרבי דהא לר' סופה מתה באותה מיתה וחכמים דהכא לא ס"ל כן. אלא ע"כ דס"ל דלהך מ"ד רבנן ור' לא פליגי כלל. ודו"ק:

ציונים

ומכות פרושין. ירושלמי שלה פ"ה ה"ו ב"ב פ"ט ה"א: **ה** רש"א אין זכות כו'. כ"ב ע"ב ו' ע"א כ' ע"ב ועי' ירושלמי סוטה פ"ד הלכה ד': רבי אומר הזכות כו'. ז' ע"א: אלא מתנוונה כו'. מיי' פ"ג מה' סוטה ה"כ: **ו** נטמאה מנחתה כו'. שם. ז' ע"ב מיי' שם פ"ד הי"ד: ואם משקדשה כו'. מיי' שם: ואלו שמנחותיהן נשרפות. ו' ע"א מיי' שם:

שנויי נוסחאות

מבלי במשב"כ מבלי. בכי"ק מ ב ל י ן ועי' תוי"ט: **ה** זכות. בד"נ ובכי"ק הזכות. המרים. בד"נ ובכי"ק המאררים. ואם אתה אומר הזכות. בכי"ק ובמשבי"ר ואם אומר אתה שהזכות; בד"נ ואם אומר אדם (?) שהזכות. במים המאררים. בגמ' דף ו' ע"א ..המרים. ועי' תוי"ט. מדהה. בכי"ק מדהא(?). שאומרים. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ויאמרו. טמאות הן. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ..היו. שתלתה בכי"ק ובמשבי"ר שתלת; בד"נ שתלה. הזכות תולה. בכי"מ אין זכות תולה. במים המאררים. בכי"מ ובגמ' שם ..המרים. ואינה יולדת. בד"נ אינה. בכי"ק אבל אינה. מתנוונה. בכי"ק מיתנוונא. לסוף היא. בד"נ ובכי"ק וסופה שהיא. מיתה. בכי"ק המיתה: **ו** ותפדה. בד"נ ובכי"ק תפדה וכן במשנ' תשרף. הרי היא. בכי"ק הרי אלו. וכן במשנ' (ואם) משקדשה. בד"נ ליתא; במשבי"ר יש כאן חסרון מן המנחות עד המנחות. ואלו. בכי"ק ובמשבי"ר אלו. טמאה אני (לך). בכי"ק ליתא.

תוספת חדשים

פ"ג ו תוי"ט ד"ה ואלו כו' עד סופו. ונ"ל דלהירושלמי באמת אין חילוק אבל הרמב"ם דמחלק בינה לאשם תלוי לא ס"ל טעם זה רק במסקנא דף ו' ע"ב דמדרבנן נשרפת שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול לכן אפי' קרב הקומץ דהא לא כיפרה כלום דלא דמיא לאשם תלוי ובירושלמי ס"ל כבלי הירושלמי שם בגמ' וק"ל. (ממהרש"ת זצ"ל):

ראשון לציון

במשנה הרי אלו מבלי עולם. במשנה שבגמרא מבלי עולם וכן בגמ' בב. ועיי' יבמות ס"א. אמר רבא מבלי לב וקתב רש"י מבלי לב כמו מבלי לב: **ה** תוי"ט ד"ה רבי אומר כו' שאין אומרים שום הלכה כפלוני ע"כ. עי' יסל"מ: **ו** תוי"ט ד"ה ואלו שמנחותיהן כו' כמ"ש בשם הרמב"ם כו' עיין יש סדר למשנה.

לך. ושבאו לה עדים שהיא טמאה(לא). והאומרת איני שותה. ושבעלה אינו רוצה להשקותה, ושבעלה בא עליה בדרך. וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות(לב): ז בת ישראל שנשאת לכהן מנחתה נשרפת(לג). וכהנת שנשאת לישראל מנחתה נאכלת(לד). מה בין כהן לכהנת. מנחת כהנת נאכלת. מנחת כהן אינה נאכלת. כהנת מתחללת(לה). וכהן אין מתחלל(לו). כהנת מטמאה למתים. ואין כהן מטמא למתים. כהן אוכל בקדשי קדשים. ואין כהנת אוכלת בקדשי קדשים(לז): ח מה בין

יולדת עוד לחולין: **וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות.** ואפילו קרב קומץ כהלכתו ולא נטמאת. נשרפים שיריה על בית הדשן ואינן נאכלים מפני שיש לכהן בעלה חלק בה שמשלו היא באה והתורה אמרה (ויקרא ו') וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. ואין כולה כליל מפני שיש לה חלק בה. שלכפרתה היא באה. הא כיצד. הקומץ קרב בעצמו והשירים קרבין בעצמן: **ז וכהנת שנשאת לישראל.** בת כהן: **מנחתה נאכלת.** דכל מנחת כהן כליל תהיה כתיב. כהן ולא כהנת. וכן כהנת אלמנה וגרושה שהביאה מנחת נדבה נאכלת: **כהנת מתחללת.** מן התרומה ומן הכהונה אם נבעלה לפסולים שוב אינה חוזרת לכשרותה לעולם: **כהן אינו מתחלל.** אם נשא גרושה. חללה. או זונה. אלא כל זמן שהוא עמה הוא פסול לעבודה. משגרשה חוזר להכשרו דכתיב (שם כ"א) ולא יחלל זרעו זרעו חלל והוא אינו חלל: **כהנת מטמאה למתים.** דכתיב (שם) בני אהרן. ולא בנות אהרן: **ואין כהנת אוכלת בקדשי קדשים.** דחטאת ואשם ומנחה בכולהו כתיב (שם ו') כל זכר בבני אהרן יאכלנו:

האיש

החטא גמר ומקדיש ליה ע"כ. ונראה בעיני דמנחת סוטה אע"ג דאיהי מכפרה ונבדקת בה אפ"ה יש לבעל קצת שייכות בגווה הואיל וע"י קנויו היא באה ושמה תוכיח. מנחת קנאות היא. ולפיכך דמיא לאשם תלוי שע"י ספקו שמא חטאה באה. וקנויו גרמה להביא המנחה. מקדיש מספק ולפיכך אין מצדו שום טעות. אבל הא דפריך הגמרא תגלי מלתא למפרע כו' היינו מצד העדים שאז אין המים בודקין. ואין כאן בת מנחה מכח זה פריך בגמ' דלהוי הקדש טעות. לפי שעל בירור הספק באה. וכיון שיש עדים א"א לברר הספק ויהיה טעות למפרע. אבל אשם תלוי שלא בא לבירור ספק אלא לכפר אם חטא. וכן דעת נדרו במנחה זו אין בה טעות שהוא גומר ומקדיש מכח ספק. ודוק מה שאכתוב לקמן בשם התוס' והשתא אתי שפיר נמי. ולא קשיא מה שהקשו בתוס' שישאל על הקדשו ולא תטרף דכיון דמספק גמר והקדיש אי אפשר שימצא פתח ויאמר אדעתא דהכי לא נדרתי. ואינו מתחרט מעיקרו הוי: **ושבאו לה עדים.** וכן במשנה ב' פרק ד' אבל במשנה ג' דפרק קמא ל"ג לה: [*ושבעלה אינו וכו'. וכן תנן בפ"ק במ"ג. ולא כן בפרק דלקמן משנה ב']: **ושבעלה בא עליה בדרך.** כתבו התוספות ותימה לר"י כיון שבא עליה בדרך. היינו קודם שתקדש ואין המים בודקין [כמ"ש הר"ב במשנה ג' דפ"ק] ותגלי מילתא למפרע דהוי קדוש בטעות קדוש. ונראה דדוקא לגבי שבאו לה עדים שייך למימר הכי משום דמנחה לברר עון. וכשיש שם עדים הרי העון מבורר ואין צריך בירור. אבל הכא שבא עליה בדרך שצריך לברר. אף על גב דאין המים בודקין כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר העון. ע"כ: **וכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות.** פירש הר"ב נשרפין שיריה על בית הדשן וכו' ובסוף מסיק הא כיצד. הקומץ קרב בעצמו והשירים קרבים בעצמם. שלא בדקדוק כתב כן. דהא דכתב נשרפים שיריה על בית הדשן. לאו היינו קריבה דבסיפא דקריבה היינו על המזבח. ואילו בית הדשן היינו מקום בעזרה לפסולי מוקדשים הנשרפים כמ"ש הר"ב לעיל משנה ג'. אלא כתנאי. וכ"ע כל שממנו לאשים הרי זה בבל תקטירו מדכתיב (ויקרא ב) כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו. דממנו מיותר אלא למדרשיה באנפיה נפשיה כל שממנו וכו'. דר"א סבר מקריב השירים על המזבח ולשם עצים. ולרבנן לית להו האי סברא אלא נשרפים שיריה על בית הדשן כדאיתא בגמ': **ז וכהנת שנשאת לישראל.** כתב הר"ב בת כהן מנחתה נאכלת וכו' דכל מנחת כהן וכו' כהן ולא כהנת. וכן כהנת אלמנה וכו' לישנא קטיעה הוא. ורש"י מפרש הכי. כהנת בת כהן מנחתה נאכלת. דכל וכו' כהן ולא כהנת הנשואה לישראל וכן כהנת אלמנה וכו'. גם מה שאמר הר"ב שהביאה מנחת נדבה ליתא בפירש"י אלא שהביאה מנחה ובין נדבה ובין חובה בכלל. וא"א לומר דנדבה דוקא דהא קרא דכל מנחת כהן בשל חובה כתיב. ומ"מ מדכתיב כל מרבינן דמנחת כהן של נדבה נמי אינה נאכלת כדאיתא בספרא: **מנחתה נאכלת.** פירש הר"ב דכתיב וכל מנחת כהן ולא כהנת. גמרא. ובתוספות הביאו ירושלמי דפריך הכתיב (שם כב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו מעתה כהן ולא כהנת [והא תנן בפ"ז דיבמות [משנה ב'] דבת כהן לישראל והכניסה לו עבדים לא יאכלו וכו' דש"מ דאם לא ניסת יאכלו בשבילה] ומשני והכהן המשיח תחתיו מבניו (שם ו) [וכתיב גבי מנחות] את שבנו עומד תחתיו יצאה זו שאין בנה עומד תחתיה. ובבבלי פרק הזרוע דף קל"ב איתא נמי דלא מפיק ליה מכאן ולא כהנת אלא מדאהרן ובניו כתובין בפרשה וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן (שם) בני אהרן ולא בנות אהרן [רש"י]. ע"כ: **כהנת מתחללת.** פירש הר"ב אם נבעלה לפסול לה כו' כדדרשינן בפ"ד דקדושין ד' ע"ז ולא יחלל זרעו. לא יחולל זה שהיה כשר ונתחלל פירש"י דעיקר חלול האמור כהן משום ביה' עצמו שהיתה כשרה ונתחללה ע"כ. ודלא כמ"ש בפירושו דהכא יחלל שני חלולים אחד לה ואחד לזרעה: **וכהן אין מתחלל.** פירש הר"ב אלא כל זמן שהוא עמה הוא פסול כו' ולשון הספרא להחלו בזמן שהוא נוהג מנהג זה הרי הוא חולין. הרמב"ם: **ואין כהנת אוכלת בק"ק.** כתב הר"ב דכתיב כל זכר בבני אהרן. גמרא. ואע"ג דמבני אהרן ממעטינן ולא בנות אהרן. [וכמ"ש הר"ב במ"ז פ"ק דקדושין] טרח קרא וכתב זכר לרבות בעלי מומין למחלוקת כמו שכתב הר"ב ברפי"ב דזבחים: **ח מה בין איש לאשה כו'.** שייך טובא דתנינן בספ"ק דקדושין וכן הפרת נדרים דאין אשה

מפירה

יכין תפארת ישראל יכין

לא) ואף על גב דבכי האי גוונא הקדש טעות הוא, דכשיש עדים לא יבדיקוה המים. על כל פנים גזרינן שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול [כך מסקנת הש"ס ודלא כתוי"ט]: לב) מיהו בנשואות לכהן הקומץ קרב כהלכתו, והשיריים נשרפין בבית הדשן. ובאיד דמתניתין כל המנחה נשרף בבית הדשן: לג) שירי מנחתה נשרפין, בבית הדשן בין מנחת סוטה או שאר מנחה שתביא: לד) ס"ק בגדולה שאינה עוד ברשות אב, דרק במנחת כהן כתיב כליל תקטר: לה) בנבעלת לפסול לה, אסורה בתרומה ומלהנשא לכהן: לו) בבעל חללה או זונה. מיהו כל זמן שהיא בביתו פסול לעבודה: לז) והא דנקט הכא כהן קודם לכהנת שלא כסדר דרישא. ה"ט מדבעי למנקט

נבולו

ושבעלה אינו רוצה להשקותה. כ"ג ע"א ע"י תוס' יבמות נ"ה ע"א ד"ה אילימא. ירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ו: ושבעלה בא עליה בדרך. ירושל' סוטה פ"ג ה"ג: וכל הנשואות לכהנים כו'. מיי' פי"ב מהל' מעה"ק הי"ג: ז בת ישראל שנשאת לכהן כו'. כ"ג ע"א: וכהנת כו'. מיי' שם ה"י: מנחת כהנת נאכלת. חולין קל"א ע"ב: ומנחת כהן א"נ. מיי' שם ה"ט: כהנת מתחללת. מיי' פי"ט מהל' איסורי ביאה ה"א סמ"ג לאוין קכ"ב טוש"ע אה"ע סי' ז' סעי' י"ב: וכהן אין מתחלל. מיי' שם טוש"ע שם סעי' י"ג: כהנת מטמאה כו'. מיי' פ"ג מהל' אבל ה"ו ופ"ג ה"א סמ"ג לאוין רנ"ה טוש"ע יו"ד סי' שע"ג סעי' ג': ואין כהן מטמא. מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סי' שע"ט סעי' א': כהן אוכל בק"ק ואין כהנת. מיי' פ"י מהל' מעה"ק ה"ג סמ"ג עשין קנ"ד קפ"ה: ח מה בין איש לאשה האיש פורע כו'. שם פי' ירושלמי נזיר פ"ד ה"ו מיי' פ"ז מהל' פו"נ ה"ו סמ"ג צ' רנ"ה:

שנויי נוסחאות.

והאומרת. בכי"ק האוסרת. ושבעלה בא עליה. בכי"ק מפני שבעלה בעלה (?) וכי"ה בעלה גם כד"נ ובמשני"ר. ועיין פ"א מ"ג. ובפ"ד מ"ב: ז וכהנת. בכי"ק ובת כהן. וכהן אין מתחלל. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ואין כהן מתחלל. מטמאה. כד"נ מיטמאת; בכי"ק מיטמא (?) וכן בסמוך. ואין כהן מטמא. כד"נ וכהן אינו מיטמא: ח מה. איש. כד"נ ובכי"ק בין האיש וכי"ה במשני"ר (ושם ומה).

תוספת חדשים

שם בד"ה האומרת כו' ונראה בעיני כו', וכל מה שכתבו התוס' אינו צריך למסקנא דש"מ מה יאמרו שמוציאין מכ"ש לחול א"כ לא ה"ל להתוי"ט להאריך ולדחוק בזה ולמה שכתבתי בפ"ד דנזיר מ"ד לק"מ ע"ש (מהנ"ל): וגם לתירוץ קמא שיצתה בעזרה ל"ק קושית התוס' הנ"ל רק קושיתם לפי אא"ב ע"ש (כן נראה למגיה): בתוי"ט סד"ה ושבעלה בא כו' שלא נתברר העון. וזה דוחק דעכ"פ אין צורך להמנחה ולא העשה זה הבירור רק שתוס' כתבו זה להמקשן גם להתרץ בדף ו' ע"ב דס"ל גבי עדים בטעות קדוש ומתני' איירי שיצתה בעזרה לאחר שקידשו בכלי שרת אבל למסקנא דתירצן מדרבנן

ראשון לציון

ז תוי"ט ד"ה מנחתה נאכלת כו'. דאם לא ניסת יאכלו בשבילה כו' ע' יפל"מ: ד"ה כהנת מתחללת כו' ודלא כמ"ש בפירושו כו' עי' יפל"מ:

איש לאשה(לח). האיש פורע ופורם(לט). ואין האשה פורעת ופורמת. האיש מדיר את בנו בנזיר(מ). ואין האשה מדרת את בנה בנזיר. האיש מגלח על נזירות אביו(מא). ואין האשה מגלחת על נזירות אביה. האיש מוכר את בתו(מב). ואין האשה מוכרת את בתה. האיש מקדש את בתו(מג). ואין האשה מקדשת את בתה. האיש נסקל ערום. ואין האשה נסקלת ערומה(מד). האיש נתלה(מה). ואין האשה נתלית(מו). האיש נמכר בגניבתו. ואין האשה נמכרת בגניבתה(מז):

ח האיש פורע ופורם. כשהוא מנוגע פורע את ראשו ופורם את בגדיו דכתיב (שם י"ג) איש צרוע הוא וכו'. איש פורע ופורם. ואין אשה פורעת ופורמת: האיש מדיר בנו בנזיר. בנו קטן וחלה נזירתו עליו. ואפילו לכשיגדיל. וזו הלכה היא בנזיר ואין לה סמך מן התורה: האיש מגלח על נזירות אביו. אם נדר אביו בנזירות והפריש קרבנותיו ומת. והיה בנו נזיר. או שנדר בנזירות לאחר מיתת אביו. הרי הבן מגלח ביום מלאת ומביא קרבנות שהפריש אביו. וגם זו הלכה ואין לה סמך: האיש מקדש את בתו. מקבל קדושי בתו קטנה שלא מדעתה. דכתיב (דברים כ"ב) את בתי נתתי לאיש הזה: האיש נסקל ערום. דכתיב (ויקרא כ"ד) ורגמו אותו וא"א לומר אותו ולא אותה. דהא כתיב (דברים י"ז) והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא. אלא אותו *)ולא כסותו. אבל אותה בכסותה: האיש נתלה. דכתיב (שם כ"א) ותלית אותו על עץ. אותו ולא אותה: האיש נמכר בגניבתו. דכתיב (שמות כ"ב) ונמכר בגניבתו. ולא בגניבתה:

מפירה נדרי בתה: ואין האשה פורעת ופורמת. כתב הר"ב דכתיב איש צרוע. לא קשיא דלמעוט אשה מהליטת צרעת. דהא בהך קרא איש צרוע טמא יטמאנו הכהן כתיב. דהכי דרשינן בגמ'. איש צרוע הוא טמא הוא טמא יטמאנו הכהן בראשו נגעו. והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וגו' דמדכתיב והצרוע וגו' ולא איבעי ליה למכתב אלא בגדיו וגו' לרבות צרוע דאשה לומר שנחלטת בטומאה כמו האיש. ומה ת"ל איש לענין שלמטה למעוטי אשה מפריעה ופרימה: האיש מדיר את בנו בנזיר. פי' הר"ב בנו קטן וחלה נזירתו עליו אפילו לכשיגדיל. ולא פירש כן במקומו פ"ד דנזיר מ"ו אלא שיכול להדירו עד שיביא ב' שערות אחר שיהיה בן י"ג ויום אחד. אבל שהנזירות שהדירו קודם שהגדיל יחול עליו לאחר שהגדיל זה לא פירש שם. גם אינו במשמע. דמכיון שיצא מרשותו שלא יוכל להזירו כמו כן יצא מרשותו מה שהזירו. ואין סברא לחלק. ומכיון שאין כאן אלא הלכה יש להקל בנזירות משום הקפת הראש ותולין לעזרה וכדתנן ספק נזירות מותר. איברא דמלשון רש"י באותה סוגיא דנזיר דף ל' אי אייתי שתי שערות מעיקרא וכו' משמע קצת דסברתו שאם הדירו קודם שהביא שתי שערות עליו להשלים נזירתו אף משיביא. אבל תוס' כתבו שם בהדיא דנזירות אביו מתבטל בהבאת סימנים. גם דעת הרמב"ם נראה שכן הוא שכתב בפרק ב' מהלכות נזיר הרי זה נזיר וחייב לנהוג בו כל דקדוקי נזירות וכו'. ועד מתי יש לו להדירו עד שיגדל ויעשה איש. ע"כ. ואי איתא דסבר דנזירות חלה עליו אפי' אחר הבאת סימנים היה לו לכתוב ובעודו קטן חייב האב לנהוג וכו' אלא משום דאין חלות הנזירות אלא בקטנותו בלבד לא הוצרך לפרש ובלאו האי דיוקא אינו כן דעתו לא הוה ליה למשתק מיניה. ואפשר לי לומר שמה שכתב הר"ב ואפי' לכשיגדיל. מוסב על מדיר לא על חלה וה"ק שהוא מדירו אפילו לכשיגדיל. ופירוש לכשיגדיל כלומר לאחר שנעשה גדול לענין נדרים. ומיהו עד שיביא ב' שערות אחר י"ג שנים ותו לא דפשיטא דמכיון שיוצא מרשותו לגמרי פקעה לה הדרת אביו ממילא: [*מוכר את בתו. לאמה כשהיא קטנה ל' רש"י]: ואין האשה מוכרת את בתה. דכתיב (שמות כ"א) כי ימכור איש את בתו. גמרא: האיש מקדש את בתו. פי' הר"ב קטנה וכן ל' רש"י. לאו לאפוקי נערה דבהדיא תנן רפ"ב דקידושין האיש מקדש את בתו כשהיא נערה אלא לאפוקי בוגרת. וכן אתה מוצא במ"ח פ"ג דקדושין קדשתי את בתי וכו' כשהיא קטנה ולאו דוקא וה"ה כשהיא נערה. אלא דכל שלא בגרה קטנה קרי לה. ובגמ' פרק החובל דף פ"ז בעא מיניה ר"א מרב החובל בבת קטנה של אחרים חבלה למי אמרינן כיון דאקני ליה רחמנא שבח נעורים לאב כו': ואין האשה מקדשת את בתה. פי' התוס' מרישא דקרא דאת בתי נתתי לאיש יליף ליה ואמר אבי הנערה אל הזקנים משמע למעט אמה דאינה זכאה בבתה לתת: ואין האשה נסקלת ערומה. כתב הר"ב דכתיב ורגמו אותו וגו' אותו ולא כסותו אבל אותה בכסותה. לאו דממעט ליה מקרא דהא ליכא מיעוט [להכי] דאיצטריך אותו למדרש בלא כסותו אלא טעמא משום בזיונה. תוס' פ"ו דסנהדרין ד' מ"ה. ורמינן התם בגמ' מהשקאת סוטה דכהן אוחז בבגדיה אם נקרעו וכו' בפ"ק מ"ה ומשני הכא דקטלינן לה אין לך בזיון וייסורין גדול מזה. וכי תימא דליעבד לה תרתי אמר קרא (ויקרא כ"ט) ואהבת לרעך כמוך ברור לו מיתה יפה:

*) כ"ה הלשון ברע"ב ובפס"מ להרמב"ם, ובד"ח הגיהו „בלא" בכ"ת ע"פ הגהת הב"ח.

יכין תפארת ישראל יכין

בטולהו הן קודם לגלחו: לח) באחד דברים שאינן מענייני כהונה: לט) כשהוא מצורע: מ) עי' נזיר [פ"ד מ"ו]: מא) דבנזר אביו והפריש מעות סתומים לקרבנותיו ומת, אם בנו ג"כ נזיר יכול להביא קרבנותיו מהמעות האלו: מב) קטנה: מג) קטנה או נערה: מד) משום בזיונה: מה) כל הנסקלין נתלין: מו) דמיעטה קרא: מז) מיהו שייר טובא מה שבין איש לאשה:

ציונים

ואין האשה כו'. מיי' שם הל' ח': האיש מדיר כו' ואין האשה כו'. נזיר כ"ח ע"ב מיי' פ"ב מהל' נזירות הי"ג: האיש מגלח כו' ואין האשה כו'. נזיר ל' ע"א מיי' שם פ"ח הט"ו: האיש מקדש כו'. מיי' פ"ג מהל' אישות הי"א סמ"ג עשין מ"ח טוש"ע אה"ע סי' ל"ז סעי' א': ואין האשה כו'. מיי' פ"א מהל' גירושין ה"ז סמ"ג עשין נ' טוש"ע אה"ע סי' קנ"ה סעי' א': האיש מוכר את בתו. מיי' פ"ד מהל' עבדים ה"א וב': האיש נסקל ערום כו'. סנהדרין מ"ה ע"א מיי' פט"ו מהל' סנהדרין ה"ג סמ"ג ע' ק"ב: האיש נתלה ואין האשה כו'. מיי' שם ה"ו: האיש נמכר כו' ואין האשה כו'. מיי' פ"ג מהל' גנבה הי"ב סמ"ג שם פ"א:

שנויי נוסחאות

(את) בנו כו' (את) בנה. בד"ג ליתא. האיש מוכר כו' האיש מקדש כו'. במשב"ב סדר הענינים האיש מקדש.. האיש מוכר.. (וכן משמע שם בגמרא) וכ"ה בכי"ק וכ"ה במשב"ל (ובגמ' שם משמע כסדר אשר לפניכו). בגנבתו.. בגנבתה. בכי"ק בגניבו.. בגניבה:

תוספת חדשים

מדרנק נשרפת שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול א"כ לא קשה מידי ולכן קשה על התוי"ט למה ליה להעתיק כלל דבריהם: (ממהורש"א ז"ל):

ח הר"ב ד"ה האיש מגלח וכו' והפריש קרבנותיו עכ"ל בפ"ד דנזיר ובפ"ב דכריתות מפרש לדוקא על מעות סתומין ולא על מעות מפורשין (תוס'): שם ד"ה האיש נתלה כו' אותו ולא אותה עכ"ל ובפ' נגמר הדין דף מ"ו נפקא לן מכי יהיה באיש ולא באשה (תוס'). וקרא דאותו דריש ליה התם אותו בלא כסותו דאע"ג דבשעת סקילה פי' ערום פ"ד שילבישוהו בשעת תליה:

ראשון לציון

ח הר"ב ד"ה האיש נסקל כו' דהא כתיב והוצאת כו' עיין יסל"מ:

לקוטים

ח תוי"ט ד"ה מה וכו' שייר וכו' כתב הרמ"ז ז"ל דלא הוי שיור דל"ד דהתם איירי בכללות כל מצות שבן כל מ"ע וכו' אבל הני דהכא פרטיים הן והפרת נדרים ל"צ למיתני דמקרא מפורש הוא בין איש לאשתו בין אב לבתו אבל השנויים כאן צריכין לימוד וכו' ע"כ. פי' דהתם בהדיא קאמר קרא אלה החקים אשר צוה ה' את משה דהיינו הפרת נדרים איננו אלא בין איש לאשתו ובין אב לבתו ול"ד למכירת הבת דאע"ג דכתיב וכי ימכור איש את בתו ליכא למשמע מפשטיה דקרא שהאשה אינה יכולה למכור אלא דקרא מאתה קאמר שאם אירע שימכור האיש וי"ל דמקש בהווה ומיהו רבנן דרשו דמדקפיד קרא למכתב איש ש"מ שבא למעט דדוקא האב יכול ולא האם וכתבתי זה לפי שראיתי להב"ד שהקשה על הרמ"ז ז"ל דא"כ לא ליתני נמי האיש מוכר את בתו דמקרא מפורש הוא וכי ימכור איש וכו' ואין זו קו' כלל וכדאמרן. אמנם התוס' הכא הביאו מן התוספתא דקחשיב טובא ממתני' ואינם מילי דכללות כגון האיש עובר על בל תקיף ובל תשחית משא"כ באשה האיש נדון בבן סורר ומורה האיש נרצע וכמה אחרים ע"ש. א"כ ע"כ לומר תנא ושייר וכיון דנחית לשיורא מני' למימר דשייר לכלהו וכדברי התוי"ט. ולפי דרכו של הרמ"ז ק"ל דהא במתני' דהתם דקדושין נמי איכא דברים פרטיים כגון בל תקיף ובל תשחית וסמיכות ותנופות ואמאי לא תניינהו הכא אלא מחוורתא תנא ושייר. (ע"ל):

פרק ד א ארוסה ושומרת יבם(א). לא שותות ולא נוטלות כתובה. שנאמר אשר תשטה אשה תחת אישה. פרט לארוסה ושומרת יבם(ב). אלמנה לכהן גדול. גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ממזרת ונתינה(ג) לישראל. ובת ישראל לממזר ולנתין. לא שותות(ד) ולא נוטלות כתובה(ה): **ב** ואלו לא שותות. ולא נוטלות כתובה(ו). האומרת טמאה אני. ושבאו לה עדים שהיא טמאה. והאומרת איני שותה(ז). אמר בעלה איני משקה(ח). ושבעלה בא עליה בדרך. נוטלת כתובתה(ט) ולא שותה. מתו בעליהן עד שלא שתו.

פרק ד א ארוסה ושומרת יבם. ארוסה שקנא לה ארוסה ושומרת יבם שקנא לה יבם: לא שותות. דמעטינהו קרא: ולא נוטלות כתובה. שהיא גרמה לאסור עצמה עליו שנסתרה אחר קינוי דמקינוי ואיסור לא אמעיט. דכתיב (במדבר ה) דבר אל בני ישראל כו' לרבות ארוסה ושומרת יבם לקינוי: תחת אישה. ביושבת תחתיו הכתוב מדבר: נתינה. מן הגבעונים ואסורים לבא בקהל: לא שותות. דלא נאמרה פרשה אלא בראויה לקיימה דכתיב (שם) כי תשטה אשתו. בראויה לאישות הכתוב מדבר. פרט לאלמנה לכהן גדול וכו': ולא נוטלות כתובה. ואע"ג דשאר אלמנות לכ"ג גובות כתובתן כדאמרינן בכתובות [ק: וכן ביבמות פד.] זו אין לה כתובה שסתירתה גרמה לה: **ב** אמר בעלה איני משקה ושבעלה בא עליה בדרך. שהוא גורם לה שלא תשתה. נוטלת כתובתה: מתו בעליהן. של כל סוטות הראויות

פרק ד א ארוסה כו' ולא נוטלות כתובה. עיין בפירוש הר"ב מ"ב פ"ד דכתובות ומה שכתבתי במ"ח [נ"ע ז'] פט"ו דיבמות [ד"ה ומניח] ועיין מ"ש לקמן במאי מוקמינן לה בגמ': ושומרת יבם. כתב הר"ב דמקינוי ואסור לא אימעוט ואפילו איכא לן דשומרת יבם שזינתה מותרת (לבעלה) [ליבמה]. [גמ"ש הר"ב בפ"ב משנה ה'] נהי דמותרת מיהו לא בעי למנסב אשה זונה והיא הפסידה כתובתה. כן כתב רש"י ז"ל ותמהו התוס' דאי לא מיתסרא לא הוה צריך קרא למעוטי כדתנן ספ"ב כל שתבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה [ועוד] דמה קנוי שייך היכא דלא מיתסרא בסתירותה אלא מדאיצטריך למעוטי ש"מ דמתסרא מיהו ליכא למפשט מינה משום דמוקי לה בגמרא כגון שבא עליה יבם בבית אחיו [דדרשינן מבלעדי אישך שקדמה שכיבת בעל לבועל ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל. °וה"נ מוקים לארוסה שבא עליה בבית חמיו] דקנאה לפוטרה בגט בלא חליצה לכ"ע. הלכך שייכא נמי [נדין] אשתו ליאסר עליו בזנות כדברי הכל. ע"כ: ולא נוטלות כתובה. כתב הר"ב דמקנוי ואיסור לא אמעיט דכתיב דבר אל בני ישראל וגו' לרבות כו' דואמרת אליהם רבויא. וה"נ אמרינן לעיל בפרקין. רש"י: אלמנה לכהן גדול כו' לא שותות כו'. משום דחלוקים בטעמא הוצרך לחלקן תוס'. ומ"ש הר"ב דאלמנה גובה כתובתה כדאמרינן בכתובות. ר"ל סוף פרק י"א: וחלוצה לכהן הדיוט. הר"ב מפרש לכולהו בטעמא דלא נאמרה פרשה אלא בראויה לקיימה וכפירוש רש"י. ודרשא דכתיב כי תשטה כו' שכיחא רש"י בשם ספרי ולא צריכין לומר דחלוצה משום אשגרת לישנא כמ"ש ברפ"ט דיבמות דהא עקרה וזקנה [*דלקמן במ"ג] דלכ"ע לא הוי אלא מד"ס ואמרו לא שותות וטעמא דשב ואל תעשה יכולין לעקור דבר מן התורה כנזכר בהרבה מקומות. ועיין מ"ש במשנה ג' פ"ח דמכילתין. וכן הרמב"ם מפרש למתני' בטעם שכל שאין האיש מנוקה מעון וכו' שכתב הר"ב במשנה ג' פ"ק. וכ"כ עוד במשנה ג' וסבירא ליה דלאו דוקא בעון אשה זו שבא עליה בדרך. אלא כל עון קאמר קרא ועון דד"ס נמי בכלל כדאשכחן לר"י הגלילי במ"ה פ"ח לענין ירא ורך הלבב דס"ל דיראת עבירה דד"ס נמי בכלל זו נ"ל. וטעמא רבה איכא שהתורה נותה לשמוע לדברי חכמים ושלא לסור מדבריהם. ונמצא שהעובר על דבריהם אינו מנוקה מעון דהכא ויש בכלל הירא מעבירות שבידו דהתם. כך נ"ל. והוסיף הרמב"ם בחבורו פ"ב מה"ס ואפילו בא על ארוסתו בבית חמיו שהיא מד"ס וכתב לפיכך אם היתה אשתו אסורה עליו מחייבי לאוין או מחייבי עשה אפילו שניה כו' אינה שותה אלא תצא בלא כתובה. ע"כ. אלא שהראב"ד השיג עליו מהא °דמוקמינן לארוסה ושומרת יבם שקדמה שכיבת בעל לבועל. ושבא עליה בבית חמיו כו' וכמו שכתבתי לעיל. ואמאי אצטריך קרא למעוטינהו. תיפוק ליה משום דאינו מנוקה מעון עכ"ד. וכתב הכ"מ דיש לדחוק ולומר דקרא תרי טעמי יהיב למעט ארוסה הוא: ונתינה. עיין מ"ש בריש פ"ג דמכות: **ב** ושבאו לה עדים. וה"נ במשנה ו' פ"ג אבל במשנה ג' דפ"ק ל"ג לה: [*אמר בעלה איני משקה. ולא כן שלמון בפרק דלעיל משנה ו' ובפרק קמא משנה ג' אלא ובעלה אינו רוצה להשקותה. ובירושלמי דפרקין גרס בסדר המשנה לתרוייהו ואמר בעלה איני משקה ובעלה אינו רוצה להשקותה ונ"ל דאיזו תלמיד הגיה בגירסת הירושלמי דהיה גורס ג"כ כמו גירסתינו דגרס ואמר בעלה וכו'. והגיה ובעלה כו' וכלומר שנ"ל כלשונות השתים דבפרק דלעיל ודפרק קמא ואח"כ הכניסוהו הסופרים המעתיקים. וכן המדפיסים בפנים שהבינו שהגהה היא על שזה חסר ולא הבינו שהגהה היא על הלשון שנ"ל כסגנון דלעיל ולא דלגרום לתרוייהו]:

בית

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ד א) שקנא להן הארוס או היבם ונסתרו: ב) מיהו לא נתמעטו רק משקיית מים, אבל כשקנא לה נאסרה כשנסתרה. ומה"ט גם כן הפסידה כתובה, מדגרמה שתאסר עליו: ג) גבעונית: ד) דאשתו כתיב, בראויה, שתהיה אשתו: ה) אף דשאר אלמנות לכה"ג נוטלות כתובה [כתובות ספי"א]. זו שגם כשירתה גורמת שתאסר, תפסד: ו) אף על פי שהוכנו לשתות אפילו הכי לא שותות וכו' וכן אותן שכנסו לעיל [פ"א מ"ג] לענין אכילת תרומה. ולי"נ מהו' אברהם ראטענשטיין שליט"א, להכי חלק להו בב' בבי וקתני ואלו משום דחלוקין בטעמן מהנך דלעיל [ועי' תוס' ר"פ]: ז) קודם שנמחקה המגילה [כס"ג מ"ג]: ח) *)ר"ל אבל שבעלה וכו'. [וכ"א אמר בעלה איני משקה] ואפשר לע"ד דהדלעיל קאי, [אמר בעלה איני משקה] ושבעלה בא עליה בדרך, אף באמרה אחר כך איני שותה (או שאמר בעלה איני משקה), אפ"ה נוטלת כתובה. ועוד נ"ל דגי' הספר נכונה, והכי גרסינן נמי לעיל פ"ג מ"ו ולא גרסינן שאמר בעלה איני משקה דא"ל כלל לאמירה דידיה ורק בדידה צריך שתאמר טמאה אני או איני שותה דאל"כ מנא ידעינן: ט) דהוא גרם לה:

*) גירסתו במשנתינו ושבעלה אינו רוצה להשקותה ול"נ אמר בעלה איני משקה וע"ו מפרש דת"ס ושבעלה ר"ל אבל שבעלה אינו רוצה כו'.

ציונים

פ"ד א ארוסה וש"י לא שותות כו'. כ"ג ע"ב יבמות נ"ח ע"א קדושין כ"ז ע"א פי' ירושלמי סוטה פ"ג ה"ה. מיי' פ"ב מהל' סוטה ה"ב: אלמנה לכ"ג כו'. מיי' שם ה"א וה"ט: **ב** ואלו לא שותות כו'. כ"ד ע"א: האומרת טמאה. מיי' פ"ג מהל' סוטה ה"א פמ"ג ע' כ"ד: ושבאו לה עדים. מיי' שם פ"א ה"י: והאומרת איני שותה. מיי' שם פ"ב ה"א: אמר בעלה א"מ כו'. עי' ירושלמי סנהדרין פ"ח ה"ו: מתו בעליהן עד כו'. יבמות ל"ח ע"ב כתובות פ"א ע"א:

שנויי נוסחאות

פ"ד א לא שותות ולא נוטלות כתובה. כד"נ ובמשני"ר ,,שותה ..נוטלת וכ"ה בסוף המשנה וכן הוא בכי"ק (ושם כתובתה). תשטה (אשה) כ"ה כד"נ ובמשב"נ וכ"ה במקרא ובכל הדפו"י ליתא וכד"ת הוגה ע"פ הבבלי. תחת אישה. במשני"ר.. אישה ונטמאה. ושומרת. כד"נ ובכי"ק ולשומרת. (גרושה וחלוצה לכ"ה). כ"ז ליתא בכי"מ נט"ס. ובת ישראל. כד"נ ובמשני"ר בת: **ב** ואלו. כד"נ אלו. טמאה אני. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר..אני לך. והאומרת. בכי"ק ובמשני"ר האומרת. אמר בעלה איני משקה. כד"נ ובמשני"ר ואמר בעלה איני משקה ושבעלה אינו רוצה להשקותה; בכי"ק או שבעלה אינו רוצה להשקותה מפני שבעלה בעלה בדרך ועי' לעיל פ"ג מ"ו ועי' תוי"ט ותפא"י. בא עליה. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר בעלה. נוטלת כתובתה ולא שותה. כד"נ ואינה..; בכי"ק ובמשב"נ נוטלות כתובה ולא שותות. עד שלא שתו. בכי"ק ובמשני"ר.. ישתו; כד"נ קודם שלא ישתו.

תוספת חדשים

פ"ד ב בתוי"ט ד"ה אמר בעלה כו' ולא כן כו'. ונ"ל דלהכי שינה כאן הלי' להורות שייך למטה ולא למעלה משא"כ בבבי דלעיל וק"ל:

(ממהורש"ח נ"ל)

תוספת רעק"א

פ"ד א °) תוי"ט ד"ה ושומרת יבם כו'. וה"נ מוקי' לארוסה שבא עלי' בבית חמיו. ובגמ' דף כ"ד ע"ב משמע דמבלעדי אישך שמעינן דארוסה אינה שותה דמקדמת שכיבת בעל לבועל ולא שקדמת שכיבת בועל לבעל. ומזה מוכיחין דכוותה גבי שומרת יבם שבא עליה יבם. ובוודאי משמע דהמיעוט של מבלעדי אישך צריכה לארוסה שלא בא עליה בעלה כלל אפי' שלא כדרכה. דאם בא עליה בעלה שלא כדרכה ממילא מקרי שוב קדמה שכיבת בעל לבועל. דהא הבועל חייב נ"כ בבא עלי' שלכ"ד. (דאתקיש משכבות להדדי) וא"כ קשה על מה דאמרינן בקדושין ד"ס ע"ב דנערה המאורסה שהיא בסקילה. אמרה רבנן קמיה דאביי משכחת לה כגון שבא עליה ארוס שלא כדרכה ואם לא בא עליה ארוס הרי היא עודנה פנויה. וא"כ למה צריך להמיעט מבלעדי אישך דפשיטא דפנויה אינה שותה. וצע"ק. מהרב הגאון וכו' מהור"ר בונם זצ"ל. אחי הגאון רבינו המחבר תור"ע זצ"ל: [אות מו] תי"ט ד"ה וחלוצה. ואמאי אצטריך קרא למעוטינהו. בס"ל כי דמזה ליכא קושיא דהא אצטריך

קרא

בש"א כו'. ירושלמי שם. כתובות פ"ט ה"ז סוטה פ"ד ה"א: ובה"א או שותות כו'. מיי' שם ה"ו: ג מעוברת כו'. שם: והכ"א כו'. מיי' שם ה"ט: אילונית. ירושלמי סוטה פ"ד ה"א. מיי' שם ה"י: ד אשת כהן כו'. שם. מיי' שם פ"ג הכ"א: אשת סריס כו'. מיי' שם פ"ב ה"ו:

שנויי נוסחאות

ולא שותות. כד"נ אבל לא שותות. לא שותות ולא נוטלות. כד"נ ובמשב"נ או שותות או לא נוטלות. ועיין תוי"ט: ג לא שותות ולא נוטלות. כד"נ ובמשב"נ.. שותה..נוטלת וכן בסמוך. איילונית כו' ושאינה ראויה לילד לא שותות ולא כו'. במשב"נ ..לא נוטלות כתובה ולא שותות..: בכי"ק ושאינן ראויות לוולד. ר'אליעזר. במשבי"ר ר' לעזר. ולפרות. כד"נ לפרות. ושאר. בכי"מ וכן (?) שאר. כתובה. בכי"מ כתובתן:

תוספת חדשים

ג בתוי"ט ד"ה ושאר כל הנשים כו'. ולא ידענא מאי קשיא להו הא יש לרבות כדאיתא בברייתא אשת ממזר לממזר אשת נתין לנתין ופסקה הרמב"ם בפ"ב מה"ס וא"ל דליתני רק שותות ומה שלא יטלו כתובה מרישא שמעינן י"ל כדאיתא בגמ' מ"ד אפושי פסולין לא ליפוש פירש"י לא נעשה שלום ביניהם כו' וא"כ ה"א אם היא אינה רוצה לשתות ושיתן לה גט יותר טוב משמשתה ויתן לה כתובה קמ"ל ודו"ק:

תוספת רעק"א

קרא כיון דמה"ת ליכא איסור בבא על ארוסתו בבית חמיו. אבל עיקר הקושיא ממתני' ג' דאמאי סברי רבנן דמעוברת חבירו שותה הא בא עליה ביאת איסור מדרבנן ואינו מנוקה מעון: ג [אות מ"ז] בהר"ב ד"ה שאינה ראויה לילד כו' שאין לו בנים. אף שנשא אשה אחרת אחר הקינוי מ"מ בשעת הקינוי לא היתה ראויה לשתות. ובהיפוך אם הי' לו בשעת הקינוי אשה ובנים ומתו אחר הקינוי כבר נראית לשתות כ"כ תוס' בשם ירושלמי וכמ"ל נסתפק אם גם באיסור דאורייתא כגון שנעשה פצוע דכה אחר הקינוי אם שותה:

בית שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות. ובית הלל אומרים לא שותות ולא נוטלות כתובה(י): **ג** מעוברת חבירו ומינקת חבירו. לא שותות ולא נוטלות כתובה(יא). דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים יכול הוא להפרישה(יב) ולהחזירה לאחר זמן(יג). אילונית וזקנה ושאינה ראויה לילד(יד). לא שותות. ולא נוטלות כתובה. ר' אליעזר אומר יכול הוא לישא אשה אחרת. ולפרות ולרבות הימנה(טו). ושאר כל הנשים. או שותות. או לא נוטלות כתובה: **ד** אשת כהן שותה ומותרת לבעלה(טז). אשת סריס(יז)

בית שמאי אומרים נוטלות כתובה. דשטר העומד לגבות כגבוי דמי: ולא שותות. דכתיב (שם) והביא האיש את אשתו: וב"ה אומרים לא שותות ולא נוטלות כתובתן. כלומר מתוך שלא שותות אין נוטלות כתובתן. דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי: **ג** מעוברת חבירו. שמת או גרשה והניחה מעוברת או מניקה ואסרוה חכמים לינשא עד שיהיה הולד בן שתי שנים והלך זה ונשאה קודם הזמן וקנא לה ונסתרה: לא שותה. שהרי אינה ראויה לקיימה דס"ל לר"מ הנושא מעוברת חבירו או מינקת חבירו יוציא ולא יחזיר עולמית. ואין הלכה כרבי מאיר: יכול הוא להפרישה. עד כ"ד חדשים ולהחזירה. הלכך ראויה לאישות קרינא בה: אילונית. דוכרניתא דלא ילדה: ושאינה ראויה לילד. ששתתה כוס עקרין. ואסור לקיימן למי °שאין לו בנים: ר"א אומר יכול הוא לישא אשה אחרת. ויהיה מותר לקיים את זאת. הלכך ראויה לאישות היא. ואין הלכה כר' אליעזר: **ד** אשת כהן שותה ומותרת לבעלה. אם נמצאת נקיה. דמהו דתימא הואיל ואשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה. ניחוש לה שמא נאנסה ולכך לא בדקוה המים קמ"ל: אשת סריס שותה. דלא תימא מבלעדי אישך

אמר

בית שמאי אומרים נוטלות כתובה. פירש הר"ב דשטר העומד לגבות כגבוי דמי. ולא דמי למתני' ג' פ"ד דיבמות דהתם ספק כשותה והוי ספק אי עומד לגבות כלל מה שאין כן הכא. דכשמת הבעל ודאי עומד לגבות. אלא מטעם אחר נראה להפסידה הוי היא כגבתה ומוחזקת. גמ' דהתם דף ל"ח: ובית הלל אומרים כו' ולא נוטלות כתובתן. ולא שייך לומר העמד אשה על חזקתה כמו בפ"ק דכתובות מ"ו ח' והימור לא זכתה שהרי רגלים לדבר שקנא לה ונסתרה והכתוב הוציאה מאותה חזקה ועשאה ספק. תוס'. [*והר"ב שכתב וז"ל ובה"א לא שותות ולא נוטלות כתובתן. כלומר מתוך שלא שותות וכו' לא דק דלמאי הוצרך לפרש מתוך כו' דמכיון שהיא בספק אם זכתה הוי ככל ספיקא דממונא דהיכא דקאי תיקום ואין להוציא מהמוחזק אלא אטעייה להר"ב דהתוס' כתבו כן מפרק החולץ דהתם מפרש מתוך כו' אבל לא השגיח הר"ב שהתוספות העתיקו ללשון המשנה ובה"א או שותות או לא נוטלות כתובתן והא פריכן התם או שותות והביא האיש את אשתו אל הכהן אמר רחמנא וליכא אלא מתוך וכו'. וכן הוא הסוגיא בפרק האשה שנפלו דף פ"א אבל הר"ב עצמו העתיק כאן כמו שהיא הגי' לפנינו לא שותות ולא נוטלות כו' ואין כאן פירכא ולא קושיא. וכבר תמהו התוס' דהתם אדלא פריך הכא דהוא עיקר מלתא. וגירסת הספרים ליתא מכח הנהו סוגיות]: **ג** מעוברת כו'. תימה אמאי לא תני מעוברת בתר בבא דאלמנה לכ"ג דדמי בטעמא. תוספות בריש פרקין: **אילונית** וכו' לא שותות וכו' רבי אליעזר אומר יכול הוא לישא וכו'. והכי ס"ל רבנן או אשה או בנים כמו שכתבתי במ"ה פ"ו דיבמות. וכי תימא הא רבנן אית להו הך סברא במעוברת ומאי שנא. נ"ל דהאי דהא דאילונית איסורייהו משום דמיפקד אפריה ורביה ולהחזיק מצוה מן התורה אסרוה. אבל הא דמעוברת ומינקת לא גזרו להחזיק שום מצוה. אלא מפני חשש התינוק שמא תתעבר שנית בזמן ההנקה [דמעוברת נמי להנקה קיימא] ויתעכר החלב והולד ימות. כי לא יתן לה הבעל להחיות הולד בדבר אחר. כמו שעושה בולד שלו אם תתעבר ויעכר החלב. כדאיתא בפ"ד דיבמות דף מ"ב ולא הוי זה אלא כתקנה בעלמא. ולפיכך לא החמירו בה. וזהו שדקדק הרמב"ם לכתוב בפרק ב' מה"ס. עבר ונשא מעוברת חברו ומינקת חברו הרי זו שותה שאין כאן עבירה. ע"כ [*ומאי קאמר שאין זו עבירה. והרי עובר הוא על דברי חכמים שאסרו ליקח מעוברת כו'] אבל ר"ל שאין כאן עבירה בערך העובר בענין איילונית כו' שהם גזירות ובכלל ושמרתם [את משמרתי] עשו משמרת למשמרתי ואילו הך אינה אלא תקנה ומכל מקום אסור לעבור. ועיין בהקדמת הרמב"ם המאמר חלוקה זו: **אילונית**. כימניה פירש הר"ב במ"א פ"ק דיבמות: **ושאר כל הנשים** כו'. תימה הא משנה יתירה מאי קמ"ל הא שמעינן ליה מרישא והאומרת איני שותה. אינה נוטלת כתובה. תוס': **ד אשת כהן** שותה ומותרת לבעלה. כתב הר"ב מהו דתימא הואיל ונאנסה אסורה כו' קמ"ל. וקשיא דאשת כהן שנשתה מותרת מיבעי ליה. ובגמ' אשת כהן שותה פשיטא מהו דתימא והיא לא נתפסה אסורה הא נתפסה מותרת והיא אשת ישראל. אבל אשת כהן דאפי' כי נתפסה אסורה אימא לא תשתה. קמ"ל. וכתבו התוס' דהיא לא נתפסה אצטריך לאשת כהן שנאנסה שתהא אסורה. וכמ"ש במשנה ט' פרק ב' דכתובות. ומש"ה לא ממעטינן אשת כהן מכתיב מוהיא דהא אצטריך לדרשא עצמה דנאנסה תהא אסורה. ע"כ. והדר אמרינן בגמ' ומותרת לבעלה פשיטא (מ"ד) כו' ובמתכוונה דרך אברים שלא דרך בטן וירך אימא דנאנסה כו': **אשת סריס** שותה. כתב הר"ב דלא תימא מבלעדי אישך וכו'. קמ"ל דלא. ומבלעדי אישך לקדמה שכיבת הבעל לבועל כמ"ש בריש פרקין. תוס': **אשת סריס**. לשון הרמב"ם בפ"ב מה"ס. אשת סריס חמה או סריס אדם המותרות לבעליהן. ודסריס חמה מותר תנן בסוף פרק ח' דיבמות. וסריס אדם פירש הכ"מ כששתה כוס של עקרין שמותרת לו. וקרו ליה סריס אדם לפי שעל ידי אדם בא לו. ע"כ. והא דבסוף פרק ח' דיבמות תנן סריס חמה וכו' מאכילה בתרומה ולא תנן סריס אדם ובכגון ששתה כוס עקרין. משום דעיקר סריס אדם הוא פצוע דכה וכרות שפכה להכי לא מצי למתני וזו היא דעת רש"י שגם סריס דהכא מוקי ליה בשל חמה דוקא משום דס"ל דכגון זה אינו נקרא סריס כלל:

על

יכין תפארת ישראל יכין

י) פליגי בשטר העומד לגבות, דלב"ש כגבוי, והיא מוחזקת: יא) דס"ל לר"מ יוציא ולא יחזיר עולמות: יב) עד סוף כ"ד חודש משנולד: יג) וראויה להיות אשתו: יד) ששתתה כוס עקרין: טו) ואפילו הכי פליגי רבנן, דלא דמי למעוברת ומינקת חבירו, דהכא אסורה מצד עצמה: טז) ולא חיישינן שמא נאנסה, דהא לא בדקי לה מים. ומה"ט הוה ס"ד דלא תשתה מדכתיב והיא לא נתפשה, אסורה, הא נתפשה מותרת, זאת משקה. אבל אשת כהן שגם בנתפשה אסורה לא ישקה, קמ"ל שותות: יז) סריס חמה

א

אמר רחמנא. והאי לאו בר הכי הוא קמ"ל: על ידי כל העריות מקנאים. אם קנא לה מאביה או מאחיה. ומאחד מכל עריות ונסתרה הוי קנוי ונאסרת עליו ושותה. דלא תימא נטמאה נטמאה ב' פעמים אחד לבעל ואחד לבועל היכא דמתסרא עליה בהאי זנות לאפוקי הא דאסירא עליה וקיימא [תימא נמי] קא משמע לן: חוץ מן הקטן. פחות מבן ט' שנים ויום אחד שאין ביאתו ביאה כך פירש רמב"ם. °ולי נראה קטן פחות מבן י"ג שנה ויום א' ולא הביא סימנים דכתיב (במדבר ה) ושכב איש אותה. איש ולא קטן: וממי שאינו איש. למעוטי בהמה: ה אלו שב"ד מקנאין להם. אם רואים אותם שמתנהגות בפריצות: ולא להשקותה אמרו. דהא בעינן והביא האיש את אשתו וליכא. ובעלה נמי לכשיבא אינו יכול להשקותה בקנוי זה דבעינן וקנא והביא. ור"י לא בעי וקנא והביא. ואין הלכה כר"י. וסומא אינו משקה את אשתו. שנאמר (שם) מעיני אישה. וממה שנאמר (שם) אשה תחת אישה למדנו שכל המונע הבעל מלהשקות מונע האשה מלשתות אם היה אותו הדבר באשה. לפיכך אם היתה היא סומא אינה שותה. ואם היתה חגרת אינה שותה שנאמר (שם) והעמיד אותה הכהן. וכן אם היתה גדמת שנאמר (שם) ונתן על כפיה. או אלמת דבעינן ואמרה האשה וכן אם היה הבעל חגר או גדם או אלם אינו משקה מדכתיב אשה תחת אישה כדאמרן:

שותה[יח]. על ידי כל עריות מקנין[יט] חוץ מן הקטן[כ]. וממי שאינו איש[כא]: ה ואלו שבית דין מקנין להן[כב]. מי שנתחרש בעלה. או נשתטה[כג]. או שהיה חבוש בבית האסורין. לא להשקותה אמרו. אלא לפוסלה מכתובתה. רבי יוסי אומר. אף להשקותה. לכשיצא בעלה מבית האסורין ישקנה:

על ידי כל עריות מקנאים. כתב הר"ב דלא תימא כו' לאפוקי הא דאסירא עליה כו' קמ"ל. וכתבו התוספות תימה הא שמעינן לה מאלמנה לכהן גדול דאסורה וקיימא לבעל ואפ"ה איצטריך קרא דכי תשטה אשתו למעוטי הא לאו הכי שותה ע"כ: חוץ מן הקטן. כתב הר"ב פחות מבן תשע כו' כך פי' הרמב"ם ופי' הכ"מ בפ"א מה"ס דמשמע להרמב"ם דלא ממעט קטן אלא כשהוא פחות מבן ט' שאינו ראוי לשכיבה. אבל בן תשע ויום א' כיון שביאתו ביאה איש מיקרי לגבי שכיבה. עכ"ל. ובזה מסולק מה שהשיב עליו הר"ב: וממי שאינו איש. פירש הר"ב למעוטי בהמה. שאין זנות לבהמה [כדתנן במשנה ג' פ"ו דתמורה] אתנן כלב מותר. גמרא: ה לא להשקותה כו'. כתב הר"ב וממה שנאמר אשה תחת אישה למדנו שכל המונע כו' לפיכך אם היתה סומא כו' גמרא. וכן מנאן הרמב"ם בפירושו. °ומשמע דחרש ושוטה שאין מונע להשקותה אלא ממה שאינן בני קינוי ולא שמיעטם הכתוב מצד המום שבהם. שאינם בכלל ההיקש דאשה תחת אישה. וראיתי להרמב"ם בחיבורו פ"ב שכתב אשת אינו שומע ואינה שומעת שאינן שותות וכתב (במדבר ה) ואמר אל האשה פרט למי שאינה שומעת. ע"כ. והשמיט שוטה ושוטית. ובזה העיר הכ"מ. אבל ה"ל ג"כ להעיר על דרשא דואמר מנין לו דבגמרא ת"ר איש מת"ל איש איש לרבות אשת חרש ואשת שוטה וכו':

יכין תפארת ישראל יכין

או בשתה כוס עיקרין [ועי' יבמות ספ"ח]: יח) דמותרת לו אף דאינו בר תשמיש: יט) אפילו בקינא לה מאביה ואחיה או שחוף שאין אברו מתקשה: כ) פחות מבן תשע שנים: כא) בהמה, דאין זנות לבהמה. ונ"ל דלהכי לא נקט ומבהמה, היינו אליבא דר' יוסי [כלאים פ"ח מ"ח] דקאמר דאדני שדה מטמא באוהל כאדם, והיינו לפי הירושלמי שם בר נש דטור, והוא מין קוף גדול בקומת אדם [וואלדמענש] בל"א ולהכי אצטריך הכי לאפוקי, דאע"ג דלר' יוסי אינו בהמה אעפ"כ אינו איש: כב) כשרואין בה פריצות: כג) ונ"ל דדוקא בנשתטה, דהיינו שלא מחמת חולי. אבל בנטרפה דעתו דהיינו מחמת חולי [כנדה די"ג], אפשר דאין ב"ד מקנאין לה, דימתינו עד שיתרפא ויקנא הוא בעצמו ותשתה. ולזה הערני י"נ מהר"א רא"ש נ"י. רק די"ל דדמי לחבוש בבית אסורים שאין ממתינין:

תוספת רע"ק

ד [אות יז] בהרע"ב ד"ה חוץ מן הקטן כו' ולי נראה כו'. ולענ"ד שבן מוכח דעת התוס' יבמות דף נ"ח ע"ב ד"ה ע"י גלגול עיי"ש: ה [אות יח] תוי"ט ד"ה לא להשקותה. ומשמע דחרש ושוטה. בחרש דהוא אינו מדבר ואינו שומע באמת מצד מום אינו משקה כיון דאינו מדבר ולא עדיף מאלם דאינו משקה:

אור גדול

פרק ד ד בתוי"ט ד"ה על ידי כו' הא לאו הכי שותה. אחר זה כתוב עוד בתוס' שם וכן על מה שאמר איש אמר רחמנא ולא קטן נראה דדוקא משתיה ממעט לה קרא כו' עיי"ש. ועי' מהרש"ל שם ופירושו תמוה דאי אלמנה לכ"ג אין מקנין א"כ אמאי אינה נוטלת כתובה. וגם מבואר בסוגיין (כ"ה א') דרק משתה לא שתיה אבל קינוי' מקני לה. וגם מ"ש מהרש"א שם דחוק. ונראה דהיה אפשר ליישב דע"י כל עריות מקנין פירושו לענין קינוי לחוד וקאי על הרישא דאלמנה לכ"ג וכו' דמשתה הוא דלא שתיה הא קינוי' מקני לה וקאמר הכא דאף ע"י כל עריות מקנין, ושפיר הוי רבותא דאף דליכא ב' ונטמאה לא לבעל ולא לבועל אפ"ה מקנין לה דאינו דומה לאלמנה לכ"ג דעכ"פ איכא חדא ונטמאה לבועל משא"כ הכא דאפילו חד ליכא. אמנם תוס' אינן מפרשין הכי רק ע"י כל עריות מקנין קאי על כל האנשים דמקנין ושותין קאמר ע"כ הקשו קושייתם על זה כתבו וכן גבי קטן ע"כ דאינו שותה אבל מקנין וא"כ ע"כ כל העריות מקנין היינו מקנין ושותין וע"ז קאמר חוץ מן הקטן דומיא דמקנין דרישא היינו שותין ה"נ בחוץ קאי לענין שתיה לחוד. וא"כ מוכרח דמקנין דעריות היינו דמקנין ושותין. כ"נ לכאורה ברהיטא:

ציונים

ע"י כל עריות כו'. תוי' שם פ"א ה"א סמ"ג ע' נ"ו סוס"ה אה"ע סי' קע"ח סעי' ג': ה ואלו כו'. תוי' שם פ"ב סוס"ה שם סעיף י"ב: לא להשקותה אמרו כו'. תוי' שם ה"ח:

שנויי נוסחאות

ד עריות מקנין. בד"נ העריות מקנאין וכ"ה במשני"ר (וכס ..בדלן ומקנין)(?) וכ"ה בכי"ק (וגס שם ומקנין): ה ואלו. בד"נ ובכי"ק אלו. מקנין בד"נ מקנאין. מי שנתחרש. בכי"מ למי.. נשתטה. בכי"ק ובמשני"ר נשטה. לא להשקותה.. בכי"מ ולא..אףלהשקות'. בכי"מ אף לפוסלה מכתו' ולהשקותה(?). לכשיצא במשני"ר שבשיצא:

תוספת חדשים

ד בתוי"ט ד"ה חוץ מן הקטן כו' ובזה מסולק כו'. אבל עדיין קשה להרמב"ם נ"ל איש למעוטי הא בכל עריות הדין כן כדאיתא בפ"ם דנדה וזה דייק הר"ב בלשונו דכתיב איש וא"ל דאיש איצטריך למעוטי בהמה דבגמ' איתא הטעם משום דאין זנות לבהמה ויליף לה מאתנן זונה אבל הרמב"ם נשמר מזה וז"ל שם שנאמר ושכב איש פרט לקטן ולבהמה וכן הוא בספרי א"כ ליכא יתורא לקטן אבל הר"ב תפס שיטת הגמ' כאן והרמב"ם דרכו לתפוס ספרי וכמדומה גם התוס' הקשו תימא ע"ז הטעם ע"ש ולכן הכריע הרמב"ם כספרי: (ממהורש"א ז"ל)

ראשון לציון

פ"ד ד הר"ב ד"ה חוץ מן הקטן כו' דכתיב ושכב איש אותה איש ולא קטן וכו"כ בתוס' כו' ע"ב ד"ה אבל הא כו' דמשתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה ע"י בן ט' שנים ויום אחד: תוי"ט ד"ה חוץ מן הקטן כו' ובזה מסולק מה שהשיב עליו הר"ב. עיין יש סדר למשנה:

לקוטים

ה תוי"ט ד"ה לא וכו ומשמע דחרש וכו' כתב הרמ"ז לא ידענא מאי קאמר דאי ר"ל דלא מצינו שמיעט הכתוב חרשת ושוטות (וצ"ל דע"ס הוא וצ"ל חרש ושוטה) ולא נוכל לנקיטם והלא מאיש איש מרבינן אשת חרש ואשת שוטה לקינוי ב"ד ומינה שאינם מקנים מצד המום שבהן וגם החרשת והשוטית נמעטו מן ההיקש דאשה תחת אישה דאלת"ה אלא דטעמא משום דאינם בני קינוי למאי אצטריך ריבוי דא ע"כ. ועמו הס"ר אנא לא ידענא מאי קשיתיה בדברי התי"ט דנראים נכונים בטעמן דל"ד חרש ושוטה לסומא וכדומה דהתם אע"ג דסומא בר קינוי הוא מעטיה קרא לדידיה בהדיא מדכתיב ונעלם מעיני אישה ועליה שייך שפיר ההיקש דאשה לאיש דאם היתה היא סומא אינה שותה וכן כל כיוצא בזה ואין זה ענין לחרש ושוטה דבקרא דאיש איש ליכא שום משמעותא דמיירי בחרש ושוטה דוקא אלא דאע"ג דליכא מעוטא בהו על כרחך ממעטינהו מסברא משום דלא שייך בהו קינוי והוו כחבוש בבית האסורין או כמי שהלך למד"ה או כשעמום דבע"כ צריכים למעוטינהו. משום דבעינן קינוי והשתא אצטריך שפיר ריבוי דאיש איש לומר דבכלהו הנך דבעליהן לאו בני קינוי נינהו ב"ד מקנין להן. ולא תימא דקינוי נמי אינו אלא דוקא בבעל מדכתיב וקינא את אשתו והשתא שפיר קאמר התוי"ט דכיון דליכא מיעוט מיוחד לחרש ושוטה לא שייך בכלל ההיקש וראיתי שגם הב"ד כתב על דיוק כתי"ט שהוא מגומגם בעיניו ובעיני הוא דיוק אמיתי מתוקן ומקובל. בא"ד על דרשה דואמר מנין לו וכו' תירץ הב"ד כראה בעיני דינא לן מדאמרינן בריש פ"ז ואמר אל האשה בכל לשון שהיא שומעת ע"כ. ואין להקי' דא"כ מנ"ל למדרש תרתי מהך קרא ונימא כוליה קרא להכי הוא דאתא למעט חרשת ומנ"ל הא דבכל לשון דכיון דממעטינן שאינה שומעת ש"מ דבעי' שהשמע וממילא דצ"ל בלי שהיא שומעת ובזה יפה כיון הב"ד אך מ"ש עוד וז"ל ומ"ש התוי"ט דבגמ' ת"ר איש וכו' לא ידענא מאי סתירה היא דהך ברייתא אינה אלא לאתויי דב"ד מקנין להני דמתניתין ומה ענין יש לה עם מ"ש הרמב"ם דאשת אינו שומע ואינה שומעת אינן שותות ע"כ. לא דק דקו' התוי"ט תמיהא קיימת היא דבגמ' אמרי' ת"ר איש מת"ל איש איש לרבות אשת חרש וכו' יכול אף להשקותן ת"ל והביא האיש את אשתו והשתא שפיר קמתמה התי"ט לפי דבריו של הרמב"ם דממעט חרשת מקרא דואמר וכו' ממילא איממעיט נמי אשת חרש מהיקשא ומאי קאמר בגמ' יכול אף להשקותן ת"ל וכו' (כ"ל):

פרק ה א כשם שהמים בודקין אותה. כך המים בודקין אותו[א], שנאמר (במדבר ה') ובאו ובאו[ב]. כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל. שנאמר (שם) נטמאה ונטמאה[ג] דברי רבי עקיבא. אמר רבי יהושע כך היה דורש זכריה בן הקצב[ג]. רבי אומר שני פעמים האמורים בפרשה אם נטמאה נטמאה. אחד לבעל ואחד לבועל[ד]: **ב** בו ביום[ה] דרש רבי עקיבא (ויקרא י"א) וכל כלי חרש אשר יפול מהם[ו] אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא. אינו אומר טמא. אלא יטמא[ז] לטמא אחרים. לימד על ככר שני שמטמא את השלישי[ח]. אמר ר' יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית אומר עתיד דור אחר לטהר ככר שלישי. שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא[ט]. והלא עקיבא תלמידך[י] מביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא. שנאמר כל אשר בתוכו יטמא[יא]: **ג** בו ביום דרש רבי עקיבא (במדבר ל"ה) ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגו'. ומקרא אחר אומר (שם) מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב. אי אפשר לומר אלף אמה. שכבר נאמר אלפים אמה. ואי אפשר לומר אלפים אמה. שכבר נאמר אלף אמה. הא כיצד. אלף אמה מגרש[יב]

ר"ע מברטנורה

פרק ה א כך בודקים אותו. את הבועל: ובאו ובאו. שניהם בוי"ו יתירא לדרשא: נטמאה ונטמאה. וי"ו יתירא דונטמאה שניה לדרשא: רבי אומר שני פעמים וכו'. רבי לא דריש וי"ו יתירה כר"ע אלא רבוי דקראי קא דריש בין ובאו ובאו. בין בנטמאה ונטמאה: **ב** בו ביום דרש. כל היכי דתנינן בו ביום ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזריה לנשיאות שנתרבו התלמידים שנתנו רשות לכל ליכנס. [ומשום] דהך דרשה דנטמאה ונטמאה נמי בו ביום נדרשה נקטינהו לכל הנך הכא: כלי חרש. הוא ראשון שנטמא מן השרץ שהוא אב. והאוכל שבתוכו שני שטמאו הכלי: אינו אומר טמא. כל אשר בתוכו טמא אלא יטמא. למדרש ביה נמי יטמא שמטמא את אחרים: למד על ככר שני. להכי נקט ככר לפי שהוא מצוי בתנור: שמטמא את השלישי. ואפילו בחולין. דקרא סתמא כתיב: דור אחר. מן העתידים לבא שיטהר את השלישי. ואף בתרומה שאין לו מקרא מן התורה: והרי עקיבא תלמידך מביא לו ראיה מן המקרא שהוא טמא. אף בחולין. ואין הלכה כר"ע דאין שני עושה שלישי בחולין. אלא בתרומה: **ג** מגרש. רחבה פנויה מזריעה ומאילנות לנוי העיר. ואלפים לא הוזכר לתתם ללויים ולא

תוספת יום טוב

פרק ה א כך המים בודקין אותו. כתב הר"ב את הבועל דא"א לומר הבעל אם אינו מנוקה מעון דהא כשאינו מנוקה מעון לא בדקו לה מיא לדידה והא דלא תנן לבועל כדקתני בסיפא דהכא איידי דתני אותה תני אותו וסיפא איידי דתנא בעל תנא בועל. גמ': **שנאמר** ובאו ובאו. כתב הר"ב שניהם בוי"ו יתירא לדרשא. דלביאת מים תלתא כתיבי וצריכי. חד לצואה שהקב"ה גוזר שיבואו בה המים. וחד לעשיה מודיע הקב"ה ומבטיח לישראל שיבדקוה המים. וחד לידיעה דבטן והדר ירך שלא להוציא לעז כיון דבקללה מזכיר ירך תחלה. ותלתא וו"י לצואה ועשייה וידיעה לבועל. גמ'. ומש"ה באיסור דבועל סגי בחד וי"ו לדרשה: **ב שמטמא** את השלישי. לפי מ"ש הר"ב בפ"ק דפסחים משנה ו' דאין אוכל מטמא אוכל מן התורה אליבא דר"ע נמי פירש"י שם דף י"ח דשלישי דהכא היינו משקין: **שאין** לו מקרא מן התורה. גמ'. ומאחר דאין לו. למה טמא. אמר רב יהודה אמר רב מן התורה אין לו. מדין ק"ו יש לו. במה הצד דטבול יום דשרץ וכלי חרס. ומה טבול יום שמותר בחולין פוסל בתרומה [כדתנן סוף זבים] ככר שני שפוסל בחולין [כדתנן במשנה ג' פרק ב' דטהרות] אינו דין הוא שיעשה שלישי בתרומה דכי פרכת מה לטבול יום דיש במינו אב הטומאה מה שאין כן אוכל שאין במינו אב הטומאה. כלי חרס יוכיח שאין במינו אב הטומאה [*ומטמא את התרומה כשהוא ראשון כ"ש שפוסלה] וכי פרכת מה לכלי חרס שכן מטמא מאוירו טבול יום יוכיח. וחזר הדין וכו'. ודור אחר פריך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד חמור וריב"ז צד חמור לא פריך הואיל ואין חומר שבשניהן שוה: **אמר** ר' יהושע וכו' שהרי עקיבא תלמידך. ולא נמנה בין התלמידים החשובים שהיו לו לריב"ז שמנאם במשנה ח' פ"ב דאבות. לפי שלא תלמידו היה אלא תלמיד תלמידו. וז"ל הרמב"ם בסוף הפרק ואמר בשביל ר"ע תלמידך לרוב מעלתו לפי

ציונים

פ"ה א כשם כו'. כ"ז ע"ב ירושלמי סוטה פ"א ה"ב. מיי' פ"ב מהל' סוטה הי"ז סמ"ג עשי' נ"ו; כשם שאסורה לבעל. כ"ח ע"א ירושלמי שם ה"ב יבמות פי' ה"א. מיי' שם פ"ב הי"ב טוש"ע אה"ע סי' י"א סעי' א' וכי"ק"ח סעי' י': **ב** בו ביום דרש ר"ע וכל כלי חרש כו'. שם. פסחים י"ח ע"א חולין ל"ג ע"ב עי' ירושלמי פסחים פ"א ה"ג חגיגה פ"ג ה"ב: **ג** בו ביום דר"ע ומדותם כו'. שם: הא כיצד אלף אמה כו'. ירושלמי עירובין פ"ה ה"ג מכות פ"ב ה"ז:

שנויי נוסחאות

פ"ה א כך (המים). בד"נ ליתא וכן ליתא בכי"ק (ושם הן). שאסורה לבעל כך. בד"נ ובכי"ק שהיא אסורה..כך היא. נטמאה (ונטמאה). במשבי"ל נטמאה נטמאה; בכי"ק וניטמאה נטמאה; בד"נ ליתא. דברי (ר"ע אמר) ר' יהושע כך. בכי"מ ליתא; בכי"י..וכך; בכי"ק ..אמר לו. זכריה. במשבי"ל ר' זכריה עיין כתובות פ"ב מ"ט. שני פעמים. בכי"ק שתי.. (אם) נטמאה נטמאה. בכי"ק ליתא; במשבי"ל אם נטמאה אם נטמאה; בד"נ ונטמאה נטמאה; במשב"כ נטמאה ונטמאה: ב לטמא אחרים. במשבי"ל ..את אחרים; בכי"ק לאחרים. לימד על ככר שני. בד"נ ללמד על הככר השני. וכ"ה בכי"ק (ושם ככר) וכ"ה וללמד גם בכי"מ. שמטמא. בד"נ ובכי"ק שיטמא. לטהר ככר שלישי. בד"נ ובכי"ק..את הככר השלישי. שאין לו (מקרא) מן התורה. בכי"ק שלא מן התורה; במשבי"ל ליתא. (שהוא טמא), בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל ליתא. והלא. בכי"ק והרי. מביא. בד"נ ובמשבי"ל הביא: ג ומדותם כו'. בד"נ את הכתוב כלו; בכי"ק עד והעיר בתוך. אי אפשר כו' (אמה) כו'. בד"נ ליתא וכן ליתא שם להלן ג' פעמים; בכי"ק איפשר. וכן[בסמוך ומב'] המלות אי אפשר נעתקה מלה אחת (בהבלעת הא') איפשר וכמעט כ"ה בהרבה מקומות בכי"ז וכ"ה אפשר במקום אי אפשר; וכ"ה שם בפסקה פ"ה מ"ג ועי' במלא"ש שם: כוי"ב בכ"מ פ"ו מ"א אלו אבנים בלה מ"ו אילו במקום אי אלו (ובהבלעת הא') כי כמו שהם אומרים איזה (אי זה) אי זו (אי זו) ליחיד וליחידה כן אנו אומרים לרבים ולרבות אי אלו ובמלה אחת אילו ובלבון בכי"ק צבל לומר מן אי אלה אילה ועי' עוד בכ"נ שם. הא כיצד אלף. בד"נ ובמשבי"ל (ולמה נאמר אלף) ולמה נאמר אלפים אלא אלף וכ"ה בכי"ק וליתא וכ"ה בכי"מ (ושם ליתא למלת אלא). אלף (אמה) מגרש. בד"נ אלף למגרש וליתא.

תפארת ישראל

יכין

פ"ה א) את הבועל: ב) מדכתיב וי"ו יתירה: ג) כדבריך אבל אי"ל דר"ל כלקמן, והיינו כרבי דהרי ר"ע ור' יהושע ור' זכריה בן הקצב כולם בזמן החורבן היו כדמוכח מכמה דוכתי וקדמו טובא לרבי שנולד כ"ב שנה אחר החורבן, אחר חורבן ביתר ביום שנהרג רע"ק. והחילוק שבין הדרשות, דר' לא דרש וי"ו יתירה רק ממלת נטמאה יתירה: ד) וא"ל למדרש וי"ו יתירה: ה) באותו יום שדרשו נטמאה ונטמאה. שבאותו יום הושיבו ר"א בן עזריה לנשיאות, וניתן רשות לתלמידים רבים לכנס לביהמ"ד: ו) מהשרצים: ז) דרשינן כאלו כתיב יטמא: ח) דהשרץ אב הטומאה, והכלי שנטמא ממנה ראשון. והאוכל שנגע בכלי שני, וקרי ביה יטמא, דהאוכל שנגע בשני נעשה שלישי. ונקט ככר, מדמצוי בתנור: ט) דטמא רק מכח ק"ו מטבול יום, שמותר בחולין ופוסל בתרומה, שני שפסול בחולין [כטהרות פ"ב מ"ג]. אינו דין שיעשה שלישי בתרומה. מה לטבו"י שאינו רק באדם וכלים שיש במינן אב, משא"כ אוכל א"א שיהיה אב הטומאה [כפתיחה לטהרות סי' כ"ג]. כלי חרס יוכיח שאין במינו אה"ט [עי' שם סי' ס"ב], ואפ"ה פוסל תרומה. מה לכ"ח שמטמא מאוירו. טבו"י יוכיח. וחזר הדין לא הרי זה וכו', הצד השוה שבהן, שהן טמאין ומטמאין, אף וכו'. ואמר ריב"ז שהדור האחרון יפרך, מה להצד השוה שכן יש בהן צד חמור. ורבן יב"ז צד חמור לא פריך [עי' תוס' כתובות דל"ב א' ד"ה שכן]: י) שר"ע תלמיד ר"א בן הורקנס, תלמיד ריב"ז: יא) ואין הלכה כר' עקיבא ושלישי רק פסול בתרומה: יב) [אנגער], מקום פנוי מאילנות וזריעה:

תוספת חדשים

פ"ה ב בתוי"ט סד"ה **אמר** ר"י כו' וז"ל הרמב"ם כו' ול"נ לפי שר"ע היה גם תלמידו של רבי יהושע כדאיתא ספ"ז דנזיר ובכמה מקומות ואלו אמר ר"י תלמיד תלמידך היה נשמע שעל עצמו קאמר שהוא תלמידו והוא תלמיד ריב"ז ולא רצה ליטול גדולה בעצמו. ועוד נ"ל לפי שכבר באותו זמן נתגדל ר"ע ובא למעלות ר"א ור"י כדאיתא בברכות שהיו רוצים למנותו לנשיאות במקום ר"ג אלא מפני זכות אבות נמנה ראב"ע וזה היה בו ביום. (מתהורש"ת ז"ל):

ואלפים אמה תחום שבת[יג]. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר. אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכרמים[יד]: **ד** בו ביום דרש רבי עקיבא (שמות ט"ו) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר שאין תלמוד לומר לאמר[טו]. ומה תלמוד לומר לאמר. מלמד שהיו ישראל עונין אחריו של משה על כל דבר ודבר כקוראין את ההלל לכך נאמר לאמר[טז] ר' נחמיה אומר כקורין את שמע[יז]. ולא כקורין את ההלל[יח]: **ה** בו ביום דרש ר' יהושע בן הורקנוס. לא עבד איוב את הקדוש ברוך הוא אלא מאהבה. שנאמר (איוב י"ג) הן יקטלני לו איחל. ועדיין הדבר שקול[יט] לו אני מצפה או איני מצפה[כ]. תלמוד לומר (שם כ"ז) עד אגוע לא אסיר תומתי ממני מלמד שמאהבה עשה. אמר רבי יהושע מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי שהיית דורש כל ימיך שלא עבד איוב את המקום אלא מיראה. שנאמר (שם א') איש תם וישר ירא אלהים[כא] וסר מרע. והלא יהושע תלמיד תלמידך[כב], למד שמאהבה עשה:

ולא נאמרו אלא*) [ליציאת תחום] שבת: שדות וכרמים. ואלפים סביב נתנו ללוים. מהם הניחו אלף סביב העיר למגרש והשאר שדות וכרמים. והלכה כרבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי שתחום אלפים אמה דרבנן: **ד** שאין ת"ל לאמר. שאין דומה לכאן לאמר שבתורה שהשכינה מדברת למשה לאמר הדבור לישראל. אבל כאן אין לומר כן: כקורין את ההלל. ראשי פרקים בלבד היו עונים אחריו: **ה** מאהבה. שאהב את המקום: שקול. משקלו שוה אינו מכריע לכאן ולכאן. יש לו הכתוב בוי"ו ומשמעותו כאילו היה לא באל"ף. ויש לא באל"ף. ומשמעותו כלו הכתוב בוי"ו. הן יקטלני. הלא הורגני לא איחל לו עוד. או לו אני מיחל: מיראה. מדאגת פורענות שלא תבא עליו: ירא אלהים. ולא אוהב אלהים:

לפי שר"ע תלמיד ר"א בן הורקנוס. ור"א תלמיד ריב"ז. ע"כ: **ג** רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר כו'. כתב הר"ב והלכה כר"א. וכך פסק הרמב"ם. ואע"ג דהלכה כר"ע מחבירו. הכא כמה משניות מוכחי כן משנה ה' פרק ג' דעירובין וה' דפרק ה' וסוף פרק ב' דכתובות. וממ"ש הר"ב שתחום אלפים דרבנן ש"מ דלר"ע אלפים דאורייתא הן. וקשה דבמשנה ח' פ"ד דעירובין מפרש הר"ב דנפקא לן מקראי דערי מקלט כו' ובספ"ב דשבת כתב דקראי אסמכתא הן. והא משמע הכא דבהא פליגי והכי איתא אמתני' דהכא בגמ' מר סבר תחומין דאורייתא ומר סבר דרבנן. וצריך עיון: ואלפים אמה שדות וכרמים. כתב הר"ב והשאר שדות וכרמים °וכן פירש"י [*והכי הוא ליתנא דברייתא פ"ה דעירובין דף נ"ו ע"ב] ונראה לי משום דתפסת מועט תפסת. כיון דבחד עניא הוא לרבי אליעזר. אבל לר"ע דקרא דאלף בשל לוים וקרא דאלפים בשל שבת דתרי עניני נינהו מקיימין המקראות שניהם כמות שהם: **ד** עונין אחריו של משה על כל דבר ודבר כקוראין את ההלל. פירש הר"ב ראשי פרקים בלבד היו עונין ומסיים בברייתא משה אמר אשירה לה'. והם אומרים אשירה לה'. משה אמר כי גאה גאה. והן אומרים אשירה לה'. וליתנא דראשי פרקים קאי. ולכן נראה לי שהשירה מתחלקת לענינים ופרקים. ובכל פרק היו עונין אותו ראש פרק. ובהלל פליגי רש"י ותוספות בפ"ג דסוכה דף ל"ח דלרש"י בראשי פרקים עונין ראשי פרקים ולא יותר. ועל כל דבר חוץ מראשי פרקים עונין הללויה עד שיגמור את ההלל. והתוס' מפרשים שמתחלת הפרק עד סופו עונה ראשו על כל דבר ודבר עד סופו. וכן פרק שני עונה ראש פרק שני. ועל כל דבר ודבר עד סופו. וכן כולן. כגון הללויה. בצאת ישראל. לא לנו כו'. ע"כ. ודעת הרמב"ם בפ"ג מהלכות חנוכה [הלכה י"ג] כפירוש רש"י: כקורין את שמע. בברייתא. כסופר הפורס על שמע בבה"כ. שהוא פותח תחלה. והן עונין אחריו. פי' רש"י וקורין כולן יחד. וכך שרתה רוח הקודש על כולם וכיונו יחד את השירה ככתבה. ומפרשים בגמ' טעמו דר' נחמיה דדרשינן ויאמרו דאמור כולהו בהדי הדדי. לאמר דפתח משה ברישא: ולא כקורין את ההלל. נ"ל דלהכי קאמר תו. לאפוקי נמי מדעת שלישית דאיתא בברייתא ר' אליעזר בנו של ר"י הגלילי אומר כקטן המקרא את ההלל. והן עונין אחריו כל מה שהוא אומר. משה אמר אשירה לה' והן אומרים אשירה לה'. משה אמר כי גאה גאה והן אומרים כי גאה גאה. להכי אמר דלא הוו כלל כקריאת הלל. דאפילו כקריאה זו נמי לא: **ה** ועדיין הדבר שקול. פירש הר"ב יש לו הכתוב בוי"ו ומשמעותו כאילו הוא לא באל"ף. ויש לא באל"ף וכו'. וכן כתב הרמב"ם. ובגמ' לא מייתי אלא בכל צרתם לא צר (ישעיה ס"ג) דכתיב באל"ף וכתיב (שם) ומלאך פניו הושיעם. אלא דמשמע הכי ומשמע הכי:

*) בלעי"ב ד"ל ליציאות ותחום שבת והתי"ט תקן כלפנינו.

יכין תפארת ישראל יכין

יג) ר"ל ועוד אלף אמה לענין תחום שבת נאמר, ולא נתנם ללויים. וס"ל תחומין דאורייתא, ולא קיי"ל כן: יד) ר"ל ועוד אלף אמה לשדות וכרמים ללויים: טו) דבכל הכא פירש לאמור, שנכתב בתואר הלשון שבו נאמר בלי שנוי הגוף, ופירושו בל"א [פאלגענדע וואָרטע]. אבל הכא א"נ כן, דהרי בל"ז כתב מקמי הכא „את השירה הזאת" ופשיטא שנכתבה בלשון שנאמרה. א"נ בכל דוכתא י"ל דצריך לאמור לדרשה לא אמור בדברים [יומא ד"ד ב'] אבל הכא ודאי אין כאן איסור לאמרו: טז) משה אמר אשירה לד' וגו' והן עונין אחריו כדבריו, משה אמר עזי וזמרת וגו', והן אומרים אשירה לד', וכן כל פסוק ופסוק: יז) ר"ל כש"ץ שמתחיל שמע, וקורין הצבור כולן אחריו. כ"כ הכא שרה רוח הקודש על כולן, וכשפתח משה, כוונו כולן לומר יחד השירה ככתבה: יח) נ"ל דלהכי קאמר תו ולא וכו', דסד"א דק"ש ל"ד אלא ר"ל ברכת ק"ש, משום דיש בתפלתן נמי פסוקים שהצבור עונין כל דבור ודבור שאמר הש"ץ [כמג"א סי' מ"ט]. והיינו כקטן המקרא ההלל שנזכר בש"ס [סוטה ד"ל ע"א], להכי קאמר ולא כקורין וכו', דהכא לא קראו השירה פסוק אחר פסוק, כפסוקי ברכת ק"ש, משה תחלה ואח"כ ישראל אלא קראו כולן יחד, רק משה פתח, ובתוס' הביא תוספתא דמפרש ר"נ דמשה פתח אשירה לי"י והם סיימו כי גאה גאה, וכן כל פסוק. ואח"כ נ"ל דמה דקאמר כקורין שמע, היינו מדשומע כעונה הו"ל כק"ש פסוק אחר פסוק: יט) ר"ל בספק, דאפשר לפרשו מירא: כ) דיש לפרשו, לו איחל, בתמיה: כא) ולא כתיב אוהב אלדים. ואף על גב דגבי אברהם נמי כתיב כי ירא אלדים אתה. נ"ל דהכא שאני דסמיך ליה וסר מרע, משמע דהיה סר מרע רק מיראת אלדים. משא"כ שם יראת אלדים היינו יראת הכבוד, [עהרפורכט] בל"א: כב) ר"ל תלמיד ר"ע, שהיה תלמיד תלמידו של ריב"ז [כלעיל סי' י']:

ציונים

ריה"ג אומר אלף אמה מגרש. עירובין נ"ו ע"ב ע"ש. תוספתא סוף ערכין ע"ש. מיי' פ"ג מהל' שמיטה ויובל ה"ג. ופ"ט בכ"מ סמ"ג עשין קנ"ה: **ד** בו ביום דר"ע אז ישיר כו'. שם: **ה** בו ביום דרש ר"י כו'. שם: שלא עבד איוב כו'. עי' ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה סוטה פ"ה ה"ה:

שנויי נוסחאות

ואלפים אמה תחום שבת. בכי"ק אלפים תחום השבת. ואלפים (אמה) שדות. בד"נ ..באמה..; במשכי"ר ליתא וכן ליתא בכי"ק (וגם אלפים): **ד** ויאמרו (לאמר). בכי"ק ליתא. ומה תלמוד לומר. בד"נ ובכי"ק ולמה נאמר. מלמד. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר אלא. עונין אחריו. במשכ"ב עונין שירה..; בכי"מ אומרים שירה.. ההלל. במשנ"ב הלל וכן בסמוך וכ"ה כאן בד"נ ולא בסמוך. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר..אשירה לה' כי גאה גאה וכ"ה במש' שעם פי' הרע"ב ד"ר ובמש' ד' ריוואַ ועוד וכ"ה במשנ"ב ומחקה המהרש"ל וכן השמיט זה התוי"ט במהדורותיו בשם הרש"ל (ת"ש). אך המדפיסים אח"כ לא הבינו את כונת התוי"ט בגליונו והגה"ת מ"ש והלכו והקיפו את המלות לפני נאמר לאמר בשם ס"א. את שמע. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר את שמע היו קורין: **ה** לא. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר שלא. הקב"ה. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר המקום. איני מצפה. בד"נ ובמשכי"ר מצפה לו; בכי"ק עדיין הדבר שקול לא אני מצפה או איני מצפה אלא לו (?). תלמוד לומר. בכי"מ כשהוא אומר. מלמד. במשכי"ר לימד; בד"נ ללמד, (את המקום). בד"נ ליתא. (איש) תם וישר ירא. בד"נ וירא וליתא. וגוף בחיוב (א, א) ומסתבר יותר נכונה כי דברי ה' סמה. והלא. בד"נ ובמשכי"ר והרי:

תוספת הדשים

ה במשנה והלא יהושע תלמיד תלמידך. פירש"י ר"י בן הורקנוס היה תלמידו של ר"ע:

תוספת רעק"א

פ"ה ג [אות יט] תוי"ט ד"ה ואלפים כו' וכן פירש"י. והרמב"ם פי"ג מהל' שמיטה כי דמגרשי העיר היה ג' אלפים אלף הראשונה שמחוץ לעיר למגרש ואלפיים שסודרים חוץ למגרש לשדות וכרמים:

פרק ו א מי שקינא לאשתו ונסתרה אפילו שמע מעוף הפורח(א) יוציא ויתן כתובה(ב) דברי ר' אליעזר(ג). ר' יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה(ד): **ב** אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת(ה) לא היתה שותה. ולא עוד אלא אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנין אף לפוסלה מכתובתה*(ה). חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה(ו) הרי אלו נאמנות. °ולא לפסלה מכתובתה(ז) אלא שלא תשתה(ח): **ג** שהיה בדין(ט) ומה אם עדות ראשונה(י) שאין אוסרתה איסור עולם(יא) אינה מתקיימת בפחות משנים(יב). עדות אחרונה(יג) שאוסרתה איסור עולם אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים(יד). תלמוד לומר (במדבר ה') ועד אין בה כל עדות שיש בה(טו). קל וחומר לעדות הראשונה מעתה. ומה אם עדות אחרונה שאוסרתה איסור

פרק ו א משקינא לה ונסתרה אפילו שמע מעוף הפורח. שנסתרה. יוציא ויתן כתובה. ר' אליעזר לטעמיה דאמר בפ"ק סתירה לא בעיא עדות ואפי' עבד ואפי' שפחה נאמנים דהיינו נמי כעוף הפורח דאתקפא סתירה לטומאה דכולהו מהימני בה. הלכך נאסרה עליו ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה: רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. נשים הטוות לאור הלבנה. רבי יהושע לטעמיה דאמר משקה על פי שנים. מיהו משישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה בפריצותה משוער הדבר ותנא דהא אפילו מיא נמי לא בדקי לה כדתניא בפ"ק. וטהורה היא. ולא שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. והלכה כרבי יהושע: **ב** אני ראיתיה שנטמאת. °באותה סתירה שהיא ע"פ עדים לר' יהושע. או ע"פ עוף הפורח לר"א: לא היתה שותה. דעד אחד נאמן בה אף להפסידה כתובתה שרגלים לדבר: אף לפסלה מכתובתה. שלא תשתה ולא תטול כתובתה: יבמתה. אשת אחי בעלה: ובת בעלה. מאשה אחרת: הרי אלו נאמנות. לעדות זו. אע"פ שהן פסולות לכל שאר עדות שהוא לרעתה. לפי שהתורה האמינה כל עדות שיש בה. ומיהו לא לפסלה מכתובתה הואיל ושונאות אותה. אלא שלא תשתה: **ג** שהיה בדין. שלא יהא נאמן בה עד אחד אם לא מגזירת הכתוב: עדות הראשונה. סתירה שאין אוסרתה איסור עולם. אלא עד שתשתה: אינה מתקיימת בפחות משנים. כדבעינן למימר מגזירה שוה ור' יהושע היא: עדות האחרונה. טומאה: כל [עדות] שיש בה. נאמן בה

דכתיב

פרק ו א מי שקינא. פרק זה היה הגון שיהא שנוי ומעורב בפרק ראשון לאחר אותה בבא דאלו אסורות לאכול בתרומה ואח"כ היה לו לשנות כיצד עושה לה וכל הסדר אבל תימא דלאחר [שמנה] שבדקוה המים אם חוזר לקנוי. תוס': אפילו שמע מעוף הפורח. לשון הרמב"ם אפילו שיש לו ראיה מלפלוף העוף: רבי יהושע אומר עד שישאו וכו'. כלומר משום סתירה שאין בה ב' עדים אינה נאסרת עליו. רש"י: מוזרות בלבנה. פירש הר"ב נשים הטוות לאור הלבנה. שהואיל וטוות בלילה הנה מפחד בלילות מתקבצות לטוות בקיבוץ ושיחות ביחד: **ב** לא היתה שותה. כתב הר"ב שרגלים לדבר בפ"ק דף ג' תנא דבי ר' ישמעאל מפני מה האמינה תורה עד אחד בסוטה שרגלים לדבר. שהרי קינא לה ונסתרה. ועד אחד מעידה שהיא טמאה. אמר ליה רב פפא לאביי והא כי כתיבא קינוי בתר סתירה וטומאה כתיבא א"ל ועבר וכבר עבר לאו ס"ד כדכתיב ועבר בתר טומאה וסתירה. קינוי למה לי: אפילו עבד כו'. עיין בפירוש הר"ב במשנה ח' פ"ק דר"ה: חמותה כו'. עיין פט"ו דיבמות משנה ד' ומ"ש שם: **ג** ועד אין בה כל עדות שיש בה. כתב הר"ב וה"ק קרא תרי לית בה אלא חד. וקאמר והיא לא נתפשה לאוסרה וכן לשון רש"י ובגמ' אסורה. וכלומר קרא דקאמר והיא לא נתפשה לומר דאילו הוה בה עד אחד והיא לא נתפשה היתה אסורה: ומה אם עדות אחרונה כו'.

כתבו

פ"ו א מי שקנא לאשתו. נ"א פ"א: רי"א עד שישאו כו'. מיי' פ"א מהל' סוטה ה"ח סמ"ג עשין נ"ו טוש"ע אה"ע סי' קע"ח סעי' י"א: **ב** אמר עד אחד כו'. שם. ג' ע"א: אפילו עבד כו'. מיי' שם הט"ו טוש"ע שם סעי' י"ד: חמותה כו'. מיי' שם וטוש"ע שם סעי' ט"ו: **ג** שהיה בדין ומה כו'. שם. ג' ע"ב: כל עדות שיש בה. שבועות ל"ב ע"א:

שנויי נוסחאות

פרק ו א מי שקינא (לאשתו) ונסתרה אפילו. במשני"ר מי שקינא לה.. וליתא. וכ"ה ברש"י וע"פ וכ"ה בכי"ק (ושם ליתא גם לן ונסתרה); בד"נ משקנא לה אפילו וכן גרים בתוס' ע"ש. מעוף. בכי"ק מהעוף; בד"נ ובמשני"ר מן העוף. עד שישאו. בד"נ ובמשני"ר משישאו; בכי"ק אף משישאו. מוזרות. בכי"ק מצורות. ובירוש' אנן תנינן מוצרות אית תני' תני מוזרות כו' ע"ש: **ב** ולא לפוסלה מכתובתה. בד"נ ובמשני"ר לא.. מכתובתה אמרו; בכי"ק שלוא.. **ג** (שהיה בדין). בכי"מ ליתא. ומה. בד"נ ובכי"ק מה וכן בסמוך. ראשונה. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר הראשונה. שאין. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר שאינה. אחרונה. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר האחרונה. כל (עדות) שיש. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא וכ"ה בר"ב ד"ד. בכי"מ כל מין ומין שיש. לעדות. בד"נ עדות; בכי"ק בעדות. אחרונה. בכי"ק ובמשני"ר האחרונה.

תוספת חדשים

פ"ו ג תוי"ט ד"ה ומה אם עדות האחרונה וכו' תימה כו' יש מקום קצת ליישב קושית התוס' ע"פ מ"ש התוס' בדף ז' דאפי' שקוה ולא בדקוה המים ואחר כך בא עד אחד ואמר שהיא טמאה אסורה. והשתא אי לאו קרא ה"א כיון דבהאי גונא איכא רגלים לדבר איפכא מדלא בדקוה המים ודאי לא עבדא איסורא והך סהדא שקרא הוא ואפ"ה אסורה איסור עולם א"כ לאו משום רגלים לדבר אסרו קרא ק"ו לעדות הראשונה לאוסרה איסור שעה כך הוה ס"ד קמ"ל נה ולא בקנוי וסתירה ולקושיא הב' שהביא התוי"ט בשם התוס' יש מקום לתרץ ולומר כיון דילפינן מוספרה לה דעד אחד נאמן באיסורין להתיר הס"ד דנאמן גם לאסור קמ"ל ואע"פ שיש לסביב על זה מדברי התוס' פ"ק דגיטין ופרק האשה רבה ושאר דוכתי מ"מ ראוי לשית לב לסברא זו ולא ניתנה לכתוב אחר העיון עני"ד

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ו א) דשמע [פלפלגייא] שאומר שנסתרה ודרך העוף ההוא לחזור ולדבר מה ששמע מאדם מדבר, ואף זה ודאי כך שמע גם הוא מאדם, ולרמב"ם ר"ל ששמע שנטמאה: ב) דנאסרה עליו: ג) לטעמיה בפ"ק דא"צ עדות לסתירה: ד) נשים שטוות לאור הלבנה ומפחד בלילות מתקבצות לטוות יחד, ומדברות יחד דברים של יום. ואורחא דמלתא נקט, ור"י לטעמיה דצריך ב' עדים. רק מדמפורסם פריצותה גם לאלה הנשים, שוב לא יבדקוה המים ועכ"פ [לא] הפסידה כתובה: ה) באותה סתירה, דכל מ"ד כדאית ליה. *ה) והא דלא כלל להו הנך בהדי ע"א, דהרי כולן נאמנים. י"ל משום דס"ד דשיכן שוין בנאמנות, להכי פלגינהו לאשמעינן דבמכחישין זא"ז ע"א עדיף, מדמחייב שבועה בדיני ממונות, ועס"פ: ו) כולן שונאים [יבמות פט"ו מ"ד]: ז) מדשונאים אותה: ח) ואע"ג דיש לחוש דחוששין שמא אם תשתה ותמצא נקייה תהיה מותרת לבעלה, והם משנאתן אותה רוצים לאוסרה על בעלה [יבמות שם]. י"ל כיון שקנא לה ונסתרה רגלים לדבר דקושטא קאמרו, ותאסר על בעלה [כרמב"ם פ"א מסוטה הט"ו]: ט) שלא יהא עד א' נאמן לטומאה: י) שעל הסתירה: יא) רק עד שתשתה: יב) כפר"ק משנה א': יג) שעל טומאה: יד) ואי"ל מה לעדות אחרונה שכן רגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה. י"ל לפמ"ש תוס' [ד"ז] דבשתתה ולא בדקוה המים, ואח"כ בא ע"א שטומאה, אסורה. אף דבכה"ג מדלא בדקוה המים, איכא רגלים לדבר איפכא שהעד משקר. עוד י"ל עריפת עגלה יוכיח [כלקמן פ"ט מ"ח]: טו) דכל עד סתם בתורה, שנים במשמע. והכא

ה"ק

תוספות רעק"א

פ"ו ב [אות כ] במשנה ולא לפוסלה מכתובתה אלא שלא תשתה, תמוה לי הא לב"ה דמת בעלה עד שלא שתתה אינה נוטלת כדאיתא במתני' ב' פ"ד הרי אף דבקינוי וסתירה לא אפקה עצמה לעצמה דהא היתה בת שתיה. מ"מ ע"י קינוי וסתירה הוי ספק זינתה וכ"ז שלא נתברר ע"י שתיה אין לה כתובה מספק. א"כ ה"נ מה בכך דהנך ה' נשים א"נ בעדותן דל עדותן מהכא הא עכ"פ כיון דאינה שותה ולא נתברר טהרתה, מספק אין לה כתובה. וכן בירושלמי בעי על כל ע"א בטומאה אמאי נאמן להפסיד כתובתה ומשני כיון דהאמינה תורה בבי תרי ממילא אין לה כתובה ומדמה לע"א שמעיד שהוא חלב ואח"כ התרו בו דלוקה. ומאי צריך לזה הא כיון דבע"א דטומאה אינו משקה אותה ממילא בלאו הימנותא דעד לענין כתובה אין לה כתובה מספק דבקינוי וסתירה הפסידה כתובתה כ"ז שלא נתברר ע"י השקאה. והרמב"ם ספ"א מסוטה כ' כל סוטה שאמרנו שאינה שותה וכו' ותצא בלא כתובה שהרי נאסרה בקינוי וסתירה והשתיה שתתירה נמנעה שהרי יש בה עד עכ"ל. משמע דבאמת סה"ט בע"א דטומאה מפסדת כתובתה. וא"כ קשה אף בה' נשים אלו כיון דע"י עדותן אינה שותה ממילא אין לה כתובה. ורציתי לדחוק דבקינוי וסתירה דהפסידה כתובה היינו מספק. ואם תפסה כיון דהוי תפיסת ברי מהני ורק בע"א בטומאה דנעשה העד כב' וכדאיתא בירושל' הנ"ל. ובאמת במתו בעליהם עד שלא שתו מהני תפיסתן. וא"כ י"ל דמה דקתני במתני' בה' נשים לא לפוסלה מכתובתה היינו שאין מאמינים אותן לדמן לודאי נטמאה כמו ע"א דטומאה ולא מהני תפיסתה אלא דהוי כלא העידו כלל ורק מטעם ספק אין לה כתובה ומהני תפיסתה (ע' תוס' לעיל כ"ה ע"ב ד"ה בה"א כו' ודו"ק). אולם ברמב"ם הט"ו כ' אף ה' נשים ששונאות וכו' אבל לא להפסידה כתובתה אלא נוטלת כתובתה ויוצאה עכ"ל וצ"ע: [אות כא] בהר"ב ד"ה אני ראיתי כו' באותה סתירה כו'. וכן לשון רש"י. ומזה דקדק הב"ש דוקא שמעיד דנטמאת באותה סתירה

שיש

עולם. הרי היא מתקיימת בעד אחד. עדות הראשונה שאין אוסרתה איסור עולם אינו דין שתתקיים בעד אחד. תלמוד לומר (דברים כ"ד) כי מצא בה ערות דבר(טז). ולהלן הוא אומר (שם י"ט) על פי שנים עדים יקום דבר. מה להלן על פי שנים עדים. אף כאן על פי שנים עדים: **ד** עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת(יז). אשה אומרת נטמאת ואשה אומרת לא נטמאת היתה שותה(יח). אחד אומר נטמאה ושנים אומרים לא נטמאת(יט) היתה שותה(כ). שנים אומרים נטמאת ואחד אומר לא נטמאת לא היתה שותה(כא):

ר"ע מברטנורה

דכתיב ועד אין בה. וכל עד האמור בתורה סתם. הוא אלא שנים *מדאיצטריך קרא לומר (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש שמע מינה דעד שנים במשמע. עד שיפרוט לך הכתוב אחד. והכי קאמר קרא תרי לית בה אלא חד. וקאמר והיא לא נתפשה לאוסרה אלמא עד אחד מהימן:

ד עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת. אוקי חד להדי חד. והרי היא בספיקה ושותה. ודוקא כי אתו בהדי הדדי. אבל בזה אחר זה. כשאמר הראשון נטמאת. הוי מהימן כבתרי. והשני האומר לא נטמאת הוי ליה חד. ואין דבריו של אחד במקום שנים: ושנים אומרים לא נטמאת. כלומר לא נטמאת בפניך. שכשבאת ומצאת שנסתרו יחד גם אנו היינו עמך ובפנינו לא נטמאת. הרי נסתלק העד ובטלו דבריו מפני השנים והרי היא בספיקה אם נטמאת קודם שבאו אלו *)ומצאוה. ולפיכך שותה. ואשמועינן תנא בהני תרתי בבי דמתני' דבפסולי עדות הלך אחר רוב דעות בין לקולא. בין לחומרא. כלומר בין להשקותה. בין שלא להשקותה:

*) כר"ב ד"ר השנים.

תוספת יום טוב

כתבו התוס' פ"ק דף ג' וז"ל תימה ה"מ למפרך. מה לעדות אחרונה שכן רגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה ע"כ. ולפי מה שכתבתי בריש פ"ק נר"א דאתקוש סתירה לטומאה י"ל דאהא סמיך. אע"ג שאמרה בדרך ק"ו: ת"ל כי מצא בה ערות דבר. ומקשים בגמרא תיפוק לי דהא ממעטינן מועד אין בה. בה ולא בקינוי. בה ולא בסתירה. כמ"ש בריש פרק קמא ומתרצינן דה"נ קאמר ת"ל בה. בה ולא בקינוי. בה ולא בסתירה וטומאה בעלמא בלא קינוי ובלא סתירה דלא מהימן עד אחד מנלן. נאמר כאן דבר כו'. וכתבו התוס' בפ"ק דף ג'. תימה למה לי גזרה שוה אפילו בלא גזרה שוה מהיכא תיתי לי דלהימן בה עד אחד. מעדות אחרונה ליכא למילף דאיכא פירכא. ע"כ: כי מצא בה ערות דבר ולהלן הוא אומר וכו'. עיין בסוף מסכת גיטין ומה שכתבתי שם: **ד** עד אומר נטמאת כו'. פירש הר"ב ודוקא כי אתו בהדי הדדי. אבל בזה אחר זה. כשאמר הראשון נטמאת הוי מהימן כבי תרי. וכתבו התוס' נראה לפרש בזה אחר זה. שקבלו עדות הראשון והורו ע"פ עדותו. דלא תקשה על מה שכתבתי בשם רש"י במשנה ד' פט"ו דיבמות: אשה אומרת נטמאת. ירושלמי נתני עד אחד אמר נטמאת ואשה אמרה לא נטמאת. אשה אמרה נטמאת ועד אחד אמר לא נטמאת. תניי דבית רבי כן. ע"כ. ומשנה ה' פרק ט"ו דיבמות דתנן נמי כה"ג לענין היתר אשת איש וכתבתי שם הירושלמי דעלה כדקאמר הכא. והרמב"ם אינו סובר הירושלמי להלכה אלא דדוקא הנך תרי פסולי דאי חד כשר וחד פסול. כי היכי דהורע כח שני פסולים לגבי עד כשר כדלקמן. ה"נ עד אחד פסול לגבי ע"א כשר. ואמהגי דבחבורו פ"ק מהלכות סוטה השמיט בבא זו דאשה אומרת כו'. ועיין מה שכתוב בזה במשנה ח' פרק בתרא בס"ד: ושנים אומרים לא נטמאת. פי' הר"ב כלומר לא נטמאת בפניך כו' גם אנו היינו עמך. אבל ביבמות פט"ו לא פירש כן משום דכשאומרים לא מת מכחישים אותו. אבל הכא אפשר שנטמאה קודם שבאו. והיה יכול לפרש שאומרים עמנו היית במקום אחר. ובדיש עדי סתירה. ומיהו אתיא במכ"ש דהא כשמעידין כן מזימין הראשון ופשיטא דמהימני מדין מזימין שהאמינם התורה אפי' לגבי ב' ומ"ש הר"ב ואשמועינן תנא בהני תרתי בבי דמתני' דבפסולי עדות הלך וכו' דבפסולי עדות איירינן כדמוקים בגמ'. דאי ל"ת הכי פשיטא דאין עד אחד במקום שנים. כך פירש רש"י. וכתב ב"י בא"ה סימן קע"ח דאע"ג דחד דאתא מעיקרא משוינן ליה כתרי הוי תרי ותרי והדרא לספיקא דסוטה. ופירש"י וכי מוקמינן בפסולי עדות בין בבבא אחת בין בזה אחר זה. ועל כרחך דבזה אחר זה אצטריך עיקר לאשמועינן דאי לבבא אחת מאי הלך אחר רוב דעות איכא. בחד וחד נמי היתה סוטה. ע"כ: שנים אומרים נטמאת כו'. כתב הר"ב דאשמעינן בין לקולא בין לחומרא. וכן ל' הרמב"ם. גם לעיל בפט"ו דיבמות לשון הר"ב כן הוא ויותר ראוי היה לומר בהפך. וכן בגמ' ותרתי בפסולי עדות למה לי מהו דתימא כי אזלינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא אזלינן קמ"ל. [וכן בגמ' פ' בתרא ד' מ"ז] ופירש"י לחומרא שתשתה. לקולא להקל מעליה שלא תשתה. תימא כיון דאיכא הכחשה כל דהוא נימא אוקי האי לגבדי הך ואוקי מלתא אספיקא ותשתה קמ"ל ע"כ. וכתבו התוס' וה"ת הא ממתני' פט"ו דיבמות ומתני' ח' פ"ט דלקמן שמעינן לה י"ל דהכא אצטריך דאפי' לקולא אע"ג דרגלים לדבר. ועוד דלא תנא פסולי עדות בהדיא במתני' להכי תני גבי כל חד וחד:

ציונים

ד עד אומר נטמאת כו'. שם. תוספתא פ"ה:

שנויי נוסחאות

ערות דבר. כד"נ וכי"ק .דבר וכתב לה. (הוא) אומר, כד"נ ליתא. שנים עדים יקום. בכי"ק וכי"מ ובמשני"ר שנים עדים או עפ"י ג' עדים. מה להלן כו' אף כאן. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר מה דבר האמור להלן. אף דבר האמור כאן. (עדים). במשנ"ב ליתא בב' הפעמים ובמשניות ד' ליוורנו ווינציא איתא כאן וליתא בס: וך: **ד** אחד אומר. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר עד אומר. ושנים. במשני"ר ועדים שנים. ואחד אומר. כד"נ ועד אומר. וכן הוא בכי"ק (וכם אומר להן):

תוספת חדשים

עי"ד סימן קכ"ז. מהגאון הגדול אב"ד דק"ק א"ד מוהר"ר שאול זצ"ל: **ד** תוי"ט ד"ה אשה כו' ותמיהני כו' עכ"ל. ול"נ שהרמב"ם רמזו שני פעמים אחד בדין ע"ו באו שניהם כאחד זה אומר נטמאת כו' וכתב שהמא שבולל עדים כשרים או פסולים דהיכי דאיירי בכשר דוקא ביארו בפירוש עוד רמזה בדין י"ט בין כולן פסולין הלך אחר הרוב כו' מחצה על מחצה הרי זו שותה עכ"ל. (ממהורש"ת זצ"ל)

תוספת רעק"א

שיש עדים עליה דרגלים לדבר שהאסת אתו. אבל אם מעיד דנטמאת אח"כ א"נ. אבל הרמב"ם כ' ובא ע"א והעיד עליה שנבעלה בפניו עם זה שקנא לה עמו וכו': ג [אות כב] הר"ב ד"ה כל עדות. מדאיצטריך קרא. ובתוס' ריש מסכתי' דב"ב כתבו אבל קשי' דגבי שבועת העדות כתיב והוא עד ומחייבים אפילו א' כדתנן כפר א' והודה א' הכופר חייב וכו'. וקשה לי הא הך קושיא לא אלימא כ"כ די"ל דוהוא עד היינו שמשביע ב' עדים. אם לא יגיד היינו אף א' מהם לא יגיד. ואמאי לא האלימו קושייתם יותר מהאי דפ"ד דשבועות (דל"ב) כמשביע ע"א דתלי' בגורם לממון, וכן בע"א דסוטה לכ"ע חייב. והא מ"מ והוא עד כתיב דהיינו שנים דוקא. ובעיקר קושייתם נלע"ד דהא דאמרי' הא כ"מ שנאמר עד הוא שנים. לא דמיירי רק בשנים רק דשם עד שייך על ע"א וכן על ב' אלא דהבא דגבי סוטה דע"כ

רק

תפארת ישראל

יכין

ה"ק קרא שנים אין בה רק עד אחד (א): טז) הך קרא לאו בקנוי וסתירה כתיב וגם בש"ס מקשה תיפוק ליה דאין קנוי רק בב' עדים מדכתיב בטומאת סוטה ועד אין בה, בטומאה לבד סגי עד אחד ולא בקנוי. ומשני דה"נ קאמר דקנוי בע"א לא מהני היינו ממשמעא דמלת בה אבל אטומאה בעלמא שלא יהא בעלה חייב לגרשה בעד א' אומר שנטמאת ילפינן מדכתיב כי מצא בה וגו': יז) באותה סתירה: יח) דאוקי חד להדי חד, והרי היא בספיקה. ודוקא בבאו ביחד, אבל בזא"ז והורו כבר על פי הראשון, הו"ל הראשון כב' עדים, ואין דבריו של אחד במקום שנים: יט) אם אמרו לא נטמאת באותה סתירה, ודאי שאינה סוטה כלל, דהרי אין כאן חשד. אלא ר"ל היינו אז עמך כשנסתרה, וראינו שלא נטמאת בפניך ועכ"פ אפשר שנטמאת באותה סתירה. וכ"ש כשמזימין אותו שהיה אז עמהן במקום אחר: כ) אפילו באו זה אחר זה: כא) קמ"ל תנא הכא תרתי בבא, דמיירי בפסולי עדות, דאזלינן נמי בתר רוב דעות, בין לקולא בין לחומרא:

בועז

פ"ן (א) לכאורה קשה מה דוחקא לומר דהאי ועד אין בה ר"ל ב' עדים אבל עד א' יש לה אטומאה, או אסורה נמצא דלא קאי קרא אהשקאה שמוזכר בהך עניינא לעיל, והרי טפי מסתבר לומר דקאי אהשקאה [דהרי והיא לא נתפשה אסורה לא נזכר בקרא] וה"ק קרא, ועד אין בה, שאין בה אפילו ע"א אטומאה, או שותה, אבל כשיש ע"א אטומאה אינה שותה. וכן משמע מרש"י בחומש, ע"ש. ונ"ל דלש"ס הוה ק"ל למה הזכיר הכ' ושכב איש אותה ונסתרה והיא נטמאה קודם שמזכיר שכתוב עיקר הענין דהיינו ועבר עליו רוח קנאה וגו'. ואת"ל כמ"ש המפרשים שהבעל חושד כן מספק

ששכב איש אותה ונסתרה והיא נטמאה [דושכב] וקרא דועבר עליו רוח קנאה פרושא דושכב איש אותה הוא, לומר שאינו ודאי כן רק שחשדה כך. עכ"פ מאי האי דמסיים קרא דושכב ועד אין בה והיא לא נתפסה, הרי כיון שאין כאן אפילו ע"א שנטמאה, מה שייך והיא לא נתפסה שלא נאנסה, הרי אין כאן עד טומאה כלל. אע"כ דה"ק קרא אם מעלה בו מעל. דהיינו כשעברה על קנויו, או מחזקינן ששכב איש אותה, אף שנעלם מעיני אשה, מיד כשנסתרה מחזקינן לה בחזקת שנטמאה, אפילו כשעד אין בה, ר"ל שאין ב' עדים, רק ע"א לטומאה שאומר שלא נתפסה באונס. ובתר הכי קאמר קרא אבל אם עבר עליו רוח קנאה בלי עדי טומאה כלל, בין והיא נטמאה, ר"ל שמסתבר שנטמאה, ובין שעבר עליו רוח קנאה ומסתבר לבעל שלא נטמאה. על כל פנים מדעברה על קנויו אסורה לבעל עד שיביאה אל הכהן להשקותה:

רק הד מלתא משמע אם ע"א והיינו דליכא עדות כלל וקרא קאמר ועד אין בה. היינו דאינו נאמן בה וא"כ פירושו רק ע"א (או) אם דעד אין בה היינו שנים וקרא קאמר דאם אין ב' עדים אלא א' והיא לא נתפסת אסורה. וגלי קרא דע"א נאמן. בזה כיון דלמדנו מלא יקום ע"א חא עד סתם גם ב' במשמע נקטי' יותר הקרא בפשוטו דעד אין בה היינו דאין בה שנים מסה דנפרש דעד הוא א' ולדהוק דאין בת היינו דאינו נאמן בה אבל בקרא דהוא עד מפרשי' בין ע"א ובין ב' עדים והוא נכון מאד לענ"ד בעזה"י. ויעויין ברש"י בב"ק דנ"ו א' ד"ה אם לא יגיד וכו' ועוד קי"ל כ"מ שנאמר עד הרי כאן ב' עדים וכו' ותמוה לי איך נקט רש"י לקושטא דמלתא הטעם דהוא עד היינו ב' אמאי ע"א חייב היכי דמועיל הגדתו הא הקרא חייב רק בב' עדים וצ"ע (ואולם בסנהדרין ד"ל ע"א ואב"א קרא דכתיב והוא עד וכו' משמע להדיא דבאמת הקרא מיירי בב' עדים ומוכרה לתירוצא דתוס' דילפינן מיני' דה"ה בע"א היכי דהיה מועיל בעדותו):

ציונים · תוספת יום טוב

אלו נאמרין פרק ז סוטה

ר"ע מברטנורה

פרק ז א אלו נאמרין בכל לשוןא)**. פרשה סוטה**ב)**. ווידוי מעשר**ג)**. קריאת שמע. ותפלה**ד)**. וברכת המזון.**

פרק ז א [*בכל לשון. והתוספות גורסין בלשונם כמו שכתבתי במשנה בסוף דבור המתחיל [ותפלה וכו']: פרשת סוטה. כתב הר"ב דכתיב וכו'. וכתב רש"י *ובספרי אמרינן דאי לא כתיב קרא להתיר בכל לשון כדלקמן. ה"א ניגמר מיבמה בק"ו ומה יבמה קלה לא עשה [נה] כל הלשונות כלשון הקדש סוטה חמורה לא כל שכן. ע"כ. ומ"ש הר"ב מקרא דואמר אל האשה בכל לשון שהוא אומר. והרמב"ם פי' ואמר הכהן לאשה בכל לשון שהוא אומר. וה"ג בגמ'. אבל רש"י כתב דה"ג ואמר אל האשה בכל לשון שהיא שומעת. ומהאי קרא יליף ליה בספרי. ול"ג ואמר הכהן לאשה. אל האשה משמע דברים הנכנסים בלבה שהאשה מכרת בלשון. ע"כ. וכדבריו מוכח בגמ' שהכתוב לקמן בוידוי מעשר דיליף לה אמירה אמירה מסוטה. ומאי אולמיה דהאי מהאי אלא דהכא כתיב אל. ומעתה הר"ב דנקיט קרא דאל האשה ומסיים לה בלשון שהוא אומר. וזה דלא כשום גירסא. ועוד קשה על גירסא זו דבלשון שהוא אומר דאם כן משמע אפי' אינה שומעת. ואילו בקריאת שמע ושבועות עדות ופקדון, דקפדינן אשמיעה לא הוי דכוותה והכן אלו נאמרין תנן. ומיהו י"ל דס"ל להר"ב והרמב"ם דהא לא אצטריך קרא דודאי בצריכה שתבין במה שאומר לה הכהן הואיל ומשביעה. ואי לאו דרבי קרא כל לשון ה"א דלשון הקדש אע"פ שאינה מכרת. ולהכי לא סגי להך מ"ד בואמרה האשה אמן אמן. דיליף לה מ"ד בספרי דבלשון הקדש דסבירא ליה דשייך טמא ואמרה אמן אע"פ שאינה מכרת. ולשון הרמב"ם בחבורו פ"ג [הלכה ז'] כתב בלשון שהיא מכרת ע"כ: ווידוי מעשר. כתב הר"ב דכתיב ואמרת וכו' ויליף אמירה מסוטה. ולא ילפינן מלוים דכתיב בהו עניה ואמירה. גמ': קריאת שמע. פירש הר"ב דכתיב שמע. ואיצטריך לאפוקי מרבי דאמר בגמ' והיו ככתבם. ורבנן ההוא לשלא יקרא' למפרע. ור' נפקא ליה מדברים הדברים. ורבנן דברים הדברים לא משמע להו. ועיין מ"ש במשנה ג' פ"ב דברכות: ותפלה. גמרא רחמי היא כל היכא דבעי מצלי. פי' רש"י דהא רחמי ניהו וההוא לישנא דידע לכוין לצלי. ומ"ש הר"ב דבצבור אבל יחיד לא. דאמר ר' יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו. פירש רש"י יחיד צריך שיסייעוהו מלאכי השרת. צבור לא צריכי להו דכתיב (איוב לו) הן אל כביר לא ימאס. אינו מואס בתפלתן של רבים ע"כ. ומשמע להר"ב דכ"ש שאר לשונות דלא. דהא ארמי קרוב ללשון הקודש הוא. והקשו בתוס' אמאי שייר הלל וקדושה של שבת וברכת הפירות. וברכת המצות. דליכא למימר דלא נקט אלא דאורייתא דהא תפלה דרבנן כדמשמע פרק ג' דברכות [כמ"ש הר"ב שם במשנה ג'] ועוד דמשמע דקדוש דאורייתא בפ"ק דנזיר °[כמ"ש שם פרק ו' משנה ה'] ובשלמא מקרא מגילה איכא למימר להכי שייר א)דהכן בריש פרק ב' דמגילה הלועז ששמע אשורית יצא. אלא הני אמאי שייר. ונראה דהכי נאמרין בכל לשון [אפי'] אינו שומע הלכך לא דמו להני דמתני' דנאמרין דוקא בלשונם ע"כ. [*ולמיעתייהו אולי שכתבו בריש פרקין ה"ג בסדר המשנה אלו נאמרין בלשונם ופי' כל אדם בלשונו שהוא שומע לאפוקי למדי שאינו אומר בלשון פרסי אם אינו שומעו אבל בכל לשון משמע בין שומע ובין אינו שומע. ב)ובגמ' לא משמע הכי ע"כ. ולא תירצו תנא ושייר מדקתני אלו כמ"ש במשנה לקמן בד"ה ושבועת הפקדון ט')]: וברכת המזון. כתב הר"ב דכתיב וברכת את ה' [וכו']. ולא ילפינן ברכה מברכות הר גריזים כדילפינן מינייהו ברכת כהנים לקמן. דהכי כתיב וברכת את ה'. כלומר אחר שהברכה והשבח כלפי השכינה תוכל לברך בכל לשון שתרצה. ומסתמא בלשון שאתה מכיר שתתן שבח להקב"ה בלב שלם להגאתך. והכי נמי איתא בירושלמי.

פרק ז א אלו נאמרין. פרשת סוטה. דכתיב (במדבר ה') ואמר אל האשה. בכל לשון שהוא אומר: וידוי מעשר. בערתי הקדש מן הבית כו'. אומר בכל לשון שירצה דכתיב (דברים כ"ו) ואמרת לפני ה' אלהיך. בכל לשון שאתה אומר: קריאת שמע. דכתיב (שם ו') שמע ישראל בכל לשון שאתה שומע: ותפלה. צבור שמתפללין. מתפללין בכל לשון. אבל יחיד אינו מתפלל אלא בלשון הקדש: וברכת המזון. דכתיב (שם ח') וברכת. בכל לשון שאתה מברך:

ושבועת

א) בתוי"ט ד"פ וד"ק כתוב בפ"ג וכ"ה בתוס' כאן בד"י. וגד"מ הגיהו גם בתוס' וגם בתוי"ט כלפנינו · ועי' בהסטרה לפי' ר"ת למס' מגילה בדפ"ב בכ"ס החדשים. שלפני הר"ת היה פרק הקורא עומד פ"ב והקורא למפרע פ"ג ואולי הי' גם לפני התוס' כן ועי' במלא"ש בדפ"ד דמגילה. ב) בתוי"ט ד"ק ובסוגיא.

פ"ז א אלו נאמרין כו'. נ"ב ע"א ברכות מ' ע"ב שבועות ל"ט ע"א: פ' סוטה. מיי' פ"ג מהל' סוטה ה"ז סמ"ג ע' כ"ו: ווידוי מעשר. מיי' פי"א מהל' מע"ש ה"ה סמ"ג ע' קל"ח: קריאת שמע. ע' ירושלמי סוטה פ"ח ה"א. מיי' פ"ב מהל' ק"ש ה"י סמ"ג ע' י"ח טוש"ע או"ח סי' ס"ב סעי' ב'. רב אלפס ברכות ל"פ שני ובלא"ש שם סי' ב': ותפלה. טוש"ע או"ח סי' ק"א סעי' ד': וברכת המזון. מיי' פ"א מה' ברכות ה"ו סמ"ג ע' כ"ו טוש"ע או"ח סי' קפ"ה סעי' א':

שנויי נוסחאות

פ"ז א אלו. בכי"מ ואלו ועי' מהרש"א. ודע דבגליון מש"כ בכת"י איתא כת"א מ"ז והקיפו בכת"י המלות (בכל לשון) וסכתו להגיה במקומם היבת כו'. בבלשון. בכי"ק ובמשכ"ל בלשונם. ועי' תוי"ט. ווידוי. בד"נ וידוי. קריאת שמע. בכי"ק במשנ"ל וק"ש.

ראשון לציון

פ"ז א תוי"ט ד"ה ותפלה גמרא רחמי היא כו' ומשמע להר"ב דכ"ש שאר לשונות ט' עיין יסל"מ:

תוספת רעק"א

פ"ז א [אות כג] תוי"ט ד"ה פרשת סוטה. ובספרי אמרינן כו'. וקשה לי הא בפשוטו אי לא כתיב קרא להתיר הוי ילפינן סוטה וגם וידוי מעשר בג"ש דאמירה אמירה מלוים אלא דלבתר דכתיב קרא בסוטה להתיר בכל לשון שוב ילפי' מעשר מסוטה ולא מלוים דילפי' יותר אמירה סתם מאמירה סתם משא"כ לוים דכתיב עניה ואמירה והכי מצינו דגבי שבה"ע צריך לימוד דבכל לשון דלא נלמוד קול קול ממשה כמ"ש תוס' והעתיקו התוי"ט. ואילו במתני' ג' ד"ה מה עני' כ' בשם תוס' הא דלא ילפינן בלוים קול קול משבה"ע דעני' וקול נמר. מעניה וקול ואין דנין עני' וקול מקול גרידא. ותיקשי ג"כ אמאי צריך ריבוי בשבועת העדות הא ממילא לא הוי ילפינן קול קול ממשה דלא ילפינן קול גרידא מקול ועני'. אלא ודאי דבלא ריבוי' הוי ילפי' ג"כ קול גרידא. אלא היכי דאיכא למילף קול מקול. או קול ועניה. מקול ועני' עדיף יותר למילף קול ועניה מקול גרידא. ה"נ י"ל לענין אמירה: [אות כד] שם ד"ה ותפלה כו' כמ"ש שם פרק ו' מ"ה. כפי מ"ש התי"ט שם וזהו מדברי התוס' דפירכת הש"ס קדושה ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא. היינו נהי דקידוש דאורי' מ"מ עכ"פ יין לאו דאורייתא ע"ש. א"כ מהתם לא נשמע כלל דקידוש דאו'. דדלמא באמת פירכת הש"ס דכל

עיקרו

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ז א) שמבין: ב) דקודם שכתב הכהן הפרשה, השביעה בעל פה: ג) בפסח של שנת ד' וז' [עי' מעש"ב פ"ה מ"ו וי']: ד) דוקא

בצבור

ושבועת העדות. ושבועת הפקדון(ה):

ב ואלו נאמרין בלשון הקודש. מקרא בכורים(ו), וחליצה(ז). ברכות, וקללות(ח). ברכת כהנים(ט), וברכת כהן גדול(י). ופרשת המלך(יא). ופרשת עגלה ערופה(יב). ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם(יג):

ג מקרא בכורים כיצד(יד) (דברים כ"ו) וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ולהלן הוא אומר (שם כ"ז) וענו הלוים ואמרו. מה ענייה האמורה להלן בלשון הקדש(טו). אף כאן בלשון הקדש: ד חליצה כיצד. (שם כ"ה) וענתה ואמרה ולהלן הוא אומר וענו הלוים ואמרו. מה ענייה האמורה להלן בלשון הקדש אף כאן בלשון הקדש. ר' יהודה אומר. וענתה ואמרה ככה. עד שתאמר בלשון הזה(טז): ה ברכות וקללות כיצד. כיון שעברו ישראל

ושבועת העדות ושבועת הפקדון. בכל לשון שהשביעום ולא הודו חייבין. שבועת העדות ילפינן לה דכתיב בה (ויקרא ה') ושמעה קול אלה. בכל לשון שאתה שומע. ושבועת הפקדון גמר תחטא תחטא משבועת העדות: ב מקרא בכורים. שהיה קורא מארמי אובד אבי (דברים כ"ו) עד סוף הפרשה: וחליצת יבמה. היא אומרת (שם כ"ה) מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי. והוא אומר לא חפצתי לקחתה. ואחר החליצה אומרת ככה יעשה לאיש: ברכות וקללות. שאמרו ישראל בהר גריזים ובהר עיבל: ברכת כהנים. נשיאת כפים: ברכות כ"ג. ביה"כ אחר עבודת היום שלפני ולפנים. הוא קורא את הפרשה בתורה ומברך שמנה ברכות המפורשות במתני': ופרשת המלך. היא פרשת הקהל כדמפרש בסוף פרקין: ופרשת עגלה ערופה. (שם כ"א) ידינו לא שפכו את הדם הזה. כפר לעמך ישראל וגו': °פרשת משוח מלחמה. (שם כ') והיה כקרבכם וגו' שמע ישראל אתם קרבים היום וגו': ג כיצד. כמו מנין: ולהלן הוא אומר. בברכות וקללות של הר גריזים: מה ענייה האמורה להלן בלשון הקודש. דכתיב (שם כ"ז) ואמרו אל כל איש ישראל קול רם. וכתיב התם (שמות י"ט) והאלהים יעננו בקול. מה להלן בלשון הקדש. אף כאן בלשון הקדש: ד וענתה ואמרה ככה. אינו צריך ללמדה בגזרה שוה שמעצמה היא למדה. וענתה

ואמרה

ואמרת דכתיב גבי וידוי לא דמי להאי. דהכא כתיב את ה'. אבל התם כתיב לפני ה'. דלהכי כתיב [לפני ה' משום] דבעזרה היה מתודה להכי אילטריך גזרה שוה דאמירה אמירה. תוס': ושבועת העדות כו'. דכתיב ושמעה קול אלה. פירש"י מדלא כתיב והשביעו באלה ע"כ. וכתבו התוס' דאי לאו קרא ה"א נילף קול קול ממשה כדלקמן משנה ג': ושבועת הפקדון. כתב הר"ב גמר תחטא תחטא. וכתבו התוס' אגב דילפינן בשבועות בהא גזירה שוה דבתביעת ממון הכתוב מדבר נקט לה נמי הכא. דהא מהיכא תיתי דנבעי בלשון הקדש. ע"כ. ובהכי נראה לי לתרוצי מה שתמהו התוס' בריש פרק ו' דשבועות דף ל"ט דלא תני במתני' שבועת הדיינים. ושבועת בטוי. דכיון דתנא אלו ליכא למימר תנא ושייר. וכתבו דאיכא שום גוונא בהנהו דתני דליתא בהני. להכי תני להו לחודייהו. עכ"ל. ולי נראה דאף שבועת הפקדון לא היה צריך לשנות אלא אגב דהכא שבועת העדות ואית ליה ג"ש לשבועת הפקדון תני ליה נמי והיינו טעמא דנסיב לה הגמרא לג"ש משום דמתניתין קשיתיה דלא תנן נמי לדיינין ובטוי אלא דתנא נסיב פקדון משום הך ג"ש דדמיא לעדות. וזו היא סברת בעלי התוס' דמכילתין דלא תמהו כמו בעלי התוס' דשבועות: ב מקרא בכורים וחליצה כו'. צריך עיון איזה סדר נקט התנא. דלא נקטינהו ככתוב. ועוד פרשת עגלה ערופה ומשוח מלחמה. כי הדר תני להו לפרושי מפיך להו. ועיין מ"ש בזה בריש פרק דלקמן בשם התוס': ג כיצד. פי' הר"ב כמו מנין. ואיידי מתני' ה' ולהלן תני נמי הכא כיצד: מה ענייה האמורה להלן בלשון הקדש. פירש הר"ב דכתיב ואמרו כו' קול רם וכתיב התם והאלהים יעננו בקול. במתן תורה. ובלשון הקדש נתנה. רש"י. וכתבו התוס' ואין לומר אדרבה נילף קול קול משבועת הפקדון. דעניה וקול [מעניה וקול] גמיר ואין דנין עניה וקול. מקול. גרידא: ד רבי יהודה אומר וענתה ואמרה ככה. ורבנן מיבעי להו לדבר במעשה מעכב ור"י מככה. ורבנן כה ככה לא משמע להו. והא דבמשנה ג' פי"ב דיבמות קריאה אינה מעכבת בין לר"א בין לר"ע ואין סברא לומר דקריאה אינה מעכבת ואם קרא בלשון חול מעכב. כתבו התוספות דמסתבר למימר דס"ל דקריאה מעכב וקא סבר לא נחלקו ר"ע ור"א בדבר זה דהכי אמר בעלמא כגון בפ' ר"א דמילה [ד' קל"ס] גבי פלוגתא דב"ש וב"ה ותמה רבי כיון דהטיל הכתוב ככה בין קריאה למעשה [היכי מצי] לומר דלעכבו תרוויהו. וי"ל דמככה נפקא ליה למדרשיה בין לפניו בין לאחריו. ע"כ. הו בגמ' ור"י האי וענתה ואמרה מאי עביד ליה. מיבעי ליה לאגמורי ללוים בלשון הקדש. דג"ש דקול קול לא גמיר מרבו ואין אדם דן ג"ש אא"כ קבלה: ה ברכות וקללות כיצד כו'. ומנלן דבלשון הקדש פירש הר"ב במ"ג וקשה למה לא נשנה

במשנה

יכין   תפארת ישראל   בועז

בצבור, אבל ביחיד, דוקא בלשון הקודש [א"ח קי"א] (א): ה) ושייר הלל וקידוש וברכת הנהנין והמצות ושבועת ביטוי ודיינין. וליכא למימר תנא ושייר, דהא אלו קתני. ואפשר דהנך דלא תני נאמרים אפילו בלשון שאינו מבין; ו) ארמי אובד וגו': ז) היא אומרת לא אבה יבמי, והוא אמר לא חפצתי לקחתה, ואחר החליצה אומרת ככה יעשה וגו', הכל בלה"ק: ח) מפורש במשנה ה': ט) נשיאת כפים: י) מפורש במשנה ז'. לא זכיתי לידע מנ"ל שצריך לומר הברכות בלה"ק דוקא ואפשר משום קדושת היום וקדושת הקורא וקדושת המקום: יא) עי' משנה ח': יב) ידינו לא שפכה וגו': יג) עי' ריש פ"ח: יד) ר"ל מנין: טו) דילפינן קול קול ממתן תורה שהיה בלשון הקדש: טז) נ"ל הכ"מ דלת"ק סגי בלה"ק אפילו אינו אומר בלשון המקרא ממש. אלא דא"כ לפי מה דקיי"ל כת"ק א"צ בלשון המקרא ממש, וכ"כ בבכורים דלא כתב ככה, אין לשון

המקרא

פ"ז (א) אולם בזמנינו קמו מקרוב אוהבי חדשות ורצו להכריע שמשנה זאת להתפלל בביה"כ בלשון אשכנזי. ועל החדשים אנו בושים, כי עיקר כוונתם להשוותינו לאלו אשר לא נוכל להתדמות. מפני הגבול שנגלה לנו תורת אלהינו. ולפע"ד לחנם התיגעו בזה חכמי ישראל, ונרסם כמה קולמסין בענין זה. דלו יהא שאין בדבר זה משום ובחוקותיהן לא תלכו [עי' מ"ז א"ח סי' ח' סק"ג, וי"ד קמ"ח], עכ"פ כיון שרוב חכמי ישראל שהן הן עמודי התורה, חוששים שעי"ז יפול כבוד קדושת הישנות, אשר בכללם שמירתינו החוקים הישנים הטובים, אפילו יהא החשש עוד כ"כ רחוקה וקלושה, צותה התורה בלאו לא תסור לשמוע בקולם, אפילו כשיאמרו על שמאל ימין או איפכא. ולא תהיה המשנה הקדושה גדולה מפסוק שלם. ואפילו היה מצוה שלימה מפורשת בתורה להתפלל בלשון אשכנז, יש כח ביד חכמי הדור, לפי אומד דעתם לפי הזמן, לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה, כשחוששין כן למגדר מלתא [יבמות דפ"ט ב', ורמב"ם מסנהדרין פכ"ד ד', וממרים פ"ב ד' וט']. ואפילו היו החולקים עלינו בזה ת"ח וצדיקים הלכה כרבים. ולכן כל המשנה ידו על התחתונה:

ושבועות העדות. מיי' פ"ט מהל' שבועות הי"ב סמ"ג לאוין רמ"א: ושבועות הפקדון. מיי' שם פ"ז ה"ז סמ"ג שם: ב ואי"נ בלה"ק. שם: מקרא בכורים. מיי' פ"ג מהל' בכורים ה"י סמ"ג עי' קל"א: וחליצה. מיי' פ"ד מהל' יבום וחליצה ה"ח סמ"ג עי' נ"ג טוש"ע אה"ע סי' קס"ט סעי' כ"ט ובסדר חליצה סעי' מ"ח ובסי' סדר חליצה סעי' ו': ברכת כהנים. מיי' פי"ד מהל' נשיאות כפים הי"א סמ"ג עי' כ' טוש"ע או"ח סי' קכ"ח סעיף י"ד: ופרשת המלך. מיי' פ"ג מהל' חגיגה ה"ה סמ"ג עי' כ"ל: ופי' עגלה ערופה. מיי' פ"ט מהל' רוצח וש"נ ה"ג סמ"ג עי' ע"ח: ומשוח מלחמה. מיי' פ"ז מהל' מלכים ה"ג סמ"ג עי' ק"כ: ג מקרא בכורים כו'. שם: ד חליצה כיצד כו'. שם: ה ברכות וקללות כיצד. שם:

שנויי נוסחאות

ב ואלו. בכי"ק אלו: בכורים. במשני"ל הבכורים. וחליצה. עי' ברע"ב ורש"י. ברכת כהנים. בכי"ק וברכת. שמדבר. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל שהוא מדבר. ג בכורים. בד"נ ובמשני"ל הבכורים. ה' אלהיך. בכי"ק אלהיך ארמי אבד אבי. ולהלן. בכי"ק ולפניו. וענו הלוים ואמרו. בד"נ ובכי"מ ובמשני"ל. ואמרו אל כל איש ישראל קול רם וכ"ה בכי"ק כאן ובמשנה הסמוכה. מה (ענייה האמורה) להלן. במשנ"ג ליתא. וכן במשנה הסמוכה; בכי"ק העניה. וכן במשנה הסמוכה. ד וענתה ואמרה. במשני"ל ואמרה ככה יעשה לאיש וכ"ה בד"נ ובכי"ק בהוספה אשר לא יבנה את בית אחיו. (ואמרו). בד"נ ליתא:

תוספת רעק"א

עיקרו דקידוש. ופי' מושבע ועומד מה"ס הוא אבל באמת א"צ כלל לראי', דהא להדיא איתא בברכות דף כ"א נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה. ובתוס' בשמעתין ב' ועוד דהתם (ברכות דכ"א) משמע דקידוש דאורייתא. וכוונו לראי' הנ"ל. ואח"כ כתבו והכי משמע נמי בריש מס' נזיר וכו':

ב [אות כה] בהרע"ב ד"ה פרשת משוח מלחמה. כן ציין גם רש"י ז"ל. אבל מדברי תוס' ר"פ דלקמן הובא בתי"ט שם מבואר דהגיר' במתניתין כמו שלפנינו משוח מלחמה:

את הירדן. ובאו אל הר גריזים ואל הר עיבל שבשומרון(יז) שבצד שכם. שבאצל אלוני מורה. שנאמר (שם י"א) הלא המה בעבר הירדן וגו'. ולהלן הוא אומר (בראשית י"ב) ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה. מה אלון מורה האמור להלן שכם. אף אלון מורה האמור כאן שכם. ששה שבטים עלו לראש הר גריזים. וששה שבטים עלו לראש הר עיבל. והכהנים והלוים והארון עומדים למטה באמצע הכהנים מקיפין את הארון. והלוים את הכהנים. וכל ישראל(יח) מכאן ומכאן. שנאמר (יהושע ח') וכל ישראל וזקניו ושוטריו ושופטיו עומדים מזה ומזה לארון וגו'. הפכו פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה ואלו ואלו(יט) עונין אמן. הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה. (דברים כ"ז) ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה. ואלו ואלו(יט) עונין אמן. עד שגומרין ברכות וקללות. ואחר כך הביאו את האבנים ובנו את המזבח וסדוהו בסיד. וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון(כ). שנאמר (שם) באר היטב. ונטלו את האבנים. ובאו ולנו במקומן(כא)׳ ו ברכת כהנים כיצד. במדינה אומרים אותה שלש

ה שבשומרון. אצל שומרון: מכאן ומכאן. על ההרים: בשבעים לשון. בכתב של שבעים אומות וכל הרוצה ללמדה יבא וילמוד שלא יהיה פתחון פה לאומות לומר לא היה לנו מהיכן ללמוד: את האבנים. סתרו את המזבח לאחר שהעלו העולות והשלמים: ולנו במקומן. בבית מלונם בגלגל. ושם הקימו את האבנים: ו במדינה אומר אותה שלש ברכות. שמפסיקין הכהנים בין פסוק לפסוק. ועונים*) [הציבור

*) בר"ב ד"ה אמן הצבור.

אמן

במשנה: והכהנים והלוים כו'. כדכתיב בסיפא דקרא דמייתי וכל ישראל וגו' נגד הכהנים והלוים. ובירושלמי רמי ליה דבפרשת כי תבא כתיב אלה יעמדו וגו' על הר גריזים שמעון ולוי. ר' אומר זקני כהונה ולויה למטה. ושאר כל השבט למעלה ר"ש אומר הראוי לשרת למטה. ושאר כל השבט למעלה: ופתחו בברכה. כל הארורים היו אומרים תחלה בלשון ברכה רש"י. ובגמרא דף ל"ז ע"ב מפיק ליה מדכתיב (דברים י"א) ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה וגו'. מה ת"ל אם ללמד. שתהא ברכה על הר גריזים וקללה על הר עיבל. הרי כבר נאמר (שם כ"ז) אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים וכו' אלא להקדים ברכה לקללה: ואלו ואלו שבהר גריזים ושבהר עיבל. והא דכתיב ואלה יעמדו לברך. לא שהיו השבטים מברכין ומקללין. אלא הלוים העומדים בין שני ההרים הופכין פניהם להר גריזים בברכה ולהר עיבל בקללה. רש"י. שנאמר וענו הלוים ואמרו וגו': הפכו פניהם כו' ופתחו בקללה. בגמ' שם יכול יהו כל הברכות קודמות לקללות. ת"ל ברכה וקללה ברכה אחת קודמת לקללה. ואין כל הברכות קודמות לקללות. ולהקיש ברכה לקללה. מה קללה בלוים אף ברכה בלוים. ומה קללה בקול רם. אף ברכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקדש אף ברכה בלשון הקדש. ומה קללה בכלל ופרט [*ארור אשר לא יקים הרי בכלל ארור אשר יעשה פסל הרי בפרט וכן כולן] אף ברכה בכלל ופרט [*ברוך אשר יקים ברוך אשר לא יעשה פסל וכן כולן] ומה קללה אלו ואלו עונים ואומרים אמן אף ברכה אלו ואלו עונים ואומרים אמן: ובנו את המזבח וסדוהו בסיד וכתבו עליו וכו' בשבעים לשון ונטלו את האבנים כו'. ובירושלמי עוד הוא מעשה נסים נתן הקב"ה בינה בלב כל אומה ואומה והשיאו את התורה שהיתה כתובה בשבעים לשון: בשבעים לשון. כתב רבינו בחיי וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת (דברים כ"ז). זה יורה שכל התורה כולה כתובה עליהן וכ"כ הרמב"ן מליט בספר חני [ודרמב"ן כתוב תאגי] שכל התורה היתה כתובה בהן מבראשית עד לעיני כל ישראל בתגיה וזיוניה ומשם נעתקו. ע"כ. [ודרך נס היה בלא ספק למלאות שבעים לשון בכל התורה על מספר י"ב אבנים שכל אבן משא איש. גם כתיבתן ביום אחד מעשה נסים הוא] אבל רבינו סעדיה גאון ז"ל כתב שהיה כתוב בהן מספר המצות כמו שהן כתובות בהלכות גדולות כענין אזהרות. [ע"כ]: בשבעים ל'. כתב הר"ב בכתב של שבעים אומות כלומר בכתב ולשון של ע' אומות: שנאמר באר היטב. דאם לא כן באר היטב למה לי. ויש מפרשים תיבת היטב עולה ע' כזה ה' ה"ט הט"י הטי"ב [*והתיבה עצמה כ"כ בספר] גור אריה: ונטלו את האבנים. פירש הר"ב לאחר שהעלו העולות והשלמים כדכתיב (שם) והעלית עליו עולות. רש"י. [*וכתיב (שם) וזבחת שלמים. ומיהו קשיא לי דעדיפא ה"ל לפרש דאף הכתיבה היתה לאחר שהעלו העולות והשלמים. שכ"כ וכתבת על האבנים. אחר והעלית וזבחת וגו']: ו ברכת כהנים כיצד. ותימה דלא פירש מנלן בלשון הקדש. ובברייתא כה תברכו בלשון הקדש נאמר כאן (במדבר ו') כה תברכו. ונאמר להלן (דברים כ"ז) אלה יעמדו לברך את העם. וכתבו התוס' ואין ללמוד מוברכת דברכת המזון שבכל לשון כמ"ש ריש פרקין. דברכת המזון אין הברכות עצמן מפורשות בתורה. ולפיכך ילפינן ממפורשות. דברכות דהר גריזים היא הפיכת הארורות המפורשות. ע"כ. וריא"ה אינו צריך. הרי הוא אומר כה בלשון הזה. וכתבו התו' אבל לרבנן לא משמע להו עיכובא כה. אלא ככה עכ"ל. [*וכמ"ש לעיל במ"ד בד"ה רי"א כו']:

ובמקדש

יכין תפארת ישראל יכין

המקרא מעכב, והלא לא קיי"ל כן: יז) ר"ל אצל שומרון: יח) א"ל דהיינו אותן שלא החזיקום ב' ההרים, דהרי בירושלמי הכא משמע ששה שבטים שלמים היו בכל הר והר מדקאמר א"ה לומר לוי למעלן שכבר נאמר לוי למטה וכו' ופליג אהא דקאמר מקמי הכא דלר"א ב' גבשושית עשו להן וקראו להן הר גריזים והר עיבל, אם כן לא היה אפשר שיעמדו ו' שבטים על גבשוש אחד, אלא הר הר ממש, ועמדו ו' שבטים על כל הר. אלא נראה לי דאהך שעל גריזים ועיבל קאי, וכן משמע בקרא דיהושע דמייתי: יט) שנזכרו בגריזים ועיבל:

כ) בכתב ולשון של ע' לשונות. ולרבינו סעדיה גאון רק מנין המצות היה כתוב בע' לשון. ולרמב"ן כל התורה מבראשית עד לעיני כל ישראל היה כתוב שם בע' לשון ודרך נס היה לכתוב הכל ביום א', ורק על י"ב אבנים שכל אבן משא איש: כא) נ"ל לא דר"ל שסתרו האבנים אחר הכתיבה, דא"כ ק' קו' הש"ס הכא [דל"ה ג'] דאם כן האיך אפשר שיעתיקו משם האומות בזמן קצר כזה, והרי עיקר הכתיבה היה כדי שיעתיקו משם האומות. גם כל הנסים שבאותו כתב לרמב"ן הנ"ל וכי בכדי היו. אלא דר"ל אחר שבנו המזבח

מאותן

ציונים

ו ברכת כהנים כיצד במדינה כו'. נ"ו פ"ב תמיד פ"ז מ"ב מיי' פי"ד מהל' תפלה ה"ג סמ"ג פ' ל' טוש"ע או"ח סי' קכ"ח סעי' י"ג.

שנויי נוסחאות

ה אל הר גריזים ואל הר. בד"נ ובמשנ"ל להר.. ולהר.. שבאצל. בד"נ שאצל; בכי"ק אשר אצל במשנ"ל אצל. למטה. בכי"ק מלמטה. וכל ישראל מכאן ומכאן. בכי"מ וכל ישראל את הלוים מכאן ומכאן. ויש להתבונן אל הנוסחא הזאת. וגו'. בד"נ מובא כל הכתוב עלו. ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה. בכי"ק ובמשנ"ל ..ומסכה תועבת ה' מעשה ידי חרש ולא שם בסתר וכ"ה בד"נ (ושם ליתא תועבת ה'). ואלו ואלו. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל והיו אלו ואלו וכן בסמוך. עונין בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל עונין ואומרים וכן בסמוך. ארור האיש וגו'. בד"נ ובכי"ק מובא הכתוב במלואו. וסדוהו בסיד וכתבו עליו. בד"נ ובכי"ק ושדום ..עליהן וכ"ה נכון. וכ"ה במשנ"ל (ושם וסדום). התורה. בד"נ ובמשנ"ל התורה הזאת. (את) האבנים. בד"נ ליתא: ו אומרים אותה. במשנ"נ אומר.. וכ"ה בד"נ (ושם אותם(?)).

תוספת חדשים

ה בתוי"ט ד"ה והכהנים כו' ובירושלמי כו'. והכי איתא בבבלי דף ל"ו בשינוי הגאים ולרבי ס"ל אלו ואלו למטה. ומ"ש על בסמוך יע"ש בתוס':

ראשון לציון

ה תוי"ט סד"ה והכהנים והלוים כו' ושאר כל השבט למעלה. ועי' היטב בסוגיא דילן לזה: ו תוי"ט ד"ה שנאמר באר היטב כו'. ויש מפרשים תיבת היטב כו' והתיבה עצמה כ"כ בס' גור אריה ע"כ. על מ"ש רש"י בפ' כי תבא כ"ז ח' באר היטב בשבעים לשון. כתב בספר גור אריה בזה"ל בשבעים לשון דאל"כ באר היטב למה ליה ויש מפרשים תיבת היטב עולה שבעים כזה ה' ה"ט הט"י כעי"ב עכ"ל. נמצא נראה דזה שכת' התוי"ט והתיבה עצמה מפי עצמו אמרו והוסיף ביאור זה כדי למלאות החסרון כי נפרטן אתה מוצא שבעים חסר אחת. גרס בכל ס"ת והתקונים איתא היטב היו"ד קודם לטי"ת וכן בכל מקום דכתיב היטב בתורה מלאי"י על דרך. כתיבה זו עי"ה אחר א"ד ואח"כ הבי"ה, ומעתה לא ותשוב ומאלא נפרטן עולה שבעים, ולכן נראה בבהלט כי טעות נפל בדפוס בספר גור אריה וגדילם הוקם שהרי הג"א בעלמו ובכבודו כתב לעיל ריש

דבריו

ברכות(כב). ובמקדש ברכה אחת(כג). במקדש אומר את השם ככתבו(כד). ובמדינה בכנויו(כה). במדינה(כו) כהנים נושאים את ידיהן כנגד כתפיהן. ובמקדש על גבי ראשיהן. חוץ מכהן גדול שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ(כז). ר' יהודה אומר אף כהן גדול מגביה ידיו למעלה מן הציץ. שנאמר (ויקרא ט') וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם(כח): **ז** ברכות כהן גדול(כט) ביצד. חזן הכנסת(ל) נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת(לא). וראש הכנסת נותנה לסגן(לב). והסגן נותנה לכהן גדול. וכהן גדול עומד ומקבל(לג). וקורא עומד. וקורא (שם ט"ז) אחרי מות(לד) (שם כ"ג) ואך בעשור(לה). וגולל

אמן]: ובמקדש ברכה אחת. לפי שאין עונים אמן במקדש ואין כאן שום הפסק: ככתבה. ביו"ד ה"א: בכנויו. באל"ף דל"ת שאין מזכירין השם ככתבו אלא במקדש בלבד. שנאמר (שמות כ') בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך. סרס המקרא ודרשהו. בכל המקום אשר אבוא אליך וברכתיך. דהיינו במקדש. שם אזכיר את שמי: כנגד כתפותיהם. מפני שצריך נשיאת כפים. דכתיב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. וכתיב (דברים י"ח) הוא ובניו כל הימים מה הוא בנשיאות כפים. אף בניו בנשיאת כפים כל הימים: ובמקדש. שמברכים את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם. מגביהים ידיהם למעלה מראשיהם: שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ. מפני שהשם כתוב בו. ואין הלכה כר' יהודה: **ז** ברכות כ"ג. ביוה"כ. לאחר שכלתה עבודת היום. קורא בתורה ומברך שמנה ברכות: חזן הכנסת. שמש הכנסת שמוטלת עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא להפשיט את התיבה ולהכין*) [הכל]: ראש הכנסת. על פיו נתתכין דברי הכנסת מי יפרוס על שמע. מי יפטיר בנביא. מי ירד לפני התיבה: סגן. המוכן תחת כ"ג. שאם יארע בו פסול ישמש תחתיו: והסגן לכ"ג. וכולן משום כבודו של כ"ג דכתיב (משלי י"ד) ברוב עם הדרת מלך: וכ"ג עומד ומקבל. מכלל דיושב היה ש"מ בעזרת נשים היה קורא דאי בעזרת ישראל קי"ל אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד: וקורא אחרי מות. שהוא מסדר יוה"כ: ואך בעשור. שבפרשת אמור או כבר דסמוכה היא לפרשת אחרי מות. ויכול לגלול ס"ת לשם בעוד שהמתורגמן מתרגם פסוק האחרון של פרשת אחרי מות ואין כאן שהות כדי שיפסיק התורגמן: וגולל את התורה. ואע"פ שעדיין לא קרא

בעבור

*) בר"ב ד"ר וכל הדפו"י היכל וכד"ח תקנו כלפנינו.

ובמקדש ברכה אחת. כתב הר"ב לפי שאין עונין אמן במקדש ואין כאן שום הפסק. וכתבו התוס' תימה והלא עונין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד כשהיו שומעין את השם. כדתנן [במ"ח] בפ"ג דיומא. וזה היה הפסק גדול מעניית אמן וכו' ומה היו עונין בשכמל"ו לאחר כשהיו שומעין שם הנכבד והנורא. ולא היו ממתינין עד סוף הפסוק. ולפי שלא היו מפסיקין בין פסוק לפסוק חשיב להו ברכה אחת. ע"כ. אבל לפי מ"ש במשנה ב' פ"ו דיומא בשם הר"מ קרדואיר"ו אפשר דלא היתה עניית בשכמל"ו בברכת כהנים. אלא דאכתי קשה לי ממה שפירש הר"ב בסוף ברכות דאחר הברכה עונין בשכמל"ו. ובגמרא דהתם דף ס"ג יכול הברכות כולן תהא להן תהלה אחת. ת"ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה. והיה נ"ל לומר דבשכמל"ו לא שייך לומר אלא כשהמברך אמר בברכתו ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם שכן היתה תקנת עזרא במקדש. וכמ"ש הר"ב בסוף ברכות. אבל בברכת כהנים שא"א לשנות ועליהם אין להוסיף אלא כה תברכו כמו שנכתבו בתורה והואיל והמברכין לא אמרו ברוך ה' כו' לפיכך העונין ג"כ לא היו עונין בשכמל"ו. ונמלא שאין כאן הפסק כלל. וא"ת א"כ יהיו עונין אמן. וי"ל שכיון שאין עניית אמן במקדש בשאר ברכות לא רצו לשנות. אבל לקושיא דמלתא נ"ל דהיו אומרים בשכמל"ו ופשיטת התוס' וגם מה שכתבתי דאין עונין אלא אחר שאמר ברוך ה' כו' ג"כ אמת ולפיכך לא היה כאן הפסק. וכן מוכח בגמ' שהבאתי במ"ח פ"ג דיומא. בשעה שאני מזכיר השם הבו גודל כו'. ונמלא שבברכת כהנים לא היו מפסיקין בין ברכה לברכה אבל ענו בשכמל"ו. כששמעו השם: כנגד כתפותיהם. פירש הר"ב מפני שצריך נשיאת כפים ומיהו נשיאת כפים הגבהה בעלמא משמע. ומ"ש הר"ב וכתיב הוא ובניו כל הימים וכא ושרת ואתקש ברכה לשירות [דכתיב (דברים י')] לשרתו ולברך בשמו. גמרא: שנאמר וישא אהרן וגו'. כ"ל דלאו ר"י אמרה דאי הכי לדידיה בגבולין נמי ליבעי נשיאות כפים למעלה מראשיהן ולא אשכחן דפליג. אלא אריסא מהדר נשיאת כפים מנלן שנאמר וישא. וכה"ג מפרש רש"י במשנה ד' פרק קמא דבכורות [*וכן פירש הר"ב בחד פירושא במשנה כ' פ"ב דפסחים]. ועיין בסוף מסכת עדיות: **ז** ברכות כ"ג וכו'. לא אתפרש מנלן דאין נאמרין אלא בלשון הקדש. ולפיכך נראה בעיני דאע"ג דקאמר ברכות כ"ג לא קפיד אברכות עצמן אלא על הקריאה מה שהוא קורא בתורה שלא תהא אלא בלשון הקדש. ועל זה אין צריך ראיה כלל. דכיון שהוא קורא בספר תורה והיא אינה כתובה אלא בלשון הקדש. וקיי"ל נמי דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה מבואר שכשהיה קורא. בלשון הקדש היה קורא. וראיה לדברי שכן הרמב"ם בסוף פ"ג מהלכות עבודת יוה"כ לא התנה בברכות שיהיו בלשון הקדש. ועוד בריש הל' ברכות שאחר שכתב ברכת הנהנין. וכן ברכות המצות. כתב וכל הברכות כלן נאמרין בכל לשון וכו' ולא הוציא מכללן ברכות כ"ג. ועיין במשנה דלקמן: חזן הכנסת. עיין ריש פרק ז' דיומא: והסגן לכהן גדול.

פירש

יכין תפארת ישראל בועז

מאותן אבנים והקריבו עליו, סתרו המזבח וביאו אבניו למלונים בגלגל, ושם הקימום וכתבו עליהן (ב): כב) שבין פסוק לפסוק עונין הלבור אמן: כג) לפי שאין עונין אמן במקדש: כד) ובכל פעם ששמעו הלבור השם ענו בשכמל"ו: כה) אדני או הויה: כו) מדפליג ר"י במקדש להכי נקט כאן במדינה קודם למקדש והו"ק: כז) מפני שהשם כתוב עליו: כח) י"א דלאו ר"י קאמר לה, דא"כ בגבולין נמי לבעי נשיאות כפים למעלה מראשיהן. אלא דמהאי קרא לא משמע למעלה מראשיהן, רק הכא אריבא קאי. נשיאת כפים מנלן. שנאמר וישא וגו': כט) ביוה"כ אחר שגלה העבודה: ל) שמש הכנסת שכל השמישי הבית"כ שבהר הבית נעשים ע"י: לא) שעל פיו נעשה כל עניני ביה"כ, מי ירד לפני התיבה מי יקרא, מי יפטיר, וכדומה: לב) הוא שני בגדולה לכה"ג, שכשאירע פסול בכה"ג יכנס הוא תחתיו: לג) מכלל שהיה יושב, מדקרא בעזרת נשים, ושם מותר לישב. אבל בעזרה רק מלך מבית דוד מותר לישב: לד) עד סוף פרשה יוה"כ: לה) שבפרשה אמור:

(ב) הקשה לי הרב מוה' יצחק אליהו מלובלנא נ"י שבתורה כתוב שאמרו ברכות וקללות אחר שבנו המזבח. ובמשנתינו קאמר שאמרו ברכות וקללות ואח"כ בנו המזבח. ולפע"ד נ' דבל"ז קשה בציון המזבח מה לו ענין בפרקין דלא בעי אשמעינן רק דברכות וקללות נאמרו בלה"ק, וע"כ רק אגב גררא

נקט

ובמקדש כו'. מיי' שם ה"ט במקדש אומר כו'. מיי' שם ה"י: במדינה כהנים כו'. נ"ח ע"א מיי' שם ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' י"ב וכלב אלפס פרק הקורא את המגילה, ונכא"ם שם סי' י"ח: ובמקדש כו' חוץ כו'. מיי' שם ה"ט: ז ברכות כה"ג כו'. מ' כ"ג: חזן הכנסת כו'. יומא ס"ט ע"א. מיי' פ"ג מהל' עבדת יוה"כ ה"י סמ"ג ע' ר"ע: וקורא אחרי מות. ירושלמי מגילה פ"ד ה"ה:

שנויי נוסחאות

ככתבו. בכי"ק ובמשני"ל ככתובו. כהנים. בד"נ הכהנים. כתפיהן. בד"נ ובמשני"ל כתפותיהן וכן נ"ל בכי"ק. על גבי ראשיהן. בד"ל כנגד. (את) ידיו. בד"נ ובמשני"ל ליתא; בכי"ק ידו וכן בסמוך. מגביה ידיו. במשני"ל את ידיו: ז ברכות. בכי"ק ובמשני"ל ברכת. תורה. שם התורה. ונותנה. (קאי על ספר התורה). בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ונותנו (וקאי על הספר) וכן בסמוך ובמש' א' וכ"ה בכי"מ; במשנ"ב ונותנה לו. (וקורא עומד)' וכ"ה בד"נ ובמשני"ל; במשנ"ב ליתא.

תוספת חדשים

ז בתוי"ט סד"ה ברכות כ"ג כו' מבואר שכשהיה קורא כו'. וקשה ובעשיר שבחומש הפקודים שקורא על פה מנ"ל בלה"ק וחדש מק"ם דאיצטריך שמע לרבנן שלא תאמר והיו כו' כמ"ש התוי"ט לעיל א"כ ש"מ דאי לא כתיב והיו הוי נאמרה בכל לשון מאחר דנאמרה על פה (ממהורש"א ז"ל) ז

ראשון לציון

דברים פ"ה (דכתיב הואיל משה באר את התורה וכתב רש"י בשבעים לשון פירשה להם) בזה"ל בשבעים לשון פירשה להם. דאל"כ מהו לשון באר שמשמעותו מבואר עד שהכל מבינים אלא שפי' להם בשבעים לשון. והרא"ם מפרש דילפינן בג"ש באר באר דכתיב בפ' כי תבא באר (היטב וצריך להיות היטב (והטיב נ"ל) והיטב בגלגולו שבעים כזה ה' כ"י הי"ט היט"ב עכ"ל הרי הודה והודיע במלת היטב

לקוטים

ז תוי"ט ד"ה ובמקדש וכו' אבל לקושיא וכו' והרמב"ם כתב ולא היו עונין אמן על כל ברכה וכו' לפי שהעיקר אצלנו אין עונין אמן במקדש אלא כך היו עונין ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם וכ"פ בחבור פי"ד מה' תפלה והוא פלאי מנ"ל הא והנל"ל שהיו עונים בשכמל"ו כדאיתא בפ"ס ונוסח זה שכתב הרמב"ם הוא לכל המברך אזו ברכה במקדש אבל לא לעונים

את התורה(לו) ומניחה בחיקו. ואומר יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן(לז) (במדבר כ"ט) ובעשור שבחומש הפיקודים(לח) קורא על פה(לט). ומברך עליה שמונה ברכות(מ). על התורה(מא). ועל העבודה. ועל ההודיה(מב). ועל מחילת העון(מג). ועל המקדש(מד). ועל ישראל(מה). ועל הכהנים(מו). ועל שאר התפלה(מז): **ח** פרשת המלך כיצד מוצאי יום טוב הראשון של חג(מח). בשמיני במוצאי שביעית(מט). עושין לו בימה של עץ(נ) בעזרה(נא) והוא יושב עליה. שנאמר (דברים ל"א) מקץ שבע שנים במועד וגו'(נב). חזן הכנסת נוטל ספר תורה. ונותנה לראש הכנסת. וראש הכנסת נותנה לסגן. והסגן נותנה לכהן גדול. וכהן גדול נותנה למלך. והמלך עומד ומקבל וקורא יושב. אגריפס המלך(נג) עמד וקבל וקרא עומד ושבחוהו חכמים(נד). וכשהגיע (שם י"ז) ללא תוכל לתת עליך איש נכרי זלגו עיניו דמעות(נה).

בעשור של חומש הפקודים יקרא אותו על פה. ולא יגלול ס"ת לשם מפני שהוא רחוק ויש שהות שיפסיק התורגמן ואיכא גנאי לצבור. ולקרות בב' ס"ת א"א לפי שאין אדם אחד קורא בשני ספרי תורה בצבור. משום פגמו של ספר תורה הראשון: **יותר ממה שקריתי לפניכם.** מה שאני עתיד לקרות עוד על פה אל תאמרו שחסר מן הספר הזה לכך איני גוללו שם. וכל כך למה. שלא להוציא לעז על ס"ת: **על התורה.** ברכה שלאחריה: **ועל העבודה.** רצה ה' אלהינו: **ועל ההודאה.** מודים אנחנו לך: **ועל מחילת עון.** אתה בחרתנו וחותם בה מלך מוחל וסולח לעונותינו: **ועל המקדש.** שתשרה שכינה בבית המקדש וחותם בה בא"י שוכן בציון: **ועל הכהנים.** שיקבל קרבנותיהם ברצון וחותם בה מקדש הכהנים: **ועל שאר התפלה.** שיהו ישראל נושעין מאויביהם. וחותם בה עמך ישראל צריכים ישועה בא"י שומע תפלה: **ח [בשמיני].** בשנה שמינית של שמיטה שעברה. שהיה מוצאי שביעית זו במוצאי יו"ט ראשון. דכתיב (דברים ל"א) בחג הסוכות שומע אני אפי' ביו"ט אחרון של חג. ת"ל (שם) בבוא כל ישראל לראות. מתחלת חול המועד: **אגריפס המלך.** מזרעו של הורודוס היה ובימיו נחרב בית שני: **זלגו עיניו דמעות.** שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות:

אחינו

פירש הר"ב דכתיב ברוב עם וגו'. וכ"פ הרמב"ם. וביומא מפרש בטעם אחר: **על התורה כו'.** פירש הר"ב [ברכה] שלאחריה כו' בכאן מפרש הר"ב כפירש"י והיא שיטת ירושלמי דהכא ודיומא פרק ז'. אבל התם מפרש כפירוש הרמב"ם בפירושו דהכא ודהתם. אבל בחיבורו סוף פ"ז מהלכות ע"כ כתב כשיטת הירושלמי: **ועל ישראל.** פירש"י. מתפלל על ישראל וחותם ברוך הבוחר בעמו ישראל: **ח פרשת המלך כו'.** גם בכאן לא אמרו בגמרא מנלן דבלשון הקדש. והרמב"ם כתב בפרק ג' מהל' חגיגה. וז"ל הקריאה והברכות בלשון הקדש. שנאמר (שם ל"א) תקרא את התורה הזאת כלשונה. אע"פ שיש שם לועזות. ע"כ. ויש לתמוה דברכות מנלן והא מתניתין דייקא ולא תני ברכות המלך כדתנן ברכות כ"ג וגם הכ"מ כתיב להו לפרש מנליה. ולא עלה בידו. ועוד שכבר כתבתי במשנה דלעיל דככהן גדול דתנן בהדיא ברכות לא כתב בכן בחיבורו שיהא דוקא בלשון הקדש ושכן נראה ג"כ מדבריו בריש הלכות ברכות. ול"ע והא דקרי לה פרשת המלך ולא כן בשל כ"ג. לפי שפרשת המלך מצוה מן התורה. שנאמר תקרא וגו'. אבל קריאת כ"ג ביה"כ אינה אלא תקנה ומנהג מאנשי כנסת הגדולה: **מוצאי יו"ט הראשון של חג.** פירש הר"ב ת"ל בבא כל ישראל מתחלת חוה"מ דביו"ט הראשון לא. דבמועד משמע בתוך המועד. תוס': **בשמיני.** ה"ג בגמ' ופריך בשמיני ס"ד [הא אמרת במוצאי יו"ט הראשון] ומשנינן אימא בשמינית. ומ"מ ל"ע דלא להני בשמינית. דהא לא סגי ליה עד דמפרש במוצאי שביעית. ועיין מ"ש במשנה ט' פ"ה דאבות: **בימה.** נגזר משם במה. כן משמע בערוך: **של עץ בעזרה.** פירוש בעזרת נשים כדלקמן: **והמלך עומד ומקבל וקורא.** אותה קריאה ע"י מלך היא. כדתניא בספרי בפרשת המלך. רש"י. ודקדקתי ולא מצאתיה. כי אם זהו משנה תורה אחרים אומרים אין קורין ביום הקהל אלא משנה תורה בלבד. ע"כ. אבל דבר הלמד מענינו הוא. שמשה אמר ליהושע תקרא וגו' ויהושע מלך היה: **וקורא יושב.** ה"ל מפרשים בגמ' דבעזרת נשים היה מדהיה יושב. והא אין ישיבה [בעזרה] אלא למלכי בית דוד ולא נמצא מלך בבית שני לבית דוד. והכי תניא בסוף פרק בתרא דף מ"ח משחרב ביהמ"ק ראשון וכו' ופסק מלך מבית דוד: [*ושבחוהו חכמים.

עיין

ח פרשת המלך כיצד מוצאי יום טוב כו', ה"א פ"ג מיי' פ"ג מהל' חגיגה ה"ג סמ"ג עי' ר"ל: עושין לו בימה כו', מיי' שם ה"ד: וקרא עומד ושבחוהו כו'. מיי' שם ה"ג:

שנויי נוסחאות

כתוב (כאן). בכי"ק ליתא. **הפקודים** כד"צ ומשנ"כ הפקודים. **קורא על פה.** במשנ"כ וקורא: **(ועל המקדש).** כד"צ ליתא בטעות. **ועל ישראל ועל הכהנים.** בכי"ק בגמ' על הכהנים ועל ישראל, **ועל שאר התפלה.** במשנ"כ ועל ירושלים והשאר תפלה וכ"ה במשנ' ד' ליוורנו וויניציא ור"ע ועי' ש"ג יומא: **ח יו"ט הראשון.** בכי"ק האחרון. וכ"ה במשנ"ד ומפרשי הירושלמי תקנו הראשון. **(של חג).** כד"צ ליתא. **בשמיני.** וכ"ה במשנ"ד; כד"צ בשמינית ועי' תוי"ט. **במוצאי שביעית.** כד"צ ומשנ"ד מוצאי. **וגו'.** כד"צ ובכי"ק הכתוב בגלותו. **וראש הכנסת. והסגן.** וכה"ג. כד"צ בלא וו' החבור. **וכשהגיע ללא.** בכי"ק לא. **איש נכרי.** כד"צ ובכי"ק ובמשנ"ד א"נ **אשר לא אחיך הוא. זלגו (עיניו) דמעות.** בכי"ק זלגו דמעיו.

ראשון לציון

היטב התבונן מאוד לשים יו"ד קודם לטי"ת (ואפ"ה טעו המדפיסים שם שני פעמים לדפוס היטיב וכן והטיב בטי"ת קודם ליו"ד ושכן לא רחוקה היא וכזה. שגם הכא בפרשה כי תצא לא נמלט המדפיס מן השגיאה והאמת עד לעצמו ממקום שבא כי ז"ל המזרחי ריש פרשה דברים פי' באר היטב. והיטב בצרוף עם התבונן הקודמי עולה בשעים גם בפרשה כי תצא כתב שמזרחי בזה בלשון באר היטב בשעים לשון כי היטב בצרופו עולה בשעים עכ"ל

לקוטים

לעולים אלא שבכמ"ש מיבעי להו כדאיתא בש"ס דהכא ותענית דף יו וכבר עמד ע"ז שם בעל מע"ר וכתב שהר"ב קרית ספר הרגיש גם הוא בזה והניחו בצ"ע והוא נר"ו רצה לתרץ במלתא בעלמא ולבסוף כתב ועדיין צ"ע. ולע"ד דיצא לו זה לרבינו הגדול ז"ל מדאמרי' הכא בש"ס בזמן שהכהנים מברכין את העם מה העם אומרים ברכו ה' מלאכיו וכו' ופירש"י שיהו מסבירים פנים ומודים לפניו ית' על ברכותיו ואמרי' תו בש"ס בתוספי דשבתא מה היו אומרים הנה ברכו את ה' וכו' ברוך ה' מציון וכו' ולימא נמי יברכך ה' מציון אמר יהודה בריה דר"ש

יכין תפארת ישראל בועז

לו) ר"ל סוגרה: לז) שלא יחשדו שחסר בה פרשה שלישית שיקרא אחר כך בעל פה: לח) ר"ל שכתוב בספר במדבר: לט) דוקא אחרי ואך בעבור שסמוכין בס"ת, גולל משם בצבור. אבל ובעבור שמרוחק מאחרי, איכא טרחא דציבורא כשיגלול לשם. ובס"ת אחרת א"א שיקרא, מחשש פגם של ס"ת ראשון, כשיקרא חד נברא בס"ת אחרת הטופין זל"ז. ורק בהפסיק א' לקרות ביניהן שרי [מג"א ססקמ"ד]: מ) לאחר שקרא. ואלו הן, על וכו': מא) א' לאחריה [מלבד ברכה שלפניה] כמו שמברכין בביה"כ. הרי ברכה א': מב) ר"ל אחר כך אומר רצה ומודים עד לך נאה להודות הרי ג': מג) אומר סלח לנו כמו בשמונה עשרה, וחותם מלך מוחל וסולח וכו' כמו בתפלת יו"כ. הרי ד': מד) מתפלל שיתקיים המקדש, וחותם בא"י שוכן בציון. הרי ה': מה) מתפלל שיתנשא מלכות ישראל בכללה, וחותם בא"י הבוחר בישראל הרי ו': מו) מתפלל שלא יכשלו בעבודתם ויהיה שלום ביניהן ותפלתו, וחותם בא"י מקדש הכהנים. הרי ז': מז) שיושיע הקב"ה לכל יחיד מצרתו, וחותם בא"י שומע תפלה. הרי ח': מח) ר"ל ליל שקודם יום ב' דסוכות: מט) ר"ל סוכות שאחר שנת השמיטה, תחלה שנת ח': נ) [געריסט]: נא) בעזרת נשים. ותוקעין בחצוצרות בכל ירושלים להקהיל העם: נב) אע"ג שבתורה לא נזכר שיקרא המלך דוקא, ותו הא ניחא בזמן שיש מלך, בשאין מלך מי קוראה, וי"ל דמה שהמלך קורא זהו מדרבנן כדי ליתן כבוד לתורה וגם כדי שיזהרו טפי במצות התורה בשיראו שגם המלך חייב לשמור מצותיה, כל שכן כל יחיד. מיהו בזמן שאין מלך לא היו מבטלין העשה אלא קורא אותה גדול שבצבור, ככה"ג או ראש הסנהדרין: נג) מזרע הורדוס היה. ובימיו חרב המקדש: נד) דאע"ג דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול (כתו"ז), היינו נגד בשר ודם אבל נגד הקב"ה ותה"ק רשאי. אמנם ק"ל הרי כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט. וי"ל מדבאמת לא היה ראוי למלכות מדין תורה ולא היה פטור. ולהכי שבחוהו, והיינו דסמיך לה דזלגו עיניו דמעות בקראו פרשת המלך: נה) דבן נכרים היה ופסול למלכות:

נקט לה, דאף על גב דברכות וקללות רק בלה"ק נאמרו אפ"ה הכתב שעל האבנים שאח"כ היו בע' לשון. מיהו לא איירי רק בהכתב שכתבו על שאבנים אחר שהוקמו בגלגל, שהיה אחר אמירת ברכות וקללות, ושם דקאמר הכא הביאו את האבנים, ר"ל אבנים שעשו מהן מזבח קודם אמירת ברכות וקללות, סתרו המזבח והביאו אבניו לגלגל ובנוהו שם בתמונת המזבח כמו שהיה בעיבל וכתבו התורה בע' לשון, ומה דקאמר תו ונטלו האבנים וכו' פירושו לרישא הוא:

אמרו לו אל תתיירא אגריפס אחינו אתה אחינו אתה אחינו אתה[נו]. וקורא מתחלת אלה הדברים עד שמע. ושמע[נז]. והיה אם שמוע[נח]. עשר תעשר[נט]. כי תכלה לעשר. ופרשת המלך[ס]. וברכות וקללות. עד שגומר כל הפרשה. ברכות שכהן גדול מברך אותן. המלך מברך אותן. אלא שנותן של רגלים תחת מחילת העזרה[סא]:

אחינו אתה. שאמו מישראל: וקורא מתחלת אלה הדברים עד שמע. שבואתחנן ומחבר עם פרשת שמע פרשת והיה אם שמוע. שיש בפרשת שמע קבלת מלכות שמים ובפרשת והיה אם שמוע קבלת עול מצות ומדלג וקורא עשר תעשר. ומשם מדלג וקורא כי תכלה לעשר מפני שהוא זמן אסיף. ומתנות עניים והפרשת תרומות ומעשרות. ואע"פ שפרשת המלך בין עשר לכי תכלה לעשר ה"ה קורא אותם יחד שלא להפסיק במעשרות ואח"כ ברכות וקללות שהן קבלת גזרות ועונשים של תורה וחוזר וקורא פרשת המלך. שום תשים עליך מלך:

עיין מ"ש לקמן בד"ה ופרשת המלך כו']: אחינו אתה. תלתא זימני שכן לשון חכמים כמ"ש הר"ב במשנה ג' פ"ג דשקלים. ובים ספרים לא נמצא אלא כפול ולא משולש. וכ"ל לגי' ההיא שלא באו אלא לומר שבכל פעם היו אומרים כן. והכי איתא בספרי פרשת המלך והיו אומרים לו כל ישראל אל תירא אגריפס. אחינו אתה אחינו אתה: עשר תעשר כי תכלה לעשר. כתב הר"ב מפני שהוא זמן אסיף ומתנות עניים וכפירש"י. וקשה קצת. שכיון שבשמינית שהיא אחר שנת השמיטה מיד בחג הסכות היתה הקריאה. נמצא*) שעדיין אין אסיף ואין מתנות עניים. ובירושלמי ע"י שאלו ישראל משביעית לשמינית שלא לשכח את המעשרות. ע"כ. ומ"ש הר"ב ואע"פ שפרשת המלך בין עשר לכי תכלה לעשר. היה קורא אותם יחד כו' ואח"כ קורא פרשת המלך. וכתב רש"י ואי משום דיש כאן דילוג בתורה [יותר] בכדי שלא יפסוק התורגמן. אין למלך מתורגמן. ואין מתרגמין אחריו ע"כ. והכתי תקשה דכ"ש דליכא גנאי לצבור דהשתא אפילו בהפסק מועט שוהין הצבור לפי שאין תורגמן. לכך נ"ל דהכא היינו טעמא דבמקום המלך וכבודו אין מקפידין על שהיית הצבור וכיוצא בזה שכתבו התוס' על ושבחוהו חכמים דפריך בגמ' והאמר רב אשי מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול כו'. °ומשנינן מצוה שאני. והוכיחו שם התוס' דדוקא מצוה שבינו לקונו הוא דשאני שמראה בעצמו שאימת שכינה עליו. אבל למחול על כבודו כגון לחלק כבוד לבשר ודם כגון לכלה ות"ח. גזירת הכתוב הוא שאינו מוחל אפילו במקום מצוה. שהרי מצות כבוד עצמו שהן צריכין לעשות בו למלך כבוד. גדולה ממצות כבוד שחייב המלך לנהוג בהן שהרי גם עליהן אמרה תורה (דברים י"ז) שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ולא אימתך עליו. כנולא דמה שהמלך מכבדו ליכא מצוה ע"כ: ופרשת המלך וברכות וקללות. הר"ב כתב ואח"כ ברכות וקללות. וחוזר וקורא פרשת המלך. ולא ידעתי זו מנין לו לשנות מסדר השנוי במשנתינו. ורש"י מפרש כמו במשנה והרמב"ם פירש שקורא עשר תעשר. וקורא על הסדר עד סוף הברכות והקללות. לפי שנאמר (דברים כ"ח) אשר כרת אתם בחורב. ובפרק ג' מהלכות חגיגה כתב כמו כן. וקורא מעשר תעשר על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב. ע"כ. וכזה נראה להגיה בלשונו שבפירוש המשנה. אבל גם בזה קשה. דהא במשנה שנינו כי תכלה קודם לפרשת המלך. ואם קורא על הסדר נמצא שפרשת המלך קורא קודם לכי תכלה וצריך לומר שנוסחא אחרת היתה לו. ובסדר משנה דירושלמי עשר תעשר וכי תכלה לעשר ברכות וקללות עד שהוא גומר את כולם:

---

*) שעדיין. אולי צ"ל שאז

יכין תפארת ישראל יכין

נו) כך ענו לו כולם, דמשום דאמו מישראל הוא. והם חנפו לו בזה, דאע"ג דבכה"ג כשר לשאר השררות בישראל [קידושין ע"ו ב'] עכ"פ למלכות פסול עד שיהא אביו ואמו מישראל [כ"כ תו'. וק"ל דהכנסת בן נעמה העמונית. דאי"ל דהיתה ישראלית שדרה בעמון, דהכי אמרינן [ב"ק דל"ח ב'] בפירוש דגיורית היתה. גם דוחק לומר דהורתה ולידתה בקדושה היתה. וצ"ל דר"ל אפילו תהיה אמו צריך שיהיה גם אביו, וכ"כ תוס' [יבמות דמ"ה ב' ד"ה כיון] דאגריפס לא היתה גם אמו מישראל, ואפ"ה קרו ליה אחינו, דהיינו במצות [וכ"כ תוס' ב"ב ד"ג ב' ד"ה כל]. וכן צ"ל לרמב"ם פ"א ממלכים דס"ל אמו מישראל כשר למלכות, ע"כ דאגריפס גם אמו לאו מישראל הוא. או דס"ל כרש"י משום דבן עבד שנתגייר הוא וזילא מלתא]: נז) משום קבלת עול מלכות שמים. ומדלג משם עד והיה אם שמוע, שבפרשת עקב: נח) משום קבלת עול מצות. ומדלג משם עד עשר תעשר: נט) משום דאז קרוב לזמן מעשרות. ומשם מדלג עד כי תכלה ואע"ג דגם אחר והיה אם שמוע יש כמה מצות אפ"ה מדלגן מדאיכן רק מקריות, ודו"ק: ס) שום תשים עליך מלך. ואף דפרשת מלך קדמה לכי תכלה. אפ"ה קוראה אחר עשר העשר, שלא להפסיק בין פרשת המעשרות. ואף דיש טרחא דצבורה כשיגלול אילך ואילך. מלך שאני: סא) פתח שלח לנו אומר המלך אתה בחרתנו. ותפס מקדש ישראל והזמנים:

תוספת רע"ק

ח [אות כו] תוי"ט ד"ה עשר תעשר כו' ומשנינן מצוה שאני. לכאורה ק' הא במתניתין פ"ב דסנהדרין מ"ב ס"ל לת"ק דמלך לא חולץ ולא מייבם ור"י ס"ל דאם רצה לחלוץ או לייבם זכור לטוב. ופרכי' שם על ר"י הא מלך שמחל ע"כ אין כבודו מחול. ומשנינן מצוה שאני א"כ לת"ק אפילו במקום מצוה לא. וראיתי במהרש"א בסנהדרין די"ט ע"ב שהקשה כן. וכ' בחד תירוצא דבאמת מתני' דהכא כר"י (ומ"ש שם דלפ"ז הלכה כר"י קשה לי הא הוי סתם ואח"כ מחלוקת. ואף אם אמרי' גם בב' סדרים אין סדר למשנה, מ"מ עכ"פ הוי ספק שמא הוי סתם ואח"כ מחלוקת) ולפ"ז יקשה על פסק הרמב"ם דפסק למתני' דהכא ופסק ג"כ כת"ק דר"י דמלך לא חולץ ולזה צ"ל כתירוצא א' דמהרש"א שם דבמקום כבוד התורה לכ"ע יכול למחול על כבודו. אלא דמ"ש המהרש"א ליישב בזה דברי תוספות (דסנהדרין שם) במה שהקשו מההי' דכתובות דף י"ז. לא ידעתי דמה הועיל בזה דהא בכתובות דכבוד הכלה הוי, כמו מצוה ומה חילוק בין מצות חליצה ובין מצות כבוד הכלה וצ"ע (כ"ם ולא זכיתי להבין כוונת רבינו בזה. הא המהרש"א אינו מיישב דברי התוס' בסנהדרין ולכן שמתי התיבות דסנהדרין שם בין חצאי לבנה. ולפענ"ד כן קושית רבינו על המהרש"א דבמה שתירץ על תוס' דלכן לא הקשו בכאן בסנהדרין מטעם דבכבוד התורה גדול א"כ כ"ש דמכתובות אין קושי'. וגם אליבא דאמת לסברת התוס' בתירוצם חליצה דומה לתורה. וד"ל):

בכל מלתא חנתא קמ"ל דלא שייכא אלא הכא גבי ברכת כהנים וכו אמרן. (ס"ל): ח במשנה שנא' להודיע שיש הפרש בין קריאה זו לכל כ"ג שזו מ"ע מן התורה וכל כ"ג אינה. אלא תקנת עזרא כמ"ש התוי"ט ז"ל לעיל מש"ה מייתי הכא קרא וכזה הודיע מ"ע קרי לה לכא פרשת המלך (שם): חזן הכנסת וכו' ה"נ פירשו בפ"ס כולה משום כבודו דשל מלך והרמב"ם פי' לכבוד ולתפארת לא פירש יותר: בתוי"ט ד"ה והמלך וכו' ולא מנאתיה וכו' כ' הכ"ד דברין תמוהים חדא דרש"י ז"ל מסייב וז"ג כדתניא בספרי בפ' המלך את משנה התורה סואת אין קורין ביום הקהל אלא משנה תורה ע"כ והו כיון דאיהו כמי מנא לוקא הברייתא דמינה מוכח בהדיא דהמלך היה הקורא מאי קאמר תו אבל דבר הלמד מעניינו הוא וכו' דמשמע דמהברייתא הואה לא מוכח מידי וליתא ע"כ. ואני אומר שדבריו הם המתמיהים דנראה שהבין דכוונת רש"י ז"ל להביא ראיה שבקריאתה ע"י מלך מברייתא דספרי דתניא הכי ואם זו היתה כוונה רש"י לא הייתי צריכים לפירושו כלל ועיקר כי הגיגה ברייתא דספרי ממשנה ערוכה שבידינו דבהדיא קתני בה שהקריאה ע"י מלך ומה יתן ומה יוסיף ברייתא דספרי לאתויי מינה סייעתא למתני' אלא כוונת רש"י דהתם בספרי בפ' המלך יליף ליה מקרא דע"י מלך היה ועל זה מסייב בה התוי"ט והקדמתי ולא מנאתיה לראיה זו דליכא התם אלא סך ליבנא אחרים וכו' דאין כראה מכאן דמייתי ראיה מקרא אך מ"מ דבר הלמד מעניינו הוא וכו' (שם):

אל תתירא אגריפס. כד"נ לא.. ; בכי"ק את תתירא.. ואם אין זו ט"ס תהיה הכונה: האתה אגריפס תתירא? אחינו אתה. (ג"פ). כד"נ ובמשנ"ב ובמשני"ר ב"פ ועי' תוי"ט. עד שמע. כד"נ ובכי"ק ועד.. והיה א"ש. כד"נ ובכי"ק מן שמע ועד היה א"ש ול"ע נכון. (ופרשת המלך). כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא ועי' תוי"ט. שגומר כל הפרשה. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר שהוא גומר את כולן. (אותן). בכי"ק ובמשני"ר הם; כד"נ הלשון מגומגם. אותן. בכי"ק ובמשני"ר ליתא. שנותן. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר שהוא נותן:

לקוטים

נן פזי מתוך שהתחיל בברכותיו של הקב"ה מסיים בברכותיו של הקב"ה וכו' והו איתמר היכן אומרן רב יוסף אמר בין כל ברכה וברכה וכל פעם אמר בהזכרת השם וכו' א"ר חייא בר אבא כל האומרן בגבולין אינו אלא טועה ופירש"י שלא נתקנו אלא לכבוד שם המיוחד נמצינו למדין דבמקדש היו צריכים העם לענות אחר הכהנים פסוקים דרך הודאה וברכה להקב"ה ובכמה מקומות ראינו במש' ובגמ' שבכל מקום שנזקקו במקדש בברכה להקב"ה צריכים לומר מן העולם וכו' ודבר פשוט דל"ב יוסף דאמר אומרן בין כל ברכה וברכה במקדש שאין שם אלא ברכה א' אין אומרין אלא לבסוף והשתא לזה נתכוון הרמב"ם שכתב וכשישלימו כל העם עונין ברוך ה' אלהים אלהי ישראל וכו' דהיינו דרך ברכה להקב"ה ולא חש הרמב"ם ז"ל להביא סדר הפסוקים מה שהיו אומרים שלא להאריך בדבר דלא נ"מ מידי בזמן הזה ואפשר עוד דס"ל להרמב"ם דאותם הפסוקים לאו דוקא אלא דכש"ס קאמר דבהן היו רגילים מיהו מדינא א"צ לומר דוקא אותן הפסוקים ואפי' בלא פסוקים שפיר דמי שאין הכוונה אלא להודות ולברך לשמו יתברך ע"ד שאמרו כלום יש עבד שמברכין אותו ואינו מסביר פנים ופסק רבינו כרב יוסף ולכך כתב וכשישלימו ולא מיירי הכא הרמב"ם בדין עניית בשכמל"ו כשמזכירין השם כמו בכל מקום שאם הולך לכהנו וסמך על מ"ש בשאר מקומות אלא

פרק ח א משוח מלחמה(א). בשעה שמדבר(ב) אל העם(ג) בלשון הקדש היה מדבר. שנאמר (דברים כ') והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן. זה כהן משוח מלחמה. ודבר אל העם בלשון הקודש. ואמר אליהם (שם) שמע ישראל וגו'. על אויביכם ולא על אחיכם. לא יהודה על שמעון. ולא שמעון על בנימין(ד). שאם תפלו בידם ירחמו עליכם. כמה שנאמר(ה) (ד"ה ב' כ"ח) ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשביה וכל מערומיהם הלבישו מן השלל וילבישום וינעילום ויאכילום וישקום ויסכום וינהלום בחמורים לכל כושל(ו). ויביאום ירחו עיר התמרים אצל אחיהם וישובו שומרון(ז). על אויביכם אתם הולכים. שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם. (דברים כ') אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו וגו'. אל ירך לבבכם. מפני צהלת(ח) סוסים וצחצוח הרבות(ט). אל תיראו מפני הגפת תריסין(י) ושפעת הקלגסין(יא). אל תחפזו(יב) מקול קרנות(יג). אל תערצו(יד) מפני קול צווחות(טו). כי ה' אלהיכם ההולך עמכם. הן באין בנצחונו של בשר ודם. ואתם באים בנצחונו של מקום. פלשתים באו בנצחונו של גלית(טז). מה היה סופו. לסוף נפל בחרב ונפלו עמו. בני עמון באו בנצחונו של שובך(יז). מה היה סופו. לסוף נפל בחרב ונפלו עמו. ואתם אי אתם כן. כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם וגו'. זה מחנה הארון(יח):

ר"ע מברטנורה

פרק ח א משוח מלחמה. ודבר אל העם בלשון הקדש. נאמר כאן (דברים כ') ודבר אל העם. ונאמר להלן (שמות י"ט) משה ידבר מה להלן בלשון הקדש אף כאן בלשון הקדש: לכל כושל. כל הכושלים שאין יכולין ללכת ברגליהן: הגפת תריסין. הכאת המגינים זו בזו להשמיע קול ולאיים: *)הקלגסין. מקלות שראשיהן עקומים ומגין בהם על גבי אבנים והם מנתזים על האויבים: שובך. שר צבא הדרעזר בשמואל

פרק ח א משוח מלחמה כו'. כתבו התוס' תימה למה הקדים פרק זה קודם פרק עגלה ערופה. והלא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחר כולן. וי"ל דהתם הקדים פרשת עגלה ערופה משום דאיירי בפרשת המלך נקט בתריה פרשת עגלה ערופה. אבל הכא שבא לפרשם מקדים משוח מלחמה. משום דזוטרי מיליה ופסיק ושרי להו. ע"כ. כלומר שאין בהם אלא פירוש הפסוק בלבד. אבל בפרשת עגלה ערופה יש דינין מלבד פירוש הפסוק כמו נמצא טמון וכו'. ועוד דראויה להקדימה שכן היא קודמת בתורה. וכתבו עוד התוספות וא"ת וליתני לעיל פרשת משוח מלחמה כדתני פרשת עגלה ערופה. [וי"ל] דלא שייך למימר פ' משוח מלחמה. שהרי לא נתנה משום מצות קריאה אלא משום התראה. ע"כ: בשעה שמדבר אל העם. הא דלא תני הכא נמי כיצד כדקתני פרק דלעיל מקרא בכורים כיצד. משום דהתם סליק מיניה דקתני לעיל מיניה ואלו נאמרים בלשון הקודש. תוס': ונגש הכהן זה כהן משוח מלחמה. מפרש בגמ' דומיא דשוטרים דכתיב (שם כ') ודברו השוטרים מה שוטרים בממונה ויש ממונה על גביו. אף כהן בממונה ויש ממונה על גביו. אבל כהן גדול אע"פ שהמלך ממונה על גביו. מיהו בעבודה ליכא. ואימא סגן. סגן לאו ממונה הוא. שכל עוד שלא אירע פסול בכהן גדול אין לסגן גדולה של כלום. וא"ת אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע כו' בריש פ"ג דיומא מפרש הר"ב שהוא הסגן. כבר כתבו התוס' ודאי ממונה הוא לדברים שמינוהו אחיו הכהנים אבל מן התורה אין לו שום מינוי יותר על אחיו הכהנים. ואינו אלא כעין מינוי אמרכל וגזבר שגדלוהו אחיו הכהנים: ודבר אל העם בלשון הקדש. כתב הר"ב נאמר כאן ודבר ונאמר להלן משה ידבר. גמ'. ועמ"ש בפרק דלעיל משנה ג'. וכתבו התוס' ירושלמי הרי ק"ש הרי כתיב בה (שם ו') ודברת בם. והיא נאמרת בכל לשון. א"ר חגי נאמר כאן הגשה ונאמר להלן הגשה. ונגשו הכהנים בני לוי (שם כ"א). מה להלן בלשון הקדש. אף כאן בלשון הקדש. ואיכא דיליף הגשה הגשה. מונגש משה אל הערפל (שמות כ'): לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין. כשאמר יהודה על שמעון. היינו כמו שמעון על יהודה. שאין גבורת המלחמה ונצחונה תלוי במתחיל ולפיכך אמר תו ולא שמעון על בנימין. ועיין כיוצא בזה במשנה ו' פ"ק דקדושין. ועוד נ"ל דיהודה ובנימין היו נאחדים עם מלכות בית דוד. ושמעון שהוא ממלכות עשרת השבטים גבולו בתוך ערי יהודה כמפורש בספר יהושע. ולפיכך כשיהודה הולך ללחום עם מלכות י' שבטים מסתמא ילחום בשבט הקרוב אליו והוא שמעון. ומפני כן יהלוך שמעון ויתגרה מלחמה עם בנימין שנתחבר עם יהודה: וצחצוח חרבות. הוא מריטת כלי מלחמה. כגון הסייף והרמחים. הרמב"ם. והוא מלשון נחשת ממורט (מלכים א' ז') ענין זך ולוטש: ושפעת. לשון רבוי. כמו ושפעת מים תכסך. איוב

---

*) ברע"ב ד"ה עקלנסין וצ"ל עקלגסין וכ"ה בד' ליווא ועי' ש"נ.

תפארת ישראל

יכין

פ"ח א) לעיל [פ"ז מ"ב] הקדים עגלה ערופה למשוח. והכא כשמפרשן נקט איפכא. ה"ט דלעיל נקט יחד אותן שכן חובה על הקורא יותר מעל השומע, כברכת כהנים וכה"ג ופרשת המלך ופרשת עגלה. משא"כ קריאת משוח מלחמה שהחוב על השומע טפי, שהרי עקרו להתרות באנשי המלחמה. אבל הכא כשמפרשן, משוח דזוטר מיליה פסק ושדי להו, והדר מפרש עגלה ערופה דנפישי מיליה [כפ"ס סוכה דכ"ב א']: ב) נ"ל דנקט „בשעה", ולא קאמר היה מדבר וכו', משום דפעמיים מדבר עמם [כפ"ס לקמן ד"מ ב'], אחד בגבול הארץ וא' קודם קרבם למלחמה, ור"ל דהיה כמה שעות שמדבר עמם. [עי' דברים כ']: ג) כשהמערכות עומדות לפניו: ד) נ"ל דנקט הכי משום שכשנחלק מלכות והיו יהודה ובנימין מתאחדים מדהיה חלק בנימין מובלע תוך חלק יהודה. ושמעון שהיה שייך למלכות ירבעם, והיה מושפע באוכלסין, וחלקו סמוך ליהודה, היה רגיל יהודה המרובה לפול על שמעון, ושמעון המרובה באוכלסין יותר מבנימין שנתמעטו מאוד בפלגש בגבעה, חוזר ונופל על בנימין: ה) [ד"ה ב' כ"ח]: ו) שאינו יכול לילך ברגליו: ז) אף שהאביא לוה להם רק פיוסיטוס, הם מרחמנות יתירה עשו מה שעשו: ח) [וויהרען]: ט) [פונקעלן דער וואפפען]: י) [געקלירר דער שילדע]: יא) [יובלען דער העערע], רכבת חיל המלחמה: יב) לסוג אחור בחרדה: יג) [שאלל דער טערכער]: יד) [זיך ענגסטען]: טו) מתהורגים ונהרגים: טז) שר צבא פלשתים וזכר גליות שסמכו על גבורתו. וזכר שובך שסמכו על חכמתו בתכסיסי מלחמה ועל רבוי עמו: יז) ר"ל מחנה ישראל הלוחמים שהביאו הארון עמם ששברי הלוחות מונחים בתוכו [ירושלמי שקלים פ"ו ובבלי ברכות ד"ח ב'] עד כאן משוח מדבר והכהנים אחרים משמיעין דבריו לכל החיל. מכאן ואילך משוח מדבר ושוטר משמיע:

פ"ח א משוח מלחמה בשעה כו'. ת"ע ב"א פיי' פ"ז מהל' מלכים ה"ב סמ"ג ע' ק"ב:

שנויי נוסחאות

פ"ח א שמדבר. בכ"י שהוא מדבר. **בקרבכם.** בכי"ק בקרבכם. והוא על פי כת"י באיזה מוגהים. **(זה) בהן משוח.** בד"נ ליתא; במשני"ל ליתא למלת כהן. **ואמר אליהם.** בד"נ אומר. ואינו נכון. **וגו'.** בכי"ק ובמשני"ל **אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם.** (על אויביכם). וכ"ה בד"נ ובש ליתא. **כמה שנא'.** בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל..שנ' להלן. **נקבו בשמות.** בכי"ק ..**בשמות** וגו'. **אין מרחמין.** בד"נ אינם. **תריסין.** בכי"ק **התריסין.** **ושפעת.** בכי"ק ובערוך (ערך קלגס) **ושיפת** והוא מלי בחיקה ומרוק (עכ"ש). **הקלגסין.** בכי"ק **הקול גסין.** בד"נ עקלגסין. וכ"ה בפי' הרמב"ם שם וכ"ה בספרי שופטים קנ"ב. ומפי' הרמב"ם **שרבישין** שראשיהן עקומים משמע ג"כ שכן היתה נוסחתו **עקלגסים**. ויפרש עקל לשון עקום וגסין ל' שבטים שכן ת"י ויקח ג' שבטים בכפו (ש"ב יח) הלהא גיססין. **מקול קרנות.** במשני"ל **מפני**.. וכ"ה בד"נ ובכי"ק (וכהם הקרנות). **אל תערצו.** בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל **ואל.** **קול צווחות.** בפ"נ ..**הצווחות**; במשני"ל ..**צווחה**; בכי"ק **הצווחות.** **כי ה'.** בד"נ ובכי"ק מפני מה כי ה'. **ההולך עמכם.** במשני"ל.. עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם. **בנצחונו של בו"ד.** במשני"ל **בנצחת** בו"ד. **סופו** לסוף. בד"נ ובמשני"ל בסופו, **סופו** וכ"ה בכי"ק וכן בסמוך. **נפל בחרב.** בכי"ק שנפל. **ונפלו עמו.** בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל **והם** נפלו עמו. הבבא דבני עמון ליתא במשני"ל. **ואתם אי אתם.** בד"נ ובמשני"ל **אבל אתם אין אתם**; בכי"ק **אבל אין אתם כן.** וגו'. בכי"ק **עם אויביכם להושיע אתכם:**

ב (דברים כ') ודברו השוטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו(יח) ילך וישוב לביתו וגו'. אחד הבונה בית התבן בית הבקר בית העצים בית האוצרות(יט). אחד הבונה ואחד הלוקח ואחד היורש ואחד שניתן לו מתנה. (שם) ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו(כ) וגו'. אחד הנוטע הכרם ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל(כא). ואפילו מחמשת מינין. אחד הנוטע. ואחד המבריך(כב). °ואחד המרכיב(כג). ואחד הלוקח. ואחד היורש. ואחד שניתן לו מתנה. (שם) ומי האיש אשר ארש אשה וגו'. אחד המארס את הבתולה ואחד המארס את האלמנה. אפילו שומרת יבם(כד). ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה(כה). חוזר ובא לו. כל אלו שומעין דברי כהן מערכי מלחמה וחוזרין ומספקין מים ומזון. ומתקנין את הדרכים(כו): ג ואלו שאינן חוזרין. הבונה בית שער(כז) אכסדרה(כח) מרפסת(כט). הנוטע ארבעה אילני מאכל וחמשה אילני סרק(ל). המחזיר את גרושתו. אלמנה לכהן גדול. גרושה וחלוצה לכהן הדיוט(לא). ממזרת ונתינה לישראל. בת ישראל לממזר ולנתין. לא היה חוזר. רבי יהודה אומר. אף הבונה בית על מכונו(לב) לא היה חוזר. רבי אליעזר אומר אף הבונה בית לבנים בשרון(לג) לא היה חוזר(לד): ד ואלו שאין זזין ממקומן(לה). בנה בית וחנכו(לו). נטע כרם

[כ' י' פ"ז]: ב אחד הבונה ואחד הלוקח. בית בנוי שהרי הללו הוא חדש: ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל. דבהכי הוי כרם. שתים כנגד שתים. ואחת יוצאת זנב. ואפילו מחמשה מינים מצטרפים: ג אילני סרק. כגון ארזים ושקמים שאינם עושים פרי: והמחזיר את גרושתו. ואפ"ה אינו חוזר שאינה חדשה לו. וקרא °כתיב אשה חדשה: אלמנה. ואפ"ה כהן גדול אינו חוזר בשבילה. דכתיב ולא לקחה. והיה אפשר לומר ולא לקח מאי לקחה שתהא ראויה לו ללקיחה: על מכונו. סתרו ובנאו כמדה ראשונה אינו חוזר. דלאו חדש הוא וגרע מהלוקח והיורש: הבונה בית לבנים בשרון. מקום הוא ששמו שרון. ואין הקרקע שלו יפה ללבנים ולא הוי דבר של קיימא שהיו צריכין לחדשה שני פעמים כל שבע שנים: ד ואלו שאין זזין ממקומן. דהנך דלעיל הולכים עד הגבול. ושם שומעין דברי כהן וחוזרים מן המערכה לתוך ארץ ישראל. ואין חוזרין לבתיהן אלא עוסקים לספק מים ומזון להולכים למלחמה. ואלו אין זזין ממקומן ואפילו ללכת עד הספר ולשוב על פי כהן: הבונה בית וחנכו. ולא דר בו עדיין שנה. וכן הנוטע כרם וחללו. ועדיין לא עברה שנה רביעית שלימה עליו:

(איוב כ"ג י"א). ערוך: ב ודברו השוטרים. עיין מה שכתבתי במשנה ה': אחד הבונה בית התבן וכו'. אחד הבונה ואחד הלוקח וכו'. גמרא ת"ר אשר בנה. אין לי אלא אשר בנה. לקח וירש וניתן לו במתנה מנין ת"ל מי האיש אשר בנה בית. דמי האיש רבוי הוא. אין לי אלא בית. מנין לרבות בית התבן כו'. ת"ל אשר בנה מ"מ. דמאי למכתב מי אשר בית בנה אלא *) דרוש ביה בנה מ"מ שהרי לא הזכיר בית עדיין. והאי דכתיב בית למעוטי בית שער כו' שהם עשויים לדריסת רגל ולא ראויים לדור בהם: בית האוצרות. לאוצר יין שמן ותבואה. רש"י: אחד הנוטע כרם ואחד הנוטע חמשה אילני מאכל וכו'. גמרא ת"ר אשר נטע אין לי אלא נוטע לקח וירש וניתן לו במתנה מנין ת"ל ומי האיש אשר נטע כרם. אין לי אלא כרם מנין לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו משאר מינין ת"ל אשר נטע יכול שאני מרבה הנוטע ד' אילני מאכל וה' אילני סרק. ת"ל כרם דדמי לכרם. ופחות שבכרמים חמשה גפנים הם. והא דהכא תנן הנוטע כרם בהדיא וברישא לא תנן הבונה בית בהדיא. משום דהא מילתא כי נקט בית התבן הוה בית דבקרא כמי בלישנא אבל הכא כי נקט נטיעת ה' אילני מאכל. אין כרם דכתיב בקרא בלישנא. ול' הרמב"ם בחבורו פ"ז מה' מלכים. אחד הבונה בית לישיבתו. וא' הבונה [בית התבן] בית הבקר כו': אחד המארס את הבתולה כו'. גמ'. ת"ר אשר ארש א' המארס את הבתולה וא' המארס את האלמנה וכו' ומדלא כתיב אשר אשה ארש: כל אלו שומעין דברי כהן מערכי מלחמה. כמו שומעין מערכי מלחמה דברים של כהן. כלומר שהכהן אומר להן. רש"י: ג בית שער. בית כניסת שער החצר להסתופף שם שומר הפתח. רש"י. כלומר ואינו ראוי לדירה אלא להסתופף לפי שעה: מרפסת. מפורש בפירוש משנה ג' פ"ח דעירובין: אלמנה לכ"ג וכו'. פי' הר"ב דכתיב ולא לקחה וכו' ואע"ג דבאלמנה לכ"ג כתיב (ויקרא כ"א) לא יקח [*וקיחה היינו קדושין. רש"י] אפ"ה אינו לוקה עד שיבעול [כדרבה] דאמר רבה כו' ומתני' אפילו כר"י הגלילי [דמתני' ה'] דאמר הירא ורך הלבב זה המתירא מעבירות **) שבידו [*הכא אין עבירה בקדושיה אע"ג דכתיב לא יקח דקרא הא טעמא קאמר ולא יחלל ופירש"י עד שיבא זרעו או האשה לידי חלול וממזרת ונתינה אין עבירה בקדושיה דלא כתיב בהו לא יקח אלא לא יבא ולא יתחתן. ע"כ]. °וכדתי' בגמ': וחלוצה לכהן הדיוט. לכאורה יהיה חוזר שהרי מדברי סופרים היא החלוצה לכהן הדיוט ולא שנאה אלא משום אשגרת לישן. וכמ"ש במ"ג פ"ט דיבמות. אבל הרמב"ם הפסיקה בפ"ז מה' מלכים. ונראה דס"ל דאינו חוזר מד"ס. דהא במלחמת הרשות היא כדתנן בסוף פרקין. ועמ"ש רפ"ד: ד ואלו שאין זזין ממקומן וכו'. גמ'. ת"ר לא יצא בצבא (דברים כד) יכול

---

*) בתוי"ט ד"ר דמשביה בנה. **) בתוי"ט ד' פרלג שבידו אפ"ה איצטריך הכא לדרשא דולקחה כדאיתא בגמרא. וכד"ק תקן ושינה כלפנים. ועי' תורע"ק.

יכין תפארת ישראל יכין

יח) שלא דר לתוכו עדיין: יט) להכניס יין ושמן: כ) שלא פדה עדיין פירות של שנה ד' מנטיעתו: כא) כבכרם שאינו נקרא כרם עד שיהיה ה' גפנים: כב) כופף ראש הזמורה תחת הארץ והיא צומחת מתחת ועולה: כג) [הייכלאמפפען]: כד) בנפלה לפניו כבי, וכדמסיק: כה) ר"ל אע"ג שהוא כבר במלחמה ושמע שמת אחיו: כו) להחיל: כז) חדר שלפני הבית לשומר הפתח: כח) גג בלי מחיצות: כט) [גאללעריא] שלפני הדרים שבעלייה, שבו יורדין לחצר: ל) שאין מגדלין פירות: לא) אף שחלוצה אסור לכהן רק מד"ס. ואף שבשניהן אין עבירה עדיין בידו, דלא יחלל זרעו כתיב דהיינו בעילה, ולפ"ז אפילו כר' יוסי [במשנה ה'] אתיא: לב) שסתרו וחזר ובנאו: לג) מדינה בא"י שאין קרקעיתה יפה ללבנים: לד) מדאינו מתקיים: לה) שא"ל לצאת מעירן: לו) ולא דר

בו

ציונים

ב ודברו השוטרים כו'. מ"ג ע"א: אחד הבונה בית התבן כו'. מיי' שם ה"ה סמ"ג שם: אחד הנוטע כו'. מיי' שם ה"ו: אחד המארס כו'. מיי' שם ה"ז: ג ואלו שאינן חוזרין הבונה כו'. שם. מיי' שם ה"ה: הנוטע כו' מיי' שם ה"ו. המחזיר גרושתו כו'. מיי' שם ה"ח: ד ואלו שאין זזין כו'. שם. מיי' שם ה"ט:

שנויי נוסחאות

ב אחד הבונה (בית התבן). כד"נ ליתא; במשני"ר אחד הבונה בית חדש ואחד הבונה בית התבן. וגו'. כד"נ ילך וישוב לביתו. הכרם. במשני"ר את הכרם; במשנ"ב כרם וכ"ה בכי"ק. ואפילו. כד"נ ובמשני"ר אפילו; (ואחד היורש). כד"נ ליתא. שניתן לו מתנה. כד"נ הניתן לו במתנה. וכ"ה במתנה גם במשני"ר. וגו'. כד"נ ולא לקחה ילך וישוב לביתו. כל אלו. כד"נ וכל אלו ואלו וכ"ה במשנ"ב. דברי כהן. כד"נ את דברי. בכי"ק לדברי: ג (בית) שער אכסדרה. כד"נ אכסנדרה וליתא. מרפסת. כד"נ ומשנ"ב ומשני"ר ומרפסת וכ"ה בכי"ק. וחמשה אילני סרק במשני"ר או חמשה; כד"נ ובכי"מ וארבעה. המחזיר. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר והמחזיר. הדבור של ר' יהודה ליתא בכי"ק. ר' אליעזר אומר. בכי"ק ובמשני"ר ר' לעזר. וכ"ה בתוספתא כ"י ערפורט. ד ואלו. בכי"ק ובמשנ"ב אלו. שאין. כד"נ ובמשני"ר שאינן.

ראשון לציון

פ"ח ג במשנת ואלו שאין חוזרין כו'. אף הבונה בית לבנים בשרון על פי משנה זו ופי' הר"ב וכן בפי' רש"י ובגמ' דבית בשרון לא הוי דבר של קיימא. כתבתי בגליון המחזור במוסף של י"כ (וכן בירושלמי פ' הוציאו לו) ועל אנשי השרון היה אומר יהי רצון מלפניך שלא יעשו בתיהם קבריהם על כוונה זו מפני שלא היו בתיהם של אנשי השרון חזקים והיו מעותדים ליפול לפיכך התפלל עליהם. וזה פי' נכון. ועמ"ש בכ"ד ס"ז מ"ב דכ"ב:

תוספות רעק"א

פ"ח ב [אות כז] במשנה ואחד המרכיב. אף היכא דא"צ לחזור משום עיקר האילן כגון דנטע למי"ג ולקורות חוזר משום ההרכבה, גמרא: ג [אות כח] בהרע"ב סד"ה והמחזיר כתיב אשה חדשה. והא דכתיב גבי בית חדש י"ל ג"כ דממעט מי שמכר בית וחזר ולקח ממנו וע' במ"ל: [אות כט] תוי"ט ד"ה אלמנה לכ"ג, וכדאיתא בגמ'. באמת בגמ' לא אמרו כן על המתני' דהא במתני' לא קתני טעם משום ולא לקחה (וי"ל דבאמת הטעם משום הא הירא מעבירות שבידו כדנקטה לה ר' יוסי מ"ח, אלא דקרקו כן על הברייתא דקתני ולא לקחה פרט לאלמנה לכ"ג וכו' לימא דלא כריה"ג וכו' אפילו תימא כריה"ג כדרבה. אלא דמ"מ לפי (שינויא) דהגמרא הנ"ל כתב הרע"ב לפרש כן במתני' דטעמו משום ולא לקחה. והתוי"ט ביאר דמ"מ אתי' אפילו כריה"ג, ואולם מה דפשיטא ליה כך להתוי"ט מספקא לי למה דצידדו התוס' יבמות ד"י ע"א ד"ה לר"י נמי. *אפשר דאסור לקדש מדרבנן שמא יבעול עי"ש א"כ צ"ל דמה דמשנינן הכא כדרבה, אף דמ"מ אסור מדרבנן לריה"ג: אף בשביל עבירה (אינו) חוזר מ"מ הברייתא דנקט

לא

והללו(לו). הנושא את ארוסתו. הכונס את יבמתו. שנאמר (דברים כ"ד) נקי יהיה לביתו שנה אחת. לביתו זה ביתו. יהיה זה כרמו. ושמח את אשתו. זו אשתו. אשר לקח להביא את יבמתו. אינן מספיקין מים ומזון. ואינן מתקנין את הדרכים(לז): **ה** (שם כ') ויספו השוטרים לדבר אל העם(לח) וגו'. רבי עקיבא אומר הירא ורך הלבב כמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה(לט) ולראות חרב שלופה. ר' יוסי הגלילי אומר. הירא ורך הלבב. זהו המתירא מן העבירות שבידו(מ). לפיכך תלתה לו התורה את כל אלו(מא) שיחזור בגללן(מב). רבי יוסי אומר אלמנה לכהן גדול. גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ממזרת ונתינה לישראל. בת ישראל לממזר ולנתין. הרי הוא הירא ורך הלבב(מג): **ו** (שם) והיה ככלות השוטרים לדבר אל העם. ופקדו שרי צבאות בראש העם. ובעקבו של עם(מד). מעמידין זקיפין(מה) לפניהם. ואחרים מאחוריהם(מו). וכשילין של ברזל(מז) בידיהן. וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו(מח). שתחלת ניסה נפילה(מט). שנאמר (שמואל א' ד') נס ישראל לפני פלשתים. וגם מגפה גדולה היתה בעם. ולהלן הוא אומר (שם ל"א) וינוסו ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים(נ) וגו': **ז** במה דברים אמורים(נא) במלחמת הרשות אבל במלחמת

נקי יהיה לביתו. בשביל ביתו: יהיה. ריבויא הוא הוסיף לך הכתוב הויה אחרת להיות כזו: **ה** ויספו השוטרים. על דברי כהן: בקשרי המלחמה. כשמתקשרין לעמוד צפופין שלא יפרקום אויבים: לפיכך. שהירא זהו הירא מעבירות שבידו תלתה תורה בנה ונטע וארס לחזור בגללן. כדי שיתלו בכך החוזר ולא יתבייש לומר עליו מעבירות שבידו הוא ירא וחוזר: ר' יוסי אומר אלמנה לכהן גדול וכו'. לר' יוסי הגלילי אפי' עבר על דברי סופרים חוזר. ולר' יוסי עד שיעבור על דברי תורה דומיא דאלמנה לכ"ג: **ו** ובעקבו של עם. בסופו של עם שמשמרים שלא יחזרו האחרונים לאחוריהם לנוס: זקפים. גבורים ממונים לכך שאם יפול אחד מן הנלחמים יעמידוהו ויזקפוהו: ואחרים מאחוריהם וכשילין של ברזל בידיהם. לשמור שלא ינוסו: כשילים. קרדומות של ברזל: לקפח את שוקיו. לחתוך את שוקיו: שתחלת ניסה נפילה. לשון מסורס הוא שתחלת נפילה ניסה: **ז** בד"א. שחוזרים מן המערכה ויש שאין זזין ממקומם במלחמת הרשות: אבל מלחמת מצוה הכל יוצאים. מלחמת א"י. ומלחמת עמלק. הכל מודים שהיא חובה והכל יוצאים בה. ומלחמת בית דוד שהיא לרוחה להרחיב גבול ישראל ולקחת מס מהעמים כגון מלחמת ארם נהרים וארם צובה. הכל מודים שהיא רשות. לא נחלקו ת"ק ורבי יהודה אלא במלחמה שנלחמים ישראל עם אויביהם כדי שלא יתגברו עליהם ויצרו להם. ת"ק קרי לה מלחמת רשות. וסובר שאין אדם רשאי להתבטל מן המצוה.

כדי

יכול בצבא הוא דלא יצא אבל יספיק מים ומזון ויתקן הדרכים ת"ל (שם) ולא יעבור עליו לכל דבר. יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו וכו'. ת"ל עליו. עליו אי אתה מעביר. אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר דכתיב לא יעבור. לא יצא בצבא למה לי לעבור עליו בשני לאוין: **ה** ויספו השוטרים. כתב הר"ב על דברי כהן. וכן ל' רש"י. וכלומר דודברו השוטרים דבמשנה ב' אינן דברי עצמן אלא דברי כהן והשוטר משמיע כדאיתא בגמרא דף מ"ג מונכס עד ודבר. כהן מדבר. ושוטר משמיע. מודבר עד ויספו. כהן מדבר ושוטר משמיע. מויספו ואילך. שוטר מדבר ושוטר משמיע: בקשרי המלחמה. פירש הר"ב כשמתקשרין לעמוד צפופים. וכן לשון רש"י ולישנא דמתני' ה' פ"ה דאבות הוא ושם מפורש: זהו המתירא מן העבירות. ומיהו מודו לר"ע נמי דמי שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה שחוזר מדכתיב ולא ימס לבב אחיו כלבבו כדאיתא בגמרא: מן העבירות שבידו. פירש הר"ב אפי' עבר על דברי סופרים. עיין מ"ש בזה בריש פ"ד דמכילתין: והלוצה לכהן הדיוט. הא ודאי °אשגרת לישן הוא דהא פירש הר"ב דלר"י עבירה דדברי סופרים. לא היא בכלל ירא מעבירות: **ו** מעמידין זקיפין לפניהם. פירש הר"ב גבורים ממונים וכו': וז"ל רש"י בראשם של כל המלחמה מעמידין בני אדם גבורים ממונים כו' ויזקפו ויגבירו את רכי הלבב בדבריהם: ואחרים מאחוריהם. פירוש מאחורי עם המלחמה ולשון הרמב"ם בפ"ז מהל' מלכים ומעמידין מאחור כל מערכה ומערכה וכו': לקפח. פירש הר"ב לחתוך. תרגום ועורפתו ותקפיה. ערוך: ולהלן הוא אומר כו'. דאי מקרא קמא לא סגי דכיון דכתיב וגם מגפה משמע דמלתא באפי נפשה ולא תליא בניסה. ועוד דמגפה משמעה בידי שמים יותר מדמשמע בידי אדם. ועוד דאיכא למימר שאני התם שהמבשר לעלי לא רצה להבהילו במגפה בתחילה. ולפיכך הקדים לומר ניסה שלא יהא נבהל פתאום וימות שהרי אף כשאמר כן ראה מה עלתה בו. אבל לא נשמע מהכא דניסה היא סיבת הנפילה: **ז** אבל מלחמת מצוה כו'. פירש הר"ב לא נחלקו אלא כו' ת"ק קרי לה מלחמת

רשות

אינן מספקין כו'. מיי' שם פ"ז: ה ויספו השוטרים כו'. פ"ד פ"א: רע"א הירא כו'. מיי' שם הט"ו: ריה"ג אומר כו' ב"ה: ו מעמידין זקיפין כו'. שם. מיי' שם ה"ג: ז בד"א במלחמת הרשות כו'. פ"ג ע"ב מיי' שם:

שנויי נוסחאות

לביתו זה. כד"ל יהיה לביתו. ולאנו נכון; במשנ"י: נקי לביתו זה; בכ"ק נקי זה ביתו. ושמח את אשתו זו. כד"ל ושמח את אשתו זו. אשר לקח את אשתו זו. אינן מספקין. במשנ"י ואינם מספקין; כד"ל אין מספקין להם וכ"ה להם גם במשב"ז והכונה לעורכי המלחמה. ואינן. במשנ"י ואין: ה וגו'. כד"ל ובכ"ק ובמשנ"י ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו. במשמעו. בכ"ק במשנ"י כשמועו. בקשרי. במשנ"י בקישוי. וכגמ' שם בקשרי ועיין כסף משנה. (זהו) המתירא מן העבירות. במשנ"י זה שירא מתירא. וכ', ה בכ"ק ולגמ'. כד"ל שמתירא מן העונות: תלתה. כד"ל בכ"ק ובמשנ"י תלה. את כל אלו. בכ"ק על כל אלה. לממזר ולנתין. כד"ל ובכ"ק הרי הוא. כד"ל ובכ"ק ובמשנ"י זהו וכ"ה בכ"י מ (ושם לנתין ולממזר.): ו מאחוריהם. בכ"ק מאחוריהן. לקפח. בכ"ק לסקיה. לפני פלשתים. בכ"י מפני. הוא אומר. בכ"ק מה הוא. וינוסו ישראל. כד"ל ובכ"ק אנשי ישראל: ז במלחמת. במשב"ז במלחמות וכן בסמוך.

ראשון לציון

ה הר"ב ד"ה בקשרי המלחמה כו' שלא (יפרקום אויבים) יפרידום אויבים כצ"ל וכן איתא ברש"י: תוי"ט סוף ד"ה זהו המתירא כו' מדכתיב ולא ימס כו'. עיין יסל"א:

תוספת רעק"א

לה בדרך פי' הקרא דולא לקחה נקט שפיר דהקרא בא למעט אלמנה לכ"ג בקידש לחוד. אבל במתני' דהכא דנקט גוף הדין אלו שאין חוזרים (אם איתא דטעמא דמתני' משום ולא לקחה א"כ באם אשתו זו כשירה לו אלא שלקחה אחרת שהיא אלמנה חוזר) והא באמת פ"ם לדינא אינו חוזר משום דעבירה דרבנן בידו ואיצטרך לומר דמתני' דלא כריה"ג (כ"ם ומחמת שקשה לי להבין דברי רבינו בזה. לכן מה שלפענ"ד שיבוש מתי בין ב' חצאי לבנה, ולא רציתי לשלוח ידי. והלומד ילמד כטוב לפי שכלו: ה [אות ל'] בתוי"ט ד"ה והלוצה כו' אשגרת לישן הוא כו', ובחידושי רע"בא

יכין תפארת ישראל בועז

בו עדיין שנה: לז) מדכתיב נקי יהיה: לח) מכאן ואילך שוטר מדבר ושוטר משמיע: לט) כשמתקרבין יחד הלוחמים אלו מול אלו: מ) אפילו חטא שמד"ס: מא) שיחזרו הבונה ונוטע ומארס: מב) ולא יתבייש החוטא (א): מג) דבעמוד והחזיר קאי, אבל בשאר עבירות לא, ולריה"ג גם בשאר עבירות כל שלא עשה תשובה חוזר. ובש"ס אמרינן דלר"י הגלילי גם אחטא דמד"ס חוזר ולר' יוסי רק אחטא דאורייתא. ותמיה הרי ר"י גם חלילה קחשיב וטפי הול"ל אפכא ודו"ק: מד) ר"ל גם בסוף המערכה, והם הנקראים בזמנינו [אוואנגארדע] ר"ל שומרים שלפני המחנה, [ואריערגארדע] ר"ל שומרי האחור. ומפרש התנא מהו פקודתן של שרי צבאות בכל קצות החיל. מעמידין וכו': מה) גבורים: מו) אחורי המערכה: מז) [סטרייטעקסטע]: מח) רגליו: מט) ה"ק תחלת נפילה ניסה. וגם נגד הפנים היו צריכים זקיפין שלא ינוס דרך שם מן הצד: נ) בשניהם כתיב ניסה קודם נפילה. וצריכא דאי מקרא קמא י"ל מדמוכח רק במלת גם י"ל דלא תנו זב"ז. ואי מקרא בתרא לא כתיב שנפלו מישראל דוקא עוד י"ל דאי מקרא קמא י"ל דמגפה כמשמעו שמתו בדבר, ולא ע"י הריגה מאויבים: נא) שחוזרים כנ"ל:

אפה

פ"ח (א) והקשה לי אדם הקשה כברזל ה"ה י"ו הרב מהו' משה יצחק שליט"א הגאבד"ק קראטינגא הרי כתוב הדר הוא אצל כל א' פן ימות במלחמה וגו', והאיך קאמר במתני' הכא שאין האחרים שבים ממלחמה רק כדי שלא יתבייש הרך הלבב החוטא, ותרצתי לו ע"פ מ"ד בש"ס [דמ"ג ב'] שפעמיים היה הכהן מדבר עמם הפרשה זו, א' קודם לאתם מספר, וא' קודם נשתם למלחמה. ופי' רש"י, שבדברו בספר חזרו הבונה בית והנוטע וכו'. וא"כ ק' כיון שחזרו או, למה היה הכהן חוזר

ומדבר

רשות וכו'. גמ'. רשות דרבנן זו היא מצוה דר"י. מצוה דרבנן זו הוא חובה דר"י. ופירש"י רשות דרבנן זו היא מצוה דר"י ובאותה מלחמה שאמרו חכמים שהיא רשות ואין חתן יוצא לה אמר נמי ר"י דאין חתן יוצא לה אלא שר"י קורא אותה מצוה ונפקא מינה לפוטרו מאחר מצות שהוא עסוק בה כדמפרש ואזיל. מצוה דרבנן דאמרי בה הכל יוצאין אמר נמי ר"י הכל יוצאין אלא דקרי לה חובה ולאו מידי אשמועינן בהא אלא כולה משום מצוה ורשות נקטו פלוגתייהו. אלא משום דקרו רבנן להא רשות די להם אם קרא את זו מצוה ואפי' היא חובה שהרי אין הדבר אלא להעלותה מעלה אחת ולומר הכל יוצאין וגבי רשות דיים לקרות את שלמעלה ממנה מצוה. ור"י דקרי לקמייתא מצוה למלתיה. לאשמועינן דהעוסק בה פטור מן המצוה. והולך להעלות את זו מעלה אחת לומר אבל בזו הכל יוצאין הלכך קרייה חובה. כדאיתא ע"כ. ומ"ש הר"ב וסובר שאין אדם רשאי להתבטל מן המצוה כדי להלחם במלחמה כזו. ותימה דכ"ע הא ס"ל העוסק במצוה פטור כו' כדאשכחן במשנה ה' פ"ב דברכות. וכן במשנה ג' פ"ז דיומא דאין מעבירים על המצות וכ"ש כשעוסק בה כבר. וא"כ אפילו במלחמת מצוה אינו רשאי להתבטל מהמצוה כו' דהא החתן מחדרו לא קיימא פלוגתייהו כלל. ויש לפרש דהכי קאמר וסובר דאין אדם רשאי להתבטל מן המצוה הבאה לידו כשהוא עוסק במלחמה זו מפני שכבר הוא עוסק במצוה ופטור מזו הבאה לידו. דבמלחמה זו לאו דמצוה היא ולפיכך לא יתבטל מהמצוה הבאה לידו. [*ואע"ג דר"י פליג וה"ל למתני רי"ה ולא אמר ר"י. מצינו כמו כן בפרק אחרון דמסכת [ערכין] משנה ח' לדברי הרמב"ם. עיין שם]:

ר"ע מברטנורה

כדי להלחם במלחמה כזו. ור' יהודה סבר גם זו מלחמת מצוה. מאחר שבאה להושיע את ישראל מיד שונאיהם והעוסק במצוה פטור מן המצוה. ואין הלכה כר' יהודה:

מצוה הכל יוצאין. אפילו (יואל ב') חתן מחדרו. וכלה מחופתה(נ). אמר רבי יהודה במה דברים אמורים(נא) במלחמת מצוה. אבל במלחמת חובה הכל יוצאין אפילו חתן מחדרו. וכלה מחופתה(נב):

שנויי נוסחאות

מצוה. בכי"ק חובה. יוצאים. בכי"ק יצא. וכן בסמוך: (וכלה מחופתה). בכי"מ ליתא. אר"י. בכי"ק ר"י אומר:

ראשון לציון

ז תוי"ט סד"ה אבל מלחמת מצוה כו' מצינו כן בפרק אחרון דמס' ערכין כו' עיין יפ"מ:

תוספת רעק"א

ריטב"א רפ"ג דסכות ב' ואפשר דמה דאמרינן עבירה א"ב היינו מה דלית לי' אסמכתא בקרא לאפוקי חלוצה דהוי כעין דאורייתא וכ' שם וכ"כ ר"מ הלוי ז"ל.

יכין תפארת ישראל בועז

נב) אבל לאו בת מלחמה. רק לספק מזון ולתקן הדרכים אף היא יוצאת. מיהו לכבוש א"י וללחום בעמלק לכ"ע מלחמה חובה היא. ולהרחיב גבול א"י לכ"ע רשות. כי פליגי במלחמה שנגד אויב שיראים מהם שיצורו להם בעתיד, ת"ק קרי לה רשות, ור"י קרי לה מצוה:

ומדבר עמם ביום קרב. וכופל גם דברים, וכמו שהקשה באמת רלח"מ [פ"ז ממלכים]. ונ"ל שהדיבור השני ביום המלחמה, היה משום הרך הלבב מעבירות שבידו, שלא היה חוזר בדיבור הראשון, דאולי ישוב ביני ביני דאז יוכל שפיר לעמוד בקשרי מלחמה, דבמקום שבעה"ת עומדים, אין צ"ג יכולין לעמוד. או אולי חטא ביני ביני. להכי חזר הכהן להזהירו ביום קרב, שבלאם עדיין לא שב ילך וישוב לביתו. וא"כ פכ"פ ק', למה בדבור שבספר הזכיר הכהן מסירא ורך הלבב באינו חוזר אז עדיין, ולמה ביום קרב הזכיר הכהן מהבונה בית ונוטע שכבר חזרו בספר בדבור ראשון. ע"ז משיב התנא „לפיכך תלתה לו תורה" וכו' ר"ל בדרך תלויים בצלמת בדברים שאינם נכרים, כדי שלא לבייש הירא ורך הלבב כשיראוהו שב, שיחשבו שהוא בונה או נוטע. עוד י"ל דמאחר דאין מיתה בלא חטא כפ"ב דשבת ע"כ אם ימות ה ונטע כרם ע"כ שיש בו חטא וא"כ קשה למה הזכירתו תורה הרי בל"ז צריך לחזור, דהרי הרך הלבב הוא ג"כ מפני העבירות שבידו. אלא ע"כ שתלתה לו תורה כדי שלא יתבייש:

עגלה ערופה פרק ט סוטה

ר"ע מברטנורה

פרק ט א עגלה ערופה בלשון הקודש. מה שהזקנים אומרים ידינו לא שפכו את הדם הזה והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל וגו' בלשון הקודש הוזקקו להאמר: שנאמר כי ימצא כו'. ובאותו פרשה נאמר וענו ואמרו. ונאמר להלן (דברים כ"ז) וענו הלוים ואמרו. מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש: היו יוצאים. ובאים שם ומודדים מן החלל לצד העיירות שסביבותיו לידע איזה קרובה: אין ב"ד שקול. אין ב"ד עשויין שיהא אפשר לחלוק שוה בשוה אלא שיהא הרוב לצד אחד לקיים אחרי רבים להטות:

פרק ט א עגלה ערופה(א) בלשון הקודש. שנאמר (דברים כ"א) כי ימצא חלל באדמה ויצאו זקניך ושופטיך. שלשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין(ב). רבי יהודה אומר חמשה. שנאמר זקניך שנים. ושופטיך שנים. ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד:

תוספת יום טוב

פרק ט א עגלה ערופה בלשון הקדש. עיין מ"ש בשם התוס' בר"פ דלעיל: שנאמר כי ימצא. ה"ק שנאמר וענו ואמרו כו' [כמ"ש הר"ב]. וסדר עגלה ערופה כולה כי ימצא וכו' [גמרא]: שלשה מב"ד הגדול. מפרש בגמ' בברייתא זקניך שנים. ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן חמשה: רבי יהודה אומר חמשה שנאמר זקניך שנים ושופטיך שנים. ותנא קמא ההוא מבעי ליה למיוחדין שבשופטיך. ור"י ו"ו דושופטיך דריש למינגא להביא עוד שנים. ות"ק ו"ו לא מבעיא ליה. גמרא. ומ"ש הר"ב הלכה כת"ק. ב"מ דס"ל ככללין דהלכה כת"ק. אבל במשנה ג' פ"ק דסנהדרין תנן להו בלבן פלוגתא דר"ש ור"י ופסק כר"י. וכן פסק הרמב"ם כאן והתם. ובחיבורו פ"ה מהלכות סנהדרין ובפ"ט מהלכות רוצח ושם כתב הכ"מ דבתרי סדרי יש סדר למשנה והוי סתם ואח"כ מחלוקת. ואין הלכה כסתם והדרין לכללין דר"ש ור"י הלכה כר"י ע"כ. אלא שלא פירש זו מנין לו שיש לסדרים סדר *ואדרבה נמצא להתוס' בהפך בפ"ח דשבת דף פ"ח דאדר"י אסר לקנח בחרס בשבת אמרינן אלמא דבר שאין מתכוין אסור. והא אר"י הלכה כסתם משנה. ותנן נזיר חופף ומפספס. והקשו בתוס' דמאי קושיא דהא הוי מחלוקת בפ"ב דביצה רי"ה כל הכלים אין נגררים כו'. ובתרי מסכתות אין סדר ובמאי סתם ואח"כ מחלוקת הוא. ותירצו

דאע"ג

ציונים

פ"ט א עגלה ערופה בלה"ק. מ"ד ע"ב. [illegible] : רי"א חמשה. [illegible] זקניך שנים כו'. [illegible]

שנויי נוסחאות

פ"ט א כי ימצא וגו' ושופטיך. בכ"ב ב' הכתובים [illegible] ושלשה. בכ"ב (ובמסכי"ר) ושלשה. שנא' זקניך. בכ"ב ליתא. ואין ב"ד. בכ"ב [illegible] ובכי"ק ובמסכי"ר אין. (עליהן). בכ"ב ליתא.

ראשון לציון

פ"ט א תוי"ט ד"ה רבי יהודה אומר כו' אלא שלא פירש זו מנין לו כו' עיין יפ"מ:

תוספות רעק"א

פ"ט א [אות א'] תוי"ט ד"ה רבי יהודה כו' ואדרבה נמצא להתוס' בהיפך כו'. ע' בספר תמרים חדשים הלכות לפרק לולב הגזול דף ל"ט ע"ב בתוס' ד"ה כל דין וכו' שכתב דמדברי תוספות דלשם סייעתא לדברי הכ"מ עיי"ש:

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ט א) שהזקנים אומרים ידינו לא שפכו, והכהנים אומרים כפר [כמ"ז]: ב) למוד מהחלל איזה עיר קרובה:

ב נמצא טמון בגל. או תלוי באילן. או צף על פני המים. לא היו עורפין. שנאמר (דברים כ"א) באדמה. ולא טמון בגל. נופל ולא תלוי באילן. בשדה ולא צף על פני המים[ג]. נמצא סמוך לספר[ד]. או לעיר שרובה נכרים[ה]. או לעיר שאין בה בית דין לא היו עורפין[ו]. אין מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין[ז]. נמצא מכוון[ח] בין שתי עיירות. שתיהן מביאות שתי עגלות. דברי רבי אליעזר. ואין ירושלם מביאה עגלה ערופה[ט]: ג נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הגוף[י]. דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר

כ"ג): ב נמצא סמוך לספר. אצל גבול הגוים. לא היו מודדים דכתיב כי ימצא חלל. פרט לממציא את עצמו שסמוך לגבול הגוים כאילו ממציא עצמו למיתה הוא: לעיר שאין בה ב"ד לא היו מודדין. אין מודדין אלא מעיר שיש בה ב"ד. ה"ק נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד אין מודדין לה. °אלא לעיר שיש בה ב"ד מודדין. איזו עיר שיש בה ב"ד קרובה לו. ואי לא הדר תנייה הוה אמינא אין מודדין כלל. ת"ל ולקחו זקני העיר מ"מ דהאי העיר קרא יתירא הוא דמצי למכתב והיה העיר הקרובה אל החלל ולא זקניה: מכוון. מצומצם שאין זו קרובה לו מזו אפי' מלא חוט: שתיהן מביאות שתי עגלות דברי ר"א. ואין כן הלכה אלא שתיהן מביאות עגלה אחת בשותפות. והכי אמרינן בגמרא בבכורות: אין ירושלם מביאה עגלה ערופה. דכתיב (דברים כ"א) באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לרשתה. פרט לירושלם שלא נתחלקה לשבטים: ג נמצא ראשו במקום א'. השתא לא מיירי אלא לענין מדידה. דמדקתני סיפא מאין היו מודדין. מכלל דרישא לאו במדידה עסקינן. אלא במת מצוה קנה מקומו עסקינן דהיכא דנמצא ראשו במקום אחד. וגופו במקום אחר. מוליכין ראשו אצל גופו וקוברין אותו במקום שנמצא הגוף. דגופיה בדוכתיה נפל. ורישא הוא דנייד דברי ר"א: רבי עקיבא אומר מוליכין הגוף אצל הראש. דרישא היכא דנפיל נפיל. וגופיה רהיט ואזיל. והלכה

כרבי

דאע"ג דלכולהו אמוראי בתרי מסכתות אין סדר ואין הלכה כסתם. רבי יוחנן אית ליה דאפילו בתרי מסכתות הלכה כסתם. דמסתמא סתם לבסוף ואין לנו לומר שסתם רבי קודם ושוב חזר ממה שפסק. ע"כ. וכ"כ בפרק החולץ דף מ"ב וא"כ ה"נ אית לן למימר דמסתמא סתם דהכא נשנה אחר מחלוקת דסנהדרין. והלכה כסתם. אבל נ"ל דמשם ראיה דנוכל לומר שהרמב"ם מתרץ קושית התוס' בכך דלהכי מקשה גמרא מסתם דנזיר אע"ג דמחלוקת היא בביצה משום דכיון דבתרי סדרי ניהו. ונזיר בסדר נשים שאחר סדר מועד אמרינן דיש סדר והוה מחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם. וטעמא רבה איכא דכיון דנקטינן בסידרייהו באסמכתא דקרא (ישעיה ל"ג) והיה אמונת עתך כדאיתא בפ"ב דשבת דף (ל"ב) [לא.] אית לן למימר דכסדר האסמכתא למדם רבינו הקדוש. מה שאין כן סדר המסכתות שבכל סדר וסדר. אע"פ שמפני טעם ונימוק סדרן. מ"מ °הואיל ולא באסמכתא דקרא נסדרו לא היה מלמדן עם תלמידיו אלא במקום שלבם חפץ. ומיהו לדעת הרי"ף והרא"ש נמי אין סדר אפילו בתרי סדרי. כמו שאכתוב בשם במשנה ט' פרק קמא דקדושין בס"ד. [*ושוב ראיתי בתשובות מהר"ם רוטנבורג הנדפסים בפראג שם בסימן תתקפ"ב בפסקה המתחלת ומעשה היה כו' כתוב אסתם בשבועות ומחלוקת בכתובות הוי תרתי מסכתות ואין סדר ולכן אין לחוש על הסתם שבשבועות. ע"כ. אע"ג דמסכת שבועות שבסדר נזיקין מאוחר לכתובות שבסדר נשים. ועיין מ"ש במשנה ה' °(פ"ה) [פ"ז] דתמורה]. ועוד בגמרא פ"ב דקדושין דף נ"ד מייתי ראיה דהלכה כר"מ דהתם מדסתם לן תנא כותיה בסדר זרעים. ואע"ג דמסקנא משום דבבחירתא סתם כוותיה מ"מ חזינן דגמרא סברה דכל היכא דאשכחן סתם ומחלוקת בתרי סדרי שיש לפסוק כסתם. ואין מוקדם ומאוחר בכן. ועוד קשיא לי על פסק הרמב"ם דהתם גופיה בסמיכת זקנים לא פסק כר"י כמו שאכתוב שם בס"ד. ועיין מ"ש במשנה ג' פ"ט דסנהדרין. [*ובני מהר"ר אברהם שיחי' מחבר פי' לירושלמי הראה לי דבירושלמי הכא ובסנהדרין פ"ק דף י"ט ע"א. א"ר נראין דברי ר"ש בסמיכה ודברי ר"י בעריפה וכו']: ב נמצא סמוך לספר. כתב הר"ב דכתיב כי ימצא. פרט לממציא כו'. וכתבו התוס' בפ' הנחנקים ד' פ"ו דליכא לאקשויי אדהכא מדכתיב (דברים כ"ב) כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל. דאימא ה"נ פרט לממציא כו'. כגון בית פלוני דשכיחי ה"נ דפטירי. [ואין חילוק בין לשון פרט למצוי דהתם או פרט לממציא דה"נ בגמרא דהכא גרס פרט למצוי והרמב"ם בפירושו כתב פרט לממציא. ובחבורו פרק ט' מהל' רוצח נראה דגרס פרט למצוי. ועיין מ"ש במשנה ב' פרק ב' דמכות] דהכי נמי דרשינן מכי ימצא באדמה. דהוי כמסקנא דהתם דדרשינן נומצא בידו וה"נ באדמה כמו בידו: או לעיר שאין בה ב"ד. דבעינן זקני העיר וליכא. גמ': דברי ר"א. גמ'. קסבר אפשר לצמצם וקרובה. ואפילו קרובות. פירש"י כמו ובהמה רבה (יונה ד') וכתב הר"ב ואין כן הלכה אלא שתיהן מביאין עגלה אחת בשותפות. והכי אמרינן בבכורות פ"ב דף י"ח דקסברי א"א לצמצם ויביאו בשותפות ויתנו ביניהן ויאמרו אם זו היא הקרובה הרי היא שלכן. ואלו יקנו להם חלקם במתנה. ואם אלו וגו': ג נמצא ראשו כו'. כתב הר"ב במת מצוה קנה מקומו לקוברו שם [עסקינן] דזה אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע בפרק

מרובה

ב נמצא טמון בגל. שם. סוי' שם ה"א: נמצא סמוך לספר כו'. מיי' שם ה"ה: אין מודדין. שם. עיי' תוס' מכות י' ע"ב ד"ה הא אמר מיי' שם הלכה ד': נמצא מכוון בין ב' עירות. פ"ב בכורות י"ז ע"ב תוספתא דנגעים פ"א מיי' שם ה"ח: ואין ירושלים מביאה ע"ע. יומא כ"ב ב"ב ב"ק פ"ב ע"ב. מיי' שם ה"ד מ' ופ"ז מהל' בית הבחירה ה"ד: ג נמצא ראשו בבק"א. מ"ה כ"ג; רע"א הגוף כו'. מיי' פ"ט מהל' אבל ה"ט.

שנויי נוסחאות

ב (או) תלוי באילן (או). בד"נ ליתא. וכן ליתא לראשונה גם בכי"ק. ולא טמון. בד"נ ובכי"ק לא. וכן נכון. לספר (או). בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא. שרובה נכרים. בכי"ק ובכי"מ ובמשני"ר שיש בה גוים(?). עורפין בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר מודדין וכן הוא ברע"ב; בכי"מ מודדין אותה (?). (אין מודדין) אלא. בכי"ק ובמשני"ר ליתא. מעיר. בד"נ ובמשני"ב לעיר. דברי ר' אליעזר. במשני"ר דברי ר"א [וחכ"א עיר אחת מביאה עגלה ערופה ואין שתי עיירות מביאות שתי עגלות]. אך בד"נ ובכי"ק (ובס ר' לעזר) ובמשנ"ב ובכי"מ ליתא. ואין. בד"נ אין: ג בכי"ק ובמשני"ר משנה ד' (תנין) שהיתה היא למשנה ג' (נמצא) וכ"ה גם בגמ' אך בגמ' הבבלי משמע כסדר שלפנינו. (וגופו במקום אחר). במש' ד"א (תפ"ו) ליתא בטעות:

ראשון לציון

בא"ד ועי' מ"ש במ"ה (פ"ה) דתמורה צ"ל פ"ז דתמורה:

תוספת רעק"א

[אות לב] בא"ד. ועי' מ"ש במשנה ה' פ"ז דתמורה כצ"ל: ב [אות לג] בהר"ב ד"ה לעיר שאין כו' אלא לעיר שיש כו'. בתוס' ב"ב דף כ"ג ע"ב הניחו בתמיה כיון דהתם משמע דטעמא דקרא והי' העיר הקרובה משום דאזלינן בתר קורבא דמוכח דמשם בא ההורג א"כ הכא אמאי מודדים מעיר שיש בה ב"ד הא מוכח דההורג בא מעיר הקרובה שאין שם ב"ד:

תפארת ישראל

יכין

ג) כל הנ' הוי מצי למילף ממלת אדמה, אלא ניחא ליה טפי לכתוב מלה יתירה לכל חד וחד באנפי נפשה: ד) גבול עכו"ם: ה) אף שיש בה ב"ד ואפילו בה"י, דכתיב כי ימצא חלל פרט לממציא עצמו למיתה, מדהלך שם יחידי: ו) דהא בעינן (ויצאו זקניך) זקני העיר ההיא: ז) ר"ל דמודדין רק איזה עיר של ב"ד היותר קרוב (א): ח) מצומצם: ט) מדכתיב אשר ד' אלקיך נותן לך פרט לירושלים, דקי"ל דלא נתחלקה לשבטים, ודלא כרבי יהודה [מגילה דכ"ו א']: י) ושם נקבר, דמת מצוה קונה מקומו. וזה היה מיו"ד תנאים שהתנה יהושע עם ישראל בהכנסם לארץ [ב"ק דפ"א] דליכא למימר דלענין מדידה מיירי, דהרי גם אם יטלטו הגוף אצל הראש, אין מבורר לאיזה צד יניחו טבורו, ולמ"ד מחוטמו אם גם יטלטו הראש להגוף אין מבורר לאיזה צד יניחו

חוטמו

בועז

פ"ט (א) והרמב"ם כ' שהיה צריך שיהיה ב"ד של כ"ג. והקשה בבאר שבע הרי בכל עיר מצוה למנות ב"ד, כמ"ש שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך. ותירץ דמיירי שאין תושבי העיר ק"כ, דאז אינה ראויה לב"ד כרפ"ק דסנהדרין. והכו"פ סי' ס"ג הקשה א"כ בלא"ה אין מודדין לעיר שאין בה ק"כ אף שקרובה יותר מעיר שיש בה ק"כ, דרוב וקרוב הלך אחר הרוב, והניח בצ"ע. וי"נ הרב מהו' יעקב צבי שליט"א הגאבד"ק קעניגסבערג תי' דמיירי בעיר שאין בה ב' חכמים גדולים א' לדבר וא' לשמוע דאז אין מושיבין בה סנהדרין [כסנהדרין ד"ז ורמב"ם פ"א מסנהדרין]. ודפח"ח. אולם נלע"ד קו' הכו"פ בל"ז במח"כ לק"מ, דמי לא מיירי שהיתה העיר בת ק"כ פסולי עדות, דאז אין מושיבין בה סנהדרין, דהרי הק"כ שצריכים להושיב בה ב"ד היינו כדי ב"ד ועדים וזוממין וזוממי זוממין, ובדקאמר התם ולהנך רק כשרים בעינן:

הגוף אצל הראש: **ד** מאין היו מודדין. רבי אליעזר אומר. מטיבורו. רבי עקיבא אומר מחוטמו. רבי אליעזר בן יעקב אומר. ממקום שנעשה חלל מצוארו(יא): **ה** נפטרו זקני ירושלם והלכו להן. זקני אותה העיר מביאין (דברים כא) עגלת בקר אשר לא משכה בעול. ואין המום פוסל בה. ומורידין אותה לנחל איתן(יב). ואיתן כמשמעו. קשה. °אף על פי שאינו איתן כשר(יג). ועורפין(יד) אותה בקופיץ(טו) מאחוריה. ומקומה אסור מלזרוע ומלעבוד(טז). ומותר לסרוק שם פשתן

כרבי עקיבא: **ד** ר"א אומר מטיבורו. קסבר עיקר חיותא בטיבוריה הוא: ר' עקיבא אומר מחוטמו. עיקר חיותא מחוטמו הוא. דכתיב (בראשית ז') כל אשר נשמת רוח חיים באפיו: ממקום שנעשה חלל מצוארו. דאין קרוי חלל אלא מן הצואר. כדכתיב (יחזקאל כ"א) על צוארי חללי רשעים. הלכך ממנו היו מודדים. כדכתיב אל החלל. והלכה כר"ע: **ה** נפטרו זקני ירושלם. שאין באין אלא למדוד כדכתיב ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו: אע"פ שאינו איתן כשר. שלא נאמר איתן לעכובא אלא למצוה: בקופיץ: סכין גדול: מאחוריה. ממול ערפה: מקומה אסור. לעולם: ומותר לסרוק שם פשתן. עבודה שאינה בגופה של קרקע. דכתיב (דברים כ"א) אשר לא יעבד ולא יזרע. מה זריעה מיוחדת

שהיא

מרובה [ב"ק דף פ"א]. רש"י: **ד** רבי אליעזר אומר מטבורו. פי' הר"ב קסבר עיקר חיותא בטבוריה הוא כו'. וז"ל הרמב"ם לפי שהוא אמצעות הגוף הכולל כלי המזון שבהם נמשך המאכל. ר"ע אומר מקום שאיפת הרוח הוא הצורך הגדול בחיות לפי שנאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו: רבי עקיבא אומר [כו']. כתב הר"ב והלכה כר"ע. וכ"כ הרמב"ם וכתב הכ"מ בפ"ט מהלכות רוצח. ויש לתמוה דהא קי"ל משנת ראב"י קב ונקי וצריך לומר כסובר שלא נאמר כלל זה לדחות מאי דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ע"כ. ועיין מ"ש בכיוצא בזה במשנה י' פ"ח דעירובין בס"ד: **ה** ואין המום פוסל בה. דמהו דתימא ניליף מק"ו. ומה פרה שאין השנים פוסלות בה [כדתנן בר"מ פרה כבירה הזקנה וכו'] מום פוסל בה דכתיב (במדבר י"ט) אין בה מום. עגלה ששנים פוסלות בה [כדתנן התם]. היינו דין שיהא מום פוסל בה קמ"ל דלא. דבאי התם לאמר קרא (שם) אשר אין בה מום. בה מום פוסל. ואין מום פוסל בעגלה. כך למדתי מהגמרא: ואיתן כמשמעו קשה. פי' הרמב"ם חזק ההמשכה. וכ"כ בחבורו פ"ט מהלכות רוצח ונחל איתן הוא הנחל השוטף בחוזקה וזהו איתן האמור בתורה. ע"כ. °אבל רש"י מפרש בפירוש החומש נחל איתן קשה שלא נעבד. ע"כ. לדבריו נחל האמור כאן אינו של מים. אלא עמק. וכן מביא רש"י מה שדרשו בפרקין א"ר יוחנן בן שאול מפני מה אמרה תורה הביאו עגלה בנחל. אמר הקב"ה יבא דבר שלא עשה פירות ויערף במקום שאין עושה פירות וכו'. ופירש"י נחל איתן קשה. ע"כ. אבל נראה בעיני דהיינו פלוגתייהו דרבי יאשיה ור' יונתן בברייתא בגמ'. אשר לא יעבד ולא יזרע לשעבר דברי ר' יאשיה [דדריש אשר דמוכח דלאו לשון עתיד היא. אלא לישנא דלשעבר] ר' יונתן אמר להבא. דרש"י נסיב לה כפי' החומש אליבא דר' יאשיה משום דמשמעות דאשר הכי משמע טפי דלא בא לאוסרו להבא. אבל הרמב"ם בפירוש המשנה דבהדיא תנן ומקומה אסור מלזרוע ומלעבוד. ש"מ דמתני' דלא כר' יאשיה אלא כר' יונתן. [ועיין מ"ש עוד לקמן בזה] הלכך ניחא להרמב"ם טפי לומר דנחל היינו נהר. שכן פירושו ברוב המקומות. ועוד דכן דוירחצו את ידיהם משמע מהנחל. והשתא הא דדריש רבי יוחנן בן שאול לא אתיא אלא אליבא דר' יאשיה. דאי לרבי יונתן אדרבה כל נחל מגדל ועושה פירות אם בעצמו בדגים. ואם בשפתו לכשיזרע או יעבד. ועוד י"ל דלהרמב"ם לרבי יאשיה נמי נחל היינו נהר. אלא דקרא אתני שיהא המקום שעורפים בו הוא במקום שלא נעבד בו. ואתיא רבי יוחנן בן שאול ככ"ע ומתני' מיהא דלא כר' יאשיה דהא אליביה לא אסרה תורה לזרוע כו' לפיכך ניחא להרמב"ם לפרש קשה על חוזק הנהר: אע"פ שאינו איתן כשר. פי' הר"ב שלא נאמר איתן לעכובא אלא למצוה. וכן פירש"י. וקצת קשה. דהוי ליה למתני ואם אינו איתן כשר שזהו ל' דיעבד. אבל נכון אע"פ משמעותו להוציא ולאפוקי שלא נטיל עוד תנאי בדבר. ועוד דלשון אם אינו כו' לשון קצרה הוא. מלשון אע"פ שאינו כו'. ולמה לו להאריך. והרמב"ם פי' וז"ל ענין איתן גדול כמו שאמר. גוי איתן הוא (ירמיה ה'). ואומר אם היה חזק ההמשכה ואפילו שלא היה גדול השיעור כשר. וכבר פירשו איתן קדמון. ע"כ. בא לומר שאיתן יש בו שני פירושים גדול וחזק. ושאמר התנא דקפידת הכתוב על החוזק. ואע"פ שאינו גדול. ומעתה ל"ק מ"ש הכ"מ וז"ל ודע שגם במשנה שנינו אע"פ שאינו איתן כשר. ופירש"י דלא כתיב ביה עכובא. ולא נאמר אלא למצוה. ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ע"כ. שמבואר נגלה שלא השמיטו שהרי לפי פירושו ה"ק אע"פ שאינו גדול וא"כ מכיון שכתב נחל שוטף בחוזקה. וזהו איתן האמור בתורה. כבר כלל בזה שאין עוד תנאי בענין איתן אלא מה שביאר בלבד ששוטף בחוזקה. וא"ת ולהרמב"ם שכתב דממעטים גדול ואמאי. והא כתיב גוי איתן. וכי תימא דהיינו דכתב וכבר פירשו איתן קדמון דה"כ נצריך להיות קדמון ולא שיהיה עשוי מחדש. אבל ודאי בזה וכבר פירשו איתן קדמון ר"ל וגם זה הפירוש ממועט בדברי משנתינו באמרה אע"פ שאינו איתן ולא הצריכה אלא שיהיה קשה בלבד ולא זולת. והדרא קושיא לדוכתיה דהילך ממעטין הני פירושים וקרא כתיב גוי איתן ל"ק דקרא הצריכא כתיבא כדאיתא בגמ' ת"ר מנין לאיתן שהוא קשה שנאמר (במדבר כ"ד) איתן מושבך ושים בסלע קנך. ואומר (מיכה ו') שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסדי ארץ: מאחוריה. פי' הר"ב ממול ערפה דגמר עריפה עריפה מחטאת העוף. גמ'. ועיין בפירוש משנה ה' פ"ו דזבחים: ומותר לסרוק כו'. פירש הר"ב מה זריעה ט'. אף כל עבודה כו' ואימא אשר לא יעבד

בה

יכין תפארת ישראל יכין

חוטמו. והפ"ה י"ל דר"א ורע"ק כל חד לשיטתיה אזיל, דלר"א כמו לענין מדידה טבור שבגוף עיקר ה"נ לענין קבורה מקום הגוף עיקר, ומוליכין הראש אצל הגוף. וכ"כ לרע"ק נמי לענין מדידה חוטם שבראש עיקר, להכי גם לענין קבורה מקום הראש עיקר, ומקרבין הגוף אצל הראש: יא) וקיי"ל כר"ע. ואף דמשנת ראב"י קב ונקי. כבר כ' הרא"ש [פ' מי שהוציאוהו סי' כ'], דהיינו רק בק"ב דברים הלכה כמותו: יב) קרקע אבניית וקשה [כך כ' רש"י, וכן משמע פשטותא דש"ס] ולרמב"ם ר"ל נחל שוטף בחזקה ואע"ג דכתיב אשר לא יעבד וגם התנא קאמר ומקומו אסור לזרוע היינו בשפת הנחל במקום שערפו: יג) דרק לכתחלה צריך איתן, דומיא דסקילה של מאורסה על פתח בית אביה [כתובות פ"ד מ"ג] וק' מזה להוס' [גיטין ד"נ ב' ד"ה וכי] שכתבו דבדאורייתא לא אשכחן חלוק בין לכתחלה לדיעבד: יד) קוצץ הראש מנגד העורף: טו) [האקביילע]: טז) לעולם:

[נשים ח"ב] יוד

ציונים

ד מאין היו מודדין. מ"ס כ"ב סנהדרין פ"ח ע"א ובכמה דוכתי: רע"א מחוטמו. מיי' שם. **ה** נפטרו זקני ירושלים. מ"ס ע"ב. מיי' שם ה"ב סמ"ג ע' ע"ח: אשר לא משכה בעול. מיי' שם פ"י ה"ג: ואין המום כו'. מיי' שם הל' ג': ומורידין אותה כו' ועורפין אותה כו'. מיי' שם פ"ט ה"ב וג' סמ"ג שם: ומקומה אסור כו'. מיי' שם פ"י ה"ט:

שנויי נוסחאות

ד מאין. כנ"נ וכי"ק מנין; במשכי"ר ומאין: **ה** זקני אותה העיר. כנ"נ ובמשכי"ר וזקני. עגלת בקר כו'. כנ"נ וכי"ק ובמשכי"ר עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעול. ואיתן כמשמעו. כמשנ"כ ובמשכי"ר איתן. וכ"ה בכי"ק (ושם כשמועו). שאינו איתן. במשכי"ר שאין איתן. ועורפין. במשכי"ר שרפין. בקופיץ. כנ"נ וכי"ק בקופים. מאחוריה. כנ"נ ובמשכי"ר מאחריה. מלזרוע. כנ"נ וכי"ק מליזרע. ומלעבוד. כנ"נ וכי"ק ומלעבד; במשכי"ר ומלעדר.

תוספת הדשים

פ"ט ד בתוי"ט ד"ה ר"ע כו' ויש לתמוה כו'. ולפי מה שכתב הרא"ש בעירובין פרק מי שהוציאוהו קבלה הר"ת דדוקא בק"ב דברים הלכה כר"א ב"י ותו לא. לא קשיא מידי:

ראשון לציון

ה תוי"ט ד"ה ואיתן כמשמעו קשה כו' דרש"י נסיב לה כו' דמשמעות דאשר הכי משמע טפי דלא בא לאוסרו להבא כו' דברי שני"ע המוהים לתלמוד דהא בש"ס מ' ע"ב אמר רבא להבא כ"ע לא פליגי (דאסור) ולית מאן חולק על הך דרבא ונע"ג בכל היטב בדברים כאלו ובמגי תרגימא פ' שופטים האריכתי בזה בס"ד בפלפולא טבא כמ"ש בתשובת ח"נ:

תוספת רעק"א

ה [אות לד] במשנה אע"פ שאינו איתן כשר. בספרי דריש לה מדכתיב בסיפא דקרא הנחל בתם לאשמעינן אע"פ שאינו איתן וע' בת' חכם צבי סי' ל"ב: [אות לה] בתוי"ט ד"ה ואיתן אבל רש"י מפרש כו'. וכן נראה דעת הרשב"ם בבא בתרא דף נ"ה ד"ה הנחל כו'. ובהר"ש והרא"ש רפ"ב דפאה עי"ש. ובפסחים דף נ"ג ע"א סי' לנחלים קנים נ"מ לנחל איתן משמע כהרמב"ם ועיין במהרי"ק שורש ק"ך:

ולנקר יז) שם אבנים יח): ו °זקני אותה העיר רוחצין את ידיהן במקום עריפה של עגלה. ואומרים (דברים כ"א) ידינו לא שפכו את הדם הזה. ועינינו לא ראו. וכי על דעתינו עלתה שזקני בית דין שופכי דמים הן. אלא שלא בא לידינו ופטרנוהו בלא מזון יט). ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לויה כ). והכהנים אומרים (שם) כפר לעמך ישראל אשר פדית. ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל. לא היו צריכים לומר ונכפר להם הדם כא). אלא רוח הקודש מבשרתן אימתי שתעשו ככה הדם מתכפר להם: ז נמצא ההורג עד שלא נערפה העגלה כב) תצא ותרעה בעדר כג). משנערפה העגלה תקבר במקומה כד). שעל ספק באתה מתחלתה כפרה ספיקה והלכה לה. נערפה העגלה ואחר כך נמצא ההורג. הרי זה יהרג: ח עד אחד אומר ראיתי את ההורג. °ועד אחד אומר לא ראית כה). אשה אומרת ראיתי ואשה אומרת לא ראית. היו עורפין כו). עד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית היו עורפין. שנים אומרים ראינו. ואחד אומר להן לא ראיתם. לא היו עורפין:

שהיא בגופו של קרקע אף כל עבודה שהיא בגופו של קרקע: לנקר שם אבנים. לסתת שם אבנים: ו לא בא לידינו ופטרנוהו. בלא מזונות: ולא ראינוהו והנחנוהו. בלא לויה: ז תצא ותרעה בעדר. כשאר חולין: כפרה ספיקה. היא עשתה את שלה: ואחר כך נמצא ההורג ה"ז יהרג. דכתיב בסוף פרשת עגלה ערופה (דברים כ"א) ואתה תבער הדם הנקי מקרבך: ח עד אחד אומר ראיתי ועד אחד אומר לא ראית. וכגון שבאו שניהם בבת אחת [אז] היו עורפים. אבל אם בא אחד תחלה ואמר ראיתי את ההורג. והימנוהו כבי תרי. שהתורה האמינתהו דכתיב (שם) לא נודע מי הכהו הא נודע אפי' על פי עד אחד אין עורפין. אע"פ שבא עד אחד אח"כ והכחישו אינו נאמן הכי שאין דבריו של אחד במקום שנים: עד אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית היו עורפים. וכגון שהשנים והאחד פסולי עדות הן דבפסולי עדות הלך אחר רוב

דעות

בה כלל ולא יזרע פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט זריעה אין מידי אחרינא לא אשר רבויא הוא*) גמ'. והיינו כמי כר' יונתן דאדאמרינן ר' יאשיה מאשר נ"ל כמ"ש לעיל. קאמרינן ור"י אשר רבויא הוא: ו במקום עריפה של עגלה. גמ'. ת"ר ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל שאין ת"ל הערופה. ומה ת"ל הערופה על מקום עריפתה של עגלה: ופטרנוהו בלא מזון כו'. כן הגי' בספרים. והר"ב שפירש בלא מזונות כו' לפי שבגירסתו ל"ג בלא מזון. וכן ל"ג בלא לויה אלא בברייתא בגמ'. וכ"כ רש"י ופטרנוהו. בגמ' מפרש בלא מזונות וגירסתם מצאתי בנסח משנה שבירושלמי: בלא מזון. והולך ללסטס את הבריות ולכך נהרג. רש"י: והנחנוהו בלא לויה. יחידי בלא חבורה. רש"י: והכהנים אומרים. כדכתיב לעיל (דברים כ"א) ונגשו הכהנים בני לוי ולא פירש על מה הם נגשים. רש"י: כפר לעמך וגו'. עיין במשנה ח' פ"ג דיומא כתבתי דבמקום שנאמר כפרה ילפינן מחורב דבעי למימר אנא כדאשכחן להלן. אנא חטא וגו'. ופרכינן התם בגמרא דף ל"ז בעגלה ערופה נמי. וקאי בקשיא: לא היו צריכים לומר ונכפר כו'. כלומר ונכפר דכתב בקרא לאו אוענו ואמרו קאי שיהא אף זה בכלל אמירה אלא מלתא באנפי נפשה היא שרוח הקדש בשרה כו'. [רש"י]: ז נמצא ההורג עד שלא נערפה תצא ותרעה בעדר. פירש"י דס"ל האי תנא דעגלה ערופה אין ירידתה לנחל איתן אוסרתה אלא עריפתה. והרמב"ם בפ"י מהלכות רוצח פסק שירידתה לנחל איתן אוסרתה בהנאה. וכתב הכ"מ דלפ"ה תצא ותרעה בעדר. משום דאדעתא שימצא ההורג לא אקדשה שהרי דבר מנוי הוא שימצא ההורג. וכ"ש לפי מה שפירשו קצת מפרשים שמתועלות המדידה והעניינים הנעשין במצוה שעל ידי כך הוא קרוב שיתגלה מי הוא ההורג. דהא ודאי מעיקרא מסקי אדעתייהו שימצא ההורג ולא גמרי ומקדשי. ע"כ: תקבר. דאסורה בהנאה עיין בפירוש הר"ב משנה ט' פ"ב דקדושין: ח עד אחד אומר ראיתי וכו'. עיין מ"ש בכולה מתניתין בפ"ו משנה ד' וכן שם בפירוש הר"ב דמה שחסר בזו. גילה בזו. כי שתיהן בענין אחד ואין חלוקה ביניהן: אשה אומרת כו'. לשון הרמב"ם בפרק ט' מהלכות רוצח אשה אומרת כו' בין שבאו שתיהן כאחת בין שבאו זו אחר זו. ע"כ. וכתב הכ"מ דעד כאן לא מפלגינן בין באו בבת אחת לבאו בזה אחר זה. אלא דוקא כשהעד הראשון הוא כשר ולאפוקי מהראב"ד שכתב על זה נראה מהגמרא שהוא שבוש דבזה אחר זה הראשון עקר. ואפילו אשה. עכ"ל הכ"מ. ולי קשיא **) לשון הרמב"ם שבפי"ב מהלכות גרושין לענין עדות היתר א"א לא ביאר בזה כלל ולא עוד אלא שהמגיד כתב עליו שם וז"ל וה"ה לאשה אומרת מת והתירוה לינשא על פיה ואח"כ באה אשה אחרת ואמרה לא מת לא תצא מהתירה הראשון וזה מוסכם ע"כ ואין לחלק דהתם

בהתירו

---

*) כ"ה בהוי"ט ד"ר (פראג, וקראקא) אך אח"כ נשמטו הדברים (מרבויא הוא עד רבויא הוא) בדפוס, ואלו הדברים באלה רמז ההוי"ט בד"ה ואיתן כו' במ"ש ,ועי' מ"ש עוד לקמן בזה". **) בהוי"ט ד"ר להרמב"ם.

יכין תפארת ישראל יכין

יז) לסתת ולהחליק: יח) מדאין שמישן בגוף הקרקע וזריעה: יט) והולך ללסטס, ואפשר שלכך נהרג. או נ"ל דהיינו הקלגוהו כראוי, שהיה מתחזק נגד הורגיו והיה ניצל: כ) והלך יחידי, ואפשר שלכך נהרג מלסטין שחשבוהו כאיש שאין לו אוהבים לדרוש דמו: כא) ר"ל לא שהכהנים צריכים לומר ונכפר וגו': כב) ר"ל משירדה לנחל איתן שאז נראית לעריפה [עי' כריתות כ"ד ב' ותוס' שם]:

כג) כשאר חולין: כד) דאסורה בהנאה: כה) ומרב"י ח"מ סי' כ"ט שהביא דברי המרדכי נראה שהגירסא לא ראיתי ואע"ג שכל לא ראינו אין ראיה כפ"ב דעדיות משנה ב' היכא דהוי כהודי הו"ל כאומר לא ראית וה"ל כמכחישו. והא דקאמר ראיתי ההורג, ר"ל ראיתי שהרגו: כו) ודוקא בבאו כאחת. אבל בזה אחר זה, ואמרו ב"ד כבר שלא לערוף, הרי כבר האמינוהו כבי תרי, ואין דבריו של א' במקום

שנים

ראשון לציון

ו תוי"ט ד"ה והנחנוהו בלא לויה יחידי בלא חבורה כו' עיין יסל"מ:

תוספות רעק"א

ו[אות לו] במשנה זקני אותה העיר. בהרמב"ם וב"ד של אותה עיר עם כל זקניה אפילו הן מאה כולן רוחצים כו' וכתב בכ"מ שכן שנינו בספרי וכל זקני העיר אפי' הן מאה. ולזה תמוה דלא הביא מתני' דהכא הכתוב כהוייתו. וכל זקני. ואמאי השמיטו תיבת וכל ועי' בבאר שבע בחי' להוריות ד"ג ע"ב ד"ה ה"נ מסתברא: (בברייתא בגמ' איתא וכל זקני): ח[אות לז] במשנה ועד אחד אומר לא ראית. בב"י חוה"מ סימן כ"ט מהוד' א' ב' וז"ל. וכ' המרדכי בהגהות סנהדרין בשם בעל העיטור דאע"ג דתנן פ"ב דעדיות לא ראינו אין ראיה היינו היכי דאיכא למימר זה ראה וזה

לא

זקני אותה העיר כו'. מ"ס פ"ג. מיי' שם פ"ט ה"ג: וכי על דעתינו כו'. ל"ח ב"ג: אלא שלא בא כו'. מיי' שם: והכהנים אומרים כו'. מ"ו פ"א יומא ל"ז ע"א מיי' שם פמ"ג ע' פ"ח. אלא רוח הקדש כו' מיי' שם: ז נמצא ההורג כו'. מ"ז ע"א. מיי' פ"י שם ה"ח: עד שלא נערפה כו'. כריתות כ"ה פ"א חולין פ"ב ע"א: משנערפה כו'. מיי' שם: נערפה כו'. מיי' שם: ח עד אחד אומר כו'. מ"ו פ"א מיי' שם פ"ט הי"ג: עד אחד כו' ושנים כו'. מיי' שם הי"ג: שנים אומרים ראינו. מיי' שם:

שנויי נוסחאות

ולנקר (שם). כד"נ וכי"ק ולנקות וכ"ה במשני"ר וליתא: ו במקום. כד"נ על במקום ואולי צ"ל על מקום כמו שהוא בכי"ק. עריפה. כד"נ וכי"ק ובמשני"ר עריפתה. שפכו (קרי) במשנ"ב שפכה (כתיב). וכי על דעתנו עלתה. כד"נ וכי עלתה על לבנו וכ"ה במשני"ר (ושם עלת) כמו שהוא בכי"ק. שזקני ב"ד, במשני"ר שב"ד. לידינו. בכי"ק ובמשני"ר על ידינו(?). (בלא מזון). (בלא לויה). כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא וכן ליתא בכי"מ ועי' תוי"ט. פדית. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר פדית ה' כבכתוב. ואל תתן. כד"נ ואל תתן עלינו(?); במשני"ר ליתא מן ואל תתן עד ישראל. לא היו. כד"נ ובכי"ק ולא.. מתכפר להם. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ..לכם. ז בכי"ק המשנה דעד אחד כו' קודמת למשנה נמצא ההורג כו'. נערפה. כד"נ ובמשני"ר תערף; בכי"ק תתערף. (העגלה) תקבר במקומה. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא. באתה. כד"נ ובכי"ק באת; במשני"ר באה: ח עד (אחד). בכי"ק ליתא. ועד (אחד). כד"נ ובכי"ק ליתא. לא ראית. בכי"ק (עי' בסמוך) ובמשני"ר לא ראיתי וכן בכל המשנה לשון העדים המכחישים הם מדברים בעדם והכונה לא ראיתי כלומר אנכי לא ראיתי את ההורג בעת שהיית אתה עמי שמה ועי' לעיל מ"ד פ"ו. ועי' עוד בגמרת הירושלמי ובמפרשיה ובתוס' רע"א אות ל"ז. עד (אחד). כד"נ ובמשני"ר ליתא. לא ראית. כד"נ ראינו. ועי' לעיל בשם המשני"ר. ואחד אומר להם לא ראיתם. וכ"ה בכי"ק (ושם ועד אומר..); כד"נ ובמשני"ר ועד אומר וליתא:

תוספת חדשים

ח בתוי"ט ד"ה אשה כו' לא ביאר בזה כלל כו'. והמדקדק בדבריו שם ימצא הכל: (מהמו"ס"ה זנ"ל).

ט משרבו הרוצחנין בטלה עגלה ערופה(כז). משבא אליעזר בן דינאי(כח) ותחינה בן פרישה(כח). היה נקרא. חזרו לקרותו בן הרצחן(כט). משרבו המנאפים פסקו המים המרים. ורבן יוחנן בן זכאי הפסיק. שנאמר (הושע ד) לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו'. משמת יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכלות(ל) שנאמר (מיכה ז) אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי(לא): י יוחנן כהן גדול העביר הודיית המעשר(לב). אף הוא בטל את המעוררין(לג) ואת הנוקפין(לד). עד ימיו היה פטיש מכה בירושלים(לה). ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי(לו): יא משבטלה

דעות: ט בטלה עגלה ערופה. לפי שמכירין היו בהם מי רגיל להרוג: בטלו האשכולות. איש שהכל בו. כלומר תורתם אמת מבלי דופי: י הודיית מעשר. וידוי מעשר. ביערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי לפי שעזרא קנס את הלוים שלא יתנו להם מעשר כשעלה מן הגולה ובני לוי לא עלו עמו ולוה שיתנו המעשר לכהנים ויוחנן כהן גדול בטל הודוי שלא היה יכול לומר וגם נתתיו ללוי: בטל את המעוררים. שהיו הלוים בכל יום אומרים על הדוכן עורה למה תישן ה' אמר וכי יש שינה לפני המקום ועמד ובטלן: את הנוקפין. שהיו מסרטין לעגל של קרבן בין קרניו כדי שיפול לו דם בעיניו כדי שלא יראה ויהא נוח לכפתו ולשוחטו ועמד הוא ובטלו שנראה כבעל מום והתקין להם טבעות בקרקע להכניס צואר הבהמה לתוכה: נוקפין. מכין. ודוגמתו [חולין ז':] אין אדם נוקף אצבעו מלמטה: היה פטיש מכה בירושלים. בחול המועד חרשי נחשת וברזל היו מכין בפטיש לעשות מלאכת האבד שהיא מותרת במועד. ועמד הוא ובטלן משום דהואיל מלתא טובא והיכא זלזול מועד: ובימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי. שהוא אמר לבני דורו כשם שתרומה גדולה עון מיתה. כך תרומת מעשר וטבל עון מיתה. ותיקן שיוציאו מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני בלבד. ולא יוציאו ממנו מעשר ראשון ולא מעשר עני שיכולין לומר ללוי או לעני הבא ראיה שהוא טבל וטול. ומתקנה זו ואילך הלוקח פירות מן השוק לא היה שואל אם הן מתוקנין אם לאו. אלא מיד מפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני ואוכל את השאר שכל הלוקח מעם הארץ

בהתירוה דהלא נמי בעינן שהב"ד הודו על פיה שלא תיערף וכמ"ש בשם התוס' בענין עדות סוטה בפ"ו ול"ע: ט משרבו הרוצחין בטלה עגלה ערופה. פירש הר"ב לפי שמכירין כו' כדת"ר [לעיל] לא נודע מי הכהו הא נודע מי הכהו אפי' א' בסוף העולם [הכיר בו] לא היו עורפין: משבא אלעזר בן דינאי. ורצחן מפורסם היה כדאמרי' בעלמא בפ"ב דכתובות דף כ"ז אדתנן ע"י נפשות אסורה כגון אשתו של בן דינאי ופירש שם רש"י רוצח היה ואלעזר שמו כדאמר בפרק עגלה ערופה: ותחינה בן פרישה. בן פרישה היה נקרא. ה"ג בס"א. אבל בן דינאי לא הוצרכו להחזיר ולשנות שמו כי זה [השם] בן דינאי נאה לו כי ראוי לדוט. ר"ל לשון איש ריב ומדון. וכהר"ר זכוויל כ"ץ אמר לקיים גירסת הספר ולהגיה ותחלה במקום ותחינה ואין נ"ל שהרי תחלה בן דינאי היה נקרא ואם גם זה השם נשתנה הוה ליה לתנא לומר כן שנשתנה בשתי אלו השמות. ועוד למה נשתנה פעמיים: בן הרצחן. ירושלמי בריה קטילה: שנאמר לא אפקוד וגו'. ולא מייתי קרא דונקה האיש דכתב הר"ב במשנה ב' פ"ק וילפינן מיניה לכל עון דזנות שבאיש כדאיתא לעיל ריש פ"ד דבהאי קרא טפי טובא קמ"ל. והכי איתא בגמ' ת"ר ונקה האיש מעון. בזמן שהאיש מנוקה מעון המים בודקין את אשתו אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו. ואומר לא אפקוד וגו' מאי ואומר. וכי תימא עון דידיה אין. דבניה ודבנתיה לא. ת"ש לא אפקוד וגו'. וכי תימא עון א"א אין. עון דפנויה לא. ת"ש כי הם עם הזונות יפרדו*) (הושע ד'). [*ועמ"ש סוף משנה י"ב] ועמ"ש במשנה ה' פ"ג: בטלו האשכלות. פי' הר"ב איש שהכל בו. כלומר תורתם אמת מבלי דופי ושכחה ומחלוקת. רש"י בגמ'. ובמשנה כתב עד ימיהן לא היה מחלוקת בחכמי ישראל כולן היו אומרים דברים כנתינתן למשה מסיני והן הראשונים שנחלקו בסמיכות קרבנות ביו"ט כדאמרינן בחגיגה [טז:] והוא היה מחלוקת ראשון שהיה בישראל בדברי תורה. ע"כ. והרמב"ם פי' אשכלות כינוי על אדם הכולל המדות המעלות והחכמות לפי מיניהם והוא מה שאמרו אשכלות איש שהכל בו: שנאמר אין אשכול וגו'. לראיה שאשכול נאמר לכנוי בן אדם החשוב בעיני אלהים יתברך: י יוחנן כהן גדול כו'. משנה זו שנויה כבר בסוף מסכת מעשר שני. ועיין מ"ש שם בס"ד:

סנהדרין

*) הם עצמם נואפים כפרדים הללו. רש"י.

יכין תפארת ישראל יכין

שנים: כז) דמדרבו הרוצחים, מסתמא יש א' המכיר שרצחו. והתורה אמרה לא נודע מי הכהו. והזמן ההוא היה משבא אליעזר וכו': כח) רוצח מפורסם היה, שהתקבץ יחד עם חברה שלו לרצוח כל עובר ושב: כט) נ"ל דמתחלה היה ענינו לדון עם כל אדם על כל דבר קל, וקראוהו בן דינאי. אח"כ קלקל יותר להתקוטט אפילו שלא כדין, וקראוהו בן פרישה שראוי לפרוש ממנו ביותר. אח"כ התקלקל יותר לרצח, וקראוהו בן הרצחן [ר"ל כמו בן איש חיל ובן הבקר]: ל) נוטריקן איש שהכל בו במעלות וחכמה ויראת שמים. ודבריהם כיין המשמח אלהים ואנשים: לא) אלמא דאדם יקר נקרא אשכול בכרם ה' צבאות בית ישראל [ישעיה ה']: לב) לומר בסוף שנת ג"ו משמיטה בערתי הקודש מהבית וגם נתתיו ללוי [עפ"ז סי' ג']. ותיקן כך משום דעזרא קנס ללוים שלא יטלו מעשר, מדלא עלו עמו, דיש כח ביד חכמים לעקור ד"ת בשב ואל תעשה [יבמות דפ"ו כ'], ותיקן שיתנוהו לכהנים שג"כ נקראו לויים כמבואר שם ולפיכך גם להתוודות רשאים מה"ט. ויוחנן סבר דאפ"ה כיון דבאמת קרא הכא בלוי ממש מיירי, הו"ל דובר שקרים: לג) שצעקו בכל יום בשיר הלויים, „עורה למה תישן ה'" וביטל מלומר כלל פסוק זה בשיר הלויים, מדנראה כאילו ח"ו יש שינה לפניו ית': לד) שהיו חותכים לקרבן בין קרניו קודם שחיטה, כדי שירד הדם בעיניו, ויהא נוח לכפותו. ובטלו מדמחזי כבעל מום. וי"ל דחשש לנקיבת קרום המוח: לה) הבעלי מלאכות הכו בפטיש בקול במלאכתן בחוה"מ בדבר האבד. ואפ"ה ביטלן מדאווש מלתא טובא והו"ל זלזול המועד. והא דלא כללו התנא ברישא ונימא שביטל הכאת פטיש ה"ט משום דביטול לא שייך רק כשקבוע מתחילה לעשות כמעוררין ונוקפין, משא"כ באיש לא היה קבוע להכות רק כשנצרכו הכל בו: לו) דעד ימיו שאלו אם המוכר נאמן לעשר, וכשאינו נאמן לא היה

מעשר

תוספת רעק"א

לא ראה אבל היכי דתרוייהו כי הדדי כי אמר האחד לא ראיתי הוי כאומר לחבירו לא ראית. והכי תנן בפ' עגלה ערופה דע"א אומר ראיתי וע"א אומר לא ראיתי הו"ל הכחשה עכ"ל. נראה דהיה לו הגירסא במתני' דהכא לא ראיתי:

ציונים

ט משרבו הרוצחנין כו' מ"ז ע"א מיי' שם הי"ב: משרבו המנאפים. פיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה י"ט: משמת יוסי בן יועזר כו'. סמוכה ס"ו ע"ב ע"ש: י. יוחנן כה"ג כו'. מ"ז ע"א. מע"ש פ"ה מט"ו. ירושלמי דמאי פ"א ה"ג: עד ימיו היה כו' מ"ז ע"ב מו"ק י"א ע"א:

שנויי נוסחאות

ט הרוצחנין. בד"נ ובכי"ק הרצחנים. אליעזר בכי"ק ובמשני"ר אלעזר. בן דינאי בד"נ ובמשב"כ. דיבאי. ותחינה בן פרישה היה נקרא. כ"ה בד"נ ובכי"ק ובמשב"כ ובמשני"ר ובמש' דפו"י; והתוי"ט גורס ותחינה בן פרישה. בן פרישה היה נקרא ושני אנשים הם; ולפי נוסחתנו היה אלעזר בן דינאי נקרא (בשעה שדחק על הקץ וכונתו היתה לטובת ישראל עיין במדרש חזית בפסוק השבעתי אתכם) תחינה בן פרישה ואח"כ כאשר הסב את כלי מלחמתו נגד אלה מאחיו אשר לא אבו הלוך בדרכיו חזרו לקרותו בן הרצחן. ערוך השלם ערך בן דינאי: המנאפים. בכי"ק הנאפים: המים המרים. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמשב"כ. המאררים: יוסי בן יועזר. בכי"ק יוסף: ויוסי בן יוחנן. בכי"ק ובמשני"ר ויוסף. במשב"כ ובמ' ד' ריווא וויניציא. בן יהודה: י הודיית. בד"נ ובמשני"ר את הודיית: עד ימיו. במשני"ר ועד:

תוספת חדשים

ט במשנה משרבו כו' ור"י בן זכאי הפסיק כו' וקשה דהא בימי ר"י לא הוי סנהדרין כדאיתא בסנהדרין דף מ"א ולעיל בפ"א מ"ד איתא שצריך להביאה לב"ד הגדול וילפינן מג"ש מזקן ממרא ושם נאמר וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם כדאיתא בגמ' שם וא"ל דתלמיד הוי א"כ ה"ל לקרותו בן זכאי כמו שם בפ"ה משנה ב': (ממהורש"ח ז"ל) כבר קדמוהו התוס' דף ד' ע"ב ע"ש ומיהו מהרמב"ם משמע דלא קי"ל כתי' התוס' שם וצ"ל דקבעי רבי בשמיה ועיין במס' ר"ה דף ל"א ע"ב דקרי ליה ר"י בן זכאי ולא קרי ליה בן זכאי סתם משמע דלא קפיד בכך זמנין קרי ליה הכי וזמנין הכי: מאדמו"ר הגאון הגדול אב"ד ור"מ דק"ק א"ד מוהר"ר שאול זצ"ל: י בתוי"ט ד"ה יוחנן כו'. ועיין מ"ש שם על בטל את המעוררין:

ראשון לציון

הר"ב ד"ה את הנוקפין שהיו (משפעין) לעגל כו' נ"ל המסרטין לעגל כו':

סנהדרין בטלה השיר מבית המשתאות(לז). שנאמר (ישעיה כ"ד) בשיר לא ישתו יין וגו': **יב** משמתו נביאים הראשונים(לח) בטלו אורים ותומים(לט). משחרב בית המקדש בטל השמיר(מ) ונופת צופים(מא). ופסקו אנשי אמנה(מב) שנאמר (תהלים י"ב) הושיעה ה' כי גמר חסיד(מג) וגו'. רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יהושע מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה. ולא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות. ר' יוסי אומר אף ניטל שומן הפירות(מד): **יג** ר"ש בן אליעזר אומר הטהרה נטלה את הטעם ואת הריח(מה). המעשרות נטלו את שומן הדגן(מו). וחכ"א הזנות והכשפים כילו את הכל(מז):

הארץ פירות. הם בחזקת שהם דמאי : **יא** סנהדרין. הם הדיינים. ונקראים סנהדרין שמוצאים הדרת פנים בדין : בטל השיר. דכתיב (איכה ה) זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם בזמן שבטלו הזקנים היושבים בשער שהם הסנהדרין בטלו הבחורים מנגינתם גם כן : **יב** משמתו נביאים הראשונים. כל הנביאים נקראים נביאים ראשונים חוץ מחגי זכריה ומלאכי וחבריהן דאחרונים נינהו. שהיו בבנין בית שני : בטל השמיר. כמין תולעת בריאתו כשעורה שהיו מראים אותו על האבנים הרשומות בדיו והן נבקעות מאליהן [ובו] פתחו אבני האפוד והחשן. דכתיב בהו במלואותם שיהיו שלימות שלא יחסרו כלום [אלא כותב עליהן בדיו] ומראה להם שמיר על פני הדיו מבחוץ : ונופת צופים. דבש הבא ממקום שכמו ליפיה ומשובח מאד : ופסקו אנשי אמנה. אנשים שמאמינים בהקדוש ברוך הוא : **יג** הטהרה בטלה את הטעם. טהרה שפסקה מישראל. בטלה טעם הפירות וריחם. שבזמן שהיו ישראל טהורים ועוסקים בטהרה אף הקב"ה היה מטהר את הפירות מטעם רע וריח רע : מעשר בטל שומן דגן. דמעשר איקרי חלב. כדכתיב (במדבר יח) כל

יא סנהדרין. כתב הר"ב שנאי הדרת פנים. ועיין מ"ש בריש מסכת סנהדרין : בטלה השיר מבית המשתאות. פירשו הפוסקים בשם רבינו האי גאון ז"ל דהיינו שיר של אהבה שבין אדם לחברו ולשבח יפה ביפיו. אבל שירות ותשבחות וזכרון חסדים של הקב"ה מנהג כל ישראל לאמרן בבית החתונה ובבית המשתאות בקול נגינות ובקול שמחה : שנאמר בשיר לא ישתו יין. והר"ב שכתב דכתיב זקנים משער שבתו וגו'. משום דמכלן דמשבטלה סנהדרין כתיב. כדאיתא בגמ'. וקרא דזקנים וגו' לא כתיב ביה דאסור אלא משמע דנשבת מאליו להכי מייתי מתני' קרא בשיר לא ישתו דלאיסור משמע. מ"ש הר"ב הזקנים היושבים בשער. לשון הרמב"ם והם הזקנים שאמר הקב"ה עליהם תתן לך בכל שעריך : **יב** בטל השמיר. כתב הר"ב ובו פתחו אבני האפוד וכו'. דכתיב בהו במלואותם שלא יחסרו בהם וכו'. ומראה להם וכו' והן נבקעות מאליהן כתאנה זו שנבקעת בימות החמה ואינה חסרה כלום וכבקעה זו שנבקעת בימות הגשמים ואינה חסרה כלום. [*בברייתא בגמ'] : ונופת צופים. פי' הר"ב דבש הבא ממקום שכמו ליפיה. ומדקדוק הלשון שכם העולם לא יתכנה. וא"כ היאך אמרו צופים. וצ"ל לדברי הר"ב שהמקום ההוא נקרא צופים בלשון מקרא כמה דאת אומר הרמתים צופים בריש שמואל וכן נקרא בימי התנאים. אלא שנשתבש אח"כ בפי ההמון ובימי הר"ב והיו קוראין אותו צופיה. ול' הרמב"ם מין דבש שהיה בא מא"י נקרא צופים משמע שר"ל שהדבש נקרא צופים. ובגמ' זה דבש הבא מן הצופים ופירש"י ההרים הגבוהים שמשם צופין למרחוק ומפרשינן בגמ' כדמתרגם רב יוסף [כאשר תעשינה הדבורים] (דברים א') כמה דנתזן דבריאתא ושייטין ברומי עלמא ומייתין דובשא מעשבי טורייא. וזה מן התימה על הר"ב שמפרש בענין אחר ממה שאמרו בגמ'. ואע"ג דבתר הכי מייתי גמ' מתני' ע' פ"ה דמכשירין דתנן בה דבש זיפים. ואיכא דמפרש על שם מקומו כדכתיב (יהושע ט"ו) זיף וטלם ובעלות. לא משמע דמייתי לה לענין פירושא דמתניתין. אלא דאגב דתנן הכא נופת צופים ומפרשינן בדבש טוב ומשובח. מייתי ליה מתניתין דמכשירין דמיירי נמי בדבש המשובח מאחר דבש בענין העופי. אבל לא נומר דכי היכי דהתם איכא דמפרש על שם מקומו. הכי נמי הכא דמוקיה דלאו הכי כי היכי דהתם מייתי ליה קרא דכתיב ביה מקום הנקרא זיף הכי נמי הוה ליה למיתי הכתוב דכתיב ביה מקום הנקרא צופים : ופסקו אנשי אמנה. פי' הר"ב אנשים שמאמינים בהקב"ה. גמ'. ופי' רש"י מאמינים בהקב"ה לאתר ממונם לעני הדור מצוה ולצדקה ולהוצאות שבתות ויו"ט : שנאמר הושיעה ה' וכי גמר חסיד. וסיפיה כי פסו אמונים מבני אדם. ואע"ג דדוד אמרו מצינו לו כמה מזמורים שאמרן על העתיד וחכמינו ז"ל ידעו שזה שפסקו*) אמונים היה מתחרב בהמ"ק [*ודכוותיה נמי במ"ט] : **יג** הטהרה נטלה. ול' הר"ב בטלה וכן ל' הרמב"ם. והכי איתא בברייתא בגמ' : המעשרות נטלו את שומן הדגן. פי' הר"ב דמעשר איקרי חלב. כדכתיב כל חלב יצהר וכן פירש"י בגמ'. וסיפיה דקרא וכל חלב תירוש ודגן. ואע"ג דקרא בתרומה משתעי [בפרשת קרח] כבר כתבתי במסכת דמאי רפ"ד שהשאילו שם מעשרות לכל המתנות אבל קשה לי אמאי נקט ר' שמעון בן אלעזר שומן דגן טפי משומן יצהר ותירוש. והא בהו נמי שייך לשון שומן כדר' יוסי במתניתין דלעיל שומן הפירות. ושמא משום דדגן הוא צורך לבני אדם יותר מהכל. אבל הוא הדין לאינך :

בפולנוס

*) בתוי"ט דפוס פראג שפסו.

יא משבטלה סנהדרין בטל כו'. מ"מ ע"א מיי' פ"ה מהל' תעניות הי"ד סמ"ג עשין דרבנן ג' טוש"ע או"ח סי' תק"ס סעי' ג'. **יב**. משמתו נביאים כו'. מ"מ ע"א. **יג**. רשב"א אומר כו'. מ"מ ע"א.

שנויי נוסחאות

יא בטלה השיר. כד"נ וכי"ק ובמשבי"ל ובמשב"ב בטל. וגו'. כד"נ ימר לשותיו וצ"ל ימר שכר לשותיו וכמו שהוא בכי"ק : **יב** אמנה. במשבי"ר אמונה : וגו'. כד"נ ובמשבי"ל כי פסו אמונים מבני אדם ; וכ"ה בכי"ק (ושם כי פצו אמונים.. והטעות בא מכי"ק שאינם מוגהים וכבר העירותי בכגון זה בכמה מקומות : משום ר' יהושע. במשב"ב העיד ר' יהושע : וניטל. כד"נ ונוטל וכן כסמוך : **יג** (בן אליעזר). בכי"ק ובמשבי"ל ובמשב"ב אלעזר; בכי"ק ליתא. נטלה את (הטעם ואת) הריח. בברייתא (מ"ט א) בגמ' בטלה.. ; במשבי"ל ליתא ומהברייתא בבבלי משמע ג"כ קצת דליתא במשנתנו. ודע דבתוספתא הנוסחא נטלה ולא בטלה ועי' תוי"ט : המעשרות. כד"נ והמעשרות : (חכ"א). כד"נ ובמשבי"ל ליתא : והכשפים. בכי"ק והכשפנים :

ראשון לציון

יב תי"ט ד"ה ונופת צופים כו' ומדקדוק הלשון שמם העולם לא יתכנה כו' עיין יפל"מ : בא"ד ובגמ' זה דבש הבא מן (הנופים) כו' ובש"ס ד' פ"פ דמיין איתא הניפות ואולי היה הגירסא קדם בפי הר"ב מברטנורה:

לקוטים

יא בטלה השיר וכו' מ"ש התי"ט שם בשם הפוסקים דהיינו דוקא שיר של אהבה ושבח שבין אדם להבירו וכדומה אבל שירות ותשבחות לאל שרי יש להוכיחו מהירושלמי דגרסי' התם אמר רב חסדא בראשונה היתה אימת סנהדרין עליהם ולא היה אומר דברי נבלה בשיר ע"כ וטעם זה לא שייך בשירות ותשבחות לאל אלא בשירים של אהבה ושבח של בני בני אדם זה את זה (הו"ע): היינו דקדיק קרא דלא כתיב בשיר בשבא דמשמע בכל שיר אלא בשיר בפת"ח לומר בשיר הידוע דהיינו של עגבים וכדומה לאפוקי שירות ותשבחות ומשום הכי מייתי קרא לגלות זה.(ס"ל):

יכין תפא"ת ישראל יכין

החבר לוקח ממנו, מדצריך להפריש כל המעשרות מספק. ועמד הוא ותיקן שלא יעשרו מדמאי רק תרומת מעשר ומעשר שני, אבל שאר מעשרות מפרישן הקונה לעצמו, כמ"ש ריש דמאי : לז) שירי שבח אדם על אוהבו על היין : לח) כך נקראים כל הנביאים חוץ מחגי זכריה מלאכי : לט) כה אורים ותומים להגיד עתידות : מ) תולעת קטן כשזחל על דבר קשה נבקע. וכשרצו לכתוב על אבני האפוד שמות השבטים, רשמו בדיו צורת האותיות על האבן, ואחזו השמיר נגד הרשום, ומיד היה הרושם ההוא מתפרץ כהוגן וכאשר המתבקע, וגם בימי בית שני היה, כמו שהוכיחו רבעתוס' [גיטין דס"ח א' ותמיד כ"ד ב']. והרי"י אברבנאל [מלכים א' ו' פט"ז] כתב שהיה רושמין בדם התולעת ועי"ז היה מתבקע ביושר, עכ"ל. ובמה"כ אין זה מסכים עם קבלתינו. ועי' בש"ס כאן, וכן בירושלמי בפרקין אמרינן בש"ס דלן בגוף השמיר היה מבקיע האבן, ולכן הוצרכו לכרכו בצמר גפן כרוך ומונח בסובן] : מא) דבש שבמקום צוף המשובח מאוד : מב) שבוטחים בה' באמונה, ואינן דואגים לשום חסרון ונזק : מג) וסיפא דקרא כי פסו אמונים : מד) כ"ל ר"ל כח ההזנה שבהן. וכ"כ בזמן הדגן דלקמן הכי פירושו. אבל אין לומר דהיינו הטרף הנפלט על פני הפרי דהרי זה לא שייך בדגן : מה) מדה כנגד מדה, כשם שפסקו מלאכול בטהרה, שהוא דבר רוחני, כך פסקו אלו הרוחניים מהם : מו) וה"ה לבאר המינין. והוא ג"כ מדה כנ"מ, דבתרומה כתיב בהרימכם את חלבו ממנו, ומעשר נכלל בשם תרומה [כרתוי"ט דמאי פ"ד] : מז) דע"י זנות בא רעב [כסוטה ד"ד ב']. וכשפים מכחישין כ"י כח פמליא של מעלה

כתולין

יד בפולמוס(מח) של אספסיינוס(מט) גזרו על עטרות חתנים(נ) ועל האירוס(נא). בפולמוס של טיטוס(נב) גזרו על עטרות כלות ושלא ילמד אדם את בנו יונית(נג). בפולמוס האחרון(נד) גזרו שלא תצא הכלה באפריון(נה) בתוך העיר. ורבותינו התירו שתצא הכלה באפריון בתוך העיר(נו): **טו** משמת ר' מאיר בטלו מושלי משלים(נז). משמת בן עזאי בטלו השקדנים(נח). משמת בן זומא בטלו הדרשנים(נט). משמת רבי יהושע פסקה טובה מן העולם. משמת רבן שמעון בן גמליאל בא גוביי(ס) ורבו צרות. משמת רבי אליעזר בן עזריה פסק העושר מן החכמים(סא). משמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה(סב). משמת רבי חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה(סג). משמת רבי יוסי קטנותא פסקו

ר'ע מברטנורה

כל חלב יאהר: **יד** בפולמוס של אספסיינוס. חיל שהביא אספסיינוס על ירושלים: גזרו על עטרות חתנים. היו עושים לחתנים עטרות מאבן מלח שהוא צלול כעין הבדולח וצובעין אותה בגפרית כעין ליורין שקורין ניי"ל 1). ואית דמפרשי עטרות של הדס ושל ורד ובימים האסורים ואין מותר אלא עטרות של קנים: ועל האירוס. עשוי כמין כפה שדפנותיה עגולות ורחבים על פיה עור דק ומכין עליו במקל דק ומוציא קול צלול ובלע"ז קורין לו טנבורו 2): עטרות כלות. כעין עיר עשויה זהב: ושלא ילמד אדם את בנו יונית. פירוש חכמה יונית והם רמזים וחידות שהיו ליונים. ולא היו מכירים בהם אלא הרגילים בהם. ובגמרא מפרש טעמא משום מעשה שהיה (כשילהו) [נ"ל כשצרו] מלכי חשמונאי זה על זה. היו אותן שבפנים משלשלים לאותן שבחוץ בכל יום דינרין בקופה ומעלין להן תמידין. היה שם זקן אחד ולעז להם בחכמה יונית כל זמן שהם עסוקין בעבודה אין נמסרין בידכם. אותו היום שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. באותה שעה אמרו. ארור אדם שיגדל חזיר. וארור אדם שילמד לבנו חכמה יונית. בפולמוס האחרון. הוא חורבן הבית ושל טיטוס נמי הוה: באפריון. כמו אהל של טלית וטליתות מוזהבות: ורבותינו התירו שתצא כלה באפריון. משום צניעותא. וכן הלכה: **טו** בטלו מושלי משלים. כגון ממשלות שועלים דאמרינן בסנהדרין [לח:] כי הוי דריש רבי מאיר בפירקא הוה דריש תלתא שמעתתא ותלתא אגדתא ותלתא מתלי: השקדנים. שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום כדאמרינן ביבמות [סג:] דאמר בן עזאי מה אעשה ונפשי חשקה בתורה: הדרשנים. שהיה בקי במדרש טעמי מקראות. כדאמר [ברכות יב:] ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא: בטל כבוד תורה. שהיה נותן לב לדרוש על כל קוץ וקוץ [מנחות כט:]. וזהו כבוד תורה ידוע שאין בה דבר נבטלה: בטלו אנשי מעשה. בטובים

---

1) ליעבלאטס פאן שטריכען אונד אללערלייא לייכען. 2) טראממעל, פויקע.

תוספות יום טוב

יד בפולמוס. פירש הר"ב חיל וכן פירש"י. ובאיוב ה' ואל מלכים יקחהו מתורגם ופולמסין במאני זיינא ידבריניה: עטרות חתנים. פי' הר"ב מאבן מלח כו'. גמ'. ובפ"ק דגיטין דף ז' מייתי לה ופי' התוס' עטרות שעושין כעין כיפה למעלה מראשו. אבל בראשו לא דהא של קנים אמרי' נמי דעושין ואין דרך לשום עטרה של קנים בראש האדם: עטרות כלות. פירש הר"ב כעין עיר כו'. ועיין מ"ש בשם התוספות ברפ"ו דשבת: ושלא ילמד אדם את בנו יונית. כתב הר"ב מפרש בגמרא משום מעשה שהיה (כשילהו) [נ"ל כשצרו] מלכי חשמונאי זה על זה כו' ותימה דהא בפולמוס של טיטוס תנן והוא החריב הבית כמ"ש הר"ב. ואע"פ שזה לא היה בפולמוס האחרון שהוא החורבן. מ"מ הוא שהחריב ותנן בספ"ז אגריפס המלך וכו' ופירש הר"ב מזרעו של הורדוס היה ובימיו נחרב בית שני. ומצאתי בתוספות בפ"ז דב"ק שהקשו כן. דטיטוס היה בשעת החורבן כדאמרי' בהניזקין. ומלכי בית חשמונאי קדמו טובא. כדאמרינן בפרק קמא דעבודה זרה. ותירצו די"ל דמע קרא גזרו ולא קבלו מנייהו. א"כ אי הוה בעי למיקם [באיסור] לא היה מקיי עבריין. אבל לבסוף איכא גזירה דרבנן ע"כ. [*ובמנחות פרק ר' ישמעאל דף ס"ד מסיימי. ומיהו קשה דהא אמרינן [שבועות דף נ"ז] ארור בו קללה בו נדוי]. ומ"ש הר"ב באותה שעה אמרו ארור שיגדל חזיר. גמרא. ותימה דלא תנן לה נמי וי"ל דשניה היא בהדי איסור גדולין דספ"ז דב"ק [ד' פ"ב] ולא הוצרך לשנותה בכאן. ועי' מ"ש שם בשם התוספות: ורבותינו. ר"ל רבינו הקדוש המחבר.רמב"ם: **טו** מושלי משלים. לשון הר"ב כגון ממשלות שועלים וכו'. וז"ל רש"י מושלי משלות לתת (אות) אמלתא וטעם לחכמה ליכנס בה בבעלי בינה כגון ממשלות שועלים כו' ע"כ. וללשון זה ניחא לישנא דכגון. וכן ממשלות ומ"ם ראשונה במקום מן: השקדנים. לשון הר"ב שוקדים על דלתות בית המדרש כו'. וכן לשון רש"י. ולשון הכתוב (משלי ח) הוא לשקוד על דלתותי יום יום ומפרש בשרשי [ר' דוד] קמחי. ענין המהירות וההשתדלות וההתמדה על הדבר: משמת ראב"ע פסק העושר כו'. כדאמרינן תריסר אלפי עגלי הוה מעשר מעדריה כל שתא. רש"י:

שהיה

ציונים

יד בפולמוס כו' גזרו כו'. ב"ע כ"א גיטין ז' ע"א. מה פ"א ע"ב. מיי' שם הפ"ו בפ"ג שם טוש"ע שם סעי' ד'. ושלא ילמד טו' יונית כו'. פי' תוס' מנחות ס"ד ע"ב ד"ה ארור וגר"ש פ"ה דפאה מ"א. טו. משמת ר"מ כו' ע"פ ע"א. משמת בן עזאי. ירושלמי נדרים פ"א ה"ג ע"ש קדוש י' פ"כ ב"פ:

שנויי נוסחאות

יד בפולמס של אספס' וכו'. בכי"מ בפולמוס ש"א גזרו על עטרות כלות. וליתא כאן (גזרו על ע"ח ועל האירוס בפולמוס ש"ט): של טיטוס. בכי"ק קיטס וג"ל קיטוס ועי' ערה"ש מסמו דרנ"ג: עטרות כלות. כד"ן ובכי"ק עטרת הכלה: יונית. כפ"מ חכמת יונית ועי' בגמרא: הכלה. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר כלה וכן בסמוך: טו. משמת ר"מ כו'. הסדר במשני"ר ר"י בן זכאי, רבן גמליאל הזקן. ישמעאל בן פאבי, רבי, ר"מ, ר"ע, בן עזאי, בן זומא, ר' יהושע, ר"א בן עזריה, רבן גמליאל, ר' חנינא ב"ד, ויוסי בן קיטונתא בכי"ק הסדר ריב"ז, ר"ג הזקן, ישמעאל ב"פ, רבי, ר"מ, ר"ע, ב"ע, ב"ז, ר' יהושע, רשב"ג ראב"ע רחב"ד, ר"י קטונתן. השקדנים. בכי"ק חשוקרנים: הדרשנים: במשני"ר התלמידים: (משמת ר' יהושע כו'). בכי"מ ליתא וכן ליתא במשנ"כ וכן ליתא שם (משמת רשב"ג כו' משמת ר"א ב"ע כו'): משמת רשב"ג. במשני"ר. ר"ג. בטל כבוד התורה. במשני"ר פסקו הדרשנין. בכי"ק בטלו דורש מדרשות: משמת ר"ח בן דוסא כו'. במשני"ר משמת רחב"ד ויוסי בן קיטונתא פסקה החסידות: קטנותא. במשנ"כ קטנתא; במשני"ר בן קיטונתא בכי"ק קטונתן וחסר שם עד קטונתן הנ' בע"ס:

תוספת חדשים

טו במשנה משמת ר"א ב"ע פסק העושר מן החכמים ע"כ ואף ע"ג שרבינו הקדוש היה אחרין ואיתא בגמ' אהורייני דבי רבי הוי עתיר משבור מלכא וי"ל דבימי ראב"ע היה רבים עשירים בחכמים שהגנה היו עשירים: (מהורש"א ז"ל)

ראשון לציון

תוי"ט ד"ה מושלי משלים לתת אות אמלתא, כו' ברש"י שלפני איתא אמתלא כו':

יכין תפארת ישראל יכין

[חולין ד"ו ב']: מח) חיל מלחמה: מט) כשצר על ירושלים בעת החורבן: נ) שנהגו לעטר החתן ביום החופה. וגזרו למעט השמחה אפילו על עטרה מהדס ופרחים וכדומה ומדלא היתה הצרה עדיין גדולה כ"כ לא רצו לגזור גם על הכלות, כדי שלא תתגנה על בעלה: נא) שלא להכות [בטראממעל], דאוש מילי דשמחה: נב) שנחרב הבית על ידו, והיתה הצרה יותר גדולה, לכן גזרו ג"כ על קישוט הכלות: נג) לשון יוונית מותר [כש"ם], רק חכמת [זאפיסטען] הוא, שמפורסם שכל דבריהם בחידות. וגזרו בה מפני מעשה שהיה, כשהביא הורקנס חיל רומי על ירושלים, וצרו על אריסטובלוס בירושלים, גילה א' בפנים מעל החומה לאותן שבחוץ בלשון חידה, שכשלא ישלשלו להם קרבנות לפנים, תמסר העיר בידם. וכן עשו וכבשו הרומיים אז ע"י פאמפעיוס את עיר הקודש. ואף שאז לא נחרבה ירושלים, עכ"פ כשראו אח"כ בימי טיטוס מה התגלגל ע"י דבר זה שהושכנו תחת ממשלת רומי, גזרו שלא ילמדו אותה חכמה [ומהורך קו' תוס' ב"ק דפ"ב ב' ד"ה ואסור]: נד) כשכבר חרבה ירושלים ע"י טיטוס. ולי נראה דהיינו כשבא אדריאן על בן כוזיבא בביתר וכבשה [כירושלמי תענית פ"ד דכ"ג כ'] והרגו את אלפי מיליאן ישראל: נה) כמין אהל ממשי אדום עם [באָרטען] זהב: נו) משום צניעות עשוהו לה, כדי שלא תראה פרוע. גם בל"ז כלה בושה משיסתכלו בה הכל [כפסחים פ"ו א']: נז) שנאותים לנמשל, דרק ר"מ היה גדול בזה: נח) שהיה מתמיד גדול: נט) להטות לב השומעים בדברי דרשותיו [כרפ"ד דאבות]: ס) הגבים וארבה משחיתי אלמתים: סא) שהיה גדול מאד בחכמה ובעושר [כשבת נ"ד ב']: סב) שהיה דורש כל אות יתר וחסר שמרמז על נ"מ לדינא, באופן שאין בתורה דבר לבטלה, ועוד שהיה לו תלמידים רבים [כתובות ס"ג א']. והנה ר"א בן עזריה ור"ע ור' יהושע כולן היו בדור א' [כברכות כ"ח א'] ואחר ר' יוחנן בן זכאי, ור' גמליאל הזקן היה קודם הרבה לריב"ז, ור' ישמעאל כה"ג קודם לכולן ולא זכיתי לידע למה נזכרו שלא כסדר. וכ"כ בן עזאי ובן זומא אחר ר"ע היו [כתובות שם וסנהדרין י"ז ב'] ונזכרו כאן קודם כולן: סג) שהיה נזהר והקב"ה עושה

רצונו;

חסידים(סד) ולמה נקרא שמו קטנותא שהיה קטנותן של חסידים(סה). משמת רבן יוחנן בן זכאי בטל זיו(סו) החכמה(סז). משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה(סח) ומתה טהרה ופרישות(סט). משמת ר׳ ישמעאל בן פאבי בטל זיו הכהונה(ע). משמת רבי בטלה ענוה(עא) ויראת חטא(עב). רבי פנחס בן יאיר אומר משחרב בית המקדש בושו חברים(עג) ובני חורין(עד) וחפו ראשם(עה) ונדלדלו(עו) אנשי מעשה(עז), וגברו בעלי זרוע ובעלי לשון(עח) ואין דורש ואין מבקש ואין שואל(עט) על מי לנו להשען על אבינו שבשמים(פ). רבי אליעזר הגדול אומר מיום שחרב בית המקדש שרו(פא) חכימיא(פב) למהוי כספריא(פג) וספריא כחזנא(פד), וחזנא כעמא דארעא. ועמא דארעא אולא ודלדלה(פה) ואין מבקש על מי יש להשען על אבינו שבשמים.

ר״ע מברטנורה

מעשים מופלאים כדאמרינן בתענית [כה.] יאמר לחומץ וידליק. ולעזים להביא זאבים בקרניהם: **קטנותם של חסידים.** שהיו החסידים הולכים ומתקטנין והוא היה מקטניהן וסופן: **משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה.** שעד שמת הוא [מגילה כא.] היה בריאות בעולם והיו לומדים תורה מעומד. ומשמת באת חשות כח לעולם והתחילו ללמוד מיושב. וזהו בטל כבוד תורה: **משמת רבי בטלה ענוה.** *תלמידיו של רבי הוסיפו וכתבו זה במשנה:

סליק מסכת סוטה

תוספת יום טוב

שהיה קטנתן של חסידים. פירש הר״ב מקטניהן וסופן וכן פירש רש״י. ולבי מהסס שא״כ כינוי השם שלא לכבודו. והרמב״ם כתב ופירוש קטנותם של חסידים בכללם ושרשם לפי ששורש הדבר התחלתו קטן עכ״ל. ובירושלמי מצאתי בנוסח המשנה שהיה תמציתן של חסידים וכן עוד שם בברייתא: **זיו החכמה.** כתב רש״י זה לא ידענא מאי היא ע״כ. ואנא לא ידענא אמאי לא מפרש כעין שמפרש לזיו הכהונה דלקמן: **בטל כבוד התורה.** כתב הר״ב שעד שמת כו׳ והיו לומדים תורה מעומד. עיין מ״ש במשנה ד׳ פרק קמא דאבות: **ומתה טהרה ופרישות.** לא ידענא אמאי נקט לשון מיתה ולא קאמר ובטלה: **זיו הכהונה.** לשון רש״י שהיה חכם ועשיר. וכהנים רבים אוכלים על שלחנו ע״כ. ונ״ל שז״ש חכם נ״לא) כהן. שכן היה כהן כדתנן במסכת פרה פרק ג׳ משנה ה׳ ועוד אמרו בסוף פרק ד׳ דפסחים [ד׳ נ״ז] שלוחה עזרה שאו שערים ויכנס רבי ישמעאל בן פאבי תלמידו של פנחס וישמש בכהונה גדולה: **רבי פנחס בן יאיר כו׳.** בנוסחא אחרינא שהיא ברייתא. ולכך לא פירשוה הרמב״ם והר״ב, אבל בנוסח בבלי וירושלמי היא במשנה עד רבי פנחס בן יאיר תניא. וכן גי׳ רש״י: **חברים.** ר״ל תלמידי חכמים. וכבר כתבתי בשם הרמב״ם בפ״ב דדמאי משנה ג׳ שנקראו כן על שם שחברתם חברה נאמנת ע״ש: **ובני חורין.** לשון רש״י מיוחסים: **חפו ראשם.** שגברה יד עזי פנים ממזרים שהם עשירים. ואלו עניים: **ונדלדלו אנשי מעשה.** אין חש להם: **ואין דורש.** לישראל: **ואין מבקש** עליהם רחמים. עכ״ל רש״י: **ואין שואל.** בשלום חברו. כן נ״ל: **רבי אליעזר הגדול.** הוא רבי אליעזר בן הורקנוס תלמיד ריב״ז כנזכר בפרקי אבות [פ״ב מ״ח]: **שרו חכימיא.** לשון רש״י. התחילו החכמים: **ספריא** מלמדי תינוקות שהם קטנים מן החכמים. ע״כ: **כחזנא.** עיין פירושו ריש פ״ז דיומא: **כעמא דארעא.** כעמי הארץ ב) כעממים בגוים. רש״י: **ואין שואל ואין מבקש.**

הכי

א) עי׳ בקול הרמ״ז. ב) ב׳ תיבות אלו ליתא ברש״י שלפנינו ונעלם ממני באורם.

יכין תפארת ישראל יכין

נפלאות כמאמרו: סד) שהיה חסיד גדול: סה) ר״ל שבימיו התחיל להתקטן מספר החסידים: סו) [גלאנץ]: סז) שמלבד שגדול בתורה היה, ידע ג״כ שאר חכמות שנותנין הדור זיו וקשוט לתורה בעיני כל אדם [כסוכה דכ״ח א׳]: סח) ר״ל כבוד של לימוד התורה, שעד ימיו למדו תורה בעמידה, כקורא צווי המלך. ומשמת הרגישו חולשה והתירו ללמוד מיושב: סט) נ״ל דהאי פרישות ר״ל שנתמעטו הפורשים מבגדי ע״ה כמנהג הפרושים [עוד נ״ל דלא לחנם נקט התנא במשנה זו ג׳ לשונות, בטל, פסק, מת. דמת היינו שניטל כח חיות הענין, אבל עדיין נשאר גשמיות הענין ודמיון למה שהיה תחלה. משא״כ נפסק משמע שנפסק לגמרי, אבל עדיין יכול לחזור בקלות. אבל בטל היינו שנתבטל לגמרי [כמכות די״א ב׳], וכאילו לא היה מעולם. ובזה מתורץ, דלעיל [במי״ב וי״ג] משמע דכשחרב הבית נתבטלה טהרה, והכא קאמר דמשמת ר״ג הזקן מתה טהרה. והרי ר״ג הזקן קדם טובא לחורבן [כשבת דט״ו א׳ וקט״ו א׳]. והרי אפילו רשב״ג בנו בזמן הבית היה [ככריתות פ״א מ״ז]: ע) שהיה כה״ג וצדיק, וכל בניו וחתניו שרים בכהנים [כפסחים נ״ז א׳], וזהו זיו וכבוד לכה״ג. וצריך ליישב למה נזכרו ר״מ ואיך דברים משנתינו קודם לרבן גמליאל הזקן ולר׳ ישמעאל בן פאבי דקדמו לר״מ ואיך טובא: עא) שהיה עניו גדול [ככתובות ק״ג ב׳], דאמר כמה גדולים מעשה חייא. וא״ל בנו, אפילו ממך. א״ל אין. אפילו מר׳ ישמעאל. א״ל ח״ו: עב) שהיה בו קדושה יתירה, שלא היה מניח ידו למטה מאזורו במקום הגיד בלי הפסק מפה [כשבת קי״ח ב׳]: עג) ת״ח החברים כנאמנים יחד ביותר: עד) צדיקים שהן בני חורין מיצרם. דשניהן, אלו בלימודן ואלו בצדקתן, היו לבז ולכלימה בדור, כמ״ש בני אמי נחרו בי. ומכ״ש שהיו לעג וקלס בגוים: עה) נעשו שפלי נפש [מוטהלאז] מלחץ קלקולי הדור, בשרואין בעצמן שדבריהן מבוזין בעיניהם: עו) לשון דלות וחלישות כח, גם לשון מיעוט שנתמעטו:

עז) אנשים שראוין שיעשה מעשה נסים על ידן [כלעיל פי׳ ס״ג]: עח) דע״י ב׳ דברים יכול הרשע להתגבר על הצדיק, או בכח זרועו להדפו ולרדפו בגלוי, או ע״י כח לשונו להלשינו ולבזותו בסתר בפני כל אדם. ומשניהן א״א להצדיק החלש להנצל, כ״א ע״י מעשה נס מה׳. וכיון שנדלדלו בעלי נסים, גברו אלו ב׳ הכתות: עט) ג׳ פעלים אלו, דורש, מבקש, ושואל, כך פירושן: דורש הוא מצד השואל, שמחוייב הנדרש לעשות כן, כאדם הדורש היכן הוא דבר שלו. כמו כי דרוש ידרשנו ה״א, וכ״כ השעיר השני דרוש דרש משה. בקשה הוא מצד הנשאל, בתורת חנינה ורחמים של הנשאל. שאלה הוא בדבר השוה לשואל ולנשאל אם היה כך או כך, רק שואל אם היה כך [ובזה פירשתי, נדרשתי ללא שאלו (ישעיה ס״ה), דר״ל נתתי להם מקום שידרשוני לגואלם, שהבטחתי להם, ובידם לדרוש שאקיים הבטחתי. והם לא די שאין תובעים קיום הבטחתי, וגם אין מתחננים על זה, אלא אפילו נטייה קלה בלבבם אין להם לדבר זה. ובראותי כאבם, ואטום לבבם, נמצאתי להם בצרתם, אולי ע״י יסוריהם ישחרוני. אבל גם זה לא הועיל, כי לא בקשוני גם שארחם עליהם מצד חנינה, כי הכחישו השגחת העליון בארץ לגמרי, ואמרו עולם כמנהגו נוהג]. וזה שאמר התנא הכא, אין דורש הגאולה והתמורה מצרי בשביל הבטחת זכות אבות, כמ״ש וזכרתי וגו׳. גם אין מבקש אותם בתורת חנינה, מצדם. ואל תאמר שלהכי אין מבקשים על זה, ביודעם שאינן ראויים לכך, רק טעם אחרינא איכא, ואין שואל, שאין להם שום נטייה בלבם שיגאלו, כבשר המת שאינו מרגיש באזמל, שכבר הורגלו בעבדות ושפלות, ובכך הם חפצים, כמ״ש במצרים, חדל ממנו ונעבדה את מצרים: פ) כמ״ש הכתוב [ישעיה ס״ג] וירא כי אין איש וישתומם וכו׳, ותושע לו ימינו: פא) התחילו: פב) מלמדים הגדולים: פג) מלמדי תינוקות: פד) משמשי הצבור: פה) הולכים

ומתגרפין

ראשון לציון

טו במשנה רבי פנחס בן יאיר אומר המהרש״א כ׳ דמהכא עד סוף כל הענין ליתא מן המשנה אלא ברייתא היא:

תוספת רעק״א

טו[אות לח]הר״ב ד״ה משמת רבי. תלמידיו כו׳ וכתבו זה במשנה. והרסב״ן בחי׳ ע״ג דל״ז ע״א כ׳ ונראה שהי׳ תוס׳ שהוסיף בר קפרא או לוי במתני׳ וכו׳:

למה נקרא שמו קטנותא כו׳. ירושלמי ג״ק פ״ג ה״ז: **משמת ר׳ גמליאל הזקן בטל כה״ת.** מגילה כ״א ע״א: **משמת רבי בטלו** כו׳. עי׳ תוספות כתובות ק״ג ע״ב ד״ה אותו יום.

שנויי נוסחאות

חסידים. בד״נ החסידים **ועי׳** בדבור הקודם: **קטנותן.** במשנ״כ קטנתא; בד״נ ובכי״ק ובמשני״ר **תמציתן. ר״ג הזקן.** בע״י ר׳ יהושע: **בטל כבוד התורה.** במשני״ר.. תורה. ועי׳ לעיל גבי ר״ע: **בטל זיו.** במשנ״כ בטלה ואינו נכון: **בטלה ענוה.** במשנ״כ בטל.. ואינו נכון. ובגיון המשנה שם בטלה והגריעב״ן תקן בטלו, ולעיל **ומתה טהרה ופרישות** לא תקן ומתו: **ויראת חטא.** בכי״ק **ויראות: ר׳ פנחס בן יאיר אומר כו׳.** בד״נ נדפסה המשנה הזאת לא במקומה כ״א בסוף סדר נשים; בכי״מ באה כברייתא (ושם ובכי״ק ר׳ אליעזר אומר): **חברים.** בד״נ **חסידים:** בפ״י עבדים: **ונדלדלו.** בכי״ק ונזדלזלו: **אנשי מעשה.** בכי״ק.. מעשה במעשיהם: **זרוע.** בכי״ק הזרוע: **בעלי לשון.** בכי״ק ובע״י לשון הרע: **ואין מבקש** (ואין שואל). בד״נ ואין שואל ואין מבקש; בכי״ק ליתא: **על מי.** בכי״ק **ועל מה: ר״א הגדול.** בכי״ק ובכי״מ ר׳ יהושע וכ״ה בע״י: **בית המקדש.** בע״י בית המקדש: **שרו.** בכי״ק שרחו; בד״נ תבו וכ״ה בע״י. **וספריא כחזנא כו׳.** בד״נ כחזניא וכ״ה בע״י ובמשנ״כ; בע״י.. כחוניא וחזניא כתלמודיא ותלמודיא כעמא דארעא; בכי״מ וספריא כתלמידיא ותלמידיא כעמא, ועמ׳ בעמ׳ וכ״ה בכי״ק (ושם ותלמידיא כעמא ועמא בעמסי): והלשון מגומגם: **אולא ודלדלא.** בע״י ומנוולה; בד״נ ודללא: בכי״ק אזלא ונזלא (אולי צ״ל ומנוולה) ודללה: **ואין מבקש.** בד״נ ובמשנ״כ ובמשני״ר ואין שואל ואין מבקש; בכי״ק ובע״י אין דורש.; בכי״מ אין דורש ואין מבין. **ועל מי.** בכי״ק ובכי״מ ועל מה. **יש להשען** בד״נ ובכי״ק ובמשני״ר לנו להשען. **מן בעקבות משיחא עד ר׳ פנחס ב״י אומר** ליתא בד״נ.

תוספת חדשים

בתוי״ט ד״ה **ומתה** כו׳ ולא ק׳ ובטלה. ול״נ דבטלה משמת משמע לשלם ככל אינך אבל מתה משמע כמו צדיק שמת אע״פ שבאותו שעה לא היה כמותו אבל

[illegible]

בעקבות משיחא[פו] חוצפא יסגא[פז]. ויוקר יאמיר[פח]. הגפן תתן פריה והיין ביוקר[פט]. והמלכות תהפך למינות[צ]. ואין תוכחה[צא]. בית ועד[צב] יהיה לזנות[צג]. והגליל יחרב[צד]. והגבלן[צה] ישום[צו]. ואנשי הגבול[צז] יסובבו מעיר לעיר[צח] ולא יחוננו. וחכמת סופרים תסרח[צט]. ויראי חטא ימאסו. והאמת תהא נעדרת. נערים פני זקנים ילבינו. זקנים יעמדו מפני קטנים. (מיכה ז') בן מנוול אב. בת קמה באמה. כלה בחמותה. אויבי איש אנשי ביתו[ק]. פני הדור כפני הכלב[קא]. הבן אינו מתבייש מאביו ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים[קב]. ר' פנחס בן יאיר אומר זריזות מביאה לידי נקיות[קג]. ונקיות מביאה לידי טהרה[קד]. וטהרה מביאה לידי פרישות[קה]. ופרישות מביאה לידי קדושה[קו]. וקדושה מביאה

הכי גרסינן במשנה בגמרא דבבלי וירושלמי. ולא קשיא דלא אמר ואין דורש. כיון דתרי תנאי נינהו. וליתנא דמר הכין. ודמר הכין: **בעקבות משיחא.** בסוף הגלות לפני ביאת המשיח. רש"י: **ויוקר יאמיר.** וכן הגירסא בבבלי וירושלמי. ורש"י לא פירש כלום ואולי גירסתו כגירסת בעל עין יעקב דגרים ויוקר יהא. וכן מצאתי במדרש רבה שיר השירים בפסוק התאנה חנטה. ויוקר הוה. ובפרק חלק דף צ"ז גרסינן והיוקר יעוות ופירש"י היוקר יעוות. שלא יכבדו זה את זה. יקר כבוד. ל"א היוקר יעוות מכובד שבהן יהא עותן ורמאי. מ"ר ע"כ. והר"ר נתן פלאנקע"ר אמר כי יאמיר מענין גבהות כמו שפירש הר"ב על אמרכל במשנה ב' פ"ה דשקלים. וכיוצא בזה פירש הרד"ק בראש אמיר דישעיה י"ז שהוא הסעיף העליון ויהיה ענינו בכאן שהיוקר יגדל עד למעלה כאדם האומר יש יקרות שאין למעלה הימנו. עוד יש לפרש מלשון את ה' האמרת היום (דברים כ"ו) שפירש"י מל' אהבה ויוקר כפירוש ראשון שכתב רש"י בפרק חלק. שענינו כבוד. והמכוון שהכבוד יהיה נאהב מאד לרדוף אחריו. והרי זה דוגמת וחוצפא יסגא ומענינו: **והיין ביוקר.** שהכל עוסקין במשתאות. רש"י: **ואין תוכחה.** אין לך אדם שיכול להוכיח שהכל נכשלים בחטאות וכשמוכיחין א"ל אתה כמוני. רש"י: **בית ועד.** של חכמים יהיו לבית זנות. שכלו החכמים ואין לומד תורה ויהא חרב מאין איש ובעלי זמה מתגודדים שם מפני שחוץ לעיר היו בתי מדרשות שלהם. רש"י: **רבי פנחס בן יאיר כו'.** ליתא בבבלי ולא בירושלמי בנוסח המשנה. ולא בגמ' דהכא. אבל בלשון אחרת שניה בברייתא דספ"ק דע"ז דף כ' בבבלי. ובירושלמי פ"ג דשקלים מסכים לנוסחאותינו אלא דל"ג פרישות ובעל יפה מראה יהיב טעמא משום דכולהו מייתי להו מקרא [כדאיתא התם בירושלמי] ודטהרה מביאה לידי פרישות. ושפרישות מביאה לידי קדושה לית ליה קרא. ע"כ. ולי נראה דהירושלמי ס"ל דאין בין טהרה לפרישות דהיינו מטהר עצמו היינו פורש עצמו מדבר המותר. ובירושלמי פ"ק דשבת איתא נמי בגירסא אחרת קצת. אבל בעל יפה מראה תקנה כגי' דשקלים: **זריזות מביאה לידי נקיות.** פירוש זריזות שהוא זהיר ומהיר במצות. כד"א זריזין מקדימין למצות. וזהו פירוש הר"ן במסכת ע"ז. וכן בכללו שהוא זריז להשמר עצמו שלא תבא עבירה לידו. וזהו פירש"י. ופירוש נקיות נקי באין חטא: **ונקיות מביאה לידי טהרה.** פירש"י צח ומלובן ועדיף מנקי ע"כ. ואי הכי נוכל לעשות כמה חלוקות בבחינת הנקייה. וכן בכולן. ונראה לי כפירוש שכתב בעל יפה מראה בשם נ"י כלומר טהרת הלב כשימנע עצמו מעבירות יגרום לו שאפילו במחשבתו לא יחטא ומה שהקשה עליו בעל יפה מראה דקרא דמייתי בירושלמי. וכפר עליה הכהן וטהרה (ויקרא י"ב). לא רמיזא ביה טהרת המחשבה. נ"ל דאי משום הא לא איריא דהא בטהרה מביאה לידי קדושה דמייתי מדכתיב (שם ט"ז) וטהרו וקדשו הוצרך הוא עצמו לפרש שאינו אלא דוגמא בעלמא וה"נ נימא דכותה וי"מ פירש דטהרה דהכא היינו אוכל חוליו בטהרה: **וטהרה מביאה לידי פרישות.** אף מדבר המותר פורש להחמיר על עצמו. רש"י: **ופרישות מביאה לידי קדושה.** פי' י"מ שהוא פרישות שפי להתקדש אפי' מהצריך לגופו כגון נזירות היין ותעניות וסגופים. ע"כ. ויהיה פירוש קדש עצמך במותר לך שארז"ל [יבמות כ. סנהדרין נג:]. כלומר במותר וצריך לך: **וקדושה מביאה לידי ענוה.** פירש י"מ בשם הר"ן מתוך שהוא מבזה עניני העולם בא לידי ענוה

יכין תפארת ישראל יכין

ומתגרעין: פו) כשכבר יראו העקב ממשיח כי בא: פז) ירבה: פח) היקרות יתנשא כראש אמיר באילן: פט) שיהיו שכורים רבים, השותים ממרירות נפש: צ) שיתנו יד לאפיקורסת: צא) נ"ל המשך הדברים, דע"י ד' דברים מצד השומע אין תוכחה מתקבלת, א' אם השומע חנף, שהמוכיח מבוזה בעיניו. ב' שהשומע מודאג בפרנסתו, ולהכי אין לבו פנוי לשמוע תוכחה הייס כמ"ש ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה. ג' שהשומע מובלע בשרירות לבו, וביותר אם שגה בשכר נבלע מיין [ישעיה כ"ח]. ד' אם רוח אפיקורסת נקשה בו ותהומם אותו, כמ"ש כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים. ולכן אמר התנא, שבעיקבא דמשיחא יתחברו כל הגדדים האלו לריעותא, שתתרבה הפריצות והחליפות, ומחמת היקרות הגדול יהיה דאגת פרנסה ג"כ, וגם אעפ"כ ילכו בשרירות תאותם עד שישתכרו ביין, וגם המינות יפרוץ מאוד. ובהתחבר כל סבות אלה, בודאי אין תוכחה נשמעת ולכן וירא כי אין איש וישתומם כי אין סומך ותושע לו ימינו וגו' להביא משיח בדור שכולו חייב: צב) בית המדרש: צג) שבתי מדרשות שלהן היו מחוץ לעיר, שלא ישבתום המון קריה. ומחמת שיפסוק הלימוד בהם, יהיה מקום ההוא נועד לזנות: צד) שהיה שם ה"ח וחסידים כדאמרינן [פסחים דנ"ב א'] שהיו מחמירים בדבר שפי מאנשי יהודה. ואפ"ה מדלא הוו דייקי בלשנייהו, לא נתקיימה תורתן בידם, ולא היה להם זכות תורה להגן שלא יחרבו [עירובין דנ"ג א']: צה) שם מקום. ולפע"ד הם הת"ח מנהיגי הדור, השומרים גבול פעולות בני דורם לבלי יעברום: צו) יהיה משומם ומהומם: צז) לרש"י ר"ל הדרים בגבול א"י. ולפע"ד הם הישרים המתנהגים כפי נויי הגבלן הנזכר בסי' צ"ה: צח) לחזור על הפתחים: צט) יהיה לבוז. ותנא והדר מפרש, הגבלן ישום, היינו חכמת סופרים תסרח, ואנשי הגבול יסובבו וכו', משום דיראת חטא ימאסו: ק) כל זה פסוק הוא [מיכה ז']: קא) אמרו הטבעיים שמקלסתר פניו של אדם ניכר טבעו, יש פניו כשור בסבלותו, ויש כחתול בחנפותו, ויש ככלב בחליפותו, וכו'. אולם אין שום הכרח לאדם, שהוא בעל בחירה לכבוש הנטייה שבטבעו [וערש"י]: קב) מכאן ואילך הוא ברייתא ודאית, והובאה ג"כ [בע"ז ד"כ, ובירושלמי פ"ג דשקלים]: קג) מי שהוא זריז במעשיו, ג"כ אינו מתעצל מלהתנהג בנקיות: קד) דכמו שגופו ומלבושיו נקיים, כך פנימיות מחשבותיו טהורים ונקיים: קה) דמפני שמחשבותיו טהורים, הוא פורש מההמון, משום שרובם אינם חושבין כן, שהישרים מתי מספר בין אלו כמספר פירות האילן בין עליו: קו) דמפני שפירש א"ע מאחר ההמון, עי"ז יוכל להתקדש א"ע במותר לו:

בעיקבות משיחא כו'. ע"ש פ"ג סנהדרין צ"ז ע"א: ויוקר יאמיר. פ' סנהדרין צ"ז ע"א ובפירש"י שם: נערים פני זקנים כו'. סנהדרין שם: סליק

שנויי נוסחאות

משיחא בכי"ק המשיח. **חוצפא יסגא.** בכי"ק חוספא יסגי. (**ויוקר יאמיר**). בכי"ק וייקר ימיר; בכי"מ ליתא. וכפי הנראה לא היתה גם לפני רש"י ולכן לא פירשה ועי' תוי"ט. **והמלכות תהפך למינות.** בכי"ק והמלכות תהא מינות. **והגבלן ישום.** בכי"ק ..ישים; בכי"מ **והגליל יאשם** (ולא הודיענו המעתיק על אדות והגליל יחרב). **הגבול.** בכי"מ הגליל; במשנ"י: הגבולים. **ולא יחוננו.** בכי"ק.. יוחננו. **נערים כו'.** בכי"ק ובע"י נערים ילבינו כו' (?). **זקנים.** בע"י גדולים. **מנוול.** בכי"ק ובע"י מנבל ועי' רלב"ג. **פני הדור כפני הכלב.** בכי"ק דור פני הכלב. **אינו מתבייש.** בכי"ק לא יתאביש(?). **ועל מי.** במשנ"י ובכי"ק ועל מה (**יש לנו**) בכי"ק ליתא. **ר' פנחס בן יאיר אומר כו'.** בכי"מ ובמשנ"ב ובמשנ"ר ליתא עד הסוף, ועי' תוי"ט. בכי"ק. **נקיות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי קדושה קדושה מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי חסידות חסידות מביאה ליראת חטא יראת חטא מביאה לידי רוח הקדש** רוה"ק באה ע"י תחה"מ תחה"מ באת על ידי אליהו זכור לטוב:

תוספת חדשים

לאחר ימים יקום אחר כמוהו שבודאי התנאים שאמר ר"ג הזקן שהיה בהם מעלות ומדות היה גם כן בהם טהרה ופרישות רק לפי שעה לא הניח כמוהו בזה וק"ל: (ממסורת"ה ז"ל):

ראשון לציון

במשנה והגבלן כרש"י ובאחר מפרשים לא מצאתי פי' על זה וראיתי בקרבן העדה שכתב והגבלן מקום ששמו כן כדכתיב ביהושע (יג ה') והארץ הגבלי ע"כ: **ואנשי** הגבול אנשים שהיו אנשי השם וכל אחד מושל בגבול אחד ועכשיו יסובבו מעיר לעיר. לשון קרבן העדה: **בן** (מנוול) אב מיכה ז' וצ"ל מנבל וטעות מנוול נמצא בכל הדפוסין במשנ"ג וכן במשניות בדפוס תקון לי"נ שבועות לא הגיהו על טעות גדול זה ואיתרמו להו מפני שלא שמו על לב שכן הוא במיכה ז': **ר"פ בן יאיר** אומר במשנ"ג ליתא ועי' בתוי"ע

לידי ענוה קז). **וענוה מביאה לידי יראת חטא** קח). **ויראת חטא מביאה לידי חסידות** קט) **וחסידות מביאה לידי רוח הקדש** קי). **ורוח הקדש מביאה לידי התחיית המתים** קיא). **ותחיית המתים בא. על ידי אליהו זכור לטוב** קיב) **אמן:**

נשלמה מסכת סוטה

ענוה: וענוה מביאה לידי יראת חטא. כתב י"מ הר"ן פירש שהוא ירא ממש כירא מן האויב. ולא הונח בזה. דמאי רבותא דיראת חטא בתר פרישות וטהרה וקדושה. וי"ל דיראת חטא היינו שמלך החטא בעצמו מתירא. ולא מיראת הפורענות. אלא מאהבת המקום או מפני מוראו ואין זה מורא פורענות אלא שמוראו וגדלו ואימתו מוטלת עליו. א"נ ר"ל שמדקדק מאד שלא יכשל בחטא אפי' בשוגג ע"כ. ועיין מ"ש במשנה ח' פ"ב דאבות: ויראת חטא מביאה לידי חסידות. כתב י"מ הר"ן פירש שכל מעשיו לשם שמים. ולי נראה לפרש דהיינו ויתורו עם חביריו לפנים משורת הדין במשאו ומתנו. ע"כ. *) (והר"ן) בפירוש הר"ב משנה ח' פ"ב דאבות. ובמשנה ג' פרק ע"ז דשבת כתבתי דויתור החסיד משלו במקום שיש כבוד שבירה הוא. ומפירש"י העתקתיו: וחסידות מביאה לידי רוח הקודש. פירש רש"י להשרות עליו שכינה. ע"כ: ורוח הקדש מביאה לידי תחיית המתים. בירושלמי דכתיב (יחזקאל ל"ז) ונתתי רוחי בכם וחייתם שבתחלה יתן בהם רוח הקדש. וע"י זה יחיו. וכן פי' נמוקי יוסף ונתתי רוחי בכם. שרוח הקדש נדבקת בהם. ואע"ג דפשוטו בחינת הרוח בגופם כדי שיחיו. כדכתיב התם (יחזקאל ל"ח) מארבע רוחות באי הרוח ופחי בהרוגים האלה ויחיו. אפשר דמדכתיב הכא רוחי ולא קאמר רוח כדכתיב לעיל מיניה ונתתי בכם רוח וחייתם משמע שרוח המיוחד להם. דהיינו רוח הקדש. לשון י"מ: ותחיית המתים בא ע"י אליהו ז"ל. ובירושלמי תחיית המתים מביאה לידי אליהו. ומייתי מדכתיב (מלאכי ג') הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא. ופי' הר"ן וכיון דבשביל אותו יום. אתי אליהו. נמצא שתחיית המתים גורמת לאליהו שיבא:

סליק מסכת סוטה

---

*) זה אינו כי הר"ב מפרש כפי"מ לא כהר"ן ובדפוסים שאחרונים תקנו וכהר"ן ועיין בפי' כו' יוגס לתקון זה אין מובן אך באמת צ"ל וכפי"מ או נ"ל וכ"ה במקום וכהר"ן.

יכין תפארת ישראל יכין

קז) דמדמבזה עייני עולם, א"כ על מה יתגאה עוד: קח) זהו מדריגה יותר גדולה. דעד כאן היה פורש א"ע מהחטא מיראה שיענש ויקבל עונש. אבל ע"י שרואה בענוותו ושפלותו, וישער נגד זה רוממות הקב"ה, יהיה עי"ז ירא מהחטא ולא מהעונש: קט) עד כאן היה נשמר מאד מלעבור על ל"ת, וזה יותר נקל מלקיים המלות עשה בשמחה לשם שמים. והשתא נתעלה יותר, שיהו גם עשיותיו בחסידות לש"ש:

קי) שע"י שכל מחשבותיו בין בעשיותיו או בבלתי עשיותיו לש"ש, רוח הקודש שורה עליו. והוא מדריגה תחתונה לנבואה: קיא) שבה נכלל נמי להחיות קדושת הנבואה שמתה בעוונינו בישראל [כיחזקאל ל"ז י"א]: קיב) כמה שכתוב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול [ועיין ירושלמי פ"ג דשקלים דאסמיך כל הנהו אקראי]: נשלמה מסכת סוטה

בתי"ט ועיין בסוגיא שלפנינו בע"ז כ"ע"ב וכ"כ המהרש"א כל זה הוא מברייתא דלעיל ובעל המשנה ג"כ ר"פ בן יאיר הוא ע"ש:

לקוטים

[שייך למשנה ה] תוי"ט ד"ה ואיתן וכו' אבל רש"י וכו' כתב הכ"ד כפירושו מוכח במשנה ו' פ"ס דיומא דקתני ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננים לזבל ואי נחל נהר הוא ודאי דמשילדו הדמים שם נשטפין עם המים והולך מנו למכרם והתם נמי מפ' רש"י עמק כלומר מקום עמוק ובלי מים וכו' וה"נ לרש"י פשיטא דנחל יש בו מים לפעמים וכו' אלא בהא פליגי הרמב"ם ורש"י דלרש"י איתן דהיינו קשה קאי על קרקעיהו וכו' ולהרמב"ם קאי על חוזק השטיפה ששוטף בחוזק בעת שהמים שוטפים בו וכו' ותמיהני על התוי"ט טובא חדא דהיכי ס"ד דהרמב"ם ס"ל דנחל היינו נהר דכיון דהעריפה היתה בנחל ועל הדם היו רוחצים א"א שיהיו שם מים שוטפים דאפי' תימא שעריפת העגלה היתה ע"י ספינות וכו' אכתי כיצד היו יכולים לרחוץ ידיהם על הדם והרי המים שוטפים אותו וכו' ע"כ והנה מה שרצה לומר דהרמב"ם נמי כרש"י ס"ל הא ודאי א"א לומר כן להרמב"ם ז"ל דכתב בהדיא ברור מלנו ומורידין אותה אל נחל ששוטף בחזקה והוא איתן האמור בתורה וכל מי שיש לו מות בקרקעו יראה דליכא לפרש דר"ל בעתה אין בו מים אלא באיזה פעם היו בו מים ובאותו זמן היו שוטפים אלא דבריו ברורים כמ"ש התוי"ט דנחל ממש שיש בם מים דהיינו נהר והראיה שהביא מהביא דיומא אינה כלום דהתם נמי יש לפ' שפיר כפי' הרמב"ם וכפשטא דמתני' עפי ולפי דבריו של הכ"ד תיקשי ליה בלא"ה מתניתין גופה דמה יענה בהאי דקתני נתערבין באמה ופירש"י גופיה אמה שילון שבעזרה היוצא לנחל קדרון אלא דלק"מ דכבר ידוע שבטבע הדם נספד מן המים ונקפא. והדע דנחל קדרון היה מים לא ולמד מקרא דגבי אסא וגם את מעכה אמו וכו' ויכרות אסא את מפלצתה וידק וישרוף בנחל קדרון ופירש שם הרד"ק דכ"ק אמר שהשפה השליך עפרה בנחל קדרון וכה"ג אשכחן בעגל והשליך את עפרו אל הנחל היורד מן ההר והרי במקום אחר כתיב ויזר על פני המים א"כ בע"כ נחל דכתיב בההוא קרא מיירי במים וכמה מקראות מוכיחים על זה לא עת כאסף. ומיהו הא פשיטא שלא היו זוקנים הולכים עם העגלה ליטבע בתוך המים אלא הכוונה שסביבות הנחל לעולם יש בו יובש מרפש וטיט ושרטון ושם היו יורדים ועורפין את העגלה וזה דבר פשוט ממה שאין צורך לבארו דהא בתוך המים ממש הוא דבר נמנע ואין ענין ספינות לכאן ואע"ג דבקרא כתיב וערפו את העגלה בנחל לאו בתוך המים ממש דאותם סביבות נמי מיקרו נחל. ועיין בתוס' דע"ז פ' כל הצלמים דף מ"ג בד"ה א"ל ר"י וכו' דכתבו דנהר אינו אלא כמו זורם לרוח שכן דרך נהרות שמתגרשין מימיהן רפש וטיט על גדותיהם ושם עושה זבל ובהכי פירשו מאי דכתיב והשליך עפרו אל הנחל וכו' וה"נ נ"י ההם כמ"ש על נחל קדרון מקומות מקומות יש בו יש מקום מגדל צמחים ויש מקום שאין מגדל צמחים וכל זה לא מיירי בתוך המים בודאי אלא בסביבותיו ומיקרי נמי נחל ושם היו רוחצים ידיהם במים על מקום העריפה ושם היו קוברין אותה שצריכה קבורה במקומה כדלקמן משנה ז'. והכורכה שכתב הכ"ד הם כי לא להזכיר שהמים שוטפין הדם וכו' אלא כדלקמן וגם הרד"ק ז"ל בשרשים בשורש נחל החזיק בשיטת הרמב"ם וכתב נחל איתן היה בו מים כי כתוב ירחצו את ידיהם וכן ונזקה שנחל איתן ששוטפים בו המים בכח ע"כ. והנה אעפ"י שדברי רבינו התוי"ט הן חזק מלאכו לו חבר שר וגדול בישראל הרב מוהרקי"ו ז"ל בתשובותיו שורש קנ"ח שגם הוא ז"ל כתב דקך עולת ב..הלקה הוא בנויה בין רש"י והרמב"ם ז"ל ע"ש בהלכה שנים לבי הפיוטות וכל אליכות כב"ד בזה לו לבדו יעשה ב"ד כבד יהיה. וע"ע לק': באו"ד דשיטו פלוגתייהו דר' יאשיה וכו' ס"ל כתב הכ"ד יש תימא הדא דלא הוה משמיע להו לר' יונתן למימר נהר כפי' ולרבי יאשיה למימר עמק והו דכ"ע ידעי דנהר לא בר עבודה וזריעה הוא כלל ואמאי אצטרך קרא וכו' והו תימה מאי קאמר דמתני' דלא כר' יאשיה והא בגמ' אמרי' להבא כ"ע ל"פ כי פליגי לשעבר וא"כ מתני' דלא איירי אלא בלהבא אתיא ככ"ע דלהבא כ"ע מודו וכו' ע"כ והא נמי ל"ק דהנך הנאי שהמן כפירושן כיון דמכלל דבריהם שפיר מלין למשמע במאי פליגי והא דנהר לאו בר עבודה וזריעה הוא כבר מלגי אמורה דמיירי בסביבות המים והא דמתני' דלא כר' יאשיה האמת כן ואליבא דרבא אמר בפ"ס להבא כ"ע ל"פ דכתיב ולא יזרע מיהו היינו בזריעה לבד הוא דמודה רבי יאשיה מדכתיב ולא יזרע אבל בעבודה שרי לדידיה דאפשר לא יעבד לשעבר מיירי לדידיה א"כ לרבא נמי מתניתין דקתני דאסור מלזרוע ומלעבוד דלא כר' יאשיה ויפה אמר התוי"ט. והנה משום דלאכתי דחיקא מלתא לומר דפליגי בהא כיון דלא פי' כן בהדיא מש"ה הדר התוי"ט וקאמר ועי"ל דלהרמב"ם לרבי יאשיה נמי נחל היינו נהר אלא דקרא אתי שיהא המקום שעורפים בו במקום שלא נעבד כלומר דאותו מקום שסביב המים ששם עורפים לא נעבד והשתא אתי דר"י כן שאינו לכ"ע ומיהו השתא נמי מתני' מיהא דלא כרבי יאשיה דלדידיה אפילו לרבא לא אסרה תורה לזרוע ולעבוד אלא לזרוע לבד ומתניתין קתני תרווייהו וכיון דמתני' אתיא כר' יונתן דלא משגחי' בלשעבר שלא היה נעבד כלל מש"ה ניחא ליה להרמב"ם לפ' איתן על חוזק הנהר ולא על קושי הקרקע בסביבו שכן פירושו ברוב המקומות כמ"ש התוי"ט ז"ל לעיל וגם מדכתיב ירחצו את ידיהם משמע מהנחל דאל"כ הו"ל לפ' ירחצו את ידיהם במים כמו בשאר מקומות ודלא כהכ"ד שגם בזה כתב דאין לזה שום משמעות דהא לא כתיב מהנחל דמ"מ המשמעות מבואר כדאמרן. (ע"ל):

נשלמה מסכת סוטה

אחרי שהשלים לדבר על הנשואין ומה שיתחייב בשבילו מהפרת הנדרים והנזירות. ונמשך אחריהן סוטה מהטעם שכתבתי שם מהגמרא. התחיל עכשיו בענין הגרושין. שאחרי נשואין באין גרושין. ועוד שהסוטה כשתזנה תצא בגרושין. וכבר כתבתי בריש מסכת סוטה שבזה נטיתי מסדור הרמב"ם. לפי שלא נראה כן מהגמרא:

פרק א א המביא גט. שכן יכול הבעל לשלוח כדתניא ברפ"ק [צ"ל ברפ"ב] דקדושין ושלחה [ולא כתיב וגרשה] מלמד שהוא עושה שליח: גט. לשון ארמי. ספר כריתות מתורגם גט פטורין. ולא משמע למ"ש התשבי בשם התוס' נוהגים טעם שנקרא גט. לפי שיש בו י"ב שורות. ע"כ. שלא כן הוא אלא איפכא שכתבו דלפיכך נהגו לכתוב י"ב שורות כמספר גט. ואע"ג דשאר שטרות פעמים נמי קרי גט [כדתנן לקמן מ"ה. ועיין בפירוש הר"ב ר"פ בתרא דכ"ב] מ"מ לא הוצרך לפרש כאן גט אשה. משום דברוב מקומות היכא דקתני גט סתם איירי בגט אשה. תוס'. וכ"כ הרמב"ם במשנה ה' פרק דלקמן. ועיין [*מה שכתבתי שם ו]במשנה ה' פ"ו: ממדינת הים. פירש הר"ב כל חוצה לארץ קרוי מדינת הים וכן לשון רש"י. והר"ן פירש דחוצה לארץ של צד מערבי של ארץ ישראל נקט. לפי שבאותו צד ליכא עיירות מובלעות וסמוכות שהרי הים מפסיק ובצדדים אחרים לא פסיקא ליה מלתא משום דאיכא עיירות סמוכות ומובלעות [ולקמן אמרינן דת"ק מפיק אלו מכלל] ומש"ה אמר שהמביא גט ממדינת הים שהוא מערב

מסכת גיטין

פרק א

א °**המביא** גט ממדינת הים א)

ר"ע מברטנורה

פרק א א המביא גט ממדינת הים. כל חוצה לארץ קרי

תפארת ישראל

פתיחה למסכת גיטין.

כתוב בתורה, והיה אם לא תמצא חן בעיניו, כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו. מנה ילפינן עשרה דברים שפוסלין בגט מדאורייתא: (א) אם לא תמצא חן בעיניו, מלמד שאינה מגרשה רק ברצונו: (ב) וכתב, מלמד שאינה מתגרשת רק בכתב: (ג) לה, לשמה, מלמד שצריך שיהיה הגט נכתב לשמה ולשמו לשם גירושין. ומנה, שהכותב צריך שיהיה ישראל גדול בן דעת, לאפוקי, עכו"ם, עבד, חרש, שוטה, וקטן, דאלו לא יכתבו לשמה: (ד) ספר כריתות, שיהיה מסופר שם דברים מהגירושין שכורתין בינו לבינה, שלא ישאר עליה שום רשות ושייכות, לאפוקי באמר שם הרי את מגורשת ממני, חוץ וכו': (ה) ונתן, מלמד שיתנהו הבעל או שלוחו, ולא שתקחהו היא ממנו: (ו) בידה, מלמד שאינה מתגרשת, עד שינתן הגט בידה, או ביד שלוחה, או בחצירה שכולן כידה ממש: (ז) ושלחה מלמד שיהא הענין המסופר בגט, שהוא משלח אותה, כגון הרי את משולחת, או מגורשת ממני, או הרי את מותרת לכל אדם. אבל לא שיכתוב ענין שישלח עצמו ממנה, כגון איני בעלך, או איני אישך וכדומה, או הרי את בת חורין, דכולן אינן לשון שלוח. וכ"ב ילפינן מהבא שתהיה בת דעת כשיתן לה, ולא קטנה או שוטה שמשלחה וחוזרת. או בנתן לה כשהיא ישנה ולא אמר לה אח"כ כשהיא נעורה הרי גיטך: (ח) דבר וכתב, ילפינן מהא דבר דבר ממון, דכתיב בממון ע"פ שנים עדים יקום דבר, ה"נ בגט צריך ב' עדי מסירה אצל נתינת הגט שכתב, וכדקיי"ל עדי מסירה כרתי: (ט) וכתב ונתן, הא אינה מתגרשת רק בגט שאין מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה, כגון שכתבו על קרן שבפרה, נותן לה הפרה ומגורשת, ואם חתך הקרן מהפרה בין כתיבה לנתינה, אינו גט [ואפשר דה"ה בכתב על נייר גדול, וחתכו בין כתיבה לנתינה שלא לייפותו נמי דינא הכי, [ח"מ קכ"ד סק"ח]. וכן בכתבו במחובר, ותלשו בין כתיבה לנתינה: (י) כריתות ונתן, הא אינה מתגרשת עד שיתן לה הגט בהורת גירושין, ולא בנתנו לה בתורת שט"ח או מזוזה וכדומה, ולא א"ל אח"כ הר"ז גיטך. כל אלו היו"ד דברים פסולים מדאורייתא, שהמתגרשת בגט כזה, היא א"א גמורה, שהנשאת בו תצא והולד ממזר דאו' וצריכה גט מהשני מדבריהם ומהראשון מן התורה להתירה לעלמא, ואסורה לשניהן לעולם, דיש לה כל דין א"א ששמעה שבעלה מת ונשאת ואח"כ בא בעלה. ואם לא נשאת לאחר, ובעלה כהן מותרת להזור לו. חוץ מהאומר הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם, דרחמנא אפקה שאסורה לכהן, דכתיב ואשה גרושה מאישה לא יקחו, דמלת מאישה יתירה הוא. אלא ה"ק, אפילו לא נתגרשה אלא מאישה אסורה לכהן. אבל שאר דברים כגון הזמן והמקום וחתימת העדים וכדומה, ואפילו שם האיש והאשה שבגט, אינו רק מד"ס, שהמתגרשת בו נפסלה מכהונה, ולא תנשא לכתחילה ואם נשאת לא תצא והולד כשר [ועי' ב"ש סי' ק"ל סק"ד ועי' ברלח"מ פ"א מגירושין ה"ד בד"ה ביצד והן אמת שהר"ן [גיטין קנ"ג רע"א] כתב דשמו ושמה בחסר פסול מדאורייתא אבל מדאמרינן [גיטין פ"ט מ"ח] כתב חניכתו וחניכתה כשר, וכ"כ עיקרו של גט הרי את מותרת וכו' [גיטין פ"ט מ"ג] משמע טפי כרלח"מ. ובפרט למאי דקיי"ל עדי מסירה כרתי ולכה"פ הרי לרלח"מ נפק חומרא. ועי' ב"ש סקכ"ט סקכ"א וכן כתב ג"כ רב"י רסקכ"ט בשם המרדכי שכתב כן ובשם רבינו יואל. ונ"ל דלפ"ז מאי דאמרינן [גיטין ד"כ א'] הא בעינן שמו ושמה, אינו ר"ל דמשו"ה אינו גט, אלא ר"ל דמשו"ה לא חיישינן דיהיב פשיטא לסופר הס"ת שיכתב הכריתות בהס"ת לשם האשה, דהתם ספרא דדייני מגמר גמירי דצריך מדרבנן שמו ושמה מפורש בהגט, וגם הרמב"ן שכתב דלהכי צריך שמו ושמה מדכתיב ספר כריתות, ואין כריתות בספר רק בשנזכר שם שמו ושמה, י"ל דהיינו רק אסמכתא ומדרבנן], ואם לא נשאת ורוצה בעלה להחזירה צריך לקדשה, אבל אינו מברך ז' ברכות, גם א"צ לכתוב כתובה חדשה. מיהו בשינה שמו או שמה, לרמב"ם הגט פסול מדאורייתא. ולתוס' [גיטין ד"כ ע"א ד"ה הא בעינן] פסול רק מדרבנן [ב"ז יוצא מהרמב"ם פ"א ופ"י מגירושין ומנושאי כליו שם ומב"ש קכ"ט סק"ה, ומאה"ע ק"ג]:

יכין

פ"א א) שמלתו הבעל מחוצה לארץ לא"י ליתן שם גט לאשתו. וקרי לח"ל מדה"י, משום דהים גבול א"י במערב, ולפיכך בכל חוץ לארץ שישנו בצד מערב מא"י אין שום עיר ח"ל סמוך לא"י דהים מפסיק דס"ל דרק בעיר ח"ל הרחוק מא"י צריך שיאמר בפנו"כ. דכל עיר הסמוך לא"י א"צ לומר בפ"כ וכו' כבסיפא. מיהו ה"ה כל עיר בח"ל שבשאר רוחות כשאינו סמוך לא"י, צריך לומר בפ"כ

ציונים

פ"א א המביא גט. ג' פ"א פ"ו ע"א:

תוספת רעק"א

פ"א א [אות א] במשנה המביא גט ממדה"י צריך כו'. לשון רש"י ז"ל צריך השליח המביאו וכו' ושליח זה הבעל עשאו שליח הולכה. ופי' הר"ן דאי שליח קבלה כיון דהאשה נתגרשה בקבלתו א"צ שיאמר בפ"נ ובפנ"ח וטעמא דמלתא כיון דמדינא ל"צ אלא מפני חשש ערעור דיבוא הבעל ויערער מש"ה אין להוש לזה רק כשנתנו לשליח הולכה דבשעה שהגט יוצא מתחת יד הבעל אינו גומר ומגרש עדיין לפיכך חוששין שמא ימלך ויערער אבל כל שהבעל בעצמו נותנו לידה או ליד ש"ק שלה דבשעה שהגט יוצא מתחת יד הבעל גומר ומגר' מסתמא לא יערער אח"כ. מיהו אם בא הבעל וערער צריכים לקיום כמו במביא בא"י דאנן ל"ח ואם ערער צריך קיום. ועי' לקמן פ"ב מ"ז בהרע"ב:

אור גדול

פ"א א במשנה המביא גט ממדה"י צריך שיאמר כו'. ובגמ' (ה' ב') בפני כמה נותנו לה כו' ומסיק דר' יוחנן ס"ל בפני שנים דבדרבנן עד נעשה דיין ומצטרף בהדייהו והוי תלתא ור' חנינא ס"ל בפני שלשה אע"ג דבדרבנן עד נעשה דיין וקיום הגט דרבנן אפ"ה כיון דאשה כשרה להביא גיטה וזמנין דמייתי לה איתתא וסמכי עלה. עיי"ש. וכתב ע"ז הר"ן ואע"ג דאשה לא שכיחא כדאיתא בגמ' וליכא למגזר משום להא דידה בלחוד אפ"ה איכא למיחש דלמא מייתי לה קרוב אלא דנקט הכא אשה משום דמתניא בהדיא. וי"א דכיון שהזכיר חשש הבאת האשה שהוא דבר שאינו מצוי ולא הזכיר קרוב או פסול משמע שאף הקרובים מצטרפין לשלשה כו' ואעפ"כ לא הכשירו להצטרף האשה משום דלאו בית דין היא כלל. הנה הי"א הוא הרשב"א בחידושיו וסתר לדיעה הראשונה דה"ה קרוב רק דנקט אשה משום דמתניא בהדיא דהא גם קרוב תני בהדיא כמבואר במתני' ההכל כשרין להביא את הגט (לקמן פ"ב מ"ה. ולדעתי לא

אבי"ג

צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ב). רבן גמליאל אומר אף המביא מן הרקם ומן

קרי מדינת הים: צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. אית דאמרי טעמא לפי שאין בני מדינת הים בני תורה. ואין יודעין שצריך לכתוב הגט לשם האשה. הלכך אומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם. וממילא שיילינן ליה אם נכתב לשמה. והוא אומר אין. ואית דאמרי טעמא לפי שאין שיירות מצויות משם לכאן. שאם יבא הבעל ויערער לומר לא כתבתיו שיהו עדים מצויין להכיר חתימת העדים. והאמינוהו רבנן לשליח כבתרי. ושוב לא יועיל ערעור הבעל: מן הרקם ומן החגר. בין קדש ובין ברד. מתרגמינן

מערב א"י וה"ה לכל צדדים אחרים מאותן עיירות שהן דומות לאותן שבמ"ה שאינן לא מובלעות ולא סמוכות. ואפשר שלזה כיון רש"י ז"ל שכתב דכל חוצה לארץ קרוי מדינת הים. כלומר כל ח"ל שהיא דומה לח"ל שבמ"ה. עכ"ל: צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. פי' הר"ב אית דאמרי טעמא לפי שאין בני מדינת הים בני תורה ואין יודעין שצריך לכתוב הגט לשם האשה. הכי אמר רבה בגמ' ופירש"י וקרא כתיב וכתב לה דהיינו לשמה. וכתבו התוס' כלומר דהך דרשא אינה נראית להם עקר דרשא. ופירוש אין בקיאין [דהכי ליסנא דגמ'] אין חוששין לדרשא דלשמה. דאל"ה מ"ש משאר הלכות גטין דלא חיישינן להו דלא בקיאי. ע"כ. ומ"ש הר"ב וממילא שיילינן ליה אם נכתב לשמה וכ"כ רש"י וקשיא דא"כ עיקר תקנה חסר מן הספר. °עוד פירש"י בדף ג' דסתמא כי מסהיד דבפני נכתב ובפני נחתם לשמה קמסהיד. וכן דעת התוס'. וכ"כ הר"ן דמימר אמר האי שליח למה להו לרבנן למשאל אם נכתב ונחתם בפני. ש"מ שיש כתיבה וחתימה בגט שהיא פסולה ואילו לא נכתב לשמה היה אומר כך וכך אירע מעשה. דלאחר נכתב. ועוד שכיון שהוא שלוחו של בעלה [של] זו והוא אומר שבפ"נ ונחתם תולין להקל ואומרים שבעלה של זו כתבו וחתמו בפניו ועשאו שליח ואין חוששין שמא אחר כתבו בפניו ואח"כ מצאו זה ונתנו לו ועשאו שליח שאין הדבר מצוי כן. ע"כ. ולפיכך לא הצריכוהו לשיים בעדותו לשמה. אלא סגי כשיאמר בפני נכתב ובפני נחתם. אבל בלא בפ"נ ובפ"נ לא סגי. שהיאך תתקיים עדותו להעיד על לשמה בלא בפ"נ ובפ"נ. וטעמא דלא תקנו לומר בהדיא לשמה מפרש בגמרא דחיישינן דלמא לא יאמר. ופירש"י והוה משנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין דאמרי שהולד ממזר. ומיהו בפני נכתב ובפני נחתם בעינן לשמה וכיון דכל חדא מלתא באפי נפשה היא. לא גייז. והקשו בגמרא אמאי מהימנינן ליה לשליח דליתא אלא חד ובערוה בעינן שנים כדתנן במסכה ג' פ"ו דסוטה. ומסיק רוב בקיאין הן ואפי' לר"מ דחייש למיעוטא התם ספרי דדייני מגמר גמירי והוי מיעוטא דמיעוטא ורבנן הוא דאצרוך ומשום עגונה הקילו. ומ"ש הר"ב ואית דאמרי טעמא לפי שאין שיירות מצויות וכו' שיהו עדים מצויין להכיר חתימת העדים. ובגמ' א"כ בפ"נ למה לי. ומשני דלמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא בע"א. ומ"ש הר"ב והאמינוהו רבנן לשליח כבתרי. דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד [דלא תליף מינה לזוזי] ורבנן הוא דאצריך ומשום עגונה הקלו. גמ': רבן גמליאל אומר אף המביא מן הרקם כו'. ובגמ' מפרש דבהא פליגי. דת"ק סבר דמרקם וחגר אע"פ שאין מח"ל אין צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ. לפי שהן עיירות הסמוכות לא"י וכ"ש מכפר לודים [ללוד] שא"ל לפי שהוא מובלע בתחום א"י כלומר שהכתוב מנה עיירות רבות בתחום א"י ומהן ולהלן ח"ל. ויש מהן בולטות מתגרותיהן. [*וצ' רש"י מחברותיהן] ויוצאות לחוץ ד' או ה' פרסאות. ומסילה ההולכת מזו לזו [נכנסת לפנים מן הבליטה והמסילה]. [*אלו חמשה תיבות [האחרונות] אינם בפירש"י] היא הגבול ועיירות העומדות חוץ למסילה לפנים מן בליטת העיירות הבולטות מיקרו מובלעות והכי הוה כפר לודין. ות"ק סבר רקם וחגר דכיון דסמוכות ניהו לא"י אין השליח הבא מהן צ"ל בפ"נ ובפ"נ וכ"ש הבא מכפר לודין שהוא מובלע משום דבין סמוכות בין מובלעות גמירי לשמה ושכיחי עדים לקיימו. ואתי ר"ג לאפלוגי עלה ולמימר דדוקא במובלעות כמו מכפר לודין גמירי ושכיחי. אבל סמוכות כגון רקם וחגר. לא גמירי ולא שכיחי. ואתא ר"א למימר דאפי' מכפר לודין שהוא מובלע צ"ל בפ"נ ובפ"נ. דנהי דמודה לרבנן קמאי דמובלעות גמירי ושכיחי. אפ"ה מצריך בהו לומר בפ"נ ובפ"נ כדי שלא תחלוק במדינת הים. הכי איתא בגמרא. לשון הר"ן: מן הרקם כו'. פי' הר"ב

בין

יכין תפארת ישראל יכין

וכו': ב) תוך כדי דיבור קודם שיתן לה הגט, צ"ל בפני הב"ד בפ"נ וכו'. והטעם, י"א משום דאין שיירות מצויות מח"ל לא"י לקיים חתימת העדים, ושמא יערער אח"כ הבעל ויאמר לא כתבתיו. ואף דמדאורייתא לא יהא נאמן, דלא חיישינן שיחלוף אדם לזייף, ולצורך הבעל להביא עדים שאין זה חתימתן, עכ"פ מדרבנן כל שטר צריך קיום, ומשום עגונה הקילו להאמין השליח שהוא ע"א. ומש"ה תקנו כמי שיאמר המביא הגט, גם בפני נכתב, אף שאין זה ענין לקיום, ס"ע כדי שלא נטעה לקיים גם שאר שטרות ע"י קיום ע"א. ולפ"ז אפילו בא"י גופה, היכא דלא שכיח שיירות מזל"ז, וכ"ש מא"י לח"ל צ"ל בפני נכתב ובפנ"ח. רק הגלא חדא גוונא נקט. וי"א דאפילו בשיירות מצויות לקיימו, דהיינו מעיר לעיר בח"ל גופה, אפ"ה צ"ל בפ"נ ובפ"נ, משום דבח"ל מצויין ע"ה, שאינן יודעין שצריך לכתוב הגט לשמה, וע"י שיאמר בפ"נ, יזכרו ב"ד לשאלו אם נכתב לשמה. והא דלא תקנו שיאמר מעצמו בפ"נ לשמה. ה"ט דחיישינן שע"י רבוי המלות ישכח מלאמרו, ויפגם עי"ז תקון חכמים בגט, ויהיה הגט בטל. ואף דקיי"ל עדי מסירה כרתי, וא"צ חתימת עדים כלל

אור גדול

אבין בכלל קו' הרשב"א דגם לשיטתו תיקשי דלמאי נקט הגמ' זימנין דמייתי היא עצמה דהיא מלתא דלא שכיחא ולא נקט אשה בעלמא דשכיחא, ע"כ נראה בפשוט משום דשם בגמ' (כ"ג ב') דעת רב יוסף בנשים דאי"נ לומר מת בעלה דנאמנות להביא גיטה דדוקא בא"י דאי"צ לומר בפ"נ, וא"כ גם מתני' דהכל כשרין להביא את הגט ג"כ י"ל דמיירי בא"י דאי"צ לומר בפ"נ. אבל אין ראיה דקרוב ואשה נאמנים בחו"ל לומר בפ"נ. רק מהא דתני באשה עצמה דיכולה להביא גיטה רק שתאמר בפ"נ. א"כ מבואר דנאמנת להכי נקט אשה עצמה ולא נקט אשה דעלמא. וא"כ ממילא א"ש נמי דלא נקט קרוב. ודברי הרשב"א צל"ע. שוב ראיתי דצדקו דברי הרשב"א משום דבמתני' שם נקט סומא דדוקא בחו"ל פסול וא"כ שפיר מוכח דקרוב גם בחו"ל כשר. אמנם א"כ יקשה לרב יוסף האיכא ה' נשים וגם יקשה האיכא פסול דאורייתא. וע"כ דאין למדין מן הכללות אף במקום שנאמר בהם חוץ. ועדיין יש לעיין. וג"ז אינו פשוט יעוי' בגמ' (כ"ג א') דדעת רב ששת ואביי דסומא פסול אף בא"י וא"כ אינו מוכח:

פ"א א. נחתם. בכי"ק ובמשב"ל נתחתם וכן בכל המשנה ובמשנה ג'. מן הרקם ומן החגר. בכי"ק ובכי"פ ד"ק מרקם. ואולי צ"ל ג"כ ומחגר, ואולי באו כמו העי.

תוספת רעק"א

[אות ב]תוי"ט ד"ה צריך שיאמר. עוד פרש"י בדף ג'. לענ"ד י"ל בכוונת רש"י עפ"י דברי תוס' ד"ה לפי שאין בקיאים וכו' ומפרש ר"ת דבכל הלכות גיטין בקיאים וכו' והא דפי' הקונטרס דממילא שיילי' וכו' ואומר ר"י דמסתמא לשמה מסהיד. נראה מהמשך דבריהם דאי הוי אמרי' דלשמה לאו בדוקא אלא גם משום מחובר וכדומה פסול באמת היו צריכים למישיילי' דלא היה שייך לומר דסתמא לשמה מסהיד כיון דאין ידוע לשליח על מה דהצריכו להעיד בשביל זה. וכ"כ המפרשים, והנה בעיקר קושיא דאמאי נקט רבה לשמה ולא נקט אינך פסולי'. זהו שייך רק לס"ד. אבל למה דמסיק דסתם ספרי דדייני מגמר גמירי ורבנן הוא דאצרוך ופירש"י דלמא דאשכח דכתוב ועומד לשם א' מבני עירו ונמלך הוא לגרש. ממילא זהו שייך רק לענין לשמה אבל לאינך דברים ליכא חשש דהא הסופר מגמר גמר ובודאי כתב כדינו בלי פיסול. ומה"ט ליתא לקושית תוס' דאם נימא דלשמה לאו דוקא הא דפרכי' לקמן בין לרבה בין לרבא האיכא מחובר. הא ג"ז נכלל בכלל מוליך ומביא. די"ל דהתם קאי למסקנא דהחשש רק משום לשמה. לפ"ז י"ל דבתחלת הסוגיא דאין בקיאים היינו דלא בקיאי' בדינים וממילא לשמה הוא לאו דוקא דהצריכוהו לומר בפ"נ גם משום אינךפסולים בזה כ' רש"י דשיילי' ליה אם נכתב לשמה וה"ה דשיילי' לי' על שארי פסולים. אבל לבתר דמסקי' סתם ספרי ממילא החשש רק משום לשמה מש"ה כ' רש"י די"ל דסתמא לשמה מסהיד. גם לפי אידך טעמא דכ' הר"ן שהובא בתי"ט בסמוך דל"צ לשיילי' כיון שהוא שלוחו של בעל זה ואומר בפ"נ תולין להקל ואמרי' שבעלה של זו כתב וכו' זהו לא שייך רק למסקנא דהחשש רק לשמא נכתב לשם אחר ונמלך הוא לגרש. אבל לס"ד דאין בקיאים מה בכך דתולין דהבעל זה כתבו מ"מ החשש דהבעל זה כתבו בפסולים אחרים מש"ה כ' רש"י דשיילינן לי'. והנה בעיקר קושית תוס' הנ"ל מהא דפרכינן בין לרבה בין לרבא האיכא מחובר. לכאורה תמוה דהא מ"מ בלאו פסול מחובר צריך ג"כ לומר בפ"נ בשביל פסול דלשמה א"כ מהא דשוו למוליך ומביא לא נשמע פסול מחובר מש"ה פרכינן דליחשוב מחובר. והא דפריך ממחוב' ולא בהיפוך דמדין מוליך ומביא לא נשמע פסול דשלא לשמה דדלמא צ"ל בפ"נ משום מחובר. זה אינו דאם מחובר פסול משום ג"ש דלה לה ממילא גם שלא לשמה פסול. ורק בהיפוך י"ל דדלמא שלא לשמה פסול. משום דלה דכתיב בשפחה הוא לה לשמה ול"צ בזה לג"ש דלה לה אבל מחובר דאיתא מוכתב ונתן דאינו מחוסר קציצה דזהו נכתב רק בגט אשה

החגר ג). רבי אליעזר אומר אפילו מכפר לודים ללוד ד). וחכמים אומרים אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא ממדינת הים ה) והמוליך ו). והמביא ממדינה למדינה במדינת הים צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם ז). רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו מהגמוניא להגמוניא ח):

ב רבי יהודה אומר מרקם למזרח ט) ורקם כמזרח. מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום. מעכו לצפון ועכו כצפון י). רבי מאיר אומר עכו כארץ ישראל לגטין:

מתרגמינן בין רקם ובין חגרא: אפילו מכפר לודים. שהיא מחוצה לארץ. ללוד שהיא סמוכה לה והיא מארץ ישראל: מהגמוניא להגמוניא. שני הגמוניא בעיר אחת ומקפידים זה על זה: ב מרקם למזרח. מרקם עד סוף העולם למזרחו קרוי ח"ל. ורקם עצמה נדונה כמזרח העולם. ולא כארץ ישראל:

אס

בין קדש כו' כ"כ רש"י. וכתבו תוס' והר"ן שבספר יהושע מפורש דקדש וברד מא"י הוא. איכא למימר דהני אחריני ניהו דכי היכי דאמרי' בפרק אלו הן [הגולין ד"י] דתרי קדש הוו בא"י ה"נ איכא למימר דקדש אחריתא הוה בח"ל וכן נמי ברד. ע"כ. ובעל כפתור ופרח בפי"א כתב עוד תירוץ אחר דאפי' כי נאמר שהוא קדש שבגליל שמא לא היה מכבוש שני ע"כ. ואשתמיטתיה דהתוס' הביאו ספרי דפ' עקב דחשיב רקם וחגר בהדי כרכים שכבשו עולי בבל. ועוד כתבו התוספות דיש לארץ שאע"פ שהן א"י [צריך לומר בפ"נ ובפ"נ] הואיל והן בסוף הגבול ורחוק מעיקר ישוב א"י ומופלג מן הישיבות ובתי דינין: אפילו מכפר לודים ללוד. מקרי כפר לודים שבני לוד מצויין בה תמיד. ומש"ה נקט ללוד לרבותא. הר"ן והתוס': וחכ"א א"צ כו' אלא המביא ממ"ה והמוליך. ובהא פליגי את"ק דלת"ק המוליך מא"י לח"ל א"צ לפי שבני א"י בקיאין לשמה. וחכמים גזרי מוליך אטו מביא. ואית דאמרי דטעמא דאין עדים מצוים כו' ת"ק נמי הכי ס"ל וחכמים לפרושי מלתא דת"ק אתו דמביא דנקט לאו דוקא אלא ה"ה למוליך. [גמ' דף ד' ע"ב]: והמביא ממדינה למדינה במדינת הים. למאן דמפרש טעמא דאין בקיאין לשמה מפרש בגמ' דה"ה דבאותה מדינה נמי צריך שיאמר אלא דנקט ממדינה למדינה למידק מינה דהא ממדינה למדינה בא"י לא צריך ואפי' לכתחלה [ועיין במ"ג] ולאידך טעמא נמי בא"י דקביעי ב"ד שכיחי שיירות: אפילו מהגמוניא להגמוניא. פי' הר"ב בעיר אחת ומקפידין כו' גמ'. ופירש"י שלא ילך [מן] הגמוניא זו להגמוניא זו. ע"כ. ובא"י נמי לטעמא דקיום כיון דמקפידות. ולטעמא דלשמה נמי על כרחיך בא"י. דבח"ל אפי' באותה הגמוניא. ואלא מיהת דבא"י [אע"ג] דבקיאין לשמה כי מקפידין צריך שיאמר משום דמ"ד טעמא לשמה ס"ל נמי טעמא דקיום כדאיתא בגמרא: הגמוניא. פקידות. הרמב"ם ובישעיה ס' י"ג ראש וזנב ות"י ריש והגמון ועיין בעדיות פ"ז משנה ז': ב מרקם למזרח כו'. כתב רש"י אבל מערב א"י א"צ גבול שהים הגדול גבולה כדכתיב (במדבר ל"ד) וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגו'. ע"כ. ובעל כפתור ופרח כתב דרקם סימן זוית מזרחית צפונית ואשקלון זוית מערבית דרומית. ועכו זוית מערבית צפונית. ולא הזכיר הזוית דרומית מזרחית. אולי לפרסומו שהוא ים המלח: ואשקלון כדרום. ובספר יהושע מוכח דמא"י הוא. גם בספרי דפרשת עקב חשיב פרשת אשקלון מכבוש עולי בבל. אלא י"ל כמ"ש במתני' דלעיל לענין רקם. ועוד תירץ הר"ן דפרשת אשקלון אינו אלא פרשת דרכים שלה ושכן הוא בירושלמי: ועכו כצפון. עיין מ"ש ברפ"ו דשביעית ומ"ש במתני' דלעיל על רקם.

ומ"ש

יכין תפארת ישראל יכין

כלל בגט, רק משום שמא ימותו עדי מסירה [כאה"ע ק"ל], א"כ למה צריך עכ"פ לומר בפנ"ח לשמה. י"ל דגזרינן חתימה אטו כתיבה. או י"ל דאע"ג דא"צ חתימה, אפ"ה כשיחתמו צריך שיחתמו לשמה. מיהו אע"ג דבכל מקום דאתחזיק אסורא בהדבר שמעיד, אין ע"א נאמן [כי"ד קכ"ז], אפ"ה נאמנו הכא לשליח, מדא"צ עדותו דלשמה רק מצד חומרא, דרק מיעוט דמיעוט אין בקיאין, ובכה"ג אפילו ר"מ דחייש למיעוטא, ס"ל דאזלינן בתר רובא, ורק מדרבנן החמירו, ומשום עגונא אקילו בה. ואנן קיי"ל כטעם קמא, דמשום קיום צ"ל בפ"נ, ואפ"ה מדאין דרך בני אדם להכיר חתימת בני עירן, להכי בין בח"ל בין בא"י, ואפילו מבית לבית בעיר א' צ"ל בפ"נ ובפ"נ. ואם הוא אלם אינו יכול להביא גט. אע"ג דיכול לכתוב בפ"נ, כתיבה לאו כדיבור דמי גם לגבי בעל שצריך לומר בפירוש כתובו גט לאשתי, ואם כתב כך לסופר לא מהני [כאה"ע סימן ק"כ ס"ה] כ"ש בשליח שאמירתו בפ"נ הוא במקום עדות דאמרה תורה מפיהם ולא מפי כתבם. ורק בפסולי עדות הכשירו חכמים להביא גטה וכלקמן [ספ"ב] אבל בהגדה גופה צריך שיהיה דומיא דשאר עדות [ועי' ריב"ש סי' ר"מ] ואף דבח"מ [ר"ז סי"ט] ס"ל כתיבה כדיבור. התם רק לענין אסמכתא [ועי' ח"מ ע"ג סמ"ע, ועי' א"ח מ"ז ותשו' תו"י קנ"ד ואה"ע קמ"ב]. ואין ליתן גט על ידי שליח כשהבעל בעיר, אם לא שיביא השליח שטר הרשאה עמו [אה"ע קמ"א כנ"ה]: ג) שם עיירות סמוכות לגבול א"י אבל אם מובלעות דהיינו שא"י מקיף לעיר שבח"ל מג' צדדים, א"צ שליח שבא משם עם גט לומר בפ"נ, דשם בקיאי שצריך לשמה, ושכיחי נמי שיירות: ד) אף בא"י מקיף כפר לודים מג' צדדים, וא"כ בקיאי שצריך לשמה וגם שכיחי, אפ"ה משום לא פלוג צ"ל בפ"נ. והא דנקט ללוד, ולא משום דסמוך, הרי ר"ג נמי בסמוך מיירי. הא קמ"ל דאע"ג דסמוך מאד ובני לוד מצויים בה תמיד, וגם איכא תרתי, סמוך מאוד ומובלע, אפילו הכי צ"ל בפ"נ: ה) שהוא ח"ל ברחוק מא"י. מכ"ש במביא מעבר הגבול: ו) מא"י לח"ל. ולמ"ד דטעם אמירת בפ"נ, הוא מדאין עדים מצויין לקיימו, א"כ ודאי גם להנא קמא ל"ש מוליך או מביא צריך שיאמר בפ"נ. ורק דרבנן בהראי לפרושי מלתא דת"ק טפי אתו, רק פליגי אר"ג ואר"א ולהכי קאמרי א"צ שיאמר וכו' [ויפה כתב לי בני הרב' המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א סגאון אבדק"ק לאנדסבערג דלמאי דמסיק הש"ס דרבה אית ליה נמי דרבא, א"כ כ"ע הכי ס"ל]: ז) ולטעמא דאין בקיאין לשמה, אפילו באותה מדינה בח"ל נמי צ"ל בפ"נ. רק נקט ממדינה למדינה לדיוקא, דבא"י גופה אפילו ממדינה למדינה א"צ שיאמר בפ"נ, דהרי בקיאי לשמה, ושכיחי נמי שיירות ע"י בתי דינין שקבועין בכל עיר, שהולכין לדון שם: ח) ב' שרים בעיר א', ומקפידין שלא יעברו מכאן לכאן, להכי צ"ל בפ"נ: ט) ר"ל מרקם עד סוף העולם למזרח ורקם בכלל, כולם דינם כמזרח, דהיינו כח"ל, דממדינה למדינה שם צ"ל בפ"נ, מדאין בתי דינין קבועין שם כבא"י. וכן מאשקלון לדרום ואשקלון. כולם דינן כדרום. וכן עכו: י) אבל מערב אין צריך לחשוב, דשם הים גבול א"י. כמ"ש יהיה לכם גבול ים [במדבר ל"ד. ומה שהקשה בני המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א מלקמן ד"ח א' דמותתין חוץ מטורי אמנון עד נחל מצרים, אלמא דאין שפת הים הגבול. יש לומר דודאי אין שפת הים הגבול, אבל סוף כל אחד

טורי

וחכ"א א"צ. מיי' פ"ז מהל' גירושין ה"ה סמ"ג עשין ל' טוש"ע אה"ע סי' קמ"ב סעי' א': ב רמ"א עכו כו'. שם ו' ע"ב ירושלמי גיטין פ"א הל' ז':

שנויי נוסחאות

אלא המביא. כד"נ.. המביא גט. (והמביא) ממדינה למדינה במד"ה. במש' ד' ריווא ווילנא ס"ת וכס"ו ליתא; בגמ' (ד' ע"ב) המביא גט ממדה"ם.. ועי' בריטב"א שמוכיח שנוסחא זאת (המביא בלי ו"ו) אינה נכונה; בכי"ק ובמשנ"ל.. וממדינת הים. רבן (שמעון בן) גמליאל או' (אפילו). בכי"ק ליתא: ב. מרקם. כד"נ אפילו(?) מרקם. רמ"א עכו. כד"נ ועכו:

תוספת חדשים

פ"א א בתוי"ט ד"ה וחכ"א כו' וחכמים גזרו כו' ולת"ד כו'. וקשה דלמסקנא דמ"ד טעם לשמה ס"ל נמי טעמא דקיום א"כ גם מוליך צ"ל משום קיום ולא פליגי ת"ק וחכמים גם לדידי' וי"ל לכר"ב לפרש להמסקנא כמ"ש בד"ה אפילו: (ממהורש"ה ז"ל):

תוספת רעק"א

לא ידענו דפסול בשיחרור והכי דייק לישנא דרש"י לקמן דף ט' ע"ב דע"ל מה דפרכי' והאיכא מחובר כ' דכתיב וכתב ונתן ושחרור ילפי' לה לה מאשה, ולא נקט רש"י כן מקודם לזה במאי דפרכי' והאיכא לשמה, והיינו כנ"ל דלענין לשמה דאתי' מן לה בעצמו ל"צ לגז"ש דמלה דכתיב בשחרור דרשינן לה לשמה ורק לענין מחובר צריכין מדין גז"ש. וא"כ לכאורה אין התחלה לקושית התוס'. אח"כ אמרו לי שהקשה כן בפ"י. ולענ"ד בהקדם דברי תוס' ג' ב' ד"ה דתנן אין כותבים וכו' ותימא לר"י דהכא משמע דלא מתוקמא כר"מ וכו' ביאור דבריהם דאף די"ל דעיקר הטעם דהולד ממזר כיון דלא אמר בפנ"ח, ובפנ"כ דנקט היינו דרך גררא בעלמא מ"מ הא לר"מ לא נתקן מעולם לומר בפנ"כ וליכ' זה נוסחא כלל ל"ש לומר דנקטה אגב גררא, ואף לתירוצם ב' שתירצו בתחלה דפירכת הש"ס חתימה בעי כתיבה לא בעי היינו ואמאי קתני בסיפא דאי לא אמר בפנ"כ פסול, אבל על גוף התקנה י"ל דהתקנו כן משום לכתחילה וא"כ שפיר י"ל דגם לר"מ צ"ל בפנ"כ משום לכתחילה ומש"ה נקט ר"מ ול"א בפנ"כ ובפנ"ח והולד ממזר משום דלא אמר בפנ"ח. וביותר י"ל דהא לכאורה קשה על תירוצם הנ"ל דהא י"ל כיון דהוצרכו לתקן בפנ"כ משום לכתחלה תקנו זה ג"כ משום אחלופי כמ"ש תוס' (ד"ה ע"ב) ד"ה רבה אית ליה דרבא עיי"ש. וא"כ י"ל דגם אם התקנה בפנ"כ רק משום לכתחילה. מ"מ כיון דתקנו שיאמר כן תקנו ג"כ משום אחלופי, מ"מ זהו רק למסקנא דלרבה ג"כ משום קיום וא"כ בפנ"ח הוא באמת גם משום קיום בזה שייך אחלופי משום קיום דעלמא. אבל להס"ד דהש"ס הכא דרבה לית ליה דרבא ואין בעדות דבפני נחתם ענין קיום ל"ש כלל אחלופי. וא"כ למסקנא שפיר י"ל דלר"מ ג"כ בפני נכתב מעכב בדיעבד דקתני משום לכתחילה וממילא תקנו ג"כ משום אחלופי. מ"מ שפיר הקשו דכל בנין דהתוס' רק למה דנקט הש"ס תחלה הקושי' כתיבה לא בעי דתנן אין כותבים במחובר. וא"כ י"ל דלכתחלה בעינן כתיבה לשמה גזירה אטו חתימה כמו מחובר. מש"ה הקשו דדלמא התקנה משום לכתחלה. אבל באמת למה דאמרי'

אח"כ

ג המביא גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם(יא). אם יש עליו עוררים(יב) יתקיים בחותמיו(יג). המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם(יד) אם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו(טו): **ד** אחד גיטי נשים ואחד שחרורי עבדים(טז) שוו למוליך ולמביא(יז). וזו אחד מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים: **ה** כל גט(יח) שיש עליו עד כותי פסול(יט). חוץ מגיטי נשים

ג ואם יש עליו עוררים. שהבעל מערער שהוא מזויף: יתקיים בחותמיו. אם יעידו העדים על חתימת ידיהם או עדים אחרים יכירו חתימתם כשר. ובזמן הזה המביא גט בין בא"י בין בח"ל צריך ליתנו לה בפני שנים וצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואם חתימת העדים נכרת במקום נתינת הגט ונתקיים הגט בחותמיו אין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ: ואינו יכול לומר. כגון שנתנו*) [לה] כשהוא פקח ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנתחרש: **ד** שוין למוליך ולמביא. לומר בפ"נ ובפ"נ: **ה** חוץ מגיטי נשים. שאם יש עליו עד כותי אחד כשר אבל שניהם כותים פוסל ת"ק אפי' בגיטי נשים. ורבן (שמעון בן) גמליאל עשה מעשה והכשיר. אפילו כששניהם

*) כר"ב ד"ל לו והתי"ט תקן כלפנינו.

ומ"ש במשנה ז' פ"ז דלקמן: **ג** המביא גט בא"י א"צ שיאמר וכו'. דמשום עגונא הקילו ולא הצריכו קיום כל שלא ערער. תוס'. וכן מסיק הר"ן כמ"ש לקמן: אם יש עליו עוררים. פירש הר"ב שהבעל מערער. גמרא. דאלת"ה הא קי"ל דאין ערעור פחות משנים [כמ"ש הר"ב במשנה ח' פ"ב דכתובות] ואלא תרי. תרי ותרי נינהו. מאי חזית דסמיך אהני סמיך אהני. ואוקמה בחזקת א"א. ומיהו ליכא לעוררים קשיא. דליתני עורר. ולדברי התוספות שהביאו בשם ירושלמי דה"ה ערעור דלקוחות שבאה לטרוף כתובה מהם. יש לומר דלהכי תנן עוררים אע"ג דלענין להגבה אין ערעורם מעכבתה כמ"ש הרא"ש. אבל הר"ן מסיק דלענין לקוחות א"צ ערעור דאין טוענין מזוייף כל שאינו מקוים. וכ"נ דכיון דערעור דאחד לא הוי ערעור. וערעור דבעל ערעור הוא. ממילא ערעורו כערעור דבים דהא ערעור דחד לאו ערעור הוא ולהכי שפיר קרי ערעורו דבעל. עוררים: יתקיים בחותמיו. כתב הר"ב ובזמן הזה המביא גט בין בא"י בין בח"ל כו'. וצ"ל בפ"נ ובפ"נ. °משום דלא קביעי ב"ד ולא שכיחי שיירות. והם חתימת העדים כו' ונתקיים כו' משום דקיי"ל כמ"ד דטעמא משום קיום הוא וכן משמע עוד מפירושו למשנה ה' ומשנה ו' פ"ב: ואינו יכול לומר כו'. פי' הר"ב כגון שנתנו כו' ולא הספיק כו'. גמ'. דלאחר נתינה תוך כדי דבור מצי למימר בפ"נ ובפ"נ. הר"ן: אם יש עליו עדים. דקי"ל עדי מסירה כרתי כדפי' הר"ב במשנה ד' פ' דלקמן. וכדתנן במשנה ג' פ"ד ובמשנה ד' פ' בתרא [°ועיין לקמן]: יתקיים בחותמיו. מפרש בגמ' דף ה' למ"ד משום דלא בקיאי לשמה דהכא לאחר שלמדו. כלומר לאחר שקבלוה לדרשא דלשמה. ואפ"ה ביכול הצריכו לומר בפ"נ ובפ"נ דלא עקרו לתקנתייהו גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו וישכחו. אבל הפקח ונתפרש מלתא דלא שכיח ומלתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן. ובאשה המביאה גט דספ"ב אע"ג דלא שכיח. כיון שיכולה לומר. לא חלקו בשליחות וצריכה לומר: **ד** שוים למוליך ולמביא. פי' הר"ב לומר בפ"נ ובפ"נ דבעינן נמי לשמו כמ"ש הרמב"ם בפ"ו מה' עבדים. בגט אשה הוא אומר (דברים כ"ד) וכתב לה לשמה. ובגט שחרור הוא אומר (ויקרא י"ט) או חפשה לא נתן לה. עד שיכתב לשמה ע"כ. ולמ"ד טעמא משום קיום. ודאי דבעי קיום. מידי דהוי אשאר שטר. וכתבו התוס' וה"ה בשלמא באשה הוי משום עגונה. אבל [בעבד] מה עגון יש [דאי] משום לאסור בבת חורין ובשפחה לא ליתביה ההי שליח לעבד גט זה שהביא ממ"ה ולא יאסר בשפחה °וי"ל דחשיב עגון הא לאסור בבת חורין. ומה שאינו מתחייב במצות. ע"כ: וזו אחד מן הדרכים כו'. לומר שיש עוד דרכים אחרים שוים כו' [°וכדלקמן]: ששוים גטי נשים לשחרורי עבדים. איפכא ה"ל למימר שבוו שחרורי עבדים לגטי נשים דעיקר דין מוליך ומביא הוי באשה אלא אגב דעד השתא איירי בגטין נקטיה ברישא. תוס': **ה** כל גט. בר"פ בתרא דב"ב כתב הר"ב כל שטר קרוי גט: חוץ מגטי נשים כו'. פי' הר"ב שאם יש עליו ע"א כותי כשר וכו' מפרש בגמ' כגון דחתם ישראל לבסוף כלומר אחר הכותי דאי לאו דכותי חבר הוא לא מחתים ליה מקמיה דאין עדי גט חותמין זה בלא זה גזירה משום האומר כולכם [שאם תאמר חותמין זה בלא זה שמא יעידו שנים ותטול הגט בידה ותחשוב שכבר העידו בו ועדיין לא נתקיים השני. כן לשון הרמב"ם בפ"ט מהלכות גירושין [הל' כ"ט] ועיין בר"ן בפי' הגמרא] אבל שאר שטרות

דהתמי

יכין תפארת ישראל יכין

טורי אמנון וקפלוריא וכו' הים הוא גבול א"י, וכדמוכח מקרא שהבאנו]: יא) אפילו ממדינה למדינה בה אין צריך בפ"נ, מדשכיחי בה שיירות כלעיל סי' ז': יב) שהבעל מערער לפסלו ואע"ג דאין ערעור פחות מב', ערעור דבעל חשוב כב': יג) שיעידו שחתימת העדים הוא וזה דוקא בא"י ולא אמר בפ"נ, אבל באמר בפ"נ, בין בא"י ובין בח"ל לא מהני הו ערעור דבעל רק כשיביא עדים [אה"ע קמ"ב]: יד) שנתן הגט כשהיה פקח, ואח"כ נשתתק והוא הדין כשלא ראה הכתיבה והחתימה [קמ"ב ס"א]: טו) למ"ד דלא בקיאי לשמה, מיירי הכא אחר שלמדו בני ח"ל שצריך לשמה. ואפ"ה ביכול לדבר צ"ל בפ"נ, שמא יחזרו לקלקולם. ואפ"ה בנשתתק, מלתא דלא שכיחי היא ול"ג בה רבנן [כס"מ ד"ה א', ונילה ד"ה א']: טז) שגם עבד אסור בבת ישראל עד שיקבל גט שנכתב לשמו ומכ"ש דצריך לקיים חתימת שטר שחרורו, והקילו גביה להאמין השליח שהוא ע"א כדי שלא יתעגן: יז) לומר בפ"נ ובפני נחתם: יח) שטר: יט) אף

זס"נ

ג המביא גט בא"י. שם. מיי' שם ה"א וכ' ופמ"ג שם טוש"ע שם: המביא גט במדה"י כו'. פי' ב"א ד' ע"ב מיי' שם הי"א כמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ו': ד אחד גיטי נשים. ירושלמי שם פ"א הנ"א. ר"ה אחד כו'. קדושין ב' ע"א: ה כל גט. י' פ"א פ' ע"א מיי' פ"ו מהל' עבדים ה"ו סמ"ג עשין פ"ו קמ"ע יו"ד סי' כס"ו סעי' מ"ז: חוץ מגיטי נשים. עי' ב"ב קס"ה ע"ב טוש"ע אלא תחלוק:

שנויי נוסחאות

ג בא"י. בכי"ק מא"י. אם יש. במשנ"ב ואם. עוררין. בכי"ף ד"ק בעצות עדים. יתקיים. בכי"ק מתקיים וכן בסמוך; במשב"ל נתקיים ובסמוך מתקיים. לומר. בכי"ק ובמשב"ל שיאמר. ד שוו למוליך ולמביא. בכי"ק ובמשב"ל שוין במוליך ובמביא. וכ"ה בד"נ (ושם ומביא) וכ"ה במוליך ובמביא גם בכי"מ. וזו אחד. במשנ"ב. אחת וכ"ה בד"נ ובכי"ק (ונהט זו). גיטי נשים לשחרורי. בכי"מ בגיטי נשים ובשחרורי:

תוספת רעק"א

אח"כ והא אר"נ אומר היה ר"מ אפילו מצאו באשפה וכו' וכ' תוס' שם דאפילו לכתחילה ל"צ כתיבה לשמה וחילקו שם בין לשמה ובין מחובר. א"כ שפיר קשה לר"מ למה תקנו כלל בפנ"כ דהא אפילו לכתחילה ל"צ כתיבה לשמה ואמאי נקט ר"מ בלישני' ול"א בפנ"כ דמשמע דהתקנה היה לומר כך. ואי דנימא דתקנו משום מחובר דלכתחילה פסול ותקנו ג"כ משום אחלופי. מ"מ קושייתם למה דהוכיחו בשמעתין דדוק' משום לשמה תקנו ולא משום מחובר. וביותר דלהך תירוצם הנ"ל דפירכת הש"ס כתיבה לא בעי קאי על סיפא דמתני' דאם ל"א בפנ"כ פסול. ובררנו דהיינו לס"ד דרבה לית ליה דרבא וליכא משום אחלופי. והא מ"מ קשה למסקנא למה צריך לשנויי (כר"א) דמשום מזויף מתוכו הא למסקנא דרבה אית ליה דרבא י"ל דכיון דתקנו משום לכתחי' תקנו ג"כ משום אחלופי ונצטרך לומר דכל הסוגיא קאי רק לס"ד דרבה לית ליה דרבא וזה דוחק כמ"ש תוס' (ע"א שם) בד"ה מאן האי תנא. ואך באמת לק"מ דהא אחר דפריך מדר"נ דאומר היה ר"מ וכו' דאפילו לכתחילה ל"צ כתיבה לשמה מוכרחים לתירוצא דהש"ס דמזויף מתוכו. או לשינוי דרב אשי ה"מ ר"י היא. וא"כ אי נימא דתקנו ג"כ משום מחובר עדיין קשה הא למסקנא ל"צ כלל להך שינויי דהא י"ל דתקנו משום מחובר ולענין לכתחילה ותקנו ג"כ משום אחלופי, ואי הצריכא לתרוצא על לישנא דרבה דנקט מטעם לשמה היא גופה קשה דלפי תירוצא דהש"ס אתי מתני' רק כר"א או כר"י אמאי נקט באמת רבה משום לשמה לנקוט משום מחובר ואתי' כב"ע. אע"כ מוכח להך תירוצא דלא תקנו רק משום לשמה [ומה דלא נקט תוס' בשמעתין זה להוכח' דתקנו רק משום לשמה. היינו דהא י"ל כתירוצם קמא דמשום לכתחילה בעלמא לא היו מתקנים כלל] וא"כ שפיר הניחו תוס' קושייתם בתמי' מתקיימת דלר"מ למה תקנו כלל בפנ"כ דבמסנ"פ לתירוצם קמא הא לא תקנו כלל משום לכתחילה. ולאידך תירוצא הנ"ל הא מוכח דמשום מחובר לא תקנו וכיון דאפי' לכתחילה ל"צ כתיבה לשמה לר"מ למה תקנו כלל בפנ"כ. ואחרי כל אלה מובנים היטב דברי תוס' שהתחלנו דשפיר הוכיחו מסרכת הש"ס והאיכא מחובר דהא נכלל בכלל מוליך ומביא ואי דאף אם מחובר היה כשר צריך לומר משום לשמה. הא שם סוקמי' להך ברייתא כר"מ דע"ח כרתי ולפי הך סברא דמשום מחובר ג"כ תקנו א"כ לר"מ צריך לומר בפנ"כ משום מחובר לענין לכתחלה. וא"כ שפיר נכלל בכלל מוליך ומביא דהא מטעם לשמה לא היה צ"ל בפנ"כ דהא אפי' לכתחילה ל"צ כתיבה לשמה ומוכח שפיר מדין מוליך ומביא דמחובר פסול בשחרור וממילא גם שלא לשמו פסול כנ"ל. אע"כ דמשום מחובר לא תקנו כלל ודברי תוס' ברורים ומאירים: ג [אות ג] תוי"ט ד"ה יתקיים בחותמיו כו' משום דלא קביעי ב"ד. וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ם וז"ל והאידנא א"י כח"ל לגיטין דליכא בתי דינין דקביעי עכ"ל. משמע דדינו כח"ל דממדינה למדינה צ"ל בפ"נ ובאותה מדינה א"צ. ואח"כ הוסיף הר"ן בשם ר"ת דהאידנא הוי כבני מחוזא דגיידי דאמרי' בסוגיין דאפי' באותה שכונה צ"ל בפ"נ וכ"כ התוספות והרא"ש בשם ר"ת, ועמ"ש לקמן בפ"ב מ"ז: ד [אות ד] תוי"ט ד"ה שוים למוליך כו'. וי"ל דחשיב עגון.

הר"ן

ושחרורי עבדים(כ). מעשה שהביאו לפני רבן גמליאל לכפר עותנאי גט אשה והיו עדיו עדי כותים והכשיר(כא). כל השטרות העולים בערכאות של גוים(כב). אף על פי שחותמיהם גוים כשרים(כג). חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים. ר' שמעון אומר אף אלו כשרין(כד) לא הוזכרו(כה) אלא בזמן שנעשו בהדיוט(כו): ך האומר תן גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי אם רצה לחזור בשניהן(כז) יחזור(כח) דברי ר' מאיר. וחכמים אומרים בגיטי נשים(כט) אבל לא בשחרורי עבדים. לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו(ל). שאם ירצה

כותים. והאידנא דגזרו על הכותים שיהיו כגוים לכל דבריהם לא שנא שאר שטרות. ול"ש גיטי נשים. אפי' עד אחד כותי פסול: בערכאות של גוים. שהעידו העדים עדותם לפני השופט במקום מושב משפטיהם*). והוא שידענו באותו שופט ובאותם עדים דלא מקבלי שוחדא. ודוקא בשטרי הלואות ושטרי מקח וממכר שהעדים ראו נתינת הממון. אבל שטרי הודאות וגיטי נשים. וכל דבר שהוא מעשה ב"ד בערכאות שלהם הכל פסול: ר"ש אומר כשרים. לא הוזכרו בבית המדרש להפסל אלא בזמן שנעשו בהדיוט. ע"י גוים הדיוטות שאינם דיינים. ואין הלכה כר"ש: ך רצה לחזור בשניהן. קודם שיגיע ליד האשה והעבד: יחזור. ואין השליח יכול לזכות בהם לצרכן דחוב הוא להן שמאבדין מזונותיהן: וחכמים אומרים בגטי נשים יכול לחזור. אבל לא בשחרורי עבדים. והלכה כחכמים: שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי. הלכך כי משחרר ליה לא מפסיד ליה מזוני. אבל שלא לזון את אשתו אינו רשאי הלכך כי מגרש לה מפסיד לה מזוני

---

*) ברע"ב ד"ר פליאהס.

דחתמי זה שלא בפני זה. אימר רווחה שביק למאן דקשיש מיניה. והיינו לישראל אחר דקשיש ואתא כותי וחתם למעלה הימנו. וכי תימא היכי מוקמינן כולא שטרא אפומא דחד סהדא דהיינו ישראל דחתים בסוף. כתבו תוספות ור"ן דלמאן דס"ל כותים גירי אמת הן. אלא דחיישי' שאין בקיאין בדקדוקי מצות. כדאיתא בגמרא דחששא דרבנן בעלמא היא סמכינן אההיא דחתם בסוף: מעשה שהביאו כו'. והיו עדיו עדי כותים. פי' הר"ב והכשיר אפילו כשניהם כותים. ור"ג מפליג פליג וחסורי מחסרא וה"ק ור"ג מכשיר בשנים ומעשה נמי וכו'. גמ'. וכתבו התוס' ולדידיה דאחזוק בהא כלומר בגטין ושחרורין ולא אחזוק בהא בשאר שטרות. ע"כ. ולת"ק אפי' באחזוק לא סמכינן עלייהו לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצות: בערכאות של גוים. פי' הר"ב שהעידו וכו' במקום מושב משפטיהם והוא לשון ערך וסדור: כשרים. כתב הר"ב ודוקא בשטרי הלואות ושטרי מקח וממכר שהעדים ראו נתינת הממון. ובגמ' אמרינן במכר (מכי) [דאי לא] יהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו לאסהודי שקרא והקנין עצמו נגמר ע"י זוזי שקרקע נקנה בכסף. וכתב הר"ן וכ"ל דלאו מדינא אמרי הכי. דכיון דגוי פסול לעדות. כי לא מרעי נפשייהו מאי הוי אטו משה ואהרן מי לא מהימני. ואפ"ה רחמנא פסלינהו. אלא ודאי ה"ק דמכח תקנתא דרבנן היא כיון דקי"ל דקובטא קאמרי. דאל"ה לא הוו מרעי נפשייהו. ע"כ. ושטרי הלוואות לא אתמר בגמ'. אבל דעת הרמב"ם להשוותו לדין שטר מכר. ופי' המגיד בפרק כ"ז מהלכות מלוה שטעמו שכיון שעיקר השעבוד חל מחמת קבלת המעות. לענין טענת פרעתי יכול לומר שטרך בידי מאי בעי ע"כ. וכ"כ לענין להד"ס. ואלא מיהא לענין לגבות מבני חרי בלבד. ומ"ש הר"ב אבל שטרי הודאות וגטי נשים וכל דבר שהוא מעשה ב"ד כו' ותני חוץ מגיטי נשים. גמ'. אבל לא הוזכר בגמ' אלא שטר מתנה. ופירש"י דע"י השטר הוא קונה אותה המתנה במסירת השטר ושטרא חספא בעלמא. ע"כ. אבל הרמב"ם כתב שטרי הודאות ומתנות וכתב הכ"מ ועל שטרי הודאות יש לדון דכיון דשטרי ראיה הם למה יפסלו. וי"ל דאע"ג דאודי ליה שחייב לו. אינו כלום. אא"כ הודה בפני עדים כשרים. וכיון דגוים פסולים לעדות אינו כלום. ע"כ: ר"ש אומר אף אלו כשרים כו'. מפרשינן בגמ' דדוקא בדאיכא עדי מסירה הוא דמכשיר. ודס"ל כר' אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי ומיירי נמי בשאותן עדים החתומים בגט שמותיהן מובהקים. כלומר שהם נכרים שהן גוים הא לאו הכי חיישינן דלמא אתי למסמך עלייהו. דמודה ר' אליעזר במזויף מתוכו שהוא פסול. ות"ק נהי דס"ל כרבי אליעזר אפ"ה פסל גטי נשים ושחרורי עבדים אפילו בעדי מסירה ושמות מובהקים. משום דגזר שמות מובהקים. אטו שאין מובהקים. לשון הר"ן. וצריך לומר דכולה חדא גזירה הוא. דאי לאו הא. לא קיימא הא: לא הוזכרו. פי' הר"ב בבית המדרש להפסל כו'. דהדיוט לית ליה קלא. ואפי' בשמות מובהקים איכא למיחש שמא יטעו לומר דישראלים נינהו. והסקו שמייהו הכי ויבאו להכשיר בלא עדי מסירה. משא"כ ערכאות דקלא אית להו וידוע דגוים נינהו. ולא אתי למסמך עלייהו. ולא אתי לאכשורי אלא בעידי מסירה. °הר"ן: ך [*לפי שזכין וכו'. עיין בפרק קמא דב"מ משנה ג']: שאם ירצה שלא לזון את עבדו. דיכול לומר לעבדו עשה עמי ואיני זנך. גמ'. ופירש"י אלא חוזר על הפתחים. ומסיים הרמב"ם בפרק ט' [הלכה ז'] מהלכות עבדים שישראל מצווים

יכין תפארת ישראל יכין

דס"ל גרי אמת הן, אפ"ה חשידי לשקר: כ) שכשרים כשחתם כותי תחלה, ואח"כ עד ישראל, דמדאין עדי גט חותמין רק בזה בפני זה, מסתמא כותי חבר וכשר היה, דאם לא כן לא החתימו ישראל אחריו. אבל בשטר אחר שא"ל שיחתמו זה בפני זה, חיישינן שהניח העד האחרון רווחא לישראל אחר דקשיש מיניה, שיחתום לפניו, ובא כותי זה החשוד לשקר וחתם למעלה: כא) דאפילו בב' עדים כותים מכשיר: כב) מקום המשפט שלהן נקרא „ערכאות" מדכל דיניהן ערוכים וסדורים ע"פ שכל הכותבי [אמנם חז"ל השאילו זאת מלשון יון, שכך נקרא [געריכטס קאנצעליי] בל"י ערכאות]: כג) והוא שידענו ששופט והעדים אינן מקבלין שוחד. ודוקא בהלואות ומכירות, דאע"ג דאין עדותן עדות, אפ"ה תקנו רבנן דלהמנו מכח אומדנא דמוכח [כתובות דכ"ו א'] וה"נ מוכח דיהיב ממונא, ואם כן השעבוד חל משעה שנתן המעות. אבל בשטרי הודאות לא קני לה רק בהודה בפני ב' עדים כשרים. וכ"ש במתנות דלא קני רק מכח מסירת השטר, והרי האי שטר חספא בעלמא הוא. מיהו במקום בדינא דמלכותא לכתוב כל השטרות בערכאות, כל שטר שנעשה שם כשר, דדינא דמלכותא דינא [ח"מ ס"ח]: כד) דס"ל עדי מסירה כרתי. ונראה לי דמיירי בכתבו ישראל לשמו, דהרי למ"ד עדי מסירה כרתי בעינן כתיבה לשמה [כמ"ש כ"ג א']. וכ"כ רש"י [גיטין ד"ט סע"ב] ומיירי נמי ששמות העדים החתומים בגט נכרין שעכו"ם הם. דאל"כ חיישינן שיסמכו על קיום החותמין בלי עדי מסירה. ות"ק גזר נכרין אטו שאינן נכרין, ואתי למסמך עלייהו: כה) בבהמ"ד לפסול: כו) על ידי עכו"ם הדיוטות שאינן דיינין דלית להו קלא שהן עכו"ם ולהכי חיישינן אף בעדי חתימה ניכרין שהן עכו"ם, שמא אתו למסמך עלייהו גם בלי עדי מסירה, אבל ערכאות יש להן קול שהן עכו"ם ולא יסמכו עליהן בלי עדי מסירה: כז) קודם שיגיע לידן: כח) ואין השליח יכול לזכות בהן לצרכן, דחוב הוא להן, שמאבדין מזונותיהן: כט) יכול לחזור בהן דחוב הוא לה: ל) והרי זכות הוא השחרור

ציונים

כל השטרות כו'. י' ע"ב פ' ע"א ועי' לקמן מ"ד ע"א סוד"ה וכותב מיי' שם ה"ה ופכ"ז מהל' מלוה ולוה ה"א סמ"ג עשין פ"ו ל"ד טוש"ע יו"ד סי' כס"ו סעי' פ"ה וס"ו וטוש"ע חו"מ סי' מ"ח סעי' א' וטוש"ע אה"ע סי' ק"ל סעי' י"ט: רשב"א כו'. פ' ע"ב: ך האומר תן גט כו'. י"א ע"ב פ' ע"ב ירושלמי פאה פ"ד הל"ד מע"ש פ"ה הל"ד: וחכ"א בג"נ. מיי' פ"ו מהל' גירושין הט"ז סמ"ג עשין נ' טוש"ע אה"ע סי' קמ"א סעי' מ': אבל לא בש"ע. מיי' פ"ו מהל' עבדים ה"א סמ"ג ע' פ"ו טוש"ע יו"ד סי' רס"ז סעי' ע"ו: לפי שזכין לאדם כו'. מ"ב ע"א עירובין פ"א ע"ב יבמות קי"ח ע"ב כתובות י"א ע"א קדושין כ"ג ע"א ב"מ י"ב ע"א חולין פ"ג ע"א פ"ה ירושלמי פאה פ"ד הל"ג וש"כ עירובין פ"ז הל"י גיטין פ"ו הל"א מיי' פ"ד מהל' זכיה ומתנה ה"ב ופ"ה מהל' עבדים ה"ג ופ"י שם ה"א טוש"ע חו"מ סי' רמ"ג סעי' א':

שנויי נוסחאות

ה מעשה. בכי"ק ומעשה. שהביאו. בכי"ק כשהביאו. לכפר עותנאי. בכי"ף ד' קוסטא בכפר עותני; בכי"ק עתני. והכשיר. במשנ"ר והכשירו וכ"ה בתוי"ד ור"ל והכשיר אותו. (השטרות). בד"נ ליתא. בערכאות. בכי"ק בארכיות. אף אלו. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר כולם: ך תן. בכי"ף תנו. לחזור. יחזור. בכי"ק ובמשנ"ר להחזיר. יחזיר. לאדם. בד"נ ובמשנ"ר לו לאדם. חבין לו. בכי"ף ..לו לאדם.

תוספת רעק"א

והר"ן תירץ דלפעמים האדון שולחו לו בע"כ ומשנתנו השליח לידו לישא שפחה א"י ולישא ב"ח א"י והוי עיגון: ה [אות ה] תוי"ט ד"ה לא הוזכרו. הר"ן. אבל דעת תוס' בסוגייא דבגט אין חילוק בין ערכאות או להדיוט ותלי' הכל בשמות מובהקים וע"י עידי מסירה ובשארי שטרות תליא הכל בערכאות דבערכאות בכל ענין כשר. ובהדיוטות אף במובהקים וע"מ פסולים כיון דמשכחת בהו הכשר בערכאות בלא ע"מ אם נכשיר בהדיוטות יבואו להכשיר גם בלא ע"מ כמו בערכאות. בזה חמירי שארי שטרות מגיטי נשים. ומה דקתני במתני' לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט קאי אשטרי ממון:

ראשון לציון

בהר"ב ד"ה חוץ מגיטי נשים כו' ורבן (שמעון בן) גמליאל כו' מלות שמעון בן טעות הדפוס:

שלא לזון את עבדו רשאי(לא) ושלא לזון את אשתו אינו רשאי(לב). אמר להם והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה כשם שהוא פוסל את אשתו(לג). אמרו לו מפני שהוא קנינו(לד). האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת °לא יתנו לאחר מיתה(לה). תנו מנה לאיש פלוני ומת יתנו לאחר מיתה(לו):

מצווים להחיות עבדים שביניהם: והרי הוא פוסל את עבדו מן התרומה. ועבד ישראל מפסידו משפחה כנענית ואע"ג דמתירו בבת חורין. עבד בהפקרא ניחא ליה דזילא ליה לזנות בה לכל תאותו ושכיחא ליה ומתנהגת עמו בפריצות. גמרא. ורבנן הא דמתירו בבת חורין עדיפא להו:

מזוני: מפני שהוא קנינו. כלומר הא דהוא אכיל בתרומה כשהוא עבד כהן אינו אלא מפני שהוא קנינו של כהן מידי דהוה אבהמתו של כהן שאוכלת בכרשיני תרומה. ולאו משום מעליותא היא. הלכך כי משחרר ליה. אע"פ שמפסידו מלאכול בתרומה. אין זו חובה לעבד: לא יתנו לאחר מיתה. דגיטא לא הוי עד דמטי לידה וכי מטי לידה הא מית ואין גט לאחר מיתה. ושטר שחרור נמי כי מטא לידיה הא מית ופקע רשותיה מיניה: יתנו לאחר מיתה. ואע"ג דלא אמר מנה זה. דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו:

מפני שהוא קנינו. פי' הר"ב מידי דהוה אבהמתו כו'. ולאו מעליותא היא וכן כתב הרמב"ם. וקצת קשה דאע"ג דבהמה נמי אוכלת. מ"מ כיון שאם יהי' בן חורין לא יאכל הוי זכות מה שאוכל עכשיו. וכן תימה דבגמ' ליתא להאי טעמא אלא הכי איתא מפני שהוא קנינו. דאי בעי שקיל ד' זוזי מישראל ופסיל ליה כל היכי דאיתיה. °ולא מהדרו ליה דאי בעי זריק גט שחרור בתוך ד' אמותיו. דהעבד יוכל לברוח ולא ימציא עצמו למקום שיוכל לפסלו בזריקת גט כדאיתא בגמרא ועיין מ"ש (סוף פרק חמישי) [נ"ל פרק ח' משנה ג']: האומר תנו גט זה לאשתי כו'. לשון רש"י האומר תנו גט זה לאשתי גרסינן במתני' ול"ג תן °שלא מסרם ליד השליח בחייו לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר לומר °שמשעה ראשונה זכה לו השליח לעבד להיות משוחרר. ע"כ: תנו מנה כו'. כתב הר"ב ואע"ג דלא אמר מנה זה. ולא אמרינן שמא מנה קבור בקרקע יש לו וההוא דיהיב ליה:

האומר כו'. י"ג ע"א ס"ו ע"ב ב"ב קנ"א ע"ב מיי' פ"ו מהל' גירושין הכ"ח ופ"ט ה"ב י"ג סמ"ג עשין נ' טוש"ע אה"ע סי' קמ"א סעי' ל"ח: ושטר שחרור כו' מיי' פ"ו מהל' עבדים ה"א סמ"ג עשין פ"ז טוש"ע י"ד סי' רס"ז סעי' ע"ו: תנו מנה כו'. ירושלמי גיטין פ"ו ה"ס מיי' פ"י מהל' זכיה ה"א סמ"ג ע' פ"ב טוש"ע חו"מ סי' רנ"ג סעי' י"ח:

שנויי נוסחאות

אמר להם. בכי"מ א"ל ר"מ. והרי. בד"נ הרי; בריי"ף והלא. (כשם שהוא פוסל את אשתו). בריי"ף ..אשתו מן התרומה; בכי"מ ליתא כ"ז. קנינו. בד"נ בקנינו. תנו. בד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר תן ועי' תוי"ט. לא יתנו. במשכי"ר יינתנו. מיתה. בכי"ק המיתה וכן בסמוך. מנה. בד"נ מנה זו. ועי' תוי"ט ובריטב"א:

תוספת רעק"א

ז [אות ו] תוי"ט ד"ה מפני שהוא קנינו. ולא מהדרו ליה דאי בעי כו' בתוך ד' אמותיו. בסוגי' איתא. דר"מ אומר כך לרבנן וב"ת אי בעי זריק ליה גיטא ופסיל ליה שביק ליה וערק ואזיל לעלמא. ובתו' ד"ה וב"ת אי בעי. וא"ת מה בכך מ"מ חוב הא לו זה השחרור שפוסלו מתרומה. וי"ל דקסבר דלא חשיב ליה חוב מה שמקבלו זה כיון דאפי' אם לא יקבלנו יכול רבו לפוסלו בענין אחר. א"נ ה"פ אי בעי זריק ליה האדון ספק קרוב לו ויאסור בתרומ' ובשפחה ובב"ח עכ"ל משמע לתי' שניה אמרי' באמת דמשום זריק ליה גט לחוץ מ"מ מעשה השחרור בעצמו חוב וא"י המקבל הזה לזכות לו עבורו כיון דבעצמותו הוא ענין חוב אל' דהאדון יכול לגרע כחו לאסרו בתרומה. ואעפ"כ יאסר בב"ח ובשפחה שיזרוק לו ספק קרוב לו. וקשה לי דא"כ איך אמרי' עלי' שביק לי' וערק ומה אילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה. והיינו דר"מ רוצה להוכיח זה דכמו דס"ל לכם דגט אשה הוי חוב ול"א אי בעי זריק לה גיטא וע"כ משום דערקא ושבקה לי' (כפי' התוס' ד"ה ומה אילו). והא בגט אשה דהחוב פסידא דמזונות בזה מה בכך דזריק לה גיטא ויסתלק חיוב מזונות הא מ"מ זהו עצמו ענין חוב ואי דיכול ליגרע כחה דיזרוק לה ס' קרוב לה ויפסיד לה מזונות ותאסר להנשא הא בזריקת ספק קרוב לה לא מפסידה מזונות דהא קי"ל דמגורשת ואינה מגורשת חייב במזונות וצ"ע: [אות ז] במשנה לא יתנו לאחר מיתה. וקמ"ל דאין גט לאחר מיתה וכ' התוס' אע"ג דבהדי' תנן בפ' מי שאחזו דאין גט לא"מ הכא אצטריך לאשמועינן דאע"ג דמינה המגרש שליח בחיי' לא חשיב השלוח להיות כמותו אחר מותו כאילו הוא עצמו קיים עכ"ל וקשה לי הא מ"מ נ"ז מוכח ממתניתין דמסכתין פ"ג מ"ג המביא גט והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקה שהוא קיים. הרי דאילו מת אין נותן לה וצע"ג: שם [אות ח] תוי"ט ד"ה האומר תנו. שלא מסר' ליד שליח בחייו. ותוס' כתבו א"נ דנטלו לאלתר ונאמר דל"א תן כזכי אלא במסרו מיד ליד, וקשה לי הא בכה"ג ל"ש כלל לומר תן כזכי דאפי' בזכי במפורש לא מהני כיון דהיא עצמה אם אינו נותן לה מיד ליד אלא דמראה לה הגט ואומר קחי גיטך ולקחה הגט לא מהני דהוי כטלי גיטיך מעג"ק וח"נ מסתמא בשחרור דדמי בכל דבר לגט אשה וא"כ ה"נ לא מהני לאחר ליטלו מעג"ק ולזכות עבורה. ואי דרצו לתרץ גם למ"ד בגיטין דס"ג ב' דיכולה לומר לשליח הולכה הוי את ש"ק ולא בעי' שהזרה שליחות אצל הבעל וא"כ נפרש דתן היינו דבתחלת נטילתך תהיה את שליח דידי ואח"כ זכה עבורה. מ"מ בזה בוודאי בפשוטו יש לחלק דל"א תן כזכי היכא דצריך להיות תחילה שלוחו ולא מצי לזכות לה מיד בנפילתו ול"א דתן הוי תרי ענינים הולכה ולקבלה וצ"ע. ואולי שבאו לתרץ דא"כ למאי פרכו בגמ' למצוא טעם בסיפא דמתני' בתנו מנה דאמאי יתנו לאחר מיתה הא י"ל דהתם אמרי' מטעם תן כזכי דיכול לזכות מיד עבורו ומיירי בנפלטו בחייו והיינו לשיטת ר"ת בתוס' לעיל דף י"א ב' דגם במתנה אמרי' תן כזכי. ואולם זה אינו מספיק דהרי תוס' ברים רצו לתרץ דמתני' ר"מ דוקא והא יקשה ג"כ כזה דא"כ בסיפא בפשוטו מצינו טעם מטעם תן כזכי ועיין: [אות ט] בא"ד שמשעה ראשונה זכה לו השליח. אבל שיטת הרי"ף דגם באומר תן (אם דלא מצו למיהדר מ"מ) בעי דמטא לידה. ולא

תפארת ישראל

יכין

השחרור להעבד, וכדמסיק, וכבר זכה בו לצרכו (א): לא) דיכול לומר עשה עמי ואיני זנך, רק חזור על הפתחים, לפיכך לא מפסיד בשחרורו מידי: לב) ונמצאת מפסדת מזונות על ידי הגירושין: לג) דכשלא שחררו אף שלא היה זנו, היה מתפרנס בתרומה בתורת צדקה, משא"כ אח"כ. ואם עבד ישראל הוא, עכ"פ אסרו ע"י שחרור בשפחה, ובת חורין אינה מצוייה לו להנשא אחר שישתחרר, ונמצא מפסיד ע"י שחרורו: לד) ר"ל אכילת תרומה אינו הפסד כ"כ להעבד, דאכילתו תרומה אינו רק מדהוא קניינו של כהן, והרי יכול למכרו לישראל. גם הא דמותר בשפחה תחלה לא מחשב לו הפסד, דחשיבותיה כשישתחרר יותר בבת ישראל, אף שאינה מצוייה לו, עדיף ליה: לה) מדלא אמר תן [כמ"ו], להכי גם בעבד לכ"ע לא עשאו שליח שיזכה עבורו, א"כ אין גט לאחר מיתה [ועי' פ"ו מ"ג]: לו) דדברי שכ"מ ככתובים ומסורים דמי. ואף שלא אמר מנה זו, לא חיישינן שעל מנה קבור קאמר. ודוקא במצוה מחמת מיתה, או בחילק כל נכסיו, קנה לזה וקנה לזה. אבל בלא הקנה רק אותה מנה לזה, הו"ל מתנת שכ"מ במקצת, דלא קנה רק בקניין סודר, והרי הכא מטבע הוא, ולא נקנה בחליפין, ולא מהני רק בהקנה לו אגב קרקע, או שמסר המנה ביד שליש [חו"מ רנ"ג י"ח]:

בועז

פ"א (א) ולכאורה קשה הרי המשחרר עבדו עובר בעשה [כגיטין דל"ח א'], וא"כ היאך ישתחרר ע"י שליח זה, הרי אין שליח לדבר עבירה [כב"מ ד"י ע"ב]. ובשלמא לר"מ דס"ל דעכ"פ דכשיגיע ליד העבד יהיה משוחרר, אינה"ק עכ"פ איך יהיה שליח להביאו לידי שעבד. די"ל דכיון דא"צ לזכיית השליח, א"כ דל שליח מהכא, דמעשה קוף בעלמא קעביד, כעירוב ששלחו ע"י עכו"ם ליתנו לישראל [כעירובין דל"א ב']. והרי אפילו בגט כששלחו ע"י עכו"ם ליתנו לישראל שימסרנו לאשתו, כשר כשמתקיים הגט בחותמיו [כאה"ע קמ"א סל"ה] רק שאין עושין כן כמ"ש שם. א"כ כ"ש הכא בשחרור דמחשב האי שליח כליתא. אלא לחכמים דפליגי אר"מ, וס"ל דהשליח זוכה להעבד, ק' שפיר, אע"ג שהוא שליח של העבד, עכ"פ הרי הוא גם כן שלוחו של הבע"ב שעשאו שליח שיהיה שליח של העבד, דאלא שליחות של הבע"ב לא מהני שליחות של העבד מידי, דהרי לא יכול ליקח השטר בע"כ של בעה"ב, א"כ קשה שפיר דכיון דאין שלד"ע, הו"ל כאילו עשה השליח כן מעצמו [כרש"י קדושין דמ"ב ב' ד"ה אין שליח], א"כ אם לקח השליח השטר שחרור מעצמו בלי דעת הבע"ב לא הוה שחרור. **ולכאורה** נ"ל לרמ"א [ח"מ קפ"ב] דקיי"ל דהיכא דאין שליח בר חיובא יש שלד"ע, א"כ ה"נ כיון דאין העבד שלו, לא מקרי שליח ב"ח, ויש שלד"ע. ואפילו למ"ש תוס' [ב"מ ד"י ע"ב] ד"ה דאמר, דכהן דאמר לכהן קדש לי גרושה, דאף שאינו מקדשה לעצמו, מחשב בר חיובא ואין שלד"ע. י"ל דהתם עכ"פ אפשר לו שיקדשה לעצמו. ולהכי מחשב בר חיובא, משא"כ הכא א"א שיעשה השליח איסור השחרור בגוף עבד זה, אם לא שיקנהו תחלה, ואז פנים חדשות בא לכאן, לפיכך בכה"ג יש שליח אפילו לד"ע. ולכאורה נ"ל ראיה לסברא זאת לחלק בכה"ג ממ"ש רמ"א [בי"ד ק"ס סס"ז], דבלוה ע"י שליח מותר לשלוח הרבית ע"י השליח, מדינא, דאין שלד"ע, ולפיכך לא הוה כרבית הבא מיד לוה למלוה. משא"כ בלוה הוא עצמו, אסור לשלוח הרבית ע"י שליח, ע"ש. דלכאורה קשה מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. ע"כ נ"ל דדוקא בלוה ע"י שליח, י"ל הרי היה אפשר שילוה השליח המעות הזה לעצמו ברבית, ולפיכך אמרינן נביה השלד"ע. משא"כ בסיפא שלוה המלוה בעצמו, ורק הרבית שלח ע"י שליח, הרי בגוף הלואה זו שכבר לוה המלוה, א"א שיעשה השליח העבירה, דאף אם יתן השליח הרבית מכיסו לא יעשה עבירה [וכן כתב רנ"ל פ"ה מהל' מלוה כי"ד], דאף שאפשר שילוה השליח מהמלוה ויתן לו רבית, עכ"פ בכה"ג פנים חדשות בא לכאן. והוא כדברינו הנ"ל. **אמנם** לפע"ד י"ל דמש"ה קאמר רמ"א בסיפא דבהיה ההלואה ע"י עצמו להסור לשלוח הרבית, דלא יהא דאין שלד"ע, דל שליחות מהכא, עכ"פ כיון דכבר לוה הלוה בעצמו המעות מהמלוה, אפילו בהניח אח"כ הלוה הרבית ע"ג קרקע ולקחו המלוה, אסור, לדוגמת המודר הנאה מחבירו, שאסור לשלוח דבר שמתהנה ממנו, ונ"א אין שליח לדבר עבירה, דהרי אפילו הניחו על גבי קרקע ע"ד שיקחו המודר, אסור [כי"ד רכ"א ס"ח ומ']. אבל היכא דצריך שליחות, כגט ושחרור וכדומה, מנ"ל נחלק בין שאפשר לשליח לחטוא אותו חטא בגוף זה, או בגוף אחר. דלמא כיון שאפשר שיחטא שליח אותו

חטא

חטא אף שא"א שיחטא אותו חטא בגוף זה רק בגוף אחר, ככהן שאמר לכהן שיקדש לו אחות השליח שהיא גרושה, אפ"ה מדאפשר שיחטא השליח אותו חטא בגוף אחר מחשב אשלד"ע. ומלבד זה כבר כתב הש"ך [בח"מ רסי' קפ"ב] דקיי"ל כמ"ד דכל היכא דאי בעי עביד או לא עביד אשלד"ע. ונלפע"ד לפמ"ש תוס' [ב"מ ד"י ע"ב ד"ה לאמר] בתירוץ קמא שם, דהא דאישלד"ע, היינו דלא מתחייב המשלח ע"י המעשה. אבל עכ"פ המעשה קיים [וכ"כ קצת מזה רע"ז בי"ד ק"ס סי"א ע"ש], א"כ ה"נ אף דאישלד"ע, על כל פנים מעשה השחרור קיים. ואפילו לתי' ב' של תוס' שם, דאי אשלד"ע גם המעשה אינו קיים, י"ל דהכא מיירי בשחררו לצורך מצוה לצרפו למנין עשרה וכדומה [כברכות מ"ז ב'], דלצורך מצוה דרבים כי התם, או כדי להציל רבים מחטא, כהאי שפחה שנהגו בה הפקר [כגיטין ל"ח ב'] וכ"כ בחציו עבד וחציו ב"ח [כתוס' פסחים פ"ח ב' ד"ה כופין] שרי לשחררו. ותו נ"ל דבנ"ז ק' מת"ד בגיטין [ד"מ ע"א] דכשאמר בשעת מיתתו, פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה, כופין להיורשין לשחרר, ואמאי הרי צריך מצוה דרבים דוקא. וצ"ל דה"ט, דמשום דמצוה לקיים דברי המת אסורין לעבוד בה, דאע"ג דלעולם בהם תעבודו עשה דאורייתא, והמצוה לקיים דברי המת אינו אלא מדרבנן, עכ"פ יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה [כיבמות פ"ט ב']. ואם כן כיון דאסורים לעבוד בה, ונסתר העשה דלעולם בהם תעבודו, ליתא נמי ללאו דשחרור הבא מכלל עשה. א"כ גם בכה"ג מצי איירי מתניתין. אמנם אי נימא כר"ן [גיטין קס"ד א'] דהך עשה דלעולם בהם תעבודו לאו עשה גמור הוא, דפשטא דקרא משמע רק שלא ישחררו במתנת חנם, ומה"ט כשמשחררו לצורך מצוה שאינו עושה מתורת חנינה, שרי. א"כ בל"ז מתורץ קו' הנ"ל אמתניתין, דמה"ט נמי כשמשחררו מדעשה לו קורת רוח, שרי, וכדאשכחן בגיטין [ד"מ ע"א] הנ"ל, דהו"ל כמכרו לעצמו. רק דק"ל אדברי רבינו הר"ן מש"ס ברכות הנ"ל, דמה מקשי התם אר"א ששחרר לעבדו כדי לצרפו לעשרה, הרי מצוה הבאה בעבירה היא. דמה עבירה איכא, הרי לא מכוון להנות להעבד בתורת חנינה. ותו מה מתרץ התם מצוה דרבים שאני, הרי גם בלי מצוה דרבים כשאינו מתכוין להנות להעבד שרי. ויש לדחוק דהכי מקשה, דכיון דע"י המצוה גופה שיצטרף העבד לעשרה, מתהני העבד, הו"ל שפיר מהבנ"ע, ואלולא שהיא מצוה דרבים היה אסור. אבל במשחררו מדעשה לו נייחא, שרי בכל ענין. מיהו אין להביא ראיה לר"ן מגיטין [די"ב א'] דבשנת בצורת מותר לשחררו לכ"ע. וכ"כ הרב מוה' וואלף לעמפלבורג ז"ל דנ"ל דהתם כדי להצילו שלא ימות ברעב, עדיף ממצוה דרבים. מיהו אילה"ק בל"ז האיך שחרר ר"א לעבדו, הרי אפילו יהיה עשה דהפלה דאורייתא, לא דחי ל"ת רק אם בעידנא דמיעקר לאו מקיים העשה [כשבת קל"ג], והא תינח לר"י [תוס' פסחים דנ"ט א' ד"ה אתי] דבעשה דוחה עשה לא בעינן בעידנא, אבל לריב"א התם דלא ס"ל הך סברא, אשר גם בל"ז הוה כמלתא בלא טעמא, דמ"ש עשה דדחי עשה או עשה דדחי לאו, א"כ ק' כנ"ל. נ"ל דכל היכא דלא סגי בלא"ה א"צ בעידנא [כפסקי תוספות זבחים סי' ס"ט]. וכה"ג נ"ל נמי בחציה שפחה וחציה ב"ח, דכופין לשחררו משום לא תהו בראה דמחשב כעשה דרבים, דמדלא סגי בלא"ה הו"ל כבעידנא. ואילה"ק לפסקי תוס' הנ"ל ממ"ד [ביצה ד"ח ב'] דליתי עשה דכסוי ולדחי ל"ת דמלאכה ביו"ט. ומתרצינן דאינו בעידנא. וק' ממ"נ אי אפשר לקיים העשה בלי העברת הלאו, אם כן לא מקשי מידי, דהרי בכה"ג לא דחי עשה לל"ת [כשבת קל"ב]. ואי בלא אפשר לקיים העשה בלי העברת הלאו, א"כ לא תי' מידי, דהרי בכה"ג לפסקי תוס' הנ"ל אין צריך בעידנא. נראה לי דלפסקי תוספות הנ"ל, דדוקא בהי אפשר לבוא אל הגוף שבו חל חיוב העשה, כמוח של פסח שסגור בעצם, וכהגוף של העבד המעוכב שחרורו, אמרינן דבכהאי גוונא אין צריך בעידנא. משא"כ בהעפר של הכסוי, אין חיוב הכסוי על העפר, רק על הדם ודו"ק, ואילה"ק לפס' תוס' הנ"ל מדאמרינן [קדושין ד"י ע"א], דאי נימא סוף ביאה קונה, אסור לכה"ג לקדש בתולה בביאה, דמשעת הערה עשאה בעולה ופסלה לעצמו. ולפסקי תוספות הנ"ל הרי בלא אפשר לקיים סוף המעשה בלי תחלתה, הו"ל כאלו נעשו בבת אחת, א"כ כהן גדול נמי לשתרי לקדש בביאה, מדלא"א לקיים גמר ביאה עד שיערה בה תחלה. י"ל דהתם נמי אפשר לקדש בכסף ושטר ודו"ק. אמנם להתוס' חגיגה [ד"ב ב'] ד"ה ליפא, שתרצו דלהכי אין עשה דלשבת דוחה ל"ת דקדש, מדאינו בעידנא, דהרי משהערה בה עבר, ועשה אינו רק בגמר ביאה. ולפי פסקי תוס' הנ"ל אין מקום לתרוצם. וצ"ל כתרוצם קמא שם, דמדאפשר לקיים שניהן בלי דחוי, ע"י שישחררו, לא דחי עשה ל"ת. מיהו אילה"ק, היכא אפשר שיהיה שום שחרור חל, הרי כל מלתא דאמ"ר לא תעביד, אי עביד לא מהני [כתמורה ד"ד ב']. ואפילו נימא דשחרור אסור רק מדרבנן, הרי גם באיסור דרבנן נמי אמרינן דלא מהני [כח"מ ר"ח]. י"ל דשאני שחרור דגלי קרא דמהני בשפחה חרופה, דכ' גבה כי לא חופשה, ואי"ל דמיירי בשחררה לצורך מצוה לצרפה למנין עשרה, דהרי שפחה היא, ודוחק לומר דמשחררה מדנהגו בה מנהג הפקר [כגיטין ל"ח ב' הנ"ל], דא"כ למה לא שחררה גם כן הרב השני. אלא על כרחך דקא משמע לן קרא דכששחררה הוה שחרור. אחר זמן רב שכתבתי כל זה, אמרו לי שגם הגאון בעל בית מאיר ז"ל באה"ע [סל"ה], התעורר בקושיא הנ"ל, ותירץ שם באופן אחר, יע"ש. עוד אמרו לי שגם הגאון מהרע"ק מפוזנא זצ"ל בתשובותיו [סקל"ד], הקשה במשנה זו קושיתי הראשונה, רק שהקשה בהיפך מדברינו, שכתב דלחכמים אין קושיא כלל רק לר"מ. ובמח"כ הגדול אגב שטפיה לא ירד לאמיתית הדברים, כאשר יראה כל יודע ומבין:

ולא קשיא מהאי (דלקמן דס"נ) אשתך אמרת התקבל כו'. דשאני הכא כיון דלא אמר בלשון זכה ואפקיה בל' תן סקפיד שיהיה נתון לה וכן מבואר ברמב"ם ריש פ"ו מה' עבדים. והרא"ש והר"ן שהקשו על הרי"ף מהאי דהתקבל הנ"ל איני מבין עומק כוונתם. ואי דלא ניחא להו לחלק בכך היה להם להקשות מסברא על הרמב"ם:

ר"ע מברטנורה

המביא גט פרקב גיטין

תוספת יום טוב

ציונים

פרק ב **א המביא**. נחתם חציו. אחד מן העדים חתם: *)בפני נכתב הציו וכו' פסול. ודוקא חציו האחרון. אבל בפני נכתב חציו הראשון שהוא שם האיש והאשה והזמן כשר. וחציו הראשון נמי לא צריך שיראה הכתיבה עצמה אלא אם שמע קול הקולמוס בלבד עובר על הנייר בשעת כתיבה תו לא צריך: אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול. בזמן שהגט יוצא מתחת יד אחד מהם. דאצרכוהו רבנן לשליח המביא גט למימר תרווייהו אבל אם הגט בזמן שהגט יוצא מתחת יד שניהם כשר. מסקי התוס' שא"צ שיהיו שניהם אדוקים ואחוזים בגט אלא שניהם אומרים שהבעל צוה שניהם שלוחים על כך [ואמר] להם שניכם הוליכו גט לאשתי ונתנו האחד במעמד חברו כדאמרינן בסוף התקבל [סז:]. הוליכו כלכם אחד מוליך במעמד כולם ע"כ. ומ"ש בשנים שהביאו גט א"צ שיאמרו בפ"נ ובפ"נ. למ"ד משום קיום. היכא שנים המצויים לקיימו. ואי משום דלא בקיאי לשמה. דלאחר שלמדו מיירי כמ"ש פ"ק מ"ג. ובהרי לא שכיחי.

פרק ב **א המביא** גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם. בפני נחתם אבל לא בפני נכתב. בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו(א) בפני נכתב הציו ובפני נחתם כולו פסול(ב). אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני

פרק ב **א בפני** נכתב חציו כו'. כתב הר"ב ודוקא חציו האחרון אבל בפ"נ חציו הראשון כו' [כשר]. דקי"ל אפי' לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך. ופירש"י שיטה ראשונה שבה שם האיש ושם האשה והזמן. והקשו בתוס' פ"ק דף ג' דלמ"ד משום קיום הא דמצרכינן לומר בפני נכתב משום דלמא אתי לאחלופי כמ"ש בפ"ק ואמאי פסול בפני נכתב חציו האחרון טפי מחציו ראשון ותירץ די"ל דבחציו ראשון יש בו שם האיש והאשה והזמן שהוא עיקר הגט מינכר מילתא ולא אתי לאחלופי: אחד אומר בפ"נ כו'. פי' הר"ב הלכך

פ"ב א המביא גט כו'. פ"ו מ"א מיי' פ"ז מהל' גירושין הי"ג סמ"ג עשין נ' טוש"ע אה"ע סי' קמ"ב סע' ס"ו: אחד אומר כו' ואחד כו'. מיי' שם הט"ו טוש"ע שם סעי' ס"ו:

שנויי נוסחאות

פ"ב א נחתם. וכ"ה גם במשב"ר בכל המשנה ונראה המשנה הסמוכה ב"ס ועי' לעיל אולם בכי"ק גם בב' המבוא האלה נתחתם. וכן בסוף מ"ב ונתחתמו. **בפני** נכתב כולו כו'. בפני נכתב חציו. נרא"ה הסדר בפני נכתב חציו. בפני נכתב כולו. וכ"ה בנה"מ בגמרא ועי' בתוס'. (בפני נחתם) כד"נ **ונחתם** וליתא ונסמוך בפני **נתחתם** ועי' מלאכ"ש:

---

*) כ"ה בד"ס וד"ק ובדפו"א נרפו מלת „בפני" לדבור הקודם והוא סס"ד ומה"ד נכתב כו'.

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ב א) שרק עד אחד חתם לפני: ב) ודוקא בפני נכתב חציו האחרון מדנקט חציו סמוך לבפ"נ, ודו"ק. אבל בפני נכתב חציו הראשון, שיש בו שם האיש והאשה והזמן, כשר. ואפילו לטעמא דאמרינן לעיל [פ"א סימן ג'] דלהכי צריך לומר בפני נכתב, דלא לחלף בשאר שטרות לקיים גם אותן בע"א. אפ"ה יש חלוק בין חציו הראשון לאחרון, דשם האיש והאשה וזמן הוא עיקר הגט, ורק

נחתם פסול(ג). שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם(ד) פסול(ג). ור' יהודה מכשיר(ה). אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר(ו): **ב** נכתב ביום ונחתם ביום(ז). בלילה ונחתם בלילה(ח). בלילה ונחתם ביום(ט) כשר(י). ביום ונחתם בלילה פסול(יא). רבי שמעון מכשיר. שהיה רבי שמעון אומר כל הגטין שנכתבו ביום. ונחתמו בלילה. פסולין(יב). חוץ מגיטי

ר"ע מברטנורה

הגט יוצא מתחת יד שניהם כשר. ששנים שהביאו גט אין צריך שיאמרו בפנינו נכתב ובפנינו נחתם: **שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול.** בזמן שהגט יוצא מתחת יד אחד מהם. אבל אם יוצא מתחת יד שניהם כשר: **ורבי יהודה מכשיר.** ואפילו יוצא מתחת ידו של אחד מהם. ואין הלכה כרבי יהודה: **ב בלילה ונחתם ביום** כשר. שהיום הולך אחר הלילה ואין זה מוקדם: **ביום ונחתם בלילה** פסול. שהרי מוקדם הוא. ותקנו חכמים זמן בגיטין גזירה שמא יהיה נשוי עם בת אחותו ותזנה עליו וחס עליה שלא תחנק ויתן לה גט בלא זמן. וכשמעידים עליה בב"ד מוליכה גיטה ואומרת גרושה הייתי ופנויה באותה שעה: **ור"ש מכשיר.** דסבר ר"ש דחכמים תקנו זמן בגיטין משום פירי שאם לא יהיה זמן בגט יהיה הבעל

תוספות יום טוב

הלכך לא גזרינן שמא יחזור לקלקולו. כ"כ התוס': **שנים אומרים בפנינו נכתב. ואחד אמר בפני נחתם.** פירש"י וא' ג'. ומ"ש הר"ב בזמן שהגט יוצא מתחת יד אחד מהם כו'. מפרש בגמ'. דכיון דהאי דאמר בפני נחתם לא אמר בפ"כ. אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא דמ"ד נמי משום לשמה. הא ס"ל נמי טעמא דקיום כמ"ש בסוף משנה א' דפ"ק: **ורבי יהודה מכשיר.** °כיון דאיכא תרי דמסהדי אכתיבה. תו לא אתי לאחלופי. גמ': **אחד אומר בפ"כ ושנים אומרים בפ"נ כשר.** למאן דס"ל לפי שאין עדים מצוים לקיימו אפילו אין שם עד מעיד על הכתיבה כשר. שהרי נתקיים ע"פ שנים. ולא נקט אחד אומר בפני נכתב. אלא אגב רישא דתנא אחד אומר כו'. תוס'. ואפילו יוצא מתחת יד אחד נמי כשר. כיון דנתקיים. והיינו דאשמועינן בהך סיפא. דהא כולה מתני' ביוצא מתחת יד אחד. וקאמר' בסיפא דאם יש שנים על החתימה כשר. אפי' יוצא מתחת יד אחד הואיל ונתקיים כ"כ הר"ן. אבל למ"ד דמשום דלא בקיאי לשמה. נ"ל דמיירי כשיוצא מתחת ידי שנים המעידים על החתימה. °שכיון שיש שנים א"צ שיאמר כו'. ואין לומר דמיירי כשיוצא מתחת ידי המעיד על הכתיבה. וכיון שהוא שליח נאמן כתרי על הכתיבה ועל החתימה הרי הם שנים. שכל שלא העיד כתקון חז"ל אין עדותו כלום. וכן ברישא דוקא ביוצא מתחת ידי השנים אבל יוצא מתחת יד האומר בפני נחתם. לא אמרי' דהוה כתרי על החתימה. והרי על הכתיבה יש ג"כ שנים. וקשה לי דא"כ אין בין רישא לסיפא. אלא בתרווייהו כשיוצא מתחת יד האחד פסול. וכשיוצא מתחת ידי השנים כשר. וא"כ מאי טעמא אסברה לה מתני' ביוצא מתחת יד א'. בשנים אומרים בפנינו נכתב. וביוצא מתחת ידי שניהם. אסברה לה בשנים אומרים בפנינו נחתם. ונ"ל משום דמסתמא השליח הוא אותו שהיה אצל גמר הגט. והיינו החתימה. ולפיכך ברישא דא' אומר בפני נחתם. ומסתמא הוא השליח. והרי יוצא מתחת יד אחד. ובסיפא דשנים אומרים בפנינו נחתם. ומסתמא הן הן שלוחיו. והרי הן שנים: **ב ביום ונחתם בלילה פסול.** פי' הר"ב שהרי מוקדם הוא ותקנו חכמים זמן בגיטין גזירה שמא יהיה נשוי עם בת אחותו כו'. גמ'. ונ"ל דנקט בת אחותו כדתנן בספ"ח דנדרים היו מסרבין בו לשאת את בת אחותו. לפי שהיא בת גילו ועיין מ"ש שם בס"ד. וראיתי בהמגיד פ"א מהל' גירושין שהביא ירושלמי [פ' השולח] מעשה באחד שהיה נשוי בת אחותו וזינתה עד שהיא אשתו. לימים עמד וגרשה כו'. ע"כ. ולפ"ז י"ל דמשום מעשה שהיה נקט בת אחותו. ומ"ש הר"ב וכשמעידים כו' מוליכה גטה. דלא אמרי' אוקמה אחזקת א"א והשתא הוא דאיגרשה כיון שהיא גרושה לפנינו. ועוד אדרבא אוקמא בחזקת כשרה שלא נבעלה כשהיא א"א. תוס'. וכתב הטור ר"ס קכ"ז. אבל כיון שתקנו לכתוב בו הזמן. אם תאמר כן [שקודם הזנות נתגרשה בגט זה] צריכה להביא ראיה. ע"כ. כלומר כיון שרואין שנכתב זמן בגט. משימין על הלב שמשום כך כותבין זמן כדי שלא יחפה כו' ומזקיקין אותה להביא ראיה. ועיין מ"ש במ"ד פ"ח. ובגמ' פרכינן גיטין הבאים ממדינת הים דמיכתבו בניסן ולא מטו עד תשרי. מה הועילו חכמים בתקנתן. שהרי תקנת זמן הוא כמו כל זמן שבכל שטרות דהיינו שביום זה נעשה זה המעשה ונגמר. ומשני הנהו קלא אית להו. פירשו התוספות כשרואים בזמן הכתיבה שהוא קודם שנמסר. אית ליה קלא ומסקו אדעתייהו לידע יום המסירה. ואי לאו זמן שנכתב בו לא מסקי אדעתייהו. ע"כ. ועיין מ"ש מ"ד פרק ח': **ור' שמעון מכשיר.** פי' הר"ב דסבר ר"ש דחכמים תקנו זמן בגיטין משום

תפארת ישראל

יכין

אם זה היה בפניו, לא אתי לאחלופי בשאר שטרות: ג) בזמן שא' מהן שליח. אבל בשניהן שלוחין, ונתנו הא' במעמד חבירו, א"צ כלל לומר בפ"כ ובפנ"ח, דלמ"ד משום קיום הרי שניהם בפנינו שיקיימוהו, ולמ"ד משום דלא בקיאי לשמה, עכ"פ השתא שכבר למדו כשר, דבב' שלוחים דלא שכיחי, לא חיישינן שיחזור הדבר לקלקולו [עי' פ"א סי' ט"ו]: ד) ר"ל א' שליש. דאי"ל א' מהשנים, דא"כ יש א' שאומר בפני נכתב ובפנ"ח: ה) דמדאיכא ב' סהדי אכתיבה, תו לא מחלף בשאר שטרות: ו) למ"ד משום קיום, זה כבר מקויים הוא וא"צ כלל בפ"כ ובפנ"ח, ואפילו בלא היה רק א' מהן שליח, ולמ"ד משום לשמה, מיירי שאותן שנים שמעידין בפנ"ח, שניהן שלוחין, ובכה"ג לא חיישינן שיחזור לקלקולו [כלעיל סימן ג']: ז) באותו יום: ח) באותה לילה: ט) שלאחריו: י) דהיינו מוקדם, דהלילה הולך אחר יום שלאחריו: יא) דמוקדם הוא. וס"ל דלהכי צריך זמן בגט, כדי שלא יהא יכול לחפות על אשתו שזנתה, וירחם עליה שלא תהרג או שלא תאסר עליו, ויתן לה גט בלי זמן, ויאמר שזנתה אחר גירושין (א): יב) מדהן מוקדמין:

בועז

פ"ב (א) ואיה"ק מה יועיל, הרי הולכין על החזקות [כקדושין ד"ס ע"א], והרי הוחזקה אשת איש, ועליה להביא ראיה שכבר נתגרשה כשזינתה. י"ל כיון דגט בידה, איתרע חזקת א"א, ואדרבה יש לה חזקת כשרות שלא זנתה. אבל השתא שתקנו זמן, אם יתן גט בלי זמן אדרבה איתרע חזקת כשרות ע"י גט כזה, ומוקמינן לה בחזקת א"א. ואי"ל נ"ל שהוא יחפה עליה, נימא שהיא תחפה על עצמה, שכשלא יתקנו זמן בגט ותזנה, תאמר שזנתה אחר גירושין, אם אתרמי שנתן לה גט אח"כ. י"ל א"כ הו"ל ב' אתרמי, דאתרמי שזנתה, ואתרמי שנתן לה גט, ובתרי אתרמי לא חיישינן [כגיטין כ"ז ב'], משא"כ שיתן לה הוא גט בשביל שזנתה, מדתלי הא בהא, הו"ל רק חד אתרמי. ואי"ל בלא גט תוכל לחפות על

ציונים

ב נכתב ביום כו'. י"ז פ"א: בלילה ונחתם ביום כו'. טוש"ע חו"מ סי' מ"ג סעי' פ"ז: ביום ונחתם בלילה. מיי' פ"א מהל' גירושין הל' כ"ה סמ"ג שם טוש"ע אה"ע סי' קכ"ז סעיף ג':

שנויי נוסחאות

שנים אומרים בפ"ק שניהם.. וכן בסמוך. ב בלילה ונחתם ביום. במשנ"כ ..ונחתם.. וכן בסמוך ובסוף המשנה ונתחתמו. הגיטין. כד"נ גיטין.

תוספת חדשים

פ"ב ב תוי"ט ד"ה ביום כו' שרואין שנכתב זמן בגט וכו'. ע"ס יש כאן וכנ"ל כיון שרואין שלא נכתב זמן בגט וכו' דאם נכתב זמן אך יכולה לומר שקודם הזנות נתגרשה. וכן מוכח מדברי ב"י שם בזו כונת הטור וע"ש והלבוש ז"ל ביאר הענין יותר וע"ב וכן בספר שושנים לדוד:

תוספת רעק"א

פ"ב א [אות י] תוי"ט ד"ה ור"י מכשיר כיון דאיכא תרי. הך לישנא אינו מפורש בש"ס אלא סתם ת"ק סבר גזרי' דלמא אתו לאחלופי ור"י סבר ל"ג. ורש"י הוא דפי' דטעמא דר"י דל"ג כיון דצריכי' תרי על הכתיבה וכן מבואר מתוך דברי התוס' ד"ה במאי פליגי. לפ"ז ממילא ר"י לא פליג רק בסיפא אבל ברישא דא' אומר בפנ"כ וא' אומר בפנ"ח מודה ר"י דפסול, ומזה תמוה לי לשון רש"י במתני' ד"ה ור"י מכשיר דכיון דמצריכינן לאסהודי נמי אכתיבה או הוא או אחר תו לא אתי לאחלופי ובגמ' אמרי' חלוק היה ר"י בראשונה עכ"ל. ותמהני הא הגמרא אמר כן בלישנא בתרא דמיירי באתיין בי תרי וטעמא דר"י דס"ל דב' שהביאו א"צ לומר, מש"ה פליג גם ברישא. אבל למה דנקט רש"י דטעמא דר"י דבזה לא אתו לאחלופי והיינו לישנא קמא דמתני' מיירי באין גם יוצא מתחת ידי שניהם. בזה לא פליג על רישא דפסול כיון דליכא ב' מעידים על הכתיבה החשש אחלופי במקומו. ומלשון רש"י או הוא או אחר משמע דאפילו בעד אחד מעיד על הכתיבה מועיל לענין אחלופי. ומש"ה ב' דרש"י דפליג גם ארישא. אבל הא רש"י כתב להדיא בסוגיין דכיון דאיכא ב' המעידים על הכתיבה וצע"ג: [אות יא] שם ד"ה אחד אומר בפנ"כ. שכיון שיש שנים א"צ שיאמר כו'. לפ"ז הא דקתני א' אומר בפנ"כ גם לרבה הוא מיותר כיון דמיירי ביוצא מתחת ב' עידי החתימה וב' שהביאו א"צ לומר כלל, והרי תוס' שהביא התי"ט עצמו בתחלת דבור זה כתבו למאן דס"ל לפי שאין עדים מצויים לקיימו אפי' אין שם עד מעיד על הכתיבה, משמע

הבעל מוכר והולך פירות נכסי מלוג של אשתו לאחר גרושין וכשתתבע בדין יאמר קודם גירושין מכרתי ולהכי מכשיר ר"ש בנכתב ביום ונחתם בלילה אע"פ שהוא מוקדם דכבר משעה שנתן עיניו לגרשה אע"פ שלא גירשה. שוב אין לו לבעל פירות. ואין הלכה כר"ש: ג בדיו. אלמיד"ר בערבי: סיקרא. צבע אדום: קומוס. שרף האילן: קנקנתום. וידרי"אולו 1) בלע"ז: על העלה של זית. תלושה: ונותן לה את הפרה. שאינו יכול לקצצו אחר כתיבה דכתיב (דברים כ"ד) וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה. מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה. יצא זה שמחוסר כתיבה. קציצה. ונתינה: רבי יוסי הגלילי אומר כו'. דרחמנא קרייה לגט

1) קופפער וואססער.

נשים(יג): **ג בכל כותבין. בדיו(יד) בסם(טו) בסיקרא(טז) ובקומוס(יז) ובקנקנתום(יח). ובכל דבר שהוא של קיימא(יט). אין כותבין לא במשקים(כ) ולא במי פירות(כא). ולא בכל דבר שאינו מתקיים. על הכל כותבין. על העלה של זית(כב). ועל הקרן של פרה(כג). ונותן לה את הפרה(כד). על יד של עבד. ונותן לה את העבד. רבי יוסי הגלילי אומר. אין כותבין לא על דבר שיש בו רוח חיים(כה). ולא**

משום פירי דאי משום זנות לא שכיח. ורבנן סברי דמשום פירי לא הוצרכו לתקן זמן דכשאין בו זמן נמי °כשיבא הגט ליד האשה יכולה לבא לב"ד או לפני עדים ותראה להם גטה ויכתבו לה שבאותו היום נתגרשה. תוספות: ג בסם. עיין פרק י"ב דשבת [מ"ג] ופרק ב' [מ"ד] דמגילה: ובכל דבר שהוא של קיימא. גמ' לאתויי מי טריא [פי' מי גשמים שנשארים על הגגות. ל"א מים ששורין בהן פירי] ועפצא: על העלה של זית. דוקא עלה של זית וכיוצא בו דמתקיים. כדתניא בתוספתא על עלה של זית וחרוב ודלעת וכל דבר שהוא של קיימא כשר. אבל עלה של כרישין ובצלים ועלה ירדין. ועלה ירקות. וכל דבר שאינו של קיימא פסול. תוס' [דף כ"א]: ר"י הגלילי אומר אין כותבין כו'. פי' הר"ב דרחמנא קרייה לגט ספר כו'. ורבנן אמרי אי כתב בספר וכו'. ואע"ג דבמ"ד פ"ב דסוטה לענין מגילת סוטה דכתיב בספר לא דרשינן הכי. ל"ק דהכא איכא דכלל ופרט וכלל דריש [דונתן חזר וכלל א"כ] דחזר וכתב לה ספר כריתות אבל התם כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט. *) א"כ הכא קרא יתירא דריש משום דכתיב תרי זימני וכתב לה ספר כריתות. תוספות שם דף י"ז: ולא על האוכלין. שכן עלה של זית מאכל ליונים כמו שאתה מוצא בנח: אין

*) פי' רש"ל שעמל לתרץ הדוחק בזה (עי' תוי"ט) אבל גם דבריו דחוקים. ויותר נראה הגהת הרש"ל שם וכמו שהוא בתוס' כאן (דף כ"א ע"ב).

ציונים

ג בכל כותבים כו'. י"ט ע"א מיי' שם פ"ד ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכ"ה סעי' א'. בסם. עי' מנחות ל"ד ע"א תוד"ה כמו שנאמר. על הכל כותבין כו'. מיי' שם ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכ"ד סעי' ה':

שנויי נוסחאות

ג (בסם). במשני"ר ליתא. ובקומוס. כד"נ וכי"ק בקומוס. ובקנקנתום. בכי"ק ובמשני"ר ובקלקנתום. שהוא של קיימא. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר שהוא רושם: בכי"מ שהוא מתקיים; בתוי"ד שהוא רושם ומתקיים. שאינו מתקיים. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר שאינו של קיימא. העלה של. כד"נ עלין(?) של. הקרן בכי"ק קרן. ונותן לה. בכי"ק ובמשני"ר ונותנין וכן בסמוך. (ולא על האוכלין). כד"נ ובמשני"ר אף לא.. וכ"ה בתוי"ד; בכי"מ ליתא בט"ס; בכי"ק.. תאכלין והוא נכון:

יכין תפארת ישראל יכין

יג) דס"ל דזמן שתקנו בגט לאו משום זנות, דהא לא שכיח. רק לר"ש תקנו זמן בגט, דבלא זמן היה אוכל ומוכר פירות של נכסי מלוג שלה אחר גירושין, וכשתתבעו יאמר קודם גירושין מכרתי. והרי ס"ל לר"ש דמשעה שנתן עיניו לגרשה שוב אין לו פירות. וא"כ בנכתב ביום ונחתם בלילה, משעה שנכתב אין לו פירות, ולפיכך כשר. ואנן קיי"ל דבאין בו זמן כלל אם נשאת לא תצא, ובנכתב ביום ונחתם בלילה, או שנתאחר אחר כתיבה וחתימה כמה ימים קודם שניתן, אז בלי הספר ליתן גט אחר מותרת להנשא אפילו לכתחלה. אמנם גט מוקדם להדיא אף דפסול הוא, קדושין תופסין בה, וגם לאחר קדושין מאחר אסורה לראשון [קכ"ז א' וב']. מיהו אף דנכתב ביום ונחתם בלילה, וכ"ש בנכתב ונחתם בלילה כשר, עכ"פ אין ליתן לכתחלה גט בלילה, מדהו"ל כמו דין. ורק בשעת הדחק כשר [ססקכ"ג]. אבל בניתן ע"י שליח, כיון דצריך ב"ד, רק דסגי בב' דשליח מצטרף [כגיטין ד"ס ב', ולדידן אמ"צ], לפיכך י"ל דאפילו בשעת הדחק פסול בנתנו לה השליח בלילה (ב): יד) [קיענרוס]: טו) מין אדמה שבאי זאמוס בים איקארי בארץ יון: טז) רעטעל. וי"א [מענניע]: יז) [גוממי]: יח) [קופפער וואססער]: יט) שכשיתיבשו יהיה רשומן ניכר: כ) הנכבשין מפירות העשויין לסחטן, כתותים וענבים ורמונים: כא) מי פירות שאינן עשויין לסחטן: כב) תלוש. וה"ה עלה אחר תלוש רק נקט עלה זית דמדהוא עב קצת נוח לכתוב עליו. מיהו עלה ירקות שאינה מתקיים וכדומה פסול: כג) „קרן פרה", היינו קרן תלוש מהפרה. משא"כ „קרן של פרה" ר"ל מחובר בפרה [וכן כל לשון „של" בלה"ק, היינו במחובר המיוחס להדבר שנתיחס אליו. בין שנתיחס בגוף יחד, או במחשבה. ובריפא גרסינן „עלה זית"]: כד) אבל לא יקצצו לאחר כתיבה, דכתיב וכתב ונתן, שלא יהפך בין הכתיבה לנתינה שום מעשה בגוף הגט. ואפילו

על עצמה כזונתה, שתאמר לבעלה גרשתני דנאמנת [ככתובות דכ"ב ב']. י"ל דהתם ה"ט משום דאינה מעיזה, והכא כדי להסר מעצמה חשד שזנתה, מעיזה ומעיזה [ועי' תשו' הרא"ש כלל מ"ד ב']. ואת"ל הרי אם הוא אומר גרשתיה, אף דלהבא ואין גט בידה הו"ל ספק מגורשת, ולא קטלינן לה [כאה"ע קנ"ב]. למפרע ודאי לא מהימן [כב"ב קל"ד ב']. כל זה נ"ל. ומשמע מזה דלא כב"ש [אה"ע קנ"ב ב'] דלרמב"ם אף לשעבר הו"ל עכ"פ ספיקא. אמנם אילה"ק בגט שנשלח מרחוק ולא נמסר ביום שנכתב, מה הועילו חכמים בתקנתן, הרי תוכל לזנות ביני ביני, ותאמר כשנגרשתי מיום הכתיבה. י"ל דהו"ל כבי' אתרמי לעיל. ותו, גט כזה שלא נמסר ביום הכתיבה יש לו קול מתי קבלתו. ואי"ל אמאי יתנו לה גט כזה, ניחוש שמא פייס ביני ביני וביטל הגט [כגיטין ע"ו ב']. נ"ל דלא חיישינן לשמא פייס רק באמר לשליח שלא יתנהו לה עד זמן פלוני, דגלי דעתי' דלא ניחא ליה בגירושין: (ב) כך נראה לי. וכך פסק נמי הגאון מהרי"ע זצוק"ל בתורת גיטין שלו, וטעמו משום קיום שטרות יע"ש. אמנם מ"ש ר"ש הכא בש"ס, דאין הטעם שתקנו זמן בגיטין משום זנות, דלא שכיחא, אילה"ק הרי בר"פ כתובות תקנו להנשא בתולה בד' משום זנות. ואי"ל התם היינו בלא התראה שכיחא, משא"כ הכא שתהרג, ע"כ צריכה התראה, ולא שכיח שתזנה בהתראה. עכ"פ ק' דהרי גם בזה"ז שאינה נהרגת אפ"ה צריך זמן בגט, שלא יחפה עליה כדי שלא תאסר עליו [כאה"ע קכ"ז], ובכה"ג א"צ התראה, וכי ס"ד דלר"ש בזה"ז א"צ זמן בגט. י"ל דהתם תקנו שאם זנתה יבואו עדים ע"י שתנשא בד'. אבל הכא דניחוש שמא זינתה ושמא יבואו עדים, הו"ל כבי' אתרמי לעיל. עוד י"ל דהכא דחשש שזנתה כשהיא נשואה, נשואה בעלה ממררה [כקידושין פ"א א']. ומה שתרצו רבעתו"ס דטפי איכא למיחש לשמא תזנה מלשמא זנתה. ונתקשו רבים בפירוש דבריהם, נ"ל דכוונתם דכמו דאמרינן שמא מת לא חיישינן, שמא ימות חיישינן [גיטין כ"ח ב'], כ"כ הכא והתם בכתובות לא חיישינן שמא זנתה כבר, רק התם להכי תקנו שתכנס לחופה ביום ד', שמא תזנה אחר כניסתה לחופה דהיינו בין חופה לביאה:

התמו העדים בתלוש, פסול. וה"ה בכתבו על נייר גדול, והתכו לאחר כתיבה לייפותו, כשר [קכ"ד]. ואם היה בדעתו בשעת כתיבה לחתוך אחר כך קצת ממנו לייפותו, פסול [גט פשוט]. מיהו בכתבו על עלה שבעלין, אפילו נתן לה כל העלין פסול, דגזרינן שמא יקצוץ העלה בין כתיבה לנתינה [ואע"ג דבפרה לא חיישינן כה"ג. נ"ל דכמו שאסור להשתמש בשבת באילן גזירה שמא יקצוץ, ולא חיישינן שלא יתלוש בקרן הפרה מה"ט. ע"כ דקציצת העלה שכיח בקל טפי מקציצת קרן הפרה [ועי' תוס' דכ"א ב' ד"ה ילא]: כה) כגון פרה:

כגון

תוספת חדשים

ג במשנה לא במשקים ולא במי פירות עיין בפי' הר"ב פי"ב דשבת משנה ה': תוי"ט ד"ה ריה"ג כו' א"י

תוספת רעק"א

משמע דלרבה היא בדוקא. אבל הדבר פשוט לרבה מיירי בלא אחיות בי תרי וצריכים לאמירת בפנ"כ אלא דהשליח הוא הא' שאומר בפ"נ והשליח נאמן כבי תרי. ועל החתימה יש ל' . וזהו בס"ש התי"ט בדרך ואין לומר, ומה דסבר התי"ט שכל שלא העיד בתקנת חז"ל אינו כלום. וזה אינו דוקא עד החתימה אם אינו מעיד בתקנת חז"ל היינו שלא העיד על הכתיבה. אף דיש ב' עדים על הכתיבה ס"מ פסול. וזהו רישא דמתני' ומטעם דעד החתימה צריך להעיד על הכתיבה כיון דעיקר ענין קיום שייך אחי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא אבל עד הכתיבה עדותו מעליא אף שאינו מעיד על החתימ' ומה"ט בסיפא כשר והוא ברור. ומותיבנא תיובתא על התי"ט הא מבואר בסוגי' ללישנא בתרא דמיירי מתני' ביוצא מתח"י שניהם. וברישא פסול דב' שהביאו צריכים שיאמרו, ולהתי"ט יקשה כיון דצריכים שיאמרו אמאי כשר בסיפא הא לא העיד כתהז"ל א"ו דעדותו על הכתיבה להוד הוי עדות מעליא. וה"נ לל"ק באין יוצא מתח"י שניהם ביון דב' מקיימים החתימה אף דמ"מ צריכים לאמירה בפנ"כ מ"מ מהני כיון דהוא שליח והוי כתרי והכי איתא להדי' בסוגי' על סיפא דמתני' א"ר אמי אר"י ל"ש אלא שהגט יוצא מתחת יד עד הכתיבה דנעשה כשנים מעידין ע"ז וב' מעידין ע"ז וכו'. ודברי תי"ט בזה הדיבור תמוהים מאד: ב [אות יב] תוי"ט ד"ה ור"ש מכשיר. ורבנן ס' כו' כשיבא הגט ליד האשה כו'. והיינו דס"ל דיש להבעל פירות עד שעת נתינה. ואמת שכן הוא בסוגי' דר"י ס' עד שעת נתינה. אבל עכ"ז תמוה דמנ"ל דרבנן פליגי גם בהא עם ר"ש בדין פירות. הא י"ל דת"ק ס"ל כר"ש לענין פירות דמשעה שנותן עיניו. אלא דס"ל דמוקדם פסול משום חיפוי. ותיקון זמן באמת משום חיפוי ומשום פירות ג"כ ופליגי רק אם חיישינן לחיפוי או לא. והוא תמוה טובא לכאורה. ומצאתי אח"כ שתמה כן במהר"ם שיף. והנלע"ד בהקדם דברי התוס' עד שעת נתינה וכו' וא"ת ולר"י היאך כותבין גם לאיש זכו' וי"ל דגבי כותבים וכו' וא"ת ואמאי כותבים שמא תזנה וכו' דלא מקדים אינש פורענותא לנפשיה. ביאור דבריהם דאמאי לא תירצו מיד דלא מקדים אינש פורענותא היינו דניחוש

על האוכלים(כו): **ד** אין כותבין במחובר לקרקע(כז). כתבו במחובר. תלשו וחתמו ונתנו לה כשר(כח). רבי יהודה פוסל °עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש. רבי יהודה בן בתירא אומר אין כותבין לא על הנייר(כט) המחוק(ל) ולא על הדיפתרא(לא) מפני שהוא יכול להזדייף. וחכמים מכשירין(לב):

לגט ספר. מה ספר מיוחד שאין בו רוח חיים ואינו אוכל. אף כל שאין בו רוח חיים ואינו אוכל. ורבנן אמרי אי כתב בספר כדקאמרת השתא דכתיב ספר לספירת דברים הוא דאתא. והלכה כחכמים: **ד אין כותבין במחובר.** °מפני שמחוסר קציצה: **כתבו על המחובר וכו'.** הכי קאמר כתב במחובר הטופס שהוא כל הגט כולו חוץ ממקום האיש ומקום האשה והזמן. **ותלשו וחתמו.** כלומר שכתב התורף שהוא מקום האיש והאשה, והזמן. אחר שתלשו כשר. דכיון שנכתב התורף בתלוש. אע"פ שהטופס נכתב במחובר. כשר: **על הנייר המחוק.** שיכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכתוב עליו מה שירצה ולא מנכרא מלתא שהרי עדים נמי על המחק הם חתומים: **ודפתרא.** אין המחק שלו ניכר. דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ: **וחכמים מכשירין.** בגיטין בלבד. דסבירא להו עדי מסירה כרתי. והעדים שהגט נמסר בפניהם הם עיקר הגרושין לא עדי חתימה. אבל בשאר שטרות דסמכינן אעדי חתימה מודים חכמים שאין נכתבים

לא

ד אין כותבין במחובר כו'. פי' הר"ב שמחוסר קציצה עיין בפירוש משנה דלעיל: **כתבו במחובר כו':** כתב הר"ב ה"ק כתב במחובר הטופס וכו'. גמ'. וכתב הר"ן דליכא למימר בדיעבד אפילו תורף כשר דהא כיון דמחובר פסולא דאורייתא הוא. אפי' דיעבד אית לן למפסליה. ע"כ. אבל טופס דאסור לכתחלה אינו אלא גזירה משום תורף ועיין במשנה ב' פ"ג. ולשון דפוס הוא שהוא העתק ותואר הגט [*כך נראה לי וראיתי בפירש"י פרק קמא דזבחים דף ג' טופס [כו'] מו"ל 1) בלע"ז. ע"כ]והורף פירוש גילוי הגט מל' יניחנה במקום התורפה במשנה ח' פ"ח דתרומות. ומ"ש שהוא מקום האיש כו' עיין בפירוש משנה ב' פ' דלקמן. ומ"ש והזמן. כתב הב"י בסי' קכ"ג יש לעיין כיון דכתיבת זמן בגט ליתא אלא מדרבנן [כמ"ש לעיל במשנה ב'] כל שאר התורף נכתב כהלכתו. זמן לא יהיה לו אלא דין טופס. ול"ע. ואפשר דאלמוהו כאילו היה של תורה. כדאשכחן במוקדם לדעת הרא"ש. וכמ"ש בסי' קכ"ז. עכ"ל. ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ח בשינה שמו וכו' גם עיין מ"ש במשנה ה' פרק בתרא ומ"ש הר"ב אע"פ שהטופס נכתב במחובר כשר. עיין מ"ש במשנה דלקמן ובמשנה ב' פרק דלקמן: **על הנייר המחוק.** פי' הר"ב שיכול לחזור ולמחקו כו' ויעביר תגלי' שהיה בו. רש"י. ומ"ש הר"ב שהרי עדים נמי על המחק. כן לשון רש"י. וכתב ב"י בשם העיטור ואע"ג דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים ויהיה ניכר אבל מחק דעדים. סבר ת"ק דגזרו דלמא דמי האי מחקא להאי מחקא. וחכמים מכשירין. דהא איכא חששא אזלינן לעדי מסירה. ע"כ. °והרא"ש מפרש דמתניתין בעדים על המחק והגט שלא על המחק. דהשתא כשימחוק הכתב ויכתוב מה שירצה יהיה הוא ועדיו על המחק. ולא מנכרא מלתא. והר"ן פי' שהוא על המחק ועדיו על הנייר. דהשתא נ"כ כשימחוק ב' פעמים לא מנכרא מלתא: **וחכמים מכשירין.** כתב בהגהות אשר"י וז"ל אין לתמוה

איך

---

1) פארעס, מאדעלל.

ציונים

ד אין כותבין במחובר כו'. פ"א ע"ב ג' ע"ב פי' ירושלמי עלה פ"א הל"ג סוטה פ"ב הל"ה מיי' פ"א מהל' גירושין ה"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ד': ר"י פוסל. ד' ע"ב: וחכמים מכשירין. מיי' שם פ"ד ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ג':

שנויי נוסחאות

ד כתבו במחובר. בכי"ף. על המחובר. **וחתמו.** בכי"ק וחיתמו. **המחוק.** בכי"ף מחוק. **להזדייף.** בכי"מ לזייף.

תוספת חדשים

הכא כו' שפת יתר הוא ובכל"ל א"נ קמא הוא: **ד** במשנה וחתמו כו' וכו' הכרב"א דהאי וחתמו ר"ל השלימו מלשון חותם תכנית והתוס' כתבו דף ג' כמו תורה חתומה ניתנה:

יכין תפארת ישראל יכין

כו) כגון עלה, דכתיב ספר, שיהיה כספר שאינו בעל חי או מאכל. ולחכמים, ספר לספירת דברים של גירושין הוא דאתי: כז) מטעם דלעיל סי' כ"ד. ואע"ג דכבר שמעינן לה מקרן פרה דמשמע דוקא פרה. קא משמע לן הכא דלכתחילה אפילו טופס לא יכתוב קודם קציצה [טופס הוא מלשון לאטיין טיפוס [עגטוואורף]. והוא הדבר ששוין בו כל הגיטין. משא"כ תורף ר"ל גלוי, והיינו גלויו של גט, שמגלה של מי הוא, והוא שם האיש והאשה והמקום והזמן דאף דזמן בגט מד"ס אלמוהו כדאורייתא [ב"ש קכ"ג סק"ו]. וי"א דאף מלות הרי את מותרת לכל אדם הוא תורף. ולבני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א הגאבד"ק לאנדסבערג מלת תורף נגזר מלשון יון שבו נקרא טראָפאָס תואר ותכונה עצמית של כל דבר. וכל"א [דאס איגענטהימליכע וועזען, אונד דיא קאראקטעריסטישע פערפאססונג אונד איינריכטונג איינער זאכע]. אמנם לרש"י כאן שפירש תורף לשון גלוי, קשה דאמרינן בתרומות ובפסחים אם מונחת במקום התורפה, וגם שם פירש רש"י לשון גלוי. והוא תמוה, דהכי גם זה נזכר מיד במשנה אם היה מגולה וכו'. [ולפי דעתי אין זו קושיא דהתם בשהחבית מגולה פיה והכא כשמונחת בשוק קאמר] אלא מלת תורפה התם, וכ"כ בנדה כנגד בית התורפה טמאה, וכ"כ בע"ז [דכ"ט] ההולכין לתרפות, כולן נגזרין מלשון רומי טורפס ובזיון טורפיטודאָ. עד כאן לשון בני הנ"ל ודוגמא לזה מצאתי בערוך]: כח) ה"ק כתב טופס במחובר ותלשו, וכתב התורף וחתמו בתלוש כשר: כט) פאפיער. בלשון יון נקרא ניירא, [פאפירן], והם הוטין של עשבין שעושין מהן [פאפיער] במצרים: ל) מדיכול לחזור ולמחקו ולכתוב למעלה מהעדים מה שירצה, ולא יהא ניכר בזייף דהרי העדים ג"כ על המחק חתומים: לא) עור דמליח וקמיח ולא עפיץ [ועמ"ש מגילה פ"ב מ"ב. ולבני הרב מהו' ברוך יצחק שליט"א הוא לשון יון ממש, שכן נקרא בל"י עור אחר שנמשך מגוף בהמה. וסיים עוד ומדברי רבינו רש"י בש"ס [די"א א'] ד"ה שאינו יכול לזייף, מוכח דלהכי פסול, דדוקא בעפוץ, שנוטה מראה הקלף לשחרות, אינו יכול לזייף כתב שעליו, שכשיגרר על גביו יתלבן העור, ויוכר זיופו, משא"כ דפתרא שאינו עפוץ. כולו הפך לבן ולא יוכר כשיזדייף]: לב) בגט, מדקיי"ל עדי מסירה כרתי, ולהכי מותר לכתבו על

דבר

תוספת רעק"א

דניחוש דשמא באמת גמר בדעתו לגרשה לזמן פלוני וכותב במכוון מיד הגט כדי לעשות קנוניא על הלקוחות לטרוף מזמן הכתוב בו לזה הוצרכו לתרץ דמסתמא נותן גט בפרהסיא ויוציאו קול ויאמרו אייתי סהדי (כי הוא כמו גט הנמצא המוזכר בתוס' שם), ועי"ז הקשו דמ"מ ניחוש שמא תזנה וימסור לה בצנעא משום חיפוי ולזה תירצו דהא ודאי לא יקדים לכתוב הגט בשביל שמא תזנה דודאי לא אסיק אדעתא לחוש שמא תזנה וא"כ ממילא בלא טעם אינו מקדים פורענותא ואינו כותב הגט עד שעת נתינה ממש. ולפ"ז ניחא כיון דס"ל דת"ק דפוסל מוקדם דחייש לחיפוי ממילא מוכח דס' דיש לבעל פירות עד נתינה דאל"כ אמאי כותבים גט לאיש בלא אשתו ניחוש שגמר דעתו לגרשה לזמן פלוני והוא מקדים לכתוב הגט מיד כדי שתטרוף הפירות דאף דימסור בפרהסיא מ"מ לא יוכלו לומר אייתי ראיה. דהא אף אם מטא ניטה לירה אח"כ טורפת פירות משעה שנתן עיניו לגרשה. ואף דבאמת כדין תטרוף מ"מ ניחוש לשמא תזנה בינתים וימסור לה הגט בצנעא ויהיה חיפוי שלא כדין, אע"כ דיש לבעל פירות עד שעת נתינה וממילא לא ירויח מידי בהקדמת כתיבת הגט כיון דהפירות שלו עד נתינה לא תוכל לטרוף דיאמרו אייתי ראיה ממילא לא יקדים מעשה הכתיבה עד נתינת הגט דלא מקדים פורענותא לנפשיה דהא לא יעשה כן מחשש שמא תזנה. ולענין פירות לא יועיל כלום דיאמרו אייתי ראיה כנ"ל. והוא נכון מאוד בעזה"י: [אות יג] בהרע"ב ד"ה אין כותבין במחובר. מפני שמחוסר קציצה) ואם לא יקצוץ ויתן לה במחובר ג"כ אינו גט דבעי' נתינה מיד ליד או דמספר ממעטינן מחובר. רשב"א. ובקרבן עדה בפי' להירושל' הקשה דא"כ נמעט נ"כ עבד כדאמרי' בכ"מ יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות: [אות יד] במשנה עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש. וא"ת למ"ל למנקט וחתימתו כיון דהיתה כתיבתו בתלוש. וי"ל דמשכחת שכתבו על אילן תלוש ואח"כ נטעו והשריש וחתמו עכ"ל תוספ' בריש מכילתין ד"ד א'. א"כ ממילא משמע דאם היה כתיבתו וחתימתו באילן תלוש ואח"כ נטעו והשרישו ועקרו ונתן לה דכשר דאף שהיה בזמן מה מחוסר קציצה מ"מ כיון דבשעת כתיבה וחתימה (ונתינה) היה ראוי ליתן לה הגט בלא קציצה כשר. ובאמת קושי' תוס' לענ"ד אינה חזקה די"ל דר"י בעי לארויי דבעצמות צריך הכתיבה וגם החתימה(במחובר)[בתלוש]דוכתב קאי אתרוייהו. אכתיבה וחתימה ומזה נשמע דה"נ פסול דשלא לשמה הוא בין בכתיבה בין בחתימה; ודברי תוס' אלו רק בסוגי' דהתם במה דמשני ר"א ה"מ ר"י דתנן ר"י פוסל ובעי למידק מיניה דכתיבה וחתימה בעינן לשמה מש"ה צ"ל השליח בפ"כ ובפנ"ח א"כ מוכח דמפרש למתני' כתבו במחובר היינו תורף והתמו היינו עדים (דאילו מפרש כהך מ"ד דכתבו היינו טופס והתמו תורף ומתני' ר"א א"כ ר"י דקאמר כתיבתו והתימתו היינו טופס ותורף דס"ל משום גזירה טופס אטו תורף אפילו דיעבד פסול, א"כ אין מוכח דס' דוכתב קאי אתרוויהו ויקשה כתיבה בעי חתימה לא בעי). מש"ה שפיר הקשו דאם כתיבה בתלוש ממילא ההחימה ג"כ בתלוש, אבל לפי"מ דנקט הרע"ב דכתבו היינו טופס והתמו הדף א"כ ר"י דקאמר עד שיהיה כתיבתו וחתימתו היינו טופס ותורף ממילא ליתא לקושית תוס' דשפיר משכחת כתיבתו היינו טופס בתלוש והתורף היה במחובר שהקדים לכתוב תורף קודם להטופס; [אות טו] תוי"ט ד"ה על הנייר. והרא"ש מפרש דמתניתין בעדים על המחק והגט שלא על המחק. וכ"כ תוספות (ואף הגט לפנינו כתוב על הנייר אם כן ידעינן דלא נמחק ולא זייפה מ"מ כיון דהיה בידה לזייף ולמחוק הוי שטר פסול). וקשה לי דאמאי מכשירים חכמים ע"י ע"מ הא מ"מ היה בידה לזייף דימחוק הכתב ויהיה הוא ועדים עהמ"ח דכשר ולא תצטרך להביא ע"מ דנהי' דנין דמסתמא נמסר כהלכה כמו כל גיטין דעלמא. וגם כיון דכותבין עדים עהמ"ח והוא על הנייר איך כשר בהוא ועדי' עהמ"ח בלא עידי מסירה חוש דהיה כתוב על הנייר באיזה תנאי והיא מחקה ונעשה שניהם על המחק. ואם נימא דבאמת בהוא ועדי' עהמ"ח צריכה לתביא ע"מ ובזה ר"א מחמיר ור"מ מיקל. דלר"מ

בהגא

ה הכל כשרין לכתוב את הגט. אפילו חרש שוטה וקטן(לג). האשה כותבת את גיטה(לד). והאיש כותב את שוברו(לה). שאין קיום הגט אלא בחותמיו(לו). הכל כשרין להביא את הגט(לז). חוץ מחרש שוטה וקטן(לח) וסומא(לט) ונכרים(מ):

לא על נייר מחוק ולא על דיפתרא והלכה כחכמי': ה ואפילו חרש שוטה וקטן. והוא שגדול עומד על גביו ואומר לו כתוב לשם פלוני. אבל נכרי ועבד אפי' גדול עומד על גביו לכתחלה לא יכתוב גט מפני שהם בני דעת *ואדעתא דנפשייהו עבדי שאפילו גדול אומר לו כתוב לשם פלוני הוא לא יכתוב אלא לדעת עצמו. ואם נכרי ועבד כתבו טופס הגט. וישראל בן דעת כתב התורף שהוא שם האיש והאשה והזמן. שכל אלו צריכין לשמן. הגט כשר. וכן חרש שוטה וקטן. דאמרינן במתני' שכשרים לכתוב את הגט. ה"מ טופס. אבל תורף. אינו כשר אלא שיכתבנו ישראל גדול ובן דעת: חוץ מחרש שוטה וקטן. דלאו בני דעה נינהו: וסומא. פסול להביא גט מחוצה לארץ שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל להביא גט בארץ ישראל שא"צ לומר בפני נכתב ובפני נחתם או אפי' בח"ל אם הגט מקויים בחותמיו או להיות שליח של אשה לקבל גטה לכל אלו הסומא כשר: ונכרי. *דליתיה בתורת גיטין וקדושין ובמידי דלנפשיה

איך מכשיר ר"א בדבר שיכול להזדייף. והא מודה ר"א במזויף מתוכו [כמ"ש במשנה ה' פ"ק] שהוא פסול דהא מודה נמי היכא דלא אתי למסמך עלייהו כגון בגמות מובהקים דכשר. ה"נ כשר. ע"כ. ועיין מ"ש במשנה ג' פרק ד'. ומ"ש הר"ב אבל בשאר שטרות דסמכינן אעדי חתימה. ואע"ג דבשאר שטרות נמי קי"ל דעל ידי עדי מסירה גובה מנכסים משועבדים (כדתנן) [כמ"ש] במשנה ד' פ"ט. מכל מקום כיון דלגוביינא קיימא דלמא לא מפיק להו עד זמן ארוך ושכחו עדי מסירה את הדבר וסמכינן אעדי החתימה והוא מזייף כתב העליון · וחותם העדים עומד במקומו כפירוש רש"י. והקשו בתוספות דלמה יש לטעות ולסמוך על עדי חתימה בדבר שיכול להזדייף. לפיכך פי' ר"י דטעמא משום דגזירת הכתוב הוא דכתיב (ירמיה ל"ב) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים. ופירש הר"ן דבשלמא בשטר שאינו יכול להזדייף זוכרין צורתו של שטר. ואילו נזדייף בו כלום הוי זיופו ניכר מש"ה תנן דגובה מנכסים משועבדים שהרי ראוי לעמוד ימים רבים. אבל בשטר שיכול להזדייף אע"פ שאם יבאו ויעידו שלא נשתנה כלום היה ראוי לסמוך על עדותן. אעפ"כ אין הדבר מצוי שיזכרו לזמן מרובה שלא נשתנה בו כלום. ונמצא שאין ראוי לעמוד ימים רבים. או שמא כתב שהוא יכול להזדייף אינו ראוי לעמוד ימים רבים שמעצמו הוא נמחק. ע"כ. וכתבו עוד התוספות והר"ן דהא דקאמר אבל בשאר שטרות לא. הני מילי בשטרות העומדים לראיה. אבל שטר מכר ומתנה שעשוי לקנות בו לפי שעה הוו כמו גטין כדפירש הר"ב במ"ה פ"ק דקדושין כתב על הנייר או על החרס שדי נתונה לך וכו'. ועוד [שם] בריש הפרק לענין שטר אירוסין: ה אפילו חש"ו. וכתב הר"ב ה"מ טופס. משום דלא שייך כלל שריא אפילו לכתחילה. ולא דמי לכתבו במחובר דמתני' דלעיל *כ"כ הר"ן שם. ומ"ש הר"ב אבל נכרי ועבד כו' לכתחלה לא יכתוב. היינו טופס. ומ"ש תורף שהוא שם האיש וכו'. עיין בפי' מ"ב פרק דלקמן. ועיין מ"ש במשנה דלעיל: האשה כותבת את גטה. לשון רש"י ומקנהו לבעל וחוזר ומוסר לה לגרושין. וכתב הר"ן דאע"ג דמחוסר הקנאה בין כתיבה לנתינה. לא הוי מחוסר מעשה כיון שאינו מעשה בגופו של גט דומיא דקציצה: והאיש כותב את שוברו. שובר פרעון כתובה שהאשה היה לה לכותבו ולמסרו לו להיות לו לראיה. רש"י: שאין קיום הגט אלא בחותמיו. היינו עדי מסירה. הר"ן. ואע"ג דהר"ב לא פירש כן במ"ג פ"ב דעדיות. לא דק התם לפרש אליבא דהלכתא וע"ש. [*והא דנקט חותמיו משום דרוב עדי מסירה הם החתומים בו ורוב גטין חתומים הם אפילו לר"א מפני תקון העולם כ"כ רש"י בפי' דלקמן דף כ"ו והא דכתב רש"י רוב גטין חתומים. טעמו שתקנה היא אינה חיוב. כמ"ש בשם הרא"ש פרק ד משנה ג']: וסומא. פי' הר"ב שאינו יכול לומר בפ"כ כו'. וכתב הר"ן ואע"ג דאמרינן לעיל [כמ"ש הר"ב

יכין תפארת ישראל יכין

דבר שיכול להזדייף, והכי קיי"ל [קכ"ד]. ולשיזייף ויכתוב ממעל לעדים שט"ח אחר, לא חיישינן, דירא שיכחישוהו העדים לומר לא חתמנו על דבר זה מעולם. רק כל חששינו שיזייף לכתוב שום ריעותא לשטר זה, דאפשר שישכחו העדים המלה שמרעה כח השטר: לג) אבל דוקא רק טופס, וגדול עומד על גביו ואומר כתוב לשמה, אז כותבין לכתחילה, דחש"ו שיכתבו מלתא דל"ש ולא גזרו בהו רבנן בטופס אטו תורף, כלעיל סי' כ"ז. מיהו כותי, או מחלל שבתות בפרהסיא לפני יו"ד ישראלים בני דעת [אפילו חלל שבת באיסור דרבנן, כטלטול מוקצה, או מוציא תוך לעירוב בשבת וכדומה, ס"ל מומר לחלל שבתות, כת"ח שפ"ב ותוס' עירובין ס"ט א'], אפילו כשר עומד ע"ג אסור לכתחילה. אמנם לכתוב תורף, אפילו חש"ו אפילו בדיעבד פסול [קכ"ג]: לד) בלוה לה הבעל. ואם לא הקנתה לו תחילה הקלף, תקנהו לו לאחר כתיבה, ולא מחשב מחוסר מעשה בין כתיבה לנתינה, מדאין נעשה בגוף הגט כלום, דהקנין הוא דבר שחוץ מגוף הגט: לה) [קוויטונג] שקבלה הכתובה, שמראוי שהאשה תכתבו: לו) ר"ל עדי מסירה שרגילין ג"כ לחתום בגט. מיהו לכתחלה לא יכתוב הבעל בעצמו, גם לא יצוה לסופר כתוב לך, רק יאמר לו סתם לכתוב. ואפילו קרוב הבעל לא יכתוב היכא דאפשר [שם]: לז) בין להולכה או להבאה: לח) דלאו בני דעה ושליחות נינהו: לט) דוקא בח"ל, מדאינו יכול לומר בפ"נ. ואף דפקח סגי בשמע רק קול קולמוס וקול מגילתא [כסי' קמ"ב ט"ו]. בסומא כשיאמר בפ"נ מדשמע הנך, מהוי כשקרא. וא"ל יאמר שמעתי קול קולמכה. הרי משנה הקנת חכמים בגט, מיהו במקויים ע"י ב' עדים, או בא"י, דא"צ לומר בפ"נ, או בהוא שליח לקבלה כשר [שם]: מ) דאינו בתורת שליחות. מיהו בכתבו לעכו"ם שיתננו לישראל שיתננו לאשתו, וכתב לאותו ישראל שיהיה שלוחו, אם נתקיים הגט בחותמיו

ציונים

ה הכל כשרין לכתוב כו'. כ"ב ע"ב ירושלמי תרומות פ"א הל"א ע"ש מיי' שם פ"ג סמ"ג י"ח סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכ"ג סעי' א': האשה כותבת כו', כ"א ע"א עדיות פ"ג מ"ג מיי' שם הכ"ו ופ"ד שם ה"ה סמ"ג שם טוש"ע שם וסי' קפ"ד סעי' ז': הכל כשרין להביא כו'. כ"ג ע"א ה' ע"א ט' ע"א מיי' שם פ"ו ה"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ"א סעי' נ"א: מחש"ו. עי' ירושלמי דמאי פ"ו ה"ט תרומות פ"א הל"א גיטין פ"ז הל"א:

שנויי נוסחאות

ה (את) גיטה כו' (את) שוברו. בכי"ק ליתא. וסומא. במשבי"ל סומא.

תוספת רעק"א

בהוא ועדים עהמ"ח כשר כמו כל שטרי דעלמא ולר"א בעי' ע"מ. א"כ תקשי להיפוך בהוא על הנייר ועדים על המחק אמאי צריך ע"מ הא חזינן דכתוב על הנייר ולא זייפה כלום ואי דחיישינן דיכולה לזייף ולמחוק והא אם תמחוק יהיה הוא ועדים עהמ"ח ויצטרך להביא ע"מ. דרך כלל ק' איך שייך בהוא על הנייר ועדים עהמ"ח להכשיר בע"מ דמה תועלת יש בע"מ הא בלא"ה ידעינן דהיא לא זייפה כיון דאין כאן מחק. ולחששא דיכולה לזייף מה תועלת יש בע"מ. אם בהוא ועדים על המחק בעי ג"כ ע"מ ליכא חשש דיכולה לזייף. ואם לא בעי' ע"מ מה מהני ע"מ דהשתא הא יכולה למחוק ולא תצטרכה לע"מ, ואם נימא דבאמת מה דקתני וחכמים מכשירים היינו בלא ע"מ וניקום ונאמר באמת דבהוא ועדים עהמ"ח בעיא ע"מ והוא על הנייר ועדים על המחק כשר בלא ע"מ מ"מ איך תליא זה בפלוגתא דר"מ ור"א הא גם לר"מ היה באפשרי לחז"ל לתקן בהיפוך דהוא על הנייר ועדים על המחק כשר ובשניהם עהמ"ח פסול וכמו שהקשו תוס' ב"ב באמת. וא"כ איזה תלוי בפלוגת' דע"ה או ע"מ כרתי. גם הא להרא"ש כ' הב"י (סי' קכ"ד) דבשניהם עהמ"ח כשר בלא ע"מ

וזלת לשיטת רש"י והעיטור וא"כ יקשה כנ"ל דבהוא על הנייר ועדים עהמ"ח למאי ג"מ בע"מ הא הוינן דלא זייפה וליכולה לזייף לא מהני הע"מ דעכשיו דהא יכולה למחוק ולא אצטרך לע"מ וצ"ע: ה [אות כז] בהרע"ב ד"ה ואפי' הש"ו. ואדעתא דנפשייהו עבדי. לא הבנתי בעבד דהוא ישראל מעליא אלא דלאו בר גיטין וקדושין הוא. מה שייך ביה אדעתא דנפשיה עביד (*אף שהרמב"ם סובר ג"כ בעבד. אך מטעם שאינו בן כריתות): [אות יז] הוי"ט ד"ה אפילו חש"ו כו' כ"כ הר"ן שם. הר"ן כ"כ לשיטתו שהחליט דלפי אוקימת' דמתני' מיירי בטופס. לא מוקמי בגדול עומד ע"ג. אבל לפירוש הר"ע והרמב"ם דבעי' תרווייהו טופס וגע"ג אבל בלא גע"ג באמת גם בטופס פסול א"כ באמת דינו כמו במחובר (מ"ש רבינו שפסול הוא לר"י וה"ה לת"ק אסור לכתחילה. כי לדעת הרמב"ם מותר לסופר להזמין טופסי גיטין): [אות יח] הרע"ב ד"ה ונכרי. דליתי' בתורת גיטין כו'. בלא"ה ליתא בכלל שליחות גם בעלמא כדדרשינן מה אתם בני ברית אלא דמכח טעם זה גם עבד פסול לשליחות גט. והא דלא נקט במתני' עבד דהוי יותר רבותא מנכרי, היינו דבא לאשמועינן דאפי' נתגייר אף דבאותו שעה היה דעתו להתגייר מ"מ פסול דבזה נכרי יותר רבותא מבעבד דאין בידו להשתחרר. תוס'. אבל דעת הר"י מגא"ש דעבד באמת כשר להולכת גט דדווקא לענין קבלה בעינן מידי דהוי לנפשי' ורק נכרי פסול משום דלאו בר שליחות הוא. והר"ן כ' דבירושלמי מוכח כדעת הרע"ב. וזהו שיטת רש"י ותוס' והרי"ף והרמב"ם (אך דעת הרשב"א לחומרא לפסוק כדעת הר"י מגא"ש): והנה בעיקר קושי' תוס' דאמאי נקט בר היתירא הא בלא"ה פסול משום דהא נכרי לאו בר שליחות. לענ"ד יש ליישב למ"ש האבן העזר בא"ח סי' קפ"ט ליישב להסוברים (והוא דעת תוספות בסנהדרין ע"ב) דמומר לאו בכלל בני ברית אמאי מומר יכול לעשות שליח לגירושין הא דרשינן מה אתם בני ברית. היינו דסגי להיות שלוחו דומיא דאתם בחד מלתא, דעבד אע"פ שאינו דומה דאתם לענין מה אתם ישראל מ"מ מהני

ך קבל הקטן(מא) והגדיל(מב), חרש ונתפקח. סומא ונתפתח. שוטה ונשתפה(מג) נכרי ונתגייר(מד) פסול. אבל פקח ונתחרש וחזר ונתפקח. פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח(מה). שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה כשר. זה הכלל כל שתחלתו וסופו בדעת(מו) כשר: ז אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה(מז). חמותה, ובת חמותה. וצרתה. ויבמתה . ובת בעלה(מח). מה בין גט למיתה °שהכתב מוכיח. האשה עצמה מביאה את גיטה(מט) ובלבד שהיא צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם(נ).

דלנפשיה לא חזי לא מצי למעבד שליחותא לאחריני : ך קבל הקטן. הגט מיד הבעל: והגדיל. קודם שמסרו לה : פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח. אפי' לא חזר ונתפתח הואיל והיה פתוח בשעת קבלת הגט שפיר מצי למיהוי שליח דהא יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם. אלא איידי דבעי למתנא סיפא וחזר ונתפתח שצריך שיהיה בן דעת בשעת נתינה. תנא נמי רישא וחזר ונתפתח . וכל פסולי עדות בעבירה פסולין להביא את הגט שאין נאמנים לומר בפני נכתב ובפני נחתם ואם הגט מקויים בחותמיו כשרים להביאו: ז חמותה ובת חמותה כו'. אינן נאמנות לומר מת בעלה משום דסניין לה ומכוונן לקלקלה : ובלבד שהיא צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ. °ודוקא כשהתנה הבעל עמה בשעה שמסר הגט לידה ואמר לה לא תתגרשי אלא בבית דינו של פלוני ותאמרי בפ"נ ובפ"נ. והב"ד לוקחין

הר"ב בריש פרקין] °דסגי בקל קולמסא. היינו למאן דיכול למחוי. דמסתפי סופר מיניה דלמא חזי ליה. אבל בסומא כיון דלא אפשר למחזי לא מסתפי מיניה הלכך לא מצי אמר. ע"כ. והרא"ש כתב בפ"ק בשם התוס' דאין להכשיר סומא ע"י קל קולמסא משום דמחזי כשיקרא אם יאמר בפני נכתב. ואם יאמר שמע קל קולמסא אינו מועיל. דבעי שיאמר בלשון שתקנו חכמים. ע"כ. ומ"ש הר"ב אם הגט מקוים כו' היינו למאי דפסקינן כמ"ד דטעמא משום קיום. כמ"ש הר"ב ג"כ במשנה ג' פרק דלעיל : ך קבל הקטן וכו'. מאי דשכיח טפי תני ליה ברישא. דגדלות הקטן ודאי שכיח. וכן פקחות החרש שכיח יותר מפתוח הסומא. ופתוח הסומא שכיח טפי משפיוי השוטה : [*פתוח ונסתמא כו'. כתב הר"ב אפילו לא חזר ונתפתח כו' עיין בדבור דלקמן] : זה הכלל כל שתחלתו וסופו בדעת. לומר דבדעת תליא מלתא. אבל לא בכשרות. וסומא שהיה פתוח בשעת קבלה לא בעינן שיהא סופו בכשרות. כדדייק רב אשי בגמ'. והאי אתי זה הכלל למימרא. ומ"ש הר"ב ואם היה הגט מקוים. כבר כתבתי לעיל דהכי פסקינן כמ"ד טעמא דבעינן שיאמר בפ"נ כו'. משום קיום הוא: ז נאמנות להביא את גטה. מפרשים בגמרא בח"ל. דכיון שצריכה לומר בפ"נ ובפ"נ. ואי אתא בעל ומערער לא משגחינן ביה. מהימנא. דליכא למימר דלקלקלה מכוונה. אבל בא"י דאינה אומרת בפ"נ ובפ"נ. ואי אתי בעל ומערער משגחינן ביה. אינה נאמנת. דחיישינן דמכוונה לקלקלה : חמותה. עיין במשנה ד' וז' פט"ו דיבמות ומ"ש שם : ובלבד שהיא צריכה לומר כו'.

עיין

תפארת ישראל

יכין

בחותמיו במקום הכתיבה, שאז א"צ לומר בפ"נ, הגט כשר. ואין נוהגין כן למנות שליח בכתב [קמ"א ל"ג] ועי' ברא"ש פ"ב דגיטין סי' כ"ו דכך נוהגין באשכנז וצרפת לשלוח גט ע"י עכו"ם וממנה ישראל במקום האשה להיות שליח ע"י מכתבו ועי' שם בהג"ה מעשה דקלוניא שכך עשו מעשה. אמנם מפני שצריך השליח לומר בפ"נ או שיכול לקיים חתימת עדי הגט במקום הנתינה, לפיכך גט שנשלח על ידי הפאסט מעבר לים באופן זה קשה הוא לגרש בו, דמי יכיר חתימת העדים ובפרט בכתב אשורית שאין אדם רגיל בו. להכי יש תקנה אחרת שימנה הבעל שליח, ושליח זה יסע עם גט למקום אחר שאין הבעל שם, דלכתחילה אין לגרש על ידי שליח במקום שהבעל שם [קמ"א סקי"ה] ושליח זה יאמר במקום השני בפני ב"ד בפ"נ ובפנ"ח וימנה שליח ע"פ בית דין במקום ההוא בכתב להשליח שבמקום האשה והשליח השני יאמר בפני הב"ד השני שבמקום האשה שליח ב"ד אני. ונ"ל דבאפשר לגרשה ע"י שליח לקבלה יותר טוב היה [ועי' בתשו"ע קמ"א סכ"ע]. וכן רשע פסול לשליחות, דאינו נאמן לומר בפ"נ [ב"ש שם]. ולכתחילה לא יהא שליח קרוב לאיש, לאשה, ולדייניו [קמ"א ל"ה]: מא) הגט מהבעל: מב) קודם שנתנו לה: מג) נתיישב [וי"ל דשוטה הוא לשון משוגע בארץ [אונרוהיג], שמחשבותיו אינן שוכין בהתבוננות על כל דבר, רק משוטטים ועפים הנה והנה. ונגד זה כשנתיישב, נקרא נשתפה, שהוא לשון מנוחה, כמו שפה מהלעכר [נדה ל"ו]: מד) ותוי"ט כ' דלהכי נקט להו הכא שלא כסדר המורגל, חשו"ק יחד. משום דכל דבר שמורגל תקנתו טפי מהקודם. טפי נקט ליה ברישא. ואח"כ רבינו מכחיש המפורסם, דטפי מורגל שישתפה השוטה משיתפתח הסומא, וכ"כ תקנת הסומא מצוי יותר מתקנת החרש. רק נ"ל דמתחיל בקטן, דהוא שיותר פשוט שיפסל, מדבשעת קלקולו א"א שיתוקן. וסדר נקט חרש לדמי לקטן, שעכ"פ שניהן יכולין לומר אחר שנתקנו בפ"נ מקודם, משא"כ סומא הרי לא ראה מקודם. וסדר נקט סומא, שעכ"פ יכול להעיד ששמע בשמיעתו קול קולמסא, משא"כ שוטה אינו בר דעת כלל. מיהו כולהו בכלל ישראל הם, ולולא קלקולם היו בני עדות, משא"כ עכו"ם אפילו מל וטבל ולא נתכוון לשם גירות, לאו בכלל עדות הוא]: מה) אפילו לא חזר ונתפתח נמי כשר, מדמצי שפיר לומר בפ"נ. מיהו צריך אז לומר בפ"נ, בפני ג', דהוא אינו מצטרף, דסומא אינו נעשה דיין. וגם צריך שיכיר האשה בטביעות עינא דקלא, ולא מהני שיעידו לפניו שזו היא אשת פלוני, אע"ג דבפתוח ואינה מכירה מהני כה"ג [קמ"ב י"א]. והא דנקט מתניתין חזר ונתפתח, היינו איידי דאינך: מו) נקט זה הכלל, לאשמעינן דבדעת תליא מלתא ולא בכשרות, ולאפוקי סומא דא"צ סופו בכשרות: מז) בח"ל דליכא למימר לקלקולה מכוונה, דכיון דצריכות לומר בפ"נ אי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה, ובמה תתקלקל. אבל בא"י שא"צ לומר בפ"נ, ואי יערער הבעל מהני לאסרה, באמת א"נ: מח) כולן שונאות אותה, וחשודים לקלקלה: מט) כשנכתב הגט לפניה ואמר לה הרי את שלוחי להוליכו עד שתביא הגט לבית דין פלוני, והם ימנו שליח ליתנו לך לגירושין: נ) בפני הב"ד קודם שתתנו לשליח:

ך קיב להקטן. כ"ג ע"א מיי' פ"ה מגו"ש טוש"ע שם סעי' נ"ג : ז אף הנשים כו'. כ"ג ע"ג פ"ג מיי' שם פ"ז ה"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ"ג סעי' א' : מה בין גט כו' . יבמות כ"ה ע"א קי"ז ע"א : האשה עצמה כו'. כ' ע"א פ"ג ע"ב ירושלמי גיטין פ"ה הל"א פ"ו הל"א מיי' שם הכ"ג טוש"ע שם סעי' י"ג :

שנויי נוסחאות

ך וחזר. בכי"ק חזר וכן סמוך . פתוח . בכי"ק ובמכי"ל פיתח . וכ"ה בי"ף ד' קושטא והוא על משקל פקח. ז בעלה. בד"נ בעלי(?). וצרתה. בד"נ צרתה . שהכתב. בכי"ק אלא שהכתב . (את) גיטה בכי"ק ליתא. נחתם בכי"ק ובמכי"ל נתחתם.

ראשון לציון

פ"ב ך תוי"ט ד"ה זה הכלל כו' והאי אתי זה הכלל למימרא כו' עיין תוי"ט תרומות פ"ו מ"ד ד"ה זה הכלל כו' וכעי טע"א :

תוספת רעק"א

מהני כיון דהוי דומיא דאתם לענין בני ברית (בסברת הגמ'. ופסול משום דאינו בתורת גו"ק) וכן מומר דהוי דומיא דאתם בחד צד לענין מה אתם ישראל. זהו תורף דבריו עיי"ש. ונראה לפ"ז למ"ש המשאת בנימין בתשוב' והובא במג"א סי' תמ"ח סק"ד דנכרי לנכרי נעשה שליח (וכ"כ המהריק"ש הוה"מ סי' קפ"ח) והיינו כיון דהשליח דומה למשלח, ה"נ י"ל דנכרי נעשה שליח למומר דדומה בחד צד שליח להמשלח דשניהם אינם בני ברית. ורק נכרי לישראל א"נ שליח דאינו דומה בשום צד להמשלח דהמשלח הוא ישראל ובן ברית והשליח אינו בשניהם וא"כ מש"ה לא מצי למנקט הטעם דאין שליחות לנכרי דהא משכחת דנעשה שליח להביא גט ממומר לאשתו. מש"ה נקט טעם דלאו בר היתירא הוא : [אות יט] תוי"ט ד"ה וסומא. דסגי בקל קולמסא. קשה לי הא לכא"רה קן קולמסא מהני דיכול לומר בפנ"כ דהוא משום לשמה או משום דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא . אבל לענין בפנ"ת דצריך משום קיום ואף לרבה הא מסקינן דרבה אית ל"ה דרבא לבאורה לש"ל דקן קולמסא מקרי קיום א"כ י"ל דסומא פס"ל משום דאי"ל בפנ"ח : ך [אות כ] במשנה שהכתב מוכיח . בסוגיין מוקמינן לה בח"ל דאדיבורא דידה סמכי' . ואי אתא בעל ומערער לא משגחינן ביה כמ"ש הרע"ב בריש מסכתין ולא תהיה מקולקלת מש"ה נאמני' . אבל בא"י היכי דלא אמרה בפ"נ דאם אתי בעל ומערער משגחינן ביה י"ל דלמא לקלקלה לצרה מכוונא ולא מהימנא . ואם בא"י אמרה בפ"נ דמהני לסלק ערעורו דהבעל דעת תוס והרמב"ן דנאמנים כ[ן] דלא מקלקלה לה . אבל הר"ן בשם הרשב"א כתב די"ל דאיהי לאו דינא גמירי דכיון דכולהו דמייתי בא"י לא קפדי' בין אמרה ללא אמרה ואי אתי בעל ומערער משגחינן בי' אף זו סבורה דאף שאומרת בפ"נ אי אתי בעל ומערער נשגח ביה וסבורה לקלקל ולא מהימנא : ומדברי הרע"ב דלא העתיק לאוקימתא דהש"ס . נלע"ד דס"ל כתוס' והרמב"ן דבא"י אם אמרה נאמנת וכיון דכבר כ' הרע"ב בפ"א מ"ג דבזה"ז אף בא"י צ"ל בפ"נ מסילא דינא דמתני' דהכא בזה"ז גם בא"י . והא דכ' הרע"ב בפרקין מ"ה לענין סומא אוקימתא דהש"ס דבא"י נאמן . היינו דנ"מ גם לדידן במקויים הגט דכשר סומא להיות שליח אבל הכא דבמקויים כלא"ה נאמנים להביא הגט ליכא נ"מ לדידן . אמנם י"ל דהרע"ב ס"ל בשיטת הרשב"א הנ"ל. אלא דלדידן דבכל הגיטין צ"ל בא"י בפ"נ ואי אתי בעל לא משגחי' ביה אף להרשב"א נאמנים . דהא בכל הגיטין אי אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה והוי כמו בח"ל בזמן הש"ס . ובין כך ק"ל לפמ"ש לעיל בפ"א מ"ג (א"ג) דנראה מלשון הרע"ב (שהביא התי"ט שם) דגם בזה"ז באותה מדינה אין צ"ל בפ"נ א"כ בזה עכ"פ אם אינן אומרת בפ"נ אין נאמנים להיות שליח הגט . והו"ל להרע"ב להעתיק איקימתא דהש"ס כמו שהביא לענין סומא . וצ"ע : [אות כא] בהרע"ב ד"ה ובלבד שהיא צריכה כו' ודוקא כשהתנה הבעל כו'. והא דלא מהימנא (שלא) לומר בפ"נ במיגו דנרשני בעלי בגט זה בקבלתי מידו דלא היתה צ"ל בפ"נ . הי נו דהא הטעם דבגרשה סתם ל"צ לומר בפ"נ דכיון דגמר נמגרש לא יבוא ויערער וכמ"ש בריש מסכתין בשם הר"ן . ואם באמת יבא ויערער ערעורו ערעור אלא דלא חיישינן דיערער וא"כ הכא דבפי דברי עצמה דאמר לה לא תתגרשי

אלא

לוקחין אותו מידה אחר שאמרה בפ"נ ובפ"נ. וממנין שליח שיחזור ויתן אותו לה. אבל אשה שגטה יוצא מתחת ידה בכל מקום שהיא. הרי זו מגורשת. ואפילו שאין הגט מקוים בחותמיו. ואינה צריכה שתאמר בפני נכתב ובפני נחתם:

עיין מ"ש בפ"ק משנה ג'. וכתב הר"ב ודוקא כשהתנה כו' וא"ל לא תתגרשי כו' ותאמרי בפ"נ כו' וכן לישנא דגמ'. וכך העתיק הרמב"ם בפירושו. ומיהו לאו שיתנה הוא שתאמרי כו' ואי לא אתני לה. דאפילו לא אתני כיון שעשה אותה שליח צריכה שתאמר כו'. וכן יורה לשון הרמב"ם בספ"ז מה"ג [הלכה כ"ג]. וז"ל הר"ן וקמ"ל מתני' שאע"פ שאילו רצתה האשה לומר כבר נתגרשתי בגט שבידי לא היתה צריכה לומר בפ"נ ובפ"נ. אפ"ה כל שהיא אומרת שנעשה שליח. צ"ל בפ"נ ובפ"נ. ולא מפטרה במגו דאי בעיא אמרה נתגרשתי ע"כ. ומ"ש הר"ב אבל אשה שגטה יוצא מתחת ידה כו' ואפילו שאין הגט מקוים כו'. כ"כ הרמב"ם. ומסיים בחבורו ספ"ז מה"ג שהרי היא מקלקלת על עצמה. ועוד שהעדים החתומים על הגט הרי הן כמי שנחקרה עדותן בב"ד עד שיבא שם מערער. לפיכך נעמיד הגט בחזקתו ותנשא. ואין חוששין שמא ימצא מזויף. כמו שנעמיד הגט בחזקת כשר כשיביא אותו השליח עד שיערער הבעל או עד שיביא ראיה שהוא מזויף או בטל. שאם נחוש לדברים אלו וכיוצא בהן. כך היה לנו לחוש לגט שיתן הבעל בפנינו שמא בטלו ואח"כ נתנו. או שמא עדים פסולים חתמו בו. והרי הוא כמזויף מתוכו. או שמא שלא לשמה נכתב. וכשם שאין חוששין לזה וכיוצא בו אלא נעמידנו על חזקתו עד שיודע שהוא בטל. כך לא נחוש לא לשליח ולא לאשה עצמה שהגט יוצא מתחת ידה. שאין דיני האיסורין כדיני הממונות. ע"כ. וכתב הכ"מ הרשב"א תמה מדתנן בפ"ב דכתובות [מ"ה]. האשה שאמרה א"א הייתי וגרושה אני נאמנת. ואם יש עדים שהיא א"א. אינה נאמנת ע"כ. ואיני רואה מקום לתמיהה זו. דהתם איכא למימר דמיירי בשאין גט יוצא מתחת ידה. עכ"ל:

עד דמטית לב"ד של פלוני. דבזה דלא מגרשה בקבלתו ליכא ראי' דגמר לגרש וחיישי' דיסלקוה לערער ולגבי ערעורו לא יהיה לה מגו דהא אף בגרושה כתב אם מערער ערעורו ערעור. ולענין החשש דשמא יערער ל"ש מגו דסוף סוף כיון דלא נתן לה הגט להתגרש מיד יש חשש דיערער ודו"ק. (וזה כוונת הר"ן שהביא התי"ט), אח"כ ראיתי בספר ידנדחק בזה הרבה. ולענ"ד העיקר כמ"ש:

ר"ע מברטנורה כל הגט פרק ג גיטין תוספת יום טוב ציונים

פרק ג א כל גט שנכתב שלא לשום אשה פסול. כיצד. היה עובר בשוק ושמע קול סופרים מקרין(א). איש פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני. ואמר זה שמי וזה שם אשתי. פסול לגרש בו. יתר מכן כתב לגרש בו את אשתו ונמלך. מצאו בן עירו(ב) ואמר לו שמי כשמך. ושם אשתי °כשם אשתך. פסול לגרש בו(ג). יתר מכן היו לו שתי נשים ושמותיהן שוות. כתב לגרש בו את הגדולה. לא יגרש בו את הקטנה(ד). יתר מכן אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה אגרש. פסול לגרש בו(ה): **ב** הכותב טופסי גיטין(ו) צריך שיניח מקום האיש. ומקום האשה. ומקום הזמן(ז).

פרק ג **א כל** הגט. קול סופרים מקרין. הגדולים מקרין לתלמידיהם כשיבא גט לפניך כתבהו כך והזכירו שם איש בעלמא: יותר מכן. ולא זה בלבד שנכתב שלא לשם גירושין אלא להתלמד. אלא אף זה שנכתב לשם גירושין גמורים ונמלך. פסול: יתר מכן היו לו ב' נשים כו'. ולא זה בלבד שנכתב שלא לשם גירושין של אדם זה. פסול. אלא אף זה שהיו לו שתי נשים שנכתב לשם גירושין דהאי גברא. פסול כיון שנכתב שלא לשם גירושיה של זו: גדולה וקטנה. לאו דוקא: יתר מכן אמר ללבלר וכו'. הא קמ"ל דלא אמרי' הוברר הדבר למפרע דבשעת כתיבה נמי דעתיה אהא ואיכא גירושין דידיה ודידה: **ב** הכותב טופסי גיטין. סופר שרוצה שיהיו מזומנין אצלו. שפעמים אדם בא לשכרו והוא טרוד בשטרות אחרים: צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן. ובגמ' מוסיף אף מקום הרי את

פרק ג **א יתר** מכן כתב לגרש בו את אשתו כו'. גמ' אי כתב ונתן ספר כריתות בידה ה"א למעוטי היאך קמא דלא עביד לשום כריתות. אבל לגרש את אשתו ונמלך דעביד לשם כריתות אימא כשר. כתב רחמנא וכתב: יתר מכן היו לו שתי נשים כו'. גמרא. אי כתב רחמנא וכתב ה"א למעוטי הני דלא איהו קא כתיב ליה אבל יש לו ב' נשים דאיהו קא כתיב ליה. אימא כשר. כתב רחמנא לה לשמה: יתר מכן אמר ללבלר. כתב הר"ב הא קמ"ל דלא אמרי' הוברר כו'. וכתבו התוס' דאפילו מאן דסבר בעלמא יש ברירה [כמ"ש הר"ב במשנה ד' פ"ז דדמאי] הכא מודה משום דוכתב לה לשמה. משמע שיהא °מבורר בשעת כתיבה ע"כ. ועיין מ"ש בשם הר"ן ברפ"ה דנדרים: **ב** מקום האיש ומקום האשה. ומשמע שם עירו ושם עירה דלא. וכן כתבו הגהות אשר"י בפרק דלקמן. ועיין מ"ש משנה ה' פ"ח: ומקום הזמן: עיין מ"ש בשם הב"י

פ"ג א כל גט כו'. כ"ד ע"א כ"ג ע"א זבחים ב' ע"ב מיי' פ"ג מה' גירושין ה"א סמ"ג עשין נ' טוש"ע אה"ע סי' קל"ו סעי' א': היה עובר כו'. זבחים שם: יתר מכן כתב כו'. עירובין י"ג ע"א סוטה כ' ע"ב זבחים ג' ע"א מיי' שם ה"ב טוש"ע שם סעי' ב': יתר מכן היו לו כו'. זבחים שם. מיי' שם ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ג': יתר מכן אמר כו'. מיי' שם ה"ד טוש"ע שם סעי' ד': **ב** הכותב טופסי גיטין. כ"ו ע"א זבחים ג' ע"א מיי' שם ה"ז סמ"ג שם:

שנויי נוסחאות

פ"ג א כל גט. בכי"ף כל הגט. וכן הוא בזבחים ב' ע"ב ובכי"ף ד"ק כל גט. **לשום** אשה. בד"נ ובמשבי"ר לשם. (קול) סופרים מקרין. בכי"ף ובזבחים ב' ע"ב ליתא; בכי"ק ובמשבי"ר קול הסופרים מקרים; בד"נ קול סופרים שהיו מקרין. מגרש את פלונית ממקום פלוני. במשבי"ר מגרש את אשתו פלונית; בכי"ף ממקום פלוני מגרש את פלונית ממקום פלוני. **לגרש**. בכי"ק ובמשבי"ר מלגרש וכן בסמוך. **יתר מכן**. בד"נ מכאן; בכי"ק ובמשבי"ר יותר מיכן וכן בסמוך. **לגרש** (בו). בד"נ ובכי"ק ובמשכ"נ ובמשבי"ר ובמב' דפוי' ליתא. **היו לו** ב' נשים. בכי"ק יש לו ושמותיהן שוות. במשבי"ר שוין וכן הוא וכ"ה בכי"ק (ושם ששמותן). **ללבלר**. במשבי"ר לליבלר. **לאיזו**. בד"נ ובכי"ף ואי זו וכן העתיק הרמב"ם בפי' ובחבורו; בחורי"ד איזה בא"ר זרוע איזו. ועי' בר"ן. והב"ח הגיה בכי"ף לאיזו; בכי"ק ולאי זו. **אגרש**. בתוס' אגרש בו. **לגרש**. בכי"ק מלגרש:

ראשון לציון

פ"ג ב במשנה ומקום הזמן עיין ישל"ו:

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ג א) לתלמידיהם לדוגמא להתלמד: ב) ר"ל שמכיר שמו כשמו וכו'. אבל א"ל דפסול מדצריך להזכיר מקום דירתו, דהרי קיי"ל דאין צריך להזכיר בגט רק מקום עמידתו בשעת גירושין [כאה"ע ר"ס קכ"ח]. ואילה"ק הרי בל"ז הן ב' יוסף בן שמעון בעיר א' ואין מגרש בו מדאין לברר מתוכו איזהו המגרש, וא"כ אפילו כתב לשם המגרש אסור לגרש בו [ק"כ ס"ג]. י"ל דהיינו לכתחילה, אבל בדיעבד הרי קיי"ל עדי מסירה כרתי. וכן מוכח מגדולה וקטנה [פ"ג מ"א, ופ"ע מ"ה. ופי' אה"ע קל"ו ס"ו]: ג) אף דזה נכתב לשם גירושין: ד) אף דהיה עכ"פ לשמו: ה) דבדאורייתא אין ברירה, דהרי לומר הוברר לבסוף שלשמה נכתב. ואפילו למ"ד יש ברירה בדאוריי', הכא שאני דכתיב וכתב לה, לצריך שיהיה מבורר בשעת כתיבה: ו) סופר שמזמן גיטין שיהיה מזומנין למי שירצה לקנותן: ז) ובגמ' מוסיף, אף מקום הרי את מותרת לכל אדם שהוא עיקר הגט [כפ"ט מ"ג]:

תוספת חדשים

פ"ג ב חר"ב ד"ה צריך כו' ובגמ' מוסיף אף מקום הרי את מותרת כו' עכ"ל וזה דלא תקן כהדיא דסמיך אדתנן פ"ט גופו של גט הרי את מותרת כו':

תוספת רעק"א

פ"ג א [אות כב] במשנה כשם אשתך פסול לגרש בו אבל הראשון מצי לגרש בו ומוקמינן בסוגייא דדוקא בע"מ אבל בליבא ע"מ לא. ופי' הר"ן דשמא חבירו נתן לה להפקיע אותה מבעלה: [אות כג] תי"ט ד"ה יתר מכן אמר ללבלר. מבורר בשעת כתיבה ע"כ לפ"ז אינה מגורשת כלל

שטרי מלוה. צריך שיניח מקום המלוה. מקום הלוה. מקום המעות. מקום הזמן. שטרי מקח. צריך שיניח מקום הלוקח ומקום המוכר ומקום המעות(ח) ומקום השדה ומקום הזמן. מפני התקנה(ט). רבי יהודה פוסל בכולן(י) °רבי אלעזר מכשיר בכולן. חוץ מגיטי נשים. שנאמר (דברים כ"ד) וכתב לה לשמה(יא): **ג** המביא גט ואבד הימנו(יב). מצאו לאלתר(יג) כשר. ואם לאו פסול(יד). מצאו בחפיסה(טו) או בדלוסקמא(טז)

רעמברטנורה

את ◦מותרת לכל אדם: מפני התקנה. התירו לכתוב טופסי גיטין ושטרות שלא לשמן מפני תקנת הסופר שיהיו מזומנים לו. ובלבד שישייר תורף לכתבו לשמה. וגזרינן תורף שאר שטרות אטו תורף דגיטין: רבי יהודה פוסל בכולן. דגזר טופס אטו תורף ושאר שטרות אטו גיטין: ר"א מכשיר בכולן. דלא גזר שאר שטרות אטו גיטין: חוץ מגטי נשים שנאמר וכתב לה לשמה. וגזרינן טופס אטו תורף והלכה כר"א: **ג** לאלתר. מיד כשר: ואם לאו פסול. ודוקא שאבד במקום שהשיירות מצויות דאיכא למימר מעוברים ושבים נפל. אבל אם אבד במקום שאין השיירות מצויות אפילו לאחר זמן מרובה כשר. ואפילו אבד במקום שהשיירות מצויות. אם יש לעדים בו סימן מובהק כגון שיאמרו נקב יש בו בצד אות פלונית. או שיאמרו מעולם לא חתמנו בגט באלו השמות אלא בזה בלבד כשר ואפילו לאחר זמן מרובה: בחפיסא או בדלוסקמא. המתחות שרגילין לתת בהם שטרות ויש בהן סימן

תוספת יום טוב

הכ"י במשנה ד' פרק דלעיל. ומ"ש הר"ב ובגמרא מוסיף אף מקום הרי את כו'. שגם זה עקרו של גט. ומתני' ר"א היא. דאמר עדי מסירה כרתי. הלכך וכתב לה לאו אחתימה קאי דחתימת העדים אינה אלא מד"ס מפני תיקון העולם. וכי כתיב וכתב לה לשמה. אעיקר כריתות קאי דהיינו כל הכי דאמרן. ועיין מ"ש במ"ג פ' בתרא: ר"א מכשיר בכולן כו'. ומקשינן בגמרא קשיא דר"א אדר"א. דרישא דמתני' אוקמינן כר"א ושרי לכתוב לטופסי גיטין ובלבד שיניח. ומפרקינן תרי תנאי ואליבא דר"א: חוץ מגטי נשים. כתב הר"ב וגזרינן טופס אטו תורף. והלכה כר"א. והכי פסיק רב בגמ'. וכן דעת הרמב"ם בפירושו [ובחבורו פ"ג חזר בו ע"ש בכ"מ] ול"ק ממתני' ה' [פ' דלעיל] דשרינן בחש"ו אפילו לכתחלה לכתוב טופס ולא גזרינן אטו תורף. כדכתיבנא התם דחש"ו לא שכיח כלל לא גזרו. ומיהו איכא פלוגתא דרבוותא איכא דסברי ר"א פוסל בגטי נשים אף בדיעבד. ודייקי מדתנן מכשיר בכולן חוץ מגטי נשים. משמע דפיסל בגטי נשים. וכתבו דלא דמי למחובר דמשנה ד' פ"ב דכשר בדיעבד. דמחובר לא שכיחי כולי האי. אבל כתיבת טופס שלא לשמה גזירה מצויה היא דאם יתירו לסופרים לכתוב לטופס שלא לשמה בטרדייהו מנשי וכתבו אף תורף. הלכך פסלוהו אף בדיעבד וכ"כ הר"ן בפ"ב משנה ד'. והרא"ש דייק בהיפך דמדקאמר מכשיר בכולן חוץ כו'. משמע דפוסל בגטי נשים מה שמכשיר בכולן והיינו לכתחלה והוי דומיא דמחובר וכתב ומ"מ טוב להחמיר ולגרשה בגט אחר אם הבעל לפנינו. ע"כ: **ג** לאלתר. פירש הר"ב מיד. ולא ביאר כל הצורך דבגמ' פליגי איכא מ"ד [כדי שיהיה אדם עומד ורואה שלא עבר אדם שם ואיכא מ"ד] שלא שהה אדם שם עד בעת מציאת הגט ע"כ. ויש מחלוקת בין הפוסקים כמו שאזכור בס"ד. ומ"ש הר"ב ודוקא שאבד במקום שהשיירות מצויות כו'. [ולהרא"ש פסול] ואפילו לא הוחזקו שנים ששמותיהן ושמות נשותיהם שוים. [כל זמן שלא ראה שלא עבר אדם שם] ולהרמב"ם [אפילו עבר כשר דהלכתא] כמ"ד שלא שהה כו' אא"כ הוחזקו ג"כ. דאז אם עבר חיישינן אע"פ שלא שהה. כיון דאיכא תרתי לריעותא. ולהרא"ש לעולם לא הוי לאלתר אלא [שראה] כל שלא עבר כו'. ומ"ש הר"ב אבל אם אבד במקום שאין השיירות מצויות [כו'] להרמב"ם אפילו הוחזקו באותו מקום שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיהם שוים. ולהרא"ש דוקא כשלא הוחזקו שנים כו' דאי הוחזקו חיישינן אע"פ שאין שיירות מצויות הואיל ולא ראה שלא עבר אדם שם. והא דמחזירין לזמן מרובה היינו כשהבעל אומר תנו לה כדתנן במשנה ז' פ"ק דב"מ. ועיין מ"ש שם בס"ד. א"נ כשהיא נותנת סימן מובהק. ומ"ש הר"ב ואפילו אבד כו' אם יש לעדים סימן מובהק כו' פי' התוס' השליח נמי נאמן בסימן מובהק אלא דבעדים אע"פ שראוהו כבר מהימנו. ושליח לא מהימן אלא כשאומר כן קודם שראהו. ע"כ. ומ"ש הר"ב או שיאמרו מעולם לא חתמנו בגט באלו השמות אלא בזה וכתבו התוס' משמע שיודעים שלא חתמו אלא על אחד אבל אין מכירין מי הוא אותו יוסף בן שמעון. וכשהעדים אומרים כן והוא אומר שעל שלו חתמו. נאמן. דלא חשדינן ליה שישקר במזיד לומר שהוא שלו לקלקלה. אבל כשאין העדים אומרים כלום חיישינן שמא הוא סובר שהוא שלו לפי שאינו יודע שיש יוסף בן שמעון אחר או יודע ואין נראה לו לחוש שגם הוא אבד גט ולכך אומר שהוא שלו אע"פ שאינו מכיר ע"כ: מצאו בחפיסה כו'. פי' הר"ב

ויש

יכין תפארת ישראל יכין

ח) כדי לידע סך מעות שמכירה שאם יטרפוה ממנו, יצטרך המוכר להחזיר לו כך: ט) תקנת הסופר היא, דלהכי התירו לו שיכתוב טופס, דלפעמים אינו פנוי: י) דגזר טופס אטו תורף: יא) והכי קיי"ל: יב) במקום ששיירות מצויות, או שבמקום שנכתב הגט הוחזקו ב' ששמותיהן ושמות נשותיהן שוות: יג) מלה מורכבת מן „אל" אתר, ופירושו. על מקומו, ור"ל מיד [כמו והוא שלמד אל אתר, ירושלמי פ"ק דברכות] והיינו שראה שלא עבר אדם שם עדיין, ואפילו שהה זמן מרובה: יד) מיהו ביש סימן בגט או בכלי שהוא מונח בו, והוא סימן מובהק, כשר. אבל הכרה בטביעות עין לא מהני רק כשמצאו הוא בעצמו דאז אית ליה מגו, דאי בעי אמר לא אבדתיו [קל"ב ס"ד]: טו) חמת קטנה: טז) [אומהאנגבייטל]:

ציונים

ר"י פוסל. עי' ירושלמי גיטין פ"ג הל"ב פ"ו הל"ב: ר' אלעזר מכשיר כו'. עיי' שם תוס"פ חו"מ סי' מ"ח סעי' א': וכתב לה לשמה. כ' ע"א כ"ג ע"א כ"ד ע"ב כ"ס פ"א סוטה כ' ע"ב ירושלמי תרומות פ"א הל"א גיטין פ"ב הל"ה: **ג** המביא גט כו'. כ"ז ע"א ב"מ י"ח ע"א ירושלמי יבמות פט"ו הל"ו. עיי' שם ה"ס סמ"ג

שנויי נוסחאות

ב מקום הלוה מקום. מקום נד"נ ובמשני"ל ומקום בכולם. מקח. במשני"ר מקח וממכר. מקום הלוקח ומקום המוכר. בכי"ק הסדר.. המוכר מקום הלוקח וכן כולם בלי ווי"ן. מפני התקנה, ר' יונה ן' גאנח בספרו הריקמה (7), אחרי הביאו את משנה אזכרה יאמר: ,וככר לא במשנה אתקנה באמרם הכותב טופסי גיטין צריך שיניח וג' מפני האתקנה ויתכן לומר ,באזכרה' ,ו א תק נ ה' שהאלפי"ם מומרות מן ההי"ן. עכ"ל. ר"א. בכי"ק ר' ליעזר. (לשמה) במש' ד' ריונא ווינילא (ש"מ ושס"ז) ליתא. **ג** מצאו לאלתר. בד"נ ובכי"ק ובמשני"כ אם מצאו על אתר. בדלוסקמא. כד"נ ובכי"ק בגלוסקמא.

תוספת רעק"א

כלל ואם קבלה קדושין מאחר א"צ גט אבל דעת הר"ן דתלי בדין ברירה וכיון דקיימ"ל דבדרבנן י"ב ועי"ב הטעם דאנן מספקינן לדינא אם אין ברירה או יש ברירה ובדרבנן אולי' לקולא א"כ הכא הוי ספק גירושין דדלמא הדין דיש ברירה: **ב** [אות כד] במשנה ר"א מכשיר בכולן. אפי' תורף דל"ג אטו גט, כך העלו תוספ' וכל הראשונים מסוגיין וכתבו דמוכח ג"כ הכי מסידור המתני'. דאם איתא דר"א לא מכשיר בשטרות רק בטופס היה לו להתנא דמתני' לקצר ולשנות ולקבוע דברי ר"א אחר הת"ק והוי הו"ל למיתני ר"א פוסל בג"נ ור"י פוסל בכולם. והוי כסדר שכל אחד מחמיר מחבירו אבל אי ר"א אתי לאכשורי תורף בשטרות ניחא דתנא דברי ר"י קודם דקאי את"ק דמיירי בטופס. ור"א מכשיר בשטרות טפי מת"ק ובגיטין פוסל טפי: [אות כה] הרע"ב ד"ה צריך שיניח. ובגמרא כו' מותרת לכ"א. כך הוא מימרא דר"י א"ש. ובריש זבחים (ד"ב) דייק הש"ס דבג"נ סתמא לאו לשמה קאי ופסול מהא הכותב טופסי גיטין וכו' וארי"י א"ש אף צריך שיניח מקום הא"מ לכ"א. וב' תוספות אצטריך לאתויי דר"י משום דמינה דייקינן בגיטין דאתיא כר"א דע"ט כרתי דקי"ל כותי'. ואיכא דמוקי לה התם כר"מ ומפרשי מפני התקנה משום קטט ולדידיה ליכא למידק מיניה דסתמא פסול עכ"ל. ובבאורה תמוה לי הא מ"מ אף אם נימא כר"מ מ"מ יש לדייק כן מסיפא דמתני' ר"א מכשיר בכולן חוץ מג"נ שנאמר וכתב לה לשמה (ואסור אף טופס) מוכח להדיא דסתמא לא מקרי לשמה אח"ז זכני ד' בספר שער המלך מצאתי שעמד בזה ולענ"ד נראה דהנה לכאורה יש לעיין למה דכתב תוס' דר"א מכשיר בכולן היינו אף בתורף מאי פרכי' בסוגיי' אההיא דר"א והא כי כתיב לה אתורף הוא דכתיב דלמא באמת פוסל הגט רק בתורף. וצ"ל כיון דת"ק ור"י ס"ל ג"כ דתורף פסול מדאורייתא בגט משום דבעי' לשמה אלא דת"ק ס"ל דבשאר שטרות גזרינן תורף אטו גיטין ור"י ס"ל דאפילו בטופס בשטרות גזרי' לא הו"ל לומר רק ר"א מכשיר בשטרות אף בתורף חוץ מגיטין אבל הטעם דכתיב לה לשמה הוא מיותר דהא בזה גם הת"ק ור"י מודים אע"כ דבעי לו לפלוגי גם בגט דאפילו טופס פסול. וכ"ז למסקנא דמוקמי' לת"ק כר"א אבל למ"ד דת"ק ר"מ היא שפיר י"ל בפשוטו דר"מ דקאמר דמדרבנן פסול תורף אף בשטרות ומדאורייתא כשר אפילו בגט לזה פליג ר"א בתרתי דבשטרות כשר לגמרי, ובגט פסול אפילו מדאורייתא משום דכתיב לה לשמה. ונ"מ טובא (במה שהביא הפסוק לה) לענין אם צריך לשייר הא"מ לכ"א. גם"ז י"ל בכוונת תוספ' דבלאו מימרא דריא"ש י"ל דת"ק הוא ר"מ ומפני התקנה היינו תקנת קטט ומילא י"ל דר"א דקאמר חוץ מג"נ היינו בתורף והי' מקום לומר דסתמא לשמה קאי אלא דהו"ל ההמירו בגט לכתוב סתמא אטו שלא לשמה ממש, ובגט פליג רק על הך דלת"ק הוא רק דרבנן

משום

סימן שהם שלו: אם מכירו כשר. מלתא באנפי נפשה היא. והכי קאמר מלאו בחפיסה או בדלוסקמא אע"פ שאינו מכירו לגט. או שמכירו לגט. אע"פ שמלאו בכל מקום כשר: נותנו לה בחזקת שהוא קיים. ולא חיישינן שמא מת. ובטל שליחותו דאמרינן העמד דבר על חזקתו. אבל אם נודע שמת קודם שהגיע גט לידה. הגט בטל. דאין גט לאחר מיתה: מקריבין אותה. ולא חיישינן שמא מתו בעליה. וחטאת שמתו בעליה למיתה עומדת: ד ברקום. תרגום מגור כרכומין: המטרפת. ועדיין לא טבעה: לידון. בדיני נפשות

אם מכירו(יז) כשר. המביא גט °והניחו(יח) זקן(יט) °או חולה(כ) נותנו לה °בחזקת שהוא קיים(כא). בת ישראל הנשואה לכהן. והלך בעלה למדינת הים. אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים. השולח חטאתו ממדינת הים. מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים(כב): ד שלשה דברים אמר ר' אלעזר בן פרטא לפני חכמים וקיימו את דבריו. על עיר שהקיפה ברקום(כג) ועל הספינה המיטרפת בים(כד). ועל היוצא לידון(כה). שהן בחזקת קיימין. אבל עיר שכבשה ברקום. וספינה שאבדה בים. והיוצא ליהרג(כו). נותנין עליהן חומרי חיים

ויש בהן סימן שהם שלו. ועיין בדבור דלקמן. וכתבו התוס' וא"ת ונחוש לשאלה כדאמרינן בפרק בתרא דיבמות [משנה ג'] וי"ל דקים ליה בנפשיה שלא השאילם לשום אדם. א"כ ביודע שבחפיסה אבדו ומ"מ צריך שיהא מכיר החפיסה או הדלוסקמא בטביעות עינא דמה שיודע שבחפיסה או בדלוסקמא אבדו אין זה סימן כיון דדרך להניחם שם ע"כ. ועיין מ"ש ספ"ק דב"מ: אם מכירו כשר. פירש הר"ב או שמכירו כו'. וכן בפירש"י שבידינו. וכן הסכמת המפרשים האחרונים. ופי' הר"ן בטביעות עינא וכ"כ בטור. ובחפיסה ודלוסקמא נמי טביעות עינא כמו סימן. אלא דאיכא בין סימן לטביעות עינא. דטביעות עינא אין מועיל להכירו אלא כשמלאו אותו בעצמו שאבד לו ולא כשמלאוהו אחרים. ובב"י הביא חלוקי דעות בטעם הדבר דאיכא למימר דלמא משקר משום הפסד שכרו. א"כ דלא ליהוי למרי גיטא תרעומות עליה. אבל כשמלאו הוא נאמן במגו דהי בעי אמר לא אבד מעולם וא"כ אפילו ליכא מגו עד אחד נאמן באיסורים בטביעות עין. ע"כ. ובעדות טביעות עין במת דמשנה ג' פרק בתרא דיבמות יש מחלוקת דר"ת סבר דמהני כמ"ש הטור סימן י"ז. וחלקו עליו האחרונים כמ"ש שם בב"י וי"ל דשאני התם כיון שעשוי להשתטות לא רצו להסמיך על טביעות עין: או חולה. משא"כ גוסס דרוב גוססים למיתה. גמרא: בחזקת שהוא קיים. מדאורייתא נפקא לן בהכל שוחטין [דף י'] העמד דבר על חזקתו. רש"י: בת ישראל כו'. צריכא דאי אשמועינן גט משום דלא אפשר [למיחש למיתה. דאי חיישת אין לך שולח גט לאשתו והן עגונות] אבל תרומה דאפשר [להיות אוכלת בחולין] אימא לא. צריכא. גמ': השולח חטאתו. צריכא דאי אשמועינן תרומה זימנין דלא אפשר [שהיא ענייה וצריכה פרנסה ותטול תרומה בבית הגרנות] אבל חטאות מספיקא לא ניעול חולין לעזרה. צריכא. גמ': מקריבין אותו. בגמרא מפרש דדוקא בקרבן נשים א"נ חטאת העוף שא"צ סמיכה דאל"ה לכתחלה אין לעשות בלא סמיכה דהא מעלין עליו כאלו לא כיפר כמפורש במשנה ח' פרק ט' דמנחות: ד ועל הספינה המיטרפת בים. פירש הר"ב ועדיין לא טבעה. וכן פירש"י ומשמע דאילו אבדה דבסיפא היינו שטבעה וקמ"ל דאעפ"כ נותנין עליו חומרי חיים דשמא יצא כדאשכחן במשנה ד' פט"ז דיבמות. וסתם ים מים שאין להם סוף הוא. והרמב"ם מפרש וז"ל ספינה המיטרפת בים הוא שסוער עליה הים ורצה לשברה והמלחים אינן יכולין להנהיגה כפי רצונם לגודל הסער אבל העצים והכלים שלהם נשארו. הספינה שאבדה בים. הוא שנשברו הכלים והעצים שלהם ונאבד הכל ונשארה הספינה על פני המים להנהגת המים ולא נשאר עוגין ולא משוטות שיתנהגו בה. ע"כ: והיוצא ליהרג. בגמ' איכא תרי לישנא לחד לישנא דוקא בב"ד ישראל אבל בב"ד נכרים מכי

מכי

שם טוש"ע אה"ע סי' קמ"ב סעי' ד: המביא גט והניחו כו'. כ"ח ע"א ירושלמי יומא פ"א הל"א מיי' שם פ"ז הכ"ח סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ"א סעי' כ"ח: בחזקת שהוא קיים. עי' סנהדרין מ"ז ע"א תוד"ה אימא כיון: בת ישראל כו'. סוכה כ"ג ע"ב מיי' פ"ט מהל' תרומות ה"ג: השולח חטאתו וכו'. יומא נ"ה ע"ב ועי' תוס' שם ד"ה והתנן. מיי' פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ה"ז: ד שלשה דברים כו'. כ"ח ע"ב מיי' פ"ו מהל' גירושין הכ"ח כ"ט ופ"ט מהל' תרומות ה"כ סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ס"ט:

שנויי נוסחאות

(אם) מכירו. בכי"ק.. הכירו; כד"נ אם מכירן וקאי על החפיסה והדלוסקמא כרי"ף ומכירו; ועי' תוסרי"ד. נותנו. במשנ"ב נותן. הנשואה. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל שנשאת: ד ר' אלעזר בן פרטא. בכי"ק ר' ליעזר בן פורטא. שהקיפה ברקום וכ"ה כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ב וכן בסמון; במשני"ל שהקיפוה; במש' ד"ח שהקיפוה כרכום. המיטרפת. כד"נ ובכי"ק המטרפת; במשנ"ב המוטרפת בתורי"ד המטורפת. לידון. כד"נ לדין.

תוספת חדשים

פ"ג ד במשנה ברקום מחלק בירושלמי בין כרכום של אותו מלכות שאינן הורגי למלכות אחרת שהורגין שהם לסטים גמורים וכ"כ הטור בא"ה סי' קמ"א: (הרמ"ז)

תוספת רעק"א

משום קטט וא"צ לשייר הא"מ לכל אדם ור"א פוסל מדאורייתא שלא לשמה ומדרבנן בסתמא (וממילא) זהו ג"כ לענין הא"מ לכ"א. לזה הביא מימרא דר"י א"ש דצריך לשייר הא"מ לכ"א דת"ק כר"א. ומוכח מזה דר"א דסיפא פליג ג"כ על טופס דגזרי' אטו תורף א"כ מוכח דתורף מדאורייתא פסול בסתמא דאל"כ לא הו"ל למגזר בטופס (שהוא) סתמא אטו תורף כיון דתורף ג"כ מדרבנן פסול (ועוד למה צריך

תפארת ישראל

יכין

יז) לכלי: יח) שלא להמגרש: יט) י"א דוקא פחות מבן פ' או יותר מק' [וי"א דביותר מצ' סגי]. אבל ביני ביני מפ' לצ' אין לו חזקת חי: כ) וי"א דוקא שלא נעשה טריפה: כא) מיהו בגוסס שאינו מדבר, אף דכחי הוא, אפ"ה רוב גוססין למיתה [קמ"א סס"ח]. וגוסס היינו שחזה שלו מתלבטת כששואף רוח, ע"י העלאת ליחה שמתהווה בה קרוב למיתה [אה"ע קכ"א]: כב) מיירי בקרבן נשים, או בחטאת עוף, או ערל וטמא שמשלחין קרבנותיהן, דכל אלו א"צ סמיכה. וקמ"ל כולהו, תרומה, אף דליכא חשש עגונה כבגט, ואף דא"צ לה כל כך, דהרי אפשר לה שתאכל חולין. וקמ"ל נמי חטאת, אף דאיכא חשש חולין בעזרה, ואף דג"כ א"צ כ"כ לחיי נפש כתרומה, אפ"ה סמכינן אחזקה דאורייתא בכל דוכתא: כג) חיל של אותה מלכות שרוצים לכבשה מיד האויב: כד) שמשלכה בין הגלים בסער: כה) בדיני נפשות אפילו בדיני ערכאות: כו) אפילו בדיני ישראל [רמב"ם פ"ט מתרומות]:

אור גדול

פ"ג ג בתוי"ט ד"ה השולח כו' עיין מה שהביא מגמ', ובתוס' שם ד"ה אבל הקשו והלא חטאת העוף באה על הספק ותרצו דאדם עצמו דין הוא לראיה מלה כנ"ל). ובזה מיושב לי מה דקשה לבאורה על מ"ש הרשב"א בחי' דמה דמשני שמואל דההיא דחש"ו מיירי בשייר מקום תורף היינו דמתניתין אתיא כת"ק דהכותב טופסי גיטין דל"ג טופס אטו תורף א"כ היכי אמרי' בסוגי' ואי אשמעי' בההיא נמי איכא לאוקמי כר"א אבל בהא מדסיפא ר"א רישא לאו ר"א היאך אפשר לומר כן דרישא לאו ר"א איך מוקי למתני' דלעיל כר"א ובשייר מקום תורף הא ר"א ס"ל במתני' טופס אטו תורף דהא ליכא תרי תנאי אליבא דר"א כיון דת"ק ר"מ היא, והערוני לזה הבחורים בלימוד הישיבה. ולפי הנ"ל ניחא דלאותו ס"ד דרישא לאו ר"א באמת מפרשי' מה דקתני במתני' בדר"א חוץ מג': דהיינו דתורף פסול אבל בטופס ל"ג. ואף דבמחובר גזרי' מ"מ י"ל דמשום תקנת עגונות הקילו שיכתוב הטופס סתמא. ואף אם מוקמי' רישא כר"מ לא מצינו הך תקנת עגונות מ"מ י"ל דמהך מתני' דהכל כשרים לכתוב אפילו חש"ו שמעינן דהקילו אי משום תק"ע אי משום תקנת סופר. גם לפי דרכנו י"ל דסתם באמת כשר מדאורייתא' ומש"ה מותר סתם בטופס ול"ג אטו תורף כמו במחובר משום דתורף עצמו סתמא כשר מדאורייתא וכנ"ל ומש"ה גם בחש"ו בטופס דהוי כסתמא ודו"ק: ג [אות כו] במשנה והניחו זקן. ובסוגיא איתא אמר רבה ל"ש אלא שלא הגיע לגבורות אבל הגיע לגבורות לא. ויש מחלוקת בפוסקים אם קיי"ל כהא דרבה אם לא. וע' בתוס' יומא (דנ"ה ב') שכ' בחד תירוץ דרבה קאי רק ארישא דהשולח גם משום חומרא דא"א. ותמוה לי דמה חומר א"א שייך כאן הא בין כך ובין כך איננה א"א דנתרת או בגט או במיתת הבעל. והחשש רק דשמא מת ואסורה לעלמא משום לאו דיבמה לשוק. ואולי י"ל דס"ל לתוס' דחומר איסור יבמה לשוק חמור ג"כ יותר משאר איסורי' כיון דהוא ענין ערוה. ועי' במרדכי פרק מצות חליצה דאיסור יבמה לשוק הוא בכלל אין דבר שבערוה פחות מב'. ונראה ראיה לזה מסוגיא דב"מ דף כ' מיפשיט מדאיסור' ממונא וכו' שטרי חליצה ומיאוני' תנן וע' בתוס' שם הא דלא ילפי' איסורא מממוני' היינו דבחומרא דא"א החמירו. ואעפ"כ פשיט לה מחליצה ומיאון דמיאון לכאורה ליכא ראיה כ"כ כיון דלא הוי אלא קדושי דרבנן אלא דהראיה מחליצה הרי דמדמי לה חליצה לאיסור א"א. ובתשובה כתבתי מזה בעזה"י. ובעיקר דברי תוספ' תנ"ל ק' לי דאמאי לא חילקו בפשוטו דברישא כיון דאיכא חזקת איסור יבמה לשוק מש"ה כיון דחזקת חי איתרע קצת בהגיע לגבורו' מש"ה אלים חזקת יבמה לשוק. אבל באינך דמתני' דליכא חזקה כנגדו אזלי' בתר חזקת חי אף בהגיע לגבורות וצ"ע: [אות כז] במשנה או חולה. בוש"ש כתוב דה"ה זקן שהוא חולה, והא דנקט או חולה היינו משום הדיוק דוקא חולה אבל גוסס לא מש"ה הוי רבות' דאפי' אינו זקן ג"כ דוקא חולה אבל לא גוסס עי"ש: [אות כח] במשנה בחזקת שהוא קיים. נ"ל לדון דאף במקום דליכא יבם מיירי דאילו לא מוקמינן בחזקת שהוא קיים לא היה אפשר ליתן לה הגט ולהתירה לעלמא במנ"פ דשמא יתברר דבת מקודש ומותרת לכהונה ואתה מצריכה כרוז לכהונה כההי דמתני' דר"פ ט"ז דיבמות עי"ש:

וחומרי מתים. בת ישראל לכהן(כז) ובת כהן לישראל(כח) לא תאכל בתרומה: ה המביא גט בארץ ישראל(כט) וחלה, הרי זה משלחו ביד אחר(ל). ואם אמר לו(לא) טול לי הימנה חפץ פלוני(לב) לא ישלחנו ביד אחר. °שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר(לג): ו המביא גט ממדינת הים(לד) וחלה(לה). עושה בית דין(לו) ומשלחו ואומר לפניהם(לז) בפני נכתב ובפני נחתם. ואין שליח אחרון צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם(לח) אלא אומר שליח בית דין אני(לט): ז המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן(מ). מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין. ואינו חושש שמא מת הכהן או

נפשות: בת ישראל לכהן. חומרי מתים: בת כהן לישראל. חומרי חיים: ה המביא גט בארץ ישראל. שאין צריך לומר בפ"נ ובפ"נ: משלחו ביד אחר. ועושה שליח מאליו ולא בב"ד ודוקא חלה: ואם אמר לו. בעל לשליח: טול לי הימנה חפץ פלוני. כשתתן לה את הגט. לא ישלחנו ביד אחר: ו עושה ב"ד. שליח. ומשלחו: שליח ב"ד אני. ומסתמא ב"ד עשו הדבר בהכשרו. ושליח שני ממנה שליח שלישי עד מאה וכולן בב"ד מדתנן במתני' אין השליח האחרון כו' אלא אומר שליח ב"ד אני: ז להיות מפריש עליהן מחלקן. כשיפריש התרומה ימכרנה ויעכב הדמים לעצמו בשביל חובו שיש לו על הכהן. ומעשר ראשון ומעשר עני יעכב ויאכל בשביל החוב שיש לו על הלוי ועל העני. אלא שמפריש ממעשר ראשון. תרומת מעשר לכהן. ואם הוא רגיל ליתן תרומותיו ומעשרותיו לזה הכהן. או הלוי. או העני שהלוה להן. אין צריך לזכות להם מעשרותיו ותרומותיו על יד אחר אלא לוקחן לעצמו מיד אחר שיפרישם. אבל אם רגיל ליתן תרומותיו ומעשרותיו לאחרים. אינו יכול לעכבן בחובו. עד

שיזכה

מכי חתם פסק דין הדיין הגדול שבהן אין נותנין עליו חומרי חיים וכן פסק הרא"ש ולאידך לישנא דוקא בב"ד נכרים. אבל בב"ד של ישראל אין נותנין עליו חומרי חיים. והרמב"ם בסוף פ"ו מהל' גירושין כתב והיוצא ליהרג מב"ד של נכרים. והיינו כלישנא בתרא. ולא כתב בבאור דין ב"ד של ישראל. וכ' המגיד ובעונותינו כבר בטלו דיני נפשות מישראל ע"כ. ואין זה מספיק כי דרכו של הרמב"ם לבאר הכל. אבל נ"ל שסמך על מה שביאר בפרק ט' מהל' תרומות. דשם כתב בהדיא. אבל מי שנגמר דינו בב"ד [של ישראל] והניחוהו בבית הסקילה ליהרג. הרי זה בחזקת מת ולא תאכל אשתו ע"כ. ולפי שמשנתינו נמי אסברה לה בדין תרומה. לפיכך ביאר הדברים בהלכות תרומות ועליהן סמך בהלכות גירושין ואע"פ שלפי סדר חבורו הלכות תרומות מאוחר להלכות גירושין [*ועיין בפי' הר"ב במשנה ג' פ"ק דערכין]: בת ישראל כו'. וכ"ש לאיסור אשת איש. ואם היה גט אחד מהם ביד השליח אינו נותנו לאשתו. ואם נתנה לה הרי זו ספק מגורשת. וכמ"ש הרמב"ם פ"ו מה"ג. והטור סימן קמ"א: ה וחלה משלחו ביד אחר. דשליח עושה שליח. כדמסיים בברייתא שהבאתי בריש מכילתין והיא רפ"ב דקדושין דף מ"א ושלח ושלחה [ב' פעמים נאמר בענין] מלמד שהשליח עושה שליח. וכתב הר"ן ואע"ג דקרא משמע בין חלה. בין לא חלה. דמידי חלה כתיב. אפ"ה אמור רבנן דחלה דוקא משום דאיכא איניש דקפדי ולא שמעי מבטל שליחותייהו. אבל בחלה ליכא דקפיד. א"כ קרא להיכא דגלי בעל דעתיה דלא קפיד אתא. ואתו רבנן ופרשו דחלה נמי לא קפיד. ואיכא לישנא בגמ' דבהולך סתם יכול לשלחו על יד אחר אע"פ שלא חלה ובאתה הולך לא ישלחנו על יד אחר אא"כ חלה: טול לי הימנה חפץ פלוני. פירש הר"ב כשתתן לה הגט וכן לשון רש"י. ומשמע דלא קפיד אם יטול החפץ תחלה אם לא. והרי זה כאומר תן לה הגט וטול החפץ שגם בזה כתב הרמב"ם בפ"ט מהלכות גירושין [הלכה נ"ז] הרי זה לא ישלחנו ביד אחר. שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר. אלא שכתב ואם שלחו ביד אחר הרי זה גט בין שנתנה החפץ תחלה בין שלא נתנה אלא לבסוף. ואם נפרש דברי רש"י דהכי קאמר טול חפץ תחלה כשתתן לה הגט. לפי זה כששלחו ביד אחר אינו גט אא"כ נתנה החפץ תחלה. ומכי נתנה תחלה ליד השני הוי גט דלא אמרינן שלא ישלח ביד אחר. אלא משום דחיישינן שמא כשימסור הראשון שליחות לשני. לא ימסור לו דברים כהוייתן. או השני לא יהא מדקדק בהם ויהא משנה ומיפסל גיטא. כדפירש"י בגמרא: ו ואין שליח אחרון כו'. פירש הר"ב דשליח שני ממנה שליח ג'. ובחלה דלא עדיף °ממי שבא מכחו. מסקנת הפוסקים[*ואע"ג דכתבתי במ"ג פ"ז דלמאי. דאחרון קרי כלפי הקודם לו. מ"מ הכא אי לאו דהאמת כך דיכול למנות ג' וכו' לא ה"ל למתני האחרון דדלמא אתי למטעי]: ז להיות מפריש עליהן מחלקן. פירש הר"ב ואם הוא רגיל כו' א"צ לזכות כו' פירש"י כיון דמלתא דפשיטא הוא דלדידהו יהיב להו אסחי להו שאר כהנים דעתייהו והוו כמאן דמטי לידייהו דהכי וכ"כ הר"ן. ובהגהות אשר"י יהיב טעמא משום דכל מתנות כהונה חשוב כמו מתנה מועטת ואסור לחזור בו כדאמרינן בפרק הזהב. [*ולשון עליהן מחלקן. עיין בדבור דלקמן]: בחזקת שהן קיימין. וכן הנוסח בכל הספרים. ואף הרמב"ם העתיק כן בפ"ז מהלכות

מעשר

ה המביא גט כו'. כ"ט ע"א מיי' פ"ז מהל' גירושין ה"ד ופ"ט הל' נ"ה סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' נ"ה: ואם א"ל טול כו'. מיי' פ"ט שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' נ"ח. שאין רצונו כו'. י"ד ע"א ב"מ ל"ו ע"א: ו המביא גט כו'. כ"ט ע"ב מיי' שם פ"ז ה"כ סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' מ' וסימן קמ"ב סעי' ט': ז המלוה מעות כו'. ל' ע"א מיי' פ"ז מהל' מעשר ה"ה סמ"ג עשין קל"ה:

שנויי נוסחאות

בת ישראל כו' ובת כהן. במשנ"ל בת כהן.. ובת ישראל. לא תאכל. בכי"ק ובכי"פ לא יוכלו. ה ואם אמר. הג"נ ובכי"ק ובמשנ"ל אם אמר. הימנה. בג"נ ובכי"ק ובמשנ"ל ממנה. ו (ומשלחו). בג"נ ליתא(?). בכי"מ שליח ומשלחו וכן הוא בכי"פ אך בכי"פ ד"ק כלשונו במשנ"ל עושה שליח בב"ד ומשלחו. ובמס"י בב"ד שליח ומשלחו. לפניהם בג"נ להם. נחתם. בכי"ק נתחתם וכן בסמוך. ואין שליח אחרון. בג"נ ובכי"ק ובמשנ"ל אין השליח האחרון. שליח ב"ד. בג"נ ובכי"ק ובכי"פ ד"ק שלוח ב"ד: ז ואת הלוי ואת. בכי"ק את.. את. שמא מת הכהן או הלוי. בג"נ ובכי"ק ובמשנ"ל. כהן.. לוי.

ראשון לציון

פ"ג ד תוי"ט ד"ה והיוצא ליהרג כו' אבל נ"ל שסמך על מה שביאר כו' עיין תי"ט פ"א דערלה מ"ו ד"ה אר"י כו' וכן בסוף פי"א דפרה דאין לסמוך המוקדם על המאוחר כמ"ש בסמוך ועי' תוי"ט ספ"ט דב"ק :

תוספות רעק"א

ה [אות כט] במשנה שאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר. ק"ק לי מ"ש גט משאר חפץ בעלמא. ואף אם אין בנייר כלום מ"מ אם יאבד יפסיד הבעל שכר סופר מחדש. ואמאי סתמא שליח עושה שליח נימא דאינו מחזיק השליח ב' לזריז כמו הא'. ואין רצונו שיהיה פקדונו שהוא הגט ביד אחר וצ"ע: ו [אות ל] בתי"ט ד"ה ואין שליח. ממי שבא מכחו. וכ' הר"ן דמסברא הי' אפשר לחלק דנהי בשליח הא' בעיא חלה היינו דאולי כיון שעשאו הבעל חפץ בו יותר מאחר כ"ז שלא חלה אבל בשליח דהשליח כיון דאין הבעל יודע בו לא איכפת ליה בין זה או אחר אלא שכבר החמירו הפוסקים דבעי' חלה :

יכין תפארת ישראל יכין

כז) לא תאכל דחשבינן ליה כמת: כח) דחשבינן ליה כחי ובגט של א' מהם ביד שליח ונתנו לה, ספיקא הוא [קמ"א סס"ט]: כט) שא"צ לומר בפ"נ: ל) ודוקא בחלה, שנאנס. דאל"כ חיישינן דקפיד בעל: לא) בעל לשליח: לב) קודם שתתן לה הגט: לג) מיהו בדיעבד, אם החזירה החפץ לשליח ב' קודם שקבלה הגט, מגורשת. ואם לא החזירה עד אח"כ, אפילו נתנה החפץ לשליח א', אינה מגורשת [קמ"א נ"ח וג"א]: לד) שא"צ בפ"נ: לה) ה"ה אונס אחר שאירע לו קודם שהגיע למקום האשה: לו) בהא אף לדידן שליח מצטרף לב"ד אם כשר לדין: לז) השליח א' קודם שיתנו לשליח ב' אומר וכו': לח) כשנתנו להאשה: לט) ומסתמא ב"ד עשו כהכשרו וה"ה בעשה שליח ב' שוב שליח ג', ואפילו עד ק' שלוחין, כ"א אומר קודם שנתנו לשליח אחר, לפני הב"ד, שליח ב"ד אני [קמ"ב ס"ט]: מ) ר"ל על מנת שכשיגיע הקציר, יפריש התרומה וימכרנה כדי לקבל הדמים שהלוה להכהן. ואח"כ יפריש מעשר ראשון ומעשר עני, ויטלם בחובו שהלוה ללוי ולעני, רק שיפריש תחלה מהמעשר תרומת מעשר לכהן, דהרי זה אסור לו לאכלו. מיהו באינו רגיל ליתן לו מתנותיו, צריך

לזכות

אור גדול

הוא שמביא על הספק כדי לפטור עצמו אבל הכא לשליח אין להביא חולין לעזרה מספק. הנה מדבריהם נראה דמחלקי בין עצמו בין אחר דלעצמו אמרינן חטא בשביל שתזכה לעצמך ומכניס עצמו בספק חטא בשביל ספק זכות משא"כ לשליח. ותמוה דהא אף כשמביא בעצמו הכהנים מקריבין אתו וא"כ הוי ג"כ חטא בשביל שיזכה חבירך. ואפשר דעל הכהנים רמיא החקרבה של הקרבנות ישראל והוי ג"כ חטא בשביל שתזכה. דאם חייב חטאת מוטל על הכהן להקריבו. משא"כ שליח בעלמא. אמנם בנדת (ע' א') תרצו באו"א דהתם א"א בע"א משא"כ הכא דאפשר להביאו בעצמו ולפי"ז אתיין כל הצריכותא בחד גוונא ובמו שאמר מקודם. אמנם הכא מלשונם נראה שלא כיונו לזה רק לחלק בין לזכות בעצמו לחבירו וכנ"ל וצ"ל במ"ש ז

הלוי או העשיר העני. מתי צריך ליטול רשות מן היורשין(מא). אם הלוה בפני בית דין(מב) אינו צריך ליטול רשות מן היורשים:

ח המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות(מג). מעות להיות מפריש עליהן מעשר שני. °מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין. אם אבדו(מד) הרי זה חושש מעת לעת(מה). דברי ר' אלעזר בן שמוע. רבי יהודה אומר בשלשה פרקים בודקין את היין(מו). בקדים של מוצאי החג(מז). ובהוצאת סמדר(מח). ובשעת כניסת מים בבוסר(מט):

ר"ע מברטנורה

שיזכה להם ע"י אחר תחלה. ואח"כ יחזור ויטלם בחובו: צריך ליטול רשות מן היורשים. שירשו מהם קרקע משועבדת לבעל חוב וצריך ליטול מהם רשות אם רוצים לפרוע חוב זה מתרומות ומעשרות הללו דשמא רוצים הם ליקח מתנותיהן ולפרוע חוב מורישם ממקום אחר:

ח המניח פירות להיות מפריש עליהן כו'. סומך על אלו ואוכל טבלים אחרים שיש לו ואומר הרי תרומתן בתוכן פירות שהקליתי לכך: ואם אבדו. הלך לבדקן ומלאן שאבדו: ה"ז חושש. לאותן טבלים שתקן בהבטחתן של אלו. ואם לא אכלן צריך להפריש מהם שמא כשאמר הרי תרומתן בפירות שהקליתי כבר היו אבודין: מעת לעת. של בדיקה. כשבדקן ומלאן אבודין חושש שמא מאתמול בעת הזאת אבדו. ואם שאכלן מעשר תוך מעת לעת על פירות אחרים צריך להפריש עליהם מספק וטפי מהכי לא אחמור רבנן למיחש אלא מוקמינן אחזקה: בודקין את היין. שהניחו להיות מפריש עליו צריך לבדקו שמא החמיץ. ואין תורמין מן החומץ על היין: בקדים של מוצאי החג. כשמנשבת רוח קדים במוצאי החג: ובשעת כניסת מים. כשהן כפול הלבן נקראים בוסר. וכשהאשכולות נכנסת וגדילה בתוכו שיכול לעמוד מהן כל שהוא. היינו כניסת מים. פירש אחר היו כותשים הענבים כשהן בוסר ונותנים לתוכו מים*) ועושים חומץ לטבול. והלכה כרבי יהודה:

*) בר"ג ד"ל ונעצים.

תוספת יום טוב

מעשר [הלכה ה']. ואע"פ שהוא מוסב אכהן ולוי ועני שייך למתני בנו"ן ולא במ"ם. שכן בלשון ארמית הנו"ן מורה על הרבים כמו על הרבות. וכדתנן להיות מפריש עליהן מחלקן וכו' אם הלוה וכו': צריך ליטול רשות מן היורשים. פירש הר"ב שירשו מהם קרקע משועבדת כו'. ומפרש בגמרא דאפי' לא ירש אלא מלא מחט. משום דגובה וחוזר וגובה [דומה למה שפי' הר"ב במשנה ו' פ' בתרא דשביעית] וכתב רמב"ם בפ"ז מה' מעשר דאי לא ירשו קרקע אין רשותו מועלת. ע"כ. ונראה בעיני דהאידנא דמטלטלי דיתמי משתעבדי לב"ח כמ"ש הר"ב רפ"ו דערכין. דכל מה שירשו מהני ליטול רשות מהן. ולא ידעתי למה לא ביאר כן הרמב"ם: אם הלוה בפני ב"ד. ע"מ שיפריש על מעות אלו מחלקם הרמב"ם שם: אינו צריך ליטול רשות. לשון רש"י דיש כח ביד ב"ד להטיל חוב זה על הכהונה והלויה לפי שתקנתם הוא שימלאו מעות להלואה. ע"כ. ובדוקא נקט כהונה ולויה משום דבעני אם העשיר לא עבדי תקנתא כדאיתא בגמרא מיתה שכיח עבדי תקנתא. עשירות לא שכיח כדאמרי אינשי חברך מית אשר איתעבר לא תאשר. לא עבדי תקנתא ועיין מ"ש במ"ב פרק ט' דנדרים:

ח המניח פירות להיות מפריש עליהן. לשון התוס' בערבי שבתות ויו"ט איירי דשרי שלא מן המוקף ע"כ. דהא תנן בספ"ק דחלה ובפ"ב דבכורים מ"ה דאין תורמין אלא מן המוקף. אבל לשון הרמב"ם בספ"ה מהל' תרומות המניח וכו' אע"פ שאין מפרישין לכתחלה אלא מן המוקף. אם הפריש הרי הן בחזקת קיימין: [*מפריש עליהן בחזקת שהן קיימים. עיין מ"ש במשנה ב' פרק ד' דתרומות]: הרי זה חושש כו'. כתב הר"ב ואם לא אכלן צריך להפריש כו'. וכן לשון רש"י. ומשמע דאילו כבר אכלן אין מחייבין אותו להפריש. ותלינן שעכשיו נאבדו הוא"ל וכבר נאכלו וליכא אלא חוב הפרשת תרומות ומעשרות. אבל הרמב"ם בספ"ה מה"ת לא התנה שאם לא אכלן ומשמע ודאי שאע"פ שאכלן מחויב הוא להפריש התרומות והמעשרות מפני חששא זו. ויראה לי להשוות רש"י ורמב"ם ולא פליגי דרש"י פירש במשנתינו שהיא דברי ר"א בן שמוע והוא אינו חושש אלא מעל"ע. א"כ יש לנו לחלק ג"כ בין נאכלו ללא נאכלו ומטעמא דפרישית כיון דחזינן דחששא דמקולקלין בה היא שלא נחוש לה רק מעל"ע. אבל הרמב"ם כתב לפי מה שפסק דלא כר"א בן שמוע כמ"ש בדבור דלקמן ודחייב למפרע על כל מה שתיקן א"כ חששא מעליותא היא. והלכך אין לנו לחלק בין נאכל ללא נאכל. וכ"ש דהא אליבא דר"א בן שמוע אין לנו הכרע לחלק אלא שרש"י מסברא כתב כן *)(ואין חולק כמ"ש בד"ה רי"א כו')]: דברי ר"א בן שמוע. ובגמרא חולקים עליו חבריו דתנן [במשנה ב' פ"ב דמקואות] מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשה ע"ג למפרע בין ברה"י בין בר"ה טמאות. ולפיכך [הכי] נמי אין הלכה כר"א. כמ"ש הרמב"ם בפירושו ובחבורו ספ"ה מהלכות תרומות: רבי יהודה אומר כו'. כתב הר"ב והלכה כר"י וכ"כ הרמב"ם בפירושו ובחיבורו שם [הלכה כ"ה]. וכתב הכ"מ דמשמע להרמב"ם דליכא מאן דפליג עליה ע"כ. ואע"ג דבלשון מחלוקת שנוי. נמצאים כיוצא בזה ואין חולק כמ"ש בפ"ג דבכורים: בקדים של מוצאי החג. בגמ' תניא בתקופה. כלומר שמוצאי החג הוא בתקופת תשרי דאילו נמשכה תקופת תמוז ע"כ לא. [רש"י]. והרמב"ם לא העתיקה בפ"ה מה' תרומות וכתב עליו הכ"מ שאינו יודע למה השמיטו. ול"נ שמפני קושית התוס' הוא שהשמיטו שכתבו דבפ"ק דסנהדרין [דף י"ג] איתא דבעינן מקצת החג בתקופת תשרי וא"כ מעולם לא נמצא מוצאי החג אלא בתקופה. ומה שדחו מדאמרינן התם שעל התקופה לבדה אין מעברין. לא ס"ל להרמב"ם כדמשמע בה' קדוש החדש שלו פ"ד. כיון דמקרא ילפינן להא דמוצאי החג כמו דילפינן אביב מקרא ע"ש בכ"מ סוף דף רע"ז: ובהוצאת סמדר. כתום פרח. וענביו נראין באשכול כסדרן. רש"י: ובשעת כניסת מים בבוסר. פירש הר"ב כשהן כפול הלבן נקראים בוסר. וכן לשון רש"י. ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ה דמעשר שני. ומ"ש הר"ב וכשהאשכולות נכנסת כו' היינו כניסת מים. והביאו בתוספות ראיה לזה הפי' מדתנן בפ"ד דשביעית [מ"ח] הבוסר משהביא מים:

*) [illegible] המוכרים בין ב' תאלו לבנה והנ"ל מחקם.

יכין תפארת ישראל יכין

מזכה להם תחלה המתנות ע"י אחר, קודם שיטלם בחובו: מא) שמא ירצו טפי במתנותיהן, וישלמו החוב מדבר אחר שירשו [דהאידנא מטלטלי דיתמי משתעבדי לבע"ח]: מב) על מנת שיטול אחר כך מתנותיהן: מג) שבשבילה לאכול טבליו, אומר שתרומתן יהיה בפירות הללו. ומיירי באומר כן בע"ש, דאז מדטרוד א"ל להפריש מן המוקף: מד) אחר שנשתהן תרומה, מלאן שאבדו: מה) משעה שמלאן שאבדו חושש מעת לעת למפרע שמא אז כבר אבדו, וכל טבל שתיקן מאלו שעתה על דעת הנך פירות, אם עדיין קיים הוא צריך לתקנו מחדש: מו) שמניחו להפריש עליו והולך: מז) ר"ל כשמנשבת רוח קדים במוצאי סוכות: מח) כשיפול פרח הגפנים, ונראין ענבים באשכולות: מט) כשכבר בא לענבים שגדלו כבר כפול הלבן. וי"א דר"ל באותו זמן ששופכים מים על בוסר כחוששים שיתהוו לחומץ. בג' זמנים הללו רגיל כל יין להחמיץ, ולפיכך צריך לבדקו:

ציונים

מתי כו'. מיי' שם ה"ו.
ח המניח פירות כו'. ג"ש ע"א ירושלמי דמאי פ"ז הל"ד מיי' שם ה"ד פמ"ג שם:

שנויי נוסחאות

הלוה. כמשני"ל הלוים; כד"נ הלוו. (מן היורשין). כד"נ וכמשני"ל ליתא וכן ליתא כפי הנראה גם בכי"ק ורק דשם יש חסרון מן רשות עד רשות: ח ומעשרות. כהוי"ד ומעשר. (מעות להיות מפריש עליהן מע"ש). בהוי"ד ליתא. ר' אלעזר (בן שמוע). כד"נ ובמשנ"ב ובמשני"ל ליתא וכן ליתא בכי"ק (ושם ר' ליעזר). (את) היין. כד"נ ליתא. בקדים. במשנ"ב וברי"ף בקידום. של מוצאי. בכי"ק שבמוצאי. מים בבוסר. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל מים לבוסר וכ"ה בערוך וברש"י ובתוס'; בקצת דפ"י המים:

תוספת חדשים

ח בתוי"ט ד"ה הרי זה כו' דאלו כבר אכלן אין מחייבין אותו להפריש כו' תרומות ומעשרות כו'. ול"נ דלא מן השם זה הוא אלא אם כבר אכלן אינו יכול להפריש אח"כ תרומות ומעשרות דעל מה יחול שמם כיון דליכא שיריים כדאיתא בפ"ד דטבול יום מ"ד נשברה החבית שלגין כשלגין ע"ש בפי' הר"ב וכ"כ הרמב"ם בפ"ח מהמע"א גם הר"ש הביא עוד תוספתא כדומה ליה וזה פשוט דהיאך יוכל להפריש על מה שכבר נאכל (חוץ מחלת ח"ל) וא"כ ליכא שום פלוגתא בין רש"י ורמב"ם וק"ל. (ממוהרש"ת ז"ל):

תוספות רעק"א

ח [אות לא] במשנה מפריש עליהן בחזקת שהן קיימי'. בירושלמי תמן תנינן הלוקח יין מבין הכותים ר"י ור"ש אוסרים שמא יבקע הנוד, א"ר זעירא תמן למפרע נתקלקלה הכא מכאן ואילך נתקלקלו ע' בקרבן עדה ובפני משה שנדחקו למאד בזה, ולענ"ד נרא' למה דאמרינן גיטין דכ"ח הר"ז גיטך שעה אחת קודם מיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד דחיישינן שמא ימות ומסקי' שם דשמא מת לא חיישינן אבל לשמא ימות חיישי' וע' בתוס' קדושין דמ"ה ע"ב ותמצית דבריהם דדעת ר"ת דקטנה שהלך אביה למדה"י מותרת לאיש ולא חיישינן שמא קידש אביה דשמא קידש לא חיישינן ואף לשמא יקדש לא חיישינן דהא אם

יקדש

יקדש אביה לא נאסרו הביאות הראשונות אלא משעת קדושי אביה ואילך ובכל ביאה וביאה נידון דשמא קידש ל"ח ושאני בהחי' דהר"ן גימך שעה א' דהמיתה יגרום איסור האבילה למפרע זהו מקרי שמא ימות דבשעה שבאה לאכול בתרומה חיישי' שמא באבילה זו אסורה דימות אחר כך תוך שעה עיי"ש היטב. וכ"כ בתוס' יומא דב"ה ב' ד"ה אלא בחטאת. ולפ"ז דברי הירושלמי מתפרשים כראוי דמהלך התם חיישינן שמא יבקע דתמן למפרע נתקלקל היינו דאם יבקע הנוד טבל למפרע בזה חיישינן בשעה ששותה שמא הוא טבל דיבקע הנוד אח"כ. הכא מכאן ואילך נתקלקלו והיינו דאם יתקלקלו הפירות אינם עושים טבל למפרע מה שהפריש עליהם מקודם אלא דהאיסור במה דיפריש עליהם אח"כ וא"כ ככל הפרשה והפרשה נידון דשמא נתקלקלו ולזה ל"ח והוא נכון וברור בעז"ה וסייעת' גדולה לשיטת ר"ת הנ"ל:

ציונים תוספות יום טוב

השולח גט פרק ד גיטין

ר"ע מברטנורה

פ"ד א השולח כו'. ל"ג ע"א קדושין נ"ט ע"א מיי' פ"ו מהל' גירושין הכ"ז סמ"ג עשין נ' טוש"ע אה"ע סי' קמ"א סעי' ס' קמ"א סעי' נ"ט:

שנויי נוסחאות

פ"ד א ששלח. בכי"ק ששולח וכן בסמוך. ואמר. בד"נ אמר וכן בסמוך. בטל (הוא). במשנכי"ר ליתא. הרי זה. במשנכי"ר הרי הוא. קדם. בכי"ק קידם. לך. בד"נ ובמשנכי"ר לך. בטל (הוא). בד"נ ליתא. הרי זה. בכי"ק הרי הוא. אם. בד"נ ואם. גט. בד"נ גטה. לידה. בכי"ק על ידה. (שוב). בד"נ בכי"ק ובמשנכי"ר ליתא:

תוספת רעק"א

פ"ד א[אות לב]במשני' גט שנתתי כו'הר"ן בטל. ואם נמלך הבעל לגרש יכול לגרש בגט זה. ואם אמר במפורש שמבטל להגט יש דעות בין הפוסקים אם בטל לגמרי וא"י לחזור ולגרש בו: [אות לג] בהרע"ב ד"ה השולח. ול"א לצעורא בעלמא מכוון.

פרק ד א השולח גט לאשתו. והגיע בשליח א). או ששלח אחריו שליח ב). ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא *הרי זה בטל. קדם אצל אשתו. או ששלח אצלה שליח ג). ואמר לה גט ששלחתי ליך בטל הוא. הרי זה בטל ד). אם משהגיע גט לידה ה) שוב אינו יכול לבטלו ו):

פרק ד א או ששלח אחריו שליח. מ"ד לא אלימא שליחותא דבתרא. משליחותא דקמא לבטליה. קמ"ל. גמ': קדם אצל אשתו. מ"ד כי לא אמרי' לצעוריה קא מכוין ה"מ גבי שליח אבל לדידה ודאי לצעורה קמכוין קמ"ל. גמ'. ופי' הר"ן דדומיא דשליח דהיינו דפגע ממילא הכא נמי באשתו דפגע בה ממילא וקמ"ל דלא אמרינן לצעורה קמכוין ואע"ג דתקן קדם לאו דוקא אלא ה"ה פגע. וקדם דנקט משום אורחא דמלתא דסתם שולח גט לאשתו אינו פוגע בה אא"כ מקדים וממהר ללכת אצלה: או ששלח אצלה שליח. מ"ד איהו הוא דלא טרח אדעתא לצעורה. אבל שליח דלא איכפת ליה. פי' טרח. ודאי לצעורה קמכוין. גמ'. ופי' דנקט לאו טרחת הדרך ורדיפה אבתרה קאמר. אלא כלומר טרחת הדבור שלא היה מטריח עצמו לדבר לה אי לא עביד אלא משום צערה בעלמא כסדבר ידוע שיש טורח על האדם לצער האדם בדבור על ידי עצמו משא"כ כשידבר לשליח שהוא ידבר שאין זה לו לעמל וטורח. כך נ"ל לפרש לסלק תמיהת התוס' דתמהו דלפ"ז משמע דקדם היינו ע"י טירחא ולא ממילא ואמאי [*לא נקט רבותא טפי *נזדמן אצל אשתו ממילא. או שלוחו דלא אמרי' לצעורא קמכוין דתימה הוא

פרק ד א השולח. והגיע בשליח. שלא היה מתכוין לרדוף אחריו להשיגו. אלא בנזדמנה השליח בדרך והיה לו לזה דרך לשם ורואו וביטל הגט אפ"ה בטל. *ולא אמרינן לצעורא בעלמא מכוין שאם היה בדעתו לבטלו היה רודף אחריו: אינו יכול לבטלו. הא קמ"ל דאע"פ דחזין ליה דמהדר עליה מעיקרא לבטוליה לא אמרי' אגלאי מלתא למפרע דבטולי בטליה. והכא דיהיב אינש גיטא לדביתהו לזמן או על תנאי אי אמר לה הרי זה גיטך מעכשיו ולזמן פלוני או אם יתקיים תנאי פלוני. מכי מטי גטה

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ד א) ר"ל אף שלא נתכוון להשיגו, רק דרך מקרה פגשו, וקמ"ל דלא אמרינן מדלא רדף אחריו, רק לצעורה נתכוון כשבטלו: ב) סד"א לא הוי שליח בתרא מקמא, קמ"ל: ג) ולא אמרינן מדלא קידם ועיכב השליח וודאי לצעורה מכוון: ד) הגיע לכאן ביטולו: ה) אף דלאינהו מקודם שמסדר לבטליה, ורדף אחר השליח לא אמרינן כבר בטליה מעיקרא:

חדש או חדשים לשון רש"י ובחידושי רשב"א סתר זה דא"כ למאי נ"מ הא אף אם לצעורי א"י השליח להוליך הגט כל כמה דלא מרשהו הבעל דהא לא ידעי' שיעור דציעור כמה הוא, ואם ירשהו הבעל אף דהיה ביטול מ"מ הא חוזר ומגרש בו. ולענ"ד י"ל להפוסקים דשליח להולכה צריך לעשותו בפני עדים ע' בהרא"ש א"כ י"ל דזה הנ"מ אם מרשה הבעל שלא בפני עדים להוליך לה תוס דאם היינו דנין לצעורא א"כ מעולם לא נתבטל שליחותו אלא דרצה לצער לעכב זמן מה מלמסור לה הגט א"כ ל"צ עדים בהרשאתו למסור לה הגט לזה אשמעי' מתני' דהר"ן בטל ואם מרשהו אח"כ הוי כמו עשיי' שליח מחדש וצריך להרשותו בפני ב' עדים. גם י"ל דנ"מ באם שליח זה עשה שליח אחר קודם שהרשהו אח"כ למסור לה דאם היינו דנין דלצעורי ולא נתבטל השליח יכול השני למסור לה הגט אבל אם הוא ביטול ומה שמרשהו אח"כ הוי כעושהו שליח מחדש א"י השליח השני למסור לה הגט כיון דהשליח עשאו קודם שהיה הוא שליח. (ואפשר עוד לומר דרש"י סבר כפי דעת הפוסקים שהזכיר רבינו ברה"ק. שיכול לבטל גם הגט ע' רש"י כאן ובקדושין נ"ט. ואי אמרי' לצעורי או יכול לגרש בגט זה. או כשהשליח מסר לה הגט ואנו מחמירים מחמת שאין ידוע לנו שיעור הציעור. ע' תוס' ד"ה ולא): [אות לד] תוי"ט ד"ה או ששלח אצלה. נזדמן אצל אשתו או שלוחו. כתב המהרש"א היינו דלתני הרא נזדמן אצלה או נזדמן שלוחו. ביאור דברי המהרש"א דבשלוחו נ"כ שייך נזדמן שהבעל אמר לשלוחו כשתזדמן אצלה תבטל הגט דאילו בשלח שלוחו מה ריעותא יש דנזדמן שליח אצלה לומר דלצעורי מכוין הא הוא שלחו לילך להשליח א"נ כדאמרן. ולכאורה ק' דהא זהו קשה גם ברישא דקתני ב' בבות הגיע בשליח לארווי דל"א לצעורי ושלח אחריה שליח לארווי דל"א לא אלים שליח בתרא מקמא. לתני חדא בבא הגיעו גבי שלח אחריה שליח דהיינו ששלה לבשתגיע אצל שלוחי הראשון תבטל (כפי סברת המהרש"א) ונשמע מיני' תרתי דל"א לצעורי וגם דאלימא שליח בתרא. והנלע"ד דמה דאמרינן מ"ד לא אלים היינו היכי דמסר הבעל כחו להשליח שיהא הוא המבטל אבל בודאי אם שלח שליח להודיע לו שהבעל ביטל הגט בזה פשיטא דל"ש לומר לא אלים דהא השליח אינו עושה דבר אלא שהבעל הוא המבטל והשליח מעשה קוף בעלמא עביד להודיע מה שעשה הבעל. וכיון שכן צ"ל הא דאשמעינן מתני' דל"א לא אלים ומתני' מיירי ששליח השני הוא המבטל היינו משום יתורא דמתני' דאילו בהודעה דהבעל מבטל ליכא חידוש אע"ב דמיירי אפילו במבטל ע"י השליח. ולפ"ז ניחא דאילו נקט גבי שלח שלוחו הגיע ממילא איכא חידוש בגוף הדבר דל"א לצעורי א"כ היה אפשר לאוקמי במודיע הביטול ע"י השליח ולא היה נשמע הדין דל"א לא אלים ואי דעדיין היינו מוכרחים זה מדלא נקט הגיע בבעל עצמו אע"ב דבעי' כאשמועינן נ"כ דל"א לא אלים. בזה י"ל דהוי רבותא טפי גבי שליח דל"א לצעורי. והיינו דבשלמא בבעל שהגיע ממילא אין ראיה כ"כ לומר לצעורי מדלא קידם עצמו די"ל דבאמת בתחילה לא היה בדעתו לבטל ורק בזו הרגע דהגיע בשליח עלה בדעתו לבטל אבל בשלח שליח ואמר לו לכשתזדמן אצלו תבטל בזה אלים התוכחה כיון דעתה בשעה שבא לבטל אינו חושש למהר לירדוף אחר השליח ותולה רק בהזדמנות ניכר מזה דלצעורא מכוין מש"ה אשמעי' דאף בזה"ג ל"א לצעורי (והסברא לענ"ד נכונה מאד וזה דלא במהרש"א דנקט דקושית תוספ' דלתני חדא נזדמן הוא או נזדמן שלוחו דהא נזדמן הוא ואו ירדינן שנזדמן הוא) וא"כ דהוי רבותא טפי בשליח שפיר היינו מוקמינן במודיע הביטול ע"י השליח ולא היו יודעים דל"א לא אלים. וביותר י"ל דבמה שדקדקנו היאך נשמע ממתני' דל"א לא אלים הא י"ל דמיירי במודיע ע"י שלוחו מעשה הביטול דלכאורה יש להסתפק באם מבטל שלא בב"ד ושלא בפני השליח ומודיע אח"כ לה ליה או להאשה קודם שבא הגט לידה שכבר ביטל אם לימא דמהני הביטול דאין זה נגד תקנת חז"ל כיון דמודיע כן להשליח או להאשה ליכא חשש ממזרות ועגונות או דנימא כיון דבשעת הביטול לא חל הביטול כיון דבטלו אינו מבוטל. אף שמודיע אח"כ להשליח לא מהני דהוי כמודיע דבר שאין בו ממש דמעיקרא לא חלה הביטול. ופשיטנא לה מדברי הרשב"א בחי' בסוגיא דהקשה במה דאמרי' למימרא דבטל להבא משמע. הא י"ל דבטל לשעבר משמע. ובטל דקאמר היינו דכבר ביטלו בב"ד ודלא כרשב"ג ואתיא דלא כרשב"ג עיי"ש. מדנקט דבטלו בב"ד ודלא כרשב"ג משמע לרשב"ג וכן לר' בבטלו שלא בב"ד לא מהני ההודעה להשליח. וכיון שכן ליכא למטעי דמתני' מיירי במודיע להשליח שהוא ביטול דממנ"פ אם ההודעה דביטול שלא בב"ד הא לא מהני ההודעה. ואם ההודעה דביטול בפני ב"ד ואתיא דלא כרשב"ג הא אף בלא הודיע להשליח דהא לר' בטלו בב"ד מבוטל. וכ"ז למה דקתני שלח אחריו שליח אבל אי הוי קתני הגיע שפיר יש למטעי דמיירי במודיעו דהיינו שאמר לשלוחו השני בשתזדמן בשליח הראשון תודיע לו שבטלתי הגט כדינו והחידוש שלא נתלי דלצעורי מכוין ולא הוי ידעי' דל"א לא אלים (במה שכתב רבינו דלא כמהרש"א לא זכיתי להבין דבוודאי קושי' תוס דלתני חדא כיון דל"א לא אלים ידעינן מרישא כפי משמעות מסתימת הגמרא. אך לפי כוונת רבינו יהיה קושית תוס' דלתני נזדמן שלוחו והתוס' לא כתבו כן ועיין): ודע דבמה דאמרי' מ"ד לא אלים דביארנו דמיירי במבטל ע"י השליח ולא בהודעה בעלמא. לכאורה יש לדון אמאי מהני ביטול ע"י שליח הא קיי"ל (במסכתין דף ס"ו) דמילי לא ממסרן לשליח ולבמה פוסקים קי"ל דאפילו אומר אמרו פסול. ולכאורה נראה דעיקר הפלוגתא אם אומר אמרו כשר או לא פליגי בזה דלמ"ד או"א כשר עיקר הדין דמילי ל"מ לשליח היינו דאין כח להשליח למסור כחו לאחרים מדין שליח עושה שליח אם אינו מוסר להשני מעשה אלא מילי בעלמא מש"ה בלא או"א לסופר רק שאמר לסופר כתוב דנעשה הוא שליחו דהבעל לכתוב אין בכחו לחזור ולמסור כח שליחותו לאחר לומר לו כתוב כיון דמוסר לו רק מילי. אבל בחד שליחות אפשר ע"י מילי לעשות שליח למילי. דהיינו באומ' אמרו לסופר דהבעל עשאו לזה עצמו שליח שיאמר עבורו להסופר לכתוב. ובמה שאומר זה לסופר בשליחותו דהבעל הוי כאילו הבעל עצמו

הוא לומר שאז אין מועיל בטול. ע"כ]. ולפי מ"ש ל"ק ולא מידי: ב היה עושה ב"ד. פי' הר"ב שלשה וזהו דעת רב ששת. וריש לקיש נמי כוותיה ס"ל דדייקי דב"ד היינו שלשה. וטעמא דמצריכין שיהו שלשה. והרי אין זה אלא עדות בעלמא. כתב הר"ן דתקנה קדומה היתה כדי שיהא לדבר קול. ע"כ. כדאמרי' בגמ' לקמן דבי תרי לא מפקי קלא. [דהכא בעינן גילוי מלתא טפי. ולא דמי לגובה מנכסים משועבדים ע"י שני עדי מסירה כדתנן במשנה ד' פרק בתרא כמ"ש התוס'] והיא לא שמעה ולא ידעה ואזלא ומינסבא ואיכא ממזרים. ולכך אמרו דבטול יהא דוקא בג' כי היכי דמפקי לקלא. וכח ביד חכמים לתקן שלא יהא בטול ושיהא גט משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. °ואפקעינהו רבנן לקדושי מיניה ואפילו אי קדיש בביאה עשו בעילתו בעילת זנות. ותימא לי דלקמן אדתנן התקין ר"ג כו' פי' הר"ב שהשליח שאינו יודע בדבר מוליכה לה והיא ניסאת בו. וכן לשון רש"י. וליתא למאן דמפרש דב"ד דתנן דהיינו בפני ג' דלדידיה ליכא חששא שתנשא. דהא ג' מפקי לקלא. אלא טעמא דתקנת ר' גמליאל היתה מפני העגונות כדאיתא בגמרא. דהשתא דאצריכינה לילך אחריו או לשלוח שליח. °הוא לא יטרח בכל אלה בשביל לעגנה. אבל זה שפירש"י בדהתקין ר"ג לטעמא שמא תנשא בו. הוא אליביה דרב נחמן. ור' יוחנן נמי כוותיה ס"ל. דהא דתנן ב"ד היינו תרי דתרי נמי ב"ד קרי להו. כדתנן במשנה ד' פרק בתרא דשביעית לפי סברתו וכמ"ש שם בס"ד. והשתא קודם תקנת ר"ג היה סגי בביטול בפני ב' דלא צריכין אלא עדות בעלמא. •ומיהו עדות בעינן. דאין דבר שבערוה פחות משנים. ואע"ג דב"ד קרי ליה לא נגעו בו אלא משום עדות כמ"ש הר"ן וכיון דבי תרי לית להו קלא ושמא תנשא וירבו ממזרים בישראל. התקין ר"ג דתרי לא סגי ומכיון דראה לתקן. התקין דלא לסגי אלא בפניו. ואע"ג דחששא דממזרים בתלתא הוי מיתקן. כיון שהוצרך לתקן תיקן ג"כ מפני עגונות וכמ"ש התוס'. ונמצאת למד שז"ש הר"ב ברישא בשלשה והדר ופי' גבי תקנה שהיתה מחשש שלא תנשא. דמוכי שפרא אבי תרי. ואי הא לא הא. ולא עוד אלא שז"ש בשלשה והיינו כרב ששת וריש לקיש. וזה דלא כרב נחמן ור' יוחנן. קשיא טובא דאע"ג דמשום רב נחמן ורב ששת דהלכה כרב נחמן בדיני ליתא. משום דהכא איסורא איכא. מ"מ רבי יוחנן לגבי ריש לקיש הלכתא כוותיה בר מתלת. וכן פסקו הפוסקים הלכתא כרב נחמן דקאי ר' יוחנן כותיה. ולא תקשה על מ"ש במשנה ד' פרק בתרא דשביעית. דלהסור התם בשלשה. והיינו כרב ששת וכמ"ש שם בס"ד. היינו דפלוגתא דר"י ור"ל ליתא אלא בביטול דהכא. אבל בפרוזבול לא פליגי. ואע"ג דרב נחמן מייתי ליה לדהכא סייעתא מדשביעית דמדהתם בתרי ה"נ בתרי. לא קשיא. דאיכא למימר דר' יוחנן התם נמי ס"ל דב"ד דוקא בג' צריך. ואפ"ה הכא לא בעי אלא ב' וטעמא רבה איכא לחלק. דפרוזבול מכח דין נגעו בו שיהו שטרותיו מסורין לב"ד. דהו לא קרינן ביה לא יגוש. ולפיכך צריך שיהו שלשה. דהיינו ב"ד ממש. מה שאין כן הכא בביטול. שלא נגעו בו אלא מכח עדות בעלמא וסגי בשנים וכדאמרן. וא"ת ולר' יוחנן דסגי ליה בשנים אמאי קרי ליה ב"ד · דבשלמא לרב נחמן כדכתבו התוס' כיון דפרוזבול סגי ליה בב'. קרי להו ב"ד. דהא התם משום ב"ד נגעו בו ואפ"ה סגי בב'. אלא לר"י שכתבתי דהתם ס"ל נמי בג' כי היכי דלא תקשה לסברת הפוסקים שם בג' והכא פסקינן בב'. וצ"ל דלטעמיך תקשה רב נחמן גופיה אמאי קרי ליה הכא ב"ד. כיון שאין כאן אלא שנים. ואין אנו צריכין להם אלא מצד עדות. ואמאי קרי להו כלל ב"ד. [ועיין בכ"מ סוף פ' ב' מהלכות סנהדרין בשם תשובת הרשב"א] ונותן בזה מקום לטעות ושיהיו צריכין ג' ובפחות לא הוי בטול ונמצאת מתיר א"א לעלמא. אלא על כרחך אית לך למימר דמש"ה קרי להו ב"ד. לפי שאע"פ שאינם אלא משום להעיד. אפ"ה כיון דבעלמא

לא

ב בראשונה היה עושה בית דין ו) במקום אחר ז) ומבטלו ח). התקין רבן גמליאל הזקן,

ר"ע מברטנורה

גטה לידה לא מצי תו לבטוליה ותהיה מגורשת לאותו זמן. או כשיתקיים התנאי. ואי לא אמר לה מעכשיו. אפי' לבתר דמטא גטה לידה מצי מבטל ליה : ב בראשונה. לא היה מבטלו בפני

ציונים

ב בראשונה כו'. יי"נ פ"א: התקין ר"ג כו'. מיי' שם טוש"ע שם סעי' פ' :

שנויי נוסחאות

ב במקום אחר. כבי"ק ובמשנ"כ ממקום..; כר"כ ובמשכי"ל ..אחר.

תוספת רעק"א

עצמו אומר לסופר לכתוב דהבעל יכול לעשות שליח למילי דמילי שעושה שליח הוי כמילי דהבעל עצמו. אבל מאן דס"ל דאו"א פסול ס"ל דחד שליחות ג"כ לא נתפס על מילי בעלמא ואין כח להבעל לעשות שליח למילי בעלמא; וכיון שכן למ"ד או"א פסול היאך יכול לבטל ע"י שליח הא הוי מילי בעלמא ואינו נתפס בזה שליחות כלל, ובהכרח צ"ל דדוקא אמירה לסופר לכתוב זהו מקרי מילי כיון דהמילי לא היה גמר מעשה אלא שעי"ז יכתוב הסופר אבל היכי שנגמר הכל ע"י המילי כמו ביטול הגט דע"י הביטול נגמר כל הענין זה חשיב כמעשה וראי' לדבר ממה דפליגי ר' יאשיה ור' יונתן אם יכול להפר נדרה ע"י שליח, ותיפוק ליה דהו"ל מילי אע"כ כיון דהפרה הוא גמר הענין חשיב במעשה ועי' בר"ן פ"ק דפסחים שכתב דביטול חמץ דמתורת הפקר הוא א"י לבטל ע"י שליח שהרי אם אומר לחבירו הפקר נכסי אין בכך כלום, ולא הבנתי בפשוטו על דמפשט פשיטא ליה זה להר"ן דא"י להפקיר ע"י שליח. ורציתי לומר דהטעם משום דהוי מילי, אבל הא בררנו דיכול לבטל הגט ע"י שליח ובן מהפרת נדרים מוכח דהה"ג מהני שליח. אח"ז רב מצאתי בעזה"י מזה בס' בית מאיר לאה"ע סימן ק"כ ס"ד שהביא דברי הר"ן הנ"ל והניחם בקושיא. וגם הביא דברי תשובת מהרי"ט ח"א סימן קכ"ו דא"י להקדיש ע"י שליח משום דהוי מילי, וסתר זה מדין הפרת נדרים ע"י שליח, ע"ש, ובאמת גם מסוגיין דשלח אחריה שליח נסתרים דברי מהרי"ט. וביותר שבגוף הדין דמהרי"ט לענ"ד הא סוגיא ערוכה בתמורה ד"י א' אמר רבא וכו' דשווייא שליח לאקדושי הרי להדיא דיכול להקדיש ע"י שליח (אף דמרי' דשמעתא התם הוא רבא ואיהו ס"ל במסכתין דב"ט א' דמילי לא ממסרן לשליח) ואמנם מה שראיתי כדברי הב"מ הנ"ל בתחלת דבריו שמפקפק על דברי מהרי"ט הנ"ל דמפי' רש"י נראה דגריעותא דמילי הוא רק שא"י השליח הראשון למנות שליח שני תחתיו אבל חד שליח מהני במילי דהרי גט ומתנה גופא נמי אינו אלא ע"י מילי והם כותבים ונותנים עכ"ל לענ"ד כבר כתבנו דזהו למ"ד א"א כשר אבל למ"ד א"א פסול א"א לומר דהגריעותא דמילי רק דא"י למנות שליח אחר תחתיו דהא באומר אמרו כמה שאומר לסופר לכתוב אינה ממנה להסופר תחתיו והוא אינו משויהו לשליח במקומו אלא דבציווי דהבעל אומר לו לכתוב שזהו בעצמו שליחות ראשון שיעשה להסופר שליח במקומו של הבעל והסופר נתמנה לשלוחו דהבעל ע"י שליח זה. ולדבר זה עושהו הבעל שליח שבשליחותו יאמר לסופר כתוב, אע"כ דא"י לעשות כלל שליח למילי (כמו שאין אנו מקבלים דברי הבעל ע"י השליח) ומה דמביא הב"מ ראיה משטר גט ומתנה עצמו במחכ"ת אינו דאף שהבעל אינו מוסר דבר להסופר, מ"מ מצוהו ומשוי אותו שליח לעשות מעשה לכתוב אבל אם מצוהו לעשות מילי בעלמא י"ל דלא מהני. ואולם עדיין יש לעיין למה דס"ל למהר"ר מרדו"ש הובא בב"ש (סי' ל"ה ס"ו) דבקדושין אף בשטר אין שליח עושה שליח כיון דתליא ברצונה עדיין אין מעשה ביד השליח דהא אין ביד השליח לגמור המעשה דשמא לא תתרצה מש"ה מקרי מילי בזה יקשה דא"כ לר' יוסי דס"ל אומר אמרו פסול דבררנו דשליחות ראשון ג"כ א"א במילי א"כ שליח דקדושין היכי משכחת לה ועיין : והנה הרי"ף השמיט מה דאיתא בסוגיא איבעיא להו בטל מהו תיקו. ונ"ל עפ"י דברי הרשב"א בחי' הנ"ל שהקשה אהא דאמרי' בסוגי' על הברייתא אלמא בטל הוא לישנא דלבטיל משמע, הא י"ל מעיקרא משמע ואומר דביטל שלא בפניה בפני ב"ד ואתי' כר' דמבטלו מבוטל ומהימן במיגו דאי בעי מבטלו עתה ותירץ דדומיא דאי אשר קתני דהוא להבא עיי"ש. ולכאורה קשה. למאי הלכתא מבעי' בבטל סתם מהו הא אף לשון בטל מעיקרא מהני דמהימן שכבר בטלו במגו דמבטלו עכשיו וצ"ל דהאיבעיא לרשב"ג דבטלו אינו מבוטל ולא מהני הביטול דמעיקרא שלא בפני השליח. וא"כ לדידן דקי"ל כר' דביטלו מבוטל ליכא נ"מ באיבעיא זו דבין כך ובין כך מהני. ואולם אינו מספיק דבעיקר קושית הרשב"א דמהני מדין מגו הא בהגיעו להשליח ולא ידע אם כבר מסר לה השליח הגט או לא ואומר להשליח בטל הוא, דאם מעיקרא משמע לא מהימן דליכא מגו דלבטיל עכשיו דאינו רוצה לבטל עכשיו דחושש שמא כבר הגט בא לידה ואין בכחו לבטל עכשיו לזה אומר דביטלו כבר, אלא דקושי' הרשב"א דלמא הברייתא מיירי ברואה שהגט עדיין ביד השליח ואיכא מגו ובזה מרווח יותר תירוצא דדומיא דאי אפשי דמיירי ג"כ אף בלא ידע אם כבר נמסר לה הגט דהא לישנא דלהבא משמע ה"נ מיירי בטל הוא וכיון שכן שפיר יש נ"מ בבטל סתם, בגוונא הנ"ל דלא ידע אם כבר נמסר לה הגט וליכא מגו : ב [אות ל"ה] בתוי"ט ד"ה היה עושה. ואפקעינהו רבנן לקדושי מיניה. זהו לא נאמר בסוגיא אלא אליבא דרשב"ג דס"ל דאף בביטלו בב"ד אלא דהביטול היה שלא בפני השליח ועבר על תקנת ר"ג דאינו מבוטל אבל למה דקיי"ל כר' דביטלו מבוטל. אף דבביטול שלא בב"ד גם לר' אינו מבוטל ובמ"ש התוי"ט ד"ה מפני תק"ע מ"מ א"צ לטעמא דאפקעינהו אלא דבמקום טעם חשוב יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כמ"ש תוס' ריש פרקין. ונ"מ לדינא בקידשה אחר קודם הגט הזה דאם צריכים לבוא לידי אפקעינהו א"כ קדושיו קידושין אבל אם נימא דעקרה לד"ת ולא אפקעינהו אין קדושין השני קדושין ודאי אלא דחיישינן דהוי כאילו אמרה נתגרשתי : [אות ל"ו] בא"ד. הוא לא יטרח בכל אלה, כ"כ תוס' והרשב"א כתב עוד בשם ירושלמי דשמא יבטל אחר שהגיע גם לידה ויצא הקול שביטל הגט ותחשוש שמא היה הביטול קודם שהגיע גם לידה ותתעגן בהגם : [אות ל"ז] בא"ד ומיהו עדות בעינן. ובתוס' דל"ג א' ד"ה ר' ס' וכו' מבואר דס"ל דלאו מדין עדות הוא דמזה הטעם היה יכול לבטל בפני ב' זה שלא בפני זה, ואף היה התקנה שיהיה ב"ד של שנים וצריך לבטל בפני ב' ביחד :

יכין תפארת ישראל יכין

ו) של ג': ז) שלא בפני האשה ושליח: ח) דהרי מלי למעבד הכי [כס"א מ"ו]. והיינו קודם שנתנו השליח לאשה :

שלא יהו עושין כן. מפני תקון העולם(ט). בראשונה היה משנה שמו ושמה. שם עירו ושם עירה(י). והתקין רבן גמליאל הזקן שיהא כותב איש פלוני וכל שם שיש לו. אשה פלונית. וכל שום שיש לה. מפני תקון העולם(יא): ג אין אלמנה נפרעת(יב) מנכסי יתומים אלא בשבועה(יג). נמנעו(יד) מלהשביעה(טו). התקין רבן גמליאל הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו(טז)

בפני האשה ולא בפני השליח אלא במקום שהיה עומד היה מבטלו בפני שלשה: מפני תקון העולם. שהשליח שאינו יודע בדבר מוליכו לה והיא נישאת בו. ומכח תקנת ר"ג מלקין על מי שמבטל הגט או מוסר מודעא על הגט: בראשונה היה משנה שמו ושמה. כשהיו לו שני שמות. אחד כאן. ואחד במדינת הים. היה מגרשה בשם הנוהג במקום כתיבת הגט. ולא היה מקפיד לכתוב את שניהם: מפני תיקון העולם. שלא יוציאו לעז על בניה מן השני לאמר לא גרשה בעלה שאין זה שמו: ואדם שהוחזק בשני שמות בשני מקומות. אחד במקום הכתיבה. ואחד במקום הנתינה אינה מגורשת עד שיכתוב שם כל מקום הנתינה. ושם של מקום שכתיבה עמו. אבל אם הוחזק בשני שמות במקום אחד. וכתב אחד מן השמות. בדיעבד הגט כשר. מיהו לכתחילה צריך לכתוב שניהם. והיכא דשינה שמו או שמה בגט. אע"פ שכתב אח"כ וכל שם שיש לי הגט בטל: ג אין אלמנה נפרעת. כתובתה מנכסי יתומים: אלא בשבועה. שלא נתקבלה כלום: נמנעו מלהשביעה. מפני שהיא טורחת לפני היתומים מורה התירא לעצמה לישבע שלא לקחה כלום. ואע"פ שלקחה דבר מועט סבורה שבשכר טרחה נטלתו ואינו מפרעון כתובתה ולפיכך נמנעו מלהשביעה והיתה מפסדת כתובתה: התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו. כגון קונם מיני מזונות עלי

אם

לא אברי סהדי אלא לשקרי. ואילו בדבר שבערוה אפילו שניהם מודים וליכא שקרי. הצריך הכתוב לשנים. כדאמרינן אין דבר שבערוה פחות משנים. ונמצא שזה שהצריך הכתוב שנים אינו דומה ממש לעדיות אחרות. אלא כעין מקיימי ומחזיקי הדבר הם וכלפי הא הוא דקרי להו ב"ד. ורב נחמן אי לא אשכח בשום דוכתא דקרי להו לתרי ב"ד לא היה מפרש כן בכאן. אבל ר"י מה"ט לחוד שכתבתי סגי ליה לפרש הכא בשנים. ומכח סברא בעלמא דאין אנו צריכים אלא לשנים. ודקרי להו ב"ד היינו מזה הטעם שכתבתי. ואפשר נמי דרב נחמן גופיה לרווחא דמלתא מייתי ראיה מדשביעית. וא"כ לא ה"ל ראיה היה מפרש כן. וכדר"י. ואלא מיהת לר"י נוכל לומר שאין צריכין לראיה ואע"ג דהכא ס"ל(א) [*בשנים לא משום כך אנו מוכרחים לומר דבשביעית ס"ל] [גם כן] בשנים אלא התם בעי ג' כדין כל ב"ד דמשום ב"ד ממש נגעו בו התם. ולא תקשה דברי הפוסקי' אהדדי. כך נ"ל: מפני תקון העולם. כתב הר"ב ומכח תקנת ר"ג מלקין כו' וכן לשון הרמב"ם בפירושו. אבל בחיבורו פרק ו' כתב מכין אותו מכת מרדות. דודאי דאין כאן מלקות דאורייתא. ועיין מ"ש בכיוצא בזה בריש מסכת שבת בס"ד °וטעמא דמלקין משום דקיי"ל דתקנתא דר"ג לא היתה אלא לכתחלה אבל בדיעבד אם בטלו מבוטל. ומיהו דוקא לאחר תקנת ר"ג. אבל מה שקודם ר"ג. למר כדאית ליה. ולמר כדאית ליה. °אפילו בדיעבד הוא. ומהטעם שכתבתי בריש מתני': היה משנה שמו כו'. פי' הר"ב כשהיה לו שני שמות אחד כאן ואחד במדינת הים. עיין מ"ש במשנה ח' פרק בתרא ומה שכתב והיכא דשינה שמו כו'. כדתנן במ"ה פ"ח. ועיין מ"ש שם: ג אין אלמנה נפרעת כו'. וכל הבא ליפרע מנכסי יתומים כדתנן במ"ב פ"ט דכתובות(ב). וה"מ למתני אין נפרעים מנכסי יתומים(ג) שלא בשבועה. ונמנעו מלהשביע האלמנה. אלא דאלמנה הוי חדוש טפי דסד"א משום חינא אקילו רבנן עלה. ולכך נקט רישא נמי באלמנה. כדאיתא בגמ' ותוס'. וכתבו עוד בתוס' וה"ת הא תניא בפ"ט דכתובות מ"ז. וי"ל דאיכא לאוקמה בגרושה. וה"א דאלמנה שהוא בתוך זמנה. °דאין כתובה ניתנה לגבות מחיים דלא קמ"ל. ועוד דדרך התנא להשמיע בקיצור אפילו למה שמפורש כבר כמ"ש בריש ברכות: נמנעו ב"ד. רמב"ם: מלהשביעה. כתב הר"ב שמפני שהיא טורחת לפני היתומים כו'. ולפיכך באלמנה הוא דנמנעו. אבל לא בגרושה. גמרא: שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו. פי' הר"ב כגון קונם מיני מזונות. וז"ל הר"ן. כל מה שירצו. יבחרו היתומים דבר קשה

להדירם

א) בתוי"ט ד' פראג: ג"כ בשנים אלא התם כו' והתוי"ט הוסיף ותקן בד' קראקא כלפנינו. ב) בד"ק: „פ' דלקמן", ונתקן ע"י התוי"ט בעצמו בסוף סדר טהרות כמו שהוא לפנינו. ג) בד"ח תקנו אלא כמו שהוא בתוס' לפנינו.

ציונים

בראשונה היה משנה כו'. ל"ד ע"ב ירושלמי ג"כ פ"י הל"ד: התקין ר"ג כו'. מיי' שם פ"ג הי"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכ"ט סעי' א': ג אין אלמנה כו'. שם. מיי' פט"ז מהל' אישות הל"ד סמ"ג עשין מ"ח טוש"ע אה"ע סי' צ"ו סעי' א': התקין ר"ג כו'. מיי' שם הי"א טוש"ע שם סעי' י"ט:

שנויי נוסחאות

יהו. בד"נ יהיו. עושין (כן). בכי"ק ליתא. (שם עירו ושם עירה). בתוי"ט ליתא. וכתב ג"כ דל"ג במתני' שם עירו ושם עירה ע"ש ועי' עוד בר"ן. והתקין. בד"נ ובמשני"ל התקין. ר"ג הזקן. בכי"ק רשב"נ. וכל שם. במשנ"צ שום. וכל שום בד"נ ובמשני"ל שם. פלונית. בכי"ק פלנית: ג ר"ג הזקן. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל רשב"ג וכ"ה בפי' הרמב"ם. נודרת. בכי"ק כותבת(?) כל מה. במשני"ל כלזמן(?).

תוספת חדשים

פ"ד ג בתוי"ט ד"ה אין אלמנה כו' וה"א דאלמנה שהוא בתוך זמנה כו' וקי"ל חזקה אין אדם פורע תוך זמנו קמ"ל משום כיון דאית לה נתגלי ב"ד מתפיס לה נכסי אפי' בתוך זמנו. (תוספות):

ראשון לציון

פ"ד ג תוי"ט ד"ה אין אלמנה נפרעת כו' כדתנן במ"ב פ"ט (דלקמן) כו' עיין יסל"מ:

תוספת רעק"א

[אות לח] תוי"ט ד"ה מפני תקון העולם. וטעמא דמלקין. בתוס' בסוגיין כ' דאף למ"ד דהלכה כרשב"ג דביטלו אינו מבוטל ניחא הא דרב מנגיד משום דמ"מ עי"ז יוצא לעז על הגט. ולכאור' בפשוטו י"ל כיון דגורם דלפקעו רבנן לקידושין מיניה ויהיה בעילותיו בעילת זנות. ואולי י"ל דבאו ליתן טעם על גט דארוסה: [אות לט] בא"ד אפי' בדיעבד הוא. ותוס' בריש פרקין (נסתפקו) אם בדיעבד אינו מבוטל רק להחמיר ולא להקל או דאף להקל אינו מבוטל דבטעם חשוב יש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת והא דלא כתבו מטעם אפקעינהו היינו מדלא פרכי' בסוגיי' גם לר' מי איכא מידי וכו' משמע דלדי' ל"צ לזה: ג [אות מ] תוי"ט ד"ה אין אלמנה. דאין כתובה נתנה כו' קמ"ל. היינו דבגרושה איכא תרתי תנאי ב"ד ואחר זמנו מש"ת איכא חידוש יותר באלמנה אף דהוי ת"ז. (משום דאית בה תנאי ב"ד) מש"ה אצטריך

לסברת

יכין תפארת ישראל בועז

יכין

ט) שנעלם משליח שבטלו, וימסר לה הגט ותנשא. מיהו בבטלו בפני ב', אפילו זה שלא בפני זה, הגט בטל [קמ"א ס'] דלא קיי"ל כרשב"ג בש"ס [דל"ג א'] דס"ל דאינו מבוטל. דאע"ג דמדאורייתא בטל, עכ"פ כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושין מניה] (א): י) כששינה שמו שלא יכירוהו, כותב בגט שם שבמקום שכתיבה ועשו כן לפעמים מפני הבושה: יא) שלא יוציאו לעז על בניה מהב', לומר שלא נתגרשה מבעל ראשון. ואנן נוהגין כשנקרא פעמים כך ופעמים כך, כותבין שם העיקר תחלה ואח"כ הטפל, וכותבין ביניהן דמתקרי [קכ"ט]: יב) כתובתה: יג) שלא נתקבלה כלום. כמו כל ב"ח שאין נפרע מיתומים רק בשבועה: יד) בתי דינין: טו) מדראוה מורה היתר במה שלקחה היה בשביל טרחתה ליתומים, ונשבעת לשקר, לכן הפסידוה שלא תגבה כתובתה כלל: טז) לומר קונם פרי פלוני עלי אם קבלתי כלום [דכאסרה אנפשה

כל

בועז

פ"ד (א) וקי"ל מ"מ מתליוהו וקדיש [ב"ב מ"ח ב'] דמטעם כל דמקדש וכו' אין קדושיו קדושין. וכ"כ אמרינן [יבמות ק"י ע"א] בהאי דאותבא אכורסא, ואתא אחר וחטפה וקידשה, דמטעם כל דמקדש וכו' אין קדושיו קדושין. ואת"ל דבהכך שאני משום דבאותן הקדושין שקדשה אדעתא דרבנן, בהן עצמן היה הקלקול, משא"כ הכא הקלקול בהגט היה ולא בהקדושין. או דבהכך שאני מדהוה להכניס לכלל א"א אינס חזקת פנויה דמעיקרא, משא"כ הכא הוה לאפוקה מכלל חזקת א"א דמעיקרא. עכ"פ ק"ל ממה דקיי"ל [באה"ע קמ"ד] אין אונס בגיטין, ובכתובות [ד' ע"א] אמרינן הטעם, משום דכל דמקדש וכו'. וכ"כ קיי"ל [אה"ע קמ"ה] בשכ"מ שגירש אף דבמתנה אם עמד חוזר מדאורייתא, עכ"פ בגט אפילו עמד מגורשת, ובש"ס [גיטין דע"ג א'] אמרינן דטעמא משום דכל דמקדש וכו'. ואמאי אפקוה מחזקת א"א, ומ"ש מהכא דלא אמרינן דכיון דקידש אדעתא דרבנן, לא הוי ביטול. וכ"כ ק"ל במה דאמרינן [גיטין כ"ז ב'] באבד הגט והיה לו סימן וטביעת עין, והחזירוהו לו, והסתפק אי משום סימן החזירוהו לו דסימנין דאורייתא, או סימן דרבנן, והחזירוהו משום טביעת עין. וק"ל אפילו סימן דרבנן א"ל טב"ע, דהרי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. אמנם נ"ל דהר"ן סוף נדרים הקשה באומרת טמאה אני לך שאינה נאמנת, שלא תהא נותנת עיניה באחר. והקשה הר"ן אם מדינא נאמנת, האיך התירוה לו חכמים. ותירץ משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו וכו'. והקשה לי הגאון מה' משה טוביה זצוק"ל אבד"ק האגוי, א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן, דעדיין תוכל להפקיע עצמה מבעלה, שתאמר טמאה אני ונפולה מיהודים, דאי נימא אפקינהו וכו' א"כ לא יוכל להפר נדרה שאמרה נפולה אני מיהודים. אח"כ מצאתי קו' זו בכת"י של אאמו"ר הגזצוק"ל בשם קו' העולם. אמנם נ"ל במאי דק"ל דאי נימא אפקעינהו כו', א"כ לא מצאנו ידינו ורגלינו, דא"כ אם זינתה תחתיו במזיד ונאסרה ואח"כ אירע שאפקעינהו וכו', לא תהרג ותהיה מותרת לו.

ואת"ל

וגובה כתובתה(יז). העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם(יח). הלל התקין פרוזבול(יט) מפני תיקון העולם(כ): **ד** עבד(כא) שנשבה

אם נהניתי מכתובתי וגובה כתובתה. ואם נשאת לאחר קודם שהדירוה היתומים על כתובתה. ואם ידירוה אחר שנשאת שמא יפר לה בעלה. כילד יעשו. משביעין אותה חוץ לב"ד שבועה דרבנן שאין ענשה מרובה ונוטלת כתובתה אחר שנשאת. וכשבאת לגבות כתובתה קודם שתנשא לאחר. הרבות ביד היתומים. לא משביעין אותה חוץ לב"ד. או מדירים אותה בב"ד: העדים חותמים על הגט מפני תקון העולם. אתרווייהו קאי. גבי אלמנה שתהא נודרת ליורשים כל מה שירצו מפני תקון העולם. שיהיו הנשים נשאות *)לבעליהן ולא תתעגנה להפסיד כתובתן. וגבי עדים חותמים על הגט מפני תיקון העולם. דהואיל ועדי מסירה כרתי שהעדים שנמסר הגט בפניהם לאשה הם עיקר הגירושין. לא היה צריך שיחתמו עדים בגט. אלא מפני תיקון העולם דחיישינן שמא ימות אחד מן העדים שנמסר הגט בפניהם. ונמצא הגט שבידה בלא עדים. כחספא בעלמא: הלל התקין פרוזבול. שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה. ועברו על מה שכתוב בתורה (דברים ט"ו) השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל עמד והתקין פרוזבול. וזה גופו של פרוזבול. מוסר אני לכם פלוני ופלוני דיינים. שכל חוב שיש לי אצל פלוני. שאגבנו כל זמן שארצה: **ד** עבד שנשבה ופדאוהו. ישראלים אחרים

לאחר

*) נר"ג ד"ל לבעלים.

להדירה בו כגון קונם מיני מזונות עלי כו'. ולא חשידא לעבור על נדרה. ואפילו תעבור. אין עונשן של נדרים חמור כל כך. כעונשן של שבועות. שנפרעים ממנו ומכל העולם. [ועיין מ"ש במ"ד פ"ג דנדרים] ובירושלמי אמרו בראשונה היו נשבעות לשקר וקוברות את בניהם. ועוד שאימת נדרים עליהן יותר מן השבועות ע"כ. ובגמ' וניחוש דלמא אזלה לחכם ושרי לה. קסבר צריך לפרט הנדר היאך נדר הנדר הזה ושי מפרטא קמיה. דליתומים נדרה וכך נדרה אם נהניתי מכתובתי כלום לא שרי לה. ומ"ש הר"ב ואם ידירוה אחר שנשאת. שמא יפר לה בעלה. גמ'. וכתב הרא"ש וא"ת ידירוה בדברים שאין בהן עינוי נפש שאין הבעל יכול להפר וי"ל כיון שאין בהן עינוי נפש לא תחוש אם תקיימם וא"ת היאך יכול להפר שלא בפני היתומים דילפינן ממשה שא"ל הקב"ה במדין נדרת כו'. [כמ"ש הר"ב במ"ד פ"ט דנדרים] י"ל דודאי לכתחלה אין להתיר שלא בפני היתומים אבל אם התיר מותר. תדע מדסמך לדקיה שהיה צדיק גמור על מה שהתירו לו סנהדרין שלא בפני נבוכדנצר. ועוד פירשו בתוס' בענין אחר. וא"ת ידירוה שלא תאכל ככר זה אם גבתה מכתובתה. כלומר ותאכלנו לאלתר בפניו. וי"ל דלא תחוש לעונש זה אלא בנדר שע"י עומדת באיסור כל ימיה. וא"ת ידירוה על דעת רבים שאין לו הפרה [כדפירש הר"ב בסוף פ"ז דבכורות] וי"ל דהבעל יכול להפר אפי' נדר שהודר על דעת רבים. משום דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת. ואין לה כח לתלות באחרים. ואפשר דאפי' רשות הבעל נתלות באחרים אינו מועיל ויכול לחזור. דהכתוב תלה הפרתה בבעל. וא"ת ידירוה בפני הבעל ויאמר קיים ליכי. שאז אינו יכול להפר [כדפי' הר"ב בר"פ עשירי דנדרים] וי"ל דחיישינן °שמא יפר לה בלחש קודם שיאמר קיים ליכי ע"כ. ובגמ' וכי לא נשאת נמי לכי מנסבה מיפר [לה] בעל. אין הבעל מיפר בקודמין. ומ"ש הר"ב משביעין אותה חוץ לב"ד. פירש"י שבועת הדיינים של תורה היא ונקיטת ס"ת בידיה או תפילין ומשבע לה בשם או בכינוי. כדאשכחן באברהם (בראשית כ"ד) שים נא ידך וגו' ואשביעך. ועונשה מרובה. וחוץ לב"ד שבועה דרבנן בקללת ארור ולא נקיט מידי. ואין עונשה כל כך. ע"כ. ומסיים הר"ן ואע"פ שבשבועת הבא ליפרע כו' שבועה משנה היא שעשאוה כשל תורה [כמ"ש הר"ב בר"פ ז' דשבועות] תקנה תקנו כאן להקל בכך כדרך שתקנו בשאת גובה בנדר: העדים חותמין על הגט מפני תקון העולם. לאו למימרא שיהיו צריכין כך לכתחילה. דהא במ"ד פ"ב מכשירין חכמים דהיינו רבי אליעזר אפילו בלא עדי חתימה. אלא תיקן ולימד לעשות כן כדי שלא יהא צריך לעידי מסירה. אבל אם ירצה לכתחילה לסמוך על עדי מסירה. יש לסמוך. הרא"ש: הלל התקין פרוזבול כו'. עיין בפ' בתרא דשביעית. ומ"ש שם:

ישתעבד

תפארת ישראל

יכין

כל מיני מזונות, כדמשמע לכאורה מר"ב, הו"ל שבועת שוא [כי"ד רל"ו ס"ד]. ואין לחוש שתתיר הנדר מחכם, דהרי צריך לפרוט הנדר והסיבה, ולא יתיר לה [עי' י"ד רכ"ח סי"ד]. וגם כשתנשא אין בעל מיפר בקודמין. ואינה חשודה לעבור, ואם תעבור אין ענשה חמור כל כך כשבועה, שנפרעין כשהוא לשקר, גם מכל העולם [כשבועות ל"ט א']. ולהכי לא השביעוה: יז) ובלא נדרה עד שנשאה, שיוכל בעלה להפר לה, ואף דנדרה על דעת יתומים, בדיעבד מהני הפרתו, ואפילו ידירוה ע"ד רבים, מהני הפרתו, דכל הנודרת ע"ד בעלה נודרת. להכי תשבע חוץ לב"ד, שאין ענשה חמור כ"כ. [וא"ל ידירוה בדברים שאין בהן ענוי נפש, שאין הבעל מפירן. י"ל בכה"ג לא תחוש אם תקיימן. וא"ל תדור מזה הככר ותאכלנו מיד. י"ל שמא לא תחוש לאיסור שעברה כשעה א', רק לאיסור שתעמוד בו כל ימיה. וא"ל יקיים לה בעל לפניו, דאז אינו יכול להפר. י"ל הרי קיי"ל נשאלין על ההקם. ותו כ"ע דאם גולה דעתו מקודם שלא יהא הקמתו כלום, מהני, דלא עדיף מנדר גופיה, דמצי להתנות עליו כן [כי"ד רי"א], דדוקא היא לא תוכל להתנות מעיקרא כן, מדנדרה ע"ד יתומים, משא"כ בהיקם לא שייך שיקיים ע"ד יתומים. או נ"ל משום דא"א ליתומים להכריח לבעל שיבוא לב"ד ויקיים מדאומר להם לאו בעל דברים דידי אתון. ועי' תוס' שכמת"כ תרצו בדוחק]. וכל זה תיקן ר"ג משום תיקון העולם, שלא תמנע מלהנשא מחשש אבוד כתובתה: יח) אף דעדי מסירה כרתי. עכ"פ שמא ימות א' מהן, ולא יהיה לה ראיה להנשא: יט) שלא תשמט שביעית, אומר המלוה לב' עדים מוסרני הובותי לב"ד פלוני, וא"ל למסור ממש השט"ח לב"ד. ואפילו חובו שבע"פ יכול למסור כה"ג. והן כותבים ונותנין ע שאמר בפניהן כך [ועי' שביעית פ"י סי' י"ח]: כ) דאל"כ לא ילוה אדם לחבירו. וכל הנך תקון העולם דנקט עד סוף הפרק, נקטינהו אגב תקון העולם דנקט במשנת י': כא) של ישראל:

אחרים

בועז

ואת"ל כתוס' [גיטין ל"ג א' ד"ה אפקינהו] דבכה"ג לא אפקעינהו. ליתא, דהיינו במתכוון לכך וכמ"ש שם, אבל מה נאמר בלא התכוון לאפקעינהו לקדושין. ותו הכי ס"ד דבכל אפקעינהו נימא שהוא מותר בקרובותיה והיא בקרוביו. ותו אם נדרה מלאכול והפר לה ואכלה, או שהיתה אשת כהן ואכלה תרומה, ואח"כ אירע שאפקעינהו, הרי עבד איסורא למפרע. ותו אם אנסה אדם והרג עליה, ואח"כ אירע שאפקעינהו, הרי עבדינן אסירא למפרע שהרגנוהו חנם. ועוד קושיות רבות. **אמנם** נ"מ מרבותי נ"ל דהא דאמרינן כל דמקדש וכו' ואפקינהו וכו' אין הכוונה שבטלו הקדושין לגמרי, דא"כ הוה סגי דנימא אפקעינהו רבנן לקדושין, ומה מניה דקאמרינן. אלא ר"ל דמניה אפקינהו, אע"ג דקידש בלא תנאי, עכ"פ מדקאמר בשעת קדושין כדת משה וישראל, הו"ל כאילו התנה בשעת קידושין שכשיארע אח"כ דבר שעניין הגירושין, יהיה כמו שאמרו חכמים. דאע"ג דהפרוטה שלו היא, עכ"פ הרי קיי"ל הפקר ב"ד הפקר [כיבמות פ"ט ב'], והו"ל כאילו הקנה הפרוטה שקידש בה לרבנן, והם נתנוה לו ע"ד שלא יהיה לו רשות בה כ"א לקדש על פי דעתם. וכ"כ בקידש בביאה, מדאמר כדת משה וישראל הו"ל כאילו התנה שבאם לא התרצה כפי שיאמרו חכמים יהיה בעילתי בעילת זנות, והרי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות [כאה"ע קמ"ח]. לפ"ז בשלמא באונס בגיטין [כתובות ד"ג א'], כיון דכשגירשה אמר סתם, אי לא אתינא עד ל' יום, להכי תקנת חכמים היא שיהיה כאילו התנה בשעת קדושין שאם אגרשיך ואמר אי לא אתינא יהיה אונס בכלל. וכ"כ לקמן בשכ"מ בגירש, מדגירשה סתם, הו"ל כהתנה בשעת קדושין שאם יגרשה כשהוא שכ"מ סתם,

יהיו

ציונים

העדים כו'. מיי' פ"א מהל' גירושין הט"ו סמ"ג עשין נ' טוש"ע אה"ע סי' קל"ב סעי' א': הלל התקין כו'. מיי' פ"ט מהל' שמיטה הט"ז: **ד** עבד שנשבה כו'. נ"ז ע"ב מיי' פ"ח מהל' עבדים הט"ו סמ"ג לאוין קמ"ט טוש"ע יו"ד סי' רכ"ז סעי' ט"ו:

שנויי נוסחאות

וגובה. כבי"ק ותובעת; כד"נ והיא תובעת. העדים. כד"נ וכבי"ק ובמשכי"ר והעדים. ועי' בתוס' ל"ו א'. ובהגהות הרש"ש שם ועי' ברש"י. על הגט. כד"נ כטעות על תנאי. הלל התקין. כבי"ק כמשב"ב ובמשכי"ר ובדפו"י והלל.; כד"נ וכרי"ף התקין הלל. פרוזבול. כד' ריווא ווינלא פ"ת פרוסבול וכ"ה בר"ב ד"ר.

תוספת חדשים

תוי"ט ד"ה שתהא נודרת כו' וי"ל דחיישינן שמא יפר לה כו'. או שמא ישאל על ההיקם ואח"כ יפר לה: (הרא"ש).

תוספת רעק"א

לסברה הראשונה דהחידוש באלמנה אף דיש בה משום חינא. תוס': [אות כא] בתוי"ט ד"ה שתהא נודרת, שמא יפר לה בלחש כו' ע"כ. והרא"ש כ' עוד שמא ישאל על הקמתו. ולכאורה קשה לי הא אפשר שלא יכניסו אצלו ג' שיתירו לו הקמתו כל יום ההוא ולמחר אם ישאל על הקמתו א"י להפר כיון דלא הוי יום שמעו לדעת הי"א בש"ע סי' רל"ד סמ"ט דא"י להשאל על הקמה רק ביום שמעו והט"ז שם מסתפק בזה וכו' להכריע מסברא דיכול לשאול למחר. ואמאי לא הוכיח הטור כן מדברי אביו הרא"ש הנ"ל. ונלע"ד די"ל דחיישינן שמא אחר ההקמה בו ביום יפר ולכשישאל למחר על ההקמה כיון דעוקר הנדר מעיקרא בטלה הקמתו למפרע וחלה למפרע ההפרה של היום. ואי דנשמיר אותו שלא יפר דהא להך תירוצא לא ניחא להרא"ש לומר דחיישינן שיפר בלחש. היינו דרגע א' יכולים להשגיח עליו שלא ינדנד שפתיו אבל כל היום א"א לשומרו בכך. דאל"כ יקשה דנשגיח שהבעל ישתוק כל היום ולא יכול להפר אחר כן אע"כ דא"א לשומרו בכך כל היום דאולי באיזה פעם יפר בלחש. וא"כ שפיר החשש שיפר אחר ההקמ' ובזה י"ל לכ"ע מהני בשואל על הקמתו למחר (כי ההפרה היתה ביום שמעו):

ופדאוהו(כב). אם לשום עבד ישתעבד(כג). אם לשום בן חורין לא ישתעבד(כד). רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד(כה). עבד שעשאו רבו אפותיקי לאחרים(כו) ושחררו(כז). שורת הדין אין העבד חייב כלום. אלא מפני תקון העולם(כח) כופין את רבו(כט) ועושה אותו בן חורין וכותב(ל) שטר על דמיו(לא). רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו כותב(ל) אלא משחרר(לב):

ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין(לג) עובד את רבו יום אחד. ואת עצמו יום אחד. דברי בית הלל. אמרו לו בית שמאי תקנתם

לאחר שנטלם רבו ממנו: **אם לשום עבד ישתעבד.** לרבו שני: **לשום בן חורין לא ישתעבד.** לא לרבו ראשון. ולא לרבו שני. לרבו שני לא. דהא לשום בן חורין פרקיה. לרבו ראשון לא. דלמא ממנעי ולא פרקי: **רבן שמעון בן גמליאל אומר בין כך ובין כך ישתעבד.** לרבו ראשון. שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו: **אפותיקי.** פה תהא קאי. מזה תגבה חובך. ולא ממקום אחר: **ושחררו.** רבו ראשון: **שורת הדין אין העבד חייב כלום.** לרבו שני. שהשחרור ששחררו רבו ראשון מפקיעו מידי שעבוד: **אלא מפני תקון העולם.** שמא ימצאנו רבו שני בשוק ויאמר לו עבדי אתה °ויוציא לעז על בניו: **כופין את רבו.** שני. ועושהו בן חורין וכותב לו העבד שט"ח על דמיו כלומר כפי מה שהוא שוה לימכר בשוק. לא כפי החוב אם היה החוב יתר על דמיו: **רשבג"א אין העבד כותב.** ש"ח שהוא אינו חייב כלום אלא רבו ראשון שהזיק שעבודו של זה הוא שצריך לשלם לו דמיו שהמזיק שעבודו של חברו חייב. והלכה כרשב"ג: **ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין.** כגון עבד של ב' שותפים ושחררו אחד מהם. א"נ שקבל °רבו ממנו חצי דמיו ושחרר חציו בהוצאת הדמים: **תקנתם את רבו.** שאינו חסר כלום

ד ישתעבד. פי' הר"ב לרבו שני דקני ליה משבאי. דכיון דרבו ראשון הייאש קנאו השבאי במה שמחזיק בו דיכול גוי לקנות גוי למעשה ידיו מק"ו דישראל. דגוי קונה ישראל. דכתיב (במדבר כ"א) וישב ממנו שבי. כדאיתא בגמרא: **לא ישתעבד.** פי' הר"ב לרבו ראשון לא. דלמא ממנעי ולא מפרקי. ותימה דתיפוק ליה לפי שנתייאש ממנו. וכ"כ הרמב"ם. והכי איתא בגמ'. והאי טעמא דדלמא ממנעי כו'. אמרו בגמ' למאן דמוקי למתני' בלפני יאוש ומפרש לשום עבד ישתעבד לרבו ראשון. ונמצאת אומר דהר"ב מוקי שטרא אבי תרי. ועיין עוד מזה לקמן: **רבן שמעון בן גמליאל אומר כו' ישתעבד:** פי' הר"ב לרבו ראשון שלא יהא כל אחד ואחד כו'. דאי ישתעבד לשני אכתי יפיל עצמו לגייסות כדי שירויח לענין מציאה ומתנה דלא קני ליה שני אלא למעשה ידיו כמו שקנאו השבאי שממנו קנאו הוא. ופעמים נמי שהוא שונא לרבו מתמול שלשום ומפקיע עצמו ממנו. תוס'. ודע שזה הטעם שאמרו היינו למאן דמוקי לאחר יאוש. אבל לדמוקי לפני יאוש. וטעמא דת"ק משום דלמא ממנעי ולא פרקי. אמרו בגמ' דקסבר כשם שמצוה לפדות את בני חורין [כך] מצוה לפדות את העבדים. ולא חייש לממנעי כו'. כיון דמצוה היא. ועיין בסוף משנתינו אם הלכה כרשב"ג: **ישתעבד.** ורבו נותן דמיו. תוס' הביאה הר"ן. ופירשה הכסף משנה דהיינו אם פדאו לשם עבד. אבל כשפדאו לשם בן חורין. הרי הפקיר דמיו: **אפותיקי.** לשון הר"ב פה תהא קאי מזה תגבה חובך ולא ממקום אחר. כלומר שכך כתב לו בהדיא מזה וכו' ולא ממקום אחר. לאפוקי אם כתב לו גבה חובך מזה. וז"ל הר"ן מתני' באפותיקי מפורש עסקינן. דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה דאי באפותיקי סתם למה ליה למשחרר לכתוב שטר הא כתוב וקאי דהא משתעבדי ליה כולהו נכסי אלא ודאי מתני' באפותיקי מפורש היא. ע"כ. וכ"כ התוס': **רשב"ג אומר וכו' אלא משחררו.** פי' הר"ב שהמזיק שעבודו של חבירו חייב. והלכה כרשב"ג. ועיין מ"ש במשנה ד' פרק דלקמן. וז"ל הרמב"ם ואחר שהעיקר אצלינו דדיינינן דיני דגרמי יהיה בזה המאמר האחרון. הלכה כרשב"ג. ע"כ. ולענין כללא. דהלכה כרשב"ג בכל מקום ששנה במשנתינו. כבר כתבתי בזה בפ"ח דעירובין משנה ז'. אבל יש מן הפוסקים שפוסקים ברישא נמי כרשב"ג כמו שהזכירם טוי"ד סי' רס"ז. ואין לנו הכרע בדברי הר"ב: **ה וחציו בן חורין.** פי' הר"ב שקבל ממנו חצי דמיו עיין במשנה ג' פ"ק דקדושין: **דברי ב"ה.** עיין

מ"ש

יכין תפארת ישראל בועז

כב) אחרים: כג) לרבו ב'. דלאחר יאוש מיירי: כד) כלל: כה) לרבו ראשון שמחזיר דמיו להפודה, דאל"כ יפיל עצמו לגייסות שיפדוהו, שכשיפדה יפקע מרבו א': כו) בלשון יון נקרא משכון [היפאטהעקע], וחז"ל הסיבוה ללשון הקודש, שמשמעות המלה, פה תהא קאי, לגבות חובך מזה ולא מדבר אחר: כז) רבו א': כח) שלא יערער המלוה לומר עבדי אתה: כט) ר"ל כופין למלוה: ל) העבד למלוה: לא) כפי ששוה בשוק, ולא כפי החוב שלוה עליו: לב) שהעבד אינו חייב כלום, רק רבו ראשון. שהמזיק שעבוד חבירו חייב: לג) שהיה עבד של שותפין ושחררו א' או שנתן לו א' חצי

יהיו גירושין גמורים. אבל הכא שמבטל הגט לגמרי, כיון דמדינא אינו גט כשבטלו קודם שבא לידה, היכא נימא דהוה כאילו התנה מעיקרא שלא יהא ביטול, הרי מבטלו ומבטלו קמן. וכ"כ באותו שהחזירו לו הגט בסימנין, אי נימא סימנין דרבנן היכא נימא דהו"ל כאילו התנה שבלאם אגרשך בגט שאינו שלי תהיה מגורשת, דכיון דסימנים דרבנן אין זה הגט שלו, וכי ס"ד שיוכל להתנות כזה. א"כ מתורצת קו' תוס' [גיטין ל"ג א'] הנ"ל, גם קו' מהרמ"ס זצוק"ל, דוודאי אשתו היא לכל דבר, רק דהו"ל כהתנה בשעת קידושין שכשתאמר טמאה אני לא תהיה נאמנת. דוגמת מה דאמרינן [לקמן ע"ו ב'] נאמנת עלי שלא פייסתי [ועי' תוס' לעיל די"ח ב'], אבל ודאי יכול להתיר נדרה. ובני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א יאה בחרגו ובקשתו והרבה לגמגם בתרוצי הנ"ל. גם הקשה הקשה כברזל, מרש"י [פסחים ד"ז א'], והו דאמאי לא נימא גבי בטול הגט נמי דהו"ל כאילו התנה בשעת קדושין בתנאה שכשיבטלו אח"כ לא יהא בטול דומיא ביטול דמודעי דמודעי, וכמה פעמים אפשר דיכול אדם להתנות על העתיד שכל מה שידבר או יעשה יהיה מבוטל [כאה"ע קנ"ד, ועירובין ד"כ א'] וכדומה. ותו עכ"פ האיך יתישבו דברי הר"ן בנדרים שכתב וז"ל ונמצא בשעה שנאנסה פנויה היתה, והשבתי לבני חדות לבי הנ"ל, שימי אור. אם איך רוצה להסתפק בדברי הנ"ל, תא ואימא לך מלתא דשוה להרוויין, דקו' הגאון מהרמ"ס הנ"ל בל"ז לפע"ד ל"ק מידי. דלפי מ"ד [נדרים דע"ג ב'] דלר"א התם דבהגיע זמן נשואיה, מדאוכלת משלו מפר נדריה, א"כ ר"א ומשנה ראשונה [כתובות דנ"ז א'] דאוכלת משלו ובתרומה אמרו דבר א' דהתם אוכלת בתרומה מדהגיע נשואים, כ"כ מה"ט מפיר נמי נדריה. ומשנינן, דלמא ע"כ לא אמרה משנה ראשונה, רק דתאכל תרומה דרבנן, אבל מנ"ל דמתיר נדרים דאורייתא. וכמו כן עד כאן לא קאמר ר"א אלא דמתיר נדריה, וכדר' פנחס דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת, אבל בתרומה לא תיכל. וקשה לפי מאי דקיי"ל [רמב"ם תרומות פ"ו] דלהכי ארוסה לא תאכל בתרומה שמא תשקה לאחיה, א"כ נ"ל לש"ס כלל לדר' פנחס, הו"ל ע"כ ל"ק ר"א אלא בנדרים דליכא טעמא דשמא תשקה, אבל בתרומה דאיכא הך חששא אסור. והרי בל"ז נ"ל לפי תירוץ זה דר"א ס"ל דלאו דוקא מיחד לה, וכמ"ש הר"ן כאן. וע"כ נ"ל דהש"ס נקט דרב פנחס, כדי ליישב נמי לאידך טעמא דכתובות דארוסה אסורה בתרומה משום סמפון. א"כ ק' באמת מה הועיל הש"ס דקאמר דבנדרים נהכי מיפר לה בעל משום דרבי פנחס, דנודרת על דעת בעלה, עכ"פ שמא ימצא לה אח"כ

סמפון

עבד שעשאו רבו כו'. מ' ע"ב ירושלמי פסחים פ"ג ה"ב מיי' שם דפ"ו ופ"ח מהל' מלוה ה"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ס"א ומוש"ע חו"מ סי' קי"ז סעי' ו': אינו כותב כו'. מיי' סמ"ג וטוש"ע בנ"ל הקודם: ה מי שחציו עבד כו'. מ"א ע"א פסחים פ"ח מ"א חגיגה ב' ע"א ב"ב י"ג ע"א עדיות פ"א מי"ג ערכין ב' ע"ב עי' ירושלמי מו"ק פ"א ה"ו:

שנויי נוסחאות

ד (אם) לשום כו' (אם) לשום. כד"נ ובפי"ק ובמשני"ל לשם וליתא; בכי"מ ליתא (אם לשום בן חורין לא ישתעבד). שורת הדין. כד"נ ובכי"ק בשורת..: בהוצי"ד משורת.. כופין. בכי"ק וכופים. וכותב שטר. כד"נ ובכי"ק וכותבין..; בכי"ף ..שטר חוב. משחרר. בכי"ף המשחרר; בכי"ף ד"ק משחררו: ה דברי ב"ה. וכ"ה במשנ"ב כאן ובכל מקום (מלבד בעדיות עי' בסמוך) וכ"ה במשני"ל; בנ"נ ובפי"ק כדברי ב"ה וכ"ה במשנ"ב עדיות פ"א מי"ג ובתוס' רי"ד. אמרו לו ב"ש. כד"נ ובמשנ"ב חגיגה עירובין שם ..לחם..; בכי"ק ובמשנ"ב כאן ובעדיות ובמשני"ל ב"ש אומרים.

תוספת חדשים

ד תוי"ט ד"ה לא ישתעבד כו' אמרו בגמ' למאן דמוקי כו'. וא"ת נהי"ט נמי כשפדאו לשום עבד ישתעבד לרבו שני וי"ל דמטעם זה אין ראוי לגזול את עבדו וליתנו לחברו ולא שייך האי טעמא אלא כשפדאו לשם בן חורין: (תוספות).

תוספת רעק"א

ד [אות כב] בהרע"ב ד"ה] אלא מפני תיקון העולם. ויוציא לעז על בניו. וכ"ה לשון רש"י וקשה לי הא קי"ל דנכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ומה לעז איכא וגם להסוברים דמ"מ בתה פסול לכהונה מ"מ למאי צריך ללעז דפסול דבניו ולא על עצמו שיוציא לעז עליו שהוא עבד ופסול לקהל ומאי אולמא לעז דבניו ממנו ובפרט דלעז בנין דהיינו בתו הוא רק לעז דפסול כהונה ועל עצמו הוא לעז דפסולי קהל. וצ"ע ואפשר דסבר רש"י דכשהחשש מחמת לעז עצמו או כשיוצא לעז יכתוב לו שחרור. אבל כשהחשש משום בניו צריך לשחרר תיכף ולשון הגמ' משמע כן עיי"ש): ה [אות לג] הרע"ב ד"ה מי שחציו עבד כו' רבו ממנו חצי דמיו. דאלו בשטר א"י

לשחר

את רבו(לד) ואת עצמו לא תקנתם. **לישא** שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין(לה). בת חורין אי אפשר שכבר חציו עבד(לו). יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר (ישעיה מ"ה) לא תהו בראה לשבת יצרה(לז). אלא מפני תקון העולם כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו. וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי: ו המוכר עבדו לגוי או לחוצה לארץ יצא בן חורין(לח). אין פודין את השבויים יותר על כדי דמיהן מפני תקון העולם(לט). ואין מבריחין את השבויין מפני תקון העולם(מ). רבן שמעון בן גמליאל אומר מפני תקנת השבויין(מא). ואין לוקחים ספרים תפילין ומזוזות מן הגוים יותר על כדי דמיהן מפני תקון העולם(מב): ז המוציא את

ר"ע מברטנורה

כלום: לישא שפחה אינו יכול. מפני צד חירות שבו: בת חורין אינו יכול. מפני צד עבדות שבו: כופין את רבו ועושהו בן חורין. וה"ה אם היה עבד של ב' שותפין וא' מהם שחררו שכופין את כלם לשחררו: ו יצא בן חורין. אם ברח מן הנכרי או שקנסו אותו ב"ד לפדותו מן הנכרים כדאמרינן כופין אותו לפדותו ואחר שפדאו לא ישתעבד בו. וקנס חכמים הוא לפי שהפקיעו מן המצות וכן לח"ל יצא לחירות לפי שהוציאו מא"י: מפני תקון העולם. שלא ימסרו הנכרים עצמן להרבות להביא שבויין כשרואין שמוכרין אותם ביותר מכדי דמיהם: ואין מבריחין את השבויין מפני תקון העולם. שמא יקלפו על השבויין העתידים לבא לידם. ויתנום בשלשלאות וישימו בסד רגלם: רבן שמעון בן גמליאל אומר מפני תקנת השבויין. דלא חייש רשב"ג על העתידים לבא בשביה אלא על אותם שהם שבויים עתה עמו שאם אין שבוי אלא הוא יחידי מבריחין אותו. ואין לחוש כאן מפני תקנת שבויים אחרים כשאין שבויים אחרים

תוספת יום טוב

מ"ש במ"ע פ"ג דסוכה ב"ה לנ"ש: **לישא** שפחה א"א: משום לאו דלא יהיה קדש (דברים כ"ג) [דמתרגמינן לא יסב גברא מבני ישראל איתתא אמה] וא"ת וליתי עשה דפרו ורבו ולדחי הלאו. וי"ל דאפשר לקיים שניהם ע"י כפייה [ועוד עיין מה שאכתוב לקמן] והאיך שפחה והאיך בת חורין אינו יכול לישא. דאתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות [ועיין מ"ש במשנה ד' פ"ח דכלאים] וא"ת וישא ממזרת דצד עבדות שרי בה כדתנן בספ"ג דקידושין וצד חירות נמי שרי בה כדתנן ברפ"ד דקדושין חרורי וממזרי מותרין לבא זה בזה וכ"ת אתי צד עבדות וישתמש באשת איש ישאנה באיסור בלא קדושין כמו שממזר נושא שפחה. ואומר ר"ת דאין זו תקנה להרבות ממזרים בישראל [כדמפרש הר"ב בספ"ג דקדושין בעבד שנשא ממזרת שהולד ממזר] וא"ת וישא נתינה דחרורי ונתינין מותרין לבא זה בזה כדתנן בריש פ"ד דקדושין וי"ל דצד עבדות אסור בנתינה והא דאסור טפי בנתין מבממזר אע"ג דשניהם פסולי קהל. אור"ת משום דבממזר לא שייך לא יהיה קדש דכוליה מקדשות קאתי מאיסור דלא תפסי בה קידושין [ועיין מ"ש בספ"ג דקדושין] והא דברי חרורי בנתינה ואסירי בשפחה. אע"ג דבתרווייהו איכא לאו. אור"ת דנתינה ילפינן משאר פסולי קהל כגון עמוני ומואבי מצרי ואדומי דשרו בקהל גרים דלא אקרי קהל אבל עבדות דלא בני קדושין נינהו לא ילפינן מינייהו. תוס': שנאמר לא תהו בראה כו'. הא דלא נקט קרא דאורייתא דפרו ורבו משום דאי הוה יכול לקיים שבת כל דהו. משום פרו ורבו לא הוה כפינן ליה דלא מחייב בה כיון °דאנוס הוא. ועוד י"ל דנקט לשבת יצרה משום דשייך אף בצד עבדות אבל פרו ורבו לא שייך אלא בצד חירות [דאתתא לא מפקדה אפריה ורביה וכל מצוה שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה]. תוס': לא תהו בראה. יוצר הארץ לא על תהו להיות רקנין בראה אותה כי אם לשבת להיות בה ישוב יצרה. רש"י: ו המוכר עבדו לנכרי. מ"ש הר"ב שקנסו כו' כדאמרי'. ר"ל בגמ': או לח"ל יצא בן חורין. פי' הר"ב לפי שהוציאו מא"י וכן ל' רש"י. ואלוקח קאי שהוא המוציאו ואיסורא גביה איתא ואותו קונסין שיאבד דמיו. כדאיתא בגמ': רבן שמעון בן גמליאל אומר מפני תקנת השבוין. כתב הר"ב והלכה כרשב"ג. סמך על הכלל שבכל מקום ששנה רשב"ג כו'. ואני כתבתי כבר בזה בפ"ח דעירובין משנה ז' דלאו כללא הוא. וכן הרמב"ם בכאן כתב הלכה כחכמים וכ"כ בחבורו. והטור י"ד סימן רנ"ב כתב אין מבריחין השבוים כדי שלא יהו האויבים כו'. והב"י מפרש דברי הטור אליביה דת"ק. אבל לי נראה שאפשר שהטור סובר דהלכה כרשב"ג. מדלא כתב מפני תקון העולם כמ"ש גבי אין פודין כו'. והרי הרמב"ם בחבורו פ"ח מהלכות מתנות עניים כתב בשניהם מפני תקון העולם. והב"י שהביא פסק הרמב"ם בפירושו היה יותר ראוי להביא מחבורו שהם אחרונים: ואין לוקחים ספרים כו'. שלא להרגיל אותן לגונבן ולגוזלן. הרמב"ם פ"א מה' תפילין: ז המוציא וכו' משום נדר. לשון הר"ב והוא אומר אי אפשי כו'. וכן ל' רש"י ואמר אי אפשי כו'. וכ"ל שלא באו לומר שצריך שיאמר כן בשעת גירושין דא"כ במוציא משום שם רע נמי היה לשם לפרש כן אלא שפירשו מאי איכפת ליה באם נדרה וקאמרי שהוא אומר אי אפשי כו'. ומיהו לפי מ"ש הר"ב במשנה דלקמן על וחכ"א יחזיר. דהתם מיירי בדלא כפליה לתנאיה. מתניתין דהכא בדכפליה וכמ"ש שם. והיה לו לפרש כן. דהא דרש"י אינו מפרש היינו משום

שמפרש

יכין תפארת ישראל בועז

יכין

חצי דמיו שישחרר חציו: לד) שלא יפסיד: לה) דאסור בשפחה בלאו. ולא אתי עשה דפרו ורבו ודחי ל"ת דשפחה. מדאפשר לקיים שניהן שישחררו רבו: לו) ואת"ל ישא ממזרת, דמשוחרר ועבד מותרים בה, ואף דלצד עבדות שבו הו"ל כאשת איש של צד בן חורין, עכ"פ ישאנה כפלגש. י"ל אין מרבין ממזרים בישראל, דלמא אתו לידי תקלה: לז) לא נקט קרא דפרו ורבו. דרצה למנקט קרא דשייך נמי גבי צד עבדות שבו. ואי דשייך נמי גבי אשה שחציה שפחה. והכי פירש דקרא, לא ברא הקב"ה העולם להיות תהו וריקן, רק לשבת בה בנ"א: לח) כשברח מהלוקח, או שכפוהו ב"ד לפדותו, יצא ב"ח. דמדהפקיעו ממצות או מדהוציאו מא"י קנסוהו: לט) שלא יתאמצו להרבות שבויין: מ) שלא יאסרו לשבויין בשלשלאות: מא) דדוקא כשיש עוד הרבה שבויים שם, חיישינן לאינך. דהל"כ מבריחין, ולא חיישינן על העתידין להשבות דהוים ספק שיבאו אין ספק מוציא מידי ודאי [והרמב"ם פסק כאן כת"ק, דהכלל כל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו לאו כללא הוא כדתוי"ט עירובין פ"ח מ"ז]: מב) שלא יתאמצו לגנבן. ודוקא הרבה אין נותנין, אבל מעט יותר מכדי

דמיהן

בועז

סמפון, וכמאן שלא היה בעלה למפרע, ולא נדרה אדעתיה ואיך יפיר נדריה. צ"ל דאעפ"כ כיון דעכ"פ בשעת נדרה סברה שהוא בעלה, הו"ל כאילו פירשה דעל דעתו נודרת. תדע דהרי אפילו בניצא נשואין דאורייתא כלל, כאשתו קטנה שנדרה, אפ"ה מפר לה בעל אפילו נשתגדל, אף דאין בעל אחר מפר בקודמין הכא כיון דסברה שהוא בעלה, נודרת רק אדעתיה כשירצה [כנדרים דע"ו ב']. א"כ מתורץ קו' מהרמ"ש הנ"ל דאף דנימא דאפקוה רבנן לקדושין לגמרי, עכ"פ כיון דבשעת הנדר סברה שהוא בעלה, נדרה רק על דעתיה ויכול להפר לה ודו"ק:

ציונים

לישא שפחה אי אפשר. מיי' פ"ז מהל' עבדים [illegible] טוש"ע י"ד סי' רס"ז [illegible]: ו המוכר עבדו כו'. [illegible] אין פודין כו'. [illegible] ואין מבריחין כו'. [illegible] רשב"א [illegible] ואין לוקחין ספרים כו'. [illegible] ז המוציא כו'. [illegible]

שנויי נוסחאות

שפחה אי אפשר. וכ"ה במשנ"כ כאן ובסמוך אך בכל מקום אינו יכול וכ"ה בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל וכן בסמוך. (שכבר חציו בן חורין). וכ"ה במשנ"כ כאן ובפסחים ע"ב; בד"נ ובכי"ק ובבבלי בפ"מ ובמשנ"ל ובכי"מ ליתא. בת חורין. בבבא בתרא י"ג ע"א לישא בת חורין. (שכבר חציו עבד). וכ"ה במשנ"כ כאן ובפסחים (ושם שחרורים); בד"נ ובכי"ק ובבבלי בפ"מ ובמשנ"ל ובכי"מ ליתא. (יבטל). [illegible] ובמשנ"כ בעדיות ובחגיגה ליבטל. (מפני תקון העולם). בבבא בתרא שם ליתא. ועושה. בכ"ב ועושין. וכותב. שם וכותבין; בחגיגה וכותב. וחזרו. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל חזרו. להורות. במשנ"ל וכי"ק להודות. כדברי ב"ש. בעדיות כב"ש: ו עבדו. בד"נ וכי"ק ובמשנ"ל את עבדו. (כדי). בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל ליתא וכן ליתא בסמוך. ואין מבריחין. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל אין. ואין לוקחין. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל אין.:

תוספת חדשים

ו במשנה יצא בן חורין וצריך גט שחרור מרבו הראשון (גמרא) ופסקה הרא"ש:

תוספת רעק"א

לשחרר חציו דמשני בגז"ש כי חופשה לא ניתן לה (דהיינו שטר) לה לה מאשה. מה אשה חציה לא אף עבד חציו לא אלא א"כ בעבד של ב' שותפים כיון דאין בו אלא חצי ושחרר כל חלקו ולא שייר גביה מידי דמי לגירושי אשה דנפקא מיניה לגמרי. גמרא: [אות ב"ד] תוי"ט ד"ה שנאמר וכו' משום פרו ורבו כו' דאנוס הוא ומה"ט ניחא הא דקתני

לישא

אשתו משום שם רע(מג) לא יחזיר. משום נדר(מד) לא יחזיר(מה). רבי יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר. ושלא ידעו בו רבים יחזיר(מו). ר' מאיר אומר כל נדר שצריך חקירת חכם(מז) לא יחזיר. ושאינו צריך חקירת חכם יחזיר(מח). אמר ר' אליעזר לא אסרו זה אלא מפני זה(מט). אמר רבי יוסי בר יהודה מעשה בצידן באחד שאמר לאשתו

אחרים עמו. והלכה כרשב"ג: ז משום שם רע. שיצא עליה לעז זנות: משום נדר. שנדרה והוא אומר אי אפשי באשה נדרנית: לא יחזיר. ואפילו נמצאו הדברים שקר או הנדר התירו חכם. שמא תלך ותנשא לאחר וימצא הלעז של זנות שקר. והנדר יתירנו חכם והיא לא תהיה פרוצה בנדרים. ויאמר אלו הייתי יודע שכן אפי' היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה. ונמצא גט בטל ובניה ממזרים. לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוציא את אשתו משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר עולמית. ומתוך הדברים הללו הוא גומר ומגרש גירושין גמורים ולא אתי לקלקלה: ר' יהודה אומר כל נדר שידעו בו רבים לא יחזיר. רבי יהודה סבר דטעמא דאמור רבנן המוציא את אשתו משום שם רע ומשום נדר לא יחזיר. כדי שלא תהיינה בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים. ומש"ה קאמר דנדר שידעו בו רבים. עשרה מישראל או יותר איכא פריצותא טפי. וקנסוה. ולא יחזיר. ושלא ידעו בו רבים ליכא פריצותא כולי האי ולא קנסוה: לא יחזיר. דר"מ סבר טעמא משום קלקולא. הלכך נדר שאינו יכול להפר אבל חכם יכול להתיר. יכול הוא לקלקל את הגט לאחר שתנשא לאחר ויאמר אלו הייתי יודע שחכם יכול להתיר לא הייתי מגרשה. ושאינו צריך חקירת חכם. אלא הוא יכול להפר לא הוצרכו חכמים לאסור עליו מלהחזירה. לפי שאינו יכול לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע כו' שהרי נדר פתוח הוא. והיה לו להפר ולא הפר: לא אסרו זה. שצריך חקירת חכם להחזיר: אלא מפני זה. שאינו צריך דבצריך לא היה לנו לחוש לקלקולא לפי שאינו יכול לומר אילו הייתי יודע שחכם יכול להתירו לא הייתי מגרש. דאנן סהדי שאעפ"כ היה מגרש. שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד. בפני חכם °לילך לבית דין ולשאול על נדרה. אלא מפני נדר שאינו צריך חכם ובעל יכול להפר אסרו את כולן שלא יאמר אילו הייתי יודע שהייתי יכול להפר לא הייתי מגרשה: א"ר יוסי בר' יהודה כו'. בגמ' מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני במה דברים

שיתפרש לפי סדר המשנה בגמ'. ואין לו לפרש מה שאומר הגמ' אבל הר"ב שמוציא מהגמ' פי' המשנה והואיל ולקמן מפרש לאותו לשון שבגמ' בדלא כפליה. ה"ל לפרש כאן בדכפליה. אבל יש עוד ל' בגמרא ולאותו לשון מתני' דהכא ודלקמן אפי' באינו אומר כלום למה מגרשה °חיים לקלקולא. ואפשר דלאותו ל' מפרש מתני' דהכא. ואע"ג דלאותו לשון הצריכו חכמים שיאמר לה שמפני זה מגרשה וכדי ליסרה. אין זה תפיסה על הר"ב למה לא כתב שצריך שיאמר לה כו' דכיון דאין הקלקול דמתני' תלוי בכך. שאפי' לא אמר חיים לקלקלה. לפיכך לא הוצרך לפרש. שכבר נודע מענין הפי' של הר"ב והרמב"ם שאין כותבין כל חלוקי הדינים המסתעפים וזה ג"כ לפי זה הלשון אינו אלא דין בפני עצמו שהצריכו חכמים שיאמר כן כדי ליסרה [ודע דבש"ע סימן י' שכתב די"א אע"פ שלא אמר כו' והשמיט דלפי זה הצריכו לומר כדי ליסרה כו' הוא מן התימה כי הוא פוסק לא מפרש] אבל לפי לשון הראשון שבגמרא שאין אנו חוששין לקלקלה אלא דוקא כשאומר כן בשעת גירושין אלו היה הר"ב מפרש לפי אותו לשון ודאי שהיה מן הצורך שיכתוב כן. ועיין מ"ש במתני' דלקמן. לא יחזיר. פי' הר"ב שמא תלך וכו' ונמצא גט בטל ובניה ממזרים. לאו דוקא דהא לא התנה בכך. וכמ"ש במתניתין דלקמן בס"ד. אלא לעז בעלמא וכ"כ התוס': רבי יהודה אומר כל נדר כו'. פי' הר"ב ר"י סבר דטעמא כו' כדי שלא תהיינה בנות ישראל פרוצות בעריות ובנדרים ובפירש"י ותימה דבמתני' דלקמן אר"י לא יחזיר ש"מ דחיים לקלקולא. והכי אמרי' התם בגמ' ורמינן דר"י אדר"י. ומשנינן איפוך. וא"ד לא תיפוך לעולם ר"י חיים לקלקולא. והכא ס"ל כר"מ וס"ל כר"א. בצריך חקירת חכם ס"ל כר"א דאין אדם רוצה שתתבזה כו'. ובשאינו צריך ס"ל כר"מ דאמר אין הבעל טועה בנדר שבידו להפר כו'. והשתא בעריות טעמא משום קלקולא. ומש"ה לא פליג. אבל בנדרים דלא שייך קלקולא משום דס"ל כר"מ וכר"א. מ"מ סובר דבנדר שידעו רבים לא יחזיר. ובהא איכא למימר דטעמא משום קנס דפריצותא יתירה שנתפרסם הרבה°: ושאינו צריך חקירת חכם כו'. פי' הר"ב מפני שאינו יכול לקלקלה כו' שהרי נדר פתוח הוא וה"ל להפר כו'. נ"ל דר"מ לטעמיה דמשנה ז' פ"א דנדרים בהומר לא הייתי יודע בזה נדר שאעפ"כ ה"ל להפר. וקשיא לי דהתם ברישא תנן יודע אני שיש נדרים. אבל איני יודע שיש מפירין ול"פ ר"מ. וא"כ היה לנו לחוש בכאן שמא יאמר לא הייתי יודע שיש מפירין. ונ"ל דכיון דבעינן שיאמרו לו הוי יודע כו' כדפירש הר"ב בדברי ת"ק. הלכך כשמגרש משום נדר צריך שיאמר הנדר ושפירשו שהנדר צריך חקירת חכם אומרים לו וכו' ושפירשו שא"ל חקירת חכם יאמרו לו שיוכל להפר ושוב אינו יכול לומר שלא היה יודע שיש מפירין: אר"א כו' אלא מפני זה. פירש [הר"ב] מפני נדר שא"ל חכם כו' שלא יאמר אילו הייתי יודע כו'. ס"ל כרבנן דר"מ מ"ז פרק י"א דנדרים דיכול לומר איני יודע שזה נדר: אר"י בר"י כו' והתירו לו חכמים. כתב הר"ב חסורי מחסרא כו' בד"א כו'. אבל נדר הוא כו' ולא חיישינן לקלקולא. בגמ' פשיטא מאי נפקא לה. מהו דתימא לנגזור משום ר"נ דתניא ר"נ אומר

כל נדר שידעו בו כו': עי' ירושלמי נדרים פרק ה' ה"ד: אר"א לא אסרו כו'. ירושלמי כתובות פ"ז הל"ז ועי' קדושין פ"ב הנ"ד:

שנויי נוסחאות

ז משום נדר לא יחזיר. בכי"ק משם נדר יחזיר (וט"ס היא). (כל) נדר. בכי"פ ליתא. רבים. במשנ"י הרבים וכן בסמוך וכ"ה בסמוך גם בכי"ק. (ושלא ידעו בו רבים יחזיר). בכי"מ ליתא. ר' אליעזר. בד"נ ובמשנ"ב ובמשנ"י ר' אלעזר. לא אסרו (זה). בד"נ ובכי"ק ובמשנ"י ליתא.

תוספת חדשים

ז הר"ב ד"ה ר"י כו' רבים עשרה כו' עכ"ל וכ"כ הרמב"ם וקשה דבש"ס משמע דהטעם משום דאין לה הפרה ור"ל סבר אפי' שלשה והכי קיי"ל ביו"ד סימן רכ"ח וה"ל לפרש כן. (ע"ל):

ראשון לציון

ז הר"ב ד"ה רבי יהודה אומר כו' ומשום הכי קאמר דנדר כו' עיין יסל"מ:

תוספת רעק"א

לישא שפחה א"י דמשמע אלו היה יכול לישא שפחה היה די בכך ואף דלא מקיים בזה פו"ר דעבד אין לו חיים (ע' יבמות פ"ב מ"ה) אבל כיון דעכ"פ מקיי' שבת כל דהו אין כופין לשחרר משום מצות פרו ורבו. תוס': ז [אות מה] תוי"ט ד"ה המוציא. באינו אומר כלום כו' חייש לקלקלה) לא מצאתי כן בסוגיי' אלא דלל"ב דאין הטעם משום קלקול אלא משום פריצות גם בלא אמר לא יחזיר אבל בהא לא פליג דטעמי' דקלקולא ל"ש א"א באמר לה. ונ"מ מזה דבלא אמר לה דל"ש קלקול א"צ לומר לו הוי יודע. וכך מבואר בהה"מ פ"י מהלכות גירושין: [אות מו] תוי"ט ד"ה רבי יהודה שנתפרסם הרבה, מלשון זה משמע דעיקר הפריצות ברבים משום פרסום הדבר וכ"נ קצת מלשון הרע"ב אבל באמת תמוה דבסוגיין מבואר דהפריצות הוא דנודרת נדר שאין לו התרה דס"ל לר"י נדר שהודר ברבים אין לו התרה עיי"ש ולת"ק דס"ל טעמא דקלקולא לכאורה יהא הדין בהיפוך דידעו בו רבים יחזיר דהא באמת אין לו התרה ול"ש קלקול. ונ"ל דבאמת ס"ל לת"ק דנדר שהודר ברבים יש לו התרה כך מבואר בסוגיין ובתוס'. והא לא קשיא דמ"מ הא קיס"ל דע"ד רבים לכ"ע אין לו התרה וא"כ הו"ל לת"ק לאפלוגי דבעל דעת רבים יחזור דליכא קלקול. דמ"מ איכא גוונא דיש לו התרה כגון מדעתם של אותם הרבים או לדבר מצוה ושייך ביה קלקול אבל בנדר שהודר ברבים אלו ס"ל דאין לו התרה גם לדבר מצוה אין לו התרה. כ"כ התוס' במסכתין דף ל"ה ע"ב ד"ה אבל נשאת: [אות מז] הרע"ב ד"ה לא אסרו זה. לילך לב"ד ולשאול על נדרה. דהנודר א"י לעשות שליח וצריך בעצמו לבוא לב"ד כדקיי"ל בש"ע י"ד סימן רכ"ח סעי' ט"ז ואף דהבעל נעשה שליח לחרטת אשתו. (כדאיתא בש"ע סימן רל"ד סעיף נ"ו) דכ"ש דאינו רוצה שיתבזה הוא בב"ד להיות שליח לחרטת אשתו. ולהפוסקים דכל אדם יכול להיות שליח להתיר נדרים צ"ל דהכא לא ההליכה לב"ד אלא משום שלא ישמעו הב"ד נדרה הרשב"א והר"ן בחידושיהם:

יכין תפארת ישראל יכין

דמיהן חייב ליתן [י"ד רפ"א]: מג) לעז זנות: מד) שנדרה, ומואס בנדרנית: מה) ואפילו נודע אח"כ שהלעז. שקר, ושהנדר הותר מחכם, אפ"ה כדי שלא יוציא לעז שהגירושין בטעות, ובניה מהשני ממזרים. לפיכך יזהירוהו שאסור להחזירה בכל גוונא. והא דפליגיהו הכא לב' בבי היינו משום דרק בנדר פליג ר"י: מו) ס"ל דמש"ה לא יחזיר, שלא יפרצו הנשים בעריות ונדרים, ולפיכך דוקא בהפריצה לנדור לפני י' קנסוה: מז) שאין הבעל יכול להפירו: מח) דס"ל כמו כת"ק, דמש"ה לא יחזיר כדי שלא יקלקלה אח"כ. א"כ ביכול בעצמו להפרו, מה יקלקל, הרי היה יכול להפר: מט) ר"ל גזרו על הצריך חקירת חכם מפני אותו שא"ל חקירת חכם, דבצריך אין לחוש שיקלקלה

קונם[נ] אם איני מגרשך. וגרשה. והתירו לו חכמים שיחזירנה[נא] מפני תקון העולם[נב]:

ח המוציא את אשתו משום אילונית. רבי יהודה אומר לא יחזיר[נג]. וחכמים אומרים יחזיר[נד]. נישאת לאחר. והיו לה בנים הימנו והיא תובעת כתובתה[נה]. אמר רבי יהודה אומר לה שתיקותיך יפה ליך מדבוריך[נו]:

דברים אמורים כשנדרה היא. אבל נדר הוא שיגרשנה וגרשה. יחזיר ולא חיישינן לקלקולא. ואמר ר' יוסי ברבי יהודה מעשה כמי בצידן באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשך. כלומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם איני מגרשך. וגרשה. והתירו לו חכמים שיחזירנה: מפני תקון העולם. כלומר שלא אמרו חכמים המגרש את אשתו משום נדר לא יחזירנה אלא מפני תקון העולם דחיישינן לקלקולא. והא לא שייך אלא משום נדר דידה. אבל בנדר הוא שאין כאן משום תקון העולם. °התירו להחזיר. והלכה כר"י: ח רבי יהודה אומר לא יחזיר. שמא תנשא ותלד ויאמר אילו הייתי יודע שכן אפי' היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשך: וחכ"א יחזיר. דלא חיישינן לקלקולא. ובגמ' מפרש מאן חכמים. ר"מ. דאמר בעינן תנאי כפול. והכ"ע דלא כפליה לתנאיה שלא אמר לה הוי יודעת שמשום אילונית אני מוציאך. ואם אין את אילונית לא יהא גט. דהשתא הוי גט אפי' אינה אילונית: והיא תובעת כתובתה. שהאילונית אין לה כתובה. ועכשיו נמצא שאינה אילונית. תובעת כתובתה: שתיקותיך יפה ליך מדבוריך. שיאמר אילו ידעתי שסופי ליתן לך כתובה לא גרשתיך כלל:

אומר הנודר כאילו בנה במה. והמקיימו כמי שהקריב עליה קרבן. והאי כיון דקיים נדרו נקנסיה מלהחזיר. קמ"ל: ח המוציא את אשתו משום אילונית. לשון הר"ן פירוש שחשב שהיא אילונית גמורה. דהיינו דוכרניתא דלא ילדה וגרשה בגט. ואף על פי שהאילונית אינה צריכה גט. כדתנן ביבמות [רפ"ק] וכולן שמתו או שמיאנו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות. ואילו היתה צריכה גט ואפילו מדרבנן לא היתה [צרתה] מותרת להתיבם. דה"ל צרת ערוה וכדאיתא התם. י"ל דלא נולדו בה סימני אילונית גמורים אלא שהוא חשב כן. והיינו דקתני סיפא נישאת לאחר והיו לה בנים. ואם נולדו בה סימני אילונית א"א בשום צד שיהיו לה בנים. ע"כ. וכ"כ התוספת וכדפירש הר"ב במשנה ג' פ"ב דיבמות. אשר תלד פרט לאילונית: רבי יהודה אומר לא יחזיר. פירש הר"ב שמא כו' ויאמר כו' לא הייתי מגרשך. ומסיים רש"י לפיכך א"ל קודם גירושין הוי יודע שהמוציא את אשתו משום אילונית לא יחזירנה עולמית. ע"כ. ועיין עוד לקמן בסמוך: וחכמים אומרים יחזיר. כתב הר"ב דלא חיישינן לקלקולא. מפרש בגמרא מאן חכמים ר"מ וכו' והכ"ע דלא כפליה כו'. כלומר והשתא רבנן נמי חיישי לקלקולא. וקשה דאמאי מפרש הר"ב מעיקרא דלא חיים לקלקולא דלא כהגמרא. ועוד דא"כ תקשה דרבנן דהכא את"ק דמתניתין דלעיל דחיים לקלקולא דמשום הך רומיא מוקי לה רבא לחכמים כר"מ כדאיתא בגמ'. וצ"ל שהר"ב סובר דכיון דסתמא דגמרא לא רמי אלא ר"י אדר"י וכן אביי לא משני אלא ר"י אדר"י. דהיינו טעמא משום דבשלמא ר"י אדר"י ודאי קשיא דהא חד תנא הוא וקשיא מדידיה אדידיה. אבל ת"ק דלעיל אחכמים דהכא לא קשיא. דא"ל דהני חכמים לאו הני חכמים ואע"ג דתרווייהו בר פלוגתייהו דר"י הם. דהא ר"מ דבר פלוגתיה דר"י בכל מקום הוא חולק ג"כ עם ת"ק דלעיל. ולפיכך ליכא לאקשויי אע"ג דת"ק דלעיל סובר חיישינן לקלקולא. וחכמים דהכא סברי דלא חיישינן לקלקולא. וכיוצא בזה כתב הב"י ס"י דלסתמא דגמרא וכן לאביי לא רמינן רבנן אדרבנן מטעמא דמתניתין דלעיל מוקמי באומר לה משום כך אני מגרשך. והכא מיירי בדלא א"ל כלל אלא גרשה סתם: אלא ר"י דאמר לעיל דבנדר שלא ידעו רבים יחזיר ולא חיים לקלקולא. אע"ג דאמר לה. והכא דלא אמר לה אמר דלא יחזיר וחיים לקלקולא. ומשנינן כדכתבתי לעיל. אלא דלהר"ב שלא פירש לעיל דוקא בדאמר לה לא סלקא ליה דברי הב"י אלא כמ"ש. ומ"מ הואיל והר"ב מפרש בכאן גם פירוש זה שבגמרא דהכא בדלא כפליה ה"ל לפרש דלפי זה שלשון מתניתין דלעיל בדאמר וכפליה. וכן מסיים הרא"ש וריבא כלומר מתניתין דלעיל בדכפליה. ומ"ש הר"ב בפירש דכפליה שאומר ואם [אין] את אילונית לא יהא גט. וכן ל' רש"י. וקשיא דא"כ הטיל התנאי בגט עצמו וכשלא נתקיים נמצא שהגט עצמו בטל. ובמתניתין דלעיל דכפליה כי לא נתקיים התנאי והגט בטל מה הועילו חכמים בתקנתם דלא יחזיר. ול' הרמב"ם בפירושו מסיים ואילו לא היית אילונית לא הייתי מגרשך. וכן דברי הטור ס"י. וכ"כ התוס' [מ"ו] בד"ה דאי א"ל כו' בדכפליה למלתיה ולא כפליה לתנאיה. דאי כפליה לתנאיה אין מועיל מה שלא יחזיר דלעולם איכא קלקולא וכי לא כפליה למילתיה אפי' לעז ליכא. דחשש קלקול זה אינו אלא לעז בעלמא. ע"כ. והוי יודע שז"ש דחכמים כר"מ כו' לאו למימרא דר"מ היא ויחידאה נינהו ואין הלכה כוותם. שהרי במ"ד פ"ג דקדושין פסק הר"ב דבעינן תנאי כפול. ואע"פ שהמגיד בפרק י' מהלכות גרושין כתב שאין הלכה כחכמים דהכא מהאי טעמא. ולא השיגו הכ"מ. הנה בספרו ב"י סימן י' השיגו בזה. ובאמת שבפירוש הרמב"ם משמע שסובר דאין הלכה כחכמים. שכתב פי' לדברי חכמים והסמיך אח"כ והלכה כר"י. משמע דאר"י דרישא קאי. ועוד דאין נראה לומר דקאי על ר"י דסיפא דאי הלכה כחכמים. הא מכי אמרינן דיחזיר והוי גט מעליא אפילו אינה אילונית. נמצא דאין יכול לומר לה שתיקותיך כו'. וצ"ע שגם בפירושו במ"ד פ"ק דקדושין פוסק דבעינן תנאי כפול כשאינו אומר על מנת: שתיקותיך יפה ליך מדבוריך. פירש הר"ב שיאמר אילו ידעתי שסופי ליתן לך כתובה כו'

ח המוציא כו'. מ"ן פ"ג מי"ח שם הי"ג סמ"ג ע' נ' טוש"ע שם סי' ז' סעי' ג': נשאת לאחר כו'. תוספתא פ"ג ע"ש:

שנויי נוסחאות

אם איני. כד"נ ובמשני"כ שאיני; בכי"ק ובכי"פ שאני: ח (הימנו). כד"נ ובמשני"כ ליתא. אומר. כד"נ ובכי"ק ובכי"פ אומרין. יפה (ליך) וכ"ה בכי"ק ובכי"פ; כד"נ ובמשנ"כ ובמשני"כ ליתא:

תוספת רעק"א

[אותמה]בר"ב ד"ה מפני תיקון העולם. התירו להחזיר. והא דל"ח שמא ימצא פתח לנדרו ויאמר אילו הייתי יודע לר"מאיר דס"ל אדם רוצה כו'. היינו דזה כ"ע ידעי שהנדרים ניתרים ע"י חכם והלכך בנדר הוא דסמיה בידיה לילך להכם ולהתחרט או לבקש פתחים ל"ש קלקולא אבל בנדרה היא כיון דאין הולכת לב"ד סבור דלא מתחרטת ויודעת בעצמת שאין לה פתח ואדעתא דבולהו פתחים נדרה משו"ה מצי לקלקל. תרפב"א:

יכין תפארת ישראל יכין

שיקלקלה אח"כ, דאינו רוצה שתתבזה אשתו בב"ד לשאול על נדרה. אבל בא"ל מלי נמימר לא ידעתי שאוכל להפר ויקלקלה: נ) פירות עלי: נא) חסורי מחסרא וה"ק, בד"א בשנדרה היא, אבל בשנדר הוא שיגרשה, מותר להחזירה, וא"ר יוסי מעשה וכו': נב) ר"ל מדאין בזו טעם דתקון עולם הנ"ל, דאי שלא יקלקלה, הכא דנדר הוא אי אפשר שיקלקלה. ואי משום קנס, הכא בגברא, דלא שכיח שינדור לא קנסוהו וקיי"ל כר' יוסי [הס"ע י']. מיהו בנדרה היא, בכל גוונא לא יחזיר, כת"ק. וי"א דוקא באמר לה משום נדרך או לעזך אני מוציאך. וי"א דוקא בכפל דבריו בשעת נתינת הגט, שבאם לא יהיה נדר או לעז לא היה מוציאה, אסור להחזירה. אבל בהיה תנאי ממש, ודאי הגט בטל. אמנם בעבר והחזירה קודם שנתקדשה לאחר מותרת. ובחזר וגרשה אחר שחזר ונשאה, והיה לה כבר בנים מנשואין שניים, מותר שוב להחזירה אפילו לכתחילה [שם]: נג) שמא כשתנשא לאחר תלד ויוציא לעז. ואף דלעיל בנדר לא חיים ללעז רק משום קנס. התם א"א שיוציא לעז, דס"ל כר"מ, דבצריך חקירת חכם אינו רוצה שתתבזה אשתו בב"ד, ובאינו צריך חכם ס"ל כר"א דלא מלי למימר סבור הייתי שאיני יכול להפר, לפיכך א"א לקלקלה, משא"כ הכא: נד) ר"מ היא, ומשום דלא כפל למלתיה לומר אילו היכך אילונית לא הייתי מגרשך. וקיי"ל דאילונית דינה כהנך דלעיל [שם]: נה) דמשום דהשבוה כאילונית, לא קבלה כתובתה: נו) שיוכל

ט המוכר את עצמו ואת בניו לגוי אין פודין אותו(נז). אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן(נח). המוכר את שדהו לגוי וחזר ולקחה ממנו ישראל הלוקח מביא ממנו בכורים(נט) מפני תקון העולם(ס):

כו'. כי הוא היה סבור שהיתה אילונית אלא שאמרנו לו שיהא גומר ומגרש בכל צד אבל לא גרש על דעת שתתבע כתובה. הר"ן: ט וחזר ולקחה ממנו ישראל הלוקח מביא כו'. ה"ג בספרים מדוייקים. וזו היא גירסת הרמב"ם. וז"ל בפירושו כבר בארנו במקומות מסדר זרעים שהעיקר אצלנו. אין קנין לנכרים בארץ להפקיע מן המעשרות. לפיכך לקח מן הנכרי יביא מן התורה. וכשראו חכמים שהיו מתיקרים בלקיחתם מן הנכרים. התקינו שהלוקח מן הנכרים [לא] יביא בכורים כדי שיתבאר לו שירדה מקדושתה ולא יתאוו לקנות מהם. וכשראו ג"כ שזה גורם שתאחר ביד הנכרים ותשתקע בידם התקינו שהלוקח מהם יביא כדי שידע שאין קנין לנכרי בא"י קנין גמור ולכך ישתדל בפדיון זה הקרקע מידו לפי שהוא עומד בקדושתה ובמתנות ידועות עכ"ל. וזה לשון הגמ' מפני תקון העולם אין. מדאורייתא לא. כלומר ואי אין קנין לנכרים כו' מדאורייתא יביא. אמר רב אשי ב' תקנות הוו. מעיקרא הוו מייתי מדאורייתא. כיון דחזו דקא מיקרי ומזבני דסברי בקדושתייהו קיימין תיקנו להו דלא ליתו. כיון דחזו דמאן דלא סגי ליה מזבין וקא משתקען ביד נכרי הדר תקינו להו דליתו. ע"כ. וצ"ל שגרסתו בגמ' לא היתה כן. אלא ה"ג. כיון דחזו דקא מייקרי ומזבני תקינו להו כו' והא דתנן וחזר ולקחה ממנו. פי' הקרקע הזר ולקח וקמ"ל דאין קנין לנכרי כו' לומר שאם אח"כ חזר הישראל ולקחה שתהא ככבוש יחיד. שכן דעת הרמב"ם בחבורו פ"א מהל' תרומות כו' י'. ואף דבפי' המשנה ע' פ"ד דפיאה ומשנה ע' פ"ה דדמאי פסק דיש קנין כו'. התם מיירי שלא חזר הישראל וקנאה לשדה עצמה אלא שקנה התבואה. וגי' הר"ב במשנתינו לא כן היה. אלא ה"ג המוכר את שדהו לנכרי לוקח ומביא כו' וכן היא גי' רש"י ומפרש בכל שנה צריך ליקח כו' כמ"ש הר"ב והקשו בתוס' דאי הכי מאי מקשה בגמ' מפני תקון העולם אין כו' ש"מ דיש קנין. דדלמא תקון העולם קאי אהא דמחייבוהו ליקח. ואומר ר"ת דברוב ספרים ל"ג ומביא בוי"ו. וה"ק כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים. ל"ש מוכר. ל"ש אחר. ור"ח גרס הלוקח מביא כו' וכן בירושלמי. ע"כ. וז"ל ר"ן הלוקח מביא בכורים. פי' אע"פ שגדלו הפירות ברשות נכרי. ע"כ. והר"ב שסתם ולא כתב דתרי תקנות נינהו כמו שהעתיק הרמב"ם מהגמ' דלדברי הר"ב ל"ג וחזר ולקחה כו' וכבר פסק בפאה ובדמאי דיש קנין כו' ומפרש למשנתינו כמ"ד דיש קנין כו' דלא כשיטיה דרב אשי:

נמצא גט בטל ובניה ממזרים: ט אין פודין אותו. והוא שרגיל בכך. כגון שמכר ושנה ושלש: לוקח ומביא ביכורים. בכל שנה צריך ליקח מהנכרי ביכורי פירותיה בדמים ומביאן לירושלים: מפני תקון העולם. שלא יהא רגיל למכור קרקע בארץ ישראל לנכרים. ואם מכר יטרח לחזור ולפדות:

ציונים

ט המוכר א"ע כו'. שם. מיי' פ"ח מהל' מתנ"ע ה"ג סמ"ג ע' קס"ב טוש"ע יו"ד סי' רנ"ב סעי' ו': המוכר שדהו כו'. ב"ז פ"א מיי' פ"ב מהל' בכורים הט"ו סמ"ג ע' קל"ט:

שנויי נוסחאות

ט אותו. בכי"ק אותם. (וחזר ולקחה ממנו ישראל). בכי"מ ובמשנ"ב ליתא. במש' ד' ריווא וויניצא ב"ה ובס"ו ליתא למלת ישראל. הלוקח מביא. במש' ד' ריווא ויניצא ש"ה ובס"ו ובמשנ"ב לוקח ומביא ועי' הוי"ט: (ממנו). בכ"נ ובכי"ק ובמשני"ר ליתא. (מפני תקון העולם). ברי"ף ליתא:

תוספת חדשים

ט בתוי"ט ד"ה וחזר כו' וכ"ה גי' רש"י כו' וקשה לגירסא זו לס"ד דמקשה דתקנת חכמים היא וכן לר"ת דס"ל יש קנין כו' היאך יביא ביכורים הא הוי חולין בעזרה וכה"ג פריך בגמרא ב"ב דף פ"א ע"ב ומשני שם כמה תקנות שצריך לזה א"כ ס"ל לבעל הב"ם לקדימו כאן בסדר נשים: (ממהורש"א ז"ל):

ראשון לציון

ט במשנה אבל פודין עיין ישל"מ:

יכין תפארת ישראל יכין

לומר לא גרשתיך על דעת שאשלם כתובתך, ויוצא לעז: נז) והוא שמכר א"ע כבר פעם שלישי: נח) דבחייו יש לחוש שיחזור אביהן וימכרם: נט) אפילו גדלו הפירות ברשות עכו"ם: ס) דמדאורייתא אין קניין לעכו"ם בא"י להפקיעה ממעשרות, ולהכי צריך גם ביכורים. מיהו כשראו חכמים שהעכו"ם יקרו השער, שהרגישו שא"י חביבה לישראל, תקנו שלא יביא ממנה בכורים, כדי שידעו ישראל, שביד עכו"ם ירדה מקדושתה. וכשחזרו וראו חכמים שעי"ז זלזלו בה ישראל ביותר ולא קנוה כלל, חזרו ותקנו שחייבת בבכורים מפני תיקון העולם, כדי שלא תשתקע א"י ביד עכו"ם:

ציונים תוספת יום טוב הנזקין פרק ה גיטין ר"ע מברטנורה

פרק ה א הנזקין שמין להם בעידית(א) ובעל חוב בבינונית(ב).

פרק ה א הנזקין שמין להם בעידית. עיין בפ"ק דב"ק ברחשו וסופו: שמין להם בעידית. כתב הר"ב אע"ג דמדאורייתא היא וכו' כלומר דהא להכי תנן לה הכא בגטין. ואע"פ שאין ענינו מענין גטין אלא משום דתני בפרק דלעיל מילי דתקון העולם: בעידית. פירש הר"ב מפני תקון העולם. לשון רש"י שטוח לו לאדם לגבות מועט מקרקע עידית ולא הרבה מזיבורית: עידית. את כל נאות יעקב (איכה ב') תרגום ית כל עידית בית יעקב. נאות אלהים (תהלים פ"ג) תרגום עידית אלהים. ערוך: ובעל חוב בבינונית. פי' הר"ב כדי שלא תנעול דלת כו'. גמ'. ופירש הר"ן שאף על פי שהזיבורית שוה כנגד חובו לא

פרק ה א הנזקין שמין להם בעידית. אע"ג דמדאורייתא היא דכתיב (שמות כ"ב) מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם. האי תנא סבר דמיטב שדהו דניזק קאמר קרא. ומפני תקון העולם אמרו חכמים שישלם המזיק מעידית שבנכסיו. אע"פ שהם טובים מעידית של ניזק כדי שיהו נזהרים מלהזיק: ובעל חוב בבינונית. דמדאורייתא לא גבי אלא מזיבורית דכתיב (דברים כד) והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה ואין דרכו של אדם להוציא אלא הפחות שבנכסיו

ציונים

פ"ה א הנזקין שמין כו'. מ"ח ע"ב בי' ירושלמי כתובות פ"ד הל"ב פ"מ הל"ז פי"ב הל"ה שבועות פ"ו הל"ו. מיי' פ"א מהל' נזקי ממון ה"ז ופ"ח ה"י סמ"ג עשין ס"ו טוש"ע חו"מ סי' שפ"ט סעי' ב' וסי' פ"ט סעי' א'. ובע"ח כו'. ב"מ ס"ז ע"ב. מיי' פ"ט מהל' מלוה ולוה ה"א סמ"ג עשין צ"ד טוש"ע שם סי' ק"ב סעי' א':

שנויי נוסחאות

פ"ה א בעידית, בכי"ק בעדית.

תוספת חדשים

פ"ה א הר"ב ד"ה הנזקין כו' דמיטב שדהו דניזק ס' עכ"ל היינו אוקימתא דאביי. דמוקי מתני' כר"י אבל רבינא מוקי אפי' כר"ע אלא דר"ש היא דדריש טעמא דקרא כו' והרמב"ם הביא בפירושו לתרווייהו:

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ה א) לשון עדי ותפארת, כלומר ארץ מקושטת [מיהו תרגום של נאות אלהים, עידית אלהים. ה"מ דלשון ישוב הוא, ארץ מיושבת ונאה]. ומדאורייתא ניזק משתלם בעידית שלו, רק משום תיקון עולם כדי שיהא נזהר מלהזיק, לפיכך תקנו שבאשר עידית דמזיק עדיפי מדניזק, משתלם מנייהו. דאף שדמי עידיה וזבורית שוין, אפ"ה ניחא לניזק טפי למגבי מעידית, דמדאין מועטים א"ל כ"כ טורחים בזריעה וחרישה כבזבורית המרובין. מיהו מיתמי ניזק גובה רק מזיבורית: ב) מדאורייתא דינו בזבורית, ומשום תקון העולם שלא

וכתובת אשה בזיבורית ג). ר' מאיר אומר אף כתובת אשה בבינונית: **ב** אין נפרעין מנכסים משועבדים ד) במקום שיש נכסים בני חורין ה) ואפילו הן זיבורית. אין נפרעין •מנכסי יתומים ו) אלא מן הזיבורית ז): **ג** אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח

מנכסיו. ומפני תקון העולם אמרו ב"ח בבינונית. כדי שלא תנעול דלת בפני לווין: וכתובת אשה בזבורית. דליכא למיחש בה לנעילת דלת דיותר •ממה שהאיש רוצה לישא. אשה רוצה להנשא: ר"מ אומר כו'. ואין הלכה כרבי מאיר: **ב** אין נפרעים מנכסים משועבדים. כגון לוה שמכר בינונית שלו שהיא משועבדת לבעל חוב. אין הבעל חוב יכול לטרוף אותה מן הלוקח אם נשאר אצל הלוה נכסים בני חורין ואע"פ שאינן אלא זבורית: **ג** אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות. הגוזל שדה ומכרה לאחר. וזרעה וצמחה. ועשאה פירות ובא נגזל וגבאה עם פירותיה מן הלוקח ואינו משלם ללוקח כי אם היציאה. *)וחוזר הלוקח על המוכר וגובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שהרי מכרה לו באחריות וכתב לו שטר מכירה והרי היא מלוה בשטר. ואת הפירות מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים: וכן לשבח קרקעות. אם השביחה הלוקח בנטיעת האילנות

*) כצ"ל ד"ל חוזר.

לא קפיד עליה זבינא: וכתובת אשה בזיבורית. פירש הר"ב דיותר ממה שהאיש וכו'. כתבו התוס' וקשה דלמ"ד כתובה דאורייתא דיליף לה ממוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות. ומוהר הבתולות כזה. [כמ"ש בסוף מס' כתובות] מדאורייתא דינה בעדית [דקנסות דינן כנזקים] ואמאי הפקיעו חכמים דינה מהאי טעמא. ור"מ נמי דאמר דינה בבינונית. קסבר כתובה דאורייתא בפ' אע"פ [כמ"ש שם מ"א] וי"ל דטעמא דהפקיעו חכמים דינה כדאמר בגמרא גבי בעל חוב שלא יראה אדם לחברו שדה נאה ויאמר אקפוץ ואלונו. ה"נ חשו חכמים באשה שמא תקנטנו כדי שיגרשנה ותגבה כתובה. וטעמא דיותר משהאיש כו' לא הוי אלא משום דלא תימא כמו בב"ח בבינונית משום נעילת דלת. אשה נמי משום חינא [*שיהיו האנשים נמאסים מן בעיני הנשים וינשאו להן)] תהא בבינונית. ע"כ: בזבורית. לשון הרמב"ם הפחות והרע. ע"כ. ולא נודע אלא מזה לשון [הוא]ג). וע' בר"פ אחרון דמקואות: **ב** אין נפרעים מנכסים משועבדים כו'. כתב הר"ב כגון לוה וכו' וכתבו התוס' דחשיב תקון העולם. דאי לאו תקון העולם היה גובה •אפילו ממשעבדי בבינונית. משום נעילת דלת ע"כ. ומשום רבותא זו נקט הר"ב בע"ח וה"ה לנזקין. וכן הרמב"ם אסברה לה כגון שהזיק ראובן לשמעון וכו' ובחבורו אע"פ שהעתיק המשנה כלשונה כתב עליו המגיד והוא כלל אפילו לניזקין כו' ועי' לקמן: אין נפרעין מנכסי יתומים כו'. מפרש טעמא בגמ' משום דלא מסיק אדעתיה דמלוה דמית לוה ונפט נכסי קמי יתמי דה"ל נועל דלת והלכך אפילו יתומים גדולים. והקשו התוס' נזקין דדינן מדאורייתא בעידית היך הפקיעו חכמים דינן משום יתומים [ובגמ' אמר דמיתמי בזיבורית אפילו מן ניזקין]. ולרבא ניחא דמוקי לה כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק ואנא דידן סובר דמדאורייתא בדניזק שיימינן [כדכתב הר"ב לעיל] ומפני תקון העולם תקנו בדמזיק וגבי יתמי •אוקמוה אדאורייתא. ולאביי ולמר זוטרא דפליגי עליה. איכא למימר דסברי שעבודא לאו דאורייתא. א"כ לא פלוג רבנן בין בע"ח לנזקין. ע"כ: **ג** לאכילת פירות. פירש הר"ב הגוזל שדה ומכרה לאחר כו' ועשתה פירות כו'. ולשון לאכילת פירות לא דייקא דלפירות בלחוד אי ליה למתני. והרמב"ם מפרש כשגזל ראובן קרקע משמעון והיתה מלאה פירות ואכל ראובן הפירות והפסיד הקרקע כו'. כשיבא שמעון לגבות מראובן הפירות שאכל כו'. וכן הפירושים בגמ' פ"ק דבבא מציעא ד' י"ד ופירוש הר"ב נדחה. ורב אשי מסיק. כגון שגזל שדה מחבירו מלאה פירות ואכל את הפירות ומכר את השדה. בא לוקח לגבות קרן כו' בא נגזל לגבות פירות כו'. ומ"ש הר"ב וחוזר הלוקח על המוכר. וגובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שהרי מכרה לו כו' והרי היא כמלוה בשטר. ומסיים רש"י והר"ן אבל דמי פירות הוי כמלוה על פה. דאף על פי דכתב מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי איכון ועמליהון ושבחיהון אפילו הכי אין קול יוצא אלא על המקח לא על השאר כיון שעדיין אינו בעולם ע"כ. ויש לתמוה על הר"ב דמפרש על מפני תקון העולם שהן דברים שאין להם קצבה וכו'. דלפ"ז לא הוה ליה לפרש בכאן ולחלק בין מלוה בשטר למלוה על פה. אלא דקרן יש לו קצבה. ופירות אין להם קצבה. ובגמ' תרי אמוראי עולא אמר ריש לקיש טעמא דמתני' לפי שאין כתובין והיינו כדפירש הר"ב דקרן הוי כמלוה בשטר. ואלו הפירות אינן אלא כמלוה ע"פ. והקשו בגמרא והא מזון האשה והבנות [כשהבנות בעולם כגון דגרשה ואהדרה דבכי הא נמי עסקינן] והואיל ותנאי ב"ד הם כמאן דכתיבי דמי. ומשני התם מעיקרא הכי אתקין כתובין הן אלא בני חורין ואין כתובין הן אלא משועבדים. לפי שאין לך אדם רוצה ליקח שדה מחבירו אם מזון אשתו ובניו חוזרין עליו עולמית. ורבי יוחנן אמר לפי שאין קצובין והיינו טעמא דכתב הר"ב לקמן ולא הוה ליה להר"ב לכתוב בתחלה דברי ריש לקיש ואח"כ לכתוב דברי ר"י כאילו דברי שניהם פי' א' הוא ואינו דכל דברי אחד מהם. מספיק בלבדו:

מתני

א) ודומה לנעילת דלת דב"ח. לך לא אמרינן כן, משום דיותר משהאיש כו'. ועי' ברש"י (מ"ט ע"ב) ובתוס' שם. ג) בלשון ערבי הוא שדה קשה מלאה אבנים. (ערוך השלם)

יכין תפארת ישראל יכין

בלא ימנעו מלהלוות זל"ז, תקנו שיגבה בבינונית: ג) מדליכא למיחש שתמנע מלהנשא. דיותר ממה שהאיש רוצה, לישא האשה רוצה להנשא [ואילה"ק מלעיל פ"ד מ"ג סי' י"ז. דהתם כה"ג. דנ"ל דדוקא התם שלא תגבה כלל שאני. וזיבורית הוא מלשון זיבורא שהוא בע"ח עוקץ [כח"מ ק"ח].

ונ"ל ע"פ מ"ד [חגיגה ד"ט א'] דזבורא מעלי לקירא, ואפ"ה כל אדם מואס בה, מדסדיקה יותר מסרוותתה. כ"כ שדה זו טרחתה בחרישה וניכוש הוא יותר מפרוות שישיג אח"כ עי"ז]: ד) קרקעות מסורים: ה) קרקעות שלא מכרן הלוה או המזיק: ו) אפילו גדולים: ז) דאין לחוש בכה"ג

במה

ציונים

וכתובת אשה כו'. עיי' שם כ"ל ופט"ז מהל' אישות ה"ג סמ"ג עשין מ"ח טוש"ע אה"ע סי' ק' סעי' ב': **ב** אין נפרעים מנ"מ כו'. שם כתובות נ"ה ב"ק ח' ע"ב ועי' ירושלמי שביעית פ"י הל"א מיי' פי"ח מהל' מלוה ה"א ופי"ט ה"ב סמ"ג עשין צ"ד טוש"ע חו"מ סי' קי"א סעי' א': אין נפרעין מנ"י כו'. ס"פ ב"ב כתובות ק"י ע"א ערכין כ"ב ע"א ירושלמי כתובות פ"ט הל"ז. מיי' שם פי"ב ה"א ופ"ח מהל' נ"מ ה"א סמ"ג שם טוש"ע חו"מ סי' ק"ח סעי' כ"א וסעי' י"ח ופי' ת"ו"מ סעי' נ': **ג** אין מוציאין כו'. שם ב"מ י"ד ב"ב ירושלמי כתובות פ"ט ה"ב מיי' פכ"א מהל' מלוה ה"א ופ"ט מהל' גזלה ה"ה וז' סמ"ג שם ופי' ע"ב טוש"ע שם סי' קע"ו סעי' א' ופי' שע"ג סעי' ה':

שנויי נוסחאות

ר' מאיר אומר. בנוסבי"כ רשב"ג אומר. אשה. בכי"ק האשה: **ב** בנכ"ם. כד"נ מקום. (נכסים). בנוסבי"כ ליתא. הן זיבורית. בכי"ק. הזיבורית. אין נפרעין. בכי"ק אף אין:

תוספת חדשים

ג ברע"ב ד"ה אין מוציאין כו' וגבאה עם פירותיה כו'. וכן פירש"י משמע מה שאכל הלוקח א"צ לשלם אבל הרמב"ם פסק דצריך לשלם כל הפירות שאכל וכ"פ הטור וש"ע בחו"מ סי' שע"ג ע"ש והסמ"ע הוכיח כן מסוגית הגמ' ע"ש ובב"י ואתי שפיר לישנא לאכילת פירות ר"ל אפילו מה שאכל: (ממהורש"ה ז"ל)

בתוי"ט ד"ה לאכילת כו' ופירוש הר"ב נדחה ור"א מסיק כו'. אבל ריבעא לא ראה במסקנא שם דפסק רבא דלוקח יש לו שבח וכ"פ כל הפוסקים א"כ פי' של הר"ב הוא אליבא דאמת ולא צריכין לדחוק לתרץ הי' של רב אשי שהוא רק אליבא דשואל וע"ב וק"ל: (מהר"ל)

תוספת רע"קא

פ"ה א[אות מט]הרע"ב ד"ה וכתובת אשה ממה שהאיש רוצה לישא כו'. ובנדוניא מחלוקת הפוסקים אם הוא כ"ב בזיבורית: **ב** [אות נ] במשנה מנכסי יתומים. לאו דוקא דה"ה מהאחים או שאר יורשים. הר"ן: [אות נא] תוי"ט ד"ה אין נפרעים מנכסים משועבדים. אפילו ממשעבדי בבינונית. כשהנכסים ב"ח הם זבורית אבל אם גם הב"ח הם בינונית בלא התקנה נמי א"י לגבות ממשעבדי כיון דהלוה עצמו היה יכול לדחותו לזו השדה ממילא אינו יכול לגבות מהלוקח, משום מה מכר ראשון לשני כו'. ובהר"ן פ' מי שהיה נשוי (עלה קי"ד ב') כ' דאם לוי לקח מראובן הלוקח ושייר אצלו זבורית דא"י לדחותו על לוקח הראשון לזבורית דל"ש בזה תק"ח דאין נפרעים כיון דאין הזיבורית ב"ח. ומ"מ כשבק אצלו בינונית דבותה צריך הבע"ח לגבות מלוקח ראשון משום מה מכר כו'. וע"ב תמה אני עמ"ש הר"ן שם לקמן (עלה קי"ז ב') בשם הרשב"א במי שמכר לשנים לא' פירש בשטר בכ"ח בניסן ולשני בניסן סתמא דאין כל אחד יכול לדחות לבע"ח לומר הנחתי כו' ויהיב טעמא דסלקא משום דשרות שניהם משתעבדים לבע"ח אלא דהתקינו חז"ל דאין נפרעים כו' במקום שיש נכסים ב"ח. א"כ על הלוקח לברר. ולא אבין אחרי כונתו הקדושה. איך סתם דמשום תקנה הוא דהא בקרקעות שוב מדינא א"י לגבות מהשני משום מה מכר. וה' יחנני. ויאיר עיני: [אות נב] שם ד"ה אין נפרעים מנכסי יתומים, אוקמוה אדאורייתא. וק"ל דבסוגייא מ"ט ע"ב אמר רבא ת"ש ר"מ א' כתובת אשה בבינונית ואי מיתמי לית ליה לר"מ הא דתניא אין נפרעין מנכסי יתומים אלא בזיבורית, והא רבא לשיטתו (דבנזקין) דמדאורייתא בעדית גם מיתומים לא הפקיעו דיניה א"כ בכתובה לר"מ דס"ל כתובה דאורייתא מדאורייתא בעדית אלא דהפקיעו דינה מעדית לבינונית. דשמא תקניטנו. והובא בתוי"ט במתני' מודם ד"ח וכתובת אשה. וא"כ הא דמיתומים אינו גובה מעדיות דהא בזה ל"ש שמא תקניטנו. צ"ל דל"ש להייב יתומים יותר ממה שהיה אביהן חייב. וא"כ עכ"פ בינונית

דהיא

קרקעות(ח) ולמזון האשה והבנות(ט) מנכסים משועבדים. מפני תקון העולם(י). והמוצא מציאה(יא) לא ישבע מפני תקון העולם(יב):

ד יתומים שסמכו אצל בעל הבית(יג) או שמינה להן אביהן אפוטרופוס(יד) חייב לעשר פירותיהן. אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים ישבע(טו). מינהו בית דין לא ישבע(טז). אבא שאול אומר חלוף הדברים(יז).

האילנות או בזבל וכיולא בזה: ולמזון האשה והבנות. דתנאי כתובה הוא. ואת תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי. ובנן נוקבין דיהויין ליכי מנאי יהויין יתבן בביתי ומתזנין מנכסאי וכו'. כשבאות לגבות מזונותיהן. אין גובים אלא מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים: מפני תקון העולם. שהם דברים שאין להם קצבה ולא ידע כמה הם ולא מצי מזדהר: והמוצא מציאה. והחזירה והבעלים אומרים שלא החזיר כולה: לא ישבע מפני תקון העולם. שאם אתה אומר ישבע אין לך אדם שמטפל במציאה להחזירה: ד יתומים שסמכו אצל בעל הבית. לעשות מעשיהם על פיו ולא שנתמנה להם אפטרופוס. אפ"ה כאפטרופוס הוא. אפטרופוס בלשון רומי קורין לאב פאט"ר ולקטנים פוטו"ס. ופירוש אפטרופוס אביהן של קטנים: שמינהו אבי יתומים ישבע. דאי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא הוה ליה אפטרופוס. ומשום שבועה לא אתי לאמנועי: מנוהו בית דין לא ישבע. דטובת חנם היא שזה עושה לב"ד לקבל דבריהם ולטרוח חנם ואי רמית עליה שבועה אתי לאמנועי: אבא שאול אומר חלוף הדברים. מנוהו ב"ד ישבע. דכהאי הנאה דקא נפיק עליה קלא דאינש מהימנא הוא דהא סמכי עליה בי דינא. משום שבועה לא אתי לאמנועי. מינהו אבי יתומים לא ישבע. דטובת חנם עושה לו לטרוח עם בניו. ואי רמית עליה שבועה אתי

והמנסך

מפני תיקון העולם. פירש הר"ב שהם דברים שאין להם קצבה כו'. עיין מה שכתבתי בזה במשנה ב' פרק י"ב ורפי"ג דכתובות: ד או שמינה להן אביהן. וכ"ש הממונה מהב"ד שהוא שליח ב"ד: חייב לעשר פירותיהן. כבר כתבתי ברפ"ד דדמאי שיש מקומות שקוראין לכל המתנות בשם עישור בלבד. ובגמרא רמינן [דתנן בריש תרומות] והתורם את שאינו שלו דאין תרומתו תרומה. ומשנינן ל"ק כאן להאכיל. כאן להניח. פירש"י להאכיל יתומים לאלתר חייב לעשר. להניח התבואה באוצר עד שיגדלו למה לי עישורי לכשיגדלו יעשרו הם: אפוטרופוס שמינהו כו'. תימה דתנן ברישא מי שסמכו אצלו ושבקיה מלדון בו. אם ישבע. או לא. ולכאורה נ"ל דדמי טפי למינהו אביהן מלמינהו הב"ד. והרא"ש כתב דהראב"ד פוטרו משבועה [כאבא שאול] מק"ו דמינהו אבי יתומים דליכא למימר אי לאו דהוה ליה הנאה מיניה כו'. והוא ז"ל חולק עליו משום דאיכא למיחש לאדם שאינו הגון שימשוך אליו היתומים ויכלה ממונם מאחר שלא ישבע לבסוף. ולא שייך למימר ביה דאתי למנוע כי מי בקש זאת מידו אם אינו הגון ימנע וימנע. ואם אדם הגון הוא ועושה לשם שמים. בשביל שרואה שאין להן עוזר וסומך לא ימנע בשביל השבועה. ועוד בנתמנה אמרינן דפטרוהו משום דמהני טעמא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה הוה כאילו פירשו שפטרוהו הממנים אותו. אבל יתומים שסמכו מאן מחיל מאן שביק. ואע"ג דלענין תרומה נתנו לו רשות היינו משום שלא יאכלו טבלים. ומדנחלקו אבא שאול ורבנן במינהו אבי יתומים ובמינהו ב"ד ולא הזכיר יתומים שסמכו אצל בעל הבית השנויה ברישא. משמע דכולהו מודו דצריך שבועה כדין אפטרופא דנשבעין שלא בטענה. ע"כ: ישבע. כדתנן בסוף פ"ז דשבועות: אבא שאול אומר וכו'. כתב הר"ב והלכה כאבא שאול. דהכי אפסיק בגמרא:

תפארת ישראל

יכין

שמא ימנעו מלהלות, דלא מסיק אדעתיה שימות הלוה, שימנע מלהלות עי"ז. ומשום דהזיל הטעם שבקוה אדאורייתא: ח) דמי שגזל שדה ומכרה לאדם שלא הכיר שגזולה היא, ועשתה פירות וגם הקרקע הושבחה, הנגזל טורף הקרקע עם השבח והפירות, בין שבח שהשבחה הקרקע מעצמה, שהוקרה, או אפילו שהשביחה הלוקח ע"י שהוציא עליה הוצאות, בכולן אינו נותן ללוקח רק הוצאותיו [ובהכיר בה שגזולה היא מפסיד הלוקח לגמרי השבח היתר על ההוצאה]. ואם כבר אכל הלוקח הפירות, או חזר והפסיד השבח, חייב לשלמן לנגזל, ולא ינכה מהן רק הוצאותיו. וקאמר הכא, דכשחוזר הלוקח לגבות מהמוכר, אף שדמי הקרקע גופה גובה ממשעבדי של הגזלן, שהרי באחריות מכרה לו, עכ"פ השבח, והפירות ששילם לנגזל גובה רק מנכסים בני חורין של גזלן [ח"מ קט"ו וסע"ג] וכ"ש שאין הנגזל גובה מהלוקח רק מב"ח, דלא חטא, ואפילו שבח קרקעות משכח"ל בלוקח וכגון שחזר הלוקח והפסידו. והא דנקט אכילת פירות, ולא פירות גופייהו. כ"ל דקמ"ל דלא מבעיא בטרפו ממנו פירות גופייהו אינו חוזר וטורף ממשעבדי אפילו מלקוחות שקנו מהגזלן אחר שטרפו מהלוקח הפירות, דמדאין יודעין כמה שוין, הו"ל כאין להן קצבה, ולא נשתעבדו לשלמן. אלא אפילו טרפו ממנו מעות בעד הפירות שאכל, ואח"כ לקחו הלקוחות מגזלן, הרי א"כ יש קצבה, וידעו כמה יצטרכו לשלם, אפ"ה כיון דבתחלת קנייתו לא השתעבד לו מוכר בדבר שאין לו קצבה, להכי אינו גובה ממשעבדי. או נ"ל דאע"ג דמתניתין בגביית לוקח מגזלן מיירי, אפ"ה כלל נמי גביית נגזל מלוקח, דפשוט דכאם אכל הלוקח הפירות והנגזל גובה מהלוקח דמי פירות שאכל, ג"כ אינו גובה רק מב"ח]: ט) דתנאי כתובה הוא, שהאלמנה והבנות יזונו מנכסי בעל. וקמ"ל הכא דאין גובין מזונות ממשעבדי: י) דכל אלו אין להם קצבה, ולא ידעו לקוחות להזהר כמה יניחו למוכר בני חורין, שיגבו אלו מהן: יא) והבעלים אומרים שלא החזיר כולה: יב) דא"כ לא יטפל אדם להחזיר אבידה. ואילה"ק למה לי טעם תקון העולם הרי בל"ז פטור מטעם מגו. תירץ הר"ן שבועות דהתקון העולם היינו אפילו בטענו ברי. ולסמ"ע ח"מ ססי' רס"ז דבטענת ברי באמת נשבע, נ"ל דהתקון העולם היינו משום דבכל מודה במקצת הרי לא מהני מגו אפילו א"ל אין אדם מעיז פניו לבע"ח. א"כ בשרוצה לתבוע שכר השבה, והו"ל מגו להוציא מיירי: יג) שהתקרבו א"ע אליו, ומינוהו הן שיהיה אפוטרופסן, אף שאין זה אפוטרופס כדינא: יד) הוא לשון יון ממש עפיטרופוס ר"ל בל"א [פאָרמונד] [ואילה"ק אפטרופס שמינהו אביהן ל"ל, הרי כ"ש הוא ממינוהו הן עצמן. נ"ל ע"פ תו"ד בש"ס [דנ"ב א'] דמתניתין מיירי דוקא להאכילן, אבל מה שירצה להניח לא יעשר, כדי שיעשרו הן עצמן לכשיגדלו, כדי שיהיה טובת הנאה שלהן. ונ"ל דהכי דייק לישנא דמתניתין, מדל"ק „חייב לעשר את שלהן" אלא נקט פירותיהן, משמע פירות הצריך לאכילתן. וא"כ נקט שפיר אפטרופס שמינהו אבי יתומים לרבותא, דלא מבעיא במינוהו הן עצמן, דאינו רשאי לעשר רק אכילתן, דאלו השאר מפסיד להן טובת הנאה, והרי אפילו מחלו לו הטה"נ, יתמי לאו בני מחילה נינהו, [כב"מ כ"ב ב']. אלא אפילו מינהו אביהן סד"א להא נמי שוויה שליח, ומחל לו הטה"נ כשכר טרחתו. קמ"ל]: טו) אף על טענת ספק שלהן לכשיגדלו. דלא אמרינן משום שבועה ממנע מלהיות אפטרופס, דאי לאו דהו"ל הנאה מניה לא הטריח באפוטרופסת, ומש"ה נמי לא ממנע: טז) דבחנם הוא עושה, ואם נשביעו ממנע מלהיות אפטרופס: יז) דבמינוהו ב"ד כבוד הוא לו, ולא ממנע בשביל השבועה. משא"כ במינהו אביהן. וקיי"ל כאבא שאול דרק במינוהו ב"ד נשבע, ולא במינוהו היתומים או אביהן או קרוביהן, דבכה"ג כשכר בקבלת חרס. מיהו בטענת ודאי גם בכה"ג ישביעוהו [ח"מ ר"ל סע"ג]:

ציונים

למזון האשה כו'. מיי' פכ"א מהל' מלוה ה"א ופי"ח מהל' אישות הל' י"ג סמ"ג עשין מ"ח טוש"ע אה"ע סי' צ"ג סעי' כ"א וסי' קי"ב סעי' ד': והמוצא מציאה כו'. נ"א ע"ב מיי' פי"ג מהל' אבדה ה"כ סמ"ג שם טוש"ע חו"מ סי' רס"ז סעי' כ"ו: ד יתומין שסמכו כו'. נ"ב ע"א ירושלמי תרומות פ"א הל"א מיי' פ"ד מהל' תרומות ה"י ופי"א מהל' נחלות ה"ט סמ"ג עשין נ"ו טוש"ע חו"מ סי' ר"ל סעי' י"ד: אפוטרופוס שמינהו כו'. כתובות פ"ח ע"ב תוספתא ב"ב פ"ח ע"ש ירושלמי ב"ק פ"ז ה"א: אבא שאול אומר חלוף הדברים. מיי' פי"א מהל' נחלות ה"ה סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ס"ז:

שנויי נוסחאות

ג קרקעות. בכי"ק ובר"ף הקרקעות. והמוצא. בד"נ ובכי"ק ובמשב"ל המוצא: ד (או שמינה להן אביהן אפוטרופוס). בתור"ד ליתא. חייב, בר"ף חייבין. מינהו. בד"נ שמינוהו: במשב"ל ושמינהו.

תוספת רעק"א

דהיה חייב אביהן. גם מיתומים ראוי לגבות מבינונית דהא מדינא מגיע לה אפילו עדית וא"כ לענין הבינונית הוי כמו (נזקין) דלא מגרעי' כחן בבאי' לגבות מיתומים. וצלע"ג (מ"ש רבינו נזקים. היינו אם הם מדאורייתא בעדית, וה"ה שטר שכתוב שבח כי בזה איירי הגמר' ר"ן): ג [אות נג] בהרע"ב ד"ה והמוצא מציאה. שלא החזיר כולה. הוכי דתובעו בברי ע"י הודאתו של זה שמצא א'. סרינא נאמן מגה מנו. ואם תובעו בברי שראהו מגביה ב' זהו הוי בשארי תביעות דעלמא ולא תיקנו בזה. אלא דהכא מיירי בתבעו ראיתיך בראש גג דמצאת כיס שלי ומגילא מסתמא היה ב' כיון דהיה ב' קשורים. וכיסים לא מנחתי מהדדי ומקרי טענת ברי ובדינא היה נשבע. בזה תקנו דלא ישבע הרשב"א. וכן פסקי' בש"ע חוה"מ (ססי' רס"ז) עיי"ש ובסמ"ע וכן הסכים היש"ש:

°המטמא(יח). והמדמע(יט). והמנסך(כ). °בשוגג פטור(כא). °במזיד חייב(כב). הכהנים שפגלו במקדש(כג) מזידין(כד) חייבין(כה): **ה** העיד רבי יוחנן בן גודגדה על החרשת שהשיאה אביה. שהיא יוצאה בגט(כו). ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן. שאוכלת בתרומה(כז). ואם מתה. בעלה יורשה(כח). ועל המריש(כט) הגזול שבנאו בבירה(ל). שיטול את דמיו. מפני תקנת השבים(לא). ועל חטאת הגזולה

אתי לאמנועי. והלכה כאבא שאול : המטמא. טהרותיו של חברו : והמדמע. מערב תרומה בחולין של חברו. ומפסידו שצריך למכרו לכהנים בזול : והמנסך. שמערב יין נסך ביין כשר ואוסרו בהנאה : במזיד חייב. ובדין הוא שיהא פטור דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק. אלא מפני תקון העולם שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו ואומר פטור אני: הכהנים שפגלו. קרבנות ששחטום וזרקו דמם במחשבת לאכול מהם חוץ לזמנו ולא הורצו לבעלים : מזידים. שידעו שפסולים בכך. חייבים לשלם דמיהן לבעלים שהרי צריכין להביא אחרים. °ואי נמי נדבה היא שאינו חייב בתשלומין. מ"מ קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו. שהרי להביא דורון היה מבקש: **ה** על החרשת שהשיאה אביה. ואע"ג דהויא א"א גמורה שהרי קבל אביה קדושיה כשהיא קטנה. אפ"ה יוצאה בגט. ומקבל את גטה כשהיא חרשת. ואע"ג דלית בה דעתא. דאשה מתגרשת בעל כרחה. הלכך לא בעינן דעתה : ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן. והיא יתומה דלא הוי נשואים אלא מדרבנן : שאוכלת בתרומה. דרבנן. ולא גזרינן תרומה דרבנן אטו תרומה דאורייתא : מריש. קורה : בירה. בית גדול: מפני תקנת השבים. שאם אתה מצריכו לקעקע בירתו

ולהחזיר

והמנסך. פירש הר"ב שמערב יין נסך כו' ואע"ג דהיינו מדמע שהוא נמי מערב. איצטריך למתני בהדיא משום דקנסא מקנס לא ילפינן. דהא לאו דינא הוא. והיכא דקנס קנס. והיכא דלא קנס לא קנס. ולהכי איצטריך מנסך. גמרא : **במזיד חייב.** כתב הר"ב ובדין הוא שיהיה פטור. דהיזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק. וצ"ל דמזיק שעבודו של חברו דתנן במשנה ד' פרק דלעיל דלרשב"ג דקיימא לן כוותיה מחייבינן ליה דחשיב היזק ניכר לגבי הנך דהכא. °תוס' לעיל דף מ"א. והרמב"ם פי' לעיל דטעמא דהלכה כרשב"ג משום דדיינינן דינא דגרמי. כמו שכתבתי לעיל בשמו וכ"כ הרא"ש שם ועיין מה שכתבתי במשנה ד' פ"ד דבכורות. [*ועיין עוד במשנה ח' פ"ב דחולין] : **שפגלו.** פירש הר"ב ששחטו וזרקו דמם במחשבת כו'. וה"ה לעבודות הילוך וקיבול כדתנינן בפרק ב' דזבחים. ומ"ש במחשבת. עיין מה שכתבתי בזה בסוף פ' ג' דבבא מציעא: **ה העיד רבי יוחנן בן** גודגדה על החרשת כו'. משום תרתי בתרייתא דמשום תקנה נינהו. תנא ליה הכא. רש"י : **שהשיאה אביה.** פירש הר"ב כשהיא קטנה. ועיין מ"ש במשנה ב' פרק י"ד דיבמות : **ועל קטנה כו'** שאוכלת בתרומה. אבל חרשת דאיירי בה ושבקה ש"מ דלא [אכלה]. וטעמא בגמ' גזירה שמא חרש שנשא פיקחת יאכילנה. וגזירה משום תרומה דאורייתא : **שנשאת לכהן.** ועיין במשנה ב' פרק בתרא דעדיות. דאע"פ שלא נבעלה : **שאוכלת בתרומה.** פירש הר"ב בתרומה דרבנן. וכתבו התוספות ואם תאמר ולוקמה אפילו בתרומה דאורייתא דקטן אוכל נבילות הוא [וכתבתי בסוף פרק ט' דשבת דאין מצווין להפרישו] וי"ל דבפרק האשה רבה [דף נ'] משמע דאפי' מאכילה בידים ועוד משמע דאפילו לכי גדלה אוכלת. מכח זה. אע"פ שעדיין לא בעל. והכא לא גזרינן תרומה דרבנן אטו דאורייתא. כדגזרינן גבי חרש בפקחת [שכתבתי לעיל] דאפילו תאכל תרומה דאורייתא הא קטנה היא על"ל. ומסיים בעל ח"ש. ומלתא דלא שכיחא היא שתגדל ולא תבעל על כן לא גזרו. ע"כ. ודקדקתי בהלכות תרומות להרמב"ם לדעת מה יפרש הוא בזה ולא מלאתי שהעתיק בבא זו כלל וצ"ע. [*דמ"ש בפ"ו הלכה ג' [מה"ת]. היינו בהשיאה אביה כדמוכח מיניה וביה שכתב ודין תורה שתאכל משנתארסה כו' וגם מדכתב שאוכלת בתרומה סתם משמע דאורייתא ולא חילק ומשמע אף להאכילה בידים. וגם כתב שאוכלת חזה ושוק. וגם הכ"מ הראה מקום על משנה ד' פ"ה דנדה] : **ואם מתה בעלה יורשה.** דהפקר ב"ד הפקר. שנאמר (עזרא י') כל אשר לא יבא לשלשת ימים בעצת השרים והסגנים [נ"ל כעצת השרים והזקנים] יחרם כל רכושו. א"נ מהכא (יהושע י"ט) אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וכי מה ענין ראשים אצל אבות אלא לומר לך מה אבות מנחילין בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין את העם כל מה שירצו. גמרא פ"י דיבמות דפ"ט : **הגזולה.** ויאוש כדי לא קני. גמ':

שלא

ציונים

המטמא כו'. ל"נ פ"ב חולין מ"א ע"א. מיי' פ"ו מהל' חובל ומזיק ה"ג סמ"ג עשין ס' טוש"ע חו"מ סי' שפ"ה סעי' א': הכהנים שפגלו כו'. ל"ד ע"ב ל"ג ע"ב נדרים ל"ו ע"א מנחות מ"ט ע"א מיי' פ"ז שם ה"ג : ה העיד ריב"ג כו'. ל"ה ע"א יבמות קי"ב ע"ב עדיות פ"ז מ"ט : על החרשת כו'. מיי' פ"י מהל' גירושין הכ"ג סמ"ג עשין נ' טוש"ע אה"ע סי' קי"ט סעי' ו'. [ונכ"ב אלפס עוד ביבמות פי"ג דף מ"ב ובהרא"ש בפירקין סי' י"ד] : ועל קטנה כו'. מיי' פ"ו מהל' תרומות ה"ג : ואם מתה כו'. מיי' פכ"ב מהל' אישות ה"ז סמ"ג עשין מ"ח ולאוין כ"א טוש"ע אה"ע סי' צ' סעי' ג': ועל המריש כו' ב"ק ס"ו ע"ב צ"ה ע"א עדיות שם ירושלמי פ"ט הל"א מיי' פ"א מהל' גזלה ה"ה סמ"ג עשין ע"ג טוש"ע חו"מ סי' ש"ס סעי' א' : ועל החטאת כו'. ירושלמי תרומות פ"ח הל"א הוריות פ"ג ה"ב. מיי' פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"ז סמ"ג לאוין ש"ח ש"ט :

שנויי נוסחאות

והמדמע. בכי"ק והמדמיע (היו"ד לניר"ס והעי"ן בפתח גנובה) בשוגג כו' במזיד. בכי"ק ..ומזיד; בד"נ שוגג.. מזיד ; במשני"ל אם שוגג.. אם מזיד. חייבין. בכי"ק חייבין [ושוגגין פטורין]. אך בכי"ק ד"ק ליתא : ה ר' יוחנן. בעדיות ר' נחוניא. גודגדה. בכי"ק גדגדא. יוצאה בגט. בכי"ק ..יוצא.. כבר הפירוש כי בכ"י זה הוא כמעט תמיד יוצא תחת יוצאה. ועל קטנה. בכי"ק ..הקטנה. שאוכלת. בד"נ ובמשני"ל שהיא אוכלת; בכי"ק שהא. יורשה. בכי"ק יירשה. ועל המריש. בכי"ק על.. שיטול. בכי"ק שיתן (!). מפני תקנת השבים. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ליתא וכן ליתא בעדיות ועי' בגיטין ובב"ק. החטאת. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ההטאת.

תוספת רעק"א

ד [אות נד] במשנה המטמא. עמ"ש במתני' פ"ו מ"ה דכלאים (אות כ"ג) : [אות נה] שם במשנה בשוגג פטור. ואם נתכוון לטמא טהרות של זה וטימא את של זה ע' בשיטה מקובצת בב"ק ד"ה ע"א דדייק מדברי תוס' דשם ד"ה המטמא דזהו בכלל בשוגג דפטור: [אות נו] שם במשנה במזיד חייב. ואם מת א"צ יורשים לשלם דלדידיה קנסו לבריה לא קנסו. ע' בהרע"ב פ"ה מ"ג דבכורות : [אות נז] בהרע"ב ד"ה מזידים. ואי נמי נדבה.

ומה"ש נקט במתני' שפגלו שהקרבן נפסל בכך ולא נקט במחשבת שלא לשמה דהקרבן כשר אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה וחייב לשלם כיון דהבעלים צריכים להביא אחרת, היינו דנקט מלתא דפסיקא דשייך ג"כ בנדבה דבזה בשלא לשמה כיון דהקרבן כשר, וא"צ להביא אחרת אף דאינו ממובחר מ"מ א"צ לשלם. דהרי גדולה מזו אמרי' בב"ק דע"ח דהאומר הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנבו דמצי פטר נפשיה בשה אף דשור מצוה מן המובחר. אבל בפיגול דהקרבן פסול גם בנדבה צריך לשלם. ובאמת בכלל שפגלו היינו מחשבת חוץ לזמנו וכן מחשבת חוץ למקומו. והרא"ש בנדרים (דף ל"ה ב') נקט תרווייהו, משנה למלך : [אות נח] תוי"ט ד"ה במזיד חייב. לגבי הנך כו' תוס' לעיל דמ"א. כפי"מ דנקט הרע"ב לעיל דשחררו רבו הראשון ופליגי רשב"ג ורבנן במזיק שעבודו והתוי"ט נקט הכא ג"כ במזיק שעבודו. בזה כ' תוס' שם דמדלא קאמר בהיזק שא"נ פליגי היינו דהוי ניכר כיון דהשחרור מהני מדין. והיינו כיון דהפקיע שעבודו לגמרי מקרי ניכר. אלא דלאוקימתא דעולא דמיירי בשחררו שני דמדין אינו משועבד אלא כיון דיצא עליו שם

ב"ח

יכין תפארת ישראל יכין

יח) טהרות חבירו : יט) שעירב תרומה בחולין של חבירו : כ) שעירב יי"נ ביינו. דאי מנסך ממש, אין אדם מישראל דרכו לאסור דבר שאינו שלו , ודאי לצעורי מכוין. מיהו מומר לע"ז גם מנסך אוסר [ת"מ שפ"ה] : כא) דהיזק שאינו ניכר הוא : כב) מתיקון העולם שלא יעשה כן : כג) שחט או קבל או הוליך או זרק הדם, והתכוון אז לאכל או להקריב מהקרבן חוץ לזמנו או חוץ למקומו , דנפסל הקרבן : כד) שידע שמזיקו בזה : כה) אפילו היתה נדבה שהבעלים פטורים מלהביא אחר. ונ"ל דלהכי לא נקט ה"נ שוגגין פטורים , מדאינו מצוי שלא ידע הכהן שמפסיד הקרבן כשיפגלו ויהיה שוגג , דהרי למד דיני קרבן ה' שנים קודם שנכנס לעבודה [כחולין דכ"ד א'] דאם בן לוי כך כ"ש כהן שדיניו מרובים. ואילה"ק עכ"פ מזיד במטמא ומדמע היכא משכח"ל דלחייב , דמי יודע שעשה כן במזיד , ואי בהודאה מעצמו , הרי מודה בקנס פטור . י"ל דזהו רק בקנס דאורייתא מדכתיב ירשיען אלהים פרט למרשיע את עצמו . ובל"ז נמי משכח"ל באמר מקמי הכי בפני עדים סמוך מיד למעשה שיעשה כן במזיד. מיהו קמ"ל כולה בבא דלא מבעיא היכא דהזיקו במעשה , אלא אפילו סיפא דלא הזיקו רק במחשבתו, אפ"ה קנסוהו. וי"ל דמה"ט נמי אין צריך למתני שוגגין פטורין : כו) אף דקבל אביה קדושיה הו"ל קדושין דאורייתא , וחרשת לאו בת דעת היא לקבל גיטה , עכ"פ בגט א"צ דעתה : כז) אפילו יתומה שהשיאוה אחיה ואמה, שקדושיה רק מדרבנן , אפ"ה מותר להאכילה בידים עכ"פ תרומה דרבנן . אבל חרשת שנשאת מעלמא , אף דנמי הוה קדושיה דרבנן , לא אכלה אפילו בתרומה דרבנן , דגזרינן חרשת לפקח אטו חרש לפקחית , דנמי קדושיו מדרבנן , והיא גדולה שאסורה לאכל , גזרינן תרומה דרבנן אטו דאורייתא . משא"כ בקטנה הכא, א"א שתעשה איסור : כח) דהפקר ב"ד הפקר : כט) קורה : ל) בית גדול שהפסד גדול לסתרו : לא) שכשתחייבו להחזיר הקורה ימנע מלשוב. מיהו גם בסוכת החג הדין כן [כסוכה

דל"א

שלא נודעה לרבים(לב). שהיא מכפרת(לג). מפני תקון המזבח(לד): ך לא היה סיקריקון(לה) ביהודה בהרוגי מלחמה(לו). מהרוגי מלחמה ואילך(לז). יש בה סיקריקון(לח). כיצד. לקח מסיקריקון. וחזר ולקח מבעל הבית. מקחו בטל(לט). מבעל הבית וחזר ולקח מסיקריקון. מקחו קיים(מ). לקח מן האיש(מא). וחזר ולקח מן האשה. מקחו בטל(מב). מן האשה וחזר ולקח מן האיש. מקחו קיים. זו משנה ראשונה. בית דין של אחריהם אמרו. הלוקח מסיקריקון. נותן לבעלים רביע(מג). אימתי(מד). בזמן שאין בידן(מה) ליקח. אבל

ולהחזיר המריש עלמו ימנע מלעשות תשובה: **שלא נודעה לרבים.** שהיא גזולה: **שהיא מכפרת.** °ואין צריך להביא אחרת: **מפני תקון מזבח.** שלא יהיו כהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה. ונמצא מזבח בטל. שנמנעים מלעבוד עבודה: ך **לא היה סקריקון.** נכרי רוצח. כלומר לא דנו דין סקריקון. לומר שהקונה קרקע של ישראל מיד הנכרי רוצח. יהיה חייב לדון עם הבעלים: **בשעת הרוגי המלחמה.** בשעה שהיתה הגזירה קשה על ישראל ליהרג במלחמה שהלוקח ממנו באותה שעה היה מקחו קיים ולא היה צריך לדון עם הישראל בעל הקרקע משום דאגב אונסיה דישראל הוה גמר ומקני לסיקריקון. וקיי"ל [ב"ב מז:] °תלוהו וזבין זביניה זביני: **אבל מהרוגי המלחמה ואילך.** שלא היתה הגזירה ליהרג דנו דין סקריקון. לומר שהקונה ממנו יעשה דין עם הבעלים. כמו שמפורש במשנה: **מקחו בטל.** דאמרינן מירתת עבד: **לקח מן האיש.** קרקע המיוחד לכתובת אשתו: **מקחו בטל.** דאמרה נחת רוח עשיתי לבעלי: **נותן לבעלים רביע.** שיעורו. דסיקריקון מתוך שבחנם

שלא נודעה לרבים. דאי נודעה לרבים שהיא גזולה. מלתא דלא שכיחא הוא שיביאנה הגזלן. ולא תקנו במלתא דלא שכיח. כך נ"ל. ובירושלמי אסמכוה אקרא ר' אבין בשם ר' יונתן והבאתם גזול את הפסח ואת החולה (מלאכי א') מה פסח וחולה בגלוי. אף כל בגלוי וכו': **לרבים.** וכן העתיק הרמב"ם בפ"ה [הלכה ז'] מהלכות איסורי מזבח. וכתב הכ"מ ואמרינן בירושלמי דרבים היינו שלשה. ולא ידעתי למה השמיטו רבינו ע"כ. ול"נ לתרץ דהרמב"ם סובר דר' אבין דאסמיך אקרא דפסח וחולה כו' אף כל בגלוי. חולק על האומר דרבים שלשה. אלא גלוי בעינן ותלוי בראות הדיין כפי הזמן והענין. ומשום כך בבבלי לא פרשינן כמה רבים. משום דסובר כר' אבין. ותדע שהרי במשנה ז' פרק דלעיל גדר שידעו בו רבים פליגי התם בבבלי כמה הם רבים ואילו הכא לא איתמר ולא כלום. ובירושלמי איפכא דלעיל לא אתמר כלום: **שהיא מכפרת.** ואי קשיא היאך התנו ב"ד לעקור דבר מן התורה. ולפטור את זה מחטאת שהוא חייב. הא אמרינן ביבמות [רפ"י] [דף נ'] שב ואל תעשה שאני. °דלאו מיעקר הוא. רש"י: ך **סקריקון.** פי' הר"ב במשנה ב' פ"ק דביכורים: **ביהודה.** לשון רש"י מלחמת טיטוס שהיתה בירושלים וביהודה. ע"כ. ותוס' הביאו ירושלמי. בראשונה גזרו גזירה על יהודה לפי שמסורת בידם מאבותם שיהודה הרג עשו דכתיב (בראשית מ"ט) ידך בעורף אויביך: **בהרוגי מלחמה.** לשון הר"ב משום דאגב אונסיה דישראל הוה גמר ומקני ל' מסורס הוא דישראל אגב אונסיה הוה כו': **לקח מן האיש.** פי' הר"ב קרקע המיוחד לכתובת אשתו. מסיים רש"י או שכתב בכתובה או שהכניסהו לו שום בכתובתה. °וכ"ש שאר נכסים. דאי לא עבדא ליה. א"ל עייך נחת בגרושין ובמיתה. הכי מוקמינן לה בב"ב. ע"כ. ור"ל בפ' חזקת ד' מ"ט. וגם פי' הרשב"ם המיוחד ר"ל בעדים ולא בשטר. וכתוב ר"ל בתוך השטר. והשתא מ"ש הר"ב המיוחד לכתובתה נקט וכ"ש ב' שדות אחרים. וכ"ש שאר נכסים שאינן נכסי מלוג וכדפי' הר"ב במשנה ג' דפ' חזקת לענין מוכרת לבעלה וה"ה לאחר כדאיתא בגמ'. והרמב"ם בפ' ל' מהלכות מכירה באלו ג' מקחו בטל מיד: **נותן לבעלים רביע.** כגון שלקח מהסיקריקון שדה בל' דינרין הוא נותן לבעה"ב י' דינרין לפי שאנו אומדין דמי הקרקע מ' דינרין ויותר והרוב שהסיקריקון עושה ממנו זול אע"פ שהיתה אצלו בלא דמים הוא זה השיעור באוא ענין מה שאמרו רביע בקרקע שהוא שליש במעות. הרמב"ם: **אימתי בזמן שאין בידן ליקח כו'.** מל' אימתי משמע דקאי אדסמיך ליה נותן לבעלים רביע כו' אימתי כו' וכלומר שזה שהקרקע נשאר אצל הלוקח אלא שנותן רביע לבעלים הוא בזמן שאין ביד הבעלים ליקח דאילו יש בידן ליקח צריך שיחזיר להם כל הקרקע בדמים שנתן בה ומדלא מסיים אבל יש בידן ליקח יחזיר הקרקע לבעלים ומסיים הן קודמין. משמע דמיירי כשבאים

ליקח

יכין תפארת ישראל יכין

דל"א א']. אבל בגזל קרקע אפילו בשוגג, מקעקע כל הבירה ומחזירה [ח"מ ש"ס א']: לב) שלא ידעו ג' בני אדם שהבהמה גזולה, ועכ"פ יאוש כדי לא קנה: לג) וא"צ להביא חטאת אחרת דהפקר ב"ד הפקר [יבמות דפ"ט ב']: לד) שלא יתעצבו הכהנים שאכלו חולין בעזרה: לה) דין גזל קרקע: לו) ר"ל בזמן גזירת הריגה אחר שכבש טיטוס ירושלים, אם אז קנה ישראל קרקע מעכו"ם שגזלו מישראל אחר, והבעלים אמרו ללוקח חזק וקני, אין בהמכירה דין סקריקון המפורש בסיפא להחזיר לבעליה, דמדילא שיהרגו העכו"ם, גמר ומקנה ללוקח: לז) שנתבטלה גזירת הריגה: לח) דין סקריקון: לט) דמירתה מכר, ואין היראה גדול כל כך שיהיה גמר ומקנה עבורה: מ) קמ"ל דלא אמרינן דהרצון הכריחו לעשות כן: מא) קרקע: מב) דמירתת קטע מכרה. וקמ"ל אף דאין בו אימת רצח כבסקריקון אפ"ה מקחו בטל. ואפילו היתה קרקע המיוחדת לכתובתה או שהכניסה לו בנדוניא, מצי טענה הכי. וי"א דאפילו הבעל עצמו מצי לערער על המכר. וכשמתה בחייו שבעל יורש כתה ומבטל המכר [אה"ע ל' סי"ג]: מג) שבשיעור זה אוזיל גביה גזלן: מד) זכה לוקח בהקרקע ע"י שיתן עוד דמים כרביע מקחו להבעלים: מה) של בעלים:

ך לא היה סיקריקון כו'. ג"פ ע"כ: לקח מסיקריקון כו' ג"כ מ"ז ע"ב: לקח מן האיש. כתובות נ"ה ע"א ג"ב מ"ט ע"ב עי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הי"ז ופ"ל מהל' מכירה הל' ג' סמ"ג עשין מ"ח טוש"ע אה"ע סי' צ' סעי' י"ז ובסי' ק' סעיף ג': הלוקח מסיקריקון כו'. מיי' פ"י מהל' גזלה ה"ב סמ"ג עשין ע"ג טוש"ע חו"מ סי' רל"ו סעי' א':

שנויי נוסחאות

נודעה. כרי"ף נודעת. שהיא מכפרת. ברי"ף שמכפרת: ך סיקריקון. כד"ג סקריקון וכן בסמוך. מלחמה. כד"ג וכי"ק ובמשנ"ל המלחמה וכן בסמוך. ועי' רע"ב. ואולי הוסיף בפירושו המלה בשעת ובסמוך המלה אבל ולא היה כן לפניו במשנה. ואילך. בכי"ק והלך. יש בה. כד"ג ובכי"ק ובמשנ"ל בו. מסיקריקון כד"ג מן הסקריקון וכ"ה בכי"ק כאן ובסמוך. (לקח) מן האיש. בכי"ק בתוי"ט ליתא וכן ליתא בד"ג (ובס הסדר מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים מן האיש.. בטל. ראשונה ב"ד. בכי"ק הראשונה וב"ד. (הלוקח מסיקריקון). כד"ג ובכי"ק ..מן הסיקריקון; במשנ"ל ליתא.

תוספת חדשים

ה תוי"ט ד"ה שהיא מכפרת כו' שב ואל תעשה שאני כו'. וקשה כזה עדיין אינו מיושב היאך הכהנים אוכלים חולין בעזרה אבל רש"י כתב זה לסברת המקשה שם אבל למסקנא דמהדרן דרבנן אוקמוה ביד הגזלן שיהא שלו ושיוכל להקדישו ופירש"י דהפקר ב"ד הפקר א"כ הוי שלו נמי לענין כפרה ומיושב הכל וק"ל: (ממהורש"ה ז"ל) ך הר"ב ד"ה מקחו בטל כו' מירתא עבד שכ"ל א"נ הכני נוח לי והראשון קשה ממני. (רש"י):

תוספת רעק"א

ב"ח כופין לרבו ראשון לשחררו ופליגי בהיזק שא"נ ועלה כ' תוס' כיון דהלכה כרשב"ג צ"ל דהתם אף דקרי ליה להיזק שא"נ מכל מקום מקרי ניכר לגבי הנך דהכא: ה [אות לג] הרע"ב ד"ה שהיא מכפרת. וא"צ להביא אחרת. מדסתם הרע"ב נראה דדעתו דאף קודם יאוש מכפרת. אף דבסוגיא אמרינן ד"ת בין נודע בין לא נודע אינה מכפרת מ"מ יאוש כדי ל"ק. היינו דאפילו בתר יאוש ד"ת אינה מכפרת אבל מצד התקנה מכפר אפילו קודם יאוש וכ"כ הרשב"א בחי' בשם איכא מאן דמפרש. אבל מדעת תוס' ד"ה מ"מ וכו' נראה דדעתם דדוקא לאחר יאוש הוא דתקני דמכפרת עיי"ש: [אות לג] תוי"ט ד"ה שהיא מכפרת. דלאו מעקר הוא. ולפ"ז הוא דוקא אם הכהנים כבר אכלו הבשר והקטירו האמורים. אבל אם נודע מקודם אין כח ביד חכמים לומר שיקריבו חולין בעזרה וכן מבואר להדיא בלשון רש"י ז"ל. וכ"כ הסהר"ם שיף בדעת רש"י. אבל דעת הרשב"א בחי' אף בנודע מקודם רשאים להקריבו דהפקר ב"ד הפקר ואוקמי ברשותיה ולא הוי חולין בעזרה (ומ"ש בתוספת חדשים דלמסקנא אפילו לרש"י משעם הפקר. אינו כן דרש"י כתב דקנסוהו רבנן ועי' בתוס' ד"ה כי היכי: ך [אות כא] הרע"ב ד"ה בשעת הרוגי. תלוהו וזבין כו'. וכן לשון רש"י ז"ל. והוא תמוה דמאי שייטה דתלו' וזבין הכא דהא הך מתני' מוקמי' בלא יהיב זוזי דאילו יהיב זוזי גם מהרוגי מלחמה ואילך קנה, אבל הרשב"א בחי' כתב טעמא דמתני' כיון שהמלך הפקירן להריגה ואינו מקוה עוד לשוב לנחלתו גמר ומקני. אבל מהרוגי מלחמה ואילך אמר האידנא לשקול ומחר תבענא ליה לדינא כדאיתא בסוגיי' והכל בלא יהיב דמי: [אות מב] תוי"ט ד"ה לקח. וכ"ש שאר נכסים. ומ"מ מתני' דקתני בטל דמשמע דמיד בטל היינו בג' שדות דאילו בשאר נכסים אין המכר בטל מיד אלא כשהגיע זמן הגבויי' תטרוף. וכ"כ רש"י אלא דמ"מ לענין נחת רוח הוא כ"ש דאמרינן נ"ר ויכולה לטרוף כתובתה מהם. ובתוס' ב"ב ד"נ ד"ה אילימא כ' ומידו קשה להרשב"א הא סקמי דמוקי הכא בג' שדות היה ס"ד דמיירי בשאר נכסים ואע"נ דקתני מקחו בטל עכ"ל. ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריהם

הקדושים

יש בידן ליקח. הן קודמין לכל אדם(מו). רבי הושיב בית דין ונמנו שאם שהתה בפני סיקריקון(מז) שנים עשר חדש. כל הקודם ליקח זוכה. אבל נותן לבעלים רביע: ז חרש רומז(מח) ונרמז(מט). ובן בתירה אומר. קופץ(נ) ונקפץ במטלטלין(נא). הפעוטות(נב) מקחן מקח. וממכרן ממכר(נג) במטלטלין(נד): ח ואלו דברים אמרו מפני דרכי שלום. כהן קורא ראשון(נה). ואחריו לוי. ואחריו ישראל.

שנכנס בא לידו מוזיל גבי רבעא: ז רומז ונרמז. מה שהוא רומז או שאחרים רומזים לו ונתרצה. הכל קיים. רמיזה בידיו וברגליו. קפילה עקימת שפתים שנאמר (איוב ה') קפצה פיה ואינו סימן ניכר כמו רמיזה: במטלטלין. אם מכר מטלטלין. ואין הלכה כבן בתירה: הפעוטות. הקטנים כבן ז' כבן ח' אם הוא חריף ויודע בטיב משא ומתן. או כבן ט' ובן י' אם אינו חריף כל כך: מקחן [מקח] וממכרן ממכר במטלטלין. ומתנתן מתנה. אחת מתנת בריא ואחת מתנת שכיב מרע. אחת מתנה מרובה. ואחת מתנה מועטת: ח כהן קורא ראשון וכו'. כשהן שוין בחכמה. אבל אם הישראל גדול בחכמה קודם לכהן וללוי. דממזר תלמיד חכם קודם לכהן

גדול

ליקח הלוקח והבעל שהמלוה על הלוקח שלא ליקח ולתת הרביע. אלא יניח לבעליו שיקח. ולשון הרמב"ם בפ"י מה' גזלה אם יש ביד הבעלים ליקח מן המסיק הן קודמין לכל אדם. וזה משמע כדדייקינן מהסיפא. ולשון הטור ח"מ סימן רל"ו אם ירצו הבעלים צריך להחזירה להם ויתן לו כמו שקנאה מהנכרי. וזה כדדייקינן מהרישא. והר"ן הביא ירושלמי הם אומרים היה בידינו ליקח והלקוחות אומרים לא היה בידיהם ליקח א"ר יוסי לעולם השדה בחזקת הלקוחות שהמע"ה. ובלשון הזה הביא הרשב"א בתשובה. ע"כ. נתכוין לאפוקי גירסא דידן בירושלמי דגרס בחזקת הבעלים. ובמשרים נתיב ל"א ח"ה כתב על הירושלמי וז"ל ונראה מכאן שצריך שיהא ידו משגת בשעה שלקחה לוקח בהל"כ זכה הלוקח בה ואינו מחזירה. ונותן לו רביע. ואם היה בידם ליקח בשעה שלקחה לוקח. בעלים מסלקים ללוקח כל זמן שירצו. עכ"ל. והשתא אתי שפיר לישנא דקודמין דמסיים דמלתא בטעמא קאמר דאם יש בידן ליקח בשעה שקנאה הלוקח הרי הן היו קודמים אלא שלאיזה סיבה שנמנעו ולא יכלו ליקח באותה שעה. לא מפני זה אבדו זכותם. ואף דברי הרמב"ם אנו יכולים לפרש כן שמ"ש אם יש ביד הבעלים ליקח מן המסיק הם קודמין לכל אדם לאו למידק מינה שצריך שלא תקדם קניית הלוקח דאי קדם זכה. אלא כלומר אם יש ביד הבעלים ליקח כשקנאה הלוקח. ואע"פ שקדם הלוקח וקנה. הרי הבעלים מסלקים אותו. ובלי ספק דאישתמיטתיה למהר"ר ואלק כהן לישנא דמפרים כשנדחק בפי' ש"ע שלו בח"מ סימן רל"ו ס"ק א' וה': בפני סיקריקון. פי' ברשותו. הר"ן: ז רומז ונרמז. פי' הר"ב מה שהוא רומז או אחרים רומזים לו ונתרצה הכל קיים. ואע"פ שזה שנתרצה ג"כ הוא ברמיזה. וא"כ היינו רומז. לא קשיא דה"א כי נרמז מאחרים מה שנתרצה ברמיזה לא לסגי. דדלמא טעה במה שנרמז לו. קמ"ל. והאי נתרצה לא קאי אלא אנרמז. דאילו ברומז מאי בעי טפי ומאי ריצוי שייך. ובפירש"י מה שהוא רומז קיים או כו' ונתרצה קיים: במטלטלין. אבל בגטין ד"ה ברמיזה. כדתנן ברפי"ד דיבמות. ואיכא דאמרי כמחלוקת במטלטלין. כך מחלוקת בגטין. ואימא אף במטלטלין. גמ'. ומיהו הא דגטין כשעשאה כשהוא חרש כדתנן התם כשם שכונס ברמיזה כו': הפעוטות. פי' הר"ב כבן ז' כבן ח'. ה"ג הרי"ף והרא"ש בדרב כהנא. ומ"ש הר"ב אם הוא חריף כו'. וזה הענין תלוי בדיין. הרמב"ם: מקחן מקח כו'. וטעמא משום כדי חייו. דאי לאו זביניה זביני. לא מזבני ליה מזוני ולא זבני מיניה. גמ'. [ורש"י]: ח כהן קורא ראשון כו'. מפני דרכי שלום. כתב הר"ב דמדאורייתא יכול הכהן לתת רשות כו' לפי דדבר תורה הוא מה שכהן קורא ראשון. ומקראי ילפי להו ואיכא דמילף מוקדשתו וכתבו הר"ב במשנה ו' פ"ג דהוריות. [*ובמשנה ח' דהתם. כתבתי ממקרא אחר] ומ"ש הר"ב ומפני דרכי שלום וכו' ול"ש בשני ובחמישי בזמן הזה. דשכיחי נמי רבים. תוס'. וכל זה הוא דין הגמ'. וכתב עוד הר"ב שכל זה כשהכהן שוין בחכמה. אבל אם הישראל גדול בחכמה כו'. דממזר ת"ח קודם כו' כדתנן סוף הוריות. ומש"ה תמה הרמב"ם בפירושו על המנהג שכתב הר"ב. ואע"פ שבפירושו הפליא בתמיהתו על המנהג. לא נמנע מלכתבו בחבורו פי"ב מהלכות תפלה. והב"י א"ח סי' קל"ה כתב ליישב המנהג דהא דהוריות לאו כללא הוא לכלול קריאת התורה אלא בשאר דברים שמנה להקדים הכהן כמו לברך בה"מ וליטול מנה יפה כו' היא שטיה אבל דיני קריאת התורה היא כמתני' דהכא ודאתמר עלה בגמ'. ואין לת"ח דין קדימה כלל על כהן ע"ה אלא מדאורייתא כשיתן לו רשות כו'. עכ"ד. אלא שאינן עולין כלל לדברי הר"ב שהוא הביא הא דהוריות לענין קריאת התורה ועלה כתב והאידנא נהוג כו'. ונ"ל בטעם המנהג שכיון שהחכמים תקנו שלא לתת רשות משום דרכי שלום דלא ליתי לאנצויי. ופי' רש"י ולמימר אנא נמי קרינא ברישא עכ"ל. הלכך בדורות האחרונים שאין אדם יכול לומר מעשי גדולים ממעשיך ולא חכמתי גדולה מחכמתך. לפיכך ראוי לוותר ולומר דכהן ע"ה קודם לת"ח. דאל"כ אתו לאנצויי שכל א' יאמר אני ת"ח גדול ממך והרי מנהג זה דומה בטעמא לתקנת המשנה. ומ"ש הר"ב אם אין שם כהן נתפרדה החבילה כו' ואית דאמרי לא יקרא לוי בתורה כלל. ופירוש נתפרדה

החבילה

יכין תפארת ישראל יכין

מו) ויחזיר להלוקח דמי מקחו. וי"א דוקא שהיה יד הבעלים משגת גלקחה מהגזלן בשעה שלקחה הלוקח [תוי"ט], וזהו פירוש המתניתין שאמרה שהיה בידו ליקח: מז) ר"ל ביד הגזלן: מח) ביד או ברגלו: מט) מרמזין לו, ומה שנתרצה קיים. ודוקא בקדושה כשהוא חרש דכמו שכנסה ברמיזה כך מוציאה ברמיזה. אבל בקדושה כשהיא פקח ונתחרש, היינו שאינו שומע ואינו מדבר, אינו יכול לגרש כלל, אבל כשכנסה כשהוא פקח, ונשתתק שאינו יכול לדבר אבל שומע, וכ"ש כשכנסה כשהוא אלם אבל שומע, וכן הוא ג"כ בשעת גירושין, יכול לגרש ברמיזה אחר שיבדיקוהו כ"ש [לקמן רפ"ז] [עי' אה"ע קכ"א ס"ס ו'], וכתיבה לא מהני, ולרמב"ם אם כתב מהני [עי' אה"ע ק"כ ס"ה וקמ"ב ס"ז]: נ) דהיינו עקימת שפתיו מהני: נא) במכירת מטלטלין, אבל בגט ד"ה צריך רמיזה: נב) קטן יותר מבן ו' שבדקוהו שיודע בטיב משו"מ: נג) ומתנתו קיימת בין מתנת בריא או שכ"מ: נד) אבל בן י"ג שהביא ב' שערות, אף שאינו יודע בטיב מו"מ, מהני במטלטלין. אבל בקרקע, אף שלא ירבים, רק קנאה או קבלה במתנה, לא מהני תגדיל לחוד, עד שיודע נמי בטיב מו"מ. מיהו קרקעות שירש מאביו, לריך שיהיה בן כ' והביא ב' שערות ויודע בטיב מו"מ [ח"מ רל"ה]: נה) אפילו כהן ע"ה קודם לת"ח ישראל:

מדאורייתא

שאם שהתה כו'. שם ושם: ז חרש כו'. ל"ע ע"א ועי' ירושלמי יבמות פי"ד ה"א. מיי' פכ"ט מהל' מכירה ה"ב סמ"ג עשין כ"ג טוש"ע חו"מ סי' רל"ה סעי' י"ז [ונרב אלפס עד נפ"ז דשכיחין דף קפ"ח]: קופץ כו'. מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם: הפעוטות כו'. ב"ה ע"א תוספתא פ"ב כתובות ע' ש"ח ב"ב קנ"ה ע"ב. ירושלמי מע"ש פ"ד הל"ג עירובין פ"ז ה"ו גיטין פ"ה ה"ט. מיי' שם ה"א טוש"ע שם סע"ה: ח ואלו דברים כו'. ל"ט ע"א מיי' פי"ב מהל' תפלה ה"ח סמ"ג ע' י"ט טוש"ע א"ח סי' קל"ה סעי' ג':

שנויי נוסחאות

רבי. במשנ"ל ר' יהושע. שהתה בפני. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל שהת לפני. ליקח (זוכה אבל) נותן. וכ"ה בכי"ף ד"ל. ובכי"ף ד"ק ליקח יקח אבל נותן; דכי"מ ליקח; במשנ"כ ..זכה..; במשנ"ל ליקח יקח ונותן; כד"נ ולוקח נותן; בכי"ק ולקח נותן; במש' ד' ריווא ווינ"ה ב"ת ובש"ו לוקח אבל נותן: ז ובן בתירה. כד"נ בן בתירא. הפעוטות. בכי"ק הפיוטות: ח ואלו. בכי"ק במשנ"כ ובמשנ"ל אלו.

תוספת חדשים

בתוי"ט ד"ה אימתי כו' הביא הרשב"א בתשובה כו'. אבל בחדושיו כתב א"ר יוסי לעולם השדה בחזקת בעלים שהמע"ה וגי' זו נראה שנזדמנה להסמ"ע י"נ. (ש"ל):

ז במשנה הפעוטות כו' במטלטלין אבל בקרקעות לא משום דמכירת קרקע צריכה יותר חריפות ובקיאות (כ"כ הרמ"ז בשם ספ"ע ח"מ סימן רל"ה):

ראשון לציון

פ"ה ח תוי"ט ד"ה כהן קורא ראשון כו' והב"י א"ח סימן קל"ה כו' (אלא מדאורייתא כשיתן לו רשות) כו' עכ"ד מלת אלא מדאורייתא כשיתן לו רשות ליתא בבית יוסף וע"ש היטב: שם בא"ד הלכך בדורות האחרונים שאין אדם יכול לומר כו' עיין סוטה מ"ח.

תוספת רעק"א

הקדושים דהיכן מצינו דלס"ד מיירי מתני' בשאר נכסים הא י"ל בפשוטו דלס"ד מיירי מתני' בין בב' שדות ובין בנ"ס דאמרינן נ"ר ומכ"ש בשאר נכסים לענין שנעשית נ"ר אבל מתני' לא מיירי בשאר נכסים מדקתני לשון בטל. ולבתר הכי מסקינן דמיירי רק בב' שדות ולא בנכסי מלוג דבנ"ס לא אמרינן נחת רוח. וצע"ג:

מפני דרכי שלום(נו). מערבין(נז) בבית ישן(נח) מפני דרכי שלום(נט). בור שהוא קרוב לאמה(ס). מתמלא ראשון(סא) מפני דרכי שלום. מצודות חיה ועופות ודגים יש בהם משום גזל. מפני דרכי שלום(סב). רבי יוסי אומר גזל גמור(סג). מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום. ר' יוסי אומר גזל גמור(סג). עני המנקף(סד) בראש הזית(סה). מה שתחתיו(סו) גזל מפני דרכי שלום. ר' יוסי אומר גזל גמור(סג). אין ממחין ביד עניי גוים בלקט שכחה ופאה. מפני דרכי שלום: ט משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית(סז) נפה(סח) וכברה(סט) ורחים(ע) ותנור(עא). אבל לא תבור(עב) ולא תטחן עמה(עג). אשת חבר משאלת לאשת עם הארץ(עד). נפה. וכברה(עה). ובוררת. וטוחנת ומרקדת עמה(עו). אבל משתטיל המים(עז). לא תגע עמה(עח). לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה. וכולן לא אמרו(עט) אלא מפני דרכי שלום(פ). ומחזיקין ידי גוים בשביעית(פא) אבל לא ידי ישראל. ושואלין בשלומן(פב) מפני דרכי שלום:

גדול עם הארץ. הדין הוא דינא דגמרא. והאידנא נהוג שכהן אפי' עם הארץ קודם לחכם גדול שבישראל: מפני דרכי שלום. דמדאורייתא יכול הכהן לתת רשות למי שירצה שיקרא בתורה לפניו. ומפני דרכי שלום אמרו שיקרא הוא ראשון ולא יתן רשות לאחר שיקרא דלא ליתי לאנצויי ולומר מפני מה הרשה לזה ולא לאחר. ולא שנא בשבתות וימים טובים דשכיחי רבים. ולא שנא בשני ובחמישי. בזמן הזה לעולם כהן קורא ראשון ואינו יכול לתת רשות לישראל שיקרא לפניו. כי היכי דלא ליתו לאנצויי. ואם אין שם כהן. נתפרדה החבילה. ולא יקרא לוי שני אלא כפי חשיבותו. ואית דאמרי לא יקרא לוי בתורה כלל וכן המנהג: מערבין בבית ישן. בני חצר שרגילים ליתן עירובן בכל שבת בבית אחד. אין משנין את מקומו ליתנו בבית אחר: מפני דרכי שלום. שבני אדם שהיו רגילים לראות העירוב באותו בית. עכשיו שאין רואים אותו יאמרו שמטלטלין בלא עירוב. ואיכא חשדא: בור שהוא קרוב. לאמה. אמת המים הבא מן הנהר. מתמלא ראשון ואחריו יתמלאו התחתונים: מצודות חיה. שאין להם תוך דליקני ליה כליו: יש בהן גזל מפני דרכי שלום. ולא נפיק בדיינים: רבי יוסי אומר גזל גמור. מדבריהם ונפיק בדיינים. ומיהו מודה רבי יוסי דלא הוי גזל דאורייתא לעבור עליו בלאו ואין הלכה כרבי יוסי:

המנקף. חותך כמו ונקף סבכי היער (ישעיה י'): ט החשודה על השביעית. לשמור פירות שביעית ולהכניסם מן הביעור ואילך: לא תבור ולא תטחן עמה. לסייעה מפני שאסור לסייע בידים ידי עוברי עבירה בשעת העבירה: לאשת עם הארץ. החשודה על המעשרות: ובוררת וטוחנת. לפי שרוב עמי הארץ מעשרין הן: אבל משתטיל המים. בעיסה: לא תגע עמה. לפי שמשנתגלגלה הוטבלה לחלה. וקא מיטמאה מחמת כלים טמאים שהרי הוכשרה לקבל טומאה וזו מסייעתה לגלגל ואסור לגרום טומאה לחלה: וכולן לא אמרו כו'. לא התירו להשאיל כלים ולסייעם בלא שעת עבירה עצמה אלא משום דרכי שלום: *)ומחזיקין ידי גוים. לומר להם תחזקנה ידיכם: ושואלים בשלומם. כל הימים ואפי' ביום חגם ואע"פ שמטיל שם שמים על הנכרי ששלום אחד משמותיו של הקב"ה:

*) נר"נ ד"ל מחזיקין.

החבילה נפסק הקשר איבד הלוי את כבודו בשביל חבילתו הנפרדת ואינו קורא כלל. רש"י: מערבין כו' מפני דרכי שלום. פי' הר"ב בני אדם כו' יאמרו שמטלטלים בלא עירוב והיכא חשדא. גמ' ופירש"י. וז"ל שאם יחשדו יבואו ע"י כך לידי מחלוקת. ובתוס' פי"ת משום חשדא שלא יאמרו מפני החשד שחושדים אותם לגנוב פת של עירוב אין מניחין אותו שם ע"כ: בור וכו' מתמלא ראשון. וכשהוא ממלאו סוכר את האמה עד שיתמלאו. רש"י: רי"א גזל גמור. פי' הר"ב מדבריהם ונפיק בדיינים כו' וז"ל רש"י וטעמא דר"י בכולהו דקסבר עשו מפני דרכי שלום את שאינו זוכה לקנות קנין גמור כזוכה: מציאת חש"ו וכו'. דמדאורייתא לא זכה לפי שאין לו יד לזכות במה שאינו שלו ואין דעת אחרת מקנה לו. ב"י ח"מ סי' ע"ר בשם הרשב"א: עני המנקף. פי' הר"ב חותך וכפירש"י. ומיירי שכשחותך הפרי אינו אוחז לפרי בידו. והיינו דתנא בגמרא אם ליקט ונתן ביד ה"ז גזל גמור. וז"ל התוס' נראה דאיצטריך לאשמועינן בתולשן בידו ומפילן אע"פ שלא נתעכבו בידו ולא אחז בהן אלא להפילן: ט משאלת אשה לחברתה כו'. משנה זו שנויה כבר בספ"ה דשביעית. ושם הארכתי בה בס"ד:

יכין תפארת ישראל יכין

נו) מדאורייתא יכול הכהן לכבד לאחר, רק מדרבנן שלא יתקוטטו עבור זה, לכן הוא עצמו קורא. מיהו כשהכהן עומד בפסוקי דזמרה, לא יקראוהו בית כהן אחר. ובעומד בברכת ק"ש וכ"ש בק"ש עצמה, אפילו אין שם כהן אחר לא יקראוהו. וטוב שילא מביה"כ. אבל בקראוהו, אפילו באמצע הפרק פוסק ועולה, מפני כבוד הצבור. אבל לא יקרא עם הש"ץ. מיהו בין גאולה לתפלה, או בת"צ והוא לא התענה אפילו קראוהו לא יעלה [כ"ז בא"ח קל"ה מג"א שם וט"ז סי' תקס"ו. ולב"ח ולתלמידו עטרת זקנים בסי' קל"ה, אפילו לא התענה מותר לעלות]. ואבל תוך ז' לא יקראוהו אפילו אין שם כהן אחר. אבל בקראוהו, נ"ל דעולה, דהו"ל כרבים צריכים לו, דמותר האבל בד"ה [כי"ד שפ"ד], והו דאיכא נמי כבוד הצבור, דמותר בשאילת שלום [י"ד שפ"ה], וכ"ש דמותר בד"ת מה"ם [וזה דלא כסגאון מסר"י מליסא בסידור שלו, דפסק דאינו עולה]. ובאין כהן בביה"כ מותר לקרות ישראל במקום כהן, ולא יעלה לוי אחריו. ואם ירצו לקרות גם הלוי, יקראוהו קודם הישראל [א"ח קל"ה]: נז) מניחין הפת של ערובי חצרות: נח) שרגילין להניחו שם: נט) דכשיראו בני אדם שאין שם עירוב, יחשדום שמטלטלין בלא עירוב, או יחשדו שבני בית הראשון גנבו הפת, ולכן לקחו משם העירוב: ס) אמת המים: סא) ואח"כ יתמלאו הרחוקים: סב) אפילו אין להמצודה תוך שיקנה לבעל הכלי: סג) מדרבנן יוצא בדיינין, משא"כ לת"ק: סד) חותך ותולש זיתים: סה) שכחה או פיאה: סו) שנפל כשחבטו: סז) לאכלו אחר הביעור: סח) [זיעב] לקמח: סט) [זיעב] לנקות התבואה. והא דנקט להו שלא כסדר. היינו טעמא דלא זו אף זו קתני, אף דכברה אין טורח חיי נפש שלא קרובה כל כך כנפה [ועי' נדרים פ"ד משנה ה' בפירושינו סי' ד']: ע) [האדרמיהלע]: עא) דבכולהו תלינן שצריכה אותן לדבר המותר: עב) לא תברור עמה תבואה ופירות מספקות: עג) כשיודעת שהן וודאי שביעית: עד) החשודה אמעשרות ושביעית: עה) דאף שיטמאן הע"ה, אפשר לטבלן אח"כ. משא"כ תנור חרס, אין טבילה בכ"ח. וכ"כ רחיים מדהוא גדול טריחא ליה למטבליה, גם א"א לנקותו יפה מהקמח הטמא קודם טבילה, ויתעכב מלהטבלו, וביני ביני אתא לידי תקלה בו: עו) דרוב ע"ה מעשרין הן: עז) בעיסה: עח) לסייע בגלגול, מדכבר הוכשר העיסה לק"ט מכלי ע"ה, ואף דקיי"ל דמותר לטמא חולין מתוקנין, עכ"פ הכא משנתגלגל נטבל לחלה והרי טבל רק לגרום לו טומאה מותר, ולא לטמא בידים [רמב"ם פט"ז מאוכלים ה"ט]: עט) מה שהתירו לעיל: פ) וה"מ שאסור כל מה שהוכל: פא) לברכו כשחורש בשביעית: פב) בכל עת. אף דשלום שמו של הקב"ה:

ציונים

מפני דרכי שלום. ירושלמי דמאי פ"ד הל"ג: מערבין בב"י. ירושלמי עירובין פ"ז הל"ו. מיי' פ"א מהל' עירובין הט"ז סמ"ג עשין מדרבנן א' טוש"ע או"ח סי' שס"ו סעי' ג': בור שהוא קרוב כו'. ג"מ ע"ב מיי' פ"ג מהל' שכנים הי"ו טוש"ע חו"מ סי' ק"ע סעי' ב': מצודות כו'. מיי' פ"ו מהל' גזלה ה"ו ופ"א מהל' זכיה ומתנה ה"ג סמ"ג עשין ע"ג טוש"ע שם סי' ש"ע סעי' ד': מציאת חש"ו כו'. ג"מ י"ב ע"א בנומות מ"ח ע"א מיי' פי"ז מהל' גזלה ואבדה ה"ג סמ"ג עי' ע"ד טוש"ע שם סי' ע"ר סעי' א': עני כו'. מיי' פ"ו מהל' גזלה ה"ב סמ"ג עי' ע"ג טוש"ע שם סי' ש"ע סעי' ה': אין ממחין כו'. מיי' פ"א מהל' מת"ע ה"ט ופ"י מהל' ע"ז ה"ה סמ"ג לאוין רפ"ד וטוש"ע יו"ד סי' קנ"א סעי' י"ב: ט משאלת אשה כו'. ספ"ה דשביעית פ"ה מ"ט מיי' פ"ח מהל' שמטה ויובל ה"ז סמ"ג עשין קמ"ח: אשת חבר משאלת כו'. מיי' פ"ח מהל' בכורים הי"ג: ומרקדת. עי' תוספות ד' כ"ט פ"ב טולי"ט טוחנת: ומחזיקין ידי נכרים כו'. שביעית שם. וגס"ד משנה ג' מיי' פ"ח מהל' שמטה ויובל ה"ח סמ"ג עשין ק"ח: אבל לא ידי ישראל. עי' מ"א כ"ו שמ"ז ס"ק ד':

שנויי נוסחאות

(מערבין בב"י מפד"ש). בכי"ף ד"ק ליתא בטעות. (בור כו' מפד"ש). ליתא בכ"י בטעות. שהוא קרוב. בכי"ף הקרוב. מצודות כו' מציאת כו'. בכבלה דמציאה קודמה מ"ג ובכי"ק ובמשנ"ל להבבה דמצודות. (משום). בד"ל ובכי"ק ובמשבי"ל ליתא וכן בסיוך. (עני). במשבי"ל ליתא. בד"ל העני. (מה שתחתיו). במשבי"ר ליתא. שכחה ופאה. במשכי"ר בכי"ק ובשכחה ובפיאה. ט על השביעית. בכי"ק השביעיות בשביעית. ורחיים. במשכי"ר ריחיים. ומרקדת עמה. בכי"ף ובהוספכי"ר. עמה בזמן שהיא טמאה אבל לא בזמן שהיא טהורה והוא שפי' הבבריתא המובאה בגמ' ול' עוד מה שמביא המלא"ש ס"פ בשביעית בשם תפו' הרש"א. המים. במשכי"ר מים; בד"ל ובכי"ק המים; במשכ"ב את המים. לא תגע עמה. במשכי"ר בה: בד"ל ובכי"ק. אצלה. (לפי). בד"ל ובכי"ק ובמשכי"ל ליתא. שאין מחזיקין. במשכי"ר וכי"ף ד' קוסטא. מחזקין ועי' בשביעית שם. וכולן. בד"ל ובכי"ק וכולן. מחזיקין. בכי"ף מחזקין:

הוספת חדשים

ה בתוס' ד"ה מערבין כו'. והרמב"ם פי' לפי שיש בזה הכלה שכולם שמניחים בו העירוב א"צ ליתן פת. ולא ידענו איך מפרש משום הכלה דאתמר בב"ס אי לאו דה"פ שמא אלו שבלולו בבית לא יתנו כפת כמבוכס ולפנו למשקדיתו ודוק(ש"ל): ט במשנה משאלת וכו', היכא למידק במשנה דלמה לא נקט כברה וריחיים ונפה ותנור כסדר ויש לומר עם מה שכתב הירושלמי דנפה לספור בה מעות ול"ת בינה הסדר ודוק ועגן(פי'

פרק ו א האומר התקבל. אם רצה לחזור יחזור. דגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא מדעתו: לא יחזור. דכיון דאיהי שויתיה שליח הרי הוא כידה ונתגרשה מיד בקבלתו של זה: אף האומרת טול לי גיטי. לשון קבלה הוא והל' כרבן שמעון בן גמליאל: ב צריכה. להביא לפניו שתי כיתי עדים: שנים שיאמרו בפנינו אמרה. לו לקבלו:

ושנים

פרק ו א °האומר התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור(א). האשה שאמרה התקבל לי גטי. אם רצה לחזור. לא יחזור(ב). לפיכך(ג) אם אמר לו הבעל °אי אפשי שתקבל לה. אלא הולך ותן לה. אם רצה לחזור יחזור(ד). רבן שמעון בן גמליאל אומר. אף האומרת טול לי גטי. אם רצה לחזור. לא יחזור(ד): **ב** האשה שאמרה התקבל לי גטי. צריכה שתי כתי עדים. שנים שאומרים בפנינו אמרה(ה).

פרק ו א האומר התקבל כו' אם רצה לחזור יחזור. וכי מטא גיטא לידה ולא חזר. מגורשת. ואע"ג דבעל לאו בר שווי שליח לקבלה הוא אפ"ה אמרינן דהאדם יודע שאינו יכול לעשות שליח לקבלה וגמר ונתן לשם הולכה והתקבל והולך לה קאמר. גמרא: התקבל. וכן לשון המשנה ספ"ח דנדרים ורפ"ז דשבועות ואע"פ שהיה יכול לשנות קבל בל"*) קל: האשה שאמרה התקבל כו'. כדמסיים ברייתא רפ"ב דקדושין דף מ"א שכתבתי בריש מכילתין ושלחה [מלמד] שהיא עושה שליח פירש"י קרי ביה ושלחה לא מפיק ה"א: לפיכך אם א"ל הבעל אי אפשי כו'. פירש"י לפיכך כיון דאמרן אין יכול לחזור אין לו תקנה לחזור אא"כ אמר הבעל כו'. וכתב הר"ן ואין הלשון נוח לי בכך. ומפרש דהאי קאי דהאומר התקבל דגרסינן עלה בירושלמי בכל אתר אמר התקבל כזכה. הכא אתמר הכי. שניא היא דאין חבין לאדם שלא בפניו כלומר וכיון דחוב הוא לאשה אפילו אמר לו בפירוש זכה בשבילה אם רצה לחזור יחזור. הגע עצמך שהיתה צווחת להתגרש. אני אומר במה חזרה בה. ושמעינן מרישא דתנן האומר התקבל דמצי לחזור דלא הוה הכא כזכי לפי שאע"פ שצווחת להתגרש אומר אני °שמא חזרה וחוב הוא לה לפיכך ה"נ אע"פ דגלתה דעתה ועשאתו שליח קבלה אם אמר הבעל אי אפשי וכו' ע"כ. כך נ"ל דעתו ז"ל בזה: אם רצה לחזור יחזור. כל זמן שלא הגיע הגט לידה שאינה מתגרשת אלא מדעת המגרש והוא אינו רוצה שיהא גט עד שיגיע לידה. רש"י: ב האשה שאמרה התקבל לי גטי. והוא חזר ואמר קבלתי. רש"י: צריכה שתי כתי עדים וכו'. ולא הוה כל כת

מעידה

*) שנה בבנין הכבד פיעל ולא בהתפעל.

ציונים

פ"ו א האומר כו'. ס"ג ע"א. ירושלמי פרק פ"ה הל"ד מע"ב פ"ה הל"ל: אם רצה לחזור כו'. עיי' פ"ו מהל' גירושין ה"י סמ"ג עשין ל' טוש"ע אה"ע סי' קמ"א סעי' ה' וסי' קמ"ח סעי' כ"ט: האשה שאמרה כו'. עיי' שם ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ"א סעי' ג': לפיכך אם כו'. עיי' שם ה"י טוש"ע שם סעי' ה': אי אפשי שתקבל לה. ירושלמי מע"ב פ"ד הל"ד: אף האומרת כו'. עיי' שם ה"ט טוש"ע שם סעי' ד': ב האשה שאמרה כו'. ס"ג ע"ב עיי' שם ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ"א סעי' א':

שנויי נוסחאות

פ"ו א לפני רש"י (דף ע"א ע"ב ד"ה טעמא כו' וד"ה הא אמר כו') היה הפרק הזה אחר הפרק מי שאחזו וכ"ה ברא"ש (והק"נ לא בדקדוק כתב שם בריש פרק התקבל דטעות נפל בדפוס להקדים כו') ועי' תוס' כאן: לחזור יחזור. כד"נ וכי"ק ובמשנ"ר בכל המשנה להחזיר יחזיר להחזיר לא יחזיר ובמש' דפוס ליווא ווינא פ"ה ושס"ו בב' הראשונים כלפנינו ובב' האחרונים להחזיר יחזיר..להחזיר לא יחזיר ובד"פ וד"ק ג' רק בדרשב"ג להחזיר לא יחזיר ובד"כ הסר בדרשב"ג מלת להחזיר. אמר (לו). כד"נ וכי"ק ובמשנ"ר ליתא. הולך. כד"נ הא לך; בכי"ק הילך (בניר"ה). ב שתי. כד"נ ובמשנ"ר שני ואינו נכון. שאומרים כד"נ וכי"ק ובמשנ"ר שיאמרו וכן בסמוך.

תוספת רעק"א

פ"ו א [אות סג] במשנה האומר התקבל. אחרי דסידר דיני תיקון עולם דמה"ם תני במסכתין פ' הניזקין בתר השולח. חזר לענין ראשון של שליחות ותני התקבל ואיידי דתני בפרקין אמר לב' כתבו ותנא נמי מי שהיה מושלך לבור ואמר כתבו. תני נמי מי שאחזו קורדייקוס ואמר כתבו ואיידי דתנא התם זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת תני הזורק דתנן ביה ספק קרוב לו וספק קרוב לה מגורשת וא"מ. הר"ן בסוף פרקין בסוגיא דמילי לא ממסרי לשליח. וכ"כ תוס' בריש פרקין: [אות סד] שם במשנה אי אפשי שתקבל לה אלא הולך כו'. והא דמשמע במתני' דאם לא אמר א"א אלא סתם הולך היתה מגורשת מיד היינו בהולך לדעת הרי"ף בודאי אינה מגורשת עד שיגיע גט לידה ויכול לחזור. ולאינך פוסקים הוי ספק מגורשת: [אות סה] תוי"ט ד"ה לפיכך. שמא חזרה וחוב הוא לה לפי' ה"נ כו'. דאם היה הדין במחזרת להתגרש יכול הבעל לזכות לה הגט תבא אף דאמר א"א שתקבל מחמת שליחות דידה אלא הריני מזכהו לה על ידך. עיי"ש בהר"ן. ועדיין צריך להבין דאיך היה ס"ד לומר דכוונת הבעל דאין רצוני שיקבלנו מחמת השליחות דידה אלא שיזכה הגט לה מחמת הבעל שמזכהו לה הגט. הא גם ענין זכיה היינו שנעשה שלוחה ובפרט לרוב הפוסקים דס"ל דזכיה מטעם שליחות הוא וא"כ מה הפרש בין תורת שליחות סתמא לבין תורת זכיה. וגם מה נ"מ לו לבעל בזה בענין הגירושין כיון דבין כך ובין כך מתגרשת מיד. אמנם לשיטת הרי"ף פ' קמא דמסכתין (והובא בדברי רבינו לעיל אות ט') דבהן בזכי בעי' דימטי לידה ואם מת לא יתנו לאח"מ מרווח שפיר די"ל דכוונת הבעל דאין רצונו שיקבלנו מ' שליחות דידה ותהיה מגורשת מיד ולא בעינן דלמטי לידה אלא דהוא מזכהו לה הגט ובעי' דלמטי לידה ומ"מ א"י לחזור. והנה הא דבאמת לא מפרשינן כך כתב הר"ן הטעם דאפי' גליא דעתה לא מקרי זכות דדלמא חזרה בה כההיא דהירושלמי בצווחת להתגרש עיי"ש. לענ"ד יש לדון טובא דדוקא בההיא דהירושלמי דצווחת להתגרש שייך לומר דחיישינן דחזרה מזה אבל בעשאתה שליח במפורש שיקבל לה הרי דרצונה בכך שיקבל לה הגט ואלו קיבל השליח בשליחותה היה מהני ול"ח לחזרה כ"ז דלא שמענו דחזרה כמפס"ש וכיון דבאותו רגע שמוסר הגט להשליח אנו דנין דמתרצית שיעשה שליח שליחותה לקבל הגט וחזינן דניחא לה להתגרש ועומדת בדעתה א"כ ממילא הוי זכות דמה לה אם מקבל בשליחותה אם בדרך זכי'. ולפי מה שבארנו דדברי הר"ן הם לפי שיטת הרי"ף הנ"ל נ"ז ניחא כיון שיש שינוי ביסוד הגירושים בין שליחות לזכיי' לענין בעי דמטא לידה י"ל דעל אופן זה דבעי שימטי לידה לא ניחא לה. אלא דהיה ראוי לדון כיון דעכ"פ חזינן דניחא לה בגירושין ממילא מקרי זכות. לזה מדמי' לה להירושלמי דגילוי דעת לא מהני לזה ואין אנו דנין רק על מה שעשתה מעשה במפורש לשויי' שליח שעל אופן זה מרוצית ודאי. וממילא כל שיש איזה שינוי אין לדון על מעשיה ומקרי רק גילוי דעת דלא מהני בגט. ולפי דברי הר"ן היה נראה לדינא במתנה אם עשאו המקבל שליח לקבלה והנותן אמר א"א שתקבל לו אלא הילך ותן לו דהדין דאם רצה לא יחזור דמפרש דברי' א"א שתקבל מחמת שליחות אלא שיזכה בו מחמת הנותן דהא מתנה בעצמו הוי זכות. אמנם באמת יש לדון בזה טובא די"ל דגם בגט הוי זכות גמור כיון דעשאתו שליח במפורש ובפרט לפי דעת הרא"ש והר"ן שהקשו על הרי"ף כפי שמבואר לעיל) והא דלא מפרשינן דבריו א"א שתקבל אלא שתזכה היינו לפמ"ש תוספות והר"ן בסוגי' בטעמא דר' דס' במתנה הולך לאו כזכי ובגט באמרה התקבל והוא אמר הולך הוי כזכי היינו כיון דעשאתו שליח לקבל עדיף ואמרי' ביה הולך כזכי כמו בחוב. א"כ י"ל דעיקר הסברא דבל דאפשר בשום אופן לומר הולך כזכי ברחזינן בחוב י"ל וודאי היכא דאמר השליח אשתך אמרה התקבל דמסכים לדבריו. ומה דאמר הולך היינו וכי דמסתמא לא בא לעקור שליחותה. והיינו הכל אם מסכים בשליחותה. אבל כל שאמר א"א שתקבל כיון דאינו מסכים בשליחותה ממילא הוי ענין חדש והוי כמתנה דל"א הולך כזכי. וא"כ י"ל דגם במתנה כה"ג באומר א"א שתקבל כיון דאינו מסכים לשליחותו במה שאמר הולך הוי ענין חדש ואמרי' דהולך לאו כזכי. ובזה מרווח היטב הסוגיא דכאן במה דאמרי' אב"ע אי אפשי אתי לאשמועינן היינו דפליגי בא"א דת"ק אפשר דסבר דגם במתנה הולך כזכי א"כ אף דאמר א"א שתקבל לה ועוקר שליחותה מ"מ כיון דזכות הוא לה ממילא אמרינן הולך כזכי כמו במתנה ור' לשיטתו דס' במתנה הולך לאו כזכי אלא דהכא עדיף כיון דעשאתו שליח בזה כיון דעוקר לשליחותה אף דזכות הוא לה מ"מ הולך לאו כזכי. ובזה יש לפרש על נכון הא דאמרינן לעיל דף ל"ב אמר אביי נקטינן שליח מתנה כשליח הגט נ"מ להולך לאו כזכי דנדחקו מאד תוס' והראשונים. דגם לפי"מ

דמפרשים

יכין · תפארת ישראל · יכין

פ"ו א) קודם שיגיע גט לידה, דגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם רק בפניו [כלעיל פ"א מ"ו], ואף שאמר הבעל התקבל, אפ"ה מדאינו יכול לעשות שליח לקבלה, ה"ק התקבל והולך. מיהו כשהגיע גט לידה, מגורשת: ב) דשליח לקבלה שעשתה האשה, נתגרשה מיד כשקבל השליח. וקיי"ל דאין לעשות שליח לקבלה רק מדוחק גדול [קמ"א כ"ט]: ג) ר"ל מפני שבשליח לקבלה אינו יכול לחזור, לפיכך אי אפשר שיחזור בעל בגירושין אא"כ אמר הבעל וכו': ד) דבכה"ג ג"כ שליח לקבלה הוא: ה) לשליח שיקבל הגט:

אור גדול

פרק ו א במשנה אלא הולך ותן לה. עיין בסוגיין (ס"ג ב') לענין הולך אי כזכי דמי או לא. ועיין בר"ן דהביא ג' שיטות. דעת הרי"ף דהלכה כר' נתן. וע"כ להלק בין פקדון וחוב לשלוחה בגט. ודלא כסוגיית הגמ' דמדמה להו אהדדי. וא"כ ממילא לפי"ז בפקדון וחוב בוודאי הולך כזכי ולא מטעם ספק ודלא כסוגיית הגמ'. ושי' ב' כסוגיית הגמ' דכ"להו ספק. והוא שי' הראב"ד בהשגותיו לרי"ף [ונראה דהיה לו גי' אחרת ברי"ף]. ושי' ג' הר"ן לעצמו דס"ל כסוגיית הגמ'. וג"ז היא שי' הראב"ד בתי' קמא שם. עיי"ש. ולפי ב' השיטות האחרונות בפקדון וחוב מחמת ספיקא אינו יכול לחזור כסוגיית הגמ'. ונראה פשוט דלפי"ז אם החזיר להמפקיד מספיקא אי אפשר לחייבו כיון דאינו אלא ספק. ומעתה תמוה לי בהא דפסקינן בחו"מ (סי' קכ"ה) בפשיטות דבהחזיר חייב ובאבה"ע (סי' ק"מ) הגי' הרמ"א למפסק כרב דהוי ספק א"כ גם בחו"מ לא הו"ל להוציא מהמחזיר בספק וצ"ע. שוב ראיתי בחי' הרשב"א דאף למאי דפסק כרב דהכא ספק עכ"ז ס"ל במתנה ודאי לא הוי כזכי ובפקדון ודאי כזכי ובגט ספק וא"ש סתירת דברי הש"ע. ועכ"ז צ"ע בהאי דחו"מ להוציא ממון נגד דעת הר"ן וסייעתו. ונראה דהמוחזק יכול לומר קים לי. וצ"ע: וגם דברי הרשב"א תמוהין דבמאי דחה הסוגיא דכאן דמדמה פקדון לגט היכא דעשתה שליח. ואי משום דכי דכיון דבפ"ק תניא ברייתא כוותי' דרב לא משמע דהברייתא מטעם ספק. תמוה מאוד דשפיר י"ל דהברייתא אתיא כמ"ד דגם בגט כזכי. והראיה לרב היינו דל"א מיגו. וצ"ע בכ"ז. ומצאתי להכנה"ג בחו"מ (סי' קכ"ה) דכ' בשם מהרש"ת דלית דחש להאי שיטה ולי צ"ע כנ"ל:

ושנים שאומרים בפנינו קבל וקרעו). אפילו הן הראשונים והן האחרוניםז). או אחד מן הראשונים. ואחד מן האחרונים. ואחדח) מצטרף עמהןט). נערה המאורסה. היא ואביהי) מקבלין את גיטה. אמר רבי יהודה אין שתי ידים זוכות כאחת. אלא אביה מקבל את גטה בלבד. וכל שאינה יכולה לשמור את גטהיא) אינה יכולה להתגרשיב): ג קטנה שאמרה התקבל לי גטי. אינו גט עד שיגיע גט לידהיג). לפיכך אם רצה °הבעל לחזור. יחזורא). שאין קטן עושה שליח. אבל אם אמר לו אביה. צא והתקבל לבתי גטה. אם רצה להחזיר לא יחזיריד). האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני. ונתנו לה במקום אחר. פסולטו). הרי היא במקום פלוני. ונתנו לה במקום אחר. כשרטז). האשה שאמרה התקבל לי גטי במקום פלוני. וקבלו לה במקום אחר:

ר״ע מברטנורה

ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע. ובשעת השמד שגזרו על המצות והיו קורעים הגט מיד שלא יראה: ואפילו הן כו׳. שהשנים שאמרה בפניהם הם עצמם ראו כשקבלו: או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד. שלישי שנעשה עד בזו ובזו מצטרף עמהם: היא ואביה. או היא או אביה. היא יש לה יד דהא גדולה היא. ואביה נמי זכאי לקבלו: אינה מתגרשת. °ואפילו בקבלת אביה דכתיב (דברים כ״ד) ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצאה זו שמשלחה וחוזרת: ג במקום אחר פסול. שהבעל מקפיד שאין רצונו שילעיזו עליו שם: הרי היא במקום פלוני. אינו אלא כמראה מקום

מקום

תוספת יום טוב

מעידה על חצי דבר בלבד. ורחמנא אמר דבר ולא חצי דבר. דכל כת ראתה מה שיכולה לראות באותה שעה. תוס׳. ועיין פ״ז דב״ק [דף ע׳] ומ״ד פ״ג דב״ב: ושנים שאומרים בפנינו קבל. כשאין מכירין חתימת העדים החתומים על הגט אבל אם נתקיימה חתימת העדים שעל הגט א״צ שתביא עדי מסירה בפנינו רק °שיאמר השליח שקבלו בפני שנים. טור סי׳ קמ״א. ועמ״ש בפרק בתרא מ״ה. וכתב עוד בשם העיטור דמה שצריך שנים על הקבלה דוקא כשאין השליח כשר. אבל אם הוא כשר מצטרף עם עד אחד. ע״כ. וכתב עליו הב״י דמדברי הרא״ש נראה דכיון שהוא בא במקום האשה אינו עולה לעד: וקרע. כתב הר״ב בשעת השמד שגזרו על המצות וקרעו כו׳ גמ׳. ואכתי קשיא לי דלמאי צ״מ מעידין כן. וז״ל הרמב״ם וקרע אינו מתנאי שיקרע עכ״פ. ואמנם ר״ל שאם קרעו שיעידו על כך ע״כ. ונ״ל משום דאע״פ שיש שמד. ומש״ה נקרע. צריך שיעידו על כך דלאו כ״ע מסקי אדעתייהו דמש״ה לא יביאנו בידו ויאמרו אילו היה אמת היה לו להסתכן בנפשו ולהביאו ויוציאו לעז: אפילו הן הראשונים והן האחרונים כו׳. לשון הר״ן ואיכא למידק מאי אפילו. אדרבה הכא עדיף טפי דליכא לספוקי במידי. וי״ל דסד״א מיחזי כביקרא שהולך אפשר שנזדמן הדבר שאותן בעצמן ששמעו השליחות ראו הקבלה דמסתמא הבעל והאשה בשתי עיירות הן. כיון שהיא ממנה שליח ואינה מקבלתו מיד הבעל. ומש״ה הדר תני או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהם. דסד״א דנהי דלתרי לא חיישינן [דמקרי. לחד מיהא] חיישינן. קמ״ל: נערה המאורסה היא כו׳. כתב הר״ב היא יש לה יד. דהא גדולה היא ועיין מ״ש במשנה דלקמן. ועיין מ״ש ברפ״ב דקדושין: וכל שאינה יכולה לשמור את גטה כו׳. יש חילוף גירסאות בגמ׳ (בזה) ביודעת לשמור. רש״י וסיעתו גורסין משתגיע לעונת הפעוטות [דמ״ז פרק דלעיל] ולגירסת רי״ף וסיעתו משתגיע למדת צרור וזורקתו. אגוז ונוטלתו: ג קטנה שאמרה כו׳ עד שיגיע גט לידה. ומ״ש הר״ב במשנה דלעיל אדתנן נערה כו׳ היא ואביה מקבלין את גטה. היא יש לה יד. דהא גדולה היא. ומשמע דאילו קטנה אין לה יד. התם ביש לה אב הוא דאין לקטנה יד. והכא בשאין לה אב. ובלאו הכי מוקמינן לה הכי בפ״ב דקדושין דף מ״ד. ואע״ג דתני סיפא. אבל אם א״ל אביה כו׳ חסורי מחסרא וה״ק. בד״א בשאין לה אב אבל אם יש לה אב וא״ל אביה: שאין קטן עושה שליח. ואע״פ שיש לה חצר. כדתנן ברפ״ח. הרי פי׳ הר״ב שם דאתרבי מידה. ואע״ג דבעלמא חצר מדין שליחות. בגט [מדין ידה] אתרבי וכמ״ש במשנה ד׳ פ״ק דב״מ. וזהו דעת המגיד פ״ו מהלכות גירושין. והרמב״ם כתב מפני ששליח קבלה צריך עדים ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעת גמורה. ע״כ. והראב״ד כתב דטעמא אתם גם אתם לרבות שלוחכם. ומה אתם בני דעת. אף שלוחכם בני דעת. נמצא השליח

ופסולה

תפארת ישראל

יכין

ו) מיירי בעת שגזרו האומות שלא יקיימו ישראל המצות, ולפיכך אחר נתינת הגט, מיד היו הב״ד מאבדין הגט. [והא דהצריכו לעדים שנקרע. נ״ל משום דבלא נקרע אחר קבלתו בקרע ב״ד, מאן יימר דהתקבלה ושליח לקבלה היה, דלמא שליח להולכה, והרי לקולא לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו באיסור דאורייתא [בגיטין ס״ד ב׳], רק בדרבנן [בעירובין דל״ה ב׳]. ותו דלמא חזר וביטל השליחות קודם שהגיע גט לידה]. מיהו לא הוה כל כת כמעידים על חצי דבר של עדות דלא מהני. דשאני הכא שראתה כל כת כל מה שצריכה לראות. אמנם בלא נקרע הגט, ונתקיים חתימת עדי הגט, א״צ עדי מסירה, רק שיאמר השליח שקבלו בפני ב׳ [אה״ע קמ״א י׳]. אבל בקבלה הגט ע״י שליח להולכה, א״צ רק ב׳ עדים שקבלה הגט ע״י השליח, וא״צ עדים שעשאו הבעל שליח, דהמנוהו רבנן לשליח כנגד ערעור דבעל כלעיל רפ״א [וי״א דכשבעל כופר הר״ז ספק מגורשת [קמ״א ס״א]: ז) ששניהן מעידין על האמירה והקבלה, ול״א מסתברא שהוכרתן להעיד שקר, דאיך יזדמן שיראו ב׳ הדברים שמסתמא בב׳ עיירות היו, מדלא קבלתו היא עצמה גטה מהבעל: ח) שלישי: ט) שמעיד עם זה ועם זה: י) היא או אביה: יא) ממיעוט דעת שבה מקטנותה. וי״א דשיעורא בנותנין לה צרור וזורקה אגוז ונוטלה. וי״א בת ו׳ או ז׳ שנים, כל חד לפום חורפא: יב) וי״א אפילו בקבל אביה גטה אינה מתגרשת [קמ״א ו׳]: יג) כשאין לה אב, דביש אב, אביה ולא היא: יד) ודוקא כשמתגרשת בעודה ארוסה הא בנשואה לא, דמשנשאת אין לאביה רשות בה [רש״י קדושין דף מ״ג ב׳ ד״ה היא] וכן פסקינן להלכה [אה״ע קמ״א ס״ג]: טו) דאולי בעל מקפיד שלא ילעזו עליו שם: טז) דמראה מקום הוא לו [קדושין פ״ב מ״ד]:

ציונים

נערה המאורסה. כ״ד ע״ב קדושין מ״ג ע״ב ירושלמי קדושין פ״ג הל״א מיי׳ פ״ב גם הי״ח סמ״ג כ׳ פ״ח טוש״ע שם סעי׳ כ׳: היא ואביה מקבלין כו׳. עי׳ ירושלמי סוטות פ״ח הל״א: ג קטנה שאמרה כו׳. כ״ה ע״א כ״ג ע״א קדושין מ״ד ע״ב ירושלמי גיטין פ״ו הל״א קדושין פ״ב הל״א מיי׳ שם פ״ו ה״פ סמ״ג עי׳ כ׳ טוש״ע אה״ע שם סעי׳ ג׳: שאין קטן כו׳. מיי׳ פ״ב מהל׳ שלוחין ה״ב סמ״ג ע׳ פ״ב טוש״ע חו״מ סי׳ קפ״ח סעי׳ ג׳: ואם א״ל אביה כו׳. מיי׳ פ״ב מהל׳ גירושין הי״ה סמ״ג ע׳ כ׳ טוש״ע אה״ע סי׳ קמ״א סעי׳ ג׳: האומר תן גט כו׳. קדושין ל׳ ע״א מיי׳ שם פ״ט הל׳ נ״ג סמ״ג שם טוש״ע שם סעי׳ מ״ה: הרי היא במקום כו׳. מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ מ״ו: האשה שאמרה כו׳. תוספתא פ״ד ב״ג קס״ה ע״א קדושין מ״ס פ״א ע׳ ירוש׳ קדושין פ״א הל״ג מיי׳ שם הל׳ נ״ד טוש״ע שם סעי׳ מ״ס:

שנויי נוסחאות

קבל וקרע. בכי״ק ובמשני״ל בטעות קיבלה וקרעה. המאורסה. בכי״ק ובמשני״ל ובכי״ף מאורסה. (את) גיטה. בנ״נ ליתא וכן ליתא בסמוך. זוכות. בד״נ ובכי״ק ובכי״ף זכות. כאחת. בכי״ק כאחד. אינה יכולה. בד״נ ובכי״ק אינה צריכה (?); ברע״ב אינה מתגרשת, אך כפי הנראה אגב פירש״י העתיק כאן נוסחת הבריתא: ג (הבעל). בד״נ ובכי״ף ליתא. לחזור יחזור. בד״נ ובכי״ק ובמשני״ל להחזיר יחזיר. קטן. בכי״ק ובמשני״ל הקטן. (אבל) אם. במשני״ל ואם. והתקבל. בד״נ ובמשני״ל וקבל. להחזיר לא יחזיר. במשנ״ב לחזור לא יחזור. האומר. בכי״ק האומר לחבירו. תן גט (זה). במשני״ל ליתא. התקבל..במקום. בכי״ק ממקום..

תוספת חדשים

פ״ו ג במשנה קטנה שאמרה כו׳ ליכא למידק במשנה דאמרינן לעיל דף ס״ג ע״א דאדם יודע שאין שליחות לקטן ואמרינן בקדושין דף מ״ד פקי לרב נחמן דאמר אין נערה עושה שליחות מולת ממשנה דקתני קטנה שאמרה התקבל לי גטי הא נערה כ״ה גט וקשה עובא דלעולם אפילו

תוספת רעק״א

דמפרשים הראשונים דמיירי בעשאתו ש״ק הוא דוחק דהא בגט עצמו לאו פשיטא כ״כ דהא פליגי בזה ר׳ ור׳ נתן, וגם נצטרך לומר דאביי ס״ל דהלכה כר׳ נת׳ ופליג אדרב דאמר חולצת. ולפי הנ״ל י״ל דה״ק אביי דמגט היכא דאמר א״א שתקבל לה אלא הולך דרצה לחזור יחזור. אף דמ״מ חזינן דזכות הוא לה טובה לומר דבכמילי דזכות ג״כ ל״א הולך כזכי וכיון דעוקר לשליחותה הוי מלתא חדתא ול״א הולך כזכי. מזה נשמע דבמתנה ל״א הולך כזכי: ב [אות כו] בהרע״ב ד״ה אינה מתגרשת. ואפי׳ בקבלת אבי׳. זהו שיטת רש״י ז״ל אבל תוס׳ וש״פ סברי דע״י אביה מתגרשת דאביה משמרת שלא תחזור ולפ״ז הך בבא אזלא לת״ק דהא לר״י בלא״ה אביה ולא היא ולהפוסקים דס״ל כשיטת רש״י והרע״ב דבקטנה גם לת״ק אביה ולא היא צ״ל דהך בבא מלתא באפי נפשיה ומיירי ביתומה: [אות כז] תוי״ט ד״ה ושנים שאומרים. שיאמר השליח שקבלו בפני ב׳ היינו דלא בעי׳ עדי קבלה וסגי בראהו ביד השליח כשהוא שלם: ג [אות כח] במשנה הבעל לחזור יחזור. אבל משבא הגט לידה מתגרשת אע״ג דהבעל לאו בר שויא שליח לקבלה הוא ושליח להולכה לא שוויא. אפ״ה אמרי׳ אדם יודע שאין שליחות לקטן וגם יודע שאין הבעל יכול לעשות שליח לקבלה והתקבל והולך קאמר. גמרא דף ס״ג ע״א. ומשמע דאף ביש לה אב הכי הוא ולא אמרי׳ דטעה הבעל וסבר דאביה

[illegible]

פסול. רבי אליעזר מכשיר(יז). הבא לי גטי ממקום פלוני. והביאו לה ממקום אחר כשר(יח): **ד** הבא לי גטי(יט) אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה. התקבל לי גטי. אסורה לאכול בתרומה מיד(כ). התקבל לי גטי במקום פלוני. אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום(כא). ר' אליעזר אוסר מיד(כב): **ה** האומר כתבו גט. ותנו לאשתי(כג). גרשוה(כג). כתבו אגרת ותנו לה. הרי אלו יכתבו ויתנו(כד). פטרוה(כו). פרנסוה(כו). עשו לה כנימוס(כה). עשו לה כראוי. לא אמר כלום(כו). בראשונה היו אומרים היוצא בקולר(כז) ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו(כח). חזרו לומר. אף המפרש(כט) והיוצא בשיירא(ל). ר' שמעון שזורי אומר

מקום שם תמצאנה: ורבי אליעזר מכשיר. דסבר איהו דמדעתיה מגרש ליכא קפידא. איהי דבעל כרחה מתגרשת מראה מקום היא לו. ואין הלכה כרבי אליעזר: **ד** הבא לי גטי אוכלת בתרומה. אם אשת כהן היא: עד שיגיע גט לידה: לאותו מקום. שכך אמרה לו לא תהא שלוחי אלא שם: ורבי אליעזר אוסר מיד. משפירש מאצלה. ורבי אליעזר לטעמיה דמכשר כשקבלו במקום אחר. דמראה מקום היא לו. ומשעה קבלה איגרשה לה. לפיכך משעה שפירש מלפניה אסורה שמא מצאו חוץ לעיר וקבלו הימנו. ואין הלכה כר"א: **ה** כתבו אגרת וכו'. שהגט קרוי אגרת. שכך כתוב בו ואגרת שבוקין: פטרוה לא אמר כלום. דלאו לשון פטור ותובה קאמר להקל מעליה חובות שחייבת: פרנסוה. לשון עשיית צרכיה כמו מוציאים לפרנסה וכו'. הלכך לא ידעינן אי לצרכי הגט הוא. שלא תהא זקוקה ליבם. אי לצרכי מלבוש וכסות הוא: כנימוס. כחוק. לא ידעינן אי חק גט אי חק מזון וכסות וכן כראוי: היוצא בקולר. ליהרג בדין המלכות: ואמר כתבו. אע"פ שלא אמר תנו: יכתבו ויתנו. דאגב פחדיה טריד ולא פריש: המפרש. לים: והיוצא בשיירא. למדבריות: המסוכן

והשולח צריכין להיות בני דעה. ע"כ. ולכל התורה למדנו דיני השליחות בשוה. עמ"ש ברפ"ב דקדושין: ורבי אליעזר מכשיר. כתב הר"ב דבע"כ מתגרשת דמנא ידעה דניחא ליה לבעל למיתבה התם. רש"י: הבא לי גטי ממקום פלוני. אפי' לרבנן. דכיון דאינה מתגרשת בקבלתו. °ליכא קפידא כשמביאו לה ממקום אחר. הר"ן: **ד** אסורה. לאכול בתרומה מיד. שמא קבלו כבר. ואע"ג דה"ל למימר אוקי אשה בחזקת שלא נתגרשה. חומרא בעלמא הוא שהחמירו חכמים. משום דחזקת שליח עושה שליחותו אע"ג דאין ביד השליח לעשות. שמא לא יתן לו הבעל גט כמו שאוסר לעיל [ד' ס"ד] בכל הנשים שבעולם באומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם ומת השליח. אע"ג דכל אחת היא לו בחזקת היתר. וגם אין ביד השליח לעשות שליחותו. תוס': עד שיגיע גט לאותו מקום. פי' הר"ב שכך אמרה לו לא תהא שלוחי אלא שם ובגמ' פריך וכיון שקבלו במקום אחר היכי הוי גיטא כלל והתנן ברישא התקבל לי גטי במקום פלוני וקבלו לה במקום אחר (כשר) [פסול] ומוקמינן לה בדא"ל קבל לי גיטא במתא מחסיא וזמנין דמשכחת ליה בבבל [כיון דהדר א"ל הכי מגלי דלא קפדה אי מקבל ליה בדוכתא אחרינא. והאי דקבעה ליה עיקר במתא מחסיא] הכי קא"ל משקל כל היכא דמשכחת ליה שקול ליה מיניה. גיטא לא ליהוי עד דמטית למתא מחסיא. גמ'. [וה"ל כאומר לאשה הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום. תוס'] ותמה אני שהרמב"ם בפ"ט מהל' תרומות העתיק המשנה כלשונה שלא אמרה אלא מקום אחד. וה"מ לא העיר בזה: רבי אליעזר אוסר מיד. כתב הר"ב ר"א לטעמיה כו' ובגמ' פרכינן פשיטא ומפרקינן לא צריכא דאיתיה לבעל במזרח וא"ל זיל במזרח. וקא אזיל במערב. מ"ד במערב הא ליתיה. קמ"ל. דלמא בהדי דקא אזיל מפגע פגע ביה. וברפ"ח דתרומות כתבתי *) בשם הירושלמי דמודה ר"א שאם אמרה הבא לי גטי ממקום פלוני שאוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום. ומפרש בירושלמי דמכיון שא"ל הבא לי גטי ממקום פלוני. כמו שאמרה לא יהא גט אלא אחר י' ימים ומה שאכלה בהיתר אכלה: **ה** האומר כתבו גט וכו'. לשון בני אדם הוא כבר הוחזקו בו לקרות ספר כריתות אשה. גט. גרשוה נמי כבר נהגו לקרות גירושין. כתבו אגרת ותנו לה. גם זה לשון הגט כו'. רש"י. רבי שמעון שזורי אומר אף המסוכן. פי' הר"ב חולה. וכן לשון רש"י

---

*) פ"ט וכתו"ח וכשות אליהו.

הבא לי גיטי כו'. מיי' שם טוש"ע שם: **ד** הבא לי גיטי כו'. שם. מיי' פ"ט מהל' תרומות ה"א סמ"ג לאוין קכ"ח: התקבל לי גיטי כו'. ירושלמי דמאי פ"ד ה"ד תרומות פ"ח ה"א: **ה** האומר כתבו כו'. ס"ס ע"ב מיי' פ"ב מהל' גירושין ה"י סמ"ג עשין נ' טוש"ע אה"ע סי' קמ"א סעי' ס"ו: בראשונה היו אומרים כו'. שם. י"ג ע"ב ב"ב קמ"ז ע"ב מנחות ל' ע"ב חולין ע"ה ע"ב מגול יום פ"ד מ"ה מיי' שם ה"כ טוש"ע שם סעי' י"ז: אף המפרש. מיי' שם טוש"ע שם: רשש"א אף המסוכן. כתובות נ"ה ע"א מיי' וטוש"ע שם:

שנויי נוסחאות

ר"א. במשנ"כ ור' אלעזר וכן במשנה הסמוכה וכ"ה אלעזר במשנ"כ. ממקום כו' ממקום אחר.. בד"נ במקום.. בםקום.. (?). ד(ה"תקבל כו' מיד), בכי"ק ד"ק ליתא בטעות. לאכול. בד"נ מלאכול. התקבל לי גיטי במקום פלוני. בד"נ ובכי"ק הבא לי גיטי למקום פלוני (?) במשניות דיהרנפורט.. פלוני (ס"א וקבל במקום אחר) ואחריו בכל המשניות ואיני יודע מקומו. בתרומה. בכי"ק בתרומות. עד שיגיע (גט). בכורי"ד ליתא ומפרש דכיון דקבעה לו מקום קפידא הוי ואם יקבלנו במקום אחר לא הוי גיטא הילכך אוכלת בתרומה עד שיגיע שליח לאותו מקום עכ"ל ועי' תוי"ט בשם הרמב"ם ובפו"ח; בכה"ם עד כדי והכ"מ מחק המלה כדי.. בכדי. מקום בכי"ק המקום. ר' אליעזר אוסר מיד. בד"נ.. פוסל..; בכי"ק ובמשנ"כ ור' אלעזר: **ה** בנימוס. במשנ"כ בנומוס. עשו (לה) בכי"ק ליתא. המפרש. בכי"ק המפריש. שזורי. בד"נ השזור; בכי"ק השיזורי ועי' בערוך השלם:

יכין תפארת ישראל יכין

יז) כיון דבבעל הלא מגרשה בכל מקום וודאי מראה מקום היא לו. ורבנן ס"ל דעכ"פ אין כופה בעל לגרשה בע"כ ע"י קבלתו של זה: יח) לכ"ע, מדיכול לכופה להתגרש ע"י שליח להולכה: יט) והיא אשת כהן: כ) שמא השתא קבלו: כא) אע"ג דכשקבלו במקום אחר, אף דמטי אח"כ לאותו מקום אינו גט, כמ"ג. הכא מיירי שאמרה התקבל במקום פלוני, ואם תמצא להבעל במקום אחר, שקליה. הרי לא קפדה, והא דקבעה ליה מקום, ה"ק לשליח, בכל מקום שתקבלנו, לא יהא גט עד שתגיע למקום פלוני. [ולכאורה היה נ"ל דגם באשה באמרה הרי בעלי במקום פלוני התקבל לי גטי ממנו, דהגט כשר, דמ"ש מבעל דכל שאמר כך לישנא אמרינן מראה מקום הוא לה, ה"נ גבי אשה. והא דנקט לעיל [במ"ג] דדוקא באמרה הבא לי גטי ממקום פלוני דהוה גט, רבותא קמ"ל דאפילו ליכא למימר מראה מקום אפ"ה בהבא לי גטי כשר. אלא דק"ל א"כ למה איצטריך הש"ס לתרוצא למשנה דמיירי דבכל מקום שתקבלו לא יהא גט עד וכו', נוקמה במראה לו מקום כנ"ל]: כב) משהלך מאתה. דאזיל לטעמיה במ"ג דמראה מקום היא לו, ושמא מצאו לבעל מיד: כג) או שאמר: כד) דכולן לשון גירושין הן: כה) כנהוג: כו) דאפשר שכוונתו שיפטרוה מבע"ח ושיעסקו בצרכיה: כז) הוא שלשלת שמשימין סביב לצואר מי שיוצא ליהרג [כסנהדרין ד"ו כ']. מיהו גם בנתפס על עסקי ממון, כל קולר בחזקת סכנה: כח) דאגב פחדיה שכח לומר תנו, אבל כך נתכוון בדבריו: כט) לים: ל) [קאראוואנע], שיוצא בחברותא למדבר במקום סכנה, וטרוד עי"ז

תוספת רע"ק

עשה אותו שליח לקבלה. אף דבקדושין (רמ"ד) דמוקי למשנתינו זו דמיירי באין לה אב היינו משום קושיא אחרת דהדיוק דנערה מצית משוית שליח קבלה ואלו במקום אביה גם נערה א"י לעשות ש"ק מש"ה מוקי דוקא באין לה אב. אבל הדין דין אמת אף ביש לה אב. וראי' מפורשת דהרי משמע מסוגי' דקדושין הנ"ל דדייק דנערה מצי לשוויה שליח קבלה ופריך מזה על ר"נ. ומדלא קאמר דהדיוק בהיפוך דבנערה אפי' מטי גיטה לידה לא מתגרשה דהבעל טעה דנערה מצי לשווי' שליח קבלה אלא ע"כ דאפי' בזה דרבא היה מסופק בזה אפ"ה לא אמרי' דטעה א"כ מכ"ש בקטנה ויש לה אב דאסרי' הכי דכי מטא גיטה לידה מגורשת (ועוד ראיה דא"כ מאי הקשה לר"נ הא סוברת לומר דאיירי באין לה אב): [אות סט] תוי"ט ד"ה הבא לי.

ליכא

תוספת הדשים

אפילו נערה אפילו הגיע גט לידה אינה מגורשת דהתם לא אמרי' דאדם יודע וי"ל דס"ל לתלמודא דאפילו בנערה אדם יודע וגמר ונתן לשם הולכה. הא איכא למידק במאי דקתני ואם אמר לו הביא לא וכו' דקשה טובא דלשמעינן רבותא דאפילו בנערה אביה עושה שליח לקבלה והיא קושיה רבתי וצ"ע. פר"ח:

ד במשנת התקבל לי גיטי במקום פלוני וכו'. כתב הרמב"ם בפ"ט מהל' תרומות ואם אמרה קבל לי גטי במקום פלוני אינה אסורה עד שיגיע שליח לאותו מקום הקשה התוס' יום טוב דאיך העתיק רב המשנה כלשונה ובגמרא אוקימנא לה דאמר לה התקבל לי גיטי במתא מחסי' וזמנין דמשכחתא ליה בבבל ול"נ שסבר הרב דהש"ס הדא אוקימתא נקט ומשום דקשיתיה לישנא דמתני' דקתני עד שיגיע הגט לאותו מקום דמשמע שקיבל במקום אחר. אבל אה"נ דהוי מצי למימר תלמודא דגט לאו דוקא ור"ל שליח הגט וזה הוא שהטה הרב מלשון המשנה דבמתני' קתני גט. והרב כתב עד שיגיע השליח לאותו מקום. (פר"ח): תוי"ט סד"ה עד שיגיע כו' ותמה אני כו'. ולא ידעתי מאי קשיא ליה דהא עיקר קושית הגמ' מדקתני עד שיגיע גט כו' משמע שקיבל הגט במקום אחר רק שצריך להביאו לאותו מקום הוי גט אבל הרמב"ם

דקדק

אף המסוכן(לא): ו °מי שהיה מושלך לבור. ואמר כל השומע את קולו יכתוב גט לאשתו(לב). הרי אלו יכתבו ויתנו(לג). הבריא שאמר כתבו גט לאשתי °רצה לשחק בה(לד). מעשה בבריא אחד שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג(לה). ונפל ומת. אמר רבן שמעון בן גמליאל. אמרו חכמים אם מעצמו נפל. הרי זה גט(לו). אם הרוח דחאתו. אינו גט: ז אמר לשנים תנו גט לאשתי(לז). או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי. הרי אלו יכתבו ויתנו(לח). אמר לשלשה תנו גט לאשתי. הרי אלו יאמרו לאחרים ויכתבו(לט). מפני שעשאן בית דין. דברי ר' מאיר. וזו הלכה העלה רבי חנינא איש אונו מבית האסורין(מ). מקובל אני באומר לשלשה תנו גט לאשתי. שיאמרו לאחרים. ויכתבו. מפני שעשאן בית דין. אמר רבי יוסי נומינו לשליח(מא) אף אנו מקובלין.

ר"ע מברטנורה

המסוכן. חולה. והלכה כר"ש שזורי: ו ואמר כל השומע את קולו. ופירש שמו ושם עירו: רצה לשחק בה. הואיל ולא אמר תנו: מעשה בבריא. מפרש בגמ' דחסורי מחסרא והכי קתני ואם הוכיח סופו על תחלתו. הרי זה גט. ומעשה נמי בבריא וכו' והלכה כרבן שמעון בן גמליאל: ז אמר לשנים תנו גט לאשתי. אע"ג דלא אמר כתבו ותנו. הרי אלו יכתבו בעצמן. °ולא יאמרו לסופר אחר שיכתוב. ולא לעדים לחתום. דלאו ב"ד שוינהו לצוות על אחרים אלא עדים שויהו. והן הן שלוחיו הן הן עדיו. ואם אמר לג' כתבו ותנו גט לאשתי. אע"פ שהן ראוין ליעשות ב"ד כיון דבהדיא אמר להו כתבו. לאו ב"ד שוינהו. אלא עדים: אמר לג' תנו. ולא אמר כתבו. הרי אלו יאמרו לעדים אחרים. לכתוב ולחתום. וליתן. מפני שעשאן ב"ד: מבית האסורים. משמו של ר"ע שהיה חבוש בבית האסורים: נומינו לשליח. אמרנו לחנינא כנעשה שליח

תוספת יום טוב

רפ"י. ומדלא כתב חולה המסוכן. ש"מ דכל חולה מסוכן קרי ליה. וכן הבין דבריו הב"י כפי הנראה מלשונו. וקשה לי דא"כ אמאי לא תנן חולה. מי לא תנן לישנא דחולה במ"ה פ"ג ובמ"ג פרק דלקמן. והרמב"ם פ"ב מהלכות גירושין [הלכה י"ג] כתב. מסוכן והוא אדם שקפץ עליו החולי במהרה והכביד חליו מיד. [*ומ"ה פרק בתרא דטבול יום כתב הר"ב חולה הנוטה למות]. ומ"ש הר"ב דהלכה כרבי שמעון שזורי דהכי גרסינן בשחיטת חולין פרק בהמה המקשה. הרי"ף. ובירושלמי איתא בפירקין: ו כל השומע את קולו כו'. עמ"ש במ"ג פ"ד דנדרים. ומ"ש הר"ב ופירש שמו ושם עירו כן לשון רש"י. והטור סי' קמ"א כתב ג"כ שם אביו ושם עירו: הרי אלו יכתבו ויתנו. וטעמא כדכתיבנא במשנה ו' פרק בתרא דיבמות: אם מעצמו נפל הרי זה גט. דדעתו מתחלה היה לכך וסופו הוכיח. וה"ל כמפרש [ניס]. ומסוכן. רש"י: ז אר"י וכו'. אמר שמואל א"ר הלכה כר"י. דאמר מילי לא מימסרן לשליח. גמ'. ועיין מ"ח דפרק בתרא: נומינו. פירשתי בסוף

תפארת ישראל

יכין

עי"ז, אף שאין סכנתו ברור כ"כ כיוצא בקולר: לא) בחולי: לב) ופירש שמו ושמה ועירם: לג) בראוהו חי בשעת נתינה, ולא חיישינן שנתכוון לקלקלה: לד) מדלא אמר תנו: לה) אחר שקבלה הגט: לו) דסופו מוכיח דדעתו מתחלה לכך היה, ובבהילותו שכח לומר תנו: לז) דבב' אף שלא אמר כתבו לא שוינהו ב"ה, לפיכך יכתבו אחד מהן, ויחתמו שניהן, דקיי"ל חתם סופר ועד כשר [כלקמן פ"ט מ"ד]. ואם כתבו שניהן הגט והחתמוהו, לחלקת מחוקק פסול גט שנכתב מב' בני אדם ולרפ"ח [אה"ע ק"כ] כשר: לח) ולא יאמרו לאחרים לכתוב ולחתום, דלא ב"ד שוינהו רק עדים: לט) ולאחרים ויחתמו: מ) של רבי עקיבא: מא) אמרנו לחנניה שליח של

תוספת רעק"א

ליכא קפידא כו'. אף דהוא שלוחו של בעל דהא אשה א"י לעשות שליח להולכה צ"ל דאצטריך לאשמעי' בא"ל הבעל הילך במו שאמרה. אולם לשיטת הרמב"ם רפ"ב מהל' גירושין דאשה יכולה לעשות שליח הבאה והוא שליח דידה [דכיון דשלוחו של אדם כמותו הוי בקבלתו היא אלא דהיא מתנה שאינה רוצית להתגרש אלא כשיגיע הגט לידה] ניחא יותר דאצטריך לאשמעי' אף דהוי שליח דידה מ"מ כיון דאינה מתגרשת בקבלתו ליכא קפידא אם מקבל לה במקום אחר עמ"ש בר"ן כריש פרקין: ו [אות ע] במשנה מי שהיה מושלך לבור. בסוגיא פרכי' וליחוש שמא שד הוא ומוקמי' בחזו בבואה דבבואה. והדר פרכי' ודלמא צרה היא. ומסקינן תנא דר"י בשעת הסכנה כותבים ונותנים אף על פי שאין מכירים. ונחלקו בזה הפוסקים אם קאי רק על הפירכא ודלמא צרה אבל זה קיימא דבעינן דחזו בבואה דבבואה או דקאי על הכל דגם לשד לא חיישינן בשעת הסכנה. וקשה לי דמאי פרכי' הא י"ל דכל עיקרו דמתני' לאשמעינן רק דאע"ג דלא אמר תנו הוי ככתבו ותנו דבפחדיה טריד ולא פריש ופשטא דמלתא מורה כן דהוי כמו מתני' דקודם דיוצא בקולר. וכן מדקתני במתני' שאח"ז הבריא שאמר כתבו רצה לשחק בה. דמשמע דכך סדרא דמתני' דביוצא בקולר ומושלך אע"ג דאמר רק כתבו הוי כתנו אבל בריא שאמר כתבו לא הוי כתנו. וא"כ י"ל דפשיטא שראינו שהשליכו בעלה לבור והשמיע קולו מבור שיכתבו גט לאשתו. אף דלא אמר תנו כותבים ונותנים. והכי דייקא לישנא מי שהיה מושלך בבור ואמר. משמע דידענו מי שהושלך בבור. או עכ"פ דראינו דא' הושלך לבור ואמר כל השומע קולו. וכיון דידענו שאיש אחד הושלך לבור מה"ת ניחוש עוד (ואפשר כיון דאמר מן הבור. ושם מצוין שדים. אף שראינו שהשליכו את אדם לשם חיישינן דילמא היה הקול מן השד וע"ז פריך הגמ' עיין בב"ש סימן י"ז סק"ו) גם בפירכת ודילמא צרה היא הא י"ל כפשוטו דחמשה צרות של האשה המה לפנינו וידעינן שהמושלך אינו מהם וזה יספיק גם כן במתניתין דפרק בתרא דיבמות. גם ק"ל לס"ד מקמי דמייתא הך דתנא דבר"י בשעת הסכנה כותבים ונותנים אע"פ שאין מכירים יקשה הא בגיטין דעלמא דצריכים שיהיו מכירים שזה שמו וזה שמה. וא"כ מאי איריא דניחוש לצרת הא בלא"ה ניחוש זה שאומר אין שמו כן ויהיה מי שיהיה שמא משקר שאין שמו כן כמו דחיישינן בכל גיטין דעלמא. וברמב"ם איתא הלשון אע"פ שהעלוהו ולא הכירוהו ולא ידעתי מאי רבותא בזה במה שהעלוהו הא בלא העלוהו ממילא אין מכירים אותו וכ"ז צל"ע: [אות עא] שם במשנה רצה לשחק בה. לא זכיתי להבין לשון זה דמה ענין שחוק לכאן הא באמת אם כתבו ומסרו להבעל ונתן לה דמהני דהכתיבה הוי כתיבה מעליא ולא בדרך שחוק ולגבי הנתינה ממילא א"א ליתן כל כמה דלא עשה שליח והוא לא כיון לשחוק אלא שלאחר הכתיבה עשה הוא שליח ומה צורך למליצה דמשחק בה (ואפשר דסבר המשנה דמי שאומר כתבו גומר בלבו ליכתוב וליתן כמו בחולה. אך מחמת שיכול לומר שרציתי לשחק בה לכן אמרינן דצריך לעשות שליח גם על הנתינה. ולהיות ידוע שהדיבור הזה והקודם לא היה כתב יד רבינו אך העתק. ואולי יש בזה איזה חסרון מהמעתיק): ז [אות עב] הרע"ב ד"ה אמר לשנים. ולא יאמרו לסופר כו'. ולפי זה צ"ל דר"מ ס"ל חתם סופר ועד כשר אף דס"ל דבאומר אמרו מילי ממסרן לשליח ושייך ביה חשש חורבא ע' בהרע"ב ותוי"ט לקמן פ"ט מ"ח צ"ל דמ"מ לכתחילה אסור לעשות שליח ע"י אומר אמרו וליכא חורבא. והא דקתני במתניתין הרי אלו יכתבו ויתנו לכתחילה ממש קאמר דחתם סופר ועד כשר. אבל שיטת תוספות בסוגיין דלרבי מאיר בודאי חתם סופר ועד פסול מטעם חשש חורבא ואם כן ע"כ הא דיכתבו ויתנו לאו דבעי' שניהם הכתיבה והחתימה דזה אי אפשר דאם כן הוי ליה חתם סופר ועד אלא דחדא מינייהו קאמר או כתיבת גט או החתימה דהבעל לא נתכוון באומר כתבו רק על א' [ואנן מספקי' בסוגיין בפירושא דמתני' אם קאי אכתיבת הגט או אחתימה

ציונים

ו מי שהיה מושלך כו'. ש"ך ע"א כהונות ע' כ"ב יבמות קכ"ב ע"א ע"ש ירושלמי יבמות ספ"ו הל"ו מיי' שם הי"ג ספ"ג שם טוש"ע שם סעי' י"ט: הבריא כו'. שם. תוספתא פ"ד ע"ש חולין ל"ט ע"ב מיי' שם הי"ב סמ"ג: שם טוש"ע שם סעי' ס"ו: אמר רשב"ג אם מעצמו כו'. מיי' שם הי"ג טוש"ע שם סעי' י"ח: ז אמר לשנים תנו כו'. שם. כ"ט ע"ב: הרי אלו יכתבו כו'. כ"ו ע"ב מיי' שם פ"ב ה"ו ספ"ג שם טוש"ע שם סי' ק"כ סעי' ד': אמר ר"י כו'. מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם:

שנויי נוסחאות

ו לבור, בכי"ק ובמשני"ל בבור. (את) קולו. במשני"ל ..קולי וכ"ה בד"נ ובכי"ק ובהם ליתא. לאשתו. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל לאשתי. הבריא בד"נ בריא; בכי"ק הברי וכן בסמוך בברי. (אחד). בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ליתא. (אמרו חכמים). בד"נ ובמשנ"ב ליתא ובהורי"ד ליתא (ארשב"ג). הרוח דחאתו. בד"נ דחפו הרוח; בכי"ק דחייתו: ז (הרי אלו) יאמרו. בד"נ ובמשני"ל ליתא; בכי"ק יאמרו הם. ויכתבו. בכי"ק ובמשני"ל כתובו וכן בסמוך. העלה (ר') חנינא. בד"נ ובמשני"ל שלח חנניה וכ"ה בכי"ק (ושם חנינה). והמלה רבי ליתא גם כאן בגמ' (ס"ג.) וכן בסנהדרין (יא.) ושם חנניה. ולפי הנוסחא שלח י"ל כי הוא עצמו ישב בבית האסורין ושלח את הדברים ע"י שליח ובזה ניחא הלשון נומינו לשליח ולא נומינו לו, (ודלא כהתורי"ד שגי' היא שלח וכ"ה מפרש כפירש"י), והלשון מקובלני, הכונה מר"ע: ויכתבו מפני. בכי"מ ויכתבו ויתנו לה מפני. נומינו. בד"נ ובכי"פ ד"ק נמנו.

תוספת חדשים

דקדק וכתב עד שיגיע שליח לאותו מקום משמע שגם הגט יקבל שם ואשמועינן רבותא דאפילו לקולא אמרי' דהוה גבה הקפדת מקום דלא כר"א אבל אי הוי דינא מתירין הגמרא אינו כוותא כ"כ ודו"ק:

(ממהורש"ח זצ"ל):

לקוטים

ד תוי"ט ד"ה ר"ש וכו' ש"מ דכל חולה וכו' עמו כס"ל הכי מצאתי שרש"י ז"ל עצמו בפ"ק דמגילתין דף י"ג דמייתי להך מתני' פי' מסוכן שכיב מרע הרי שגם הוא ז"ל פירש מסוכן כפשוטו ומי יוכל להוציא מלת מסוכן מפשטה אלא מה שפי' שכל חולה כוונתו משום דכלהו אידך יוצא בקולר

בסוף יבמות: **שאפילו** אמר לב"ד הגדול שבירושלים וכו' שילמדו ויכתבו. לשון הרמב"ם אינו מן הנמנע שב"ד הגדול שבירושלים לא יהיו בקיאים בכתיבה לפי שהתנאי בב"ד שיהיו חכמים. לא שיהיו סופרים: [*כולכם כתובו. ונראה שצריך שיאמר ג"כ חתומו וכן מדקדק הב"י מלשון הטור בסימן ק"ך]:

ר"ע מברטנורה

שליח בהלכה א לאמרה בבית המדרש: ילמדו. אם אינם יודעים לכתוב. ילמדו לכתוב עד שיכתבוהו [הן] בעצמן:

שאפילו אמר לבית דין הגדול שבירושלים. תנו גט לאשתי. שילמדו ויכתבו(מב) ויתנו(מג). אמר לעשרה כתבו גט לאשתי(מד). אחד כותב ושנים חותמין. כולכם כתובו. אחד כותב. וכולם חותמין. לפיכך אם מת אחד מהן. הרי זה גט בטל:

ציונים

אמר לעשרה כו'. ע"ח פ"ג מיי' שם פ"ם הכ"ו כש"ג שם טוש"ע שם סעי' ח': **כולכם כתובו** כו'. מיי' שם טוש"ע שם סעי' פ': **אם מת אחד מהן.** שם ושם:

שנויי נוסחאות

שאפילו אמר לב"ד. בכי"ק אפילו אמר בב"ד, ויתנו כד"נו ובכי"ק ובמשב"ל ויתנו לה. **אמר לעשרה** כו'. בכי"ק וד"ק אמר לעשרה כתבו גט לאשתי ילמדו ויכתבו ויתנו לה. **אמר לעשרה כו'.** ובדפוסים הקדמונים נקיפות ועי' נר"ן. **כתבו.** בכי"ק ובמשב"ל **תנו**; במשב"ל כתבו ותנו. **(הרי זה) גט בטל** בד"נ חתם. ולית בכי"ק ובמשב"ל **הרי הגט בטל**

ראשון לציון

פרקן ז תוי"ט ד"ה **שאפילו** אמר לב"ד כו' אינו מן הנמנע שב"ד הגדול כו' עיין יש סדר למשנה:

תוספת רעק"א

אחתימה] ומה דנקט **יכתבו ויתנו** לאו לכתחלה ממש קאמר דהא הכתיבה או החתימ' צריך להיות ע"י אחר וזה א"א לכתחלה דאף דהוי כאומר אמרו מ"מ הוי כשר ולא תעשה ולפחות בחתימה בודאי הוא כשר ול"ת אלא דמתני' מיירי בשעת הדחק או בדיעבד, תוס':

לקוטים

נקולר וכו' משום סכנה הם ומאי קאמר ר"ם אף המסוכן אטו כל הלין לאו מסוכנים נינהו לכך פי' דמסוכן מלקא אחריתי ור"ל מסוכן מחמת חולי הדע דכוונת רש"י כך לא ולמד מפירושו פ"ד דחולין דף ע"ה דמייתי' נמי התם למתני' ומפ' מסוכן מתוך חלייו א"כ ה"נ הכי קאמר ולא פליג הירוש' ועוד

יכין תפארת ישראל יכין

בל הלכה זו: מב) אף דת"ח צריך שידע, שחיטה, כתב, מילה [כחולין ד"ט א', ופימנך. לעבדו ש'ב'ם' אחד]. כ"ל דמיירי באין העדים מכירין כתב עברי, והרי צריך שיקראוהו קודם נתינה [כגיטין י"ט כ']. והרי רק בשעת הדחק גט כשר בכל לשון [כאה"ע קכ"ו]. ור"ל דהע"ג דת"ח צריך שידע כתב, היינו שום כתב בעולם והרי לכתחילה צריך לכתוב הגט בכתב עברי. א"נ דהא דאמרינן דת"ח צריך שידע לכתוב, היינו אפילו אינו יכול לאמן ידיו לכתוב האותיות כדינן שלא יהדמה שום אות לחבירו והרי בזה צריך ליזהר בגט, ולזה צריך אומנות יתירה שילמדו שלא יקלקל הגט. ואף דעכ"פ ב"ד הגדול צריכין שיהיו יודעין כל הלשונות. עכ"פ א"צ שידעו כל מיני כתב הלשונות [כסנהדרין י"ז]: מג) ולא יאמרו לאחר לכתוב, דמילי לא ממסרן לשליח [מיהו דוקא כאומר אמרו. אבל בלא אמר אמרו מודו כ"ע דמילי לא ממסר [כפ"ז מ"כ], ואי"ל התם תיפוק ליה משום קפידא דבעל, דלמא מקפיד שיכתבו הם ולא אחר [כגיטין כ"ט א']. יש לומר דהי משום האי טעמא בחלם מותר [כפ"נ מ"ה ואה"ע קמ"א סל"ח] (א). מיהו אכן קיי"ל גם באומר אמרו אפילו ייחד הבעל את הסופר והעדים, אם גרשה הו"ל ספק מגורשת [כאה"ע ק"כ ס"ד]. ועמ"ש רפ"ב דקידושין: מד) לרבותא דסיפא נקט י'. מיהו ה"ה בפחות מזה. וכל כתובו שנזכר במשנתינו היינו דאמר כתבו וחתמו [אה"ע ק"כ]:

פ"ו (א) אמנם בטעמא דמילי לא ממסרן לשליח כ' רש"י [גיטין דס"ו ב'] דדוקא בשליח ששלחו עם גט דמסר לו מידי, שליח עושה שליח. משא"כ באומר כתבו, דלא מסר לשליח מידי, אין בדברים כח לחזור ולהמסר משליח לשליח. ולמרדכי ס"פ דלעיל, הכא ה"ט דכל שנעשה שליח לדבר שלא נגמר הענין, אין שליח חוזר ועושה שליח. לפיכך בשליח עם גט דנגמר הענין מדמסר לו הגט שיכול לגרש בו בע"כ, מצי שליח משוי שליח. אבל באומר כתבו, בכתיבה הרי עדיין לא נגמר הענין. והנ"מ בין רש"י למרדכי. בשליח קידושין, לרש"י מצי שליח משוי שליח, דהרי מוסר לשליח הראשון הפרוטה. ולמרדכי לא, משום דעכ"פ עדיין לא נגמר הענין, דשמא לא תרצה לקבל הקידושין. והובאו ב' הדעות באה"ע [סי' ל"ה ס"ו וסי' ל"ז ס"ה]. ועוד נ"מ בדיהיב בעל לסופר קלף לכתוב עליו הגט, לרש"י בכה"ג שליח עושה שליח, ולמרדכי עכ"פ בכתיבה לא נגמר הענין, ואין שליח עושה שליח. וכן משמע מדברי הפוסקים כמרדכי, מדלא חלקו בכך [באה"ע ק"כ סק"ד]. מיהו בשליח לקבלה שעשתה האשה, לפי הטעמים הנ"ל לכ"ע אין שליח עושה שליח, דהרי לא יהבא ליה לשליח ולא מידי, וגם לא נגמר הענין עדיין, דמי יודע אם יתרצה הבעל לתת לו הגט. וכ"כ העלמות יוסף רפ"ב דקידושין בשם תוס' רי"ד. אבל בשם הריטב"א שם כ' דבשליח לקבלה מצי שליח משוי שליח. ונלפע"ד דריטב"א ס"ל כמרדכי הנ"ל מיהו ס"ל דוקא בשליח דכתיבה, מחשב שלא נגמר הענין, דבכתיבת גט אין שם גמר, וכ"כ בשליח הולכת פרוטת הקידושין, אולי לא תתרצה האשה לגמור הענין לקבל הקידושין. משא"כ בשליח לקבלה, היא עשאתו שליח על גמר הענין לקבל הגט, וא"צ לה"כ שום דבר. ואוה"ק לריטב"א, ממ"ד בקדושין [דמ"א א'], מנ"ל דבקדושין שלוחו של אדם כמותו. וכ"ת דילפינן מגירושין, מה לגירושין שכן ישנן בע"כ. וק"ל הרי בפירוש אמרינן מקמי הכא לגבי גט ושלחה מלמד שאשה עושה שליח, אף שאינה מתגרשת בע"כ דבעל. בשלמא לתוס' רי"ד י"ל דקושית הש"ס דבקדושין מנ"ל דשליח עושה שליח, דס"ל כרש"י דשליח קידושין באמת שליח משוי שליח מדיהיב ליה לשליח מידי, ובהא ליכא למימר דנילף מגירושין, די"ל שאני גירושין שכן ישנו בע"כ, דליכא למימר הרי שליח של אשה משוי שליח אף שאינו בע"כ דבעל, ליתא דהרי לתוס' רי"ד באמת אין שליח קבלה עושה שליח, אבל לריטב"א דס"ל דגם שליח לקבלה מצי עביד שליח, ק' שפיר דהיכא קאמר הש"ס שכן ישנו בע"כ, הרי בשליח שלה אינו בע"כ דבעל. כ"ל דהכי מקשי הש"ס, דלמא דוקא בעל בגט נעשה משוי שליח, מדכחו גדול לגרשה בע"כ, וגם אשה המתגרשת מצי משוי שליח, מדאין במעשיה ממשות כל כך שיהיה צריך שתעשה היא בעצמה. דוגמת מ"ד [פסחים דפ"ח א'] דאי שה לב"א לאו דאורייתא, ממנין על הפסח אפילו שלא מדעתן. **מיהו עוד** יש דיעה להגאון [הובא באה"ע קמ"א סמ"ג], דבהרשה האשה אותו לעשות שליח, גם שליח לקבלה מצי משוי שליח. **אבל** אין להקשות נ"ל קרא בשבועת עדות דאין משביעין ע"י שליח [כשבועות דל"ה א'], הרי בל"ז מילי לא ממסרן לשליח. וכ"כ בנדרים [ד"ח ב'] בעי לן אי בעל יעשה שליח להפרת אשתו, וק' הרי מילי ניהו שהספר היא לבעל ובעל לחכם. י"ל דבעל דבר עצמו שפיר מצי משווי שליח אפילו במילי להוד, ואפילו לא מסר לו מידי [וכ"כ פ"י רפ"ב דקידושין] והרי אפילו בשליח שעשה שליח דוקא בשלח שליח א' לב' מעצמו, אבל כל שא"ל הבעל שיעשה שליח שני, מצי משווי שליח ב', וכאומר אמרו לסופר ויכתוב וכו' [גיטין דס"ו ב']. ובני הרב המאה"ג **מהו' ברוך יצחק** שליט"א הגאבד"ק נ"ב, תירץ, דהיכא דכל הענין רק מילי הם, כשבועות ונדרים שאין בהן מעשה כלל, בכה"ג מילי ממסרן לשליח, עכ"ל. והאומר, שישו בני מעי. דנפק מנך טעמא מלפך, דיפה דבריו מדברי, דלתרוצי הנ"ל עדיין קשה מה מקשו תוס' [יבמות דק"א ב'] ד"ה וקראו לו ולא שלוחן, דנילף מהתם דאין שליח של אדם כמותו. ולדברי, מה קו'. דלמא משום דבוקראו לו אינן בעל דבר, ומילי לא ממסרן לשליח. ולדברי בני הר"ב נ"י לאי"ע דעת שפתי רבותינו ברור מללו:

דפשטא דמתני' הכי משמע כדאמרן ושוב ראיתי להרב ע"ח שכתב על התי"ט ז"ל דאינו מוכרח דאפשר לפרש דברי רש"י וכו' כדכתיבנא ולדידי עדיפא מינה מוכרח לפרש כן דלא תיקשי לרש"י מניה וביה. (ס"ל): ך **במשנה** הרי אלו יכתבו כתב הרשב"א בשם הרמב"ן מסתברא שאי כותב ושנים חותמין שא"צ במעמד כולם אעפ"י שאמר כל השומע שלא נתכוון זה להרבות בעדים אלא ליתן רשות לכל שנים שאיזה שירצה יכתוב ע"כ כלומר [ולא דמי] לכלכם כתובו דמתני' דלקמן, מיהו נראה בעינן שאה אמר כל השומעים קולו יכתבו גט לאשתו התם ודאי דמי לכולכם ואי' כותב וכלן חותמין. (ס"ל): ך **במשנה אמר** לשלשה וכו' דברי ר"מ ירושלמי מתניתא דר"מ מן דבתרא אמר לשלשה ע"כ ונראה דפירושו הוא דר"מ לא קאי אלא אהך בבא אחרונה ובזה אתי שפיר הא דפי' הר"ב באמר לשנים דהם עצמם דווקא צריכים לכתוב ולתוס דס"ל חהם סופר ועד דלר"מ פסול כדאיתא בפ' מי שאחזו דף ע"ב דהכא אמריך כבר לאו ר"מ הוא דלא קאי אלא אאמר לשלשה השני ואע"ג דיכול להיות דאף אתו אמר לשלשה הראשון קאי דהתם ליכא סופר עד מ"מ הואיל ותרוויהו בחדא בבא נקטינהו התנא באמור אמר לשנים וכו' או לשלשה וט' כשאנו אומרים דדברי ר"מ לא קאי אשנים בעל כרחנו אנו אומרים דלא קאי נמי אאו אמר לשלשה דבחדא בבא ניניהו אע"ג דמ"מ בהא מודה ועיין לקמן ד"ה אמרו לו וכו'. (מן עשיר): **שם במשנה אף** אנו מקובלין נ"ל בגם כם קבלו כן מר"ע דהל"ב אמאי פסקי הלכה כר"י נגד ר"ע רביה והא אין הלכה כתלמיד במקום הרב והו בש"ס דאי"ל ר"ש לרבי אביו מאחר שר"מ ותמיהה היא אנו חולקים על ר"י מה ראה ר' לומר הלכה כר"י ואם אי הו"ל דעדיפא מיניה מה ראה ר' לומר הלכה כר"י נגד ר"ע אי"ו שממנו קבלו כן וגו' נמי שגם ר"י קבל כן מר"ע בעודו בבית הסהר דהל"ב אלא שקבל קודם לכן א"כ דילמא ר"ע חזר ביה והדרא קושין אמאי לא פסקי כר"ע אלא משום דטעמיה אמרו דשקלו כן מר"ע בזמן שהיה בבית הסהר ולא היה אפשר לברר הדבר לכך סמכו על ר"י דקים ליה בגויה דהוא דייק וגמר מעתיקתא וכו' רבי לבנו אלמלי ראיתי לר"י נימוקו עמו. (ס"ל):

פרק ז א מי שאחזו קורדייקוס א) ואמר כתבו גט לאשתי. לא אמר כלום. אמר כתבו גט לאשתי. ואחזו קורדייקוס. וחזר ואמר אל תכתבו. אין דבריו האחרונים כלום ב). נשתתק ג). ואמרו לו נכתוב גט לאשתך. והרכין ד) בראשו. בודקין אותו שלשה פעמים ה). אם אמר על לאו. לאו. ועל הן. הן ו). הרי אלו יכתבו ויתנו ז): **ב** אמרו לו נכתוב גט לאשתך ח) ואמר להם כתובו. אמרו לסופר וכתב ולעדים וחתמו. אף על פי שכתבוהו וחתמוהו ונתנוהו לו. וחזר ונתנו לה. הרי הגט בטל. עד שיאמר לסופר כתוב. ולעדים חתומו ט): **ג** זה גטך אם מתי י). זה גטך אם מתי מחולי זה יא). זה גיטך לאחר מיתה. לא אמר כלום יב). מהיום אם מתי. מעכשיו אם מתי.

פרק ז א מי שאחזו קורדייקוס. שנתבלבלה דעתו מחמת שד השולט על השותה יין חדש: אין בדבריו האחרונים כלום. וא"צ לחזור ולשאלו אחר שנתיישבה דעתו אלא כותבים הגט וסומכים על דבריו הראשונים ומיהו כל זמן שדעתו מבולבלת °אין כותבין הגט: הרכין. הטה: בודקין אותו. בדברים אחרים: הרי אלו יכתבו ויתנו. אם הרכין על הגט הרכנת הין: **ב** אמרו לו. לבריא או לשכיב מרע חכם: נכתוב גט לאשתך. שלא תזקק ליבם: **ג** זה גטך אם מתי. לא אמר כלום. דמשמע לכשאמות. ואין גט לאחר מיתה: מחולי זה. משמע מחולי זה ואילך וכיון שמת מתוך החולי נמצא שאין הגט חל אלא לאחר

פרק ז א מי שאחזו קורדייקוס. פירש הר"ב שנתבלבלה דעתו מחמת שד כו'. והא רוחא קורדייקוס כמה. גמ': לא אמר כלום. ואפי' אמר כתבו ותנו. תוס': נשתתק לאו אשאחזו קורדייקוס קאי אלא אדם שנעשה אלם מחמת חולי. רש"י: הרכין. פי' הר"ב הטה. ויט שמים. (שמואל ב' כ"ב) מתרגמינן וארכין שמיא. רש"י. וה"ל להביא מדאורייתא השטי נא כדך (בראשית כ"ד) מתרגם ארכיני. שביאו הרמב"ם פי"א דתרומות מ"ח כמש"ש: אם אמר על לאו לאו. שרומז על תשובת לאו. הרכנה שדרך בני אדם להרכין על לאו. ועל הן הרכנת הן. ובגמ' וליחוש דלמא שיחיא [השתחויה] דלאו לאו נקטיה א"נ שיחיא דהן הן נקטיה. אמר רב יוסף בר מניומי אמר ר"נ דאמרינן ליה בסירוגין [ממתינין בין הרכנה לשאילה שעה] וליחוש דלמא שיחיא דסירוגין נקטיה דאמרי' ליה חד לאו ותרין הן ותרין לאו וחד הן. דבי רבי ישמעאל [תנא] א"ל דברים של ימות החמה בימות הגשמים ושל ימות הגשמים בימות החמה. מאי ניהו פירי: **ב** ואמר להן כתובו. מסקינן בגמ' דכולה ר"י [דס"פ דלעיל] היא. [*דע"כ שהיו ג' דאלו לשנים אפילו ר"מ מודה כו'. רש"י] ודאמר כתבו לאו דוקא דאפילו תנו נמי פסול כדקתני סיפא עד שיאמר לסופר ויכתוב. ואורחא דתנא למתני ולאוסופי. ונקט למלתיה בלשון לא מבעיא ל"מ היכא דלא אמר תנו. אלא אפי' אמר תנו. לא. ול"מ היכא דלא אמר לבי תלתא אלא אפילו אמר לבי תלתא לא: **ג** זה גטך אם מתי כו' אם מתי מחולי זה. בריא שאמר אם מתי. או חולה שאמר אם מתי מחולי זה. הרמב"ם: אם מתי. פירש הר"ב דמשמע לכשאמות כו'. שכן הדין בכל התנאים. שהאומר הרי זה גטך אם אעשה דבר פלוני אם לא אעשה. אין הגט חל אלא מאותו זמן ואילך. כדתנן [לקמן משנה ח'] הרי זה גטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש אינו גט. הר"ן. וכתב ב"י בפ' מי שמת אמתני' דאם ילדה אשתו זכר כו' דאין אסמכתא בגטין באומר אם מתי ואע"ג דלא ניחא ליה בקיום התנאי כיון שאין האיש מגרש אלא לרצונו אכן סהדי כי רוצה הוא בלב שלם שאם יתקיים התנאי שתהא מגורשת ולא תהא עגונה ולא זקוקה ליבם. ע"כ. וסברה זו כתובה ג"כ בטח"מ סימן רכ"ג ובב"י סי' ר"ז סעי' י"ח בדבור ואכתי איכא למידק כו': לא אמר כלום. ודלא כר' יוסי דמ"ז פ"ח דב"ב דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואפי' לא אמר מהיום כמאן דאמר דמי גמ'. ואע"ג דהתם פסקינן כר"י. לא זכרו הר"ב והרמב"ם דמשנתינו אינה הלכה. לפי שסוברין דלגיטין לא חיישי' לדר"י

ציונים

פ"ז א מי שאחזו כו'. כ"ז ע"ג מיי' פ"ב מהל' גירושין הי"ד סמ"ג עשין נ' טוש"ע אה"ע סי' קכ"א סעיף א': נשתתק כו'. מיי' שם הט"ו טוש"ע שם סעי' ה': והרכין בראשו בודקין כו'. עי' ירושלמי תרומות פ"א הל"א: **ב** אמרו לו כו'. ע"א ע"ב מיי' שם ה"ס סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קי"כ סעי' ד': ואל תכתבו כו'. עי' ירושלמי תרומות פ"א הל"א גיטין פ"ז הל"א (נסי' הלכ"פ שם): **ג** זה גיטך כו'. ע"ב ע"א כתובות ב' ע"ב ב"ב קנ"ז ע"א ירושלמי נדה פ"ב הל"ד מיי' שם פ"ט הי"ב סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ"ה סעי' א': מהיום אם מתי כו'. מיי' שם הי"ג טוש"ע שם סעי' ב':

שנויי נוסחאות

פ"ז א קורדייקוס. בריי"ף ד"ק קורדיאקוס וכן בסמוך; בכי"ק קרדיאקוס. (אמר) בריי"ף ליתא. אל תכתבו. במשב"ל לא תכתבנו. ואמרו (לו). בד"נ ובמשבי"ל אמרו לו; בכי"ק אמרו וליתא: **ב** כתובו. במשבי"ל כתבו. אמרו לסופר. בד"נ ואמרו. וכתב. בריי"ף וכתבו: **ג** (אם מתי) מחולי זה. במשב"ל ליתא וכן ליתא בכתובות (ב:) ובב"ב (קנ"ז.) וכן ליתא בכי"ק ובמשבי"ל וכן היא גי' רש"י והרע"ב וכ"ה בטור"ד ומפרש האי אם מתי קאי בין אם אומר לה זה גטיך אם מתי בין אם אמר לה זה גטיך אם מתי מחולי זה כו' ע"ש וצ"ע. ועי' עוד בהוי"ט בשם הרמב"ם: לאחר מיתה. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל לאחר מיתתי.

תוספת חדשים

פ"ז ב ק"ק במתני' מה (שאמרו) שכתבוהו וחתמוהו שהוא מיותר והו ק"ק מה קאמר וחזר ונתנו לה יש לומר דלרבותא נקט אע"ג דחזר מדבורו הלשון: (פר"ח):

ראשון לציון

פ"ז א במשנה בודקין אותו ג' פעמים עיין מ"ש תוספות ע"ב ע"ב ד"ה בודקין: **ב** במשנה ואמר להם כתובו לשון רש"י ואמר להם כתובו והם אמרו לו לסופר כו':

תוספת רעק"א

פ"ז א [אות עג] בהרע"ב ד"ה אין בדבריו כו'. אין כותבין הגט. כיון דבאותו שעה לאו בר גירושין הוא, ומ"מ אם הוא ישן כותבים כיון דלאו מחוסר מעשה הוא. וכתבו הראשונים בשם הירושלמי דאף בנתן גט לאשתו ואמר הר"ן יש לאחר ל' יום ואח"כ

קודם

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ז א) חולי המבלבל שכל האדם וה"ה מי שהוא שכור כלוט. אבל כשלא הגיע לשכרות לוט, כל מעשיו קיימין, ובעבר עבירה נהרג עליה [ח"מ רל"ה כ"ב]: ב) ולהכי, אחר שנתיישב דעתו כותבין ונותנין ואין צריך לחזור ולשאלו. אבל כל זמן שדעתו מבולבלת, אם כתבו ונתנו, לאו בטל מדאורייתא [אה"ע קכ"א כ'] ולרמב"ם פסול רק מדרבנן, ולהכי יש חלוק אם רפואתו היה בידינו הר"ז פסול, ואם לאו אינו גט [שם]: ג) נעשה אלם: ד) הטה: ה) בג' דברים שאינן מצויין. כגון לשאול לו בחורף אם היום גדלים פירות באילן, ובקיץ אם שלג אפשר שיפול היום וכדומה: ו) כלומר תשובה כראוי: ז) ויבדיקוהו בג' מיני הן וג' מיני לאו בסירוגין, חד לאו וב' הן, וב' לאו וחד הן [קכ"א]: ח) שלא תזקק ליבם: ט) דמילי לא ממסרן לשליח [כסוף פ"ו]: י) רק אמר בריא: יא) כך אמר שכ"מ. וא"ל כאילו אמרו זה גיטך וכו': יב) דאין גט לאחר מיתה. וי"א דלר' יוסי דס"ל זמנו של שטר מוכיח עליו, וא"צ כאמר מהיום, ושמא הלכה

אור גדול

פ"ז ג במשנה מהיום אם מתי כו'. וכתב הר"ן דהאומר אם מתי קודם שאתרפא קאמר ולא תנאה דלעולם הוא כו' ומיהו ה"מ בשכיב מרע שאומר כן לפי שדעתו בכך אבל בבריא שהתנה ואמר אם מתי תנאה דלעולם הוא ואע"פ שסוף התנאי להתקיים שסוף אדם למות מצינו תנאה כיוצא בו כדאמרינן לקמן ע"מ שתצא חמה מנרתיקה. עכ"ל. ובאבה"ע (סי' קמ"ה סעי' ח') שכיב מרע שנותן גט ואמר מהיום אם מתי סתם והבריא בטל גיטו כו' אבל אם מתוך בוריו התנה במהיום אם מתי ודאי כל שמת בחייה קאמר כו'. ויעויין בביאורי הגר"א (שם ס"ק י') שהביא לשון הר"ן על לשון הש"ע שהוא לשון הרשב"א גיטין (דף ע"ג) והביאו המגיד (פ"ט מגירושין הי"ז). וכן הוא בב"י (סי' קמ"ה) שהביא בב"י לשון הר"ן וכתב ע"ז בבדה"ב וכ"כ ה"ה בפ"ט בשם הרשב"א. וסוברים דהר"ן והרשב"א לאחדים המה בזה. ומאוד תמיהני דלפענ"ד רחוקים המה זמ"ז ופליגי וא"א להשוותם, דלפי"ז תמוה מאוד דברי הר"ן דמאי הוקשה לו ואעפ"י שסוף התנאי להתקיים שסוף אדם למות כו' כוונתו דאיך אפשר לומר דכוונתו לעולם דא"כ מה התנה לבטלה כיון דודאי יתקיים התנאי הו"ל לגרש בסתמא. וא"כ נימא דאין כוונתו לעולם. אפ"ה לא מפקינן תנאיה מפשטיה דכוונתו לעולם. והתנה לבטלה וכמו דמצינו בע"מ שתצא כו'. כ"ה ביאור דברי הר"ן וא"כ ע"כ דסובר דלעולם היינו בין מחיים דידה בין לאחר מיתה ולהכי שפיר הוקשה לו דודאי יתקיים. אבל אם נימא דכוונתו דוקא על שימות מחיים דידה. א"כ פשיטא דתנאי גמור הוא ואין סופו להתקיים ודאי דאפשר שתמות היא מקמי דידיה ובפרט דמיתת נשים מצוי ביותר כמ"ש התוס' כתובות והראשונים ולק"מ. וע"כ דס"ל דתנאה דלעולם הוא בין שימות מחיים דידה בין שימות לאח"מ דידה ולהכי שפיר הוקשה לו וכן מבואר בריטב"א גיטין דהוי תנאה לעולם בין מחיים דידה בין לאח"מ דידה. משא"כ הרשב"א בחידושיו וכפי שהביא המגיד משמע ס"ל דדוקא מחיים דידה ולא לאח"מ וא"כ פליגי הרשב"א והר"ן בזה. ובאמת גם לשון הרשב"א ג"כ תמוה דכ' דומה לע"מ שתצא חמה דסוף התנאי להתקיים והוא מתנה בכך דלמאי הוצרך להאי דמיון לע"מ שתצא חמה דלשיטתו דבעי מחייה הוי תנאי מעליא ככל התנאים דעלמא דאפשר שיתקיים ואפשר שלא יתקיים, ואיך כ' שסוף התנאי להתקיים ולולא דמסתפינא הו"א דט"ס הוא ברשב"א ובמגיד שכ' בחייה וצ"ל כל שמת קאמר. או דנחסרו איזה תיבות וצ"ל כל שמת בין מחייה ובין לאח"מ וכמ"ש הריטב"א להדיא. ומעתה שפיר הוי לאחדים דברי הרשב"א והמגיד עם דברי הריטב"א והר"ן. ודברי הש"ע צע"ג לפי"ז. וצ"ע בכ"ז ונפלאתי על שלא מצאתי מי שהעיר על דברי הרשב"א והמגיד והר"ן הנ"ל וצ"ע. שוב אח"ז רב מצאתי להתו"ג בחי' לגיטין (ע"ג ע"א) שעמד על הרשב"א יעו"ש ולא נפנתי לעמוד על תירוצו כעת:

הרי זה גט. °מהיום ולאחר מיתה. גט. ואינו גט(יג). אם מת. חולצת ולא מתיבמת. זה גטך מהיום אם מתי מחולי זה. °ועמד והלך בשוק. וחלה ומת. אומדין אותו. אם °מחמת חולי הראשון מת. הרי זה גט. ואם לאו אינו גט(יד): **ד** לא תתיחד עמו(טו). אלא בפני עדים(טז). אפילו עבד אפילו שפחה. חוץ משפחתה. מפני שלבה גס בה בשפחתה(יז). מה היא באותן הימים(יח). רבי יהודה אומר. כאשת איש לכל דבריה(יט). רבי יוסי אומר. מגורשת. ואינה מגורשת(כ): **ה** הרי זה גטך על מנת שתתני לי מאתים זוז. הרי זו מגורשת(כא) ותתן. על מנת שתתני לי מכאן ועד שלשים יום. אם נתנה לו בתוך שלשים יום. מגורשת. ואם לאו אינה מגורשת(כב). אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בצידן. באחד שאמר לאשתו הרי זה גטך. על מנת שתתני לי אצטליתי(כג) ואבדה

לאחר מיתה: מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט. מספקא לן אי תנאה הוי מהיום אם אמות. וכיון שמת נתקיים התנאי ונמצא שהוא גט משעת נתינתו. אי חזרה הוי שחזר בו ממאי דאמר מהיום. ואמר לאחר מיתה יהא גט ואינו כלום כיון דלא אמר מהיום אם מתי: חולצת. שמא אינו גט: ולא מתיבמת. שמא גט הוא והויא לה גרושת אחיו וקיימא עליה באסור כרת: **ד** לא תתיחד עמו. זה שנתן גט ואמר לה מהיום אם מתי לא תתיחד עמו. שמא יבא עליה ותהא צריכה גט שני. דחיישינן שמא בעל לשם קדושין: מה היא באותן הימים. לאו ארישא קאי באומר מהיום אם מתי. דההיא ודאי לכי מיית אגלאי מלתא דהוי גט משעת נתינה והבא עליה פטור. אלא באומר לה במסירת הגט הרי זה גטך והתגרשי בו משעה שאני בעולם אם מתי. ר' יהודה סבר סמוך למיתה הוא דהוי גט ומקמי הכי אשת איש היא ור' יוסי סבר מכי יהיב לה גיטא כל שעתא מספקא לן דלמא זו היא שעה הסמוכה למיתה והוי גט ספק ואע"ג דאי טפי אין ברירה הלכך ספיקא היא והבא עליה באשם תלוי: **ה** הרי זו מגורשת ותתן. מגורשת מעכשיו משעת קבלת הגט וחייבת ליתן מה שהתנה עמה. ואם אבד הגט או נקרע קודם שתתן אינה צריכה גט אחר. דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו: אמר רשב"ג מעשה בצידן. בגמ' מפרש דחסורי מחסרא והכי קתני אם אמר לה על מנת שתתני לי איצטליתי ואבדה איצטליתו. אצטלית

דוקא

לדר"י. כמ"ש המגיד בפ"ט מהל' גירושין: הרי זה גטך לאחר מיתה. לא הוה זו ואצ"ל זו אלא ה"ק זה גטך אם מתי כו' נעשה כאומר הרי זה גטך לאחר מיתה. ולא אמר כלום. ולשון הרמב"ם בפ"ט מה"ג אם אמר אם מתי הרי זה כאומר לאחר מותי. ואין גט לאחר מיתה: מהיום אם מתי. דאם מתי שתי לשונות משמע משמע כמעכשיו. ומשמע כלאחר מיתה. אמר ליה מהיום כמאן דאמר ליה מעכשיו דמי. לא אמר ליה מהיום כמאן דאמר ליה לאחר מיתה דמי. גמ': **ד** בפני עדים. אפילו עבד כו'. ועדים לשון עדות בעלמא הוא. כמ"ש במשנה ב' פרק בתרא דיבמות וריש פ"י שם. וכן במשנה ט' פרק ב' דכתובות. והרמב"ם בפ' ח' מה"ג והטור ס"ס קמ"ח כתבו בפני עד אפילו עבד כו': גס. עיין מ"ש במשנה ה' פ"ב דברכות: מה היא באותן הימים. כתב הר"ב לאו ארישא קאי כו' כן פירש רש"י. והקשו התוס' דליכא דמה היא באותן הימים משמע דקאי אמאי דאיירי לעיל. ולא לדבר שלא הוזכר כלל. לפיכך פירשו דקאי אדלעיל באומר מהיום אם מתי. ור' יהודה סבר שדעתו לאחר הגט כל מה שיוכל רק שיחול מחיים בשעה אחת סמוך למיתתו ולפיכך הרי היא כא"א לכל דבריה. ולדידיה ברישא דלא תתייחד כו' לא הוי טעמא משום חשש דקדושין. דהא עדיין אינה מגורשת. אלא טעמא משום גט ישן דתנן במשנה ד' פרק דלקמן. ורבי יוסי מספקא ליה אי מהיום ממש קאמר והרי היא כפנויה או משעה שאני בעולם. והויא א"א עד שעה אחת סמוך למיתתו. ולא הוי טעמא משום דאין ברירה. דאי משום אין ברירה. לא היה חל הגירושין כלל. אע"ג דהוברר הדבר לבסוף כיון דאין ברירה. ע"כ. וכתב ב"י סי' קמ"ח בשם תשובת הרא"ש דלר"י אסור היחוד מתרי טעמי. אם חל הגט משעת נתינה אסור משום חשש קדושין. ואם אינו חל עד שעת מיתה אסור משום גט ישן: מגורשת ואינה מגורשת. ולא תנן ספק מגורשת. משום דכשאמרו בלשון מגורשת ואינה מגורשת. בעלה חייב במזונותיה כדאיתא בגמרא. ומ"ש הר"ב והבא עליה באשם תלוי. עיין במשנה ו' פ"ה דכריתות: **ה** אם נתנה לו בתוך ל' יום מגורשת. פשיטא מ"ד קפידיה לאו קפידא ולזרזה קאתי קמ"ל. גמ': אמר רשב"ג וכו'.

כתב

יכין תפארת ישראל יכין

הלכה כמותו [קמ"פ]: יג) דמספקא לן אם תנאה הוה דהיינו אם אמות יהיה גט מהיום, ולפ"ז כשמת נתקיים התנאי, ומגורשת משעת נתינה. או חזרה הוה, שחזר בו ממה שאמר תחלה מהיום, רק שלא יהא גט עד אחר מיתה: יד) ולכתחלה אין לגרש בתנאי [רק מדוחק, כגון שבעל כהן, או שהחולה מלטער]. רק יעשו חרם וקנס שיחזרו לישא זא"ז [קמ"ס ט']. וכשמגרש בתנאי, לא יכתבו התנאי תוך הגט, ולא יאמר לסופר ולעדים לכתוב ולחתום בתנאי, רק יכתבו גט כשר, ובשעת נתינה מתנה על תנאי כך וכך [קמ"ז]: טו) עם המגרש על תנאי: טז) אפילו ע"א, ואפילו עבד או שפחה, יסגי נמי בנכנס ויוצא. אבל בנתיחד עמה בלי נכנס ויוצא, חיישינן שמא בא עליה קודם קיום התנאי, וביטל התנאי וחזר וקדשה בביאה [קמ"ח]: יז) [פערטרויט] [וג"ל שהוא מלשון מתך גיסא, דהיינו לב. וה"נ ר"ל מלודדת ומקורבת עמה]: יח) בנגרשה בחליו על תנאי מהיום: יט) דודאי נתכוון בתנאו שיתאחר זמן חלות הגט, עד שעה א' קודם למותו: כ) דשמא לא יתקיים התנאי. ולא קאמר הר"ן ספק מגורשת. דכל מקום דקאמר מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה: כא) מעכשיו, ואפילו אבד הגט קודם קיום התנאי. דכ"פ כל על מנת כמעכשיו דמי: כב) ולא אמרינן דרק לזרזה אמר ל' יום: כג) [מאנטעל]

תוספת רעק"א

קודם חלות הגט אחזו קורדייקוס אינה מגורשת: **ג** [אות עד] במשנה מהיום ולאחר מיתה. הדא מינייהו נקט והו"ה במעכשיו ולא"מ גט ואינו גט זולת לדעת הרמ"ה בטור סי' קמ"ה דבמעכשיו ודאי תנאי הוי. וכבר תמהו עליו: [אות עה] במשנה ועמד והלך בשוק. הר"ן מסתפק בשטת רש"י די"ל דוקא בהלך על משענתו אבל בהלך בלא משענת אף דלא נתרפא לגמרי לא מהני אומדנא לקיים הגט. ואף אם לא אמר מחולי זה רק סתם אם מתי אם אמר כן כשהיה שכ"מ והלך בשוק בלא משענת להר"ן או דנתרפא לגמרי לכ"ע הגט בטל אף דמת אח"כ, אלא דאם הלך על משענתו לי"צ אומד דאף אם אינו מת מחולי הראשון מכל מקום הוי גט משא"כ בחולי זה בעינן דמחמת חולי הראשון מת: [אות עו] שם במשנה מחמת חולי הראשון מת, דעת רש"י דאם יש במקצת מחולי הראשון הוי גם דמחולי זה היינו שיכות בתוך אותו חולי ולא בעינן שהחולי גורם המיתה [ומ"מ אם נפל עליו הבית או נשכו נחש לא הוי גט דלא אסיק אדעתיה לאונס דלא שכיח]. ודעת הרשב"א והר"ן דבעי' דהחולי הראשון אפילו לחולי האחר שמת ממנו. דמחולי זה היינו מחמת חולי זה: **ה** [אות עז] הרע"ב ד"ה אמר רשב"ג. ואבדה איצטלתו כו'. וא"ת למה הוצרך להגיה דרבנן פליגי עליה ונ"ל דרבנן פליגי עליה ואר"י דקבלה היתה בידם. תוס' (פי' כיון דקבלה היתה בידם דבצידן אין הלכה כרשב"ג ש"מ דפליגי רבנן). והר"ן כ' עוד הנ"ל למתני רשב"ג אומר אתן לו דמים

ומקשה

מהיום ולאחר מיתה כו'. קדושין פ"א [illegible] ירושלמי ב"ב פ"ח [illegible] פוס"ע שם כפ"י ג': זה גיטך מהיום כו'. [illegible] פוס"ע שם [illegible]: ד לא תתיחד עמו כו'. [illegible] כתובות [illegible] שם [illegible]: מה היא באותן הימים. [illegible]. ה הי"ז גיטך כו'. [illegible] ירושלמי קדושין [illegible] פוס"ע שם [illegible]

שנויי נוסחאות

מהיום ולאחר מיתה. בכי"ק ובמשנ"ל מהיום לאחר מיתתי: (גט ו)אינו גט. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל ליתא וכן ליתא בכי"פ ד"ק: אם מת. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל ואם. ועמד והלך. בכי"ק עמד והילך (יו"ד להלך). אומדין. בכי"ק עומדין [illegible] בכל מקום: ד אפילו עבד אפילו שפחה. במשנ"ל אפילו על פי עבד אפי' ע"פ שפחה. בה (בשפחתה). כד"נ על שפחתה; בכי"ף בה וליתא; בכי"ק [illegible] ליתא מלת בה. מה היא. במשנ"ל ומה היא. ר' יהודה. כד"נ ר' מאיר. כא"א לכל דבריה. בכי"ק הרי היא כא"א לכל דבר וכ"ה לכל דבר גם כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל: ה (אם) נתנה. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל ליתא. בצידן. בכי"ק ובמשנ"ל בציידן. באחד שאמר. במשנ"ל שאמר אחד. אצטליתי. כד"נ אסטליתי וכן בסמוך; בכי"ק אסטליתו וכן בסמוך

תוספת חדשים

ג במשנה מהיום ולאחר מיתה וכו'. כתב הר"ב ובגמרא פריך מ"ש מרישא וכו' כלומר [illegible] חילוקא דמהיום ולאחר מיתה [illegible] בגמ' אלמא אם מתי כלאחר דמי כמו שפי' לקמן (ספ"ח): ד תוי"ט ד"ה מה היא באותן הימים כו' כיון דאין ברירה ע"כ. [illegible] הרמב"ם והרשב"א והר"ן והטור: תוי"ט ד"ה מגורשת [illegible] חייב במזונותיה ע"כ. ואע"ג דלר"י דבריה אינו חייב. חכמים דבריה היינו ר"י דמתניתין, [illegible] תנאי אליבא דר"י. ונ"ל [illegible] דמתניתין דסתם חכמים וכן פי' הרא"ש. [illegible] שהיא מגורשת לכל דבר [illegible] עיין בכ"מ סי' קמ"א (ס"ג): הר"ב ד"ה אמר רשב"ג [illegible] [illegible]

אצטליתו ואמרו חכמים תתן לו את דמיה(כד): ן הרי זה גטך על מנת שתשמשי את אבא, על מנת שתניקי את בני. כמה היא מניקתו. שתי שנים(כה). ר' יהודה אומר. שמונה עשר חדש. מת הבן או שמת האב(כו). הרי זה גט(כז). הרי זה גטך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים. על מנת שתניקי את בני שתי שנים. מת הבן או שמת האב או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה(כח). אינו גט. רבן שמעון בן גמליאל אומר כזה גט. כלל אמר רבן שמעון בן גמליאל כל עכבה שאינה הימנה. הרי זה גט(כט): ן הרי זה גטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום. והיה הולך מיהודה לגליל. הגיע לאנטיפטרס(ל)

תוספות יום טוב

כתב הר"ב ואין הלכה כרשב"ג: גמ': ן כמה היא מניקתו ב' שנים. ולענין לשמש את אביו. כל ימי חייו. רש"י: מת הבן. פירש הר"ב ולא הניקתו כלל וכפירש"י בגמ' ועיין מ"ש לקמן בס"ד: הרי זה גט. פירש הר"ב דלאו לצעורה מכוין אלא להרווחה דידיה כו'. וכן ל' רש"י. ולאו דמתני' רשב"ג היא אלא רבנן דאמרי לעיל באצטלית דלצעורה מכוין. והכי מוקים לה בגמרא מדסיפא רשב"ג. רישא לאו רשב"ג. *ול"ק רבנן אדרבנן כמ"ש התוספות דהכא לא נתכוין לצעורה בהכי אלא לצורך בנו ואביו. וכי מת הא לא איצטריך. אבל גבי אצטלית לעולם הוא צריך לאצטלית ולא לדמים ולכך כשאבדה יכול לומר איני חפץ בדמי אצטלית. ע"כ: או שאמר האב אי אפשי שתשמשני כו'. נראה דמשום רשב"ג נקטיה הכא. דאע"ג דהאב עדיין הוא חי. כל שאין עכבה ממנה הרי זה גט. וה"ה ברישא לכ"ע אלא דהכא דרשב"ג תני עלה כל עכבה כו' נקט להשמועינן דלת"ק לא: אינו גט. ובגמ' פרכינן לפום מאן דמוקים מתניתין דסתם כמפרש יום אחד דמי והכי פירשה הר"ב למשנתינו. דמ"ש רישא ומ"ש סיפא. ופירש"י דרישא על כרחך כגון שמת ולא הניקתו כלל [כלומר דאי הניקתו הא קיימה תנאיה] ואמאי הרי זה גט. הרי לא נתקיים כלום מן התנאי. ע"כ. ואסיקנא קשיא. ואפ"ה פירש הר"ב למשנתינו דסתם כמפרש משום דרב אשי אמרה בכ"ב הרי"ף והלכתא כרב אשי דבתרא הוא. ואע"ג דאסיק בקושיא לא אסיק בתיובתא. [*דקשיא אינה תיובתא לגמרי כדפירש רשב"ם פרק יש נוחלין דף קכ"ז] ולשטת הרמב"ם קושיא דרב אשי מתרצי. כמ"ש הר"ן. דהרמב"ם אינו מפרש כדפירש"י והר"ב דרישא בלא הניקתו כלל. אלא בהניקתו דאל"ה ודאי דלא הוי גט והכי מקשינן בגמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא כלומר כיון דברישא לא הוי גט אלא כשנתקיים בסיפא נמי אילו נתקיים הוי גט ואמאי תני ברישא ה"ז גט ובסיפא אינו גט. וכ"כ המגיד בפ"ח מה"ג [הלכה י"ט]. ומשני הר"ן רב אשי אמר לך אה"נ וכי תנן מת הבן או מת האב הרי זה גט אתא להשמועינן דסתם כמפרש יום אחד דמי. והכ"ק כל שהתחילה להניקו. מת הרי זה גט [*והה"נ לא מת אלא דתנא (הכא) [הכי] אגב רישא ולפי זה נ"ל דמת האב, לא אשמועינן מידי דכיון שהתחילה לשמשו ומת] מאי הוה לה למעבד טפי וליכא למימרא) (דאי מינק טפי מהני) אלא אגב סיפא נקטיה. והה"נ לא מת. או במת אתא לאשמועינן דשמוש יום א' שמוש מקרי ואיקיים תנאי דסתם כמפרש יום א' דמי. ע"כ. [*וכתב עוד הר"ן דיום לאו דוקא. אלא אפילו שעה אחת] : רשב"ג אומר כו'. כתב הר"ב ואין הלכה [כרשב"ג] וכ"כ הרמב"ם. ועיין מ"ש בפ"ח [מ"ז] דעירובין: ן הרי זה גטך אם לא באתי. עיין מ"ש בזה בסוף פ"ז דב"מ : והיה הולך מיהודה לגליל. כתב הר"ב מפרש בגמ' משנה זו. כגון דאתני

ר"ע מברטנורה

*דוקא קאמר לה. רשב"ג אומר תתן לו את דמיה שלא נתכוין הבעל אלא להרווחה דידיה ומעשה נמי בצידן באחד שאמר לאשתו וכו' ואמרו חכמים תתן לו את דמיה ואין הלכה כרשב"ג: ן על מנת שתשמשי את אבא על מנת שתניקי את בני. בגמ' מוכח דכל סתם שלא קבע זמן כמה תשמש את אביו. או כמה תניק את בנו. כמפרש יום אחד דמי. ונתקיים התנאי אם תשמש את אביו או תניק את בנו יום אחד בלבד(א): כמה היא מניקתו. כלומר כמה הוא זמן היניקה. *שאם הניקתו יום אחד בזה הזמן. נתקיים התנאי. שתי שנים רבי יהודה אומר י"ח חדש. אבל אם הניקה אותו אחר שמלאו ב' שנים לרבנן. וי"ח חדש לר' יהודה. אין זו יניקה. ולא נתקיים התנאי. ואין הלכה כר"י: מת הבן. ולא הניקתו כלל: או מת האב. ולא שמשתו: הרי זה גט. דלאו לצעורה איכוין בתנאו אלא להרווחה דידיה. והא לא איצטריך. ואם היה יודע שימות אביו או בנו לא היה מתנה: שלא בהקפדה. אע"פ שהיא לא הכעיסתו. ואין העכבה ממנה אינו גט. וכ"ש אם היה בהקפדה: כזה גט. הואיל ולא הקפידתו ואין העכבה ממנה. ואין הלכה כרשב"ג: ן הגיע לאנטיפטרס. מפרש בגמ' משנה זו. כגון דאתני בני תנאים. אי מטינא לגליל. לאלתר ליהוי גיטא. ואי לא מטינא לגליל. אי משהינא תלתין יומין ולא אתינא ליהוי גיטא. ואי לא לא ליהוי גיטא. והלך והגיע לאנטיפטרס שהוא סוף ארץ יהודה

והזר

א) כ"ה ברפו"ב ד"ר וכד' פראג וקראקא אך בכל הדפוסים חסר מהמלה בנו עד בנו גם הוסיפו מלת הוא בסוף. ב) נ"ל דאיהו איכוין לטפי מהכי.

ציונים

ן הרי זה גיטך כו'. ע"ס פ"ב: מיי' שם הי"ט סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ה': שתי שנים. מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם: ר"י אומר כו'. כתובות ס' ע"ב: ן הרי זה גיטך אם לא באתי כו'. ע"ו ע"א:

שנויי נוסחאות

ואמרו. כד"נ ובמשבי"ר אמרו; בכי"ק אמרו לו. והמלה לו מיותרת: ן (על מנת) שתניקי. בכי"ק ותניקי וליתא. כמה היא. בכי"ק וכמה.. י"ח חודש. בכי"מ י"ב חודש (?). (הרי זה גטך). כד"נ ובמשבי"ר ליתא. (ע"מ) שתניק. בכי"ק וע"מ..; במשבי"ר ושתניקי; כד"נ ותניקי וליתא. (או שמת האב). כד"נ ובכי"ק ובמשב"נ ובמשבי"ר ליתא. כזה גט. בכי"ק בזה.. וכ"ה במשנה ט': הימנה. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ממנה: ן עד. בכי"ק ובמשבי"ר בכל המשנה ועד. והיה. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר היה וכן בסמוך. לאנטיפטרס. במשב"נ לאנטיפרס; בכי"ק לאנטיפרים.

תוספת חדשים

ן במשנה [הרי זה גיטך ע"מ שתשמשי. איכא למידק אמאי לא נקט ברישא אם אמר האב אי אפשי שתשמשני וכו' והרשב"א כתב דאיכא פלוגתא בתוספתא איכא מ"ד דכמחלוקת בסיפ' כמחלוקת ברישא וקשה לפ"ז אמאי לא נקט פלוגתייהו ברישא וי"ל דנקט. בסיפא לאשמועינן רבותא דרשב"ג דאפילו באמר ב' שנים אפילו הכי הוה גט ושכן מכלל דרישא לאו רשב"ג כלומר כיון דאשמועינן בסיפא דשי' שתי שנים ואפי' הכי הרי זה גט כ"ש ברישא ודו"ק: ן במשנה הגיע לאנטיפטרס וחזר תנאו בטל וכו' כ' רש"י בתוך לשונו שזמן הלז לא נקבע וכו' וקשה דמי הכניסו בזה דמה שהזכיר גליל הוא כדי שלא יתשבו הל' יום אלא אם ילך לגליל אבל אם בינתיים שהא יותר משלשים יום

ראשון לציון

ן במשנה כמה היא מניקתו כו' עיין ישל"מ: תוי"ט ד"ה אינו גט וכו' ואע"ג דאסיק בקושיא כו' (דקשיא אינה תיובתא לגמרי כדפ' רשב"ם פרק יש נוחלין דף קכ"ז) לא מצאתי שם מבואר לשדיא כל כך אלא יותר מבואר בפרק חזקת הבתים דף נ"ב ע"ב, ד"ה קשיא וע"ש היטב מ"ש הרשב"ם בשם ר"ת ומסיק הרשב"ם דלא שלא היוכחא ול"ם קשיא דקאי אמלתא ואמורא תדא היא ולא הויא עיקר כו':

יכין תפארת ישראל יכין

בלשון לאטיין סטאלא: כד) ואולה"ק למה צריכה ליתן מעות נהוי כמת הבן לקמן מ"ו, דא"ל להניק ואפ"ה הוה גט. י"ל שאני הכא דאפשר שיקנה במעות אצטלא אחרת. ורבנן פליגי עליה. וקיי"ל כרבנן. מיהו בנהרלה במעות י"א דמהני [קמ"ג]: כה) ס"ק זה זמן הנקה, שבתוך זמן זה צריכה לקיים תנאו. אבל בשימוש אבא, כל עת שתרצה תשמשתו. אבל שיעור הנקה ושימוש לא פירש מתניתין. י"א דסגי ביום א', וי"א בשעה א' סגי. אבל י"א דשיעור הנקה כל כ"ד חודש, ושיעור שימוש לא איצטריך מתני' לפרש, מדהוא כל ימי חייו: כו) קודם שנתקיים התנאי: כז) דלאו לצעורה נתכוון, רק להרווחתו, והא לא צריך, ולדידן ספיקא הוא ואזלינן לחומרא [שם]: כח) ר"ל אפילו לא הכעיסתו, שאין העכבה ממנה. וכ"ש במת האב, רק נקט במיאן האב, לרבותא דרשב"ג דאע"ג דהאב עדיין חי, אפ"ה מדאין שעכבה ממנה הו"ז גט: כט) ולדידן ספיקא הוא ואזלינן לחומרא [שם]: ל) עיר שבין גבול

יהודה

תוספת רעק"א

ומעשה בצידן ומדקתני אמר רשב"ג משמע דת"ק פליג עלה: [אות עח] באו"ד דוקא קאסר לה. וכ' הרא"ש דמדעתו לקבל הדמים הוי גט אף דבמחולים לך ניפשט דלא הוי גיטא היינו משום דלא ציערה אבל הכא דיהבה דמי וציערה יכול למחול על גוף האצטלית וע' תוס' ערכין דל"ב ע"א ד"ה מדאצטריך וכו' מבואר דלא ס"ל כן: ן [אות עט] הרע"ב ד"ה כמה היא כו' שאם הניקתו. וכ' הר"ן והה"מ בשם הרשב"א דבדיני ממונות נ"כ הכי אם אמר בית זה נתון לך במתנה ע"מ שתזון את בני יש לומר דנ"כ כמפרש יום א' דמי. וי"ל גם כן דוקא בגט דלצעורה מכוין והא ציערה יום א' אבל בעלמא להרווחה מכוין כ"נ שצריך קאמר דהיינו כל ימי חייו עיי"ש. והרא"ש בתשובה סי' כ"ו כ' בהיפוך דאף לרבא דס"ל בסוגיין דצריכה להניק כ"ד חודש י"ל דוקא בגיטין דלצעורה מכוין אבל בעלמא מודה דיום א' מהני: [אות פ] תוי"ט ד"ה הרי זה גט. ול"ק דרבנן אדרבנן כמ"ש התוס'. תוס' לא כתבו כן אלא לרשב"ג דס"ל בסיפא דמת הבן מגורשת ומ"מ ס"ל דבאצטלא אם אמר מחולים לך לא מהני והיינו

כיון

וחזר קודם שלשים יום. בטל הגט. דלא נגליל מטא. ולא אשתהי תלתין יומין: א) וכן אם היה הולך מגליל ליהודה והגיע לכפר עותנאי. שהוא בקצה גבול הגליל: א) וכן אם היה הולך למדינת הים והגיע לעכו. שהוא בקצה גבולה של א"י וחזר בתוך ל' יום בטל הגט שהרי לא הלך למדינת הים וגם לא נשתהה ל' יום: כל זמן שאעבור מנגד פניך ל' יום. כשאשתהה ל' יום. עובר מנגד פניך. אז יהא גט: והיה הולך ובא וכו'. לאחר מכאן כשישתהה ל' יום עובר מנגד פניה. יהא גט. ולא אמרינן הואיל ומעיקרא היה הולך ובא ניחוש שמא פייס קטטה שביניהם ובטל גיטא. דמאחר שלא נתייחד עמה בשעה שהיה הולך ובא. לא חיישינן שמא פייס ולכי מקיים תנאיה (וכשהה ל'יום עובר מנגד פניה הוי גיטא. ובגמ' מוקי לה באומר בשעת התנאי ע"מ כן אני מוסר לה הגט. שתהא נאמנת עלי כמאה עדים כל זמן שאומר שלא באתי ונתיחדתי ופייסתי. וכן הלכה. שאם לא אמר כן בשעת התנאי חיישינן שמא יבא בעל ויערער ויאמר פייסתי: **ח** אינו גט. דכיון דלא אמר מעכשיו.משמע לאחר שנים עשר חדש יהא גט והרי מת בתוך הזמן וזקוקה ליבם:

וחזר(לא) בטל תנאו(לב). הרי זה גטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום. והיה הולך מגליל ליהודה(לג). והגיע לכפר עותנאי(לד) וחזר(לה) בטל תנאו(לו). הרי זה גטך אם לא באתי מכאן עד שלשים יום. והיה הולך למדינת הים(לז). והגיע לעכו(לח) וחזר. בטל תנאו(לט). הרי זה גטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך שלשים יום(מ). היה הולך ובא הולך ובא. הואיל ולא נתייחד עמה. הרי זה גט(מא): **ח** הרי זה גטך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש. ומת בתוך שנים עשר חדש. אינו גט. הרי זה גטך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש. ומת בתוך שנים עשר חדש. הרי זה גט(מב): **ט** אם לא באתי מכאן עד

ב' תנאין כו' והכי משמע מתני' הרי זה גטך אם לא באתי מכאן ועד ל' יום. מיום שהלך מכאן. והיה הולך מיהודה לגליל ותלה הגט גם בביאתו לגליל. ר"ן: בטל תנאו. ואין כאן עוד לקיימו וכו'.ואפילו קיימו לאחר זמן הרי לא התנה אלא על מהלך ראשון. ר"ן וכן פירש"י: והגיע לעכו כו'. כתב הר"ב שהרי לא הלך למ"ה. דעכו מא"י היא אע"ג דלענין מביא גט ממ"ה עכו כא"ל לת"ק דמתני' ב' דפ"ק: ה"ז גט. כתב הר"ב ובגמ' מוקי לה כו'. וכן הלכה שאם לא אמר כן בשעת התנאי חיישינן שמא יבא הבעל ויערער ויאמר פייסתי. גמ'. ופירוש רש"י כלשון הר"ב שכתב ונתייחדתי [דמשמע] שיחדה עמו ובטל ה"ל גט ישן. ע"כ. כלומר ותנן במ"ד פרק דלקמן דב"ה אוסרין לגרש בו. ופירש הר"ן והכא תנן הרי זה גט. דמגרשים בו לכתחלה. ע"כ. לפי שמחשב קיום התנאי לנתינת הגט. ול"נ לפרש דהכא לאו חששא זו היא. אלא חששא דכשיאמר פייסתי ונתייחדתי ה"ל גט ישן וקי"ל דלא תנשא לכתחלה. אלא כשהלך למ"ה כמו שפירש הר"ב לקמן וכן פירש"י ואף הר"ן ז"ל. ועיין בהרא"ש פרק דלקמן. דמפרש דהא דגט ישן תנשא לכתחלה. דוקא בנתנו לה הבעל אחר היחוד דהא ליכא למיחש. דבא עליה ויאמרו גטה קודם לבנה. דהיינו גופיה לא יתן לה משום פגם בנו אלא יכתוב גט אחר. אבל הרא"ש אינו מפרש דתנשא לכתחלה דוקא כשהלך למ"ה. והרמב"ם בפ"ג מה"ג לא כתב שהלך למ"ה. ואפ"ה לא כתב כדברי הרא"ש. וטעמא לאו דמפרש כפירוש הר"ן אלא שיש לו פירוש אחר בענין פייסתי דלומר שמחלה התנאי כמפורש בדבריו פ"ט מה"ג. וכתבו התוספות לעיל פ"ב דף י"ח דמדכתב רש"י [וכ"כ הר"ב] שמא יבא בעל ויערער [משמע] שהחששא זו היינו אלא משום לעז בעלמא שיוציא הבעל לעז. וכיון שהאמינה עליו לא יוציא לעז דכסיפא ליה מלתא. ע"כ: **ח** הרי זה גטך אם לא באתי כו' הרי זה גטך מעכשיו כו'. לשון הר"ן. ותמיהני הך מתניתין יתירתא היא. דתרי גווני דידה. מאם מתי אינו גט. ומעכשיו אם מתי הרי זה גט. דתנא לעיל [מ"ג] כמעיקן להו. וי"ל דה"ק דסד"א נהי דאם מתי כלאחר מיתה משמע. הני מילי היכא דתלה במיתה דכיון דלא מגרש לה. אלא כי היכי דלא תפול קמיה יבם. אף הוא אינו רוצה ביחול גטה אלא לאחר מיתה. דסבור הוא דיש גט לאחר מיתה. אבל הכא דתלה באם לא באתי סד"א דמעכשיו משמע. קמ"ל. א"נ סד"א התם משום הכי אמרינן דכי לא אמר מעכשיו כלאחר מיתה דמי. דחיישינן דלמא אינו רוצה בגירושיה כלל. דידוע הוא שאין גט לאחר מיתה ולפיוסה איכוין. אבל הכא דאפילו נימא דלאחר שלא יבא משמע. מ"מ כי לא מת גירושיה חיילו ולגרשה מכוון. סד"א שאם לא באתי גרידא מעכשיו משמע. קמ"ל. ע"כ: הרי זה גט.

ונגמ'

א) כ"ה וכן אם היה כו' בשני הדבורים ברע"ב ד"ר. וכפי הנראה גם שניהם הם המשך לדבורו שברא"ש המשנה והכל דבור אחד הוא. או י"ל דלפני הרע"ב היו חסרות במשנה המלות "הר"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד ל' יום" בשתי בבות אלה והיה כתוב שם וכן אם היה כו'. ב) כר"ב ד"ר ושוהה.

יכין תפארת ישראל יכין

יהודה נגליל, והיא בא"י וסמוך לה היה כפר עותנאי והיא עיר בגליל: לא) מיד: לב) לפי מה דנקט מתניתין, שהתנה אם לא יחזיר מגליל, ק' למה הגט בטל, הרי לא הלך לגליל ונמצא שלא חזר משם. הא מתניתין מיירי שהיה הולך לדרכו, והתנה מקודם ב' תנאים, שאם יבוא לגליל, תיכף יהיה גט, ואם לא ילך לגליל, עכ"פ כשישהה ל"י יהיה גט. ולהכי כשחזר מאנטיפטרוס, בטל ב' התנאים, דלא לגליל הלך ולא שהה ג"כ ל"י: לג) ולהכי התנה עוד, שבאם יגיע ליהודה תתגרש מיד: לד) הוא סוף גבול גליל: לה) מיד: לו) דלא ליהודה הלך וגם כן לא שהה ל"י: לז) ולהכי התנה עוד שכשיגיע למדה"י תתגרש מיד: לח) היא בסוף א"י: לט) דלא למדה"י הלך וג"כ לא נשתהה ל"י. ובכל הג' בבות נפסל הגט לגמרי מלגרש בו עוד, אפילו קיים אח"כ תנאו, אפ"ה הרי לא התנה רק על מהלכו הראשון. ונ"ל דקמ"ל תנא דאע"ג דאם רק היה מתנה התנאי של ל"י, וחזר קודם של"י היה יכול לקיים תנאו אח"כ, וכסיפא דמשנתינו, ואפ"ה אם התנה עוד תנאי שילך למקום פלוני במהלך ראשון, ולא הלך לשם במהלך ראשון, אז ביטל לגמרי גם התנאי של הל' יום. וכ"ש בהתנה רק תנאי המקום לבד והלך וחזר קודם שהגיע לאותו מקום, מיד ביטל הגט, ונפסל לגמרי, אפילו ילך אח"כ לשם, עכ"פ הוא לא התנה רק על מהלך הראשון. והא דנקט תרתי בבא, הלוכו לגליל והלוכו ליהודה. ה"ט, מדסד"א דדוקא בהתנה על הלוכו לגליל, כל שלא הגיע לגליל ממש, אע"ג שכבר הגיע קרוב לגליל ביטל תנאו ונפסל הגט, והיינו משום דיהודה חשיב טפי, דשם ירושלים מקום המקדש ומושב המלך והסנהדרין, להכי לא בטל עיר שבקצה גבולה לגבי גליל שהתכוון נילך לשם. אבל אי הוה איפכא שהתנה על הלוכו מגליל ליהודה, סלקא דעתך אמינא דאף על גב דעותנאי גליל הוא אפ"ה מדסמוך גם ליהודה, בטל לגבי חשיבות דיהודה שהתכוין נילך לשם, והוי כאלו כבר הגיע ליהודה והוי גט, קמ"ל דאין כל א' בטל לגבי חבירו. ונקט תו בבא דעכו להשמיענן דאע"ג דלענין מביא גט דינו כא"ל [כפ"א מ"ב] אפ"ה הכא דינו כא"י: מ) שאשהה ל"י מראות פניך: מא) אם לאחר שהלך ובא, שוב שהה ל"י מראות פניה. ולא חיישינן כיון שלא גירשה מעכשיו, שמא יוציא לעז שפייס ביני ביני וביטל הגט. דמיירי באמר בשעת התנאי שתהא נאמנת עלי שלא פייסתי [תו' די"ח]: מב) אף

ציונים

הר"ז גיטך כ"ז כו'. מיי' שם הי"א סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' י"ד: **ח** הר"ז גיטך כו'. ע"ו ע"ב. פ"ב ע"ב. כתובות ב' ע"ב. ע"ז ל"ו ע"א מיי' פ"ט שם הי"א טוש"ע שם סעי' ו': הר"ז גיטך מעכשיו כו'. כ"ס ע"ב כתובות שם נדרים כ"ז ע"א מ"ו שם הי"ג שם טוש"ע שם סעי' ג': **ט** אם לא באתי כו'. מיי' שם הכ"ב טוש"ע שם סעי' ה':

שנויי נוסחאות

תנאו. נד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר התנאי וכן בסמוך: עותנאי בכי"ק עתני. (והיה הולך למדה"י). בכי"מ ליתא בע"ס. ובא הולך. במשכי"ר ובא והיה הולך: **ח** ועד כ"ס כד"נ; ובמשכי"ר עד. ומת. כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר מת וכן בסמוך. (הרי זה גטך). כד"נ ובכי"ק ובמשכי"ר ליתא. ועד כ"ס כמשכי"ר; וכד"נ עד: **ט** עד. כד"נ ובכי"ק ובמשכ"ב ובמשכי"ר ועד וכן בסמוך.

תוספת חדשים

יוס לה איכפת לן כיון שלא הלך לגליל ויש לדחוק שזו כוונתו אע"פ דלא משמע הכי ממ"ש רש"י דלקמן בד"ה אנטיפטרס כו' דלא לימנו תלתין יומא וכו' ודו"ק]:

תוספות רעק"א

כיון דאפשר לו לקבלם עיי"ש (*בתוס' ד"ה כלל אמר) אבל רבנן דמתני' דהכא אדסברי בסיפא דמת הבן אינה מגורשת ע"כ דס"ל דנתכוון לצעורה בחנם, וברישא דמת הבן דמגורשת היינו כיון דלא פריש זמן ההנקה אמרי' דלהרויחה מכוין וכוונתו ליגק מה שצריך לו ומש"ה מת הבן מגורשת. והיינו לאוקימתא דרבא דבריש' בסתם בעי' שתינק כ"ד חודש אבל לאוקימתא דרב אשי דיום א' בלבד הוא א"כ הוי כפריש ואמרי' לצעורא מכוין ק' באמת מ"ש רישא ומ"ש סיפא (*ב"ב בתוס' ד"ה בשלמא לרבא. ומ"ש בתוס' ד"ה מתניתין כמבואר בחוי"ט היינו לחלק בין איצטלית לרישא דכאן, אבל רישא לסיפא דמשנתינו קשה באמת כמ"ש רבינו):

דכבר

כתבו ותנו כו' ע"ג ע"ב: כתבו לאחר יב"ח כו'. מיי' שם פוט"ט שם:

שנויי נוסחאות

ט כתבו ותנו גט. כד"נ וכי"ק וכמשני"ר כתבו גט ותנו וכסמוך לשונו. **כתבו** גט בתוך י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש. כד"נ וכי"ק וכמשני"ר ..ונתנו בתוך י"ב חדש; בכי"מ כתבו ונתנו בתוך י"ב חדש, לאחר י"ב חדש כו' ר"י, כד"נ לה אחר .. **כתבו** לאחר יב"ח כו'. בכי"מ כתבו לאחר יב"ח ומת אם הגט כו'. וכן הוא בכי"ק. הגט קדם. כד"נ ..קודם; במשני"ר גט.. ואם אין ידוע. במשני"ר אם אינו ידוע; כד"נ אינו יודע; בכי"ק ואין ידוע:

שנים עשר חדש. כתבו ותנו גט לאשתי. כתבו גט בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש, אינו גט(מג). כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן עד שנים עשר חדש כתבו בתוך שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש אינו גט. ר' יוסי אומר כזה גט(מד). כתבו לאחר שנים עשר חדש ונתנו לאחר שנים עשר חדש ומת, אם הגט קדם למיתה, הרי זה גט. ואם מיתה קדמה לגט אינו גט(מה). ואם אין ידוע, זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת(מו):

ובגמ' איכא מאן דמתני אמתני' דה"נ שצריך שיאמינה אם תאמר שלא בא. וכן פסק הרא"ש. ואיכא דלא מתני הכי אמתני' דכיון שלא ראינו שבא לעיר מאילא לא חיישינן שמא בא. והר"ב שלא כתב כן במתני' סובר כהרמב"ם שפסק בפ"ט מה"ג כלישנא דלא מתני אמתני'. וטעמו כתב המגיד שסובר שחששות אלו שמא פייס ושמא בא אינן מדאורייתא מפני שדין תורה העמד דבר על חזקתו וכיון שנתגרשה אין חוששין לדבר אחר שאין אנו רואים אותו. ואין ספק מוציא מידי ודאי אלא שחכמים חששו בערוה החמורה כו'. וכיון שכן נמצא שמחלוקת לשונות אלו בדרבנן והלך אחר המיקל: הרי זה גט. ובגמ' איבעיא להו אם מותרת מיד שמת. שהרי ודאי לא יבא עוד. ויש כאן קיום תנאי או דלמא לאחר י"ב חדש דאתקיים תנאה. ופי' התוס' משום דאיכא למגזר אטו לא מת. והר"ן פירש דאיכא למימר דאיהו ודאי לא הוי חיים למיתה דידיה ולא היה גומר ומגרש אלא לאחר י"ב חדש: ע"כ. ולא אפשיטא ופסקו לחומרא: **ט כתבו** גט בתוך י"ב חדש כו' אינו גט. דלא תימא שלא הקפיד אלא על הנתינה. אלא אף על הכתיבה הקפיד. הר"ן: רבי יוסי אומר כזה גט. מדהוה ליה למימר אם לא באתי כתבו ותנו ואמר כתבו ותנו אם לא באתי. ה"ק כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי. ורבנן ל"ש הכי ול"ש הכי. גמרא: ואם מיתה קדמה לגט אינו גט. אם מת אחר י"ב חדש אחר שנכתב הגט קודם שיתנוהו לה. הרמב"ם: זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורשת. כלומר גם זו היא בכלל שאמרו מגורשת כו'. כיוצא בזה שכתבתי במ"ז פ"ג דיבמות בשם הרמב"ם. וע"ל מ"ד וכמ"ב פ' דלקמן: מגורשת ואינה מגורשת: דלא מוקמינן ליה בחזקת חי. ונימא דלאחר י"ב חדש מת אלא כיון דהשתא מת מקמי הכי מספקינן ליה דלמא בתוך י"ב חדש מת. הר"ן. ובלשון מגורשת ואינה מגורשת עמ"ש במ"ד:

יכין תפארת ישראל יכין

דכבר שמעינן לרישא וסיפא ממ"נ. אפ"ה קמ"ל הכא ברישא רבותא, אף דלא תלה תנאו במיתה, אפ"ה אמרינן אין גט לאחר מיתה. וסיפא נמי נראה לי דרבותא קא משמע לן, דבאמר מעכשיו, אף שהוא לא התנה רק סתם, לא אמרינן דמסתמא נתכוון רק כשיתעכב בחייו מלחזור, ולא לכשיתעכב מלחזור מחמת מיתה, דהרי מיתה לא שכיח [כגיטין דכ"ח ב'], ואיך יתכוון לעיכוב כזה. אפ"ה כשמת הוה גט: מג) דגם אכתיבה קפיד שיהיה אחר יב"ח: מד) דמדלא קאמר כברישא, ה"ק כתבו מיד ותנו אם לא באתי: מה) אם מת אחר י"ב חודש, ואחר שנכתב הגט קודם שנתנוהו לה: מו) ולא מוקמינן ליה בחזקת חי ונימא דלאחר י"ב חודש מת. דחזקה דהשתא שמת, אלימא מחזקה דמעיקרא:

ציונים תוספת הזורק פרק ח גיטין יום טוב

פ"ח א הזורק גט כו'. ע"ז ע"א מיי' פ"ה מהל' גירושין ה"א סמ"ג עשין נ' טוש"ע אה"ע סי' קל"ט סעי' א': זרקו לה כו'. מיי' שם ה"ח טוש"ע שם סעי' יו"ד:

שנויי נוסחאות

פ"ח א בתוך חצרה כד"נ לתוך.. **זרקו.** כד"נ זרק.

תוספת רעק"א

פ"ח א [אות פא] הרע"ב ד"ה הזורק והוא שתהא עומדת, אפי' בזרקו לה שלא בידיעתה ואמר בפני עדים ראו גט זה שאני נותן לה אפשר דמהני כמו בנתן לידה ממש. ואם היא ישנה צ"ע אם היא מגורשת די"ל דלא עדיפא חצרה מידה. ומסתברא הואיל ואין לה יד אין לה חצר. הר"ן בשם הרשב"א והה"מ פ"ה מהל' גירושין. ובחידושי הרשב"א כ' בשם הראב"ד דאף בישנה מגורשת:

פרק ח א הזורק גט לאשתו. והיא בתוך ביתה(א). או בתוך חצרה הרי זו מגורשת(ב). זרקו לה בתוך ביתו.

פרק ח **א והיא** בתוך ביתה כו' של נכסי מלוג וזרקו לה ע"ג קרקע. רש"י. ובגמ' פריך מה שקנתה אשה קנה בעלה. וא"כ הכתי לא נפק גט מיד הבעל. ואסיק רבא דגטה וחצרה באים כאחד מידי דהוה יד עבד דקני ליה לרביה ואפילו הכי קונה את עצמו בשטר על ידי עצמו [כמ"ש במ"ג פ"ק דקדושין] משום דגטו וידו באין כאחד. ה"נ גטה וחצרה באין כאחד: הרי זו מגורשת. כתב הר"ב דכתיב ונתן בידה ומדלא כתיב ובידה יתננו משמע ונתן בידה מ"מ ומסיים רש"י וידה דכתב רחמנא דבעינן דומיא דידה דמשתמרת לדעתה. ע"כ. וכתבו התוספות וא"ת ואימא ונתן כלל בידה פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט וי"ל ושלחה חזר וכלל ודיינין כעין הפרט ע"כ. והר"ן כתב תרי ונתן בידה בפרשה ובתרא מיותר לדרשא. א"כ משום דהוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ע"כ. ועיין בב"י ר"ס קל"ח. ומ"ש הר"ב והוא שהיא עומדת בצד ביתה או בצד חצרה. גמרא. וטעמא כי ידה

ר"ע מברטנורה

פרק ח א הזורק. הרי זו מגורשת. דכתיב (דברים כ"ד) ונתן בידה ומדלא כתיב ובידה יתננו. משמע ונתן מכל מקום. בין בחצרה בין בגגה בין בקרפיפה. °והוא שהיא עומדת בצד ביתה או

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ח א) של נכסי מלוג, או שהוא שאול או מושכר לה: ב) דאף דכל מה ששייך לאשה קנה הבעל. עכ"פ גטה וידה באין כאחד

אור גדול

פרק ח א במשנה הרי זו מגורשת, והוא שתהא עומדת בצד ביתה או בצד חצרה. ואע"ג דחצר לא גרעה משליחות והיכא דזכות הוא לו קונה אפילו אינו עומד בצד חצרו. בגט דחוב הוא לה ואין חבין לאדם אלא בפניו חצר אינה קונה לה בתורת שליחות רק בתורת יד ומש"ת בעינן מה ידה בסמוכה אף חצר בסמוכה, והנה בר"ן הביא מתי' הרשב"א אם כבר נתן הגט בחצירה המשתמרת ואמר לה הא גיטך בחצריך ואמרה תזכי לי חצרי כיו נראה דמגורשת אף דאינה עומדת בצד החצר. וכתב ע"ז הר"ן ולא ידעתי האיך היא מתגרשת הא בשעה שזרקו שם לא הוי שליח דידיה ולא שליח דידה ואין לך לומר שיהא אלא כאלו נתן בידה לפקדון כו' עיי"ש. ותמוה מאוד דהא ברחוק החצר גם ידה לא הוי וא"כ איך הוי כאלו נתן בידה לפקדון הא לא הוי רק כאלו נתנו על גבי קרקע ואח"כ כשאמרה תזכה לי חצרי הוי כטלי גיטך מע"ג קרקע דלא מהני. ומצאתי להתו"ג (סי' קל"ח) שהרגיש בזה ותי' דכיון דהוי שלו לפירות הוי כחצירו. ואח"כ כשאומר לה הא גיטך גיטה וחצירה באין כאחד והוי כמידו לידה כמו נתן לחצירו וכתב לה שטר מתנה עליו יעו"ש. ודבריו נכונים. אמנם לשון הר"ן אי אפשר להלום לפי פירושו. דא"כ איך

או בתוך חצרו אפילו הוא(ג) עמה במטה(ד) אינה מגורשת. לתוך חיקה(ה). או לתוך קלתה(ו), הרי זו מגורשת(ז): **ב** אמר לה כנסי שטר חוב זה. או שמצאתו מאחוריו(ח) קוראה והרי הוא גטה אינו גט(ט) עד שיאמר לה °הא גטך(י). נתן בידה והיא ישנה. נעורה. קוראה. והרי הוא גטה. אינו גט. °עד שיאמר לה(יא) הא גטך. היתה עומדת ברשות הרבים(יב) וזרקו לה. קרוב לה(יג) מגורשת. קרוב לו(יד). אינה מגורשת.

[או] **בצד חצרה**: קלתה. כלי שהנשים נותנות בו מטוה ומחטין: הרי זו מגורשת. ואפי' היא בתוך ביתו. דמקום חיקה וקלתה קנוי לה שאין אדם מקפיד לא על מקום חיקה ולא על מקום קלתה: **ב** או שמצאתו מאחריו. שהיה הגט על גבו ועקם גבו לה כדי שתטלנו: אינו גט עד שיאמר טלי גטך*). ולכי אמר טלי גטך מיהת הוי גט. אבל אם היה הגט על גבי קרקע או על גבו או בגופו ולא עקם גבו או לא המציא גופו לה כדי שתטלנו אפי' אמר טלי גטך אינו גט: קוראה והרי היא גיטה. כשהיא קוראה בו רואה שהוא גטה: קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת. כל שהיא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשמרו. זהו קרוב לה. וכל שהיא אינה יכולה לשמרו והוא יכול לשמרו זהו קרוב לו. שניהם יכולים לשמרו. או שניהם אינם יכולים לשמרו. °זהו מחצה על מחצה. ולענין פסק הלכה אינה מגורשת עד שיגיע גט לידה או לרשותה:

אמר

---

*) כ"ה ברע"ב ד"ר והוא דבור אחד שם עם דבור הקודם.

ידה מה ידה בסמוכה אף חצרה בסמוכה ומזה הלשון משמע דבצד ותולה לה סגי. ונ"ל דלישנא דמתניתין דוהיא בתוך ביתה. לאו דוקא. וראיתי להמגיד בפרק י"ז מהלכות גזילה לענין קניית מציאה. דבעינן נמי שיהא עומד בצד שדהו. שכתב יש שפירשו עומד בצדו ובתוכו. אבל בצדו ותולה לה לא. וכן מוכח לדעתם בפרק כל גגות בעירובין [דף צ"ב]. ולשון המחבר כלשון הגמרא. ע"כ. ואשתמיטתיה לכתוב כן בריש פ"ה מהלכות גירושין והיה לו ראיה מלשון בתוך דבמשנה. ובא"ה ר"ס קל"ט העתיק בד"א שהיא עומדת בחצרה ובח"מ סי' רס"ח העתיק אצל שדהו. ועיין מ"ד פרק קמא דב"מ: **אפילו** הוא עמה במטה. פירוש הגט ומוקי לה בגמרא כשהמטה שלו. אבל מטה שלה וגבוהה עשרה חולקת רשות לעצמה. מאי איכא מקום כרעי. אמקום כרעי לא קפדי אינשי: **לתוך** חיקה. כתב הר"ב שאין אדם מקפיד על מקום חיקה. וא"ת פשיטא דהא חיקה הוי ממש כידה. ואומר ר"י דמיירי כשבגדיה נגררין בארץ. תוס': **ב** אמר לה כנסי ש"ח זה כו' אינו גט. לשון הר"ן בעסוקין בענין גירושין עסקינן. דאי לא. מאי איריא אמר לה כנסי ש"ח זה. ומאי איריא מצאתו מאחוריו וקראתו. אפילו נתנה לה נתינה מעלייתא אלא שלא פירש אינו כלום °דהא קי"ל צריך לפרש [במשנה ז' פ"ד דמעשר שני] אלא הכא בעסוקין בענין גירושין מתחלה עסקינן ואילו נתנו לה נתינה מעלייתא בסתם מהני. אבל כיון שאמר לה כנסי ש"ח זה הרי נתבטל כל מה שהיו עסוקין באותו ענין מתחלה. כיון שלא אמר לעדים ראו גט שאני נותן לה. דבהכי מהני כדאיתא בפרק הניזקין [דף ס"ה]. וכן נמי כשמצאתו מאחוריו אינו גט. שאין עסוקין באותו ענין מועיל. כשנתנו סתם. אלא היכא דאיכא נתינה מעלייתא. (אלא) [נ"ל אבל] בזו שהיא נתינה גרועה שעיקם גבו לה לא מהניא. ע"כ: **אינו** גט עד שיאמר כו'. פירוש אפי' בעודו בידה וא"נ לאחר ולטלנו מידה כרבי בגמ' דנתן בידה קרינא ביה אע"ג °דנתינה ראשונה לאו כלום היא. הר"ן. אבל נתינה בעינן. ומש"ה טלי גטך מעל גבי קרקע לא מהני. כמ"ש הר"ב. ואפילו א"ל אח"כ הא גטך. וז"ל הרמב"ם בפ"א מה' גירושין [הל' י"ג] שנאמר ונתן בידה לא שתקח היא מעצמה. והרי לא נתן לה לא הוא ולא שלוחו. ע"כ: **עד** שיאמר לה הא גטך. שצריך שיתן לה בתורת גירושין. שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות. הרמב"ם פ"א מה"ג: **נתן** בידה והיא ישנה כו'. דאע"ג דלא בעינן דעתה דידה. מקום המשתמר מיהא בעינן וכשהיא ישנה לא מינטר. הר"ן. וכן כתב בית יוסף בשם הרשב"א: **אינו** גט עד שיאמר כו'. ואע"פ שהיו מתחלה עסוקין באותו ענין. ואפילו אמר לעדים מתחלה ראו הגט שאני נותן לה דמהני בריא. הכא לא. דישנה לאו בת אגרושי היא מהטעם שהסבאר. הר"ן: **עד** שיאמר לה. בעודו בידה כשנעורה וכו' וכמ"ש לעיל: **קרוב** לה מגורשת כו'. פי' הר"ב כל שהיא יכולה לשמרו כו'. הכי אמר ר' יוחנן. ובמ"ה פרק ג' דיבמות. מפרש הר"ב כדאמר רב. וכתב הרא"ש דר' יוחנן לא אתא לאפלוגי אדרב דשפיר אית ליה לענין דינא להא דרב אלא דל' קרוב לה וקרוב לו לא משמע ליה לפרושי בד' אמות כדפירש רב. דמשמע אפי' רחוק ממנה הרבה. וכן מחצה על מחצה אינו מתפרש יפה אליבא דרב. לכך נראה לו לפרש קרוב לה אפילו ק' אמה. משום עיגונא תקנו חכמים בגטין וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. ע"כ: **מגורשת**. כתב הר"ב ולענין פסק הלכה אינה מגורשת עד שיגיע כו'. רש"י: **קרוב** לו. כתב הר"ב כל שהיא אינה יכולה לשומרו

והוא

ציונים

לתוך חיקה כו'. ב"ב פ"ה ע"ב: ב אמר לה כנסי כו'. ע"ח ע"א מיי' פ"א שם ה"ט טוש"ע שם סי' קל"ט סעי' א' וסי' קל"ח סעי' ד': נתן בידה כו'. מיי' שם פמ"ג שם טוש"ע שם סי' קל"ח סעי' ג': היתה עומדת בר"ה כו'. יבמות נ"א ע"א: קרוב לה מגורשת כו'. ירושלמי ב"מ פ"א הל"ד טוש"ע שם סי' קל"ט סעי' י"ג:

שנויי נוסחאות

(הוא) עמה. בכי"ק ובמשנ"כ ליתא; בד"נ היא עמו. לתוך חיקה. בד"נ בתוך.: ב מאחוריו. בד"נ ובכי"ק מאחריו. קוראה. בד"נ ובכי"ק ובמשנ"כ קורא וכן בסמוך. (והרי) הוא. במשנ"כ והוא גיטה וליתא, ומפירש"י משמע קצת שלא היה לפניו שמלת קוראה **והרי הוא גיטה** דרישא ועי' בפי' הרמב"ם. הא גטך. בכי"ף הוא.; בד"נ ובכי"ק הרי זה גיטך וכן בסמוך. נעורה. בתורי"ד ונתעוררה. וזרקו לה. בכי"נ וזרקו לה גט בר"ה.

תוספת רעק"א

ב [אות פב] במשנה הא גיטך. וה"נ באומר כנסי שט"ח. אבל אמר זכי בשט"ח זה כיון דקנאתו לצור על פי צלוחית צריך לחזור וליטול ממנה טור בשם הרמ"ה: [אות פג] תוי"ט ד"ה אמר לה. דהא קי"ל צריך לפרש. אבל הרמב"ם ס"ל דבסתם מגורשת מדאורייתא אלא דמדרבנן צ"ל הא גיטך. א"כ מתני' כפשטה: [אות פד] שם ד"ה אינו גט. דנתינה ראשונה לאו כלום היא. וה"ה בנתן לידה לשם פקדון או בנתן לחצירה לשם גרושין ואח"כ עמדה בצדי החצר ואמר לה הא גיטך הוי גט כיון דמיד הבעל בא לידה או לחצירה. ומיהו אם דחאתו הרוח לחצירה ואח"כ א"ל הר"ז גיטך הוי כטלי גיטך מע"ג קרקע דאינה מגורשת כיון דליכא נתינת הבעל. ר"ן: [אות פה] במשנה עד שיאמר לה הא גיטך. ואם נפל הגט מידה קודם שננערה אינו גט עד שיהזור ויתן לה. הרא"ש בשם הרמ"ה: [אות פו] בהרע"ב ד"ה קרוב לה. זה מחצה על מחצה. דאין לפרש מע"ט שהיו שניהם עומדים בארבע אמות, דא"כ נחזי הי מיניהו קדים וכ"ת דאתו תרווייהו בהדי הדדי והא א"א לצמצם. גמרא. וא"ת ואכתי דלמא מיירי

בקדם

יכין תפארת ישראל יכין

כאחד. והוא שעמדה בצד ביתה וחצירה, ומשתמר לדעתה. דמדחצר משום יד אתרבאי, צריך שיהיה כיד, שסמוכה לה. וצריך ג"כ שכשזרק לה ידעה שהוא גטה, דאל"כ ספיקא הוה [קל"ט]: ג) הגט: ד) מטה שאינה שלה. דבשלה ויושבת עליו וגבוה י"ט מגורשת [שם]: ה) חיקה הוא כיד ממש, רק מיירי שבגדיה מגוררין ע"ג קרקע, וזרקו עליהן: ו) סל למטוה ולמחטין: ז) דמקום הסל והחיק קנוי לה, שאין אדם מקפיד על מקומן: ח) שהיה הגט על גבו, ועיקם גבו לה שתטלנו [כך כ' הר"ב, ונ"ל שכי מיירי, דאם לא עיקם לה גבו, אלא שנטלתו מגבו מעצמה, אפילו א"ל בשעה שנטלתו הרי זה גיטך, אינו כלום, דבעינן ונתן [כאה"ע קל"ח]: ט) אפילו היו עסוקים תחלה בעניני גירושין, הא אילו היה נתנה לה מיד ליד היה גט כשר כיון שעסוקים בענין גירושין סגי אף שלא אמר הר"ז גיטך: י) ואפילו לא א"ל כן עד אחר שנתן לה הגט, ובעודו בידה, סגי [שם]: יא) כשהיא נעורה. אע"ג שנתנה לה כשהיא ישנה. והוא שנשאר בידה משעה שנתנו בידה כשהיא ישנה עד שננערה [קל"ח ס"ג]: יב) או ברשות שאינו של שניהן: יג) שיכולה היא לשמרו: יד) כל שיכול הוא לשמרו:

שניהן

אור גדול

איך מדמה לה הר"ן לנתן בידה לפקדון. וצ"ע. ע"כ נראה דלענין זה שתחזיק הנייר הוי כנתן בידה דלענין זה הוי חצר שלותה רק לא תתגרש משום דזה הוא חוב. ולא הוי רק בנתן לפקדון. וממילא מה שהוליד התו"ג שם דהיכא דאין לו פירות לא מהני, מבואר בר"ן לפי הנ"ל דו"א רק דגם בכה"ג מגורשת. כן נראה מוכרח מלשון הר"ן. ואפשר עוד דדוקא באין לו לפירות אבל אם יש לו פירות שוב ממילא לא הוי כנתנו בידה לפקדון. ואם לא הוי כחצר דידיה ג"כ. [וכמ"ש שם התו"ג להרמ"ה] גם להר"ן לא מהני. ויש לעיין. וקצת נראה כמ"ש מהא דנתן בידה בשהיא ישנה מהני כשאומר לה אח"כ הא גיטך אף דלא הוי מקום המשתמר מתחלה לפמ"ש הר"ן בטעמא דישנה משום שאינו משתמר ואפ"ה מהני אמירתו אח"כ ה"ה באינה עומדת בצידה. ואכתי צ"ע:

מחצה על מחצה(טו). מגורשת ואינה מגורשת(טז): ג וכן לענין קדושין(יז). וכן לענין החוב(יז). אמר לו בעל חובו זרוק לי חובי(יח) תרקו לו. קרוב למלוה(יז) זכה הלוה(יט). קרוב ללוה(יז). הלוה חייב(כ). מחצה על מחצה(טו). שניהם יחלוקו.

ר"ע מברטנורה

ג אמר לו בעל חובו זרוק לי חובי. בגמ' מוקמינן לה באומר זרוק לי חובי בתורת גטין. דכיון דא"ל הכי. הוה ליה לחוב זה דין גט. ואם זרק אותו הלוה קרוב למלוה ואבד. זכה הלוה ואינו חייב לשלם. ואם קרוב ללוה. הלוה חייב וכו'

והוא יכול כו'. גמ'. וא"ת מה לי יכול לשומרו כיון דהיא אינה יכולה לשומרו. וי"ל בפני עצמה אינה יכולה לשומרו אלא עם אחר והוא יכול לשומרו בפני עצמו. גליון התוס': מחצה על מחצה מגורשת וכו'. כתב הר"ן תימה הוא אמאי מגורשת כלל. ותירצו בתוס' דשניהם אינם יכולים לשומרו. היינו כל אחד בפני עצמו. אבל שניהם ביחד יכולין לשומרו. והקשה הרמב"ן ז"ל שכיון שהדבר תלוי בשמירה כל מקום שצריך לשמירת הבעל אגיד ביה הוא. ואינה מגורשת. ולי נראה כיון שהשמירה עושה רשות. ומקום זה בין שניהם הוא מסתמא בעל משאיל לה מקום כיון שאינו מיוחד לה. ע"כ. והב"י הקשה עוד בשם הרשב"א על פי' התוס' דה"נ שניהם יכולים לשומרו היינו שכל א' מהם יכול לשומרו בלא שמירת חברו. וא"כ בזו אמאי אינה מגורשת כיון שהיא אינה צריכה בשמירתו: מגורשת ואינה מגורשת. עיין מ"ש בזה הלשון במ"ד פרק דלעיל: ג וכן לענין קדושין. דכתיב ויצאה והיתה. גמ': וכן לענין החוב א"ל ב"ח כו'. כתב הר"ב בגמ' מוקמינן לה באומר זרוק לי חובי בתורת גטין. ופירש"י דדוקא לענין גטין כמ"ש לעיל בשם הרא"ש מפני התקנה וכן לקדושין משום דאתקש. הלכך הא דתנן וכן לענין החוב דוקא כשא"ל בתורת גטין. דאילו סתמא. זרוק לי ושמור קאמר. ואמרי' בגמ' וקמ"ל דלא מצי א"ל משטה אני בך. וכתב המגיד בפי"ו מה' מלוה בשם הרשב"א דבלשון הזה ממש קא"ל והיינו חדוש דאי מפרשים שא"ל זרוק לי חובי בתורת גטין ביאה דינך כדין זורק גטין. פשיטא מאי קמ"ל. ע"כ. כלומר דבהכי ודאי לא שייך לומר משטה: קרוב ללוה הלוה חייב. כתב הר"ב אבל אם א"ל זרוק לי חובי והפטר מכיון שזרקו לו בכל ענין פטור. וז"ל הרמב"ם בריש פי"ו מהל' מלוה א"ל המלוה זרוק לי חובי והפטר. וזרקו ואבד או נשרף קודם שהגיע ליד המלוה פטור. ע"כ. ומשמע ליה להר"ב דבכל ענין קאמר דפטור. וכן נראה מלשון הטור ח"מ סי' ק"ך שכתב אם א"ל זרוק לי חובי והפטר. וזרקו אפי' רחוק למלוה. ונאבד קודם שיגיע לידו. פטור. שהרי הרשהו בכך. ע"כ. ודלא כהמגיד שנדחק לפרש דברי הרמב"ם. שמ"ש וזרקו לו דר"ל וזרקו לרשותו. משום דבגמרא איתא אוקימתא דאוקמא למתני' באומר זרוק לי חובי והפטר. ודחי לה משום דאי הכי מאי למימרא מש"ה מוקי באוקימתא אחריתא. אבל משמע דדינא קיים. וא"כ בקרוב ללוה חייב הלוה. וטעמא כתב הרשב"א דכי א"ל זרוק לי חובי בתוך רשותי קאמר. וכל שקרוב ללוה לא בא לרשות המלוה. והכי איתא בירושלמי: עכ"ל המגיד. ול"נ דאי כדבריו א"כ ה"ל להרמב"ם ולהטור לכלול שני הדינין בבבא אחת ולכתוב אם א"ל זרוק לי והפטר. וכן אם אמר זרוק לי בתורת גטין היו המעות קרובות כו' ומדלא כתבו כן וגבי תורת גטין חלקו בין קרוב כו' ולא כן בזרוק לי סתם. שמעינן לדעתייהו להפטר לגמרי בכל ענין. וכמ"ש הר"ב. והא דירושלמי שהביא הרשב"א נ"ל דמשם ראיה דבגמ' דידן על כרחין לא ס"ל הכי. דהכי איתא התם לגטין אמרו ולא לד"א. והא תנינן וכן לענין החוב. א"ל שכן אם א"ל זרקהו ליס ויהא מחול לך מחול לו. מעתה אפי' קרוב ללוה זכה הלוה ותניא קרוב ללוה הלוה חייב. שכן אם א"ל זרקהו עד שיכנס לרשותו ועדיין לא נכנס לרשותו. ע"כ. ולהירושלמי הא קאי אוקימתא דמתני' וכן לענין החוב. באומר זרוק לי חובי והפטר. ול"ק מאי למימרא דאע"ג דבבא דקרוב למלוה פטור פשיטא. וליכא למימרא. בסיפא טובא קמ"ל דקרוב ללוה חייב. משום דזרקהו עד שיכנס לרשותו קאמר. והשתא אי איתא דגמ' דידן נמי סברה דעד שיכנס לרשותו קאמר אמאי דחי לה להך אוקימתא. משום דמאי למימרא ברישא. הא טובא קמ"ל בסיפא. אלא

ודאי

יכין תפארת ישראל בועז

יכין

טו) ששניהן יכולין לשמרו כל א' לבד, או שאין יכולין לשמרו כל א' לבד, רק ביחד, דבאינן יכולין לשמרו כלל, פשיטא דאינה מגורשת כלל [תוס'] (א): טז) ואכן קיי"ל דאפילו לתוך כליה או חיקה, אסורה להנשא עד שיבוא לתוך ידה ממש [קל"ע]: יז) תלוי במי שיכול לשמרו: יח) בתורת גיטין. דאל"כ מדא"ל זרוק לי והפטר, אפילו נפל קרוב ללוה נפטר, ואי באמר ליה זרוק לי חובי ולא אמר והפטר, אפילו נפל קרוב למלוה חייב, דזרוק לי ושמרו קאמר. ואע"ג דבאמר שלחהו לי א"ל לומר והפטר [כב"מ פ"ה מ"ג]. י"ל התם דקא"ל שימסר החוב ליד אדם בר דעת, אין צריך שישמרנו הלוה עוד: יט) דבנאבד גם פטור: כ) בנאבד:

בועז

פ"ח (א) ואילה"ק בשניהן יכולין לשמרו כאחת למה מגורשת ואינה מגורשת הרי אכתי אגידה ביה. י"ל דוקא בשחוט שבגט עדיין בידו ממש [שם], או בשמונח קצת ממנו עדיין בד' אמות שלו, מחשב אגידה ביה. משא"כ הכא שאין הגט אגוד ביה רק כדאינה יכולה היא לשמרו בלתי סיועת אחר, לא מחשב אגידה ביה, דהרי יכולה לשמרו בסיועת אדם אחר שאינו בעל. אמנם ק"ל, נ"ל דנקט כלל ברישא קרוב לו, דהיינו שיכול הוא לשמרו, דמדהיא אינה יכולה לשמרו, מה לי שיכול הוא לשמרו. וראיתי בגם רש"ל דקדק בזה. ותי' דר"ל שהוא יכול לשמרו לבד והיא רק עם אחר. ותמוה, דהא לדבריו בעיון מעט הם שניהן יכולין לשמרו לתוס' הנ"ל. ותו דמה יענה רבינו לאידך מ"ד בש"ס, דפי' קרוב לו היינו בתוך ד' אמות שלו, דק' נמי מה מהני שהגט תוך ד' אמות שלו, כיון דעכ"פ אינו בתוך ד"א שלה. ולפע"ד מסוף הסוגיא דקאמר כל שקרוב לה מלו והוא יכול לשמרו ולא היא, אינה מגורשת, מזה מוכח דלמ"ד דקרוב דמתניתין היינו שמירה, ה"ק קרוב לו שהוא יכול לשמרו אף שהגט מונח באמת קרוב לה רק שאינה יכולה לשומרו, אבל בלא היה הוא שומרו, אף שגם היא אינה שומרתו, כיון שמונח בד' אמותיה, א"נ דעתה בשמירתה. ולאידך מ"ד דס"ל דקרוב דמתניתין היינו הד' אמות, ה"ק קרוב לו תוך ד' אמותיו אף שהיא שומרתו רק שהוא חוץ לד' אמותיה אינה מגורשת. מיהו לי"א [ח"מ ר' ס"א] דבמתנה ומכר, במשומר בדעת נותן או מוכר סגי, שפיר נקט מתניתין רבותא אפילו משומר הגט לבעל אפ"ה לא מהני בגט. אמנם ק"ל למ"ד בש"ס דמחצה על מחצה היינו ששניהן עומדין וד' אמות בין זל"ז, ומקשי תו ולחזי הי מנייהו קדים. וכ"ת דאתו תרווייהו בהדדי, והא א"א לצמצם. ותמוה וכי נמי אפשר לצמצם דאתו תרווייהו בהדדי, אכתי אגידה ביה. וא"ל דבאמת הוה מצי לאקשויי הכי, רק דמקשי לפי מה דקיי"ל דלא כריה"ג [יבמות כ"ח ב'] דבכה"ג גם בידי אדם א"א לצמצם. או כמו שתירץ י"נ הרב מהו"ר וואלף צעמפלבורג נ"י דלפמ"ש תוס' בכורות [די"ז ב'] קו' הש"ס הוא דדוחק לאוקמה מתניתין בדבר שאינו מורגל, שהזדמן שבאו שניהן בב"א. עכ"פ מה קושיא דהי אפשר לצמצם, דלמא באמת מס"ט מגורשת ואינה מגורשת, משום דמס"פ ספיקא הוא. ונ"ל דהכי מקשי, דעכ"פ היכי נקט מתניתין ליסנא דמחצה על מחצה, הרי מדמוקמית לה שעומדין תוך ד"א, משמע דאילו היו ביניהן ה' אמות מלומלמות מגורשת, והרי ליסנא דמתניתין דנקט מחצה על מחצה משמע אפילו בכה"ג מגורשת ואינה מגורשת [וזה כעין תי' תוספות ד"ה והא]. ואפשר דהיא היא, וגרסינן בתוס' תחת מלת כגון מלת כיון ודו"ק]. או נ"ל דהכי מקשי, בשלמא אי נימא דאפשר לצמצם, להכי שפיר בסיפא בחוב שקרוב למלוה וללוה, שניהן קנוהו כב' אחין בפלית ויחלוקו. אבל הרי קיי"ל א"א לצמצם, וא"כ ספיקא הוא, ואמאי יחלוקו המע"ה. אמנם הקשוי דמה מקשי הש"ס והא א"א לצמצם, נימא דמיירי שעמד שם אדם אחר קודם שבאו כהאסם

ובעל

ציונים

ג וכן לענין קדושין. שם. ירושלמי סוטה פ"ו הל"ג מיי' פ"ד מהל' אישות הל"ג סמ"ג עשין מ"ח טוש"ע שם סי' ל' סעי' ה': וכן לענין החוב. מיי' פט"ו מהל' מלוה ולוה ה"א סמ"ג עשין צ"ד טוש"ע חו"מ סי' קכ"ו סעי' א':

שנויי נוסחאות

מחצה על מחצה, בכי"ק ובמשני"ל מחצה למחצה וכן במשנה כסמוך: ג קדושין בכי"ק ובמשני"ל הקדושין. (וכן) לענין, במשני"ל ולענין. (בעל חובו). כד"ל ובמשני"ל ליתא. זכה הלוה, בכי"מ ובמשני"ל ..המלוה וכ"ה ברא"ש. (שניהם). בכי"מ ליתא וכן ליתא ברי"ף.

תוספת רעק"א

בקדם איש אחר לד' אמות ובעודו שם באו האיש והאשה לשם וא"ז ובהאי שעתא לא זכו לא האיש ולא האשה בד"א דהא האחר קדים וזכה בד"א. ואח"כ הלך האחר משם וזכו תרוייהו האיש והאשה בהדי הדדי בד"א. וי"ל כיון דהאחר אין לו שייכות לזכיית הגט מש"ה לענין זכיית הגט גם בעודו שם זכה בד"א מי שיבא לשם תחלה האיש או האשה. וזהו דלא כדברי הב"ש בסי' קל"ט (ס"ק כ"ג ועיי"ש):

היתה עומדת על ראש הגג(כא). וזרקו לה. כיון שהגיע לאויר הגג(כב) הרי זו מגורשת(כג). הוא מלמעלה(כד). והיא מלמטה. וזרקו לה. כיון שיצא מרשות הגג. נמחק. או נשרף. הרי זו מגורשת(כה): ד בית שמאי אומרים. פוטר אדם אשתו בגט ישן(כו). ובית הלל אוסרין(כז). ואיזהו גט ישן כל *שנתייחד עמה אחר שכתבו להּ(כח):

וכו'. אבל אם אמר לו זרוק לי חובי והפטר מכיון שזרקו לו בכל ענין. פטור: לאויר הגג. לפחות משלשה. סמוך לקרקעית הגג. דכלבוד דמי: מרשות הגג. יצא ממחיצת הגג ונכנס לתוך מחיצת המקום שהיא עומדת בו: או נשרף [הרי זו] מגורשת. והוא שקדמה זריקת הגט בחצר קודם שהאש הדליקה באויר החצר. שאם היתה הדליקה בחצר תחלה. מעיקרא לשריפה קאזיל. ואינה מגורשת: ד בגט ישן. שכ' לגרש את אשתו ואחר שנכתב הגט נתייחד עמה. ב"ש סברי לא אמרינן גזירה שמא יאמרו גטה קודם לבנה. שמא יבעלה את הגט שנה או שנתים בין כתיבה לנתינה. ויהיו לה בנים ממנו בתוך זמן זה. ואח"כ יגרשנה בו. וכשיראו זמן הגט קודם ללידת הבן. יהיו סבורים שנתן לה *)גט מבעת כתיבה. והוי פגם. שיאמרו מן הפנויה נולד. ופסק ההלכה לא

*) ברע"ב ד"ל ליתא למלת גט. ומלת שנתן הנו"ן בחיריק וכ"ה ברש"י.

ודאי דלא ס"ל לגמ' דידן הכי. אלא כשאומר זרקהו בכל ענין פוטרו. והלכך ברישא מאי למימרא ובסיפא קשיא כמי דהכן חייב. והא פוטרו. אלא גמ' דידן לא חש להקשות גם זו הקושיא דמסיפא. ואע"פ שהרשב"א יאמר דבסברא דזרקהו עד שיכנס לרשותו לא פליג גמ' דידן אלא בהא פליגי ירושלמי[וגמרא דידן](ודידן).דלירושלמי אע"ג דברישא קשיא מאי למימרא כיון דבסיפא טובא קמ"ל קיימא אוקימתא. ובהא פליגא דידן [דאע"ג] דמודה כמי דבסיפא טובא קמ"ל.מ"מ כיון דברישא קשיא מאי למימרא. לא קיימי לה אוקימתא. הרמב"ם והטור לא ס"ל הכי בסברת גמ' דידן. זה נ"ל ברור שזו היא סברתם ודקו דברי הר"ב שכתב דבכל ענין פטור כי כמוכים הם באמת ויוכר על דעת הרמב"ם והטור: היתה עומדת על ראש הגג. מסיק בגמ' בגג דידה וחצר דידיה: כיון שהגיע לאויר הגג מגורשת. פירש הר"ב לפחות משלשה וכו' גמ'. ופירש"י דהוי כמאן דנח. והלכך קנאתו בהנחתו דכיון דהגג גבוה י"ד הוי ליה חצר המשתמרת לכל דנייח בגווה ע"כ. ובאין לגג מעקה מיירי דכשיש לגג מעקה כל שהוא נכנס לתוך המעקה. מתגרשת. וכן יש אוקימתא בגמ'. ודעת הפוסקים דבתי אוקימתות הלכה הן. ובסיפא נקטו הרמב"ם והר"ב מחילת הגג. וא"כ הוי להו לפרש ברישא ביש לה מחיצות: הוא מלמעלה והיא מלמטה. מסיק בגמ' בגג דידיה וחצר דידה: כיון שיצא מרשות הגג. לשון הר"ב יצא ממחיצת הגג ונכנס לתוך מחיצת המקום וכו' וכן לשון הרמב"ם בפירושו ובחבורו פ"ה מה"ג. כלומר ולא כגי ביציאת מרשות הגג בלבד. אלא עד שיכנס לתוך מחיצות המקום וכו' משום דקודם שיכנס לתוך מחיצות וכו' אין ראוי לנוח דאתי זיקא ודחי ליה חוץ למחיצות. ובגמ' מש"ה מוקים לה כגון שהיו מחיצות התחתונות פירוש דחצר עודפות על עליונות פי' דגג. וניחא טפי לישנא דמתני' דלא אתני אלא שיצא מרשות הגג. ומשמע דמיד מגורשת והיינו משום דמחיצות התחתונות עודפות. והרמב"ם והר"ב ראו לפרש ונכנס תוך מחיצות כו'. והשתא בין עודפות בין אינן עודפות. כל שיכנס למחיצות וכו' מתגרשת. וקודם לכן לא. והואיל שלענין הדין אין חלוק לא הקפידו לפרש דמיירי במחיצות תחתונות עודפות. ולרבנן [דרפי"א דמסכת שבת במשנה] קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא. היינו טעמא דהכא טעמא משום אנטולי' הוא. והא קא מנטר: נמחק. בגמ' אמרי' דהיינו כשנמחק דרך ירידה. אבל כשנמחק דרך עלייה פירש"י כשזורקו להעבירו מעל מעקת הגג זורקו כלפי מעלה. אם נמחק דרך עליה קודם שחזר לירד. אע"פ שהוא בתוך מחיצות התחתונות הינה מגורשת דלא מקריא נתינה אלא דרך הנחתו. ויש להרמב"ם פירוש אחר. אבל רוב המפרשים תפסו פירש"י: נמחק או נשרף כו'. וה"ה ברישא והא דתנה לה בסיפא אורחא דמלתא נקט. דבחצר שכיח מים ואש. וזהו דעת רוב הפוסקים. ואע"פ שאין דעת הרמב"ם כן. ופשט הסוגיא מוכיח יותר כפירושם: ד בית שמאי אומרים פוטר אדם את אשתו בגט ישן. כתב הר"ב ב"ש סברי לא אמרי' גזירה שמא יאמרו גטה קודם לבנה. גמ'. ובירושלמי מפרש דאזלי לטעמייהו. דב"ש אית להו בסוף מכילתין לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה. הלכך מזוהמת היא בעיניו ואינו בא עליה. וב"ה אית להו אפי' הקדיחה תבשילו יכול לגרשה ואינה מזוהמת בעיניו ויאמרו כי בא עליה. וכה"ג פליגי לקמן [מ"ט] במגרש ולנה עמו בפונדקי. תוס'. ואע"ג דלב"ה אפשר שמגרשה משום דבר ערוה. מ"מ גזירת חכמים היתה שמא יאמרו בגרשה משום שהקדיחה תבשילו ואינה מזוהמת בעיניו וכו': וב"ה אוסרין. כתב הר"ב ופסק הלכה כו' ואם גרש כו' והלך וכו'. עיין מ"ש בפ' דלעיל מ"ז: ואיזהו גט ישן כל שנתיחד כו'. כלומר ואפי' ביומו שנכתב ונמסר. והלכך לא שייך למפרך אהכא. א"כ מה הועילו חכמים

ציונים

היתה עומדת כו'. ב"מ פ"א ירושלמי קידושין פ"ו הל"ו. מיי' פ"ה מהל' גירושין ה"ג סמ"ג עשין נ' טוש"ע אה"ע סי' קל"ט סעי' ל': הוא מלמעלה כו'. מיי' שם ה"ד טוש"ע שם סעי' ל"א: ד בש"א פוטר כו'. ע"פ ע"כ פ"ו ע"א עדיות פ"ד מ"ז. פי' ירושלמי יבמות פ"א הל"ו קידושין פ"א הל"א גיטין פ"ט הל"ט: וב"ה אוסרין. מיי' שם פ"ג ה"ה סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ"ח סעיף א': ואיזהו גט ישן כו'. עי' ירושלמי יבמות פ"ד ה"א:

שנויי נוסחאות

על ראש. כד"נ וכי"ק ובמשני"ל בראש. מלמעלה מלמטה. בכי"ק ובמשני"ל מלמעלן. מלמטן; בנ"ג למעלה. למטה. וזרקו. כד"נ וזרק. נמחק. כד"נ ונמחק: ד אשתו. כד"נ ובמשני"ל את אשתו וכן נ"ל בכי"ק: ואיזהו. כד"נ וכי"ק ובמשני"ל איזהו. אחר. כד"נ וכי"ק ובמכב"ג ובמשני"ל מאחר:

תוספות רעק"א

ד [אית פו] במשנה שנתייחד עמה כו'. כ' בחי' רשב"א דמסתברא מדלא קתני ג"כ הכא ומודים בנתגרשה מן האירוסין כדקתני בסמוך במתניתין ט' דהכא בין בזה ובין בזה מחלוקת דדוקא התם שהיא מגורשת גמורה ומן האירוסין דאין לבו גס בה לא אמרינן הן הן עידי יחוד. אבל הכא כל שלא גרשה שמא עדיין דעתו עליה וגייסי אהדדי וחוששים שבא עליה, ולענ"ד י"ל דלקמן לענין קדושין דבעינן דוקא בעדים אלא דמכח דעידי יחוד הן הן עידי ביאה מקרי קדושין בעדים דאנו דנין דבודאי בא עליה ושם עדות עלה. בזה אמרינן במן הארוסין דאין ודאי דבא עליה כיון דלא גייסי אהדדי. והעידי יחוד א"י לדון דבוודאי בא עליה ואינם נקראים עידי ביאת א"כ ממילא ליכא חשש דשמא בא עליה דמה בכך. הא הביאה לא הוי קידושין כיון דעידי היחוד אינם עידי ביאה. אבל הכא לענין גיטה קודם לבנה חיישי' דאף דלא גייסי מ"מ הוי ספק שמא בא עליה ודו"ק:

לקוטים

תוי"ט ד"ה ואיזהו וכו' והלכך לא שייך וכו' כוונת דבריו דכי היכי דפריך התם מכמה משניות כגון ג' גיטין פסולים וכו' ומגיטין הבאין ממ"ה דמה הועילו חכמים בתקנתם א"כ אמאי לא פריך נמי ממתני' דהכא דלנ"פ

תפארת ישראל

יכין

כא) שלה: כב) פחות מג' סמוך לקרקעית הגג, אף שנאבד אח"כ: כג) ואם ביש מעקה לגג, מיד שהגיע לאויר המעקה, מגורשת: כד) בחצר שלה: כה) וה"ה ברישא. רק נקטה הכא, דבחצר שכיח אש ומים. ודוקא שקדמה זריקת הגט להדליקה שבחצר. דאל"כ לשריפה אזל. ודוקא שנשרף דרך ירידה, אבל דרך עלייה, כשזרקו להעבירו מעל מעקה הגג, אז כשנמחק דרך עלייה אעפ"י שהוא כבר תחת מחיצת התחתונות אינה מגורשת, דלא מקריא נתינה רק דרך הנחה: כו) שנתייחד עמה בין כתיבה לנתינה, וכתב בני הרב מהרב"י הגאבד"ק לאנדסבערג, על הגליון, ומשום מוקדם ליכא דמיירי ע"י שליח, או שהתיחד עמה ביום הכתיבה: כז) שמא יפגמו בניה שנולדו מהעיבור שבין כתיבה לנתינה, שיאמרו שנתעברה מזמן אחר נתינת הגט: כח) וקיי"ל דאם כבר גרשה בגט זה, תנשא לכתחלה. וי"א דבגרשה ע"י שליח, ונתייחדו בין כתיבה לנתינה, דוקא בנשאת לא תצא [קמ"ח]:

בועז

והבעל תוך ד"א, וכשבאו הלך משם אותו האיש, נמצא שקנו האיש והאשה הד' אמות כאחת. והן אמת יש קצת ראיה לזה [עב"ש קל"ט סקכ"ג]. אמנם לפע"ד לא נראה כן, דהרי כיון דאין לאיש הזה שום שייכות בקניית הגט, לפיכך אפילו עומד שם אותו האיש עדיין, קנתה האשה הגט בתוך ד' אמותיה מטעם חצר מטעם ביאתה לשם. תדע, אילו נתן ראובן לשמעון מתנה שמונח תוך ד"א בסימטא, דפסקינן [בח"מ רמ"ג כ"ב] דקנה, דוכי ס"ד שבאם עמד שם אדם אחר בלדו, שיעכבו הלה מלקנותה. מיהו אפילו נימא כרבינו ב"ש סג"ל שיעכב הלה שלא תקנה האשה בד' אמותיה הגט, אפ"ה הבל יפצה פיהם בקושיתם, דעכ"פ כשחזר והלך אותו האיש, קנה למפרע האיש או האשה מטעם ביאתם לשם. תדע, דאל"כ מה הועילו חכמים בתקנתם שיקנו ד"א דלא ליתי לנצויי [בב"מ ד"י ע"א] הרי בר"ה מצוי כך זה הולך וזה בא ודחקו ועיילי לסימטא, ואכתי אתו לאנצויי. אלא ש"מ דדמי קניית הד' אמות לאהות להם דמתלי תלי וקאי [יבמות דל"ב א'], ולשבועה שלא אוכלנה [שבועות דכ"ו ב']. וכל זה לפי טעותם, אבל האמת יורה דרכו, דאע"ג דקאים האי גברא התם, קנו הד"א לאיש ולאשה בדבר שאין לו שום שייכות לאיש ההוא:

ציונים

ה כתב לשם מלכות כו'. שם. פ"ו ע"א יבמות צ"א ע"ב: שינה שמו כו'. יבמות צ"ג ע"ב. מיי' פ"ג מהל' גירושין ה"ד ופ"י ה"ד סמ"ג שם שו"ע שם סי' קכ"ז סעי' י"ב וסי' קכ"ט סעי' א':

שנויי נוסחאות

ה כתב בכי"מ כתב גט. לשום. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר לשם וכן בסמוך. מדי. יון. בד"נ יון. מדי. (לבנין הבית לחורה"ב). בכי"ק לחורבן הבית לב"ה בכי"ק ד"ק ליתא כ"ז. (וצריכה גט מזה ומזה). בכי"ק ליתא. ואין לה (לא). כד"נ אין לה וליתא וכן ליתא בכי"ק. בלאות. כד"נ ובכי"ק בליות. (לא) ע"ז (ולא) ע"ז. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ע"ז וע"ז וליתא. אם נטלה. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ואם.. ולא זה. כד"נ ובכי"ק לא.. וכן בסמוך. זכאין. כד"נ זכין. בהפרת. כד"נ ובכי"ק בהפר. היתה. ב"י בכי"ק אם היתה.. נפסלת. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ר נפסלה. יורשיו. במשני"ר יורשין וכן בסמוך. (ואם מתו. כד"נ ובמשני"ר ליתא:

ראשון לציון

פ"ח ה במשנה כתב לשום מלכות וכו' עיין יסל"מ: שם ולא זה וזה מטמאין עיין יסל"מ:

תוספת רעק"א

ה [אות פח] במשנה ולא זה וזה מטמאין כו'. כ' הרש"ל בח"ש וז"ל ומ"ש רש"י אם שניהם כהנים לאו דוקא אלא א' כהן וא' נזיר עכ"ל ויפה הקשה לי הרבני מו"ה עורא נ"י מוואלט"ש הא נזיר אף לאשתו בשרת אינו מטמא כדאיתא רפ"ז דנזיר. תו כתב הרש"ל א"נ יש לפרש אינם מחויבים לטמא ואיירי שפיר אפילו בישראל עכ"ל, וזה תלוי במחלוקת הרמב"ם והראב"ד פ"ב מהלכות אבל. דלדעת הרמב"ם שם ישראלים ונשים שאינם מוזהרים בלא יטמא ליתנהו במצות לה יטמא עיי"ש, א"כ ליתא להך פירושא (וגם רש"י סובר בזה כהרמב"ם עיין בשאגת אריה סימן ס"ו). ועיין במהרש"א שכתב דרך אחרת בזה:

לקוטים

דלב"ה נמי אם נתגרשה בו תינשא וא"כ מה הועילו וכו' ובהכי הוה עדיף מאי דפריך התם כתביה ואנחיה בכיסתיה וכו' דמשני לא מקדיש

ה כתב לשום מלכות שאינה הוגנת(כט). לשום מלכות מדי(ל) לשום מלכות יון(ל) לבנין הבית(לא) להורבן הבית(לב), היה(לג) במזרח וכתב במערב(לד). במערב וכתב במזרח. תצא מזה ומזה(לה). וצריכה גט מזה ומזה. ואין לה לא כתובה(לו). ולא פירות(לז) ולא מזונות(לח). ולא בלאות(לט). לא על זה ולא על זה. אם נטלה מזה ומזה תחזיר. והולד ממזר מזה ומזה(מ). °ולא זה וזה מטמאין לה(מא). ולא זה וזה זכאין, לא במציאתה(מב). ולא במעשה ידיה(מג). ולא בהפרת נדריה(מד). היתה בת ישראל נפסלת מן הכהונה(מה). בת לוי מן המעשר(מו). בת כהן מן התרומה(מז). ואין יורשיו של זה ויורשיו של זה יורשין כתובתה(מח). ואם מתו. אחיו של זה ואחיו של זה. חולצין ולא מיבמין(מט). שינה שמו ושמה(נ). שם עירו ושם עירה(נא). תצא מזה ומזה. וכל

ר"ע מברטנורה

לא יגרש אדם *)את אשתו בגט ישן. ואם גרש והלך הבעל למדינה אחרת. תנא בו לכתחלה: **ה** כתב לשם מלכות שאינה הוגנת. אם היה בבבל וכתב לחשבון שנות מלכות אדום שאין להם מלכות במקום כתיבת הגט. תצא מזה ומזה. ב) ונקראת מלכות [אדום] מלכות שאינה הוגנת שאין לה לא כתב ולא לשון: **או שכתב לשם מלכות מדי**. לפי שצריך לכתוב לשם המלכות של מדינה שהגט נכתב בה משום שלום מלכות. שיאמרו חשובים אנו בעיניהם שכותבים שטרותיהם בשמינו: **תצא מזה ומזה**. אם נשאת בגט זה תצא מן הראשון ומן השני: **ואין לה לא פירות ולא בלאות וכו'**. כולה מתני' מפרשה ביבמות פרק האשה רבה: **והולד ממזר מזה ומזה**. מתני' ר"מ היא דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגטין הולד ממזר. ואינה הלכה

*) בר"ב ד"ר ליתא מלת את.

תוספת יום טוב

חכמים בתקנתא דזמן בגטין כדפרכינן אגטין שמביאין ממ"ה כמ"ש במ"ב פרק ב'. ועיין במ"ד פרק דלקמן. והרמב"ם כתב בפירושו וגט ישן הוא שיכתוב לה הגט ואח"כ החזירה ונשאר הגט אצלו ואחר זמן כתיבת הגט. ואחר שהחזירה גרשה פעם שניה ונתן לה זה הגט בעצמו. ע"כ. לקצבא דמלתא כתב כן לפי שאע"פ שלכתחלה אין להתאחר בנתינה. מיהו אם נתנו אח"כ כשר משום דקלא אית ליה כדאשכחן בגטין הבאים ממ"ה. ומדלא כתב הרמב"ם שצריך שיתנהו ע"י שליח שמעי' דלא ס"ל כסברת הרא"ש בפ"ב דדוקא בהולכת שליח אמרי' דקלא אית ליה. ולכן כל גט שלא נמסר ביומו לא מתכשר אלא ע"י שליח. ואילו היתה כן סברת הרמב"ם לא ה"ל לסתום אלא לפרש. והטור סי' קמ"ז הביא דברי הרמב"ם לחלוק על הרא"ש בזה ודחאם הב"י אבל מדהכא נראה שהוא חולק: **ה כתב לשום מלכות שאינה הוגנת**. פירש הר"ב שאין לה לא כתב ולא לשון. גמ'. ובפ"ק דע"ז דף י' פירש"י כתב ולשון של רומיים מאומה אחרת באה לכן אחרים תקנו להן כל ספריהם ע"כ. וקמ"ל הכא דאע"פ שאינה הוגנת אעפ"כ מתקנאין בה. תוס': **לשום מלכות מדי וכו'**. דאי אשמועינן שאינה הוגנת ה"א משום דמולכת עכשיו ולפיכך יתקנאו. אבל מלכות מדי ומלכות יון. מאי דהוה הוה קמ"ל. גמ'. ומ"ש הר"ב לפי שצריך לכתוב כו'. אכולהו כתב לשום מהדר [*ומ"ש הר"ב משום שלום מלכות. פירש"י שיהא לנו שלום עמהם שיאמרו כו']: **לבנין הבית**. דה"א דכיון דלאו מלכותא היא. לא קפדי. גמ': **לחורבן הבית**. דלא תימא בנין הבית דמדכרי חשיבותייהו הוא דקפדי. אבל חורבן הבית. דלצערא הוא אימא לא. צריכא. גמ': **היה במזרח כו'**. גמ'. מאן אלימא בעל. היינו שינה שמו ושמה. שם עירו ושם עירה. אלא לאו סופר כדא"ל רב לספרי וכן א"ל רב הונא לספרי. כי יתביתו בשילי כתובו בשילי ואע"ג דמימסר לכו מילי בהיני וכו' והרבה מהפוסקים סוברים דספרי לאו דוקא דמאי חששא איכא. אלא עדים החתומים קאמרי. עיין בב"י ר"ס קכ"ח: **תצא מזה ומזה כו'**. כתב הר"ב כולה מתני' מפרשה בפ' האשה רבה. ומיהו איכא ביניהו דאילו התם אשתו דראשון מדאורייתא היא. ואילו הכא איפכא דאשתו של שני מדאורייתא היא. ולפיכך ישתנה הדין והטעם ביניהם. וק"ל מקומה. ולפיכך לא הוצרך לבאר. ורש"י מפרשה ממש כסגנון דהתם ונחלקו עליו התוס' והר"ן. ולי אפשר ליישב דברי רש"י שסובר דהא דאמר ר"מ כל המשנה כו' והולד ממזר. היינו לומר שעשאוהו ממזר גמור כממזר של תורה. ומותר בממזרת. וכ"כ ב"י סי' קכ"ח לדעת ר"ח. ועיין מ"ש בר"פ האשה רבה בדבור תצא מזה ומזה. ומ"ש במשנה ב' פ"ב דב"ב. ולפיכך כיון דמוקמינן למתני' כר"מ. כמאן שעשאוה כא"א של הראשון מן התורה. זה נ"ל בדעתו ז"ל. ואפשר שכן גם דעת הר"ב. ולא עוד אלא דקשיא לי על הר"ן מדידיה. כמ"ש במשנה ו' בס"ד: **והולד ממזר מזה ומזה**. כתב הר"ב מתני' ר"מ כו'. גמ'. דאי לאו ר"מ אפילו מדבריהם לא. ולא דמי להא דהאשה רבה דחד הוא מדבריהם: **שינה שמו ושמה וכו'**. פירשו התוס' לא שינוי ממש קאמר. אלא שיש לו שני שמות ובב' מקומות וכן

שינה

א) והממשלות האלה ותבזוק כבר בטלו מן העולם, ב) כ"ה ברע"ב ד"ר ובד' פראג. והוא עפ"י האמור בע"ז (י, ע"א) על הכתוב גבי אדום (עובדיה) בזוי אתה מאד. שאין להם לא כתב ולא לשון. ועי' בגמ' כאן (בדף פ' ע"א), מאי מלכות שאינה הוגנת מלכות הרומיים והוא כפי הנראה עפ"י הגהת הגרי"עב"ץ ז"ל [בגמ' שלו] וכ"ה בערוך ד"ו (ערך לשון) ועי' בערוך השלם.

יכין תפארת ישראל יכין

כט) שאינו דר שם. ובימי חז"ל הקפידו המלכיות על זה, להכי תקנו לכתוב בשטרות חשבון שנות מלכותו, משום שלום מלכות: ל) אף שאינן עוד בעולם, איכא חשש הקפדת המלך. א"נ קמ"ל אף שבשעה שהיו מושלים בישראל היו כותבין כן בגט: לא) של ביהמ"ק, אף שאינו שנות מלכות, חיישינן להקפדת המלך: לב) אף שהוא חשבון של צער חיישינן דקפיד: לג) מקום שחתמו שם העדים: לד) ר"ל כתב כאילו חתמו העדים בעיר אחרת, אף דלווי של הבעל שיחתמו, היה בהעיר האחרת: לה) בנשאת עם גט כזה: לו) ק' ור' ותוס': לז) מי משניהן שאכל פירות נכסי מלוג שלה אחר שנשאת לב', פטור מלשלם: לח) אפילו מה שלוה כבר ואכלה: לט) אפילו מה שבלה מצאן ברזל דקיימי ברשות בעל, אפ"ה א"צ לשלם לה: מ) מבעל ראשון ממזר דאורייתא, ומבעל ב' דרבנן, וי"א איפכא: מא) אם כהנים הן, מדפסולה לכן: מב) דתקנה לבעל שלא ישנאנה, משא"כ הכא מה נ"מ שישנאנה: מג) דתקנה לבעל תחת מזונות והכא הרי פטורים מלזונה: מד) דרק שלא תתגנה אמרה תורה שיפר, מה שא"כ הכא: מה) במתו קודם גירושין. עכ"פ זונה היא: מו) אף דזונה מותרת במעשר. הכא קנסה: מז) אפילו תרומה דרבנן: מח) כתובות בנין דכרין [כתובות פ"ד מ"י]. והא דאשמעינן כל הנך דיני דהכך גיטין פסולין ולא גם בשאר דוכתי מדוכתי במכילתין בשאר גיטי דתני גבייהו פסול. נ"ל דהאיך פשיטא דכך הוא הדין דהרי הגט פסול מדאורייתא, הלא אפילו הכך דכל פסולייהו רק משום שנוי מטבע שטבעו חכמים בגיטין אפ"ה החמירו בה: מט) מאחיו של ב' חליצה דאורייתא, ומאח של א' מדרבנן. וכולה מתניתין ר"מ היא. אבל אנן קיי"ל דבנשאת בא' מגיטין הנ"ל לא תצא [קכ"ח]: נ) אף שהיה לא' מהן ב' שמות, וכ' הטפל לבד, או כתב הטפל, וכלל לעיקר השם בוכל שום דאית לי [קכ"ט ב"ש ג']: נא) מקום

דירתן

הדרכים האלו בה: ו כל העריות שאמרו(נב) צרותיהן מותרות(נג). הלכו הצרות האלו ונישאו. ונמצאו אלו(נד) אילונית(נה). תצא מזה ומזה(נו). וכל הדרכים האלו בה(נז): ז הכונס את יבמתו(נח) והלכה צרתה ונשאת לאחר. ונמצאה זאת(נט) שהיא אילונית(ס). תצא מזה ומזה. וכל הדרכים האלו בה(נז): ח כתב סופר גט לאיש. ושובר לאשה(סא). וטעה ונתן גט לאשה. ושובר לאיש. ונתנו זה לזה(סב). ולאחר זמן(סג). הרי הגט יוצא מיד האיש. ושובר מיד האשה. תצא מזה ומזה.

ר"ע מברטנורה

הלכה: ו כל העריות שאמרו צרותיהן מותרות. חמש עשרה עריות שאמרו חכמים שצרותיהן מותרות לינשא לשוק בלא חליצה: הלכו הצרות. של עריות: ונשאו. לשוק: ונמצאו. העריות *)אילונית ואיגלאי מלתא שהיו קדושי המת בטעות ונמצא שלא היו אלו צרותיהן. ולא פטרום העריות האלו מן החליצה: תצא מזה. מבעל שניסאת לו. ומן היבם: וכל הדרכים האלו בה. וביבמות מוקמינן לה כר' עקיבא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין ואינה הלכה: ז ונשאת לאחר. דקי"ל ביאת האחת פוטרת צרתה ונמצאת זו שנתיבמה אילונית. ואין יבומיה יבומין. ונמצא שלא נפטרה צרתה ונשאת לשוק בלא חליצה: תצא מזה ומזה. מבעל זה. ומיבמה הראשון: ח כתב סופר גט לאיש. לגרש בו אשתו: ושובר לאשה. שתמסור לבעלה כשיפרע לה כתובתה: וטעה הסופר. כשמסר להן השטרות: ונתן גט לאשה ושובר לאיש. והם מסרו זה לזה. והלכה זו ונשאת כסבורה שזה גט שמסר לה בעלה וזה סבור שמסרה לו אשתו שובר. ורמב"ם גרים ונתן גט לאיש ושובר לאשה. ופירש ונתן שהסב שנתן גט לאיש ושובר לאשה. אבל הוא

לא

*) בר"ב ד"ל אילוניות.

תוספת יום טוב

שינה שם העיר. ע"כ. וכ"כ הר"ן. וכתב ב"י סי' קכ"ט דאי בשינוי שם ממש פשיטא שהגט פסול. שלא נכתב לשם בעלה כלל. וכן מדאיצטריך למימר בגמ' דחכמים מודים לר"מ בזו ואם שינה ממש מאי צריכא למימר. ועוד דדבר הלמד מענינו הוא. דכולה מתני' בשינוי מטבעות שטבעו כו' ע"כ. והזכיר כמה פוסקים שסוברים כן ולא כתב שיחלוק אחד מהן. וגם לא הזכיר מה היא דעת הרמב"ם. ובעיני נראה שהרמב"ם הוא חולק וס"ל דפירוש המשנה בשינוי ממש. שכ"כ בחבורו פ"ג מה"ג מי שהיה לו שני שמות כו' כותב שמו ושמה שהן רגילים בו וידועים כו'. וכל שם שיש לו כו' כתב השם שאין ידועים כו'. וכל שם כו' הרי זה פסול. שינה שמו או שמה ושם עירו ושם עירה. אע"פ שכתב כל שם שיש לו כו' אינו גט. ע"כ. ויותר מבואר בפי' המשנה ב' פ"ד אדתנן התם היה משנה כו' כתב כשהיה לאדם בני שמות כו'. ובתנאי שיכתוב המפורסם כו'. אבל אם היה שמו על דרך משל יצחק כו'. וכתב בגט אני אברהם. וכל שם שיש לי. הרי הגט בטל ע"כ. וכן נראה דעת הר"ב מלשונו שם. וכן כתב בשלטי גבורים בשם הרשב"א די"מ שינה שמו לגמרי שהיה שמו יוסי ואסיק שמו יוחנן. ופסולא דאורייתא. ואינו מחוור דאטו מי איצטריך לאשמועינן וכו'. ע"כ. ולי נראה לתרץ דאיצטריך לאשמועינן [דס"א] דהא דצריך שיהא נכתב לשמו. לאו לשם העצם. אלא הכוונה לאותו האיש שהוא יגרש בו. והרי דעת קצת פוסקים שאם לא כתב שום שם איש ואשה כלל שהוא כשר כמ"ש בב"י. הלכך ה"א דהכי מסיק שמיה בשם אחר מאם שנקרא בו מיום היותו. דלא מיפסל בכך. כיון שעל דעת זה האיש המגרש הוא נכתב. ובשם עירו ועירה כתב ג"כ הרא"ש דאין עכוב בכתיבתן. ע"כ. ואני אומר עוד שאפשר ג"כ שדעת הרא"ש כהרמב"ם. דשינה שמו דהכא לגמרי קאמר. והא דהביא ב"י הרא"ש דפרק השולח לראיה. דס"ל דשינה שמו בשני שמות. איכא למדחי דלא כתב כן. אלא על בראשונה היה משנה שמו כו' וגם הרמב"ם מפרש להאי בשני שמות ומהאי טעמא נמי מ"ש בית יוסף בשם רש"י דסבירא ליה בשני שמות. ג"כ אין ראיה. דגם הוא לא פירש כן אלא על אותה משנה דבראשונה כו' ומ"מ דעת הרמב"ם ודאי הכי הוא דמשנתינו בשינוי ממש. וכן דעת הר"ב: ו כל העריות כו'. כתב הר"ב ט"ו עריות שאמרו חכמים. במשנה דריש יבמות: ונשאו. עיין בפירוש הר"ב מ"ה פ"ב דסוטה: וכל הדרכים כו'. כתב הר"ב מוקמינן לה כר"ע וכו' ואינה הלכה. מסיים הר"ן דאע"ג דמודו רבנן בשינוי שמו ושמה דהולד ממזר אפילו מן הראשון. התם היינו טעמא לפי שנכנסת בגט פסול. שעושה ולדה מן השני ממזר מדאורייתא. ומש"ה קנסינן ליה מדרבנן בולדה הראשון אבל כל היכא דליכא ממזר מדאורייתא. לא קנסינן למעבד ממזר מדרבנן. ע"כ. ומדבריו אלו קשיא לי אדידיה שהשיב הוא ז"ל על פירוש רש"י שמפרש למתני' דלעיל כמתני' דהאשה רבה. והשיב הוא דהכא גרושי הראשון גרושים גמורים הן מדאורייתא ובנה משני ממזר דרבנן. כמ"ש לעיל בשמו. וכאן כתב שבנה מן השני ממזר מדאורייתא. ואע"פ דהכא אנן קיימין בשינה שמו כו'. והתם מודו [בה] רבנן. מ"מ הרי הוא ז"ל מפרש שינה שמו בשני שמות כמ"ש לעיל בשמו וליתא אלא מדרבנן. רק דרבנן מודו ואעפ"כ כתב דבנה מן השני ממזר דאורייתא. וא"כ אף אנו נאמר דמדרבנן נשמע לדר"מ. דכמו שבמקום שמודים רבנן ואע"פ שאין זה אלא כענין שינוי מטבע כו' מ"מ סברי דעשאוהו ממזר גמור. כמו כן לר"מ במקום שחולק וסובר דהמשנה ממטבע כו' הולד ממזר. דהיינו ממזר גמור מדאורייתא לפי שעשאוהו כן. ולפיכך מה שכתבתי אני שם בסברת רש"י הוא הנכון: ז הכונס את יבמתו כו'. וצריכא. דאי אשמועינן בהך קמייתא משום דלא אקיים מצות יבום הלכך קנסינן לה על שלא המתינה עד שתראה שהעדוה אילונית. אבל הכא דאקיים מצות יבום אימא דלא הוי לה להמתין ולא לקנסה. ואי אשמועינן הכא משום דקא רמיא קמיה והואיל והיא זקוקה לו כמו האחרת הוי לה להמתין עד שתראה שיהיו יבומי חברתה כשרין כדי לצאת מידי זיקתה אבל התם דלא

רמיא

ציונים

ו כל העריות. ר' פ"א יבמות נ"ג ע"ב: תצא מזה ומזה. עי' ירושלמי יבמות פ"י ה"ד: ז הכונס כו'. שם. יבמות שם: ח כתב סופר. שם יבמות שם:

שנויי נוסחאות

ו העריות. כמשנ"ב עריות. הצרות. במשני"ר צרות. ונמצאו (אלו). כד"צ נמצאו.; בכי"ק ובמשני"ר ליתא. ז ונמצאה זאת. כד"צ נמצאת.; בכי"ק ובמשני"ר ונמצאת זו: ח סופר. בכי"ק ובמשני"ר הסופר: (גט לאיש ושובר לאשה) וטעה כד"צ ובכי"ק ובכי"מ ובמשני"ר ליתא כ"ז וכן ליתא בריי"ף ובתוי"ד. ונתן גט לאשה ושובר לאיש. כד"צ ..גט לאיש ושובר לאשה ועי' ברע"ב בשם הרמב"ם; בכי"ק נתן. ונתנו. בריי"ף נתנו. ולאחר. כד"צ ובכי"ק ובמשני"ר לאחר. מיד האיש. במשני"ר ובריי"ף מתחת ידי..; בכי"ק מן האיש. ושובר. כד"צ ובכי"ק ובמשני"ר והשובר.

לקיטים

מקדים איניש פורענותא לנפשיה ולא עבדי הכי והשתא הו"ל למפרך ממתני' דהא מיון דאיכא דעבדי הכי דהא בהא פליגי ב"ש ב"ה ולכך כתב דכיון דמתני' סתמא קאמר שנתייחד וכו' איכא נמי למשמע דהיינו ביומו שנכתב ונמסר והילכך לא שייך למפרך מינה דהו"מ למידחי בפשיטות דמתני' מיירי ביומיה ושוב כתב דמ"מ לקושטא דמלתא מתני' מיפרשא לפי' אחר שנה או יותר כדפירש הרמב"ם (וכן פירש"י ג"כ) ומ"מ לא תיקשי לך מה הועילו וכו' דקלא אית ליה. והכ"ד לא נחית לעומק דברי התי"ט ולכך כתב איברא דמשמע אפי' ביומיה מיהו משמע נמי אחר שנה או שנהים כפירש"י וא"כ אמאי לא שייך למפרך עלה מה הועילו וכו' א"ו דשייך שפיר למפרך והא דלא אקשי משום דבדבר הקשה כתביה ואנחיה בכיסתיה דהיינו הך ע"כ. ואין צריך להשיב על דברי דבמאי דכתיבנא בטלים מעיקרא: (ש"ל)

יכין תפארת ישראל יכין

דירתן. מיהו אנן קיימא לן דאין כותבין רק מקום עמידתו בשעת כתיבה: נב) ט"ו עריות שבריש יבמות: נג) לשוק בלי חליצה: נד) העריות: נה) שאינן יולדות, ונמצא שקדושי המת בעריות בטעות היה, דאחר שהיא בת כ"ה שנים ולא נולדו לה ב' שערות הרי היא איילונית אף שלא נראו בה סימני איילונית [כאה"ע קנ"ה סי"ג] להכי אפשר שלא הכירו בו מקודם שהיא איילונית: נו) מהבעל שנשאה מהיבם: נז) ואע קיימא לן דאין ממזר מחייבי לאוין: נח) ועי"ז הותרה צרתה לשוק: נט) זו שנתייבמה: ס) אם כן לא נפטרה צרתה ע"י יבומיה: סא) שתתנו לבעלה שקבלה כתובתה ממנו: סב) הבעל נתן לה השובר דסבור שהוא הגט, והאשה טעתה בהיפך [וכ' בני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א הנ"ל, ואילה"ק הא מסתמא כלא קראו קודם נתינה מיירי דאל"כ האיך טעו כך, ואם כן אפילו נתן הבעל הגט להאשה אינה מגורשת [כגיטין די"ט ב']. י"ל דנכס"ג עכ"פ אם נשאת לא תצא, משא"כ כהוחלפו. או דמיירי בקרינהו וכתר הכי עיילוהו לבי ידיה ואפקוהו, דלא צריך למקרי שנית, ומיהו אותה קריאה אינה חמורה תו כ"כ שתהיה אסורה להנשא בלעדה דלא חיישינן לאחלופי עד דידעינן שהוחלפו [רא"ש פ"ב דגיטין סט"ו ותוס' שם]: סג) אחר

שנשאת

וכל הדרכים האלו בה. רבי אליעזר אומר אם לאלתר יצא סד) אין זה גט. אם לאחר זמן יצא סה) הרי זה גט. לא כל הימנו מן הראשון לאבד זכותו של שני סו). כתב לגרש את אשתו ונמלך. בית שמאי אומרים פסלה מן הכהונה סז). ובית הלל אומרים °אף על פי שנתנו לה על תנאי. ולא נעשה התנאי לא פסלה מן הכהונה סח): ט המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי סט). בית שמאי אומרים אינה צריכה הימנו גט שני. ובית הלל אומרים צריכה הימנו גט שני ע). אימתי בזמן שנתגרשה מן הנשואין עא). ומודים בנתגרשה מן האירוסין. שאינה צריכה הימנו גט שני. מפני שאין לבו גס בה עב). כנסה בגט קרח עג). תצא מזה ומזה. וכל הדרכים האלו בה: י גט קרח הכל

ר"ע מברטנורה

לא עשה אלא בהפך. ודחוק הוא: אם לאלתר. כל זמן שלא נשאת יצא גט מתחת יד הבעל. אינו גט. וצריכה גט אחר. ואם לאחר שנשאת. הרי זה גט: לא כל הימנו. אין הכל כדבריו של זה הראשון להאמינו: לאבד זכותו של שני. שנשאה דאמרי' קנוניא היה ביניהם והחליפו השטרות לאחר שנשאת. והלכה כרבי אליעזר: ט ולנה עמו בפונדקי. ויש שם עדי יחוד ואין שם עדי ביאה. בית הלל סברי הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה. ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והרי קדשה בביאה. וב"ש סברי לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה עד שיראוה שנבעלה: גט קרח. שקשריו מרובין מעדיו. דתקון רבנן גט מקושר משום כהנים קפדנים שהיו כותבים גט פתאום לנשותיהם ומתחרטים ולא היו יכולים להחזירן ותקנו להם גט מקושר שאינו נוח ליכתב מהרה שמא בתוך כך יתפייס וכותב שטה אחת או שתים וכורכן על החלק ותופר ועד אחד חותם על הכרך מבחוץ. וחוזר וכותב שני שיטין או יותר מבפנים וכורכן על החלק. וחותם עד שני על הכרך מבחוץ. וכן עד שלישי. ואם יש קשר כרוך ואין עד חתום מאחוריו זהו קרח ופסול. דמסתמא למנין קשריו היו עדיו מתחלה. וחיישינן דלמא הבעל אמר להו כולכם חתומו. והרי אחד שלא חתם. ואם נשאת אשה בגט זה. °תצא מזה ומזה. וכל הדרכים האלו בה. ומתני' רבי מאיר היא. דאמר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגטין הולד ממזר. ואינה הלכה: י הכל משלימין עליו. ואפילו עבד ואפילו פסול לעדות מחמת עבירה:

אלא

תוספת יום טוב

רמיא קמיה במתחלת נפילתה לפניו היתה סבורה שהיא צרת ערוה ומעולם לא נזקקה לו אימא לא נכנסה על שלא המתינה. צריכא. גמ': ח לאבד זכותו של שני. פירש הר"ב דאמרינן קנוניא היא וכו'. וכפירש"י. וכתבו התוס' וא"ת מה קנוניא שייך דכיון שנשאת לשני לא מצי להחזירה דתצא מזה ומזה. וי"ל דפעמים דאין הבעל שם על לבו שאסור להחזירה ועושה קנוניא. ע"כ: רבי אליעזר אומר אם לאלתר כו'. כתב הר"ב והלכה כר"א וכ"כ הרמב"ם. מדקא מפרשינן בגמ' למלתיה. הרי"ף: כתב לגרש כו'. בש"א פסלה מן הכהונה. חומרא בעלמא היא שהחמירו בקדושת יוחסין לאוסרה לכהונה מפני כתיבת הגט. כדמוכח בגמ': ט ב"ש אומרים אינה צריכה הימנו גט [שני] עיין מ"ש במשנה ד' בשם התוס': ובית הלל אומרים צריכה הימנו גט. פי' הר"ב דסברי הן הן עדי יחוד. הן הן עדי ביאה ואין אדם עושה בעילתו °בעילת זנות. עיין בפי' משנה ז' פ"ד דעדיות. ומ"ש שם בס"ד. וכתב הרמב"ם בפ"י מה"ג [הל' י"ח] שכל המקדש בביאה. אין צריך לבעול בפני עדים. אלא יתיחד בפניהם ויבעול: כנסה בגט קרח. כתב הר"ב גט מקושר וכו' וכורכן כו'. ועיין לשון הרמב"ם שהעתקתי בר"פ בתרא דב"ב: תצא מזה ומזה. הא דלא תנא לה בהדי הנהו דלעיל. אומר הר"ר יוסף דאיידי דתנא לעיל כתב סופר גט וכו'. תנא כתב לגרש את אשתו והדר תנא המגרש את אשתו וכו' דהוה כמי פלוגתא דב"ש וב"ה כמו כתב לגרש וכו'. והדר תנא גט קרח. תוס': י גט קרח הכל משלימין עליו. [*ואפילו פסולים דליתא להא השלמה אלא משום חששא בעלמא שמא כשיצא אחר זמן בבית דין יפסלוהו שיהו סבורים שהזמין הבעל עדיו למנין קשריו ולא חתמו בו כולם רש"י] וה"פ היכא דחזינן בהדיא שריבה הסופר בו קשרים יותר ממנין העדים והשתא ליכא למיחש לכולכם הכל משלימין עליו ואפילו פסולים לפי שלא יבא ב"ד אחר לפסלו. דכיון דבעיקר

עדותו

יכין תפארת ישראל יכין

שנשאת לאחר: סד) ר"ל קודם שנשאת לאחר: סה) ר"ל אחר שנשאת לאחר: סו) דאינן נאמנין, דשמא קנוניא עשו הבעל והראשון עם האשה מדרוצה היא להתגרש ממנו, והרי באומרת טמאה אני לך אינה נאמנת, כסוף נדרים [ועי' תוס' כאן] להכי תולין שהחזירו זל"ז הגט להבעל והשובר להאשה כדי לעשות קנוניא: סז) משום חומרא, מדכבר נכתב הגט: סח) והכי קיי"ל [קמ"ג]: סט) ונתייחדו בעדים: ע) דעדי יחוד הן כעדי ביאה. ומדאין אדם בועל בזנות כשאפשר בהיתר, להכי ודאי קדשה בביאה. מיהו בלא היתה אשתו מקודם אפילו בא עליה בפני עדים אין חוששין לה [קמ"ט ס"ב]: עא) דלבו גס בה: עב) עי' פ"ז סי' י"ז: עג) כך מעשהו. כותב שורה א' או ב' וסרכן על החלק שתחתיהן ותופרו יחד, וחותם עד על החלק מבחוץ, וחוזר וכותב מבפנים שורה א' או ב', וחוזר וכורך ותופר וחותם מבחוץ כבתחלה, וכן עד סופו, מניין הכריכות והקשרים כמניין העדים. וזה נקרא גט מקושר. ותקנוהו חז"ל לכהנים שהן קפדנים, ובכעס כל דהו מגרשין נשותיהן, והרי כשיתחרטו אסורים להחזיר, לכן תקנו שכל כהן יגרש בגט מקושר, שצריך זמן רב לתקנו, שמא בינו ביני תנוח דעתו ולא יגרש. מיהו אם היה בגט מקושר כרך א' בלי חתימת

עד

ציונים

אם לאלתר כו'. מיי' שם פ"י ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ"ג: כתב לגרש כו'. פ"א ע"א: ובה"א אעפ"י כו'. מיי' שם פ"י ה"ח סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ"ג סעי' א' וסי' ו' סעי' א': ט המגרש את אשתו כו'. שם. קידושין ע"ה ע"א עדיות פ"ד מ"ז תוספתא בעדיות פרק ג' פ"ע ודמכילתין פ"ו ע"ש: בש"א א"צ כו'. עי' ירושלמי בפ"ק פ"ז ה"ד ועי' יבמות פ"א כל"ו קידושין פ"א ה"א: ובה"א צריכה כו'. מיי' פ"י שם ה"ח סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קמ"ט סעי' א': כנסה בג"ק כו'. פ"א ע"ב יבמות צ"ז ע"ב:

שנויי נוסחאות

ר' אליעזר. במשנ"ב ובמשני"ל ר' אלעזר. לאלתר. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל על אתר. אין זה גט. כד"נ ובמשני"ל אינו גט; בכי"ק אם על אחר זמן יצא הרי זה גט ואם אחר זמן יצא אינו גט (?). לא כל הימנו. בהוצי"ד שלא.. וכ"ה בד"נ (ושם הימנה); בכי"ק ובמשני"ל שלא הכל ועי' רש"י ורע"ב. שנתנו לה. בכי"ק שנתן לה הגט. ולא נעשה. בכי"ק לא.. ט בפונדקי. כד"נ בפונדק. (ואימתי בזמן שנתגרשה מן הנשואין). בכי"מ אמר רבי יהודה אימתי..; בכי"ק ליתא כ"ז. ומודים בנתגרשה.. כד"נ בשנתגרשה; בכי"ק אבל שניתגרשה. ..שאינה ואין הלשון יפה:

תוספת רעק"א

ח [אות פט] במשנה אע"פ שנתנו לה ע"ת כו' לא פסלה מן הכהונה. וכן פסקינן בפשיטות בש"ע סימן קמ"ג ותמוה לי מסוגיא ערוכה במסכתין דף פ"ג א' ד"ה הרי שהיה זה שנאסרה עליה כהן כו' ובמאי אי בע"מ. והא בע"מ באמת מותרת לזה הכהן דבעינן נישאת אחר מיתת המגרש ולא נתקיים התנאי ובטל הגט למפרע מותרת לו דלא נפסלה מכהונה וצל"ע (ואפשר לחלק דבכל תנאי היא אסורה לכל קודם קיום התנאי. אבל בכאן לא גרע מריח גט ורו"ק ועי' לקמן אות צ"ה מ"ש רבינו בשם הרשב"א והר"ן) עוד תמיה לי ברש"י שם ריש ע"ב ד"ה הרי גרושה אצלו בזנות כו' ומעתה אין כאן ק"ו. וק' לי הא מ"מ הוי ק"ו מן צד גירושין דעלמא בנתגרשה רק מאישה דאסורה לכהן משום צד גירושין (כדדריש בסוגיא דף פ"ב). ואמאי לא פי' רש"י בפשוטו הרי גרושה אצלו בזנות היינו דמותרת לכל דאין כאן צד אישות דהא גם לזה פלוני מגורשת דמותרת לו בזנות וצלע"ג: ט [אות צ] בהרע"ב ד"ה גט קרח. תצא מזה ומזה. וא"ת הא קי"ל לעיל (דף י"ח) דהאומר כולכם. ב' משום עדים וכולם משום תנאי ואי חתים בי תרי מינייהו ביומיה ואינך מכאן ועד עשרה ימים כשר א"כ אמאי תצא נחקור למי ציוה עוד לחתום ולקיימו לתנאי ויחתמו. י"ל נהי דאנו מפרשים דכולכם תנאי היא. מ"מ הא לא פירש מעכשיו ולא על מנת וסתם תנאי הוי תנאי אם. ולא הוו גט עד דמקיים לתנאי. וכשנשאת היה עדיין א"א ואסורה לבעל ולבועל. והאי דאינך מכאן ועד י' ימים ע"כ מיירי קודם שנשאת. והר"ן ז"ל בסוגיא הקשה קושיא זו וטרח הרבה בישובו ולא ידעתי טורח זו למה. ועי' בח"מ סימן ק"ך ס"ק כ"ב שתפס ג"כ בפשיטות דתנאי דכולכם הוי תנאי אם. ומדברי הר"ן אלו לא הזכיר: [אות צא] תוי"ט ד"ה וב"ה אומרים כו' ואין אדם כו' בעילת זנות גמרא. וקשה לי הא מתני' סתמא קתני משמע אף אם מיד יום או יומים אחרי הגירושין לנה עמו והרי קי"ל דתבעוה להנשא ונתפייסה צריכה לישב ג' נקיים דחיישינן דלמא מחמת חימוד ראתה. וא"כ איך נסמוך על חזקה דא"א ע"ב בעילת זנות ולא עבד איסורא והרי חזינן דעובר עבירה ובועל בלי נקיים. והרי דומה לזה כ' בש"ג פ"ז במסכתין דבנשאת לאחר ונתארמלה ונתייחדה עם הראשון שנתקדשה ממנו א"צ ממנו גט דלא בעל לשם קדושין דא"כ עובר על מחזיר גרושתו. וי"ל דשאני התם דאם בועל לשם קדושין מוסיף איסור דמחזיר גרושתו. משא"כ בבועל לשם זנות. ע"כ לא אמרינן דבעל לשם קידושין משום חזקה דא"א ע"ב ב"ז. דאדרבה נימא חזקה דלא עביד איסורא דמחזיר גרושתו. משא"כ באיסור חימוד דבין שבעל לשם זנות בין לשם קידושין עביד איסורא שפיר אמרינן דחזקה דלא עבד ג"כ איסור זה דבעילת זנות. ומכאן נ"ל ראיה דלאו דוקא בבעל לשם אישות שייך חשש חימוד (וכמו שעלה על דעת חביבי בעל חות דעת) אלא אף בביאת זנות דאל"כ הדרא קושיא לדוכתא כיון דאם יבעול לשם קידושין יתוסף איסור חימוד. היה

לנו

אלא קרוב שהוא ראוי להעיד בעדות אחרת. שאין עליו פסול עדות אלא קורבה. אבל עבד או גזלן לא. עבד דלמא אתי לאסוקי ליוחסין. וגזלן דלמא אתו למימר עבד תשובה. אבל קרוב כ"ע ידעי ליה דקרוב הוא. והלכה כבן ננס שהכל משלימין עליו ומ"מ אין חותם עליו אלא ע"א פסול בלבד. והשאר צריך שיהיו כלם כשרים:

משלימין עליו(עד). דברי בן ננס. רבי עקיבא אומר. אין משלימין עליו. אלא קרובים הראויין להעיד במקום אחר(עה). ואיזהו גט קרח. כל שקשריו מרובין מעדיו:

עדותו של מקושר דהיינו בשלשה עדים הכשרים בו. [כדתנן במ"ב פרק בתרא דב"ב] ע"א קרוב כשר משום דשלשה במקושר לאו דאורייתא כדאיתא בגמ' [דהכא] אפי' אמר כולכם עדים לא נצרף עדותן אמר כן והתם עדותן בטלה [כדתנן במ"א פ"ק דמכות] אלא כך אמר שיחתמו הכשרים כדינן והקרוב כדינו. הר"ן: דברי בן ננס. כתב הר"ב והלכה כבן ננס וכ"כ הרמב"ם. [*וכן בקיצור פסקי הרא"ש] ולא ידעתי למה פסקו כמותו והרי הלכה כר"ע מחבירו. ובן ננס בדורו היה. כמ"ש כבר במ"י פ"ג דבכורים. ומצינו שאף ע"פ שקילסו ר' ישמעאל אין הלכה כמותו בסוף ב"ב: אלא קרובים. כתב הר"ב אבל עבד או גזלן לא. עבד דלמא אתו לאסוקי ליוחסין וגזלן דלמא אתו למימר עבד תשובה. ותימה דבעבד נמי יפרש דלמא אתו למימר נשתחרר. ובגמרא כי אמרינן הא דלאסוקי ליוחסין כלומר דאמרינן להו עבד הוא. היינו מעיקרא. אבל כי פריך עלה א"ה גזלן דבר יוחסין לתכשר. הדר קאמר. אלא עבד היינו טעמא דאתו למימר שחרריה. גזלן נמי אתו למימר תשובה עבד. וכן נקטינהו הר"ן:

י משלימין. בכי"ק משלמין וכן בסמוך. דברי בן ננס. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר כדברי ב"נ. קרובין. בד"נ ובכי"ק הקרובין. ועיי' לע"ב. במקום אחר. בכי"ק ממקום.. (?): ואיזהו. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר איזהו.

תוספת הדשים

פ"ח י תוי"ט סד"ה דברי ב"נ כו' והרי הלכה כר"ע מחברו וב"נ כו'. ולי נראה משום דבגמ' איתא כי אתו לקמיה דרב אמי א"ל לא והשלים עליו עבד מן השוק ע"כ א"כ כיון דר"א עביד עובד' כבן ננס הכי הלכתא וכן מוכח מקיצור פסקי הרא"ש דפסק כבן ננס והרא"ש לא הביא כלל הא דגט קרח פלוגתא דר"ע וב"נ רק הביא הביא דר"א ע"ש וכ"מ מהרמב"ם פ"ה מהל' עדות וטור וש"ע סימן מ"ה דפסקו גבי שטר שיכול למלאות גם בפסולים ובגט איתא בגמרא אמר חזקיה מלאוהו בקרובים כשר משמע אבל לא בפסולים אנ"ל דסמכו אהדר"א הנ"ל (ממהורש"ח ז"ל)

תפארת ישראל — יכין

עד, אז נקרא גט קרח, וכסוף פרקן, ופסול. וקאמר הכא שאם נשאת בגט כזה: עד) לחתום במניין קשריו אפילו קרוב או פסול, מדים עכ"פ ב' עדים כשרים. דטעם שקרח פסול, דחיישינן שמא לאחר זמן כשיראו שאין חתימות כמניין הקשרים, יאמרו שמסתמא הזמין הבעל עדים כמניין הקשרים ולא חתמו כולן, וכיון שהזמין כולם ולא חתמו כולם אם כן באמת גט פסול. ולהכי כשיש חתימות כמניין הקשרים, תו ליכא למיחש הך חששא. ואע"ג שהן קרובים, עכ"פ הרי לאו בתורת עדות חתמו, שיפסול על ידי זה כל העדות, רק חתמו שלא יוציאו לעז אח"כ על הגט: עה) משא"כ עבד דלמא יאמרו נשתחרר ויתירוהו בבת ישראל. או בגזלן יחשבו שעשה תשובה, ויאמינוהו גם לעדות אחרת. משא"כ קרוב, מפורסם קרובתו:

תוספת רעק"א

לנו לתלות בביאת זנות. מיהו אכתי קשיא לי ממ"ש הרדב"ז (מובא במ"ל פ"י הלכה ח"י מגירושין) דבפרסה נידה דהתיר עצמו לעבירה אמרינן דהתיר עצמו גם לזנות. והרי התם לא ניתוסף איסור ע"י הקידושין. וע"כ נ"ל דדוקא בעבירה דאורייתא אמרינן הכי אבל בחשש חימוד דהוי שלא בהרגשה ואיסורו רק מדרבנן לא אמרינן הכי. ויותר ניחא לדעת הה"מ פ"א מהלכות אישות דבפנוי הבא על הפנויה איכא עכ"פ איסור עשה ואמרינן חזקה דלא עבר אאיסורא דאורייתא אף דחזינן דעבר על איסורא דרבנן. ודווקא בלא ניתוסף איסור ע"י הקדושין מסתברא דגם באיסור דרבנן ל"א חזקה א"א ע"ב ב"ז (*כן מצאתי. ואפשר כוונת רבינו כיון דגם בהקדושין עובר על איסור הנוסף. התיר עצמו לעבירה קרינן ודו"ק):

ראשון לציון

י תוי"ט ד"ה דברי בן ננס כתב הר"ב וכו' כבן ננס כו' ולא ידעתי למה פסקו כמותו כו' חידוש הוא שלא ראה מ"ש הוס' ב"ב קס"ב ע"ב סד"ה איבעיא להו כו' ונראה לר"י דאין הלכה כחזקיה דסבר כר"ע אלא כבן ננס כו' ועוד דסתמא דגמ' כבן ננס כו' ועוד דשמא חזקיה נמי אית ליה דבן ננס כו' והעירני לזה הרבני החכם השלם מהר"ש לובעצקי נ"י:

ר"ע מברטנורה — המגרש פרק ט גיטין — תוספת יום טוב — ציונים

פרק ט א **המגרש**. רבי אליעזר מתיר. טעמא דר"א דכתיב (ויקרא כ"א). ואשה גרושה מאישה לא יקחו. אפילו לא נתגרשה אלא מאישה. דאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם. פסולה לכהונה. אלמא גט הוא והכא דשרייה לכל אדם חוץ מזה מותרת לאחרים: וחכמים אוסרים. דאמרי איסור כהונה שאני. שרבה בהם הכתוב מצות יתירות. ואע"ג דהוה גט לפסלה לכהונה. לא הוי גט להתירה לאחרים. והלכה כחכמים

פרק ט א המגרש את אשתו ואמר לה(א) הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני. °רבי אליעזר מתיר(ב). וחכמים אוסרין(ג). כיצד יעשה יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה. ויאמר לה

פרק ט א **ואמר** לה. בשעת מסירה. רש"י: וחכמים אוסרים. כתב הר"ב וכל תנאי שמתנה אדם קודם כתיבת הגט כו' °וזהו דעת הרמב"ם בפ"ח מה"ג [הלכה ג']. והמגיד נתן טעם לדבר מחמת שאין אומרים יש ברירה [ועיין רפ"ג בפי' הר"ב] דאף על פי שנתקיימו התנאים מ"מ בשעה שנכתב הגט לא היה ספר כריתות: יטלנו הימנה. מפרשים בגמרא דאפילו לר' שכתבתי במ"ב פרק דלעיל דא"צ לחזור וליטלו ממנה. שאני הכא הואיל

פ"ט א המגרש כו'. פ"ב ע"א עי' ירושלמי גיטין פ"ג מנ"ח: וחכמים אומרים. מיי' פ"ח מהל' גירושין הי"ז סמ"ג עי' נ' טוש"ע אה"ע סי' קל"ז סעי' א': ישלנה הימנה כו'. מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם וסי' קמ"ז סעי' ג':

שנויי נוסחאות

פ"ט א לפלוני, בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר לאיש פלוני. ויתננו לה. בכי"מ ויתננו לה בפני שנים.

תפארת ישראל — יכין

פ"ט א) בשעת מסירת הגט: ב) דס"ל אפילו אמר הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם, אפ"ה מגורשת: ג) ואעפ"כ פסולה לכהן. מיהו באמר, על מנת שלא תנשאי לפלוני, מודו רבנן דמותרת מדהתירה על תנאי. וי"א דגם בכה"ג הוה שיור בגט

תוספת רעק"א

פ"ט א [אות צב] במשנה ר"א מתיר בסוגיא איתא ברייתא מודה ר"א באמר חוץ מפלוני והלכה וניסת לאחר שהשוק ונתארמלה או נתגרשה שסותרת לזה שנאסרה עליו. והפוסקים השמיטוהו דכיון דקי"ל כרבנן הגט בטל לגמרי, ותמהני הא נ"מ לדינא גם לדידן באומר חוץ מנכרי ועבד דלא הוי שיור כדאיתא במתני' ב' ובכה"ג בנשאת לאחר ומת או נתגרשה תהיה מותרת לנכרי ועבד שנתגיירו ושנשתחררו דלענין זה קיימא דר"א כיון דאפסקה אפסקה וצ"ע (*ובזה תהיה מיושב קושית תוס' ר' פ"ג ב' ד"ה מודה. אך הא אמרינן בסוגיא דהשיב ר"ש ב"א ע"ז עיי"ש). ובאמת מה"ט קשה לי בסוגיא דאמרינן דבר אחר הרי שהיה זה שנאסר כהן וכו' אלא בחוץ, דאיך יתרץ זה ר"ע לנפשיה הא בחוץ מנכרי גם לדידיה הוי גט כיון דשייר לנכרי אסור לנכרי משום א"א דאילו פנויה לנכרי ליכא איסור דאורייתא כמ"ש תוס' ספ"ק דיבמות אבל זו אסורה מדאורייתא משום א"א לאחר שיתגייר ג"כ אסורה לו. ויקשה ג"כ דבחוץ לפלוני דאינו גט ואסורה לכהן משום צד גירושין. מכ"ש בחוץ לנכרי כיון דנשאר צד א"א לנכרי דהתסר לעלמא משום צד א"א, וכן פירכא דר' יהושע דמקיש קודמי הויה שנייה לקודמי הוי' ראשונה דלא היה בה צד אישות תקשי לנפשיה מבחוץ לנכרי וצ"ע: [אות צד] תוי"ט ד"ה וחכמים אוסרים. ונהי דעת הרמב"ם אין זה מוכרח דהלא גם רש"י ותוס' ס"ל כן בסוגיא אבל לא מטעמיה דהרמב"ם אלא מטעם דגזרינן ע"מ אטו חוץ דבחוץ אפי' בע"פ פסול מדאורייתא וא"ב

°הרי את מותרת לכל אדם. ואם כתבו בתוכו אף על פי שחזר ומחקו פסול[ד]:

ב הרי את מותרת לכל אדם אלא לאבא ולאביך. לאחי ולאחיך. לעבד ולנכרי[ה] ולכל מי שאין לה עליו קדושין[ו]. כשר[ז]. הרי את מותרת לכל אדם. אלא אלמנה לכהן גדול[ח]. גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ממזרת ונתינה לישראל. בת ישראל לממזר ולנתין. °ולכל מי שיש לה עליו קדושין[ט] אפילו בעבירה[י] פסול[יא]: ג גופו של גט[יב] הרי את מותרת לכל אדם. רבי יהודה אומר ודין דיהוי ליכי מינאי[יג] ספר תירוכין[יד]. ואגרת שבוקין[טו]. וגט פטורין[טז]. למהך

כחכמים. ולא אסרי רבנן אלא כשאמר הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני או חוץ מפלוני. °אבל אי אמר לה הרי זה גטך על מנת שלא תנשאי לפלוני. מודו רבנן דהוי גט שהרי התירה לכל אדם במסירת הגט אלא שהתנה עמה שלא תנשא לאותו פלוני והוה כשאר תנאי בעלמא. ואסרי רבנן למגרש לומר הרי זה גטך על מנת שתנשאי לפלוני. שלא יאמרו נשותיהן נותנים זה לזה במתנה. וכל תנאי שמתנה אדם בגט קודם כתיבת הגט. אע"פ °שלא נכתב התנאי בתוכו. הגט פסול. אלא אחר שנתנו לידה מתנה מה שהוא רוצה להתנות: ב אלמנה לכהן גדול. כיון דקדושין תופסים בחייבי לאוין ואהני לא תפסי משום איסור אישות שבה אשתכח דשייר בגיטא: ג גופו של גט. עיקר כתב הגט. כך יכתבו בו: ודין די יהוי ליכי מינאי. שצריך לכתוב בתוכו שעל ידי ספר זה הוא מגרשה. ואי לא

כתב

°הואיל וקנאתו בנתינה קמייתא לפסול בו לכהונה. הלכך צריך לחזור ולטלו הימנה. אבל ההוא דלעיל לא זכתה בו לכלום: אף ע"פ שחזר ומחקו פסול. פירוש לפי שלא נכתב הגט. אלא על תנאי זה. ואין כאן כריתות. תוס': ב לעבד ולנכרי. דלא תפסי בהו קדושין כדפירש"י פ"ד דיבמות דף מ"ה. דכתיב (בראשית כ"ב) שבו לכם פה עם החמור. עם הדומה לחמור. ונכרי נמי ליתא בכלל קדושין דכתיב בשבעה אומות (דברים ז') ולא תתחתן בם. לא יהא לך בהן חתון. ובשאר אומות כתיב (שם כ"א) ואחר כן תבא. מכלל דמעיקרא לית בה הויה. ומהני קראי נפקא לן בקדושין דלא תפסי קדושין בנכרים. ונכרי נמי מצי למילף מינייהו. ובשאלתות דרב אחאי מפיק מהא והיא בתולת בעל (בראשית כ') ודרשינן בסנהדרין בתולת בעל יש להם. נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם. וכ"ש דארוסה לית להו. וביאה לשם קדושין נמי לית להו דאתקוש הויות להדדי. ע"כ: ולכל מי כו'. לאתויי שאר חייבי כריתות. גמ': כשר. לאו שיורא הוא דבלא איסור אישות נמי לא תפסי לאו בה קדושין. רש"י: אלא אלמנה לכהן גדול כו'. משום סירכא דשאר דזכתי נקט הכי. שהרי כאן משום גירושין שלנו היא נאסרת וה"ל למתני הרי את מותרת לכל אדם אלא לכהן גדול ולכהן הדיוט. א"כ רבותא קמ"ל שאע"פ שהיתה אלמנה או שנאסרה בגירושין גמורין הוי שיור כיון דליכא אלא חיוב לאו. הר"ן: והחלוצה. עיין מ"ש במ"ג פ"ט דיבמות: ונתינה. עיין רפ"ג דמכות. ומ"ש שם בס"ד: ולכל מי וכו'. לאתויי שאר חייבי לאוין כגון עמוני ומואבי. גמ': שיש לה עליו קדושין. אם היתה פנויה. רש"י: ואפילו בעבירה. דאיסור לאו. רש"י: ג רבי יהודה אומר ודין די יהוי כו'. כתב הר"ב והלכה כר"י. וכ"כ הרמב"ם בפירושו. °וטעמא משום דאמרי' בגמ' דפליגי ת"ק ור"י בידים שאין מוכיחות אי הוין ידים. רבנן סברי דהוין ידים ואע"ג דלא כתב לה ודין מוכחא מלתא דבהאי גיטא מגרש לה. ור"י סבר לא הוין ידים. וטעמא דכתב לה ודין דמוכח מלתא דבהאי גיטא קא מגרש לה. אבל לא כתב לה ודין אמרי בדבור גרשה ובשטר רחיה בעלמא. ובריש נדרים קי"ל דלא הוין ידים כמ"ש שם. והא דכתב הרמב"ם בחיבורו פ"א מה"ג. גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם. התם לא נחית אלא לחלק בין הלשונות שמשמען שהוא משלח אותה ללשונות שמשמען שישלח עצמו ממנה כנלמד מענינו והזכיר ביניהם לשון דהרי את מותרת לכל אדם. לכך כתב נמי שזהו הלשון עצמו שאמרו חכמים שהוא גופו של גט. אבל לא בא למעט דאין צריך ליותר. אבל סמך עצמו במ"ש בפ"ד בטופס הגט ודין כו' ודלא כמ"ש הר"ן דלשונו שבטופס הגט לא לעכובא הוא וסגי ליה במותרת לכל אדם כמ"ש בפ"א ע"כ. שכיון שבפירושו פוסק כר"י יותר נראה לכוין ג"כ דעתו בחבורו ונאמר דבפ"א לא נחית כו' כמ"ש. ובנידון דידן עצמו מצאתי כיוצא בזה להר"ן בפ"ק דנדרים דמתרץ כה"ג לשמואל דס"ל כר"י דידים שאין מוכיחות אינן ידים. ובר"פ דגיטין [דף כ"ו] קאמר שצריך שיניח מקום הרי את כו' ואילו מקום ודין לא קאמר. ומתרץ דבפ"ג דגיטין לא עייל נפשיה בפלוגתא דר"י ורבנן ונקט אליבא דכ"ע. ע"כ. גם מדברי המגיד פ"ד נראה שסובר שדעת הרמב"ם שם לפסוק כר"י. אלא שלא העיר מהא דפ"א: ודין. עיין מ"ש בסוף דבור

דלקמן

יכין תפארת ישראל יכין

בגט [קל"ז]: ד) מדעכ"פ נכתב על תנאי זה שאין בו כריתות: ה) אע"ג דאפשר בהו קדושין כשיתגייר הנכרי וישתחרר העבד, השתא מיהו לית בהו קידושין: ו) לאתויי שאר חייבי כריתות: ז) דלאו שיורא הוא דבלא תנאו נמי לא תפסי בה קידושין: ח) אף דהוה השתא אלמנה וגרושה, קמ"ל דאפ"ה הוה שיורא: ט) אם היתה פנויה: י) לאתויי שאר חייבי לאוין: יא) דהרי ע"י תנאו לא תפסי בה קידושין, והוה שיור: יב) ר"ל גם זה הוה גופו, וצריך לכתבו בגט שאם לא נכתבו בו פסול [קכ"ו סס"א], מלבד התורף. דהיינו הזמן והמקום ושם האיש והאשה: יג) פי' זה הספר יהיה לך ממני: יד) גירושין: טו) [ענטלאססונג]: טז) [אבפערטיגונג].

וכ"ל

ציונים

ב הרי את מותרת כו'. פ"ה ע"א מיי' שם ה"ס סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קל"ז סעי' ב': ג גופו של גט כו'. שם. נדרים ה' ע"ב מיי' שם פ"א ה"ד סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קנ"ו סעי' מ"א: ר"י ודין כו'. עיין ירושלמי גיטין פ"ט הל"ג (וגי' הפ"מ):

שנויי נוסחאות

(ואם) כתבו. במשנ"כ ליתא. בתוכו. כד"כ וכרי"ף לתוכו: ב לאחי. במשנ"כ לאחיי וכנ"ל גם בכי"ק. עליו קדושין. במשני"כ קדושין עליו. ולכל מי. במשנ"כ וכל מי: ג ודין דיהוי ליכי כו'. כד"כ לך מנאי גט פטורין ספר תירוכין אגרת שבוקין למהך לאתנסבא לכל גבר דתצביין; במשנ"כ ודן.. דיתצביין: במשני"ל ודן.. (וגט פטורין ליתא..)להיתנסבא

ראשון לציון

פ"ט ג במשנה למהך לאתנסבא. ואלכה לאדוני (בראשית כ"ד פ' נ"ו) ת"א ואיהך לות רבוני וכן עוד (שמות ג' פ' כ"א) והיה כי תלכון לא תלכו ריקם ת"א ות"י ארי תהכון לא תהכון ריקנין:

תוספת רעק"א

וא"כ י"ל דגם דעת הרע"ב כן. ועי' ברשב"א ור"ן דכמה פוסקים ס"ל דבחוץ בע"פ כשר מדאורייתא ופסול רק מדרבנן אטו בכתב ובע"מ בע"פ כשר דהוי גזירה לגזירה וכמו שכתבתי בסמוך: [אות צג] במשנה ויאמר לה הרי את כו' אבל אם יאמר לה סתם הר"ז גיטך לא מהני כיון דמעיקרא אמר בהדיא אלא לפלוני אי אמר בתר הכי הר"ז גיטך לא מבטל מה דאמר מעיקרא בהדיא הר"ן. אבל הרמב"ם כ' או יאמר הר"ז גיטך: [אות צד] תי"ט ד"ה יטלנו ממנה. הואיל וקנאתו בנתינה ואם נתן לה גט בתנאי ואח"כ רצה שתתגרש בלא קיום התנאי כ' הרשב"א פ"ז דגיטין בדף ע"ב ב' בד"ה אצטליתא דוקא. דא"צ ליטול ממנה כיון דאי בעי לא מקיימא תנאה ונמצא גם בטל בבטולו של תנאי ולא קנאתו לפסול מכהונה. כ"כ הר"ן והה"מ פ"ח הל' כ"ג מה"ג. ומלשון הרשב"א משמע דבתנאי דאם ירדו גשמים דאין בידה לבטל התנאי צריך לחזור וליטול ממנה ולדידי צ"ע הא יכול לומר אח"כ הר"ז גיטך מעכשיו בלי תנאי ובדרך מסג"ס אם יתקיים התנאי ממילא מגורשת למפרע ואם לא יתקיים התנאי ממילא בטל הגט למפרע ולא קנאתו לפסול מכהונה ותהיה מגורשת מעתה. וצלע"ג: [אות צו] הרע"ב ד"ה וחכמים אוסרים כו' אבל אי אמר הו' על מנת שלא תנשאי כו' ואפי' אמר על מנת שלא תנשאי ולא תבעלי לפלוני. מסקנת רוב הפוסקים, ואם נישאת לאחיו של אותו פלוני ומת אינה פוטרת צרתה דאינו דומה לאחות אשתו כיון דעתה אינה ערוה עליה אלא דא"י לעבור על תנאי ואם יעבור ויקחנה בטלה האישות למפרע ולא הוי צרתה. והיא עצמה מסתפק הרשב"א ריש יבמות אי צריכה חליצה או לא: [אות צז] בא"ד. שלא נכתב התנאי בתוכו פסול והא דקתני במתני' ואם כתבו בתוכו דמשמע דוקא בכתבו ממש וגם משמע דדוקא בחוץ דמזה מיירי מתניתין אבל בתנאי אפילו בכתבו בתוכו וכן בחוץ בלא כתבו בתוכו כשר. היינו בלאחר התורף דבזה לא פסול אלא בב' לריעותא דכתבו בתוכו וכן בחוץ דגזרינן אטו לפני התורף. אבל בתנאי דלמא דלפני התורף לא פסול רק מגזירה דאטו חוץ. בלאחר התורף כשר דהוי גזירה לגזירה וכן בחוץ בע"פ לא גזר אחר תורף אטו לפני תורף אבל לפני תורף אף בתנאי ובע"פ פסול. ודעת הרבה פוסקים דלפני התורף לא פסול אלא בחדא לריעותא דהיינו בחוץ בע"פ או בתנאי בכתב ולאחר התורף בעי' ב' לריעותא חוץ ובכתבו: ב [אות צח] במשנה ולכל מי שיש כו'. ובכלל הזה באומר חוץ מפלוני והוא קטן כיון שיש לה עליו קדושין כשיגדיל. ובחוץ לנולדים וחוץ מבעל אחותה איבעיא דלא איפשיטא דאפשר דהוי שיור דעתידי דמתולדי וזמנין דמתה אחותה וחזיא ליה ושאני לנכרי ועבד דגירות ל"ש. ומלשון רש"י דדייק חוץ לפלוני והוא קטן משמע דאילו אמר סתם חוץ מקטנים לא הוי שיור דאינו משייר רק על הזמן שהם קטנים ואז בלא"ה אין להם קדושין בה. ואולם תמוה לי מסוגייא דאמרינן א"ל תניתוה חוץ מעבד ונכרי אם איתא עבד ונכרי עבידי דמגיירי. הא י"ל חוץ מנכרי ועבד לא מיירי באמר חוץ מפלוני והוא נכרי או עבד. אלא באמר חוץ מנכרי ועבד ושייר רק לזמן שהם נכרים ועבדים וכשיתגיירו יהא הגט מתיר להם וצע"ג: ג [אות צט] תי"ט ד"ה ר"י כו' וטעמא משום דאמרינן בגמרא דפליג ת"ק ור"י. אין זה מוכרח דהא אם זהו טעמא דהרע"ב הו"ל לפרש ג"כ דבעי

דיקא

להתנסבא לכל גבר דתצביין(יז). גופו של גט שחרור הרי את בת חורין. הרי את לעצמך: ד שלשה גטין פסולין. ואם נשאת הולד כשר. כתב בכתב ידו ואין עליו עדים(יח). יש עליו עדים. °ואין בו זמן(יט). יש בו זמן. ואין בו אלא עד אחד(כ). הרי אלו שלשה גטין פסולין. ואם נשאת הולד

כתב ביה הכי אתו למימר דבדיבור בעלמא גרשה. וסטר לאיש בעלמא. והלכה כרבי יהודה: ד כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. לרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי. כתב ידו כמאה עדים דמי. לר"א דאמר עדי מסירה כרתי. הואיל וכתב ידו הוא. וכתב ונתן קרינן ביה. ואע"ג דליכא עדי מסירה כשר מדאורייתא. וחכמים פסלוהו. דלמא אתי לאכשורי בכתב סופר: ואין בו זמן. דזמן תקנתא דרבנן הוא אי משום פירות. אי משום שמא יחפה על בת אחותו. כדאמרינן *)בפרק [שני]: ואין בו אלא עד אחד. איכא למ"ד אכתב ידו קאי וריבא אשמועינן דאפי' אין בו עד

*) כר"ב ד"ר בפרקי קמאי.

דלקמן: גופו של גט שחרור הרי את וכו'. וקימא דלא פליג ר"י בהא נמי. בשלמא לסוגיא דנדרים דמשמע דידים מוכיחות דבעי ר"י. היינו דלכתוב מינאי להוכיח שמגרשה ממנו; אתי שפיר. דבלשון בת חורין מוכח שאיננה משועבדת לו עוד. וכן נמי בלשון לעצמך. אבל לסוגיא דהכא דידים מוכיחות דבעי ר"י. היינו ודין שיהא מוכח שעל ידי הגט הנא משתחרר והיינו לראיה בעלמא. קשיא. דלפלוג נמי ולבעי ודין. דהא שטר שחרור ילפינן בג"ש מגט אשה כמ"ש בס"ד במשנה ג' פ"ק דקדושין. וכ"ש להתוס' דהכא וכן הוא בפירוש הר"ן דנדרים. דרבנן ור"י בתרתי פליגי במינאי ובודין. ומצאתי בירושלמי גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם וכו' רבי אחא אמר כריתות לא התפיסה התורה שם כריתות אלא ערוה שיש בה הויה. אמר רבי מנא ובלבד דלא יימר ודין. ר' מנא בעי הרי את ברשות עצמך. א"ר יוסי בר בון צריך שיאמר הרי את בן חורין כו'. ומשמע לי דכולה מלתא אסיפא דגט שחרור קאי. ור' אחא אתא למימר למה לא פליג ר"י וקאמר דלא התפיסה התורה [שם] כריתות אלא ערוה כו' שיש בה הויה צריך שיכרות. °משא"כ בשיחרור. ואמר רבי מנא דלענין זה בלבוד אין צריך שיהא שיחרור ממש כבגט אשה. דלא יימר ודין. אבל ספר בעינן. ואפשר דרבי מנא אגט אשה קאי וכגמ' דידן דלא יימר ודין ביו"ד דמשמע דינא: הרי את בת חורין. כן גי' הספרים. גם בנוסח משנה שבגמ' וכן הובאה בפסקא בגמ'. ומשום דבגט אשה קיימינן ניחא ליה למנקט שחרור נ"כ בשפחה. אבל בס"א הרי את בן חורין. וכן בנוסח משנה דבירושלמי וכן העתיק הרמב"ם [ריש] פרק ה' מהלכות עבדים וטי"ד סי' רס"ז. ואין להגיה אתה בה"א. וכדמייתי לה בגמ' ירושלמית. דכל אתה מתורגמין את: הרי את לעצמך. או הרי את לעצמך. הרמב"ם והטור שם: ד שלשה גטין פסולין. מנינא למעוטי גט ישן. דהתם תנשא לכתחילה. [וכמ"ש הר"ב שם] והכא דיעבד. ולמעוטי שלום מלכות. דהתם הולד ממזר. והכא כשר. ומתני' אליבא דר"מ דאמר כל המשנה ממטבע כו'. א"כ מתני' רבנן. והתם תצא והכא לא תצא. גמ'. וכתב הר"ן ומה שהקילו בג' גיטין הללו יותר מבשאר גיטין פסולין היינו טעמא משום דדבר הנוהג בגיטין. ולא בשטרות. שהחמירו יותר כדי שלא יבואו להשוות גיטין לשטרות. [ומש"ה כתב לשם מלכות שאינה הוגנת שאינו נוהג אלא בגיטין לפי שלא היו מקפידין בשטרות. וכן כל הדברים שנתקנו בגיטין בלבד ס"ל לר"מ כל המשנה כו' ולרבנן תצא. אבל בדברים שלא נתקנו בגיטין בלבד. אלא גיטין ושטרות שוים בהם כך מדתן נוהגת דמידי דלית לן למעבד בשאר שטרות. כגון היה במזרח וכתב במערב. דאפילו בשאר שטרות אית להו למכתב דוכתא דקיימי ביה. דאי לא מחזי כשיקרא. בגיטין לר"מ הולד ממזר. ולרבנן תצא. אבל כתב בכתב ידו ואין בו אלא עד אחד או שאין בו זמן. כיון דבשאר שטרות רשאי לעשות כן לכתחילה. בגיטין נמי כשר. וליכא למיחש באין בו זמן לשלום מלכות. שאין מקפידין אלא כשמונין למלכות אחרת. אבל כשאין בו זמן כלל אין קפידא בדבר ומש"ה כשרין. אלא דכיון דבשאר שטרות לאו שטרי מעלייתא נינהו למגבי ממשעבדין החמירו בגיטין לפסלו לכתחילה. ע"כ: כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. טעמא דפסול משום שיוכל לכתוב הזמן כמו שירצה. והוי כאין בו זמן דאיכא למיחש שמא יחפה וא"כ משום פירי ודאי דהבעל אינו נאמן. ולכך פסלוהו דלפעמים תפסיד האשה שלא כדין. כשיכתוב יום שעומד בו ולא יקדים הזמן ואז היה לה לטרוף לקוחות מזמן הכתוב והיא לא תוכל לטרוף לפי שהם מודין אותו שהקדים הזמן. ולכך פסלוהו דהשתא בדין לא תטרוף האשה מזמן הכתוב כיון שהגט פסול. דדווקא בגט כשר גובה מיום הכתיבה. ועוד יש לומר דחיישינן דאחר הכתיבה מיד תתפוס הפירות ותאמר שכבר נתגרשה מזמן הכתוב בו. תוספות פ"ק דף ג': ואין בו זמן. כתב הר"ב דזמן תקנתא דרבנן הוא. אי משום פירות כו' כמפורש במשנה ב' פ"ב: יש בו זמן ואין בו אלא ע"א. כתבו התוס' [שם] נראה דה"ה דאין בו זמן. לא תנשא לכתחילה. אלא אשמועינן אע"ג דיש בו זמן. ע"כ. ומ"ש הר"ב ואיכא למ"ד אכתב סופר קאי כו': עיין מ"ש במשנה ח'. והקשו התוס' [שם] דניחוש דשמא סופר כתבו להתלמד וזרקו לאשפה ובאתה האשה והחתימה עליו עד אחד ואין כאן ב'[עדים]. וי"ל שהסופרים חוששים למכשול ונזהרין בכך. ומיהו אין רגילות להזהר לגמרי שתחשב כתיבת הסופר. כעד אחד. ע"כ: הרי אלו ג' גיטין פסולין. למעוטי הא דתניא המביא גט ממדינת הים נתנו לה ולא אמר

יכין תפארת ישראל יכין

ת"ל שג' לשונות של גירושין אלו הם נגד ג' חיובים שחייב בעל לאשתו שאר כסות ועונה לומר שמכולם נתנתק מהשתא ממנה: (יז) ליל'ך להנשא לכל איש שתרצה דס"ל לר"י דצריך שיהא מוכח מהגט שע"י ספר זה מגרשה: (יח) לכתחילה פסול, דמדאין בו עדים, יכתוב כל זמן שירצה. ובדיעבד כשר. לר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי, הרי כתב ידו כק' עדים דמי. ולר"א דעדי מסירה כרתי, אפ"ה דוקא בכתב סופר צריך עדי מסירה, ולא בכתב ידו: יט) דזמן תקנתא דרבנן הוא רק לכתחילה [כפ"ב מ"ב]: כ) וה"ה אפילו אין בו ג"כ זמן מותרת בדיעבד. רק קמ"ל אפילו יש בו זמן אסורה לכתחילה. וי"א דאכתב ידו קאי, ורישא קמ"ל דאפילו אין עליו עד כלל מותרת בדיעבד

ציונים

גופו של גט שחרור. קדושין ו' ע"ב מיי' פ"ה מהל' עבדים ה"ג סמ"ג עשין פ"ז טוש"ע יו"ד סי' רס"ז סעי' מ"א: הרי את ב"ח כו'. קדושין שם: ד ג' גיטין פסולין כו'. פ"ג ע"א ג' ע"ב ו"ז ע"ב כ"ג ע"ב קט"ו ע"ב: כתב כו' ואין עליו עדים. מיי' פ"א מהל' גירושין הי"ד סמ"ג ע' כ' טוש"ע אה"ע סי' קל"ג סעי' ב': יש עליו עדים כו'. מיי' שם הכ"ח סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכ"ז סעי' א':

שנויי נוסחאות

..די תיצביין; כי"פ ודין די יהוין (כד"ק דייהוי..) (וגט פטורין ליתא..) דיתיצביין (כד"ק דיתצביין); כתוי"ד ודן דיהבי(?)ליך..; כי"ק ודין דיהוי ליך מיני גט פטורין ספר תירוכין ואיגרת שבוקין למהך להתנסבא לכל גבר די תצביין. את בת חורין הרי את. כי"ק וכי"פ אתה בן חורין הרי אתה; וכ"ה בן חורין גם כד"נ וכמשני"ר ועי' תוי"ט. לעצמך. כד"נ וכי"ק של עצמך. ועי' בגמ' הירושלמי: ד ואם נשאת. כד"נ אם.. (הרי) אלו. כמשני"ר וכי"פ ליתא.

תוספת חדשים

פ"ט ד תוי"ט ד"ה שלשה גיטין כו' כל המשנה ממטבע כו', והא דהולד כשר משום דכך היה מטבע שלא יפסול הולד בהנך שלשה (תוס' בפ"ק דף ג'):

ראשון לציון

ג תוי"ט ד"ה הרי את בת חורין כו' וכן בנוסח משנה כו' וכן הביאו הש"ס בקדושין ו' ע"ב הך משנה: בסה"ד דכל אתה מתרגמינן את עמ"ש הסוי"ט מ"ד פ"ה דנדרים ד"ה הרי את כו' וקל"ע [כונת הסוי"ט אחרי דלשון הגש"ח היא בארמית]:

תוספת רעק"א

דוקא מנאי דבלא זה אינו מוכח דמגרשה ממנו כדאיתא בריש נדרים דף ו' (*הרע"ב לא נתן טעם אלא על ודן) לזה נראה יותר בכוונת הרע"ב דס"ל כדאמר רבא שם דגם רבנן דס"ל דידים שא"מ לא הוי ידים אלא דס"ל דהוי מוכיח (*מן הענין דלגבי ודן מוכח דאין אדם מגרש בדיבורא ולגבי מנאי מוכח דאין אדם מגרש אשת חבירו) וא"כ ראוי לפסוק כרבנן אלא דלענין ודן הוא איבעי דלא אפשיטא בסוגייא אי בעי ודין והיינו דמספקא לן הלכתא כמאן דדלמא מסתבר טעמא דר"י בזה דלא מיקרי מוכח. אבל לענין מנאי דלא מבעי לן קי"ל כרבנן לגבי דזהו מקרי מוכח. דאין אדם מגרש אשת חבירו. ורק לגבי ודן הוינן דמספקא להש"ס דדלמא זהו לא מיקרי מוכח ממה דבדבורא לא מגרש ע' בר"ן ריש נדרים. וברור: [אות ק] תוי"ט ד"ה גופו של גט. אלא ערוה שיש בה הויה כו' משא"כ בשחרור. אין זה מספיק אלא לאביי דאמרינן אליביה פ"ק דנדרים דר"י ס"ל ג"כ דידים שא"מ הוי ידים ורק בגט משום דבעי' כריתות וליכא. ואפשר דהירושלמי ס"ל כאביי. אבל לרבא דטעמא דר"י דבב"מ ידים שא"מ לא הוי ידים וכדנקט התי"ט בקושייתם ממילא גם בשחרור אף אם לא בעינן כריתות מ"מ לא מהני דהא בכל מילי ידים שא"מ לא הוי ידים. גם על עיקר יסוד זה הבשחרור ל"צ כריתות קשה מסוגיא דגיטין ז"ט א' דאמרי' גבי שחרור בעי כריתות. והעיקר פי' הירושלמי כמ"ש הק"ע והפ"מ דקאי אמתני' דלעיל חוץ מאבא ומאביך דלא התפיסה התורה שם כריתות רק נגד יש בו הויה. אם משיירו לא הוי כריתות. אבל לא אם משייר למי שאין בו הויה. וברור: ד [אות קא] במשנה ואין בו זמן אף דזמן הוא משבע חקירות דבעי' מן התורה בכל עדות כדאיתא רפ"ד

כשר(כא). רבי אליעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים. אלא שנתנו לה בפני עדים(כב) כשר. וגובה מנכסים משועבדים(כג). שאין העדים חותמין על הגט. אלא מפני תקון העולם(כד): **ה** שנים ששלחו שני גטין שוין(כה) ונתערבו. נותן שניהם לזו ושניהם לזו. לפיכך אבד אחד מהן הרי השני בטל(כו). חמשה שכתבו כלל בתוך הגט(כז). איש פלוני מגרש פלונית. ופלוני פלונית. והעדים מלמטה. כולן כשרין. וינתן לכל אחת ואחת. היה כתוב טופס לכל אחת ואחת(כח) והעדים מלמטה. את שהעדים נקרין עמו כשר(כט): **ו** שני גטין שכתבן זה בצד זה(ל).

עד . הולד כשר. והלכה כמשנתינו דאפי' יש בו עד אחד לכתחלה לא. ואיכא למ"ד אכתב סופר קאי. ואפ"ה הולד כשר דסופר הוה ליה במקום עד שני : **תקון העולם** . שמא ימותו עדי מסירה ויבא הבעל ויערער לומר לא גרשתיה. והלכה כרבי אלעזר : **ה שני גיטין שוין** . בשמותיהם : **הרי השני בטל** . דלא ידעינן דמאן *)[ניהו] : **כלל** . זמן אחד לכולן בכך בשבת *)גירש פלוני פלונית ופלוני פלונית : **טופס לכל אחת** . זמן לכל אחת ואחת . בכך בשבת גירש פלוני לפלונית . והשלים הגט . ובכך בשבת גירש פלוני לפלונית . והשלים הגט. וכן כולם . והעדים מלמטן : **ו שני גיטין שכתבן** . בשני דפין זה בצד זה . ושני עברים החותמים מתחת הגט הראשון לאחת השני שם העד תחת הראשון . ושם אביו תחת השני. וכן עד שני תחתיו וחזרו וחתמו תחתיהם שני ישראלים הדרים בארץ יון וחתמו
בכתב

אמר בפני נכתב ובפני נחתם יוציא . והולד ממזר. דברי ר"מ . וחכ"א אין הולד ממזר . **כיצד יעשה** . יטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר בפ"נ ובפ"נ . גמ'. וכתבו התוס' דלהך ברייתא אילטריך מיעוטא לחוד . ולא אמעוט בהדי הנהו דמעטינהו ממניקה דריבה . לפי שיש תקנה אפילו לר"מ אפי' לכתחילה ליכנס שיוכל ליטלו הימנה וליתנו לה קודם נשואין . **ר"א אומר** . [*נ"ל דנרסי' אלעזר בלא יו"ד כמו שהוא בפי' הר"ב שכן ברפ"ק בכולה סוגיא כך הוא . וכן יש לתקן בפירש"י] : **אע"פ שאין עליו עדים** . ואינו כתב ידו כו' כשר ליכנס לכתחילה . רש"י : **וגובה מנכסים משועבדים** : מוכח בגמ' דה"ק ואם שטר הוא גובה מנכסים משועבדים דר"א ס"ל דעדי מסירה כרתי בין בגיטין בין בשטרות. ואיכא מ"ד דהלכה כמותו בין בגיטין בין בשטרות. וזהו שהר"ב כתב בסתם הלכה כר"א וכן ביאר הרמב"ם . והלכה [כרבי אלעזר] בגטי נשים וזולתן מהשטרות : **ה נותן שניהם לזו כו'** . אפילו לר"א דאמר עדי מסירה כרתי ועל כרחך לא לשמה דכתיב בקרא. לאו אחתימה קאי אלא אוכתב . ומיהו אונתן לא קאי : דלא בעינן שידעו העדים בשעת מסירה בהי מנייהו מתגרשת. גמ' : **הרי השני בטל**. כתב הר"ב דלא ידעינן דמאן ניהו . וכן ל' רש"י . וז"ל הר"ן הרי השני בטל . לא בטל ממש . אלא דכיון דלא ידעינן דמאן ניהו לא יתן לא לזו . ולא לזו . אבל אם נתן לאחת מהן או לשתיהן הרי זה ספק גירושין : **היה כתוב טופס לכל אחת וכו'**. פירש הר"ב זמן וכו' לאו דשם טופס הונח על הזמן דזמן בכלל תורף הוא כדאיתא בפירוש הר"ב מ"ד פ"ב. אבל שם טופס הונח על כל נוסח הגט שזה ענין טופס העתק ותואר הגט והכל בכלל אלא שהוציאו מן הכלל וקראו למקצת מהן תורף. ואם נאמר טופס בלא הזכרת תורף עמו יש במשמע טופס כל נוסח הגט. ועוד י"ל דזמן ראוי ג"כ להקרא בשם טופס שאינו אלא מדרבנן. ועיין לשון ב"י שהעתקתי במ"ד פ"ב. וראשון בעיני עיקר. ומ"ש הר"ב ובכך בשבת כו' מפרש בגמ' שזה הזמן בו ביום עצמו של הראשון. °דאל"ה הוי הראשון מוקדם לחתימת העדים ולא היה צריך לטעם שאין העדים נקרין עמו. גם מפורש בגמ' דוקא שכתוב ובכך בוי"ו לחברם ביחד דאל"ה תיפוק ליה דאין עדים חתומים על הכל: **את שהעדים נקראין עמו**. היינו האחרון אבל עליונים פסולים שמא לא העידו אלא על האחרון. רש"י : **כשר** ולא האחרים. וביאר הרמב"ם בפ"ד מהלכות גירושין בשאין שם עדי מסירה. דאי בעדי מסירה ודאי כולהו מתגרשות דלא גרע מאם לא היו שם עדים חתומים כלל. וכ"כ [שם] לכל הני דלקמן שכיוצא בזה הן. דכולן על ידי עדי מסירה כשרים. וכתב המגיד שכתב הרמב"ן עליו שפתים ישק משיב דברים נכוחים דודאי מזויף מתוכו אין כאן דכל שפסולו ניכר הוא אין לחוש בו [כמ"ש במשנה ד' פ"ב] דהא ידוע מלתא לכל [מאן] דמטי שטר לידיה ולא אתי למסמך עליה דהא לא עליה חתימי סהדי ואנ"ל כראש הדף ומאחריו . ומן הצד דלא הוי אלא כגט שאין עליו עדים . ואם נתנה לה בפני עדים כשר . ע"כ. ומיהו הא דאיכא למשמע דזה הגט דתנן שהוא כשר דהיינו אפי' בלא עדי מסירה הוא לפי שיטתו כשיטת הרי"ף אמתני' דלעיל. אבל להתוס' והרא"ש וסיעתם אין שום גט כשר בלא עדי מסירה וכמו שנראה מתוך מה שכתבתי במ"ב פ"ו בשם הטור [וע"ש סימן קל"ג] נ"ל דהא דתנן כשר ואע"פ שאינו כשר אלא ע"י עדי מסירה וכי איכא עדי מסירה איך נמי כשרים וכ"ש ללשון הרא"ש שכתבתי במ"ג פרק ד' אלא שהוא כשר יותר מהאחרים לענין שאינה צריכה להביא לפנינו עדי מסירה שאנו תולין שכדין נמסר לה וכמובאר ג"כ מתוך מ"ש במשנה ב' פ"ו : **ו זה בצד זה**. לשון הר"ב שכתבן בשני דפין זה בצד זה ול' הרמב"ם
בפ"ד

יכין תפארת ישראל יכין

בדיעבד. וסיפא קמ"ל דאפילו יש בו ע"א לא תנשא לכתחילה. וי"א דרישא בכתב ידו, והכא בכתב סופר קאי, ואפ"ה בדיעבד מותרת, דסופר הוא במקום עד ב': כא) מיינה דרישא למעוטי גט ישן, דתנשא בו לכתחילה. [אב"י ואפילו לרמ"ה שכ' הרא"ש בשמו [פ"ת סוף אות ח'] דבגט ישן שנתנו ע"י שליח, ונתייחד בין כתיבה לנתינה, דוקא בנשאת לא תצא. וכמ"ש אאמ"ו הגב"י בפירושו לעיל כ"ח סי' כ"ח. א"ק נקט תנא הכא נמי הא. נ"ל דל"ל משום דבהך ג' דנקט הכא אין חלוק בין הוא לשלוחו משא"כ בגט ישן עכ"פ יש חלוק]. ולמעוטי שלום מלכות [פ"ח סי' כ"ט] דהתם עכ"פ לרבנן תנא, והכא כ"ע ס"ל דבדיעבד לא תצא. ומנייכא דסיפא למעוטי היכא שיש תקנה, כגון שלא הביאה גט ולא אמר בפנ"כ יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה. וה"ה באמר הרי את מותרת וכו' חוץ מפלוני כמשנה א': כב) אפילו אינו כתב ידו: כג) גם בשאר שטרות ס"ל עדי מסירה כרתי. והכי קיי"ל [ק"ל ס"ו]:

כד) שמא ימותו עדי מסירה ולא תוכל להנשא. וכן הלכה: כה) בשמותיהן: כו) מדלא ידעינן דמאן ניהו: כז) שבגט א' כתבו זמן א' לכולן, בכך וכך בשבת וכו' ואח"כ כתבו תורף וכל עיקר הגט לכל אחת ואחת לבד, ואח"כ חזרו וסיימו שאר הטופס בכולל א' לכולן יחד. דאם כללן בתורף, הו"ל כגט א' לנשים הרבה דכולן אינן מגורשות [ק"ל ס"ט]: כח) טופס דהכא אינו כשאר טופס שבמסכת זו, דהכא מדלא נזכר אלא מלת תורף, משמעו „נוסח", ור"ל שכתב נוסח גט לאחת והשלימו, וחזר וכתב נוסח גט לאחרת והשלימו, וכן לכולן וכולן היו ביום א': כט) ואפילו יש במשמעותו שהעדים מעידים ג"כ על אותן שלמעלה, כגון שכתוב וי"ו החבור בהתחלת כל גט מהאחרונים ואין עדי מסירה לכ"ה. מיהו בלא וי"ו החבור, גם ביש עדי מסירה. רק האחרון כשר [ק"ל ס"ט] ובכתובים בוי"ו החבור ויש עדי מסירה לכל אחד כולן כשרים: ל) על קלף א'
זה

ציונים

רא"א אע"פ כו'. ירושלמי גיטין פ"ח הל"ד פ"ב הל"ב הל"ד פ"ב הל"ב פ"ט הל"ג מיי' שם כפ"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קל"ו סעי' א': שאין העדים חותמין כו'. ירושלמי ב"ב פ"י הל"י. מיי' שם הכ"ד ופ"ג שם ה"ח סמ"ג שם טוש"ע [illegible]: ה שנים ששלחו ב"גכו'. פ"ו ע"ב ירושלמי גיטין פ"ב הל"א מיי' פ"ג שם ה"ב סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קל"ב סעי' ג': חמשה שכתבו כו'. מיי' פ"ד שם ה"ח סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קל"ל סעי' ט': היה כותב טופס כו'. ירושלמי שבועות פ"ה הל"ד : ו שני גיטין כו'. פ"ו ע"א מיי' שם הכ"א טוש"ע שם סעי' ח' :

שנויי נוסחאות

ר' אליעזר . במשנ"ל ובכי"ף ר' אלעזר ועי' תוי"ט : ה אבד . בכי"ק ובמשנ"ל ובכי"ף אם אבד . מגרש פלונית . במשנ"ל.. פלוני : בכי"ק ..את פלונית. ופלוני פלונית. בד"נ ובכי"ק לפלונית ; במשנ"ל לפלוני:והעדים מלמטה . בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל ..מלמטן וכן בסמוך ; בכי"ף והעדים חותמין למטה ; בכי"ף ד"ק ..חותמין.. היה (כתוב) . בד"נ ובמשנ"ל ובמשנ"ל כותב ; בכי"ף ליתא . טופס. בכי"ק טפוס . אחת ואחת . בכי"ק ובכי"ף אחד ואחד. מלמטה. בכי"ף למטה. נקרין . בד"נ ובכי"ק נקראין : ו שכתבן . בד"נ שכתבו .

תוספת רעק"א

רפ"ד דסנהדרין מ"מ במו דתקון רבנן בממון דלא בעינן דו"ח משום שלא תנעול דלת ה"נ בגט תקנו כן וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש . ג"י רפ"ד דסנהדרין : ה [אות קב] תוי"ט ד"ה היה כתוב טופס. דאל"ה הראשון מוקדם כ"ה בסוגיא וק' לי הא מוכח מתוכו דהוא מוקדם כיון דחתימת עדים אחר זמן המאוחרים והוי ככתבו קודם החתימה לא כתבנו בזמנו רק בזמן פלוני . וצע"ג :

א) בר"ב בכל הדפו"י ניכנו והגה"ט תקן כלפנינו וכ"ה ברש"י :
ב) בר"ב בכל הדפו"י פלוני גירש :

ושנים עדים עברים באים מתחת זה לתחת זה[לא]. ושנים עדים יונים[לב] באים מתחת זה לתחת זה[לג]. את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר[לד]. °עד אחד עברי ועד אחד יוני. עד אחד עברי ועד אחד יוני. באין מתחת זה לתחת זה. שניהן פסולין[לה]: ז שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני[לו] והעדים מלמטה[לז] כשר[לח]. חתמו עדים

בכתב יוני. ודרך הכתב יוני. שהולך מן השמאל אל הימין. נמצא שם העד תחת הגט שני. ושם אביו תחת הראשון: את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר. אם העברים חתומים למעלה. שדרך כתב עברי שהולך מן הימין אל השמאל. ונמצא שם העד תחת הגט הימני ושם אביו תחת הגט השמאלי. הימני כשר. ואם היונים חתומים למעלה השמאלי כשר. ששמות העדים תחת השמאלי הם. וטעמא. דחיישינן שמא העדים האחרונים הפכו את כתבם לסדר שכתבו העדים הראשונים. שאם העברים היו חתומים למעלה שהם הולכים מן הימני אל השמאלי וחתמו על הגט הימני. כשבאו שני היונים לחתום אחריהם הלכו גם הם מן הימני אל השמאלי. כסדר כתיבת העברים ונמצא שארבעתם חתמו על הגט הימני: וכן אם היונים חתומים למעלה. שמא הפכו העברים שבאו אחריהם סדר כתב עברי. והלכו מן השמאלי אל הימני ונמצאו ארבעתם חתומים על השמאלי: ה"ג עד אחד עברי ועד אחד יוני. עד אחד עברי ועד אחד יוני באים מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין. וטעמא דחיישינן שמא העד עברי הראשון חתם על הגט ימני הראשון כפי סדר כתב עברי. והעד היוני השני חתם על הגט השמאלי השני כפי סדר כתב יוני שמתחילין מן השמאל. והעד השלישי העברי הפך כתב העברי והתחיל גם הוא מהשמאל כמו היוני שלפניו. ונמצא גם הוא חתום על הגט השמאלי. והעד היוני האחרון חתם כדרכו מן השמאל אל הימין. וגם הוא חתום על השמאלי. ונמצאו ג' עדים חתומים על השמאלי. ואחד בלבד חתום על הימני. או בהפך שהעד השני היוני הפך כתבו לסדר כתב עברי והתחיל מן הימין אל השמאל כמו שחתם העד עברי הראשון. והעד עברי השלישי חתם כדרכו מן הימין ונמצאו שלשתן חתומים על הגט הימני הראשון. והעד היוני האחרון לבדו חתם כדרכו על הגט השמאלי. ומשום דלא ידעינן בהי מינייהו חתימו תלתא ובהי מינייהו לא חתים אלא חד. שניהם פסולין: ז בדף השני. שאלנו

בפ"ד מה"ג כתב שני גיטין בשני דפין. במגילה אחת זה אצל זה: ושנים עדים עברים כו'. כתב הר"ב שם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני ומפרשים בגמ' דהכי כתב פלוני בן תחת הראשון ופלוני אבתרא דאי לאו הכי אלא בן יעקב [*עד] אבתרא כשרים כדתנן במשנה דלקמן באיש פלוני [*עד] כשר. והשני כשר וכן נמי כשר קמא דמלתא דפשיטא דקאי [*אבן יעקב עד דבתרא ואי נמי כתב פלוני בן תחת הראשון ופלוני עד] אבתרא [*שניהם כשרים א) ש]הבן חתום על הראשון °והאב על השני: ושנים עדים יונים כו'. כתב הר"ב ודרך הכתב היוני שהולך מן השמאל אל הימין וכן לשון הרמב"ם בפירושו. ולא הבינותי זה. שאם הוא כדרך שכותבים הנכרים ללשונותם בארצות שבסביבותינו. אשכנז. צרפת. ספרד. ואטליא. א"כ היאך אפשר לומר דשמא האחרונים הפכו כתבם לסדר שכתבו העדים הראשונים. ורש"י מפרש חתימת היונים אינה נקראת כחתימת העברים שכשהיוני חותם יוסף בן שמעון בידוע ששמו שמעון בן יוסף שכך מהפכת חתימתן. יוסף בן [שמעון]. כלומר ב) בנו של יוסף שמעון ונמצא שם העד חתום על גט שני ושם אביו חתום על הראשון הלכך על כרחך היונים תחת השני חתמו ע"כ. ונראה לחשש שמא הפכו חששא קרובה היא. דשמא יוסף בן שמעון היוני לא שמעון שמו. אלא יוסף וחתם עצמו בדרך חתימת העברי: את שהעדים הראשונים נקראים עמו כו'. כתב הר"ב וטעמא דחיישינן שמא העדים האחרונים הפכו את כתבם כו'. דאילו משום דמופלגים בחתימתן מן הגט לא היו פסולים דקי"ל מלאוהו בקרובים כשר כדאיתא בגמ': כשר. עמ"ש בזה במשנה דלעיל: עד אחד עברי כו'. כתב הר"ב ומשום דלא ידעינן בהי מינייהו חתימי תלתא. גמ'. והא ודאי דאפשר דאקמא חתימי כולהו אלא שלא הוצרך לומר כי אם החשש דע"י כן פסולים תרווייהו: שניהם פסולים. עיין מ"ש בזה במשנה ה' לשטת הרמב"ם והרי"ף. וכן לשטת תוספות והרא"ש: ז שייר מקצת הגט כו' כשר. מסיק רב אשי בגמ' דידע בי מהחתא דמגילתא. פי' שהוא ניכר בקלף שלא נחתך ממנו כלום שדרך עושי קלפים שקושרים אבנים סביב למתוח הקלף ונעשה שם שחור ועב. אבל אם אינו ניכר פסול דשמא שני גטין היו כתובים זה אצל זה. השמאלי נכתב בגובה של המגילה יותר מהימני. והיה שום תנאי בימני למטה. ונחתך התחתון מהימיני והעליון מהשמאלי. וכיון אותם ביחד. וכן יש עוד חששות אחרות שהיה לחוש להם אי לא ידעו בי מהחתא. והטור סי' ק"ל העתיק לזה. ופירוש כשר עיין במשנה ה': חתמו עדים בראש הדף. וא"ת אמאי איצטריך למתני סיפא הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה דשניהם פסולין היינו בראש הדף וי"ל דאיצטריך למפסל גגו של עדים כנגד גגו
של

א) בתוי"ט דפוס פראג והבן חתום. ב) בנו של יוסף שמעון ונמצא כו'. כ"ה בתוי"ט ד' ראשונים (פראג וקראקא) ואח"כ הוסיפו בנו של יוסף שמעון (כמו בלעם בנו בעור) ונמצא כו' ואין לזה מובן אם לא בדוחק עפ"י הדרש המובא ברש"י (בלק) ואיני יודע מי הוסיף הדברים האלה וכבר בד' אמשטרדם תק"ה היא נמצאת.

יכין תפארת ישראל יכין

זה בצד זה: לא) שכתב עברי הולך מימין לשמאל, וחתמו שמותם תחת הימיני, ושם אבותיהן תחת השמאלי: לב) יהודים שחתמו בכתב יווני: לג) דכתב יווני הולך משמאל לימין, וחתמו שמותם תחת השמאלי, ושם אבותיהן תחת הימיני: לד) אם העברים חתומים למעלה, הימיני כשר, מפני ששמותיהן תחתיו. דאע"ג דבן איש פלוני עד נמי כשר וכמשנה ה', וא"כ גם באותן שלמעלה יש ספק שמא על השמאלי חתמו. י"ל הכ"מ בשחתם רק בן איש פלוני, ולא חתם שמו, אבל בשחתם גם שמו וודאי רק על אותו ששמו תחתיו חתם ואם היוונים חתומים תחלה, השמאלי כשר. אבל אותו שחתמו עליו ב' התחתונים, פסול. דמספקא לן אם חתמו על הגט הב' או שמא חתמו א"ע ג"כ על הגט שחתמו עליו הראשונים, רק שהפכו דרך כתבם, שאם הראשונים היו עברים וחתמו א"ע מימין לשמאל, והעידו על הימיני, גם היוונים שחתמו אח"כ מימין חתמו א"ע לשמאל להעיד על הימיני. וכ"כ אם היוונים חתמו תחלה, שמא חתמו א"ע העברייס ג"כ משמאל לימין: לה) דמספקינן דלמא ג' עדים האחרונים חתמו א"ע כדרך חתימת עד הראשון מימין לשמאל, נמצא שאין שום עד על הגט השמאלי, או שהעד הב' היווני כתב משמאל לימין, וב' האחרונים חתמו א"ע כמוהו משמאל לימין, ונמצא שאין על הימיני רק עד ראשון. ומספיקא שניהן פסולין: לו) ברוחב הקלף, זה אצל זה: לז) בסוף דף השני: לח) ומיירי שניכר שלא נחתך מתחת או למעלה כלום. דאל"כ חיישינן שמא ב' גיטין היו, והשמאלי היה כתוב בגובה הקלף יותר מהימיני, והיה בו שום תנאי בימיני למטה ונחתכו, ונחתך גם השמאלי מלמעלה, באופן שיתכוונו יחד. מיהו דוקא בכתב סוף הגט בצד דף הראשון ברוחב הקלף, אבל אם כתב סוף הגט
בצד

ציונים

עד א' עברי כו'. ירושלמי נ"ז פ"י הל"א: ז שייר מקצת הגט כו'. ת"י ע"ב ע"י תוס' סוטה י"ז ע"ב ד"ה כתבה. מיי' שם הכ"ד סמ"ג שם טוש"ע שם סע' ז': חתמו עדים כו'. מיי' שם הכ"ב טוש"ע שם סעי' ו':

שנויי נוסחאות

ושנים עדים. בד"נ ובמשנ"ר ושני וכן בסמוך בכי"ק שני.. נקראין. במשני"ר נקרין. יוני ועד אחד עברי ועד אחד יוני. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר ובר"ף ד"ק יוני ע"א יוני וע"א עברי. מתחת זה לתחת זה. בכי"ף ד"ק ..לתחת וזה ומתחת זה לתחת זה: ז מלמטה. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ר מלמטן. חתמו עדים. בד"נ ..העדים וכ"ה במשני"ר (ושם כתבו) וכ"ה בכי"ף ד"ק.

ראשון לציון

ז תוי"ט ד"ה ושנים עדים יונים כו' וכן לשון הרמב"ם בפירושו כו' עיין יסל"מ:

תוספת רעק"א

ו [אות קג] תוי"ט סד"ה ושנים עדים עברים. והאב על השני. אע"כ דמתני' מיירי דלא כתב עד וא"כ בין כתב ראובן בן תחת הראשון בין כתב ראובן תחת הראשון ובן יעקב תחת השני אין כשר אלא הראשון בשמו לבד דבן פלוני לבד אינו מתכשר אם לא כתב עד. או דמיירי דכתב עד וכתב ראובן בן תחת הראשון וידעי' דהאי חתימה תחת שני לאו דיעקב הוא. גמרא: [אות קד] במשנה ע"א עברי וע"א יווני). דחיישינן שמא היוני הראשון גונדלית חתם והוי על גט הראשון ג' חתימות או דהעברי שני גונדלית חתם והוי על השני ג' חתימות (לשון רש"י). וכ' הר"ן דמרישא לא שמעי' רק דחיישי' שהיוונים חתמו גונדלית ואשמעי' דחיישינן גם לעברים חותם גונדלית. וקשה לי הא ג"ז מוכח מרישא דהא אם היוונים חתומים בראשונה השמאלי כשר ולא הימיני וע"כ משום דחיישינן שהעברים חתמו גונדלית(ובמתני' סתמא קתני את שהעדים הראשונים כו'). וצ"ע:

בראש הדף[לט] מן הצד[מ] או מאחריו בגט פשוט[מא] פסול. הקיף[מב] ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע. שניהם פסולין[מג]. סופו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע. את שהעדים נקרין עמו כשר. ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע. את שהעדים נקרין בסופו כשר: ח גט שכתבו עברית ועדיו יונית[מד]. יונית ועדיו עברית[מד]. עד אחד עברי ועד אחד יוני. כתב סופר ועד[מה]. כשר. איש פלוני עד כשר. בן איש פלוני עד. כשר. איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד. כשר. וכך היו נקיי הדעת שבירושלים[מו] עושין. כתב חניכתו וחניכתה[מז]. כשר. גט

שאלו ברוחב המגילה: מן הצד. בגליון של ימין הגט. או בגליון השמאלי: או מאחוריו בגט פשוט. שעדיו א)בתוכו: הקיף. הצד זה אצל זה: שניהם פסולים. שאין נקראת החתימה לא עם זה ולא עם זה: את שהעדים נקרין בסופו. שגג חתימה כלפי סופו ולא שרגלי חתימה כלפי ראשו כשר: ח כתב סופר ועד. חתם סופר ועד. דהוי להו שני עדים ואשמעינן מתני' דלא חיישינן שמא הבעל לא צוה לחתום לסופר. אלא אמר לשנים אמרו לסופר. ויכתוב. ולפלוני ופלוני עדים ויחתמו וחשו הנך ב) עדים לכשופא דספרא שיאמר איני בעיניו כשר לעדות. ואחתמוהו בלא רשותו דבעל נהי לא חיישינן: חניכתו. שם לווי של משפחה:

מעושה

של כתב. דמהכא לא שמעינן אלא שרגלי חתימת עדים כנגד גג הכתב. אע"פ דהא נמי שמעינן מסיפא איכא למימר דאיצטריך הך דהכא משום דהוי אמינא הך דשניהם פסולים. היינו משום דכי היכי דלא קיימי אהאי. לא קיימי נמי אהאי. אבל הכא דאין אלא גט א'. א"כ ודאי קיימי עליה חתימה א. וסיפא דסיפא דראשו של זה בצד סופו של זה. איצטריך לאשמעינן דלא פסלי מטעם דכי היכי דלא קיימי אהאי. לא קיימי אהאי. ולרש"י גרסינן מעיקרא סופו של זה בצד סופו של זה. לא הוה צריך סיפא דסיפא. אלא דכל גווני משמיענו. ויש ספרים דל"ג לה ובגמ' נמי לא מייתי לה. תוספות: מן הצד. או מן הצד: הקיף. פירש הר"ב חבר כו'. כמו אין מקיפין שתי חביות. רש"י. ומשנה היא פ"ד דבילה. ועיין מ"ש במשנה ג' פ"ד דתרומות: ח גט שכתבו עברית ועדיו יונית. וכתב הרמב"ם בפ"ד והוא שיהו העדים מכירים לשון הכתב וכתיבה: כתב סופר ועד כשר. פירש הר"ב חתם סופר ועד. הכי איתא בגמ'. [*ומה שכתב הר"ב [וכ"פ רש"י] ואשמועינן מתני' דלא חיישי' כו'. ומסיים רש"י כדאוקמינן בפ' מי שאחזו. °הא מני ר' יוסי היא. דאמר מילי לא מימסרי לשליח. ע"כ. אבל כתב סופר ולא חתם לא הוי כעד שני. וזה דלא אליבא מ"ד שכתב הר"ב בפירוש מ"ד דכתב סופר במקום עד שני. וכן מפורש לעיל דף פ"ו ע"ב בפירש"י ועיין בפירש"י פ"ו דף ס"ז. וכי תימא א"כ לאותו מ"ד תרתי למה לי הא לעיל אין עליו אלא עד [אחד]. היינו וכתב סופר. ולמה לי תו הא דהכא בגמ' דפירקין ולעיל מוקמינן לה דהא דהכא אפילו לכתחילה בספרא מובהק שבקי בתורת גיטין ולא יכתבנו אא"כ שמע מפי הבעל. [רש"י]: נקיי הדעת נוהגין. שלשונם קצרה לא היו חותמין עד. אלא פלוני בן פלוני [רש"י]: כתב חניכתו וחניכתה כשר. [פי' הר"ב שם לווי כו'. וכן פירש"י וזה] ל' הרא"ש פירש"י שם לווי של המשפחה וכן משמע בגמ' חניכת אביו בגיטין עד י' דורות. רשב"א אומר עד ג' דורות [וכתב ב"י בשם המרדכי דהיינו אע"פ שלא הוזכר שמותם כי אם ראש המשפחה. ומיירי בעדי מסירה דוקא. ע"כ] מכאן ואילך פסול. ור"ח ור"ת ז"ל מפרשים שם לווי של האיש עצמו או של האשה. וחניכת אבות דגמ' חניכה אחרת ולא מיירי בשם לווי. ע"כ. וכתב ב"י דלרש"י נמי שם לווי [של] האיש עצמו בגט חשיב שפיר לכתוב. דסברא הוא דעדיף מחניכת המשפחה. ע"כ. וא"ת ומאי איכא בין חניכה דהכא למשנה שמו דתנן במ"ב פ"ד שפי' הר"ב שהיו לו שני שמות כו'. זה מבואר בדברי המגיד פ"ג דחניכה היינו שני שמות במקום אחד אבל משנה שמו דלעיל היינו שני שמות בשני מקומות. וכמבואר בלשון הר"ב שם. אלא שכתב שהרמב"ן כתב דבדיעבד כשר. ושהרשב"א כתב שאפי' לכתחלה מגרש באחד מהם. והב"י ר"ס קכ"ט כתב לשון הרשב"א. ובלשונו העתיק משנתינו. דגרים וכך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין אחר כתב חניכתו כו'. וגם הרא"ש גורס כן. וכתב בפ"ד תירוץ אחר דחניכה דהכא לכתחלה סגי ביה דמיירי בחניכה שמכירין אותה בכל מקום והכל קורין אותו בשם חניכה לחוד. וכ"ל שזו היא ג"כ דעת הראב"ד בהשגה שכתב והוא שיהא רגיל באותו חניכה יותר. ע"כ. וכתב הב"י דלהרמב"ם נמי דוקא בדיעבד. ולדעתו שגורס הרמב"ם וכך היו נקיי כו' קודם כתב חניכתו כו' וכן גירסת רש"י. ע"כ. ולא נראה כן בפירושו שהרי מפרש חניכתו כו'. ואח"כ מפרש נקיי הדעת. ולא קשיא שלא העתיק בחבורו נקיי הדעת כו' שכן לדברי הב"י הרי לא העתיק גם כן גבי עדים. לפיכך אפשר לי לומר שהרמב"ם סובר ג"כ דלכתחלה. ומה שדקדק הב"י מדהכניס דין חניכה וחניכתו בדין מי שהיו לו שני שמות בין כותב שם העיקר לכותב שם הטפל דזה לאשמועינן דבכותב שם הטפל נמי איכא כשרות בדיעבד כו' כמו בחניכה דבדיעבד. יש לי לומר בהפך. דכיון דזה דרכו להעתיק המשנה כלשונה, כל היכא דאפשר, ולפי שלשון המשנה ואם כתב חניכתו וחניכתה כשר. משמע בדיעבד. לכך החכים בחכמת לשונו להכניסו בין הדבקים הללו. ולחברו בחלוקת כתיבת עיקר השם ולומר שכמו שכותב עיקר השם וכל שם כו'. כן אם כתב חניכתו כו' נמי כשר. וכזה כן זה. כמו שעיקר השם עם וכל שום כו' לכתחלה כותבין ק כך כתיבת חניכה כשרה לכתחלה. וכבר כתב הרמב"ם בהקדמת חבורו שמחלק כל פרק להלכות קטנות. וכאן מפסיק ומחלק בין חניכה לדין כתיבת שם הטפל. וזו ראיה גמורה לדברי מדהסמיך דין חניכה לדין כתיבת שם העיקר. דאילו לב"י ה"ל לחבר כתיבת חניכה לדין כתיבת שם הטפל. ולהפסיקו מכתיבת שם העיקר. ואל תשיבני אילו נתכוין הרמב"ם להורות שכתיבת חניכה כשר לכתחלה. והרי לפי זה הוא גורס וכך היו נקיי כו'. אחר כתב

חניכתו

א) בר"ב ד"ל מתוכו. ב) ברש"י שלוחים.

ציונים

הקיף כו'. עיי' שם הכ"ג: סופו של זה בצד כו'. עיי' שם טוש"ע שם סעי' ה': ח גט שכתבו עברית כו'. פ"ז ע"ב י"ס ע"ב. עיי' שם ה"ז טוש"ע שם סעי' י"ד: כתב סופר ועד כו'. פ"ו ע"ב ע"א ע"ב פ"ז פ"ב: איש פלוני עד כו'. ב"ב קס"א ע"א טוש"ע שם סעי' י"א: כתב חניכתו כו'. עיי' שם פ"ג ה"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קכ"ט סעי' א': גט מעושה כו'. פ"ח ע"ב ב"ב מ"ח ע"ב ירושלמי יבמות פ"ט של"ד כתובות פי"א הל"ז. עיי' שם פ"ב ה"כ סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קל"ד סעי' ה':

שנויי נוסחאות

מן הצד או מאחריו. בד"ל בין מן הצד בין מאחריו וכ"ה בכי"ק(ושם מאחוריו). הקיף כו' פסולין. כ"; ליתא בכי"פ. (שניהם) פסולין. בכי"ף ליתא. סופו של זה בצד סופו כו' כשר. בד"ל ובכי"ק ובמשבי"ל ובכי"ף ליתא ועי' תוי"ט. באמצע. בד"ל ובכי"ק ובמשבי"ל ובכי"ף שלפטן. נקרין. בכי"ק נקראין: ח עברית. בכי"ק עברי וכן בסמוך יוני. יוני ועדיו עברי. ועדיו יונית. במשבי"ל יונים (?). ועדיו עברית. בד"ל בטעות ועדיו עברית את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר. ע"א עברי וע"א יוני. בכי"ף ..עברית..יונית; בד"ל ובכי"ק ובמשבי"ל ..יוני עד אחד יוני וע"א עברי כשר, וכ"ה בכי"ף. סופר. בד"ל ובכי"ק ובמשבי"ל הסופר. בן איש פלוני (עד כשר איש פלוני בן איש פלוני). במש' ד' כיווה דטריינט,וויניציא ש"ח ושס"ו ליתא; בכי"ף ד"ק ליתא (איש פלוני עד כשר, בן איש פלוני עד כשר) רק איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר. וכך היו נקיי כו' כתב חניכתו. בד"ל ובכי"ק ובמשבי"ל הסדר כתב חניכתו.. כך היו נקיי.. וכ"ה הסדר בכי"ף ד"ק (ושם ובכי"ק בקיי (?) הדעת)ועי' תוי"ט. עושין. בד"ל ובכי"ק ובכי"מ ובמשבי"ל כותבין.

ראשון לציון

ח במשנה כתב סופר עיין יש סדר למשנה:

תוספת רעק"א

ח [אות קה] בתוי"ט ד"ה כתב סופר כו' הא מני ר' יוסי היא לפי' הרע"ב לעיל פ"ו ס"ז דיכתבו ויתנו היינו הכתיבה והחתימה א"כ מוכח דלר"מ נ"כ חתם סופר ועד כשר. ועמ"ש לעיל שם (אות ע"ב):

יכין תפארת ישראל יכין

בצד שמאחוריו וחתמו שם העדים פסול בכל גוונא [ב"מ ק"ל סק"ב]: לט) או: מ) בגליון ימין או השמאל שבצדדיו: מא) שעדיו חותמין בתוכו: מב) הסמוך: מג) מדאין עדים נקראין עם א' מהן, משתברא שלא חתמו על א' מהן: מד) והעדים מכירין ב' מיני הכתבים: מה) ר"ל חתם הסופר וע"א, דסו"ל ב' עדים ולא חיישינן שמא לא אמר הבעל לסופר שיחתום, רק אמר לב' אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו. והן חתמו לכשופא דסופר, שנראה כאילו פסול לעדות ואחתמוהו בלי רשות הבעל, א"א לחוש כן, דהא מני ר' יוסי היא דס"ל [פ"ו מ"ז] מילי לא ממסרן לשליח אפילו באומר אמרו: מו) נקיי הדעת מדברים בלשון קצר: מז) שם טפל שלכן,

ביינאמען

מעושה(מח) בישראל(מט) כשר. ובגוים פסול(נ). ובגוים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך וכשר(נא): ט יצא שמה בעיר מקודשת(נב) הרי זו מקודשת(נג). מגורשת הרי זו מגורשת(נד). ובלבד שלא יהא שם אמתלא. איזו היא אמתלא(נה). גירש איש פלוני את אשתו על תנאי(נו). זרק לה קדושיה ספק קרוב לה ספק קרוב לו. זו היא אמתלא: י בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, שנאמר (דברים כ"ד) כי מצא בה ערות דבר. ובית הלל אומרים אפילו הקדיחה תבשילו(נז). שנאמר (דברים כ"ד) כי

מעושה. בחזקה: **בישראל כשר.** אם אנסוהו כדין. כגון כל שכן דכופין להוציא או שהיתה אסורה לו. ואם אנסוהו שלא כדין פסול. ופוסל מן הכהונה. משום ריח גט: **ובנכרי.** כדין פסול. ופוסל מן הכהונה. שלא כדין אפי' ריח גט אין בו. ומי שחייב ליתן גט מן הדין ואין כח בדייני ישראל לכופו חובטין אותו ע"י נכרים. שאומרים עשה מה שישראל אומר לך. ונותן הגט על פי דייני ישראל: ט **יצא שמה בעיר מקודשת.** פנויה שיצא עליה קול. פלונית נתקדשה היום לפלוני. ולא קול הברה בלבד. אלא כגון שהיו נרות דולקות ומטות מוצעות. ובני אדם נכנסים ויוצאים ואומרים פלונית נתקדשה היום: **מגורשת הרי זו מגורשת.** ארישא קאי האי איתתא דיצא עליה קול מקודשת וחיישינן ליה והסרנוה לינשא. אלא לאותו האיש. אם חזר ויצא עליה קול מגורשת שגרשה אותו פלוני שיצא לה קול קדושין ממנו. הרי זו מגורשת. ומותרת לכל. שהרי קול שחששנו לו תחלה. שוברו עמו: **ובלבד שלא יהא שם אמתלא.** שלא יהא עם הקול של קדושין. או של גרושין אמתלא. טעם שהוא שובר את כח הקול: י **אפילו הקדיחה תבשילו.** שרפתהו ע"י האור או ע"י מלח. דדרשי ב"ה ערות דבר. או ערוה או דבר. כלומר שאר

מניכתו כו'. למה לא העתיק כל לשון המשנה. גם וכך היו נקיי כו' והיה מבואר היטב דלכתחלה הוא. כי לא מחכמה שאלת על זה שמכיון שהוא יכול להורות זה בלא העתקת [כל] לשון [המשנה] אך בקצור וסמיכת ופסיקות הלשונות עדיף טפי משום לעולם ילמד אדם לתלמידיו בלשון קצרה כ"ש הוא ז"ל אשר דעת שפתיו ברור מללו: **בישראל כשר.** פי' הר"ב אם אנסוהו בדין וכו'. גמ'. ותנן נמי בסוף פ"ה דערכין וכן בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני דאי הכי אין גיטו גט. וכתב הרמב"ם בסוף פ"ב מה"ג ולמה לא בטל גט זה. שהרי הוא אנוס בין ביד נכרי בין ביד ישראל. שאין אומרים אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו. או עד שנתרחק מדבר שאסור לעשותו אין [זה] אנוס ממנו אלא הוא אנס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל. ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות. ויצרו הרע שתקפו. וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו. ע"כ: **ובנכרים פסול.** כתב הר"ב כדין פסול ופוסל מן הכהונה גמ'. ומסקינן דטעמא דבדין נכרים בכדין ישראל. מיחלף ואי אמרת דאינו פוסל אתי למימר דבדין ישראל ע"י עישוי נמי היט פוסל. והוה גיטא מעליא הוא. שלא כדין דנכרים בכדין דישראל. לא מיחלף. פירש"י ואי אמרת מיחלף בשלא כדין דישראל. ואתי למימר שלא כדין דישראל נמי לא פסיל: ואמרן לעיל דפסיל. היא גופה גזירה הוא אטו כדין. וגזירה לגזירה לא גזרינן: **ובנכרים חובטין אותו כו'.** שעכשיו אין הנכרי אלא כמקל ורצועה לב"ד של ישראל ושלוחו של ב"ד. ואין מדקדקים בשליח שהוא חובט אם הוא ישראל או נכרי. הר"ן: ט **מגורשת.** כתב הר"ב ארישא קאי כו'. גמ'. דאילו למיסר אגברא כהן הא קי"ל כל קלא דבתר נשואין. לא חיישינן ליה. ופרש"י דלהקל ליצאת לשוק. פשיטא דלא שרי א"א לעלמא משום יציאת קול: **אמתלא.** משל וטעם כו'. רש"י: **על תנאי.** שמא לא נתקיים התנאי. רש"י: **זרק לה קידושיה ספק כו'.** זו היא אמתלא של קדושין והה"נ איפכא. רש"י. ולא דמי להא דבמשנה (ה' פ"ו) [ח' פ"ג] דיבמות ע"ש: י **הקדיחה תבשילו.** פי' הר"ב שרפתהו כו' עד מלח. ומסיים רש"י כמו אש קדחה באפי (דברים לב): **שנאמר כי מצא בה ערות דבר.** פי' הר"ב דדרשי ב"ה או ערוה או דבר. ואיצטריך לכתוב ערוה לומר שאפי' יצאה משום ערוה מותרת לינשא לאחר. כדכתיב (שם כ"ד) והלכה והיתה לאיש אחר. ולב"ש איצטריך דבר לג"ש. דכתיב הכא ערות דבר. וכתיב

יכין תפארת ישראל יכין

[ביינאמען] שים נשן באותו עיר ג"כ עם שם הפלס: מח) כ"ל שהוא מלשון ועשותם הרשעים [מלאכי ג' כ"א], שהוא לשון מיעוך ודחק. שדחקוהו עד שנתן גט: מט) שאנסוהו ב"ד כדין, באותן שכופין לגרש: נ) אפילו אנסוהו כדין מיהו נפסל לכהן עי"ז אטו של ישראל: נא) דהו"ל כשליח ב"ד, דאע"ג דאין שליחות לעכו"ם, ה"מ במילי דצריך שליחות. אבל הכא מעשה קוף בעלמא הוא דלא אכפת לן נמי שלאו ב"ד לכופו: נב) שיצא קול על פנויה שנתקדשה: נג) והוה ספק מקודשת. אמנם יש ב' מיני קול (**א**) קול ששמעו עדים מפי נשים שנתקדשה, וצריך בזה ו' תנאים (א) שהעידו כן ב' עדים כשרים (ב) שהעידו כן בפני ב"ד (ג) שהעידו ג"כ שראו הן מעצמן נרות דולקות ומטות מוצעות, כנהוג בשמחת אירוסין, ונשים שמחות עמה, ואומרות פלונית נתקדשה היום. ולא כשאמרו שנשים שנתקדשה אתמול (ד) צריך שיעידו שאמרו הנשים פלונית נתקדשה היום. ולא שתתקדש למחר (ה) צריך שיאמרו הנשים שנתקדשה לפלוני (ו) צריך שיאמרו הנשים שנתקדשה בעיר הזאת. ולא שנתקדשה בעיר אחרת. (**ב**) קול באופן אחר שיש הברה בעיר פלונית נתקדשה, ובאו ב' עדים כשרים בפני ב"ד, והעידו ראינו כמו שמחת אירוסין, נרות דולקות ומטות מוצעות כנהוג, ושמעו ג"כ הברה בעיר. ושמעו ג"כ מפלוני שאמר ששמע מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני שהלכו למדה"י [ולא שמתו]. וי"א דגם בכה"ג צריך שיאמרו שנתקדשה לפלוני ובעיר הזאת. וי"א דלא הוה בכה"ג קול, רק בשמעו ב' מב', ואפילו ראובן משמעון, ולוי מיהודה, ולא בשמע חד מב'. מיהו בכל ב' מיני קול הנ"ל, צריך שיאמרו ששמעו שנתקדשה בלי שום גמגום, כתנאי, או שום דבר אחר שמרע קלא הקידושין [אה"ע מ"ו ס"א וכ' וג']: נד) ואסורה לכהן אחר מיתת בעלה. אבל לבעלה כהן מותרת דכל קלא דבתר נשואין או בתר אירוסין אין חוששין לו [אה"ע ס"ו ס"ג]. אבל לא שתהא מותרת לעלמא. מיהו בנאסרה תחלה ג"כ רק ע"י קול שיצא שנתקדשה, לרמב"ם ולרש"י מותרת לשוק. ולראב"ד וטור דוקא כשיצאו ב' הקולות יחד, אבל קול גירושין שיצא אחר קול קדושין, לא משגחינן בקלא דבתר קידושין, ומותרת רק לאותו שנתקדשה לו תחלה, אפילו הוא כהן, ואסורה לאחר מיתתו לכהן אחר [ב"ש ו' י']: נה) גמגום בהקידושין או הגירושין דמוקמינן לה אחזקתה דמעיקרא דאמרינן מסתמא לא נתקיים התנאי. ופי' מלה אמתלא, י"א דר"ל אמת לא וי"א דר"ל שדרך משל היה הדבר: נו) וזה שמעו מיד ששמעו הקול, אז חיישינן שמא לא נתקיים התנאי: נז) ששרפה תבשילו והתבונן

ובגוים פסול. מיי' שם [illegible] חובטין כו'. [illegible] ט יצא שמה בעיר כו'. [illegible]

שנויי נוסחאות

מעושה. בכי"ק מעושה. בישראל כשר (ובגוים פסול). בד"ע ובגוים פסול ובישראל כשר. וצ"ל בגוים; בכי"פ ליתא. ובגוים חובטין אותו. במשנה"ל ובתוס' והגוים.; בכי"ק בגוים.. ואומרים (לו). בד"ע ליתא. (וכשר). בד"ע ובכי"ק ובמשנה"ל ליתא וכן ליתא בכי"פ: ט אמתלא. בכי"ק מיתלא, וכן בסמוך. איזו היא. במשנה"ל ואיזו היא: י (דבר) ערוה. בד"ע ובכי"ק ובמשנה"ל ליתא; בכי"פ ובתוס' ערות דבר. תבשילו. בד"ע את תבשילו.

תוספת חדשים

ט תוי"ט ד"ה מגורשת כו' דאילו למיסר אגברא כו'. פי' רש"י אם אשת כהן היא לאוסרה על בעלה כו'

ראשון לציון

י תוי"ט ד"ה הקדיחה תבשילו כו' ומסיי' [illegible] לאוין כו' עיין [illegible]

לקוטים

במשנה לא יגרש אדם כו' האי אדם יתור נסיב אלא [illegible] דוקא בזווג ראשון [illegible] וכדאי' בש"ס [illegible] וכו' וזהו לאותה שהוא נקרא אדם בשבילה שעד שלא נשאה לא היה נקרא אדם כמ"ש רז"ל על פסוק זכר ונקבה בראם. (פ"ל). הר"ב ד"ה הרע"א כו' ערוה וכו' ולא תקי לך [illegible] תו"ע של ערות דמשמע שמוכח לדבר שנמצא כמה שמוכיחה ערוה מאד ובכורים ולא מיין: (פרמ"ן) תוי"ט ד"ה רע"א וכו'. כתב הערוך בערך [illegible] ז"ל דב"ש וב"ה מתרגמי להאי כי מלא כגון כי גוע אהרן [נפי' דהא] ור"ע הוא מתרגם ליה כמו כי יקרא קן [פי' אי] קך פי' תלמיד מגג"א מפי המורה ור"ל פי' ב"ש סברי האי כי מלא בה ערות וכו' אלא אם מצא בה ערות דבר ערוה היא וב"ה סברי האי כי אי הוא כלומר אי מלא אי זה מלא עכ"ל. (פרמ"ן):

וכתיב להלן (שם י"ט) ע"פ שנים עדים יקום דבר. מה להלן בשנים. אף כאן בשנים. וכתבו התוס' דפריך בירושלמי א"כ אמאי איצטריך למכתב (שם כ"ד) לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה. תיפוק ליה דבלא"ה אסור להחזיר סוטתו [כמ"ש במשנה ג' פ"ק דסוטה] כיון שיש עדים. ומשני °לעבור עליו בב' לאוין ע"כ. ובש"ס נמי ודאי להכי מבעי ליה לענין לכופו להוציא. דלא כייפינן ליה להוציא אלא בעדות ברורה. כך פירש"י. וכן לענין עד שתשתה במשנה ג' פ"ו דסוטה אבל מדלא כתיב ערוה בדבר. וכתיב ערות דבר. למדרש תרווייהו. או ערוה או דבר. ומשמע נמי ערוה בדבר. כלומר בשנים. כדאיתא בגמ': ר"ע אומר אפי' מצא אחרת כו'. כתב הר"ב לדרים או אם מצא בה ערוה כו'. דאמר ריש לקיש. כי. משמש בד' לשונות. אי. דלמא. אלא. דהא. ב"ש סברי כי מצא דהא מצא. ור"ע סבר כי מצא. אי נמי מצא. ומ"ש הר"ב או דבר של סרחון על כל א' משלשה דברים כו'. היינו כדמסקי התוס' דר"ע כב"ה אתי דאי לאו דאייתר ליה דבר להקדימה הכשילו לא הוה דריש כי מצא בה. בלשון אי נמי: סליק לה מסכת גיטין

מצא בה ערות דבר(נח) רבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר (שם) והיה אם לא תמצא חן בעיניו:

נשלמה מסכת גיטין

ר"ע מברטנורה

שאר דבר סרחון שאינו ערוה: רבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה ממנה. ודריש קרא הכי אם לא תמצא חן של כוי בעיניו. או אם מצא בה ערוה. או דבר של סרחון על כל א' משלשה דברים הללו. יכול לגרש. והלכה כבית הלל:

סליק לה מסכת גיטין

יכין תפארת ישראל יכין

והתכוונה להקניטתו: נח) ולא כתיב דבר ערוה. ש"מ דה"ק, או ערוה, או דבר. והא דהסמיך הכתוב וכתב ערות. אורחא דקרא הוא, כמו הבה לנו עזרת מצר. והא דנקט קרא ערוה כלל, הרי כ"ש הוא מדבר. קמ"ל קרא דאפילו בגירשה משום ערוה, אפ"ה מותרת לאחר:

נשלמה מסכת גיטין

שנויי נוסחאות

בה"א כו' כי מצא בה (ערות) דבר. בכי"ק ובכי"פ ד"ק ליתא:

תוספת רעק"א

י [אות קו] תוי"ט ד"ה שנאמר. לעבור עליו בב' לאוין. כבר כתבו האחרונים דט"ס הוא וצ"ל לעבור עליו בלאו ועשה דהא סוטה הוא רק עשה. ואולם עדיין קשה לי היאך חל לאו דסחזיר גרושתו על איסור הקודם לו סחמת סוטה לפמ"ש תוס' פ"ג דשבועות (דף כ"ג ב') דאין איסור חל על עשה המפורשת עיי"ש. וצ"ע. ולומר דהוא נזה"כ הא י"ל דאצטריך הקרא באם אח"כ הוזמו עידי טומאה אלא דהירושלמי עדיפא משני אבל מנין לנו דגזה"כ לומר בו אתע"א הא הקרא משכחת בהוזמו:

ציונים תוספת האשה נקנית פרק א קדושין יום טוב

לשון הרמב"ם. ויש לשאול בכאן מפני מה סידר קדושין באחרונה. והיה הנכון להקדימה ולהיות סדורה קודם כתובות. וא"ת שלא סידר אותה קודם כתובות בשביל שלא נפריש בין יבמות לכתובות שענינם אחד. והוא ענין ביאה. ושיהיו דבריהם נקשרים [אלו באלו]. ואלו נצרך עכ"פ לסדרו היה כותבו קודם גיטין כדי שיבא על סדר בראשונה קדושין. ואחריה גיטין. ויהיו סידורם נכון ותהיה התשובה שסידורם נעשה כך מפני שהיה רצונו לילך ע"ד הכתוב שהקדים גרושין קודם נשואין. והוא מה שאמר הקב"ה וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. ומתוך דברו שאמר והיתה לאיש אחר למדנו פרק מפרקי הקדושין, כמו שנתבאר בגמרא מקיש הויה ליציאה ע"כ. ולשון קדושין תמצא בריש פ"ב בס"ד:

פרק א **א האשה** הכא תנא בה"א. וכתבתי הטעם בריש כתובות ועיין רפ"ק דיומא: נקנית. לבעלה להצריכה ממנו גט. ר"ן. וכתב הר"ב לפי שאין מתקדשת אלא לדעתה כו'. גמ'. ומש"ה לא תני האיש קונה. כדתנן ברפ"ב האיש מקדש. ואכתי קשיא דליתני מתקדשת. ומתרצים בגמ' משום דקא בעי למתני כסף. דילפינן קיחה קיחה. וקיחה אקרי קנין. דכתיב (בראשית מ"ט) השדה אשר קנה אברהם. א"נ (ירמיה ל"ב) שדות בכסף יקנו. וכתבו התוס' דלא תני האשה נקחית. משום דלא שייך למתני סיפא ולוקחת עצמה: נקנית. כתב הר"ב מדעתה. וא"כ מדעת אביה כשהוא זכאי בקדושיה כדלקמן. ומ"ש דיבמה נקנית שלא מדעתה. ברפ"ו דיבמות: בשלש דרכים. תנא שלש דלשון נקבה הוא משום דכל °היכא דאיכא פלוגתא [חילוק בדרכיו] תנא דרכים. ודרך לשון נקבה היא. את הדרך אשר ילכו בה (שמות י"ח). ואע"ג דאשכחן דרך בלשון זכר (דברים כ"ח) בדרך אחד יצאו אליך. ומש"ה נמי בפרק בתרא דנזיר משנה ד' תנן בשבעה דרכים. הכא גבי אשה קאי. קתני לה בלשון נקבה: בשלש דרכים. מניינא למעוטי חליפין דל"ת הואיל וגמרינן קיחה קיחה משדה [עפרון] מה התם בחליפין. אף כאן בחליפין. קמ"ל דלא. °דאשה בפחות מש"פ לא מקניא נפשה. וחליפין אפילו בפחות משוה פרוטה קנו. ולא דבר הכתוב בקיחה דאשה אלא בקנין דמים. גמרא:

מסכת קדושין

פרק א **א האשה**(א) נקנית(ב) בשלש

ר"ע מברטנורה

פרק א **א האשה** נקנית. לפי שאין האשה מתקדשת אלא מדעתה תנא האשה נקנית. ולא תנא האיש קונה. ואיידי דתנא רישא האשה וקתה

יכין תפארת ישראל יכין

פ"א א) נקט בה"א ידיעה, ר"ל אשה הראוי להתקדש, לאפוקי חייבי כריתות או אילונית וכדומה בשאר קדושי טעות: ב) לבעלה, להצריכה גט ארוסה. אבל ליורשה ולטמא לה, ולהפר נדריה בלי אב, אינו רק אחר נשואין גמורים, ע"י חופה ויחוד שאחר הקדושין. מיהו חופה בלי קידושין ספיקא הוה [אה"ע ל"ו ב']. והא דלא תני האיש קונה. קמ"ל דאין אשה מתקדשת בע"כ. ואייד הא

פ"א האשה כו'. ג' פ"א:

שנויי נוסחאות

פ"א א בשלש כו' בשתי. כד"נ ובכי"ק בשלשה. בשני. והוא נגד תלמודן ע"ש.

תוספת חדשים

תוי"ט ד"ה לשון הרמב"ם כו' שסידורם נעשה כך כו'. ונ"ל נרמז מ"ש ר"ל משמי' דשמואל ביבמות דף ס"א ע"ב אע"פ שיש לאדם כמה בנים אסור לעמוד בלא אשה וכ"פ כל הפוסקים א"כ ה"ק היכף אחר שגירש זאת יקדש אחרת. גם מרמז בשלש דרכים לפעמים צריך להשהות שלש רגלים כדאי' בגמרא מ"מ לא ימתין יותר: (ממהורש"ח זצ"ל).

פ"א א תוי"ט ד"ה נקנית כו' דלא תני האשה נקחית כו'. ונ"ל דבלשון קנין בא להשמיענו דעבדים יאכלו בתרומה אם הוא כהן כדאיתא בפ"ו דיבמות מ"ב וילפינן מדכתיב' וכהן כי יקנה נפש קנין כספו ע"ש וכן דרך התנא להשמיענו בקיצור מה שנשנה כבר במקום אחר: (ממהורש"ח זצ"ל)

תוספת רעק"א

פ"א א [אות ג] תוי"ט ד"ה בג' דרכים היכא דאיכא פלוגתא. כי הכא דבג' אלו נקניות ובחופה אינה נקנית: [אות ד] תוי"ט ד"ה בשלש דרבים כו' דאשת בפחות מש"פ לא מקניא. בתוס' כ' דהיינו דהגז"ש לא הוי רק (במתני') [דקיחה] דקרא היינו כסף אבל לא לקניינים אחרים (כמו דלא ילפינן מהך גז"ש משדה

דרכים. וקונה את עצמה(ג) בשתי דרכים. נקנית בכסף(ד). בשטר(ה).

האשה נקנית. תנא סיפא. היבמה נקנית. ואע"ג דיבמה נקנית ליבם. בין מדעתה בין שלא מדעתה: נקנית בכסף. דגמרינן קיחה קיחה משדה עפרון כתיב הכא (דברים כ"ד) כי יקח איש אשה. וכתיב התם (בראשית כ"ג) נתתי כסף השדה קח ממני: בשטר. כגון שכתב לה על הנייר. או על החרס °ואע"פ שאין בו שוה פרוטה. °בהך מקודשת לי בהך מאורסת וקונה את עצמה. להיות ברשותה להנשא לאחר. לשון רש"י: בשתי דרכים. מנינא °למעוטי חליצה. °דלא תיתי מק"ו מיבמה °שאינה יוצאה בגט. ויוצאה בחליצה. ת"ל ספר כריתות [וה"ל למכתב [ספר] כרת] ספר כורתה. ואין ד"א כורתה. גמ' דף ג'. ומיהו בדף ה' הך דרשא לרבי יוסי הגלילי היא. אבל לרבנן מוכחא לה בכתיבה מתגרשת ואין מתגרשת בכסף [ומינה נמי דחליצה לא] וליכא למימר

בכתיבה מתגרשת ואינה מתקדשת בכתיבה. דכיון דקאי בגירושין מסתברא דממעט גירושין: בכסף. כתב הר"ב דגמרינן קיחה קיחה כו'. ובמשנה ד' פ"ד דכתובות כתבתי דכסף קדושיה לאביה מויצאה חנם אין כסף (שמות כ"א). ושמעת מינה דבכסף מתקדשת. הא מצריכין להו בגמ' דף ד' דאי כתב כי יקח. ה"א קדושין דיהיב לה בעל דידה הוו. כתב רחמנא ויצאה חנם. ואי כתב רחמנא ויצאה חנם ה"א היכא דיהבא לא איהי לדידיה וקדשתו הוו קדושי. כתב רחמנא כי יקח ולא כי תקח ופי' התוס' שאומרת הרי אני מקודשת לך. שהוא אינו מתקדש. דקדושין היינו לשון איסור על אחרים [כמ"ש ברפ"ב]. ומ"ש הר"ב וכתיב התם כסף השדה קח ממני כתבו התוס' דאי לאו ג"ש אע"ג דדרשינן כי יקח ולא כי תקח. דלא תימא דקרא בקדושי ביאה ואמרה היא מיירי. ע"כ. ותמיהא מילתא על הר"ב והרמב"ם. שלא פירשו דנתינת כסף צריך שיהיה לשם קדושין ולפני עדים כמו שאכתוב: בכסף בשטר כו'. כתב

יכין תפארת ישראל יכין

א, תנא נמי סיפא היבמה נקנית, אף דמתיבמת בע"כ: ג) להיות מותרת לעלמא: ד) בנתן לה כסף, ואמר לה מתחלה או בשעת נתינה הרי את מקודשת לי בזה, מקודשת. ובנתן לה בשתיקה, ושניהן מודים דלשם קידושין שנו, י"א דהוו קדושין, אפילו לא דברו תחלה מעסקי קידושין [אה"ע כ"ז]. ואף למאי דקיי"ל דקדושין בלא עדים לא מהני [שם מ"ב] והרי הכא לא ידעו עדים מה בלבם. י"ל מדאגלאי מלתא למפרע, הו"ל כידעו עדים [ועי' פ"ג סי' כ'[ל"א]]: ה) בכתב לה על נייר הרי את מקודשת לי, ונתן לה הכתב לפני עדים

תוספת רעק"א

משדה לקנין חזקה) אלא דהיסוד דחליפין איתנהו בכלל כסף לזה קאמר דאינו מדין כסף דהא איתנהו אף בפמש"פ דליכא כסף. וכ' תוס' וא"ת כיון דפשיטא לן דאין אשה נקנית בחליפין אמאי אצטריך קרא לקמן דף ח' בכסף נקנה ואינה נקנה בתורת תבואה וכלים דהיינו חליפין תיפוק ליה דאתקש עברי לעבריה וכו' וי"ל דריבוי קנינים ילפינן מהיקישא ולא מיעוט קנינים עכ"ל. ותמוה לי מאד דמאי הוצרכו להקשות דנילף עברי מעבריה הא בקדושין נמי ליכא מיעוט על חליפין אלא דכיון דחליפי' אינו מדין כסף ממילא לית לן לימוד דתקנה בחליפין וא"כ מה"ט עצמו יקשה דלמ"ל בעבד קרא למעט חליפי' הא בקרא כתיב רק כסף ומה"ת לן לומר דיקנה בחליפי' כיון דאינו בכלל כסף וזה לא יתורץ בתירוצם הנ"ל. תו קשה לי אמאי לא נקטו הקושיא בהיפוך דמאי פרכי' בסוגיא ואימא ה"נ הא י"ל דמקשינן אחרת לעברי' דאיכא מיעוט מקרא דמכסף מקנתו למעט חליפין. וזה יש ליישב דהא באמת מסקינן דקרא לא אתי למעט חליפי' רק למעט בלית בו ש"פ דאף דמקרבה הנייתו לא מהני. וקושייתם רק לס"ד דשם דבא למעט חליפים. וא"כ לא הו"מ להקשות בהיפוך כנ"ל. די"ל דפירכת הש"ס ואימא ה"נ היינו למסקנא דלית לן מיעוט בעבד למעט חליפי'. אמנם באמת כיון דאתינן להכא גם קושייתם ליכא די"ל לאותו ס"ד דלקמן היינו אומרים דמסברא חליפים בכלל כסף והא דאשה לא נקנית בחליפין היינו דילפינן בהיקישא דאם אחרת למעט חליפין אלא דלבתר דמסקינן דקרא לא אתי למעט חליפין פרכינן הכא ואימא ה"נ דנימא קידושי ועבד לקני בחליפי' דהוי כסף ומצרכי' לשנויא דכיון דאיתא בפחות משוה פרוטה אינו בכלל כסף. ויעוין בתוס' גיטין דל"ט ב' ד"ה משום דהוי כליו ש"ס וכו' היתה זוכה עצמה בחליפין משום דחליפין דמי לכסף וכו' וכל היכא דבכסף קונה חליפין נמי קני לבר מאשה משום דבפמש"פ לא מקני' נפשה וזה שלא כדברי תוס' דהכא דהטעם דאין חליפי' בכלל כסף. ובאמת תמהני (הא שם בעבד כנעני) למאי צריכים לזה הא בפשוטו כמו דילפינן כסף שטר וחזקה מהיקשא דלרשת אחוזה ה"נ חליפין דהוי כאחוזה דנקנה בחליפין וצע"ג: [אות א] בהרע"ב ד"ה בשטר אעפ"י שאין בו ש"פ) בהרי"ף ירושלמי הדא דתימא בשטר שאין בו ש"פ אבל אם יש בו ש"פ כסף הוא, וע' בר"ן כ' דליכא למימר דהרי"ף בא לומר הטעם דסנ"ל דל"צ שיהא בשטר ש"פ לזה קאמר דאם איתא דיש בה ש"פ תיפוק ליה מדין כסף. והר"ן סהר דלמאי צריכא לזה הא בלא"ה ידעינן כיון דמקשי' הוי' ליציאה נילף מה יציאה דאע"ג שאין בו ש"פ כדאמרינן בגיטין וכו'. ובאמת י"ל דגם בגט לא ידעי' מסברא דס"ד דכיון דכתיב ונתן בעי' מידי דנתינה שיהא ש"פ אלא כיון דילפינן בקדושין דל"צ שיהיה בו ש"פ דא"כ היינו כסף ואח"כ ילפי' יציאת מהויה דל"צ שיהיה בו ש"פ. ואולם מטעם אחר ק' דדלמא באמת בגט וקדושי' בעי' שיהיה בו ש"פ ובאמת אין נ"מ בקדושי' שטר דממילא הוי כסף וההיקש דיצאה והיתה הא מצטריך לכמה דינים ול"ש בזה אין היקש למחצה דבאמת נקנית בשטר שיש בו ש"פ כמו דיוציא אלא דבלא"ה מקודשת מדין כסף. גם אם איתא דצריכים ראי' לזה יקשה לרב יוסף דס"ל לקמן ד"ז ע"ב דבכסף מידי דקייץ בעי' ולל"ב אף באמר כ"ד הכי הוא א"כ אצטריך שפיר לקנין שטר ביש בו ש"פ אלא דלא שמו איתו תחלה דאין שם כסף עלה בזה נקנית בשטר דיש בו שיעור נתינה כיון דבאמת היא ש"פ. גם יקשה לר"מ דס"ל ע"ח כרתי ומצד כסף היה צריך שיהי' בפני ב' עדים וזולת לשיטת ר"ת דלר"מ צריך ג"כ למסרו בעדים. אבל הא הרי"ף לא ס"ל כן וס"ל דאף לר"א אף ע"ס כרתי: [אות ב] בא"ד בהך מקודשת לי. וכ"כ רש"י ובביאה בא עליה ואומר לה התקדשי לי בביאה זו. וק"ק למה הצריך שיאמר לי בקידושי ביאה. כיון דלא שייך ביה דלמא לאחר מקדשה: [אות ה] שם תוי"ט ד"ה בשתי דרכים. למעוטי חליצה. והנה הא דאמרינן בסוגיא דמניינא למעוטי חליצה ה"נ הו"מ למעוטי כסף לרבא דס"ל לקמן (ד"ה א') הא דאין אשה יוצאת בכסף בגו"ש דויצאה והיתה דמה הויה בכסף אף יציאה בכסף היינו דדרשינן וכתב בכתיבה מתגרשת ולא בר"א. אלא משום דאביי דאמר שם דאינה יוצאה בכסף משום שיאמרו כסף מכניס כסף מוציא אין סניגור נעשה קטיגור מש"ה נקט למעט חליצה דהוי לכ"ע. והנה לבאורה באמת קשה לאביי כיון דע"כ וכתב הוי מיעוטא מדא"י בחליצה א"כ ממילא גם כסף ממועט ולמאי צריך לסברה הנ"ל דאין סניגור נעשה קטיגור. ונראה דהוי' קשה לאביי כפירכת הש"ס לרבא שם דדלמא וכתב היינו דבכתיבה מתגרשת ולא מתקדשת בכתיבה דמסתבר יותר לומר כן דאם נמעט ולא מתגרשת בד"א סותרים בזה שני דברים לגבי כסף ההיקש דויצאה והיתה ולגבי חליצה הק"ו יותר היה לדרוש ואינה מתקדשת בכתיבה דסותרים רק ההיקש דויצא' והיתה. לזה אמר אביי דכסף ודאי אינו מוציא דאין סניגור נעשה קטיגור ולגבי חליצה מסתבר יותר לדרוש ולא בחליצה לסתור הק"ו מלדרוש דאינה מתקדשת בכתיבה לסתור ההיקש. או די"ל כיון דעכ"פ חדא מלתא סתרי' ס"ל לאביי ג"כ כסברת רבא דמסתבר לומר קאי בגירושין ממעט גירושין. אבל אלולי סברא דאין סניגור נעשה קטיגור אעפ"כ הי' מסתבר יותר לדרוש ולא מתקדשת בכתיבה כי היכי דלא לסתור תרווייהו היקישא וק"ו. ובזה מיושב מה דקשה לי לכאורה לר"ה דס"ל חופה קונה מק"ו ואמרי' בסוגיי' הא דלא חשיב במתני' חופה דמלתא דלא כתיבה באורייתא לא קתני. א"כ יקשה מניינא דקונה עצמה בב' דרכים למעוטי מאי דליכא למימר למעוטי חליצה הא כיון דאף אם היה חליצה קונה לא היה ראוי למחשביה כיון דלא כתיבא ואתיא רק בק"ו ומה דאינו ראוי למחשבי לא שייך למימר ביה דאתי למעוטי כמ"ש תוס' גיטין ד"ה א' ד"ה כשנישאת (ועל יסוד זה דתוס' קשה לי מסוגיא דיבמות ד"ג ב' ואי לא ס"ל דהדדי חדא למעוטי דחבריה וכו'. והא מדלא חשיב דדידיה ע"כ כדאמרינן שם לפי שאינו בצרת צרתה. א"כ איך אסרי' למעוטי דחברי' הא ממילא לא היה ראוי למחשביה כיון דאינו בצרת צרתה וצלע"ג) ולפי הנ"ל ניחא די"ל דס"ל כרבא ומניינא למעוטי כסף דלא ילפינן מויצאה והיתה. ומ"מ עדיין קצת ק' דהא אביי הוא דמשני מלתא דלא כתיבא באורייתא ולאביי לשיטתו דסבר אין סניגור נ"ק וע"כ דמניינא אתיא למעוטי חליצה ויקשה כנ"ל. ואם דנימא דשייך ג"כ למעוטי כסף ואשמעי' זהו עצמו דאמרי' אין סניגור נעשה קטיגור. א"כ אמאי נקט סתמא דהש"ס למעוטי חליצה דאינו לכ"ע דלר"ה א"א לומר כן לימא למעוטי כסף דהוי לכ"ע: [אות ו] בא"ד דלא תיתי מק"ו מיבמה. בתוס' (דף י"ד) הקשו דאיכא למפרך מה ליבמה שכן בלאו משא"כ בא"א דבמיתה ותירצו כיון דמצינו דחליצה מפקעת האיסור אין חילוק בין חמור לקל כדאמרינן ביבמות קי"ט ע"א מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת עיי"ש. ומ"ש ל"ק לר"נ בשמיה דרבה בר"א דס"ל ביבמות שם לחלק בין לאו לכרת א"כ למאי איצטרך ספר כריתות למעט מחליצה הא בלא"ה ליכא ק"ו. דהא הקרא איצטריך למעט שלא תהיה יוצאה בכסף מהקישא דיציאה להוי'.

גם

ציונים

נקנית בכסף כו'. מיי' פ"א מהל' אישות ה"ב סמ"ג עשין מ"ח טוש"ע אה"ע סי' כ"ו סעי' ד':

שנויי נוסחאות

בשטר. כד"נ וכמכבי"ל ובשטר.

לקוטים

פ"א א הרע"ב ד"ה בשטר וכו' בהך וכו' לרבותא נקט הכי דלא תימא דדוקא בכסף יש לו וכו' דכתיב אין כסף קודושיק וכו' קמ"ל, וטעמא דליתקש הויות אהדדי ודכתב הר"ב פ"ד דכתובות משנה ד': (קול הרמ"ז)

תוי"ט ד"ה בשתי דרכים וכו' ויוצאה וכו' נ"ל דענין הגט יותר קל מחליצה כיון שאינו צריך טרחה מרובה וכיון שהוא כולל גט במקום שאינו ערוה דהיינו בעבדים: (שם)

תוי"ט ד"ה בכסף וכו' דידה וכו' פי' ולכן היא מקודשת אבל לא הניתן לאב: (שם)

בא"ד לדידיה וכו' כתבו תוס' דלאו דוקא יהבה לדידי' שהרי איהו מקבל הקדושין אלא ר"ל ואמר' ע"כ: (שם)

בא"ד כי תקח וכו' דבר' דהיא לא תאמר וגם לכסף נפקא מויצאה חנם וא"כ למאי צריך ג"ש אלא (דלא) תימא וכו' דבעלה קאי תאמר הוא וכי יקח לאמרה היא: (שם)

בא"ד שלא פירשו וכו' נ"ל דזה פשוט הוא דמאן מוכח שנתן לה אותו הכסף בקדושין אבל בשטר דכתיבי בה קדושין וה"א דאם כתב ידו יוצא ממקום אחר או שעדים מכירים כתב ידו לסגי קמ"ל ובביאה בא ללמד שצריך שיהיה נודע שיהודו היה לקדושין ולאפוקי אם ראו שניהם יוצאים מן החדר ביחוד. (שם):

ובביאה[ו]. בכסף. בית שמאי אומרים בדינר. ובשוה דינר[ז]. ובית הלל אומרים. בפרוטה[ח]. ובשוה פרוטה[ט]. וכמה היא פרוטה. אחד משמנה באיסר האיטלקי[י]. וקונה את עצמה בגט. ובמיתת הבעל[יא]. היבמה נקנית[יב] בביאה[יג], וקונה את עצמה

מאורסת לי. בשך לי לאנתו. ונתנו לה בפני עדים. וילפינן לה דכתיב (דברים כ"ד) ויצאה והיתה. מה יציאה בשטר. כדכתיב (שם) וכתב לה ספר כריתות. אף הויה בשטר: ובביאה. בא עליה בפני עדים לשם קדושין דכתיב (שם) כי יקח איש אשה ובעלה. ואע"פ שאין לך קדושין מפורשים בתורה יותר מקדושי ביאה. אמרו חכמים שהמקדש בביאה. מכין אותו מכת מרדות שלא יהו בני ישראל פרוצין: בפרוטה. היא חצי שעורה של כסף: היבמה נקנית. ליבם להיות כאשתו לכל דבר בביאה. אבל כסף ושטר לא מהנו בה מדאורייתא

כתב הר"ן וזהו דהקדים כסף לשטר. לפי שרוב הקניינים הם בכסף. ונקט בתריה שטר. משום דדמי ליה שאף קניינו מרובה ע"כ. ול"נ דכיון דאמרן דמשום דתני כסף הלכך תנא ל' נקנית: והואיל וכן הקדים כסף לכולם. דהא מש"ה הוצרך לשנות ל' קנין: **בשטר.** פי' הר"ב כגון שכתב על הנייר. או על החרס כו'. ברייתא דף ט'. ועיין מ"ש במשנה ד' פ"ב דגטין ומשנה ו' פ"ק דב"מ. ומ"ש בשך מקודשת לי איברא דליכא דברייתא הכי איתא אבל הר"ב מסיים ונתנו לה משמע דלאו במתקדשת ע"י אביה איירי. והרמב"ם כתב שכותב הרי את מקודשת לי. והיתא בגמ' אמר רבא אמר רב נחמן כתב לו על הנייר בשך מקודשת לי כו' בין ע"י אביה בין ע"י עצמה מקודשת מדעתו [של אב] והוא שלא בגרה. והם לזה הוא שנתכוין הר"ב ה"ל לפרש מדעתו. ועוד שה"ל לכתוב ע"י אביה נמי שהוא העיקר כשלא בגרה. ולפיכך הדעת מכרעת שתחלת דבריו הוא העתק הברייתא וסוף דבריו שכתב ונתנו לה בפני עדים העתיק מל' הרמב"ם בפירושו ולא השגיח על שהרמב"ם אסברה לה בכתב הרי את מקודשת לי. והא דהמקדש שהוא הקונה כותב ולא האב שהוא המוכר כמו בשטר מכר דמתני' ה'. משום דכתיב כי יקח איש אשה. גמ' [שם]. וטעמא שצריך להיות בפני עדים אמרי' בפ"ג דף ס"ה דיליף דבר דבר ממון. כתיב בעריות ערות דבר. ובממון כתיב יקום דבר. ומקשינן אי מה להלן הודאה בעל דין כק' עדים דמי. פירש"י דכתיב כי הוא זה. הרי נסמך על מקלת הודאתו אף כאן כו'. ומשני. התם לא קא חייבת לאחריני בהודאתו שאין נפסד אלא הוא. הכא קא חייבת לאחריני שקרובותיה נאסרו בו. וקרוביו נאסרו בה: **ובביאה.** כתב הר"ב בא עליה בפני עדים. וכ"כ הרמב"ם. ולאו דוקא אלא נתייחד עמה וכמ"ש במשנה ט' פרק ח' דגטין: **בדינר.** מסקי בגמ' דף י"ב דטעמייהו דב"ש שלא יהו בנות ישראל כהפקר. ומלאו שיעור דינר שהוא שיעור חשוב. כמ"ש במ"ת פ' ח' דפאה. וכמה שיעורו. פי' הר"ב בפ"ד דעדיות מ"ז ובפ"ד דב"מ [מ"ג וה']: **ובשוה דינר.** מסיק הר"ן דסברא היא. דכיון שהיא מתרצית (בדינר) [בדנר] וניחא לה בשוה כסף. דככסף דמי. ואין צריך קרא לרבויי: **בפרוטה ובשוה פרוטה.** תימה דלא ה"ל למתני אלא בשוה פרוטה. כדתנן בהזהב [משנה ז'] ה' פרוטות הן ההודאה בשוה פרוטה [*והאשה מתקדשת בשוה פרוטה]. וי"ל משום דתנא בכאן בכסף מפרש באיזה כסף. דינר לב"ש. ופרוטה לב"ה. ולפי שלא נטעה לומר כסף דוקא. ולא שוה כסף כדיליף קיחה קיחה משדה עפרון. דכתיב ביה כסף. מפרש שוה כסף. תוס': **וכמה היא פרוטה.** הא דלא מפרש כמה הוא דינר. משום דדינר היו יודעים כמה היה וכו'. ועוד דדברי ב"ה דקיי"ל כוותיה. איבעי ליה לפרושי טפי. תוספות: **האיטלקי.** פי' הר"ב בפ"ד דעדיות מ"ז. ובפי"ז דכלים משנה י"א שהוא אטליא של יון. ועיין מ"ש שם: **וקונה את עצמה בגט וכו'.** מפרש בגמ' [דף י"ג] גט דכתיב (דברים כ"ד) וכתב לה ספר [*כריתות. במיתת הבעל. כדכתיב (שם) ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתות. או כי ימות האיש האחרון]. והתקיש מיתה לגירושין. מה גירושין שריא וגומרת. [*אף מיתה שריא וגומרת] ופירש"י דממשמעותיה דכתיב בתריה לא יוכל בעלה הראשון. לא מצי למילף הא לאחר שריא. דמצי למפרך לזה בלאו. °ולכ"ע בעשה. וכבר כתבתי בדבור בשתי דרכים אמאי אינ קונה עצמה בכסף: **היבמה נקנית בביאה כו'.** תימה דלא תני מנינא כדלעיל וליתני נקנית בדרך אחד וקונה עצמה בשתי דרכים. וכמו מנינא דלעיל [*למעוטי.(הכי נמי) [הא] מנינא [נמי למעוטי]. דרישא]למעוטי כסף ושטר. ומנינא דסיפא למעוטי גט. וי"ל דבחדא מלתא אין לשנות מנינא. ואע"ג דגבי אתרוג [תנן במשנה ו' פ"ב דבכורים] שוה לאילן בג' דרכים. ולירק בדרך אחד. התם בא לפרש דברים החלוקים בו. ומאחר דלא תנא מנינא ביבמה. לא חש לשנות מנינא בעבד עברי וכנעני. אי נמי משום דלא איצטריך למיתני בהם מניני למעוטי מידי. תוס': **בביאה.** כתב הר"ב אבל כסף ושטר לא. כדתניא ויבמה. ביאה גומרת בה. ואין כסף ושטר גומרין בה. [*ואימא מאי ויבמה דבע"כ מיבם [כדתנן ברפ"ו דיבמות] והכי תניא התם בהדיא. א"כ לימא קרא ויבם. מאי ויבמה. ש"מ תרתי] ועיין בפי' הר"ב רפ"ו דיבמות דדריש יבא עליה מ"מ ולא מיובמה. [*והוא כדתניא אידך דהתם]. ומ"ש הר"ב אלא רבנן הוא דתקון כו'. עיין בפירוש הר"ב רפ"ב דיבמות. ומ"ש אבל לא לפטרה כו' וכן לירשה כמ"ש רש"י והר"ן: **וקונה את עצמה בחליצה.**

ונקרא

תפארת ישראל

יכין

עדים: ו) בנתייחד עמה. וא"ל מקודש בפני עדים, הרי את מקודשת לי בביאה זו. וכולן צריכין ב' עדים. וי"א דאף ע"א מהני בקידושין. אבל עדות נשים לכ"ע לא מהני [שם מ"ב ב']: ז) הוא קנ"ב פרוטות [ואמרינן בש"ס די"ב א', דב"ש מאמה עברייה יליף לה דלא מקניא בפרוטה, וכיון דאפקה מפרוטה, אוקמה אדינר. וק"ל ואימא מעה, ואימא פונדיון או איסר. וי"ל דלב"ש כיון דאפקה מפרוטה מסתבר לאוקמי אדינר, דהרי כופר נפש איש הוא מחצית השקל, ומנה של קודש כפול היה, הו"ל ב' דנרין. ואפס סלע גופא דכפל, הו"ל דינר]: ח) הוא מלשון פרט וכלל, משום דהסלע כולל כמה פרוטות. והוא חצי שעורה כסף צרוף [אה"ע ססכ"ז]. וי"א דבזה"ז שהמעות בזול יותר מפירות, בקדשה בפרוטה הו"ל ספק [סמ"ע ח"מ ספ"ח] (א): ט) מיהו אפילו בפחות מש"פ עכ"פ מקודשת מספק, דשמא שוה פרוטה במקום אחר [לי"א ג' וע"ש]. ואין לקדש בטבעת שיש בו אבן, דמדאין ידוע שוויה, שמא חשבה דשוה טפי [לי"א כ']: י) [איטאליען]: יא) הא דהקדים גט למיתה, אף דמיתה שכיח טפי. נ"ל משום דהא דקונה א"ע במיתה רק מגט גמרינן [כש"ס י"ג ב']: יב) ליבם להיות כאשתו: יג) אבל כסף ושטר רק מדרבנן קונה ביבמה לאסרה על האחין, ולא לפטרה

בחליצה

בועז

פ"א (א) והא דלא סגי למיתני רק שוה פרוטה [כקושית תוס']. נ"ל לפמ"ש [ב"ש כ"ז א' ונ"א ה'] דלכתחילה אין לקדש במטבע, דלגנות דעתה אגורה ועורתה עבידי דבטלה. א"כ קמ"ל מתני' דאפ"ה בדיעבד מקודשת. ווי"נ הרב המאה"נ מהו' משה יצחק שליט"א אבד"ק קראטינגא, תי' לפי מה דפליגי לקמן [ד"ו ב'] בקדשה במטלטלים ואמר בכל דהו, דלרב יוסף אינה מקודשת, דשוה כסף ככסף מה כסף דקין אף ש"כ דקין, א"כ י"ל דמש"ה נקט נמי במתניתין גם בפרוטה, לאשמעינן דבשניהן

צריך

ציונים

בש"א כו'. עדיות פ"ד מ"ז בכורות כ' ע"ב ירושלמי שבועות פ"ז הל"ח ופי' יבמות פ"ח הל"ו: ובה"א בפרוטה כו'. י"א ע"ב ב"מ נ"ה ע"א תוי' שם פ"ב ה"ה ומ"ב שם פוס"ע שם סי' כ"ז תוי' א': וכמה היא פרוטה כו'. תוי' פ"ב מהל' אישות ופמג עשין ה"א סמ"ג עשין מ"ח טוש"ע שם סי' כ"ז סעי' י"ד: היבמה נקנית כו'. תוי' פ"א מהל' יבום ה"א ופ"ב שם ה"ג סמ"ג עשין כ"א טוש"ע שם סי' קס"ו סעי' ז':

שנויי נוסחאות

אחד. בד"נ ובמשכי"ל אחת. היבמה. בריי"ף והיבמה :

ראשון לציון

פ"א א תוי"ט סד"ה בכסף ובשטר כו' דהא מש"ה הוצרך לשנות לשון קנין. נלע"ד דבריו נראה משום דרובא מקדשי בכספא ומיעוטי בשטרי כדאיתא ביבמות נ"ב ע"ב לכך בדין הוא להקדים: ד"ה בשטר פי' הר"ב כו' ובממון כי יקום דבר כו' נ"ל ובממון כתיב ע"פ שנים עדים יקום דבר: ד"ה האיטלקי. פי' הר"ב כו' ובפרק י"ז דכלים משנה י"א שהוא אטליא של יון כו' וכן פי' הר"ב בפ"ח משנה ב' דשבועות: ד"ה וקונה את עצמה כו' מה גרושין שריא וגומרת אף מיתה כו' עיין יסל"מ :

תוספת רעק"א

גם בעיקר קושית תוס' נראה דקושייתם על לישנא דהש"ס דנקט הק"ו דא"א מיבמה אבל באמת יש למנקט הק"ו חליצה מגט מה גט שאינה מתיר את היבמה מתיר האשה. חליצה שמתיר ליבמה מכ"ש שמתיר לאשה. ומה"ט תמוה לי באמת דנלמד דשפחה כנענית תהא יוצאה בחליצה בק"ו מיבמה וע' בתוס' במסכתין ד"ג ע"ב דהקשו כן וכתבו דא"ל אשה תוכיח. דמה לאשה שא"י בכסף. ותירצו די"ל דמה ליבמה שיוצא במיתת בעלה משא"כ בש"כ דאינה יוצאת במיתת האדון. והא דלא ילפי' אמה העבריה בק"ו מיבמה דתצא בחליצה די"ל אשה תוכיח ואי דמה לאשה שא"י בכסף ש"כ תוכיח ואי דמה לש"כ דא"י במיתת האדון ואשה תוכיח ע"ש. וקשה לי דס"ם נילף חליצה משטר מה שטר שאינו מוציא היבמה מוציא הש"כ חליצה שמוציא היבמה מכ"ש שמוציא ש"כ ואי דמה לשטר שכן מוציא את האשה י"ל ראשי אברים יוכיח שאין מוציאים אשה ומוציאים ש"כ.

ובמהרש"א שם הקשה דמ"ם נילף אמה העבריה ואי דאשה וש"כ תוכיח ניסא פת להנך שא"י בסימני נערות ע"ש ולענ"ד נ"ב ש"כ קשה דנילף בק"ו חליצה משטר וכנ"ל: [אות ז] בא"ר שאינה יוצאה בגט. דילפי' לקמן ד"ד דכתיב לה ולא ליבמה. רש"י. אין זה מסקנא דשם אלא דמשמעינן מהגעל דנעל אין מידי אחרינא לא וצ"ע:[אות ח]שם תוי"ט ד"ה וקונה א"ע בגט,

ולב"ג

בחליצה, ובמיתת היבם: **ב עבד עברי**(יד) **נקנה**(טו) **בכסף**(טז). **ובשטר**(יז). **וקונה את**

מדאורייתא. אלא רבנן הוא דתקון דמהני בה מאמר לפסלה על שאר האחין. אבל לא לפטרה מן החליצה. ולא להטמא לה:

ב עבד עברי נקנה בכסף. דכתיב (ויקרא כ"ה) מכסף מקנתו. מלמד שהוא נקנה בכסף: **ובשטר.** שנאמר° באמה העבריה (שמות כ"א) אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת. מה אחרת בשטר אף האמה בשטר. וילמוד עבד עברי מאמה העבריה

ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל (שם כ"ה) כיון שחלץ בה נעל. הותרה לכל ישראל. ודתנן ספ"ב דיבמות מלוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל. ההוא מונקרא שמו נפקא. גמ': **ובמיתת היבם.** ק"ו. ומה אשת איש שהיא בחנק מיתת הבעל מתירתה. יבמה שהיא בלאו לא כ"ש. °דכמו שאשת איש יוצאה בגט. זו יוצאה בחליצה. וכמו שאשת איש אוסרה מתירה זו נמי יבם אוסרה יבם מתירה.

°ופרכינן דהא בגט מק"ו דאשת איש שאינה יוצאה בחליצה. ומסיק אמר קרא נעל. נעל אין מידי אחרינא לא. ואע"ג דאיצטריך למאי דתנינן במ"ב פ"ב דיבמות. א"כ נכתוב קרא נעל. מאי הנעל. ש"מ תרתי. גמ': **ב עבד עברי נקנה בכסף.** כתב הר"ב דכתיב מכסף מקנתו כו'. וכן כתב הרמב"ם. ובגמ' אשכחן עבד עברי הנמכר לנכרי הואיל וכל קניתו בכסף. פירשו התוספות *) דעבד עברי אינו קונה בשטר. דישראל שקונה בשטר מאחרת כ"ל כדלקמן. ונכרי שאינו בתורת גיטין וקדושין לא שייך ה"ע. ע"כ. נמכר לישראל מנלן. אמר קרא (שמות כ"א) והפדה מלמד שמגרע פדיונה ויוצאה. פירש"י. אלמא בכסף נקנה. דאי לא קנאה בדמים מאי מגרעה. ע"כ. והוקש עברי לעבריה כדפי' הר"ב לקמן. והא נמי פרכינן אשכחן מכרוהו ב"ד. הואיל ונמכר בעל כרחו. מוכר עצמו מנלן. °יליף שכיר שכיר. פירש"י נאמר במוכר עצמו (ויקרא כ"ה) כשכיר כתושב יהיה עמך. ונאמר במכרוהו ב"ד (דברים ט"ו) כי משנה שכר שכיר: **בכסף.** ולא פירשה משניתו זו. בכמה. והרמב"ם בפ"ד מה' עבדים כתב אמה העבריה נקנית בכסף כו' ואינה נקנית בפרוטה מפני שצריך לקונה בדמים שראוים לגרעון כדי שתגרע פדיונה ותצא. ע"כ. ולא הראה הכ"מ מקומו איה. ואני מצאתים בפירקין בגמ' לעיל דף י"א ויליף לה מיעוד דכל היכא דלא מצי מייעד לא הוו זביניה זביני ואע"ג דאי בעי מייעד ואי בעי לא מייעד. ה"נ כל היכא דלא מצי מגרעה לא הוו זביניה זביני. ובעבד עברי לא כתב כן הרמב"ם. ומשמע להכ"מ דדינו ככל קנין שהוא בפרוטה. וכתב וז"ל קשה דהא לא ילפינן דנמכר לישראל נקנה בכסף. אלא מדכתיב והפדה כו' והוקש עברי לעבריה. ומהאי ילפינן נמי גרעון כסף וכיון שכן היה לנו לומר דגם [עבד עברי] נמכר לישראל לא יקנה בפרוטה כמו אמה. ואיני רואה דבר מתיישב בזה: רק שאלו בגמ' ע"ע נקנה בכסף מנלן אמר קרא מכסף מקנתו אשכחן כו' עד יליף שכיר שכיר הניחא למאן דיליף [שכיר שכיר] אלא למאן דלא יליף שכיר שכיר מא"ל אמר קרא (ויקרא כ"ה) וכי תשיג וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמוד עליון מהתחתון כלומר וכי תשיג כתיב בנמכר לנכרי ולעיל מיניה כתיב נמכר לישראל ואע"ג דבגמ' לא אשכחן בהדי הכי תנא דיליף שכיר שכיר אלא כולהו ילפי עבד עברי מדכתיב וכי תשיג מינו למילף דכיון דאיכא כסף דהיינו פרוטה נקנה בכך עכ"ל ויש ט"ס בדבריו דאדרבא לא אשכחן תנא דלא יליף שכיר שכיר ועוד אי כולהו ילפי מוכי תשיג א"כ שפיר מינו למילף ומאי דוחקיה למימר אע"ג כו': **בכסף.** ובשוה כסף הרמב"ם פ"ב מה' עבדים. ועיין מ"ש לקמן בדבור ובגרעון כסף: **ובשטר.** כתב הר"ב שנאמר באמה העבריה אם אחרת כו' מה אחרת בשטר. כלומר קיחת קדושין. ולפי זה שטר דאמה נמי הקונה כותב בהך קנויה לי. °ובגמ' פליגי בה רב הונא ורב חסדא. והרמב"ם פסק בפ"ד מהלכות עבדים כרב חסדא שסובר האב כותב בתי קנויה לך וכ"כ בפירושו. ולרב חסדא יליף ליה מלא תצא כצאת עבדים אבל נקנית בקנין עבדים ואתי אחרת וגלי לן דקנין שטר מרבינן: **וקונה את עצמו בשנים.** כתב הר"ב לסוף שש שנים כו'. ובשביעית פעמים כו'. וכ"פ הרמב"ם. והכ"מ בפ"ב מהל' עבדים הביא ל' מכילתא בענין אחר. והך קרא במכרוהו ב"ד כתיב אבל במוכר עצמו דינו שמוכר עצמו אפי' לעשרים שנה ואם פגע בו יובל אפילו אחר שנה [אחת]. יוצא. [שנאמר (שם)] עד שנת היובל יעבוד עמך כמ"ש גם הרמב"ם. ויראה לי דהואיל ומ"מ יוצא בשנים שקצב במכירתו שפיר תני סתם דע"ע יוצא בשנים. ואלא

---

*) כ"ה כתי"ע ד"פ וד"ק והכוונה שהעכו"ם אינו קונה את הע"ע ועי' בתוס'. ובד"ח מתקו מלות דע"ע והגיהו דנכרי. והשמיטו הכונה. מיכה

תפארת ישראל

יכין

מחלילה: יד) שמכר א"ע או שמכרוהו ב"ד בגניבתו: טו) שלא יוכל לחזור בו עד שיחזיר להאדון גרעון כסף ממכרו: טז) בקבל המוכר המעות שוה (ב): יז) שכותב לו הריני מכור לך [רמב"ם פ"ב מעבדים]. אבל בחזקה לא, דלא הוקשה לקרקעות רק עבד כנעני

קדושין

בועז

צריך שיהיה דקין. ואף למאי דקיי"ל כרבה התם, דבכה"ג מקודשת, והא דתני' בכסף הוא נקנה ולא בתבואה וכלים, איירי באין בהן ש"פ, וקמ"ל דאפילו תבואה וכלים דמקרב הנייתא אפ"ה צריך ש"פ. א"כ י"ל נמי דלהכי קמ"ל במתניתין בפרוטה דקמ"ל דאע"ג דמטבע לא מקרב הנייתא סגי בפרוטה וא"צ דינר. עכ"ל. ואם כי ערבים עלי דפה"ח, עכ"פ צריך לדחוק נמי דלהכי נקט ב"ש בדינר, דסד"א דמדלא מקרב הנייתא צריך טפי מדינר. ולבני הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א הגאבד"ק לאנדסבערג, קמ"ל דכמו בפרוטה א"צ שומא, כ"כ בשוה פרוטה, וכרבה בנ"ק שם. או קמ"ל נ"מ פרוטה דהוא פרוטה אצל כל אדם. אלא אפילו שוה פרוטה רק לדידה, נ"כ מקודשת [וכקידושין די"ב א']. ואה"ע ל"א נ']: (ב) ובש"ס יליף לה מדכתיב והפדה, מלמד שמגרעה בפדיונה ויוצאת. ופי' רש"י אלמא בכסף נקנית, דאם לא, מאי מגרעה. ותמוה דלמא לעולם רק בשטר מקניא, ואמרה תורה שמגרעת במעות שנתן עבורה. אח"כ מצאתי קו' זו בריטב"א. ואפשר דכוונת רש"י דאלמא במחזרת לו כסף קונה היא א"ע, דאל"כ מה מגרעה

ציונים

ב עבד עברי כו'. י"ד ג"ע מיי' פ"ב מהל' עבדים ה"א והל' י"ב סמ"ג עשין פ"ג: וקונה את עצמו בשנים. מיי' שם ה"ב:

שנויי נוסחאות

ב (את) עצמו. במשנ"כ ובמש' ד"פ וד"ק ובר"ף ליתא.

תוספת רעק"א

ולכ"ע בעשה. גם אין להוכיח מדאמר רחמנא אלמנה לכה"ג אסורה מכלל דלכ"ע שריא. דדלמא לכה"ג בלאו ולכ"ע בעשה, גמ'. וקשה לי בגוה דאיך נידק מאלמנה לכה"ג הא דרשינן בסמוך דף י"ד ונקרא שמו בישראל כיון דחלץ לה הותרה לכל ישראל. א"כ אף אם לא יהיה דמיתת הבעל לחוד אינו מתיר מ"מ אם מת הבעל ונפלה לפני יבם וחליץ לה המיתה עם החליצה מתירה ושפיר צריך קרא לאסור אלמנה לכה"ג בנחלצה דמשום חלוצה היתה אסורה לכהן רק מד"ס ולכה"ג אסורה מצד אלמנות וצ"ע: [אות ט] שם תוי"ט ד"ה ובמיתת היבם דכמו שא"א יוצאה בגט. היינו דלא נימא למיפרך מה לא"א שיוצאה בגט לזה אמרינן הא נמי בחליצה. ושלא נימא מה לא"א שכן אוסרה מתירה לזה אמרי' דה"נ יבם הוא דאוסר אותה. גמ'. מ"מ ק"ל דנימא נמי יוכיח דמתיר א"א שבמיתה ואינו מתיר ביבם. וצ"ע: [אות י] בא"ד ופרכי' דתצא בגט מק"ו. כמהרש"א לס"ד דהש"ס דלא ידע למעוטי דקראי היינו דקראי דוכתב לה בכתיבה מתגרשת ולא בחליצה (עיין תוס' גיטין כ"א ד"ה ואינה מתגרשת) ופריך דתהא א"א יוצאה בחליצה כיון דאיכא ק"ו לכאן ולכאן י"ל כל חדא וחדא אוקמא אדוכתיה עיי"ש. והא דלמסקנא ניחא היינו, כיון דצריכים למעוטא דוכתב לה למעט כסף דלא ילפינן מהיקשא דויצאה והיתה וכיון דכתיב וכתב לה דמשילא ממעט חליצה הדר ילפינן דיבמה יוצאה בגט ואצטריך מיעוטא דהנעל. ואולם לאביי דס"ל דכסף ממילא אינה יוצאה דאין סניגור נ"ק א"כ גם למסקנא יקשה למ"ל ב' מיעוטים דוכתב לה וקרא דהנעל. אמנם י"ל דס"מ צריך הנעל למעט דלא נילף גט בק"ו מא"א מה א"א דבמיתה גט מתיר יבמה שהיא בלאו לכ"ש ובמו דילפינן מיתת היבם מה"ט. גם י"ל למה דאמרינן בסוגיא דככה עיכובא ממועט גט ופרכינן לה כיון דאיצטריך קרא דעיכובא לדברים אחרים לא ממעטינן מה דאתיא בק"ו ומשנינן דהנעל ממעט חליצה. וא"כ י"ל דאם לא נכתב מיעוט כלל ידעינן באיזה ק"ו נתחיל ללמוד והיינו דנלמוד דאשה יוצאה בחליצה מיבמה דא"י בגט מקרא דככה עיכובא דממעט גם גט דכיון דנימא דאשה יוצאת בחליצה ליכא ק"ו על יבמה שתצא בגט ומתמעט מן ככה עיכובא לזה צריכים קרא וכתב לה למעט אשה בחליצה. והדר ראוי למילף יבמה מאשה דתצא בגט וכיון דהוי ק"ו לא ממעטינן ליה מן ככה עיכובא לזה צריך קרא דהנעל למעט גט. ונכון בעזה"י: ב [אות יא] תוי"ט ד"ה עבד עברי. יליף שכיר שכיר. בתוס' הקשו דא"כ למאי הלכתא כתיב מכסף מקנתו גבי נמכר לנכרי נילף הכל משכיר שכיר (דגבי נמכר לנכרי כתיב כשכיר שנה בשנה) ותירצו דאיצטריך לכדדרשינן לעיל ואינו נקנה בתבואה וכלים, ואח"כ הקשו דלמ"ל והפדה נילף הכל משכיר שכיר וכו'. ותמוה לי הא אי לא כתיב והפדה לא היה מכסף מקנתו מיותר למעט תבואה וכלים לזה כתיב והפדה שהוא מיותר למעט תבואה וכלים. ועיין: (קושית רבינו תהיה ג"כ אליבא דאמת למ"ד דיליף מוכי תשיג עי' רש"י אך מחמת שאפשר ליישב לכן כתב ועיין): [אות יב] בהרע"ב ד"ה ובשטר באמה העבריה כו'. וק' לי דלמ"ד דלא יליף שכיר שכיר וילפינן קנין כסף במ"ע לישראל מוכי תשיג דאתקש לנמכר לנכרי מנ"ל דמ"ע לישראל נקנה בשטר דהא גברי עצמו אינו קונה בשטר ומהיקשא דעברי לעבריה לא נשמע רק מכרוהו ב"ד. ועיין: [אות יד] תוי"ט ד"ה ובשטר, ובגמ' פליגי בה ר"ה ור"ח. היינו דר"ח ס"ל דאב המוכר כותב בתי קנויה לך דיליף שטר באמה מקרא דלא תצא כצאת העבדים אבל נקנית בקנין עבדים דהיינו שטר. ומ"מ ק' לי דלר"ח נילף ג"כ שטר היכא דהאדון כותב דלקני בהיקש דויצאה והיתה והיכא דהאב כותב נילף מל"ת בצאת העבדים דהיינו בקנין עבדים דנקנית בקנין עבדים דהיינו בשטר ויהיה קונה בה בשטר בין שהאב כותב בין שהאדון כותב:

עצמו[יח] בשנים[יט] וביובל[כ] ובגרעון כסף[כא]. יתירה עליו אמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין[כב]. הנרצע[כג] נקנה ברציעה, וקונה את עצמו ביובל. ובמיתת האדון[כד]:

ג עבד כנעני נקנה בכסף. ובשטר. ובחזקה[כה]. וקונה את עצמו בכסף על ידי אחרים[כו]. ובשטר על ידי עצמו[כז]. דברי

העבריה דכתיב (דברים ט"ו) העברי או העבריה מקיש עברי לעבריה: בשנים. לסוף ו' שנים יצא חפשי ואפי' היתה שמטה בתוך שש שנים עובד. דכתיב (שמות כ"א) שש שנים יעבוד ובשביעית. פעמים שהוא עובד בשביעית: וביובל. אם פגע יובל בתוך שש שנים מוציאו: ובגרעון כסף. דכתיב באמה העבריה (שם) והפדה. והוקש עברי לעבריה אם קנאו רבו בשש מנים. והוא עתיד לצאת לסוף ו'. נמצא קונה עבודת כל שנה במנה. כשבא לפדות עצמו מגרע לו רבו מפדיונו דמי עבודת השנים שעבד: יתירה עליו אמה. שקונה עצמה בכל אלה. ובסימני נערות כדילפינן מויצאה חנם ריבה לה יציאה לזו כיוצאה בסימנים: ובמיתת האדון. דכתיב ועבדו לעולם לו ולא לבן. אבל הנמכר ומת האדון בתוך ו' עובד לבן דכתיב שש שנים יעבוד. בין לו °בין לבנו. ודוקא לבן עובד כל שש אם מת האדון. אבל לבת ולאח ולשאר יורשים אינו עובד דכתיב (דברים ט"ו) ועבדך שש שנים. לך ולא ליורשים. ואמה העבריה קונה עצמה במיתת האדון כנרצע. דכתיב גבי נרצע (שם) ואף לאמתך תעשה כן: ג עבד כנעני נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. דכתיב (ויקרא כ"ה) והתנחלתם אותם לבניכם [אחריכם] לרשת אחוזה הקיש עבדים לקרקעות. מה קרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה אף עבד כנעני נקנה בכסף בשטר ובחזקה. וחזקת העבד כגון שהתיר מנעל לרבו או הנעילו או הוליך כליו אחריו לבית המרחץ הפשיטו הרחיצו סכו גרדו הלבישו הגביהו או שהגביה הרב את העבד קנאו: בכסף ע"י אחרים. שיתנוהו לרבו ע"מ שיהיה זה בן חורין. אבל הוא עצמו לא יקבלנו מהם ואפי' ע"מ שאין לרבו רשות בו דקסבר אין קנין לעבד בשום צד בלא רבו: ובשטר ע"י עצמו. דסבר חובה הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו לחירות. שאם עבד כהן הוא פוסלו

מלאכול

מיהא הא כדאיתא והא כדאיתא: וביובל. גמ' שנאמר עד שנת היובל יעבוד עמך. ובמוכר עצמו כתיב. ומכרוהו ב"ד יליף ליה דף ט"ו מדכתיב (שם) ושב אל משפחתו: ובגרעון כסף. תנא וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ויליף ליה מדכתיב (שם) ישיב גאולתו לרבות שוה כסף ככסף אבל מסברא לא נפקא לן כמו בקדושין דהכא הד"א כיון שמגרע פדיונו ויוצא בע"כ של רבו דלימא ליה רביה זיל טרח וזבין ואייתי לי להכי איצטריך קרא לרבויי דמסברא לית לן דכל כה"ג שוה כסף [ככסף]. כ"כ הר"ן בריש פירקין. ונ"ל דגבי נקנה אין ה"נ דנפקא לן מסברא כמו בקדושין כיון שמתרצים גם שניהם ומיהו אפילו לא להו סברא הואיל וקנין כסף מוהפדה נפקא לן ודאי דמייתינן נמי שוה כסף [*לכל קנין]. ודע דתנא דברייתא תני ובשטר כלומר שטר שחרור וכתבו התוס' דתנא דמתני' לא חשיב אלא יציאות שהם בעל כרחו של אדון. אבל שטר מדעתו של אדון: יתירה עליו אמה העבריה. כתב הר"ב שקונה עצמה בכל אלה מהקישא דעברי ועבריה. הרמב"ם. וכתב הר"ב דקונה את עצמה ג"כ במיתת האדון כנרצע. וכיון דאיכא נמי באיש לא קתני. גמ': ג עבד כנעני נקנה כו'. כתב הר"ב דכתיב והתנחלתם וכו'. גמ'. והאי קרא בפ' בהר כתיב ובאומות שאינן מז' עממין כדמפורש לעיל מיניה מאת הגוים אשר סביבותיכם וגו' וגם מבני התושבים הגרים עמכם כלומר הבאים מאומות אחרות ליקח נשים בארצכם. הלכך כתב רש"י ז"ל וכל אומות ככנענים שנמכר לעבד אלא שכל עבדים נקראים ע"ש כנען משום דכתיב ביה (בראשית ט') עבד עבדים. ע"כ. ומ"ש הר"ב מה קרקע נקנה בכסף כו' כמפורש במשנה ה': בכסף בשטר ובחזקה. בגמ' דה"ה בחליפין ובמשיכה ותנא מילתא דליתא במטלטלי קתני. מילתא דאיתא במטלטלי לא קתני: וקונה את עצמה בכסף כו' וביובל לא. ואע"ג דאתקוש לקרקעות לשדה אחוזה ושדה אחוזה יוצאת ביובל. כמפורש בכתוב. ותנינן לדיניה בפ"ז דערכין. בעבד כתיב (ויקרא כ"ה) לעולם בהם תעבודו כדאיתא בגמ'. ומ"ש הר"ב דקונה עצמו אם סימא כו' או הפיל שינו כדכתיב בקרא. ומ"ש או קטע ממנו אחד מכ"ד ראשי אברים כו' גמ' יליף להו בכלל ופרט וכלל. ומ"ש דאפ"ה צריך גט שחרור יליף ליה שילוח שילוח מאשה. דכתיב הכא (שמות כ"א) לחפשי ישלחנו: בכסף ע"י אחרים. כתב הר"ב אבל הוא עצמו לא כו' ואפילו על מנת שאין לרבו רשות בו. עיין מ"ש בסוף מתני': ובשטר. דגמר לה לה מאשה כדלקמן וכתבתיה כבר במשנה ג' פ"ג דברכות: על ידי עצמו.

כתב

יכין תפארת ישראל בועז

[קדושין כ"ז א']: יח) לצאת חפשי: יט) לסוף שש משמכרוהו ב"ד. ומוכר את עצמו, שנמכר גם ליותר משש, יוצא לסוף זמן מכירתו אם מעט או הרבה: כ) דפגע יובל תוך זמן ממכרו, יוצא (ג): כא) בהשיג ידו ורוצה לפדות א"ע, חושב דמי ממכרו לפי שנות ממכרו, ומחזיר דמי מותר השנים ויוצא. והא דלא תני וקונה א"ע בשטר, דהרי רבא ס"ל דגם עבד עברי גופו קנוי וצריך שטר [קידושין ע"ז א']. י"א דלא תנא רק מה שבוא על כרחו של אדון, משא"כ שטר ברצון אדון תליא: כב) גם בסימנים, דהיינו בהביאה ב' שערות אחר י"ב שנים ויום אחד יוצאת: כג) עי' ריש פרשת משפטים: כד) אבל בלא נרצע, ומת האדון, עובד לבנו, אבל לא לבתו או ליורש אחר. אבל אמה אף שאינה נרצעת יוצאת במיתת האדון אף מבן: כה) חזקה היינו ששימש את רבו שקנאו, או שהגביהו רבו וכ"ש איפכא. וה"ה דנקנה בחליפין או במשיכה, רק מדאיתנהו גם במטלטלין, לא קתני להו, דפשיטא: כו) בנתן א' ממון לרבו ע"מ שיהיה זה בן חורין. אבל ע"י עצמו אפילו נתנו לו אחרים מעות על מנת שאין לרבו רשות בהן אפ"ה לא מהני, דס"ל אין לעבד קנין כלל בלא רבו. והא דלא תני דבניתן לעבד המעות ע"מ שיצא לחירות, דבכה"ג גם לר"מ מהני ע"י עצמו. ה"ט דכה"ג הוה ככסף ע"י אחרים, מדלא זכי ביה כלל, והרי ע"י אחרים כבר תנא לה: כז) רק ע"י עצמו, דחוב הוא לעבד שיצא לחירות, דנאסר עי"ז משפחה דשפחא לי שפי מבת חורין. ואם עבד כהן הוא נאסר אף מתרומה, ואין חוב לאדם רק בפניו. ואף דבכסף נפדה ע"י אחרים אף דחוב הוא לו. ה"ט דכסף קבלת רבו גרמה לו, והרי רבו אינו

שלותי

מגרעה, והרי אף שתחזיר לו הכסף עדיין אינה נפדית, והאיך קאמר קרא והפדה. ולולא מסתפינא נ"ל דמדקאמר דוהפדה הוא לשון גרעון, והרי כל גרעון היינו שמבטל מקצת ומניח מקצת. והיינו במקניה בכסף, או שפיר במחזרת מקצת הכסף, נשאר קצת בקנין ע"י המעות שנשאר עדיין בידה. אבל אי נימא דרק בשטר מקניה, מה גרעון שייך כאן, הרי כשמקרע השטר נעקר כל המקח: (ג) ונ"ל דעכ"פ כותב שטר אדמים של יתר השנים, דלמה יפסיד רבו, והרי נתאנה. ומה שהקשה לי חביבי המאה"ג מהו' **משה יצחק** שליט"א אבד"ק קראטינגא דמ"ש ממקדש את אחותו דאמרינן מדכל אדם יודע שאין קדושין תופסין בה יהיב המעות לשם מתנה [קידושין מ"ו ב']. במח"כ ליתא, דיש חילוק בין אחותו לנכרי, והרי בהכיר בה שאינו שלו, קיי"ל דמעות יש לו מש"ש [כרמ"ש פ"ק דב"מ סל"ש]. וגם בל"ז לק"מ, דדוקא בקדש אחותו, דברירא לכל אדם שאסורה לו, וכדאמרינן [שבת קמ"ה] אם ברור לך הדבר כאחות תאמר. אבל בדבר שאינו ברור כל כך,

א"א

ציונים

וביובל. מיי' שם פ"ג ובגרעון כסף. מיי' שם ה"ח: יתירה עליו כו'. י"א צ"א מיי' שם פ"ד ה"ס סמ"ג שם פ"ה: שקונה א"ע בסימנין. עי' ירושלמי מע"ש פ"ד הל"ג ערכין פ"ז הל"ו: הנרצע כו'. מיי' שם פ"ג כ"ש סמ"ג שם פ"ב: וקונה א"ע כו'. מיי' ופמ"ג שם: ג עבד כנעני כו'. כ"ב פ"ב מיי' פ"ה שם ה"א ופ"ב מהל' מכירה ה"א סמ"ג עי' פ"ב פ"ז טוש"ע יו"ד סי' רס"ז ספי' כ"ב וטוש"ע חו"מ סי' קצ"ו סעי' א': ובחזקה. עי' ירושלמי קדושין פ"א הל"א והל"ג: וקונה א"ע כו'. עי' יבמות מ"ח ע"א תוס' ד"ה המפקיר: ובשטר ע"י עצמו. גיטין פ"ו ע"ב:

שנויי נוסחאות

(את) עצמה. בכי"ף ליתא. הנרצע. בד"נ ובכי"ף והנרצע. (את) עצמו. בכי"ף ליתא. האדון. בכי"ף אדון: ג (את) עצמו. בכי"ף ליתא. ובשטר ע"י עצמו כו'. מן ובשטר עד ובשטר ליתא בד"נ בטעות; בכי"מ ליתא מן וחכ"א עד ובלבד.

תוספת רעק"א

[אות יג] בהרע"ב ד"ה ובמיתת האדון. בין לבנו. כיון דאיכא ריבוי ומיעוט מרבינן יותר בן שקם תחת אביו ליעוד. גמרא:

לקוטים

תי"ט ד"ה יתירה וכו' כנרצע וכו' כן פירש"י דאמרי' בש"ס דאיכא נמי באיש דהיינו בנרצע והא מאי דקתני יתירה עליו לאו אנרצע קאי לומר יתירה על הנרצע אלא אעבד סתמא דרישא א"כ שפיר הו"מ למיתני נמי מיתת האדון דליתא בעבד דרישא ויותר נראה פי' הריטב"א דכ"ל דכיון דאיכא נמי בעבד דהא זימנין דנפיק במיתת אדון כשאין לו בנים שאין עובד לא שייך למיתני יתירה עליו וכו' ע"כ כלומר דלא מצי למיתני מלתא פסיקתא דהא בעבד נמי זימנין דיוצא במיתת האדון: (ס"ל) ג תי"ט ד"ה וקונה וכו' בכלל ופרט וכו' כתב הב"ח אגב ריהטיה לא דק דבעיקרא הוא דהוה ילפי' בכלל ופרט וכלל ומדפרכינן עליה אסיקנא דמריבוי ומיעוט וריבוי אתו וכו' ע"כ ואיהו נמי לא דק דהך מלתא תליא באשלי רברבי והך סוגיא דמסיק דאתי ממיעוט וריבוי אתיא כמאן דדריש ריבויי ומיעוטי והוא ר"י בר יהודה כדלעיל דף כ"א גבי מרצע ואנן לא קי"ל כוותיה אלא כרי מחבירו ודרשי כללי ופרטי ואידחייא לה הך סוגיא מהלכה תדע דהא בפ"ד דגיטין דף מ"ב דאמרי' התם דכלהו לבר משן ועיין מדרש חכמים הם ופירש"י שם דמדרשי בכלל ופרט ולהכ"ד איקשי ליה לרש"י

רבי מאיר. וחכמים אומרים בכסף על ידי עצמו(כח). ובשטר על ידי אחרים(כט). ובלבד שיהא הכסף משל אחרים(ל): **ד** בהמה גסה נקנית במסירה(לא). והדקה בהגבהה(לב). דברי ר' מאיר ור' אליעזר. וחכמים אומרים.

מלאכול בתרומה ואם עבד ישראל הוא אוסרו בשפחה. ומש"ה קאמר דאינו יוצא לחירות בשטר ע"י אחרים אלא ע"י עצמו דכיון דחובה היא לו אין חבין לאדם אלא בפניו. וכסף דע"י אחרים נמי שכן קבלת רבו גרמה לו להשתחרר מאליו ואין אחרים הללו חבין לו אלא קבלת הרב והרב אינו נעשה שלוחו אלא לצורך עצמו ומקנהו מאליו: **וחכ"א בכסף ע"י עצמו.** דקסברי יש קנין לעבד בלא רבו הלכך קונה את עצמו בכסף אפילו ע"י עצמו וכ"ש ע"י אחרים: **ובשטר ע"י אחרים.** דסברי זכות הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו לחירות וזכין לאדם שלא בפניו. והלכה כחכמים. והעבד כנעני קונה עצמו אם סימא רבו את עינו או הפיל את שנו או קטע ממנו א' מכ"ד ראשי אברים בהם [ראשי] אצבעות ידים. ואצבעות רגלים וראשי אזנים וראש החוטם וראש הזכרות וראשי שדים באשה. והא דלא חשיב להו במתני' בכלל הדברים שהעבד קונה את עצמו. משום דהיוצא בראשי אברים צריך גט שחרור מרבו. והיינו קונה את עצמו בשטר: **ובלבד שיהא הכסף משל אחרים.** דעבד אין לו כלום דאף מציאה וקבלת מתנה הכל לרבו. ואם בא להפדות ע"י עצמו צריך להיות הכסף משל אחרים שיתנוהו לו ע"מ שאין לרבו רשות בו: **ד במסירה.** בעלים מוסרין אותה ללוקח באפסר או בשערה: **בהגבהה.** ולא במשיכה

כתב הר"ב דסבר חובה כו' ואם עבד ישראל הוא אוסרו בשפחה עיין מ"ש בספ"ק דגטין: **ובשטר ע"י אחרים.** כתב הר"ב דסברי זכות הוא לעבד כו' ולפי זה כ"ש ע"י עצמו. וא"ת לערבינהו ולתני בכסף ובשטר בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים בגמ' מסיקין לה דהך בבא דבשטר ע"י אחרים לאו חכמים אמרי לה אלא רשב"א היא וג' מחלוקות בדבר. ופירש"י ריבא ת"ק ליה רבנן לר"מ אף בכסף ע"י עצמו דיש קנין וכ"ש ע"י אחרים דזכות [הוא] לו וכ"ש בשטר דזכות. וסיפא ובשטר ע"י אחרים. רשב"א היא. ואית ליה בין בכסף בין בשטר ע"י אחרים דקסבר זכות הוא לו ולא ע"י עצמו דגבי כסף אית ליה אין קנין לעבד בלא רבו. וגבי שטר אית ליה גטו וידו באין כאחד. וה"ק אף בשטר ע"י אחרים וכ"ש בכסף דעל ידי אחרים דוקא. דאין קנין. ואמרינן בגמרא דרשב"א גמר לה לה מאשה. מה אשה עד שיוצא גט לרשות שאינו שלו דכתיב ונתן בידה ואיהי לא אקניא לבעל לגופה. אף עבד נמי עד שיוצא לרשות שאינו של רבו. וכתב רש"י ורבנן גמרי הכי. מה אשה מקבלת גטה. אף עבד מקבל גטו: **ובלבד שיהא הכסף משל אחרים.** כתב הר"ב שיתנהו לו ע"מ שאין לרבו רשות בו. וכ"כ נ"י בפירוש דברי ר"מ דאפילו ע"מ שאין לרבו רשות בו אין קנין כו'. ופסק הלכה כחכמים. ומשמע מינה דסברת הר"ב דהלכה כי אמר ע"מ שאין לרבו רשות בו מהני ולא קנה רבו וא"כ כ"ש אשה באם א"ל כן שלא קנה בעלה שהרי העבד גופו קנוי לרבו. ולא כן האשה לבעלה. וכן לשון הר"ב בהדיא במשנה ג' פרק ח' דסנהדרין. ותימה על שבמשנה ח' פרק בתרא דנדרים דמצריך תנא דהתם לומר ע"מ שאין לבעלך רשות בהן הלא מה שאת נוטלת ונותנת לתוך פיך. לא פירש הר"ב כלום ולא דחה מהלכה וכבר הזכרתי שם. ובגמ' פליגי אמוראי רב ששת מוקי פלוגתייהו דר"מ ורבנן דמתני' באמר ליה ע"מ שאין לרבך רשות כו'. וזה כדברי הר"ב דהכא. ועיין עוד שכן לשון הר"ב בפירוש משנה ב' פ"ח דפסחים. ורבי אלעזר אומר דכל כה"ג כ"ע לא פליגי דקני עבד קני רבו. והב"ע כגון דא"ל ע"מ שתצא בהן לחירות. פירוש שתתנהו לרבך בפדיונך. ודברי ר"א פירשם הרמב"ם בפירושו דבהא פליגי ופסק כמו כחכמים דליבנא דע"מ שתצא בהן לחירות מהני ומינה דע"מ שאין לרבך רשות כו' לא מהני אפי' לרבנן. וכן העתיק בחבורו ריש פ"ה מהלכות עבדים ע"מ שתצא בהן לחירות. אבל נ"ל מתוך דבריו וביחוד ממ"ש בספ"ג מה' זכייה דבלשון זה צ"ל שיאמר ג"כ ע"מ שאין לרבך רשות בהן. וכשאמר ע"מ שאין לרבך רשות בהן אע"ג דבלחוד לא מהני אם אמר ג"כ ועשה בהם כל מה שתרצה לא קנה רבו. וכבר הזכרתי כל זה בנדרים. ומ"מ בנדרים הוי ליה לפרש דלהלכה לאו דוקא שיאמר אלא מה שאת נוטלת כו' אלא אם אומר ג"כ מה שתרצה תעשה סגי. וכ"ש דקשיא טובא להר"ב דלדידיה כי אמר ע"מ שאין לבעלך רשות בו בלבד סגי וא"צ שיאמר עוד כלום. שהוה ליה לפרש שם. ולא להניח המשנה כלשונה. והקשו בתוספות לרב ששת [שהוא פירוש הר"ב] לא אמר ר"מ דקנה רבו. אלא באינו אומר אלא ע"מ שאין לרבך רשות בו. ומשמע דכי אמר ע"מ שתצא בו לחירות. אפילו ר"מ מודה. וא"כ אמאי קאמר ר"מ בכסף ע"י עצמו לא. הא משכחת לה ע"י עצמו כשאמר ע"מ שתצא בו לחירות. ותירצו דרב ששת סובר דכהאי גוונא ע"י אחרים מקרי כיון דלא קנה אותם העבד לגמרי. ולא נתנו לו אלא ע"מ שיצא בהן לחירות ע"כ. ואחרי שמבואר דהר"ב מפרש כרב ששת. דפלוגתייהו באומר על מנת שאין לרבך רשות בלחוד קא מיפלגי. ולדידיה ר"מ מודה באומר ע"מ שתצא בו לחירות. קשיא לי היאך כתב. וזה לשונו. דקסבר אין קנין לעבד בשום צד בלא רבו: **ד במסירה.** כתב הר"ב בעלים מוסרים כו' וכפירש"י. וכתב הר"ן דלאו דוקא שא"ל שימסרנה מיד ליד אלא כל שאוחז במלותו סגי כו' ואף רש"י ז"ל כו' ועיין לקמן: **בהגבהה.** ג' טפחים דנפקא ליה מתורת לגוד. כ"פ רש"י [בגמ'] ולא דמי לעירוב דמשנה ו' פ"ז דערובין שפירש הר"ב דהגבהה טפח סגי לזכות בו. דשאני שתופי מבואות דרבנן לא הצריכו קנייה כל כך. ור"ח מפרש דכל הגבהה בטפח קני. ועיין מ"ש במשנה ג' פ"ג דב"ק: **וחכמים אומרים בהמה דקה נקנית במשיכה.** כתב הר"ב ופסק הלכה בין דקה בין גסה במשיכה וכ"ש בהגבהה וכ"כ הרמב"ם. ומשמע דבמסירה לא. ש"מ משיכה עדיפא ממסירה וכ"כ המגיד בפ"ב

יכין תפארת ישראל בועז

שטחו, ונמצא ע"י קבלת רבו מעצמו הוא יוצא: כח) אפילו ע"י עצמו, דס"ל יש קנין לעבד בלא רבו: כט) גם ע"י אחרים דס"ל זכות הוא לעבד שמשתחרר דמותר עי"ז בבת ישראל, דחשיבא ליה. [והא דלא עריב ותני, בכסף ובשטר ע"י אחרים וע"י עצמו. מתרץ בש"ס דסיפא רשב"א היא דס"ל בשניהן רק ע"י אחרים, ונקט שטר לרבותא]: ל) שיתן לו ע"מ שאין לרבו רשות בהן. והא דלא קתני שקונה א"ע בקצץ לו רבו א' מכ"ד ראשי אברים. ה"ט משום דגם זה אינו קונה א"ע רק בשטר שחרור: לא) שיאחזנה הלוקח בפני המוכר או במלותו [ח"מ קצ"ח א']: לב) ולא במשיכה מיהו לרש"י כל הגבהה לקנות צריך ג"ט ולתוס' בטפח א' סגי [כתובות דל"א א' וח"מ שם ס"ב]: וקיי"ל

א"א שהמעות מתנה. והרי אפילו במוכר שדהו ביובל אמרינן שהמעות חוזרין, מדאין ידוע לכל שאין נמכר ביובל [כתוס' ערכין ד"ל ע"א ד"ה דלמא], מכ"ש הכא, דאף דליכא למימר שלא ידע כמה שנים הוא ביובל, דבכה"ג לא טעי אינש, כדמוכח מסנהדרין [כ"ה מ"ג וח"ק], עכ"פ אפשר לומר יפה, כיון שקנהו באר היטב על כמה שנים, לא ידע שאעפ"כ יצא ביובל:

ציונים

ד בהמה גסה נקנית במסירה כו'. כ"ה ע"ב ב"ק י"א ע"ב ב"ב פ"ו ע"ב ע"ש ע' ירושלמי גיטין פ"ב הל"ג:

שנויי נוסחאות

בכסף ע"י עצמו. במשני"כ אף בכסף: **ד** (נקנית). במשני"כ ליתא. והדקה. כד"נ ובמשני"כ ובהמה דקה; בכי"ק בהמת דקה. (ור' אליעזר). בכי"ק ובמשני"כ ור' אלעזר; כד"נ ובכי"פ ד"ק ליתא:

לקוטים

נרש"י נמי אמאי פירש דלא כמסקנא א"ו דמסקנא נמי הויא לדידן דקי"ל כרבי ופרכת המקשן אלמא הניח תלש בזקנו ודלדל בו עצם עבד יוצא בו לחירות לאו פרכא היא דהא"נ דאע"ג דליכא ביטול מלאכה בעצם עצמו יש ביטול מלאכה לשיניים הקבועים בו והיינו דהרמב"ם בפ"ה מה"ע אחר שהביא למוד דשן ועין מה שן ועין וכולי דהיינו בכלל ופרט וכלל כבר' מדבריו שם כתב אח"כ תלש בזקנו ודלדל בו עצם מן הלחי יוצא לחירות שהרי ביטל מעשה השיניים הקבועות בלחיו העצם ומכן הכ"מ תמה שם על דין זה מהש"ס דלא איתמר הכי ולע"ד א"ש דבש"ס אה"נ דהו"מ לשנויי הכי אלא דמשום דס"ל להנך אמוראי כר"י בר יהודה ניחא להו למימר הכי מיהו אנן כדידן לענין דינא לא קי"ל הכי אלא כרבי וכדאמרן (ע"ל): תוי"ט ד"ה ובשטר וכו'. ופירש"י ריבא וכו', הרבה דוחקים סובל פי' זה חדא דבמשנה לא הוזכר אלא וחכמים אומרים ועוד דצ"ל שאחר שבנה לדברי רשב"א דהיינו ובשטר ע"י אחרים הדר לדברי רבנן וקתני ובלבד שיהא הכסף וכו' ועיינתי בחידושי הריטב"א וראיתי שגם הוא ז"ל הקשה על פירש"י זה דהא סכינא חריפא מפסקא מתני' היא וכל כה"ג לא סגיא דלא מפרשי לה בגמ' וניחא חסורי מחסרא וכו' הנל הנכון דמתני' לא איירי אלא ר"מ ורשב"א (ואע"ג דבש"ס איתמר ג' מחלוקות בדבר מ"מ במתני' ליתא אלא תרי) ורבנן דמתני' היינו רשב"א והא דקתני לה בלשון חכמים משום דמהו חכמים בכל מאי דקתני בהדיא במתני' דבכסף בין ע"י עצמו בא ע"י אחרים ובשטר ע"י אחרים דזכות הוא לו ולא פליג עליה אלא במאי דנפיק מדיוקא דע"י אחרים אין ע"י עצמו לא דסברי בשטר אף ע"י עצמו וכ"ת כיון דרבנן לא מיירי במתני' מנ"ל דג' מחלוקות בדבר הא סברא פשיטא דרבנן משיכה תיהוי י"ל דכיון דהכי נדחקנ"ל

בהמה דקה נקנית במשיכה(לג): **ד** נכסים שיש להם אחריות(לד) נקנין(לה) בכסף(לו), ובשטר(לז),

במשיכה : נקנית במשיכה. ואע"ג דאפשר בהגבהה מ"מ נקנית במשיכה משום דמסרכא שהיא מתחזקת בצפרניה המיד ליאחז ע"ג קרקע. ופסק הלכה בין בהמה דקה בין בהמה גסה נקנית במשיכה וכ"ש בהגבהה. ומשיכה קונה בסימטא שהיא זוית של רשות הרבים. ובחצר של שניהם. ומסירה קונה ברה"ר. ובחצר שאינה של שניהם. והגבהה קונה בכ"מ. וכל מה שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה. ודבר הנקנה במסירה אינו נקנה במשיכה. וכן דבר הנקנה במשיכה אינו נקנה במסירה: **ד** נכסים שיש להם אחריות. הינו קרקעות שהמלוה את חבירו סומך עליהם לפי שקיימים ועומדים. ופירוש אחריות חזרה שחוזר המלוה עליהם וטורף אותם מן הלקוחות כשלא ימצא כלום ללוה: נקנין בכסף. דכתיב (ירמיה ל"ב) שדות בכסף יקנו. והני מילי במקום שאין רגילין לכתוב שטר אבל במקום שרגילין לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב שטר: בשטר. שכותב על הנייר או על החרס שדי נתונה לך שדי קנויה

בפ"ב מה' מכירה שכן דעת הרמב"ם וכן דעת רוב הפוסקים. ומ"ש ומשיכה קונה בסימטא [עיין בפירוש הר"ב במשנה ד' פ"ק דב"מ] ובחצר (שאינה) של שניהם וכו' כ"כ הרמב"ם וכתב הר"ן טעמא דמלתא משום דבמשיכה הוא שמושך הדבר ברשותו ואינו ר"ה לאו רשותו הוא שהרי אין לו רשות להביא שם כליו. וכי תימא היאך אפשר דהא משיכה עדיפא ממסירה כדכתבינן ועוד דבכלל משיכה מסירה שהרי א"נ מיד ליד אלא שיתפסנה במצות המוכר כמ"ש לעיל [וכן דין המשיכה שתהא במצות המוכר וה"נ בפניו שלא במצותו וכן דין המסירה כמו כן עיין בטח"מ סי' קצ"ז וקצ"ח ועיין מ"ש רפ"ו דב"ק] וכיון שהמסירה קונה ברה"ר היאך אפשר שהמשיכה לא תקנה. לאו קושיא. היא דכיון שמשך גלי דעתיה דלא ניחא ליה דלקני במסירה אלא במשיכה. [*ומשיכה ברה"ר לאו מידי היא וכדכתיבנא. והא דמסירה אינו קונה אלא ברה"ר או בחצר שאינו של שניהם היינו טעמא] דכיון דבסימטא ובחצר שאינה. של שניהם. אפשר למעבד בה משיכה אין המסירה קונה בה. א"נ היינו טעמא דמסירה לא קניא בסימטא משום שכיון שיש רשות לכל א' להניח שם כליו וסתמא דמלתא שהמוכר קדם ומניח שם כליו קודם שבא הלוקח זכה באותו המקום. וה"ל מסירה ברשות מוכר דודאי לא מהניא שהרי רשותו של מוכר מבטלת תפיסתו ע"כ. ודברים הללו כתובים ג"כ בתוס'. ומ"ש הר"ב ומסירה כו' ובחצר שאינה של שניהם. והכניסה שלא ברשות בעל החצר דאל"כ הוי חצר שלו או של שניהם. מ"מ פ"ד מה' מכירה. ומ"ש הר"ב וכל מה שדרכו כו' מסיים הרמב"ם ואפי' שאנו אומרים [בו] שנקנה במשיכה. וסייעתא למה שכתבתי במשנה ב' פ"ג דדמאי. ומ"מ יצא מן הכלל בהמה דקה שכתב כבר הר"ב טעם הדבר משום דמסרכא כו'. ואל תטעה לומר שז"ש לעיל אינו לפי פסק הלכה שכתב עכשיו. והרמב"ם נשמר מזה שלא לטעות שהוא כתב דין בהמה דקה במשיכה אחר שכתב וכל מה שדרכו בהגבהה כו' להוציאו מן הכלל. ומ"ש הר"ב ודבר הנקנה במסירה אינו נקנה במשיכה. כו' לא ידעתי טעם הדבר דודאי במשיכה דעדיפא ממסירה כמו שכתבתי מהני בדבר הנקנה במסירה דגריעא מינה. וכי תימא דסברתו כדעת שאר הפוסקים שסוברים דמסירה עדיפא ובעינן מסירה מיד ליד כמשמעות לשון ברייתא מתני' ולא יקשה עליך לשונו שכתב בהמה גסה נקנית במשיכה*) וכ"ש בהגבהה והו"ל לפי"ז ג"כ וכ"ש במסירה. מ"מ קשיא בחלוקה שנייה דדבר הנקנה במשיכה אינו נקנה במסירה. ואי מסירה עדיפא אמאי לא יקנה. אבל לשון הרמב"ם והמקומות שאמרנו שקונים בהם במסירה. לא תועיל בהם המשיכה והמקומות שתועיל בהם המשיכה. לא תועיל בהם המסירה. ע"כ. ואין זה כפל לשון. לפי שאע"פ שכבר כתב ומשיכה קונה בסימטא כו' ובלשון הר"ב. היה אפשר לומר שהכוונה בזה. שכן עיקר דיניהם לכתחלה. ואי עביד משיכה במקום שתקנו מסירה או כמי איפכא ה"א דבדיעבד סגי ומהני. להכי שינה עליו לעכב ולומר דלא תועיל וכו': **ה** אחריות. כתב הר"ב פירוש אחריות חזרה כו'. כ"כ הרמב"ם. וכלומר שחוזר לאחור. ולשון הערוך והאחריתך תאכל באש (יחזקאל כ"ג) תרגום ושאר ארעך תתוקד בנורא: **בכסף.** פסקו הפוסקים בשוה פרוטה. דפחות משוה פרוטה לא מיקרי כסף. ב"י ח"מ ר"ס ק"ץ: **בכסף.** כתב הר"ב דכתיב שדות בכסף יקנו. ותימה עד דאיכא שטר דכתיב [שם] [וכתוב] בספר וחתום אי כתיב יקנו לבסוף כדקאמרת השתא דכתיב יקנו מעיקרא. כסף קני שטר ראיה בעלמא הוא. גמ'. וכתבו התוס' הא דלא מייתי מקרא דכתיב גבי עפרון משום דדלמא ה"מ מכנרים שכל קנינו בכסף. ע"כ. ועיין מ"ש ברים משנה ב'. ומ"ש הר"ב ה"מ במקום שאין רגילות לכתוב שטר אבל כו' לא קנה. פירש"י כיון דרגילים בהכי לא סמכה דעתיה דלוקח עד דנקיט שטרא ועיקר דעתו לקנות על השטר הוא ע"כ. והעלה הר"ן דבכל שטר עסקינן שכיון שדרכן לכתוב שטר. לוקח לא סמכה דעתיה עד שיכתוב השטר. ואפי' בשטר הודאה. מיהו במקום שנהגו לכתוב שטר קנין תולה קנייתו על השטר ואינו קונה משעת נתינת הכסף. אבל במקום שנוהגים לכתוב שטר ראיה בלבד א"א ללוקח שיתלה קנייתו בו שהרי אינו קונה. אלא כשנכתב אותו שטר קונה בכסף משעה ראשונה וכל זמן שלא נכתב אינו קונה משום דלא סמכה דעתו. ע"כ: **בשטר.** לשון הר"ב שכותב על הנייר או על החרס. עיין מ"ש במשנה ד' פ"ב דגטין. ומה שכתב שדי נתונה לך. שדי קנויה לך. או או קאמר. ומשכחת לה בקניה. במוכר שדהו מפני רעתה כדמפרש ואזיל. ומ"ש הר"ב אבל במכירה עד שיתן את הכסף. לשון רש"י דלא גמר מוכר ומקנה עד דמקבל דמים ואע"ג דקבל דמים בעי שטרא כדאמרי' לעיל.

ומ"ש

---

*) כ"ה בתוי"ט דפוס פראג וקראקא ואח"כ נשמטו הדברים כד"א מן וכ"ש עד וכ"ש.

יכין תפארת ישראל יכין

לג) וקיי"ל דגסה ודקה נקנין רק במשיכה. וי"א דגסה נקנית גם במסירה. מיהו הגבהה קונה בכל דבר ובכל מקום. משא"כ משיכה אינה קונה רק בקרן זוית הסמוך לר"ה, או בחצר של שניהן, אבל לא בר"ה או בחצר שאינו של שניהן, אפילו נתן לו המוכר רשות למשוך שם, אם לא שימשכנה משם קצת לסימטא או לרשותו [קצ"ח סי"ד]. ומשיכה דקנה, היינו במשכה לפני המוכר או במצותו. ואפילו קרא לה ובאה, או שהכישה במקל ורצתה, בכולן משעקרה יד ורגל קנאה [ח"מ קצ"ז ס"ב]. ובדבר כבד שא"א להגביה או למשוך, נקנה במסירה. ודוקא בר"ה או בחצר שאינו של שניהן [ח"מ קצ"ח ט']: לד) כך נקראין קרקעות, מדיש להן אחריות, שאינן כלין [וכ"ל דנקט הך לישנא, ולא נקט קרקעות. ס"ל דרצה למכלל נמי מטלטלין שנקנו אגב קרקע. וה"ק, נכסים אפילו מטלטלין, שיש להן ואלנן אחריות, דהיינו קרקעות, נקנין בכסף שקונים כבן קרקע. או נ"ל דמה"ט לא נקט קרקע, דקמ"ל דלאו דוקא קרקע, אלא אפילו שאר מילי שיש להן אחריות, ככל מחובר לקרקע דדינו כקרקע [כח"מ קצ"ג]: לה) במכירה או מתנה או בשכירות, שלא יהיה יכול לחזור בהן [ק"ץ]: לו) בשוה פרוטה, ואפילו נתן הפרוטה ע"מ להחזיר. אף דבאשה לא מקניא בהכי. התם ה"ט, משום דכל ע"מ להחזיר דמי לחליפין, דאין אשה נקנית בהן. [אה"ע כ"ט א']. מיהו במקום שדרך לכתוב שטר, לא קני במעות [ח"מ קצ"ז]: לז) אפילו כתב ידו בלא עדים מהני ודוקא במוכר שדהו מפני

רעתה

ציונים

ד נכסים שי"ל אחריות ט'. ב"ו פ"א תוספתא דב"ב ב"י פ"ב ב"מ נ"ע ג"כ ב"ב נ"א כ"ה פ"ו ע"א ק"ב פ"ב מי' פ"א מה' מכירה ב"ג סמ"ג עשין פ"ב טוש"ע חו"מ סי' ק"ב סעי' א':

תוספת חדשים

ד הרע"ב ד"ה נקנית כו' ופסק הלכה כו' כחכמים כברייתא הכל במשיכה: ה הרע"ב ד"ה נקנין כו' עד שיכתוב שטר עכ"ל ואי ס"ל לי בגינה קני לי בכסף או יקנה בשטרי פרים וקנים. (ש"ס):

תוספת רעק"א

ה [אות נו] הרע"ב ד"ה נכסים. וטורף אותם מן הלקוחות. וקשה לי לר"ן דס"ל בב"ק די"ב א' דאין גובים עבדים מיתומים ומלקוחות דעבדא כמטלטלי דמי א"כ מקרי נכסים שאין להם אחריות. וא"כ איך נתן מתני' כלל דנכסים שאין להם אחריות אין נקנים אלא במשיכה הא עבדים נכסים שאין להם אחריות ונקנים בכסף ושטר וחזקה:

לקוטים

לדרשב"א בל' חכמים מינה שמעי' דמודו רבנן במאי דהני בהדיא וכו' וזו שיטת רבינו הרמב"ן ז"ל ע"כ. והשתא ה"ש דהנא גופיה דייק להוכיח שזהו ניהור דבריו דלכאורה כפי הנ"ל בכסף ע"י עצמו ובלבד שיהא מצל אחרים ובשטר ע"י אחרים ואמאי הפסיק בשטר בינתיים אלא דהיא גופא קמ"ל כי היכי דלא תפרש שהם ב' תנאים מ"ה ערבינהו בכה"ג דהשתא מוכרח לומר דחד תנא הוא וזה נ"ל פשוט שהוא ג"כ דעת הרמב"ם ולכך שהנו ולא פירשו מידי אכל מאי דאי' בש"ס משום דאף על גב דמתני' רשב"א היא כיון דלענין דינא כל מאי דקתני בהדיא אתי כמי כרבנן לכך הניחו כפשטא אף על גב דמאי דנפיק מדיוקא פליגי רבנן. (ש"ל):

ובחזקה(לח). ושאין להם אחריות(לט), אין נקנין אלא במשיכה(מ). נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות. בכסף. ובשטר. ובחזקה(מא). וזוקקין(מב) נכסים שאין להם אחריות. את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהן(מג): ו כל הנעשה

ר"ע מברטנורה

קנויה לך ומוסרו לקונה. ודוקא במתנה נקנה הקרקע בשטר. אבל במכירה עד שיתן את הכסף. אלא א"כ מוכר שדהו מפני רעתה דהא קנה בשטר לחודיה. ומנלן דמקרקעי נקנין בשטר דכתיב (ירמיה ל"ב) וכתוב בספר וחתום: ובחזקה. כגון שחפר בקרקע מעט. או נעל. וגדר. ופרץ כל שהוא בפני המוכר. ואם היה שלא בפניו. צריך שיאמר לו לך חזק וקני. ומנא לן שקרקע נקנה בחזקה. דכתיב (דברים י"א) וירשתם אותה וישבתם בה במה ירשתם בישיבה: ושאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה. דכתיב (ויקרא כ"ה) או קנה מיד עמיתך. דבר שאפשר לתתו מיד ליד. אינו נקנה אלא בנתינה מיד ליד: נקנין עם נכסים כו'. אם מכר מטלטלין עם הקרקע כיון שקנה לוקח הקרקע באחת מג' קנינים הללו. נקנו מטלטלין עמה. והוא שיאמר לו קנה [הני] אגב קרקע ונפקא לן מקרא דכתיב בדברי הימים (ב' כ"א ג') ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערים מצורות: וזוקקין. נכסים הללו שאין להם אחריות את הנכסים שיש להם אחריות כו'. אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות. היכא דטענו מטלטלין וקרקעות ונתחייב לישבע על המטלטלין. זוקקין המטלטלין את הקרקעות לישבע עליהם ע"י גלגול שבועה. ולמדנו גלגול שבועה מסוטה. דכתיב (במדבר ה') ואמרה האשה אמן אמן. אמן מאיש זה. אמן מאיש אחר. אמן שלא שטיתי ארוסה. אמן שלא שטיתי נשואה. שומרת יבם וכנוסה: ו כל הנעשה דמים באחר. מפרש בגמ' כל הנשום דמים באחר. כל דבר שאם בא לתתו דמים באחר. צריך לשומו. דהיינו כל

מטלטלין

תוספת יום טוב

ומ"ש הר"ב אלא א"כ מוכר שדהו מפני רעתה. ל' רש"י דניחא ליה דלקני ליה שטרא ללוקח כי היכי דלא מצי למיהדר ביה. ומה שכתב הר"ב ומנלן כו' דכתיב וכתוב בספר וחתום. וכ"כ הרמב"ם. ותימה דהא אמרן לעיל דהאי קרא לשטר ראיה בעלמא הוא והכי איתא בגמ'. אלימא משום דכתיב וכתוב בספר וחתום והאמרת [כמ"ש לעיל] שטר ראיה בעלמא הוא. אלא מהכא (ירמיה ל"ב) ואקח את ספר המקנה. פירש"י אלמא יש קנין אף בספר לבדו: ובחזקה. כתב הר"ב שחפר כו' או נעל כו'. *)ותמה אני דאמאי שייר קנין חליפין דקונין בהן קרקעות כדפי' הר"ב במשנה דלקמן: ושאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה. כתב הר"ב דכתיב או קנה מיד וכו'. וכ"כ הרמב"ם. ותימה דבמשנה ב' פ"ד דב"מ מפרשים דבר תורה מעות קונות וחכמים תקנו משיכה כו'. ובגמ' כתמא דתלמודא קאמר. דכתיב או קנה מיד כו' והדר אמרי' ולר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות מאי איכא למימר. תנא תקנתא דרבנן קא תני: אלא במשיכה. לשון הר"ן. ולא אתא למעוטי [אלא] קנין דנכסים שיש להם אחריות. דהיינו כסף. ושטר. וחזקה. אבל אין הכי נמי דנקנין במסירה והגבהה. אלא דנקט משיכה משום דרוב קניות מטלטלין במשיכה הן כדאמר בכל דוכתא. והא לא משך. אי נמי משום דמשיכה עיקר וכו'. דלמאי דאמרי' טעמא שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה [כמו שכתב הר"ב במ"ב פ"ד דב"מ] עיקר תקנתא במשיכה הוא. שכיון שמוציאה מרשות מוכר לרשותו נפק ליה מהאי חששא. אלא דאמור רבנן דתקני ליה הגבהה ומסירה משום דכיון שמסרה לו או הגביהה ודאי שויאנה משם יביאנה לביתו. ואי ממנע ולא עבד. איהו דאפסיד אנפשיה. ועוד י"ל טעם אחר במסירה. שמאחר שאין המסירה קונה אלא ברשות הרבים. ובחצר שאינה של שניהם. ליכא למיחש שמא יאמר לו נשרפו חטיך. ובדין הוא דלקני ליה מעות ברשות הרבים. כיון דליכא למיחש להכי. אלא דלא פלוג רבנן. ע"כ. °ואכתי קשיא. חליפין לא יקנו משום הך גזירה. וראיתי למהר"ר ואל"ק כהן שכתב בפי' הש"ע ח"מ סי' רל"ח. דכל זמן שלא קבל המוכר דמי שווי הפירות. מצ"ל הוא הפירות כי לא ניחא ליה לילך אח"כ עם הלוקח בדינא ודיינא: נקנין עם נכסים. ומסקינן בגמ' דלא בעינן צבורין ומונחין בקרקע: וזוקקין כו'. כתב הר"ב דאין נשבעים על הקרקעות כו' כדתנן במשנה ה' פ"ו דשבועות. ומ"ש הר"ב למדנו גלגול שבועה מסוטה. ואף על גב דסוטה איסורא. ילפינן מינה לממונא. ובקל וחומר. ומה סוטה שלא נתנה להתבע בעד אחד [דצריך שני עדי סתירה כדתנן במשנה ג' פרק ו' דסוטה] מגלגלין. ממון שניתן להתבע בעד אחד [להשביעו] אינו דין שמגלגלין. גמ'. ומ"ש הר"ב דכתיב ואמרה האשה אמן כו' כדתנן סוף פ"ב דסוטה. ועיין שם: וזוקקין. גוררין. לשון הר"ב ורש"י במ"ג פרק ו' דשבועות:

כיון

---

*) לא אדע לאיזה צורך הביא דברי הרע"ב בפי' ענין חזקה שאין להם שום שייכות לתמיהתו. ובעיקר תמיהתו ע' בריטב"א במשנה הסמוכה שכ' וז"ל ואיתיה בין במקרקעי בין במטלטלי והיינו דנקט כללא כל הנעשה כו' וכללא הוא לכל הנישום בדמים, ואע"ג דלא פריש בסיפא אלא החליף שור בפרה דהיינו מטלטלין, חדא מינייהו נקט וה"ה מקרקעי, ונקט מטלטלין דחליפין שכיחי בהו טפי, שאם אתה אומר שלא נמית משכחינו אלא במטלטלין א"כ תקשי היכי לא קתני דין קנין חליפין בקרקעות אלא ודאי כדאמרן, עכ"ל. ולפי דברי הריטב"א נ"ל דהא דמהדר הגמ' בעבד כנעני דלא תני חליפין משום דמלתא דאיתיה במטלטלי לא קתני לרווחא דמלתא תירץ כן ובאמת י"ל דסמך אמתני' דכל הנעשה, כנ"ל.

יכין תפארת ישראל יכין

רעתה דאל"כ לא קנה עד שיתן כל הדמים [שם קצ"א]: לח) בנעל גדר ופרץ כל שהוא, בפני המוכר או במצותו. וכ"כ בהשתמש בבית שקנה. אבל חפירה לא מהני, רק בעומד לחרישה [קצ"ב]. וה"ה שקרקע נקנית בחליפין, אפילו שהחליף קרקע בקרקע, כיון שקנה הא' קנה ג"כ חבירו [ק"צ ור"ג]. ולא נקט לה התנא, מדאיתא ג"כ במטלטלין כסי' כ"ה: לט) מטלטלין: מ) משימשכו כל כך שיגיע סופה למקום שהיה שם ראשו בתחלה. [קצ"ח ס"ג] מיהו זה דוקא בשמשך הדבר בסימטא או ברשות של שניהן. אבל בשמושך ברה"ר ומשך קלטו לסימטא או לרשותו, קנה [קצ"ח ס"ט] וכמ"ש לעיל [סי' נ"ג]. [ורק בבהמה סגי בעקרה כיד ורגל כלפיל. ה"ט דמשעקרה יד ורגל, ממילא תוו כולה]. וכ"ש דהגבהה קונה במטלטלין בכל דבר. ודבר תורה מעות קונות, רק שמא קודם שימשך הלוקח, יארע אונס במטלטלין, והמוכר שכן אצלו לא יטריח להצילן, להכי תקנו דרק משיכה תקנה, אפילו לא נתן מעות עדיין. ואפ"ה יש דרכים שמעות קונות [כח"מ קצ"ח וקצ"ט]. והא דתני אלא במשיכה לא אתא לאפוקי אלא כסף שטר וחזקה, דקונין הן בקרקעות. אבל ודאי דכל מטלטלין נקנין בהגבהה או בק"ס וחליפין בכל מקום או במסירה ברה"ר [שם]. אמנם בכל אופן אינו קונה רק אחר שהסכימו שניהן על סכום המקח [ח"מ ר' ס"ז]: מא) דבקנה קרקע ע"י א' מאלו השלש, נקנו גם המטלטלין שמכר לו, אפילו זו במכר ואלו במתנה או איפכא, ואפילו אינן צבורין בתוכה. מיהו בכה"ג צ"ל לו קנה המטלטלין באגב. וי"א דאף בצבורין צ"ל לו כן [ח"מ ר"ב]: מב) אוגדים. כמו ויאסרוהו בזיקים: מג) אף דאין נשבעין אקרקעות אפילו מודה במקצתן, עכ"פ בנתחייב לו שבועה אמטלטלין, חייב לשבע גם אקרקעות [שם צ"ה]:

בש"פ

ציונים

ושאין להם אחריות אין נקנין כו'. ירושלמי גיטין פ"ח הל"א קדושין פ"א הל"ג מיי' שם פ"ב הל"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קצ"ח סעי' א': נכסים שאין להם אחריות כו'. ז' ע"א גיטין כ"ב ע"א ב"ק י"ב ע"א ב"מ מ"ו ע"א ב"ב ע"ז כ"ב ק"כ ע"ב ירושלמי פאה פ"ג הל"ו. מיי' שם כ"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ר"ב סעי' א': וזוקקין כו'. ב"מ ד' ע"ב ק' ע"ב שבועות ל"ח ע"ב מ' ע"ב ירושלמי קדושין פ"א הל"ב מיי' פ"ה מהל' טוען ונטען ה"ג סמ"ג עשין צ"ה טוש"ע שם סי' צ"ה סעי' ה': ו כל הנעשה דמים כו'. כ"ח ע"א ירושלמי קדושין פ"ג הל"ו ב"מ פ"ד הל"א:

שנויי נוסחאות

ה ושאין להם. במשנ"כ שאין. אך במשנ"כ ד' ו' (רפ"כ) ושאין.. אין נקנין. כד"נ וכי"ק ובמשני"ל אינן.. עם נכסים. בכי"ק הנכסים. וזוקקין (נכסים שאין להם אחריות) את הנכסים כו'. במשנ"כ ליתא. ונראה שכן היתה הגי' לפני רש"י והרע"ב. אך במשנ"כ ד"ו איתא ונתהפכו שם הדברים וז"ל וזוקקין את הנכסים שיש להם אחריות עם (?) נכסים שאין להם אחריות לישבע ואולי בגלל זאת השמיטו אח"כ הגמ' את המלות נכסים שאין להם אחריות, ובכי"מ איתא. אך בריי"ף ד' קושטא (רס"ט) ליתא. כד"נ (נכסים) שאין להם אחריות זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות וכ"ה בכי"ק ובמשני"ר (ושם ושאין וליתא למ' נכסים). לישבע. כד"נ ובכי"ק וישבע.

תוספת חדשים

ה תוי"ט ד"ה בשטר כו' או או קאמר ומשכחת לה כו'. הכי מפרש לה שמואל ואע"ג דרב אשי שהוא בתרא פליג כפי פירש"י לדידיה אין חילוק דמוכר מפני רעתה מ"מ פסקו הרמב"ם והר"ב כשמואל משום טעמי דכתי' בכ"מ בפ"א מהלכות מכירה ע"ש. (ב"ל):

תוספת רעק"א

[אות טז] תוי"ט ד"ה ובחזקה ותמה אני דאמאי שייר. ק' לי הא י"ל דמלתא דאיתא במטלטלין לא קתני כמ"ש התוי"ט בעצמו בפרקין לעיל מתני' ב': [אות יז] שם ד"ה אלא ואכתי ק' חליפים לא יקנו. במחב"ת זהו קו' תוס' בב"מ דמ"ו א' ד"ה ש"מ ותירצם שם כמ"ש התוי"ט בשם הסמ"ע:

ציונים

כיצד החליף כו'. מיי' פ"ה מהל' מכירה ה"א סמ"ג עשין פ"ח טוש"ע שם סי' ר"ג ספי' א': רשות הגבוה כו'. כ"מ פ"ב מיי' פ"ט שם ה"ב:

שנויי נוסחאות

ז באחר. נד"ל כאחד וכ"ה בפי' הרמב"ם שם. נתחייב (זה). בכי"ק ליתא וכן בסמוך עי' בתוס' וכתי' הרש"א דיש דל"ג זה.

לקוטים

ז תוי"ט ד"ה כיון וכו'. וק' בעיני וכו' עמו הסליחה נלע"ד דל"ק דהא אם דעתו על הצורה הא פשיטא שאם חסר משקלה אינו יוצא במטבע וא"כ לכל הפחות הו"ל לשקול אף שאינו חושש כמה הם א"ו טעמא דמסתבר דכיון דלא שקל לא קפיד אצורתא ומה שהקשה דגמ' דב"מ אמריק טעמא אחרינא משום דד"ת מעות קונות וכו' ושכן העתיק הרמב"ם עצמו בפ"ה מה' מכירה תמהני אם יצאו דברים אלו מפי קדוש שכמותו דמה ענין זה לזה דהתם בש"ס דמעיקרא לא איירי בחליפין אלא בדמים שנתן לו דמים אכסרה בלא מנין ואמר מכור לי באלו והתם שייך הטעם טעמא דאלו מדאורייתא בכל ענין מעות קונות אלא דרבנן הוא דגזור ובמלתא דלא שכיחא לא גזרו ובכה"ג מיירי נמי הרמב"ם בפ"ה כנראה בהדיא מלשונו שם ואין זה ענין למ"ש הכא בפירושו וכן הר"ב דמיירי שנתן קצת מהמעות בתורת חליפין ולא בתורת דמים דהכא ליכא למימר מדאורייתא מעות קונות דלאו בתורת דמים נתן לו וא"כ לא שייך הכא טעמא דהתם ולכן כתבו טעמא אחרינא דמסתבר כדאמרן. (ש"ו):

דמים באחר(מד). כיון שזכה זה. נתחייב זה בחליפיו(מה). כיצד. החליף שור בפרה. או חמור בשור(מו). כיון שזכה זה. נתחייב זה בחליפיו(מז). רשות הגבוה בכסף(מח). ורשות

מטלטלין בר ממטבע: כיון שזכה זה. כלומר כיון שמשך האחד. נתחייב האחר בחליפיו בכ"מ שהם. אם מתו או אבדו ואע"פ שלא משך. לפי שבמשיכת המוכר את השור. או את החפץ. נקנה המקח ללוקח בכ"מ שהוא. ואע"פ שאין בחפץ שקונים בו שוה פרוטה. ובלבד שלא יהיה מטבע או פירות. שאלו אין קונין בהם. וכל הדברים נקנים בחליפין מטלטלין עבדים וקרקעות. חוץ מהמטבע שאינו נקנה בחליפין. משום דדעתיה דאינש אצורתא דמטבע לא על גופיה. וצורתא עבידא דבטלה. לפיכך אם לקח אדם מטבע בלא משקל ובלא מנין. ואמר אלו חלופי שדה פלונית. או עבד פלוני. או חפץ פלוני. כיון שמשך זה. נתחייב האחר בחליפיו. דהא גלי דעתיה דלאו אצורתא קפיד הואיל ולא שקל ולא מנה. ואין שום דרך שיועיל בקניית המטבע היכא דליתיה בעיניה. אלא להקנותו אגב קרקע: רשות הגבוה בכסף. גזבר שנתן מעות בבהמה לצורך הקדש אפי' היא בסוף העולם קנה. ובהדיוט לא קנה אלא בחזקה. כלומר עד שימשוך. ואם נתן ההדיוט דמים על החפץ כל זמן שלא משך החפץ לא קנה. ומחזיר המוכר את הדמים אם חוזר בו ממכירת החפץ וצריך לקבל עליו מי שפרע. אבל אם משך הלוקח החפץ אע"פ שעדיין לא נתן הדמים שהתנה. אין שום אחד מהם יכול לחזור בו. ואם לא נתן דמים ולא משך החפץ אלא שנתפשרו. על המקח בפני עדים ונתרצה זה שיקנה בכך וכך. ונתרצה חבירו לומר למכור בכך ובכך אפילו

ז כיון שזכה זה כו'. כתב הר"ב לפי שבמשיכת המוכר השור כו'. כדכתיב (רות ד') שלף איש נעלו וגו'. ומ"ש הר"ב ובלבד שלא יהיה מטבע או פירות כו' וטעמא דמטבע כתב הר"ב משום דדעתיה דאינש אצורתא וכו' וצורתא עבידא דבטלה. גמ' פ"ד דב"מ דף מ"ה. ופירש"י שהמלך פוסלה וגוזר לצור צורה אחרת. הלכך ה"ל כדבר שאינו מסוים ושלם. דממעטינן דבר שאינו מסוים מדכתיב נעל. ע"כ. וטעם דבפירות לא. מדכתיב נעלו נעל אין מידי אחריני לא. ב"מ דף מ"ז. וע"ש רפ"ד. וקשה אדפי' הר"ב ברישא כל הנעשה כו' כל הנשום כו'. דהיינו כל מטלטלין כו' ולפירש"י לא קיימא ההיא אוקמתא דכל הנשום למ"ד אין קונין בפירות. דהא בעינן כנעל אין. מידי אחרינא לא. ומוקמינן מתניתין שנתחייב לו דמי פרה. ואח"כ קונה חמור באותן דמים שכבר נתחייב לו מהפרה. וכיון דקנין כזה אינו מצוי ולא שכיחא. לא תקנו בו רבנן שלא יהיו מעות קונות. והתוס' שמקיימים אוקמתא דכל הנשום אפי' למ"ד אין קונים בפירות. לא אמרו אלא בבהמה דוקא. שהבהמה כנעל דומה הואיל ומשתמשין בה וחזי למלאכה. ע"כ. וראיתי להר"ן שכתב וז"ל כל הנשום כו' דהיינו כל מטלטלים כו'. ואשמועינן דתורת חליפין הוו במטלטלים. ולמימר דאע"ג דליתנהו כלי אלא מטלטלים בעלמא הוי חליפין. ולהא מלתא נעל לאו דוקא. עכ"ל. והב"י ח"מ סי' קצ"ה שנראה מדבריו שסובר דלהר"ן לא מרבינן אלא בהמה: אשתמיטתיה לשון הר"ן דהכא. וגם לא דייק בלשון השני שהביא עצמו מהר"ן דפ' הזהב. ואין להאריך בזה. והרמב"ם מפרש כל הנשום כו'. כגון שיאמר אדם אלו בהמות או זו השדה שוים כך וכך לטרות מפלפלין. לפיכך כשהחליף הפלפלים עם הבהמה כו' ולא יתקיים הקנין לא בפירות וכו'. ע"כ. ול"ק לפי דלדבריו הראשונים אין הקנין כמו ק"ס שבו אמרו שאין קונים בפירות דלאמיתו מגעל. אבל דבריו הראשונים בתורת שוי דמים הן. וס"ל דבכי הא כ"ע ס"ל דקונין זה את זה. וכמ"ש ברפ"ה מהלכות מכירה. ומ"ש הר"ב וכל הדברים כו'. וקרקעות דשלף איש את נעלו אחלקת השדה הוא. כדכתיב בהדיא בקרא. והר"ן שהוצרך להביא ראיה מן התוס' דתניא החליף קרקעות בקרקעות כו'. קרקעות בקרקעות אילטריך ליה. וכתב הר"ן ותנא דמתני' דמפרש לה במטלטלין. אורחא דמלתא נקט. שדרך המטלטלים להחליפם תמיד. משא"כ בקרקעות ע"כ. ומ"ש הר"ב אם לקח אדם מטבע בלא משקל כו' דהא גלי דעתיה דלאו אצורתא קפיד הואיל ולא שקל ולא מנה. כ"פ הרמב"ם. וקשה בעיני דהרי אפשר שאע"פ שלא שקל ולא מנה. שאעפ"כ עיקר דעתו על הצורה. אלא שאינו חושש כמה הם. ובגמ' דב"מ פ"ד דף מ"ז אמרינן טעמא דד"ת מעות קונות. אלא חכמים תקנו משיכה גזירה שמא יאמר נשרפו חטיך בעליה כו' כמ"ש הר"ב שם משנה ב' ומלתא דשכיחא גזרו ביה רבנן ומלתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן. וכן העתיק בפ"ה מה' מכירה. ועיין מ"ב ברפ"ה דב"מ. ומ"ש ואין שום דרך שיועיל בקנין המטבע כו' אלא להקנותו אגב קרקע. שהוא מועיל כדאשכחן במעשה דרב פפא בגמ' פ"ד דב"מ דף מ"ו. וכ"ל טעמא דקרא דילפינן מיניה קנין אגב במתני' דלעיל הכי כתיב. (ד"ה ב' כ"א) ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערים מצורות. ואין לנו להוציא המטבע מכלל דלכסף ולזהב. ופירוש בקניית מטבע שכתב הר"ב היינו שיזכה במטבע עצמה ואם נאבדה נאבדה לו. אבל ודאי כשמשך מטלטלים נתחייב במשיכתו דמי המכירה. כ"כ ב"י סוף סי' ר"ג. ונראה בעיני דמשום קנין מטבע נהגו עלמא לכתוב בכל ק"ס שהוא באגב. [*וכ"ל שלשון הר"ב מסורס שמ"ש וכל כו' עד בחליפין כ"ל אחר ולא מנה]: או חמור בשור. עיין כיולא בזה רפ"ח דסוטה: רשות הגבוה בכסף. גמ' מ"ט. ונתן הכסף וקם לו. ועיין מ"ש במשנה ו' פ"ד דמעשר שני. [*וכתבו התוס' בפ' י"ח דשבת דף קכ"ח שאין הפסוק כן. אלא ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו (ויקרא כ"ז). ואשכחן שמקצר ואומר בל' אחר קצר כהאי דפרק הדר כו' ופרק הרואה כו']: ורשות ההדיוט בחזקה. לשון הר"ב. כלומר. עד שימשוך. וכן פירש"י ורמב"ם. ור"ל דחזקה לאו דוקא אבל משיכה נמי לאו דוקא. אלא טעמא [משום] דרישא במשיכה איירי. ועוד עיין מ"ש במשנה ד'. ומ"ש הר"ב ואם נתן ההדיוט דמים כו'. וצריך לקבל עליו מי

יכין תפארת ישראל יכין

מד) בש"ס אמרינן דה"ק, כל הנישום דמים באחר, ר"ל כל שכשבא להחליפו בדבר אחר, רגילין לשומו תחלה כמה שוה, והיינו כל מטלטל, חוץ ממטבע שא"צ לשומו. [וכא דלא תני מטלטלין נקנין בחליפין. נ"ל דרבותא קמ"ל אפי' ששמו המטלטלין כמה דמים שוה, בשעה שהחליפן, לא אמרינן בתורת דמים קנינהו. או נ"ל דאתא לאפוקי מעות, אף שגם מעות מחשב כמטלטל. או נ"ל דלהכי נקט כל הנישום לאתויי בהמה שאינו נחשב ממש מטלטל. מיהו לתוספתא דגם כשהחליפו קרקעות זב"ז כיון שהחזיק הא' בשלו קנה גם חבירו, שפיר נקט כל הנישום]: מה) כיון שמשך הא' נתחייב האחר ליתן חליפיו, ואם מתו או אבדו, אבדו להקונה אותן. וחליפין קונה אפילו אין בהן שוה פרוטה. מיהו אין חליפין חל על מעות או על מחילה, או על כל דבר שאין בו ממש, כגון ע"מ שילך עם פלוני, או על קנין אחר, או על טובת הנאה [ר"ג ורמ"ה]: מו) ר"ל בין שניהן מין א', או שהן ב' מינין: מז) נ"ל דנקט כילד. דא"נ רק לדיוקא, דדוקא בהחליף שור בפרה. אבל בהחליף שור וחמור בפרה, כל זמן שלא משך שניהן לא קנה שנגדו [ר"נ ג']: מח) דגזבר שקונה בהמה לקרבן קונה בכסף:

ההדיוט בחזקה(מט). אמירתו לגבוה(נ) כמסירתו להדיוט(נא): ז כל מצות הבן על האב(נב). אנשים חייבין. ונשים פטורות(נג). וכל מצות האב על הבן(נד). אחד אנשים

אפילו אמר אתם עדי אין בכלל הדברים כלום. ואפי' מי שפרע אין כאן: אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. האומר שור זה עולה. בית זה הקדש. אפילו בסוף העולם קנה. ובהדיוט לא קנה עד שימשוך בבהמה. ויחזיק בבית: ז כל מצות הבן על האב. כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו. והן ששה דברים. למולו. לפדותו אם הוא בכור. ללמדו תורה. ללמדו אומנות. להשיאו אשה. להשיטו בנהר: אנשים חייבים. האב חייב במצות הללו לבנו. והאם פטורה: וכל מצות האב. המוטלות על הבן לעשות לאביו. שהם מורא וכבוד. מורא לא ישב במקומו. ולא יסתור את דבריו. ולא יכריע את דבריו. כבוד. מאכיל. ומשקה. מלביש. ומכסה. מכניס ומוציא: אחד אנשים ואחד נשים חייבים. הבנים והבנות חייבים:

וכל

שפרע. עיין במשנה ב' פרק ד' דב"מ: אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. פירש הר"ב האומר שור זה עולה כו'. הכי איתא בברייתא בגמ'. ותמיהא לי דהא במקח וממכר נמי משכחת לה כדתנן במ"ב פ"ח דערכין. אמר אחד הרי היא שלי כו'. חוב בו של כ' ממשכנין מנכסיו כו'. שנמצאת למד. דבדבורו בעלמא נתחייב להקדש. וכ"ש דרבותא קמ"ל דאפילו נותן מתנה להקדש זוכה באמירה. וכ"ש כשהוא דרך מקח וממכר. דאיידי דקני מקני. דאלתי תקפה לך. א"כ רשות הגבוה °בכסף ל"ל כלל תיפוק לי דבאמירה בלחוד קנה ההקדש. ומיהו בזה כתבו התוס' דלא שייך לומר אמירתו לגבוה. אלא כשעשה הדבר בפחות משויו שמתכוין לוותר להקדש [וכ"ה בחגס]. בכי הא שייך לומר אמירתו לגבוה כו'. אבל כשמוכר הדבר בשויו. ולא נתכוין לוותר כלל. לא שייך אמירתו כו' ולא יתחייב באמירה כלל. ע"כ. ולפי זה מתני' דערכין דוקא כשנראה שמתכוין לוותר היא שנויה. ונ"ע. ולהמגיד ברפ"ט מהלכות מכירה הא דערכין מדבריהם היא שהחמירו לחייבו בדבור בעלמו. שאין זה כנדר גמור. ולפ"ז א"ש דברייתא מפרשא למתני' באומר שור זה עולה דהוי נדר גמור. והוא מדין תורה כמו רשות הגבוה בכסף דהוא ג"כ דין תורה. והכ"מ כתב שם דדברי התוס' יותר נכונים. אבל לדעתי °צריכין לדחוק במתני' דערכין: ז כל מצות הבן על האב. [*פי' הר"ב כל מצות הבן המוטלות על האב הכי מפרשים בגמרא ולא כדמשמע לכאורה דר"ל כל מצוה דמחייב ברא למעבד לאבא. דליתא דהא אף נשים חייבין כדלקמן בד"ה אחד כו' וצ"ל דתנא דעקים לישנא וקתני מצות הבן אע"ג דה"ל למתני כל מצות האב. לאשמועי' דהלו המצות שחייב האב לבנו הם ג"כ מצות הבן עצמו שכולן הם לא שאין לו אביו חייב הוא בעצמו לעשותן כדילפינן בגמ'. מיהו בסיפא לא קתני הך לישנא אלא מכח איידי דרישא דהא לא שייך לומר במצות כבוד ומורא אף על האב לומר שיתחייב להבריח לבן לקיימם דהא לכ"ע האב שמחל על כבודו כבודו מחול כדאיתא בסוגיין דף ל"ב. עוד] כתב הר"ב למולו לפדותו כו'. וכולהו ילפינן להו בגמ' מקראי למולו דכתיב (בראשית כ"א) וימל אברהם את יצחק בנו ומילה אין זמנה אלא ביום כדתנן במשנה ד' פ"ב דמגילה ולפיכך הנשים פטורות. ובגמ' יליף לה אפילו למ"ד דזמנה בין ביום בין בלילה. מדכתיב (שם) כאשר צוה אותו אותו ולא אותה. ואין לו אלא מיד ולדורות מדכתיב (במדבר ט"ו) מיום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם. לפדותו דכתיב (שמות ל"ד) כל בכור בניך תפדה. ואיהי לא. דכתיב תפדה תפדה. כל שמצווה לפדות א"ע מצווה לפדות אחרים פי' מל' תפדה ילפינן נמי דהיכא דלא פרקיה אבוה מחויב לפדות א"ע. ופירש הר"ן דל' תפדה משמע תפדה אחרים. או תפדה עצמך. ע"כ. והשתא דריש שאין בכלל המצוה לפדות לאחרים מי שלא שייך בו ג"כ לפדות עצמו דהא תרווייהו משמעות. כך נ"ל. ללמדו תורה. דכתיב (דברים י"א) ולמדתם אותם את בניכם. ואיהי מנלן דלא. דכתיב ולמדתם. ולמדתם. כל שמצווה ללמוד. מצווה ללמד וכו'. והאשה אינה מצווה ללמוד. כדפירש הר"ב במשנה ג' פ"ג דברכות. ה"נ דרשינן דהיכא דלא אגמריה אבוה מחייב איהו לאגמר נפשיה. דכתיב ולמדתם. פי' הר"ן דבכלל ולמדתם הוא. שכיון שהוא מחוייב ללמד לאחרים. יש לו ללמוד תחלה. ע"כ. ודלא כפירש"י. דמקרא אחרינא יליף לה. והשתא דריש דאין בכלל ללמד לאחרים. אלא אם יש ג"כ בו המצוה דללמוד לנפשיה. דהא תרווייהו במשמע. ללמדו אומנות. להשיאו אשה. דכתיב (ירמיה כ"ט) קחו נשים וגו' וקחו לבניכם נשים. והכא לא צריך למעוטי לאשה דלא. דהא קחו נשים כתיב. וללמדו אומנות. דכתיב (קהלת ט') ראה חיים עם אשה. אם אשה ממש היא. כשם שחייב להשיאו. כך חייב ללמדו אומנות. אי תורה היא. כשם שחייב ללמדו תורה כך חייב ללמדו אומנות. להשיטו בנהר. תורתיה היא. שמא יפרוש בספינה ותטבע. ויסתכן. אם אינו יודע לשוט: וכל מצות האב על הבן. פי' הר"ב שהם מורא וכבוד. מורא. לא ישב כו'. כללים הם. ולדוגמא נקטינהו כמ"ש הרמב"ם. ומה שכ' הר"ב ולא יכריע את דבריו. פירש"י אם היה חולק עם אחר בדבר הלכה. לא יאמר נראים דברי פלוני. והרמ"ה כתב זה אין צריך. דהיינו. סותר את דבריו. אלא אפי' נראין לו דברי אביו. אין לו לומר נראין דברי אבא. שנראה כמכריע דברי אביו אלא הם יש לו תשובה להשיב על החולקים עליו. טור י"ד סי' ר"ם [וכ"נ ר"מ]: אחד אנשים כו' חייבין. דכתיב. תיראו. ומה ת"ל

איש

יכין תפארת ישראל בועז

מט) דהדיוט אינו קונה רק בחזקה, דהיינו במשיכה, אבל במעות יכול לחזור בו, רק מקבל מי שפרע [כרפ"ד דב"מ]: נ) באמר שור זה עולה, בית זה הקדש: נא) ואינו יכול לחזור בו. ודוקא במקדיש. אבל במכר להקדש [כסי' מ"ח] דוקא דמי קנה ולא אמירה. רק במתכוון לוותר להקדש, אז גם בנו"מ קנה אמירה [בערכין פ"ח מ"ב]: נב) כל מצות של הבן, שחייב האב, כגון מילה, פדיון הבן, ללמדו תורה, ואומנות, ולשוט בנהר, ולהשיאו אשה [וסי' מפת אשא]: נג) ר"ל דאמו פטורה מכל אלו

בו: נד) ר"ל כל מצות שהבן חייב לאב ולאם כמורא וכבוד. איזה מורא. לא ישב ולא יעמוד במקום המיוחד לאו"א בשום מקום, ולא יסתור דבריהם, ולא יכריע דבריהם בדבר שחולקים עם אחר, לא יאמר נראים דברי אבא או אני [ודוקא בפניו, אבל שלא בפניו, אפילו לחלוק על אביו מותר בד"ת [י"ד ר"מ], ולא יזכיר שמו אפילו שלא בפניו. וא"ת הרי יעקב אבינו אמר אלהי וגו' ופחד יצחק היה לי. י"ל כיון שהזכיר עליו שמו של הקב"ה הו"ל כאומר אבי מרי, דפחד יצחק, היינו שהוא עבד ד' ויראתו על פניו, והרי בכה"ג גם

בננו

ציונים

אמירתו לגבוה כו'. תוספתא כאן פ"א וב"ק פ"ד וערכין פ"ז בבלי נדרים כ"ט ע"ב ב"מ ו' ע"א ב"ב קל"ג ע"ב ע"ז ס"ג ע"א תמורה כ"ט ע"ב ירושלמי קדושין פ"א הנ"א. גיטין פ"ו הנ"ג מיי' שם : ז כל מצות הבן כו'. כ"ט ע"א:

שנויי נוסחאות

אמירתו. כמסירתו. כד"נ וכי"ק ובמשני"ר אמירתי. כמסירתי וכ"ה בפי' הרמב"ם ד"נ: ז הבן על האב. בכי"ק ובמשני"ר האב על הבן ובסמוך הבן על האב וכ"ה בריכא גם בד"נ רק בסיפא הסרה שם לגמרי בטעות (ועי' בסמוך ונוסחא זאת היתה במשניות גם לפני הרמב"ם עי' בפי' והפלא כי בגמ' לא משמע כן. ואולי נמר בזה דברי גמרת הירושלמי ועי' תוי"ט). אנשים. ונשים. כד"נ וכי"ק והמשני"ר האנשים. והנשים וכן בסמוך. מן פטורות עד פטורות ליתא בד"נ בטעות.

תוספת חדשים

ז תוי"ט ד"ה כל מצות הבן כו' ובגמ' יליף לה אפי' למ"ד דזמנה כו'. פי' במילה שלא בזמנה ורא"ש הוא דס"ל הכי בפרק הערל ובזמנה ליכא מ"ד. וכן הוא בהדיא בתוספות בקדושין דף כ"ט. והקשה בספר עצמות יוסף דהא מ"מ אינו דוחה שבת. וי"ל דלא קשה מידי כיון דאם עבר ומל בשבת המילה כשרה ואינו צריך להטיף דם ברית משא"כ לענין בלילה כדאיתא בש"ע יו"ד. אבל לענין שבת איסור היום גרם והמצוה עצמה כשרה בדיעבד דאף לרבא דאמר בתמורה כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני. מהני בכה"ג היכא דאיסור היום גרם כמו אם נעשה מו"מ בשבת כמבואר בטו"ח מהרשד"ם והובא בב"ח ח"מ:

(כן נראה למגיה)

ראשון לציון

ז תוי"ט ד"ה כל מצות הבן כו' ובגמ' יליף לה אפילו למ"ד דזמנה בין ביום ובין בלילה כו' כלומר למ"ד דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום ובין בלילה ועי' תוספות כט ע"א ד"ה אותו:

תוספת רע"קא

ו [אות יח] תוי"ט ד"ה אמירתו. בכסף למה לי כלל. קשה לי הא י"ל דנ"מ דמדין אמירתו לגבוה מהני ביה שאלה אבל ע"י הקנין כסף לא מהני שאלה וכמ"ש הש"ך סימן רנ"ה דבבא הקדש לגזבר א"י לישאל עלה כיון דמדין קנין הוא: [אות יט] בא"ד בסופו צריכים לדחוק במתניתין דערכין. בתשובת פנים מאירות ח"ב סימן כ"ה כתב דאין בזה דוחק כל כך די"ל דמתני' רמזה במה דנקט כל הנך בבי מעשר עד חמשים ולא סני ליה למנקט עד שלשים אלא דבא להורות לן דהפליגו בהדי שאין הדעת טועה וקתני א' אומ' בי' דומיא דהא' אומר נ' דודאי הפליג בכדי שאין הדעת טועה אף זה שאמר י' ידע שאינו שוה אלא ה' ורצה לוותר:

ואחד נשים חייבין. וכל מצות עשה שהזמן גרמה[נה] אנשים חייבין ונשים פטורות. וכל מצות עשה שלא הזמן גרמה. אחד אנשים ואחד נשים חייבין[נו]. וכל מצות לא תעשה. בין שהזמן גרמה. בין שלא הזמן גרמה. אחד אנשים ואחד נשים חייבין[נז]. חוץ מבל תשחית[נח]. ובל תקיף[נט]. ובל תטמא

וכל מצות עשה שהזמן גרמה. שהזמן גרם למצוה שתבא כגון שופר. סוכה. לולב. וציצית: שלא הזמן גרמה. כגון מזוזה. מעקה. אבדה. ושלוח הקן. והני תרי כללי לאו דוקא כדקיי"ל אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ שהרי מצה בליל הפסח ושמחה במועדים והקהל בחג הסוכות כולן מ"ע שהזמן גרמה הן °ונשים חייבות. ות"ת ופריה ורביה ופדיון הבן ממ"ע שלא הזמן גרמה הן ונשים פטורות. אבל כללא בתרא דכל מצות לא תעשה אחד אנשים ואחד נשים חייבים. חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים. כללא דוקא הוא וילפינן ליה מדכתיב (במדבר ה') איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה: חוץ מבל תקיף ובל תשחית. דכתיב (ויקרא י"ט) לא תקיפו פאת ראשכם. ולא תשחית את פאת זקנך. כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה. וכל שאינו בהשחתה אינו בהקפה. והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתה ליתנהו בהקפה. ומנלן דליתנהו בהשחתה. דכתיב פאת זקנך. ולא כתיב פאת זקנכם. °מאי זקנך. זקנך ולא זקן אשתך: בל תטמא למתים.

דכתיב

איש. שהוא ספק בידו לעשות. אבל רשות אחרים עליה. ברייתא בגמ'. [*ופירש"י ספק. יכולת שאין מוחה בידו. רשות אחרים. בעלה]: וכל מצות עשה שהזמן גרמא. כתב הר"ב כגון כו' וציצית פי' בתוספות כמ"ד כסות לילה פטור מציצית מדכתיב (במדבר טו) וראיתם אותו. ואפי' למ"ד ציצית חובת טלית הוא ואפי' מונח בקופסא חייב בציצית. ועוד דבירושלמי [אמרי'] כסות יום שלבשם בלילה חייבת בציצית. אפ"ה חשיב לה זמן גרמא כיון שחיובו תלוי במה שהזמן גרם לבישתו ביום יש לה לחשב זמן גרמא שזמן לבישתה גורם החיוב: ונשים פטורות. כדגמרינן מתפילין מה תפילין נשים פטורות [כמפורש במשנה ג' פ"ג דברכות] אף כל מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות. גמ': וכל מ"ע שלא הזמן גרמא. כתב הר"ב כגון מזוזה כו'. מזוזה מפורש במ"ג פ"ג דברכות. מעקה. אע"ג דאית ביה לאו ולא תשים דמים (דברים כ"ב). °וא"כ תיפוק ליה דנשים חייבות משום הלאו. מסיק הר"ן דלאו ועשה אינם באים כאחד. דלא תשים דמים ההוא כשבנה ע"מ שלא לעשות. ואעפ"כ מחוייב אח"כ לעשות מעקה משום העשה. אבדה. נמי לאו דלא תוכל להתעלם (שם) כשנטלה ע"מ שלא להחזירה עבר הלאו. ומ"מ מחוייב לקיים העשה דהשב תשיבם (שם). שילוח הקן. אם נטלה ע"מ שלא לשלחה עובר משום לא תקח האם (שם) ואח"כ חייב בעשה דשלח לרבנן לאו מעיקרא משמע. כדמוכח בפ' שילוח הקן [דף קמ"א]. ע"כ: וכל כו'. כתב הר"ב הני תרי כללי לאו דוקא כו'. ומה שאמר כל אמנם ר"ל הרוב. הרמב"ם. ומ"ש הר"ב שהרי מצה בליל פסח. דזמן גרם ונשים חייבות. כדאיתא בפסחים [דמ"ג] נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה שנאמר (שם ט"ז) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות. כל שישנו בבל תאכל חמץ. ישנו בקום אכול מצה. ונשים איתנהו בבל תאכל חמץ דמצות ל"ת הוא. ושמחה במועדים. דכתיב (שם) ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך. רש"י. והקהל בחג הסוכות כדכתיב (שם ל"א) הקהל את העם האנשים והנשים. ומ"ש הר"ב דת"ת כו' ממ"ע שלא הזמן גרמא ונשים פטורות. ת"ת פירשו בפ"ג דברכות. פריה ורביה כת"ק דסוף פ"ו דיבמות דהלכתא כוותיה. פדיון הבן מפורש לעיל: וכל כו'. כתב הר"ב וילפינן לה מדכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וכו' לכל עונשין וכו'. פירש"י ולאוין עונשי מלקיות הן.*) [ובגמ' אי מהכא אימא דוקא משום כפרה חס רחמנא עלה פי' התוס' כגון עריות דכתיב בהם עונשין. כתב רחמנא (שמות כ"א) אשר תשים לפניהם השוה וכו' לכל דינים ועיין בתוס' ספ"ק דב"ק דט"ו. ואי מהכא ה"א משום דחיותא הוא דאי אין עליה דין הכל גוזלים אותה והיא גוזלת אחרים והכל בדילין הימנה כתב רחמנא (שם) והמית איש או אשה בשור המועד שהרג הש"ה וכו' ואי מהא משום דאיכא איבוד נשמה חס רחמנא אבל הנך תרתי אימא לא. צריכא]. ועמ"ש במ"ז פ"ד דב"ק: וכל מצות לא תעשה כו'. כתב הר"ב והאי כללא דוקא כו' וכ"כ הרמב"ם. ואין להקשות מדפי' בפ' בתרא מ"ד דלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים. דהא אמרי' בגמ' פ"ט דיבמות דפ"ד. דכל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת. שכשם שהכהן מוזהר שלא ליקח אשה זונה וחללה. כך היא מוזהרת שלא תנשא. וכל היכא דהוא לא מוזהר. כגון חלל בכשרה היא לא מוזהרת שנמצאת אומר דגם בזה הושוה האשה לאיש: חוץ מבל תשחית. כתב הר"ב זקנך ולא זקן אשתך

אפי'

---

*) כל הדברים המוסגרים האלו חסרים בד' קראקא ואיתנייהו בד"פ.

יכין תפארת ישראל יכין

ברבו מותר שלא בפניו [כי"ד רמ"ב סע"ו] וכ"ש באביו [עי' ש"ך רמ"ב סקכ"ז]. אמנם דהרי קאמר יעקב אבינו נמי שמה קברו יצחק ורבקה אשתו. וצ"ל דמורא דלאחר מיתה מדרבנן הוא. וצ"ל ראיה מקידושין [ל"א ב'] שמע שאמו באה אחריו לא"י ויצא לח"ל לקראתה, וצ"ל דה"ט דעשה דכבוד או"א דוחה לנ"ת דיציאה מא"י לח"ל. וכשמצא אח"כ שמתה אמר אלו ידענא לא נפקי, ש"מ משום דאז כבוד ומורא אינו רק מדרבנן, ואינו נדחה הל"ת, ואפילו הכוהו או קללוהו או"א ברוב עם, ישתוק. איזה כבוד. מאכילן ומשקן ומלבישן, מכניסן ומוציאן, ואם אין לבן יתן להם בסבר פנים יפות, וכל עת שירצה הותן בהם, יקום לפניהן וכל שמזכיר מהן דבר יזכירן בכבוד, ואפילו לאחר מותן, ואפילו כשיפסידו מעותיו לא יכלימם [י"ד שם]: נה) שתלויים בזמן: נו) מיהו אין למדין מכללות אפילו כשנאמר בהן חוץ [כעירובין דכ"ז א']. דהרי מצה, ושמחה במועד, ומצות ההקהל [עי' סוטה פ"ח] דהזמן גרמא, ואפ"ה נשים חייבות. והרי ת"ת, ופדיון הבן, ופריה ורביה, שאין הזמן גרמא, ואפ"ה נשים פטורות. אלא הך כל וכו', ר"ל רוב המצות: נז) ואף על גב שלא הוזהרו מלהנשא לפסולים. היינו רק בהך שאין האיש נמי מוזהר, כגון כהנת לחלל או לגר וכדומה, אבל בהם הוא מוזהר גם היא מוזהרת [ועי' קידושין ע"ו א']: נח) הזקן אם יש לה: נט) פיאות הראש:

ציונים

כל מ"ע שהז"ג כו'. עי' תוספתא כאן פ"א, תוספתא דסוטה פ"ב. ברכות כ' ע"ב. [illegible] עירובין כ"ז ע"א [illegible] חגיגה ד' ע"א. ירושלמי ברכות פ"ג [illegible] פסחים פ"ח הל"א. [illegible] וכל מצות ל"ת כו'. עיי' שם: חוץ מבל תקיף. עיי' שם:

שנויי נוסחאות

וכל מ"ע שהז"ג, במשנ"ל בל. גרמה. כ"ה בד' ליוו"א וויניציא וד"פ וד"ק ובכי"ק ובמשנ"ב ד' וויניציא. [illegible] פעל יוצא ובמפיק ה"א והג' נקוד בב"א והרים והמ"ס בקמ"ץ; בד"נ ובמשני"ר ובמשנ"ב הקדמים גרמא. (אנשים חייבין ו)נשים פטורות. בכי"ק ליתא. וכל מ"ע שלא הזמן גרמא (אחד אנשים ואחד נשים) חייבין, בכי"מ ושאין (בכי"ק ושלא.) הזמן גרמא חייבות.. וליתא: במשנ"ל ליתא מן וכל מ"ע עד וכל מל"ת. וכל מצות ל"ת. בכי"ק ובמשנ"ל כל מצוה בל"ת. אחד אנשים ואחד נשים. בד"נ ובמשנ"ב. האנשים ..הנשים. מבל תשחית ובל תקיף. בד"נ מבל תקיף ובל תשחית (ועי' בפי' הרמב"ם). וכ"ה בכי"ף וכ"ה במשנ"ב ד' לאס וכ"ה בכי"ק (ושם ומבל תשחית) אך במשנ"ב ד"ו כנוסחתנו. ובל תטמא. בכי"ק במשנ"ל ומבל תטמא:

ראשון לציון

במשנה חוץ מבל תשחית ובל תקיף נ"ל חוץ מבל תקיף ובל תשחית: תוי"ט ד"ה וכל מצות עשה שלא כו' מסיק הר"ן דלאו ועשה כו' עי' יסל"ג:

תוספת רעק"א

[אות כ] הרע"ב ד"ה שלא הזמן גרמא. ונשים חייבות וכן בקידוש היום נשים חייבות דדרשינן זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה. וכן במצות דרבנן מחוייבות במגלה ונר חנוכה דאף הם היו באותו הנס: [אות כא] שם ד"ה חוץ מבל תקיף. מאי זקנך כו'. ק' לי הא מסקנא דסוגיין דילפי פאת פאת מבני אהרן ועי' בתוס' דאדחי לטעמא דזקנך ולא זקן אשתך. והרמב"ם בפירושו ובחבורו נקט הטעם דאשה אינה בהשחתה דלית לה זקן (כבי צד האיבעית אימא קמא) ובחבורו הוליד מזה דין חדש דעבדים מצווים בהשחתה והקפה כיון דיש להם זקן. וכבר תמה בזה הס"ל דהא למסקנא הטעם דנשים פטירי מגז"ש דפאת פאת וא"כ גם עבדים ליפטרו מגז"ש דלה לה מאשה. ולענ"ד ק' נמי מסוגיא דבב"ק ד' פ"ח ע"א סה לאשה שכן אינה במילה קטן יוכיח, ולהרמב"ם נצרוך פה להני אשה וקטן דאינם מצוות על ההקפה משא"כ עבד יצ"ע: [אות כב] תוי"ט ד"ה וכל מ"ע שלא כו' וא"כ תיפוק ליה דנשים חייבות. כך הקשה תוס' ומתרצי דמיירי הכא בלקח ע"מ לשלח וכן במעקה שבנה ע"מ לבנות מעקה דליכא רק עשה לחוד. אבל הר"ן נקט הקושיא דרישא דהכא אפילו אם הז"ג חייבות אפי' בעשה דכל לאו ועשה שהז"ג כיון דחייבות על הלאו חייבות ג"כ על העשה כדאמרי' גבי שמן שריפה וכיסוי הדם דאין עשה דוחה לל"ת ועשה ואי' האנשים ואי' נשים שוים בדבר ומסיק דזהו רק היכא דלאו ועשה באים כא' דתמיד אין נפרדים זה בלא זה אבל באלו דאין תמיד באים כא' דמשכחת בנטלה ע"מ לשלח וכדומה באינך דחייב בעשה וליכא לאו בזה אין הנשים מצוות על העשה וא"כ י"ל דמיירי הכא בכל גווני ואשמועי' דחייבות אפי' על העשה ע"ש ופליגי תוס' והר"ן בזה היסוד דתוס' ס"ל דכל עשה ול"ת שהזמ"ג אין הנשים מצוות רק על הלאו ולא על העשה (ועל הוכחות הר"ן משמן שריפה כתב תוס' כיון דהלאו א"ים שיש עמו עשה בבה"ג אין עשה דוחה לל"ת) ולהר"ן הנשים מחוייבות. גם בעשה היכא דתמיד העשה והלאו באים בא' כמו במלאכת י"ט:

למתים[ס]: ח הסמיכות[סא]. והתנופות[סב]. וההגשות[סג]. והקמיצות[סד]. וההקטרות[סה]. והמליקות[סו]. וההזאות[סז]. והקבלות[סח]. נוהגין באנשים. ולא בנשים[סט]. חוץ ממנחת סוטה ונזירה. שהן מניפות: ט כל מצוה שהיא תלויה בארץ[ע]. אינה נוהגת אלא בארץ. ושאינה תלויה בארץ[עא]. נוהגת בין בארץ. בין בחוצה לארץ. חוץ מן הערלה[עב]

דכתיב (שם כ"א) אמור אל הכהנים בני אהרן. בני אהרן ולא בנות אהרן: ח הסמיכות והתנופות. אינה סומכת. ואינה מניפה. ואינה מגשת מנחה בקרן מערבית דרומית כמשפטה. אם היא כהנת. ואינה קומצת ולא מקטרת. ואינה מולקת עוף. ואינה מקבלת דם במזרק. ואינה מזה דם: חוץ מסוטה ונזירה שהן מניפות. מנחתן בעצמן. שמנחתן טעונה תנופה בבעלים: ט כל מצוה שאינה תלויה בארץ. כל מצוה שהיא חובת הגוף. מיקריא אינה תלויה בארץ. ושהיא חובת קרקע. מיקריא תלויה בארץ: חוץ מן הערלה. שנוהגת בח"ל הלכה למשה מסיני. וכלאי הכרם בח"ל מדרבנן. וכלאי זרעים מותרין לזרעם

אפי' העלתה זקן. רש"י: ח הסמיכות וכו'. *לשון התוס' נראה דמהגשות והילך מיירי בכהנים וכו'. אבל סמיכות ותנופות איירי בישראל. ע"כ. ובגמ' סמיכות. דכתיב (ויקרא א') דבר אל בני ישראל וסמך. בני ישראל סומכין. ואין בנות ישראל סומכות. תנופות. דבר אל בני ישראל והניף (שם כ"ג) בני כו'. הגשות. זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן (שם ו') בני כו'. קמיצות. והביאה אל בני אהרן. וקמץ (שם ב'). הקטרות. והקטירו אותו בני אהרן (שם ג'). א)הקבלות. והקריבו אותו בני אהרן (שם א') ואמר מר והקריבו. זו קבלת הדם. המליקות. דכתיב (שם) ומלק והקטיר. אתקש מליקה להקטרה. כמ"ש במ"ה פ"ו דזבחים. ואע"ג דלא אתקש אלא עולה. בני אהרן גלוי מלתא בעלמא הוא תוס' שם ד"ה. וההזאות. אי דפרה אלעזר כתיב בה אי דפנים [שלא על מזבח החיצון] משוח כתיב בה. אלא הזאה דבן עוף [חטאת דכתיב בה והזה] אתיא בק"ו. ומה בן צאן שלא קבע לו כהן בשחיטתו. [ששחיטה כשרה בזר כדתנן ריש פ"ג דזבחים] קבע לו כהן בהזאתו. בן עוף שקבע לו כהן למליקתו. אינו דין שיקבע לו להזאתו. פירשו התוספות שהרי בכל מקום טעון כהן בסוף יותר מבתחלה. דעיקר עבודה דקרבן הויא בסוף. והשתא הוי ק"ו מיניה וביה. *ואין להביא בהאי ק"ו שום פירכא. ע"כ. וכתבו עוד דליכא למעוטי נשים מכל הני משום דאינן כשרים אלא ביום [כדתנן במשנה ה' פ"ב דמגילה] והוו מצות עשה שהזמן גרמא דהנשים פטורות. דמ"מ איצטריך למעוטינהו ולמיפסל הקרבן. וסמיכה. אע"ג דודאי לא מפסל קרבן בסמיכתה. איצטריך למעוטי משום דכתיב וסמך ושחט וסד"א אתקש סמיכה לשחיטה *וכי היכי דשחיטה כשרה בנשים כדתנן בזבחים (רפ"ג) אף סמיכה כשרה בנשים. ותנופה נמי איצטריך למעוטי כיון דאשכחן סוטה ונזירה דמניפות. וא"ת תיפוק ליה דכל הני אינן כשרות בנשים לפי שהם מחוסרי בגדים דפסולים לעבודה [כדתנן ברפ"ב דזבחים] וי"ל דמיירי שלבשו הבגדים אי נמי י"ל כיון שלא נצטוו בבגדים לא הוו מחוסרי בגדים. ע"כ: הקבלות וההזאות. והולכה וזריקה [דעבודות הן כדתנן ספ"ק דזבחים] לא קתני דהולכה בכלל קבלה. שהרי מן והקריבו הכהן נפקא ב)כמו קבלה [כדלעיל] וזריקה בכלל הזאה. תוס'. ומלשונם מוכח דגרסי קבלות קודם הזאות. וכן ראוי. וכך הוא בירושלמי: חוץ ממנחת סוטה ונזירה שהן מניפות. סוטה מפורש רפ"ג דמסכת סוטה [דף י"ט]. ונזירה מפרש בגמ' אתיא כף כף מסוטה. וז"ל הרמב"ם לפי שנאמר בסוטה (במדבר ה') ונתן על כפיה את מנחת הזכרון ונאמר בנזיר (שם ו') ונתן על כפי הנזיר. ודין הנזירה והנזיר בענין הקרבן שוה למה שנאמר בתחלת הפרשה (שם) איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר. ע"כ: ט כל מצוה שהיא תלויה בארץ. פי' הר"ב שהיא חובת קרקע. פירש"י שמוטלת על הקרקע או גדוליו. כגון תרומות. ומעשרות. חלה. לקט. שכחה. ופאה. שביעית. חדש. ערלה. כלאים. [*עכ"ל. ונראה בעיני דלפי שגדולי קרקע היה מקום לבעל הדין לומר שאינם פטורים בח"ל. ולהוי בכלל חובת הגוף. מש"ה דייק מתני' למיתני בלשון תלויה בארץ. ולא חובת קרקע. אלא כל דתליא בארץ כלומר שהן גדוליו. ואע"ג דליכא דתלויה [בארץ] ס"ד דהמקשן בגמרא. דר"ל שנכתב בו ביאת הארץ ומש"ה מקשה. ודחינן דר"ל חובת קרקע. וא"כ ה"ל לתנא לשנות להדיא חובת קרקע. אלא מהטעם דפרישית הוא דתני תלויה בארץ]: אינה נוהגת כו'. לקמן אפרש מנלן: ושאינה תלויה בארץ. פי' הר"ב שהיא חובת הגוף. פירש"י אינה מוטלת על הקרקע ולא על גדוליו. אלא על גופו של אדם. כגון שבת. תפילין. ע"ז. פטר חמור. מילה. עריות. וכיוצא בהם: נוהגת בין בארץ כו'. דת"ר אלה החוקים. אלו המדרשות. והמשפטים. אלו הדינין. אשר תשמרון. זו משנה. לעשות זה מעשה. בארץ. יכול לא יהא נוהג אלא בארץ. ת"ל כל הימים. אי כל הימים. יכול יהא נוהג אפי' בח"ל. ת"ל בארץ. אחר שריבה הכתוב מיעט. צא ולמד ממה שאמור בענין [על איזה מהם הכתוב אומר כל הימים] אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם וגו'. מה עבודה זרה מיוחדת שהיא חובת הגוף ונוהגת בין בארץ. בין בח"ל. אף כל שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל: חוץ מן הערלה והכלאים. [*לשון התוס']. בירושלמי פריך אמאי לא תני לה חלה [כדתנן במשנה ח' פ"ד דחלה] ומשני לפי שאינה בעיסה של נכרים. ולא איירי מתני' אלא בדברים הנוהגים בישראל ובנכרים

א) בגמ' שלפנינו הסדר המליקות דכתיב כו' שקבלות כו' אבל בד"ו הסדר כמובא בתוי"ט כאן. ב) בתוי"ט דפוס פראג וקראקא נפקא נמי קבלה.

כין תפארת ישראל יכין

ס) אם היא בת כהן: סא) לסמוך ידיו על הקרבן קודם שחיטה: סב) להניף הקרבן או המנחה: סג) להגיש המנחה לקרן המזבח: סד) לקמוץ המנחה: סה) להקטיר האימורין או הקמיצה: סו) לקרבן עוף: סז) הזאות של חטאת עוף. ונכלל בזה זריקת דם של כל הקרבנות. [מיהו גם הזאת מי חטאת על טמא מת, והזאת דם לצפור ומים חיים שעל מצורע, נוהגות רק באנשים [כרמב"ם פרה אדומה פ"י ה"ו, וטומאת צרעת פי"א ה"ס]. ונ"ל דלהכי נקט הזאה קודם קבלה, לגלויי דגם על חטאת עוף קאי, מדאסמכה למליקה והקדימו לקבלה: סח) קבלת הדם והולכתו למזבח: סט) דלכולהו יש מיעוט מקרא. ואף דבל"ז פטורים מדהו"ל עשה שהזמן גרמא, דהרי אין כשרות רק ביום. עכ"פ סד"א מדשחיטת קרבנות כשרות בנשים, ה"נ כולהו מדהוקשו אהדדי, קמ"ל. ואף דבל"ז עבודתן פסולה מדמחוסרי בגדים. י"ל דסד"א מדלא נצטוו על בגדי כהונה, לא מפסל בהכי. או דקמ"ל אפילו לבשו בגדי כהונה, פסולה: ע) שהיא חובת קרקע, כתרומה, מעשרות, וחלה, לקט, שכחה, פאה, שביעית, חדש, ערלה, כלאים: עא) רק מוטלות על גוף אדם, כשבת, תפילין, ע"ז, פטר חמור, מילה, עריות, וכדומה: עב) אף שתלויה בארץ, נוהגת בח"ל הלמ"מ:

ציונים

ח הסמיכות. ל"ו פ"א מיי' פ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"א סמ"ג עשין קפ"ג: והתנופות. מיי' שם פ"ט הט"ז: והקטרות. מיי' פ"ט מהל' ביאת מקדש ה"א: חוץ ממנחת סוטה. מיי' פ"ג מהל' סוטה הט"ו ופ"ט מהל' מעשה הקרבנות הט"ז: ונזירה כו'. מיי' פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הט"ו ופ"ח מהל' נזירות ה"ד: ט כל מצוה שהיא תלויה בארץ כו'. ל"ו ע"ב ירושלמי שביעית פ"ו הל"א פ"י הל"ב ביכורין פ"ד הל"ג מיי' פ"א מהל' מלוכים ה"א וה"ו: ושאינה תלויה בארץ כו'. ירושלמי שם. ערלה פ"ג הל"ז: חוץ מן הערלה. מיי' פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"ג סמ"ג לאוין קנ"ד טוש"ע יו"ד סי' רצ"ד סעי' ה':

שנויי נוסחאות

ח הסמיכות והתנופות וההגשות. במשב"ל ..הנשות (וצ"ל ההגשות) וכן הלאה זוגי זוגי אד בלא ו"ו וחד בו"ו. וההזאות והקבלות. כד"נ ובכי"ק והקבלות וההזיות וכ"ה במשב"ל ובמשנ"ב ד' לאס אך בד"ו כנוסחתנו ועי' תוי"ט. נוהגין. כד"נ ובכי"ק ובמשב"ל נוהגות וכן בסמוך. ולא בנשים. בס וכס ואינם נוהגות בנשים. ונזירה. כד"נ ובכי"ק והנזירה; במשב"ל והנזירות: ט כל מצוה שהיא תלויה בארץ כו' ושאינה תלויה כו'. כד"נ ובכי"ק ובמשב"ל הסדר כל מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת.. וכל שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת.. ועי' רע"ב ובפי' הרמב"ם. (בין) בארץ (בין) בהו"ל. כד"נ ובכי"ק ובמשב"ל בארץ ובחו"ל וליתא.

תוספת חדשים

ח במשנה הסמיכות כו'. הקשו בתוס' דף י"ד אמאי לא תני כל סדר המערכה כדתנן שני גזרי עצים הטבת נרות כו' ובס' ש"ל מתרץ דהכא לא מיירי מהני' בעבודת קרבנות של צבור דהנהו פשיטא דלא מתכשרי בנשים מפני כבוד הצבור כו' ע"ש:

ראשון לציון

ח תוי"ט ד"ה הסמיכות כו' ואע"ג דלא איתקש כו' תוס' שם דף ס"ה עיין יסל"מ שם ד"ה הקבלות וההזאות כו' וכן הוא בירו' עיין יסל"מ:

תוספת רעק"א

ח [אות כג] תוי"ט ד"ה הסמיכות. לשון התוס' נראה דמהגשות. ובמגילה ד"כ ב' ד"ה לקמיצה כ' תוס' וכן תנופה והגשה א"צ כהן וכו' ודבריהם תמוהים לי דמלבד דסתרי לדבריהם דהכא גם הא מקרא מלא זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן וצע"ג: [אות כד] בא"ד ואין לרביא בהאי ק"ו שום פרכא. למפרך דמה לבן צאן שטעון כלי בהזאתו משא"כ בעוף דבעצמו של כהן: [אות כה] בא"ד וכי היכי דשחיטה,

דבריהם

ובלאים(עג). רבי אליעזר אומר. אף מן החדש(עד): י כל העושה מצוה אחת(עה) מטיבין לו. ומאריכין לו ימיו. ונוחל את הארץ(עו). וכל שאינו עושה מצוה אחת(עז).

לזרעם בח"ל: ר' אליעזר אומר אף מן החדש. אסור בח"ל מן התורה אע"פ שהוא חובת קרקע. שנאמר (ויקרא כ"ג) בכל מושבותיכם. בכ"מ שאתם יושבים. והלכה כר"א: י כל העושה מצוה אחת. יתירה על זכיותיו כדי שיהיו זכיותיו מרובין מעונותיו: מטיבין לו ומאריכין את ימיו. לעולם הבא: ונוחל את הארץ. ארץ החיים: וכל שאינו עושה מצוה אחת. שהיו עונותיו מרובין מזכיותיו. ואינו עושה מצוה אחת שיהיה מחצה זכאי ומחצה

חייב

ובכורים. וקשה אמאי לא פריך נמי התם אמאי לא תני תרומה ומעשר. כדפריך מחלה. וא"ל לפי שאינה אלא מדרבנן. דהא חלה נמי בח"ל. אינה אלא מדרבנן. ואפ"ה בעי אמאי לא תני חלה ולא משני לפי שהיא מדרבנן. וי"ל דלהכי בעי מחלה. לפי שגזרו על חלה בכ"מ. אבל על תרומה ומעשר לא גזרו במקומות הרחוקים מא"י אלא דוקא אעיירות הסמוכות לארץ. והיינו טעמא דגזרו על החלה בכ"מ טפי מתרומה ומעשר. לפי שהחלה דומה יותר לחובת הגוף. שהרי החיוב בא ע"י גלגול שאדם עושה. והלכך דין הוא שינהג בכ"מ אפי' בח"ל. אבל תרומה ומעשר אינן מוטלות אלא על מי שיש לו קרקע ודמי טפי לחובת הארץ. ע"כ. ואע"פ שמי שקנה טבל. ודאי שנתחייב לעשרן. מ"מ עיקר החיוב ותחילתו היא על בעל הקרקע: הערלה וכלאים. עיין בפי' הר"ב דסוף ערלה: רבי אליעזר אומר אף מן החדש. כתב הר"ב שנאמר בכל מושבותיכם [כו'] ות"ק מפרש בגמ' דס"ל דלאו למימרא בכ"מ שאתם יושבים. אלא לומר שאף בארץ לא נתחייבו כל י"ד שנה שהיו בגלגל שכבשו ושחלקו עד שנתיישבו בה. והכיר כל אחד את שלו. ומ"ש הר"ב והלכה כר"א וכ"כ הרמב"ם ז"ל הרי"ף והרא"ש דהתם לן תנא כוותיה בסוף מסכת ערלה. ומכאן סתירה לדברי הכ"מ שכתב דבתרי סדרי איכא כדר. כמו שהעתקתי דבריו בריש פ' בתרא דסוטה. והאיתי בכ"מ פ"י מה' מאכלות אסורות. שאחר שכתב דפסק כהתם משנה כתב ובמנחות פ' ר' ישמעאל אמרי דרבנן דבי רב אשי סברי חדש בח"ל דאורייתא. ע"כ. ובאמת שמזה תימה על הרי"ף והרא"ש דבפ' ר"י דס"מ רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע כו' קסברי חדש בח"ל דרבנן שמעינן דהשתא דערלה לא מכרעא. אלא דהכן קים לן למעבד כרבנן דבי רב אשי דבתראה ומרא דגמ' הוא. [*ותו איכא התם דרבינא אמר. שאמרה לו אם. שאביו ס"ל חדש בח"ל דאורייתא ומדרבינא אמר לאך מלתא ודאי דהכי ס"ל והוא בתראה ג"כ. ועיין מ"ש במשנה ה' פרק ז' דתמורה]: י מטיבין לו ומאריכין לו ימיו. ל' הר"ב לעולם הבא. וכלומר שזוכה לעולם שכולו ארוך. שהרי אין שם קצור ימים כלל וכדפי' הר"ב בר"פ חלק. וא"ת דהיינו נוחל את הארץ. ל"ק דה"ק. דבעולם הזה מתקנין לו כדי להטיב ולהאריך ימיו בעולם הבא. כדאיתא [דאמר, בגמ' מהני' דעבדין ליה יום טוב ויום ביש פירש"י מי שעושה מצוה יתירה דהוה רובה זכות מתקנין לו בעולם הזה יום טוב שנפרעין ממנו עונותיו וזהו תקון יום טוב לעולם הבא. וכל שעונותיו מרובין דקתני מריעין לו. היינו דעבדין ליה הזמנת יום ביש שמשלמים לו שכר מצותיו כאן להיות מתוקן לו יום רע. ע"כ: ונוחל את הארץ. פי' הר"ב ארץ החיים. ומסיים הרמב"ם ר"ל העוה"ב וכן ל' רש"י חיי העוה"ב וה" דתנן בריש מסכת פיאה אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לו לעולם הבא אלו הן כבוד אב ואם דליכא למימר דהפי' לא קיים שאר מצות דהא רובו עונות הוא ואמאי תנן דוקא לאלו. מוקמינן בגמ' שאם היתה שקולה פירוש הכף מאוזנים ויש במחצה זכיות אחת מאלו מכרעת. פי' מכרעת את הכף כאלו הוי רובה זכיות ואינו צריך למצוה יתירה דמתני' אלא יש לו דין עושה מצוה יתירה: וכל שאינו עושה כו'. פי' הר"ב שהיו עונותיו מרובין מזכיותיו ואינו עושה מצוה אחת שיהיה מחצה זכאי כו' וכ"פ הרמב"ם. ונראה בעיני שהוכרחו לפרש כן אע"ג דקשיין דיוקי דמתני' אהדדי דמרישא דפי' כל העושה מצוה אחת יתירה והכי איתא בגמ' שמעינן דבעינן מרובה בזכיות והשתא מפרשינן דלא בעינן אלא מחצה על מחצה. לפי שהכריחם לכך הא דאיתא בגמ' פ"ק דר"ה דף י"ז בינונים דהיינו שיש להם מחצה על מחצה בה"א ורב חסד מטה כלפי חסד. וברישא דמפרשינן כל העושה מצוה אחת יתירה. ואע"פ שכשהוא מחצה על מחצה סגי. לפי שהקב"ה מטה כלפי חסד. מ"מ אינו דומה לצדיק מרובה בזכיותיו. למי שהוא בינוני אלא שעל ידי חסד אל יתברך נעשה כמרובה בזכיות. וכן מחלקים התוס'. וכלפי הא אמרו בגמ' דליכא מיירי ביתירה משום דבר מטיבין ומאריכין כו' על פי שורת הדין. אבל הכא בסיפא דתנן אין מטיבין כו'. לא רצו לפרש כשאין עושה יתירה דהא אפילו

אין

יכין תפארת ישראל יכין

עג) כלאי כרם נוהג בחוץ לארץ רק מד"ס [ועי' פירושינו ספ"ג דכלאים]. וכלאי זרעים שרי לגמרי: עד) וקי"ל דחדש מותר בח"ל [ועי' פירושנו תלה פ"א ז']: אמר המפרש, משנה י', אם כי דברי אגדה היא, היא משנה חמורה דהרבה נתקשו בה קמאי, וברש"י ותוס'. ותו ק ל א' מדקאמר כל העושה וכו' מטיבין וכו' לאו שמעת מנה, דכל שאינו עושה מצוה אחת אין מטיבין לו וכו'. וסיפא א"כ ל"ל. ב' לר' יעקב דקאמר בש"ס הכא, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא. א"כ איך יתיישב משנתינו דקאמר מטיבין לו וכו'. ג' סיפא דחשב תנא ואזיל כרוכלא, דכל שיש בו מקרא משנה וד"א אז לא במהרה הוא חוטא. ול"ל כולי האי. הרי אי אפשר שיתעה האדם, רק בעברו על מצות התורה. והרי המשנה כוללת כל המקרא ותפרשהו יותר, א"כ המשנה היא כל התורה כולה ובה לחוד סגי, וא"כ מקרא למה. וגם ד"א למה. דמהו בד"א שיקרא חוטא בנטה מדרכה. ועוד יש הרבה דקדוקים בהמשנה. ואני בעניי אפרשה כפי אל ד', אשר ילין עלי מאורו אור מבין סדקי ערפלי טוהר, וישב תהלות ישראל יאיר עינינו באור תורתו, כי בתורה נראה אור]: עה) בבינוני מיירי, כי כך הם רוב בני אדם מחצה עוונות ומחצה זכיות [בקידושין ד'מ ע"ב]. ולהכי קאמר שאם בינוני זה עושה עוד מצוה א', דהו"ל לפ"ז רוב זכיות:

עו) הזכיר התנא ג' דברים אלו, משום דג' מיני הטבות הם. הטבת הגוף שיהיה חזק וקיים. הטבת הקנין, שיהיה לו עושר ופרנסה. והטבת הנפש החיוני, דהיינו בדברים שהם חוץ מגופו וממונו, דאפשר שיהיה גופו בריא אולם, וגם עושר רב יהיה לו, ואעפ"כ לא יראה שמחה בעולמו, ולא תנוח רוחו מדאגות וכעס והתמעטות כבודו. לכן אמר התנא הכא שכל שרובו זכיות, הרי הו"ל כקיים כל התורה, דרובה ככולה, והרי כתיב בה כי היא חייך ואורך ימיך, חייך בעוה"ז, ואורך ימיך לעוה"ב. מלבד שיש בכללה גם כמה מצות שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב [כריש פאה], לכן מטיבין לו, לשמח נפשו בעולמו. ומאריכין לו ימיו, לחזק גם גופו ולקיימו. ונוחל את הארץ, שנותנים לו משמים גם קניני הארציים. מיהו אעפ"כ נפרעין ממנו מיעוט עונותיו בעוה"ז מעט מעט על חטאיו בעבה, מה שחסר לו מאחר המצות. שיקרהו לפעמים צרה למרק עונותיו. מה שאין כן בזה לו רוב עונות, משלם לו הקב"ה מצותיו המעטים בעולם הזה [וזהו דקאמר הש"ס, מתניתין דעבדין ליה יום טוב ויום ביש. ר"ל מהניתין דאיירי ברוב זכיות, נפרעין ממנו פסקי פסקי, מעט מעט על עוונותיו בעבה]: עז) גם רק בבא

דבינוני

ובלאים. מיי' פ"ה ה"ח טוש"ע שם סי' רצ"ו סעי' ס"ם: רא"א אף החדש. נ"מ ע"א: י כל העושה כו'. נ"מ ע"ב:

שנויי נוסחאות

ובלאים. כד"נ ובמשנ"ל והכלאים. ר' אליעזר. במשנ"ב ר"י ר' אלעור ובגמ' לא משמע כן. (מן) החדש. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ב ובמשני"ל ליתא: י (לו) ימיו. כד"נ לו את..; בכי"ק ובמשנ"ל את ימיו וליתא.

תוספת רעק"א

דבריהם תמוהים לי בזה דהא באמת אין הקרבן נפסל ע"י סמיכתה ולענין

לקוטים

מ תוי"ט סד"ה הוין וכו' והעב י שני שקנה וכו' כתב הרב כ"ע אין זו קושיא כלל דהלוקח פטור מדאו' ויתא כמאן דמדאו' וי' לא נתחייבו במעשרות אלא בעלי קרקעות דוקא ע"כ ודבריו נכונים לשיטת הכהנ"ד דס"ל הכי דאין חיוב ללוקח כלל מן התורה אבל התי"ט דבריו מיוסדים ע"פ שיטת הרמב"ם ברפ"ב מה' מעשר דפסק שאם נגמרו הפירות ביד לוקח חייב לעשר מן התורה וזוהי נמי שיטת ר"ת כמ"ש שם תרקבכ"מ ע"ש וככה התי"ט קאי על דברי התוס' וקטו כדעת ר"ת(ס"ל): שם ד"ה רא"א וכו' דכתב לן וכו' ולענ"ד דטעמא דכש"ס דהכא אמרי' מאן תנא דפליג עליה דר"א ר' ישמעאל הוא ומייתי דר"ע פליג עליה וס"ל כר"א ולכך קי"ל הלכה כר"ע מחבירו וע"ש דר"א נמי ס"ל הכי והו"ל רבים לגבי דר' ישמעאל והשתא נ"ק על כללא דמרן. (שם): בא"ד ובאמת שמזה תימה כו', תימה על תמיהתו דמ"ש הרי"ף והרא"ש דהלכה כהתם משנה היינו לדידן דס"ל כפסיקא דבתראי ומש"כ כתבו בסוף פסחים שהם מפ' והיא דרבינא ונ"ל דמחלוקת הכהו א: והאי הויא בתבואה דה"ל של גוים דרב פפא סבר דהוי מדרבנן ורבנן בתראי סברי מדאורייתא ועיין נתו' ל"ו ע"ב ד"ה כל מצוה דייקי (מסירושלמי) דאסור החדש אף בשל גוים ומה שתמה עליהם בעל ב"ח י"ד סי' רצ"ג כבר יישבו בעל ברכה הובא דף קמ"ט ע"ע: (קול הרמ"ז)

י הרע"ב ד"ה כל וכו' יתירה כו'. נ"ל דמשום דקי"ל עבירה מכבה מצוה א"כ זו היתירה יגן על כל זכיותיו ש.ה. תחת (לו שהיא) לא תתכבה לנגד העבירה: (קול הרמ"ז): תוי"ט ד"ה מטיבין וכו' וא"ת וכו'

ל"ק

אין מטיבין לו. ואין מאריכין לו ימיו. ואינו נוחל את הארץ(עח). כל שישנו במקרא. ובמשנה. ובדרך ארץ לא במהרה הוא חוטא(עט), שנאמר (קהלת ד׳) והחוט המשולש לא במהרה ינתק. וכל שאינו לא במקרא. ולא במשנה. ולא בדרך ארץ(פ). אינו מן הישוב(פא):

ר"ע מברטנורה

חייב. אלא כאילו עונותיו מרובין: ולא בדרך ארץ. שאין משאו ומתנו באמונה עם הבריות: אינו מן הישוב. אינו מועיל לישובו של עולם. והוי מושבו מושב לצים. ופסול לעדות:

אין לו מצוה יתירה נמי מטיבין לו מצד החסד כדאמרן. ועיין ר"פ חלק. ובפ"ג דאבות משנה י"ח. עוד שם סוף פ"ד: אינו מן הישוב. כתב הר"ב והוי מושבו מושב לצים. גמ'. ופירש"י שזה שאינו באחת מאלו במה יתעסק אם לא בליצנות. ומ"ש הר"ב ופסול לעדות. גמ' ופירש"י דכיון שאינו מן הישוב. אין מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים:

יכין תפארת ישראל יכין

בבינוני איירי, שאינו עושה מצוה אחת יתירה על עונותיו, דהו"ל מחצה על מחצה: עח) לא קאמר מריעין לו ומקצרין לו ימיו וכו'. דא"כ הוה משמע שמעניש הקב"ה בפועל אפילו את סדרי הטבע נאותים להטיבו. והא ליתא, דודאי משום שוטה זה שקלקל, ישנה הקב"ה טבע עולמו [כע"ז נ"ד א']. ותו הרי אמרו בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא רק במזלא [כמ"ק כ"ח א']. ורק קיום כל התורה, או המצות המיוחדין לאכול פירותיהן בעוה"ז גורמין כולן כלעיל, אבל לא שיהא החטא מכריע את המזל. רק ה"ק, אין מטיבין לו בפועל ובדרך שנוי הטבע והמזל, רק מה שישיג בטובת עוה"ז, יהי לו כמים גנובים ממטבחי המלך הכבוד, וכפי המזל והטבע. אבל לא יקבלם בסבר פנים יפות מידי אב הרחמן יתברך [ואילה"ק הרי כל מחצה זכיות הו"ל כרובו, כדאמרינן [ר"ה י"ז א'] דבמחצה על מחצה, הקב"ה מטה כלפי חסד להחשב כרובו. נ"ל דהיינו לעה"ב, והרי משכר הרוחני בעה"ב לא איירי תנא הכא. אבל בעה"ז כל מחצה על מחצה, אדרבה, מדהקב"ה חפץ חסד לבלי לנכות לו משכרו בעה"ב, לכן ימרק עונותיו בעה"ז. או נ"ל דהתם בתורת חסד, ומתניתין דידן בדרך תשלומין איירי. מיהו אם לזה הבינוני שהוא מחצה זכיות, יש בכללן א' מהדברים שאדם אוכל פירותיהן בעה"ז [כריש פאה]. או ודאי מחשב כרוב זכיות שמטיבין לו וכו' כלעיל. אולם גם בעה"ב שאמרנו דרק במחצה זכיות מטה כלפי חסד, עכ"פ יש מצוה אחת שמצלת את האדם מגיהנם, אפילו כשהיא לבד, ואין אנו יודעין איזהו [כסנהדרין קי"א א']. ולכן שזהיר התנא הוא זהיר במצוה קלה כבחמורה. שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות]: עט) נראה לי דנקט הכך תלת, משום דחיובי האדם ג' הם. באמונות. ובפעולות. ובמדות. באמונות, להאמין שיש אל חי יחיד ומיוחד מושל משגיח ובעל יכולת ומרחם ורב חסד, והכל עד אין קץ ותכלית. וכ"כ להאמין בכל י"ג העקרים. בפעולות, הם כללות כל מצות התורה בעשה ול"ת. ובמדות, שלא יתגאה ושלא יכעס, ושירחם על הבריות, ושיקבל כל אדם בסבר פנים יפות, שיסתפק במועט, שיתרחק מהזוללות ושיחה בטלה וקנאה, וכדומה. והנה חלק האמונות לא נתבארו מהמשנה, וגם במקרא לא נצטוו עליהן בפירוש רק על דרך המועט. והטעם שלא נזכרו במשנה, היינו משום דהמשנה אינה רק פירוש המצות שלא נתבארו במקרא יפה [כעירובין דכ"א ב'], וקבלנו פירושם שלממ"ס בעל פה. אמנם גם במקרא לא היו צריכים להתבאר משום דע"י סיפורי התורה והוכחותיה הן מבוארים ממילא, שעל ידן נוכל להכיר יוצר בראשית ומדותיו יתברך, כפי שהתנהג עם דור ודור להאריך אף ולבלי ידח נפש החוטא, ושנאמן לשלם שכר. וכל זה אינו צריך להתבאר מה"ט גם במשנה. אמנם בחלק המדות, גם במקרא גם במשנה לא מצינו בהן צווי מפורש בעשה ול"ת. שלא נמצא בתורה לאו מפורש שלא יהא גאוהן וכעסן עצל או רעבתן, ושלא יאכל בשוק וכדומה. וכ"כ בעשה שבמדות, לא נזכר, שיהיה רחמן, ושבלן, שומע חרפתו ואינו משיב, ושיהיה טוב עין ומטיב לכל, ושירחם הנדכאים, ושלא יעמוד בין היושבים או יושב בין העומדין, בוכה בין המשחקים או שוחק בין הבוכים וכדומה לרוב. ואפילו צער בע"ח שהוא ודאי דאורייתא [כח"מ רע"ב ס"ט] ואפילו לבטל כלי מהיכנו התירו מה"ט [כא"ח ש"ה סי"ט]. ואפ"ה לא נמצא בה עשה מפורש בתורה, רק ברמז דכתיב ונתתי עשב בשדך והדר ואכלת ושבעת [גיטין ס"ב א']. ואף שכבר נשמעו מכלל דבריה, עכ"פ אין לאו או עשה מפורש בה. אמנם נ"ל עוד דלהכי לא פירשה תורה העשה והל"ת שבמדות, משום שאי אפשר לשום גבול להיוב המדות, משום דדבר זה משתנה לפי המקום, והזמן, והדור, ולפי העניין שנאות. ולכן דבר זה צריך לימוד והרגל יפה בשימוש ת"ח זמן רב, שע"י זה יראה באיזה זמן ראוי להשתמש במדה או בשכנגדה. כמו בכעס, יראה באיזה זמן ראוי לכעוס קצת [כשבת ק"ה ב'], או לזרוק קצת מרה סביבו [ככתובות ק"ג ב'], ובאיזה זמן צריך למילף נפשיה בניחותא [כתענית ד"ד א']. וזהו לפע"ד מ"ש חז"ל [סוטה כ"ב א'], קרא ושנה ולא שימש ת"ח, הר"ז ע"ה. דק' אמאי. אלא על כרחך דהאי שימוש, שימוש ממש הוא, שעי"ז יראה הנהגתם וילמד מדותיהם. ואם לא עשה כן הרי הוא כאשר ע"ה שתשטפהו זרם [אפפעקט] בחמימות או בקרירות, אשר בזה תטבע הנשמה בנקלה לידי חטא. ומי לנו גדול ממשרע"ה, אף שיפה דיבר באמרו החייתם כל נקבה. עכ"פ אפ"ה לא היה לו לקצוף אז על צדיקים וקדושים שהשליכו נפשם מנגד לנקום נקמת ה', ובשובם מהעבודה הכבידה, יכלו להתפאר ולא נפקד ממנו איש, ואיך יאמר לקדושים עמלים כאלה כדברים האלו. לכן נענש ונתעלמה ממנו ההלכה [כפסחים ס"ו ב']. וכ"כ נענש על האמר בכעס שמעו נא המורים. והיה לו לרבינו לשקול בדעתו הטהורה, כי אף שבאמת המרו את רוחו וילונו, אבל הלא לא יין ועוגות שאלו כי אם כוס מרה בעבור מעט מים לשתות, לכן גם כן נענש בלא תבוא כמוזכר בתהלים, כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו [ועי' בח' פרקים לרמב"ם פ"ד]. מה שאין כן בבני גד וראובן כששאלו מתוך כרם מלאה לירש נחלתם בעבר הירדן. אז חרה אף הרועה הנאמן עליהם, והגה ברוחו הקשה, וימטר עליהם אש אפו מתלקחת בתוך ברד דבריו, „והנה קמתם תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים”. הן אמת שגם אלו דברים מרורים כלענה לצעירי הצאן, ואפ"ה לא נענש עליהם, מפני שהיה שאלתם שלא כהוגן מכמה פנים, ומסוכנת מאוד להצלחת כל ישראל. כי כן דברו אז אחר שראו הנסים והגבורות התשועה במלחמות סיחון ועוג. ובעת ורגע כניסתם לארץ. וקודם פרידת הרועה הנאמן מהם. ונראה מדבריהם כאילו במורך לב רוצים להשמט ממלחמת הענקים בעבר הב' מהירדן, וכאילו יתר העם כעבדים כבושים להם. ומלבד שע"י זה ימוגו לב ישראל, יתגלגלו גם כן שלהבא יחלק ישראל לבלי להתיחד בעת צרה, כי יהיה מעשה זה התחלה, שלהבא כל חלק יכבוש חלקו לבד, ולא יעזרו איש את אחיו בכיבוש א"י. לכן לפי המקום והענין והזמן, יפה התמרמר הרועה הנאמן, הדואג תמיד לטובת ישראל כאב לבנים וישפוך עליהם זעם אפו. לכן חיסך עליו הכתוב בזה, לא כפעם הראשון אצל הסלע. אולם אם מבחר מין אנושי כמשרע"ה שגה לפעמים במדות, וכדאמרן, מה יעשו אזובי קיר, ונהי בעינינו כחגבים עבים. ואם כן לנדיבי עמים, יונקי התורה נוטרי כרם ה"צ, מה יעשו העלים היבשים אשר אין בהם כל רוח לשקול בפלס השכל את הראוי ואת הבלתי ראוי במדות. אם לא על ידי הראייה מהאחרים המושלמים וההתרגלות במעשיהם, וכולי האי ואולי. ומעתה יפה אמר התנא, כל שישנו במקרא, שעי"ז יתחזק בלבו אמונה שלימה להכיר אביו שבשמים ושאר י"ג העיקרים. ובמשנה, שעל ידה יבין היטב כל עשות ול"ת שבתורה. ובדרך ארץ, שגם שקל ומדד בפלס הררי המדות היטב, אז לא במהרה בא לידי חטא: פ) ר"ל שאין לו אפילו א' מהן: פא) דראוי לו לדור במדבר מקום חיות הרעות, מפני שמסוכן יותר מהם למין האדם. ומה"ט פסול נמי לעדות, כב"ס הכא [וזה לפע"ד פי' הכתוב, ואדם ביקר ולא יבין, שהוא בתמונה יקרה של מין האדם, ואעפ"כ לא יבין התעסק בתבונה, זר מעשהו. זהו נמשל כבהמות יער. אבל גרוע מהן. דאלו, בלתי ספק יש בהם ואפילו בהיותר מסוכנים שבהן, שום צורך

בבריאת

ציונים

כל שישנו כו'. מ' ע"ב: וכל שאינו לא במקרא כו'. מיי' פי"א מהל' עדות ה"ג סמ"ג לאוין רי"ד טוש"ע חו"מ סי' ל"ד סעי' י"ז:

שנויי נוסחאות

ואין מאריכין לו. בד"נ וכי"ק ובמשבי"ר ואין מאריכון את. כל שישנו כו'. בד"נ וכי"מ ובמשבי"ר וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ (בכי"מ ליתא בט"ס) אין זה מן הישוב וכל המחזיק (בכי"מ ובמשבי"ר והמחזיק) בשלשתן עליו הכתוב אומר והחוט המשלש לא במהרה ינתק וכ"ה בכי"ק (ושם כל שאינו.. מן הישוב (?).. והמחזיק..) וכ"ה בכי"פ. והתוי"ט ציין על הנוסחא שלפנינו כנגד המלות „לא במהרה הוא חוטא שנאמר" נ"א „עליו הכתוב אומר".

תוספת רעק"א

ולענין דנחייב אותה לסמוך היאך ס"ד למילף זה בהיקישא משחיטה הא גם בשחיטה לא מחייבא אלא דכשירה בנשים וצ"ע. אח"ז מצאתי בעזה"י בפ"י שעמד בזה:

לקוטים

נ"ק מידי כי נוחל ארץ החיים שיהיה לו חלק בה ומטיבין היינו הצלחות ועידונים (ומשום דבסיפא דלא וא"ו הוא נקט ברישא ג"כ בהאי לישנא) ועוד ק' למה לא הביא פר"ת דפי' י"ט ויום ביש בעה"ז לצדיק יום ביש למרק איזה עון (דכל רוב ימיו שרוי בטוב) ולרשע י"ט לשלם לו שכר איזה מצוה בעה"ז (אבל רוב ימיו שרוי ברעה) ועוד בר"ת הקשה על רש"י וא"כ פרש"י לא קאי ואין לתרץ בו קושייתו ועל הכל ק' שהר"ב כתב בהדיא מטיבין ומאריכין לעה"ב ולא כיון לשל אביי די"ט ויום ביש [דהו"ל ודאי לכתוב כן]:

(קול הרמ"ז)

במשנה והחוט. וכו'. מייתי קרא לומר דצריך שיהיו שלשתן ביחד שאף בזמן שמתעסק בד"א יהיה דעתו על למודו לחזור עליו ואף גם זאת שאף שכבר למד מקרא ועוסק במשנה לא יניח המקרא לגמרי ולכך מביא ראיה שיהיה כמו החוט המשולש שתהיינה שלשתן ביחד.

(פ"ל):

שם ד"ה וכל וכו' דקשיא וכו' דיוקי ל"ק דרישא ה"ק כל העושה מצוה אחת יתירה

יש

יש לו טובות הרבה מטיבין ומאריכין ונוחל הא אי שקיל אין לו כ"כ טובות אבל מי שאין לו אלא רוב עונות אין לו שום הטבה והא דאמרי' דל"ק דיוקי היינו משום דישא וסיפא אין במשמעות פשוטן אלא צריכות לפירוש ודו"ק. (קול הרמ"ז):

בבריאה, לרפואה או לכסות בשורה, אבל אלו הפרטים הם רק כחיות כדמו, הלבושים בבשר ומלויידים בקיר, שאינם לא לרפואה ולא לישועה, כ"א גבשושית יתירה בעולם, חרפת אדם ובזוי האנושי. אולם המשך דברי הפרק, דאדהזכיר התנא קניני האשה [במ"א], הזכיר נמי איך נקנה עבד עברי ועבריה [מ"ב], ועבד כנעני [מ"ג], ובהמה [מ"ד], ואיך נקנו נכסים שיש להם אחריות ושאין להם אחריות [במ"ה], וכן כל הקניינים. אח"כ הדר תנא לקמייתי מענין קדושין, דמדרצה למנקט השתא האיש מקדש, נקט תחלה כל מצות הבן על האב, דמן הראוי שאביו יתעסק להשיאו אשה, ובלא"ה הי' כ"כ, אבל אמו פטורה. ואגב זה נקט נמי כל המצות שהנשים חייבות ונשים פטורות. ואגב זה נקט נמי החילוק שבין תלויות בארץ, שיש חלוק ביניהן במקום עשייתן, כמו שיש חלוק בין מצות שהזמן גרמא לאין הזמן גרמא, באדם העושה. ומדנקט כמה מצות שאין האשה חייבת, וכמה מצות שתלויות בארץ, שאי אפשר השתא בח"ל לקיימן. להכי למען לא יתבהל לב הישראלי עבור זה, לחשוב שאבד הרבה מעולמו עי"ז. להכי תנא כל העושה מצוה א' וכו', דרחמנא לבא בעי [כסנהדרין דק"ו], אם רק חפץ לעשות ולהרבות מצות, ונאנס, מעלה עליו הכתוב כאילו עשהו, כש"ס הכא, רק שיתעמל בכל יכלתו בג' עקרי תכלית האדם, והם האמונות, והפעולות, והמדות הנכללים בג' מצות, מקרא, משנה, וד"א]:

פרק ב א האיש מקדש בו. ובשלוחו(א. האשה מתקדשת בה. ובשלוחה. האיש מקדש את בתו כשהיא נערה(ב. בו. ובשלוחו. האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו. התקדשי לי בזו. אם יש באחת מהן שוה פרוטה. מקודשת.

פרק ב א האיש מקדש. וניתני האיש קונה [כדתנן האשה נקנית] מעיקרא תני לישנא דאורייתא. [כמפורש שם] ולבסוף תני לישנא דרבנן דאסר לה אכולי עלמא כהקדש. גמרא. ריש פ"ק. ולשון התקדשי לי כתבו התוס' כלומר להיות לי. מקודשת לעולם בשבילי. כמו הרי הן מקודשים לשמים. להיות לשמים. ופשטא דמלתא מקודשת לי מיוחדת לי ומזומנת לי ע"כ: ובשלוחו. כתב הר"ב וילפינן שלוחו של אדם כמותו. מקרא דכתיב ושחטו כו' גמ'. והלא אינו שוחט אלא אחד. פי' הר"ן דנפקא לן מדכתיב שזבח שלא יהו שנים שוחטין זבח אחד כדאיתא בחולין בפרק השוחט [דף כ"ט ע"ב]. ואפי' הכי אמר רחמנא ושחטו. דמשמע שכולם ישחטו. והיינו משום שהוא שוחט בשביל כולם ובשליחותם. ושלוחו של אדם כמותו. ע"כ. וגם הרי"ף כתב דמושחטו ילפינן. וכתב עליו הר"ן מיהו בגמ' מסקינן דמהאי קרא לחוד ליכא למגמר לכל התורה. דמה לקדשים שכן רוב מעשיהם ע"י שליח. והדרבא ע"י שליח דוקא. ולא ע"י הבעלים. אלא דבגירושין נמי ילפינן שליח מדכתיב ושלחה ומבינייהו דהיינו מגירושין וקדשים ילפינן לכל התורה כולה וכו'. והרי"ף כתב להך דרשא משום דתנא בה בהדיא מכאן אמרו שלוחו של אדם כמותו. ומיהו לאו דוקא. דמינה בלחוד לא ילפינן הכי. אלא מבינייהו דידיה ודגירושין כדכתיבנא. ועיין מ"ש במ"ד פ"ו דב"ק והא דבפ"ק דתרומות כתב הר"ב גם לרבות שלוחכם. מסקינן נמי בגמ' דלא אצטריך אלא משום אתם. מה אתם בני ברית כו': האיש מקדש את בתו כשהיא נערה. ולא היא. ואע"ג דרבנן פליגי עליה דר' יהודה בגירושין כדתנן במ"ב פ"ו דגטין שאני קדושין מדעתה. דהא בעינן דעת המקנה הלכך אביה ולא היא. שהתורה זכתה לו. אבל גירושין שישנן בע"כ בין היא בין אביה. דמה לי ולדעתו כי מקבל ליה איהו. נמי בע"כ הוא. גמ': כשהיא נערה. דמדזכאי בכסף קדושיה כדתנן במ"ד פ"ד דכתובות. סברא הוא דאיהו נמי מקדש. דהשתא אביה מקבל כסף קדושין ואיהי תקדש נפשה. תוס' שם דף מ"ו: התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו. גמ' מאן תנא התקדשי הוא דהוי פרטא. אבל בזו בזו. [*וכן לשון רש"י. ואע"ג דבמתני' כתבו בוי"ו לאו דוקא. ועיין מ"ש במ"ג פ"ה דשבועות בד"ה רמ"א כו'] לאו פרטא היא. אמר רבה ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל א' וא' במ"ג פ"ה דשבועות. ויש לתמוה דהתם פסקו הר"ב והרמב"ם דלא כר"ש. וכן עוד במ"ז פ"ט דנדרים תנן סתמא כר"ש ודחוה מהלכה. ואילו הכא לא דחוה. וכן תמה הכ"מ בפ"ה מה"א. אבל בפ"ד מהלכות נדרים כתב שאפשר לומר דמדחזינן דבקדושין סתם לן תנא כר"ש ובשבועת הפקדון סתם לן תנא דלא כוותיה. אמרינן ראה רבי דבריו של ר"ש בקדושין ודברי ר"י בשבועת הפקדון. ואע"ג דבנדרים סתם לן כר"ש כיון דשבועות ונדרים בחדא שיטתא שייטי. אית לן למיסמך טפי אסתמא דשבועת הפקדון דאתיא כרבים מלמסמך אסתמא דנדרים דאתיא כיחידאי. ע"כ. ועוד נ"ל לפי דרכו של הכ"מ דבתרי סדרי יש סדר. וכמ"ש במ"ט פ"ק. לענין נדרים ושבועות דבחדא שיטתא שייטי. הוה (מחלוקת ואח"כ סתם) [סתם ואח"כ מחלוקת]. ועוד נ"ל דהכא פסקו כר"ש כדכתב הר"ן דשקלו וטרו אמוראי אליביה. ע"כ. ואילו בשבועות שקלו וטרו אמוראי אליביה דרבי מאיר ורבי יהודה דפליגי אר"ש. ובנדרים לית שקלא וטריא כלל. אזלינן בתר שבועות דשייכים לנדרים טפי: עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה. כתב הר"ב הא אחת מהן כו' עד והמקדש במלוה אינה מקודשת. ויהיב טעמא בגמ' דף מ"ז דמלוה להוצאה נתנה וכיון שרשאי להוציאם אינם של המלוה כלל ולאו מידי יהיב לה

פרק ב א האיש מקדש בו ובשלוחו. בו תחלה ואח"כ בשלוחו. שמצוה בו יותר מבשלוחו דכי עסיק גופו במצוה מקבל שכר טפי. וילפינן שלוחו של אדם כמותו מקרא דכתיב (שמות י"ב) ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל. וכי כל ישראל שוחטין. אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו: האיש מקדש את בתו כשהיא נערה. וכ"ש כשהיא קטנה. והאי דנקט נערה אורח ארעא דשמעינן שאסור **לאדם** לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה:
ואם

פ"ב א האיש מקדש בו כו'. מ"א ע"א ירושלמי גיטין פ"ז הל"ב מיי' פ"ג מהל' אישות הי"ד סמ"ג עשין מ"ח טוש"ע אה"ע סי' ל"ה סעי' א': האשה מתקדשת כו'. מיי' וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ו סעי' א': האיש מקדש את בתו כו'. מ"ד ע"א מיי' שם ה"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ז סעי' ו': האומר לאשה התקדשי לי כו'. מ"ו ע"א מ"ד ע"א מיי' פ"ה שם הל' כ"ז טוש"ע שם סי' ל"א סעי' ה':

שנויי נוסחאות

פ"ב א האשה. כד"נ וכי"ק ובמשב"ר והאשה. (את) בתו. בד"נ ליתא. התקדשי לי בזו וכ"ה במשב"ר: בכי"ק ובר"י"ף התקדשי לי בזו התקדשי לי בזו (נ"פ) וכמו בכיפא.

לקוטים

פ"ב א מתני' בתמרה הא דנקט תמרה משום דכפי' דלעיל בש"ס דף י"ב אמר שמואל קידשה בתמרה אפי' עומד כור תמרים בדינר מקודשת חיישי' שמא שוה פרוטה במדי ומסיק שם דאינה אלא ספק מקודשת וכ"פ הרמב"ם בפ"ב וכתב דהיינו דוקא בתמרה וכדומה שהוא דבר שמתקיים כדי להוליכו למקום היוקר והשתא הכא קמ"ל מתניתין דאפילו בתמרה דאית לן למימר הרי כ"פ במדי שאין תמרים מצויין אפ"ה כדי שתהיה מקודשת ודאי בעינן שיהא שוה מהן ש"פ כאן והא דקתני ואם לאו אינה מקודשת א"ש דאפילו אין בה ש"פ ר"ל אינה מקודשת בודאי אבל מקודשת בספק ובעל ה"ע ז"ל כתב בזה דרך רמז. (ש"ל):

פ"ב א) בין אשה סתם בין פלונית, דשלוחו כמוהו [ויאמר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני], מיהו באינו מכירה, אסור לקדש ע"י שליח באפשר בעצמו. ואפילו באי אפשר, אין לעשות שליח לקדש אשה סתם. ובמכירה, רק מצוה בו יותר מבשלוחו [אה"ע ל"ה]: ב) תינוקת בת י"ב שנים ויום א', כשהביאה ב' שערות הו"ל נערה ו' חדשים. ואח"כ היא בוגרת. ומקודם לכן היא קטנה. ונקט כשהיא נערה, דמשמע הא קטנה לא, אף דהרי כ"ש קטנה. עכ"פ קטנה שאין בה דעת אסור לקדשה. וביש בה דעת, נכון שלא לקדשה. ובסמוך לפרקן, דהיינו שסמוכה לזמן נערות מצוה לקדשן [כך נ"ל. ובזה מתורץ קו' האחרונים [באה"ע ל"ז ס"ח], אהא דקאמר בש"ס הכא

ואם לאו. אינה מקודשת(ג). בזו. ובזו. ובזו. אם יש שוה פרוטה בכולן, מקודשת. ואם לאו אינה מקודשת. היתה אוכלת ראשונה ראשונה. אינה מקודשת. עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה(ד): **ב** התקדשי לי בכוס זה של יין. ונמצא של דבש. של דבש ונמצא של יין. בדינר זה של כסף. ונמצא של זהב. של זהב. ונמצא של כסף. על מנת שאני עשיר. ונמצא עני. עני ונמצא עשיר. אינה מקודשת(ה). רבי שמעון אומר אם הטעה לשבח. מקודשת(ו): **ג** על מנת שאני כהן ונמצא לוי. לוי ונמצא כהן. נתין ונמצא ממזר. ממזר ונמצא נתין. בן עיר ונמצא בן כרך(ז). בן כרך ונמצא בן עיר. על מנת שביתי קרוב למרחץ. ונמצא רחוק. רחוק ונמצא קרוב. על מנת שיש לי בת או שפחה גדלת(ח) ואין לו. או על מנת שאין לי. ויש לו. על מנת שאין לי בנים. ויש לו. או על מנת שיש לי. ואין לו. ובכולם אף על פי שאמרה בלבי היה להתקדש לו אף על פי כן, אינה מקודשת. וכן היא שהטעתו'

ואם לאו אינה מקודשת. דכיון דאמר התקדשי. התקדשי. כל חד הוי קדושין באפי נפשייהו: עד שיהא באחת מהן שוה פרוטה. הא אחת מהן לא מיתוקמא אלא באחרונה שבהן. דכי אמר לה התקדשי לי בזו. ובזו. ובזו. והיתה אוכלת אחת אחת. כל אותן שאכלה הוו מלוה גבה וכי מטיא אחרונה שבה נגמרים הקדושין אי אית בה שוה פרוטה הוה ליה מקדש במלוה ופרוטה. וקיי"ל המקדש במלוה ופרוטה דעתה אפרוטה ומקודשת. אבל אי לית באחרונה שוה פרוטה. אע"ג דאיכא בקמאי שוה פרוטה. °כי מטי גמר קדושין הוה ליה מקדש במלוה. והמקדש במלוה אינה מקודשת: **ב** של זהב ונמצא של כסף כו'. דאיכא דניחא לה בהא ואיכא דניחא לה בהא: רבי שמעון אומר אם הטעה לשבח הרי זו מקודשת. לא פליג רבי שמעון. אלא על שבח דממון. דמסתמא דניחא לה באותו שבח. אבל על שבח דיוחסין. כגון לוי ונמצא כהן. מודה רבי שמעון. דאפילו הטעתו או הטעה הוא אותה לשבח אינה מקודשת דלא ניחא לה בשבחו מפני שמתגאה עליה. ואין הלכה כר"ש: **ג** שפחה גודלת. קולעת שער הנשים. פירוש אחר דברנית ובעלת לשון כמו שנאמר (יחזקאל ל"ה) ותגדילו עלי בפיכם: אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש כו'. דדברים שבלב אינם דברים:

וקדשה

לה. ועמ"ש ברפ"ה דב"מ: **ב** ונמצא של דבש. כגון שהיה מכוסה ולא הכירה בו עד אח"כ. שאילו ראתה אותו וקבלתו סברה וקבלה. טור סי' ל"ח ועיין לקמן: [*של דבש. פירוש משקה הנעשה מדבש שקורין מיד"ו. ובהדיא שנינו בפרק ג' דשבועות משנה ג' שבועה שלא אשתה יין. ושמן ודבש. וכמו שמצינו בשמות העלם שנקרא פרט בשם הכלל. והנולד על שם המולידו כמו ישראל ויהודה ודומיהם רבים. וכן כתבתי בפתיחה למסכת טהרות בשם הרמב"ם. ע"ש. אבל אין ראיה ממה שהדבש נמנה בשבעה משקים במסכת מכשירין פרק ו' משנה ד'. שכן לכל הפירושים שכתב הר"ב במסכת עוקצים פ"ג מי"א אותו דבש אינו שנעשה ממנו משקה כי אם הדבש עצמו כמות שהוא. הוא נמנה בשבעה משקים ואפילו קרוש. כחכמים דמשנה ב' פ"ג דמסכת טהרות. וכן הוא בהדיא נ"כ בלשון הרמב"ם שכתבתי במ"ז פ"ב דמסכת ע"ז. בד"ה והדבריות כו'. אבל הדבר נלמד מעניינו הוא. בכאן שפירושו המשקה הנעשה מהדבש ולא הדבש עצמו. דמסתמא להשקותה קאמר דומיא דיין. וכן נמי אין רגילות לתת בכוס של שתייה דבש שעדיין לא נעשה ממנו המשקה. וזה נ"ל פשוט וברור. ועיין בפ"ט דמסכת כלים משנה ח' בד"ה לשאר וכו'. ובזה מיושב תמיהת הב"י שעל דברי הרמב"ם ועל מעשה מהמרדכי שהביא בטור י"ד סי' ק"ג ועיין במסכת ע"ז פ"ה מ"ב]: של זהב ונמצא של כסף. כתב הר"ב דאיכא דניחא לה בהא. גמ'. וז"ל הרמב"ם אפשר בדעתה ורצונה בזה הדבר הפחות לכוונת שום ענין יותר ממה שרוצה הדבר האחר. ע"כ. ועיין מ"ז פ"ה דב"ב. וז"ל התוס' כגון שצריכה כסף להטיל תכשיט של כסף שעושה: רבי שמעון אומר אם הטעה לשבח מקודשת. פרכינן בגמ' ולית ליה לר"ש [מ"ו פ"ה דב"ב] יין ונמצא חומץ. חומץ ונמצא יין שניהם יכולים לחזור. ומפרקינן הב"ע כגון שאמרה היא לשלוחה לא וקבל לי קדושין מפלוני שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לה דינר של זהב. ומאי נמצא. דקא לייר בבליתא כשנתנו לשליח. מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום. והיכא דטעי איהי גופה מודה ר"ש: **ג** בן עיר ונמצא בן כרך. ישיבת הכרכים קשה. שהכרך הוא מקום שווקים והיוקר מצוי בו ודוחק עוברים ושבים. רש"י: כרך. מפורש במשנה ד' פ"ט דברכות: שפחה גדלת. פירש הר"ב קולעת שער הנשים לשון התוס' כמו מגדלא נשיא. ע"כ. ולי משנה שלימה סוף פרק י' דשבת וכן הגודלת: או ע"מ שאין לי ויש לו. דניחא לה שאין לו [שפחה גדלת]. דמתוך שהולכת מבית לבית לקלוע. מספרת כל הדברים ממנה. תוס' [דף מט.]: אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו. לשון רש"י אע"פ שאין הדבר כן אלא כמו שהוא עכשיו שאין תנאו אמת. ע"כ. ועיין במשנה ה'

ב התקדשי לי בכוס כו'. מ"ח פ"ב מיי' פ"ח שם ה"ח סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ח סעי' כ"ד: **ג** ע"מ שאני כהן כו'. מ"מ פ"ב מיי' שם. טוש"ע שם: ע"מ שי"ל בת כו'. מ"פ פ"ח ע"ש נרש"י ונושפי':

שנויי נוסחאות

בזו ובזו (ובזו). במשני"ל רק ב"פ ועי' בגמרא שם ועי' לעיל; בד"נ בזו בזו ובזו ועי' ירוש' שם ובתוי"ט. שוה פרוטה בכולן. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל בכולן שוה פרוטה. וכ"ה בכי"ף. שיהא בד"נ שיהיה: **ב** בכוס (זה). בכי"ק ובמשנ"ב ד"ו ליתא. של דבש ונמצא. בכי"ק בשל.. וכן גם כן בשל זהב ונמצא. בדינר (זה). בכי"ף ליתא; בד"נ דינר. שאני עשיר כו' עני ונמצא כו'. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל הסדר שאני עני.. עשיר ונמצא.. הנה לפי סדר המשנה בב' נבות הראשונות דהפסה את הגרוע לראשונה כמו יין, כסף תהיה הנוסחא הזאת דקדימה עני יותר נוהה ועי' בש"ל ועי' במשנה הסמוכה. מקודשת בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל הרי זו מקודשת וכ"ה בכי"ף: **ג** גדלת. במשנ"ב ובמשני"ל מגודלת; בכי"ף מגדלת אך בכי"ף ד"ק גרלת. (או) ע"מ. בד"נ ובכי"ק ליתא. שאין לי. בכי"ק ..לו. שאין לי בנים כו' (או) ע"מ שיש לי. בד"נ ובכי"ק ובמשני"ל הסדר שיש לי בנים.. ע"מ שאין לי וליתא ועי' במשנה הקודמת. ובכולם. בכי"ק ובמשני"ל ועל כולם; בד"נ על כולם. אע"פ שאמרה. במשני"ל אם אמרה אע"פ שאמרה. ואולי בא כאן ב' נוסחאות ויש שהיו גורסין אם אמרה במקום אע"פ שאמרה. ולנוסחא זאת ליתא בלשון אעפ"כ בסוף, דלנוסחתנו נראה קצת כמיותרת. בלבי היה. במשני"ל היתה בלבי. (היא) שהטעתו. בכי"ק ליתא:

ראשון לציון

פ"ב ג תוי"ט ד"ה בן עיר ונמצא בן כרך ישיבת הכרכים קשה כו' ובכתובות ק"י ע"ב דרים לה הש"ס מקרא ועיין ברש"י: ד"ה שפחה גדלת כו' ולי משנה שלימה סוף פרק י' דשבת וכן הגודלת עי' יפל"מ:

יכין תפארת ישראל יכין

הכא אסור, ובסנהדרין [דע"ו] אמרי' מצוה לקדשן, ובאה"ע קאמר דנכון שלא לקדשן. ולפי דברינו הכל מיושב על נכון]: ג) דמדאמר התקדשי התקדשי, כל חד הו"ל קדושין באנפי נפשה [אה"ע ל"ה ס']: ד) ודוקא כשהאחרונה ש"פ, דכל אותן שאכלה מקודם הו"ל מלוה גבה, עד בסוף שנגמר קדושיו בנתינת האחרונה, והו"ל כמקדש במלוה ופרוטה, דקיי"ל דעתה אפרוטה ומקודשת. אבל באין באחרונה ש"פ, אף דאיכא בקמאי ש"פ, כי מטי גמר קדושין הו"ל קמאי כבר מלוה, ואינה מקודשת במלוה. מיהו לדידן הו"ל בכה"ג ספק קידושין, דשמא אחרונה ש"פ במקום אחר [שם]: ה) דבכל חד איכא לה טיבותא, ואיכא דניחא ליה בהא ואיכא בהא: ו) וקיי"ל כת"ק [שם ל"ח כ"ד]: ז) ישיבת כרכים קשה [כתובות פי"ג מ"י] ששם היוקר מצוי במזונות ודירה: ח) גדולה לנמשה. או מקלעת שערות נשים, דע"כ יש לך לריעותא

תוספת רעק"א

פ"ב א [אות כו] הרע"ב ד"ה עד שיהא. כי מטי גמר קידושין הו"ל מקדש במלוה. תוספות כתבו וא"ת כיון דבתורת קדושין אתי לידה היכי הוי מלוה הא אמרינן לקמן האומר לאשה התקדשי לי לאחר ל' אפי' נתאכלו המעות מקודשת אלמא לאו מלוה הוא היכא דבתורת קידושין אתו לידה. וי"ל דיש לחלק דהתם הרי הדיבור נגמר קודם שנתאכלו אבל הכא דלא נגמרו הקידושין עד אחר מסירה אחרונה ובתוך כך אכלה הראשונה איכא למימר דמלוה הן אצלה עכ"ל, ולא זכיתי לירד לעומק דבריהם דלא דברים אלו מפורשים בסוגיא דמ"ז ריש ע"א ל"ש דאמר בזו ובזו (דלא נקנה לה עד נתינת אחרונה שהוא גמר דבורו רש"י) אבל באלו אפילו אוכלת נמי מקודשת בי אכלה מדנפשה קאכלה (דמשנגמר הדיבור הקנה לה בתורת קידושין רש"י) ומה הידשו תוס' כאילו מסברתם חילקו בכך, ואדרבה מכח קושייתם כהתקדשי כי לאחר ל' היה

ד האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני. והלך וקדשה במקום אחר. אינה מקודשת(ט). הרי היא במקום פלוני. וקדשה במקום אחר. הרי זו מקודשת(י): ה המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים. ונמצאו עליה נדרים. אינה מקודשת(יא). כנסה סתם ונמצאו עליה נדרים. תצא שלא בכתובה(יב). על מנת שאין עליה מומין. ונמצאו בה מומין. אינה מקודשת. כנסה סתם ונמצאו בה מומין תצא שלא בכתובה(יב). כל המומין הפוסלים בכהנים. פוסלים בנשים(יג): ו המקדש שתי נשים בשוה פרוטה. או אשה אחת בפחות משוה פרוטה. אף על פי ששלח סבלונות(יד) לאחר מכאן, אינה מקודשת. שמחמת קדושין הראשונים שלח(טו). °וכן קטן שקידש(טז): ז המקדש אשה ובתה. או אשה ואחותה באחת(יז). אינן מקודשות(יח). ומעשה בחמש נשים. ובהן שתי אחיות.

ד והלך וקדשה במקום אחר כו'. דמראה מקום הוא לו. ואין זה תנאי: ה תצא שלא בכתובה. דאמר אי אפשי באשה נדרנית אבל גיטא בעי' מספק כיון דלא פירש דלמא דעתיה נמי אנדרנית: הפוסלים בכהנים. מפורש בכתובות [דף עה]: ו סבלונות. דורונות שדרך חתן לשלוח*) לארוסתו: אינה מקודשת. ולא אמרינן יודע היה שאין קדושיו קדושין. וגמר ושלח סבלונות לשם קדושין. אלא אמרינן מחמת קדושין הראשונים שלח: וכן קטן שקידש. ושלח סבלונות משהגדיל: ז אינן מקודשות. דאמר קרא (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור. בשעה שנעשו צרות זו לזו אין לך לקוחין אפי' באחת מהן. והוא הדין לכל שאר עריות שיש בהן כרת. שאין

קדושין

ה' פרק דלקמן: ד האומר לשלוחו כו' והלך כו'. עיין מ"ש בריש פ' דלקמן: אינה מקודשת. דדוקא קא"ל במקום פלוני ביש לי שם אוהבים. ואם בא אדם לומר דברים עלי בפני הם. ימחו בידו. רש"י. ובגמ' ותנן נמי גבי גיטין [במשנה ג' פ"ו דגיטין] האומר תנו גט כו'. וצריכא דאי אשמועינן גבי קדושין משום דלקורבה קאתי. בהאי אתרא רחמי לי ולא ממלי מילי עלי וכו' אבל גבי גיטין דלרחוקה קאתי אימר לא אכפת ליה. ואי אשמועינן גבי גירושין בהאי אתרא ניחא ליה דנבזי. בהאי אתרא לא ניחא ליה. אבל גבי קדושין אימא לא אכפת ליה. צריכא. והשתא אתא שפיר דתנן הכא לרישא דמתני' דהתם ולא תנא נמי לסיפא האשה שאמרה התקבל כו'. וכתבוה הרמב"ם בספ"ז מה"א. וכן הטור סי' ל"ו לענין קדושין. דאפילו רישא אי להו דצריכה לא הוה ליה למתנייה תרי זמני: ה המקדש את האשה. משנה זו שנויה בפ"ז דכתובות [מ"ז]. וע"ש. ואמרינן בגמ' תנן נמי גבי כתובות כה"ג. הכא קדושין איצטריכא ליה תנא כתובות אגו קדושין. התם כתובות איצטריכא ליה תנא קדושין אגו כתובות: ו או אשה אחת בפחות מש"פ. וצריכא דאי אשמועינן ש"פ הוידי דקא נפיק ממונא מיניה טעי אבל פחות מש"פ אימא יודע שאין קדושין תופסים בפחות מש"פ וכי קא משדר סבלונות אדעתא דקדושין קא משדר. ואי אשמועינן הני תרתי משום דבין פרוטה לפחות מש"פ לא קים להו לאינשי. אבל קטן שקדש הכל יודעים שאין קדושי קטן כלום. אימא כי קא משדר סבלונות אדעתא דקדושין קא משדר. קמ"ל. גמ': סבלונות. פירש הר"ב דורונות. ועיין עוד בפירוש משנה ה' פ"ט דב"ב. וכתב הרמב"ם כאן ובב"ב. ונגזר זה השם מסבל והוא משא המשא שנושאים אותה מיד זה ליד זה. ע"כ. ובספר התשבי הוסיף. וכן פירש"י סבלות מצרים. משא מצרים. ונמצא משא בלשון מתנה כמו (בראשית מ"ג ל"ד) וישא משאות. פי' ויתן מתנות: ז המקדש אשה ובתה. עיין משנה ד' פ"ג דיבמות: אינן מקודשות. כתב הר"ב דאמר קרא ואשה אל אחותה לא תקח לצרור. בשעה שנעשו צרות זו לזו אין לך לקוחים אפי' באחת. גמ'. ופריכין (א"כ כי כתיב)[א"ה היינו דכתיב] ונכרתו הנפשות. והרי אין כאן איסור אחות אשה. [מצא"כ לר"ש מ"ד פ"ג דיבמות דדקיק הכי כדפי' הר"ב שם דהתם הוי כרת משום אשת אחיו שלא במקום מצוה. תוס'] . אלא קרא בזה אחר זה. דבקדושין הראשונים היא אשתו. וקאמר אין קדושין תופסים באחותה. ואם בא עליה ענוש כרת. ומתני' דבבת אחת לאו מהאי קרא נפקא וסברא בעלמא הוא. כל שאינו בזה אחר זה. אפי' בבת אחת אינו. הלכך כיון דבאחות אשה לא תפסי קידושין. כי קדשינהו בבת אחת נמי לא הוי קדושין. ומ"ש הר"ב וה"ה לכל שאר עריות שיש בהן כרת כו'. ובגמ' פרק ג' דף ס"ז דאיכא למפרך אשת אח ואשת אב שיש להן היתר. אלא אמר קרא (ויקרא י"ח) כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו. הוקשו כל עריות כו'. חוץ מנדה. כמ"ש סוף פ"ד דיבמות ע"ש. וכתבו התוס' תימה אם לא תקח משמע שאין לקוחים תופסים בה א"כ אמאי תפסי קידושין בחייבי לאוין. כגון אלמנה לכהן גדול גרושה

וחלוצה

---

*) כ"ה כרע"ב בכל הדפו"י ובד"ח בטעות לאהובתו.

יכין תפארת ישראל יכין

לריעותא, דמדוכלת מבית לבית, מספרת נמנה: ט) דמסתבר דקפיד, משום דבמקום שמזכיר, אוהבים אותו ולא יגנוהו בפני אשתו [ודו"ק, ועי' רע"ל פ"ו ככ"ח מאישות]: י) דרך מראה מקום הוא לו [ל"ז ז' ח'] ועי' גיטין [פ"ו מ"ג]: יא) עי' כתובות [פ"ז מ"ז]: יב) דאין אדם חפץ באשה נדרנית. אבל גט נריכה מדלא פירש תנאי בשעת קדושין: יג) ויתרים עליהן נשים, ריח רע מבשרה. וזיע. וריח הפה [וי"א אף דחוטם]. וקול עב. ודדים גסים ביותר. וגלקת שמנכה [כרהם בל"א]. ושומא בעל הפדחת בלי שער אם לפעמים נראה ולפעמים אינו נראה. דבנראה תמיד, הרי ראה ונתפייס. ובלא נראה כלל, לא נתפייס פי"ז [שם ל"ט ד']: יד) מתנות לארוסתו:

טו) ולא אמרינן דיודע שאין קידושין בפחות מש"פ, ושלח הסבלונות לשם קדושין: טז) ושלח סבלונות כשהגדיל. וקמ"ל דבין בפחות מש"פ ובין בקדושי קטן, אמרינן דטעה וסבר שהקדושין תופסין: יז) וה"ה שאר חייבי כריתות: יח) דכל שאינו בזא"ז, דהרי אין קידושין תופסין בחייבי כריתות, להכי גם בבת א' אינו. ודוקא באמר להן שתקדשו לי כאחת. אבל באמר להן, אחת מכם מקודשת לי, וקבלו שתיהן הקידושין כאחת, או שקבלה אחת בשליחות חברתה, שתיהן מקודשות מספק, אף דהו"ל קדושין שאין מסורים לביאה, דהרי אסור לבעול כל אחת, אפ"ה צריכות שתיהן גט. ואם אמר, הראוי מכם לי לביאה מקודשת לי, א"כ הרי שתיהן אינן ראויות לביאה,

וא"צ

ציונים

ד האומר לשלוחו כו'. ג' ע"א י"ב ע"א מיי' שם פ"ו הל"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ה סעי' ו': ה המקדש כו'. שם. כתובות ע"ב ע"ב מיי' שם הל"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ט סעי' א': כנסה סתם כו'. מיי' שם פכ"ה ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' קי"ז סעי' ג': ע"מ שאין עליה מומין. מיי' שם פ"ז ה"ז סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ט סעי' ג': כנסה סתם כו'. מיי' פכ"ה שם ה"ג טוש"ע שם סי' קי"ז סעיף ד': כל המומין כו'. מיי' פ"ו שם ה"ז סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ט סעי' ד': ו המקדש ב' נשים כו'. שם. מיי' פ"ד שם ה"כ סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"א סעי' א': אעפ"י ששלח כו'. מיי' שם טוש"ע שם סעי' ט: וכן קטן שקידש. כ' ע"ב. מיי' פ"ד שם ה"ב סמ"ג שם טוש"ע שם סי' מ"ג סעי' א': ז המקדש אשה ובתה כו'. שם. מיי' פ"ט שם ה"א וג' סמ"ג שם טוש"ע שם סי' מ"ד סעי' ב' וג': ומעשה בחמש נשים כו'. נ"ב קמ"ב ע"א מיי' וסמ"ג וטוש"ע שם:

שנויי נוסחאות

ד ה"י היא כו' וקדשה. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל. והלך וקדשה. (הרי זו). בכי"ק ליתא: ה (כנסה סתם כו' בכתובה). בכי"מ ליתא וכן בסמוך גבי מומין אך מסגנ' כאן ובכתובות משמע דליתא. שאין עליה מומין. בכי"ק ובכי"פ ..בה..; וכי"ה כד"נ (ושם מום): במשני"ל ליתא כל הבבא דמומין בטעות. כל המומין. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ב וכ"פ"ל שכל.. ואינו נכון: ו בשוה פרוטה. בכי"פ בפרוטה אחת. או (אשה אחת) בכי"פ ליתא. (שמחמת קדושין הראשונים שלח). כד"נ ..ראשונים..: בכי"ק ..קידוש ראשון ששילח(?) בכי"פ ליתא כ"ז. ומסגנון דבריו שם. מאי טעמא כו' משמע קצת כי לא היו בנוסחתו אך בגמרא לא משמע כן. ועי' בקרבן נתנאל כאן: ז ומעשה. כד"נ ובכי"ק מעשה.

תוספת חדשים

פ"ב ז תוי"ט ד"ה אינן מקודשות כו' ולא מצאתי כו'. ול"נ דכוונת תוס' דשם דף ס"ז ע"ב אי' תרי קראי חד לכתחלה וחד דיעבד א"כ גבי כהנים ליכא אלא חד פי' לכתחלה אבל לפי קושית התוס' משמע דכאן נלמד הכל מלא תקח ודו"ק: (ממוהרב"ח ז"ל)

תוספות רעק"א

היה אפשר לומר דדוקא התם דנגמר כל הנתינה דקדושין רק חסר הזמן דל"ם אבל מה שאוכלה קודם גמר הנתינה אף לאחר גמר דיבורו מקרי מלוה. ואילו מחילוקי דהש"ס משמע דבאלו אף דלקחה אחד אחד ואכלה הראשונה קודם שנטלה השנייה דומיא דבזו ובזו דג"כ מקודשת כיון דנגמר הדיבור וצ"ע: ו [אות כז] במשנה וכן קטן שקידש. הא דלא כייל הכל בחד בבא ולתני בסוף אעפ"י ששלח סבלונות י"ל דברישא הא דאינה מקודשת היינו דא"מ ודאי אבל מ"מ לחומרא מקודשת דשמא ש"פ במדי אבל בקטן שקידש א"מ כלל. ולישנא דוכן היינו לענין דסבלונות לא הוי קדושין אבל לפ"ז קשה לי בסוגיא אמר רבה ומותבינן אשמעתין דקתני אפ"ם וכו' הא רבה אמר רק דחוששין לסבלונות דהוי ספק קדושין דחיישינן לה והרי במתני' מסילא לחומרא מקודשת דשם ש"פ במדי וע"כ דא"מ היינו דלחומרא א"מ. ודוחק לומר דפריך באמת מבבא דוכן קטן שקידש דהא לא מקשה רק מרישא וגם כיון דבמסילא מה דקתני במתניתין היינו רק דלחומרא א"מ אם כן דלמא גם קטן שקידש הכי הוא, ודוחק לומר דהפירכא מדלא כללינהו בחד בבא מוכח דא"מ בקטן היינו אפי' לחומרא א"מ וצ"ל. והיה נראה לומר דה"בת

הש"ס

וליקט אחד בכלכלה של תאנים. ושלהם היתה. °ושל שביעית היתה. ואמר הרי כולכם מקודשות לי בכלכלה זו(יט). וקבלה אחת מהן על ידי כולן(כ). ואמרו חכמים אין האחיות מקודשות(כא): ח המקדש בחלקו. בין קדשי קדשים(כב) בין קדשים קלים. אינה מקודשת(כג). במעשר שני. בין שוגג.

קדושין תופסין בהם: ושלהן היתה. שמעינן מהא מתני' דהמקדש בגזל ואפי' בגזל דידה אינה מקודשת. ולא אמרינן מדקבילתיה אחילתיה. מדקתני ושלהן היתה ושל שביעית היתה. משום דשל שביעית היתה שהפירות הפקר מש"ה הנשים מקודשות. אלא שאין אחיות מקודשות. אבל אם לא היתה שביעית הוא"ל ושלהן היתה לא היו קדושין תופסים באחת מהן. ודוקא בגזל שלפני יאוש בעלים אמרינן דלא הוה קדושין. אבל המקדש בגזל שלאחר יאוש. קדושיו קדושין. ושמעינן נמי שהמקדש בפירות שביעית מקודשת. ולא אמרינן אין ממונו לזכות בהן. אלא כיון שזוכה בהן ממונו הם לכל דבר. ושמעינן נמי שאשה נעשית שליח לחברתה. ואפילו במקום שנעשית לה צרה. ואע"ג דבכל עדות שהאשה כשרה לה. אין הצרה כשרה לה. שליחותה מיהא כיון דעבדא עבדא. דהא הכא בקדושין הללו הן נעשות צרות ע"י זו שקבלתה. וקתני אין האחיות מקודשות. הא נכריות מקודשות. ומתני' מתרצה בגמ' אליבא דהלכתא הכי. המקדש אשה ובתה. או אשה ואחותה. שתיהן כאחת אינן מקודשות. הא אחת מאשה ובתה אחת מאשה ואחותה. כגון שאמר לשתיהן אחת מכם מקודשת לי ולא פירש לאיזו מהן מקדש. וקבלה אחת מהן הקדושין על ידי חברתה או שתיהן קבלו קדושין כאחת. מקודשות. ושתיהן צריכות גט. ואם אמר הראויה מכם לביאה מקודשת לי. אינן מקודשות. דכל אחת מהן איכא לספוקה באחות אשתו ואין שום אחת מהן ראויה לביאה. ומעשה נמי בחמש נשים ובהן שתי אחיות. ולקט אחד כלכלה של תאנים ואמר הראויה מכם לביאה תתקדש לי ואמרו חכמים אין אחיות מתקדשות. הא נכריות שהיו ראויות לביאה מתקדשות. אבל אם אמר כולכם מתקדשות לי. לא היתה שום אחת מהן מקודשת. דכי היכי דאין אחיות מקודשות כך אין האחרות מקודשות. היכי דאמר כולכם: ח המקדש בחלקו. שחלק עם אחיו הכהנים: אינה מקודשת. דכהנים משלחן גבוה קא זכו. ואמר קרא (במדבר יח) וזה

וחלוצה לכהן הדיוט. [כדמוכח סוף פרק ד' דיבמות ובשאר דוכתי] הא כתיב בהן לא תקח. וי"ל דלא ממשמעות דלא תקח דרשינן אלא משמע ליה דהכי פירושו דקרא. והשה אל אחותה לא תקח בבת אחת פירוש לכל אחת ואחת יש דין אחות אשה ואסורה. ואחות אשה נפקא לן בפ' האומר דאין קדושין תופסים בה. דחייבי כריתות היא. ע"כ. ודקדקתי בפרק האומר. ולא מצאתי ממאי נפקא לן אחות אשה. ואדרבה התם כולהו חייבי כריתות מאחות אשה ילפינן. ופירש"י מאחות אשה דכתיב בה לא תקח לא תקדשנה. ע"כ. ול"נ דכמו דלרב פפא דהתם בפ' האומר[ס"ח ע"א]דיליף דאין קדושין תופסים בחייבי כריתות בק"ו מיבמה. ולדידיה פרכינן שאר חייבי לאוין נמי. ומשני רב פפא בהדיא כתיב בהו (דברים כ"א) כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה. דהיינו שנואה לפני המקום וכו'. הכי נמי לסתמא דגמ' דמאחות אשה נפקא ומלא תקח. כי פרכת חייבי לאוין נמי כתיב בהו לא תקח. מצית למיהדר. בהדיא כתיב בהו כי תהיין. אלא דמכיון דרב פפא משני הכי אילפותא דידיה להכי קבעוה בגמ' בילפותא דידיה. וממילא נמי לסתמא דגמ' דמאחות אשה יליף: באחת אינן מקודשות. כתב הר"ב הא אחת מאשה ובתה כו'. וקבלה אחת מהן קדושין ע"י חברתה. וכן לשון הרמב"ם ור"ל גם בשביל חברתה. שחברתה עשתה שליח. והוא אמר לה אחת מכם ולא פירש. ולשון הטור סי' מ"א או שאחת עשתה שליח לחברתה לקבל קדושיה ונתן בידה וא"ל אחת מכם כו'. ועיין מ"ש במשנה ו' פ"ב דיבמות ובפרק דלקמן סוף מ"ח: הרי כולכם כו'. כתב הר"ב דבגמ' מתרצא דאם אמר כלכם לא היתה שום א' מקודשת. וטעמא משום דהוי כאומר קני את וחמור. ואת וחמור לא קנה שהרי לא הקנה לזה בלא זה. וחמור לא קני את נמי לא קנה. והר"ן והמגיד ריש פ"ט מהלכות אישות האריכו ליישב אפי' למאן דאמר דאת וחמור קנה מחצה. דפלוגתא היא בב"ב [דף קמ"ג] וקים לן כמאן דאמר קנה. ואין זה מתוקן כוונת החבור הזה להאריך בכך: ח המקדש בחלקו וכו' אינה מקודשת. כתב הר"ב דכהנים משלחן גבוה קא זכו. ואמר קרא וזה יהיה לך וגו'. וכ"פ הרמב"ם. ותמיהני דכיון דקרא וזה יהיה לך כתיב. למאי צריכין לטעמא דמשלחן גבוה קא זכו. ובגמ' איתא הכי לימא מתני' דלא כריה"ג דדריש ומעלה מעל בה'. (ויקרא ה') לרבות קדשים קלים שהם ממונו. אפי' תימא ר"י הגלילי. דע"כ לא אמר אלא מחיים. אבל לאחר שחיטה לא. מ"ט כי קא זכו. משלחן גבוה קא זכו. ובתר הכי תניא רבי יהודה אומר מקודשת. רבי יוסי אומר אינה מקודשת. אמר רבי יוחנן שניהם מקרא א' דרשו וזה יהיה לך וגו'. רבי יהודה סבר. לך ולכל צרכך. רבי יוסי סבר כאש וכו'. וצריך לומר דהאמת מפרשים. ובגמ' פרק קמא דבבא קמא דף י"ב לא נקט אלא משלחן גבוה קא זכו. ותו איתא בגמ' דלהכי תנן בחלקו משום ר"י הגלילי. דמחיים לה. [ועיין מה שכתבתי במשנה ט' פ"ד דבב"מ]. ומה שפירש הר"ב. מה אש אין אתה משתמש בו אלא לאכילה. כן כתב הרמב"ם. ודבר תימה בעיני שהרי למלאכה ג"כ אתה משתמש בו. וכן להתחמם במדורת עצים ואש. ובגמ' כאש מה אש לאכילה. אף הוא נמי לאכילה. ופירש"י כאש חלקו של אהרן הושוה לחלקו של מזבח. מה מזבח לאכילה. אף כהן לאכילה. ולא לדבר אחר: אינה מקודשת. כתבו התוס' ואם תאמר מי גרע מהמקדש ע"מ שאדבר עליך לשלטון [במ"ו פ' דלקמן] דמקודשת אע"פ שלא נתן לה כלום אלא שעשה לה הנאה. וי"ל דלא דמי דהתם יכול ליטול שכר מדבורו והוי כאילו נתן לה פרוטה. אבל הכא הטובה הנאה אינה משלו. דהא ממון גבוה הוא ואינו יכול ליקח ממון מהנאה (שלו) [שעשה לה]: במעשר שני. לשון הר"ב ובמעשר כתיב מעשר לה' הוא. בשיטו. ישא. קרא הכי כתיב (שם כ"ז) כל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא. והכי מייתי לה בגמ'. ולשון

הרמב"ם

יכין תפארת ישראל יכין

וא"ל נט: יט) באמר כולכן, אז גם הנכריות אינן מקודשות רק מספק [כאה"ע מ"א ג']. דאף דקיי"ל קני את וחמור קנה מחצה [חו"מ ר"ט]. י"ל דהכא שאני, מדכלל הכל במלה א', להכי לא חלו הקדושין כלל. אבל מתניתין מיירי באמר, הראויות מכם לי לביאה מקודשות לי: כ) ר"ל בשליחות כולן: כא) ודוקא הני שביעית, משום דהכל הפקר. אבל בשאר שנים, גם האחרות אינן מקודשות, [נשים ח"ב] דהרי שלהן היה, והו"ל גזל. ומדקידש מיד כשליקט, הו"ל גזל לפני יאוש, דאין אשה מתקדשת בו, ואפילו בגזל לא אמרינן מדקבלתיה אחולתיה. וקמ"ל נמי דקידש בפירות שביעית מקודשת, דמדזכי בהן כבר, שלו הן. ותו קמ"ל דאשה נעשית שליח לחברתה לקבל קידושין, אפילו הך דפסול לה לעדותה עליה, מדפוגלות זא"ז [יבמות פט"ו מ"ד]: כב) שחלק עם הכהנים בקרבנות: כג) דאינו שלו רק משולחן

כב גבוה

ציונים

ח המקדש בחלקו כו'. כ"ב פ"ב ב"ק י"ב ע"ב ירושלמי דמאי פ"א הל"ג מע"ש פ"ג הל"א והל"ב מיי' פ"ו מהל' אישות ה"ה: במעשר שני כו'. מיי' שם ה"ד ופ"ג מהל' מע"ש ה"ו:

שנויי נוסחאות

וליקט כד"נ ולקט. אחד. כמשנ"ב אדם אחד; ושלהם. כד"נ וכי"ק ובמשנ"ב ושלהן; במשני"ר משלהם; בכי"ף ומשלהן; בכי"ף ד"ק משלהן. ו(של) שביעית. בכי"ק ליתא. ואמר הרי כולכם. כד"נ ובכי"ק אמר להן הרי כולכן וכ"ה בכי"ף (ושם ואמר). זו. כד"נ הזאת. בכי"ק חזו. וקבלה. כד"נ ובכי"ק וקבלתה. ואמרו. כד"נ אמרו. האחיות. כד"נ ובמשנ"ב אחיות: ח (בין) קדשי קדשים (בין) קדשים קלים; בכי"ק ..בקדשי הקדשים בין בקדשים.. כד"נ מקדשי.. ומקדשים.. וליתא וכ"ה במשני"ר (ושם מקדשי הקדשים). במעשר שני. במשני"ר ממע"ש. שוגג בין מזיד. כד"נ בשוגג בין במזיד וכ"ה במזיד גם בכמ"ק.

תוספת חדשים

בא"ד להכי קבעוה בגמ' בילפותא דידיה כו'. אבל עדיין קשה דלמא איסור כהונה שאני דריבה כהן מצות יתירות וכה"ג מצינו דאין אשה נעשית חללה אפי' מחייבי כריתות אלא מאיסורי כהונה אפי' מחייבי לאוין בשלמא לר"פ לק"מ מה"ת נהלך כאן אבל לגמרא שפיר יש לומר כיון דחזינן דקפיד קרא גבי כהנים וכתב לא תקח: (ממוהרש"ח זצ"ל)

תוספת רעק"א

הש"ס דברישא להוי מקודשת לגמרי מס"ס ספק שמא ש"פ במדי וספק דסבלונות הוי קדושין. ואולם להפוסקים דמשום ש"פ במדי אינה מקודשת מדאורייתא כיון דליכא כסף במקומו א"כ ליכא ס"ס דתהוי מקודשת לגמרי אף לקולא. ועיין: ז [אות כח] במשנת ושל שביעית היתה. בתוס' בעבודה זרה דס"ב ד"ה נמצא וכו' בסה"ד ואף ע"פ שאסרנו דאסור לפרוע חוב בפירות שביעית דכתיב לאכלה ולא לסחורה מ"מ לקדש בו אשה מותר אע"ג דלאו לאכלה הוא כדאמרי' בפ' האיש מקדש מעשה בא' שקידש ומי' אין האחיות בקודשות אבל הנכריות מקודשות וטעמיה משום פו"ד חקילו בה רבנן.

ומיהו

בין מזיד. לא קדש(כד). דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר. בשוגג לא קדש(כה). במזיד קדש(כו). ובהקדש. במזיד קדש(כז). ובשוגג לא קדש(כח). דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר בשוגג קדש(כט). במזיד לא קדש(ל): **ט** המקדש בערלה. בכלאי הכרם. בשור הנסקל(לא). ובעגלה ערופה(לב).

וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש. מה אש אין אתה משתמש בו אלא לאכילה כך מתנות הללו לא תשתמש בהן אלא לאכילה. ובמעשר כתיב א)לה׳ הוא. בהווייתו יהא: **רבי יהודה אומר מזיד קדש**. במעשר שני. הואיל °ויוצא לחולין ע״י פדיון. והרי הוציאו לחולין ע״י קדושין הללו. ור״מ סבר ב)לית דרך חלול בכך: **ובהקדש**. של בדק הבית: **מזיד קדש**. שכיון שידע שהוא הקדש והוציאו לחולין בכוונה נתחללה קדושתו: **ובשוגג**. דלא ידע שהוא הקדש ולא ניחא ליה דלתחלל הקדש על ידיה לא נתחללה קדושתו. ואינה מקודשת. ורבי יהודה סבר איפכא. והלכה כר״מ במעשר. וכרבי יהודה בהקדש: **ט המקדש בערלה** וכו׳ אינה מקודשת. דכולהו איסורי הנאה נינהו. **ערלה**. דכתיב לא יאכל. אחד איסור אכילה. ואחד איסור הנאה במשמע: **ובכלאי הכרם**. דכתיב (דברים כ״ב) פן תקדש פן תוקד אש: **ובשור הנסקל**. דכתיב ביה (שמות כ״א) ולא יאכל את בשרו: **ובעגלה ערופה**. דכתיב ביה כפרה כקדשים. שנאמר (דברים כ״א) וכפר להם

הרמב״ם וכתוב בתורה בענין מעשר לה׳ הוא. ע״כ. ומ״מ נראה דלא איצטריך אלא לר״י. אבל לרבי מאיר הא ס״ל מעשר שני ממון גבוה הוא. כדפירש הר״ב בריש מסכת מעשר שני וכן כתב רש״י בפירוש המשנה דמעשר שני כו׳ דקסבר ר״מ מעשר [שני] ממון גבוה הוא: **רבי יהודה אומר בשוגג לא קדש**. ובהקדש סבר ר״מ דלא קדש. ואמרו בגמ׳ דר׳ יוחנן אמר בטעמייהו [תרתי] חדא לפי שאין אשה רוצה [אם היתה יודעת שהוא כן לא קבלתו לשם קדושין וה״ל קדושי טעות] וחדא לפי שאין שניהם רוצים. ופליגי אמוראי. רבי ירמיה אמר מעשר איהי לא ניחא לה משום טירחא דאורחא איהו ניחא ליה דנקני אתתא ממילא [בהכנס בלא טורח]. והקדש תרווייהו לא ניחא להו דנתחיל הקדש על ידייהו. ורבי יעקב אמר איפכא מסתברא. דמעשר איהו נמי לא ניחא ליה משום אונסא דאורחא [דלא ניחא ליה דליהוי לה תרעומת עליה] והקדש איהי לא ניחא לה דלתחול הקדש על ידה. ואיהו מי לא ניחא ליה דנקני אתתא ממילא. [*ואע״פ שעליו לשלם להקדש השתא מיהא ניחא ליה שמא אין לו משלו עכשיו כלום]. והא דבמזיד קדש. ופי׳ הר״ב הואיל ויוצא לחולין כו׳: עיין מ״ש במ״ג פ״ק דבכורות] : **ובהקדש במזיד קדש**. פי׳ הר״ב דכיון שידע שהוא הקדש כו׳. לשון התוס׳ דר״מ לטעמיה. דאמר הקדש במזיד מתחלל. ומפיק ליה מקרא או מעלה מעל. ואין מעילה אלא בשינוי כלומר במזיד. דאם ירצה לגוזלו יקנה מיד. וזה שינה היכא דקדש במזיד. וראיה דדין מעלה מעל הוי במזיד. דכתיב גבי סוטה גבי איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל (במדבר ה׳). והתם על כרחך במזיד קאמר. דודאי כשזונה מזידה היא. וקרא דונתן הכסף וקם לו למצוה בעלמא. דבלאו כסף הוא מתחלל. אם ירצה לגוזלו. ומיהו במעשר קאמר ר״מ דבין בשוגג בין במזיד לא קדש. ובמעילה הוא דגלי קרא דבמזיד מתחלל. אבל מעשר כל היכא דאיתא שם מעשר עליו. ור״י סבר ממון בעלים הוא ולכך במזיד קדש דממונו הוא. אבל בשוגג לא. משום טירחא דאורחא. ע״כ: **ט המקדש בערלה כו׳**. והאי דלא תני אסורי ע״ז משום דבעי למתני מכרם וקדש בדמיהן מקודשת. ומיהו שייר חמץ בפסח ונותר ופגול שאם קדש בהן אינה מקודשת. מכרן וקדש בדמיהן מקודשת. ע״כ לשון הר״ן. ותוס׳ כתבו דבקדשים לא קמיירי. ובחמץ סבירא ליה כר״י הגלילי דשרי בהנאה. [כדאיתא בפ״ב דפסחים דף כ״ג]. [*ועיין בפירוש הר״ב בריש פ״ג דערלה]: **המקדש בערלה**. כתב הר״ב ערלה אסור בהנאה. דכתיב לא יאכל. אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע. גמ׳. עד שיפרוט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבלה. ופירש״י דמדאיצטריך לפרש בנבלה (דברים י״ד) לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה למשרייה בהנאה. ולא נכתב בו אלא לא תאכלו. ש״מ לא תאכלו איסור הנאה הוא. ובפסחים דף כ״א פרכינן עליה טובא. ע״כ: **בשור הנסקל**. כתב הר״ב דכתיב ביה ולא יאכל את בשרו. ואת בשרו אע״ג דפשטיה. כעין בשר. גמ׳: **ובעגלה ערופה**. כתב הר״ב דכתיב בה כפרה כקדשים. פירש״י וקדשים אסורים בהנאה

א) בר״ב ד״ה מעשר לה׳ הוא, כמו שהעתיק התי״ט בד״ה במע״ש, ומשום דבקרא לא כתוב כן מחק התי״ט מלת „מעשר" מדברי הר״ב ובזה הבין דברי התי״ט הנ״ל.

ב) בר״ב ד״ה לית וצ״ל אין וכד״ח תקנו כלפנינו והוא טעות.

יכין תפארת ישראל בועז

גבוה זכי (א): כד) דמע״ש ממון גבוה הוא לר״מ, מדכתיב ביה לה׳ הוא, בהווייתו יהא: כה) דכיון דלא ידעי דמע״ש הוא, הו״ל קדושי טעות, מדצריכה טרחא להעלותו לירושלים: כו) דס״ל מע״ש ממון הדיוט הוא: כז) דמדהיה במזיד, נתכוון לחלל קדושתו, ונפיק לחולין: כח) דמדלא ידעי שהוא הקדש, לא ניחא ליה דלהתחלל הקדש על ידו. ודוקא בקדשי בדק הבית, אבל בקדשי מזבח בין בשוגג בין במזיד לא נפיק לחולין, דאין מועל אחר מועל במוקדשין, רק בבהמה וכלי שרת בלבד [כמעילה י״ט ב׳], ש״מ דקדשי מזבח בקדושתייהו קיימי, ולא הוה חולין שתתקדש האשה בהן [והר״ב קיצר במובן במח״כ יותר מהראוי]: כט) דמעילה ליכא רק בשוגג, ומדמעל נפיק לחולין: ל) דמדלא מעל לא נפק לחולין: לא) משנגמר דינו נאסר בהנאה [קידושין ד״נ ע״ב]: לב) משירדה לנחל איתן נאסרה [כריתות כ״ד

פ״ב (א) ואע״ג דעכ״פ נהנית על ידו, ומ״ש מעל מנת שאדבר עליך אל השלטון [פ״ג מ״ו], דאע״ג דלא נתן כלום מקודשת, דעכ״פ הא נהנת. ואף דמסקינן התם בש״ס דמיירי שמקדשה בפרוטה, ומתנה ע״מ וכו׳. היינו רק משום דאל״כ הרי ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, והו״ל כאילו קדשה במלוה. הא לאו מלוה הוה מקודשת, והכא לאו מלוה איכא. י״ל דשאני התם דיוכל ליטל שכר בשביל דבורו, והו״ל כנותן לה פרוטה, משא״כ הכא אינו שלו, ואינו יכול ליטל ממון עבור הנאה שעשה לה. כך נ״ל פי׳ קו׳ התוס׳, ומתורץ קו׳ לחם אבירים לדבריהם ממסקנא דהתם, דמוקי לה במקדשה בפרוטה על תנאי. ומה שתירץ הוא, דלתוס׳ רק במקדשה בשכר שאעשה, צריך פרוטה ולא בשכר שאדבר. ובמח״כ אשתמיטתיה, שבש״ע [אה״ע ל״א י״ג] הובא דין זה בלי שום חולק. ובני המאה״ג החרוץ מהו׳ ברוך יצחק שליט״א מסך בקשתו ואגרי ביה גירא בהרב לחם אבירים, ממאי שהביא הרא״ש שם בסוגיא שאדבר עליך אל השלטון, שהתוס׳ הקשו למאי דמוקי לה ר״ל למתניתין דמיירי בשנתן לה פרוטה, א״כ מה קמ״ל. ותרצו דסד״א דתוכל לומר, דברים אלו שאמרת להשלטון לא ניחא לי בהן. אלמא דתוס׳ גופייהו ס״ל דגם בשאדבר עליך מיירי בשנתן פרוטה. ומה יכריחנו לומר דתוס׳ דהתם פליגי אהתוס׳ שבסוגיתינו. ותו לחם אבירים אבל א״ש, שהקשה קו׳ חזקה עליו, מדמקשינן התם [דס״ג א׳] בש״ס, מנ״ל לר״ל לאוקמי למתניתין בהקדשה בפרוטה. ותרצינן מדתני על מנת והרי כל עיקר על מנת דהני נקט ליה בהדיא גביה שאדבר עליך אל השלטון, הרי בפירוש דלא כהרב לחם אבירים עכ״ל:

תוספת רעק״א

ומיהו יש לרחות דהתם דיעבד אבל לכתחילה אסור עכ״ל. ותמוה לי דנסתפקו בזה אם מותר לקדש לכתחילה בשביעית הא הדבר מפורש בירושלמי ספ״ה דשביעית א״ר יוסי זאת אומרת שאסור ליקח אשה מדמי שביעית והובא בר״ש שם משנה ה׳ וצ״ע: **ח** [אות כט] הרע״ב ד״ה ר״א. הואיל ויוצא להולין ע״י פדיון כו׳. וכ״כ הרמב״ם בפי׳ המשניות. ותמוה לי מה הילול הוא זה הא מ״ש אינו מתחלל אלא על כסף שיש בו צורה

ציונים

רי״א בשוגג לא קדש כו׳. פ׳ ע״א בכורות פ׳ ע״ב ירושלמי מע״ש פ״א ה״א: רי״א בשוגג קידש כו׳. מיי׳ פ״ה מהל׳ אישות ה״ג: **ט** המקדש בערלה כו׳. נ״ו ע״ב נדרים מ״ז ע״ב מיי׳ שם ה״א סמ״ג שם טוש״ע שם סי׳ כ״ח סעי׳ כ״א וכ״ב:

שנויי נוסחאות

בשוגג לא קדש במזיד קדש. כד״נ מזיד קדש בשוגג לא קדש וכ״ה במשני״ל (ושם שוגג); בכי״ק שוגג קדש מזיד לא קדש (?). **במזיד כו׳ ובשוגג**. כד״נ ובמשני״ל מזיד.. שוגג. **רי״א בשוגג כו׳ במזיד**. שם ושם ובכי״ק ..שוגג.. מזיד: **ט בכלאי**. כד״נ ובכי״ק ובמשני״ל כל המנוין במשנה נאים בו״ו החבור.

תוספת חדשים

ח׳ ברע״ב ד״ה אינה מקודשת כו׳ ובמעשר כתיב כו׳ עיין מה שכתב התוי״ט בסוף הפרק: **ט** תי״ט ד״ה **בעגלה** ערופה כו׳ פרש״י עיין במהרש״א שכתב שזה ט״ס ברש״י:

ראשון לציון

ח תי״ט ד״ה רי״א כו׳ ובהקדש סבר ר״מ כו׳ עיין יש סדר למשנה: **ט** הר״ב ד״ה **ובעגלה** ערופה כו׳ שנאמר וכפר להם הדם וכ״כ בפירוש הרמב״ם ובעי טעמא דלא כתבו שנאמר כפר לעמך ישראל שהוא מוקדם. ובפירש״י בסוגיא נ״ז א׳ על נכון כפרה כתיב ביה כפר לעמך ישראל. וכ״כ רש״י עוד ע״ז כ״ט ע״ב ובחולין י״א ע״א ואולי עדיפא להרמב״ם והר״ב לאתויי ונכפר להם הדם שהוא הקודש מבשרתן כדאיתא סוף מ״ו פרק ט׳ דסוטה עי׳ שם: תי״ט ד״ה **המקדש** בערלה כו׳ משום דבעי למיתני מכרם וקידש כו׳ עיין יש סדר למשנה: שם ד״ה **המקדש** בערלה כו׳ דכתיב לא יאכל אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע גמ׳ כו׳ פליאה נשגבה כי זה לי הש״ס בקדושין נ״ו ע״ב בערלה מנין דתניא ערלים לא יאכל אין לי אלא איסור אכילה הנאה מנין שלא יהנה ממנו הנאה מנין ת״ל וערלתם (את) ערלתו לרבות את כולם ע״ש וטעמא רבה היכא דלא יליף הש״ס איסור הנאה בערלה מדכתיב לא יאכל (כסברת הר״ב ותי״ט) משום דבפסחים כ״ב ע״ב מסיק הש״ס דמלא יאכל לא הוי ידעינן בין לחזקיה ובין לרבי אבהו איסור הנאה הואיל וכתיב לכם ה״א שלכם יהא לכך איצטריך ערלים ערלתו ע״כ. וכן צ״ע קא׳ הרמב״ם בפירוש המשניות :

בצפורי מצורע(לג). ובשער נזיר. ופטר חמור. ובשר בחלב. וחולין שנשחטו בעזרה(לד) אינה מקודשת. °מכרן(לה) וקדש בדמיהן מקודשת(לו): י המקדש בתרומות.

להם הדם: בציפרי מצורע. דתניא נאמר מכשיר ומכפר בפנים אשמו של מצורע שהוא מכשיר אותו לאכול בקדשים וחטאתו שמכפר. ושניהם נעשים בפנים. ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ. מכשיר. צפרי מצורע. שמכשירין המצורע לבא אל תוך המחנה. ומכפר. עגלה ערופה. שנאמר בה ונכפר להם הדם. ושניהם נעשים חוץ לעזרה. מה מכשיר ומכפר האמור בפנים שהם אשמו וחטאתו של מצורע. עשה בו מכשיר כמכפר. דתרווייהו קדשים נינהו ואסורים בהנאה. אף מכשיר ומכפר האמורים בחוץ שהם צפרי מצורע. ועגלה ערופה. עשה בו מכשיר כמכפר להיות אסורים בהנאה. ומאימתי אסורין צפורי מצורע בהנאה. משעת שחיטה. והצפור השחוטה בלבד היא שאסורה בהנאה. ועגלה ערופה ירידתה אל נחל איתן אוסרתה: ובשער הנזיר. דאמר קרא (במדבר ו) קדש יהיה גדל פרע שער ראשו. *)גדל פרע שער ראשו יהיה קדוש: ופטר חמור. נאמר בו (שמות י"ג) וערפתו ונאמר בעגלה ערופה [וערפו] מה עגלה ערופה אסורה בהנאה. אף פטר חמור אסור בהנאה. ואינו אסור בהנאה אלא אחר עריפה: ובבשר בחלב. נאמר ג' פעמים לא תבשל גדי בחלב אמו. אחד לאסור אכילה. ואחד לאסור הנאה. ואחד לאסור בשול: ובחולין שנשחטו בעזרה. דכתיב (דברים י"ב) כי ירחק ממך המקום וזבחת. ברחוק מקום אתה זובח. ואי אתה זובח בקרוב מקום. יכול לא יאכלנו. אבל ישליכנו לכלבים. ת"ל (שמות כ"ב) לכלב תשליכון אותו. אותו אתה משליך לכלב. °ואי אתה משליך לכלב חולין שנשחטו בעזרה: מכרן וקדש בדמיהן מקודשת. שאין לך דבר שתופס את דמיו להיות כמוהו אלא עבודה זרה ושביעית. עבודה זרה. שנאמר (דברים ז') והיית חרם כמוהו. כל מה שאתה מהוה ממנו הרי הוא כמוהו. ושביעית שנאמר קדש היא תופסת דמיה כהקדש. והוו עבודה זרה ושביעית שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדין: י המקדש בתרומות. תרומה גדולה ותרומות מעשר:

ובמעשרות

*) נל"ח הניחו גידולו.

שהרי מועלין בהן. ולא פרכינן אי מה קדש תופס את דמיו [כדלקמן] דאין משיבין על ההיקש. ע"כ: בצפורי מצורע. כתב הר"ב והצפור השחוטה בלבד היא שאסורה בהנאה. וכ"כ הרמב"ם. גם רש"י אדרבי יוחנן דסבר משעת שחיטה. כתב והמשולחת מותרת. ואילו בדריש לקיש דאמר משעת לקיחה כתב נאסרו שתיהן עד שישלח המשולחת וקשיא לפי זה ליסנא דצפורי מצורע. וכן תנן נמי במשנה ד' פ"ז דתמורה. והל"ל צפור. אבל התוספות כתבו וז"ל משעת שחיטה. פי' ומשולחת [נמי] מתסרא משחיטת חברתה עד השלוח. ואין לפרש משעת שחיטה בשחוטה ובמשולחת ליכא איסור כלל. דהא תנא צפורי מצורע דמשמע תרווייהו. ע"כ. ול' הרמב"ם בחבורו פי"א מה' טומאת צרעת. צפור המשתלחת מותר לטהר בה מצורעים אחרים. מאחר שנשתלחה ומותרת באכילה. אבל הצפור השחוטה אסורה בהנאה. ומאימתי תאסר משעת שחיטה. ע"כ: ובשער נזיר. כתב הר"ב דאמר קרא קדש יהיה. גמ' אי מה קודש תופס את דמיו ויוצא לחולין. אף שער נזיר כו'. ובסיפא תנן דאינו תופס דמיו. ומשני מי קרינא קדש דמשמע שם קדושה קדוש קרינן משמע הוא קדוש. ועיין בפירוש הר"ב משנה ט' פ"ה דע"ז. ומ"ש שם בס"ד: [*ופטר חמור. כתב הר"ב דאינו אסור אלא לאחר עריפה. דהא מוערפתו ילפינן. ומיהו אין כן הלכה כמו שאכתוב בס"ד במשנה ג' פ"ק דבכורות]: וחולין שנשחטו בעזרה. כתב הר"ב דכתיב כי ירחק וכו'. יכול לא ישחוט ואם שחט יהא מותר. ת"ל כי ירחק וגו' וזבחת ואכלת. מה שאתה זובח ברחוק מקום אתה אוכל ואי אתה אוכל במה שאתה זובח במקום קרוב. גמ'. ומרבינן נמי בגמ' דף כ"ח בעלי מומין שאינן ראוים להקרבה. וכן חיה וכן עוף. [ועיין משנה ד' פ"ז דזבחים מ"ש שם] ומ"ש הר"ב אותו אתה משליך לכלב כו': פירש"י ודריש הכי אותו הוא דנאסרה ביציאת מחיצה ולכלב תשליכון אותו דמותר בהנאה. ולא חולין שנשחטו בעזרה הנאסרים ע"י כניסת מחיצה. דאסורים אף בהנאה. ע"כ. ובפ"ב דפסחים [דף כ"ג] ביאר דזה דאמר דנאסר ביציאת מחיצה משום דמהאי קרא ובשר בשדה טריפה. נפקא לן איסור [חוץ ל]מחילה כגון הוציא העובר את ידו בשעת שחיטה בפרק בהמה המקשה [דף ע"ג]: מכרן וקדש בדמיהן מקודשת. כתב הר"ב שאין לך דבר שתופס את דמיו וכו'. ושביעית שנאמר קדש היא תופסת דמיה כהקדש גמ'. ותמה אני למאי איצטריך ע"ז הא הוו שביעית וקדש ב' כתובים כיון דמשביעית מלי למילף אע"ג דחולין מקדשים לא ילפינן ה"ל ב' כתובים שכן כתבו התוס' וז"ל תימה היכי הוו ב' כתובים הבאים כאחד. הא לא אתו שביעית מע"ז דאיכא למפרך מה לע"ז שכן אסורה בהנאה. וי"ל מ"מ לכתוב שביעית וניתי ע"ז מינה וכה"ג מקרי שפיר ב' כתובים הבאים כאחד בכמה דוכתי ולא בעינן שיהא כל אחד יכול ללמוד. ע"כ. וה"נ כיון דקדש משביעית מלית למילף הוו ב' כתובים. ונ"ל די"ל כיון דתפיסת דמים בשביעית לא כתב אלא בלשון קדש לא הוו ב' כתובים דהא קדש גופיה איצטריך למכתב. דאל"ה לא הוה ידעינן קדש הוא דבשביעית מאי ניהו: מכרן וקדש בדמיהן מקודשת. כתב הרא"ש וא"ת הא הני זוזי לאו דידיה נינהו שצריך להחזיר הדמים כיון שמכר לו איסורי הנאה. וי"ל דמיירי כשמכרו לנכרי. או לישראל והכיר בהם להוו מעות מתנה. ע"כ: י המקדש בתרומות. דתרומות לא משלחן גבוה זכו [כמו קדשים דמשנה ח'] כדאיתא בגמ' ספ"ע דיבמות דף פ"ז מלחם אביה תאכל. לחם הקנוי לאביה. פרט לחזה ושוק דמשלחן גבוה זכו

ופירש"י

יכין תפארת ישראל יכין

כ"ד כ']: לג) שחוטה, נאסרה בהנאה משנשחטה. וגם משולחת נאסרה בהנאה משנשחטה חברתה עד שתשולח היא: לד) שכולן אסורין בהנאה: לה) לעכו"ם, או לישראל והודיעו שהוא איסור הנאה. דבלא הודיעו, הרי המעות גזל, ובל"ז אינה מקודשת:

לו) דאין תופס דמיו רק יי"נ, שביעית, ע"ז, הקדש, ישעה סימן, [כבפ"ז דשביעית, וע"ז דס"ב א'. והר"ב השמיט הקדש ויי"נ ואע"ג דבש"ס נמי לא הזכיר רק שביעית וע"ז. היינו משום דיי"נ כלול בע"ז [כרש"י בפ"ז דס"ב א'], ושביעית ילפינן מהקדש. אבל הר"ב שכתב אין לך דבר שתופס דמיו

ציונים

מכרן וקידש בדמיהן כו': ע"ז כ"ד ע"ב ס' ע"א. י המקדש בתרומות כו'. נ"ח ע"א נ"ג ע"א בכורות כ"ט ע"א ירושלמי דמאי פ"ו הל"ג נדרים פי"א הל"ג. מיי' שם הל' ה':

שנויי נוסחאות

בצפורי. כד"נ וכי"ק ובצפרי. ופטר. ובשר. כד"נ וכי"ק ובפטר. ובבשר. וחולין. כד"נ וכי"ק ומשנכי"כ ובחולין. מקודשת. בכי"ק ומשנכי"כ ונכי"ף הרי זו מקודשת:

תוספת חדשים

תוי"ט ד"ה מכרן כו' ותמה אני כו' ול"נ דמקדש ליכא למילף דהוי דרך חילול שהקדש נעשה חולין ונתפס הקדש על הדמים משא"כ באלו שנאסרו באיסורן בכל מקום שהם וכן שביעית הפרי עצמו נאסרה באיסור כדאיתא בפ"ח דשביעית ובגמ' כאן: (ממהורש"ת זצ"ל)

ראשון לציון

תי"ט ד"ה ובעגלה ערופה כו' ולא פרכינן אי מה קדש כו' נון תיבה ולא פרכינן כו' עד סוף הדבור דאין משיבין על ההיקש מותק מהמרש"א מפירוש רש"י והעיד דבספרים ישנים ליתא וע"ש: שם ד"ה ובשער נזיר כו' ומשני מי קרינן קדש דמשמע כו' בגמ' נ"ז ע"ב איתא קודש כוי"ו:

תוספת רעק"א

צורה וגם איך אמרי' דבשוגג דאיהי לא ניחא לה משום טירחא דאורחא הא כיון דנתחלל א"צ להוליך לירושלים וליכא טירחא דאורחא. א"ו הדבר ברור דאין כאן חילול (ובהקדש לר"מ במזיד ולר"י בשוגג מדין מעילה נפק לחולין משא"כ במעשר) אלא דהמעשר נשאר בקדושתו והיא צריכה לאוכלם בירושלים בקדושת מעשר אלא דבשוגג הוי טעות דלא ניחא לה בטירחא דאורחא וברור. ומה דדרשינן בסוגיא מעשר לה' הא בהוייתו יהא היינו לפרש טעמא דר"מ ומהך קרא למד דמעשר שני ממון גבוה. ודלא כהתוי"ט ד"ה ובמעשר שני (וע' פ"א מ"ו דמעשר שני בדברי רבינו שם אות ז' וע' בפני יהושע):

ט[אות ל] במשנה מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. מכאן תימה רבתי ע"ד הרמב"ם פ"ב מהלכות ביכורים דמכר פטר חמור דמיה אסורים בהנאה. והא במתני' דהכא קחשיב נמי פ"ח וקתני דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת וכבר טרח בה' נודע ביהודה להשיב בדחוקים ודבריו אינם מספיקים דהא מ"מ משמע בסוגיא דאם מתני' כר"י מיירי ג"כ במחיים ובזה יקשה הא תופס את דמיו. וישבתי בתשובה. ואין להאריך כאן (עיין בת' לרבינו סימן ק"ם לחלק הכתבים): [אות לא] בהרע"ב ד"ה וחולין שנשחטו בעזרה. וא"א משליך לכלב חשנב"ע. ומסתימת דברי הרמב"ם בפ"ה מאישות דהמקדש בא"ה א"מ דמשמע דגם חשנ"ב בכלל. דייק הכ"מ בפ"ב מגניבה דמ"ש הרמב"ם שם ודברים אלו דברי קבלה דר"ל שנאמר כן בקבלה מסיני ולא דהוי דרבנן. ותמיהני איך העלים עין מדברי רמב"ם שם ה' גניבה ה"ח דכתב וז"ל השוחט חולין בעזרה חייב ד' וה' אעפ"י שחשנב"ע אסור בהנאה מ"מ כיון דמדרבנן הוא ה"ז חייב וראייתו מקדושין ליתא די"ל דפוסק כרש"י דגם בשעות דרבנן וחמץ דרבנן א"מ ע' תוס' בסוגיא דנ"ח א' ד"ה אלמא. ובתשובה הארכתי:

ובמעשרות. ובמתנות(לז). ובמי חטאת(לח). ובאפר חטאת(לט). הרי זו מקודשת. ואפילו ישראל(מ):

ובמעשרות. מעשר ראשון ומעשר שני: ומתנות. הזרוע והלחיים והקיבה: ובמי חטאת. ובמי אפר חטאת. ראוים למכרם לטמאים ליקח מהם שכר הבאה ושכר מלוי המים אבל שכר הזאה ושכר קדוש והוא נתינת האפר במים אסור: ואפילו ישראל. הכי קאמר ואפילו ישראל שנפלו לו תרומות ומתנות מבית אבי אמו כהן. שזוכה בהם ויכול למכרם לכהנים. אם קדש בהם את האשה מקודשת. ואפי' לא נפלו לו תרומות אלא טבלים שעדיין לא הורמו הואיל ומורישו כהן היה עומד להרימם והתרומות שלו. וזה הישראל שירש אותם נמי יפריש מהם התרומה ותהא שלו. ויכול למכרה לכהנים. דמתנה שלא הורמו כמי שהורמו דמו:

ופירש"י תרומה היא קויה לכהנים שאינה שירי שלחן מלך אבל שירי קדשים הרי הן כמנחת מאת פני אלהים שהן שירי שלחן: ובמי חטאת. ל' הר"ב ובמי אפר חטאת. וכן ל' הר"ן ונראה דל"ג ובאפר חטאת. אבל ל' הרמב"ם ואפר פרה אדומה. והמים שהוא מזה עליו. וכ"כ בחבורו פ"ה מהלכות אישות. ומ"ש הר"ב ראוים למכרם כו' אבל שכר הזאה כו' אסור. כדתנן במשנה ו' פ"ד דבכורות. הכי איתא בגמ'. וכתב רש"י שכר הבאה ומלוי דמלאכה דטירחא הוא ורחמנא לא רמיא עליה ושרי למשקל אגרא מקודשת. ומתני' דבכורות בשכר הזאה וקידוש דליכא טירחא ושכר למוד מצוה הוא ניטל והתורה אמרה (דברים ד') ראה למדתי אתכם וגו' כאשר צוני וגו'. מה אני בחנם. אף אתם בחנם. ע"כ. ועיין מ"ש בזה בבכורות. וכתבו התוס' דמקרא ממש לא נפקא ליה. דהא לא שמעינן מיניה היכא דעבד בשכר דלא מהני. אלא אסמכתא בעלמא הוא דלא מהני אפילו דיעבד: **אפילו ישראל.** כתב הר"ב ה"ק ואפי' ישראל שנפלו לו תרומות ומתנות כו'. דאי מתבואה ובהמה שלו לית ליה בתרומות ומתנות אלא טובת הנאה וטובת הנאה לאו ממון ועיין מ"ש בס' הכ"מ במשנה ג' בפ"א דנדרים. והא דכתב הר"ב שנפלו לו תרומות כו' מלתא דפשיטא הוא ולא איצטריך תנא לאשמועינן. אלא עיקר מלתא דמתני' בנפלו לו טבלים כו' והכי מוקים בגמ' בנפלו לו טבלים וכו'. וכתב רש"י וה"ה נמי דמצי לאוקמה בתרומה שנפלה לו כו'. אלא הא קשיא ליה. א"כ מאי קמ"ל מתני'. פשיטא דמקודשת. [ע"כ]:

ובמי חטאת כו'. פ"ה שם הל' ג':

שנויי נוסחאות

י ובמתנות. במשנ"ל ובמתנות כהונה ובגמ' שם כנוסחתנו. ובמי. במשנ"ל בטעות ובדמי. ובאפר חטאת. במשנ"ל ואפר.; בבבלי בגמ' ובאפר פרה. ועי' בתוי"ט. ואפילו. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ל אעפ"י:

ראשון לציון

י תוי"ט ד"ה ובמי חטאת כו' ונראה דל"ג ובאפר חטאת עיין בגמ' אמר אביי כו' דיקא נמי דקתני הכא במי חטאת ובאפר פרה כו' ועיין ברש"י שעדיין אין מעורבין. וצע"ג. ועיין יב סדר למשנה.

לקוטים

י תוי"ט ד"ה ובמי וכו' דל"ג וכו' תלה בוקי סריקי כדתן דהא והאי לא אישתמיט מנייהו מאי דמסקינן בגמ' דיקא נמי דקתני הכא במי חטאת ובאפר חטאת ופרש"י שעדיין אין מעורבין א"כ תרי מילי נינהו ומ"ש ובמי אפר חטאת הוא פי' למי חטאת: (קול הרמ"ז).

יכין תפארת ישראל בועז

דמיו אלא וכו', דמשמע דזולת אלו אין שום דבר שתופס דמיו, מדד לנו במדה מחוקה אחמ"כ יותר מדאי (ב): לז) זרוע לחיים וקיבה שניתן לכהן מכל בהמת חולין שישחט ישראל. ואינו נוהג בח"ל [כי"ד סי' ס"א]: לח) מים שנשאבו לצורך אפר פרה: לט) אפר של פרה אדומה. ושתיהן ראויין למכרן לטמאין, שישלמו שכר שאיבה ושכר הבאה. אבל שכר הזאה אסור ליטל: מ) שירש מאבי אמו כהן, תרומות ומעשרות או טבלים שלו, שהיה יכול אבי אמו להפריש מהטבל התרומות, והם שלו. להכי גם נכדו זה יכול לעשות כן וימכור תרומות לכהנים. ואפילו בטבל, הרי מתנות שלא הורמו כהורמו דמיין, ויכול לקדש בהן אשה. אבל ישראל שקדש בתרומות שמתבואות שלו, מדאין לו בהן רק טובת הנאה, אינה ממון, ואינה מקודשת:

(ב) אולם בהך סוגיא [קידושין דנ"ח א'] דקדקתי דמקשי הש"ס למאי דאמרינן דע"ז ושביעית הו"ל ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין, ולמ"ד מלמדין מאי איכא למימר. ומשני שאני הכא דמיעוטא כתיבי. וק"ל ל"ל מיעוטי, הרי לעיל [דנ"ה א'] אמרינן דאף למ"ד מב' כתובין מלמדין, עכ"פ מג' כתובים הבאים כאחד לכ"ע אין מלמדין. וא"כ הרי הכא איכא נמי כתוב שלישי בהקדש, ופדה בערכך [כרש"י ע"ז דנ"ד ב']. וא"ל כיון דשביעית והקדש ילפי מהדדי, להכי לא מחשבו תרווייהו רק ככתוב א'. ליתא, דכיון דכל כה ב' או ג' כתובים הבאים כא' דלא נילף מנה, הוא רק דאי נימא נילף מנה, בחד קרא הו בב' סגי. א"כ ה"נ אי ס"ד נילף מנה, ג"ם ל"ל, והו"ל שפיר ג' כתובים הבאים כא' אף דילפינן שביעית מהקדש מג"ש. ולכאורה היה נ"ל, דהרי בל"ז ק' למה מייתי הכא ש"ס שביעית דהו"ל רק הלמד מהקדש, ולמה לא מייתי הקדש גופיה, דהא"ל המלמד. אע"כ דמשום קדשים לא מחשב ב' כתובים, דהרי לא הוי ילפינן שום דבר מהקדש, דחולין מקדשים לא גמרינן בבנין אב [כפסחים דמ"ה א' ושבועות דכ"ו ב']. א"כ מה"ט לא מחשב נמי משום קדשים ג' כתובים הבאים כא', דהרי איך נריכי [ואף לבתר דאמרי' [פסחים כ"ז ב'] דר"י יליף חמץ מנותר, דמדשניהן אסורים באכילה, שוו נ"כ שימענו שניהן שריפה, וא"ל נבילה תוכיח. וק' ולמה לא פרכי ליה רבנן דחולין מקדשים לא גמרי'. צ"ע דדוקא היכא דאיכא דדמיא ליה בחולין, מדלמי ליה ילפינן, וכדאמרינן חולין [דפ"ה א'] דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים. אבל בלא אשכחן דכוותיה בחולין, שפיר ילפינן גם חולין מקדשים. וא"כ פרכי ליה רבנן הכי, נבילה תוכיח, דנ"כ אסור באכילה, א"כ מדלאשכחן דכוותיה בחולין לא ילפינן חולין מקדשים]. **אבל** באמת בזה לא יתיישב הסיפה בקידושין, לפמ"ש תוס' [קידושין דנ"ח א' ד"ה ושני] דבכל ב' כתובים הבאים כא', שני בשיכול ללמוד מא' אף שאינו יכול ללמוד גם מהאחר, וכן מוכח לע"ד משבועות [דכ"ו ב'] יע"ש. א"כ ה"נ אף דלא מצינן למילף כולי מילי מהקדש, עכ"פ מצינן למילף להו שפיר משביעית, והו"ל שפיר מה"ט כג' כתובים הבאים כא'. ודוחק לחלק בין ב' לג' כתובים הבכ"א. וצ"ע. **אמנם** בל"ז דברי תוס' שם תמוהין מאד, שכתבו דהוה מצי יליף ע"ז משביעית, וק' הרי בזבחים [ד"נ ע"ב] סלקי בתיקו אי ילפינן במה מצינו דבר הלמד בג"ש, וכן במנחות [דע"ו א'] מסתפק הש"ס בהכי. וא"כ כיון דילפינן שביעית מהקדש בג"ש, הא תינח דילפינן ע"ז משביעית בק"ו. אבל היכא חשבינן לתרווייהו ב' כתובים הבאים כא', הרי מע"ז לא מצינן למילף בעלמא במה מצינו דבאיהו גופיה ילפינן בג"ש, וא"כ היכא הו"ל ב' כתובים הבאין כאחת. בשלמא לש"ס ל"ק, די"ל דאף דמשביעית ליכא למילף מדהו"ל למד מלמד, עכ"פ ילפינן בכל התורה כולם מע"ז, ופרכא דתוס' דע"ז שאני דלאסור בהנאה. לא חשבינן ליה פרכא, מדלא תלי מידי בשיהיה תופס דמיו, ואדרבה מדלאסור בהנאה, אין הדמים שקבל בעדו חליפי ע"ז, וכמ"ש הר"ן [ע"ז דפס"א א'] בשם הירושלמי, דלהכי במכרן לאסורי הנאה וקידש בדמיהן מקודשת, לפי שאין ממון זה דמי ערלה, רק מתנה הן, כמלא שאינו נהנה ע"י הערלה ודו"ק, [ועי' רמב"ם פ"ה מאישות ה"ז]. אבל לתוס' הנ"ל, דמע"ז לא מצינן למילף, מדאסור בהנאה, והרי הוכחנו דגם משביעית לא מצינן למגמר מדהו"ל למד מלמד, א"כ היכא חשבי ליה הש"ס ב' כתובים הבאים כא'. וצ"ע:

פרק ג **א האומר** לחברו צא וקדש לי אשה פלונית[א] והלך וקדשה לעצמו[ב] מקודשת[ג]. וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום. ובא אחר וקדשה בתוך שלשים. מקודשת לשני[ד]. בת ישראל לכהן. תאכל בתרומה[ו]. מעכשיו ולאחר שלשים יום. ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום. מקודשת ואינה מקודשת[ז].

פרק ג **א האומר** לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו. אמרי' בגמ' מאי והלך שהלך ברמאות. ולהכי תנן האומר לחברו. ולא תנן האומר לשלוחו. לאשמועינן דאע"ג דלא עשאו שליח מתחלה לכך. אלא שאמר לו קדש לי אשה פלונית. אם קדשה לעצמו קרינן ביה שהלך ברמאות ורמאי הוי: ובא אחר וקדשה בתוך ל' יום מקודשת לשני. ויכול לכנסה אפילו בתוך אלו הל' יום: בת כהן לישראל. אם בת כהן היא וזאת שנתקדשה לאחר שלשים יום כל אותן שלשים יום תאכל בתרומה. שלא נפסלה מלאכול בתרומת בית אביה. ואם בת ישראל לכהן היא לא תאכל בתרומה שעדיין אינה אשת כהן: מקודשת.

וצריכה

פרק ג **א האומר** לחבירו וכו' והלך וקדשה לעצמו. כתב הר"ב אמרינן בגמ' מאי והלך שהלך ברמאות. דאילו במשנה ד' פרק דלעיל דתנן האומר לשלוחו כו' והלך וקדשה במקום אחר שפיר תנן והלך. כלפי הא דעבר על דעת משלחו שא"ל וקדש לי במקום פלוני. ומ"ש הר"ב ולהכי תנן האומר לחבירו ולא תנן האומר לשלוחו. כלומר כהא דפ' דלעיל. ומסיק בגמ' דלעיל דתנן שלוחו הוי כמי לרבותא דקמ"ל דאפילו בשלוחו דטרח לבקש במקום אחר. הואיל ועשאו שליח לא אמרינן מראה מקום הוא לו. ולא משוי שליח אלא באותו מקום. ומ"ש הר"ב אלא שא"ל קדש לי אשה פלונית. פירש"י שלא שלחו לשם כך. אלא אם יזדמן לו במקום פלוני דרך אגב: מקודשת. ל' הר"ן וא"ת מאי קמ"ל. פשיטא וכי מפני שנהג בה מנהג רמאות לא תהא מקודשת. י"ל אה"נ דס"ד כיון שעשה שלא כהוגן לפקעו רבנן לקדושי מיניה כההיא דיבמות [ק"י ע"א] דאותבוהו אבי כורסיה וחטפה מיניה קמ"ל. א"נ ס"ד קדושי טעות נינהו שאילו ידעה שהלה עשאו שליח לקדשה לא היתה מתקדשת לו קמ"ל. ובתוס' פירשו דהכא בשאמר לה שליח. פלוני אמר לי לקדשך לו ואח"כ אמר לה הרי את מקודשת לי [והיא ידעה דקידשה לנפשו] דס"ד מקודשת לי לצורך המשלח קאמר. קמ"ל דמקודשת לשני. ע"כ. וכתב המרדכי בשם ר"ב דמיירי שלא קידש במעות המשלח דא"כ ה"ל כמו קדשה בגזל דאינה מקודשת. [ע"כ]. כדפירש הר"ב בפרק דלעיל משנה ז': מקודשת לשני. ובגמ' אמר רב לעולם. וז"ל הרמב"ם בפ"ז מה"א לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת ותפסו בה קדושי שני ונעשית אשת איש ולאחר הל' יום כשיבואו קדושי ראשון *ימצאו אותה אשת איש. ונמצא הראשון כמו שקדש אשת איש שאין הקדושין תופסין בה. ע"כ: בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. ל' הר"ן תנא הכי לאשמועינן דלא תימא דכי אמרינן מקודשת לשני. ה"מ לחומרא בלבד דליתא. אלא מקודשת לשני לגמרי. ואין חוששין לקדושי ראשון [כלל] אבל בפירוש המשנה להרמב"ם ז"ל מצאתי ומה שאמר *)בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. חוזר לפסקא הראשונה והוא מה שאמר הרי את מקודשת [לי] לאחר ל' יום שהיא אוכלת בתרומה כל אותן ל' יום ואם אמר לה מעכשיו ולאחר שלשים יום אינה אוכלת בתרומה מעת שקבלה הקדושין. ע"כ. ונראה שהוא גורס בריישא בת כהן לישראל תאכל בתרומה. ומפ' כשלא בא אחר וקדשה וס"ד כיון שקבלה הקדושין לאחר ל' יום. אף מהיום לא תאכל בתרומה משום דמחלפא במקודשת מעכשיו ולאחר ל' יום דאף מעכשיו [לא] תאכל. קמ"ל דלא. עכ"ל הר"ן. [*וגירסת הר"ב הסיעה להר"ן בפירושו לדברי הרמב"ם. וכן צריכין אנו ג"כ לפירושו זה של הר"ן לדברי הר"ב]: מקודשת ואינה מקודשת. ובגמ'

*) לפנינו הגי' בפיה"מ בת כהן לישראל לא תאכל כו' ובדפ"ח הקיפו מלת לא בכ' חצאי עגולה , ועי' בש"נ ובכ"ד .

פ"ג א האומר לחברו כו'. נ"ח ע"ב מיי' פ"ט מהל' אישות הי"ז סמ"ג עשין מ"ח טוש"ע אה"ע סי' ל"ה סעי' ט': וכן האומר לאשה כו'. נ"ט ע"א. מיי' פ"ז שם הי"א סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל' סעי' ב': מעכשיו ולאחר ל' יום כו'. נ"ט ע"א ע"ב. מיי' שם הי"ב טוש"ע שם סעי' ג' :

שנויי נוסחאות

פ"ג א והלך. בכי"ק הלך. מקודשת. כד"נ ובכי"ק ובמשנ"ב מקודשת (לשני) וכ"ה במשנ"ב לך במשנ"ב ד"ו ליתא. בתוך ל'. בכי"ק ובמשנ"ב ובמשב"י ל' יום. (בת ישראל לכהן תאכל בתרומה). בכי"ף נ"ק בת ישראל לכהן תאכל בתרומה בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה והסיפא חסרה שם לגמרי או כי יש שם השמט מן בת ישראל לכהן כו' דרישא עד בת כהן לישראל כו' דסיפא וכמו שהוא בשלמות בכי"ף שלפנינו ועי' בר"ן ובלח"מ שם; כד"נ ליתא והתה זה בא בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה ועי' עוד בסמוך; בכי"ק בת כהן לישראל תאכל בתרומה וכ"ה גי' הרמב"ם והאור הדברים ע' תוי"ט בשם הר"ן.

ראשון לציון

פ"ג א תוי"ט סד"ה בת ישראל לכהן כו' דאף מעכשיו לא תאכל קמ"ל דלא עכ"ל הר"ן וצריך לעמוד על עיקר הדברים ועיין בהר"ן כי שם יש תוספת דברים מבוארים:

יכין　תפארת ישראל　יכין

פ"ג א) להכי נקט „לא", דמיירי שצריך לצאת למקום אחר לקדשה, וטריחא ליה מלתא, דאל"כ מצוה בו יותר מבשלוחו [כפ"ב סי' א']: ב) במעות שליח [אה"ע ל"ה ט']: ג) דאף דנקרא רשע שרמאהו, וס"ד דנימא דלהוי ככל דאמר רחמנא לא תעבד אי עביד לא מהני [כתמורה ד"ד ב'], ואפי' בעבר אדרבנן לא מהני, כדאמרינן [כתובות פ"א ב'], השתא דאמר רבנן לא מזבן, אי זבן לא מהני. וא"כ לפקעינהו רבנן לקודשין מניה. קמ"ל דלא אמרינן לא מהני, רק כשפעולה ההיא אסורה מל"ע, משא"כ כשאסורה מצד ד"א, כמצד הזמן וכדומה. מהני [וכרע"ז ח"מ סר"ח]. וה"ה רק מצד שמשלחו פלוני, נאסר לו לקדשו: ד) לעולם. ואף דגם כאן עשה שני שלא כדין, כמחזיר אחר דבר לקנותו וקנאו אחר, דנקרא רשע, [כח"מ רל"ז], אפ"ה מקודשת. מיהו במת או גירשה השני תוך ל', י"א דכשהגיע יום ל' מקודשת לראשון [אה"ע מ"ב ב']: ו) והיינו כשהמקדש השני כהן. וקמ"ל דלא תימא דרק לחומרא מקודשת לשני אלא דאפילו לקולא מקודשת להשני. וי"ג בת כהן לישראל וכשלא בא אחר וקדשה [וקמ"ל דל"ג אטו אמר מעכשיו]: ז) דמספקא לן, במאי דאמר ולאחר ל' יום, אם כוונתו להתנות, כאם לא

יחזור

אור　גדול

פרק ג א במשנה והלך וקדשה לעצמו. ונקרא רמאי. וכן האומר לחברו לקנות לו קרקע או מטלטלין והלך וקנה לעצמו נקרא רמאי. והמחזיר אחר דבר לקנותו ובא אחר וקנאו נקרא רשע. ועיין בחו"מ (סי' רל"ז) בהג"ה דאם מחוסרין עדיין הפסיקה שהמוכר רוצה בכך והקונה רוצה יותר בזול מותר לאחר לקנותו בין אם המוכר עכו"ם או ישראל. והוא שהמרדכי כ"כ (פ' חזקת סי' תקנ"א) הובא בב"י בחו"מ שם. וכמ"ש הרמ"א בין אם המוכר עכו"ם יעוי' בהגר"א שם (ס"ק ט') ומ"ש המדפיס מן חצד. וגם בד"מ כ' בדברי המרדכי מצינו דחשו רבנן לטובת המוכרין אפילו הוא עכו"ם ותיבת אפילו הוא עכו"ם הוא הוספה מהרמ"א עצמו, והיינו דקשיא להו מ"ש המרדכי דאפילו בקונה מעכו"ם הכי ע"כ הוצרך הרמ"א להוסיף דחשו לטובת המוכר אפילו הוא עכו"ם. והגר"א כ' באו"א דמישראל ראי' דהגמ' בעני המהפך בחררה לא איירי בכה"ג. וממילא דאף בעכו"ם הכי לא מטעם טובת המוכר רק דבכה"ג ל"ש עני המהפך כיון דלא נגמר. אמנם נראה דכ"ז גרם להו קיצור לשון המרדכי שבפ' חזקת הנ"ל שקיצר שם ת' מהר"מ. אמנם זו הת' גופי' הוא באורך בת' מהר"ם מרוטנבורג (ד' פראג סי' תתקי"א), ושם מבואר בתחלה גבי עכו"ם דמיירי בקרקע דשפיר עבד משום דארי' אברחית מטיצרי' בכדי שלא ילמוד ממעשיו וזהו הטוב והישר. ועל לוקח מישראל כ' הטעם משום טובת המוכר. וא"כ טובת המוכר באמת לא קאי רק על ישראל המוכר ולא בעכו"ם המוכר. רק שם מיירי שהיה קרקע של עכו"ם סמוך למיצר ישראל דשם גם בעכו"ם ל"ש עני המהפך משום טובה הישראל דארי' אברחית. אבל לולא זה בעכו"ם המוכר לא משגחינן על טובת המוכר ושפיר שייך עני המהפך אף בלא גמר הפיסוק. וא"כ דינו דהרמ"א צ"ע דגרם לו קיצור לשון המרדכי וכנ"ל להמעיין היטב וצ"ע.

תוספת רעק"א

פ"ג א [אות לב] תוי"ט ד"ה מקודשת לשני. ימצאו אותה א"א. מזה דדייק הרמב"ן דאם מת השני או גירש תוך ל' חלו קידושין דהראשון אחר ל' כיון דבשעת חלות הקידושין אינה א"א. ובר"ן הביא דהרשב"א חולק כיון דקבלה קידושין מהשני נתבטלו קידושי דהראשון לגמרי כיון דאם לא בא אחר וקדשה וחזרה בדבור בעלמא פקעי הקידושין לגמרי כ"ש כשפשטה ידה וקבלה קידושין מהשני דהוי ביטול אלים טפי ע"י מעשה. והר"ן דחה דנהי דמעשה עדיף מדיבור היינו למה שהמעשה מוכיח אבל לא ליותר מכן ולפיכך נהי דבחזרת בטלים הקידושים לפי שחזרת בפירוש. אעפ"כ בקיבלה קדושין אין המעשה מוכיח לחזור מקדושי ראשון לגמרי אלא עדיין דעתה דאם יהא אפשר לחול דיחולו דהא בגמרא לקמן סברוה לומר אליבא דשמואל מעיקרא דכי אמרי' מקודשת לשני דוקא עד ל' אבל לאחר ל' פקעי קדושי שני וגמרי קדושי ראשון ואע"ג דלא סלקא הכי היינו בחייו של שני אבל אם מיית היילי קדושי ראשון דהרי משמע דאין הדבר פשוט שהא קבלת קדושין שנייה חזרה גמורה עכ"ל. ולענ"ד היה נראה דאין מזה ראיה דבשלמא אם היה אפשר לומר דבחייו של שני אחר ל' פקעי קידושי שני ויחולו קידושי דהראשון או היה קבלת קידושין השניים לאו דרך חזרה דכוונתה מיד שמקדשת עצמה להשני עד ל' ואח"כ יפקעו וישארו דהראשון אבל לפי האמת דא"א שיפקעו בבדי וא"כ לא יחולו קידושי דהראשון בזה אמרי' דהוי חזרה דאין דעתה לענין אם ימות או יגרש :

בת ישראל לכהן. או בת כהן לישראל. לא תאכל בתרומה(ח): **ב** האומר לאשה הרי את מקודשת לי(ט) על מנת שאתן לך מאתים זוז. הרי זו מקודשת. והוא יתן(י). על מנת שאתן לך מכאן ועד שלשים יום. נתן לה בתוך שלשים מקודשת. ואם לאו אינה מקודשת(יא). על מנת שיש לי מאתים זוז. הרי זו מקודשת ויש לו(יב). על מנת שאראך מאתים זוז. הרי זו מקודשת ויראה לה(יג). ואם הראה על השלחן(יד). אינה מקודשת(טו): **ג** על מנת שיש לי בית כור עפר(טז). הרי זו מקודשת. ויש לו(יז). על מנת שיש לי במקום פלוני. אם יש לו באותו מקום מקודשת. ואם לאו. אינה מקודשת. על מנת שאראך בית כור עפר. הרי זו מקודשת. ויראנה(יח). ואם הראה

וצריכה גט מתרוייהו: **ב** הרי את מקודשת לי. בפרוטה זו. על מנת שאתן לך מאתים זוז: ויתן. ומשיתן נתקדשה למפרע. דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי: הרי זו מקודשת ויש לו. אם יש עדים שיש לו. ואם לא נודע שיש לו. הרי זו מקודשת מספק. שמא יש לו ומתכוין לקלקלה: *) והראה על השלחן. שהיה שולחני והראה על השלחן מעות שאינן שלו אינה מקודשת: **ג** בית כור. מקום הראוי לזרוע כור. שהוא שלשים סאין: ויש לו. אם יש עדים שיש לו מקודשת ודאי. ואם אין ידוע שיש לו מקודשת מספק ולא אמרינן זוזי דעביד אינשי דמגלגלי חיישינן דלמא אית ליה ומתכוין לקלקלה. אבל ארעא לא חיישינן דלמא אית ליה דאם איתא דאית ליה ארעא. קלא אית ליה: ואם הראה בבקעה.

*) נד"א הגיהו ואם הראה. שאינה

ובגמ' א"ר לעולם. ואפי' לאחר ל' יום עומדת בספק קדושי שניהם ואסורה לבניהם בלא גט האחד. וטעמא משום דמספקא לן האי ולאחר ל' אי תנאה הוי אם לא אחזור בי בתוך ל' יהו קדושין מעכשיו. אם חזרה הוי ממאי דאמר מעכשיו. וקאמר איני אומר מעכשיו אלא התקדשי לי לאחר ל' יום [דכיון שלא גמר מעכשיו משמע שרוצה הוא לימלך אלא שאומר מעכשיו כדי שלא תוכל היא לחזור בה. הר"ן] הלכך לעולם היא בספיקא דאי תנאי הוא. קדושי ראשון אילי קדושי שני לא אילי. ואי חזרה הוא קדושי שני אילי קדושי ראשון לא אילי. °ועיין מ"ג פ"ז דגטין: בת ישראל לכהן וכו'. אגב דתנא ברישא תני נמי בסיפא אע"ג דפשיטא היא דהא תנא ליה מקודשת ואינה מקודשת. א"נ סיפא אילטריכא. דסד"א כהי דלענין ערוה חמורה חששו לקדושי שני לענין תרומה לא ניחוש. קמ"ל. הר"ן: **ב** והוא יתן. עיין בפירוש הר"ב משנה ה' פרק ז' דגיטין: על מנת שאתן לך מכאן וכו' ואם לאו אינה מקודשת. גמ' פשיטא. מהו דתימא לאו תנאה הוא ולזרוזי קאמר. קמ"ל. ופי' הר"ן כלומר דתנאי זה אע"פ שהוא מתנה אותו אף היא ודאי לא נתרצית אלא בכך וסד"א דלאו משום קפידא קא עבדה ושיהו הקדושין תלוין בזה אלא לזרוזי בלחוד שישלים לה תנאו הוא דאמרה בתוך שלשים יום. קמ"ל דקפידא הוי אם לא נתנם בתוך ל' [יום] אינה מקודשת: [°לך וברי"ף גרים ליך. וכן לקמן. ומיהו אין קפידא כמ"ש במשנה ח' פי"א דנדרים]: ויראה לה. אפי' איכא סהדי דיכול לאחווי לה לא הוו קדושין עד דמחזי לה דלהכי אמר לה על מנת שאראך ולא אמר לה ע"מ שיש לי. דלא ניחא לה למסמך אסהדי עד דמחזי לה. ומכי מחזי לה אגלאי מלתא דמעיקרא חפצו בה קדושין. טור אה"ע סימן ל"ח בשם הרמ"ה: ואם הראה לה על השלחן. פירש הר"ב שהיה שולחני. ופרכינן בגמ' פשיטא. ומפרקינן לא צריכא °דאע"ג דנקיט דמי בעסקא. פירש"י בעיסקא למחצית שכר היו לפניו על שולחנו להחליף ולהשתכר. וכתב הר"ן ויש מי שפירש שאע"פ שהרויחו בכדי שיעשו לחלקו ק"ק זוז. אפ"ה אינה מקודשת. דכיון שלא הגיע זמן העסק ורווחא לקרנא משתעבד כדאיתא בהמקבל [דף ק"ס] לא חשיבי כשלו. ע"כ: **ג** בית כור. עיין בפירוש הר"ב רפ"ו דב"ב ומ"ש שם: על מנת שיש לי במקום פלוני כו'. ואם לאו אינה מקודשת. גמ' פשיטא. מ"ד א"ל מאי נפקא לך מינה. אגא טרחנא ומייתינא [התבואה לביתי] קמ"ל. וכתב הרמב"ם והרא"ש דה"ה נמי במעות. אם אמר על מנת שיש לי במקום פלוני. שאם אין לו במקום פלוני אינה מקודשת. ולהרמב"ם קדושי ספק הן בתרוייהו. דשמא יש לו במקום פלוני שאמר. ומתכוין לקלקלה: ואם הראה בבקעה. פירש הר"ב ואע"ג דנחא לה לחכירות או לקבלנות. וכתב הר"ן

אפילו

יכין תפארת ישראל בועז

יחזור תוך שלשים יום, יחולו הקדושין מעכשיו וא"כ חייל קדושין של ראשון.. או חזרה הוה, שחזר בו תוך כדי דיבור מזה שאמר תחלה מעכשיו, רק שתתקדש לו לאחר ל"י, וא"כ מקודשת לשני. להכי צריכה גט משניהן מספק: ח) דרך לחומרא מקודשת*): ט) בפרוטה זו: י) והא מקודשת למפרע, דכל על מנת כמעכשיו דמי, ולהכי אפילו קודם שיתקיים התנאי לא תפסי בה קידושין[מאחר] (**א**): יא) ולא אמרינן דל' יום דקאמר, רק לזרוזי נפשיה נתכוון: יב) וסגי בשיש עדים שיש לו. ובאין ידוע, הוה ספק קידושין, דדלמא מעלימן כדי לקלקלה [ועי' גיטין פ"ז מ"ס]: יג) ממעות שלו, ולא מהני עדים: יד) ממעות שבידו מאחרים להשתכר בהן. וי"א אפילו יש לו בהן ר' חלק רווח, אפ"ה מדלא חלקו אינה מקודשת [וצ"ל דאילפ"ק ממה דקיי"ל זוזי כמאן דפליגי דמי [כב"מ ס"ע א']. דהיינו דוקא שיהיה רשאי לחלקם בלי דעת חבירו, מדאין אחד מהן מובחר מחבירו, אבל לא שיהיה כבר כשלו אף שלא חלקם]: טו) והכי קיי"ל [אה"ע ל"ח י"ח]: טז) קרקע לזרוע עליו כור, והוא רע"ד על רע"ד אמות בקירוב: יז) ובאין ידוע שיש לו, לא חיישינן לקדושיו, דאם היה לו, היה קול לדבר: יח) משלו:

*) ולפי"ג שבאות ו' הכא נמי כשלא בא אחר וקדשה. שאינה

פ"ג (א) ואילה"ק נרב יוסף בש"ס [ד"ז ב'] נקדשה בשיראי ואמר דשוה כ', ואע"ג דשוה כ' אינה מקודשת, דאשה לא סמכה דעתה, מכ"ש הכא שלא נתן לה עדיין הר', נימא נמי דלא סמכה דעתה שיתן. ואת"ל דהתם שאני דקדשה בכל הכ', דדוקא בגוף הקידושין צריכה שתסמוך דעתה, משא"כ הכא במעות של תנאי. עכ"פ ק"ל ממ"ד בש"ס [ד"ח א'] התקדשי לי במנה, ונתן לה דינר, הר"ז מקודשת, וישלים. והכי קיי"ל [אה"ע כ"ט ז'], וק' מ"ש משיראי הנ"ל דקיי"ל דאינה מקודשת [שם ל"א ס"ב], והרי בשניהן נתן הכל לשם קידושין. ואת"ל דהתם מדלא נתן רק הדינר מיד, אמרינן דכוונתו דרק הדינר יהיה לשם קידושין. והשאר יהיה כתורת תנאי. משא"כ הכא מדנתן לה הכל מיד, דיינינן שכוונתו שיהיה הכל בתורת קידושין, והרי היא לא סמכה דעתה דשוה כ' או כתירוץ בני אחרון הרב המאה"ג מהו' ברוך יצחק שליט"א, דדוקא בדבר שתולה בבעלה, שיתן לה שאר המנה, סמכה דעתה שודאי יקיים הבטחתו. משא"כ בשיראי, דבשומא תליא, מימר אמרה דלמא טעה בעל, ולא סמכה עליה. עכ"פ ק"ל ממ"ד בש"ס [דמ"ז ב'] דבקדשה במלוה שביד אחרים במעמד שלשתן, דלר"מ מקודשת, וכן פ' הרמב"ם [פ"ה מאישות הי"ו]. וק' ומ"ש משיראי הנ"ל נימא דלא סמכה דעתה שישלם הלה. וצ"ל דדוקא בשיראי שאמר לה שהוא בוודאי כ', אמרינן דלא סמכה דעתה, דסברה שמא אינו שוה כ"כ כמו שאמר הוא דרך וודאי. וא"כ באמת אם תלה דבריו בתנאי, הריני מקדשך בשיראי מעכשיו ע"מ דשוה כ', ונשתכח דשוה כ', באמת מקודשת, מדהתרצית להכנס א"ע בספק זה. ולפ"ז בקדשה במלוה, וודאי פשוט שכוונתו אם

ישלם

ציונים

ב האומר לאשה כו'. פ' ע"א מיי' שם ה"י סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ח סעיף ו': ע"מ שאתן לך כו'. מיי' וסמ"ג וטוש"ע שם: ע"מ שי"ל מאתים כו'. מיי' שם ה"ג טוש"ע שם סעי' י"ד: ע"מ שאראך כו'. מיי' שם ה"ד טוש"ע שם סעי' י"ח: **ג** ע"מ שי"ל בית כור כו'. פ' פ"ב מי' נ"נ כ"ד ע"ב תוד"ה דלא ונפ"ג (כפ"א) ירושלמי קדושין פ"ג הל"ו מיי' שם ה"ד טוש"ע שם סעי' י"ט: ע"מ שי"ל במקום כו'. מיי' שם ה"ג טוש"ע שם סעי' כ': ע"מ שאראך כו'. מיי' שם ה"ד טוש"ע שם סעי' כ"א:

שנויי נוסחאות

(בת ישראל לכהן או) בת כהן לישראל. בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ליתא; בכי"מ ליתא או בת כהן לישראל: **ב** לך. בכי"ק ובכי"ף ליך וכן בסמוך. ויתן. במשב"ג ובמשבי"ר והוא יתן: בכי"ק ויתן לה. בתוך ל'. בכי"ק ונד"נ ובמשבי"ר ..ל' יום. מאתים זוז הר"ז מקודשת ויש לו. נד"נ מאתים זוז ויש לו הר"ז מקודשת ויש לו ויוכל היות כי האחרון מיותר והלשון נוחה יותר אך במשנה הסמוכה כנוסחתנו ועי' בפי' הרמב"ם. ויראה לה. נד"נ ובכי"ק ובמשבי"ר ויראנה. (ואם) הראה על השלחן. נד"נ ליתא; במשבי"ר ..על שולחנו; בכי"ק אם.. **ג** ואם הראה. נד"נ ובכי"ק אם..:

תוספת חדשים

פ"ג ב תוי"ט ד"ה ואם הראה כו' פירש"י כו'. והריטב"א כ' אפי' כל הריוח שלו אינה מקודשת כיון שהקרן אינו שלו: **ג** ברע"ב ד"ה ויש לו כו' ואם אינו ידוע כו' אבל ארעא כו'. ק' דהא עיקר הדין שיהיו ספק קדושין לא נזכר במתני' רק בבריית' הובאה בגמרא וצ"ל מדקדוק לשון המשנה הר"ז מקודשת ויש לו ולא אמר ואם לאו וכו' כמו בסיפא אלא להורות דאם יש לו ודאי מקודשת ואם לאו הוי ספק (ממהרש"א ז"ל):

ראשון לציון

ב במשנה ע"מ שאתן לך מאתים זוז שיעור המספיק לאדם נקט שכך הניח בסוף פאה מי שיש לו מאתים זוז לא יטול, וכה"ג כתב התי"ט מ"ס פרק ג' דסנהדרין:

תוספות רעק"א

[אות לג] תוי"ט ד"ה מקודשת ואינה מקודשת. ועיין מ"ג פ"ז דגיטין. מכאן תמה בס' מכתב מאלי' על הרס"ת בטור אה"ע סימן קמ"ה דבמעכשיו ולאחר מיתה בודאי תנאי הוא. הא במתניתין דהכא גם במעכשיו מספקים ס' תנאי ס' חזרה ובסוגיא מדמינן הכא להחיא דגיטין מהיום ולאחר מיתה: **ב** [אות לד] תוי"ט ד"ה ואם הראה. ראע"ג דנקט דמי בעסקא, מדנקט בעיסקא ולא

סיגי

בבקעה(יט). אינה מקודשת(כ): **ד** רבי מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי(כא). שנאמר (במדבר ל"ב) ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן. וכתיב ואם לא יעברו חלוצים(כב). רבי חנינא בן גמליאל אומר צריך היה הדבר לאמרו(כג). שאלמלא כן. יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו(כד):

שאינה שלו. ואע"ג דנחת בה לאריסות או לקבלנות. אינה מקודשת: **ד** כל תנאי. שאינו כפול וכו' אינו תנאי. ואע"פ שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים: אם יעברו ואם לא יעברו. ואי לא כפל הדברים היתה מתנתו קיימת והיו נוחלים את ארץ הגלעד אע"פ שלא היו עוברים. ואע"ג דאמר אם יעברו אתכם. לית לן מכלל הן אתה שומע לאו. ושמעינן מיניה נמי דבעינן תנאי קודם למעשה. מדלא אמר תנו להם אם יעברו משמע דאי הוה אמר הכי לא אתי תנאה ומבטל מעשה דמתנה דקדמיה. וש"מ נמי דבעינן הן קודם ללאו. דלא אמר תחלה אם לא יעברו אל תתנו ואם יעברו ונתתם: ר' חנינא כו'. אתנאי כפול

פליג

אפילו באריסות בתי אבות. דמ"מ אינה שלו ואי מפסיד נמי יכול בעל הקרקע לסלוקיה וכדאיתא בב"מ [דף ק"ט]. ע"כ: **ד** רמ"א כל תנאי כו'. לשון רש"י כגון הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ולא פירש לכפול כו'. וכ"כ הרמב"ם. דר"מ חולק על אלו הבבות הקודמות שאומר ע"מ ומצריך ג"כ תנאי כפול. אבל אין הלכה כמותו בעל מנת כו': תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן. כתב הר"ב ושמעינן נמי מינה דבעינן תנאי קודם למעשה. עיין מה שאכתוב בזה בספ"ז דב"מ. ומ"ש עוד וש"מ דבעינן הן קודם ללאו. וצ"ל דמאי דבעינן הן קודם ללאו היינו שלא יהא מסיים דבריו בהן דכגמר דבריו אדם מתפיס. ונמצא מעשה קיים ותנאי בטל. כ"כ הר"ן פ"ז דגטין אהא דאתקין שמואל בגיטא כו'. ועיין מ"ש במשנה ג' פ"ק דנדרים. וכל הני דשמעינן בתנאי בני גד ובני ראובן ליכא בהו הכרח מן המקרא אלא הכפילא. אבל איך היכא למימר דעובדא הכי הוה. וכבר כ"כ הר"ן דלא נהירא לומר דלא פליג ר' חנינא אלא בכופל כמ"ש רש"י. [וכ"כ הר"ב] אלא בכולהו פליג ולא חש לאפלוגי אלא בתנאי כפול משום דאהנה לא צריכי טעמא דמעשה שהיה כך היה. אבל בכפל ודאי צריך טעם למה הוצרך לכפול התנאי. ע"כ: שאלמלא כן יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו. פי' התוס' לא מיבעיא בארץ גלעד לא ינחלו דכיון שהיה להם יפוי כח בארץ גלעד אם יעברו דבשביל

זה

ציונים

ד רמ"א כל תנאי כו'. פ"א כ"ח נדרים י"ח ע"א ירושלמי דמאי פ"ז הל"ח גיטין פ"ג הל"ה נזיר פ"ב הל"ג. מיי' שם פ"ו ה"ב סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ח סעי' ג':

שנויי נוסחאות

ד (וכתיב). בכי"ק ובמשנכי"ל ליתא וכן ליתא גם בד"נ אך שמה באו שני הכתובים שבתורה במלואם גם בכי"ק מובא הכתוב הב' במלואו (ושם ונוחזו. ר' חנינא. בכי"ק ובמשנכי"ל ר' חנניה. צריך. בכי"ק צורך. שאלמלא. בכי"ק שאלמלי. שאפילו. בכי"ק שאף. כנען. בכי"מ ישראל. לא ינחלו. בכי"ק ..הנחלו:

תוספת רעק"א

משני דהרא' לה דמי מה שלקח בהלואה נראה דבזה באמת מקודשת דהמעות שלו ממש הם לכל מילי אלא דהוא בע"ח ודוקא דמי עיסקא כיון דתמיד צריך להיותם בידו לאעסוקי' ביה ולא למשתי ביה שכרא מה"ט אם מת לא נעשו מטלטלי דיתמי כדאמרי' בב"מ דק"ד ב' בזה דוקא אינה מקודשת. ואולם ברמב"ם איתא שלקח במלוה וצ"ע. וחידוש שלא הערו מזה נושאי כליו אח"ז רב מצאתי במהריק"ש שעמד בזה באה"ע סי' ל"ה וכתב דט"ס הוא ברמב"ם:

לקוטים

ד תוי"ט ד"ה רמ"א וכו' וכ"כ הרמב"ם וכו' כ' הב"ד תימא מאי וכ"כ הרמב"ם הא רש"י לא נקט שום בבא מהבבות הקודמות דהא ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי וכו' היא מתני' ר' דפ"ז דגיטין אלא משמע לי דהא דכתב רש"י כגון ה"ז גיטך היינו משום דס"ל דדוקא בגיטא וקידושא במילי דאיסורא בעי כל הך דקדוקי וכו' וכדעת הנהו רבוואתא דסברי הכי ודלא כהרמב"ם וכו' ע"כ ולא דק דמה שכך דרש"י לא נקט שום בבא מהבבות הקודמות מ"מ רש"י כתב בדר"מ דאף אם אומר ה"ז גיטך על מנת וכו' בעי' כפול ולדעת תנא דמתני' דלעיל אינו כן דהא שמעי' ליה בכמה תנאים דתני ע"מ ולא הצריך כפול וה"ה בה"ז גיטך ע"מ וכו' דמ"ש א"כ בע"כ צ"ל דס"ל לרש"י דר"מ פליג על תנא דלעיל וזה עצמו מ"ש הרמב"ם ומ"ש הב"ד בכוונת רש"י מלבד כי לא יתכן כלל דהכא רש"י אינו פוסק דין אלא מפרש דברי ר"מ ור"מ פשיטא דלא פליג בין ממונא לאיסורא אלא דהכא לא קי"ל כוותיה בממונא

לדעת

תפארת ישראל

יכין

יט) שאינה שלו: כ) אפילו מושכרת לו, לא אמרינן שכירות ליומא ממכר הוא, [עי' ש"ך י"ד קנ"א קי"ז] דשיהיה שלו לגמרי קאמר: כא) והתנאי בטל, והמעשה קיים אף שלא נתקיים התנאי: כב) שהיה שם תנאי כפול, אם יעברו ואם לא יעברו. דלא אמרי' מכלל הן נשמע לאו. וגם היה הן קודם ללאו, אם יעברו ונתתם, ואם לא יעברו לא תתנו. וגם היה התנאי קודם למעשה, מדלא אמר תנו להם אם יעברו: כג) ר"ל צריך היה לכפול התנאי: כד) כשלא יעברו, מטעם קנסא. להכי קמ"ל קרא דאם לא יעברו ונאחזו בתוככם, ר"ל שאחרו להם חלקם, שיכבשוה הן בעצמן [כך נ"ל]. ורחב"ג גם אשאר דיני תנאי פליג, מכח כ"ש, דבהו איכא למימר ומעשה שהיה כך היה (ב). מיהו אנן קיי"ל בדיני תנאי (א) שצריך תנאי כפול, (ב) שיהיה הן קודם ללאו. רק בשכיב מרע צריך לאו הן לאו [כגיטין ע"ה כ'], רק שלא יסיים עם הן. (ג) צריך שיהיה נמי תנאי קודם למעשה, דהיינו באמירה שיאמר אם יהיה כך הרי את מקודשת, ואם בהיפך אין את מקודשת, וגם בפועל צריך שיקדים התנאי למעשה, דהיינו שתחלה יתנה ואח"כ יתן הגט או הקדושין. (ד) ויהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו. ואפילו אי אפשר לקיימו רק באיסור, כגון ע"מ שתאכל בשר חזיר, אינו כמתנה על מה שכתוב בתורה, דהרי אפשר שלא תאכל ולא תתגרש. (ה) וצריך שיהיה המעשה דבר שאפשר לקיימו ע"י שליח. מיהו בקדשה בתנאי בביאה, מהני תנאה, אף דאי אפשר לקיים המעשה ע"י שליח, עכ"פ מדאפשר קדושי כסף ע"י שליח, וכ"כ שטר אפשר ע"י שליח, הוקשו הוויות אהדדי [כתובות ע"ד א']. (ו) וי"א דבעינן עוד שלא יהיו התנאי ומעשה בדבר א', כגון הולך אתרוג זה לצאת בו, ע"מ שתחזרהו לי וי"א דדוקא בסותר התנאי למעשה, כגון הר"ז גיטך על מנת שתחזירהו לי, דאינה מתגרשת לכשתחזיר, ואז אין הגט בידה. ויש לחוש בכל גוונא לחומרא. (ז) וי"א דאפילו לא פי' כל דיני תנאי, רק אמר סתם, הכני מתנה כתנאי ב"ג וב"ר, צריך לקיים התנאי, רק לא יקדים הלאו. (ח) וי"א דבאמר „מעכשיו", או על מנת שדינו כמעכשיו, אז א"צ שום דיני תנאי, רק שיהא אפשר לקיימו. (ט) וי"א דהא דבאם אין כל דיני תנאי הנ"ל המעשה קיים אף שלא קיים התנאי, היינו לחומרא, דבקדשה בתנאי כזה, מקודשת מספק, ובגרשה בתנאי כזה וקדשה אח"כ אחר, אסורה להמגרש ולהמקדש

כ"ז

בועז

ישלם הלוה, לפיכך הו"ל נמי כאילו קדשה בתנאי אם ישלם, והרי התרצית להכניס א"ע להספק, שאם יתברר לבסוף שישלם, יהיו קדושין למפרע, ולהכי מקודשת. הא למאי זה דומה כמקדשה בכיס מעות בין שיהיה הרבה או מעט, שכשימנו אח"כ אותן ויהיו שוה פרוטה מקודשת למפרע [באה"ע כ"ח ס"ז], דאף שלא הזכיר התנאי הו"ל כהזכירו: (ב) אמר המפרש, אגב דאתא לידי האי סוגיא, חושבני מחמאת אב לא אגלה לעיני אחי יונקי שדי אמי היא תה"ק, את אשר הראה ד' לקטין חריף שקא, בר יומא בקא, משנש דרכה דאמיה עלאי מכולא כרכה. דבסוגיא זו החמורה הרבה נדחקו בה לפרשה רבותינו קמאי, אשר הפורש מהם כפורש מן החיים, המה רש"י ותוס' וערוך. ואני בריה קלה כמות שהיא, אישות בלי עינים, ותפוסית בלי קרסוליים, אנה אני בא כננס קטע היוצא בקב שלו בשדה המלחמה בין גבורים תופסי מגן וצנה, וחרב פיפיות בידם, ואנה אני בא במקלי ותרמילי בין אלה הזקיפים, והנא חיי. אולם מה אעשה, ורוח בטני הציקתני, וזאת נחמתי בעניי, כי שליחותייהו דרבותינו קעבידנא. כי אנשי אמת הם. ודלי אמרי דלהון היא, תורתם ולימודם אשר נטעו בגנינו, ת"ל כי הצליח וגם עשה פרי, דבכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו. תלמידם אני, ומימיהם שתיתי ואשתה יום יום, שהמה ירווני לדלות ולהשקות מבאר חכמתם לבני גילי. ועתה אחי היושבים בגנים, הקשיבו חבירים לקול עלה נדף, אשר רוח ד' נשאתהו על הרי בשמים. תמן אמרינן [קידושין דס"ב א'], בשלמא לרחב"ג דס"ל דא"צ תנאי כפול, היינו דכתיב אם לא שכב איש אותך. ואם לא שטית טומאה תחת אישך הנקי. אלא לר"מ דמצריך תנאי כפול, הנקי מנפ"ל. א"ר תנחום הנקי כתיב. ע"כ לשון הגמ'. ורבינו מאור עינינו רש"י פי', דהקושיא הוא, דאף דכתיב אחריו ואת כי שטית וגו'. זה אינו מכלל כפילות התנאי, רק אשבועה דאבתרה קאי, ולהכי מקשי שפיר לר"מ שאין כאן בקרא תנאי כפול. ומתרץ הש"ס הנקי כתיב, והאי הנקי הו"ל כאילו כתוב הנקי וקאי אדבתרה, ור"ל הנקי ואת כי שטית ורבעתוס' תמהו ארש"י, דא"כ הו"ל מעשה קודם להתנאי. ותרצו דה"פ, דהכהן היה כופל ומתנה ואת כי שטית תנקי, אף שלא נזכר בקרא. וכל אשר עינים לו יראה כי דחיקא מלתא טובא בין לרש"י בין לתוס' ליישב דבריהם בהקרא גופיה. ומכ"ש שנאמר שזה כוונת התרצן שאמר הנקי כתיב, יהיה כוונתו הנקי כתיב, ובזה עדיין אין שום תירוץ לקושית המקשן אם לא שנאמר ונוסף בה דברים אי לרש"י כדאית ליה אי לתוס' כדאית להו, והרי עיקר חסר מהספר. ורבינו בעל הערוך ריפא לנו קצת בשהגיה המלה כדכתיבה, שכתב הנקי כתיב, ור"ל התנקה נהפך תגופך ור"ל בתמות. אולם גם לערוך עדיין צריכים אנו להוסיף אי כרש"י אי כתוספות דזולת זה אין שום כוונה בתירוצו של ר' תנחום. גם מלבד זה לא יתישב הלשון שהשיב ר' תנחום הנקי כתיב, וכי בקריאת המלה היה פליג עליה המקשן, הרי גם הוא מודה היה דהנקי כתיב, רק עיקר מה דחדית לן ר' תנחום, הוא לרש"י דנימא דקאי אואת כי שטית, או כתוס' שהיה מתנה אף שלא נזכר בתורה. וזה עיקר תירוצו של ר' תנחום לפי דעת רבותינו, והוא לא אמר לנו גם אות א' מזה. מלבד מה דיש לדקדק במה דמקשה הש"ס הנקי מבע"ל. ולמה נקט מלת הנקי דוקא, ולא הקללה דכתיבה באורייתא דמשה, יתן ד' אותך וגו'. ולפע"ד הענין בדעת נ"ל להקדים ד' הקדמות: **הקדמה א'** דכל בניין הפעיל שהוא פעל יוצא לשלישי, אין חילוק בין שהפעולה היוצאה על אדם שלישי, או על המפעיל עצמו, כדחזינן במלת הכעים וכדומה, דהמכעים מסבב שהכועס יכעס על המכעים. **הקדמה ב'** צריך שנדע החילוק בין

הגווי

ה המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי שהיא כהנת והרי היא לויה. לויה והרי היא כהנת. עניה והרי היא עשירה. עשירה והרי היא עניה. הרי זו מקודשת. מפני שלא הטעתו(כה). האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר. או לאחר שתתגיירי. לאחר שאשתחרר. או לאחר שתשתחררי. לאחר שימות בעליך או לאחר שתמות אחותיך(כו). לאחר שיחלוץ לך יבמיך(כז). אינה מקודשת. וכן האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה. הרי היא מקודשת לי. אינה מקודשת. אם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר עוברה דבריו קיימין. ואם ילדה נקבה מקודשת(כח)

פליג דאין צריך לכפול דמכלל הן נשמע לאו. וזה שכפלו משה. צורך היה הדבר. ולענין פסק הלכה אם אמר ע"מ. אין צריך תנאי כפול. ולא הן קודם ללאו ולא תנאי קודם למעשה אלא התנאי קיים. ואם לא אמר ע"מ. צריך כל הני דאמרינן. ואם לאו התנאי בטל והמעשה קיים. ולא שנא בתנאי שבדיני ממונות ולא שנא בתנאי שבגיטין וקדושין הכל שוה לדבר זה: ה והזכר עוברה דבריו קיימין. כתב רמב"ם דאין לו לבא עליה עד שיקדשנה קדושין שניים. שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. ולא אמרו דבריו קיימים אלא להחמיר עליה שאסורה

זה נתנה להם. א"כ דין הוא שהורע כחם אם לא יעברו אלא אפי' בארץ כנען שלא יפה כחם אם יעברו שהרי בשביל זה לא נתן להם בארץ כנען אפ"ה הורע כחם אם לא יעברו. אלמלא היתה הכפילות דואם לא יעברו ונאחזו בתוככם בארץ כנען. ובגמרא שפיר קאמר ליה ר"ח בן גמליאל לר"מ אמר לך ר"מ אי ס"ד לאו לתנאי כפול הוא דאתא. לכתוב ואם לא יעברו ונאחזו בתוככם. בארץ כנען ל"ל. ש"מ לתנאי כפול הוא דאתא. ור"ח בן גמליאל אמר אי לא כתב רחמנא בארץ כנען ה"א ונאחזו בתוככם בארץ גלעד אבל בארץ כנען כלל לא וכתבו התוס' דפשטיה דקרא הכי אם יעברו חלוצים בראשי הצבא להיות ראשונים במלחמה בשכר טובה זו שיטבו עם אחיהם הנתן להם ארץ הגלעד. ואם לא יתאמצו יותר מאחיהם ונאחזו ואי לא כתב בארץ כנען ה"א שאם לא יעברו חלוצים בראש המלחמה ולא יסייעו בכבוש הארץ אלא כשאר שבטים כלל וכלל לא יטלו מארץ כנען. קמ"ל דאעפ"כ יטלו וקשה דהיכי תיסק אדעתין שלא יטלו כלל בארץ כנען כיון שסייעו בכיבוש כמו האחרים. וי"ל דסד"א כיון שהוקשה ארץ כנען לשאר שבטים שהרי מאותה שעה שנטלו בני גד ובני ראובן ארץ גלעד נעשו כמי שסלקו עצמן מלחלוק בארץ כנען. ונימא שאם לא יקיימו תנאם לא יהיה להם חלק בה. קמ"ל בארץ כנען לומר שיטלו חלקם כשאר שבטים כאן וכאן. וא"ת לכתוב קרא בארץ כנען בלבד. ולא נכתוב ונאחזו בתוככם. וממילא ידענו כיון שנוטלים חלקם בארץ שהוקשה לשאר שבטים כ"ש שיטלו חלקם בארץ גלעד שלא הוקשה לשאר שבטים. וי"ל דאדרבא ה"א בארץ כנען שלא נתייפה כחם דין הוא שיטלו. אבל בארץ גלעד שנתייפה כחם בה יקנסו ממנה ולא יקחו בה כלל לכך נכתבו שניהם. ע"כ. ור"מ כל בתוככם כל היכא דאית לכו משמע. ועל כרחך לא כתב בארץ כנען אלא למעוטי ארץ גלעד שלא יטלוהו כולה ע"פ מתנהו שנאמר ונתתם להם וללמדנו מכלל הן לא הוה שמעינן לאו. והא בגמ' מייתי קראי דמוכחי כר"מ ואיכא דמוכחי כר' חנינא ומפרש להו אליבא דתרווייהו. ואין להאריך בזה: ה כסבור הייתי. לא ידעתי*) מה הוא שמוש הכ"ף ואפשר שבלשון המשנה ג"כ באה הכ"ף להוראה זו במקום קו"ף שבלשון הגמ' קסבר. ובספר הרי"ף. ואמר סבור הייתי. וכן העתיק הר"ן: מפני שלא הטעתו. פירש"י אלא הוא הטעה את עצמו. וכיון דלא פי' לאו כל שמינה דה"ל דברים שבלב. ע"כ. וכתב הר"ן ויש לתמוה למה נשנית משנה זו כאן. דלעיל בפרק האיש מקדש [מ"ג] גבי ע"מ שאני כהן ונמצא לוי וכו' דקתני סיפא וכולן אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש אינה מקודשת ה"ל למתנייה ונראה לי שמשנה ענין לפלוגתא דתנאי כפול להשמועי' דאפילו ר"מ דבעי תנאי כפול ה"מ בשהתנה. דהואיל והתנה ולא כפל יש במשמע דבכל ענין יהיה המעשה קיים. אבל מי שגלה דעתו שעל דעת כך הוא עושה הרי הוא כאילו התנה וכפל והיינו דתנן מקודשת מפני שלא הטעתו הא הטעתו אינה מקודשת דבגילוי דעתא לא צריך כפילא. או שמא לר"ח בן גמליאל בלחוד תנא הכי לומר דאע"ג דלא בעי כפילא אפ"ה כל כה"ג מקודשת. ע"כ: לאחר שיחלוץ לך יבמיך. כתב רש"י קסבר האי תנא אין קדושין תופסין ביבמה לשוק. ע"כ. וכלומר °ר"ע היא דסבר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין ואינה הלכה כמ"ש הר"ב בזה במשנה ג' פ"י דיבמות ובמשנה ה' פ"ב דסוטה [*ובר"ן נקט ליך. אע"פ שבהעתקתו למשנה העתיק לך ועיין לעיל במשנה ב']: והזכר עוברה דבריו קיימים. כתב הר"ב בשם הרמב"ם

דאין

---

*) הכ"ף הוא כ' הדמיון במובן במו ובא מצורף ליתם הפעול סבור, וכמו כמדומה אני (סנהדרין סח ע"א) שוב מצאתי בקול הרמ"ז שהעיר בזה.

תפארת ישראל

יכין

[כ"ז מבואר מאה"ע ל"ח וכ"ש שם]: כה) מדלא פירש בשעת קידושין. הא אם גלה דעתו אז שעל דעת כן מקדשה, הרי הטעתו ואינה מקודשת. ואף שלא כפל תנאו, א"צ תנאי כפול רק בהתנה, ולא בגלה דעתו שרק על דעת כן עושה, והוי כאומר הריני מקדשך בכוס יין זה ונמצא דבש, דאינה מקודשת אף שלא כפל תנאו [וכזה יתיישב שייכות משנה זו לדלעיל דדמי לה]: כו) שהיא אשתי: כז) קסבר האי תנא אין קידושין תופסין ביבמה. ואנן קי"ל דיבמה שנתקדשה הו"ל ספק קידושין [אה"ע מ' ס"ה]: כח) בש"ס משמע דל"ג הך סיפא במתניתין

בועז

הצווי בנפעל להצווי בהפעיל, דהרי צווי בנפעל א"א שיצוו לאדם שיהיה נפעל. על כרחך דהצווי בנפעל היינו שישתדל הנפעל שיעשה בו הפועל הפעולה ההיא. וק' דהרי זהו ממש הצווי בהפעיל ג"כ, ואיזהו החילוק שביניהן. על כרחך צ"ל דהצווי בנפעל היינו שיניח הנפעל שיעשה בו הפועל הפעולה ההיא ולא ימנענו. משא"כ הצווי בהפעיל היינו שישתדל ויתעסק גם האדם הנפעל שתחול עליו הפעולה שיעשה בו הפועל. הקדמה ג' שורש נקי מלאכותו לרוב בתנ"ך בכוונת נקיון, וזכוך, והפסקה, וזהו במורגל במאד. אולם מלאכותו ג"כ בלשון השבתה, כמו ונקתה לארץ תשב [ישעיה ג' כ"ו], ויסרתיך למשפט ונקה לא אנקך [ירמיה ל' פי"א] פי' רש"י לשון שיאוש והשמד. הקדמה ד' כל כפילות תנאי אינו רק בהן ולאו בהדבר עצמו, ולא בהתחלשות דבר אחר. למשל באומר לאשה אם אדבר עליך אל השלטון הרי את מקודשת לי, ואם לא אדבר עליך אל השלטון, אתן לך ק' זוז, זה פשוט שאין זה תנאי כפול, דלתיבת המשנה לא נזכר באופן תנאי הראשון, ופנים חדשות בא לכאן שצריך תנאי כפול לבד, והמעיין היטב בסוגיא דלן לעיל, דאמרינן סד"א לא קללה ולא ברכה. ימצא הוכן הכוונה כדברינו. ועתה נתהלכה ת"ל ברחבה בסוגיא דלן, דהש"ס מקשי שפיר לר"מ דמצריך תנאי כפול, הנקי מבע"ל, שהוא היפוך אמיתי מהינקי, שנשאר בחיים, על זה צריך לומר בהכפילות הנקי היינו בתמות, משא"כ מה דכתיב ואם שכב וגו' יתן ד' בטנך צבה וירכך נופלת זהו עונש נורא ודבר חדש לגמרי, שלא נזכר בתחלה שיבריא בטנה ותתחזק יריכה. אמנם היה יכול הש"ס לתרץ בפשיטות, מדאשכחן בל"ז בקראי דסוטה כפילות דברים, אם לא שכב איש אותך, ואם לא שטית תזנו וודאי כפילות דברים ללא צורך, דהיא היא. ולמה לא נימא שהם התנאי כפול, וה"ק קרא, אם לא שכב איש אותך, מוטב, כדאשכחן קראי טובא כה"ג, וכדפירש רש"י גבי אם תשא חטאתם [שמות ל"ב פל"ב]. ואם לא, רק שטית טומאה תחת אישך, הנקי, ור"ל תשמד מהארץ. אולם א"א לפרש כן, דהרי בסוטה תעשה השתדלות רב

להשמדה

ה המקדש את האשה כו'. פ"ב ע"א ל' ע"א מיי' פ"ח שם כ"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' כ"ב. האומר לאשה כו'. יבמות ל"ב ע"ב ל"ג ע"ב כתובות נ"ח ע"ב ב"מ פ"ג ע"ב מיי' שם פ"ז הי"ד סמ"ג שם טוש"ע שם סי' מ' סעי' ה'. וכן האומר לחבירו כו'. מיי' שם הי"ט טוש"ע שם סעי' ה':

שנויי נוסחאות

ה כסבור. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ סבור ועי' תוי"ט. והרי היא עשירה. בכי"ק והיא. וכן בסמוך והיא עניה. (או לאחר שתמות אחותיך) בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמשני"ר ליתא. לך. בד"נ ליך. (הרי היא) מקודשת לי.. במשני"ר ליתא. אינה מקודשת. בד"נ ובכי"ק ובכי"ל לא אמר כלום. אם היתה כו'. בבא זו עד סוף המשנה ליתא במשב"ב ד"ו ובכי"ק ובכי"מ ובמשני"ר ועיי' תוי"ט ובתוס' ר"י הזקן כאן ומפי' הרמב"ם שכתב: ,ולמנם אמרנו דבריו קיימים" ולא כתב אמרם משמע דהבבא דהזכר עוברה דברי הרמב"ם המה בפירושו עפ"י הגמ' ובאו אח"כ בד' נאפולי כדבור המשנה. ועי' גוף פי' הרמב"ם בכ"י הערבי יוכל להתברר הדבר:

תוספת רעק"א

ה [אות לה] תוי"ט ד"ה לאחר שיחלוץ. רבי עקיבא היא. לרב דאמר ביבמות דלכ"ע אין קדושין תופסים ביבמה לשוק דלא תהיה היינו שלא יהא בה הויה א"כ מתני' דהכא אתיא ככ"ע אלא אנן דקי"ל כשמואל דהוי ספק אם לא תהיה אתיא לזה או דרק ללאו אתא, מדלא נפרש בן מתני' דהכא צ"ל דמתני' כר"ע. ולדידן דלא קי"ל כר"ע דעת הרמב"ם כיון דעתה בת קדושין היא לשויה ספק קידושין לא מקרי לאחר שיחלוץ דשלב"ל והיא מקודשת גמורה אבל לדעת רוב הפוסקים והכי קי"ל (בש"ע סימן מ) דלאחר שיחלוץ הוי ספק קידושין דדלמא אין קדושין תופסים קודם חליצה והוי דשלב"ל:

לקוטים

לדעת הנהו רבוותא כמו שסיים הב"ד גופיה וא"כ היך יפרש רש"י על ר"מ נגד סברתו מיהו אפילו יונח כדבריו מ"מ ממילא מדהוזכר רש"י ל' ע"מ משמע כמי כמ"ש התוי"ט וזה פשוט: (פ"י)

ו האומר לאשה הרי את מקודשת לי(כט) על מנת שאדבר עליך לשלטון(ל). ואעשה עמך כפועל(לא). דבר עליה לשלטון. ועשה עמה כפועל. מקודשת. ואם לאו. אינה מקודשת(לב). על מנת שירצה אבא(לג). רצה האב מקודשת. ואם לאו. אינה מקודשת. מת האב הרי זו מקודשת(לד). מת הבן(לה). מלמדין האב לומר שאינו רוצה(לו): ז קדשתי את בתי. ואיני יודע למי קדשתיה. ובא אחד ואמר אני קדשתיה. נאמן(לז). זה אמר אני קדשתיה. וזה אמר אני קדשתיה. שניהם נותנים גט(לח). ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס(לט): ח קדשתי את בתי(מ) קדשתיה וגרשתיה(מא) כשהיא קטנה. והרי היא קטנה(מב) נאמן(מג). קדשתיה וגרשתיה כשהיא קטנה. והרי היא גדולה. אינו

באסורה ליכא לאחרים: ו ואעשה עמך כפועל. בפעולת יום אחד. ולאו דמקדש לה בשכר פעולה דכיון דקי"ל ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף. נמצא כשגמר פעולתו. הוי שכירותו מלוה אצלה. והמקדש במלוה אינה מקודשת. אלא דמקדש לה בשוה פרוטה. ע"מ שיעשה אח"כ עמה כפועל: ע"מ שירצה אבא. בגמ' מפרש שלא ימחה אבא ושקבע זמן למחאתו כגון שאמר שלא ימחה אבא כל שלשים יום הלכך רצה האב שעברו שלשים יום ולא מיחה. הרי זו מקודשת. לא רצה שמיחה בתוך שלשים אינה מקודשת: מת האב. תוך שלשים הרי זו מקודשת. דאמרי' מאן מחי: מת הבן. בתוך ל' מלמדים את האב שימחה. כדי שלא תהא זקוקה ליבם: ז אני קדשתיה נאמן. °לכנסה דלא חציף למיגזר קמיה דאב שקבל הקדושין אני הוא. אם לא היה אמת. דמרתת דלמא מכחיש ליה: ח וגרשתיה. קבלתי את גטה: והרי היא קטנה. עכשיו כשאמר עליה כך: נאמן. לפסלה מן הכהונה שהאב נאמן על בתו כל זמן שהיא קטנה °דכתיב (דברים כ"ב) את בתי נתתי לאיש הזה כשאמר לאיש אסרה על הכל שאין אנו יודעים למי. כשחזר ואמר לזה. התירה לו: והרי היא גדולה. ואם לאחר שגדלה אמר כך

ובקטנותה

דאין לו לבא עליה עד שיקדשנה קדושין שניים [*כ"כ בפירושו וכן בחבורו] ומסיים בה בפ"ז מהלכות אישות כדי שיכניס אותה בקדושין שאין בהן דופי [*וצריכין לומר דגירסת הר"ב והרמב"ם בגמ'. דלא כגירסא שלפנינו בגמ'. דא"ר חנינא האומר לחבירו אם ילדה כו' ל"ש אלא שאין אשתו מעוברת כו' ובגמ' מוקי לה בהוכר עוברה וכו' וא"כ לא נשנית הסיפא במשנה וכן במשנה שבסדר ירושלמי ליתא]: ו על מנת שאדבר עליך לשלטון וכו'. פירש הר"ב ולאו דמקדש לה בשכר פעולה כו' גמ'. והא קמ"ל מתני' דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף דאל"ה פשיטא דתנאי זה מועיל כשאר תנאין דעלמא רש"י ור"ן. ועיין במשנה ג' פ"ט דב"ק. ומ"ש הר"ב כשגמר פעולתו כלומר ואז יחולו הקדושין: דבר עליה לשלטון. מסיים הרמב"ם בפ"ה מה"א והניחה השלטון ולא תבעה והיינו כהתוספתא שכתב הרא"ש דתני אם דבר עליה לשלטון כדרך המדברים*) דמשמע שדברים ידועים הן מה שיש לו לדבר עליה: מקודשת. לשון הטור סי' ל"ח אם יש עדים שעשה עמה כפועל ודבר עליה לשלטון מקודשת בודאי ואם אין עדים מקודשת מספק וממשנה ב' ע"מ שיש לי מאתים זוז וכו' הוא שלמד כן: ע"מ שירצה אבא. אביו של חתן. רש"י: ז אני קדשתיה נאמן: כתב הר"ב לכנסה. וכתב הר"ן ואע"פ שאין דבר שבערוה פחות משנים [כדילפינן בספ"ו דסוטה וכמ"ש בריש דמכילתין] ועד אחד דמהימן לומר מת בעליך [כדתנן בריש פ"י דיבמות] היינו טעמא משום דאיהי דייקא למנסבא ומשום חומר שהחמרת עליה בסופה. והכא ליתיה להאי טעמא. התם הוא להוציא מחזקתה אבל זה שמעמידה בחזקתה אלא שאומר שנתקדשה לו נאמן. ועיין לקמן: ח כשהיא קטנה והרי היא קטנה. כתב הר"ב דכתיב את בתי וכו'. וקרא בין בקטנה בין בנערה אלא שאינה בוגרת מיירי. ולפיכך צריך לפרש דקטנה דתנן. היינו לאפוקי בוגרת ולשון הטור סוף סי' ל"ז בעודה קטנה או נערה. ועיין מ"ש במשנה ב' פרק י"ד דיבמות: נאמן. דוקא בתוך כדי דבור. אבל היכא שהוחזקה א"א על פיו אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתיה דלא שוייה רחמנא בגירושין.

לשון

---

*) עי' בב"י סי' ל"ח. (תו"ח)

יכין תפארת ישראל בועז

במתניתין. ואנן קיימא לן דרק לאומרת מקודשת, דהרי קי"ל [בח"מ ר"ע] מה שאלך פרתי קנוי לך לא קנה [אה"ע שם בב"ש וח"מ]: כט) בפרוטה זו: ל) שייטיב לך: לא) ויש עדים על זה, או שהיא מודה שקיים התנאי [ב"ש ל"ח כ"ו]. מיהו בקדשה שלא בפני ב' עדים אינה מקודשת [קידושין ס"ה א']. וי"א דבשניהן מודים בעד אחד סגי [אה"ע מ"ב ס"ב]: לב) אבל בקדשה בשכר הדיבור ובשכר הפעולה, הרי קיי"ל דישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, ולא חלו הקידושין רק כשגמר פעולתו, ואז הוי ליה הכל מלוה שלו אצלה, והמקדש במלוה אינה מקודשת [שם]: לג) אבי החתן: לד) בש"ס מוקי לה, שהתנה על מנת שלא ימחה אבא תוך שלשים יום, הלכך רצה האב, דהיינו שעבר שלשים יום ולא מיחה, או שמת תוך ל"י ולא מיחה, מקודשת. אבל לא רצה ר"ל שמיחה תוך שלשים יום אינה מקודשת: לה) תוך ל"י: לו) כדי שלא תזקק ליבום [וע' גיטין פ"ז מ"ו]: לז) דלא דמי להנך דיבמות [פ"ב מ"ט]. דהכא לא חצוף לשקר שירא פן יכחישנו האב. ולהכי נאמן אף לכנסה, ואף דאין דבר שבערוה פחות משנים, ורק בעגונה סגי בע"א מדדייקא ומנסבא משום חומר וכו', והכא ליתא להאי טעמא, דהא, מדייק והרי אינה יודעת. יש לומר דזה רק להוציאה מחזקתה, משא"כ הכא מעמידה בחזקתה, רק שאומר שלו נתקדשה [והא דנקט קדשתי בתי, דאילו באמרה היא עצמה, נתקדשתי וא"י למי, ובא א' ואמר אני קדשתיך, א"נ לכנסה, דהיא תתפס עליו ולא תכחישנו, שלא תאסר לכל אדם, ומגו למפרע ל"א, ולהכי אפשר שגם הוא משקר מה"ט, אבל נאמן לגרשה שתהיה מותרת לעלמא. ורק בכנסה אין מוציאין אותה ממנו [אה"ע סי' ל"ב סכ"ה] מיהו גם בכה"ג, כיון שע"א שקדשה, נאמן לכנסה]: לח) ואז מותרת לכל אדם [ואילה"ק כיון דא' ודאי חציף לשקר בפני האב, דלמא גם האחר כן, ולמה מותרת לכל, אחרי שיגרשוה. י"ל מדשניהן מגרשין אין אדם חוטא ולא לו [ב"ש ל"ז] מיהו כשבא ב' אחר שכנסה הראשון, אינו נאמן לאסרה. וי"א אפילו רק משהתירוה להנשא סגי: לט) אף שהאחר מכחישו, אבל איפכא לא, דשמא המגרש קדשה, והרי כשנבעלה קודם גירושין אסורה לבעל ולבועל: מ) קטנה דקאמר בסיפא גם אהך בבא קאי. יוה"ה נערה, ולא אתי לאפוקי רק בוגרת או שאמר וכו': מא) קבלתי גטה: מב) עכשיו כשאומר כן, עדיין אינה בוגרת: מג) לפסלה לכהן, דאב נאמן על בתו קטנה

או

להשמדה, מדהשתה מים המרים. וא"כ לא היה לכתוב הנקי דהיינו הלווי בנפעל, רק הנקי דהיינו הלווי בהפעיל. דבשלמא אי פרשינן לשון נקיון מעונש שפיר, מדאינה עושה מעשה כלל, רק שהקב"ה מנקה אותה מעונש, אבל לר"מ ק'. ומתרצינן הנקי כתיב. ר"ל יש אם למסורת, דלא כתיב יו"ד אחר הה"א ויכולין לפ"ז לפי המסורת לקרות שפיר הנקי, ור"ל כדפרשינן לעיל השמדי מהעולם ע"י שהשתה מים המרים, ולפ"ז יש כאן שפיר תנאי כפול, ותנאי קודם למעשה ונתישבו כל הקושיות והדקדוקים בלי שום להן ת"ל. ויתברך המשביר העליון, אשר בדברו כלוף, מעריב ערבים, ובחכמה פותח שערים, לדלים וריקים כעשירים, משיח אלמים ומתיר אסורים:

ו האומר לאשה כו'. ס"ג ע"א. מיי' פ"ז שם ה"ט סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ח סעי' י"ב: ע"מ שירצה אבא כו'. שם מיי' שם פ"ז ה"א סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' ח' ט' י"א: ז קדשתי את בתי כו' ס"ג ע"ב מיי' פ"ב שם הי"ג סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ל"ז סעי' כ"א: זה אומר אני קדשתיה כו'. ירושלמי יבמות פ"ב הל' י"א מיי' שם הי"ג טוש"ע שם סעי' כ"ב: ח קדשתי א"ב קדשתיה כו'. ס"ד ע"א מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הכ"ד סמ"ג לאוין קכ"א טוש"ע שם סי' ל"ז סעי' כ"ו: קדשתיה וגרשתיה כו' והרי היא גדולה כו' מיי' שם טוש"ע שם סעי' כ"ז:

שנויי נוסחאות

ו (האומר לאשה הרי את מקודשת לי). בכי"ף ליתא כ"ז; במשנ"ל ..התקדשי לי. כפועל. בכי"ק בפועל וכן בסמון וכ"ה בר"ב ד"ה. האב לומר. בד"נ ובכי"ק את האב שיאמר. שאינו רוצה. בד"נ ובכי"ק איני..; בכי"ף לא רציתי: ז זה אמר. בכי"ק ובמשנ"ל ..אומר וכן בסמון. ח את בתי. בד"נ ובכי"ק את בתי קטנה; במשנ"ל ..הקטנה. והרי היא קטנה. במשנ"ל ליתא בטעות מן והרי היא.. עד והרי היא גדולה.

ראשון לציון

ח במשנה קדשתי את בתי גירסת רש"ל קדשתי את בתי הקטנה:

תוספת רעק"א

ז [אות לז] הרע"ב ד"ה אני קדשתיה נאמן לכנסה. ואם אחר שכנסה בא אחד ואמר אני קדשתיה א"נ לאסרה עליו. גמרא ובר"ן כתב הרשב"א דמסתבר דלא כנסה ממש אלא התירוה להנשא וכו' אבל בא שני מקודם שהתירוה ועמד הראשון וכנסה מוציאים אותה מידו כיון שכנס שלא ברצון חכמים ולא דמי לב' אומרים מת וב"א לא מת דשאני התם שנשאת ע"פ עדים עכ"ל. ותמוה לי דמאי צריכא לזה הטעם דעבר על רצון חכמים ולא בפשוט דהוי ע"א בהכחשה ובהתירו תחלה י"ל דנעשה כב' אבל בלא התירוה הוי ע"א בהכחשה ומדינא תצא. גם מ"ש הר"ן ולא דמי לב' אומרים מת. הא התם בעיא שהיא אומרת ברי כשנשאת לאחד מעידיה (כמבואר בכתובות דף כ"ב) והכא היא א"י למי קדשה אביה. וצ"ע: ח [אות לז] הרע"ב ד"ה נאמן. דכתיב את בתי נתתי. הכי איתא בגמ' מנין לאב שנאמן לאסור את

בת

נאמן(מד). נשבית ופדיתיה. בין שהיא קטנה. בין שהיא גדולה. אינו נאמן(מה). מי שאמר בשעת מיתתו(מו) יש לי בנים(מז) נאמן(מח). יש לי אחים(מט). אינו נאמן. המקדש את בתו סתם(נ). אין הבוגרות בכלל(נא):

ובקטנותה לא אמר אינו נאמן: נשבית ופדיתיה וכו' אינו נאמן. לפסלה מן הכהונה דבנשואין הימניה רחמנא לאב. לשבויה לא הימניה: יש לי בנים. ואין אשתי זקוקה ליבם: יש לי אחיב. ואשתי זקוקה ליבם. ועד עכשיו היתה בחזקת שאינה זקוקה: אין הבוגרות בכלל. לפי שאין ברשות האב לקדשן. ואף על פי שעשאתו הבוגרת שליח לקבל קדושיה אמרי' לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה אבל הקטנות והנערות כולן צריכות גט מספק

לשון הר"ן. דהא קרא כי כתיב את בתי נתתי [לאיש] הוא דכתיב: נשבית כו' אינו נאמן. כתב הר"ב דבנשואין הימניה רחמנא לאב. לשבויה לא הימניה. נמ'. °וכתב הר"ן וא"ת להימנו במיגו דאי בעי אמר קדשתיה בביאה לפסול בה דמפסלא נמי מכהונה ומתרומה ומהימן בהכי דהא בנשואין הימניה רחמנא. לאו קושיא היא דבקידושי ביאה איסור לא אשכחן דהימניה והכי מוכח בירושלמי. וכתב עוד ונהימניה במגו דאי בעי אמר קדשתיה וגרשתיה למהימן ופסיל לה לכהונה. י"ל דמגו לחצי טענה כי הכא דבגרושין אינה פסולה אלא לכהונה לא אמרינן ואפי' בבת ישראל דפוסלה נמי מתרומה בגרושין. אינו נאמן כיון שאילו היתה בת כהן לא נפגמה כל כך בגרושין כמו בשבויה ולהכי פסיק ותני אינו נאמן אפי' בבת ישראל. ואחרים אמרו דכיון דמה שהאמינה תורה לאב חדוש הוא שהרי לא היה ראוי להיות נאמן יותר מעד אחד דעלמא דייו שנאמין אותו באותו טענה עצמו. אבל אין אומרים מיגו מחמת דאין לנו בו אלא חדושו בלבד. ע"כ: בשעת מיתתו. °אורחא דמלתא נקט. הרשב"ם פ"ח דבב"ב דקל"ד: יש לי בנים. כתב הר"ב ואין אשתי זקוקה ליבום ולא התנה הר"ב שעד עכשיו לא תהא מוחזקת לזקוקה כמו שהתנה בסיפא דיש לי אחים ודברי הר"ב מועתקים מפירש"י וטעמא כי אמר יש לי בנים אינו עוקר החזקה אלא שבא להתירה מצד אחר והכי איתא בגמ' פרק ח' דבב"ב אמתני' ו' יש לי בנים נאמן דהיינו דקתני תרתי זימני לאשמועינן הא דאפי' כי מוחזק באחי נאמן ועיין שם. °ופי' מוחזק לא שיש עדים בדבר אלא חזקה בעלמא שכך שמעו עליו. הר"ן: אין הבוגרות בכלל. הא קטנות בכלל דקדושין שאין מסורין לביאה דכל אחת ואחת ספק אחות אשה אפ"ה הוו בכלל ספק קדושין וצריכות גט והכי מיתרצא מתני' ז' דפרק דלעיל כמ"ש הר"ב שם. ומ"ש הר"ב ואע"פ שעשאתו הבוגרת שליח כו' דקל"ה למאי תנן אין הבוגרות בכלל דמלתא דפשיטא הוא ואע"ג דמדיוקא דהא קטנות בכלל שמעינן טובא דקדושין שאין מסורין לביאה הוו קדושין אפ"ה דחיקא לן מלתא למימר דלגופיה לא אצטריך כלל משום דאי הכי ליתני לדיוקא בהדיא כל הקטנות בכלל. ולמאי נ"מ תני אין הבוגרות בכלל דלא אצטריך כלל. הלכך מפרש לה הר"ב דלגופיה נמי אצטריך וכגון שעשאתו שליח כו' ואע"ג דסוגיא דבגמ' דמוקי למתני' בהכי כגון שעשאתו שליח כו' למ"ד קדושין שאין מסורים לביאה לא הוו קדושין דהשתא קטנות נמי אינן בכלל וצריך לאוקמי מתני' בקטנה וגדולה בלבד ולא אצטריך לדיוקא והלכך צריך לומר דלגופיה אצטריך. אבל למ"ד דקדושין שאין מסורים לביאה [הוו] קדושין. משמע דלא קשיא לן פשיטא דאין הבוגרות בכלל כיון דלדיוקא איצטריך. ס"ל להר"ב דאע"ג דגמ' לא מקשה פשיטא אלא למ"ד קדושין שאין מסורים לביאה לא הוו קדושין. היינו משום דלמ"ד דהוו קדושין לא קשיא דאיכא למימר דלדיוקא איצטריך אבל כי משנינן ומוקמינן למתני' דלגופיה נמי איצטריך. אית לן למימר דלכ"ע הכי איתא. משום דודאי דחיקא לן למימר דלגופיה לא איצטריך אלא לדיוקא בלחוד. והוי מצי למתני לדיוקא בהדיא. וכן הרמב"ם פ"ט מהלכות אישות וטור סי' ל"ז פסקו להאי אע"פ שעשאתו שליח כו'. אע"ג דקיי"ל דקדושין שאין מסורין לביאה הוו קדושין. והמגיד כתב שפסקו לסוגיא זו משום דכיון ששנאה כבר בפ"ב גבי פלוגתייהו דקדושין שאין מסורים לביאה וחזר ושנאה בפרקין אמתני' ש"מ דדינא קושטא הוא לכ"ע. ע"כ. ובעיני נראה מה שכתבתי וגם הטור פסק להך אוקימתא בסי' ל"ז ותימה לי שלא כתב שאביו הרא"ש לא ס"ל הכי. ומשום כך לא השיב על הרשב"א שפסק שאין האב יכול לעשות שליח לבתו

יכין תפארת ישראל יכין

או נערה. ונאמן נמי שהיא מותרת לכל. ודוקא שאמר כן תוך כדי דיבור. אבל אח"כ, אינו נאמן, מדהוחזקה כבר אשת איש על פיו: מד) וכ"ש בדאמר קדשתיה לאחד דא"נ לאסרה אכ"ע: מה) לפסלה מכהונה ותרומה, דרק על נשואיה האמינתו תורה משום דבידו לקדשה, ואגירושין נמי נאמן, מדאתקיש יציאה להויה דכתיב ויצאה והיתה, ולא שנשבית. ואפילו בנשואין נמי, א"נ לומר שקדשה למי שפסלה בביאתו מכהן ומתרומה. [ואילה"ק ליהמן במגו דקדשתיה וגירשתיה. י"ל דכמה שאומר שנשבית או שנבעלה לפסול לה, פוגמה יותר ממה שיאמר שנתגרשה, שהרי אם היתה בת כהן ונתגרשה מותרת בתרומה, אבל בנשבית או נבעלה לפסול, אסורה בתרומת בית אביה, א"כ לא יהיה נאמן רק לפסלה לכהן ולא לתרומה, והו"ל מגו רק לחצי טענה, דלא אמרינן לה, עוד י"ל דנאמנות האב חידוש הוא, דהרי הו"ל קרוב וע"א, ולהכי א"נ בדבר אחר במגו דחידוש [ר"ן]: מו) אורחא דמלתא נקט. או משום סיפא נקט הכי, דאף דאין אדם מטעה בשעת מיתה [כת"מ פ"א], אפ"ה אינו נאמן: מז) ואין אשתו זקוקה ליבום: מח) ואפילו היא בחזקת יבום, שנשמע שיש לו אחים, אפ"ה מדאינו עוקר החזקה, רק בא להתירה מצד אחר, נאמן: מט) שהיתה בחזקת היתר לשוק ובא הוא לזקקה ליבום: נ) ויש לו כמה בנות: נא) אפילו עשתו שליח וגם אמרה

שיהא

ציונים

נשבית כו'. מיי' שם טוש"ע שם סי' ז' סעי' ח': מי שאמר בשעת מיתתו כו' ב"ב קל"ד ע"ב מיי' פ"ג מהל' יבום ה"א סמ"ג עי' נ"א טוש"ע שם סי' קנ"ז סעי' ו': יש לי אחים כו' מיי' שם ה"ב וסמ"ג שם טוש"ע שם סי' קנ"ז סעי' ו': המקדש את בתו סתם כו'. ס"ד ע"ב נ"א פ"ג מיי' פ"ט מהל' אישות ה"ח סמ"ג עי' מ"ח טוש"ע שם סי' ל"ז סעיף ט"ז וי"ז:

שנויי נוסחאות

הבוגרות. בד"ל ובכי"ק ובד"פ וד"ק הבוגרת ועי' בגמ'.

תוספת הדשים

תוי"ט ד"ה נשבית כו' י"ל דמגו לחצי טענה כי הכא כו'. לפי שעכשיו הוא רוצה לפוסלה בין

לענין

תוספת רעק"א

בתו דכתיב את בתי. ובתו"י בכתובות דכ"ב הקשו מה צריך קרא תיפוק ליה דנאמן מטעם דהואיל ובידו לקדשה כדאמרי' פי"ג בבעל שאמר גרשתי את אשתי דנאמן הואיל דבידו לגרשה. וקשה לי על קושייתם הא שם בגרשתי א"נ למפרע הרי דמטעם בידו א"נ רק על להבא ובקרא דאת בתי הא אמר שקידשה כבר קודם שזינתה ולומר דקושייתם על לשון הגמ' מנין לאב שנאמן לאסרה דמשמע דצריך קרא על הנאמנות לאסרה ובזה קושייתם למ"ד שם דבאומר גרשתי למפרע פלגינן דבוריה ונאמן לענין מכאן ולהבא ה"נ באומר קדשתי למפרע נאמן על להבא לאסרה מכח דפלגינן דיבוריה. מלבד דדחיקא לומר כן דדלמא רב ס"ל כמ"ד דל"פ דיבוריה גם הא נ"מ באומר קדשתי לפלוני ועתה הוא מת ובא לאסרה לקרובים של פלוני או לעלמא מדין יבמה לשוק דבזה ל"ש לומר פלגי' דיבורא דהא פלוני הוא מת (או נ"מ באומר שקבל קדושיו ואין ידוע לו ממי קיבל דאסורה לעלמא. ואין בידו) וילפי' מקרא דמ"מ נאמן דהא בקרא דאמר קדשתי. למפרע קודם שזינתה ונאמן על למפרע דהא סוקלין אותה. ואולי י"ל דקושייתם עפ"ד במסכתין דס"ג ב' ד"ה לקטלא דבאמת וסקלוה מיירי דווקא ע"י עדי הקדושין דהא לקטלא לא הימניה מיהו לאיסורא הימניה רחמנא דכתיב את בתי נתתי עיי"ש. וא"כ אין ראיה מקרא דנאמן לענין למפרע די"ל דאיסורא משום דנאמן על מכאן ולהבא ומ"מ קשה דלמא אדרבא מכח יתורא דקרא דלענין מכאן ולהבא פשיטא דנאמן מכח דהוא בידו מוכח דהקרא אתי לענין למפרע. וצ"ע: [אות לח] תוי"ט ד"ה נשבית. וכתב הר"ן וא"ת להימני' במגו דאי בעי אמר קדשתיה בביאה לפסול לה. לענ"ד י"ל לשיטת המרדכי הובא במהרש"א במסכתין דס"ה ב' בתד"ה נשבאו. דהיכי דע"א נאמן משום דבידו מ"מ אם הבע"ד מכחישו א"נ א"כ לפי מ"ש תוס' כתובות דכ"ב א' דהימניה רחמנא לאב משום דהוי קצת בידו לקדשה. א"כ י"ל דא"נ לומר קדשתיה בביאה לפסול לה דלענין קידושי ביאה יכולה להכחישו בברי שלא נבעלה ובמקום הכחשה י"ל דאין האב נאמן. ובעלמא באומר קדשתי בתי בפניה והיא מכחישתו י"ל דהוא נאמן במגו דקדשתיה שלא בפניה אבל בקדושי ביאה לפסול לה ל"ש לומר כן. ואולם על המרדכי הנ"ל קשה לי מסוגיא דפרכינן על ההיא דנשבית ופדיתיה והרי בידו להשיאה לחלל הא כיון דבאנו להאמינו דנשבית מכח דבידו לפסלה ממילא בהיא אומרת לא נשבית א"נ דהא אף במקום דנאמנת משום דבידו מהני הכחשת בע"ד. ואף במודית דנשבית נאמנת לומר דטהורה היא במגו דלא נשבית וצ"ע: [אות לט] שם תוי"ט ד"ה בשעת מיתתו. אורחא דמלתא. ואפשר לומר דלרבותא נקט אף דבשעת מיתתו ליכא מגו כ"כ דשמא אין בו כח כמ"ש תוספות בשמעתין ד"ה רבי אומר דבאמת א"נ אלא בלא אחזיק באחי. ואף לתירוצם קמא י"ל דמ"מ רבותא היא, ובאמת על תירוצם דב' הנ"ל דלקושטא דמלתא הדין דבאומר בשעת מיתה באחזוק באחי דאין לו מגו דאולי אין בו כח לגרש. תמוה לי הא להדיא איתא בב"ב דקל"ח ריש ע"א ההוא דהוי קשכיב א"ל אשתך למאן עיי"ש דמדמי לבעל שאמר גרשתי דנאמן במגו דבידו לגרשה הרי דאף באומר בשעת מיתה נאמן דהוי מגו. וצ"ע: [אות מ] שם תוי"ט ד"ה יש לי בנים. ופי' מוחזק לא. לא הבנתי העתקת דברי רבינו תוי"ט לדברי הר"ן כאן דהר"ן לא כ"כ אלא באומר אין לי אחים בזה אינו נאמן נגד העדים אלא נגד מוחזק לן בלא עדים והר"ן קאי אבריתא דבסוגיא אבל הכא במתני' באומר יש לי בנים פשיטא שיש לו אחים דנאמן כיון דמתירתה לשוק אמירתו

דיין

ט מי שיש לו שתי כיתי בנות(נב) משתי נשים(נג). ואמר קדשתי את בתי הגדולה(נד). ואיני יודע אם גדולה שבגדולות(נה). או גדולה שבקטנות(נו). או קטנה שבגדולות(נז). שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות(נו). כולן אסורות. חוץ מן הקטנה שבקטנות. דברי רבי מאיר. ר' יוסי אומר כולן מותרות. חוץ מן הגדולה שבגדולות(נז). קדשתי את בתי הקטנה ואיני יודע אם קטנה שבקטנות. או קטנה שבגדולות. או גדולה שבקטנות. שהיא קטנה מן הקטנות שבגדולות. כולן אסורות חוץ מן הגדולה שבגדולות. דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר כולן מותרות. חוץ מן הקטנה. שבקטנות(נח): י האומר לאשה קדשתיך(נט). והיא אומרת לא קדשתני. הוא אסור בקרובותיה(ס). והיא מותרת בקרוביו. היא אומרת קדשתני. והוא אומר לא קדשתיך. הוא מותר בקרובותיה. והיא אסורה בקרוביו(סא). קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא

מספק דלא ידעינן איזו מהם קדש: ט קדשתי את בתי גדולה. איצטריך תנא להשמועינן פלוגתא דר"מ ודר' יוסי בקדשתי את הגדולה ובקדשתי את הקטנה. דאי אשמועינן בקדשתי את הגדולה ה"א בהא קאמר ר"מ דכיון דאיכא דזוטרא מינה להך גדולה קרי לה דשכח הוא אדם לקרות בתו בלשון גדולה אע"פ שהיא קטנה כשיש קטנה למטה ממנה. אבל קטנה אימא מודי ליה לרבי יוסי דכל שאא יכול לקרות אותה גדולה אין קורא אותה קטנה. ואי אתמר בהא. בהא קאמר ר"י. אבל בהך אימא מודי ליה לר"מ. לכך הוצרכו שתיהן. והלכה כרבי יוסי בשתיהן: י האומר לאשה קדשתיך וכו'. איצטריך להשמועינן באומר קדשתיך ובאומרת קדשתני דאי אשמועינן באומר לאשה קדשתיך שהוא אסיר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ה"א דיכא הוא דלא מתסרא איהי בקרוביו דאיהו שקורי קא משקר דגברא לא איכפת ליה*) אם אוסר עצמו אנס בקרובותיה ומשקר ואמר קדשתיך. אע"ג דלא קדשה. אבל איהי כי אמרה קדשתני דאסרה נפשה אכולי עלמא עד שיתן לה גט אי לאו דקים לה. לא הוה אמרה ונתסר איהו על פיה בקרובותיה ואפי' יהב לה גט. קמ"ל: קדשתיך והיא אומרת לא

לבתו בוגרת אבל הטור ה"ל להשיב מהך אוקימתא. ומ"ש הר"ב אמרי' לא שביק איניש מצוה דרמיא עליה. דמתני' סתמא קתני ואפי' אמרה לו קידושי לך דאית ליה נמי הנאה מינה. גמ'. והא דקרי ליה מצוה דרמיא עליה. פירש"י דכתיב (ירמיה כ"ט) ואת בנותיכם תנו לאנשים: ט משתי נשים. שנשא שנייה לאחר מיתת הראשונה. גדולות בת הראשונה. קטנות בת שנייה. רש"י. וכתב הרמב"ם פ"ט מהלכות אישות וכולן ברשותו וכלומר שכולן קטנות או נערות. או שכולן בוגרות ונתנו לו רשות לקדשן דאילו בוגרות במקום קטנות או נערות כבר נתבאר [במתני' דלעיל] דאפילו שויתיה שליח אינה בכלל. בית יוסף סי' ל"ז: ואמר קדשתי כו'. נראה בעיני דדומה לאותה ששנינו במ"ז קדשתי את בתי ואיני יודע למי כו'. וה"נ שאומר קדשתי אחת מהן ואיני יודע איזוהי. ואע"ג שהמקדש יאמר שזו היא שקידש. אינו נאמן. דהתם היינו טעמא דנאמן כמו שכתבתי בשם הר"ן. דהתם חזקתה מקודשת. ואינו מוציאה מחזקתה. אבל הכא דלמא לא זו היא שקידש ונמצא שאותה שנתקדשה באמת מוציאה מן הספק שיש לנו בה. ואין דבר שבערוה פחות משנים מלבד האב שהאמינתו התורה שאמר את בתי נתתי לאיש הזה. ול' הרמב"ם בפ"ט מה"א ובשעת הקדושין אמר לבעל קדשתי לך את בתי הגדולה וכן ל' הר"ן ואין נראה שנתכוונו לומר דדוקא שהספק היה בשעת קדושין דהשתא אין למקדש שום טענה לומר קדשתי לזאת אבל אם פירש בשעת קדושין והאב נסתפק אח"כ שיהא המקדש נאמן דהא אין דבר שבערוה פחות משנים. אלא אורחא דמילתא נקטי שע"י שבשעת הקדושין אמר גדולה ולא פירש בשמה בא לו הספק איזו שקידש אבל אה"נ כשפירש בשמה בשעת הקדושין ועכשיו נולד לו הספק אע"פ שהמקדש *אמר זו היא אינו נאמן שהרי מוציא האחרות מהספק. והטור סי' ל"ז העתיק המשנה כלשונה: כולן אסורות חוץ מן הקטנה כו'. מפרשים בגמ' דשאין בכת שנייה אלא גדולה וקטנה עסקינן שאילו היה אמצעית בכת שנייה אפי' לר"מ היו מותרות. משום דלא מקריא גדולה אא"כ היא גדולה לגבי כל כת אחת. והיינו דלא קתני אינו יודע אם אמצעית שבקטנות. ואע"ג דלא קתני ואיני יודע אם אמצעית שבגדולות ולע"ג דודאי אסורות שהרי הן הגדולות לכל כת שנייה הכא לא אצטריכו ליה למתני דכיון דקתני אינו יודע אם קטנה שבגדולות ממילא משמע דכ"ש אמצעיות שבגדולות. הר"ן: דברי ר"מ ר"י אומר כולן מותרות. מפרשי' בגמ' דבהא קא מפלגי ר"מ סבר מחית איניש נפשיה לספיקא ור"י סבר לא מחית איניש נפשיה למימר מילתא דליתי בה לידי שאלה לחכמים. וכי אמר גדולה. גדולה ממש שבכולן קאמר. ועיין מ"ש במ"ב פ"ח דנדרים: י האומר לאשה קדשתיך. בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים דהא אין קידושין בלא עדים כמ"ש בריש מכילתין. גמ': הוא אסור בקרובותיה. דשוינהו עליה חתיכה דאיסורא בהודאתו. רש"י: והיא אסורה בקרוביו.

עיין

---

*) בפי' המשניות להרמב"ם ד' נאפולי (רנ"ב) נמצא פי' הרמב"ם למשנה ט, ומאשר כי נדפס שם הפירוש באותיות מרובעות כאותיות המשנה גופה ויחד עמה מחוברת לכן לא העתיקו אח"כ את הפי' הזה כל מדפיסי פי' המשניות להרמב"ם, גם בגמ' ד' וויניציאה (רפ"ב) ליתא. וז"ל הלום אפשר שיעשה ולא יכירנה כפני שהיא מתבייבת ממנו ושא יש לה יותר הכרה בו ועם כל זה אינה נאמנת עליו במה שאומרת קדשתני עכ"ל. ועי' בגמ' ובפירש"י. ואולי היה לפני הרמב"ם איזה שנוי בדברי הגמ' המכוונים יותר לפירושו הוא.

יכין　　תפארת ישראל　　יכין

ביהא הכסף קדושין שלו, דמתהנה גם מקדושיה, אפ"ה אמרינן דגם שבק מלוה דרמיא עליה לקדש בנות שברשותו, ויקבל קידושין לבת שיצאת כבר מרשותו, ולא רמי כל כך המלוה עליו לקדשה [ועי' פ"ב סי' ב'. ודו"ק]. מיהו קטנות ונערות בכלל הספק, דקדושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין [כפ"ב סי' י"ח]: נב) וכולן קטנות נערות או בוגרות שאע"ג שאין ברשותו לקדשן, מיירי שכל א' מהבוגרות נתנה לו רשות לקדשה. דאל"כ הרי אין בוגרות בכלל: נג) באחת ילדה קודם חברתה ולא היה לשנייה רק ב' בנות, כך אוקמה בש"ס: נד) כך אמר להמקדש הנני מקדש לך בתי הגדולה ונתרצה הלה ונתן לו פרוטה. וג"ל דה"ה באמר כך המקדש, רק דבכה"ג א"ל לב' בני כסי' כ"ח ודו"ק: נה) שבכת ראשון: נו) שבכת ב': נז) לר"מ מחית איניש נפשיה לספיקא ואסורות כולן לעלמא וגם להמקדש כלעיל [פ"ב סי' י"ח], משא"כ לר"י: נח) וצריכה ב' בבי. משום דטפי מסתבר שיקרא לגדולה שבקטנות גדולה, ממה שיקרא לקטנה שבגדולות קטנה, דרוצה לשבח בתו שהיא גדולה וראוייה לנשואין. להכי קמ"ל רישא לר"י, דאפילו ברישא שהזכיר גדולה, אפ"ה אמרינן דלא התכוון רק על גדולה שבגדולות. וסיפא קא משמע לן לרבותא דר"מ, דאפילו בדקאמר קטנה, מספקינן בקטנה שבגדולות. וקיי"ל כר' יוסי [אה"ע ל"ז י"ח י"ט]: נט) בפני ב' עדים והלכו למדה"י: ס) דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא: סא) אפילו לאחר שיגרשה או לאחר מיתות

קמ"ל

ציונים

ט מי שיש לו ב' כתי כו'. שם, ל"א ע"ב נדרים כ"א ע"ב: דברי ר' מאיר. עי' ירושלמי נדרים פ"ח הל"ג קדושין פ"ג הל"ג: ר' יוסי אומר כו' חוץ מן הגדולה. מיי' שם ה"ט טוש"ע שם סעי' י"ח: ר"י אומר כו' חוץ מן הקטנה. מיי' שם טוש"ע שם סעי' י"ט: י האומר לאשה כו'. כ"ה ע"א כתובות ע' ע"א מיי' פ"ט שם הט"ו סמ"ג שם טוש"ע שם סעי' א': היא אומרת קדשתני כו'. ירושלמי קדושין פ"ג ה"ג וכ"ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב': קדשתיך כו'. מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג':

שנויי נוסחאות

ט שיש לו. כד"נ שהיו לו. הגדולה. כד"נ ובכי"ק גדולה. או גדולה כו' או קטנה; במשני"ל אם.. אם.. וכן בכבא דקטנה. חוץ מן הקטנה שבקטנות דברי ר"מ. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל דברי ר"מ חוץ מן הקטנה שבקטנות וכ"ה בריי"ף ד"ק. את בתי הקטנה. כד"נ ובכי"ק קטנה וכ"ה בריי"ף. קטנה מן הקטנות. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ..מן הקטנה. חוץ מן הגדולה שבגדולות דר"מ. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל דר"מ חוץ מן. וכ"ה בריי"ף ד"ק: י (היא אומרת) קדשתני. כד"נ ובכי"ק ובמשני"ל ליתא. הוא מותר כו' והיא אסורה כו'. במשני"ל היא אסורה.. והוא מותר.. וכסגנון הרישא.

תוספת חדשים

לענין תרומה בין לכהונה וכי אמר גרשתיה לא פסיל לה אלא לכהונה. הר"ן:

ראשון לציון

י הר"ב סד"ה האומר לאשה כו' אי לאו דקים לה כו' ואפי' יהיב לה גט כו' בפירש"י בגמ' משמע ע"א איתא ואפילו לא נתן לה גט:

תוספת רעק"א

ויש לו בנים דזהו אינו נגד העדים. אלא דהרשב"ם ב"ב כ' דבמוחזק בעדים שיש לו אחים א"נ לומר יש לי בנים: ט [אות מא] תוי"ט ד"ה ואמר קדשתי אמר זו היא אינו נאמן. ונלע"ד ראי' לזה דהרי הר"ן עצמו כ' בפ"ו דגטין דקע"ג ע"ב וז"ל ועוד אי מדינא אסור היאך מותר בעדות ע"א הא אין דבר שבערוה כו' ולכאורה קשה הא ההם הוי נסי לברר ודומה למתני' ז' קדשתי את בתי דנאמן ע"א. אלא ע"כ כמ"ש התוי"ט דהיכא דבא לומר דאין זו בכלל הספק שנסתפקו בו אין ע"א נאמן:

בתי. הוא אסור בקרובות גדולה (סב). וגדולה מותרת בקרוביו. הוא מותר בקרובות קטנה. וקטנה מותרת בקרוביו (סג): **יא** קדשתי את בתך (סד). והיא אומרת לא קדשת אלא אותי. הוא אסור בקרובות קטנה. וקטנה מותרת בקרוביו. הוא מותר בקרובות גדולה. וגדולה אסורה בקרוביו (סה): **יב** כל מקום שיש קדושין (סו) ואין עבירה (סז). הולד הולך אחר הזכר. ואיזה. זו כהנת לויה וישראלית שנשאו לכהן וללוי וישראל (סח). וכל מקום שיש קדושין ויש עבירה. הולד הולך אחר הפגום. ואיזו. זו אלמנה לכהן גדול. גרושה וחלוצה לכהן הדיוט (סט). ממזרת ונתינה לישראל. בת ישראל לממזר ולנתין (ע). וכל מי שאין לה עליו קדושין. אבל יש לה על אחרים קדושין הולד ממזר. ואיזה זה הבא על אחת מכל העריות שבתורה (עא). וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קדושין. הולד כמותה. ואיזה זה

לא קדשת אלא בתי וכו'. משום דהוה סלקא דעתין לומר מאחר שהאב נאמן על בתו מן התורה תהיה האם נאמנת על בתה מדרבנן. קמ"ל דאינה נאמנת: **יא קדשתי את בתך וכו'.** איידי דתנא להני בבי דלעיל תנא נמי להא ואע"פ שהיא משנה שאינה צריכה. ובכל הני דהיא אומרת קדשתני מבקשים ממנו ליתן גט כדי להתירה. ואם מעצמו נתן גט. כופין אותו ליתן כתובה: **יב כל מקום שיש קדושין ואין עבירה.** שקדושין תופסין בה ואין עבירה בנשואיה. והאי כללא לאו דוקא. שהרי גר שנשא ממזרת יש קדושין ואין עבירה דקהל גרים לא אקרי קהל ואעפ"כ אין הולד הולך אחר הזכר שהולד ממזר אחד גר שנשא ממזרת. ואחד ממזר שנשא גיורת: **וכל מי שאין לה עליו קדושין וכו' הולד ממזר.** ביבמות נפקא לן מקרא דכתיב (דברים כ"ג) לא יקח איש את אשת אביו וסמיך ליה לא יבא ממזר. ומוקמינן לה בשומרת יבם של אביו. שהיא אשת אחי אביו שהיא עליו בכרת: **על אחת מכל העריות.** של חייבי כריתות:

ולד

עיין בפי' הר"ב משנה דלקמן ומ"ש שם: **גדולה.** האם. **קטנה** הבת. רש"י: **יא קדשתי את בתך.** אין לפרש ביתומה וכדתנן במ"ב פ' י"ג דיבמות והשיאוה אמה ואחיה דהתם והשיאוה דוקא אלא הכא בגדולה שעשאתה שליח. והיא קבלה קדושין לעצמה ואמרה שגם הוא כשקדשה נתכוון לקדש את עצמה: **וגדולה אסורה בקרוביו.** כתב הר"ב בכל הני דהיא אומרת קדשתני מבקשים ממנו ליתן גט. **וכופין לה.** דאמר לה ניחא לי דאתסר בקריבתה. גמ'. ומ"ש ואם מעצמו נתן גט כופין ליתן כתובה גמ' ופירש"י דגלי דעתיה דקדשה וארוסה יש לה כתובה ע"כ. ואני כתבתי במ"ח פט"ו דיבמות די"א דאין לארוסה כתובה. וכתב המגיד בפ"ט מהלכות אישות דלדבריהם הכא בשכתב לה וא"ת היאך יכול לומר לא קדשתיך. י"ל דמיירי במקום שכותבין כתובה ואח"כ מקדשין. ע"כ: **יב כל מקום** שיש קדושין ואין עבירה. כתב הר"ב והאי כללא לאו דוקא שהרי גר וכו'. ובגמ' אמרי' דאיזו [זו] דתנן. אתא למעוטי °האי גוונא: **הולד הולך אחר הזכר.** דלמשפחותם לבית אבותם כתיב. רש"י: **ואיזו זו כהנת לויה כו'.** גמ' ותו לא. והרי חלל שנשא בת ישראל הולד הולך אחר הזכר [כדתנן בפ' דלקמן מ"ו] הא לא קשיא כרבי דוסתאי ב"ר ינאי ס"ל. כלומר תנא דידן כוותיה ס"ל דאמר בנות ישראל מקוה טהרה לחללים להכשיר בת ממנה לכהונה ויליף לה בגמ' דף ע"ז מדלא כתיב ולא יחלל זרעו בעמיו ש"מ דבעם אחד מחלל כשנשיהם חללים. ופרכינן והרי ישראל שנשא חללה דיש קדושין ואין עבירה. הולד הולך אחר הזכר תנא כל מקום דליכא לאתויי. ונתנייה בהדיא. משום דלא מתני לה [עם האחר בלבון קלר] היכי נתני. כהנת לויה וישראלית וחללה שנשאת לכהן וללוי כו' חללה לכהן מי הוא. וכתבו התוס' אבל חלל שנשא בת ישראל ה"מ למתני כהנת וכו' שנשאת לכהן וכו' ולחלל שהרי לא הוזהרו כהנות לינשא לפסולים ע"כ. עיין פי' לא הוזהרו וכו' במ"ז דפ"ק: **הולד הולך אחר הפגום.** הנולד מפסולי כהונה [הולד] פסול. בן ממזרת לישראל ממזר. וכן בנתין ונתינה ויש עבירה ואפ"ה קדושי תפסי דקסבר קדושין תופסין בחייבי לאוין. רש"י. והכי אפסיק הלכתא בפ"ה דיבמות ובכמה דוכתי. וטעמא דהולך אחר הפגום ממזר דכתיב (דברים כ"ג) לא יבא לו ודייקינן מלו בסוף פרקין ונתינה כיון שהוא מחייבי לאוין השוין בכל ילפינן מממזר. ואיסורי כהונה דכתיב (ויקרא כ"א) ולא יחלל זרעו. ועיין מ"ש פרק דלקמן מ"ו: **ואיזו זו אלמנה וכו'.** °ותמהני דלא חשיב נמי לחייבי עשה מצרי ואדומי דמכלל עשה דדור שלישי הם באים והטור בסי' ד' כתב נתגיירה אחת מאלו [*וכשאת לישראל או שנתגייר אחד מאלו] ונשא אשה ישראלית. הולד הולך אחר הפסול ע"כ. וכתב הב"י שממשנתינו כל מקום שיש קדושין ויש עבירה כו' למד כן ע"כ. ונ"ל דתנא ושייר. שייר מצרי ושייר אדומי: **וחלוצה לכהן הדיוט.** עיין מ"ש במשנה ג' פ"ט דיבמות: **ונתינה.** עיין מ"ש בריש פ"ג דמכות: **הולד ממזר** ואיזה זה הבא על אחת מכל העריות. כתב הר"ב ביבמות נפקא לן מקרא וכו' כמ"ש שם בספ"ד בס"ד. ומ"ש הר"ב עריות דחייבי כריתות. עיין מ"ש בפרק דלעיל משנה ו' ועיין בספ"ד דיבמות שכתב הר"ב חוץ מן הנדה (וכן) [וכמו] שכתבתי הטעם לפי שיש בה קדושין וע"ש: **וכל מי שאין לה עליו וכו'.** גמ'. שפחה מנלן דלא תפסי בה קדושין דאמר קרא (בראשית כ"ב) שבו לכם

פה

יכין תפארת ישראל יכין

קמ"ל סיפא, דסד"א מדאסרה נפשה אכולה עלמא, ודאי קושטא קאמרה, ותאסר עליו קרובותיה, קמ"ל: סב) היא האם, מדבויה אנפשיה חד"א: סג) דאין האם נאמנת אבתה, אפילו מדרבנן: סד) שקבלה בתך הקדושין ברצונך, דמהני מד"ס. או שאמר בתך גדולה שלחה אותך לקבל קדושין ממני והבת מכחשת [ודלא כרתוי"ט ועי' רמ"ז שדבריו תמוהין]: סה) ובכל שאומרת קדשתני, מבקשין שיגרשה להתירה לעלמא. אף שעי"ז יאסר בקרובותיה. מיהו בנתן גט מעצמו, חייב גם בכתובתה, דגלי דעתיה דקדשה [אה"ע סי' מ"ח]: סו) שקדושין תופסין בה: סז) בנשואיה: סח) והאי כללא לאו דוקא, דהרי גר בממזרת, או איפכא, דיש קדושין ואין עבירה, דהרי קיי"ל קהל גרים לא אקרי קהל [אה"ע סי' ד' סכ"ב], אפילו הכי הולד ממזר: סט) שהולד חלל: ע) שהולד נתין או ממזר: עא) חייבי כריתות

תוספת רעק"א

יב [אות מב] תוי"ט ד"ה כ"מ. האי גוונא. ואתיא למעוטי נמי מצרי ב' שנשא מצרית א' דהולד שני ולא אזלינן בתר הזכר שיהיה הולד שלישי. וגם עמוני שנשא מצרית דהולך אחר הפגום שבשניהם דאם הולד זכר שדינן בתר דידיה והוא עמון שאסור לעולם ואם הולד נקיבה שדינן בתר דידה והיא מצרית גמ'. וגם אתיא למעוטי חלל שנשא כשירה למה דס"ל למתני' דהכא כר' דוסתאי דהולד כשר לכהונה כמ"ש התוי"ט ד"ה ואיזו זו כהנת: [אות מג] שם תוי"ט ד"ה **ואיזו** זו אלמנה. ותמהני דלא. כך הקשה המהרש"א ועי"ש:

יא קדשתי את בתך כו' בס. מיי' שמטוש"ע שם סעי' ד': **יב** כל מקום שיש קדושין ואין כו'. ס"ו פ"ב תמורה כ' ב"ב מיי' פי"ט מה' איסורי ביאה הט"ו טוש"ע שם סעי' א' ב' ג': וכל מקום שיש קדושין ויש כו'. מיי' שם פט"ו ה"ב טוש"ע שם סעי' ד': ואיזה זה הבא כו'. מיי' שם ה"ה טוש"ע שם סי' ד' סעי' י"ג: וכל מי שאין לה כו' הולד כמותה. עי' ירושלמי יבמות פ"ב ה"ו כתובות פ"ג

שנויי נוסחאות

(הוא) אסור. בכי"ק ליתא. **גדולה**, במשני"ל הגדולה. **(הוא)** מותר. כד"נ ובכי"ק ובכי"ף ומותר וליתא: **וקטנה** מותרת. בתוספתא אסורה ועי' במנחת בכורים אך הגר"א הגיה מותרת וכ"ה בכ"י ערפורט. **יא (הוא)** אסור. בכי"ק ליתא. **(הוא)** מותר. כד"נ ובכי"ק ובכי"ף ומותר וליתא: **יב ואיזה.** זו. במשנ"ב ואיזה זו. זו וכן בסמוך; במשבי"ל איזו זו. זו. וכן בסמוך בכל המשנה; בכי"ק ואי זו זו. וכן בסמוך. **שנשאו.** במשבי"ל שנשאת. **לכהן** ללוי וישראל. במשנ"ב ..לו' וישראל; בד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל ..ולישראל. **אחר** הפגום. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל .. הפגום שבשניהם וכ"ה ברש"י. **לממזר** ולנתין. במשבי"ל לנתין ולממזר. **וכל** מי. בכי"ק ובמשבי"ל כל מי וכיה משנה בפ"ע. **על** אחרים קדושין. כד"נ ובכי"ק ובמשבי"ל קדושין על אחרים וכ"ה בכי"ף. **הבא.** כד"נ ובכי"ק שבא. **העריות** שבתורה. בכי"ק ..האמורות בתורה. **(לא)** עליו. כד"נ ובכי"ף ליתא. **כמותה.** בכי"ק ובמשבי"ל ובכי"ף כמוה.

תוספות חדשים

יב במשנה זו כהנת לויה וישראלית שנשאו כו'. פי' לוי שנשא כהנת או ישראלית בנה לוי. וכהן שנשא לויה וישראלית בנה כהן. וישראל שנשא כהנת או לויה בנה ישראל. דלמשפחותם לבית אבותם כתיב (רש"י): תוי"ט ד"ה הולד הולך אחר הפגום כו' ואפ"ה כו' רש"י. דבור זה מסורס

ראשון לציון

יא תוי"ט ד"ה **וגדולה** אסורה בקרוביו כו'. וכתב המגיד בפ"ט מהל' אישות דין י"ג ועי' תוס' גד"ה ואם נתן ועיין ישל"מ: **יב** תוי"ט ד"ה **ואיזו** זו כהנת כו' ויליף לה בגמ' דף ע"ז מדלא כתיב לא יחלל זרעו (בעמיו) כו' נ"ל בעממיו כו':

לקוטים

יב תוי"ט ד"ה **ואיזו** וכו' ותמיהני וכו'. כתב הנ"ד

ולד שפחה ונכרית. דכתיב בשפחה (שמות כ"א) האשה וילדיה תהיה לאדוניה. ובנכרית כתיב (דברים ז') כי יסיר את בנך מאחרי. ומדלא כתיב כי תסיר. ש"מ הכי קאמר. בתך לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך אשר תלד לו בתך מאחרי. אבל בתו לא תקח לבנך לא מהדר שאין הבן הבא מן הנכרית קרוי בנך אלא בנה: יג ממזר שנשא שפחה. ואפילו לכתחלה יכול ממזר לישא שפחה כדי לטהר את בניו. והלכה כר' טרפון. ומודה רבי טרפון שעבד שנשא ממזרת. הולד ממזר שעבד אין לו ייחס:

ולד שפחה ונכרית: יג רבי טרפון אומר. יכולין ממזרים ליטהר. כיצד. ממזר שנשא שפחה(עב) הולד עבד. שחררו. נמצא הבן בן חורין. רבי אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר:

פה עם החמור עם הדומה לחמור. ומ"ש הר"ב בולדה כמוה דכתיב בשפחה האשה וילדיה. גמ'. ובשפחה כנענית,נשואה לעבד עברי מיירי [*ואמר קרא דלא יצא הבן חפשי עם אביו. רש"י] וכתבו התוס' דלישראל הבא על השפחה דולדה כמוה לא איצטריך דכיון דאין קדושין ויש עבירה א"א להכשיר יותר מיש קדושין ויש עבירה. דהולד הולך אחר הפגום. וכי תימא דאתא לאשמועינן דאפי' בא עליה ממזר הולד כמוה ויש לו תקנה בשחרור. הא ליתא. אלא לר"ט [דלקמן] אבל לרבנן לא. ונראה דאתא לאשמועינן שלא יהא קרוי בנו לשום דבר ואפילו כבנו ממזר לא הוי לא ליורשו ולא לטמא לו. ולא ליבם אשת אחיו ולא לפטור אשת אחיו מיבום. ע"כ. ולאיך דתנן במ"ה פ"ב דיבמות דמשיימינן בה חוץ מן השפחה והנכרית. והר"ב שלא כתב לקרא דשבו לכם לראיה על שאין קדושין תפסי בה נראה דלא גרס לה בגמ' וכן מוכיח גי' הר"ן שכתב וכיון דפשטיה דולדה כמוה ממילא פשיטא לן דלא תפסי בה קדושין. ואע"ג דאשכחן יש עבירה ויש קדושין והולד הולך אחר הפגום. מ"מ בהני דכשנשאת ליותר פגום ממנה והוא ישראל ממזר שא"א לו לבא בקהל ע"י גרות או שחרור ואפ"ה הולד כמוה שמעינן משום דאין שום תפיסה בה לנשואה לו. ועכ"ז כי כתיב קרא כגי' הגמ' שבידינו ניחא טפי: **ונכרית.** כתב הר"ב דכתיב כי יסיר כו' ועיין מ"ש בזה במשנה ה' פ"ב דיבמות. וכתב הר"ן וכיון דפשיט בולדה כמוה ממילא מפשיט לן דלא תפסי בה קדושי. ומיהו רש"י ז"ל נראה שגורס נכרית מנלן. אמר קרא (דברים ז') לא תתחתן בם. לא יהא לך בם תורת חתון ע"כ. וכן היא גי' ספרים דידן. והאי קרא דלא תתחתן כבר כתבתי בפ"ק דשבת במשנת י"ח דבר דלהרמב"ם בכל הנכרים ולתוס' בז' עממין ודסוגיא זו דלא כהלכתא. ומיהו לדידהו נפקא לן כדמפקי לרבנן דהאי קרא ר' שמעון דריש ליה והואיל והר"ב נסיב לדרשה דר"ש וכמ"ש בפ"ב דיבמות אין להאריך עוד ועיין עוד שם שכתבתי לריכותא לקראי דשפחה ונכרית: **יג יכולין ממזרים ליטהר.** מפסול זרעם. שלא יהו בניהם ממזרים. רש"י: ממזר שנשא שפחה הולד עבד. ואין ממזר. דהא ולדה כמוה רש"י. וכתב הר"ב ואפי' לכתחלה יכול ממזר לישא שפחה כו'. הכי מסקינן בגמ'. וכתב הר"ן בשם ר"ת טעמא דאע"ג דממזר חייב הוא בכל הלאוין שבתורה. לאו דשפחה שאני. דלא אמר רחמנא לא תקח שפחה ואפקיה בלשון לא יהיה קדש דמתרגמינן לא יסב גברא מבני ישראל אמתא אמה. משמע שאין ממזר בכלל. שכיון שלידתו בעבירה קדש ועומד הוא. עכ"ד. ולפי מ"ש הר"ן בר"פ דלקמן דממזר מותר בנתינה משום דחייבת בכל המצות כמו שאעתיק לשונו שם. אפשר לי לומר דמש"ה נמי מותר בשפחה כיון דשייכי במצות שהנשים חייבות בהן והרי היא אשה אלא מדאפקיה רחמנא בלשון לא יהיה קדש צריכין לאפוקי לממזר מזה הלשון והאי נתינה דכתיב גבה לא יסיר כמ"ש הר"ן שם. ולפי זה ניחא לי דאע"ג דכשנושא נכרית יכול ג"כ ליטהר דולדה נמי כמוה והרי הוא נכרי גמור. ואם יתגייר הרי הוא כשאר הגרים. וכ"כ הרמב"ם פט"ו מה' איסורי ביאה והטור סי' ד'. דהכא בשפחה לכתחלה יכול לישא. אבל נכרית קאי באיסור כמו שאר ישראל. ומיהו בלא"ה לא קשיא דלא נקט נכרית משום דבשפחה יכול לקנות לו שפחה וישאנה והרי הבן שלו ובידו לשחררו משא"כ לגייר הבן אין בידו שאין מטבילין גר קטן ע"ד ב"ד כמ"ש בשם התוספות במ"ג פ"ד דכתובות והיינו דלא דייקינן בגמ' דר"ט ס"ל לכתחלה מדלא תנן נמי נכרית אלא דאפילו אי דיעבד לא מצי למתני נכרית משום דאין יכול לטהר שמא ישאר נכרי ולא יתגייר. ומ"ש הר"ב ומודה ר"ט שעבד שנשא ממזרת הולד ממזר שעבד אין לו יחוס. גמ'. ופירש"י אינו מתיחס אחר אביו דכתיב עם הדומה לחמור כבהמה שאין הולד כרוך אחרי האב הלכך אי מנסבא לעבדא לא מהני מידי. ועיין לקמן: **רבי אליעזר אומר ה"ז עבד ממזר.** גמ'. דאמר קרא לו [לא יבא לו דור אחריו הוא מוסב דהכי משמע דור עשירי לא יבא אפילו אין בו צד ממזרות אלא מאותו] הלך אחר פסולו. ורבנן ההוא בישראל שנשא ממזרת כתיב סד"א למשפחותם לבית אבותם כתיב. אתא לו אפקיה. ור"א [לאו אע"ג דכתיב למשפחותם לבית אבותם אתא לו אפקיה]. ה"נ אע"ג דכתיב האשה וילדיה אתא לו אפקיה ורבנן כל ולד במעי שפחה כולד במעי בהמה דמי. פירש"י שאין מתיחס אחר אביו כלל:

יכין תפארת ישראל יכין

כריתות, חוץ מנדה [שם י"ג]: עב) אפילו לכתחילה. והכי קיי"ל דממזר מותר בשפחה והולד יכול להטהר [שם כ']. אבל בנכרית אסור. וגם אפילו יגייר בנה שתלד לו, וכדקימא לן דקטן מטבילין אותו ע"ד אביו, אפ"ה מה מהני, הרי בהגדיל יכול למחות [ודלא כרתוי"ט]:

אני מוסיף להפליא גם על הכ"י דא"כ אמאי אסיקנא בגמ' דכל מקום דסיפא לאו לאתויי מידי אלא איידי דרישא וכו' הו"ל דכל מקום דסיפא לאתויי מצרי ואדומי ע"כ והא קדמו הריטב"א וז"ל אלא כל מקום דסיפא וכו' היכא למידק נימא ליה לאתויי ישראל שנשא מצרית ראשונה דיש קדושין ויש עבירה והולד הולך אחר הפגום וי"ל דא"כ לרב שנשא מצרית ראשונה כ"ש דפסול נמי בנה דיש עבירה ואפשר לאתויי הכי אבל לדברי רבה בב"ת דמכשיר במצרי שני שנשא מצרית ראשונה אפשר דה"ה דבנה נמי בנה כשר מקשינן סתמא עכ"ל הרי בהדיא כדברי מרן דא"כ דלדידן דקי"ל כרב דימי כמ"ש הרמב"ם והטור שם א"כ דמצרי ואדומי נמי בפ"ל ממשני' מריבויא דכ"מ וכו' והכיא ד לקושטא דדינא כמו שהבין הכ"ד אלא דוקא אליבא דרבב"ח איתמר ומעתה כל מה שהאריך עוד הכ"ד לומר דלהסתר לא נפ"ל מהך מתני' וכן לתרץ אמאי לא תנא עמוני ומו למחאור והאמת כמ"ש וע"ע בסמוך (ב"ל): בא"ד דתנא וסייר וכו' כ' הרמ"ז ל"נ דלא שייך למימר דסייר תרתי אלא היכא דלאי הוה תני חדא מנייהו לא הוה ידעינן אחרת ל וי"ל דהנא לא תני אלא חייבי לאוין ודאיסורין איסור עולם ועי"ל דאשכחן בהני דלא אזלי' בתר הפוגם דהא מצרי שני שנשא מצרית ראשונה הבן שלישי ולא אזל בתר היותר בראשון כי הכ"ד נר"ו דאינו מהוור דאכתי תיקשי מעמוני ומואבי וליתא דמעמוני ומואבי לק"מ מעיקרא ול"נ לתרוי כדאמרן לעיל וגם על הסירון השני כי הכ"ד דלא דק ובתרי ובמצרית יש קדושין ואין עבירה וכו' ואכן קיימינן ביש קדושין ויש עבירה ועוד דבכה"ג לא שייך כלל לומר הלך אחר הפגום דדוקא בא' כשר ואחד פסול שייך וכולי ע"ש. ו מידי דלדידיה עדיפא מינה הו"ל להקשות על הרמ"ז שכתב דלא כהלכתא דהא קי"ל כרב דימי דמצרי שני שנשא מצרית ראשונה הבן שני וכמ"ש שם הטור וכן הרמב"ם בפרק י"ב כל הפוסקים פה אי אלא דלא הא ולא הא ק' והכ"ד לא הבין סוגת דבינו הרמ"ז שנתכוון למ"ש לעיל בשם הריטב"א דהכית דכ"מ דסיפא לאו לאתויי לא אתי אלא לרבב"ח ולא בראשון של הרמ"ז אזיל לר"ע אבל אירון כ' ה"ק דכיון דאשכחן בש"ס אוראי דס"ל מצרי שני שנשא מצרית ראשונה הבן שלישי א"כ הה"ל דלהכוא אמורא ישראל שנשא מ ולהכי לא סייה. (ב"ל):

ציונים

פל"א. מיי' שם הי"ד טוש"ע שם סימן ח' סעיף ה': יג ר"ט אומר יכולין כו'. פ"פ ע"ת יבמות ע"ח ע"א מיי' פט"ו שם ה"ג סמ"ג לאוין קי"ז טוש"ע שם סי' ד' סעי' כ': רא"ה הר"ן כו'. יבמות פ"ה כ"ג:

שנויי נוסחאות

ונכרית. בד"נ נכרית: **יג יכולין.** בכי"ק וכרי"ף יכולין הן. **ממזרים ליטהר.** בד"נ הממזרין לטהר עצמם. **(הבן).** בד"נ ליתא. **ר' אליעזר אומר.** בד"נ אמר ר' אליעזר. **עבד ממזר.** בד"נ ובכי"ק ובמשנ"ר עבד וממזר:

תוספת חדשים

מסורס ומוטעה וכצ"ל ויש עבירה ואפ"ה תפסי הקדושין דקסבר קדושין תופסין בחייבי לאוין הולד הולך אחר הפגום שכשניסת הולד מפסולי כהונה הולד פסול וכן בן ממזרת לישראל ממזר. וכן בן ממזר מישראלית. וכן בן נתינה לישראל נתין בן נתין מכשרה נתין (רש"י) ומ"ש דקסבר קדושין תופסין כו' הכי ליפסק הלכתא כו':

לקוטים

הכ"ד ואני תמה אמאי לא תמה נמי על דלא חשיב עמוני ומואבי שהם מחייבי לאוין וכו' והא לק"מ דמתני' נקטה ממזרת והיינו לישראל וכת ישראל לממזר ונתין וגבי עמון לא הוה מצי למיתני הכי דנקבותיהן מותרות ובעמוני לבת ישראל נמי לא משכחת לה דפסול הולד אלא אם יהיה זכר אבל נקבה מותרת מה שאין כן במצרי ואדומי ועי"ל דעמוני ומואבי ל"צ למיתני דהא חייבי לאוין נינהו והרי הם נמי שבכלל דבכלל הנך דחייבי לאוין נינהו תדע דהא לא קחשיב נמי חללה וזונה לכהן הדיוט אלא נקט גרושה וה"ה לאידך דמ"ש ה"נ ל"ש אלא קו' התי"ט היא אמאי לא חשיב נמי לחייבי עשה שהם מצרי ואדומי. עוד הק' הכ"ד עמ"ש התי"ט מתמיה דמרן הב"י דנפ"ל להטור הכיא דכתגיירה וכו' ממשנתנו וכו' וי"ל אדרבא

פרק ד א עשרה יוחסין א) עלו מבבל ב). כהני. לויי ג). ישראלי. חללי ד). גירי. וחרורי ה). ממזרי. נתיני ו). שתוקי. ואסופי ז). כהני לויי וישראלי. מותרים לבא זה בזה. לויי ישראלי חללי גירי וחרורי. מותרים לבא זה בזה. גירי וחרורי ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי. כולם מותרין

פרק ד א עשרה יוחסין עלו מבבל. שהפריש עזרא כל הפסולים שהיו בבבל והוליכן עמו כדי שלא יתערבו עם המיוחסין. מאחר שאין שם ב"ד: חללי. כהנים שנולדו מן הפסולות לכהונה כגון אלמנה לכהן גדול גרושה חללה זונה לכהן הדיוט: חרורי. עבדים משוחררים: נתיני. גבעונים שמלו בימי יהושע ונאסרו לבא בקהל: שתוקי ואסופי. מפרש להו ואזיל: גיורי וחרורי ממזרין[כו'] כולםמותרין לבא זה בזה. דקהל גרים לא אקרי קהל. ולא הוזהרו ממזרים לבא בקהל גרים

פרק ד א עשרה יוחסין כו'. שם היחס נופל על ידיעת האיש לבית אבותיו לדעת ענינו. על איזה דרך שנולד. ולפיכך כל אלו דתנינן ובאו במספר עשרה יוחסין ילדק עליהם שם היחס אחרי שנדעו מי הם אביהם. ועל איזה דרך שנולדו: עלו מבבל. כתב הר"ב שהפריש עזרא כל הפסולים כו' מדלא תנן עלו לא"י אלא עלו מבבל. לאשמועינן שכולם עלו מבבל. גמ'. ומ"ש מפני שאין [שם] בית דין כלומר סנהדרי גדולה שהיו יושבים ודנין את הכהונה כו' כדתנן בסוף מסכת מדות: כהני. הנו"ן בחירק כמו שאתה קורא החנוכי הפלואי: כהני לויי ישראלי. מנלן דסליקו. דכתיב (עזרא ב') וישבו הכהנים והלוים ומן העם המשוררים והשוערים והנתינים בעריהם וכל ישראל בעריהם. גמ': לויי. והא דכתיב (שם ח') ומבני לוי לא מצאתי שם. תירץ רש"י והתוס' דכל הלוים שעלו עמו היו קצוצי בהונות כשאמר להם נבוכד נצר שירו לנו משיר ציון עמדו וקצצו בהונות ידיהם בשיניהם ואמרו ליה איך נשיר [לא נשיר לא נאמר אלא איך נשיר] אין לנו במה [לשמש] בכלי הכנורות והיכא ראוים לשורר שירה של דוכן ע"כ. וזה לסברי עיקר שירה בכלי. אבל דעת הר"ב במ"ד פ"ב דערכין דעיקר שירה בפה. וכן דעת הרמב"ם כמ"ש במ"ג פ' בתרא דעירובין אין תירוצם עולה דאי משום מום. הא תנן במ"ו פ"ק דחולין דפסול בכהנים דהיינו מומים כשר בלוים. ומפני כן תלה רש"י הטעם שלא יוכל לשמש ולא משום שהם בעלי מומין. ונ"ל דמעיקרא לאו קושיא. דזה שנאמר ולא מצאתי מבני לוי היה בעודו בבבל. כמ"ש שם [ה' ע"ו] ואקבצם על הנהר הבא על אהוא ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם ואח"כ כתיב ואשלחה לאליעזר וגו' ויביאו לנו כיד אלקינו הטובה עלינו איש שכל מבני מחלי בן לוי בן ישראל ושרביה וגו' ואת חשביה וגו' מבני מררי. והא דאמרי' שעזרא קנס הלוים מפני שלא עלו עמו כמו שכתב הר"ב בסוף מסכת מעשר שני ובפרק בתרא דסוטה מ"י. היינו לפי שלא נתעוררו מעצמם לעלות עד שהוצרך לשלוח אחריהם ניחא טפי דאילו עלו קצוצי בהונות למה קנס אותם. [*ומיהו אפשר דאע"ג דעיקר שירה בפה. מ"מ תקנה קדומה מימות שמואל הרואה ודוד המלך ע"ה ככתוב בדברי הימים לשורר בכלים ולפיכך קנסום מאחר שלא עלו [אותם] שלא נקצצו בהונותם וזה י"ל בדעת רש"י ותוס' ומ"מ מה שכתבתי נ"ל עיקר ועיין מ"ש ג"כ בסוף מסכת מע"ש]: חללי. גמ' מנלן כדאמר (עזרא ב') ומבני הכהנים וגו' אלה בקשו כתבם המתיחסים ולא נמצא ויגאלו מן הכהונה ש"מ נתחללו מן הכהונה והיינו חללים. ומ"ש הר"ב חללי כו'. כגון אלמנה לכ"ג כו' ולא מני חלוצה משום דד"ס היא וכמ"ש במ"ג פ"ט דיבמות ומ"מ הנולד מחלוצה לכ"ה הולד חלל מדבריהם כמ"ש הרמב"ם בפי"ט מהא"ב. אבל הא קשיא לי שה"ל להר"ב לחשוב חללה עצמה והחללה היא שנולדה מאסורי כהונה כמ"ש הר"ב וכן האסורה לכהונה ונבעלה לכהן בגמ' דף ע"ז ווזה מפורשת במ"ה פ"ו דיבמות ועיין מ"ש שם: גירי וחרורי. גמ' מנלן דאמר קרא (שם ו') כל הנבדל מטומאת גויי הארץ אליהם: ממזרי וכו'. גמ' מנלן דכתיב (שם ב') ואלה העולים מתל מלח תל חרשא כרוב אדן אימר ולא יכלו להגיד בית אבותם [וזרעם] אם מזרע ישראל הם. תל מלח אלו בני אדם שדומים מעשיהם למעשי סדום שנהפכה לתל מלח. פירש"י שהיו מגלי עריות דכתיב (בראשית י"ג) רעים וחטאים רעים בגופם וחטאים בממונם ואמר בחלק דף ק"ט דמחי לאתתא דחבריה ומפילה. א"ל תיהוי גבך עד דמעברא. הרי ממזרים לגבי ישראל ע"כ. תל חרשא זה שקורא אבא ואמו משתקתו ולא יכלו להגיד וגו' זה הוא אסופי שנאסף מן השוק: נתיני. לא אמרו בגמ' מנלן אבל בהדיא כתיב בעזרא [ח'] ומן הנתינים שנתן דוד וגו' מאתים ועשרים. ומ"ש הר"ב גבעונים שמלו בימי יהושע שנאמר (יהושע ח') ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה. וחייבים ישראל למול עבדיהם הכנענים והני או בכלל מקנת כספו. ומדין הנתינים אם הם מדאורייתא כתבתי במ"ג פ"ח דיבמות וריש פ"ג דמכות: לויי ישראלי חללי גרי כו'. אבל כהני בחללי גירי וחרורי לא. שחללה בלאו וגיורת ומשוחררת בחזקת זונה. רש"י. כדתנן במ"ה פ"ו דיבמות. ועיין מ"ש שם: וחרורי. לשון הר"ן והא דתנא חרורי דמשמע דעבדים לא אליבא דר"ט דקי"ל כוותיה ה"ה לממזרים דמותרין בעבדים. אלא דמשום איך השנויים במשנתינו שאין מותרים בעבדים תנא חרורי: כולם מותרים לבא זה בזה. לשון הר"ן וא"ת והני כולהו היאך מותרים בנתינים. והא קיימא בלא תתחתן בם דקאי אשבעה עממין בגירותן. [כמ"ש ברפ"ג דמכות ע"ש] [ואיכא] למימר דלא מחייבי בלאו דחיתון אלא היכא דאיכא °חששה דכי יסיר לפי שלא חששה תורה*) ליחס אלא המיוחסים אבל הפסולים לא אלא דבגיותן אסירי משום חשש הסרה אבל נתיני שהם גרים וחייבים בכל המצות °לאו בני הסרה נינהו ע"כ. ומ"ש הר"ב שתוקי ואסופי ספק ממזרים כו'

פ"ד א עשרה יוחסין כו'. ס"פ פ"א יבמות פ"ה פ"ח ירושלמי יבמות פ"ד הל"ג קדושין פ"ד הל"ג: כהני לויי כו'. עיי' פ"פ מהל' איסורי ביאה הפ"ז פוס"פ אה"ע סי' ה' סעי' א': לויי ישראלי כו'. עיי' שם הפ"ו פוס"ב שם סעי' ב' וג': גירי וחרורי ממזרי כו'. פ"ד פ"א יבמות כ"ג ע"א עיי' פפ"ו שם הל"ג:

שנויי נוסחאות

פ"ד א יוחסין. בכי"ק יחסין. ישראלי. בכי"ק וישראל. לויי ישראלי. חללי גירי וחרורי מותרין לבוא זה בזה. בכי"ק ליתא. במשני"ר גירי וחרורי וחללי.; (כולם). כד"ג ובמשני"ל ליתא וכן ליתא בכי"ף. וכן ליתא בכי"ק(מן סוף משנה זו נשמט בכי"ק דף אחד ע"ב):

תוספת רעק"א

פ"ד א [אות בד] תוי"ט ד"ה כולם. חששה דכי יסיר לפי שלא חששה התורה ליחס אלא המיוחסים כצ"ל: [אות מה] בא"ד לאו בני הסרה נינהו ע"כ לא זכיתי להבין דהרי חרורי אסור בשפחה כדאיתא במתני' פ"ד מ"ח דגיטין הרי דמוזהר בלאו דחיתון א"כ אמאי מותר בנתינה ועי' בתוי"ט לעיל פ"ג מי"ג, ובתוס' יבמות ד' ע"ט כתבו דלאו דלא תתחתן איכא למילף משאר פסולי קהל כגון ממזר עמוני ומואבי דשרו בקהל גרים אבל לאו דלא יהיה קדש לי"ס למילף דהא לא תפסי קדושין בשפחה ולא הוי דומיא דשארי פסולים ומש"ה חרורי מותר בממזר ואסור בשפחה והא דממזר מותר בשפחה היינו כדכתב הר"ן בשם ר"ת בסוף פ' דלעיל כמ"ש התוי"ט שם בשמו (ועי' פ"ד מ"ד דגיטין בתוי"ט מה שהביא בשם התוס'):

---

*) כ"ה בתוי"ט ד"פ וד"ק וכמו שתקן בתוי"ע. תחת שנדפס בד"ת אלא ליחס.

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ד א) י' מיני יוחסין שמדע באיזה דרך נולדו ומי אביהן: ב) עם עזרא. שהוא העלה עמו כל חכמי הדור, ומשו"ה חשש שיתערבו בבבל פסולים בכשרים, להכי העלה עמו כל הפסולים, ולא השאיר שם רק כשרים: ג) שגם לויים עלו עמו. [ואע"ג דאמרינן [סוטה פ"ט מ"י] דעזרא קנסן מדלא עלו עמו. י"ל דהלויים שעלו עמו היו קצוצי בהונות [כילקוט תילים בפרשת על נהרות בבל], שאינן ראויין לשיר, ולהכי קנס להשאר שבבבל. עוד י"ל דלהכי קנסן מדלא עלו עד ששלח אחריהן. או משום דלא עלו רק מעט מהן, שלא היה בהן כדי לשמש בשיר ובשערי ביהמ"ק. וק"ק וכי מפני אלו יקנסו לדורות גם לאלו שעלו. ודוחק לומר כיון דהרוב לא עלו דיינין להו בעונש כמשפחות בילגה שקנסום אף שלא חטאו אגב אחה שבמשפחות שלהן שחטאה [כשלהי סוכה] וטפי נראה שלא עלו עם עזרא כלל, וכמ"ש בקרא מפורש ומבני לוי לא מצאתי, ואף דקאמר הכא שעלו, היינו אח"כ שבכריתם עזרא שיעלו ואולי ע"י המלכות, שהודיע לכורש שצריכים ללווים בביהמ"ק לשיר ולשמירת שערים]: ד) שנולדו מפסולי כהונה, או שנבעלו לכהן הפסול להן: ה) עבדים שנשתחררו: ו) גבעונים שמלו בימי יהושע: ז) מפורשים לקמן:

לבא זה בזה(ח): **ב** ואלו הם שתוקי כל שהוא מכיר את אמו. ואינו מכיר את אביו. אסופי כל שנאסף מן השוק. ואינו מכיר לא אביו ולא אמו(ט). אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי(י): **ג** כל האסורים לבא בקהל. מותרים לבא זה בזה(יא). רבי יהודה אוסר(יב). רבי אליעזר אומר. ודאן בודאן מותר(יג). ודאן בספיקן(יד). [וספיקן בודאן(טו).] וספיקן בספיקן(טז) אסור. ואלו הן הספיקות. שתוקי אסופי וכותי(יז): **ד** הנושא אשה כהנת(יח). צריך לבדוק אחריה

גרים. אבל לויי וישראלי בממזרי לא. ובשתוקי ואסופי. ספק ממזרים הם ומותרין להתערב בממזר ודאי דאמרינן בקהל ודאי הוא דלא יבא. הא בקהל ספק יבא: **ב** שתוקי. כל שהוא מכיר את אמו. שקורא אבא. ואמו משתקתו: בדוקי. שבודקין את אמו אם אמרה לכשר נבעלתי הולד כשר. והלכה כאבא שאול: **ג** כל האסורים לבא בקהל. אע"ג דתנינא לה ברישא ממזרי ונתיני וכו' מותרים לבא זה בזה. הא קמ"ל כגון גר עמוני ומואבי עם ממזר שתוקי ואסופי: ר"י אוסר. מפרש בגמ' דהכי קאמר אפילו ר' יהודה שאוסר גר בממזרת ה"מ גר של שאר נכרים שמותר לבא בקהל הוא דאסור בממזרת לרבי יהודה דס"ל קהל גרים אקרי קהל. אבל גר עמוני ומואבי שאסור לבא בקהל מודה רבי יהודה שמותר בממזרת: ודאן בודאן מותר. כגון ממזרי בנתיני: ודאן בספיקן. ממזרי ונתיני בשתוקי ואסופי: ספיקן בספיקן. שתוקי בשתוקית. ואסופי באסופות. ואסופי בשתוקית. אע"פ שזה ספק. וזה ספק אסור. שמא זה כשר. וזה פסול. והלכה כרבי אליעזר: כותי. הוי ספיקייהו לפי שאין בקיאין בתורת גטין וקדושין. והאידנא עשאום ככרים

כו' דאמרי' בקהל ודאי כו' גמ'. וה"נ איכא למדרש ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא ולפרו בישראל שתוקי ואסופי. וה"נ אמריק בהדיא בגמ' אלא דחכמים הם שעשו מעלה ביוחסין ולא רצו להשיאם לישראל. אבל זה בזה לא עשו מעלה ולקמן במ"ג חולק ר"א ופסק הר"ב הלכה כמותו וע"ש: **ב** אבא שאול היה קורא לשתוקי בדוקי. פי' הר"ב שבודקין את אמו וכו' וכה"ג דתנן בפרק קמא דכתובות מ"ט ועיין לקמן מ"ח. ולא קשיא תנינא חדא זמנא דאבא שאול עדיפא מדר"ג דאי מהתם ה"א התם דרוב כשרים אצלה אבל היכא דרוב פסולים אצלה כגון ארוסה שעיברה או פנויה ורוב העיר פסולין אצלה אימא לא מהימנינן לה צריכא. ומ"ש הר"ב והלכה כאבא שאול הכי אפסק בגמרא ומשמע ודאי דלאבא שאול לכתחילה כשרה. וכבר כתבתי בשם הר"ן והמגיד לחלק בטוב טעם בין אמה דאיירי בה ר"ג התם וכתב הר"ב דלכתחילה לא תנשא לבין בתה. דאיירינן בה הכא ולכתחילה תנשא ואפילו לפי מ"ש שם שדעת הר"ב אפשר לפרשו שסובר דגם בתה לכתחילה לא אפ"ה לא קשיא ולא מידי דבין לר"ג בין לאבא שאול אמה ובתה אפילו לכתחילה שריין ושמואל הוא דאמר התם כדר"ג ואת לא תעביד עובדא כו' ומינה יליף לה הר"ב לדין בתה. וכ"כ המגיד בשם מאן דהו בפרק ט"ו מה' איסורי ביאה: **ג** רבי אליעזר אומר כו' ודאן בספיקן כו'. דס"ל עשו מעלה ביוחסין אפי' בהני. ומ"ש הר"ב דהלכה כמותו. משום דרב פסק כן בגמ': ספיקן בספיקן. אין להגיה בדברי הר"ב חלוקת שתוקי באסופית. לפי שגם רש"י והר"ן השמיטוה. דממילא משמע: **ד** הנושא אשה כהנת. כתבו התוס' פי' כהן שבא לישא אשה כהנת וקאמר דצריך לבדוק משום שאנו רואים שבנה ישמש על גבי המזבח. אבל אין לפרש דמיירי בישראל הבא לישא אשה כהנת ורוצה שיהיה בנה [כלומר ולדה] כשר לכהונה דא"כ אמאי נקט כהנת. אפי' היתה חללה נמי הוי בנה [כלומר ולדה] כשר לכהונה ע"כ. וכדתנן במשנה ו'. והא דכתבו בכהן משום בנו שישמש על גבי המזבח [*וכ"כ עוד בדבור דלקמן המתחיל צריך לבדוק וכו' בשם ספר הישר דדוקא להכשיר בניהם לעבודה. א"נ להכשיר עצמו לעבודה] ונראה דלא כתבו כן אלא למאן דלא מוקים מתני' בשקרא עליה ערעור. אבל הר"ב שמפרש למתניתין בשקרא עליה ערעור דין הבדיקה משום עצמו היא שלא יבא למוזהר עליה. ואפ"ה אין לפרש מתניתין בישראל מפני שאע"פ שקרא עליה ערעור דממזרות הרי צריכין אנו לפרש דכל שאין כאן פסול חללות לא הצריכו בדיקה אפי' לממזרות ודלא כהמגיד פרק י"ט מה' איסורי ביאה שפי' הנושא כהנת כו' מי שיהיה הנושא אם כהן אם לוי אם ישראל. וידוע הוא שהכהן יש לו לחוש אף לספק חללות ולא האחרים. ע"כ. והוא עצמו הביא לשון רש"י דבסיפא. דעיקר בדיקה משום חללות. ועיין מ"ש לקמן בזה וכן הוכיח בדבור לויה וישראלית. שדעת רש"י והר"ב דמתני' דוקא בכהן: צריך לבדוק כו'. כתב הר"ב שלא יהיה בהן אחת מן הפסולות. ולשון רש"י בודקים שלא היו ממזרות או אחת מן הפסולות לכהן. וכן דעת הרמב"ם בפרק י"ט מהא"ב. ועיין מ"ש לקמן. ומ"ש הר"ב שלא נאמרה בדיקה זו אלא במשפחה שקרא עליה ערעור פירש"י שאמרו עליה ב' עדים שמן פסול ולא שמעידים עדות גמורה אלא יציאת קול. והרמב"ם כתב בפי"ט מהא"ב שיעידו שנים שנתערב בהם ממזר או חלל או שיש בהן עבדות. ומ"ש הר"ב בכהן בלבד הוא שצריך לבדוק. אבל כהנת כו' שלא הוזהרו כו'. וכבר כתבתי במ"ז דפ"ק דלמי שהוזהר עליה הן ג"כ מוזהרות עליו. ולפיכך כתב רש"י וז"ל וכיון שלא הקפידה תורה עליהם ליוחסים רבנן נמי לא עביד בהו מעלה לאצרכינהו בדיקה ואפי' מחמת ממזרות

יכין תפארת ישראל יכין

ח) דאין בגבעונים לאו דלא תתחתן בם כבשאר שבעה עממין שבא"י, דמדנתגיירו ליכא טעמא דכי יסיר בנך מאחרי [ולתוס' כתובות [דכ"ט א'] ד"ה אלו, יש בנתינה לאו דלא תתחתן. ול"ע א"כ למה חללי וגירי מותרות בהם. ול"ע]: ט) וספק ממזרים הם: י) שבודקין אמו, דבאומרת לכשר נבעלתי נאמנת [ועי' מ"ש פ"ק דכתובות ועי' אה"ע סי' ד' סכ"ו ול"א]: יא) קמ"ל דאפילו גר עמוני ומואבי עם ממזרי שתוקי ואסופי: יב) ה"ק אפילו רבי יהודה שאוסר גר בממזרת, דקהל גרים לדידיה אקרי קהל, אפ"ה בגר עמוני ומואבי שאסור בקהל, מודה רבי יהודה דמותר בממזרת: יג) כגון ממזרים בנתינים: יד) ממזרים ונתינים בשתוקי ואסופי: טו) תמוה דהיא היא כרישא. ואת"ל דרישא מיירי שפירש הודאי והלך אל הספק שנשאר במקומו דהו"ל הספק בקבוע כמחצה על מחצה. וסיפא מיירי שפירש הספק והלך אל הודאי שנשאר במקומו בקבוע ליתא, דא"כ איסורא דסיפא כ"ש מרישא דהרי בסיפא י"ל כל דפריש מרובה פריש [יומא דפ"ד כ'] והרי רוב ישראל כשירים, ואסור להנשא להודאי. ונ"ל דה"ק וודאן בספיקן שנתערבו, או גם ספיקן של תערובות הזה אסור להנשא בוודאן, אע"ג דבכה"ג בספק הזה שנושא את הודאי, יש ס"ס לפסול, דשמא הוא הודאי, ואת"ל שהוא הספק, הרי גם בהספק הזה יש ספק פסול, ושמא פסול. ולפיכך ס"ד דלשתרי להנשא לודאי פסול, קמ"ל. מיהו בים ספרים לא גרסו הך ב' מלות, וספיקן בוודאן: טז) שתוקי ואסופי בדוגמתן, ושמא זה כשר וזה פסול: יז) נמי ספק הוא, מדאין בקיאין בתורת גיטין וקידושין: יח) כהן שרוצה לישא בת כהן, שהיא ממשפחה שהעידו שנים שנתערב בה ממזר חלל. או שפחה. ולרש"י מיירי שקרא

ציונים

ב ואלו הם שתוקי כ"ש מכיר כו'. שם. ירושלמי כתובות פ"א הל"ט. מיי' שם הי"ג: אסופי כל כו'. מיי' שם הי"ג טוש"ע שם סי' ד' סעי' ל"א: **ג** כל האסורין כו'. ע"ד ע"א ירושלמי יבמות פ"ח הל"ב: ר"א ודאן כו'. יבמות ל"ז ע"א מיי' שם הכ"א סמ"ג לאוין קי"ז טוש"ע שם סעי' כ"ד: ואלו הן הספיקות כו'. מיי' שם הכ"ג טוש"ע שם סעי' כ"ו ול"א: **ד** הנושא א"כ צריך לבדוק כו'. ע"ו ע"א ע"ב ירושלמי כתובות פ"א הל"ט. מיי' פי"ט שם הי"ח סמ"ג לאוין קכ"ג טוש"ע שם סי' ב' סעי' ג':

שנויי נוסחאות

ב ואלו הם. במשני"ר ואי זהו; בכי"ף אי זהו. אסופי. במשני"ר ואסופי; בכי"ף ואי זהו אסופי. שנאסף. בד"נ מי שנאסף. לא אביו ולא. בד"נ ובמשני"ר לא את אביו ולא את וכ"ה בכי"ף: **ג** ר' אליעזר. ביבמות שם ר' אלעזר ועי' רא"ל. (וספיקן בודאן). וכ"ה במשב"ב ובמשני"ר ובמש' בכהד"י אך בד"פ ובד"ק ליתא וכפי הנראה השמיט זאת התוי"ט דנראה כמיותר; ועי' רש"י ורע"ב. אסופי. בד"נ ובמשני"ר ואסופי:

ראשון לציון

פ"ד ג במשנה רבי אליעזר אומר. זה שנדפס ככה וכן בפי' הר"ב ותוי"ט רבי אליעזר ביו"ד טעות הוא וצ"ל רבי לעזר בלא יו"ד והוא רבי אלעזר בן שמוע וביבמות לז ע"א אי' על נכון והוכחתי בתיקוני ללי שרה בס"ד דכנ"ל:

לקוטים

ב במשנה ואינו מכיר את אביו הול"ל בקיצור מכיר את אמו ולא את אביו אלא רמז בזה מ"ש בש"ס שקורא את אביו ואמו משתקתו וז"ש בשביל שהוא מכיר את אמו זו היא סיבה שאינו מכיר את אביו שהיא משתקתו כשקורא אותו:(פ"ל) תוי"ט ד"ה **אבא** שאול וכו' ומשמע ודאי וכו' משום דאבא שאול קאי אמתני' דלעיל דהנך מותרים זה בזה והיינו אפי' לכתחלה. כרמ"ז. פי' לפירושו דמדת"ק שמעי' לאבא שאול וכשם דת"ק דאמר גירי שתוקי ואסופי וכו' מותרים ור"ל לכתחלה ה"נ לאבא שאול כשאמרה לכשר נבעלתי מותר לכתחלה בישראל ועי"ל דמדאמרי' בש"ס תנינא חדא זימנא בהדיא דר"ג ומסיק דאבא שאול עדיפא וכו' ש"מ דאבא שאול אפי' לכתחלה דאל"כ אדרבא דר"ג עדיפא ודאי דאפילו לכתחלה הוי מדאמר שמואל לר"י שיננא הלכה כר"ג ואת לא תעביד עובדא וכו'. (פ"ל):

ד ארבע אמהות(יט). שהן שמנה(כ). אמה. ואם אמה. ואם אבי אמה. ואמה. ואם אביה. ואמה. ואם אבי אביה. ואמה. לויה וישראלית(יח) מוסיפין עליהן עוד אחת(כא):

ה אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה(כב). ולא מן הדוכן ולמעלה(כג) ולא מן סנהדרין

כשרים גמורים לכל דבריהם: **ד** ארבע אמהות. ב' מצד האב וב' מצד האם: שהם שמנה. ארבע מן האב. וארבע מן האם. ואלו הן. אמה. אם אמה. אם אבי אמה. אם אם אבי אמה. אם אביה. אם אבי אביה. אם אם אביה. אם אם אבי אביה. בודקים בהם שלא היה באחת מהן מן הפסולות ואם היתה לויה וישראלית. וכהן בא לכנסה. מוסיפין עליהן עוד אחת. אם אחת בכל זוג וזוג כגון אמה. ואם אמה. ואם אם אמה וכן כולם. והא דבדקינן באמהות ולא בדקינן באבות שמא יש פסול באביה או באבי אביה משום דדרך האנשים כשמגנין זה את זה מתוך קטטה. מגנין ביוחסין. ואם היה שום פסול מצד האבות היה ידוע. אבל הנשים אין זו מגנה את זו בפסול יחס אלא בזנות וכי איכא בהו מילתא בפסול יוחסין. לית ליה קלא. ולא נאמרה חיוב בדיקה זו אלא במשפחה שקרא עליה ערער. אבל משפחה שאין בה חשד אינו צריך לבדוק שכל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות והאיש בלבד הוא שצריך לבדוק כשבא לישא אשה ממשפחה שיש בה חשד. אבל כהנת שבאת לינשא אינה צריכה לבדוק אחר האיש שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים וכהנת מותרת לכתחלה להנשא לגר ולחלל וכ"ש לויה וישראלית: **ה** אין בודקין מן המזבח ולמעלה. התחיל לבדוק באמהות ומצא שאבי אביה שמש על גבי המזבח א"צ לבדוק אחר אם אבי אביה דכיון דכהן שמש ע"ג המזבח בידוע שמיוחס היה: ולא מן הדוכן ולמעלה. אם מצא שהיה משורר על הדוכן: ולא מן הסנהדרין ולמעלה.

ודוקא

ממזרות ושתוקות אלא כי אתחזק איסורא ביה. אבל לאשה ולמבדק לא אצרוכינהו ע"כ. וכ"כ התוס' דעיקר הבדיקה ותקנה משום פסול חללות ואגב בדיקה דחללות כו'. אבל גבי איהי דליכא פסול חללות כו'. ע"כ. ואין ספק שבפירש"י שבידיהם לא היה דבור זה שלפניהו ומכאן ראיה למה שכתבתי לעיל. דלעולם אין לפרש משנתינו בישראל הנושא. דכיון שאין בישראל איסור נשואי חללות לא בו ולא בולד הנולד לא הוצרכו לבדוק כמו שלא הצריכו באשה לבדוק באיש. וזה תימה על המגיד שמפרש אף בישראל הנושא כמ"ש לעיל בשמו. ואין לדקדק מלשון רש"י דלא הצריכו לאשה שתבדוק באיש. אלא כשלא הוחזקו וכו' וכלומר אבל כשקרא ערעור א"כ דבודקת. והמגיד בקרא עליה ערעור קאי ולפיכך פי' דאף ישראל יבדוק. שא"א לומר כן. מפני שאע"פ שאפשר שרש"י לכך נתכוין. וזה לפי שהוא מפרש כן קודם דמוקמינן בקרא עליה ערעור. אבל המגיד א"א שכך היה דעתו. שהרי הרמב"ם פוסק גם בקרא עליה ערעור ופוסק נמי שהאשה אינה בודקת. והביא המגיד לשון רש"י והשמיט מלשונו כי אתחזק ס'. והטעם נ"ל דס"ל כמ"ש שרש"י לא כתב כן אלא דאכתי לא איירי בקרא ערעור. אבל כי איירי בקרא ערעור אפילו אתחזק דהיינו קרא ערעור האשה אינה בודקת. וכיון שכן הוא אף הוא אם הוא ישראל שלא הוזהר על החללות. לא נצרכינהו בדיקה. וגם נ"ל שאין להסתייע מלשון הרמב"ם שכתבתי לעיל שכתב שנתערב בהן ממזר או חלל וכו' די"ל לפי שכיון שיש בכהנת לד איסור חלל היכא דנתערב בהו והצריכו בדיקה. לפיכך אף כשאין כאן אלא חשש ממזרות הצריכוה בדיקה מידי דהוה אלויה וישראלית דלקמן בסיפא כמו שאכתוב בשם התוס': **ארבע אמהות שהן שמנה.** נקט האי לישנא לפי שמפני בדיקות הארבע צריך לבדוק האחרות שאין הארבע נבדקות יפה אא"כ הוא בודק שלמעלה מהן. הר"ן: **לויה וישראלית.** כתב הר"ב וכהן בא לכנסה. וכן ל' רש"י ומכאן ראיה דלא מיירי מתני' לדברי רש"י והר"ב אלא בכהן. ומשום דהכא לויה וישראלית תנן והיכא למטעי ולומר בין ברישא בין בסיפא. הנושא הוא כמו הנישאת. ורישא דכהנת. הנושא ג"כ כהן. והכא לויה וישראלית הנושא ג"כ לוי וישראל. הלכך פירשו בכאן בהדיא דמיירי בכהן. אבל אי אמרת דרישא בין כהן בין ישראל. א"כ הכא בסיפא אמאי הצריכו כהן לבדוק יותר מישראל. וכתבו התוס'. דאע"ג דלויה וישראלית אין בהם חשש פסול חללות. שאביה הוא לוי וישראל אפילו כשאמה חללה היא כשרה לכהונה כדתנן במשנה ו' מ"מ הואיל והצריכו לכהן לבדוק משום פסול חללות בכהנת דשייכי בה. הלכך הצריכוהו לבדוק היאך דלא שייך אלא פסול ממזרות. כגון לויה וישראלית: **מוסיפין כו'.** לפי שהתערובות בהם יותר. הרמב"ם: **ה** **אין בודקין לא מן המזבח וכו'.** כתב הר"ב התחיל וכו' ומצא שאבי אביה שמש כו' וכן לשון רש"י וה"ה באביה שא"צ לבדוק עוד לא באמו ולא באם [אם] אביה וכן בכל אב: **מן המזבח ולמעלה.** הקשו בתוס' למ"ד מעלין מתרומה ליוחסין שכתבתי במשנה ח' פרק ב' דכתובות דמתני' דלא כוותיה. ותירצו דהכא רבותא קמ"ל דמיירי אפי' בעבודות הכשירות בזרים כגון שחיטה או הפשט. אע"ג דשחיטה כשרה בנשים ובעבדים היינו דיעבד אבל לכתחלה לא עבדי כי אם כשרים מיוחסים ע"כ. ודוחק הוא שא"כ זה שמאלוהו עובד יהיה דוקא לכתחילה ומאין נדע זה. היתכן לומר שמלוים לשחוט ולהפשיט בכל פעם ופעם ובפ"ב דכתובות דף כ"ד תירצו עוד תירוץ אחר דתרומה בכלל מזבח. אבל לשון הר"ב ששמש ע"ג מזבח. וגם לתירוץ הראשון קשיא לשון ע"ג שכתב הר"ב שאין במשמעו אלא עבודות הכהנים שהם ע"ג המזבח. ועוד הקשו גם בתוס' אמאי לא חשיב ספר תורה שקרא בחזקת כהן וי"ל דאיכא למימר תנא ושייר ס"ת ותרומה ונשיאת כפים וכן לשטרות דאיכא דסבר דמכולהו מעלין ע"כ: [*ולא מן הדוכן ולמעלה. דאמר מר ששם היו יושבין סנהדרי גדולה מיחסי כהונה מיחסי לויה. גמ'. ועיין בסוף מסכת סוטה]: **ולא מן הסנהדרין ולמעלה.** כתב הר"ב בירושלים ותימה לי דהא תנן במשנה ב' פ"ד דסנהדרין דאין הכל כשרים

לדון

ציונים

ה אין בודקין כו'. שם. פסחים ג' ע"ב מיי' שם פ"כ ה"ג:

שנויי נוסחאות

ד (ואם אביה ואמה ואם אבי אביה ואמה). כ"ז ליתא במשנ"ר. לויה וישראלית. במשנ"ר ולויה.; בד"נ לויים וישראלים ועי' הוי"ט ופי' הרמב"ם וע"ע במהרש"ל. עליהן. במשנ"ר ליתא: **ה** ולמעלה. בד"נ ולמעלן וכן בסמוך ב"פ. (ולא מן סנהדרין ולמעלה), בד"נ מסנהדרין; במשכ"נ מן הסנהדרין. במשנ"ר ליתא כ"ז.

ראשון לציון

ה חוי"ט ד"ה מן המזבח ולמעלה כו' ודוחק הוא שא"כ זה שמאלוהו כו' עיין יסל"מ:

אור גדול

פ"ד ה במשנה אין בודקין מן המזבח ולמעלה. עיין ברמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ו דמשמע דבלא בדקו ביחוסו איננו הולך בקדשים, והכ"מ לא כתב מקור לזה. ונראה דמוכרח כן מפסחים ג' ב' גבי הני תלתא כהני דחד אמר הגיעני כזנב הלטאה ובדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול. פריך בגמ' מהא דאין בודקין מן המזבח ולמעלה. וקשיא דלמא ההוא כהן היה בעל מום דאינן עובדין, וע"כ דגם בחלוקה מעלין ואין בודקין.

לקוטים

ה הרע"ב ד"ה אין וכו' ומלא שאבי אביה וכו' לפי סדר הבדיקות דמתחילין דלעיל וכ"כ הרמב"ם בפי"ע לא היה צריך הר"ב לנקוט שבדק כ"כ עד אבי אביה שהיה מהכנת שאבותיו דמו"ל התחיל לבדוק באמה שהיה כהלכה ומלא שאבי אמה שמש על המזבח או בדוכן או בסנהדרין א"צ עוד ולמה הוזכר הרמב"ם דנקט אבי אביה לרבותא שהרי עיקר הבדיקות הוא בנקבות ואבי אביה הוא בזכרים ואפ"ה די לו בבדיקתו וכ"ש בנקבות אמרות ע"כ ולאפוקי מסב"ד שכתב דנקט אם אבי אביה שמר דכבר בדק בתחלה לד' אמהות מן האב שהיא אם אביה והולך לכן משום דהאב ולא כהן הוא כיון ש"ס א"ש כהנת ושייך באמהות דידיה דשמשו ע"ג המזבח אבל אמה אפי' שהיתה לויה או ישראלית לא שייך באבות דידה שמשו ע"ג המזבח ומדבר תבא"ל

תפארת ישראל

יכין

שקראו שניה על המשפחה קול שמץ פסול, ולא בהעידו עדות גמור: יט) דהיינו אמה. ואם אבי אמה. ואם אביה, ואם אבי אביה: כ) ר"ל עוד ד' אמהות של אמהות הנ"ל. והא דלא בדקינן באבות כמו דבדקינן באמהות. ה"ט דאבות כי מנצי אהדדי, מגנין א"ע ביוחסין, ואם היה בהן בעלמן פסול היה ידוע. משא"כ נשים בקטט, מגנין א"ע בזנות ולא בפסול יחוס, מדלא בקיאי ביוחסין [כלקמן מ"ע סי' ל"ט], הלכך אין פסולן ידוע: כא) ר"ל עוד אם א' לכל לד למעלה, דהיינו אם אם אמה, ואם אם אביה, וכן כולן. נמלא

בועז

הן י"ב אמהות [וכש"ע סי' ב' דסגי רק בב' אלו, שהן בכלל י' אמהות]. ומה"ט צריך בישראלית בדיקה יתירה, משום דישראלית אינן נזהרין כל כך מלהתערב בפסולין: כב) התחיל לבדוק, ומלא שאביה עבד בביהמ"ק, א"צ לבדוק אחר אמו. וכ"כ באבי אביה, כשעבד עבודה א"צ לבדוק אמו, ותנא ושייר, דה"ה באכל תרומה, או נשא כפיו, או קרא ראשון בביה"כ, או שכתוב בשטר פלוני כהן, בכל אלו ידוע שמיוחס הוא: כג) אם היה משורר עם הלוויים על הדוכן:

ודוקא מן הסנהדרין שבירושלם ואפי' מאותן שדנין דיני ממונות בלבד שלא היו מעמידין מן הסנהדרין בירושלם אלא כהן ולוי וישראל מיוחס שנאמר (במדבר י"א) והתיצבו שם עמך בדומין לך ביחס ובחכמה: וגבאי צדקה. כיון דמנצו בהדי אנשי שממשכנין על הצדקה ואפי' בערב שבת אי הוה בהו מלתא קלא הוה להו: בערכי ישנה של צפורי. בסנהדראות של עיר ששמה ישנה הסמוכה לצפורי: ערכי. סנדראות שהיו עורכין ומסדרין היחסין: אפרטיא של מלך. בחלוקת חדש בחדש לצאת למלחמת בית דוד משפחה פלונית בחדש פלוני ולא היו יוצאים למלחמה אלא מיוחסין שתהא זכותן וזכות אבותן מסייעתן: ן בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם: בת בנו או בת בן בנו עד סוף כל הדורות. אבל בת בתו מישראל כשרה לכהונה דבת חלל עצמה מישראל כשרה לכהונה: בת גר זכר. אפילו מישראלית פסולה לכהונה כבת חלל זכר:

ר"א

ולמעלה(כד). וכל שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים(כה) וגבאי צדקה(כו), משיאין לכהונה ואין צריך לבדוק אחריהן. ר' יוסי אומר אף מי שהיה חתום עד בערכי הישנה של צפורי(כז). רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר אף מי שהיה מוכתב באסטרטיא(כח) של מלך(כט): ן בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם(ל). ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה. חלל שנשא בת ישראל. בתו פסולה לכהונה. רבי יהודה אומר בת גר

לדון דיני נפשות אלא המיוחסים לכהונה. וכיון שהסנהדרין היו דנין דיני נפשות כדתנן במשנה ד' פ"ק דסנהדרין א"כ אין הכל כשרים לה וכל עיר שיש בה ק"ך ראויה לסנהדרין כדתנן התם ספ"ק. אלא עיקרא דמילתא דסנהדרין בכל מקום ומקום יהיו מיוחסין. ותנאי דבירושלים לא אמרו בגמ' אלא בשוטרי הרבים משום דבמשנה ב' פ"ד דסנהדרין תנן דהכל כשרים לדון דיני ממונות ומפרשינן ואפי' ממזר. לפיכך מוקמי' מתני' דהכא בירושלים והשתא קרא דוהתיצבו שם עמך לא אתא כלל אשוטרי הרבים דא"כ בכ"מ ומקום. אלא אסנהדרין קאי. ובגמ' הקשו היכי מצי למילף מהאי קרא דוהתיצבו שם עמך דדלמא משום שכינה דלנבואה נאספו כדכתיב (במדבר י"א) ואצלתי מן הרוח וגו'. אבל סנהדרין שהן לדון כגון סנהדרי דיתרו לא ומסיק דילפינן מנשאו אתך בדומין לך דהאי קרא בסנהדרי דיתרו כתיב וכ"פ הר"ב במשנה ב' פ"ד דסנהדרין וכדמסיק נמי סתם בגמ'. אבל הרמב"ם בפירושו כתב ג"כ קרא דוהתיצבו וכ"כ עוד הר"ב גם הרמב"ם במשנה ד' פ"ק דהוריות וגם שם בגמ' מסקינן כי הכא. ומצאתי בכסף משנה פ"ב מה' סנהדרין שגם כתב ג"כ הרמב"ם לקרא דוהתיצבו והקשה הכ"מ דהא מהאי קרא ליכא למילף כדדייק בגמ' דדלמא משום שכינה וכתב שאפשר לומר דס"ל דהאי קושיא לא הויא אלא אליבא דרבי יהודה ולא אליבא דרבנן דאמרי בספ"ק דסנהדרין סנהדרי גדולה של ע"א ואמרינן התם ור"י עמך משום שכינה משמע ע"כ. ועיין מ"ש בספ"ק דסנהדרין: משוטרי הרבים. היינו דפי' הר"ב שדנין דיני ממונות וכן מבואר בפירש"י והרמב"ם: מי שחתום עד בערכי הישנה. כתב הר"ב שהיו עורכין ומסדרין היוחסין וז"ל רש"י בערכי שהיה כתוב בסדרי הדיינין שהיו רגילין לייחס את הראוים לדון שהיו מיוחסין וכותבין על הסדר פלוני ופלוני מיוחסין הן שאין רגילים בני המקום למנות דיין שאינו מיוחס ע"כ. ונ"ל דלא גרס עד והכי מסתבר דלא אשכחן שיהא ממזר פסול לעדות אבל ל' הרמב"ם וערכי הישנה של ציפורי לא היה מעיד בה אלא מיוחס: מי שהיה מוכתב באסטרטיא של מלך. דאמר קרא (ד"ה א' ז') והתיחשם בצבא המלחמה גמ'. ומה שפי' הר"ב שתהא זכותן וזכות אבותם מסייעתן. הכי איתא בגמ' ותמיהני מה זכות עצמו ביחס ובפירש"י שתסייעם זכות אבותם. וגם בפי' הרמב"ם שתהא זכות אבותן מסייעתן [*ונ"ל ליישב דמאי דאיתא בגמ' שזכותן היינו לומר דכמו שמצינו דבעינן זכותן. ואליבא דר"י הגלילי. ור' יוסי דמ"ה פ"ח דסוטה. דפירש איש הירא ורך הלבב. זה המתירא מעבירות שבידו וכו'. הכי נמי הצריך דוד המלך ע"ה שיהיה להם ג"כ זכות אבותם]: ן בת חלל זכר פסולה לכהונה. עיין במ"ב פרק דלעיל. ומ"ש שם: לעולם. גמ' מהו דתימא מידי דהוה אמצרי ואדומי. מה להלן לאחר ג' דורות. אף כאן לאחר ג' דורות. קמ"ל: ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה. יליף בגמ' נאמר כאן (ויקרא כ"א) לא יחלל זרעו בעמיו. ונאמר להלן (שם) לא יטמא בעל בעמיו. מה להלן זכרים ולא נקבות. [כדתנן במשנה ז' פ"ג דסוטה] אף כאן זכרים ולא נקבות. וליכא למילף אולד עצמו הנולד מאיסורי כהונה דא"כ לכתוב בנו. מדכתב זרעו. ש"מ דולד עצמו אפי' נקבות הוי חללה. אלא כי אתא קרא להכשיר הבא מהולד הזה. וליכא למימר להכשיר הבא מהולד בין שהולד הוא זכר או נקבה. מדכתיב זרעו האב והזרע הוזכרו בתיבה זו. הוקש זרעו לו. מה הוא בתו פסולה. אף זרעו בתו פסולה. וכדתנן בת חלל זכר כו'. וכי אהני ג"כ לבת בתו אהני. והיינו ישראל שנשא חללה כו' וכתב רש"י אבל כהן שנשא חללה בתו חללה. דכל ולד הנולד בביאת איסור כהונה הוי חלל וכדכתיבנא בריש פירקין: חלל שנשא בת ישראל כו'. גמ' הא תנא לה רישא בת חלל זכר פי' איידי דתנא ישראל שנשא חללה תנא נמי חלל שנשא בת ישראל: רבי יהודה אומר בת גר זכר כבת חלל זכר. ובמתני' דלקמן פליגי עליה תנאי וגם אכתוב

עשם

יכין תפארת ישראל יכין

כד) לידון דיני נפשות צריך שיהיה מיוחס: כה) שדנין דיני ממונות. ובירושלים מיירי, ששם אף לממונות ממנים דוקא מיוחסים: כו) בכל מקום, דממשכנים על הצדקה, ורגילים אינשי להתקוטט עמן, ואם היה בהן פגם אפילו רק מצד אם, היה נודע [ודו"ק]: כז) אצל דייני עיר ששמה ישנה שאצל צפורי. [ונ"ל דנקט כן, משום דישנה אחרת היה. ול"ג הישנה, דאין שם עצם עם הא הידיעה כ"א בדרך זרות, כמו, העי [יהושע ח'], וכדומה] והיה שם תקנה לבלי להאמין שום עדות ממון, רק כשהן מיוחסין. ויש כח ביד בני עיר לתקן כן אף שהוא נגד דין תורה בדיני ממונות, וכדאמרינן [ב"ק קט"ז ב'] דרשאין בני חבורה להתנות שכל מי שיאבד חמורו יעמידו לו חמור אחר. ולרש"י ל"ג עד. ור"ל דמיירי שחתם שם כדיין, ששם לא היו ממנין דיין שאינו מיוחס: כח) בלשון יון הוא חיל מלך, [ארמעע]: כט) שלא נקחו לחיל ישראל רק מיוחסין, שיעמוד להם זכות אבות במלחמה [ואף שאתי הגתי שר צבא דוד המלך היה [כשמואל ב' י"ח], והוא היה גוי [כעי"ז דמ"ד א']. וכ"כ מצינו שהיו בחיל ישראל חיל אדום [כמלכים ב' ג']. צ"ל שבעמידום חיל מיוחד לסייע את ישראל, ולא ערבום בין המיוחסין. ולבני הרב המאה"ג מוהר"ר ברוך יצחק שליט"א, אסטרטיא של מלך, ר"ל שומרי ראש המלך, ובל"א לייבגארדע דעם קעניגס, דרק לחשיבות חיי המלך ויקרותו, היו נזהרים בזה בחיל המסבבים אותו שיהיה לו שמירה מעולה מהקב"ה, ולא כשאר חיל המלחמה. וכדאשכחן שהיו נזהרים בחייו יותר מבחיי כל ישראל, שאמרו לו אם ימותו חצינו לא ישימו אלינו לב, כי אתה כמונו עשרה אלפים [שמואל ב' י"ח]: ל) אפילו בת בנו או בת בן בנו וכו'.

אבל

ציונים

ן בת חלל כו'. ע"ז ע"א פ"ת ירושלמי קדושין פ"ג ה"א, מיי' שם פי"ט הי"ד סמ"ג שם טוש"ע שם סי' ז' סעי' ט"ז: ישראל שנשא חללה כו'. מיי' שם הי"ז טוש"ע שם סעי' כ"א: רי"א בת גר זכר כו'. יבמות כ"ז ע"א ע"ז ע"א ירושלמי בכורים פ"א ה"ה יבמות פ"ח הל"ג:

שנויי נוסחאות

וכל כד"נ כל. שהוחזקו; במשני"ר מי שהוחזקו; במשנ"ב ד"ו שחזיקו. משוטרי. כד"נ שוטרי. חתום (עד). כד"נ חותם.; בכי"מ ובמשנ"ב ד"ו ובמשני"ר ליתא. בערכי הישנה. כד"נ בארכי וכ"ה בערוך (ושם ישנה). ר' חנינא. כד"נ ובמשני"ר ר' חנניה. אנטיגנוס. כד"נ אנטיגנס; במשנ"ב ד"ו אנטיגנ'. באסטרטיא. כד"נ באסרטיא; בכי"מ בסדמיא; במשני"ר באיסטרטא: ן (זכר). בכי"מ ליתא. מן הכהונה. במשני"ר לכהונה. חלל. כד"נ וחלל. פסולה לכהונה. כד"נ מן הכהונה. בת גר. בכי"מ בן גר(!):

לקוטים

הרמ"ז כתב שלא ירד בזה לסוף דעת רש"י והר"ב ע"כ והוא הא' שלא ירד אפי' לפשט דברי המשנה דמאן פסיק ליה דמיירי שהאשה כהנת אטו מי קתני אין בודקין ד' אמהות שמא קתני אין בודקין בין בכהנת הד' בין בלויה וישראלית הכ' ואפי' מיירי בכהנת אדרבא הו"ל למינקט באמה דאפשר שתהיה או כהנת או לויה ושייך שפיר למימר לא מן המזבח ולא מן הדוכן משא"כ השתא דנקט באמהות מן האב האב ודאי שאן ולדידיה לא שייך לומר ביה ולא מן הדוכן אלא העיקר כדאמרן, (ש"ל): תוי"ט ד"ה משוטרי וכו' היה נ"ל שאפי' שפירש"י פי' שופטים בשוטרים הם הרודים במקל י"ל דכשהוא לבדו ר"ל מכ"ג ורא"ש וכן פי' ודברו השוטרים ת"א סרכיא אר"ל ממונים השופטים שכ"כ הרלב"ג בדניאל פ' סרכין תלתא שהם חשובים מהאחשדרפנים אבל בירושלמי מרבה מפי' שום תשים עליך גם מכין ברצועה שיהיו מהמבוררין וא"כ שוטרים כמשמעו: (קול הרמ"ז) ן תוי"ט ד"ה בת וכו' לא ידענא מאי קאמר דהתם פליגא אהכא דלא אתי מתני' דהכא כר' דוסתאי, (שם): שם ד"ה ישראל וכו' אולד עצמו וכו' פי' הבת: עוד שם מהולד הזה בת הבת: ע"ש שהולד הוא זכר וכו' בן חלל: (שם)

זכר(לא). כבת חלל זכר: ז רבי אליעזר בן יעקב אומר ישראל שנשא גיורת. בתו כשרה לכהונה. וגר שנשא בת ישראל. בתו כשרה לכהונה. אבל גר שנשא גיורת. בתו פסולה לכהונה. אחד גר. ואחד עבדים משוחררים. אפילו עד עשרה דורות. עד שתהא אמו מישראל(לב). רבי יוסי אומר אף גר שנשא גיורת. בתו כשרה לכהונה(לג): ח האומר בני זה ממזר(לד) אינו נאמן(לה) ואפילו שניהם אומרים על העובר שבמעיה ממזר הוא אינם נאמנים(לו): רבי יהודה אומר נאמנים(לז): ט מי שנתן רשות לשלוחו לקדש את בתו והלך הוא וקדשה(לח). אם

ז ר"א בן יעקב אומר כו'. מסקינן בגמ' שהלכה לימלך מורין לו כר"א ב"י שלא ישא כהן בת גר וגיורת אבל אם נשא הלכה כר' יוסי ואין מוציאין אותה מידו. וזרעו ממנה כשר: ח האומר בני זה ממזר הוא אינו נאמן. דקרוב הוא אצלו ואין קרוב כשר להעיד: אפילו שניהם. הבעל ואשתו. ולא מבעיא כשהאב לבדו מעיד שהוא ממזר. דלא מהימן. דלא קים ליה בגויה אלא אפי' אמו דקים לה בגויה. אינה נאמנת. אפילו על עובר שבמעיה. שלא היה לעולם בחזקת כשרות: ר' יהודה אומר נאמנים. טעמא דר' יהודה דכתיב יכיר יכירנו לאחרים. מכאן שהאב נאמן לפסול את בנו. ואין האם נאמנת על בנה. ודוקא על בנו הוא נאמן אבל לא על בן בנו שאם היו לבן זה בנים אינו נאמן לפסלם.

והלכה

טעם שלפתם: ז ראב"י אומר ישראל שנשא גיורת בתו כשרה כו' ר"י אומר אף גר שנשא גיורת כו'. הרי ג' מחלוקת בדבר. לרבי יהודה דלעיל. בת גר זכר פסולה. ואפי' נשא ישראלית. לר"א איכא לד אחד ישראל מכשיר ומיהו גר וגיורת בתו פסולה. ולרבי יוסי אפי' גר שנשא גיורת בתו כשרה. ומיהו הורתה ולידתה בקדושה בעי. ובגמ' וכולן מקרא אחד דרשו אלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים כי אם בתולות מזרע בית ישראל (יחזקאל מ"ד). ר"י סבר עד דאיתא כל זרע מישראל פירש"י כלומר כל עיקר הקרוי זרע היינו מן האב לאפוקי בת גר זכר. ראב"י סבר מזרע ואפי' מקצת זרע פירש"י אפי' זרע כחוט כגון מן האם גר שנשא ישראלית. ר' יוסי סבר משנזרעו בישראל. פירש"י שתהא הורתה בקדושה ע"כ. ואע"ג דרישא דקרא בכ"ג כתיב. דהא אלמנה לא מתסרי לכ"ה הך מזרע בית ישראל בכל כהן כתיב: [*אפילו עד עשרה דורות. עיין מ"ש בזה בפ"ק דבכורים משנה ה']: ח אינו נאמן. כתב הר"ב דקרוב הוא אצלו. ואין קרוב כשר להעיד. וכ"כ רש"י. וכתב הר"ן ותמיהני למה הוצרך לכך. דהא כיון דבחזקת כשרות הוא. אין ערעור פחות משנים. ע"כ. וכתבו הר"ב במשנה ח' פ"ב דכתובות. ולי נראה דמשום עובר שאין לו חזקה דכשרות. כמ"ש הר"ב. והכי איתא בגמ' מש"ה הוצרך לכתוב כן: רבי יהודה אומר נאמנים. פירש הר"ב יכיר יכירנו לאחרים. כי את הבכור בן השנואה יכיר (דברים כ"א) ופי' הרשב"ם בפ"ח דב"ב דף קכ"ז דיכיר קרא יתירה. וכ"ל דר"ל דכולה קרא כי את הבכור בן השנואה יכיר יתירה הוא דסגי לכתוב לא יוכל לבכר את בן האהובה וגו'. לתת לו וגו' והא דלא נקט אלא יכיר משום דאליבא דר"י דנקט יכיר קאי. והיינו דדייק לכתוב קרא יתירה. ולא יתירה בלבד. ובגמ' לרבנן יכיר למה לי. בדצריך היכר כשבא ממ"ה ולא הוחזק שהוא בכור אלא ע"פ אביו ובנכסים שנפלו לאחר מיכן דלית ליה מגו דאי בעי יהיב ליה דאין אדם מקנה דשלב"ל [ומשמע דבמוחזק בבכור פליגי ר"י ורבנן וכן בהדיא בפ"ח דב"ב דף קכ"ו היו מוחזקים בא' שהוא בכור ואמר אביו על אחר שהוא בכור נאמן. ואמרי' דרבי יהודה היא ובסיפא פליגי עליה רבנן. ותימה על רש"י שפי' דבבכור ל"פ] וא"ת והא קרא בבכור איירי והכתי מנלן שיהא נאמן לפסול ותירצו התוס' [*לעיל דף ע"ד ע"א] ובפ"ח דב"ב דיכיר כמי קאי אבן השנואה כלומר בן השנואה יכיר דנאמן לומר שהוא בן שנואה. דהיינו שנואה בנשואיה כדמפרש ברפ"ב דיבמות כגון חייבי לאוין שנשא [כהן] גרושה. ע"כ. וקצת קשה בעיני. דאי הכי דלמא ע"כ לא האמינתו התורה אלא לפוסלו מכהונה. אבל לפוסלו מלבא בקהל דלמא לא האמינתו דעל כרחך שנואה בנשואיה ליתא אלא בדתפסי בהו קדושין ומהכא ילפינן דקדושין תפסו בהו מדכתיב גבה כי תהיין כמ"ש במשנה ז' פ"ב והיא עצמה הסוגיא ההיא דפ"ב דיבמות. [*ובגמ' ברייתא דר' יהודה אומר שנאמן לומר שהוא בן גרושה ובן חלוצה. משמע דאה"נ דדוקא להא נאמן ולא לממזר אבל א"כ ה"ל להגמ' למירמי משנה וברייתא אהדדי] וצ"ל דסברא הוא שאין לחלק אחרי שהאמינתו התורה לומר כי הוא זה. והתוס' כתבו עוד פי' אחר דמדיכול לומר שהבן השני הוא בכור א"כ הראשון ממזר אבל כתבו דבירושלמי משמע דמיכיר יליף [*ובתוס' דפרקין דף ע"ד ע"א כתבו דבירושלמי פירשו כמו הפי' הראשון שכתבתי לעיל בשמם] ומה שכתב הר"ב ואין האם נאמנת כו'. אע"פ שלהכשיר נאמנת כדלעיל במשנה ב' לאבא שאול וכן הלכה וכיון שנאמנת להכשיר היה נראה שכ"ש שנאמנת לפסול. כתב המגיד בפט"ו מהא"ב דלהכשיר דבר תורה אין אנו צריכין לה °דהא מדינא לא הוי אלא ספק ממזר. וספק ממזר מן התורה מותר גמור לבא בקהל כמ"ש במשנה א'. אלא דרבנן גזרו עליהן. והאמינוה בשל דבריהם. אבל לפסול כיון דמדאורייתא מותר לבא בקהל ואסור בממזרת ודאית. ואם היו מאמינים אותה ומתירין אותו בממזרת ודאית היו מקילין בשל תורה ולא נתנה תורה נאמנות אלא לאב ואפי' לאב נחלקו חכמים ע"כ. ומ"ש הר"ב שאם היו לבן זה בנים אינו נאמן לפסלם. והואיל ואינו נאמן לפסול לבני הבן. אף אבנו אינו נאמן שאם נאמינהו על הבן ממילא יהיו נפסלין בני הבן. הר"ן. ובית יוסף בשם הרא"ש תוספות והמגיד: נאמנים. כן הוא בכל הנוסחאות. וכן העתיק הר"ן אבל ברש"י העתיק נאמן. ונראה לי לקיים גירסת הספר דכיון דארישא נמי פליג. וכן כתב רש"י ור"ן. קאי נאמנים אאב שאומר בני זה ממזר והיינו דרישא. ואב האומר על העובר כו' והיינו סיפא. ומה שכתב דהלכה כר"י הכי איפסיק

בפרק

יכין תפארת ישראל יכין

אבל בת בתו מישראל, כשירה לכהן: לא) אפילו מישראלית: לב)(ה"ה) [וכ"ש] אביה ישראל שני: לג) וקיי"ל דבדיעבד לא הנא. ולכתחלה צריך עד א' ישראל [ע' סכ"א]: לד) ר"ל זה שמחזיקים אותו שהוא בני אינו בני רק ממזר הוא. וכ"ש באומר שבעל הוא ערוה, וזהו בני מהערוה דא"כ, דהרי במזיד אין אדם משים עצמו רשע, ואם אומר שהיה שוגג, עכ"פ קרוב הוא, ופסול להעיד על קרובו: לה) דאע"ג דעובר לית ליה חזקת כשרות, אפ"ה קרוב פסול לעדות: לו) אף דאמו קיש לה בגוויה טפי וגם אמרו כן על העובר שבמעיה, שאין לו חזקת כשרות: לז) והכי קיי"ל דהאב נאמן שזה אינו בנו, ושהוא ממזר, ודוקא בלא החזיקו תחלה בחזקת בנו הבכור דאל"כ א"א [אה"ע סי' ד' סכ"ט]. אבל רק לפסלו, ולא לפסל זרעו דבים לאבן בנים או גם על הבן א"כ [שם]: לח) שקבל אביה קדושין מאחר:

וזריפי

ז ראב"י אומר ישראל כו'. שם ע"ד ע"ב, בכורים פ"א מ"ה יבמות כ"ז ע"א מיי' שם הט"ז טוש"ע שם סעי' כ"א: אחד גר כו', מיי' שם טוש"ע שם: רי"א אף גר כו'. יבמות כ"ז ע"א ע"ז ע"א: ח האומר כו'. ע"ח ע"ב: רי"א נאמנים. מיי' פ"ב מהל' נחלות הי"ד סמ"ג עשין צ"ו טוש"ע חו"מ סי' רע"ז סעי' י"ב: ט מי שנתן רשות כו'. שם. עי' מיי' פ"ט מהל' אישות ה"ד ובמ"מ שם. טוש"ע אה"ע סי' ל"ז סעי' ט':

שנויי נוסחאות

ז (וגר כו' לכהונה). בבא זו ליתא בכי"מ. אבל בו' לכהונה. בד"כ.. מן הכהונה. אחד גר בד"כ ובמשני"ר.. גרים וכ"ה בכי"ף. אמו. בכי"ף אמן. ח. אומרים. בכי"ף אמרו; במשנ"ב מודים. ט והלך הוא. בכי"ף האב..

תוספת חדשים

פ"ד ח תוי"ט ד"ה ר"י אומר כו' וק"ק בעיני כו'. לא ידעתי מאי קשיא ליה הא גם כתיב או ממזר בכלל חייבי לאוין והם פסולין לבא בקהל. וא"ל דהקושיא קאי אליביה דר"ע דמוקי לקרא דוקא בכהן גדול אבל מנ"ל דר"ע ס"ל כר"י דלמא ס"ל כרבנן. (מהמהרש"א ז"ל)

שם בסה"ד ואם היו מאמינים אותה כו'. ולפ"ע מש"כ אין האם נאמנת לפסול דא"א לפסול הזרע אלא א"כ שיהא נפסלה ג"כ לעצמה זונה ואין אדם נפסל ע"י עצמו. גם אין שייך כאן לומר לחלק כדבריה ולהאמינם במקצת כמ"ש כאן לענין בת הכהן ודו"ק: (מהכ"ל)

תוספת רעק"א

ח [אות מו] תוי"ט ד"ה ר' יהודה דהא מדינא לא הוי אלא ספק ממזר. אע"ג דאבא שאול מיירי אפי' ברוב פסולים כמ"ש התו"ס במ"ב מ"מ הוי רק ספק דשמא אולא איהי לגביה הו"ל קבוע וכ"ב הב"ש סי' ד' ס"ק כ"ו ועי"ש דתמה דהא גם להתירו בממזרת ד"ת א"צ לה דהא ספק ממזר מותר מה"ת בממזרת כדדרשינן בסוגיא בקהל ודאי לא יבא ולא בקהל ספק והניח בתימה. גם יש לעיין מש"ק דכתובות דנאמנת להכשיר בתה לכהונה אף דלכהונה בלא דבורה אסורה מה"ת וצ"ל דהתם מסייעה חזקת כשרות דהאם וכמ"ש הנ"י פ"ו דיבמות וזה א דהוצרכו הה"מ והר"ן לתת טעם דנאמנת להכשיר הולד לקהל משום דד"ת בלא דיבורה

שלו קדמו קדושיו קדושין. ואם של שלוחו קדמו קדושיו קדושין. ואם אינו ידוע שניהם נותנים גט. ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס. וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה והלכה וקדשה את עצמה(לט). אם שלה קדמה קדושיה קדושין. ואם של שלוחה קדמו קדושיו קדושין. ואם אינו ידוע שניהם נותנים לה גט. ואם רצו אחד נותן לה גט ואחד כונס: **י** מי שיצא הוא ואשתו(מ) למדינת הים ובא הוא ואשתו ובניו(מא) ואמר אשה שיצאת עמו למדינת הים הרי היא זו ואלו בניה. אין צריך להביא ראיה לא על האשה(מב) ולא על הבנים(מג). מתה ואלו בניה. מביא ראיה על הבנים(מד). ואינו מביא ראיה על האשה(מה): **יא** אשה נשאתי במדינת הים הרי היא זו. ואלו בניה. מביא ראיה על האשה. ואין צריך להביא ראיה על הבנים(מג). מתה ואלו בניה. צריך להביא ראיה על האשה. ועל הבנים(מו): **יב** לא יתיחד(מז) אדם עם שתי נשים(מח). אבל אשה אחת מתיחדת עם שני אנשים(מט).

ר"ע מברטנורה

הלכה כר' יהודה: **ט** וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה. אצטריך תנא לאשמועי' בא"ב שעשה שליח לקדש את בתו ובאשה שעשתה שליח לקדש את עצמה. דאי אשמועי' בא"ב. ה"א אב דקים ליה ביוחסין. וכשמצא מיוחס זה קדשה לו הוא דאמרי' דבטל את השליח. אבל אשה דלא קים לה ביוחסין אע"ג דקדשה את עצמה לא סמכה על קדושיה ולא בטלה את השליח דסברה דלמא משכח שליח אדם מיוחס מזה. ואי אשמועינן בדידה הוה אמינא משום דאשה דייקא ומכשרא כי קדשה עצמה בטלה את השליח. אבל אב דלא קפיד על בתו אם תנשא לבעל כל דהו לא בטליה לשליחות דשליח. והאי דקדיש וקדשה סבר דלמא לא משכח נריכא: **י** אינו צריך להביא ראיה על האשה. שהיא מיוחסת. שכבר בדקה כשנשאה: ולא על הבנים. בבנים קטנים שכרוכים אחרי אמן: **יב** לא יתיחד איש אחד עם שתי נשים. מפני שדעתן קלה ושתיהן נוחות להתפתות: אבל אשה אחת מתיחדת עם שני אנשים. שהאחד

תוספת יום טוב

בפרק יש נוחלין וכן בפרק החולץ. הרא"ש: **ט** שניהם נותנים גט. אם באת לינשא לאחר. רש"י: **י** אינו צריך להביא ראיה על האשה. פי' הר"ב שכבר נבדקת כשנשאה וכ"כ רש"י והקשו בתוס' מאי קמ"ל מתני' פשיטא דכיון דנבדקה כבר דשוב א"צ להביא ראיה ועוד קשה אמאי איצטריך לחזור ולמתני [בסיפא והינו מביא ראיה על האשה] הא תנא ליה ברישא. לכן פר"י א"צ להביא ראיה על הבנים שהן שלו דלא אמרי' שלקחה האשה איש אחר במ"ה ולא על האשה שיהיו בניה כיון דכרוכים אחריה. מתה מביא ראיה על הבנים. פי' [שהן שלו מן האשה שמתה אבל אינו מביא ראיה] שהם מן האשה שהלכה עמו למ"ה דידעינן בה שהיא מיוחסת שהרי כבר בדקוה אלא מאחר שהביא ראיה שהבנים הם מאשתו שמתה במ"ה. א"צ תו להביא ראיה שאותה אשה היתה מיוחסת דאין לחוש שלקח אשה אחרת שם והוליד ממנה אלו בנים. דמסתמא מאשתו שהוליך מכאן הם. מאחר שלא שמענו שנשא שם אשה אחרת. והאשה שהוליך מכאן כבר בדקוה קודם שהלכה למ"ה. ע"כ. ובאמת שפי' התוס' דחוק. דעל הבנים דסיפא וכן על האשה לא הוי דומיא דרישא גם דחוק מה שפירשו ברישא ולא על האשה שיהיו בניה. ומה שהקשו פשיטא כיון דנבדקת כו'. ועוד אמאי אצטריך לחזור ולמתני כו'. י"ל דאה"נ דכולה מתני' לא איצטריך אלא משום ראיה דעל הבנים דברישא א"צ כיון דכרוכים. ובסיפא כיון דמתה צריך. ואגב נסיב נמי בין ברישא בין בסיפא דא"צ ראיה על האשה. כך נ"ל. ודברי הרמב"ם בפ"ק מהא"ב מטין ג"כ כפירש"י: ולא על הבנים. לשון הר"ב קטנים שכרוכים אחרי אמן. גמ'. ופירש"י כרוכים. נדבקים אצלה: מביא ראיה על הבנים. נ"ל דמתני' אפילו לרבי יהודה דמ"ח שסובר דדין תורה שהאב נאמן לפוסלו. ואם האמינתו התורה לפוסלו כ"ש להכשירו. וכמ"ש שם בשם המגיד דלהכשיר אין כאן אלא להוציאו מספק ממזר. וספק ממזר מותר מן התורה. אבל לפסול ולעשותו ממזר שנמצאת אתה מתירו בממזרת ודאית. נמצא שחומרו קולו. אפ"ה משום מעלה דיוחסין אמרו חכמים שלא להאמינו. וא"ת ולמה לא נאמינהו. ולא עוד אלא שאף בלא דבריו מהיכא תיתי שלא יהא כשר. והא לא אמרו לבדוק אלא בשקרא אלא ערעור כמ"ש הר"ב לעיל משנה ד'. אבל בלא ערעור כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות. כבר כתב המגיד בזה בשם יש מן המפרשים אהא דכתב הרמב"ם בפ"ך מהא"ב כהן מיוחס שאמר בני זה כהן. אין מעלין אותו ליוחסין. דה"פ שכל כהן שהוא בודק אינו נושא את בתו. וכן המשפחות הבדוקות כגון של דוכן. ושל מזבח ושל סנהדרין. אינן נבדקות בו כדי שתהא משפחתן בדוקה. אבל אם לא רצו לבדוק ולהחזיק משפחתן לאחד מדברים אלו. הרי הוא נושא שכל אדם בחזקת כשרות עד שיפסל. ע"כ: **יא** ואין צריך להביא ראיה על הבנים. הקטנים הכרוכים אחריה כדאיתא בגמ': **יב** לא יתיחד אדם כו'. גמ' רמז ליחוד מן התורה מנין שנאמר (דברים י"ג) כי יסיתך אחיך בן אמך. וכי בן אם מסית. בן אב אינו מסית. אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו [כלומר להכי נקט קרא בן אמך לומר שהבן מצוי אצל האם] ואסור להתיחד עם כל עריות שבתורה. פשטיה דקרא במאי כתיב וכו'. לפי שזה אינו אלא רמז בעלמא. ולכך כתב הרמב"ם פכ"ב מהא"ב ואיסור יחוד העריות מפי הקבלה. וכתב

יכין תפארת ישראל יכין

לט) וצריכי ב' בבי, דרישא אף דאב אינו מקפיד כל כך אם תנשא בתו לבעל כל דהו, דבתך בגרה שחרר עבדך [כפסחים קי"ג], אפ"ה אמרינן מדאשכח מיוחס טפי, בטליה לשליחותיה. וקמ"ל אשה, אף דאשה אינה בקיאה ביוחסין כאיש, אפ"ה אמרינן דבטלה לשליחותה: מ) שכבר נבדקה שהיא מיוחסת: מא) ואין אדם מכירה מדשהתה ימים רבים: מב) דמדידעינן שהיה לו מיוחסת, לא חיישינן שמתה או גירשה וזו אחרת היא: מג) ודוקא בכרוכים אחריה, שהן קטנים ודבוקים אחר אמן: מד) שהן מאשתו שמתה: מה) דאמרינן אותה שמתה היא שהלכה, ולא חיישינן שנשא שוב אחרת ומתה גם היא ואלו בניה [כך נ"ל, ועי' רש"י ותוס' ומהרש"א ומהרש"ל]. ואע"ג דכל אדם בחזקת כשרות, רק בקרא עליו ערעור [כלעיל ס' י"ח]. היינו דמי שאינו חושש שיהיה זרעו מוחזק לכהן, מותר לישא מהן. אבל משפחה בדוקה לכהן אין נושאין מהכ"ל עד שיבדקו אמותיהן: מו) ר"ל בודק גם מאם ולמעלה, וצריך נמי להביא ראיה שהבנים הללו הם מזאת האשה שבדקו יחוסה: מז) יחוד אינו בחדר הסגור לר"ה. מיהו בלילה גם בזה אסור [אה"ע כ"ב]. וכ"כ בית עמהן תנוקת שיודעת טעם ביאה, שבושה לעמוד ערומה, ואינה מוסרת עצמה לביאה, משום קטנותה, מותר ביום להתיחד. וי"א דבדרך גם בכה"ג אסור [שם]: מח) ואפילו עם הרבה, ואפילו עם זקנות. וי"א דעם ג' נשים מותר להתיחד, כל שאין עסקן עם הנשים. ויחוד א"א דאורייתא, ועם פנויה מדרבנן: מט) דסתם אנשים. כשרים הם. ודוקא בעיר. אבל בשדה או בלילה, צריך ג' אנשים. מיהו בפריצי, אפילו י'

ואפילו

ציונים

וכן האשה כו'. א"ע ס"ל, כ"מ פ"ג מיי' שם ספ"ג עשין מ"ח טוש"ע סי' ל"ו ספי' ז': **י** מי שיצא כו'. א"ע פ"ג מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הל' ו' ז' סמ"ג ל' קכ"ג טוש"ע סי' ב': **יא** אשה נשאתי כו'. שם. ירושלמי קדושין פ"ד הל"ט: **יב** לא יתיחד כו'. פ' פ"ב פי' ירושלמי ע"ז פ"ב הל"א מיי' פכ"ב שם ה"ח סמ"ג ל' קכ"ו טוש"ע אה"ע סי' כ"ב סעי' ה':

שנויי נוסחאות

ואם של. בד"צ אם. (ואם)אינו ידוע. במשני"ל ..אין ידוע וכ"ה בד"צ וליתא; במשב"ב ד"ו ..ידוע. וכן האשה. בריי"ף וכן היא. והלכה. בד"צ ובמשני"ל והלכה היא וכ"ה בריי"ף. קדמה. בד"צ ובמשני"ל קדמו. (ואם)אינו ידוע. במשני"ל ואם אין ידוע וכ"ה בד"צ וליתא; במשב"ב ואם אינם ידעין. (לה) גט. בד"צ ובמשני"ל ליתא וכן ליתא בסמוך. **י** עמו כ"ה בכל הדפו'; בד"צ ובמשני"ל עמי. ואלו בניה. בריי"ף ואלו הן בניה וכן במשנה הסמוכה. אין צריך. בד"צ אינו צריך. מתה ואלו. במשני"ל אמר אלו (?). **יא** ואין צריך להביא ראיה על הבנים כו'. בד"צ ובריי"ף ואינו מביא ראיה..; במשני"ל ליתא בטעות מן ואין צריך כו' עד (ועד בכלל) מתה ואלו בניה. צריך להביא ראיה על האשה. בד"צ ובריי"ף מביא ראיה.. **יב** אדם. בד"צ ובמשני"ל איש אחד.

תוספת רעק"א

כשר י"ל דלא סגי להו בטעמא דחזקת כשרות דבאו ליתן טעם למ"ש הרמב"ם בא"א שהלך בעלה למדה"י והיא טוענת מגוי ועבד נתעברתי דנאמנת להכשיר הולד והתם ליכא ח"כ דהאם דהא האם אסורה עכ"פ ועיין:

לקוטים

ט במשנה וכן האשה רבותא להיכא דקדש השליח דאע"ג דהיא עצמה עשתה מעשה בגופה לקבל קדושין מאחר אפ"ה קדושי השליח מהני. (פ"י): **יא** שם אשה נשאתי וכו'. הומ"ל בקיצור אשה זו נשאתי במד"ה ואלו בניה אלא ה"ק אשה אחת לבד נשאתי והרי היא זו דאי' בש"ס בד"א באשה א' אבל בב' נשים מביא ראיה על האשה ועל הבנים אפילו קטנים. (פס): שם על האשה מכאן סייעתא גמורה לפירש"י דלעיל דהכא ודאי הוי פי' על האשה שהיא מיוחסת וה"א הוי"ל להקי"ע לאתויי לעיל. (פס):

רבי שמעון אומר. אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים. בזמן*) שאשתו עמו(נ). וישן עמהם בפונדקי(נא) מפני שאשתו משמרתו. מתייחד אדם עם אמו ועם בתו. וישן עמהם בקרוב בשר(נב). ואם הגדילו(נג). זו ישנה בכסותה. וזה ישן בכסותו(נד): **יג** לא ילמד אדם רווק(נה) סופרים(נו). ולא תלמד אשה סופרים(נז), ר' אליעזר אומר אף מי שאין לו אשה(נח) לא ילמד סופרים(נט): **יד** ר' יהודה אומר לא ירעה רווק בהמה. ולא ישנו שני רווקים בטלית אחת. וחכמים מתירין(ס). כל שעסקו עם הנשים(סא) לא יתייחד עם הנשים(סב). ולא ילמד אדם את בנו אומנות בין הנשים. רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה(סג).

ר"ע מברטנורה

שהאחד בוש מחברו: ופסק הלכה לא תתיחד אשה אחת עם שני אנשים. וכ"ש איש אחד עם ב' נשים. אלא א"כ היו שתי הנשים צרות או יבמות. או אשה ובת בעלה או אשה וחמותה או אשה עם תינוקת שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה. לפי שאלו שונאות זו את זו. ומתיראות זו מזו. וכן היא מתיראה מן הקטנה שמא תראה ותגיד. ומלקים על יחוד הפנויה ועל יחוד עם העריות חוץ מאשת איש שאין מלקין עליה שלא להוציא לעז על בניה ומותר להתיחד עם הבהמה ועם הזכר שלא נחשדו ישראל על הזכור ועל הבהמה: **הגדילו*)** זו ישנה בכסותה וכו'. והוא שתהיה הבת מי"ב שנה ויום א'. והבן מי"ג שנה ויום א'. ובזמן שהיא בושה לעמוד לפניו ערומה אפי' בפחות מכן. ישנים הוא בבגדו והיא בבגדה: **יג רווק.** פנוי בלא אשה: **לא ילמד סופרים.** לא ירגיל עצמו להיות מן הסופרים. כלומר מלמד תינוקות. מפני אמותיהן של תינוקות שמצויות אצלו להביא את בניהן אל בית הספר: **אף מי שאין לו אשה.** אע"פ שאינו פנוי אלא יש לו אשה ואינה שרויה עמו לא ילמד סופרים. ואין הלכה כרבי אליעזר: **יד וחכמים מתירין.** והלכה כחכמים שלא נחשדו ישראל על הזכור: **כל שאומנתו בין הנשים.** שמלאכת אומנתו נעשית לנשים. והנשים צריכות לו: **לא יתיחד עם הנשים.** ואפי' עם הרבה נשים לפי שלבן גס בו ומחפות עליו. ואילו

אינם

---

*) ברע"ב ד"ה זה ישן בכסותו וכו' ועי' ש"נ.

תוספת יום טוב

וכתב עוד כשאירע מעשה אמנון ותמר גזר דוד וב"ד על יחוד פנויה. ואע"פ שאינה ערוה בכלל יחוד עריות היא. ושמאי והלל גזרו על יחוד כותים. ע"כ. ולכך שמא הכן לא יתיחד אדם עם שתי נשים. וכל נשים במשמע. ומיהו בראויה לביאה הוא שאסור. אבל בפחות מג' שנים ויום א' לא. כך פירש בירושלמי ופסקו הרמב"ם. ומ"ש הר"ב שמתיחד כששתי הנשים צרות וכו'. לפי שאלו שונאות כו' וטעמא מפורש במשנה ד' פט"ו דיבמות. והתם תנן נמי בת חמותה וכן במשנה ב' פ"ו דסוטה. אבל לשון הר"ב דברי רבא בגמ'. וכן העתיקו הרמב"ם בפירושו אבל בפירוש רש"י נסיב נמי ובת חמותו וכן העתיק הרמב"ם בחיבורו סוף [הלכות] איסורי ביאה. ומ"ש הר"ב או אשה עם תינוקת שיודעת טעם ביאה פירש"י כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דברים בשוק ואינה מוסרת עצמה לביאה מתוך קטנה עדיין לא לבשה יצר אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות. ומ"ש הר"ב ומלקים על יחוד וכו'. כתב הרמב"ם שיהם בכלל: **רבי שמעון אומר אף איש אחד מתיחד עם שתי נשים בזמן שאשתו עמו וישן כו'.** הקשו בתוס' מרפ"ב דעבודה זרה דתנן ולא תתיחד אשה עמהם. ומפרשינן אפי' כשאשתו עמו דבישראל שרי כמ"ש שם הר"ב. משמע שאשה אחת מתיחדת עם איש שאשתו עמו. ואילו הכא משמע דר"ש לא התיר באשתו עמו אלא בשתי נשים. וכ"ש לרבנן אפילו אשתו עמו לא התירו. א"כ מתני' דפ"ב דע"ז דלא כמאן. לכך כתבו דה"ג רפ"א אף איש אחד מתיחד עם שתי נשים. ובזמן שאשתו עמו ישן עמהם בפונדקי מפני שאשתו משמרתו ואתאן אפי' לרבנן ואפי' עם אשה א'. ע"כ. וכן גירסת הרי"ף ברא"ש משנה בזמן שאשתו עמו ישן כו': **ועם בתו.** כדאמר לעיל בן מתיחד עם אמו וה"ה לאב עם בתו. הר"ן: **ואם הגדילו כו'.** כתב הר"ב ובזמן שהיא בושה לעמוד לפניו ערומה כו'. פירש"י בידוע שיש בה טעם ביאה כלומר ויש לחוש שמוסרת עצמה לביאה ואין זה כטעם ביאה דלעיל דהתם אינה מוסרת כו'. [*ומשום הכי לעיל אמרי' שיודעת והכא שיש בה]: **יג לא ילמד אדם כו'** כתב הר"ב מפני אמותיהן דאילו תינוקות עצמן לא נחשדו ישראל על הזכור. כדלעיל. וכחכמים דלקמן. גמ': **רווק.** תרגום של ובחורים כשול יכשלו (ישעיה מ') הוי רווקים. תוספות. וכ"כ הרמב"ם: **ולא תלמד אשה סופרים.** לא תרגיל עצמה להיות ממלמדי תינוקות. רש"י. וטעמא מפרשינן בגמ'. מפני אביהם שבאים להביא את בניהם וכו': **רבי אליעזר אומר אף מי שאין לו אשה.** פי' הר"ב שאינה שרויה עמו. גמ'. וכתב הר"ב דאין הלכה כר"א וכן כתב הרמב"ם בפירושו וזה מכריע פי' השני דהמגיד בסוף הא"ב. שדעת הרמב"ם לפסוק כת"ק. ול' הרמב"ם ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר. אלא היא בביתה. והוא מלמד במקומו. ע"כ. ונמצא דהאי שרויה אצלו לר"א. אצלו בבית הספר קאמר. וטעמא דת"ק משום דאע"פ שאינה עמו בבית הספר. מקרי פת בסלו על דרך שנתבאר במ"ז פ"ה דכתובות. נ"ל: **יד וחכמים מתירין.** כתב הר"ב שלא נחשדו ישראל על הזכור. ועל הבהמה. ר"ן ורש"י. [*ועיין מ"ש ברפ"ד דזבים]: **כל שאומנתו בין הנשים לא יתיחד כו'.** כתב הר"ב בשם הרמב"ם דלא שרינן [אפילו] משום כדי חייו כו'. כלומר דה"א דלשרי להתיחד עם שתי נשים משום כדי חייו ובסוף הא"ב מסיים הרמב"ם. כיצד יעשה. יתעסק עמהן ואשתו עמו. או יפנה למלאכה אחרת: **אומנות נקייה וקלה.** בגמ' מחטא דתלמיותא. כלומר תופר בגדים קרועים. והיינו תלמיות שהתפירות עשויות תלמים תלמים שורות שורות כתלמים של מחרישה כן יובן מל'

רש"י

---

*) עיין בגמרא דף פ' ע"ב בהגהות הגר"א בש"ס החדש דפוס ווילנא.

יכין תפארת ישראל יכין

ואפילו ביום, אסור [שם]: נ) ובכה"ג אפילו עם אשה א' מותר להתייחד. מיהו ישראלית עם עכו"ם אסור אע"ג שאשתו עמו [שם], ונשו"ה לדיוקא לבד נקט ב' נשים דבעכו"ם גם כה"ג אסור: נא) הוא כעין חדר שעושין במדברות ללון בם עוברי דרכים, ואין בני אדם מצויין שם לדור: נב) וה"ה להבקה ולנשקה. וה"ה אח עם אחותו קטנה: נג) שיהיו שדים נכונו ושערך צמח, אפילו אין הקטנה בת י"ב, והקטן אינו בן י"ג [סי' כ"א]: נד) ואפילו אם היא נשואה. מיהו אפילו בכה"ג, באחות אסור [כ"ש שם]: נה) פנוי שאין לו אשה: נו) ר"ל לא ילמוד עם תנוקת, דעי"ז מתרגל עם אמותיהן של הילדים. ואפילו לא יתיחד עמהן אסור [סי' כ"ב]: נז) משום יחוד עם אבות הילדים שבאין אצל בניהן: נח) ר"ל שאין אשתו אצלו: נט) והכי קיי"ל. וי"א כת"ק [כ"ש שם]: ס) דלא נחשדו ישראל על בהמה או זכר. והכי קיי"ל: סא) שמשתכר במלבושיהם ותכשיטיהן: סב) אף שצריך להן לפרנסתו, וכ"ש אחר דאסור באין אשתו עמו. ולרש"י בעסקו עם נשים אסור להתייחד אפילו עם ג' נשים, דבכה"ג מותר באחר, עכ"פ זה מדלבו גס בהן יחפו עליו: סג) נ"ל דר"מ

פרושי

ציונים

ר"ש אף כו'. מיי' פ"ב ממ"ג שם טוש"ע שם: מתייחד כו'. מיי' שם ה"א טוש"ע שם סעי' א': וישן עמהם כו'. מיי' שם פכ"א ה"ו ממ"ג שם טוש"ע שם סי' כ"א סעי' ז': יג לא ילמד כו'. פ"ב ע"א מיי' שם ה"ג ומיי' פ"ב מהל' ת"ת ה"ד סמ"ג ל' קפ"ג טוש"ע שם סי' כ"ב סעי' כ': יד ר"י לא ירעה כו'. שם:

שנויי נוסחאות

(אף איש אחד). במשני"ל ליתא. **בזמן שאשתו עמו וישן**, בכי"ף ..ישן וכ"ה בתוס' (ושם ובזמן) ועי' תוי"ט, ועי' ר"ן: **בפונדקי**, כד"נ בפונדק. **(ואם) הגדילו.** כד"נ ובכי"ף ליתא. **זו ישנה בכסותה כו'.** כד"נ ובמשני"ל זה ישן בכסותו וזה ישן בכסותו: **יג (אדם)** כד"נ ליתא וכן ליתא במשני"ל ושם **ולא ילמד** והיא משנה אחת עם הקודמת. **ולא תלמד.** כד"נ לא.. **ר' אליעזר.** במשנ"ב ובכי"ף ד"ק ר' אלעזר. **(מי) שאין לו אשה.** בכי"ף מי שאין עמו אשה וכ"ה כד"נ וליתא: **יד בהמה.** במשני"ל את הבהמה. **ישנו.** כד"נ ובמשני"ל יישנו וכ"ה במשנ"ב כד' כאן (אך לא כד"ו) וכנ"ל. **בטלית אחת.** במשני"ל ..אחד: **שעסקו עם.** כ"ה במשני"ל ובכי"ף ובמשנ"ב ד"ו; במש' הקדמים שעסקיו..; כד"נ **שאומנתו בין. אומנות בין הנשים.** וכ"ה במשנ"ב ד"ו; כד"נ ד' ליתא אומנות ובמשנ"ב הנשים. **(ר"מ אומר כו' משום אבא גוריא).** כ"ז ליתא בד"כ. **ילמד אדם.** במשני"ל **ישתדל אדם ללמד.** **(וקלה)** במשני"ל ובמשנ"ב ד"ו ובמש' ד' ליווה ווינציא ליתא.

לקוטים

יג במשנה **אדם** רווק כ"ג בש"ס וכן גי' הרא"ש ואף על גב דלדורות לנפלא תורס היינו טעמא משום דרווק משמע דוקא בחור שלא נשא מעולם והדין כולל דאפי' אלמן אסור כיון שאין לו אשה כדרובכה בש"ס וכ"פ הרמב"ם בסוף ה"ב מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות וידוע מ"ש רז"ל דעד שהאדם אינו נושא אשה אינו נקרא אדם שנא' זכר ונקבה בראם ויקרא שמו אדם מש"ה תני אדם רווק כלו' שבכל נקרא אדם אבל הוא רווק שמתה אשתו או גרשה ומעין זה דייק הרמב"ן. ומ"ש עליו הכ"ד דאפי' קטן בן יומו קרוי **אדם** וכו' **אלמלא** דאשתמיטתיה מימרא דרז"ל שכתבתי לא היה חולק ע"ז דודאי הרמ"ז נמי עלה סמיך ונסיפא דלא ידעו

רווק

רש"י שבסוף מס' ברכות [ס"ג ע"א] ובערוך ערך תלס. ומסיים הערוך. נקייה מגזל. וקלה דאין בה חסרון כיס: **ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו.** לשון רש"י. ואל יאמר בלבו אומנות זו אינה מעשרת אלא יבקש רחמים למי שהעושר שלו. ע"כ: **שלא עניות וכו'.** בברייתא [מסיים] שנא' (חגי ב') לי הכסף ולי הזהב נאום ה' צבאות: **אלא הכל לפי זכותו.** וקשיא לי דאם הכל לפי זכותו א"כ תפלה מאי מהניא ליה. שאם זכותו כדאי אין הקב"ה מקפח שכרו. ואם זכותו אינו כדאי הא אמרן הכל לפי זכותו. ויראה לי במה שכתבו התוס' בסוף מסכת שבת ובסוף מסכת מ"ק שהקשו אדאמרי' בשבת אין מזל לישראל מדאמר בסוף מ"ק בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא. ותרצו דלפעמים המזל משתנה ע"י זכות גדול כדאי' בפ' החולץ זכה מוסיפין לו כו'. ופעמים שאין משתנה כדאמרי' בתענית [כ"ה ע"א] גבי ר"א בן פדת דאמר ליה ניחא לך דאחריב עלמא ואולי דאברית בעידנא דמזוני. ע"כ. ואומר אני שלענין כזה תועיל תפלתו וצריך לה כיון שהזכות לפעמים אינו משנה המזל. על כן על זאת יתפלל כל חסיד שתועיל זכותו להשתנות המזל. ואני תמה על התוס' דהכא שכתבו וז"ל אלא הכל לפי זכותו. פי' לפי מזלו. דבני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא עכ"ל: היאך אפשר לפרש זכותו דתנן דהיינו מזלא והם ב' ענינים דלא ראי זה כראי זה. כמו שמורה לשון המאמר שהביאו לראיה ועוד דכ"ש דקשיא מה תועיל תפלתו כיון דבמזלא תליא ועולם כמנהגו נוהג. אלא דבתלוי במזלא לא עסקינן שאם כן כל אומנות שבעולם לא יועילו ולא יזיקו לו. אלא כפי מזלו. שאם הגזירה אמת. א"כ החריצות שקר. והב"ע לומר שאפילו שהמזל לא יורה על הצלחתו וגם הוא עוסק באומנות שאינה כדאי להתעשר. יתפלל למי שהעושר כו' כי הרבה ריוח והצלה לפניו יתברך ומסיים שהכל לפי זכותו. שאם אין זכות. אי אפשר שישתנה המזל. דהא אפילו זכות. כולי האי ואולי שלא ישתנה. כההיא דר"א בן פדת. ולפיכך יתפלל כו' כדי שזכותו תגרום

לשנות

ר"ע מברטנורה

אינש אחרינא עם שתי נשים הכא דלא. שלש וד' שפיר דמי. ורמב"ם פירש דלא שרינן [אפילו] משום כדי חייו. להתייחד עם הנשים הואיל ופרנסתו מהן:

חמר

ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו. שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות(סד). שלא עניות מן האומנות. ולא עשירות מן האומנות(סה). אלא הכל לפי זכותו(סו).

תפארת ישראל

יכין

פרושי קמפרש דברי ת"ק, דאע"ג דלא ילמוד בין הנשים שמורגל עוסקים במלאכה קלה, אפ"ה ישתדל ללמוד מלאכה שנקייה מאחד נשים ואעפ"כ תהיה קלה: סד) ולא תאמר שע"י שהיא קלה א"א שירוויח בה הרבה. וב"ל דהמשך המשנה כך הוא, ילמד מלאכה נקייה וקלה, ולא יאמר משום דקלה היא כמות שהיא, אין בה לקוות רווח ועושר, שעל העושר יתפלל להקב"ה שהעושר שלו דלא לבד במלאכה קלה, אלא אפילו במלאכה שנאותה להשתכר בה, צריך שיתפלל על ההצלחה בה. מדאין מלאכה שאין בה עניות ועשירות, יש מתעסקים בה ומתעשרים, ויש שמתעניים בעסקה: סה) ר"ל שלא האומנות גרמה העניות או העשירות, דהרי בכולן יש עשירים ועניים: סו) ר"ל הכל לפי מזלו [כך פי' התוס'] **(א)** ואין להקשות, אם הכל תלוי במזל, א"כ מה תועיל התפלה. על זה נשיב, שאין הכוונה במלת „מזל" על מעמד הכוכבים בשעת עיבור ולידה, ח"ו לא תהיה כזאת בישראל. וכבר צעקו כי כרוכיא על זה רבותינו גאוני עולם, ובראשם ע"ר רבינו הרמב"ם שמש החכמים, באגרותיו היקרים, בתשובתו לעיר מרשיליא, בתשובה המתחלת, הגיעה שאלת אלופינו וכו' יע"ש. ואם נמצא לרבותינו חכמי הש"ס אשר מימיהם אנו שותים, דברים בזה שיתדמו בהפך מדברינו, מחוייבים אנחנו לומר שהם דרך משל ומליצה כשאר אגדות שבש"ס. וכ"כ ג"כ הרמב"ם שם. אולם הפי' האמיתי של מלת„מזל", כבר הארכנו בו בפי' (הארוך)[ב"עז] עם ראיות מוכיחות, וכאן לקצר אני צריך, דתוכן הענין הוא כך: א) הנה ידוע כי לכל דבר שבעולם יש סבה: ב) יש סבה מכרחת התכלית, ויש עושהו רק אפשרי: ג) והנה כל השתדלות האדם בעולם, הוא להשיג שמחה, וכבוד: ד) והם ישוגו ע"י כח הגוף, כח הממון, כח הנפש: ה) והסבות להשיג ג' כחות אלה, הוא או ע"י השתדלות האדם, או ע"י הצדקת, או ע"י מזל: ו) השתדלות והצדקת, אינן סבות מכריחות להשיג כח הגוף והממון והנפש: ז) רק המזל הוא המכריחה. ולכן נקרא מזל, שנוזל כשטף מים כבירים מרום לתחת: ח) יש ב' מיני מזל, מזל הגלוי, ומזל הנעלם: ט) הגלוי הוא הטבעי, והוא תלוי בששה ענינים: א) בטבע אביו ואמו: ב) בטבע האקלים שנולד בו ודר בו: ג) בטבע הזמן שנולד בו וגדל בו: ד) בטבע מאכלו ומשקהו של אדם: ה) באיזה אופן הדריכוהו וגדלוהו: ו) באיזה מלאכה הוא עוסק בה. ע"י ו' דברים אלו יתחזק גופו או יחלש, יתרבה עושר או יתמעט, יתגדל חכמתו או יתמעט. אמנם למה נולד זה באחד מו' דברים אלה לטובה, ולאחר היו לרעותא. י) זהו מטעם מזל הנעלם הנקרא[בעשטיממונג] שכך גזרה חכמתו ית' עוד טרם הולדו מטעם עמוק ונעלם. כמ"ש חז"ל [נדה דט"ז ב'] המלאך הממונה על הריון וכו' ושואל טפה זו מה תהא עליה גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני,

עמה

בועז

פ"ד (א) והנה רתוי"ט הקשה על זה, דאם הכל תלוי במזל, א"כ תפלה מה תועיל. ולכאורה צ"ל לתרץ לפי דברי רבעתוס' ה"ק מתניתין, דלולא תפלתו היה תלוי במזל. וכמ"ש בנדרים [דל"ב א'] מה דעתך דקאי צדק במערב, הא מהדרנא ליה למזרח. אמנם מלבד דק"ל א"כ מה קמ"ל תנא בזה, אם תולה עשרו או עניותו במזל או במקרה, די לו שיאמר, דכיון שבכל העוסקים במלאכה יש עניים ועשירים, לכן יתפלל להקב"ה שיתן לו עשירות, ויהיה מניעת העשירות מאיזה טעם שיהיה. מלבד זה ק' קו' רתוי"ט השניה, דאיך רצו לומר דזכותא היינו מזלא, והביאו ראיה מדאמרי' [מ"ק כ"ח א'], בני חיי ומזוני לאו בזכותא תלי' מלתא אלא במזלא. והרי משם אדרבה מוכח דזכות ומזלא ב' הפכיים נינהו. **ולפע"ד** גם זה יש לתרץ, דרבותינו בעלי תוס', הכריחו דזכות דנקט הכא אינו מלשון זך ונקי בצדקותיו. דעל כרחך הכא ליכא למימר הכי, דא"כ מה איכא בין ר"מ לר"ש בן אליעזר, דקאמר נמי בסיפא „אלא שהרעותי מעשי וכו'". אע"כ דזכות דקאמר ר"מ היינו לשון קנין, וכרוב לשון זכות וזוכה שבש"ס במשנה, כמו זה שהחזיק בה זכה בה [ב"מ פ"א מ"ד], וכ"כ הואיל וזכה באשה לא יזכה בנכסים [כתובות פ"ח מ"א]. ה"נ לשון קנין הוא, ור"ל מה שקנה ע"י המזל. ולפ"ז כוונת המשנה לפי פי' תוס', שגם אומנות נקייה וקלה, וגם התפלה, שניהן לא יועילו רק לפי מדת המזל. **אולם** כדי לפרש ענין זה יפה, נצטרך לבאר מלת מזל מהו. ובביאור זה יתורץ גם קושית העולם, על שראינו לפעמים צדיק ורע לו רשע וטוב לו. לכן נעתיק פה מאמר א' מדרשותינו הנקרא **כוכב המזל** וז"ל שם: **הנה** אין דבר ופעולה בעולם שאין לו סבה או סבות שקדמו לה. ורק סבת כל הסבות שלא קדמה לה סבה, הוא האין סוף ב"ה וב"ש, שהוא ברצונו ית' המציא את הכל. ואין עת אל מציאותו.. כי גם העת מעשה ידיו היא. **אולם** הסבות המסבבות שיתהוו על ידן דברים בעולם, הן ב' מינין, יש סבה שמכרחת התכלית, ויש עושה אותו רק אפשרי. **ונבאר** כוונתינו. **סבה נכרחת.** הוא שכשיתשמש בסבה ההיא על כרחו ישיג התכלית. כמדליק נר, על כרחו שיאיר, וכאוכל, על כרחו שישבע, וכדומה. אמנם **סבה אפשרית**, הוא שאעפ"י שיתשמש בהסבה ההיא, אין עוד ברי שישיג התכלית. כזורע שאפשר שלא יצמיח, וכמבקש דבר, אפשר שלא ימצאנו, וכדומה. אולם תכלית מטרת כל יגיעת האדם הוא, להשיג בעולמו **שמחה**, או **כבוד**, ויהיה גופני או רוחני. ולהשיג שני תכליתיות אלה, יש ג' **סבות**, והם כוי וכח **הגוף**. עושר וקנייני **הממונות**. חכמה ומדות טובות **שבנפש**. ולכן לאלה ובאלה יתיגע האדם תמיד, כדי שברבוים לאדם ישיג על ידן **השמחה והכבוד** שזכרנו. **אמנם** גם הקנת כח הגוף. והעושר, ושלימות הנפש, תלוי שוב בד' סבות מנושאות. והם: **(א) בטבע הכללי** המושלת בעולם. **(ב) בהשתדלות אדם**. שיתעסק הוא או אחר. או שימנעו מלעשות דבר, לטובתו או לרעתו. **(ג) בצדקת** או **רשעת** של האדם בעצמו, או של אבותיו, או של מסבביו. (ד) או שתסבהו דבר רעה או טובה ע"י דבר שיכנוהו **מזל**. אשר ילווה האדם מרחם עד הקבר.

אולם

שנויי נוסחאות

למי. במשנ"י לפני מי. **(והנכסים).** במשנ"י ליתא. **שאין אומנות.** במשנ"י לפי שאין לך אומנות. **שלא כו' ולא.** במשנ"י שאין. ואין. **(אלא הכל לפי זכותו).** במשנ"י ליתא.

לקוטים

רווק כמה לא הולך להאריך ולחזור לתיקוני אדם מאחר שכלו בריתא ופשיטא דמ"ס: (ס"ל):**יד** במשנה בטלית א' הא דלא תני בכסות א' כדלעיל זו ישנה בכסותה לרבותא נקט הכי דאף על גב דכל א' יש לו מלבוש התחתון בפ"ע כיון שיש להם מלבוש עליון א' בין שניהם אסור נר"י דטלית נקראת מלבוש העליון כדאי' בערוך למה נקרא שמו טלית שהוא למעלה מכל הבגדים דתרגום ויפשו אותו בניו וגולו יהיה בגופו (שם): **שם** רמ"א כ"ל דהאת לפלוגי את"ק דקאמר לא ילמד אדם את בנו אומנות בין הנשים וקא מהדר ליה ר"מ דלא נחוש להא אלא לעולם ילמד את בנו אומנות נקייה וקלה ומה היא מחטא דתלמיותא כמ"ש התוי"ט משמי' דגמ' ואע"ג דאומנות זה עסקו בין הנשים דלא גרע מגרדי דקרי ליה בברייתא עסקו עם הנשים וכ"ש דתנן רמ"א בלישנא דפליג והכי דייק מ"י דתנן לעולם ילמד אדם וכו' ור"ל לעולם אפי' יהיה עסקו עם הנשים והכי מתורץ מ"ש בתוי' רי"ד של פירש"י במחטא דתלמיותא דהא תנן כל שעסקו עם הנשים וכו' והתופר עסקו עם הנשים הוא ולכך פי' דר"ל שילמוד לעשות מלאכת המחטים ולא מלאכת התפירה והנה פירושו דחוק מאד ולפע"ד הדרא קושיא דזה שעושה המחטים גם הוא עסקו עם הנשים שהרי מוכר להן המחטים ולמה יגרע מגרדים העושים נומים וטבעות לנשים דקרי ליה בש"ס מלאכתו עם הנשים ולפי דרכנו קושיא מעיקרא ליתא והש"נ דר"מ פליג את"ק וכדאמרן (שם): **שם רשב"א פליג** אר"מ וס"ל שאין חיוב לאדם ללמד את בנו שום אומנות אלא יניח הכל בידו דהא חיה ועוף נמי אין להם אומנות ומתפרנסין שלא בצער ואבא גוריא נמי פליג ארשב"א וס"ל שלא יניח מללמדו אומנות דא"כ הוי כמלמדו ללסטים שכשבטלה מניחה וכו' ולא עוד אלא שבאומנות נמי לא כל האומניות שוים שלא ילמדו חמר גמל וכו' שאומנתם אומנות לסטים ור"י מספקא דאבא גוריא פליג הגמל וספן דהני לאו לסטים אדרבא הגמלים רובם

צדיקים

כשרים והשפים רוצחסתדים ול' נהורלא סבר נמי דאין ללמדו שום אומנות אלא תורה דהשתא אין הבטלה מביאתו וכו' (ש"ל): **הרע"ב ד"ה לא** וכו'. ורמב"ם וכו' והרא"ש מייתי תחלה פירש"י ואח"כ פי' ר"ת דה"ק אעפ"י שעסקו עם הנשים סד"א דפרי' משום דבעבידתיה טריד קמ"ל והק' על פי' זה דא"כ הו"ל למיתנייה לעיל לא יתייחד איש עם ב' נשים ואפי' עסקו עמהם עוד פי' בשם ר"ת דהכא מיירי אפי' באשתו עמו דהוא"ל ועסקו עם הנשים לבו גם בהם ואינו בוש מאשתו ע"כ וכתב הכ"ד שלא ידע אמאי לא הוקשה לו להרא"ש מה שהק' על פי' ר"ת גם לפירוש רש"י ור"ת דודאי קושייתו שייכא לכל הפירושים ע"כ ולא דק דלפירש"י א"ש דבזה שעסקו עם הנשים איכא תומרא יתירה על שאר האנשים ולא שייך לכללו כדלעיל כן נמי לפיר"ת אית הכא תומרא דאפילו אשתו עמו אסור משא"כ שם א"כ לתרווייהו א"ש דתנייה הכא לחודיה אבל לפיר"ת דאין כאן תומרא טפי בזה אלא דה"ק דאע"ג דבעבידתיה טריד אסיר א"כ ודאי הו"ל למיתני לעיל לא יתייחד וכו' אפילו עסקו עמהם וזה פשוט. (שם): **תוי"ט ד"ה אומנות** וכו' נקיה מגזל וכו' הו"מ לאתויי נמי מפי' הר"ב דקאמר בסיפא דמתני' חנוני מלומד בהונאה וכו' שחייב אדם ללמד את בנו אומנות נקיה כלומר והא דחנווני אינה נקיה לפי שהוא מלומד בהונאה ש"מ דשפי' כפי' הערוך. (שם): **תוי"ט ד"ה אלא** וכו' וקשיא לי וכו' ל"ק מידי כי אין שם זכות לבד על (מזל טוב) אלא על כל מה באדם מרויח וקונה לטוב וכמו שנאמר פלוני זכה בדינא או זכה בקנין זה וזכין לאדם שלא בפניו ר"ל מטיבין וא"כ מ"ש התו' זכותו משלו ירצה מה שזכה בהולדו וכ"ש שנוכל לומר זכותו על התפלה הנכונה שהרי גדול כחה מזכות מ"ט וכשרז"ל במרע"ה שלא נענה בזכות המ"ט אלא בתפלתו ואם זכות המעשים מבטל רוע המזל ק"ו זכות תפלה הגונה ובזה נתבטלו כל קו' התוי"ט דוק שטב:

(קול הרמ"ז):

ד"ה רשב"א וכו' מן השכר וכו' לא ידענא מאי ענין שכר ככאן שיצא שכרו בהפסדו שצריך להבטל מן התורה ולעסוק באומנות וגם ברשב"א מאי שייטי' דעונש אלא כוונתו ליתן טעם למה לפי האמת צריך לאדם דרך ארץ עם ת"ת שהיה בדין שימצא מזונותיו מוכנות ק"ו מחיה ועוף. (שם):

אולם אם כי כל ד' אלו, הם סבות להצלחתו ולבלתי הצלחתו של אדם בעולם העובר, אעפ"כ אין כח כולן שוה בשעבין. דכח הטבע, יכול האדם גרוע לכבשה בכח הגוף והשכל. ולכל הפחות יכול לאמצם כחה לבלי תגע בו רעה. וכמו כן אם תהיה הוראת הטבע עליו לטובה, אפשר שאולת אדם תסלף דרכה, וימנע האדם בעצמו ממנו טובת הטבע שהיתה מועדת לו. ואין צריך להאריך בביאור זה. וכ"ש שההשתדלות אינה סבה מוכרחת להצלחתו או בלתי הצלחתו של אדם. דידוע לכל, איך יקרה הרבה פעמים, שיהיה כל יגיעת אדם לריק והשתדלותו לתהו, ותחת חטה יצא חוח, ותחת טובה ימלא רעה. אולם יקרה גם להיפוך, פתחים בזוז בזו, ותמלא כקן ידם כל טובות הזמניות, אשר לא עמל בה ולא התיגע בהם. **אבל** גם צדקת או רשעת אדם אינן מכריחות טובות האדם או רעתו, דידענו היטב, שיש צדיק אובד בצדקו, ויש רשע מאריך ברשעתו, דאם כי גדול אדונינו ורב כח, וה' משמים השקיף על בני אדם, פני ד' בעושי רע, וכ"ש על צדיק ההולך בדרכיו, וכמ"ש עין ד' אל יראיו ואזניו אל שועתם (תהלים ל"ג), כ"ז לא יועיל רק להקל לכן סבת טובתם, ולהפשיר ולכן לסם כום נרחם. ואעפ"כ אפשר שיפקד גם הצדיק בצרות מד' טעמים, א) או שיהיו לו שום חטא קל שעשה [תענית י"א א] כדדרשינן אל אמונה שהקב"ה משלם לצדיק חטא קל ולרשע מצוה קלה שעשו בעוה"ז. ב) או שהוא לנסיון כדרכו של קדר לבדוק קנקנים היפים. וגם הרשע יתנסה לפעמים בהסבות רבות משמים אולי ידע עול בושת. ג) או שיתגלגל ע"י זה בסוף טובה ע"י הרעה, ורעה ע"י טובה. ולפעמים ירחק כל כך חוק הסבה או הרעה שלבסוף, עד שאין עין האדם החלש יכול להשקיפה מדהיא אחר כמה דורות. ד) או שהטבת הצדיק ורעת הרשע הוא נגד הטבע, כי כן יסד המלך. והטבע הוא נכון מטבע שבר לסוחר, שאין המלך פוסלו רק מדוחק גדול. והוא הוא המלאך שרמזה עליו ת"הק, שנאמר הנה אנכי שולח מלאך לפניך הוא הטבע [הנקרא בין המקובלים מטטרון נער [ועי' תוס' יבמות ט"ז ב'] מפני שהטבע מעשהו כנער בהרגל. ובמעשה נערות. והוא הנקרא בבחינת אחרת גם סנדלפון, שעומד אחורי מרכבה וקושר כתרי' לרבו דכל מעשי הטבע הם לכבוד לאל הכבוד. והדברים עתיקים]. כי כך רצה הקב"ה, שאעפ"י שיהיו עושי רצונו, ויעשה להם נסים כשאין ידם מגעת. אעפ"כ כל עוד שיוכלו להעזר בכח הטבע, אין סומכין על הנס, ויהיו חגורי חרב עושי מלחמה, חורשים בזמן חרישה וקוצרים בזמן הקציר, כדרך שהעולם נוהג. ולכן אמר, השמר מפניו, אל תמר בו, לבלי לחטוא נגד הטבע, אע"פי שצדיק גמור אתה, כי לא ישא לפשעכם, אם תחטא, ותפשע בעצמך נגד הטבע, תענש מידה. ולא ישגח על צדקתיך בזה, כי שמי בקרבו, דהטבע בגמטריא אלהים. וכחה כח אלהים. ולכן נ"כ לא התפלל משרע"ה לבלי לשלחו, כמו שהתפלל אחר העגל, כשבשרוהו הנה מלאכי ילך לפניך. דהתם והכא הכוונה על הטבע, שידע משרע"ה שלא ישנה הקב"ה כחה כ"א לעתים רחוקים בשא"א זולתו. רק שאני התם שאמר הקב"ה "כי לא אעלה בקרבך", ע"ז השיב הרועה הנאמן אם אין פניך הולכים אל תעלינו מזה. והארכנו בזה הרבה בדרשותינו, וכאן לקצר אני צריך. וכבר התרחקנו ממטחוי עניינינו הרבה. רק רצינו לבאר, כי גם לצדיק או לרשע לא ישנה הקב"ה בעבורם כל כך בנקלות כח זרם הטבע כשחטאו נגדה, או בשתפסים עם טובתם. **וכ"כ** יש עוד כמה מניעות לתשלומי שכר ועונש בעוה"ז לצדיק או לרשע מכח המזל, כדאמרינן [תענית דכ"ה א'] דא"ל הקב"ה לר"א בן פדת ניחא לך דאהפכי לעלמא אפשר דמזדמנית במזלא דמזוני. בא וראה כמה קשה כח המזל, דהרי ר"א בן פדת מבני פלטין של מלך היה, ואפ"ה לא שינה הקב"ה הטבע בעבורו. ואכן יתמי ליתמי מה נענה אבתרי'. ולפי האמור, כל אלה הסבות, דהיינו הטבע, וההשתדלות, וצדיק ורשע, כולן אינן סבות מכריחות לטובת או רעת האדם. אולם הם רק סבות אפשריות. **אבל רק המזל** הוא סבה מכרחת מעמד האדם לטוב או לרע. **ונבאר** מלת מזל מהו, שרשו נזל, ור"ל כדבר הנוזל וניגר, שהוא מחובר יחד כטיפות מי נחל המוגרים במורד, שיבואו בשטף חזק בהכרח לשעמק, ע"י התאחדות הטפות בהמעין או המעיינות שהם למעלה. כ"כ מקריות האדם להרע או להטיב, יתקוממו לו ע"י סבות מוכרחות שהתאחדו, שקשורים ואחוזים זב"ז כנחל, והם יכינו באופן מוכרח מעמדו בין לטוב או לרע, בגוף, בממון ובמדת הנפש, ולפיכך הסבות המכריחות מעמדו של אדם יקראו מזל. אבל יש ב' מיני מזל. יש מזל הגלוי, ויש מזל **הנעלם**. מזל הגלוי הוא ששה מינים, והן סבות מכריחות: **(א)** ע"י אב ואם, שהם הניחו הזרע הראשון לכל הוית הצלחתו או בלתי הצלחתו, בגוף, בקנין, ובנפש. דלאשר הוא חלק מעצמותם לכן כאשר ידמה להם בתואר הפנים, כך ידמה להם גם בנוי וכח הגוף, וגם בחכמה ומדות הנפש, המגם גם מהונם וממונם וקנין יחלקו לו ומכחם ישאלו בעדו. וכן אמר שלמה בחכמתו [משלי י"ט י"ד] בית והון נחלת אבות. ואמרו חז"ל [עדיות פ"ב מ"ט] האב זוכה לבנו, בנוי ובכח, בעושר בחכמה ובשנים: **(ב)** סבה ב' ע"י מחוז הארץ אקלים שנולד ודר בו האדם, גם זה יפעל על גופו, שיהיה עי"ז חזק או חלש. יפה תואר ומראה או להיפך. וכהנראה, שאנשי צפון יותר יפים בתואר ובמראה וחייהם ארוכים יותר מאנשי דרום. ואנשי דרום יותר גבוהים בקומה יחזקים מאנשי צפון, וכמ"ש הטבעיים, וברא"ש הרופא המפורסם הופלאנד במאקראביאטיק שלו. וכ"כ בחכמה ומדות הנפש, נבדלים יושבי ארץ אחת מיושבי ארץ אחרת. אלו חכמים ואלו סכלים, אלו זריזים ואלו עצלים, אלו בטבעם מחוממים ואלו מקוררים. וכ"כ בקניינים, יש חלוק בין ארץ לארץ אחרת, יש ארץ זבת חלב ודבש, אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחושת, רגביה כסף תועפות, ועפרות זהב לה. לחוף ימים תשכון, ויושביה עשירים רוכלי הארץ. ויש אשר אדמתה כמדבר שממה. לא מילא כפו קוצר, ויד עמל לא תשבע לחם. עניים מכוסים בכתנות בוקים ומבולקים. וכן אמרו חז"ל [רבה פרשת שלח לך] יש ארץ מגדלת גבורים, ויש מגדלת חלשים. ואמרינן [מכות ד"ט ב'] בגלעד שכיחי רוצחים, אלמא דגם מדות האדם יתכוננו לפי מקום גדולו. ואמרינן [ב"ב קנ"ח ב'] אוירא דא"י מחכים. ואמרי' [קדושין מ"ט ב'] י' קבין גבורה ירדו לעולם, ט' נטלה פרס וכו'. י' קבין חכמה ירדו לעולם, ט' נטלה א"י וכו'. י' קבין יופי וכו'. י' קבין עושר ירדו וכו'. י' קבין עוני ירדו וכו'. אלמא שטבע הארץ ג"כ יפעל הרבה על אלו. **(ג)** הזמן גם הוא יפעל על ג' אלה באדם. כידוע לחכמי הטבע שכל בריאות הנולדים באביב, ויהיה אדם או בהמה או עוף, הוא גוף יפה בריא וחזק יותר מהנולדים בשאר עתות השנה. ואמרו שבאביב כל האדם והברואים הם חזקים יותר מבכל שאר עתות השנה, ולכן אז הזמן נאותה לרפואה, ואמצעיתו של אביב הוא חודש אייר, הוא היותר מסוגל לזה, וכן אמרו חז"ל [שבת קמ"ז ב']. כולהו שקייא מדבחא עד עצרתא, ר"ל מפסח עד שבועות, מעלו. ואמרו הטבעיי' שבחורף האדם יפה מראה יותר מבשאר עתות השנה. ואולם בבציר יש שפע קנין ועושר וברכה בעולם יותר מבשאר עתות השנה, ומלאו הגרנות בר, והיקבים תירוש יפרוצו. אולם גם על הנפש, על מדותיה ומעלותיה, יפעל הזמן מאוד. הלילה נאותה יותר להעמקות ולאוקמא גירסא בסייעתא דשמיא, דע"י הדממה ששולטת אז, מתקשרים החושים ספי בהעניינים, וכמ"ש חז"ל [עירובין ס"ה א'], לא איברא סיהרא אלא לגירסא. ואמרי' [בי"ד רמ"ו סכ"ג] הרוצה להצליח בלימודו לא יאבד לילה א' בשינה. אבל ע"י השתמשות כלי החושים בלילה, אשר אז יותר נאותים למנוחה, ע"י התיגעו אז בהן, יחליש הגוף ביותר. אבל עתות השחר מנשיקים כברקים, כי הם יותר מסוגלים להתעופף בחריצות כמ"ש חז"ל [בעירובין שם] נהירין שמעתתך, א"ל דיממא ניהו, אולם גם הגוף בבוקר כארי יקום וכלביא יתנשא, וכמ"ש חז"ל [ב"ב פ"ז ב'] אדלי יומא אדלי קירא. וכ"כ על המדות יפעל הזמן. הקיץ יותר נועד לשמחה, והחורף יעורר נכאת רוח. בבוקר אדם מסוגל יותר לתת לאיש שאלתו בטוב עין. וכ"כ עוד על דברים במדות, יפעלון היום והלילה, וחלקי עתות השנה הרבה. **(ד)** המאכלות והמשקות, גם הם יפעלו מאוד על ג' אלו. המאכלות הגסות יחזקו הגוף, אבל יעכרו השכל וישמטמו לבו מכל מדה יקרה. והמאכלות הקלות והדקות, יזקקו השכל וינבירוהו, אבל גם ידלדלו ויקילו כחות הגוף, וכ"כ יש מאכלים יחממו טבעו במדות, ויש אשר יקררוהו. ואחז"ל [כתובות נ"ט ב'] הרוצה שתלבין בתו ישקנה חלב. ואמרו [מ"ק ד"ט ב'] בנתיה דרב ביבי דשתיין שכרא, בעיין ספלא. ואמרו [יומא ע"ו ב'] חמרי וריחני פקחין. ואמרו [הוריות די"ג ב'] כמה דברים שמטמטמין לבו של אדם, ואמרו [פסחים דמ"ב ב'] דבשר שמן [לאפוקי שומן עצמו] ויין ישן מעלי לכולה גופא. אולם כ"ש שיפעול מזונו של אדם על קניינו ועשרו. שלמה אמר בחכמתו [משלי כ"א י"ז] אוהב יין ושמן לא יעשיר. ואחז"ל [פסחים קי"ד א] דאכיל אליתא טשי בעלייתא, דאכיל קיקלא, אקיקלא דמתא שכיב. **(ה)** הגידול, גם על איזה אופן נתגדל מהוריו, ובאיזה חברת אנשים ידור כשכבר נתגדל, ג"כ יפעל מאד על ג' אלה. דאם יזרזו כחו מנעוריו, יתחזק הגוף. כמ"ש טוב לגבר כי ישא עול בנעוריו. וביותר, אם רואה חברת מריעיו סביבו כולם מתחזקים ומתאמצים לכל מלאכה כבידה וגבורה, ילמד ממעשיהם. ויתחזק ויתגבר גם הוא. וכן הוא בכל חכמה ומדה. אם הדריכוהו מוריו על מי מנוחות, בחכמה ובכל מדה נכונה, ההרגל תהיה לו לסוכנת ולהשענה לטבע שני. וביותר ילמד האדם ממעשה חברת שעשוע נעוריו. שלמה אמר [משלי י"ג פ"כ] הולך את חכמים יחכם. ואמר עוד [משלי כ"ב כ"ה] אל תתרע את בעל אף, פן תאלף אורחותיו. ואמרו [ב"ב כ"א] קנאת סופרים תרבה חכמה. ואמרו [פסחים קי"ב ב'] לא תדור בשכוניה משום דגלגלי הוון ומשכי לך בליצנותא. ואמרו עוד [באבות פ"ב] איזה דרך שיבור לו האדם. והשיבו, שיהיה לו חבר טוב. ואמרו עוד [שם פ"א] יהי ביתך בית ועד לחכמים והוה מתאבק בעפר רגליהם. עשה לך רב, וקנה לך חבר. וכן הוא אומר [תילים קי"ט] חבר אני לכל אשר יראוך. וכן בכל מדה ומדה בין נדיבים תתנדב נפש האדם, ובין רעים תשחת נפשו בו. אולם גם בעושר גם בקניינים תולה הדבר בחברת האנשים אשר ידור ביניהם ויתעסק עמהם, כדכתיב ברבות הטובה רבו אוכליה [קהלת ה' פ"י]. וכן אחז"ל בתר מרי נכסי ליבי משוך [ב"ק נ"ג א']. ולכן הזהרו חז"ל [פסחים קי"ב א'] הוה משתדל עם מי שהשעה משחקת לו. וכן אמר החכם, שהעני בין העשירים הוא עשיר יותר מהעשיר בין העניים, שזה אינו מספיק להתעשר וזה אינו מספיק להתעני. וכן כתיב איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק [ישעיה מ"א ז']. **(ו)** המלאכה והעסק או הפקידה [אמט בנ"א] אשר בה ישמש האדם בעולמו, גם הוא יפעל הרבה על ג' אלה. כל מלאכה כבידה וגסה, תגשם כח הגוף ותחזיקו, אבל תחליש ותדקדק

גם כח הנפש. וכל עוד יותר שיתעסק אדם במושכלות וחדודים, כל עוד יותר יתחדד שכלו ויגבר, אבל ביותר יחלש גופו. וכמ"ש חז"ל [ב"מ פ"ד א'] דלהכי נקראת תורה תושיה שמתשת כחו של אדם. וכן אמרינן [בר"ה ס"ו א'] כמאן מצלינן האידנא אקצירי ומריעי, דהיינו ת"ח. ולא די שבניין גופם רפוי, כ"א גם במראה פניהן ניכרים עבדי המלך, מדמשאין העול הזהב על צוארם תמיד, לכן צפד עורם על בשרם, יבש היה כעץ. וכדאמרינן [תענית ד"ז א'], אי הוה שני הוה גמירי טפי. וה"נ אמרינן [גיטין דכ"ח א'] משום דאמי שפיר נאה הוא, אמר שמעתתא דלא שפירן. [וזה נ"ל מה דאמרינן [ע"ז דס"ו ב'] פתיא אוכמא מני ומנך תסתיים שמעתתא, וה"נ אמרינן [מגילה י"ד ב'], לא כדי לגנותו בבדיחותו אמר הכי, רק לשבחו, מדאיך נאה בגוף להכי נאה נפשך בחכמה. וזהו שאמר הכתוב אל תראוני שאני שחרחורת [זהו מטעם] ששזפתני השמש של עולם, היא תה"ק]. אולם אעפ"כ, מדהם תמיד שמחים בעמלם, לכן הנשמה הבריאה והיפה אשר תקונן בגוף הרעוע והרפוף, תגיה מחרכיה ביפיה והדרה, ולכן פניהם צהובות תמיד. ומעיניהם ינוצץ ויברק שמחה כשלהבתיה. וכדאמרינן [נדרים מ"ט ב'] דר"י הוו פניו צהובות, ואמר למטרוניתא, שהוא מדכתיב חכמת אדם תאיר פניו [ובזה מתורץ דלא תקשה סוגיא דתענית ונדרים אהדדי]. **אולם** לא לבד בתורה הוא כך, כ"א בכל מתעסקי בחכמה, בכולן הגוף מתרופף והנפש מתחזקת, בזמן שמלאה זו חריבה זו. וביותר ניכר זה בהשקדנים, שאין מתנועעים במלאכתם ועסקם אנה ואנה. בכל עסק ועסק של אדם יתפעל הגוף וגם הנפש, בחיזוק או ברפיון, הכל לפי המלאכה, והכל לפי העסק. **ואפילו** על המדות יפעל עסקו של אדם. כנראה בכל העוסק במלאכה דקה ונקייה, יהיה גם הרגשתו דקה, כמנגן וצייר וכדומה, טבעו רך ורחמני, וכדאשכחן באלישע הנביא שאמר קחו לי מנגן [מלכים ב' ג' פט"ו]. שע"י הניגון נחה רוחו. משא"כ טבח, ציד, ואיש מלחמה, טבעם אכזרי מדעוסקים במלאכת אכזרי, וכדאמרינן [במשנתינו] רוב טבחים שותפו של עמלק, ר"ל אכזריים. ורוב ספנים חסידים. וכן כל שוקי בעבודה גסה ועבה, תתגשם ותתעבה הרגשתו ושכלו וכל כחות נפשו. **אלה** הם ששה הסבות הגלויות המכריחות, אשר על פיהן יסתובב מעמד האדם בגופו ובממונו ובנפשו להרע או להטיב, לפי רבוי הסבות אלה ולפי התחלפתן זו מזו. דלפעמים ילחמו הסבות אלה נגד אלה, יוכרע הדבר אחר רבים להטות. וכל זה נקרא **מזל הגלוי**. ועדיין יש לשאול, למה נברא נפש אדם זה מאבות אלה ועם סבות אלה שיועילו לטובתו, ונפש אדם אחר עם סבות הפוכות מאלה. גם לזה יש סבה, אבל נעלמה מעין כל חי, בלתי לד' לבדו. וכמו שאמרו חז"ל בנדה [דט"ז ב'], שהקב"ה גוזר על הטפה מה יהא עליה גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני. והוא הנקרא [בעשטיממונג], שהושלם על האדם קודם יצירתו, מעמדו באלה מטעם כמוס ונעלם, וכמ"ד [ברכות דל"ג] הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. וכמו שאין לשאול להבורא ב"ה למה ברא לזה כהן ולזה לוי. לזה איש ולזה אשה, לזה ישראל ולזה נכרי עכו"ם, לזה פיל וארי חזק, ולזה זבוב ותולעת חלש ודל, כ"כ לא נוכל לשאול אותו למה ברא זה עם סבות לטובתו וזה עם סבות לרעתו. בלתי ספק הכל בתבונה ודעת כדי שישיג השלמתו, זה באופן זה וזה באופן זה, אשר בלתי ספק כך מחוייב ומוכרח היה שיהיה נברא כך, רק שלפי קט שכלינו לא נשיג הטעם. והוא הנקרא **מזל הנעלם**. **אמנם** יש אשר רצו להכניס בין מזל הגלוי למזל הנעלם שזכרנו, עוד דבר אחר ממוצע. ורצו להשיב על שאלתינו הנ"ל. למה נברא אדם זה עם סבות אלה, והאחר עם הפוכן. וישיבו אותנו דבר, שעל כרחך יהיה כך, מפני שאדם זה נולד בשעה שבתאי או מאדים או לונה כוכבית אחר עולה, שמורה השחתה ובלייה. והאחר נולד בשעה שנוגה או צדק או לונה כוכבית אחר עולה, שמורים על הצלחה ושמחה. ולפי דעת זו, כל מקריותינו תולים, בכוכבים ובמעמדם, איך שהשליכו נגו קרני אורם מבטן ולידה ומהריון. וגם כל התחלת מלאכה ועסק, הצלחה או לא, רצו בעלי דעת זו לתלות בגלוי סחבות אלה. וכל זה הבל תעתועים אין בו ממש כלל, רק כריר חלמות שפך ההמון, שתפלים תמיד בדבר שאין השכל תופשו. וקרא צווח לא תעוננו [עי' סנהדרין ס"ו א'] תמים תהיה עם ד' אלהיך. והן אמת שכבר נראה לפי השקפה הראשונה, שקצת דברי חז"ל נוטים לדעת זה, כדאמרינן [נדרים דל"ב א'] מה דעתך דקאים צדק במערב, הנא מהדרנא ליה ומוקמינא ליה במזרח. וכן אמרו [שבת קנ"ו א'] מזל יום גורם, מזל שעה גורם, האי מאן דבצדק, האי מאן דבמאדים, וזה הכריע לב כמה גדולי ישראל תופשי התורה, לחשוב הדברים כפשוטן. אבל ח"ו שנתפוש דברי רבותינו בזה כפשוטן, דאחר אשר קדשנו הקב"ה במצותיו וצונו לא תעוננו, לומר עונה זו יפה לזה ועונה זו יפה לזו ורעה לזו [כסנהדרין ס"ה א'], על כרחך שאין אנו תלויין לא בזמן ולא בכוכב ולא בשום דבר, רק ברצון אבינו שבשמים לבדו. וגם למה נדחוק את עצמינו לסוגיא הך מלתא דסנהדרין הנ"ל מפשטותא והיא שמעתתא, ולא נימא דהך אגדתות [דשבת ונדרים הנ"ל] אינן כפשוטן רק כשאר אגדות קדושות שבש"ס, מלובש בהן בחכמת אלעגארי סודות קדושות ותעלומות חכמה [וכבר ידעת מ"ש הראב"ן בספרו מאמר השכל [דט"ז בד"ה וראיתי להזהירך באזהרה גדולה וכו'] שמי שיאמין שהאגדות שבש"ס הן כפשוטן הוא סכל גמור ואפוס השכל]. גם בלא זה לא הועילו כלום בתשובתם הנ"ל, דעדיין יש לשאול, ולמה נברא אדם זה בעת עלות כוכב זה, וזה בעת רדתו. ועל כרחך ישיבו כמוט כי כך עלה במחשבה לפניו יתברך, כמו שהשיב הקב"ה למשרע"ה כשראה מיתת ר"ע [מנחות דכ"ט ב']. ואם כן מה ולמה לנו להכניס ממשלת עבד מעבדיו ית' בינינו לבין השגחת אלהינו עלינו ועל כל ברואיו. ומה לנו לגמלט כחו של יוצר בראשית, לומר שבשעה זאת לא יברא רק גבורים עשירים וחכמים ומוצלחים, ובשעה זאת יברא רק אינן מוצלחים. כל זה הוא דבר שאין בו טעם וריח, ויש בזה ג"כ אביזרא דע"ז, דע"י מחשבה זו הקטירו האומות הראשונות להכוכבים והמזלות, בחשבם עוד יותר שהם בעלי רצון להשפיע ולמנוע השפעתם מבני אדם. אבל אנחנו יונקי שדי התורה אשר עליה הורגנו כל היום, אם יקרה ג"כ דבר בעולם שלוחם נגד סבות הגלויות שזכרנו, כשלא נשיג איך נסתובב להיות כך וכך, לא נתלהו לא בקרני פרה, ולא בזנב כסיל וכימה, רק נניח לכסיל להתלות בכסיל, ואנו ליה עינינו ועינינו ליה, המנהיג העליון ית"ש. **ואחר** איזה שנים שכתבתי זה, מצאתי דאתי לידי ספר אגרת הרמב"ם, וראיתי בתשובה שהשיב שם בסוף הספר לחכמי מרסעליא ששאלוהו בדבר זה, והשיב כדעתינו באריכות. וע"ש במ"ש בד"ה ואני יודע שתחפשו ותמצאו וכו' מחכמי אמת רבותינו נ"ע בתלמוד ובמשנה שדבריהם מראין וכו' אל יקשה זה בעיניכם וכו'. יע"ש. **ולפע"ד** באו בני אדם למחשבה נפסלה זאת, ע"י שראו שהחמה והלבנה [ואולי גם שאר כוכבי לכת שקשורים יחד בתקופת חמה שלנו, הוא הנקרא [זאָננען זיסטעם] יפעלו הרבה על הארץ אם לזול אם ליוקר, לשובע ולרזון, לבריאות ולחולי. אשר זה אמת מוחלט, שבעבור קרבתם אלינו יפעלו הרבה על אוירינו, בחמימות ובקרירות יבשות ורטיבות, אשר הם סבות באמת לשובע ולבריאות ולהפוכן. והן הן סבה א' או ב' מסבות הגלויות שזכרנו למעלה. [אב"י עי' כוזרי מ"א סי' ע"ז שכתב ממש כע"ד אאמ"ו שליט"א] אולם אלה חשבו ויעשו גם הם בחרטומם ככל הגוים הקודמין, באמרם כי רם ונשגב ד' מהביט על האדם החלש והדל השוכן בעמק. לכן העמידו לנו את הכוכבים במשמרותם ופקודתם, שהם ישגיחו עלינו כשהן בעלייתם ייטיבו לנו, וכשהן בירידתם ירעו ולא ייטיבו. אולם כל זה אין לו מציאות כלל וכלל רק בכח המדמה התולה על בלי מה בקורי עכביש הבל הבלים, כי לד' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה. ואולם רק באויר [האטמאספערע] יש יחוס להארץ עם [הפלאנעטען] הסמוכים לה. אבל במקריות יחידיות של אדם, בחכמה ועושר וחוזק וכדומה, שאין להם יחוס כלל עם האויר, אין לאלה משרתי העולם שום כח ואומץ עלינו. כי רק ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה [משלי ב' ו']. ורק ברכת ה' תעשיר [משלי י' כ"ב]. ורק ה' יתן כח לעשות חיל [דברים ח' י"ח]. **זהו** דעתינו בענין המזל, שתוכן כוונתו סבה או סבות. **אולם** לפעמים ילחמו הסבות זו כנגד זו, דלמשל מחמת סבת אבותיו יחוייב שיהיה חלש ובלתי מוצלח, ומחמת טבע האקלים או הזמן או משאר הסבות יחויב להיפך, אז כל דאלים גבר. רק ביד האדם לזרז כוחותיו בהשתדלות לכבוש הסבות המניעות, וביותר בשיש סבה שתסייעו כמו שאמרו חז"ל [ילקוט ראה], כי יברכך ה', יכול יהא יושב ובטל, ת"ל בכל אשר תעשה. ואעפ"כ בכל אלה לה' הארץ, ועיניו משוטטות בכל הארץ, וכשהאדם הולך בצדקו, בידו להכריע הכף בהשגחתו ית', אם שיהיה האדם מוצלח חכם ובעל מדות או לא, וכמ"ש חז"ל [מגילה ו' ב'] אבל לאוקמא גרסא סייעתא דשמיא. וכן בחוזק הגוף וכן בעושר, ואפי' שיהיה השתדלותו לטובתו מועט, מלאכתו נעשית ע"י אחרים, כדאמרינן [ברכות דל"ה ב'] וכן כתוב הדר הוא, כן יתן לידידו שנא. **ואולם** הכרעה זאת מדודה לפי המניעות ורבויים, כמו שהבאנו לעיל מתשובה שהשיב הקב"ה לר"א בן פדת תענית [כ"ה א']. כי כל סבות האלו שזכרנו, הם באמיתיות כחות הטבע, והטבע הוא מטבע של מלך מה"מ הקב"ה, ולא כל כך בנקלות יפסל המלך המטבע שקבע הוא בעצמו שתהיה עובר לסוחר. אבל תועיל התפלה והבקשה מלפניו ית', לעשות לפעמים מהחמין פושרין, וכמ"ש חז"ל [ספרי, דברים ט' כ'] ואתפלל גם בעד אהרן וישמע ד' אלי, מכאן לתפלה שעשה מחצה. ולפעמים לפי מעמד צדקת האדם כי רבה היא, יעשו לו נסים, ויסולקו מלפניו המניעות מכל וכל, והכל לפי רוב המעשה, ולפי רוב המניעות. **ואם** נשקול בפלס יפה כל הדברים הנאמרים פה בזה, לא ישאר שום רושם קושיא אם נראה צדיק ור"ל רשע וטו"ל. מלבד מה שנוכל לתרץ כשנראה צדיק ור"ל, שהוא לו לנסיון, כמ"ש ד' צדיק יבחן. או שיגלגל לו טובה עי"ז, או שינצל ע"י זאת הצרה מרעה גדולה יותר מזאת. ומלבד כל אלה נוכל לתרץ ג"כ הקושיא כשנראה רשע וטו"ל וצדיק ור"ל, שהוא לפי המזלות הנ"ל כמו שביארנו שאין צדקתו כל כך גדולה שתכריע כל הסבות שהם כנגדו. ודו"ק היטב.

רבי שמעון בן אליעזר אומר. ראית מימיך חיה ועוף שיש להם אומנות והן מתפרנסין שלא בצער. והלא לא נבראו אלא לשמשני. ואני נבראתי לשמש את קוני. אינו דין שאתפרנס שלא בצער. אלא שהרעותי מעשי[סז]. וקפחתי את פרנסתי[סח]: אבא גוריין איש צדיין אומר משום אבא גוריא לא ילמד אדם את בנו חמר[סט]. גמל[ע]. ספר[עא]. ספן. רועה[עב]. וחנוני[עג]. שאומנתן אומנות לסטים. רבי יהודה אומר משמו. החמרין רובן רשעים[עד]. °והגמלין רובן כשרים[עה]. הספנין רובן חסידים[עו]. טוב שברופאים לגיהנם[עז]. והכשר שבטבחים שותפו של עמלק[עח]. רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם. ואיני מלמד את בני אלא

חמר גמל וספן. כל אלו אומנות לסטות שמלנין בדרכים. נכנסים ולוקטים ענבים ופירות מן הכרמים ועוד שמשברים לבני אדם ומעבירין על הנהר: רועה. [בבהמות שלו] שמעביר הבהמות לרעות בשדה אחרים: חנוני. מלומד בהונאה. להטיל מים ביין. וצרורות בחיטין. שחייב אדם ללמד את בנו אומנות נקיה:

סליק מסכת קדושין

לשנות המזל. כך נראה בעיני: רבי שמעון בן אליעזר אומר כו'. כלומר ר"מ הביא ראיה מן השכר שאמר למי שהעושר וכו'. ורשב"א הביא ראיה מן העונש: אלא שהורעתי מעשי וכו'. בברייתא מסיים שנאמר (ירמיה ה') עונותיכם הטו: ספר. בנסחת ש"ס וכן בירושלמי קדר ופירש"י בעל קרנות. ועיין רפ"ו דב"מ: רבי יהודה אומר משמו. לכון רש"י של אבא גוריא. החמרים רובן רשעים מפני לסטיות. הגמלים רובן כשרים. שפורשין למדברות למקום גדודי חיות ולסטים ויראים לנפשם ומשברים לבן למקום. הספנים רובן חסידים שפורשין למקום הסכנה ותמיד הם ברעדה יותר מן הגמלים. טוב שברופאים לגיהנם. אינו ירא מן החולי ומאכלו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום ופעמים

יכין תפארת ישראל יכין

עתה נבוא לפרש המשנה, שר"מ אמר שלעולם ילמד אדם אומנות נקייה וקלה, וא"כ יהיה לו השתדלות נאה להצלחתו. אבל לא יאמין שההשתדלות לבד הצליחהו, רק גם בכוחות הטבע של העניינים תליא מלתא, לכן יאחז זיין הצדקת נגדה, ויתפלל להקב"ה שיסיר מלפניו דברים המונעים בטבע את הצלחתו ויסייעו ברחמיו וחסדיו להצלחתו. אבל עכ"פ לא יחשוב שעבור תפלתו ישנה הקב"ה כל סדרי הטבע, וטבעי הסבות שזכרנו, דמלבד שזה מזכיר עונותיו של אדם, דזהו בכלל עיון תפלה [כר"ה ט"ז ב'], מלבד זה מסוכן לו מחשבה כזאת, שכשיראה שעם כל התאמצותו בתפלה אפ"ה לא נעשה בקשתו, יוכל להתרפה חלילה מלהאמין בהשגחתו ית'. לכן הודיעו התנא, אלא הכל לפי מזלו, ר"ל גם השתדלותו גם תפלתו אינן דברים המכריחים טובתו, כי גבול יש להם, אם ועד כמה יסייעוהו, ולפי מיעוט ורבוי הסבות, לפיהן ישיב גאולתו לטובתו. זאת יקוה בתקותו, וה' הוא נחלתו באמתו: סז) בחטאי נגד ד': סח) שגם לא השתדלתי כראוי בגופי לטובה שלי. דב' דברים צריכים לי שייטיב לי בעוה"ז, א' שלא אתחייב לפני המקום ב"ה במעשי, ב' ושאשתדל בכל מה שבכחי להשיג הטובה שגזר הקב"ה עלי, וכמשחז"ל [ילקוט ראה] למען יברכך ד', יכול יהא יושב ובטל, ת"ל בכל אשר תעשה: סט) מוליכין תבואות על חמורים, למכור מעיר לעיר: ע) מוליכי סחורות על גמלים למקום רחוק יותר: עא) בש"ס גרסינן „קדר", והוא המוליך קדירות למכור מעיר לעיר [וכן מסתבר]: עב) סוגן לסטית, דכשנוסעין בדרך רועין בהמתן בשדות אחרים. וכ"כ רועה, זה כל עניינו [ולגרסת הספר דנקט „ספר", והוא המגלח, גם כן אומנתו לסטית, ליטול לפעמים יותר משכרו, כראותו שהזמן נחוץ להמתגלח, כתספורת בן אלעשה [שבת דף ט' ב']: עג) מלומד בהונאה לזייף היין במים וכדומה: עד) מפני לסטות: עה) שפורשין למדברות בין חיות ולסטין, לכן משברין לבן לפני המקום: עו) מדסכנתן מטייה יותר מגמלין, ותמיד הם בפחד ורעדה כי אין ביניהן לבין המות רק קרש דק: עז) נ"ל דאין מאמר זה גנאי לרופא, רק שבח הרופא המומחה. והוא על פי מה שמ"כ דבר נחמד*). שכשהוציא משרע"ה את ישראל ממצרים, שמעו עמים ירגזון וגו', ויתמהו מאד על זה האיש משה, כי על ידו נעשו כל הגבורות והנפלאות האלו. ולכן התעורר מלך ערביי א' וישלח צייר מובחר לצייר תמונת המנהיג הגדול הזה ולהביאו אליו. וילך הצייר ויצייר תמונתו ויביאהו לפני המלך. וישלח שוב המלך ויביא ויאסף יחדיו כל חכמי חרשים אשר לו, וישאל להם לשפוט על פי פרצוף פניו של משה כפי המצוייר, לדעת תכונת טבעו ומדותיו, ובמה כחו גדול. וישיבו כל החכמים יחדו אל המלך ואמרו, אם נשפט על פי ציור קלסתר פניו של האיש הזה המפורסם לגדול, נאמר לאדונינו כי הוא רע מעללים, בגאות וחמדת הממון ובשרירות הלב, ובכל חסרונות שבעולם שיגנו נפש אדם המעלה. ויקצוף המלך מאד ויאמר, מה זה הכי התעללו בי. הלא בכל אלה שמעתי מכל עבר ופינה בהפך מזה האיש הגדול. ויחרדו האנשים מאד. וישיבו את המלך בשפל קול בתחנה, ויתגללו א"ע הצייר והחכמים, כל א' בחסרון ידיעת חבירו. הצייר אמר, אני ציירתיו כהוגן, והחכמים שגו בידיעתם, והחכמים גללו כל החסרון על הצייר שלא צייר תמונת משה כהוגן. והמלך אשר נכסף לדעת מי משניהן יצדק, נסע ברכבו ובפרשיו ויבוא אל תוך מחנה ישראל. ובבואו וישא עיניו וירא את משה איש אלהים מרחוק וימהר ויקח את הציור מתוך חיקו, ויבט והנהו כתמונתו וכצלמו כאשר צייר הצייר, קולע אל השערה ולא יחטא. ויכה לבו ויפלא ויתמה עד מאוד. וילך ויבוא בעצמו אל אהל איש האלהים ויכרע וישתחוה לאפיו, ויספר למשה כל הדברים האלה אשר נעשו. ויאמר עוד, כי אדני איש האלהים, הנה קודם ראותי פניך פני אלהים אמרתי אך אולי הצייר שגה במלאכתו, לבעבור חכמי מפורסמים לבקיאים מאד בחכמת [הפיזיאגנאמי] ואין דומיהם. אך עתה אחרי ראותי כי התמונה מכוונת אל הציור אשר הביא הצייר, לא נותר בו נשמה רק לומר כי חכמי בגדו בי, וכי חכמי אליל הם וחכמת מה להם, והם אוכלי שולחני ויתעוני מאז בהבליהם. ויען משה איש אלהים ויאמר, לא כן. גם הצייר, גם חכמיך, נפלאים הם בידיעתם וחכמתם. אולם דע לך. כי לולי הייתי בטבע באמת כפי ששמעת ממדותי, לא טוב אנכי מבול עץ יבש. כי גם ממנו נמנעו ונחבאו כל חסרונות האדם. ואם כן, הכי בעבור זה אהיה יקר בעיני אלהים ואדם. אמנם כן ידידי. לא אבוש לומר לך, כי כל החסרונות אשר שפטו עלי חכמיך, כולם קשורים בי בטבע, ואפשר עוד יותר מאשר שפטו חכמיך. ואני בכח אמיץ הנה התחזקתי ורדיתי וכבשתי אותם, עד אשר קניתי לי הפוכם לטבע שני, ולכן ובעבור זה יקרתי והתכבדתי בשמים ממעל ובארץ מתחת. ועל פי זה נבין היטב שבח הרופא ממאמר זה, דמדלא קאמר כשר שברופאים כבסיפא בטבחין. ש"מ שהטוב הזה אין כוונתו כשר, רק מי שחושב את עצמו שהוא המומחה היותר טוב שברופאים, הוא מעותד לגיהנם. דבגאותו זאת סומך על ידיעתו בספק ואינו מתיעץ עם חביריו, כראוי למי אשר בפיו ובקולמסו מונח חיים או מות. וגם ברוב גאותו אינו מסתפק שמא יטעהו דמיונו, ואינו חושש לעיין היטב בספרי הרפואות קודם שיתן להחולה סמי רפואה קודם שידע מהן שלא יוכלו להזיקו כראוי, וילך לאט בענייני סכנת נפשות. וראה שלא אמר התנא, שהוא רשע, או יבא לגיהנם, רק אמר „לגיהנם", ר"ל יש לו הכנה שיוכל לבא על ידה לגיהנם. אבל כל עוד יותר שיהיה לו הכנות לגיהנם כל עוד יגדל שכרו ושבחו כשיכבש הכנותיו: עח) דמדעוסק כל היום בשפיכת דמים, מתאכזר בטבעו כעמלק שלחם בישראל, לא לנחל ארצם גם לא לקחת ממונם, כי מבית הכלא יצאו עם עני ודל, וכי ידע אכזר זה מביזת מצרים ומשלל הים. רק בגאותו התפקר באכזריות חמה להשחית עם עני ודל. אמנם לא נקט התנא לגיהנם

כדנקט

החמרין כו'. עי' תוס' נדה י"ד ע"א ד"ה רוכבי:

שנויי נוסחאות

ר"ש בן אליעזר אומר כו', במשנ"ב ובמשנכי"ר ..אלעזר.. וכ"ה בכי"מ (ושם ראית מימיך ארי סבל צבי קייץ שועל חנוני זאב גידר נדירות (ועי' תוספתא) והלא דברים ק"ו ומה אלו שנבראו שלא לשמש את קונם (?) הרי מתפרנסים שלא בצער אני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שתהא פרנסתי שלא בצער ומי גרם לי להיות מתפרנס בצער הוי אומר חטאי לפי שהרעותי כו'. ועי' גמ'. שהרעותי. במשנ"ב ובכל הדפו"י שהורעתי; במשנכי"ר שהירעתי. צדיין. במשנכי"ר ציידן. אבא גוריא. במשנכי"ר אבא שאול. ספר ספן רועה וחנוני. במשנ"ב קדר ספן רועה וחנוני; בד"נ ספר חנוני ורועה ספן; במשנכי"ר ספן ספר קדר רועה וחנוני. שאומנתן. בכי"ף שפני שאומנתן. ר' יהודה אומר כו'. מכאן ועד סוף הפרק ליתא בד"נ. אומנות שבעולם. במשנכי"ר אומניות.. וכן בסמוך. בני. במשנכי"ר בניי.

תוספת רעק"א

יד [אות עה] במשנה והגמלין רובן כשרים. והא דאיתא בברייתא רפ"ב דנידה דף י"ד רוכבי גמלים רובם רשעים כתבו התוס' שם לתרץ דהתם מיירי ברוכבים ומשום הרהור והכא במתני' לא מיירי ברוכבים אלא דנותנים הסחורה על הגמלים והם הולכים ברגל ברחוק מקום סכנות עיי"ש:

---

*) כעין סיפור זה מובא בשיטה מקובצת כפ"ג דנדרים, (ת"י) ועי' נועם המדות סוף אות מ'.

תורה. שאדם אוכל משכרה בעולם הזה. וקרן קיימת לעולם הבא. ושאר כל אומנות אינן כן. כשאדם בא לידי חולי. או לידי זקנה. או לידי יסורין(עט). ואינו יכול לעסוק במלאכתו. הרי הוא מת ברעב. אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו. ונותנת לו אחרית(פ) ותקוה בזקנותו(פא). בנערותו מה הוא אומר (ישעיה מ') וקוי ה' יחליפו כח. בזקנותו מהו אומר (תהלים צ"ב) עוד ינובון בשיבה. וכן הוא אומר באברהם אבינו עליו השלום. (בראשית כ"ד) ואברהם זקן. וה' ברך את אברהם בכל(פב). מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא נתנה שנאמר (שם כ"ו) עקב אשר שמע אברהם בקולי. וישמור משמרתי. מצותי חקותי ותורותי:

ופעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות העני ואינו מרפא. טוב שבטבחים. ספיקי טרפות באות לידו וחס על ממונו ומאכילן. ע"כ לשון רש"י. ושותפו של עמלק לא ניחא. דמה ענין עמלק למאכיל טרפות. ולכן נראה לפרש טוב שבטבחים הוא אכזרי ומזגו רע. והוא שותפו של עמלק האכזרי שזינב כל הנחשלים. ולא היה אומה ולשון שמזדווגו בישראל אחר שיצאו ממצרים והנסים שנעשו להם. כי אם עמלק לאכזריותו. וזה מורה על אכזריות לבו שלא שם אל לבו הנסים והנפלאות שנעשו לישראל והמכות של מצרים במצרים ועל הים אלא אכזריותו וזדונו הכריעו לכך כמ"ש (דברים כ"ה) ולא ירא אלהים: וקרן קיימת לעולם הבא. עיין מ"ש בסוף פרק קמא. [ופירוש קרן כתבתי בריש פרק קמא דמס' פאה]: אבל התורה אינה כן. לשון רש"י. שאף הבא לידי זקנה או יסורין ואינו יכול לעסוק בה. הוא אוכל ממתן שכרה. דכתיב עוד ינובון בשיבה. ע"כ. ואע"ג דלא כתיב בתורה אלא זקנה. ה"ה יסורין. דכל שאין יכול לעסוק. מה לי מחמת זקנה מה לי מחמת יסורין. ובברייתא גם ברישא לא תני יסורין. אלא הניחו בממילא דמאי שנא. משום דכיון דבתורה לא כתיב בקרא אלא זקנה. הניחו ג"כ באומנות בממילא. ומתני' פירשה בהדיא היכא דליכא קרא: אחרית. נ"ל שהוא מענין אחריות שפירושו מיטב. כמ"ש בשם הערוך במשנה ה' פרק קמא. וכן מסיים קרא דשנים ורעננים יהיו: עוד ינובון בשיבה. יצמחו לטח. ויתיחד שכרן לעת שיבתן דשנים ורעננים יהיו. לשון רש"י בגמ':

סליקא לה מסכת קדושין

מצינו שעשה א"א כו'. יומא כ"ח ע"ב וצי' סוף קנים בפי' הקונטרס שם:

שנויי נוסחאות

קיימת. במשנ"ב ובמשני"ר קיימת לו. כשאדם בא. במשני"ר שאם נכנס אדם. יסורין. במשני"ר מדה של יסורין. מת ברעב. במשני"ר מת ומוטל ברעב. וקוי ה' וגו'. במשני"ר כל הכתוב במלואו. עוד ינובון וגו'. במשני"ר כל הכתוב במלואו. (עליו השלום). בכי"ק ובמשנ"ב ובמשני"ר ליתא. זקן. בכי"ק ובמשני"ר זקן בא בימים. שעשה. י"ג שקיים. אברהם אבינו. בכי"ק אבינו אברהם. (כולה). בכי"ק ליתא.

ראשון לציון

יד במשנה ואברהם זקן וס' ברך את אברהם בכל מצינו שעשה כו' יומא כ"ח ע"ב מימרא דרב וצ"ע ובמיני תרגומא כתבתי יבוא נכון בסייעתא דשמיא ועי' יסל"מ:

סליקא לה מסכת קדושין וסדר נשים בסייעתא דשמיא

אהלל לשוכן בקודש הקדשים. שזיכני לסיים סדר נשים
ובעזרת בורא חוזים וזיקין. אחבר גם סדר נזיקין

יכין תפארת ישראל יכין

כדנקט ברופא לעיל. דהכא כיון דבטבעו מוכרח לכך מה אית ליה למעבד. וגם האכזריות שבטבעו, אינו דבר שיכריחו כל כך שיבוא לגיהנם עי"ז כהנהוג של הרופא. אמנם רק שותפו של עמלק הוא, וכ"מ להתרחק ולגזוז מניה: עט) היינו צרות הנפש, כדאגה וכעס וכדומה שבאו חוץ מגופו: פ) ר"ל קיום: פא) כשאינו יכול לעסוק בה מחמת זקנה או יסורין חלילה, אוכל משכר יגיעתו בה בנערותו, כדכתיב עוד ינובון בשיבה, דשנים ורעננים יהיו, להגיד כי ישר ה': פב) ולא תקשה, מאי ראיה מאברהם, הרי לא היה תורה עדיין בימיו. על זה משיב מצינו וכו':

נשלמה מסכת קידושין:

הדרן לסדר נשים

אחר סיום סדר נשים יאמר זה :

הדרן עלך סדר נשים. והדרך עלן. דעתן עלך סדר נשים. ודעתך עלן. לא נתנשי מנך סדר נשים. ולא תתנשי מנן. לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתא: כך יאמר שלש פעמים ואחר כך יאמר זה :

הערב נא ה׳ אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל. ונהיה כולנו אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו. וצאצאי עמך בית ישראל. כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי. יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש. לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני. ברוך אתה ה׳ למדני חוקיך. אמן אמן אמן סלה ועד :

מודה אני לפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו. ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאני משכים והם משכימים. אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים. אני עמל ומקבל שכר. והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים. הם רצים לבאר שחת. ואני רץ לחיי העולם הבא. שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת. אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך :

יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו. כשם שעזרתני לסיים סדר נשים. כך תעזרני להתחיל ספרים אחרים ולסיימם. ללמוד וללמד מתוך הרחבה. לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה. וזכות כל התנאים (ואמוראים). ותלמידי חכמים הנזכרים בסדר נשים ובכל הספרים שלמדתי. יעמד לי ולזרעי ולזרע זרעי. שלא תמוש התורה הקדושה. מפי ומפי זרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם. ויקויים בנו מקרא שכתוב בהתהלכך תנחה אותך. בשכבך תשמור עליך. והקיצות היא תשיחך. כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים. אורך ימים בימינה. עושר וכבוד בשמאלה. ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום:

להודות ולהלל לשבח לפאר ולרומם להדר ולנצח על כל דברי שירות ותשבחות. דוד בן ישי עבדך משיחך : בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני : והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו : אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו: ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה׳ כי גמל עלי: שוש אשיש בה׳ תגל נפשי באלהי. כי הלבישני בגדי ישע. מעיל צדקה יעטני. כחתן יכהן פאר. וככלה תעדה כליה : ויבטחו בך יודעי שמך. כי לא עזבת דורשיך ה׳: שמחו בה׳ וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב : נר לרגלי דבריך. ואור לנתיבתי: אודך כי עניתני ותהי לי לישועה: השיר שהלוים היו אומרים בבית המקדש וכו׳ :

(אלו הפסוקים יש בהם סוד גדול לכל האומרם לאחר משנתו) :

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּי הוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא וּלְאַחֲיָאָה מֵתַיָּא. וּלְאַסָּקָא יָתְהוֹן לְחַיֵּי עָלְמָא. וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִּי־יְרוּשְׁלֵם. וּלְשַׁכְלָלָא הֵיכְלֵהּ בְּגַוַּהּ. וּלְמֶעְקַר פָּלְחָנָא נֻכְרָאָה מִן־אַרְעָא. וְלַאֲתָבָא פָּלְחָנָא דִּי־שְׁמַיָּא לְאַתְרֵהּ. וְיַמְלִיךְ קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵהּ וִיקָרֵהּ. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן : יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל (בעשי״ת וּלְעֵלָּא מִכָּל) בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן :

עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן. וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל מָן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא דִּי בְּאַתְרָא הָדֵין וְדִי בְּכָל אֲתַר וַאֲתַר יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמִין וְחַיִּין אֲרִיכִין וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפוּרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דְּבִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן : יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן : עֹשֶׂה שָׁלוֹם (בעשי״ת הַשָּׁלוֹם) בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן :

מפתחות פרקי המשנה על סדר האלפא ביתא

אות א
אין עומדין להתפלל ברכות פ"ה :
אלו דברים שבין ב"ש וב"ה
ברכות פרק ח :
אלו דברים שאין להם שיעור
פאה פרק א :
*) אלו מפסיקין ···· פאה פרק ב :
איזהו ערים ···· כלאים פרק ו :
אין אסור משום כלאים כלאים פ"ט :
אין תורמין ···· תרומה פרק ב :
אין נותנין דבילה תרומה פרק יא :
אוכלין עראי ···· חלה פרק ג :
**) אנדרוגינוס בכורים פרק ד :
א"ר עקיבא ···· שבת פרק ט :
אלו קשרים ···· שבת פרק טו :
אור לארבעה עשר פסחים פרק א :
אלו עוברין ···· פסחים פרק ג :
אלו דברים בפסח פסחים פרק ו :
אלו הן הממונים שקלים פרק ה :
אמר להם הממונה צאו וראו
יומא פרק ג :
אין צדין ········ ביצה פרק ג :
ארבעה ראשי שנים ר"ה פ"א :
אם אינן מכירין ראש השנה פ"ב :
אין דורשין בעריות חגיגה פ"ב :
ארבעה אחין ···· יבמות פרק ג :
אלמנה לכהן גדול יבמות פרק ו :
אלו נערות ···· כתובות פרק ג :
אף על פי ···· כתובות פרק ה :
אלמנה ניזונית כתובות פרק יא :
ארבעה נדרים ···· נדרים פרק ג :
אין בין המודר ···· נדרים פרק ד :
ארוסה ושומרת יבם סוטה פרק ד :
אלו נאמרין בכל לשון סוטה פ"ז :
ארבעה אבות נזיקין קמא פרק א :
אלו מציאות ···· מציעא פרק ב :
איזהו נשך ···· מציעא פרק ה :
אחד דיני ממונות סנהדרין פרק ד :
ארבע מיתות סנהדרין פרק ז :
אלו הן הנחנקין סנהדרין פרק יא :
אלו הן הגולין מכות פרק ב :
ארבעה שומרין הן שבועות פרק ח :
אלו דברים מקולי ב"ש עדיות פ"ד :
אין מעמידין בהמה ע"ג פ"ב :
איזהו מקומן של זבחים זבחים פ"ה :
אלו מנחות נקמצות מנחות פרק ו :
אלו טרפות ···· חולין פרק ג :
אותו ואת בנו חולין פרק ה :
אין בערכין ···· ערכין פרק ב :
אין מקדישין ···· ערכין פרק ז :
אלו קדשים ···· תמורה פרק ג :
ארבעה מחוסרי כפרה כריתות פ"ב :
אמרו לו אכלת חלב כריתות פ"ג :
אמר להם הממונה בואו והפיסו
תמיד פרק ג :
אמר להם הממונה ברכו תמיד פ"ה :
אבות הטומאה כלים פרק א :
אלו כלים מצילין כלים פרק י :
אלו מטמאין ···· אהלות פרק ב :
אדם וכלים ···· אהלות פרק ו :
ארובה ···· ···· אהלות פרק י :
אלו בהרות ···· נגעים פרק ז :
ארץ ישראל טהורה מקואות פ"ח :
אלו חוצצין באדם מקואות פרק ט :
אוכל מעשר טבול יום פרק ד :

אות ב
ב"ש אומר הפקר לעניים פאה פ"ו :
בראשונה היו אומרין שביעית פ"ד :
בנות שוח ···· שביעית פרק ה :
בצל ···· ···· תרומה פרק י :
בגד שצבעו ···· ערלה פרק ג :
במה מדליקין ···· שבת פרק ב :
במה טומנין ···· שבת פרק ד :
במה בהמה יוצאה שבת פרק ה :
במה אשה יוצאה ···· שבת פרק ו :
בכל מערבין ···· עירובין פרק ג :
באחד באדר ···· שקלים פרק א :
בג' פרקים בשנה תורמין שקלים פ"ג :
בראשונה כל מי שרוצה יומא פ"ב :
בא לו כהן גדול ···· יומא פרק ז :
ביצה שנולדה ביום טוב ביצה פ"א :
בג' פרקים בשנה כהנים תענית פ"ד :
בני העיר ···· מגילה פרק ג :
בש"א אין ממאנין יבמות פרק יג :
בתולה נשאת כתובות פרק א :
בש"א הקדש טעות נזיר פרק ה :
בן סורר ומורה סנהדרין פרק ח :
בן זומא אומר ···· אבות פרק ד :
בעשרה מאמרות אבות פרק ה :
בש"א כל הניתנין זבחים פרק ד :
בהמה המקשה ···· חולין פרק ד :
בשלשה מקומות הכהנים שומרים
תמיד פרק א :
בזמן שכהן גדול תמיד פרק ז :
בשלשה מקומות הכהנים שומרים
מדות פרק א :
במה דברים אמורים קנים פרק ג :
בהרת עזה ···· נגעים פרק ב :
בנות כותיים ···· נדה פרק ד :
בא סימן ···· ···· נדה פרק ו :
בו ביום נמנו וגמרו ידים פרק ד :

אות ג
גדיש שלא לוקט תחתיו פאה פ"ה :
גט פשוט ···· בבא בתרא פרק י :
גיד הנשה ···· חולין פרק ז :
גופה של בהרת נגעים פרק ו :

אות ד
דיני ממונות ···· סנהדרין פרק א :
דיני ממונות (זה בורר) סנהדרין פ"ג :
דם חטאת ···· זבחים פרק יא :
דם שחיטה ···· כריתות פרק ה :
דם הנדה ···· ···· נדה פרק ז :

אות ה
היה קורא בתורה ברכות פרק ב :
הרואה מקום שנעשו בו ברכות פ"ט :
הפאה ניתנת במחובר פאה פ"ד :
הקלין שבדמאי ···· דמאי פ"א :
הלוקח פירות ···· דמאי פרק ד :
הלוקח מן הנחתום דמאי פרק ה :
המקבל שדה ···· דמאי פרק ו :
המזמן את חבירו ···· דמאי פ"ז :
החטים והזונין ···· כלאים פ"א :
המבריך את הגפן ···· כלאים פ"ז :
הפיגם והירבוזין ···· שביעית פ"ט :
התורם קישות ···· תרומה פרק ג :
המפריש מקצת תרומה תרומה פ"ד :
האוכל תרומה שוגג תרומה פ"ו :
האוכל תרומה מזיד תרומה פ"ז :
האשה שהיתה אוכלת תרומה פ"ח :
הזורע תרומה ···· תרומה פ"ט :
היה עובר בשוק ···· מעשר פ"ב :
המעביר תאנים ···· מעשר פ"ג :
הכובש השולק הטולה מעשר פ"ד :
העוקר שתלים ···· מעשר פ"ה :
המוליך פירות ···· מעשר שני פ"ד :
הנוטע לסייג ···· ערלה פ"א :
התרומה ותרומת מעשר ערלה פ"ב :
התרומה והבכורים בכורים פ"ב :
המוציא יין ···· ···· שבת פ"ח :
המצניע לזרע ···· ···· שבת פ"י :
הזורק מרה"י לרה"ר שבת פי"א :
הבונה ···· ···· ···· שבת פי"ב :
הדר עם העובד כוכבים עירובין פ"ו :
המוצא תפילין ···· עירובין פ"י :
האשה בזמן שהיא בבית פסחים פ"ח :
התרומה מה היו עושין בה שקלים פ"ד :
הוציאו לו את הכף יומא פ"ה :
הישן תחת המטה ···· סוכה פ"ב :
החליל ···· ···· סוכה פ"ה :
המביא כדי יין ···· ביצה פ"ד :
הקורא את המגילה למפרע
מגילה פרק ב :
הקורא את המגילה עומד
מגילה פרק ד :
הכל חייבין בראיה חגיגה פ"א :
החולץ ···· ···· יבמות פ"ד :
הבא על יבמתו ···· יבמות פ"ו :
הערל ···· ···· ···· יבמות פ"ח :
האשה שהלך בעלה יבמות פ"י :
האשה שהלכה ···· יבמות פט"ו :
האשה שהלך בעלה וצרתה
יבמות פרק ט"ז :
האשה שנתארמלה כתובות פ"ב :
המדיר ···· ···· כתובות פ"ז :
האשה שנפלו לה נכסים כתובות פ"ח :
הכותב לאשתו ···· כתובות פ"ט :
הנושא את האשה כתובות פי"ב :
השותפין שנדרו ···· נדרים פ"ה :
הנודר מן המבושל נדרים פ"ו :
הנודר מן הירק ···· נדרים פ"ז :
הריני נזיר ···· ···· נזיר פ"ב :
הנכרים אין להם נזירות נזיר פ"ט :
המקנא לאשתו ···· סוטה פ"א :
היה מביא ···· ···· סוטה פ"ב :
היה נוטל ···· ···· סוטה פ"ג :
המביא גט ···· ···· גיטין פ"א :
המביא גט אחר ···· גיטין פ"ב :
השולח גט ···· ···· גיטין פ"ד :
הניזקין ···· ···· גיטין פ"ה :
האומר התקבל גט זה גיטין פ"ו :
הזורק גט לאשתו ···· גיטין פ"ח :
המגרש ···· ···· גיטין פ"ט :
האשה נקנית ···· קדושין פ"א :
האיש מקדש ···· קדושין פ"ב :
האומר לחבירו ···· קדושין פ"ג :
המניח את הכד ···· ב"ק פ"ג :
הכונס צאן לדיר ···· ב"ק פ"ו :
החובל בחבירו ···· ב"ק פ"ח :
הגוזל עצים ···· ···· ב"ק פ"ט :
הגוזל ומאכיל ···· ···· ב"ק פ"י :
המפקיד ···· ···· מציעא פ"ג :
הזהב ···· ···· ···· מציעא פ"ד :
השוכר את האומנין מציעא פ"ו :
השוכר את הפועלים מציעא פ"ז :
השואל את הפרה ···· מציעא פ"ח :
המקבל שדה מחבירו מציעא פ"ט :
הבית והעלייה ···· מציעא פ"י :
השותפין שרצו לעשות ב"ב פ"א :
המוכר את הבית ···· ב"ב פ"ד :
המוכר את הספינה ···· ב"ב פ"ה :
המוכר פירות ···· ···· ב"ב פ"ו :
האומר לחבירו בית כור ב"ב פ"ז :
היו בודקין ···· סנהדרין פ"ה :
העיד ר' יהושע ורבי צדוק על
פדיון פטר חמור עדיות פרק ז :
העיד רבי יהושע בן בתירא
על דם נבילות עדיות פרק ח :
השוכר את הפועל ···· ע"ג פ"ה :
הורו בית דין ···· הוריות פ"א :
הורה כהן משוח ···· הוריות פ"ב :
המזבח מקדש את הראוי לו
זבחים פרק ט :
השוחט והמעלה ···· זבחים פי"ג :
הקומץ ···· ···· מנחות פ"ב :
הקומץ אחר ···· מנחות פ"ג :
התכלת ···· ···· מנחות פ"ד :
התודה ···· ···· מנחות פ"ז :
המנחות והנסכים מנחות פי"ב :
הרי עלי עשרון ···· מנחות פי"ג :
הכל שוחטין ···· ···· חולין פ"א :
השוחט אחד בעוף חולין פ"ב :
העור והרוטב ···· חולין פ"ט :
הזרוע והלחיים ···· חולין פ"י :
הלוקח עובר חמורו בכורות פ"א :
הלוקח עובר פרתו בכורות פ"ב :
הלוקח בהמה ···· בכורות פ"ג :
הכל מעריכין ···· ערכין פ"א :
השג יד ···· ···· ערכין פ"ד :
האומר משקלי ···· ערכין פ"ה :
המקדיש את שדהו ערכין פ"ח :
המוכר את שדהו ערכין פ"ט :
הכל ממירין ···· תמורה פ"א :
המביא אשם ···· כריתות פ"ו :
הנהנה שוה פרוטה מעילה פ"ה :
השליח שעשה שליחותו מעילה פ"ו :
החלו עולים במעלות תמיד פ"ו :
הר הבית ···· ···· מדות פ"ב :
המזבח היה שלשים ושתים מדות פ"ג :
החרס ···· ···· ···· כלים פ"ד :
העושה שלשה פספוטים כלים פ"ו :
הקלתות ···· ···· כלים פ"ז :
התנור שחצצו ···· כלים פ"ח :
הסייף והסכין והפיגיון כלים פי"ג :
השידה ···· ···· כלים פי"ח :
המפרק ···· ···· כלים פי"ט :
הכרים והכסתות כלים פרק כ :
הנוגע בכובד העליון כלים פכ"א :
השולחן והדולפקי כלים פכ"ב :
הכדור והאמום ···· כלים פכ"ג :
הבגד מטמא ···· כלים פכ"ז :
הטומאה בכותל ···· אהלות פ"ז :
הבית שנסדק ···· אהלות פי"א :
העושה מאור ···· אהלות פי"ג :
הזיז ···· ···· אהלות פי"ד :
החורש את הקבר אהלות פי"ז :
הכל מטמאין ···· נגעים פ"ג :
הפורח ···· ···· נגעים פ"ח :
השחין והמכוה ···· נגעים פ"ט :
הנתקים ···· ···· נגעים פ"י :
המביא כלי חרס ···· פרה פ"ה :
המקדש ונפל ···· פרה פ"ו :
האזוב הקצר ···· ···· פרה פי"ב :
האשה שהיתה כובשת ירק
טהרות פרק ב :
הרוטב והכרישין טהרות פ"ג :
הזורק טומאה ···· טהרות פ"ד :
השרץ והצפרדע ···· טהרות פ"ה :
הקדר ···· ···· טהרות פ"ז :
הדר עם עם הארץ טהרות פ"ח :
הגועל בית הבד ···· טהרות פ"י :
הטמא שירד ···· מקואות פ"ב :
המניח כלים ···· מקואות פ"ד :
המפלת ···· ···· נדה פ"ג :
הרואה כתם ···· ···· נדה פ"ח :
האשה שהיא עושה צרכיה נדה פ"ט :
השותה לשתות ···· מכשירין פ"ד :
המעלה פירותיו לגג מכשירין פ"ו :
הרואה ראיה אחת ···· זבים פ"א :
הכל מטמאין בזיבה ···· זבים פ"ב :
הזב והטהור ···· זבים פ"ג :
הנוגע בזב ···· ···· זבים פ"ה :
המכנס חלות ···· טבול יום פ"א :
המכניס ידיו לבית המנוגע ידים פ"ג :

אות ו
ואלו דברים מתעשרין דמאי פ"ב :
ואלו מגלחין ···· מועד קטן פ"ג :

ואלו

---

*) כנוסחא שלפנינו ואלו . **) במשניות שלפנינו גם הרמב"ם בהקדמתו לסדר זרעים מונה בכורים רק שלשה פרקים ופרק אנדרוגינוס לא מצינו אלא בתוספתא ואם הסכם הזה נעה אחר מ"ש בסוף בסמ"ג דקא חשיב גם פ' אנדרוגינוס למס' בכורים קשה למה לא קא חשיב באבות ש"ן פרק שנו חכמים בסוף לדעת סמ"ג פרק ו לאבות ועיין מ"ש בס"ד בסוף מסכת בכורים על הגליון

מפתחות פרקי המשנה על סדר האלפא ביתא

ואלו מותרין .... נדרים פ"ג :
ואלו נדרים .... נדרים פי"א :
ואלו הן הנשרפים סנהדרין פ"ט :
ואלו הן הלוקין .... מכות פ"ג :
ולד חטאה .... תמורה פ"ד :
ולד חטאת אחר .... מעילה פ"ג :

אות ז

זיתים מאימתי מקבלין טהרות פ"ט :
זיעת בתים .... מכשירין פ"ב
זיתים שכבשן בטרפיהן עוקצין פ"ב ·

אות ח

חמשה לא יתרומו תרומה פ"א
חמשה דברים .... חלה פ"א
הבית שנשברה .... שבת פכ"ב :
הלן .... עירובין פ"ו :
חומר בקדש .... חגיגה פ"ג :
חמש עשרה נשים יבמות פ"א :
חרש שנשא פקחת יבמות פי"ד :
חזקת הבתים .... ב"ב פ"ג :
חטאת העוף שעשאה זבחים פ"ו :
חטאת העוף מועלין בה מעילה פ"ב:
חטאת העוף נעשית קנים פ"א :
חמשה שמלאו .... פרה פ"ז

אות ט

טרף בקלפי .... יומא פ"ד :
טבול יום .... זבחים פי"ב :
טבעת אדם .... כלים פי"ב :

אות י

יש מביאין בכורים בכורים פ"א :
יציאות השבת .... שבת פ"א :
יום הכפורים .... יומא פ"ח :
יו"ט שחל להיות ע"ש ביצה פ"ב :
יו"ט של ר"ה .... ר"ה פ"ד .
יש מותרות .... יבמות פ"ט :
יש נוחלין .... ב"ב פ"ח :
ידיעות הטומאה .... שבועות פ"ב :
יש בכור .... בכורות פ"ח :
יש בערכין .... ערכין פ"ג :
יש בקרבנות .... תמורה פ"ב :
יש בקדשי מזבח .... תמורה פ"ז :
יש מביאין את הטומאה אהלות פ"ח:
יש בשיער לבן .... נגעים פ"ד :
יש מעלין .... מקואות פ"ז :
יוצא דופן .... נדה פ"ה :
יש צריכין .... עוקצין פ"ג :

אות כ

כיצד מברכין .... ברכות פ"ו :
כל זית שיש לו שם פאה פ"ז :
כל סאה .... כלאים פ"ב :
כרם שחרב .... כלאים פ"ה :
כלאי הכרם .... כלאים פ"ח :
כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם שביעית פ"ז :
כלל גדול אמרו בשביעית כל המיוחד למאכל אדם שביעית פ"ח :
כלל אמרו במעשרות מעשרות פ"א :
כרם רבעי .... מעשר שני פ"ה :
כיצד מפרישין .... בכורים פ"ג :
כירה .... שבת פ"ג :
כלל גדול אמרו בשבת שבת פ"ז:
כל כתבי הקדש .... שבת פט"ז :
כל הכלים נטלין .... שבת פי"ז :
כיצד מעברין .... עירובין פ"ה :
כיצד משתתפין .... עירובין פ"ח :
כל גגות העיר .... עירובין פ"ט :
כל שעה .... פסחים פ"ב :
כיצד צולין .... פסחים פ"ז :
כל הרוקין .... שקלים פ"ח :
כיצד אשת אחיו .... יבמות פ"ב :
כל כנויי נדרים .... נדרים פ"א :
כל כנויי נזירות .... נזיר פ"א :
כהן גדול ונזיר .... נזיר פ"ז ·
כשם שהמים בודקין סוטה פ"ה .
כל הגט .... גיטין פ"ג :
כיצד הרגל מועדת .... ב"ק פ"ב :
כהן גדול דן .... סנהדרין פ"ב :
כל ישראל יש להם חלק סנהדרין פרק י :
כיצד העדים נעשים זוממין מכות פ"א .
כל הנשבעין .... שבועות פ"ז
כל המטמאין באהל עדיות פ"ג :
כל הצלמים .... ע"ז פ"ג :
כהן משיח .... הוריות פ"ג :
כל הזבחים שנזבחו זבחים פ"א :
כל הזבחים שקבלו דמן זבחים פ"ב :
כל הפסולין .... זבחים פ"ג ·
כל הזבחים שנתערבו זבחים פ"ח .
כל התדיר מחבירו זבחים פ"י ·
כל המנחות שנקמצו מנחות פ"א ·
כל המנחות באות מנחות פ"ה :
כל קרבנות צבור .... מנחות פ"ח :
כסוי הדם .... חולין פ"ו
כל הבשר .... חולין פ"ח :
כל פסולי המוקדשין בכורות פ"ה :
כיצד מערימים .... תמורה פ"ה :
כל האסורין .... תמורה פ"ו :
כל העזרה .... מדות פ"ה :
כלי עץ .... כלים פ"ב :
כלי מתכות פשוטיהן כלים פי"א :
כלי מתכות כמה הוא כלים פי"ד :
כלי עץ אחר .... כלים פט"ו :
כל כלי עץ .... כלים פט"ז :
כל כלי בעלי בתים כלים פי"ז :
כל הכלים יש להם כלים פכ"ה :
כלי זכוכית .... כלים פ"ל :
כל המטמאין באהל אהלות פ"ג :
כוורת .... אהלות פ"ט :
כל המטלטלין .... אהלות פט"ז :
כיצד בוצרין .... אהלות פי"ח :
כל ספק נגעים .... נגעים פ"ה :
כל הבגדים .... נגעים פי"א :
כל הבתים .... נגעים פי"ב :
כיצד מטהרין .... נגעים פי"ד :
כל הראוי .... פרה פ"י :
כל המעורב למקוה מקואות פ"ז :
כל ידות הכלים.... מקואות פ"י :
כל היד .... נדה פ"ב :
כל משקה .... מכשירין פ"א :
כל ידות האוכלין טבול יום פ"ג :
כל שהוא יד .... עוקצין פ"א :

אות ל

לא יאמר אדם לחבירו מעשר שני פרק ג :
לולב הגזול .... סוכה פ"ג :
לולב וערבה .... סוכה פ"ד :
לא יחפור .... ב"ב פ"ב :
לפני אידיהן .... ע"ז פ"א :
לא היו כופתין .... תמיד פ"ד :

אות מ

מאימתי קורין את שמע ברכות פ"א:
מי שמתו .... ברכות פ"ג :
מלבנות התבואה .... פאה פ"ג :
מאימתי כל אדם מותרין פאה פ"ה:
מאכילין את העניים דמאי דמאי פ"ג:
מאימתי מוציאין שביעית פ"ג :
מעשר שני אין מוכרין מעשר ב' פ"א:
מעשר שני ניתן לאכילה מעשר ב' פ"ב:
מפנין .... שבת פי"ח :
מי שהחשיך .... שבת פכ"ד :
מבוי .... עירובין פ"א :
מי שהוציאוהו עו"ג עירובין פ"ד :
מקום שנהגו .... פסחים פ"ד :
מי שהיה טמא .... פסחים פ"ט :
מצרפין .... .. שקלים פ"ב :
מעות שנמצאו .... שקלים פ"ז :
משילין פירות .... ביצה פ"ה :
מאימתי מזכירין .... תענית פ"א :
מגילה נקראת .... מגלה פ"א :
משקין בית השלחין מועד קטן פ"א:
מי שהפך .... מועד קטן פ"ב :
מצות חליצה .... יבמות פי"ב :
מציאת האשה .... כתובות פ"ו :
מי שהיה נשוי .... כתובות פ"י :
מי שאמר הריני נזיר מגלח נזיר פרק ג :
מי שאמר הריני נזיר ושמע נזיר פרק ד :
מי שקינא לאשתו סוטה פ"ו :
משוח מלחמה .... סוטה פ"ח :
מי שאחזו קורדיקוס גיטין פ"ז :
מרובה .... ב"ק פ"ז :
מי שמת .... ב"ב פ"ט :
משה קבל תורה .... אבות פ"א .
מומין אלו .... בכורות פ"ו :
מעשר בהמה .... בכורות פ"ט :
מחט או טבעת .... כלים פ"ט :
מגדל .... אהלות פ"ד :
מראות נגעים .... נגעים פ"א :
מקום שהיה רשות היחיד טהרות פרק ו :
מעין .... מקואות פ"ה :
מי שטבל .... מכשירין פ"ה :
משקה טבול יום טבול יום פ"ב :
מי רביעית .... ידים פ"א :

אות נ

נוטל אדם .... שבת פכ"א :
נושאין על האנוסה יבמות פי"א :
נערה שנתפתתה כתובות פ"ד :
נערה המאורסה .... נדרים פ"י :
נגמר הדין .... סנהדרין פ"ו :
גומי הסדין .... כלים פכ"ט :
נסר .... אהלות פי"ב :
נטל לידו אחת .... ידים פ"ב :

אות ס

סאה תרומה טמאה תרומות פ"ה :
סוכה שהיא גבוהה סוכה פ"א :
סדר תעניות כיצד תענית פ"ב :
סדר תעניות אלו תענית פ"ג :
ספק אכל חלב .... כריתות פ"ד :
סנדל עמקי .... כלים פכ"ו :
סגום .... אהלות פט"ו :

אות ע

ערוגה .... כלאים פ"ג :
עד אימתי חורשין בשדה האילן שביעית פרק א :
עד אימתי חורשין בשדה הלבן שביעית פרק ב :
עושין פסין .... עירובין פ"ב :
ערבי פסחים .... פסחים פ"י :
עגלה ערופה .... סוטה פ"ט :
עשרה יוחסין .... קדושין פ"ד :
עקביא בן מהללאל אבות פ"ג :
עד כמה .... בכורות פ"ד ·
על אלו מומין .... בכורות פ"ו ·
עשרה בתים .... נגעים פי"ג :

אות פ

פירות חוצה לארץ .... חלה פ"ב :
פרת חטאת .... זבחים פי"ד :
פתחו של היכל .... מדות פ"ד :
פרת החטאת .... פרה פ"ד :

אות צ

צלוחית שנפל לתוכה מים פרה פרק ט :
צלוחית שהציהה מגולה פרה פי"א :

אות ק

קרחת הכרם .... כלאים פ"ד :
קונם יין .... נדרים פ"ח :
קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח זבחים פרק ו :
קדשי קדשים ששחטן בדרום מעילה פרק א :
קדשי המזבח .... מעילה פרק ד :
קן סתומה .... קנים פ"ב :

אות ר

ר' אליעזר אומר האורג שבת פי"ג :
ר' אליעזר דמילה .... שבת פי"ט :
ר' אליעזר דתולין .... שבת פ"כ :
ראוהו ב"ד .... ראש השנה פ"ג :
רבן גמליאל .... יבמות פ"ה :
ר' אליעזר אומר פותחין נדרים פ"ט:
ר' חנניא סגן הכהנים עדיות פ"ב :
ר"י אומר ששה דברים עדיות פ"ה :
ר' יהודה בן בבא עדיות פ"ז :
ר' ישמעאל אומר שלשה אבנים ע"ז פרק ד :
רבי אומר .... אבות פ"ב :
ר' ישמעאל אומר העומר מנחות פרק י :
ראשית הגז .... חולין פי"א :
ראוהו אחיו .... תמיד פ"ב :
ר' אליעזר אומר עגלה בת שתים פרה פרק א :
ר"א אומר פרת חטאת פרה פ"ב :
ר' יוסי אומר .... מקואות פ"ג :
ר' יהושע אומר .... זבים פ"ד :

אות ש

שלשה שאכלו .... ברכות פ"ז :
שלשה ארצות .... שביעית פ"ו :
שביעית משמטת .... שביעית פ"י:
שתי נשים .... חלה פ"ד :
שמונה שרצים .... שבת פי"ד :
שואל אדם מחבירו שבת פכ"ג :
שלשה עשר שופרות שקלים פ"ו :
שבעת ימים קודם יוה"כ יומא פ"א :
שני שעירי יוה"כ .... יומא פ"ו :
שני דייני גזירות כתובות פי"ג :
שלשה מינין .... נזיר פ"ו :
שני נזירים .... נזיר פ"ח.
שור שנגח ד' וה' פעמים ב"ק פרק ד :
שור שנגח את הפרה ב"ק פ"ה :
שנים אוחזין .... ב"מ פ"א :
שבועות שתים שהן ד'. שבועות פ"א:
שבועות ב' שהן ד'. שני. שבועות פ"ג:
שבועת העדות .... שבועות פ"ד :
שבועת הפקדון .... שבועות פ"ה :
שבועת הדיינין .... שבועות פ"ו :
שמאי אומר .... עדיות פ"א :
שתי מדות .... מנחות פ"ט :
שתי הלחם .... מנחות פי"א :
שלוח הקן .... חולין פי"ב :
שום היתומים .... ערכין פ"ו :
שלשים ושש כריתות כריתות פ"א :
שיעור כלי חרס .... כלים פ"ג :
שלשה תריסין .... כלים פכ"ד :
שלש על שלש .... כלים פכ"ח :
שנים טמאין .... אהלות פ"א :
שבעת ימים קודם לשריפת הפרה פרה פרק ג :
שנים שהיו שומרים פרה פ"ח :
שלשה עשר דברים טהרות פ"א :
שש מעלות .... מקואות פ"א :
שמאי אומר .... נדה פ"א :
שק שהוא מלא פירות מכשירין פ"ג :

אות ת

תפלת השחר .... ברכות פ"ד :
תמיד נשחט .... פסחים פ"ה :
תנור תחלתו ארבעה כלים פ"ה :
תנור שהוא עומד בתוך אהלות פ"ה:
תינוקת .... נדה פ"י :

ספר מלאכת שלמה

מהג"ם **שלמה עדני** זצ"ל חד מרבנן קשישאי בעה"ק חברון ת"ו תלמיד הג"מ **בצלאל אשכנזי** זצ"ל.

בעה"י אשר שכינתו לציון עתיד להחזיר. נתחיל מסכת נזיר:

מסכת נזיר

פרק א כל כנויי נזירות כנזירות וכו' ביד עד סוף סי' ב' פ' שני דהל' נזיר סי' ה' ו' ז' ח' ט' ובפ"ג סימן י"ב י"ג י"ד ט"ו. ואיתה בפ"ק דקדושין דף ה' ותוס' פ' שבועות שתים דף כ"ו. ובגמ' פריך מכדי תנא בסדר נשים קאי מ"ט תני נזיר פי' דבסדר קדשים ה"ל למיתנייה שהוא הלכות קרבנות ומשני תנא אקרא קאי כי מצא בה ערות דבר וה"ק מי גרם לה לעבירה יין וקאמר כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, וכתב רש"י ז"ל ובדין הוא דה"ל למיתנייה בתר סוטה אלא איידי דתנא כתובות דעיקר סדר נשים ותנא ביה פ' המדיר תנא ליה לנדרים לבתר כתובות והדר תנא נזיר דמסמך ליה לקרא דכתיב לנדור נדר נזיר והדר תנא סוטה דאמר מר הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין כדאמרי' בפ"ק דסוטה בתי הרבה יין עושה. וכתבו תוס' ז"ל ולכך שנה נזיר בנשים שגם הבועל נבדק כמו הנבעלת ובנדרים לא בעי מ"ט תנא בנשים משום דעיקר פרשת נדרים בפרשת אשה כתיב ולא ה"מ למימר ולשנויי הכא טעמא כדקאמר בריש סוטה כדפריך מכדי תנא מנזיר קסליק מ"ט דקתני סוטה ומשני התם דאיידי דתנא בכתובות פ' המדיר את אשתו תנא נמי נדרים ואיידי דתנא נדרים תנא נמי נזיר דדמיא ליה משום דלא מסתבר ליה דאגב נדרים לישבק לסדר קדשים שכולו קרבנות ורצוי לשנות שם נזיר טפי ואדרבה אגביה ה"ל למיתני נדרים התם לכך נ"ל טעמא דתנא אקרא קאי. וקשה דלמה לו להאריך לשונו ולומר כל הרואה סוטה וכו' ומה ענין זה לזה לכן נ"ל דמאי דאמר תנא אקרא קאי אינו רוצה לומר לקרא דכתיב בפרשה אלא ר"ל אקרא קאי דמייתי בס"פ בתרא דגיטין דכתיב והיה אם לא תמצא חן וגומ' והשתא ניחא שפיר מאי דתנא נזיר בסדר נשים דמי גרם לעבירה יין וכו'. אבל מ"מ קשה אמאי תנא נזיר אצל סוטה היה לו לכותבו אחר גיטין ומש"ה קאמר דכל הרואה סוטה וכו' וגם זו עבירה ובטעמא דהכא לחוד לא סגי דא"כ ליתני סוטה ברישא והדר נזיר כסדר הפרשה לכך צריך טעמא דהתם דאגב המדיר תנא נדרים ואגב נדרים תנא נזיר והדר חזר לסוטה שהוא עיקר מסדר נשים ע"כ: **האומר אהא** מתני' חסורי מחסרא וכו' וכבר הארכתי בזה בריש נדרים ע"ש. ואיתה בפ"ק דקדושין סוף דף ה'. האומר אהא וכו' והוא שנתכוון כדפירש ר"ע ז"ל. ובריש נדרים כתבתי דמקרא דכתיב לנדור נדר נזיר לנזיר ילפינן דידות נזירות כנזירות: **או אהא נוה** שהיה תופש בשערו כלומר אהיה נאה במצוה התלויה בשיער כגון נזירות דאי לא תפיס בשערו אפילו כי נזיר עובר לפניו משתמע שפיר אהא נאה בשאר מצות ולעיל נמי באומר אהא ליכא לאוקומי בשתפס בשערו בלא נזיר עובר לפניו דלעולם משתמע שפיר אהא בתענית כי אין נזיר עובר לפניו אע"ג דתפיס בשערו והשתא אתי שפיר דמתני' פלגינהו בתרי באבי האומר אהא ה"ז נזיר או אהא נוה אע"ג דתרוייהו ידות נינהו משום דמפרשי בתרי טעמי תוס' ז"ל ומפ' בגמרא דדוקא לנזיר שנטמא קרי ליה ר' אלעזר הקפר חוטא דאיידי דבעי מיסתר ימים הראשונים ומיהדר מימני זימנא אחריתי אריכא ליה מילתא ואיידי דרבין עליו ימי טומאה מהרהר ונמצא מביא חולין לעזרה אבל נזיר טהור שייך שפיר לקרותו נאה במצות גדל פרע שער ראשו: **או אהא נוה נזיר**. נ"ל לפרשו כמו הרי זה נזיר ה"ר יהוסף ז"ל: **נזיר נזיק** וכו' לפי שרצה לפרש כל הכנויין פתח ואמר נזיר הוא עיקר השם הכתוב בתורה תוס' ז"ל: **נזיק** וכו' אית דאמרי משום דכי מחקת לרגל דקו"ף דנזיק ודופן החי"ת דנזיח וגגו דפ"ה דפזיח ודופן חי"ת שבו מבוית ליה נזיר רש"י ז"ל: **הרי עלי לשלח פרע**. יש להסתפק מלשון הרמב"ם ז"ל דבפ' ה' מהלכות נזירות אי גם בהרי עלי לשלח פרע בעינן תפוס בשערו בסימן ו'. ובגמ' ואימא דשלוח לשון העברת שיער וגזיזה הוא כדכתיב ושולח מים על פני חוצות שמפנה המים ומעבירן ממקום למקום ומנא לך שהוא לשון גדול כמו שלחיך פרדס רמונים שפירושו גדוליך שגדלין יהיו בפרדס רמונים שצומח ומתגדל ומשני תנא פרע פרע יליף נזיר מכהן דכתיב ופרע לא ישלחו מה פרע דכתיב גבי כהן היינו לישנא דרבוי הוא עד שלשים יום דכתיב יהיה בגימטריא תלתין הוי אף פרע האמור גבי נזיר גדול שיער הוי עד שיבא לכלל פרע שהן שלשים יום א"נ ושולח מים נמי לשון רבוי הוא כדמתרגם רב יוסף כד משקין ליה מיא לארעא קא מרבי לכו לפירי: **ב הריני נזיר מן החרצנים ומן הזגין** וכו' ס"א נ"ב מלת נזיר. ולאו או קתני ומתני' דלא כר"ש דאמר בברייתא אינו חייב עד שיזור מכולן ויליף לה מקרא דכתיב מכל אשר יעשה וגו' ורבנן מ"ט אמר קרא מיין ושכר יזיר דמשמע דאפילו לא נזר אלא מיין לחודיה הוי נזיר מכולן ור"ש נמי הכתיב מיין ושכר יזיר ההוא מיבעי ליה לאסור יין מצוה כיין הרשות ורבנן א"כ לימא קרא מיין מאי ושכר שמעת מינה תרתי ובהאי טעמא נמי תליא פלוגתייהו דלקמן בפ' שני גבי הריני נזיר ע"מ שאהא שותה וכו': **וכל דקדוקי נזירות עליו**. משום דנזיר שמשון מותר ליטמא למתים קאמר הכא וכל דקדוקי נזירות עליו תוס' ז"ל: **הריני כשמשון** וכו' פי' רש"י ז"ל או שלא אמר כבעל דלילה אלא אמר כשמשון כבן מנוח כמי שעקר דלתות עזה או שלא אמר דלתות עזה אלא אמר כשמשון כבן מנוח כמי שנקרו פלשתים את עיניו ה"ז נזיר שמשון צריך לנהוג בעצמו כנזירות שמשון ע"כ: ובגמרא אי תנא כשמשון ותו לא ה"א משמשון אחר קאמר להכי קאמר כבן מנוח ואי הוה אמר נמי כשמשון כבן מנוח בלבד ה"א איכא איניש אחרינא דאתקרי הכי או בן מנוח או שמבין בן מנוח להכי קאמר בהדייהו כבעל דלילה או כמי שנקרו פלשתים את עיניו או כמי שעקר דלתות עזה דמיגליא מילתא דלא הוה אחרינא. ותוס' ז"ל כתבו כשמשון לחודיה או כבן מנוח לחודיה לא סגי עד שיאמר שלשתן ומכאן ואילך גריס ר"ת וכמי שעקר דלתות עזה בוי"ו וכמי שנקרו פלשתים את עיניו דאו או קאמר כלומר או שיאמר כמי שעקר או כמי שנקרו פלשתים את עיניו דאי אמר כבעל דלילה לחוד או כמי שעקר דלתות עזה לחוד או כמי שנקרו פלשתים את עיניו לחוד הוי נזיר שמשון דבהא ליכא למיטעי עכ"ל ז"ל. ועיין בכסף משנה פ"ג שהביא פירוש להרא"ם ז"ל על זה בשתי נוסחאות שנמצאו להרא"ם ז"ל ודעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות נדרים דבכל חד סגי ואפילו אומר כשמשון בלבד וסייעתא לדבריו מדתנן כבן מנוח בכ"ף וכן כולן וכן נ"כ האומר הריני כשמואל או כבן אלקנה בחד מינייהו סגי: **הרי זה נזיר שמשון** לענין שמותר להטמא למתים כדמפרש ואזיל וכתב הרמב"ם ז"ל ואשר התירו לו זה מפני שהוא לא נדר בנזיר אבל המלאך אמר לאמו כי נזיר אלהי' יהיה הנער ענינו פרוש ע"כ. ותימה דא"כ האומר הריני כשמשון למה יהיה נזיר והרי אין נזיר עד שיתפיס בדבר הנדור כדתנן בר"פ ואלו מותרין והנזירות בכלל הנדרים הוא שנאמר לנדור נדר נזיר ובכסף משנה בפ"ג מהלכות נזירות תירץ דאיכא למימר טעמא משום דס"ל דהוי דבר הנדור דמאי דכתיב כי נזיר אלהי' יהיה הנער מנוח הוא דקאמר ליה דס"ל נדור שהרי אדם מדיר את בנו בנזיר ע"כ בקצור ועיין במה שאכתוב בסמוך בס"ד בסוף מתני'. ירוש' בשם שכנויי נזירות כנזירות כך כנויי שמשון כשמשון הידין אינון כנויי שמשון א"ר אבינא שמשוך שמשור שמשדן: **מיקל בתער** מי"ב חדש לי"ב חדש ודלא כר' נהוראי דאמר אחד לשלשים יום דומיא דכהנים הדיוטים דמשום שכבד גדול שער מגלחין בכל שלשים יום ודלא כר' יוסי דאמר מגלח מע"ש לע"ש ולדידיה איכא בין נזיר זה לשאר העם יום טוב שחל להיות באמצע שבת דאחוהי מגלחין ואיהו לא מגלח א"נ לגלח מצפרא דמעלי שבתא דאחוהי מגלחין מצפרא ואיהו לא מגלח עד פניא. ועיין בפי' רש"י ז"ל דמשמע מפירושו דלת"ק דברייתא דהיינו רבי דקאמר מי"ב חדש לי"ב חדש היינו לאבשלום דבכך ה"ל כובד ובבציר מהכי לא ה"ל כובד דכתיב גבורתו אבל שאר נזיר עולם מגלח לשלשים יום דבהכי ה"ל כובד ור' נהוראי ס"ל דאבשלום עצמו היה מגלח אחת לשלשים יום ור' יוסי ס"ל דאבשלום עצמו היה מגלח מע"ש לע"ש שכן דרך בני מלכים. וכתוב ביד שם פ"ג דהלכות נזירות סי' י"ב ואבשלום נזיר עולם היה ודבר זה הלכה היא מפי הקבלה וכתב שם הכ"מ ואע"ג דמייתי לה איהו גופיה מקרא דויהי מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו סובר רבינו שאינו מוכרח דהא אפשר לפרש קרא בגוונא אחרינא אלא קרא אסמכתא בעלמא וכן כתב נ"כ בפירושו שכך היה ידוע ומפורסם אצל המקובלים שאבשלום היה נזיר עולם ע"כ: **ואם נטמא אינו מביא קרבן טומאה**. ואפילו לכתחלה מותר ליטמא דשמשון היה מיטמא למתים והכי גמירי לה עכ"ל ר"ע ז"ל. אמר המלקט דקראי איכא למידחי להו כדדחי להו בגמ' דאי מקרא דכתיב בלחי החמור הכיתי אלף איש דילמא מרחוק זרק בהם והרגם ואי מקרא דכתיב ויך מהם אלף איש ויקח את חליצותם דילמא נוססין שוינהו ובהדי דהוי קרוב לנוססין שלחינהו למאנייהו אלא גמרא גמירי לה. ומתני' ר' יהודה היא ודלא כר"ש דאמר האומר הריני נזיר שמשון לא אמר כלום שלא מצינו בשמשון שיצאת נזירות מפיו ולא מפי אביו עליו אלא מבטן אמו היה נזור בנזיר בנבואה דקאמר המלאך ואנן בעינן שידור בדבר הנדור: **ג סתם נזירות** וכו' בגמרא בדף ה' הוא מקום האי בבא. ואיתה ס"פ שני דסנהדרין. וכולה מתני' עד סוף הפרק רפ"ג דהלכות נזירות עד סוף סימן י"ח: **שלשים יום**. רב מתנה מפיק לה מקרא דקדוש יהיה דבגימטריא תלתין הוי מלת יהיה ובר פדא מפיק כנגד נזיר נזרו שלשים פעם האמורים בתורה חסר אחד וס"ל דעיקר נזירות לא הוי אלא כ"ט ימים ומשום דיום שלשים מגלח ומביא קרבנותיו מש"ה תנא במתני' שלשים ונזר אלהיו על ראשו לאו ממניינא דהוא לשון כתר ועטרה דמתרגמינן כלילא ופי' הרמב"ם ז"ל וזה ענין מקובל ואמנם סמך לזה על דרך סימן ע"כ. ותלמודא אזיל ומפרש ומייתב כולהו מתני' דלקמן רפ"ג לרב מתנה כדאית ליה ולבר פדא כדאית ליה: **הריני נזיר אחת גדולה הריני נזיר אחת קטנה**. כלומר ל"ש כי אמר גדולה ול"ש כי אמר קטנה ואפילו אמר מכאן ועד סוף העולם לא הוי נזיר אלא שלשים יום וגדולה דקאמר כלומר גדול עלי הנזירות דטריחא עלי או קטנה כלומר דלא טריחא עלי כלל ואפילו אמר מכאן ועד סוף העולם אינו נזיר אלא שלשים יום ופירשו התוס' דאם הוא ר"ל כן ה"ל מנין סוף העולם דיודע הוא שפיר דהעולם יש בו חמש מאות שנים מהלך והנ"ל חמש מאות שנים ולפיכך אזלינן לקולא ע"כ: **הריני נזיר ויום א' הריני נזיר ושעה אחת הריני נזיר אחת ומחצה** ה"ז **נזיר שתים**. וצריכא דאי תנא הריני נזיר ויום אחד ה"א הכא הוא דמחייב בשתי נזירות לפי שאין נזירות ליום אחד אבל אמר הריני נזיר ושעה

אחת

אחת אימא דתהוי כמ"ד שלשים וא' ויהא נזיר שלשים וא' יום קמ"ל ואי תנא שעה ה"א התם הוא משום דלא נחית לדוקא שאין נוזרין לשעות והכי חייב בשני נזיריות אבל אחת ומחצה דנחית לדוקא אימא לא לימני תרתי אלא מ"ה ימים בלבד קמ"ל דבכולהו חייב בשתי נזיריות ועיין עוד בתוס' י"ט . וכתבו התוס' הריני נזיר ויום אחד וסמך נזיר בדבורו אלא היום ואלא השעה הוי כאילו אמר הריני נזיר ונזיר יום א' או נזיר שעה או נזיר מחצה שלא היה יכול לקרב תיבת נזיר יותר אלא מחצה שלא היה יכול לומר הריני נזיר ומחצה דלא משמע מידי על מה מחצה על כן אמר נזיר אחת ומחצה וחשיב כאילו פירש ונזיר ומחצה פי' חצי נזירות ואם אמר בפירוש הריני נזיר יום אחד ואפי' שעה א' הוי נזיר שלשים יום שאין נזירות ליום א' וכ"ש לשעה הלכך הוי נזיר שתים עכ"ל ז"ל. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל שהוא מלא הגרסא הריני נזיר יום אחד הריני נזיר שעה אחת בלי וי"ו ע"כ : **נזיר שלשים ואחד יום.** גמ' אמר רב הא דדייקינן ממתני' דכי אמר שלשים ושעה נעשה כמי שאמר שלשים וא' אינו חייב בנזירות אלא שלשים ואחד בלבד לא שנו אלא דאמר ל"א יום אבל אם אמר שלשים יום ויום א' נזיר שתים כיון דאמר לישנא יתירה דרב ס"ל כר"ע דדריש לישנא יתירא גבי בור ודות במתני' דבר"פ המוכר את הבית בבבא בתרא : **ד כשער ראשי ה"ז נזיר לעולם.** לפי שהשערות ראשו מרובין משני הייו ויהא מגלח כל ימיו בסוף שלשים ויביא קרבן רש"י ז"ל. והיתה בפירקי' דף ז': **ואיזהו שמגלח א' לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות** יש גורסין הרי עלי נזיריות וכו' : **ה סתם נזרתי.** עיין במה שכתבתי בשם הרא"ש ז"ל בפ' שני דנדרים סימן ד' גבי סתם נדרים : **רואין את הקופה כאילו היא מלאה חרדל.** דאמרינן כמנין גרעיני חרדל שבו קבל עליו ואין להם הפסקה כל ימיו ופירשו תוס' ז"ל מלא הבית או מלא הקופה פי' בית ריקם או קופה ריקנית ולפיכך בודקין אותו ואם אמר אחת גדולה נזרתי נזיר שלשים יום דהא דקאמר מלא הבית ר"ל, אריכא לי הא מילתא כמלא הבית ואינו נזיר אלא שלשים יום ואם אמר סתם נזרתי רואין את הקופה כאילו היא מלאה חרדל ונזיר כל ימיו לרבנן דמתני' דלעיל נזירות אחר נזירות ולרבי נזירות ארוך עכ"ל ז"ל. ובגמרא פריך ולהוייה כאילו היא מלאה קשואים ודלועין ותהוי ליה תקנתא אחר אותם עשרה או שנים עשר דלועין שמחזיקה או תהוי כמאן דמליא בלק ויפטר בנזירות אחת ותירץ חזקיה דמתני' כר"ש דאמר ספק נזירות להחמיר בברייתא דמאה כור כתבתיה לקמן פ' שני סימן ח' ור' יוחנן מוקי לה אפילו כר' יהודה דאמר ספק נזירות להקל דהתם טעמא מאי אמר ר' יהודה ספק נזירות להקל דדילמא לא הוו ביה מאה כורין ולא נחית ליה לנזירות כלל ומספיקא לא אמרינן ליה דלהוי נזיר כי היכי דלא ליתי חולין בעזרה לכי מישלם נזירותו אבל הכא מ"מ הא נחית ליה לנזירות אי משום מלאה קשואים אי משום מלאה חרדל נזירות חיילא עליה ממה נפשך והאי דחזינן לקופה כאילו מלאה חרדל ולא חזינן כאילו מלאה קשואים ודלועין משום דר' יהודה ס"ל כרבי דאמר במתני' כי אמר הריני נזיר כשער ראשי אין זה מגלח אחת לשלשים יום משום דנזירות אריכתא קביל עילויה ואינו מגלח ומביא קרבן בסוף כל שלשים יום וכיון דההוא חד נזירות משיך כמלא הקופה לא מצית אמרת דליהוייה כאילו היא מלאה קשואים ולכי משלים נזירות כמנין קשואים שמחזקת לייתי קרבן דהואיל ועייל נפשיה לנזירות ואיכא למימר דחדא נזירות אריכתא כמנין חרדל קבל עליו לא מייתי קרבן מספיקא דדילמא פגע לאתויי חולין לעזרה והלכך לר' יהודה נמי לא מצי לסלוקי נפשיה מנזירות דלייתי קרבן ומש"ה לית ליה תקנתא ואע"ג דר' יהודה ס"ל כרבי כי אמר חרדל דחד נזירות קביל עליה פליג עליה גבי כמנין ימות החמה דלא בעינן שיאמר נזירות עלי ורבי ס"ל דאפילו כשאמר כמנין ימות החמה בעינן שיאמר נזירות עלי דתניא הריני נזיר כמנין ימות החמה מונה נזירות כמנין ימות החמה כימי הלבנה מונה כימי הלבנה רבי אומר עד שיאמר נזירות עלי כמנין ימות החמה וכמנין ימות הלבנה אבל אם לא אמר נזירות אלא הריני נזיר כמנין החמה חדא נזירות הוא דקביל עליה כמנין ימות החמה עד לעולם לשון אחר שס"ה פעמים שס"ה ימים : **ו הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני וכו'.** אם פחות משלשים יום נזיר שלשים יום מידי דהוה אאומר הריני נזיר יום אחד ובפירקין דף ז' מוקי לה רבא בשהחזיק בדרך דהואיל והחזיק בדרך וקאמר מכאן עד מקום פלוני מוכחא מילתא דאדעתא דלהוי נזיר כל זמן שיהא בדרך קאמר [כו' עי' תוי"ט]. ופרכינן ולהוי כל פרסה ופרסה חד נזירות דדילמא האי דקאמר מכאן ועד מקום פלוני כל מנין פרסאות שמכאן ועד מקום פלוני קבל עליו נזירות ויהא מגלח בסוף כל שלשים יום ויביא שלשה בהמות ואי הוו עד התם מאה פרסאות להוי נזיר מאה נזיריות ומוקי לה רב פפא באתרא דלא מנו פרסי ופרכי' ולהוי כל אוונא ואוונא פי' כל מחוז ומחוז של כרך חד נזירות דבכל המקומות מונים אווני ומשני כל מידי דאית ביה קיצותא לא קתני דלהוי כמאן דמקבל נזיריות הרבה שיהא מגלח בסוף כל שלשים ושלשים והראיה דתניא אמר הריני נזיר כל ימי חיי ואפילו אמר הריני נזיר עד מאה שנה או עד אלף שנים אין זה נזיר עולם שיהא מגלח בסוף השלשים אלא נזיר לעולם דכחדא נזירות אריכתא דמיא ואינו מותר בתגלחת כל ימיו אבל היכא דלית ביה קיצותא כגון כשער ראשי וכחול הים דאין לדבר קצבה איכא למימר דלהכי אמר הכי דנזירות הרבה קבל עליו כמנין שער ראשו והוא מגלח אחת לשלשים ובמסקנא מתרץ רבא דמ"ש מפרשינן דכשאמר מכאן ועד סוף העולם הוי כמ"ד אריכא לי מילתא כמכאן ועד סוף העולם ואינו נזיר אלא שלשים משום דהא קאמר אחת דמשמע חדא נזירות היא בלבד דקאמר אבל היכא דקאמר מכאן ועד מקום פלוני ולא אמר אחת לא אפשר למימר דקביל עליה בניר ממהלך הימים דאיכא מאותו מקום עד אותו מקום פלוני. ועיין בתוס' דף ז' עמוד שני מפני שהן מפרשין סוגיא זו בשיטה אחרת דפרכא דלהוי כל פרסה חד נזירות וכו' קאי אמתני' דמכאן ועד סוף העולם ע"ש : **ז הריני נזיר כמנין ימות החמה מונה נזירות כמנין ימות החמה.** דהיינו שס"ה חדשים יהיה נזיר נזירות אחר נזירות ומגלח ביניהם ומביא קרבן דכיון דקאמר כמנין משמע נזיריות הרבה ולא נזירות ארוך והגרסא בירושלמי כמנין ימות השנה מונה נזירות כמנין ימות השנה וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל. ואיתה פ' אין בערכין דף ט' בברייתא : **וכיון שהשלים מת.** בלשון שני פי' רש"י ז"ל טעמא דלא שייך השלמה בנזיר עולם דאילו הוה קיים הוה מיבעי ליה למיקם תו בנזירות ואדידך לישנא צריך להיות נזיר שס"ה פעמים שס"ה ימים ולא הוי השלמה כלל ע"כ. ור' יהודה לסיועיה לת"ק קאתי. וז"ל הה"ר יהוסף ז"ל על מה שפירש ר"ע ז"ל והביא מעשה להוכיח וכו' כתב פי' זה אינו נראה כי מה ראיה הביא מהמעשה וכי מי אמר לו שהשלים שיביא ראיה אך הגמרא מביא ראי' מזה שר' יהודה אינו סובר כרבי כיון שהוא אומר שהשלים ע"כ. ובגמ' תנו רבנן הריני נזיר כל ימי חיי הריני נזיר עולם ה"ז נזיר עולם אבל אם אמר אפילו ק' שנה אפילו אלף שנה אין זה נזיר עולם אלא נזיר לעולם דהדא נזירות אריכתא הוא דהויא משום דאית ביה קיצותא ואינו מותר בתגלחת כל ימיו ע"כ. ומלאתי בפ"ג דהלכות נזירות סי' י"ב שכתב שם מהרי"ק ז"ל שהרמב"ם ז"ל נראה שלא היה גורס באותה ברייתא חילוק בין עולם לעולם אלא חילוק בין נוזר לעולם לנוזר לזמן קצוב ע"כ:

פרק ב

הריני נזיר מן הגרוגרות וכו' פ' התודה דף פ"א ובפ' המנחות דף ק"ג. וביד פ"א דהלכות נזיר סימן ס' : וכתבו התוס' ז"ל דמפרש בתוספתא טעמא דב"ש דהאומר הריני נזיר מן הדבלה נקרא כנוי כנויין דנזירות וקרי לדבלה כנוי משום דבירוש' קרי לדבלה תירוש ע"כ: **בש"א נזיר.** דס"ל לב"ש כר"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה וב"ה סברי כר"ש דפטר בפ' המנחות והנסכים המתנדב מנחה מן השעורים מכלום מפני שלא התנדב כדרך המתנדבים ומתני' דלא כר' נתן דהכא קתני לב"ה אפילו נדר לא הוי ובברייתא קאמר ר' נתן לב"ש נדור ונזיר ולב"ה נדר הוי ולא נזיר ולישנא אחרינא נמי דלא כר' נתן דמתני' קתני לב"ש הוי נזיר ור' נתן קאמר אליבא דב"ש נדר ולא נזיר וכדאמר נמי ר' יהודה. בפי' ר"ע ז"ל דס"ל שהקדש בטעות שמיה הקדש. אמר המלקט לקמן רפ"ה: **וב"ה אומרים אינו נזיר.** ופירשו תוס' ז"ל דאע"ג דאיהו נזיר קאמר הוי נדור לב"ש אליבא דר' יהודה משום דנזיר לשון הפרשה וכאילו אמר הריני פרוש מן הגרוגרות ואי"ת והא בנדרים מוכח דלר' יהודה בעינן שיאמר כקרבן בכא"ף וי"ל דה"מ כשלא אמר עלי אלא ככר זה כקרבן אבל כי אמר ככר זה עלי קרבן אין נ"ל כא"ף ע"כ בשנוי לשון כפי עניות דעתי ועיין במ"ש **בסוף** מתניתין דבסמוך. ובסוף פי' ר"ע ז"ל וב"ה סברי דלא הוי נדור אבל הרמב"ם ז"ל פי' ולת"ק לב"ה נדור הוי ואסור בגרוגרות ובדבלה ור' יהודה אומר דאף לב"ש אינו נזיר אלא עד שיאמר ג"כ הרי הן עלי קרבן שזכר הנזירות והקרבן שהוא בתנאי נזיר ע"כ: **ב אמר אמרה פרה זו** לא שהפרה עצמה מחשבת כן שהרי אין לה דעת לסבור ולחשוב אלא כלומר בני אדם העוברים ורואים אותה רבוצה כ"כ בכח סבורים בלבם לומר כן ולפי שהרואה את הפרה חושב כן בלבו על הפרה **לפיכך תולה בה המחשבה** עצמה כמו והאניה חשבה להשבר ולא שהאניה חשבה כן אלא האדם הרואה האניה חושב עליה להשבר ותולה הפסוק המחשבה באניה ה"נ תולה המחשבה בפרה תוס' ז"ל : **הריני נזירה אם עומדת.** הריני מוסב על האדם המקבל עליו הנזירות להכי קאמר הריני נזירה מפיק הא הריני נזיר מבשרה תוס' ז"ל ויש בזה להם עוד פירושים אחרים ע"ש : **אמרה הדלת הזו הריני נזירה אם נפתחת אני בש"א נזיר** וכו' בספר תוספות יום טוב נראה דגריס אמר הדלת הזה הריני נזיר אם נפתח אני וכתב אע"פ שבכתוב נמצא הדלת הסוב על צירה במשלי כ"ו וכן בבנין שלמה הדלת האחת גם ביחזקאל ושתים דלתות ככר אמר החכם הראב"ע ז"ל כל אשר אין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו ע"כ וכן הגרסא במשנה דגמרא. אכן רש"י ורוב המדקדים נותנים טעם למה שהוא נקרא בלשון זכר ולמה שהוא נקרא בלשון נקבה ולדברים שמצאו בכתובים בלשון זכר ובלשון נקבה. וצריכא לאפלוגי ב"ש וב"ה בגרוגרות ובפרה ובדלת דאי אתמר בגרוגרות לחוד ה"א התם הוא דאמרי ב"ש הוי נזיר משום דגרוגרות ודבלה מיחלף בענבים דפירא בפירא מיחלף אבל בשר בענבים לא מיחלף ואי אתמר בשר ה"א הכא הוא דאמרי ב"ש הוי נזיר משום דבשרא וחמרא אורחייהו דאינשי דאמרי בהדי הדדי שהן עיקר הסעודה ומיחלף בלשון בני אדם אבל גרוגרות ודבילה דלאו בהדי יין ניכהו אימא מודו ב"ש לב"ה קמ"ל ואי אתמר הני תרתי הני הוא דקאמרי ב"ש אבל דלת אימא מודו לב"ה קמ"ל ואי תנא דלת ה"א בהא קאמרי ב"ה אבל בהנך תרתי אימא מודו להו לב"ש קמ"ל: **הרי פרה זו עלי קרבן** וכמו כן דמי דלת זו יהיו קרבן הרמב"ם ז"ל ובירושלמי לא גרסינן מלת עלי רק הרי פרה זו קרבן וכן הוגה ג"כ בספרו של החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל: **ג מזגו לו את הכוס** וכו' עד סוף סימן ד' ביד פ"א דהלכות נזיר סימן י"א י"ב י"ד ט"ו: **ואמר הריני נזיר ממנו** פי' מן הכוס ה"ז נזיר פי' כל דין נזירות עליו תוס' ז"ל : **שהיתה** שכורה והוא שלא הגיעה לשכרותו של לוט שכל מי שהגיע לשכרותו של לוט הרי כל מעשיו ודבריו בטלין ואין דין עליו ולא דבר שיחייב אותו בשום מעשה מן המעשים הרמב"ם ז"ל. כתב הה"ר יהוסף ז"ל ס"א שכורת ס"א שבולת : **לא נתכוונה זו** וכו' כלומר הרי הוא עלי קרבן כוס זה בלבד והאי דלא אמרה בפירוש הרי הוא עלי קרבן סברה אי אמינא הכי מייתי לי כסא אחרינא ומלערין לי אימא להו מילתא דפסיקא להו והו לא מייתין לי: **ד ה"ז נזיר ואסור בבולן** וכו' כ"ע מודו וכו' לשון ר"ע ז"ל. אמר המלקט ור' יהושע בן לוי סבר דאף ברישא פליג ר' שמעון דהא ע"מ כתוך דמי דכיון דקביל עליה נזירות במקצת לא הוי מתנה על מה שכתוב בתורה ומשום הכי תנאו קיים ואינו נזיר לפי שאין דבריו הראשונים כלום משום דלר' שמעון לא הוי נזיר עד שיזור מכולן וכמו שכתבתי טעמו לעיל פ"ק בסימן ב'. ועיין בתוספות דר"פ אע"פ דף כ"ו שישבו מתני' לדעת ר' מאיר דבעי תנאי כפול: **אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין ה"ז אסור** [עי' בתוי"ט וכו'] והראב"ד ז"ל יאמר דערבך ערבא צריך דגם זו מנין לו ע"כ. ולע"ד נראה דמאחר דלא פליג עליה משמע דמודה לו הוא ז"ל בהא. וכתוב עוד בתוספות יו"ט [ד"ה ר"ש] דאיכא לסיועי להראב"ד ז"ל מדתני בסיפא ור' שמעון אוסר מטעמא דסבר צריכין שאלה משמע דע"י שאלה מותרין אף לר' שמעון והה"נ לאסור דקאמר ת"ק: **מפני שאיני יכול לחיות בלא יין.** מפני שאני חולני או מפני שאני חנוס או מפני שאני צריך להסמאות למתים וליטפל בהן בסכר מפני דוחקי וזהו אומנותי לפרנסת ביתי או מפני שאין קברין במקום הזה אלא הוא ה"ז מותר ור"ש אוסר. ובגמרא פריך אפכא איבעי ליה למיתני ור"ש מתיר כמו בריש' דהכא נמי חצי נזירות קביל עליו ואיהו ס"ל דאין נזירות לחצאין ומשני אימא נמי הכא בסיפא ה"ז אסור ור' שמעון מתיר ואב"א לא תיפוך דהתם בריתא כגון דנזר מחדא לרבנן דאמרי דאפילו לא נזר אלא מאחת מהן

סי

הוי מיד מש"ה אסור ולר"ש דס"ל עד שיזיר מכוון מש"ה מותר אבל סיפא מיירי דנדר מכולהו ואתחיל מחדא דקאמר אבל סבור הייתי שחכמים מתירין לי וכו'. לרבנן דאמרי אפילו לא נזר אלא מאחת מהן הוי נזיר כאיסורו כך התרו הלכך נמי כי מתחיל מחדא מינייהו אתרי ולר"ש דאמר עד שיזיר מכוון כי מתחיל נמי להכא אחדא מינייהו לא מפקע נזירותיה מיניה עד דמתחיל אכולהו מש"ה קתני ור"ש אוסר ואיבעי' אימא בנדרי אונסין קמיפלגי ובפלוגתא דשמואל ורב אסי רבנן סברי כשמואל דלא בעו שאלה לחכם ור"ש ס"ל כרב אסי דבעי שאלה לחכם וכדפי' רעז"ל והקשו התוס' וא"ת ומי דמי לנדרי אונסין התם בשעת הנדר לא ידע האונס והוא סבור לילך ולאכול ונמר נדר ולהכי צריך לשאול מדרבנן לנ"ד אבל הכא בשעת הנדר ידע האונס ונסתמא לא גמר ונדר ואיכא למימר דלכ"ע לא בעי שאלה. ומפרש ר"ת נמי שהאונס בא אחרי כן כגון דבשעת הנדר היה ברי וחזק ויכול לחיות בלא יין ולבסוף החלים או תחלה היה עשיר ולא היה צריך ליטפל למתים ולבסוף העני א"כ הכא פליגי היכא דאין פיו ולבו שוין כדפליגי בהא התם אמוראי וכמו כן במתני' פיו היה להיות נזיר מיין אבל לבו לא היה ומאי דאמר אבל כסבור הייתי פי' בלבי כשעשיתי הנדר ע"כ. וכזה הלשון האחרון פי' ג"כ רש"י ז"ל בלשון שני: **ה הריני נזיר ועלי לגלח נזיר** וביד כולה מתני' עד סוף סימן ו' פ"ח מהלכות נזירות סימן י"א עד סוף הפרק: **ו ושמע חברו ואמר ואני** בכדי נקטיה דהא בראשון נמי פליגי תוספות ז"ל: **ז הריני נזיר לכשיהיה לי בן** וכו' עד סוף סי' ח' שם ביד ספ"א: **נולד לו בת טומטום** ה"ר יהוסף ז"ל מחק מהאי רישא מלות נולד לו: **ואם אמר כשאראה לי ולד** וכו' ה"ג לה בקצת נוסחאות בגמ' וי"ס דגרסי כשתראה כשיהיה לי ולד ומ"מ קשה לאמאי איצטריך למתני מלת כשתראה ובגמ' מפרש דהא קמ"ל דלא תימא ולד דמיתשב בעי איניש בעינן דהיינו בן ולא טומטום ואנדרוגינוס קמ"ל הואיל והני נמי איקרו ולד הרי זה נזיר. ונראה לע"ד דבהא מתורץ קצת מלת כשתראה דס"ד דלא מחייב בנזירות לכל הפחות עד שיראה אותו גדול אותו שבן או אותו הולד כל דהו קמ"ל דאפי' הכי מיד שנולד מתחייב בנזירות. ומיהו שם ביד ש"פ שני לא קתני מלת כשתראה רק כשיהיה כמו ברישא: וה"ר יהוסף ז"ל מחק מלת כשיהיה: **ח** בפי' ר"ע ז"ל ומתני' ר' יהודה היא דאמר לא מחית איניש נפשיה אספיקא. אמר המלקט בברייתא גבי הריני נזיר ע"מ שיש בכרי הזה מאה כור והלך ומדדו ומצאו שנגנב או שאבד ר"ש אוסר שספק נזירות להחמיר ור' יהודה מתיר שספק נזירות להקל ובטור סביא מילתיה דר"ש באבן העזר סימן קנ"ו: **הזרה וילדה** פי' בתוס' מסריון אחר ה"ז נזיר ודאי לר' יהודה ע"כ: **ט הריני נזיר ונזיר לכשיהיה לי בן** וכו' עד סוף הפרק ביד פ"ד דהל' נזירות סי' ג' ד' ה': **י** בסוף פי' רעז"ל ומנלא מפסיד כל אותן הימים שמנה יותר משבעים. אמר המלקט פי' הרמב"ם ז"ל ולשונו ז"ל שם בפ"ד סותר עד שבעים ע"כ אבל רש"י ז"ל פירש סותר הכל וצריך למנות מאה אחר שישלים תגלחת בנו ופי' ז"ל עוד וה"מ בנזירות מרובה אבל בנזירות מועטת אינו סותר כלל כדתנא לעיל מניח את שלו ומונה את של בנו ואח"כ משלים את שלו ואינו סותר וטעמא כדאמרן שאין תגלחת בינתים וכחד נזירות אריכא הוא וז"ל תוס' ז"ל עד שבעים לא הפסיד כלום פי' דאע"ג דמיד כשיולד בנו צריך להניח את שלו ולמנות את של בנו שהרי קבלו תחלה כדאמרי' לעיל אפ"ה כיון דשל בנו מובלעים בתוך המאה יום עולין לשל בנו ולשלו וישלים מאה יום ויגלח על שניהם ויביא שני קרבנות וה"ה לעיל כי אמר הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר והתחיל למנות את שלו אם נולד לו הבן למניינו ביום ראשון דאותן שלשים יום עולין היו לבנו ולעצמו כיון דשל בנו מובלע בשל עצמו דאידי ואידי שלשים יום ודוקא כי קבל נזירות דבנו ברישא דמיד שנולד הוי זקוק למנות אותו מהני הבלעה אבל קבל נזירות דמאה יום ברישא אפילו נולד לו הבן קודם ע' יום צריך להשלים ק' יום ברישא כשקבל עליו תחלה דלא חייל נזירות בנו עליו קודם השלמת נזירותו אלא משלים נזירות מאה ויגלח ויביא קרבן לנזירותו ושוב יעשה נזירות דבנו שלשים יום ויגלח לשלשים ויביא קרבן: **לאחר ע'** והיינו ע"א סותר ולא גרסינן שבעים יום דהא אינו סותר ע' וה"פ מניח את שלו ומונה את של בנו ולאו דוקא סותר אלא כלומר מניח את מניינו ומונה שלשים לבנו: **שאין תגלחת פחות משלשים יום** פי' לכך אין עולין שאר הימים שעד ק' יום לנזירות דבנו לפי שאין נזירות דבנו פחות משלשים יום וליכא שלשים יום עד גמר השלמת ק' ולכך זקוק להפסיק מניינו הואיל דנמשך דבנו על ימי נזירותו ולשון התגלחת אינו מכוון דשפי הל"ל שאין נזירות פחות משלשים יום וקצת שאין תגלחת למימר דכשישלים של בנו יחזור למניינו וישלים נזירות המאה יום ויגלח בסוף כל המנין אחת לכולם אבל בסוף מנין דבנו אינו מגלח דא"כ לא יוכל להשלים אח"כ נזירות שלו דליכא שלשים יום מנזירות עכ"ל ז"ל. ובגמ' אמר רב יום ע' עולה לכאן ולכאן ופירשו תוס' ז"ל לפי שיטתן פי' נולד לו בן ביום ע' מקצת היום שקודם הלידה עולה למנין המאה והרי עשה ע' יום מן הקו"ף שהוא יום שלשים וא' ומקצת היום שאחר הלידה עולה לתחלת הנזירות ולא ימנה אלא עד כ"ט יום הרי ביום צ"ט שלמו שלשים לבנו ונפקא מינה השתא שיום ע' עולה לכאן ולכאן שיוכל לגלח ביום הק' שהוא יום ל"א מתוך שאותה תגלחת עולה לנזירות בנו מן הדין שהוא יום שלשים לבנו עולה נמי גם לנזירות דנפשיה שהוא ק' יום אע"פ שאם לא נולד לו הבן לא יהיה יכול לגלח על נזירותו אלא ביום ק' וא' השתא כשנולד הבן יכול לגלח ביום המאה ע"כ. ומ"מ רב נשאר מוקשה ממתני' אלא דקאמר תלמודא דאיהו ס"ל כותיה דר' דמשמע בברייתא דסבירא ליה דמקצת היום ככולו:

פרק ג

מי שאמר וכו' בפ"ק דמכלתין דף ה'. וביד כולה מתני' עד סוף סימן ב' רפ"ד דהלכות נזירות וסימן ג': **ואם גלח ליום שלשים** אית דגרסי יום שלשים: **ב מי שנזר שתי נזירות** בפ"ק דמכלתין דף ה' ודף ו'. ובירושלמי פ' ואלו מגלחין דף פ"ב. וביד פ"ג דהלכות נזירות סימן ו': **שאם גלח את הראשונה** יום שלשים מגלח את השניה יום ס' ואם גלח יום ס' חסר אחת יצא שיום שלשים וכו' כך נ"ל: **ג מי שאמר** וכו' פ"ק דמכלתין דף ו': וכתבו שם תוס' ז"ל סותר שבעה היינו שאסור לשתות ביין ולהטמא למתים עד שיביא קרבנותיו ע"כ. וביד כולה מתני' עד סוף סימן ד' פ' שני דהלכות נזירות סימן ג' ד'. בפי' ר"ע ז"ל ר' אליעזר אומר וכו' וטומאה דלאחר מלאת לר' אליעזר אינה סותרת אלא ז'. אמר המלקט כדאמר במתני' דלקמן בסמוך גבי נטמא יום מאה ואחד דהוי אחר מלאת דאינו סותר אלא ז' שיעור שיספר ויביא קרבנותיו דהני ז' כנגד ז' ימים שמונה בהן שלישי ושביעי ומגלח בשביעי ותגלחת טהרה לאחר מלאת ס"ל נמי ז' כתגלחת טומאה דקים להו לרבנן דאין תגלחת כדי לכוף ראשו לעיקרו בפחות מז' ימים ופליג ר"א אמתני' דלקמן דבפ"ג מינין דקתני גלח או שגלחוהו לסטים סותר שלשים יום דלדידיה אינו סותר אלא ז' ימים א"כ לא פליג דההיא מיירי בתוך ימי נזירותו כלפי' שם רש"י ז"ל ועיין במ"ש שם בסימן ג'. ומה שפירש ר"ע ז"ל ור' אליעזר דס"ל שהנטמא ביום מלאת ממש סותר שלשים בלבד, אמר המלקט כדאיתיה במתני' דבסמוך: **ד הריני נזיר מאה יום** וכו' בפ"ק דמכלתין דף ו'. וכתבו תוס' ז"ל דלכך אינו סותר אלא שלשים כשנטמא ביום ק' וא' דהואיל ויום ק' וא' יום תגלחת ויום הבאת קרבנותיו גזרינן אטו היכא דנטמא ביום שלשים היכא דאמר הריני נזיר סתמא והוי יום שלשים יום תגלחת מן התורה משום דאמרינן מקצת היום ככולו וסותר כל שלשים מדין תורה כדלעיל וגזרינן יום ק"א אטו יום שלשים וה"ה לעיל ה"מ למיתני הכי גבי הריני נזיר נטמא יום שלשים וא' סותר הכל מדרבנן ע"כ: **ה אפילו היה שם שלשים יום אין עולין לו מן המנין** לענין דאינו מביא קרבן טומאה דרחמנא מיעטיה מקרבן בגמרא אבל הא פשיטא דהימים אינם עולין דאפילו מנה בטהרה ונטמא סותר את הראשונים וכ"ש שאין עולין לו כי נטמא מעיקרא תוס' ז"ל בריש פירקין. ופי' ה"ר יהוסף ז"ל אין עולין לו מן המנין פי' אע"פ שטומאת בית הקברות אינה סותרת מכל מקום אין אלו הימים עולין לו מן המנין וגם אם נטמא שם בטומאה אחרת שחייב עליה קרבן אינו חייב קרבן כיון שלא התחיל כבר למנות אבל אם יצא מן הקברות אחר נזירותו ונכנס לשם כשהוא טהור אז עולין לו הימים שהוא בין הקברות מן המנין של נזירותו ואם נטמא בטומאה אחרת שחייב עליה קרבן מביא קרבן על טומאתו ור"א חולק על זה שאם נטמא ביום שנכנס שהתחיל למנות אינו מביא קרבן טומאה עכ"ל ז"ל: **ואינו מביא קרבן טומאה** אם נטמא טומאה שהנזיר מגלח עליה וכן נמי אינו טעון גלוח: **יצא ונכנס** פי' אע"פ שחזר ונכנס מאחר שהזה שלישי ושביעי וטבל עולין לו מן המנין ומביא קרבן טומאה אבל אם חזר ונכנס קודם הזאה וטבילה פשיטא שאין עולין לו מן המנין. וביד פ' ששי דהלכו' נזירות סימן ז' עד סוף סימן י': **ר' אליעזר אומר לא בו ביום** כלומר אם נכנס בו ביום שנטהר אין מביא קרבן טומאה עד יום שני שהתחילה הטהרה שנאמר והימים הראשונים יפלו דבעינן שיסתור שני ימים ואז מביא קרבן טומאה וה"ה דהוי למיתני פלוגתייהו בנזיר טהור שנטמא ביום ראשון של קבלת נזירותו דלרבנן מביא קרבן טומאה ולר"א אינו מביא קרבן טומאה אלא מונה ז' ימי טומאה ומזה ושונה וטובל ומונה כ"ט ימים ליום הראשון שמנה ומגלח ביום שלשים שהוא שלשים ואחד לנזירותו תוס' ז"ל בריש פירקין: **ו מי שנזר נזירות מרובה** וכו' ביד פ' שני דהלכות נזירות סימן כ' עד סוף הפרק. ואית דגרסי נזירות הרבה והפירוש ר"ל יותר משלשים יום: **בש"א שלשים יום** בין ב"ש בין ב"ה כולהו סברי דארץ העמים משום גושא גזרו עליה וקליטת טומאתה ולאפוקי דלאו משום אוירא וחמירא טומאתה והאי דאמרו דהדר לנזירותה קנסא בעלמא הוא דקנסוה. ב"ש סברי כסתם נזירות דהיינו שלשים יום קנסינן וב"ה סברי כתחלת נזירות קנסינן: **והורוה ב"ה** פ' בתולה נשאת דף ז' ילפינן מהכא דאיכא נמי הוראה לאיסור וכתבו שם תוס' ז"ל אע"ג דמבית חשמונאי היתה שסברי אם מונבז המלך היתה כדאמרינן במתני' דפ"ג דיומא ומלכות הורדוס מאה ושלש שנים בפני הבית והלל לא נהג נשיאותו עד שלש שנים לאחר מלכות הורדוס כדאמרינן הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותם בפני הבית מאה שנה מ"מ כבר היה לו אז תלמידים שהורוה ע"כ: **ז מי שהיו שתי כיתי עדים** וכו' ירושלמי פ' האשה שלום ובפ' היו בודקין. וביד פ"ג דהלכות נזירות סימן ט': **אלו מעידים שנזר שתים ואלו מעידים שנזר חמש** אית דגרסי שנדר שתים שנדר חמש והכל אחד. ובגמ' מתני' דקתני דב"ש וב"ה פליגי בשתי כיתות דלא כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא דאיהו אמר לא נחלקו אלא על כת אחת שאחד אומר שתים ואחד אומר חמש שבש"א נחלקה עדותן ובה"א יש בכלל חמש שתים אבל בשתי כיתות אפילו ב"ש מודו דיש בכלל חמש שתים. ולשון תוס' מתני' דקתני דפליגי ב"ש וב"ה בשתי כיתי ולא באחת דלא כתנא דר' ישמעאל ע"כ ופלוגתא דכוותה בין ב"ש וב"ה לגבי דיני ממונות איכא בפ' חזקת הבתים דף מ"א ובפ' זה בורר דף ל"א. ור"ש בן אלעזר ס"ל כדברי ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא:

פרק ד

ואני ואני וה"ה טובא ואפילו עד מאה ויותר ובלבד שיהא כל אחד בתוך כדי דבור חברו שלפניו ומוכח בגמ' בהדיא דתרי ואני [הגה"ה אכן ה"ר יהוסף ז"ל הגיה ואני שלישי] בלחוד גרסינן דהכא לאו כי רוכלא וכחד ואני נמי הוה סגי אלא משום דבעי למיתני סיפא הותר הראשון הותרו כולן הותר האחרון האחרון מותר **וכולן אסורין** מכלל דאיכא אמצעי ומש"ה קתני ואני ואני הרי זימני. והתוס' ז"ל כתבו וא"ת דהיא גופה תיקשי דליתני חד ואני וסיפא ליתני הותר הראשון הותר השני הותר השני לא הותר הראשון וי"ל דלמ"ד לקמן חד בחבריה מיתפיס נקט למידק מיניה אחרון הוא דליכא אחריני בתריה אבל אמצעי דאיכא אחריני בתריה מפתרי אוהו שאחריו כדדייק לקמן ולמ"ד דבקמא מתפיס נקט אמצעי למידק כדבסמוך דלשון הוא דשרי אחריו הא אמצעי לא הותר שלאחריו דבקמא מתפיס ע"כ. ובירוש' כן היא מתניתא ואני ואני נתן תנא ווין ר' יהודה ברם כר' מאיר אני אני. וביד פ"ג דהלכו' נדרים סימן ג' ובפ"ד סימן ט' י'. ובטור יו"ד סימן רכ"ט. וכתב הר"ב אלפסי ז"ל בר"פ שבועות בתרא דלרבא דסתם אע"ג דמתפיס בשבועה לאו שבועה מתפיס בנדר מיהא נדר הוא והביא ראיה מדתנן הכא ואני ואני הרי כולם אסורין וכתב שם עליו הר"ן ז"ל וכי תימא [ו]הא אוקימנא להא מתני' בגמ' דוקא תוך כדי דבור אבל לאחר כדי דבור לא ואי מתפיס בנדר אפילו לאחר כדי דבור נמי. לאו קושיא היא דאי אמר ואני כמוך הכא נמי אלא התם לא אמר אלא ואני ולאחר כדי דבור לא משמע מידי וכי תימא וכיון דבתוך כדי דבור מיתוקמא מגלן דמשום דמתפיס הוא דילמא טעמא דכולן אסורין משום דכל חד מינייהו אמר ואני נזיר לאו מילתא היא דקתני

סיפא הותר הראשון הותרו כולן ואילו אני נזיר קאמר אמאי הותרו כולם אלא ודאי ואני כמוך וה"מ למתפיס בנדר נדר ותנן נמי הריני כשמשון כבעל דלילה ה"ז נזיר כ"ש היכא דאמר הריני נזיר כפלוני נזיר שהוא בימיו ותנן נמי כאמרא כדירין כעצים כאשים וכן מוכח בגמ' דנדרים בכמה דוכתי וכל זה סיוע לדברי הרב אלפסי ז"ל ע"כ בקיצור. וכתב עוד שם דמתפיס בנדר סוף דבר היינו שתלאו בנדרי הקדש דהיינו כאמרא כדירים וכו' דבלאו הכי נדר ראשון לא משכחת לה אבל שבועות במתפיס ליכא כלל דאי איתא שבועה במתפיס שבועה קמייתא במתפיס היכי משכחת לה והאריך ע"ש: **פי כפיו** וכו' פ' שני דהלכות נזיר סימן ד'. בפי' ר"ע ז"ל והוא שיאמר פי כפיו מיין. אמר המלקט אבל אם לא פירש כך אפילו אמר פי נזיר ושערי נזיר הוי כאומר ידי נזירה או רגלי נזירה דלא אמר כלום אבל אם אמר באבר שהנשמה תלויה בו כגון שאמר ראשי נזירה או כבדי נזירה ה"ז נזיר: **הריני נזיר ושמעה אשתו וכו'** ביד עד סוף סימן ב' פי"ב דהלכות נדרים סימן י"א י"ב י"ג י"ד. ובטור י"ד סימן רל"ד: **הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני** נדרים פ' נערה המאורסה דף ע': **ב הריני נזיר ואת** וכו' ודוקא כשאמר לה בלשון שאלה וכו' ה"ז יפר ואם הפר לה שלו בטל שזה כמי שתלה נדרו בנדרה כך כתוב בהרמב"ם ז"ל שם פי"ג אלא שהרב בעל תוספות יו"ט מצאתי שהגיה לשון הרמב"ם ז"ל כך כדי שיבוא מכוון עם נוסח לשון משנתנו א"ל הריני נזיר ומה תאמרי האת נזירה כמותי ואמרה אמן ה"ז יפר את שלה ושלו קיים א"ל הריני נזיר אם את נזירה כמותי ואמרה אמן שניהם נזירים ואם הפר לה שלו בטל ע"כ: אכן ה"ר יהוסף ז"ל הגיה במשנה ושלו בטל: **ג האשה שנדרה בנזיר** פ' אלו נדרים דף פ"ב ובפירקין דף כ"א: **הרי זו סופגת את הארבעים** משנה שאינה צריכא היא ובגמ' בעי למידק מינה דבעל מיגז גייז משעת הפרה ואילך וסיפא קיימא אריפא ואף על פי שהפר לה סופגת את הארבעים על מה שעשתה קודם הפרה מה שא"כ בהתרת חכם ודחי לה לעולם בעל מיעקר עקר ולא קיימא סיפא אריפא ואגב דבעי למיתני סיפא אינה סופגת קתני רישא סופגת וכתבו תוס' ז"ל וסיפא איצטריכא ליה למיתני לאפוקי דר' יהודה דאמר דכי נמי הפר לה בעלה ושתתה יין לוקה מכת מרדות וא"ת מאי איריא הפר לה ואח"כ היתה שותה לישמעינן שתתה ונטמאת ואח"כ הפר לה דאינה סופגת כיון דמיעקר עקר וי"ל משום דר' יהודה נקט הכי דאפילו בהפר ואח"כ שתתה סופגת מכת מרדות אע"ג דכבר הפר כיון דלאיסורא נתכוונה ע"כ: **הפר לה בעלה והיא לא ידעה.** בגמרא בברייתא מפיק לה מקרא דכתיב אישה הפרם וה' יסלח לה באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר שהיא צריכא כפרה וסליחה דאי ידעה אמאי צריכה סליחה וכפרה. וביד פי"ב דהלכות נדרים סימן י"ח י"ט. ושם פסק כר' יהודה משום דמשמע ליה דר' יהודה לאו לאפלוגי אתא אלא לפרושי וכתב הר"ן ז"ל בפ"ד דכתובות למה קורין אותו מכת מרדות מפני שמרד בדברי תורה ובדברי סופרין ע"כ: **ד האשה שנדרה בנזיר והפרישה וכו'**. תוס' פ' טרף בקלפי דף מ"א ובפירקין דף כ"א. ותוס דפ"ק דסוטה דף ו' ודפ' היה נוטל דף כ"ג. וביד פ"ח דהלכות נזירות סימן ט' י' ובפ"ה דהלכות פסולי המוקדשין: **תצא ותרעה בעדר.** משום דבעל לא משעבד לה לאתויי קרבנותיה ולכך לא חייל עלה קדושה כלל ובגמרא מוקי לה רבא אפילו כר' יהודה דסבר בעל משעבד כדתנן בסוף נגעים ר' יהודה אומר אף ע"י אשתו מביא קרבן עשיר וכן כל קרבן שהיא חייבת דע"כ לא קאמר ר' יהודה דמשעבד לה אלא במילתא דצריכא לה אבל במילתא דלא צריכא לה כי הכא שהפר לה לא משעבד לה ואיכא לישנא אחרינא בגמרא לרבא לאוקומי נמי מתני' ככולי עלמא: **ואם שלה היתה הבהמה.** עיין במה שכתבתי בפ' בתרא דנדרים סימן ח'. וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל אם משלו היתה הבהמה תצא ותרעה בעדר ואם משלה היתה הבהמה החטאת וכו': **החטאת תמות.** דכיון דבעיא כפרה וסליחה כדכתיב לעיל הויא כחטאת שמתו בעליה. וכתבו תוס' ז"ל דה"ה דהכא נמי גבי בהמה מצי למיתני לא נהנין ולא מועלין כדתני בסיפא גבי מעות: **והשלמים יקרבו שלמים** וכו'. יש גורסים תקרב: **ואינם טעונים לחם.** בגמרא איכא ארבעה אילים נעשין כמותם ואינם טעונין לחם שלו ושלה ושלאחר מיתה ושלאחר כפרה שלו דבסמוך דהאיש מדיר את בנו בנזיר. ושלה דמתני' ושלאחר מיתה דפ"ג דמעילה תנן מת והיו לו מעות סתומין וכו'. ושלאחר כפרה סברה הוא שלאחר מיתה מ"ט דלא חזי לכפרה שלאחר כפרה נמי הא לא חזי לכפרה וכתבו תוס' ז"ל וה"ה דה"מ למיתני ואינם טעונים לא לחם ולא זרוע להתבשל עם האיל ולעשות תנופה כדקתני בברייתא: **היו לה מעות סתומין יפלו לנדבה.** אע"פ שדמי חטאת מעורבין בהן הלכה למשה מסיני דמעות סתומין יפלו לנדבה וריש לקיש מייתי לה מקרא ועיין ברש"י ז"ל ובתוס' ז"ל דמוכח מפירושם ז"ל דהני טעמי לא קאי רק אמתני' דרפ"ג דמעילה דאמתני' לא קשי מידי דמצינן לאוקומה בדאמרה לנזירותי ולכך יפלו לנדבה דאי בעי מייתי בהון עולה אבל אמתני' דהתם קשיא ליה דע"כ מיירי היכא דאמר לקרבנות נזירותי דאל"כ אמאי תנא מעות סתומין וגם בסתומין איירי ברישא דהתם אבל במתני' ברישא איירי בבהמות ועתה התחיל לשנות דין דמעות סתומין ולהכי לא פריך התלמודא והלא דמי חטאת מעורבין רק אמתני' דהתם. וכתבו תוס' ז"ל בפ' כל שעה דף כ"ח דבכל מקום דמזכיר ים המלח בע"ז ובשאר דוכתי לא מזכיר שחיקה ובכמה דוכתי מצינו דקתני ים המלח ואפ"ה מהני בשאר גזרות דבסוף כל הצלמים תנן ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח ואמרינן התם בגמ' גבי חבית שקול ד' זוזי ושדי לנהרא וכן בנזיר ובמעילה תנן גבי מפריש מעות לנזירותו ומת יוליך הנאה לים המלח אלמא הקדש בעי ים המלח ובערכין אמרינן גבי הקדש שקול ד' זוזי ושדי בנהרא ע"כ ועיין נ"כ בתוספות דכר"פ בתרא דבכורות: **יביאו שלמים** ואין צריך לומר דאין מועלין בהן והכי מפ' בפ"ק דמעילה רש"י ז"ל. וכתוב בתוס' י"ס ועוד דממתני' גופה מפורש דמידי הוא טעמא דיפלו לנדבה אלא משום דדמי שלמים מעורבין בו ש"מ דבשלמים אין מועלין ע"כ: **ה נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר.** ביד ספ"ד דהל' נזירות. ומתני' דלא כר' אליעזר שהוא סובר אפילו נזרק עליה כל הדמים יכול להפר דתגלחתה מעכבתה מלשתות יין כדאמרי' במתני' דבספ"ג מינין ואחר ישתה הנזיר יין אחר מעשים כולם הלכך כיון דלא גלחה אסירא ביין והוי ניוול לה דכתיב ותירוש ינובב בתולות הלכך מצי מפר אע"פ שנזרקו עליה כל הדמים: **ר' עקיבא אומר אפילו נשחטה עליה אחת מכל הבהמות אינו יכול להפר.** משום הפסד קדשים דהואיל ואין הבעלים מתכפרין אין הבשר נאכל ובגמרא פריך ואמאי הוי הפסד קדשים לזרוק דמן שלא לשמן ויהיו בשר באכילה בזריקת דם שלא לשמן דמי לה תניא כבשי עצרת וכו' ומשני אי דשחט עולה או שלמים ברישא ה"נ דאפשר למהוי להו תקנתא בזריקה אלא הכ"ע כגון דשחט חטאת ברישא וכדתנן לקמן בפ"ג מינין ואם גלח על אחד משלשתם יצא ואי מפר לה בעלה תו לא הוי לה תקנתא דהויא לה כחטאת שנתכפרו בעליה וגם אינו יכול לזרוק דמה לשם שלמים דחטאת שלא לשמה פסולה: **בד"א** דכיון דנזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר בתגלחת הטהרה הואיל ושותה יין בו ביום כדאמרן: **אבל בתגלחת הטומאה יפר.** אע"פ שקרבו הקרבנות של תגלחת הטומאה מפני שהיא עדיין צריכה למנות נזירות אחרת: **רבי אומר** וכו'. בגמרא במשנה ר' מאיר אומר וכו' וכן הוגה בסוגיית הגמרא גם כן בתלמודו של הרב בצלאל אשכנזי ז"ל. וראיתי כתוב בתוספות אפי' בתלמוד המוגה הנזכר אי נמי משום דר"מ קאמר האי לישנא אי אפשי קאמר ת"ק נמי אי אפשי ע"כ. פי' דבזה תרצו קושיא שהקשו דת"ק הל"ל משום ענוי ולא ליתני דאי אפשי ובתחלה תרצו דהאי בד"א קאי אדר"ע דקאמר אפילו נשחטה עליה אחד מן הבהמות אינו יכול להפר אע"ג דאסירא ביין עד שישחטו שאר הבהמות ויזרוק דמן בשביל עינוי פורתא אינו יכול להפר בשביל הפסד קדשים אבל בתגלחת הטומאה דאיכא עינוי נפש גדול שסותרת ובעיא למימני נזירות אחרת יכול לומר אי אפשי בניוול גדול ע"כ בשנוי לשון קצת כפי הנלע"ד. ומפ' בגמרא דר"מ לא שני ליה בפאה נכרית דאיידי זוהמא דאית בה לא ניחא ליה הלכך יכול להפר: **ו האיש מדיר** וכו'. בפירקין דף כ"ח. ובה"ש פליגי דאינו יכול להדיר וסתם לן תנא כב"ה והיא אחת מקולי ב"ש וחומרי ב"ה ושם בעדיות בעה"י כתוב טעם למה לא שנאה שם. והלכה מפי הקבלה היא שהאיש מדיר ולא האשה ומיהו נמי הלכה ובנו ולא בתו. וביד פ' שני דהלכות נזיר סימן י"ג י"ד ט"ו ובפ"ט סימן י"ב: **כיצד גלח** וכו'. כדפי' ר"ע ז"ל פירשו הרמב"ם ז"ל אבל תוס' ז"ל כתבו דל"ג כילד וכן משמע מפי' רש"י ז"ל: **גלח או שגלחוהו.** דאין לך מחאה גדולה מזו ול"מ גלח או שגלחוהו אלא אפילו מיחה או שמיחו בדברים שאין רצונו שיעשה נזיר מתבטל הנזירות תוס' ז"ל. בסוף פי' ר"ע ז"ל ודוקא כשמיחה הוא או מיחו הקרובים מיד אבל אם התחיל וכו'. אמר המלקט כן פירשו תוס' והרמב"ם ז"ל אבל רש"י ז"ל פי' או שמיחה הבן תוך ימי נזירותו ואפילו ביום אחרון. ומצאתי שכתב ה"ר יהוסף ז"ל כילד גלח וכו' פי' חסורי מחסרא והכי קאמר בד"א בזמן שלא מיחה וכו' אבל אם מיחה מאי כילד גלח וכו': **ז האיש מגלח על נזירות אביו** וכו'. ביד פ"ח דהלכות נזירות סימן ט"ו י"ו י"ז: **ואין האשה מגלחת על נזירות אביה.** ואפילו שלא הניח בן והיא יורשת ויש גרסא אחרת במשנתנו והיא גרסת התוס' בגמרא וז"ל האיש מגלח על נזירות אביו ואין אשה מגלחת כיצד מי שהיה הוא ואביו נזירין והפריש אביו מעות לנזירותו ומת ר' יוסי אומר הרי אלו יפלו לנדבה ואין זה מגלח על נזירות אביו הרי שהיה אביו נזיר והיו לו מעות סתומין ומת ואמר הריני נזיר ע"מ שאגלח על מעות אבי זה שמגלח על נזירות אביו הכי גרסי' בפירוש קדמונים ובפירוש רבינו ברוך ובהרבה ספרים היא להא ואביו נזירין מגלח על מעות אביו ואם בחיי אביו אינו מגלח עכ"ל ז"ל ושתי הנוסחאות הללו נדפסו בגמרא דהוגה של רש"י ז"ל ושניה לדעת תוספות ז"ל וקצת הפסק גמרא בינתים. ומלת סתומין דבמשנה זו לכולהו נוסחאות דחוקה היא דפשיטא למעות סתם שהן סתומין. ועיין במה שכבר כתבתי בספ"ג דמסכת סוטה: **א"ר יוסי הרי אלו יפלו לנדבה:** בגמרא בעי אי פליגי רבנן עליה דר' יוסי או לא ואת"ל פליגי ארישא הוא דפליגי דרבנן דאמרי שאף מגלח על נזירות אביו לא שאני להו לרבנן בין רישא לסיפא שבכולן האיש מגלח על נזירות אביו או אסיפא פליגי דרבנן ס"ל אפכא ממאי דס"ל לר' יוסי דבמאי דקאמר ר' יוסי בסיפא דמגלח ס"ל לרבנן דאינו מגלח ולמאי דשמיע להו מר' יוסי דאמר ברישא דאין זה מגלח על נזירות אביו ס"ל לרבנן דמגלח ה"ש כילד אמרו האיש מגלח על נזירות אביו מי שהיה אביו נזיר והפריש אביו מעות לנזירותו ומת ואמר הריני נזיר ע"מ שאגלח על מעות אבא זהו שמגלח על מעות אביו אבל מי שהיה הוא ואביו נזירין והפריש אביו מעות לנזירותו ומת הרי אלו יפלו לנדבה דברי ר' יוסי ר' אליעזר ור"מ ור' יהודה אומרים זהו שמגלח על מעות אביו ומדקתני ר' אלעזר ור"מ ור' יהודה אומרים זהו שמגלח אלמא דארישא ואסיפא פליגי והכי משמע זהו שאמרו שמגלח על מעות אביו אבל מי שהיה נזיר בחיי האב שכבר נתחייב בקרבן אחד בפני עצמו אין מגלח על נזירות אביו וש"מ דארישא ואסיפא פליגי ש"מ. זהו פי' רש"י ז"ל בסוגיא זו ולע"ד צ"ע זה האבל דקאמר אם אין בו מעות אבל אני נלע"ד שצריך להיות כך אבל מי שלא היה נזיר בחיי האב שלא נתחייב בקרבן אחד בפני עצמו אין זה מגלח וכו' וסברות הפוכות איכא בינייהו ודוחק לפרש דהכי משמע זהו שאמרו שמגלח על מעות אביו דקאמר רש"י ז"ל קאי אמילתיה דר' יוסי דברישא דעיקר מילתיה משמע דלא הוי רק הסרי אלו יפלו לנדבה ועוד דאין זו שיטת דרך התלמוד למידק מת"ק לתנא בתרא אלא מתנא בתרא לת"ק וכבר אפשר לומר דכמו דדייקי' מתנא קמא לתנא בתרא כלשון שהוא כתוב בדפוס דייקינן נמי ממלת זהו דקאמרי תנאי בתראי לת"ק וכדכתיבנא שסברות הפוכות איכא בינייהו ומ"מ העיקר חסר מן הספר אבל לדעת תוס' ז"ל בגרסתם במשנתנו הכא התא שמע קאי לומר דארישא פליגי:

פרק ה

בש"א הקדש טעות וכו'. פ' יש נוחלין דף ק"כ ובפ' המנחות דף ק"ג ובפ' שום היתומים דף כ"ג. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א הקדש טעות. וביד פ"ד דהלכות נדרים סימן ז' וספ"ו דהלכות נזירות ובירושלמי ספ"ג דתרומות: **הקדש טעות הקדש.** עי' בתוי"ט ובסמוך אכתוב בס"ד עוד בזה מן הגמרא: **ובה"א אינו הקדש כיצד אמר שור שחור** וכו'. לרב חסדא מיתוקמא מתני' כולה טעמא דכי מקדיש איניש בעין רעה מקדיש ומש"ה גבי הקדש כשיצא לבן אמרי ב"ש דלבן הוי הקדש לגריעותא טפי דבשרא אוכמא עדיף טפי מחוורא והכסף גרוע מן הזהב והשמן נמי גרוע מן היין דמתני' מיירי בגלילא דחמרא עדיף ממשחא דלדידהו כפים משחא וזיתא להו בחמרא ואין שותין אלא יין: **ויצא לבן בש"א הקדש.** אית בגמרא דמפרשי למילתא דב"ש דקאמרי הקדש אגן קאי די"ל דדעתו הוה להקדיש שלא מביתי ראשון

ומב

ומה שאמר שחור לפי שטעה והיה סבור שהשחור יצא ראשון הלכך טעותו לא ימנע את ההקדש מלחול על השור שיצא מביתו ראשון ואפילו על הלבן חל ההקדש ולהאי לישנא טעותו הוא שהזכיר שחור דמיחזי כמאן דלא ניחא ליה לקדושי אלא שחור ולהאי פירושא מיירי דלית אלא חד שחור והלכך לב"ש האי דאמר ראשון משום דניחא ליה דכל מאן דנפיק בריש' או שחור או לבן להוי קדוש וב"ה סברי א"כ דניחא ליה דקדוש נמי לבן לימא שיצא בראשון אלא מדאמר ראשון ש"מ דהאי נפיק ראשון שחור ניחא ליה לקדושי אבל בלבן לא ניחא ליה . ואית דמפרשי דשור שחור שיצא אחר הלבן קדוש ואע"ג דלא נפק ראשון מן הבית ורוצה לומר שיצא מן הבית ראשון לשאר שוורים שחורים ולהאי לישנא מפרש בגמרא דטעותו הוא שטעה בלשונו והזכיר שור דהכי הל"ל שחור שיצא מביתי ראשון דהוה משמע שיצא תחלה לשאר שחורים אבל כיון דקאמר שור שחור משמע דלא סמכא דעתיה אשחור דלבן נמי בכלל שור הוא . וב"ה סברי א"כ כדקאמרת דלא חשיב אלא איזה מן השחורים שיצא תחלה ליתני שור שחור שיצא בראשון שרוצה לומר תחלה אלא כיון דתני שיצא ראשון משמע דבעי דליפוק שחור ראשון לכולהו ואפילו בריש לבן וכיון דנפיק לבן תחלה לאו כלום הוי וכי היכי דמפרשי רישא ג"כ יש לפרש דינר והבית בשני ענינים בכי האי גוונא ובמסקנא מכח הקושיא שהקשה תלמודא ולב"ש דילפי תחלת הקדש מסוף הקדש דהיינו תמורה מה אילו אמר הרי זה תחת זה לאחר חצי היום מי הויא תמורה מההיא שעתא אלא עד דמטי חצי היום הוא דהויא תמורה ה"נ לכי מיגליא מילתא דיצא שחור תחלה להוי קדוש ולא השתא כי נפק לבן בריש' דהא לא איגליא מילתא לאמר ותירץ אביי מכח קושיא זו דלאו כדקס"ד דקאי בצפרא אלא הב"ע דקאי בפיהרא ואמר שור שחור שיצא מביתי ראשון היום להוי קדוש ואמרו לו לבן יצא ולא שחור ואמר להם אילו הוה ידענא דלבן נפק לא אמרי שחור אלא לבן והוי טועה בהקדש ומש"ה הוי הקדשו הקדש לב"ש ובסיפא נמי תני דינר זהב שעלה וכו' חבית של יין שעלתה וכו' ואח"כ נזכר לדבר שהיה של כסף או חבית של שמן . ובירושלמי דפירקין ופ"ג דתרומות אמר ר' ירמיה בא לומר זה השור הוא חולין ובטעות יצא מפיו עולה גם הוא בזה ס"ל לב"ש דהוי הקדש וחייב להקריבה עולה ור' יוסי חולק על ר' ירמיה ואמר דבהא אפילו לב"ש לא קדשה דדוקא התם ס"ל לב"ש דהוי הקדש מפני שסוף סוף להקדיש היה מכוון . וכתב הרב יהוסף ז"ל בש"א הקדש פי' הלבן הוי הקדש וכן משמע הלשון והוי הקדש טעות שהיה סובר לקדש את השחור ולא קידש אלא את הלבן כמו שאנו אומרים לקמן גבי תשיעי ועשירי דהוי התשיעי קדוש אע"פ שטעה וכן כאן הוי הלבן קדוש אע"פ שטעה ודוק ע"כ : **ב מי שנדר בנזיר ונשאל לחכם** וכו' . ביד פ"ד דהלכות נזירות סימן י"ג י"ד ס"ו י"ו ובפ"ע סימן ח' . והביאוה תוס' ז"ל פ' המנחות דף ק"ג: **ונשאל לחכם** . אע"ג דלב"ש אין שאלה להקדש ואין שאלה לנזירות כמו שכתב רע"ב ז"ל לעיל ר"פ שני כתבו תוס' ז"ל דלהפ"ה מודו שצריך שיקבל הנזירות בלשון טוב וחשוב שראוי לקבל בו נזירות אבל יש לשונות או כנויים הרבה דלא הוו קבלה כלל ועל זה נשאל לחכם אי הוי לשון נזירות אי לא . והגיה ה"ר יהוסף ז"ל ונשאל לחכמים ואסרו מונה וכו' נשאל לחכמים והתירו . ס"א לחכם ואסר וכו' לחכם והתיר ע"כ . מכל מקום מלת נשאל קשה שהיה צריך לומר שאל . עוד כתב ה"ר יהוסף ז"ל וח"ל אי אתם מודים בזה שהוא הקדש טעות וכו' פי' אין אתם מודים בזה שתלא והרעה בעדר אע"פ שהוא הקדש טעות ע"כ : **מונה משעה שנדר** בגמרא פריך מני מתני' אי רבנן הא אמרי בברייתא מי שנדר ועבר על נזירותו אין נזקקין לו אא"כ מונה בהן איסור כמנין הימים שנהג בהן היתר ומתני' קתני שימי איסור עולין לו מן המנין ולא ר' יוסי דאילו ר' יוסי האמר דיו שינהוג שלשים יום ומתני' קתני סתם דמשמע דאפילו בנזירות מרובה ועשה מהן עשרה בטהרה ועשרה באיסור ואח"כ נשאל צריך להשלים לו עד מאה והכא בברייתא קאמר ר' יוסי דדיו שלשים יום ומשני איבעי' אימא ר' יוסי מתני' בנזירות מרובה וברייתא בנזירות מועטת וה"ק ליה ר' יוסי לת"ק דברייתא לא אמרת דמונה בהן איסור ימים שנהג בהן היתר וימי איסור אין עולין לו מן המנין הואמר אני דיו שלשים יום דימי איסור עולין לו מן המנין ואינו צריך למנות אלא משעה שנזר דאית ליה כתנא דמתני' ואיבעית אימא רבנן ותפרש מתני' כעין ברייתא ואימא הכי מאי משעה שנזר דקתני מתני' כמשעה שנזר יעשה בטהרה דימי איסור אין עולין לו מן המנין : **נשאל לחכם והתירו** בריש פירקין : **לא השבט קדשו** [עי' בתוי"ט מ"ש בשם רש"י ותוס'] משמע מתוך פירושם ז"ל דלא גרסינן לא השבט קדשו בתמיה ואי גרסינן ליה בתמיה ה"פ לא כמו שאתם חושבין שאותם הם קדושים בטעות דוכי השבט קדשן אילו השבט קדשן גם לשמיני ושנים עשר נאמר דנהוו קדושים בטעות אלא ודאי הני דווקא משום גזרת הכתוב ולא ילפינן מינייהו. וז"ל ה"ר יהוסף ז"ל על מה שהעתיק רע"ב ז"ל בתמיה כלומר גזרת הכתוב וכו' כתב פי' זה אינו מיושב ונראה לפרש דה"ק לא השבט קדשו אלא הכתוב שקידש את העשירי קידש גם התשיעי שהרי אינו טעה והניח את השבט על השמיני וכו' שמא עשה כלום א"כ ש"מ שאין השבט מקדשתו א"כ אין להביא ראיה משם לשאר הקדש טעות שהוא נוקדש מעצמו עכ"ל ז"ל . ובגמ' א"ר ירמיה מדבית שמאי נשמע לב"ה לאו אמרי ב"ש הקדש בטעות הוי הקדש ואעפ"כ כיון דאיגלאי מילתא דלאו שפיר נזר כי מתני' תלא ותרעה בעדר לבית הלל נמי אע"ג דאמרי תמורה בטעות הויא תמורה ה"מ היכא דאיתיה לעיקר הקדש פי' דסבור לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים אבל אם הפריש בהמה לצורך תמורת עולה וחזר ואמר הרי זה תמורת שלמים כיון דהפרישה ושוב עשה איגלאי מילתא דלאו שפיר המיר ולא הויא תמורה אלא כתוב שקדש את העשירי הוא קדש וכו' וכדמפרש לה רע"ב ז"ל בסוף פרק בתרא דבכורות ובגמרא דייק רבה בר רב הונא ממאי דקאמרי ב"ש לב"ה אי אתם מודים שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין ולא אמרו להן ב"ה מה למעשר שכן אינו קדוש בכוונה שאם נתכוון על שלשתן להחליף ולקרותם בכך אינו הקדש תאמר בהקדש שיצא טעותו הקדש שכן עיקר מעשה שלו אינו אלא בכוונה והואיל וכל מעשה שלו אינו אלא בכוונה לכך אין טעותו הקדש אלא ודאי מדלא קמהדרי להו הכי ש"מ דאית להו לב"ה דטעותו דמעשר חיילא וכ"ש כוונתו ולרבותא נקט במתני' מי שטעה וקרא וכו' : **ד מי שנדר בנזיר והלך להביא בהמתו** וכו' . תוס' פ"ק דסוטה דף י' : וביד פ' שני דהלכות נזיר סימן ב' : **אם עד שלא נגנבה הבהמה** וכו' ואם משנגנבה הבהמה כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל : **ואם משנגנבה בהמתו נזר אינו נזיר** דאיגלאי מילתא למפרע דנדר בטעות הואי ולא חל אפילו רגע אחד דכיון דלא נדר [אלא] על בהמה זו והרי איגה בידו נדר בטעות הוא ונראה דאפילו ב"ש מודו בהא דלא הוי נזיר תוס' ז"ל. וכתב הרמב"ם ז"ל מבואר הוא כי מה שאמר בכאן בהמתו ר"ל שלש בהמות המתחייבות לו ע"כ. וגם שם ביד כתב והלך להביא קרבנותיו וכו' מצאן שנגנבו או נגנבה בהמה מהן ע"כ : **וזו טעות** וכו' . ירושלמי דנדרים ר"פ ר' אליעזר . וצ"ל דאפשר שמה שכתב הרמב"ם ז"ל בסוף הקדמתו לסדר זרעים דנחום המדי לא נזכר במשנה רק בשבת בלבד מפני שמה שהוזכר פה היה בזו טעות וכו' ודוחק א"נ מפני שלא בא לחלוק על דברי שום תנא כמו שהם בשבת . אמרו לו כל שנזר מלא לו לא גרסינן לה : **ומשחרב בית המקדש אינו נזיר** שיכול לומר אילו הייתי יודע שעבר חרב לא הייתי נודר וכה"ג לא הוי נולד שהרי כבר חרב רש"י ז"ל . ובגמרא אמר רבה שפשוטה רבנן לר' אליעזר והעבירוהו מדעתו שהיה אומר פותחין בנולד והעמידו אותו בשיטה שלהן דהא מסכת נדרים נשנית קודם מסכת נזיר כדכתבינן בריש מכלתין ושם חלק עליהם ואילו כי הדר אתו להכא אודויי אודי להו מדקא חזינא דלא פליג עלייהו במתני' ועוד אמר רבה אע"פ שאין פותחין בנולד אבל פותחין בתנאי נולד שאומרים להם אילו בא אחד מבני אדם אליך והיה מיעצך כי יחרב הבית המקדש טרם כלות נזירותך כלום נזרת וזה דומה לחרטה . ואם התירו להם נדרם ליכא מאן דפליג שהוא מותר אלא נחום המדי רצה להתיר להם לשתות יין ולהטמאות למתים בלתי התרה שאמר להם מעיקרא נדרם לא היה נדר וגם מה שאמרו חכמים ומשחרב בית המקדש אינו נזיר ר"ל בלתי התרה משום שהוא נדר בטעות שהיה סבור דאכתי הוה קיים דאע"ג דכתיב שבועים שבעים נחתך על עמך ועל עיר קדשך והם ע' שמיטין מכאן ועד חרבן בית שני שהם שבעים שנה שהיו בבבל וארבע מאות ועשרים שהיו בבית שני הרי ע' שמיטין * מ"מ לא ידעי בהי יומא מסתתר ואדעתא דבנוי נדרו. והקשו תוס' ז"ל וא"ת והא דמהדקין בכל דוכתא פתח כי אמר לו אדעת מי שנדר אמאי והא נולד הוא שהרי לא היה בשעת הנדר אותו פתח כמו גבי נגנבה וי"ל בעניינים שרגילין לבוא שפיר מסיק ליה אדעתיה בשעת הנדר וכי נדר דעתו היה שאם יבוא עליו אחד מאלו הדברים שיתבטל נדרו וכדאמרו בעלמא רגילין אפיקורסין לצער רבנן אבל בנגנבה וכן חרבן נולד דלא שכיח ולא איבעי ליה לאסוקי אדעתיה בשעת נדרו פן יחרב הבית ולכך גמר ונדר בלבו בכל ענין שיהיה נזיר ואפילו תגנב בהמתו לפי שסבור בלבו שלא תגנב ולכך אין פותחין לו בנולד זה עכ"ל ז"ל : **ה היו מהלכין בדרך.** בריש פירקין פי' רש"י ז"ל שזה איש פלוני אם זה איש פלוני דודאי אינו הוא ע"כ . וכולה מתני' עד סוף הפרק ביד פ' שני דהלכות נזיר סימן ח' ס' י' : **ואחד אמר הריני נזיר שאינו הוא הריני נזיר שאחד מכם** וכו' כצ"ל . ומצאתי בתלמודו של הרב בצלאל אשכנזי ז"ל בנוסח המשנה מוגה כך בשה שהיו מהלכין בדרך וכו' וזו ההגהה של מלת בשה הוגהה בין במקום המשנה בין בריש פירקין שהובאה שם . ופירשו תוספות ז"ל בשה שהיו מהלכין בדרך ואחר בא כנגדן ואין יודעין מי הוא ואמר אחד מן השנים הריני נזיר שזה הבא כנגדנו איש פלוני הוא כלומר שאכירהו מרחוק שהוא ראובן ונדר בנזיר אם כדבריו . והשני אומר הריני נזיר שאינו הוא לפי שנראה לו שאינו ראובן ונדר בנזיר אם כדבריו שאינו הוא כאשר נראה בעיניו והשלישי אומר לשנים הראשונים הריני נזיר שאחד מכם נזיר שסבור אני שאחד מכם נזיר ולא השנים דהיינו אותו שימצא כדבריו והרביעי אומר הריני נזיר שאין אחד מכם נזיר פי' שסבור אני שאחד משניכם אינו נזיר דהיינו אותו שלא ימצא כדבריו אלא הא' שימצא כדבריו הוא ראוי להיות נזיר והיינו כדברי שלישי שסבור שאחד מכם נזיר ואחד מכם אינו נזיר אלא שהפכו דבריהם וחמישי אומר לשנים הראשונים הריני נזיר ששניכם נזירין כלומר לפי שכל אחד ואחד קבל עליו נזירות לפי מה שהוא דומה בעיניו שכל אחד סובר לומר אמת ולכך נתן לנזירות ועל כן אני סבור שעל שניהם חל נזירות והששי אומר הריני נזיר שכלכם נזירין כלומר שסבור אני שכלכם נזירין בש"א כלן נזירין דנזירות בטעות הויא נזירות דכולן לנזירות נתכוונו עכ"ל ז"ל : **ובה"א אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו** . בגמרא פריך מי שלא נתקיימו דבריו אמאי הוי נזיר ורב יהודה תירץ אימא מי שנתקיימו דבריו וכן בירושלמי כיני מתניתא מי שנתקיימו . לשון הפוך הוא דלא קברת נרה. אבל אביי תירץ בגמרין כגון דאמר אי נמי לאו פלוני הוא אהוי נזיר ומאי לא נתקיימו דבריו דקאמרי ב"ה ה"ק ל"מ כי נתקיימו דבריו הראשונים דהוי נזיר אלא אפילו לא נתקיימו דבריו הראשונים ה"ז נזיר משום דבריו האחרונים . והרמב"ם ז"ל נראה שיישב לשון לא נתקיימו דבריו בפנים אחרים אשר לא נתפרש בתלמודא דידן וז"ל ובה"א שכל מי שלא יתקיים בדבריו דבר שיצילהו מן הנזירות הוא המחייבו בנזירות לפיכך אם אמר הריני נזיר שזה איש פלוני אם נתקיימו דבריו והרי הוא פלוני חל עליו הנזירות ואם אמר הריני נזיר שאין זה איש פלוני ונמצא שהיה אותו איש פלוני שלא נתקיימו דבריו כדי שינצל מן הנזירות חל עליו הנזירות והכוונה בודאי ממאמר מי שלא נתקיימו דבריו הוא מה שאמרנו עכ"ל ז"ל . וכתוב על זה בתוספת י"ט ונתקיימו דבריו אע"פ שבתלמוד לא פירשו כן הואיל ולענין דינא לא נפקא מינה ולא מידי הרשות נתונה לפרש שאין אני רואה הפרש בין פירוש המשנה לפירוש המקרא שהרשות נתונה לפרש המקראות כאשר עינינו הרואות חבורי הפירושים שמימות התלמוד אלא שצריך שלא יכריע ויפרש שום דין שיהא סותר דעת בעל התלמוד ע"כ . והנה כי כן פשוט בעיני גם לי אני הדיוט וכמו שכתבתי מ"מ אפשר דשמא יש לפרש שמה שפירש הוא ז"ל הוא פירוש למה שתירץ רב יהודה אימא מי שנתקיימו דבריו : **ר' טרפון אומר אין אחד מהם נזיר** . דס"ל דאין נזירות אלא להפלאה והכי אמר ר' יהודה בהדיא בברייתא משום ר' טרפון . וכל הני לא היה ברור אחד שיהיה כדבריו שאפילו א' מן השנים שנמצא כדבריו אין ברור לו בשעת נדרו עד שיבוא אצלם ויכירוהו והשלישי שאומר שאחד מכם נזיר משמע אין אחד מכם נזיר והרביעי נמי שאומר אין אחד מכם נזיר משמע נמי שאין אחד מכם נזיר וחברו מיהא הוי נזיר ואי הוה אמר הרביעי לשנים הראשונים הריני נזיר שאין שום אחד מכם נזיר הרביעי יהיה נזיר ששנים הראשונים אינם נזירין לר' טרפון ושפיר הוי חשוב הפלאה ומהאי טעמא ניחא האמאי לא תנא נמי שאין שניכם נזירין שאין כלכם נזירין דאי אמר הכי היה ודאי נזיר לר' טרפון תוס' ז"ל : **ו הרתיע לאחוריו אינו נזיר** . בגמרא דייק טעמא משום דהרתיע לאחוריו הא אתי לקמן הוי נזיר מני מתני' לא ב"ש דלדידהו אפילו בהרתיע לאחוריו הוי נזיר וב"ה נמי לא דלב"ה כיון דאילו אתא לקמן הוי נזיר

אוקי

אותו שנתקיימו דבריו כי נמי הרתיע הוי ספק נזיר ואי ר' טרפון כיון דבשעה דקא נזר לא ידע אי פלוני הוא ואי לא לא חל עליו נזירות דהא טעמיה משום דאין נזירות אלא להפלאה ומסיק דמתני' ר' יהודה דכרי היא דסבר לא מחית איניש נפשיה לספיקא ור"ש פליג עליה וסבר מחית איניש נפשיה לספיקא והבאתי הברייתא לעיל פ' שני סימן ה'. ופירשו בתוספת דר' יהודה ור' שמעון פליגי אליבא דב"ה דר' יהודה סבר אע"ג דלב"ה ס"ל דמשנתקיימו דבריו הוי נזיר ה"מ כשנודע להם דברי מי נתקיימו אבל הכא שהרתיע לאחוריו ולא נודע דברי מי נתקיימו מספק לא נחית לנזירות ור"ש סבר אליבא דב"ה דמספק נחית לנזירות כיון שברור שכדברי האחד הוא ולכך בעי תנאי ע"כ: **ז ראה את הכוי ואמר הריני נזיר שזה חיה הריני נזיר שאין זה חיה** כנ"ל וכו'. עיין בפירוש הרמב"ם ז"ל שפירש מתני' בפנים אחרים שלא פירש רע"ב ז"ל וקרובין הן לסוגיים התלמוד דבגמרא פריך הני הדא על מתני' דאית בה ט' נזירים ותניא אידך דאית בה ט' נזיריות לאדם אחד בשלמא ט' נזירים כגון דהוו נגרי ספי דאתפיסו ואזול בהדי הדדי אלא ט' נזיריות לחד גברא היכי משכחת לה בשלמא שית משכחת לה כדהכן אבל תלת בתראי לא משכחת להו אלא בגברי טובא אמר רב ששת כגון דאמר הריני נזיר ונזירות הכל עלי דאמר הריני נזיר שזו חיה הריני נזיר שאין זו חיה הריני נזיר שזו בהמה הריני נזיר שאין זו בהמה הריני נזיר שזו חיה ובהמה הריני נזיר שאין זו לא חיה ולא בהמה הרי שית וחזר ואמר כל נזירות המתחלקות על בני אדם על הכוי הרי הן עלי וכגון שמעכשיו מקבל אני עלי בין שזו חיה ובין שאין זו חיה הרי שבעה הריני נזיר בין שזו בהמה ובין שזו אינה בהמה הרי שמנה הריני נזיר בין שזו בהמה וחיה ובין שזו אינה לא בהמה ולא חיה הרי כאן ט' נזיריות. ותוספות ז"ל כתבו וז"ל כגון שאמר הריני נזיר ונזירות הכל עלי ראה ט' בני אדם שנתפסו עצמן בנזירים בכוי ואמר הרי עלי כל דין נזירות כלכם הרי יש עליו ט' ספקות של נזיריות ואם ירצה לתקן עצמו יאמר אם יש עלי ט' נזירות חובה מוטב ואם לאו הרי עלי ט' נזירות נדבה ע"כ. וכתבו עוד דלא גרסינן שניכם נזירים כדמוכח בגמ' דליכא אלא ט' בכוי. ועיין עוד בדבריהם ז"ל בדף ל"ג ע"א. וזה קצת מדבריהם ולא גרסינן הכא שניכם נזירין אלא בכלכם נזירין בלבד כדמוכח בגמרא. אכן ה"ר יהוסף ז"ל הגיה ג"כ מלות שניכם נזירין וכתב כן מגלתי: **הרי כלם נזירין**. וא"ת איכפל תנא לאשמועינן כב"ש ולא כב"ה דאמרי דמי שאינו כדבריו אינו נזיר וי"ל דלב"ה נמי איכא דנזירות ודאי לא הוי מ"מ נזירות מספק הוי וכלה ר"ש אליבא דב"ה מסיק לה דקאמר גבי הרתיע לאחוריו דהוי נזיר מספק לב"ה אע"ג דאין ספקו עומד להתברר ה"נ גבי כוי אע"ג דאין ספיקו עומד להתברר לר"ש אליבא דב"ש הוו נזירין מספק והשתא הראשונים ודאי דהוו נזירין מספק דמחית איניש נפשיה לספיקא דאע"ג דכוי ספק חיה אותו שאומר ספק חיה הוי ספק נזיר וכן כלן ואיכך תלתא בתראי מחתי נפשייהו לספיקא. וי"מ דשלשה האחרונים נזירין ודאי בהאחד שאמר שאחד מכם נזיר הוי נזיר ודאי לר"ש שאמת הוא שאחד מהם יש עליו נזירות דהיינו אותו שכיון לאמת וגם השני שאמר שאין אחד מכם נזיר גם זה נזיר ודאי שכן משמע דבורו יש בכם אחד שאינו ודאי נזיר והאמת הוא כגון אותו שלא כיון לאמת והשלישי שאומר שכלכם נזירין שעל כלכם ספק נזירות גם זה אומר אמת וי"מ שגם שלש האחרונים אינם נזירין אלא מספק [עי' בתוי"ט]:

פרק ו

שלשה מינין וכו'. ביד עד סוף סימן ב' רפ"ה דהלכות נזירות עד סוף סימן ה': **והיוצא מן הגפן**. בגמ' דייק היוצא מן הגפן אין גפן עצמו לא מתני' דלא כר' אליעזר דאמר אפילו עלין ולולבין במשמע הכתוב שאמר מכל אשר יעשה מגפן היין ואיכא דדייקי להא מסיפא דקתני עד שיאכל מן הענבים אבל לא מן הגפן עצמו ודלא כר' אליעזר: **ואינו חייב** וכו' פ"ק דעירובין דף ד' ותוס' פ"ק דסוכה דף ו'. וכתבו תוס' ז"ל ואינו חייב עד שיאכל מן הענבים כזית וה"ה בשתיה והיינו כמשנה אחרונה וכר' עקיבא דבסמוך משנה ראשונה עד שישתה רביעית יין פי' וה"ה לאכילה ברביעית ושתיה בכזית כיצד משערין אותה מביאין זית אגורי ושוקעין בכוס מלא יין אם שותה יוצא בו היינו כזית ואכילה משערין דכמו שאכל מן הענבים נותנין בכוס מלא יין אם יוצא מן היין רביעית הרי אכל ברביעית וקשה לר"ת פי' זה דאין דרך ההלא בשום מקום להקדים משנה אחרונה למשנה ראשונה בסדר. ועוד קשה דמתחלה נקט כזית דהיינו משנה אחרונה כר' עקיבא ומפסיק בה במשנה ראשונה ושוב חוזר נומר דברי ר' עקיבא שהוא כמשנה אחרונה ועוד קשה דלפירוש זה היה לו לשנות במשנה ראשונה עד שיאכל רביעית כיון דבאכילה פליגי לישני דמתני' משמע דבאכילה לא פליגי. ועו"ק דכי היכי דבעי התלמוד טעמא לדברי ר"ע שמביא פסוק בגמרא שמדמה שתייה לאכילה היה לו ליתן טעם למשנה ראשונה אמאי מדמה אכילה לשתיה לכך נראה לר"ת דמתני' דקתני ברישא עד שיאכל מן הענבים כזית היינו אכילה דוקא דבאכילה כ"ע מודו דבכזית לא פליגי אלא בשתיה דמשנה ראשונה עד שישתה רביעית יין כדרך כל שתייה ור' עקיבא סבר כיון דכתיב וענבים לחים ויבשים לא יאכל מה אכילה בכזית אף כל איסורי נזיר בכזית דהיינו שתיה דכתיב לעיל מיניה וכל משרת ענבים לא ישתה והשתא וי"ו דוענבים מוסיף על ענין ראשון דכי היכי דענבים בכזית ה"נ שתיה דכתיבא לעיל מיניה בכזית עכ"ל ז"ל. ועיין עוד בתוס' דשם בפ"ק דעירובין דף ד' ותוסיף לקח טוב וז"ל בקיצור נפן כדי רביעית יין לנזיר נראה כפי' רש"י ז"ל דבסוכה דה"פ שאם אכל ענבים וחרצנים וזוגין איכא למ"ד ברביעית וזה כיין משערין שיקח כוס מלא יין וישים בו עלין ולולבין כשיעור מה שאכל ואם יצא רביעית חייב ואם היה בא לשער במים היה יוצא רביעית בפחות שאין נדסין ונכנסין על שפת הכלי כמו יין וכה"ג תניא בתוספתא וכו' עד כאן: **משנה ראשונה** אומרת מלא אומרת ל"ג וכן ג"כ ה"ר יהוסף ז"ל מחקה: **ר"ע אומר** וכו'. פ' אלו עוברין דף מ"ד ובפ' שבועות שתים בתרא דף כ"ב. וס"ל לר' עקיבא דהיתר דהיינו פתו מצטרף לאיסור דהיינו היין אע"פ שלא נתפשט היין בכל הפת דאילו נתפשט היין בכל הפת אפילו רבנן מחייבי ליה משום טעם כעיקר. ועיין ג"כ במה שכתבתי בר"פ אלו עוברין ובפ' בתרא דע"ז סימן ב'. והתם בשבועות מוכיח מהכא דר' עקיבא לית ליה כר"פ בכל איסורי תורה דכל שהוא למכות דאי הוה ס"ל הכי למה ליה לצרוף כזית אלא ודאי דוקא גבי שבועות והא דס"ל דאם אמר שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב מטעם דהמיל ומפרש שבועה שלא אוכל כל שהוא ואכל כל שהוא חייב שהם נמי חייב בכל שהוא ועוד יש הוכחה אחרת שם בגמרא: **ב וחייב על היין בפני עצמו** ולא תימא עד דאכיל להו לכולהו אלא כיון דאכל חד מינייהו לוקה ומיהו כי אכיל נמי כולן יחד אינו חייב אלא אחת: **ועל הזוגין** כוי"ו וכן מלת וזוגן וכך הגיה הרב ר' יהוסף ז"ל בכולה מתני' וכתב שכן מצא בכל הספרים וכתב עוד ב' חרצנים וזוגן פי' והזוג שלהן דהיינו הקליפה החיצונה כי הדרך הוא שיש סביב שני חרצנים זוג א' והרב"ע ס"ל כר' יוסי דלקמן דאמר שהחיצון נקרא זוג ע"כ: **ר' יוסי אומר** שלא תטעה כזוג של בהמה החיצון זוג והפנימי ענבל כן הענבים החיצון נקרא זג. גמרא אמר ר' יוסף כמאן מתרגמינן מפורצנין ועד עצורין פורצנין היינו גרעינין שהן פנימיים כמו פרצידא דהותי קלא דבר"פ"ק דתעניות עיצורין היינו חיצונים שסוחט מהם משקה שיש בהם לחלוחית מה שאין כן בגרעינין וכדכתיב ואשחט אותם ומתרגמינן ועצרית יתהון והיינו כר' יוסי וכתב רש"י ז"ל ור' אלעזר בן עזריה אית ליה דר' יוסי מדקאמר שני חרצנים וזג משמע דלזג אחד איכא שני חרצנים ע"כ וכן פירשו נ"כ תוס' ז"ל. וכתבו הם ז"ל בפ' אין מעמידין דף ל"ד וכן שהם התלמוד קורא הפנימי חרצן על שיזרע חטה ושעורה וחרצן והגרעין הוא הזרע ע"כ: **ג סתם נזירות שלשים יום**. מה שכתב רע"ב ז"ל הוא פי' תוס' ז"ל אמנם ראה זה מצאתי מוגה במשניות בבית החכם הר"ר יהוסף האשכנזי ז"ל סתר ברי"ש והמהי ושמחתי אם אמת הדבר. אחר זמן רב באו לידי המשניות של הרב הנזכר עצמן וראיתי שכן הגיה מבפנים סתר ברי"ש וכתב בחוץ ס"א סתם במ"ם וג"ל לפרש ההי גירסא דגרסינן סתר כלומר הסתירה של הנזירות שסתר נזירותו כמה סתר בסתירה אחת שלשים יום וכאן מיירי בסתירת התגלחת כמו שמפ' אח"כ ע"כ. עוד כתב על מה שכתב רע"ב ז"ל משום דבעי למיתני סיפא וכו' סותר שלשים יום כתב פי' זה רחוק עד מאד דמה ענין סתם נזירות לסתירתו ועל כן נראה דגרסינן סתר עכ"ל ז"ל: **גלח או שגלחוהו לסטים**. ביד פ' ה' דהלכות נזירות סימן י"ד ור"פ ששי. בגמרא בברייתא תניא נזיר שגלחוהו לסטים ושיירו בו כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר ומוקמי' לה כגון שגלחוהו אחר מלאת ור' אליעזר היא דאמר לעיל פ"ג אם נטמא אחר מלאת ז' סותר וס"ל כל אחר מלאת ז' סותר כלומר בין אם נטמא אחר מלאת בין אם לא נטמא אלא שגלחוהו לסטים לגמרי שלא הניחו בו שיעור כלל לתגלחת נזרו סגי ליה בתגלחת כל דהו דאמור רבנן כיון דבהנך ז' ימים גדלה מזיא כדי לכוף ראשו לעיקרו סגי לגלח בו הגלחת נזרו ואילו הכא כיון דשיירו בו כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו צריך לסתור כלל ומגלח הגלחת נזרו נאלתר ומביא קרבנותיו ומותר ביין. ועיין במ"ש לעיל פ"ג סימן ג': **או שספסף** לשון סיף רש"י ז"ל: **כל שהוא חייב** דלא כר' יונתן דפטר בברייתא אלא סתמא כר' יאשיה בר פלוגתיה: **נזיר חופף** וכו' בשבת פ"ד דף כ' ומוכח התם דחופף ומפספס היינו בנתר וחול וכדמוכח מכילא. ואיתה נמי שם בפ"ח דף פ"א ותוס' שם פרק שמונה שרצים דף ק"י ותוס' דע"פ דף ק"א ודפ' החולץ דף מ"ב ודפ' בתולה נשאת דף ה' ודפ' מרובה דף ע' ודף פ"ב ודפ"ק דחולין דף י' ובדוכתי אחריני נמי והרא"ש ס"פ יום טוב שחל ובדוכתי אחריני ג"כ: **חופף** כמו הופף עליו כל היום לשון מגרד. מפספס שמפריד שערותיו זו מזו רש"י ז"ל. ושם בשבת פ"ד פי' מפספס מנפץ שערו. ושם פ"ח פי' חופף מחליק. ומתני' כר"ש דס"ל דדבר שאין מתכוין מותר ומ"מ אינו סורק דסתם סורק להסיר נימין המדולדלין מתכוין: **ר' ישמעאל אומר לא יחוף** וכו' ר"פ מסילין: **מפני שמשרת את השיער** בגמרא בעינן מפני שהיא משרת את השיער תנן דהיינו מין אדמה שמשרת דוקא או דילמא מפני המשרת תנן דכל אדמה גוריקן אטו אותה דמשרת ולא אפשיטא וכיון דלא אפשיטא נקטי' להקל וכמו שהוא בפי' רע"ב ז"ל: **ד נזיר שהיה שותה** וכו' ירוש' פ"ג דמכלתין, וביד פי"ד דהלכות מאכלות אסורות סימן ז' ובפ"ה דהלכות נזירות סימן י' י"ג ט"ו ובפ"ג דהלכות אבל סימן ד' ובגמרא בפירקין דף ל"ח מייתי לרישא דמתני' בברייתא בשם ר' אלעזר: **היה מגלח** וכו' בס"א גרסינן בבא זו בתר בבא דהיה מיטמא וכדאיתא בפרק בתרא דמכות: **אל תטמא אל תטמא** והוא מיטמא חייב על כל אחת ואחת בגמרא מוקי לה דוקא שלא בחבורין כגון דנגע במת זה והלך ונגע במת אחר אבל בחבורין כגון בעוד שמונח לו מת על כתפו נגע במת אחר כדתני לה בברייתא בהדיא אינו חייב אלא אחד דכטומאה אחת דמיא ועי' בתשובות הרשב"א ז"ל סימן שכ"ד: **ה והיוצא מן הגפן אינו סותר**. ביד שם ר"ס פרק שני. וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ומבתגלחת שלא הותר היוצא מן הגפן מכללו וטומאה והגלחת הותר מכללן בתגלחת מצוה וכו': **וטומאה ותגלחת הותרו מכללן**. ביד שם פ"ז סימן י"א וז"ל הנזיר מותר בטומאת מת מצוה ובתגלחת מצוה ואסור ביין מצוה כיין הרשות כיצד מי שנשבע שישתה היום יין שהרי מצוה עליו לשתות ואח"כ נדר בנזיר חלה נזירות על השבועה ואסור ואין צ"ל שהוא אסור ביין קדוש והבדלה שאינם אלא מדברי סופרים ע"כ. והכא בגמרא מסתם קא סתים לה דנפקא לן מקרא דיין ושכר לאסור יין מצוה כיין הרשות אמנם בפ"ק דף ד' נפקא לן אליבא דר"ש מיתורא דושכר כמו שרמזתי בפ"ק סימן ב'. וכתב עוד הרמב"ם ז"ל שם ספ"ז וכיצד הוא מותר בתגלחת מצוה נזיר שנצרע ונתרפא מצרעתו בתוך ימי נזירותו ה"ז מגלח כל שערו שהרי תגלחתו מ"ע שנאמר במצורע וגלח את כל שערו וגו' וכל מקום שאתה מוצא מ"ע ולא תעשה אם יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבוא עשה וידחה את לא תעשה והלא נזיר שגלח בימי נזרו עבר על לא תעשה ועשה שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו ובכל מקום אין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירות מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו והרי אינו קדוש בהן ובטל (ונבטלה) עשה מעליו ולא נשאר אלא לא תעשה שהוא תער לא יעבור על ראשו ולפיכך בא עשה של הגלחת הצרעת ודחה אותו ע"כ: **ובמת מצוה** היינו שאין לו קוברין אבל אם כשקורא לבני אדם עונין אותו אין זה מת מצוה: **וחייבי' עליה קרבן** אשם ותורין או בני יונה: **ותגלחת אינה סותרת אלא שלשים יום** אפילו בנזירות מרובה: **ו תגלחת הטומאה כיצד** וכו'. ביד פ"ו דהלכות נזירות סי' י"א: **תגלחת הטומאה כיצד היה מזה בשלישי ובשביעי** ואח"כ היה טובל שכ חובה על המזה מי חטאת כדמפרש בסו קרא בזאת חקת התורה שלאחר הזאה טעונין טבילה והיה מגלח בו ביום דהיינו שביעי כדכתיב ביה וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי

השביעי יגלחנו וביום השמיני יביא שתי תורים: **א"ל ר' טרפון מה בין זה למצורע** שאף כן שנינו במצורע שאף הוא תגלחת שנייה בשביעי כדמפרש בו קרא יגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים וביום השביעי יגלח את כל שערו ומביא קרבנותיו בשמיני א"ל אין ביכנס כלום לענין הבאת קרבן אלא שזה הנזיר טהרתו תלויה בשביעי כיון שהזה וטבל הוי טהור כדכתיב וגלח ראשו ביום טהרתו דמשמע שכבר הוא טהור ועומד כשהוא מגלח ואפילו אם אינו מגלח בו ביום: **ומצורע טהרתו תלויה בתגלחתו** שאם טבל קודם שמגלח עדיין אינו טהור עד שמגלח דכתיב והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו והדר ורחץ את בשרו במים וטהר ונזיר אינו מביא קרבנותיו אא"כ מעורב שמש שטובל בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני וכן אם לא טבל בשביעי עד השמיני אינו יכול להביא קרבנותיו בו ביום עד הע' אבל מצורע המתגלח וטובל ביום שמיני שלו יכול להביא קרבנותיו בו ביום ואינו צריך הערב שמש לפי שהוא טהור ועומד מפאת טבילה ראשונה שטבל בתגלחת הראשונה דהא כתיב ביה וטהר רש"י ז"ל: **א"ל שזה טהרתו תלויה וכו'**. בגמ' בעינן קבלה ר' טרפון מר' עקיבא שאם גלח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום או לא ובא הלמודא למיפשט דלא קבלה ודחייה רבא. **ואינו מביא את קרבנותיו אא"כ היה הערב שמש**. אית דמפרשי דמיירי במצורע שאם גלח בשמיני אינו מביא קרבנותיו עד בתשיעי לפי שאינו מביא אא"כ בהערב שמש ושבשתא היא דבהדיא קתני לה בת"כ דאם גלח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום וה"ק אמר לו ר"ט שהם מה בין זה לנזיר אלא חוזר על הנזיר דסבר ר' עקיבא אין נזיר מביא קרבנותיו אא"כ היה מעורב שמש שטובל בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני וכן אם לא טבל בשביעי עד השמיני אינו יכול להביא קרבנותיו בו ביום עד הע' אבל מצורע המגלח וטובל ביום ח' שלו יכול להביא קרבנותיו בו ביום ואינו צריך הערב שמש לפי שהוא טהור ועומד מפאת טבילה ראשונה שטבל בתגלחת הראשונה דהא כתיב ביה וטהר רש"י ז"ל. והרי כתבתי בארך כל פירושו של רש"י ז"ל וז"ל הר"מ במז"ל שם פ' ששי סימן י"ג הרי שהזה בשלישי ובשביעי ולא טבל ונתאחר כמה ימים כשיטבול יעריב שמשו ויביא קרבנותיו למחר טבל והעריב שמשו ואיחר קרבנותיו אינו מתחיל למנות עד שיביא חטאתו אבל עולתו ואשמו אין מעכבין אותו כמו שבארנו ע"כ. ועיין בספר קרבן אהרן פ' שני דפ' מצורע שהכריח כגירסת תוספות ז"ל דגרסי התם בברייתא גבי מצורע ואם גלח בשמיני אינו מביא קרבנותיו בו ביום דברי ר' עקיבא א"ל ר"ט וכו' ושכן גריס הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה והר"ש ז"ל בפ' בתרא דמסכת נגעים. וביד פ"ד דהלכות מחוסרי כפרה סימן ב'. ומצאתי שכתב ה"ר יהוסף ז"ל ואינו מביא את קרבנותיו אא"כ היה מעורב שמש פי' אחרי טהרתו דהיינו אחר תגלחתו ע"כ: ז **ושוחט את השלמים**. פי' שוחט את השלמים ראשונה ומגלח אחר שחיטתן כי תגלחת הטהרה אינה אלא אחר שחיטת הקרבן וסבר ר' יהודה שהשלמים הם ראשונים ועל כן מגלח אפילו אחר שחיטתן בלבד כי מותר לגלח על סמך וכו' זה הקרבן הראשון שהקריב ור' אלעזר סבר שישחוט את החטאת ועל כן מגלח על החטאת: **ואם גלח על אחת משלשתן** פי' איזו שהקרי' ראשונ' ה"ר יהוסף ז"ל: **ומגלח עליהם**. פי' שתהיה תגלחתו אחר שחיטתן הרמב"ם ז"ל. ומתוך פי' רש"י ז"ל משמע בגד הדוד של שלמים מגלח. וביד פ"ח דהלכות נזירות סימן ב'. בפי' ר"ע ז"ל על זבח שכתוב בו פתח אהל מועד דהיינו שלמים. אמר המלקט וכיון שאמר שכתיב שעל השלמים יגלח דין הוא שיקדימו תוס' ז"ל וכן דעת רש"י ז"ל כמו שכתוב בסמוך ושם תוס' ז"ל עלמא הקשו א"כ למה הקדים חטאת עולה ושלמים אבל שם ביד פ"ח כתוב ושוחט החטאת תחלה ואח"כ העולה ואח"כ השלמים ואח"כ מגלח וכתוב בתוספת י"ט דהרמב"ם ז"ל ס"ל דבסדור הקרבנות לא פליגי ר"א ור' יהודה דהכי בפרשה כך הם סדורים בעשיה ולפיכך נקטינא ר' יהודה חטאת עולה ושלמים ובגלוח הוא דפליגי דר"י ס"ל אחר השלמים ור"א ס"ל אחר החטאת קודם שחיטת העולה והשלמים אלא דנקט ר"א לשון יתר לומר שהחטאת קודמת בכל מקום: **ושוחט את השלמים** אית דגרסי שחט ולפי' התוס' אתי שפיר גרסת ושחט בוי"ו דמשמע שמקדים לשחוט אותם: **ומגלח עליהם**. ר"ל אחריהם וכן פי' הרמב"ם ז"ל אחר שחיטתן: **שהחטאת קודמת בכל מקום**. כדכתיב והקריב את אשר לחטאת ראשונה ואפילו חטאת העוף קודמת לעולה בהמה אף כאן בנזיר ההיא קודמת שיהא מגלח עליה רש"י ז"ל: **ואם גלח על אחד משלשתן יצא**. סתמא היא וכדמוכח בסמוך סוף סימן י'. ואיתה בפ"ק דנדרים דף ד' ובפ' ואלו דף כ"ח ובפ' איזהו מקומן דף נ"ה ובפ"ק דמנחות דף ה' ובפ' משקין דף כ"א: ח **רשב"א** וכו' פ' ואלו דף כ"ו וירושלמי דף כ"ד וביד רפ"ח דהלכות נזירות: **ומשלח** ומניח. בפי' רע"ב ז"ל צריך להגיה ואם גלח במדינה בירושלם וכו'. ובמשנה צריך להגיה לא היה משלח וכו' וכן הוא בבבלי בגמרות שראיתי וגם ה"ר יהוסף ז"ל כן הגיה אבל בירושלמי אין כתוב שם מלת לא. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל וס"א דלא גרסינן לא ל"ע ולפי הספרים דגרסי' לא צריך לומר דקאי האי בד"א אריישא היה מבשל וכו' ע"כ. וכתב רש"י ז"ל וספרים שכתוב בהן ואם גלח תחת הדוד של אשם יצא שבשתא היא דלא גרסי' ליה במתני' אלא בגמרא בברייתא. ומפרש בברייתא לקודם שישלחנו תחת הדוד היה נוטל מן הרוטב ונותן על השיער של ראש נזירותו ואח"כ משלחו תחת הדוד ויליף לה בגמרא מקרא דכתיב אשר תחת זבח מזבחו יהא תחתיו: **ואם גלח במדינה**. פי' שהנזיר המביא קרבנותיו בתגלחת הטהרה אחרי שחיטת זבח אחד היה מגלח חוץ למקדש דהיינו בירושלם במקום שהוא רוצה לבשל את שלמיו ונותן שערותיו על האש שם ה"ר יהוסף ז"ל. עוד כתב זה שכתב המפ' ז"ל במדינה בירושלם לפום ריהטא נראין דבריו מגומגמין הרבה כי בתלמוד אמרו שאסור לגלח במקדש משום דהוי בזיון וא"כ מותר לגלח בירושלם וא"כ למה לא ישלח תחת הדוד כיון שמותר לגלח בירושלם ואע"פ שהנזירים היו מגלחין בלשכת הנזירים ומבשלים שם הבשר מ"מ מותר לבשלם בכל העיר א"כ יבשלו במקום שגלחו וישלחו שם תחת הדוד וכך כתבו התוספות וגם פי' מדינה אינו אלא חוץ לירושלם ובירושלמי תניא ר' מאיר אומר הכל משלחין וכו' חוץ מן הטמא שבגבולין אך אינה ראיה כ"כ כי גם ירושלם היא בכלל גבולים ובכל מקום שנזכר במשנה מדינה ר"ל עיר והיינו ירושלם ול"ע במסכת ר"ה רפ"ד עכ"ל ז"ל. עוד כתב ר"מ ס"ל דאף המחובר שבאה מאלה ע"כ. ועוד ראיתי שנקד בד"א הבי"ת בשב"א וכן נקד בכמה מקומות ואולי שכונתו ז"ל להגיה במי דברים אמורים כמו שהגיה כן בפי' במתני' דבס"פ משוח מלחמה. בפי' רע"ב ז"ל דלא כתיב נתינת שער תחת הדוד אלא בנזיר טהור. כתב עליו ה"ר יהוסף ז"ל ולי נראה לומר טעם כי הוא מחוסר הגלה כי הנזיר אינו מביא קרבן שלמים כשהוא מגלח תגלחת הטומאה וא"כ אי אפשר לגלח במקום הבשול כי האשם שלו אינו מתבשל אלא במקדש ע"כ: **ר"מ אומר** וכו'. ר' יהודה יש לו סברא אחרת בברייתא דטהורים כאן וכאן היו משלחין וטמאין כאן וכאן לא היו משלחין וחכמים אומרים הכל לא היו משלחין תחת הדוד חוץ מן טהור שבמקדש מפני שנעשה כמצותו וסתם מתני' אליבא דחכמים. והביא הרמב"ם ז"ל בפירושו מילתייהו דחכמים. וביד פ' ששי דהלכות נזירות סימן י"ד ובס"ח סימן ג'. ויש להסתפק אם הוא ז"ל לא היה גורס מלת לא במתני' ונמצא שהיא סתמא כדעת ר' יהודה ואפשר שזה היה דעתו שפסק שם כר' יהודה אע"ג דרבים פליגי עליה כמו שהביא בפירושו דעת חכמים כדכתיבנא: ט **היה מבשל** וכו'. ירושלמי ר"פ הנודר מן המבושל ור"פ בכל מערבין. וביד כולה מתני' עד סוף סי' י' שם פ"ח סי' ב' עד סוף סי' י"ב: **או שולקן** שאינו מבושל יפה רש"י ז"ל. ועיין במ"ש בפ' כל שעה סי' ו' ומפ' בגמרא בברייתא דלאחר שגלחו נוטל מן הרוטב שהשלמים מתבשלין בו ונותן על שיער התגלחת ומשליכו תחת הדוד של שלמים וכן כתבו שם ביד: **ר"ש אומר** ירוש' ספ"ק דמגלה. ובברייתא וגם במתני' דבסוף פירקין מכוה לר"ש בשם חכמים ור' אליעזר הוא דפליג עליה ודריש הכי ואחר ישתה הנזיר יין אחר המעשים כולם ברייתא ופי' רש"י ז"ל אחר המעשים כלם ואחר ההגלחת ותגלחת מעכבת ע"כ. והיינו דלא תני הותר לגלח לפי שכבר גלח שהרי גלוח מעכבת ע"כ. בפי' רע"ב ז"ל מה התם אחר מעשה יחידי פי' רש"י ז"ל דלאחר גלוח עביד תנופה אף כאן אחר מעשה יחידי אחר קרבן אע"פ שעדיין לא גלח ותגלחת לא מעכבת ע"כ. ופרכינן ואימא עד דאיכא תרויהו קרבנות ותגלחת דהאי אחר תגלחתו דאמר אחר כל עבודת הקרבנות ומשני אי הכי ג"ש דאחר אחר למה לי. ופסק הרמב"ם ז"ל שם ביד דהלכה כר"ש אע"פ שבפי' המשנה כתב שאין הלכה כר"ש: י **גלח על הזבח** תוס' פ' כיצד צולין דף פ"א. ופי' ה"ר יהוסף ז"ל פי' גלח אחר שחיטת זבח אחד: וזבחיו פירוש זבחין שהקריב אחרי הגלוח ע"כ. עוד כתב גלח על החטאת י"ס דגרסי בבא דגלח על העולה ועל השלמים ברישא: בפי' רע"ב ז"ל דאמרי' לעיל לר' אליעזר וכו'. אמר המלקט וכמו שכתבתי לעיל פ"ג סימן ג' וגם בפירקין סימן ג': **ר"ש אומר אותו הזבח לא עלה לו ושאר כל הזבחים עלו לו** כצ"ל: ור' שמעון סבר דאם גלח על עולות נדבה ושלמי נדבה יצא עכ"ל רע"ב ז"ל. אמר המלקט מ"ט דאמר קרא ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים ולא כתב אשר תחת זבח שלמיו אלמא אפילו על שלמי נדבה יצא: **אותו הזבח לא עלה לו** ויביא זבח אחר במקומו והיינו טעמא דתגלחתו כשרה דהואיל וזבח אחר בעלמא כשר הוא כדתנן בריש זבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים הכא נמי כשרה לתגלחתו אבל אם גלח על החטאת שעשאה שלא לשמה מודה ר"ש דתגלחתו פסול' לפי שזבחו פסול כדתנן התם חוץ מן החטאת שנשחטה שלא לשמה שהיא פסולה רש"י ז"ל: **ואם גלח על שלשתן** פי' אחר שחיטת שלשתן ה"ר יהוסף ז"ל. ואם גלח על שלשתן שהם ואחר שהוקרבו שלשתם נמצא אחד בלבד כשר תגלחתו כשרה לר"ש שהרי על זבח כשר נמי גלח. וכתב הרמב"ם ז"ל שם פ"ח כל מקום שאמרו תגלחתו פסולה הרי הוא כמי שנתגלח בתוך ימי נזירותו שהוא סותר שלשים יום ומגלח מונה שלשים יום אחר התגלחת הפסולה ויביא קרבנותיו ע"כ וכתב הרב בעל כסף משנה שכך פי' שם המפרש והם דברי רש"י ז"ל בגמרא ותמה שמשמיענו הרב ז"ל שאין זה פירוש רש"י ז"ל*) שכן כתב בכמה מקומות פי' המפרש וכו': **ויביא שאר הזבחים** פי' הזבחים הפסולים פרש"י ז"ל: יא **ר' אליעזר אומר סותר את הכל** לא כל הימים קאמר אלא סותר כל הקרבנות דאי סותר ימים קאמר הא שמעינן ליה לעיל פ"ג דאמר אינו סותר אלא שבעה משום דהוי לאחר מלאת וה"נ מסתברא דאקרבנות הוא דפליגי מדקתני וחכמים אומרים יביא שאר קרבנותיו ויטהר מכלל דלר' אליעזר ס"ל דאף ראשון לא עלה לו וצריך להביא אחר. ענין אחר אמר רב מאי סותר כמי דקאמר ר' אליעזר סותר את הכל ול"מ זבח ראשון דאינו עולה לו אלא אפילו אותן שהפריש תחלה צריך להחליף ויביא אחרים במקומן וחכמים אומרי' אותו ראשון בלבד לא עלה לו וצריך להביא אחר במקומו אבל שאר קרבנות שהפריש אינו צריך להחליף אלא לכשיטהר יביא אותם ה"נ מסתברא דאקרבנות פליגי מדקאמרי רבנן דיביא שאר קרבנות ויטהר אלמא דשמעינן מינה דר' אליעזר אפילו אותן קרבנות שהפריש תחלה אינו יכול להביא לקרבנותיו ואמרו לו רבנן מביא ומעשה וכו' ולעולם ז' הוא דסותר ותו לא לדברי הכל. רש"י ז"ל. וז"ל הרב ר' יהוסף ז"ל סתר את הכל פי' אפילו הקרבן שנשחט בטהרה: **יביא שאר קרבנותיו ויטהר**. פי' אותן שנשחטו אחרי שנפסלה כגון שלא ידע שנפסלה הר"י ז"ל: **אמרו לו**. בס"א ל"ג מלות אמרו לו: **וחכמים אומרים יביא שאר קרבנתיו ויטהר**. תוס' פ' כיצד צולין דף פ"א. וביד פ' ששי דהלכות נזירות סי' ד'. התדמורית מתדמור היתה וא"ע לגית בריסא וכן הוא בירושלמי וכן הגיה הר' יהוסף ז"ל אבל איכא עיר אחרת דקראת תרמוד כדאיתא בפ"ק דיבמות דף ט"ז ובפ' דם הנדה דף נ"ו אי מקבלין גרים מתרמוד ושמא שגם שם צריך להיות תדמור ולא מצאתי הכרח אפי' מן הערוך:

פרק ז

מ"א **כהן גדול ונזיר** וכו'. ביד עד סוף סימן ג' פ"ז דהל' נזירות: **אבל מיטמאין למת מצוה**. כתבו תוספות ז"ל מדדייק בגמרא ע"כ לפי' ר' אליעזר ורבנן בכהן גדול ונזיר אלא כי אזלי בהדי הדדי אבל כל חד וחד לחודיה בפי איטמויי מיטמא למת מצוה ומנלן דת"ר וכו' מכאן מוכיח שאין לגרוס במשנתינו בפירוש ומיטמאין למת מצוה ברישא דא"כ למה לו לדקדק בפלוגתייהו ישאל על המשנה להדיא מנלן ע"כ. וגם הרי"ח ז"ל מחקו וכתב בכל הספרים ל"ג זה: **ואל יטמא נזיר** שקדושתו עדיפא כיון שהזקיקתו תורה להביא קרבן על טומאתו מה שאין כן בכהן למ"ד יטמא נזיר ואל יטמא כהן ואפילו כהן הדיוט ולמ"ד יטמא כהן ואפילו כהן גדול: **נזיר קדושתו קדושת שעה**. ואפילו אמר נזיר עולם מ"מ נזיר סתם הוי שלשים יום תוס' ז"ל ולפי זה משמע קצת דל"ג במתני' בפלוגתייהו אלא כהן סתם. אבל הרי"ח ז"ל הגיה בפירוש ואל יטמא אפילו כהן הדיוט אמרו לו יטמא נזיר שקדושתו קדושת שעה כנ"ל. וביד פ"ג

דהלכות

---

*) א"ה באמת פירש"י שעל מס' נזיר אינו מרש"י ז"ל כי אם מחתנו רבינו יהודה בן רבינו נתן ז"ל שנקרא בשם הריב"ן כמ"ש בש"ס החדש שלנו ע"פ כתב יד, וכ"כ בשה"ג מערכת גדולים אות ש' בשם הרב יד מלאכי ע"ש.

הלכות אבל סימן ע': **ב על אלו הטומאות וכו'**. ר"פ גיד הנשה ובדף ק'. ובטור י"ד סי' שס"ט: **על המת ועל כזית מן המת**. בגמרא בפירקין ובפ' האיש מקדש בברייתא כמו שכתבתי שם סימן ח' גרסי' בשעת פטירתו של ר' מאיר א"ר יהודה לתלמידיו אל יכנסו תלמידי מאיר לכאן מפני שקנתרנים הם דחק סומכוס ונכנס וכו' כעס ר' יהודה ואמר לתלמידיו לא כך אמרתי לכם אל יכנסו תלמידי מאיר לכאן מפני שקנתרנים הם וכילד הנחתם סומכוס ליכנס ושנה לפני על המת ועל כזית מן המת אם על כזית מן המת מגלח על המת עצמו לכ"ש ואמר ר' יוסי יאמרו מאיר שכב יהודה כעס יוסי שתק תורה מה תהא עליה ואוקי לה ר' יוסי במת שאין עליו כזית בשר ופריך עלה בגמרא ועדיין יאמרו על אבר ממנו מגלח על כולו לא כ"ש ואוקמוה כדאמר ר' יוחנן אמתני' דר"פ שני דאהלות בנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין יפה הכא נמי ורבא מוקי לה כדפי' רעז"ל והוא נ"כ מה שפי' הרמב"ם ז"ל ועיין בגמרא בפירקין סוף דף נ"ב וריש דף נ"ג דמשמע משם דרבא גופיה חזר בו ולכ"ע חצי קב עצמות בעינן בין בשאר עצמות בין ברוב בנינו בין ברוב מנינו בין בשדרה ובגלגולת וכדפי' רש"י ז"ל ובמא גרסא או פי' אחר היה לו להרמב"ם ז"ל באותה סוגיא וכמו שהשיגו ג"כ תוס' ז"ל ע"ש ובכלל דבריהם כתבו דמעיקרא לא גרסינן מילתיה דרבא אלא מכח סוף סוגיא דבדף נ"ב י"ם דגרסי לה הכא. ובר"פ שני דאהלות נקט רעז"ל לפרושי כאוקמתיה דר' יוחנן. ועיין ג"כ בתוס' פ' המפלת דף כ"ו. וביד ר"פ שני דהלכות טומאת מת וסימן ג' י"א י"ב. וכוליה פירקין עד סוף סימן ג' פ"ז דהלכות נזירות ושם פירש כאוקמתיה דר' יוחנן וכאוקמתיה דרבא. בפי' רעז"ל אע"פ שאינו שלם כתב הר"ש ז"ל פי' שאם הוא שלם תיפוק ליה שמגלח עליו אע"פ שאין בכולו כזית מטעם אבר מן המת שהרי האברים אין להם שיעור ומש"ה אמרינן שיש בו ברוב בנין או רוב מנין של עצמות לבד שאין עליהם בשר כלל ולפי שהם רוב בנין ורוב מנין קרי להו מת ע"כ. עוד כתב גמרא רבא אמר לא נצרכה אלא לרוב בניינו ולרוב מניינו שאין בהן רובע עצמות. תוספות לרבותא נקט שאין בהן רובע עצמות דשיעורא דנזיר הוי בחצי קב אלא לרבותא דאע"פ שאין בו רובע עצמות הוא מגלח עליו כיון שיש בו רוב בנין או רוב מנין אבל אם אין בו רוב בנין או רוב מנין אינו מגלח אא"כ יש בו חצי קב עכ"ל. ובזה נתבארו דברי הרמב"ם ורע"ב ז"ל שתפסו בלשונם אע"פ שאין בהם רובע הקב עכ"ל ז"ל: נְצֶל לשון הפרש כמו ויצל אלהים. **מלא תרווד** הָקָב חזקיה אמר דשיעורו מלא פסת היד ור' יוחנן אמר שיעורו מלא חפניו ותנאי נמי פליגי בשיעור מלא תרווד. ירוש' ר' ינאי אמר או בקבר אפילו נגע בקבר אדם הראשון הברייתא אמרין מסרס קריא או בקבר או ברקב הוא תני בר קפרא אומר או בקבר או ברקב ע"כ: **על השדרה ועל הגולגולת**. בגמ' בעי אי שדרה וגולגולת תנן או דילמא או שדרה או גולגולת ולא אפשיטא בהדיא. אבל הרמב"ם ז"ל שם בפ"ז דהל' נזירות מני להן בתרתי שמנה שם שנים עשר טומאות שהנזיר מגלח עליהן שהוא פירש שם על המת דקתני ברישא דמתני' כשתי האוקמתות כמו שכתבתי וז"ל שם סי' ב' כל אלו השתים עשרה טומאות שמנינו אם נגע נזיר באחת מהן או נשאה או האהיל הנזיר עליה או האהיל הטומאה על הנזיר או היה הנזיר ואחת מאלו הטומאות באהל אחד ה"ז מגלח תגלחת טומאה ומביא קרבן טומאה וסותר את הכל חוץ מן הרקב שאינו מטמא במגע שאי אפשר שיגע בכולו שהרי אינו גוף אחד אבל אם נשאו או נטמא באהלו מגלח וכן נזיר שנגע בעצם המת אפילו עצם כשעורה או נשאו ה"ז מגלח עליו ומביא קרבנות טומאה וסותר את הקודמין ואין עצם כשעורה מטמא באהל אבל אם נטמא בגוש ארץ העמים או בשדה שנחרש קבר בתוכה שהן מטמאין במגע ובמשא או שהאהיל עליו ועל אחד מן השתים עשרה שריגים היוצאין מן האילנות או הפרעות היוצאות מן הגדר או מטה או גמל וכיוצא בו או שנטמא באהל רובע עצמות שאין בהן לא רוב בנין ולא רוב מנין או שנטמא ברביעית דם מן המת שהיא מטמאה במגע ובמשא ובאהל או שנטמא בגולל או בדופק שהן מטמאין במגע ובאהל או שנטמא באבר מן החי או באבר מן המת שאין עליהם בשר כראוי ה"ז אינו סותר ע"כ. והתם בראש הפרק כתב ואלו טומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן. **א** על הנפל ואפילו לא נתקשרו אבריו בגידין. **ב** ועל כזית מבשר המת. **ג** ועל כזית נצל. **ד** ועל עצמות שהן רוב מנין העצמות אע"פ שאין בהן רובע הקב. **ה** ועל העצמות שהן רוב בניינו של מת ואע"פ שאין בהן רובע הקב. **ו** ועל חצי קב עצמות אע"פ שאין בהן לא רוב בניינו ולא רוב מניינו וכל העצמות יהיו משל מת אחד ולא משני מתים. **ז** ועל השדרה הבאה ממת אחד. **ח** ועל הגולגולת של מת אחד. **ט** ועל אבר מן המת הבא ממת אחד. **י** ועל אבר מן החי מאדם אחד שיש עליהם בשר שראוי לעלות בו ארוכה בחי. **יא** ועל חצי לוג דם הבא ממת אחד. **יב** על מלא חפנים רקב המת ע"כ: **על אבר מן המת**. וכו' שיש עליהם בשר כראוי כנ"ל. ואם אין עליהם בשר כראוי פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש ר' יוחנן אמר אין הנזיר מגלח דהכי משמע דיוקא דרישא וריש לקיש אמר הנזיר מגלח עליהם מדלא קתני בסיפא בהדיא כדקתני הנהו דאתו מדיוקא דרישא ור' יוחנן מתרץ דהא דהדר קתני רביעית דם לאפוקי מדר' עקיבא דאמר דם הבא משני מתים מטמא באהל קמ"ל. סיפא דממת אחד בעינן ורובע עצמות נמי הדר קתני ליה לאשמועי' דעל אהלן הוא דאין הנזיר מגלח אבל על מגעו ועל משאו מגלח. ופי' רש"י ז"ל בדף נ"ג ע"ב וכגון דלא אקמח אקמוחי דיש בו עצם כשעורה ע"כ. וקשה לע"ד א"כ תיפוק ליה משום עצם כשעורה כמו שהקשו בעלי התלמוד קודם לזה שם דף נ"ג ע"א וז"ל הגמרא והאי קב עצמות חצי קב עצמות אין רובע עצמות לא היכי דמי אילימא דאית בהון עצם כשעורה תיפוק לי משום עצם כשעורה ומאי איריא רובע ומשני אלא דאיקמח אקמוחי פי' שטחנן הדק כקמח או כעפר שאין בהן עצם כשעורה וקמ"ל דאי אית ביה חצי קב מטמא על מגעו ועל משאו ועל אהלו פחות מחצי קב ה"ה דאפילו על מגעו אינו מטמא לפי שאין בו עצם כשעורה קמ"ל סיפא דכיון דאי רובע עצמות אע"ג דאין בהן עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא כנלע"ד לפי מה שהעתקתי מפירוש תוס' בלשון קצר ומבואר קצת. אבל רש"י ז"ל זה לשונו גם שם וקמ"ל דאי אית ביה חצי קב מטמא על מגעו ועל משאו ועל אהלו פחות מחצי קב אפילו על מגעו אינו מטמא לפי שאין בו עצם כשעורה ע"כ ולע"ד צ"ע: **וכן על חצי לוג דם**. ואע"ג דרביעית דם מטמא באהל וכו' כנ"ל בפי' רעז"ל. ובגמ' תניא ר' יהודה אומר ששה דברים ר' עקיבא מטמא וחכמים מטהרין על אבר מן המת הבא משני מתים ועל אבר מן החי שבא משני בני אדם ועל חצי קב עצמות שבא משני מתים ועל רביעית דם שבא משני מתים ועל עצם כשעורה שנחלק לשנים והשדרה והגולגולת ובמסקנא משני דרביעית דם אינו מן המנין משום דאמר רבי דבכולן חזר בו ר' עקיבא לגבי רבנן חוץ מרביעית דם הבא משני מתים משום דכתיב על כל נפשות מת ולענין תגלחת נזיר איירי האי ברייתא נדקתני ועל חצי קב עצמות כדתנן במתני' דהכא ולא קתני ועל רובע עצמות כדתנן במתני' דבפ' שני דאהלות וברביעית דם פליג ר' עקיבא ארבנן בתרתי חדא דאיהו אמר דאפילו על רביעית דם נזיר מגלח ואינהו ס"ל דאין נזיר מגלח אלא על חצי לוג דם ועוד דאיהו ס"ל דרביעית דם הבא משני מתים מטמא באהל ואינהו ס"ל דוקא רביעית דם הבא ממת אחד: **על מגען**. בלא וי"ו צריך להיות: **ועל משאן**. ביד רפ"א דהלכות טומאת מת: **ועל עצם כשעורה על מגעו ועל משאו**. ס"א ועל אהלן ה"ר יהוסף ז"ל: **על אלו הנזיר מגלח**. על אלו דרישא לאשמועי' עצם כשעורה שאין הנזיר מגלח על אהלו ואע"ג דסדר תנייה בהדיא איכא למימר תנא והדר מפ' ועל אלו דסיפא לאשמועי' אבן המסמכת פי' רש"י ז"ל אבן מסמא לשון אחר לרש"י ולתוס' ז"ל אילן המסך על הארץ ואע"ג דהא נמי תנן בהדיא בסיפא אבל הסככות והפרעות וכו' תנא והדר מפרש: **עד שיטהר**. בגמרא בעי האי עד שיטהר בשביעי קאי ועד דעביד הערב שמש קאמר ור' אליעזר היא דשמעינן ליה בברייתא לעיל פ"ג בגמרא דף י"ח דאמר נזיר מגלח ומונה מיד אע"פ שלא הביא קרבנותיו או דילמא עד שיטהר עד שיביא קרבנותיו ורבנן היא דפליגי עליה ואמרי דאינו מתחיל למנות עד שיביא אשמו ופשטינן דמדקתני סיפא ומתחיל ומונה מיד ביום ז' לפי שאינו מביא קרבן מכלל דרישא דאית ביה קרבן עד שיטהר עד שיביא קרבנותיו משמע דהיינו שמיני ורבנן היא וכתב רש"י ז"ל ואי איכא ספרים דכתיב בהו ור"ש היא לאו שבשתא היא דברייתא תני לעיל דרבנן כר"ש: **ואינו מתחיל למנות עד שיטהר ויביא את קרבנותיו** כצ"ל ס"א ויביא שאר קרבנו הרי"א ז"ל. וכתבו תוס' ז"ל ואינו מתחיל למנות נזירות טהרה עד שיטהר ולא גרסינן במשנה ויביא קרבנותיו וכן מוכח בגמרא דבעינן מתני' מני ואי גרסינן לה פשיטא דרבנן היא ע"כ. אבל רש"י ז"ל נראה שהיה גורסו שכתב או דילמא מאי עד שיטהר דקאמר עד שיביא קרבנותיו דפרושי קמפרש ע"כ ולפירושו ז"ל אי מתני' ר' אליעזר כפי מאי דהוה סלקא דעתך דמאן דבעי ויביא קרבנותיו דקתני במתני' מילתא באפי נפשה היא: **ג אבל הסככות** וכו' בתשובות הרשב"א ז"ל סימן תע"ו. ופי' הרמב"ם ז"ל ואינו סותר את הקודמין לפי שאינו סותר אלא בטומאות ידועות והם שיהיו מעצמו של מת לפי שנאמר וכי ימות מת עליו בפתע פתאום ולא נאמר וכי יטמא לנפש וטמא ראש נזרו ע"כ: **הסככות** אילן המיסך על הארץ ובפ' דם הנדה אמרינן דמדאורייתא לאו אהל מעלייא מפני שהענפים רחוקים זה מזה ואין בהן פותח טפח אף כי יש בודאי כזית מן המת תחת אחת מהם ומן התורה טהור כי הלך תחת כולן ורבנן הוא דגזרו טומאה בהילך תחתיו: **ופרעות** אבנים היוצאות מן הגדר הסמוך לבית הקברות ויש שם כפל תחת אחת מן האבנים וגזרו חכמים טומאה למהלך תחת אחת מן האבנים ואף כי ספק טומאה בר"ה ספקו טהור ובמסכת נדה משמע דמהלך על פני כולה טמא בודאי תוס' ז"ל: **והגולל והדופק** הכריחו התוס' בשם ר"ת ז"ל הכא בפירקין גם בסוף פ' שואל וגם בכתובות פ"ק דף ד' גם בסנהדרין דף מ"ז דגולל היינו אבן גדולה מלשון וגללו את האבן שמניחין על הקבר לסימן והיא מצבה דכתיב היא מצבת קבורת רחל ואותם האבנים שמניחין בצדדין שהאבן גדולה יושבת עליהן שלא על המת נקראין דופק ושם בכתובות פ"ק הכריח ר"י בעל התוס' מכח התוספתא כפי' הקונטריס דודאי גולל הוא כסוי הארון וכמו שפירש כאן רע"ב ז"ל אלא שבפ' שני דאהלות סימן ד' תפס פי' ר"ת ז"ל: **ואהל רובע עצמות** כך נ"ל. וכדמפרש רע"ב ז"ל וכן הוא בגמרא אבל הרמב"ם ז"ל נראה שגורס ואהל ורובע דמפרש ואהל ר"ל שנגע באהל של המת או אם האהיל על רובע וכו' ויש גורסין וָאֹהֶל כדכתיב בקרא ויש גורסין וְאֹהֶל האלף בקמ"ץ דלשון חכמים לחוד. ומה שפי' רע"ב ז"ל אבל על מגע ומשא של רובע עצמות מגלח ואפילו הם נמוקים ולא נשאר בהם עצם כשעורה שלם כבר כתבתי (ראיתי מה שכתבתי) במתני' דלעיל ואע"פ שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז דהלכות נזירות סימן ד' וכן אם נטמא ברובע עצמות הבאין מן השדרה או מן הגולגולת ה"ז ספק טמא דמשמע אבל אם נגע בהן או נשאם פשיטא ליה לרמי בר חמא השואל דמגלח עליהם על כרחך לא קאמר אלא ברובע עצמות שבא מהשדרה או מהגולגולת דחמירי אבל הבא משאר עצמות לא נתבאר בדברי הרמב"ם ז"ל אפילו הם נמוקים שמטמאים במגע ובמשא: **אחר זמן רב שהאיר והזהיר עינינו הרב בעל תוספות י"ט נר"ו** מצאתי שכתב אריס' מילתיה דרע"ב ז"ל וז"ל ורובע עצמות כתב הר"ב אבל על מגע ומשא מגלח. גמרא. דהא"ה לא איצטריך למתנייה דהא מרישא תנן ועל חצי קב ש"מ דעל רובע לא. והרמב"ם ז"ל בחיבורו לא כתב כן בהדיא אבל הניחו במשמע מדכתב או שנטמא באהל רובע עצמות וכו' שאינו סותר דש"מ דהא נטמא במגע ובמשא רובע עצמות דסותר ולא ידעתי למה לא פירש כן בהדיא ע"כ. ועל סוף דבריו שכתב ואפילו הם נמוקים לא ראיתי בדבר מאומה ולע"ד שהם מדברי התוספות שכתבתי במתני' דלעיל. וכתבו תוס' ז"ל ורביעית דם ואהל רובע עצמות שמטמאין באהל אין הנזיר מגלח עליהן דכי ימות מת עליו אמרה תורה ובדין הוא דה"ל למיתני פחות מחצי לוג דם או פחות מחצי קב אלא נקט שיעורים המפורשים בפ' שני דאהלות שהן מטמאין באהל ע"כ: **וכלים הנוגעים במת** פירש הראב"ד פ"ז דנזירות ה"ה מה שאמרו שהאדם מיטמא בכלים הנוגעים במת לטומאת שבעה לא אמרו אלא בחבורין חבורי אדם בכלים וכלים במת אבל שלא בחבורין טומאת ערב ע"כ. ועיין מ"ש על זה בתוספות יו"ט סוף משנה ראשונה דפ' ששה עשר דאהלות: וִימֵי סְפִירוֹ כך נ"ל ומצאתיו מנוקד בשוא תחת הסמ"ך ובחירק תחת הפ"א: **וימי גְמָרוֹ** בסגו"ל תחת הגימ"ל. וכתבו תוס' ז"ל וימי ספירו וימי גמרו איצטריך למיתני דאי תנא ספירו ה"א אבל ימי גמרו דחמירי סותר ואי תנא גמרו ה"א אבל ספירו דקיל עולה והקשו ז"ל לא ליתני אלא ימי ספירו וניכא למימר אבל גמרו סותר דא"כ מאי נפקא מינה במה שימי ספירו אינו סותר הרי כבר סתר מטעם ימי גמרו וצ"ע ע"כ. בפי' רע"ב ז"ל צריך להקדים לשון וימי ספירו ללשון וימי גמרו אבל אמתני' קשה אמאי לא תנא ברישא וימי גמרו ובסיפא וימי ספירו כמו שהוא האמת דקודם הם ימי תגלחתו ואחר

שנטהר

שנעשה מצורעתו הן ימי ספירו שבעת ימים שהוא מנודה מאשתו באיסור תשמיש המטה כדכתיב וישב מחוץ לאהלו ז' ימים אע"פ שכבר נכנס לפנים מן החומה כדתנן בר"פ בתרא דנגעים: **על אלו אין הנזיר מגלח** לא קאי אימי ספירו ואימי גמרו שהרי הוא צריך לגלח תגלחת מצורע אלא קאי אסיפא שאין מגלח כדין נזיר טמא ומזה בשלישי ובשביעי לא קאי נמי אימי גמרו ואימי ספרו דאין טעון הזאה וכן יש כלים שנוגעין במת ואין טעונין הזאה וכן משמע נמי בגמרא דלא קאי אכלים הנוגעים במת דמפרש דמיירי בכלי עץ ואין אדם הנוגע בהן צריך הזאה אלא קאי אסיפא ארביעית דם וגולל ודופק וכו' תוס' ז"ל: **ומתחיל ומונה מיד** והוא שתהא נזירות מרובה כדי שיהא בו גידול שיער שלשים יום לאחר שנתגלח בתגלחיות שתים של מצורע רש"י ז"ל: **וימי הסגרו של מצורע.** כגון שפרחה בו צרעת והסגיר אותו הכהן ועמד בעיניו או כיהה עולין לו לימי נזירותו תוס' ז"ל. ובגמרא בעי לאיפשוטי ממתני' דקתני ומזה בשלישי ובשביעי דארץ העמים משום גושא גזרו עליה דאי משום אוירא היכא דאיכא אוירא בלא גושא כגון דנכנס בה דרך קרון או ספינה שלא פסע בארץ מי הוי טומאה חמורה דתיבעי הזאה שלישי וז' ודחי לה לעולם אימא לך משום אוירא וכי קתני ומזה לא קאי אארץ העמים כי היכי דלא קאי אימי ספירו ואימי גמרו ואכלים הנוגעים במת דאם נגע נזיר בכלים שנוגעים במת מי צריך הזאה והלא הנוגע בהם אינו טמא רק טומאת ערב אלא לאו ש"מ דלאו אכולהו קאי אלא אסככות ופרעות וכו'. וז"ל הרמב"ם ז"ל שם פ"ז סימן ח' נגע באהל המת או בכלים הנוגעים במת אינו מזה בשלישי ובשביעי ויראה לי שדין זה מיוחד בנזיר אבל כל אדם שנטמא בכלי טומאת ז' יזה בשלישי ובשביעי כמו שיתבאר בהלכות טומאת מת וכן יראה לי שזה שאינו מזה בשלישי ובז' אם נגע בכלים כדי שיעלו לו ימי טומאתו בכלי ממנין ימי נזירותו ע"כ: **ד ר' אליעזר אומר משום ר' יהושע בן חנניה** ונלע"ד דר' אלעזר גרסי' בלי יוד והוא ר' אלעזר בן שמוע חברו של ר"מ [הגה"ה וכן מצאתי אחר זמן שהגיה נ"כ הרי"א ז"ל]: וכדתניא בגמרא א"ר אלעזר כשהלכתי לערדסקייא מצאתי את ר' יהושע בן פתר ראש שהי יושב ודן לפני ר"מ בהלכה כל טומאה וכו' א"ל ר"מ אל תהי זו קלה מן השרץ אמרתי לו נר"מ כלום אתה בקי בר' יהושע בר ממל אמר לי הן אמרתי לו כך אמר לי ר' יהושע בר ממל משום ר' יהושע כל טומאה מן המת וכו' ובגמרא פריך והא בברייתא אשכחן דגמיר לה ר' אלעזר מר' יהושע בר ממל ור' יהושע בר ממל הוא דשמיע לה מר' יהושע בן חנניה והיכי קתני במתני' ר' אלעזר משום ר' יהושע ומתרצינן כל מילתא דמתאמרה בבי תלתא קדמאי ובתראי אמרינן ומציעאי לא אמרינן והכא נמי במתני' תנא ר' אלעזר ור' יהושע ולא נחשב ר' יהושע בן ממל שהוא אמצעי עמהם וכי ה"נ אשכחן במתני' דבפ' שני דמסכת פאה כדכתבינן התם. ובירושלמי דשבת פ"א גמרא דלא ישב דף ג' ע"א גרסי' ר' חזקיה ר' ירמיה ר' חייא בשם ר' יוחנן אם יכול את לשלשל את השמועה עד משה שלשלה ואם לאו תפוש או ראשון ראשון או אחרון אחרון מה טעם והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב ע"כ: **כל טומאה** וכו' ירושלמי דפסחים ס"פ האשה ובבבלי תוס' דברכות פ"ג דף כ': **לא תהא זו קלה מן השרץ** ומה על טומאת השרץ שאין הנזיר מטמא כלום חייבין עליו משום ביאת מקדש על טומאה מן המת שהוא טעון הזאה שלישי וז' אינו דין שיהו חייבין. עליה משום ביאת מקדש ואע"פ שאין הנזיר מגלח עליה רש"י ז"ל.

ועיין בספר קרבן אהרן פ' ויקרא רפי"ב דדבורא דחטאות שכתב שם דר' יהודה לית ליה האי כללא דר' יהושע שהרי אין הנזיר מגלח על הסככות ועל הפרעות כדתנן לעיל בסמוך ואעפ"כ מרבה להו ר' יהודה לטומאת ביאת מקדש מכלל דבר ע"כ. בפי' רע"ב ז"ל ומילתא דר' מאיר ליתא שהרי מגע ומשא של עצם כשעורה שהוא קל וכו'. אמר המלקט איני מבין מה ראיה הוא מביא למפסק הלכתא דלא כר"מ מהאי טעמא איברא דלית הלכתא כר"מ וגם שכן פי' הרמב"ם ז"ל וז"ל ומאמר ר' מאיר אינו נכון וכבר נתבאר בזה הפרק שהנזיר מגלח על מגע עצם כשעורה ועל משאו ואינו מגלח על רביעית דם אע"פ שעצם כשעורה אינו מטמא באהל ורביעית דם מטמא באהל כמו שזכרנו בפ' שני מאהלות והנה רצה ר' עקיבא ללמד רביעית דם מקל וחומר מעצם כשעורה כמו שאתה רואה עכ"ל ז"ל. ואם אין טעות בדפוס בפי' רע"ב ז"ל נלע"ד שבמחילה מכבוד תורתו של רע"ב ז"ל שמשם העתיק בשנוי לשון קצת ונלע"ד לומר שאין כוונת הרמב"ם ז"ל כאשר חשב רע"ב ז"ל שמה שכתב וכבר נתבאר בזה הפרק שהנזיר מגלח על מגע עצם כשעורה וכו' הוא ראיה וסיוע למה שכתב קודם לכן ומאמר ר' מאיר אינו נכון רק שם הפסיק ופסק דלית הלכתא כר"מ כדרכו במקומות רבות לפסוק סתם הלכתא בלא טעמא או יהיה משום דהוי יחיד לגבי רבים או משום טעמא אחרינא. ומה שכתב הרמב"ם ז"ל וכבר נתבאר בזה הפרק וכו' הוא לגבי הקדמה למה שעתיד לפרש הקל וחומר שרצה ר' עקיבא לדון כך נלע"ד: **ומה אם עצם** וכו'. ברייתא בפ' ר"א דמילה דף קל"ב ובפסחים פ' כיצד צולין דף פ"א ונלע"ד דשם בפ' ר"א דמילה שכתוב א"ל ר' אלעזר בן עזריה טעות הוא וצ"ל אמר לו ר' אליעזר. ופי' שם רש"י ז"ל אין דנין ק"ו מהלכה דלא ניתנה תורה שבעל פה לידרש בשלש עשרה מדות ע"כ. וז"ל רבינו שמשון בעל ספר כריתות בבית אחד ומפ' בתשובות די"ג מדות הלכה למשה מסיני הן וכי אגמריה על פסוק ולא על הלכה ומכאן אנו למדין שאין דנין אחת מי"ג מדות על דבר הל"מ וכן אין דנין יוכיח מהלכה ע"כ: **אינו דין שהנזיר מגלח על מגעה ועל משאה** והה"כ דהל"ל על אהלו דלר"ע אית ליה האי סברא אלא משום דלגבי שיעורה דקמייתי לה מינה מקל וחומר לא מצי אמר על אהלו לא אמר נמי גבי רביעית דם רש"י ז"ל. וכתוב בתוספת יו"ט אין דנין כאן קל וחומר פי' הר"ב שעצם כשעורה הלכה היא ואין דנין וכו' וצריך לומר דהא דאמרן לעיל במשנה ב' דחצי לוג דם הלכה היא כדמשמע מפי' הר"ב דזהו דוקא לענין אהל ע"כ. ובלשון הבעיא דבגמרא גם בלשון הברייתא דפשיט מינה דעצם כשעורה הוא שהוא הלכה ורביעית דם הוא דבעינן למילף מקל וחומר קתני אין דנין קל וחומר מהלכה ופירשו התוס' פי' מכח חומר שהוא הלכה למשה מסיני לא נעשה קל וחומר ע"כ. וביד פ"ג דהלכות ביאת מקדש סימן י"ג. והתם פי' בכסף משנה דרבינו מפרש דהא דתנן כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת מקדש לא לענין כלים הנוגעים במת איתנייא אלא לענין טומאות הפורשות מן המת כגון רביעית דם ורובע עצמות אבל כלים הנוגעים במת אע"פ שאין הנזיר מגלח עליהם חייבין עליהם על ביאת מקדש מדגרסי' בירוש' וכו': **אלא כך אמרו הלכה** ס"א כך אמרה:

פרק ח **שני נזירים** וכו' עד סימן ג' ביד פרק ט' דהלכות נזירות סימן י"ד ט"ו ט"ז י"ז. ותוס' דפ"ק דפסחים דף ט"ו ודסוטה פ' כשם שהמים דף כ"ח ודפ"ק דנדה: **ואיני יודע איזה מכם מגלחין** ס"א משלימין לנזירות ומגלחין וכו'*)

ולשון

פירוש החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל.

*) **הגה"ה** והחכ' הר"ר יהוסף ז"ל הגי' **ואיני יודע איזה מכם מביאין** וכו'. וזה הפירוש שפירש בפרק זה שני נזירים וכו' פי' שנים שנזרו כאחת סתם נזירות שהוא שלשים יום ונטמא אחד מהם בודאי אבל אין ידוע איזה מהם הוא הטמא אסורין לגלח תגלחת ספק תגלחת הטומאה מיד אחר הטומאה אלא אחרי תשלום ימי נזירותם כי אע"פ שנזיר טמא מותר לגלח מיד אחרי טומאתו מ"מ הנה שאין אחד מהם ברור שהוא טמא אסורין לגלח עד אחרי תשלום ימי נזירותם כדין נזיר טהור ואם נטמאין בסוף ימי נזירותם כאחד ביום כ"ט או כ"ח מונין הימים שיש להם למנות עד תשלום נזירותם ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה. שהרי אחד מהם טהור ודאי והרי מגלח בזמנו כדין נזיר טהור ואחד מהם טמא ודאי וכן אם נטמאו בתחלת נזירות שלהם סופרים עד תשלום ימי נזירותם ומגלחין או אחרי תשלום ימי נזירותם כיון שכל אחד מהם ספק נזיר טהור ונזיר טהור אסור לגלח בתוך ימי נזירותו ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה ואומר אחד מהם אם אני הוא הטמא וכו' זהו תגלחת הטומאה שלי וזהו קרבן על טומאתי ואם אני הוא שטהור זהו קרבן נזירות שלי וזהו תגלחתי שאיני מגלח עליו ואחר זה צריכין לספור ל' יום אחרים בנזירות וצריכין לגלח אחר תשלום הימים ההם ולהביא קרבן טהרה לבד בעבור האחד שהיה טמא וקרבן טומאה אינו צריך להביא כי כבר הביאו בתגלחת הראשונה והנה על זה הדרך לא הביאו אלא קרבנות נזירות שלהם וקרבן טומאה אחד ולא הפסידו כלום אבל אילו היה כל אחד מגלח בפני עצמו היה כל אחד צריך להביא שני פעמים קרבנות הטהרה וקרבן טומאה פעם אחד כי היה אסור לגלח תגלחת הראשונה אם לא היה מביא קרבן טהרה תחלה כי שמא טהור הוא והטהור אסור לגלח עד שיביא קרבן טהרתו תחלה וגם בתגלחת השניה היה צריך להביא קרבן טהרה כי שמא טמא היה בגלוח הראשון וקרבנות הטהרה שהביא בתגלחת הראשונה היו קודם לנזירותו ולא עלו לו ולפי זה היה מפסיד הרבה על כן אמרו שיעשו בדרך הנזכר במשנה ולא יפסידו כלום. והנה אם מת אחד מהם בה"א לו לעשות כן מה יעשה שלא יפסיד יתפש אחרי אחד שרוצה לידור בנזיר ויבקש ממנו שידור כנגדו וכיצד ידור כנגדו אותו שהוא ספק יאמר אם אני הוא הטמא וא"כ איני יכול להביא עתה קרבן טהרתי בגלוח ראשון אלא קרבן טומאה שנביא בגלוח ראשון שמגלח הנזיר הספק טמא וא"כ צריך אתה להתחיל נזירותך מעכשיו כדי שיהא קרבן הטהרה שלך ועל כן אינו יכול לגלח אלא אחרי תשלום ספירת הימים של הנזיר השני שאז יגלחו שניהם יחד ויוכל לומר אם אני הוא הטמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך וא"כ מונין שניהם עוד שלשים יום אחר גילוח ראשון שהוא גילוח הטומאה של הנזיר הראשון ומגלחין שניהם תגלחת שניה והוא גילוח הטהרה של הנזיר הטמא ומביא קרבן טהרה ואם טהור הייתי הרי אתה נזיר אחר ל' יום פי' כי כיון שאני טהור הרי אני צריך להביא קרבן טהרה שאגלח עליו וא"כ הרי שקרבן טהרה יהא שלי ואם גם אתה תספור נזירות שלך מעתה א"כ יהא אסור לך לגלח תגלחת הראשונה בלא קרבן טהרתך והיינו צריכין להביא שני קרבנות הטהרה יחד אחד לי ואחד לך ובגילוח השני הייתי צריך להביא קרבן טהרה אחר א"כ מה הועלתי על כן צריך שאם אני הוא הטהור שלא יתחיל נזירות שלך אלא אחרי תגלחת הראשונה ותגלחת השניה תהא תגלחת נזירות שלך והוא קרבן יהא שלך: **א"ל בן זומא ומי שומע לו שידור כנגדו** פי' שיהא נזיר שתים ולא תעלה לו אלא אחת שהרי אם טמא היה אותו הספק הרי השלשים יום רצופים ספירת הראשונה הם ימי נזירות של זה שנזר כנגדו דתגלחת השניה היא תגלחת הטהרה שלו ושלשים יום ספירת השניה הם לבטלה שמלעשר את עצמו בחנם ואם טהור היה אותו הספק הוא להפך שהספירה הראשונה היא לבטלה ועל כן לא ימצא מי שיעשה זה אלא מביא חטאת העוף שהוא קרבן טהרה ועולת בהמה שהוא אחד מקרבנות הטהרה ודי לו באחד מהם כי מותר לגלח אע"פ שאינו מקריב אלא קרבן אחד ויביא שאר קרבנותיו אח"כ ואומר אם טמא הייתי וכו' והנה על זה הדרך אינו מפסיד אלא עולה אחת. והנה כלל הדברים הוא כי נזיר שהוא ודאי טמא מותר לגלח מיד תגלחת הטומאה אע"פ שלא ספר שלשים יום וגם אינו צריך להביא קרבן טהרה אבל צריך להביא קרבן טומאה ולגלח קודם שימנה ימי נזירותו ואח"כ ימנה ימי נזירותו בתחלה ויביא קרבן טהרה (הוא) בסוף ימי אותה הספירה. ונזיר שהוא ודאי טהור אסור לגלח עד תשלום ימי נזירותו ואפי' אחרי שישלמו אסור לגלח עד שיביא קרבן טהרתו תחלה ובן זומא אמר שדי בקרבן אחד וכל זמן שאינו מביא קרבן טהרתו אסור לגלח ואסור לשתות ביין ועל כן נזיר שהוא ספק טמא וספק טהור נותנין עליו חומרי טהור וחומרי טמא אסור לגלח עד שישלמו ימי נזירותו ועד שיביא קרבן טהרה כדין טהור ואסור לשתות ביין ולגלח אחרי תגלחת הראשונה עד תשלום ימי ספירה שניה שיביא קרבן טהרה או כדין נזיר טמא ע"כ: [מ"ב] **נזיר שהיה טמא בספק** וכו' פי' נזיר שאירע בו ספק טומאה ובלעדי הספק טומאה יש לו ספק אחר דהיינו ספק מצורע מוחלט כגון שהיו שני מצורעים שם

ואמר

ולשון הרמב"ם ז"ל שם שני נזירים שנטמא אחד מהם ואין ידוע מי הוא כיצד מביאין קרבנותיהן מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה במלאת ימי נזירותם ואומר אחד מהם אם אני הוא וכו'. וז"ל רש"י ז"ל שני נזירים שקבלו עליהם נזירות ביחד שאמר להם אחד ראיתי את אחד מכם שנטמא ש"ז נאמן להחזיקו בחזקת טומאה כל זמן שאין מכחישין אותו דהא הודע אליו חטאתו כתיב או הודע אליו מ"מ. ואיני יודע איזה מכם משלימין נזירותן ומגלחין ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה בשותפות ואומר אחד מהם אם אני הוא וכו' ועדיין אינם מותרין לשתות ביין לפי שיכול לומר על כל אחד שמא טמא היה ותגלחתו שגלח עכשיו היא תגלחת טומאה ואין בכך כלום דנזיר טמא יכול לעשות תגלחת טומאה וקרבן טומאה אפילו לאחר כמה ימים אלא חוזרין וסופרין עוד שלשים יום ומביאין קרבן טהרה בלבד מן השותפות ואומר אחד מהם אם אני הוא הטמא קרבן טומאה דאתמול היה שלי וקרבן טהרה שלך וזה של עכשיו קרבן טהרה וכו' ומעכשיו מותרין לשתות יין עכ"ל רש"י ז"ל. ובגמ' מוקי לה באומר העד ראיתי שנזרקה טומאה ביניכם וכו' כדפי' כבר רע"ב ז"ל ואמר רב אשי מתני' נמי דייקא דקתני ואיני יודע ולא קתני שכחתי דואיני יודע משמע שלא נודע לו מעולם משום דלא היה אצלם. ובגמ' פריך ואמאי מגלחין ודילמא לאו טמאים ניהו והא קא עברי על לאו דהקפה דתגלחת אינה לצורך ויש בה משום לא תקיפו ומוקי שמואל למתני' כגון שהיו שני נזירים הללו שתי נשים או שני קטנים דלא מחייבי אהקפה ואיכא מאן דמתני לההיא אוקמתא דשמואל אסיפא דקתני נזיר שהיה טמא בספק ומגלח ד' תגלחות והא קא עבר בתרתי תגלחות הראשונות משום לאו דלא תשחית את פאת זקנך דבספק תגלחת מצורע מגלח זקנו בתער ומבני אמר שמואל באשה וקטן: **ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה**. ואע"ג דספק טומאה ברה"י ספקו טמא מדאורייתא אין לטמא שניהם מכח זה ולייתו שניהם קרבן טומאה כיון דממ"נ חד מינייהו טהור דמסוטה ילפינן ולא ילפינן אלא דבר שיכול להיות הר"ש ז"ל בפ"ח דתרומות סימן ס': **ואומר וכו'**. לאו דוקא נקט ואומר אלא זה יקרב לשם מי שהוא וזה יקרב לשם מי שהוא: **קרבן טומאה**. שנעשה כבר שלי וקרבן טהרה שנעשה כבר שלך וזה קרבן טהרתי: **הרי אתה נזיר מיד**. ולאחר שלשים יום מותר אתה לגלח ולשתות יין: **ואם אני הוא הטהור**. ואותו חברי שמת היה הטמא ועדיין לא חלה עליך נזירות עד לאחר שלשים כדאמר מתחלה ואם טהור הייתי הרי אתה נזיר לאחר שלשים יום: **הרי קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה בספק**. וחטאת העוף שמביא על הספק טומאה אינה נאכלת ואזלא לקבורה ועולת העוף אי בעי מייתי לה לשם נדבה ואי בעי לא מייתי לה כלל [הגה"ה דעת הרמב"ם ז"ל שם בהלכות נזירות פ' עשירי סימן ח' דלא מייתא לה שכך כתב וז"ל אבל האשם והעולה אין מעכבין לא בתגלחת טומאה ולא בצרעת וכתוב שם בכסף משנה ומ"ש רבינו שהעולה אינה מעכבת היינו עולת העוף שמביא מצורע עני ונזיר טמא ותמוה לי אע"פ שאינה מעכבת למה לא יביאנה ויתנה עליה ע"כ. ודעת הראב"ד ז"ל שם בהשגות שהאשם לדברי הכל מעכב מלמנות נזירות של טהרה עיין שם]. דכיון דדורן בעלמא היא לא מעכבא ואשם נמי לא איצטריך לאתויי דאשם אינו מעכבו מכפרה כדאמרי רבנן לעיל בברייתא בפ' מי שאמר הריני נזיר מגלח שהביא חטאתו ולא הביא אשמו מונה ועדיין אסורין לשתות יין ולהטמא למתים אבל חוזרין וסופרין שלשים יום ומביאין קרבן טהרה בשותפות ואומר אם אני הוא שהייתי טמא וקרבן טומאה היה שלי וקרבן טהרה היה שלך וזה של עכשיו קרבן טהרתי ואם הוא הטהור ואותו שמת היה טמא וקרבן טהרה היה שלי וקרבן טומאה היה בספק הרי זה קרבן טהרתך ומכאן ואילך מותרין לשתות יין ולהטמא למתים רש"י ז"ל: **מי שומע לו שידור כנגדו בנזיר**. בזה הענין מספק להיות נזיר אלא הוא לבדו מביא לסוף שלשים יום חטאת העוף וה"ה עולת העוף ולא חש לפרשה: **ועולת בהמה**. כדי לגלח על אחד מן הדמים שכיון שהוא ספק טמא בסוף שלשים אינו רשאי לגלח בלא הבאת קרבנותיו וחטאת אינו יכול להביא שאין חטאת בהמה באה מספק ושלמים טעונין תנופה ולחם וגם זרוע בשלה ושלמים כאלו אינם באין נדבה מתוספות שבכאן ובפ' בתרא דנדה ד' ע': **ואומר וכו'** ואסור לשתות יין דשמא היה טמא וסופר על שלשים יום ומביא קרבן טהרה וחטאת ועולה ושלמים: **ואם טהור הייתי אומר העולה הראשונה חובה**. דלא סגי בלא עולת חובה בגלוח ראשון שצריך לכל הפחות לגלח על אחד מן הדמים וזה שאר קרבני החטאת והעולה והשלמים ועולה זו שבאה עכשיו נדבה תוס' ז"ל. אבל רש"י ז"ל פירש מי שומע לו אלא משלים את נזירותו ויביא בספק חטאת העוף ולאשם ולעולת העוף לא חיישין כמו שאמרנו אלא חטאת העוף שהיא באה על הספק יביא כמו על ספק טומאה ויביא עמה עולת בהמה ושאר קרבנות נזירות טהרה אינו מביא עכשיו שהרי עדיין אינו יכול לשתות ביין ולהטמא למתים ע"כ: **נמצא זה מביא קרבנותיו לחצאים**. אית דגרסי מחולין ובגמ' אמר שמואל ידע היה ר' יהושע שאין תשובתו כלום ולא אמר כך אלא כדי לחדד בה את התלמידים שיהו נושאין קל וחומר מעצמן ומה ר' יהושע שיודע הוא בעצמו שאין בדבריו כלום דמה בכך אם מביא לחצאים עכ"ז השיב דבר שאינו משנה קל וחומר לשאר כל אדם שיכול להשיב על דברי רבו ואפי' יודע שאין בדבריו ממש ושאר חבריו ילעיגו עליו לא ימנע מלשאול כל צרכו וכן מצינו בגמרא נדה דאחיכו על רב פפא. ורבא אייתי ראיה מקרא דאם נבלת למימר דאפילו כי הסיא מילתא נימא איניש קמיה רביה ולא לישתוק. ורב נחמן ב"ר יצחק לא שמיע לו הא דאמרי' לעיל דלא אמרה ר' יהושע אלא לחדד בה את התלמידים וקא מותיב לר' יהושע מה יעשה ר' יהושע לבשר וכל שכן לבני מעים שלא יסריחו עד שיביא שאר קרבנותיו בתגלחת שניה אלא ודאי מביא לחצאין ואין בכך כלום כך פי' רש"י ז"ל. ותוס' ז"ל פירשו יפה דהכי פריך מה יעשה ר' יהושע לבני מעים שלא יסריחו דכיון שיבקש אחד שידור כנגדו בנזיר א"כ לסוף שלשים יום כשמגלחין שניהם צריכין שניהם להניף החלב ותגלחת שניהם היא לפני תנופה א"כ יסריח החלב במה שיאחרו להקטיר אותו עד שתי תגלחות דנהי דכי לא מצי אחד כך הוא לכולי עלמא שמביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה הא ודאי התם מפני שאי אפשר לתקנו בענין אחר אבל הכא בסיפא דמת אחד דאפשר לתקנו בתקנת בן זומא בלא נזירות אחרת לא ה"ל לר' יהושע למימר שידור אחר כנגדו בנזיר עכ"ל ז"ל: **ב נזיר שהיה טמא בספק ומוחלט בספק**. כגון שספק לנו אם מה שפרח בו צרעת ממש הוא או אם בוהק הוא והשתא מיהא נתרפא לגמרי ובגמרא תנא בד"א בנזירות מועטת אבל בנזירות בת שנה אוכל בקדשים לאחר שתי שנים ושותה יין ומיטמא למתים לאחר ד' שנים ותנו נמי עלה ומגלח ד' תגלחות בנזירות מועטת משלשים יום לשלשים יום ובנזירות מרובה משנה לשנה תגלחת ראשונה מביא שתי צפורים שחוטה ומשולחת וחטאת העוף ועולת בהמה. שניה מביא חטאת העוף ועולת בהמה ופירשו רש"י ותוס' ז"ל ומביא חטאת העוף דאי לו חטאת בהמה אינה באה על הספק אף יפקיר נכסיו ויביא חטאת העוף כדין מצורע עני ואשם נמי יביא לר' שמעון דאמר בברייתא בפ' התערובות ובפ' בתרא דמנחות ובפ' בתרא דנדה דף ע' אשם נמי מצי לאתנויי בבלמי נדבה ולרבנן דר"ש איה להו דאשם אינו מעכבו מלאכול בקדשים. שלישית מביא חטאת העוף ועולת בהמה. רביעית מביא קרבן טהרה חטאת בהמה ועולה ושלמים ומתנה. וכבר כתבתי ברים פירקין דהני ד' תגלחות דוקא אם הנזיר אשה או קטן אבל האיש אינו מגלח מספק לא תגלחת טומאה ולא תגלחת צרעת שמא טהור הוא ונמצא מקיף פאת ראשו שלא במקום מצוה ואינו מגלח אלא תגלחת טהרה בלבד שאין ד' תגלחות הללו לעכב אלא למצוה. בפי' רע"ב ז"ל כיצד נזר שלשים וביום ראשון אירע לו ספק וכו'. אמר המלקט כן פי' רש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל פי' וביום האחרון אירע לו ספק. ובי"ד פ' עשירי דהלכות נזירות. ואיתא למתני' פ' כ"ג ונזיר דף כ"ה: **שהתגלחת הנגע דוחה**. פי' דוחה איסור תגלחת נזיר דכתיב תער לא יעבור על ראשו בזמן שהנגע ודאי שאז היה טמא ודאי ומוחלט ודאי היה צריך לגלח לאחר תגלחת צרעת ובסוף ז' ימים דתגלחת שניה דימי ספירו מביא קרבן צרעת ואוכל בקדשים ואח"כ למנות ז' דתגלחת נזירות טומאה ואח"כ למנות שלשים דנזירות טהרה ומגלח אוכל בקדשים לאחר ז' ימים ושותה יין ומטמא למתים לאחר ארבעים וארבעה ימים:

פרק ט העכו"ם אין להם נזירות. מפ' בגמרא דכתיב דבר אל בני ישראל בני ישראל נודרים בנזיר ולא עכו"ם ופריך והא גבי ערכין דכתיב נמי בני ישראל ותניא בני ישראל מעריכין ואין עכו"ם מעריכין יכול לא יהיו נערכין ת"ל איש ס"ד גבי נזירות הוא וכתיב גביה איש להוו עכו"ם בתורת נזירות דאם אינם נזירין להביא קרבן משום דכתיב בני ישראל ולא עכו"ם ליהוי לן איש דלהוו נזירין אבל לא להביא קרבן ומשנינן שאני הכא גבי נזיר דאמר קרא לאביו ולאמו לא יטמא יצא עכו"ם שאין לו טומאה שאם נגע במת אינו טמא דכתיב ואיש אשר יטמא ולא יתחטא וכתבו התוס' בשם הקונטרס דאתקש טומאה לטהרה עכו"ם אין לו טהרה דכתיב והיתה לעדת בני ישראל נמי נדה חטאת היא[ו]למשמרת לבני ישראל ולא לעכו"ם ע"כ: **שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו**. מלאהי מגה כופף: **נשים ועבדים יש להם נזירות**. דכתיב ואמרת להם לרבות את העבדים ואע"ג דקיימא לן דכל מצוה שהאשה חייבת בה עבד כנעני חייב בה והכא בנשים בהדיא כתיב בהו איש או אשה כי יפליא וגו' אפ"ה איצטריך קרא לרבויינהו הכא דסד"א הואיל וכתיב גבי נדרים לאסור אסר על נפשו ודרשינן מי שנפשו קנויה לו יצא עבד שאין נפשו קנויה לו אימא גבי נזיר נמי לא דהא איתקש נזירות לנדרים דכתיב לנדור נדר נזיר להזיר קמ"ל ואמרת אליהם לרבות את העבדים וחומר בעבדים שאינו מפר נדרי עבדו אלא בנזירות מיחה והרלה שוב לא יוכל להתיר כי אם בהתרת חכם דוקא תוס' ז"ל. וז"ל רש"י ז"ל חומר בעבדים מבנשים שהוא מפר נדרי אשתו שצריך להפר נדרי אשתו. אבל לא נדרי עבדים כל זמן שהוא תחתיו ולא יצא לחירות ע"כ. ועוד פירש ז"ל וזהו חומר בעבדים מבנשים עוד שאם הפר לאשתו הפר לה עולמית ואפילו נתארמלה או נתגרשה מפר מעליה כל הנזירות לגמרי אבל בעבדיו אינו כן שכיון שיצא לחירות משלים לנזירותו שקבל עליו ומתחיל ומונה כבתחלה ואם מנה קצת בפני רבו משלים

פירוש החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל.

ואמר הכהן לאחד מהם שהוא מוחלט ואין אנו יודעין למי אמר ונתרפא זה שהוא נזיר ספק טמא והרי ספק הוא אם היה מוחלט תחלה ודין המוחלט הוא שאסור לאכול בקדשים עד שגלח ב' הגלחות דהיינו תכף שנתרפא פעם אחד ואחר ז' ימי ספירה פעם שנית וכל זמן שלא גלח ב' תגלחיות הוא טמא ואסור לאכול בקדשים והנה זו שהוא ספק טמא הוא נזיר טהור ואינו לא מוחלט ולא טמא אסור לגלח עד שיושלמו ימי נזירותו דהיינו ל' יום כדין נזיר טהור והנה כשנשלמו ימי נזירותו פעם אחד הוא מותר לגלח ממה נפשך אחרי שיביא קרבנותיו ואם זה הנזיר הוא מוחלט הרי גלח תגלחת הראשונה של הנגע והנה עתה כיון שהוא ספק נזיר טמא א"כ אסור לו לגלח אחרי הגלחת הראשונה עד שיספור נזירות שניה כי טמא אינו מצורע אלא טמא וא"כ תגלחת הראשונה היתה הגלחת הטומאה ועכשיו התחילה נזירות הטהרה ואסור לגלח של סוף ימי הנזירות אבל בסוף ימי הנזירות מותר לגלח וא"כ אחרי שיביא קרבנותיו והנה עד עתה הוא אסור לאכול בקדשים כיון שהוא ספק מוחלט ומוחלט אינו נפטר אלא אחרי תגלחת השניה וזה לא גלח תגלחת השניה אלא עתה. והנה אם זה הנזיר היה מוחלט ולא נטמא במת א"כ התחילה נזירות הטהרה שלו עתה תכף אחרי תגלחת של הנגע וא"כ אסור לו לגלח עד שיושלמו ימי נזירותו כדין נזיר טהור ואז הוא מגלח תגלחת שלישית והנה עתה כיון שהוא גם בספק טמא א"כ אפשר שזו התגלחת השלישית היא תגלחת הטומאה וא"כ צריך למנות נזירות של טהרה מעתה ואחרי תשלום נזירות זו אין לו עוד ספק והותר ביין והתנא הזכיר הזמן היותר ארוך ע"כ. וכתב עוד ואוכל בקדשים לאחר ס' יום פי' היינו דוקא כשנטמא בתחלת ימי נזירותו או אסור לאכול עד אחר ס' יום אבל אם נטמא בסוף ימי נזירותו כל הימים שעברו עברו ואינו אסור אלא לפי חשבון עד כאן. עוד כתב אבל בזמן שהוא ספק אינה דוחה פירוש ועל כן אסור לגלח בתוך ימי ספירה כיון שהוא ספק עד כאן:

מגלחין את שפחתו ע"כ. וז"ל תוס' ז"ל הפר לעבדו ויצא לחירות שנשתחרר את"ה מגלחין נזירותו הפר לאו דוקא אלא כלומר מיחה ע"כ. כתב הרמב"ם ז"ל בפ' אחרון דהלכות נדרים המפר נדרי בתו או אשתו צריך להוציא בשפתיו ואם הפר בלבו אינו מופר אבל המבטל אינו צריך להוציא בשפתיו אלא מבטל בלבד וכופה אותה לעבות בין שעשתה בין לא עשתה בטל הנדר ע"כ. והשיג עליו הראב"ד ז"ל שם ממתני' דקתני שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו. וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל שהוא כופף את עבדו ואינו כופף את אשתו. בפי' רע"ב ז"ל ורמב"ם ז"ל פי' וכו'. אמר המלקט וכן פסק בספר היד פ' שני דהלכות נזירות והראב"ד ז"ל השיגו וכתב שלשון המשנה העיקרי הוא כך הפר לעבדו ויצא לחירות מגלחים נזירותו ולדעת הרמב"ם ז"ל הגרסא יצא לחירות ומגלחים נזירותו. וכולה מתני' שם סימן ט"ו י"ז י"ח י"ט ושם פסק כר מאיר. וכתב מהרי"ק ז"ל שנראה שהוא ז"ל היה גורס ר"מ אומר ישתה ר' יוסי אומר לא ישתה ולפי זה חזר בו נמצא שפי' במשנה דמשמע דר"מ אמר לא ישתה ור' יוסי אמר ישתה. והביאה נ"כ ביד פ"ח דהלכות עבדים סימן י"ז. ובטור י"ד סימן רל"ד בדף רפ"ב ע"א ובסימן רס"ז: **ב נזיר שגלח**. תגלחת טהרה ביום שלשים ואחד שלו: **ונודע לו שהוא טמא**. בטומאת מת בין נטמא בתוך מלאת בין שנטמא לאחר מלאת לנו ביום קודם שהביא קרבנותיו וגלח אם טומאה ידועה היתה בשעה שנטמא ס"ז סותר את הכל הבל אם לא נטמא עד לאחר הבאת קרבנות ואפילו בטומאה ידועה אינו סותר אלא ז' כדתנן לעיל ספ"ג מינין מי שנזרק עליו א' מן הדמים ונטמא ר' אליעזר אומר וכו' ואוקימנא דלדברי הכל שבעה סותר ותו לא רש"י ז"ל: **טומאת התהום**. וכו' לשון רע"ב ז"ל עד דהלכה היא כך בנזיר. אמר המלקט וכדכתבינן בפ' כיצד צולין. וכתב הרמב"ם ז"ל בס"פ ששי דהלכות נזירות ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד אבל הרוג לא שהרי יודע בו זה שהרגו ע"כ. והראב"ד השיגו שם על זה: **אם עד שלא גלח בין כך ובין כך סותר**. מוקי לה ר' יוחנן בגמרא כר' אליעזר דאמר בסוף פ"ג מינין דתגלחת מעכבת דכתיב ואחר ישתה הנזיר יין אחר מעשים כולם וכל ע"ד שלא גלח כמי שנודע לו בתוך מלאת דמי וסותר את הכל דאי לרבנן כיון שנזרק עליו א' מן הדמים שוב אינו סותר ובגירסא אחרינא דפי' רש"י ז"ל קסבר רבא דמתני' נמי מיתוקמא כרבנן דאע"ג דבעלמא ס"ל לרבנן דתגלחת לא מעכבא מודו רבנן לגבי טומאת התהום חביבא ואם נודע לו עד שלא גלח קפסיק והני בין שנטמא לפני מלאת בין נטמא לאחר מלאת אם נודע לו לאחר מלאת קודם גלוח אע"ג דהביא קרבנותיו סותר דבזו מודו רבנן לר' אליעזר דתגלחת הויא חשובה לענין טומאת התהום דהוי כאילו נודע לו קודם מלאת וסותר את הכל: **ונמצא מת צף על פי המערה טמא**. משום דספק טומאה ברה"י ספקו טמא: **נמצא משוקע** נראה הוא שהלשון כפול בפי' רע"ב ז"ל וצריך להעביר עליו הקולמוס: **שרגלים לדבר**. עי' מ"ש התוי"ט לשון פירושו לפירוש הרמב"ם ז"ל ועיין על לשון הרמב"ם ז"ל. וביד פ' ששי דהלכות נזירות סימן ט"ז עד סוף הפרק: **ג המוציא מת בתחלה** כתב ה"ר יהוסף ז"ל בס"א גרסי' זו המשנה אחר משנת כל ספק ע"כ: **מד' אמות ועד ח'**. בס"פ המוכר פירות איכא מאן דמוקי לה כרבנן דס"ל התם במתני' ד' אמות על שש וכדפי' כבר רע"ב ז"ל ואיכא מאן דמוקי לה כר"ש דס"ל התם שש אמות על ח' והרי תנאי איכא דר"ש דר"ש בן יהודה ס"ל התם בברייתא משום ר"ש מד' אמות ועד ח' וכיפא דקתני' בודק ממנו ולהלן עשרים אמה מיירי כגון דהני שלשה מתים הוו נפלים ומערה של נפלים ארכה שהוא חצר שם ומערה השנית שמנה הרי עשרים אמה ופרכינן מדהא בנפלי הא נמי בנפלי וא"כ תמני סרי הויין ומשני חדא בנפלי אמרינן תרי בנפלי לא אמריק. ועיין במ"ש בשם ה"ר שמשון והרא"ש ז"ל בפ' ששה עשר דאהלות דאתיא מתני' כרשב"ג דאמר התם במסכת בבא בתרא הכל לפי הסלע. כמלא מטה וקובריה. לא גרסי' לה הכא דגבי חצר הקבר הוא דמיתני פ' המוכר פירות תוס' ז"ל וכן כתב רשב"ם ז"ל פ' המוכר פירות דף ק"ב. אבל הרמב"ם ז"ל גרים לה בפ"ט מהלכות טומאת מת ובירושלמי תמן בפ' המוכר פירות תנינן ועושה חצר על פי המערה שש על שש כמלא מטה והכא הוא אמר הכין תמן מלא כמטה עומדת ברם הכא מלא מטה חוזרת משמע דרמי דהכא קתני כמלא מטה וקובריה והתם לא קתני מלת וקובריה. וגם ה"ר יהוסף ז"ל הגיהו כאן וכתב כן מצאתי ונ"ל לפי הגירסא כן מצא נ' אם יש בין ראשון לשלישי לא פחות מד' אמות ולא יותר מח' או כל מלא מטה וקובריה שסביבו הוי שכונת קברות ועל כן צריך לבדוק משם עשרים אמה כי מלא מטה וקובריה הוי שיעור החצר ונ"ע ע"כ. ועיין עליו במה שכתבתי בפט"ז דאהלות בשם הר"ש והרא"ש ז"ל בסימן ג' דתנינן למתני' נמי התם. בפי' רע"ב ז"ל ולפי שפעמים בודק. אמר המלקט בפ' ששה עשר דאהלות לשונו שפעמים חופרים וכו': **ובודק הימנו ולהלן** וכו'. פי' רע"ב ז"ל צריך להגיה דהכי ס"ל לרבנן וכו'. וכתבו תוס' ז"ל בפ' המוכר פירות דף ק"ב בודק הימנו ולהלן עשרים אמה רגילין היו להניח לצד מרגלותיו כלפי המערה ומיירי כשנמצא ראשו לצד מערה ומרגלותיו הפוכין לצד אחרת דאית לן למימר ממערה אחרת הוא לפיכך בודק להלן עשרים אמה ע"כ: **שרגלים לדבר**. שהיא שכונת קברות מדאשכח ג' בתוך כ' אמה שיש בין זה לזה מד' אמות ועד ח' ועכשיו מצא א' בתוך עשרים ולא אמריק אתרמויי אתרמי דלא נקבר שם אלא אחד שאילו זה יחידי אם מצאו מתחלה היה רשאי לפנותו למקום אחר ונוטלו ואת תבוסתו אבל עכשיו שמצא שלשה בתוך עשרים וא' בסוף עשרים יש לומר שהיא שכונת קברות רש"י ז"ל. וביד רפ"ט דהלכות טומאת מת ובסימן ג': **ד כל ספק נגעים** וכו'. ביד בפ' שני דהלכות מחוסרי כפרה סימן ב' ובפ' שני דהלכות טומאת צרעת סי' ה' ו': **בשבעה דרכים בודקין את הזב**. עד שלא נזקק לטומאה וכו' משנזקק לטומאה וכו' כך היא הגרסא בירושלמי וכן הוגה במשנתו של החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל. וכבר כתבתי בריש קדושין דהכא גרסינן בשבעה לשון זכר: **במראה**. פי' רש"י ז"ל שראה שד או דבר אחר ונפחד נחמתו והוי אונס: **משנזקק לטומאת זיבה** שכבר ראה שלש ראיות שוב אין בודקין אותו שרגלים לדבר שלא בא מחמת אונס אלא מחמת זיבה ממש עכ"ל ז"ל. ועיין במשנה ב' פ' שני דזבין: **אונסו וספיקו** עיין במ"ש בפ' שני דמסכת זבין בסוף פי' רע"ב ז"ל צריך להגיה במקום יהודה נחמיה. ובמשנה גרסי' ר' נחמיה פוטר וכן הוא ברבינו עובדיה ז"ל. ירושלמי דפירקין ודפ' הנשרפין כיני מתניתא ר' נחמיה פוטר וחכמים מחייבי' שרגלים לדבר ע"כ. ועיין במה שכתבתי בסנהדרין ר"פ הנשרפין. והכי מפ' לה הרמב"ם ז"ל בפ"ד דהלכות רוצח ושמירת נפש וכמו שכתבתי בפ' הנשרפין: **ה נזיר היה שמואל** וכו'. ביד פ"ג דהלכות נזירות סימן ט"ז מפ' לנזיר עולם היה: **מה מורה האמורה בשמשון נזיר**. כדכתיב כי נזיר אלהי' יהיה הנער מן הבטן ונראה דאפשר דתרגום יונתן בן עוזיאל פליג אמתני' שתרגם ומורה דשמשון ומספר ודשמואל תרגם ומרוות אינש ונראה שהוא סובר כדעת ר' יוסי הכא במתניתין: **א"ר יוסי** וכו' ה"ק ליה ר' יוסי לר' נהוראי והלא אין מורה דכתיב הכא גבי שמואל אלא של בשר ודם ור' נהוראי שהשיב לו לר' יוסי הכי השיב לו והלא כבר נאמר ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני שכבר וכו' ואי ס"ד דאין מורה אלא של בשר ודם היכן היא הבטחתו של מקום שהבטיח אותו על פי רוח הקדש דנבואת אמו שלא יעלה עליו מורא של בשר ודם אלא ודאי דהאי ומורא דקא אמרה אמו היינו נזירות כמו ומורא דכתיב גבי שמשון וכן מצאתי שפירש בתוספת יום טוב ובשיטת הרב המזרחי שבכל מקום שיוצא בזה לא באו לשאול כל המקומות אלא במקום שעליו הם אומרים באו לשאול שאין פירושו כך אלא כך. ונלע"ד דאגב דתני בכל הני מתנייתא דבפירקין שרגלים לדבר קתני נמי השתא הא מתני' הכא דטעמא נמי הוי משום רגלים לדבר דכיון דאשכחן שהיה עליו מורא של בשר ודם רגלים לדבר דומורא דכתיב ביה היינו ודאי נזירות אפילו את"ל לדעת ר' יוסי שלא היתה לו הנ"ם מקובלת. ירושלמי א"ר ינאי כתיב וכל ההרים אשר במעדר יעדרון לא תבא שמה יראת שמיר ושית מה הדין בזרא דחיל מן הדין פרזלא אף הדין שערא דחיל מן הדין פרזלא:

סליק פירקא. וסליקא לה מסכת נזיר. בעה"י בורא השמים והארץ ומעלה ומטה נתחיל מסכת סוטה:

מסכת סוטה

[פתיחה] בריש נזיר כתבנו בס"ד טעם דסידר רבינו הקדוש סוטה אחר נזיר דאמר מר הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין וכדתנן לקמן בפירקין בתי הרבה יין עושה ובדין הוא דליתני סוטה והדר ליתני נזיר אלא איידי דתנא כתובות ותנא המדיר תנא נדרים ואיידי דתנא נדרים תנא נזיר והדר תנא סוטה נתרה והקשו תוס' ז"ל בגמ' בפירקין בדף ג' על הירושלמי שהביאו שם ותימא לפי הירושלמי כיון דתליא קנוי בנירושין ה"ל למיתני סוטה בתר גיטין ובתר סוטה נזיר כסדר פרשיות ובתר נזיר נדרים ובתר נדרים כתובות ע"כ. ונלע"ד עוד דמשום דכוליה פרק בתרא דנזיר בלתא דרגלים לדבר מיירי תנא נמי השתא סוטה דעד אחד נאמן לומר שנטמאת בין לר' אליעזר בין לר' יהושע כדמפורש לקמן בפ' מי שקינא דטעמא הוי משום שרגלים לדבר אע"ג דילפי' לה מהתם מקרא נמי וכן נ"כ בסמוך בריש סימן ג' צריכין אנו לטעמא דרגלים לדבר כאשר תראה שם:

פרק א **המקנא** נמ' דיעבד אין לכתחלה לא פירש רש"י ז"ל מדלא תני ר' אליעזר אומר מקנא אדם על פי שנים ש"מ קסבר תנא דידן אסור לקנאות מפני שמביא עצמו לידי תגר ואת אשתו לידי קול ואפילו היא פרוצה ומאן דס"ל דאסור לשון קנוי ר"ל כעס כמו כי קנאת חמת גבר שמכנסת קנאה ושנאה בינה לבין בעלה אם על פי עדים מקנא לה או בינה לבין אחרים אם על פי עצמו מקנא לה שאינם יודעים למה היא בודלת מהם. ומאן דס"ל מותר לקנאות או חובה אין קנוי אלא לשון התראה כמו ויקנא ה' לארצו שפירושו התרה בילק וחסיל וגזם שלא יחזיתו עוד את ארצו ואנן קיימא לן הלכתא כר' עקיבא דס"ל דחייב אדם לקנאות לאשתו ודריש ליה מקרא יתירה רוח קנאה וקנא ודלא כר' ישמעאל דס"ל רשות היא ולא חובה. ואיתא למתני' בפ' הנחנקין דף פ"ח. בפי' רע"ב ז"ל ההלכה היא שחייב אדם לקנאות לאשתו היא דעת ר' עקיבא בברייתא בגמ' ור' ישמעאל פליג עליה וס"ל רשות וכדכתיבנא: **ר' אליעזר אומר** וכו' ע"כ ל"פ ושמעו מפלוגתייהו דבעינן שני עדים אלא בקנוי לר' אליעזר ובסתירה לר' יהושע אבל בטומאה כ"ע מודו דעד א' מהימן פי' אם אחר שבאו עדי קנוי וסתירה יש עד א' שקלקלה בסתירתה נאמן לכ"ע ואינה שותה אלא יוצאה שלא בכתובה ואסורה לבעל וגם לבועל אם מת בעלה או גרשה וגם לתרומה מפני שודאי נטמאת בהותה סתירה וכן נמי תנן לקמן פ' שני אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה וטעמא משום דכתיב ושכב איש אותה ס"ז ועד אין בה וכל מקום שנאמר עד אין פחות משנים ומשמע שנים אין בה הא א' יש בה בטומאה זו שאומר שהיא לא נתפשה וממילא שמעינן דמהימן דמדכתיב והיא לא נתפשה אלמה פשיטא לן דנטמאת מדמהדר בתר אונס ורצון אלמא עד א' מהימן. ור' יהושע דריש בה בה עד א' מהימן פירש בטומאה ולא בקנוי ולא בסתירה ור' אליעזר דריש בה ולא בקנוי אבל סתירה אתקש לטומאה דכתיב ונסתרה והיא נטמאה. בפי' רע"ב ז"ל שיש לחוש לדברי ר"י בר' יהודה. אמר המלקט והוא אמרה משום ר' אליעזר דמקנא לה על פי עד א' או על פי עצמו ומשקה לה על פי שנים ומתני' דלא כותיה ובברייתא בגמ' השיבו חכמים לדברי ר"י בר' יהודה אין לדבר סוף דזימנין דלא קני ואמר כן קנאתי לה ומביא עדים שנסתרה עמו ואף למשנהינו נ"כ אין לדבר סוף דזימנין דלא אסתתר ואומר כן אני ראיתיה שנסתתרה. וביד רפ"א דהלכות סוטה וסי' ח': **ב כיצד מקנא** וכו'. ביד פכ"ד דהלכות אישות סימן כ"ד ובפ"א

דהלכות

דהלכות סוטה סי׳ ד׳ ה׳. ובתשובות הרשב״א ז״ל סימן אלף ורל״ז. ובטור א״ה סימן קע״ח: **אל תדברי**. בגמרא פריך הא גופא קשיא אמרת אל תדברי אלמא דבור סתירה היא ואפילו דברה בשוק הוי קנוי והדר תני ודברה עמו אלמא דבור בשוק לאו כלום הוא ומתרץ לה אביי כדפי׳ רע״ב ז״ל. ופי׳ רש״י ז״ל [עי׳ בתוי״ט]. וכתבו תוס׳ ז״ל דלהכי לא פריך הכא כיצד אין מקנא לה מיבעי ליה כדפריך בריש מכות כיצד אין העדים [נעשין] זוממין מיבעי ליה משום דמצי למימר דאל תדברי דרישא פירושו סתירה דהיינו גמור ואתי שפיר ליתנא דכיצד מקנא לה ולא קשיא מידי אלא רישא לסיפא ולפי הירושלמי משמע דבעי לתרוצי לדבור דרישא סתירה אלא דנקט לשון נקי כמו ראוה מדברת דבפ״ק דכתובות מיהו לסיפא אית לן למימר על כרחין דבור ממש ע״כ: **מותרת לביתה**. לשמש עם בעלה שהרי אין זה קנוי כלל. בסוף פי׳ רע״ב ז״ל שכתוב שם בעל האי פסוק שצריך להיות בעלה חי: **נכנסה עמו** פ״ק דיבמות דף י״א: **כדי טומאה** היינו כדי לצלות ביצת תרנגולת באש בינונית ולגומעה הרמב״ם ז״ל: **ואסורה לאכול בתרומה**. כיד פ״ז דהלכות איסורי ביאה סי׳ י״ב: **ג ואלו אסורות** פ״ח דהלכות תרומות סימן ס״ו: **ושבאו עדים** לאו דוקא עדים דה״ה לעד א׳ שכל מקום שהאמינה תורה עד א׳ הרי כאן שנים. והכא בין בתלמוד בבלי בין ברוב המקומות דאיתי הגירסא ושבאו עדים ותימה מ״ש ממתני׳ דלקמן פ״ג ופ״ד דתנן ושבאו לה עדים אבל בירושלמי גם הכא גרסינן ושבאו לה עדים. ובירושלמי מתני׳ לא כמשנה הראשונה דתנינן תמן ס״פ בתרא דנדרים בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך השמים ביני לבינך ונטולה אני מן היהודים א״ר אבין ואפילו תאמר כמשנה הראשונה מ״מ יש רגלים לדבר ע״כ. בפי׳ רע״ב ז״ל שנאמר ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה ע״כ. אמר המלקט פי׳ רש״י ז״ל ואע״ג דדרשינן לעיל לעד א׳ נאמן בסוטה ולסופה ודאית שלא תשתה עוד אין מקרא יוצא מידי פשוטו ודרשינן ליה נמי הכי ועד אין בה הוא דאמרינן והביא האיש את אשתו וכל הפרשה הא יש בה עד אין המים בודקין אותה ע״כ. והם דברי רב ששת ואנהר לן עייניך דה״פ דמתני׳ דקתני ושבאו לה עדים שהיא טמאה דאתו עדים אימת אילימא מקמי דתשתה זונה היא ופשיטא דאסורה בתרומה דהא תנא ליה ברישא האומרת טמאה אני אלא ודאי לבתר דשתאי אתו ואיצטריך לאשמועי׳ דלא מחזיקינן להו בשקרי על אשר לא בדקוה המים אלא אי ס״ד מים בודקים אותה איגלי מילתא למפרע דסהדי שקרי נינהו א״ל רב יוסף לעולם אימ׳ לך מים בודקים אותה אפילו שיש עליה עדים במדינת הים ולא אתו למימר דסהדי שקרי נינהו דהא אמור זכות הוא דתלה לה ופליגי רב ששת ורב יוסף במתנוונה דקאמר רבי לקמן פ״ג דתנן רבי אומר הזכות תולה במים המאררים ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנוונית והולכת לה ולסוף שהיא מתה באותה מיתה רב ששת ס״ל דלא פליגי רבנן עליה דרבי אלא בסוף שהיא מתה באותה מיתה לחוד אבל במתנוונה לא איפלוג דכל מי שזכות תולה לה מתנוונה היא וזו הואיל ולא נתנוונה לא תלה לה זכות אלא שאינה ראויה ליבדק כלל משום עדים ורב יוסף ס״ל ראויה ליבדק היא אלא זכות תולה לה ואי משום דלא נתנוונה הא מני רבנן היא דאמרי לקמן זכות תולה דקסברי לא הויא מתנוונה כלל והקשו תוס׳ ז״ל לרב ששת דאמר דבין לרבי בין לרבנן מתנוונה א״כ אהיכא קאי ר״ש דאמר התם במתני׳ ואם אומר אתה שהזכות תולה במים המאררים מדהה אתה את המים וכו׳ והלא יראו דמתנוונית והאיך יוכלו להוציא שם רע על הטהורות ששתו כשלא יתנוונו. וי״ל שנשים העומדות שם משום ייסור ולא יהא ניכר לאחר כשעומדת שם נוונויה יוציאו שם רע והבועל יעיד להם שקלקל עמה ולא ידעי שזו מתנוונית אי נמי לא יתלו נוונויים במים המרים וכן היא לא התלה במים המרים אלא בחולי אחר ע״כ. והניא כוותיה דרב ששת ולאו מטעמיה אלא מקרא אחרינא דכתיב ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה וכו׳ דס״ל למיכתב ואם לא נטמאה ונקתה וגו׳ וטהורה היא לדרשא למידרש הכי טהורה מזרעה זרע ולא שנגולת מן המים מפני שהיו עדים בטומאתה וטהורה וי״ו יתירה נמי למעוטי שתלתה לה זכות דבהא לא אמר קרא ומזרעה זרע היא ולא שיבאו ויתנו בה עוזרות בלבנה דבהא נמי לא אמר קרא ונזרעה זרע שכבר קלקולה של זו נתפרסם לכל ור״ש וי״ו לא דריש ויש לה עדים במדינת הים מילתא דלא שכיחא ולא מסקי אינשי אדעתייהו למיחשדינהו לטהורות ולומר עדים היו להם במדינת הים: **ביצד עושה לה** וכו׳. כיד עד סוף סי׳ ו׳ רפ״ג דהלכות סוטה עד סי׳ ז׳: **מוסרין לו**. ר״פ הרובה ובפ׳ עשרה יוחסין דף פ׳ ופ״א ובירוש׳ ס״פ שני דכתובות: **שני תלמידי חכמים**. שידעו להתרות בו מן התורה אם אין האיש מנוקה מעון שבא עליה משנאסרה עליו אין המים בודקין אותה: **ר׳ יהודה אומר בעלה נאמן עליה** מק״ו. כדפי׳ רע״ב ז״ל ור׳ יוסי נמי ס״ל בברייתא דבעלה נאמן עליה מק״ו ופרכוה רבנן לא אם אמרת בנדה שכן יש לה היתר לכשתטהר תאמר בסוטה שאם תמצא טמאה אין לה היתר לעולם ר׳ יהודה אומר מן התורה האיש מביא את אשתו אל הכהן שנאמר והביא האיש את אשתו אל הכהן ואפילו שני ת״ח אין צריכין ות״ק דברייתא דמייתי בגמ׳ ס״ל נמי דמקראי ילפינן להו מיהו ס״ל אבל חכמים אמרו מוסרין לו שני ת״ח וכו׳ ואיתה בפ׳ ארוסה דף כ״ה: **ד לב״ד הגדול שבירושלם**. מזקן ממרא ילפינן לה כדפירש רע״ב ז״ל והתם כתיב מן המקום ההוא מקום מיוחד דהיינו בלשכת הגזית שם לבד נקראת המראתו המראה: **בדרך שמאיימין על עדי נפשות** כדאמרינן בסנהדרין הוו יודעין שלא כדיני ממונות דיני נפשות: **שכנים רעים**. יודעים לפתות ומצויין לה תמיד: **שלא ימחה על המים** מצאתי מוגה **הרבה שבנים** וכו׳: **אל תעשי לשמו הגדול שנכתב בקדושה שימחה על המים**. וכן בקצת דפוסים. ובגמ׳ ורמינהי כדרך שמאיימין עליה שלא תשתה כך מאיימין עליה שתשתה אומרים לה בתי אם ברור לך הדבר שטהורה את עמדי על בוריך. כלומר הסמכי על נקיותך ושתי לפי שאין מים המרים דומין אלא לסם יבש שמונח על בשר חי אם יש מכה מחלחל ויורד אין שם מכה אינו מועיל כלום לא קשיא כאן קודם שנמחקה מגלה כאן לאחר שנמחקה מגלה: **ה אם אמרה טמאה אני**. תוס׳ ס״פ הכותב ובפ״ק דב״מ דף י״ז ובטור א״ה סי׳ קס״ו: **שוברת כתובתה** ואינה נהרגת שלא התרו בה עדים בשעת מעשה רש״י ז״ל. ועיין במתני׳ דבס״פ הכותב: **מעלין אותה**. מעלין ומורידין קאמר דאי לא תימ׳ הכי מאי מעלין אותה הא התם בלשכת הגזית קיימא כדתנן לעיל מעלין אותה לב״ד הגדול דהיינו לשכת הגזית ולשכת הגזית בעזרה היתה חציה בקדש וחציה בחול אלא ודאי לטרף דעתה אולי תודה היו מעלין ומורידין אותה: **שער המזרח** [עי׳ בתוי״ט]. וי״מ שר״ל שער המזרח שהוא שער ניקנור ומ״מ לשערי המזרח ולשער ניקנור. ס״א לשער ניקנור ס״א לשערי ניקנור: **ומטהרין את היולדות** וה״ה זבין וזבות והנא חדא מינייהו נקט: **ומטהרין את המצורעין**. כיד פ״ד דהלכות מחוסרי כפרה סי׳ ב׳: **וכהן אוחז בבגדיה** בתוספתא כהנים מפילין גורלות וכל מי שיעלה גורלו אפילו כ״ג יוצא ועומד בצד סוטה ואוחז בבגדיה תוס׳ ז״ל. ולשון אחר שהביא רע״ב ז״ל הוא פי׳ הרמב״ם ז״ל. ורד״ק ז״ל פי׳ הקריעה בבגד גופו שלא במקום התפר והפרימה במקום התפר וכן פי׳ רע״ב ז״ל בפ׳ בתרא דמכות סי׳ י״ב: **אם היה לבה נאה לא היה מגלהו** וכו׳ שמא תצא זכאה ויתגרו בה פרחי כהונה ויהיו רודפים אחריה כל ימיה והא דא״ר יהודה בסנהדרין פ׳ נגמר הדין דאשה נסקלת ערומה ובכסות מעט מלפניה ומלאחריה שני התם טעמ׳ משום דליכא למיחש לגרוי דהא מסתלקת ונסקלת ולאחריתא ליכא למיחש דאין יצר הרע שולט אלא במה שעיניו רואות ורבנן נמי דאמרי הכא מגלה את לבה טעמא משום למגוס לביישה ואפילו היא טהורה משום ונוסרו כל הנשים שלא יביאו עצמן לידי חשד ויהיו צנועות אבל התם שהרי היא נסקלת אין לך יסור גדול מזה ולפיכך אינה נסקלת ערומה: **ו קטלאות**. תכשיט הוא כמין חצי עגול פתוח וסוגרת בו את חלוקה ומקיף את גרונה מן הצדדין רש״י ז״ל: **נזמים** ברוב המקומות הן נזמי האף כדפי׳ הרמב״ם ז״ל ויש מקומות שנזמי האזן בכלל: **ואח״כ מביא חבל מצרי**. פ׳ כיצד מעברין דף נ״ח. ובירושלמי מפרש דבין חבל מצרי ובין כפיפה מצרית באין משירי הלשכה וכדתנן ברפ״ד דשקלים וכל צרכי העיר באים משירי הלשכה. עי׳ מ״ש בתוי״ט ועיין במ״ש בר״פ דלקמן: **וקושרו למעלה מדדיה**. כדי שלא יפלו הבגדים ונמצאת ערומה שהרי נקרעו. וכיד בהלכות סוטה פ״ג סי׳ י״א: **מפני שלבה גס בהן** ויש לה נחת רוח כשהיא רואה למי שמכרת הרמב״ם ז״ל: **וכל הנשים** מותרות פי׳ חייבות ולפי זה נראה דגרסינן לה בנקודת שו״א תחת התי״ו. אבל ה״ר יהוסף ז״ל מצא בס״א חייבות והוא מן התימה:

ז הירך התחילה בעבירה תחלה ואח״כ הבטן לפיכך תלקה הירך תחלה דאמר קרא ברישא בתת ה׳ את ירכך נופלת והדר ואת בטנך צבה וקללה היא תחלת הפורענות ומיהו כי בדקי מיא כי אורחייהו בדקי שבגמעיי׳ נכנסו תחל׳ ומקללות [ומקלקלות] אותם ואח״כ נופלות לירך וכדכתיב ולצבות בטנה ונפלה ירכה וכדי שלא להוציא לעז על מים המרים שיאמרו לא עשו כסדר האלה ואין פורענות זו על ידן להכי כתיב נמי בקללה לצבות בטן ולנפיל ירך. וכן הוא מפורש ברבה פרשת נשא דף קנ״ג ע״ג ושם בע״א הנוסחא לפיכך תתקלל הירך תחלה ואח״כ הבטן. וכיד פ״ג דהלכות סוטה סי׳ ז׳ וסי׳ י״ו: **ח שנאמר ויאחזוהו פלשתים וינקרו את עיניו**. בכל הספרים נ״ג זה ה״ר יהוסף ז״ל: **נתגאה בשערו**. גרסת הירוש׳ נתגווה בשערו לפיכך נתלה בשערו וכן סוגה במשנת החכם הר״ר יהוסף אשכנזי ז״ל. ומפ׳ בגמ׳ נתגאה בשערו דכתיב וכאבשלום לא היה איש יפה וגו׳ ובגלחו את ראשו וגו׳ והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח וגו׳ ושקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן המלך ולפיכך נתלה בשערו: **על עשר פילגשים**. כדכתיב בספר שמואל ויעזוב עשר נשים פילגשים לשמור הבית: **שלש לבבות**. מצאתי מוגה שלש גניבות לב אביו א״ל אבשלום לאביו כתוב לי שילכו עמי שני אנשים שאבחר כך נ״ל בפי׳ רע״ב ז״ל: **לונכיות** בכא״ף וכן היא גרסת הערוך בערך לנך ועיין ג״כ בפ׳ מי שאחזו דף ע׳ ראש ע״א דאמרי׳ התם מאן דמחי ליה באלונכי דפרסאי וכן כתב רש״י ז״ל פ׳ עגלה ערופה דף מ״ח הכי דאיתא בפ״ק דסנהדרין דף י״ד דר׳ יהודה בן בבא נעצו בו שלש מאות לונכיות בכא״ף וכן נראה שצריך להיות בפ״ק דע״ז דף ח׳. שנאמר ויגנב אבשלום בנקודת צירי תחת הנו״ן: **ט מרים המתינה למשה שעה אחת** לאו דוקא נקט שעה אלא שיעור שעה או רביע דקתני בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורענות על אחת ת״ק: **לפיכך נתעכבו לה כל ישראל** וכו׳ כך נ״ל: **ואין באחיו גדול ממנו**. וז״ל ה״ר יהוסף ז״ל ואין באחיו גדול ממנו פי׳ ובזכות זה אין באחיו גדול ממנו דהיינו שנתעסק משה בעצמותיו וכן נ״ל לפ׳ גבי משה ע״כ: **ולא על משה בלבד אמרו אלא על כל הצדיקים** שהקב״ה אוספן כנאמר והלך לפניך צדקך כבוד ה׳ יאספך כך נ״ל:

פרק ב

היה מביא וכו׳ כיד עד סוף סי׳ ב׳ פ״ג דהלכות סוטה סי׳ ט׳ י׳ י״ב י״ג ורפי״ב דהלכות מעשה הקרבנות: **היה מביא את מנחתה**. אין סדר הפרשה וסדר המשנה מכוונים שהרי כך סדר הפרשה קנא לה ונסתרה מעלה את האשה ומביא את מנחתה הכהן מביא פיילי של חרש ונותן לתוכו חצי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר מעמיד האשה בשער ניקנור ואוחז בבגדיה וסותר את שערה ונותן את המנחה על ידיה וביד הכהן מים המרים ומשביע אותה ומתנה עמה וכותב את המגלה ומוחק ומשקה אותה ונוטל מנחתה מתוך כפיפה מצרית ונותן לתוך כלי שרת מניף ומגיש קומץ ומקטיר ולא ידענא למה שינה התנא הסדר ואם סדר התנא דוקא או סדר הפרשה תוס׳ ז״ל. אבל לקמן בפירקין דף י״ז כתבו וסדר הפרשה עיקר אבל סדר המשנה אפילו למצוה לא ע״כ: **כפיפה מצרית**. איני יודע למה כינו אותם על שם מצרים והכי איתא נמי בגמ׳ בפ׳ המוציא יין דף ע״ח הוצים כדי לעשות אוגן לסל כפיפה מצרית ויש מקומות דגרסינן כפיפה סתם כמו אין אדם דר עם נחש בכפיפה דבר״פ המדיר ובפ׳ הזורע במסכת תרומות תנן נמי תולה כפיפות בנוחרי בהמות ושמא דגרסי׳ מִצְרִית מ״ם בנקודת חירק והצד״י בקמץ ע״ש שנעשין מצורי דקל או המ״ם בנקודת שו״א או שמא דגרסי׳ מצורית: **ונותנה על ידיה** י״ס על ידה: **כדי ליגעה** שהרי היתה נתונה על ידה עד גמר כל הסדר כדי שתחזור ותודה ולא שייך למימר דרים טעמא דקרא אלא היכא דנפקא לן מינה מידי דמרבי מיניה וקרא סתמא כתיב וכולל ואנו דורשין טעמו ואומרים זה הטעם של פסוק הואיל וטעמו בשביל כך אינו דוקא כגון לא תחבול בגד אלמנה משמע בין ענייה בין עשירה וקאמר ר״ש טעמ׳ דקרא שאם אתה ממשכנה אתה מוציא לה שם רע בשכנותיה ונאמר ענייה אין ממשכנין אותה תוס׳ ז״ל: בפי׳ רע״ב ז״ל לשון המתחיל כדי ליגעה וכו׳ ולמאן דאמר שבתחלה היה משקה אותה וכו׳. אמר המלקט לקמן רפ״ג ופי׳ רש״י ז״ל ומיהו כל זמן שלא קרבה מנחתה אינה נבדקת דכתיב מזכרת עון ואע״פ שתהא מניחין אותה בידה כדי ליגעה והודה דס״ל לבאי תנא דהוא אבא

חק משום ר' אליעזר דמשום דחסה התורה עליה ורוצה שהודה שלא תבדק הוא דמייגעה אע"פ שהיא עברה על רצונו שאפשר שהוא אמת שזנתה ואם כך חסה לעוברי רצונו ק"ו לעושי רצונו: בסוף פי' רע"ב ז"ל בלשון המתחיל תחלתן וכו' עד סופו. אמר המלקט ואפילו ר' יוסי בר' יהודה דמכשיר בברייתא כלי עץ לכלי שרת דוקא בכלי עץ חשובין לאפוקי כפיפה מצרית. עוד בלשון האחר צריך להגיה דכתיב בה לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה. עוד באותו לשון צריך להגיה באות מן החטים ובאותה שלא למיעוט מנחת חוטא וכו'. בסוף פירושו צריך להגיה נרש בשעורים מבורר ומנופה בי"ג נפה כעין סולת בחטים קמח הכל וכו': **כשם שמעשיה** וכו' תוס' ר"פ ואלו מנחות: **מעשיה מעשי בהמה.** שהפקירה עצמה לתשמיש למי שאינו בן זוגה רש"י ז"ל. ובגמ' תניא אמר להם ר"ג לחכמים סופרים הניחו לי ואדרשנה כמין חומר. דשמעיה ר"ג לר"מ דאמר בפ"ק גבי במדה שאדם מודד וכו' היא האכילתו מעדני עולם לפיכך קרבנה מאכל בהמה א"ל ר"ג התינח עשירה ענייה שלא האכילתו מעדנים למה מביאה מאכל בהמה אלא כשם שמעשיה מעשי בהמה כך קרבנה מאכל בהמה והרמב"ן ז"ל כתב בפירוש החומש בענין קרבנה של סוטה על דרך הפשט ג"כ כי הקרבן הזה הבעל מביא אותו על קנאתו שקנא בה כדי שינקום ה' נקמתו ממנה ומעט השעורים שתהיה שערת ה' אמה יצאה ושער מתחולל על ראש הרשעה הזונה יחול וכענין צליל שעורים האמור בגדעון שפתרו אותו שער ומהומה רבה וכן בכלי חרס סימן שתשבר ככלי יוצר וכן העפר סימן שתמות ותשוב על העפר ע"כ. וכתב הרב בעל ספר החנוך ז"ל בענין טעם שאין ניתן שמן בקרבנה כי השמן עליון על כל המשקים שהוא צף על כולן וזאת הסוטה שקלקלה מעשיה ויסירה בעלה מגבירה והיא למטה בשפל ובזיון אין ראוי להביא בקרבנה השמן הנכבד שהוא נכון לאורה ולגדולה למשוח בו המלכים והכהנים הגדולים ע"כ: **ב היה מביא פיילי.** פ"ג מינין דף נ"ח: פיילי כוס בלשון יוני וכן תרגום ירושלמי ועשית קערותיו פיילוותה. ותרגום בספל אדירים בפיילי גיבריא ותרגום השותים במזרקי יין בפיילי חמר וכן ג"כ תרגום את קובעת כוס פיילי כסא. גמרא תנא פיילי של חרס חדשה דברי ר' ישמעאל ויליף לה מג"ש כלי כלי ממצורע דכתיב ביה אל כלי חרס על מים חיים מה מים חיים שלא נעשתה בהן מלאכה אף כלי שלא נעשה בו מלאכה ומה להלן מים חיים אף כאן מי כיור ס"ל לר' ישמעאל שצריכין להיות מים חיים דהיינו מי מעין ורבנן ס"ל דמי כיור מכשר מימות הן ופיילי של חרס דסוטה לא ילפינן שצריך שיהא חדש כמו של מצורע דאיכא למפרך מה למצורע שכן טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת ומסיק אמר רבא קרא בכלי חרס כלי שאמרתי לך כבר ומאי ניהו דמצורע פירש מדלא כתיב ולקח כלי חרס. תו גרסינן בגמ' אמר רבא לא שנו דס"ל לרבנן דמתני' דבעי כלי חרס ומכשרי בישן אלא שלא נתאכמו פניו אבל נתאכמו פניו ע"י האור פסולין דדומיא דמים בעינן ונהי דמי סוטה לרבנן לאו חיים ניגהו דמכשרי בשאר מימות מכל מקום לא נשתנו בעינן וכלי נמי בעינן דלא נשתנה ע"כ. מכל מה שכתבנו משמע דלא גרסינן במתני' חדשה אבל בירושלמי משמע דגרים חדשה והכי איתא התם בירושלמי מאן תנא חדשה ר' אליעזר דהוא דריש לה אל כלי חרס על מים חיים מה מים שלא נעשה בהם מלאכה אף כלי חרס שלא נעשה בו מלאכה. ניחא תמן דהא דריש אל כלי חרס על מים חיים הכא מה אית לך א"ר יוחנן דו סבר כר' ישמעאל תני מי כיור ר' ישמעאל אומר מי מעין וחכמים מכשירין בכל המימות והא דר' אליעזר כר' ישמעאל במים ודר' ישמעאל כר' אליעזר בכלי חרס. אשכח תני בכלי חרס חדשה ר' ישמעאל אומר אית תנאי תני בכלי חרס ולא במקדה ואית תנאי תנו אפילו במקדה הוו בעיין מימר מאן דמר בכלי חרס לא במקדה ר' אליעזר מאן דאמר אפילו במקדה רבנן כולה רבנן מ"ד בכלי חרס לא במקדה דבטיל רובה ומיעוטה קיים ומ"ד במקדה בבטיל מיעוטה ורובה קיים ע"כ. וכן משמע דגרים הרמב"ם ז"ל ג"כ במתני' חדשה. ואפשר דגם רש"י ז"ל גרים במתני' חדשה ומה שהעתקנו לשונו שכתב דס"ל לרבנן דמתני' וכו' לאו אמתניתין קאי רק אברייתא קאי דמדקתני בה דברי ר' ישמעאל משמע דרבנן פליגי עליה: **ונותן להוכה חצי לוג.** תוס' פ' שתי מדות דף פ"ח: **נוטל עפר מתחתיה.** היא דעת איסי בן מנחם דדריש לקרא הכי ומן העפר אשר יהיה יכול יתקן מבחוץ ויכניס ת"ל בקרקע המשכן אי בקרקע המשכן יכול יחפור בקרדומות ת"ל יהיה מ"מ הא כיצד יש שם עפר תיחוח הבא משם אין שם תן שם על הקרקעות וחוזר ונוטלו ונותנו לתוך המים ולאפוקי שלא יביא מתוך קופתו ויתן ואיכא תנא דס"ל שהיה מתקן מבחוץ ומכניס: **כדי שיראה על פני המים** כך נ"ל. וכן תנן ג"כ בפ"ג דפרה גבי אפר פרה. ירושלמי למה מים ואפר וכתב מים ממקום שבאת עפר במקום שהולכת כתב למי שעתידה ליתן לפניו דין וחשבון: **ג מאיזה מקום כותב מאם** וכו'. ביד פ"ג דהלכות סוטה סי' ח'. בפי' רע"ב ז"ל דבור המתחיל מאם וכו' דמשמע הא אם שכב לא תנקי. אמר המלקט הכי מסיק בגמ' דלת"ק דר"מ לא דריש מכלל לאו אתה שומע הן שאני הכא דכתיב הנקי בלא יו"ד בין ה"א לנו"ן דמשתמע הנקי אם לא שכב ותדרוש הכי טומאה תחת אישך הנקי כלומר חנקי כלומר דמלת חנקי קאי אקרא דסמיך ליה בתריה וה"ק חנקי ממי המרים ואת כי שטית טומאה תחת אישך. עוד בפי' רע"ב ז"ל האלות לרבות קללות הבאות מחמת ברכות. אמר המלקט בגמ' דרשי' הכי אלה למעוטי קללות שבמשנה תורה ושבתורת כהנים האלה למעוטי צואות וקללות דס"ל לר"מ הא דכתיב גבי האלות דכתיבא גבי רבויא דהאי האלות קאי אוכתב רבויא הוא לרבות קללות שבאות מחמת ברכות אבל הא דהאלה דכתיבא גבי מיעוט דהאי אלה מיעוטא הוא הא דידיה נמי מיעוטא הוא. עוד בסוף דבור האחר דדריש את לרבות צואות וקללות. אמר המלקט ור"מ דהוא ת"ק ההיא לא דריש: **ר' יהודה אומר כל עצמו.** ליסנא בעלמא הוא כלומר כיה זהיר וכו' ואפילו אם לא שכב איש אותך והנקי לא היה כותב וכ"ש והשביע הכהן: **ואינו כותב ואמרה האשה אמן אמן.** שהוא סוף המקרא הזה רש"י ז"ל. בפי' רע"ב ז"ל ולא קללות הבאות מחמת ברכות. אמר המלקט צריך להיות ולא קללות הבאות וכו' וכלומר דס"ל לר' יהודה דהאי דהאלות נמי למיעוטא. ובסוף לשונו ז"ל ולא קללות הבאות מחמת ברכות. אמר המלקט ומלת דאלה למעוטי קללות שבמשנה תורה ושבתורת כהנים דהאי דהאלה למעוטי צואות וקללות. ור' יוסי ס"ל הא דהאלה לאו למעט אלא אורחא דקרא הוא ומודה ר' יהודה גבי תפלין דהכל בכתב אפי' צואות דהא כתיב וכתבתם ואפי' צואות כגון וקראתם וכתבתם הכל כמשמע הכי איתא בפ' היה קורא דף י"ז: **ד אינו כותב לא על הלוח.** וכו' פי' הרמב"ם ז"ל אל יקשה בעיניך זה המאמר עם מה שאמרנו בפ"ג מיומא אף היא עשתה טבלא של זהב שפרשת סוטה כתובה עליה לפי שזאת הפרשה הכתובה בלוח של זהב אמנם היתה כדי לכתוב ממנה פ' סוטה על הספר כמו שנזכר ולא נצטרך להביא ס"ת לכתוב ממנו כשהיתה אצלנו סוטה וכבר בארו בתלמוד שפרשת סוטה שהיתה כתובה על לוח של זהב היתה כתובה. כך ☞ והטעם בזה שאינו מותר אצלנו לכתוב פסוק מן התורה על סדר בשיטה אחת אלא בספר לפי תנאי הכתיבה המבואר בס"ת תפילין ומזוזה אבל על הלוחות אין כותבין אלא תיבה תחת תיבה או שתי תיבות תחת שתי תיבות ומשלים דף אחת ויתחיל דף אחרת על הצורה אשר בארנו וכשהיה שכהן כותב בספר מזה יכתוב כתיבה ישרה עכ"ל ז"ל.

אם	ואת
לא	כי
שכב	שטית
איש	תחת
אותך	אישך

ותחלת דבריו הביאם רע"ב ז"ל שם בפ"ג דיומא סימן י'. וביד פ"ג דהלכות סוטה סימן ח' ובפ"ד סי' ח' ט'. ותוס' פ' הינן דף כ"ד ובפ' הקומץ רבה דף ל"א. ועיין במ"ש בפ' שני דגיטין סוף סימן ג': **אינו כותב לא בקומוס** וכו'. תימה דבכל דוכתי שמזכיר קומוס וקנקנתום מזכיר ג"כ סם וסקרא כגון בשבת פ' הבונה ובפ' שני דמגלה ובגיטין פ' שני והכא מאי שנא: **אלא בדיו.** עיין במה שכתב המעתיק בסוף פי' הרמב"ם ז"ל למשנה זו בענין מהו דיו ומהו חיבר הנזכר בלשון הגאונים שהחיבר הוא של עפצים ומטילין לתוכו קנקנתום וזה אינו נמחק אבל דיו סתם אין בו עפצים והוא נעשה מפחם הגפנים ומעשן השמנים וכיון שאין בו לא עפצים ולא קנקנתום המעמידים את הדיו הוא קרוב להמחק והכי מוכח מדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות תפילין מזוזה וס"ת שהדיו שאינו נמחק הוא העשוי מן העפצא וקנקנתום ונקרא חיבר והדיו הנמחק הוא שאין בו לא עפצא ולא קנקנתום ע"כ בקיצור ועיין במ"ש בפ' שני דגיטין סי' ג'. וביורה דעה סוף סימן רע"א כתב שהוא יכול להמחות ה"ר יהוסף ז"ל: **ה ועל מה היא אומרת** וכו'. עד סוף הפרק ביד פרק ד' דהל' סוטה סי' י"ז ושם פסק ג"כ כדברי ר"מ דמתנה עמה על העתיד. וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל ולמה היא אומרת אמן אמן אמן שלא אמן לשבועה אמן אם איש זה אמן אם איש אחר אמן שלא נטמאתי ואם נטמאתי יבואו בי אמן שלא שטיתי ארוסה שומרת יבם וכנוסה ר"מ אומר וכו'. וכתבו תוס' ז"ל בפ"ק דקדושין דף כ"ז וז"ל אמן מאיש זה אמן מאיש אחר וא"ת מנלן כל הני הא לא כתיב אלא תרי אמן וי"ל מחד אמן מפיק שפיר אלה ושבועה ואיש זה ואיש אחר שהרי אבל מאי דכתיב בפרשה קאי ואלה ושבועה בהדיא כתיב בפרשה וכתיב נמי תחת אישך דמשמע בין מאיש זה בין מאיש אחר ואידך אמן קאי אארוסה ושומרת יבם דלא כתיבי בפרשה ע"כ. ולנע"ד דאפשר עוד לומר דמש"ה כתיב נמי אם לא שכב איש אותך ולא כתיב אם לא שכב האיש לרמוז בין מאיש זה בין מאיש אחר. ובספר הפרפראות אמן אמן פסיק בין שני אמנים לומר. אמן מאיש זה אמן מאיש אחר ע"כ: **וכנוסה.** כנוסה שייך למיתני גבי יבמה כדכתיב לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר אלא יבמה יקחנה לאשה בביתו רש"י ז"ל שם בקדושין: **שומרת יבם וכנוסה.** ואם היתה יבמתו וכנסה וקינא לה ונסתרה מגלגל עליה שבועה שלא נטמאת כשהיא שומרת יבם כך נראה שנ"ל בפי' רע"ב ז"ל. עוד בפי' רע"ב ז"ל ומתני' ר"ע וכו' אמר המלקט הכי אמרי במערבא. ואמרי במערבא הוא ר' ירמיה. עוד בפי' רע"ב ז"ל נ"ל משביע אני עליך שלא נטמאת: **ו הכל שוין.** ואפי' לר"מ דאמר מתנה על העתיד. ואיתה בתוס' ס"פ בן סורר. וי"ס דגרסי הכל שוין שאינו מתנה עמה לא על קודם שנתארסה ולא על משנתגרשה וכן הוא בירוש' וכן נראה דגרים הרמב"ם ז"ל וז"ל שם ביד פ"ד ולא אחר שגרשה אם גרשה והחזירה ע"כ. אמנם רש"י ז"ל נראה דגרים ולא על מאחר שתתגרש וז"ל ואפי' לר"מ דאמר אדם מתנה על עתיד ונטמאה בנישואיה דהיינו נאסרת עליו לחזור לו אא"כ נשאת ע"י קדושין דכי כתיב לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אחר קדושין ונשואין כתיב כדכתיב והיתה לאיש אחר ושנאה האיש האחרון ע"כ ולדידיה הלשון דחוק דה"ל למיתני ולא על מאחר שתתגרש אם תסתר ותטמא ואח"כ יחזירנה וכמו שארמוז עוד בסמוך וכן כתוב ג"כ בתוי"ט. בפי' רע"ב ז"ל נ"ל דבקדושין תלה רחמנא האיסור לא בביאה דכתיב ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר לא יוכל בעלה הראשון וגו' לפיכך נתקדשה וכו': **זה הכלל כל שתבעל** וכו'. גמ' בעי ר' ירמיה מהו שיתנה אדם על נשואים הראשונים כגון אם גרשה והחזירה וקנא לה ונסתרה ומהו שיגלגל בזנות שתחת אחיו דהא דתנן במתני' ארוסה ונשואה שומרת יבם וכנוסה לאו בחדא איתתא קאי שיקננה יבם וישביענה על אירוסין ונשואין של אחיו אלא מילי מילי קתני אם הבעל משקה מתנה על ארוסה ונשואה ואם היבם שכנסה משקה מתנה עמה שומרת יבם וכנוסה ת"ש זה הכלל כל שתבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה הא אסורה ה"נ דמתנה עמה וזו נאסרת עליו בזנות נשואין הראשונים לעולם וכן בזנות נשואי אחיו כדתנן בפ"ק ואם מת חולצת ולא מתייבמת ש"מ ופי' ר"י הא אסורה מתנה עמה מוכח מסכלא אם גורש אדם את אשתו וכתה יכול להחזירה ואינה אסורה עליו וא"ת אסתר למה לא גרשה מרדכי ואח"כ היה מקדש אותה וי"ל היה צריך עדים בגרושין וקדושין ושמא היה נודע למלך ע"כ. עוד בגמ' בעי רב אשי לר"מ דאמר אדם מתנה על העתיד מהו שיתנה עמה בגלגול שבועה על נשואין האחרונים אם יגרשנה ויחזירנה מי אמרינן כיון דהשתא מיהא לא אסירא ליה לא או דילמא זימנין דמגרש לה והדר מהדר לה ת"ש הכל שוין שלא היה מתנה עמה לא על קודם שתתארס ולא על מאחר שתתגרש נסתרה לאחד ונטמאה ואח"כ החזירה לא היה מתנה עמה טעמא דתיטמא בימי גירושיה דלא מיתסרא עליה הא יחזירנה ותיטמא אח"כ ה"נ דמתנה עמה מעכשיו ונראה דה"פ דמתני' ולא על מאחר שתתגרש שאם נסתרה לאחד וכו' והוי כתנא והדר מפ' ומיהו לשון דמתני' דהכא והדר מפרש כדכתיבנא שמעינן דפשיטא דלר"מ אדם מתנה על נשואין האחרונים משום דלא לא הוה הכי רק ולא על מאחר שתתגרש בלחוד הוה מגיה לפרושי דבכלל אחר שתתגרש הוי נמי נשואין האחרונים וכמו שאינו מתנה על זמן היותה גרושה ה"נ ה"א דלא יוכל להתנות על זמן נשואין אחרונים קמ"ל. וזה הכלל נראה דאתא לאתויי דיוקא דפשטיה

מינה בעיית ר' ירמיה כדכתיבנא בסמוך א"כ לרבויי שאם כנס את יבמתו אינו מגלגל עליה שלא זכתה כשהיא שומרת יבם וסתם לן תנא השתא דלא כר' עקיבא דסתם לן לעיל בסמוך כותיה וסתמא בתרא הוי עיקר כנלע"ד: **לא היה מתנה**. תוס' פ' יוה"כ דף פ"ב ודר"פ ארוסה. ובטור אבן העזר סימן י"ז:

פרק ג

היה נוטל וכו'. עד סוף סי' ב' פ"ג ביד דהל' סוטה סי' י"ג י"ד ט"ו. וכתבו תוס' ז"ל דבירושלמי משמע דקאי היה נוטל אכהן ולא כפי' רש"י ז"ל ומיהו מצינן למימר דמאי מן המוכשר בכהן ע"כ בשנוי לשון קצת: **וכהן מניח את ידו תחתיה ומניפה**. הא דאיצטריך תו למיתני וכהן מניח את ידו תחתיה ולא קתני בסתם ומכניס את ידו לאשמועינן דתנופה בכהן. וברוב המקומות גרסינן תחתיה ואית דגרסי' מתחתיה. ובגמ' יליף דהתנופה צריכה יד בעלים ויד כהן יד יד משלמים כתיב הכא ולקח הכהן מיד האשה וכתיב התם ידיו תביאנה מה כאן כהן אף להלן כהן ומה להלן בתנופת חזה ושוק ואימורין שלהם בעלים אף כאן בעלים הא כיצד מניח ידו הכהן תחת יד הבעלים ומניף ומגיש לקרן מערבית דרומית ומפ' בגמרא אברייתא דקתני כנגד חודו של קרן ודיו דר"ל דדי לו שיגיש את המנחה בכלי ואין צריך לכוף בכלי כדי שתהא הסלת עצמה נוגעת במזבח: **ב היה משקה**. בגמ' פריך הא אקרבה קודם השקאה והיכי תני קמץ והקטיר והדר תני היה משקה ומשני ה"ק וכו' דריבא דקתני הניף והגיש וכו' לאו דוקא קודם השקאה נקט דלא איירי בהשקאה כלל אלא איירי בסדר הקרבת מנחת סוטה שכן הוא תנופה והגשה קמיצה והקטרה והדר איירי מי קודם אי השקאה קודמת את כל אלה או אם כל אלה קודמין להשקאה ופליגי בה ר"ש ורבנן: בפי' רע"ב ז"ל והשקה קמא לגופיה. אמר המלקט דאין לומר דקרא קמא לדיעבד כדדריש ר"ש דבדיעבד לא פתח קרא דאין דרך הכתוב לומר בתחלה שלא כדרך מעתו אלא בתחלה סודר משפט דבריו ולבסוף מרבה מקראות לדרוש. עוד בפי' רע"ב ז"ל ואחר ישקה אע"ג דמשמע דוקא. אמר המלקט ר"ל דמשקה דוקא אחר הקטרת המנחה דסדר המקראות כך הוא וכתב ומחה והשקה והניף המנחה והקריב דהיינו הגשה וקמץ והקטיר ואחר ישקה את האשה את המים והדר תו כתיב השקאה שלישית והשקה את המים והיתה אם נטמאה וכו'. ומלת ואחר דקאמר קרא ס"ל לרבנן דקאי אומחה דכתיבא לעיל מנה וקאמר דאם לא נמחקה יפה ועדיין רשומן של אותיות ניכר לא ישקנה והשקה בתרא לאשמועינן שאם נמחקה המגלה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחה. כתבו תוס' ז"ל אמרינן בירושלמי דלרבנן הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשרה והתם דריש אליבא דרבנן ואחר ישקה למערערין וה"נ התם ואחר ישקה ע"כ בלא בטובתה מודה ר"ש לחכמים שאם השקה ואח"כ הקריב את מנחתה שהיא כשרה ומודים חכמים לר"ש שאם הקריב את מנחתה ואח"כ השקה שהיא כשרה מה ביניהן מגוה רבנן אמרין מנחה היא שהיא בודקתה ור"ש אומר המים הם בודקין אותה מ"ט דרבנן מנחת זכרון מזכרת עון מ"ט דר"ש וצאו בה רבנין אמרי כותב ומוחק ומשקה ומקריב ר"ש אומר כותב ומקריב ומוחק ומשקה כ"ע מודו שמחיקה סמוך להשקאה ע"כ. ובגמ' מוכח לפי פי' רש"י ז"ל וגרסתו דר"ע ס"ל כר"ש למקריב מנחתה ואח"כ משקה ועדיפא מיניה דלית ליה אם השקה ואח"כ הקריב את מנחתה כשרה הלכך והשקה קמא דריש למשקין אותה בעל כרחה דאע"פ שלא כדין עשו הכהנים למחוק את המגלה קודם הקטרה דכיון דאינה שותה עד לאחר הקטרה לא היה להם למחוק דכל מה שיש שהות לאחר את המגלה מאחרין שמא תודה אפ"ה הואיל ומחקה אפי' שלא כדין אין שומעין לה לאמר איני שותה אלא או תשתה או תודה שהמחיקה גורמת לה לשתות ולא מיד אחר המחיקה אלא אחר הקטרה וקרא דואחר ישקה לרישומו ניכר והשקה בתרא לגופיה לומר שמקריב מנחתה ואח"כ משקה. ודוקא אם ניכר בה דמחקה רתיתותא וביעתותא אינה רוצה לשתות או ס"ל לר"ע דמשקין אותה בע"כ אבל אם אינה רותחת וקאמרה איני שותה ודאי טמאה היא ואין משקין אותה. ותו מקשה בגמ' דר"ע אדר"ע ומשני תרי תנאי אליבא דר' עקיבא: **ג עד שלא נמחקה** וכו'. תוס' פ' נושאין על האנוסה דף ק': **אמרה איני שותה**. פי' אע"פ שלא אמרה טמאה אני דאי אמרה טמאה אני פשיטא מכ"ש דשפה. ופי' רש"י ז"ל מגלתה נגנזת בצדי ההיכל דכל כתבי הקדש שאינם לקרות בהן נגנזין שלא יתבזו: **ומנחתה מתפזרת**. תוס' פ' ואלו מנחות דף ע"ד: **על בית הדשן** [פי' רש"י] שהי' בעזרה ששורפין שם פסולי המוקדשין ופסולי אימורין שמחיצתן לפנים מן הקלעים כדאמרי' בשחיטת קדשים שלשה בית הדשן הם דהואיל וקדשה בכלי נשרפת בעזרה והאי מתפזרת היינו נשרפת כדאמרי' לקמן ואלו שמנחותיהן נשרפות וקחשיב להא האומרת איני שותה ע"כ: **ואין מגלתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת**. בגמ' וגם בפ"ק דעירובין דף י"ג פליג בברייתא ר' אחאי ב"ר יאשיה וס"ל דמגלתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת. וכתב הר"ן ז"ל בר"פ כל הגט דכי בעו רבנן בסוטה לשמה היינו דוקא המחיקה ולא הכתיבה דועשה לה כתיב ומאי עשייה מחיקה כדמסקי' התם בגמ' עכ"ל ז"ל וביד פ"ד דהל' סוטה סי' ד' ו': **מערערין** פי' משברין ומפין אותה עורדו ארמנותיה ת"י פגרו ברנייתא ורש"י ז"ל פירש בגמ' סוף פירקין דלעיל כאדם המתנק ע"י משקה נראה כעושה ער ער והוא לשון צעקת שבר יעוערו ע"כ וכתבתיו לעיל סי' ה'. ובגמ' תניא ר' יהודה כלגוס של ברזל מטילין לתוך פיה שאם נמחקה המגלה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקין אותה בע"כ א"ר ר"ע כלום אנו צריכין אלא לבודקה והלא בדוקה ועומדת אלא עד שלא קרב הקומץ יכולה לחזור בה משקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה ע"כ: **ד אינה מספקת לשתות** וכו'. פ"ג ביד דהלכות סוטה סי' ט"ו. ובגמ' פריך מני מתני' ר"ש היא דאמר מקריב את מנחתה ואח"כ משקה אימא סיפא אם יש לה זכות תולה לה אתאן לרבנן ומשני דמתני' ר' עקיבא היא דסבר כר"ש דאמר דמקריב את מנחתה ואח"כ משקה ומשקרב הקומץ אינה יכולה לחזור בה ומדקתני אינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות אלמא שסבר קרבה מנחתה דאי לא קרבה מנחתה אכתי לא הוות מיבדקא עד שתקרב מנחתה משום דכתיב מנחת זכרון מזכרת עון ובזכות סבר ר"ע כרבנן דאמרי זכות תולה ודלא כר"ש דבסמוך ובירושלמי נמי איתא אנן תנינן אינה מספקת לשתות אית תנאי תנו לא היתה זזה משם מ"ד אינה מספקת לשתות ר"ש מ"ד לא היתה זזה משם רבנן ע"כ, וכתבו תוס' דבירוש' אשכחן בהדיא דס"ל לר"ע דזכות תולה דגרסי' בירוש' תניא ר' שמעון אומר כל זכרונות שנאמרו בתורה לטובה היא של פורענות א"ל ר"ע אילו נאמר מזכרת עון ושתק הייתי אומר כדבריך הא אינו אומר מנחת זכרון אלא לטובה מנחת זכרון אם יש לה זכות מזכרת עון אם אין לה זכות ע"כ: **והן אומרים הוציאוה הוציאוה**. תוס' ר"פ כל הפסולין וס"פ האשה דפסחים ודפ"ק דיבמות דף ז' וכתבו שם תוס' ז"ל דמשמע מדאורייתא מדקאמר הוציאוה הוציאוה תרי זימני שהיו ממהרין כל כך ע"כ: **שלא תטמא את העזרה**. שלא תפרוס נדה מחמת ביעתותא כדאשכחן באסתר ותתחלחל המלכה מאד שפרסה נדה והא דתנן בנדה בספ"ד מפני שחרדה מסלקת את הדמים מתרץ בגמ' דפחדא דהייתי דאגה שאינה באה פתאום אלא דואגת שמא יבואו אויבים להרגה גומת [הגמ' בניר"ה] כמקור מלשונית דם ואפי' בשעת וסתה אבל הכא דהוי ביעתותא שבא לה פתאום כגון זו שלא היתה חרידה עד עכשיו ופתאום היא מרגשת בצערה וכן באסתר שבאה לה שמועת מרדכי פתאום אדרבא מרפין הדמים ופותח את המקור: **שלא תטמא את העזרה**. כתוב בתוי"ט יראה לי שטהרת טומאה זו שבמחנה היא בפריסת הטומאה ממנה בלבד דלא מצינו לה שהרה לטומאה זו דאין לומר בטומאת כליה שבעזרה כיון דלא מצית מוקמת למתני' בטומאת מת ע"כ פי' דבגמרא מפ' מ"ט מהרין להוציאה אי משום דדילמא מתה והתניא טמא מת מותר ליכנס למחנה לויה ולא טמא מת בלבד אמרו אלא אפי' מת עצמו שנא' ויקח משה את עצמות יוסף עמו עמו במחיצתו ומשני אביי משום שלא תפרוס נדה וכו' כדכתיבנא ומבואר בקיצור בפי' רע"ב ז"ל. והעלה בתוי"ט דמשנתנו קוראה להר הבית כולו עזרה דהכי אשכחן נמי בפ' שני דשבת סי' ח' וגם בפ"ק דבכורים סי' ח' ושכן הדין שנדה וזבה אסורין ליכנס להר הבית ע"כ בקיצור. וכבר כתבתי לעיל בפ"ק סי' ס' דשער ניקנור הוא בין עזרת נשים לעזרת ישראל ועד שער ניקנור נקרא מחנה לויה ושער ניקנור לא נתקדש בקדושת עזרת ישראל כדכתיבנא התם: **יש זכות תולה ג' שנים**. כתב החכם ה"ר **אפרים אשכנזי** ז"ל **חתנו של רש"ל ז"ל**. דנ"ע וכי בעבור זכותה מניח הקב"ה לעשות הבעל איסורא בכל יום. ואפשר דלפי סברת רבי דלקמן אינו קשה כ"כ ודוק ע"כ ובמה שכתבתי לעיל פ"ק אליבא דרב ששת לא קשה מידי אפי' לרבנן עיין לעיל שם סי' ג' ועיין ג"כ מ"ש בסמוך בסימן ה'. ובגמ' מוקמי' מתניתין דלא כאבא יוסי בן חנן דתולה לה שלשה חדשים כדי הכרת העובר דכתיב ונקתה אם יש לה זכות כדי ונזרעה זרע כשיעור שהעובר ניכר במעוברת ודלא כר' אלעזר ב"ר יצחק איש כפר דרום שאמר ט' חדשים שנאמר ונקתה ונזרעה זרע ולהלן הוא אומר זרע יעבדנו יסופר זרע הראוי לספר פי' לחיות ולבוא לידי ספור שבחו של מקום אלא כר' ישמעאל דאמר בברייתא י"ב חדש ומסמיך ליה אקרא דכתיב לקצת ירחין תרי עשר וגו' אלמא תלה לו הזכות שהיה מפרנס עניי ישראל י"ב חדש וה"נ במתני' דקתני שלש שנים ר' ישמעאל היא ואשכחן קרא דאמר בהדיא שהקב"ה מאריך זמן עד שלש פעמים דכתיב כה אמר ה' על שלשה וגו' הלכך הוו להו שלש שנים אבל בירושלמי מפרש יש זכות תולה שנה אחת מנבוכדנאצר לקצת ירחין תרי עשר יש זכות תולה שתי שנים מאמנון ויהי לשנתים ימים יש זכות תולה שלש שנים מאחאב וישבו שלש שנים אין מלחמה א"ר יוסי כל אותן ג' שנים היה עסוק במצות וכל אותן שתי שנים היה עסוק בתורה. והביאוהו תוס' ז"ל: **מכאן אמר בן עזאי חייב אדם** וכו'. ירושלמי דפירקין ודפ"ק דחגיגה בן עזאי דלא כר' אלעזר בן עזריה דאמר גבי פרשת הקהל דנשים אינם באות רק לשמוע וכתבו תוס' ז"ל ונראה דה"פ דמצוה לשמוע כדי שידעו לקיים המצוה ולא משום שידעו שזכות תולה ע"כ: **שאם תשתה תדע שהזכות תולה לה**. תרגם והתלמוד בפרשת סוטה שהזכות תולה דילפי' מונקתה ונזרעה זרע ע"י זכיות ונקתה כדי הכרת עובר או כדי זריעת זרע או יותר כדמפ' בגמ' רש"י ז"ל: **מלמדה תפלות**. גרסינן ולא גרסינן כאילו ובגמ' הוא דפריך למימר תפלות ס"ד וכי תורה תפלות קרית לה אלא אימא כאילו מלמדה תפלות וה"נ אשכחן בפ"ק דקדושין דף ל' ר' יהודה אומר כל שאינו מלמד את בנו אומנות מלמדו לסטות לסטות ס"ד אלא אימא כאילו מלמדו לסטות. בפי' רע"ב ז"ל תפלות חבור משכב אנשים אבל הרמב"ם ז"ל פי' תפלות דברי הבאי ודברי משלים ע"כ. וביד בהלכות ת"ת פ"א סי' י"ג וכתב שם בסוף הפרק בד"א בתורה שבעל פה אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה ואם למדה אינו כמלמדה תפלות ע"כ. ובטור י"ד סי' רמ"ו: **רוצה אשה בקב ותפלות**. פי' ר"ח רוצה אשה שיהא בעלה חמר ויהא מצוי אצלה בכל שבת לתת לה עונתה ולא יביא לה אלא קב חיטין בלבד ולא יהא גמל שהולך בדרך רחוקה ואינו נותן לה עונה אלא אחת לשלשים יום ואע"פ שמביא לה לשכרו תשעה קבין חביבה עליה העונה בכל שבת וקב אחד מט' קבין ופרישות שלשים יום: **חסיד שוטה**. ירושל' ה"ד חסיד שוטה ראה תינוק מטבע בנהר אמר לכשאחלוץ תפליי אצילנו עד שהוא חולץ תפילין הוציא זה את נפשו. תוס' ז"ל: **רשע ערום**. ר' אבהו אמר זה הנותן דינר לעני להשלים לו מאתים זוז וכדתנן בפ' בתרא דפאה שיו מאתים חסר א' אפי' אלף נותנין לו כאחד ה"ז יטול ר' אסי א"ר יוחנן זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטים קודם שיבואו הבנות לב"ד ויעמידו הנכסים בחזקתן דיתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים זכו אביי אמר זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג דתניא נכסי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלקוחות דברי רבי רשב"ג אומר אין לשני אלא מה ששייר ראשון רב יוסף ב"ר חמא אמר רב ששת זה המכריע אחרים לעשות כהוראותיו להראות עצמו כחסיד ר' זריקא אמר רב הונא זה המקל לעצמו ומחמיר לאחרים עולא אמר זה שקרא ושנה ולא שימש ת"ח: **מבלי העולם**. או מבלי בבי"ת הרמב"ם ז"ל. וכן הוא בספ"ח דהל' ערכין. ובגמ' תנא התנאים מבלי עולם בבי"ת והפירוש מפני שמורין הלכה מתוך משנתן בהוראת טעות שאינם יודעים טעמי המשנה ושמא אין הלכה כמותה שהיא דברי יחיד וכיוצא בזה: **ה ר"ש אומר** וכו', פ"ק דסוטה דף ו' ועיין במ"ש לעיל בפ"ק סי' ג': ובספרי הגרסא ואם אומר אתה שהזכות תולה במים המרים המאררים. ומ"מ קשה קצת מ"ש לדברים מילתיה נקט במים המרים בלבד ובסיפא נקט תרוייהו וכ"ש לרוב הנוסחאות דקשה טפי שינה דבריפא נקט המרים ובסיפא נקט המאררים אכן שם בפ"ק בתרוייהו קתני המרים: **רבי אומר הזכות תולה**. ביד הל' סוטה פ"ג סי' כ': **מתנוונה**. פי' הרמב"ם ז"ל שהאלה נחולי השחפת ונעשית כחושה ע"כ ובפ' הרואה דף ס"ג ע"ב פי' רש"י ז"ל ימוק והולך לו מתנוונה

והולך

וסולך נו ונמשך למיתה ע"כ. וכתבו תוס' ז"ל שם בפ"ק דמכילתין דף ו' דבעלה מותר בה מיד ולא אמרי' ימתין עד שלש שנים שמא זכות תלה לה דאם היה אסור בה היכי זה מצי למיקרי בה ונקתה ונזרעה זרע וכן הראני רבי בירוש' ונקה האיש מעון אינו חושש שמא תלה לה זכות ואתיא כמ"ד הזכות תולה והיכא ניכרת ע"כ: **ו נטמאת מנחתה וכו'.** פ"ק דמכילתין דף ו'. וביד שם פ"ד סי' י"ד: **ואלו שמנחותיהם** כו ואיתה נמי שם בפ"ק דמכילתין. ודייקי' התם אליבא דרב ששת דכתבינן לעיל בפ"ק סי' ג' ובאו לה עדים בזה שמאה דאתו עדים אימת אילימא מקמי דתיקדוש בכלי שרת תפדה ותיפוק לחולין אלא וכו' ומסיק רב פפא אין ה"נ דמדאורייתא יצאה לחולין ומדרבנן הוא דנשרפה. לפי שאין הכל בקיאין בהלכות נידע שבשביל שהיו לה עדים לא היתה ראויה לקדש ואתו למימר מוציאין דבר שקדש בכלי שרת לחולין. והקשו תוס' ז"ל כל הני משניות דתנן בזוא תלא והרעה בעדר ניגזור שמא יאמרו מוציאין מקדושת הגוף לחולין ותרצו דהתם לא מוכחא מילתא וליכא היכרא בין קדושת פה לקדושת הגוף ויאמרו קדושת הפה היה אבל הכא איכא היכרא בין קדושת הפה לקדושת כלי שרת וע"ע בפ' שתי מדות ובפ' התודה עכ"ל ז"ל: **ושבעלה בא עליה בדרך.** כתבו תוס' ז"ל אע"ג דאין המים בודקים אותה אפ"ה נטרפת דכי קדוש מעיקרא שפיר קדוש והוי כמי שנטמאו וכהנו בה מוזרות בלבנה קודם לכן דאין המים בודקין ואפ"ה מנחה שפיר קדוש. והאי דלא חשיב במתני' מנחת ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ"ג מפני שידוע פסול שלהן שאינם נבדקות ואין מביאין אותם לשתות ע"כ. בסוף פי' רע"ב ז"ל והשירים קרבין לעצמן. אמר המלקט ובגמרא פריך איקרי כאן כל שהוא ממנו לאשים הרי הוא בבל תקטירו דס"ל למיכתב כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו למה לי אלא ולאי לדרשא אתא דכל שממנו עלה כבר אשה לה' לא תקטירו שירים שלו. ומשני דמסיק להו לשום עצים כר' אליעזר דאמר לשם ריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים ובמסקנא מפני לה אפי' כרבנן וכדאמר ר"ש בר"פ ואלו מנחות גבי מנחת חוטא של כהנים דנקמצת והקומץ קרב בעצמו והשירים קרבין לעצמן ומתפזרין להבוד ולית ליה כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו ואפילו רבנן לא פליגי עליה דר"ש וס"ל דאינה נקמצת אלא דוקא במנחת חוטא של כהנים דבת הקרבה היא דמקשי מונחו לנדבתו בקרא דוהיתה לכהן כמנחה נומר דלא בעיא קמיצה אבל הא דלאו בת הקרבה דדילמא בתר דידה אזלינן ושירים גמורים הם אפילו רבנן מודו דמתפזרין. וביד פי"ב דהלכות מעשה הקרבנות סימן י"ב ובפי"ט דהלכות פסולי המוקדשין סי' י': **ז בת ישראל שנשאת לכהן וכו'.** ביד פי"ב דהל' מעשה הקרבנות סי' י': **מנחת כהנת נאכלת.** עי' ברש"י ז"ל דבגמ' משמע דאפי' כשהיא נשואה לכהן כל"ל מיכא לא הויא מנחתה. ואיתא בפ' הזרוע דף קל"א: **בהנת מתחללת** וכתב הרמב"ם ז"ל ומה שאמר בכאן בכהנת מתחללת אין ענינו שהכהנת בנבד תהיה חללה ואמנם שהיא מתחללת בכלל מי שנתחלל ובשכיבתה זאת האשה חללה תעמוד חללה לעולם בין שמת בעלה או גרשה וזה הכהן כל שהוא עמה הוא פסול לעבודה ואם גרשה ונדר שלא ישא בעבירה כמו שיבאר בפ"ח מבכורות חוזר לכשרותו ולשון ספרא נהגו בזמן שהוא נוהג מנהג זה הרי הוא חולין ע"כ: **ואין כהנת אוכלת בקדשי קדשים.** כתוב בתוי"ט דכתיב כל זכר בבני אהרן וכו' ואע"ג דמבני אהרן ממעטינן ולא מבנות אהרן טרח קרא וכתב זכר לרבות בעלי מומין למחלוקת וכו' קשה לע"ד דהתם מכל נפקא לן לרבויי ואכתי מנא זכר או מלת בני אהרן יתירא: **ח מה בין האיש לאשה וכו'.** בתוספתא קחשיב עובר על מ"ע שהזמן גרמה מה שאין כן באשה האיש עובר על בל תקיף ועל בל תשחית ועל בל תטמא למתים מה שאין כן באשה האיש נידון כבן סורר ומורה ונעשף ומסר ואין האשה נעשית ומספרת האיש נמכר ושנה ואין האשה נמכרת ונשנית האיש נמכר לעבד עברי ונרצע וקונה לעבד עברי ואין האשה נרצעת ונמכרת וקונה. ולא קתני התם כל הני דמתני' ותימא אמאי לא חשיב נמי סמיכות ותנופות והגשות וקמיצות וכל הני דתנן בפ"ק דקדושין בין כהן לכהנת ולא קתני נמי שהעבדי' יוצא בשנים וביובל ובמיתת האדון משא"כ בעבריה הזב מטמא בראיות ולא הזבה מגורע אסור בתשמיש המטה ולא מגורעת כדמפרש בפרק ד' מחוסרי כפרה מחוץ לאהלו ולא מחוץ לאהלה. תוס' ז"ל: **האיש פורע ופורם וכו'.** דכתיב איש צרוע ומ"מ לענין טומאת נגעים אית לן קרא יתירא והצרוע אשר בו הנגע לרבות אשה דהא קרא יתירא הוא ולא איבעיא ליה למיכתב אלא בגדיו יהיו פרומים דהא במצורע קמיירי אלא לרבות צרוע שני כגון אשה: **האיש מגלח על נזירות אביו.** מפ' בפ' בתרא דכריתות דף כ"ח דדוקא על מעות סתומין ולא על מעות מפורשין. בפי' רע"ב ז"ל והיה בנו נזיר פי' ר"ל שהיה הוא ואביו שניהן נזירין או שלא היה הבן נזיר בחיי אביו אלא שנדר בנזירות לאחר מיתת אביו הבן מגלח על מה שהספרים אביו ובזה הלשון של רע"ב ז"ל שבכאן מכוון עם מה שכתב בספ"ד דנזיר: **האיש מוכר את בתו וכו'** וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א גרסי' בבא דהאיש מקדש קודם בבא דהאיש מוכר: **האיש מקדש את בתו** דכתיב ואמר אבי הנערה את בתי נתתי לאיש הזה באשה נהנית כהיתה. ומכאן תבין למה שכתוב בפי' רש"י ז"ל כשהיא קטנה וכמו שהעתיק רע"ב ז"ל דלא דוקא אלא כל זמן שלא בגרה קרי לה קטנה וכדתנן בהדיא האיש מקדש את בתו כשהיא נערה וכו': **ואין האשה נסקלת ערומה.** נראה דגרסינן ערומה הרי"ש בשורק והמ"ם דגושה כמו לשון רבים דערומים שכשפירושו לשון ערטילאין הוא דגוש המם כדכתיב ויהיו שניהם ערומים וכן בברכות דשחרית מלביש ערומים בדגש המם והנקבה אפילו בלשון יחיד המם דגושה והרים בשורק ומאן דגריס ערומה הרים בחולם כמו הזכר בלשון יחיד שהוא ערום בחולם צריך לגרוס ערומה המם רפויה אבל בשורק והמם רפויה לא גרסי' דהוי לשון חכמה כדאיתא במסרה פ' בראשית לחכימין רפין וערטילאין דגשין דאע"ג דמסרה לא מיירי אלא בלשון רבים זכרים ממנו נלמוד לנקבות רבות דערומות ברפא המ"ם הוא לשון חכמה ובדגשות המ"ם הוא לשון ערטילאות ואפי' בלשון נקבה יחידה איכא נמי נחלק חילוק זה דזיל בתר טעמא כלום הוצרכנו לחלק אלא מפני המ"ם שנקראות במצמא ומוצא השם הכא נמי גם ביחידה איכא האי סברא גופיה דוק והכי נמי אשכחן לה במקרא בספר איוב פן אפשיטנה ערומה*) הרי"ם בשורק והמ"ם דגושה: **ואין האשה נתלית** בפ' נגמר הדין נפקא לן מכי יהיה באיש ולא באשה. וביד פ' עשירי דהלכות טומאת צרעת סי' ח' ובפי"ג דהלכות גניבה סי' י"ב ובפ"א דהלכות עבדים סימן ג':

פרק ד ארוסה ושומרת יבם וכו'. בפ' הבא על יבמתו דף נ"ח ובפ"ק דקדושין דף כ"ז. וביד פרק שני דהלכות סוטה סי' ב' ג' ובטור אבן העזר סי' קע"ח. בפי' רע"ב ז"ל צריך להגיה דכתיב דבר אל בני ישראל ואמרת רבוייא הוא לרבות וכו': **שנאמר אשר תשטה וכו'.** ומתני' ר' יונתן בר פלוגתיה דר' יאשיה הוא דממעט בברייתא שומרת יבם מתחת אישך וממעט ארוסה מתחת אישה ודלא כר' יאשיה דממעט ארוסה מתחת אישך אבל שומרת יבם מרבה לשתיה מאיש איש ובגמ' מפ' טעמא דכולהו וכל חד במאי מפיק ליה לקרא דחבריה: **אלמנה לכ"ג וכו'.** האי דלא עריב ותנא להו אלו לא שותות ולא נוטלות כתובה וליתני ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ"ג וכו' מעוברת חברו ומינקת חברו ואילונית וזקנה וכו' יש לומר אפו"ה פלגינהו משום דחלוקים בטעמא. מיהו תימא אמאי לא תנא מעוברת בהדי בבא דאלמנה לכ"ג דדמי בטעמא וה"ל למיתני בתחלת הפרק אלו לא שותות ובתר ליתנב וליזיל כולהו הני דדמיין להדדי ועפי הוה שייך למיתני אלו ברישא כולן ממאי דתני קתא דלא שותות והדר תני אלו תוס' ז"ל. ונלע"ד דאפשר לומר דמשום דמעוברת חברו וכו' איכא פלוגתא הנייה באפי נפשה וגם באילונית איכא פלוגתא כמו שנכתוב בסמוך בס"ד ועוד יש לתרץ אבל זה נלע"ד נכון: **ב האומרת טמאה אני לך.** אית דל"ג הכא מלת לך, ירושלמי א"ר יאשיה סח לי זעירא משום אנשי ירושלם שלשה הן שאם בקשו למחול מוחלין להן ואלו הן סוטה ובן סורר ומורה וזקן ממרא וכו' תמצאנו כתוב באורך כבר שם בפ' בן סורר ומורה ואיתיה בבבלי בגמ' בשנוי לשון קצת: **מתו בעליהם עד שלא שתו.** ביד פכ"ד דהל' אישות סי' כ"ד ובפ' שני דהלכות סוטה סי' ז'. ורישא דמתני' בר"פ זה: **בש"א נוטלות כתובה ולא שותות.** דס"ל דשטר העומד ליגבות כגבוי דמי הלכך כיון דנכסי ברשותה קיימא הוו להו יורשי הבעל תובעין והמע"ה ועליהן להביא ראיה שזנתה בסתירה זו ואבדה כתובתה וב"ה ס"ל לאו כגבוי דמי והויא לה איהי תובעת מספק דדילמא זכאי הלכך איהו ודאי והיא ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ועליה להביא ראיה שלא זנתה. ואיתה בפ' השולח גמ' דף ל"ז ובס"פ כל הנשבעין: **ובה"א לא שותות ולא נוטלות כתובה.** פ' החולץ דף ל"ח והגרסא שם ובה"א או שותות או לא נוטלות כתובה וכתבו שם תוס' ז"ל הא דגרסי' במסכת סוטה לא שותות ולא נוטלות כתובה כתבו שם כמו שמגיה התלמוד. כאן ע"כ וכן כתבו ג"כ בפ' האשה שנפלו דף פ"א שהגיהה התלמוד שם ג"כ ותימה הוא דבדוכתה לא פריך לה כלל. ובטור א"ה בסימן קס"ו ובסי' קע"ח: **ג מעוברת חברו וכו'** הרא"ש ר"פ החולץ. וביד פי"א דהלכות גירושין סי' כ"ה ובפ' שני דהלכות סוטה סי' ט' י'. ירושלמי הנושא מעוברת חברו ומינקת חברו עליו הכתוב אומר אל תסג גבול עולם ובשדי יתומים אל תבוא תוס' ז"ל. וכתבו עוד תוס' ז"ל אומר רבי דדוקא מעוברת אינה שותה משום דאיכא סכנת נפשות כדאמרינן בפ' החולץ אבל נשאת בתוך שלשה חדשים מאי דהוה הוה ותו לא קנסי' ליה להוציא וקרינן בה אשתו הראויה לו ע"כ. ובספר הפרפראות בפ' ראה סמך בחלב אמו לשנה שנה לומר שמינקת חברו לא תנשא תוך שתי שנים ויהיה הולד בחלב אמו שתי שנים ע"כ. וכתב המרדכי בשם מהר"ם ז"ל דכ"ד חדשים מלאים בעינן ואם השנה מעוברת נתעברה לתינוק ע"כ ועיין בספר תרומת הדשן סימן רי"ו. וכתוב בספר כל בו בסימן ע"ה והרי"ף ז"ל כתב ובכור שור מביא ראיה דהמקדש מעוברת חברו או מינקת חברו תוך כ"ד חדשים שאין צריך גט רק להפרישם אפילו לא ברח הואיל וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה מביא ראיה מהא דסוטה דקאמר גבי נושא מעוברת חברו תוך הזמן והיא סוטה לו תחתיו שיכול להשקותה מפני שאני קורא בה והביא האיש את אשתו וכו' תפני שיכול להפרישה ולהחזירה לאחר זמן משמע דבהפרשה סגי בלא גט משום דאיכא איסורא אחרינא עליה פירוש איסור סוטה והכא נמי איכא איסורא אחרינא דכלה בלא ברכה ומיהו לא דמי התם גבי סוטה איכא איסורא דאורייתא אבל הכא גבי כלה בלא ברכה ליכא כי אם איסורא דרבנן כגון איסור מעוברת חברו ומה לי חד ומה לי תרי. ועוד איכא לפרש דההיא הפרשה דסוטה בגט קאמר ולא חש לפרושי יוציא [למשמע בגט]משו' דכבר שמעי' לה ממתני' דיבמות פ' החולץ דהני גבי מעוברת חברו יוציא בגט והלכך בקדש תוך כ"ד חדשים יברח דכיון דברח גלי אדעתיה שאין דעתו לכנוס עד סוף הזמן ואם לא ברח יתן גט וע"ע בספר גדול ע"כ עכ"ל ז"ל בשנוי לשון קצת להבנת הקילור. וכתב בנמוקי יוסף פ' החולץ דף רי"ז בשם תשובת הגאונים ז"ל שאם פירשה מלהניק שלשה חדשים קודם מיתת הבעל אינה נקראת מנקת חברו ע"כ: **ושאינה ראויה לילד.** פי' רש"י ז"ל ששתתה כוס עיקרין אבל בפ' אע"פ לא משמע הכי דמייתי התם ברייתא ותני בה או שהיתה היא עקרה זקנה ואילונית ושאינה ראויה לילד אלמא דשאינה ראויה לילד לאו עקרה ולפי' רש"י ז"ל ששתתה כוס עיקרין היינו עקרה ור"ח פי' שאינה ראויה לילד ששהתה אחר בעלה עשר שנים ולא היה דעתה להנשא דקיימא לן דשוב אינה מתעברת ולפירושו ז"ל קשה אמאי לא תנא נמי במתני' עקרה תוס' ז"ל: **ר' אליעזר אומר יכול הוא לישא וכו'** בגמ' אמר רב נחמן מחלוקת בעקרה וזקנה אבל אילונית אפי' ר' אליעזר מודה דלא שותה ולא נוטלת כתובה אע"ג דראוי לקיימה לא שתיא דראויה להריון בעינן ועקרה ע"י מכה וזקנה מינא דבת הריון היא קודם לכן אבל אילונית מנלן אמה לקויה היא ולא חזיה והכתוב אומר ונקתה ונזרעה זרע מי שדרכה להזריע יצאת זו שאין דרכה להזריע ור"ש בן אלעזר נמי ס"ל דאילונית לא שותה ולא נוטלת אבל עקרה וזקנה שותות אבל בברייתא אחרת משמע דר' אליעזר אפילו באילונית פליג. וי"ס דגרסי' ר' אלעזר בלא יו"ד. ירושלמי מודים חכמים לר' אלעזר אם היו לו בנים ואשה ומתו בין קנוי לסתירה כבר נראית לשתות תוס' ז"ל: **ושאר כל הנשים או שותות.** תימה הא משנה מאי קמ"ל הא שמעינן ליה מרישא והאומרת איני שותה אינה נוטלת כתובתה. תוס' ז"ל: **ד אשת כהן שותה וכו'** ביד פ"א דהלכות סוטה סי' ו' ובפ' שני סי' ו' ובפ"ג סי' י"ח. ובטור א"ה כולה מתני' עד סוף פירקין בסי' קע"ח: **ומותרת לבעלה.** בנתמונה דרך הבריס דמהו דתימא הא זנויי זנאי והאי דלא בדקו מיא כי אידחיה במעים וגילכיה מבוס דבאינה זנאי ולגבי כהן מיהא אתסר קמ"ל: **אשת סרים שותה.** כגון שנסתרס לאחר שנשאה דקדמה שכיבת בעל לבועל רש"י ז"ל והא קמ"ל דלא תימא מדלגבדי היכך אמר רחמנא והאי לאו בר הכי הוא קמ"ל דלמיקדס שכיבת בעל לבועל הוא דאתא וסרים בר שכיבה הוא

---

*) שם המסורה בקונך בלא וא"ו.

אע"ג דלאו בר וריעה הוא ובסריס חמה קאמר דמותר לקיימה ולא בסריס אדם שאסור לקיימה משום לא יבא פצוע דכא רש"י ז"ל. וכתבו עליו תוס' ז"ל ולא ידעי' מנא ליה דסריס אדם שאני הוא עיקרין דאסור לקיימה ע"כ. וגם הרמב"ם ז"ל שם בפ' שני כתב אשת סריס חמה או סריס אדם המותרות לבעליהן ופי' שם כ"מ דסריס אדם דכתב הרמב"ם ז"ל ר"ל שאינו כוס של עיקרין וקרי ליה סריס אדם לפי שע"י אדם בא לו ע"ש: ע"י **כל העריות מקנאין** וכו'. דמהו דתימא נטמאה נסמאה שני פעמים וכו' כדפי' ר"ע ז"ל. וראיתי שמחק ה"ר יהוסף ז"ל מלת ע"י: **חוץ מן הקטן**. בפי' רע"ב ז"ל ול"נ הפן פחות מבן י"ג שנה ויום א' ולא הביא וכו' נראה שהוא פירש רע"ב ז"ל עצמו דבגמ' ליכא רק חוץ מן הקטן דאיש אמר רחמנא ולא קטן ופירש"י ז"ל דכתיב ושכב איש אותה ע"כ: **וממי שאינו איש**. למעוטי בהמה דאין זאת לבהמה ואינה נאסרת על בעלה בבעילת בהמה אבל ע"י גוי פי' דהיינו איש שאינו מתקשה ואינו מזריע או על ידי גוי מקנאין ונאסרת על בעלה דאף על גב דקרא כתיב ושכב איש אותה ב"ו לאו למעוטי' אתוף אלא למעוטי שאם קינא לה דרך איברים אין משקין אותה הכי איתא בגמ': **ה ואלו שב"ד מקנאין** וכו' בגמ' בפירקין דף כ"ה. וביד שם פ"א סי' י' י"א. ובפ' שני סי' ב': **מי שנתחרש** וכו' בברייתא מרבי להו מאיש איש והרמב"ם ז"ל הביא ראיה לאשת מי שאינו שומע או שהיא אינה שומעת מקרא דכתיב ואמר אל האשה פרט למי שאינה שומעת ולא הזכיר שם אשת השוטה או מי שאשתו שוטה: וכתבו תוס' ז"ל איש איש לרבות אשת חרש וכו' נראה דעיקר קרא לא אילטריך אלא לאוסרה לבעל ולבועל ע"י קנוי זה אבל משום לפוסלה מכתובתה לא צריך קרא דהא אפילו רשב"ג דאמר בפ' בתרא דכתובות כתובת אשה דאורייתא לאו ממש דאורייתא דעוברת על דת צריכה התראה להפסיד כתובתה ע"כ:

פרק ה **כשם שהמים** וכו' בירושלמי פ"ק דמכילתין איתא: **כך בודקין אותו** את הבועל פי' דממה נפשך לא קאי אבעל שאם הוא נקי מה פשעו ומה חטאתו עד שיבדקוהו המים ואם אינו נקי אלא בא עליה אחר שנסתרה הא לא בדקי מיא אפילו לה כדילפינן מקרא דונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון האשה ההיא תשא את עונה והמים בודקין אותה ואי לא לא אלא ודאי דאבועל קאי ובדין הוא דליתני לבועל אלא איידי דתנא אותה תנא נמי אותו ובסיפא איידי דתנא לבעל תנא לבועל. ירושל' ר' תנחומא מנין המהרהרים כנגד רמ"ח איברים שיש בה וכנגד רמ"ח איברים שיש בו: **שנאמר ובאו ובאו** דה"מ למיכתב באו באו הנכך לר' עקיבא שיתא קראי כתיבי חד לגופה דידה וחד לגופה דידיה חד לעבייה דידה וחד לעבייה דידיה חד לידיעה דידה וחד לידיעה דידיה פי' שלשה פסוקים כתובים בפרשת סוטה ובאו בה ג' פעמים חד לגופה שהקב"ה נוזר שיבואו בה המים וחד לעבייה והשקה את המים והיתה אם נטמאה וגו' שהקב"ה מבטיח ישראל שיבדקוה המים וחד לידיעה שהכהן צריך להודיע דבטן נבדק בריאה והדר ירך כדרך כניסתן שלא להוציא לעז על המים כיון שבקללה הזכיר הירך תחלה וקרי להני הלתא שית משום דר"ע דריש תלתא ווין יתירי דכתיבי בהו לגופה ועבייה וידיעה דבועל ורבי דלא דריש ווי כולהו אילטריכו לדידה דאשה חד לגופה וחד לעבייה וחד לידיעה ושהמים בודקים נ"כ את הבועל נפקא ליה לרבי בגמ' מקרא דכתיב לצבות בטן ולנפיל ירך דקאי אבועל דאי לאשה הנבעלת הכתיב וצבתה בטנה ונפלה ירכה: **בשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל**. בגמ' בפירקין לעיל דף כ"ה. וביד פ' שני דהלכות סוטה סי' י"ב ובטור א"ה סוף סי' קע"ח: **שנאמר נטמאה ונטמאה** גרסי' פי' דכתי' אשר תשטה אשה תחת אישה [ונטמאה] ויו יתירה היא: **דברי ר"ע** שלשה פעמים נטמאה יש בפרשה חד וקנא את אשתו והיא נטמאה וחד והיתה אם נטמאה וחד תחת אישה ונטמאה אבל ונסתרה והיא נטמאה לאו ממניינא הוא דאוקימנא ליה בפ"ק לעד אחד בטומאה ודאית אלא הני תלתא דספק טומאה דריש ר' עקיבא חד לבועל וחד לבועל וחד לפוסלה מלהנשא לכהן וויו יתירה דבחד ונטמאה לפוסלה מן התרומה שאפילו היא בת כהן ובעלה כהן נפסלה מן התרומה. ור' ישמעאל פליג עליה דר' עקיבא בברייתא ולא דריש ווין יתירא אלא חד לבעל וחד לבועל וחד לתרומה וכהונה יליף לה מקל וחומר ומה גרושה שמותרת לתרומה אסורה לכהונה זו שאסורה בתרומה אינו דין שאסורה לכהונה ואע"ג דכהונה חמירא מתרומה והוה לן למיכתבי קרא יתירא אכהונה ולמשרייא בתרומה אעפ"כ שדינן קרא יתירא לתרומה משום דדומיא דבעל ובועל מה בעל ובועל דמחיים אף תרומה דמחיים ולאפוקי כהונה שאין פסוק זה בא לאוסרה אלא לאחר מיתה דמחיים הא אסירא וקיימא דהא מגרש לה והויא לה גרושה ואסורה לכהונה ור"ע דמצריך קרא לכהונה דומיא דבעל ובועל לית ליה ואי לא כתיב קרא לא הוה מרבינן אלא כהונה דחמירא דכל חד קרא באנפי נפשיה הוא ולא אמרי' הא לא מרבי אלא דומיא דאיך ואי נמי אית ליה ומיתוקם קרא לתרומה אפ"ה אתא ויו יתירא לכהונה ואע"ג דאיכא למילפה בקל וחומר טרח וכתב לה קרא: **כך היה דורש זכריה בן הקצב** ויו יתירא: **רבי אומר שני פעמים** רבי נמי מודי לחד קרא דרשינן לתרומה כדר' עקיבא והא דנקט הכא הרי מינייהו ותו לא משום דשמעיה לר' עקיבא דדריש בעל ובועל מרבוייא דויו יתירא וקאמר ליה איהו בעל ובועל מנטמאה נטמאה נפקי להו ולא דרשינן ווין: **אם נטמאה נטמאה** צריך למחוק מלת אם. ירושלמי אנן תנינן באו באו אית תנאי תנו ובאו ובאו מאן דמר באו באו ר' עקיבא ומאן דמר ובאו ובאו ר' ישמעאל אנן תנינן נטמאה נטמאה אית תנאי תנו נטמאה ונטמאה מאן דמר נטמאה נטמאה ר' עקיבא ומאן דמר נטמאה ונטמאה ר' ישמעאל ע"כ: **ב בו ביום דרש ר' עקיבא וכל כלי חרש** וכו' פ"ק דפסחים די"ח ובפ' השוחט דל"ג: **לימד על הככר השני** כל הככרות שבתנור נקראים שני שמיטמאין מהתנור שהוא ראשון וככר שלישי יקרא הככרות שלא היו בתוך תנור זה שמיטמאין לר' עקיבא מן הככרות שהיו בתוך התנור שהן שניות לטומאה וכדתנן בפ"ח דכלים השרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שנייה שהתנור תחלה. וגם בפסחים פי' רש"י ז"ל והכריח מכמה טעמים דהאי שלישי בחולין דקאמר ר"ע היינו משקין אבל לא אוכלין דהא לכ"ע אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא ע"ש ולר' עקיבא כיון דאית ליה דיש שלישי בחולין דנפקא ליה מקרא דדריש יטמא בין בתרומה בין בחולין ורביעי בקודש נמי מוהבשר אשר יגע בכל טמא דמי לא עסיקין דנגע נמי בשלישי דהא לר"ע הואיל ודרש יטמא יטמא אשכחן שלישי דאיקרי טמא ומשכחת לה דאתי קדש לידי רביעי הכי שרץ טמא כלי וה"ל ראשון וכלי אוכל והוכל משקה ומשקה אוכל דהא לר"ע טומאת משקין דאורייתא וחמיבי בקדש לא מייתי בק"ו ממחוסר כפורים דאיכא למפרך מה למחוסר כפורים שכן אב הטומאה ועיין במה שכתבתי בפ' חומר בקדש סימן ג': **שהיית אומר עתיד דור אחר** גרסי': **שאין לו מקרא מן התורה** שהוא טמא. ואיתה בת"כ פרק שמיני פרשה ז' וע"ש בספר קרבן אהרן: **והרי עקיבא תלמידך**. עיין מ"ש לקמן סוף הפרק. וראיתי מוגה במשנת הר"ר יהוסף ז"ל שאין לו מקרא מן התורה והרי עקיבא תלמידך הביא לנו מקרא וכו': בסוף פי' רע"ב ז"ל דאין שני עושה שלישי בחולין אלא בתרומה. אמר המלקט ולא משכחת שלישי אלא מדרבנן. וביד פי"א דהלכות שאר אבות הטומאות סימן ב': **ג** בפי' ר"ע ז"ל והאלפים לא הוזכרו לתתם ללוים ולא נאמרו אלא ליציאת התוב שבת. אמר המלקט ובספ"ק דעירובין משמע דמאן דסבר דתחומין דאורייתא נפקא ליה מאל יצא איש ממקומו ואיכא מאן דסבר דעקין על תחומין והירושלמי פ' בכל מערבין ס"ל דשנים עשר מיל כמחנה ישראל מחוור שהוא מן התורה. ועיין ברב ר' אליה מזרחי בפרשת בשלח פסוק אל יצא איש וגו' והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות האריך בזה בספ"ק דערובין ע"ש: **ואלפים אמה שדות וכרמים** כלומר והאלפים הוזכר לומר שאחר שתתן מהם אלף למגרש כאמור בקרא דלעיל מיניה תתן אלף הנותרים לשדות וכרמים. וכתוב בתוי"ט וג"ל משום דהפסק מועט הפסק כיון דבחד ענינא הוא לר' אליעזר אבל לר' עקיבא דקרא בשל לוים וקרא דאלפים בשל שבת דתרי ענייני נינהו מקיימין המקראות שניהם כמות שהן ע"כ. וביד פי"ג דהלכות שמטה ויובל סי' ב': **ד על כל דבר ודבר**. לשון הר"ם ז"ל מפרש בברייתא כסופר הפורס על שמע בבית הכנסת שהוא פותח תחלה והן עונים אחריו ומפ' בתוספתא ר' נחמיה אומר כבני אדם שקורין את שמע שנאמר ויאמרו לאמר מלמד שהיה משה פותח תחלה וישראל עונין אחריו וגומרים משה אמר או ישיר משה וישראל אומרים אשירה לה' משה אמר עזי וזמרת יה וישראל אומרים זה אלי ואנוהו משה אמר ה' איש מלחמה וישראל אומרים ה' שמו ע"כ: **ה דרש ר' יהושע** ס"א ל"ג רבי: **מאהבה** פי' רש"י ז"ל שאוהב את המקום ע"כ. נראה שבא למעט שלא כפרש מאהבת שכר המצות שאותו הוא אחד משבעה פרושים הנרועים כדמוכח פ' היה נוטל דף כ"ב. אח"כ מצאתי שכן פי' רש"י ז"ל בגמ' בסוף פירקין ואעפ"י שבמתני' פירש מיראה מדאגת פורענות שלא תבוא עליו בסוף פירקין פי' מיראתו של המקום שמוראו גדול ומוטל על הבריות ע"כ: **תלמיד תלמידך** תלמידו של ר' עקיבא היה רש"י ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל פירש דרבי עקיבא שנה תלמידך אע"פ שהוא נ"כ היה תלמיד תלמידו לרוב מעלתו של ר' עקיבא. אבל בר' יהושע בן הורקנוס לא תשא ושנה תלמיד תלמידך כמו שהיה ע"כ: **לימד שמאהבה עשה.** בגמ' בברייתא דריש ר"מ נאמר ירא אלהים באברהם ונאמר ירא אלהים באיוב מה ירא אלהים האמור באברהם מאהבה דהכי כתיב ביה בהדיא זרע אברהם אוהבי אף ירא אלהים האמור באיוב מאהבה וגדול העושה מאהבה שהוא לאלפים כדכתיב לאלפים לאוהבי ועושה מיראה כתיב ביה ולשומרי מצותי לאלף דור:

פרק ו **מי שקנא** וכו'. כתבו תוס' ז"ל ה"ג בסדר המשנה משקה לה אפילו שמע מעוף הפורח והכי מסתבר ונראה דה"פ מאחר שקנא לה אפילו קודם סתירה שמע פריצותא שהרי עכשיו קלא רגלים לדבר מכוער הדבר ומוציאה בכתובתה מאחר שלא נסתרה ולא נאסרה עליו ובענין זה מגוה לגרסה דאפי' לב"ה דאם הקדימתה תבשילו היינו רשות מיהו מגוה ליכא אלא בכה"ג ע"כ ומה שפירש רע"ב ז"ל בשמועה היא שנסתרה הוא פירוש רש"י ז"ל ובדוחק יישבו תוס' ז"ל פי' זה ולשון הרמב"ם ז"ל אפילו שמע מלפלוף העוף שהיא נבעלה ע"כ: **ר' יהושע** וכו' ביד פ"א דהל' סוטה סי' ח' ובטור א"ה סי' קע"ח: **מוזרות בלבנה** פי' בירושלמי נשים שטוות כשהן מסוז ולית דהני מוזרות בגדי מרכן עמר ופי' רש"י ז"ל כלומר משום סתירה שאין בה שני עדים אינה נאסרת עליו ע"כ. וכתוב בספר לקח טוב וטהורה היא ולא הנגולה מן המים בשביל שהיה קלקולה מפורסם עד שנושאין ונותנין בה מחרות לבנה ע"כ: **ב אמר עד אחד אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה** מקרא ילפינן לה לקמן במתני'. ואיתה בגמ' רפ"ק דמכילתין. והתם קאמר מפני מה האמינה תורה עד אחד בסוטה [עי' תוי"ט] א"ל ועבר וכבר עבר הלא מעתה ועבר לכם כל חלוץ ה"נ התם מדכתיב ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשובו משמע דלהבא אלא הכא אי ס"ד כדכתיבי ועבר בתר טומאה וסתירה למה לי ע"כ. וביד פ"א דהלכות סוטה סי' י"ד ס"ו ובפ"ס דהלכות עדות סי' ב'. ובטור א"ה סי' קע"ח: **ג שהיה בדין** וכו' פ"ק דסוטה דף ג': **עדות הראשונה שאינה אוסרתה איסור עולם** אינו דין שתתקיים בעד א' ת"ל כי מצא בה ערות דבר וכו' בגמ' מפ' למתני' הכי ת"ל בה פי' בה בטומאה דלאחר קנוי וסתירה על פי שני עדים הוא דהימניה רחמנא לעד א' שאומר בפני נטמאה מגוס שרגלים לדבר שהרי קנא לה ונסתרה אבל בקנוי ובסתירה בעינן שני עדים והיינו דממעטי בה ולא בקנוי בה ולא בסתירה וטומאה בעלמא בלא קנוי ובלא סתירה דלא מהימן עד א' לומר בפני נטמאת מנלן נאמר כאן דבר ונאמר להלן דבר מה להלן וכו' ולא תימא אטומאת אשה סימניה רחמ' ל"ש לאחר קנוי ל"ש בלא קנוי: ותמהו התוס' ז"ל שם פ"ק סוף דף ג' תימה למה לי ג"ש אפי' בלא ג"ש מהיכא תיתי לן דליתהמן בה עד א' מעדות אחרונה ליכא למילף דאיכא פרכא ע"כ: **ד עד אומר נטמאת** וכו' תוס' פ' האשה שלום דף קי"ו ודפ' שני דכתובות דף כ"ב. וביד שם בהלכות סוטה פ"א סי' ט"ו עד סי' כ' ובטור שם: והכריחו התוס' דהכא דקאמר דכשבאו בזה אחר זה דהוו לא מהימן השני כשקבלו עדות הראשון וגם הורו ועשו על פי עדותו מיירי כי היכי דלא תיקשי אמתני' דבפ' האשה שלום במ"ש שם סי' ד'. ובגמ' עולא ור' יצחק נראה להם דוחק לחלק בין באו בבת אחת לבאו זה אחר זה והגיהו בהאי רישא דמתני' לא היתה שותה ובירושלמי עד אחד אומר נטמאת ועד אחד אומר לא נטמאת שמעון בר' אבא בשם ר' יוחנן כאן לא היתה שותה ובעגלה ערופה היו עורפים וטעמא מפני שכאן יש רגלים לדבר: בסוף פי' ר"ע ז"ל הלך אחר רוב דעות בין לקולא בין לחומרא. אמר המלקט ומתני' ר' נחמיה וס"פ דשני הרי באבי דבסיפא דמתני' עד אחד פסול כגון אשה או עבד אומרים נטמאת ושנים פסולים דומיא אומרים לא נטמאת מחמירין עליה ותשתה דהלך אחר רוב דעות וכן אפי' לקולא שלא תשתה אם שנים פסולים אומרים נטמאת ופסול אחד

טמא

אמר לא נטמאת שלך אחר רוב דעות ולא חשתה: ואחד אומר לא נטמאת ריש

פרק קמא דמכילתין:

פרק ז אלו נאמרין וכו' ברכות פ' כיצד מברכין דף מ"ב והרא"ש ר"פ היה קורא, ובגמ' ר"פ שבועת הדיינין. וכתבו תוס' ז"ל ה"ג בסדר המשנה אלו נאמרין בלשונם ופירוש כל אדם בלשונו שהוא שומע לאפוקי למדי שאינו אומר בלשון פרסי אם אינו שומעו אבל בכל לשון משמע בין שומע בין אינו שומע ובגמ' לא משמע הכי ע"כ: **פרשת סוטה** ביד פ"ג דהל' סוטה סי' ז': **ווידוי מעשר** ביד פי"א דהל' מעשר שני סי' ה' ובגמ' יליף לה אמירה גרידתא דכתיב הכא אמירה גרידתא דכתיב גבי סוטה מה להלן בכל לשון שהיא שומעת אף כאן ולא ילפינן מאמירה דלוים שהיא בלשון הקודש שם עניה עניה ועונו ואמרו: **וקריאת שמע** מתני' דלא כרבי דיליף מקרא והיו בהויתם יהו כשהם בלשון הקדש ורבנן ההוא איצטריך שלא יקראנה למפרע ורבי נפקא ליה מדברים הדברים ורבנן דברים הדברים לא משמע להו ורבי דדריש שמע להשמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך ורבנן ס"ל דהקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא. הג"ה ירוש' ר' לוי בר חייתא אזל לקסרין שמע קלון קריין שמע אלונסתין בעא מעכבתון שמע ר' יוסי ואיקפד אמר כך אומר אני מי שאינו יודע לקרות אשורי"ת לא יקראנה כל עיקר אלא יוצא בכל לשון שהוא יודע ע"כ: **וברכת המזון** טור א"ח בסימן קפ"ה ובסימן ר"ו. ובגמ' לפי גרסת התוס' גרסי' בגמ' ברכת המזון מנלן וז"ל רש"י ז"ל היכא הגירסא דלא גרים מנלן ופירש משום דלא בעי קרא דמהיכא תיתי דתיבעי לשון הקודש ומיהו נראה עיקר כגרסת הספרים דגרסי' בהו מנלן דקס"ד נילף ברכה מברכות הר גריזים דכתיב בהו אלה יעמדו לברך מה להלן בלשון הקדש אף כאן בלשון הקדש דהא בהאי ג"ש ילפינן בפירקי' ברכת כהנים דבלשון הקדש להכי כתיב וברכת את ה' כלומר מאחר שהברכה והשבח כלפי השכינה [כו' עיי' בתוי"ט]: **ושבועת העדות ושבועת הפקדון** ביד פ"ו דהל' שבועות סי' ז' ובפ"ט סי' י"ב. ושבועת העדות ילפינן לה מדכתיב ושמעה קול אלה ולא כתיב והשביעוה באלה וכתבו תוס' ז"ל ואי לאו קרא ה"א נילף קול קול ממשה דהכי כתיב ושמעה קול אלה משמע בכל לשון שהיא שומעת ע"כ. והקשו תוס' ז"ל פ' שבועת הדיינים דף ל"ט תימה דלא תני במתני' שבועת הדיינים ושבועת ביטוי דכיון דתנא אלו ליכא למימר תנא ושייר וי"ל דאיכא שום נוגא בהגהו דתני דליתיה בהני להכי תני להו לתודייהו ע"כ וכאן כתבו אתיא תחטא תחטא נראה דהך ג"ש לאו דוקא נקט לה הכא דהא מהיכא תיתי דניבעי בלשון קדש אדרבא בלא ג"ש דתחטא תחטא הוי משמע שפי דבכל לשון דהוה ילפי' מעילה מסוטה אלא אגב דילפי' בשבועות דהאי ג"ש דכתביעת ממון הכתוב מדבר נקט לה נמי הכא ע"כ וכתב עליהם בתוי"ט ולי נראה דאף שבועת הפקדון לא היה צריך לשנות [כו' עיי' בתוי"ט עד בעלי התוס' דשבועות ע"כ]. ושם בפ' שבועת הדיינים בברייתא שבועת הדיינים אף היא בלשונה נאמרת פי' בכל לשון וכמו שהוכיח הר"ן ז"ל שם בדף ס"ד מתוספתא דסוטה ודלא כה"ר יהוסף הלוי ז"ל שפירש בלשונה ר"ל בלשון הקדש וגם הרמב"ם ז"ל בפי"א דהלכות שבועות דחה דעת רבו ז"ל. עוד הקשו תוס' ז"ל הכא בריש פירקין תימה אמאי שייר הלל וקדוש של שבת וברכת הפירות וברכות המצות וליכא למימר דלא נקט אלא דאורייתא דהא בפ' מי שמתו משמע דתפלה וק"ש דרבנן ועוד דמשמע התם דקדוש דאורייתא וגם בפ"ק דנזיר בשלמא מקרא מגלה איכא למימר להכי שייר דתנן בפ' שני דמגלה הלועז ששמע אשורית יצא אלא הני אמאי שייר ונראה דהני נאמרין בכל לשון אפי' אינו שומע הלכך לא דמי להני דמתני' דנאמרין דוקא בלשונם ע"כ ועיין בספר ברכת אברהם חלק פ' ובשייך להלק תשיעי: **ב ואלו נאמרין בלשון הקדש** ולא אמרינן נגמר מהנך דלעיל שכתב וכסדר כל מצות דבורים ואין צריך לאמרם בלשון הקדש כדכתיב בכולהו משום דבהני כתיב עכובא רש"י ז"ל. ועיין במ"ש בשם התוס' בר"פ דלקמן. ובטור א"ח סי' קמ"ט. וכתוב בתוי"ט הא דקרי לה פרשת המלך מה שא"כ בשל כ"ג לפי שפרשת המלך מטה מן התורה שנאמר תקרא את התורה וגו' אבל קריאת כ"ג ביום הכפורים אינה אלא תקנה ומנהג אנשי כנסת הגדולה ע"כ: **ג ביצד** האי כיצד ושל חליצה הוי כמו מניין. וברכות כ"ג ופרשת המלך לא נתבאר בתלמוד מנלן דבלשון הקדש. ותוי"ט הכריח דבברכות כ"ג לאו דוקא אלא הקריאה שהוא קורא בתורה הוא דבעינן בלשון הקדש ולזה אין צריך ראיה דהא קיימא לן דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרן על פה וכן הטעם בפרשת המלך: **נאמר כאן ועניה ואמרה** ולהלן הוא אומר וענו הלוים ואמרו מה עניה האמורה להלן בלשון הקדש וכו' בגמ' בעי ולוים גופייהו מנלן ומשני אתיא קול קול ממשה כתיב הכא קול רם וכתיב התם גבי מתן תורה והאלהים יעננו בקול מה להלן בלשון הקדש דהא בלשון הקדש נתנה תורה אף כאן בלשון הקדש. וכתבו התוס' ואין לומר אדרבא נילף קול קול משבועת הפקדון דעניה וקול מעניה וקול נמור ואין דנין עניה וקול מקול גרידא ע"כ. ור' יהודה לא גמיר ג"ש דקול קול ויליף דלוים בלשון הקדש מיבמה דכתיב בה ככה בג"ש דעניה עניה. ועיין במ"ש בפ' מצות חליצה סי' ג'. וביד פ"ג דהלכות בכורים סי' י': **ד נאמר כאן וענתה ואמרה** וכו' ר' יהודה אומר וענתה ואמרה ככה ורבנן האי ככה מיבעי להו לדבר שמעשה מעכב ור' יהודה מכה ככה ורבנן כה ככה לא משמע להו ור' יהודה וענתה אילטריך ליה לג"ש כדכתיבנא בסמוך. וכתבו תוס' ז"ל דלר' יהודה דשמעינן ליה בפ"ק דר"ה דמקרא נדרש לפניו ולא לאחריו מנלן דמעשה מעכב דכתיב בתר ככה דילמא דוקא לקריאה מעכבת דכתיבא קודם וי"ל דה"פ ור' יהודה האי דמעשה מעכב מכה ככה דהי לא הוה כתיב אלא כה ה"א דדרישנא ליה דוקא אקריאה שלפניו להכי כתיב ככה יתירא למידרשיה נמי אמעשה שלאחריו ע"כ: **ה ברכות וקללות** כבר נתבאר לעיל סי' ג' מנין שהם בלשון הקדש: **הלא המה בעבר הירדן אחרי דרך מבוא השמש** וגו' ומהו מבוא השמש זהו מזרח שהשמש בא משם כלומר רחוק ממזרחי של ירדן ואחרי מופלג אלו דברי ר' יהודה ור' אלעזר פליג עליה התם בברייתא ודריש מבוא השמש מקום שהחמה שוקעת לשון כי בא השמש והאי מבוא השמש מערב הוא אחרי דרך מופלג מן המערב פי' מופלג משקיעתה והיינו לנד מזרח לירדן מיד. מול הגלגל סמוך לגלגל משמע מקום הרואה את הגלגל כדאמרינן ממול ערפו מול הרואה את העורף ולהכי הקשה ר' אלעזר בברייתא מול הגלגל והלא לא ראו שני הרים הללו את הגלגל אלא וכו' תוס' ז"ל: **עומדים מזה ומזה לארון** נושאי ארון ברית ה' חציו אל מול הר גריזים והחציו אל מול הר עבל בגמ' מפ' מאי והחציו בה"א תנא חציו של הר גריזים מרובה מחציו של הר עיבל ואע"פ ששבט לוי שהוא מטה היה למטה בין שני ההרים עם הארון עם כל זה יוסף עמהן ומרובין היו כדכתיב ואני עם רב עד אשר עד כה ברכני ה' והיינו דקאמר והחציו ממועט שבחציו. ותוס' ז"ל הביאו מן הירושלמי אפכא שבהר עיבל היו מרובין ע"ש: **ופתחו בברכה** כל הארורים היו אומרים תחלה בלשון ברכה. גמ' תניא ר"א בן יעקב אומר אי אפשר לומר לוי למטה שכבר נאמר לוי למעלה כדכתיב אלה יעמדו לברך וגו' שמעון לוי ואי אפשר לומר לוי למעלה שכבר נאמר בספר יהושע לוי למטה כדכתיב עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים והלוים הא כיצד זקני כהונה ולויה למטה והשאר למעלה ר' יאשיה אומר כל הראוי לשרת לשאת את הארון דהיינו מבן שלשים ועד בן חמשים למטה אבל הארון והשאר למעלה רבי אומר אלו ואלו ישראל ולוים למטה היו עומדים הפכו פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה כלפי הר עיבל ופתחו בקללה ומאי על על בסמוך כמו וסכות על הארון ודומיהם. ומצאתי כתוב בספר חן טוב פ' נצבים דף ס' ע"ב וז"ל וזהו שבהר גריזים והר עיבל נאמרו ברכות וקללות להודיעם שמשם והלאה נענשים איש בעד רעהו גם על הנסתרות ולכן פי' הארורים ולא הברכות גם אם נאמרו ברכות כנגד הקללות ברוך האיש אשר לא יעשה פסל וגו' ופתחו בברכה וכו' א"כ למה לא פורש בתורה שברכה אכן אין החדוש שחדשה תורה אלא בקללות שיהיו נתפסין על הנסתרות או למ"ד לא ענש על הנגלות עד שעברו את הירדן א"כ הברכה אין כל חדש עתה שגם במדבר היו זוכין במצות חבריהם גם הנסתרות אבל החדוש הוא בקללות לענשם בחטא היחיד משא"כ עד עתה ע"כ. בפי' רע"ב ז"ל בשבעים לשון בכתב של שבעים אומות נראה דלאו למעוטי לשון אלא כלומר בכתב ולשון של כל השבעים אומות: **שנאמר באר היטב** יש שמפרשים שתיבת היטב עולה שבעים כזה ה' ה"י ה"ע היטב. וכך כתוב בתוי"ט בשם גור אריה. והיא נקראת מספר הקדמיי. וכתוב עוד בשם רבינו סעדיה גאון ז"ל שלא היה כתוב על האבנים רק מספר המצות כמו שהן כתובות בהלכות גדולות כעין אזהרות אבל הרמב"ן וגם רבינו בחיי ז"ל ס"ל שכל התורה היתה כתובה בהן מבראשית עד לעיני כל ישראל וזה בדרך נס גם כתיבתן ביום אחד מעשה נסים הוא ע"כ: **ו ברכת כהנים כיצד במדינה** וכו' כתב הר"ר יהוסף ז"ל קשה קצת סדר משנה זו שבתחלה תפס מדינה תחלה ואח"כ מקדש ואח"כ עשה להפך ואח"כ חזר לומר מדינה תחלה ונ"ל שעיקר משנה זו הוא במסכת תמיד בסופה וה"ג שם וברכו את העם ברכה אחת אלא שבמדינה אומרים אותה שלש ברכות ובמקדש וכו' והנה שם בודאי כסדר אמר אותו מקדש תחלה ואח"כ מדינה אלא שכפל שם מקדש כדי לחלק וכן בחלוקה שניה תפס מקדש תחלה אך מה שתפס בחלוקה שלישית תפס מדינה תחלה בעבור שמחלוקת של ר' יהודה הוא על המקדש בעבור זה הזכיר מקדש לבסוף ודוק ע"כ. ברכת כהנים בברייתא יליף דבלשון הקדש מג"ש כתיב הכא כה תברכו וכתיב התם אלה יעמדו לברך מה להלן בלשון הקדש אף כאן ור' יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר כה עד שיאמר בלשון הזה ופירשו תוס' ז"ל. ורבנן לא משמע להו כה עיכובא אלא ככה. עוד כתבו ז"ל דהא דיליף ג"ש מהר גריזים ולא ילפי' מברכת המזון דכתיב בה וברכת והויא בכל לשון כדתנן בר"פ משום דטפי אית לן למילף ברכת כהנים המפורשת בתורה מברכות הר גריזים המפורשות ג"כ בתורה שהם הפך הקללות הכתובות בהדיא בתורה אבל לשון ברכת המזון אינה מפורשת בתורה ע"כ: **ובמקדש ברכה אחת** וכו' ביד בפי"ד דהל' נשיאת כפים סי' ט' י'. ועיין טעם שכתבתי בשם ספר חן טוב בפ' בתרא דתמיד סי' ב'. בפי' רע"ב ז"ל שרש המקרא ודרשהו. אמר המלקט פי' דאי כתבו קשה בכל המקום ס"ד וכי בכל מקום שם המיוחד נזכר והכתיב זה שמי וזה זכרי לא כשאני נכתב אני נקרא אלא שרש וכו'. וכתוב בתוי"ט שנראה לו אמת שלא היו אומרים ג"כ בשכמל"ו אלא כשהמברך אומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם שכן היתה תקנת עזרא במקדש וכמ"ש הר"ב בסוף ברכות ע"כ בקיצור ודברי התוס' [שהביא התוי"ט] תמצאם יותר בארך בדף מ' ריש ע"ב. ומצאתי כתוב ואז"ל ושמו את שמי יברכום בשם המפורש הוא שם בן שתים עשרה אותיות ואותם שאין יודעים אותו מזכירין שם יהוה ככתבו ע"כ: **במדינה הכהנים נושאין את ידיהם כנגד כתפיהם** ומצאתי מיגה את כפיהן כנגד כתפותיהם. וביד שם סי' ג' ובטור א"ח סי' קכ"ח. בפי' רע"ב ז"ל והשכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם והוא לשון רש"י ז"ל ומצאתי כתוב עליו מכאן ראיה שאין זוקפין האצבעות ע"כ. ועיין במ"ש במסכת תמיד פרק אחרון סי' ב': **ז ברכות כהן גדול** לא אתברר לן מנלן דבלשון הקדש. ובגמ' לא נזכר ועיין במ"ש במתני' דבסמוך: **ונותנו לראש הכנסת** גרסינן דספר לשון זכר. אח"כ מצאתי שכתב ה"ר יהוסף ז"ל כך מצאתי בכל הספרים דגרסינן ונותנו ולקמן גרסינן ומניחה בחיקו ונראה דלעיל דקאמר נוטל ס"ת קאמר לשון זכר כי ספר הוא נאמר בלשון זכר ספר זה ולקמן שאמר וגולל את התורה ולא אמר ספר אמר לשון נקבה כי תיבת תורה נאמר בו לשון נקבה זאת התורה ע"כ ופשוט הוא: **והסגן לכ"ג** וכולן משום כבודו של כ"ג ולא משום דראש הכנסת מכבד הסגן בפני כ"ג דלא שמעינן מהכא דחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. ועיין במ"ש ביומא רפ"ז: **וכ"ג עומד ומקבל וקורא** עומד וקורא אחרי מות וכו' כל"ע. ואיתה בתוס' פ' כסוי הדם דף פ"ז. ואף בעטור שבפ' שור וכו' עד סוף לשון רע"ב ז"ל. אמר המלקט והא פריך בגמרא והא תנן בפ' בתרא דמגלה ועד כמה הוא מדלג עד כדי שלא יפסיק התורגמן מכלל דבתורה כלל כלל לא והדר אביי ותריץ שנויא אחרינא דמתני' מיירי בענין אחד דתרוייהו ענין יום הכפורים והיא בפני עניינים וכן פירשה שם רע"ב ז"ל וגם ברפ"ז דיומא: **על התורה** פירש רע"ב ז"ל כאן ברכה שלאחריה והוא פי' רש"י ז"ל וברפ"ז דיומא פי' רע"ב ז"ל שתי ברכות אחת לפניה ואחת לאחריה והוא פי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה גם ביד בספ"ג דהלכות עבודת יום הכפורים. ואיני יודע היכן מצא בתוי"ט שהרמב"ם ז"ל פי' ביד כפי' רש"י ז"ל. ה"נ ועל הכהנים ועל ישראל ועל שאר התפלה: **ועל ישראל** מפ' בירושלמי הבוחר בישראל: **ועל שאר התפלה** בברייתא מסיים בה מכאן ואילך אחד שגמר כהן גדול פרשה עם ברכותיה כל אחד ואחד מן הצבור מביא ספר תורה מביתו לעזרה

דקסבר

דקסבר אין פירוד והולאה ליום הכפורים א"נ ירושלים דלחותיה נעולות בלילה ומערבין את כולה וכל זה כדי להראות כל אחד נויו של ס"ת לרבים משום זה אלי ואנוהו:

ה **פרשת המלך כיצד** וכו' ביד פ"ג דהל' חגיגה: **שנאמר מקץ שבע שנים** וגו' גמ' ואריכי כל הסימנים שלנו מקץ שנת השמיטה ובחג הסוכות ובמועד דאי כתב רחמנא מקץ שומע אני יתחילו למנות משנת ארבעים והלאה שבערבות מואב כדאמרה פרקא זו ואע"ג שעדיין לא התחילו למנות שמיטין שלא מנו אלא עד לאחר שבע שכבשו ושבע שחלקו ת"ל שמיטה ואי כתב שמיטה ה"א בסוף שמיטה קודם ר"ה של שמינית כתב רחמנא במועד ואי כתב רחמנא במועד ה"א מריש שתא שכולן נקראו מועד כדכתיב אלה מועדי ה' וקחשיב נמי ר"ה כתב רחמנא בחג הסוכות ואי כתב בחג הסוכות ה"א אפילו יו"ט האחרון כתב רחמנא בבוא כל ישראל לראות מתחלת חול המועד. וכתבו תוס' ז"ל ומ"מ ביו"ט ראשון לא דבמועד משמע בתוך המועד אבל פי' רש"י ז"ל תמוה מאד דפירש דמה"ט ביום טוב ראשון לא משום דתיקון בימה אינה דוחה יו"ט כיון דגזרת הכתוב לקרות מאתחלתא דמועד יקראו בלא בימה מנלן דבימה מעכבת להכי מסתבר כדפרישית ונראה דהיו בונין הבימה מעיו"ט בנין של פרקים ובחולו של מועד לא היו עושים שום בנין אלא מקימין אותה ומחברין הפרקים יחד ואם לא בנו אותה מעיו"ט נראה דבנייתה לא היה דוחה אפילו חולו של מועד ע"כ: **חזן הכנסת נוטל ס"ת** כתב הר"ם ז"ל זה הס"ת הוא שנקרא בכל מקום ספר העזרה והוא ספר שכתב משה רבינו ובו קורין פרשת המלך בהקהל וכ"ג ביום הכפורים כן פי' רש"י ז"ל בפ"ק דב"ב דף י"ב וזה הפירוש הוא מוכרח שם ונראה שמשנגנז הארון היה להם ס"ת אחר ונקרא ג"כ ספר העזרה ע"כ: **ונותנו לראש הכנסת** שמעת מינה חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב אמר אביי כולה משום כבודו דמלך וכתב הראב"ד ז"ל בפירושו למסכת תמיד ובתוס' לרפת מקצים בשם ה"ר אלחנן בן ה"ר יצחק ז"ל הא דקתני במסכת סוטה פ' אלו נאמרין בשמיני במוצאי שביעית עושין לו בימה של עץ ויושב עליה שנאמר מקץ וכו' עד אגריפס המלך עמד וקבל וקרא מעומד ופריך בגמ' עומד מכלל דיושב והא אמר מר אין ישיבה וכו' ומוקי לה בעזרת נשים דמאי קושיא דהל"ל כשהיה יושב על הבימה היתה עבויה כמו גג גבוה הרבה ואמר רב פפא בפ' כיצד צולין דגגין ועליות לא נתקדשו והרי היה יכול בטוב לישב שם. ותירץ בשם ר' יצחק אביו דכיון שלא היה דבר זה קבוע בעזרה שהרי לפי שעה היו מניחין אותה בימה דלאחר יו"ט היו סומכין אותה מפני שלא היו עשוי אלא למושב בעלמא לפיכך לא היתה חלוקה משאר קדושת עזרה שהרי על כרחין י"ל דלא חשיב ההוא בנין דבר של קבע שאם היה חשוב בנין של קבע הוא אסור כדאמרינן לקמן שאין בונין אכסדרא של עץ בעזרה. ולא נהירא דבלאו הכי לא קשיא שאפילו אם תאמר שהוא בנין קבוע אעפ"כ גג כבימה הוא קדוש כשאר קדושת העזרה שהרי אפי' למ"ד עליות וגגין לא נתקדשו היינו אותן שהיו באותה שעה כשנתקדשה העזרה אבל מכאן ואילך כל מה שיעשה באויר העזרה שום דבר הכל קדוש דלאו כל כמיניה ע"י בנייתו נפקיע קדושת אויר העזרה שנתקדש דבשלמא הלשכות שהיו בשעה שנתקדשה העזרה י"ל שהאויר שלמעלה שעל גביהן לא נתקדש מפני שמפסיקה התקרה של לשכה בין האויר שלמעלה לאויר שלמטה ובשביל כך לא קדשו אלא למטה דמה שלמעלה לא קדשו אבל באותו מקום שהיה חולק בעזרה באותה שעה אותו אויר נתקדש אפילו עד רום רקיע שאם לא נפרש כן קשיא לרב דאמר גגות לא נתקדשו מגג בית הפרוה דקיימא לן דהוה קדוש כדקיימא לן דכולן היה טובל בקדש בבית הפרוה והא ליכא למימר שהיה גגו שוה עם הקרקע של עזרה שהרי בעזרה היתה עומדת ושם היו מולחין עורות קדשים אלא על כרחנו י"ל שאפילו בגגין היה חלוק דיש מהם שנתקדשו ויש מהם שלא נתקדשו והכל לפי הצורך והשעה שהיו צריכין או עשו ולאו דוקא דקאמר רב דכל גגין לא נתקדשו הלא חוץ מגג בית הפרוה לא נתקדשו כולן או בשעת קדוש העזרה אבל מכאן ואילך לא אתי שום בנין ומבטל קדושת העזרה וכן מזבח כמו כן גגו היה קדוש ולא מותבינן מיניה לרב ורב כמו כן נראה לומר דבימה לא צריך לאסרה משום לא הטעם אפי' אם היתה ממש קבועה לשם דאיכא למימר דכל דבר שיש בו אבל דומיא דאכסדרה שיושבין בצלה זה אסורה לעשות אבל כעין פילסטעות בימה אינו נראה שהיה אסור שהרי גם בן קטין עשה מוכני לכיור של עץ וגם מנורה איכא מאן דמכשיר במסכת סוכה בפ' החליל ואע"פ שממנורה אין ראיה כל כך משום שדבר המיטלטל הוא ואין דומיא לאכסדרה מ"מ מוכני היה קבוע אלא מידי דמאפיל בעינן דומיא דאכסדרה עכ"ל ז"ל: **והמלך עומד ומקבל** וכו' אותה קרייה ע"י מלך היתה כדתניא בספרי בפרשת המלך את משנה התורה הזאת אין קורין ביום הקהל אלא במשנה תורה רש"י ז"ל וכן מצינו שא"ל משה ליהושע תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם ויהושע מלך היה כמלע"ד וכן כתוב ג"כ בתוי"ט: **ושבחוהו חכמים**. אע"ג דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול מצות שאני. וכתבו התוס' מכח קושיות דדוקא הכא שייך למימר מצוה שאני דמוחל על כבוד עצמו משום כבוד התורה שהוא כבוד השכינה וכן ההיא דפ' כ"ג בסנהדרין דחולץ או מייבם מוחל על כבודו כדי לקיים מצוה מלך עולמים ומראה בעצמו שאימת שכינה עליו אבל ההיא דכתובות ופ"ק דקדושין שמוחל על כבודו כדי לחלוק כבוד לבשר ודם כגון לכלה ות"ח מזה גזרת הכתוב הוא שאינו מוחל אפילו במקום מצוה שהרי מצות כבוד עצמו שהן צריכין לעשות למלך כבוד גדולה ממצות כבוד שחייב המלך לנהוג בהן שהרי גם עליהן אמרה תורה שום תשים עליך שתהא אימתו עליך ולא אימתך עליו נמצא דמה שהמלך מכבדו ליכא מצוה עכ"ל ז"ל: **וכשהגיע ללא תוכל** וכו'. תנא משמיה דר' נתן באותה שעה נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה שהחניפו לו לאגריפס. ומשמע מתוס' ז"ל פ"ק דב"ב דף ג' דאגריפס מזרע הורדוס היה וכמו שפי' רע"ב ז"ל. ובפ' החולץ דף מ"ה פי' כמוקי יוסף אע"ג דמקרב אחיך משמע דבעי שיהא המלך אביו ואמו מישראל דמקרב מן המקורבין משמע מיהו מדכתי' לא תוכל לתת עליך איש נכרי שמעי' לשאר נמיין שצריך שלא יהיה איש נכרי וכשאמו מישראל חשיב ישראל ע"כ וכ"ש אם אביו מישראל: **אחינו אתה אחינו אתה**. אית דגרסי תלת זימני אחינו אתה כדרך לשון המשניות שלש פעמים אבל הר"ר יהוסף ז"ל מחק אחינו אתה השלישי: **עשר תעשר כי תכלה לעשר**. ירושלמי א"ר אבהו ולמה קורין עשר תעשר כי תכלה לעשר ע"י שיצאו ישראל משביעית לשמינית שלא לשכח את המעשרות: **ברכות וקללות ופרשת המלך עד שגומר כל הפרשה**. כך היה צריך להיות לפי פי' רע"ב ז"ל שנראה שהעתיק מרש"י ז"ל אבל בירושלמי לא גרסי כלל פרשת המלך וכן ג"כ נמחק במשנתו של החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל. וגם היה ברכות וקללות עד שהוא גומר את כולם ברכות שכ"ג וכו'. אבל לשון הרמב"ם ז"ל שם בפ"ג דהלכות חגיגה כן מהיכן הוא קורא מתחלה חומש עד סוף פרשת שמע ומדלג לוהיה אם שמוע וגו' ומדלג לעשר תעשר וקורא מעשר תעשר על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב ופוסק ע"כ. וכן פי' ג"כ בפי' המשנה. ולשון המשנה קשה לפירושו ז"ל דמדקתני עשר תעשר כי תכלה לעשר משמע דמדלג מעשר תעשר לכי תכלה לעשר וז"ל רש"י ז"ל וקורא מתחלת אלה הדברים עד שמע שבואתחנן והיה אם שמוע ע"י דלוג ועשר תעשר ומשם מדלג וקורא כי תכלה לעשר ברכות וקללות ומשם חוזר למפרע וקורא שימה עלי מלך שמע קבלת מלכות שמים והיה אם שמוע קבלת עול מצות וכן ברכות וקללות קבלת בריתות של תורה ומשמיע לרבים עשר תעשר כי תכלה לעשר מפני שהוא זמן אסיף ומתנות עניים והפרשת תרומות ומעשרות ואע"פ שפרשת המלך מפסקת בין עשר לכי תכלה קורא את אלה יחד שלא להפסיק במעשרות ואח"כ קורא פרשת המלך ואי משום דיש כאן דלוג בתורה בכדי שלא יפסיק אין למלך תורגמן ואין מתרגמין אחריו ע"כ. והקשה בתוי"ט דכ"ש דאיכא גנאי לצבור דהשתא אפי' בהפסק מועט הוין הציבור לפי שאין תורגמן לכך נ"ל דהכא היינו טעמ' דבמקום המלך וכבודו אין מקפידין על שהיית הצבור דכבוד המלך עדיף ועל דרך שכתבתי בשם התוס' ז"ל: **ברכות שכ"ג מברך** שמנה ברכות ביום הכפורים כן המלך מברך אחר קריאתו אלא שהוא עתן של רגלים מקדש ישראל והזמנים תחת מחילת העון ביום הכפורים:

פרק ח

משוח מלחמה. וכו' ביד עד סוף פירקין פ"ז דהלכות מלכים ומלחמותיהם. לשון הר"ם ז"ל מפ' בגמ' מוגם הכהן עד ודברו השוטרים כהן מדבר וכהן משמיע מודברו עד ויספו השוטרים כהן מדבר ושוטר משמיע מויספו ואילך שוטר מדבר ושוטר משמיע. ת"ר פעמים מדבר עמם אחת בספר ואחת במלחמה בספר מה הוא אומר שמעו דברי מערכי המלחמה וחזרו במלחמה מה הוא אומר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו ע"כ: **משוח מלחמה**. נראה הא דלא תנא הכא משוח מלחמה כיצד כדקתני בפ' אלו נאמרין מקרא בכורים כיצד וכו' משום דהתם סליק מיניה דתני לעיל מינה ואלו נאמרין בלשון הקדש אבל תימה למה הקדים פרק זה קודם פרק עגלה ערופה והלא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחרי כולן וי"ל דהתם הקדים פרשת עגלה ערופה משום דאיירי בפרשת המלך נקט בתריה פרשת עגלה ערופה אבל הכא שבא לפרשה מקדים משוח מלחמה משום דשוסרי מילתיה ופסיק ושרי להו ואח"ת וניתני לעיל פרשת משוח מלחמה כדתני פרשת עגלה ערופה וי"ל דלא שייך למימר פרשת משוח מלחמה שהרי לא ניתנה משום מצות קריאה אלא משום התראה. תוס' ז"ל: **ודבר אל העם בלשון הקדש**. ולהלן הוא אומר משה ידבר וכו' ירושלמי הרי ק"ש דכתיב בה ודברת בם והיא נאמרת בכל לשון אלא בגין דכתיב בה [אמירה] הרי פרשת ודוי מעשר דכתיב בה אמירה והיא נאמרת בכל לשון א"ר חגי נאמר כאן הגשה ונאמר להלן הגשה ונגשו הכהנים בני לוי מה התם בלשון הקדש אף כאן וכו' עד כר' ישמעאל לשונות כפולין הן ברם כר' עקיבא דאמר לשונות רבויין הן מאי א"ר חייא בר אבא נאמר כאן נגישה ונאמר להלן ונגש משה אל הערפל מה התם בלשון הקדש אף כאן בלשון הקדש תוס' ז"ל: **ונגש הכהן זה כהן משוח מלחמה**. דתניא ודבר אל העם יכול כל כהן שירצה ת"ל ודברו השוטרים מה שוטרים בממונה אף כהן בממונה ומה שוטר שיש ממונה על גביו אף כהן שיש ממונה על גביו לאפוקי כ"ג דלעניין עבודה אין למעלה הימנו ופרכינן בגמ' ואימא סגן ומשני סגן לאו ממונה הוא דתניא א"ר חנינא סגן הכהנים למה סגן ממונה שאם אירע בו פסול בכ"ג נכנס ומשמש תחתיו אבל כל זמן שלא אירע בו פסול בכ"ג אין לסגן גדולה של כלום. ופירשו תוס' ז"ל מכח קושיא דודאי ממונה היה לדברים שמנוהו אחיו הכהנים כדתנן אמר להם הממונה אבל מן התורה אין לו שום מנוי ושררה יותר על אחיו הכהנים ואינו אלא כעין מנוי אמרכל וגזבר שגדלוהו אחיו הכהנים ע"כ. ועיין במה שכתבתי ר"פ שני דסנהדרין: **ואמר אליהם שמע ישראל**. הטעם שמתחיל בלשון זה משום דאמר להם הקב"ה לישראל אפילו לא קיימתם אלא ק"ש שחרית וערבית אי אתם נמסרין בידם: **על אויביכם**. על אויביכם ולא על אחיכם כנ"ל: **ושפעת הקלגסין**. מן ושפעת מים תכסך כן פי' בערוך. והוא ורש"י ז"ל פירשו הקלגסים חיילות: **אל ירך**. ונומר מפ' בגמ' בברייתא כנגד ד' דברים שאומות העולם עושין לאיים מגיפין בתריסין ומריעין בקרנות וצווחין בקולם ורומסין בנהלת סוסיהן והרותם אבל נאות חרבות ושפעת קלגסים הן עיקר המלחמה ואינם כדי לאיים. ומצאתי כתוב בספר שרש ישי שחבר הרב ר' שלמה אלקבץ ז"ל חבור על מגלת רות וז"ל בעלם ל"ה ע"א אל תיראו ואל תחפזו פי' הר"ר מאיר ערמאה ז"ל כי על החלשות אמר אל ירך לבבכם אל תיראו ועל ההסתכנות אמר ואל תחפזו כי עזה וגבורה למלחמה לא בחפזון ובתנואן לבב ושפתים ישק ע"כ. הקלגסין ס"א עקלגסין: **ואתם אין אתם כך** וכו'. גמ' וכל כך למה מפני שהשם וכל כינויו מונחין בתוך הארון היוצא עמהן למלחמה ולזה קאמר ההולך עמכם ולא קאמר כי ה' אלהיכם עמכם דמשמע הולך ממש:

ב **ודברו השוטרים אל העם לאמר**. בגמ' מפי אביי דמונגם הכהן עד להודיע אתכם כהן משוח מדבר והוא עצמו משמיע: [הגה"ה הרמב"ם ז"ל מפרש כהן אחר ומודברו השוטרים עד ויספו כהן מדבר ושוטר משמיע ומויספו ואילך שוטר מדבר ושוטר משמיע. והרמב"ם ז"ל מפרש שוטר אחר]: **ואחד הלוקח** וכו'. דכתיב ומי האיש אשר בנה. וה"מ למיכתב מי אשר בנה בתים למה לי רבוייא הוא. ומדלא כתיב אשר בית בנה דרוש ביה בנה מ"מ שהרי לא הזכיר בית עדיין והאי דכתיב בית למעוטי בית שער אכסדרה ומרפסת שהן עשויין לדריסת רגל ולא ראויין לדור בהן. ומדכתיב ומי האיש אשר נטע ולא כתיב ומי אשר נטע האיש רבוייא הוא לרבות לוקח ויורש וכו' ומדלא כתיב אשר כרם נטע דרוש ביה נמי נטע מ"מ ואפי' אין כרם שהרי לא הזכיר כרם עדיין ובלבד שיהא חמשה אילני מאכל דומיא דכרם שפחות שבכרמים חמש גפנים הם ראב"י אומר כרם כמשמעו למעוטי כל שאר אילנות: **בית התבן**

ופ'

וכו' משום דאיקרו בית סרהון נדירה אבל בית שער אכסדרה מרפסת שאין ראוין לדירה לא הכי מוכח מן הברייתא: **אחד הבונה** וכו'. תוס' ר"פ דס חטאת: **אחד הנוטע ואחד המבריך.** תוס' דפ"ק דקדושין דף ל"ו: **ואחד המרכיב.** שני אילנות שזה פירותיו נאין וזה פירותיו דקין דהוו ממין אחד זה בזה והיא הרכבת היתר דאיתוקמת מתני' בה רש"י ז"ל. ובגמ' האי הרכבת היתר ה"ד אילימא ילדה בילדה תיפוק לי דבעי מיהדר משום ילדה דפשוטה אלא ילדה בזקנה הא אמר מר וכו' ומשני א"ר ירמיה לעולם ילדה בילדה וכגון דנטע לסך קמייתא נסייג ולקורות שהיא פטורה מן הערלה. רב נחמן בר יצחק אמר במרכיב אילן בירק דלא בעי למיהדר משום קמא שכבר הוא אילן זקן והאי תנא דמתיר להרכיב אילן בירק הוא רשב"ג משום ר' יהודה בן גמלא איש כפר עכו: **ואפילו מחמשת המינין.** מיניו צריך להיות והיא מעות: **אפי' שומרת יבם.** ירוש' אפי' שומרה יבם לחמשה אחין וכן בבבלי ג"כ: ה"ג **כל אלו שומעין דברי כהן** מערכי מלחמה וחוזרין. כמו שומעין מערכי מלחמה דברים של כהן כלומר שהכהן אומר להם רש"י ז"ל. ורצה לומר שהלשון מסורס במשנה. וכתוב הר"ס ז"ל ונראה מכח לשון רש"י ז"ל ומכח לשון הברייתא הכתובה לעיל ריש פירקין שהגירסא היא מֵעַרְכֵי ולא מֵעוֹרְכֵי וכן נמצא בכל הנוסחאות בלא וי"ו. אמנם נמצאת גירסא שיש בה כל אלו ששומעין דברי כהן מערכי המלחמה חוזרין. והנראה יותר נכון הוא לגרוס מֵעַרְכֵי המלחמה וכן יש לגרוס במשנ"ל עבירה היא בידו וחוזר עליה מערכי המלחמה עכ"ל ז"ל. והחכם ה"ר יהוסף ראיתי שנקד מֵעַרְכֵי העין בסגול וקרובין דברי שניהם ז"ל אלו לאלו: **וחוזרין ומספקין.** כלומר אלו החוזרין צריכין לעסוק בספוק מים ומזון להולכים למלחמה: **ב בית על מכונו** וכו'. תנא אם הוסיף בו אפילו דימוס אחד דהיינו שורה אחת או בעובי או בגובה חוזר דקרינן ביה חדש: **ר' אלעזר אומר אף הבונה בית לבנים** וכו'. ר' אלעזר גרסינן בלי יוד דהא מוסיף אדר' יהודה: **ד** בפי' רע"ב ז"ל צריך להגיה דהנך דלעיל הולכים עד הגבול וכו' שנאמ' נקי יהיה לביתו דקרא לא יצא בצבא ולא יעבור עליו לכל דבר נקי יהיה וגו' ואפילו אין מספקין להם מים ומזון. ובגמ' בעי ומאחר דכתיב לא יעבור לא יצא בצבא למה לי ומשני לעבור עליו בשני לאוין. ביתו זה ביתו כצ"ל: **אין מספקין להם מים ומזון.** וכו' דכתיב ולא יעבור עליו לכל דבר יכול אף בנה בית ולא חנכו נטע כרם ולא חללו אירס וכו' יצא כזה שיהא נקי מן הכל ת"ל עליו עליו אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים. וראיתי שמחק ה"ר יהוסף ז"ל מלת להם: **ה ויספו השוטרים.** על דברי כהן דהיינו ודברו השוטרים כמו שכתבתי לעיל סי' ב': **ר' עקיבא אומר מי האיש הירא ורך הלבב כמשמעו** וכו'. אמרו בירושלמי שכולם צריכין להביא ראיה לדבריהם כלומר שיביאו עדים על הבית ועל הכרם ועל האשה לפני שר הצבא ואז יתן לו רשות לחזור וכן אמרו ג"כ לדעת ר' יוסי הגלילי שצריך להביא ראיה על העבירות שבידו ואולי כן היו מרבים העם חוזרין בטענות שקר אבל ברכות הלב שאין יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה אמרו שאין צריך להביא ראיה שעדיו עמו ע"כ מהרמב"ן ז"ל בפי' התורה בפרשת שופטים פסוק ויספו השוטרים. בפירוש רע"ב ז"ל סוף דבור המתחיל בקשרי המלחמה צריך להגיה בלא יפרידוס אויבים: **לממזר ולנתין.** זכו הירא כצ"ל: **ו ובעקבו של עם מעמידין זקיפין לפניהם ואחרים מאחוריהם.** פי' עקיבו לסוף הקהל זקיפין גבורים עומדין לפניהם ואחרים מאחוריהן כלומר שתי שורות היו זקיפין לפני זקיפין שאם נמלט אחד מן הפנימיים יבוא לאחרונים ע"כ מן הערוך ערך זקף. וז"ל הרמב"ם ז"ל שם פ"ז ומעמידים מאחורי כל מערכה ומערכה שוטרים חזקים ועזים וכשילין של ברזל בידיהן הרוצה לחזור מן המלחמה הרשות בידן לחתוך את שוקו שתחילת נפילה ניסה ע"כ. ומה שפי' רע"ב ז"ל במלת זקפין הוא פירש רש"י ז"ל. ומצאתי מוגה זַקָּפִין בוי"ו: **שתחלת ניסה נפילה.** ירושלמי כיני מתניתא שתחלת נפילה ניסה וכדפי' רע"ב ז"ל ופי' רש"י ז"ל דתחלת משמע הגרמת הדבר. והכי איבעי ליה למימר כשהן נסין זו היא תחלת הנפילה ובניסה לא שייך למימר תחלה דהא מהם קא ערקי אלא מסורס הוא: **ז בד"א במלחמת הרשות.** וכו' ביד רפ"ז דהלכות מלכים ומלחמותיהם. וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל במי דברים אמורים ביו"ד וכן בסמוך. ובגמ' א"ר יוחנן רשות דרבנן זו היא מצוה דר' יהודה ובאותה מלחמה שאמרו חכמים שהיא רשות ואין חתן יוצא לה אמר נמי ר' יהודה דאין חתן יוצא לה אלא שר' יהודה קורא אותה מצוה ונ"מ לפוטרו מאחר מצות בעודו עסוק בה ודוקא במלחמה דלא ליהו עלייהו אויבים הוא דפליגי דמר קרי לה רשות והעוסק בה אינו פטור מאחר מצות ומר קרי לה מצוה והעוסק בה פטור מאחר מצות וכדפי' רע"ב ז"ל ומצוה דאמרו בה רבנן הכל יוצאין [כו' עי' בתוי"ט]:

פרק ט עגלה ערופה.

וכו' ביד עד סוף סימן ט' פ"ט דהלכות רוצח ושמירת נפש וגם בפ' עשירי. **ושלשה מב"ד הגדול** וכו'. מתני' דלא קתני שהיו יוצאין מלך וכ"ג דלא כרשב"י שהוא סובר מלך וכ"ג יוצאין וכולה סנהדרין נמי יוצאין ות"ק דמתני' הוא ר"ש דדריש הכי זקניך שנים אין ב"ד שקול וכו' אבל ושופטיך מיבעי למיוחדין שבשופטיך דהיינו לשכת הגזית ור' יהודה מוקמי זקניך נפקא מדמצי למיכתב זקני וכתב זקניך מיוחדין שבזקניך ור"ש אי כתב רחמנא זקני ה"א אפילו זקני השוק כתב רחמנא זקניך ואי כתב רחמנא זקניך ה"א אפילו סנהדרי קטנה כתב רחמנא ושופטיך למיוחדין שבשופטיך ור' יהודה הס"ל: דשופטיך איצטריך לסנהדרי גדולה כר"ש אלא וי"ו דושופטיך למניינא ור' שמעון וי"ו לא דריש: **אין ב"ד שקול.** אין עושין ב"ד שיהא יכול ליחלק שוה בשוה אלא שיהא קרוב לצד אחד לקיים אחרי רבים להטות: **ב שנאמר באדמה ולא טמון בגל.** ואפילו לרבנן דפליגי עליה דר' יהודה בשכחה פ' שני דפאה ודרשי שכחת עומר בשדה לרבות את הטמון דיש לו שכחה הכא מודו דדרשינן באדמה פרט לטמון דאי לרבויי לא איצטריך קרא דכיון דכתיב ברישיה דקרא כי ימצא חלל משמע כל היכא דמשתכח ואפילו טמון הלכך על כרחך כי אתא באדמה למעוטי טמון בא להידרוש ביה על פני האדמה דאי לרבות לא איצטריך קרא והתם גבי שכחה ענייניה דקרא משמע לחובא דמכיון דכתב רחמנא כי תקצור קצירך ושכחת עומר דמשמע שכחה דומיא דקציר מה קציר בגלוי אף שכחה בגלוי למה סדר רחמנא וכתב בשדה אלא לרבות את הטמון ומסיק בגמ' דלר' יהודה נמי נפקא ליה פרט לטמון מדומיא דקציר בשדה איצטריך לרבות שכחת קמה ורבנן נפקא להו שכחת קמה מקצירך בשדך ושכחת משמע ששכח את קצת שדהו ור' יהודה בשדך איצטריך למעוטי אם הפריחה הרוח עמרים לתוך שדה חברו ושכחן כסבור שאינם שלו שאינם שכחה ורבנן מבשדה בשדך ור' יהודה בשדה בשדך לא משמע ליה: **נופל ולא תלוי באילן** וכו'. גמ' ת"ר חלל ולא חנוק דחלל לא מיקרי אלא בכלי ברזל כעין חרב חלל ולא מפרפר באדמה ולא טמון בגל נופל ולא תלוי באילן בשדה ולא צף על פני המים ר' אלעזר אומר בכולן ואפי' מפרפר צף ותלוי ומוטל באשפה אם היה חלל עורפין דקרא לא בעי ר' אלעזר כדכתיב ומ"מ חלל יתירי מוצא דכתיבי בפרשה דרשי' למעוטי חנוק: **לעיר שרובה גוים.** בירושלמי הגירסא שיש בה גוים וכן הוגה במשנתו של החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל. עוד הגיה או לעיר שאין בה ב"ד לא היו עודדין שאין מודדין אלא לעיר וכו' וכתב וכס"א נ"ג אלו הב' תיבות: **או לעיר שאין בה ב"ד** וכו' דבעינן זקני העיר וליכא ובגמרא פריך כיון דתנא לעיר שאין בה ב"ד לא היו עורפין הנא ידענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה ב"ד ומשני דהא קמ"ל כדתניא מניין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד שמניחין אותה ומודדין לעיר שיש בה ב"ד ת"ל ולקחו זקני העיר וכדפי' רע"ב ז"ל פי' רש"י ז"ל אלמון דגמרא דכתבינן וכך הוא תיקון לשון רע"ב ז"ל ואי לא הדר תנייה ה"א אין מודדין כלל קמ"ל וטעמ' הוי משום דכתב קרא ולקח זקנו וכו' ובגמ' אמרינן שאפילו נמצא בצד עיר זו שהדבר ידוע בודאי שהיא הקרובה מצוה למדוד והוא לשון הרמב"ם ז"ל שם רפ"ט וגם רש"י ז"ל כן פי' לשון בעליל דבגמ' שרוצה לומר במגולה ופשוט שאין עיר קרובה כזו אעפ"כ מצוה לעסוק במדידה: **נמצא מכוון** וכו' תוס' פ' השוחט דף כח. ובגמ' פ' שני דבכורות דף י"ז: **שתיהן מביאות שתי עגלות דברי ר' אליעזר** קסבר ר' אליעזר אפשר לצמצם המדה ושתיהן קרובות ולא טעו במדה וקסבר נמי קרובה דכתיב בקרא אפילו קרובות במשמע כמו ובהמה רבה. ואין כן הלכה אלא שהיהן מביאות עגלה אחת בשותפות ויתנו ויאמרו בני האחת אם אתם קרובים ממנו יצא חלקנו מחול לכם ותכפר עליכם ואם אנחנו קרובים מכם חלקכם יצא שלנו ותכפר עלינו דס"ל אפי' בידי אדם אי אפשר לצמצם רש"י ז"ל שם בבכורות. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל ס"א אלעזר. ובירושלמי משמע דגרסי' במתני' דברי ר"א וחכמים א' מריש עיר אחת מביאה עגלה ערופה ואין שתי עיירות מביאות שתי עגלות דהכי איתא התם במשנה ובעי בגמ' עלה מ"ט דרבנן דכתיב והיתה העיר הקרובה אל החלל מ"ט דר"א דכתיב ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל ע"כ: **ואין ירושלם מביאה עגלה ערופה** יומא פ' שני דף י"ז בריייתא: **ג נמצא ראשו** וכו'. האי בבא בירושלמי גרסינן לה בתר בבא דואין היו מודדין וכו'. וכן כתב ה"ר יהוסף ז"ל בשם ס"א: **ד ומאין היו מודדין.** וכו' ס"א ומנין בנו"ן ואיתה בפ' הנזקין דף פ"ח. ובספר ספרפראות סוף פ' שופטים כי ימצא חלל באדמה אשר אותיות ראש שמודדין מראשו ע"כ: **ר' עקיבא אומר מחוטמו.** גמ' לימא הני תנאי כהני תנאי דתניא מהיכן הולד נוצר מראשו וכן הוא אומר ממעי אמי אתה גוזי אתה מראשי כלומר יגרת ראשי תחלה דגוזו ליצא דריסא כמו גזי כורך אבא שאול אומר מטבורו ומשלח שרשיו אילך ואילך אפילו תימא אבא שאול כר' עקי' ס"ל ע"כ לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה דכי מיתצר ולד ממציעתיה מיתצר אבל לענין חיותא דכולי עלמא באפיה הוא דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו. והלכה כר' עקיבא מחברו אפילו לגבי ראב"י שמשנתו קב ונקי: **ה נפטרו זקני ירושלם.** וכו' תוס' פ"ק דסנהדרין דף י"ד: **מביאין עגלת בקר אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול ואין המום פוסל בה.** גמ' פריך ויהא מום פוסל בעגלה מק"ו ומה פרה שאין השנים פוסלות בה מום פוסל בה עגלה שהשנים פוסלות בה כדתנן נהו ברים מסכת פרה אינו דין שיהא מום פוסל בה ומשני שאני עגלה דכתיב בה מיעוטא דכתיב בפרה אשר אין בה מום בה מום פוסל ואין מום פוסל בעגלה א"ר יוסי בן שאול מפני מה אמרה תורה הבא עגלה בנחל אמר הקב"ה יבא דבר שלא עשה פירות דהיינו עגלה שעדיין לא ילדה ותערף במקום שאין עושה פירות ותכפר על מי שהרגוהו ולא הניחוהו לעשות פירות דהיינו מצות: **נחל איתן.** פסחים פרק מקום שנהגו לנחל איתן לעגלה ערופה צריך שיהו קנים גדלים בו ואי לא לא מיקרי נחל: **ואיתן במשמעו קשה.** כדכתיב איתן מושבך ושים בסלע קנך. וז"ל הברייתא אחרים אומרים מניין לאיתן שהוא ישן ולא שהוצאה קרקעיתו מתחם מקרקע אחריתי שנאמר גוי איתן הוא גוי מעולם הוא פי' מעולם היינו ישן גם שם ביד בהל' רוצח רפ"ט כתב ומורידין אותה אל נחל ששוטף בחוזקה [**הגהה** כתב הר"ס ז"ל וקצת ראיה לדברי הרמב"ם ז"ל מההיא דפרק מקום שנהגו שנראה שנחל הוא מקום שגדלים בו קנים מחמת רבוי המים שעוברים בו ע"כ]. וזהו איתן האמור בתורה גם רד"ק ז"ל בשרש נחל כתב אל נחל איתן היה בו מים כי כתוב ירחצו את ידיהם וכן וצדקה כנחל איתן ששוטפים בו המים בכח ע"כ. ועיין על זה במהר"י קולון ז"ל שרש קנ"ח ותוסיף לקח טוב: וכתוב בתוי"ט אעפ"ש שאינו איתן כשר פי' הר"ב ז"ל שלא נאמר איתן לעכובא אלא למצוה וכן פי' רש"י ז"ל וקצת קשה דס"ל למתני' ואם אינו איתן כשר שזהו לשון דיעבד אבל לשון אעפ"ש משמעותו להוציא ולאפוקי שלא נקיל עוד תנאי בדבר ועוד הלשון אם אינו וכו' לשון קצרה הוא מלשון אעפ"ש שאינו וכו' ולמה לו להאריך ע"כ. וכתב שהרמב"ם ז"ל בפירושו שהעתקתי לעיל בא לומר שאיתן יש בו שני פירושים גדול וחזק ושאמר הגנא דקפידת הכתוב על החוזק ואעפ"ש שאינו גדול ע"כ. וכתוב עוד דמתני' דקתני ומקומה אסור מלזרוע ומליעבד כר' יונתן דדריש אשר לא יעבד להבא ודלא כר' יאשיה דדריש אשר לא יעבד לשעבר ואלו לשון נוהה הוא וכדפירש רש"י ז"ל פשטיה דקרא בפירוש החומש ע"כ בקיצור וכמו שאבאר עוד בסמוך. בקצת מצאתי מוגה בסמ"ך: **ומקומה אסור מליזרע ומליעבד** גרסי'. בפי' רע"ב ז"ל אף כל עבודה שהיא בגופו של קרקע. אמר המלקט ובגמ' פריך ואימא אשר לא יעבד בה כלל ולא יזרע פרט כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט זריעה אין מידי אחרינא לא ומשני אשר רבויי הוא ובברייתא בגמ' פליגי ר' יאשיה ור' יונתן אי מהני נחל איתן אם נעבד לשעבר דר' יונתן מכשר ליה דמי כתיב אשר לא נעבד ור' יאשיה ס"ל דאשר כתיב דמשמע לשעבר אע"ג דלא יעבד להבא משמע ה"מ בלאו אשר אבל השתא דכתיב אשר על כרחך מוכח עליה דלשעבר הוא ור' יונתן אשר לרבויא איצטריך כדכתבינן אבל לא יזרע דלא כתיב ביה ואשר לא יזרע לכ"ע להבא דוקא משמע. ומשמע דמתני' דלא כר' יאשיה וכמו שכתבתי כבר בשם תוי"ט

תוי"ט ו **שלא בא על ידינו**. מימרא פרק אלו נאמרין דף ל"ח ופי' רש"י ז"ל לא בא לידינו ופטרנוהו. בגמ' מפרש בלא מזונות והולך לגסטם את הבריות ועל כך נהרג והיינו ידינו לא שפכה לא על ידנו שפטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו והנחנוהו יחידי בלא חבורה והיינו ועינינו לא ראו עכ"ל ז"ל משמע מתוך פירושו ז"ל דלא גרסי' במתני' רק אלא שלא בא על ידינו ופטרנוהו ולא ראינוהו והנחנוהו. ושם פ' אלו נאמרין פי' ג"כ ופטרנוהו בלא מזונות כלומר למזונות הולך ולא היה לו ורצה אחד ליטול מזונות ובא לחטפם ממנו לאונס רעבו ועמד זה עליו והרגו: **בלא לויה**. בלא חבורה שהלך עמהם עכ"ל ז"ל. ורע"ב ז"ל נראה שנמשך אחר גרסת רש"י ז"ל וכן הוא ג"כ בירושלמי. ירושלמי רבנין דהכא פתרין קרייא בהורג ורבנין דתמן פתרין קרייא בנהרג רבנן דהכא פתרין קרייא בהורג שלא בא על ידנו ופטרנוהו ולא הרגנוהו ולא ראינוהו והנחנוהו בלא פרנסה ע"כ. והרמב"ם ז"ל בפירושו נשמר וכתב דקאי אנהרג: **והכהנים** וכו'. פ' אמר להם הממונה דיומא דף ל"ו מקשה אביי אמאי לא ילפי' כפרה כפרה מחורב דכתיב התם אולי אכפרה וגו' ומה התם באנא דכתיב אנא חטא העם וגו' אף הכא נמי ליבעי אנא דנימא אנא כפר לעמך וגומר דהכי ילפינן מהתם לענין ודוי כ"ג ביום הכפורים וקאי בקשיא: ז **נמצא ההורג** וכו'. פ' אותו ואת בנו דף פ"ב אמתני' דהשוחט פרת חטאת ושור הנסקל ועגלה ערופה ועיין במה שכתב רע"ב ז"ל: **תצא ותרעה בעדר**. כשאר חולין והאי תנא לית ליה הא דאמרינן בכמה דוכתי עגלה ערופה נאסרה מחיים וירידתה לנחל איתן אוסרתה ובמסכת כריתות בפ' בתרא נמי דייק מסיפא דאיכא נאסרתא חיים דקתני משנערפה לעריפה דהיינו משעת ירידתה לנחל איתן עדיין לא כפרה ספקה ומסקינן הא מילתא התם בפלוגתא דתנאי וכן פי' רש"י ז"ל נ"כ כאן: **כפרה ספקה עשתה את שלה**. ואם לא נמצא ההורג נתכפר הספק ולכשנמצא נעשה ודאי ויהרג ומיהו היא באיסור הנאה דידה קיימא דכפרה כתיב בה כקדשים רש"י ז"ל: **נערפה העגלה**. ברייתא בדף מ"ז דפ' אלו נערות. ועיין שם בתוס' דהתם בברייתא יליף דאם נערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג ה"ז יהרג מקרא דכתיב ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו וכדיליף נמי הכא בגמרא והם נתנו טעם לרש"י ז"ל דבפירוש החומש שהביא הראיה מקרא דואתה תבער כמו שהביאו הרמב"ם ורע"ב ז"ל. וק"ק לע"ד אמאי איצטריך למיהדר ולמיתני נערפה העגלה ואח"כ נמצא ההורג והא עלה קיימינן וליסגי ליה דליתני משנערפה העגלה תקבר במקומה וכו' עד כפרה ספקה והלכה לה וההורג יהרג: ח **לא רָאִתָ**. בנקודת קמץ תחת התי"ו. ואשה אומרת לא רָאִיתִ בנקודת חירק תחת האל"ף והתי"ו נוספת: **ואשה אומרת לא ראית**. היו עורפין עולא ור' יצחק הגיהו בהאי רישא דמתני' לא היו עורפין כמו שהביאו לעיל ס"פ מי שקינא וכולה סוגיא כדהתם ואין הפרש ביניהם כלום: **ושנים אומרים לא ראיתה** כך נ"ל. בסוף פי' רע"ב ז"ל דבפסו'י עדות הנך אחרי רוב דעות. אמר המלקט ואפי' לקולא ומתני' ר' נחמיה וכדכתבינן לעיל ס"פ שני. וביד פ"ה דהלכות עדות סי' ב': ט בפי' רע"ב ז"ל נפי שמכירין בו וכו' וכדתניא בגמ' לא נודע מי הכהו הא נודע מי הכהו אפילו אחד בסוף העולם לא היו עורפין. ובמדרש מפיק לה מקרא דכתיב כי ימצא ולא בשעה שמצויים הרצחנים מכאן אמרו משרבו הרצחנין בטלה עגלה ערופה ע"כ: **אלעזר בן דינאי** אלעזר בלי יוד גרסי'. ונזכר בפ' שני דכתובות דף כ"ז: **ותחנה בן פרישה** בן פרישה היה נקרא חזרו לקרותו בן הרצחן כך מצאתי בתוי"ט שכך גרסינן בספר אחד וכתב אבל בן דינאי לא הוצרכו לחזור ולשנות שמו כי זה בן דינאי נאה שמו לו כי ראוי לדונו א"כ לשון ריב ומדון ע"כ: ויש מי שהגיה ותחלה במקום ותחנה וקאי אבן דינאי שהיינו שמו פעמים אכן בין בבבלי בין בירושלמי אין שם שני פעמים גירסת בן פרישה: **משרבו המנאפים** וכו' ביד פ"ג דהלכות סוטה סי' י"ט: ירושלמי וכתיב והיתה האשה לאלה בקרב עמה בזמן שעמה שלום ולא בזמן שעמה פרוצים: **יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים** וכו' כנ"ל. ואיתה בפ' שני דתמורה דף ט"ו: י **ואת הנוקפים** במתניתא תנא שהיו חובטין אותן במקלות כדרך שעושין לפני ע"ז א"ל עד מתי אתם מאכילין טרפות למזבח שמא ניקב קרום של מוח עמד ותיקן להם טבעות בקרקע: יא **משבטלה סנהדרין** תוס' פ"ק דגיטין דף ז': **שנאמר בשיר לא ישתו יין** וביד פ"ה דהלכות תעניות סי' י"ד. ובטור א"ח סי' תק"ס: יב **משמתו הנביאים הראשונים** תוס' פרק לולב וערבה דף מ"ט ודר"פ מי שאחזו ודפ' אין מעמידין דף כ"ג ודפ' איזהו מקומן דף כ"ד. ומכאן הוכיחו ז"ל דבבית שני היה שמיר מדקתני משמתו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים משחרב בית המקדש בטל השמיר והיינו בית שני דאי בית ראשון לערבינהו וליתנינהו למשמתו נביאים הראשונים היינו חורבן הבית כדתניא בגמ' משחרב בית המקדש בטלו אורים ותומים והיינו בית ראשון דחמשה דברים חסר בית שני מבית ראשון כדאיתא ביומא ובטל השמיר היינו לאחר בית שני וכן הא דקאמר רשב"ג בגמרא משחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה ומסתמא בבית שני שחרב בימיו איירי תדע דקאמר נמי ניטלה ברכה מן הפירות ואשכחן בבית שני שהיו הפירות מתברכות בימי שמעון בן שטח שנעשו חטין ככליות של שור הגדול ע"כ. ועוד הביאו ראיה דשמיר היה בבית שני ממעשה דדמא בן נתינה דבפ"ק דקדושין שבקשו ממנו חכמי ישראל אבנים לאפוד שהיה בבית שני ע"ש: **ופסקו אנשי אמנה** אנשים שמאמינים בהקב"ה וסומכין עליו לעשות טוב ואין דואגין לחסרון רש"י ז"ל. ובירושלמי א"ר זעירא אנשי אמנה תורה כהדא חד רבי הוה קרי ליה לאחוה בצור והוו זוחין בפרקמטיא אמר לית אנא מבטלא עונתי אין חמי למיתי מיתי הוא ע"כ: **שנאמר הושיעה ה' כי גמר חסיד** נבואה על העתיד לבוא אחר חורבן בית שני: **אין לך יום שאין בו קללה ולא ירד הטל** וכו' תנחומא סדר ואתה תצוה מסיים בה רשב"ג גופיה שנאמר ואל זועם בכל יום וכן בירושלמי אבל בתלמודא דידן מייתי לה מקרא דכתיב בבקר תאמר מי יתן ערב שעבר ובערב תאמר מי יתן בקר שעבר. ובעי בגמ' אלא עלמא אמאי קא מקיים ומשני אקדושא דסדרא ואיהא שמיה רבא דאגדתא שכל אחד משני אלה חביב הרבה לפני המקום שיש בכל אחד תלמוד תורה וקדושת השם שמעיקרא לא תקנו סדר קדושה אלא שיהו כל ישראל עוסקים בתורה בכל יום דבר מועט שאומרים קרייתו ותרגומו כל ישראל יחד תלמידים ועמי הארץ יהוי דומיא דאגדתא עם הקדיש שלה ומפיק לה מקרא דכתיב ארץ עיפתה כמו אופל וצלמות ולא סדרים ותופע וכו' הא סדרים תופיע מן אופל. וראיתי להעיר ולכתוב הנה במה שהייתי טועה ברוב ימי לומר כי האי דקאמר ואיהא שמיה רבא דאגדתא משמע דוקא לומר קדיש על אגדה ולא על למוד משנה ותלמוד ולכן הייתי נזהר לומר סוף אגדה אחר המשנה או אחר ההלכה כדי לומר קדיש אחריה מיד וכמו שנהגו העם ג"כ בסוף כל פרק ופרק מפרקי אבות לומר ר' חנניה בן עקשיא אומר רצה וכו' וכדמשמע מסוף פי' הרמב"ם ז"ל למסכת אבות שכתב שם שנהגו העם לומר ר' חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה וכו' בסיום הפרקים לפי שאין אומרים קדיש על המשנה אלא על האגדה ע"כ. וכעת מזמן קרוב דקדקתי מלשונו ז"ל בנוסח הקדיש שבסדר תפלה שבסוף ספר אהבה שכתב וז"ל כל עשרה מישראל או יותר שעוסקים בת"ת שבעל פה ואפי' במדרשות או בהגדות כשהן מסיימין אומר אחד מהן קדיש בנוסח זה יתגדל וכו' מדקאמ' ואפילו במדרשות וכו' משמע שהוא ז"ל רוצה לפרש דהא דאמרינן ואיהא שמיה רבה דאגדתא ר"ל אפילו איהא שמיה רבא דאגדתא קאי עלמא וכ"ש איהא שמיה דתלמודא ולפי זה חזר בו ממה שפירש בסוף מסכת אבות ובלאו הכי בע"ד קשיא לי אדבריו שכתב שם בסוף מסכת אבות דמי עדיפא משנת ר' חנניא בן עקשיא דמתניתא בסוף מסכת מכות למיקרי יתה אגדה טפי מכל משניות דפרקי אבות ודוחק לומר שהוא סובר דר' חנניא בן עקשיא אומר וכו' אינה משנה כלל מדלא פירש בה כלום שם בסוף מסכת מכות כך נלע"ד*): יג **בן אלעזר** בלי יו"ד נ"ל: **הטהרה נטלה** וכו' **המעשרות נטלו** וכו' י"ס בטלה וכו' בטלה וכו' וכדאיתיה בפירוש רע"ב ז"ל: **וחכמים אומרים הזנות** וכו' מלות וחכמים אומרים נמחקו במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וכן בירושלמי ליתנהו: יד **בפולמוס של אספסיינוס** תוס' שבת דף נ"ט פ' במה אשה ודגיטין פ"ק דף ז'. ובגמ' דנדה פ' האשה שהיא עושה דף ס"א ואמרי' התם דבקשו לגזור על בגדי צבעונין של אשה אלא שהתירום כדי להקל על כתמיהם שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור ע"כ. וביד פ"ה דהלכות תעניות סי' ט"ו ובטו' א"ח סי' תק"ס. ושם בגמ' דגיטין מסמיך ליה רב חסדא אקרא דכתיב הסר המצנפת והרים העטרה וכו' מה ענין מצנפת אצל עטרה אלא לומר לך בזמן שמצנפת בראש כ"ג עטרה בראש כל אדם נסתלקה מצנפת מראש כ"ג נסתלקה עטרה מראש כל אדם א"ל רב הונא האלהים מדרבנן דקראי בעטרה של מלך מיירי שהיה מתנבא שתתבטל הכהונה וגלה צדקיהו בגולה אלא חסדא שמך וחסדאין מילך וכן נמי בירושלמי שמע ר' יוחנן ואמר הוא חסד ומילוי חסד: **על עטרות** הנא אף על חופות חתנים גזרו דהיינו טלית צבועה שני וקבועין בה טסי זהב: **ועל האירוס** פי' סמ"ג בהלכות ט' באב דף רמ"ט אירוס הוא זג המקשקש: **ושלא ילמד** וכו' תוס' דס"פ מרובה ודפ' ר' ישמעאל דמנחות דף ס"ד ושלו שם תוס' דמעיקרא בימי מלכות בית חשמונאי דקדמו טובא כדמוכח בפ"ק דע"ז דף ט' גזור כדפירש רע"ב ז"ל ולא קבלו מינייהו ולבסוף בימי טיטוס גזור כדתנן במתני' וקבלו מינייהו א"כ בתחלה אי הוה בעי למיקם באחור לא הוה מיקרי עבריין אבל לבסוף היכא גזרה דרבנן ונראה דלא יגדל דמתני' היא היתה גזרה דפולמוס של טיטוס ע"כ. ונלע"ד שרצונם לומר ז"ל דלפי התירוץ השני דתלו גבי חכמה יונית א"כ גבי אין מגדלין חזירים דלא אשכחן בה גזרה בזמן אחר החשמונאי קשה דא"כ לית בה רק אחור ולית בה גזרה דרבנן לזה אמרו דנראה דגם לא יגדל אדם חזירים היתה גזרה ג"כ בפולמוס של טיטוס והביא דע"ז קשיא לפי רש"י ז"ל שהוא ז"ל פי' בפולמוס של טיטוס שהביאו הורקנוס על אריסטובלוס אחיו וכן קשה ג"כ על מה שפירש בסמוך והביא עמו חיל רומיים כמו שהעתיק בסמוך דהתם בע"ז מוכח דבית חשמונאי קדמו טובא: **את בנו יונית** משום מעשה שהיה כשצרו מלכי חשמונאי זה על זה שהיו שני אחים מתקוטטים על דבר המלוכה הורקנוס ואריסטובלוס והיה הורקנוס צר מבחוץ על ירושלם והביא עמו חיל רומיים והיו אותם שבפנים וכו' כדאיתא הכא בגמ' וגם ס"פ מרובה היה שם זקן אחד מבפנים ולעז להם לאותם שבחוץ וכו' רש"י ז"ל: טו **משמת בן עזאי בטלו השקדנים** בירוש' פ' האומר דקדושין ובפ' קונם אמרינן משמת בן עזאי ובן זומא בטלו השקדנים. ועי' כאן דבירוש' למתנייה כולה מתני' בגוונא אחרינא תלדשנו משם. ואיתא התם בתלמוד ירושלמי וגם בבבלי משמת ר' אליעזר נגנז ספר החכמה משמת ר' יהושע פסקו עצות טובות ומחשבות טובות מישראל ע"כ. וראיתי שמחק הר"ר יהוסף ז"ל משנת ר' יהושע פסקה טובה מן העולם משמת רשב"ג בא גובאי ורבו צרות משמת ראב"ע פסק העושר מן החכמים ע"כ. וכתב כל זה לא מצאתיו בכל הספרים: **משמת ר' עקיבא בטל כבוד התורה** כבר נתבאר בפי' רע"ב ז"ל הבדל שבין בטל כבוד התורה דר' עקיבא לדרבן גמליאל: **ר' יוסי קטנותן** ובירושלמי שהיה תמציתן של חסידים ע"כ. ומתני' שם בנוסח אחר ע"ש. ובירושלמי ב"ק פ' המניח אמרי הוא יוסי בבבלי הוא יוסי בן יהודה הוא יוסי קטנותא ולמה נקרא שמו קטנותא שהיה קטן החסידים ע"כ: **משמת ר"ג הזקן** ר"פ הקורא עומד דף כ"א: **בטל כבוד התורה** בברייתא קתני בטלו זרועי התורה ונסתתמו מעיינות החכמה ובערוך בלשון ראשון בטל כבוד התורה פי' בטלו בני אדם שמכבדין בעלי תורה: **ומתה טהרה** כן הוא בכל הספרים ואית דגרסי ומדת טהרה ולע"ד נראה דשפיר גרסי' ומתה טהרה וכן הוא בערוך ערך פרוש וכדאשכחן במסכת מכות בגמ' בפ' שני לענין כהונה גבי עמד דינו ונעשה כ"ג בן גרושה או בן חלוצה ר' אמי ור' יצחק נפחא חד אמר מתה כהונה וחד אמר בטלה כהונה וכו' כנלע"ד אע"פ שאפשר לדחות דלא דמי: **ר' ישמעאל בן פאבי** נ"א מלת רבי: **משמת רבי** תוס' פרק הכותב דף ק"ג הקשו אהא דא"ר חייא התם אותו היום שמת רבי בטלה קדושה שהיו קורין אותו רבינו הקדוש ותרצו דיש לומר דקדושה בכלל בטלה ענוה ויראה: **בטלה**

ענוה

---

*) עיין מה שהעיר ג"כ הגרי"ב ז"ל בגליון הש"ס כמ"ש הרב המחבר ז"ל ובאמת מה שנדפס פירוש הרמב"ם על פ"ו דמס' אבות הוא מפירוש רש"י ז"ל ע מדרש שמואל ובדרך חיים למהר"ל מפראג ז"ל וזה היה תמיהתו על הרמב"ם ז"ל ועי' מ"ש ע"ז בריש פ' ש"ח בש"ס החדש שלנו שנדפס בווילנא.

ענוה ויראת חטא גמ' א"ל רב יוסף לתנא לא תיתני ענוה דאיכא אנא א"ל רב נחמן לתנא לא תיתני יראת חטא דאיכא אנא. ובברייתא בבלי וכן בירוש' בגמ' קתני משמת רבי הוכפלו צרות: **ר' פנחס בן יאיר** וכו' במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל הוגה ר' אליעזר אומר וכו': **משחרב בית המקדש בושו חברים** וכו' מצאתי מוגה בייהו הברים: **ובעלי לשון הרע: ואין דורש לישראל** ואין מבקש עליהם רחמים רש"י ז"ל וקו הוא בפסוק בספר יחזקאל סימן ל"ד אלא שאין שם ואין שואל ויותר תימה על התנא האחר דלא נקט ואין דורש כלישנא דקרא אלא ואין שואל ואין מבקש דכן הנוסחא בגמ' בבלית וירושלמית. אכן ראיתי שה"ר יהוסף ז"ל הגיה גם למשנה ואין דורש ואין מבקש: **ר' אליעזר הגדול** וכו' במשנתו של החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל הוגה ר' יהושע אומר מיום שחרב בית המקדש שריו חכימיא למהוי כספרייא וספרייא כתלמידייא ותלמידייא כעמא ועמא כעממייא ומלכותא אזלא ודלדלא וטולא ואין מבקש וכו': **אזלא ודלדלא** הולכים ודלים ומתמוטטים: **בעקבות משיחא** בסוף ימי הגלות לפני ביאת המשיח: [הגה"ה וכן פי' רש"י ז"ל בלשון שני בשמו עקב רב ז"ל ד"א עקב רב סופן של ת"ח לבוא לידי גדולה עקב לשון סוף ויש לי חבר גם בלשון משנה עקבות משיחא ע"כ]: **ויוקר יאמיר** איה דגרסי ויוקר הווה או יהא. ובפ' חלק דף נ"ז ויוקר יַעֲוֵת ופי' רש"י ז"ל היוקר שלא יכבדו זה את זה יקר כבוד ל"א היקר יעות המכובד והיקר שבהן מכאן ואילך ודאי יהא עוותן ורמאי ע"כ. ונלע"ד שלפי מה ששנוי בתר הכי והיין ביוקר משמע נמי דוהיוקר יאמיר ר"ל יגדל היוקר בכל הדברים ופלגינהו לתרי בבי משום דטעמא דיוקר היין הוי כדפירש רש"י ז"ל משום שהכל עוסקים במשתאות מה שא"כ בכל הדברים ואעפ"כ יש בכן יוקר: **הגפן תתן פריה** ברייתא פ' חלק דף נ"ז בשם ר' נחמיה: **והיין ביוקר** שהכל עוסקין במשתאות. ותימה בעיני שמ"מ ע"י הר"י ז"ל. וּבְקָרָא יתמעטון ואין הגפן תתן פריה והיין ביוקר. אח"כ מצאתי במסכת דרך ארץ פרק המתחיל ר"ש בן יוחי דתניא הגפן לא תתן פריה והיין ביוקר ע"כ. גם מצאתי במחק הרי"א ז"ל מלות יחרב והגבלן וכך הגיה והגליל ישם ואנשי העיר יסובבו וכו'. גם הגיה יתכנות סופרים תסרחנה: **והמלכות השולטת** על הפילם תהפך למינות יהיו נמשכים אחרי טעותם של המינים: **והגבלן** שם מקום: **נערים פני זקנים ילבינו** ברייתא שם פ' חלק בשם ר' נהוראי. ומפירוש הרמב"ם ז"ל משמע דמשמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא הוא סוף המשנה ומר' פנחס ואילך הראשון הוי הכל ברייתא. שלא פירש בו דבר ואחריו נראה שנמשך רע"ב ז"ל: **ר' פנחס בן יאיר אומר** וכו' אינה משנה וכן בירושלמי ליתה כלל והר"ר יהוסף ז"ל מחקה וברייתא היא. ומייתי לה בפ"ק דע"ז דף כ' והכי איתא התם ת"ר ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה מכאן א"ר פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות זהירות מביאה לידי זריזות זריזות מביאה לידי נקיות נקיות מביאה לידי פרישות פרישות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי חסידות חסידות מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי קדושה וקדושה מביאה לידי רוח הקדש רוח הקדש מביאה לידי תחית המתים ו:כויה התם עלה חסידות גדולה מכולן ופליגא אדר' יהושע בן לוי דאמר ענוה גדולה מכולן שנאמר יען משח ה' אותי לבשר ענוים חסידים לא נאמר אלא ענוים הא למדת שענוה גדולה מכולן ופירש שם רש"י תורה על ידי שעוסק בה ועוד שרואה ומבין אזהרות שבה ושמר: **זריזות** הנשמר קודם לכן שלא תבא עבירה לידו כי הכא דאינו מהרהר לבא לידי טומאה זהירות כשהעבירה באה לידו זהיר להשמר שלא יכשל והכי אמרינן בכל הבשר בשחיטת חולין מאי לאו דזהיר ולא נגע לא דזריז קדים ומשי ידיה מעיקרא: **נקיות** נקי בלאין חטא: **פרישות** אף מדבר המותר פירש להחמיר על עצמו. טהור לא ומלובן ועדיף מנקי: **לידי רוח הקדש** להשרות עליו שכינה. אז דברת בחזון לחסידיך ולא נאמר לנביאיך ולענויך ע"כ. וי"מ טהרה היינו טהרת הלב כשימנע עצמו מעבירות יגרום לו שאפילו במחשבתו לא יחטא ע"כ. ופרישות י"מ אפילו מן הצריך לגופו כגון נזירות היין והתעניות וסגופים ע"כ. ועיין במ"ב תוס' ז"ל שם בפ"ק דע"ז ותוסיף לקח טוב במאי דקשה בפסוק הנוסחאות וגם מאי דקשה על הראיות. ובירוש' דפ"ק דשבת ודפ"ג דשקלים יליף לכולהו מקראי זריזות מביאה לידי נקיות דכתיב וכלה מכפר את הקדש. נקיות מביאה לידי טהרה דכתיב וכפר עליה הכהן וטהרה. טהרה מביאה לידי קדושה דכתיב וטהרו וקדשו. קדושה מביאה לידי ענוה דכתיב כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח. ענוה מביאה לידי יראת חטא דכתיב עקב ענוה יראת ה'. יראת חטא מביאה לידי חסידות דכתיב וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו וגו'. חסידות מביאה לידי רוח הקדש דכתיב אז דברת בחזון לחסידיך. רוח הקדש מביאה לידי תחיית המתים דכתיב ונתתי רוחי בכם וחייתם. תחיית המתים מביאה לידי אליהו זכור לטוב דכתיב אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא ע"כ. ולא נזכר שם פרישות ונתן טעם בעל ספר יפה מראה משום דלית ליה קרא ע"כ. שנאמר ונתתי רוחי בכם וחייתם י"מ שבתחלה יתן בהם רוח הקדש ועל ידי זה יחיו ואע"ג דפשוטו נתינת הרוח בגופם כדי שיחיו כדכתיב התם מארבע רוחות בואי הרוח ופחי בהרוגים האלה ויחיו אפשר דמדכתיב הכא רוחי ולא קאמר רוח כדכתיב לעיל מיניה ונתתי בכם רוח וחייתם משמע הרוח המיוחד לה' דהיינו רוח הקדש ע"כ. והאי ירושלמי מייתי ליה הרי"ף ז"ל בנוסחא אחרינא שם בפ"ק דע"ז דף שנ"ד דס"ג התם יראת חטא מביאה לידי רוח הקדש דכתיב אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא. רוח הקדש מביאה לידי חסידות דכתיב אז דברת בחזון לחסידיך. חסידות לידי תחיית המתים דכתיב ונתתי רוחי בכם וחייתם. תחיית המתים לידי אליהו זכור לטוב דכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו' ע"כ. ופי' שם הר"ן ז"ל זריזות מביאה לידי נקיות דכתיב וכלה מכפר כלומר דכתיב וכלה מכפר את הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח ולשון וכלה משמע זריזות דלשון כלוי משמע מהירות דהיינו זריזות וכתיב קרא אחרינא וכפר את מקדש הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח כלומר כשהוא עושה בזריזות הטיבא כפרה והיינו נקיות. חסידות לידי תחיית המתים דכתיב ונתתי רוחי בכם דהיינו חסידות ובתר הכי וחייתם. תחיית המתים לידי אליהו כלומר שאליהו בא בשביל תחיית המתים והוא מקדים לבוא דכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום הגדול והנורא דהיינו תחיית המתים וכיון דבשביל אותו יום אתי אליהו נמצא שתחיית המתי' גורמת לאליהו שיבא עד כאן: ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

סליק פירקא. וסליקא לה מסכת סוטה. בעזרת של שוכן מעלה וממטה בעה"י העושה שפטים. בעובדי האובות והאטים. נתחיל מסכת גיטין:

מסכת גיטין

פרק א עיין במה שכתבתי בפ"ק דקדושין וענין סדור גיטין קודם קדושין. ומה שפס הקדמנו סוטה לגיטין כבר כתבתיו לעיל שם ריש סוטה: **א המביא גט.** מצאתי כתוב בשם תוס' שנאן דהאי דנקט המביא לשון דיעבד דמשמע דיעבד אין לכתחילה לא משום דאסור לגרש לכתחילה כדמשמע בשלהי מכלאין וכה"ג אמרינן בריש מסכת סוטה המקנא דיעבד אין לכתחילה לא קסבר האי תנא דידן שאסור לקנאת והכי נמי הכא ע"כ. ומה שנהגו לכתוב שנים עשר שורות בגט אומר ר"ת משום דגט בגימטריא הוי שנים עשר ור"י שמע בשם רב האי גאון ובשם רב סעדיה משום דכתיב ספר כריתות כשיעור י"ב שיטין המפסיקין בין ד' חומשי ס"ת כדאמרינן בבבא בתרא שצריך להניח ד' שיטין בין כל ספר וספר והפסק שבין וידבר למשנה תורה לא חשיב שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה תוס' ז"ל. ועיין עוד בספר הלבוש א"ה סימן קכ"ה סעיף י"א. ועוד כתב שם י"א שגט הוא לשון שבר כדאמרינן בירושלמי שני עכברי רשיעי לא דיין דאכלי אלא דגייסי. פי' לא דיי לשני עכברים שאוכלין אלא בגט שוברים לכך קראו שמו זה גט מפני שהוא כורת ושובר בין האיש והאשה ע"כ ואני מצאתי כתוב בשלטי הגבורים לשון גם כמו שמצינו בירושלמי אבן אחת בכרכי הים וגטא שמה ומגרשת כל חברותיה מסביבותיה מפי ה"ר אברהם מאושטרקייא ע"כ. ונלע"ד דבהא אתי שפיר דנקט גט כתם ולא איצטריך למנקט גט אשה בהדיא ואתי שפיר נמי דקתני ממדינת הים ולא קתני מח"ל. עוד נלע"ד דבדין הוא דה"ל למיתני ולמיתני ברישא כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול שהוא עיקר דיני הגט ולאשמעינן דבעינן לשמה כדכתיב וכתב לה ודרשינן לשמה והדר ליתני סעיפי העיקר הזה דהיינו המביא גט וכו'. אלא איידי דחביבא דהוי תקנתא דרבנן דלימא הכי ודסגי באחד משום עגונא דאיתתא כדאיתא בגמרא נקטיה ברישא. ואיתא להאי בבא בר"פ שני דמכלתין: **ממדינת הים.** כל ח"ל בר מבבל קרי מדינת הים רש"י ז"ל. וכתבו תוס' ז"ל דלהכי נקט ממדינת הים דמשמע רחוק כמו האשה שהלך בעלה למדינת הים פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים לאפוקי רקם וחגר דפליג בהו ר"א אבל אי הוי תני מח"ל הוה משמע כל ח"ל אפילו רקם וחגר עכ"ל ז"ל. וכתב עליהן הר"ן ז"ל ואין כל זה מח לי דלא מרחקא כל כך חוצה לארץ מא"י למיקרי לה מדינת הים ודאמרינן בעלמא האשה שהלך בעלה למדינת הים והלכו להם למדינת הים נמי לה"ה למקום רחוק הרבה מ"מ מדינת הים ממש קאמר אלא אשכחן בשום דוכתא דקרי למקום רחוק מדינת הים ולפיכך אנו אומרים דת"ק דאית ליה דסמוכות ומובלעות לא צריכי נקט ח"ל שהיא מלד מערבי של א"י לפי שבאותו צד ליכא עיירות מובלעות וסמוכות [כו' עי' בתוי"ט] ומצאתי שכ' ה"ר יהוסף ז"ל נ"ל דהא דלא תני מח"ל כדי שלא לכלול גם בבל בדין הזה כי בבל כארץ ישראל לגיטין ע"כ. גם הגיה בכל דוכתא בשם רוב הספרים בפני נכתב ובפני נחתם נכתבו ונחתמו וכו': **צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.** אית דאמרי וכו' ואית דאמרי וכו' כדפי' רע"ב ז"ל. אמר המלקט ובגמ' מפרש דאיכא בינייהו דאהיוה בי תרי דלרבה צריך ולרבא לא צריך אי נמי ממדינה למדינה בארץ ישראל מגליל ליהודה דכולן בקיאין לשמה אלא דס"ד דלא שכיחי שיירתא א"נ באותה מדינה במדינת הים ורש"י והתוס' ז"ל מפרשי לכולה מילתא וא"ת לרבה מ"ם מפלר הלכות גיטין דלא חיישינן להו אע"ג דלא בקיאי בהו כבר פירשו התוס' משום כא הך קושיא דהאי שאין בקיאין לשמה דקאמר ר"ל אין חוששין לדרשא דלשמה. והעתיק בתוס' יום טוב ז"ל ומה שכתב הר"ב וממילא שיילינן לה אם נכתב לשמה וכן כתב רש"י ז"ל וקשיא דא"כ עיקר תקנה חסר מן הספר ע"כ. ובגמ' פריך א"כ בפני נכתב לשמה לי ליסגי דלימא בפני נחתם ומשני דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד פי' רש"י ז"ל דאם לא היה אומר ג"כ בפני נכתב הוה מוכחא מילתא דלקיומי אתי ומאן דחזי סבר כל שטרות נמי בחד מיקיימי פי' מי אתי חד סהדא ואמר מכיר אני חתימת ידי העדים. ומסיק בגמרא דלא פליגי במדינה למדינה בארץ ישראל דכיון דאיכא עולי רגלים מישכח שכיחי שיירות ואפי' בזמן הזה כיון דאיכא בתי דינין דקביעי בעיירות דסגי ובחמישי כתקנת עזרא מצויות שיירות שהולכים לדון במקום הועד וסמי חד ופסו להו תרי טעמי והיכא דאתיוה בי תרי או באותה מדינה במדינת הים או היכא דאיכא עדים דמקיימא ליה לא צריך למימר בפ"נ ובפ"נ. ועיין בתוס' דף ה' דבור המתחיל בי תרי דמייתו גיטא דלאחר שלמדו ליכא בינייהו דאתיוה בי תרי אבל היכא בינייהו מקויים אבל למ"ד וכו' ועיין ג"כ בריש פירקין דבור המתחיל מאי בינייהו ולרבה דסבר דטעמא הוי לפי שאין בקיאין לשמה מוקמינן מתני' דבעי כתיבה וחתימה לשמה כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי דה"מ דאמר ר"א דלא בעינן עדי חתימה היכא דליכא עדים דהוי שפיר ספי מהשתא דחתימי עליה ושלא לשמה דה"ל מזוייף מתוכו וה"ל כמו שהחתים בו קרוב או פסול דמודה בו ר' אלעזר ורב אשי אוקי לה כר' יהודה

דתנא

דתנן לקמן פרק שני ר' יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש: **ר"ג אומר אף המביא וכו'**. נראה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה בהא פליגי ת"ק סבר כיון דסמוכות מינמר גמירי ולא בעו למימר ואתא ר"ג למימר מובלעים גמירי סמוכה לא גמירי ואתא ר' אליעזר למימר מובלעות אע"ג דגמירי נמי שלא החלוק במדינת הים. ולרבא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו בהא פליגי דת"ק סבר כיון דסמוכות הן מישכח שכיחי עדים לקיימו ואתא ר"ג למימר מובלעות שכיחי סמוכות לא שכיחי ואתא ר' אליעזר למימר מובלעות נמי לא שלא החלוק במדינת הים. וכתב בספר הלבוש אבן העזר סימן קמ"ב סעי' ו' וז"ל י"א שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם בלשון הקדש ואם הוא עם הארץ מקרין אותו בפ"נ ובפ"נ מלה במלה ומודיעים לו הפירוש בלע"ז ובדיעבד שאמר בלשון לע"ז כתב מורי מהרמא"י ז"ל דכשר ע"כ: **מן הרקם**. משמע דברקם דרים בה ישראל. והא דתנן בפ"ד דנדה כל הכתמים הבאים מרקם טהורים ור' יהודה מטמא וכו'. היינו משום דכתמים המצויים שם דגוים הם דישראל מצניעים כתמיהן ור' יהודה מטמא נראה לו לאותם שעושין הורת גויים הם גרים וטועין ולעולם ישראל נמי דרין שם. הוס' ז"ל והם והר"ן ז"ל הכריחו שהני רקם וחגר השנויות במשנתנו אינם קדש וברד דקרא דהנהו מארץ ישראל הוו אפילו בכבוש שני כדאיתא בספרי בפרשת עקב אלא הני אחריני הוו וכי היכי דאמרינן בפ' אלו הן הנזקין דתרי קדש הוו בארץ ישראל ה"נ איכא למימר דקדש אחרינא היתה בח"ל וכן נמי ברד. ועוד כתבו בשם ר"י דאפילו אם ת"ל שהם בגבול ארץ ישראל צ"ל בפ"נ ובפ"נ לפי שהיו רחוקות מעיקר ישוב ארץ ישראל ומופלגות מן הישיבות ובתי דינין. וגם הכריחו שאין קדש השנויה כאן היא קדש שבגבול עשו דההיא מרחקא טובא מא"י: **אפילו מכפר לודים ללוד**. אומר ר"י שהזכיר לוד לאשמועינן אע"פ שהיתה נקראת כפר לודים על שם בני לוד שהיו מצויין בה תמיד אפ"ה צריך לומר בפ"נ ובפ"נ ולא חשיב כלוד עצמה ורבינו מאיר פירש דר' אליעזר הזכיר שם עירו כדאמרינן אחר ר' אליעזר ללוד ואין נראה לר"י דכ"ש שלא היה צריך להזכיר כי היכי דלא נקט ת"ק ממדינת הים לארץ ישראל דפשיטא הוא דבא"י קאי תוס' ז"ל: **וחכמים אומרים אינו צריך וכו'**. למ"ד לפי שאין בקיאין לשמה בהא פליגי ת"ק סבר לא גזרינן מוליך אטו מביא ורבנן בתראי סברי גזרינן מוליך אטו מביא ולמ"ד לפי שאין עדים מצויין רבנן בתראי לפרושי טעמיה דת"ק הוא דאתו דאיהו נמי מוליך ומביא ס"ל אלא חדא מינייהו נקט. ונראה דמדקאמרי אינו צריך בלשון שלילה דודאי דפליגי נמי אר"ג ור' אליעזר והמביא או המוליך מן הרקם או מן החגר או מכפר לודים אינו צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ: **המביא גט ממדינה למדינה במדינת הים וכו'**. תוס' פ"ק דחולין דף ג'. וכתב הר"ן ז"ל על פי הגמרא וז"ל למאן דמפרש בגמרא טעמא דמתני' משום דבחוץ לארץ אין בקיאין לשמה ה"ה דבאותה מדינה נמי בח"ל צריך שיאמר אלא דנקט ממדינה למדינה למידק מינה דהא ממדינה למדינה בארץ ישראל לא צריך משום דבקיאין לשמה ומצויין נמי לקיימו דכיון דאיכא ב"ד מישכח שכיחי ע"כ. ואע"ג דהא תני לה בהדיא בסיפא המביא גט בארץ ישראל אינו צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ אכתי אצטריך סיפא דאי מדוקיא דהאי רישא ה"א ה"מ דיעבד דאי אייתי ממדינה למדינה בא"י ולא נכתב לפניו אין צריך לפסול שליחותו על כך אבל לכתחילה אי הוה מימלך מורינן ליה דליקו עליה קמ"ל נוסחה יתירה דסיפא דלא צריך: **ר"ש בן גמליאל אומר אפילו מהגמוניא**. גמרא א"ר יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל ועסקיון שמה והיו בה שני הגמונים שהיו מקפידים שלא ילך בן הגמונית זו להגמונית זו וחירום דידהו הוי טפי מחירום דיהודה וגליל ולפיכך הוצרכו לומר מהגמוניא להגמוניא וש"מ דלכ"ע ממדינה למדינה בא"י היכא דקפדי ולא שכיחי עדים צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם וכדכתיבנא לעיל בסמוך דלרבה דאמר לפי שאין בקיאין לשמה אית ליה נמי טעמא דלקיימו וריב"ל ס"ל נמי דטעמא הוי לפי שאין בקיאין לשמה ור' יוחנן ס"ל כרבא דטעמא הוי לפי שאין עדים מצויין לקיימו. וכתבו תוס' ז"ל דהך דרבה ורבא תנאי היא נמי ולרבה אפילו באותה הגמוניא אם הוא בח"ל צריך לומר בפ"נ ובפ"נ כיון דאין בקיאין לשמה. וביד פ"ז דהלכות גירושין סי' ה' ח' ובטור א"ה סי' קמ"ב: **ב ר' יהודה אומר מרקם למזרח וכו'**. ביד פ"א דהל' תרומות סי' ז': **אשקלון** שולי בבל לא כבשוה ורקם והגר תרי רקם והגר הוו ואותו רקם והגר דכתיב גבי אברהם וישב בין קדש ובין שור הוא במערב א"י דבארץ אבימלך מלך פלשתים שהיא במערב א"י ורקם וחגר דמתניתין הוי במזרח כדקתני ורקם כמזרח ועכו חציו בארץ וחציו בח"ל והכא מיירי באותו צד שבח"ל מתוס' ז"ל וכן נמי הכריח הר"ן ז"ל מטעמי אחריני ג"כ וכתב שכן צ"ל ג"כ דתרי אשקלון הוו דהא בספר שופטים מונה אשקלון מא"י. א"נ י"ל שלא כבשו אשקלון גופה שולי בבל אע"ג דאשכחן שכבשו פרשת דרכים של אשקלון כדאיתא בספרי והכי מוכח בירושלמי ע"כ בקיצור מופלג. ובגמרא פריך נמי דממתניתין מוכח דעכו קיימא בסוף צפון ארץ ישראל ורמינהי וכו'. דשמעת מינה דעכו משוכה לצד דרום ומשני אביי לעולם עכו בצפון רבועה דארץ ישראל אלא שרצועה קרנא יוצאה עוד מעכו לצד דרום והיא מא"י. מרקם ועד סוף העולם למזרחו הוי מדינת הים ורקם עצמה נדונת כמזרח העולם ולא כא"י והמביא מרקם צריך שיאמר וכן כולם. רקם למזרחו של א"י וחונה לארץ ואשקלון לדרומה ועכו לצפונה אבל מערב של א"י אין צריך גבול שהים הגדול גבולה כדכתיב וגבול ים והיה לכם הים הגדול וגו' רש"י ז"ל. ובספר כפתור ופרח כתוב דרקם סימן זוית מזרחית צפונית ואשקלון זוית מערבית דרומית ועכו זוית מערבית צפונית ולא הזכיר זוית דרומית מזרחית. אולי לפרסומי שהוא ים המלח ע"כ: **עכו כארץ ישראל לגיטין**. תוס' שלהי פרק שני דייני גזרות והעלו תוס' בשם ר"י דעכו חציה בארץ וחציה בח"ל כדמוכח בירושלמי. ומ"מ אפילו בצד של א"י צ"ל בפ"נ ובפ"נ וכו'. לפי שהוא בסוף הגבול ורחוק מעיקר ישוב א"י ומופלג מן הישיבות ובתי דינין וכן יש לתרץ גבי אשקלון וגבי רקם וחגר כמו שכתבתי לעיל. ובגמרא דייקינן לגיטין אין משום דבקיאין לשמה או שכיחי לקיימו. לעבדים לא. פי' שאם מכר עבדו לעכו הוי כמוכרו לח"ל דתנן לקמן בפ' השולח דיצא לחירות ה"נ לעכו יצא לחירות וכ"ש לסוריא דמרחקא טפי: **ג המביא גט בא"י וכו'**. תוס' פרק חזקת דף ל"ח וביד רפ"ז דהלכות גירושין וסי' ג' י"ח. ובטור א"ה סי' קמ"א וקמ"ב: **אם יש עליו עוררין**. אי אפשר לומר שאחר דעלמא מערער דהא קי"ל דאין ערער פחות משנים גם אין לומר ששנים מערערים דא"כ מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני אלא שהבעל מערער וכו' כדפי' רע"ב ז"ל וה"ה ערער לקוחות שבאה האשה לטרוף מהם תוס' ז"ל. אבל הר"ן ז"ל העלה והכריח דאע"ג דבירושלמי מוכח שהלקוחות יכולין לעכב שלא תטרוף דהכא טענינן מזוייף כל שאינו מקויים מ"מ מתניתין ליכא לאוקמה בערער דלקוחות: **המביא גט ממדינת הים ואינו יכול לומר וכו'**. בפירקין דף ד' מוקי לה למ"ד דבעינן נמי טעמא דלשמה דהכא לאחר שלמדו כלומר שקבלום לדרשא דלשמה ואפילו הכי ביכול לומר הצריכו לומר בפ"נ ובפ"נ דלא עקרו לתקנתייהו גזרה שמא יחזור הדבר לקלקולו ויסכה אבל בפקח ונתחרש מילתא דלא שכיחא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ובאשה שמביאה גט דבספ"ב אע"ג דלא שכיחא כיון שיכולה לומר לא חלקו בשליחות וצריכה לומר: **ואם יש עליו עדים יתקיים בחותמיו**. אבל כל זמן דלא אתי בעל ומערער נשאת על פי הגט ולא טענינן מזוייף דמשום עגונה אקילו בה רבנן אבל בממון טענינן מזויף לנפרע שלא בפניו ומיתומים ומלקוחות תוס' ז"ל אמתניתין דריש פירקין ועיין בהר"ן ז"ל. ודקדק הוא ז"ל דהיינו דלא קתני גבי מביא גט בח"ל אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו משום ערער דלקוחות משום דכיון שאמר השליח בפ"נ ובפ"נ שאין לחוש עוד לערעורו של בעל קריין ביה לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי וטורפת מן הלקוחות ואין חוששין ג"כ לערעורם וה"ה המביא בא"י אם אמר בפ"נ ובפ"נ שאין עוד חשש לערעורו של בעל שטורפת ג"כ מן הלקוחות ע"כ. והא דקתני אם יש עליו עדים אע"ג דנראה שהן מלות יתירות אפשר לומר דמשום דהא קי"ל כר' אלעזר דאמר דעדי מסירה כרתי תנא האי ליתנא כלומר אם באולי לא רצו לסמוך על עדי מסירה בלחוד אלא ג"כ נחתמו העדים בגט יש תקנה שיתקיים הגט בחותמיו ואם לאו אין לו תקנה או אפשר דאיידי דתנא ברישא אם יש עליו עוררין יתקיים בחותמיו תנא הכא אם יש עליו עדים כיון דלא מצי למיתני אם יש עליו עוררין כנלע"ד בדוחק: **ד אחד גיטי נשים וכו'**. ביד עד סוף סי' ה' פרק שני דהלכות עבדים מסימן ה' עד סוף אותו פרק: **ואחד שחרורי עבדים שוו למוליך ולמביא**. כתב הר"ן ז"ל וה"ה בשחרורי עבדים ניבעי שני עדים דהא בין לרבה ובין לרבא גבי אשה משום עגונה הקלו ובעבד ליכא למימר דהא בגמרא תניא עדים שאין יודעים לחתום מקרעין להם נייר חלק וממלאין את הקרעים דיו אמר רשב"ג בד"א בגיטי נשים אבל בשחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעים לקרות ולחתום חותמין ואם לאו אין חותמין ואתמר עלה בפ' המביא תניין א"ר אלעזר מ"ט דרשב"ג כדי שלא יהו בנות ישראל עגונות אלמא דבשחרורי עבדים ליכא משום עגון וי"ל דבמביא גט ממדינת הים אפי' בעבד איכא עגון שלפעמים שהאדון שולחו לו בעל כרחו ומשנתנו השליח לידו ליסא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול אבל בעדים שאין יודעים לחתום גבי אשה איכא למיחש שמא ילך בעל למדינת הים א"נ מאית ומיעגנא ויתבא. אבל עבד אם אינו משחררו יכול הוא ליסא שפחה עכ"ל: **וזו אחד מן הדרכים**. תוס' פרק ד' אחים דף ל"א והפ"ק דקדושין דף ג' ובטור יו"ד סי' רס"ז: **ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים**. ובשלשה דרכים הן שוין כדמפרש ואזיל [הגה"ה עיין בתשובת הרשב"א ז"ל סי' ת"ד ותר"ג] ולר"מ בד' דרכים הן שוין וכתבו תוס' והר"ן ז"ל איפכא הל"ל שוו שחרורי עבדים לגיטי נשים דעיקר דין מוליך ומביא הוי באשה אלא אגב דעד השתא איירי בגיטין נקטיה ברישא ע"כ. אבל בספר שארית יוסף כלל כ"ה כתב בשם הרשב"א ז"ל דשיטת מסכת גיטין שכל שני דברים שוין זה לזה אין מניחין מי קודם בלשון כענין שכתוב כעמי כעמך כסוסי כסוסיך ודוגמתה פרק בנות כותים כימי נדת דותה הקיש ימי נדתה לימי לידתה והיה לו לומר היקיש ימי לידתה לימי נדתה עכ"ל ז"ל. ותנא דבגמ' לא מני וחשיב בהדי אינך דשוו האומר תנו גט וסטר שחרור דקתני בסיפא דמתניתין משום דהא מילתא בשאר שטרות נמי איתה באם מסר שטר מתנה לשלוחו ליתנו לאחר ומת לא יתן לאחר מיתה דהא לא אקני ליה ארעא עד דלימטי שטרא לידיה והשתא בעתא פקע ליה רשותיה. והא פריך בגמרא על אותה ברייתא והא איכא וכו' והא איכא וכו' ומשני להו ע"ש: **ה כל גט שיש עליו עד כותי**. פי' כל שטר קרוי גט: **פסול חוץ מגיטי נשים**. בגמרא בריתא מוקמינן למתני' כר' אלעזר דאמר אסור לאכול מצת כותי בפסח לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות. ומתניתין דמכשיר בגט ופסיל בשאר שטרות היינו טעמא משום דעדי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה גזרה משום כולכם כתובו פי' דתנן לקמן ס"פ התקבל כולכם כתובו אחד כותב וכולם חותמין ואי לא הוו חתמי כולהו הוי פסול דבקפידה תליא דלא שויה גיטא אלא בהכי לפיכך תקנו אפילו היכא דלא אמר כולכם שיהו כל העדים נקבצים בשעת החתימה הלכך על כרחך ישראל זה ראה את הכותי חותם למעלה והוא חתם למטה ואי לאו דחבר הוא לא אחתמיה מקמיה אבל עדי שאר שטרות חותמין זה שלא בפני זה הלכך איכא למיחש ישראל זה חתם ראשון בתחתית השטר ושבק רווחא למאן דקשיש מיניה ולא ידע שיחתמו את הכותי למעלה ממנו: **מעשה שהביאו לפני רשב"ג**. בגמרא אמר רבא לחסורי מחסרא מתני' ורשב"ג מכשיר אפילו בשטרות ומעשה שהביאו וכו'. וכתבו תוס' ז"ל ולדידיה דרשב"ג דאחזוק הכותים בגיטין ושחרורין ולא אחזוק בשאר שטרות ולטעמיה אזיל דס"ל כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל ואי גרסי' במתני' רבן גמליאל צריכין אנו לומר דס"ל כרשב"ג דכל מצוה שהחזיקו בה כותים וכו' ולת"ק אפילו בדאחזוק לא סמכינן עלייהו לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות: **לכפר עותנאי** ס"א עותני: **כל השטרות העולין בערכאות**. בגמרא מתרץ שמואל אפי' בשטר מתנה משום דדינא דמלכותא דינא ואיבעי' אימא תני חוץ מכגיטי נשים פי' כל שטרות שהן כגיטי נשים שע"י השטר הדבר נגמר דהיינו נמי שטר מתנה אבל שטרי מקח דקא יהיב זוזי ושטרא לראיה בעלמא כשר בערכאות: **אע"פ שחותמיהן גויים כשרים חוץ מגיטי נשים**. אומר ר"י דחותמיהן גויים יש לפסול אע"פ שכתבו ישראל דלאו בני כריתות ניהו כדאמרינן לקמן בגמרא ועוד דבעינן לשמה ונכרי אדעתיה דנפשיה קעביד כדאמרינן לקמן ס"פ שני ועוד דלאו בני שליחות ניהו דאין שליחות לנכרי ומדבעינן שיאמר לסופר לכתוב ולעדים חתומו משמע דבעי שליחות ועוד דפסולין לעדות דאפילו לר"מ דלא הוה בעי למיפסל עבד לעדות משום דכתיב שקר ענה באחיו ועבד אחיו הוא במצות אבל נכרי דלא אחיו הוא פשיטא דפסול כיון דלאו בני עדות ניהו הוה ראוי לפסול מן התורה אפילו כל שטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים

אבי'

אפילו אותם העומדים לראיה אלא תקנתא דרבנן הוא היכא דקים לן בסהדותייהו שהוא אמת דלא מרעי נפשייהו ומ"מ שטר מתנה קאמר לקמן דחספא בעלמא הוא אע"ג דקים לן דקושטא קאמרי משום דהרי אין כאן שטר ולמאי דמוקמינן לה בגמרא בעדי מסירה ור' אלעזר היכא דכתבו ישראל לא מיפסל אלא מטעם מזוייף מתוכו תוס' בדף ט' ע"ב: **ר"ש אומר אף אלו כשרים**. כ"א כולם כשרים ואע"ג דלאו בני כריתה נינהו וקרא כתיב וכתב ונתן מי שישנו בנתינה ישנו בכתיבה משני ר' זירא דר"ש ס"ל כר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ולא הוי מזוייף מתוכו דמודה בו ר' אלעזר דפסול דילמא אתי למימסריה באפייהו ומיסמך עלייהו דמיירי בשמות דייני גוים מובהקים דתו לא אתי למיסמך עלייהו דמידע ידיע דגוים הם וה"ק כד"א בשמות מובהקים אבל בשמות שאינן מובהקים נעשות כשאר שטרות שנעשו בהדיוט דהנהו ודאי פסולין דלא קפדי אאורועי נפשייהו ותהוי שיקרא. ועל כרחך האי נעשה בהדיוט אשאר שטרות קאמר העומדים לראיה דשתא היכא לפלוגי בין הדיוט לערכאות דאילו בגט אשה לענין כריתות הדיוט וערכאות שוין וה"ק לא הוזכרו גיטי אשה ליפסל אלא בשמות שאין מובהקין דנעשו כשאר שטרות הנעשים בהדיוט. ואב"א האי לא הוזכרו דקתני אתאן לגיטי ממון ורבנן קאמרי לה ואריישא קאי כל השטרות של ממון העולין בערכאות של גוים כשרין כגון שטרי מכר דזוזי הוא דקנו ושטרא לסהדותא בעלמא ואי לאו דיהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו למיכתב שטרא ולא הוזכרו ליפסל אלא בזמן שנעשו בהדיוט דלא קפדי אאורועי נפשייהו. וכתב הר"ן ז"ל בפי' שני דר"ש לא מכשר בעדי מסירה ושמות מובהקין אלא דוקא בשנעשו בערכאות משום דערכאות קלא אית להו וידיע דגוים נינהו לא אתי למיסמך עלייהו ולא אתי לאכשורי אלא בעדי מסירה אבל הדיוט לית ליה קלא ואפילו בשמות מובהקים איכא למיחש שמא יטעו לומר דישראלים נינהו ואסקי שמייהו הכי ויבאו להכשיר בלא עדי מסירה ויש לזה הוכחה בירושלמי וכו' ע"ש. ובגמרא תניא א"ר אלעזר ב"ר יוסי כך אמר ר"ש לחכמים בצידן כמך וראיה לדבריו לא נחלקו ר' עקיבא וחכמים על כל השטרות דעולין בערכאות של גוים שאע"פ שחותמיהן גוים כשרים ואפילו גיטי נשים ושחרורי עבדים לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיוט שר' עקיבא מכשיר וחכמים פוסלים בכל השטרות דמשום דסמכינן עלייהו אימור שקרא חתום אבל גיטי נשים ושחרורי עבדים דלאו עלייהו סמכינן אלא אעדי מסירה ובשמות מובהקין אותן הם כשרים רשב"ג אומר אף אלו גיטי נשים שאתם מכשירין דוקא במקום שאין ישראל חותמין פי' שאין הגוים מניחין אותם לחתום דכיון שאין ישראל חותמין באותה העיר הכל יודעין שהן גוים ואין סומכין עליהן ומסר לה וניסלה בעדים ישראל אבל במקום שישראל חותמין אע"פ שהשמות הללו מובהקים דגוים הם פסולין דאי מכשירינן בהני אתי לאכשורי נמי בשמות שאין מובהקין. וביד ר"פ כ"ו דהלכות מלוה ולוה. ובטור א"ה סי' ק"ל ובחשן המשפט סי' ס"ח: **ך האומר** תנו גט זה וכו'. תוס' פ' בתולה נשאת דף י"א ודפ' הספינה דף פ"ה: **אם רצה להחזיר בשניהם יחזור**. ס"א לכחזיר בשניהם יחזור: **שזכין לאדם** וכו'. שם בגמרא: **בגיטי נשים אבל לא בשחרורי עבדים**. בירוש' בעי הגע עצמך היה עבדו של קצין הרי הוא חובה לעבד הרי שהיתה אשתו של מוכת שחין הרי זכות היא לה לית לך אלא כהדא אילו המוכר עבדו שלא מדעת שמא אינו מכור אילו המגרש אשה שלא מדעתה שמא מגורשת היא פי' ע"י אחר בעבד נמכר על כרחו ואין האשה מתגרשת ע"י אחר בעל כרחה תוס' ז"ל פי' שאין הבעל יכול לעשות שליח קבלה: **לפי שזכין לאדם שלא בפניו** פי' הרי"ף ז"ל וה"מ לחזרה דלא מצי רביה למיהדר ביה אבל עבדא לא נפיק לחירות עד דמטי גיטא לידיה דתנן בסיפא האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה וה"מ לחזרה הוא דזכין לו לעבד אבל מיפק לחירות לא נפיק עד דמטי גיטא לידיה עכ"ל ז"ל ועוד הביא ראיה ז"ל ונראה מדבריו ז"ל דגרסינן זה בסיפא דמתני' ומ"מ כבר האריך הר"ן ז"ל לסתור ראיות דמיד נ"כ העבד משוחרר כיון שהגיע הגט שיחרור ליד השליח ודחה ראיות הרי"ף ז"ל ע"ש: **שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי**. פי' דקיימא לן כר' יוחנן דאמר בגמרא יכול הרב לומר לעבדו עשה עמי ואיני זנך והעבד ניזון מן הצדקה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' ט' מהלכות עבדים שישראל מצווין להחיות עבדים שביניהם ע"כ: **והלא הוא פוסל את עבדו**. בגט זה מן התרומה אם של כהן הוא אלמא חוב הוא לו. וביד פ"ט דהל' תרומות סי' ה' ובר"פ שני דהל' עבדים ובטור יו"ד סי' רס"ז: **אמרו לו מפני שהוא קנינו** מפרשינן לה בגמ' דר"מ ה"ק להו לרבנן בברייתא דמייתי בגמרא א"ר אלעזר אמרת לו למאיר וכו' השבתוני על המזונות כלומר דכיון שאינו חייב לזונו זכות הוא לו מה תשיבוני על התרומה שהרי כל זמן שלא שחררו הוא הולך ואוכל תרומה בכל מקום בשביל רבו והשתא אי זכי ליה שליח בגיטא שוב אינו יכול לאכול בתרומה וכי תאמרו זכיך ליה גיטא כלומר בר"ה בתוך ד' אמות ופסול ליה בעל כרחו שהרי משוחרר הוא דכיון דאפילו אם לא יקבל לו השליח הגט יכול רבו לפוסלו מתרומה בענין זה ונמצא שאינו גורם לו השליח הזה בקבלתו הגט שום חוב. זו היתה ראיה דשביק ליה ועריק ליה ואזיל ליה לעלמא ולא ימציא עצמו למקום שיוכל לפוסלו בגט והשתא הוי חוב לו מה שמקבל האי שליח האי גט. ואהדרו לו רבנן לר"מ במתני' מפני שהוא קניינו כלומר טעמא מאי עבד כהן סברת אוכל בתרומה מפני שהוא קניינו דכהן הלכך אי בעי כהן שיפסל עבדו שקיל זוזי מישראל ומקני ליה כיהליה כל היכא דאיהיה והוי אינו קניינו של כהן ומיפסל ואפילו אי עבד דישראל הוא מפסיד ליה משפחה כנענית דבהפקרא ניחא ליה דזונא ליה שכיחא ליה פריצא ליה. ורבנן ס"ל אע"ג דבעלמא קיימא לן דניחא ליה בהפקרא שאני הכא דלפי שהוא משועבד ורשות אחרים עליו גדול הוא לו זכות של שחרור משל הפקר. ורע"ב ז"ל נקט לפרושי מידי דהוה אבהמתו של כהן וכו' מועתק מפירוש הרמב"ם ז"ל ובגמרא ליתיה וגם בתוס' יום טוב הקשה דאע"ג דבהמה נמי אוכלת מ"מ כיון שאם יהיה בן חורין לא יאכל הוי זכות מה שאוכל עכשו ע"כ: **האומר תנו גט זה לאשתי**. כתב רש"י ז"ל דל"ג תנו גט זה דאי הכי משמע שמסרו לשליח וא"כ ה"ל לרבנן לאפלוגי אמאי דתנן בשטר שחרור לא יתנו לאחר מיתה כיון דס"ל דזכות הוא לו וכל האומר תנו כאומר זכו דמי אלא תנו בלחוד גרסינן לעדים מיירי ויש מקיימין הגרסא דהכא במאי עסיקינן כגון שלא מסרו מיד ליד אלא הראהו לו ועדיין לא ניתנו ושליח לא נטלו עד לאחר מיתה א"כ אפילו נטלו לאחר אפ"ה לא זכה העבד משום דלא אמרינן תן כזכי אלא כשמסרו לשליח מיד ליד ואשמועינן במאי דנקט זה דאע"ג שהגט בעין וראוי ליתן בשעה שעושהו שליח והותחל כ"כ מחיים אפ"ה לא ינמרו הדבר לאחר מיתה דאין גט לאחר מיתה כך כתבו בשם ר"ת ז"ל הר"ן ז"ל. ועוד כתבו תוס' בשם ר"ת ז"ל הכרח מסוגיית הגמרא דעל כרחך לא גרסי' כלל זה במתני' ע"ש. ומשמע מדברי הר"ן דלאו אמלת תנו קאמר רש"י ז"ל דגרסי' תנו ולא תן לשון יחיד אלא אמלת זה קאמר דלא גרסי' לה אבל מלשון רש"י ז"ל דבגמרא משמע דאמלת תנו קאמר שכן כתב תנו גרסי' במשנה ול"ג תן שלא מסרם ליד שליח בחייו לפיכך לא נחלקו חכמים בדבר לומר שמשעה דאמרה זכה לו השליח לעבד להיות משוחרר ע"כ. ולשון הרא"ש ז"ל הלכך נראה כפי' רש"י ז"ל וכפי' ר"ת ז"ל דרש"י פי' דל"ג תן משום דהך משמע שנותן ליד השליח דבכי האי גוונא נשתחרר העבד מיד בקבלת השליח אלא גרסינן תנו דמשמע שאינו מוסר להם הגט אלא מצוה להם לכתוב וליתן ור"ת ז"ל פי' דל"ג זה דהוי משמע שמסרו לידם אלא גרסינן תנו גט לאשתי הלכך לא יתנו לאחר מיתה ע"כ. וגם הרשב"א ז"ל בחדושיו כתב בשם רש"י ז"ל כן ובשם ר"ת ז"ל כן. ועיין במ"ש בשם התוס' לקמן פ' מי שאחזו סי' ג'. ואיתה להאי בבא בפירקין דף ט' ובפ' מי שמת דף קכ"ח ושם ג"כ פלפולו דלא גרסי' זה בין ברישא בין בסיפא גבי מנה. ובירושלמי פליג רבי ארבנן וס"ל דתנו לא הוי כשחררו אלא ככתבו ואין כופין את היורשין לשחררו ורבנן ס"ל דכופים: **תנו מנה לפלוני** וכו'. ירושלמי פ' התקבל ורב פפא הוא דמוקי למתניתין בשכיב מרע דדברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמו דתקון רבנן שמא תטרף דעתו עליו מחליו אם לא היה מובטח שיקיימו דבריו ורב זביד מוקי לה בבריא ומיירי במעמד שלשתן דס"ל לרב דקנה ליה לפקדון כל היכא דאיתיה ומש"ה במתניתין נמי קאמר רב בגמרא והוא שצבורין ומונחין בקרן זוית ובגמרא יהיב טעמא מר מ"ט לא אמר כמר דרב פפא ס"ל דכי אמר רב מעמד שלשתן קנה ל"ש בפקדון ול"ש במלוה ואע"ג דלהוצאה ניתנה ואינה בעין הלכך לא בעינן צבורין ל"ש בפקדון ול"ש במלוה ואע"ג דלהוצאה ניתנה ואינה בעין הלכך לא בעינן צבורין אי מתניתין מיירי במעמד שלשתן ורב זביד ס"ל דמתניתין לא מיתוקמא בש"מ מדקתני רישא האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה טעמא דלא יתנו משום דמת דאין גט לאחר מיתה הא מחיים נותנין ולא צריך תו לאימלוכי ביה וטעמא דמחיים נותנין דאמר תנו הא לא אמר תנו אלא כתבו אין נותנין ואילו גבי ש"מ תנן לקמן בפ' התקבל דאע"ג דלא אמר תנו נותנין דתנן ר"ש שזורי אומר אף המסוכן פי' שכיב מרע האומר כתבו כותבין ונותנין דכתבו ותנו הוא בעי למימר אלא מתוך שהוא טרוד בחליו לא גמרה למילתיה מתקיף לה רב אשי ומאן לימא לן דמתני' דהכא ר"ש שזורי היא דילמא רבנן היא דלא מודו ליה בחולה ואפילו דמסוכן הוא וכתבו תוס' והר"ן ז"ל דלמאן דמוקי לה במעמד שלשתן דמש"ה זכה פלוני באותו מנה משמע נמי דדוקא במנה אבל בגט ושחרור אפילו במעמד שלשתן לא יתנו לאחר מיתה דבכגון הא דתני במנה יתנו אמר בגט שחרור לא יתנו ובגט פשיטא דבמעמד שלשתן לא מהני דלא תקנו רבנן מעמד שלשתן אלא במידי דזכות אבל במידי דחובה לא אבל בשטר שחרור צריך תלמוד אמאי לא מהני מדין מעמד שלשתן וי"ל דטעמא דמילתא משום דבעלמא בדבר שגופו ממון איכא למימר דמגו דזכי לנפשיה תקינו רבנן דליזכי לחבריה אבל דבר שאין גופו ממון כשטר דלא מצי זכי ביה לא תקינו רבנן דליזכי לחבריה זה נ"ל עכ"ל הר"ן ז"ל:

פרק ב

המביא גט בגמרא פריך הא תו למה לי הא תני ליה חדא זימנא ומשני אי מההיא הוה אמינא צריך ואי לא אמר כשר קמ"ל. ובגמרא משמע דגרסי' ברישא בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו כו'. והקשו תוס' ז"ל ותימא למ"ד לפי שאין עדים מצויין לקיימו כיון דתנא בפני נכתב חציו ונחתם כולו כ"ש בפני נחתם חציו והאומר ר"י דאיצטריך דסד"א ליהכשר דחשיב טפי מכתב סופר ועוד דאיכא בני עדים החותמין אלא דליכא קיום אלא אכתיבה וחתימת עד אחד ועדיף מבפני נחתם כולו ונכתב חציו דבעינן שיעיד על עיקר הכתיבה כדאמרינן בגמרא בריש מכלתין דילמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא עכ"ל ז"ל: **בפני נכתב חציו ונחתם כולו** ביד פ"ז דהל' גירושין סי' י"ב וכולה מתניתין שם סי' י"ג י"ד ט"ו ט"ז. ובטור א"ה סי' קמ"ב ובנוסח הגמרא קתני בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו ותימא דלמאי הדר תני ובפני דה"ל למיתני ונחתם חציו וכן נמי קשה בסיפא דקתני שהם בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול דה"ל למיתני ונחתם כולו עיין עליו: **בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו פסול** אמר רב אשי אפילו אמר אני הוא עד שני פסול מ"ט או כולו בקיום הגט כגון זה שאומר זו חתימת ידי או כולו בתקנת חכמים שהאמינו השליח כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם אבל אם העידו שנים על חתימת ידי עד שני א"כ העיד הוא ואחר על חתימת ידי עד שני כשר דליכא מידי דכי אמר עד אחד כשר וכי אמרי תרי פסול וליכא נמי מידי דאילו אסיק איהו לכולה מילתא כשר וכי איכא חד בהדיה פסול ואמרינן בגמרא דמשנה יתירא דקתני מתני' בפני נחתם חציו פסול אע"ג דהא קתני אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול דהשתא אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם דהאי קא מסהיד אכולה כתיבה והאי קא מסהיד אכולה חתימה פסול חציו מיבעיא אלא ע"כ משנה יתירא רבותא דרב אשי אתא לאשמועינן דאפילו אמר אני הוא עד שני פסול ואיכא אמוראי דבגמרא לא זו אף זו קתני דבין כך ובין כך לאחר בהבי בעי' למימר דלא זו אף זו קתני: **שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד** שליח אומר בפני נחתם רש"י ז"ל: **ור' יהודה מכשיר** אפילו הגט יוצא מתחת יד אחד מהם ובהא פליגי ת"ק סבר גזרינן דילמא אתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא בעד אחד דהא מ"ד משום לשמה מודה נמי בטעמא דקיום ור' יהודה סבר דלא גזרינן דכיון דאצרכוה תרי אחריני במקומו לאסהודי אכתיבה הו לא אתי לאחלופי. ואיכא בגמרא לישנא אחרינא אפכא ממש דפסיל ת"ק אפילו גט יוצא מתחת יד שניהם ולהכוא לישנא חלוק היה ר"י אף בראשונה גבי אחד אומר בפ"נ ואחד אומר בפ"נ כיון דיוצא מתחת יד שניהם: **ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר** גמ' א"ר אמי א"ר יוחנן אפי' גט יוצא מתחת ידי חתימה כשר פי' ואפי' מתחת יד אחד מהם והרבותא היא דאע"ג דעל הכתיבה ליכא אלא חד וכיון דלאו שליח לא מהימן אפ"ה כשר דשנים שהביאו גט ממדינת הים אין צריכין לומר בפ"נ ובפ"נ כרבא דאמר דטעמא לפי שאין עדים מצויין לקיימו וכיון

שלא יודעין על פי אלו השנים שהבעל מסרו להם או איכא למיחש לזיוף והאי ליסנא קאמר ליה ר' אמי לר' אסי דיהב הוא שלא המוע: וכתבו תוס' ז"ל אחד אומר בפ"נ ושנים אומרים בפ"נ כשר ארבא דמפ' טעמא משום שאין עדים מלויין לקיימו אפילו ליכא שום עד שמעיד על הכתיבה כשר ולא נקט אחד אומר בפני נכתב אלא אגב רישא דהני ע"כ: **ב נכתב ביום ונחתם ביום** פי' בו ביום והא פשיטא הלא זו אף זו קתני ומיהו מלינן למימר דהאי רישא ס"פ דין הוא לכתחילה יכתב ביום ויחתם בו ביום והדר קאמר תנא דמכל מקום אם נכתב בלילה ונחתם בלילה או אפילו נכתב בלילה ונחתם ביום כשר: **נכתב ביום ונחתם בלילה פסול** וכל שכן למחר או ליומא אוחרא וביד פ"א דהלכות גירושין סי' כ"ה: **ור"ש מכשיר** הקשו תוס' ז"ל וא"ת ומיהו שמא נכתב בלילה והקדימו הבעל והאשה וכתבו זמן של יום לעשותה קונית על הלקוחות ואע"פ שבא נגרשה כדהייטינן בספ"ק דב"ע גבי שובר. וי"ל דלעולם אין חותמין העדים כשרואין הזמן מוקדם אא"כ יודעין שביום הזמן נכתב ע"כ. עוד הקשו ז"ל לר' יוחנן דמפרש טעמא שמא יחפה על בת אחותו אמאי שתבים גם לאיש אע"פ שאין אשתו עמו כדתנן בפ' גט פשוט ולחוש שמא תזנה ויתן לה בלעגא כדי לחפות עליה וי"ל דמסתמא מיד אחר הכתיבה יתן לה הגט דלא מקדים פורענותא לנפשיה אם אינו חפץ לגרשה עכ"ל ז"ל. עוד כתבו תוס' ז"ל וא"ת ומ"ד משום בת אחותו בזמן הזה למה כותבין זמן בגיטין דאפילו בזמן הזה משמע דבעי זמן כדתנן גיטין פסולין וי"ל גזרה שמא יחפה על בניה ממזרים א"נ מהרה יבנה ביהמ"ק א"נ שלא יאמרו זכרה אחר גירושין ויחזירנה דגרושה שזנתה מותרת לחזור כדאמרינן בפ' שני דסוטה עכ"ל ז"ל: **שהיה ר"ש אומר כל הגיטין** וכו' יתכן שר"ש לא פליג פנים בפנים עם ת"ק אלא רבינו הקדוש אמר ור"ש מכביר שהרי ידענו שהיה אומר כל הגיטין וכו'. בפי' רע"ב ז"ל דסבר ר"ש דחכמים תקנו זמן בגיטין משום פירי תי' דאי משום זנות ס"ל דליכא מילתא דלא שכיחא ורבנן סברי דמשום פירי לא הוצרכו לתקן זמן דכשאין בו זמן נמי כשיבא הגט ליד האשה יכולה לבא לב"ד או לפני עדים ויראה להם גיטה ויכתבו לה שבאותו היום נתגרשה תוס' ז"ל. וכתב הרא"ש ז"ל ונראה דהלכתא כר"ש בשעת הדחק כגון שנשאת כבר בגט זה או שהלך הבעל לדרכו דהא ריב"ל קאמר כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק ואפילו לא נמסר לה הגט אלא אחר זמן ולא חיישינן שמא פיים ובטל הגט דאם איתא דפיים קלא אית לה למילתא דברי ר' יוחנן וריב"ל נמי ס"ל כותיה בהא ע"כ: **ג בכל כותבין** וכו' ביד רפ"ד דהל' גרושין וסי' ב' ג' ובטור א"ה סי' קכ"ד וסי' קכ"ה: **בכל דבר שמתקיים** לאתויי מי טריא ועפצא פי' מי טריא מים ששורה בהם פרי שהוא כעין עפצים וי"מ מי גמים שנשארים על הגגות [הגה"ה ולנע"ד שנשחלים מן הגגות נ"ל והיינו הדלף שהוא שחור ומ"מ היא היא] וכתב הר"ן ז"ל דהא דלא קאמר לאתויי הא דתניא בברייתא כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר משום דהנהו דוקא בדיעבד ומתניתין בכל כותבין קתני דמשמע אפילו לכתחילה ע"כ. וקשה לע"ד הא דקאמר בגמרא דבכל דבר שהוא של קיימא דקתני במתניתין לאתויי מי טריא ועפצא ומלת בכל כותבין דקתני ברישא דמתניתין לא דייק לה כלל לאתויי מאי ולנע"ד דובכל דבר שהוא של קיימא שהיא בבא שלימה מיותרת מפרש דאתא לאתויי מי טריא ועפצא דקתני בברייתא דר' חנינא אפילו לכתחלה וממילא ידענא דמלת בכל דקתני ברישא דמתני' שהיא מלה אחת יתירה בלבד אתיא לאתויי כתבו באבר ובשחור ובשיחור דבברייתא דר' חייא בדיעבד בלבד וכמו שכתב הר"ן ז"ל. והעלו תוס' ז"ל בר"פ כל כתבי דהכא קרי לסם וקומוס וקנקנתום דבר המתקיים מפני ממשקין ומי פירות אבל לגבי דיו מיקרו דבר שאינו מתקיים והא דתנן בפ' שני דסוטה דאין כותבין מגלת סוטה אלא בדיו שנאמר ומחה כתב שהוא יכול להמחק דמשמע דקומוס וקנקנתום מתקיימין יותר מדיו אומר ר"י דלעולם אין מתקיימין כמו דיו אלא שאין יכולין להמחות כמו דיו לפי שנבלעין בקלף ע"כ: **אין כותבין לא במשקין** וכו' נראה דכולה האי בבא יתירא ובמה שכתבתי שהעלו תוס' ז"ל ניחא קצת: **על העלה של זית** וז"ל הר"ן ז"ל על העלה של זית תלשה ואליבא דר' אלעזר דס"ל עדי מסירה כרתי אפילו בכותב על העלה בדיו כשר אע"פ שהוא כתב שיכול להזדייף ואליבא דר"מ דוקא ברושם וקמ"ל מתני' דעלה של זית דבר המתקיים הוא דבין לר' מאיר בין לר' אלעזר אין כותבין את הגט אלא בדבר המתקיים על דבר המתקיים והיינו דתניא בתוספתא וכו' ע"ש ולענ"ד דעלה של זית דנקט לשון יחיד לאו דוקא דהא פשיטא ודאי דדבר נמנע הוא לכתוב כל הגט ולחתום העדים בעלה אחד של זית אפילו משני צדדיו אפילו היא העלה היותר גדול שימצא ואפילו בכתיבה דקה מן הדקה אלא ר"ל על עלין של זית תפורין ומעורין זה בזה דאי אינם מעורין לא מסגי דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים: **ועל הקרן של פרה** וכו' ביד פ"א דה"ג סי' י': **ונותן לה את הפרה** וכו' **ונותן לה את העבד.** כתבו בשם רבינו מאיר הלוי ז"ל שצריך שיתן את העבד ואת הפרה בפירוש הא בנותן לה ואומר הא גיטך סתמא אינו במשמע שנתנם לה כולם והגט בשל הר"ן ז"ל. ולנע"ד מתוך סוגיית הגמרא שאם נתן לה את העבד או את הפרה בגיטה וכתובתה נתקבלה גיטה ונתקבלה כתובתה: **ונותן לה את העבד** דלאו טעמא דמחוסר קציצה הכא גבי עבד לא אפשר למקצייה דשייך במצות והיינו רשאי לחבול בו ואם חבל בו יוצא לחירות בראשי אברים. וכתב הר"ן ז"ל בשם רבינו האי גאון ז"ל דלא מקרי מחוסר קציצה אלא היכא דקודם כתיבה הוה בדעתיה למינז מיניה וכה"ג הוא דליכא למינז מיניה בתר דאיכתוב אבל אי לא הוה בדעתיה למינז לית לן בה ומיהו גם פרה וכל דבר שסיודו חשוב אגב הכל ושמו עליו בפני עצמו אפילו נתן דעתו שלא לשייר פסול דמתניתין דנותן לה את הפרה סתמא תנן ע"כ. בפי' ר"ב ז"ל ורבנן אי כתב בספר כדאמרת פי' דאי הוות מלית למימר דכי רבי מוכתב לא דומיא דקלף הוא דרבי אבל השתא דכתיב ספר לספירת דברים הוא דאתא ועל דכל מאי דבעי לכתוב. וכתבו תוס' ז"ל בפ' שני דסוטה דף י"ז אמתניתין דתנן התם ואינו כותב לא על הלוח ולא על הנייר אלא על המגילה תימא אמאי לא מרבינן כל מילי מוכתב כדאמרינן פ' שני דגיטין ספר אין לי אלא ספר מניין לרבות כל דבר ת"ל וכתב מ"מ א"כ מה ת"ל ספר מה ספר שאין בו רוח חיים ורבנן אי כתב בספר כדקאמרת אלמא כל היכא דכתיב בספר ב"ע מודו דמרבינן אבל מילי בר מדבר שאין בו רוח חיים. מיהו לפי' ר"ת לא קשיא מידי דבכלל ופרט דרשי' ליה דחזר וכתב וכתב לה ספר כריתות אבל הכא כלל ופרט הוא ואין בכלל אלא מה שבפרט א"נ התם קרא יתירה אלא דקא דריש משום דכתיב תרי זימני וכתב לה ספר כריתות ובירוש' נמי מקשה לה וכו' ע"ש: **אלא על האוכלין** כך היה הגרסא בקצת נוסחאות גם בירוש' והמא ר"ל וכל שכן על האוכלין אבל בבבלי ולא על האוכלין וכתיב בתוס' יו"ט ולא על האוכלין שכן עלה של זית מאכל ליונים כמו שאתה מוצא בנח ע"כ: וקשה לע"ד דמנא ליה דר' יוסי הגלילי פוסל על העלה של זית דילמא לא פסיל אלא על אוכל ממש כגון אם כתב לה גיטה ע"ג ככר לחם או ע"ג תפוח וכיוצא בו דהוי אוכל גמור אבל עלין שהן של קיימא משמע דס"ל כרבנן דמכשרי וקצת רמז יש לדבר בדבור תוס' דבגמרא המתחיל מה ספר דבר שאין בו רוח חיים ע"ש וגם מלשון דנקט במתני' יש רמז לדבר דנקט ברישא על דבר שאין בו רוח חיים והדר נקט אף לא על האוכלין ואי קאי אמילתיה דת"ק לגמרי לנקוט ברישא אוכלין והדר לינקוט דבר שאין בו רוח חיים אי פשטא דת"ק דנקט עלה של זית הוי לאשמועינן רבותא דכותבין על האוכלין אלא ודאי משמע דת"ק דנקט עלה של זית הוי לאשמועינן רבותא דהוי דבר המתקיים וכותבין עליו וה"ה על האוכלין המתקיימין דכותבין עליהם ור' יוסי הגלילי פליג באוכלין ואפשר דמודה בעלים המתקיימין: **ד אין כותבין במחובר לקרקע.** פ"ק דמכילתין דף ג' ודף ד' וביד שם פ"א סי' ז' ובטור א"ה סימן קכ"ד וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל דאפילו אם כתבו על אילן המחובר לקרקע ונתן לה הקרקע פסול דבעינן דבר הניתן מיד ליד ושכן משמע בירושלמי. ובגמרא פריך כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין וליכא לאקשויי דמאי פריך תלמודא דילמא דה"ק אין כותבין לכתחלה ואם בדיעבד כתבו במחובר כשר מאחר שהחתימה היתה בתלוש כדאיתא בכמה דוכתי במשניות משום דהכי הוי פסולו מן התורה ואפילו בדיעבד מפסול אם כתבו על המחובר וכמו שפי' הר"ן ז"ל ואפשר שלזה כיון רש"י ז"ל שכתב אין כותבין במחובר דכתיב וכתב ונתן שאינו מחוסר קציצה ע"כ. וסמוך לזה כתב עוד בגמרא פריך והאמרת רישא אין כותבין כלומר כיון שהמחובר פסולו מן התורה משום דכתיב וכתב ונתן מש"ה פריך שפיר בגמרא והא אמרת רישא אין כותבין ור"ל אפילו בדיעבד ומשני והתמו הייגו כתבו לתורף כמו שפי' ר"ב ז"ל וקרי ליה חתמו משום דקאי אתורף שהוא עיקר הגט כמו החתימה שהיא עיקר בשאר שטרות ומתני' דבעי כתיבה בתלוש דדרים וכתב דקרא אכתב הגט ולא אחתימת העדים ר"א היא דאמר חתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תיקון העולם ועדי מסירה כרתי וריש לקיש חתמו ממש שפירו בסיפא דמתניתין תלשו וחתמו ונתנו לה כשר דכי כתיב קרא וכתב אחתימת עדים שהיא עיקר ור"מ היא דאמר עדי חתימה כרתי וה"ק אין כותבין תורף גזרה שמא יחתום: **כתיבתו וחתימתו בתלוש** וא"ת למה ליה למנקט וחתימתו כיון שהיתה כתיבתו בתלוש אי אפשר לחתימתו שתהא במחובר וי"ל דמשכחת שכתבו על אילן תלוש ואח"כ נטעו והשרים וחתמו תוס' ז"ל. והקשה הר"ן ז"ל לאוקימתא קמא שהיא אליבא דהלכתא וז"ל וא"ת ומ"ש דהכא גבי מחובר שרי טופס שנכתב שלא בהכשר בדיעבד ולקמן בפ' כל הגט גבי טופסי הגיטין אמרינן לה אפילו בדיעבד ולקמן בפירקין גבי הכל כשרין לכתוב את הגט אפי' חש"ו לאוקימתא דאמר רב יהודה אמר שמואל דמוקי לה בשייר מקום התורף שרי לטופס אפילו לכתחלה וי"ל דגבי סופרים דהיא מילתא דשכיחא טובא שעושין כן לשתכר אסרו טופס אפילו בדיעבד גזרה משום תורף והכא גבי מחובר דלא שכיח כולי האי אסרו לכתחלה והתירו בדיעבד וגבי חש"ו דלא שכיח כלל מוקמי ליה טופס אדינייה ושרינן ליה אפילו לכתחלה עכ"ל ז"ל: **אין כותבין** וכו' תוס' דפ"ח דשבת ד' ע"ט ודפ"ק דקדושין ד' מ' ודפ' חזקת ד' נ"ה: **על הנייר המחוק** פי' רש"י ז"ל מפני שיכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכתוב בו ויעביר תנאי שביה בו ולא מנכרא מילתא דהעדים נמי על המחק חותמין ולא נהירא דהא קיימא לן בפ' גט פשוט דשטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר שמא תאמר חוזר ומוחק אינו דומה נמחק פעם אחת דהיינו במקום חתימת העדים לנמחק שני פעמים דהיינו במקום שיחזור וימחוק אלא מתני' בהוא על המחק ועדיו על הנייר עסיקינן שהוא פסול ואין לו תקנה הר"ן ז"ל. והתוס' והרא"ש ז"ל כתבו אפכא בקצור וז"ל על נייר מחוק שהכתב על נייר שאינו מחוק ועדיו על המחק אבל שניהם על המחק כשר כדאמרינן בר"פ גט פשוט דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים ע"כ: **ולא על הדפתרא** הייגו דמליח וקמיח ולא אפיץ וב"ש שאין כותבין על חיפא דהייגו דמליח ולא קמיח ולא אפיץ אי על מלה דהיינו דלא מליח ולא קמיח ולא אפיץ ואפשר שלזה כיון רש"י ז"ל בפירושו ז"ל שכתב ובגמרא מפרש מאי דפתרא: **והחכמים מכשירין** היינו ר' אלעזר דס"ל עדי מסירה כרתי אבל לר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי מודה לריב"ב דאפילו גט אשה אין כותבין על הדפתרא ובטור ח"מ סי' מ"ב [עי' בתוי"ט ד"ה וחכמים מתירין] וקשה קצת לע"ד דלענ"ד דיותר הוה שייך למיתני האי מילתא דר' יהודה בן בתירא לעיל גבי דיו וקומוס וכו' וגבי עלה של זית דמכשיר ת"ק אע"פ שהוא דבר המזדייף ור' יהודה בן בתירא פוסל אפילו על הנייר המחוק ועל הדפתרא מפני שהוא יכול להזדייף וכל שכן על העלה של זית מטעם זה וכן בטור א"ה ר"ס קכ"ד כתב אפילו על העלה של זית אע"פ שהוא דבר המזדייף כשר ונראה לומר דה"ק הא דאמינא לך כותבין על העלה של זית דוקא תלוש דהא אין כותבין במחובר ורי"ב בתירא פוסל אפי' בעלה תלוש מטעם זיוף ודו"ק: **ה הכל כשרין לכתוב אפילו חש"ו** לפי הפי' שהביא ר"ב ז"ל אין בין חש"ו לנכרי אלא שחש"ו לכתחלה יכולין לכתוב התופס בלבד אם גדול עומד על גביהם ונכרי דוקא בדיעבד אם כתב התופס כשר משום דנכרי אדעתא דנפשיה קעביד. וכתב הר"ן ז"ל ולענין כתיבת הגט העבד הרמב"ם ז"ל השוה אותם לכתיבת נכרי והרמב"ן ז"ל חלק עליו ואע"ג דלאו בר כריתות הוא משמע דלגבי כתיבה לא קפדינן אבני כריתה דהא אפילו נכרי מכשירינן אי לאו משום דאדעתא דנפשיה עביד ובעבד ליכא למימר הכי דהא שייך במצות וה"ל כאשה ע"כ. ולדידיה אתי שפיר מלת הכל דמצינן למימר דלאתויי עבד קתני לה. ואיתא להאי בבא בתוס' פ"ק דחולין דף י"ב י"נ וביד פ"ג דה"ג סי' ט"ו ובטור א"ה סי' קכ"ג ועיין בתשובת הרשב"א ז"ל סימן תקנ"ג. והקשה הר"ן ז"ל וא"ת והא תנן הכל שוחטין וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשרה ואמרינן עלה בגמרא מאן תנא דלא בעי כוונה לשחיטה אלמא

אט"ס

אע"פ שאחרים עומדין על גבן לא חשיבא כוונה דידהו וי"ל דהתם איירי כשאינו מלמדו לכוון לבחוש אלא רואין אותו רואה בעלמא אבל הכא איירי בגדול עומד על גביו ומלמדו ומזהירו לעשות לשמה ובכי ה"ג חשיבא לן כוונה דידהו עכ"ל ז"ל וכן כתבו התוס' ז"ל ובתשובת הרשב"א ז"ל סי' כ"ו הביא דברי התוס' ופלפל עליהם ואחרי כן כתב בסוף דבריו ז"ל בקנה שנוי ומסתברא לי שהכל תלוי בהוכחה דבגט דאיכא הוכחה גמורה כמו שאמרנו שאומרים לו כתוב שם פלוני וכתוב לשמה והוא כותב כתוב שם פלוני ולשמו והוא כותב גם הוא רמי אנפשיה ומכוין לשמן ובשחיטה דליכא הוכחה כלל אף בשאחרים עומדים על גביהן אפי' חרש שוטה וקטן אינם כשרין לה למה דבעי כוונה לשחיטה וכ"ש שוטה אבל בחליצה דאיכא הוכחה קצת שהוא רואה האשה ורוקקת או שהיא רואה הנחלץ ומלמדין אותה כל אותו הענין עם מה שאחרים העומדים על גביהן ומלמדין אותן חרש וקטן דלית להו דעתא קלישתא רמו אנפשייהו אבל שוטה דלאו בן דעת הוא אע"ג דאיכא ב"ד שעומד על גביו כיון דליכא הוכחה גמורה לא רמי אנפשיה וחליצתו פסולה ואם הדבר כן כמו שאמרנו אף במלה כן דהא ליכא הוכחה כלל וכשחיטה היא דליכא הוכחה כלל והלכך אף בשאחרים עומדין על גביהן אין יוצאין בה ולזה הדעת נראה שנוטה דעת הפייט שכתב התם ע"כ. והילך לשון השאלה שיובן לך הענין שפי' פורתא ששאלת מה שייסד הפייט באזהרות שפסח נמנע שלא יאכל חש"ו וגר שכפר וכל האוכל מלה על ידיהם יבוש וייכלם ואע"פ שאתה ישראל בר דעה וספר כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר אם הלכה כן ואפילו במלה של מצוה כי לא מצאתי כן בשום מקום שיהא אסור לגוש חש"ו ע"כ: **האשה כותבת את גיטה** ביד פ"ד דה"ג סי' ה': **שאין קיום הגט אלא בחותמיו** ועיין בפ' כל הגט דף כ"ו. ולכאורה לא קאי רק אבבא דהאשה כותבת את גיטה וכו' ואי קאי נמי ארישא דאפילו חש"ו כשרין לכתוב מיירי בעומד גדול על גביהן אלא דא"כ אין צריך טעם לדבר דהא לא כתבי אלא שופם אע"ג דגדול עומד: **הכל כשרין להביא** בתשובת הרשב"א ז"ל סי' תקס"ה ונראה דהכל לאתויי אפילו פסולי עדות ואיתה בפ"ק דמכילתין דף ה' ודף ט': ונכרי גמרא א"ר אסי א"ר יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין וה"ה שאינו נעשה להביא והקשו תוס' והרא"ש ז"ל וא"ת וליתני במתני' עבד ורבותא אע"ג דישנו בקצת מצות כאשה וכ"ש נכרי ותירץ ר"ת דנקט נכרי משום דבעי למיתני נכרי ונתגייר פסול אע"פ שבאותו שעה היה בדעתו להתגייר ובידו להתגייר יותר ממה שביד העבד להשתחרר וק"ל כר' יוחנן ופסול בין להולכה בין לקבלה אבל הרב ן' מגאש ז"ל ס"ל שלא פסלו העבד אלא לקבלה אבל להולכה והובאה כשר. והרשב"א ז"ל ס"ל שאם העבד הוא שליח הולכה הוי ספק. וביד פ"ג דהלכות אישות סי' י"ז ובפ' ששי דהלכות גירושין סי' ו' ובפרק שני דהלכות שלוחין סי' ב' ובטור יו"ד סי' רס"ז וכולה מתניתין עד סוף פירקין באבן העזר סימן קמ"א וסי' קמ"ב: **ך קבל הקטן והגדיל** וכו' ביד פ' ששי דהל' גירושין סי' ח'. **פתוח** וכו' ביד שם פ"ז סי' י"ט. וכתוב בתוס' יו"ט קבל הקטן וכו' מאי דשכיח טפי ת"י ליה ברישא לגלות הקטן ודאי שכיח וכן פקחות החרש שכיח יותר מפתוח הסומא ופתוח הסומא שכיח טפי מטפוי השוטה ע"כ. וכך הייתי רגיל נ"כ אני לתת טעם לדבר ועוד נלע"ד דמשום דחרש ונתפקח סומא ונתפתח הוו מענין אחד וגם הלשון נופל על הלשון להכי תנינהו בהדי הדדי ודכוותה כתנאי נרים בבא קמא בשם ה"ר שמשון ז"ל. ועוד דאיצטריך למיתני בסיפא שוטה ונשתפה משום סיפא דסיפא דבעי למיתני כל שתחלתו וסופו בדעת דקאי אשוטה דסמיך ליה כמו שאכתוב בסמוך וה"ה דקאי אחרש וכמו שאכתוב דתרוייהו בחד שיטא נינהו: **פתוח ונסתמא** אפילו לא חזר ונתפתח ואמר רב אשי דייקא נמי דקתני זה הכלל כל שתחלתו וסופו בדעת פי' כגון חרש ושוטה ולא קתני תחלתו וסופו בכשרות ואי סומא נמי דוקא חזר ונתפתח בעינן ה"ל למיתני בכשרות דהא סומא בר דעת הוא לעולם ולא שייך למיתני טעמא בדעת אלא בפסול אלא ודאי דלא בעינן תחילה וסוף אלא בתחילה לחודיה שני גבי סומא: **ז נאמנות להביא את גיטה**. בר"פ התקבל וע"ע שם בדבור רש"י ז"ל שכתב שם ופירש שכן חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה כאילו ליתנהו בגרסת המשנה וגם פה קשה אמאי איצטריך ליה לתנא למיתנינהו ושמא לאשמועינן דלהבאת גט אפילו אם היתה יבמתה אחותה נ"כ אע"ג דפסולה לומר מת בעלה כשרה להביא את גיטה ועוד נלע"ד דאשמועינן האי תנא דמתניתין שאם מתחלה זה ימים אמרה שום אחת מאלו הנשים מת בעלה ולא האמינו ויצא הדבר שקר אם שוב חזרה אותה שעקרה והביאה הגט נאמנת והיינו דקתני מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח כלומר אפילו במי שכבר הוחזקה שקרנית. ועוד נלע"ד דלפי שאין הטעמים שוין בכשרות הני נשים לנוהגי' דהכא לכשרות חרש ושוטה שתחלתן וסופן בדעת דמתניתין דלעיל להכי שבקיה תנא לליסנא דכשרות דמתניתין דלעיל ונקט לשון נאמנות ועוד דהתם גבי מת בעלי שייך למיתני לשון נאמנות ולא לשון כשרות ובגמרא פריך והתניא כשם שאין נאמנות לומר מת בעלה כך אין נאמנות להביא את גיטה ומשני אביי מתניתין בח"ל דלאי אתי בעל ומערער לא משגיחינן ביה דהא הצריכוה לומר בפני נכתב ובפני נחתם ומש"ה מהימנא ובריתא בארץ ישראל דאי אתי בעל ומערער משגיחינן ביה דהא לא נתקיים גיטה בב"ד ואיכא למימר שזו מתכוונת לקלקלה לא מהימנא ותניא כוותיה דאביי ר"ה בן אלעזר אומר משום ר"ע אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא את גיטה היא שנאמנת לומר מת בעלה אינו דין שנאמנת להביא את גיטה וממקום שבאת מה להלן צריכות שיאמרו בפ"נ ובפ"נ אף היא צריכה שתאמר בפ"נ ובפ"נ ומדקתני בברייתא מה להלן צריכות שיאמרו וכו' ש"מ בח"ל עסקינן כאביי אמר רב אשי מתני' נמי דייקא דבח"ל עסקינן דהא רישא הכל כשרין להביא וכו' אוקימנא בח"ל משום סומא וסיפא נמי קתני האשה עצמה מביאה את גיטה ובלבד שהיא צריכה וכו' ש"מ דבח"ל מיירי נ"כ בבא מציעתא. וביד פ"ז דה"ג סי' ב' ו' וז"ל ואלו הן הנשים שהוחזקו שונאות זו את זו חמותה ובת חמותה וצרתה אפילו היתה צרתה נשואה לאחר ויבמתה אפילו היתה אחותה ובת בעלה ע"כ. ובטור א"ה סימן קמ"א וקמ"ב: **מה בין גט למיתה**. פי' מה בין זה דגט לזה דמיתה דלמיתה לא מהמנינן לה ואגיטה מהמנינן לה אלא שהכתב מוכיח עמו: **האשה עצמה מביאה** וכו' בפ"ק ד' ה' ובר"פ התקבל. ועיין במ"ש בפירקין דלעיל סימן ג' וביד שם פ"ז סי' כ"ג:

פרק ג כל גט וכו' ביד רפ"ג דהל' גירושין ובטור א"ה סי' קל"א. ואיתה פרק המביא תניין דף כ"ג ובר"פ דזבחים ושם דף ג' כולה מתניתין והתם קאמר דאפילו גט שנכתב לשם גויה פסול ופי' רש"י ז"ל בכתיבת יד דשא שלא לשם האשה לא קתני אלא שלא לשם אשה דמשמע שלא לשם אשה זו אלא לשם אשה אחרת כל דהוא ואע"ג דגויה לאו בת גירושין מהניא לפסול ע"כ. ובתוספות רבינו פרץ כתוב ואפילו לשם גויה נמי פסול דהלשון משמע שלא לשם אותה אשה תימא דמתני' נמי נידוק הכי שנזבחו שלא לשמן ואפילו לשם חולין נמי לא עלו וכי תימא משום דבמתניתין מפרש בהדיא בסיפא דשלא לשמן היינו לשם שלמים גבי לשמו ושלא לשמו גבי גיטין נמי מפ' בהדיא בסיפא ונמלך ומצאו בן עירו וכו' דאין זה לשם גויה וי"ל דודאי אי הוה תני במתניתין שלא לשם זבח כי ההיא דקתני שלא לשם אשה או הוה משמע הכי אבל השתא דקתני שנזבחו שלא לשמן משמע שפיר שלא לשם זבח זה אלא לשם זבח אחר ע"כ. ואיתה בתוס' פרק התכלת דף מ"ב ודפ' היה נוטל דף כ': **כל גט שנכתב**. בגמרא דחיק לתרוצי לה אימא שנחתם כדי לאוקומה כר"מ דס"ל דעדי חתימה כרתי משום דקיימא לן דסתם מתני' ר"מ וכפשטא אתיא כר' אלעזר דס"ל דעדי מסירה כרתי: **יותר מכאן** וכו'. ערובין פ"ק דף י"ג ותוס' פ' המביא תניין דף כ' ובגמרא דסוטה פ' היה נוטל ד' כ': **מצאו בן עירו** וכו'. וא"ת והאיך נתנו הגט לראשון והא אמרינן בפ' גט פשוט דשני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה משום חששא דדילמא אזיל וממטי ליה לאתתיה דהאיך ומהאי טעמא נמי שאין נותנין אותו לאחד מהם אלא בשעת גירושין ממש ובפני חבירו. וי"ל דמיירי כגון שלא היו דרים באותו עיר שנכתב הגט שם ולא היה לסופרים לחוש ליוסף בן שמעון אחר כיון שלא הוחזקו והיינו דקאמר מצאו בן עירו דש"מ דההיא שעתא לאו בעירם הוו קיימי אבל הרי"ף ז"ל נראה שגורס מצאו חבירו הר"ן ז"ל: **ושם אשתי כשם אשתך פסול לגרש בו**. גמרא מאי יתר מכאן תנא דבי ר' ישמעאל לא שנכתב שלא לשם גירושין אלא אף זה שנכתב לשם גירושין פסול ולא זה שנכתב שלא לשם גירושין דידיה אלא אף זה שנכתב לשם גירושין דידיה פסול ולא זה שלא נכתב לשם גירושין דהא אלא אף זה שנכתב לשם גירושין דהא פסול מ"ט אי כתב ונתן ספר כריתות בידה ה"א למעוטי האיך קמא דלא עביד לשם כריתות אבל כתב לגרש את אשתו ונמלך דעביד לשם כריתות אימא כשר כתב רחמנא וכתב ואי כתב רחמנא וכתב ה"א למעוטי האי דלאו איהו קא כתיב ליה אבל יש לו שתי נשים דאיהו קא כתיב אימא כשר כתב רחמנא לה לשמה וסיפא לאשמועינן דאין ברירה כדפי' ר"ב ז"ע. והקשו תוס' ז"ל וא"ת בהכותב טופסי גיטין ה"ל נמי למיתני יתר על כן דהא מכל הני לא מצי למידק בריש מכלתין דזבחים דסתמא פסול דלאו לשמה קאי אלא מההיא דהכותב טופסי גיטין לחודה. וי"ל דההיא בבא דטופסי גיטין לא תנא כלל לאשמועינן דסתמא פסול אלא אשמועינן דהרו רבנן לסופר לכתוב הטופס מפני התקנה ע"כ. ועיין מו במ"ש בסמוך ריש סימן ב'. וקשה לנע"ד אמאי איצטריך תנא למיתני הכא יתר על כן יתר על כן ליהני כל הני באבי כסדרן והוה ידענא דלא זו אף זו קתני כדקתני בבמה דולקי במשניות ובברייתות. ונלע"ד דכיון דיש גם בבבא דרישא חדוש במה שהוא טפי מבבבא דנמלך וה"א דלא הוי יתר על כן קמ"ל דאעפ"כ האי יתר על כן וכיון דתנא בחד בבא יתר על כן תנא נמי בכולהו אגב והרבותא היא במה שהקשו תוס' ז"ל וז"ל בקונטרס יותר מכן כתב לגרש את אשתו ונמלך בגמרא מפרש לא זה שלא נכתב לשם גירושין אלא אף זה שנכתב לשם גירושין פסול וא"ת והיכי שייך למיתני יתר על כן כיון דמהאי נמי לא הוה שמעינן קמייתא דפסול דה"א דהאי תנא דכי איכתיב לשם רחל לא הדר איכתיב לשם לאה אבל סופרים דלהתלמד עשוין ה"ל דכשר דהכי אמרינן וכו' עד א"כ י"ל דמ"מ שייך למיתני יתר מכן כיון שיש סברא אחרת בסופרים מקרין לפסול טפי מבנמלך ע"כ. א"נ נלע"ד דהלא חדא שמעינהו וגרסינהו וכיון דהוה חזי דבחדא הוי רבותא למה שהוא טפי מבקמייתא הוה תני בה רבינו הקדוש יתר על כן ורחייה קלא לזה שהרי ר' ישמעאל שהוא תנא פירשה למתניתין מה שאינו דרך ברוב התלמוד כנלע"ד: **כתב לגרש את אשתו** וכו'. תוס' רפ"ק דמכלתין ובפ"ק דב"מ דף י"ח ובפ' חזקת דף נ"ה וד' נ"ח: **לא יגרש את הקטנה**. בגמרא דייק קטנה הוא דלא מצי מגרש הא גדולה מצי מגרש ביה ולא חיישינן שמא לא לזו ניתן אלא לחברתה אבל איש אחר ונפל מידה ומצאתו זו ש"מ דמתניתין ר' אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי והן מעידין שראו שזה מסר לזו. וכן ברישא דקתני שמי כשמך פסול לגרש בו שני הוא דלא מצי מגרש הא ראשון מצי מגרש ביה ולא אמרינן משום חומרא דאשת איש ניחוש שמא לא בעלה של זו כתבו אלא אחר ומסרו לזו אשת חברו דמיירי בעדי מסירה שמכירין את שניהן ומעידין שראו שבעלה הוא שמסר לה: **יותר מכאן אמר ללבלר** וכו' הא קמ"ל דלא אמרינן הוברר וכו' ואפילו מאן דסבר בעלמא יש ברירה הכא מודה משום דוכתב לה לשמה משמע שיהא מבורר בשעת כתיבה תוס' ז"ל. ועיין בהר"ן ז"ל ופסק ההלכה דכל אלו הגיטין אין פוסלין מן הכהונה חוץ מזה האחרון דלאומרא אמרינן יש ברירה ופסולה מן הכהונה אבל אינך כולהו אפילו ריח הגט אין בהם דלא דמו לשרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם דאמרינן דפסלה מן הכהונה שנאמר ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה ולאסרים לא הותרה פסולה מן הכהונה דהוא להביא מילתא מיהא לשמו ולשמה נכתב: **ב הכותב טופסי גיטין** וכו'. ביד פ"ג דהלכות גירושין סי' ז' ובטור א"ה סי' קל"א ובח"מ סי' מ"ח ואיתה בתוס' פ"ק דנדרים דף ל"ו ודפ' שני דמכלתין ובגמ' פ"ק דזבחים דף ג' ושם דקדקו תוס' אמאי לא קתני יתר על כן דע"כ יתר הוא דמכל הכך קמייתא לא מצי למידק בגמרא סתמא פסול אלא מהך. וי"ל דמשום דאמר ללבלר דקתני ברישא דהך יתר כמו כן מוזהת דדייקינן מינה דאין ברירה מש"ה לא קתני בה יתר על כן ע"כ. בפי' ר"ב ז"ל ובגמרא מוסיף אף מקום הרי את מותרת לכל אדם וכן פי' הרמב"ם ז"ל וקשיא לי דזה לא אמרו שמואל אלא כדי לאוקמיה למתניתין כר' אלעזר דס"ל דבעינן עיקר כתיבה לשמה אבל כיון דפסיק הלכתא הר"ב ז"ל כר' אלעזר דסיפא דפוסל גיטי נשים ממילא משמע דרב דפסיק הכי דלא חייש לתקנת סופר וא"כ קשה כיצד פירש הר"ב ז"ל דצריך שיניח אף מקום הרי את מותרת ועיין ביד ששם משמע שחזר בו מלפסוק כר' אלעזר דסיפא דמתניתין אלא כת"ק וכדשמואל ועיין נ"כ בהר"ן: **צריך שיניח**. שאם רואה תגר ביניהם לא יאמר הריני כותב את הגט כולו אלא צריך

שיניח מקום האיש וכו': **ומקום הזמן**. מן הנשואין צריך לכתוב זמן כשר ולא זמן מוקדם אי משום בת אחותו אי משום פירי ומן האירוסין נמי משום בת אחותו איכא ומשום פירי ליכא דארוסה אינו אוכל פירותיה ומשום תקנת ולד הצריכו להניח מקום זמן לגט ארוסה שמא יאמרו נישה קודם לכנה פי' שאם יכתוב זמן לבו ביום והוא לא יגרשנה עד לאחר נישואין יאמרו בלא קדושין וכתובה נתעברה ופגם הוא למשפחה ומתני' דקתני דמפני התקנה התירו לכתוב טופס הא לאו הכי אסור ר' אלעזר היא דבעי לשמה בכתיבה מדאורייתא דס"ל דעדי מסירה כרתי הלכך וכתב לה לאו אחתימה קאי דחתימת עדים אינה אלא מד"ס מפני תקון העולם וכי כתיב וכתב לה דדרשינן דבעינן לשמה אעיקר כריתות קאי דהיינו כל הני דאמרן וגם הרי את מותרת לכל אדם ומה שכתב רע"ב ז"ל חוץ מגיטי נשים שנאמר וכתב לה לשמה וגזרינן טופס אטו תורף ע"כ. בגמרא פריך והא כי כתיב לה דדרשינן מיניה לשמה אתורף כתיב והיכי יליף ר' אלעזר מיניה למיסר טופס ומשני אלא לא תימא שנאמר דמשמע דמיניה יליף אלא אימא משום שנאמר וכתב לה לשמה כלומר משום שנאמר בתורף וכתב לה לשמה גזרינן טופס אטו תורף דאורייתא. והדר פריך בגמ' הא מדסיפא פליג ר"א ופסיל לכתוב טופסי גיטין רישא נמי לאו ר' אלעזר דאי ר"א קשיא דר' אלעזר אדר' אלעזר ומשני תרי תנאי אליבא דר' אלעזר. ואיכא מאן דמפרש מפני התקנה היינו מפני תקנת קטטה צריך שיניח פי' דזימנין דשמעא איתתא לסופר דקא כתב וסברא איהו אמר ליה וה"ל קטטה בהדה ומוקי לה כר"מ דס"ל עדי חתימה כרתי ולפי זה אין צריך להניח מקום הרי את מותרת לכל אדם אלא מקום השמות לבדן משום קטטה ומקום הזמן משום מוקדם. ואיכא מאן דמפרש משום תקנת עגונות ואתיא אי כר"מ אי כר' אלעזר. כתוב בשלטי הגבורים פ' השולח דף תק"ע. וכן בהגהת אשרי דף ק"ד נראה לר"י אפילו אם לא כתב שם העיר כלל שהיה טוב דדוקא אם שינה הוא פסול דהוי מזוייף מתוכו וראיה מהא דהכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה ומקום הזמן ושם העיר לא הזכיר וכל התקנה שהתקינו לכתוב מקום הלידה העיקר משום שלא יבא לעז על הגט משני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחת דלכן כותבין סימן בעלמא מקום הלידה ע"כ. וכבר כתבתי זה יותר בארוך לקמן פ' הזורק סוף סימן ה': **שטרי מלוה צריך שיניח**. שאם שמע אחד שהיה רודף את חברו להלוותו מנה לא יאמר הריני כותב מיד ואניח מקום הזמן לבדן שלא יהא השטר מוקדם אלא צריך שיניח מקום המלוה ולוה והמעות ואע"ג דליכא למיחש למידי גזרה שטרות אטו גיטין: **ר"א מכשיר בכולן חוץ מגיטי נשים**. הקשו תוס' והרא"ש ז"ל מנא ליה לתלמודא דר' אלעזר מכשיר בשטרות אפי' בתורף דפריך עליה מדרב פפי דילמא בטופס לחוד הוא דמכשיר וי"ל דאם איתא דכולהו תנאי אטופס דאיירי ביה ת"ק קיימי ה"ל להגיה דמתני' לקבוע דברי ר' אלעזר בתר ת"ק והיה יכול לקצר ולשנות ר' אלעזר פוסל בגיטי נשים ור' יהודה פוסל בכולן וכסדר הזה היה ראוי לשנות שכל אחד מחמיר והולך מאותו שלפניו אבל אי ר' אלעזר אתי לאכשורי בשטרות אפילו תורף ניחא דסקלים דברי ר' יהודה דאיירי בטופס כמו ת"ק ור"א מיירי אפי' בתורף ומיקל בדבר אחר יותר מת"ק למכשר בשטרות אפילו תורף ובגיטין מחמיר דפסיל אפילו טופס וי"מ דדוקא לכתחילה גזר ר' אלעזר טופס אטו תורף אבל בדיעבד אף לכתחילה תנשא. אבל הרמב"ן ז"ל כתב דבדיעבד נמי פסול עכ"ל הרא"ש ז"ל: **שנאמר וכתב לה**. פי' לה לשמה ובירושלמי גרסי' במשנה לה לשמה וכן הוא בגמרא פ' המביא תניין דכ"ג: **חוץ מגיטי נשים**. וא"ת אי בשחרורי עבדים נמי כתוב בפ"ק גבי שלשה דברים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ליתני בברייתא וכדברי ר"א בארבע כדקתני וכדברי ר"מ בד' תוס' ז"ל וברור הוא דר"א גרסינן בלתי יו"ד. ובגמ' קרי רב עליה דר"א טוביא דחכימי פי' מהושר שבחכמים והכי קרי עליה נמי בפ' אלו נערות כדכתיבנא התם סי' ו': **ג המביא גט ואבד** וכו'. ביד פ"ג דהל' גירושין סי' ס'. ואיתה בפ"ק דב"מ דף י"ח ע"א ע"ב ובירוש' ס"פ בתרא דיבמות ובטור א"ה סי' קל"ב וסי' קנ"ג. וכתוב בנמוקי יוסף פי' האשה שלום אליבא דמימרת רבא דהתם דהלכתא כותיה דוקא דמשום דאבד הגט המביאו ממדינת הים דהוי מקום אחר חוץ ממקום שנכתב ובמקום שהשיירות מצויות שאי אפשר לומר כאן נמצאו וכאן הי' הוא דחיישינן לשני עיירות ששמם שוירי כדאיתא הכא בגמ' הא נאבד באותו מקום שנכתב אפי' נמצא לאחר זמן ובמקום שהשיירות מצויות לא חיישינן אלא אמרינן כאן נמצא וכאן היה ע"כ בקיצור: **מצאו לאלתר** פלוגתא היא בברייתא איזהו שלא לאלתר והרמב"ם ז"ל פי' כמ"ד שלא עבר אדם שם. בפי' ר"ע ז"ל אבל אם אבד במקום שאין השיירות מצויות אפילו לאחר זמן מרובה כשר. אמר המלקט והיינו דתנינן בפ"ק דמציעא מצא גיטי נשים וכו' לא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם ומדתלי טעמא בשאני אומר כתובים היו שמעינן מינה דאם אמר הבעל תנו לה שאני כתבתיו לה נותנין ולא חיישינן לשמא אינו זה מאחר שאין השיירות מצויות. ורבה הוא דרמי מתני' אההיא דמציעא אבל ר' זירא לא רמי מתניתין אההיא משום דדייקינן הכי הא אמר תנו נותנין ולעולם לאלתר דוקא כדקתני מתני' אבל ברייתא דמייתי בגמרא ודאי קשיא אמתני' ומשני כאן בשיירות מצויות כאן במקום שאין שיירות מצויות. ור' ירמיה מתרץ שנויא אחרינא דלא תיקשי ברייתא אמתני' דההיא ברייתא מיירי שאמרו העדים מעולם לא חתמנו בגט באלו השמות אלא בזה בלבד ורב אשי נמי תירץ על דרך תירוץ ר' ירמיה דההיא ברייתא מיירי כגון שהשליח שאבדו או העדים נותנין בו סימן מובהק כגון שיש בו נקב בצד אות פלונית וכמו שפי' ר"ע ז"ל: **אם מכירו כשר** אי או קתני וכדפי' ר"ע ז"ל. וכתבו תוס' ז"ל בפ' בתרא דיבמות ד' קי"ד למאי דמסיק התם בההוא לישנא דלא חיישינן לשאלה וא"ת דבפ' כל הגט תנן מצאו בחפיסה או בדלוסקמא אם מכירו כשר פי' אם מכיר הגט ולמה לי שיכיר הגט אפילו אינו מכירו נמי כיון דמכיר חפיסה ודלוסקמא די בכך דהא לא חיישינן לשאלה. וי"ל דה"פ אם מכירו לחפיסה ודלוסקמא בהם שלו כשר ואע"ג דנקט לשון יחיד אין לחוש ואע"ג דחפיסה הוי לשון נקבה דמפרש התם דחפיסה היא חמת קטנה מ"מ נקט לשון זכר משום דלוסקמא דהוי לשון זכר כדקתני בתוספתא עשרה דלוסקמים מלאים שטרות מסרתי לך ולישנא קמא דחיישינן לשאלה מיירי התם שידוע שכן אבדו בחפיסה ולהכי לא חיישינן לשאלה עכ"ל ז"ל. וה"ל כאן וא"ת וניחוש לשאלה כדאמרינן בפ' בתרא דיבמות סי' ג' וי"ל דקים ליה בנפשיה שלא שאילה א"כ ביודע שבחפיסה אבדו ומ"מ צריך שיהא מכיר חפיסה או דלוסקמא בטביעות עינא דמה שיודע שבחפיס' או בדלוסקמא איבדו אין זה סי' כיון דדרך לשניה' שם. ע"כ ומתוך מה שכתבו כאן בגמרא משמע שיש ספרים [דגרסי] ומכירו וזה סוף לשונם א"כ ומכירו פי' או מכירו וי"ס דגרסי בהדיא או מכירו וה"פ מצאו בחפיסה ויודע שלא בתוכו איבדו ואינו שלו ואפ"ה אם מכירו כשר ולרבותא נקט מצאו בחפיסה א"נ דוקא אם מכירו כשר אבל מה שהוא יודע שבחפיסה או בדלוסקמא איבדו אינו מועיל ולספרים דגרסי ומכירו מצינן לפרש כמו אם מכירו עכ"ל ז"ל ועיין עוד ברים דבריהם ז"ל וגם הר"ן ז"ל העלה דודאי תנא תרתי קאמר מצאו בחפיסה ויש לו סימן בה או שמכירו לגט בטביעות עינא אפילו שהוא עם הארץ הגט כשר. וכתוב בתוי"ט ובחפיסה ודלוסקמא נמי טביעות עינא כמו סימן הלא דאיכא בין סימן לטביעת עינא דטביעות עינא אין מועיל להכשירו אלא כשמצאו אותו בעצמו שאבד לו ולא כשמצאוהו אחרים ובבית יוסף הביא חלוקי דעות בטעם הדבר דאיכא למימר דילמא משקר משום הפסד שכרו א"נ דלא להוי למרי גיטא תרעומות עליה אבל כשמצאו הוא נאמן במגו דאי בעי אמר לא אבד מעולם וא"נ אפילו ליכא מגו עד אחד נאמן באיסורין בטביעות עין ע"כ: **והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת** וכו' ביד פ' ששי דה"ג סי' כ"ח ואיתה בהרא"ש ז"ל ס"פ ואלו מגלחין ותוס' פ' עשרה יוחסין ד' ע"ח וגם הרא"ש ז"ל שם ד' ל"ז ותוס' פ' המפקיד ד' ל"ט ודפ' מי שמת דף קנ"ג. בגמרא אמר רבא לא שנו אלא זקן שלא הגיע לגבורות וחולה שרוב חולים לחיים אבל זקן שהגיע לגבורות וגוסס שרוב גוססין למיתה לא אבל אם הניחו בן מאה שנה נותנו לה בחזקת שהוא קיים דכיון דאיפלג איפלג אבל בן פ' ואחת או יותר עד תשעים קרוב למות הוא וביד פ' ט' דהלכות תרומות סי' ג': **בחזקת שהוא קיים**. דאמרינן העמד דבר על חזקתו ומקרא נפקא לן בהכל שוחטין. ומכאן הוכיח ספר תרומת הדשן בסי' שמ"ט דמסמכינן אחזקה אפילו גבי זקן וחולה כ"ש לגבי ילדים ובריאים ואפילו לזמן מרובה דאין כדאי לחלק דדוקא זמן מועט כשיעור מהלך ממדינת הים מוקמינן אחזקת היות אבל זמן מרובה שמנה או ט' שנים או יותר לא מוקמינן כולי האי אחזקת חיות דע"כ אין לחלק בהכי דהא כל מוקמינן אחזקה מנגע ילפינן לה בפ"ק דחולין וכן פרש"י ז"ל בהדיא בפ' כל הגט אמתני' דלעיל דמנגע ילפי' לה וחזקה דנגע אינה אלא לשעה מועטת כדאיתא התם פ"ק דחולין ודילמא אדנפיק בציר ליה שיעורא וכו' וא"כ מנלן למיגמר מיניה אפילו כדי להלך ממדינת הים שהוא מופלג יותר הרבה משיעורא דחזקת נגע והה"נ דגמרינן מה שמופלגין אפילו שלשים שנה מזמן מהלך ממדינת הים ע"כ וע"ש עוד: **בת ישראל שנשאת לכהן אוכלת בתרומה**. תוס' פ' כיצד אשת אחיו ד' י"ח. ובגמרא פריך ורמינהו ה"ז גיטך שעה אחת קודם מיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד ותירץ אביי מתני' דהכא ר"מ היא דלא חייש לבקיעת הנוד והיא ברייתא ר' יהודה היא דחייש שמא יבקע הנוד ורבא תירץ שמא מת לא חיישינן שמא ימות תנאי היא ומעיקרא רמי בגמרא תרומה דברייתא אגט דמתני' דקתני נותנו לה בחזקת שהוא קיים ומשנינן תרומה אפשר להיות זוכת בחולין גט לא אפשר למיחש למיתה דאי חיישת אין לך שולח גט לאשתו והן עגונות: **השולח חטאתו** וכו'. פ' הוציאו לו ד' נ"ה ותוס' דפ' נגמר הדין ד' מ"ז ודפ' התערובות ד' ע"ד ודפ' כל המנחות ד' ס"ב ודפ' בתרא דנדה ד' ע' וביד פ"ד דהל' פסולי המוקדשים סי' י"ד ובטור א"ה סי' קמ"א: **ד שלשה דברים** וכו'. תימא בעיני שלא הובאה משנה זו בעדיות בפ' שני או שלישי דהתם קא תני אפי' דברים שלא נזכר בהם לשון עדות כגון שלשה דברים א"ר עקיבא שלשה דברים ר"ג מחמיר וחולקים. ואיתה בהרא"ש ס"פ בתרא דיבמות: **על עיר** וכו' ביד פ' ששי דהל' גירושין סי' כ"ח וכ"ט ובפ"ט דהל' תרומות סי' ג' ובטור א"ה סי' י"ז וסי' קמ"א: **כרקום** ירוש' איזהו כרקו' ר' בא בשם ר' חייא בר אשי כגון זוגין ושלשלאות וכלבים ואווזין ותרנגולים ואיסטרטיות המקיפים את העיר ע"כ: **וספינה שאבדה בים**. פ' מי שמת דף קנ"ג: **והיוצא ליהרג נותנין** וכו'. גמ' אמר רב יוסף לא שנו אלא בב"ד של ישראל אבל בב"ד של אומות העולם כיון דגמר ליה דינא לקטלא מיקטל קטלי ליה ותו לא מקבלי שוחדא ואין עליו תומרי חיים ואיכא דאמרי אמר רב יוסף אפכא: **ה המביא גט בארץ ישראל וחלה** וכו'. ביד פ"ז דהל' גירושין סי' ד' כ' ובפ"ט סי' נ"ה נ"ו נ"ז ובטור א"ה סימן קמ"א: **וחלה ה"ז משלחו ביד אחר** נלע"ד דאיידי דתנא גבי בעל גופיה והניחו זקן או חולה נותנו לה בחזקת שהוא קיים תנא נמי כל הנהו דמחזיקין אותו בחזקת קיים וכן נמי שלשה דברים דקאמר ר' אלעזר בן פרטא דברים שהן בחזקת קיימין או שנותנין עליהם חומרי חיים וחומרי מתים תנא השתא נמי דינים דאם חלה השליח של הגט יכול לעשות שליח אחר ולא אמרינן דנתבטלה שליחותו כיון שחלה ואין לו רשות לעשות שליח אחר כדילפינן מושלח ושלחה אלא היכא דאיהו גופיה מצי למיעבד השליחות דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאינו ראוי לבילה בילה מעכבת קמ"ל דבין מביא מא"י בין מביא מח"ל אע"פ שחלה מצי למעבד שליח אלא שמא"י כדינו ומח"ל כדינו בחזקת שליחותו קיימת ובתר הכי מסיים פירקא בעניינים אחרים דשייכי לענין בחזקת שהן קיימין אע"ג דאין להם שייכות כלל לענין הגט דאיהו עיקר מכלתין. א"נ אפשר עוד לומר דמשום דתנן לעיל בחזקת שהן קיימין קאמר השתא דין חלה השליח דחזקה דאין רצונו של אדם שיהא פקדונו ביד אחר והשתא ניחא דאקדים ותני שליח דארץ ישראל קודם שליח דמדינת הים שלא כסדר דנקט ברים מכלתין כנלע"ד ודרך אחרת היתה לי אלא שזו נכונה בעיני יותר. ובגמרא רמינן והתנן לקמן ספ"ו אמר לשנים תנו גט לאשתי או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אינהו אין אבל שליח לא ומשני רבא שאני התם דמילי לחוד נינהו ומילי לא מימסרן לשליח אחר מפני שאין בהם ממש אבל גט דאית ביה ממש חוזר ונמסר. כתב רב אלפס ז"ל יש מי שאומר אם אמר לו הולך גט זה לאשתי ולא הקפיד לומר לו את עצמך הולך משלחו ביד אחר ואע"ג דלא חלה ואם אמר לו את הולך גט זה לאשתי לא ישלחנו ביד אחר אא"כ חלה או נאנס כרשב"ג דאסיקנא בגמרא דסתם מתניתין כותיה ולא אכפת לן במחלוקת דברייתא וכן הדעת נוטה והא דלא בעי לאוקומה למתניתין כרבנן ובהולך לבד כשנויא קמא דבגמרא משום דמשמע ליה דמתני' סתמא קתני ואיירי בין בהולך בין באת הולך: **אם אמר לו טול לי ממנה חפץ פלוני**. תוס' פ"ק דב"ק ד' י"א ודמציעא פרק המפקיד דף ל"ו: **לא ישלחנו ביד אחר**. אם אמר לו טול לי חפץ ואח"כ תן גט והלך הוא ונתן גט ואח"כ לקח ממנה החפץ פוסל ר' יוחנן בשליח ראשון וכ"ש בשליח שני ולהכי תנא מתני' לא ישלחנו ביד אחר שמא כשימסור ראשון שליחות

שליחות לשני לא ימסור לו דברים כהוייתם או השני לא ידקדק בהם ויהיה משנה ומפסיל גיטא דקפידא הוא דאין רצונו שיהא פקדונו דהיינו הספק שלו ביד אחר דהיינו אשתו דלאחר שקבלה הגט הרי היא אצלו כאחר ולר"ש בן לקיש דמסבר כשאמר לו כך בשלוחו וכ"ש בו קסבר לאו קפידא הוא אלא אורחא דמילתא קאמר ליה ולריש לקיש לא הנא מתני' לא ישלחנו ביד אחר וכו' רק לאשמועינן דאין השואל רשאי לשאול ואין השוכר רשאי להשכיר וכאן שנה רבי דין זה ולאו משום בטול שליחותא נקט ליה דאם שלחו ביד אחר הגט גט דאע"ג דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר שליח לגרשה מיהא הוי אבל היכא דא"ל טול לי ממנה חפץ פלוני ותן לה גיטא ושלח השליח גם ביד אחר והלך הוא האחר ונפקא איתתא לאפיה ויהבא ליה חפץ והדר שקלא מיניה גיטא ל"ע ל"ס דגיטא מעלייא הוא . וביד פ"ג דהלכו' שלוחין ושותפין סי' ח' : **ו עושה בב"ד שליח ומשלחו** כנ"ל. ובפירוש ר"ע ז"ל הלשון יתר או חסר הפירוש וכנ"ל עושה בב"ד שליח שנ"ל בפניהם כפ"כ ובפ"נ לפי שהאחרון לא יוכל לומר : **אין השליח האחרון** וכו'. בטור א"ה סי' קמ"ב והם כתוב וכל אחד ואחד יאמר בפני ב"ד שליח אני ומדקתני אין השליח האחרון ולא קתני ואין השליח השני שמעינן מינה בגמרא דשליח שני אם חלה עושה שלישי עד מאה ומדקתני אלא אומר שליח ב"ד אני שמעינן דכולהו אין ממנין אלא בב"ד: **ז המלוה מעות** וכו' תוס' פ' יש מותרות דף פ"ו ודפ' שני דכתובות ד' כ"ו ודפ' יש נוחלין דף קכ"ג וכולה מתני' עד סוף הפרק ביד פ"ז דהלכו' מעשר סי' ד' ה' ו' ז'. בפי' ר"ע ז"ל אלא שמפרים ממעשר ראשון תרומה מעשר לכהן . אמר המלקט כדי שיהא מותר לזרים מכיון שאין כאן גזל מתנות כהונה שכבר נתן דמיהן לכהן זה ובשעת ההלואה פסק להם דמים ובגמרא פרכינן היכי נפיק ידי נתינה דהא לא אתו לידייהו דכהן ולוי וכיצד זכו בהם הכהנים הללו ומוקמינן לה במכירי כהונה ולויה כלומר שהם מכיריו ואוהביו והיינו רגיל לתת תרומותיו אלא להם הלכך כיון דמילתא דפשיטא היא דלדידהו יהיב להו אסחו להו שאר כהנים דעתייהו והוי כמאן דמטי לידייהו רש"י והר"ן ז"ל : ובהגהות אשרי יהיב טעמא משום דכל מתנות כהונה חשוב כמו מתנה מועטת ואסור לחזור בו כדאמרינן בפ' הזהב ע"כ. עוד בפי' ר"ע ז"ל ואם הוא רגיל ליתן תרומותיו וכו'. אמר המלקט רב הוא דאוקי לה במכירי כהונה ולויה ושמואל הוא דאוקי לה במזכה להם ע"י אחרים ועולא מוקי מתני' כר' יוסי דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה כגון עני המנקף ברגלם הזית ומצודת חיה ועופות ומגילת הרס דלקמן פ"ה ובבכורות פ' שני כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ובגמ' דשנים אוחזין השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו דאע"פ שאין זכייה לקטן עשאוהו כזוכה ובכולן יש לומר מפני התקנה עשו דהכא נמי אע"ג דלא אתו לידי כהן הרי הן כאילו באו כבר לידו ומפרים עליהם וה"נ מוקי לה ר' אבהו בשם ריש לקיש בירוש' ובגמרא כולהו כרב לא מוקמי במכירי לא קתני ואע"ג דמזכה נמי לא קתני ניחא ליה לשמואל לאוקמוה במזכה דאיירי בכל כהנים כולהו כשמואל לא מוקמי במזכה לא קתני ואע"ג דמכירי נמי לא קתני ניחא ליה לרב לאוקמה במכירי משום דמפרישין עליהם שהם קתני משמע בלא שום זכוי כולהו כעולא לא מוקמי כיחידאה לא מוקמינן ואע"ג דשמואל פסיק בגמרא דפ"ק דב"מ כר' יוסי מ"מ מסתבר ליה לאוקמי מתני' אפילו כרבנן : וכתוב בתוי"ט בחזקת שהן קיימין אע"פ שהוא מוסב על כהן ולוי ועני שייך למיתני בנו"ן ולא במ"ם שכן בלשון ארמית הנו"ן מורה על הרבים כמו על הרבות וכדתנן להיות מפרים עליהן מחלקן וכו' ואם הלוין וכו' ע"כ. ותימה הוא למה הוצרך לכתוב כן שזה הענין פשוט בחלף אלפי מקומות במשנה בתלמוד ובאגדות ועוד דאם היה לו לדקדק כן הוא על מלות מחלקן הלוין דאע"ג דלא שייך אלא בנקבות אשכחן ליה נ"כ בזכרים בדוכתי טובא אבל מלת קיימין או קיימים לא אשכחן לה רק בזכרים דבנקבות לא שייך נומר רק קיימות אלא דבמתני' דבסמוך קתני קיימין אע"ג דקאי אפירות ומעות שכן לשון נקבה כדאמרינן בעלמא דבר תורה מעות קונות דו"ק : **מתו צריך ליטול רשות מן היורשים**. מפני שאין חוב זה מוטל עליהם לפרוע יטול מהם רשות אם רוצין שיתקבל חובו בשבילם יעככם ממעשרות, עכ"ל רש"י ז"ל . ובגמרא תניא ר"א בן יעקב אומר המלוה מעות את הכהן ואת הלוי בב"ד ומתו מפריש עליהם בחזקת הקרוב להם מאותו השבט הראוי ליורשם ואם הלוה את העני בב"ד ומת מפריש עליו בחזקת עניי ישראל דתקנת כל עניי ישראל היא כדי שימצאו מי שילוה להם ולאו גוזל את העניים הוא כי גבי מעשר עניים אבל לא בחזקת יורשיו דשמא יורשיו עשירים הם ר' אחי אומר על העני מפריש בחזקת עני עולם ואפילו כותים אם אין עניי ישראל בעיר דס"ל דכותים גרי אמת הן ואף הם זוכים במעשר עני . בפי' ר"ע ז"ל צריך ליטול רשות מן היורשין שירשו מהם קרקע משועבדת לבעל חוב צריך ליטול וכו'. אמר המלקט מה שכתוב משועבדת לבעל חוב ר"ל לבעל חוב זה שהלוה אביהם ע"מ להיות מפריש עליהם מחלקן ולהפרע מהם צריך ליטול רשות וכו' והוא פי' הרמב"ם ז"ל ודלא כפי' תוס' ז"ל שאכתוב בסמוך : ואם הלוים בפני ב"ד אינו צריך ליטול רשות מן היורשין דיש כח על ב"ד להטיל חוב זה על הכהונה ועל הלויה לפי שתקנתם היא שימצאו מעות להלוותם רש"י ז"ל. ובגמרא בעי מ"ש למיתה דעבוד תקנתא ומ"ש לעשירות דלא עבוד תקנתא דתניא בהדיא בברייתא אם העשיר העני אין מפרישין עליו וזכה הטוב במה שבידו ומשני משום דמיתה שכיחא עבוד לה רבנן תקנתא אבל עשירו' דלא שכיח' לא עבוד לה רבנן תקנתא והיינו דאמרי אינשי חברך מית אסר פי' הוק והאמן הדברים חברך אתעתר לא תאסר . עוד גרסינן בגמרא תניא רבי אומר ביורשין שירשו קרקע שעליהם מוטלת המלוה לפרוע חוב אביהם ולא שירשו כספים ופירשו תוס' ז"ל דאסיפא קאי שאם ירשו קרקע מפריש עליהם אבל לא ירשו קרקע לא מפריש עליהם אבל ארישא דקתני מת צריך ליטול רשות מן היורשין לא מצי קאי דכל שכן אם לא ירשו שצריך ליטול רשות מן היורשין יותר שאין עליהם מוטל לפרוע חוב אביהם ע"כ. וכן פי' ג"כ ה"ר זרחיה הלוי דאסיפא קאי ונראה דלא כפירוש הרמב"ם ז"ל שהעתיק ר"ע ז"ל כמש"כ בסמוך ופי' בכסף משנה שם פ"ז וז"ל ומפרש רבינו דארישא קאי וה"ק דיקא כשירשו קרקע צריך רשות ורשות מיהא מועיל אבל בירשו כספים אפילו יתנו רשות אינו מועיל כיון שאין להם לפרוע חוב אביהם הרי הם כנכרים בעלמא והרי' שהוב כאבוד שאין מפרישין עליו וכן פירשו הרמב"ן ז"ל והרשב"א ז"ל ע"כ: **ח המניח פירות להיות מפריש** וכו' בערבי שבתות ובערבי ימים טובים איירי דהרי שלא מן המוקף תוס' ז"ע אבל ביד פ"ה דהלכות תרומות סי' כ"ה כ"ו הלשון כן המניח פירות להיות מפריש עד שיעשו תרומה אע"פ שאין מפרישין לכתחלה אלא מן המוקף אם הפרים הרי הן בחזקת קיימין ע"כ. ולדעתו ז"ע נ"ל דהא דקתני במתני' מפריש עליהן לשון לכתחלה משום שהא דמעות מעשר שני נקט לה וכן הוא ז"ע כתוב לשון לכתחלה גבי מעות מעשר שני בפ"ד דהל' מעשר שני סי' י"ג . ואיתא להאי בבא בירוש' פ"ז דדמאי : **הרי זה חושש מעת לעת** של בדיקה ר' אלעזר בן אנטיגנוס אומר מעת לעת של הנחה כלומר דיים אי' שלא לבד מחזיקינן ליה בחזקת קיים וקשיא ליה מתני' דלדידיה ס"ל למתני חושש למפרע עד מעת לעת: **דברי ר' אלעזר בן שמוע** בירוש' ל"ג בן שמוע וכן במסכת החגם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל נמחק וגם ר"ש נוריה ז"ל מחקו והכי משמע ג"כ מפי' רש"י ז"ל שפי' גם כאן כדרכו בכל התלמוד ר' אלעזר בן פדת דנהרא ור' אלעזר בן שמוע דמתניתין והברייתא ע"כ וודאי שכן הוא דסתמו כפירושו ובגמרא א"ר אלעזר חלוקין עליו חבריו על ר' אלעזר דתנן בפ' שני דמסכת מקואות מקוה שנמדד ונמצא חסר כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברה"י בין ברה"ר טמאות ולא שמכינן אחזקה שהיה שלם והא קמ"ל ר' אלעזר בן פדת דלא תימא לעולם אין חלוקין ומאי למפרע מע"ל קמ"ל דלמפרע ר"ל כל עיקר דמשעה ראשונה כלן טמאות וחלוקים : **ר' יהודה אומר בשלשה פרקים** וכו' וליכא מאן דפליג עליה הלכך הלכה כמותו כמו שפסק הרמב"ם ז"ל : **בקדים של מוצאי החג** רוח מזרחית שנקראת בלשון מקרא בספר יונה חרישית על שם שמשתקת כל הרוחות כלומר מבטלת לגת כל הרוחות והיא חמה מאד והיא ג"כ חזקה מאד כדכתיב ברוח קדים תשבר אניות תרשיש ורוח דרומית קשה מכולן ורוח מערבית בינונית ורוח צפונית נוחה מכולן לא הוה ולא נוגעת וממתקת את שאר הרוחות ומשבבת עם כולן ואלמלא כן אין העולם מתקיים אפי' שעה אחת :

ובשעת כניסת מים לבוסר. תוס' פרק אין מעמידין ד' כ"ס :

פרק ד

השולח גט וכו'. ביד פ' שני דהל' גירושין סי' פ"ז י"ז ובטור א"ה סי' קמ"א. ואיתה ר"פ האומר דקדושין ע"ה ע"ב : **והגיע בשליח** . מדלא קתני הגיעו שמעינן שלא היה מתכוין וכו' כדפי' ר"ע ז"ל : **או ששלח אחריו** דמהו דתימא לא אלימא שליחותיה דבתרא משליחותיה דקמא דליבטליה קמ"ל : **בטל הוא ה"ז בטל**. בגמרא מסיק דבטל הוא תרי לשוני משמע משמע דבטל לשעבר ומשמע דליבטיל נמי גם לישנא דמהני ביה קאמר היינו דליבטיל לשון עתיד וגבי מתנה שנותנין לו שאינו רוצה לקבלה אם אמר מתנה זו בטלה היא לשון עבר משמע וחוזר ניהן וזוכה במתנה דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ובגמרא בעי רב נחמן בר יצחק אם אמר בגט בטל ולא אמר הוא אי לשעבר משמע ולא אמר כלום או דילמא בלא הוא נמי שתי לשונות משמע וגבי גט לישנא דמהני ליה קאמר והוי גט וקאי בתיקו : **ב בראשונה** וכו'. תוס' פ"ק דקדושין ד' י"ב : **היה עושה ב"ד** רב נחמן ס"ל בפני שנים דהרי נמי קרי להו הנא ב"ד ומייתי לה מדתנן בפרק בתרא דשביעית גבי פרוזבול פלוני ופלוני הדיינים ורב ששת ס"ל דוקא בפני שלשה דבית דין תנן והתם בשביעית לאו דוקא תרי קתני דתנא לאו כי רוכלא . וטעמא דבעו שלשה דעסקי קלא טפי ושמעא איתתא ולא מנסבא אבל אם בטל בפני שנים לא הוי בטול ועיין בתוי"ט שהקשה על פי' ר"ע ז"ל שפירש היה מבטלו בפני שלשה כדעת רב ששת ואח"כ פירש שהשליח שאינו יודע בדבר מוליכו לה והיא נשאת בו והוא לשון רש"י ז"ל וליתיה למאן דמפרש דב"ד דתנן היינו בפני שלשה דלדידיה ליכא למיחש שהגנה דהא ג' מפקי לקלא אלא טעמא דר"ג דתקנתו היתה מפני העגונות כדאיתא בגמ' ורש"י ז"ל לא פירש אותו לשון רק אליבא דמאן דסבר דהא דתנן ב"ד היינו תרי ונמצא הר"ב ז"ל מכה שפרא לבי תרי ע"כ בקיצור מופלג שהוא האריך ע"ש : **שלא יהו עושין כן מפני תקון העולם**. ר' יוחנן מפרש מפני תקנת ממזרים כדפי' ר"ע ז"ל אבל ריש לקיש פירש מפני תקנת עגונות דס"ל כרב ששת דאמר דבפני שלשה היה צריך לבטלו וכי תלתא אית להו קלא ושמעה וידעה ולא מינסבא ונאסרת עגונה וכיון דאצרכיה ליזיל אחריו או לשלוח שליח לא יטרח כ"כ בשביל עגונה ור' יוחנן ס"ל דהוה סגי בשנים כרב נחמן . ואם בטלו אחר תקנת ר"ג רבי ס"ל דהוי מבוטל ואע"ג דעבר אתקנתא בטל שליחותא ורשב"ג אומר דאינו מבוטל דא"כ מה כח ב"ד יפה ושריא לעלמא דרבנן אפקעוה לקדושיה מיניה וכאילו לא היתה א"א מעולם והם אמרו שיפקעו כל קדושין שבישראל ע"י גט כזה : **מפני תיקון העולם**. כתוב בתוי"ט כתב הר"ב ומכח תקנת ר"נ מלקין על מי וכו' פי' מכין אותו מכת מרדות וטעמא דמלקין משום דקי"ל דתקנתא דר"ג לא היתה אלא לכתחלה אבל בדיעבד אם בטלו מבוטל ומיהו דוקא אחר תקנת ר"נ אבל מה שקודם תקנת ר"ג שהוא מפלשה לרב ששת או פחות משניה לרב נחמן אפי' בדיעבד אינו מבוטל ע"כ אלא ששניתי לשונו לביאור הענין כשעג"ד : **בראשונה היה משנה** וכו'. ירושלמי פ' גם פשוט ועיין במ"ש בפירקין דלעיל סי' ג' ופי' הר"ן ז"ל היה משנה לא שהיה עושה כן בכוונה אלא שדבר היה מזדמן שהיה משנה שמו ושנה שם עירו ושם עירה כיצד יוסף ואשתו מרים היו דרים בא"י ולפעמים היו משנים דירתם למדינת הים וקורין לו יוחנן ולאשתו שרה ואשתו היתה חוזרת לא"י ונקראת שם מרים כבתחלה והוא היה נשאר במדינת הים ונקרא שם יוחנן ולפעמים היה שולח גט לאשתו שבא"י וכותבין בו בני מדינת הים שמותיהן שבכאן ושם עירו שבכאן וכשהיה הגט בא לארץ ישראל ב"ד שלשם היו מקבלין עדים שכך היו נקראים במדינת הים והיו מתירין אותה להנשא ולזמן שהיה נשכח הדבר היה הבעל יכול לקלקלה ולומר שלא נתגרשה מעולם שמותיהן אינם אותם הכתובים בגט ולא שם העיר ולפיכך עמד ר"ג ותיקן שיהא כותב איש פלוני ואשה פלונית דהיינו שמות מקום הכתיבה וכל שום שיש להם בשביל שמות מקום הנתינה מפני תקון העולם כדי שלא יוכל להוציא לעז אבל מדינא מגורשת גמורה היא ועכשיו לא יוכל להוציא לעז דכיון שירא בגט וכל שום יאמרו אפשר ששני שמות היו לו ונודע הדבר על פי העדים שהותרה על פיהם ומשמע ודאי דר"ג כשם שעשה תקון לשמותיהן כך עשה תקון לעיירותיהן ובכלל איש פלוני הוא כך היה כותב בגליל מאתא אנא ראובן שמארץ יהודה וכל שום שיש לי כדאמרינן ביבמות וכו'. ור"ת ז"ל פי' דתקנת ר"ג שיהא שיכתוב כל השמות שיש לו וליסנא דמתניתין לא מוכח הכי דא"כ הוה ליה למיתני התקין ר"ג שיהא כותב כל שם שיש לו אבל מדקאמר אני פלוני עם כל שם שיש לי משמע שאותו הלשון בעצמו תיקן אבל מדברי הרא"ש ז"ל נראה דה"פ

התקין ר"ג שיהא כותב איש פלוני כלומר שני השמות שיש לו בפירוש של מקום שכתיבה ושל מקום הנתינה ומפני שחשש ג"כ לשם לווי וחניכות התקין שיהא כותב ג"כ כל שם שיש לו וכך היה כותב פלוני דמתקרי פלוני וכל שום אחרן וכו' עכ"ל ז"ל והעלה הוא ז"ל דלית לן תרי גווני בשנוי השם חד גוונא דמפסיל וחד גוונא דצריך לכתחילה בלחוד ומשום לעז כדעת קצת מפרשים דמתני' לא איירי אלא מפני תקון העולם דלעז דליתא אלא בגוונא דמתני' נמי אם לא עשה כן אינה מגורשת אפילו בדיעבד וכתב שכן דעת הרי"ף ז"ל והאריך ע"ש וביד פרק ג' דהלכות גירושין סי' י"ג ובטור א"ה סי' קכ"ט וסי' קמ"א:

ג אין אלמנה נפרעת וכו'. תוס' דפ' הכותב ד' פ"ז ודפ' אלמנה ניזונת ד' נ"ח ודפ"ק דב"ב ד' ה' וביד פי"ו דהלכות אישות סי' י"א ובטור א"ה סי' נ"ו. וז"ל התוס' בפ' הכותב מקשין הא דתנן בהשולח אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה ופריך מאי אריא אלמנה וכו' ומשני דאלמנה איצטריך ליה משום תנא והשתא אמאי איצטריך למיתני הא תינח לה הכא ולעיל נמי גבי היה עליו כתובת אשה וב"ח תנן שכולן צריכין שבועה וי"ל דהיצטריך למיתני התם דלא תוקמה למתני' דהכא בגרושה אבל באלמנה לא תיבעי שבועה משום תנא ואע"ג דגרושה בעיא נמי תנא כדאמרינן לקמן פ' אלמנה מ"מ לא בעיא תנא כמו אלמנה והא לא תיקשי מתני' דהכא אמאי איצטריך למיתני דהכא לא תנא בהדי הנך דאין נפרעין אלא בשבועה עכ"ל ז"ל: **נמנעו מלהשביעה.** הב"ד ובגמ' יהבינן טעמא משום מעשה באלמנה אחת שאע"פ שהיתה סבורה לישבע באמת נעשה בזוהר ונמצא שהיתה מפסדת כתובתה מחמת שהיתה חוששת שלא תענש אע"פ שתשבע באמת כדרך שנענשה אותה אלמנה כדאיתא בגמ' ע"ש: **התקין ר"ג וכו'.** תוס' ס"פ מוציאין אלו ובירוש' הגרסא שתקין רשב"ג שתהא וכו' וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף ז"ל: **שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו.** ובגמרא אמרו נודרת ואוסרת פירות שבעולם ואמרו כל פירות לאו דוקא דכיון שהוא דבר שאי אפשר לעמוד עליו ה"ל כאומר שבועה שלא אישן ג' ימים דמלקין אותו וישן לאלתר כדאיתא בפ' שבועות שתים בתרא אלא צריכה שתשייר דבר שתוכל לחיות בו הר"ן ז"ל. וא"ת בין בעל בין חכם היאך יכולין להפר ולהתיר שלא בפני היתומים [עי' בתוי"ט] ועוד היה אומר ר"ת דאין צריך בפניו היכא דהנודר נדר מדעתו ולא מחמת טובה שעשה לו אלא דוקא דומיא דמשה דמחמת הנדר נתן לו יתרו בתו וכן לצדקיהו היה מסור ביד נבוכדנצר להרגו וע"י השבועה הניחו כה"ג בעינן בפניו וכן מוכח בסוטה פ' אלו נאמרין דא"ל יוסף לפרעה אבי השביעני א"ל פרעה זיל אתשיל אשבועתך אלמא היה יכול להתיר שלא בפני יעקב. ובירושלמי דנדרים מפ' טעמא הא דאין מתיר את הנדר אלא בפניו היינו מפני החשד ומפני הבושת מפני שלא יחשדנו אותו שנדר בפניו שחילל נדרו בלא התרה ומפני הבושה שהנודר מתבייש מאותו שנדר בפניו כי הוא סבור שחלל נדרו ולהני טעמי אף לכתחלה מתירין את הנדר שלא בפניו רק שהודיע לו הנדר וטעמא דגמרא דידן עיקר ואין להתיר לו אלא בפניו פי' בידיעתו כמו אין דנין לאדם אלא בפניו ע"כ מהרא"ם ז"ל: **העדים חותמין וכו'** בתוס' רפ"ק דמכלתין ועיין במ"ש לקמן בפ' בתרא סוף סימן ד'. וביד פרק ראשון דהלכות גירושין סי' ט"ז ובפ"ג סי' ח' ופי' רש"י ז"ל דאתרווייהו קאי דכל אלה מתקנות ר"ג הזקן אבל תוס' ז"ל כתבו ר"ת מחק מספרו וי"ו מוהעדים ושמא משום דהוה משמע דר"ג תיקן ובגמ' אמר רבן גמליאל תקנה גדולה התקינו שיהא מפרשין בגיטין שמותיהן מפני תקון העולם משמע דמקודם נתקנה ע"כ. ובגמרא מוקי רב יוסף מתני' אפילו כר"מ דאמר עדי חתימה כרתי ומתחלה לא היו חותמין אלא אני פלוני עד והיו צריכין לטרוח ולחזור על כתיבות וחתימות הדומות לאלו שנתקיימו בב"ד והתקינו שיהא כותב ונוקב שמו פלוני בן פלוני ומאחר שיתפרסמו שמותם בכל יחזרו אחר יודעיהן ומכיריהם להעיד על כתב ידן ואין צריכין לבקש שטר מקויים בב"ד ולדמות החתימות זו לזו וכדתניא אמר רבן גמליאל תקנה גדולה התקינו שיהיו מפרשין בגיטין שמותיהן ראובן בן שמעון עד מפני תקון העולם: **הלל התקין פרוזבול.** שהדיינים הן הנוגשים ולא קרינן בו הו לא יגוש את רעהו:

ד לשם בן חורין לא ישתעבד. בסוף לשון ר"ב ז"ל לא לרבו ראשון דילמא ממנעי ולא פרקי ע"כ. אמר המלקט דקדקתי בגמרא כי זה הטעם דדילמא מימנעי ולא פרקי לא אמרו ורק אביי דמוקי מתני' בלאחר יאוש וה"ק לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון לשם בן חורין לא ישתעבד לא לרבו ראשון ולא לרבו שני לא דהא לשם בן חורין פרקיה לרבו ראשון נמי לא דילמא מימנעי ולא פרקי רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד דקסבר כשם שמצוה לפדות את בני חורין כך מצוה לפדות את העבדים וליכא למיחש למימנעי ולא פרקי אבל לרבה דמוקי מתני' לאחר יאוש כפי' ר"ב ז"ל צריך לומר כאשר נתן הוא רבא עצמו טעם לדבריו לרבו ראשון נמי לא דהא לאחר יאוש הוה וכן פירשו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל וגם בתוי"ט עורר על זה וכתב בסוף דבריו דמצאת אומר שהר"ב מזכה שטרא אבי תרי ולדעתי שאינה אלא טעות סופר כשגגה שיוצא מלפני השליט: **רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד.** פירשו הרי"ף והרא"ש ז"ל בין לשם עבד בין לשם בן חורין נשתעבד לשם עבד ישתעבד לרבו שני לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון שלא יהא הולך כל אחד ואחד ומפיל עצמו לגייסות ומפקיע עצמו מיד רבו ע"כ. אלא שמתוך פי' הר"ן ז"ל נראה דהוה גרים בלשון הרי"ף ז"ל רשב"ג אומר בין לשם עבד בין לשם בן חורין ישתעבד לרבו ראשון כפי' רש"י ז"ל כמו שארמוז בס"ד. והרמב"ם ז"ל פי' לרשב"ג ישתעבד בו השני באיזה ענין שיהיה וזה לשון תוס' ז"ל בין כך ובין כך ישתעבד פי' בקונטרס לרבו ראשון וכן הגיה ר"ת ז"ל דאי כשפדאו לשם עבד ישתעבד לשני יפיל עצמו לגייסות כדי שירויח לענין מציאה ומתנה דלא קני ליה שני לכל גופו אלא למעשי ידיו כדאמרי' בגמרא ופעמים נמי שהוא שונא לרבו ראשון מתמול שלשום ומפקיע עצמו ממנו ומיהו נוכל לומר דלא פליג רשב"ג את"ק אלא בפדאו לשם בן חורין דמשום דבר מועט לא יפיל עצמו לגייסות עכ"ל ז"ל. פי' דבגמרא אמרינן למאן דמוקי מתני' לאחר יאוש ולשום עבד ישתעבד היינו לרבו שני כדכתיבנא פרכינן בגמרא רבו שני ממאן קני ליה מבלאי שבאי גופיה מי קני ליה ומשני אין קני ליה למעשי ידיו דאמר ריש לקיש וכו' ואפילו ישראל קני ליה גוי מדכתיב וישב ממנו שבי ש"מ קנייה בחזקה והשתא ק"ו גוי יש לו כח לקנות הישראל גוי לגוי כמותו לא כ"ש דקני ליה למעשי ידיו ורבו שני קני ליה מגוי למעשי ידיו בכספא וגופיה בשבילה לשם עבדות ואפילו מל וטבל גבי רבו ראשון קנייה שבאי ביאוש למעשי ידיו דהא אפילו ישראל נמי מקני ליה לגוי למעשי ידיו: **עבד שעשאו רבו אפותיקי וכו'.** פסק רב אלפס ז"ל לפי הגרסא שבידנו בהאי סיפא כרשב"ג דדיין דינא דגרמי ומתני' דוקא באפותיקי מפורש אבל אפותיקי סתם למה ליה למשחרר לכתוב שטר הא בלאו הכי משתעבדי ליה כולהו נכסי וגם הרמב"ם ז"ל פי' ומאחר שהעיקר אצלנו דדיינין דינא דגרמי יהיה בזה המאמר הלכה כרשב"ג ע"כ. ובגמרא במאי קמיפלגי בהיזק שאינו ניכר קמיפלגי רשב"ג ס"ל דשמיה היזק ות"ק ס"ל דלאו שמיה היזק וכתבו התוס' וצריך לומר דהאי היזק שאינו ניכר חשיב ניכר טפי מההוא דפ' הניזקין דהתם קי"ל דלאו שמיה היזק והכא קיי"ל כרשב"ג דמתניתין דשמיה היזק ע"כ. ונלע"ד דלהכי קתני אפותיקי לאחרים ולא קתני אפותיקי לב"ח לכלול בעל חוב או כתובת אשה אע"ג דבברייתא בגמ' איכא פלוגתא דתנאי דאיכא למאן דסבר העושה שדהו אפותיקי לב"ח ולכתובה אשה גובין משאר נכסים אם מכר הלוה את השדה רשב"ג את ב"ח גובה משאר נכסים אשה אינה גובה משאר נכסים לפי שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין ודוקא הטילה אחריות כתובתה על שדה זו וע"מ כן נשאת ולא שיהא כל נכסיו אחראין לה ולא תדע על איזה לחזור מי קנה ראשון ומי אחרון ותצטרך לדון עם כל אחד ואחד. והרמב"ם ז"ל פי"ח דהלכות מלוה לא העתיק אלא לאחרים. ואיתה בירוש' פ' כל שעה דכ"ם ע"א ופליגי התם וגם בפירקין רב ור"י דגרסי' התם מי משחרר רב אמר בין רבו ראשון בין רבו אחרון ור' יוחנן אמר אין משחרר אלא רבו הראשון בלבד והתם מפרש טעמייהו. וביד פ' ז' דהל' חובל ומזיק סי' י"א ובפ"ח דהל' עבדים סי' ט"ו י"ו ובפי"ח דהל' מלוה ולוה סי' ו' ובטור סי' רס"ז ושם כ' דיש פוסקים גם בסיפא כרשב"ג ע"ש ובח"מ סי' קי"ז:

ה מי שחציו עבד וכו' פי' דוקא עבד מפני שהוא מצווה על פרו"ר כופין את רבו אבל שפחה תשאר כמו שהיתה ועובדת את עצמה יום אחד ואת רבה יום א' ואי' בפסחים פ' כאשה דפ"ח ורפ"ק דחגיגה וכתבו שם תוס' ז"ל והרב רבינו משולם גריס תקנתם את עצמו ואת רבו לא תקנתם כלל שגם הרב מפסיד הולדות ע"כ. ויש להסתפק אם כוונתו ז"ל להפך שפת המשנה או לבד לפרש שאתם חשבתם שתקנתם אותו ואת רבו ולא תקנתם לא אותו ולא את רבו שגם הרב וכו' ונלע"ד שנ"ל דלרבינו משולם גם לב"ש לא נתקן אלא העבד לפרו"ר. עוד כתבו כאן ושם לא תהו בראה לאו עשה אלים טפי מפרו ורבו כדאמרי' בגמ' דמגלה בפ' בתרא מוכר אדם ס"ת לישא אשה וללמוד תור' ומש"ה מייתי לא תהו בראה א"נ משו' דאי הוה יכול לקיים שבת כל דהו משום מצות פרו ורבו לא הוה כפינן ליה. וריב"ם מפרש דנקט לשבת יצרה משו' דשייך אף בצד עבדות אבל פרו ורבו לא שייך אלא בצד חירות וכן משמע קצת בירוש' דפירקין ודפ"ק דמועד קטן דאמר וכו' וכ' הר"ן ז"ל בפ' אותו ואת בנו דממתני' מוכח דאסי' לישא אינה שפחה ואינה בת חורין נמי אינו יכול משום דאתי צד עבדות ומשמש בצד חירות דאי שרי היכי אמרינן יבטל ע"כ. ותוס' ז"ל נ"ע האריכו לתרץ דאמאי לא ישא ממזרת או נתינה ע"ש וז"ל תוס' אשר שם בפ' האשה לישא שפחה אינו יכול וא"ת וליתי עשה דפרו ורבו ולידחי לאו דלא יהיה קדש וי"ל משום דידה דליכא עשה דאפשר לה בעבד ועוד דבהחלת ביאה מיעקר לאו ולא מקיים עשה אלא בהוצאת זרע וכאן חרע כיון דאפשר לקיים שניהם ע"י כפייה לא דחינן ליה ללאו ע"כ. וא"ת וימכור עצמו בעבד עברי ויהיה מותר בשפחה וי"ל בזמן שאין היובל נוהג דאז נמי אינו נוהג עבד עברי ועוד אומר ר"י דאסור למכור עצמו בעבד כדאמרינן בפ"ק דקדושין וא"ת ישא אמה כפהס והיא בת חורין וי"ל דאתי צד עבדות ומשמש בצד חירות וא"ת וישא ממזרת דממזר מותר בשפחה דבפ' האומר דקדושין א"ר טרפון יכולין ממזרים ליטהר כיצד ממזר נושא שפחה ומותר נמי בצד חירות דחרורי וממזרי מותרין לבא זה בזה וי"ל אי חיין קדושין תפוסין אתי צד עבדות ומשמש בצד אשת איש ואי לא תפסי א"כ בעילתו בעילת זנות ובהשולח מספקא ליה אי תפסי אי לא ועוד אומר ר"ת דאין תקנה להרבות ממזרין וא"ת וישא נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה וי"ל דאע"ג דממזר מותר בשפחה נתין אפשר לאסור בה דקדש ועומד הוא הממזר שנולד מאיסור דלא תפסי קדושין ולכך מותר בלאו דלא יהיה קדש והא דקאמרינן בים מותרות דממזרת ונתינה לישראל לפי שיכול להכשיר זרעו שישא בנו שפחה ואע"ג דנתין אסור בשפחה האי גברא לא אכפת ליה באיסור דהא קא נסיב ממזרת ע"כ. ועיין במ"ש בפ"ט דיבמות סימן ג' ואיתה בפ"ק דב"ב דף י"ג ובר"פ דערכין ובטור י"ד סי' רס"ז: **לישא שפחה אינו יכול. בת חורין אינו יכול** כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכן הגרסא בדפוס בפרק קמא בעדיות: **ליבטל והלא לא נברא וכו'.** כך צריך להיות: **כופין את רבו ועושה אותו בן חורין.** עיין בתוס' ז"ל שכתבו דלא שייך לומר כאן וכי אומרים לו לאדם חטוא כדי שיזכה חברך כיון שלא פשע חברו וגם בפסחים הכא דמצוה רבה דלא תהו בראה שאני כדמסיקנן גבי ר' אליעזר ששחרר עבדו דמצוה דרבים שאני אע"ג דעבר אעשה דלעולם בהם תעבודו הכא נמי דכוותה וכן תרצו ג"כ בסוף:

ו המוכר עבדו לגויים. בברייתא יצא לחירות וצריך גם שיחרור מרבו ראשון אמר רשב"ג בד"א שלא כתב עליו אונו דהיינו שטר כתוב בו לכשתברח מן הגוי אין לי עסק בך אבל כתב עליו אונו זהו שחרורו. כפי' ר"ב ז"ל כדאמרינן כופין אותו לפדותו וכו' מועתק מפי' רש"י ז"ל במתניתין שכתב כדאמרינן לקמן דקונסין אותו וכו' ואיתיה בגמרא. ובגמרא בעי בתר הכי מכר עבדו ומת מהו שיקנסו בנו אחריו לפדותו כשם שקונסין את אביו לפדותו עד עשרה בדמיו איכא דלשון שני דריב"ל דאיתא בגמרא ומסקינן דלבריה לא קנסו רבנן דומיא דההיא דשדה שנטייבה שכתבתי בפ"ד דשביעית ודומיא דההיא דזוכנן שכוונו מלאכתם במועד יאבדו כמו שכתבתי בפ' שני דמועד קטן: **או לחוץ לארץ.** ואפילו לישראל ולאו דוקא לח"ל דה"ה אם מכרו לסוריא או לעכו כדקתני בברייתא בפ"ק ובברייתא יצא לחירות וצריך גט שחרור מרבו שני דקנייה רבו שני מיד רבו הישראל כראשון ולא הדדי זביני ואבד מעותיו דלאו עכברא גנב אלא חורא גנב וסיפא דאיכא איסורא השתא התם קנסינן והרי העבד ביד הלוקח הזה שהוציאו לח"ל: [ואי' בברייתא] רשב"ג אומר פעמים יצא לחירות פעמים לא יצא לחירות כיצד כו'. ואיתה בר"פ בתרא דערכין. והקשו תוס' ז"ל לח"ל יצא לחירות וא"ת ה"ד אי עבד אזל מנפשיה ליבד את זכותו ולא יצא לחירות כדקאמרינן בשמעתין דבעל כרחו של עבד אין רבו יכול להוציאו כדתנן בשלהי כתובות ואין הכל מוציאין וי"ל דמיד כשמכרו קנסינן ליה ולוקח פן ישדלנו בדברים וילך אחריו ע"כ: **אין פודין.** וכתבו תוס' פ' נערה דכתובות ד' נ"ב ומדקתני סתמא משמע כל שבויין ואפילו אשתו וה"כ מתניתין רשב"ג דס"ל הכי בברייתא שם פ'

נשבע

נערה שנתפתתה וזהו דעת רב אלפס שם בפ' נערה שנתפתתה: **מפני תקון העולם** שלא ימסרו הגויים עצמן כן פי' הרמב"ם ז"ל ור"ב ז"ל אבל הכא בגמ' לא אתבריר אי משום האי טעמא אי משו' דוחקא דצבורא אלא שהר"ן ז"ל כתב בפ' נערה שנתפתתה שיש אומרים דהתם אפשיטא בעיין דהכא דמשום דלא ליתו לאיגרויי בהו הוא ולא משום דוחקא דצבורא דהא התם על הבעל לפדותה ולא מדחיק צבורא בהכי ואפ"ה אמרינן דאין פודה את אשתו ביותר מכדי דמיה ולי אפשר דכל היכא דלא מיפדא מדידהו אלא מחיובא כגון בעל בתקנת חכמים כפודה בדוחקא דצבורא דמי ולא אפשיטא בעיין ע"כ. וכן כתב ג"כ כאן והאריך קצת ע"ש: **אין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות [מן הנכרים] יותר על כדי דמיהם מפני תקון העולם**. אי משום דוחקא דצבורא אי משום דלא ליגנבו ולייתו פי' רש"י ז"ל. וביד פ"א דהלכות תפילין סי' י"ג כתב שלא להרגיל אותן לגונבן ולגוזלן ובפ"ח דהלכות מתנות עניים סי' י"ב נראה שפסק כת"ק וכן ג"כ לשונו בפירוש המשנה והלכה כחכמים והתימה על ר"ב ז"ל שפסק כרשב"ג אע"פ שהכלל הוא שהלכה כמותו בכל מקום ששנה במשנתנו האי כללא לאו דוקא הוא אלא היכא דאיכא טעמא דמסתבר כמו שכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו לקמן פ' מי שאחזו וכמו שכתבתי בס"פ שני דברכות וגם הטור לפי דברי ב"י פסק כחכמים אבל בתוי"ט כתב שאפשר שהטור סובר דהלכה כרשב"ג. וביד פ"ח דהל' עבדים וסי' ו' ובטור א"ה סי' ס"ל וסי' רנ"ב וביו"ד סי' רפ"א וסי' רפ"א ובגמרא תנא מעלין בדמי התפילין והמזוזות עד כדי דינר שהוא טרפעיק אחד וכן בס"ת שדמיהם יקרים לפי עלוי זה יכול לעלות בהם דעל ריוח דבר מועט כזה לא חיישינן שיתנו לבלבול ס"ת תפילין ומזוזות: **ז המוציא את אשתו משום שם רע וכו'**. פ' כיצד אשת אחיו דף כ"ה בעי' אם חזר וכנס מהו שיוציא ואסיקנא דאינו מוציא דלא דמי לנטען על אשת איש דאמרן התם אע"פ שכנס יוציא דנטען כיון שכנס אלומי אלמוה לקלא לומר שהיה אמת אבל מחזיר את אשתו אמרינן קם ליה בקלא דליתיה פי' שהיה שקר. ואיתה בפ' המדיר דף ע"ד ובפירקין דף מ"ו. וביד כולה מתניתין עד סוף סי' א' פרק עשירי דהלכות גירושין סי' י"ג ובטור א"ה סי' י': **משום נדר**. פי' שהיא כעסנית כל כך ונדרנית ונלע"ד דארבעה מחלוקות בדבר דתנאי בתראי לא אתי לפרושי דברי ת"ק אבל ברישא גבי שם רע ד"ה היא ואפילו ר' יהודה מודי בה דהא למסקנא ר' יהודה חייש לפריצותא וגם לקלקולא כמו שאכתוב בס"ד במתני' דבסמוך והיינו טעמא דפלגינהו תנא לתרי בבי ולא ערבינהו כנלע"ד: **לא יחזיר** פי' הר"ב שמא תלך וכו' ונמצא גט בטל ובניה ממזרים וכו' וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו בקצור אהא דתניא בברייתא ונמצא גט בטל ובניה ממזרים פי' לאו בטל ממש קאמר דהא לאו תנאי גמור קאמר באומרו אילו הייתי יודע וכו' אלא כלומר שהוא יוציא עליה לעז לומר שהגט בטל ובניה ממזרים שבלעתו היה לתנאי גמור וכל שאתה אומר שאינו יכול להחזיר אף הוא לא ישתדל להוציא עליה לעז שאינו מצוי לקלקלה אלא כל זמן שהוא חושב שתחזור לו וא"ת א"כ ליכא קלקול לעולם דהא מכי כנסה לאחר אסורה לחזור לו וי"ל שהוא סבור כל שאין הגט בטל אלא מחמת שנמצאו הדברים בדאין אף כשנשאת היתה כסבורה שהיא מגורשת גמורה ואונס בישראל מישרא שרי והא דבעי ר"מ הכא תנאי כפול כדמוכח לקמן גבי אילונית ודאמרן לאו תנאי כפול גמור קאמר אלא כפל דברים בעלמא וכגון דאמר לה הוי יודעת שמשום שם רע אני מוציאך שאילו לא היה הנדר ושם רע לא הייתי מוציאך וטעמא משום דר"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן וכל שלא כפל דבריו לא שמעי' מאי דקאמר לה משום נדר אני מוציאך שאילו לא היה הנדר נדר לא היה מוציאה ואפילו לעז ליכא אבל אם התנה תנאי גמור כגון דאמר לה ע"מ שהנדר נדר ואם לא היה הנדר נדר לא יהא גט אע"פ שאמרנו לו לעולם אינך יכול להחזיר היה הגט בטל עכ"ל ז"ל. בפי' ר"ב ז"ל ואמר אילו הייתי יודע שכן אפילו היו נותנין לי מאה מנה וכו'. אמר המלקט ותניא כי האי טעמא ולהאי לישנא אם אמר בשעת גירושין משום שם רע אני מוציאך משום נדר אני מוציאך הוא דלא יחזיר ואם לא אמר מותר להחזי' דהא כיון דלא מצי לקלקלה משנשאת לא אסרו לו להחזירה עד שלא נשאת ואיכא לישנא אחרינא דטעמא הוי משום קנס שקנסו חכמים לאשה שלא יחזירנה כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות ולפיכך צ"ל לה הוי יודעת שמשום ש"ר או משום נדר אני מוציאך ומיהו בין לא אמר בין אמר לא יחזיר ותניא נמי כי האי לישנא: **ר' יהודה אומר כל נדר** וכו' תוס' דפירקין דף ל"ה ודס"פ מומין אלו ובתשובות הרשב"א ז"ל סימן תקנ"ד: **שידעו בו רבים** דסבר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה דכתיב לא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה והוה להו לאיתשולי אשבועתייהו אי לאו משום דהודר ברבים ורבנן דאמרי יש לו הפרה התם לאו משום דאין לו הפרה הוא דאפילו הפרה לא צריך התם דמי הויא שבועה עלייהו כלל הלא בטעות היתה והאי דלא קטלינהו משום קדוש ה' שלא יאמרו הגויים עברו על שבועתן. רבים עשרה דכתיב עדה ואיכא מ"ד הלכה דכתיב ימים רבים גבי זבה: **אינו צריך חקירת חכם**. פי' הר"ן ז"ל אינו צריך חקירת חכם היינו שהבעל יכול להתירה כנדרי ענוי נפש ודברים שבינו לבינה וכך פירשו בירושלמי ובתוספות פירשו אף בשאר נדרים וכגון שתלתה נדרה בדבר ואמרה קונם בעלי נהנה מפני שגנב כיסי והכה בני ונודע שלא גנב ושלא הכה וכן מוכיח בתוספתא ע"כ: **א"ר אלעזר וכו'**. ירושלמי פ' המדיר. בפי' ר"ב ז"ל שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו, אמר המלקט ור"מ סבר אדם אינו מקפיד שתתבזה אשתו הלכך צריך חקירת חכם ומצי לקלקלה וגרסינן בגמ' תניא כלישנא קמא תניא כלישנא בתרא וכמו שכתבתי וכתוב בחידושי הרשב"א ז"ל היכא למידק מאי קא מהדר אלישנא דמתני' בעלמא הא במתניתין גופה פליגי בה דר' יהודה על כרחין אית ליה משום פריצותא ור' אלעזר אית ליה משום קלקולא וכדאיתא בגמרא ופירשו בתוס' דלפרושי טעמא דת"ק קאתינן משום דקתני משום ש"ר לא יחזיר וכו' עד ועוד נ"ל דאי משום מהני' לא ברירא לן אי משום פריצות אי משום קלקול דר' יהודה הא אמרי' לקמן דחייש לקלקול ולפריצות א"כ בשם רע לא אברר לן מיניה אמאי לא יחזיר ור' אלעזר נמי אפשר דלא חייש לקלקול אלא לפריצות ובאין צריך חקירת חכם איכא פריצות טפי לפי שעשתה נדר שאינו נעקר לגמרי ואיכא עונש דאפשר דבעון נדרה זה ימותו בניו אבל בנדר שצריך חקירת חכם בדין היה שיחזור אמאי אכפת לן תלך אצל חכם ויתיר ונמצא נדר בטל מעיקרו ואין כאן עונש כלל והכין נמי איכא בירושלמי וכו' ואע"פ שהתלמוד שלנו הולך על טעם זה מ"מ כיון שהיה אפשר לפ' כן לא אפשר למידק מידי ממתני' לפיכך הוצרך להביא מהני מתנייתא דמיפרשן בהדיא ע"כ בקצור. **והתירו לו [חכמים] שיחזירנה** בגמרא פריך פשיטא למאי ניחוש לה ומשני מ"ד ליגזור משום דר' נתן דתניא ר' נתן אומר הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן ושלם עונש לפי שע"י כן הוא מרגיל עצמו בנדרים והאי כיון דקיים נדרו ניקנסיה מלהחזיר אשתו קמ"ל: **מפני תקון העולם**. רב ששת מפרש דארישא דקאמר לא יחזיר קאי דמסיק ששהא דטעמא הוי מפני תקון העולם אי משום קלקולא אי משום שלא יהיו פרוצות בעריות ובנדרים ורבינא אמר לעולם אסיפא וה"ק אין שייך בבעל שנדר מפני תקון העולם וכדפירש כבר ר"ב ז"ל: **ח המוציא את אשתו**. תוס' פ' הבא על יבמתו דף ס"ה והרא"ש ז"ל רפ"ק דיבמות ופי' רש"י ז"ל משום אילונית שלא הכיר בה כשכנסה ומ"מ צריכה גט דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קדושין רש"י ז"ל: **ר' יהודה אומר לא יחזיר**. בגמ' פריך מכלל דר' יהודה חייש לקלקולא ורבנן דאמרי יחזיר לא חיישי' לקלקולא והא לעיל גבי נדר אפכא שמעינן להו דקתני משום נדר לא יחזיר ר' יהודה אומר כל נדר שלא ידעו בו רבים יחזיר ומסיק רבא לעולם ר' יהודה חייש לקלקולא וגבי נדר היינו טעמא דלא חייש דקסבר ליכא קלקולא דבנדר הצריך חקירת חכם סבר לה כר' אלעזר דאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד הלכך לא מצי למימר אילו הייתי יודע וכו' דהכי סהדי שאעפ"כ היה מגרש שאין אדם רוצה וכו' ובשאינו צריך חקירת חכם ס"ל כר"מ דאמר אין הבעל טועה אדבר שבידו להפר ואינו יכול לומר לאחר זמן אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא הייתי מגרשך דהיה לו להפר כיון שבידו שהדבר תלוי ודרבנן אדרבנן נמי לא קשיא דמאן חכמים דהכא ר"מ היא וכו' כדפי' כבר ר"ב ז"ל: **א"ר יהודה אומר לה שתיקותיך** וכו' ירוש' א"ר יוחנן לית כאן ר' יהודה אלא ר"מ ותני כן משום ר"מ אומרים שתקותיך יפה מדבוריך ע"כ. ופי' הר"ן ז"ל שתיקותיך יפה ליך מדבוריך הנכון דה"ק על דעת שתתבעי כתובתיך לא גירשתיך כי הוא היה סבור שהיתה איילונית אלא שאמרנו לו שיהא גומר ומגרש בכל צד אבל לא גירש על דעת שתתבע כתובתה ע"כ ודחה הוא ז"ל וגם הרז"ה ז"ל פי' רב אלפס ז"ל שפי' טעמא משום דאמרינן לה השתא הוא דבריית משום שא"א לאילונית להתרפאות מעולם שאם היה היא יודע שתתרפא לא היה מגרשה מעולם: **ט המוכר את עצמו וכו'** ביד פ"ח דהל' מתנות עניים סי' י"ג ובהל' עבדים פ' שני סי' ז'. ובטור י"ד סי' רע"ב: **לוקח ומביא בכורים** כך היא גירסת רש"י ז"ל ור"ת ז"ל אומר ברוב ספרים לא גרסינן ומביא בוי"ו וה"ק כל אדם הלוקח ממנו מביא בכורים לא שנא מוכר ול"ש אחר ור"ת ז"ל גרים הלוקח מביא וכו' וכן בירושלמי תוס' ז"ל והר"י הלוי ז"ל כתב ה"נ וחזר ישראל ולקחה ממנו לוקח מביא בכורים מפני תקון העולם וקמ"ל אע"פ שבכרו וכל גדולתם היתה ברשות גוי לא מפקעי מבכורים ומאי דפריש רש"י ז"ל וגירסתו דגרים לוקח מביא בכורים ליתה כלל ע"כ. וכן נראה דגרים הר"ן שכתב לוקח מביא פי' אע"פ שגדלו הפירות ברשות גוי ע"כ. והרמב"ם ז"ל גרים וחזר ולקחה בפי' המשנה גם בפרק שני דהלכות בכורים סי' ס"ו גם בפ"א דהלכות תרומה וכן משמע נמי דגרים הראב"ד ז"ל שלא השיגו בזה: **מפני תקון העולם** בגמרא פריך מפני תקון העולם אין מדאורייתא לא פי' דאי אין קנין לגוי מדאורייתא ומשני אמר רב אשי שתי תקנות הוו דקושטא דמילתא דמדאורייתא מיחייב מעיקרא דאין קנין לגוי להפקיע מן המעשרות וכשראו חכמים שהיו מתייקרים בלקיחתם מן הגוים שתקינו שהלוקח מן הגוים לא יביא בכורים כדי שיחשב לו שירדה מקדושתה ולא יתאוה לקנות וכשראו ג"כ שזה גורם שתשאר ביד הגוי ותשתקע בידם התקינו שהלוקח מהם יביא כדי שידעו שאין קנין לגוי בא"י קנין גמור וישתדל לפדותה מידו לפי שהיא עומדת בקדושתה במתנות ידועות עכ"ל הרמב"ם ז"ל. ולשון הגמרא כך הוא אמר רב אשי שתי תקנות הוו מעיקרא הוו מייתי מדאורייתא כיון דחזו דקא מקרי ומזבני דסברי בקדושתייהו קיימן תקינו להו דלא ליתו כיון דחזו דמתן דלא סגי ליה מזבן וקא משתקען ביד גוים הדר תקינו להו דליתו ופי' רש"י ז"ל שתי תקנות הוו כלומר לעולם מדאורייתא מחייב דאין קנין לגוי והא דקתני מפני תקון העולם משום דמעיקרא משום היג תקנו שלא ליקח ולהביא כמפרש ואזיל לפיכך הוצרכו לחזור ולתקן ולהעמידו כדין תורה דסברי בקדושתייהו קיימן ואין נענשים בדבר משתקען ביד גוים שלא היה חוזר ופודה אותן עכ"ל ז"ל. [הגה"ה מפי' הרמב"ם ז"ל שהעתקתי נראה דהוה גרים מיקרי וכן מצאתי ג"כ כתוב בתוס' יו"ט וכתב עוד ומה שפסק הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה בפ"ד דפאה משנה ט' ומשנה ס' פ"ה דלמאי דיש קנין התם מיירי שלא חזר כישראל וקנאה לשדה עצמה ור"ב ז"ל שמפרש למשנתנו כמ"ד יש קנין היינו דלא כסוגיא דרב אשי ע"כ בקיצור]:

פרק ה

הניזקין וכו' פ' האומנין דף ע"ז וירושלמי ס"פ הנושא ובפ' כל המשביע. וכתבו תוס' ז"ל אין ענין נזקין אצל גיטין אלא משום דתנא לעיל בפ' השולח מילי דתקון העולם תנא ליה הכא וגם פסוק דהאי בבבא בתרא ולא תנייה הכא במכלתין משום דאיירי התם במילי דשטרות כיצד נעשין תנא התם עכ"ל ז"ל. ירוש' שמין להם בעידית וקל וחומר להקדש במה אנן קיימין אי בהכשר נזקין הא תנינה שור רעהו ולא שור של הקדש ואי בנזקי גופו הא תני ר' חייא ניזקין להדיוט ואין ניזקין לגבוה אלא באומר הרי עלי מנה לבדק הבית דמגבה מן העדיות וכתבו תוס' ז"ל משמע מכאן דלא משכחת נזקין בהקדש לא בקרן ולא בשן ולא ברגל ולא באדם המזיק אלא באומר הרי עלי מנה וכן משמע במתניתין דפ"ק דב"ק דקתני נכסים שאין בהם מעילה ואכולהו אבות קאי אפי' אניזקין דאדם למ"ד מבעה זה אדם ע"כ. ועי' עוד שם ובמה שכתבתי עוד בפ"ק דב"ק דף ז' וביד רפ"ז דהל' חובל ומזיק ורפי"ט דהל' מלוה ולוה וסי' ד' ובטור ח"מ סי' ק"ב וסי' תי"ט. בפי' ר"ב ז"ל האי תנא סבר דמיטב שדהו דניזק קאמר. אמר המלקט ור' ישמעאל היא אבל ר' עקיבא פליג עליה דסבר דמיטב שדהו דמזיק קאמר ורבינא אוקי מתניתין כר' עקיבא דאמר מדאורייתא בדמזיק שיימינן ומתני' דקתני במידי דאורייתא מפני תקון העולם ר' שמעון היא שהיה תלמידו של ר' עקיבא דדריש נמי בעלמא טעמא דקרא והכא נמי מה טעם קאמר מפני מה אמרו הנזקין שמין להם בעידית מפני הגזלנים והחמסנים כדי שיאמר אדם למה אני גוזל או חומס למחר ב"ד יורדין לנכסי ונוטלין שדה נאה שלי וסומכין על מה שכתוב בתורה מיטב שדהו וכו' ואיתא נמי לפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא בפ"ק דב"ק דף ו' ובפ'

הכונס

הכונס דף נ״ט: **ובעל חוב בבינונית** פ׳ האומנין דף ע״ו ופי׳ הר״ן ז״ל שאע״פ שהזיבורית שוה כנגד חובו לא קפיץ עלה זיני: **וכתובת אשה בזבורית** הא דברי ר׳ יהודה בברייתא ור״ש נמי ס״ל הכי דיהיב טעמא משום דיותר ממה שהאיש וכו׳. ועיין במ״ש בפ״ט דכתובות סי׳ ב׳ בשם תוס׳ ז״ל וביד פט״ז דהלכות אישות סי׳ ג׳ ובטור א״ה סי׳ ק׳: **ב אין נפרעין מנכסים משועבדים** מפ׳ בגמרא דהאי נכסים משועבדים ל״ש שהיו מכורין ל״ש שהיו נתונין במתנה אין נפרעין מהם במקום שיש נכסים בני חורין. ואיתא בתוס׳ פ׳ מי שהיה נשוי דף צ״ב ושם בגמרא דף צ״ה ובתשובת הרשב״א סי׳ תתל״ב. וכתב הר״ן ז״ל שם ס״פ מי שהיה נשוי דכי אמרינן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין היינו דוקא דאפשר לגבות מבני חרי הא לא הכי גובה ממשועבדים ואע״פ שבשעה שלקח ראוי לגבות מבני חרין ע״כ. וכתוב בב״י חשן משפט סוף סי׳ קי״א בשם הרשב״א ז״ל דגובין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין אבל יתומים קטנים דמאחר שאינו יכול לגבות מיתומים ה״ל כמו אשתדוף בני חרי ושאר מפרשים חולקים עליו ע״כ. וכתוב בתשובת הרשב״א ז״ל סימן אלף וחמש דעתי נוטה שאם המשועבדים כאן ובני חורין במדינה אחרת שגובה מן המשועבדין המצויין כאן כדי שלא יטרח המלוה להוליך מעותיו על מנה דהא תקנה הוא שתקנו חכמים ולא תקנו להרויח את הלקוחות ולהפסיד את המלוה בשטר שיש לו קול שא״כ אתה נועל דלת בפני לוין ע״כ בקיצור: וכתבו תוס׳ ז״ל ואע״ג דלמ״ד שעבודא לאו דאורייתא מדאורייתא נמי בלא תקון העולם לא גבי ממשעבדי ואפי׳ למ״ד שעבודא דאורייתא מ״מ ב״ח דינו בזבורית מן התורה מ״מ אי לאו משום תקון העולם היה גובה אפילו ממשעבדי בבינונית משום נעילת דלת להכי קאמר שפיר משום תקון העולם עכ״ל ז״ל: **אין נפרעין מנכסי יתומים** לאו דוקא יתומים אלא ה״ה לכל היורשים וזה פשוט בכל התלמוד שהרי שנינו אלמנה נזונת כך כתבו הפוסקים. ואיתא בירושלמי פ׳ הכותב ובבבלי בערכין ר״פ שום היתומים ובגמרא מסיק והלכתא יתומים שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין לשבועה בין לזבורית. וכתב הרא״ש ז״ל בשם ה״ר יונה ז״ל וה״מ לענין ב״ח דלא מסיק אדעתיה דמיית ונפלו נכסי קמי דיתמי אבל לענין ניזקין דדינו מן התורה בעדית לקטנים עבדינן תקנתא ולא לגדולים ודבריו של טעם הם עכ״ל ז״ל וביד רפי״ח דהלכות מלוה ולוה ורפי״ט וסי׳ ב׳. ובטור ח״מ סי׳ ק״ח וסימן קי״א. וכתב רב אלפס ז״ל בתשובה דדוקא כשהזבורית עושה פירות יותר על עבודתה אבל אם אינה עושה פירות רק בכדי עבודתה אין שם קרקע עליה אלא ארץ גזרה ואין ב״ח נוטל ממנה: **ג אין מוציאין** וכו׳ לאכילת פירות גובה מנכסים בני חורין דוקא מ״ט אמר ריש לקיש לפי שאין כתובים הפירות הללו בשטר מכירת הקרקע הגזולה שעדיין לא היו בעולם ואפשר שלא יבאו ודמי פירות הללו הוו כמלוה ע״פ ולא טרפי ממשעבדי ואע״ג דהא מזון האשה והבנות דכמאן דכתיבי דמו דהא תנאי ב״ד הוא ואעפ״כ קתני דאין מוציאין שאני התם דמעיקרא כי איתקון הכי איתקון דלהוו ככתובים אבל בני חורין ולא להוו ככתובים אבל משועבדים וכתב הר״ן ז״ל ודפרכינן בגמרא והא מזון האשה והבנות וכו׳ ומשנינן שאני התם דמעיקרא כי איתקון וכו׳ לא פריך אלא ממזון האשה ולא משל בנות דהנהו נמי לא באו לעולם בשעת כתובה ואולי לא יבאו ע״כ. ותוס׳ ז״ל תרצו עוד א״נ דבנות נמי מי לא עסקינן דהוו בעולם כגון דגרשה והדרה ע״כ. ואיכא נמי בגמרא תנא ואמורא דמפרשי טעמא לפי שאינם קצובים. ובפ׳ מציאת האשה דף ס״ח מוכח דהאי דאין מוציאין לאכילת פירות וכו׳ מנכסים משועבדים אפילו שעבדו אותן אחים וכ״ש אם שעבד אותן אביהם כדפירשו שם רש״י ותוס׳ ז״ל: **ולשבח קרקעות** ברב אלפס פ׳ מי שמת דף קנ״ח כתוב והא דתניא לשבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחברו והשביחה ובא ב״ח וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין חצי שבח הוא גובה משום דלא טריף מיניה ב״ח אלא חצי שבח דהאי שבח דאיקני הוא וה״ל ב״ח ולוקח לגבי האי שבח כלוה ולוה וחזר וקנה דקיימא לן יחלוקו השני מלוים מה שקנה אחר שלוה מהם וכן הלכתא ע״כ. וכן כתב הרא״ש ז״ל והוא פסק הלכה בגמרא שם דף קנ״ז. ואיתה בתוס׳ פ׳ נערה שנתפתתה דף נ״א ובפרק הגוזל קמא דף צ״ה כתבו דהא דמתני׳ תנא ושייר המקבל עליו לזון בן אשתו ובת אשתו דקתני בברייתא דהתם בגמרא. ובגמרא פ׳ שנים אוחזין דף י״ד ובירושלמי פ׳ הנושא אשה ותוס׳ שם דף ק״ב. וכתב רב אלפס בפ׳ יש נוחלין דף רכ״ב דהא דתנן דאין מוציאין למזונות האשה מנכסים משועבדים היינו במשעבדי מחיים כגון מתנות בריא או מכירה אבל מתנת שכיב מרע דלא קניא אלא לאחר מיתה אליבא דרבא דהלכתא כוותיה גבי דאביי כיון דמזונות אלמנה ומתנת ש״מ תרוייהו תקנתא דרבנן נינהו ובהדי הדדי קא אתו לאחר מיתה הלכך לא דחיא חדא מינייהו לחברתה ותרוייהו קנו עכ״ל ז״ל. וביד פי״ח דהלכות אישות סי׳ י״ג וספי״ג דהלכות גזילה ואבידה וברפכ״א דהלכות מלוה ולוה ובטור א״ה סי׳ נ״ג ובח״מ סי׳ רס״ז וסי׳ שע״א וסי׳ שע״ג: **המוצא מציאה לא ישבע** רש״י ותוס׳ ז״ל פ׳ שני דכתובות דף י״ח ומוקי לה התם אפילו כראב״י דפליג בברייתא דהתם ארבנן: **מנכסים משועבדים מפני תקון העולם** אית דל״ג האי מפני תקון העולם וכן מצאתי שנמחק בתלמודו של רבינו בצלאל אשכנזי ז״ל וכן משמע מפי׳ רש״י ז״ל שכתב אחר פירושו להמוצא מציאה וז״ל מפני תקון העולם אכולה קאי ופי׳ הר״ן ז״ל בפ׳ שבועת הדיינים דף שכ״ד ריש עמוד ב׳ דהא דתנן המוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם היינו דוקא בשבועה כזו שאז הוא שאינו פטור מן התורה אלא מפני תקון העולם אבל אם אין הלה טוענו מן התורה הוא פטור וכדאמרינן בפ׳ האשה שנתארמלה מנין לפה שאסור הוא הפה שהתיר מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה הזה התירה ע״כ בקיצור ועוד הכריח ע״ז שם למטה מזה באורך ע״ש: **ד יתומים שסמכו** וכו׳ ירושלמי ס״ק דתרומות: **או שמינה להם אביהן אפוטרופוס.** חייב לעשר פירותיהם וכ״ש שממונה מהב״ד שהוא שליח ב״ד. וכתב הר״ן ז״ל מכאן ראיה דהיתומים שסמכו אצל בעל הבית דינם כאפוטרופא לכל דבריו וכתב הראב״ד ז״ל דלא משביעים ליה דהשתא מנהו אבי יתומים דאי לאו דעבד ליה נייח נפשיה לא הוה מימני ליה אפוטרופא חששו דילמא מימנע כ״ש זה שסמכו אצלו וכן דעת הרמב״ן והכי מוכח בפ׳ הכותב ע״כ. ובגמרא רמי והא תניא אתם ולא אפוטרופי׳ ומשני מתני׳ מיירי לאכיל יתומי׳ לאלתר: **חייב לעשר** וברית׳ מיירי להניח התבואה באוצר עד שיגדלו דלמה ליה לעשורי לכשיגדלו הם יעשרום ובירוש׳ משני כאן ביתום גדול כאן ביתום קטן: **אפוטרופוס שמנהו אבי** וכו׳ בבלי פ׳ הכותב דפ״ה ותוס׳ המפקיד ד׳ מ״ב. וירושלמי פ׳ ד׳ וה׳. ובטוח״מ סי׳ ר״ץ. וכתב הרא״ש ז״ל כת׳ הרמב״ן ז״ל כיון דקתני במתני׳ דבסמכו אצל בעה״ב חייב לעשר ואמרי׳ וכו׳ ונקטינן בזה כדברי הראב״ד ז״ל שאמר שאין משביעין וקל וחומר הדבר השתא באפוטרופא שמנהו אבי יתומים דאיכא למימר אי לאו דאית ליה הנאה לגופיה מיניה לא הוה עביד אמרת לא ישבע משום דילמא מימנע כ״ש כשסמכו אצליהן דהאי לאימנועי וקורא אני בזה משלם רעה תחת טובה ולא נהירא לי האי פסקא כלל דאיכא למיחש לאדם שאינו הגון שימשיך היתומים אליו ויכלה ממונם מאחר שאין לו לישבע בשלמא מנהו אבי יתומים או מנהו ב״ד איכא למימר דילמא ממנע ולא יעשה בשבילם להשתדל באפוטרופוסות אם יש לו לישבע אבל יתומים קטנים שסמכו מי בקש מידו דשייך למימר דילמא מימנע בשביל השבועה אם אינו הגון ימנע וימנע ואם אדם הגון ועושה לשם שמים בשביל שרואה שאין להם עוזר וסומך לא ימנע בשביל השבועה ועוד במנהו אבי יתומים או ב״ד אמרינן מהני טעמי דדילמא ממנע דהוי כאלו פירשו שפטרוהו מן השבועה שממנים אותו משום דידעי שאם יש לו לישבע לא ימלאו מי שישמע להם להיות אפוטרופא אבל יתומים קטנים מאן מחיל מאן שביק הלכך אין לסקל להפקיע ממון היתומים בלא ראיה גמורה ואע״ג דלענין תרומה נותנין לו רשות היינו משום שלא יאכלו טבלים וכן למכור מנכסיהם כיון שסמכו אי אפשר בענין אחר כיון שמשתדל בנכסיהן צריך ליקח ולמכור בנכסיהם ומדנחלקו אבא שאול ורבנן במנהו אבי יתומים ובמנוהו ב״ד ולא הזכיר יתומים שסמכו אצל בעל הבית הם וי בריתא משמע דכולהו מודו שצריך שבועה כדין כל אפוטרופא דנשבעין שלא בטענה. כתב הרמ״ה ז״ל דיתומין שסמכו אצל בעל הבית מיירי כשהן בן ט׳ אבל פחות מבן ט׳ לא מהני סמיכתן וגם כתב שאין לבעל הבית כח למכור אלא מטלטלי כי היכא דקטן גופיה לא מצי לזבוני אבל קרקע לא ולא מסתבר לחלק מאחר שיש לו כח לתרום הוי כאפוטרופא גמור להתעסק בכל תועלת היתומים עכ״ל ז״ל: **אבא שאול אומר חלוף הדברים.** גמרא תניא ראב״י אומר זה וזה ישבע והלכה כדבריו וכתבו תוס׳ ז״ל אע״ג דקיימא לן משנת ראב״י קב ונקי עכ״ז הלכה כאבא שאול וכדפסיק בגמרא רב חנן בר אמי אמר שמואל ותו מדלא קתני רבי לדר׳ אליעזר בן יעקב במתני׳: וביד פ״ט דהלכות שלוחי׳ ושותפין סי׳ ד׳: **המטמא** וכו׳ תוס׳ פ׳ הגוזל קמא דף ק׳ ובפ׳ אחד דיני ממונות דף ל״ג ובגמרא פ׳ השוחט דף מ״א: **המנסך** רבינו עובדיה ז״ל פי׳ כדשמואל אבל רב אמר מנסך ממש דהיינו שכשך ידו לתוכו לשם ע״ז ומיירי בדלאגביה ע״מ לגוזלו דמשעת הגבהה קנאו ומתחייב בנפשו לא הוי עד שעת הניסוך והרמב״ם ז״ל על פי זה הפירוש דרב פי׳ דמיירי שלא היה יודע שיתחייב סקילה על כן שאם היה יודע ודאי קים ליה בדרבא מיניה דאין אדם לוקה ומשלם מאן דאמר מנסך לא אמר מערב דמערב היינו מדמע ואידך סבר כיון דקנסא הוא כולהו איצטריכו למיתני דלא ילפי מהדדי דהא לאו דינא הוא והיכא דקנוס קנוס והיכא דלא קנוס לא קנוס ולהכי איצטריך מנסך ולרב דיליף קנס מקנס דקאמר מערב ילפינן ממדמע אע״ג דקנסא הוא יהיב בגמרא צריכותא דאי תני מטמא אי דמטמא תרומה ה״א משום דקא מפסיד לגמרי דלא חזיא תו לאכילה ואי דמטמא חולין משום דאסור לגרום טומאה לחולין שבא״י אבל מדמע אימא לא דהא לא מפסידה לגמרי דהא חזיא לכהנים וזבנים מיניה בזול ואי אשמעי׳ מדמע משום דשכיח דעביד ובמילתא דשכיח עבוד רבנן תקנתא כי היכי דלא נעביד אבל מטמא דלא שכיח אימא לא ואי אשמעינן מטמא ומדמע משום דלא קים ליה דרבא מיניה אבל מנסך דקים ליה בדרבא מיניה אימא לא קמ״ל דקודם שנתחייב בנפשו משעת הגבהה קני ליה וחייב לשלם ולהא דתני אבוה דר׳ אבין בראשונה היו אומרים המטמא והמנסך חזרו לומר אף המדמע כל הני למה לי צריכי דאי אשמעינן מטמא משום דלא קלב״ם אבל מנסך דקלב״ם אימא לא ואי אשמעינן מנסך משום דקא מפסיד ליה לגמרי אבל מטמא דלא מפסיד לה לגמרי אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי משום דהפסד מרובה אבל מדמע דהפסד מועט אימא לא צריכא וסוגיא זו דבראשונה היו אומרים וכו׳ היא אחת מסוגיות הפוכות שבתלמוד שהיא כתובה בהגוזל בתרא אפכא. לשון הר״ם ז״ל פי׳ הרמב״ם ז״ל ולא ידע שהוא חייב סקילה נלע״ד דלא דק רבינו דחייבי מיתות פטורים ואפילו שוגגין וטעמא אחרינא קאמר בגמרא משעת הגבהה קנה ליה מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך ע״כ: **במזיד חייב** תוס׳ פ׳ ר׳ ישמעאל דע״ז דף כ״ט ומתני׳ ר׳ יהודה היא ור״מ פליג עליה בברייתא וס״ל אחד שוגג ואחד מזיד חייב ובגמרא רמי דר״מ אדר״מ ודר׳ יהוד׳ אדר״י מההיא דהמבשל בשבת דבברייתא׳ ומדוכתי אחריני ומשני להו. בפי׳ רעז״ל ובדין שיהיה פטור דהיזק שאינו ניכר וכו׳ עיין במ״ש בפירקין לעיל סוף סי׳ ד׳: **כתוב בדינא דגרמי להרמב״ן** ז״ל וז״ל עתה הוקשה לנו מאחר דקיימא לן כר׳ מאיר דדאין דינא דגרמי אלמה תנן המטמא והמדמע והמנסך במזיד חייב בשוגג פטור ובשוגג אמאי פטור הא דיינין דינא דגרמי ומה לי שוגג ומה לי מזיד כיון דדינא הוא אדם מועד לעולם לפלס כ״ש ועוד דאמרינן התם בפ׳ הנזקין דבר תורה אחד שוגג ואחד מזיד פטורין מ״ט היזק שאינו ניכר לאו שמיה היזק ומפני מה אמרו מזיד חייב כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו ואמאי הא משום דינא דגרמי מחייב ועוד דגרסי׳ התם נימא כתנאי אם היזק שאינו ניכר שמיה היזק או לא המטמא והמדמע והמנסך בין בשוגג בין במזיד חייב דברי ר״מ לאו משום היזק שאינו ניכר שמיה היזק ודחינן לא משום דקניס שוגג אטו מזיד ואמאי לר״מ דדאין דינא דגרמי ה״ל דשמיה היזק דהא מ״מ גורם הוא וחייב ומשום הך קושיא איכא מ״ד דהא דדאין ר״מ דינא דגרמי משום קנסא הוא דדאין ולאו דינא דאורייתא הוא הלכך בשוגג פטור משום גורם והיינו דקס״ד בפ׳ הניזקין למימר מדמחייב ר״מ מטמא ומדמע בשוגג ש״מ דסבר היזק שאינו ניכר שמיה היזק דאי משום גורם פטור אלא ש״מ מזיק הוא והביאו סמך לדבר זה ממה שמצינו בירושלמי וכו׳ עד וכיון דמאן דמחייב משום קנס מחייב ליה ש״מ דינא דגרמי לאו דינא הוא אלא קנסא ומש״ה תנן במתני׳ נפרצה אומרים לו גדור נפרצה אומרים לו גדור כלומר שאינו לא אתרינו בו דילמא שוגג הוא ומיפטר ע״כ. ואח״כ כתב שסברא זו אינה נכונה והכריח על זה מכמה מקומות והבעלי סברא זו שעו בשקול

דעתם

ועתה והעלו בידם הרס ואנן דינא דגרמי קאמרינן ולא קנסא דגרמי ויישב כל הסוגיות וכתב הוי יודע שר"מ סבור שהגורם היזק אע"פ שלא עשה מעשה בידים חייב והיינו דינא דגרמי ובלבד שיהא היזק ניכר כגון מחיצת הכרם שנפרצה שמחמת יאושו גרם ערבוב שהוא מבטל הזורע ואוסר תבואתו של חברו ואיסורו ניכר לכל ואע"פ שאתה יכול לעקר הגפנים ולא יהא האיסור ניכר בשנוי החוזר לבריותו בכגון זה שנוי הוא אבל המטמא והמדמע והמנסך וכל היזק שאינו ניכר פטור מן הדין לפי שאין היזק לו מאמת גרמתו ובמטמא ממש במזיד מיקרי היזק וקנסו אבל בגזל חמץ ועבר עליו הפסח דממילא קאתי ליה איסורא כגון זולא קנסו ואומר לו הש"ל וכן תרומה ונטמאת דתנן אומר לו הש"ל בשנטמאת מאליה כללו של דבר שחייב במעשה בידים לרבנן חייב בגרמא לר"מ וכל הפטור במעשה ממש לרבנן כגון היזק שאינו ניכר פטור לר"מ בגרמא וה"ה במעשה ממש שלא חייב ר"מ אלא על גורם היזק ואין כאן היזק מאחר שאינו ניכר ומש"ה דן את הדין חייב לר"מ שאילו גזל כיסו ממנו ונתנו לחברו חייב לחכמים ובגרמא נמי חייב לדברי ר"מ שהגורם כעושה מעשה דמי ע"כ בקיצור מופלג:

הכהנים שפגלו פי' שחשבו באחת מד' עבודות לאכלו חוץ לזמנו או להקטירו חוץ לזמנו. ונלע"ד דלאו דוקא שפגלו דהה"נ אם פסלוהו במחשבת חוץ למקומו אע"ג דהרמב"ם ז"ל ברפ"ז דהלכות חובל ומזיק נקט כלשון מתני' ואיתא בפירקין דף נ"ג ותני עלה מפני תיקון העולם פי' מפני תקון העולם חייבים כדי שלא ירגילו בכך וכתבו שם תוס' ז"ל ברוב ספרים גרסי' במתני' הכהנים שפגלו במקדש שוגגין פטורין מזידין חייבין ומשמע דמפני תקון העולם דקתני בברייתא קאי אמזידין חייבי' דקתני לבסוף ע"כ. והתם פריך מינה למ"ד בהיזק שאינו ניכר שמיה היזק ומדאוריתא חייב לשלם נזקו וא"כ כיצד קאמר מפני תקון העולם ומשני לה וגם מפי' רש"י ז"ל דאיכא מאן דגריס שוגגין פטורין בהדיא במתני' אבל ברוב הגרסאות לא גרסינן ליה בהדיא וגם תוס' ז"ל הכריחו שם דאין לגורסו במשנה. ובהרב אלפסי ז"ל משמע דגריס ליה. עוד כתבו תוס' ז"ל שוגגין פטורין דאי קנסי' להו שוגגין מימנעו ולא עבדי. ואיתא נמי בפ' אין בין המודר דף ל"ו והתם תני עלה שוגגין פטורין אלא שפגולן פגול. ואיתא נמי בפ' התכלת ד' מ"ט. וביד רפ"ז דהלכות חובל ומזיק עד סוף סי' ו' ופי"א דהלכות נחלות סי' ה' ובטור ח"מ סי' שפ"ה:

ה **על החרשת** עיין במ"ש ביבמות פרק חרש סי' ב':

ועל קטנה בת ישראל. בגמרא דייקינן מדלפני תנא במילתיה דעד השתא איירי בחרשת והשתא נקט קטנה ש"מ חרשת גדולה דנשואיה דרבנן ניהו לא אכלה ע"י קדושין דידה מ"ט גזרה שמא יאכיל כהן חרש שאין קנינו קנין בפקחת שמוזהרת על האיסור הלכך גזור פקח בחרשת משום חרש בפקחת אבל גדול בקטנה ליכא למיגזר משום קטן בגדולה דקטן לית ליה נשואין אפילו מדרבנן ופריך וליכול חרש בפקחת בתרומה דרבנן דהתו נשואין דרבנן ומהנו לתרומה דרבנן ומשני גזרה שמא אתי למיכל בתרומה דאורייתא' וכתבו התוס' ועל קטנה בת ישראל וכו' בתרומה דרבנן איירי למ"ד אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדאמרי' בריש האשה רבה דמפ' ואוכלת בגינו תרומה בתרומה דרבנן וא"ת ועקמה אפילו בתרומה דאורייתא דקטן אוכל נבלות הוא וי"ל דקטן אוכל נבלות בעיא היא ולא איפשיטא בפ' חרש אי ב"ד מצוין להפרישו אי לאו ועוד דאוכלת בגינו משמע דאפילו מאכילה בידים ועוד משמע וכו' [עי' בתוי"ט]:

מריש הגזול פלוגתא בברייתא וסתמא דמתני' כב"ה ודלא כב"ש שאומרים מקעקע כל הבירה ומחזיר מריש לבעליו:

שיטול כך נ"ל לגרוס אמנם ה"ר יהוסף ז"ל הגיה שיתן את דמיו. וביד פ"א דהלכות גזלה ואבדה סי' ה'. ובטור ח"מ סי' ש"ס:

שלא נודעה לרבים דאי נודעה לרבים שהיא גזולה מילתא דלא שכיחא היא שיביאנה הגזלן ולא תקנו במילתא דלא שכיחא כך נ"ל תוס' יו"ט. ואני הדיוט נלע"ד דאי נודעה לרבים [שהיא גזולה] אין לקבלה משום דגנאי הוא למזבח שאוכל גזלות ואם באולי קבלוה צריך להביא אחרת וכמו שאכתוב בסמוך בס"ד:

מפני תקון המזבח שלא יהיו הכהנים עצבים שאכלו חולין שנשחטו בעזרה ונמלא מזבח בטל בהמנעים מלעבוד עבודה ומשום הנך תרתי בברייתא דמשום תקנה תנא ליה הכא והכי מפרש עולא טעמא דמתניתין דס"ל יאוש לבדו בלא שנוי רשות אחר היאוש לא קני לענין הקרבה ואפילו שמעינן שנתייאשו הבעלים לא קרינן ביה קרבנו ומן התורה אינה מכפרת אלא כדי שלא יהיו הכהנים עצבים ואי קשיא היאך התנו ב"ד לעקר דבר מן התורה ולפטור את זה הגזלן מחטאת שהוא חייב הא אמרינן ביבמות שב ואל תעשה שאני דלאו מיעקר הוא ורב יהודה מתרץ למתניתין מטעם שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות ומתני' ה"ק לא נודעה מכפרת נודעה לרבים אינה מכפרת מפני תקון המזבח שלא יאמרו אוכל גזלות המזבח ולרב יהודה הא דנקט תנא דמתני' חטאת לרבותא דל"מ עולה דכליל היא אלא אפילו חטאת נמי דחלב ודם הוא דסליק לגבי מזבח ואידך כהנים אכלי ליה אפ"ה גזרו שלא יאמרו מזבח אוכל גזלות ופלוגתייהו תליא ביאוש כדי בלא שנוי רשות עולא סבר' לא קני ודבר תורה בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת ורב יהודה סבר קני ודבר תורה בין נודעה בין לא נודעה מכפרת. ועיין בתוס' דפרק מרובה דף ס"ו. וביד פ"ה דהלכות איסורי מזבח סי' ז':

ו **ביהודה בהרוגי מלחמה** בראשונה גזרו שמד על יהודה לפי שמסורת בידם מאבותם שיהודה הרג עשו דכתיב ידך בעורף אויבך ותניא נמי בספרי ידיו רב לו בשעה שהרג את עשו ובספ"ק דסוטה דאמרינן לחושים בן דן שקל קולפא ומחייה ארישיה דעשו ונתרו עיניה ונפלו אכרעיה דיעקב שמא לא מת באותה הכאה עד שעמד עליו יהודה והרגו תוס' ז"ל:

מהרוגי מלחמה ואילך מצאתי מנוקד האלף בציר"י:

כיצד לקח מסקריקון פ' חזקת דף מ"ז ודף מ"ח סקריקון ג' גזירות גזר טיטוס בפולמוס של קמייתא אמר כל דלא קטיל ליקטלוה מציעתא כל דקטיל ליתיב ד' זוזי למלכא בתרייתא כל דקטיל ליקטלוה הלכך ראשונה ושניה כיון דקטלי אגב אונסיה גמר ומקני בתרייתא אמרי האידנא לישקול למחר תבענא ליה בדינא. ובטור ח"מ סי' קנ"א. וראיתי להעתיק הנה כל דברי הרשב"א ז"ל בחדושיו וז"ל לא היה סקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה ופי' רש"י ז"ל לא בגמרא לא היה דין סקריקון דאגב אונסיהו גמרי ומקני אבל מהרוגי מלחמה ואילך יש בה דין סקריקון דלא גמרי ומקני ומימר אמרי לישקול השתא ומחר תבענא ליה בדינא כיצד לקח מסקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ואע"ג דקיימא לן כרב הונא דאמר תליוה וזבין זביניה זביני שאני התם דקא יהיב דמי ואגב אונסיה עם קבלת מעות גמר ומזבין אבל הכא דבלא כסף דסקריקון בלא דמי הוא דשקיל לא גמר ומקני דתליוה ויהיב אין מתנתו מתנה ומיהו בהרוגי מלחמה אע"ג דלא יהיב דמי אין בו דין סקריקון דאגב אונסייהו גמרי ומקנו הואיל והפקירה אותם שמלכות להריגה ואינם מקוין לשוב לנחלתם עוד ודוקא ביהודה אין בה משום סקריקון אבל בגליל אפילו בשעת המלחמה יש בה משום סקריקון וכדתניא בתוספתא ארץ יהודה אין בה סקריקון מפני ישוב המדינה בד"א בהרוגים שנהרגו לפני המלחמה וכו' גליל לעולם יש בה סקריקון האריסות והמטלטלין אין בהן משום סקריקון וטעמא כדגרסי' בירושלמי בראשונה גזרו שמד ביהודה שכן מסורת בידם מאבותם שיהודה הרג את עשו דכתיב ידך בעורף אויבך והיו הולכין ומשתעבדין בהן ונוטלין שדותיהן מלפניהם ומוכרין אותם לאחרים והיו בעלי בתים באין וטורפים נמנעו מליקח והארץ היתה חלוטה ביד סקריקון התקינו שלא יהא סקריקון ביהודה. גליל לעולם יש בו משום סקריקון המטלטלין אין בהם משום סקריקון ומסתברא דמשנה ראשונה דהיינו תרי בבי דרישא לא היו סקריקון ביהודה בהרוגי מלחמה ומהרוגי מלחמה ואילך יש בה סקריקון דינא קתני דבהרוגי מלחמה אין בה דין סקריקון מדינא משום דגמרי ומקנו כדאיתא בגמרא אבל משנה אחרונה תנא תקנתא דאילו מדינא יש בה סקריקון דלא גמרי ומקנו כדאיתא בגמרא דמימר אמרי ליסקול השתא ומחר תבענא ליה בדינא והלכך מדינא הדרא לבעלים בלא כלום אלא דהתקינו כדי שלא תהא הארץ חלוטה ביד סקריקון דאע"ג דאכריזו כל דקטיל ליקטלוה אכתי מסתפו משום דחזו קמאי דאיקטול ולא הוו אזלי למיקבל ואחרים נמי לא הוו זבני משום דאתו בעלים ומפקי לה מינייהו ובין כך ובין כך היתה הארץ חלוטה ביד סקריקון ולפיכך התקינו שהלוקח מסקריקון אפילו מהרוגי המלחמה ואילך לא תחזור לבעלים בלא כלום אלא שהלוקח נותן לבעלים רביע. ורבי הושיב ב"ד והוסיף על התקנה והכל כדי שלא תהא הארץ חלוטה ביד סקריקון וכדתני' בתוספתא אין בה סקריקון משום ישוב המדינה וכדגרסי' נמי בירושלמי נוטלין שדותיהן מלפניהם ומוכרין אותם לאחרים והיו בעלי בתים באים וטורפים נמנעו מליקח והיתה הארץ חלוטה ביד סקריקון התקינו שלא יהא סקריקון ביהודה ואע"פ שנראה מן התוספתא ומן הירושלמי שאמרנו שהתקנה היתה למשנה ראשונה שאמרו שלא יהא סקריקון ביהודה. אפי' כן נראה לי שזה שלא כדרך מה שאמרו בגמרא דהא מדאמרינן בגמרא קמייתא ומציעתא אגב אונסייהו גמרי ומקנו משמע דמדינא קנו וליתא בה דין סקריקון ואנו אין לנו אלא כגמרתנו ואי משום דקיימא לן דתליוה ויהיב אין מתנתו מתנה הכא שהפקירה אותם המלכות שאני דגמרי ומקנו וכמו שכתבנו למעלה כנ"ל ומשום דמדינא מהרוגי מלחמה ואילך יש בה סקריקון וחוזרת לבעלים בלא כלום והתקינו שלא יהא בה סקריקון כדי שלא תהא הארץ חלוטה ביד סקריקון שנאה בפרק זה דבתקנות איירי והא דתנא הכא דין סקריקון דהוי טעמא משום דאמר ליה בעל הבית נחת רוח עשיתי לסקריקון סמך לו דין לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי עכ"ל ז"ל:

וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל דאמרינן מירתת עבד בעל הבית להודות למכרו לו א"נ השני נוח לי והראשון קשה הימני דבגמרא מוקי לה בדלא כתב ליה שטרא אלא דאמרו לו בעלים לזה שלקח מסקריקון לך חוק וקנה בחזקה דכיון דדבורא בעלמא הוא דאיכא למימר השני נוח לי אבל אי כתב ליה שטרא בשמיה קני דכולי האי לא ה"ל למיעבד אי לאו דזבנה מכר גמור ומדעת ושמואל אמר אף בשטר נמי לא קנה עד שיכתוב לו אחריות דאי טרפי לה מיניה לגבייה דמי ארעא. וכתב הר"ן ז"ל ומ"מ אם יש לו עדים שנאנס בקבלת האחריות והאי בטל מקח ע"כ והכי נמי פליגי בבבא דלקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה:

לקח מן האיש ועיין בתשובת הרשב"א ז"ל סי' תתקמ"ט ואיתא בפ' מי שהיה נשוי דף נ"ה ותוס' דפ' הכונס דף נ"ט ובגמ' פ' חזקת דף מ"ט ותוס' שם ד' נ' וכתוב שם בנמוקי יוסף דף קפ"ו בשלש שדות אחד שכתב לה בתוספות כתובתה ואחד שייחד לה לעיקר כתובתה דהיינו מנה מאתים ואחד שהכניס לה כנגד השום שקבל מנכסי נדונייתה ע"כ וע"ש עוד. ולשון ספר הלבוש בח"מ סי' קנ"א שדה שייחד לה בכתובתה והוא כתוב בתוך כתובתה שדה שכתב לה בכתובתה כלומר שלא נכתב בתוך שטר הכתובה אלא אחר האירוסין עשה לה אחד משדותיו אפותיקי לגבות ממנו כתובתה שדה שנתן לה משלו פי' שעשה לה שדה כנגד תוספת שהוסיף לה ע"כ:

וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל עד שיכתוב לו אחריות כשמואל דפשטא דברייתא כותיה ופי' הרשב"ם ז"ל שם פ' חזקת וחזר זה הלוקח ולקח מן האשה נתן לה דבר מועט והקנתה לו כדי שלא תטרוף ממנו חוב כתובתה מקחו בטל לא בטל בטל ממש שכל זמן שיחיה הבעל יאכל זה הלוקח את הפירות שהרי המוכר מכר לו כל זמן שלא תתגרש האשה ולא יבא זמן גבוי כתובתה שהרי משנה זו בבכל נכסים וקרקעות שיש לו לבעל מיירי שהן אחראין לכתובת אשה. אלא דלהכי אהני שעבוד שאוכל לטרוף מהם כשיגיע זמנה לטרוף כתובתה הלכך האי מקחו בטל אחזר ולקח מן האשה קאי דהוי בטל לגמרי ההוא מקח דכשתבוא לגבות כתובתה תטרוף ממנו דמצית אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי למכור לך קרקעי המשועבדים לי ולא גמרתי בלבי להקנות לך ע"כ בקיצור. ובטור א"ה סי' צ':

זו משנה ראשונה רישא דמתני' דקתני מקחו בטל:

אימתי בזמן שאין בידם ליקח שאין ביד הבעל הבית במה ליקח השדה. ירושלמי הם אומרים היה בידנו ליקח והלקוחות אומרים לא היה בידכם ליקח א"ר יוסי לעולם השדה בחזקת הלקוחות שהמע"ה ע"כ וכלשון הזה הביא הרשב"א ז"ל בתשו' לאפוקי גרסתנו בירושלמי דגרסי' בחזקת הבעלים:

רבי הושיב ב"ד אמר רב אנא הואי מסהדא מניינא ומנאי דידי מנו ברישא וי"מ שהוא היה קטן שבכולם וי"מ בינוני היה:

נותן לבעלים רביע שמואל דהלכתא כותיה בדיני סבר רביע בקרקע שהן שליש במעות פי' דנותן לו רביע הקרקע עצמו או שליש מנה דס"ל כשמואל בכי ריבעא זבן פי' שוה ד' לקח בשלש הלכך שדה זו שלקח במנה שוה ד' שלישי מנה וז"ל הרמב"ם ז"ל ומה שאמר נותן לבעלים כגון שלקח מסקריקון שדה בשלשים דינרין הוא נותן לבעל הבית עשרה דינרין לפי שאנו אומדים דמי הקרקע ארבעים דינרין ויותר והרוב שהסקריקון עושה ממנו זול אע"פ שהיתה אצלו בלא דמים הוא זה השיעור שהוא ענין מה שאמרו רביע בקרקע שהוא שליש במעות עכ"ל ז"ל: וביד פ' י' דהלכות גזלה ואבדה סי' ג' ובפ' ל' דהל' מכירה סי' ג' וכתב שם מקחו בטל מיד. ובטו' ח"מ סי' רל"ו:

ז **חרש רומז ונרמז** וכו' ביד רפ"ע דהל' מכיר' וסי' ו' ובפ"ב דהל' טוען ונטען סי' י"א וי"ב ומתני' בחרש מעיקרו עיין

בפ'

בפ' מי שאחז דף ע"ה: **בן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין**. היינו כלום עד שיקבל בדבר ויהיה ברשותו ויתן נ"כ למי שהוא מוכר ולא הספיק לו הרמיזה בלבד הרמב"ם ז"ל. ולשונו דחוק לפי מה שהכתוב מסוגיית הגמרא ופי' בערוך רמיזה בעיניו ובידו קפיצה בפיו ורבינו עובדיה ז"ל תפס פי' רש"י ז"ל ועי' במ"ש בר"פ הרס. ובגמ' אמר רב כהנא מחלוקת במטלטלין אבל בגיטין ד"ה ברמיזה וכדתנן בפי"ד דיבמות כשם שכונס ברמיזה כך הוא מוציא ברמיזה ולא בקפיצה ובקרקעות לא בקפיצה ולא ברמיזה דהכא תקון רבנן משום כדי חייו דאי לאו זביניה זביני לא מזבני ליה אינשי מזוני ולא מזבני מיניה ואיכא דאמרי אמר רב נחמן כמחלוקת במטלטלין כך מחלוקת בגיטין ואף במטלטלין קאמר בן בתירא ובין ללשון ראשון בין ללשון שני מוכח מדברי רש"י ז"ל דבגמרא דמלה במטלטלין היא דברי בן בתירא: **הפעוטות** גמרא לפי גרסת הרי"ף והרא"ש ז"ל עד כמה מאי רב יהודה לרב יצחק בריה כבר שית כבר שבע רב כהנא אמר כבר שבע כבר תמני במתניתא תנא כבר תשע כבר עשר ול"פ כל חד וחד לפום חורפיה ע"כ. ובנוסחאות שלנו אין שם מילתא דרב כהנא כלל ולשון הרמב"ם ז"ל והפעוטות הנערים הקטנים מבן שש ובן שבע אם היה להם חריפות או מבן ח' ובן ט' ובן עשר לפי שיעור חריפותם וזה הענין תלוי בדיין עכ"ל ז"ל. ואיתא בס"פ מציאת האשה ואמר רפרם התם לא שנו אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר ממאי מדקתני מהני' דהתם אבל בקטנה אין מעשה קטנה כלום ופריך ודילמא היכא דאיכא שליש שאני מפני שמשתלש לכך ופירשו לו מה יעשה בהם אבל אפוטרופוס אינו אלא לעשות צרכי יתומים לכל הצריך והרי הם מכרו אין זה שנוי מצות המת שאף האפוטרופוס ימכור לצורך מזונותיהם ומשני א"כ ליתני אבל בקטנה יעשה שליש מה שהושלש בידו כדקתני בגדולה מאי אין מעשי קטנה כלום ש"מ אפילו בעלמא כגון אפוטרופוס דדמי קצת לשליש אין מעשה קטנה כלום לפניו ע"כ. וכתב שם הר"ן ז"ל ומינה משמע דדוקא קטנים אבל בגדול שיש לו אפוטרופוס כגון שמנהו אביו אפוטרופוס עליו עד שיהא בן עשרים מקחו מקח וממכרו ממכר ואם קדם הלוקח להוציא הנכסים מיד האפוטרופוס זכה ע"כ בקיצור. וכתב עוד הר"ן ז"ל בפרק התקבל ד' תקפ"ד דכשאמרו הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין דוקא בשמוחזק בהן הזוכה דכיון דברשותו של קטן מחזיק בהן תקנו בהן שיזכה משום כדי חייו אבל בהקנאה אחרת ליתיה כלל ולפיכך מי שנתחייב לקטן בין בשטר בין בקנין שאין אותו דבר תחת ידו אינו זוכה בו אלא א"כ זכה ע"י אחר והיינו דאמרינן התם בפרק מי שמת דזכין לקטן משום דאיהו גופיה לאו בר זכייה הוא בדרכי ההקנאות ע"כ. ועיין עוד במה שכתבתי בשמו ז"ל שם פ' מי שמת סי' ז'. וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל הא דתנן הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר פרישנא בגמרא טעמא משום כדי חייו והלכך אי אית ליה אפוטרופוס אין ממכרו ממכר וכדאמרינן בשלהי מציאת האשה אמר רפרם לא שנו אלא שאין שם אפוטרופא אבל יש שם אפוטרופא אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר וכתב רבינו האי גאון ז"ל בשער שלישי של ספר המקח שלא ימכור אלא לכדי חייו כדגרסינן עלה א"ר אבא ב"ר יעקב א"ר יוחנן משום כדי חייו. ולפי דעתנו אנו רואין שאם יש שם ממון הרבה שיתן לו ממנו מקצת לסחורה במה שיתלמד מקח וממכר אע"פ שאין צריך לכדי חייו ולפי מראית עיני הדיין ע"כ. אבל הרמב"ן נר"ו כתב דכיון דתקון רבנן שיהא ממכרו ממכר לא פליג בין מוכר לכדי חייו למוכר יותר מכדי חייו דהא במתנתו אסיקנא דמתנתו מתנה בין מתנה מרובה בין מתנה מועטת ואע"פ שאינה משום כדי חייו כי היכי דליעבדו ליה מיליה משום דלא פלוג רבנן וה"נ משמע בשלהי מציאת האשה גמ' המשלים מעות לבתו ע"כ. והובא ג"כ כל זה בפסקי הרא"ש ז"ל ואיתא נמי בפ' מי שמת דף קנ"ה ובירושלמי פ' חלון ועיין ג"כ בנמוקי יוסף פ' שנים אוחזין דף הכתוב עליו ע"ג. וביד פ' שני דהל' גירושין סי' י"ז ובטור ח"מ סי' רל"ה. ונלע"ד דבמטלטלין גרסי' המ"ס בפירך בכל מקום שהוא שנוי אי קאי אעניים המתמלטלין ואי קאי אגברי המטלטלין שעניים גרסי' הא"ס בשבא והוי מטלטלין דמתניתין ודדמי ליה כמו מיטלטלין בתי"ו: **ח אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום וכו'. כהן קורא ראשון** וכו' ביד פי"ב דהלכות תפלה סי' י"ח ושם פסק כנגד תמיהתו בפירושו על מה שנוהגין שלא כדין הגמרא ודלא כמתני' דסוף הוריות אבל אם היה ממזר ת"ח וכ"ג ע"ה ממזר ת"ח קודם לכהן גדול ע"ה ופי' הב"י ליישב המנהג דהא דהוריות לאו כללא הוא לכלול קריאת התורה אלא בשאר דברים שמצוה להקדים הכהן כמו לברך בה"מ וליטול מנה יפה ראשון אבל דיני קריאת התורה היא כמתני' דהכא ע"כ אלא דר"ע ז"ל משמע שסובר דהסיא דהוריות לענין קריאת התורה נמי איתניא ועלה קאמר והאידנא נהוג וכו' ע"כ בקיצור מתוי"ט. ועיין עוד בב"י א"ח סימן קל"ה וכתוב בספר לבוש תכלת שם סי' קל"ה ואסמכוה נמי אקרא דכתיב ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי ופרכינן אטו אנא לא ידענא דכהנים בני לוי ניהו ומשנינן אלא כהן ברישא וכדכתיב נמי גבי כהן וקדשתו לכל דבר שבקדושה לקרותו ראשון וכו' ואח"כ הלוי ואח"כ כל העם וכו' ומה שהוצרכו לומר מפני דרכי שלום כיון דאסמכוה אקרא היינו לומר שאפילו אם הכהן רוצה למחול על כבודו ולחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו אינו רשאי לעשות כן ע"כ: **בפי' ר"ע ז"ל**. ול"ש בשני ובחמשי בזמן הזה. אמר המלקט פי' בזמן הזה שכיחי רבים בבית הכנסת בשני ובחמשי כמו ביו"ט מה שא"כ באותו הזמן דבחול היו טרודין במלאכתם: **מערבין בבית ישן** וכו' ביד בפ' א' דהלכות עירובין סי' י"ז ובפ"ד דהלכות כלי המקדש סי' ב' ובטור א"ח סי' שס"ו ופי' מהר"י קולון ז"ל בשרש קי"ג דמשמע בגמרא דאפילו היכא שיש קצת טעם לשנות מקום העירוב אפילו הכי אין משנין מפני דרכי שלום מדפריך וכו' ע"ש ופי' בשבלי הלקט סוף סי' כ"ג הטעם שמניחין שעירוב בבית ישן כדי שלא יאמרו שהיו חולין אותו על כן הניחוהו במקום אחר ע"כ. וכן פירשו בתוס' בשם ר"ת ולשון הרמב"ם ז"ל לפי שיש להם בזה הנאה שהבית שמניחין בו העירוב אין צריך ליתן את הפת ולפיכך לא ישנה לעולם אלא בזה הבית ע"כ. ול"ע כיצד תתיישב לשון מסקנת הגמרא אליביה דהרמב"ם ז"ל דבגמרא מסיק דמפני דרכי שלום דעירוב בבית ישן היינו משום חשדא ופי' רש"י ז"ל דהואיל והורגל העירוב בתוך אותו הבית אם באת לשנות את מקומו הנכנסין לאותו הבית ולא יראו שם את העירוב יחשדו את בני החצר שמטלטלין בלא עירוב ע"כ ותוס' פירשו בשם ר"ת מה שכתבתי בשם שבלי הלקט כדכתיבנא ולהרמב"ם ז"ל נלע"ד לפי הר"ל דה"פ מערבין בבית ישן אפילו שהלך אותו שבעל הבית או מת מי שיבא לדור בו אפילו שאינו בנו אח"כ יכול לטעון הניחו העירוב בתוך ביתי כאשר בתחלה בהיות דר פה בעל הבית הראשון כדי לפטור עצמו מלתת חלק בעירוב כי מה כשהניחו וכי אני חשוד לנגוע פת של עירוב טפי מן הדר פה ראשונה וזהו מפני דרכי שלום דקתני ואפשר דגם רש"י ז"ל וכ"ש תוס' ז"ל דיודו לפירוש זה והיינו דקתני מערבין בבית ישן ולא קתני מערבין אצל בעל הבית ראשון ותימה שבקשתי וחפשתי ולא מצאתי מי שדבר בזה: **בור שהוא קרוב לאמה** אמת המים המביאה מים מן הנהר לשדות ורגילין לעשות בורות שאם תיבש האמה ימלאו מן הבור וישקו את השדות ומרגילין מי האמה לבור על שיתמלא ותקנו חכמים שיתמלאו בורות שבשדות העליונות קודם וכשהוא ממלאו סוכר את האמה עד שיתמלאו רש"י ז"ל ותקנתא דרבנן היא אע"פ שאינו דין וביד ספ"ג דהל' שכנים ובטור ח"מ סי' ק"ע. והוא פי' שם מתניתין כדפירשה שמואל אליבא דרב דבאמה המהלכת על פי הבור מיירי מתני' פי' שהבור היה חפור שם מתחילה קודם שהעבירו שם האמה הא לאו הכי אע"פ שהוא קרוב לא היה מתמלא ראשון אמנם הרמב"ם ז"ל שם לא הביא אלא המשנה כפשטה וכן רב אלפס ז"ל וכתוב שם בהשגות אמר אברהם בגמרא הוא מעמיד אותה באמה המהלכת על פי בורו אבל הר"ב ז"ל לא כתב בזה ואפשר לפי שחזר הדין במסקנת הגמרא לכל דאלים גבר בבני הנהר ברוצה אחד מהם לסכור כדי שיחזור לו המים וישקה שדהו תחלה וחברו רוצה ג"כ להשקות תחילה לפיכך טוב הוא שנחוש לדרכי שלום ומי שקרוב לו הוא דאלים עכ"ל ז"ל בתוספת באור הענין קצת: **מצודות חיה** באותם שאין להם תוך אבל באותם שיש להם תוך כ"ע ל"פ דהוי גזל גמור דכיון דיש להם תוך קנה לו כליו. והגוזל דבורים של חברו. אמרינן בפ' הגוזל בתרא דף קי"ד דאינה גזל אלא מדרבנן וביד פ"א דהל' זכיה ומתנה סי' ג' ובטור ח"מ סי' רע"ג. ומצאתי בהגהות שבסוף רב אלפס חלק ב' מצודות חיה ועוף וכו' אין בהן אלא מפני דרכי שלום ודוקא למי שאין אומנותו בכך אבל למי שאומנותו בכך צריך להרחיק דאמרינן מרחיקין ממצודת הדג כמלא ריצת הדג דלמאר ליה חיותאי שקלת אבל בע"א ליכא אלא מפני דרכי שלום ע"כ: ואיתא בפרק קמא דב"מ דף י"ב ובפרק שבועת הדיינים דף מ"ח והוספות ריש פרק בן סורר וביד רפכ"ט דהלכות מכירה ובטור חשן משפט סי' רל"ה וסימן ע"ר: ומצאתי מוגה בבא דמציאת חש"ו קודם בבא דמצודות: **העני המנקף** בתוס' פ"ק דב"מ דף ס': **בראש הזית** של שכחה דאע"ג דהוי הפקר כיון דטרח לאפילם הוי גזל מפני ד"ש ובגמרא תנא אם לקט ונתן ע"ג קרקע ביד אותו ומטו לידיה גזל גמור הוא פי' אלא מתני' מיירי שלקט בשבט שהיה הוכסן שלא באו לתוך ידו ופי' הר"ן ז"ע אם נטל ונתן ביד ה"ז גזל גמור פי' אע"פ שלא נתכוין לזכות דאי לא מאי קמ"ל פשיטא וכן הוא בירושלמי וביד פ' שני דהלכות גזלה ואבדה סי' י"ב. ובטור ח"מ סי' רע"ג וסי' ש"ע ע"כ: **ר' יוסי אומר גזל גמור** ופי' הרמב"ם ז"ל ומה שאמר גזל גמור ר"ל גזל גמור מדרבנן והספרש שיש בהומרו גזל מפני דרכי שלום ובאמרו גזל גמור הוא שהגזל גמור יוצא בדיינים ויוסיף חומש ואע"פ שהוא מדרבנן לפי סברתו וגזל מדרכי שלום אין בו שום דבר מכל זה ע"כ: **אין ממחין** וכו' ביד בפ' עשירי דהל' עכו"ם סי' ה' ובפ"א דהלכות מתנות עניים סי' ט' ובפ"ו סי' ז' ובטור יורה דעה סי' קנ"א: **ט משאלת אשה** וכו' ביד פ"ח דהל' בכורים סי' י"ג וכתבו תוס' ז"ל בסיפא מפ' דקתני מפני דרכי שלום וקשה לר"ת דתיפוק לי דהוה שרי משום דאיכא למיתלי בתבואה של היתר כדאשכחן במסכת שביעית בפ"ה בש"א לא ימכור לו פרה חורשת בשביעית וב"ה מתירין מפני שהוא יכול לשוחטה ועוד תנן אלו כלים שאין האומן רשאי למכרם בשביעית מחרישה וכל כליה זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור לאסור ולהיתר מותר וליכא למימר דהתם נמי לא שרי אלא מפני דרכי שלום דבמכר לא שייך דרכי שלום ואומר ר"ת דהכא בידוע שאין לו אלא פירות שביעית הלכך אי לאו משום דרכי שלום הוה אסור ובמכר דלא שייך דרכי שלום אסיר היכא דליכא למיתלי וכן משמע בירושלמי וכו' עכ"ל ז"ל: **ריחים ותנור** באשת ע"ה לא תנא תנור וריחים משום דתנא נפה וכברה וה"ה ריחים ותנור דיגיד עליו רעו: [הג"ה וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו והא דלא קתני בסיפא ריחים ותנור משום דרישא לא אצטרך אלא לאשמועי' דבריחים ותנור איכא למיתלי בטחינת סמנים ובטמינת אונין של פשתן אבל בסיפא לא אצטריך ע"כ. ועיין במה שכתבתי בשם תשובותיו ז"ל ספ"ה דשביעית]. אי נמי, משום דתנור אין דרך לטמאו דמיטמא וטעון שבירה ואיידי דלא תנא תנור לא תנא ריחים אבל בחשודה אשביעית לא משמא דלא חשידה אטומאה ומיהו קשה דבפ' עד כמה תנן החשוד על זה ועל זה פי' אשביעית ואמעשרות חשוד על המעשרות ושמא התם פירות אבל אטומאת הגוף לא חשיד תוס' ז"ל וכן פי' שם הרמב"ם ז"ל דהתם בטומאת פירות: **אבל משתטיל המים** וכו' פירשו התוס' דאחמירו משתטיל המים משו' שאז תתגלגל אע"ג דלא מיחייבא בחלה עד שתתגלגל ע"כ: **מחזקין** גרסינן בלי יו"ד וכן ומחזקין ידי גויים ופליגי בה ר"ח ור"א חד אמר חרוש בה טבות ואנא נסיב לה מינך בתר שמטתא וחרינא אמ' אייש' מ"ד חרוש בה טבות לישראל אמרי' אישר ומ"ד לגוי אמרינן אישר לישראל אמרינן שלום וכתב הר"ש ז"ל בפ"ד דשביעית סי' ג' וסוגיא דשניוקין כמ"ד אישר דקאמר לא צריכא לממרא אחוקו בעלמא והתם פריך השתא אחוקי מחזקינן לה שואלין בשלומן מיבעיא ולא משני כדמשני בירושלמי שואלין בשלום ישראל החשודים על השביעית אלא משני רבינא לא נצרכא אלא ליום אידן דתניא לא יכנס אדם לביתו של נכרי ביום אידו ויתן לו שלום מצאו בשוק נותן לו שלום בשפה רפה ובכובד ראש ע"כ. ונלע"ד דהא דלא קתני ברישא ומחזיקין ידי גוים וכו' ובתר הכי ליתני וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום משום דהאי בבא דמחזיקינן עיקרא שם בשביעית פ"ד סי' ג' אלא דאגב גררא תנייה הכא וגם התם ספ"ה דשביעית אמטו להכי נקט כל סדר לשון המשנה דהתם פ"ד: **ושואלין בשלומן** וכו' ביד פ"י דהלכות עכו"ם סי' ה' ועיין במה שכתבתי סוף פ' חמישי דשביעית:

פרק ו האומר התקבל בירושלמי תני התקבל אחר הניזקין ואתריו מי שאחז וכן נראה כרב אלפסי ז"ל שכתב בסוף פירקין דהתקבל דהגן בפירקין דלקמן אמרו

אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להם כתובו וכו' והיא משנה ג' בפ' מי שאחזו כתב עלה דהיא מתני' כבר כתבינן לה בפרקא דמקמי האי וכתבו תוס' ז"ל דכן נראה לר"ת דהניזקין בתר השולח משום דאיירי במילי דהוו מפני תקון העולם ושאח הדר למילתיה דאיירי בשליחות ואיידי דאיירי באומר לשנים תנו או לשלשה כתבו ותנו תנא בתריה מי שאחזו דאיירי נמי באומר כתבו ואיידי דתנן במי שאחזו מגורשת ואינה מגורשת תנא בתריה הזורק דקתני בה מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת עכ"ל ז"ל וכן כתב הר"ן ז"ל בסוף פירקין על דברי ספר התרומה ז"ל וז"ל ואפשר דכיון דרב אשי בהיא בתרא אוקמה למתני' דפ' מי שאחזו כר' יוסי ס"ל אלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם וכחדא מסכת יש סדר ופירקין דהתקבל ודאי מקמא פירקא דמי שאחזו הוא שכן הוא סדרן של פרקים הניזקין בתר השולח דתקון העולם הוא דקמפרש ואח"ל וכל שלמו לא נשנה במסכת זו אלא מפני כך ואח"כ חוזר לענין ראשון של שליחות ותני התקבל ואיידי דתני בפ' התקבל אמר לשנים כתבו ותנא כמי מי שהיה משלך בבור ואמר כתבו תנא נמי מי שאחזו קורדיקוס ואמר כתבו גט לאשתי שסמכו עניינו ואיידי דתנא התם זו היא שאמרו מגורשת ואינה מגורש' תנא הזורק דתנן ב' ספק קרוב לה מגורשת ואינה מגורשת עכ"ל ז"ל אבל הרא"ש ז"ל משמע דגריס מי שאחזו קודם התקבל כאשר הוא שם בנסחין מסודר ועוד שבסוף פירקין דהתקבל כתב על היא משנה דפ' מי שאחזו דתנן בפירקין דלעיל אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להם כתובו וכו'. וכן נראה גרסת רש"י ז"ל עיין במ"ש בשמו ז"ל שם בפ' מי שאחזו סי' ג': **אם רצה לחזור יחזור** דגט חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא מדעתו והיינו כי משי גיטא לידה מיגרשה ואפילו דבעל לאו בר שווי שליח לקבלה הוא אפ"ה אמרינן דאדם יודע שאינו יכול לעשות שליח לקבלה וגמר ונתן לשם הולכה ושתקבל והולך קאמר ופי' רש"י ז"ל ואיידי דתנא התקבל תנא הולך דס"ק מתני' בין שאמר בעל בלשון קבלה בין שאמר בלשון הולכה הוי שליח להולכה ע"כ וגרסי' בירושלמי בכל אתר את אמר התקבל כזוכה [כו' עי' בתוי"ט] ואיתה להאי בבא בירושלמי פ' השולח גט. וכתב הר"ר יהוסף ז"ל בשם כל הספרים שראה אם רצה להחזיר יחזיר אם רצה להחזיר לא יחזיר וכו': **האשה שאמרה התקבל לי גטי אם רצה לחזור** כלומר ואם אמרה לו מתחילה האשה התקבל ונתנו לה באחת משתי לשונות הללו רצה לחזור לא יחזור ואי גרסי' הילך אתיא מתני' אפילו כר' נתן דפליג בברייתא ארבי באם אמר הולך אם רצה להחזיר יחזיר אבל בהילך גם הוא סבר דאם רצה להחזיר לא יחזיר דהילך כזכי דמי וכתב הר"ן ז"ל אם רצה לחזור לא יחזיר ומיהו דוקא בשא"ל הבעל התקבל גט זה לאשתי או בא"ל הולך דמפורש בגמרא דבהכי שני דמשמע הכי אבל א"ל הילך גט זה לאשתי רצה לחזור לא יחזיר לפי דעת הרי"ף ז"ל שהוא פוסק דהולך לאו כזכי דמי ע"כ. וכ"כ פ' שני דהל' גירושין סי' י'. לפיכך כיון דאמרן אין יכול לחזור אין לו תקנה לחזור אא"כ אמר לו הבעל לזה שעשתה אותו שליח לקבלה אי אפשי שתקבל לה לפיות בידה אלא שליח שלי תהא להוליכו בידה אם רצה לחזור כל זמן שלא הגיע לידה יחזור שאינה מתגרשת אלא מדעת המגרש. והרי אמר לא יהא גט עד שיגיע גט לידה רש"י ז"ל. וכתב הר"ן ז"ל ואין הלשון נוח בכך לפיכך נ"ל דה"פ דסד"א דכי תנן בהאומר התקבל רצה לחזור יחזור היינו משום דכיון דאיתתא לא ניחא לה נהו כל כמינה לזכות לה ניחא על ידי אחר דחוב הוא לה אבל כשעשאתו היא שליח לקבלה סד"א שאע"פ שאמר הבעל לשליח שאין רצונו שיקבלנו מחמת שליחותה אלא שיזכה בו מיד מחמת הבעל דליסגי וניחא דאם רצה לחזור לא יחזור קמ"ל דאם אמר הבעל אי אפשי שתקבלנו לה כלומר בשליחותה אלא הריני מזכהו לה על ידך והולך ותן לה למ"ד הולך כזכה א"נ דאמר לו הילך דלכ"ע הוי כזכה דכמו שאמרה משמע דהכי מוקמי' לה בגמרא אפ"ה אם רצה לחזור יחזור אע"ג דגלית דעתה דניחא לה משום דכי תנן בריתא דהאומר התקבל אם רצה לחזור יחזור היינו הכינו היכא דגלית דעתה דניחא לה ולטעמא דאמרינן בירושלמי הגט לעצמך שהיתה עוחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה ע"כ: **אלא הולך ותן לה** משמע בגמרא דאיכא מאן דתני הילך ותן לה: **אף האומרת טול לי גיטי** לשון קבלה הוא וכן נמי טול לי ושא לי והא לי בידך כולן לשון קבלה הן ובטור אבן העזר סי' ק"מ וכולה פירקין התם בסי' קמ"א: **ב האשה שאמרה התקבל לי גיטי** ואיתה בתוס' פ' מרובה דף ע' וכ"כ רפ"ו דהלכות גירושין ובטור א"ה סי' ק"מ: **שנים שיאמרו בפנינו אמרה ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע** בגמ' פריך לרב חסדא דס"ל גבי בעל אומר לפקדון נתתי הגט ביד השליש והשליש אומר לא כי אלא לגירושין דשליש נאמן פרכי' עליה ממתני' דהא"י בעי עדים כלל לא במקבלה ולא באמירה היסגי באמירת השליח בלבד דהא הימניה בעל והכא נמי ומהדרינן מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דלהימניה הא קרעו ואע"פ שסקרעים בידו בפנינו אין שליש אא"כ השליחות בידו דמנו דאי אית בעי עביד ההיא מאי דקאמר נאמן נמי של אמירתו אבל זה שקרעו אין בידו למוסרו בידה. ופרכי' תינח בפנינו אמרה בדין הוא דצריך שנים אלא קבל למה לי לאתויי עדים שראוהו מקבלו מיד הבעל והרי הוא בידו בפנינו והא ודאי קבליה [הגה"ה ומשמע דלקבלה יהביה ניהליה ולא להולכ' ע"כ]ומשני דמתני' ר"מ היא דאמר אין גט כשר בלא עידי מסירה ולכך לא סגי במה שראוהו בידו שלם כיון שלא ראו הקבלה כך פי' רש"י ז"ל וכתבו עליו תוס' והר"ן ז"ל דלא נהירא דהא אמרינן בפ' השולח לא צריכא אלא לר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי תקינו רבנן עדי חתימה משום דזימנין דמייתי סהדי או אזלי למדינת הים ולקמן בפ' המגרש תנן במילתיה דר' אלעזר גופיה שאין ספדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם אלא ודאי הכא מיירי בשאין עדים חתומין אבל אם עדים חתומין גט כשר אפילו אין כאן עדי מסירה לפנינו דמסתמא נמסר בפני עדים ונעשה כדין ובעי' תו בגמרא לברורה למתני' דלמה לי למקרעיה ומשני משום דבשעת השמד שנו פי' שגזרו על המצות ויש פירוש אחרת בסוגיא זו להרי"ף ז"ל ע"ש בהר"ן ז"ל: **אפילו הן הראשונים והן האחרונים** א"ת מאי ואפילו אדרבא הכי עדיף טפי דלא הוי אלא דבר וי"ל משום דנכת אחת דומה לשקר דהיכי מיתרמי שהיו בשעת אמירה ובשעת קבלה ואבי גט הוא לן לחוש שמא שכרתם האשה כדאמרינן בסוף פירקין באומר אמרו דחיישינן שמא תשכור עדים והדר קאמר או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף עמהם אפילו לאותו יהודי לא חיישינן שמא שכרתו וא"ת לר' עקיבא דאמר במרובה ובחזקת הבתים דבר ולא הוי דבר היכי מכשירין הכא אתי כיתי עדים וי"ל דלמ"ד בגמרא שליש נאמן לומר לגירושין נתת לי הגט לא צריכי עדי אמירה לשדי קבלה וכוליה דבר הוא ואפילו למ"ד בעל נאמן לומר לפקדון נתתי לך שאני ה"מ כששלשתם בעיר בעל שליש והכא דאמרינן אי איתא דלגרושין יהביה מכל לשליש ולא לפקדון לידה הוה יהיב לה הלכך כיון דלאו אין שלשתם בעיר לא צריכי עדי אמירה לעדי קבלה כוליה דבר הוא תוס' ז"ל וז"ל הר"ן ז"ל והיכא למידק מאי אפילו אדרבא הכי עדיף טפי דבשני כתי עדים מיחזי כתרי דבר אע"ג דלאו חדא דבר הוא ששרי מבין שמינהו שליח נעשה ידו כידה ולכשיתן לו התגרש מיד מ"מ כיון הראשונים והם האחרונים עדיף טפי דליכא לספוקי במידי. וי"ל דסד"א מיחזי כספקא בהאי אפכי [כו' עיין בתוי"ט] וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו והרמב"ן נר"ו כתב דהכא לא הוי חדא דבר דכיון שמנאו שליח נעשה ידו כידה מעכשיו ולכשיתן לו תתגרש [מיד] וכן אלו שראוהו שקבל כאילו ראו שקבלה היא בעצמה שהרי ידו כידה ומ"מ טפי הוא עדיף כשהראשונים הם האחרונים דלא מיחזי מידי כתרי דבר ותלינן בתוס' כשהראשונים הם אחרונים שהיתי אומר שיש לחוש לדבר קצת דהבר ראשון שלא שילוחו עדי האמירה עד מקום הקבלה קמ"ל והרמב"ן נר"ו כתב בלאן לשון אפילו לאו לרבותא אלא למעט בעדים והכי קתני צריכה שתי כיתי עדים ואם רצו והולכין למקום הבעל אינה צריכה אלא כת אחת ע"כ: **נערה המאורסה** ירושלמי ר"פ שני דקדושין ופי' רש"י ז"ל בקדושין פ' בני דף מ"ג במהדורא בתרא דה"ה לקטנה והא דפליגי בנערה להודיעך כחו דר' יהודה ע"כ. וכן בתוס' שם וכאן. וכתב הר"ן ז"ל ופשיטא דמילתא דכיון דנערה נמי ברשות אביה היא ואפ"ה היא עצמה מקבלת את גיטה אף בקטנה י"ל כן כל שיש בה דעת דמגיא וכיא לנפשה וכן דעת הרז"ה ז"ל אבל הרי"ף ז"ל דעתו כפי מה שפירש רש"י ז"ל כאן דהיא פי' דוקא נערה יש לה יד דהא גדולה היא ואם היתה יתומה היא מהוה את עצמה והיא מקבלת את גיטה והשתא נמי לא פגא אלמא ס"ל לרש"י ז"ל דדוקא נערה אבל קטנה לא ואפילו יש בה דעת. וכן דעת הרי"ף ז"ל דקטנה אביה מקבל גיטה ולא היא אפילו יש בה דעת וכתב הר"ן ז"ל כאן וגם בפ' האיש מקדש דף מ"ג תירוץ בעד הרי"ף ז"ל דלא תיקשי ליה מההיא סוגיא דפ' שני דקדושין וכתב עוד שהרמב"ן ז"ל תירץ עוד ואמר דלרבא דהוא ס"ל שתהא דנערה עושה שליח לקבל גיטה הוא ס"ד דיד אביה יד יתירה הוא דזכי ליה רחמנא ולטעמיה אפשר דאפילו קטנה נמי מקבלת גיטה בחיי אביה ואיהו הוא דהוא ס"ד לאוקמה למתני' בשיש לה אב אבל כיון דקיימא לן כרב נחמן דפשט ליה דאין עושה שליח אין נערה במקום אב אלא כשליח שמנתה תורה לפי שירדה תורה לסוף דעתו של אב שאין לו קפידא בגירושין שישנן בעל כרחה ומעתה קטנה שאינה בתורת שליחות ואין לה יד בשל אחרים כלל אביה ולא היא דהדריך לספא דמתניתין דתנן נערה ולא קתני קטנה להודיעך כחו דר' יהודה דאם איתא דלרבנן אפי' קטנה כתב דהתירא הוה עדיף ליה לאשמועינן ועוד סייעיה הרמב"ן ז"ל לדברי הרי"ף מדגרסי' בירושלמי בפירקין דהתקבל גבי הך מתני' נשאת היא ולא אביה קטנה אביה ולא היא נשאת היא ואביה אם יש בה דעת היא ולא אביה פירוש מתני' אתא לפרושי דדוקא נקט מאורסה דאילו נשואה היא ולא אביה דמשנשאת אין לאביה רשות בה ודוקא נמי נערה דאילו קטנה מאורסה אביה ולא היא נשאת היא ואביה כלומר היא ואביה שוין בדבר פי' שלא היא ולא אביה ובקטנה שאין בה דעת עסיקינן ואם יש בה דעת היא ולא אביה ומדמפליג בשיפא בין יש בה דעת לאין בה דעת ש"מ דרישא דקטנה בין יש בה דעת בין שאין בה לעולם אביה ולא היא כדברי הרי"ף ז"ל וכן כתב רבינו האי גאון ז"ל ולפי שיטה זו הא דתנן וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש ופירשו על דעת ר"ת ז"ל דאינה יכולה להתגרש ע"י עצמה קאמר בקטנה שאין לה אב עסיקינן דכשיש בה דעת מתגרשת ע"י עצמה וזו אינה יכולה להתגרש דאי בשיש לה אב אפילו בשיש לה דעת נמי אביה ולא היא ולר' יהודה נמי בשאין לה אב היא צריכא דשא שיפא ככולי עלמא אתיא עכ"ל ז"ל. ושם בגמרא אמר ר"ל נקיט כמחלוקת לגירושין כך מחלוקת לקדושין ור' יוחנן אמר מחלוקת לגירושין אבל לקדושין דברי הכל אביה ולא היא גירושין דבעל כרחה בין היא בין אביה לרבנן קדושין דמדעתה דהא בעינן דעת מקנה אביה ולא היא ומתני' דהתם ר"פ האיש מקדש האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו כו' דמשמע מינה בו ולא בה ד"ה היא. וכ"כ ר"פ שני דס"ע סי' י"ח: **ר' יהודה אומר אין שתי ידים זוכות באחת גרסי'** וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל ופי' רש"י ז"ל שם בקדושין באחת בגוף אחד ע"כ. וכן פי' נ"כ הר"ן ז"ל ובהא פליגי ת"ק ור' יהודה דת"ק סבר ידא יתירתא זכי לה רחמנא ור' יהודה סבר במקום אביה יד דילה לאו כלום היא ופירשו תוס' ז"ל יד יתירה זכי לה רחמנא היינו יד האב דיד עצמה עיקר שיש לה בבגרות ולא ניתן לה יד האב לבטל כח ידה ור' יהודה סבר דבטל כח ידה וניתן לה יד האב ע"כ. אבל במהדורא ראשונה פי' רש"י ז"ל נערה שמאורסה דוקא נערה אבל קטנה דוקא אביה ולא היא אם יש לה אב וכמו שכתבנו והא דאמרינן בגמ' רבנן סברי יד יתירה זכי לה רחמנא היינו יד עצמה שניתוסף לה כשהיא נערה דכשהיתה קטנה לא היה לה יד כי אם יד האב ור' יהודה סבר וכו' וכתב בחדושי הרשב"א ז"ל דהראב"ד ז"ל כתב נ"כ שם בקדושין דדוקא נערה אבל קטנה אביה ולא היא ומתני' דקתני קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינה מגורשת עד שיגיע גט לידה שאני התם כשיגיע גט לידה מיהא מגורשת אע"פ שיש לה אב כדמשמע התם מוקמי' לה דוקא בשנתן לה אביה רשות לקבל את גיטה דס"ל כמי שמוחל לה אחו זכות שיש לו עליה לאותה שעה והרי היא ברשות עצמה כשעת קבלת הגט ואין פירושו מחוור בעיני דאי בנותן רשות מאי קא דייק ממתני' הא נערה ה"ה נמי שאני התם דנתן לה אביה רשות ומיהו בעיקר הדין כך גרסית סברתו של הרב אלפסי ז"ל שכתב וכו' ע"כ: **וכל שאינה יכולה וכו'** סתמא היא בין לת"ק בין לר' יהודה ודעת רש"י ז"ל דאינה יכולה להתגרש כלל אפילו ע"י אביה אבל ר"ת ז"ל חולק עליו וס"ל דע"י אביה ודאי מתגרשת והביא ראיות לדבר והיא דעת רבינו האי גאון ז"ל בתשובותיו ושיא נ"כ דעת בעל ההלכות בהלכות מיאון וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל ולשון משנתנו מוכיח כדברי רש"י ז"ל דקתני אינה יכולה להתגרש דמשמע אינה יכולה כלל לא ע"י עצמה ולא ע"י אביה ע"כ. ובברייתא בגמרא תניא איזוהי קטנה שהיא יודעת לשמור את גיטה כל שמבחנת בין גיטה לדבר אחר. ובגמרא אמר רבא שלשה מדות בקטן צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים וכנגדן בקטנה

מגורשת ע"י עצמה אע"פ שאביה קבל קדושי' שהן קדושי התורה וק"ק אמאי לא תני במתני' וכל שאינה יודעת לשמור את גיטה וכו' כדתני בברייתא ודוחק לומר דמשום דבעי למיתני אינה יכולה להתגרש נקט נמי וכל שאינה יכולה דהא בפ"ג דיבמות נמי סיים ב' נקט נמי גבי קדושין כל שאינה יכולה לשמור את קדושיה אינה צריכה למאן. הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין וכן כבר שית כבר שבע כבר תמני כבר תשע כבר עשר כל חד וחד לפום חורפיה וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון פי' אבל פחות מזמן זה אינה צריכה אפי' מיאון הגיע לעונת נדרים וכו' וזו היא גרסת הרי"ף ז"ל אבל רש"י ז"ל גריס במדה ראשונה וכנגדו בקטנה מתקדשת למיאון ובמדה שנית גריס וכנגדו בקטנה מתגרשת ע"י עצמה אע"פ שאביה קבל קדושיה והקשה הר"ן ז"ל וא"ת היכי מפליג בין שיעור גירושין לשיעור קדושין דהא כי הך לישנא אתמר בהו דהכא תנן כל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש והתם נמי בפ' ב"ש דיבמות תנן כל שאינה יכולה לשמור את קדושיה אינה צריכה למאן הא יודעת צריכה למאן וי"ל לפי גרסת הרי"ף ז"ל דהיינו טעמא משום דבקדושין איכא קדושי כסף שהן צריכין שמירה מעולה ומש"ה בעי שתגיע לעונת הפעוטות אבל גט שאינו צריך שמירה כל כך בצרור וזורקו אגוז ונוטלו סגי ולפי גרסת רש"י ז"ל י"ל שלא רצו להתיר אישות דאורייתא בפחות מעונת הפעוטות אבל בקידושין למיאון הקדימו הזמן שאין כאן כד קונא עכ"ל ז"ל: **ג קטנה שאמרה התקבל** וכו' בפירקין דף ס"ג ובירוש' ר"פ שני דקדושין: **עד שיגיע הגט לידה** ס"א על ידה וס"א לא גרסינן מלת הגט: **לפיכך אם רצה הבעל להחזיר** פי' קודם שיגיע הגט לידה יחזיר שאין הקטן עושה שליח והך מתני' אוקימנא לה בפ' האיש מקדש דף מ"ד בשאין לה אב דאם יש לה אב מאי אריא קטנה דאין עושה שליח אפי' נערה נמי בחיי אביה אין עושה שליח לקבל את גיטה דהכי פסקינן לה התם דחסורי מחסרא וה"ק קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה ה"ז גט בד"א בשאין לה אב אבל יש לה אב בין לקטנה בין לנערה ואמר אביה לא וקבל לבתי גיטה ורוצה הבעל לחזור לא יחזור: **אבל אם** וכו' מחק ה"ר יהוסף ז"ל מלת אבל והגיה ואם גם כתב בס"א [נ"נ בהאי בבא אם רצה להחזיר לא יחזיר רק אם רצה להחזיר יחזיר. וביד פ"ה דהלכות גירושין סי' ס': **האומר תן גט זה** וכו' פ' האיש מקדש דף כ' ובירושלמי מוקי לה דלא כר' אלעזר עיין עליו: **האשה שאמרה התקבל** וכו' פ' האיש מקדש דף מ"ט ובפ' גט פשוט דף ס"ה: **ור"א מכשיר** דבעל כרחה מתגרשת דמנא ידעא דכיחא ליה לבעל למיתביה לה התם הלכך אינה אלא כמראה מקום בעלמא: **הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר**. וביד שם פ"ט סי' נ"ג נ"ד ושם כתב מגיד משנה וכספרים שלנו כתוב במשנה הבא לי גיטי ממקום פלוני ורבינו הוא גורס למקום פלוני ושני הדברים אמת מן הטעם שכתבתי פ' שני ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל גרים פירקין ומתני' דפירקי' דייקא לי דאשה עושה שליח להולכה דתנן הבא לי גיטי ממקום פלוני והביאו לה ממקום אחר כשר ואם איתא שאין האשה עושה שליח להבאה פשיטא דכשר שאינו שליח שלה אלא שליח הבעל ולא משמע דאיצטריך לאשמועינן הכי משום דמיירי בשא"ל הילך כמו שאמרה דודאי כיון שנתנו לה במקום אחר משמע שעשה אותו שליח להולכה ופשיטא דכשר ועוד דסתמא לא משמע הכי אלא ודאי משמע דאשה עושה שליח להולכה וקמ"ל שכיון שאינה מתגרשת בקבלתו ליכא קפידא כשמביאו לה ממקום אחר ע"כ: **ד הבא לי גיטי** וכו' ביד שם פרק שני סי' ד' ה' ורפ"ט דהלכות תרומות: **אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום**. בירוש' פ"ד דדמאי ובגמ' פריך וגיטא מיהא הוי אע"ג דשמא קבלו במקום אחר ואפילו כשיגיע שם היכי הוי גיטא והא אמרה רישא לא הוי גיטא דקתני התקבל לי גיטי במקום פלוני וקבלו במקום אחר פסול ומשני לא צריכא דאמרה ליה התקבל לי גיטא במתא מחסיא ואמנין דמשכחת ליה בבבל והכי קאמרה ליה משקל כל היכא דמשכחת ליה שקליה מיניה גיטא מיהא לא הוי עד דמטית למתא מחסיא דמדקאמרה ליה הכי מכלל דלא קפדא אי מקבל לה בדוכתא אחרינא. ושם בהלכות תרומות לא העתיק רק המשנה כלשונה. והקשה הר"ן ז"ל וא"ת וכיון דאינה רוצה שיהא גט עד מתא מחסיא היכי הוי גט כלל דהא אינו מקבלו שם מיד הבעל וה"ל כטלי גיטיך מע"ג קרקע ואי מיירי כשהבעל עושה אותו שליח להולכה עד מתא מחסיא ושם נעשה שליח לקבלה הרי לא חזרה שליחות אצל הבעל וי"ל דהאי משנה ראשונה שליח קבלה הוא וידו כידה אלא שהתנתה עמו שלא תתגרש אלא באותו מקום וה"ל כאומר לאשה ה"ז גיטיך ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום ועל דעת מי שאומר שהאשה עושה שליח להולכה ולקבלה אתי שפיר שמשעה ראשונה נעשה שליח להבאה מחמת האשה וכי מטי מתא מחסיא הוי שליח קבלה שלה עכ"ל ז"ל. [הגה"ה פי' שליח שחזר ונעשה שליח למי שנשתלח לו וניתק משליחות הראשון עד שלא היה לו שהות לחזור אצל שולחו ולומר עשיתי שליחות הויא שליחות שאינה ראויה לחזור ולהגיד וקיי"ל דאינה שליחות ע"כ: **ר' אלעזר אוסר**. מיד בגמרא פריך פשיטא דהא מראה מקום היא לו דהא א"ר אלעזר לעיל אשה כיון דלאו בידה תליא קביעות מקומה לא הויא אלא כמראה מקום שם תמצאנו ומשני לא צריכא דאמרה ליה זיל למזרח דאיתיה במזרח וקא אזיל האי שליח למערב נהו דתימא לא תיתסר מיד דבמערב הא ליתיה לבעל קמ"ל דילמא בהדי דקאזיל מיפגע פגע ביה ויהיב ליה גיטא ונראה דר' אלעזר גרסי' בלי יו"ד דהכא ובמתני' דלעיל מתרי טעמי חדא מדקא מדכר אביי בפ' האיש מקדש ובפ' גט פשוט לר' אלעזר דסבר מראה מקום הוא לו בהדי רשב"ג ור' שמעון ותו מדכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל ולית הלכתא כותיה דר' אלעזר הדא דהא קיימא לן כסתם מתני' ועוד דהא אוקימנא בפ' גט פשוט בשיטה וכו' ע"כ ומדלא כתבו ותו דר' אליעזר שמותי הוא ש"מ דודאי דר' אלעזר גרסי' והוא ר' אלעזר בן שמוע כנודע ועיין במ"ש ברפ"ח דתרומות דמפרש בירושלמי דמודה ר' אלעזר שאם אמרה הבא לי גיטי ממקום פלוני [עי' בתוי"ט]: **ה פטרוה** גמ' תניא ר' נתן אומר פיטרוה פטרוה דבריו קיימין פטרוה לא אמר כלום וכתב רש"י ז"ל ולי נראה דגרסינן איפכא דפטרוה בלשון נוחה הוא כמו שלחוה דברו סברו אותו והוא לשון גט פיטורין שהוא דגש אבל פטרוה בלשון נוחה הוא רפה כמו אמרו שלחו מכם שמעו מלכים אף פטרי הוא לשון פיטור וחובה דאי לשון פיטורין היה לו להדגיש פטרוה. ועוד כתב הר"ן ז"ל בשם רש"י ז"ל פי' אחר פטרוה בחירק תחת הפ"א דבריו קיימין אבל בפתח ובדגש לאו כלום הוא ע"כ. אמר רבא ר' נתן דבבלאה הוא פי' שבבל מבבל דייק בין פיטרוה לפטרוה מפני שבבבל מספרין לפעמי' בלשון עברית פעמים בלשון ארמי הלכך כי אמר פטרוה לשון גט פיטורין הוא שהדגיש והיכר בלשון ארמי וכי אמר פטרוה בלי דגש [רק הפ"א בחירק] ספר לשון עברי ואמר לשון פיטור וחובה אבל תנא דידן דבר ארץ ישראל הוא וכל ספירו לשון עברי לא דייק ואפי' הדגיש לא הוי גט. וביד פ' שני דהל' גירושין סי' י': **היוצא בקולר ואמר כתבו גט ותנו לאשתי** כך הגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכתב ויש ס"א דלא גרסי' ותנו ואכן כן הוא בדפוס במסכת טבול יום פ"ד וצ"ע ע"כ. וכולה מתני' עד סוף סי' ו' ביד שם סי' י"ב י"ג ועיין בטור ח"מ סי' ר"נ וכתוב שם בספר הלבוש סעי' ח' והיוצא בשיירא למלחמה אכן ב אבן העזר סי' קמ"א סעי' י"ו לא הזכיר שם מלת למלחמה ורש"י ז"ל פי' יוצא בשיירא למדבריות וכתוב שם בב"י משמע מדבריו שאם אינו יוצא למדברות אלא הולך מעיר לעיר שלא בדרך המדבר לא צריך ע"כ: ואיתא להאי בבא במכלתין פ"ק דף י"ג ובכתובות ר"פ אע"פ ובפ' מי שמת דף קמ"ו ובפ' הקומץ רבא דף ל' ובפ' בהמה המקשה דף ע"ה: **הרי אלו יכתבו ויתנו**. ובלבד שיתנו הגט בחייו הרא"ש ז"ל: **אף המסוכן** אומר מסוכן אני הר"ן ז"ל ובירושלמי אמרו כל שקפץ עליו החולי וכן הוא שם ביד פ' שני אבל ר"ב ז"ל העתיק מפי' רש"י ז"ל שפירש מסוכן חולה ומשמע דלכל חולה קרי ליה מסוכן וכתוב בתוי"ט שכן שבין הב"י דברי רש"י ז"ל כפי הנראה מלשונו ז"ל וקשה לי דא"כ אמאי לא תנן חולה מי לא תנן ליפנא דחולה במשנה ה' פ"ג ובמשנה ג' פירקין דלקמן ע"כ וי"ל דכיון שהוא לשון תנא מיוחד נקט כלישניה. אח"כ מצאתי שהביא הרא"ש ז"ל בפסקיו ירוש' א"ר מנא לא סוף דבר בקולר שסכנה הוא אפי' בקולר של ממון שכל קולר בחזקת סכנה ועוד גרסי' התם תני אף החולה תני רב יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן הלכה כר' שמעון שזורי במסוכן, מה בין חולה למסוכן חולה כדרך ארץ מסוכן כל שקפץ עליו החולי ע"כ. ובגמ' אמר רב הונא מתנתו כגיטו מה גיטו אע"ג דלא פריש כיון דאמר כתובו אע"ג דלא אמר תנו אף מתנתו כיון דאמר תנו אע"ג דלא קנו מיניה ע"כ. וכתב הרי"ף ז"ל דאתא לאשמועינן דהני ד' דתנינן במתני' כולהו כשכיב מרע דמצוה מחמת מיתה לגמרי וקנין דבריהם באמירה בעלמא וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ח דהל' זכיה ומתנה אבל הרב רבינו יונה ז"ל כתב דלא הוה כמצוה מחמת מיתה אלא יוצא בקולר ומסוכן אבל מפרש ויוצא בשיירא דינן במתנותיהם כבריא לגמרי ולא ניקנו באמירה ולא נשתנה דינם אלא לענין גט שאנו אומרים שכיון שאמרו כתבו דעתן לגרש שלא לעגן את נשותיהם וכן דעת הרשב"א ז"ל והר"ן ז"ל העלה כדברי הראשונים ז"ל ע"ש ועיין ג"כ בנמוקי יוסף פ' מי שמת דף רל"ב: **ו מי שהיה** וכו' ר"פ המדיר ובבבלי ובירושלמי דיבמות ס"פ האשה בתרא ובטור א"ה סי' ק"כ: **כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו** פי' רש"י ז"ל הטעם בר"פ המדיר דכיון דאמר יכתוב שלוחותיה קעביד שהוא לשון נוחה לשומע קולו ר"ל כל השומע קולו ורוצה לכתוב יכתוב ועיין בהר"ן ז"ל שהקשה ותירץ על פי זה וכתב עוד בשם הרמב"ן ז"ל ומסתברא כאומר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו ושמעו שלשה שאחד כותב ושנים חותמין ואינו צריך במעמד כולן שאע"פ שאמר כל השומע לא נתכוון זה לרבות בעדים אלא ליתן רשות לכל שנים שאיזה שירצה יהא רשאי לכתוב ע"כ. ובגמרא פריך וליחוש שמא שד הוא ומשני כשראו לו דמות אדם וגם כן בבואה דבבואה דנקיטין דלית בהו בבואה דבבואה. והדר פריך ודילמא צרה היא ומתכוונת לקלקלה ומשני תנא דבי ר' ישמעאל בשעת הסכנה כגון זה שמסוכן למות ואם לא עכשיו אימתי כותבים ונותנים אע"פ שאין מכירין אם זהו שפירש שמו. והרמב"ם ז"ל סובר בפ' שני מהלכות גירושין דהשתא במסקנא כי היכי דלא חיישינן לצרה לא חיישינן נמי לשד אבל ר"ח ז"ל ס"ל דדוקא לחששא דצרה משום דלא שכיחא סמכינן אתנא דבי ישמעאל אבל לשד חיישינן אי לא חזינן בבואה דבבואה מפני שמזיקין מצויין בבורות ומיהו דוקא בבורות א"נ בשדות הוא דחיישינן לשד וכדתנן בפ' בתרא דיבמות מעשה באחד שעמד על ראש ההר וכו' אבל בעיר אפילו בלילה לא חיישינן לשד ועיין בהר"ן ז"ל: **הבריא שאמר** וכו' פ' השולח דף ל"ט ובטור א"ה סי' קמ"א: **אמר רשב"ג אמרו חכמים אם מעצמו** וכו' כך הגירסא בירושלמי כמות שהוא בדפוס וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל ורשב"ג לאו לאפלוגי אתא: **ואם הרוח דחייתו אינו גט** כך הגיה ונקד ה"ר יהוסף ז"ל. ובתוספתא שנינו ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו אם לאלתר נפל כותבים ונותנין אני אומר מעצמו נפל ואם לאחר זמן נפל אין כותבין ונותנין אני אומר הרוח דחפתו אבל הרמב"ם ז"ל כתב שם בפ' שני אם נסתפק לנו אם מעצמו נפל ואם הרוח דחפתו ה"ז גט עד שיודע לך שהרוח דחפתו ע"כ: וזה לשון ספר הלבוש ספק אם מעצמו נפל ספק אם הרוח דחפתו אם לאלתר נפל ה"ז גט שאנו תולין בכאן להקל לומר שהוא מדעתו נפל ובהול היה דאל"ה איזה רוח עועים עברה לפניו לומר כתבו גט לאשתי בלא תנו ולעלות מיהו לגג וליפול אם לא היה דעתו להפיל עצמו ומתוך הבהלה לא אמר תנו ואם לא נפל לאלתר ה"ז ספק מגורשת דשמא הרוח דחפתו ע"כ: בתוספתא הבריא שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל כותבין ונותנין כל זמן שיש בו נשמה: **ז אמר לשנים** וכו' פרק כל הגט דף כ"ט ובירושלמי מתני' דר' מאיר מן דבתרה אמר לשלשה ואמר רב הכדא טעמא דר"מ מה מצינו בכל מקום אחרים כותבין וב"ד חותמין והכא אחרים כותבין וב"ד חותמין. ואיתא בתשובת הרשב"א ז"ל בסי' אלף ורכ"א: **הרי אלו יכתבו ויתנו** פי' יחתמו ולמ"ד אמרו כשר יכולין לצוות לסופר אחר לכתוב והם לבד יחתמו אלא שהרי"ף ז"ל פסק כמ"ד אמרו פסול וכמו שפירש ר"ב ז"ל להלכה למעשה אע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בפ' שני דהלכות גירושין האומר אמרו הרי זה גט פסול ומתיישבין בדבר זה הרבה וכו' וע"ש ובמגיד משנה ובכסף משנה: **וזו הלכה העלה רבי חנינא**. הגיה ה"ר יהוסף ז"ל מלת חנינה וכו': **הרי אלו יאמרו לאחרים** פי' יכולין לומר לאחרים: **א"ר יוסי נומינו לשליח** פי' אמרנו ואית דגרסי נמנו והערוך נראה דגריס נמינו: **שאפילו אמר לב"ד הגדול שבירושלים תנו גט** ובגמרא מסיק דר' יוסי תרתי אמר לפסולא בין שאמר לשלשה תנו בין שאמר אמרו לפלוני ויכתוב ופלוני ופלוני ויחתמו פסול. והנך אמוראי דפליגי בגמרא דחד אמר אמרו וכו'

כשר ותעשה וחד אמר כשר ולא תעשה כזאת בישראל גזרה שמא השכור עדים שיאמרו בשם בעלה לסופר לכתוב ולעדים לחתום איכא דר"מ הוא דפליגי דלר' יוסי פסול לגמרי. עוד בגמרא אמר שמואל אמר רבי הלכה כר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח [הגה"ה פי' רש"י ז"ל מילי בעלמא מסר להם שאין חוזרין ומוסרין לשליח אחר ולא דמי למוסר גט לשלוחו שיכול לחזור ולעשות שליח אחר ע"כ]. ואמר לפניו ר' שמעון בנו מאחר שר' מאיר וחנינא איש אונו חולקים על ר' יוסי מה ראה רבי לומר הלכה כר' יוסי א"ל רבי לבנו ר' שמעון שתוק בני שתוק לא ראית את רבי יוסי אלמלי ראיתו נימוקי עמו . וגרסינן התם בפ' כל הגט רב אמר מתנה אינו כגט כלומר דבגט הוא דאמרי' דאם אמר כתבו גט לאשתו לא מצו לשוויי שליח למכתב גם משום דבזיון דבעל פי' שעליו לכתוב הגט ואינו רוצה שידעו רבים שאינו יודע לכותבו אבל במתנה דליכא בזיון דבעל כי אמר כתוב שטר מתנה לפלוני על שדה שלי מצי לשוויי שליח פי' דס"ל לרב דטעמייהו דר"מ ור' יוסי במתני' משום בזיון דבעל הוא ובאומר לשלשה תנו בהא קמיפלגי דר"מ סבר כיון שעשאן ב"ד ודרך ב"ד לצוות לאחרים גלי אדעתיה דלא קפיד אבזיוניה ור' יוסי סבר דליכא בהכי גלויי דעתא ולשמואל דאמר דטעמא דמתני' משום דמילי לא מימסרן לשליח באומר לשלשה תנו בהא פליגי ר"מ ור' יוסי דר"מ סבר כי אמרי' דמילי לא מימסרן לשליח לגבי דינא מימסרן דאלימא מילתא דבי דינא ור' יוסי סבר דכי היכי דלא מימסרן לשליח ה"נ לא מימסרן לגבי דינא ושמואל אמר מתנה הרי כגט דס"ל מה הגט מילי לא מימסרן לשליח ה"נ במתנה הוו מילי ומילי לא מימסרן לשליח והלכתא כשמואל בדיני והעלה הר"ן ז"ל כהי דלהרמב"ן ז"ל הא דאמרי' דמתנה הרי היא כגט דוקא באומר לשנים תנו אבל באומר אמרו לסופר ויכתוב ולעדים פלוני ופלוני ויחתמו אינה כגט דבגט טעמא אחרינא הוא דאפילו ממנה אותם הבעל שלוחים לכך מדעתו שלא בפניהם לא מהני ולפירוש דעת הרא"ה ז"ל תלמידו וכמה שסייעו הר"ן ז"ל אפילו בגט אם ממנה אותם שלוחים מדעתו מהני ובאומר אמרו אפילו במתנה נמי פסול . וכתבו התוס' דספקא שאלה בכתב ידו למדינת הים לכתוב וליתן גט לאשתו כותבין ומיהו בתוספתא לא משמע הכי עיין שם בהר"ן ז"ל ובירושלמי רבי כל הוה בעי מקשייא על דר' יוסי אמר אנן עלי ביית מקשייא על דר' יוסי שכשם שבין קדשי קדשים לבין חולי חולין כך בין דורנו לדורו של ר' יוסי אמר ר' ישמעאל כשם שבין זהב לעפר כך בין דורנו לדורו של אבא: **אמר לעשרה כתבו גט** וכו' פ' שני דמכלתין דף י"ח: **ושנים חותמין** וכו' **וכולם חותמין** וכו' ס"א מתחמין ה"ר יהוסף ז"ל: **לפיכך אם מת אחד מהם** קודם שחתם הרי הגט בטל ומחק הר"י ז"ל מלת זה. וביד פרק שני דהלכות גירושין סימן ו' ובפ"ש סי' כ"ז ובטור אבן העזר סי' ק"כ:

פרק שביעי

גם בהאי פירקא בגמרא בדף ע"ב הוכיחו בעלי התוספות
ז"ל דפ' מי שאחזו סדורו אחר פרק התקבל אבל רש"י ז"ל
נראה דגרים מי שאחזו קודם התקבל עיין במה שאכתוב
בשמו ז"ל במתני' דבסמוך.

א מי שאחזו וכו'. ביד פ' שני דהלכות גירושין סי' י"ד י"ז ובטור א"ה סי' קכ"א: קורדייקוס. כך שמו של אותו השד המולט על השותה יין חדש: **לא אמר כלום**. שאין דעתו מיושבת ואפילו אמר כתבו ותנו תוס' ז"ל. ומדקתני לא אמר כלום משמע דאף לכשיבריא אין כותבין וכן הוא שם בטור. וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל לא אמר כלום כלומר ואפילו נכתב באותה שעה ולאחר שנתרפא נתנוהו לו ונתנו לה פסול לפי שלא נכתב במצות הבעל שאין בדבריו כלום: **אמר כתבו גט לאשתו**. כלומר בבוריו ואח"כ אחזו קורדייקוס ואמר אל תכתבו אין דבריו אחרונים כלום אמר ריש לקיש וכותבין ונותנין ולאתר מליסא יתירה דקתני אין דבריו אחרונים כלום ולא קתני לא אמר כלום וקיימא לן כר' יוחנן דאין כותבין אלא לכשתפסה בין בשוטה בין שאחזו קורדייקוס אבל נלוב או מגוייד או שאחז בו שנים או רוב שנים כותבין ונותנים כל זמן שיש בכן נשמה ואין צריכין בדיקה אא"כ דדעתא צלותא ניגהו אלא דכחישותא הוא דנקיטא בהו ע"כ בקיצור: **נשתתק**. לאו אמי שאחזו קורדייקוס קאי דהא לא מהניא ביה בדיקה דהא אמרינן דחוזר ואמר אל תכתבו אין בדבריו האחרונים כלום אלמא כשוטה דיינינן ליה ולא מספקינן ביה כלל אלא נשתתק היינו אדם שאחזו חולי רש"י והר"ן ז"ל: **והרכין בראשו**. בגמרא פריך וניחוש דילמא חולי של שגעון נקפיה המלמדו תמיד להרכין ראשו בהרכנת לאו או הן ואינו משיב על דברי השואלים ומשני ששואלין אותו בפירות אם רוצה שילקטו מן האילן לרפואתו פירות של ימות החמה שואלין אותו בימי הגשמים ועל פירות ימות הגשמים בודקין אותו אם מציע אותו בימות החמה. ואיכא תו שנויא אחרינא דאמרינן ליה חד לאו ותרי הן ותרי לאו וחד הן דכי האי שחייה לא נקטיה: **בודקים אותו שלשה פעמים**. פי' שלשה פעמים על לאו ושלשה פעמים על הן דהיינו ששה פעמים בין הכל ובדיקה זו מפרש בירושלמי אומרים לו נכתוב גט לאשתך אומר הן לאמך אומר לאו לאשתך אומר הן לאחותך אומר לאו לאשתך אומר הן לבתך אומר לאו וכו' תוס' והר"ן ז"ל אבל בית יוסף שם סי' קכ"א דקדק מדברי הרמב"ם ז"ל שאינו מצריך בדיקה ששה פעמים רק שלש וגם ממה שלא פירש במשנה שיבדקוהו ששה פעמים נלמוד שדעתו דבתלתא זימנין סגי כפשטא דמתני' ע"כ בקיצור. עוד גרסינן בירושלמי בד"א בנשתתק מתוך בוריו אבל אם נשתתק מתוך חוליו דיו פעם אחת אבל בתוספתא קתני דאפילו נשתתק מתוך חוליו בעינן שלשה פעמים ועיין במ"ש בר"פ חרש. ובטור ח"מ סוף סי' רל"ה: **ב אמרו לו נכתוב גט לאשתך אמר להם כתובו** וכו'. ביד פ' שני דהל' גירושין סי' ה'. ובגמרא דייק טעמא דלא אמר תנו הא אמר תנו נותנין מני ר"מ היא דאמר מילי מימסרן לשליח אימא סיפא עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו אתאן לר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח רישא ר"מ וסיפא ר' יוסי פי' רש"י ז"ל טעמא דלא אמר תנו בלא כתבו דכיון דאמר להם כתובו מקפיד היה בדבר שלא יאמרו לאחר ויכתוב שבושת היא לגלות שאינו יודע לכתוב גט ובהא אפילו ר"מ מודה לקמן בפ' התקבל שאם אמר כתבו גט לאשתי אפילו אמר לב"ד לא עשאן ב"ד להרשות את האחרים על כך הא אמר תנו גט לאשתי ולא אמר כתבו אומרים לאחרים ויכתבו ויתנו דעשאם ב"ד ועל כרחך כגון שהיה שלשה דאילו לשנים אפילו ר"מ מודה שאפילו לא אמר כתבו אלא תנו צריכין הן עצמן לכתוב דהכי תנן לקמן אמר לשנים תנו גט לאשתו או לשלשה כתבו גט ותנו לאשתי יכתבו הן עצמן ויתנו אבל אמר לשלשה תנו יאמרו לאחרים ויכתבו ויתנו מפני שעשאם ב"ד דברי ר"מ ופליג ר' יוסי עליה דאפילו לשלשה נמי אע"ג דלא אמר כתבו צריכין הן עצמן לכתוב ומתני' דהכא דנקט כתבו משמע דאי לא אמר כתבו לא הוה פסול האי גיטא וכגון שהיו שלשה ור"מ היא דאמר מילי מימסרן לשליח פי' דרך ארץ הוא לעשות שליח דברים והוי נמי בדברים שלוחו של אדם כמותו ויכולין הם נ"כ לחזור ולצוות לאחר שיכתוב כדין שליח הגט שיכול למנות שליח אחר תחתיו הילכך היכא דהוו שלשה דאיכא למימר עשאן ב"ד נומר לאחרים אומרים לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו אימא סיפא עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו דמשמע דאין לך גד כיתר לומר לאחרים לכתוב אלא השומע מפיו הוא יכתוב ואפילו שלשה ואפילו לא אמר כתבו אתאן לר' יוסי דאמר מילי לא מימסרן לשליח ומסיק רב אשי כולה ר' יוסי היא ורישא דאמר כתבו לאו דוקא דאפילו תנו נמי פסול כדקתני סיפא עד שיאמר לסופר ויכתוב ואורחא דתנא למיתני ולאוסופי וניקום למילתיה בלשון לא מיבעיא הך אלא אפילו הך נמי פסול וה"ק ל"מ היכא דלא אמר תנו רק כתבו אלא אפילו אמר תנו ולא מיבעיא היכא דלא אמר לגבי תלתא אלא אפילו אמר לגבי תלתא לא ול"מ היכא דלא אמר אמרו לסופר ויכתוב ולפלוני ולפלוני ויחתמו אלא אפילו אמר אמרו נמי לא ותניא כותיה ואפילו באומר אמרו נמי פסיל ר' יוסי הלכך ליכא למיחש לחורבא דאילו לר"מ איכא למיחש דילמא זימנין דאמר לשנים אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ופלוני ויחתמו ואזלי הני שלוחין וחיישי לכסופא דסופר שלא יתביישו לומר שאין מקבלין אותו כעד ומחתמי ליה בלא דעת הבעל ונמצא הגט בטל אבל לר' יוסי ליכא למיחש להכי שהרי לא יכתוב סופר גט אא"כ ישמע מפי הבעל עצמו ע"כ. ומדכתב רש"י ז"ל לקמן בפ' התקבל וגם דהכי תנן לקמן אמר לשנים וכו' משמע שהוא ז"ל היה גורס פרק התקבל אחר פרק מי שאחזו. [הגה"ה כתבו התוס' לא מיבעיא קמא אתי אפי' לר"מ דקאמר לא מיבעיא כתבו אלא אפילו תנו כיון דמיירי בתרי מדקאמר בתר הכי לא מיבעיא היכא דלא אמר לגבי תלתא אע"ג דקאי לר' יוסי אין נחוש למדקדק כל לא מיבעיא שיכול לומר וי"ס דגרסי לא מיבעיא היכא דלא אמר לגבי תלתא תנו אלא אפילו אמר לגבי תלתא תנו ע"כ]: **ג זה גיטיך אם מתי**. פ' י"ג דקנ"ו. שמעינן מסתם מתני' דלאח"מ קמגרש לה, דאם עם גמר מיתה א"כ הוי גט ואמאי קתני לא אמר כלום: **זה גיטיך אם מתי זה גיטך אם מתי מחולי זה**. ברי שאמר אם מתי או חולה שאמר אם מתי מחולי זה הרמב"ם ז"ל. ביד פ"ט דהלכות גירושין סי' י"ב י"ג י"ד י"ח. ובטור א"ה סי' קמ"ה וסי' קמ"ז. וכתוב שם בסי' קמ"ה בספר הלבוש סעי' ה' וז"ל כתב מורי מהר"ר מאיר ז"ל צריך שיאמר כן בזה הלשון אם מתי אם לא מתי כמו שהוא לשון חכמים ולא יאמר אם אמות אם לא אמות ע"כ. וראיתי שהגיה הר"ר יהוסף ז"ל זה גיטך אם מתי זה גיטך מחולי זה זה גיטי לאחר מיתתי לא אמר כלום מהיום אם מתי ממעכשיו אם מתי ה"ז גט מהיום לאחר מיתתי אינו גט ע"כ וכתב כ"מ בכל הספרים. ובגמרא מתרץ אביי דאם מתי שתי לשונות במשמע משמע כמעכשיו ומשמע כלאחר מיתה אמר לה מהיום כמאן דאמר לה מעכשיו דמי לא אמר לה מהיום כמ"ד לה לאחר מיתה דמי והיינו דקתני רישא זה גיטיך אם מתי לא אמר כלום. ומתני' דבעי מהיום דלא כר' יוסי דתנן בפ' יש נוחלין הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אינו צריך וטעמא דר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח עליו ומספקא ליה לרב הונא אי הלכה כר' יוסי בהא נמי דהא הגט כתוב כהלכתו אלא כשמסרו לה כל פה אמר לה זה גיטך אם מתי הלכך לא דמי לשטר דהתם כיון דכתב התנאי אגב הזמן איכא למימר דזמן מוכיח דמהיום קאמר אבל הכא דעל פה דילמא כי מהדר ניהליה הדר ביה מזמן דשטרא ומהדר ניהליה ע"מ לאחר מיתה הוא ולא אמר מהיום ולפיכך אמר רב הונא ולר' יוסי אם אמר לה אם מתי אע"ג דקתני מתני' לא אמר כלום לר' יוסי חולצת דהאי לא אמר כלום דקתני לא אמר כלום דאסירא לעלמא ומ"מ ליבם נמי אסירא דמספקא לן אי הוי גט. ופרכינן והא מדכיא חולצת מכלל דרישא יבומי. נמי מייבמה ומשני מתני' כרבנן דפליגי עליה דר' יוסי התם ביש נוחלין דהיינו ר' יהודה ורב הונא ס"ל כר' יוסי. ואיכא דמתני' להא דרב הונא אסיפא דקתני סיפא דרישא זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום אמר רב הונא ולר' יוסי דאמר כי לא אמר מהיום כמ"ד מהיום דמי חולצת ופרכינן פשיטא מדסיפא כי אמר מהיום ולאחר מיתה תנא במתני' חולצת לרבנן מכלל דלר' יוסי דלא מחלק בין אמר מהיום ללא אמר ודאי דכי אמר לאחר מיתה אפילו בלא מהיום חולצת לר' יוסי דהא לר' יוסי כמהיום ולאחר מיתה דמי ור' יוסי ורבנן לא איפלוג אלא בהא לאודויי לר' יוסי בלאו מהיום כמהיום ולרבנן יש חילוק ומשנינן מהו דתימא ר' יוסי בהא ס"ל כרבי דס"ל דהוי תנאה והואיל ואשכחן לרבי דס"ל דהוי גט כמו שנכתוב בסמוך בס"ד ה"א דגם ר' יוסי פליג דהא שמעינן ליה דפליג. ומקל בתנאי קמ"ל דלא רבי ס"ל כר' יוסי ולא ר' יוסי ס"ל כרבי רבי לא ס"ל כר' יוסי דתניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דברי חכמים רבי אומר כזה גט ואמרו כזה גט למעוטי דר' יוסי דאמר בסוף פירקין כזה גט ור' יוסי נמי אמר כזה גט למעוטי הא דרבי והתם לן במתני' דלא כותיה דרבי וז"ל הר"ן ז"ל חולצת שמא אינו גט ולא מתייבמת שמא גט הוא והויא לה גרושת אחיו וקיימא עליה בכרת הואיל ולא שחזירה ואמרינן בגמרא דלר' יוסי דזמנו של שטר מוכיח כלומר דמהני כאילו אמר מהיום שאל"כ למה נכתב הזמן בשטר יצא הדין כך דאם מתי הוי כמהיום אם מתי שהוא גט גמור ולאחר מיתה הוי כמהיום ולאחר מיתה שהוא גט ואינו גט עכ"ל ז"ל. זה גיטיך אם מתי זה גיטיך מחולי זה זה גיטיך לאחר מיתה לאחר מיתה הוי טעמא דכולהו כמו ברייתא דאתם ולא אפטרופוסים אתם ולא שותפים אתם ולא אריסין אתם ולא כל שהורש שאינו שלו דכולהו הוי משום תורש שאינו שלו וא"ת משנה זו גופה אמאי איצטריך הא תנן בהדיא לעיל ספ"ק דאין גט לאחר מיתה דתנן האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי ומת לא יתנו לאחר מיתה התם איצטריך לאשמועינן בגט שחרור שגם אחר שכתבוהו לא זכה בו העבד ואפילו בגט אשה נמי אשמועינן דאע"ג שמינה המגרש בחייו השליח לא חשיב להיות כמותו אחר מיתו כאילו

הוא עצמו קיים אלא חייב גם לאחר מיתה והכא אשמועינן דאע"ג שבא הגט ליד האשה מחיים הוי גט אחר מיתה ואשמועינן נמי לישני דהתי הכא הי משמע מחיים והי משמע לאחר מיתה תוס' ברפ"ק דכתובות ובפ"ק דחולין דף י"ג: **לא אמר כלום.** בבלי בריש פ"ק דכתובות וגם הכא בגמרא וגם בירושלמי גרסי' ורבותינו אמרו ה"ז גט והתם בבבלי מפרש טעמייהו דרבותינו דסברי לה כר' יוסי דאמר בפ' יש נוחלין דהכותב נכסיו לבנו לאחר מותו אינו צריך לכתוב מהיום ולאחר מיתה דזמנו של שטר מוכיח עליו וה"נ לא נחוש לכתוב זמנו של גט לתוכו אם לא להודיע שמיום הכתיבה והמסירה הוא מגרשה הלכך אע"ג דלא כתיב ביה זה גיטך מהיום אם לא באתי כמאן דכתיב ביה מהיום דמי ע"כ. אלא שנראה שהבבלי סובר שאינו חולק רק על המשנה דאם לא באתי דלקמן סי' ח' וכמו שכתבתי והירושלמי סובר שחולק על זו ובמה שכתבתי מובן דהכל אחד דהכי נמי איתיה הכא בגמרא וגם בסוף פירקין במקומו שכולן מטעם אחד ומני רבותינו ר' יהודה הנשיא ובית דינו ובשלשה מקומות נקרא ר' יהודה הנשיא רבותינו בגיטין ובשמן ובסנדל דבפרק המפלת. ומסיק התם בירושלמי דלא קרו ליה בי דינא שריא משום דבית דינו חלוק עליו. והיתה נמי להאי סוגיא התם בירושלמי דפ' המפלת ודפ"ק דשבת ובבבלי פ' אין מעמידין דף ל"ז ועיין במ"ש שם סימן ו' אי ר' יהודה הנשיא הוי האי דהכא דהיינו רבינו הקדוש או בר בריה דהיינו ר"י נשיאה. ובמשנה דסוף סוטה נמי נקרא רבותינו כמו שכתבתי שם ועיין במ"ש לקמן בסוף פירקין בסימן ח'. וכתוב בסדר הגט של רבינו תם ז"ל דספיר עדיף טפי מעכשיו ממהיום דאי מיית בההוא יומא לא ידענו מאי אדון בה ע"כ. אבל דעת הר"ן ז"ל שמהיום שוין כמו שהכריח הוא ז"ל ע"ש בסוף פירקין: **מהיום ולאחר מיתה.** פ' האומר דקדושין ד' ס': **זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ועמד והלך.** והילך גרסינן רש"י ז"ל. ונלע"ד שאם כיון רש"י ז"ל להפרש גרסת והלך בלא יו"ד או והילך ביו"ד דטעמא הוי משום דוהילך ביו"ד מבנין פעל הדגוש שמהלך בכובד על כרחו דומה למה שפירשו המדקדקים ז"ל במלת קודר הלכתי דבספר תהלים סימן ל"ח ובספר איוב סי' ל' שהוא פועל עומד אע"פ שהוא מן הדגוש וכן אליבא דרב הונא מפרש בגמרא והילך פי' על משענתו ולעולם חולה הוא ע"כ. אבל והלך משמע כדרך כל ההולכים על בוריו לגמרי וכן הוא בירושלמי והילך ביוד א"כ אפשר שר"ל אהכא מדרך זה קאת שבא רש"י ז"ל לומר לנו דוהלך גרסינן בלי יו"ד אלא שיש טעות בדפוס וה"פ והלך גרסינן בלתי יו"ד דאי גרסינן לה ביוד ע"כ הא משמע ודאי שהוא מן הכבד ודקארי לה מאי קארי לה במאי דפריך והא הלך בשוק קתני הא ודאי הילך ביו"ד משמע על משענתו או אפשר שרש"י ז"ל כיון לומר דוהילך גרסינן ודקדק הנא הכא לישנא דקראי קודר הלכתי וכן ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות וכן נאור אליך יהלכו וכן אם יהלך איש על האהלים וכן בתוקותי יהלך שכלן פעלים עומדים אע"פ שהן דגושין או אפשר שר"ל והלך גרסינן בחירק כמו קודר הלכתי ולא הלכתי שהן בחירק אלא שכדי להודיע שלא יבוא לטעות נכתובה ביו"ד ועל דרך שכתבו התוס' ז"ל לקמן בפ' המגרש דף פ"ה בד"ה ולא נכתוב אגרת והטעם שעון שכאן הוא הלך על משענתו כדמפרש בגמרא במאי דכתיבנא שייך לגרוס אותו דגוש הלמד ובחירק הה"א כאילו כתוב אחר ההא יו"ד כנלע"ד. ואיתיה להאי בבא בתוס' פ' מי שמת דף קנ"ג. וכתוב בהר"ן ז"ל ומתני' נמי מוכחא דהאי זה מחמה חולי זה משמע דקתני גבי מהיום אם מתי מחולי זה דאומדין אותו אם מהמת חולי הראשון מת אלמא מחולי זה מחמת אותו חולי משמע דאילו לפי' רש"י ז"ל דאברייתא דבגמרא הכי ה"ל למיתני רואין אם מתוך חולי הראשון מת כלומר שלא פסק חולי הראשון מעליו אע"פ שלא מת ממנו ע"כ. ועוד כתב הר"ן ז"ל ודברי הרי"ף והרמב"ם ז"ל מהמיהין דמתני' מוכחא דכי בעי אומדנא היינו דוקא באומר מחולי זה אבל באומר אם מתי וכן במתנה אפילו סתם גיטו גט ומתנתו מתנה ולא בעי אומדנא דהא קתני ברישא תנאה באבי ה"ז גיטך אם מתי מחולי זה ה"ז גיטך לאחר מיתה וקתני דלא אמר כלום והדר מפרש הרתי מינייהו במהיום אם מתי ה"ז גט ובמהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט והדר מפרש מחולי זה במהיום דאומדין אותו דאלמא ליכא אומד אלא במחולי זה אבל במהיום אם מתי לא בעי אומדנא. ומ"מ משמע דהאי אם מתי שאתרפא מחולי זה קאמר ולא תנאה דלעולם הוא. אבל בריא שכתב ואמר אם מתי תנאה דלעולם הוא עכ"ל ז"ל בקיצור: **ד לא תתיחד וכו'.** פ' שני דכתובות דף כ"ז. ופי' רש"י ז"ל לא תתיחד עמו דחיישינן שמא בעל לשם קדושין ולמאן דלא חייש נמי מ"מ פנויה היא ואסור להתייחד עם הפנויה ע"כ ופי' עוד הר"ן ז"ל וז"ל אבל לאו משום גט ישן אתינן עלה דכיון דלרבנן דקיימא לן כותייהו אם מת הרי היא מגורשת מעכשיו וכדאיתא בברייתא בגמרא הו ליכא משום גט ישן דלא חיישינן להכי אלא כשילעיזו עליה דנימא קודם לגטה ואינו כן אבל הכא שהיא מגורשת גמורה לרבנן אם ילעיזו עליה כדין ילעיזו עליה ומיהא לר' יהודה דסבר דבנתיים הרי היא כאשת איש לכל דבריה ודאי ליכא למיחש משום קדושין ולדידיה היינו טעמא דחיישינן משום גט ישן עכ"ל ז"ל וראיתי להעתיק הנה כאן כל דברי הרשב"א ז"ל שבחדושיו וז"ל לא תתייחד עמו וכו' ירושלמי הגי אף המסוכן א"ר יעקב בר אחא מעשה היה כיון שבעל מת: **אלא ע"פ עדים ואפי' ע"פ עבד אפי' על פי שפחה.** כלומר מפני שהוא בוש מלשמש בפניהם חוץ משפחתה מפני שלבו גס בה ואינה בושה ממנה ודוקא בשיש שם עדים שראוה שנתייחדה וטעמא דאמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה והכין איתא בירושלמי דגרסינן התם נתייחדה עמו בפני שנים צריכה ממנו גט שני באחד אינה צריכה ממנו גט שני באחד בשחרית ובאחד בין הערבים זה היה מעשה ושאל ר' אלעזר בן תרדיא את חכמים ואמרו אין זה יחוד ולפיכך אם אין שם עדים עמהם או אפילו עבד ושפחה דאחרים הוה אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה אבל עכשיו מימר אמרינן כיון שידענו שיש שם עבד ושפחה לא נתעסקו בדבר אחר אבל שפחה דידה ניסא בה וחוששין שמא נתעסקו בפניה אא"כ אמרה דלא נתעסקו דכתם ודאי מהימנא דתרתי לא עבדא כדאיתא בפ' האשה שנתאלמנה ולפי מה שפסק רבינו אלפסי ז"ל כרב פפא דאמר התם כאן בשפחה דידה כאן בשפחה דידיה כלומר דשפחה דידה אפי' העידה בפירוש לא מהימנא דעבידא דמפקרא דשפחתה כגופה וכברייתא דקתני הכי התם הכא נמי לא מהימנא אלא במסיחה לפי תומה וכן נמי פסק הנגיד ז"ל אבל עבד ושפחה אין נאמנין לומר שלא נתייחדה כלומר שהם היו עמהם והכי איתא בירושלמי ועבד ושפחה נאמנין פי' בתמיה יודעין הן העדים בשעה שנתייחדה עמו שהיה שם עבד ושפחה וטעמא דמתני' דקתני לא תתייחד עמו כרש"י ז"ל משום שמא יבא עליה דאיכא למ"ד חיישינן שמא בעל לשם קדושין וצריכה גט שני ולמאן דלא חייש מ"מ פנויה היא ואסור להתייחד עם הפנויה ואין טעם משום גט ישן שכבר מסרו לה קודם לכן כלומר שאין חוששין לגט ישן כשאמר לה מהיום אם מתי או מהיום ולכשתעשי כך משום דכיון שאם מת או תקיים תנאו נתגרשה למפרע אין חוששין לו כמו שאין חוששין במי שגירש את אשתו בגט גמור מהיום ואח"כ נתייחדה עמו ובפי' למ"ד לא תנשא בו לכהונה וכ"ש למ"ד אם נתגרשה בו תנשא לכהונה והא דאמרינן ה"ז גיטך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום והיה הולך ובא הולך ובא הואיל ולא נתייחד עמה ה"ז גט וכו' ולגט ישן אין חוששין שהרי לא נתייחד עמה דאלמא אם נתייחד הוי גט ישן י"ל דהתם בדלא אמר לה מהיום ובסוף שלשים יום הוא דנתגרשה והלכך כשנתייחד בנתיים ה"ל כאילו נתייחד בין כתיבה לנתינה והר"א אב ב"ד ז"ל פירשה בשלא מסרו לה אלא ביד שליש ואין הלשון מתהיור לפירושו דהרי זה גיטך שנתנו לה משמע ולספרים דגרסי בה ע"מ שאעבור מנגד פניך אין לך לומר כלשון הראשון דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי אלא על כרחין בשנתנו ביד שליש ומיהו לפירוש ר"ח ור"ת ז"ל שפירשו הא דתנן הכא מה היא באותן הימים דקאי אמהיום אם מתי מעכשיו אם מתי כמו שאני עתיד לכתוב בסמוך אי אפשר לפרש טעמא דמתני' משום חשש קדושין שהרי לר' יהודה אינה מגורשת כלל מעכשיו אפילו לכי מאית אלא הוי טעמא משום גט ישן דכיון דלא הוי גט אי לא מאית חיישינן ביה נמי לגט ישן וכן פירשה רש"י ז"ל בפ' האשה שנתאלמנה והקשו בתוס' לפירוש זה מדמייתינן עלה בגמרא ברייתא דראוה שנתייחדה עמו באפלה וכו' כדמפרש בה טעמא משום חשש קדושין דלכאורה משמע דמתני' נמי מההיא חששא הוא והרצו דלר' יוסי יש לפרש דהוי טעמא נמי משום חשש קדושין ולדידיה איכא משום תרי חששות דכיון דקאמר דהוי מגורשת ואינה מגורשת מספק אם היא מגורשת איכא משום חשש קדושין ואם אינה מגורשת איכא משום גט ישן ולכי מאית הוי גיטא כלומר גט גמור מדקתני רישא מת ה"ז גט והא קיימא לן דאין גט לאחר מיתה ולתרווייהו קא פריך דכיון דלר' יהודה הויא כאשת איש גמורה מחיים דבעל אלמא לדידיה כל שאמר מהיום אם מתי כמו שאמר מהיום ולאחר מיתה דמי וקסבר דחזרה הוי ולר' יוסי מספקא ליה אי תנאה הוי אי חזרה הוי והלכך מחיים מגורשת ואינה מגורשת א"כ לדידהו אף לאחר מיתה לא הוי גיטא. ופריך רבא מעת שאני בעולם ופי' רש"י ז"ל דר' יהודה ור' יוסי לאו אמהיום אם מתי דמתני' קיימי דהתם ודאי לכי מאית איגלאי מילתא דמשעת נתינה הוי גט והבא עליה פטור לגמרי אלא ר' יהודה ור' יוסי באומר ה"ז גיטך מעת שאני בעולם קמיפלגי כלומר מעת אחרון שהוא בעולם יחול הגט הלכך לר' יהודה עד שעה הסמוכה למיתתו לא הוי גט ומעיקרא אשת איש גמורה היתה והבא עליה במזיד נהרג בשוגג מביא חטאת דר' יהודה סבר יש ברירה וכדדייקינן מיהא מתני' בר"פ כל הגט ור' יוסי סבר משעת נתינה מספקא מילתא דילמא שעה זו היא סמוכה למיתתו ואע"ג דחיי טפי אין ברירה והלכך כל שעה הוי ספק גט והבא עליה באשם תלוי קאי ומפרש נ"כ תנא ובלבד שימות דהאי לר' יוסי דאמר מגורשת ואינה מגורשת דוקא בשמת אבל אי לא מיית איגלי מילתא למפרע דלא הוה גט וחייב חטאת. ואין פי' זה מחוור דהיאך באה השאלה במשנתנו מה היא באותן הימים במה שלא הוזכר במשנה ונצטרך לומר דמשנתנו חסורי מחסרא והכי קתני ואם הדברים כן ה"ל לרבא לפרושי בהדיא מתני' חסורי מחסרא וה"ק ועוד דברייתא דאיתיה בסמוך ימים שבנתיים בעלה זכאי במציאתה וכו' כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר בעילתה ספק מגורשת היא בתוספתא דאמהיום אם מתי היא שנויה דתניא התם זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ימים שבנתיים זכאי במציאתה ובמעשי ידיה וכו' אלמא לאו באומר מעת שאני בעולם היא. ועוד קשה לפירושו דאי ר' יוסי לית ליה ברירה אף כשנתרפא הוה לן למימר דלא מיחייב חטאת כי היכי דאמרינן לדידיה דאפילו חיי טפי לא מיחייב חטאת משום דבההיא שעתא דבא עלה מיהא הוא ספיקא אי שעה סמוכה למיתתו היא ומאי בלבד שימות דתני עלה ועוד כיון דלית ליה לר' יוסי ברירה אפילו כשמת לא להוי גט כלל כיון שאי אפשר לברר שעה שהוא חל וכדאיתא בפ' בכל מערבין. גמרא מתנה אדם על עירובו דלמאן דלית ליה ברירה לא חייל העירוב כלל כל היכא דשייך ביה דין ברירה ונראה מדברי ר"ח ז"ל שהוא גורס נעשה כאומר לו מעת שאני בעולם ואמתני' דמהיום אם מתי קאי כמשמעה דפשטא דמתניתין עכ"ל ז"ל: **מה היא באותן הימים.** תוס' שבת פ' במה בהמה ד' נ"ו ורש"י פ"ק דיבמות דף י"ד פי' בלשון שני שזהו כספק אשת איש דאיתא התם בברייתא דפליגי בה ב"ש וב"ה ואע"פ שלא שנינו בה מחלוקת ב"ש וב"ה בלא תתייחד עמו אלא ע"פ עדים על כרחך נחלקו בה אותו מחלוקת שנחלקו במגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי וכו' דלקמן ספ"ח, ותוס' ז"ל דחו שם אותו לשון דהא קתני התם בברייתא בהדיא פלוגתא דהמגרש ולנה עמו בפונדק. ואיתה בתוס' פ' בתולה נשאת דף ט' ודפ' הזהב דף נ"ט ובגמרא פ' כל הגט ד' כ"ה וביד פ"י דהלכות גירושין סי' ג' ובטור א"ה סי' קמ"ט וסי' קמ"ח וכתוב שם ויכול להתייחד עמה אפילו על פי עד אחד אפילו הוא עבד ושפחה חוץ וכו' וכתב שם בית יוסף ועל כרחין בפני עדים דקתני במתני' לאו דוקא דבעד אחד סגי וכדקתני סיפא ואפילו עבד ואפילו שפחה ומאי עדים דעלמא וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"י ה' ז' לא יתייחד וכו' אלא בפני עד ואפילו עבד ואפילו שפחה וכו' ע"כ. בפי' ר"ב ז"ל מה היא באותן הימים לאו ארישא קאי אלא מילתא באפי נפשה היא באומר לה במסירת הגט ה"ז וכו'. אמר המלקט ר"ח וכן ר"ת ז"ל הכריחו דקאי ארישא כפשט הלשון וגם דקתני בהדיא בתוספתא מהיום אם מתי הימים שבנתיים ר' יהודה אומר הרי היא כאשת איש וה"פ דמאי דמשני רבה בגמרא באומר מעת שאני בעולם פי' נעשה כאומר בכא"ף מעת שאני בעולם כלומר מהיום דקאמר היינו מחיים שדעתו לאחר הגט כל מה שיוכל רק שיחול מחיים שעה אחת סמוך למיתתו ולדידיה ברישא דלא תתייחד וכו' [עי' בתוי"ט] ועיין עוד בתוס' שם בפ' כל הגט דף כ"ה ובברייתא ר' יהודה אומר כאשת איש לכל דבריה ובעלה זכאי במציאתה ובמעשי ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומיטמא לה אם הוא כהן כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שאינה צריכה הימנו גט שני אם מת דסמוך למיתה הוי גט ר' מאיר אומר בעילתו תלויה ואם מת איגלאי מילתא

לגרושה משעת המכירה והבא עליה פטור ואם לא מת הבא עליה בחטאת ר' יוסי אומר בעילתו ספק והבא עליה באשם תלוי וחכמים אומרים מגורשת ואינה מגורשת ובלבד שימות ולר' יוסי דלא קרי לה מגורשת לית לה מזוני דקיימא לן דכל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה ואע"ג דר' יוסי דמתני' תנא מגורשת ואינה מגורשת תרי תנאי אליבא דר' יוסי והיינו חכמים דברייתא כן פי' רש"י ז"ל. אבל הרי"ף ז"ל גורס בברייתא במילתייהו דחכמים וחכמים אומרים מגורשת לכל דבר וכמו שכתב עליו הרא"ש ז"ל וא"כ נראה שג"כ היה גורס בגמרא חכמים היינו ר"מ וז"ל הר"ן ז"ל שבדפוס שאלוניקי וחכמים אומרים מגורשת לכל דבר ובלבד שימות דמהיום משמע להו מיום המכירה ופרכינן בגמרא חכמים היינו ר"מ ומשנינן דאיכא בינייהו הא דר' זירא דא"ר זירא כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה דלר"מ כיון דאגידא ביה בחייו הרי היא כספק מגורשת דעלמא ולרבנן כיון שהדבר עומד להתברר אין הבעל חייב במזונותיה ע"כ. אח"כ מצאתי בספר המאור בדף הקנ"א שכן הגרסא בספרי ספרד ובספרים הבאין מן הישיבה ע"ש ובירושלמי רמי דר' יהודה אדר' יהודה ומשני לה וכמו שכתבתי רפ"ק דיומא: **ה הרי זה גיטיך ע"מ וכו'**. פ' האומר דקדושין דף ס' וירושלמי שם ריש הפרק. **ביד כולה מתני'** עד סוף סי' ו' פ"ח דהלכות גירושין מסי' י"ט עד סוף סי' כ"ג. ובטור א"ה סי' קמ"ג: **אמר רבן שמעון בן גמליאל מעשה בצידן**. בגמרא פרכינן מאי תנא דקתני מעשה כלומר שאין דרך התנא לשנות מעשה אלא לראיה ומפרקינן דחסורי מחסרא וכו' כדפי' ר"ב ז"ל וכתבו תוס' והר"ן ז"ל וכי תימא ולמה הוצרך לחסר דפליגי רבנן עליה דרשב"ג הירך ר"ת י"ל קבלה היתה בידם דפליגי והלכה כמותם כדאמרינן בגמרא. עוד י"ל דאי לא הוו פליגי רבנן עליה דרשב"ג לא הוה שייך למיתני אמר רשב"ג מעשה בצידן אלא הכי הוה תני תנן את דמים דברי רשב"ג ומעשה בצידן וכו' ומדתנן במתני' אמר רשב"ג משמע להו דפליג אדרבנן ע"כ וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו חסורי מחסרא והכי קתני וכו' קשיא לן ומאי דוחקיה דמחסר לה למתני' ומוקי לה בפלוגתא לימא חסורי מחסרא וכולה רשב"ג היא וי"ל משום דלא מסתבר טעמא דרשב"ג כדאמרינן בסמוך כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה ולא בעי לאוקמה לכולה מתני' בטענייהו עכ"ל ז"ל. ובפ' זה בורר ד' ל"א פסיק רבה בר רב הונא הלכה כרשב"ג בכל מקום במשנתנו אפילו בערב וצידן חוץ מראיה אחרונה ודלא כר' יוחנן: **הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי איצטליתי**. תוס' פ' בתרא דערכין דף כ"ב וי"ס ע"מ שתתני איצטליתיך והבדה איצטליתה וכן נלע"ד עיקר. והביאה הר"ן ז"ל בראש דף תקנ"א דרבנן לאו באיצטלית דוקא שהוא דבר חשוב פליגי אלא ה"ה בדבר שאינו חשוב בכייר וכיוצא בו הלכך אמר לה ה"ז גיטיך ע"מ שתחזירי לי את הכייר ונשרף או נאבד לדידן דקיימא לן כרבנן אינה מגורשת וזה שלא כדברי הרב בעל העיטור ז"ל: **ו במה היא מניקתו שתי שנים**. היא דעת ב"ש בפ' אע"פ דף ס' ור' מאיר ס"ל נמי הכי התם אבל ר' יהודה ס"ל כב"ה דאמרי התם די"ח חדש סגי להתינוק ליינק ופסקינן התם הלכתא כרב ושמואל דאמרי המניקה צריכה להמתין כ"ד חדש חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתעברה בו ודלא כב"ה: **על מנת שתשמשי שתניקי וכו'**. פי' ר"ב ז"ל בתלמודא מוכח דכל סתם כמפרש יום אחד דמי. אמר המלקט באוקמתיה דרב אשי דאוקי הויא ברייתא דרמיא אמתני' דקתני בהויא ברייתא שמשתו יום אחד הניקתו יום אחד ה"ז גט בסתם דכל סתם כמפרש יום אחד דמי וגם הרמב"ם ז"ל פי' כן בפי' המשנה ובגמרא מוקי רב חסדא לברייתא דקתני שמשתו יום אחד הניקתו יום אחד ה"ז גט כרשב"ג דמקל בתנאי דאמר במתני' לעיל גבי אצטלית תתן לו דמיה וקאמר נמי כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט והכא נמי מקל דביום אחד סגי ורבא מפרש דברייתא במפרש יום אחד ומתני' דקתני שתי שנים בסתם וה"נ רישא דמתני' דקתני מת הבן בתוך שתי שנים ה"ז גט דסתם דלא פירש שתי שנים והרי הניקתו כל צרכו וסיפא דקתני מת הבן וכו' אינו גט דפריש דעל כרחך דוקא קאמר דהא לא איצטריך לפרושי ופירש ולרב אשי מסיק בגמרא דמתני' קשיא ליה. וכתב הרא"ש ז"ל אע"ג דלא אסיק בתיובתא קושיא חזקה היא לרב אשי וכרבא פסקינן להומרא אע"ג דרב אשי בתרא לגבי רבא וכן פסק הרמב"ם ז"ל ודלא כרב אלפס ז"ל עכ"ל ז"ל. וז"ל הר"ן ז"ל מת הבן או שמת האב ה"ז גט דכיון דלא פירש מידי לא איכוון אלא להרווחא כל ימים שהוא צריך ומכאן ואילך אינו צריך כך כתב רש"י ז"ל ובגמרא נ"כ כהא דאמרינן בשלמא לרבא רישא דלא פריש וסיפא דפריש כתב דבסיפא דמתני' דפריש שתי שנים כיון דלא איצטריך לפרושי ופריש דוקא קאמר ואין כל זה מחוור אלא דכיון דרישא דמתני' כרבנן מוקמינן לה כדאיתא בגמרא הילי נימי דלהרווחא קמכוין אדרבא רבנן סברי דלצעורה קמכוין לפיכך נ"ל דטעמא דמתני' משום דאמרינן דלצעורה קמכוין ואין לנו בפירוש תנאי אלא אחד משני דברים או שנאמר שהוא מכוין לצורך הנקה ונצטרך להניקו שתי שנים ואם מת ה"ז גט או שנאמר שאינו מכוין אלא להנקה ולא תצטרך אלא יום אחד ואם מת אינו גט ומשום דמתני' רבנן דס"ל דלצעורה קמכוין אנו תופסין המשמעות שהוא מצער אותה יותר והיינו שתניקהו כל הזמן שיצטרך להנקה ואע"פ שיש בו צד קולא שאם מת ה"ז גט אי אפשר לתפוס מדבריו תרי חומרי דסתרן אהדדי ולפיכך אנו תופסין הצד שהוא יותר חמור אבל בסיפא דפריש שתי שנים משום דמתני' כרבנן דסברי לצעורה קמכוין אמרינן דאם מת אינו גט ולא נצטרך להקל עליה בשביל זה שהזמן כבר הוא קבוע בדבריו ועל כרחך אתה צריך לומר כן שאם אתה מפרש לטעמא דסיפא מפני שלא הוצרך לפרש ופירש כמו שכתב רש"י ז"ל תינח תניקי את בני לרבנן אבל השמשי את אבא ותניקי את בני לר' יהודה מאי איכא למימר אלא ודאי כדכתיבנא. ומדברי רש"י ז"ל נראה דכי אמרינן מת הבן או מת האב ה"ז גט היינו דוקא כשהתחילה להניק או לשמש אבל בשלא התחילה כלל אינו גט וכן נראה מפירושו בגמרא גבי בשלמא לרבא וכו' אלא לרב אשי וכו' ולרב אשי הוא דהוי גט אע"פ שלא הניקה ושמשה כלל אבל לרבא לא. ובתוס' הקשו עליו דבשלמא גבי בן הוצרך התנא להשמיענו דהוי גט אע"פ שלא הניקתו כ"ד חדש אבל גבי אב אם איתא שמשתו כלל מאי קמ"ל פשיטא דהוי גט כיון שמשמשתו כל ימי חייו למאי איבעי לה למעבד טפי וליכא למימר דאשמעינן דאע"ג דאיהו מיית ברישא (פי' הבעל מת קודם הבין) הוי גט ואשמועינן דהוי גט דלא בעינן שתשמשנו כל ימי חייה דאם איתא דבעינן הכי לא הוי גט כדאמרינן בפ' בתרא כל ימי חיי וחייכי ואין זה כריתות ובמתני' לא אתא לאשמועינן דהוי כריתות אלא דבשמוש כי האי סגי לפיכך פי' ר"י ז"ל דאפילו לרבא אב מת קודם שהתחילה להניק או לשמש ה"ז גט והכא בגמרא ה"פ בשלמא לרבא סיפא כדפריש דהואיל ופירש שתי שנים ודאי לצעורה קמכוין ואפילו מת אינו גט אלא לרב אשי כיון דרישא במפרש יום אחד הרי נתכוון לצעורה כיון דכמפרש דמי ואפילו מת לא להוי גיטא כדאמרינן בסיפא ונמצא לפי שיטה זו דבין לרבא בין לרב אשי אב מת קודם שהתחילה להניק ה"ז גט אבל דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות גירושין כדברי רש"י ז"ל דמת הבן או האב קודם שתניק או תשמש אינו גט עכ"ל ז"ל והאריך ליישב פי' הסוגיא אליבא דהרמב"ם ז"ל וקצור דבריו ז"ל דלרב אשי כי תנן ברישא דמתני' ומת הבן או שמת האב ה"ז גט אתא לאשמועינן דסתם כמפרש יום אחד דמי וה"ק כל שהתחילה להניקו ומת ה"ז גט והה"נ לא מת אלא דתנא הכי אגב סיפא ולפי זה נ"ל דמת האב לא אשמועינן מידי דכיון שהתחילה לשמשו ומת מאי הות לה למעבד טפי והא ליכא למימר דאיהו איכוון לטפי מהכי אלא מוכרח לומר דאגב סיפא נקטיה או שמא אתא לאשמועינן דשמוש יום אחד שמוש מיקרי ואיקיים תנאי דסתם כמפרש יום אחד דמי ע"כ. וכתב עוד דמ"מ לדברי הכל לאו דוקא יום אחד אלא אפילו שעה אחת וכמו שמוכרח לפ' כן לפי' רש"י ז"ל. וז"ל הרשב"א ז"ל בחידושיו בקיצור ואפי' לא הניקתו כלל א"כ י"ל כשהניקתו שעה אחת דוקא כדי שיתקיים תנאו ומת האב דנקט משום מת הבן נקט ליה וכדי נקטיה א"כ משום סיפא. דקתני או שאמר האב אינו רוצה שתשמשי שלא בהקפדה דאפלינו עלה ת"ק ורשב"ג קתני נמי הכא מת האב ואע"פ שאינו צריך לשנותו שהרי נתקיים כל תנאו ושמשתו כל שעתו ורש"י ז"ל פי' כן בגמ' דלרבא כשהניקתו שעה אחת ונתקיים תנאו ולרב אשי בשלא הניקתו כלל והיינו דאקשינן עליה דרב אשי בגמרא בשלמא לרבא רישא בדלא פריש ואיכא לאוקמה בשהניקתו שעה אחת והלכך בשמת הבן אחר שהניקתו שעה אחת הרי זה גט אלא לרב אשי מ"ש רישא ומ"ש סיפא דברישא כמי הרי לא נתקיים תנאו דהא לדידיה רישא ע"כ בשלא הניקתו כלל ולא נתקיים תנאי ואמאי מגורשת ומהדרא דברישא אי אמר האב איני רוצה שתשמשי שלא בהקפדה מגורשת דמשום הרווחא הוא והא לא איצטריך מדלא התנה עליה זמן ידוע. ויש לבעל הדין לחלוק ובתוספתא שנה הרייני כותבה לקמן ול"ע ואפי' לרבנן דאמרי גבי איצטלית איצטלית דוקא דלצעורה קמכוון התם הוא דכל בעיא צריך לאיצטלית אבל הכא כא מית ליה תינוק ולא צריך להנקה והיינו נמי דלא אתני בהדה זמן ידוע ע"מ שתניקי את בני שתי שנים או שתשמשי את אבא שתי שנים מת הבן או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה כלומר אפילו שלא בהקפדה שאין עכבה ממנה כלל שאינו רוצה בשמושה אינו גט דמ"מ לא נתקיים התנאי ול"ד לעל מנת שתתני לי מאתים זוז וחזר ואמר מחולין ליך דאיבעיא לן אי הויא מגורשת לרבנן דשאני התם דכיון שבעל עצמו שהתנה מחל אפשר לומר שכל כך לא נתכוון לצערה אבל הכא שפי' שתי שנים איכא למימר דמעיקרא מיקפד קא קפיד בקיום התנאי וכיון שלא נתקיים אינו גט ולרשב"ג קאמר דכל שאין עכבה ממנה ה"ז גט א"כ יש לחלק בין תנאי זה לתנאי דע"מ שתתני ר' זוז ואמר לה מחולין ליך דאיכא למימר דהתם כיון שהתנה עליהן מתחילה ובידו לקיים עכשיו כמו בשעת התנאי ודאי בעיא קיום התנאי אבל הכא מעיקרא לא נתכוון אלא שאם יצטרך לכך תניק את הבן ותשמש את האב ועכשיו שמת הבן ואינו רוצה בשמושה הרי זו מגורשת שע"ד כן התנה עליה מתחילה. וא"ת ולרשב"ג דאמר כל עכבה שאינה הימנה ה"ז גט הא דאמרינן לעיל נתינה בעל כרחו לאו שמה נתינה כי לאו הויא נתינה מאי הוי מ"מ הרי מגורשת דהא רוצה לקיים תנאה ואין העכבה ממנה ויכולה היא שתאמר הילך מאתים זוז אם תרצה ליקח קח וכדקתני בברייתא רשב"ג אומר יכולה היא שתאמר תן לי בנך ואניקנו תן לי אביך ואשמשנו גם בזו י"ל כמו שתרצנו למעלה דשאני הכא דאין הדבר תלוי בידך [בידו] הלכך י"ל דלא נתכוון אלא אם יצטרך לכך והא לא איצטריך אע"פ שהתנה עליה זמן ידוע אין כוונתו אלא אם יצטרך לכך אבל בע"מ שתתני לי ר' זוז מתחלה הי' דעתו לקבלם ועדיין יכול הוא לקבלן וכיון שכן לא נתקיים התנאי ואינה מגורשת ולרבנן דהכא דאמרי אינה מגורשת ס"ל דהכא נמי מיקפד קפיד בתנאי כיון שפירש לה זמן קבוע ולרבנן לא תיקשי לן אידך לישנא דאמרינן התם דנתינה בע"כ שמה נתינה דהתם כיון דהויא נתינה והיא נתנה הרי קיימה תנאה אבל הכא הרי לא נתקיים התנאי כך תרצו בתוס' ע"כ. וא"כ הביא תוספתא שנחלקו ת"ק ורשב"ג אפילו במתנה עליה סתם דלת"ק אם אמר האב אי אפשי שתשמשני הואיל ולא נתקיים התנאי אינו גט ולרשב"ג אם ברצון אמר ה"ז גט אם בהקפדה אמר אינו גט וכתב עוד אם משמשת את האב יום אחד או שהניקה את הבן יום אחד ואפילו שעה אחת ועדיין הן קיימין לרבא דאוקי מתני' בסתם אינה מגורשת דסתם כמפרש כל זמן שצריך לו הוא עד שיפרש לה זמן ידוע ולרב אשי סתם כמפרש יום אחד הוא עד שיפרש לה זמן ידוע אלא שצריכה להניק את הבן תוך שתי שנים ללדתו שהוא זמן הנקתו של בן ע"כ בקיצור [ומ"ש] התוי"ט [בד"ה או שאמר ובד"ה אינו גט] דומה שלא ראה דברי הרשב"א ז"ל: **על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים ע"מ שתניקי וכו'** אי לא כפליה לתנאיה אע"פ שלא נתקיים התנאי ה"ז גט לר"מ כדמוכח בברייתא בגמ' וה"ה לכל התנאים שבעולם דלר"מ צריכין כפל כמו ששנינו בהדיא בפ' האומר דקדושין: **מת הבן או שמת האב או שאמר האב אי אפשי שתשמשני שלא בהקפדה** כך הלשון ברב אלפס ובהרא"ש ז"ל וכן משמע נ"כ דגרים הר"ן ז"ל גם בסיפא מת הבן או שמת האב מתוך מש"כ לעיל בסמוך ביארו לסוגיא ויפוגה לדעת הרמב"ם ז"ל והדין ודאי אמת ומוכרח מעצמו וגם שכן הוא ג"כ שם ביד בפ"ח דהל' גירושין: **רשב"ג אומר** כזה גט. תימה מלת כזה למעוטי מאי כמו שדקדקו בגמ' מלת כזה דקאמר ר' יוסי בסוף פרקין למעוטי מאי כדכתיבנא וגם הכלל דקאמר רשב"ג צריך לדקדק לאתויי מאי ובפ' המגרש דפ"ד תניא ע"מ שתעלי לרקיע וכו' אינו גט ר' יהודה בן תימא אומר כזה גט כלל אר"י בן תימא וכו' ומפרש התם בגמ' כזה למעוטי מאי וכלל לאתויי מאי ותימה שלא דקדקו כאן: **ז ה"ז גיטיך אם לא באתי וכו'**. עד סי' הפ' בטור א"ה סי' קמ"ד: **והיה הולך למד"ה והגיע לעכו**. שהיא סוף א"י אף על גב דלענין המביא גט ממדינת הים עכו כחו"ל לת"ק דפ"ק במתני' ב' ואיתה בתוס' רפ"ק דמכלתין. וכולהו תלתא באבי קמייתא דמתני' מיירי בשהתנה עמה שני תנאים וכדפי' ר"ב ז"ל וכתב הר"ן ז"ל והכי משמע מתני' ה"ז גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שלשים יום מיום שאלך מכאן והיה הולך מיהודה לגליל ותלה הגט גם בביאתו לגליל: **בטל תנאו** ואין כאן עוד לקיימו ואפי' קיימו לאחר זמן הרי לא התנה אלא על מהלך ראשון ע"כ: **כל זמן שאעבור מכנגד פניך**. תוס' פ'

המגרש

המביא תניין דף י"ח ובגמרא פריך והא לא עבר שלשים יום רצופים ואמאי הוי גט ורב הונא הירך דמאי פליג תשמיש ולשנא מעלייא נקט והרי עבר שלשים יום רצופים בלא תשמיש כדקתני הואיל ולא נתייחד עמה ור' יוחנן אמר לעולם פליג ממש ודקשיא לך ואמאי הוי גט הא לא עבר שלשים יום רצופים מי קתני ה"ז מגורשת הרי זה גט קתני דלא הוי גט ישן כדפי' ר"ב ז"ל דלכי מקיים התנאים להוי גיטא. וביד שם פ"ט סי' ט'. ושם במגיד משנה כתוב בשם הרמב"ן ז"ל שיש גורסין ע"מ שאעבור מנגד פניך שלשים יום וכו' ע"ש וכן כתב ג"כ הר"ן ז"ל בתשובה בשם הגאונים ז"ל הביאה בית יוסף באבן העזר סי' קנ"ד וסי' קמ"ג. גם בר"פ השולח פי' הר"ן ז"ל וז"ל לגרסת הגאון ז"ל שגורס על מנת כיון דקא מתני ע"מ שאעבור ושהיא נאמנת עלי הרי היא מתגרשת מעכשיו ע"מ שתאמר שעבר מכנגד פניה שלשים יום ושתהא היא נאמנת לומר לא פייס ולא בא ואפילו אנו סהדי דמסהדי דפייס או בא וידעי דמשקרא אפ"ה כיון שהיא אומרת שלא בא ולא פייס גיטיה גיטא דהא הכי אתני איהו דבדידה קאי למישרי האי תנאי דבעי בגיטא עכ"ל ז"ל. ועיין עוד שם. ומ"מ נראה מפי' הר"ן ז"ל כאן שזו הגרסא היא על הברייתא דמייתי בגמרא לסיועי מינה לר' יוחנן שכן כתב כאן ויש נוסחאות שגורסין בהך ברייתא ע"מ שאעבור וכו'. ועיין ג"כ במ"ש לעיל בסי' ד' בשם הרשב"א ז"ל וז"ל כאן תניא כותיה דר' יוחנן ה"ז גיטיך כל זמן שאעבור מנגד פניך שלשים יום כך היא גרסת הספרים וק"ק דכיון דלא אמר מעכשיו ולא ע"מ אמאי איצטריך למיתני בסיפא ולאחר לא תנשא עד שלשים יום דהא ודאי פשיטא דהא לא הוי גיטא עד בתר תלתין יומין ונראה דע"מ שאעבור גרסינן וכן היא במקצת הנוסחאות והיינו דאיצטריך למימר ולאחר לא תנשא עד שלשים יום אע"פ שאם נתקיים התנאי כמאלת מגורשת מעכשיו אבל הרמב"ן נ"ר כתב דגרסת הספרים יש ליישבה ולומר דברייתא לפרושי הרי זה גט דמתני' אתא ולהכי קתני ה"ז גט ולא תנשא עד שיתקיים התנאי דשלשים יום כלומר דלכי מלו תלתין יומין הוא דהוי גיטא עכ"ל ז"ל. ותימה שלא הביא ר"ש לוריא ז"ל וגם להרב בנלאה הסכמי ז"ל בברייתא הנזכרת מלות ולאחר לא תנשא עד שיעברו שלשים ולגט ישן אין חוששין וכו' שהרי לא נתייחד עמה וכדאיתיה ג"כ ברב אלפס ובהרא"ש ז"ל. בסוף פי' ר"ב ז"ל כל זמן שתאמר שלא באתי ונתייחדתי ופייסתי וכו' אמר המלקט הוא פי' רש"י ז"ל וכן בטור סוף סי' קמ"ד אבל רוב המפרשים ז"ל סוברים שר"ל ליחוש שמא פייס בדברים ומחלה התנאי וכן נ"ל בהרמב"ם ז"ל שם פ"ט סי' י': **ח הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ומת וכו'**. ר"פ בתולה נשאת וד' נ' ובפירקין דף ע"ב ב' ובפ' אין מעמידין ד' ל"ז כולה מתני': **הרי זה גיטיך מעכשיו** כו'. וכתב הר"ן ותמיהני הך מתניתין יתירתא כו' [עי' בתוי"ט] ובהכי מיתרצא לי ליטנא דנקט אביי בגמרא גבי פלוגתא דר' יהודה נשיאה ורבנן דמתני' הכל מודים כל היכא דאמר לה לכשתצא חמה מנרתקה וכו' עד לא נחלקו אלא באם לא וכו' דאמאי לא נקט בגוונא דמתני' ולימא הכל מודים היכא דאמר לה לאחר שלא אבוא דלאחר י"ב חודש אמר לה ואי מאית בתוך י"ב חדש הוי גט לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה על מנת שלא אבוא לאחר י"ב חדש מעכשיו קאמר לה וה"ל גט מחיים דלכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי לא נחלקו אלא באם לא באתי ר' יהודה נשיאה ס"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ואפילו בתנאי על פה כגון האי שאינו כתוב בשטר וה"ל כמהיום אם מתי או כמו מעכשיו אם מתי ורבנן לא ס"ל כר' יוסי וה"ל כאם מתי גרידא אלא מש"ה נקט בההוא גוונא לאשמועינן רבותא דמתני' דלא מיבעיא דבתולה גיטא בתנאי שאפשר שלא יתקיים כגון הכא דבמתני' דלרבנן אומר אם לאו כאומר מעכשיו דמי אלא אפי' תלה בתנאי כמתקיים ודאי כגון אם תצא חמה מנרתקה דסד"א דמודו רבנן דמעכשיו גמר ומגרש קמ"ל דאפ"ה לרבנן אומר אם לאו כאומר מעכשיו דמי עכ"ל ז"ל: עוד כתב לעיל בפירקין סוף ד' תק"ן דאע"ג דלר"מ יליף מתנאי בני גד ובני ראובן חמשה דקדוקי תנאים כדכתיבנא בפ' האומר דקדושין אנן לא קיי"ל כותיה אלא בשנים שיהא אפשר למעשה להתקיים על ידי שליח ושיהא התנאי קודם למעשה. [הגה"ה וכי תימא מ"מ הני י"ל מאי דמשמע לן מסברא מסמכינן ביה והיכך לא ילפינן מיניה ותדע וכו' כמו שכתב הוא ז"ל בפ' האומר דקדושין ע"ש או בתוס' פ' המדיר דף ע"ד]: וא"ת הא תנן בפירקין כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש והא הכא למעשה קודם לתנאי ואפ"ה תנאי קיים איכא למימר דמתני' בהדי שליח שאני דכל תנאי מהני ביה לפי שאינו נעשה שלוחו אלא במה שנראה מתוך גלוי דבריו ומ"מ נ"ל דהא דתנן בפירקין ה"ז גיטיך אם לא באתי ופרכינן עלה וליחוש שמא בא דאלמא התנאי קיים שהמשנה שנויה שלא בדקדוק וכן הרבה כיוצא בה דאי לא ה"ל מעשה בתחלה ותנאו בטל ע"כ. אבל מתוך דברי הרמב"ם ז"ל בהלכות אישות פרק ששי נראה דלא נקרי מעשה קודם לתנאי אא"כ נעשה המעשה תחלה אבל בדבור המעשה תחלה אין חשש ולדבריו המשניות שנויות בדקדוק וכבר השיגו עליו הראב"ד והר"ת הכהן ז"ל בהגהותיהם גם אלה דברי הר"ן ז"ל בפ' האומר דקדושין וכן כתב בשם המגיד משנה ובגמרא המריך דר' יהודה נשיאה בן ר"ג בנו של רבינו הקדוש דהוא הוה בי דינא דשרו משחא התירוש להנשא דאע"ג דלא אמר מעכשיו כמ"ד מעכשיו דמי וסבר לה כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו גבי הכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אינו צריך וכדכתיבנא לעיל בפירקין סי' ג' וכיון דזמנו של שטר מוכיח עליו ה"ל כשאומר אם לא באתי כאומר מהיום אם מתי מעכשיו אם מתי דאמרינן לעיל ריש סי' ג' גבי אם מתי דשתי לשונות במשמע משמע מעכשיו וגם משמע לכשיגיע ומ"ש פי' דרבנן דמתני' סברי דלא אמרינן כר' יוסי וה"ל כאם מתי גרידא דאמרן לעיל דלאחר מיתה הוא לכשאמות והכא נמי משמע לכשלא אבוא לאחר י"ב חדש: **מעכשיו וכו'**. פ"ד דנדרים ד' כ"ז ובפ' כל הגט ד' כ"ט ובפירקין סמוך לה באותו עלה קודם מקומם. ובגמרא איבעיא לן אימת שרינן לה להאי איתתא דאמר לה מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש לאלתר שרינן לה ואפילו קודם י"ב חדש דהא ודאי לא אתי עוד ויש כאן קיום התנאי או דילמא לאחר י"ב חדש שרינן לה לכי מיקיים תנאה ולא אפשיטא וכתב הרי"ף ז"ל ולחומרא עבדינן ולא פטרינן לה בלא חליצה ולא שרינן לה לעלמא אלא לאחר י"ב חדש לכי מיקיים תנאה ע"כ. ותו איכא בגמרא מאן דמתני הכא נמי דבעינן שיאמינה אם תאמר שלא בא: **ט אם לא באתי וכו' כתבו וכו'**. אע"פ שנתנו לה לאחר י"ב חדש אינו גט דלא תימא שלא הקפיד אלא על הנתינה אלא אף על הכתיבה הקפיד הר"ן ז"ל. ומצאתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל אם לא באתי מכן ועד י"ב חדש כתבו גט ותנו לאשתי כתבו בתוך י"ב חדש ונתנו בתוך י"ב חדש אינו גט כתבו גט ותנו לאשתי אם לא באתי וכו' וכתב כן מצאתי בכל הספרים ע"כ. עוד כתב ר' יוסי אומר בזה גט בבי"ת גרסינן ברוב הספרים הכא וגם לעיל במילתיה דרשב"ג והפי' רוצה לומר בזה הענין דוקא היה ר"י חולק ואומר שהוא גט ע"כ: **כתבו גט ותנו גט וכו'**. בפירקין ד' ע"ב: **ר' יוסי אומר כזה גט** טעמיה דר' יוסי מדהוה ליה למימר אם לא באתי כתבו ותנו ואמר כתבו ותנו אם לא באתי ש"מ ה"ק כתבו מעכשיו ותנו אם לא באתי ורבנן סברי לא שנא הכי ול"ש הכי ולעיל בפירקין סי' ג' כתיבנא כזה למעוטי מאי: **כתבו לאחר י"ב חדש ונתנו לאחר י"ב חדש**. תימה לע"ד למה הוצרך לשנות הכא בסיפא ונתנו לאחר י"ב חדש דהא ודאי כיון שהכתיבה לאחר י"ב חדש הנתינה ג"כ מוכרח להיות אחר י"ב חדש וברב אלפס ז"ל ליתיה שנויה הכא בסיפא: **ואם מיתה קדמה לגט אינה גט** אפי' אם מת אחר י"ב חדש אחר שנכתב הגט קודם שיתנו לה הרמב"ם ז"ל: זהו שאמרו **מגורשת ואינה מגורשת**. ביד פ"ט מהל' גירושין סי' כ"ב. וכתוב בחידושי הרשב"א ז"ל פ' גט פשוט דקס"ח והוי יודע שלא הוזכרה אסמכתא בתלמוד אלא בדיני ממונות אבל לא בגיטין וקדושין שכמה פעמים שנינו אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש אם אעבור מכנגד פניך שלשים יום וכיוצא בהן ולא בטלו דבריו משום אסמכתא ואע"פ שהזכירו אסמכתא בנזירות במס' סנהדרין שהיא ר' יהודה היא משום ר"ט דדרים כי יפליא לא ניתנה נזירות אלא להפלאה וכל דברי רבינו הגאון ז"ל בדיני אסמכתא מוצאין מכלל מה שכתבנו בין מה שכתב בתשובותיו בין מה שכתב בספר המקח והאמת יורה דרכו ע"כ בקיצור:

פרק ח הזורק גט וכו'.

ביד רפ"ה דהל' גירושין וסי' ב' וח'. ואיתה בתוס' פ' כל גגות ד' ל"ב: **והיא בתוך ביתה** של נכסי מלוג. ואיכא מ"ד בירושלמי דבעינן שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסייך וכן נמי בגמרא ואמרי דבי ר' ינאי דוקא בכותב לה בעודה ארוסה קודם שזכה בנכסים וליכא הו למפרך מה שקנתה אשה קנה בעלה ורבא משני אפו עבד למ"ד בפרק קמא דקדושין בשטר ע"י עצמו לא דמיא ידו כיד רבו אלא גיטו וידו באין כאחת הכא נמי גיטה וחצרה באין כאחת: **ה"ז מגורשת**. כדמוכחינן בגמרא מדכתיב תרי ונתן בידה בפרשה ובתרא מייתר לדרשא ומרבינן מיניה חצרה אע"ג משום דהוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות הר"ן ז"ל. וז"ל הגמרא בפ' כל גגות ד' י"ב אשה בחצר הגדולה וגם בקטנה מתגרשת אשה בחצר הקטנה וגם בגדולה אינה מתגרשת וכתבו תוס' ז"ל פי' בקונט' ושתיהם שלה דאיכא למ"ד בגיטין הא דתנן הזורק גט לאשתו והיא בתוך ביתה או בתוך חצרה ה"ז מגורשת דדוקא דעומדת בתוכה באותה שעה אבל אינה עומדת בתוכה לא אע"ג דשלה היא וצריך לומר הא דאמרינן התם בגמרא והוא בעומדת בצד ביתה לאו אצל ביתה קאמר אלא בתוך ביתה ממש קאמר כדקתני התם במתני' בתוך ביתה דהא הכא אמרינן אשה בקטנה וגם בגדולה אינה מגורשת אע"פ שעומדת אצל הגדולה ע"כ. וכן פי' בחדושי הרשב"א ז"ל: **אפילו הוא עמה במטה**. פי' שנפל הגט במטה וי"ס דלא גרסינן מלת הוא ובגמרא וגם בברייתא דוקא במטה שלו אבל במטה שלה בתוך ביתו מגורשת דמיירי במטתה גבוהה דהויא רשותא לנפשה וכרעי המטה שמונחים בארץ לא קפדי איניש לכל הפחות באשתו דהואיל וגבוהה עשרה נוח להשתמש תחתיה ולא קפיד: **זרקו לתוך ביתו או לתוך חצרו**. תוס' פ"ק דמציעא ד' י"א: **לתוך חיקה וכו'**. פ' הספינה ד' פ"ה. בפי' ר"ב ז"ל מקום חיקה קנוי לה וכו' והקשו תוס' וא"ת פשיטא דהא חיקה הוי ממש כידה ואומר ר"י דר' יוחנן קשורה ותלויה בעי ומיירי כשבגדים נגררין בארץ והשתא אי לאו טעמא דמקום חיקה קנוי לה לא הוה מהני מידי כיון שאינה קשורה ותלויה בה פי' אלא נגררת ודלא כמ"ד בגמרא אם קשורה קלתה בה אע"פ שאינה תלויה אלא נגררת בקרקע ה"ז מגורשת. ואיתה בפ"ק דב"מ ד' ט' לפי' רש"י ז"ל דהתם: **ב אמר לה כנסי שטר חוב זה** וכו' ביד פ"א דה"ג סי' ט' י' י"ב ובטור א"ה סי' קל"ו וסי' קל"ח וסי' קל"ט: **או שמצאתו מאחוריו**. מפרש בגמרא כגון דעריק לה חרציה פי' שעקם דאי לא עקם לא מהני כלל דונתן בידה בעי וליכא ומאי מצאתו מאחוריו נמי שלפתו מאחוריו כגון שהיה תחוב בין חגורו למתניו ושלפתו משם והכי תניא בהדיא בברייתא או שלכתו מאחוריו דאי לאו הכי אפילו כשאמר לה טלי גיטיך לא מהני דה"ל כאומר טלי גיטיך מע"ג קרקע דקיימא לן דלא אמר כלום: **נתן בידה והיא ישנה נעורה קוראה והרי הוא גיטה** כשהיא קוראה בו רואה שהוא גיטה אינו גט אע"פ שהיו מתחלה עסוקים באותו ענין ואפילו אמר לעדים מתחלה ראו גט שאני נותן לה דישנה לאו בת איגרושי היא כדאיתא בגמרא דאע"ג דלא בעינן דעתא דידה מקום המשתמר מיהא בעינן וכשהיא ישנה לא מינטר וכיון דמהאי טעמא הוא אין ספק שאם נתנו לשליח קבלה שלה אפי' בשעה שהיא ישנה שמתגרשת דהא מינטר ומיהו בחצרה כיון דבעינא שתהא עומדת בצד ביתה או בצד חצרה כל שהיא ישנה אינה מתגרשת ע"י חצרה עכ"ל הר"ן ז"ל. וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו אמר לה כנסי ש"ח זה או שמצאתו מאחוריו קוראה והרי הוא גיטה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך ולא שיאמר לה בשעת נתינה קאמר אלא עד שיאמר לה עכשיו הא גיטיך והכי מוכח בגמ' והא דאמרינן דכי אמר לה כנסי ש"ח זה דאינה מגורשת דוקא בשלא אמר לעדים מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי אבל אי אמר להו לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לה אע"ג דאמר לה כנסי שטר חוב זה מגורשת דמשום כיסופא הוא דאמר לה הכי וכדאיתא בפ' הניזקין והה"נ בדלא אמר לה כנסי שטר חוב זה אלא דיהיב לה סתם אינה מגורשת אא"כ עסוקים באותו ענין וכדאמרינן בפ"ק דקדושין היה מדבר עם האשה על עסקי גיטה וקדושיה ונתן לה גיטה וקדושיה ולא פירש ר' יוסי אומר דיו ר' יהודה אומר צריך לפרש אמר רב הונא אמר רב הלכה כר' יוסי והוא שעסוקים באותו ענין. והא לי אמאי נקט לה באמר לה כנסי שטר חוב זה לשמעינן בנותן לה סתם דאינו גט וכ"ש באומר לה כנסי שטר חוב. זה יש לומר דהכא אפילו בשעסוקין באותו ענין ובפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי לא מיירי וא"נ י"ל דעיקרא משום דהתרא דרבי אתא לאשמועינן דאפילו באומר כנסי שטר חוב אינו צריך ליטלו ממנה

אלא באומר לה הא גיטיך הגיה כנ"ל וטעמא דמתני' דקתני אמר לה כנסי שטר חוב זה. אינו גט יש לפרש משום דבטולי בטליה כלומר בשל נתינה זו שלא תהא כנתינת גט אלא רוצה לשחק בה שתהא לה כנתינת ש"ח דאינו מגרש וא"נ משמע בפ' הניזקין דאמרינן מעדותו של ר' יוחנן בן גודגדא נלמוד אמר לעדים ראו גט שאני נותן לאשתי וחוזר ואמר לה כנסי ש"ח זה ה"ז גט ואמרינן פשיטא מהו דתימא בטולי בטליה קמ"ל. הא היתה דבטליה לסהדי הוה אמר והאי דקאמר לה הכי משום ביסופא הוא אלמא כי אמר להו לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי הוא דאמרינן דלא בטליה דאם היתה כיון דאמר להו לסהדי מעיקרא ראו גט שאני נותן לאשתי השתא הוה מודע להו לית הלא יהיב ליה בתורת גיטין כדאמרי לכו אלא כנתינת שטר חוב לחוכא בעלמא הא לאו הכי כי אמר לה כנסי ש"ח זה בטולי בטליה ומיהו לא בטליה מתורת גט שלא יהא כשר לגרש בו דהא לא אמר כלום בגופו של גט אלא לדידה קאמר שטר חוב והלכך כי אמר לה הא גיטיך מתגרשת בו. והרמב"ם ז"ל כתב כלשון הזה ומנין שאינו נותנו לה אלא בתורת גירושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות אבל נתנו לה בתורת ש"ח או מוזה וכו' אינו גט ובספרי הגא ונתן בידה ושלחה מביתו מכאן אמרו כתב גט לאשתו ואמר לה כנסי שטר חוב זה אינו גט וא"ת ותיפוק ליה משום דילמא בטולי בטליה איכא למימר אם איתא דבטליה לסהדי הוה אמר וכדאמרינן בפ' הניזקין ולאו טעמא התם משום דמעיקרא אמר להו ראו גט שאני נותן לאשתי דוקא אלא משום דכיון דאיכא סהדי לסהדי הוה מודע ביני לבינם והא דאמר לה הכי משום ביסופא הוא לעולם עד דמפרש דמבטל ליה עכ"ל ז"ל: עד **שיאמר לה הא גיטך** שצריך שיתננו לה בתורת גירושין כדכתיבנא ומתני' רבי היא דס"ל דאפילו בעודו בידה יכול לומר לה כן כשנעורה ור"ש בן אלעזר פליג עליה בברייתא בין ברישא בין בסיפא דאינו גט עד שיטלנו הימנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הא גיטיך ובגמרא יהיב צריכותא דאי אתמר בהך קמייתא בהניא קאמר רבי משום דבת אינרוסי היא סהרי נעורה ולא מחסרא אלא אמירה הא גיטיך אבל נתן בידה והיא ישנה דלא בת אינרוסי היא אימא מודי ליה לר"ש בן אלעזר ואי אתמר בהא ה"א בהא קאמר ר"ש בן אלעזר אבל בהך אימא מודי ליה לרבי צריכא: **היתה עומדת בר"ה וכו'** פ"ד אחין דף נ"א. וביד פ"ה דהלכות גירושין סי' י"ג י"ד: **קרוב לה מגורשת** וכו' ובגמרא ה"ד קרוב לה ה"ד קרוב לו אמר רב קרוב לה מגורשת פי' בארבע אמותיה קרוב לו אינה מגורשת פי' בד' אמותיו דרבנן תקינו ד' אמות קונות משום עגונא ופי' הר"ן ז"ל ולמ"ד בפ"ק דב"מ דד' אמות של אדם קונות לו ואפי' בר"ה ממש ואליבא דמ"ד שאין קונות אלא בסימטא הכא נמי בסימטא ואמאי קרי ליה במתני' ר"ה לפי שאינו רשות היחיד כדמפרקינן בעלמא ע"כ ובתר הכי איכא מאן דמפרש בגמרא מחצה על מחצה כגון שהיו שניהם עומדים בד' אמות ופרכינן וליחזי הי מיניהו קדים לגוה במעמדו ואם קדם הוא זכה בכל ד' אמות הסמוכות לו ואם קדמה היא זכתה בכל ד' אמות הסמוכות לה ושוב לא נכנסה זכותו לתוכן וכי תימא דאתו תרוייהו בהדי הדדי והא אי אפשר לצמצם שלא יקדים האחד ותירץ רב כהנא הכא בשמנה אמות מצומצמות עסקינן וגט יוצא מד' אמות שלו לד' אמות שלה כלומר שמקנתו בד' אמות שלה ומקצתו בד' אמות שלו ופרכינן והא אגיד גביה כלומר שעדיין הגט ברשותו ואין ונתן בידה בעינן שיהא כולו ברשותה ואסיקנא אלא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו הכא בשתי כיתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לו ואחת אומרת קרוב לה ובתר הכי אמרינן ור' יוחנן אמר קרוב לה שאינו ואפילו ק' אמה אם היא יכולה לשמרו ולא הוא דס"ל שהשמירה היא הקורבה וכדפי' רעז"ל. וכתב הרא"ש ז"ל דר' יוחנן לא אתא לאפלוגי עליה דרב בדין ד' אמות דהא ר' יוחנן גופיה קאמר בפ' שני דב"מ דקטנה יש לה חצר ויש לה ד' אמות דיליף מגיטה מינה אלא דמסתבר ליה פירושא דמתני' הכי שדי' עפי דלשון קרוב לה וקרוב לו לא משמע בד' אמות אלא אפי' רחוק ממנה הרבה וכן מחצה על מחצה אינה מתפרש יפה אליבא דרב לכך נ"ל לפרש קרוב לה אפילו מאה אמה ומשום עגונא תקנו חכמים בגיטין וכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ע"כ: ובתר הכי מסיק בגמרא דת"ל שמואל לרב יהודה כדי שתשוח ותטלנו דהיינו פחות מד' אמות הוי קורבה למתני' ואפ"ה לא העביד עובדא להתירה לשוק עד דמטו גיטא לידה שמא יאמרו על רחוק שהוא קרוב והוה עובדא שזרקו קרוב לה ומת ואצרכוה חליצה ע"כ ומשמע דר' יוחנן ושמואל תרוייהו ס"ל דר"ה ממש קתני מתני': **מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת.** גרסינן בגמרא א"ר יוחנן לגיטין ולקדושין אמרו דין קריבה ולא לדבר אחר כגון אם אמר לו זרוק לי חובי דבגט משום דבעל כרחה הויא נתינה הלכך כשהיא קרוב לה לאלתר הוי גיטא משום עיגונא ובקדושין נמי משום דלתקש הויה ליציאה אבל בעלמא לא ומתני' דבסמוך מוקמינן באומר זרוק לי חובי בתורת גיטין וכו' כדפי' רע"ב ז"ל. ואיתה בירושלמי פ"ק דב"מ ובטור ח"מ סי' ק"ך: **ג וכן לענין קדושין** ביד פ"ד דהל' אישות סי' כ"א כ"ב בפס"ז ובטור א"ה סי' ל' וסי' קל"ט: וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל וכן לענין הקדושין ולענין החוב. אמר לו זרוק לי חובי וכו' ומחק השאר: **אמר לו בעל חובו זרוק לי חובי** בגמרא מוקמינן לה וכו' עי' בפי' רעז"ל. אמר המלקט והא קמ"ל דלא תימא מני אמר ליה משטה הייתי בך כשאמרתי לך זרוק לי חובי בתורת גיטין: בסוף פי' לשון ר"ע ז"ל מכיון שזרקו לה בכל ענין פטור. אמר המלקט בפי' הרמב"ם ז"ל כתוב אבל אם אמר לו זרוק לי חובי והספר ולא אמר בתורת גיטין וזרקו לו ואבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלוה ה"ז אינו פטור ושם נראה שנפל טעות סופר שלא כתוב כן ג"כ ברפי"ז דהל' מלוה ולוה אלא פטור כדמוכח בגמ':

מחצה על מחצה שניהם יחלקו הכא לא שייך לומר המע"ה דאין כאן ספק תוס' ז"ל:

היתה עומדת על ראש הגג וכו' אי בגג וחצר דידה לא בעינן את אויר הגג ואי בגג וחצר דידיה אפילו הגיע לאויר הגג מה מועיל אלא בגג דידה וחצר דידיה וסיפא אפכא בגג דידיה וחצר דידה ומיגרשא באויר חצר אבל אי תרוייהו דידיה וברישא איירי דאושלה מקום גג אפשר דלא קפיד נמי אמקום גג דתרי מקומות נמי מושלי אינשי ואיכא מ"ד למילף ממתני' דדוקא חד מקום מושלי אינשי תרי מקומות לא מושלי אינשי ותרוייהו גג וחצר דידיה בין ברישא בין בסיפא ודחינן לה כדכתבינן דמידי אריא רישא בגג דידה וחצר דידיה סיפא בגג דידיה וחצר דידה: **היתה עומדת על ראש הגג** תוס' פ"ק דשבת דף ה' וירוש' בפ' המוצא תפלין: **לאויר הגג** לפחות משלשה סמוך לקרקעית הגג דכלבוד דמי דאי לאויר הגג ממש הא לא מינטר אויר הגג ואתי זיקא ושדי ליה מקמי דלינח וכי לא שדייה זיקא והירע לו דבר אחר שבא כלב ואכלו או גשמים ומחקוהו אמאי קתני מגורשת מן האויר הא בעינן אויר שסופו לנוח. ושמואל אוקי לה בגג שיש לו מעקה דמינטר כלומר ומתני' דקתני כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת היינו דוק' כשהגיע לאויר מחיצות שמעקה: **כיון שיצא מרשות הגג** וכו' בגמרא פרכינן והא לא מינטר דקס"ד שהגג גבוה מחומת החצר והיכי קתני כיון שיצא מרשות הגג מגורשת הא אין סופו לנוח אפילו לא באה דליקה דאתי זיקא ודחי ליה חוץ למחיצות החצר ומוקמינן לה כגון שהיו מחיצות התחתונות של חצר עודפות על מעקה של גג דכי נפיק מגג מטא לאויר מחיצות חצר ומש"ה בעינן עודפות דהאי דקאי בתוך מחיצות מעקה זרקו כלפי מעלה כדי שיעביר את המעקה ויפול לחצר ואפילו לרבנן דפליגי עליה דרבי לענין שבת דקלוטה לאו כמו שהונחה דמיא מודו הכא דמשום אינטורי הוא והא מינטר. והקשו תוס' ז"ל תימה אמאי נקט תלמודא רבי דלא איירי אלא בר"ה מקורה משום דביתא כמאן דמליא דמי והר' עקיבא דבר"פ הזורק דשבת ה"ל למנקט דאית ליה קלוטה כמי שהונחה דמיא אפילו בר"ה ונראה דהשתא ס"ד דטעמא דרבי לאו משום קרוי אלא משום מחיצה אית ליה דכמאן דמליא דמי ולהכי קאמר כמאן כרבי דבר"ע לא מתוקמא מדמצרכא מחיצות התחתונות עודפות ולר' עקיבא אית ליה דכמי שהונחה דמיא אפילו בר"ה אלא ודאי כרבי מוקמת לה ומשני אפילו תימא רבנן וכו' ולפי זה יכול להיות טעמא דרבי משום קרוי כדאמרינן בשבת עכ"ל ז"ל: **ונמחק** גמרא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שנו אלא שנמחק או נשרף דרך ירידה כשזרקו כלפי מעלה כדי להעבירו את המעקה לא נמחק או נשרף עד שיגיע לחזור ולירד אבל נמחק או נשרף דרך עליה אע"פ שיצא מהאויר הגג לאויר החצר וממחיצות התחתונות עודפות אינה מגורשת דלדרך סלוקו לא מיקרי נתינה אלא דרך הנחתו לבוא לרשותה. וכתב הר"ן ז"ל כתב הרמב"ן ז"ל דהא דתנן כיון שהגיע לאויר הגג ה"ז מגורשת ולא קתני נמחק או נשרף כדקתני סיפא משום דאורחא דמילתא נקט למעלה בגג שהיה רוח מצויה ושאיפה מצויה ואם נטלתו הרוח בהא קתני מתני' דמגורשת מיד ובחצר שכיחי מים ואש ומש"ה קתני נמחק או נשרף ותימה מן הר"ר משה הספרדי שכתב בפ"ה דהלכות גירושין כיון שהגיע לאויר מחיצות המעקה או לפחות משלשה סמוך לגג נתגרשה ובלבד שינוח אבל אם נמחק או נשרף הואיל ואינו הולך לנוח אינו גט וזה אי אפשר שאם כדבריו היכי תנן מגורשת הא כיון שנשרף או נמחק אינה מגורשת ע"כ. אבל לפי דעת הרמב"ם ז"ל נ"ל שהוא סובר דברישא למתני' דהיתה עומדת בראש הגג איכא דרך עליה ודרך ירידה דרך עליה היינו קודם שהגט מתחיל לירד ודרך ירידה היינו משהגט מתחיל לירד ומש"ה לא תנא ברישא דמתני' נמחק או נשרף ה"ז מגורשת משום דאיכא גוונא דלא הויא מגורשת דהיינו נמחק או נשרף דרך עליה אבל בסיפא דהוא למטה והיא למטה מסתמא לעולם הוא דרך ירידה וכי אוקימנא כגון שהיו מחיצות התחתונות עודפות לאו משום דלית ביה דרך עליה אלא לפי שא"א לצמצם אוקימנא בעודפות וכי אמרינן לא שנו אלא שנמחק דרך ירידה אבל דרך עליה לא הכי מפרש לה ז"ל לא שנו דנמחק או נשרף מגורשת אלא דרך ירידה כסיפא דמתני' אבל דרך עליה אינה מגורשת ומ"מ לא תני ברישא נמחק או נשרף ה"ז מגורשת משום דלאו מילתא פסיקתא היא שאילו נמחק קודם שירד לנוח אינה מגורשת ומיהו ודאי אם נמחק לאחר שהיה יורד לנוח מגורשת זהו לדעתי בדבריו ז"ל עכ"ל הר"ן ז"ל. ועיין שם ביד פ"ה דהל' גירושין סי' ג' ד' ה':

ד בגט ישן שכתב לגרש את אשתו ואחר שכתבו הגט נתייחד עמה עכ"ל רעז"ל. אמר המלקט גם הרמב"ם ז"ל כן פירש ואינו יודע מה מלמדנו לכל הפחות נלע"ד שכך צ"ל בפי' רעז"ל בגט ישן כדמפרש ואח"כ שכתב לגרש וכו' וכן הוא בלשונו ז"ל בעדויות פרק ד' סי' ז': **וב"ה אוסרין.** דקדק הר"ן ז"ל בפ' המגרש דף תר"ת דמשום דלא קתני הכא וב"ה פוסלין מש"ה לניסבא בתרא דבגמרא אם נתגרשה תנשא לכתחלה ואפילו לניסבא קמא אם נשאת תיסא לא תצא אבל כל האמור בהן פסול אם נשאת תצא אם לא היו לה בנים שאם היו לה בנים לא תצא שלא להוציא לעז על בניה ע"כ: ואיתה למתני' בברייתא פ"ק דיבמות ד' י"ד. ובירושלמי רב יהודה בשם שמואל וכולן אם ניסאו לא תצא שלא להוציא לעז על בניה אנן תנינן מאחר שכתבו לה אית תנאי תנו מאחר שנתנו לה מ"ד מאחר שכתבו לה מסייעא לב"ש מ"ד מאחר שנתנו לה מסייע לב"ה. וביד פ"י דהלכות גירושין סי' ה' ובטור א"ה סי' קמ"ח. בפי' רעז"ל ב"ש סברי לא אמרינן גזרה וכו' אמר המלקט כתבו תוס' ז"ל בירושלמי מפרש דאזלי לטעמייהו דב"ש אית להו לא יגרש אא"כ מצא בה ערות דבר הלכך מזוהמת היא בעיניו ואינו בא עליה וב"ה אית להו אפילו הקדיחה את תבשילו יכול לגרשה ואינה מזוהמת בעיניו ויאמרו שבא עליה וכא"נ פליגי לקמן בהמגרש ולנה עמו בפונדק למאן דמוקי לה בלא ראוה שנבעלה ע"כ. וזה לשון הרשב"א ז"ל בחדושיו בית שמאי אומרים פוסל אדם את אשתו בגט ישן וב"ה אוסרין ואיזהו גט ישן כל שנתייחד עמה משכתבו לה וטעמא מפרש בגמרא גזרה שמא גיטה קודם לבנה וקשיא לי לר' יוחנן לקמן גבי מתני' דהמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק דאמר מחלוקת כשראוה שנבעלה אבל לא ראוה שנבעלה דברי הכל אין צריכה ממנו גט שני דלכולי עלמא לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה א"כ נתייחד עמה אחר שכתבו לה אמאי פסיל דהא מסתמא לא בא עליה דהא לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ומאי גזרת גיטה קודם לבנה איכא וי"ל דהתם במגורשת גמורה מסתמא הוו דאדדי ומסתמא לא בא עליה אבל הכא דהכתי לא גירשה איכא למיחש שמא בא עליה וב"ש סברי לעולם מכיון שכתב לה גיטה מזוהמת היא בפניו ותו לא חיישינן לשמא בא עליה דחזקה לא בעל זמניהם הלט לשיטתם דתנן בפ' המגרש ב"ש לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערוה וב"ה אפילו הקדיחה את תבשילו הלכך לב"ש שהוא מגרשה משום דנערוה מזוהמת היא בפניו מסתמא לא אינו בא עליה ולב"ה אינה מזוהמת בפניו עד שיגרשנה לגמרי ולמאי דאוקימנא מתני' לקמן בלא ראוה שנבעלה מתני' דהכא אתיא שפיר דב"ש לטעמייהו וב"ה לטעמייהו כדאיתא בירושלמי א"ר מנא ב"ש כדעתהון וב"ה כדעתהון ב"ש דאינון אמרי פוסל הוא אדם את אשתו בגט ישן אינון דאינון אמרין אינה צריכה גט משני וב"ה דאינון אמרין וכו' א"ר יוסי ב"ר בון ב"ש כדעתהון וב"ה כדעתהון ב"ש דאינון אמרין לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערוה אינון דאינון אמרין מזוהמת היא לפניו ולפום כן אינה צריכה ממנו גט שני ב"ה

דאינן אמרין אפילו הקדיחה תבשילו אינון דאינן אמרין אינה מזוהמת מלפניו והוא חשוד עליה לפום כן צריכה ממנו גט שני ומסתברא מדלא קתני הכא ומודים ב"ש בנתגרשה מן האירוסין שסופר אותה בגט ישן כדקתני לקמן גבי המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק דהכא בין בזה ובין בזה מחלוקת דאע"ג דבמגרש את אשתו אמרינן בגמרא דנתגרשה מן האירוסין אין לבו גס בה ולא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה התם היא שהיא מגורשת גמורה כיון דאיכא תרתי שאין לבו גס בה ונתגרשה אינו חשוד לבוא עליה אבל הכא כל שלא גרשה שמא עדיין דעתו עליה ונייבי אהדדי והוששין שמא בא עליה כך נראה לי עכ"ל ז"ל: **ה כתב לשם מלכות**. פרק האשה רבה ד' נ"א: **שאינה הוגנת**. אומר רבינו אלחנן דלהכי קרי לה שאינה הוגנת לאשמועינן דאע"פ שאין לה לא כתב ולא לשון אלא משל אומה אחרת אעפ"כ מתקלקין בה תוס' ז"ל וגם רש"י ז"ל בפ"ק דע"ז ד' י' פי' דלשון אומה אחרת בא להם ואחרים תקנו להם כל ספריהם ע"כ: **לשם מלכות מדי**. בהרא"ש ז"ל כתוב לשם מלכות מדי ופרס ע"כ ופי' רש"י ז"ל דהא דקתני במתני' לשם מלכות מדי ויון רוצה לומר שמונה למנין שהתחילה מדי למלוך בימי דריוש או למנין שהתחילה יון למלוך ע"כ: **לבנין הבית או לחרבן הבית פסול**. מפני שלא כתב לשם המלכות ובטור א"ה סי' קכ"ז וקכ"ח וקכ"ט. וכתב הרשב"א ז"ל כתב לשם מלכות שאינה הוגנת לשם מלכות יון לשם מלכות מדי לבנין הבית לחרבן הבית פי' בזמן שהאומות מונין למלכיהם ומלכיות מקפידות בדבר אם היה במלכות זה וכתב לשם מלכות אחרת אפילו לשם מלכות שאינה הוגנת משום הכי מזכירו כאן בלשון מלכות שאינה הוגנת מה שאינו מזכירו כן בשאר מקומות משום דס"ד כיון שאינה הוגנת לא יקפידו בה קמ"ל ואע"ג דבגמרא עבידי מינה צריכותא אחריתי האי צריכותא אשמועינן בלשון שאינה הוגנת ולא עוד אלא אפילו למלכות שכבר עברה כמלכות מדי ויון דס"ד מאי דהוה הוה קמ"ל. וכתוב עוד שם וגם בהר"ן ז"ל דבגמרא עבדינן צריכותא מאלו השנויין במתני' דוקא שהם שנוי שם מלכות ובנין הבית ומלכות שלמה דחשיבותא דידן וחרבנו נמי שהוא תוקף מלכות נבוכדנאצר וחשיבותא דידן הוא שמונין אנו לשפסק מלכות שלנו ולא להתחלת מלכות של אחרים אבל ליצירה בכבוד שמים אין אדם מקפיד ולא תקנו כן תדע מדלא תני ליצירה דרבותא הוא טפי מחרבן הבית ע"כ. וכתבו תוס' ז"ל ומה שאנו כותבין לבריאת עולם משום דהשתא ליכא שלום מלכות בכך שאפילו גויים אינם מונים לשנות מלכים אבל בימי חכמים היו רגילין למנות לשנות מלכים כדאמרינן בגט פשוט מנהגה של אומה זו מלך שזה מונין לה שתים פי' שהיו כותבין כן בשטרותיהם לכבוד המלך לומר מלך הרבה ותקנו בגיטין ולא בשטרות משום דבגיטין יש לחוש לשלום מלכות שהוא דבר גדול שמפרידין בין איש לאשתו אבל בשטרות לא חששו דהא אמרינן בפ"ק דע"ז דבגולה לא היו מונין אלא למלכי יון ע"כ וביד פ"א דהלכות גירושין סי' כ"ה כ"ז: **היתה במזרח** פי' סופר. וכתבו תוס' ז"ל שם בהאשה רבה דליכא פסול משום שנוי מקום סופר אלא משום מקום עדים והא דקתני היה לשון יחיד לאו דוקא משום סופר אלא משום דאורחא דמילתא דבמקום שהסופר כותב שם עדים חותמין ולעולם אין קפידא אלא על מקום עדים ע"כ. והיא דעת רבים ע"ש בטור ריש סימן קכ"ח והקשו תוס' והרא"ש והר"ן ז"ל דמדלא מוקי בגמרא להאי בבא דהיה במזרח נ"כ בבעל ושם עירו היינו מקום דירתו והיה במזרח וכתב במערב היינו מקום עמידתו ביום הכתיבה דומיא דהכא דמוקי לה בסופר אלא ודאי מדלא מוקי לה הכי משמע שאין צריך לכתוב מקום עמידת הבעל והאשה ביום הכתיבה דכל גיטין הבאין ממדינת הים מי יודע באיזה מקום האשה עומדת והס"נ באיש ע"כ: **תצא מזה ומזה**. הכריח הר"ן ז"ל דהכא ה"פ תצא מן הראשון מן הדין מפני שקידושי שני קדושין גמורים שהרי נתגרשה מן הראשון מדאורייתא ומן השני נמי תצא כיון שהגט פסול מדבריהם הרי הוא כאילו זנתה עם השני הלכך אפילו נתגרשה מן הראשון בגט אחר כשר אסורה על השני דכשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל וצריכה גט מן השני מן הדין ומראשון מדבריהם והיא דעת התוס' ודלא כרש"י ז"ל שפירש בהפך וכסגנון דהתם פ' האשה רבה: **ולא פירות**. פי' רש"י ז"ל דין פירות שתקנו לאשה פירקונה משביה תחת פירות ועל אלו אין להם כלום אבל בירושלמי אמרו ביבמות עלה דמתני' דהאשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת וכו' ואמרינן בה שאינה יכולה להוציא ממנו אכילת פירות שאכל הדא דתימא כשאכל עד שלא בא הראשון אבל אם אכל משבא הראשון מוציאה ויש ללמוד ממנו כאן לחלק בין קודם שנודע פסול הגט לאחר שנודע הר"ן ז"ל: **ולא בלאות** פי' רש"י ז"ל בלאותיה הקיימין ואין נראה דבהדיא אמרינן בס"פ אלמנה כוונות זנתה לא הפסידה בלאותיה הקיימין אלא בשאין קיימין איירי הכא תוס' ז"ל. וכן כתב הר"ן ז"ל וכתב בסוף דבריו דכן פי' הרי"ף ז"ל ביבמות והרמב"ם ז"ל בפרק עשירי מהלכות גירושין: **ואם נטלה מזה ומזה תחזיר**. ירושלמי הדא דתימא כשנטלה משבא הראשון אבל נטלה עד שלא בא הראשון כמה דלא מפקא מיניה כך לא מפיק מינה ויש ללמוד נ"כ ממנו לחלק בין קודם שנודע פסול הגט לאחר שנודע: **והולד ממזר מזה ומזה**. פי' רש"י ז"ל אם החזיר הראשון וילדה לו בן הוי ממזר מדרבנן אבל הר"ן ז"ל הכריח דל"ד פי' האי מתני' להסיא דיבמות ר"פ האשה רבה וכמו שרמזתי בשם התוס' וכתבו ז"ל דהכא מיירי כשבעל ראשון בא עליה בעודה תחת השני דכיון דנשואי שני נשואין גמורין ממזר גמור הוא אבל בנה משני קודם שיגרש ראשון בגט אחר כשר הוי ממזר דרבנן ואסור בממזרת וכן משמע נ"כ מהתוס' ז"ל. ועוד פי' לפי דרכו ז"ל וז"ל חולצין אחיו של שני צריך לחלוץ מדאורייתא ושל ראשון מדרבנן ולדברי רש"י ז"ל אפכא ע"כ. ובגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר"מ דסבר דגט נפסל משום שלום מלכות ואומר היה ר' מאיר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר אבל חכמים אומרים אפילו לא כתב אלא לשם שטר שבעיר ה"ז מגורשת ול"ד להא דהאשה רבה דהתם הוי מדבריהם אפילו לרבנן עוד גרסינן בגמרא א"ר אבא אמר רב הונא אמר רב זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים הולד כשר ומודים חכמים לר"מ שאם שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה הא מאן קתני לה אילימא ר"מ ליערבינהו וליתנינהו בהדי שְׁנָּה שם מלכות לחד פסולא הוא אלא ש"מ רבנן היא ש"מ ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל דהאי מימרא דרב אפסקא דהולד ממזר אתמר בגמרא והעלה הוא ז"ל דשמואל ה"ק זו דברי ר"מ דחייש טפי טובא לשלום מלכות דס"ל דהולד ממזר דאע"ג דלא עביד הולד ממזר בכל פסולי דרבנן דהרי בשלשה גיטין פסולין דלקמן בפ' המגרש מודה דהולד כשר הכא מחמיר ביה טפי ולדידיה ודאי בעינן שיכתוב לשם אותה מלכות ממש אבל רבנן לא מחמירי ביה כולי האי וסברי שאפי' לא הלך כבוד למלכות אלא לכתוב בו לשם שטר שבעירו ה"ז מגורשת ותנשא, וליכא דאפילו לא כתב אלא לשם שטר שבעיר הכי מוכח דאם לא כתב אפילו לשם שטר שבעיר ולא חלק כבוד מלכות כלל אפילו לרבנן אינה מגורשת מיהו הולד כשר לרבנן והיינו מימרא דרב דקיימא אפסקא דהולד ממזר מזה ומזה עכ"ל ז"ל. ועוד כתב בפ' המגרש ד' הר"א בשם הרמב"ן ז"ל דמשום דידע רב דכל פסולי גיטין לחכמים הולד כשר פריש רב מימרי' אמתני' דהכא דלא אתמר בה מניינא למעוטי מידי כי ההיא דהכן לקמן בפ' המגרש ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר ומש"ה ילפינן מהכא שכל מקום שאמרו חכמים שהגט פסול הולד כשר כי הכא ודלא מהרי"ף ז"ל שכתב בתשובה דליכא גט פסול והולד כשר בר מהני דמנינן גבי גיטין פסולין ע"כ. וכתבתי המכוון בקיצור כפי ע"ד אע"פ שאין הלשון שם כן. ובירושלמי ר' יוחנן בשם ר' ינאי עשו את הולד ממזר מפני הסכנה רב הונא בשם רב כל הדא פירקא דר"מ חוץ משינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה ר' מנא בעא קומי ר' יוסה אף המגרש א"ל לית פירקא דידכון אלא דידן ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל בשם תוס' ר' אליעזר מטוך ז"ל דלאו שנוי ממש קאמר אלא כגון שהלך מיהודה לגליל ושמו יוסי וקורין לו יוחנן וכן שם עירו ושם עירה לא איירי בשינה ממש אלא שיש לאותה העיר שני שמות בשני מקומות ושם עירו ושם עירה אומר ר"י ז"ל דהיינו דוקא בעיר שדרים בה אבל עיר שנולדו בה אפילו שינה כשר כיון שאין צריך לכתוב כלל והקדמונים שהרגילו לכתוב איתו משום שמא אירע שיש שם יוסף בן שמעון אחר יהיה בו סימן ע"י מקום הלידה ותדע כי כמה פעמים כותבין מקום הלידה על פי הבעל או האשה ואם איתה דשינה פסול לא היה נכון לכתוב אלא על פי עדים אלא ודאי אפילו שינה כשר עכ"ל ז"ל. וביד פ"א דהלכות גירושין סי' כ"ד ובפ"ג סי' י"ד ובפ' עשירי סי' ד' ז' ועיין בסמ"ג עשין סי' נ'. וכתב ה"ר יהוסף ז"ל נפסלה מן הכהונה פי' משום דהויא זונה נפסלה מכל אלו ואע"ג דפשיטא דאסורה לכהן שהרי גרושה היא י"ל דאיצטריך למימר כגון כשהיתה שני בעליה ולא נתנו לה גט אחר והרי הגט שראשון פסול הוא ואינו גט וא"כ לא הויא גרושה אלא אלמנה אפ"ה אסורה משו' דהויא זונה ע"כ. וכן כתבתי ג"כ בשמו ריש פ' האשה רבא: **שינה שמו ושמה**. פ' המביא תנין דף כ' וע"ש בתוס' שנראה שכתבו שם הפך ממה שכתבתי לעיל דמתני' דשינה שמו ושמה אתיא אפילו כרבנן וכבר האריך בזה החכם הר"י ן' לב וגם הר"ר שלמה לוריא ז"ל. ושם כתבו התוס' ז"ל נ"כ בשם ר"י דלא איירי בשינה שמו ממש דא"כ ה"ל למינקט לא כתבו כלל דפסיל לר"מ דהוי רבותא טפי אלא שינה שמו היינו שכתב שם דגליל ביהודה ע"כ בקיצור. וכבר רמזתי בסמוך בשם הר"ן ז"ל ובהוי"ם מביא שכתב בית יוסף סי' קכ"ט דלאו בשנוי שם ממש קאמר דאי בשנוי שם ממש פשיטא שהגט פסול שלא נכתב לשם בעלה כלל וכן מדאצטריך למימר בגמרא דחכמים מודים לר"מ בזו ואם שינה ממש מאי צריכא למימר ועוד דדבר הלמד מענינו הוא דכולה מתני' בשנוי מטבעות שטבעו וכו' ע"כ. והזכיר כמה פוסקים הסוברים כן ולא כתב שיחלוק אחד מהם וגם לא הזכיר מה היא דעת הרמב"ם ז"ל ובעיני נראה שהרמב"ם ז"ל היה חולק וס"ל דפירוש המשנה הלזו בשנוי ממש לגמרי והכריח כן מפי' משנה ב' דבפ' השולח וגם מחבורו והיא מתני' דבפ' השולח גם הרמב"ם ז"ל מפרש לה בשני שמות כדפירשה הרא"ש ז"ל שם וא"כ אפשר שהרא"ש ז"ל יסבור במשנתנו זו דשינה שמו דהכא לגמרי קאמר וגם רש"י ז"ל אפשר שיסבור כן דגם הוא ז"ל לא פירש בשני שמות רק על ההיא דפ' השולח ודלא מבית יוסף שמביא ראיה ממה שפירשו שם שסוברים גם פה וכן נ"כ כתב בשלטי הגבורים בשם הרשב"א ז"ל שי"מ ששינה שמו לגמרי שהיה שמו יוסף ואסיק שמו יוחנן ופסולו דאורייתא ואינו מחוור דא"כ מי איצטריך לאשמועינן וכו' ע"כ. ולי נראה לתרץ דאיצטריך לאשמועינן דהא דצריך שיהא נכתב לשמו לא לשם העולם אלא הכוונה לאותו האיש שהוא יגרש בו והרי דעת קצת פוסקים שאם לא כתב שום שם איש ואשה כלל שהוא כשר כמו שכתב בב"י והלכך ה"א דכי מסיק שמיה בשם אחר משם שנקרא בו מיום היותו דלא מיפסיל בכך כיון שעל דעת זה האיש המגרש הוא נכתב ובשם עירו ועירה כתב נ"כ הרא"ש ז"ל דאין עכוב בכתיבתן ע"כ. והאי בבא דשינה שמו ושמה עד בבא דכתב סופר וכו' והיא בכלל איתנהו בפרק האשה רבה דף נ"א. ואיתה בתשובת הרשב"א ז"ל כי אלף רי"ג: **וכל הדרכים האלו בה**. שלשה עשר דבר הם הכי איתא בירושלמי והביאו רב אלפס ז"ל בפרק האשה רבא דף תל"ד:

ו כל העריות וכו'. ביד שם פ' עשירי סי' ח' ובהלכות יבום פ' ששי סי' כ"ג ובטור א"ה סי' קע"ג ובגמרא בלשון ראשון נישאו אין זינו לא כי' תוס' והרשב"א ז"ל מדלא נקט זינו דהוה במעין תרויהו משמע דנישאו דוקא ע"כ בקיצור. לימא תהוי תיובתא דרב המנונא דאמר רב המנונא שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה לא נישאו והוא הדין לזינו והאי דקתני נישאו ליתנא מעליא נקט אבל בהר"ן ז"ל כתוב ודוקא כשניסאו אבל זינו לא דליתא וכו' כמו שאכתוב בסמוך:

ז הכונס את יבמתו. גמרא וצריכא דאי אשמועינן בהך קמייתא משום דלא איקיים מצות יבום אבל הכא דאיקיים מצות יבום כשנשאת זו לשוק ע"י שנתייבמה צרתה אימא תו לא ה"ל לאמתוני ולא נקנסה קמ"ל ואי אשמועינן הכא בסיפא משום דקא רמיא קמיה אבל התם דלא רמיא קמיה אימא לא צריכא פי' רש"י ז"ל משום דרמיא קמיה דשתיהן נפלו תחלה להתייבם כאחת וכשנתייבמה האחת קודם שחזרה שתי שערות היה לה לצרה להמתין עד שתראה שיהו יבומי חברתה כשרין דכיון דאתרמאי קמיה צריכה לצאת מידי זיקתו ביבומין ודאין אבל צרת ערוה מתחלת נפילתה היתה הצרה פוטרת סבורה דלא רמיא קמיה ליבום שהרי הערוה מוציאתה מידי זיקתה הלכך לא ה"ל לאסוקי אדעתה ולאמתוני שמא תמצא הערוה אילונית הוא"ל ומסולקת היא ממנו לא מסקא אדעתה ולא ליקנסה מלהתייבם ומליטול כתובה דהא אנוסה היא קמ"ל. ומסיק בירושלמי זו דברי ר"מ שאמר משום ר' עקיבא רבו אבל חכמים אומרים אין ממזר ביבמה הא לצאת מזה ומזה ד"ה תנא וכן כתבו נ"כ בתוס' שמלא ר"י בתוספתא דקתני על מתני' זו דברי ר"מ שאמר משום ר' עקיבא דמשמע דכרבנן לא מיתוקמא

מתני'

מתני' ולפי זה חולקת על תלמוד שלנו ע"ש וכן כתב ג"כ הרי"ף ז"ל להאי זו דברי ר"מ וכו' ופי' הר"ן ז"ל זו דברי ר"מ שאמר משום ר"ע רבו דס"ל דיש ממזר מחייבי לאוין וכיון שכן הולד מן השני דהיינו יבם ממזר מן הדין ומן הראשון מדרבנן והצריכוה גט מן השני כדי שיהא בנה מן הראשון ממזר אבל לרבנן כיון דסברי שקדושין תופסין בחייבי לאוין אין הולד ממזר כלל דאע"ג דמודו רבנן בשניה שמו ושמה דהולד ממזר אפילו מן הראשון התם היינו טעמא לפי שנשאת בגט פסול שעשה ולדה מן השני ממזר מדאורייתא ומש"ה קנסינן ליה מדרבנן בולדה מן הראשון אבל כל היכא דליכא ממזר מדאורייתא לא קנסינן למעבד ממזר מדרבנן אבל חכמים אומרים אין ממזר ביבמה והכי אוקימנא לה ביבמות ומיהו תצא מזה ומזה ודוקא כשנשאת אבל זינו לא דליתא לדרב המנונא דאמר שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה דהא אידחי ליה במסכת סוטה פ' היה מביא עכ"ל ז"ל: **ה כתב הסופר גט** וכו'. תוס' פרק המביא תניין דף י"ט והגרסא בירושלמי כתב הסופר וטעה ונתן גט וכו'. וכן הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וכן הוא ברב אלפס ובהרא"ש ז"ל וגם בגמרא בפסקא וכן בכמה דוכתי אבל מכל מקום סתמו ודאי כפירושו וביד שם פ' עשירי סי' י"א ובטור א"ה סימן קנ"א: **ר' אלעזר אומר** בלתי יו"ד גרסינן ליה: **אם לאלתר** רב אדא בר אהבה מפרש למתני' כדפי' רעז"ל אבל רב יהודה אמר שמואל מפ' כל זמן שיושבין זהו לאלתר עמדו זהו לאחר זמן ומאי שני דקתני מתני' זכות הראויה להנשא לשני משיצאת מלפני העדים בחזקת מגורשת. וכתב הרי"ף ז"ל ומסתברא כדקא פריש רב אדא בר אהבה דלישנא דסיפא דמתני' דייקא כותיה ואע"ג דפריק שמואל שנויא בעלמא הוא ולא סמכינן אשנויא ע"כ. ועוד הוסיף הרא"ש ז"ל וז"ל ועוד דלא מסתבר טעמא דשמואל כלל דלאחר שעמדו אמאי חייש ר' אלעזר מה קנוניא שייך הכא אם הם מתחרטין על הגט יכול לקרעו פעם שנית ע"כ: בפי' רעז"ל דאמרינן קנוניא היא ביניהם והחליפו השטרות לאחר שנשאת הוא פי' רש"י ז"ל וכתבו עליו התוס' וא"ת מה קנוניא שייך דכיון שנשאת לשני לא מצי להחזירה דתצא מזה ומזה וי"ל דפעמים שאין הבעל שם על לבו שאסור להחזירה ועושה קנוניא ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל ומקשו הכא הך מתני' היכי משכחת לה דהא אמרינן בפ' המביא תניין דהני בי תרי דיתבי קמייהו צריכין למקרייה לגיטא ומוכח התם דאי לא קריוה איגה מגורשת מדפרכינן התם מברייתא דקתני ה"ז מגורשת ולא פרקינן לה בדלא קריוה וכיון שכן במאי עסקינן אי דלא קריוה בלאו הכי נמי תצא מזה ומזה ואי בדקריוה היכי הוחלף הגט בשובר וי"ל דמשכחת לה בקריוה ואחר מכאן הוחלף ואף על פי שקראוהו מתחלה קנסינן ליה משום דאיבעי לה לאקרויי גיטא סמוך לנתינתו מיד או תכף אחר נתינה ומהא משמע דאע"ג דאמרינן בפ' המביא תניין דאע"ג דעיילה בעל לידה ואפקיה לא חיישינן דילמא חלופי חלפיה היינו לומר דבדיעבד מגורשת אבל לכתחלה חוזרין וקורין אותו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"א מה"ג וכן היה נוהג ר"י ז"ל לקרות קודם נתינה ולאחר נתינה עכ"ל ז"ל: **ולא נעשה התנאי.** פי' אם לא נעשה התנאי אבל היכא דכתב גט לדביתהו ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם אע"ג דלא משתריא לעלמא מ"מ אפילו לב"ה אפסילא לה מן הכהונה דתניא ואשה גרושה מאישה אע"פ שלא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה: **ט המגרש את אשתו** וכו'. ביד שם פ' עשירי סי' י"ח ובטור א"ה סימן קמ"ח וסימן קמ"ט ובספר תרומת הדשן סי' ר"ט: **ולנה עמו בפונדקי.** ר' יוחנן וכן בברייתא ר"ש בן אלעזר אומר לא נחלקו על שלא ראוה שנבעלה שאינה צריכה הימנו גט שני על מה נחלקו על שראוה שנבעלה שב"ש אדם עושה בעילתו בעילת זנות וב"ה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואם קדושין בעל וצריכה גט. וכתב הרשב"א ז"ל בחדושיו הא דאמרינן הכא להאי לישנא דב"ש סברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות וב"ה סברי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות קשיא לי דהא אשכחן שמעינן להו ביבמות פ' בית שמאי דבית שמאי אמרי ממאנין את הארוסות ואין ממאנין את הנשואות ובית הלל אומרים בין ארוסות בין נשואות ומפרש טעמא התם בגמרא משום דב"ש סברי אין אדם עושה בעילת זנות וממנעי ולא נסבי וי"ל דהכא אזלי ב"ש לטעמייהו דאמרי לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה והלכך כל שהוציאה מביתו מחמת דבר ערוה חזקה מוחזקת היא בפניו ואינו מחזירה והשתא בעילת זנות הוא דקא עביד וב"ה נמי אזלי לטעמייהו דאפילו בהקדיחה לו תבשילו מוציאה ולפיכך י"ל דנתפייס ומחזירה ולא עשה בעילת זנות והיא דממאנין אפילו את הנשואות ולא קיישי ב"ה דילמא ממנעי ולא נסבי היינו משום דכיון דבתקנת חכמים כשה לא ממנע דלאו בעילת זנות היא לו וכדאמרינן התם וב"ה סברי כיון דאיכא קדושין וכתובה לא אתו למימר דבעילת זנות היא כך נ"ל עכ"ל ז"ל ועיין ג"כ על זה בתוס' ועיין בגמרא פרק מי שאחזו דף ע"ג ע"ב: **ומודים בשנתגרשה מן האירוסין** וכו'. מפני שאין לבו גס בה מהאי סיפא פרכינן בגמרא עליה דר' יוחנן דאי מתני' כשראוה שנבעלה מה לי מן האירוסין מה לי מן הנשואין הא חזינן דבעל ואין אדם בועל את אשתו בזנות לב"ה אלא ודאי מתני' בשלא ראוה שנבעלה וסיפא היינו טעמא דכיון דאין לבו גס בה לא אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה וכיון דא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ובגמרא אמר איהו גופיה דסיפא דלא ראוה שנבעלה לא בעיא גט לכ"ע כדכתיבנא דס"ל כר' שמעון בן אלעזר ש"מ דתרי אמוראי אליבא דר' יוחנן. וכתב הר"ן בשם הרשב"א ז"ל ומיהו אפילו מן האירוסין היכא דחזינן להו דנייסי אהדדי איכא למימר דצריכה הימנו גט שני וכדמוכח בפ' האשה שנתאלמנה לענין דהתם וה"ה לענינא דהכא ועיין למתני' פ"ק דיבמות ד' י"ד ותוס' ר"פ ב"ש דיבמות ודפ' מי שאחזו ד' ע"ג ובגמרא פ' האומר דקדושין ד' ס"ה: **כנסה בגט קרח.** פ' האשה רבה ד' צ"א: **וכל הדרכים האלו בה.** לקמן בפ' בתרא מוקי לה כר"מ אבל לרבנן תצא והולד כשר תוס' ז"ל וכמו שכתבתי לקמן בפ' בתרא סימן ד': **י גט קרח** וכו'. ירושלמי דפירקין ודר"פ גט פשוט ומנין לגט מקושר א"ר אמי כתיב ואקח את ספר זה פשוט ואת החתום זה המקושר ואת הגלוי זה הפשוט שבמקושר ואת המצוה ואת החוקים חוקים ומלות בין זה לזה שזה בשנים וזה בשלשה זה מתוכו וזה מאחוריו ר' בא בשם רב יהודה פשוט עדיו לרחבו מקושר עדיו לארכו ע"כ: **אלא הקרובים הראוין להעיד במקום אחר.** פי' מפני שראוין להעיד במקום אחר אבל אם היה אויר לבד פנוי בלי שום עד פסול ואל תתמה שהרי בסוכה אויר פוסל בשלשה שכן פסול פוסל בד' הכא נמי אויר פוסל וקרוב משלים הכי מפרש בפ' גט פשוט דף קס"ב אמילתא אחריתא כי האי גוונא: בפי' רעז"ל אבל עבד או גזלן לא. עבד דילמא אתי לאסוקי ליוחסין. אמר המלקט בגמ' פריך עליה דהא אי הכי גזלן דבר יוחסין הוא ליתכשר ומסיק אלא לעולם דטעמא הוי כדאמרינן מעיקרא משום דילמא אתו לאכשוריה לעבד לעדות ודקשיא לך קרוב נמי אתי לאכשורי לעדות ומ"ש דמודה בו ר"ע נ"ד. דעבד איכא למימר בחזורי שהדריה ואפילו המכירין אותו שהוא עבד ובקיאין בהלכות עדות אתו לאכשוריה לעדות דאמרי מדאחתמוה ש"מ שחרריה מאריה וכן גזלן אתו למימר מדאחתמוה ש"מ תשובה עבד אבל קרוב מאי איכא למימר קרוב כ"ע ידעי דקרוב הוא. וז"ל הר"ן ז"ל תנן בפירקין גט קרח הכל משלימין עליו כדברי בן ננס ר' עקיבא אומר אין משלימין עליו אלא קרובין הראויין להעיד במקום אחר. איזהו גט קרח כל שקשריו מרובין מעדיו וה"פ היכא דחזינן בהדיא שריבה בו הסופר קשרים יותר ממנין העדים והכא ליכא לגיהם כולהם הכל משלימין עליו ואפי' פסולין דליתא לכא הבלמה אלא משו' תקנה בעלמא שמא כשיצא לאחר זמן בב"ד יפסלוהו שיהיו סבורין שהזמין הבעל עדיו למנין קשריו ולא חתמו בו כולם ור' עקיבא פליג ואמר דאין משלימין עליו אלא קרוב שהוא ראוי להעיד עדות אחרת שאין עליו פסול עדות אלא קורבה אבל עבד וגזלן לא. ומפרשים בגמרא טעמא משום דבעבד אתו למימר תשובה עבד כלומר שיטעו לומר שאין הכשירו מפני שאינו צריך לעדות שכבר נתקיים בשאר אלא יאמרו שהעבד משוחרר הוא ושהגזלן עשה תשובה ויכשירוהו לעדות אחרת אבל בקרוב ליכא למיטעי דמידע ידעי דקרוב הוא ויתנו אל לבם שלא הוכשר גם זה אלא מפני שהעדות מתקיימת בשאר. ותמיהני דכיון שמשלימין עליו קרוב משמע דכי תנן כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה ויהבינן טעמא בגמרא משום כולכם דלאו לכולכם עדים חיישינן שא"כ היאך משלימין עליו קרוב והרי יבא ב"ד אחר לפוסלו משום חשש כולכם דהא אמרינן בפ' המביא תניין וכו' עד אלא ודאי כי חיישינן לכולכם היינו משום תנאי אי לר' יוחנן דבפ' המביא תניין מפני שהדין כך אפי' בפשוט דהא אמר התם שנים משום עדים וכולן משום תנאי ואי לריש לקיש וכו' עד ומעתה למה אמרו כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה משום חשש כולכם והא אפילו אמר כולכם כיון דלא משמע אלא משום תנאי היא לקיים תנאה אפילו לאחר שנשאת כדאמרינן בפ' המגרש וכו' עד ומעתה למה תצא ליבדוק. אם אמר כולכם ותחתימום עכשיו כיון דמשום תנאי אמר הכי. ואפשר שאע"פ שמשום תנאי הוא כיון שבתנאי בגופו של גט אין רצונו שתתגרש אלא לאחר שיהא הגט נשלם כפי תנאו ומש"ה תצא ולפי זה אפשר וכו' עד ואפשר עוד לומר דכי אמרינן גזרה משום כולכם משום עדים קאמרינן דבגט קרח מסתמא עדיו למנין קשריו הם ואפ"ה משלימין עליו לפי שלא יבא ב"ד אחר לפוסלו דכיון דבעיקר עדותו של מקושר דהיינו בשלשה עדים הצריכין בו עד אחד קרוב כשר משום דשלשה במקושר לאו דאורייתא כדאיתא בגמרא אפי' אמר כולכם עדים לאו לצרף עדותן אמר כן ותבא עדותו בטלה אלא כך אמר שיחתמו הכשרים כדינם והקרוב כדינו וכן נראה עיקר דהא ודאי כיון שהצריכו חכמים שלשה במקושר אף השלישי משום עד הוא ולא משום תנאי ואי חתים בי תרי מינייהו ביומיה והשלישי מכאן ועד עשרה ימים הוי מוקדם ופסול לפי שאינו ראוי לגרש בשנים ואפ"ה אין הקרוב פוסל שנים הכשרים הלכך כי אמרינן גזרה משום כולכם משום עדים קאמר בין לר' יוחנן בין לריש לקיש דמסתמא הבעל כמנין קשריו הזמין עדיו ואעפ"כ אין הקרוב פוסל בו מן הטעם שכתבתי עכ"ל ז"ל בקיצור. ובגמרא אמר רב אדא בר אהבה ותניא נמי הכי גט קרח קשריו שבעה ועדיו ששה. ששה ועדיו חמשה. חמשה ועדיו ארבעה. ארבעה ועדיו שלשה ע"כ מחלוקת בן ננס ור' עקיבא שאם השלים עליו עבד או גזלן. בן ננס אומר הולד כשר ור"ע אומר הולד ממזר אבל קשריו שלשה ועדיו שנים ד"ה אין משלימין עליו אלא קרוב ורב יוסף תני אין משלימין עליו אלא כשר. ותו גרסינן בגמרא א"ר יוחנן לא הכשירו בגט קרח אלא עד א' קרוב בלבד אבל בשני קשרים אין משלימין בו שני קרובים אלא אחד קרוב וא' כשר ואפילו היו תאומין בו כבר שלשה כשרים לא. דחיישינן דילמא היום ולמחר אם יקרא עליו ערער לפוסלו ויביאוהו לב"ד ואין העדים בפנינו ויבאו עדים מן השוק שיכירו שלש מן החתימות הללו ויקיימוה בכך לתרי קרובים וחד כשר כי שמא העדים לא יכירו אלא חתימת שני הקרובים וא' מן הכשרים וב"ד אינם יודעין שהן קרובים ויקיימוהו בעדות פסולה אמר רב אשי הך ברייתא דלעיל נמי דייקא דקתני קשריו שבעה ועדיו ששה או ששה ועדיו חמשה וכו' ומדלא איסתמיט ותנא בחד שני קרובות כגון קשריו חמשה ועדיו שלשה ש"מ לא פליגי בה דבההוא גוונא אפילו קרוב לא מתכשר:

פרק ט המגרש את (האשה) [אשתו] ואמר לה וכו'. ביד עד סוף סי' ב'. פ"ז

דהלכות גירושין סי' ה' י"ו י"ז. ובטור אבן העזר סי' קל"ז וסי' קמ"ז:

ר' אליעזר מתיר טעמיה דר' אליעזר דכתיב ואשה וכו' כדפי' רעז"ל והיינו טעמא דקאמר ר' יוחנן ור' ינאי משום זקן אחד אמר דטעמא הוי דאמר קרא והיתה לאיש אחר אפילו לא התירה אלא לאיש אחר ה"ז מגורשת ורבנן אמרי האי איש לכל איש ואיש וכן הוא בירושלמי ובגמרא איבעיא לן האי אלא חוץ הוא או על מנת הוא חוץ הוא ובחוץ הוא דפליגי רבנן עליה דר' אליעזר דהא שייר לה בגט אבל בע"מ שלא תנשאי או שלא תבעלי מודו ליה מידי דהוה אכל תנאי דעלמא או דילמא ע"מ הוא ובע"מ הוא דפליג ר' אליעזר עלייהו דרבנן אבל בחוץ מודי להו דהא שייר ליה בגט. וכתב רב אלפס ז"ל דפשט רבינא דחוץ הוא אבל בע"מ מודו ליה וכתב עליו הר"ן ז"ל ומיהו בגמרא לא אתמר בהדיא האי פשיטות אלא הכי מסקינן אלא לאו ש"מ חוץ הוא ש"מ אלא שהרי"ף ז"ל סובר דכיון דנבעיין אמרינן דאי האי אלא חוץ הוא בחוץ הוא דפליגי רבנן אבל בע"מ מודו ליה כי פשטינן דהאי אלא חוץ הוא ממילא משמע דבע"מ מודי ליה וה"נ מוכחא וכו' עד אבל אחרים אומרים דמדלא מסקינן כפשטא דבעיין ש"מ חוץ הוא אבל ע"מ מודו ליה משמע דהלכתי מספקא אי פליגי נמי בע"מ. והעלה הוא ז"ל ולפיכך הדבר נראה להחמיר ולומר דאפילו בע"מ לא מודו רבנן לר' אליעזר ומידי ספקא מיהא לא נפיק ע"כ. ובגמרא מתני' דלא כר' יוסי ב"ר יהודה דאמר לא נחלקו ר"א וחכמים על המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני או חוץ מפלוני שאינה מגורשת על מה נחלקו על המגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם ע"מ שלא תנשאי לפלוני

שר' אליעזר מתיר לכל אדם חוץ מאותו האיש וחכמים אוסרין. והכי נמי בגמרא איכא תנאי טובא איכא מינייהו מאן דמוקי פלוגתא דר"א ורבנן בהוץ ואיכא מאן דס"ל דבע"מ פליגי. וגם לענין קדושין פליגי ר' אליעזר ורבנן וכמו שכתבתי רפ"ק דיבמות ובגמרא בברייתא תניא מודה ר' אליעזר במגרש את אשתו ואמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני והלכה ונשאת לאחד מן השוק ונתארמלה או נתגרשה שמותרת לזה שנאסרה עליו. והקשו תוס' ז"ל תימא למאן מודה לרבנן דפליגי עליה לא הוי גט ואינה מותרת לשום אדם ע"כ: **יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה.** בגמרא אמר חזקיה דמתני' ר"ש בן אלעזר היא דאמר גבי כנסי שטר חוב זה דבפירקין דלעיל עד שיטלנו ממנה ויחזיר ויתננו לה כדכתבינן לעיל ור' יוחנן אמר אפילו תימא רבי הא דילכון דסיינו רב כהנא אמר שאני הכא דאפילו רבי יהודה דצריך לחזור וליטלו הואיל וקנאתו בנתינה קמייתא ליפסל בו לכהונה הלכך אי לאו דהדר שקיל לה מינה לא מהניא אמירה שהרי כבר זכתה בו ע"מ תנאי ראשון אבל ההיא דהזורק לא זכתה בו כלום. וכתוב בבית יוסף בא"ה סי' קמ"ז ולענין הלכה כתב הר"ן ופי' רש"י ז"ל דר' יוחנן בחיי חזקיה רבו נחלק עליו ולפי זה אפשר דלא קיימא לן כסתם מתני' לפי שאין הלכה כתלמיד במקום הרב אבל לדעת ר"י לאחר פטירת חזקיה נחלק עליו ולפי זה הלכה כר' יוחנן וכן דעת הרשב"א ז"ל ע"כ: **ואם כתבו להוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול.** כתבו תוס' ז"ל דמשמע מדיוקא דמתני' דשאר מחקים כשרים בגט רק שיעשה קיום שמחק קודם שריר וקיים ע"כ. הגה"ה פי' רבינו ירוחם ז"ל בח"ב והקיום דהיינו וגיפא דנא כשר יכתבנו קודם כדת משה וישראל כי כדת משה וישראל במקום שריר וקיים עכ"ל ז"ל בהרחבת לשונו קצת ועיין עוד בשולחן ערוך א"ה סי' קכ"ה סעי' י"ט והוא לשון מועתק מהרמב"ם ז"ל פ"ד סי' ט"ו: אבל הרשב"א ז"ל כתב שר"ח והגאונים ז"ל שמחק שמו ושמה פסול ואע"פ שמקיים ושאר המחקים אם כשקיימו כשר בדיעבד אבל לכתחלה לא ויש מי שמביא ראיה מן התוספתא שאפילו בשמו ושמה כשר לכתחלה עיין בהר"ן ז"ל. וכתב הרב המגיד ז"ל בפ"ד מהלכות גירושין ונהגו שלא לקיים מחק בגט להחמיר ע"כ. וכתוב עליו שם בכ"מ וגם בבית יוסף טור א"ה סי' קכ"ה ולפי זה כי דייקינן ממתני' דשאר מחקין כשרין בגט הוא כחד מתרי או שהגיה מגופו של גט או שחזר וקיימו כמבואר בתוספתא ובירושלמי ע"כ. ובגמרא אמר רבא לא שנו דאם כתבו להוכו פסול אלא לאחר התורף אבל לפני התורף אפילו על פה נמי פסול: **ב אלא לאבא ולאביך** וכו'. לאו שיורא הוא דבלאו איסור אישות נמי לא תפסי להו בה קדושין. לאבא ולאביך. בגמרא בעא מיניה רבא מרב נחמן ה"ז גיטיך חוץ מזנותיך מהו מי אמרינן בנשואין הא לא שייר או דילמא שייר בביאה בעלמא ולר' אישות קרינן בה א"ל תניתוה לאבא ולאביך ובמאי אילימא בנשואין אבא ואביך בני נשואין נינהו אלא לאו בזנות ולאבא ולאביך הוא דלא הוי שיור דבלאו הכי נמי אסירא ליה הא לאחר הוי שיור ודחי ליה דילמא בנשואין קתני מתני' וכגון דעבר והנסיב ואע"ג דלאו אורחיה הוא הלכך לאחר הוי שיור אבל בזנות אימא לא הוי שיור. ובעי ליה תו ה"ז גיטיך חוץ למן העתידין להוולד מהו מי הוי שיור או לא מי אמרינן דלא הוי שיור דהשתא מיהא הא לא אתיילידו או דילמא עתידין להוולד ומתסרא עליהן מפני אישותו של זה והוי שיור א"ל תניתוה לעבד ולנכרי ואם איתא דגבי נולדים הוי שיור עבד ונכרי נמי עבידי דמגיירי ואפ"ה קתני מתני' כשר דלא הוי שיור ודחי ליה עבד ונכרי לאו לאיגיורי ודאי קיימי הני ודאי לאיתילודי קיימי. ובעי ליה תו ה"ז גיטיך חוץ מלבעל אחותיך מהו מי אמרינן דלא הוי שיור דהשתא מיהא לא חזיא ליה או דילמא הוי שיור דזימנין דמתה אחותה וחזיא ליה א"ל תניתוה לעבד ולנכרי ועבד ונכרי עבידי דמגיירי והוי כמו זמנין דמתה אחותה ואפ"ה קתני כשר דלא הוי שיור ודחי ליה גירות לא שכיחא מיתה שכיחא: **הרי את מותרת לכל אדם אלא אלמנה לכ"ג גרושה** וכו'. משום סרכא דשאר דוכתי נקט הכי שהרי כאן משום גירושין הללו היא נאסרה וה"ל למיתני הרי את מותרת לכל אדם אלא לכ"ג ולכהן הדיוט א"נ רבותא קמ"ל שאע"פ שהיתה אלמנה או שנאסרה בגירושין גמורין אעפ"כ הוי שיור כיון דליכא אלא חיוב לאו. הר"ן ז"ל. והקשה ה"ר שלמה לוריא ז"ל אפירוש הר"ן ז"ל תימה נהי דהו רבותא גבי גרושה ואלמנה גבי חלוצה שהיא מדרבנן בודאי דלית בה שום רבותא וגריעא מגרושה דילן ע"כ. וכן בחדושי הרשב"א ז"ל וכתב דהאי לישנא דאלמנה וחלוצה לאו דוקא שהרי היא עדיין גרושה אלא ה"ל למיתני חוץ מכהן גדול וכהן הדיוט ואגב ריהטא נקטיה ע"כ. ולע"ד דממזרת ונתינה לישראל צריך לפרש כגון שזה המגרשה היה ממזר או נתין או גר ומשוחרר שתוקי ואסופי ואם לאו על כרחך צריכין אנו לומר דסרכא דשאר דוכתי נקט. וכללא דרישא דקתני ולכל מי שאין לו עליו קדושין לאתויי שאר חייבי כריתות וכללא דסיפא דקתני ולכל מי שיש לו עליו קדושין פי' אם היתה פנויה אתא לאתויי שאר חייבי לאוין כגון עמוני ומואבי: **אפילו בעבירה** פי' באיסור לאו פסול דהוי שיור: **ג גופו של גט** וכו'. ביד פ"א דהלכות גירושין סי' ד' ובפ"ד סי' י"ב ובפ"ה דהל' עבדים סי' ג' ובטור א"ה סי' קכ"ו. ועיין בספר **כתר תורה** שחבר החכם ה"ר **דוד ויטאל** כ"ע בסי' ר"מ. ואיתה בפ"ק דנדרים דף ה' ותוס' פ"ק ריש ד' ו': **ר' יהודה אומר** ודן דיהוי וכו' פי' הרמב"ם ז"ל ר' יהודה סובר אע"פ שגוף הגט הרי מותרת לכל אדם צריך שיכתוב בו ודן דיהוי לכי מנאי ע"כ. והלכתא כותיה דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים: **וגט פיטורין.** בספרים לא היה כתוב גט פיטורין ובגמרא נמי כי קאמר ואורכיה לוי"ו דתרוכין ולוי"ו דשבוקין לא קאמר לוי"ו דפיטורין ומיהו בפ"ק דנדרים כתוב בספרים נמי גט פיטורין ונראה דה"נ גרסינן ליה דהא ספר כריתות מתרגמינן גט פיטורין וגם בגיטין רגילין לכותבו תוס' ז"ל. ובירושלמי ליתיה וגם במשנת החכם הר"ר יהוסף ז"ל נמחק אבל בכל הפוסקים איתיה. ומ"מ נראה דאי גרסינן ליה שנכון לגרוס גט פיטורין בפתח הגימל שהוא סמוך וכן הוא בתרגום. וכתבו תוס' והר"ן ז"ל כאן וגם בפ"ק דנדרים ד' ו' דבתרתי פליגי רבנן ור' יהודה דהכא בגמרא מפרש טעמא דפלוגתייהו בזה והתם בנדרים מפ' דפלוגתייהו בהא ושתי הסוגיות כל אחת מגלה על חברתה ע"כ וכן כתבו ג"כ תוס' ז"ל. ודן צריך להיות בלא יו"ד פי' דמשמע ביו"ד שר"ל דין הוא עלי שאגרשיך אבל אם אינו דין עלי שאגרשיך לא תתגרשי. ולא ליכתוב אגרת ביו"ד דמשמע איגרא לשון גג. והרמב"ם ז"ל פי' שם בפ"ד שמא יקרא הקורא ואי גרת כלומר ואם זנית למהך בלי יו"ד: **להתנסבא** בה"א גרסינן לה שאם יכתוב באל"ף שמא ירחיק לא מן תנסבא ומשמע לא תנסבא לא הגמא וסי' להתנסבא להלקח בכל ענין שיהיה בין לזנות בין לנשואין אא"כ פי' חוץ מתזנותיך שהוא בעילה ולא אישטיתא ויש עוד דקדוקים אחרים לרוב אמר ע"ש בגמרא ובפוסקים ז"ל ובספר הלבוש ומצאתי כתוב בתשובת הרב יצחק ב"ר מרדכי. ח"ל ובהלכות מדוייקות בנוסח הגט אין שם הרי את מותרת לכל אדם והעידו גדולים שהגהה היא בהלכות גם בטופסי רש"י ז"ל לא היה כתוב ואע"פ שמצאנוהו שגור בלשון התלמוד כמו הרי את מלמטה ומותרת מלמעלה לדוגמא נקטוה ומשום דהוי לישנא דרבנן ע"כ. ובסוף דבריו כתב וגמלינו למדין מעתה שהמגלאי שנכתב בגט כולו או קצתו אחר לאתנסבא לכל גבר דתצביין בין לר' יהודה בין לרבנן הוא תנאי שאחר התורף הכשר לדעת הכל ואין צורך אחריו ללשון הרי את מותרת לכל אדם ויותר ראוי בגט לשון לכל גבר מלשון לכל אדם כדי שיהא כל גוף הנוסח בלשון אחד ולא מקצתו עברי ומקצתו ארמי שהרי בתוספתא פסלוהו וסמכו עליה קצת הפוסקים ומפני הלשון הוא שחלק ר' יהודה בזה לא מפני הענין כי הענין אחד עכ"ל ז"ל. וכתבו תוס' בשם ר"י וה"ר יוסף טוב עלם [כ' דצ"ל] דיתיהוויין דיתיצביין כל מלה מהני תרין צריכה המשה יודין פי' דאי לא כתב כי אם שתי יודין בסוף המלה משמע דקאי אנשים דעלמא ולכך צריך שלשה יודין סמוך לנו"ן אחרונה וכן הוא בסמ"ג עשין סי' נ' וכן הוא בפי' רש"י ז"ל בגמרא וכן כתבו הרי"ף והרמב"ם ז"ל שם פ"ד וכל הפוסקים כמימריה דאביי בגמרא אלא שהוא הוסיף לומר שצריך שני יודין אחרים אחת אחר הדל"ת ואחת אחר התי"ו שהן שני תיבות ודי במקום אשר אבל מלת דיתבא על נהר פלוני שכל תיבה אחת כלומר היושבת ואין לכתוב די יתבא דמשמע אשר יושבת ע"כ. וזה לשון ספר הלבוש בא"ה סימן קכ"ו סעי' ד' די תהויין ודי תיצביין צריך לכתוב ג' יודין רצופים דבחד יו"ד אין לכותבו שלא יהא נקרא תיהוין בחירק תחת הו"ו וכן תיצבין בחירק תחת הבי"ת עם נו"ן לבסוף ואין זה שום מלה בתרגום ובתרי יודי"ן לא סגי דהוו מיקרו דתיהויין דיתצביין בפתח תחת היודין והיה משמעותייהו לשון נקבות רבות נסתרות כאלו מדבר עם אחרים שתהיינה על נשים אחרות אותן הנשים רשאות ושלטאות וכו' לכל גבר שתרצנה ונמצא כאינו מגרש את זו אלא שתים אחרות לכך כותבין ג' יודי"ן תהויין תצביין ונקראת הוי"ו והבי"ת בשוא וחירק תחת היו"ד עם הנו"ן לבסוף ואז משמעותיה בלשון ארמי לשון נקבה נכחית יחידה ונהגין לכותבה בחמשה יודין די תיהויין די תיצביין אחר הדל"ת יו"ד אחת ולהא אחר התי"ו כדי שיהא נשמע אשר תהיי אשר תרצי דדי תרגומו של אשר והיו"ד השניה שלאחר התי"ו היא כדי שלא יקרא דית הויין דית צביין ואין כאן מלה אבל אם יכתוב היודין אחר הזוין על כרחו יקרא דיתיהוויין דיתיצביין מיהו אם לא כתב אלו שיודין אינו נפסל בכך שהכל משמעו אחת הוא והדלית במקום שין שתהיי שתרצי וכו' ויש לכתוב די תיהויין בשיטה אחת וכן די תיצביין אבל אם כתב די בשיטה אחת ותיהויין או תיצביין בשיטה אחרת יש פוסלין ואפילו בשיטה אחת לא ירחיק די הרבה מן הב' תיבות רק מעט ואפי' שיש בו קצת שנוי לשון כשמחלקין מלת די ממש מאלו השתי תיבות מ"מ ירחיק מעט רק לא כהרחקת שאר תיבות ע"כ: **גופו של גט שחרור הרי את בן חורין הרי את לעצמך.** כן היא הגרסא בירושלמי וגם בהרמב"ם ושם ביד בפ"ח דהלכות עבדים וגם בטור יו"ד סי' רס"ז וכן נראה עיקר אע"ג דבגמרא בין במשנה בין בפסקא כתוב בת חורין דמשמע דקאי אשפחה דומיא דאשה דעסיק בה וה"ה לעבד. אכן אפילו אי גרסינן בן חורין גרסינן את בלא ה"א דבתרגום דמיירי מתני' אין הפרש בין זכר לנקבה במלת אתה. אך אפשר דגט שחרור בסיפא הוי בלשון הקדש וגרסינן אתה בן חורין הרי אתה לעצמך וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל. ואיתה בפ"ק דקדושין דף ו' וגם שם הגרסא הרי את בת חורין הרי את לעצמך. ירושלמי א"ר יוסי ב"ר בון צריך שיאמר הרי את בן חורין הרי את של עצמך מתניתא אמרה כן הרי אתה בן חורין הרי אתה של עצמך ע"כ. משמע שר"ל שצריך לומר שניהם ומייתי סייעתא מן המשנה או שמא אשמועינן שצריך לומר של עצמך ולא לעצמך או שמא אשמועינן שיש הפרש בין את לאתה דלשפחה צריך שיאמר את בלא ה"א ולעבד צריך שיאמר אתה בה"א אע"פ שבלשון ארמי אין הפרש בין זה לזה או שמא ר"ל שמלבד שיכתוב כן בגט שחרור גם צריך שיאמר כן בשעת מסירת גט שחרור אלא שלא מצאתי כן ביד שם בהלכות עבדים פ"ח: **הרי את לעצמך.** פי' או הרי את וכפום הוא מתוך הסוגיא שהכתוב בס"ד וכך הוא הלשון שם ביד ושם בטור. ובגמרא הכא וגם כן שם בקדושין פשיטא אמר לה לאשתו הרי את בת חורין לא אמר ולא כלום אמר לה לשפחה הרי את מותרת לכל אדם לא אמר ולא כלום אמר לה לאשה הרי את לעצמך מהו לגמרי קאמר לה ואפילו להנשא או למלאכה קאמר לה שיהו מעשי ידיה שלה א"ל רבינא לרב אשי ת"ש גופו של גט שחרור הרי אתה בן חורין הרי אתה לעצמך ומה עבדא דקני ליה גופיה כי א"ל הרי אתה לעצמך קני גופיה אשה דלא קא קני גופה לא כל שכן. וגם פשיט בגמרא שאם אמר לעבד אין לי עסק בך לשון חירות הוא: **ד שלשה גיטין פסולין.** פ"ק דמכלתין ד' ג' וברשב"ם ז"ל פ' גט פשוט ד' עק"ב. והתם בברייתא קאמר אבא שאול שאם כתוב בו גרשתיה היום כשר ותנשא בו לכתחלה דכיון דהיום הגט יוצא מתחת ידה לא אמרינן שנתגרשה כבר בגט זה והרי אין בו זמן אלא אמרינן היום הזה הוא דגרשה בו כיון שהיום היא שרלינוהו בידה והרי הוא חשוב כזמן גמור. ובגמרא פריך ותו ליכא והא איכא גט ישן ומשני התם לא תנא הכא תנא ופרכינן הניחא למ"ד הכא תנא תנא למ"ד הכא לא תנא מא"ל ומשני התם תנשא לכתחלה הכא דיעבד ופרכינן והא איכא גט קרח ומשני התם הולד ממזר הכא הולד כשר ופרכינן הניחא לר"מ הלא לרבנן מא"ל ומשני התם תנא הכא לא תנא ולמ"ד הכא נמי תנא מהדרינן דבמקושר לא קמיירי ופריך והא איכא שלום מלכות ומשני התם הולד ממזר הכא הולד כשר ומוקמינן למתני' כר"מ ומנייתא דרישא למעוטי כל הני דאמרן ומנייתא דסיפא למעוטי הא דתניא המביא גט ממדינת הים ולא אמר לה בפ"נ ובפ"נ יוציא והולד ממזר דברי ר"מ וחכמים אומרים אין הולד ממזר כיצד יעשה יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני שנים ויאמר לה בפ"נ ובפ"נ. וכתבו תוס' ז"ל כל משניות מסיק מחד מיעוטא ממנייתא דרישא והך ברייתא ממנייתא דסיפא ואשמועינן דמתרצתא היא ורבינו יצחק אומר דהך ברייתא איצטריך מיעוטא לחוד לפי שיש תקנה אפילו לר"מ אפילו לכתחלה ליכנס שיוכל לנוטלו הימנה וליתנו לה קודם נשואין עכ"ל ז"ל ואיתה למתני' בפ"ק דמכלתין ד' ג' ובפ' שני ד' י"ז: **ואם נשאת הולד כשר.** סתמי תנא לאו כר"מ ס"ל דאמר עדי החתימה כרתי דלר"מ הולד ממזר ובגמרא דמוקי לה כר' מאיר איכא למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי ולאו כר' אלעזר ס"ל דהא פליג

ר' אלעזר בסיפא אלא כיון דכתב ידו היא וכתב ונתן קרינן ביה ואע"ג דליכא עדי מסירה כשר מדאורייתא אלא מדרבנן פסלינהו דילמא אתי לאכשורי בכתב סופר הלכך לא תנשא ואם נשאת הולד כשר אבל כתב סופר ואין שם עד הולד ממזר רש"י ז"ל ומהר"י ן' לב ז"ל האריך על לשון זה: **כתב בכתב ידו** פרק ראשון דהלכות גירושין סי' י"ד כ"ס ובטור אבן העזר סימן קכ"ז וסימן ל' וסימן קל"ג וסימן ק"ל: **יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד** לרב דאמר כתב ידו ועד שניהו דוקא תנא רישא כתב בכתב ידו שאין עליו עדים לאשמועינן דאפ"ה הולד כשר וסיפא דאין בו אלא עד אחד איצטריך דאפ"ה לא תנשא לכתחלה. אבל כתב סופר ועד אין הולד כשר וכי קתני מתני' לקמן סי' ח' כתב סופר ועד כשר התם חתם סופר ועד הוא אבל כתב סופר לא מהני ולא מידי אפילו בסופר מובהק ולשמואל דאמר דאפילו אכתב סופר נמי קאי האי ואין עליו אלא עד אחד דקתני דאפ"ה הולד כשר משום דסופר ה"ל במקום עד שני אע"פ שאינו חתום שהרי שנינו לקמן סי' ח' כתב סופר ועד כשר אלא דהתם כשר לכתחלה משום דמיירי בסופר מובהק ובקי בתורת גיטין ולא יכתבנו אלא א"כ שמע מפי הבעל והכא בסופר שאינו מובהק דוקא ומש"ה דוקא בדיעבד הולד כשר ולית ליה לשמואל כמ"ד דכתב סופר דתנן לקמן היינו חתם סופר וכמו שאכתוב לקמן עוד בס"ד: **הרי אלו שלשה גיטין** וכו' תו' ר"פ בתולה נשאת ובגמרא ס"פ גט פשוט בדף קע"ו: **רבי אלעזר** בלי יוד. ואיתא בירושלמי פ' גט פשוט. וכתב הר"ן ז"ל ומסקנא בשלשה גיטין דמתני' דלא תנא וכמו שכתב הרי"ף ז"ל ומיהו בגט קרח משמע דמודו רבנן דתנא כדמפרקינן בגמרא התם תנא הכא לא תנא ואע"ג דפסולא דרבנן הוא משום גזרה בעלמא ומשמע דה"ה לכל הגיטין הפסולין שאע"פ שאין פסולן אלא משום גזרה כגון כתב על עלה של עלין נקוב שהוא פסול שמא יקטום וכותב ופסי גיטין דגזר ר' אלעזר טופס אטו תורף ה"ה שאם נשאת תנא ומה שהסקנו בשלשה גיטין הללו יותר מבשאר גיטין פסולין דלר"מ בהנהו הולד ממזר והכא הולד כשר ולרבנן בהנהו תנא והכא לא תנא היינו טעמא דדבר הנוהג בגיטין ולא בשטרות החמירו יותר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כדי שלא יבואו להשוות גיטין לשטרות ומש"ה כתב לשם מלכות אחרת שאינו נוהג אלא בגיטין לפי שלא היו מקפידין בשטרות וכמו שכתבתי למעלה וכן כל הדברים שנתקנו בגיטין בלבד ס"ל לר"מ שכל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגט הולד ממזר ולרבנן תנא וכן נ"כ בדברים שלא נתקנו בלבד אלא גיטין ושטרות שוין בהן כגון היה סופר במזרח וכתב במערב דאפילו בשאר שטרות היא להו למכתב דוכתא דקיימי ביה דאי לא מיחזי כשקרא מש"ה בגיטין לר"מ הולד ממזר ולרבנן תנא אבל כתב בכתב ידו ואין בו אלא עד אחד או שאין בו זמן כיון דבשאר שטרות רשאי לעשות כן לכתחלה בגיטין נמי כשר וליכא למיחש באין בו זמן לשנים מלכות שאין מקפידין אלא כשמונין למלכות אחרת אבל כשאין כותבין בו זמן כלל אין קפידא בדבר ומש"ה כשרים אלא דכיון דבשאר שטרות לאו שטרי מעלייתא נינהו למיגבי בהו ממשעבדי החמירו בגיטין לפסלה לכתחלה אבל לא שיהא הולד ממזר בהם לר"מ ולא להוציאה מתחת בעלה לרבנן אבל שאר גיטין פסולין משמע דאפילו לרבנן תנא ואע"ג דאשכחן בפ"ק דלרבא אחר שלמדו פסול גזרה שמא יחזור הדבר לקלקולו ואפ"ה אם נשאת לא תנא התם הא פרישו טעמא משום דהשתא בעל לא מערער אנן ניקום ונערער והיינו דעת הרמב"ן ז"ל. אבל רבינו האיי גאון ז"ל כתב בתשובה בעינן היה סופר במזרח וכתב במערב שאם נשאת לא תצא אע"פ שאין לה בנים ונראה שדעתו ז"ל וכו' עד והרמב"ם ז"ל כתב בפ' עשירי מה"ג כדברי הגאון ז"ל וכן נראה דעת הרי"ף ז"ל אע"פ שאין נראה כן מתשובה שלו וכו' ע"ש ועיין במ"ש בשמו ז"ל בפירקין לעיל סי' ד': **אע"פ שאין עליו עדים** ואינו כתב ידו אלא שנתנו לה בפני עדים כשר לינשא בו לכתחלה רש"י ז"ל. ואיתא פ' האיש מקדש דף מ"ז ברש"י ז"ל: **וגובה מנכסים משועבדים** גובה כתובתה בגט זה מנכסים משועבדים דתנן בכתובות היוצאה גט ואין עמה כתובה גובה כתובתה ליכנה אחריות גובה מנכסים משועבדים אם שטר מלוה הוא גובה מנכסים משועבדים דס"ת נמי קרי גט כדאמרינן בעלמא וגט חוב שאין בו אחריות רש"י ז"ל בפ"ק דמכילתין דף ג' והכריחו תוס' בשם ר"ת כפירוש שני דרש"י ז"ל אבל אבל ר"ת ז"ל פסק דלא מגבינן בעדי מסירה אלא מבני חרי כדמוכח בפסקא דהכית דפ' גט פשוט ולפי הגרסא שכתבו שם תוס' ז"ל דמשמע מינה למתני' דוקא בגט מיירי ולא בשאר שטרות וגם מלשון הקונטרס מוכיח לקמן דלא גבי ממשעבדי אלא בעדי חתימה ע"כ. אבל הרשב"ם ז"ל שם ס"פ גט פשוט פירש וגובה מנכסים משועבדים אם שטר מלוה והוא וכו' ויש לו גרסא אחרת בההיא דפ' גט פשוט ועיין במ"ש שם סוף הפרק וכן נ"כ הר"ן ז"ל בפ' המביא תניין דף תקס"ד ע"א וגם כאן: **שאין העדים** כו'. תוס' פ' המביא תניין דף כ"ב וכתבו הם ז"ל בפ"ק ד' ג' דמהלשון דאפילו אין עליו עדים דייקינן דס"ל לר' אלעזר אפילו אין עליו עדים כלל אפילו עד אחד ועוד דקתני דאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם משמע דבעד מסירה לחוד סגי ואפילו לכתחלה והא דתנן בהשולח התקין ר"ג הזקן שיהו חותמים על הגט לא שצריך לעשות כן אלא תקן שילמוד להם לעשות כן שלא יצטרכו לעדי מסירה כשירצו להראות לראיה השטר והגט אבל יש נאים לסמוך לכתחלה אעדי מסירה סומכין ע"כ וכן כתב הרא"ש ז"ל: ה **שנים ששלחו** וכו' ירושלמי ר"ש פ' כל הגט ותוס' שם וביד פ"ב דה"ג סי' י"ב. ובגמרא מתן הנא דאיכא תקנתא בנותן שניהם לזו ושניהם לזו כר' מאיר דלא בעי עדי מסירה הלכך כל אחת מהן מתגרשת בשלה שהרי בא לידה ועדיו חתומין בו ור"מ כיון דלא בעי עדי מסירה שפיר דמי דהא כל גיטין נמי משתתמו העדים אינם יודעים למי יתן אבל לר' אלעזר כיון דחתימה לשמה לא בעי על כרחך שמה דכתב קרא אכתב ונתן קאי ונתינה לשמה בעינן אביי אמר אפילו תימא ר' אלעזר אימור דבעי ר' אלעזר כתיבה לשמה אבל נתינה לשמה מי בעי פי' דלא בעינן שידעו העדים בשעת מסירה בהי מינייהו מתגרשת. ועיין בהר"ן ז"ל שהביא דברי תוס' שבר"פ כל הגט ודחה אותן ויישב הוא קושייתן ז"ל: **חמשה שכתבו** וכו' עד סוף סי' ז' ביד פ"ד דהלכות גירושין מסי' י"ח עד סי' כ"ה וכן בטור אבן העזר סי' ק"ל: **כלל בתוך הגט** מפ' ר' יוחנן בגמרא כגון שכתב בחד בשבא גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית ופרכינן עליה ואמאי כולן כשרין ודילמא כי חתמו סהדי אבתרא הוא דחתימי מי לא תניא עדים החתומים על שאלת שלום בגט פסול דחיישינן שמא על שאלת שלום חתמו כלומר שאם כתב תחת הגט שאלו בשלומה והעדים חתמו מלמטה חיישינן שמא על שאלת שלום חתמו ולא על הגט ומפרקינן א"ר אבהו לדידי מיפרשא לי מיניה דר' יוחנן שאלו פסול ושאלו כשר כלומר לפי שהוי"ו מחברת הכל הכא נמי דכתב ביה ופלוני פלונית בוי"ו ומש"ה כולן כשרים: **היה כותב טופס לכל אחד** דהיינו זמן לכל אחד ואחד כגון בחד בשבא בתרי בשבא כך פירשה ר' יוחנן ותניא כותיה. וכתב הר"ן ז"ל והא דמיצטריכין לאוקומה בחד בשבא בחד בשבא דאי בחד בשבא בתרי בשבא תיפוק לי דראשון מוקדם ופסול שהרי לא חתמו עדים עד תרי בשבא ע"כ. והוא גמרא ובההיא ברייתא דתניא כותיה דר' יוחנן פליג ר' יהודה בן בתירא את"ק דאמר את שהעדים נקראין עמו כשר דהוא סבר דאם יש ריוח ביניהם פסול ואם לאו כשר שאין זמן מפסיקן וריש לקיש פירש לכלל ולטופס דמתני' בנוסחא אחרינא דס"ל דזמן אחד לכולן נמי טופס הוי אלא ה"ד כלל דכתיב ביה הכי אנו פלוני ופלוני גרשנו נשותינו פלונית ופלונית ומשום דלא להוו תרתי נשי מתגרשין בגט אחד דהתורה אמרה וכתב לה ולא לה ולחברתה הדר כתב בסוף גיטא פלוני גירש פלונית ופלוני גירש פלונית ותניא נמי כותיה דריש לקיש: **את שהעדים נקראין עמו כשר** פי' הרמב"ם ז"ל שם פ"ד שהאחרין כשר גמור אבל הראשונים הוו בספק גירושין וכן העלה הר"ן ז"ל דמנקט לחומרא עדיף טפי ולא אמרינן דבראשונים אין כאן עדים כלל ואיתה להאי בבא בירושלמי פרק שבועת הפקדון: ו **שני גיטין שכתבן** וכו' תוס' פרק גט פשוט דף קס"א וגם בגמרא שם. ובתרי בבי דמתני' הני זעירי שניהם כשרים דלא חייש לגונדלית כתנא דידן וגונדלית קורא התלמוד מאן דשני מסדר המשתמשין וכן קורין הגאונים ז"ל לאיסור: ולשון הרמב"ם ז"ל שם פ"ד מה"ג שני גיטין בשני דפין במגלה אחת זה אצל זה ע"כ. בפי' רעז"ל ה"ג עד אחד עברי ועד אחד יוני וכו'. אמר המלקט היא גרסת ר"ת ולא גרים באין מתחת זה לתחת זה וכו' עד לסיף. ובירושלמי גרסינן עד אחד עברי ועד אחד יוני עד אחד יוני ועד אחד עברי באין מתחת זה וכו' וכן הגיה הר"ר יהוסף ז"ל וברב אלפס ז"ל ראיתי הגרסא כן עד אחד עברי ועד אחד יוני עד אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה ומתחת זה לתחת זה שניהם פסולין. וכתבו תוס' ז"ל דמשמע דרש"י ז"ל גריס עד אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה עד אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין שפירש שעל כל גט חתום עברי ויוני ע"כ. וז"ל רש"י ז"ל עד אחד עברי ועד אחד יוני באין מתחת גט הימין לתחת גט השמאל ועד אחד עברי ועד אחד יוני עוד תחתיהם באים מתחת השמאל לתחת גט הימין כגון שהיוני הראשון חתם תחת השמאלי יוסף בסוף שיטה וחזר וחתם בן שמעון בראש שיטה שניה תחת הימני נמצא שמו תחת הימני דהכי מיפרשא חתימה דידהו בנו של יוסף שמעון נמצא שמתחת גט הימין בא לתחת גט השמאל שם אביו על השמאל ושמו על הימין והעברי השני חתם שמו תחת גט השמאלי בסוף שיטה ושם אביו תחת הימני בראש שיטה שתחתיה נמצא בא מתחת גט שני לתחת גט ראשון והיוני השני חתם תחתיו כדרכו בשיטה אחת יחזקאל בן תחת הראשון ונפתלי תחת השני נמצא שמו חתום על השני והכל פותרין אותה בשיטה אחרת שכל העדים חתמו כל אחד שמו ושם אביו בשיטה אחת מתחת ראשון לשני כמו שפרשתי שני עדים עברים ושני עדים יונים השנויין ראשונה במשנה ואי אפשר ליישבה כלל ומתני' לא דייקא הכי דא"כ לא משכחת עברי חתום על השני ומתני' מיפלג פלגינהו עברי ויוני לזה ועברי ויוני לזה. ובגמרא נמי פריך ליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יוני והאי בעד אחד עברי ועד אחד יוני אלמא כל כמה דלא אמרינן גונדלית התים הוי חתימה דידהו עברי ויוני על זה ועברי ויוני על זה עכ"ל ז"ל. ור"ת הגיה גם לשון הגמרא דל"ג אלא וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד אחד יוני ותו לא וה"פ נ"מ אי לא חיישינן לגונדלית דאז יש להכשיר שניהם הראשון בשני עברים והשני בשני יונים אלא אפילו חיישינן לגונדלית ואי אפשר להכשיר שניהם קמא מיהא ליתכשר בעד אחד עברי ועד אחד יוני וה"מ למימר דקמא מיהא ליתכשר בכולהו דכולהו קיימי עליה אלא שלא הוצרך הראשון אלא בעברי ויוני ומשני דתנא דידן דחייש לגונדלית פוסל שניהם דחייש דילמא חתמו תלתא אחד וחד אחד עברי הראשון אקמא ועברי השני ושני יונים אשני וחתם עברי השני גונדלית או יוני הראשון חתם גונדלית אקמא עם שני עברים ויוני האחרון אשני ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל ומיהו את שהעדים הראשונים נקראין עמו כשר אפילו לתנא דמתני' דחייש לגונדלית משום דודאי הראשונים בין עברים בין יונים אינם משנים מנהגם ובסיפא היינו טעמא דשניהם פסולים משום דחיישינן שמא השני יונים או אחד מהם גונדלית חתם ונמצא השני פסול או שמא עברי שני חתם גונדלית כדרך היוני שלמעלה הימנו והיונים לא שינו מנהגם ונמצאו עברי שני ושני יונים מעידין על השני ואין מעיד על גט ראשון אלא עברי ראשון וסיפא דמתני' איצטריכא ליה לתנא דאי מרישא ה"א כי חיישינן לגונדלית ה"מ ביונים אבל בעברים אימא לא קמ"ל סיפא עכ"ל ז"ל ועיין במ"ש במתני' דלעיל: ז **שייר מקצת הגט** וכו' תוס' דפ' שני דסוטה דף י"ז וכתבו הם ז"ל שם ובפ' שני דגיטין דף כ' וז"ל שם בגיטין וא"ת היכי מכשרינן בפ' בתרא שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני הוה לן למיפסל בשני דפין משום סבר א"ד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים כדאמרינן בפ' שני דסוטה כתבה בשני דפים פסולה משום ספר אחד אמר רחמנא וכו' ואומר ר"י דשני דפין דסוטה איירי בשתי חתיכות ולקמן איירי בקלף אחד בשני עמודים ע"כ ולזה נראה שכיון רש"י ז"ל ג"כ בפירוש שהעתיק רעז"ל ובטור אבן העזר סי' ק"ל. ובגמרא פריך וליחוש דילמא הני תרי גיטי הוו ואיתרמי ליה זמן דקמא דהיינו סופו ונזיה לזמן דבתרא ועדים דקמא מפני תנאי שהיה בו [illegible] חתימת סופו של ראשון תיבה אלא תיבה של שיור השני ומיגרשא בשני תנאי גיטין והעדים לא על שלו חתמו וה"נ פריך ג"כ וליחוש אחצבי טובא כדאי' התם ומסיק רב אשי דידיע מתיחת המגלה של הקלף שלא היה בו קלף אלא זה וניכר סביבות הקלף שלא נגעם בו תער הגלבים. וכתב הרמב"ם ז"ל שם פ"ד סי' כ"ד אבל אם אינו ניכר אע"פ שנמסר

שנמסר בעדים ה"ז ספק מגורשת ע"כ: **חתמו העדים בראש הדף.** בירושלמי הגירסא כתבו העדים וכו' וכן ראיתי במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וכן הוא בהרי"ף ז"ל גם בהר"ן ז"ל דף תר"ב ע"א. וכתב שם דמתני' דתנן גט היה כותב טופס לכל אחד ואחד והעדים מלמטה את שהעדים נקראין עמו כשר כלומר ואידך פסול ותנן נמי כתבו העדים בראש הדף או מן הצד או מאחוריו בגט פשוט פסול ותנן נמי הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע שניהם פסולין דמשמע ודאי דכל הני נר' אלעזר אם נתנם בעדי מסירה כשרים וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה"ג והטעם שכיון שפסול ניכר הוא ליכא למיחש למזוייף מתוכו כמו דמודה ר' אלעזר בכתב ידו ואין עליו עדים או שאין בו אלא עד אחד שאם נתנו בפני עדים כשר דהא ליכא למיחש למזויף ע"כ. ואיתא בתוס' ר"פ גט פשוט דף ק"ס: **הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה והעדים באמצע.** פי' שמלאו העדים בראש שני הגיטין שניהם בטלין ואם נמסרו להם בעדים שניהם כשרים כך הוא לשון הרמב"ם ז"ל פ"ד סימן כ"ג: **מן הצד** פי' או מן הצד: **סופו של זה בצד סופו של זה** את שהעדים נקראים עמו שגג חתימת העדים בלפי כלדך החותמין כשר רש"י ז"ל ובירושל' ליתא להאי בבא דסופו של זה וכו' וגם במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל נמחק וכמו שכתבו תוס' ז"ל: **ראשו של זה בצד סופו של זה והעדים באמצע** נ"ה בהרב אלפסי ז"ל והעדים מלמטה וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: **ח גט שכתבו עברית ועדיו יונים יונית ועדיו עברים** כך הגיה הרי"ת ז"ל ואיתה בפ' המביא תניין דף י"ט ובפרקין סמוך לה כלותו עלה. ובתשובות הרשב"א ז"ל סי' אל"ף קל"א. ויונית לאו דוקא דה"ה לשאר לשונות כך כתוב בבית יוסף טור א"ה סי' קכ"ו בשם תשובת הרשב"א ז"ל ושם הביא ראיות לדבר. ופי' רש"י ז"ל שכתבו שכתב שלו. ומצאתי הנוסחא ברב אלפסי ז"ל עד אחד עברי ועד אחד יוני עד אחד יוני ועד אחד עברי כשר ואיני יודע אם הוא טעות סופר. וביד פ"ד דהלכות גירושין סי' ז' ח' וכתב שם וצוה שיהיו העדים מכירין לשון הכתב והחתימה ע"כ. ודעת הראב"ד שם שאם היה הגט כתוב בשתי לשונות או יותר וחתמו העדים באחד מן הלשונות שבגט שאפשר שהחתימה של העדים מצרפן וכשר והביא קצת הוכחה לזה מן התוספתא כדאיתא התם אבל הר"ן ז"ל ומגיד משנה ז"ל הליצו בעד הרמב"ם ז"ל ויישבו התוספתא לדעתו ז"ל וכתבו עוד שהרמב"ם ז"ל שלא רצה להכשיר בחתימת העדים שוה לאחד מן הלשונות שבגט מפני האפשר דזה שכתב הראב"ד ז"ל יש סעד לדבריו ז"ל ממתני' שהכשירה כשהוא כתוב בלשון אחד והחתימות בלשון אחר או שאחד מן העדים כלשון הגט והעד השני בלשון אחר ומדלא הזכירה נ"כ כשהגט כתב בשתי לשונות וחתום בלשון אחד מן השתי לשונות שבגט ש"מ דבכי ה"ג שהוא פסול. ע"כ בשנוי לשון קצת להבנת הענין כפי קוצר דעתי: **כתב סופר ועד כשר.** גמרא א"ר ירמיה חתם שנינו ואמר רב חסדא מתני' ר' יוסי היא דאמר מילי לא מימסרן לשליח הלכך אין אדם חותם בגט הא"כ שמע מפי עצמו לפי שאין השליח רשאי לומר לעדים חתמו בגט פלוני ומש"ה ליכא למיחש הכא שמא הבעל לא צוה שיחתום אלא לשלוחו צוה שיאמר לסופר זה לכתוב ולאחרים לחתום והשליח חשב שמא יתביים הסופר לומר אין מקבלין אותו בעד ומתוך חששא זו צוה לסופר לחתום דודאי ליכא למיחש להכי אלא ודאי הבעל עצמו צוה לסופר לחתום דהא מילי לא מימסרן לשליח ודלא כר' מאיר דאמר מילי מימסרן לשליח. ופלוגתייהו לעיל במתני' דבס"פ התקבל ושמואל ס"ל דכתב סופר ועד שנינו והכשיר כתב סופר מובהק לכתחלה בחתימת עד אחד דליכא למיחש שיחתום בגט אם לא שמע מפי הבעל עצמו כיון שהוא מובהק כדכתיבנא לעיל סי' ו' גבי כתב בכתב ידו ואין עליו עדים. ובס"פ התקבל איבעיא דאע"ג דר' יוסי תרתי אמר לפסולא בין שאמר לשלשה תנו בין שאמר אמרו לפלוני ויכתוב ולפלוני ויחתמו מ"מ שמואל לא ס"ל כוותיה אלא בחדא דהיינו היכא דלא אמר אמרו ופליג עליה בחדא דמכשר באומר אמרו דהא כתב הגט נעשה כאומר אמרו וכשר לדידיה. ועיין עוד במ"ס ס"פ התקבל: **כתב סופר ועד כשר** בפ' התקבל דף ס"ו ובפ' מי שאחזו דף ע"א ובפרקין דף פ"ו. והעלה הר"ן ז"ל דמהוורתא דפסקא למיזל הכא והכא לחומרא ולמיפסל אמר אמרו ולמיפסל נ"כ חתם סופר ועד דאע"ג דמאן דאית ליה חתם סופר פסול הוי משום חששא דאומר אמרו כדאיתא בפ' התקבל ולדידיה מתני' כתב סופר הוא ואנן פסלינן חתם סופר נ"כ כדכתיבנא אפ"ה מספקא פסלינן לתרווייהו ע"כ. אבל דעת הרי"ף ז"ל לפסול באומר אמרו ולהכשיר בחתם סופר ועד והרמב"ם ז"ל מכשיר בחתם סופר ועד ומסופק באומר אמרו וכבר תמה עליו הר"ן ז"ל בס"פ התקבל דהרי הא בהא תליא ע"ש: **בן איש פלוני וכו'** פרק גט פשוט דף קס"א ובפירקין דף פ"ז: **כך היו נקיי הדעת וכו'** תוס' פ' השולח דף ל"ד ופי' רש"י ז"ל נקיי הדעת שלשונם קצרה לא היו חותמין עד אלא פלוני בן פלוני ע"כ: **כתב חניכתו וחניכתה** תוס' פ' השולח דף ל"ד ופי' רש"י ז"ל חניכתו וחניכתה שם לווי של משפחה כולה דהיינו חניכת אבות דאמרי' בגמרא. ור"ח ור"ת ז"ל פירשו שם לווי של האיש עצמו או של האשה עצמה וחניכת אבות דברייתא היא חניכת כל המשפחה ולא מיירי בשם לווי דבגופיה כר"ן ז"ל. וז"ל לשון תוס' ז"ל נקיי הדעת ר"ח ור"ת ז"ל גרסי כתב חניכתו וחניכתה כשר וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין פי' שלא היו כותבין אלא החניכה. וחניכת אבות דבגמרא בברייתא דת"ק בברייתא ס"ל דחניכת אבות בגיטין עד עשרה דורות כשר ולא הוי כשינה שמו ושמה. ור"ש בן אלעזר ס"ל דעד שלש דורות ושלש בכלל כשר מכאן ואילך פסול דהיא לא איירי בחניכת האיש כדהכא אלא חניכה שהמשפחה נקראת על שמה ע"כ. וכן נראה שהיא גירסת הרמב"ם ז"ל שגורס בבא דכך היו נקיי הדעת כותבים בתר בבא דכתב חניכתו וחניכתה ופי' ז"ל נקיי הדעת הנבונים בדעתם וכן נראה נ"כ שגורס הרא"ש ז"ל וביד פ"ג דהלכות גירושין סי' י"ג י"ד. ובטור אבן העזר סי' קכ"ו וסי' קכ"ט וסי' ל'. וכתוב בבית יוסף בשם המרדכי לפי' רש"י ז"ל היינו אע"פ שלא הוזכר שמותם כי אם רק המשפחות ומיירי בעדי מסירה דוקא ע"כ. ועי' בתוספת יו"ט שמפייס וגם הרא"ש ז"ל גורס כן. וכן מצאתי שהגיה [נ"כ] הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל. ובירושלמי כולי מתני' כתב סופר ועד כשר איש פלוני כשר בן איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר כתב חניכתו וחניכתה כשר וכן וכך היו נקיי הדעת שבירושלים כותבין ע"כ. אבל בבבלי דף פ"ז סוף ע"א מוכח דה"ג איש פלוני עד כשר בן איש פלוני עד כשר איש פלוני בן איש פלוני ולא כתב עד כשר ופי' רש"י ז"ל ומתני' דוקא נקט איש פלוני עד דהיכא דלא חתם פלוני בן פלוני בעינן עד ע"כ וכן הגירסא בהרי"ף והרא"ש ז"ל: **גט מעושה וכו'.** תוס' דפ' אע"פ ד' ס"ג. ובגמרא פ' חזקת ד' מ"ח ובירושלמי פ' יש מותרות ד' י' ודפ' אלמנה ניזונית: **בישראל כשר ובגויים חובטים אותו כו'.** כלומר ובגויים פעמים שכשר אם אומרים לו עשה מה שחכמי ישראל אומרים לך שעכשיו אין הגוי אלא כמקל ורצועה לב"ד של ישראל ואיכא נוסחי דגרסי גט מעושה בישראל כשר ובגויים פסול חובטין אותו וכו' הר"ן ז"ל. ותוס' ז"ל כתבו חובטין אותו לעשות דין ישראל ואז כשר כן פירש ר"ת ורב יהודאי גאון בהל' גדולות ע"כ. וביד ס"פ שני דה"ג ובטור א"ה סי' קל"ד. ומפרש בגמרא דטעמא דבגויים פסול ופוסל מן הכהונה משום דלכדין בכדין דישראל מיחלף שלא כדין בכדין דישראל לא מיחלף פי' רש"י ז"ל כדין דגויים גויים שעישוהו להוציא ובדין תורה אע"ג דלאו גיטא הוי גזור ביה רבנן לפסול בכהונה משום דמיחלף בכדין דישראל ואתי למימר ישראל נמי שעישוהו כדין לא פסול והוא גיטא מעלייא הוא. שלא כדין דגויים בכדין דישראל לא מיחלף ולי אמרינן מיחלף בשלא כדין דישראל ואתי למימר שלא כדין דישראל נמי לא פסול ואמרן לעיל דפסיל היא גופה גזרה אטו כדין וגזרה לגזרה לא גזרינן. וז"ל הרא"ש ז"ל פי' ר"ת האי דקאמר ובגויים חובטין אותו קאי אהאי דקאמר ובגויים פסול דאפילו בכה"ג פסול דלאו בני עשוי ניהו ושוב חזר בו ופירש בגויים כיצד יעשו שיהא כשר חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך דלפניהם ולא לפני גויים היינו כשעשוי על פי דייני גויים אבל אם עשוי על פי דייני ישראל אפילו אם גוי כופהו לא מיקרי לפני גויים וכן פירש בהלכות גדולות ואי חובטין אותו גויים ע"פ דייני ישראל ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך כשר ע"כ. משמע מתוך דברי כולם דלא גרסי במתני' מלת וכשר וכן בירושלמי ובהרי"ף ז"ל ליתה גם בתשובות הרשב"א ז"ל סימן שנ"ז מוכח דלא הוה גרים לה במשנה גם הר"י ז"ל מוחקה. אבל בחדושי הרשב"א ז"ל איתה: **ט יצא שמה בעיר מקודשת וכו'.** ביד פ"ט דהלכות אישות סי' כ"ב כ"ג ובפ' עשירי דה"ג סי' כ' ובפי"ז דהלכות איסורי ביאה סימן כ' ובטור אבן העזר סימן ו' וסימן מ"ו. והתם מוסיף גבי קדושי ספק [illegible] בקדושין שוה פרוטה או שהיה קטן וזה מן הגמרא: **מגורשת ה"ז מגורשת** פי' רש"י ז"ל קס"ד דה"ק אשת כהן שיצא עליה קול פלונית נתגרשה היום ה"ז מגורשת ואסורה לישב עוד תחתיו ע"כ. ומש"ה פריך בגמרא ואמרינן לה אגברה אם הוא כהן והא אמר רב אשי כל קלא דבתר כנוסין לא חיישינן ליה ומשני דארישא קאי וכו' כדפי' רעז"ל ופרש"י עוד דאילו מגורשת להקל שתצא לשוק ליכא לפרושי דמשום יציאת קול ניסרי אשת איש לעלמא ע"כ: **גירש איש פלוני** וכו שובר של גירושין שמא לא נתקיים התנאי וזרק המתנא של קדושין והה"נ אפכא רש"י ז"ל והר"ן ז"ל. ונלע"ד דהא דלא קתני איזו היא המתנא קדש איש פלוני את אשתו או גרשה על תנאי זרק לה קדושיה או גיטה ספק קרוב לו ספק קרוב לה שרכא מתני' דיבמות פ' ד' אחין סי' ה' דנקט גבי קדושין נקט הכא נמי גבי קדושין וה"ע דהתם נמי מצי למיתני גבי גירושין מ"י דהני גבי קדושין כדאיתא התם בגמרא וכדכתיבנא ליה התם מ"מ קשה לע"ד אמאי לא תני הכא גבי הגט כל הני דתני התם כתב בכתב ידו ואין עליו עדים וכו' ושמא משום דהנהו כשרים ודאי מן התורה כדכתיבנא התם והתם נמי קשה אמאי לא תני גרשה על תנאי כדתני הכא או ליתני התם גירושי כספק קדושי ספק סתמא וליסתוק והכא מפרישנא ליה כל מין ספק ומיהו הא לא קשיא דהא איצטריך לתנא לפרושי ולמיתני זהו ספק קדושין למעוטי כדאיתא התם בגמרא וכדכתיבנא ליה התם ועוד קשה לע"ד למאי איצטריך זו היא אמתלא דהדר קתני הכא בסיפא ולמעוטי מאי כדדייק התם בגמ' וכדכתיבנא התם ושמא למעוטי הנהו דתני התם ומן הטעם שכתבנו ועדיין צל"ע: ועוד כתב הר"ן ז"ל ה"ז מגורשת שנראה מדברי רש"י ז"ל שאפילו יצא קול שני של גירושין אפילו מכאן ועד עשרה לסתור ולבטל קול הקדושין שלפניו ואסורה ומותרת לעלמא דאע"ג דלקמן מסקינן דבאמתלא לא שריא אלא כשהיא יוצאה כאחד עם הקדושין התם היינו טעמא לפי שהאמתלא היא על תנאי וכיוצא בו הפך הקול הראשון שהיה סתם אבל קול של גירושין אינו סותר כלל קול הקדושין אבל הראב"ד ז"ל כתב דאף בגירושין בעינן שיצא קול הגירושין עם הקדושין כדי שיהא סותרו עמו ע"כ. ופי' רש"י ז"ל כאן וגם בפרק שני דכתובות דף כ"ב אמתלא משל וטעם ע"כ. נראה שהוא ז"ל מפרש אמתלא כמו מתלא שהוא תרגום של משל. ופירוש שלא יהא שם אמתלא לפי האוקמתא דאוקי רב אשי כמו שכתב רעז"ל אמתלא דרישא דקדושין מובנת ואמתלא דסיפא דגירושין שאחר קדושין כגון שאומרים שזה הגט שנתן לה אחר קול הקדושין שהיו קדושין גמורין הגט היה על תנאי או ספק אם הגט קרוב לה או קרוב לו שאז עדיין קול הקדושין קיים שלא יוכל הגט לבטלו ולסתרו כיון שהגט היה על תנאי דחיישינן שמא לא נתקיים התנאי או שמא היה הגט קרוב לו ועדיין היא מקודשת לזה שיצא עליה קול קדושין ממנו. וז"ל הרשב"א ז"ל בחדושיו הא דקתני במתני' ובלבד שלא תהא שם אמתלא. לאוקמתיה דרב אשי איכא למימר דלא קאי ארישא דקתני מקודשת ומגורשת ה"ז מגורשת דאם יצא שמה בעיר מקודשת ומגורשת על תנאי ודאי מבטלין ליה לקלא דקולו שוברו הוא ומימר אמרי' נתקיים התנאי והרי היא מגורשת וכדאמרינן לקמן מימר אמרין עיינו בהו רבנן בקדושי ולא הוה בהו שוה פרוטה מימר אמרי עיינו רבנן בקדושי וקדושי קטן הוו אלמא לא חשו חכמים לקלא אלא לקול שאין שובר כלל עמו ומשום לעז משפחות אבל כל היכא דאיכא למימר דלא טעו ביה אינשי והלו דבדיקא ברו לה רבנן אין חוששין לאותו קול כלל אלא מתני' הכי קתני מקודשת ומגורשת ה"ז מגורשת ואסורה לכהן ואימתי חשו לקול במקום שאין שם אמתלא אבל בקול שיש שם אמתלא כגון שהוציאו קול על האשה שנתגרשה על תנאי וא"כ מת בעלה או בקדושין אין חוששין לאותו קול. אבל הראב"ד ז"ל פירש דארישא קאי שאם אמרו מקודשת חוששין לה ואפילו יצא קול עמו שגרשה על תנאי אין כאן שובר כיון שאמרו שהיו גירושיה על תנאי ולדבריו הא דתנן לקמן בקטן ובפחות משוה פרוטה היינו כשנגלה

הדבר

דדבר כן אין חוששין לקול וסומכין על אמתת הענין אבל מן סתם אין מבטלין את הקול אלא בקול שאין שם אמתלא עכ"ל ז"ל: **י לא יגרש** וכו'. ביד שם פרק עשירי סי' כ"א ובטור אבן העזר סי' קי"ט: **ובה"א אפילו הקדיחה** וכו'. ברייתא בגמרא אמרו להן ב"ה לב"ש אילו נאמר ערוה ולא נאמר דבר הייתי אומר משום ערוה תצא משום דבר לא תצא לכך נאמר דבר ואילו נאמר דבר ולא נאמר ערוה הייתי אומר משום דבר תנשא לאחר משום ערוה לא תנשא לאחר לכך נאמר ערוה ללמדך שאפילו יצאה משום ערוה מותרת להנשא לאחר וב"ש מיבעי להו דבר לג"ש דמה להלן שני עדים וב"ה מדלא כתיב ערוה בדבר ולא כתיב נמי או ערוה או דבר ש"מ תרתי: **כי מצא בה ערות דבר.** רע"ק מפרש להאי כי כמו אי כדפי' רעז"ל וב"ה דרשי ליה בלשון דהא ופירשו תוס' ז"ל בשם ה"ר אלחנן ז"ל דר' עקיבא אתי שפיר כבית הלל דאי לאו דאייתר לי' דבר להקדיחה תבשילו לא הוה דריש כי מצא בה בלשון אי נמי ע"כ. וכתוב בחדושי הרשב"א ז"ל ירושלמי א"ר שילא איש כפר המרתא קריא מקשי על דב"ש לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה מה אנן קיימין אם לאוסרה עליו כבר היא אסורה לו אלא כינן קיימין ליתן עליו בלא תעשה ולפום מאי דאסיקנא בגמרין דלא מצא בה לא ערוה ולא דבר וגרשה מאי דעבד עבד נראה דלא צריכין לאוקומה בלאו ועשה אלא דאם עבר וגרשה תהא אסורה לחזור לו ומיהו לא מחזור דבאי לא משתעי קרא. ירושלמי והדוה בנדתה והזב את זובו זקנים הראשונים היו אומרים תהא בנדתה לא תכחול ולא תפקוס עד שתבא במים אמר להם ר' עקיבא נמצא ראיה אף אומר אם היא מביאה את עצמה לידי כערות והוא נותן עיניו בה לגרשה ואתיא דזקנים כב"ש ודר' עקיבא כב"ה. ותימא הוא למה הוצרך לומר ודר' עקיבא כב"ה אלא כדברי עצמו היה לו לומר דהא אית ליה לר' עקיבא דמשום נוי רשאי לגרשה ולדברי ב"ה עד שימצא בה דבר כגון שהקדיחה תבשילו אבל משום כיעור ונוי לא וצ"ע עכ"ל ז"ל: וכתב הרמב"ם ז"ל ומה שאמר ר' עקיבא אינה הלכה אלא שאם מצא נאה ישאנה ולא יגרש את זאת מאחר שלא עברה עבירה כלל וגם שהיא מסכמת למדותיו עד כאן לשונו ז"ל:

סליק פירקא, וסליקא לה מסכת גיטין. בעה"י המחדש לבקרים חדשים, ונותן חכמה ומדע והשכל לאדם לחדש חדושין. נתחיל מסכת קדושין:

מסכת קדושין

פרק א האשה נקנית וכו'. ביד בהלכות אישות פ"א סי' ב' ורס"ג. ובטור א"ה סי' כ"ו כ"ז כ"ח: **האשה נקנית** בה"א משום דאקרא קאי אאשה המבוררת ובעבד ואמה ועבד כנעני אין נופל בהו לשון ה"א שאין מבוררים כל כך שצריך לפרש בהי מיניא אי בעברי אי בכנעני אי בעבריה דהא גבי יבמה קתני היבמה ואין לחוש כל כך שבכל מקום שונה התנא לשון הרהוט לו בפה דהא מצינו שיש מקומות ששונה המעשה קודם המנין כי הא דהכא וכן בזולה כשאת ליום רביעי אתרוג שוה לאילן בשלשה דרכים התורה נקנית במ"ח [דברים] ויש מקומות ששונה המנין קודם כמו בעשרה מאמרות אור לי"ד שבעת ימים קודם יוה"כ בשבעה דרכי' בודקים את הזב בשלש דרכים ושוו גיטי נשים לשחרורי עבדים תוס' ז"ל: **בשלש דרכים** בגמ' בעי מ"ט תני שלש ומשני משום דדרך לשון נקבה דכתיב את הדרך אשר ילכו בה ופריך והתנן בפ' בתרא דנזיר ובפרק שני דזבים בשבעה דרכים בודקים את הזב ולפי סברתך ליתני שבע משום דדרך ומשני אשכחן נמי דרך דאיקרי לשון זכר בדרך אחד יצאו אליך ובשבעה דרכים וכו' ולא קשו קראי אהדדי דהכא דבתורה קאי ותורה לשון נקבה דכתיב תורת ה' תמימה משיבת נפש כתב לה לדרך בלשון נקבה והתם דבמלחמה קאי דדרכו של איש לעשות מלחמה ואין דרכה של אשה לעשות מלחמה כתב לה לדרך בלשון זכר ומתנייתא נמי לא קשו אהדדי הכא דלגבי אשה קאי קתני לה בלשון נקבה התם דלגבי זכר קאי ודרכו של איש ליבדק ואין דרכה של אשה ליבדק דהא אשה באונס נמי מיטמאה תני בלשון זכר. וה"נ כתבו תוס' ז"ל בפ"ק דגיטין דף ח' גבי ברייתא דקתני בשלשה דרכים שוותה סוריא לארץ ישראל דנקט שלשה לשון זכר אע"ג דסוריא לשון נקבה משום דעבד וגם דאיירי בגט בברייתא הוי לשון זכר ע"כ. ופרכי' תו בגמ' מ"ש תני שלש משום דרכים ליתני דברים וליתני שלשה כי אורחא דתלמודא דכל התורה כולה בלשון זכר נאמרה ומשני משום ביאה דאיקרי דרך דכתיב דרך גבר בעלמה וכן דרך אשה מנאפת וכסף ושטר נמי לצורך ביאה נינהו ואיבעית אימ' מתני' דנקט לשון דרך בקדושי אשה ר"ש היא דאמר אורחא דארעא שייך בהו דמפני מה כתיב כי יקח ולא כתיב כי תלקח אשה מפני שדרכו של איש לחזור על אשה וכו' דבעל אבדה מחזר על אבדתו ופרכינן והא דתנן בז' דרכים בודקים את הזב וכן אתרוג שוה לאילן בשלש דרכים וכן כוי יש בו דרכים וכן נמי זו אחד מן הדרכים ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ליתני דברים ומסקי' אלא כל היכא דאיכא חלוק דרכים שבדרך זו דומה לכאן ובדרך זו אינו דומה כגון מתני' בשלש דרכים למעוטי חופה דלא קניא דזב נמי הני הוא דהוי אונס לזיבה ולא אונס אחר ודגיטין באילו שוה ולא באומר תנו גט זה לאשתי ושטר שחרור זה לעבדי דחוזר בגט ואינו חוזר בשחרור דזכין לו לאדם שלא בפניו וכל הכא דליכא פלוגתא תני דברים דייקא נמי דקתני סיפא ר' אליעזר אומר שוה לאילן בכל דבר ולא קאמר בכל דרך כדקאמר ת"ק ש"מ שהטעם דשינה ר' אליעזר דנקט דבר ות"ק נקט דרך הוא משום דר' אליעזר כיון שמשוה אותן לגמרי שלא יש חילוק כלל ביניהם שייך למיתני דבר ש"מ: **בשלש דרכים**. למעוטי חופה דלא קניא כדכתיבנא. ולרב הונא דאמר חופה קונה מק"ו ומה כסף שאינו מאכיל בתרומה קונה חופה שמאכלת בתרומה אינו דין שתקנה ומייתי לה במה הצד דכסף ושטר וביאה לדידיה מנייתא דמתני' למעוטי חליפין דלא. משום דחליפין איתנהו בפחות מש"פ ואשה בפחות מש"פ לא מקנייא נפשה ואע"פ שקדשה בכלי שיש בו ש"פ אי יהיב לה בתורת חליפין לא מקנייא עד דיהיב לה הכלי לשם כסף ועיין בהר"ן ז"ל דאיכא מאן דלא גריס בגמרא מלא נפשה: **וקונה את עצמה בשתי דרכים**. למעוטי חליצה דסד"א היתי בק"ו מיבמה ומה יבמה שאינה יוצאה בגט יוצאה בחליצה זו שיוצאה בגט אינו דין שיוצאה בחליצה קמ"ל דאמר קרא ספר כריתות ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה אליבא דר' יוסי הגלילי ולרבנן נמי דכתיב וכתב לה בכתיבה מתגרשת ולא בדבר אחר וליכא למימר בכתיבה מתגרשת ואינה מתקדשת בכתיבה דכיון דקאי בגירושין מסתברא דממעט גירושין. וכתבו רש"י והר"ן ז"ל וקונה את עצמה בשתי דרכים גרסי' קונה את עצמה להיות ברשותה להנשא לאחר ע"כ. ולא ידענא מה היא הגרסא שבאו למעט דדוחק לומר שבאו להשמיענו דגם בסיפא גרסי' בשתי דרכים בתי"ו לשון נקבה: **בכסף**. דגמרי' קיחה קיחה א"נ מויצאה חנם אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר דהיינו אב שמעת מינה דמתקדשת בכסף ואיצטריך למיכתב ויצאה חנם ואיצטריך למיכתב כי יקח איש דאי כתב רחמ' כי יקח ה"א קדושין דיהיב לה בעל דידה הוו כתב רחמ' ויצאה חנם ואי כתב רחמ' ויצאה חנם ה"א היכא דיהבא ליה איהי לדידיה וקדשתו הוו קדושי צריכא. ופירשו התוס' ז"ל דיהבא ליה לדידיה שאומרת הרי אני מקודשת לך שאי אפשר לפ' כדפירש רש"י ז"ל שאמרה היא לו התקדש לי שהרי אינו נופל באיש לשון קדושין שאינו נאסר בכך לאחר נשים ע"כ: **ובשטר** בתך מאורסת לי בתך לי לאנתו ונתנו לה בפני עדים עכ"ל רעז"ל. נראה שנ"ל ונתנו לו כיון שהתחיל לפ' שהוא מדבר עם אבי הנערה ודוקא בפני עדים אבל בהודאת פיהם לא סגי אע"ג דבעלמא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי כדילפי' ליה מכי הוא זה באני התם דלא קמחייב לאחריני בהודאתו שאין נפסד אלא הוא אבל הכא קא מחייב לאחריני בהודאתו שקרובותיה נאסרו בו וקרוביו נאסרו בה ע"כ. ובשטר. הא דהקדים כסף לשטר לפי שרוב הקניינים הן בכסף. ונקט בתריה שטר משום דדמי ליה שאף קניינו מרובה ובסיפא נמי גבי וקונה את עצמה הקדים גט למיתת הבעל משום דגט כתיב בהדיא דשרי לה ובמיתת הבעל שקלינן וטרינן בגמ' מנלן ועוד דלישנא דהיי עדיף ליה הר"ן ז"ל: **נקנית בכסף**. דגמרי קיחה קיחה וכו' ומהאי טעמא נמי נקט לישנא דקנין ולא תנא האשה מתקדשת כדתני באידך פירקין האיש מקדש משום דקיחה לשון קנין הוא דהא בתר דכתיב נתתי כסף השדה קח ממני כתיב השדה אשר קנה אברהם. ודעת הרמב"ם ז"ל שם פ"א מהילכות אישות דקנין ביאה או שטר הוא מן התורה וקנין כסף הוא מד"ס אלא שבנו ה"ר אברהם ז"ל העיד וכן נ"כ בתשובת הרמ"ך ז"ל שרבינו עצמו ז"ל הגיה בספרו דשלשתם דבר תורה. ועיין על זה במגיד משנה ובכסף משנה. וכתבו תוס' ז"ל ומשום דלא שייך למיתני סיפא ולוקחת את עצמה בשתי דרכים לא תנא ברישא האשה נלקחת ע"כ. ועוד פריך בגמ' וליתני נמי התם ברים פירקי' דלקמן האיש קונה כלישנא דקרא ומשני מעיקרא תני הכא לישנא דאורייתא ולבסוף תנא התם לישנא דרבנן דאסר לה אכ"ע כהקדש ותו הדר פריך וליתני הכא האיש קונה בשלש דרכים וכו' ומשני משום דקא בעי למיתני סיפא וקונה את עצמה בדידה תנא נמי רישא בדידה ותו הדר פריך וליתני האיש קונה ומקנה פי' ומקנה אותה לעצמה בשני דרכים ומשני משום דאיכא מיתת הבעל שהיא אחת משני דרכים דלאו בעל קא מקנה אלא מן שמיא הוא דקא מקני לה ואב"א אי תנא קונה ה"א אפילו בעל כרחה תנא האשה נקנית למדעתה אין בעל כרחה לא. וכתבו תוס' ז"ל ואע"ג דתנא האיש מקדש דמשמע בעל כרחה היינו משום דכבר אשמעי' הכא דבעל כרחה לא והא דקתני היבמה נקנית ולא קתני היבם קונה בעל כרחה איידי דקתני האשה נקנית תנא נמי סיפא היבמה נקנית דנקנית משמע מדעתה ומשמע בעל כרחה וכל חד וחד כדיניה ע"כ. וכתב עוד בר"ן ז"ל א"נ י"ל משום דבקדושין ה"ל למיתני האיש ותנא האשה נקנית משמע לן דמדעתה הוא מה שא"כ ביבמה דלא מיתני ליה היבם קונה דאפילו דעתיה דידיה לא בעינן אלא ממילא נקנית בביאה שלא מדעת שניהם ע"כ: **בכסף בש"א בדינר**. בפ"ק דיבמות ד' י"ד ובפ' יש בכור ד' נ'. ובגמ' יהיב טעמי טובא לב"ש ורבא נסיק דהיינו טעמא דרבנן אפקעוה לקדושין הפחותי' מדינר שלא יהו בנות ישראל כהפקר. וכתבו תוס' ז"ל בעדויות תני לה גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה ואע"ג דאי קבלה קדושין מאחר הוו ב"ש לחומרא מיהו לאו להכי איתשיל ע"כ: **ובה"א בפרוטה**. תימא דלא ה"ל למיתני אלא בש"פ כדתנן בהזהב חמש פרוטות הן האשה מתקדשת בש"פ וי"ל משום דתנא כאן בכסף מפ' באיזה כסף דינר לב"ש ופרוטה לב"ה ולפי שלא נטעה לומר כסף דוקא ולא שוה כסף כשדה עפרון דכסף מפורש כתיב ביה ושוה כסף ככסף גבי קדושין וערכין ילפי' לה מעבד עברי דילפי' לה בגמרא מלפיהן ישיב גאלתו מכסף לרבות שוה כסף ככסף תוס' ז"ל. וז"ל הר"ן ז"ל וכי תימא מעבד עברי ילפינן דבכל מילי שוה כסף ככסף ליתא דהא גבי נזיקין נמי אינטריכינן רבויא דתניא כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף ככסף ואפילו סובין אלמא כל היכא דכתיב כסף אי לאו רבוי בעינן כסף דוקא והכא דלא כתיב רבויא שוה כסף מנלן וי"ל דנהי דגבי עבד ונזיקין אינטריכינן קרא לרבויי שוה כסף הכא לא צריך דהתם כל חד וחד למילתיה אינטריך דגבי עבד סד"א כיון שמגרע פדיונו ויוצא בעל כרחו של רבו דלימא ליה רבו זיל טרח וזבין ואייתי ליה להכי אינטריך קרא לרבויי דמסברא לית לן אבל לגבי קדושין כיון שהיא מתרצית בדבר וניחא לה בשוה כסף לא צריך קרא לרבויי דמסברא אית לן דכל כה"ג שוה כסף ככסף וגבי נזיקין נמי משום דכתיב מיטב שדהו ישלם סד"א כיון דאי פרע ליה בקרקע צריך לפורעו ממיטב [כי פרע לי' במטלטלין נמי שיהא צריך לפורעו ממיטב] מטלטלין דהיינו כסף להכי אינטריך רבויא דיהיב אבל לענין מקנה ששניהם מתרצין מסברא פשיטא לן דשוה כסף ככסף ע"כ. והעלה הוא ז"ל שאפי' קדשה בקרקע או במחובר לקרקע בתורת כסף מקודשת אע"ג דלא מהני מחובר לקרקע בתורת קדושי שטר משום דמקשי' הויה ליציאה ע"כ. וכתוב בספר קולון שרש פ"ד אחר שהביא

שם דברי הרמב"ם ז"ל כתב וז"ל ואין נתמה לדברי הרמב"ם ז"ל מאי פריך בגמרא אדשמואל והא אנן תנן בפרוטה וש"ס פרוטה נימא דהא דבעי ש"פ היינו היכא דקדשה בירק או בתבשיל וכו' דהיכא למימר דמשמע ליה דוחקא לאוקומי מתני' דוקא בקדשה בירק או בתבשיל דש"פ כל ש"פ במשמע ועוד נלע"ד דמתני' קשיתיה והכא דייק מדקתני בפרוטה וש"פ דלא הוה בעי למיתני אלא בש"פ וממילא משמע פרוטה כדאשכחן בכל דוכתא דקתני ש"פ ולא קתני כי הכי ליתנא בפרוטה ובשוה פרוטה גבי הודאה במקלת וכן גבי אונאה ופדיון מעשר שני וגזל ואפילו גבי אשה אשכחן דקתני תנא דמתני' בש"פ ולא קתני בפרוטה דפשיטא הוא דבכלל ש"פ היא כמו ששנינו בב"מ פ' הזהב ה' פרוטות הן ההודאה ש"פ והאשה מתקדשת בש"פ והנהנה בש"פ מן ההקדש מעל המוצא ש"פ חייב להכריז הגוזל את חברו ש"פ יוליכנו לאחריו אפילו למדי הרי לך שבכל השיעורים אינו משער אלא בש"פ ואפילו לענין קדושי אשה וכן כל המשניות בעיקר מקומן כגון גבי גזל בפ' הגוזל קמא וגבי הודאה בפ' שבועות הדיינים וגבי מעילה בפ' הנהנה לא נמנא א' מהם שישנה רק ש"פ ומ"ש הכא דקתני ש"פ ובפרוטה אלא ודאי צ"ל לאשמועינן אתא דבעי' ש"פ דומיא דפרוטה כשם שהפרוטה ש"פ במקום שהיא יוצאה דהיינו בארץ ישראל ששם נשנו המשניות ופשיטא ששם היו יוצאות הפרוטות שהרי הרבה שיעורים שיערו בה חכמים כדפי' ה"נ ש"פ בעי' שיהיה ש"פ באותו מקום והיינו דפריך והתנן בפרוטה ובשוה פרוטה ולמה הזכיר בקושייתו בפרוטה הנ"ל והא הכא תנן בש"פ והו לא אלא ודאי מייתורא דפרוטה קא דייק כדפרישית עד כאן לשונו ז"ל: **וכמה היא פרוטה אחד משמונה באיסר** דשם מעה כסף דינר ומעה שני פונדיונים ופונדיון שני איסרין והיסר שני מסמסין ומסמס שני קונטרקין וקונטרק שתי פרוטות אבל רשב"ג אומר שלשה הדרסין למעה שני הגלין להדרס שני סמנין להגין שתי פרוטות לסמנין כשתדקדק המנא לפי זה פרוטה אחד מששה באיסר האיטלקי כשהאיסר מהייזל. ואיתא ר"פ הזהב בברייתא. ירושלמי חלפאי אמר איתבוני על גיף נהרא ד"א אפיקית מתניתא דר' חייא רבא ממתניתין ורקוני לנהרא אמרין ליה והא תני ר' חייא סלעת ד' דינרין אמר לון אוף אנן תנינתה בפ' הזהב כמה תהא הסלע חסרה ולא יהא בה אונאה ר"מ אומר ד' איסרות מאיסר לדינר אמרין ליה והא תני ר' חייא שש מעה כסף דינר אמר לון אוף אנן תנינתה התם האונאה ד' כסף מכ"ד כסף לסלע שתות למקח אמרין ליה והא תני ר' חייא שני פונדיונים מעה אמר לון אוף אנן תנינתה בפרק ז' דערכין נותן סלע ופונדיון לשנה אמרין ליה והא תני ר' חייא שני איסרין פונדיון אמר לון אוף אנן תנינתה בפ"ד דמעשר שני המניח איסר ואכל עליו חציו והלך לו למקום אחר והרי הוא בפונדיון מוסיף עליו עוד איסר אמרין ליה והא תני ר' חייא שני מסמסין איסר שני קורטינדס מסמס שתי פרוטות קורטינדס אמר לון אוף אנן כמי תניתה וכמה היא פרוטה אחד משמונה באיסר האיטלקי ע"כ: **איטלקי** מפרש ר"ח על שם איטליא של יון ואין להמוה על הקוף כדאשכחן בעזרא הוסכיא על שם שושן תוס' ז"ל: **היבמה נקנית** וכו' וז"ל הר"ן ז"ל וקשיא ליה להראב"ד ז"ל אמאי לא תנא דרכים ביבמה ומניינא דרישא למעוטי כסף ושטר ומניינא דסיפא דקונה את עצמה למעוטי גט הירך הרמב"ן ז"ל דגבי יבמה אמניינא דרישא סמוך וה"ק היבמה נקנית באחד מאלו דרכים שאמרנו דהיינו ביאה וממילא אמעיטו להו כסף ושטר וכי תימא הינח רישא אבל סיפא דקונה את עצמה ליתני מניינא למעוטי גט דליכא למימר דאמניינא דרישא קאי דהא חליצה ליתא בדרכים דלעיל וי"ל דאה"נ אלא כיון דלא אצטריך דרכים ביבמה דרישא לא הנהו נמי בסיפא והיינו טעמא נמי דלא תנא גבי עבד עברי במתני' דלקמן דרכים משום דכי קתני עבד עברי נקנה בכסף ובשטר אדרכים דרישא סמיך דהא הנהו לעיל ובסיפא דקונה את עצמה בשנים וביובל ובגירעון כסף משמע לי דלא מצי למתני מניינא לפי שאף הוא קונה את עצמו קנת במיתת האדון שהרי אינו עובד את האח כדאיתא לקמן בגמרא ומש"ה לא תנא ביה דרכים אע"ג דליכא למימר דאדרכים דרישא סמיך שהרי לא שנה דרכים הללו עד עכשיו כלל. א"נ דכיון דלא מצי למתני מניינא גבי עבד עברי נקנה לא תנא ליה גבי קונה אבל במתני' דלקמן דגבי עבד כנעני ליכא למימר הכי דהא תני ברישא חזקה דלא תנא לעיל ומש"ה משמע לן בגמרא דגבי עבד כנעני נמי נקנה בהליכין אע"ג דתנא לא תני להו משום דלא אשכחן בקניות עבד כנעני מניינא למעוטי ויכבין טעמא בגמרא למה לא שנה התנא בהדיא חליפין עכ"ל ז"ל. ואיתה להאי בבא בתוס' ביבמות פ' רבן גמליאל דף נ"ב: **בביאה** דכתיב יבמה יבא עליה ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרים בה: **ב עבד עברי נקנה בכסף** דכתיב מכסף מקנתו והאי קרא מפתעי בעבד הנמכר לגוי ולא מצי למילף עבד הנמכר לישראל מיניה דמה לגוי שכן כל קניינו דעבד עברי בכסף ולא בשטר [הגה"ה. פירשו תוס' ז"ל דהא דישראל קונה בשטר מאחרת נפקא לן ונכרי דאינו בתורת גיטין וקדושין לא שייך האי טעמא ע"כ]. אלא ילפי' דהנמכר לישראל נקנה בכסף מהיקש דאמה העבריה דכתיב כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה וגבי אמה העבריה כתיב והפדה ומדלא כתיב נפדית משמע בכסף והפדה שאף הבעל מסייע בפדיונה אלמא בכסף נקנית דאי לא קנאה בדמים מאי מגרעא והדר פריך עלה אשכחן מכרוהו ב"ד דכי ימכר ע"י אחרים משמע והדין נותן שיהא נקנה בכסף בלא היקש הואיל ויש בו צד קל שנמכר בעל כרחו מכר עצמו מנ"ל יליף שכיר שכיר מוכר עצמו ממכרוהו ב"ד דבמכרוהו ב"ד כתיב כי משנה שכר שכיר ובמוכר עצמו כתיב כשכיר כתושב יהיה עמך והדר פריך הניחא למאן דיליף שכיר שכיר אלא למאן דלא יליף שכיר שכיר מאי איכא למימר ומסקי אלא אמר קרא במוכר עצמו לגויים וכי תשיג וי"ו מוסיף על ענין ראשון וילמד עליון דהיינו מוכר עצמו לישראל מתחתון דהיינו מוכר עצמו לגוי ובנמכר לגוי כתיב מכסף מקנתו. ועיין ר"פ שני דהלכות עבדים וסי' ח' י"ב ובפ"ג סימן ו' ז' ובפ"ד סי' ג' ד' ה' וכתב שם דאמה העבריה אינה נקנית בפרוטה מפני שצריך לקנותה בדמים שראויין לגרעון כדי שתגרע פדיונה ותצא ע"כ. ושם נסתפק מהרי"ק ז"ל אם גם ע"ע לא יקנה בפרוטה אלא יהיה דינו כדין אמה העבריה מהקשא דהעברי או העבריה: **ובשטר** גם שם כתב הרמב"ם ז"ל כיצד בשטר כותב על הנייר או על החרס בתי מכורה לך בתי קנויה לך ונותן ביד האדון ע"כ. וגם בר"ם בני גבי עבד עברי כתב כיצד בשטר כותב לו על הנייר או על החרס הריני מכור לך הריני קנוי לך ונותן לו השטר ע"כ: **וביובל** בברייתא דבגמרא קתני דקונה עצמו בכסף ובשוה כסף בכסף דכתיב מכסף מקנתו ובשוה כסף דכתיב ישיב גאולתו לרבות שוה כסף. וכתב הר"ן ז"ל לעיל בריש פירקין אבל מסברא לא נפקא לן כמו בקדושין דהכא סד"א כיון שמגרע פדיונו ויוצא בע"כ של רבו דלימא ליה רביה זיל טרח וזבין ואייתי לי להכי איצטריך קרא לרבויי דמסברא לית לן דכל כה"ג שוה כסף ככסף ע"כ. וכתוב בתוספות יום טוב ונראה לי דגבי נקנה אה"נ דנפקא לן מסברא כמו בקדושין כמו שמהרלין גם שניהם ומיהו אפילו אי לאו סברא הוה"ל וקנין כסף מוהפדה נפקא לן ודאי דמייתינן נמי שוה כסף [נ"ל קנין] ע"כ. וגם בשטר שחרור תנן בברייתא דהוא קונה עצמו אבל מחילה בדברים על פה לא מהני משום דעבד עברי גופו קנוי לרבו לענין שמוסר לו בעל כרחו שפחה כנענית והולדות לאדון הלכך אין זה שעבוד בעלמא אלא קנין הגוף ממש ומשו"ה לא מהני בה מחילה אפילו לענין מעשי ידיו והרב שמחל על גרעונו אין מחול עד שיגיעו ימי חפשו ולפיכך צריך שטר שחרור וכתבו תוספות והר"ן ז"ל ותנא דמתני' דלא חשיב שטר משום דהנא דמתניתין לא חשיב אלא יציאות שהן בעל כרחו של אדון אבל שטר מדעתו של אדון הוא ע"כ: **וקונה את עצמו ביובל ובמיתת האדון** והיתי כתוב בשם ר"ת דהא דלא תנא וקונה את עצמו בגרעון כסף משום דאין שייך בו כיון שלא נקנה בכסף וכתוב עליו ואינו נראה לי וכו' אלא נראה הטעם מפני שקנסתו תורה להרצע ולעבוד עד היובל ולפיכך אינו יוצא בגרעון כסף שלא זיכתו תורה לכך כי אם ביובל ובמיתת האדון ע"כ: **ג עבד כנעני** כל האומות בכלל כנעני משנמכר לעבד שכל עבדים נקראים ע"ש כנען דכתיב ביה עבד עבדים יהיה רש"י והר"ן ז"ל והכי כתיב בקרא מאת הגוים אשר סביבותיכם וגם מבני התושבים וגו' מהם תקנו עבד ואמה פי' בין קנאו מגוי בין קנאו מישראל בין קנאו בעודו גוי בין קנאו אחר שהטבילו רבו ראשון לשם עבדות נקנה בכסף ובשטר ובחזקה. בתשובות הרשב"א ז"ל סי' נ"ט כתוב עבד כנעני הוא שמל וטבל והוא גר וחייב במצות כנשים ואינו יוצא לחירות אלא בגט שחרור מרבו ואין עסק לנ"ד בדבר זה אלא שצריך טבילה בשעת שיחרור אבל העבד הישמעאלי אינו קנוי לרבו קנין הגוף אלא קנין פירות לפי שאין הגוים קונין זה מזה קנין הגוף דכתיב וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו ודרשי' אתם תקנו מהם אבל הם אין קונין מכם ולא הם קונין זה מזה כלומר אין קונין זה מזה קנין הגוף אלא קנין פירות וגוי מאי דאית ליה ביה מזבין לישראל ולפיכך אם קדם העבד שלא מדעת רבו וטבל לשם בן חורין קנה עצמו בן חורין אלא שחייב ליתן דמיו לרבו וכשרבו מטבילו לשם עבד אז קנה הוא קנין הגוף ונעשה עבד כנעני והיינו דאמרי' בפ' החולץ וכו' ע"כ: **בכסף ובשטר ובחזקה** דילפינן לה מהיקש דקרקעות ואי אמרת נילף מינה נמי דחוזר ונעלים ביובל דומיא דקרקעות ת"ל לעולם בהם תעבודו ובתוספתא תנא אף בחליפין ותנא דידן מלתא דליתא במטלטלין קתני אבל חליפין דאיתנהו נמי במטלטלין לא קתני: **וחכמים אומרים בכסף על ידי עצמו** בגמ' דייק ע"י עצמו אין ע"י אחרים לא אמאי נהי נמי דהלא מדעתו מכדי שמעינא להו לרבנן במתני' דגטין דאמרי זכות הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו לחירות והנך זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו וכי תימא מאי ע"י עצמו לאף ע"י עצמו וקמ"ל דיש קנין לעבד בלא רבו אי הכי אימא סיפא ובשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו ואמאי והא קיי"ל פי' מעשים בכל יום שהעבד מקבל גיטו ואי רבנן פליגי עלה דמילתא מי שבקינן רבנן ועבדינן כר' מאיר וכי תימא מאי ע"י אחרים אף ע"י אחרים והא קמ"ל דזכות הוא לעבד ביצא מתחת רבו לחירות אי הכי נערבינהו ונתנינהו בכסף ובשטר בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים ומשנינן משום דסיפא דשטר ר"ש בן אלעזר היא דלית ליה גיטו וידו באין כאחת משום הכי לא ערבינהו ושלש מחלוקות בדבר ר"מ אית ליה בכסף ע"י אחרים והכי' שלא מדעתו ולא ע"י עצמו דאין קנין לעבד בלא רבו ובשטר ע"י עצמו ולא ע"י אחרים שלא מדעתו דחוב הוא לו וכסף אע"ג דחוב הוא לו קבלת רבו גרמה לו ור"ש בן אלעזר אית ליה בין בכסף בין בשטר ע"י אחרים דקסבר זכות הוא לו ולא ע"י עצמו דגבי כסף אית ליה אין קנין לעבד בלא רבו וגבי שטר לית ליה גיטו וידו באין כאחת כדקתני בברייתא רשב"א אומר אף בשטר ע"י אחרים ולא ע"י עצמו וכ"ש בכסף אלמא בתרוייהו אית ליה ע"י עצמו לא ורבנן דמתני' אית להו בכסף בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים ע"י עצמו דיש קנין ע"י אחרים דזכות הוא לו וכן בשטר בין ע"י אחרים בין ע"י עצמו ודקיימא לן מקבל העבד גיטו דגיטו וידו באין כאחת כרבנן עבדינן לה וה"ק ליה רבנן לר"מ ברישא דסיפא אף בכסף ע"י עצמו דיש קנין וכמו שנפרש בסמוך וכ"ש ע"י אחרים דזכות הוא לו וכ"ש בשטר דזכות הוא לו אבל סיפא דקתני ובשטר ע"י אחרים דוקא רשב"א היא וכדכתבינן וטעמיה דגמר לה לה מאשה מה אשה עד שיוצא גט לרשות שאינה שלו דהא כל אשה לא אקנייא לבעל לגופה אף עבד כמי עד שיוצא גט לרשות שאינה של רבו ורבנן גמרי הכי מה אשה מקבלת גיטה אף עבד מקבל גיטו. ועיין בספר המלחמות להרמב"ן ז"ל שהכריח לפרש דכולה מתני' רשב"א היא אבל רבנן לא תנו נהא מתני' כלל: **שיהא הכסף משל אחרים** בגמ' מוקי רב ששת פלוגתא דר"מ ורבנן כגון דאקני ליה אחר מנה וא"ל ע"מ שאין לרבך רשות בו ר"מ סבר כי אמר ליה קני עבד וקני רביה וכי א"ל ע"מ לאו כלום קאמר ליה ורבנן סברי כיון דאמר ליה ע"מ אהני ליה תנאיה אבל אי לא אמר ליה הכי דכ"ע אין קנין לעבד בלא רבו. ור' אלעזר מוקי פלוגתא דר"מ ורבנן כגון דאקני ליה אחר מנה ואמר ליה ע"מ שתצא בו לחירות ר"מ סבר כי א"ל קני קנה עבד וקנה רבו וכי א"ל על מנת לאו כלום הוא ורבנן סברי לדידיה נמי הא לא אקני ליה דהא לא אמר לו אלא ע"מ שתצא בו לחירות אבל בגוונא דאוקימתא דרב ששת לאו פליגי דהיינו שהקנהו לו אחר ע"מ שאין לרבו רשות בו ס"ל לר' אלעזר דכ"ע לא פליגי דקנה רבו דהוי כאילו נתנו לו בסתם דקי"ל דאין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה וגמ' רמינן דר"מ אדר"מ ורבנן אדרבנן ומשני לה רבא. והרמב"ם ז"ל נקט לפרושי כאוקימתא דר' אלעזר ורבינו עובדיה ז"ל נראה דנקט כדעת רב ששת. והקשו התוס' לרב ששת דס"ל דלא אמר ר' מאיר דקנה רבו כו' [עיין בתוי"ט] ועיין נ"כ בהר"ן ז"ל שכתב דרבנן אדרבנן ודר"מ אדר"מ ממתני' דבפרק בתרא דנדרים דהמודר הנאה מחתנו ושני ליה לפי דעת כל השיטות אשר כתב שם. וכתב הרי"ף ז"ל ובכסף ע"י אחרים כגון שנתן אחד מנה לרבו ע"מ שיצא בו לחירות ואע"פ

אע"פ שנתנו לרבו שלא מדעתו של עבד דקיימא לן זכות הוא לעבד שיצא מתחת ידי רבו לחירות וכו׳ וכתב עליו הר"ן ז"ל וז"ל מדברי הריא"ף ז"ל נראה שהוא סובר דדוקא שלא מדעתו אבל בעל כרחו לא דהא דאמרינן זכין לאדם שלא בפניו היינו דכי שמע נתרצה או שתק אבל בעומד וצווח כששמע לא דמוכח בהדיא בפ׳ שני דחולין וכך נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות עבדים כדברי הריא"ף ז"ל אבל אחרים אומרים שקונה עצמו בכסף ע"י אחרים אפילו בעומד וצווח כדאמרינן בגמ׳ איכא דר"מ דכיון דקני ליה רביה בכסף בעל כרחו מקני ליה נמי בעל כרחו וכמו שכתבתי במשנתינו ואע"ג דהאי טעמא לר"מ אתמר כיון דלא אשכחן דרבנן פליגי עליה בהא מסתמא ודאי הכי דינו אפילו לרבנן ומיהו בשטר ע"י אחרים דוקא שלא מדעתו אבל בעל כרחו לא משום דשטר קבלת אחרים גרמה לו עכ"ל ז"ל. עוד כתב הרי"ף ז"ל בשטר ע"י עצמו כיצד כגון דכתב ליה הרי אתה בן חורין הרי אתה לעצמך ומסר לו השטר דקיימ׳ לן גיטו וידו באין כאחת ובשטר ע"י אחרים כיצד כגון שכתב לו רבו גט חירות וזיכה לו ע"י אחר כיון דזכות הוא לו זכין לו לאדם שלא בפניו וכן הלכתא ע"כ. ועבד כנעני יוצא בראשי איברים פלוגתא דהכא סוגיא בגמ׳ אי צריך גט שחרור ומאן דמצריך גט שחרור ילפינן ליה שלוח שלוח מאשה דהכא גבי עבד כתיב לחפשי ישלחנו. ובירוש׳ פריך ולמה לא תנינן דיוצא בשן ועין ובראשי אברים שאינם חוזרין ומשני מפני המחלוקת דאית תנאי תני דצריך גט שחרור ואית תנאי דתני דאין צריך גט שחרור כלומר דלמ"ד שצריך גט שחרור ונמצא שאינו קונה עצמו בראשי אברים אלא בשטר הר"ן ז"ל. וכתב הוא ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל דבזמן הזה דליכא סמוכין צריך גט שחרור לדברי הכל ע"כ. וז"ל הריטב"א ז"ל וקונה את עצמו בכסף הקשו בתוס׳ אמאי לא קתני נמי שקונה את עצמו בראשי אברים ותרצו משו׳ דה"ל קנסא ובקנסא לא קמיירי דאי בעי מודה ומפטר והאחרים תרצו דלא קתני אלא מה שיש לחלק בו בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים כגון כסף ושטר אבל בירושלמי תרצו בענין יפה שאמרו שם ולמה לא תנינן שקונה את עצמו בראשי אברים שאינם חוזרין א"ר יוחנן מפני המחלוקת אית תנא תני צריך גט שחרור ואית תנא תני אין צריך גט שחרור ע"כ כלומר כיון דאיכא מאן דסבר דמעוכב גט שחרור לא תני ליה הכא דלא קתני אלא דרכים שקונה בהן את עצמו לגמרי ואינו צריך גט שחרור וזה טעם נכון ע"כ. ובבראשית רבה מה טעם עבד יצא בשן ועין משום דכתיב וירא חם אבי כנען ויגד וגו׳. ועיין ר"פ שני דהלכות מכירה ובפ"ה דהלכות עבדים ובר"פ שני. ובטור י"ד סימן רס"ז ובח"מ סימן קנ"ו: **ד במסירה** אבל במשיכה לא שאין דרכה בכך להוליכה לפניו רש"י ז"ל. ובברייתא תניא וחכמים אומרים זו וזו במשיכה רש"א זו וזו בהגבהה ורב דרש כחכמים דברייתא ובמציעא פ"ק דף ט׳ שמעי׳ לר׳ אליעזר דאמר מנהיג בהמה דהיינו משיכה קנה ומש"ה פירשו תוס׳ ז"ל דבמסירה דקתני הכא פי׳ אף במסירה וכ"ש במשיכה דעדיפא טפי וכן פי׳ הר"ן ז"ל ועוד האריכו בראיות דמשיכה עדיפא ממסירה וכן דעת הרמב"ם ורוב הפוסקים ז"ל. עוד פי׳ רש"י ז"ל הכא בגמ׳ במסירה בעלים מוסרין אותה ללוקח באפסר או בשערה ע"כ. וכתבו תוס׳ והר"ן ז"ל ולאו דוקא שאין צריך שימסרנה מיד ליד אלא כל שאוחז במלותו סגי והיינו דתניא לעיל אוחז בטלפה וכו׳ ועוד אמרינן בעלמא לך חזק וקנה ומדלא קאמר תא חזק וקנה ש"מ דלא בעינן מיד ליד ואף רש"י ז"ל שפירש כאן שהבעלים מוסרים אותה ללוקח באפסר פירש למעלה אוחז בטלפה במלות המוכר ע"כ. ועוד כתב ז"ל והגבהה בדברים הצריכין הגבהה נראה מדברי רש"י ז"ל שצריכין שלשה טפחים ור"ת ז"ל השיב עליו מדאמרי׳ גבי עירוב ומזכה להן ע"י אחר ומגביהו מן הקרקע כל שהוא ומפרשי׳ בגמ׳ כמה כל שהוא טפח אלמא דין הגבהה טפח ויש דוחין דשאני שתופי מבואות דרבנן כדאמרינן וכו׳ ובירושלמי בפ"ק דמסכת דמאי אמרינן המטלטלין נקנין בהגבהה אלמא לא בעינן שלשה טפחים אבל טפח מיהא בעי׳ כדאמרינן גבי עירוב עד כאן לשונו ז"ל. ופשוט הוא דר׳ אלעזר גרסינן בלי יו"ד והוא ר׳ אלעזר בן שמוע. ואיתא למתני׳ בפ"ק דבבא קמא דף י"א ותוספתא פ"ק דב"מ דף ח׳ ובפ׳ הספינה ד׳ פ"ו. ועיין פ׳ שני דהלכות מכירה סי׳ ה׳ ובפ"ד סי׳ ג׳ וכתב שם הרב המגיד בשם הרשב"א ז"ל דמסירה דקונה בחצר שאינה של שניהם דוקא בשהכניסה שם מוכר שלא מדעת בעלים דכיון שלא היה לו רשות להניחה שם הרי היא להם כר"ה דאילו מדעת בעלים הוי כחצר שלו או כחצר של שניהם ע"כ בקיצור. ובטור ח"מ סי׳ קצ"ז. בפי׳ רעז"ל ומשיכה קונה בסמטא ובחצר של שניהם ומסירה קונה בר"ה ובחצר שאינה של שניהם כ"כ ג"כ הרמב"ם ז"ל. וכתבו התוס׳ והר"ן ז"ל טעמא דמילתא משום דמשיכה היינו שמושך הדבר ברשותו ואילו ר"ה לאו רשותו הוא שהרי אין לו רשות להביא שם כליו וכי תימא היאך אפשר דהא משיכה עדיפא ממסירה כדכתבינן ועוד דבכלל משיכה מסירה שהרי א"צ מיד ליד אלא שיהפכנה במלות המוכר וכן דין המשיכה שתבא במלות המוכר ולי נמי בפניו שלא כמותו וכן דין המסירה כמו כן וכיון שבמסירה קונה בר"ה היאך אפשר שהמשיכה לא הקנה. לאו קושיא היא דכיון שמשך גלי דעתיה דלא ניחא ליה דליקני במסירה אלא במשיכה וכיון דבסימטא ובחצר שאינה של שניהם אפשר למעבד בה מכירה אין המשיכה קונה א"נ היינו טעמ׳ דמסירה לא קניא בסמטא משום שכיון שיש רשות לכל אחד להניח שם כליו וסתמא דמילתא שהמוכר קדם והניח שם כליו קודם שבא שלוקח וכה באותו המקום וה"ל מסירה ברשות מוכר דודאי לא מהניא שהרי רשותו של מוכר מבטלת הפיכתו ע"כ. עוד בפי׳ רעז"ל וכל דבר שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה פי׳ חוץ מבהמה דקה כדפי׳ רעז"ל בריש מילתיה ואכתוב עוד בס"ד לדברי אלפסי ז"ל במתני׳ דבסמוך וז"ל הרמב"ם ז"ל שם פ׳ שני בבהמה בין דקה בין גסה נקנית במשיכה אע"פ שאפשר להגביה אותה לא הצריכוה להגביה מפני שמתחבטת בארץ ואם הגביה קנה ע"כ. וכאן בפי׳ המשנה מבואר יותר. בסוף פי׳ רעז"ל ודבר הנקנה במסירה אינו נקנה במשיכה וכן דבר הנקנה במשיכה אינו נקנה במסירה נראה שר"ל המקום המועיל למסירה דהיינו רשות הרבים וחצר שאינה של שניהם אינו מועיל למשיכה ומקום המועיל למשיכה דהיינו סימטא וחצר של שניהם אינו מועיל לקנין המסירה והכי מוכח מפירוש הרמב"ם ז"ל ובא להודיענו שאפילו בדיעבד אם שינה לא קנה: **ה נכסים שיש להם וכו׳**. פ׳ חזקת דף כ"א ובפ׳ הספינה דף ע"ו ודף פ"ו ובפ׳ מי שמת דף ק"ל ובפירקין דף ז׳. אמר רב לא שנו דקני בכספא לחודיה אלא במקום שאין רגילין לכתוב שטר מכירה אבל במקום שכותב בזו את השטר לא קנה דכיון דרגילין בכך לא סמכא דעתיה דלוקח עד דנקיט שטרא ועיקר דעתו לקנות על השטר הוא ואי פריש אם רציתי יקנה לי שטרי ואם רציתי יקנה לי כספי פריש: **ובחזקה**. רבי חזקיה מייתי לה מקרא דכתיב ושבו בעריכם אשר תפשתם במה תפשתם בישיבה. ואי קשיא אמאי לא תנא נמי חליפין שהקרקע נקנה נ"כ בהן. תשובה כסף ושטר וחזקה דאיתנהו בקרקעות וליתנהו במטלטלין קתני שגם החזקה היכא מועלת במטלטלין שאם מסר לו כליו ונשתמש בו שהניח שם פירותיו או שייפאו ועדיין לא משכו לא קנאו אבל חליפין דאיתנהו נמי במטלטלין לא קתני תוס׳ רי"ד: **ושאין להם אחריות.** אינם נקנים אלא במשיכה לרבי יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות הלא תקנתא דרבנן קתני: **נכסים שאין וכו׳**. פ׳ שני דגיטין דף כ"ב ובפירקין דף ז׳ ובפ"ק דב"ק דף י"ב ובפ׳ הזהב דף מ"ז ובפ׳ השואל דף ק׳ ובפ׳ המוכר את הספינה דף ע"ו ובפ׳ מי שמת דף ק"נ ודף קנ"א. וז"ל הרי"ף ז"ל שם בפ׳ הספינה דף ר"נ תנן התם נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף ובשטר ובחזקה ושאין להם אחריות אין נקנין אלא במשיכה אמר רבה לא שנו אלא בדברים שאין דרכן להגביה אבל בדברים שדרכן להגביה בהגבהה אין במשיכה לא וכן הלכתא ואי קשיא לך הא דתניא בהמה גסה נקנית במסירה ודקה בהגבהה דברי ר"מ ור׳ אלעזר וחכמים אומרים זו וזו נקנית במשיכה דהא בהמה דקה דבת הגבהה היא וקני לה במשיכה שאני בהמה דמסרכא עכ"ל ז"ל. וכן הוא מבואר שם בגמ׳ הקושיא והתירוץ: **ניקנין עם נכסים וכו׳**. בגמ׳ מסיק והא׳ נגררין על הקרקע לא בעינן אבל אגב וקנה בעינן כדפי׳ רעז"ל. בפי׳ רעז"ל ולמדנו גלגול שבועה מסוטה וכו׳ בגמ׳ פריך אשכחן סוטה דאיסורא ממונא מנלן ומשני תנא דבי ר׳ ישמעאל ק"ו ומה סוטה שלא ניתנה שבועה לידה להתבע בעד אחד מגלגלין. ממון שניתן להתבע בעד אחד אינו דין שמגלגלין אשכחן ודאי ספק מנלן תניא רשב"י אומר נאמרה שבועה בחוץ ונאמרה שבועה בפנים דהיינו דסוטה שמשביעין אותה בעזרה מה שבועה האמורה בפנים עשה בה ספק כודאי אף שבועה האמורה בחוץ עשה בה ספק כודאי: **וזוקקין את הנכסים שיש להם אחריות לישבע עליהם.** כך נראה שהיא גרסת רש"י והר"ן ז"ל שפירשו וזוקקים נכסים הללו דקא מיירי בהו תנא את הנכסים וכו׳ אהני זוקקין הנכסים שאין להם אחריות קאי ולאו אב"ד ע"כ. ולא גרסי בהדיא וזוקקין נכסים שאין להם אחריות את וכו׳ וכן הוא ברב אלפסי והרא"ש ז"ל. אבל אינו כן לא בבבלי ולא בירוש׳. ועיין בהר"ן ז"ל שהכריח דכולהו שבועות מגלגלין ברי על ברי וברי על שמא ושמא על ברי ואפי׳ שמא על שמא ע"ש. ואיתא להאי בבא בתוס׳ ר"פ מרובה ובגמ׳ פ"ק דב"מ דף ד׳ ועיין פ"א דהל׳ מכירה ובפ"ג סי׳ ח׳ ס׳ פ"ז. ובטור ח"מ סי׳ ק"ץ ר"ב. וכתב שם בית יוסף ר"ס ק"ל בשם הפוסקים דקרקע דנקנה בכסף היינו בש"פ דבפחות מש"פ לא מקרי כסף ע"כ. וכתב החכם ה"ר שלמה סירילייו ז"ל בפ"ג דפאה הא דקרי למטלטלין אין להם אחריות ולקרקעות יש להם אחריות נ"ל הטעם משום דהן בני חורין מכל נזק דאין נרקב ואין נשרף ואין נגנב ואין נאבד כדכתיב והארץ לעולם עומדת והמטלטלין מזומנין לכל אלו המקרים ע"כ ולשון הרמב"ם ז"ל נכסים שיש להם אחריות הם הקרקעות ולמה נקראו כך לפי שהאחריות הוא חזרה והשגה והחזרה וההשגה אמנם הוא על קרקע בלבד ע"כ ובערוך ואחריתך תאכל באש תרגומו ושפר ארעך תתוקד בנורא ע"כ: **ו כל הנעשה דמים וכו׳**. פ׳ הזהב דף מ"ו וירושלמי ר"פ האומר דקדושין דף ס"ל ודר"פ הזהב ופי׳ ה"ר יהוסף ז"ל פי׳ כל דבר שעושין אותו בדמים ונותנים אותו בעד אחר שהרי דרך הארץ הוא שהקונה נותן דמים בעד מה שהוא רוצה לקנות והנה מי שאין לו דמים לוקח איזה חפץ אחר ושם אותו כנגד הדמים שהוא צריך ליתן בעד החפץ שהוא רוצה לקנות ונותנו במקום הדמים למוכר והרי זה החפץ נעשה וניסוס כאילו הוא דמים ונותנין אותו בעד אחר ע"כ: **כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין**. לרב דס"ל דקונין בכליו של קונה וקיימא לן שהיה אי גרסינן זה [הגה"ה פי׳ מלת זה שאחר מלת נתחייב] הכי נפרש כיון שזכה זה דהיינו המקנה בסודר של קונה נתחייב זה הקונה באונסי חליפין שהן ברשות המקנה בכל מקום שהם ואם נאבדו נאבדו לו ואי לא גרסי׳ זה פירושו הכי כיון שזכה זה קנה בחליפין כלומר כיון שזכה המקנה בסודר של קונה נתחייב המקנה להשיב לקונה חליפיו ולא מני הדר ביה תוס׳ ז"ל: **כיצד החליף שור בפרה וכו׳**. האי דמפ׳ לה במטלטלין לאו לאפוקי קרקעות דודאי קרקעות נמי דינא הכי שאם החליף שדה בשדה כיון שהחזיק זה באחד מהם עמד האחר ברשות שלו ונתחייב בו והכי איתא בהדיא בתוספתא דתניא התם החליף קרקעות בקרקעות מטלטלין במטלטלין קרקעות במטלטלין מטלטלין בקרקעות כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו ותנא דמתני׳ אורחא דמילתא נקט שדרך המטלטלין להחליפן תמיד מה שא"כ בקרקעות הר"ן ז"ל. וכתב עוד בשם ר"ת ז"ל שצריך לשום המטלטלין בשעת חליפין לראות כמה שוה כל אחד מהם והיינו לישנא דכל הנישום לומר שצריך שומא בשעת החליפין ע"כ. וכתב עליו דלא נהירא אלא ה"ק כל הנישום. פי׳ כל דבר שאין ערכו כמטבע אלא דרכו לשומו כשמוכרין אותו באחר ע"כ בקיצור מופלג. ועיין ברב אלפס ז"ל בר"פ הזהב בדף ס"ז שפי׳ שם כל הסוגיא דעלה דמתני׳. וז"ל פירוש הריטב"א ז"ל כל הנעשה דמים באחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו פי׳ מתני׳ איירי בדין קנין חליפין בין חליפי סודר בין חליפין ממש ואיתיה בין במקרקעי בין במטלטלי והיינו דנקט כללא כל הנעשה דמים וכללא הוא לכל הנישום בדמים ואע"ג דלא כרים בכיפי׳ אלא החליף שור בפרה דהיינו מטלטלין חדא מינייהו נקט וה"ה בקרקע ונקט מטלטלין דחליפין שכיחי בהו טפי שאם אתה אומר שלא כשנית משנתינו אלא במטלטלין א"כ תקשי לן היכי לא קתני הכא דין קנין חליפין בקרקעות אלא ודאי כדאמרן ובתוספתא אמרו החליף קרקעות בקרקעות ומטלטלין במטלטלין קרקעות במטלטלין ומטלטלין בקרקעות כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו. ואי קשיא הא דאגרי׳ בשמעתא קמייתא דהשותפין וכי קנו מידו מאי האי קנין דברים בעלמא הוא ולהדרו בהו ופרקינן שקנו בידם ברוחות. א"כ כגון שהלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וזה בעצמו והחזיק בחלקו והתם חליפין הוא שמחליף כל אחד בחלקו זכות שיש לו בחלק חברו ובעי׳ שיחזיק כל א׳ בחלקו ואמאי לא סגי בחזקה דחד ונימא כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו תירץ רבינו הגדול ז"ל דההיא לאו מדין חליפין היא דהא קאמר מעיקרא חליפי׳ שקנו מידו ומה לי חליפי סודר או חליפין דעלמא דקאמר בתר הכי אי נמי. אלא ודאי דההיא מדין מכירה היא וקנין חזקה ומעיקרא קאמר שזכה בחליפין ובתר הכי קאמר אי נמי בלאו חליפין אלא שזכה כל א׳ בחלקו בחזקה דקאמר ליה חבריה לך חזק וקנה והא דקתני נתחייב זה בחליפיו ולא קתני זכה זה בחליפיו חדא דאית בה תרתי נקיט

דלא תימא אע"ג דזכה ביה הלה בכל מקום שהוא הרי הוא באחריות בעלים ראשונים לענין גניבה ואבידה כעין שומר שכר עד דאתי לרשותיה דאידך דבההיא הנאה דמחליף אהדדי נעשה עליו שומר שכר קמ"ל דזכה הלה ונתחייב בחליפיו לגמרי ואין בעלים ראשונים שומר עליו כלל משהמא ואפי' ש"ח כיון שכבר נטל הוא שלו לא נעשה לו שומר כלל עכ"ל ז"ל: **אמירתו לגבוה וכו'.** פ"ק דב"מ דף ו' ובפ' כל האסורין דף כ"ט וירושלמי ריש פרק האומר דמכילתין. וכתוב במרדכי פ' שור שנגח ד' וחמשה שהשיב רבינו מאיר לה"ר שלמה דה"פ אמירתו לגבוה כמסירה המועלת להדיוט באיזה ענין שתמצא שתועיל מסירה להקנות להדיוט מהני נמי אמירה לגבוה אבל אמירה דאסמכתא לא מהניא להקדש כי היכי דמסירה דאסמכתא לא מהני להדיוט ע"כ. וזה לשון פי' הריטב"א ז"ל אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכן הדין בהקדש לעניים בזמן הזה והאי כמסירתו דקאמר לאו מסירה ממש דא"כ דברים שאין נקנין במסירה להדיוט א"כ קרקעות לא זכי בהו גבוה באמירה והא ליתא שהאומר בית זה הקדש קנה כדאיתא בגמ' בפירוש מתני' אלא מסירתו פי' בהקנאתו כל חד וחד בהקנאה דיליה ובשטרות הוי ככתיבה וכמסירה ובקרקעות בחזקה הלכך האומר שטר זה וכל שעבודו יהא לעניים זכו לגמרי והא דקאמר וכל שעבודו דנהי דהקנאה להדיוט לא בעי אמירה דהדיוט בעי מפי' מורי הר"ן עכ"ל ז"ל. וביד רפ"ה דהלכות מכירה וסי' ד' ה' ורפ"ט ורפי"ג. ובטור י"ד סי' רנ"ח. ועיין במ"ש בר"פ הזהב בשם רבינו ירוחם ז"ל: **ז כל מצות הבן על האב.** פי' משום דתנא רשות הגבוה בכסף ורשות ההדיוט בחזקה שיש חלוק בין גבוה להדיוט תנא נמי החלוק שיש בין האיש ובין האשה תוס' רי"ד. אבל הריטב"א ז"ל כתב והא דקתני לה רבי להא מתני' הכא מסתבר לי משום דבמצות המוטלות על האב לעשות לבנו דקתני רישא חדא מינייהו להשיאו אשה כדמפרש בברייתא ואיידי דתנא הא תנא אידך ע"כ. ובירושלמי משמע דגרים כל מצות האב על הבן אנשים חייבים ונשים פטורות וכל מצות הבן על האב אחד האנשים ואחד הנשים חייבין ומפ' התם מצות האב על הבן מצוה שאדם חייב לעשות לבנו למולו וכו' מצוה שהבן חייב לעשות לאביו מורא וכבוד וכו' וכן הוגהה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל.[הגה"ה וכתב נ"ל לפרש זו הגירסא דה"ק כל המצות שמצוה האב על בנו האנשים חייבין וכו' וכל מצות הבן על האב וכו' כלומר כל המצות שנצטוה הבן על האב לעשות לו אחד האנשים וכו' וכן נ"ל הגירסא הנכונה שמצות האב ר"ל מה שמצווה האב לעשות אך בפ' בתרא דבכורות משמע שאין פירושו כן דגרסי' הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם את בנו ר' יהודה אומר בנו קודמו שמצותו על אביו ומצות בנו עליו עכ"ל ז"ל]. אבל בתלמודא דידן גרסי' כל מצות הבן על האב ומפרש רב יהודה דה"ק כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו אנשים חייבים ונשים פטורות תניא נמי הכי דת"ר האב חייב בבנו למולו ולפדותו וכו'. בפי' רעז"ל ולא יכריע את דבריו יש מפרשים אפי' לומר נראין דברי הבא אלא אם יש לו להשיב על החולקים ישיב: **וכל מ"ע שהזמן גרמה נשים פטורות.** הסכמת הרשב"א ז"ל בתשובותיו סימן קכ"ג כדברי מי שאומר שאם רצו עושות כל מצות עשה ומברכות. ואיתה בשבת פ' במה אשה דף ס"ב ובר"פ בכל מערבין. וביד פי"ב דהלכות עכו"ם סימן ג'. ובגמ' מפיק לה רב אחא בר יעקב מקרא דכתיב גבי תפילין למען תהיה תורת ד' בפיך הוקשה כל התורה כולה לתפילין מה תפילין מ"ע שהזמן גרמה ונשים פטורות דאיתקוש תפילין לת"ת דכתיב ושננתם לבניך ולא לבנותיך וסמיך ליה וקשרתם לאות אף כל מ"ע שהזמן גרמה נשים פטורות ומדמצות עשה שהזמן גרמה נשים פטורות מכלל דמ"ע שלא הזמן גרמה נשים חייבות דאי פטורות ה"ל למיכתב היקשא דתורת ה' בפיך על ת"ת או על פדיון הבן להיקשא אליו ולומר דכי היכי דנשים פטורות מתלמוד או מפדיון דהיינו מ"ע שלא הזמן גרמא ה"נ פטורות מכל מ"ע שלא הזמן גרמה כמו דמקיש לפיטור דהזמן גרמה לתפילין אלא ש"מ מדכתב האי היקשא לתפילין דהוי הזמן גרמה מכלל דשאר מ"ע שלא הזמן גרמה נשים חייבות ולר"מ דס"ל בפ' בתרא דעירובין דתפילין הוי מ"ע שלא הזמן גרמא יליף לה למ"ע שהזמן גרמה דנשים פטורות מבנין אב ונמר מראיה דכתיב בה יראה כל זכורך וכי פרכת נילף לחיובא ממצה והקהל איהו ס"ל דשני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין ולר' יהודה נמי דסבר בתפילין כר"מ וס"ל דשני כתובין הבאין כאחד מלמדין הכא שלשה כתובים איכא מצה שמחה והקהל ולכ"ע שלשה אין מלמדין: **כל מ"ע שהזמן גרמה וכל מ"ע שלא הזמן גרמה** האי כל רוצה לומר הרוב דהא אין למדין מן הכללות וכדפי' רעז"ל. וכתב הר"ן ז"ל אהא דקתני בברייתא בגמרא איזו היא מצות עשה שהזמן גרמה סוכה ולולב שופר וציצית ואיזו היא מ"ע שלא הזמן גרמה מזוזה מעקה אבידה ושלוח הקן כתב הוא ז"ל דפרושי קא מפרש היכי דמי וכגון קתני אבל ממנא לא מני להו דא"כ שייר טובא דהזמן גרמה שייר תפילין וראיה ובלא הזמן גרמה שייר חלה ותרומה וכסוי הדם ואחריני טובא אלא כגון קתני וליכא הכי דייק דקתני איזו היא מ"ע ולא קתני אלו הן ע"כ. ובתוס' ז"ל הקשו היכי קרי לציצית מ"ע שהזמן גרמה למ"ד ציצית חובת טלית הוא כיון דכלי קופסא חייבין בציצית והתם ליכא זמן גרמה כלל דבין ביום בין בלילה חייבין ואפי' למ"ד ציצית חובת גברא הוא קשה דלמא דכסות לילה פטורים כשהוא לובשן ביום ה"נ כסות יום חייבת כשלובשה בלילה דהכי אמרי' בירושלמי כסות יום שלבשה בלילה חייבת בציצית וא"כ היכי חשיב לה זמן גרמה כיון שחייבת בין ביום בין בלילה ואומר ר"י כיון שחיובו תלוי במה שזמן גרם לבישתה ביום יש לה להחשב זמן גרמה שזמן לבישתה גורם החיוב ע"כ ועיין שם עוד שיישבו במעקה וכיוצא בו היכי משכחת עשה לחוד דהא אית ביה נמי דלא תשים ותיפוק לי דנשים חייבות משום שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ע"ש: **חוץ מבל תקיף ובל תשחית** דהואיל ואיתנהו בהשחתה ליתנהו בהקפה וכתב הר"ן ז"ל ואיסו מדרבנן מיתסרא להקיף ראש של זכר ואפילו קטן כדאמרי' בנזיר דידך מאן מקפה לאו הוגה תיקברינהו לבנה ועבדים כיון שיש להם זקן חייבין בהקפה אע"פ שהאשה פטורה ע"כ: **ובל תיטמא למתים** גמרא איסי תני אף בל יקרחו נשים פטורות ורבא מפרש טעמיה דיליף ולא תשימו קרחה בין עיניכם מתפילין דכתיב בהו בין עיניכם מה להלן נשים פטורות אף כאן נשים פטורות ולית הלכתא כאיסי: **ח הסמיכות והתנופות וההגשות והקמיצות וההקטרות והמליקות והקבלות וההזאות** כולהו עממייהו משום דכתיב בכל חדא מינייהו בני ולא בנות ומליקות יליף מומלק והקטיר איתקש מליקה להקטרה דכתיב בה והקטירו אותו בני אהרן. והזאות בגמרא פריך אי דפרה אדומה אלעזר כתיב בה אי דפנים הזאות הפרכת ומזבח הזהב משוח כתיב בהו ומשני אלא הזאה דבן עוף דכתיב והזה מדם החטאת ואיצטריך לאשמועינן נשים פסולות ונפקא ליה בקל וחומר ומה בן צאן שלא קבע לו כהן לשחיטתו שהשחיטה כשרה בזר קבע לו כהן לזריקתו וזרקו בני אהרן בן עוף שקבע לו כהן למליקתו דכתיב והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו אינו דין שיקבע לו כהן להזאתו: **הקבלות וההזאות** והולכה וזריקה לא קתני דהולכה בכלל קבלה שהרי מן והקריבו הכהן נפקא כמו קבלה וזריקה בכלל הזאה וא"ת אמאי איצטריך קראי בגמרא למעוטי נשים תיפוק לי דכולהו הוו מ"ע שהזמן גרמה שהרי אינם נוהגות אלא ביום כדכתיב ביום צותו להקריב את קרבניהם וי"ל דמ"מ איצטריך קרא למעוטי ולמיפסל קרבן בנשים לאשמועינן דמחללי עבודה. מיהו מסמיכה קשה דהא אם לא עשה סמיכה לא מתחלל קרבן בהכי וא"כ אם נעשית סמיכה בנשים לא מיפסל קרבן בכך וי"ל דמ"מ איצטריך קרא למעוטי דסד"א משום דכתיב וסמך ושחט ואיתקש סמיכה לשחיטה מה שחיטה כשרה בנשים וכדתנן רפ"ג דזבחים שהשחיטה כשרה בזרים ובנשים אף סמיכה כשרה בנשים. ותנופה נמי איצטריך למעוטי משום דאשכחן תנופה דכשרה בנשים כדמפ' לקמן: **חוץ ממנחת סוטה** וכו' וא"ת תיפוק לי דכל הני אינם כשרים בנשים לפי שהן מחוסרי בגדים דאפי' כהנים בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם וי"ל דמיירי שלבשו את הבגדים א"נ י"ל כיון שלא נצטוו בבגדי כהונה לא הוו מחוסרי בגדים עכ"ל ז"ל. והקשה בתוס' רי"ד אמאי לא תני כל סדר המערכה הרמת הדשן שני גזרי עצים הטבת הנרות והדלקתם וקטורת שחרית וערבית ע"כ. ופי' הריטב"א ז"ל והא דלא קתני במתני' יציקות ובלילות ופתיתות ומליחות מפני שכשרות בזר וכיון שכן כשרות בנשים ע"כ. ועיין במ"ש בפ' שתי מדות סימן ח': והקבלות וההזאות גרסינן וכן היא בירושלמי וגם בתוספות שהעתקתי. חוץ ממנחת סוטה ונזירה שהן מניפות סוטה ילפי' לה יד יד משלמים כתיב הכא ולקח הכהן מיד האשה ובשלמים כתיב ידיו תביאנה ובתנופת בעלים משתעי ומה כאן כהן אף להלן כהן ומה להלן בעלים אף כאן בעלים הא כיצד כהן מכניס ידו תחת יד בעלים ומניף ונזירה אתיא כף כף מסוטה ביד פ"ט דהל' מעשה הקרבנות סי' ס"ו: **ט** ה"ג לה בירוש' ובספרי כתיבת יד כל מצות שאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחו"ל וכל שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ חוץ מן הערלה והכלאים ר"א אומר אף החדש והכי איתא נמי בירושלמי דס"פ בתרא דערלה. וכן משמע ג"כ שהיא הגרסא מתוך פירוש הרמב"ם ז"ל ורעז"ל וכן הגיהו ה"ר יהוסף ז"ל וכן הוא בערוך בערך נף ופי' רש"י ז"ל בגמ' אינה תלויה בארץ אינה מוטלת על הקרקע ולא על גדוליו אלא על גופו של אדם כגון שבת תפילין ע"ז פסח חמור מילה עריות וכיוצא בהם ושהיא תלויה בארץ שמוטלת על הקרקע או גדוליו כגון תרומות ומעשרות חלה לקט שכחה ופאה שביעית חדש ערלה כלאים ע"כ. ומשמע מתוך פירושו שקלר דבמתניתין וגם מן התוספות דתלויה גרסינן ברישא ושאינה תלויה גרסינן בסיפא וכן הוא בסדר המשנה דבגמ' וגם בהרא"ש ז"ל ובגמ' מנא ה"מ דחובת קרקע נוהגת בכל מושבות וחובת הגוף אינה נוהגת אלא בארץ דת"ר החוקים אלו המדרשות והמשפטים אלו הדינין אשר תשמרון זו משנה לעשות זו מעשה בארץ שומעני יכול כל המצות כולן לא יהו נוהגין אלא בארץ ת"ל כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אי כל הימים יכול יהו נוהגים בין בארץ בין בחו"ל ת"ל בארץ אחר שריבה הכתוב ומיעט צא ולמד ממה שאמור בענין אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים מה ע"ז מיוחדת שהיא חובת הגוף ונוהגת בין בארץ בין בחו"ל אף כל שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחו"ל: **ומצאתי בפירוש ה"ר יצחק ב"ר טודרוס ז"ל לאזהרות דה"ר שלמה בן גבירול ז"ל** וז"ל דבריו שיש מרפא פי' שישים על לבו כל המצות שהן חובת הגוף ולעשותן בכל מקום כמו בארץ שנאמר ושמתם את דברי אלה על לבבכם והענין שכבר הזכיר בפרשת שמע תפילין ודברי תורה ומזוזה והחזירן פעם שנית לרמוז בהיקש הזה שנהיה חייבין בהן לאחר הגלות בחוצה לארץ ומהם נלמוד בכל המצות שהן חובת הגוף שחייבין בכל מקום כך נדרש בספרי וכוונת המדרש מפני שסמך ושמתם אל ואבדתם כלומר שאפילו אחר שיגלו מן הארץ יתחייבו בעשייתן זה מצאתי להרמב"ן ז"ל עכ"ל ז"ל: **ור' אליעזר** ביו"ד גרסי' ליה והלכתא כותיה דסתם לן תנא כוותיה בסוף מסכת ערלה: **אף החדש** בירושלמי פריך אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה בעיסה של גוים ולא מיירי מתני' אלא בדברים הנוהגין בישראל ובגוים וקשה אמאי לא פריך נמי התם אמאי לא תני תרומה ומעשר וי"ל דלהכי בעי מחלה לפי שגזרו על חלה בכל מקום אבל על תרומה ומעשר לא גזרו במקומות הרחוקים מארץ ישראל אלא דוקא אעיירות הסמוכות לארץ והיינו טעמא דגזרו על החלה בכל מקום טפי מתרומה ומעשר לפי שהחלה דומה יותר לחובת הגוף שהרי החיוב בא ע"י גלגול שהאדם עושה והלכך דין הוא שינהוג בכל מקום אפי' בחו"ל אבל תרומה ומעשר אינם מוטלות אלא על מי שיש לו קרקע ודמי טפי לחובת הארץ ועוד י"ל וכו' ומן הירושלמי שהבאתי יש להוכיח דערלה וכלאים וחדש נוהגין בשל גוים וכן משמע וכו' תוס' והר"ן ז"ל. ובגמרא תניא ר' אלעזר ב"ר יוסי אומר משום ר' יוסי בן דורמסקית שאמר משום ר' יוסי הגלילי שאמר משום ר' יוחנן בן נורי שאמר משום ר' אליעזר הגדול אין ערלה בחו"ל ופרכינן והא אנן תנן ר' אליעזר אומר אף החדש אלמא בערלה כת"ק ס"ל דקא מוסיף חדש ומשני תני חדש ולא תיתני אף וה"ק ערלה וכלאים הרי הם כשאר התלוים ואין נוהגין בח"ל אבל חדש נוהג בח"ל דכתיב ביה מושב כל מקום שאתם יושבים ועיפא ואגיוני תריפי דפומבדיתא בני רחבא ס"ל כהאי ברייתא דאין ערלה כלל בח"ל. ואיתא לרישא דמתני' בתוס' פ' הספינה דף פ"א ובפ' בתרא דע"ז דף ס"ג. ומילתיה דר' אליעזר איתיה פ"ק דתמורה דף י"ב: ות"ק דמתני היינו ר' ישמעאל דשמעי' ליה בברייתא דאמר כל מקום שנאמר מושב לאחר ירושה וישיבה משמע וחדש נמי דכתיב ביה מושבותיכם לאחר ירושה וישיבה לומר שאף הארץ לא נתחייבו כל י"ד שנה שהיו בגלגל שכבשו ושחלקו עד שנתיישבו בה והכיר כל אחד את שלו ור' אליעזר סבר כל מקום שאתם יושבין משמע ור' עקיבא פליג אר' ישמעאל בברייתא. ותנא דבי ר' ישמעאל אחרינא ס"ל דלא אמרי' לאחר ירושה וישיבה משמע אלא היכא דכתיב ביה ביאה ומושב וגבי חדש כתיב ביאה ומושב ור' אליעזר

ס"ל דאפי' היכא דכתיב מושב כל מקום שאתם יושבים משמע וביאה דכתיבא בהדיא אפשר שידרשנה עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ וכדדרשינן בגמרא ביאה דכתיבה גבי תפילין ור"א ב"ר שמעון אשכחן נמי בברייתא בגמ' דס"ל כר' ישמעאל דמושבותיכם לאחר ירושה וישיבה משמע ואבוה ר"ש פליג עליה וס"ל למושבותיכם דחדש כל מקום שאתם יושבים משמע וס"ל נמי דערלה וכלאים מדאורייתא נוהגין בחוצה לארץ דאתו בקל וחומר מחדש כדאיתא בברייתא בגמרא ועיין בספר קרבן אהרן סוף פרשה עשירי דפרשת אמור. וביד פ"א דהלכות בכורים סי' ו' ובפ"ד דהלכות שביעית סימן כ"ה: י **עושה מצוה אחת** עשה אין לא עשה לא והא דתניא ישב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה מיירי כגון שבאה עבירה לידו וניצל הימנה דאין לך מצוה יתירה מזו. מצוה אחת יתירה על זכיותיו קאמר דאי לא הימה הכי תיקשי לן מתני' דריש פאה דקתני אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעה"ז והקרן קיימת לו לעה"ב וכו' דמשמע מהתם הכי הוא דאוכל פירות והקרן קיימת אבל מצוה אחריתי לא ולפי פי' רש"י ז"ל אביי מפ' למתני' הכי מי שעושה מצוה יתירה דהוי רובא זכיות מתקנין לו בעה"ז יום טוב שנפרעין ממנו עונותיו וזהו תקין יום טוב לו לעולם הבא וכל שעונותיו מרובין דקתני מריעין לו היינו דעבדין ליה הזמנת יום שמשלמין לו שכר מצותיו להיות מתוקן לו יום רע ע"כ: **מטיבין לו** בפ' נח דף כ"א ע"ב פי' הרב משה אלשיך נ"ע וז"ל ומאמרו מטיבין לו לשון רבים יורה שגם מדת הדין מסכים ואין מעכב על ידו ע"כ: **ומאריכין לו את ימיו.** יש שאין גורסין מלת לו וכן נ"ל שאין מאריכין לו את ימיו. בפי' רעז"ל ומאריכין את ימיו לעולם הבא ונוחל את הארץ ארץ החיים. אמר המלקט נלע"ד שצריך להיות ומאריכין את ימיו בעולם הזה ונוחל וכו' וכן הוא בפי' הרמב"ם ז"ל וכדמוכח מסוגיית התלמוד שכתבתי. ובגמרא פריך מדקאמרת דמצוה אחת דמתני' יתירה קאמר מכלל דהנך דתנינן בריש פאה אפי' בחדא נמי ואפי' לא קיים שאר מצות יש לו קרן ופירות ואמאי והא רובא עונות ומתרץ רב שמעיה הא דקתני התם אלו דברים וכו' במחצה זכיות ומחצה עונות קאמר ואם יש במחצה זכיות אחת מאלו מכרעת את הכף כאילו הוי רובא זכיות והינו צריך למצוה יתירה דמתניתין: **כל שישנו** וכו' רישא דמתני' הוא בגמרא וכן נראה קצת מפי' הרמב"ם ז"ל אבל בהרי"ף והרא"ש ז"ל וגם בירושלמי וספרי כתיבת יד גרסי' לה וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב וכל המחזיק בשלשתן עליו הכתוב אומר והחוט המשולש לא במהרה ינתק וכן הגיה ה"ר יהוסף ז"ל: **וכל שאינו לא במקרא** וכו' תוס' פ' העור והרוטב דף קכ"ז: וכתבו רש"י ז"ל והר"ן ז"ל אינו מן הישוב אינו מקפיד על דבר שהוא כבוד לו ואין לו בושת פנים ומהאי טעמא פסול לעדות ובגמרא דרש בר קפרא רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו ולאדם טוב מטעימין אותו מפרי מעשיו וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ כדור הנאה סימנו שנאמר ובמושב לצים לא ישב וזה שאינו באחד מאלו במה יתעסק אם לא בליצנות. וביד ר"פ שני דהלכות עדות. ובטור חשן משפט סי' נ"ד:

פרק ב

האיש מקדש רפ"ק דמכילתין וירושלמי פ' התקבל ועיין במ"ש בר"ס דלעיל וביד פרק ג' דהלכות אישות סימן י"א י"ד י"ט. ובפ' חמישי סי' כ"ו כ"ז כ"ח. ובטור א"ה סי' ל"ה ל"ו ופי' הריטב"א ז"ל האיש מקדש בו ובשלוחו פי' שליח שעשאו בעדים לקדש לו את אשה זו הן אשה סתם והאשה מתקדשת בה ובשלוחה פי' שליח שעשאתו בעדים לקבל קדושיה הן מאיש זה הן מכל איש סתם ובין בשליח דידיה בין בשליח דידה לא בעינן קנין כלל כי היכי דלא בעינן בשליחות דעלמא אפי' בדבר של ממון ואע"פ באדרכתא דהא לא מקני ליה מידי ליבעי קנין וכ"ש בשליחות גיטין וקדושין שאין מקום לקנין מיהו עדים בעינן דאי לא אין אחד מהם נאמן שהוא שליח ע"כ. עוד כתב אשה דפריך בגמ' השתא בו מקדש בשלוחו מיבעיא ומשני אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו כתב פי' בלאו הכי נמי ה"מ לשנויי דלא זו אף זו קתני כדמשנינן בעלמא אלא דכל היכא דאפשר לפרושי בהכפא אחרינא לא מוקמי' מתני' בלא זו אף זו ע"כ. אבן תוס' ז"ל תרצו דבשתי תיבות לא שייך למימר לא זו אף זו קתני ע"כ. וכן דעת ספר כריתות בלשון למודים שער ב' דבבבא א' לא משני הכי. אבל בשער שלישי דלשון למודים דף מ"ה הקשה על מאי דאמרינן דבבבא אחת לא אמרינן לא זו אף זו מפ"ק דמעילה דף ה' ובשלוחו שליח קדושין ילפינן בגמרא מדכתיב בגירושין ושלחה מלמד שהיא עושה שליח ושלחה תניינא מלמד שהשליח עושה שליח וקדושין ילפי' מגירושין מהקשא דויצאה והיתה ואיכא מאן דיליף לשליחות מקראי אחריני ועיין במ"ש פ' האשה דפסחים סי' ז'. וז"ל הר"ן ז"ל תניא ר' יהושע בן קרחה אומר מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערביים וכי כל הקהל שוחטין והלא אינו שוחט אלא אחד דנפקא לן מדכתיב תזבח שלא יהו שנים שוחטין זבח אחד כדאיתא בחולין פ' השוחט ואפ"ה אמר רחמנא ושחטו דמשמע שכולן שחטו והיינו משום שהוא שוחט בשביל כולם ובשליחותם ושלוחו של אדם כמותו מיהו בגמרא מסקינן דמהאי קרא לחודיה ליכא למיגמר לכל התורה כולה דמה לקדשים שכן רוב מעשיהם ע"י שליח כלומר שהכהנים שלוחין הם ואדרבא ע"י שליח דוקא ולא ע"י הבעלים אלא דבגירושין נמי ילפי' שליח מדכתיב ושלח ושלחה כדאיתא בגמרא ומבינייהו דהיינו מגירושין וקדשים ילפי' לכל התורה כולה דדיינינן הכי ומה קדשים שכן קדש ישנן בשליח שאר מילי כגון תרומה שהיא חול לא כ"ש מה לקדשים שכן רוב מעשיהן ע"י שליח גירושין יוכיחו מה לגירושין שכן הן חול אבל תרומה וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שישנן על ידי עצמו ושלוחו של אדם כמותו אף אני אביא תרומה וכ"ש שאר מילי שהן חול גמור. ומתרומה ילפי' דשלוחין בני ברית בעינן דלהוו בכל התורה כולה כדאיתא בפ' איזהו נשך ע"כ בקיצור: **האשה מתקדשת בה ובשלוחה.** לשון אחרון דגמ' דעל הא סיפא אמר רב יוסף מצוה בה יותר מבשלוחה אבל אם לא ראתהו איסורא ליכא דאשה ניחא לה בבעל כל דהו דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו וליכא למיחש שמא יתגנה בעיניה אבל באיש איסורא נמי איכא אם לא ראה אותה דאמר רב אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו ורחמ' אמר ואהבת לרעך כמוך ומאי דקתני האיש מקדש לכתחלה לא נקט ליה אלא לאשמועינן דין קדושין: **האיש מקדש את בתו בשהיא נערה.** הקשו תוס' ז"ל מנא ליה לתלמודא למידק נערה אין קטנה לכתחילה לא משום אורחא דמילתא ותרצו דדייק מדקתני כשהיא נערה משמע דלגבי הך מילתא הוי דוקא ולא קתני האיש מקדש את בתו נערה משמע דוקא נערה אבל לא קטנה א"כ י"ל דדייק מדלא קתני במתני' האיש מקדש את בתו סתם כדתנן האב זכאי בבתו ולא מפרש נערה כי הכא משמע דהכא למפרש נערה הוי דוקא ולא קטנה ע"כ: **בו ובשלוחו.** נראה לקיים דאמר כמחלוקת לגירושין בפ' שני דמסכת גיטין גבי נערה המאורסה היא ואביה מקבלין גיטה כך מחלוקת לקדושין דלרבנן אם קדשה עצמה מקודשת ולר' יהודה אינה מקודשת נוקי מתני' דקתני בו ובשלוחו דמשמע מינה בה ובשלוחה לא כר' יהודה ולאו דברי הכל היא ופריך בגמ' והא קתני סיפא התקדשי לי בתמרה זו וכו' ואמרי' עלה מאן תנא התקדשי התקדשי הוא דהוי פרטא אבל בזו ובזו בלא התקדשי לא הוי פרטא ואמר רבה ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל א' וא' גבי היו חמשה תובעין אותו דבפ' חמשי דמסכת שבועות וא"ע ר' יהודה פליג עליה בברייתא דאמר שבועה לא לך לא לך לא לך חייב על כל אחת ואחת אע"ג דלא הזכיר שבועה לכל א' וא' ומסיק אלא כולה ר"ש הוא ובשליחות סבר לה כר' יהודה דאביה ולא היא אבל לר' יוחנן אתיא רישא דמתני' לדברי הכל דע"כ לא פליגי רבנן וס"ל בין היא ובין אביה אלא בגירושין משום דבעל כרחה דמה לנו ולדעתה כי מקבל ליה איהו נמי על כרחו הוא אבל בקדושין דמדעתה ד"ה אביה ולא היא: **התקדשי לי בתמרה זו** בפירקין דף מ"ד. וי"ס דגרסי התקדשי לי בזו פעם שלישית גם ברישא. ובירושלמי מאן תנא ווין ר' יהודה גרס כר' מאיר או בזו או בזו ע"כ. ועיין במ"ש בפ"ה דשבועות סימן ג': **עד שיהא באחת מהם ש"פ.** בגמ' פריך ר' אמי דהאי גבא דהיתה אוכלת ראשונה ראשונה קאי אסיפא דקתני בזו ובזו ומאי עד שיהא באחת מהן ש"פ עד שיהא באחרונה ש"פ וכדמפרש רעז"ל משום דמקדש במלוה קיימא לן דאינה מקודשת דמלוה להוצאה ניתנה וכיון שרשאי להוציאם אינם של המלוה כלל ולאו מידי יהיב לה. אבל רב ושמואל דאמרי תרוייהו לעולם דקאי ארישא כי אמר התקדשי התקדשי ול"מ קאמר ל"מ שנתת דאי איכא ש"פ אין אי לא לא אבל אוכלת והולך ומיקרבא הנאתה אימא גמרה ומקנייא נפשה קמ"ל והא מתני' א"ר יוחנן הרי שלחן והרי בשר והרי סכין ואין לנו פה לאכול כלומר הרי משנה שנוייה ואין אנו יודעין לפרשה. ובטור א"ה סימן ל"א ומפורש שם בין ברישא בין בסיפא ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק שמא תשוה תמרה אחת פרוטה במקום אחר: ב **התקדשי לי בכוס זה** וכו' עד סוף סימן ג' ביד רפ"ח דהלכות אישות וסימן ב' ובתשובות הרשב"א ז"ל סימן אלף וקפ"ו. ובטור א"ה סי' ל"ח. ולשון התקדשי לי כתבו התוס' כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי כמו הרי הן מקודשין לשמים להיות לשמים ופשטא דמילתא מקודשת לי מיוחדת לי ומזומנת לי ע"כ: **של זהב ונמצא של כסף** וכו'. ובגמ' פריך ולית ליה לר"ש הא דתנן בפ"ה דבבא בתרא יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהם יכולין לחזור בהן אלמא איכא דניחא ליה בהא ואיכא דניחא ליה בהא והכא נמי איכא דניחא לה בכספא כגון שצריכה להשלים תכשיט של כסף שעשתה ומסיק רבא הכ"ע כגון שאמרה היא לשלוחה לא וקבל לי קדושין מפלוני שאמר לה התקדשי לי בדינר של כסף והלך ונתן לו דינר של זהב מ"ס קפדא ור"ש סבר מראה מקום היא לו ואף אם לא יתן אלא כסף קבלהו ומאי נמצא דקתני דקא ליי"ר בבלייתא פי' כשכתבו לשליח היה צרור בסמרטוט ומצאתו של זהב ומיהו היכא דטעתי איהי גופא אפי' ר"ש מודה: **ר"ש אומר אם הטעה לשבח מקודשת** על שבח יוחסין כגון לוי ונמצא כהן או ממזר ונמצא נתין לא פליג ר"ש דהא לא פליג במתני' דבסמוך ואמרינן בגמרא ובפרק גט פשוט דף קס"ה דר"ש ורשב"ג דברים נם פשוט כדהתבינן התם ור' אלעזר דהתקבל לי גיטי ממקום פלוני דבפ' ששי דמסכת גיטין כולהו ס"ל מראה מקום הוא לו ובפ' המוכר את הספינה ד' ע"ו מוכח דרבי נמי ס"ל מראה מקום הוא לו: ג **ע"מ שאני כהן** וכו' בפירקין ד' מ"ט קודם מקומה: **נתין** אמרינן בגמ' דפ' הערל דדוד גזר עליהם ונראה ממתני' שהיא בשבח יוחסין יותר מן הממזר. וקשה לע"ד דהתנן ס"פ בתרא דהוריות כהן קודם ללוי ולוי לישראל וישראל לממזר וממזר לנתין ונתין לגר וגר לעבד משוחרר דמשמע דממזר עדיף מנתין ועוד קשה קצת אמאי לא תנא נמי לוי ונמצא ישראל או איפכא יכן נמי ע"מ שאני גר ונמצא עבד משוחרר או איפכא ולא מצאתי עד הנה מי שדבר בזה מאומה. ואפשר לומר דהאי קושיא בתרייתא דהה"נ אלא דלא כי רוכלא ליזיל וליתני ולקושיא קמייתא נלע"ד נמי דלא קשי מידי דהכא דלענין נשואין מיירי ודאי נתין עדיף לה יותר דודאי האי את זה הכשלת לממזר או לנתין ממזרת היא שהיא מותרת לשניהם ושפשוט נתין מתגאה עליה לומר שהוא אינו ממזר ומסקנא דרב מכרעה לא בעיא ואפשר נ"כ שאם היא נתינה ואיהו ממזר לא בעיא ליה משום שמא יתגאה עליה לומר שסוף סוף הוא מזרע ישראל אבל לענין להחיות ולהשבת אבידה דמיירי ביה התם בסוף הוריות ודאי דממזר קודם שהוא מזרע ישראל כדתנן התם כך נלע"ד: **בן כרך ונמצא בן עיר** אע"פ שהטעה לשבח טעות הוא רש"י ז"ל. ובירושלמי ניחא בן כרך ונמצא בן עיר בן עיר ונמצא בן כרך יכלא היא מימר בעיא הויא מיטנפא: **ע"מ שביתו קרוב למרחץ ונמצא רחוק** ניחא קרוב ונמצא רחוק ונמצא קרוב יכלא היא למימר בעיא הויא מטרפסא אולא מטרפסא אתיא ע"כ: **בת או שפחה מגודלת** גרסי' במתניתין אבל בערוך משמע דגרים גודלת ובגמ' מפ' מאי מגודלת גדלת פי' גדלה בשבח יוחסין כגון שנולדה מעבד עברי שהיה מיוחס ומבו"ה בע"מ שאין לו ויש לו מגיא אמרה לא ניחא לי שתהא שפחה חשובה דמתוך כך שהיא חשובה תהא מלויה לספר עם שכלותי ותשמע ממני דבר ותלך ותתודע בי לפני שכנותי ותתן אותי לגוד ולקלס ומש"ה לא פליג ר"ש בה. ופירשו תוס' בשם ר"ח ז"ל מגדלת שיער הנשים כמו מרים מגדלא נשיא שמתוך שהולכת מבית לבית לקלוע מספרת כל הדברים ממני ע"כ. וכתוב בתוס' יום טוב ולי משנה שלימה ס"פ עשירי דשבת וכן שגודלת ע"כ ור"ח ז"ל סובר ערבך ערבא צריך לכן נלע"ד דנקט מגדלא נשיא שהוא מבוחר יותר. ולשון הרמב"ם ז"ל שם רפ"ח דהלכות אישות שפחה או בת גודלת או חופה פירש"י מלשון גדילים ונקט לישנא קמא דאתמר בגמ'. ומצאתי כתוב עליו נקט רבינו כלישנא קמא מפי מגודלת גדולה ממש כלומר ראויה לשמשני דהיינו גודלת מלשון גדילים והיינו נמי אופה שגדולה היא וראויה לשמש ע"כ: **אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש לו אע"פ שאין הדבר כן**

בן אלא כמו שהוא עכשיו שאין תנאו אמת רש"י ז"ל. והקשה הר"ן ז"ל בפ' המדיר דף ע"ד אם איתא דיכולה האשה למחול בתנאי שאינו של ממון אמאי אינה מקודשת והעלה הוא ז"ל דזו מפני שאמרה דבלבה היה להתקדש לו שירע כחה ואינה יכולה למחול לפי שאילו התנתה להנאתה היתה יכולה למחול ולומר הרי אתה לי כאילו היית עשיר שהקדושין היו תלוין משעה ראשונה עד שתראה אם הקפיד או לא תקפיד אבל זו שמשעה ראשונה לא היתה מקפדת ואעפ"כ התנתה כיון דדברים שבלב אינם דברים נתבטלו קדושיה לאתר שלא להנאתה התנתה אלא תנאי גרידא היה ובטלו הקדושין מיד אבל במתנה להנאתו יכול הוא שיאמר לה הרי את עלי כאילו אין עליך נדרים עכ"ל ז"ל. ונלע"ד דמלות בלבי היה להתקדש לו אעפ"כ הן ג"כ דברי האשה וכדמוכח מן המפרשים ז"ל ולא היה צריך דבר זה להכתב אלא מפני שהיה מי שחלק עמו על זה שאמר שהן דברי התנא אע"פ שבכלל קתני ברישא אף על פי לכן כתבתיו הנה והמשכיל יבחר. אחר זמן רב מצאתי שגם החכם הר"ש ז"ל כתב כדברי. וכן היא בהשעתו ס"א וכן הוא בוי"ו וק"ל: **ד האומר לשלוחו** נהכי לא תנא האומר לחברו כדתנן בריש פירקין דלקמן משום דהא חברו הוא דכי קדשה במקום אחר אינה מקודשת דשכר לא טרח אבל שלוחו דטרח אימא מראה מקום הוא לו קמ"ל דאינה מקודשת דדוקא קאמר ליה מקום פלוני שיש לי שם אוהבים ואם בא אדם לומר דברים עלי בפניהם ימחו בידו. וכתוב בתוספות רי"ד אי קשיא אמאי לא פליג ר' אלעזר בשליחות לקבלה של אשה ומכשר כדפליג התם גבי גט משום דקבלת הגט הויא בעל כרחה מש"ה אי מראה מקום אבל קבלת הקדושין אינם אלא מדעתה הלכך כך היא קפידה באשה כמו באיש ותנא איש וה"ה אשה וה"נ אמרינן התם ור' אלעזר מ"ש רישא דלא פליג ומ"ש סיפא דפליג ומשני איש דמדעתיה מגרש קפודי קפיד אשה דבין מדעתה בין בעל כרחה מיגרשא מראה מקום היא לו ע"כ. ובירושלמי מתני' דלא כר' אלעזר ברם כר' אלעזר לעולם הרי היא מקודשת עד שיאמר לו אל תקדשנה לי אלא במקום פלוני ע"כ: **הרי היא במקום פלוני** (וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל האומר לשלוחו לא וקדש לי את פלונית) שם המלאכה ה"ז מקודשת דמראה מקום הוא לו ואין זה תנאי ותנן נמי בגיטין פ' התקבל כה"ג האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר וצריכא דאי אשמועינן גבי קדושין משום דלקרובה קא אתי בהאי אתרא רחמו לי ולא ממללו מילי עילוואי ובהאי אתרא סנו לי וממללו מילי עילוואי אבל גבי גיטין דלרחוקה קא אתי אימור לא איכפת ליה ואי אשמועינן גבי גירושין בהאי אתרא ניחא ליה דניבזי בהאי אתרא לא ניחא ליה אבל גבי קדושין אימא לא איכפת ליה צריכא. וביד פ"ז דהלכות אישות סי' כ"א ובטור א"ה סי' ל"ח ל"ז: **ה על מנת שאין עליה נדרים וכו'** ביד פ"ז דהלכות אישות סי' ו' ז' ובטור א"ה סי' ל"ט: **כנסה סתם** ביד שם ר"פ כ"ה וסימן כ'. והתם בכתובות מפרש האי כנסה אי קאי ארישא אהאי דקדים על תנאי אי מילתא באפי נפשה וכבר הארכתי שם פ"ז סי' ז': **תצא שלא בכתובה** התם בגמ' אמרי' כתובה הוא דלא בעיא הא גיטא בעיא מ"ש כתובה דלא בעיא דאמר אי אפשי באשה נדרנית גט נמי לא תיבעי אמר רבה גט מדבריהם וכן אמר רב חסדא גט מדבריהם רבא אמר ספוקי מספקא ליה גבי ממונא לקולא שהמע"ה גבי איסורא לחומרא: **ו וכן קטן שקדש** שבלונות שאלא אח"כ לאו לקדושין ניתנו והתם בגמ' פ' המדיר דף ע"ד בברייתא מכ"ס בעל זה אם בעל זה הקטן משהגדיל או זה שקדש בפחות מש"פ חור ובעל קנו לגמר ובעל לשם קדושין ור"ש בן יהודה משום ר' ישמעאל אמר דאם בעלו לא קנו דכי קא בעיל אדעתא דקדושין הראשונים קא בעיל וראיתי שהגיה ה"ר יהוסף ז"ל שמחמת קדוש הראשון שילא וכו'. וגם שם יוד במלת שלא דרישא ודהאי סיפא. וביד פ"ד דהלכות קדושין סי' ז' ך'. ובטור א"ה סי' ל"א וסי' מ"ג: **ז באחת אמר.** הרי שתיהן מקודשות לי. רש"י ז"ל. וילפינן לה בגמ' מקרא דכתיב לא תקח לצרור בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לך לקוחין באחת מהן ופרכינן ואי קדושין לא תפסי כרת מי מיחייב אלא אמר רבא קרא לא מיתוקם אלא בשקדשן זו אחר זו ומתני' כדרבה וסברא בעלמא הוא דאמר רבה כל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו הלכך כיון דבאחות אשה לא תפסי קדושין בזה אחר זה כי קדשינהו בבת אחת נמי לא הוו קדושין: **מעשה בחמש נשים וכו'.** ביד רפ"ד דהל' אישות ובפ"ה סי' ג' וברפ"ט וסי' ב'. ואיתה פ' מי שמת דף קמ"ג ותוס' ר"פ בתרא דע"ז: **וקבלתה אחת מהן על ידי כולן** וכו' פי' בשליחות כולן. ומה שפירש רעז"ל במתני' איכא דהלכתא וכו' היינו כתבי דקיימא לן כותיה בקדושין שלא נמסרו לביאה שהוא קו"ף דיע"ל קנ"ס. בסוף פי' רעז"ל אבל אם אמר כלכם כי היכי דלאו אחיות מקודשות כך אין נכריות מקודשות. אמר המלקט דכשאמר כלכם קני את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה דכמו שהחמור אינו קונה דהא אין בו דעת לקנות כך האדם אע"פ שהוא בר דעת לא קנה שהרי לא הקנה לזה בלא זה. והכא נמי היכא חדא דלא חזיא ליה כלל. אבל הר"ן ז"ל כתב לדעת הרי"ף ז"ל שהביא המשנה כצורתה דלדידן דקיימ' לן דקני את וחמור קנה מחצה לא איצטריכין לאוקומי מתני' באומר הראוים לביאה מכם תתקדש לי כדמוקי לה בגמ' דאפילו בדאמר כולכם נמי הנכריות הוו מקודשות אבל בעל הלכות והרמב"ם ז"ל בפ"ט מהלכות אישות ס"ל דאפילו לדידן דקיימא לן גבי קני את וחמור דקנה מחצה הכא לא מיקדשא חדא מינייהו וכו' ע"ש בחילוק שנתן הוא ז"ל לדעתם ז"ל. ובטור א"ה סי' ל"ו וסי' מ"א: **ח המקדש בחלקו וכו'.** ואיתה בפ"ק דב"ק דף י"ב. ותוס' פ' ואלו נמחות דף ע"ג. וביד פ"ה דהלכות אישות סימן ג' ד' ה': בחלקו שחלק עם אחיו הכהנים אינה מקודשת והא דתניא ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו לרבות קדשים קלים שהן ממונם של בעלים שיש בהם לשם ולעמיתו דברי ר' יוסי הגלילי ומשמע נמי דאם קדש נכהן מקודשת במחיים מיירי הואיל והוא חייב באחריותם ומתני' אחר שחיטה דכי קא זכו בין כהנים בחזה ושוק בין בעלים בבשר משלחן גבוה קא זכו דייקא נמי דקתני המקדש בחלקו ולא קתני המקדש בקדשים קלים שמע מינה. וכתבו תוס' ז"ל שם פ"ק דב"ק דחלק בעלים אפי' לאחר שחיטה הוי ממון בעלים לקדש בו אשה ולכל דבר וכן משמע דהמקדש בחלקו בחלק כהנים מיירי דלשון המקדש בחלקו לא שייך אלא בחלק כהנים דבעלים לא שייך בהן לשון חלק דעיקר הקרבן שלהן הוא ע"כ. ועוד כתבו שם דמאי דקאמר הכא בגמרא כי קאמר ר' יוסי מחיים היינו לכי מאי דס"ד התם מעיקרא אבל לפי המסקנא דהתם במתנות כהונה אפילו מחיים הוי ממון גבוה כגון בכור או אפילו חזה ושוק של שלמים מחיים נמי הוי ממון גבוה. ועיין עוד שם במ"ש בפ"ק סי' ב'. ובירושלמי דפירקין ודפ"ק דדמאי דף כ"ב ודפ"ק דמעשר שני דף נ"ב איתא דבהאי רישא נמי דהמקדש בחלקו פליגי נמי ר"מ ור' יהודה ע"ש. ובגמרא נמי לאחר פטירתו של ר"מ א"ל ר' יהודה לתלמידיו אל יכנסו תלמידי ר"מ לכאן מפני שקנתרנים הם ולא ללמוד תורה הם באים אלא לקפחני בהלכות הן באין דחק סומכוס ונכנס אמר להם כך שנה לי ר"מ המקדש בחלקו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אינה מקודשת כעס ר' יהודה אמר להם לא כך אמרתי לכם אל יכנסו תלמידי ר"מ לכאן וכו' וכי אשה בעזרה מנין א"ר יוסי יאמרו מאיר שכב יהודה כעס יוסי שתק תורה מה תהא עליה וכי אין אדם עשוי לקבל קדושין לבתו בעזרה ואין אשה עשויה לעשות לה שליח לקבל קדושיה בעזרה ועוד דחקה ונכנסה מאי. תניא ר' יהודה אומר מקודשת ר' יוסי אומר אינה מקודשת א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש ר' יהודה סבר לך לכל צרכך ור' יוסי סבר כאש מה אש לאכילה אף הוא נמי לאכילה ופי' רש"י ז"ל כאש חלקו של אהרן הושווה לחלקו של מזבח מה מזבח לאכילה אף כהן לאכילה ולא לדבר אחר ע"כ. אבל רעז"ל שפי' מה אש אין אתה משתמש בו אלא לאכילה העתיק מפי' הרמב"ם ז"ל. ובגמרא וא"ר יוחנן נמנו וגמרו המקדש בחלקו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים לא קדש ותניא כותיה: **ר' יהודה אומר וכו'** פ' הפועלים דף נ' ובפ"ק דבכורות דף ט'. בפי' רעז"ל ובמעשר כתיב לה' הוא בהויתו יהא בגמרא ה"נ לה מנא ה"מ אמר רב אחא משמיה דגמ' כל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא לה' הוא ולא לקדש בו אשה. וכתוב בתוי"ט דנראה לו דלא איצטריך אלא לר' יהודה אבל לר"מ הא ס"ל מעשר שני ממון גבוה הוא וכ"כ רש"י ז"ל בפי' במעשר שני וכו' דקסבר ר"מ מעשר שני ממון גבוה הוא ע"כ. בסוף פי' רעז"ל והלכה כר"מ במעשר. אמר המלקט הואיל ושם לן תנא כותיה בבחירתא דהיינו מסכת עדיות בפ"ד דתנן כרם רבעי בש"א אין לו חומש ואין לו ביעור ובה"א יש לו בש"א יש לו פרט ויש לו עוללות והעניים פודין לעצמן ובה"א כולו לגת כמעשר שהוא ממון גבוה ואין בו חיוב פרט ועוללות ומאן שמעת ליה דאמר דמעשר הוי ממון גבוה ר"מ הוא דאילו ר"י ס"ל דממון הדיוט הוא ובית הלל כסתם משנה הסיב לאו דהלכה כמותם. והלכה כר"י בהקדש הואיל וסתם לן תנא כותיה בפ' בתרא דמעילה דתנן ש"ח ביד פקח ונזכר עד שלא הגיע אצל חנוני חנוני מעל כשיוציא דשגגה גביה איתיה אבל הני מזידין ניהו גזבר ושליח דמיירי כשהוזכרו שניהם ואע"ג דבמשנה דמשך הימנו מעשר בסלע דבפ"ד דמסכת מעשר שני סתם לן תנא במעשר כר' יהודה נמי וכדכתבינן התם אפ"ה הלכה כר"מ חדא דתרי סתמי ניהו כר"מ חדא בסדר זרעים בפאה פ"ז וגם במעשר שני פ"ה תנן כרם רבעי ותרויהו חשיבי חד סתמא ואידך בעדויות וכדכתיבנא ולולי שהם דבעדויות לא הוי פסקינן הלכתא כותיה דר' מאיר דמה לי חד סתמא מה לי תרי סתמא. ובפ' כל שעה דף ל"ח גרסי' עיסה של מעשר שני פטורה מן החלה דברי ר"מ משום דממון גבוה הוא וחכמים אומרים חייבת ופסק הרמב"ם ז"ל בפ' ששי דהלכות בכורים כחכמים. ונלע"ד דאע"ג שהוא פסק בכמה דוכתי כר"מ דמעשר שני ממון גבוה הוא כיון דהכא קרי ליה לר' יהודה חכמים פסק כותיה ואע"ג דהתם בפ' כל שעה קאמר דלר"מ אין אדם יוצא י"ח בפסח במצת מעשר שני והרמב"ם ז"ל הוא עצמו פסק בפ' ששי מהלכות חמץ ומצה דיוצאין במצת מעשר שני אפשר להיות דשאני לענין פסח דלא אשכחן ברייתא בהדיא דפליג ר"מ לומר דאינו יוצא במצת מעשר שני רק רב אסי הוא דאמר לה אליבא דר"מ ועיין בכסף משנה שם פרק ששי דהלכות בכורים שנתן עוד טעם לשבת בשם הרי"י קורקוס ז"ל: **במעשר שני וכו'** גמ' א"ר יעקב שמעת מיניה דר' יוחנן טעמא דתרתי בבי דמתני' שגגת מעשר דר' יהודה ושגגת הקדש דר"מ דשניהם אין אשה מתקדשת בהם בחדא מינייהו פי' לפי שאין אשה רוצה אם היתה יודעת שהוא כן לא היתה מקבלתו לשם קדושין והוו להו קדושי טעות ובחדא לפי שאין שניהם רוצין וכ"מ דבההיא דפריש בה ר' יוחנן לפי שאין אשה רוצה אם בדקנוה ואמרה רוצה אני ואינה מקפדת אין אנו צריכין לבדוק אותו דמסתמא מינח ניחא ליה ולא ידענא בהי מינייהו תלה באשה ובהי מינייהו תלה בשניהם א"ר ירמיה ניחזי אנן מעשר איהי לא ניחא לה משום טרחא דאורחא איהו ניחא ליה דניקני ליה איתתא ממילא בלא טורח אבל הקדש תרוייהו לא ניחא להו דנתחיל שקדש על ידייהו שהוא דבר איסור וקראן הכתוב מועלי מעל ואם קדושין הן הרי נתחלל שזו הוציאתו מרשות גבוה ונתנו לה ור' יעקב דאמר לא ידעינן הי מינייהו אמר לך אטו אפכא נמי מי ליכא לפרושי ולמימר במעשר לפי שאין שניהם רוצין דאיהי לא ניחא לה משום טרחא דאורחא ואיהו נמי לא ניחא ליה משום אונסא דאורחא דשכיח לאיתנוסי גבי איתתא טפי מגברא דע"כ אונסא דאורחא עליה שהרי בכאן אינו ס"פ שלא ניתן להוציאו אלא בירושלים ואי נמי לא רמי אחריות עליה לא ניחא ליה דליתהנים מינה פן תעלב ותאמר לו קדשתני בדבר שלא נהניתי בו אלא הקדש בשגגה איהי לא ניחא לה דנתחיל הקדש על ידה אלא איהו מי לא ניחא ליה דניקני איתתא ממילא ואע"פ שעליו לשלם להקדש השתא מיהא ניחא ליה שמא אין לו משלו עכשיו כלום ע"כ: **רבי יהודה אומר במזיד קדש** מפרש בגמרא דבאשה חברה עסקינן דידעה שאין מעשר שני מתחלל ע"י קדושיה ועולה ואוכלתן בירושלם והלכך קדושיה הוו קדושין אבל גבי לוקח בהמה טמאה בדמי מעשר שני תנן בספ"ק דמסכת מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן דמיירי בסתם מוכר דלא ידע שאין מעשר מתחלל על בהמה טמאה ומהאי טעמא נמי אמר עלה דמתני' דהתם דהלוקח בהמה במזיד תעלה ותאכל במקום א"ר יהודה בד"א במתכוין ולקחן תחלה לשם שלמים אבל במתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומן דקנסינן ליה למוכר דיודע הוא שהמעות מתחללות על הבהמה וחולין הן בידו ועבר על לפני עור לא תתן מכשול דיודע הוא שהלוקח מכרן לאכלה בעירו. ועיין עוד במ"ש בספ"ק דמסכת מעשר שני: **ובהקדש במזיד קדש** ביד פ' ששי דהלכות מעילה סימן ב': **ט המקדש בערלה** וכו' ביד רפ"ה דהלכות אישות וסי' ב'. ובטור א"ה סוף סימן כ"ח: **בערלה** וא"ת והא ערלה מותרת היא שלא כדרך הנאתה כדאמרי' בפ' כל שעה דרבינא הוה שאיף לברתיה בגוהרקי דערלה לאו קושיא היא דהתם חולה היתה ושלא

כדרך

כדרך הנאתו נמי חולה אע"פ שאין בו סכנה שרי אבל בלא חולי אסור בכל ענין דלא אמרינן הנאה דאין לוקין עליהם. שלא כדרך הנאתן מלקות הוא דליכא הא איסורא איכא ואע"ג דמשמע דלא מיתסרא אלא מדרבנן כיון שאין לוקין עליהן קיימא לן דאם קידש באיסור מדבריהם אינה מקודשת וא"ת והרי כל הנשרפין אפרן מותר וי"ל כשאין באפרה ש"פ והאי דלא תנא איסורי ע"ז משום דבעי למיתני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ובאיסורי ע"ז מכרן וקידש בדמיהן אינה מקודשת כדתניא בתוספתא המקדש ביין נסך ובע"ז ובכל דבר שאל עליו איסור ע"ז כולן אע"פ שמכרן וקידש בדמיהן אינה מקודשת פי' שהרי ע"ז תופסת ושביעית אחר הביעור וגיהו שייר חמץ בפסח ונותר ופיגול שאם קידש בדמיהם אינה מקודשת מכרן וקדש בדמיהן מקודשת הר"ן ז"ל. בפי' רעז"ל והצפור השחוטה בלבד היא שאסורה בהנאה. אמר המלקט אבל המשולחת מותרת דלא אמרה תורה שלח לתקלה שתהא למכשול עון וילכדנה אדם ויאכלנה ובברייתא מסמך לה אקרא דכתיב כל צפור טהורה תאכלו לרבות המשולחת: **וצפרי מצורע** גמרא אתמר צפרי מצורע מאימתי אסורים ר' יוחנן אמר משעת שחיטה וריש לקיש אמר משעת לקיחה ופי' רש"י ז"ל משעת לקיחה נאסרות שתיהן עד שישלח המשולחת ונתרת בשלוחה ע"כ. אבל התוס' ז"ל כתבו דגם לר' יוחנן אינה אסורה המשולחת אלא עד שתשתלח ח"ל משעת שחיטה פירוש ומשולחת נמי תאסר משהיית חברתה עד השלוח ואין לפרש משעת שחיטה בשחוטה ובמשולחת ליכא איסור כלל דהא תנא ובצפרי מצורע דמשמע תרוייהו ע"כ. וכן הוא ג"כ בפי"א מהלכות טומאת צרעת ח"ל צפור המשתלחת מותר לטהר בה מצורעים אחרים מאחר שנשתלחה ומותרת באכילה אבל הצפור השחוטה אסורה בהנאה ומאימתי תאסר משעת שחיטה ע"כ: **ובשער נזיר** ובגמרא פריך אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שער נזיר תופס את דמיו ויוצא לחולין ומשני מי קרינן קדש קדוש קרינן פי' דאע"ג דחסר וי"ו הוא גיהו נהכי אהני דקרינן קדוש למעוטי דמיו שאין דין קדושה עליהן. [ובשר חמור] לאחר עריפה לכ"ע אסור בהנאה ומחייס פלוגתא דר' יהודה ור"ש בפ"ק דבכורות וכמו שכתבתי שם סימן ג'. בהרע"ב ז"ל ובשר בחלב וכו' עד והאד לאיסור הנאה. אמר המלקט ומתני' דלא כר"ש בן יהודה דאמר משום ר"ש בשר בחלב אסור באכילה ומותר בהנאה דכתיב בים כי עם קדוש אתה וכו' וכתיב בטריפה ואנשי קודש מה להלן מותר בהנאה כדכתיב לכלב תשליכון אותו אף כאן. ואיתא למילתיה דר"ש בן יהודה ג"כ בפ"ק דבכורות דף י'. וכתבתיה ג"כ בפ' כל הבשר סי' ד': **ובחולין שנשחטו בעזרה** דכתיב כי ירחק ממך המקום וזבחת ואכלת ברחוק מקום אתה אוכל מה שאתה זובח ואי אתה אוכל מה שאתה זובח בקירוב מקום יכול וכו' כך נראה שצ"ל בפי' ר"ע ז"ל או אפשר דרישא דברייתא נקט. ותו גרסי' בברייתא בגמרא ואין לי אלא התמימים הראויין ליקרב מנין לרבות בעלי מומין ת"ל ושחטו ושחט אותו ושחט אותו אחד לבעלי מומין ואחד לחיה ואחד לעופות יכול וכו' עד יכול לא ישחוט ואם שחט יטילנו לכלבים ת"ל לכלב תשליכון אותו אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך חולין שנשחטו בעזרה פי' רש"י ז"ל דריש הכי אותו הוא דנאסר ביציאת מחיצה דהיינו בשר שיצא חוץ למחיצתו דהיינו בגליי כשדה וכגון הוציא העובר את ידו בשעת שחיטה הרי הוא כטריפה ולכלב תשליכון אותו דמותר בהנאה ולא חולין שנשחטו בעזרה האסורין ע"י כניסת מחיצה דאותן אסורין אף בהנאה ע"כ בשינוי לשונו קצת. ובגמ' תניא המקדש בפטר חמור בבשר בחלב ובחולין שנשחטו בעזרה ר"ש אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת ומוקי לה רבא לחולין שנשחטו בעזרה כגון שנשחטה ונמצאת טריפה ור"ש לטעמיה דאמר לענין כסוי הדם ואותו ואת בנו ותשלומי ד' וה' שחיטה שאינה ראויה לאכילה לאו שמה שחיטה אבל אי לא נמצאת טרפה מודה ר"ש דאינה מקודשת דהא תנן בס"פ בתרא דתמורה ר"ש אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו וכן חיה וכו' דמשמע דחולין בעזרה לר"ש מדאורייתא בהוא בשריפה דאי דרבנן לא הויא בשריפה כן פי' רש"י ז"ל כאן אלא דבפ' כסוי הדם דף פ"ה מדקדק דלר"ש חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא מדקתני וכן חיה שנשחטה בעזרה דאי אמרת בשלמא חולין שנשחטו בעזרה לר"ש דאורייתא היינו דקתני וכן דגזרינן חיה אטו בהמה אלא א"א דרבנן בהמה מ"ט בעי שריפה דילמא אתי למיכל קדשים בחוץ פי' דמאן דחזי דנשחטו בפנים סבר קדשים נינהו וחזי דקאכלי להו בחוץ אתי למישרי אכילת קדשים בחוץ א"כ בהמה גופה גזרה ואנן ניקו וניגזור גזרה לגזרה: ועוד יש לפ' סוגיא דההיא פ' כסוי הדם דה"ק אא"ב בין בהמה בין חיה ועוף דאורייתא כדיליף להו הכא בפירקין בגמ' מקראי היינו דגזרינן הכא בהיא שריפה ולא סגי להו בקבורה אטו בהמה ואע"ג דבהמה גופה לא הוי בשריפה אלא גזרה אטו קדשים שיצאו לחוץ שהן בשריפה ובחיה ליכא למיטעי אטו קדשים אפ"ה לא חשיבא גזרה לגזרה כיון דאסירה מיהא דאורייתא והויא כולה חדא גזרה. אא"א דרבנן אמאי היא בשריפה כל זה פירשו תוס' ז"ל: **מכרן וקידש בדמיהן מקודשת** בנדרים פ' השותפין דף מ"ז ור"פ בתרא דע"ז ותוס' פ"ק דחולין דף ד' ועיין בהר"ן ז"ל שכתב בשם רש"י ז"ל שכתב בפ"ק דחולין דכי אמרינן דדמי איסורי הנאה מותרין שאין תופסין דמיהן ה"מ לאחרים אבל למוכר עצמו אסורין דאל"כ מצינו דמים לחמץ בפסח ותניא בתוספתא האוכל תרומת חמץ בפסח פטור אפילו מדמי עצים. ולדבריו היינו טעמא דמקודשת אע"פ שהיו הדמים אסורין למקדש משום דכיון שהיא מותרת ליהנות מהם וקנאתן מחמתו מקודשת דומיא דמקדש בגזל וכו' ע"ש. וכתב בסוף דבריו ומסתברא דלדידן דקיימא לן דקדשה בגזל לפני יאוש אינה מקודשת כי תנן מכרן וקדש בדמיהן מקודשת דוקא בשידע לוקח שהן איסורי הנאה ולקח א"נ כשמכרן לנכרי או אפשר דאפילו במוכר לישראל כיון שהלוקח נתן דמיהן למוכר להנאתן שלוקח הן בידו ומקדש בהן אע"פ שהוא חייב לשלם מביאתו מפני שמקחו מקח טעות עכ"ל ז"ל. ובר"פ בתרא דע"ז כתב שמן בירושלמי שהביא שם נראה שאם עבר ומכר איסורי הנאה שדמיהן מותרין אף למוכר עצמו חוץ מע"ז ושביעית לפי שאין כל איסורי הנאה דמי איסורי הנאה אלא מתנה או גזל בידו חוץ מע"ז ושביעית וזה דלא כדברי רש"י ז"ל ע"כ בקיצור. בסוף פי' רעז"ל וכל שני כתובים שבאים כאחד אין מלמדים. אמר המלקט ולמ"ד מלמדין מיעוטי כתיבי כתיב הכא והיית חרם כמוהו וכתיב התם יובל היא היא אין מידי אחרינא לא. ואיתא בפ' ר' ישמעאל דע"ז דף נ"ד: **המקדש בתרומות** וכו' ביד פ"ה דהלכות אישות סי' ג' ד' ה' ו'. ואיתא בירושלמי דדמאי פ' שני: **ובמי חטאת ואפר חטאת** וכו' עד סוף לשון רעז"ל. אמר המלקט והיינו דתנן בפ"ד דמסכת בכורות להזות ולקדש מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה דאסור ליטול שכר למוד הזאה וקידוש דכתיב ראה למדתי וגו' כאשר צוני מה אני בחנם אף אתה בחנם ואסמכתא בעלמא הוא דלא מהני אפילו דיעבד. ומשמע מפי' רעז"ל דלא גרסינן אלא ובמי אפר חטאת וכן משמע נ"ל מפי' הר"ן ז"ל: **ואפילו ישראל** לדעת רש"י ז"ל שם בבכורות דף כ"ט קאי גם אמי חטאת ואפר חטאת שכן פירש שם ואע"פ שהוא ישראל דכהנים רגילין בהזאה וקידוש ע"כ. אבל תוספות ז"ל פירשו שם דעיקריה נקטיה משום רישא תרומות ומעשרות ומתנות ע"כ. בפי' רעז"ל ה"ק ואפי' ישראל שנפלו לו תרומות וכו' בגמ' לא איקי לה אלא שנפלו לו טבלים וכו' וכן הוא בפי' הרמב"ם ז"ל ובפי' רש"י ז"ל והוא הדין נמי דמצי לאוקמה בתרומה שנפלה לו מבית אבי אמו כהן אלא הא קמ"ל ליה א"כ מאי קמ"ל מתני' פשיטא דמקודשת ע"כ:

פרק ג

האומר לחברו. עיין במ"ש בפירקין דלעיל סי' ד' והכא נקט חברו מפני שלא שלחו לכך אלא אם יזדמן לו במקום פלוני דרך אגב: **והלך וקדשה לעצמו מקודשת** הגיה ה"ר יהוסף ז"ל מקודשת לשני. והקשו התוס' וא"ת מה חדוש יש כאן פשיטא וי"ל דמיירי כגון דאמר השליח לאשה בשעת קדושין פלוני שלחני לקדשך לו ובתוך כך אמר לה הרי את מקודשת לי והיא ידעה דקדשה לנפשיה דאל"כ לא היתה מקודשת לו ואשמועינן חדוש דמהו דתימא הא דקאמר לי לצורך משלחו קאמר קמ"ל דלא עכ"ל תוס' ז"ל. וביד פ"ט דהלכות אישות סי' י"ז. ובטור א"ה סי' ל"ה וסי' מ': **הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום** תוס' פ' האשה רבה דף צ"ג: **ובא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מקודשת לשני** ביד פ"ז דהלכות אישות סי' י"א י"ב. וכתב הרמב"ן ז"ל דמדלא קתני ואינה מקודשת לראשון שמעינן שאם מת או גרש שני תוך שלשים יום חלו קדושי ראשון וכך הוא בירושלמי בהדיא וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ז מהלכות אישות שכתב בא שני וקדשה בתוך שלשים ה"ז מקודשת לשני לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה מקודשת [לראשון] ותכנס בה קדושי שני ונעשית אשת איש ולאחר שלשים יום כשיבואו קדושי ראשון מצאו אותה אשת איש ויצאה הראשון כמי שקדש אשת איש שאין קדושין תופסין בה ע"כ. וגרסינן תו בירושלמי שאם מת השני והיה לו אח מכיון שהיא זקוקה ליבום לא חלו עליה קדושי הראשון וכתב הרמב"ן ז"ל דההיא דירושלמי אתיא כרב וכו' אבל אנן קיימא לן כשמואל וכו'. והרשב"א ז"ל חולק בכל זה ואומר שכיון שקבלה קדושי שני נתבטלו קדושי ראשון לגמרי והביא ראיות הרבה וכו' וכולן דחה אותם הר"ן ז"ל וכתב בסוף דבריו והאלך נקל לדחות הירושלמי מפני ראיות הללו אלא ודאי ראוי לחוש לו ולהצריכה גט ע"ש. ובגמ' לא בא אחר וקדשה בתוך שלשים יום מהו רב ושמואל דאמרי תרוייהו מקודשת ואע"פ שנתאכלו המעות מ"ט הני זוזי לא למלוה דמו ולא לפקדון דמו לפקדון לא דמו פקדון ברשותא דמאריה קא מיתאכיל והני ברשותא דידה קא מיתאכלי למלוה נמי לא דמו מלוה להוצאה ניתנה הני בתורת קדושין יהבינהו ניהלה לא בא אחר וקדשה וחזרה בה ר' יוחנן אמר חוזרת אתי דבור ומבטל דבור: **מקודשת לשני בת ישראל לכהן תאכל בתרומה.** כך היא הגרסא בכל הספרים וכתב הר"ן ז"ל בת ישראל לכהן תאכל בתרומה תנא הכי לאשמועינן דלא תימא דכי אמרינן מקודשת לשני ה"מ לחומרא בלבד קמ"ל דליתא אלא מקודשת לשני לגמרי ואין חוששין לקדושי ראשון כלל ואגב דתני ברישא הכי תנא נמי בסיפא בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל לא תאכל בתרומה אע"ג דמילתא דפשיטא היא דהא תנא ליה מקודשת ואינה מקודשת. א"נ היכא איצטריכא ליה דסד"א נהי דלענין ערוה חמורה חששו לקדושי שני לענין תרומה לא ניחוש קמ"ל. אבל בפי' המשנה להרמב"ם ז"ל מצאתי ומה שאמר בת כהן לישראל חוזר לפסקא ראשונה והוא מה שאמר הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום שהיא אוכלת בתרומה כל אותן שלשים יום ואם אמר לה מעכשיו ולאחר שלשים יום אינה אוכלת בתרומה מעת שקיבלה הקדושין ע"כ. ונראה שהוא גורס בת כהן לישראל תאכל בתרומה ומפ' בשלא בא אחר וקידשה וסד"א כיון שקבל הקדושין לאחר שלשים יום אף מהיום לא תאכל בתרומה משום דמחלנא במקודשת מעכשיו קמ"ל והיכא נמי דלא בא אחר וקדשה מיירי וסד"א כיון שקבלה מעכשיו ולאחר שלשים יום אף מעכשיו תאכל קמ"ל דלא עכ"ל הר"ן ז"ל. ולענ"ד פירוש לפירושו ז"ל דאע"ג דמתני' קתני בין ברישא בין בסיפא ובא אחר וקדשה ס"ל להר"ן ז"ל לדעת הרמב"ם ז"ל דלענין תרומה כי קתני להו במתני' ליכא שלא בא אחר וקדשה קתני להו ופסקא ראשונה דקאמר היינו רהם של כל בבא בין בבא דלא אמר מעכשיו בין בבא דאמר מעכשיו כך נ"ל והיה לי דרך אחרת ודחיתיה מפני זו. מכל מקום לפי דעת הר"ן ז"ל אליבא דהרמב"ם ז"ל נראה שצריך לשנות בפירוש הרמב"ם ז"ל כך. ואומרו בת כהן לישראל תאכל בתרומה וכו'. ולפי מה שפירש רעז"ל נראה שהוא מסכים לגרסת הרמב"ם ז"ל וגרסינן הכי ברישא דמתני' מקודשת לשני בת כהן לישראל תאכל בתרומה בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה וזה שכתב בסוף לשונו ז"ל ואם בת ישראל לכהן היא לא תאכל בתרומה שעדיין אינה אשת כהן. וביד פ"ח דהל' תרומות סי' ח'. וגירסת הירושלמי ברישא בת ישראל לכהן תאכל בתרומה ובסיפא בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה ועלה דסיפא קאמר התם ב"כ לישראל לא תאכל לכן צריכא שאפילו השני כהן ע"כ: **מקודשת ואינה מקודשת** ואפילו לאחר שלשים יום וצריכה גט משניהם להתירה לאחר ואסורה לשניהם אא"כ נותן האחד גט. וטעמא משום דמספקא לן האי ולאחר שלשים יום אי תנאה הוי ואם לא תחזור בי בתוך שלשים יום יהו קדושין מעכשיו או אי חזרה הוי ממאי דאמר מעכשיו וקאמר איני אומר מעכשיו אלא שתקדשי לי לאחר שלשים יום ולא אמר מעכשיו אלא כדי שהיא לא תוכל לחזור בה אבל הוא רוצה לחזור בו הלכך לעולם היא בספיקה דאי תנאי הוא קדושי ראשון חיילי קדושי שני לא חיילי ואי חזרה הוא קדושי שני חיילי קדושי ראשון לא חיילי. גמרא אליבא דרב אבל שמואל ס"ל דודאי תנאה הוי ומקודשת לשני עד שלשים יום ולאחר שלשים יום פקעי קדושי שני וגמרי קדושי ראשון: **ואם בת ישראל לכהן היא או בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה.** ובמסכת התם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל הגיה ברישא מקודשת לשני בת כהן לישראל תאכל בתרומה וכתב רישא בת כהן לישראל ובת ישראל לכהן תאכל בתרומה ובסיפא הינה מקודשת ואינה מקודשת בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה. וכתב אהאי סיפא כך מצאתי בכל הספרים ע"כ: **ב הרי**

ז מקודשת ויתן גרסי' ובגמ' הוא שמפרש רב הונא והוא יתן פי' דמי שיתן הויא מקודשת למפרע . ורב יהודה פליג עליה דרב הונא בין הכא בין התם פ' מי שאחזו גבי הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז דתנן התם סימן ה' דרב הונא ס"ל בתרוייהו והיא תתן והוא יתן . ורב יהודה ס"ל בתרוייהו לכשיתן. והכא וגם התם בגיטין יהיב בגמ' צריכותא אמאי איצטריכו לאפלוגי רב הונא ורב יהודה בתרוייהו . עיין בגמ' דנלע"ד דבההיא צריכותא נמי מתיישב אמאי איצטריך תנא לאשמועינן האי דינא גבי גיטין וגבי קדושין למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה והא לך הסוגיא והצריכותא בארוך כאשר היא שם בגיטין דף ע"ד ס"ז מגורשת ותתן מאי ותתן רב הונא אמר והיא תתן רב יהודה אמר לכשתתן מאי בינייהו איכא בינייהו שנתקרע הנייר או שאבד קודם מתן מעות רב הונא דאמר והיא תתן תנאי בעלמא הוא וכי מקיימא ליה איגלאי מילתא דמשעת נתינה הוי גיטא דכל ע"מ כאומר מעכשיו דמי ועל מנת כן דליקיים הלכך אינה צריכה שימנו גט שני ורב יהודה דאמר לכשתתן צריכה שימנו גט שני דלכשתתן כבר אזל ליה גיטא ותנן נמי גבי קדושין כה"ג האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאתן לך מאתים זוז הרי זו מקודשת ויתן ואתמר מאי ויתן רב הונא אמר והוא יתן רב יהודה אמר לכשיתן מאי בינייהו איכא בינייהו שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר קודם מתן מעות רב הונא דאמר והוא יתן תנאה בעלמא הוא מקיים תנאיה ואזיל והוו קדושיה קדושין למפרע וה"ל שני אינן כלום רב יהודה דאמר לכשיתן לכי יהיב לה הוא דהוו קדושין השתא לא הוו קדושין וצריכא דאי אשמועינן גבי קדושין בהא קאמר רב הונא והוא יתן משום דלקרובה קא אתי הלכך מעכשיו קאמר לה משעה שאתן בה אבל גבי גירושין דלרחוקה קאתי ומסתמא בקושי הוא מגרשה הלכך אימא דמודה ליה לרב יהודה דלכשתתן קאמר וקסבר דהכי והכי מפייסנא לה ואי אשמועינן גבי גירושין ה"א בהא קאמר רב הונא והיא תתן משום דלא כסיף למתבע מעותיו מינה הלכך לא צריך ליה למיהוי גיטא בזמן מעות ומעכשיו קאמר לה אבל גבי קדושין דכסיפא איהי למתבעיה אימא מודי ליה לרב יהודה. ואי אשמועינן גבי קדושין בהא קאמר רב יהודה לכשיתן משום דכסיפא למיתבעיה אבל גבי גירושין דלא כסיף למיתבעה אימ' מודי ליה לרב הונא ואי אשמועינן גבי גירושין בהא קאמר רב יהודה לכשתתן משום דלרחוקה קאתי אבל גבי קדושין דלקרובה קאתי אימא מודי ליה לרב הונא צריכא ע"כ: **על מנת שאתן ליך מכאן ועד שלשים יום וכו'**. ביד שם פ"ז סי' י': **ע"מ שיש לי מאתים זוז** וכו'. על סוף סימן נ' ביד שם פ"ז סי' ב' ג' ד' ה': **ויש לו** וכל שיש לו אפילו במדי הרי זה מקודשת ולא אמרינן לגרמותה לא נתכוון הר"ן ז"ל. עוד כתב גבי הא דאמרינן בגמ' שאם לא נודע שיש לו ה"ז מקודשת מספק דבתוספתא נמי תניא ע"מ שיש לי ביד פלוני אע"פ שאמר אין לו בידו מקודשת שמא עשו קנוניא כלומר והוו קדושי ספק ומיהו כל שבידו חזקה שהיא שלו ומקודשת קדושי ודאי ואע"פ שאין לנו עדים שהן שלו ע"כ: **ע"מ שאראיך מאתים זוז ה"ז מקודשת ויראה לה**. אית דגרסי ויראנה. וכתוב בטור שם סימן ל"ח בשם הרמ"ה ז"ל אפילו איכא סהדי דיכיל לאחזויי לה לא הוו קדושין עד דמחזי לה דלהכי א"ל ע"מ שאראיך ולא אמר לה ע"מ שיש לי דלא ניחא לה למיסמך אסהדי עד דמחזי לה ומכי מחזי לה אינגלאי מילתא דמעיקרא תפסי בה קדושין ע"כ: **ואם הראה על השלחן** כך נ"ל בתחילת דבור האחרון דרבינו עובדיה ז"ל: **ב על מנת שיש לי בית כור עפר**. בתשובות הרשב"א ז"ל סי' רי"ח. ובגמ' מסיק דאם היה שם בזה בית כור עפר נקעים או סלעים גבוהים עשרה טפחים והנקעים מלאים מים שאינם ראויין לזריעה אינם נמדדין בכלל הבית כור עפר ואינה מקודשת אבל אם אינם מלאים מים אע"פ שעמוקים עשרה טפחים נמדדין עמה ומקודשת ואם אינם עמוקים או גבוהים עשרה טפחים אע"פ שהנקעים מלאים מים נמדדין עמה דהנקעים נקראין אגנות השדה והסלעים הפחותים מעשר טפחים נקראים סדראות השדה ומקודשת דמאי אמר לה אלא טרחנא וזרענא ומייתינא . והעלה הר"ן ז"ל שאפילו יש לו במקום אחר בית כור קרוב ממנו יכולה לומר ברצונה אילך לאותו מקום רחוק וכדאמרינן בירושלמי בפירקין לעיל גבי מרחץ רחוק ונמצא קרוב יכלא למימר בעיא הוינא מטרפסא אזלא מטרפסא אתיא ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל וכי אמרינן בנקעים עמוקים עשרה טפחים אין נמדדין עמה כתב רש"י ז"ל בפ' בית כור דבעינן נמי שיהו רחבין ד' על ד' הא לאו הכי נמדדין עמה ובירושלמי בעי לה וכו': **ואם הראה בבקעה** ואפי' באריסות בתי אבות דמ"מ אינה שלו ואי מפסיד נמי יכול בעל הקרקע לסלוקיה ע"כ מהר"ן ז"ל. ובטור אבן העזר סימן ל"ח: **ד ר' מאיר אומר וכו'**. בפ"ק דנדרים דף י"א: **כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי** שנאמר ויאמר משה אליהם אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם וגו' ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזה ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם בארץ כנען וגו' כתב הר"ן ז"ל כל הנך וכו' לאו תנאי כפול בלחוד בעי ר"מ דה"ה דבעי כל אחר דקדוקי התנאים והן חמשה דברים תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ותנאי קודם למעשה ושיהא אפשר לקיים המעשה ע"י שליח דכולהו איתנהו בתנאי בני גד ובני ראובן ע"כ. וכתב הרמב"ם ז"ל דר"מ חולק על כל הבבות הקודמות אפי' אם אמר על מנת וכן נ"ל בפי' רש"י ז"ל כגון ה"ז [גיטך] ע"מ שתתני לי ק"ק זוז ולא פירש לכפול ואם לא תתני לא יהא גט אין כאן תנאי של מאתים זוז כלל ואפי' לא נתנה הוי גט ע"כ. וביד ר"פ ששי דהלכות אישות. ובטור א"ה סי' ל"ח וסי' קמ"ג: **רבי חנינא בן גמליאל אומר וכו'**. אתנאי כפול בלחוד פליג כן פירש רש"י ז"ל וכתבו עליו תוס' והר"ן ז"ל דלא נהירא דכיון דאשכחן בעלמא דפליגי רבנן עליה דר' מאיר באחריני ה"נ דפליג עלייהו ר' חנינא בן גמליאל אלא דלא חש לאפלוגי אלא בתנאי כפול משום דסברא לא צריכי טעמי' דמעשה שהיה כך היה אבל בכפל ודאי צריך טעם למה הוצרך לכפול התנאי ע"כ. ועיין במ"ש בשם הר"ן ז"ל בפ' התקבל סי' ח': **צריך הדבר לאומרו שאלמלא כן יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו** [פי' התוס' דה"פ שאפי' וכו' לא מיבעיא] וכו' פי' דקשה אדרבא אפכא ה"ל למיתני שאפילו בארץ הגלעד שכבר טרחו בכבושה לא ינחלו וכ"ש בארץ כנען שלא טרחו ולא עברו עם אחיהם [והכי כתבו התוס' דה"פ] ורש"י ז"ל פי' בגמ' דה"פ נ"מ בארץ הגלעד שחביבה להם ובחרו בה שלא יטלו אלא אפי' בארץ כנען שאינה חביבה להם לא יטלו . וכתבו התוס' אי לא כתיב ארץ כנען ה"א בתוככם בארץ גלעד פי' בקונטרס דאם לא יעברו יטלו חלקם כפי המגיעם בארץ גלעד שאחזו בה כבר והם סייעו לכובשה אבל בארץ כנען כלל כלל לא שהרי לא סייעו לכובשה קמ"ל דאעפ"כ יטלו וקשה וכי איזו סברא היא שישבו בבתיהם וירשו עם אחיהם שיצאו למלחמה לכך נראה לר"י לפ' דפשטיה דקרא הכי אם יעברו חלוצים בראשי הגולה להיות ראשונים במלחמה בשכר טובה זו שיעשו עם אחיהם תנתן להם ארץ הגלעד [כו' ועי' בתוי"ט] ובגמ' איכא כמה קראי דמוכחי כר"מ וחד קרא איכא דמוכח כר' חנינא בן גמליאל והתם מתרץ להו אליבא דתרויהו: **ה המקדש את האשה ואמר כסבור הייתי** וכו' פ' האיש מקדש דף כ' . וביד ספ"ח דהלכות אישות . ובטור א"ה סי' ל"ח . ואית דגרסי מלת כסבור סבור בלא כף. ואית דגרסי' בל' זכר וכן מצאתי שהה"ר יהוסף ז"ל כתב וי"ו בכל מלות כהנת: **האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר** כו' וכן האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקודשת לי לא אמר כלום. וטעמא דכולהו משום דהוי דבר שלא בא לעולם שעכשיו אין בידו לקדשה והא דתנן בהדייהו לאחר שיחלוץ ליך יבמיך לרב דאמר בפ' האשה רבה דאין קדושין תופסין ביבמה אתי שפיר ושמואל דאמר התם בעניותנו צריכה גט כלומר דמספקא ליה אי תפסי אי לא תפסי מוקי לה כר"ע דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין דהכי מוקי לה ריש לקיש התם ולדידן דקיימ' לן כשמואל ולא קיימא לן כר"ע הוי ספק מקודשת דדילמא תפסי בה קדושין השתא וה"ל כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום הר"ן ז"ל: **האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר** וכו' פ' האשה רבה דף צ"ב אבל שם בדף נ"ג ובפ' אע"פ בדף נ"ח ברייתא בפלוגתא דר"מ אומר מקודשת וג"כ איתא נברייתא בפירקין וכמו שאכתבנה בסמוך בס"ד וג"כ איתה בפ' שנים אוחזין ד' ס"ז, וע"ש בנמוקי יוסף בדף הכתוב עליו ע"ג. גם בפ' הספינה דף ע"ט איתה למילתיה דר' מאיר: **לאחר שתמות אחותיך** ג' מילות הללו מתקן הר"ר יהוסף ז"ל: **לאחר שיחלוץ ליך יבמיך** ירושלמי פ"ק דיבמות וביד שם פ"ז סי' י"ד ט"ו ט"ז ובטור א"ה סוף סימן מ': **אם היתה אשת חברו מעוברת והוכר עוברה דבריו קיימין ואם ילדה נקבה מקודשת**. מסוגיית התלמוד משמע שאינו מנוסח המשנה הר' חנינא הוא דאמר עלה דמתני' או על ברייתא לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימין וכן בירושלמי ג"כ ליתיה וגם במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל נמחק וכתב כן מצאתי בכל הספרים דל"ג זה ע"כ וכן עיקר. אע"ג דמתוך פי' הרמב"ם ז"ל משמע קצת דגריס ליה אינם א"א דברי עצמו וכן משמע ג"כ מתוך פי' מגיד משנה פ"ז דהלכות אישות. בפי' רעז"ל שכתב והוכר עוברה דבריו קיימין כתב הרמב"ם ז"ל דאין לו לבוא עליה עד שיקדשנה קדושין שניים שאין אדם מקנה דשלב"ל ע"כ. אמר המלקט והיינו דלא כר"א בן יעקב ורבי ור' מאיר דאינהו ס"ל אדם מקנה דשלב"ל ראב"י גבי פירות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה על פירות ערוגה תלושים לכשיתלשו שליש אלו המחוברין ויתלשו והביאו שליש ונתלשו דבריו קיימין ורבי גבי האומר לעבד לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו ור"מ עלה דמתני' הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שתמות אחותיך לאחר שיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת ר"מ אומר מקודשת ר' יוחנן הסנדלר אומר אינה מקודשת ר' יהודה הנשיא אומר מקודשת ומה טעם אמרו אינה מקודשת משום איבה פי' איבת אחותה ואיבת בעלה ואתא כר' מאיר ס"ל. וכתבו תוס' ז"ל דמדלא קתני בהאי ברייתא אם ילדה אשתך נקבה אלמא דאפילו לר"מ אינה מקודשת אבל אם הוכר עוברה היינו הביאה שליש דר' אליעזר בן יעקב מקודשת ור"מ ור"א בן יעקב אמרו דבר אחד. ועיין בהר"ן ז"ל שכתב דאע"ג דר"מ ס"ל אדם מקנה דשלב"ל אפילו בפירות דקל שלא באו לעולם כלל וראב"י בעי שבא לעולם קצת מכל מקום בחדא שיטתא אזלי דאדם מקנה דשלב"ל ויש לנו כיוצא בזה בפ"ק דסוכה דאמרינן כולהו ס"ל סוכה דירת קבע בעינן אע"ג דפליגי אהדדי כמו שכתבתי שם ע"כ:

ו האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאדבר עליך לשלטון וכו' הרא"ש פ' מי שאחזו דף ק"ע תוספתא בפלוגתא. והתוס' פ' האיש מקדש דף נ"ב . וביד פ"ה דהלכות אישות סי' י"ט וברפ"ז וז"ל שם פ"ה ודבר עליה לשלטון והניחה השלטון ולא תבעה הינה מקודשת אא"כ נתן לה פרוטה משלו שהנאה שבאה לה מדבריו הרי היא כמלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת ע"כ. וברוב הנוסחאות אני רואה כפועל בכ"ף. וגם הר"ר יהוסף ז"ל לא שלח במלה זו את ידו. ובטור אבן העזר סימן ל"ח וז"ל שם אם יש עדים שעשה עמה כפועל ודבר עליה לשלטון מקודשת בודאי ואם אין עדים מקודשת מספק עד כאן. וכתב עוד שם בשם התוס' שכיון שדבר עליה לשלטון ועשה עמה כפועל מקודשת ואינה יכולה לומר למלאכה זו לא הייתי חפצה לדברים הללו לא חפצתי ובתוספתא קתני אם דבר עליה כדרך המדברים מקודשת משמע שהדברים ידועים הם שיש לו לדבר עליה כשאומר ע"מ שאדבר עליך לשלטון ע"כ. כפועל כפעולת יום אחד ולאו דמקדש לה בשכר פעולה דכיון דקיימא לן ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף וכו' ותנא ברא סבר אינה לשכירות אלא לבסוף. ובגמ' פריך ומאי דוחקיה דריש לקיש לאוקומי למתני' בישנה לשכירות ובדיהיב לה פרוטה ותירץ רבא דמתני' קשיתיה מאי אריא דתני על מנת ניתני בשכר אלא ש"מ כל ע"מ היכא דיהיב לה הוא. והכי איתא בהדיא בתוספתא ונתן לה פרוטה אבל אם אמר לה במה שאדבר או במה שאעשה אם הוא ה"ז מקודשת פי' דס"ל אינה לשכירות אלא לבסוף ולא הוי מלוה ואם לאו אינה מקודשת: **ע"מ שירצה אבא** פי' החתן מדבר הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבי. ובגמרא מפרש רב יוסף בר אמי שירצה אבא היינו שלא ימחה אבא וכשקבע זמן למחאתו וכו' כדפירש רעז"ל . ובפ' המדיר דף ע"ג איתא ברייתא בפלוגתא הריני בועליך ע"מ שירצה אבא אע"פ שלא רצה האב מקודשת ר"ש בן יהודה אמר משום ר"ש רצה האב מקודשת לא רצה האב אינה מקודשת ומפ' התם דבהא קמיפלגי מ"ס ע"מ שירצה האב ע"מ שישתוק האב והא שתיק ליה ומר סבר ע"מ שיאמר הן והא לא אמר הן. וכתב הרא"ש ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל כתב כאוקמתא דר' ינאי וכן מסתבר דמתני' סתמא בלא קביעות זמן ע"כ אכן בפירוש המשנה נקט לפרושי בקביעות זמן כדפירש רעז"ל . ואוקמתא דר' ינאי הוא דרישא בחד טעמא ומציעתא וסיפא בחד טעמא פי' הך סיפא דקתני מלמדין לא מיתוקמא כרישא בע"מ שישתוק אלא בע"מ שלא ימחה וכל כמה דמחי עקר להו שהרי לא קבע זמן למחאה ורישא ליכא לאוקומה בהכי דא"כ מה רצה האב והלא יש בידו יכולת למחות לעולם ואין כאן קדושין לעולם וע"כ הכי מיתוקמא רישא בשאמר ע"מ

שישתוק

שישתוק וסיפא בשאמר ע״מ שלא ימחה אבא והכי קתני ע״מ שישתוק אבא שתק אבא ה״ז מקודשת לא שתק אלא מיחה לאלתר אינה מקודשת ואם אמר ע״מ שלא ימחה מת האב עד שלא מיחה ה״ז מקודשת אבל כל ימי חייו אינם קדושין מת הבן מלמדין וכו׳ . וכתוב בהר״ן ז״ל דיש ספרים שגורסין בסוגיית הגמרא רישא ומציעתא בחד טעמא וסיפא בחד טעמא והאריך לפרש סוגיית הגמ׳ כפי שתי הגרסאות גם כתב דלדעת הרמב״ם והרשב״א ז״ל כאומר ע״מ שירצה אבא כאומר ע״מ שיאמר אין ורב יוסף בר אבא נמי הכי ס״ל דשירצה משמעו דאמר אין וכי קאמר דאמר ע״מ שלא ימחה אבא היינו דאמר הכי בהדיא ואע״ג דתנן ע״מ שירצה לאו דאמר לה הכי אלא דמשום דמי שאינו מוחה הוא מתרצה נקט לה פתאי ליפנא וסמך התנא בזה על בנות משנתנו שאינם מתיישבות אלא בכך ומסרו לחכמים ולעולם דע״מ שירצה ממש דאמר אין משמע והביא ראיה מן התוספתא וכו׳ ולדעת הרמב״ן ז״ל הוי כאומר ע״מ שלא ימחה והאריך על זה ע״ש או במגיד משנה . ועיין בשלחן ערוך סימן ל״ח סעיף ח׳ ט׳ י׳ . גם בספר הלבוש : **ז קדשתי את בתי** וכו׳ נאמן אף לכונסה כרב אסי דתניא כותיה וכתב הר״ן ז״ל ואע״פ שאין דבר שבערוה פחות משנים ועד אחד דמהימן לומר מת בעליך ה״ט משום דאיהי דייקא ומנסבא ומתוך חומר שהחמרת עליה בסופה והכא ליתיה להאי טעמא התם הוא להוציאה מחזקתה אבל זה שמעמידה בחזקתה אלא שאומר שנתקדשה לו נאמן ע״כ . ודלא כרב דאמר נאמן ליתן גט משום דאין אדם חוטא ולא לו פי׳ חוטא להתיר אשת איש חנם אם לא היה אמת שהוא קדשה ואינו נאמן לכנוס דאימא יצרו תקפו . ובי״ד פ״ט דהלכות אישות סי׳ י׳ י״א י״ב י״ג . ובטור א״ה סוף סימן ל״ז : **זה אומר אני קדשתיה וזה אומר אני קדשתיה שניהם נותנים גט** להתירה לשוק: **ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס** כתב הר״ן ז״ל ומיהו משמע שהשני שבא לכנוס אחר גירושי ראשון שצריך קדושין אחרים שהרי הראשון הכניסה בספק לחבירו זה ע״כ :

ח קדשתי את בתי קטנה קדשתיה וגירשתיה וכו׳ בי״ד פי״ח דהל׳ איסורי ביאה סי׳ כ״ד ובטור א״ה סוף סי׳ ל״ז . וע״ש בספר הלבוש סעיף כ״ה . **קדשתיה וגרשתיה בשהיא קטנה** לאו דוקא קטנה אלא אפי׳ נערה וכן הוא מפורש שם בטור וכמו שאכתוב עוד בסמוך בס״ד : **נשבית ופדיתיה** וכו׳ אינו נאמן לפסלה מן הכהונה דבנפשה הימניה רחמנא לאב דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה לאיש אסרה על הכל שאין אנו יודעין למי וכי אמר הזה התירה לזה ובין אם היא נערה או אם היא קטנה מהימן אבל בבוגרת לא מישתעי קרא דנערה כתיב בפרשה הלכך לא מהימן משגדלה ולשבויה לא הימנוה כלל . והקשה הר״ן ז״ל והמגיה בשבויה מגו דאי בעי אמר קדשתיה וגרשתיה דמהימן ופסיל לה מכהונה . וי״ל דמגו לאו טענה לא אמרינן והכא האי טענה היא לפי שעכשיו הוא רוצה לפוסלה בין לענין תרומה בין לענין כהונה וכי אמר גירשתיה לא פסיל לה אלא לכהונה וכי תימא הינה בת כהן בת ישראל מאי איכא למימר שהרי כל כך הוא פוסל כשאמר קדשתיה וגרשתיה כאילו נשבית ואילו תנא פסיק ותנא אינו נאמן . נ״ל דהיינו טעמא משום דכיון דבנשבית פוגם אותה יותר שאילו היתה בת כהן היתה פסולה מן התרומה ובקדשתיה וגרשתיה אינו פוגם אותה כל כך מש״ה אפילו בבת ישראל אינו נאמן ואחרים אמרו דכיון דמה שהאמינה תורה לאב חדוש הוא שהרי לא היה ראוי להיות נאמן יותר מעד אחד דעלמא דיינו שנאמין אותו באותה טענה עצמה אבל אין אומרים מגו מחמתה דאין לנו בו אלא חדושו בלבד עכ״ל ז״ל ובטור א״ה סימן ז׳ סעיף ח׳ ובשלחן ערוך ובלבוש : **יש לי בנים** וכו׳ פ׳ יש נוחלין דף קל״ד וכתב שם רשב״ם ז״ל בשעת מיתתו אורחא דמילתא נקט ע״כ . ובי״ד רפ״ג דהלכות יבום . ובגמרא מוקי אביי למתני׳ דלא מוחזק לן לא באחי ולא בבני אמר יש לי בנים נאמן דאחזקה קמייתא הוא דקא מוקי לה להיות מותרת לשוק ואפילו אתו סהדי דאית לו אח מותרת לשוק אמר יש לי אחים אינו נאמן לא כל הימנו לאוסרה אעלמא ובהכי אתיא מתני׳ אפילו כר׳ נתן דפליג עליה דרבי בברייתא ופירש הר״ן ז״ל מוחזק לן לא שיש עדים בדבר אלא חזקה בעלמא שכך שמענו עליו ע״כ*) :

המקדש את בתו סתם פ׳ האיש מקדש דף נ״א . ובי״ד כולה מתניתין עד סוף סי׳ י״ב בי״ד פ״ט דהלכות אישות סי׳ ח׳ ט׳ ט״ו . ובטור אבן העזר סי׳ ל״ז וסי׳ ק״ז .

ט מי שיש לו שתי כתי בנות פ׳ קונם דף ס״ג ובפ׳ האיש מקדש ד׳ נ״א ובטור א״ה סי׳ ל״ז וכתב שם ב״י שכולן כו׳ ופי׳ הר״ן ז״ל שתי כתי בנות משתי נשים שנשא השני׳ לאחר מיתת הראשונה וכו׳ והוא לשון רש״י ז״ל ויש לתמוה אמאי אצטריך לפרושי שנשא שני׳ לאחר מיתת הראשונה : **ואמר קדשתי את בתי הגדולה** אמר לבעל בשעת קדושין קדשתי את בתי הגדולה כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות . מפרשינן בגמ׳ דבשאין בכת שניה אלא גדולה וקטנה עסיקינן שאילו היו אמצעיות בכת שניה אפי׳ לר״מ היו מותרות משום דלא מקרייא גדולה אלא א״כ היא גדולה לגבי כל כת שניה כמו אילו לא היתה לו אלא כת אחת דאמצעית לא קרי לה גדולה אלא במה קרי לה והיינו דלא קתני איני יודע אם אמצעיות שבקטנות ואע״ג דלא קתני נמי איני יודע אם אמצעית שבגדולות אע״ג דודאי אסורות שהרי אין הגדולות לכל כת שניה הנהו לא איצטריכו להו למיתני דכיון דקתני איני יודע אם קטנה שבגדולות ממילא משמע דכ״ש אמצעיות שבגדולות עכ״ל הר״ן ז״ל בשינוי לשון קצת להרחבת ביאור הענין כפי ענ״ד. ולשון רש״י ז״ל אבל אי הוה בכת שניה אמצעיות הוה תני מתני׳ חוץ מן הקטנות שבקטנות ולא הוה תני חוץ מן הקטנה ע״כ . ומפרשינן בגמ׳ דלרבא דס״ל בפ׳ האיש מקדש דקדושין שאין מסורין לביאה לא הוו קדושין ומתניתין דקתני כולן אסורות משמע דהוו קדושין ומש״ה כולן צריכות גט מוקי לה למתני׳ כשהוכרו ולבסוף נתערבו פי׳ שבשעת קדושין פירש לו איזו גדולה מהן הוא מקדש לו ולבסוף שכח איזו גדולה פירש לו ומש״ה כולן צריכות גט וקאמר התם דמתני׳ דייקא כותיה דקתני ואיני יודע ולא קתני ואינו ידוע אבל לאביי אע״ג דהלכתא כותיה לשון מתני׳ דחוק דס״ל למיתני ואינו ידוע : **דברי ר״מ ר׳ יוסי אומר** וכו׳ י״ס דגרסי דברי ר״מ חוץ מן הגדולה שבגדולות ר׳ יוסי אומר וכו׳ וכן בסיפא גרסי׳ דברי ר׳ מאיר חוץ מן הגדולה שבגדולות ר׳ יוסי אומר וכו׳ וכן הגיה הר״ר יהוסף ז״ל וכתב כן מצאתי בכל הספרים . ובנדרים פ״ח כתבינן דלא קשה דר׳ מאיר אדר״מ ודר׳ יוסי אדר׳ יוסי משום דעד לפני הפסח ר״מ אומר אסור עד שיגיע ר׳ יוסי אומר וכו׳ ע״ש :

י האומר לאשה קדשתיך פ׳ בתולה נשאת דף ע׳. ובטור א״ה כולה מתני׳ עד סוף סי׳ י״א בס׳ מ״ח : **והיא מותרת בקרוביו** נראה דמ״מ צריך ליתן לה גט. אח״כ מצאתי בהר״ם איסרלין ז״ל שכתב שם בהגהה בשולחן ערוך סימן מ״ח שהאומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני וכפאוהו ליתן גט משום חשש שמגע לנושאה אין האשה נאסרת בקרוביו מחמת הגט ע״כ . בלבוש שם כל מקום שאמרנו כשאמרה האשה לאיש קדשתני והוא אומר לא קדשתיך הרי היא אסרה על עצמה לעולם כולו לפיכך מבקשים ממנו שיתן לה גט להתירה וכשיתן לה גט אע״פ שהוא אינו מודה בקדושין וכבר אמרנו שהוא מותר בקרובותיה ואחר שיתן גט נאסר כדי שלא יאמרו שהוא נושא קרובת גרושתו שלא ידעו שאינו נותן הגט אלא בשבילה להתירה לעלמא וכתב מורי מהרמא״י ז״ל וז״ל אבל אם הוא אומר קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני וכפאוהו ליתן גט משום חשש שהיו נמנעין מלנושאה אין האשה נאסרת בקרוביו מחמת הגט עכ״ל ול״ע ע״כ : **קדשתיך והיא אומרת לא קדשת אלא בתי** וכו׳ הוא מותר בקרובות קטנה פי׳ אם יש לה אחות מאב אחר או בת אם היתה כבר נשואה ואפילו גט אינה צריכה דאי בעיא גט הוי ליה גרושתו ונאסר בקרובותיה (וה״ה שהיא נאסרת בקרוביו) ובירוש׳ איכא מ״ד דר״מ פליג עלה במכל שכן דמתני׳ דלעיל . גמ׳ איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל המקדש בעד אחד אין חוששין לקדושיו ואפילו שניהם מודים לדברי העד משום דילפינן דבר דבר מממון ואע״ג דהתם קיימא לן דהודאת בעל דין כמאה עדים דמיא התם טעמא משום דאינו חב לאחרים בהודאתו שאינו נפסד אלא הוא אבל הכא קא מחייב נפשה דאסר לה אכולי עלמא וגם נאסרת בקרוביו כשם שהוא נאסר בקרובותיה וכן הלכתא ואי קשיא הא דתנן האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותיה דמשמע דחיישינן לקדושין אפי׳ על פי עצמו מוקמינן לה בגמ׳ דמתניתין מיירי כגון דאמר לה קדשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים : **קדשתני והוא אומר לא קדשתיך** וכו׳ גמ׳ אמר שמואל מבקשין הימנו ליתן גט אע״פ שנאסר בקרובותיה ואם נתן גט מעצמו כופים אותו ליתן כתובה וכתב הר״ן ז״ל ומשמע מהכא לכאורה דארוסה יש לה כתובה דליכא למימר דהכא בשכתב לה דא״כ היאך מכחישין זה את זה והלא מספר כתובתה נלמוד שקדשה אבל אינה ראיה דאיכא למימר דבאתרא דכתבי כתובה והדר מקדשי עסקינן וכן כתבו תוס׳ ז״ל ולמ״ד דסבר דאין לארוסה כתובה כתב הרב המגיד בפ״ט מהלכות אישות דלדבריהם הכא בשכתב לה וא״ת היאך יכול לומר לא קדשתיך י״ל דמיירי במקום שכותבין כתובה ואח״כ מקדשין ע״כ :

יא קדשתי את בתך וכו׳ ירוש׳ רב הונא אמר מפתים אותו ליתן גט וכופין אותו ליתן קנס הגע עצמך חבר והיה יודע שחייב גט וקנס והלך וכנס את אחותה מוציאין את הודאי מפני הספק :

יב כל מקום שיש קדושין ואין עבירה האי כללא לאו דוקא שהרי כו׳ לשון ר״ע ז״ל . אמר המלקט ולפי זה מתני׳ ר׳ יוסי היא דקיי״ל כותיה ודלא כר״י דאמר גר לא ישא ממזרת ויש קדושין ויש עבירה הוא והולד הולך אחר הפגום : **הולד הולך אחר הזכר** בי״ד פי״ט דהל׳ איסורי ביאה סי׳ ט״ו ט״ז . ובטור א״ה סי׳ ח׳ : **ואיזו זו כהנת** וכו׳ פירושו איזה ענין הוא שיש קדושין ואין עבירה זו כהנת וכו׳ והכי נמי מתפרשי כולהו בבי דקתני במתני׳ ואיזה זו ואפילו בבא בתרייתא שייך לפרושי נמי הכי ושם בס״ד נוסיף ביאור. ובגמרא אמרי׳ דלהכי תנא ואיזו זו כהנת לויה וישראלית למעוטי דיש אחרים אע״פ שיש קדושין ואין עבירה כגון אלו דתנן במתני׳ אעפ״כ הולד הולך אחר הפגום וכר׳ יוסי וכדכתיבנא ופרכינן ומידי אחרינא לא אזיל אחר הזכר גבי יש קדושין ואין עבירה והתנן לקמן באידך פירקין בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם אלמא אחר הזכר ומיקרייא חללה ומשני דכר׳ דוסתאי ס״ל לתנא דידן דאמר בתם כשירה לכהונה כדכתיבנא בפירקין דלקמן סי׳ ו׳ והדר פריך והרי ישראל שנשא חללה דבתו כשירה לכהונה דיש קדושין ואין עבירה ומשני תנא כל מקום דרישא לאתויי הא ופרכינן ונתנייה בהדיא ומשני משום דלא מתני ליה דהיכי ניתני כהנת לויה וישראלית וחללה שנשאת לכהן ללוי ולישראל וחללה לכהן מי חזיא ומרבה נמי מגרי שנשא מגיורת דאמרינן שהולך אחר הזכר והוי שלישי ומותר לבא בקהל ה׳ כרבה בר בר חנא ואיידי דתנא רישא כל מקום ואיזו זו תנא נמי סיפא כל מקום ואיזו זו . והקשו התוספות דכי היכא דמשני תלמודא אישראל שנשא חללה דתנא כל מקום לאתויי אמאי לא משני נמי אחלל שנשא בת ישראל הכי ולא ליצטריך לאוקמה כר׳ דוסתאי ותרצו דא״כ מצו למפרך ונתנייה בהדיא ולא מצי לשנויי הכא נמי משום דלא מתני ליה דהיכי נתנייה דהא ודאי מצי למיתני במתניתין כהנת שנשאת לכהן וללוי ולישראל ולחלל שהרי לא הוזהרו כשירות לינשא לפסולים ע״כ : **וכל מקום שיש קדושין ויש עבירה** תוס׳ ספ״ק דיבמות ודר״פ אלו נערות ע״א ע״ב ומכאן הוכיחו דנתינה היינו אחר שנתגיירה וכמו שכתבתי בר״פ דלקמן . ובגמ׳ פ״ק דתמורה דף ה׳ : **אלמנה לכ״ג** יש קדושין ויש עבירה דקסבר קדושין תופסין בחייבי לאוין : **וכל מי** וכו׳ תוס׳ פ׳ החולץ דף מ״ד : **וכל מי שאין לה עליו קדושין** אבל יש לה על אחרים קדושין הולד ממזר ואיזה זה הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה כגון חייבי כריתות דלא תפסי בהו קדושין וילפינן להו מקרא דכתיב כי כל אשר יעשה מכל התועבות הוקשו כל העריות כולם לאחות אשה מה אחות אשה לא תפסי בה קדושין דכתיב בה לא תקח לא תקדשנה ועוד כתיב והיתה לאיש אחר שהוא אחר אללה ולא שהיתה קרובה פרט לאחות אשה וחד קרא לכתחלה שלא יקדשנה ואידך לדיעבד דלא נתפסו קדושין אף כל עריות נמי לא תפסי בהו קדושין אבל אם קדש אשה בימי נדותה אע״ג דנדה בכרת איכא דכולי עלמא לא הוי הולד ממזר דאמר קרא ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדותה תהיה בהויה . ובי״ד פ״ד דהלכות אישות סי׳ י״ב. וכתבו תוס׳ ז״ל נראה לר״י דהך סתמא אתיא כשמעון התימני דאמר בס״פ החולץ יש ממזר מחייבי לאוין וכה״ג קאמר הכא. ועוד נר׳ לר״י דהלכה כהך סתמא אע״ג דאיכא סתמא אחרינא ביבמות כר׳ עקיבא מ״מ הך סתמא עיקר משום דמתנייתא גבי הלכתא פסיקתא דקדושין ועוד דמלינו בהרבה מקומות כי האי סתמא כדקתני התם פשיטא בני חייבי לאוין כשרין ניהו ועוד תניא איזהו ממזר כל שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת משמע דלא הוי ממזר אלא מחייבי כריתות ע״כ : **וכל מי שאין לה לא עליו ולא על** וכו׳ בי״ד עד סוף הפרק בפ׳ ט״ו דהלכות איסורי ביאה סי׳ ג׳ ד׳ : **שפחה ונכרית** לא תפסו בהו קדושין דכתיב שבו לכם פה עם החמור עם הדומה לחמור . וגבי נכרית כתיב לא תתחתן בם לא יהא לך בם תורת חתון. והולדן

כמותה

---

*) נ״ב על הגליון בזה הלשון. על הכל צ״ע לענין הדין ועוד אי״ע וחיבר בזה מוהרש״ך זלה״ה במ״ג ע״ש.

כמותן כבר פירשו רבנו עובדיה ז"ל. ולדעת הר"ן ז"ל אין מקרא לנכרית לדלא תפסי בה קדושין אלא ממילא שמעינן דלא תפסי בה קדושין כיון דולדה כמוה הוי דומיא לגמרי לשפחה דולדה כמוה ולא תפסי בה קדושין מקראי כדכתיבנא. ועיין בתוי"ט שכתב שגם קרא דשבו פה עם החמור לא גריס ליה הר"ן ז"ל בגמרא למפשט מיניה דלא תפסי קדושין בשפחה כנענית. ואני הדיוט ברב אלפס מוגה לא מצאתי רק אקרא דלא התחתן דמייתי בגמ' למפשט מינה דלא תפסי קדושין בנכרית הוא דלא הוה גריס וכמו שכתבתי. וכתבו התוס' ז"ל אהא דבעי בגמ' ולדה דשפחה כמותה מנלן ומייתי לה מדאמר קרא גבי שפחה כנענית שייחדה לעבד עברי האשה וילדיה תהיה לאדוניה לפום ריהטא משמע דס"פ כימא דישראל הבא על השפחה הולד כשר והיכי נוכל לְהכשיר באין קדושין ויש עבירה יותר מיש קדושין ויש עבירה דאמרינן דהולד הולך אחר הפגום וכי תימא דאתא לאשמועינן דאפילו בא עליה ממזר הולד כמותה ויש לו תקנה בשחרור הא ניחא אלא לר' טרפון אבל לא [לר"א] ונראה דה"פ ולדה כמותה מנלן שלא יהא קרוי בנו לשום דבר ואפילו כבנו ממזר לא הוי לא ליורשו ולא ליטמא לו ולא לייבם את אשת אחיו ולא לפטור את אשת אחיו מיבום ע"כ. וביד שם פ"ד סי' ס"ו ורפ"ט דהלכות עבדים. ובטור א"ה סי' ד' וסימן מ"ד. בפי' רעז"ל ובנכרית כתיב כי יסיר את בנך מאחרי ומדלא כתיב וכו' עד אבל אבתו לא תתן לבנך צריך להגיה לא תקח לבנך וכו'. והיינו לר"ש אבל רבנן מפקי להו בגמרא מקראי אחריני משום דלדידהו איצטריך קרא לפרושי טעמא בשבעה עממין דלא תתחתן גם משום טעם הסרה למעוטי שאר אומות שבח"ל דלאו עובדי ע"ז הן. ומהני קראי נפקי לה דכתיב גבי יפת תאר ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה והיתה דריש ביה הוי' אבל מעיקרא קודם היתר שמעת מינה דלא קרינן בה והיתה ואשכחן דלא תפסי בהו קדושין וולדה כמותה מנלן אמר קרא כי תהיין לאיש וגו' וילדו לו כל היכא דקרינן ביה כי תהיין קרינן ביה נמי וילדו לו דמשמע שמתייחס אחר אביו וכל היכא דלא קרינן ביה כי תהיין לא קרינן ביה וילדו לו אלא אחריה הוא מתייחס ופרכינן אי הכי שפחה נמי תיפוק לי ולדה כמותה מהכא ומשני אין הכי נמי אלא האשה וילדיה תהיה לאדוניה למה לי לכדתניא וכו'. וכתב הרי"ף ז"ל בפ' שני דיבמות דף ק"ז משמיה דרב נטרונאי גאון ז"ל הכי הא דתנן וכל מי שאין לה לא עליו ולא על אחרים קדושין הולד כמותה ואיזו זו ולד שפחה ונכרית ה"מ שפחה דאחרים דומיא דנכרית דלית ליה קנין בגווה אבל בא על שפחה דידיה וילדה ממנו בת אע"ג דלא נקיטא גט חירות בתו היא דאמור רבנן אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וסתמא שיחררה ולשם קדושין בא עליה (הגה"ה ולנע"ד דשמא בזה ידוקדק שנוי לישנא דמתניתין דקתני הכא בסיפא הולד כמותה ולא קתני הולד הולך אחר האם כדקתני רישא הולד הולך אחר הזכר דאי הוה קתני הכי הוה משמע לעולם הולך אחר הזכר השתא דשינה וקתני וולדה כמותה משתמע דזימנין דאין ולדה כמותה והייך בה קדושין כגון אם בא על שפחתו ובזה ג"כ אפשר שיתיישב הא דשינה נ"כ למיתני בהאי סיפא ואיזה זה ולד שפחה ונכרית ולא קתני ואיזו זו שפחה ונכרית וכדקתני בכולהו בבי דממילא משתמע דודאי קאי אולד נמי כדבכולהו באבי אע"ג דלא קתני בהו מלת ולד בתר מלות ואיזה זו. וכבר אפשר עוד לתרץ במה שהעתקתי מראיות הפסוקים או במה שנכתוב בסמוך בפי' מילתיה דר' טרפון וכו' או אפשר שבשנויין הללו בא לרמוז לנו דממעי אמו הוא חשוב כמעי בהמה כמו שנכתוב בסוף פירקין בס"ד ולא שייך מעיקרא לומר בו שולד הולך וכו'). ואם בא עליה חייב משום בתו ואם בא עליה בט חייב משום אחותו והזינן לגאון אחד דמספקא ליה בהא מילתא ומתוך דבריו נקיטינן בהא מילתא לגבי איסורא לחומרא ולענין ממונא נקיטינן לקולא ולא ירית אבל איהו גופיה לא מצי מזבני ליה ירתי ואינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין ואם קדש בת חורין צריכה גט וכו' כדמפרש התם ע"ש: יג **ר' טרפון אומר** וכו'. תוס' פסחים פ' האשה דף פ"ח ודרפ"ק דחגיגה ובגמ' פ' הערל דף ע"ח ותוס' פ"ק דבבא בתרא דף י"ג: **יכולין ממזרין** וכו'. תוס' פ' השולח גט דף מ"א: והסיקא בגמ' דאפי' לכתחלה קאמר ר"ש דכי כתיב לא יהיה קדש ומתרגמינן לא יסב גברא מבני ישראל איתתא אמה ושפחה הרי היא כבהמה וביאותיה ביאות הפקר וקדשות בישראל הוא דכתיב וא"ת ממזר אמאי מותר בשפחה שהרי חייב הוא בכל לאוין שבתורה ומיחייב נמי אלאו דלא תתחתן שהרי אסור הוא בגויה ומ"ש ממשוחרר דאסור אפילו בשפחה כדאמרי' בפרק השולח ליקח שפחה אינו יכול. תירץ ר"ת ז"ל דלאו דשפחה שאני דלא אמר רחמנא לא תקח שפחה ומדאפקיה בלשון לא יהיה קדש דמתרגמינן לא יסב גברא מבני ישראל אמה משמע שאין ממזר בכלל שכיון שילידתן בעבירה קדש ועומד הוא הר"ן ז"ל: וכתב הרי"ף ז"ל והיינו דאמר ר' יהושע בן לוי כסף מטהר ממזרים שנאמר וישב מצרף ומטהר כסף ופי' הר"ן ז"ל נראה שהרב אלפסי ז"ל היה מפרש אותה שהממזר יכול ליטהר בכספו שיקח שפחה וישאנה אבל אין נראה משמעותה כן בפ' עשרה יוחסין ע"כ: **ר' אליעזר אומר הרי זה עבד ממזר**. טעמיה דר' אליעזר מקרא דכתיב גם דור עשירי לא יבא לו הלך אחר פסולו דאפילו אין בו אלא צד ממזרת הוי ממזר ורבנן מוקמי ליה לקרא בישראל שנשא ממזרת ולאשמועינן דלא קרינן ביה למשפחותם לבית אבותם ור"א לאו אע"ג דכתיב למשפחותם לבית אבותם אתא לו אפקיה ה"נ אע"ג דכתיב האשה וילדיה אתא לו אפקיה ורבנן כל ולד במעי שפחה כולד במעי בהמה דמי שאין מתייחס אחר אביו כלל:

פרק ד

עשרה יוחסין פ' יש מותרות דף פ"ה: **עלו מבבל** נקט לא תנא הלכו לארץ ישראל לאשמועינן אגב אורחיה דארץ ישראל גבוהה מכל הארצות דכתיב לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה וגו' ולהכי נמי תנא עלו מבבל ולא קתני עלו לארץ ישראל לאשמועינן שכל עצמו של עזרא לנקות את בבל נתכוון והספרים פסוליהן והשגן עמו והדור שראו הפרשתן הכירו בהן ולא חשש שנתערבו בהן לעולם ובגמרא פליגי אביי ורבא דאביי אמר עלו מאליהם כיון שראו שהכירו בהן אנשי מקומם ורבא אמר העלום תנן בעל כרחם שלא יתערבו עם המיוחסים מאחר שאין שם בית דין לבדוק עליהם: **ונתינים** בהדיא כתיב בעזרא סי' ב' כל הנתינים ובני עבדי שלמה שלש מאות תשעים ושנים גם בסי' ח' כתיב ומן הנתינים שנתן דוד והשרים לעבודת הלוים נתינים מאתים ועשרים. ומצאתי כתוב בתוי"ט כהני הגו"ן בחיריק כמו שאתה קורא החנוכי הפלואי ע"כ. משמע שנ"ל בכולהו גרסינן להו הכי ותימה הוא בעיני דבשלמא אי הוה תני הכא הכי עשרה יוחסין עלו מבבל יהם הכהני לשון יחיד כדכתיב התם לחנוך משפחת החנוכי וכו' ניחא דגם הכא גרסינן לה כי התם אבל השתא דלא תנא אלא יוחסין לשון רבים נלע"ד דגרסי' לכולהו בנקודת צירי שהוא לשון רבים בלשון תרגום ואי כאילו תנא עשרה משפחות כהנים לוים וישראלים חללים גרים חרורים ממזרים נתינים שתוקים אסופים שנקודת הצירי בלשון תרגום לרבים תשמש במקום חיריק לרבים בלשון הקודש: **כהני לויי וישראלי מותרין לבוא זה בזה** לויי וישראלי חללי גרי וחרורי מותרין לבוא זה בזה גרי וחרורי ממזרי ונתיני שתוקי ואסופי מותרין לבוא זה בזה כך צ"ל וצריך למחוק מלות ור' יהודה אוסר דבמתני' דהכא. ופי' רש"י ז"ל אבל כהנים בחללי גרי וחרורי לא שחללה בלאו וגיורת ומשוחררת בחזקת זונה ע"כ. ור' אלעזר פליג בסמוך אמתניתין. ומכאן ג"כ הוכיחו התוספות ז"ל בר"פ אלו נערות דנתין היינו כשהוא גר דאי עדיין הוא בעבדותו לישראל ולמזבח ה' היכי קתני דחרורי מותר בנתין הא תנן ליקח שפחה אינו יכול ע"כ ובסמוך הכתוב לשון הר"ן ז"ל. ובגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר"מ פי' מתני' דקתני דעלו פסולין לארץ ישראל ומשמע דאין כל הארצות בחזקת מיוחסות חוץ מבבל כנגד אבל חכמים אומרים כל ארצות בחזקת כשרות הן עומדות ואמוראי נינהו אליבא דשמואל דאיכא מ"ד משמו דכל הארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל. עוד בגמרא הלל שונה עשרה יוחסין עלו מבבל ומותרין לבוא זה בזה. ועיין עליו בתוספות דף ע"ה שפירשו בתירוץ אחרון דמותרין לבוא זה בזה היינו כסדר דמתני' גם בתוספות רי"ד כתוב הלל שונה יוחסין וכו' פי' היינו מתני' שהיתה שנויה כך מימות הראשונים ומשום דרבי קאתי מדבית הלל נקט אמר הלל שונה וכדי לייקרה ושאין לחלוק עליה אמרינן ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל הא דתנא חרורי דמשמע דעבדים לא אליבא דר' טרפון דקיימא לן כותיה ה"ה לממזרים דמותרין בעבדים אלא דמשום דאיך השנויים במשנתנו שאין מותרין בעבדים תנא חרורי. וא"ת והני כולהו גרי וחרורי ממזרי שתוקי ואסופי היאך מותרין בנתינה והא קיימי בלאו דלא תתחתן בם דקאי אשבעה עממין בגירותן אליבא דרבא בפרק הערל וי"ל דלא מחייבי בלאו דחיתון אלא היכא דאיכא השתא דכי יסיר לפי שלא חששה תורה לייחס אלא המיוחסין אבל הפסולין לא אלא דבגיותם אסירי משום חשש הסרה אבל נתינים ששם גרים וחייבין בכל המצות לאו בני הסרה נינהו. ועיין במה שכתבתי בשמו מה הם נתינים ברפ"ג דכתובות. וכתוב בתוס' רי"ד עשרה יוחסין עלו מבבל זה שאינו מונה עבדים עמהם מפני שאינם בתורת קדושין וכל הני פסולין דמתני' קדושיהן קדושין דהא נתגיירו ואינם עבדים גמורים אלא גזרו עליהם ועשאום כעבדים להבדל ישראל מהם ותנן ואלו נערות שיש להם קנס הבא על ממזרת ועל הנתינה ועל הכותית אלמא מדיש לה קנס כגיורת חשיבא ולא כגויה ועדיפא מכהנת דאין לה קנס ע"כ. וביד פט"ו דהלכות איסורי ביאה ובפי"ש סימן ע"ו י"ו. ובטור א"ה סימן ח': ב **אסופי כל שנאסף מן השוק ואינו מכיר לא את אביו ולא את אמו** ומפרש בגמרא דאביו או אמו נאמנין עליו לומר בנו הוא זה כל זמן שהוא בשוק ואם הם שנות רעבון נאמנין עליו אפילו אחר שנאסף מן השוק: **בדוקי שבודקים את אמו** ואם אמרה לכשר נבעלתי הולד כשר כר"ג. ובגמרא פריך תנינא חדא זימנא בפ"ק דכתובות היתה מעוברת אמרו לה מה טיבו של עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא ר"ג ור"א אומרים נאמנת וא"כ ליתני התם וכן היה אבא שאול אומר כדברי ר"ג. ומשני דאבא שאול עדיפא מדרבן גמליאל דאי מהתם ה"א התם דרוב כשרים אצלה כגון פנויה דרוב העיר מכשירין לכהונה אבל היכא דרוב פסולין אצלה כגון ארוסה והיא אומרת מן הארוס הוא או פנויה ואין רוב העיר מכשירין לכהונה אימא לא צריכא. וכתב הר"ן ז"ל ומיהו אע"ג דמהימנא אפילו ברוב פסולין היינו דוקא להכשיר הולד שאם היו מחמירין בו לא היה לו תקנה אבל האשה אין מתירין אותה לינשא אלא ברוב כשרין כדאמרי' וכו' ע"כ עיין במ"ש בספ"ק דכתובות. ואיתה בתוספות פ' אותו ואת בנו דף פ"ב. וביד פט"ו דהלכות איסורי ביאה סי' י"א י"ב י"ג ובטור א"ה סי' ד'. וכתב הר"ן ז"ל על מה שכתב הרמב"ם ז"ל שם פט"ו שאפ"ה שהיא נאמנת להכשיר אינה נאמנת לפסול לומר ממזר הוא דמשמע דטעמא דלהכשיר היינו טעמא דמהימנא משום דמדאורייתא נמי כשר דדבר תורה שתוקי כשר כדאיתא בגמרא אבל לפוסלו ולהתירו בממזרת לא דלאב הימניה רחמנא מדכתיב יכיר אבל לדידה לא ע"כ: ג **כל האסורין** וכו' ירושלמי פ' הערל דף ט'. ר' אלעזר בלתי יו"ד. ואיתיה פ' החולץ דף ל"ז: **ר' יהודה אוסר** מפרש בגמ' דה"ק אפילו לר' יהודה שאוסר גר בממזרת וכו' פי' רעז"ל. אמר המלקט ומהני' כולה חד תנא היא. ובפירקין דלעיל גבי כל מקום שיש קדושין ואין עבירה כתבתי דלא אתיא כר' יהודה. ובגמ' בפירקין דף ע"ג אמר רבא דבר תורה שתוקי ואסופי כשר מ"ט וכו' אלא מעלה עשו ביוחסין. לשון הר"ם ז"ל ודאין בספקן אסור פי' משום שעשו מעלה ביוחסין ולעיל דתנן ממזרי ושתוקי ואסופי מותרין היינו מן התורה ע"כ: **ודאן בספיקן** פי' רעז"ל כגון ממזרי ונתיני בשתוקי ואסופי והוא פי' רש"י ז"ל וכתב עליו הר"ן ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל בפט"ו מהלכות איסורי ביאה התיר שתוקי ואסופי בנתינים והוא תימה ואפשר דלטעמיה אזיל שכתב בפי"ב שאיסור הנתינים אינו אלא מדבריהם ולפיכך הורה להקל בשתוקי ואסופי שאולין לומר ממזרים הם ומותרין בנתינין ור' אלעזר ורבנן בהא פליגי דרבנן סברי דכיון דשתוקי ואסופי מדינא שרו ולא אסירי אלא משום מעלה בעלמא כי עביד מעלה בכשרים כלומר למפסלינהו בישראל אבל זה בזה מותרין ור' אלעזר סבר דאפילו בהכי עביד מעלה ע"כ. וכתוב בתוספות רי"ד ז"ל ודאן בספיקן וספיקן בודאן וספיקן בספיקן אסור. נראה שאנו צריכין לומר דס"ל לר' אלעזר דקהל גרים לא איקרי קהל שאם לא כן במי יתחתנו הספקות ע"כ: **ספיקן בספיקן אסור** נראה לר"י דהלל דשונה עשרה יוחסין כולן מותרין לבוא זה בזה היינו דלא כר"א דלדידיה ספיקן בספיקן אסור ולהלל מותרין לבוא זה בזה היינו כל א' מותר במינו ואפי' ספיקן בספיקן תוס' ז"ל: **ואלו הן הספיקות** וכו' תוספות דפרק אלמנה דף ס"ח ופי' רש"י ז"ל שם בפ' החולץ וכותי אין מקפיד על קדושי כסף ושטר דלית להו גזרה שוה דקיחה קיחה וכי מקדש חד מנייהו לאידך לפיכך כולן ספק ממזרים

שמא

שמא נתקדשה אמו לאחר ע"כ. ובגמרא נמי אמרינן בברייתא דלר' אלעזר כותי לא ישא כותית לפי שאין בקיאין בדיקדוקי תורת קדושין וגירושין ושמא אחד מן הבקיאים שלא נודע פסול בנשואי אבותיו והשני משאינם בקיאין ואירע ספק אשת איש בקדושי אבותיו שנתקדשה לאחר ואמרו אינם קדושין ונשאת לאחר ורשב"ג פליג עליה דכל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל ואפילו מלת כותי אדם יוצא בה ידי חובתו בליל ראשון של פסח ור' אלעזר אסר לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות. וביד פט"ו דהלכות איסורי ביאה סי' כ"א כ"ב כ"ג כ"ד ל"ג ובטור א"ה סי' ד':

ד הנושא אשה כהנת. ביד פי"ט דהלכות איסורי ביאה סי' י"ח י"ט כ' כ"א ובטור א"ה סימן ב': **ארבע אמהות שהן שמנה.** ופירשו תוס' ז"ל כהן שבא לישא אשה כהנת וקאמר דצריך לבדוק משום שאנו רוצין שבניה ישמש ע"ג המזבח אבל אין לפרש דמיירי בישראל שבא לישא אשה כהנת ורוצה שיהא בנה כשר לכהונה דא"כ אמאי נקט כהנת אפילו היתה חללה נמי הוי בנה כשר לכהונה דבנות ישראל מקוה טהרה לחללים ע"כ. אבל הרב המגיד ז"ל כתב שם פי"ט הנושא כהנת וכו' מי שיהיה הנושא אם כהן אם לוי אם ישראל וידוע הוא שהכהן יש לו לחוש אף לספק חללות ולא האחרים ע"כ. והתוי"ט הכריח דלא מיירי אלא דוקא בכהן הנושא ושכן דעת רש"י ז"ל ג"כ מדכתב בסיפא לויה וישראלית וכהן בא לכונסה וכו' וגם מלשון אחר ע"ש. ואיתה בתוס' פ' שני דכתובות דף כ"ד. וז"ל הר"ן ז"ל הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה וכו' לויה וישראלית מוסיפים עליהם עוד אחת אם אחת בכל זוג וזוג ונמצא שהם שתים עשרה ואיכא בגמרא שם עשרה ומאי אחת דתנן במתניתין זוג אחד והחמיר בלויה וישראלית מפני שהפסול יותר מצוי בהם והוא דרך הרמב"ם ז"ל בפי"ט מהלכות א"ב אבל בנוסחאות כתוב לוים וישראלים מוסיפין עוד אחת ולפיכך פירשו משנתנו כך הנושא אשה כלומר שהוא נושא אשה כשרה לכהונה [הגה"ה. אפשר דבזה יתורץ קצת מלת אשה דלכאורה משמע דהוה ס"ל דליתני הנושא כהנת] וידוע שהוא כהן שהוא צריך לחוש לפסולי כהונה בודק ד' אמהות בלבד דפסול כהונה בהכי סגי אבל לויים וישראלים שבדיקתם מפני פסולי קהל צריך שיבדקו עוד אחת ואין ה"נ שהכהן ג"כ צריך להוסיף ולבדוק מפני פסולי קהל עוד אחת ומתני' ה"ק שהבדיקה המיוחדת לכהנים בד' אמהות סגי לה אבל בבדיקה שהיא שוה אף ללוים וישראלים צריך להוסיף אחת ובהכי אתי שפיר מאי דפרכי' בגמ' ואיהי נמי תבדוק בדידיה ומפרקינן מסייע ליה לרב יהודה אמר רב דאמר לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולין כלומר אה"נ דאיהי נמי בדקא בדידיה אלא מש"ה לא תנא מתני' שהיא בודקת בו מפני שאינה דומה בדיקתה לבדיקתו איהו בדיק אף בפסולי כהונה ואיהי לא בדקה אלא בפסולי קהל. ואה"נ דסיפא דתנא לוים וישראלים מוסיפין עוד אחת אחד האנשים ואחד הנשים במשמע וזה שהחמירו בבדיקת פסולי קהל מפורש בירושלמי שהקשו ולא נמצאת מחמיר בישראל יותר מן הכהן א"ר בון אחת זו ואחת זו קנס קנסו כדי שיהא אדם מידבק בשבטו ובמשפחתו כלומר כולה מתניתין קנס הוא בין בכהן בין בישראל ובדין הוא שלא יהו צריכין בדיקה אבל קנס [הוא] שיהא אדם מידבק בשבטו ובמשפחתו שהיא בדוקה לו ולא יהא צריך לטרוח או לבדוק וקנסו בלוים וישראלים יותר מן הכהנים לפי שאין מדקדקין כל כך ביוחסין ואין מידבקין במשפחותיהם אי נמי דבפסולי קהל דשוה בכל הצריכו בדיקה יתירה עכ"ל ז"ל. וכן הוא ג"כ פי' הר"ן הלוי ז"ל שכתב דבכהן הנושא שנינן וכשנושא לויה וישראלית מוסיף עוד אחת והכריח זה מן הירושלמי הזה אבל הרמב"ן ז"ל [כתב] דאדרבא מן פירוש' הזה מוכח דבלוים וישראלים הנושאים קאמר ומשום פסולי קהל ע"ש. וכתב בסוף דבריו שגם גרסת משנתנו אינה לויה וישראלית מוסיפין אלא לוים וישראלים מוסיפין, ושכן נמצא בכל נוסחא מדוקדקת ובירושלמי שלא עבר עליו קולמוסן של מגיהי ספרים וגם בפירושי ר"ח ז"ל תדע מדקתני סיפא מוסיפין ולא קתני מוסיף כי רישא ע"כ. וכתבו תוס' ז"ל דעיקר הבדיקה ותקנה משום פסול חללות ואגב בדיקה דחללות בדקו נמי היכא דלא שייך אלא פסול ממזרות כגון לויה וישראלית אבל גבי איהי דליכא פסול חללות דלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים לא צריך לבדוק משום ממזרות. ור"ת כתב בספר הישר דהא דצריך לבדוק היינו דוקא להכשיר בניהם לעבודה א"נ להכשיר עצמו לעבודה אבל להאכילו בתרומה אין צריך בדיקה כדאמרינן בפ' האשה שנתארמלה אני כהן וחבירי כהן נאמן להאכילו בתרומה ואין נאמן להשיאו אשה ע"כ: **מוסיפין עליהם.** לפי שהתערובות מצויות בהם יותר הרמב"ם ז"ל וכן כתב בשמו הר"ן ז"ל כמו שכתבתי כבר. בפי' רעז"ל כשמגנים זה את זה מתוך קטטה מגנים ביוחסין ע"כ. אמר המלקט פירוש בעריות דאמהות אבל הנשים אין זו מגנה את זו בפסול יחס אלא בזנות דעלמא. עוד בפירושו ז"ל ולא נאמרה חיוב בדיקה זו אלא במשפחה שקרא עליה וכו'. אמר המלקט הכי מוקי רב למתני' בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא אלא דללישנא בתרא מימרא בפ"ע היא הכי אמר רב חמא בר גוריא אמר רב אם קרא עליה ערער צריך לבדוק אחריה אפילו לרבנן ולאידך אמורא אליבא דרב מתניתין דמצריך בדיקה ר"מ היא אבל חכמים אומרים כל המשפחות בחזקת כשירות וכן נמי בירושלמי מוקמי לה רב ור' יוחנן כר"מ וז"ל הירושלמי א"ר יוחנן דר"מ היא דתניא איזו היא עיסה כשרה כל שאין בה לא חלל ולא ממזר ולא נתין ר"מ אומר כל שאין בה אחת מכל אלו בתה כשרה לכהונה אבל משפחה שנשתקע בה פסול ר"מ אומר בודק עד ד' אמהות ומשיא וחכמים אומרים בודק לעולם רב אמר זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים בודק מאיזו משפחה משיאין לכהונה ומשיאו ביד מי הוא בודק ר' חגיי בשם ר' יאשיה בודק ביד קרובותיו ע"כ:

ה אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה וכו' פ"ק דפסחים דף ג' ואיתא בתשו' הרשב"א ז"ל סימן ס"ו: **ולא מן הדוכן ולמעלה.** עיין בפ' שני דמסכת ערכין סי' ד'. וביד פ' עשרים דהלכות א"ב סי' ב'. והקשו תוס' ז"ל וא"ת אמאי לא קתני אין בודקין משטרות ולמעלה דהא אמרינן בפ' שני דכתובות מעלין משטרות ליוחסין וי"ל דאין זה רבותא דהא עדות מעלייתא היא וא"ת ניתני נמי אין בודקין מנשיאות כפים ולמעלה ומתרומה ולמעלה כדאמרינן בפ' שני דכתובות מעלין מתרומה ליוחסין וי"ל דגם זה אינו רבותא כיון דלא שייך אלא בכהנים אבל הא דתני אין בודקין מן המזבח ולמעלה רבותא היא דמיירי אפילו בעבודות הכשרות בזרים כגון שחיטה או הפשט אע"ג דשחיטה כשרה בזרים בנשים ובעבדים היינו דיעבד אבל לכתחילה לא עבדי כי אם כשרים מיוחסין ע"כ. וכן כתבו ג"כ שם פ' שני דכתובות. ובספר הישר פירש ר"ת דלאו בעבודת מזבח ממש מיירי אלא כגון הפשט וניתוח דברים הכשרים בזרים דלא היו מניחין לעשות אותם אלא למיוחסין מן המשיאין לכהונה אבל מילי דכהונה כגון תרומה ונשיאות כפים וקריאת ס"ת כהן לא איצטריך למיתני. ועוד אומר ר"ת דתרומה בכלל מזבח ונשיאות כפים בכלל דוכן אע"ג דבגמ' מוכח דהאי דוכן היינו שיר מאן דס"ל מעלין מנשיאות כפים ליוחסין מוקי לה נמי בדוכן כהנים שבגבולים ולהאי שינויא קשה אמאי לא חשיב ס"ת וצריך לומר תנא ושייר בכולהו ע"כ: **שוטרי הרבים.** פי' רש"י ז"ל דיינים בעלמא שאינם ממנין עשרים ושלש של סנהדרי קטנה. ובגמ' רמי עלה והתנן בפ"ד דסנהדרין הכל כשרין לדון דיני ממונות והכל לאתויי ממזר ומשני דהתם מיירי חוץ לירושלים אבל בירושלים דבה מיירי מתניתין היו מקפידין על כל דייניהם ליוחסין אפילו שאינם אלא ב"ד של שלשה ונמצאת למד שמה שכתוב בפירוש רעז"ל גבי סנהדרין דירושלים מיירי לאו דוקא דבהדיא תנן בפ"ד דסנהדרין ואין הכל כשרין לדון דיני נפשות אלא כהנים לוים וישראלים המשיאין לכהונה ומשמע אפילו בסנהדרין של כ"ג שבכל עיר ועיר והכי מוכח נמי מן הגמרא דלא קאי תירוץ דהכא מיירי בירושלם רק אשוטרי הרבים וכן מתברר ג"כ מלשון רש"י ז"ל שהעתקתי וכן משמע ג"כ מפי' הרמב"ם ז"ל. בפירוש רעז"ל שנאמר והתיצבו שם עמך וכן ג"כ בפירוש הרמב"ם ז"ל וגם בפ' שני מהלכות סנהדרין והקשה שם מהרי"ק ז"ל דהא מהאי קרא ליכא למילף כדדייק בגמרא דדילמא משום שכינה ותירץ שאפשר לומר דס"ל דהאי קושיא לא הוי אלא אליבא דר' יהודה ולא אליבא דרבנן דאמרינן בספ"ק דסנהדרי דסנהדרי גדולה של ע"א ואמרי' התם ור' יהודה עמך משום שכינה משמע ע"כ: **אף מי שהיה חתום עד.** מ"מ דייקי ומהתמי' ופירש הרמב"ם ז"ל וערכי הישנה של צפורי לא היה מעיד בה אלא מיוחס ע"כ: **חתום.** הר"ר יהוסף ז"ל הגיה חותם: **בערבי.** בערוך כתוב חתום בארכי ישנה של צפורי פי' ערכאות של ישראל. פי' אחר מי שהיה חתום בב"ד הקבוע בעיר שממה ישנה והיא בצפורי דלא מוקמי דיין כי אם מיוחס ע"כ. משמע דאיהו ז"ל לא הוה גרים במתניתין חתום עד בארכי אלא חתום בארכי וכו'. וכן בהרמב"ם ז"ל בפי' התורה פרשת כי תצא בפסוק לא תתעמר שפירש שהוא כמו לא תתאמר הביא לו כמה חברים חד מינייהו ערכי הדיינין כמו ארכי. ואני הדיוט נלע"ד ארכי הוא כדמתרגמינן קרית ספר קרית ארכי וכמדומה לי שכך ראיתי בתוספת יו"ט. וגם מפי' רש"י ז"ל נראה דלא הוה גרים מלת עד וז"ל בערכי שהיה כתוב בסדרי הדיינים שהיו רגילין לייחס את הראויין לדון שהיו מיוחסין וכדכתבינן על הסדר פלוני ופלוני מיוחסין הן שאין רגילין בני המקום למנות דיין שאינו מיוחס ע"כ. לשון הר"ם ז"ל בפי' רעז"ל בסנהדראות של עיר שממה ישנה רש"י ז"ל כתב בדיינין ולא כתב לשון סנהדריות ע"כ: **ישנה.** עיר שממה ישנה כדתנן נמי בפרק ה' דעירובין בעיר חדשה שביהודה כדכתיב צנן וחדשה: **באיסטרטיא של מלך.** בחיילות של בית דוד שכולן היו מיוחסות ואפילו שגם אתי הגתי היה עמהם וגם ד' מאות ילדים שהיו לו בני יפת תאר שהם היו בעלי אגרופים של בית דוד הנהו אזלי לבעותי בעלמא אבל לא היו יורדין בתוך המלחמה עם ישראל. ויליף לה בגמרא מקרא דכתיב והתיחשם בצבא המלחמה:

ו בת חלל זכר פסולה ביד פי"ט דהלכות א"ב סי' י"ב ובטור א"ה סימן ז'. ופי' רש"י ז"ל בת חלל זכר דוקא נקט כדקתני ואזיל דבת שנשאת לישראל כשרה לכהונה: **ישראל שנשא חללה בתו כשרה לכהונה.** בגמרא יליף לה ר' יוחנן משום ר"ש מג"ש נאמר כאן גבי חלל לא יחלל זרעו בעמיו ונאמר להלן גבי טומאה לא יטמא בעל בעמיו מה להלן לענין טומאה זכרים הוזהרו ולא נקבות שכן כתיב בני אהרן ולא בנות אהרן אף בפסולי חללות זכרים נפסלו ולא נקבות. ומוכח בגמרא דלא אתי ג"ש לכהן גדול אלא מבת בתו של כ"ג מן האלמנה ואילך אבל בתו ובת בנו אסורות בתו מדלא כתיב בנו ובת בתו דמלת זרעו הוזכרו האב והזרע ומקים זרעו לו מה הוא בתו פסולה אף בנו בתו פסולה: **חלל שנשא בת ישראל בתו פסולה.** בגמרא פריך הא תנא ליה רישא בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם ומשני איידי דתנא ישראל שנשא חללה תנא חלל שנשא בת ישראל ומתני' דלא כר' דוסתאי בן יהודה דאמר כשם שבני ישראל מקוה טהרה לחללות להכשיר את בתה ממנו לכהונה כך בנות ישראל מקוה טהרה לחללין להכשיר את בתו ממנה לכהונה דמדכתב קרא לא יחלל בעמיו ולא כתוב בעממיו דריש ר' דוסתאי בעם אחד הוא דמיחל פי' כשהוא ואשתו מעם אחד ששניהם חללים אבל בשני עממין אינו מיחל וא"כ לר' דוסתאי חלל זכר שנשא ישראלית בתו כשרה לכהונה. ופירש הריטב"א ז"ל אמר קרא ולא יחלל זרעו בעמיו בעם אחד הוא דמיחל כגון חלל בחללה בשני עממין אינו מיחל וכי תימא א"כ בתו של כהן מגרושה וחללה זונה תכשרי דשני עממים נינהו הא לא אפשר דהא כתיב ביה ולא יחלל זרעו וכי דרשינן בעמיו לאתויי עם א' היינו בזרעו שאין זרעו של כהן המחולל מתחלל אחריו אלא כשנושא אשה בעמיו שהוא ואשתו מעם אחד ששניהם חללים וכן נראה מפי' רש"י ז"ל ע"כ. ומשמע מזה דאע"ג דריש מילתי' דר' דוסתאי דקאמר כשם שבני ישראל וכו' הוי דוקא בני ישראל ולא בני כהנים מ"מ סוף מילתיה דקאמר כך בנות ישראל מקוה טהרה לחללים לאו דוקא בנות ישראל דהה"נ בנות כהנים ודו"ק: גמרא ת"ר לא יחלל זרעו אין לי אלא זרעו היא עצמה מנין שהאלמנה מתחללת בביאתו מן התרומה ומן הכהונה ללקות עליה כהן הדיוט שבא עליה אחריו משום חללה אמר קרא לא יחלל פי' רש"י ז"ל עיקור חלול האמור כאן משמע ביאה עצמה שהיתה כשרה ונתחללה אבל זרעו מעיקרו הוא נפסל ואין זה לשון חלול: **ר' יהודה אומר בת גר זכר.** וכו' ירושל' פ' הערל דף מ': ובת"כ סוף פ' שני דפרשת אמור: **כבת חלל זכר.** יליף לה במה הצד דחלל ומצרי ראשון ומה חלל שבא מטפה כשרה בתו פסולה גר שבא מטפה פסולה אינו דין שבתו פסולה מה לחלל שכן ילידתו בעבירה מצרי ראשון יוכיח פי' שנשא מצרית ראשונה שאין ילידתו בעבירה ולא ביאתו בעבירה ובתו פסולה דהא שנייה היא ורחמנא אמר דור שלישי מה למצרי ראשון שכן אינו ראוי לבא בקהל חלל יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שאינם ברוב קהל זה ילידתו בעבירה וזה אינו ראוי לבא בקהל ובתם פסולה אף אני אביא את הגר שאינו ברוב קהל ובתו פסולה מה להצד השוה שבהן שכן פוסלין בביאתן את אשה מן הכהונה כדתניא וכו' גר נמי פוסל בביאתו ומייתי לה במה הצד מהאי דיבא ומה חלל שבא מטפה כשרה פוסל גר שבא מטפה פסולה לא כל שכן:

ז ר' אליעזר בן יעקב אומר ישראל

שנשא. ומ' מילתיה דראב"י שמיה בפ"ק דבכורים. ומייתי לה בפ' הבא על יבמתו דף נ"ו. וביד כ"ע דהלכות איסורי ביאה סי' י"ב ובטור א"ה סי' ז': **אחד גרים ואחד עבדים משוחררין ואפילו עד עשרה דורות עד שתהא אמן מישראל ר' יוסי אומר אף גר שנשא גיורת** וכו'. גמרא תניא ר"ש בן יוחי אומר גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשרה לכהונה שנאמר וכל הטף בנשים החיו לכם והלא פנחס היה עמהם ורבנן דרשי החיו לעבדים ולשפחות וד' מחלוקות בדבר ר' יהודה ור' אלעזר בן יעקב ור' יוסי ור"ש וכולן מקרא אחד דרשו כי אם בתולות מזרע בית ישראל. ר' יהודה סבר עד דאית כל זרע מישראל כלומר כל עיקר הקרוי זרע דהיינו מן האב לאפוקי בת גר זכר וראב"י סבר מזרעו ואפילו מקצת זרע פירוש מצד אחד ואפילו זרע כחוש כגון מן האם כגר שנשא ישראלית ור' יוסי סבר מי שנזרע בישראל שהורתה ג"כ בקדושה ר"ש סבר מי שנזרעו בתוליה בישראל דהיינו בת שלש שנים שנגמרו בתוליה בישראל אע"פ שהורתה ולידתה שלא בקדושה ובלבד שלא תהא ראויה לביאה בגיותה ותיפוק לה מכלל זונה: **ח אפי' שניהם מודים**. יש גורסין אפילו שניהם אומרים וכן הוא בירושלמי ומס' בגמרא דלא מבעיא קאמר לא מיבעיא איהו דלא קים ליה אם ממנו נתעברה אם מאחר אלא אפילו איהי דקים לה בגווה לא מהימנא ול"מ על מי שלא לחזיר העולם שהיתה לו כבר חזקת כשרות אלא אפילו על עובר נמי לא מהימנא: **ר' יהודה אומר נאמנין**. ארישא נמי פליג ונראה דרש"י ז"ל גריס ר' יהודה אומר נאמן ואפ"ה פירש דקאי נמי ארישא והלכתא כותיה ומבואר בפ' החולץ שאם יש לבן בנים אינו נאמן ואפילו אבע נמי לא מהימן דהא בהא תליא. וביד פט"ו דהלכות איסורי ביאה סי' ס"ו ס"ז. ובטור א"ה סי' ד'. ובגמרא מ"ט דר' יהודה דתניא יכיר יכירנו לאחרים מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכורי [הגה"ה פירוש יכירנו לאחרים כלומר על איזה בן מבן הבנים שיכירנו לאחרים ויאמר עליו שהוא בכור ראשית אונו נאמן עליו לתת לו פי שנים ואפילו יאמר על בן השלישי או הרביעי בין הבנים שהוא בכורו נאמן אע"ג דאם כן ממילא הוו הראשונים ממזרים ודאי כך הוא גזרת הכתוב. וכשם שנאמן לומר זה בני בכורי כך נאמן לומר זה בן גרושה ובן חלוצה וחכמים אומרים אינו נאמן א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב יכיר אלא לרבנן יכיר למה לי בצריך הכרה, למאי הלכתא למיתב ליה פי שנים פשיטא למה לי קרא מנו דאי בעי מיתבא ליה מתנה מי לא יהיב ליה ומשני בנכסים שנפלו לאחר מכאן ולר"מ דאמר אדם מקנה דשב"ל יכיר למה לי שנפלו לו כשהוא גוסס לאחר שהעיד כך אהנו ליה שאם יפלו לו נכסים כשהוא גוסס יטול זה כהן חלק בכורה ואי לאו דהימניה קרא לאב להכירו משום מנו לא זכו בהן ע"כ: **ט אם שלו קדמו קדושיו קדושין**. דבטליה לשליחותא דשליח: **ואם אינו ידוע**. כך נ"ל: **ובן האשה** וכו' ר"פ האומר דמכילתין גרסינן אם לא קדשה עצמה וחזרה בה ר' יוחנן אמר חוזרת דאתי דבור ומבטל דבור: **והלכה היא וקדשה את עצמה** וכו': **ואם אינו ידוע שניהם נותנים גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כונס** כך נ"ל: **שניהם נותנים גט** אם באת להנשא לאחר. וביד פ"ד דהלכות אישות סי' ד' כ'. ובטור א"ה סי' ל"ה נ"ז: **י מי שיצא הוא ואשתו** וכו' עד סוף סי' י"א פ' עשרים דהלכות איסורי ביאה סי' ו' ז' ח'. ובטור א"ה סי' ג': **מתה ואלו בניה מביא ראיה על הבנים ואינו מביא ראיה על האשה** פירש בקונטרס שהאשה היתה נבדקת כבר בד' אמהות קודם שהוליכה למדינת הים ובגמרא מוקי לה בכרוכים אחריה וא"ת מאי קמ"ל מתני' דאין צריך להביא ראיה על האשה פשיטא כיון דנבדקת כבר דשוב אין צריך להביא ראיה על האשה ועוד קשה אמאי איצטריך לחזור ולמיתני הא הנא ליה ברישא לכן פי' ר"י אין צריך להביא ראיה על הבנים שהן שלו דלא אמרינן שלקחה האשה איש אחד במדינת הים ולא על האשה שיהו בניה כיון דכרוכים אחריה: **מתה וכו' מביא ראיה על הבנים** פי' שהן מן האשה שהלכה עמו למדינת הים דידעינן בה שהיא מיוחסת שהרי כבר בדקוה ומאחר שהביא ראיה שהבנים הם מאשתו שמתה במדינת הים אין צריך תו להביא ראיה שאותה אשה היתה מיוחסת דאין לחוש שלקח אשה אחרת שם והוליד ממנה אלו דמסתמא מאשתו שהוליך מכאן הם מאחר שלא שמענו שנשא שם אשה אחרת והאשה שהוליך מכאן כבר בדקוה קודם שהלכה למדינת הים תוס' ז"ל: **יא אשה נשאתי** וכו'. ירושלמי תני הביא ראיה על הגדולים יביא ראיה על הקטנים להידם מילה א"ר יונה אני אומר שמא נתגרשה בנתים. ובגמ' אמר ר"ל לא שנו דסמכינן אכרוכים אלא לקדשי הגבול שאם כהן הוא אוכל בקדשי הגבול אבל ליוחסין לא פי' שאם יש בהן בנות אינם נישאות לכהנים עד שיביאו ראיה שהן בנותיה של זו ור' יוחנן אמר אפילו ליוחסין ואפילו לישרף וליסקל זה ע"ג זה פי' שריפה אב על בתו סקילה אם עם בנה אם היה לאן חזקה שזה אביה או שזו אמו נסקל או נשרף. וכתב הר"ן ז"ל ולפי מה שכתבתי למעלה דאפילו לרבנן דאמרי כל משפחה בחזקת כשרות הן עומדות אפ"ה כהן צריך לבדוק משום הגנות אתיא שפיר הך מתני' וגמ' דילה אבל לדברי האומרים דאפילו כהן אינו צריך לבדוק ל"ע למה צריך להביא ראיה על האשה ואפשר דנימי דס"ל לרבנן דכל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות ה"מ היכא דאיכא חזקת משפחה אבל היכא דליכא חזקת משפחה לא עכ"ל ז"ל: **יב לא יתייחד** וכו' פ' אין מעמידין דף כ"ה. וסיפא דמתני' בזמן שאשתו וכו' גם בתוס'. וברוב הנוסחאות אני רואה לא יתייחד אדם עם ולשון תמוה הוא אכן מפי' הרמב"ם ז"ל וחבורו נראה דגרים לא יתייחד איש אחד עם שתי נשים. וכן מצאתי מוגה וכן ג"כ הגיהו הר"ר יהוסף ז"ל. אבל בסיפא בכל הנוסחאות מתייחד אדם וכן במימרא דרבא שהעתיק בסמוך גם במימרא דרב אסי מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו. וביד פכ"ב דהלכות א"ב סי' ד' ח' ובטור אבן העזר סי' כ"ב. ואיסור יחוד דעריות נפקא לן בגמ' מקרא דכי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מותר להתייחד עם אמו כלומר שם מצוי עם אמו ואסור להתייחד עם כל עריות שבתורה: **איש אחד עם שתי נשים**. אפילו לאבא שאול דאמר כל שלשים יום נקבר באיש אחד ובשתי נשים מודה במתני' דשאני שעת אנינות דתבור יצריה ורבנן פליגי עליה בברייתא דאינו נקבר אלא באשה אחת ושני אנשים דסברי דאפילו בשעת אנינותו של אדם יצרו מתגבר עליו:

אבל אשה אחת מתייחדת וכו' גמרא אמר רב לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצים אפילו בי עשרה נמי לא ולא שנו דאשה מתייחדת עם שני אנשים אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה שמא יצטרך אחד מהן להשתין ונמצא אחד מתייחד עם הערוה. ובגמרא אמר רבא מתייחד אדם עם שתי יבמות עם שתי צרות עם אשה וחמותה עם אשה ובת בעלה עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה ותימה שלא הזכיר ובת חמותה אכן בפירוש רש"י ז"ל מזכרה. וביד בסוף הלכות איסורי ביאה: **רש"א אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים** וכו'. הקשו התוס' מר"פ שני דע"ז דתנן ולא תתייחד אשה עמהן ומפרשינן אפילו כשאשתו עמו דבישראל שרו משמע דאשה אחת מתייחדת עם איש שאשתו עמו ואילו הכא משמע דר"ש לא התיר בשאשתו עמו אלא בשתי נשים וכל שכן לרבנן דאפילו אשתו עמו לא התירו אם כן הויא מתני' דלא כמאן והעלו ז"ל דלרבנן (הגה"ה בספרים כתוב דלר"ש) אינו אסור אלא כשאין אשתו עמו דוקא והכי גרסי' ר"ש אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים ובזמן שאשתו עמו ישן עמהם בפונדקי מפני שאשתו משמרתו ואתאן אפילו לרבנן ואפי' עם אשה אחת ע"כ. וכתב הר"ן ז"ל ר"ש אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים בזמן שאשתו משמרתו וישן עמהם בפונדקי מפני שאשתו משמרתו כך כתוב בנוסחאות וקיימא לן הכי דסוגיין כותיה בפ' אין מעמידין והרי"ף ז"ל גורס דאם משנה בזמן שאשתו עמו ישן ע"כ. וכן נראה שגורס נ"כ הרא"ש ז"ל. ובפי' תוס' ז"ל אע"פ שאין הגירסא שוה לגמרי. ובית יוסף כתב בטור א"ה סימן כ"ב ובכסף משנה שם פ' כ"ב דאפשר דהרמב"ם ז"ל ס"ל דר"ש לפרושי מילתיה דת"ק אתא ולאו לאפלוגי והעלה דהיותר נכון דגם הרמב"ם ז"ל גורס כמו רב אלפס והרא"ש ז"ל ולאו מדברי ר"ש היא ע"ש: **מתייחד אדם עם אמו** וכו'. ביד פכ"א דהא"ב סי' ז' ובדפכ"ב: **וישן עמהם** הבן עם אמו והאב עם בתו ובעודן קטנים קאמר כדמפרש ואזיל הגדילו וכו' ע"כ: ומצאתי שהגיה הר"ר יהוסף ז"ל הגדילו זה ישן בכסותו וזה ישן בכסותו: **יג לא ילמד אדם רווק סופרים**. פי' תלמידים רווק הוא אדם פנוי שלא נשא אשה מעולם ותרגום של ובחורים כשול יכשלו הוי רווקים תוס' ז"ל אבל רש"י והר"ן ז"ל פירשו סופרים מלמדי תינוקות ולא ילמד פי' לא ירגיל וכו' ולא תלמד אשה סופרים ג"כ פירשו בו רש"י והר"ן ז"ל לא תרגיל עצמה להיותה מן המלמדי תינוקות מפני אבותיהם של תינוקות שמביאים בניהם לבית הספר ע"כ. פי' אבל משום חשש ינוקי גופייהו מפרש בגמ' דליכא למיחש דלא נחשדו ישראל לא על הזכור ולא על הבהמה. ולנע"ד שהכריחם לרש"י והר"ן לפרש כן מדאיה ליה למיתני לא ילמד אדם רווק ולא תלמד אשה ר' אלעזר אומר אף מי שאין לו אשה לא ילמד. דנראה לכם ז"ל דמה לי ללמד תורה או ללמד שוליא דנגרי ושאר מלאכות ולפי פירושם ז"ל גרסינן לא ילמד בנקודת חירק תחת היו"ד ובשו"א תחת הלמ"ד ובפת"ח תחת המ"ם ונראה דס"ל ז"ל דבאקראי בעלמא לכ"ע מותר לרווק ולאשה ללמד. ומשמע דגרסינן ר' אלעזר בלי יו"ד. וכן הגיה הר"ר יהוסף ז"ל. ובירושלמי תני ר' אלעזר אומר אף מי שיש לו אשה ובנים ואינם עמו באותו מקום לא ילמד סופרים. פירש באותו מקום בבית הספר באותו מקום שהוא יושב ומלמד. וביד שם פכ"ב סימן י"ג וז"ל שם ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו ע"כ פסק כת"ק. ובטור יורה דעה סוף סימן רמ"ה. ובא"ה סימן כ"ב: **יד לא ירעה רווק בהמה**. מפני שיש לו תאוה יותר מן האיש האחר שנשא אשה תוס' ז"ל: **וחכמים מתירין**. והלכה כחכמים שלא נחשדו ישראל לא על הזכור ולא על הבהמה. וכתב הר"ן ז"ל דניפא למימר דמתני' סתם ואח"כ מחלוקת היא דברישא תנן מתייחד אדם עם אמו ומשמע דכל שכן עם בהמה מדאמר שמואל בגמרא אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה ואפילו עם בהמה ואקשי עליה בגמרא מהאי מתני' דדילמא רועה שאני מפני שהוא רועה תמיד ברביעתה ומש"ה א"ר יהודה לא ירעה רווק ע"כ: **כל שעסקיו עם הנשים**. כל שאומנותו בין הנשים וכו' כך נראה שצ"ל. בפי' רעז"ל או אפשר דהוה גרים כל שאומנותו: **לא יתייחד עם הנשים**. ואפילו עם הרבה נשים וכו' לשון רעז"ל. אמר המלקט ותוס' מכח קושיא פירשו לא יתייחד אפי' אשתו עמו דשרינן לעיל דכיון דהוי רוכל איכא תפסא טפי ע"כ: וביד שם סימן ח'. ומפרש לה הוא ז"ל למתני' הכי (אפילו) כל מי שעסקו עם הנשים לא שרינן אפילו משום כדי חייו וכמו שהעתיק רעז"ל. ועיין בתשובות הרשב"א ז"ל סימן תקפ"ז. וסימן אלף וקע"ח. וכתב הר"ן ז"ל ואחרים פירשו דמשום דתנן ברישא ר"ש אומר אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים קתני הכא דכל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עמהן ואפילו הן נשים הרבה ע"כ והלשון שם מוטעה ואפי' כמו שהגהתי לא ניחא לי דא"כ היינו פי' רש"י ז"ל שהביא הוא שם קודם לזה. לכן נלע"ד להגיה כן ואחרים פירשו דמשום דתנן דאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים לכ"ע קתני הכא דכל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עמהן ואפילו יש שם אנשים הרבה. ולפי זה נ"ל שצ"ל שאלו האחרים הינם סוברים דפי' נ"י שעסקו עם הנשים אינו ר"ל אומנותו אלא כלומר דרכו וטבעו להיות תמיד מתחבר ויושב בין הנשים אפילו שאינו משום צורך כדי חייו ולהכי קנסי' ליה שכלל כלל לא יתייחד עם הנשים אפילו כשיש שם אנשים הרבה שאם הם ג"כ מפרשים פירוש עסקו אומנותו למה לא יודו כשיש שם אנשים הרבה שיוכל לישא וליתן עם הנשים בפניהם משום כדי חייו ואפשר דס"ל דגזרינן היכא דיש אנשים הרבה אטו היכא דאין שם אנשים הרבה ודוק: **לא ילמד אדם את בנו אומנות בין הנשים**. כך הגיה הר"ר יהוסף ז"ל וכתב ס"א גרסינן כאן לא ילמד אדם את בנו חמר גמל וכו' עד אומניתו אומנות לסטים ול"נ יותר במשנה ע"כ. ובטור א"ה סימן כ"ב: **ר' מאיר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה**. י"נ במשנה נקיה וקלה. ופי' הרמב"ם ז"ל וחייב אדם שילמד את בנו אומנות נקיה ולכך אסור שיעשה ספר ע"כ: **אלא הכל לפי זכותו**. פי' לפי מזלו דבני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא תוס' ז"ל. והם ז"ל כתבו בסוף מס' שבת ובסוף מו"ק דלפעמים המזל משתנה ע"י זכות גדול ע"כ בקיצור. ובירושלמי לא גרסינן להאי אלא הכל לפי זכותו וגם במשנת החכם הר"ר יהוסף האשכנזי ז"ל נמחק. ואיתיה נמי להאי דרשא בס"פ הרואה: **ר"ש בן אלעזר** כשיטת שצריך להיות אלעזר בלתי יוד בכל מקום ששוא: **ואני לא נבראתי אלא לשמש את קוני**

ומה אלו שלא נבראו אלא לשמשני הם מתפרנסין שלא בצער אני שלא נבראתי אלא לשמש את קוני אינו דין וכו' כך הוגה במשנת החכם הר"ר יהוסף אשכנזי ז"ל וכן היא בברייתא בגמרא ומסיים בה אלא שהרעתי מעשי וכו' שנא' עונותיכם הטו אלה: **אלא שהרעתי מעשי** כצ"ל: **וקפחתי את פרנסתי.** פירוש אבל שאר בעלי חיים אין זוללים שלא חטאו על כן הם מתפרנסין שלא בצער. ופירש בתוי"ט ר"מ הביא ראיה מן השכר שכך אמר מן העושר וכו' ורשב"ג שביא ראיה מן העונש ע"כ: **אבא גוריין איש צידן** [הגה"ה איש מרון] אומר משום אבא גוריא לא ילמד אדם את בנו חמר גמל קדר ספן רועה וחנוני שאומנותן וכו' כצ"ל. ואית דגרסי נמי קדר וספן. וקדר פירשו רש"י והר"ן ז"ל בעל קרונות: **משמו.** של אבא גוריא: **החמרים רובן רשעים** מפני לסטיות: **הגמלים רובן כשרים.** שפורשין למדברות למקום גדודי חיות וליסטים ויראים לנפשם ומשברים לבן למקום רש"י ז"ל. והקשו תוס' ז"ל בנדה פ' שני דף י"ד דהכא תנן גמלים רובן כשרים וחמרים רובן רשעים והתם תניא בברייתא רוכבי גמלים רובן רשעים וחמרים יש מהן רשעים ויש מהן צדיקים ותרצו דהכא לא מיירי ברוכבים אלא בנותנים סחורה על הגמלים והם הולכים ברגל רחוק במקום סכנה וחמרים עושין רמאות במשא ומתן ע"כ. ומפ' התם בגמרא דהא דקתני בברייתא בחמרים יש מהן רשעים כשהן רוכבין על גבי החמור אבל כשיש אוכף אינו נקרא רשע כיון שאינו בא לידי חימום מבשר החמור אבל דרך גמלים לרכוב בלא אוכף אלא במרדעת ומתחמם. והתם בההיא ברייתא קתני הספנים כולן צדיקים ע"כ: **כשר שבטבחים** וכו'. ספקי טרפות באות לידו וחס על ממונו ומאכילן. רש"י ז"ל. וכתב הרמב"ן ז"ל בפי' התורה גבי שלוח הקן דבפרשת כי תצא שהטעם שאמ ומנענו מלשחוט אותו ואת בנו ביום א' ולשלח את האם קן לפי' אינו מצד רחמנות עליהם שאם כן היה אוסר השחיטה אלא הטעם ללמד אותנו מדת הרחמנות ושלא יתאכזר כי האכזריות תתפשט בנפש האדם כידוע בטבחים שוחטי השורים הגדולים והחמורים שהם אנשי דמים זובחי אדם אכזרים מאד ומפני זה אמרו טוב שבטבחים שותפו של עמלק ע"כ: **רבי נהוראי אומר** וכו' אע"ג דר"מ הוא נהוראי וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים פרק שני קל לתרץ דלא ליקשי ר' נהוראי דהכא אדר"מ דרישא כשתדקדק בלשונו דלעיל קאמר לעולם ילמד אדם את בנו והכא קאמר אני איני מלמד את בני אלא תורה: **והקרן קיימת לו לעולם הבא ושאר כל אומניות אינם כן אלא כשאדם בא** וכו' כך צ"ל: **יסורין.** ס"א איסורין. ה"ר יהוסף ז"ל: **אבל התורה אינה כן.** אלא אף כשבא לידי זקנה או יסורין ואינו יכול לעסוק בה הוא אוכל מתן שכרה דכתיב עוד ינובון בשיבה כו' ילבלבו כצמח ויתחדש שכרן לעת שיבתן דשנים ורעננים יהיו רש"י והר"ן ז"ל: **אחרית ותקוה.** לישנא דקרא הוא בירמיה כ"ט מחשבות שלום ולא לרעה לתת לכם אחרית ותקוה: **מצינו שקיים א"א את התורה עד שלא ניתנה שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי.** כך הגיה הר"ר יהוסף ז"ל ומחק הספר:

סליק פירקא וסליקא לה מסכת קדושין. הדרן עלך סדר נשים. בעזרת בורא ארצות ותרשישים. והדרך עלן: שנת ו'ש'כ'נ'ו' בתוך ירושלים: לפרט בריאת ארץ ושמים: מראשית השנה: עד שלהי אדר. החל ונגמר פירוש חלק ראשון מהמשנה. בעזרת אל נערץ בקדושה ונאדר: תם ונשלם שבח לאל בורא עולם:

לקוטים מספר הון עשיר.

מסכת נזיר

פרק א מ"ה רואין את הקופה כאילו מלאה חרדל ונזיר כל ימיו וכ"ש בבית דמסתמא היא גדולה יותר מן הקופה דנזיר כל ימיו כשדנים אותה כמלאה חרדל משום הכי לא הוצרך להזכירו טעם אחרת: **כאלו היא** מלאה חרדל הנני מגיע לפניך תורף השיטה דש"ס כי על ידה תראה איך כל הקושיות שהקשה התוי"ט על הר"ב והרמב"ם בסתירת פסקיהם זה עם זה בפי' משנה זו ובפי' משנה ז' והניחם בצ"ע ותמה על הראב"ד והכ"מ שלא העירו בזה כלל הם בטלות ומבוטלות: **ודע** מתחלה כלל זה דכי אמרינן דנזירות אחד ארוך כדר הוי נזיר עולם ומגלח אחת לי"ב חדש אע"פ שהוא באמצע נזירותו וכי אמרינן דאינו נזיר עולם מונה כל כך נזירות של שלשים שלשים יום ומגלח אחד לשלשים יום וכל שלשים מקרי נזירות בפני עצמו: **והנה** בש"ס הקשו על משנה זו דלמה רואין לקופה כאילו מלאה הרדל ונזיר כל ימיו ולחשביה כאילו קשואין ויהיה נזיר כמנין הקשואין ומשני דמתניתין ר"ש היא דאמר ספק נזירות להחמיר ורבי יוחנן אמר אפילו תימא ר' יהודה דס"ל ספק נזירות להקל דע"כ לא קאמר ר"י להקל אלא כשהספק הוא אם יהיה נזיר או לא אבל כשהספק כמתניתין דהכא דמספקינן אי הוי נזיר זמן מועט או הרבה מכיון דמ"מ צריך שיתחיל הנזירות אף הוא מודה דמחמירין עליו להאריכו עד שיצא מידי הספק. והדר מקשה הש"ס ומי הוה ס"ד דס"ל לר' יהודה דזה נזיר כל ימיו ר"ל שימנה כל כך נזירות של שלשים שלשים יום ושאינו נזיר עולם שכלו נזירות אחד דסוף סוף כי כלה למנות כל כך נזירות כמנין הקשואין יפטר משם ואילך מטעם דספק נזירות להקל שהרי כבר אמרנו שלעולם לר"י אינו מתחיל נזירות חדש מספק ומשני דר"י כרבי ס"ל דהאי דנזיר כל ימיו ר"ל נזיר עולם דמגלח אחת לי"ב חדש נמצא דכל ימיו הוי נזירות אחד ולכן אף כי גמר למנות כמנין הקשואין מאריכין נזירותו כמנין החרדל מספק שהרי אין זה תחלת נזירות כי אם אריכות זמן לנזירות אשר התחיל בודאי בלי ספק. והדר מקשה דהיכי ס"ל כרבי והלא קאמר ר"י באומר הריני נזיר כמנין ימות החמה מעשה היה וכיון שהשלים מת וא"א לומר עליו שהשלים אלא א"כ נאמר שעשה הש"ס נזיריות של שלשים שלשים יום דאם נאמר שהיה נזיר עולם כרבי ליכא למימר בהשלים כמ"ש רש"י. ומשני דאין הכי נמי דכשהזכיר מנין דאף ר' מודה דאינו נזיר עולם והדר מקשה מברייתא מפורשת דאף כשהזכיר מנין קאמר ר' דהוי נזיר עולם ומשני דבהא דהזכיר מנין פליג ר' יהודה אר' אבל כשלא הזכיר מנין בפירוש הוא דמודה לר' דהוי נזיר עולם: **הכלל** העולה מזה הוא דת"ק דמשנה ד' ס"ל דכל היכא דהזכיר לשון המורה דנחית למנין כגון כשער ראשי כעפר הארץ וכחול הים דלנזירות מחולקים איכוון ומגלח אחת לשלשים יום וכ"ש כשהזכיר תיבת מנין בפירוש כגון כמנין ימות החמה והראיה דתיבת כמנין אתיא במכ"ש מדהוה ס"ד דתלמודא דר' דחולק על כשער ודומיו מודה על כמנין ות"ק ור' יהודה דמשנה ז' מודים לת"ק דרבי בכמנין אבל בכשער ודומיו כר' סבירא להו דהוי נזיר עולם ורבי ס"ל דאף אם הזכיר מנין וכ"ש כשלא הזכירו אלא אמר בכשער ודומיו וכ"ש כשלא אמר כן אלא מלא הבית ודומה לו דהוי נזיר עולם דהיינו נזירות אחד ומגלח אחד לי"ב חדש ות"ק דר"י ור"י דמשנה ז' מודו לרבי כשאמר מלא הבית ודומה לו דאפילו באמר כשער ודומיו מודים לו: **אבל ת"ק** דר' עדיין לא ידענו היכי ס"ל אם מודה לרבי באומר מלא הבית ומלא הקופה הואיל ולא הזכיר לשון המורה דנחית למנין או אם חולק עליו אפילו בענין זה: **והנה** לכאורה נראה מהא ניחא דלעיל דאף בזה חולק וס"ל דלעולם לנזירות מחולקות איכוון מדדחה הש"ס לאוקמי משנה זו כר"י ומשום דס"ל כרבי עלה בידו דמשמע דאי ס"ל כת"ק דר' לא היה כן ואם איתא דבהא אפילו ת"ק מודה ה"ל לש"ס למימר דבהא כ"ע מודו דנזיר עולם הוי הואיל ולא הזכיר לא שם מנין ולא דבר שבמנין. אבל אחר העיון נראה לי דאין זו ראיה ואין הכי נמי דהוה מצי למימר הכי דכ"ע מודו אלא הואיל וכל השקלא וטריא דש"ס הוא להודיענו סברת ר"י מה היא פירש ואמר דכר' ס"ל דבזה נדע דחולק עם הת"ק דר' באומר כשער ראשי וכו' דאי הוה אמר ש"ס דאתיא נמי כר' יהודה משום דבענין זה כ"ע מודו דהוי נזיר עולם עדיין לא ידענו אם באומר כשער ראשי חולק עם ר' ולא שני ליה בין הזכיר שם מנין ללא הזכיר הואיל והזכיר דבר שבמנין או אי ס"ל כותיה בהא וכשהזכיר מנין דוקא קאמר דלנזיריות מחולקות איכוון אבל בלאו הכי אע"ג דהזכיר דבר שבמנין מודה לו דהוי נזיר עולם אבל באמרו דכר' ס"ל גילה לנו סברתו. אבל אין הכי נמי דבענין זה דלא הזכיר אפילו דבר שבמנין אלא אמר מלא הבית ומלא הקופה שאף ת"ק דר' מודה דהוי נזיר עולם: **ויש** לי ראיה עוד לזה מהירושלמי דגרסינן התם ר' הילא בשם ר' אסי אמרה כן הריני נזיר כשער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים הרי זה נזיר עולם ומגלח אחת לשלשים יום רבי אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום אלא אחת לי"ב חדש ואי זהו שמגלח אחת לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי לעפר הארץ וכחול הים אמר ר' זעירא בהתם חנוקים מה אנן קיימין אם באומר מלא שערי כל עמא מודוי שמגלח אחת לשלשים יום אם באומר כמנין שערות ראשי כל עמא מודוי שמגלח אחת לשנים עשר חדש אלא כי אנן קיימין באומר כשער ר' אומר מלא ראשי ורבנן אמרין כאומר כמנין שערות ראשי ע"כ: **והנה** קודם שנבא אל הביאור מוכרחים אנו לראות אמיתות הגירסא כי בעל כרחנו משובשת היא שהרי בתחילה אמר דבאומר מלא כ"ע מודו דהוי אחת לשלשים יום ובאומר כמנין כ"ע מודו אחת לי"ב חדש כי פליגי באומר שהם כלישנא דמתניתין באומר כשער וכו' והדר אמר דר' חשיב ליה כמלא ורבנן כמנין דנמצא לפי זה דלר' הוי לל' יום ולרבנן לי"ב חדש והלא עינינו רואות דהיפכא קאמרי דלת"ק הוא לשלשים יום ולר' הוא נזיר עולם ולי"ב חדש אלא ודאי טעות סופר יש כאן: **והנה** לפנינו שני דרכים לתקן המעוות הזה. האחד הוא להפוך הרישא דפה אנן קיימין ולומר דבמלא כ"ע מודו אחת לי"ב חדש ובכמנין כ"ע מודו אחת לל' יום דבהכי אתי שפיר האי דאמרינן בסיפא דבכשער ר' חשיב ליה כמלא דהיינו לי"ב חדש ורבנן כמנין דהיינו לל' יום או שצריכים אנו להפוך הסיפא ולומר ר' חשיב ליה כמנין ורבנן חשיבין ליה כמלא: **אבל** הדעת מכרעת שהדרך הראשון הוא האמיתי שהרי בש"ס דידן כבר הוכחנו שבמנין יותר נראה דאתא לחלק הנזיריות מכשאמר או מלא הבית ואם כן הוא איך אפשר דבמלא כ"ע מודו דכוון לנזיריות מחולקות ובכמנין כ"ע מודו דהוי נזירות אחד ומגלח אחת לי"ב חדש שלא עינינו רואות דהוי היפכא אלא ודאי מוכרחים אנו לומר דה"נ כמ"ש בדרך הראשון: **ומזה** משמע דת"ק דר' מודה במלא דהוי אחת לי"ב חודש ואע"ג דבכשער חולק עם הבבלי דלפי הבבלי אין ר' מודה לת"ק כלל והכא קאמר דמודה מ"מ אפושי פלוגתא בין הירושלמי והבבלי לא מפשינן ובאמת הוא דבר שהדעת מכרעת דבשלמא כמנין הוא דומה ממש לכשער משום דפירושו הוא כמנין השער ומשום הכי אתי שפיר למימר דת"ק מדמה להו להדדי אבל במלא שער או כיוצא בו לשונו מוכיח דלא נחית לדבר שבמנין אלא עשה אותו דבר כאילו הוא כלי המקבל דבר אחר ואת אשר יקבל אותו דבר הוא מה שאנו צריכים למנות ומשום הכי ניחא למימר דת"ק דרבי מודה במלא דהוי נזירות אחד כי אזנינו שומעות דלא נחית למנינא אלא דפי' דבריו הוא כמ"ש שפירש מקום מוכן אשר יחזיק שיעור ימי נזירותו וכיון דנחית לכללם במקום אחד ש"מ דלנזירות אחד איכוון והוי נזיר עולם ומגלח אחת לי"ב חדש: **העולה** מכל זה ה"ה דלפי הבבלי ת"ק דר' ס"ל דבכשער וכמנין שער ודומה לו אינו נזיר עולם ובמלא שער וכיוצא בו הוי נזיר עולם ור' ס"ל דאפילו כשער או כמנין שער הוי נזיר עולם עד שיאמר הרי עלי נזירות כשער או כמנין שער דבכה"ג מורה

שבמנין

שהמנין קאי אנזירות שכל שער יהיה נזירות אחד שלם ולא אימי נזירות שיהיה כל שער יום אחד ויהיו כל השערות כאחד נזירות ארוך ור"י ס"ל דדוקא כי אמר כמנין בפירוש אע"ג דלא אמר הרי עלי נזירות אלא הריני נזיר לא הוי נזיר עולם אבל כשהכנים המנין באות הכף כאמרו כשער מודה לר' דאין זה נקרא מורה מנין אלא מורה מקום אשר יחזיק המנין ולכן הוי נזיר עולם וכ"ש כשאמר בפירוש מלא שער וכיוצא בו דלכ"ע הוי מורה מקום המנין ולא המנין עצמו ולכן הוי נזיר עולם לכ"ע מהטעם שכתבתי לעיל: **ועתה** נעלה ונבא אל הפסקים של הר"ב ורמב"ם ונראה איך נדקו דבריהם והוא שבמשנה ד' פסק הר"ב והרמב"ם דלא כרבי דבכשער אפילו בלא מנין אינו נזיר עולם ובמשנה ה' במלא הבית פי' הר"ב דנזיר כל ימיו ומגלח כל י"ב חדש דהיינו דהוי נזיר עולם ושתק ולא אמר כלום אם הלכה כן או לא כי בזה הורה דהכי הלכתא כי כן דרכו בכל המשניות סתומות בלי מחלוקת לשתוק בהיותם כהלכתא וגם כן פסקא הרמב"ם בפירוש על כי בהא כ"ע סבירא להו דהוי נזיר עולם ובמשנה ז' כשהזכיר מנין בפירוש דאינו נזיר עולם פסקו כמותה: **וכבר** ידענו דת"ק ור"י דמשנה ז' אינם מודים לת"ק דר' דמשנה ד' באומר כשער בלי מנין אבל ת"ק דר' מודה לת"ק ור"י דמשנה ז' באומר במנין דהא במכ"ש דכשער אתי כמ"ש לעיל ור' חולק עם ת"ק דידיה דמשנה ד' בכשער עם ת"ק ור"י דמשנה ז' בכמנין ות"ק ור"י מודו לר' בכשער וכמלא כ"ע מודו דהוי נזירות אחד: **נמצאו** היות הפסקים מיוסדים על אדני פז מודקים זה עם זה והוא שהאומר הריני נזיר מלא וכו' הוא נזירות אחד וזה לכ"ע והאומר הריני נזיר כשער וכו' אינו נזירות אחד וזה הוא כת"ק דר' לבד והאומר הריני נזיר כמנין וכו' כמו כן אינו נזירות אחד וזה הוא כת"ק דר' וכת"ק ור"י דמשנה ז' ואלו הם הפסקים של הר"ב והרמב"ם:

מסכת סוטה

פרק א מ"ב **אל תדברי** וכו' מה שפירש הר"ב מפורש בש"ס דהכי קאמר ולא בלשון הסירי מחסרא ואני בער לא ידעתי על מה ועל מה. כי בעיני הדבר רחוק ואד להכנים למוד זה בכח לשון המשנה יותר מכל שארי הסירי מחסרא שבמתניתין כמו כן לא זכיתי הכא למצוא טעם מה ראה התנא על ככה ומה הגיע אליו לסתום לשונו כל כך דנראה דכשנסתרה ע"י קינוי דדבור דאסורה עליו מה שאין הדין כן אם לא שנאמר דרמז לנו התנא בזה דאע"ג דעדיין מן הדין מותרת הואיל ובאה לידי מדה זו להסתר שלא יעלים עיניו ממנה ויחקור וידרוש אחריה כי רגלים לדבר מאחר כשדברה עמו שלא בסתר אפילו ע"י קינוי דסתירה שאין לחוש לזה כלל הואיל ולא באה לידי סתירה ואע"ג דכשדברה עמו הזכיר התנא קנוי לדבור דגריע מקנוי דסתירה י"ל דאדרבא משום האי טעמא דאמרינן יש בו רבותא בקנוי דדבור כי דברה יותר מקנוי דסתירה דלא מבעי כשאמר לה אל תסתרי ודברה דמלבד הדין שהיא מותרת עדיין נו דאין לחוש לדבור זה כלל שהרי איכא למימר דלא עלה בדעתה לעבור רצון בעלה דסברה דסתירה דוקא צוה עליה לזהר ולא דבור שלא בסתר הלא אפילו קינא לה נאסור הדבור ודברה דעברה על רצון בעלה ממש ואיכא למימר דודאי לעבירה כיוונה הואיל ולא חששה לעבור נגד בעלה המפורש אפילו הכי מלבד הדין שהיא מותרת אין לחוש לזה כלל הואיל ולא באה לידי מדת סתירה. וכדי להשמיענו כל זה לא חש התנא לסתום לשונו בענין דאיכא למטעי ביה הואיל וסוף סוף ליכא למטעי להקל כי אם להחמיר ולאסור האשה שנסתרה ע"י קינוי הדבור כנראה מלשון המשנה מה שמן הדין היא מותרת או לאסור מדיוקא דרישא האשה שדברה אחר קינוי הסתירה כאמר דדוקא אל תדברי ודברה מותרת אבל אל תסתרי ודברה הרי היא אסורה מה שמן הדין היא מותרת. אבל עדיין צריכים אנו לנודעי איך הדין שפירש הר"ב הוא בכח המשנה כי הדבר קשה מאד לאומרו אם לא שנפרש על פי דרכנו ונאמר דסיפא אדיוקא דקינוי דרישא קאי והכי קאמר הא אם אל תדברי ודברה עדיין היא מותרת וכ"ש אל תסתרי ודברה דנראה בזה דלא כיונה לעבור רצון בעלה כמ"ש למעלה דעדיין היא מותרת אבל נסתרה בקינוי זה דאהיא מדיוקא דהיינו קינוי דסתירה אסירא אבל לפי זה אל תדברי ונסתרה דעדיין היא מותרת אין לו מקום במשנה אם לא שנאמר דכל שלא עברה רצון בעלה וצווי ממש באיזה ענין שיהיה אתיא במכ"ש מאל תדברי ודברה ואף כי אל תסתרי ודברה כבר כתבתי לעיל איך אתיא במכ"ש ואל תדברי ונסתרה נמי י"ל דעדיפא מדברה להתירה דכשדברה עמו שלא בסתר נגד רצון בעלה שאמר לה בפירוש אל תדברי ואליפא כולי האי איכא למימר דיש דברים בגו כי מרדה בבעלה עד שאינה מקפדת על צוויו לעבור עליו אפילו בגלוי. אבל כי נסתרה איכא למימר דאדרבא אימת בעלה עליה ויש לה לדבר עם האיש הזה דברים המותרים ומשום אימת בעלה אשר ציוה לה שלא לדבר עמו אינה מדברת עמו בגלוי אלא מסתרת עצמה לדבר עמו וא"כ בין אל תסתרי ודברה בין אל תדברי ונסתרה אתיין במכ"ש דאל תדברי ודברה דהיא מותרת ומכיון שכן הוא בעל כרחנו אנו צריכים לפרש נכנסה עמו לבית הסתר דסיפא כשהקינוי נמי הוי לסתירה ולא קאי אקנוי לדבור האמור ברישא וש"מ דהכי בעינן שתעבור על צווי בעלה ממש ושיהיה העבירה בדבר מכוער דהיינו סתירה ואז היא אסורה וזה א"א אלא אם כן שקינוי נמי היה מסתירה דאם הוא לדבור ונסתרה או אם הוא סתירה ודברה לא עברה על צווי בעלה ממש ואם הוא דבור ודברה לא עברה בדבר מכוער ומשום הכי לעולם היא מותרת עד שיאמר לה אל תסתרי ונסתרה וזה הוא הדין אבל החששות אין הכי נמי דאיכא למיחש כפי הענין כמ"ש בתחילת דברי וזה אפשר דרמז לנו התנא בקיצור לשונו וה' יאיר עינינו בתורתו:

פרק ד מ"ב **ושאר כל הנשים** וכו' קשה דהא איכא האשה שהעידו עליה חמותה ובת חמותה ודומיהם דתנן בפ"ו מסכת ב' דאין שותות ונוטלות כתובה וקשה נמי אמאי לא קחשיב לה במשנה ב' בהדי אמר בעלה איני משקה וכו' דנוטלות כתובה ולא שותות ואלו השתי קושיות שייכי תרווייהו אם נפרש ושאר כל הנשים וכו' לא תמלא אותם אלא בדין זה או ביםתו או שלא יהיה להם כתובה אם אינם מהשותות ושזה יכלול בין שעכבת השתיה באה מן האשה שאינה רוצה לשתות בין שעכבת השתיה באה מחמת דבר אחר כגון האשה דהעידו עליה חמותה שאינה יכולה לשתות מפני עדותן ובזה יתורץ קושית התוס' שכתב התו"ס דמאי קמ"ל בכלל זה דושאר כל הנשים וכו' והא תנינא ליה ואלו לא שותות ולא נוטלות כתובה האומרת איני שותה דהא קמ"ל הכא דאף בעכבה שאינה ממנה מלינו דאם אינה שותה אינה נוטלת כתובה אבל יצא לנו הקושיא דבאשה שהעידו עליה חמותה אינו כן כמ"ש. אבל אם נפרש ושאר כל הנשים שותות בעל כרחם ואם אינן רוצות לשתות אינן נוטלות כתובה יתורץ קושיתי הראשונה דלא נכלל בכלל זה האשה שהעידו עליה חמותה וכו' שהעכבה אינה ממנה אלא שאינה יכולה לשתות מחמת עדותן אבל לפי זה חוזרת קושית התוספות למקומה וכמו כן הקושיא דמאי שייר בכל ענין היא עומדת וצ"ע: **מ"ה לא** להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה נמצאת דלא שותה ולא נוטלת כתובה לרבנן דהלכתא כותייהו. וקשה אמאי לא נשנית אצל לא שותות ולא נוטלות כתובה דמשנה ב' וי"ל דבפלוגתא לא קמיירי ואע"ג דבסיפא דהכא מתניתין הזכיר מחלוקת דב"ש וב"ה דמתו בעליהן עד שלא שתו דלב"ה לא שותות ולא נוטלות כתובה כיוצא בזה הקשו במסכת ביצה והעתקתיה בריש פ"ג דיבמות ותרצו דמחלוקת ב"ש וב"ה לא חשיב מחלוקת על כי ב"ש במקום ב"ה אינה משנה וכאילו לא נשנו דברי ב"ש כלל ועיין מ"ש שם. והראיה דבפלוגתא לא קמיירי דאף אילונית ודומיה דהלכה כרבנן דלא שותות ולא נוטלות כתובה לא הזכרה עמהם אלא אח"כ במשנה אחרת במחלוקת דר"א. ואף אם נאמר דמחלוקת ב"ש וב"ה נקרא מחלוקת אין להקשות למה נשנה שם בסוף אותה משנה שהרי אע"ג דהלכה כב"ה דלא שותות ולא נוטלות כתובה לא נשנה אחריהם אלא אחר אמר בעלה איני משקה וכו' דנוטלת כתובה ולא שותה הרי שרצה התנא לגמור כל מה שאין בו מחלוקת בין בשתיה בין בכתובה והדר מסדר זה אחר זה את שיש בו מחלוקת והם מתו בעליהם דב"ש וב"ה והדר מעוברת חבירו וכו' דר"מ ורבנן והדר אילונית וכו' דת"ק ור"א אבל מה שיש להקשות הוא אמאי לא נשנית פלוגתא זו דת"ק ור' יוסי מיד אחר מחלוקת דת"ק ור"א ולמה הפסיק ביניהם בושאר כל העריות וכו' ובמשנה דאשת כהן וכו' ואפשר לומר דמשום דצריך להאריך בו ולומר ואלו שב"ד מקנין להם נטר ליה עד אחר משנת אשת כהן דסליק על ידי כל העריות מקנין:

מסכת גיטין

פרק ג מ"ז **צריך** שיטול רשות מן היורשין שירשו קרקע אפילו כמלא מחט וע"י רשות זה יכול להפרע עד כנגד כל חובו ומשום דע"י קרקע זה אפשר שיגבה כל חובו במה שיגבה ויחזור ויגבה כההוא מעשה דקטינא לאביי ופירש רש"י על כי אותו מעשה דטורף קרקע זה מהיתומים ושמאים לגבותו כפי מה ששוה לוקח מעותיו וחוזר וטורף אותו וכן עושה כמה פעמים עד תשלום כל חובו אבל אם ירשו מטלטלים הואיל ואם אינם כנגד כל חובו אע"ג דהאידנא משועבדים נינהו לבעל חוב אין כח בידו לגבות מהם אלא כפי שווים שאחר שטרפם פעם ראשונה והרויחו היתומים ממקום אחר אף כי נתחייבו לשלם חוב אביהם אם יחזרו לגבות ממנו המטלטלים שטרף ממון שהגיע להם אביהם וישאר עוד מהחוב עליהם אין כחו עדיף במטלטלים אלו לגבות מהם יותר משאר קניינים אשר יקנו אח"כ ונפקא מינה שאם מכרום אחר שגבו אותם לאחר. וכמו כן אם זכו וקנו קרקע ומכרוהו אין בעל חוב זה יכול לטרוף בשביל שארית חובו מאותם המטלטלים אלא מן הקרקע ואפילו טרם גבייתו מאומה אם אחר מות אביהם ירשו מטלטלים ומכרו קרקע שלהם וגם המטלטלים אינו יכול לטרוף אלא מן הקרקע כדין כל בעל חוב אם מכרו קרקע אחר שמכרו המטלטלים אבל אם מכרו המטלטלים אחר הקרקע אפשר שיהיו המטלטלים שירשו משועבדים יותר מהקרקע. אבל כי גבה מהם פעם ראשונה אין ספק בידי דלא אלים כחו בהם יותר אלא אם גבו אותם ממנו הרי הם אצלם כשאר כל המטלטלים שאינם משועבדים לבעל חוב משא"כ הקרקע דלהיותו קרקע לעולם הוא משועבד וע"י זה יכול להיות שע"י יגבה כל חובו ולכן מועיל הרשות שנותנים לו היורשים שירשוהו לגבות בשבילו עד כנגד כל חובו מתרומות ומעשרות משא"כ במטלטלים כמו שאמרתי. ולכן הואיל ובמטלטלין א"א לומר כן בכל ענין לא רצו חכמים הפוסקים לחלק והניחום על ענין זה אדין תורה דלא מקרו משועבדים כן נלע"ד שהיא דעת הרמב"ם וההולכים בשיטתו דלא כמ"ש התוי"ס. ועוד נ"ל לומר חילוק אחר דשאני שעבוד המטלטלים משעבוד הקרקע שהקרקע הזה היה משועבד ועומד קודם מותו ולכן היורשים אותו רשותם מועיל כאילו הוא היה חי מפני שעבוד זה אבל המטלטלים אשר ירשו לא היו משועבדים לבעל חוב קודם מיתת הכהן שאם מכרם הכהן בחייו אין בעל חוב יכול לטרוף אותם אלא אחר מיתתו הוא שנשתעבדו מחמת התקנה ולכן לא אלימא שעבוד זה שנתחדש על היורשין במטלטלין הללו אשר ירשו להיות רשותם כרשות הכהן עצמו שכבר מת ודע כי יש לתוספות ז"ל דרך אחרת בפי' הש"ס ע"ש כי אני יצאתי ידי חובתי במה שפרשתי המשנה על פי דרך הר"ב והפוסקים האחרים אשר תפסו דרכו שלא יקשה בעיניהם מה שהקשה עליהם התוספות יו"ט:

מאת הרב הגאון הגדול וכו' מוהר"ר יואל חסיד מאמטשיסלאוו.

מסכת נזיר

פרק א מ"א תוי"ט ד"ה נזיק כו' ותימה דבלא כוונת הלב כו' עכ"ל. ונ"ל כוונת התוס' דוודאי בלב כיון לשם נזירות רק פירוש שלא נתכוון היינו שלא נתכוין שהלשון שהוציא מפיו היא לשון נזירות כי לא היה מכיר בלשון הזה וה"א שלא נשנית על מה שכיון בלב לשם נזירות והא ראיה דבהדיא מסלסל ומכלכל בעינן תפוס בשפתו דאל"כ יכול לומר מסלסל בתורה מכלכל עניי כו' ודכוותי' וקשה נשאל מאתו איך היה כוונתו אם לנזירות או לתורה ועניי אלא ע"כ דבאמת הוא כוון לנזירות רק שצריך שלשונו וכוונתו יהיה מבורר שכיון לשם נזירות והיינו בתופס בשפתו ואימא ה"נ כי לא הכיר הלשון אף שכוונתו לנזירות לא תהני ושמעינן מתניתין אלו ג' לשונות אע"פ שהם קרובים ללשון תורה והוא באמת כיון בלב לנזירות אף שלא כיון להוציא בפיו משום שלא הכיר אלו לשונות אפ"ה הוי נזיר משא"כ בשאר לשונות צריך לטובה ג"כ לידע שהם לשון נזירות וק"ל: מ"ב תוי"ט ד"ה הרי זה נזיר משמשון כו' ולי קשיא על תירוץ ר"י בן לב א"כ למה כתב רמב"ם והנזירות מכלל נדרים כו' ועל כ"מ לגבי קושית התוי"ט קשה לי א"כ למה באמת נטמא למתים אם אביו כדירו ואפשר לומר דדעת הרמב"ם הואיל והיא סתם משנה וקיי"ל סתם במשנה ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם אף שלא נתברר הטעם וגם בברייתא פליגי ר"י ור"ש וקיי"ל הלכה כר"י נגד ר"ש: בא"ד וקס"ד דמנוח קאמר להא מלתא כו' עכ"ל הנה ברש"י שלפניו לא כתב דמנוח רק למנוח עם לת"ד דזה אין שום ה"א לטעות שמנוח אמר זה כאשר נראה מהפסוקים בשופטים י"ג רק כוונת רש"י כמו שביאר שם התוספות דס"ד שהמלאך אמר למנוח שידירנו בנזיר והוא מדיר בנו בנזיר ומשני שהמלאך לא צוה לאביו שידירנו בנזיר רק המלאך אמר מעצמו שיהא נזיר אלקים. והנה תראה נפלאות מתורתנו באלו הפסוקים והוא זה כי שם בשופטים י"ג פסוק ג' וירא מלאך וגו' כי נזיר אלקים יהיה הנער וגו' ואח"כ בפסוק ו' כשסיפרה האשה למנוח אמרה ג"כ בפסוק ז' ויאמר לי הנך הרה וגו' כי נזיר אלקים יהיה הנער מן הבטן וגו' ואח"כ בפסוק ח' ויעתר מנוח וגו' ויורנו מה נעשה לנער היולד ואח"כ בפסוק ט' וישמע האלקים אל קול מנוח וגו' אח"כ בפסוק י"ג ויאמר מלאך ה' וגו' בפסוק י"ד מכל אשר יצא וגו' ויין ושכר אל תשת וכל טומאה אל תאכל כל אשר צויתיה תשמור עכ"ל. הנה הדקדוק כשאמר לה המלאך וגם כשסיפרה לבעלה אמרה כי נזיר אלקים יהיה וגו' ואח"כ כשסיפר המלאך בעצמו לא הזכיר לו כי נזיר אלקים וגו' ואדרבה הלא לכאורה כשהתפלל מנוח להשם משמעות לא הבין כוונת המלאך מתוך שסיפרה אשתו ובא לו המלאך וקיבל יותר. וגם באמת קשה מה לא הבין מנוח כוונת המלאך מספירות אשתו אבל לפי קושית הגמ' ותירוצה מתורץ מאד והוא כי מנוח היה מסופק בכוונת המלאך אם צוה המלאך לאשתו כי נזיר אלקים יהיה הנער כסברת המקשה דהיינו שצוה שמנוח ידירנו בנזיר דאין סברת שצוה המלאך לאשתו שתדיר את בנה בנזיר דהא אין האשה מדרת בנה בנזיר או באמת המלאך לא צוה למנוח. ובתירוץ הגמ' שהמלאך אמר מעצמו שהנער שיהי' כו' וכ"מ הן לענין טומאה כמו שביאר הרמב"ם הן לענין אם יהיה זה דבר הנדור כמו שנראה מהגמרא ומהפסוקים הנ"ל ולכן התפלל מנוח שיבוא המלאך לו ויפרש כוונתו וכן עשה ואמר לו המלאך מכל אשר אמרתי וגו' כל אשר צויתיה תשמור ולא הזכיר לו כי נזיר אלקים פירש כי אני לא צויתי לה שאתה תזירהו בנזיר וכתירוץ הגמרא ולכן לא הזכיר לו כי נזיר כו' כדי שלא יהא למנוח ספק כבראשונה כנ"ל ודו"ק. כי לדעתי אמת. והנה להעתיק זה בלשון המלאך שאמר לו כל אשר צויתיה דייקא לה צויתי ולך אין אני מצוה כלום ולה אי אפשר להבין טעמי שיהא תדירהו בנזיר דהא אין אשה מדרת בנה בנזיר ודו"ק והנה אע"פ שלפי' ר"י בן לב מתפיסין אפילו בנזיר משמשון כנ"ל וא"ל דבר הנדור היה כוונת מנוח לידע אם יהא יכול לטמא למתים או לא וכנ"ל וזה פשוט: מ"ה תוי"ט ד"ה ונזיר כו' והא הוי כתנאי שערי כו' עכ"ל וגם במשנה ז' כתב הרב תוי"ט דהוה תנאי דסתרי ע"ש והלא תמה בהרמב"ם בפ"ג מהלכות נזירות שמביא זה הרב בעל משנה למלך ומאריך שם לתרץ שם דברי הרמב"ם באריכות וקוטני' הולך על חילוק זה דבמשנה ד' אמר בכף הדמיון תשו"ה ס"ל לת"ק דהוי כמו שהוציא מפיו מנין אבל במשנה ה' לא הוציא בכף הדמיון מודה ת"ק דהוי נזיר עולם ומשנה ז' לא קניא לא כף הדמיון רק דוקא כמנין משום שהימים אינם נבדלים זה מזה משא"כ במשנה ד' שהשערות או העפר נבדלים זה מזה לכן שני כשאמר בלא כף הדמיון כאלו מזכיר מנין ע"ש באריכות:

פרק ב מ"ד תוי"ט ד"ה על מנת כו' או שלא נגלח עכ"ל ע"ש ונ"ל על מנת לגלח וכן הוא ג"כ ברמב"ם או אגלח: שם תוי"ט ד"ה אבל איני יודע כו' הרמב"ם הוא שכתבו שם כו' עכ"ל בנוסחא של הרמב"ם אשר לפני אין שם זה הלשון רק שם בהלכה ט' מקיים שם הרמב"ם ואע"פ שלא היה בלבו אלא להזיר תדבר זה כו' וגם אם היה שם זה הלשון היה לו שם להראב"ד להשיגו שהוא קודש ואני בעניי לא הבנתי מנין זה להכ"מ וגם להרב תוי"ט שזה הראב"ד משיג על הרמב"ם שיכול לומר שהוא רק מפרש ומוסיף על דברי הרמב"ם והראיה שלא כתב עליו הראב"ד זה אינו כדבריו רק כתב אומר אני כו' ואפשר שהרמב"ם ג"כ סובר שהחכם מתיר בזה הפתח רק שכתב שאסור בלא פתח מטעם שנדר מאחת ע"ש: מ"ט תוי"ט ד"ה מניח את שלו כו' ואין להכריע מה דעת הר"ב כו' עכ"ל ונראה דדעת הר"ב היא כמו רש"י ותוס' וזהו ברישא כתב הר"ב משלים את שלו תחילה ומגלח ומביא קרבן ואח"כ מונה של בנו ואלו בסיפא כתב מניח את שלו כו' ולמנות של בנו ואח"כ משלים את שלו ולא כתב ג"כ ולמנות את של בנו ומגלח ומשלים את שלו אלא ע"כ באמת אינו מגלח בינתים ולגלח בסוף לא צריך הר"ב לבאר דזהו פשוט. וגם תמה שכתב הר"ב ולמנות את של בנו ואח"כ משלים את שלו ומי צריך למנות בתחילה שלשים יום לא הל"ל להשלים רק ואח"כ מונה את שלו דהא לפי דעת הרמב"ם צריך למנות בתחילה ל' יום וא"ל לפי דעת הרמב"ם באמת איך תני במשנה ואח"כ משלים י"ל איידי דתני ברישא משלים תני ג"כ בסיפא אבל הר"ב פירשן ולא הוי לו לכתוב שפת יתר איידי. אלא כדאמרן וק"ל. וע"כ נ"ל כן דאם לא כן הרי לא פירש הר"ב כלום על המשנה זו החילוק אם מונה בתחילה את שלו או של בנו וכל הפירושים של המשנה הוא שפת יתר ולא פירש כלל אלא ע"כ כדאמרן ופירש החילוק במתק לשונו:

פרק ג מ"ד תוי"ט ד"ה רבי אליעזר אומר כו' ואע"ג דסבירא ליה לר"א כו' אבל כתב כן הרב תוי"ט ובאמת שכתב הרב זה לא עיין בגמרא רק בהעברה ולכן גם הקשה על רש"י אבל עיין שם בגמרא דלא כתב רש"י הואיל דקאמר מאה יום שלמים משמע רק אליבא דבר פדא ובר פדא סבר דלר"א וגם הוא בעצמו סבר דלא אמרינן מקצת היום ככולו רק ששם הקשה הגמ' תחילה לבר פדא ממשנה ג' מי שאמר הריני נזיר נטמא ביום ל' סותר את הכל וא"כ לבר פדא דסבר סתם נזירות כ"ט יום אמאי סותר את הכל ומשני שסובר כר"א דאמר לא סותר רק שבעה ואליבא דרב מתנה שסובר סתם נזירות שלשים ומשני שם אליבא דר"א מקצת היום ככולו ואח"כ מקשה הגמרא תנן הריני נזיר מאה כו' והוא משנה ד' ופירש רש"י ואפילו לבר פדא דקשה עליו ממשנה ג' מת"ק דאמר: מי שאמר הריני נזיר ונטמא ביום שלשים סותר את הכל כו' ופירש רש"י אפ"ה ממשנה ד' דהיינו מי שאמר הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל לא קשה לבר פדא והכא לשון רש"י ואפילו לבר פדא הואיל דקאמר מאה יום שלמים משמע פירוש ולא דמי למשנה ג' דהתם נדר סתם נזירות וכתם נזירות לבר פדא כ"ט יום ונפקא ליה מהא שנאמר בתורה כ"ט פעמים לשון נזירות ע"ש. אבל כשהזכיר הימים בפירוש הן מאה או מה שירצה אזי ודאי שלימים לבר פדא דלא סבר מקצת היום ככולו. ע"ש בגמ' סיים הקושיא דמקשה תר"א הן לבר פדא דלא סבר מקצת היום ככולו הן לרב מתנה דסבר מקצת היום ככולו ע"ש ומשני אמר קרא זאת תורת הנזיר כו' וזהו תירוץ אליבא דבר פדא ע"ש והכל יותר שם מפורש בתוס'. והרב תוי"ט הרכיב וכתב ואע"ג דסבר כר"א מקצת יום ככולו פירש"י כו' הואיל וקאמר מאה יום שלימים משמע ומשמע דרש"י פירש אליבא דמאן דסבר כר"א אמרינן מקצת יום ככולו ופירש רש"י כן ולכן הקשה על רש"י. אבל באמת ז"א דרש"י כתב כן אליבא דבר פדא וכנ"ל והוא סבר דלא אמרינן מקצת יום ככולו וודאי אליביה כשהזכיר איזה סך אז שלימים משמע ובאמת קושית התוס' מה שהביא הרב תוי"ט הוא שהתוספות רוצים לתרץ לרב מתנה והוא סובר אמרינן מקצת יום ככולו והקשו שם באריכות ע"ש ותירצו זה. ולבסוף מה שהביא הרב תוי"ט אבל רש"י פירש אליבא דבר פדא והראיה שהתוספות לא הקשו כלום על רש"י כן הוא אמת וברור והש"י ינחני בדרך אמת: מ"ה תוי"ט ד"ה שלין לו מן המנין כו' עד סוף ואין זה תפיסה על הר"ב דהא כתב שאין סותר אלא י"ב טומאות האמורות בו והיינו האמורות במשנה ובאמת במשנה פ"ז מ"ב עד עצם כשעורה הוא רק עשר רק בתיבת על המת נכלל שלשה טומאות לכן מנה הרמב"ם י"ב ועצם כשעורה ובוודאי הקב הוא מכוון י"ב וגם הר"ב בפי' מונה לכולל אבל במשנה אינו רק י"ב מכוון: מ"ו תוי"ט ד"ה ואח"כ בא לארץ וכו' גם יכול לקיימו בח"ל וכו' וא"ל כן דהא תני פ"ז משנה ג' אבל הסככות כו' וארץ העמים כו' ועל כלם תני ומזה בג' וז' וא"כ איך יכול לקיימו בח"ל דהא אלו הימים לא עלו לו ועיין עד סוף מ"ט הרב תוי"ט. אבל אין אני מכניס ראשי בזה דזו סוגיא עמוקה כאשר הראה בה רמב"ם בפירושו ובחיבורו שהם סתירים והכ"מ עמד בזה והוא הכל ברמב"ם פ"ב מה"נ רק הערה אחת שהראב"ד כתב שם למה כופין אותו לעלות וכו' יש שם טומאה ועפרה הלא כלנו טמאין טומאת מת כו' ואסור להזיר בכ"מ עכ"ל. וכתב הכ"מ ואינו יודע למה אסור להזיר עכשיו בא"י שאע"פ שאנו טמאי מתים אם אמר הנני נזיר מלטמא במת מה איסור יש בזה כו' ע"ש. ונ"ל שאף הרמב"ם מודה בזה. וזה שקיים הראב"ד ואסור להזיר בכ"מ זה לא להשגה כתב רק דין דהא אינו עולה כלל מפני שהוא טמא מת מכבר א"כ במה יקיים נדרו אמת הוא אסור אחר שנדר לטמא במת אבל נדרו אין יכול לקיים כלל שיעלה לו וא"כ הוא נדר שוא. בשלמא בזמן הבית היה יכול להזות ואח"כ לקיים נדרו אבל בזמן הזה אסור משום שלא יכול לקיימו שיעלו למנין ובזה לא פליג הרמב"ם רק כתב שאם נדר אסור לטמא דחל עליו נזירות אבל לקיים אינו יכול ודו"ק:

פרק ד מ"א תוי"ט ד"ה טולם כו' ותקשי להו להתוספות כו' אמת דברי התוספות אין צריכין תירוץ דהא יש להם שם הוכחה מן המשנה גופה ע"ש אבל מכאן אין ראיה דבשלמא תיבת ואני אין לה שום פירוש מה ואני אבל תיבת הריני פירוש שאהיה והוא קרוב לתיבת אהא שג"כ פירוש אהיה א"כ נוכל לומר דוקא ואני צריך התפסה אבל הריני הוא כמו אהא שא"צ התפסה רק נזיר עובר לפניו וחשב בלבו כמו שמבואר שם רק התוספות ע"כ מחלקים בין אהא להריני כמו הוכחה שלהם שם ולכן לא הביאו ראיה מזו המשנה. וא"ל דהא עכ"פ לכל האמת הוכיחו התוס' דהריני לחוד לא סגיא א"כ למה תני כאן במשנה ואני הל"ל יותר חידוש שאמר הריני ואפ"ה צריך התפסה ז"א דא"כ ה"א ואני אפילו התפסה לא תהני לכן נקט המשנה דאפילו ואני תהני בהתפסה והריני דלא סגיא בלא התפסה זה הוכיחו משם ובהתפסה כ"ש דהריני עדיף מואני מן ואני ואין צריך לאשמועינן ודו"ק: מ"ד תוי"ט ד"ה ואם שלה טו' וכן כתב הרמב"ם בפ"ע מהלכות נזירות עכ"ל. הנה הרמב"ם לא כתב כלשון התוס' רק כתב אלא מה שתרצה תעשה ועיין מה שכתב הרב תוי"ט במשנה ה' פרק אחרון דנדרים אבל איך שיהיה הנה לדעת הרמב"ם שאמר מה שתרצה תעשה נתן לה לכל מה שתרצה ויכול להפריש מזה קרבנותיה אבל לדעת התוס' שמתנה מה שאת נושאת ונותנת לפיך א"כ לא נתן לה רק לדבר מיוחד לאכול ואף דבזה האופן ג"כ לא קנה אותן הבעל אך איך תוכל לפרוש מזה קרבנותיה ואפשר לומר דהואיל ואי אפשר לה לשתות יין כי אם בהבאת קרבנות הוי כמו שנותנת לתוך פיה דבלא זה לא תוכל ליתן יין לתוך פיה: שם תוי"ט ד"ה החטאת תמות כדפירש רש"י בגמרא כו' עכ"ל דלכאורה קאי אהמשנה אדלעיל דהיינו שהיא נדרה בנזיר והוא הפר לה והיא לא ידעה וצריכה כפרה אבל אי אפשר לומר כן דהא אהמשנה מתחלת האשה שנדרה בנזיר וכו' וקאי אהן אם ידעה בהפרה והן לא ידעה דאל"כ רק דקאי אמשנה דלעיל מה לו להאריך הל"ל התחלת המשנה הפרישה את בהמתה וכו'. רק נ"ל דבאמת איירי בכל ענין רק בא ליתן טעם למה תמות החטאת ואמר דבמשנה לעיל צריכה כפרה ולמה הלא הפר אלא נ"ל דבעל מיגז גייז ועד הפרה היה הנדר חל וכן כאן ג"כ אף שהפר לה עד היום היה חל והיתה חייבת קרבנות להפרישה והוי כמתו בעליה דו"ק.

וכגו

והנה תראה מה שהביא הרב תוי"ט בפ"ס משנה ג' בשם התוספות בד"ה תנא ותרפה כו' ונ"ס שכוונתי האמת :

פרק ה מ"ב תוי"ט ד"ה חבית של יין כו' דהכי הוי דיכא כו' עכ"ל. ולי נראה שזהו דוחק בשלמא אם היה נפדה ויוצא לחולין היה ענין אחר אבל צריך למכור היין והשמן לצרכי אותו המין וגם המעות צריכין לקנות בהם עולות נמצא הוא אמור תדינר זהב וכו' שנק יצא קדוש ואם יקחו בזה בהמה דבר קדושה יצא לחולין וא"ל באמת שהרבותא איפכא אף שאינו במשמעות הרב א"כ איפכא הוה ליה למתני כסדר דהיינו בתחילה שור שהוא קדושת הגוף וא"כ חבית של יין כו' וא"כ דינר אבל לי נראה פשוט שזהו הסדר בתחילה נקט קדושת הגוף וגם מין אחד וא"כ דינר שהוא קדוש דמים וגם שני מינין רק אעפ"כ מין מטבע ושם מטבע אחת היא וא"כ חבית הם שני מינים ממש חלוקים וק"ל: מ"ג תוי"ט ד"ה מונה כו' שהר"ב סובר דהא כו' עכ"ל. אמת שהרב תוי"ט רצה לתרץ דעת רע"ב אבל אינו סברה כלל ולא דמי בשלמא התם דנאמה לא הוי נדר כלל דהיינו לדברי חכמים דסוף נדרים ע"ש לכן לא קנסו אבל כאן באמת הלא עשה עבירה מכלן דסברי חכמים דהתם דלא קנסו והראיה דכשהגמרא אמר מני מתניתין לא ר"י ולא רבנן היה להם לומר דאתי כחכמים דנדרים אלא דלא דמי כלל כנ"ל. אבל באמת הרב רע"ב לא פסק כאן כלל רק פירש המשנה לפי משמעות פשטות המשנה והא דכתב הר"ב לשון קנסינן שהוא קנס ולא דין משום דהגמרא כאן כשהקשה מני מתניתין וכו' דתנן מי שנדר ועבר על נזירות אין נזקקין כו' ע"ש ע"כ איירי שעבר בשוגג דאי במזיד מאי מדמי הגמרא דכאן הוא שוגג כמו שכתב הלחם משנה ע"ש וא"כ ע"כ משום קנס דאי דינא למה הלא החכם עוקר הנדר מעיקרו ולא קנסינן ליה ועוד יש להאריך רק קצרה היריעה ודו"ק:

פרק ו מ"א תוי"ט ד"ה עד שיאכל כו' לכן נראה לר"ת כו' עכ"ל. ונראה דהיה דוחק להרב רע"ב לפרש כפי סברת ר"ת דלפי דברי ר"ת דבאכילה לא פליגי רק בשתיה א"כ למה קורא התנא אותה משנה ראשונה הלא בתחילה ובשום מקום לא דבר משתיה כלום רק זה ור"ע חולק כמו בכל מקום שתנא קמא סובר כך ותנא אחר פליג משא"כ לפירוש הר"ב ר"ע דרישא נמי פליג אסיפא נמי שפיר שזו משנה האחרונה וזו משנה הראשונה. ומה שהקשה ר"ת דל"ת כסדר. דאין דרך התנא להקדים כו' אפשר כאן בכוונה הקדים התנא בכדי שיהא שייך בסיפא לשנות עליו פלוגתא דר"ע אפילו שרה פתו וזה לא שייך לשנות ארישא באכילה דאין סברא שאם אכל ענבים הני זית ולחם חצי זית שיתחייב בשלמא אם שרה פתו נעשה הכל כגוף אחד דאל"כ לאשמועינן ר"ע פלוגתא ברישא אפילו באכילה והוי רבותא טפי. ובזה מתורץ ג"כ קושיא שניה של ר"ת דלהכי מכניס משנה ראשונה בינתים. וא"ל דהוה ליה למתני בתחילה משנה ראשונה וא"כ משנה אחרונה עד שישתה כזית וא"כ פלוגתא דר"ע ז"א כיון דשתיה ילפינן מאכילה לא שייך למתני שתיה ולא להזכיר שיעור אכילה דיליף מאכילה וגם בזה מתורץ קושית הגמרא דלהכי תנא משנה ראשונה עד שישתה שייך על זה פלוגתא דר"ע בשתיה כנ"ל. וא"ל הלא משנה ראשונה נשנה בפני עצמה וא"כ פליג ר"ע ובתחילה למה לא כתב משנה ראשונה כנ"ל. חדא י"ל דאפשר דבאמת כשנשנה משנה ראשונה באותו פעם פליג ר"ע בתרתי ומשנה אחרונה פסקה בהדא כר"ע בכזית ועוד דאם משנה ראשונה נלמדה בפני עצמה אמאי לא שייך ג"כ קושיית ר"ת למה לא שנה עד שיאכל משום שמשנה אחרונה אומרת עד שיאכל הנא היא בפני עצמה נשנית. ובאמת למשנה ראשונה יותר טוב ללמוד עד שישתה רביעית דעיקר שתיה ברביעית ומניה ילפינן באכילה כמו שכתבתי הסברא לעיל בהפוך ותורה היא והכנות כתובה ודו"ק. וא"ל לתני משנה ראשונה עד שישתה ופלוגתא דר"ע וא"כ לתני משנה אחרונה דלא שייך למתני ר"ע קודם לתנא קמא ואפילו לפי מה שכתבנו שאפשר ר"ע פליג בעצמו וקאי כשמשנית משנה ראשונה ולא קאי אמשנה אחרונה חדא דהוא רק אפשר ועוד (ק' לשון) המשנה דא"כ דר"ע פליג בעצמו על משנה ראשונה ממילא לא היה רבי שסידר המשנה אומר משנה ראשונה רק סתם אינו חייב עד שישתה רביעית ר"ע אומר כו' כזית חייב וא"כ היה שונה משנה אחרונה אומר והאיך יאמר הלשון אם יאמר עד שיאכל, זה אינו שייך דמה שתיה בכזית לר"ע דילפינן מאכילה כ"ש אכילה ואפילו יאמר משנה אחרונה אם אבל אעפ"כ לא שייך למתני אחר ר"ע דעיקר שתיה ילפינן מאכילה יאמר שתילה שתיה קודם אכילה דילפינן מינה ולכן סתם רבי כנ"ל:

פרק ז מ"א תוי"ט ד"ה יטמא וכו' נזיר עולם מ"מ וכו' עכ"ל אפשר בפאה כך ראיתי בתי"י עצמו: **בא"ד** ולהזהיר מכל אשר יצוהו אביו כו' עכ"ל. ואינו מוכרח כי הגע עצמך האיך ליה הש"י שמשון יהיה נזיר מן הבטן מי ישמרהו בקטנותו או כהן קטן שדרשינן אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים איך ישמרוהו וא"ל שבאמת שמשון היה יכול לטמא למתים אבל ישמרוהו שלא ישתה יין. אלא ע"כ אחד מבתים או שבאמת חייבים להעמיד לו שומר להקטן או התורה אמרה היכי דאפשר אפשר מה שהיה אפשר לשמור בן לכהן קטן. כן לשמשון בקטנותו היו שומרים אותו ודכותיה האיש מדיר בנו בנזיר הוא הלכה למשה מסיני נאמר ג"כ הלכה היתה כך או להעמיד לו שומר או מה שאפשר אפשר. ובאמת יכול להדיר קטן. ולענין קושיית בנו של הרב תוי"ט או נאמר שר"א וחכמים פליגי בדבר ההוה ורגיל וזה לא שכיח כלל ובאמת אם אירע זה שיהיה נזיר עולם אז באמת חכמים מודים לר"א שיטמא כה"ג ואל יטמא נזיר שנכנס קדושת עולם ונוסף על זה הנזיר שמביא קרבן על טומאה דזיל בתר טעמא ואם נראה נאמר אחר שנדקדק למה אמר קדושתו קדושת עולם הל"ל קדושתו כל ימי חייו והנזיר אינו כל ימי חייו אלא משום דאפשר להתגלח שהנזיר ג"כ קדוש כל ימי חייו כקושיית בנו של הרב תוי"ט לכן אמרה המשנה קדושת עולם פירוש כהן הקדוש לעולם אלו הוא ובנו ובן בנו עד עולם אבל הנזיר אף שיהא נזיר כל ימי חייו בנו לא יהיה קדוש, וא"ל שהוא ג"כ ידיר בנו וכן לעולם כי ז"א כי שמא ימחה בנו או קרובי בנו דאז אין חל על הקטן וא"ל גבי קדושת כהונה ג"כ יכול לפסוק מזרעו דהיינו שיקח חללה ז"א דאינו ברשיעי עסקינן ובאיסורא לא קיימי כך נראה לי והבוחר יבחר: מ"ב תוי"ט ד"ה על המת כו' ומיהו יש לדקדק אמאי כו' עכ"ל. ולי נראה משום שלתירוץ רבי יוחנן פירש שם תוספות בגמרא פ"ג דיכול להיות שאין הנזיר מגלח על רוב בנין כו' לכן כתב הר"ב כמו רבא דהלכה כוותי' דבתרא מאביי ורבא ואילך וא"כ לרבא כל זה שמטמא באוהל הנזיר מגלח לבד מה שמפורש במשנה מאי קב ומאי לוג. לכן פסק הרמב"ם וכתב לתרווייהו דהא באהלות ע"כ צ"ל נפל כו' דהא שם מפורש רוב מנין ובנין וכאן ג"כ כרבא וא"כ על ב' אלו ג"כ הנזיר מגלח וק"ל: מ"ג תוי"ט ד"ה וארץ העמים כו' עכ"ל עיין עד בסוף וברש"י ובגמרא. ולא הבנתי שהיה די לרש"י לפרש שנזר בארץ ויצא ונכנס וא"כ הוי ממש כמו התם שסם סותר את הקודמין היינו כל מה שעשה בח"ל וכאן ג"כ אינו סותר את הקודמים היינו מה שעשה בארץ אבל כל מה שעשה בח"ל באמת אינו עולים לו כלל ואם כוונת רש"י כך עכ"פ היה די לרש"י לפרש לפי שעשה נזירתו בח"ל ומה שכתב רש"י יותר ע"ש הוא ללא צורך וקצרה היריעה: **שם** תוי"ט ד"ה ורובע עצמות כו' אבל הניחו בתמיה כו' עכ"ל, ולי קשיא דאפילו במשמע לא הניחו דיש לומר באהל לא מטמא במגע ובמשא על רובע והיינו כשיש בהם עצמות כשעורה. וא"ל דא"כ בלא זה מטמא במגע ובמשא דהכי לא כתב כאן הרמב"ם רק שאינו מטמא באהל ואי מריעא עכ"פ הרמב"ם לא הזכיר כל אקימתא' דגמרא דאקמא אקמותי. לכן נראה לי דדעת הרמב"ם הוא כדעת רש"י בגמרא דבאמת אפילו רובע הקב אינו מטמא אם אקמת אקמותי אם לא שיש בו עצם כשעורה ולכן לא פירש הרמב"ם כלל דהכי עצם כשעורה תני בריתא שמטמא במגע ומשא והא ג"כ לא צריך לפרש להרמב"ם דבלאו קב מטמא במגע ומשא אף דהקמת אקמותי זהו מוכח דאל"כ הרי תני שם עצם כשעורה וזהו הכל כפי' רש"י ומה שיש לדקדק על רש"י וגם על הרמב"ם אם סובר כרש"י דרובע על מגע ומשא פשיטא שמטמא משום עצם כשעורה אין כאן ביאורו והרב רע"ב כתב כפירוש התוספות ע"ש ודו"ק: מ"ד בהרע"ב ד"ה לא תהא זו כו' ומלתא דר"ת ליתא שהרי מגע ומשא כו' עכ"ל. לא הבנתי כלל מה ענין זו לזו כי מה שאין מגלח על רביעית דם הוא מפני שאין למדין ק"ו מהלכה שעצם כשעורה הלכה אבל ר"ת אמר לא תהא קלה מהסרך ופירש רש"י דהסרך אינו מטמא לנזיר כלל ואפ"ה חייב על ביאת מקדש כ"ש רביעית דם שמטמא את הנזיר רק שאינו מגלח כ"ש שחייב על ביאת מקדש ור"ת משום ר"י כך סובר אבל לא מהלכה וא"כ יכול להיות סברת ר"ת שאף שאינו מגלח עכ"פ יהא חייב על ביאת מקדש ובגמרא ג"כ לא השיבו לר"ת כלום רק שרבי יהושע חולק עליו. ונראה לי שהרב רע"ב ראה בפירוש הרמב"ם שכתוב ומאמר ר"ת אינו נכון וכו' ע"ש וסבר הר"ב שמה שכתב הרמב"ם אחר זה וכבר נתבאר כו' זהו טעם למה שכתב ומאמר ר"ת אינו נכון אבל לי נראה שמ"ש ומאמר ר"ת אינו נכון הוא שאין הלכה כר"ת הואיל ורבי יהושע פליג עליה ומ"ש וכבר נתבאר זהו ענין בפני עצמו וקאי למעלה ע"ש:

פרק ח מ"א תוי"ט ד"ה אלא מביא כו' תמיה לי הע"פ שאינה מעכבת כו' עכ"ל ונראה סברת הרמב"ם דאם הוא טהור אזי אין צריך לא חטאת עוף ולא עולת העוף ואם הוא טמא אזי לא היה צריך עולת בהמה, רק שהוא נדבה וא"כ הביא דורון עולת בהמה ולמה לי שתי עולות ואף שמא הוא טמא וצריך דווקא עולת עוף הלא לא מעכבה וטעמו של הרמב"ם הוא י"ל הואיל דולא הזכירה המשנה שיביא ג"כ עולת עוף ויתנה וק"ל: מ"ב תוי"ט ד"ה ושותה כו' ואף שכ"מ לא כתב כו' עכ"ל עיין בכ"מ ותראה שע"כ לא היה לפני הכ"מ הגירסא תיבת לערב דהכ"מ תמה למה פסק הרמב"ם דתגלחת' אינה מעכבת ע"ש ותירץ דסוגיא והגמרא דף כ"ח נזרק עלי' אחד מן הדמים אינו יכול להפר מתניתין דלא כר"א דאמר תגלחת מעכבא ופירשו תוספות דאי מעכב הא אית לה לבעל פורתא עד שיגלח ואם איתא כרבנן נמי לא אתיא דלמה אינו יכול להפר הלא אף שנזרק עליה אחד מן הדמים אינה יכולה לשתות עד הערב אלא ע"כ לרבנן דסברי תגלחת לא מעכבי יכולה לשתות מיד וא"כ ע"כ גירסתו היא בהרמב"ם שותה ומטמאה מיד וא"כ נוכל לומר שבספרי הרמב"ם שלפנינו הוא ט"ס בערב כן נראה לי:

פרק ט מ"א תוי"ט ד"ה ורבי יוסי אומר ישתה כו' עכ"ל. ואפשר לומר דדעת הרמב"ם דהלא לת"ק חל נזירות על העבד וכמו שכתב הרב תוי"ט בד"ה שהוא כופה וא"כ בלא כפיה א"א לו לשתות מן הדין שהרי חל עליו נזירות ואפשר באמת לרבי יוסי ס"ל דנזירות שוה לשאר נדרים וכמו שבשאר נדרים אינו חל כלל ואינו צריך לכפיה כך הוא נזירות וא"כ פסק הרמב"ם כת"ק. וא"ל א"כ הוי ליה סתם וא"כ מחלוקת ר"מ ורבי יוסי ואין הלכה כסתם כנ"ל דבאמת הן ר"מ הן ר"י סבירי להו דנזירות שוה לנדרים שאינו צריך כפיה רק מחלוקתם הן במלים רק שלר"מ לא ישתה כמו שכתב הרב רע"ב כדי שיצטער וישוב לרבו אף שכתב הרב רע"ב שיכפהו באמת להרמב"ם לא צריך כפיה וא"כ פסק הרמב"ם שלא ישתה ולא מטעם ר"מ רק כת"ק ודו"ק: מ"ב תוי"ט ד"ה שרגלים לדבר כו' עכ"ל. הנה על פירוש הר"ב ותוספות העיד הרב תוי"ט שהוא דוחק ועל פירוש הרמב"ם כמו שפירש הרב תוי"ט כנ"ל ג"כ דוחק גדול דעיקר סברתו שאם לא נלך אחר החזקה בדבר כספק א"כ יהיה לעולם ספק שמא כך או שמא כך א"כ קשה לי למה ברישא גבי לף על פני המערה דג"כ ספק ואפ"ה מוציאים אותו מחזקתו ומטמאין אותו וכדפירשו הר"ב והתוספות אלא ע"כ דספק תורה לא מקילין אלא לחומרא דכך היא באמת הדין בכל ספק תורה וא"כ בטומאת התהום דהלכה שהוא טהור אפשר איפכא דנלך בספק לקולא אפילו להוציא מחזקתו לכך תורה היא והענה אף אני ואומר על צד הדוחק דהכי פירוש המשנה אמת דהתם אמרו דהלכה היא אבל סתם אמרו ורגלים לדבר פירוש סברא לדבר דדיו שלא נלך לחומרא ולהוציא מחזקתו אבל לא שנלך לקולא והוי תרי דרבנן מן טומאה ידועה ואם היה הלכה אפילו בתרי דרבנן היה לנו לפרש אבל הם סתם אמרו נקיט חד דרבנן שלא נלך לחומרא להוציא מחזקה ודו"ק והבוחר יבחר ואפשר לרמז זה בפירוש הר"ב ותוספות: מ"ח תוי"ט ד"ה אמר רבי יוסי כו' וכנה נפרש דברי רבי יוסי כו' עכ"ל. כוונת הרב תוי"ט דהלא בשמשון ע"כ מורה שוא נזיר לכן כתב כך כו' אבל לי נראה שזה דוחק חדא דהל"ל לר"י שאין סובר הג"ש זו ואם באמת סובר הג"ש ע"כ צ"ל שהוא נזיר מן הג"ש ועוד מה היה צריך להשיבו רבי נהוראי כו' הלא אית ליה ג"ש וג"ש אין אדם דן מעצמו אלא א"כ קבל מרבו ועוד שאדרבה נראה יותר שהוא לשון נזיר גבי שמואל שהלא אמו נדרה ונתתיו לה' גו' ומורה לא יעלה וגו' ומהיכן ידעה אם תתקיים תפילתה אבל יותר נראה שקבלה על עצמה שמורה כו' היינו שיהיה נזיר לה' לכן נראה לומר שגם ר"י אית ליה הג"ש רק שלר"י היה נראה שאין שייך לשון מורה כלל על נזירות רק שייך של מורא בשר ודם וא"כ לר"י איפכא הג"ש כמו שבשמואל מורה הוא של בשר ודם כן בשמשון ג"כ מורא של בשר ודם וה"פ הפסוק בשמשון ומורה לא יעלה כו' היינו מורא בשר ודם כי נזיר אלקים יהיה גו' ויהיה קדוש מבטן אמו ולא יעלה עליו מורא בשר ודם כמו שפירש

הרב תוי"ט לפי סברתו דשמואל אי איפכא כמו דשמשון מורה של בשר ודם כי התם המלאך אמר בשם הש"י ומורה אינו סובל פירוש אחר לסברת ר"י כי אם מורא של בשר ודם רק מורה על שמואל מבשר ודם פי' שנתקיימה תפילתה שלא יהיה לו מורא אז שפיר הביאו רבי נהוראי והלא היה לו מורא של בשר ודם א"כ למאי אתא ג"ש אלא ע"כ מורה שנאמר בשמשון הוא לשון נזירות וא"כ הג"ש אתא שגם בשמואל היה נזירות והשומר יבחר:

מסכת סוטה

פרק א מ"א תוי"ט ד"ה רבי יהושע כו' וכיון שיש לחוש לדברי ר"י בר יהודה כו' עכ"ל, לא ידעתי כוונת הרב מה שכתב וכיון שיש לחוש לדברי ר"י בר"י דעל מה קאי דאי קאי אסתירה ור"י בר"י סבר דמשקה על פי שנים דווקא באמת אינו צריך להשקות לדברי ר"י בר"י שהא תאסור עליו א"כ למה נקט ר"י בר"י הוה ליה למימר לחוש לרבי יהושע דאמר במשנה משקה על פי שנים והלכה כוותיה. ואי קאי אקינוי דיקנא לה ע"י עצמו למה ליה להשקות אליבא דר"י ב"ר יהודה אפילו קינא לה ע"פ שנים כר"א ור"י נ"כ יש חשש שמא א"כ תסתירה ע"י עצמו ואיך ישקה לרבי יהושע ותאסור עליו והגמרא דנקט אליבא דר"י בר"י היינו לא מיבעיא בפני תרי דודאי לא יקנא לה כי א"א אח"כ להשקותה אלא אפילו בינו לבינו והפירוש הש"י והרב רע"ב ואין לתרץ רק שאפשר פירכא דגמרא נקטי וק"ל. ומה שהשיג על הרמב"ם שכתב שראה אותה כו' הרמב"ם נקט לשון הגמרא כמו שכתב שם הרב המגיד והכ"מ ע"ש וא"כ במשנה שלפני זה כתב הרמב"ם שאם נסתרה בפני שנים אבדה כתובתה בזמן הזה שאין מי סוטה לכן כתב הרמב"ם בזה שראה הוא עצמו חולק שאם הודה היא אין לה כתובה ואם היא מכחישו יש לה כתובה זה נראה לי ברור כוונת הרמב"ם וקצרה היריעה: מ"ד תוי"ט ד"ה ומאיימין עליה כו' היום עצמו אומרים כו' עכ"ל, ואינו מוכרח כי שייך אומר היום עצמו אדמו ודם זרעו וכו' והיא תהיה ג"כ תאבד עצמה לדעת שסברי אם תודה אין מגיע לה שום עונש ויכולה עתה לעשות על העבירה תשובה ותוכל להוליד בנים ובני בנים. ולפי דברי מדוקדק לשון ומאיימין שהוא לשון מורא וגם מדוקדק לשון ואומרים דלפי פירושו הל"ל אומרים בלא אות וא"ו וק"ל: מ"ה תוי"ט ד"ה ומעכבין כו' להכניס ידו תוך חלל העזרה כו' עכ"ל. לכאורה א"כ למה נתנו התוספות טעם שיגין עליו השער כו' הלא אם היו מקדשין השער והיה צריך לעמוד חוץ לשער אז מחמת עובי החומה לא היה יכול להכניס ידיו לחלל העזרה אבל באמת סרה גם בתוספות שהקשו שהיה להם לקדש אף השער והוא היה מכניס ידו לחלל השער והוי ג"כ לפני ה' ועל זה תירצו להגין כו': מ"ו בהרע"ב ד"ה ונשים מותרות לראותה חייבין לראותה הכי מפרש לה בגמרא עכ"ל. הכי תירץ רבא בגמרא ע"ש וקשה לי דהא מותרות קתני ופרש"י היה לו לרבא לתרץ תני חייבין לראותה כדרך הגמרא. לכן נראה לי דרבא פירש דלשון מותרות הוא לשון התראה כמו מתרה לדבר קל והתי"ו נחשבה כרפי רק שאם היה רבא גומר מותרות לראותה אעפ"כ לא היינו מבינים מן הגמרא שאין בה נקודות לכן אמר הגמרא שחייבין לראותה והוא פירוש מותרות דהיינו התראה על הנשים שילכו שנאמר כו' ואפשר עוד שבלשונם היה שניהם ברפי או בדגוש ולא היו מבינים אפילו הם דברי רבא וק"ל: מ"ט תוי"ט ד"ה וכן לענין כו' יום לשנה יום לשנה. ושמעתי בשם הרב החסיד מהור"ר זלמן ז"ל מווילנא שדיקדק בהפסוק שהיה לו לומר שנה ליום שנה ליום אלא באמת זה ידוע שלא מתו רק בכל תשעה באב וא"כ זו טובה גדולה שאם היו מתים בארבעים יום נגד מ' יום שחטאו אז לא היו להם בנים וגם היו מתים ילדים כפירש הרב תוי"ט אז עשה להם הש"י טובה שלימה יום לשנה יום לשנה פירוש שנפרע מהם אלו ארבעים יום שהם חטאו רצופים ונפרע מהם מ' יום מפוזרים בארבעים שנה יום לשנה כנ"ל והניח להם טובה גדולה כנ"ל ודפח"ח:

פרק ב מ"א תוי"ט ד"ה כדי ליגעה כו' ותימה דהא במשנה ב' כו' וכ"ל לדעתי היטב הרב תוי"ט התוספות לדעת אחר ואף שא"כ חזר הרב דכתב ובאמת דמיגנס קשה התוספות כו' ואין אני יודע אם זה לשון הרב או הג"ה איך שיהיה אני אעתיק לך לשון התוספות וז"ל הגמרא דף י"ד תניא כו' כדי ליגעה כדי שתחזור בה אם כבר חסה תורה כו' וממאי משום דחסה דילמא כי היכא דלא תמחוק מגילה קא סבר משקה ואח"כ מקריב כו' עכ"ל הגמרא. תוספת ד"ה אי משום מגילה הא אמחיקה היא קשה לרבי והא אמרינן לעיל דף ז' דלאחר שנמחקה מגלתה מאיימין עליה שתשתה ונראה דע"כ אית לן למימר דלר"א לית ליה איום שתשתה אפילו אחר מחיקת המגילה ומדלא פריך נמי דמשקה לאחר הקריבה אימא דלאחר מחיקה לאלתר יטול המנחה מעל ידה ש"מ דסבירא דעד שעת הקרבה היה מניחה על ידיה א"כ לנ"ד מאיימין עליה שתשתה אית לן למימר דס"ל מקריב מנחתה ואח"כ משקה דכבר מקנחת עכ"ל התוספות. והכי פירושא דמתחילה הקשו תוספות דלר"א דאמר משום התורה חסה אז מיגעה כדי שתאמר טמאה אני הא מאיימין לה פירוש בדברים טובים כמו שאמר שם בגמרא נשי אם פרוש לך כו' אם רש"י פי' שם במה התחת פחד שתאמר שהיא טמאה וא"כ הוא תרתי דסתרי דהא כתיב שלא תפחד וכאן אמר ר"א שהמנחה מונחת על ידיה ומיגעת כדי שתאמר טמאה ותילנו דר"א לית ליה איום שתשתה רק משום דס"ל שמיגעה משום חסה ופריך שמא משום מחיקה לכן משני סבר משקה ואח"כ מקריב ואחר שהיה ג"כ מיגעה ע"כ משום חסה. ואח"כ מקשים התוספות דילמא לעולם משום מחיקה ואף שמשקה ואח"כ מקריב דילמא סבירא שהיה בידה המנחה עד המחיקה ואחר המחיקה נוטל מעל ידה אלא ע"כ צ"ל דזה פשוט שהיה המנחה על ידה עד שעת הקרבה וא"כ ע"כ לר"א הטעם משום חסה וכא תיכת נר"א דלית ליה איום שתשתה אבל למה שאמרה שם הברייתא בדף ז' שמאיימין ומדברין על לבה שתשתה א"כ אית ליה שמשקה ואח"כ מקריב א"כ קשה קושיית הנ"ל דהוה תרתי דסתרי דאם היה המנחה על ידה משעת הכתה עד אחר שתיה ועד הקרבה כדי שתודה שהיא טמאה ואנו מאיימין כדי שתשתה אלא ע"כ ס"ל שמקריב מנחתה ואח"כ משקה א"כ תחילה מייגעין אותה כדי שלא תמחק המגילה אבל אחר הקרבה ואח"כ משקה אז מכיון שנמחקה המגילה אז מאיימין ומדברין על לבה כדי שתשתה וזהו שמחמת פחד שלא תאמר טמאה וזהו שמדברין על לבה אבל אם לא אמרה טמאה וגם אינה רוצה לשתות אז ודאי מערערין אותה בעל כרחה ואינו ענין לזה כלל והאה המעיין דו"ק: מ"ה תוי"ט ד"ה שלא שתיתי כו' ועיקר שבועה לאוי כו' עכ"ל ולא ידעתי למה קורא אותה עיקר שבועה דה"פ אמן מאיש זה אמן מאיש אחר הכל לאחר קינוי אמן ארוסה אמן נשואה היינו קודם קינוי וא"כ הכל גלגול וא"כ ודאי שייך לומר ארוסה תחילה שהוא קודם בזמן ואף מה שאמר אמן מאיש אחר קורא הרמב"ם גלגול ע"ש: מ"ו תוי"ט ד"ה ולא על מאחר כו' ולדידי' ותסתר לאחר ותטמא כו' אבל מה נעשה שרש"י בפי' גורס ונטמאת לכן אפשר לומר לרש"י ה"פ ולא על מאחר שתתגרש פי' ולא יחזירנה כלל ואפי' לר"מ כו' והוי כמו על קודם שתארס ואח"כ אמר המשנה דין בפני עצמו נסתרה לאחר ונטמאת ואח"כ החזירה פי' ולאחר החזרה קינא לה לא הוא מתנה עמה על זנות שזנתה אחר כך ואף שזה הדין קודם שנתארסה אינו דומה לשם שאם אפי' קודם שנתארסה היה לא איש אחר ונירשה או מת מותרת לשני אבל כאן אחר גירושין שלו אם נשאה או אפי' נתקדשה אסורה לשני אפ"ה אם לא נשאת ולא נתקדשה רק זנתה לא היה מתנה דהא מותרת לו אבל אפשר היה זה (לסברא) להרב תוי"ט דבשלמא קודם שנתארסה עכ"פ היום היא אשתו אבל אחר שנתגרשה ולא החזירה אז אינו אשתו ומאי איכפת ליה ופשיטא שלא היה מתנה אבל אינו מוכרח:

פרק ג מ"ב תוי"ט ד"ה ואחר כך כו' והתנו התוספות דלאו דוקא נקט כו' עכ"ל. הנה לפי' התוספות אינו קשה לרש"י מנלן לכיוונתן ניכר כסברת התוספות אבל לפי פשט לשון שגמרא קשה לתוי"ט מנלן לרשומו ניכר ובאמת עיין בגמרא והביא רש"י דלר"ש מאחר ישקה דלגופיה מוכח נמי שיהא נמחק עד שלא יהא רשומו ניכר ע"ש וג"ל פשוט טעם של רש"י דתיבת אחר הכי משמע אחר כל המעשים כולם ישקה דהיינו הקרבת המנחה ומחיקת המגילה לגמרי וכל הדברים אבל לרבנן דהשקה קמא לגופיה ולא כתוב ואחר אז טכל לאמר והשקה רק כשמחה אפילו רישומו ניכר עדיין לכן צריך לדרוש ואחר ישקה לרשומו ניכר וק"ל: מ"ד תוי"ט ד"ה רואה אשה כו' שכן ראה שעור עדה כו' עכ"ל וכמה הוא דחוק לתלות בו ומה בכך שהוא שיעור עדה באמת אם היתי אומר שהוא שיעור מה שבועה שעדה וזה די לו לאכול היה שייך שם הטעם רואה נקב שלו לאכול ואם היה לו תשעה קבים כשהיה אוכל שלו והיה לו הסתפקות תשעה קבים לאכול אבל שיעור שלא הוא לזרוע תבואה קבים ומאי איכפת ליה אם יזרע שלו שלא יותר טוב לו לקנות תשעה קבים ולזרוע סיפוק עדה. וגם באשה מאי איכפת לה בזריזותה רק מה שיש לה לאכול ובפרט שעם לאו דוקא דאם הוא יותר מכדי מקרוהן מוכרחן וגם עדה ט' קבין אינו הלכה כמו שכתב הרב ר"ב שם רק גדי עבודת יום ולא כמה מנאים פליגי עם ע"ש אבל שהוא דחוק מעצמו מאוד ובאמת נ"ל שהרב תוי"ט בעצמו חזר בו וכתב שם בב"מ פ"ג משנה ו' אדרבא כאן הוא בדקדוק והוא כפירוש רבינו האי ושם תפס אגב זה ג"כ לשון תשעה קבין ושם שלא בדיקדוק כן נ"ל פשוט. אבל זה נראה לי דגם רבינו האי לא אמר זה אלא לאסמכתא דממ"נ דאם הוא זנה דהוא לא מגד רק מתשמיש ובאמת כך הוא הדין שחייב לזונה ונדו"ק א"כ הנ"ל תשעה קבים דהא שני קבין נותן לה בלא ג' דינרים ואף שלכך ניתן לה עוד קטנית וכו' לא אינו בדיקדוק ע"ש ואף אם תאמר שאינו זנה א"כ שלא אם היה זנה היה צריך עוד קטניות ושאר דברים שהוזכרו שם במשנה וא"כ בשלשה דינרים אינו תשעה פעמים כנגד הכל וק"ל: מ"ה תוי"ט ד"ה והא כו' וג"ע טעמא מאי כו' עכ"ל. ונראה דהא באמת תלוי אם נוקפו ופירש קרבן מספק וכשגמר כל מעשה קרבנות דהיינו זריקה כפרה על שהיה לנו נוקפו ולכן יכול לאכול אבל כאן איך לנו נוקפו שייך להיא באה לבכר ובשלא לריכה לבירורה של המנחה נמצא לא עשה הקמיצה הקומץ שום פעולה ושיא קדשה קדושת הגוף לכן תירץ רק שהרב תוי"ט כתב בשביל אחר זה סברות לכאן ולכאן עיין אבל לפי פשוטו נוכל לומר כאשר כתבתי וק"ל: מ"ו תוי"ט ד"ה וכל הנשואות כו' שלא בדקדוק כתב כן כו' עכ"ל ואני אוסיף עוד להפליא על הרב רע"ב דאף דהפל מדה למה ליה כפל לשון ועוד איזה לשון ואפילו קרב קומץ כהלכתו משמע לשון דאי עבד והיא לכתחילה הדין הוא כך וכדמסיק הקומץ קרב בעצמו וכו' ועוד ולא נטמאת מאן דכר שמיה ועוד הלא בגמרא דף כ"ג אומר אליבא דרבנן שסבירים מתפזרים על בית הדשן ולא נשרפין לכן תומר לי גבי שאלו אחד עבר סיבות בהר"ב מן ד"ה ואפי' עד תיבת הדשן ובכלל לא שייכים הכא רק שייכים מעל"ד על דיבור הר"ב המתחיל ותשרף שקדשה קדושת הגוף וכו' ועליהם קאי אלו י"א תיבות הנ"ל ואפילו קרב קומץ וכו' ולא נטמאת כו' פירש כשקרב הקומץ עדיין לא נטמאת המנחה וקרב כהלכתו הקומץ אפ"ה נשרפים פי' על בין הדשן וכמו שהביא הרב תוי"ט בעצמו מעל"ד בשם הרמב"ם בד"ה ואלו שמנחותיהן נשרפות ע"ש וכאן נ"ל וכל הנשואות לכהני' מנחותיהן נשרפות ואינן נאכלים וכו' הא בילד הקומץ קרב בעצמו והוא תמה לשון הברייתא שמביא הגמרא שם בדף כ"ג ולדעתי הוא פשוט וברור כנ"ל להיות ואל האמת ית' יודע האמת: מ"ח תוי"ט ד"ה האיש מדיר כו' משום הקפת הראש כו' עכ"ל. פירוש אם הניח הגדיל תוך שלשים יום דלאו אזיו הזירו הרבה ולאחר שלשים יום הביא ב' שערות לא בוודאי אף אם בטל הנזירות מכאן ולהבא חייב לגלח ולהביא ג"כ קרבנות שכבר שלשים יום שעבר ונראה דעת רש"י ואת"ל שהוא ולאחר שגמרא עד שיביא ב' שערות אלא פשוט שלשים יום קודם בגאת סממנים נ"ע פשוט יבא נאומ' דהא לא יהיה נזיר רק עד אחת שערות ואין נזירות פחות משלשים יום אלא ע"כ דאף לאחר שהגדיל אינו מפסיק נזירות אזיו בין תפש בין הרב וסברת התוספות והרמב"ם דאמו מוכרח הוא שיביא תיכף אחר י"ג שנים ב' שערות וא"כ תמה עד שלשים שנים יכול להזירו ואם לא יביא ב' שערות עד אחר ל' יום יביא קרבנות ויפסיק ואם הביא ב' שערות תיכף אחר י"ג שנה אז פסק ובטל הנזירות לגמרי ודו"ק:

פרק ד מ"ב תוי"ט ד"ה אמר בעלה כו' ולא כן הלשון כו' עכ"ל כן כתב ג"כ הרב תוי"ט בב' משניות דלעיל דלא כן הלשון כאן וכ"כ פשוט דבהנס חדא הכל חדא כו' דבשלא בשתי משניות דלעיל כל המשנה הכל דין אחד דהיינו בפרק קמא משנה ג' כל אלו במנה אסורות לאכול תרומה וכן בפרק דלעיל משנה ו' הכל דין אחד שמנחותיהן נשרפות אבל במשנה זו כל הפסקא עד אמר בעלה הדין לא שותות ולא נוטלות כתובתה ונאמר בעלה והבעלה בא עליה בדרך נוטלות כתובתם לכן לא שייך למתני בוי"ו ושבעלה אינה רוצה להשקותה דלא קאי אקודם והיה צריך לדחוק דהיא ו' המוספת לכן תני בלא וי"ו עכ"פ: שם תוי"ט ד"ה ובית הלל כו' אין כאן פירכא כו' עכ"ל וכ"ל דהיה קשה להר"ב יתור לשון וב"ה אומרים לא שותות ולא נוטלות כו' למה להם להזכיר לא שותות דבהא לא פליגי

פליגי אלא נ"ל דה"ק מתוך כנ"ל: **מ"ג** תוי"ט ד"ה איילונית כו' נ"ל דשאני דהא כו' עכ"ל. ועוד יש לומר בשלמא במעוברת וכו' תהיה ראויה בשלמה אחר כ"ד חדש משא"כ איילונית בשלמה לא תהיה ראוי' לעולם רק מחמת שיקח אשה אחרת וק"ל: **מ"ד** תוי"ט ד"ה אשת סריס כו' ועפ"י דעת רש"י שנשא סריס דהכא מוקי ליה בשל חמה כו' עכ"ל אבל המהרש"א כתב שזה גליון ואינו מדברי רש"י שהרי כתב רש"י בפי' המשנה כגון שנסתרס אחר שנשאה דהא בעינן שקדמה שכיבת הבעל רק כאן בגליון כתב שאף שהוא סריס חמה אפ"ה בר ביאה הוא רק שאינו מזריע ע"ש ולא זכר הרב שכן פירשו גם התוספות כמו הב"ח והקשו על רש"י ע"ש ולפי פירוש הרב תוי"ט מתורץ קושית התוספות על רש"י וכי' זה להרב תוי"ט לסבירא ובודאי שלא השגיח הרב תוי"ט בטעה שכתב זה בדברי זה התוספות:

פרק ה **מ"ג** תוי"ט ד"ה רבי אליעזר כו' וקשה דבמשנה א' פרק ד' כו' עכ"ל ולא הבנתי כלל קושיתו ודאי דרק לר"ע הוא תחומין ממש דאורייתא דלדידיה אלפים באמה הוא מיותר לגמרי ודריש ליה ע"כ לתחומין אבל לרבנן דסברי כרבי אליעזר בנו של ר"י הגלילי אז אין מיותר אלפים באמה רק הגמרא אומר בעירובין דילפינן גזירה שוה מקום מקום חוץ חוץ ועל זה כתב הר"ב שזהו רק אסמכתא וטעמו פשוט דבכל הגמרא אמרינן כמה פעמים ותחומין ואליבא דר"ע דרק ר"ע סבר דתחומין ממש מן התורה וכנ"ל אבל לכ"ע היא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא כן נראה לי פשוט: **שם** תוי"ט ד"ה ואלפים כו' משום דתפסת מועט תפסת כו' עכ"ל. ואני אומר שאי אפשר לומר בענין אחר דכתב בפסוק בפירוש פסוק הראשון מקיר העיר וחוצה אלף אמה נמצא בפירוש שימדוד תכף מן העיר ופסוק שני ג"כ ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה נמצא בפירוש ששני המדידות יהיו הכל מן העיר תכף ואם יהיה איזה ה"א ששני אלפים אלו היו לבד מן האלף אמה היה לו להפסוק השני לומר ומדותם מחוץ לאלף אמה אלפים אמה ועוד ביאר יותר הפסוק השני והעיר בתוך משמע שהעיר באמצע אלא אלפים מכל צד ואם איתא שזהו לבד האלף אמה נמצא העיר בתוך האלף אמה מכל צד וא"ל דהא הם ג"כ בתוך אלו האלפים אף שיהיה אלו האלפים חוץ לאלף אמה א"כ יותר טוב היה להפסוק לומר בתוך בפסוק הראשון גבי אלף אמה שהם ודאי אמה בתוך אלא ע"כ שבתוך אלו אלפים הם ג"כ האלף: **מ"ה** תוי"ט ד"ה ועדיין כו' פי' הר"ב ויש לו כו' עכ"ל ולולי דבריהם היה אפשר לומר ודאי לא הוא לאו ולא הות הן רק שאפשר לומר בלשון בתמיה קאמר הן יקטלני לו איחל בתמיה וכן כולם:

פרק ו **מ"א** במשנה ד"ה מי שקינא כו' יוציא ויתן כתובה כו' עכ"ל. לכאורה הל"ל ישקנה מים המאררים רק איידי דתני לר"י עד שישאו כו' מוזרות בלבנה דשם לא היה משקה כדפירש הר"ב רק שחייב להוציאה וליתן כתובה נקט נמי הכא יוציא ויתן כתובה: **מ"ב** תוי"ט ד"ה ומה אם כו' לר"א דאתקיש סתירה כו' עכ"ל. לכאורה הלא לר"א באמת אף עדות הראשונה דהיינו סתירה על פי אחד ואנן הכי קיימינן אליבא דרבי יהושע כמו שפירש ג"כ הרב רע"ב אבל באמת דברי הרב תוי"ט נכונים דהכי מייתי בשם הגמרא בד"ה תלמוד לומר כו' בה ולא בסתירה כו' וא"כ בלא בה באמת הייתי אומר לרבי יהושע ג"כ די סתירה בעד א' דאתקיש סתירה לטומאה כמו שהוא בפירוש בגמרא דף ב' ע"ב וא"כ לפי הה"א קודם שנודע מהלמוד בה אמרה המשנה מה עדות לראשונה שנים אף עדות אחרונה יהיה שנים דהא אתקיש סתירה לטומאה כמו שכתב התוי"ט: **מ"ד** תוי"ט ד"ה אשה אומרת כו' ותמיהני כו'. השמיט בבא ו' דאשה אומרת ע"כ. אבל תראה שם בהרמב"ם בפ"ק מהלכות סוטה הלכה י"ט וז"ל היו כולן פסולים כו' מתנאה על מחלה היה שותה והיינו אשה אומרת כו' ואדרבה תמיהני על הרב כסף משנה שכתב ז"ל ומה שכתב מתנאה על מחלה הרי ו' שותה פשוט הוא דהוי ספיקא ומספיקא בתיא ע"כ ולא כתב שא משנה שלימה דהיינו אשה אומרת נטמאת ואשה אומרת לא נטמאת וכנ"ל:

פרק ז **מ"א** תוי"ט ד"ה ושבועת הפקדון כו' ולהכי נראה כו' עכ"ל. ונראה דבלא זה אינו מתורץ דהלא לא מקשים התוספות למה תני כלל במשנה דא"כ במשנה הוי להו לאקשויי ובאמת אינה קושיא דהלא שם בשבועות דף ל"ט קתני בברייתא שבועת הדיינים אף היא בלשונה נאמרה ולא מקשו דלמה ליה לאשמועינן דמסיקא מיתי דלמה לא צריך הכא לאשמועינן שהייתי סובר שמא יש איזה לימוד שצריך דוקא לשון קודש רק התוס' מקשים על הגמרא דלמה לי ג"ש ועל זה כתבו אגב כו' אבל שבועת צריך וא"כ הקשו בשבועות שפיר ליתני כאן שבועות הדיינים. ומה שכתב הרב והיינו טעמא דנסיב לה הגמרא לג"ש כו' אם ז' היה סברת התוספות למה לא כתבו זה רק הגמרא קושיא קאמר דשניהם להם דין אחד ואדרבה מה שבועת הפקדון דיש ג"ש משבועות העדות דאין ג"ש למחצה ואפ"ה תני לה פשיטא דהוי ליה לשנות שבועות הדיינים וכנ"ל כמו שאמרנו שם וק"ל: **מ"ה** תוי"ט ד"ה שנאמר כו' והתיבה עצמה כו' עכ"ל שמעתי מחכם אחד שזהו טעות שאין צריך לחשוב את התיבה עצמה דהוא גורם הטיב היו"ד אחר אות פ' ובאמת הוא כתוב במשנה היו"ד קודם הפ' ואז נ"ל ה' ה"י הי"ע היפ"ב ואז מכוון בלא התיבה: **מ"ז** תוי"ט ד"ה ברכות כו' דקאמר ברכות כו' עכ"ל והוא דוחק ותורה היא ואפשר לי לומר דהלא יש כאן כמה ברכות תפלה בקשה ורחמים כמו שפירשה בפי' הרע"ב ואז נ"ל דוקא בלשון הקודש מטעם שהביא הרב תוי"ט במשנה א' ד"ה ותפלה כו' אבל יחיד לא דאמר רבי יוחנן כו' וכ"ג יחיד הוא שרק הוא עצמו אומר הברכות ואפשר מש"ה דקדק המשנה וכתב ברכות כ"ג ולא כתב ברכות דהא הרבה הם דהיינו ח' ברכות דבא לרמז שלא כולם צריך דוקא לשון קודש רק יש מהם והיינו אלו שהם תפלה ובקשה והבוחר יבחר: **מ"ח** תוי"ט ד"ה פרשת כו' הקריאה והברכות בלשון הקודש כו' עכ"ל. לפי מה שכתבתי בסמוך אז נכון מאוד דהכי הברכות שכ"ג מברך גם המלך מברך אותם כמו שהוא בסוף הפרק ונראה שזהו הפי' מה שכתב הרמב"ם אע"פ שיש שם לועז היינו כמו שכתבתי שהברכות שהם אינם בלשון תפלה יכול לאומרם בלועזות וא"ל שהפירוש אע"פ שיש שם לועז היינו שיש הרבה מן הקהל לועזות א"כ הל"ל אע"פ שיש שם לועזות. ומה שכתב הרב תוי"ט דהלא המשנה דייקא פרשת המלך י"ל דברכות כ"ג קאי גם על פרשת המלך ובשביל זה לא היה צריך הרמב"ם להביא זה הדין גבי ברכות כ"ג שיהא בלשון הקודש דנלמד מכ"ש מברכת המלך שאינם מפורשים במשנה ומכ"ש ברכות כ"ג שהם מפורשים במשנה כך נראה לומר והש"י יודע האמת אם כוונתי האמת:

פרק ח **מ"ג** תוי"ט ד"ה והלוים כו' אינו חוזר כו' עכ"ל. בדפוס חדש הגירסא לכאורה יהיה חוזר כו' ונראה דסבירא ליה דאינו חוזר מד"ס והיא הגירסא הנכונה אף שלא הבנתי טעם התוי"ט מה שהוא תולה הטעם במלחמת רשות אף שיש ליישב בדוחק ואיך שיהיה נראה שנעלם מהרב תוי"ט הירושלמי שהביא בעל המשנה למלך בפ"ז מהלכות מלכים שאפילו נשאה איילונית לא היה חוזר הואיל ואין מצוה בנישואה וא"כ מה השם שאין מצוה ופשיטא שאין עבירה כלל שהרי יכול ליקח אחרת לפרות ורבות ואפילו לר"י דבמשנה ה' פ"ו דיבמות א"כ פשיטא שלא יחזור בשביל אלמנה שיש אפילו עבירה ואינו ענין כלל למשנה ה' דהתם איירי שכבר נשאה ופליגי שם כמו שכתב הרב רע"ב על איזה עבירות הוא חוזר אבל כאן מיירי רק שארס כמו שמביא הרב תוי"ט והטעם הוא כנ"ל כי אפי' מה שאין מצוה אינו חוזר וכ"ש עבירה אפילו היא מד"ס ודו"ק: **מ"ה** בהרע"ב ד"ה לפיכך כו' ולא יתביישו כו' עכ"ל. לכאורה יתביישו ויתביישו על חטאיו אבל נראה שפירוש שלא יתביישו הוא ולא יכלה לחזור ואז לא יצלח במלחמה שלא יקטרגו עונותיו כמו שידוע ואף שמלשון הר"ע נראה שלא יביישו אחרים אותו שהרי כתב הר"ב לומר עליו באמת הר"ב העתיק לשון רש"י והוסיף תיבת עליו אבל לשון רש"י כדי שלא יתביישו לומר מעבירות שבידו חוזר וכוונת רש"י כמו שכתבתי שלא יתביישו למי שישאול ממנו למה אתה חוזר ואז יצטרך לומר מפני עבירות ומתא לא יחזור משום זה וק"ל:

פרק ט **מ"א** תוי"ט ד"ה רבי יהודה כו' דבחבי סדרי כו' עכ"ל עיין עד גמירא ולא עיינתי בהסוגיא כי אפשר לומר כי זה אינו נקרא סתם דאם לא היה מביא כלל ר"י רק שהיה סותם במשנה הייתי קורא אותו סתם אבל כהיום שמביא גם ר"י אפשר אינו נקרא סתם ואפשר ליתן טעם בדוחק מה שלא הזכיר כאן ר"ש משום דר"ש אמר אשני דברים אסמיכת זקנים ואעריפת עגלה לכן לא הזכירו כאן אדבר אחד והא דהזכיר ר"י כדי שלא נאמר שזהו סתם נגמר: **מ"ד** תוי"ט ד"ה רבי עקיבא כו' דקיימא לן הלכה כו' עכ"ל. וזה דוחק דהלא קיי"ל הלכה כרבים כנגד יחיד ואפ"ה פסקינן כמה פעמים כרשב"י אף כנגד חכמים ולי אפשר לומר משום דבגמרא מייתי לימא כתנאי כו' ומסיק דכ"ע איתא מחוטמו ע"ש להכי פסק הרמב"ם כר"ע: **מ"ה** תוי"ט ד"ה ואיתן כו' ע"ת דמתני' דלא כו' עכ"ל. יש להקשות דא"כ הל"ל להגמרא לומר מתני' דלא כרבי יאשיה כדרכו של הגמרא אבל לי נראה דמשנה אתי ככ"ע דהא אמר שם רבא להבא כ"ע לא פליגי דהא כתיב ולא יזרע כי פליגי לשעבר ע"ש ואין שם שום חולק על רבא שהוא מפרש פלוגתייהו ע"ש בגמרא. ואין להקשות לרבי יאשיה מנלן דאסור לעבוד דילמא לא אסור אלא לזרוע כמו שמקשה שם הגמרא בברייתא דמ"ר ע"ש נראה לומר דבאמת לרבי יאשיה מוכח מזה בעצמו כמו שאמר הגמרא מה זריעה מיוחדת שהיא מלאכה בגוף הקרקע ומה שאמר הברייתא אין לי אלא זריעה שאר מלאכות מנין ת"ל אשר לא יעבד זהו אזיל אליבא דרבי יונתן שהכל קאי להבא וא"כ סמך הברייתא על הסוף שאמר לא יעבד כלל זריעה פרט ואמר אשר ריבויא הוא אבל לרבי יאשיה דאשר לא יעבד קאי על לשעבר רק לא יזרע קאי על להבא א"כ אשר לא יעבד אינו כלל ולא יש על להבא רק לא יזרע וא"כ בפשיטות דריש מה זריעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע וא"כ המשנה שאמרה אסור לזרוע ולעבוד ומותר לסרוק כו' הוא לכ"ע רק יש לדקדק דלרבי יאשיה שלשעבר ג"כ אסור אם המשנה כמותו הל"ל במשנה שגם לעבד אסור אבל לרש"י שאיתן הוא שלא נעבד בו א"כ המשנה כרבי יאשיה שהכל נזכר במשנה ולרבי יונתן אפשר איתן הוא נחל אבל לעבד מותר א"כ המשנה קאי ג"כ כוותיה הואיל והת"ר דהוא הברייתא שרמזתי לעיל כרבי יונתן לכן פסק כרבי יונתן ופירש ג"כ כרבי יונתן שהוא נחל. ואין להקשות להרמב"ם הל"ל לגמרא למימר מתניתין דלא כרבי יאשיה ז"א. חדא דהא לפי פירוש רש"י יאשיה אתיא כוותיה ואפי' לא היה רבי יאשיה מפרש נחל כפירש"י שכ"פ נמי מה שמזכיר המשנה הוא כוותיה רק שלא הביא המשנה הדין של לשעבר ולא שייך למימר מתני' דלא כרבי יאשיה אבל באמת שיכול לומר שהכל ג"כ כוותיה וכנ"ל ולרבי יונתן ג"כ וכנ"ל ודו"ק: **מי"ב** תוי"ט ד"ה ונופת צופים כו' מן התימה כו' עכ"ל. ונראה דעת הר"ב דהלא בגמ' איתא בזה הלשון ריב"ל אומר זה דבש הבא מן הציפית נמצא פשטא דמילתא דשם המקום ציפית והיה ידוע להם ששם הדבש היותר משובח רק הביא סיוע לדבריו דלהכי נקט ציפית ששם היא מקום גבוה ומאי משמע דבמקום גבוה הדבש הוא טוב לזה אמר כדמתרגם רב יוסף כו' ומקום הכ"ל אפשר היה היותר גבוה וקרוב אל השמש לכן היה הדבש היותר טוב ומייתי נמי מתניתין פ"ה דמכשירין ט' דנקרא על שם מקום והא דלא מייתי קרא כאן כי כאן אינו צריך כי שם ציפית מוכיח שהוא מקום גבוה וכבר תרגם רב יוסף במקום גבוה הדבש טוב משא"כ בדבש הזיפים שאינו מוכח על שם מקומו רק משום דהביא קרא וק"ל:

מסכת גיטין

פרק א **מ"ג** תוי"ט ד"ה אם יש עליו עדים כו' מסירה כרתי כו' עכ"ל. פירוש מדאמר אם יש עליו עדים משמע דאינו חייב לחתום עליו עדים רק אם חתמו ע"כ צ"ל עדי מסירה כרתי ומסתמא כשחתמו עדים היו יודעין שהיו עדי מסירה: **מ"ד** תוי"ט ד"ה שווים למוליך כו' לא ליתביה הכי שליח לעבד כו' עכ"ל. ויש לדקדק דמאי יתקן בזה שלא יתן לו הגט הלא הלכה כרבנן במשנה ו' דזכות הוא לו כשקבל שליח הגט כבר נשתחרר וא"כ אסור בשפחה וא"ל דבשביל זה שאסור בבת חורין ובשפחה חוב הוא לו ז"א דאינו אסור אלא מדרבנן דצריך קיום אבל מן התורה כבר נשתחרר וא"כ איך ישא שפחה. וי"ל דתוספות מקשים דלמה לא פליג ר"מ דלדידי' חוב הוא לו ואינו משתחרר עד שיבא לידו וא"כ למה הקילו בעבד שלא צריך קיום מה עינון יש ועוד דתוספות כותבים לפי סברתם בדף י"ג ד"ה האומר תנו שדווקא צריך מסירה מיד ליד אבל כל זמן שלא נתן מיד ליד ממש לא זכה העבד עד שיבא לידו ע"ש וא"כ הקשו דהא מתניתין סתמא קתני ומשמע אפילו לא נתנו מיד ליד וא"כ לא זכה השליח רק כשיבוא ליד העבד וא"כ מקשו לא ליתן לו ויהיה מותר בשפחה וכל המפרשים אשר לפני לא העירו בזה כלל ואפשר עוד לומר שהרב אינו יכול לחזור אבל העבד כל זמן שלא קיבל יכול לומר אי אפשר במתנה צ אבל אין אני יודע אם הדין הוא כן: **מ"ו** תוי"ט ד"ה מפני ט' וכן פיתם כו' עכ"ל

עכ"ל. ולהציל מן התימה להר"ב ולהרמב"ם נראה דסברתם דבמתני' דוחק לומר הטעם שבגמ' דאי בעי שקיל ד' זוזי דהא לא בעי הרב של עבד והראיה דהא הוא אחר מהשמכור ואי"ל דבשעת שמכור דאי בעי זיל בתר טעמא למה תהני דאי בעי משום שעל מה שיכול אדם לעשות אי בעי הא עשה שאינו תחוכר שום מניעה וכאן בשעת שמכור לא לקח ד' זוזי ואח"כ הוא מוזר ואי"ל א"כ מה זה שאמרו שאם ירצה שלא לזון את עבדו כ"ע הא בהשוה מוזר יאמר שאי אשנו והוי חוב לעבד בכדי שיכול לחזור ז"א אלא דזה הוא בשב ואל תעשה שלא יזון ובאין צריך לומר דאי בעי כו' ועוד לא מהמנינן ליה שכשיחזור לא יתן לו מעות דהא רשאי אבל כאן דאי בעי ספק אם יתכרנו ואם יתכרנו אפשר ימכרנו לכהן בשביל כל הנ"ל ניצל מאתו הרמב"ם והר"ב הטעם דבגמרא ונתנו טעם כפי סברתם אף שהוא קצת קשה כמו שכתב הרב תוי"ע אבל בגמרא שאמרו דאי בעי כו' דבגמרא קאי אברייתא ע"ש ושם לא נזכר שהרב מוזר ואפשר (דאין) פלוגתא אם הרב עדיין עומד בדעתו ברוצה למכרו רק הפלוגתא אם יכול לזכות ע"י אחר וכ"ת לענין אם יאכל העבד תרומה צייך שפיר האי טעמא דבגמרא דאי בעי שקיל זוזי נמצא איפו חוב לעבד ויכול לזכות ע"י אחר והוא טעם מרווח כנ"ל להציל הרמב"ם והר"ב מקושיא:

פרק ב מ"א תוי"ע ד"ה אחד כו' נ"ל דתיילי כו' עכ"ל עיין עד לסוף. הנה לגד שמיכותו דחוק אבל אעתיק לך לשון הגמרא ותראה שלא קשה כלום וזה לשון הגמרא דף י"ז ע"א אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר אמר רבי אמי אמר ר"י ל"ש אלא שהגט יוצא מתחת יד עד כתיבה דנעשו כב' על זה וכב' על זה אבל מתחת ידי עדי חתימה פסול כו' ומפני אריכות לא אעתיק כל הגמ' רק עיין שם עד המשנה ועיין בכל התוספות דף ע"ז ע"ב והנה מראה דללשון אחד דר"י דווקא שהגט יוצא מתחת יד עד כתיבה דהשליח נאמן כשנים כפירש"י ואפ"ה אמר הגמרא אלא מעתה רישא ב' אמרו בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול ואפילו גט יוצא מתחת ידי ב' פסלי רבנן עכ"ל. וא"כ מדאמר אפילו א"כ כ"ש יוצא מיד עדי חתימה וא"כ קשה אדרבה כשיוצא מיד עדי חתימה הוו כב' על זה וכב' על זה וגם לשון ב' שאמר ר"י אפילו גט יוצא מיד עדי חתימה כשר כו' א"כ מדאמר אפילו משמע כ"ש כשיוצא מיד עד כתיבה כשר ומבייש הגמרא אלא מעתה רישא טעמא דאין הגט יוצא מיד שניהם כו' פי' רק מיד עד החתימה כו' קשה ג"כ פשיטא כשיוצא רק מיד עד החתימה הוה כב' על זה וכב' על זה דכשר ושני הלשונות הם אליבא דרבה דסבר משום לשמה כאשר תראה שם בתוספות. והנה רמזתי לך שבתוספות מוכיח שרבה סובר ג"כ טעמא דאחלופי והוא בתוספת דף ע"ז ע"ב ד"ה אלמא קסבר ע"ש וא"כ נוטה לביאור הגמרא דלשון אחד סבר דווקא שיוצא מתחת יד עד כתיבה דהוה כב' על זה כו' דהשליח נאמן אבל רישא אם יצא מיד עד החתימה אף שהוא כב' אפ"ה פסול משום אחלופי וכשיוצא מיד עד כתיבה אזי ג"כ פסול דשנים שהביאו גם צריכין לומר כו' משא"כ בסיפא דיצא מתחת יד עד כתיבה והוא כב' וכב' על החתימה ולאחלופי ליכא דהא איכא שנים מתם על החתימה וללשון ב' שהוא יותר שלא תמוה דאפילו הגט יוצא מתחת יד עדי חתימה כשר פירוש לא מיבעיא דאם יוצא מתחת יד עד הכתיבה דכשר דהוי ב' על זה כו' אלא אפילו יוצא מיד עדי חתימה כשר דסבר שנים כו' אין צריכין וא"כ אין לחוש בל"ז משום אחלופי דהא איכא שנים על החתימה רק שאפילו בל"ז למ"ד שנים אין צריכין לא חייש לאחלופי היכי שהם שנים ועיין בדף ע"ז ע"ב בגמרא ובתוספות ומסיים הגמרא אלא מעתה רישא כו' טעמא דאין יוצא מתחת יד שניהם פי' אלא מיד עד חתימה וא"כ אתי לאחלופי דאף שהוא כב' אבל עכ"פ הוא אחד והב' שאומרים על הכתיבה אינם שלוחים אבל יוצא מתחת ידי שניהם שב' עדי הכתיבה שלוחים אז אפילו אינו רק עד אחד על החתימה אפ"ה כשר דללשון שני שנים שהביאו אין צריכין כו' ולא חיישי כלל לאחלופי כשניהם שלוחים. היוצא מזה דרישא ללשון אחד בכל גווני פסול ובסיפא כשיצא מיד עד כתיבה דווקא כשר וללשון ב' שהוא יותר שלא תמוה ברישא בחד גוונא כשר ובחד גוונא פסול ובסיפא בכל גוונא כשר וא"כ אין התחלה ולא קושיא כלל מה שכתב כאן הרב תוי"ע וקצרה היריעה להאריך ולהביא הכל אבל בכל המקומות שרמזתי לך עיין היטב ותראה שהוא בע"ה ברור כשמש ונכון:

פרק ג מ"ד תוי"ע ד"ה והיוצא ליהרג כו' הרי זה בחזקת כו' עכ"ל. יש לדקדק דעדיין לא ביאר אם היא בת כהן לישראל דתאכל דזהו עיקר החילוק אבל מה שלא תאכל הוא אפילו בב"ד של עכו"ם אמת שהם טרח הכ"מ ליישב אבל מאוד דוחק לשון הרמב"ם ע"ש ותורה ה א. ולי נראה שזה ט"ס וצ"ל הרי זה בחזקת מת ותאכל אפשר דהיינו אם היא בת כהן וזה אין צריך לבאר אם בת ישראל לא תאכל דזה פשיטא דאפילו מספק לא תאכל ואף שכל נושאי כליו של הרמב"ם דהיינו הכ"מ ומשנה למלך ולחם משנה כל אחד במקומו והרב תוי"ע לא תקנו הגירסא תורה היא והטעות נתונה: **מ"ז** תוי"ע ד"ה צריך כו' מופלת ע"כ כו' עכ"ל. לכאורה נראה דלמה אינה מופלת רשות הלא הוא ג"כ הבן כהן או לוי וגם בן העני ע"כ צ"ל שהוא ג"כ עני דאם הוא עשיר מה מופלת רשותו הלא לעשיר אינו מגיע מעשר עני ואביו כבר מת אלא שהוא ג"כ עני נמצא למה לא יועיל רשותו לא יהא בלא טוב כלל אם היו רוצים לתת חלקם במתנה לישראל והישראל היה מזכה להם ע"י אחר וטעל לו. ובאמת עיין בתוספות שפירשו אסיפא קאי האי דאמר בגמרא והוא שירשו קרקע דהיינו אם הלוו בפני ב"ד כו' ע"ש אבל באמת ברישא מאי נפילת רשות אפילו לא ירשו כלום וכן פירש בעל המאור אבל עיין במלחמות ה' שמביא הרמב"ן ראיות שקאי ארישא ובאמת אין יכול לוי או כהן לתת חלקם במתנה לישראל עד שלא בא לידם ע"י שיזכה להם ע"י אחר ומביא ראיות על זה ע"ש: **מ"ח** תוי"ע ד"ה הרי זה מושב כו' דאלו כבר אכלן כו' עכ"ל והרמב"ם כו'. ולי נראה דבאמת חרד הרב את החרדה דאין פלוגתא כלל בין רש"י ובין הרמב"ם דאם כבר אכלו מאי דהוה הוה ואי אפשר לתקן דאיך יפרוש על מה שאינו בעולם על מה שכבר אכל ואפילו תרומת חוצה לארץ דאוכל ואח"כ מפריש הייני שהוא בעולמו ממה שאכל ואף צריך שיניח מעט יותר משיעור התרומה ואיזה סברה כשיאכל הכל שהוא במיתה שיכול אח"כ להפריש ולתקן למפרע ויש הרבה ראיות ע"ז. רק מפני שיטתו לא רציתי להאריך רק רש"י והר"ב באמת קאמרי שאם לא אכלן אזי יפריש בע' אחר והרמב"ם לרוב פשיטותו לא הולך לבאר זה כן נ"ל פשוט:

פרק ד מ"ב תוי"ע ד"ה היה עושה כו' דמזכי שטרי אבי תרי כו' עכ"ל עיין ברמב"ם בפ"ו מהלכות גירושין שהרב בעל משנה למלך הירץ על זה בכמה אופנים ע"ש באורך ותמצא טוב טעם ודעת. ומה שהקשה עוד הרב תוי"ע ולא עוד אלא שזה שאמר בשלמא והייתו כרב ששת וכו' כו' נ"ל דאפשר דעת רש"י ורע"ב דהלא אמורא יכול לפסוק כאיזה תנא או כאיזה אמורא אף שהוא נגד הכלל דלא נאמר הכלל רק על הסתם וזה ידוע וא"כ הכי רבי יוחנן וקי"ל לקים הוי קדמי עובדא לרב ששת ורב נחמן וכן פסק רב ששת כר"י א"כ הכי הילכתא ואף שרב נחמן פסק כר"י הא הילכתא כוותי' דרב ששת נגד ר"נ באיסורא ולפי דברי אלה מתקו מאוד תירוץ המשנה למלך שכתב דלרב ששת נוכל לומר ג"כ טעמא משום שמא תנשא בו ע"ש וא"כ כתב רש"י ורע"ב הכל כרב ששת כך אפשר לומר שהוא דעת רש"י והרב רע"ב אבל דעת שאר הפוסקים הוא"ל ולא הזכירו רב ששת ורב נחמן פלוגתא דר"י ור"ל אפשר לא ידעו מזה רב ששת ורב נחמן דאין אמורא צריך לידע דברי שאר אמוראי וא"כ הלכה כבתראי דמאביי ואילך הלכה כבתראי וא"כ הוי סתם פלוגתא דר"י ור"ל והכלל שהלכה כר"י לגבי ר"ל: **מ"ג** תוי"ע ד"ה שפחה כו' ויאמר קיים ליכי כו' עכ"ל ואף דקי"ל נשאלין על ההיקש נ"ל דסברי ליה להתוספות או דאף הבעל אם ישאל על ההיקש ג"כ צריך לפרש את הנדר ואז לא יתירו לו או שכדיפי משני שיפר לה בלחם: **מ"ד** תוי"ע ד"ה לא ישתעבד כו' דהר"ב מזכי שטרי אבי תרי כו' עכ"ל. ואפשר לומר דהר"ב תפס לעצמו דרך אליבא דדינא דיש מחלוקת גדולה בין הקדמונים אם צריך דווקא יאוש ואח"כ שינוי רשות או דדי אפילו אם היה היאוש אחר שינוי רשות ועיין בח"מ סימן שנ"ד ושנ"ו דבסימן שנ"ו הכריע רמ"א דצריך דווקא יאוש ואח"כ שינוי רשות וא"כ מה שפריך בגמרא שבאי גופי' במאי קני ליה ומשני הגמרא בחזקה ופי' רש"י שהרי הישראל יתיאש כו' וא"כ אם דעת הרע"ב כרמ"א אזי לא קני כלל השבאי דהרי היה שינוי רשות קודם דאמר שבשבה נתיאש וא"כ לא קני כלל לפי מאי דסבר כרמ"א והגמרא אפשר קאמר למאן קס"ל שיעבוד לרבו שני רק שאפ"ה אם פדאו לשם עבד נמצא שהיה יאוש ואח"כ שינוי רשות לזה הישראל שפדאו ולכן ישתעבד לרבו שני אבל אם פדאו לשם בן חורין אז לא היה כלל שינוי רשות דהא לא קנאו לעצמו רק לשם בן חורין ואז מן הדין היה חוזר לרבו ראשון ואף שנתיאש לא קנא השבוי שעבה כנ"ל לכן כתב רע"ב טעם דילמא ממנעי ולא פרקי ואף לרבא גופיה עיין בגמרא דאמר רשב"ג לא ידעו מאי קאמרי רבנן כו' א"כ ג"כ נוכל לומר הסברה דילמא ממנעי כו' ואף שהגמרא אומר שם נתייאשתי מפלוני עבדי יצא בן חורין אפשר הכי מילי ברצון והוי כמו הפקר אבל כאן שנשבה ונתייאש אפשר דצריך עוד שינוי רשות כנ"ל וכל זה אני כותב דרך אפשר אבל הש"י יודע אם הדין הוא כך גם אם נתכוון הרב רע"ב לזה: **מ"ח** תוי"ע ד"ה המוציא כו' י"ל דלא נולדו בה סימני כו' עכ"ל וה"ה די"ל שיקבל עליו בשעה שקדשה אפילו אם תהיה איילונית וא"כ נמלך ואעפ"כ יכול לגרשה כמו כל אשה רק דהר"ן האמת אומר דודאי אם היתה איילונית לא תלד:

פרק ה מ"א בהרע"ב ד"ה הנזקין כו' דניזק קאמר קרא כו' עכ"ל ואע"פ שאם היתה עידית דניזק יותר טוב מעידית דמזיק אז היה יותר טוב לגבות מעידית דניזק זה אינו דאינו מחויב המזיק ליקח מאחר וליתן להניזק מאחר שאין לו להמזיק והניחו תוספות ראיה לזה ע"ש: **מ"ג** תוי"ע ד"ה לאכילת כו' ויש לתמוה על הר"ב כו' עכ"ל ולי נראה דלא נתכוון הר"ב לחלק בין בכתב בין בעל פה דא"כ היה לו להר"ב ג"כ לפרש כמו רש"י והר"ן אבל פירות הוא כמלוה ע"פ רק שהר"ב פי' ונתן טעם כפשוטו שלמה מוזר אף על הקרן מנכסים משועבדים ונתן טעם שאמרי מכיר' הוא כמלוה בשטר ועל הפירות לא כתב כלל טעם והניח לכתוב הטעם בסוף המשנה וכולל הכל מפני תקון העולם שהם דברים שאין להם קצבה וקאי גם אפירות ותיבת דברים דייקא שכתב הר"ב שהיא לשון רבים ואי קאי רק אמזון האשה והבנות אמת שהיה צריך לכתוב תיבת שהם פירש האשה והבנות אבל למה לו לכתוב תיבת דברים שהרי השתא דהיינו מזונות הוא אחד וה"ל לכתיב שהם דבר אלא ע"כ אפירות דלעיל קאי וכדכתבינא: **מ"ח** תוי"ע ד"ה כהן קורא כו' ואינו קורא כלל רש"י עכ"ל הוא"ל והביא הרב תוי"ע על נתפרדה החבילה בשם רש"י סיים ג"כ לשון רש"י אבל באמת חילוק בין רש"י והרע"ב דאילו להרב רע"ב לפי פירושו ראשון איבד את כבודו שלא יקרא שני אלא לפי חשיבותו ופשוט:

פרק ו מ"ג תוי"ע ד"ה קטנה כו' דאלו קטנה כו' עכ"ל זה הכל כתב הרב תוי"ע לדעת הר"ב דנראה מדעתו דווקא נערה והוא כמו שפירש כאן רש"י במסכת גיטין אבל כבר כתבו שם התוספות דה"ה לקטנה וכן העידו שרש"י חזר בו והגי' ה"ה לקטנה דבאמת כן כתב רש"י במסכת קידושין דף מ"ג ע"ב דה"ה לקטנה וא"כ במשנה ב' אע"פ שיש לה אב יכולה לקבל גיטה רק שאינה יכולה לעשות שליח לקבלה וה"ה נערה כשיש לה אב אינה יכולה לעשות שליח לקבלה כמו שאמר רב נחמן בקידושין דף מ"ח ואדרבה הוכחת תוספת בגיטין שה"ה לקטנה הוא ממשנה ב' ע"ש ואין חילוק בין נערה לקטנה דכשיש להם אב שניהם יכולים לקבל גט ושניהם אינם יכולים לעשות שליח לקבלה רק כשאין להם אב אז יש חילוק דנערה יכולה לעשות שליח לקבלה וקטנה אינה יכולה לעשות שליח לקבלה וע"ש בשני המסכתות ובתוספות ותבין הכל וחידוש שלא הביא מזה כלום הרב תוי"ע: **מ"ד** תוי"ע ד"ה עד שיגיע כו' ותמה אני כו' עכ"ל איני יודע איך היה הגירסא לפני הרב תוי"ע ברמב"ם אבל ברמב"ם אשר לפני דפוס יאשניציר כך הוא הגירסא ואם אמר קבל לי גיטי במקום פלוני אינה אסורה עד שיגיע שליח למקום פלוני ע"כ וא"כ אין מקום לתמוה על הרמב"ם כלל דהרי לא זכר עד שיגיע גם לאותו מקום בכדי שיהא צייך על זה קושיית הגמרא רק שכתב עד שיגיע שליח לאותו מקום ופשוט אצלי ג"כ שכך היה גירסת הרמב"ם במשנה ולא היה לפניו כלל הגירסא בגמרא הקושיא והתירוץ כי לפי גירסתו לא קשה כלל והראיה על זה שגם בפרק ט' מהלכות גירושין לא הביא כלל הרמב"ם זה האוקימתא של הגמרא רק הטור הביא זה האוקימתא בטור א"ע סימן קמ"א ע"ש ועיקר הוכחה שלי מזה שלא היה הגירסא לפניו רק כמו שכתב כאן בהלכות תרומות אף אם היה הגירסא לפניו כמו שהוא במשנה לפנינו וגם קושית הגמרא כמו שהוא לפנינו אזי נוכל לומר שבכיון שינה הרמב"ם וכתב עד שיגיע השליח הוא"ל ולענין תרומה אין נ"מ מזה רק עיקר הדין שאוכלת עד שיגיע למקום פלוני למה לו להאריך ולכתוב לשון המשנה עם פירוש הגמרא מה שאין נ"מ לענין דינא דתרומה אבל עיקר הוכחתי שלא היה לפניו הגירסא

הגירסא

הגירסא רק כמו שכתב הוא כנ"ל משום שלא הביא בהלכות גירושין זה אלי ברור : שם תוי"ט ד"ה רבי אליעזר אוסר מיד כו' הנה לי נמי ממקום פלוני כו' עכ"ל הראו לי בתוספות חדשים בשם מפרש הירושלמי מני' שכ"ל הנה התקבל לי גטי וכן צריך להגי' שם בריש פרק ט' מתרומות :

פרק ז מ"ג תוי"ט ד"ה הרי זה כו' זו ואין צריך לומר זו כו' עכ"ל. ואפשר לומר משום דהאי תנא נקט בתאי דפתח מהיום אם מתי וכו' ואח"כ סיים בתאי דסיים דהיינו מהיום ולאחר מיתה ואם היה מהפך ותני לא זו אף זו דהיינו זה גיטך לאחר מיתה בריאה וכו' נמצא בסיפא היה ג"כ מתחיל בתאי דפתח דהיינו מהיום ולאחר מיתה כו' ואח"כ מהיום אם מתי נמצא דהי' מערב את הדינים שלא כסדר דהיינו תחילה מה שוודאי אינו גט ואח"כ מה שהוא ספק ואח"כ מה שוודאי גט וניחא ליה למנקט בתחילה הודאי דהיינו בתחילה מה שוודאי אינו גט ואח"כ מה שוודאי גט ואח"כ הספק שהוא לו דוחק לומר טעמא מה שלא נזכר בגמרא אבל נראה דעת הרמב"ם והר"ב דבאמת היה לו להתנא לשנות לא זו כו' ולפתוח בתאי דסיים והא דניחא להתנא לפתוח בתאי דפתח היינו מטעמי כנ"ל דלהוי כסדר ולכן דחוק לפרשו ודו"ק :

פרק ח מ"ד תוי"ט ד"ה ואיזהו כו' כלומר כו' עכ"ל. אמת משום לא פלוג איכא למימר הכי אבל אינו מוכרח מהא דלא מקשה הגמרא הכי מה הועילו כו' דזה אינו מתורץ לפי סברת התוי"ט ובאמת אפילו נתן לה לאחר ימים ושנים הרי זו מגורשת כמו שפירשו בהדיא הרמב"ם והר"ב הגמרא גיטה קודם לבנה וא"כ מה הועילו בזמן דהא אתו למטרף לקוחות שלא כדין משעת הכתיבה אלא ע"כ יש לתרץ דהלא באמת ב"ה אוסרין לכתחילה וגם הלכה הוא כך נמצא אהני לכתחילה אבל באמת למה להגמרא להקשות שני פעמים בשכבר תירצו שם בפרק ב' גבי גיטין שבאין ממדינת הים הוא קלא אית להו שייך התירוץ ג"כ כאן וכפי סברת התוספות שהביא הרב תוי"ט בפרק ב' משנה ב' ע"ש אמת לפי פירוש הרא"ש שצריך דווקא ע"י שליח וזה אית קלא לא שייך כאן התירוץ של פרק ב' דהתם ממדינת הים היה ע"י שליח ולכן יש קלא אבל כאן אפשר יתן הבעל בעצמו. ובאמת קשה לי על פסק הרא"ש שפסק מחמת הסוגא דפרק ב' דכל גט שלא נמסר ביומו צריך דווקא ע"י שליח דהלא כאן שהם כשר אפילו יתן בעצמו וצריך לדחוק שסמך כאן על פרק ב' ושם מיירי ע"י שליח כפי פירוש הרא"ש וכן ג"כ כאן כשר מטעם גט ישן אבל מחמת טריפת פירות צריך דוקא ע"י שליח משא"כ לפי' תוספות גם שם לא תלו בשליח נמצא כאן ג"כ קלא אית ליה אף שלא ע"י שליח נמצא לפי זה מה שרוצה הרב תוי"ט להוכיח שהרמב"ם פליג על הרא"ש אינו מוכח כלום כי הלא הרמב"ם לא הביא רק שכשר מדין גט ישן וכמו הגמרא שסתמה ודרכו להביא כלשון הגמרא ומה שיכול לפרש בגמרא יכול לפרש בו והגע עצמך שדרכו של הרא"ש יותר לפרש מהרמב"ם ולמה לא כתב על משנה זו שאמר עליה בגמרא דכאן איירי שנותן לה ע"י שליח כפי סברתו אלא צריך לדחוק דסמך על פרק ב' ופשט הרמב"ם שאין הכרע ויכול לסבור כן כמו התוספות ובאמת פליג על הרא"ש או כמו הרא"ש אם באמת זהו דוחק גדול לומר שלהרא"ש צריך ג"כ כאן ליתן ע"פ שליח ולמה לא פירש כאן האיך סמך על פרק ב' דשם ע"כ צ"ל בתירוץ הגמרא לפי פי' דמיירי ע"י שליח וכאן לפי הגמרא יכול ליתן בעצמו ואולי דמסתפינא הייתי אומר דכאן גם הרא"ש מודה שאין צריך ליתן ע"פ שליח דהכי נתיחד עמה ודר עמה כמה שנים כמו שפי' הרמב"ם בהדיא ואין לך קול גדול מזה וידעו שלא נמסר בזמן הכתיבה ויכול ליתן ע"י עצמו נמצא בדין זה שוים הרא"ש והרמב"ם ובאמת באם לא דר או נתיחד עמה ורוצה ליתן גט שנכתב מכבר אפשר דהרמב"ם מודה להרא"ש שצריך דווקא ע"י שליח ודו"ק : מ"ו תוי"ט ד"ה דברי כו' ולא ידעתי כו' עכ"ל . ונראה טעם משום דבגמרא דף פ"א ע"ב אמר שם אמר רבי זירא אמר רבא בר שילתא אמר רב המנונא סבא אמר רב אדא בר אהבה גט קרח כו' עד כאן מחלוקת בן ננס ור"ע אבל קשריו שלשה ועדים שנים ד"ה אין משלימין עליו אלא קרוב עכ"ל וא"כ אם היה הלכה כר"ע למאי ל"ת אמרו זה דהא לר"ע בכל ענין אינו משלים אלא קרוב אלא ע"כ הלכה כבן ננס ולכן אמרו שבקשריו ג' אפילו בן ננס מודה שאין משלים אלא קרוב וא"כ ל"ת לענין דינא וגם תניא כוותיה כמו שמביא שם הגמרא ע"ש. ואף שרב יוסף מתני כשר וגם רב פפא אמר תני כשר רב פפא לא בא לתרץ אלא דברי רב יוסף וא"כ הלכה כרבים ככל הני אמוראי דלעיל וכל זה לא כתבתי אלא לדעת הרב תוי"ט שנראה מדבריו או שלא היה הגירסא לפניו בגמרא או שלא השגיח בשיטה שכ' זה אבל לפי גירסתו בגמרא שלפנינו שמביא שם בדף כ"ד בסוף הפרק כי אתו לקמי' דרב אמי ובהרא"ש הגירסא לפני רבי ינאי אמר לא והשלים עליו עבד מן השוק ופירש רש"י כבן ננס א"כ מעשה רב ולכן פסק כבן ננס שאין הכלל אמור הלכה כרבי עקיבא מחבירו אלא מקום שלא פסקו אמוראים אבל ודאי שהאמורא יש לו כח לפסוק הלכה כנגד הכלל כמו שיש הרבה בש"ס וזה נראה ברור :

פרק ט מ"ג תוי"ט ד"ה גופו של גט כו' רבי אחא אמר כריתות כו' עכ"ל . ונראה מן הדוחק שפירש הרב תוי"ט בירושלמי דמאי מדקדק הירושלמי שם כריתות ומאי ערוה שיש בה הויה ומאי קורא לותה ערוה אבל לי היה נראה לפרש הירושלמי דרבי אחא בא לומר דאף שגופו של גט הרי את מותרת לכל אדם דאפילו מוציא מן הכלל מי שאין עליו קדושין כמו משנה דלעיל אבי ואחיך ונתן טעם לדבר לא התפיסה התורה שם כריתות אלא ערוה שיש בה הויה פירוש אף שיאמר חוץ ממי שהיא ערוה עליו רק בתופסין בה קדושין דהיינו אלמנה לכ"ג וכו' אז הוה כריתות גמורה דאם לא היה אומר חוץ היו תופסין קדושין ומחמת שאמר חוץ אין תופסין נמצא לא נכרתה ממנו לגמרי אבל אם אמר חוץ ממי שאין קדושין תופסין לא אגידה ביה כלל ונכרתה ממנו דבלא זה לא תפסי קדושין. ולמאי דהקשה הרב תוי"ט למה לא פליג ר"י אגט שיחרור אפשר פליג ואין לומר ליתני שניהם ביחד משום דלא שוה הלשון בשניהם והיה צריך להאריך וסמך על הרישא דמ"ש כמו שהקשה ועוד אפשר לומר דאף דהיקש לגט אשה אפשר הוקש דצריך שטר אבל ידים מוכיחות לא בעינן ובאמת אפילו אמר לו דשטר נראה בעלמא סגי דהא כמה אופנים יש שקונה את עצמו משא"כ באשה הגע עצמך דלהרב תוי"ט ג"כ צ"ל לפי פירושו בירושלמי דלא דמי ובלא טעם כלל והבוחר יבחר וק"ל : מ"ח תוי"ט ד"ה כתב חניכתו וחניכתה יבר כו' עכ"ל עיין עד סופו ונראה דכמה מן הדוחק מה שכתב הרב תוי"ט דנכך לא העתיק זה נקיי הדעת כו' שמרומז אדרבה אם הנקיי דעת עשו כן משמע כן ראוי לכל אדם לעשות כן לכתחילה . ומה שכתב הרב תוי"ט ולפי שלשון המשנה אם כתב זה הוא כבגנה שיצאה מהשליש שאין זה לשון המשנה אדרבה לשון המשנה כתב חניכתו כו' וכן העתיק הרב תוי"ט בעצמו תחילת הדיבור כתב חניכתו וזהו שכתב הלשון ואם כתב חניכתו זהו לשון הרמב"ם שם וא"כ אדרבה אם כוונת הרמב"ם שלכתחילה כשר למה הוסיף ואם כתב שמשמע דיעבד אבל נראה דדעת הרמב"ם שבאמת הרמב"ם גורס וכך היו נקיי הדעת אחר כתב חניכתו כמו שהוא בפי' המשנה ופירש שם נקיי הדעת נבונים לכן במשנה גורסים כמו שהוא לפנינו כתב חניכתו מפני שנקיי הדעת עושים כן לכתחילה והיה נראה להרמב"ם דדווקא נקיי הדעת שהיו מפורסמים לכן די להם לכתחילה משם החניכה אבל כל העולם שאינם מפורסמים ולא ידעו שיש לו זה החניכה לכתחילה לא ולכן לא העתיק הרמב"ם שנקיי הדעת עושים כן לכתחילה דמי יוכל לידע היום מי הוא נקיי הדעת שיהיה מפורסמים סמך לזה שאין ת"ח בזמן הזה, ואי משום שאם מתם כשר באמת זה כתב שאם מתם כשר ולכן נראה כי מדיוק לשונו שכתב תחילה שצריך לכתוב שם העיקר וכל שם הטפל וכל שום כו' ואח"כ כתב ואם כתב חניכתו והיינו בדיעבד כשר ולכן חברו כל זה במשנה אחת שהא עכ"פ בשניהם אם כתב כשר ליתן לכתחילה ובמשנה שאחר זה העתיק אם כתב שם הטפל וכל שם כו' וזה גרע כמו שכתב הב"י ע"ש אז הוא פסול ליתן הגט וצריך לכתוב אחר אם לא שאם נשאה לא תצא כמו שכתב הרמב"ם כמה פעמים החילוק שבין גט פסול ובין גט בטל כך נראה לי והכרעות נתונה והבוחר יבחר :

מסכת קדושין

בהקדמת תוי"ט ד"ה לשון הרמב"ם כו' לילך ע"ד הכתוב כו' עכ"ל. ויש לפקפק על טעם זה דהכי כך מתחיל הכתוב כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו וכתב לה ספר כריתות ומן תיבת כי יקח ילפינן קדושי כסף ומן ובעלה קדושי ביאה כמו שהביא הרב רע"ב כאן ואם כן קדושין קודמין בתורה אבל נראה הטעם כמו שכתב הרמב"ם בתחילת יבמות שהביא הרב תוי"ט שלכן שנה מסכת יבמות תחילה מפני שזהו מצוה שב"ד מכריחין אותו אבל אין ב"ד מכריחין אותו ליקח אשה ע"ש א"כ גם בגיטין יש גם מצוה שב"ד מעשין אותו לכך ע"כ שיתן גט בכמה דינין לכן נשנה תחילה אבל לקדש אשה אין מעשין אותו כמו שכתב שם הרמב"ם כנ"ל לכן נשנה באחרונה וק"ל :

פרק א מ"א תוי"ט ד"ה בכסף כו' ולפני עדים כמו בהיך עכ"ל. על הר"ב לא קשיא דזה שכותב הר"ב ונתנו לה בפני עדים זה קאי על שניהם הן הכסף הן השטר אבל על הרמב"ם בפירושו קשה שם יש זה הלשון ונותן לה זה שכתוב בפני עדים אבל אפשר שאלו בני תיבות זה שכתוב הוא מיותר דפשיטא שזה שכתוב נותן לה אלא ע"ש אבל בחיבורו פ"ג מהלכות אישות הביא שצריך ליתן הכסף בפני עדים ע"ש : שם תוי"ט ד"ה בפרוטה כו' ההודאה בשוה פרוטה והאשה מתקדשת בש"פ כו' עכ"ל ונראה דהם מש"ה תני שוה משום שהתחיל ההודאה שוה פרוטה ושם דוק' שוה דאם טענו שתי כסף ופרוטה הודה לו פטור לפי שאינו ממין הטענה כמו שהוא במסכת שבועות פ"ו משנה א' מש"ה אמר שם הכלל לשון שוה והראיה שהם בבבא מציעא דף נ"ה תני לוי חמש פרוטות האונאה פרוטה כו' תני הכל שם פרוטות ולא שוה משום שהתחיל באונאה ושם שייך שפיר אף פרוטה ממש לכן תני כולהו נמי פרוטה וגבי הודאה כגון שטענו ב' כסף ופרוטה : מ"ב תוי"ט ד"ה בכסף כו' בדמים שראוים לגרעון כו'. עד ובש"ע לא כתב כן הרמב"ם ואפשר שהרמב"ם סובר שגם נמכר עבדי בפחות יותר מפרוטה וסמך עצמו על מה שכתב כאן באמה העבריה והא דלא כתב בש"ע שהביא בפרקין הקודמין משום שש"ע שיוצא בגרעון ילפינן מאמה כמו שמשמע כאן הרב תוי"ט ובאמה העברי' מפורש בקרא והפדה לכן כתב הדין והטעם באמה וה"ה שזה הטעם הוא ג"כ בש"ע שהרי כתב הרמב"ם שיוצא בגרעון ועיין משנה למלך מה שתירץ ג"כ : ע"ש בא"ד ויש ע"ש בדבריו כו' עכ"ל ועיין בלחם משנה כתב ג"כ שזה ע"ש וכתב אין צריך : שם תוי"ט ד"ה וקונה כו' ויראה לי דהואיל כו' עכ"ל . ולי נראה דלא קאי כלל אמוכר עצמו יותר משש דמאי קמ"ל פשיטא שאחר זמן הקצוב יוצא שהרי לא מכר את עצמו אלא על זמן בשלמא מכרוהו ב"ד שיוצא בשש זהו גזירת הכתוב שאין למוכרו יותר משש וכן ביובל וכן בגירעון שע"כ של רבו יוצא מגזירת הכתוב אבל התנא תני בקילור בשנים ובשש שזהו מפורש בתורה : מ"ג תוי"ט ד"ה ונלבד כו' קשיא לי האיך כתב כו' עכ"ל. ולא ידעתי למה לא מתורץ כמו תירוץ התוספות דאין קנין לעבד בשום צד שיהא המעות לעבד בלא רבו אבל מה שנותנים לו ע"מ שיצא לחירות לא קנה העבד כלל והיינו ע"י אחרים ועיין על כל ענין הנ"ל מה שכתבתי במסכת נדרים פרק אחרון משנה ה' : מ"ד תוי"ט ד"ה והחכמים כו' לא ידעתי טעם הדבר כו' ואפשר היה לומר כוונת הרב רע"ב דבר הנקנה במשיכה פירוש שאמר לו המוכר קני במסירה אע"פ שמשיכה טוב יותר הואיל ובע"ה הקפיד שיקנה במסירה אזי לא קנה וכן דבר הנקנה במשיכה פירוש כגון ספינה שנקנה במסירה והמוכר אמר לו שימשוך אינו נקנה במסירה ובאמת כך פסק הרמב"ם בפ"ג מהלכות מכירה אבל זה דוחק בשלמא דבר הנקנה במשיכה פסק הרמב"ם כנ"ל משום דמשיכה עדיפא וקפיד המוכר דווקא במשיכה אבל בכיוצא נאמר שבע"ה לא קפיד רק שאמר לו שאפילו במסירה תקנה וכ"ש במשיכה דעדיפא ואי סבר הרב רע"ב דבמסירה עדיפא קשה להיפך ואפשר שהוא ט"ס וצ"ל ומקום הנקנה במסירה כו' אינו כו' וכן מקום הנקנה במשיכה כו' והן הן דברי הרמב"ם וכמו שפירש הרב תוי"ט למה כתבו הרמב"ם כך נפשר דברי הרב רע"ב : מ"ה תוי"ט ד"ה בשטר כו' ותימה דהא כו' ולהצילו מן התימה אפשר לומר דסברתם בשלמא תחילה הקשה הגמרא דמזה לא מוכח אבל כשמביא הגמרא מפסוק אחר דקונין בשטר אז נוכל לומר דזה הפסוק וכתוב בספר וחתום אינו שטר ראיה רק שטר קנין והוא וי"ו החולקת שדות בכסף יקנו או וכתוב בספר וחתום והואיל והביאו הרמב"ם והר"ב לענין קניית כסף התחלת פסוק שדות בכסף יקנו לכן הביאו לענין קנין שטר סוף הפסוק : שם תוי"ט ד"ה ובחזקה כו' ותמה אני כו' . לא ידעתי על מי תמה הרב תוי"ט אם על רע"ב האיך שייך זה לחזקה כמו שמביא הפסוק וישבתם בישיבה ומליפין נהו היינו חזקה ואם

מתה

מהו הכ"ב על המשנה למה לא תני נ"כ חליפין. למה תמה דווקא על קרקעות הלא חליפין קונה בכל דבר הן עבדים הן קרקעות הן מטלטלין כמו שהוא במשנה ו' אבל באמת לא קשה כלל דתחילה כתבו המשניות מה שחלוקים בקנייה ואח"כ במשנה ו' כתב שחליפין קונות בכל דבר ודבר; מ"ו תוי"ט ד"ה אמירתו כו' א"כ רשות כו' עכ"ל. נראה דצריך לכמו שאמר שם הגמרא דף כ"ט משכו במנה ולא הספיק לפדותו עד שעמד בר' שצריך ליתן ר' מפני שרבות הגבוה בכסף ופשיטא שצריך למה שאמר שם הגמרא נתן מנה ולא הספיק למושכו עד שעמד בר' ומה שפדה פדה כו' ע"ש. ומה שכתב הרב ותיהו בזה כתבו התוספות כו' ע"ש בתוספות על מה שכתב הגמרא משכו במאתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד במנה נותן ר' מ"מ לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. הקשו תיפוק ליה מטעם דאמירתו לגבוה ועל זה תירצו כמו שמביא כאן הרב תוי"ט וע"ש בפנים יותר בבירור. ומ"ש הרב ולפי זה מתניתין דערכין כו'. ול"ע לדעתי דברי התוספות נכונים מאוד כמו שכתב הרב בשם כ"מ ונראה דהטעם הוא דאי כדברי הרב המגיד הא דערכין מדבריהם הוא א"כ למה להגמרא לומר כאן משכו במאתים כו' אפילו בלא מכירה רק שאמר ליתן ר' צריך לקיים דיבורו כמו שם. וא"ל דל"ת שאם משכו אז חייב אפילו מן התורה ז"א דהא מכירה ג"כ תקנת חכמים היא ופשיטא בהקד' שלכ"ע דווקא משות אבל לפי סברת התוספות נכון מאוד דכאן לא רצה לומר ר' ע"כ צריך דווקא מכירה אבל אמירה לא. אבל בערכין כ"כ נתכוון לומר. ומ"ש הרב תוי"ט שזה דווקא וכו'. לדעתי משמעות המשנה שרוצה לומר דא"כ רק שוה כך למה ממשכנין מנכסיו ימכרו לאחר. וא"ל באמת מתחילה היה לו בזה ואח"כ נפחת הפע' חדא דא"כ היה להמשנה לומר נפחת השער וחזר דלא נקטה לומר כסברת התוספות דאם החזרה היתה בשביל נפחת שער אז אינו צריך ליתן כלום ועוד דא"כ קשה קושית הכ"ל דא"כ למה כאן צריך מכירה דווקא ועוד דתני שם חזר כו' חזר בו של עשר ומוכרין אותה בשוי' ואין סברה שיהא תחילה שוה מאתים ואח"כ יפחות השער שלא יהא שוה אפי' עשר אלא ודאי איירי בנתכוון לומר שם כל אחד אף שאינו שוה ואח"כ מתחרט לכן ממשכנים כו'. ומה שכתבתי תחילה על הרב תוי"ט למה שכתב לשה לי רבות הגבוה בכסף אפשר לומר שכוונתו להברייתא שאמר שם בדף כ"ח ע"ב כיצד רבות הגבוה בכסף גיזבר שנתן כו' ע"ש. ואמר הרב תוי"ט דלמה לי בשביל שנתן הגיזבר מעות אפילו אמר בעל הבית ליתן בפתות קנה מטעם אמירתו לגבוה חדא דס"ל להרב לפרש. ועוד נוכל לומר דשם ג"כ אפילו הבהמה אינו שוה כל כך קנה מטעם רבות הגבוה בכסף רק באמת בזה פסק הרמב"ם בפ"ט מהלכות מכירה שהגיזבר יכול לחזור אם אינו שוה כל כך אף שנתן מעות ובאמת הר"ן והרשב"א תמהו על זה ונושאי כליו של הרמב"ם סילקו ע"ש אבל איך שיהיה דברי התוספות נכונים מאוד ודו"ק: מ"ט תוי"ט ד"ה רבי אליעזר כו' ועיין מ"ש במשנה ה' פ"ז דתמורה עכ"ל ע"ש דכתב ז"ל ותיהא קשיא לי דהרא"ש אדהרא"ש כו' ע"ש עכ"ל. ונראה דבאמת ס"ל להרא"ש דאין סדר למשנה וא"כ פסק שם כחכמים דהכן אינו בשריפה משום שיבא להתורה דאם לא יהא עצים במה לשרוף אזי לא יבער החמץ ואף שהוא מחלוקת ואח"כ סתם משום דילמא אין סדר למשנה. אבל גבי חדש מהאי טעמא גופיה דילמא אין סדר למשנה פסק ג"כ להומרא דהלכה כסתם וחדש אסור מן התורה ואף שיש למצוא קולא דאם לא ימצא גיל פסח יתן אזי לא יאכל. בשביל זה אין סברא להקל כל השנה. ובאמת נוכל לומר דרבנן דרב אפי היו יודעים דכאן אין סדר והתחילה משנה הפלוגתא של ר"א ואח"כ כמנית הסתם דא"כ הכ"ל דרבנן דרב אפי סברי כר"א אלא משום דלדידהו לכ"ע כר"א משום מחלוקת ואחר כך סתם ולא היה צריך הרא"ש והרי"ף להביאו משום דבל"ז פסקו לחומרא וכנ"ל ודו"ק:

פרק ב מ"ב תוי"ט ד"ה של זהב כו' ות"ל התוספות כו' עכ"ל. ולדעתי נראה דלפי פירוש התוספות נראה שהכי פירושו דהיינו דקדשה בדינר כסף ונמצא בזהב שהוא שיעור כסף וזהו שקיימו. תיהו היכא שהטעה האשה בממון לא פליגי רבנן וכפי הגהת מהרש"ל וע"ש ופי' דחוק ועיין במהרש"א שהביא ג"כ סברתי בשם תוי"ט ונ"ס שכוונתי לדעתו רק שם מגומגם ולפי דברי הוא פשוט דהיינו היכא שמטעה אותה בשבח ממון דהיינו שאמר לה דינר כסף ונותן לה דינר של זהב לא פליגי רבנן ומודו דמקודשת והם מדקדק בגמרא לפי דברי הוא מדוקדק מאוד רק קצרה היריעה. ומהרש"א דוחק עצמו. ומה שהכריחני לזה חדא שהוא דוחק גדול שבשביל שצריכה להשלים המטבע החליף עם ריוח גדול וגם לשון הגמ' איכא דניחא [נ"א הכי] ע"ש ותבין. ועוד דהל"ל הוי זו והל"ל זו דינר כסף ונמצא של זהב אינה מקודשת והל"ל של זהב ונמצא של כסף ודרכו של תנא לשנות לא זו אף זו ועוד דבבא ע"ת שאני עשיר ונמצא עני וכו' הוי לא זו אף זו אלא ע"כ דאיירי שיעור זהב כמו שוה כסף ואף דפ"כ נ"ל דאפילו בשיעור שוה זהב יותר השוב דאל"כ מאי פליג ר"ש אם הטעה לשבח. וא"ל דבאמת לא פליג כאשר אכתוב לקמן על יין ונמצא דבש ז"א. דהלא הגמרא אמר בפירוש אלמא איכא דניחא וכו' נמצא יהדר קושיא לדוכתא דהוי זו והל"ל זו. ע"ז כתבו באמת התוספות דהיינו שצריכה להשלים הכסף להכביע ובשיעורן שוה כמלא שניהם שוים. וא"ל תשיבני מה שאני אומר דחשוב זהב יותר והא אמרי' הזהב קונה את הכסף דדהבא מיקרי פירי לגבי כספא ז"א. חדא דגם מהרש"ל פי' כאן בפי' שזהב יותר חשוב ע"ש [שאף דבפי' הזהב משמע איפכא וכל"ל אבל] לענין חשיבות עכ"פ זהב חשוב וע"ש בתוי"ט בפי' הזהב משנה א' ד"ה הנחשת קונה כו' ואדרבה משם ראיה לדברי דקשה אם זהב חשוב מה בכך שהיא צריכה להכביע תחלוף על זהב אלא משום דמי שצריך מטבע כסף חשוב. וא"ל תשיבני מרישא של יין ונמצא של דבש דהוי ג"כ זו והל"ל זו דדבש חשוב מיין כמו ששנינו בבבא קמא פ"י משנה ד' זה בא בחבית דבש ע"ש כאן איירי במשקה דבש כמו שכתב התוי"ט כאן כמלא איכא דניחא כו' ואפשר דבאמת על זה לא פליג ר"ש ואין צריך לבוא לסברת המהרש"א ע"ש ובהכי ניחא שפי לשון הגמרא ע"ש ובכל זה דו"ק והבוחר יבחר. וא"ל לפי סברתי דכ' בבות הראשונות איירי בשוין אבל אם היה דינר של זהב היתה מקודשת אפילו לרבנן (עיין בסוף דף ק"א ע"ב) ולמה פליגי בעני ונמצא עשיר די"ל דשם לא ניחא לה דיתגאה עליה כמו שאפילו ר"ש מודה בשביל יוחסין וגם לפי המסקנא שמתרץ שעשתה שליח צריך לומר כן מר סבר קפידא מדאמרה הוא אמר לי של כסף מסתמא צריכה כסף ולכן לא אמרה לו בפי' אם יתן זהב שוה שיעור כסף ור"ש סבר אינה צריכה כסף רק מראה מקום הוא וזהב יותר חשוב ומקודשת: מ"ט תוי"ט ד"ה מכרן כו' הוו שביעית כו' ולא הבנתי דהא לא דמי שביעית לקדשים דבקדשים תופס פדיונו ויוצא לחולין אבל בשביעית תופס פדיונו ואינו יוצא לחולין כמו שאמר בכאן הגמרא דף נ"ח אי מה קודש תופס וכו' ויוצא לחולין אף שביעית ת"ל תהי' בהוייתה תהא ואי לא כתיב בקודש וילפי' משביעית ה"א שיהא כמו כן תופס ואינו יוצא לחולין אבל שביעית עם ע"ז הוי שני כתובין דשניהם תופסים פדיונם ואינו יוצאין לחולין ואף ע"ז הקשו התוס' עם דלא דמי ע"ש ואיך נעלם זה מן הרב תוי"ט דהלא הביא התחלת התוספות ולא השגים על הסוף ע"ש:

פרק ג מ"א תוי"ט ד"ה בת ישראל כו' אף על גב כו'. ואפשר לומר דרבותא גדולה קמ"ל ואף שפניהם כהנים והיא מ"מ מקודשת לאחד מהם אפ"ה לא שאכל תרומה דלאו קנין כספו הוא דהא אינה קנינו לשניהם דשניהם אסורים בה כל זמן שלא נתן אחד גט ואפילו אם אחד נתן לה גט אסורה לשני דהא שניהם כהנים רק אם ימות אחד מהם אז מותרת לשני: מ"ד תוי"ט ד"ה שאינו כו' דנגמר דבריו אדם מתפיס כו' וא"נ א"כ כשקיים בלאו ג"כ נאמר דנגמר דבריו אדם מתפיס ז"א דהא משה רבינו רצה ליתן להן ואם היה כוונתו על גמר דבריו למה לו תנאי כלל הל"ל איני נותן לכם וחלילה לומר שמשה רבינו נתחרט ממה שרצה תחילה ליתן להם משא"כ אם היה מקיים בהן אזי הייתי אומר דנגמר דבריו אדם מתפיס ורוצה ליתן להם בלא תנאי וק"ל: מ"ה במשנה לאחר שימות בעליך כו' ה"ה הי' יכול לומר לאחר שיגרשך בעליך רק מפני שגבי שתמות אחותך אינו יכול לומר לאחר שתגרש דאפ"ה אסורה כל זמן שהיא חיה להכי נקט נמי לאחר שימות בעליך: שם תוי"ט ד"ה לאחר כו' וכלומר רבי עקיבא כו' לולא דברי רש"י הייתי יכול לומר דאתי כר"ע דבאמת אם היה מקדשה סתם ליבמ' היו הקדושין תופסין אבל זה שקדשה לאחר שיחלוץ לה יבמה אזי הוה דבר שלא בא בעולם כי שמא לא יחלוץ לה ושמא ייבם אותה. והוכרחתי לזה משום דבגמרא אמר דלר' אליעזר בן יעקב ולרבי מאיר ולרבי אדם מקנה דבר שלא בא בעולם ואליבייהו מקודשת ופריך הגמרא ולמשוב נמי רבי עקיבא דאית ליה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כו' ולפי' רש"י מאי פריך הא ע"כ לר"ע אינה מקודשת דהא לאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודשת ולפי' רש"י הוא רק לר"ע אלא ע"כ זה אתי לכ"ע רק לפי' רש"י צריך לומר דהגמרא מתמיה איך אפשר לומר דהטעם הוא מפני דבר שלא בא לעולם א"כ ליחשב ר"ע וזה א"א לר"ע כנ"ל אלא ע"כ לא תלוי בדבר שלא בא לעולם ומשני הגמ' ע"ש. ויותר י"ל דלהכי דקדק רש"י לכתוב קסבר האי תנא ולא כתב רש"י ר"ע היא כמו שכתב הרב תוי"ט דזה א"א כנ"ל אלא קסבר האי תנא הוא דמתני' והוא סבר כר"ע אבל ר"ע גופיה יכול להיות דפליגי אכולי בבי דמתניתין וקסבר מקודשת: מ"ח תוי"ט ד"ה יש לי בנים כו' אינו עוקר החזקה כו'. לכאורה למה הניח הרב תוי"ט טעמא דהגמרא בבבא בתרא דטעמא הוא מגו דאי בעי פטר לה בגיטא ולא היה זקוקה ליבם. אבל דברי הרב תוי"ט נכונים הם לפי מאי דכתב הרא"ש, בשם הרמב"ן על זו המשנה דאם היה מוחזק באחים ואמר בשעת מיתה אין לי אחים אינו נאמן אע"ג דמה לי לשקר אי בעי פטר לה בגיטא שמא הלכה כר' נתן דאמר לא אמרינן מה לי לשקר במקום חזקה אבל כי אמר יש לי בנים נאמן מטעם הרב שמביא דהיינו שאינו עוקר החזקה אלא שבא להתירה מצד אחר ע"ש בארוך: שם תוי"ט ד"ה אין הבוגרת כו' ותימה לי כו' עכ"ל ואני תמה אדרבה מהטור מוכח כפי' שהרא"ש הכי ס"ל דז"ל בסימן הנ"ל וכן אם שידך בתו הגדולה כו' ועשתה אותו שליח כו' היא מקודשת וכתב ב"י שמדברי הרא"ש לקח זה ע"ש א"כ מוכח דהרא"ש ס"ל דיכול לעשות שליח לגמו בוגרת ועכ"פ לפי דברי הרב תוי"ט היה לו יותר לתמוה על הטור והב"י דס"ל כפי' שהרא"ש סובר כן אבל לפ"ע אין אני יודע מקומו איה הוא שהרא"ש לא השיב על הרשב"א ואינו פליג על הרשב"א: מי"ב תוי"ט ד"ה ואיזו א' אלמנה כו' ותמיהני כו' ואפשר לומר דבמצרי ואדומי נוכל למצוא שיש קדושין ויש עבירה ואפ"ה הולד כשר כמו שכתב הטור בשם הנ"ל דהיינו מצרי שני שנשא בת ישראל שאף שביאתו בעבירה אפ"ה הולד כשר וליכא פגום ע"פ וא"כ היה צריך להאריך דהיינו מצרי או אדומי כהאי ולכן לא תני וסמך אכל מקום שיש קדושין ויש עבירה ויש פגום אז הולך הולד אחר הפגום: מי"ג במשנה ד"ה רבי טרפון אומר יכולין ממזרים ליטהר כו'. על פי זה יש לתרץ מה שמקשה התוספות במסכת מכות פ"א משנה א' ומביאם הרב תוי"ט למה לא תני מעידין אנו עליו שהוא ממזר כו' ע"ש ויש לומר על פי זה דזה לא פסיקא ליה דאם לא היו עדיין שפחה ובנים להעמין אפשר באמת נעשה ממזר ואפ"ה לו ולא לזרעו דיכול ליבא שפחה כו' ויהיה זרעו כשר אבל מעידין עליו שהוא בן גרושה וחלוצה אז עכ"פ פסלינן זרעו ע"ש. (ולא השגחתי שכבר כתבתי בדף ק"ע וע"ש מה שקיימתי):

פרק ד מ"ה תוי"ט ד"ה מי שהיה מוכתב כו' ותמיהני כו' נ"ע דזה ק"ו אם היו מקפידין שיהא מיוחס כ"ש שהיו בוררים את מי שהוא צדיק והאמת קאמרי הגמרא והכ"ל דלא די זוכן רק זוכן חטת אבותם ואף למאן דפליג על רבי יוסי על כל פנים הם ברכו את מי שהיה נראה להם צדיק כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב:

מהר"ב המאור הגדול מו"ה ברוך יצחק ליפשיץ זצ"ל בנו של הגאון המחבר תפארת ישראל זצ"ל

מסכת נזיר

פרק א מ"א מיר מיק [אבי. ואלו הן כנויי נזירות מיר נזיק וכו' כתפארת כד"ה כולהו]: **שם** בתפארת ד"ה ורמז או על נזיר [אבי. וקמ"ל דהרבי בלא מלת זה לא מהני]: מ"ג סתם נזירות ל' יום [אבי. עי' מ"ש רבינו בתפארת שלמה"ס וכמך לזה קדוש יהי' בגי' שלשים עי' גמרא]:

פרק ד מ"ז כיצד גלח וכו' [אבי. כלומר כיצד יעשה האב בקרבנות בזמן שגלח הבן ולא קבל נזירות או שגלחוהו קרובים, או מיחה או שמיחוהו קרובים דבטל הנזירות]:

פרק ה מ"א בש"א הקדש [אבי. עי' תפארת ד"ה כ"ל דקמ"ל וכו' משא"כ שמן דעדיף מיין ע"כ, עי' בגמרא כאן דדחה מה דרצה להוכיח מהא דעלה בידו של שמן, דלב"ש הוי הקדש וע"כ לב"ש בעין רע מקדיש דסבל לי' וקמי בגלילא דחמרא עדיף ממשחא, ועי' קידושין דמ"ח כ', ואה"ע סי' כ"ט ס"ס]: מ"ה בתפארת ד"ה בש"ש מגיהה וכו' ומזה הוכיח התוי"ט [אבי. ועי' רי"ף פרק גט פשוט דסוס אלכסך דכל"ת כ' אע"ג דאמרי' הכא דכ"ע וכו' ועי' רי"ף פרק מי שאחזו ד' קע"א ב']:

מסכת סוטה

פרק א מ"א בתפארת ד"ה ס"ל וכו' למעלי מדיה [אבי. להחזיק הבגדים שלא יפלו]:

פרק ח מ"ה הרי הוא הירא ורך הלבב [אבי. בגמ' אמרי' דאיכ' בין ריה"ג לר' יוסי דלריה"ג אפילו עבר על דברי סופרים אחר, ולר"י דוקא כשיעבור על ד' תורה דומי' דאלמנה לכ"ג]:

פרק ט מ"ב בתפארת ד"ה דכתי' כי ימצא חלל וכו' [אבי. על דש"וך לספר לו לעיר שרובה עכו"ם קאי, משא"כ בעיר שאין בה ב"ד טעם אחר איכ' דכתי' זקני עירו ושם אין זקנים]: **שם** ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה [אבי. כדאמרי' בגמ' דכתי' לרשתה וירושלים לא נתחלקה לשבטים]:

מסכת גיטין

פרק ב מ"ז האשה עצמה מביאה את גיטה [אבי. עי' בתפארת דמפרש דאמר לה את הוי שליח להולכה שתביא הגט לב"ד וכו' ואיתא בתירוץ אחרון שבגמ' אבל רק אליבא דמ"ד אין האשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח בעלה עי' גמ' וק"ל על הרא"ש דג"כ כ' כתירוץ הזה ולקמן בפ' האומר פסק הרא"ש כרב הא דפסק כר"ח דאשה עושה שליח וא"כ אמאי לא הביא תי' הא' דגמ' דאמר לה הוי שליח להולכה עד דמטית הכא וכי מטית התם הוי שליח לקבלה עי' שם וצ"ע]:

פרק ד מ"א קדם הוא וכו' [אבי. עי' גמרא דס"ד דכיון דקדם הוא בעצמו אצל אשתו ועומד אצלה פנים בפנים ודאי לגעורה קא מכוין קמ"ל, והא דבלא אצלה שליח כא לאשמועינן דס"ד דכיון דבשליח לא איכפת לי' דשרח ודאי לגעורה קא מכוין קמ"ל]: מ"ב משנה שמו [אבי. כלו' כשיש לו ב' שמות אי כאן ואי במדה"י לא הי' נוהג לכתוב בגט רק השם הנוהג במקום כתיבת הגט ולא כתבו ב' השמות. גמ']: **שם** בתפארת סד"ה שלא יוציאו וכו' וכותבין ביניהן דמתקרי [אבי. והאשה דמתקרי' כבכ' השמות גלה"ק]: מ"ג בתפארת, פרוזבול מפני תיקון העולם [אבי. בתפארת ד"ה אף דעדי וכו' ולא יהי' לה ראוי' להנשא כלומר כשיתערער הבעל]:

פרק ה מ"ד הכהנים שפגלו [אבי. עי' תפארת ד"ה שחט וכו' והתנין או, עי' רש"י פסחים דס"ג א' ד"ה והכא והוס' שם ד"ה ר"מ דצריך שיוציא בפיו]: **שם** המטמא והמדמע והמנסך [אבי. עי' בפי' הרמב"ם ומה שאמר המנסך וכו' שדבריו הקדושים תמוהים. ומצאתי בעי"ר רבי' זעק"ל בני' הש"ם שלו על מ"ש הרמב"ם שם כשהי' מזיק בנוק ולא ידע, כ' רבינו ז"ל מלת מזיק ט"ס וצ"ל מזיד וכ"ה בפ"א, ור"ל דע"כ מיירי בלא ידע שעושה עבירה בנסוך, דהא"כ היכא מחייב ר' יוחנן בש"ס שלא יהא כ"א הולך ומנסך וכי כ"א יפקיר א"ע למיתה כדי להזיק לחבירו, אע"כ דמיירי בשוגג בעבירה ומזיד בהיזק, והא"ל א"כ למה צריך ר' ירמי' בש"ס למימר דמדאגבי' קני', הרי בל"ז לא שייך גבי' קלב"מ כיון דשוגג הוא בעבירה וסיים דמסיים הרמב"ם וז"ל לפי שאם הי' יודע וכו' ור"ל כיון דבמזיד פטור כשוגג נמי פטור מטעם קם לי' בדרבה מיני']: מ"ה לרבים [אבי. לירושלמי רבים היינו שלשה]: מ"ו המוכר עבדו לעכו"ם [אבי. עי' פסקי הרא"ש שכ' המוכר עבדו לכותי לא יצא לחירות והוא תמוה דהרי עשאוהו כנכרים כחולין פ"א וכן פסק הרמב"ם בפ"ב מה' עבדים דיצא לחירות כאילו מכרוהו לנכרי וצ"ע. עוד תמוהים לי דברי תוס' ד"ה ע"כ גבי האומר עשיתי פלוני עבדי ב"ח והוא אומר לא עשאני חיישינן שמא זכה לו ע"י אחר, שכתבו התוס' שם כד"ה חיישינן שמא זכה לו ע"י אחר האי חיישינן הוי ודאי במו חיישינן שמא נמי מילן כתנו, ודבריהם הקדושים לא זכיתי להבין דהם גבי מי מילין לאימר' הוא משא"כ כאן דלקולא ועי' רא"ש שם, ועי' רא"ש כאן דהביא כמה ראיות דחיישינן כמו ודאי וצ"ע]: מ"ח אשת ע"ה. [עמ"ש רבי' בתפארת התשודה למעשרות ושביעית. **אבי**, שביעית ט"ס]:

פרק ו מ"ז שילמדו ויכתבו ויתנו לה [אבי. עי' תפארת ד"ה ולא יאמרו וכו', בפ"ז מ"ב, ואע"ג דרבנן דהכא ר"מ ומאן נימא דמשנה דפ"ז מ"ב ר"מ אמרה, מ"מ פ"ס משנה ר"מ, ועי' פסחים דנ"ט דמספק בסתם משנה אי ר"מ היא]:

פרק ז מ"ז ע"מ שתשמשי את אבא, [אבי, להי"א באה"ע סי' ל"ח ס"ב ז"ל דליכא דמתני' לאו דוקא דהאי בין לר"מ בין לרבנן בעינן תנאי קודם למעשה, ועי' תוס' גיטין דע"ה א' ד"ה להפקי וז"ל וכל הני דמתני' איירי בתנאי כפול, אע"ג דלא פירש, ובכל ע"מ בבש"ס בעי כפילות]:

פרק ח מ"א בתפארת ד"ה מטה וגגו ה"ט מגורשת [אבי. דבאינה גבוה י"ט הוא ספק מגורשת]: **שם** הרי זו מגורשת [אבי. הטעם דכתי' ונתן בידה ומדלא כתי' ובידה יתננה כגמ' דע"ז א' וברש"י שם. ומכאן נ"ל יש להתפלא על עומק חכמת רז"ל בלה"ק דיש הבדל בין עתיד פשוט לעתיד שבא בדרך עבר שמהופך לעתיד, דבאופן אחרון כזה פעולה כל ושות משמע ועי' ריש ברכות לימא קרא ויטהר אתי וטהר, ועי' כתובות דמ"ב ב' יתן לאוד ונתן לתוך שבזה אנחנו רואים דרך שני של חכמה כהבדל שבין אם נאמר צווי בלשון עתיד פשוט לבאם נאמר בדרך עבר מהופך לעתיד, שעתיד פשוט הנאמר לצווי שיעשה ד"מ דבר פלוני, כמו גבי שלשים של עבד דכתי' כסף שלשים שקלים יתן לאדניו, או אפי' קודם עשיית המעשה בדבר המצוה יש לו קיום חוק והדיר כמו שלשים דעבד דהתורה זכתה לאדון אפי' לא נתן עדיין לאדון, משא"כ באם הצווי בא בדרך שני דהיינו בלשון עבר מהופך לעתיד שאין להמעשה המצוה חשיבות באיזה ענין מיוחד מעניני תורה עד שיעשה המעשה, כמו גבי קנס דנערה דכתי' ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה לא זכתה תורה לאב עד שעת נתינה, ויש עוד דרך חכמה ג' בהבנת עבר שנאמר כעתיד והוא כענין נוגה נוגן שלו מבין תרכי דברי חז"ל בשבועות דל"ט א' הוצאתי לאחר דהמוה לכהורה מנ"ל זה, והתירון הוא דבאמירת יישוד נביא שמדבר בטוב או מוסר בעונש הרי באם אומר לנהו בלי עבר הוא יהי' במהרה כ"כ עד שנדמה לפניו כאילו עבר עי' רש"י בתורה על פסוק השדה נתתי לך ועל פסוק שם נתתי כסף השדה]:

מסכת קדושין

פרק א מ"א בתפארת ד"ה בנתן לה כסף [אבי. לפני ב' עדים כשרים]: מ"ח בתפארת ד"ה להגיש המנחה לקרן המזבח [אבי. מערבית דרומית אע"פ שהיא כהנת]. **שם** ד"ה דלגבולהן וכו' לא דקמ"ל אפילו לכבו בגדי כהונה פסולה [אבי. ולי"ק הרי כל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והרי היכא מלבד לאו דלא תלבש אשה שמלת גבר ג"כ איסור מעילה, וי"ל דכל דהאיסור אינו תלוי המעשה עצמה רק מצד דבר אחר לא אמרי' דלא מהני כמבואר בח"מ סי' ר"ח בפוסקים]:

פרק ב מ"ז בתפארת ד"ה ודוקא תני שביעית וכו' ואשי' בגזל [אבי. דידה נ"ל]: **שם** ותו קמ"ל דאשה וכו' [אבי. ומיירי באמר הראוי' מכם לביאה תתקדש לי, דאי באמר כולכם אין שם אחת מכן מקודשת דהרי כלל אחיות ונכריות בבת אחת וכמו דאחיות [לא] ה"ה נכריות לא]:

אבן העזר

הלכות גיטין

סימן ק"כ וכ"ל דאף דאסבר להמתין וכו' [אבי. וכ"ל כאי' מסדר גיטין סי' י"ס כנשתנה שנו מחמת חולי אף אם נירס מחוך כחולי יכתוב שם שפי' בל מחמה חולי דסתמא כשיעמוד יתתום ויעלה בחולי' בשם זה, וא"כ ק"ו הוא מהתם ודו"ק]: **שם** לבל אין לחלק בין וכו' [אבי. לדעתי נ"ל יש לחלק]:

סימן קכ"א הרי חשובתם מוכית [אבי. וק"ל א"כ כתרבת אולי יש סמים בידן ותחזיר לבריאות' וי"ל]:

סימן קכ"ב ויאה אורך הגט יותר מרחבו בכתב [אבי. לא זכיתי לבין דהרי מבואר בש"ע אה"ע סי' קכ"ה סעיף י"ג דהא דארכו יתר על רחבו היינו גם עם הגליון]: **שם** הרי את מותרת לכל אדם בתוקף [הורף הוא שם האיש והאשה והזמן והרי את מותרת לכל אדם, כ"ש סי' מ"ה ד']:

סימן קכ"ו את ק"ל. בגוסין וכו' [אבי. עי' רמב"ם פס"ב מה' גירושין שהקשה קושי' זו ותירצה]:

סימן קכ"ט יעקב-שמכונה יעקל. [אבי. לי"מ נ"ל כגיטין די"א אי שמא בגמר מחליף אהרא באהרא לא מיחלף]: **שם** ולבן מומר [אבי. נ"ל ולבן מומר]:

בעה״י

אבי עזר

הקיצור מחבורי על שו״ע אבן העזר שחנני אבינו שבשמים בו, וברוב הענינים קוב״ה האיר עיני מספר **בית ישראל** מאאמו״ר הגאון ע״ד זצוק״ל, שנשרף בעו״ה. גם נכלל בו טובא מבני בכורי זצוק״ל שהניח אחריו שמונה ספרים ולא הגיע להשלים שנת כ״ו, ובדיל מדם לחיים, כמה חדושים נכללו בו מבני הגאון אבד״ק דעסויא והמדינה יע״א, וזה הספר ת״ל **מרגניתא** דלית כמוהו, דכולל כל הדינים המצויין דנהיגן בזה״ז, מאה״ע, והכל בקיצור נמרץ, וכ״כ טעמם בקצרה ותוספת שחנני יוצר הכל ב״ה וב״ש

נאום **גדליה ליפשיץ.**

והועתק

ע״י חלא בר חמרא, ואהני לי ת״ל קמרא, דע״ד הגאון הצדיק זצוק״ל זכותיה נקי כעמרא, דמשלחן גבוה קאזכינא למנחת דל הנקרא עץ אבו״ת, ר״ת אמר בנו ותלמידו, ושמא דמרי ע״ד עלואי, וזכותו יעמד לי ולזרעי ולזרע זרעי עד עולם אמן סלה:

שנת תקפ״ז בעוד לא שלמה שנת העדר הצדיק אשר עלה אל אלהים ט״ב אדר ראשון
בשנת **תקפ״ז כהן הגדול** לפ״ק

כך כתב הצדיק כמתנבא בעצמו הפ״מ בצוואתו האחרונה בשנת חשדו.

דברי השוטה בצמא דבריו הקדושים

הק׳ **ישראל ליפשיץ.**

נדפס פעם ראשונה בדאנציג בשנת **אהב יקרה מפנינים** לפ״ק

הקדמה והתנצלות.

אברך את ה' אשר יעצני, אף לילות יסרוני כליותי, ויתמכני וינחני במעגלי צדק למען שמו. ואף כי רבות צררוני מנעורי יאמר נא ישראל, בכל אלה עד הנה עזרונו רחמיו יתברך, שלא נשמפה הדד של אמיתו היא תה"ק מפי היונק מלשד הנחומיה זבת חלב ודבש. היא נחמתי בעניי, ובאהבתה אשגה תמיד. שתיתי רוויתי צוף אמריה כי נעמו, ועל ברכיה השתעשעתי ושפכתי נפשי תמיד, ובחיקה מצאה היונה השלוכה מנוח לכף רגלה, בין זרועותיה ישנתי ינות לי ובחביקתה השכמתי קמתי ותחי רוחי. עד כי זכני ה' להיות גם אני מחוברי חבר להורות לעם דרך ה' ככל אבותי הקדושים זלה"ה. וכל זאת היתה לי מהדרכת אלופי מרחם משחר, ה"ה עטרת ראשי ונזר תפארת ישראל ה"ה מרנא ורבנא קדישא אאמ"ו הגאון המפורסם זצוק"ל. דנהירנא כד הווינא טליא, כבר זרזני מאוד ללמוד משניות הקדושה, ולשקוד יום יום על דלתותיה תמיד. ואני בן הייתי לאבי, אני פי מלך שמור ות"ל כי הגליתי מעשה ידיו עלי, דילי אמרי' דילי' היא, הוא חרש ואני אוכל פריו, ויאורו עיני כי טעמתי מעט הדבש אשר בקנה מטהו יפרח, ויהי נפן אדרת. וכבר הודעתי בהקדמת ב' הסדרי' שנדפסו בעודי רועה צאן קדשים בק"ק דעסויא והמדינה יע"א, מה הנעמי ומה הבאני לחבר פי' זה על המשנה. אבל התכלית היותר מבוקש ונצרך לעם ה', כדי נלמוד לשמור ולעשות, לידע בכל דין הנוגע בזה"ז הלכה פסוקה בכל פרטיו, ואעפ"כ הנני מזהיר מאוד נבלי להורות ח"ו מתוך הספר הזה, עד אשר יעיין במקום אשר רשמתי עליו. אולם גם נהגתי דהלכתא למשיחא, כל שהעניין מראה כמסיבך נקירי ראי, התינעתי וה' היה לי לישועה לסקל הדרכים ולפלש הישרות, וליישר ההדורים ככל אשר ידי יד בהם מגעת. והתהלה לאל ית' כי שמעה אזני ותבן מרחוקים וקרובי' כמה מצאו דברי פירושי חן בעיני גדולי ישראל, ויזרזוני וישנסוני לגמור את אשר החילותי למען זכות הרבים.

אולם ביני ביני רוח ה' נשאתני, ויפרוש סוכת שלומי לרעות עם קדשו, בק"ק האדזעשן יע"א היא עיר אלדי' מלאה יראים ושלמים. ושם ישבתי כשם שנים, ושם אולם הורה התומה נתנה, כי פירושי הי' כרוך מונח בקרן זוית, לאשר אין דפוס מצוי גם בכל הסביבה ההיא. על אשר חנני ה' ויעלני לעיר הקדושה הגדולה הזאת, כה נגלה התקוה שוב לשמח נפש אחי יקירי ישראל לברך על המוגמר להוציא לאור ספרי זה, והרבה השתינעתי עד אשר ת"ל עלתה בידי מצאתי את שאהבה נפשי, שמלאתי דאגה לידי מדפיס א' אשר התרצה להקים דפוס יהדות פה, וחפץ ה' בידו הצליח לגמור אותיות יפות כמכונתן ותמונתן בב' סדרים הקודמין, ועמו התקשרתי בקשר קש חוק שידפיס לי אי"ה כל ששה סדרים זא"ז במהירות אפשרי. ובזה התגללתי לעיני בני עמי על עיכוב הדפסת הסדרים הבאים אי"ה עד הנה.

ועתה עלי להתנצל עוד לפני הדרת אחי, על אשר אני מדפיס סדר נשים קודם סדר מועד, דאף דלעניין הלימוד אין סדר למשנה, ויוכל אדם להקדים איזה שירצה [כב"ק ק"ב א'], עכ"פ לפי הסדר שסדרם רבינו הקדוש אשר בעקבותיו ראוי לנו לילך גם בסדורינו, יש סדר למשנה [כתוס' שם] והרי הסדר האמיתי הוא זמן נקט מועד קודם נשים [כשבת דל"א א']. אולם דעו נא אחי, כי חיוב אחר קדוש הכרחני לעזוב סדר הזה. והוא קיום צואת ע"ר אאמ"ו הגאון זצוק"ל, כי הוא צוה עלי בצוואתו, וז"ל שאם ירחיב ה' גבולו של בני הרב וכו' להדפיס חבוריו, ידפיס מרגניתא שלי על שאה"ע [והוא חלק א' מחבוריו הקדושים על הש"ע שהניח אחריו ע"ר זצוק"ל ברכה] וגו' רצוף הרבה מהספר בית ישראל של אאזמ"ו הגאון הגדול המפורסם מהו' ישראל ליפשיטץ זצוק"ל אבד"ק קליווא, ונודע שמו בשער לשבח ולתהלה ע"י הגט דקליווא הידוע. והספר הזה הי' בכ"י חבור נפלא בחריפות ובקיאות על אה"ע כולו, וכבר נזכר הספר הזה בעשר השלים בתשובת הגאון הגדול מהו' יוסף שטיין הרב זצ"ל. ובעוונותי הרבו נשרף הספר כ"י ההוא אצלי, ביום השריפה הנורא' בכ"ד מנחם הקפ"א בעוד שבתי בק"ק ווראניק. לכן חשבתי דרכי, מה זאת עשה אלדי' לי שנתעכבתי באמצע הדפסת הסדרים. אולי שקלתי למטרפסי על שהתרשלתי בעניי להקדים לקיים צואת מאורן של ישראל ע"ר זצוק"ל. ולכן באחזרתי עתה להקדים הדפסת סדר נשים, כדי לחברו ולשבן טהור בטהור דומה בדומה, ולעטר פירושי כבעיטורי בכורים במרגניתא דלית לה טימא, כהלכה פסוקה, וכהדין גרמיזה הבא באחרונה, אחרון חשובה, וזכות אבי מורי הגאון רבן של ישראל זצוק"ל, ואמי הרבנית הצנועה ז"ל יעמוד לי, שעוד תאורנה עיני לחזות מהרה במעט (ד') כל הששה סדרי' מודפסים עם פירושי אשר חנני ה' בו בעניי, ויגלני בו משניות, להאיר עיני בני גילי, אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל, וישמחו בהם לב מבקשי ה'.

ואני טרם אחלה לדבר, אשתחוה ואכרעה לפני ה' אלהי אבותי, ואפרשה כפי אליו להודות על העבר ולהתפלל על העתיד. אנא ניסו קב רפו לה' ולעמו, לב המשתוקק, לחלקת למחוקק, לעבדו שכם א'. יפרוש נא סוכת שלומו ברחמיו בלי קץ ותכלית, עלי אני עבדו ועל זוגתי הרבנית מ' דאבריש תחי' לאי"ט היא אשר נשאה ומשכה עמי בעולי עד היום הזה. עוד יזכינו ה' לשבת שאנן ושלו יחדיו וננוב בזקנה ושיב' טובה, ולראות עוד שמחות רבות בזרעינו. ה"נ בנינו נזיר אחיו הרב המאה"ג החרוץ המושלם לשם ולתהלה מהו' ברוך יצחק שליט"א הגאבד"ק לאנדסבערג אשר הרבה מחידושיו כלולי' בפירושי זה, כולינא שבא מקרי [וכתיב בראש דבריו לפעמי' מלת אבי ר"ת „אמר ברוך יצחק"]. ואחיו המברך הרב המופלג המושלם מהו' משה מרדכי של ס"א, אשר גם הוא מבכורו' הידועי' בחבורינו זה מובאים כאן וכאן. ואחיהם הקטון גדול יהי' ה"נ הבחור המופלג המושלם כ"ה יעקב עזרי' שליט"א יחזק ה' לבו לתורה ולתעודה כאחיו נצר מטעי מעשה ידי להתפאר ת"ל, ובנותי היקרות קילא, ונענדיל, ורבקה שיחיו כולם לאי"ט עם בעליהן וי"ח שליט"א, ובתי העלמה הענא תחי' לאי"ט, וכל נכדינו שליט"א שנזכרו כבר שמותיהם לברכה בהקדמת סדר טהרות שנדפס כבר, ובפרטות נכדי הבחור החרוץ ר' גדלי' ליפשיטץ שליט"א ואחותו מלכה שליט"א, ואחיהם הילד הרך שמואל שליט"א, והבחור ר' מאיר שליט"א, והילד המושלם ר' יעקב קארא שליט"א, וצאצאי צאצאינו יזכני ה' כולנו יחד לישב בשלוה לעבוד ה' וללמוד בתורתו מתוך הרחבה, גם עד זקנה ועד שיבה אל יעזבנו אלהי ישענו, בזכות אבותינו הקדושים ז"ע. ואוקיר אנוש מפז ומפנינים יקרה, ה"נ חמדת לבי הנגיד הנכבד לב טהור ונפש יקרה, התורני המשלם וי"ח מהו' חיים פירשטענבערג שליט"א. ותיתי לי שמיום שהכרתיו, מאז חביב עלי כנפשי. ובהם זכור אותו האיש לטוב, כי הוא ביקרתו וצדקתו, הטריח עמי הרבה בענין הוצאה לאור עולם ספרי זה. ישלם ה' לו כפעלו משלם, וזכות הרבי' מסייעתו. יהי ה' אלהיו עמו, ויעל בגרם המעלות בכל עסקיו, ובכל אשר יפנה יצליח וישכיל, וישיב בזקנה ושיבה טובה בשמחות ושעשועים בזרעו וז"ו ע"ע. וכן לכל יקירי יח"ש פה, אשר תמכוני בימין צדקם בזה ואני תפלה לה' זכות אבותי הקדושי' יעמוד להם.

דברי המצפה לישועת ה' ויתחנן כן כבן יעיר לפני אביו שבשמים פה ק"ק דאנציג אור ליום ה' ער"ח אב לרחם אנא ד' הושיעה נא לנו בנה לפ"ק נכותל הנוטה. מעלות מסוהה, עוון הדוחה, ולישועת ה' קוה ונושע.

הק' ישראל ליפשיטץ.

הקדמה כוללת

ופתיחה מהגאון הגדול המחבר רשבבה"ג זצוק"ל

על כל חבוריו בנגלה ובנסתר אשר הניח אחריו ברכה.

אודה ה' כי טוב כל"ח, כי בחסדו תמיד נחני מבטן בחסד חנם, וכן בימי עניי מאשפות הרימני וגדלני יותר ויותר מערכי בנפלאות עד אין מספר, ועל כולם עלי להודות לשמו יתברך שהנחני ונחני בתורת אמת, כי בה חפצתי מעודי, גם אז בשבתי בצל אאמ"ו ע"ר הגאון הגדול זצוק"ל, ואמי ע"ר הרבנית הצדיקת ע"ה. וגם אח"כ כאשר אבינו שבשמים הושיבני בראש בבמה קהלות קדושות, תמיד זאת מגמתי, כי אמרתי אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, ותורת אמת היתה בפיהו. והנה כבר נטו לי צללי ערב, וטרם לכתי להר המור, עלי להקריב תודה לאבינו שבשמים, אשר עד הנה עזרני בנפלאות עד אין מספר, עד שהגעתי ת"ל לגבורות, ולו דומיה תהלה. והנה הנני ה' בספר זה כל בו הכולל י"ז ספרים [על תנ"ך, וש"ס וד' ש"ע, ופתרי תורה, וסוד העיבור, וצורת ביהמ"ק וכו']. ונכלל בו הרבה מאאמ"ו ע"ר זצוק"ל ומבני בכורי הגאון מהו' אליעזר זצוק"ל, ובדיל מהם בני הגאון המפורסם אבד"ק דעסויא והמדינה, קב"ה יאריך ימיו על ממלכתו, הוא ובניו בקרב ישראל א"ס, ות"ל יפה כח וכו' בתורה ובחכמה ואודה ה' שנתקיים לי בו ישמח אב בי"ח ותגל אמו, היא אחותי זוגתי הרבנית קילא ע"ה, בפרי בטנה, אלה דברי הדל אישים המכיר מקומו, וחסד קונו, לנכה לבב.

גדלי' ליפשיץ

חצופה לעבוד אבינו שבשמים בלתי ממשלת זרים, להיות יציאתי כביאתי—א"ס.

רמזי אה"ע הלכות אישות סימן א

סימן א לשו"ת רש"ל גם באשה שאינה יכולה לטהר לבעלה, אסור לגרשה בע"כ, משא"כ לשו"ת מהרח"ש סל"ג ושו"ת מים עמוקים סל"ב, ושו"ת פליטת בית יהודה, כל שאינו יכול לדור עמה שרי לגרשה בע"כ, דבכה"ג לא גזר בחרגמ"ה [אבו"ת ועיין לקמן סי' קע"ו.] וכ"כ נלענ"ד, דאם באיש כשאין לו גבורת אנשים כופין לו לגרשה כסקנ"ד אף דבאיש בעינן רצונו מדאורייתא, מכ"ש באשה, דא"ל רצונה רק מחרגמ"ה [אבו"ת כאן הכן בואל והאלמיד מקבה לדעת דהא דבאיש בעינן רצונו מדאורייתא, עכ"פ כשכופהו עד שיאמר רוצה אני, מחשב כרצונו [בב"ב דמ"ח א']? ולכאור' נראה דכוונת ע"ר הגאזוק"ל דה"נ באשה כופין אותה עד שתאמר רוצה אני. אמנם יותר נראה דר"ל אם באיש דבעינן רצונו מדאורייתא, אפ"ה שרי לכופו עד שירצה, מכ"ש באשה שא"ל רצונה רק מחדר"ג מכ"ש דמותר לכופה בקבלה. וגם בלא זה לא גרע איש מאשה כיון דלאיש אית ליה נערה טפי, דלא ולמד מי שוכר את מי [בכתובות דס"ד כ']]. ודוחק לומר דהתם מתחילת נשואין היה כקדושי טעות כבל"ע, ואפילו באירע לו אח"כ, עכ"פ אי"ל מזלה גורם דאין איש שלה של אשה, כתוס' פ"ז דכתובות, משא"כ הכא שמא מזלו גרם שאינה יכולה לטהר? עכ"פ כ"ל דלענין למונעו ממצות פ"ו לא תלה במזל [אבו"ת ואילס"ק מכתובות ד"כ ע"ב דבלא בשעת וספה נמי אמרינן נסתחפה שדהו, וכיון דיכול לגרשה היכך יעלה לה מזונות שלא נתחייב לה עדיין? י"ל התם לא מתבטל לגמרי מפו"ר, משא"כ הכא] וכן כ' אאמ"ו הגאון בתשובת אור ישראל זצוק"ל, בהך דדם מבפנים וטהור מבחוץ [בסי' כ"ג ס"ה], דאסור לשמש עמה מדאו"ל כמעשה ער ואונן, כתב שם וז"ל, דאף את"ל דחדרגמ"ה גם במקום מצוה, עכ"פ במקום עבירה לא גזר. ע"כ דברי ע"ר אאמ"ו זצוק"ל. ומה"ט הסכים בספר בית ישראל לב"ש ססקנ"ד, דגם בשהה עשר שנים ולא ילדה, דכשלא הפילה, מגרשה בע"כ [דא"א שמא עון ח"ל גרמא כפ"ו דיבמות דס"ד, בסופו לעלות] דלא גזר במקום עשה דפו"ר, כבפ"ח דפסחים, דעשה דפו"ר עדיפי כעשה דרבים כתו' שם דפ"ח ע"ב, שכ' דמה"ט כופין בחצי עבד לשחררו ולעבור בעשה דלעולם בהם תעבודו אח"כ בשעת הגזירה כתוס' ספ"ג דב"ב, או בשעת רעבון דליכא עשה דפו"ר, כתענית פ"א די"א, דבשני אלו ליכא עשה דפו"ר עכת"ד אאמ"ו ע"ר זצוק"ל. ומכ"ש בהטעותו במום שנודר לה מקודם כב"ש ססקי"ז, ואף בשתק כמה שנים ואח"כ טוח, אי"ל חזקה א"א שותה בכוס אלא אם כן בדקה כפ"ז דכתובות דע"ה, עכ"פ במום שאפשר לה להעלים, מגרשה בע"כ. וגם לשו"ת רדב"ז ח"ב, ושו"ת רשב"א ח"נ סתמ"ו אפילו בנשואי טעות ליכא חרגמ"ה; וי"ל דה"ט דגם נט חומרא בעלמא כסל"ט, וגם כ"ל דכיון דכתובה הוא מטעם שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כפ"ג דכתובות דל"ט, א"כ לא מבעייא לכתובה דרבנן, דוודאי פטור מספק, [וכרש"י כתובות פ"ז דע"ז, במאי דקאמר התם לא תימא דל"ב בקדשה על תנאי וכנסה סתם, אפילו אתלי' לתנאי, וגם בכתובה חייב, אלא רק לגבי גט אמרי' הכי, מטעם דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. אבל כתובה פטור; ואי"ל הרי בשהה עמה בלא כתובה, נמי הוה כבעילת זנות, כרפ"ה דכתובות והלכה כר"מ בגזירותיו? דהכא היה כהתנה עמה, דכשאינו כתנאו יגרשנה, וכשהתרצה לזה, תו אינו כגזירת כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה שלא מדעתה [אבו"ת הקושיא היא קו' הר"ן שם בכתובות דע"ז, ותירץ וז"ל דהכא לאו ב"ז ממש אלא לומר דא"א עושה כב"ז. ולנלפע"ד דהאי מלתא בכלא דנקט הר"ן ל"ד, ור"ל דקאי

(נשים)

אתנאי דפותה, דהתם באמת לאו ב"ז ממש הוא דאפילו פיחת צריכה עכ"פ גט, ואי"כ ע"כ לאו ב"ז ממש הוא. אמנם נ"מ כ"ל דבל"ז נ"ק קו' הר"ן, דז"ל נתר טעמא למה אמרו כל הפוחת וכו' הר"ן בעילה זנות, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, והכא כיון דהתנה שכשאינה כתנאו יגרשנה, א"כ תהא קלה וקלה בעיניו להוציאה דהרי כך התנה ונתרצית והיא הונאהו ורמתהו], אלא אפילו מה שהכניסה נהי דלכאורה א"י לפטור עצמו בשבועת אין לי, כבע"ח דעלמא [בח"מ סי' ל"ט], דהכא ע"מ כן מסרה לו, שכשלא יהיה לו, לא יוכל לגרש' עכ"פ בא"א לו לדור עמה, אפשר שגי בחרם דאין לו; דלא דמי לב"ח דמשביעין וכל"ל, דהא לפטור אין משביעין בטענת שמא רק בחיוב וודאי וספק פטור, [כח"מ סע"ה ס"ט], א"כ דוקא ב"ח שם כל"ע משביעין משום דחיוב וודאי, וס' בפטור אם יש לו או לא, והדע משבועת פועל, דאינו רק להפיס דעתו של ב"ה כפ"ו דשבועות דמ"ה, דמשמע דלולא כן, כיון דב"ה טרוד בפועליו, אין משביעין בשמ' אפילו לגבות היה גובה בל"ז, כיון דחיוב וודאי וספק בפטור, משא"כ במגרשה מדינא ס' בחיוב. מדקיי"ל דיש לבעל פירות עד שעת נתינה כסקמ"א סנ"ט, אף בנתן עיניו לגרשה, דזמן בגט הוא רק משום בת אחותו ולא משום פירות כסקכ"ז; א"כ החיוב ספק דשמא תמות קודם גט ויירשנה; [אבו"ת כוונת ע"ר הגאזוק"ל דבעלמא אי משעה שנתן עיניו לגרשה אין לבעל פירות, א"כ לא מתחיל חיובו, ולאחר הגט כשמסופקים אם יש לו או לא, הו"ל ספק בפטור, משא"כ שיש לו פירות עד שעת נתינה, א"כ בשעת ההלואין מתחיל הספק ולהכי הו"ל ספק חיוב, וכדמסיק שמא תמות ויירשנה]. ואת"ל מסייע לה חזקת חי, גם בחזקה העשוי להשתנות כפ"ג דגיטין מ"ג, ליתן הגט ע"י שליח בחזקת חי, הא"כ בהיתרע, כשם ספ"ז בשמת וא"י אם מיתה קודם לגט, הו"ל ספק? עכ"פ בהמירה באונס נהי דלא הפסידה כתובה בלא התראה כסקט"ו, וגם בריא לבעלה ישראל כאנוסה בי"ד סקנ"ז, דגם ביהרג ואל יעבור, בעבר הו"ל כאונס; עכ"פ הו"ל כעוברת על דת, דמצוה לגרשה, אף כשאין לו נשלם כתובה כשו"ת הא"ז מהר"ס פאדווי ותס"ד סרמ"ב, [וישלם לה כשיהיה לו]: ולשבו"י [ח"א סק"כ] בשרי לגרשה בע"כ, א"נ לשאול לה כנוסח סדר גיטין, רק ילך המסדר והבעל והסופר והעדים עם הגט לחדרה, ויזרק לה הבעל הגט תוך ד"א שלה, ולומר בזריקה ה"ז גיטך, ובו תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם, דמ"ס ואת לא תעביד עובדא, עד דמטי גיטה לידה, כסקל"ט סי"ד, זהו לאסרה ולא לאסרו: אק"ל כיון דלישא אשה על אשתו, או לגרש אשתו בע"כ, שניהם מחדרגמ"ה, הרי מוטב לישא אחרת, דנאסר רק מצד גוף אחר, ולא עשה מעשה בגוף האוסר, וכסברת רבי לענין כסוי דם פ"ו דחולין, דסוהס גבי כסוי דם שחיטה שא"ר ל"ס שחיטה, ולענין או"ב סתם להיפך, וע"כ ה"ט לחלק בכה"ג דבאו"ב קילא שחיטה שא"ר, שאינו בגוף הנדון ונקטינן לה כרבוי' [אבו"ת ק"ל הרי בש"ס חולין דפ"ה ע"א קא' דטעמי' משום דהכא מסתבר קראי כר"מ והכא מסתבר קראי כר"ס? ולפע"ד דנתכוון ע"ר הגאון זצוק"ל למה דקא' התם ע"ב לא לכל א"ר כר"מ דמודה ר' דוולד טעון שחיטה, וקי' דמ"ס? וע"כ משום דבאו"ב אנו דנין על או"ב שהיונו מגוף אחר, משא"כ חיוב שחיטת הוולד מנ"ע ודו"ק] [אמנם אי"ל דאף דלגבי דידי' הא עדיף עכ"פ כדי להציל כאשה שישא, מלמעבד איסורא להנצל מחיוב שיש לו אשה, והוא כיון כך וכך מוכרח לעבור על חר"ג, אומרים לו לאדם חטא לגרשה בע"כ כדי שיזכה חבירך שיכה דלא פשע כתו' [עירובין ד"ק ע"א ד"ה מהן וכ"כ שם דל"ב]? ז"א דבדידה ליכא איסורא כלל, כמ"ש אאמ"ו הגאון זצוק"ל דהאשכנזית מותרת להנשא לספרדי שיש לו כבר אשה אחרת שהכניסה אוסרתה ולא שכיבת אחותה [ביבמות פ"י דצ"ה ורפי"א]? וי"ל דהתם בכסוי דם לאו היינו טעמא, רק משום דבאותו ואת בנו

נעשה

נפשות מעשה בידי' חמור טפי משב ואל תעשה דכסוי דם , משא"כ הכא לישא אחרת , איסור שנמשך הוא ותמיד טפי מנגרשה בע"כ , דלא עביד אסור רק פעם א']. עכ"פ ק"ל במומרת למה מזכה לה גט כש"י , הרי בעל לאו בר מעביד שליח לקבלה כרפ"ו דגיטין . ואת"ל זכות הוא לה להתיר' , וזכין לאדם שלא מדעתה, וכספט"ו דיבמות, במזכה גיטה במקום יבם, ק' הרי הכא שמא לחובה [דבהפקירא ניחא לה] דמים גנובים ימתקו כסנהדרין דכ"ו דחשוד לעריות פסול גם לעיולי מה"ע , וכגירסת הרי"ף . ואו הרי בל"ז סותר סוגי' דסנהדרין לספי"א דנדרי' דבהזכיר הנחשד לבעל מלאטול מה דאכל חוי' , אשתו שרי' , דאילו עבד אסורא ניחא ליה דלימות , וכקושית ב"ש סמ"ב סקכ"א. ול"נ דל"ק , דזהו ס' אם רוב בני אדם חושבין כן לחבב מים גנובים או לא , א"כ בסנהדרין דלעיולי מסייע חזקת פנוי' , וסוף נדרים מסייעה חזקת היתר לבעל , והרי ה"ל מתנגד חזקת א"א . [אבו"ת ק"ל א"כ לר' מאיר [גיטין די"ג ע"א] דקאמר טוב הוא לעבד שילא לחירות , דנאסר בשפחה כנענית , ואמאי והרי מים גנובים ימתקו ויזנה הא"כ באיסור . ואת"ל דהתם נמי מכח ספיקא מוקמי' ליה אחזקה קמייתא , דנהוי עבד כדהוי מעיקרא . הו דמה"ע באמת מסיים הש"ס שם זילא ליה שכיחא ליה, ור"ל דאי לאו טעמא דשכיחא ליה , בטעמא דפריצא ליה לחוד לא הוי סגי , דמים גנובים ימתקו , משא"כ כשישתחרר הפרש ממנו ולא תהי' שכיחא ליה. עכ"פ לרבנן שהם דס"ל זכות הוא לעבד , ואע"ג דעבדא בהפקירא ניחא ליה כמו שכ' התם הש"ס [כתובות די"א א'] ק' ע"כ צ"ל כתו' שם , דהא שיפקיע עצמו משיעבוד נח"ל טפי מהפקירא : וק' א"כ מאי שאי דמהדרי ליה רבנן , הרי אתה מתירו בבת חורין הו"ל הרי מפקיעו משיעבוד . ודוחק לומר דלדבריו דר"א מהדרי דטפי הו"ל טעמייהו באמת . וגם ר"מ לא קאמר רק בהפקירא ניחא ליה טפי מבת חורין , ואין זה טעם האמת , רק דטעמי' דהפקירא ניחא ליה טפי מהפקעת השעבוד . ועיקר פלוגתתם חסר מהספר . וע"כ נ"ל דכוונת תו' דרבנן ס"ל דע"י שמשועבד רשות אחרים עליו ולא יוכל לזנות עמה כל זמן שירצה , משא"כ כשישתחרר יזנה עמה באין מוחה ואף שיהי' אז באיסור , אפ"ה מים גנובים ימתקו . וקשה הרי לפי דברי האמ"ו הגאון זצוק"ל מים גנובים ימתקו ל"א רק מכח ספיקא , והיכא מכח ספיקא נפיק לי' מרשות הרב ? ול"מ לדידי ק' טפי דעד התם בשלהי נדרים דידע מאף דנתרצה אשתו , אפ"ה ל"א מים גנובים ימתקו , מכ"ש בהך דסנהדרין למחשד לעיולי, דלא ידע דהתרצה ליה וכדאמרי' בשבת מאן יימר דמזדקק ליה תנה , [שם דמ"ו ע"ב] , ואע"ג דלעבידה דאלימא יצרא טפי ל"א מאן יימר [בכתובות דל"ו ע"ב] דפריצא שכיחא , עכ"פ עדיפא מהך דנדרים בוודאי נתרצית וכנ"ל . ול"נ מזוקקין דנורא דא"מ הגאון הצדיק הכ"מ סו"א, דבכל דוכתי אמרינן מים גנובים ימתקו , רק בהך דנדרים ל"א כן , משום דבעל לא ידע מני' כלל , שמוכח בתם דאהכוסי הוי מרכס , ואי איתא דמים גנובים ימתקו ליה , לא הוה גלי לי' נפשי' דלנתא לא יאכל בג"ז , משא"כ השתא דידע מיני' בעל , אשה בעלה משמרה , [כתו' קדושין דפ"א א'] והי"ל אין אפוטרופוס לעריות [כנדה ד"ל ע"ב] . דשאני הכא דהבעל שומרה . להכי לא אסר כנלפע"ד כפיט כמוני , או נ"ל , דדוקא בעיולי , דוודאי חשוד בעריות , וכיון דכבר שעם טעמא דאיסורא , אמרינן גבי' מים גנובים ימתקו , משא"כ בהך דנדרים דס' אם עביד איסור' כלל , דמי לקטן שמטבילין אותו [בכתובות די"א] , וכיון דלא טעים טעמא דאיסורא לא אמרינן נמי גבי' מים גנובים ימתקו , כמו דלא אמרינן גבי' בהפקירא ניחא ליה מה"ט . וה"כ בעבד לר"מ בגיטין הנ"ל אהכי לא טעם טעם דאיסורא ודו"ק . ורבנן ס"ל כיון דשפחה מורגל בזנות כטעים טעם איסורא דמי והתוס' סוף נדרים הרלו דנוחף א"י דמים גנובים ימתקו , ודבריהם תמוהים דא"כ בעיולי נמי נסמני' מה"ט . גולי שנאמר דכוונתם כדברינו . ועכ"פ ק' ק' ע"ר זצוק"ל במומרת שנשאת כבר לעכו"ם בטעמה טעם איסור ק'] . ונ"ל דעק"ל מ"ש ממומר סםק"מ, שיעשה מספק שליח לקבלה ואח"כ שליח להולכה ולא להיפך , דשמא חוב הוא לה , ויהיה קרח מכאן ומכאן , דהרי ביטול שליחות קמא , וק"ל הרי דמסתפק ליה אי אמרי' דלעביד בעל שליח לקבלה או לא . אע"כ רק התם להתירה מספקא לי' הכי . משא"כ הכא . דאינו להתירה כרפ"ו דגיטין , רק להתיר לבעל, דלא תלי' בדעתה, דהא אשה מתגרשת מדאורייתא, גם שלא מדעת . אמנם א"כ ק"ל בשוטית , שהוא להתירו , למה צריך הסכמה ממאה ת"ח משלש מדינות ? ואת"ל דהכי דא"ל רצונה , עכ"פ צריך דעתה , תדע , מדנתן גט בידה כשהיא ישנה אינה מגורשת כפ"ח דגיטין מ"ב . עכ"פ לשו"ת נ"ל בשוטית להשליש גיטה וכתובה ביד אחר , ולתן לה מזונות . ולשמרה מהפקר , וכשאין לו יקנה ספק כתובתה בטובת הנאה , ולהשליש דמי קניין ביד אחר ; הו"ל מדא"י לדור עמה שרי לגרשה בע"כ כמש"ל דק"ו באין לו גבורת אנשים , דגם לבעל כופין אף דבעינן רצון מדאורייתא , א"כ לא עדיפא משאר בע"ח דסגי בשבועת אין לי כח"מ סל"ט ול"ע [אבו"ת נולא מסתפינא איכא לאפרך דהתם לא הדר בריא , משא"כ בשוטית , אמנם איכא למילף לה מסי' קנ"ד] : וגם נ"ל דמומרת כשחזרה לדת, הותרה בגט זה כשימסר לה השליש . דהרי ע"י שליח דאית ליה קלא ליכא משום מוקדם כסי' קכ"ז , וגם א"א שמא פייס , כמ"ש ת"ל סקל"ד , רק בקבע זמן לגירושין, שניכר שאינו מגרש ברצון , דהרי אינו מגרשה מיד , ומכ"ש בזינתה דמאוסה עליו , וודאי לא חיישינן לשמא פייס , כסקי"ז , דשרי מה"ט לדור בשכונתה : גם נ"ל בנתגרשה מדינא ע"י דיבורו ואין ב"ד יודע אם מפקר , דא"א לברר , אז סגי להזהירו , דאם מפקר ומגרשה בע"כ , נתפס כל ימיו בחדרגמ"ה , וכח"מ ספ"ז סל"ד , בע"ב שנשבע ליתן ומכחישו ; תדע מאה"ע סקט"ו , באומר שראה שזינתה נאמן לגרשה בע"כ , והשמיט דעת הרא"ש פ"ג דקדושין , דמלד הרגמ"ה אינו נאמן . דע"כ דה"ע דלדבריו דנאסרה עליו , ממילא שוי' לנפשיה חתיכה דאיסורא , דרק בנדר א"י לאסרה ע"ע , דמשועבד לה [כ"א באומר הנאת תשמישך עלי] , והרי א"י חז"ל לעקור איסור תורה בקום ועשה , כרש"י במקדש בחיטי קורדנייתא פ"א דפסחים ד"ז ע"א , דרק דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש , ולא באיסור שנולד אחר קדושין ובנדר בי"ד סרכ"ה , דאין פותחין בנולד [אבו"ת עני מרי , ע"ר זצוק"ל חזו דאתלי [גיטין ל"ג] דנמי אפקעינהו רבנן לקדושין מני' . וה"כ בכתובות ד"ג ע"א ובטול שליחות [גיטין דל"ג ע"א] . והא"ל כתם עכ"פ לא נולד

איסור א"כ כי הכא באומר שזנתה ונאסרת עליו, עכ"פ ק"ל דהרי אנן קיי"ל דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה אפי' בקום ועשה [ביבמות דפ"ט ב'] דהרי קיי"ל כרב הונא [בכתובות די"א] ; דקטן מטבילין אותו , דאין לו זכיי' ולא שליחות ואפ"ה מגיירין אותו כבת ישראל , וכתו' ד"ה מטבילין . וצ"ע] . או נ"ל דהתם דוקא בדרך שנאסר בש"ס שנתקבל לכל ישראל , יש כח בידם , משא"כ בחדרגמ"ה שלא נתקבל מכל ישראל, כאחינו הספרדים , ועוד כיון דע"י זנות מאוסה עליו כרסקי"ז הו"ל כבני שנואה ספ"ב דנדרים וק"ו מאמרה מאוס עלי סע"ז : גם נ"ל במקדש אשה שלא כדת, דהיינו בלא שדוכין כרב דמנגיד בכה"ג או במקדש בביאה כקדושין די"ב , אפשר דכופין לגרשה , כיון שעשה שלא כהוגן [כב"ב דמ"ח ע"ב] ופ"י דיבמות, ומכ"ש לכופה אם היא השיתו , כשבות יעקב ח"ב , ואו דאיכא למימר , דבארוסה לא גזר רגמ"ה כי"א בש"ס . וגם נ"ל במסרבת לילך אחר בעלה כסע"ה , ושלח לה גט , הגם דנאסר לישא אחרת עד שיעור שיגיע גם לידה , מדים לבעל פירות עד שעת נתינה כסקמ"א סכ"ח , על כל פנים בעבר הזמן הנ"ל , כיון דאיסורי' רק מדרבנן הרי בדרבנן אמרינן חזקה שליח עושה שליחותי' , כפ"ג דערובין דל"א א' , ופעמים גם בדאורייתא לתו' שם : ומשמע פ"ג דגיטין מ"נ דגם כשבעל עצמו בדרך מועיל חזקת חי . אמנם במרחק כמהלך יב"ח שפיר איכא למיחש שמא מת בדרך . וברכת מחיה מתים יוכיח כא"ח סי' רכ"ה :

ס"ב לקב"ש באלמנת עיסה הרי הו"ל כספק א' בגופו וס' שני בתערובתו , כסקי"ד . במ"כ אשתמיטתי' דרשב"א דאוסר בס' טריפה בנתערב , ה"ט דשמא זהו הס' שנאסר מעיקרא בפ"ע בספק א' , ושוב לא הותר בס' השני , משא"כ באלמנת עיסה נולדו בו הספיקות בבת אחת [ור"ל שא"א לפגוע בגוף שיהיה בו רק ס' א' , כיון דנבעה שנבלא כבר היה בש"ס] :

ס"ג ק"ל בהוחזק כהן מפיו , היאך נאמינו , שמא משום כבוד כהונה ומשום דמי פדיון בכורות משקר . ואת"ל כפ"ה דגיטין דכ"ד מדנאמן להפסיד שכרו , כ"כ נאמן לפסול ס"ת , כ"כ ה"נ מדנאמן ע"ע לחומרי כהונה כ"כ נאמן לשאר מילי דטיבותא . עכ"פ ק"ל למה באמת נאמן לחומרי כהונה לנקות בטומאת למת כהכא , הרי ממ"ד אשר ירשיעון אלהי' פרט למרשיע א"ע . וכ"ל דעק"ל בחלק בכורה בח"מ רע"ח דניחש שמא הפילה מקודם . והי"ל מטעם רובא דרוב נשים ולד מעליא ילדן , דהרי קיי"ל כשמואל בח"מ ססרל"ב דבמתנגד חזקת ממון ל"א בת"ר . וכ"כ ק"ל בזנתה אחר קדושי אבי' , למה חייבת מיתה, שמא לאו אבי' הוא, רק משום דרוב בעילות תולין בבעל , והרי חזקת הגוף שלא להרגה עדיף מחזקת ממון כר"ג פ"א דכתובות מ"ו, דמ"ש שם כי אר"ג בברי ושמא , עכ"פ הרי בס' בבהרת שם דע"ה מוכח דהיכא דלא מתנגד חזקת ממון לכ"ע חזקת הגוף עדיף [אבו"ת כוונת ע"ר , דא"כ אם בחזקת ממון אין הולכין בתר רובא להפקיע ממונה, מכ"ש שלא להפקיע חייה משום רובא , והרי רובא שנתערב באחרים וודאי הולך פטורין] ה"כ הו"ל שלא להרגה מספק . אע"כ דהא דשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב , היינו רק בנולד ה' רוב עם ס' חזקת ממון בבת אחת כרפ"ג דב"ק ורפ"ו דב"ב , משא"כ בהוחזק ע"י רוב קודם שהתנגד חזקת ממון או חזקת הגוף , אזלינן בתר האי רובא לכ"ע א"כ ה"נ כיון שהוחזק לכהן קודם שטימא א"ע למת , תו לא הו"ל כמרשיע א"ע , ונפ"ז כ"כ הא דסוקלין ושורפין על החזקה ספכ"ע , היינו נמי מדהוחזק כבנה קודם עבירה :

ס"ד ק"ל בניכר דלא הוסלך לשם מיתה, נהי דחשש ממזרות ליכא כהכא , עכ"פ יש חשש אחוה, וכדפריך בקדושין דע"ג דליתסר שתוקי בשתוקית מה"ט . והא דמשני הש"ס דמילתא דל"ש לא גזרו בה רבנן, וכרש"י שם, תמיהני דאיסור אחוה דאורייתא . ואת"ל דאזלינן בת"ר דעלמא [וכש"ס שם] א"כ גם ס' ממזרות ליכא [אבו"ת נעקר הגערה המפורסם ואין מודיע לה כדי' שאין לה עיני' כמוני , שעו עיני מני דעת , הרי דברי הש"ס נכור מגלו דמעלה עמו ביוחסין וצ"ע] . וכ"ל דעק"ל לרמב"ם פט"ו מה' איסורי ביאה, דהנושא ממרחקים, א"ל לחקור שמא מקרוביו, וכיומא די"ח , וק"ל שמא ביומא איירי בעבר ולא חקר . אע"כ ס"ל לרמב"ם , דבשלמא בחשש ממזרות , לא סגי ברובא דשמא בשום ביאה יצא הוודאי אלא הספק, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי , כבפ"א דכתובות , משא"כ בחשש אחוה, הספק מלך שניכס , והרי לכל ביאה עכ"פ הד ניידי , לומר תמיד מרובא פריש ואין כאן אחוה כלל : ובנמצא שהאשה שנשא היא אחותו וכמעשה שהי', נהי דהולד ממזר , עכ"פ פטורים מקרבן , כאנוסים וכנשאת ברשות ב"ד רפ"י דיבמות , וכרפי"ב דפרה מ"ד בהוזה מהטן של רבים ונכנס למקדש ונודע שפסולו פטור , דרק בטעות מעצמו הו"ל כשוגג וכהוחלפו נשותיהן ספ"ג דיבמות : אק"ל כיון דבעילת עכו"ם ליכא רק משום נשג"ז מדרבנן , משום דדם כותי כדם בהמה , כרפ"ד דנדה ופ"ט דסנהדרין ופ"ב , א"כ למה קנאין פוגעין בו רק קודם שפירש , מ"ש מבא על הבהמה . ואת"ל נהי דדמן שוה , ועכ"פ זרען [ודיכן] נשתנה ; עכ"פ ק"ל לאאמ"ו ע"ר זצוק"ל דהרי להתחתן עם קראים דבני נדה לא הוי ממזר מדהפסו בהן קדושין, ואף דגיטין אינו גט , עכ"פ קדושיהן בפסולי עדות עכד"ק . וק"ל הרי הראשונים קדושיהן בעודם ישראל וממזר איסור עולם כפ"ח דיבמות מ"ג . וכ"ל דהולין ברובם , שלא נתגרשו בין הראשונים , ואף דלפעמים הס' קבוע וכמחצה על מחצה דמי , הרי כשלא ניכר האיסור במקומו כספיקא דרבנן , כש"ד בי"ד סק"י , וכיון דספק ממזר דרבנן כקדושין

דצ"ג

דע"ג. הו"ל כהרי דרבנן. וכשבות דשבות בא"ח סי' ש"ז ס"ה. רק אפשר דהא דמקילין בשבות דשבות היינו במעשה ולא באכילה. דאכילה חמיר ממעשה. מדלא בטל הה"ל גם באיסור דרבנן כי"ד סק"א. [אבו"ת אף דיש לחלק. דבביטול שאני. דטעמו דהותר כשנתבטל. הוא משום דהו"ל כאינו. ואם הוא אהר"ל חשיבותו משווי' לי' כבעינא. עכ"פ הרי גם לענין אין מבטלין איסור לכתחלה אפי' בדרבנן אמרינן] וביאה נמי הו"ל כאכילה. וכדכ' אכלה ומחתה פיה כפ"א דכתובות די"ג. וכ"ל מדאין זנות לבהמה לאסרה על בעלה או לכהן. ממ"ד כי יקח איש כיבמות דנ"ט. וסוטה פ"ד. דכ"ו ע"ב. וכ"כ ביאה שד. כב"ש ס"ו סקי"ז מדאינו כאיש רק לחמשה דברים כפ"ב דחגיגה דע"ז. א"כ נ"ל דגם בקדשה שד אינה מקודשת. ממ"ד כי יקח איש. ואפילו נימא דהו"ל ספק. מסייע חזקת פנוי'. אא"כ איהרע כתוס' [כתובות] דכ"ג ע"א: גם נ"ל כהאמ"ו זצוק"ל. דאשת חנוך ואלי' ע"ה וריב"ל דנכנסו לג"ע בחייהם. נשותיהן אסורים. מדלא התירה גם במיתת הבעל רק מדאיתקש לגט פ"א דקדושין די"ג. אינו רק כשמת בטבע [אבו"ת עי' בספר כנסת ישראל לע"ר זצוק"ל הכ"מ. בעירובין פ"ו בנפלאות שכ'. דכיון שאפשר שיתגלו ליכא כאי' מקרא דקדושין. ושיא היא. ועיין בפסקי מהרי"א סי' ק"ב שכ' להתירן. דאשת רעהו אסורה. ולא אשת מלאך]:

סה לאו אמור בדברים. במסרס באברי זרע לכל שבארצכם. אפי' בלא מתכוין רק לרפואה. ודוקא בפסיק רישא דניחא ליה. מדאצטריך קרא למשרי מילה בצרעת פי"ט דשבת דקל"ג וכמהר"ם ווייל אבל פ"ר דלא ניחא לי' אינו רק מדרבנן. ורק לענין שבת גם פ"ר דניחא ליה הו"ל דרבנן. דמלאכת מחשבה אסרה תורה. וכהרא"ש פ' הבונה ומג"א בא"ה סי' ש"כ ס"ק כ'. מיהו שלא באברי זרע. דהיינו לשתות כוס עיקרין. דוקא לאשה שרי. מדאינו רק מניעה מלקלוט הזרע. אבל לא לאיש. ועכ"פ מותר לבוא בקהל כסוטה דכ"ו. [א"ה ר"ל כתוס' שם]. ומדל"כ הפצוע בידים. א"כ בבילה אחת ע"י חולה נ"ל דהו"ל כס"ס דשרי אפילו לכתחילה [אמר האביון המעתיק נ"ל כוונת ע"ר ע"פ מ"ד יבמות דע"ה ע"ב דהפצוע משמע בידי שמים. ומדל"כ הכי בפירוש משמע דוקא בידים הו"ל דאורייתא ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא. דהרי רמב"ם חולק על רש"י ומכשיר פצועי דכא ע"י חולי. וכיון דבבילה אחת נמי איכא פלוגתא כמוזכר כאן בש"ע א"כ הו"ל ס"ס]. וכפ"ב דנדה דע"ו בספק ראתה או טבלה. ושרי נמי לכתחלה. וגם בספק ממזר דהו"ל מדרבנן כקדושין דע"ג. אם יש בו פלוגתא הלכה כדברי המיקל. ככל ספק דרבנן כפ"א דע"ז ז' ע"א: אק"ל למה בהמה שנפלה לבור. מותר להביא כלים להניח תחתיו ולבטל כלי מהיכנו. אף דאסור מדרבנן. וכשבת דקכ"ח וא"ח סש"ה משום צער בע"ח. דיש גם בבהמת עכו"ם וכח"מ סער"ב וסשל"ח. הרי העמידו דבריהם גם במקום עשה. כפ"ח דפסחים דל"ב. ואת"ל התם בעשה שבין אדם למקום ב"ה. ולא לצער בע"ח. וכדכתיב ורחמיו על כל מעשיו. א"כ למה לצורך אדם ליכא משום צעב"ח. כעוקרין על המלכים פ"א דע"ז ד"א. וכ"כ למרוט נוצות כהכא. ולחתך בשר ממפרכסת חולין פ"ב [ומי עדיף צורך אדם מצורך מצות דרבנן]. וכ"ל דצער אדם גרע טפי להתיר לצורך לדחות צער דבהמה [אבו"ת וכ"ל דהרי במקום צערא ל"ג רבנן ככתובות ד"ס בגונח יונק חלב ועי' בספר שזה הקדוש. כא"ת סי' ש"ח ומ"ש בעץ אבות ת"ל]:

ס"ו לאמ"ו ע"ר הגאון זצוק"ל. נהי דאין אשה נאמנת לומר לכשר נבעלתי. רק להכשיר בתה. מדאין לבת תקנה. וכפ"ד דקדושין דע"ד. אבל להתיר לאמה. לא התירה ר"ג רק ברוב כשרים כהרא"ש פ"א דכתובות סכ"א. עכ"פ בדיעבד שלא להוציאה מכהן. נ"כ הו"ל כאין תקנה. ולעד"נ דגם לכתחילה שרי בהודה הבעל. שממנו נתעברה. כיון דהוא ודאי ואחר ספק. כספ"ז דיבמות ד"ע. בהודה הארוס גם בדיימי מעלמא. דלא כסוף מכות במעשה דתמר דאמרינן דלמא גם אחר אזל גבה. הרי אין למדין מאגדה בסותר לשמעתא. כירושלמי פ"ב דפאה [ועבא"ת בזה בהל' תפילין]. ואת"ל ארוס שאני. דלהוציאה מארוס הו"ל כדיעבד דאל"כ מ"ש משבוי' דהמעיד בה לא ישאנה שמא עיניו נתן בה. כס"ז ס"ה [אבו"ת לי"מ נ"ל דאע"ג דגם בדרבנן אמרינן א"א משים עצמו רשע [כתובות י"ח עיין ברש"י שם ד"ה הפה שהתיר] עכ"פ מדפלגינן דבורי' כסנהדרין ד"ט א"כ קילא הכא טפי משבוי' משום דפוגם עצמו דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה]. עכ"פ זכינו לדין. דנאמן להתירה לכהן אחר. דה"א חוטא ולא לו. כפ"ג דקדושין מ"ז. בא"י נמי קדש בתו. ואמר א' אני קדשתיה נאמן להתירה לאחר מה"ט. אמנם אפשר דגם לעצמו נאמן בשניהם מודין. דשבוי' שאני שמא נאנסה. דלא תלי' בדעתה. משא"כ אם בדעתה תלי' לא שבק התירא ואכל אסורא. כח"מ סס"ז באומר פרוזבל הי' לי ואבד ממני מה"ט. נ"כ ה"נ ברצונה תלי' שתבעול לכשר ולא לעכו"ם לפסלה. ואי"ל דהכא לאו בדעתה תלי' דשמא כשר לא ישמע לה. הרי מדהתרצה לה לבסוף. אגלאי למפרע דגם מתחילה היה נשמע לה [אבו"ת לי"מ היה נ"ל דלא חיישינן דלמא לא ישמע לה הכשר. וכדאמרינן [כתובות דל"ו ע"ב]. דפריצי שכיחי. אמנם לפע"ד בנו ותלמידו רש ונקלה עדיין שדבר צריך תלמוד ומי ברצונה תליא. ולא כאהבתם. והרי יבמה שנפלה לפני מוכת שחין יכולה לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולא לך. [כלקמן סקס"ה] אע"פ דשוין. ודלמא ס"ל דפסול היתה יכולה לקבל ולא מצאה דוגמתו בכשר. וכבר אמרו שאין נתינת טעם נאה כמשום אשר תבא היא לנו]. ובפרט כיון דהוא וודאי ואחר ספק. אין ספק מוציא מידי וודאי. כפ"א דפסחים. ואי משום אסור נדות. הרי שכיח נהרות לטבול. ועוד דהו"ל כס"ס שמא ממנו. או מכשר אחר. דאי"ל מיד שמא מעכו"ם. דא"כ בהטילו שניהם לספל. פ"ט דנדה מ"ב. שמא מבעל או מטל. נימא מיד שמא דם נדה. אע"כ בספק בשני גופים. אי"ל מיד שמא נאסרה. דא"כ צריכים להחליט דמעכו"ם. וזהו הספק וכש"ך בי"ד סק"י. והרי בס"ס גם לכתחילה שרי וכנדה דע"ו. בספק ראתה או טבלה. גם יש תקנה לברר לשאול את פיה. וגם אי"ל דבחד שמא כהכא או מכשר זה או מכשר אחר. אינו כס"ס וכפ"א דכתובות ד"ט. דשם אונס חד הוא. דהתם רק בשניהם בגוף אחד. ואפי' בגוף א'. אם ספק א' מתיר טפי. דינו כס"ס. וכי"ד סי' קכ"ב. דהתם כלים אינם ב"י מס"ס. שמא עבר מעל"ע או פוגם למאכל אחרון. כיון דלספק אחד לא נאסר מעולם למאכל אחרון. כ"כ ה"נ אם ממנו גם משום מעוברת חבירו ליכא להפרישה כסי"ג: וגם אם הכחיש מעיקרא. דשווי' אנפשי' כחתיכה דאסורא. חוזר באמתלא. וכי"ד סקפ"ה בנדה. ואת"ל מ"ש מאומר דראה דזינתה אשתו. דאינו חוזר באמתלא כלקמן סקע"ח. דע"כ התם טעמא משום שהוא איסור הנמשך לעולם כרפ"ה דסוטה. דאסורה לבעל כלבועל להכי הקף יצרו טפי. וה"כ כן. זה אינו. דבסקע"ח נאסרה עליו וודאי. משא"כ הכא גם לפי דבורו. לא נאסרה עליו וודאי לעולם. דשמא לכשר אחר נבעלה. וכ"ש שאין לומר דשוי' אנפשי' חתיכה דאסורה. ודמי לעדות דאינו חוזר ומגיד כח"מ סכ"ט. וכקושיות מהו' רפאל נ"י. דא"כ קשיא מי"ד סקפ"ה בנדה דחוזר ומגיד. וכ"כ מאומר נתגיירתי בפ"ע דנאמן לפסול עצמו דשווי' אנפשי' חתיכה דאיסורא. לאסור עצמו לקהל ולא לזרעו כהרא"ש יבמות פ"ד דמ"ז והרי בעדות בבטל מקצתו בטל כולו כח"מ סכ"א. וה"א פלגינן דבורו. רק לעצמו ולאחר. משום דגופו אינו נכלל בקרא דעדות מנ"ד יקום דבר ולא בעושי דבר כפ"א דמכות ד"ו. משא"כ לעצמו ולקרוביו וכמ"ש ת"ל בח"מ סל"ד: ומכ"ש בדבר שמה בשכונה אחת. דליכא מעבר לרבים ביניהם. שכונה עדיף מרוב עכו"ם וכפ"ב דב"ב דכ"ג בעגלה ערופה. מיהו בסודה ונשאה כתובתה רק מנה. דרק בניצלה בתולים בנשואין כתובתה מאתים. מצד תקנת חז"ל שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כפ"ג דכתובות דל"ט. וגם קנס לאנוסה בזה"ז ליכא כסקע"ז. ומכ"ם מפותה דמחלה. וגם אין חוששין שמא תפטרה מיבם ע"י ולד זה. וכסקנ"ו. דהרי רוב נשים מתעברות ויולדות. [אבו"ת ויאמר המרים הן אני עץ יבש. ומאן יכיל לן מתמרים שביריהו. כימלתא דאתא מבי כמווי'. דלסי עני בדעת כמוני לא סמכינן ארובא כ"א בדיעבד ולא לכתחילה. מדע כמ"ד [בגיטין דס"ו ע"א] דלהכי אומר אמרו ספול שמא תשכור עדים לספיד שקר. וקשיא והרי בכתובות [דל"ו ע"ב] אמרינן אם הוא הותזק כל ישראל מי הותזקו. ולאו ק"ו הוא. דהרי בכתובה כבר הוא והדר אזיופי. אע"כ כמש"ל תוס' [גיטין די"ז ע"ב]. דאע"ג דזנות לא שכיחי. ולא חיישינן שמא זנתה. שמא הזנה חיישינן ברים כתובות. ונהכי בתולה נשאת ליום רביעי. כ"כ ה"נ אע"ג דלשמא מצאה עדים לא חיישינן. לשמא תמצא עדים חיישינן כמ"ד [גיטין דכ"ח ב'] שמא מת נ"ח שמא ימות תנאי היא. אלמא דלכתחילה חיישינן אע"ג דליכא רובא. מיהו י"ל דהכא כדיעבד דמי. דליכא ס"ס. דשמא תתעבר. ואת"ל לא תלד: עכ"פ שמא לא יסכהו שזהו הבן שאינו שוער דאין שכחה מנוי' קודם ס' שנים [כתובות ד"כ ע"ב] גם ליכא רובא. דאפילו לכתחילה סמכינן עלה. ורק בממון חיישינן לכתחילה וכ"כ בכתובה ודו"ק]: אמנם במכחישה א"צ לשבע. לפטור ממזונות העובר. ואפילו בהודה שבעלה. הרי גם באשתו נאמן לומר אין זה בני. אף דרוב בעילות הולין בבעל. כב"ש סכ"ב [סק"ה כנ"ל ולא דמי לתובעת אתננה דנשבע כססקע"ז] סי"ב מריב"ש. וח"מ סער"ט. וטוען אותה לכסות ראשה. להיכר דכתובתה מאחר רק מנה. אבל לא בימי שנגרש בתולה מאירוסין דכתובתה מאתים. כסס"ז: אמנם בהבעה אותו שהבטיח לה אהנן או לישא אותה דיכול להתחייב בדבור בעלמא ובשכירות דא"צ קנין. כח"מ רסקפ"ב. חייב לשבע להכחישה וא"י לתבוע ממנה דמי בשתו אחר שנשבע. מדלא התכוונה לביישו כח"מ רסתכ"א:

ס"ט קיי"ל במלקות ונשואין כרבי. דבב' פעמים הו"ל חזקה. [וסי' מנ"ר]. וק"ל לתוס' פ"ז דכתובות דאין בעל שדה של אשה לומר לה נסתחפה שדך. עכ"פ הרי י"ל דגם מאירוסין הו"ל קטלני' דגם בלא מעין מזל גורם. וכ"ל דלפמ"ש הרא"ש דמה"ש בעל אינו קטלן. דבפרנסה תלי' שלא יהיה לה בעל לפרנסה. א"כ הו"ל מצד ד"א ולא מצד שהבעל שדה של אשה ודו"ק: ולאמ"ו ע"ר זצוק"ל. במסרב בשידוך. לומר דלא ידע שקטלנית סכנה כ"כ. ישבע דמאוסה עליו עי"ז לפטור מקנס כסע"ז:

ס"י במגרשה שרי להחזירה. גם בזנתה ביני ביני. ממ"ד והיתה לאיש אחר לשון הוי'. וכ"כ ביצאה במיאון. אבל מיאון דחבירו לא מבטל ביאה דידי' כפי"ג דיבמות דק"ח:

ס"יא בפנוי' מלקין על היחוד ואין לאסור בא"א רק בקינוי וסתירה כסיקע"ה. או בעדי טומאה. ולא בעדי כעור. רק במסייע קול וליכא בנים [וסי' בק"ב]. ומצטרפין עדי כעור. אפילו בכעור דחזי האי לא חזי האי. ולסו"ת עה"נ רק בנראה כעור ממנה ולא מבועל. וכרמב"ם וספ"ב דיבמות. וגם רק בים לחוש שנבעל' בזמן הכעור. ועמ"ש ת"ל סקט"ו: ובאין האיש בביתו ואשתו העובר יתר משעור עבור. אם לא אשתהי יב"ח לא הו"ל ממזר. ר"א בפרוצה אמו ביותר. כס"ד סי"ד וסי"א. וכ"ל דבכעור מצד אומדנא אסור לכופו לגרשה. דבא רצונו בעינן מדאורייתא. ואלו כעור מצד אומדנא. לא

הו"ל

הו"ל רק מדרבנן. מדאין ממתין באומדנא. במעשה דאבא חלפתא פ"ט דסנהדרין ד"פ ע"א. ותו דהרי לרי"ף. בשור אינו אסור רק לבועל. אבל אינה אסורה לבעל. דמדהוליאה ממנו כדיעבד דמי: ולאשו' חו"י ביאת פחות מבן תשע שככב בחיקה - לא אסרה אבעלה: וי"ל דמה"ש כשור גרע מסתירה. דלא ניכר אהבה עי"ז במעשה. וי"ל בא"א שזינתה דלא הפסידה בלאותי' קיימין. כהפי"א דכתובות דק"א. דאם היא זינתה כליה מי זיע. ולהרא"ש ושו"ת ח"ל. גם בנכסי ל"ב מיירי. דמ"ש מבע"א דעלמא דגם בהמיר יחזיר ליורשיו כח"מ. סי' רפ"ג. וכ"כ [ועכ"פ כל"ל לע"ד] נכסי ל"ב באחריות הבעל. די לפטרו בשבועת אין לי. ועמ"ש ת"ל סקט"ו:

סי"ג במניקת חבירו. לא שני בהשלים מעות למשמש בחלב ובילים כפ"ד דיבמות דמ"ב. דאפשר לא פלוג רבנן בתקנתייהו רק דבי' ריש גלותא שרו. דיש להן היכר דקלא אית להו כהר"ן פ"ו דכתובות. דבנאסרה להנשא. אז סתם אם מרחמה על פרי בטנה. א"כ כל אשה שלא הניקה מקודם מלד סכנת אמו. הרי חייה קודם כפ"ה דיבמות דס"ב. בכה"ג נ"כ יש קלא כדברי ר"ג ושני להשלים כנ"ל:

סט"ו נושאין על אנוסה ומפותה. במתה ראשונה. ואנוסת אביו או אחיו. גם בחייהם שרי:

עגונא

סי"ז ק"ל נב"ש. דמתיר עגונה בס"ם. נימא מיד שמא חי. והא"ל בס"ם משני גופי' אי"ל מיד שמא חי. דא"כ צריכין להחליט שזה אחר. וה"ז הספק. וכמ"ש ת"ל לעיל ס"ד מפ"ע דנדה משפל יע"ש. עכ"פ ק"ל לרשב"א דס"ם ורובא שוין. הרי חזקת א"א ורובא כפלגא ופלגא. כתוס' קדושין דפ"א [עי' בי"ד סק"י ש"ך סקס"ד] ואת"ל מדלא הותר עגונה רק אחר יב"ח כס"ה. נסתלק חזקת חי. כא"ח הרכ"ה לברך אח"כ מחי' מתים. א"כ גם חזקת א"א ליכא. עכ"פ למה נאמן ע"א. וגם פסולין. מאומדנא. דמה דעבידי לגלוי' לא משקרא אינשי. גם דייקה ומנסבא. משום חומרא דר"ז רפ"י דיבמות. והלו בעובדא דאבא חלפתא סנהדרין ד"פ. לא הו"ל אומדנא כודאי להמיתו. ואת"ל לז"כ רש"י שבת פכ"ב דקמ"ה דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. וגם לשו"ת הרא"ש במעשה דמכליף בן מאל. מה"ט מקילין בעגונה טפי. עכ"פ בהרי ותרי ואמרה ברי לי. למה מותרת לאחד מעדיה כפ"ב דכתובות דכ"ב. מ"ש מיבם דא"כ שמת אחיו. ליבם אשתו כרסקכ"ח. ואת"ל הכא בשעת הגדה אינו נוגע בעדות. דא"י למי משניהם תנשא. וא"ח חוטא ולא לו. משא"כ התם לא חזי רק ליבם. [ואע"ג דהרשות בידה לבלי לשתייבם כלקמן סקס"ה. עכ"פ שפי קיימא קמי' מלאיש אחר]. עכ"פ למה מהימנא בהוצעת להנשא. שמא תעריס לגבות כתובתה ולא להינשא. ואת"ל כמו דספק טבילה מוליא מידי ס' ראיי'. מש"ס כפ"ב דנדה דע"ו. כ"כ ה"נ ספק מיתה מוליא ספק ערוה. עכ"פ ק"ל מ"ש בתשובת הרא"ש כלל נ"א דגם בהכיר [נ"ל דל"ל בהזכיר] העד שמו מפיו שני. כיוחנן אריה. יבמות דקכ"ב. הרי שנן [משנה ערוכה היא דתנן כנ"ל לע"ד] שם להדי' במעשה דצלמון אני פב"פ נשכני נחש. ואי"ל דהתם נקט לה רק לרבותא דגם בחיים אין חוששין שמא משקר לשנות שמו. דבורה הוא. א"כ למה קיי"ל דלא שני בהכיר העד רק שמו לבד. דצריך שמו ושם עירו ושם אביו כסי"ה: אמנם באמר סמוך לעיר פלוני. הו"ל כפי' שם עירו. ובאמר סמוך לביתו. שני בשמו לבד כבי חוזאי יבמות דקכ"א: וממה דאמרינן שם בפרשא זריזי דא"ל שם כלל. נ"ל דשם אומנתו שני. וכ"כ באמר חזן מעיר פלוני. וכ"כ בהוליכוהו בקולר. וכהלכו לאנטוכיא דתנן שם: אמנם טביעת עינא דקלא רק לאשתו הוי סי' מובהק. משום דמלוי' עמו כחולין דצ"ה. ומדשרי סומא באשתו דאל"כ שמא בגר קלא וכב"ב דקס"ז. ומ"ש יבמות דקכ"ב שמא קול צרתה. והרי יש ט"ע דקלא. התם שאני. דשמא בכוונה שנתה קולה כדי לקלקלה: והא דמלבוש חיישי' לשאלה. אפשר אינו בכל מלבושיו. דחזקה אין אדם מניח עצמו פרטלאי. כח"מ סר"ן. דלכך במתנת שכ"מ בכולה בעמד מחר [וי"ל]. ואפשר גם בארבע כנפות. דלא שביק מצוה דרמי' עלי' וכשל"ז סט"ו. דמה"ט אין בוגרת בכלל אחת מבנותי מקודשת לך. רק אפשר התם חזקת פנוי' מסייע: אמנם בכלים שאל לעצמו. מהכ"ת יעבור על מ"ש חז"ל אין שואל רשאי להשאיל. [ואחזוקי אינשי ברשיעא לא מחזקינן] וכח"מ סי' רל"א וסשמ"ב. וכהרנקי וטבעת סכ"ד. וגם סכין שחיטה לא מושלי אינשי כספ"ע דב"מ: אמנם בהניח אחריו כתב שיטבע א"ע בנהר. אז אפילו נמלאו כל מלבושיו בשפת הנהר. הרי ניכר עי"ז כמשוגע. ואפשר אחר הפשט כל בגדיו ברח ערום. כשבות יעקב. [אבו"ת ואע"פ דכאומר שולה לגג ושיפיל א"ע. ה"ה בחזקת מאבד א"ע לדעת וכי"ד כשמ"ב וכש"ך שם. ואמאי. נימא כמי שטות משוגע ומעצמו נפל אח"כ. י"ל דהתם הוכיח תחילתו על סופו. שחזקתו לדעת עשה. ואף שעשה כשגעון דינו כמאבד א"ע]. ואפשר דבכה"ג. בנמצא בנהר. שני בסימן בינוני. וכמו דמהני סימן בינוני. בהא דפליגי בית ט"ע בפרצוף פנים עם החוטם ולא נחבל בפניו. אבל היה לאחר ג"י כסי' כ"ו. או שהיה תוך ג"י בנחבל כסי' כ"ה. וכ"כ בהא דפליגי בניכר באצבעו משהועלה. דשייך עה"ג דמסייע סימני כליו. או סי' בינוני. או סוס שרכב עליו. דהו"ל נמי ככליו. דמהני. כ"כ נ"ל הכא נמי הכי ובמסייע סי' בינוני שבגוף לסי' כליו כשים. מדפליגי בתרווייהו ביבמות דקכ"ב. דהמחמיר באחת מקיל בשני'. באיהנייהו לתרווייהו נמי מהני: ובשני עדים. א"ח שיאמרו בדדמי. שיהיו צריכים לומר קברתיו [כבע"א] אא"כ במלחמה גדולה. או באמרו שהניחוהו מת בדרך. דשמא התירא לעכב כסי"ז: וב"ב אשה נאמנת גם בלא קברתיו. במלחמה קטנה כרלחים. דאשה זיינא עלה. כיבמות דקט"ז וע"ז דכ"ה: וכשפירש בעלה ממנה בקטטה. או ביושבת מעגנא כמה שנים. א"כ דמת. וע"א מסייע לה הו"ל ספק כסמ"ח: וא"צ חיפוש כסי"ט. רק כשא"י מי יצא מעיר באאמ"ו ע"ר זצוק"ל: ובמים שאין להם סוף. ואשהי כדי שתצא נפשו. אינו רק איסור דרבנן. והרי כשנמצא עם סי' בינוני. או שמסייע סברת ר"ת סכ"ה. או שמסייע הגדת עכו"ם גם בלא מסל"ת באאמ"ו זצוק"ל וב"ש אות רכ"ט. וק"ל בחורף דנקרשו המים. למה הו"ל כמים שיש להם סוף כב"ש. ולא ניחוש שמא יש מקום פתוח. ומשם עלה. [והלא ב"ש לא מצריך לבדוק שמא יש בתוך ב' שעות ממקום שנטבע מקום פתוח]. וצ"ל דרק במגולה חששו. ולא במכוסה דא"י מקום שנפתח לעלות בו. [ואפשר דהו"ל כס"ם]: אגמא דסמקא יבמות דקכ"א. נ"ל דאפשר זהו [קעססעלגרובע בל"א]: אין חוששין שמא ניצל בנס. אא"כ אמרה דגם היא נצלה. כעישן עלינו הבית דתנן התם: ובנמצא כתב שמת. אפשר ע"י קול. נכתב במדומה ושקר כסי"א: קטן אינו נאמן. רק עם קישור דברים כסי"ג: ועכו"ם א"נ רק במסל"ת. ובלבד שיהיה התחלה מעכו"ם. ואח"כ רשאין לחקרו: ובחיפוש ישראל אינו כאלו התחיל הישראל כסט"ו. וכ"ל דה"ט כפ"ד דשבועות דל"א. למה אמר רבנן אחריו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות פטור. אלמא דריצה אינו כהתחלה. וגם ממ"ש שם בהשביעו ה"פ חוץ לב"ד. וכפר בב"ד חייב חמש. משם מוכח לע"ד. דבהתחיל ישראל. ובפגע שנית התחיל עכו"ם. נגרר אחר התחלה קמא [וי"ל]: ובצוות עכו"ם וי. ושאלו ישראל למה. והשיב דמת פב"פ. וי הו"ל כהתחלה מעכו"ם וכבכייה פונדקאית סוף יבמות: ולאאמ"ו ע"ר זצוק"ל. בשאל ישראל על ראובן. והשיב עכו"ם דנהרג ראובן ושמעון. נאמן לשמעון. וק"ל דנהי דאף דמלת נהרג על שניהם קאי. אפשר לומר כפלגינן דבוריה כהרגתיו ס"ו. עכ"פ מ"ש מחיפוש כסט"ו. ומשאל על ספינה. כב"ש אות רמ"ג. או ראה אשת נרצח. או בסיפר מגזלנים. וגם נ"ל ממ"ש יבמות ספט"ו דקכ"א. עשה דלא אמיתך. כמו דהרגתי לפב"פ. משמע בכלא ניכר [הנהרג]. אין חוששין שמא משקר כדי נאיים או לבזות נרצחן. וכמו דא"ח בעכו"ם מפי עכו"ם שמא ליכא מסל"ת לקמא או שמא מלאו קמא אחר ג"י משקרא. וכן נ"ל דבנשאת ע"י ב"ע. ונודע דאח"כ מת. הו"ל כאנוסה דהרי לבעל שני. דאינו כסנ"ו לאסרה מלד גט דקמא. דהכא שמת קמא שאני. משא"כ בנשאת בע"א. [דהו"ל כפושעת דלא דייקא כראוי כנ"ל והיינו לרמב"ם אבל להמחבר משמע דל"ש]:

סי"ח ליבא ממזר רק בחייבי כריתות. ולא ביבמה שזינתה. וגם לא מנדה. כיון דקדושין תופסין בנדה ממ"ד ותהי נדתה עליו מלשון הוי': וק"ל שמא קרא רק בקידשה בשטר וכסף. לא בביאת נדה. וכרבא פ"ה ד"ד. ככל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני. ואת"ל דהוקשו הויות להדדי כפ"ד דיבמות דמ"ה. עכ"פ למה יבמה נדה קניא בביאה כסקס"ד ס"ד. וי"ל דביבמה ק"ו מאשה דעלמא. דלא זקוקה מקודם. ורבא מיירי רק באיסור מל"ע. ולא מצד נדות. וכהרע"ז בחושן משפט סר"ח בקנין בשבת או שחט בשבת דנאכל כפ"א דחולין די"ד:

סי"ט ק"ל למה סוקלין ושורפין אחזקה. כשבעלה אחר שנראה כרוך אחריה כבן אחר אמו. הרי אין ממיתין באומדנא. וכאבא חלפתא סנהדרין ד"פ. וי"ל התם ס' בחיוב. שמא לא המית זה. אבל הכא הרי בעל ודאי. רק ס' בפטור שמא אינו אמו. וכח"מ סע"ה ס"ע. וכ"כ כשהוא בכור ודאי וספק אם נפדה כי"ד סש"ה. ועוד הכא הוחזק כבן קודם שנולד הספק. כמ"ש ת"ל ס"נ: וי"ל כשבא זה ממרחק. ומת הבעל. זקוקה ליבם דאין לומר שהפקירה א"ע לו משום עושרו. דהא יותר מחלתין יומין לא מוקי אינש אנפשיה ואין אדם עושה בעילתו בעילת זנות [ככתובות דע"ג] ובעל לשם קדושין. ואף דקדושין לא הוו רק בב"ע כסמ"ב. הרי עדי ייחוד הן הן עדי ביאה. ואף בנודע דלא טבלה. הרי גם ביאת נדה קונה. ואינו ממזר כסי"ח. וכשעשה בזנות הו"ל עבירה טפי. לככי תלינן דלא חטא כ"כ. [אבו"ת וליכא לדמויי לכל פנוי' שנבעלה בזנות. דא"ת לקדושין אפילו נתייחדה בעדים. דהכא קייס אותה אצלו כאיש לאשתו. אמנם ק"ל הרי גם באשה שאמרה שבעלה אינה בועלה י"א דנאמנת. ואמאי הרי טפי מל' יומין לא מלי מוקי אנפשי'. ואת"ל דדוקא בביאה ראשונה לא מוקי אנפשי'. ואשכח' דוגמתו בפרסה נדה קודם ביאה ראשונה. לריכי' שמירה כי"ד קצ"ב. אף דאח"כ מהימן. עכ"פ נ"ל דאפי' בביאה ראשונה דוקא באין איסור בביאה. אמרי' לא מוקי אנפשי'. משא"כ הכא דנדה היא וכדמסיק ע"ר הגזצוק"ל. ודאי אפי' טפי מהני מוקי אנפשי. ובי"ד קצ"ב דלכתחילה. אפי' מיד חוששין. ואפי' נימא דבעל אותה. עכ"פ שמא בעלה לשם זנות. והו"ל ס"ס דדוקא בנתקדשה לו בתנאי. אמרי' כשבעל אדעתא דתנאי. מטעם אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. משא"כ במופקרת לו אף דנתייחדה בפני עדים לא תלינן בקדשה לטפי

אטבי'

אמרי' שלא יכשיל רבים שירצו לנשאה ולא ידעו מקודשין. ותו הרי בכל גוונא לא ה' לה כתובה. וכל הפוחת מכתובה עושה בעילתו בעילת זנות. כסס"ו ס"ט. ועי' ברמב"ם פ"ז מגירושין הי"א ובאה"ע קמ"ט ס"ב:

סימן כ ספק הוא אם קדושין תופסין ביבמה כהקנ"ט. ואפילו הכי בזנאה הולד כשר. מדליכא כרת ועכ"פ נאסרה ליבם עי"ז. כתוס' רפ"ד דסוטה. ועיין מה שכתבתי לעיל ס"ו: ולרבינו לבוש הא דאסור להזדווג פנים נגד אחור. כזוהר הקדוש. היינו תדיר אבל באקראי שרי. ונראה לי דה"ט כרש"י בהפיכת שולחן נדרים ד"כ ע"ב ותוס' יבמות דל"ד ע"ב:

סימן כח משרת שחתך פרוסה וקדש המשרתת בפני ב' עדים. הוי דאינו כמקדש בגזל. דהרי שניהן מוזנתן על ב"ב. ואף באין מזונות המקדש על בעה"ב. על כל פנים שמא טורח חיתוך בזה פרוטה. ושמא אומן קונה בשבח כלי כשע"ו. ואפשר דהוה ש"ס. שמא אין טורח החיתוך ש"פ. ואת"ל וכו' שמא אין אומן קונה בש"כ —. וכ"כ עני שהחזיר פרוסה נהנותנתו לו וקדשה בו. הרי בשתיקתה על אמירה דבשעת נתינה. מקודשת. דקבלתה מסייע. וגם במקדש בגזל דידה. היתה מקודשת לולא איסור גזל. כהכא. ולאאמ"ו ע"ר הגאון זצוק"ל. גם באמר דוא זאלסט איין מאל מיין זיין. מקודשת. אף על פי שאמר [איין מאל] וכהאומר היום את אשתי פ"א דקדושין ד"ז. דרק בחצי פרוטה אינה מקודשת. וק"ל דלמא לעבודה קאמר. מדלא הזכיר אשה והבה כהתם. ואף דלא הו"ל רק ספיקא. הרי חזקת פנויה מסייע. אלא אם כן היתרע כתוס' כתובות פ"ב דכ"ג ע"א ול"ע: וק"ל בקדשה בנשרפין למה אינה מקודשת כספ"ב דקדושין. דלמא בהנאת אפרן קאמר. והא"ל דכשעת אמירתו דייקינן ליה. [אבו"ת ול"מ כ"ל דהתם איירי דלא ידעה שהן מנשרפין וטעה]. על כל פנים ק"ל באמרה נתקדשתי ונתגרשתי. דמהימנא במגו. אלא אם כן פירשה נתקדשתי לפלוני. אז א"כ במגו לשפקיע זכות אחר כסל"ז סכ"ה וכפ"ב דכתובות דכ"ב באומר בתי נתתי לאיש הזה. לאיש אסרה. הזה התירה תכ"ד. ואמאי הרי במקדש או במגרש א"י לחזור גם תכ"ד כפ"א דנדרים דפ"ז. ואת"ל התם רק באמירה בשעת נתינה. [אבו"ת או נלפע"ד. דהכא באמרה נתגרשתי אינו חוזר כלל ממה שאמרה תחילה נתקדשתי]. על כל פנים ק"ל באומר הרי את מקודשת לי ולפלוני סל"א ס"ה. למה הו"ל כחוזר מכולה תכ"ד. ואת"ל התם כשלא נתן רק אחר גמר דבורו עכ"פ ק"ל דנהי דבשעה המקרא לא הקרות להמקדש מלת לי. לאו כלום היא. מדלא נתן לה המקרא מידי. עכ"פ בשעה השליה לומר הרי את מקודשת לי. למה הו"ל כהקדש בטעות כסל"ה ס"ט. הרי א"ל טעיתי רק במגו. כח"מ סספ"א וסקכ"ו סי"ג. ונראה לי דהכא חזקה שאינו משקר. דאין אדם חוטא ולא לו. כפ"ג דקדושין דס"ג ע"ב. והרי חזקה עדיף ממגו כח"מ סספ"ד. וע"א עדיף ממגו לפטור מש"ד. שם סעי"ה וסרל"ו. מכל שכן דעדיף חזקה ממגו. שיכול לומר טעיתי. והא דמגו במקום חזקה כספק כרפ"א דב"ב. התם במהגנד מגו לטענה ולא לחזקה:

סימן לד הקשה הרא"ש פ' א' דכתובות סי"ב. בברכת אירוסין אקבמ"ו על העריות. הרי לא משכחת לה כהאי גוונא לברך על איסור רק על היתר. דאם לא כן יברך בשחיטה על איסור אבר מן החי. ק"ל על נזיר דאסינו. דהכא לאו על עריות דעלמא קאי. רק על ידי קדושין נתוסף איסור עריות לאסור בקרובותיהן. [אבו"ת וכ"ל כו"ת עוד. דהאי ע"י חופה וקדושין דמסיים בסוף קאי על ואסר לנו וכו' ועל והתיר לנו]. הא דא"ל ברכה לביאה לקיים מצות עונה. משום דבידה למחול. ומכל שכן למצות פו"ר שמא לא תתעבר:

סימן לה המקדש ע"י שליח. ומת השליח. אסור בכל הנשים שמא קדש אחת מקרובותיה וכנזיר די"ב. וא"י"ל ישאלו לכל קרובותיה כמו דמהימנא להתירן לעלמא. הי' אאמ"ו ע"ר הגאון זצוק"ל בשם רמב"ן דרק לגבי עלמן מהימנא משום חזקת פנוייה ולא להתיר קרובותיה. [אבו"ת הר"ן גיטין בסוגיא דשליש דקע"ג ע"ב הביא דברי הרמב"ן וסיים כשמו. הא אלו באו הקרובות והעידו מותר בה דע"א נאמן באיסורין וע"ש]. וק"ל אם כן מה פריך בזה בנזיר שם. בקן ספרה. דלאסר לכולם. הרי לעלמם [ר"ל כ"כ בקיין] מסייע חזקת היתר מעיקרא ואת"ל הרי הכא נמי לא מסייע לעלמן חזקת היתר דמעיקרא רק באמרה ברי לי. הרי לבעל ליכא ברי. וא"ל עגונא יוכיח. שמותרת להנשא על פי דבורה שאמרה מת בעלי. ליתא דהתם מלתא דעבידא לגלויי. שיראה שמא יחזור הוא. להכי לא משקרה. [וגם איכא דייקא] מה שאין כן הכא דמת השליח משלח א"י להכחישה. ונראה לי דגם רכ"מ הקשה [לפע"ד ל"ל מ"מ פ"ט הל' ד' מהל' אישות] דלמה אסור משלח בכל הנשים. לשהרי בקרובת השליח. דהרי בלא זה יש להקשות האיך יכול לעשות שליח לקדש לו אשה. הרי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים. אלא על כרחך דמטעם מגו דזכי לנפשיה זכה נמי לחבריה. וה"ת בשאינן קרובות השליח אבל קרובות השליח ליכא מגו. וכיכא הירושו דא"כ ל"ל למימר במקדש אחת מבנותיו. דאין הבוגרת בכלל. מטעם דלא שביק איניש מצוה דרמי עליה כסל"ז סמ"ו. תיפק ליה דא"א לקדש בתו בוגרת. כ"א בשעשתהו שליח. והרי לאב ליכא מגו דקדשה לעצמו. אלא על כרחך ביש דעת לנהפס א"ל מגו. ולפ"ז משכחת לה שקדש שליח לאחותו [וא"ל דנוגע בדבר]. הרי צריך שני עדים לקדושין כסמ"ב. וכ"כ י"ל נמי קושיתי דלעיל. דכמו דבעיגונא לא משקרא. דבעיתא שמא יחזור בעלה להכחישה. ה"נ שמא יחזרו עדים להכחישה. גם נראה לי דמ"ש בקדושין דכ"ג דליכא מידי דאיהו לא מצי עביד. ועל ידי שליח מצי עביד. על כל פנים להיפך איכא. לקדש בתו בוגרת למשלח. ולא לעצמו [או כהן דמקדש גרושה לישראל]:

סימן לז בנערה שקדשה א"ע שמא נתרצה אב כסי"א: וקטנה שלא יקדשה אביה בזה"ז על כל פנים שרי' לקבל קדושיה במעמד אביה. ואינה יכולה למאן דגם בקטנה וחרשת ושוטה. כיון דהו"ל על ידי אביה. גם לחרשת ושוטה הו"ל דאורייתא. רק ביתומה גם בזה"ז תמאן כסקנ"ה. אבל לא בחרשת דלא ימנעו מלנשאה [שאין לה תקנה כקטנה שתגדיל] ושוטה אין צריך מיאון: ובאמר כולכם מקודשות לי ואחיות ביניהם. מדכללם בדבור אחד. הו"ל כקני את וחמור בח"מ סכ"א וסר"י וכל שאינו בזה"ז גם בב"א אינו: וק"ל למה באמר לאחיות אחת מכם מקודשת לי למה קניא. אף דהו"ל קדושין שאמ"ס לביאה. מ"מ מחופה דלא הוי' לביאה כס"א. ונראה לי דשאני קדושין דלעולם לא חזי לביאה. דכלה בלא ברכה. דהיינו שאז הי' חופה שעת ברכה. אסורה כנדה [כסס"א]:

תנאי

סימן לח רק באיסור כקדושין וגט אמריך דבעינן בתנאי חמשה דברים. [ר"ל תנאי כפול. הן קודם ללאו. תנאי קודם למעשה. ואפשר לקיימו. והחמישי תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר לא בעינן רק לחומרא] תנאי בטל ומעשה קיים מה שאין כן במו"מ. בכל תנאי סגי. דכל מו"מ במנהג תליא כחושן משפט סרע"ו וריי"ח, ובלא התנה [כלל] הו"ל רק כגלוי מלתא שם ר"ז: ובאמר על מנת או אמר מעכשיו. אז אפילו בגט וקדושין א"ל כל הני. והקשה רבע"ז בהקדמה לי"ד. לתוס' קדושין דמה שאנו רוצין הו"ל הן. אם כן בגט שכ"מ למה אתקין שמואל לומר אם לא מתי ואם ל"מ. פעם שלישי. הרי אנו חפצין שלא ימות. והו"ל שפיר בתרי בבי קמאי הן קודם ללאו. וכ"ל לפמ"ש הר"ן פ"ז דגיטין דמה"ט צריך הן קודם ללאו דהלא יאמר בהיפך. דיסיים יהא גט. יטעו לומר בגמר דבריו אדם נתפס להיות גט בלא תנאי. לפ"ז דוקא בתנאי שבין אדם לחבירו בעינן הן קודם ללאו דאפשר למטעי משא"כ בסוטה בינה למקום לא שייך טעות [אבו"ת כמדומה רצה ע"ר כ"מ לתרץ קו' התוס'. ול"מ היה כ"ל לתרץ קו' הרע"ז. ע"פ שיש להקשות היכא אפשר שיהיה בשום תנאי הן קודם ללאו. הרי כל הן נכלל בו לאו ובכל לאו הן. למשל אם אתן לך ר' זוז תהיה מגורשת. ואם לאו לא תהיה מגורשת אם נראה הוא להיפך. לאו קודם להן. דאם יתן לא תהיה א"א. ואם לא יתן תהיה א"א. אע"כ דמה שאנו רוצין לחדש בה דהיינו הגירושין. בזה צריך שיהיה ההן קודם ללאו. וזהו עומק כוונת רבעת"ו ורע"ז אתמ"כ שקשה כאלו כ' תוס' מה שאנו חפצים יותר הוא מחשב ההן. והרי רבעת"ו שפתם ברור מללו. מה שאנו רוצים שתעשה. ולפי דעת רבע"ז הו"ל שעשתה. וכי מה עליה לעשות עוד. אלא כוונתם ז"ל דמה שאנו רוצים שתעשה. ר"ל עיקר השקיית סוטה להסיר החשד בעלה ממנה. וזהו מחשב כהן. להכי צריך להקדים אם לא שכב. וכ"כ התם בגיטין. עיקר נתינת גט בכ"מ הוא משום שמא ימות. להכי צריך להקדים אם ימות יהא גט ואם לא ימות לא יהא גט דזולת זה אין כאן התחדשות כשלא ימות. ורק כשימות יהיה התחדשות שיהיה גט. משא"כ בסוטה גם כשלא תמות יהא התחדשות שיסור חשד מעלי' ודו"ק. כנלפע"ד כוונת רבותינו בעת"ו ל"מ. ועי' רמל"מ פ"ו מאישות ה"א ד"ה הן אמת. וזכותם יגן לי ולזרעי אמן סלה]:

סל"ט בהתנה ע"מ שאין בה מום סתם. אין קפידא רק למום בכהן כפ"ז דבכורות. ובאמר על מנת שלא יהא בה מום. סגי בנתרפא. ואיילונית ספק מום. מדהו"ל בת ביאה. רק שמתקשה בשעת תשמיש כהרא"ש רפ"א דיבמות. ואפשר כ"כ סריס דאינו מוליד. על כל פנים בר שכיבה הוא להשקות אשתו. אף דבעינן דתקדים שכיבת בעל לבועל. כפ"ד דסוטה מ"ד. מה שאין כן כשאין לו גבורת אנשים להזדקק לה כסקנ"ד. או בנשבע מאוסה עלי דהו"ל כבני סוטה כפרק ב' דנדרים. ודי בגט על כל פנים. ובקדושי טעות ודאי, אין צריך גט:

ס"מ באמר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר למ"ד יום. מקודשת גם בנתעכל המעות. מה שאין כן בפדיון בכור י"ד סש"ה לא מהני. מדא"א מעכשיו. ובאמר הרי את מקודשת לי מעכשיו לאחר שאתגייר. גם בלא נתעכל אמ"ק מדחסר פעולה. וא"י"ל באמר מעכשיו ואחר ל' יום, דהו"ל כ' שאלו קדושין מעכשיו או עד אחר ל' יום. בזינתה תוך למ"ד, דלהוי התראת ספק. ליתא [דהתראת ס' לא מהני, רק כשאינו עתיד להתברר כהכה זה וחזר והכה את זה] או אם בידה לבטל. כלאו דנותר. שבידו לאכול מקודם. כתוס' כתובות פ"ג דל"ג ע"א, מה שאין כן הכא שלאחר ל' יום יתבררו קדושין וודאין. ואין בידה לבטל, בכהאי גוונא אמרינן אגלאי מלתא למפרע. אף על גב דהוי ספק בשעת העבירה וכספק סריס שאכל חלב יבמות פרק ח' דף פ' ע"א. וכבני הגאון מו"ה אליעזר זצוק"ל ולפי זה מתורץ קו' התוס' פרק ג' דכתובות דל"ג. [וגיטין דל"ג תוס' ד"ה ואפקעינהו] שהקשו. הרי לנזיר ביין התראת ספק. דמצי למתשל עלה כפרק א' דיבמות ד"ה. דנראה לי הכא נמי אין בידו דמאן יימר דמזדקק ליה חכם. וכפרק ג' דשבת דנ"ז ע"ב. במום מעי"ט אינו כמוכן מה"ט [אבו"ת

לכאורה

לאורס כהלכתי משמע . דמלבד מה דאמרינן התם בשבת דמ"ו דבעינן דהגי ג' הדיוטות לא אמרינן מאן יימר הרי רש"י פי' התם מאן יימר שמא לא ימצאנו לחכם.וכן מוכח בש"ס.דאם נאמר דר"ל שמא לא יתרצה החכם א"כ בג' הדיוטות נמי אכ"ל הכי. והרי בנזיר דלוקה ע"כ ימצא ג' חכמים בב"ד שירצה להלקותו . ויוכל להתיר בפניהם . וכ"ה שהאיר עיני להבין דברי מ"כ הגאון זצוק"ל, לפמ"ש תוס' שם בד"ה התם. דדוקא היכא דספק שקול. אמרינן דמזדקקי ליה תלתא הדיוטות. משא"כ במסתבר טפי דלא מזדקקי ליה כראיית מומין ביו"ט דלא משתרי שפיר אמרינן אפילו בהדיוטות דלא יתרצו ליה. א"כ ה"נ כיון דפשט ואכל ענבים ושתה יין אחר התראה . מסתבר טפי . דלא מזדקק ליה כדי לקנסו ומזה נ"ל ראיה לסתור הכתוב לטור יו"ד [סי' רס"ח] שכ' ב"י בשמו . דצריך לגר כזה"ז ג' ת"ח. וכש"ס לא נזכר רק שלשה. ורציתי להוכיח ממ"ד בקדושין דס"ב ע"ב גבי לאחר שאתגייר, מאן יימר דמזדקק ליה תלתא. ואי נימא דסגי בהדיוטות הרי בתלתא הדיוטו ל"א מאן יימר. אלא לאו ש"מ דצריך מומחין . וא"כ היכא אפשר לגר בזה"ז להתגייר שאין מומחין . ודוחק לחלק בין ת"ח למומחין. ולפי דברינו ניחא דבודאי בהדיוטים סגי . רק אפ"ה אמרינן מאן יימר כיון דמסתבר טפי דלא מזדקקו ליה. משום דקשים גרים לישראל כספחת כפ"ד דקדושין ד"ע ע"ב]:

סמ"ב ק"ל בשניהם מודים בקדושין . אף דמחייבים לאחרים. [הו"ל] פלגינן דבורם [אבו"ת ר"ל שלא נאמינם מה שאמרו שקדשה שלא בעדים . ועי' תוס' כתובות די"ח ב' דדוקא היכא דצריך מאמר הראשון לפי' של מאמר האחרון אז לא פלגינן דבורא . ודו"ק] . וכאמיר להאמינם להבא . במגו דקדשה עכשיו . כב"ב דקל"ד בהוזו נגע לעבר . מהימנא להבא במגו . להחמיר דחולצת ולא מתיבמת . וא"ל כיון דמגו בהרי ליכא כתו' כתובות די"ח. רק [היכא שהוא לפטור א"ע ממומון] כהו' קדושין דמ"ג ע"ב. או היכא דשתי הטענות שוין. כהתם דמלו למימר יהבנוהו למלוה . במגו דאהדרנוהו ללוה. וא"כ דוקא בגט דא"ל דעתה ורצונה אמרינן מגו. משא"כ בקדושין דצריך רצונה . ה"ל מגו בהרי. ושמא רצונה רק לחול קדושין לעבר טפי מלהבא. כדי לבטל קדושין מאחר דביניהם. עכ"פ ק"ל לב"ש [סק"ז] לאסרה גם באמר ע"א שנתקדשה לפניו ולפני ע"א אחר שהלך למדה"י או שמת. במ"כ הרבינו. ממ"ש קדושין דס"ה ע"א בהכחשה [בקדושין כנ"ל לע"ד] לאו כלום. שהם . משמע גם בכה"ג ועוד דאל"כ כל פעם יעריס ע"א טומר בכה"ג כדי להאמינו . ורלאיתו מסמ"ז . בע"א נתקדשה וע"א לא נתקדשה. דמשמע דלולא ע"א המכחישו לקמא. היה הראשון נאמן . ע"כ בכה"ג שאמר שהיה עוד אחר שם ומת. מדבעי בקדושין ב"ע . במ"כ התם בא"א שהכחישו . דאמר שהקדישה אביה ומת [וכ"כ הב"ש בעצמו שם]. משא"כ באמר דעד השני במדה"י [והיא מכחישתו דמהימנא] . דלא משקרה דמתיראה שמא יחזור, דומיא דעגונה שאמרה מת בעלי, דמהימנא דלא משקרה דמתיראה שמא יחזור כסי' י"ז . אף דמתנגד חזקת א"א , מכ"ש הכא דחזקת פנויה מסייעה : ומה שנסתפק בהיו עדי קדושין קרובים לאב ולא לבתו . ומשכח"ל כח"מ סל"ג . נ"ל כספק פ"א דקדושין ד"ז ע"ב. בשתי בנותיך לשני בניי בפרוטה . אם דנין בתר נותן . או בתר נפעל . ה"נ בכה"ג . ואף דהוחזב להאכיל כזית לאחר לשנים אמ"ל כזבחים דל"ד. התם אין השוי בגוף השנים כהכא ודו"ק [אבו"ת ולפענ"ד דהתם בזבחים זיל הכא ליכא אכילה זיל הכא ליכא אכילה . לפיכך אמ"ל. משא"כ הכא לגבי אב של הבנות שקיבל הפרוטה איכא צירוף] . ומה שהקשה הב"ש ס"ד בהם המרדכי בלא ראו העדים נתינה , רק שמעו שאמר התקדשי לי בחפץ פלוני וא"כ ראו החפץ בידה ואיכא הוכחה שקבלה הקדושין.דלא מהני, מ"ש מאומדנא דהן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה. נ"ל דהתם אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, והכא בלא ראו העדים שבא לידה בתורת קדושין. שמא לשחוק התכוין [באמירתו ולא נתן לה בשעה שקדשה]: ובמכחישים שני עדים א"ע במה קדשה. י"ל שמא הינו כע"א אומר מת וע"א אומר נהרג לעיל סי' י"ז ס"ע דמהני . דהתם י"ל דלא משקרי משום דעבידי לגלויי . וגם ה"א בכלל מאתים מנה כספ"ג דנזיר, רק בב' כתי עדים ולא בע"א שהלוהו יין וע"א שמן בזמן אחד כח"מ סל"ב ס"ב [אבו"ת אני אינו כדאי לפתוח פי לפני ע"ר הגאון הכ"מ . וקרילא שפתי מעשה רבה הוה.ואעפ"כ ענותו הקדושה תרבני לעורר עוד על דבר א'.דבל"ז לא דמי הכחשה דהכא להך דהתם, ע"פ מ"ש הרא"ש שם. דכיון דשניהן מודים שאינו קיים . אינו הכחשה בגוף הענין. וביאר שם הב"ש יותר. דכיון דשניהן ראו שמת . לא דקדקו יפה אחר הסיבה ע"י מה מת. וכ"ת התם שא"ל לראות ענין מיתתו . רק בשראו אח"כ שמת. די . משא"כ בקדושין הכא אין עיקר הגדתם על דבר שראו אחר הקדושין . רק צריכין שיראו הנתינה בעצמה, גם צריכין לדקדק בה אם ש"פ או לא . להכי מחשב שפיר הכחשה . ולא דמי למנה שחור או לבן כח"מ סל"ב . דהתם כיון דשניהן ראו שהיה דינר. מה לי אם שחור או לבן. להכי לא דקדקו בו כולי האי דמלתא דלא רמיא עלייהו. משא"כ הכא . ודאי צריכים לראות ולדקדק יפה במה מקדשה . כדי לאמר כמה שוה . להכי מחשב שפיר הכחשה] : וק"ל בקדשה בע"א. וחזר וקדשה בע"א: כסמ"ב ס"ה.נהי דאינו כב"ע כיעור דמצטרפין כרסי"א. דשאני הכא כיון דלא הוו ב"ע יחד. שמא היה בלבם לשחוק . או כב"ש סי"א סקי"ג. עכ"פ ק"ל למה בנתינה בע"כ לקמן סי' קמ"ג ס"ד הו"ל ספק . שמא א"ל לתקנת הלל להפלים כפ"ז דגיטין דע"ה. רק שלא בפניו, מ"ש מתלוהו וזבן ה"מ סי' ר"ה דאמרינן אגב אונסא דזוזי גמר ומקני . וכ"ל דלהקנות כל גופה שאני . וכאנסה לקבל קדושיה דמי כרסמ"ב [אבו"ת כוונת ע"ר הגזצוק"ל דבסי' קמ"ג שהיה כל גופה קנוי לו . והיא הכריחתו לחזור ולהקנות לה גוף שלה . להכי בכה"ג ל"א דע"י קבלת המעות גמר ומקני . אמנם לא זכיתי להבין מ"ש גוף אשה מגוף עבד . דודאי כל מכירה באונס מהני . אפי' במכר עבד . ודוחק לומר דהכא אשתו כגופו דמיא [כמכות דל"ג] . ול"מ היה נ"ל. דבתלוהו וזבן . כיון דפ"כ מיירי באמר המוכר או כתב שדי קנויה לך . וכיון דמלינו כס"ג דמהני בקרבן . כופין אותו עד שיאמר רוצה אני [כר"ה ד"ו א'] . כ"כ הכא . ואף דשאני התם דכבר מחוייב משעה שנדר . עכ"פ הכא ע"י הנאת זוזי. לא גרע מחיוב הנדר . משא"כ בסקמ"ג הרי מיירי שלא אמר הבעל שמתרצה בקבלת המעות . כדמוכח [כגיטין דע"ה] דמיירי דומיא דתקנת הלל. להכי ל"א אגב זוזי גמר ומקני . אמנם סך דרסמ"ב שהביא ע"ר הגזצוק"ל , דודאי מיירי אפי' באמרה ע"י הכפייה רוצה אני ואפ"ה אינה מקודשת [כב"ב מ"ח ב'] מדנקט הש"ס רק טעמא דעשה שלא כהוגן מש"ה קנסוהו . קשיא שפיר מ"ש ממכירה באונס . דהוי נמי שלא כהוגן ולא קנסוהו . דאף דלא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו [כב"מ ד"ה ב'] . עכ"פ למה יגרע הכרח דמכירה מהכרח דקדושין . וכפא ודאי אנהיר לן ע"ר הגזצוק"ל לעיינן. לחלק . דבקדושין כיון דהכריחה לאבד תפשיות של גופה . מחשב עושה שלא כהוגן . טפי ממכירה] :

סמ"ג תקנו קדושין ליתומה קטנה . כדי לשמרה מהפקר . ולא לקטן. דא"י לשמור אשתו רק סמוך לפרקו כספ"ק דסנהדרין נע"ו. וגם כל"פ דרך לגבי קטנה אמרי' דגדלה קדושין בהדה כסקנ"ה. ולא לקטן כשלא בעל משגדל. דגופה נאסרה . ולא גופו נאסר . וחרש כונס ברמיזה ומוציא ברמיזה כסמ"ד: ונ"ל דמה"ע אין כותב גטה כפקחת. שלא יאמרו אין קדושין תופסין באחותה. וכנס מיאון סקנ"ה ס"ז . אמנם שומע ואינו מדבר . הו"ל כפקח. דקדושיו דאורייתא נקשה בשטר כסל"ב . בנכתב לשמו ולשמה [אבו"ת אע"ג דבשטר נמי עכ"פ צריך שיאמר ס"ז לקודשך כב"ש סל"ו סק"ב . נ"ל דבתר מ"ש רמ"א דסי' כ"ז דבשמדברים בפניהן תחלה מעניינא דקדושין א"צ אמירה כלל. א"כ משכח"ל הכא שפיר כס"ג]: ובקדש בן מומרת [אפי' כשאביו עובד כוכבים] מקודשת. דהו"ל כישראל. דבנך הבא מישראלית קרוי בנך כקדושין דס"ח. ומכ"ש מומר שקדש . דאעפ"י שחטא ישראל הוא:

סמ"ד [אין לו דין קול כ"א בראה שמתה בעיר . ושמע קול שכרס . ויש עד מפי עד [וסי' רש"ע] וי"א דצריך ב' עדים מפי ב"ע. אפי' לא שמע כ"א מהם רק מפי ע"א [כסי' מ"ו ס"כ]: ומדאסור לחקור בקלא דבתר נשואין כרש"י ור"ן גיטין דפ"ט . א"כ הו"ל קול שלא הוחזק בב"ד . דאינו רק לעז לבד שילא לאחר נשואין שקדשה אחר מקודם . וכליני אם מבטלין קלא . ולפ"ז בספק זנות א"א. דמצוה לחקור . מצוה לבטל קלא :

סמ"ז תרי ותרי הו"ל ספיקא דאורייתא. ואם נשאת תצא . רק בנשאת לאחד מעדיה וטוענת ברי כפ"ב דכתובות דכ"ב ע"ב. לא תצא . אמנם ביש לה חזקת היתר הו"ל ספיקא דרבנן . ובאחד ואחד . אם בא המתיר תחלה. כספק דאחר שחיטה שדי' כרפ"ז בי"ד סל"ט סי"ז. ובפסולים הלך אחר רוב דעות. ומאה כשי וחד גברא הו"ל כפלגא ופלגא. כסי"ז ורפי"ד דיבמות :

ס"נ להוציא דרך אינו כשדכן רק בדיבר מסך הנדן . ומשערין השדכנות לפי הסך המרובה משניהם. א' מארץ מכל מאה זהו' [במדינת פאלטן]. וממאה ראשונה כפל . ומספרים וקרקע ותכשיטין . נותנין מחציו . וחצי שדכנות נוהגין למתחילין והציו לגומרי'. אבל לאמצעיים ולא כלום . ולקרובים פסולי עדות אין נותנין. רק בניכר [לפי ראות עיני הדיין] שעשו פעולה. דאל"כ כ"א יעיד על קרוביו שהיו שדכנים. וברחוקים הלדים זה מזה עשר פרסאות יתן שדכנות כפל . דהו"ל כרחוק מקום פסחים דל"ג . ובמכחיש לשדכן עח"מ ספ"ז וסרפ"ו וסרל"ד. ובהטני יוכל להפחית מנדן שליש וכבשר בזול בח"מ במ"א [אבו"ת ונ"ל דאינו יכול להכריח להחתן ליטל פחות . רק שאין החתן יכול להכריחו כתשב עד שתלבין ראשו . אם ירצה ליתן שליש פחות . יוכל לומר לחתן או כנוס או פטור . וכמשמע נמי מסוף דברי ע"ר הכ"מ] או כי"ד סרל"ב סט"ז . ובעבר הזמן שקבעה. ויש קפידא [מצד אחר] . אפי' בנאנס המעכב . אפ"ה השני פטור כס"ך ח"מ סכ"א והט"ז בי"ד סרל"ו. ואז יתירו החרם כנדר . ונ"ל במחל החתן ואבי הכלה [אהדדי] אינו מזיק מה שנשאר השטר בידו כח"מ סי"ב וסרמ"א. ואי"ל דא"י למחול שעבוד הכלה וכח"מ סנ"ג . ליתא. דהא לא זכתה מאביה סך הנדן עדיין. דהו"ל קניין אתן. כח"מ סרמ"ג וסרמ"ה. ולא כתב לה רק ע"מ לכנסה כאה"ע סי"ג ס"ב. והרי אין החתן צריך לנשאה חנם . והו"ל כעורס דגורס דפטור כפ"ד דשבועות דף ל"ב ב'. אמנם בקרעו לתנאים בחלי'. אין כאן כלום. דהו"ל כמחילה בטעות. כח"מ סכ"ה. דהא ליכא ריע מזל רק אחר אירוסין כאה"ע ס"ן ס"ה. וכתשו' שבות יעקב. וכ"ל כיון דקנס דתנאים רק מצד בושה. א"כ במסרבת לישא בעל אחותה לרחם על בני אחותה . מפני שקשה עלי' טפולן . או במסרבה בחתן כדי לישא בעל אחותה שמרחמת על בני אחותה. פטורה מקנס. דהרי אינה מתכוונת לביישו . ובושת אינו חייב כ"א במתכוון . כח"מ סת"כ וסתכ"א. וכ"כ במסרבת בתו. האב פטור מקנס כס"ן ס"ו . ובטוענת מאוס עלי תשבע כססע"ז ובחזרו הלדדי' . יחזיר השדן. וחצי רווח. כעיסקא ח"מ סק"ח וסרל"ב. כבני ע"ר מהו' אליעזר זצוק"ל :

סנ"ג אין חוזר בשנת חזרה [שהי' בשנה ראשונה אחר הנשואין שמחזיר הכל . וכשנה שלאחריה שמחזיר חצי הסך] רק כל"ב. ולא כ"מ [ואין וואורף]. כתשו' שב יעקב . וינכה הוצאות חלי' וקבורתה ומעשר שנתן מנדן . ובהפסיד במו"מ .

בהפסד הוא לפי ערך. כשותפים וכב"ש. ונ"ל דב"ח דבעל אינו גובה מנדוניא רק בחיי' כח"מ סל"ז. דהא גם בעל צריך להחזיר [ולא עדיף מני' ב"ח דידי'] לכך הו"ל כפקדון שם סל"ט. דאינו ב"ח גובה ממנו. ובשנה שניי' יחזור רק החצי. ואח"כ עכ"פ שך הנדן שעודנו ביד חמיו אינו גובה. מדלא הגיע לידו מעולם. רק כשנתן לו חמיו ממרגא שהם לכל מי שמוציאו. דהו כגבוי דמי. אמנם מ"ש הב"ש דגם מערב גובה. מש"ש מה קיי"ל כרש"י כתובות פ"ד דמ"ז ע"א. דמה דאמרי' התם דלא זכה הבעל. היינו דוקא בארוסה שמתה. או שמא כי"א דערב כגבוי דמי. וכיון דהוו ס"ס גובין מספק. כתו' פ"א דכתובות. השיג עליו בשבות יעקב. דהתו' איירי דוקא בשמא לנתבע. וחזקת הגוף מסייע להובע. ונ"ל דאיי' מרשב"א דס"ס כרובא. והרי לא אזלינן בתר רובא במתנגד חזקת ממון. כח"מ סשפל"ב. ובהניחה זרע דראוי להאבל עליו. גם במת אחר אמו מיד. לעולם יורש הכל כשבות יעקב. פליגי הפוסקים אם נתקן חזרה גם בנהרגה או המירה. או הכניסה אליו משל עצמה. אשר לא מנדוניא שנתן לה אבי': והקשה בני גאון ישראל נ"י לאי"ט. עמ"ש דכמת בעל תוך שנת חזרה. א"נ כתובתה. רק נדוניא ותו' שליש. הרי בלא"ה נכלל כתובה בכלל תו' שליש כב"ש סס"ו סי"א. ותירץ דע"כ איירי הכא בשלא הגיע בכדי כתובתה:

סנ"ה לארוסה א"ל כתובה רק בכתב לה. ואעפ"כ תוס' אין לה שלא כתב לה רק ע"מ לכנסה. אמנם בחייבי לאוין להיפך. דכתובה דרבנן שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ככתובות דל"ע. להכי בכה"ג לית לה. אבל תוס' דמדעתו. יש לה. גם כשלא ידע. דאי"ל כהו"ל כהטעתו. דסברה מים גנובים ימתקו ויתרצה. אמנם ברואה דם מחמת תשמיש. שאינה בת ביאה. או במום כסקס"ז. אין לה גם תוספת:

סס"א ממ"ש פ"ו דיבמות דנ"ז. דרק בפסולי כהונה או קטנה. אין חופה לפסולות. נ"ל דנדה דיש לה היתר לאחר זמן. גם בת ביאה היא טפי מקטנה. חופה קונה. ומ"ש רב אשי פ"ה דכתובות דנ"ז דגם בנדה אין קונה. היינו במתה או נרשה מקודם שנבעלה. תדע מקדשה מעכשיו ולאחר למ"ד יום. דאל קדושין למפרע. דאין אומרין בכה"ג אם משתא לא קדיש כ"כ למפרע כתובות דנ"ט ע"א. דהרי חזי' לביאה מל"ע כ"ל:

סס"ב ז' ברכות בסעודה שניי' ליכא. רק בבתולה עם פנים חדשות. והפנים חדשות צריכים שיהיו הרוב מהעשרה. וכא"ח סס"ט וסקל"ז. או בשבת במנחה כשדורש החתן. [אבו"ת ק"ל א"כ מה רוב פנים חדשות איכא כאן. ול"מ מהוד קדושת אאמ"ו הגזוק"ל לכאורה בל"ז לא דמי לא"ח ס"ט וקל"ז דהתם הרוב מתוייבי'. אבל הכא מאן יימר דחיוב ז' ברכות לשושבני' ומסובין. אפשר שאין החיוב מוטל רק על החתן בעת שמחה בשעת כניסתו לחופה. וכמ"ש ויקח בועז עשרה אנשים. ומברכין דקאמר הש"ס קאי אחתנים דעלמא. וכ"כ בשעת שמחת סעודה כשיבואו פנים חדשות וישמחו חתן וכלה שני. ואפילו ישמחו רק על אדם א' חשוב סגי. וא"כ בשבת נמי שכ' תוס' דמחשב פנים חדשים. שישמחו חתן וכלה בו וכ"ש כשידרוש החתן אז]. ולא אחר ז"י מחופה. אע"פ שלא בעל עדיין [אבל אשר ברא מברך כל ז"י כשאוכלים עם בנ"א שאינם בני ביתו וא"צ י'] ובאלמנה מבעל גם אשר ברא א"א כש"ך בי"ד סס"ג, וכשא"א ז' ברכות רק אשר ברא. יאמר קודם בהמ"ז נודה לשמך. ולא דוי הסר. ולבני הגאון מהו' ישראל נ"י לאי"ט. ה"ע ממ"ד אחרית שמחה תוגה. לכן רק בשמחה גדולה שברך ז' ברכות. מתפללין דוי הסר. ועמ"ש ה"ל בקהלת. דלנ"ב ביום טוב הי' בטוב וביום רעה ראה. ובשני חתנים ביום א' יעמידו לכ"א חופה בפ"ע. משום עה"ר וכי"ד סרס"ה במילה. רק לסעודה אחת שרי בהמ"ז לשניהם ביחד. מדלא נזכר שיש שם שני חתנים [משא"כ בחופה ניכר כשמקדש]:

סס"ו אבו"ת אע"ג דקיי"ל דכתובה דרבנן שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כפ"ג דכתובו' ושם פ"ח והרא"ש שם והטור סס"ו כאן. אעפ"כ כותבין בנוסח כתובה דחזי לכי מדאורייתא ע"פ מ"ש תוס' בכורות ד"נ ע"ב דכין למ"ד דאורייתא או דרבנן. אעפ"כ כתובה נגבת בכסף צורי ולא בכסף מדינה: כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. א"כ מ"ש דחזי לכי מדאורייתא. ר"ל כסף דאורייתא. וכן פי' בב"ש. אמנם מ"ש אח"כ בנוסח ודין נדוניא דהנעלת לי' כותבין כן מצד מנהגא שלא לבייש את מי שאין לה. שהכניסה מאה זקוקים והיינו מאה מארק שכ"א הוא מ"ת ג"ם. וכ"כ אוסיף לה מן דלי' כסף הוא. וכן נוהגין כדי להראות שחביבה עליו. וש"ס מאתיים זקוקים. שהם ש"ך זהו'. או נ"ג ר"ט י' ז"ג ואעפ"י שסך הכתובה שהיא דוגמת מהר דאורייתא חמשים כסף אינו כ"א שלשים ר"ט. כפי דברי ע"ר הגאון זצוק"ל שכ"מ שכתב כן ע"פ הש"ך בי"ד סש"ה שכ' שסך חמשה שקלים של פדיון הם ג' ר"ט. נוהגין שזה נכלל בסך נ"ג ר"ט י' ז"ג הנ"ל. ועיי' ב"ש כאן] וק"ל בנאבד הכתובה. שכותב לה כתובה אחרת כס"ג. ניחש שמא המנה קמא והנבה ב"פ. וכפ"ב דכתובות דט"ז ע"ב. דאבדה כהטמינה בפנינו דמי. ואת"ל התם באלמנה הנזונית איירי. משא"כ בחייו. יש ספק גביי'. דשמא תמות וס' גביי' מוציא ספק שתמלאנה לכתובה. וכנדה דע"ו דספק טבילה מוציא מידי ספק דאיי' מס"ס. עכ"פ ק"ל לב"ש בס"ק סק"ל דבאין תוספת כתובה. יבורר כמה הכניסה ע"י תנאים. דמשמע תנאים לאשונים. ק' ניחש שמא הפסית מנגן כנהוג כ"פ. ובס' היוב. א"א נכסים בחזקת אלמנה קיימי. רק נכי' ל"ג. דהתם בס' קבלה מזונות כבר. דחוב וודאי. וס' בפרעון. אין ס' מוציא מידי וודאי כפסחים ג"ס. אבל בס' חוב לא. וכסי' ל"ו. בספק מנה ומאתיים. ונ"ל דס"ל דמדנפשה הו"ל כאומר הריני כאלו התקבלתי. וכנדרים ספ"ח מ"ז. אק"י מדליכא תוספת שליש רק בהכניסה מעות בעין שיוכל להרוויח בהן. מהכ"ת לומר ב"פ. הריני כאלו התקבלתי כנזכר בתנאים. והריני כאלו התקבלתי הכל במזומנים [להוסיף שליש גם על מה שלא קבל] והו"ל יורשיו וודאי טפי ממנה וכסמ"ע כח"מ ססרמ"ז:

סס"ח לב"ש שכתב סוף סי' זה במנאת מעוברת חבירו אחר נשואין. דחייב לגרשה. והפילה קודם גרושין. ונמלך לקיימה. צריך נשואין שנית. דקדושין קמאי קדושי טעות הוה. דאם לא כן למה האמינו לבעל מכח חזקה דא"א טורח בסעודה ומפסידה כפ"ה דכתובות ד"י. הרי אינו מפסיד הסעודה כשמקיימה. ודלמא כוונתו להרויח מנה. ולקיימה. ודלא כרמב"ם שהביא שם. ובמ"כ דרבינו ממ"ש בבי"ג ערוקי מסתייעי. משמע דא"ל לגרשה ולקדשה שנית ואפילו כשהי' ממאן בה מעיקרא. כשנמלך הוא קדושין דמפרע. דמדנמלך אינו כקדושי טעות רק כאגלאי מלתא למפרע דמחאה בטעות. דאינו כמקדש ע"מ שירצה אבא. ומיחה וחזר ונתרצה דכיון דפסקה פסקה. כסל"ז. ואילה"ק מסי' ל"ט ס"ב במקדשה ע"מ שאין עליו נדר. והתירה חכם אחר שנודע לבעל שנדרה דנתבטלו הקדושין. דהתם בפירש בשעת קדושין. משא"כ בהא מהכ"ת נאמר. דהו"ל כקדושי טעות. כשנתרצה בסוף. רק הו"ל כמקדש מעכשיו ולאחר למ"ד כשאתרצה. וספק גט יוכיח סק"ן. דכשרוצה לקיימה יקדשה שנית בלא ברכה ובלא נשואין. רק כתובה אחרת צריך. מדהו"ל כשטר שנמחל שעבודו ח"מ כמ"ח. ומ"ש ראי' מפ"א דכתובות ד"י. התם שאני. דא"י שתתרצה בכתובה מנה כבעולה. לה"ק אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. דא"י שתתרצה במנה. משא"כ הכא שנתרצת וודאי לבסוף במנה דמי למקדש מעכשיו ולאחר למ"ד כשתתרצה וכנ"ל. דהאין קדושין למפרע. ומכ"ש נשואין. דמהכ"ת לחלק. ואף למ"ד כלה בלא ברכה אסורה לבעלה. היינו בלא חופה. הרי עיקר חופה הכנסתו לביתו. והרי כבר היא בביתו [אבו"ת ר"ל כוונת ע"ל דהרי ברכות אינן מעכבות גם בחופה כאה"ע סס"ח ומ"ש דעיקר החופה הוא הכניסה לביתו. הוא בסי' נ"ה]. אמנם ברוצה לגרשה יגבה מנדונייתה כל הוצאות. וכח"מ סרל"ב במקח טעות. ואף בהי' מקיימה אחר ג' חדשים בכדי הכרת הולד. אינו כמשתמש במקח אחר שנודע מומו. דהו"ל כמחל שם בסרל"ב. דהכא אפשר להעלים. דאל"כ היכא מכש"ל בן השע לראשון או בן ז' לאחרון. כפ"ד דיבמות מ"ד. מדניכר בג' חדשים. נ"ל. מיהו הא דיכול לנכות היינו בהכניסה משל עצמה. אבל בהכניסה משל אביה. אם מקבל האב בהרס שלא ידע שזנתה. א"י לנכות מנדונייתה. כמום שלא ידע המוכר. כס סרל"ב [ואי"ל דכבר הקנה האב לבתו] דהרי לא פסק לה רק ע"מ לכנסה כסנ"ג ס"ב. והכא בנשואי טעות. גם הגט רק חומרא בעלמא. [ואי"ל דלמא ישבע האב בטענת שמא דבעל]. די"ל דלגבות אפשר דמשביעין בטענת שמא. כמ"ש ת"ל בח"מ סע"ה. ועכ"פ פטור בעל בשבועת אין לי. כב"ח דעלמא. כח"מ סל"ע. דאינה כאשה דעלמא דכשאין לו כדי כתובתה ונדונייתה מוכרת לקיימה. דהרי הכא מוכרת לגרשה: יש שהקשו להרא"ש פ"ה דכתובות סי"א. שכ' דלרבינו יונה קשה. הרי לר"נ נמי א"כ רק במגו. והכא ליכא מגו עכ"פ. וקשה דה"נ מגו דמוכת עץ כרש"י די"ב. ונ"ל התם בטענת דמים. שיולא גם ע"י עץ. משא"כ בטענת פתח פתוח. כר"א ותוס' שם ד"ט:

סס"ט בזה"ז א"א שיסתלק הבעל א"ע מירושתה בין אירוסין לנשואין. דאנהגו עושין האירוסין ונשואין בבת אחת. ואפ"ה תקנה לזה. שיתחייב הבעל א"ע בסך ידוע אם לא יתיר מה שירש מאשתו דאינו כאומר מה שאירש מאבא מכור לך בח"מ סי' רי"א דלא אמר כלום. דהכא כיון דמחייב עצמו בסך ידוע כשלא יקיים. אפשר להקנות גם ראוי כמוחזק. וכשעת"ז סק"ח ותו"מ סי"ם:

ס"ע הלך בעלה למדה"י. וזנה אביה או אחר. אינו חייב בעלה לשלם. רק בפירש שמאכילה לשם הלואה לדידה. אז גובה משעבודא דר"נ. ואינה יכולה לפטור בעלה. נומר שכבר פרע לה בעלה דמי מזונות. כיון שמתיבה בהודאתה לאחר כח"מ סמ"ז: ובבריחה מבעלה. אינו חייב לזונה במקום אחר. אא"כ לא מנעה תשמיש מבעל בבואו אליה. [והי' המניעה מצד הבעל או משבת שכנים. ולא מצדה] ואינו כופה לחזור רק בבא בעלה בעצמה אחריה [אבו"ת נ"ל דהתם כיון דהרגיל הוא קטטה בעל אבידה מחזיר אחר אבידתו כקדושין ד"ב ב' וההי איירי]. וק"ל למה בשתקה ולא תבעה מזונות הו"ל כמחילה. מ"ש מח"ב יבן ח"מ סס"א וסל"ח. ואת"ל התם ספק מחילה אינו מוציא מידי וודאי חוב. משא"כ הכא ספק מחילה מוציא מידי ספק חוב. דשמא ספקה במעשה ידיה למזונות. וכאומרת איני נזונת ואיני עושה. וכנדה פ"ב דס"ו דספק טבילה מוציא מידי ספק דאיי' [אבו"ת נ"מ סי' נ"ל דוקא כמלוה דמדלא החזיר השטר ש"מ דלא מחל להחוב. דדוקא במחל בפירוש. י"א בסי' רמ"א בח"מ דמסני אף שלא החזיר השטר. רק במחילה דמסתבר ע"י שתיקה. אמרי' מאן יימר. רק הכא באשה מאן יימר דלא מחלה שמא מחלה דכך מסתבר מדשתקה. ואף שלא התירה השטר. היינו משום סך כתובה שבה. דלא רצתה למחלה. אמנם הרי גם במלוה ישנה ע"פ נמי אמרי' דלא מחל משום שלא תבע [כח"מ רס"י נ"ח]. ע"כ נ"ל דמלוה שנתן מעות פ"א. אמרינן אין אדם עושה מעותיו הפקרות. ולא בדי זוזי בכדי ולא מחל [ככתובות דל"ו כ']. משא"כ באשה שלא נתנה לו מעות כעין]: עכ"פ ק' מ"ש הוצאות קבורה דחייב בעל להחזיר כסי' פ"ט. ומ"ש

למי שזכה דאינו חייב להחזיר [א"ה עב"ש שם סק"ב]. ואת"ל דבמזונות פשעה דהו"ל ליטול דרך הלואה או שתחזור על הפתחים. עכ"פ לתוס' פ"ד דכתובות דכ"ג דמ"ש קבורתה תחת כתובתה. ר"ל תחת נדוניא. מדא"ח לקבור ארוסתו. א"כ יפטור ג"כ לקברה בשלא הכניסה כלום. ואת"ל מדכפל רפי"א דכתובות. יורשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה. משמע אפי' ברק ראוי לירשה שני וכפסקי תו' שם. א"כ במתה קודם שנשבעת השבעת כתובה. למה א"ח יורשי' לקברה כרמב"ם. הרי שני בראוי לירש. וצ"ל דהתם פשעה בעצמה. דלמה לא מיהרה לשבע קודם מותה:

סע"א אינו חייב לזון בנו רק עד שש שנים. רק באומד [כד"א כיש להן ממון. אבל כאין להם זנן בתקנת חכמים עד שיגדלו אבל אין כופין כ"א בדברים רק באומד] הא"כ אמר אין זה בני כב"ש [סק"א ולעיל] סי' כ"ב ס"ב. וק"ל דלמא יכיר רק דרשאי להחזיקו לממזר כח"מ סער"ע. ולא להמיתו ברעב. ואת"ל גם בלא קרא דיכיר הרי לא מחזקינן ליה כבן רק משום דרוב בעילות תולין בבעל והכי דרוב בעילות תולין בבעל. אין הולכין בממון אח"ר כח"מ ססרל"ב. א"כ צ"ל אמירה דהב. [א"ה עי' ב"ש סי' ד' סקנ"ו] אע"כ דהתם במכחישו בברי: תו צ"ל דא"ח להשיא לקרובתו. דלא כב"ש [סק"ד] רק בשידוך בינוני. ממ"ד די מחסורו ולא לעשרו כפ"ו דכתובות דס"ז. ותדע מדא"ח לזון גם לבנו ת"ח ביש לבנו פרנסה בשלום. כי"ד סר"א וסר"ג. ולהרא"ש פי"ב דכתובות. גם לאחותו פטור להשיאה כירושלמי. ובמדירה עסע"ב. וכסות ודירה עסע"ג: ויכול בעל למחות באשתו שלא הלך לבית אבי' רק פ"א בחודש. ושלא יבואו אצלה רק בחלי' ולידתה כסע"ד. וכשאינו יכול לפרנסה במקום זה. כופה לבוא אחריו למקום אחר. כסע"ה. ואין יורשים חייבים בפדיונה כסע"ט. ורפואה בלא קצבה הו"ל כמזונות כסע"ט. ובהשכינה משל בעל ולהיפך סע"ו:

סע"ז מורדת מתשמיש דטענה מאוס עלי. בלא תובעת כתובתה רק גט. בזה ניכר אונסה. ודינה כמתיבתא. כהרא"ש פ"ה דכתובות דס"ג שיחזיר נצ"ב שהכניסה ומכ"ש נ"מ. וצ"ל מדסיים כן. משמע אבל לא תוס' שליש. וכן משמע ברי"ף ומרדכי ושו"ת הרא"ש. ובלא ניכר אונסה. או רק בתפסה נצ"ב זכתה. ולא בהפס בלוחה. ואפי' אבי' כאחר דמי. דהו"ל כתופס לב"ח במקום שחב לאחרים ח"מ סקי"ה. ויש לבעל על חמיו ממרגא שתם לכל מי שמוציאו. דכגבוי דמי כסכ"ג. או גם לנדוניא שביד אבי' א"י לעכב. ובניכר ערמה גם בתפסה תחזור. אמנם בתבעה גט וכתובה. או דינה כש"ס. לגרשה אחר ד' שבועות ושלא להחזיר לה רק נ"מ. ובמתה קודם גט יורשה: וצ"ל דבזה מורד אינו יורשה. דהכי דיש לבעל פירות עד שעת נתינה כסקכ"ז. וכ"כ ליורשה כש"ל ס"ה. עכ"פ במורד מדקנסוהו מדידיה לדידה. כדלקמן. מכ"ש מדידה לדידי'. וכעין סברת תוס' פי"א דכתובות דק"א ע"א. כ"ל: ולקו' רלא"מ במורד שאין מוסיפין אכתובתה כשרצה לגרשה מיד א"כ יערים כה"ג לבטל חרגמ"ה שימרוד כדי לגרשה בע"כ. כ"ל דעוד קשה בקע"ע בקנס לגרשה למה יוקנס כשלא גרש כסקל"ד ס"ד. הרי מדאורייתא אסור לכופו. אע"כ כיון שכפיות הקנס מצד ד"א שרי. מכ"ש במורד שכופה מצד ד"א לבטל ממנה שאר כסות ועונה עד שתרצה לקבל הגט. וכסי' ל"ח בתנאי ע"מ שתאכל בשר חזיר. דמחשב תנאי שאפשר לקיים. שתאכל ותלקה. ורק מצד ד"א א"א לקיימו. ולא מחשב נמי מתנה ע"מ שכתוב בתורה. דהא א"א לחייבה לאכל. רק כשלא תאכל הגט בטל:

ס"פ ק"ל למה בעל מוחה מלהניק לבן אחר עם בנו. וכ"כ מוחה שלא תאכל דבר המזיק לולד. אף בנהגת עי"ז. כסי"ב. הרי גם כביסתו קודם לחיי חבירו לר' יוסי בנדרים דפ"א. וצ"ל התם פטור להציל. כשב ואל תעשה. משא"כ הכא כמזיק בידים. ולהכי לא דמיא נמי להך דרפ"ה דב"מ דס"ב ע"א בכד מים שאינו מספיק רק לאחד. דחייך קודמין לחיי חבירך. מיהו זהו דוקא בחייבת להניק כספ"ב:

ספ"א הקשה הר"ן למה בהקדיש בעל מעשי אשתו. לא קדיש רק כשפירש יקדשו ידיך לעושיהן. כרמב"ם פ"ו מהל' ערכין. ובהקדישה היא עצמה. גם בשהם שני. כרמב"ם בנדרים פי"ב. צ"ל דבשלמא לעצמה. מדאין אדם מוציא דבריו לבטלה כר"מ כתובות דנ"ח. מה"ט הו"ל כאמרה בפירוש יקדשו ידי לעושיהן. משא"כ בבעל. א"א נעשה כאומר. דא"כ גם בדידה נימא מדלא אמרה כבעל. נעשה כאומרת איני ניזונת ואיני עושה. דאז לא מהני הקדש של בעל. מיהו בני הגאון מהו' אליעזר זצוק"ל הקשה דדוקא לגבי בעל אמרי' נעשה כאומר. מדאמר מקצת מאותו ענין. משא"כ היא הא לא קאמרה כלל. והיכא נימא דנעשה כאומרת. [אבו"ת ול"מ נ"ל לתרץ קו' הר"ן דהבעל ואשה בשניהן הטעם בשוה. דכהקדיש בעל. מדיכולה להפקיע א"ע לומר איני ניזונ' וכו' להכי צריך שיקדיש מה שמשועבד לו גם דהיינו שידים. ומה"ט גופא מדיכולה לומר איני נזונ' וכו' מה"ט אינה צריכה נמי לומר יקדשו ידי]:

ספ"ב לקו' לח"מ והגהמיי' מנלן לכופה להניק בנה כשאין לו לבעל. או באינה מצויי' מינקת. הרי אפילו באין לו מוטל על הקהל לפרנס להילד. ומ"ש היא מכל הנשים שאין כופין אותן. והרי חיוב מצות רק על האב ולא על האם. צ"ל דמזונות חסרון כיס. משא"כ חלב דמגופה בלי חסרון כיס. נכלל יותר בקרא ומבשרך אל תתעלם. דלא קאי אמקבל לבד דהיינו שקרוב. רק גם אנותן דהיינו בשר המניקה. ור"ל כשעזרתך מבשר עצמך בלי חסרון כיס אל תתעלם. מכ"ש הכא בתינוק דאיכא תרתי [אבו"ת ואע"ג דהכא נמי איכא חסרון כיס דהרי פוחתין ממעש"י ומוסיפין על מזונתה כדכתובות דס"ד ע"כ. הרי זה באמת מחוייב הבעל לשלם. כנ"ל כוונת ע"ר הגאון סכ"מ]: חבלה אדם בגלוי. ב' שלישים לבעל. ובסתר ב' שלישים לאשה. וחלקה כל דין נ"מ יש לו. וכ"כ בושתה בסתר ובגלוי. יש בהם חלוק דין זה. כסי' פ"ג. ומציאת אשה לבעל כספ"ד:

ספ"ה כל מה שעומד מנכסי האשה באחריות של בעל. הו"ל נכסי נצ"ב. כנדוניא וכדומה. והשאר כמלבושיה ותכשיטיה וירושתה בשטח"ז וכדומה. שאין לו לבעל מהם רק הפירות הו"ל נכ"מ. ואפילו נכסי מלוג רשאי הבעל להשכין כדי ללוות עי"ז לפרנס א"ע. בשעמיד ערב על הקרן. כהגה וסי' ל' סע"ז. מיהו למכור אינו רשאי אפי' נצ"ב משום שבח בית אבי' כספ"ח: אשה שהפקידה בידו. יחזור רק לה. ואינה נאמנת לומר של פלוני הוא רק באית לה מגו וכדומה כספ"ו ואין חזקה בנכסי א"א כספ"ז ואפי' לאחר אין לו חזקה בנכסים. ובנ"מ פטור מגניבה ואבידה. דהו"ל כבעלים עמו במלאכתו. ולא בנתקלקל על ידו דהו"ל כמזיק בידים. ובהוציא הוצאות על נ"מ. כשנהגה בדינר פטור כספ"ח:

ס"צ בעל אינו יורש בראוי. וכבכור כח"מ סער"ח. אף בזמן פרעון בחיי'. עכ"פ לא הגיע לידו בחייה כב"ש ספ"ה ס"ז. רק בהכניסה לו שט"ח בכומ"ס או במעמד שלשתן. או בהי' נדונייתה ביד שליש ועבר זמן פרעון בחייה. דא"כ הו"ל כשליח מבעל. וכנתמלא שטה בח"מ סע"ר. דאחר שנתמלא נשאל המדה ללוקח לזכות לעקח. כאאמ"ו ע"ר בספרו בית ישראל זצוק"ל. אק"ל למה אינה יכולה למחול מלוה שהכניסה לבעל. מ"ש ממוכר שט"ח ומחלו בח"מ סס"ו [דהרי בעל בנכסי אשתו לוקח הוה כב"מ דל"ה א']. ונל"פ דהתם משום דשעבוד גוף הלוה נשאר למוכר. משא"כ הכא הרי אשתו גם גופה לבעל [אבו"ת עי' בח"מ ס"ו סכ"ה שכ' הטעם דאין קנין לאשה בלא בעל והיא היא]: ולקוב"ש במכרה נכסיה הידועים לבעל. דכשמת הבעל. המכר קיים למפרע. דמי איכא מידי דמהשתא לא קיים ולמפרע קיים כפ"ה דכתובות דל"ט. תירץ אאמ"ו ע"ר זצוק"ל בספרו בית ישראל. דהתם לא קיים השתא מצד עצמו. משא"כ הכא אינו קיים רק מצד ד"א כתקנת אושא: ולקוב"ש במחלה שעבוד נכסיו דמהני כסע"ז ברמ"א. והרי רק להלואה שני מחילה כח"מ סרמ"א. כ"ל במ"כ לק"מ. דכמו דלהלואה שני לשון מחילה וא"ל לשון מתנה מדליכא ממשות. דמלוה להוצאה נתנה. כ"כ שעבוד דשמא תמות בחייו. ליתו כממשות: אק"ל מה מועיל קנין מאשה והדר בעלה. דלמא בפ"ה דגיטין. דוקא בקנה מאשה קודם שגילה בעל דעתו למכור דאל"כ י"ל נ"ר עשיתי לבעלי להסכים עמו. ואף שנתן מעות לידה. אי"ל אגב אונסא חוזי גמר ומקני כח"מ סר"ה. דשאני הכא דאין המעות נשאר בידה. ואפי' למנהגינו ליתן לה מלבוש. הרי י"א דיש אונאה גם לקרקע ביותר מפלגא כח"מ סרכ"ז. וצ"ל דהתם בקרקע דודאי שלו. משא"כ הכא דבספק דשמא תמות בחייו. עדיף לה מתנה מועטת ודאי. מספק של המרובה לאח"ז. דצוליגא טבא מקרי כספ"ה דסוכה: וירושת שטח"ז כשמתה אחר אביה. אבל קודם חילוק עזבונו. דין ראוי יש לו. ממ"ש בנוסח שטח"ז. למה שנמצא בשעת חילוק עזבונו. א"כ לא זכה מקודם כש"ך בח"מ סק"ד. משא"כ בבת יורשת. דזכה מיד במות חמיו בחיי אשתו. ונל"פ דמה"ט דבשטח"ז חוב עיקר. כח"מ סרפ"א. והרי ב"ח מכאן ולהבא גובה. כפ"ב דפסחים דל"א: אמנם בהניחה זרע. ומת הזרע קודם מורישו. אז הדין להיפך. דכשמתה אמו בת יורשת. אין זרעה יורש את אמו בקבר להנחיל למשפחתו. כח"מ סער"ו. רק בשטח"ז. דשט"ח עיקר. יורש ממשות השטח"ז ממנו. ואף דב"ח מכאן ולהבא גובה. הרי מבנו גובה ראוי ומוחזק. וכשכתב בשטח"ז לה ולי"ח. זכרים ונקבות שוין. וכח"מ סרמ"ז ס"ד. משא"כ כשכתב לה וליורשיה. הרי זכר קודם לבת גם בנכסי אם. כח"מ סער"ו. אבל יש רשות לאם. להרבות לאחד מזרעה טפי. דאינו כאחריך לפלוני כסמ"ע שם סרמ"ח ק"ז. ולכך כשהשיאה האם לבתה. וכתבה לה שטח"ז. אין לה בשטח"ז מאבי אביה. [אמה כצ"ל לע"ד] רק כחצי זכר מאחיה: ובשכתב אבי אמה בשטח"ז לה ולי"ח. נהי דשוות עם זכר שוין. עכ"פ מה שנפחת מחלק בתה הנשואה כנ"ל. יטול זכר לבד. כיון דזכרותו גרמה כשב"י ח"ב: וכתב עוד דמ"ש בשטח"ז חוץ מספרים וקרקעות. עכ"פ אותם שאינם לצרכו. רק למו"מ. נוטלת בשוה להם. וכמ"ש פ"ב דב"מ דמ"ב. דישליש רק שליש בקרקע. וביש לו קרקעות יותר בשליש עשרו. בטלה דעתו אצל הכל. וכרפ"ו דברכות בקבע על היין: לצ"צ ביש לו שטח"ז מחמותו. אפי' מת אבי חמותו. אחר חילוק עזבון חמותו ואשתו חי'. נמי נוטל חלק בשטח"ז מאבי חמותו. דאף דכתב בשטח"ז. רק מה שנמצא בשעת חילוק עזבונו. עכ"פ הרי ממשות שטח"ז נמצא בשעת חילוק עזבון חמותו. ועכ"פ יוכל הזכר לומר טול כל עזבון אמינו. שלא תחלוק בעזבון אבי אמי שהרי שטח"ז רק כחוב. והרי אין לב"ח בנכסי מורים דלוה כלום כח"מ כסק"ד. די"ל אבוה דאבא ירותנא. וק"ל דהרי הכא חלק של אמו בנכסי אבי אמו נ"כ מצד חוב. ולא מצד ירושה כח"מ ססק"ד. והרי לש"ך שם. בא"ח לומר אבוה דאבא ירותנא. ב"ח גובה גם מראוי כמוחזק. וכהכא דאבוה

דלוה בעצמו נמי חייב לשלם. ול"ע: ויכול זכר לשלם לב"ח מעות כדי שישאר קרקע. כדי לסלק ניסו. בסק"ח וסקי"ג ס"ב. ואינו יכול לוותר לאחת מהאחיות ליתן לה כל חובה כדי שהפסיד שנייה. דיכולה שנייה. לומר ממה נפשך. תנו לי חובי. ואם אטול כיורש. צריך הסכמתי. כסמ"ק סקי"ג ושב"י ח"ב. וצ"ל דה"ש דרק הכא לוותר צריך דעתה. משא"כ לסלק מעות לבע"ח. דליכא וותרנות א"ל דעתה: וצ"ל כב"ש סק"ה. כשכתב שטח"ז לבת בין הבנות. ולבנות אחרות לא כתב. כוונתו ליפות כחה כשיניה זכר. ולא לגרע כחה בין הבנות. [ואפילו לקחה באחת אלי חלק זכר ולא ספיקו כולם לבנות עד שמת הבן]. א"א וויתרה מדאיכא ריווח בהא ביתא ככתובות דס"ט. וכעין קו' תשו' עה"ג סימן ע"ו. דצ"ל דהתם נגד איסור נכסי דרבנן. ולא לבטל ירושה דאורייתא מספק. וכסמ"ע בח"מ סרמ"ז [כצ"ל כוונת ע"ר הגאון הכ"מ זצוק"ל כי קצר בלשונו המפיק מרגליות]:

סצ"א אין בעל חוב שלה של קודם נשואין גובה מלוה ע"פ מבעל. רק מנ"מ כב"ב דקי"ט: מיהו מידי דאין דרך לכתוב שטר. דלא פשע מלוה. אז גובה גם מנכ"ב. ומכ"ש בשט"ח דגובה שפיר. דנגד פסידא דאחריכא שלא פשע מלוה. עשאו לבעל כיורש גם בנכ"ב: כמו דחייב בקרבן לידה של אשתו כתוס' ב"מ דק"ד. כ"כ משלם קנס עבודה. וצ"ל דהיינו בהזיקה בשוגג דחייב כח"מ סתכ"א. דאל"כ תשבע תמיד. וכפ"ד דידים מ"ו. דחייב מה"ע בהיזק שע"י בהמתו ולא שע"י עבדו:

סצ"ג ק"ל למה בספק אם קבלה מזונותיה כסט"ז הכא. אמרי' דנכסי בחזקת אלמנה קיימו. ולא בספק מאתיים ססל"ו [סט"ו]. וצ"ל דה"א בספק נכסים בחזקת אלמנה קיימי. רק בש' פרעון מזונות. דהחיוב ודאי. ולא בש' חיוב דמנה ומאתים. וכספק דשיפלה [דסלקא בש"ס בתיקו. וקיי"ל דיורשים פטורי'] כלקמן סצ"ד ס"ב כהאמ"ו ע"ר זצוק"ל בספרו בית ישראל. אמנם ק"ל עמ"ש פ"א דב"מ די"ב. באשה דמליאתה לעצמה. אם גרשה אעפ"י שלא נתן לה כתובתה. דמיירי התם בספק גירושין דחייב במזונותיה. הרי גם בוודאי גט נמי יש לה מזונות קודם גביית כתובתה מבעל [ולא מיורש] כב"ש סק"ד וערכין דכ"ב ע"א ורפי"ג דכתובות [א"כ מה דוחקא דש"ס לאוקמא למתני' בש' מגורשת]. וצ"ל דממ"ש במשנה אעפ"י שלא נתן לה כתובה. א"כ מכ"ש בנפרע כתובתה [וה"ה בש' מגורשת שפיר הוצריך לאשמעינן]. משא"כ בגט וודאי פשיטא. דהא הו לא אגידא בי' כלל: מעשה ידי אלמנה ליתמי כסל"ה. ושכר הנקה מבואר סל"ג:

סצ"ו שבועות אלמנה הומרא בעלמא לטובת יתמי. לכן מצי יורש למחול לאמו השבועה. נגד ב"ח של אביו לטובת עצמו כשמתה אמו. כדי שירש מאמו. אבל אינו יכול למחול נגד שטה"ז. דיכולה בת למימר ממ"כ תנו לי חובי. ואם יורש אני. צריך הזכר הסכמתי. וג"מ וגל"ב כשכן בעין. או אפי' אינם בעין. רק שמת בעלה פתאום. דאז ליכא למיחש להכנסה לצררי כדי שלא התבזה בב"ד. אינה צריכה שבועה. (אף) דחזקה דא"א פורע תוך זמנו. וק"ל דמ"ש מקדשה ע"מ שאין עלי' נדר. והתיר לה חכם. דמקודשת כסי' ל"ט ס"ב. מטעם דאדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד. וצ"ל דשניהם לטובתה. משום אהבתה:

ס"ק ממ"ש בגמ' ליתן לה להשתמש בכלים ששמשה בחיי בעלה. משמע רק לשמוש ולא לחלוטין. דהא גם טבעת קדושין שמין לה כב"ש ס"ק [דמסיק שם רס"א דספיקא דיליה הוה]. וכ"כ כל בגדי' כסל"ט. וגם המתנות שנתן לה קודם נשואין. כדי שתתרצה להנשא לו. קיימא לן דלמשקל ולמיפק לא יהיב לה כספ"ח סי"ח. רק בזה"ז כל הנושא ע"ד המנהג נשאה. אפשר גם במנהג טעות [כדין]: וטועים הסופרים לכתוב תוספת כתובה. כנושאה שנייה דנחלת שבעה. אף דחתן לא הקנה תוס' שליש בק"ש. רק על מעות מזומנים. דיכול להרויח בהם. כב"ש סנ"ג [אבל לא בגדים ותכשיטין]: ובהקנה לה בגדיה בפירוש ובאים אח"כ לסלקה. אין חוששין שמא הוסיפה עליהם אחר החתונה. וא"י להקנות דשלבל"ע. כח"מ סר"ט. כ"כ בנל"ל. ושב"י ח"א חולק עליו יעי"ש. וגם לי קשיא אדל"ל הנ"ל. דנהי דבלא מהנגד טענת ברי. אמרי' כאן נמלא כאן היה למפרע ככתובות דע"ו וח"מ ס"ס ס"ו וסר"ן. עכ"פ הרי ליכא ספק שקול. דכיון דבדעתה תליא מסתמא הוסיפה אח"כ. והיכא דאומדנא מסייע משביעין אף בטענת שמא. כח"מ סט"ו ס"ד. והיא ספק ויורש ודאי כסמ"ע שם סרמ"ז וצריך עיון: ולהרא"ש פ"ט דכתובות. דוקא בנחנייתא קדמה לב"ח. ולא בתוס' שליש. מדליכא חסרון כיס. כב"ש סק"ב סק"ה. וצל"פ דבכ"מ וגל"ב בעין. אינו גובה ב"ח דבעל מהם לעולם. רק מדמי נדונייתה בחיי בעל. כח"מ סצ"ז סכ"ו: מדהקנה לה בעל בכתובתה מטלטלין אג"ק. יש לה קדימה אפי' במטלטלין נגד בע"ח מאוחר כח"מ סקי"ג: רק מנה ומאתיים אינה גובה מראוי ומשבח נכסים דאחר מיתת הבעל. משא"כ נדונייתה. כש"ך בח"מ סק"ד. דרק בירושת אבי בעלה. יכול לומר יורש. נגד ב"ח ואשה. אנא אבוה דאבא ירותנא [ולא בשאר ראוי]: לשבות יעקב ח"ב. נהי דאלמנה שהיא נזונת מדיכא כסל"ג. גם בזינתה נזונת והולכת. עכ"פ בנזונת מלד נוואה של בעלה. אדעתא דעבירה לא נוה וכב"ש רס"ל דאומדנא מבטל מתנה. וק"ל ממשחרר עבד שקבל במתנה. דמתנה קיימת אף שעבר עבירה בשחרר כפ"ח דב"ב דקל"ז. ואת"ל התם שלא לבטל קבלה למפרע. ולא לגבות להבא [או הכא כיון דמוזלזלת גם כבוד בעלה. וקנאה חמת גבר. אומדנא דמוכח הוא דאדעתא דהכא לא הקנה לה]. עכ"פ ק"ל לאאמ"ו ע"ר זצוק"ל שכ' בספרו בית ישראל דבזה"ז שאסור ליבם. הו"ל כספק כפילה. דכיון שאסור לייבם יכולה לתבוע כתובתה מיד כדלקמן סק"ס. וק"ל דשאני הכא דיכול לומר קים לי כמ"ד דמצות יבום קודם ככקס"ה. וצ"ל דהתם רק לפטור עצמו מחליצה. ולא לגרע כחה. וכמש"ל ת"ל סצ"ג: ובשכתב כל נכסיו לאשתו אינה רק אפטרופסת. אא"כ פירש לחלוטין כסק"ז. וכ"כ כשכתב לבנו בין הבנים. כח"מ סרמ"ז: ובאמר תטול כא' מהבנים. והיו מועטין ונתרבו או לסיפך. הו"ל איהי ספיקא. כסק"ח. ויורשים ודאי. כסמ"ע בח"מ ססרמ"ז: ובצוה ליתן לה בגד. אין קרסים בכלל. כסק"ט. מדהו"ל שם בפני עצמו:

סקי"א בזה"ז ליכא כתובת בנין דכרין כסט"ו. אמנם שאר תנאי כתובה. כמזונות בנות. ועישור נכסי. גם השתא איתנהו. ואפילו מטלטלין נגבין. אבל לא מנכסי אם. כסקי"ג. ומחלקין עישור לאחת. ומשאר נותנין עישור לשנייה. ומשאר לשלישית ואחר כך מחלקין ביניהן בשוה. ומשערין לנכסין בשעת מיתה: וק"ל דהכא לגבות כתובת בנין דכרין משערין במותר דינר. וכ"כ בספ"ח. וכ"כ מבע"ח לגבות מהקדש מוסיף דינר ופודה כפ"ו דערכין. ובעלמא קונה בפרוטה. וצ"ל דהתם דנהרלה קונה ומקנה. או לחייבו קרבן מעילה. כפ"ח דמעילה. וכדומה:

סקט"ו ממ"ש פ"ז דכתובות מ"ו. מאכילהו שאינו מעושר. ומדל"ק שהאכילתו. משמע דוקא באיכא למיחש להבא ג"כ ע"י שרגילה. ועכ"פ בדעברה רק פ"א נמי מלוה לגרשה: גם בלא התראה כשו"ת רשב"א: לרבינו מרדכי ר"פ המדיר. במקום מטה ליכא חדרגמ"ה. ולתה"ד ואה"ז מהר"ם פאדווע. גם בהמירה באונס דשריא לבעלה. מטה לגרשה. בעוברה על דת. מדיהרג ואל יעבור. כי"ד סקנ"ז. [אבו"ת א"כ בזנתה באונס מחמת שלא יהרגנה נמי]. ואף דיש לה כתובה כספי"א דכתובות דק"א. עכ"פ שני ליה בשבועת אין לי. דלא כרח"ל כמש"ל סי"א. ובעוברה עבירה דעלמא. דוקא במחטיאה לבעלה או לבניו בעבירה היא. אבל לעצמה לא. וכהג"א פ"ז דכתובות ס"ם. ועיין מ"ש ת"ל בס"א. באומר שראה שזינתה: ועדי כיעור מצטרפין. אף דכעור דחזי האי לא חזי שני. ולאסרה עי"ז דוקא במסייע קול. [אבו"ת ר"ל קול שיצא שלא ע"י עדי כיעור כמ"ש בתשו' מהרש"ל ובתשו' עה"ג סס"ח]. וליכא בנים. ורק ביש לאוס שנבעלה בשעת הכיעור. כסיפור. ביבמות דכ"ד ורמב"ם פכ"ד מהל' אישות. ולפו"ת עה"ג סכ"ז וסכ"ח. רק בנראה הכיעור מאשה. ולא בנמצא עומד מלובש סמוך למטתה. וכ' עוד שם. אפי' במסגף עצמו בתשובה מאד. א"כ שזנתה עמו לאסרה. וצ"ל דה"ט מדסתם פ"ו דקדושין. דס"ב ע"א. דע"א בהכחשה לאו כלום היא. וגם בשעת מיתה א"כ ע"א דיש לו בנים. טלא מגו דגירשה פ"ג דקדושין מ"ח. אמנם ק"ל לב"ש סקכ"ח. באומר שזנתה עמו. וע"א מסייע. נאמנים כהרי דפלגינן דבורי'. מ"ש מהודית בעלמא שזנתה וע"א מסייע. שנאסרה. דמאמינים אותה לגמרי. כ"כ בע"א מסייע לבועל. יאמינוהו לפסול א"ע. והו אמ"ל לאסרה. ואת"ל דעכ"פ נאסרה ממ"כ. אבל אינו נפסל ע"י הודאתו [לעדות אחרת. עכ"פ באמרה טמאה אני כשלהי נדרים. י"ל למימר דאינה נאמנת. שמא עיניה נתנה באחר. הו"ל דאין אדם משים עצמו רשע. ממ"ד אשר ירשיעון אלהים. ואת"ל התם איירי באומרת לאנסתי. ואיירי באשת כהן. כדקאמר התם בש"ס: [אבו"ת ואע"ג דקא' התם אי באשת ישראל מי אית לה כתובה. ברלון ש"מ דמהימנא ול"א דאין אדם משים ע"כ היינו דלענין לחייב עצמה ממון ודאי מהימנת. וכמ"ש הר"ן שבועות דשט"ו ע"א יעי"ש. ומתני' לס"ד דמיירי באשת ישראל וברלון. וקאמר דיוצאת ונוטלת כתובה היינו כשירצה לגרשה. אבל אינו מחוייב לגרשה. דהרי מדאין אדם משים עצמו רשע א"כ שהיה ברלון ודו"ק: ולולא דבאתרא דמרי קירי תלי זיינא. רעיא לא תלי כולביה. ואנא בקי בר יומא. לא טעמתי תבשילא דבשרא שמינה מיומא. ואפי' חיטי דכייתא לא כסכתי. הו"א ת"ש דתליא באלי רברבא. דבסוף ספר תקון לאם שפנים שכיא תשו' של גדול א' לרמג"א. דיש דפה שאין כופין לבעל לגרש אשתו שזנתה. מדפשעה וכ"כ רמ"א [באה"ע רסקי"ז]. ולפע"ד לכאורה מוכח מתוס' [זבחים ד"צ ע"ב ד"ה שתם] דאפי' בלא פשעה אינו חייב לגרשה. דאין לומר דתוס' איירי בפשעה דאז אין חייב לגרשה. דא"כ נסתרה קו' תוס' בלא פשעה ודו"ק. ואילה"ק לפ"ז מדלא יקפוץ אדם מי בורו ואחרים צריכין לכן דכופין על כך [כאה"ע קס"א פ"ב]. והכי קיי"ל [כח"מ רסקע"ד] דכופין על מדת סדום. י"ל דהיינו בשצריך שיעשה מעשה. כופין שיעשה אותה באופן שלא יזיק לחבירו עי"ז. אבל באת"ל שיעשה שום מעשה. שנכריחהו שיעשה מעשה לטובת חבירו. זו לא שמענו. ואילה"ק א"כ למה תקנו במשנה אחרונה סוף נדרים שמא עיניה נתנה באחר. הרי כשירצה בעלה לא יגרשנה. י"ל דאולי תחשוב שתעשה כרוב לקחה. ובפתוי דברים שיתרצה לגרשה מדאינו מפסיד עי"ז. והו"ל כזה נכנס וזה"ח. וגם ע"י שיגרשנה יפטר מלזונה. ודאי יתרצה. אבל אם ירצה לפרנסה ולא לגרשה. מנ"ל דנכפיי'. מיהו אי נימא כרבותינו לחלק בין פשעה ללא פשעה. יש לתרץ קו' אאמ"ו ע"ר הגזוק"ל. דבשלמא בסוגיא דסוף נדרים דמיירי באשת כהן שאמרה שנאנסה ובלא פשעה. שפיר איכא למיחש שמא עיניה נתנה באחר. ויהיה מוכרח לגרשה. מדלא פשעה. משא"כ הכא שנסתרה. כפית' למטען שנטמאת. דאמת לא ירצה לגרשה מדפשעה להסתתר עמו. אמנם מ"ש באותו תשובה הנ"ל ראיה מאה"ע סי' קע"ו באמרה טמאה אני לך דנאמנת להפסיד כתובתה. אבל בהאי לקיימה דשמא עיניה נתנה באחר. דע"כ מיירי באמרה שנבעלת

כרצון. דאל"כ למה הפסידה כתובתה. וא"כ האיך נתנה עיניה באחר שמא ירצה בעלה לגרשה ע"כ דכופין לגרשה עכ"ל. לפע"ד צ"ע. דודאי לא חיישינן שמא תאמר כן להפסיד לעצמה שיהיו כל החומרות שאלו בה ולהפוך קיקלון על כבודה של מגן. משא"כ בטוענה באמת כן. אמרינן אטו כ"ע דיני גמירי [כגיטין דכ"ט א'] היא סברה דבכה"ג כופין. או כיון דמאיס' עלי' [כרמ"א רס"י קי"ז] מעצמו לא יקיימנה. או כתרוצינו הנ"ל מכ"ש למנהגינו שלא לישא ב' נשים. מעצמו יגרשנה כנלפע"ד ודו"ק]. או ממ"ש בפסקי מהרא"י ועה"ג דגם בהכחישה מתחלה והודית אח"כ ע"י הכאות ויסורין. כמו ה"נ. דאולין דמעיקרא לא נתנה עיניה באחר עד לבסוף. א"כ באיירי כה"ג שהודית ע"י כפייה. אינה כמרשיע א"ע [לענין זה שתאסור א"ע עליו. ואין מאכילין לו לאדם דבר שאסור לו. כנלפע"ד פשוט כמוני ליישב דברי ע"ל הכ"מ]: עכ"פ לב"ש ס"ז. דברגלים לדבר או שנסתרה. נאמנת שזינתה. א"כ יכולה להפקיע א"ע מבעלה להסתיר א"ע כדי להאמינה. ואת"ל ממ"נ. כשר לא ישמע לה להסתר עמה. ולרשע לא הסתיר היא א"ע עמו. דשמא באמת יאנסה. ואין לחוש שתסתיר א"ע אם אותו שנתנה עיניה בו. דא"כ תאסר עליו. עכ"פ ק"ל מה פריך בסוטה פ"ד דכ"ו. למ"ד התם דעקרה נפקדה. א"כ יסתירו א"ע כל העקרות. אלא רק בילדה בצער ילדה ברווח. א"כ גם התם ק' ממ"נ. אע"כ. דהרי עוד קשה קו' התוס' שם. דגם למ"ד ילדה בצער ילדה ברווח. קשה כן דיסתרו א"ע כדי לילד ברווח. אע"כ צריכא דהתם שתסתיר א"ע עם הבלתי כשר במקום שנשמע קולה כשירצה לאנסה. ואפ"ה ישמע לה להסתר עמה דשמא תשמע לו ע"י פיוס. ואם לא תשמע לו. עכ"פ ינצל מחשד. דהרי נתברר צדקתו דנפקדת. משא"כ בילדה בלא צער. דלא ניכר לאחר. כ"א לעצמה. גם הרשע לא ישמע לה להסתר עמה במקום זה. דשמא לא תתפיס. ויפול בחשד חנם. [אבו"ת דמה שבדקוה המים אין ראיה. דשמא זכות תלה לה]. ומכ"ש בזה"ז דליכא בדיקה בעו"ה במי סוטה. שפיר כ' הב"ש. ולא חיישי' שמא הסתיר א"ע כנ"ל: אק"ל לב"ש ס"ו בע"א שזינתה. וע"א שהודית לפניו. לא מצטרפי. רק ברגלים לדבר הרי לב"ש סקכ"ג בע"א שזינתה. רק בשתיקה הוי. ולא בהודית. וצ"ל דהכא בחזרה להכחיש לע"א ההוא. שלא הודית לפניו לעולם. להכי לא מצטרף כ"א באיכא רגלים לדבר [ע"ש דמבואר דאיירי בכה"ג]: ולעבודת הגרשוני סכ"ח. גם אם נמצא נואף במטתה. יכולה לומר ישנה הייתי ולא הרגשתי. אא"כ שכבו זע"ז כדרך המנאפים. וצ"ל דה"ט כב"ש סי"א סק"ד. דרק כשידעינן שבעל. אמרי' אין ס' אונס מוציא מידי ודאי בעילה. וגם לתו' פ"ה דכתובות ד"ע. היכא דלא מתנגד צועק כל אונס קלא אית ליה מוקמינן לה בחזקת היתר בספק שקול. ומכ"ש כשלא היה רק כיעור. דלא ראוה יחד כמנאפים כנ"ל. דליכא רק אומדנא. אינו רק כידיעה בלא ראי'. דאינו רק מדרבנן. מדפטר במעשה דאבא חלפתא סנהדרין ד"פ ע"א. וכמ"ש ת"ל בח"מ סט"ו. וגם כ"ל דלרי"ף ורמב"ם מה"ט בכיעור נאסרה רק לבועל. דהו"ל כלכתחילה. ולא להוציא מבעל:

גיטין

סקי"ט בצרור וזרקו אגוז ונטלו. זוכה לעצמו רק בדעת אחרת מקנה כגיטין דס"ה ומתגרשת מדאורייתא מדמבחנת בין גיטה לד"א. וכ"ד ושלחה מביתה. דמשלחה ואינה חוזרת. ובצויר מהכי אפי' מדרבנן לא מגרשה, אא"כ יודעת לשמור עצמה. או יש לה אב לשמרה. ואע"ג דא"ל רצונה של אשה בגט מדאורייתא. עכ"פ דעתה בעינן. ולא בנתן גט בידה כשהיא ישנה. כפ"ח דגיטין מ"ב:

סק"ב כדאוריי' סגי בשפוי בדעתו בשעה שצוה ליתן גט כרפ"ז דגיטין. ומדרבנן צריך להיות שפוי גם בשעת כתיבה ונתינה. ואינו מועיל מה דשמא בידן. ולכן בש' דרבנן שרי בדיעבד. ולכן בצוה חולה בעיר שאי אפשר לסדר שם גט. לגרשה בעיר אחרת. יצוה למסדר ולסופר ולעדים ולשליח ולעדי הרשאה. לילך לעיר אחרת ליתן לה הגט ע"י שליח שמה. ויכוונו לנמלס שני [אוסרען]. להגיע אחת לפני החולה. ושניה למקום סדור הגט לידע אם היה שפוי. גם בשעת כתיבה ונתינה. כהר"ב מה"ל יואל זצ"ל וכסקכ"א. ובנשתטה בינתיים. כשר בדיעבד כרפ"ז דגיטין. ולשבות יעקב ח"א גם בבריא שמוכרח לילך משם קודם כתיבה ונתינה. ממנה שליח לפני מסדר וסופר ועדים ועדי הרשאה. ויכתוב בגט. שם עיר הכתיבה וזמן הכתיבה כסקכ"ו ס"ו. וישמיט מנוסח הגט דסקכ"ד מתיבת פב"ב עד תיבת לגיתי. מדאין הבעל שם בשעת הכתיבה וכסקכ"ח ס"ב באין האשה שם. רק בנוסח הרשאה יכתוב זמן הצואה. ולשנות כמה תיבות מדאין הבעל שם. ותו כתב שם במומר בעיר אחרת שאינו יכול ישראל לבוא שם. יצוה המומר באגרת לסופר פב"פ לכתוב ולעדים פב"פ ופב"פ לחתום. ולשליח פב"פ ליתן הגט לאשתו פב"פ. ולעדי הרשאה פב"פ. דמ"ד בש"ס קולו לאפוקי מדר"ש. היינו רק באפשר. כהרא"ש פרק ו' דגיטין סי"ט. דבשעת הדחק לא גרע כתיבה ממעשה דהרכנה בשתתק ס"ה וס"ו. [אבו"ת מיהו נ"ל דצריך שיתקיים חתימתו במקום הכתיבה. וכ"כ בשולח גט ע"י עובד כוכבים ועל הפאסט וממנה הבעל בכתבו לפלוני להיות שליח ליתן הגט לאשתו. דכשר בשעת הדחק כסי' קמ"א סל"ה. נמי כיון דבכה"ג א"א לשליח שיאמר בפ"ב ובפנ"ח. צריך עכ"פ לפע"ד לקיים חתימת העדים כסי' קמ"ב ס"א]. וק"ל הרי התם ניכר מעשה בגופו. וצ"ל דמושלך בבור יוכיח. גיטין פ"ז מ"ו. וסקמ"א סי"ט. אף דלא נראה גופו ולא נודע שמו רק מפיו. ומהתם הקי' האמ"ו ע"ר הגזוק"ל בספרו בית ישראל באורח לגרש בשעת הדחק אף דאינו יודע שמו רק מפיהם אף דלא הוחזק בשם זה רק מפיהם. ולא הוחזק ל' יום. וצ"ל דאף דאפשר להמתין. עכ"פ הרי פשיטא שיוחזק אח"כ בכך. וכר"ז במנחות די"ח ודק"ג כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. ולרמב"ן מבור הנ"ל שמעינן דאפי' לא הקנה לסופר כל כלי כתיבה נמי כשר. וסיים שבות יעקב הנ"ל דאין חוששין שמא יבטל מומר לשליחות. מדצריך לבטל בעדים. כסקמ"א ס"ס. ועכ"פ צריך לפסול נמי לעדי בטול וכמומר סק"מ. ובפיסול עדי מודעא כח"מ סר"ה. אק"ל בשלמא בח"מ שהוא לפנינו. ליכא להקשות דלמא אף על הבטול מסר מודעא. דעכ"פ דבור בתרא ביטל דבור קמא. כרפ"ג דקדושין דנ"ט. משא"כ הכא בשעת כתיבה אינו לפנינו. ולהכי גם בפסל לעדי בטול. יכול לחזור ולבטל מה"ט. וצ"ל דעכ"פ א"י ישראל לבוא לשם. להעיד שחזר בו: ענ"ל ממ"ש הר"ן בספק אם נתקיים התנאי מוקמינן אחזקה דמעיקרא. וכח"מ סרמ"א. כ"כ ה"נ א"א שמא ביטל אא"כ נודע בעדים: אק"ל במגרש ביום השוק דרבים מצויין. שמא יש שם שני יוסף ב"ש כסקכ"ו. וצ"ל מדא"ל ניכר מנהוגו רק לר"מ. ולא לר"א דעדי מסירה כרתי כב"ש סק"ל סק"ד. וכדמוכח משני גיטין שנתערבו פרק ט' דגיטין מ"ה. לפיכך א"א רק בודאי יש שם שני יב"ש דשמא גרש לאשת חבירו. וכספק בש"ס. [אבו"ת עי' תו ב"מ די"ח א' ד"ה והוא. ותו' גיטין דכ"ד א' ד"ה בעידי] וגם נ"ל כהאמ"ו ע"ר הגזוק"ל בספרו בית ישראל. להכשיר גט גם משני סופרים. וכמומר לטופס וישראל לתורף סקכ"ג ס"ג. ועוד דכנו דלר"מ וכתב אעדים קאי דהו"ל משני סופרים. כ"כ לר"א דעל כתיבה קאי. כשר משנים. ואפי' בתורף. דאפושי פלוגתא לא מפשינן כשו"ת מהרי"ק: ותו נ"ל דנהי דבשינה שמו כשר בהוחזק כן ל' יום כפ"י דב"ב דקס"ו והרא"ש פ"ד דגיטין ס"ו. עכ"פ שינוי בשם אביו גם בכה"ג פסול. דרשות לשנות שמו משום ריע מזל וכפ"א דר"ה דט"ז. ולא לשנות שם אביו. [אבו"ת ואף דאפי' לא הזכיר שם אביו ואביה כשר בדיעבד [כסקכ"ט ס"ט]. עכ"פ כה"ג דנקט ע"ר אאמ"ו הגאון זצוק"ל הכ"מ דשינה שמו. גרע טפי מדלא הזכירו כלל וכ"כ שם סקכ"ג] ועוד מדרגיל לכל אדם בשמו ולא בשם אביו רק לס"ת. להכי לא שייך גבה החזקת השם ל' יום. ולפ"ז בספק. שכתב בכתובה זאב המכונה [וואלף]. ובגט בנימין המכונה [וואלף]. והוחזק כן ל' יום. מדלא נקרא בלשון הקודש לשום אדם. לא מהני הוחזק. ואף דבדיעבד בחניכתו סגי. כפ"ט דגיטין מ"ח. עכ"פ הרי שינוי שם גרע מחסר לגמרי. ובספק בשמו אם נקרא לס"ת בנימין או זאב. נ"ל דיקדים שם המורגל בפי רובם. ויכתבו זאב דאתקרי בנימין המכונה [וואלף].[אבו"ת נ"ל דל"ל דמתקרי]. משום דמלת דאתקרי באלף משמע לשעבר. משא"כ דמתקרי במם. כרש"י פ' חיי שרה, בפסוק טרם אכלה לדבר סכ"ד פמ"ה:

סקכ"א חולה שרוצה לגרש א"צ בדיקה. רק בשותק. אמנם גם בעתים שוטה. סגי בשפוי בשעת צוואה מדאורייתא. ומדרבנן צריך נמי שיהיה שפוי בשעת כתיבה ונתינה. ואפי' בנשתטה בינו וביני כרפ"ז דגיטין: וחרש שנכנס ברמיזה מוציא ברמיזה כס"ז וסמ"ד. ויכתוב כנוסחא דצ"ל ורי"ו וא"ל י"ב שיטין. ולשבות יעקב גט דפקח להרשת יכתוב נוסח הגט. כשאר גט פקחית. מדלא נזכר דעתה בגט. דלא כצ"ל וכ"ש. וק"ל מ"ש מגט מיאון דצריך לקצר. להיכר דקדושין שלו תופסין באחותה כספ"ג דיבמות דק"ז. [אבו"ת ור"ל דהא הכא נמי איירי בשיתה חרשת בשעת קדושין. אמנם לפע"ד בו"ת נ"ל. דדוקא במיאון דנתגדלה אח"כ ואפשר בה גט דאורייתא שפיר איכא למטעי. להכי עשו בו היכר. משא"כ חרשת הרי חרשותה מוכיח דאין גיטה דאורייתא]:

סקכ"ב בכמה קהלות מסדר הרב גיטין ביחידות בלא ב"ד. וצ"ל דה"ט מדכשר בלילה כס"ה [ולפענ"ד בו"ת נראה לי ראייה מפורשת דאמרינן בערכין [דכ"ג א'] אטו דכל דמגרש בב"ד מגרש. וכן מוכח נמי ביבמות [פ"ב מ"י] דקאמר מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד. ולא נקט נתגרשה כמו במשנה ס' ס"מ דגט א"צ ב"ד]: וגם מ"ש חמ"ח דבנפסל אפי' רק אחר שכ' אות אחת. דינו בעל שנית לסופר. הוא חומרא בעלמא. דאינו כאלו כבר נגמר שליחותו רק בנגמר כולו בהכשר. כפ"ו דגיטין דס"ג ע"ב דמי אמר כתבו חספא. ואף בספק פסול. נמי א"צ לצוות שנית לכתוב גט אחר. דהרי מצוה שיכתוב עד מאה גיטין עד שיוכשר לדעת המסדר. א"כ גם בספק פסול. כוודאי פסול: כיון דפסולין נוסח הגט כב"ש. ובאשכנז כנוסח נ"ש להכי בנשלח מאשכנז לפולין או להיפך יכתוב כמנהג מקום הנתינה כב"ש רסקכ"ט. אף דזמן נכתב כשעת הכתיבה: מיהו גם באשכנז מדוהבין וכל שום אחר שם מקומה. א"כ גט שנשלח באשכנז מעיר לעיר. דנשמט שם מקומה. משמיטין נ"כ מלות וכל שום: [אבו"ת נ"ל דר"ל וכל שום של מקומה]: ובנכתב ביום אין לתנו אחר שהתפללו הקהל מעריב. דמוטב נמשך אחר רובא: ויהא אורך הגט יותר מרחבו. בכתב. ויניח גליון מלמעלה כרוחב אצבע. ובצדדי' כחצי אצבע. ולמטה כדי הפיסה שהוא ד' אצבעות [וסי' אחד] [אבו"ת ויפרעט מבחוץ, וק"ל לבו"ת הרי עיקר טעמו דישרטט מבחוץ כדי שלא יהי' כתב ע"ג כתב. והרי גם שרטט מבחוץ נמי כתב הוא. כדאשכחן

כדאשכחן בלין דדמי כעין כתב בגיטין ד"כ ע"ב. וכתב מבחוץ. ואעפ"י שהיו גם כן האותיות הפוכות אפ"ה מחשב בפנים כתב. וצ"ע. וי"ל דאינו אלא חומרא בעלמא] . ולהיות גוף האות למטה מהרשום . רק נזהר למ"ד למעלה מהרשום . ולא יגע ג"כ שום אות בהרשום שבצדדין ולהיות שמו ושמה בשם שטות העליונות . ותיבת ודין בתחילת שטה י"א ובשטה י"ב לא יכתוב רק כדת משה וישראל . ולכך יעקם בסוף שטה י"א ן' של פטורין שלא יגע בגג ל' דסוף שטה י"ב . ויהיו מלות "והרי "את "מותרת "לכל "אדם בשטה אחת: ולשו"ת עה"ג [סי' מ"] נס דהרי את מותרת לכל אדם כתורף . עכ"פ תיבת אדם הו"ל כטופס . [אבו"ה ר"ל לענין מחק כסי' קכ"ה סי"ע דכשר במקום ענין בטופס וכ"כ לענין אותיות פסוקות . דכשר בטופס כסי' הנ"ל סע"ז] . וי"ל דכ"כ תיבת „את" . דהרי א"ל ניכר מתוכו רק לר"מ כב"ש סק"ל סק"ד . והרי בנתינה ניכר למי בא להתיר . וגם בקדושין שהם . קיי"ל דהכי' ביניהם דבור מעסקי קדושין קודם נתינה. שגי גם להקל. שלא יחושו קדושין מאחר. דהו"ל כידים מוכיחות וכסכ"ז ס"ד . בדבר עמה מעסקי קדושין ואמר הרי את מקודשת. והשמיט תיבת „לי" [א"ס ע"ש דהוי ס' קדושין . אבל אין לחלק בין חסרון מלת „לי" כמבואר שם ס"ב ע"ש] . וגם כ"ל כשכתב לעיר או לנהר דמתקרי לשון זכר . ולא דמתקריא לשון נקיבה. כשר בדיעבד דכל שאין בו רוח חיים זכריהו ונקביהו כרש"י ר"פ וישלח של"ב פ"ט המחנה האחת . ועוד הרי בטופס חסר ויתיר כשר כססקכ"ו וססקכ"ז וססקכ"ט: אק"ל עמ"ש בסקכ"ג ס"ג . די"א דהרי את מותרת לכ"א הו"ל כטופס . משום דכבר הותרה כמ"ש להנשא . וק"ל הרי להנשא משמע רק למי דשרי' להנשא לו . ולא לכהן . והרי באומר חוץ מכהן הו"ל שיור בגט [עש"י קל"ז ס"ב] . תדע ממ"ש פ"י דיבמות דל"ב בהתירו לה בית דין להנשא והלכה וקלקלה. חייבת בקרבן . דלא התירו לה אלא להנשא. דלמ"ד התם קלקלה היינו אלמנה לכה"ג . עכ"פ בזינתה עם כשר פטורה . דמצי אמרה שוייתן פנוי' . דק"ל הרי באלמנה לכה"ג נמי מצי אמרה הכי שוייתן פנויי' . דליכא רק לאו דכהונה ועכ"פ אינה מחויבת קרבן . הע"כ מדלא התירו לגוף זה להנשא . נשאר איסור כמעיקרא [כ"כ באמר להנשא משמע רק לאדם דשייך נשואין] [אבו"ת ול"מ נ"ל כל שלא אמר חוץ או אלא לא הוה שיור . תדע מגיטין (דפ"ב) דמבעיי באמר חוץ מראובן ושמעון ואח"כ הרי את מותרת לראובן ושמעון . ש"מ בלא אמר חוץ בפירוש מהני . וכדפשיט התם הכי . ואי"ל דהתם שאני . דככר כלל האחרים בהרי את מותרת הראשון [ועי' ב"ש קל"ז סק"ה וסק"ו] . עכ"פ נ"ל דאי' מקמ"ג ט"ו . אם אמר הרי את מגורשת ע"מ שתנשא לפלוני . כנשאת לו מגורשת . רק מדרבנן אסור . ש"מ דכל שלא אמר חוץ בפירוש מהני . מיהו יש לחלק דהתם אם תנשא תחילה לאותו פלוני מותרת אח"כ לכל העולם] : וק"ל בטשטוש מעט בגט דפסול . ואמאי . נהי דמודה ר"א במזוייף בתוכו דפסול. ע"כ במעט במה אפשר לזייף . וכ"ל דהרי בחסר או יתיר ויו או יוד נמי נשתנה הענין והרי גם חק תוכות פסול: אמנם בחתימת העדים . יש תקנה לגרר הטעות ולתקן . כב"ש סקכ"ה סקי"א. וגם טשטוש בחתימת העדים כשר מדלא נפסל בשטר בח"מ סי' מ"ה רק משום שמא ימחוק השטר ויזייף. הרי בגט דטשטוש פסול בגוף הגט ליכא למיחש להא. כסקכ"ה סע"ו. אבל חק תוכות גם בעדים פסול שלא במקום ענין כב"ש סק"ל סק"כ. ובספק אם אות דומה לאות אחר . אינו מועיל היכר תינוק . רק בטופס ולא בתורף. רק במקום ענין כח"מ סקכ"ה סע"ו . אבל חק תוכות גם בטופס פסול : ובעד שיש לו ב' שמות א"ל לכתוב דמתקרי המכונה. רק כב"פ עד [סדר גיטין אות קס"ו] כזה. „אורי פרנא בן אליקום עד" . והיינו טעמא דליכא למיחש שיטעו לומר שאחר הוא שהרי הקיום . הוא רק מלוהת הכתב. בהתם בדוגמת זה בגט אחר. ואפשר שפיר לקיים חתימתן משטר אחר כח"מ סמ"ו . דאל"כ בלו"ז כתב אשורית. אינו ניכר לו. מדאוהם תמיד בכתב שלנו . שהוא כתב משיטה. הע"כ מדחזי לקיים מגט אחר :

סקב"ו הקשה רבינו יעקב חגיז. למנהגינו לכתוב נוסח הגט כמדבר בעדו. דלכך יסיימו העדים בחתימתן תיבת עד. ולא כנוסח ע"ר הרא"ש. א"כ בשני שמות לבעל . למה יכתוב אנא פלוני דמתקרי פלוני דהו"ל דמתקרינא . ותירץ דאשכחן כה"ג פ"ד דנדה דל"ז. אנא איסי בן יהודה דהוא איסי בן גמליאל: אק"ל בכופין להוציא כסי' קנ"ד למה יכתוב לביתי ברעות נפשי . וכ"ל מדתנן בפ"ה דערכין . כופין עד שיאמר רוצה אני . דבור מבטל דבור קמא . כרפ"ג דקדושין דנ"ט . ודברים שבלב בסותר לפיו אינו כלום . וכמ"ש ת"ל בח"מ סי' קפ"ה. אא"כ באינו סותר . כנדרים ספ"ב מ"ד: ובחסר ש' משה. ור' מרביעי. ואייר בחד יו"ד . כשר כס"ל וב"ש סקכ"ו ס"ב וסק"ל. ויש להתמה למה כשר . ואת"ל מדשני בחדש פלוני . ולהכי הו"ל מנין ימים כטופס . דחסר ויתיר כשר גביה . כסקכ"ו וסקכ"ט . עכ"פ ק"ל במגרש ארוסתו למה בגט יכתוב ארוסתי כסקכ"ו סמ"ו . וכשמגרש לארוסתו ע"י שליח. יכתוב בהרשאה מלת „בעל" . כסדר הגט ארוך אות ל"ט ברמ"א שם. כב"ש בסה"ג . וכ"ל דבגט איכא למיחש. שמא יגרש בגט זה אחר נשואין . דהו"ל גט ישן . כתוס' פ"ג דגיטין דכ"ו ע"ב משא"כ בהרשאה דגם בנאבדה כשר כסקמ"א סכ"ה . לכן ס"ל דמוטב לכתוב מלת בעל דמשמע נמי „בעל דבר" . כמו ולקח בעליו ולא ישלם . הא אם נכתב מלת „ארוס". משמע נמי כאורים בשדה וכרם : ומספר הימים כותבין בלשון זכר אחד . שנים . שלשה . ארבעה . חמשה . וכו'. כולם בה"א בסוף . דלשון זכר משמע. חוץ משמונה דבין לזכר ובין לנקיבה ה"א לבסוף. ועכ"פ נשתנה נקודתן . דלזכר הנו"ן בסגול ולנקיבה בקמץ . וכר"פ פנחס לזמרי מוכה. ולכזבי המוכה [ושי' אשה עינייה לרה באורחין] ומעשרה ואילך יכתוב יום. והפרט יכתוב בלשון זכר . והכלל בלשון נקבה. אחד עשר יום. שנים עשר יום וכו'. ובשנות עולם יכתוב להיפך . עד עשר בלשון נקיבה אחת שתים שלש ארבע וכו'. ומעשר ואילך הפרט בלשון נקיבה והכלל בלשון זכר . אחת עשרה. שתים עשרה. וכו'.[ועוד יש חילוק ביניהם מעשרים ואילך . דבימי חודש מקדימין הפרט . וכותבין אותו בלשון זכר. אחד ועשרים . שנים ועשרים וכו' ובמספר השנים מאחרין הפרט . וכותבין אותו בל' נקיבה. עשרים ואחת . עשרים ושתים] וכ"ל דשלישי רביעי חמישי מלא בב' יודין כר"פ בראשית . ועשרים שלשים ארבעים חמשים ששים שבעים בחד יו"ד כס"פ מטות . ובגט יכתוב ירח לרמז מ"ד גרש ירחים . ובכתובה יכתוב חדש . זכר לדבר אשה חדשה לא יצא בצבא: גם כ"ל בשעת הדחק א"ל שני נהרות. כססקכ"ח ממ"ד בב"מ די"ט בשיורי מתא דעל רכיס נהרא. אלמא חדא שני בדיעבד: לשו"ת הרא"ש כלל מ"ה א"ל שם הנהר כלל. רק בנשלח הגט לעיר אחרת. לסימן שמא יאבד: ולאאמ"ו ע"ר הגזלוק"ל בספרו בית ישראל מה"ע יכתוב מתא. דכולל כרך ועיר גדולה או קטנה. ובנקרא כל המדינה ע"ש העיר כמו מדינת קליא. יכתוב קליף דמתקריא קליווא מדינה. וכב"ש סקכ"ח ס"ב. ובשם המקטין יסיים בא' כמו ווין ווינא . בזל בזלא :

סקב"ז ק"ל גם בנזכר זמן בגט. יכול לפטור בת אחותו ממיתה. להערים לבטל השליח שלא בפניו. דבטלו קדושין למפרע. ותירוץ תוס' בגיטין דל"ג ע"א דלערמה לא תקנו דלפקעו קדושין. עכ"פ להציל ממיתה אפילו באומדנא שיש הערמה. אין ממיתין כאומדנא דאבא חלפתא סנהדרין ד"פ. וכ"ל התם בספק חיוב. משא"כ הכא ודאי זינתה וס' בפטור [שמא לא נתכון לערמה] אין ס' מוצא מידי ודאי. וע"ל סי' י"ט :

סקב"ח נ"ל מעיטא בחד יוד כר"פ נח. ולחמ"א ססקכ"ט וב"ש וכ"ש. דחד ו' כפ"א רפוי וב' ווין כבי"ת רפוי. בשם ויידל. ק"ל כמ"ד ויאמינו בה' ובמשה עבדו וכדומה לרוב. שאעפ"י שיכתב בחד ויו. אעפ"כ אינו נקרא כפ"א רפוי'. וכ"כ ווי העמודים וחשוקיהם. ותו ק"ל בשם נהר ורט"א. דא"א לכתוב בבית רפוי'. שיטעו לקרותה כבית דגושה. הרי גם כה"ג יטעו לקרותה באלף נגובה. כמו ובמשה שנקרא כאלו נכתב אובמשה. מיהו י"ל דדוקא וי"ו החבור נקראה באלף נגובה: וכותבין ט' במקום ת' דגושה. וס' במקום ש' שמאלית. רק במקום כ"ף רפוי' א"א לכתוב חי"ת. משום דיש קורין לחית כמו ה"א רפוי'. כב"ש ססקכ"ח. [אבו"ת ק"ל למה חוששין לתיו דגושה לכתוב במקומה טית. דלא נטעה לקרותה רפוי'. כ"כ הו"ל למיחש בכף דגושה לכתוב במקומה קוף. דלא נטעי לקרותה רפוי'. כבשם כונדי וכרמי. עי' בשמות הגיטין נשים באות כ'. ויש לדחוק שכולם נקראים כך בכף רפוי'. אמנם הוא נגד גדר הלשון. דכל בג"ד כפ"ת שבראש המלה הם דגושים בדגש קל. וכ"כ בכל שם שיש פ"א רפוי' באמצע מלה כמו קויפמאן. שעפטיל. למה אין כותבין וי"ו תחתיה. שלא נטעה לקרותה דגושה. וצ"ע] :

סקב"ט ביש לו ב' שמות. ושניהם לשון הקדש יקדים לשם שנקרא בפי רובם. ועל השני יכתוב דמתקרי ולאשה דמתקריא. ובלא רגיל בשני עכשיו. רק לשעבר יכתוב „דאתקרי" באלף לזכר. ודאתקריא לנקבה. וכרש"י פ' חיי שרה ספ"ד טרם אכלה לדבר. דאלף לשעבר. וע"ש בסט"ו וכאאמ"ו ע"ר הגזלוק"ל בספרו בית ישראל. וכ"כ בס' גט פשוט . וכשנקרא בשניהם לס"ת אם מעיקרא ישראל. ואח"ו בחליו נשתנה שמו אברהם. אז שם החליו עיקר לכתוב אברהם דמתקרי ישראל כסי"ח. וכשהיו רגיל בשם ישראל יכתוב דאתקרי ישראל: וממ"ש ב"ש סי"א דבספק קיצור השם. מוטב לכתוב שניהם. ועל הקצור שם יכתוב המכונה. מדהו"ל שם אין לכתוב דמתקרי. רק אם גם השני קדש . א"כ נ"ל כשחותם א"ע אברהם ישראל. וכ"כ בעלותו לס"ת. כדי להקדים שם חליו. ובפי כל נקרא רק בשם ישראל. יכתוב בגט ישראל „דאתקרי" [לפע"ד צ"ל דמתקרי] אברהם. ואם הוא כהן או לוי ויש לו ב' שמות בלה"ק יכתוב דאתקרי אברהם הלוי. אבל בשני חול. שיכתב ביניהם מלת המכונה. יקדים תיבת כהן או לוי למלת המכונה. יצחק הלוי המכונה איזק. [אבו"ת ל"ד דהכי אין כותבין יצחק המכונה איזק כשמות אנשים שם אייזק. אמנם ק"ל כמ"ש בשמות הגיטין לאנשים אות יוד . דא"ל לכתוב יעקב המכונה יעקל רק במקומו . שיש ליעקל שם אליקום . וק"ל הרי צריך לכתוב יצחק המכונה אייזיק מדיש אייזיק כנוי נמי לשם שאלתיאל. א"כ גם ליעקל יכתבו בכל מקום יעקב המכונה יעקל] דאל"כ יטעו לומר דמכונה לוי ואינו לוי . משא"כ באתקרי או במתקרי א"א לטעות בהכי : ובנקרא משה ליב לכולם. ולס"ת עולה בשם משה יהודה. יכתוב משה יהודה המכונה ליב כב"ש סקכ"ה. דמסתמא קאי הכנוי על מה דסמוך לה. וק"ל הרי בכנוי אחת לו ולאביו. כותב המכונה לבסוף וקאי על שניהם. כס"ע. וכ"ל דשם ליב ניכר דעל יהודה קאי ממ"ד גור ארי' יהודה. ומכ"ש מ"ד שאול בן קיש מלך ישראל. ל"ק דנימא דהתם מלך קאי אלפני פניו. דהתם ליכא מלת המכונה או מתקרי ביניהם: אינו נקרא קצור השם רק בשוין במבטא בנקודה כמו אהרון ארון. אליעזר ליזר. או אלעזר בלא יוד דנקרא בקמץ. לאזיר. משא"כ אהרון ארון. או אלעזר ליזר. או ביש לפעמים כינוי אחר לשם קודש זה. או לפעמים יש לכנוי זה שם קודש אחר. יכתוב שניהם. וכ"כ בספק אם הו"ל קצור השם מוטב לכתוב שניהם:

וכמוספק

ובמסופק בסוף השם אם יהיה בא' או בה'. בשם חול יהיה באלף. אבל בשם קודש או בחול היוצא משם קודש יהיה בה' כמו שרה המכונה שרקה או הייה. ובמסופק אם יכתוב אליעזר או אלעזר. יכתוב כשם שעולה בו לס"ת. ולא כחתימתו כב"ש בס"ג אות א'. וק"ל מ"ש מספק יהודה או יהודא שיכתוב כחתימתו. כב"ש אות יוד. וצ"ל דהתם בעלותו לס"ת לא ניכר במבטא שהוא לשם שעולה בו בחתימתו: וצ"ל דנכתב בגט. בתשבע. דמתקריא בשא כב"ש. ונודע דלא נקראת מעולם בתשבע. פסול ממ"ש בגט פשוט. דנכתב בגט יצחק דמתקריא איקן. אם גם במילה נקרא הקין. ולא יצחק פסול. אא"כ נקרא יצחק מעיקרא. וצ"ל דגם בכה"ג בהוחזק למ"ד יום בעיר בשם חקין ונכתב בגט חקין אינו כחניכתו פ"ט דגיטין מ"ח דכשר. דחשב כשר שפי משנוי: ובחותם אלי' עם רשימה. נ"ל כשבות יעקב לכתוב כמו שנקרא לס"ת מדלא סותר לחתימתו. דלא כב"ש. וכ"כ בספק יששכר או ישכר דהא גם בס"ת אע"ג דכתיב יששכר קרינן ישכר. אף דאינו כמנה פ"ד דנדרים דל"ו. בכלל כתיבן ולא קריין. אלמא דגם שין עם דגש חזק הוה לשני שינין. ולבן מומר דנקרא לס"ת בשם אבי אביו משום בושה. יכתוב בגט שם אביו ויכלל [נ"ל דל"ל ולא יכלל. ועי' ב"ש קכ"ט סקי"א] שם אבי אביו בתיבת כל שום כש"י. וק"ל דהרי עדיף להחסיר מלשנות. מדכשר גם בחניכתו פ"ט דגיטין מ"ח ול"ע:

סקל"ד ק"ל לרש"י פ"ג דגיטין דכ"ט ע"ב. דבשליח להולכה [בלא קבע זמן לנתינה] א"ת שמא בא בעל וקידש לשליח לבטל או לפייס. דמספיקא לא עקר נפשי'. א"כ מה יענה רבינו בבעל אומר לפקדון. ושליח אמר לגירושין שם פ"ו דס"ד דשלחתן בעיר אחת [אבו"ת ור"ל לפע"ד דבכה"ג וודאי אין חלוק בין קבע זמן לגירושין או לא ושמא ביטל או פייס הבעל]. ואת"ל רש"י לשיטתו. דס"ל התם דאיירי בשליח לקבלה. עכ"פ להר"ן דס"ל התם דאיירי בשליח להולכה. דמ"ש התם אי לגירושין לידה הוה יהיב. ר"ל בתנאי שלא תתגרש מיד לדידי קשיא ניחוש שמא פייס. כדפריך נמי ספ"ז דגיטין ניחוש שמא פייס. שם דע"ו. וצ"ל דעק"ל היכא ניחוש שמא פייס. מ"מ מכל תנאי שהוא בקום ועשה וא"י אם נתקיים התנאי. מוקמינן אחזקה דמעיקרא דלא נעשה. משום דמחוסר פעולה. כהר"ן וח"מ הרמ"א הע"כ בפ"ג דגיטין מדקבע זמן לגירושין. ולא גרשה מיד. ש"מ דעדיין לא החליט בדעתו לגרשה מש"ה שפיר חיישינן שמא פייס. וגם רק בגוונא דהתם דלא מסר אח"כ הגט מידו לידה. או בשליח להולכה. משא"כ במסר אח"כ מידו לידה. אף בפייס בינתיים. הרי גם בבטל הגט חוזר ומגרשה בו. כרפ"ד דגיטין דל"ח. דעל כרחך ה"ט דדבור אחרון מבטל לדבור קמא כרפ"ג דקדושין דנ"ט. דגט נמי אינו כמעשה עד שעת נתינה. כתוס' שם גיטין דל"ב. וגם בבעל בינתיים. אינו רק כגט ישן. דכשר בדיעבד כסקמ"ח. ולפ"ז נ"ל בהתחייבה א"פ בק"ס לקבל גטה. ומשנשלח לה מסרבה מלקבל. דהרי לכופה כסקי"ט ובח"א לכופה לקבל. מנכין מן כתובתה כל ההוצאות וכח"מ סשס"ג באומר לאומן לעשות כלי ומסרב לקבלו. ואם נתרצת לאחר כמה שנים לקבלו ע"י שליח. ליכא משום מוקדם. דע"י שליח קלא אית ליה וכסק"ד. וגם אין חוששי' שמא פייס. רק במרהיב זמן דניכר אהבתו לה. וכמש"ל ת"ל. ומכ"ש במומרת או זינתה דמאוסה עליו. וכרסקי"ו דהרי לדור בכוונתה מה"ט: ולקושית הר"ן עמ"ש ספ"ז דגיטין. באומר נאמנת עלי שלא פייסתי. דאם הוא הימנה. לדידן אמאי מהימנה. נ"ל כתוס' גיטין דס"ד. בשלים דהימנו. דגם במשקר יהי' כאילו נעשה כמאמר השלים: ולאאמ"ו ע"ר זצוק"ל בספרו בית ישראל מה"ט באומר כנסי שע"ח זה. שני בחזר ואמר לה ה"ז גיטך כסקל"ו ס"ה ואטו באומר חוץ נפלוני צריך ליתן לה שנית כסקל"ז. דהתם מדהועיל נתינה קמא לאסרה לכהן. א"י לחזור ולומר רק בנתן לה שנית. וק"ל מ"ש מזרק דם שלא במקומו במזבח דכיון דאהני דכיפר בעלים [כרפ"ב התם] אינו מועיל ליתן שנית [מאותו דם] להתיר אכילתו כפי' ר"ב פ"ג דזבחים מ"ב. וצ"ל דהכא כיון דהו"ל ממש אותו גט דמעיקרא שאני. וכקמץ בשמאל דיחזור ויקמץ בימין כפ"א דמנחות מ"ב [אבו"ת ול"מ נ"ל דהתם כבר אהנו מעשיו לפסול הקרבן לאכילה. אינו חוזר זריקה שניי' להתירו לאכילה. משא"כ הכא בגט. כיון דלא אהנו מעשיו בנתינה קמא כלום. הו"ל כאילו עדיין לא נתנו לה כלל להכי חוזר ונותנו לה ומותרת על ידו]:

סקל"ו בנפל גט מידה קודם שקפלה ידיה. יחזור ויתן לה שנית. וצ"ל דגם בלא הסירה הטבעות ליכא משום חלילה בדיעבד כסי"ד. דשני גיטין יוכיח. דאין פסולין רק משום דאין ברירה. כסקכ"ט סי"ט [אבו"ת עי' כהס"ט קכ"ט ב"ש סקל"ח דכתב בשם הב"ח נמי טעמי' דחלילה] ואף דהתם במינו דאינו חוצץ כפ"א דבכורות ד"ט [הח"מ עי' מ"ש ת"ל ברמזי י"ד סקל"ח על הגליון שם ע"ש] עכ"פ הכא גט שני כשאינו כשר הו"ל כמבא"מ. [אבו"ת לכאורה ק"ל ממאי דאמרי' סוכה דל"ז ע"ב בדן לולבא בהושענא ונתרי טרפי דהושענא. דאפ"ה לא הוי חלילה דמין במינו אינו חוצץ. והרי טרפי לגבי הושענא כיון דטרפי לא חזי להושענא לפי דברי פ"ר הו"ל כמבא"מ. אמנם נ"ל כוונת פ"ר הכ"מ זצוק"ל דהכא גבי גט הרי אפילו אם היה מין במינו היה חוצץ. למשל כשהניחה רגלה תוך ידה. והניח גיטה על רגלה וודאי דלא הוי גט. דונתן בידה כתיב. אף דידה רשותה משמע. דוגמת מ"ש ברמזי י"ד סי' קל"ח על הגליון לענין טבילה דנמי אפי' מינה חוצץ. כקרלה שפתיה ע"ש. מכ"ש כשקלף פסול מפסיק בין ידה לגט הכשר כ"נ] וגם נ"ל כי"ס להפשיט ידיה בקבלת גטה. ולא לזקפן יחד. דשמא תהדק לגט בקמטי ידיה קודם שיסלק הבעל ידו. והו"ל כנטילה ולא כנתינה כסקל"ח ס"ה:

סק"מ מומר המגרש ע"י שליח. יעשהו תחילה שליח לקבלה. דשמא זכות היא לה וכספט"ו דיבמות. במזכה לה גט במקום יבם. ויחזור ויתנו שנית לאותו שליח בתורת שליח להולכה. דטוב הו"ל ס"ס דשמא זכות הוא לה ונתגרשה מיד בקבלה קמא. דטוב א"א לו למומר לבטלו. או שמא לא יבטל. משא"כ להולכה קודם לקבלה. שמא טוב שלא לה. וכשחוזר ליתנו לקבלה. קרא מכאן ומכאן. [דבזה בטל לשליחות קמא עכ"פ. ושליח קבלה לא הוי דהרי חוב היא לה] כאאמ"ו ע"ר הגזוק"ל בספרו בית ישראל: ובמומרת כש"כ שני בשליח להולכה. למסור לה כשתחזור לדת ישראל. והוא מותר לישא מיד. דמ"ש שמואל [גיטין דע"ח ב'] ואת לא תעביד עובדא עד דמטי גיטא לידה. זהו רק שלא להתיר להאשה: אמנם בשליח הולכה בעלמא. גם הבעל נאסר. עד שיגיע גט לידה. מדיש לבעל פירות עד שעת נתינה כסקכ"ז [אבו"ת ועכ"פ נלפע"ד דא"צ להודיע רק שימתין עד שעה שאפשר לבוא לידה. דהרי קיי"ל חזקה שליח עושה שליחותו. מיהו אפשר בזה"ז כיון שצריך דעתה לקבל. בכה"ג נ"א חזקה שליח ע"ש. דהך דנזיר דלא וקדים לי אשה פלונית דאסור מה"ט בכל הנשים שבעולם. קנסא הוא כמ"ש הר"ן ורמב"ן גיטין פ"ו דקע"ג ע"ש]: ונ"ל דבשעת הדחק אפ"ה אינו מותר. דלא דמי למומרת. דמומרת לא חיישינן שמא יפייס משום דמאוסה עליו וכזינתה רסקמ"ז:

סקמ"א אינו ראוי לשליחות. רק במומלא שער בזקנו. דאז וודאי הגדילו ב"ש בערוה. דתחתון ממהר לבוא כסכ"ד ופ"ו דנדה: ויתמנה השליח קודם כתיבה. וצ"ל לכתוב הרשאה רק כנוסח ב"ש. דאלו יכתוב כנוסחא אחרת. הו"ל כעדות שקר. מדלא נוהגין שיאמר הבעל כנוסחא אחרת רק כמפורש בנוסחא של ב"ש. וגם בנוסחא דב"ש יש השמטה באות נ"ב. דיכתוב כאות מ"ב. מיהו כשכתב כנוסחא אחרת. דהו"ל טעות בהרשאה. אם נודע דהמסדר ת"ח. כשר. כשו"ת עה"ג. מדלא נפסל טעות בהרשאה. רק משום חשש שמא המסדר עם הארץ. תדע מדכשר גם בנאבד כתב הרשאה כסכ"ד: וסופר ועדים פסולין לשליחות. מדאי"ל כלשון חז"ל בפנ"כ ובפנ"ח. מיהו גם אבי המגרש או אבי המגורשת נמי כשר לשליחות. דהא גם היא עצמה מביאה גטה למסור לשליח אחר בפני ב"ד והוא ימסור שוב לידה לגרשה שם כספ"ב דגיטין. ואי"ל הרי לא אליף אינם לשוי' לאביו לשליח כסל"ה התם בשהם. משא"כ בעשאו שליח בפירוש. תדע משני בנותיך לשני בני פ"א דקדושין ד"ז ע"ב דע"כ איירי התם בעשאו שליח בפירוש. דאל"כ אין רשות לאב רק לקדש בתו קטנה או נערה. אבל לא בנו אא"כ עשאו שליח [אבו"ת נ"מ מכבוד קדשו דע"ר הכ"מ שמעניק חמה כקומתו סו"א דממקומו הוא מוכרע. דהרי באחלוי אחלי' קמי' שפיר הוה שליח. כקידושין דמ"ס ב']:

סקמ"ג מהבא נ"ל דמשכח"ל שכשר מולידתו. ונעשה אח"כ ממזר למפרע מולידתו. בנתגרש' אמו ע"מ שלא תנשא לראובן [דלי"א הו"ל כריתות ולא דמי לע"מ שלא תשתי יין לעולם. כיון דהכא אפשר שיפסוק התנאי כשימות ראובן בחייה] ונשאת בדיעבד לשמעון והולידה ואח"כ מת שמעון ונשאת לראובן דגט קמא בטל למפרע. וכ"כ להיפך ע"מ שתנשא לראובן ונשאת לשמעון והולידה ממזר. וכשמת שמעון ונשאת לראובן נטהר הממזר למפרע. דאין אומרין דבינתיים הו"ל כספק א"א כפ"ז דגיטין דע"ג. עד שיתקיים התנאי. דהיינו רק בתנאי דאם. משא"כ בתנאי דע"מ חל מעכשיו כשיתקיים למפרע. כרסקמ"א וסל"ח ס"ו. וגם לרשב"א דלא תנשא עד שיתקיים התנאי אף בשב ואל תעשה. ואפי' בידה לקיים התנאי דשמא העריס לעבור כדי לקלקל נשואי שני כסט"ז. עכ"פ בדיעבד מודה. תדע מדלא נאסרה בעל מנת שלא תשתה יין כל ימי חייו כס"כ. מדיש אפשר למנוע היתר לאיסורה. משא"כ כל ימי חיי אשתו. אינו כריתות. דהרי אגידא בי' כל ימי חייה. או משכח"ל ממזר למפרע. בשקדשה ע"מ שירצה אבא וגהה למפרע. מלמדין לאב למחות: יש מקשים לרמב"ם. דע"מ שתחזיר לו הנייר גיטין ד"כ ע"ב דאינה מגורשת משום דאגיד בי' דלא כרש"י דס"ו דטעמא משום דאותיות פורחות. א"כ מה בעי אח"כ בין שיטה לשיטה מהו וסלקא בתיקו. [הרי בכה"ג נמי אגידא בי'] ותירץ אאמ"ו הגזוק"ל בספרו בית ישראל. דהרי ע"ק למה השמיט הרמב"ם אבעיא שניי' אע"כ לרמב"ם זהו עצמו אבעיי' שניי'. אם טעם דידא קמא כרש"י או כרמב"ם וא"מ אם כשר לאבעיי' שניי'. וא"כ לרמב"ם לשיטתו שפיר השמיט אבעיי' שניי' [דאזלינן לחומרא ופסול] ואדרבה לרש"י ק' דאי כטעמי'. למה סלקא בתיקו דהו"ל לחומרא. הרי באבעיי' ראשונה החליט הטעם משום אותיות פורחות ולא משום אגידא בי':

סקמ"ד אין טענת אונס בגיטין זהו רק בשכיח האונס קצת. [וכיון דלאו אתני א"א למטעון]. משא"כ בלא שכיח כלל. גם לבטל גט מהני. ובשכיח לגמרי. גם בממון לא מבטל מדלא אתני. ועח"מ סשל"א דרק בבא להוציא אמרי' דהו"ל להתנות. ופליגי בהתנה לתת ממון. ונתנו לו בע"כ. אם שני בהכי. מדצריך תקנת הלל. [חלשו בלשכה] או דימא הלל תיקן גם שלא בפניו. כמ"ש ת"ל בח"מ סק"כ. ועי' לעיל סי' מ"ב:

סקמ"ה אין לגרש בתנאי בזה"ז. רק לכהן. כדי שלא תתסר להחזירה. או לבקשת שכ"מ שלא תטרף דעתו. וא"ל בדיקה רק בנשתתק כסקכ"ח. ובנתנה מסכין לבטחון לחזור לכנסה אליו כשיתרפא. ועברה לכנסה לאחר. פליגי אם אינו רק כגלוי דעת. דלא מבטל גט למפרע. וכשו"ת אא"ז מהר"ס מלובלין זצ"ל:

סקנ"ד כאן מפירש אומת כופין לו לגרש. וק"ל להגהות מיימוני סוף הל' אישות. דאין כופין מומר לגרש. הרי מדאסורה להזדקק לו לא גרע מאין לו גבורה אנשים. ואת"ל דעכ"פ מגד עצמו חזי' לי'. להכי שאני. או בשמת כמרדכי ס"פ המגרש דכופין מומר לגרש. עכ"פ ק"ל בזה"ז למה א"כ גם באמרה דאי"ל גבורת אנשים אף דיש בזה העזה יותר מאינו יורה כחץ. כיון דבזה"ז שכיחא העזה. ואלו באמרה בפני בעלה גרשתני גם בזה"ז נאמנת כסי"ז. דא"י להעיז שקר במידי דידע בעל אם משקרת. וכ"ל דנדר יוכיח דאין פותחין בכבוד או"א מדא"י להחליף כי"ד סרכ"ח. אא"כ בנדר דבינו לאו"א דכבר החליף. כ"כ ה"נ מדהעיזה כבר לטעון כן לפני ב"ד [אבו"ת ר"ל משא"כ בגרשני בעלי אינו שעוה בטענה כן בפני ב"ד. רק בטענה כן בפני בעלה]. א"כ הכא דמתנגד לרוצה דיש להם גבורת אנשים שאני:

יבמות

סקנ"ה ערך נדלות קך. בשש ושבע הו"ל כפשוטות כח"מ סרל"ה ולחוך כא"ח סתר"ס. ובתשע ביאתו ביאה. ושתתעבר א"א עד שיהיה הוא בן י"ג כפ"ח דסנהדרין דמה"ט לבן סורר ומורה רק ג' חדשים. ובן י"ג מצטרפין אותו לעשרה אף בספק שהביא שערות. דבי"ג מסייע חזקה דרבא כדם דמ"ח. ובוודאי אין לו שערות הו"ל כקטן עד כ' שנה דאז הו"ל כסריס כסקע"ב כאן. והיינו ביש לו סימני סריס. ובאין לו סימני סריס הו"ל כקטן עד עבור רוב שנותיו כח"מ סל"ה. ובסימני סריס הו"ל כגדול למפרע משנה י"ג. ולא בשערות [ר"ל בשנולדו לו שערות אחר שנת י"ג אין אומרין שיהי' גדול למפרע כיבמות ד"פ]. ונקיבה בת ג' הוי ביאתה ביאה כפ"א דכתובות. ובת י"א חזיא להתעבר כיבמות די"ב. ולעונשין צריכה להיות בת י"ב עם ב' שערות. דבינה קודמת לה מן לו. ממ"ד ויבן ד' את הצלע כפ"ה דנדה דמ"ה ע"ב. ומסוף שנת י"ב עד ששה חדשים נקראת נערה. ואח"כ בוגרת ספ"ו דנדה. ובערות תוך הפרק דהיינו לה תוך שנת י"ב. ולו תוך שנת י"ג שומא הוי. כאילו נתהווה לפני הפרק:

סקנ"ו שמ"ד אשר הלך ביבמה. פרט לאיילונית שאינה יולדת. מיהו רק באיילונית דמסוגה בגופה. אבל לא זקנה ועקרה. דמותרות להתייבם בזקינה. מדהו"ל שעת הכושר. ובעקרה מדיש לה רפואה כפ"ח דיבמות מ"ד בסמים: נ"ל בזה"ז דאי נגרשה בע"כ. אפי' אמר יש לי בנים. אינה מותרת בלא חליצה. דליכא מגו דגרשה. דשמא לא תתרצה בגירושין אפי' לטובתה. דטב למיתב טן דו מלמיתב ארמלא. וכספע"ו דיבמות במזכה לה גט במקום יבם. ואי"ל דעכ"פ איכא מגו דגרשה על תנאי אם ימות. אעפ"כ איכא טן דו מדנאסר להתייחד עמה כסקמ"ח. ומכ"ש באנוסה. [ר"ל אונס שחייב לנשאה. אם נשאה וגרשה, שכ"מ א"כ לומר יש לי בנים לפטרה מחליצה] דלא מהימן במגו דגרשה. דאסור לגרשה בע"כ. ואף דדיעבד מגורשת גם לרבא תמורה ד"ד. מדלקי כהן בגרשה משום דא"י להחזירה. עכ"פ הוי המגו גרוע להתרצות למלקות משום טובה דידה. אמנם יש לומר מדבאמת לא גרשה. עכ"פ מצטרף למגו. מדחזי לגרשה עכ"פ מגד עצמו. לולא האיסור מגד ד"א. וכמערב ברגליו מיו"ט לשבת בעירובין פרק ג' דל"א. דמהני במגו די"ל שביתתי במקומי מע"ט לולא איסור הכנה. ול"ע [ור"ל דהתם אין הטעם משום דנאמן במגו כי הכא]:

סקנ"ז למהר"י ברין באחיו מומר וכדומה דא"א בחליצה. יקדשה בתנאי ככל דיני תנאי כסל"ח. שיאמר. אם אשאיר זרע קיימא לפטרך מיבם. הרי את מקודשת לי. בטבעת זו כדת משה וישראל. ובלא אשאיר ז"ק לפטרך מיבם לא התקדש לי. ואח"כ ישים טבעת באצבעה. והקשה רבינו בערש זצ"ל להמ"מ פ"א מהל' אישות. דגם בבעל פנויה הו"ל כזונה מדרבנן א"כ בתנאי הנ"ל ניחוש שמא בשום ביאה יפייסה שתתרצה להתקדש לו שנית. בלי שום תנאי כדי להנצל מאיסור דרבנן. וכ"ל דנהי דעדי יחוד כעדי ביאה. וגם בא"י שנתייחדו. טפי מתלתין יומין לא מוקי אינש אנפשי' כסס"ח. הכא כעדים בקדושין סמ"ב. עכ"פ [כיון שהתנה בפירוש] הרי אין העדים יודעין שחזר מתנאי קמא [וכח"מ סרמ"ד ור"ן הנ"ל]. וגם המ"מ לא איירי בדרך אישות בתנאי [אבו"ת ר"ל כיון שכך תקנו חכמים ע"כ דעשה דפו"ר דוחה ל"ת דרבנן והותר לגמרי. ולמה את"כ יחזור בו כנלפע"ד פשוט כמוני]:

סקנ"ח א"נ מת אחי ליבם אשתו. דגרע מע"א דעלמא שאמר מת בעלה ונשאה. דהתם אינו נוגע בשעת עדות כסי"ז וסכ"א. משא"כ הכא מדא"א להנשא רק לו. הו"ל כנוגע בעדות בשעת עדותו. וכ"כ בע"א שמת יבם נמי א"נ מדליכא חומרא לא דייקא ומנסבא. ולאאמ"ו ע"ר הגזצוק"ל בספרו בית ישראל ממ"ש פ"י דיבמות דנ"ד. דה"כ דמתה אשתו לישא אחותה מה"ט מדאפשר באחרת. א"כ בזה"ז דא"א לישא אחרת. מותר דנאמן:

סקנ"ט בזה"ז לא ישא עד שחלץ ליבמתו. אא"כ במשודכת כבר כס"ה: וביבם קטן אין לה מזונות. דמשמיס קנסוה כסק"ם ס"ג: ובמתה קודם חליצה פליגי אם יירשה כסק"ם וסקס"ה: ובהפילה אחר חליצ' הו"ל חליצ' פסול' לחלוץ מכל האחין [חוץ מאותו שחלצה אותו כבר. דמזה א"ל לחלוץ שוב. כסי' קס"ד]: כל יבמה לא תחלוץ רק אחר צ' יום חוץ מיום מיתת הבעל ויום החליצה. וה"ה בית יבם לא תנשא רק אחר צ' יום כנ"ל ממיתתו [כסקס"ד]: ורק האח שחלץ אסור בקרובות הנולרי' ושאר האחים מותרים. משא"כ במתה היבמה. כל האחים אסורים בקרובותי' דזיקה בכדי לא פקעה: ולב"ש בסקס"ה הקניין והחרם בשטר חליצה. קניין דברים הוא. וגם בנשבע הו"ל כנשבע לבטל את המצוה. די"ל קים לי כמ"ד דמצות יבום קודם. והקשה בשבות יעקב הרי מדנשאת לאחיו ע"י שטר זה הו"ל כערב בשעת מתן מעות דא"צ קניין כח"מ סקכ"ט. וכ"ל דלק"מ. דא"כ בפסיקה דרב גידל סנ"א נמי יתחייב לעולם מה"ט מדנתקדשה לזה ע"י הפסיקה. אע"כ ערב בשעת מתן מעות שאני. דודאי נתחייבו. משא"כ הכא ספק שמא תמות היא בחייו: אק"ל למה הו"ל כנשבע לבטל את המצוה. הרי ברצונו תליא ממ"ד והיה אם לא יחפוץ לקחתה. וכי"ד סרל"ט ס"ז. בנשבע לחלוץ דחלה שבועתו מה"ט. ואת"ל התם בנשבע אחר נפילתה לחלוץ עכ"פ הרי קודם נפילתה עדיין לא חל מצוה. דאינו כנשבע ממצה ומסוכה קודם יו"ט דלא חל שבועה. דהתם ודאי יתחייב לבסוף. [אבו"ת ת"ש סוכה דמי לאו כרי שיתחייב לבסוף. דהרי הולכי דרכים ביום ובלילה פטורים מסוכה בין ביום ובין בלילה [כסוכה כ"ו א']. ואפ"ה אין שבועה חלה עליו כי"ד רל"ט]: ועק"ל למה פליגי במתה אם יורשה הרי כיון דאינו יכול ליבמה. מ"ש מהפילה: [אבו"ת נ"ל דכוונת ע"ר זצוק"ל דמ"ש מספק הפילה [לעיל קנ"ו ס"ד] שאינה יורשה כי"א בסי' ק"ס ס"ו כהג"ה]. ואת"ל התם איסור דאורייתא. עכ"פ הרי הוא ספק יורש. וקרובי' וודאי ואין ספק מוציא מידי וודאי. דמ"ש פ"ד דיבמות מ"ג דנל"ב בחזקת יבם התם בזוהר ליבמה. ול"ע. [אבו"ת נ"ל דכוונת ע"ר זצוק"ל. אמאי דאמרי' בסי' ק"ס ס"ז דלי"א יורשה אף שמספק אינו רשאי ליבמה. הרי הוא ספק יורש והקרובים וודאי יורשין. דאן יורשין ודאין בדליכא יבם. והיכא ספק יורש אפילו בדליתנהו. ודו"ק]. ולשבות יעקב ח"ב כופין לאחיו ליתן שטר חליצה. כמו דכופין לשחרר לחצי עבד. מדנתעכב להנשא כפ"ד דגיטין מ"ה. וק"ל דהכא שאני. דבחצי עבד אין תקנה אחרת. משא"כ הכא יש תקנה לקדשה על תנאי כמהר"י ברין סקנ"ז. או שיבא עניי' ערומה דיש לה לסמוך על רוב נשים מתעברות כרפע"ז דיבמות. ולא הוה כזה נהנה וזה לא חסר כח"מ שס"ג ס"ו. ביוכל להרויח מידי [אבו"ת ר"ל דאי"ל דמש"ה כופין להאח ליתן שטח"ל דהו"ל כזה נהנה וזל"ח. דהכא שאני שיוכל להרויח לבסוף ע"י מניעתו מליתן שטח"ל השתא] כהם רסקע"ד לומר מעלינא לך כנכסי דבר מריון עד שיפייסו בשליש עשרו. דכ"כ מצינו בהדור מלוה עד שליש ב"ק ד"ט: ולרבינו חות יאיר. באחיו קטן לא מהני שטר בטחון שנתן אבי החתן. כנ"ש. דבמכרב קטן כשהגדיל. גם אביו פטור כאונס כס"כ ס"ו. רק ישלים אבי החתן ממונא סתם בתנאי [להחזיר כשיתרצה בנו] דכגבוי דמי. כב"ש סנ"ג:

סקס"ט חליצה הוא ברגל ימין. בעומד מכוון נגד הקורא. דבאיזה רגל שיפסיע תחלה. הוא הימין. דאם אינו מכוון נגד הקורא דרכו להתחיל לפסוע באותו רגל המרוחק טפי. מ"כ: ומ"ש בחולצה בימין במנעל של שמאל. היינו דיש מדינות דסנדליהן מסופשות בראשיהם לפי גובה האצבעות. ובאגודל בולט טפי. דבזה ניכר איזה של שמאל מ"כ: ובספק איזה רגל של ימין. יחלוץ בשני רגליו. ולא רקיקה וקריאה אחר שני החליצות. כשבות יעקב ח"א. וכ"ל דה"ט דשמא מקמא לאו כלום. וברקיקה קודם חליצה שני' לפני יבם הו"ל כחליצה פסולה דצריך לחזור על כל האחים. ולפ"ז כשאין רק אח אחד. ליכא למיחש: וביד של אשה א"צ ימין דוקא. דבאשה שהיא אטרה יד שני בימין כל אדם. ומדשרי לחלוץ בנדה כסקס"ד ס"ד. ע"כ ה"ט. דא"א כל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה. כיבמות דכ"ז רק באיסור אחוה. תדע מדחולץ בזה"ז גם ביש לו אשה [וכ"כ ככה"ג פ"ג דסנהדרין מ"א דאפ"ג דאינו מיבם עכ"פ חולץ]. ומכ"ש דשרי לגרש אשתו בנדתה. דנגיעה [וזריקה] ליד אשתו בנדתה חומרא בעלמא. כתוס' פ"א דשבת די"ג ע"א. ומכ"ש דבגט ליכא קרבות וחיבה: וחליצה מוטעת כשירה אבל לא חליצה מעושה: בספק ערוה לבעל. יחלוץ כסקע"ג. ותמיה דפשיטא וממ"נ התייבם. ולאאמ"ו ע"ר זצוק"ל בס' בית ישראל. מיירי בקדש אחת משתי אחיות. וא"י איזה. דהו"ל ספק אחות זקוקה (כפ"ד דיבמות דמ"ה):

סוטה

סק"ע אין מחילה לקינוי. גם בקינא בפ"ע אחר סתירה: ובאבר שראה בזנותה. א"י לחזור אפילו באמתלא כס"י: והקשה ב"ש. מה נ"מ בזה"ז במה דאמרי' דע"א שנטמאת הו"ל כב' עדים. אחר קנוי וסתירה. הרי בלא"ה נאסרה בקנוי וסתירה. ותירץ אאמ"ו ע"ר הגאון זצוק"ל בספרו בית ישראל דבקנוי וסתירה אין כופין לבעל לגרשה. רק בע"א דטומאה כופין: ולי בנו ותלמידו נראה דה"ט. דבקנוי וסתירה רק אומדנא דרבנן: תדע. מדפטור ממיתה באומדנא. כמעשה דאבא חלפתא סנהד' ד"פ. ואלו רצון בעל בעינן מדאורייתא: וגם מדתנן פ"ד דסוטה מ"ב כשאין בעל רוצה להשקותה. משמע דאסור לדור עמה [אבו"ת נ"ל כוונת ע"ר הגזצוק"ל דאף דמהתם לכאורה משמע דכשאין משקה אותה צריך לגרשה מדאמר לא נוטלת כתובה. י"ל דהתם מיירי כשרוצה לגרשה. מדאסור לדור עמה]: נשלם ת"ל בשנת הקפד לפ"ק וחס"ד להולדי. הודה לה' כ"ע כל"ח:

ותשלם ההעתקה בעוד שלא נשלם שנת גויעת ע"ר הגאון אאמ"ו זצוק"ל והכ"מ. יום ה' ס"ז מרחשון וחסדו לעולם על יראיו הקפ"ז לפ"ק. והועתק. מלב נשבר ונדכה. ויד רותת ונוטה. על מצות משה מעי הסהרי בלגינא. וקים קים קרא. כי השולחני אין עודו אתנו. כי עלה אל אלהים תנצב"ה והכ"מ. בנו ותלמידו. הק' ישראל ליפשיץ:

חדושים מלוקטים מספר זרע יצחק

מהרב הגאון החסיד המפורסם המקובל מוהר"ר יצחק חיות זצ"ל אב"ד ור"מ דק"ק סקאליא.

מסכת נזיר

פרק ד מ"א מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני. כתב הר"ב והוא שהתפיסו כולן בכדי דיבור. ובגמרא יתיב ר"ל וקאמר והוא שהתפיסו כולן בכ"ד וכמה כ"ד כדי שאילת שלום תלמיד לרב שיאמר שלום עליך רבי וכתבו התוס' דלפ"ז יכולין רק ג' לתפוס אמ"ל רבי תו לא שבקת רווחא לתלמידא ופי' שם התוס' דאף ד' מהני ולא יותר ע"ש וקאמר בגמרא לימא מסייע ליה מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ואני ותו לא ומשני אסו תנא כרוכלא וכו' וליתני הדא ואני ומשני משום דקתני האחרון יותר וכולם אסורים מכלל דאיכא אמצעי ואם הותר האמצעי ממנו ואילך מותר והראשון אסור וכתבו התוס' ד"ה לימא מסייע ליה ונר"ל לא קשה ליתני ג' ואני דנר"ל לא איצטריך למיתני רק ב' ואני לאשמעינן אפי' דהאמצעי הפסיק בין קמא לג' מהני וה"ה לעוד ואני דמ"מ שניהם עומדים תוך כדי דיבור אבל לר' יהודה נשיאה אם איתא דרביעי נמי נתפס ה"ל לאשמועינן דא"נ תוך כ"ד עכ"ל. ק"ק לפ"ז מאי הקשה לר' יהודה וליתנא חדא דלנוה נמי לאשמעינן אע"ג דמפסיק האמצעי בין א' לב' נמי מהני כמו לר"ל ונ"ל דבשלמא לר"ל דסובר דווקא תוך כדי דיבור שפיר האי רבותא דאע"ג דמפסיק בהאי תוך כדי דבור האמצעי אפ"ה מהני אבל לר"י נשיאה דסובר א"נ תוך כ"ד דאפילו לאחר כ"ד מהני וא"כ כש"כ הוא כשמפסיק אחר דמהני לא אחרון דלא הי' יכול לדבר תוך כ"ד כיון שהפסיק אחר אבל אם לא הפסיק הי' ה"א דלא יהא מהני לאחר כ"ד דלמה לא אמר מיד לדיבור הראשון וא"כ שפיר הקשה לרב"י לתני חדא ודו"ק:

פרק ט מ"ג המוצא מת בתחלה. כתב הר"ב שלא הי' ידוע שם קבר והיינו דאמרינן בגמרא המוצא ולא מצוי וכמה פירושים איכא על זה והר"ב סתם דבריו ופי' מצוי ידוע ועל ידוע יש כמה פירושים או דידוע שנקבר שם מת לעולם ולא לפי שעה ומת זה אסור לפנות אף א' אף ג' כדאמרי' בפ' נגמר הדין וכן פי' בתוי"ט דלא מצוי שאם הי' ידוע דלשם קבורה נקבר שם אסור לפנותו. אבל ע"ז איכא לגמגם דלא הוה דומי' דאחרים מושכב ולא יושב וכן פרט להרוג דמשמע דאתי למעוטי שאין להם תפוסה רק נוטלין בלא תפוסה ועיין במס' בבא בתרא ד' ק"א ע"ב בתוס' ד"ה המוצא ע"ש וגם יש לפרש ידוע שידוע שנקבר שם אבל אינו ידוע אי נקבר לעולם רק לפי שעה וע"ז אמרו נוטלו את תפיסתו רק בשלשה מתים אמרינן בגמרא דדוקא שלשה תחלה או שלשה ידועין דבשם הוה שכונת קברות אבל אם היה אחד תחלה וב' ידועין או ב' תחלה וא' ידוע אין להם שכונת קברות ונוטלין תפוסתן דהכי הלכתא גמירי לה למשה מסיני וקאי המיעוט דמלא ולא מצוי אסיפא לשלשה ה"ז שכונת קברות אבל זה דוחק דהמיעוט יהא קאי אסיפא ולא ארישא ור"י פי' פרט למצוי דידוע של ישראל הוא אז בכל ענין יש לו תפיסה וגם על זה הקשו התוס' דלא הוי דומיא דאחרים מושכב ולא יושב כו' ועוד דמאי אשמועינן כו' ע"ש ונ"ל הואיל דכולי' קשטא נהלכתא הא דתני במתני' מוצא פרט למצוי בא למעט כולן ורישא ממעט כל הדינים השייכים לרישא במת אחד וסיפא דמיירי בג' ממעט הדינים השייכים לג' וק"ל: שם בודק הימנו ולהלן עשרים אמה. כתב הר"ב וצריך לבדוק מלמעלה ולמטה עשרים אמה דהיינו ארבעים אמה כו'. וכתב בתוס' יו"ט וז"ל ותנא לשון קצרה נקט והוא דוחק ונ"ל דאי' במסכת אהלות פט"ז מ"ד הבודק בודק אמה ומניח אמה אינו בודק רק עשרה אמות והאיך קתני כ' אמה אלא ודאי דכוונת התנא שצריך לבדוק מ' אמות וכשמניח אמה אחת הוי רק כ' אמות ואם כן לאו לשון קצרה הוא שזה מפורש בסיפא שמניח אמה ודו"ק:

מסכת סוטה

פרק א מ"א ע"פ עד אחד רבי יהושע אומר מקנא לה ע"פ שנים ומשקה לה ע"פ שנים. כתב הר"ב והלכה כר"י ואע"פ כן אמרינן בגמרא דבזמן הזה לא לימא איניש לביתיה אפילו בינו לבינה אל תסתרי עם איש פלוני שמא נחוש לדברי רבי יוסי ב"ר יהודה דאמר מקנא אדם לאשתו על פי עד אחד או על פי עצמו ואם נסתרה אחר שקנא לה בינו לבינה נאסרה עליו עולמות דזמן הזה שאין שם מי סמרים עכ"ל. ובתוי"ט הקשה אמאי אמרינן בזמן הזה הרי אפילו בזמן שבית המקדש קיים אינו יכול להשקותה אף לר"י בר"י אלא אם כן נסתרה על פי שנים ושמא תסתרה על פי אחד ע"ש. ונ"ל דלא קשה מידי על פי דאמרו חז"ל אם ראה תראה אמרה חנה אם לא תראה אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי כו' הרי דמהני המי המרים אף אם עשתה בכוונה ולפ"ז בזמן שבית המקדש קיים אין לחוש דתאסרה עליו איסור עולם אף אם תסתתר שלא בעדים דתלך עוד ותסתתר בפני עדים ותעשה זאת בכוונה כדי שלא תיאסר על בעלה ויתנו לה מים מאררים ויבדקו אדאידנא ואדלעבר ותשתרי לבעלה מה שאין כן בזמן הזה ליכא תקנה זו ודו"ק: שם מי גדול ממשה כו' כתב בתוי"ט הואיל והוא גדול מכל ישראל הוצרך להתעסק בו מי שגדול ממנו דהיינו הקדוש ברוך הוא וזה כוונת המדרש ילקוט פ' ואתחנן רב לך יותר טוב לך שאתה נקבר כאן על ידי ואם תמות בא"י תקבר ע"י אדם וניחא בזה שמשה ביקש לכנוס לא"י ויהיה תלמיד ליהושע ואם כן בא"י יהיה יהושע גדול ממנו ויוקבר ע"י הקב"ה בחו"ל וק"ל: מ"ה ר"ע אומר אמן שלא נטמאתי אמן שלא אטמא פי' הר"ב שאם תטמא לאחר זמן מים מערערין אותה והוא מגמרא תניא לא כשאמר ר' מאיר אמן שלא אטמא שהמים עכשיו בודקים אותה על מה שתזנה לעתיד אלא שאם תזנה לעתיד המים שבתוכה יתעוררו ויבדקו אותה בעת שתחטא ובזה יש לפרש מ"ש בקרא פרשת תשא וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם פרש"י ביום פקדי כשאפקוד עליהם עוונותיהם וכו' ויש ליתן טעם הלא רש"י כתב לעיל מיניה בג' מיתות נידונו. עדים והתראה בסייף עדים בלא התראה במגפה לא עדים ולא התראה בהדרוקן שבדקן כסוטות ואם כן מצינו שנענשו שלש ואם כן למה יהא חטא זה שמור לדורות ובמדרש איתא שאפילו הרהור בלבו בהדרוקן כסוטה ואם כן כבר נענשו אף על הרהור ועפ"י הנ"ל ניחא דמאחר דכל ישראל שתו כאן מים המאררים כמ"ש בפרשת עקב ואשליך את עפרו אל הנחל וגו' וזה שתו כל ישראל אף מי שלא חטא כלל מ"מ היו המים בקרבו ואם יחטא לעתיד המים יתעוררו בו ויבדקו אותו וז"ש וביום פקדי על ע"ז שיעבדו אז יתעוררו המים וימותו מעפר העגל וז"ש ופקדתי עליהם חטאתם זה שעשו וק"ל:

פרק ג מ"ח האיש נסקל ערום. כתב הר"ב דכתיב ורגמו אותו כו' וז"ל הגמרא האיש נסקל ערום כו' מ"ט דכתיב ורגמו אותו מאי אותו אי נימא אותו ולא אותה והכתיב והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא אלא אותו בלא כסותו ולא אותה בלא כסותה וז"ל רש"י אילימא אותו ולא אותה והא כתיב גבי נערה המאורסה והוצאת את שניהם וסקלתם אותם וכו' ולכאורה תמוה מדוע מביא רש"י פסוק אחר דאצל נערה המאורסה ובגמרא מביא פסוק דגבי ע"ז ונראה לי דקשה לרש"י מאי קא קשיא ליה מקרא והוצאת את האיש או את האשה דגבי עכו"ם דלמא שאני לן בין עכו"ם למקלל וגזירת הכתוב הוא דגבי עכו"ם יסקלו שניהם ולא גבי מקלל רק מיעוט אותו ולא אותה לזה מביא רש"י דגם בנערה המאורסה כתיב שניהם ואם כן ליכא למימר דאותו מיעוט ולא אותה דקשי' למ"ל המיעוט דממילא ידעינן ולא אותה בסקילה דליכא למילף מע"ז דהוי ע"ז ונערה המאורסה שני כתובין ואין מלמדים אלא אותו בא ללמד אותו בלא כסותו וא"ת השתא מנ"ל בשאר עבירות כגון חילול שבת וכישוף וכיוצא בהם דאשה נסקלת דאין למילף מהני תרי דהוי ב"כ וי"ל דהשתא לפי האמת לא הוי ב' כתובים דצריך למכתב ללמד על ורגמו אותו דפירושו אותו בלא כסותו ומצרך צריכי ושפיר ילפינן מינייהו וק"ל:

פרק ט מט"ו בעיקבות משיחא חוצפא יסגא. כתב התוי"ט בשם רש"י בסוף הגלות לפני ביאת המשיח והטעם נ"ל דאיתא במדרש אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שעלו במחשבה להבראות וצריך להבין מה שאמר שעלו במחשבה משמע שעדיין לא נבראו ואי קאי אנשמות שבחדר הגוף אלו הלא כבר נבראו וי"ל ע"פ דאיתא במדרש דבר צוה לאלף דור דהתורה היה ראוי ליתן אחר אלף דור והיא ניתנה אחר כ"ו דורות מאדם ועד משה דהעולם הי' ראוי להבראות התקי"ד דורות קודם אלא בראה הקב"ה שיהיו רשעים גמורים לכן לא בראם שנאמר אשר קומטו בלא עת ושתלן בכל דור ודור והן הן עזי פנים שבדור וז"ש אין בן דוד בא עד שיכלו הנשמות שעלו במחשבה להבראות ר"ל אותן התתקי"ד דורות שיהיו בכל דור ודור וז"ש בעיקבות דמשיחא דצריכין להבראות כל אותן הנשמות שעלו במחשבה והן עזי פנים שבדור ולכן חוצפא יסגא וק"ל:

מסכת גיטין

פרק ה מ"ג ולשבח קרקעות. כתב הר"ב שהשביחה הלוקח ומסיק בגמרא דב"ב דף קנ"ד דאינו טורף ממנו רק חצי השבח דלגבי השבח מגיע גם ללוקח חלק בעד החוב שנטרף ממנו השדה דהוי זה השבח כמו לוה ולוה וקנה אחר כך דמשתעבד לשניהם ויחלוקו עכ"ל. והקשה בש"ך סי' קי"ד א"כ למה גובה הלוקח כל הקרן ממשועבדים כיון שכבר לקח על חלקו חצי שבח יגבה זה החצי שבח מן הקרן ויגבה ההפרש מבנ"ח ע"ש שהאריך בזה. ולי נראה דאפילו יגבה חצי שבח על הקרן אפ"ה חוזר וגובה זה החצי שבח שנחסר מהקרן ממשועבדים דהא הטעם דאינו גובה שבח רק מב"ח הוא משום שאין דמיו קצובים אבל בשבח שלקח על הקרן או עד הקרן יש לו קצבה וגובה ממשועבדים ואפילו למאן דאמר שאין כתובים מ"מ זה השבח שמנכה לו מקרן במעשה ב"ד יש לו קול וככתובים דמיא ודו"ק: מ"ח כהן קורא ראשון. כתב הר"ב ואם אין שם כהן נתפרדה החבילה ולא יקרא לוי שני אלא לפי חשיבותו א"ד לא יקרא לוי בתורה כלל. ולפירוש ראשון יל"ד הא דאמרינן בכתובות דף כ"ה ההוא דאתי לקמיה דרבי אמי א"ל מוחזקני בזה שהוא כהן א"ל מה ראית א"ל שקרא ראשון בביהכ"נ בחזקת שהוא כהן או בחזקת שהוא גדול שקרא אחריו לוי והעלוהו ר' אמי כו' עכ"ל. ולפי' הראשון שכתב הר"ב ולא יקרא לוי שני אלא לפי חשיבותו וא"כ מאי מספי שקרא אחריו לוי הא מותר לקרות לוי אחריו אם הלוי הוא חשוב. וצ"ל כמ"ש התוס' שם דיש לפרש שקרא אחריו לוי קטן מישראל שקרא אחריו של לוי וק"ל.

סדר זרע יצחק נשים

פרק ו מ"ב וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה. כתב הר"ב אפילו בקבלת אביה דכתיב ושלחה מי שמשלחה ואינה חוזרת והתוס' כתבו בשם הירושלמי דמקבלת ע"י אביה מפני שאביה משמרה ואף שיש עוד טעם משום גרירה כתבו התוס' בזה אינו שייך רק בגדולה והיא שוטה משום שיש לה תאוה ובני אדם להוטים אחרי' אבל בקטנה לית לה תאות נשים אין לחוש כלל ומתגרשת ע"י אביה ע"כ. ולפ"ז א"ש הגרסא משניות דאו היא אינה ברשות אביה ואינה מתגרשת אבל כשהיא ברשות אביה מתגרשת ע"י אביה דהוא נשמרת. אבל רש"י לא גרס משניות דסובר שאף ע"י אביה אינה מתגרשת אף דלא' נישאת והיא ברשות אביה אינה מתגרשת כלל וק"ל:

פרק ח מ"ב קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת. כתב הר"ב כל שהיא יכולה לשמרו והוא אינו יכול לשומרו זהו קרוב לו ביבמות פ"ג מ"ח פי' הר"ב דתלוי בד' אמות והוא שני אוקמתות בגמרא והקשה בתוי"ט למה כתב כאן פי' זה ושם פי' אחר. ונ"ל דכאן תני שלשה בבות קרוב לה מגורשת. קרוב לו אינה מגורשת. מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת. והנה לאתי פירושא דתלוי בד' אמות קשה למה אמר קרוב לו שהוא בד' אמות שלו אפילו לא היה בד' אמות שלו רק שלא יהיה בד' אמות שלה נמי אינה מגורשת והכי הל"ל אינה קרוב לה אינה מגורשת אף שנמי אינה קרוב לו. לזה כתב הר"ב דתלוי בשמירה ונ"ל בבא דקרוב לו פי' דהוא יכול לשמרו דאם גם הוא אינו יכול לשמרו א"כ הוי שניהם אינם יכולים לשמרו והוי מגורשת ואינה מגורשת. אבל ביבמות דלא הני שבבא דקרוב לו אינה מקודשת לזה פי' דתלוי בד' אמות וק"ל. וא"ל למה אמר ספק קרוב לו ספק קרוב לה הכי הל"ל ספק אינה קרוב לה וגם אינה קרוב לו אפ"ה הוי ספק וי"ל דה"א אם היה ספק אם קרוב לו דהיינו בד' אמות שלו בוודאי לא הוי קדושין לזה תני ספק קרוב לו אפ"ה הוי ספק קידושין וק"ל:

פרק ט מ"י ב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר שנא' כי מצא בה ערות דבר. מקשים העולם א"כ למה כתבה התורה דגרושה אסורה לכהנים הלא לא יגרשנה אא"כ זנתה תחלה וא"כ הוי זונה ואסורה לכהונה מכח זונה ולמה לי גרושה. ונ"ל דאי לא הוי כתיב גרושה רק זונה וחללה ה"א דדוקא אם היא זונה וחללה אסורה לכהונה אבל אם היא זונה או חללה מותרת לכהן לכן כתיב גרושה והשתא ליכא למימר דדוקא שלשתן ביחד אסור דהיינו זונה וחללה וגרושה לא יקחו אבל אם היא רק אחד מותרת א"כ לכתוב רק חללה וגרושה אסורה ואלו השתים הוי ג"כ זונה דהא אסור לגרש אם לא שהיא זונה ונ"ל זונה הלא ודאי דאתי לסורות דזונה לבד ג"כ אסורה א"כ ע"כ פי' דקרא או זונה או חללה או גרושה וק"ל:

מסכת קידושין

פרק א מ"א האשה. כתב התוי"ט הכא תנא בה"א וכו' ובתוס' כתבו משום דקאי אקרא כי יקח איש אשה תנא האשה הידוע ע"כ. ואין להקשות לפ"ז למה הוצרך בגמרא משום דקבעי למיתני כסף וכסף מנלן גמר קיחה קיחה וכו' הל"ל בקצרה משום דתנא אקרא קאי דכתיב כי יקח איש אשה וקיחה אקרי קנין די"ל דמייתי ליה משום התי' השני דקאמר א"כ דשדות בכסף יקנו דכסף איקרי קנין וק"ל: **שם** בכסף כתב בתוס' יו"ט בשם הר"ן הא דהתחיל בכסף משום דרוב הקנינים וכו' ע"כ. והא דקשי' להם אמאי דהתחיל בכסף י"ל דסברא נותן דליתני ביאה ברישא משום דתני שלש דרכים לשון נקבה ולא תני שלשה דברים לשון זכר ומסיק בגמרא משום דתני ביאה דאיקרי דרך והני תרתי כסף ושטר תני אגב ביאה ואם כן ה"ל למיתני ביאה ברישא וק"ל: מ"ז וכל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבים ונשים פטורים וכל מצוה עשה שלא הזמן גרמא אחד אנשים ואחד נשים חייבים. כתב הרע"ב מ"ע שהזמ"ג שופר סוכה לולב ציצית שלא הזמן גרמא כגון מזוזה מעקה אבדה ושילוח הקן והני תרי כללי לאו דוקא כדקיי"ל דאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ שהרי כו' והוא בגמרא ד' ל"ד ע"א ויליף מתפילין ותפילין מת"ת פרש"י דאתקוש להדדי ושננתם לבניך וכתיב בתריה וקשרתם לאות וכריך ונקיש תפילין למזוזה תפילין לת"ת איתקש בין בפ' ראשונה בין בפ' שניה תפילין למזוזה בפרשה שניה לא איתקש שת"ת מפסיק ביניהם. וי"ל דה"ל לאקדומי גם בפרשה ראשונה תפילין לתורה דלא טעה כקושית הגמרא ונ"ל דהנה פרשה ראשונה נאמרה בלשון יחיד ופרשה שניה נאמרה בלשון רבים ואיתא בכמה דוכתי בש"ס דמצוה דיחיד עדיף מתורה דיחיד ומבטלין התורה לקיים המצוה דכתיב עת לעשות לה' וז המצוה הפרו תורתיך אבל תורה דרבים עדיפא ממצוה דרבים וכדאיתא ריש מס' מגילה דעבודה דיחיד עדיף מתורה דיחיד אבל תורה דרבים עדיף מעבודה דרבים שנאמר עתה באתי. והנה הכלל דהמאוחר דוחה המוקדם כמו שאיתא בגמרא יכול אמר לו אביו חלל שבת יכול ישמע לו תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו נמצא שבת המאוחר דוחה כיבוד אב ואם המוקדם ואם כן בפרשה ראשונה דנכתב בלשון יחיד נהפך כתב תורה והדר תפילין כדי שידחה תפילין המאוחר את תורה דיחיד הקודם לו משא"כ בפרשה שניה דמשתעי ברבים כתב תפילין והדר תורה דתורה דוחה לתפילין ודו"ק:

פרק ג מי"ב וכל מי שאין לה עליו קידושין כו' הולד ממזר. כתב הר"ב דכתיב לא יקח איש את אשת אביו וסמיך ליה לא יבא ממזר וכו' עכ"ל. וחסר בדברי הר"ב תי' וגומר דהא אשת אב מיתת ב"ד הוא רק הלימוד הוא מסיפא דקרא ולא יגלה כנף אביו ומוקמינן ליה ביבמות בשומרת יבם של אביו דהיא אשת אחי אביו דהוא בכרת וע"ז קאמר וסמיך ליה לא יבוא ממזר ללמד דיש ממזר מחייבי כריתות וק"ל:

פרק ד מ"א עשרה יוחסין עלו מבבל. כתב הר"ב שהפריש עזרא כל הפסולים שהיו בבבל והוליכן עמו כדי שלא יתערבו עם המיוחסין מאחר שאין שם ב"ד ע"כ. ולא בזה דלא תקשה א"כ יתערבו בא"י לכ"א דבא"י איכא ב"ד סנהדרין שיושבין בלשכת הגזית ובודקין את הכהנים וזאת מגמרא. ונ"ל טעם דבא"י א"א לאפרים שלא יהיה [הפסול] בא"י דאסו משום שהם פסולין ימנעו אותן מלעשות מצוה לעלות מבבל שהיא אדמת טמא לאדמת קודש משא"כ להיפך שיעלו הפסולין מבבל ולטהר את בבל יכול לעשות לכופם שיעלו לא"י וק"ל: מ"ב לשתוקי בדוקי. פי' הר"ב שבודקין את אמו אם אמרה לכשר נבעלתי הולד כשר ונ"ל דהא דחשיב שתוקי אצל הפסולין היינו שנתנה אמו או שאינה יודעת למי נבעלה: מ"ג כל האסורים לבא בקהל. פי' הר"ב כגון גר עמוני ומואבי. בגמרא פריך ר"י אהייא. ק"ק דלמא קאי אנתין וממזר דאסורין לבא זה בזה דזה ממזר מדאורייתא וזה מדרבנן דדוד גזר עליהן. וי"ל דא"כ הוי פליג ר"י גם ארבי אליעזר דאמר וודאן בוודאן מותר והוא אוסר והל"ל ר"א אומר וכו' מתחלה וא"כ ר"י אוסר אלא ודאי דלא פליג אר' אליעזר בממזר ונתין וסובר גם כן דמותרין לבא זה בזה וק"ל: מי"ד ר' נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה כו' שאדם אוכל משכרה בעוה"ז כו' וכ"ה אומר באברהם כו' ואברהם זקן בא בימי' וה' ברך את אברהם בכל. מצינו שקיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה וכו' ויל"ד דאי הראיה ברורה מאברהם ה"ל לאקדומי וא"כ להביא מנביאים ומו הא קיי"ל חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא והתוס' כתבו כאן דזכותו היינו מזלא ע"ש. ונ"ל דאיתא בזוהר פ' פינחס והא דאמרינן דתלי' במזלא היינו קודם מ"ת אבל לאחר מ"ת אין מזל לישראל דהוציאם הקב"ה מתחת המזלות לרשותו והא דאמרינן גבי אברהם צא מאצטגנינות שלך דאין מזל לישראל שאני אברהם דקיים כל התורה כולה ואף קודם מ"ת היה דינו כלאחר מ"ת ע"כ תוכן דברי הזוהר ע"ש. ובזה ניחא שבזה מתרץ קושית ר"ל שאמר מניח אני כל אומנות כו' ואיני עוסק אלא בתורה שבשכרה כו' קשה הא לאו בזכותא תליא אלא במזלא ונ"ל לאחר מ"ת ובזכותו ואיכא חילוק בין קודם מ"ת לאחר מ"ת אך קשה הא אברהם זכה לעושר ובנים אף דהמזל שלו הי' להפך כנ"ל מ"מ זכה אף דהיה קודם מ"ת לזה מביא ואמר ואברהם גו' וה' ברך אותו בכל ולמה ומסיים לפי שקיים אברהם כל התורה כולה קודם שנתנה והיה דינו כלאחר מ"ת כמ"ש הזוהר וק"ל:

⁂

סדר משנת רב נשים

מחבר הגאון האמתי רשכבה"ג המפורסם מו"ה **ברוך תאומים פרענקיל** זצ"ל מלייפניק.

מסכת נזיר

פרק ד [מ"ג תוי"ט ד"ה תפשו. פי' הר"ב מד"ס. נ"ב יעוין תוס' כתובות דף מ"ה ע"ב ד"ה ר' יהודה אומר: בא"ד וכך הם דברי הר"ב. נ"ב בפי' המשניות להרמב"ם מבואר ג"כ כסגנון דברי הר"ב והריטב"א בחידושיו לכתובות ס"ד סעיף ע"ז;

פרק ו מ"א תוי"ט ד"ה עד שיאכל. פרק כה"ג דף ק"ח. נ"ב וכן מפרש רש"י בפסחים דף מ"ד ע"ב ד"ה ודילמא מיין לחודא:

פרק ז מ"א תוי"ט ד"ה יטמא נזיר. כשהדירו אביו וכדתנן. נ"ב י"ל כיון דנזירות זה הוא רק מהלמ"מ קיל מקדושת כהן שמפורש בתורה אמנם ז"א רק לדעת הרמב"ם שסובר דהלמ"מ קיל מהמפורש בתורה יעוין בתגרת השלמים בס"ס מחודשים ס"ק י"ז ובפ"מ בפתיחה כוללת ס"ק י"ב י"ג ובמרדכי פ"ב דמגילה דין תתנ"ק

תשל"ח :] מ"ד ברע"ב ד"ה אין דנין. והן הן דברי ר"א. נ"ב בא"ר על משניות טהרות במס' ידים מפרש יפה אמרת שאף מהלכה דנין ק"ו ור"י לשיטתי' שסובר שם בפ"ג דידים ובטהרות פ"ח שדנין ד"ת מד"ס ובכלל ד"ס גם הלמ"מ אלא כך אמרו הלכה פי' הלמ"מ שנמסר בפירוש הלכה שרביעית דם אין הנזיר מגלח על מגעה ועל משאה וכפי' הר"ב מפורש בפי' המשניות להרמב"ם כאן ויעוין בתוס"ו לב"ק דף י"ח ע"ב ובתוס' ר"ה דף ע' ע"א ד"ה ור' ישמעאל:

[**פרק ח** מ"א תי"ט ד"ה ומביאין. הר"ש במשנה ה'. נ"ב מפורש כן בתוס' דנזיר בכאן דף נ"ז ע"א ד"ה באומר ובתוס' חולין דף ט' ע"ב ד"ה האם]:

פרק ט מ"א במשנה הפר לעבדו יצא לחירות משלים. נ"ב גירסת הראב"ד בפ"ב מנזירות דין י"ח ויצא לחירות משלים ונראה מדבריו שם דדוקא בלא שתה אחר ההפרה חייב לשלים ואולי באמת אף בשתה חייב לנהוג נזירות ומ"ש אם לא שתה כדי לפרש תיבת משלים (ויעוין מ"ש שם בדין י"ח ובלח"מ שם) וברמב"ם מסיים שם שהעבד כופין אותו ואין מפירין לו כו' ומסביר במגדול עוז דדמי להא דאיתא בפ' השולח עבד שהניח תפילין כו' ומוקי התם כשרבו הניח לו תפילין כו' ויעוין מ"ש הרמב"ם בעצמו בפ"ח מה' עבדים דין י"ז ובכ"מ שם וביש"ש גיטין פ"ד סי' כ"ג:

מסכת סוטה

פרק א מ"א תוי"ט ד"ה ר' יהושע. ואכתי קשיא לי אמאי. נ"ב הח"מ באה"ע סי' קע"ו ס"ק נ"ד מיישב קושיא זו:

פרק ג מ"ח תי"ט ד"ה באיש מדיר. אינו במשמע. נ"ב כדברי הרע"ב נראה מפי' רש"י למכות דף כ"ב ע"א ד"ה נזיר שמשון ובריטב"א שם ובמל"מ פ"ב מהל' נזירות הלכה י"ד: בא"ד אבל תוס' כתבו. נ"ב וכ"כ בתוס"ו לנזיר בשם הר"ר עזריאל ומביא ראיה מן התוספתא שגלחו או שהביא שתי שערות:

[**פרק ט** מ"ה תי"ט ד"ה אע"פ. וכבר פירשו איתן קדמון. נ"ב יעוין בתרגום על מלכים א' ח' בירח האתנים: מט"ו במשנה והגבלן. נ"ב שם מקום הוא כן פירש"י בסנהדרין]:

מסכת גיטין

פרק ג מ"ז תוי"ט ד"ה צריך. דכל מה שירשו. נ"ב נ"ע אם לא ירשו מטלטלין כשיעור החוב דאף בקרקע לדינא דגמרא לא שייך דין קטינא דאביי רק כשהניח גם מטלטלין יעוין בח"מ סי' ק"ז ס"ו:

[**פרק ד** מ"ב תוי"ט ד"ה היה עושה ב"ד. אליבא דרב נחמן ור"י נמי. נ"ב יעוין בדברי רש"י בד"ה בראשונה פי' מפרש בהדיא בפני ג' וכדברי הרע"ב]:

פרק ה מ"ג תי"ט ד"ה לאכילת פירות. ויש לתמוה על הר"ב. נ"ב יעוין בש"ך חו"מ סי' ס' ס"ק י"ב: מ"ח תי"ט ד"ה כהן. ול"נ בטעם המנהג, נ"ב יעוין ברמב"ם פי"ב מה' תפלה הלכה י"ח שכ' בזה"ל ומנהג פשוט הוא היום שאפי' כהן ע"ה קודם לקרות לפני חכם גדול ישראל וכל מי שהוא גדול מחבירו בחכמה קודם לקרות. הרי מבואר מדבריו שבשאר עליות מכהן ולוי מקדימין לפי מעלות החכמה ואי כדברי התוי"ט אמאי לא חיישינן בזה מפני דרכי שלום שכ"א מהכהנים מתגאה לומר שהוא גדול בחכמה ממי שנקרא לפניו. גם על דעת הרמב"ם בפי' המשניות והרע"ב שסוברים דמדינא הגדול ישראל קודם לכהן יש לדקדק לכאורה דבברייתא שבסוגיא תנא ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול ממנו הרשות בידו ואמר מר עלה ל"ש אלא בסעודה אבל בבה"כ לא. וקשה דהא מי שגדול מצוה להקדימו בבה"כ לפי הדין שבמשנה שלא תקנו מפני דרכי שלום להקדים הכהן אלא מפני שאין גדול ממנו כלל ויעוין בפי' המשניות להרמב"ם:

[**פרק ו** מ"ה תוי"ט ד"ה ר"ש אדם שקפץ עליו החולי. נ"ב מפורש בירושלמי מה בין מסוכן לחולה, חולה כדרך ארץ. מסוכן כל שקפץ עליו החולי. והובא בהרא"ש ורשב"א. ובטור פוסק דאף סתם חולה אחר ג' ימים דינו בזה כמסוכן ויעוין שם בד"מ בשם מרדכי והר"ן]:

מסכת קדושין

פרק א מ"י ברע"ב ד"ה ולא בדרך ארץ שאין משאו ומתנו בנחת. נ"ב ז"ל הרמב"ם בפי' המשניות וד"א הוא חבורת ב"א הנהגה טובה בנחת ובמוסר עכ"ל. ויעוין מ"ש בר"פ י"א מהל' עדות וברש"י לאלפסי פ' זה בורר דין תקנ"ס אי' בזה"ל ולא בד"א כלומר שאינו ישובו של עולם עכ"ל:

פרק ב מ"ו המקדש שתי נשים בשו"פ. נ"ב והקשו המפרשים אמאי נקט בשוה פרוטה ליתני' בפרוטה. ונראה לתרץ דהנה הר"ן מפרש גבי חצר של שני שותפים דכל חד כשמשתמש שלו הוא כל החצר וכשהשני משתמש אח"כ של שני הוא החצר וא"כ ה"א כשמקדש בדבר שהוא ש"פ שתי נשים שיהיו מקודשות דלהוי כנותן לכל א' כולה ע"מ להחזיר. כיון דבעת שהיא משתמשת שלה היא כולה כמו גבי חצר. ע"כ נקט התנא לאשמועינן דאף בש"פ אינה מקודשת. דמתנה ע"מ להחזיר לא מהני בקידושין. ובזה מדויק רש"י בד"ה וצריכא דנקיט בזה"ל למתני שתי נשים בפרוטה. ולכאורה קשה אמאי משנה רש"י מלשון המתני' דנקיט בש"פ. אמנם לפמ"ש ניחא דהתנא דמתני' בא להשמיענו דין חדש דבמתנה ע"מ להחזיר אינה מקודשת ע"כ נקיט ש"פ. אבל כאן לענין שכלונות אין חילוק בין פרוטה לש"פ ע"כ נקיט רש"י בפרוטה:

[שם מ"ח תי"ט ד"ה במעשר שני. ומ"מ נראה דלא איצטריך אלא לר"י. נ"ב המעיין בסוגיא יראה שדבריו לע"ג ובספר פנ"י העיר בקצתו]:

סדר מלא הרועים נשים

מהג"מ יעקב צבי יאליש ז"ל מדינוב.

מסכת נזיר

[**פרק ו** מ"ג בברטנורה ד"ה אבל לאסור במסרק דהוי פסיק רישא כו' עכ"ל. בגמרא משמע דהטעם משום דסורק מכוון להשיר ובגליון הש"ס שם דמ"ב הארכתי למה נ"ק משום פ"ר ויישבתי דעת רש"י והר"ב]:

מסכת סוטה

פרק ג מ"ד בברטנורה ד"ה שלא תטמא כו' אבל המת עצמו מותר להכניסו כו' עכ"ל. היינו מדאורייתא אבל מדרבנן אסור אפי' טמא מת אפי' בחיל וכ"ש בשער ניקנור וע' תוס' פסחים צ"ב א' מה שמקשים ומתרצים שם על הגמ':

[**פרק ד** מ"ג בתוי"ט ד"ה איילונית וכו' שאין כאן עבירה עי' משנה למלך שם]:

מסכת גיטין

פרק ה מ"ג בתוי"ט סד"ה לאכילת פירות כו' פי' אחד הוא והיינו עכ"ל וע' ש"ך חו"מ סי' סמ"ך סב' דלק"מ כיון דמבע"ל בש"ס דשמעתין לר"ח אי קצובין וכתובין בעי לכך הוצרך הר"ב לומר שמכרה לו בשטר אף לר"ח דדילמא בעי גם כתיבה לר"ח אך בש"ך הקשה קו' אחרת דנ"ל שמכרה בשטר הא קי"ל שמוכר שדה בעדים גובה מנכסים משועבדים וי"ל דבאמת דעת בעל התרומות והרשב"ם דבמוכר בעדים אינו גובה ממשועבדים כמ"ש הש"ך בסי' קמ"ו ובסי' רכ"ה לכך רצה הר"ב ליישב המשנה אף לדעתם ועוד נ"ל דהא עדיין קשה על הר"ב דהו"ל למכתב הטעם בריחא דגובה ממשועבדים. לפי שכתובין וקצובין דהא פסק כר"ח דקצובין בעינן. אך נ"ל די"ל דבאמת גם הקרן אינו קצוב. דכל מה שיעלה חצי השבח שיטול מבנ"ח יטרף מן הקרן כמ"ש הש"ך בסי' קמ"ו ס"ק י"ב וא"כ יכולין הלקוחות לטעון לפי שלא הי' קצוב לנו סך הקרן שיוכל לגבות מהמשועבדים לכך לא יצא הקול וא"כ קשה למה יגבה מהמשועבדים. וא"ל כיון דבמוכר בעדים לחוד גובה מהמשועבדים. והוא כתב לו שטר ג"כ אזי אלים טפי ומהני אף באינם קצובים. וכה"ג מצי בש"ס כאן כשקנו מידו לפי' הריטב"א הביאו הש"ך סי' סמ"ך ס"ק י"ב והוא דכתיב' לחוד אינו מועיל לגבות מהמשועבדים בדבר שאין לו קצבה. וקנין לחוד ס"ל להריטב"א דאף בדבר קצוב אינו טורף מהמשועבדים ואעפ"כ קנין בהדי כתיבה אלים. וטורף ממשועבדים אף בדבר שאינו קצוב. וכך י"ל במכ"ש כאן במוכר דהוו בעדים לחוד טורף ממשועבדים. וכן כתיבה לחוד טורף ג"כ ממשועבדים. הא ודאי דאם שניהם עדים ושטר אלים וטורף אף באין קצובין. וא"ש דברי הר"ב שכ' שכתב לו שטר מכירה דבשביל טורף אף באינם קצובין וא"ש ג"כ מה שהקשיתי על שלא הזכיר קצובין דבאמת אינן קצובין כדכתיבנא. אך מ"מ שאינם קצובין משום ניכוי השבח לא נהירא לי דכיון דהקרן מצד עצמו הוא קצוב ואף שרק הטריפה מן המשועבדים אינו קצוב עבור נכסי השבח שגובה מבנ"ח מ"מ חשיב קצוב וצ"ע ודו"ק]:

מהרב הגאון מ"ה אליהו גוטמאכער זצ"ל מגרידץ, (בעהמ"ס צפנת פענח).

מסכת נזיר

פרק א מ"ב בתוי"ט סוי זה נזיר שמשון וכו' ומצאתי בכ"מ פ"א מה"נ. נ"ב נ"ל פ"ג ה"ג ועי' יד מלאכי בכללי רש"י סי' ו"ו כתב מדכתב הכ"מ בפ"א ובכמה דוכתי על רש"י המפרש משמע שלא הי' כאן פירש"י ובאן כתב הכ"מ פירש"י ובפ"ו ב' פעמים וכן בתוי"ט ובלח"מ ובמ"ל מביא בכל זה פירש"י [ואין לומר] שגם המפרש הי' שמו ר"ש ולכן קרא רש"י גם זה ליתא שבתוס' כתבו עליו פירוש הקונטרס עי' תוס' י"ז ד"ה הכא וד"ה ומיר ויד מלאכי בס סי' יוד כתב דהתוס' אינו קוראים קונטרס לשום חכם רק לרש"י וגם בדף נ"ז מביאים התוס' מרש"י פסחים מ"ד וגם מרש"י בסוגיא זו כמה פעמים בנזיר וגם המ"ל מביא דברי הכ"מ ומפלפל ומניח בצריכה דוכתי הכל בשם פירש"י ולא הרגיש שהכ"מ קראו מפרש מדוע לא קראו אותו גם הוא כן וגם כתב יד מלאכי בסוף כללי שאר מחברים אות מ"ו שלא הי' לסרב לחם משנה כתיבת מרן הכ"מ ששמע כן מן חכמים שהי' קבלה בידם והלא מלא על כל גדותיו ולרוב בנדרים ונזיר דברי הכ"מ (אך זה ניחא דרק בה"ה לא הי' לפניו הכ"מ כמ"ש סלח"מ עמון סוף פ"א מהפילה) וגם הפ"י פסחים מ"ד מביא מה שרש"י מביא בנזיר נ"ז חילופי נוסחאות בסוף ע"ב כמה דליתא בפ"י בתוס' נד"ה ורבנן. ואמנם כיון שהמבוכה הרבה במס' זו בתוס' בחסרון סבלה דעת רש"י כנגד שאר מסכתות נראה מבואר שהיו דברי רש"י עצמה רק במעט נקודות והולך בזמן אותה גדול אחד להוסיף ביאור והיו דברי המפרש ההוא מגוין בהיה מין וידעו אז מה הוא מרש"י ומה הוא מהמפרש ולהתוס' היו רק דברי רש"י לעיניהם ולא דברי המפרש ולכן הכ"מ בשינוי הפיסתו פעם מפרש ופעם רש"י ניחא אך נדפוס גרמו הציונים ונשאר הכל בתוה ע"כ: **שם** בא"ד דאתמר בגמ'. נ"ב ד' ד' ע"ב:

פרק ד מ"ג בר"ב ד"ה תספוג מכות וכו' האמורה בכל מקום. נ"ב עיי' במ"א תל"ו ס"ק ב': **מ"ד** במשנה האשה וכו' את בהמתה. נ"ב שלשה בהמות כבשה לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים שהן קרבן נזיר טהור תוס'. כמבואר במדבר ז' י"ג ולקמן פ"ו מ"ז: **מ"ה** בתוי"ט אות ב' ד"ה ונעלם וכו' וכתבו תוס'. נ"ב וכן כתב הר"ן שם:

פרק ה מ"ג בתוי"ט ד"ה מי וכו' הבל טומאה. נ"ב ובר"ש איתא נמי טומאה ומיירי באוהל שאין הנזיר מגלח עליהן שאינן מן האוהל דליתא במשנה לקמן פ"ז מ"ב ואיתא ברמב"ם פ"ז מנזיר כולהו ואע"ג דלשון רש"י הוא שנטמא במתים אין הכונה במת עצמו אלא בטומאת מת ואפשר עוד שהי' פשיטא לרש"י דאע"ג דילפינן מקרא בכריתות ט' ע"א דגם בנטמא במת באוהל סותר וכן בבוגע היכא דטעה וסבר דהין בנדרו לבון טוב להיות נזיר כמו דמיירי הכא דליכא אנסי' כיון דאונס הי' לדעתו שאינו נזיר עדיף מאונס פשוט בטומאה ואין ללמוד [משם] דשם [יש] מקום לומר בגם זה סותר וכן נקיט רש"י דף ל"ב ד"ה אא"כ ונטמא במתים משום האי טעמא והא דלא נקיט רש"י נמי גילוח דאיתא לקמן במשנה דף ל"ט וכמו שכתב התוי"ט כאן לפי דברי אלה דהכא אינו סותר י"ל כיון שצריך עכ"פ להמתין עד שיהיו מגודלים להיות ראוי לגלגת שערה ויש בזה מניעות בוודת הבית רש"י מזה ודי לרש"י לנקוט ב' אלו: **מ"ה** בתוי"ט ד"ה ובית הלל וכו' שבגמרא לא פירשו כן. נ"ב עיי' בהי' מהלכות אסורות פ"ע פ"ב מ"ב הלח"מ שצ"ע במ"ש בשם התוס' ב"מ ס"א ויש שם להיפך אולם הי' אפשר לתרץ גם שם כדברי התוי"ט הכא כיון דלדינא אין נפ"מ בין טעמו לטעם שהן הגמ':

פרק ו מ"א בר"ב ד"ה סהגלחת וכו' וענבים לחים וד"ה וכל היוצא וכו' כגון ענבים לחים נ"ב רש"י כתב יין והומן בכלל והוא כר"ע דסיפא דחייב בכזית. ועל והינו הייב פירש"י על זג והרצן ולא כתב כמו שכתב הר"ב בד"ה והינו וא"כ סותם רש"י שוב דלא כרע"ק ובדף ל"ח ב' פי' רש"י כר"ת דבאוכל לא פליגי וסוי המשנה לכ"ע בריצה דמיירי רק באוכל ואיך כתב רש"י בהא דריצה כר"ע ובהר"ב קשה כ"ו להיפך דבריצה פי' באוכל לבד דלא כרש"י ובסיפא סותם כרע"ק: **מ"ט** בהר"ב ד"ה ר"ש וכו' וכן הלכה. נ"ב ואע"ג דהוי סתם כר' שמעון לעיל פ"ד מ"ה נזרק אחד מן הדמים שאז מותרת לגלח דהוא כר"ש ובגמרא שם כ"ח א' דלא כר"א שהאה כר פלוגתא שלו כדאיתא בגמרא וכמ"ש התוס' מ"ה ב' ד"ה ואח"כ ועכ"פ סתם משנה דלעיל כר"ש [וכאן הוי מחלוקת] ואפ"ה הלכה כר"ש ולא קשה מיבמות ד' מ"ב דסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם והוא כפי שכתבהי לעיל נדרים פ"י מ"ב ותמיה על התוס' חדשים שם מדוע לא הקשה כאן אמאי הלכה כר"ש: **מ"י** בתוי"ט ד"ה תגלחתו וכו' דלא"ה וכו' שבעה ימים בלבד. נ"ב ומדמה בגמרא לדברי ר"א דפ"ג מ"ד בנטמא לאחר מלאת דאמר ר"א דאין רק שבעה על הגלוח ההוא וחכמים אומרים שלשים:

פרק ח מ"א במשנה מגלחין. נ"ב אבל לא מיד אלא מגלחין מקודם ימי מירוקן וכן הוא ביד החזקה פ"ט ה' י"ד דהיכא בכל אחד [ספק] דלמא טהור הוא דאסור בגילוח: **שם** במשנה אלא וכו' חטאת העוף ועולת בהמה נ"ב ועולה לטהרה וחטאת ושלמים כלעיל פ"ו מ"ז מביא בסוף שלשים וזה הוא מה דתנן בסיפא וזה שאר קרבני טייט הכבשה לחטאת והאיל לשלמים: **מ"ב** בר"ב ד"ה אוכל בקדשים וכו' עד ומביא חטאת עוף. נ"ב משום שדל מביא קן לחטאת ועולה כדכתיב [ויקרא] י"ד כ"א והתוס' כתבו דף כ"ה ע"ב ד"ה אוכל אך יפקיר נכסיו והר"ב דלא כתב כן ע"כ סבר דמגו דאי בעי הוי מפקיר נמי מהני: **עוד** בהר"ב שם שאשם אינו מעכב והראב"ד בפ"א דמחוסרי כפרה דפסק דמעכב במצורע ע"כ משנה זו אינה רק לר"ש דיכול להתנות וכמו דמוקי הגמ' דף ס' א' ויש בענין זה דעה הכ"מ שם דגם ברמב"ם יש ט"ס אלא דגם הרמב"ם סבר דאשם מעכב. אבל יש בלח"מ פ"י מנזירות ה' ח' השגות על הכ"מ ומדחה ראיי הכ"מ. אבל אין לדחות דברי הכ"מ שיש לראות דבנזיר דף י"ח ב' מביא הגמרא ר"י בנו של ריב"ב דסבר דאשם מעכב ומביא הת"ק דסבר דאינו מעכב כיון שכן הוא פלוגתא בתוספתא דנזיר פ"ד לכל בערכין [כ"א א'] גבי מצורע מביא הגמרא רק ר"י בנו של ריב"ב בלי חולק וכן בתוספתא דנגעים פ"ח איתא סתם דחטאת ואשם מעכב המצורע מלאכול בקדשים מה"ת [ואפ"כ י"ל] דרמב"ם דסובר דאינו מעכב דבהאי בנזיר שכתב בפ"י ה' י"ב ובפ"י ה' ח' דאינו מעכב דגם הגמרא ותוספתא מקילין ומכיון אליבי' דחכמים [אבל גבי מצורע י"ל דס"ל להרמב"ם כר"י בנו של ריב"ב] ואמנם י"ל דהא דכתב הרמב"ם בפ"י מנזיר דגם במצורע אינו מעכב אין הכונה לכל מצורע אלא בהאי דמיירי בספק מצורע דכ"ב לא אמרינן שיהי' מעכב במצורע גם בספק ובזה מתורץ נמי קושיי הלח"מ כמ"ש הרמב"ם במעשה קרבנות פ"א ע"ש:

פרק ט מ"ב בר"ב ד"ה ואם טומאת וכו' אחר נ"ב נ"ל אחד: **שם** בהר"ב ד"ה ירד וכו' עד טומאת שרץ. נ"ב רש"י (ותוס') פירש (פירשו) מטומאת מת והכונה שנדר בנזיר אח"כ ותוס' כתבו בסהר בזה ומנה מחדש ולפר"ב הוי יותר פשוט ומדויק ברישא [לשון] לטבול שהוא מטומאה קלה ובסיפא שהוא בטומאת מת כדי שיהי' לו חזקה לטומאת מת שייך [לשון] ליטהר בטומאה גמורה: **מ"ג** במשנה המוצא וכו' ואת תבוסתו. נ"ב ובר"ב ק"ב איתא עוד בשאר גוונא דאיכא תבוסה. וי"ל מדוע ליתא בטור וש"ע שס"ג ושס"ד מזה ולא בשום אחרון והרמב"ם בטומאת מת פ"ה נ"כ לא הביא [ושם הובאו] הדינים דסנהדרין ד' מ"ו ובש"ע הנ"ל. ואולם לפשו דסמך על מה שכתב זאת בפ"ט שם דינים אלו וכמ"ש התוס' הכא נזיר ס"ה ע"א ד"ה מלא אבל הטור וש"ע לא הביאו זאת בשם דוכתא ואי דפסקו כר' אליעזר נ"ר נדוק כאן ד' ס"ה ביתכן שהב משנה כאן ובאהלות פי' ט"ו: ור"א בן פדת אמורא פסק כן יחלקו הטור והש"ע. ונראה שחלקו בין הני דהכא לבני דסנהדרין מ"ז והלא כמו שהירצו התוס' הנ"ל ד"ה מלאו וקשה למצוא חילוק דהא בינקב לבינו דלמדין משם הנוסה הי' כהאי דסימן שס"ד. **ולכאורה כפי** הנראה יש לפסוק ליקח הנוסה כ"ז שלא המצא מי שיחלק כהנ"ל:

מסכת סוטה

פרק א מ"א תוספות חדשים אות א' ד"ה הר"ב כו' עד כדאיתא בגמ'. נ"ב סוטה דף כ"ב אבעיא דאפשטא:

פרק ב מ"ו בר"ב ד"ה ולא וכו' עד אע"פ שלא נבעלה. נ"ב כחכמים דר' יוסי בן כיפר יבמות י"א ע"ב:

פרק ד מ"ד בתוי"ט ד"ה אשת סריס וכו' עד או סריס אדם. נ"ב יותר נכון הוא כדברי הלח"מ פ"ב מאיסורי ביאה ה' י"ד וסריס אדם אין דוקא שנעשה ע"י אדם אלא שאחר שנעשה אדם שאינו בלקה אחר ביאה ממעי אמו [כיון שלא הי' סריס ממעי אמו אז אם נלקה אח"כ] בין בידי שמים בין בידי אדם נקרא סריס אדם [כיון שבשעה ראשונה כשנולד והאה כחמה לא הי' אז סריס לא נקרא סריס חמה וק"ל]. וכתבתי שם בגליון מזה ע"כ: **שם** בא"ד וזהו דעת רש"י. נ"ב וכתב זה לתרץ קושי' התוס' על רש"י סוטה כ"ו ע"א ד"ה לאתו:

פרק ח מ"ג במשנה המחזיר את גרושתו. נ"ב נראה דמיירי שגירשה אחר שתי עמה שנה [לאחר הנישואין] דאילו גירשה מן האירוסין לא יגרע לה הגע דלוא יהי' שאינה חדשה והיא כמקדם הא אכתי היתה ארוסה ואחר בעבילה וכן הוך שנה משנשאת לו יהי' כבראשונה וג"כ יש לו שנה [ואז לא יהי' זו גם ממקומו כדין נשואה בתוך שנתה כמבואר בפ' תלת] אך השנה נחשב מנשואין הראשונה ולא מהשני' והמפרשים שלא כתבו זאת אפשר מרוב פשיטות לא צריכי לפרש כל אלה. ומ"ש הר"ב בזה והירסה לא יטעה אדם דבק באירסה עמה שייך דין זה [אבל אם כנשאה אינו זו כדין] דאדרבה עיקר דין זה נלמד מאשה חדשה דכתיב בנשואין [דמחזיר גרושתו לא הויא אשה חדשה] וכן הוא בברייתא בגמרא [ד' מ"ד] אך רישא דכאן מיירי מדין ארוסה שחזר. [ולפיכך פי' הר"ב גבי מחז"ג דאירסה דהינו הוזר] וכ"ס בסיפא בנשואין לענין שאין זו ממקומו [דאם החזיר גרושתו בנשואין לאחר שתי עמה שנה אחר נישואין הראשונים או הולך למלחמה]:

פרק ט מ"ב בתוס' דרע"ק אות ל"ג ד"ה לעיר שאין וכו' עד ספחו בסימא. נ"ב לא הבנתי הקושי' והתימה. דודאי הלשון שהי' הרוצח מעיר הקרובה אך מחמת ערבות ויש גזה"כ שיקוים הכל ע"פ ב"ד העיר וכיון דאין שם ב"ד משלים העיר הקרובה להחלל שיש שם ב"ד כיון שאינה הקרובה להחלל משאר מקומות [שיש שם] ב"ד החיוב [הוא] על העיר הקרובה וממילא [מחויבת] גם בעגלה והרמב"ם פ"ע מרוצח סובר דגם בירושלים דמבואר סוף המשנה [דאינה מביאה עגלה ערופה] ג"כ ב"ד של עיר אחרת משלים החיוב של ירושלים ויכולין ג"כ לומר ידינו לא שפכה וכל האמירה וכל המעשה עושין בשביל העיר. ולכן סבר חד מ"ד מכות יו"ד ע"ב שאם אין ב"ד בכל הסמוכין שמביא כעיר עצמו וגם בתוס' שם [ע"ב ד"ה תך] משמע קצת כן דאין רק השלמה. והנה בחנוכת תרל"א הגיעני מאת ידי"נ הרב מ' מרדכי יי' מברעסלוי וכתב בזה לתרץ תמי' התוס' מטעם המורה שהובא בשם קצת מרבוותא בכ"מ פ"י מרוצח סוף ה"ו ובמהרש"א בח"א במשנה זו שכן הוא ברמב"ן בבס המורה דכל הרעם מהכתי' דינין הי' כדי שיבאו עדים ויגלו את הרוצח. ומה שדחה הרמב"ן אילו כן הי' זאת להיות במקום טוב [היינו במקום מרעה וכרמים ולא במקום מדבר] כתב שפיר המהרש"א בסוף דבריו שם כדי לעורר בכי בעגין לא עשה פירות [זה הכרזת] ויתעוררו העדים ולכן בעינן דוקא במקום ב"ד נצרך גם פירסום זה לפרסום ב"ד שבאו מלשכת הגזית ויפה כתב ולא נריך אני שוב למ"ש דגזה"כ הוא שיקוים הכל ע"פ ב"ד וממילא כיון דחל הפעולה על ב"ד העיר גם העגלה יהי' מכיפה: ואין לומר אדרבה לטעם זה הי' צריך להיות שיבאו הב"ד דעיר הסמוך לעיר הסמוך להלל [שאין שם ב"ד] כדי לעורר העדים דהא משם יהי' שכיח יותר הבירור כיון דהליט דנעשה שם וכמו שבאו מירושלים. אך זה אינו דב"ד במקומם שכיח יותר הציירות וכפירש"י דב"מ י"ח סע"א וכתובות ב' ע"א וממילא יש שם גם מהעיר שאין בה ב"ד והוי כאילו יצאו מעיר הסמוך [להרוג] והוצאת העגלה משם: **מ"ה** בתוי"ט ד"ה ואיתן עד דלא כרי יחשי' כו' לא אסרה תורה לזרוע כו'. נ"ב הדבר תמוה הא אמר רבא דלעתיד לא פליגי דלא יזרע משמע דלעתיד אסור וכן לענין עבודה [אך דרבא סבירא ליה דל"ס מלא יזרע קאי נמי על עבודה דאל"כ דרבא קאי דוקא אוריעה הו"ל לפרש דבעבודה פליגי גם להבא ע"כ] דלעתיד הכל אסור וכלשון המשנה דאסור מלזרוע ומלעבוד. אלא פליגי אם בעי נמי שעדיין לא עובד שם וכבר תמה על זה הכתב וקבלה במקומו דברים כ"ד א': **מ"ח** בתוי"ט ד"ה ותתיה וכו' עד כן דינאה נאה לו. נ"ב דינאי קרוב לומר שבא משבע דן כמו פסחים ד' ע"א בסוגיא שאמר דונו דינאי ולשמועינן שהי' ישראל ולא כהן. ובזה יובן רש"י בע"ז כ"ג ע"א ד"ה [הדע] שכתב דבכהונות ד' כ"ו מוכח דישראל מיירי ולא מצאתי הוכחה והתוס' שם כ"ו ע"א ד"ה על הופיתו זה מלשון [המשנה] ורש"י לא הוכיח כן דהא אותו במשנה עצמו יש בע"ז ולא [הי'] צריך רש"י להראה לכתובות אבל מלשון אין ראי' לדברי הרמב"ם שהובא בהר"ן שם אך כונת רש"י לסוף הסוגיא שם דף כ"ו דכשנגמר דינו דבן דינאי להריגה ונתבטה אשתו אסורה לו אם הי' אפשר לבטול אותם והא באשת ישראל הוי מחמת דבמו נראה כן וכנ"ל: **מ"ט** בתוי"ט ד"ה בטלו. נ"ב לכאורה דברי רש"י סותרים זא"ז מהיסך להיפך וכאן לא שייך דברי תוי"ט שלא פ"ב נ"ב דרש"י במתני' מפרש לפי המקשן. דכאן אי אפשר הדא שלא הי' בכלל המקשן דברי רש"י דמשנה. ושנית הא רש"י מביא מסקנת הגמ' וכתב כן. אך כונת רש"י דמה דתנן הכא בטלו אין בכל סוי דאיתא במשנה אח"ז דשם בכולהו הכונה שהמעלה הבית הי' בשם ואח"כ לא הי' אבל כאן הכונה שבשם עלמא לא הי' שוב המעלה ההוא אך הי' תקוה שאחריהם תהי' המעלה הביא כמו שהי' קודם להם. וקאמר התנא דמאז שמתו ג"כ לא הי' אשכול ונשאר מחלוקת. ומה שהכריח רש"י לפרש כן ולא כהרמב"ם שבאן עלמן הי' המעלה הסיאה הוא מלשון המשנה שמביא הקרא אין אשכול ולמה מסיים בכורה אותה נפשי מה שאין כן בשאר קראי אינו מסיים סיפא דקרא כמו כאן. אך התנא עצמו סורס שכאן הכונה על הנמנע מאחריהם לבד מה שהיה תקוה ובאיך הי' המעלה בשם ובמיתתם נתבטל ע"כ: **מ"ד** במשנה בפולמוס של טיטוס. נ"ב חיל של טיטוס שהביא אורקוס של אריסטובלס אחיו ופולמוס אחרון דסיפא הי' נמי של טיטוס כמבואר בגיטין נ"ו וזהו הי' נ"ב שנה אחר הכאמון עי' רש"י כאן: **מט"ו** במשנה ד"ה והגבלן. נ"ב בסנהדרין נ"ו ע"א פירש"י מקום יש שמו גבלן וכן הוא בפירש שאבל הירושלמי כאן דכתיב ואחרן הגבלי יהושע י"ג ס' ועי' תוס' ע"א נ"ס ד"ה איקלע וערוך בשאלתא סערוך דתרי גבלא הוי אחד בא"י ואם אחד בשעיר:

מסכת גיטין

פרק א מ"א בתוי"ט ד"ה המביא וסי' בריש פ"ק ז"ל פרק שני: **שם** בתוי"ט ד"ה צריך וכו' דלא בקיאי. נ"ב עי' בתוס' דהיכא עובא מה שלא אפשר להכיר בתוך הגט ולהכי כתב הרמ"א באה"ע סימן קמ"א סוף סעיף למ"ד ובסימן קמ"ב סעיף ע' בגמלא שטעו בתד אע"ג שהגט נכתב כהוגן חיישינן שהוא פסול: **מ"ג** בתוי"ט ד"ה אם יש וכו' דקיי"ל וכו'. נ"ב התוי"ט דייק אם יש משמע דיש מציאות בלא עדים ולענ"ד יפה פירש בני הרב מהר"ל יחי' דלא שייך כלל בפני נחתם דהיתא כאן דאין יכול לומר [דלא אין מה לומר כי אין כאן עדים וקי"ל] ובכל המשנה דלפני זה ודאי אתיא גם לר' אליעזר משום דגם לר' אליעזר תקנו מפני תיקון העולם שיחתמו עדים כלקמן דף פ"ו במשנה ולא הי' צריך התנא כאן לומר אם יש עליו עדים כמו שלא הי' צריך לומר במשנה א' אבל כאן אין הכונה כהאי דדף פ"ו יש עליו עדים שחתמו [על הגט] אלא אם יש עליו עדים לקיים כמו ברישא אם יש עליו עוררים וקמפ"ל דתנ"ג שנתן לה בבר אינה תקנה ועי' לזה במשנה למלך ה' גירושין פ"ז ה' י"ז ופ"א הי"ג וב"ש בסי' קמ"ב ס"ק י"ד. ואם יקשה חכם לדברי בני נ"י הא גם ברישא הי' לו להתנא לומר אם יש עליו עוררים ויש עדים יתקיים בחותמיו. נאמר לו אדרבא מכאן יש ראי' לבני דהא לפי הפשוט ודאי קשה מדוע לא נאמר לעיל נמי אם יש עליו עדים כפי' התוי"ט היינו עדי חתימה אבל לדברי בני נ"י ניחא דהא בארץ ישראל מיירי דלא בעי לומר מיד כפ"נ מפני שבכיח עדי קיום ענור הבתי דינים א"כ לא צריך לומר אם יש דהא ודאי יש אבל כאן דחו"ל נדון מדינת הים דלא שכיח עדי קיום שפיר שייך אם יש עדי קיום: **מ"ד** במשנה ד"ה ואחד שחרורי עבדים. נ"ב לכאורה לה"ם הלח"מ באישות פ"ג ה"א דשטר קידושין לר"מ פסול בלא עדי חתימה והוכיח כן מגמרא קידושין מ"ח ע"א מהא דגם בשטר קידושין בעי לשמה כמבואר שם ובדף ט' וברמב"ם שם פ"ג. א"כ קשה מדוע לא תני דגם בשטר הקידושין במביא שליח דבעי לומר בפ"נ ובפ"נ לרבה וגם לרבא. מחמת קיום. והנה מה שהבית הל"מ בקושי' על הרמב"ם שלא הביא דשטר קידושין בלא עדים דפסול תרלהי דלפי השני תירוצים שאתך זה שם סברי בגמרא דלא בעי עדים גם לר"מ. ואמנם להכי נשאר הקושי' ממתניתין לפי שינויא קמא. ואין לומר הא אמרינן גיטין כ' דסתם ספרא דדייקא מיגמר גמירי ואמרינן שם דף ג' דעדים התהומין בשטר כנחקרו בב"ד אך חשש שיבא בעלים ויערער וכ"ז שייך התם שיעקר שמתחרט על הגט ופן בעבד כאן על השחרור. משא"כ באשה דמתחרט על הקידושין הלא יכול לגרשה בעל כרחה. אך גם זה אינו דהילו כן [יקשה] צריך לתת לה כתובה לפי הדין דאנוסה יש לה כתובה. אך פשוט דזה לא קשה דהעיקר בין לרבה ובין לרבא חששו שיוציא לעז לעבות הפנים שמא אחר ממזרים ובעבד פסולים וזה לא שייך בקידושין וכל פלפול הנ"ל שייך נמי לר"א כמו בגט ושחרור דשווים לענין כתיבה דבעי לשמה וכן לר"מ גם בשיטה דלא כלח"מ דחתימה מעכב כיון דלענין כתיבה שוה וע"פ בלח"מ שכתב דקידושין בשטר שוה לגמרי לגט ושחרור:

פרק ב מ"ה בר"ב ד"ה ואפילו וכו' עד והוא שגדול עומד על גביו. נ"ב וסיים דגם בזה כשר רק לטופס וזה אינו כשיטת רש"י בדף כ"ג בד"ה מקום התורף וגם לרש"י לא פליגי שמואל ורב הונא לדינא אלא באוקימתא דמתניתין דלר"ה קאי על תורף ובזה מצריך עומד על גביו ומהני עע"ג ולשמואל לא מוקי דמיירי בעומד על גביו וא"כ אסור בתורף ולהכי מוקי בתופס דלא בעי עע"ג. אבל הרע"ב אזיל בשיטת הרמב"ם בפ"ג מה' גירושין ובפירוש המשנה דלא פליגי גם באוקימתא רק שמואל מפרש דהא דמהני עע"ג היינו אלא בתופס: **שם** בה"ד ואדעתא דנפשייהו עבדי עי' תוס' דרע"ק אות ע"ז. נ"ב וחשבתי דהר"ב סובר יען שאינו בתורת גיטין שלא צריך לתת גט לאשתו עושה במחשבתו כן גם כשנאמר לו שיעשה כדין ישראל וראיתי אח"כ כן בספר תפארת ירושלים. אך נראה דזה דוחק וגם אני ברחתי מתחלה מזה והלא הוכא הכונה כנ"ל בהג"ה דתוס' דר"ע שגם הרמב"ם כתב בפ"ג ה' ע"ז הטעם בנכרי דלא ניית ובעבד מפני שאינו בתורת גיטין. והגם שיש לומר גם שם כן אך זה רחוק לומר כן דיותר הי' להרמב"ם לומר זאת להדיא כיון שכותב כן בנכרי אבל יש לתמוה על רבינו זצ"ל בעל תוס' דרע"ק הלא מבואר להדיא בהרמב"ם שם בה' י"ח דהעכו"ם והעבד אין כותבין התופס לכתחילה ואפילו ישראל עומד על גביו דבעי לכתחילה לשמה. מבואר דגם בעבד הוי הטעם משום דלא עביד לשמה והגם שאפשר לפעמים דהכונה כיון דבעי הוא לשמה בעי נמי בני כריתות זה ודאי רחוק וגם יש לראות כהרמב"ם שם בה' ע"ז אחר שכתב הטעם בעבד מפני שאינו בתורת גיטין כתב לפיכך הוא פסול כעכו"ם לכל דבריו נמה ני' להרמב"ם הוספה זו אך הכונה הלכך הוי כעכו"ם לכל דבריו שגם לא ניית וגם הלח"מ נראה שהבין כמו התוס' דרע"ק בד"ה ועבד אבל לדבריו אין צריך לבוא דוחק דהתוס' כתבו דף כ"ב ע"ב [ד"ה ואשה] דלכתיבה לא בעי שליחות וכתבו [שם דכיון] דלא בעי שליחות גם בני כריתות לא בעי ולכן הוצרך הגמ' לומר רק בנכרי משום דלא ניית וכל זה סבר גם הרמב"ם ולכן גם הרמב"ם כתב בנכרי משום דלא ניית כיון דטעם דאין בני כריתות לא מהני. אך בעבד לא הי' יכול לומר כפשוטו דלא ניית דמי יבין מדוע לא ניית [לכן] הוצרך הרמב"ם לפרש משום דלאו בני כריתות הוא ומטעם זה הוי כנכרי לכל דבר שגם לא ניית. ויש ודאי הכרח לומר כל זה גם בהרמב"ם עצמו דכן יקשה קושי' הלח"מ דהיכן לומר דסברת אינו בני כריתות יהי' פחות מלהמציא לנו שאין נכרי ניית ואזיל דגם להתוס' הי' פשיטא דעדיף טעם דאין בני כריתות להכי הקבו נימא טעם זה והרבה יש לתמוה על הלח"מ הלא הא דנכרי לא ניית אינו אלא ספק דמה שייך לומר ודאי ואינו בני כריתות הוי פסול בעלם ובודאי אינו גט ויש לדבר בזה עוד בב"ש סי' קכ"ג ס"ק א' ואין כאן מקומו:

פרק ג מ"א במשנה ד"ה אמר ללבלר. ר"ב בריטא איתא סופרים. נראה דלבלר הוא שם לסופר מיוחד בל"א שעכן שרייבער ולס"ת וכל כתבי קדש וכן לגיטין לרוב לוקחים אנשים כאלו. ולכן כשהשיב ר"מ ללבלר אני בעירובין י"ג ע"א אמר לו מלאכתך מלאכת שמים. כיון דסתם לבלר הוא למלאכה כזו והוא לא אמר סופר אני או כותב אני כמו בפסחים נ' ע"ב כותבי כו' דלפי גרסת התוס' כותבי ספרים הכונה כן ס"ת ובן שאר ספרי לימוד וגם סופר הוא שם כולל לכל מיני כתיבה כמו סופרי דיינים ולא נמצא לבלרי דיינים והעיקר שם לבלר הוא בכתב אשור ולכן איתא בשבת י"ב ע"ב לבלרי מלכות ואיתא בערוך ערך לבלר דעל סופרי המלך יש בתרגום לבלרי מלך ויובן בזה באבות דר' נתן פ' ל"ו דחשוב ז' אשר המכשול שכיח אם אין משגיחין היטב שלא יטעו וכמו שאמר ר' ישמעאל לר"מ בעירובין י"ג שיאבד חלילה חלק לעוס"נ [ושם איתא מחריב את כל העולם כולו] וכן רופא כדאיתא במשנה קידושין דף פ"ב גם בו שכיח טעות או כפירש"י שם. ונמנה שם אדר"נ סופר ולבלר. משמע דסופר הוא בכל מיני ספרים ולבלר מיוחד יותר לספרי תורה וגם גט בכלל שצריך הבנה בכתיבה מיוחדת לאיות תמה. ובסנהדרין י"ז מנה לבלר פי' רש"י לכתוב ספרים הכונה הפשוטה על ס"ת. וכן אני כותב כעת ולא החילוק עדיין ברור אצלי. בפרט במשנה זו. ונקיט המשנה ברישא סופרים, דמיירי כפי דאיתא בגמ' בסופרין העשוין להתלמד אשר העניים קונים כאלה אבל מי שיכלתו לבחור אלה שיכתוב אומן גם תופס הגט הולך אצל לבלר וקוסם כאבות דר' נתן עי' פירש"י דברים י"ח י' ותנה ז' שכולם ירתים ומאמינים בה' כי גם קוסם מאמין שכן הוא מן השמים ואולם בכל אלה קרובי ביאוס הם וכן דיין שעלול לטעות: **מ"ח** במשנה ד"ה אם אבדו. ר"ב אין לפרש דנאבד בפעם אחת דיותר הי' נקוט נגנבה בזה וגם לא הי' לחוש למפרע כלל כמו ביו"ד סי' פ"א סעיף ב' דתלינן דהשתא נטרפה וגם כמ"ש התוס' בנדה ב' ב' סוף ד"ה התם דנגנב שנחסר בפעם אחת שלא הי' לחוש כלל למפרע. וא"כ בנאבד בפעם אחת ודאי לא מיירי ולהכי לא נקיט נגנבה. וגם אין הכונה נאבד נתקלקל כמו במשנה דב"מ נ"ה אפילו כן הכונה דכאן איתא בתוספתא מעיקרא דין נתקלקל ואח"כ דין זה אם אבדו אלמא דאבדו אין הכונה דנתקלקל וכן הוא ברב"ח בחידושים. אך האבידה דכאן הי' באופן שלא נעשה בפעם אחת כמו נגנבה והוי כמו מקוה שחסר ולהכי קאמר הגמרא דחלוקין חביריו עליו כיון דדמי לגמרי למקוה שנעשה אחת לאחת. וראיתי במפורש בירושלמי בתוספות שלו שגם"כ כתב כן דמיירי שנאבד ע"י בהמה חיי' ועוף שאין רגילות להיות אבודין בפעם אחת. אך הקשה מה פריך הגמ' פשיטא והא אינו כ"כ שוה לגמרי כמקוה דחסר ואתאי. לך אין זה קושי' דע"כ שוה לגמרי למקוה דחסר ואתאי דאל"כ לא הי' לחוש למפרע כלל וכמו שכתבתי לעיל מיו"ד סי' פ"א והוס' נדה ב' ע"ב להכי פריך הגמרא פשיטא ממנ"פ ובחנם הניח המפורש קושיתו בצ"ע. ולפשט זה דפריך הגמ' ממנ"פ עוררני י"נ הרבני החרוץ מוה' חיים גליק נ"י מפה ושפיר יש ראי' לזה מיו"ד והוס' הנ"ל. אך עולה הכרת התוס' מכח קושיתם מנגע וכפי דעת התוס' בחולין במקומו יו"ד ע"ב ד"ה ודלמא דסברי דשם מיירי נמי כשחסר הרבה דנמי אי אפשר להיות בפעם אחת והניחו בקושי' וכתבתי תה"ל בחידושי לחולין. בזה הי' יותר לומר דלפי המסקנא דנדה דכאן איכא תרתי לריעותא אין חילוק כלל אם חסר ואתאי או לא. וביו"ד סי' פ"א דמחלק כן הוא מטעם דליכא תרתי לריעותא אבל היכא דאיכא תרתי לריעותא יש לחוש תמיד למפרע אף היכא שאפשר שנעשה בזו הרגע הכל, ולהכי קאמר הגמ' דחלוקין חביריו עליו כיון דגם כאן איכא תרתי לריעותא וקאי לפי המסקנא דגיטין. ואך בזה יתי' קשה מה פריך הגמ' פשיטא נימא דפשיטות עכ"פ ליכא כיון שהי' אפשר לחלק בחסר ואתאי אך גם בזה איכא ממנ"פ הנ"ל. ואין לדחות דברי אין אפשר לומר דבתירוץ הגמ' נדה ב' ע"ב בתרתי לריעותא חוזר מחילוק חסר ואתאי דס"ל למימר אלא [כמו סוגית הש"ס בב"מ] זה אינו קושיא דכתב הרשב"ם בב"ב מ"ד ע"ב בד"ה לא צריכא דהיכא דאמורה לא היתן אלא סתם גמ' לא קאמרי אלא. וסיים ושיטה זו נוהגת ברוב המקומות ואפשר נמי שגם התוס' בחולין יו"ד סברי כן להכי הניחו בקושי' ולא הילכו כמו בנדה והתוס' בנדה ובחולין פליגי בב' תירוצי התוס' בחולין יו"ד ע"א ד"ה סכין ויש בזה קצת עיון בע"ז ביו"ד סי' א' ס"ק ו"ו:

פרק ה מ"ה במשנה שהיא יוצאה בגט. נ"ב עי' מה שהגהתי בגע"ג יבמות פ' י"ד מ"ב ושנים רבות אח"ז כשהלאתי ע"ז מו"ע הרב מו"ה רפאל ברילס נ"י ועיינתי ראיתי שלא קשה כלל דקשה נמי מדוע לא הביא הרמב"ם דין זה. דליכא פלוגתא בגמ' ע"ז אך סי' רק סברת הגמ' לאשה שהיא בת הוי' או צריכה שתהי' ראוי' בעת הגט להוי' אבל נמי שאינה כלל בת הוי' כגון חרשת מעיקרא או נתחרשה אח"כ לא שייך שתצריך התורה שתהי' ראוי' להוי' והא דר' זירא במנחות ק"ג הוא ג"כ רק בקמח דהוי בת בלילה צריך שתהי' ראוי' לבלילה אבל במה שלא שייך בעלם בלילה לא בעי ודומה קצת למה שכתב הרשב"ם בסה דהולם הגמ' ב"ב דף פ"א ע"ב קריאה בדר' זירא ומביא מהנך שאין קורין כגון גר ואינך ואיכן נמי כזה. והא דנדרים ע"ג דחרש אין מיפר מדלא הוי בר שמועה הוא מגזה"כ דמשמע להכרייתא דודאי ממעט חרש ורא"י דבלא הכרת הי' ספק ובסברת התוס' מנחות י"ח ע"ב סוף ד"ה ואמר. משא"כ הכא דהיכא למימר שלא בא רק לקקים הוי' ליציאה בכל הני ציוין בקידושין דף ס' מהיכי תיתי נימא דכוי גזה"כ ע"ז ושייך גם בזה מה שמדמין התוס' יבמות דף כ' ע"א ד"ה ואתא אתיו מסברא דאין לומר ענין בתורה שלא יהי' שייך דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום (משלי ג') וכמו דאיתא בגמרא יבמות ט"ו ע"א וס"ז ע"ב וע"ש רש"י וכן כאן אם אבי' יקבל קידושי חרשת לא תצא עולמית אם יהי' לבעל מנות לזה או לאשה כל אחד לפי דינו וכן בנתחרשה אח"כ. אבל בנשטית יש מציאות תקנת רפואה אבר רחוק הרבה בחרשת. ויש עוד לעי' בזה ביבמות קי"א אך די באריכות זה ואתי שפיר מה שלא הביא הרמב"ם זה כיון דמתחלה ליכא מציאות לדיבור זה רק בקטנה פקחת וכיון דזה ליתא שוב נשאר הקרא רק להיקש. ויש לראות בתוס' דע"א שהקשה ופלפל בסוגיא דגיטין ס"ה ביבמות פי"ג מ"ו הובא ק"ב ובפי"ד מיד אח"ז לא העיר דלא שייך בזה תירוצא דשם והוא קושי' עדיפא דהא הוי גם למסקנא אך מתחילה זה לא קשה:

פרק ו מ"ה בתוי"ט ד"ה ר"ש וכו' עד וכן לבון רש"י. נ"ב ובזה מתורץ קושי' התוס' [ב"ב קכ"ו ע"ב ד"ה ר"ש]:

פרק ז מ"ו בהר"ב ד"ה כזה וכו' ולא הקפידו. נ"ב ולבון זה איתא נמי ברש"י והר"ן ומשמע דדק בלומר הכא אי לאפוקי פליג רשב"ג ואמר כזה גט אבל לא פליג על מה הכא או מת סבן וזה אינו כמבואר בגמ' דף ע"ו ע"א רשב"ג היא וכן הי' זה פשיטא לתוס' דף ע"ה ע"ב ד"ה כלל אך רבותא הייקא מלשון כזה דמשמע דדק על האחרון קאי והולם במה שנאמר עוד כלל אמר רשב"ג י"ל דהוסיף [כזה] גם את הכא או סבן וזה עצמו נמי הי' הכרח לפירושם [דרבותא] כיון דדין דרישא הוסיף אח"כ [נמ"ש כלל וכו' וע"כ דכזה קאי על האחרון וקי"ל]: **שם** בתוי"ט ד"ה אינו וכו' עד פ' יש נוחלין דף קכ"ו. נ"ב הולם נדף כ"ב ריש ע"ב מביא הרמב"ם כן ואח"כ דחה חילוק זה ורק מחלק אם הוי ממשנה וברייתא שייך תיובתא ומאמוראי שייך קשי' אמנם בכ"ו עי' רש"י סנהדרין דף ע"ב ע"א ד"ה קשיא ועי' מ"ש בגמרא בגליון ברכות דף כ"ג ע"ב דגם בתיובתא הלכה כותי':

פרק ח מ"א בהר"ב ד"ה זורק וכו' עד ובידה יתננו. נ"ב עי' מ"ש ב"מ פ"ד מ"ו דאיתא בת"כ סוף פ' ויקרא בנשבע והודה דמחויב להוליך אחריו מדכתיב לאשר הוא לו יתננו ומנין שאם נתן לשליח ב"ד או ליורשיו דמהני ת"ל יתננו סתם מכל מקום וא"כ יש גם [הכונה] דמ"מ ביתנו בסוף וכאן אמר להיפך דכיון דכתיב ונתן קודם בידה משמע מ"מ אכן יש לחלק ואין להאריך בזה:

פרק ט מ"ו תוס' רע"ק אות קי"ו ד"ה כבר וכו' עד אח"כ הוזמו. נ"ב ולענ"ד אם הוזמו הגט בטל וקידושי שני ממילא לא כלום הוא כמבואר בסוגיא דגיטין ת"ו ד"ה אי במזידה משום שם רע שתקנו חכמים שלא יחזיר שלא יקלקלה ואף שכתבו התוס' שם ע"ב ד"ה המוציא שלא יהי' רק לעז מדלא כפל התנאי זה אינו רק התם שהי' רק שם רע לעז בעלמא וכן בנדר ובאילונית כתבו התוס' דהי' ספק אילונית אבל לב"ש דלא מגרשה אלא ע"י עדים ברורים שזנתה בזה ודאי לא בעי כפל וכוי כאותן שכתבו התוס' קידושין ו"ו ע"ב ומ"ט ע"ב דהוי כאילו אמר בהדיא ושמשום זה גירשה וידעה בבירור דמשום זה גירשה וכמו אדעתי' למיסק לא"י ודברים שבלב לא שייך כאן והוי כזינתה תחתיו דביאת הבעל השני אינו אלא זנות כיון דהגט בטל מהתה שהוזמו העדים וכמ"ש התוס' שם ת"ו שאם הגט בטל מותרת לו דזנות דשוגג היא ופשיטא שאם כהן הוא שאסורה לו עכ"פ הדין שלא ישוב לקחתה לא שייך בזה ובפרט דלב"ש דאסור לגרש בלי דבר ערוה קרוב דאף אסור לו לומר דאף אם ימצאו העדים זוממין תהי' מגורשת ואם הוזמו שוב אסור לו לגרש. ואודות הקושיא שאין אחע"א עיי' יבמות ל"ב אמר ר' יוחנן מעלה אני עליו כאלו עשה ב' ואינו חייב אלא אחת כו' ויש לחקור בזה במה שכתבו התוס' ב"מ ס"א ד"ה לעבור כו' ויש לחלק ועיי' עוד כריתות ס"ו ע"ב שיש חילוק בין עשה מספק ובין משום ודאי ונמצא טעות אח"כ שאם הי' עושה משום ודאי הדבר בטל אח"כ בנתבטל הטעם:

מסכת קדושין

פרק א מ"ה תוס' דרעיק אות ט"ו ד"ה וקשה לי וכו'. נ"ב וי"ל דכיון דגם בעבד שייך עכ"פ שהוא בקרקע לגבות ממנו כגון בעש"ו אפותיקי דאיתא התם בב"ק דף י"א עשה עבדו אפותיקי ומכרו ב"ח גובה הימנו שורו אפותיקי אינו גובה הימנו:

פרק ב מ"א בהר"ב ד"ה הלים וכו' שאסור. נ"ב וקשה מדוע לקמן פ"ג סמ"ח אמרי' בבוגרת הטעם בגמ' דף ס"ד ע"ב לא שביק איניש מצוה דרמיי' עלי' ועביד מצוה דלא רמיא עלי' והובא בהר"ב שם גם בקטנה הא בקטנה עביד איסור ורמיי' עלי' [לא שייך] רק במצוה א"כ עדיף לי' בוגרת וקו"ל:

פרק ג מ"א במשנה. לחבירו. נ"ב עיי' בגמ' והובא בהר"ב טעם דלא נקיט שלוחו כמו בפ"ב מ"ד ובפירוש המשנה להרמב"ם איתא שהחידוש הוא בחבירו שהוא אוהבו שלא הוי מרמה אותו כמו שרימהו ולפ"ה הוי קידושין ויש להבין וכי ס"ד שהי' להרמב"ם לגמרי גירסא אחרת נהיפך ממה שלפנינו ומנוה למצא פתח לזה. ואמנם כבר כתבתי בשו"ת שהרמב"ם יסד פירושו במשנה ביותר תרפו על יסוד הירושלמי וכל מקום שהירושלמי מחולק עם הגמרא אחז דברי הירושלמי להיפך ממה שפסק ביד חזקה שזה רק לפי בבלי ומזה כמה הסתירות מפירושו להלכה מעתה ראה כאן בירושלמי הבית גמי שעכ"פ הוי רמאי ולא פריך ותנא דידן יען שסבר שמשנה אין צריך לפרש בכל רק מה שצריך לגוף הדין ולא דייק תיבת הלך כמו במשנה ד' לעיל וכמו שתירץ התוס' יו"ט על לשון הלך כן גם כאן וכיון דליתא במשנה מזכרת מן רמאות כשאר פירכת הגמרא מדוע נקיט חבירו והוי' קשה להרמב"ם מדוע לא פריך הירושלמי ע"ז אך דק שיש גם תירוץ פשוט לירושלמי כמו שהי' לו תירוץ פשוט על והלך וכדברי הרמב"ם דהוי חידוש בחבירו דמהני הקידושין. ומתורץ בזה נמי קושי' התוס' והר"ן מה החידוש דמקודש לשני ויש לע"ד חידוש גדול על התוס' והר"ן בכל תירוציו. דאיתא בח"מ סי' קפ"ג [סעי' ב'] ברמ"א דאם קנה סתם ואמר לעצמו קניתי אם אמר שדה פלוני דהוי רמאי אמרינן הודאי לראובן קנה ובסתם דאינו רמאי נאמן דלעצמו קנה. מעתה לתירוץ התוס' קשה דלפי גירסא דגמ' נתחזק עוד הפירכא דיש לטעות בגוף הדין ולומר דרק בחבירו דלא הוי רמאי גדול אמרינן דלי ממש אמר אבל בשליח דהוי רמאי יותר אפשר דלמבלהו נאמר. ואין לומר דלמא באמת כן א"כ הוי לי' לגמ' עדיף ספי לשנויי כך ועדיף לשמור מטעות בגוף הדין מהא דהוי רמאי. וגם להר"ן קשה דאפשר לטעות שאם ידעה שגם יחדו לבלית גמור ודאי לא ביתה נתרצתה לו וכן דלמא בעשאו שליח דהוי העול יותר הוי כמו האי דיבמות והיו מבטלין הקידושין אלא ע"כ דלא הוי ס"ד כלל לכל הכי. אך לגוף הקושי' תרלתי שכתב הב"ש בסי' ל"ז שאם במעות שמגלה אין הקפד דהוי קידושין והקשה הפלא"ה הא בסי' קפ"ג בח"מ פסקינן בכה"ג דשייך לשמגלת ונולך על הב"ש אבל ניחא דגם שם קנה השני אבל בת ב"ד הוא שיקנה השני מהדם בממון שמסר לו מתחילה. אבל בקידושין אם מקודשת לשני לא שייך לגלות ממנו אם לא להפקיע הקידושין. כ"כ מרתק לא עשו. מעתה זה עצמו קמ"ל דבכל אופן מקודשת לשני אפילו במעות המשלח היכא דליכא וז"ל המרדכי בתר שסילק מעות משלח הקשה פשיטא אבל אפשר לומר כן אבל להרמב"ם לדעת הירושלמי בפשיטות ניחא ע"כ: מ"ב בתוי"ע ד"ה על מנת וכו' לא נתרצית. נ"ב ע' תוס' ב"מ ס"ו ע"א ד"ה פטורי. ע"כ בכה"ג מיירי כל המשניות דכאן שהבעל מתנה טובת האשה וכ"ה ברמ"א בשם י"א בחו"מ סי' ר"ז סעי' א' והחידוש מדוע לא נאמר מזה כלום באה"ע סי' ל"ח סעי' ו' שהי' באופן שכתבו התוס' והר"ן הכא שנראה שלא נתרצית גם היא אלא בכך: שם בהר"ב ד"ה אין וכו' לא שביק וזה הוא בגמרא דף ס"ד עי' מ"ש לעיל ריש פ"ב: מ"ח בתוי"ע ד"ה נשנית וכו' עד היינו שאמין. נ"ב סברא זו איתא נמי בדרכנן שהביאו התוס' כתובות י"ט ע"א ד"ה מודה בשם הקונטרס והוא נמי ברשב"ם ב"ב דף קי"ע ע"א ד"ה אין: מ"י במשנה בקרוביו. נ"ב יש לידע מדוע לא נזכר בגמ' ובפוסקים שאם להקרובים הוא איש מסימן דנאסרה עליהם וכן בסיפא הלוא בגמ' ס"ד א' מבואר דעד קרוב אוסר וכן בהרמב"ם פ' כ"ד מאיסות ה' י"ז מוסיף דגם עד קרוב אוסר וכן לפי הגמרא בסוגי' זו מבואר דגם לאיכא עד אחד שקידש לא נאסר אלא על הלומר לבד יש להקשות מכ"ש בדאיכא עד אחד מדוע לא נזכר בדינים אלו חילוק זה ובש"ע קט"ו סעיף ו' איתא ובסימן מ"ח סעיף א' ליתא רמז מזה. והנה במשנה יש לדקדק קצת דהל"ל מותרת לקרוביו דאז הוי רבותא דמה שהיא מותרת פשיטא דהלא היא ידעה משא"כ הקרובים. ואפשר דלהכי לא נאמר לקרוביו איידי הוא אסור בקרובותיה וכן באשה דבזה יותר שייך להעמיד האיסור עליו. ואולם אפשר נמי דלא העמיד שמא היתר להקרובים כיון שעדיין הולך אם מאמינים ועכ"פ על הפוסקים שלא כתבו מזה יש הקירה והמ"ל שם מביא בשם הרשב"א דוקא בנותקת אסורה עליו אם מאמין וכאן הלא הוי הכחשה אבל הש"ע לא סבר כן:

סליקא לה מסכת קדושין וסדר נשים בס"ד:

לקוטים מספר שושנים לדוד.

מסכת גיטין

פרק ז מ"ג ד"ה קטנה וכו' באין לה אב וכו' זוהי ודאי שיטת הר"ב מדכתב לעיל דהא נדונה היא ועם כי הא מלתא תליא בפלוגתא רברבי דהתו' ז"ל יש להם שיטה אחרת בזה דנערה דלעיל להו דוקא וגם רש"י ז"ל עצמו בקדושין כתב כן ולא נעלם בודאי כל זה מהתי"ט ומ"מ לא הוכרח להביא דבריהם אלא מכיון שפי' המש' לפי שיטת הר"ב דבה קיימי' תו לא צריך והרוצה לעמוד על כל חלוקי סברות הפוסקים כלם בספרתם ולא עת האסף וזה גם דשיטת הר"ב להו יחידאה היא דהרי"ף ז"ל הגוהון דכלהו פוסקים ז"ל קאי כוותיה ודלא כהב"ד שנתחכם להביא במשנה דלעיל סברת התוס' והר"ן באורך ואח"כ במש' דהכא כתב שכל דבריהם כמעט מן התי"ט ע"ש. ובאמת מגין למימר ליה טול מה שהבאת שהרי גם הרשב"א ז"ל אחר שהאריך לבאר שיטת התוס' באורך לבסוף העלה עיקר לדינא כדעת רבינו יצחק אלפסי ז"ל שהיא היא דעת הר"ב ע"ש ועוד הביא שם דעת הראב"ד דאיהו ז"ל נמי דעתו כדעת הר"ב דמשניתין דלעיל דוקא נערה אלא דמתני' דהכא מוקי לה כאוקימתא אחריתי בשנתן לה אביה רשות לקבל את גיטה דהו"ל כמי שמוחל לה אותו זכות שיש לו עליה לאותה שעה והרי היא ברשות עצמה בשעת קבלת הגט ע"ש ושיטה זו מתורצת עד מאד דהשתא לק"מ מכל מ"ש התו' והרא"ש ז"ל ואף גם זאת א"נ להעמיד המש' בחסורי מחסרא דהכית דחייב בעלמא היא אבל לפי האמת לעולם בכיש לה אב נמי שפיר מתוקמא מתני' וכגון שנתן לה רשות ולפע"נ דהרשב"א ז"ל הק' עליו וז"ל ואין פירושו מחוור בעיני דהי בנותן רשות מאי קא דייק ממתני' הא נערה ה"ז גט שאני התם דנתן לה אביה רשות ע"כ. ואני בעניי גברא רבא חזינא תיובתא לא קא חזינא דהא מאי דמיבעיא ליה לרבא התם נערה מהו שתעשה שליח לקבל גיטה הכי קמיבעיא ליה מי אלימא כיד אביה לשוויי איהי שליח לו לא א"נ אין עושה שליח איתיביה קטנה שאמרה התקבל לי גטי אינו גט עד שיגיע גט לידה הא נערה ה"ז גט והנה מה דדייקינן מסך מתניתין בקטנה דכי מטא לידה מיהא מגורשת מתוקמא לדעת הראב"ד שנתן לה אביה רשות דכי מטי לידה תהא מגורשת א"כ מינה דה"ה נתינת רשות דגבי נערה אינו אלא לכשיגיע לידה והשתא שפיר משני תלמודא הא נערה ה"ז גט וב"מ אלימא ידה כיד אבי' ואין להק' שאני התם דנתן לה אביה רשות דהא הרשות אינו אלא לכשיגיע לידה וממתני' דייקי' הא נערה ה"ז גט מיד קודם שיגיע לידה א"כ אין זה מכח רשות האב אלא בע"כ משום דאלימא ידה כיד אבי' לשוויה שליח ומעתה ניחא לי למימר דהר"ב נמי ס"ל כשיטת הראב"ד מכל וכל והי"ט דלא פי' הכא דמתני' חסורי מחסרא דדיחויא בעלמא הוא וכדאמרן לפיכך הניח המשנה כפשוטה אלא דמכל מקום הו"מ לפרש כשנתן לה האב רשות כי היכי דלא תיקשי לפירושו דלעיל:

פרק ז מ"ו ה"ז גיטך וכו' הנך תלתא בבי כלהו צריכי אע"ג דלכאורה בחדא מנייהו סגי דהא פשיטא דכך לי הולך מיהודה לגליל או מגליל ליהודה או מא"י לח"ל אלא זה יובן במאי דאיתא בברייתא אנטיפרס ביהודה וכפר עותנאי בגליל בינתיים מטילין אותו לחומרא מגורשת ואינה מגורשת ופירש"י אנטיפרס וכפר עותנאי סמוכים זה לזה כספר זה בראש יהודה וזה בראש גליל וכו' בינתיים היה הולך מיהודה לגליל ועבר את אנטיפרס ולכפר עותנאי לא בא וחזר בתוך לי ולאחר זמן מת והלך לגליל ממש ושם מטילין אותו לחומרא וכו' והשתא היינו דקמ"ל תנא דידן בתרתי בבי דיהודה וגליל דברישא הנך סגיע לאנטיפרס וחזר בטל תנאו ומהכא אדיוק לאנטיפרס דוקא הוא דבטל תנאו דהלכתי ביהודה הוה קאי הא אילו עבר אנטיפרס אפי' לא הגיע לעותנאי נתקיים תנאו דמיד אחר אנטיפרס מתחיל גבול גליל ש"מ דבינתיים חשיב גליל ולימא סיפא הגיע לכפר עותנאי בטל תנאו הא אילו עבר עותנאי נתקיים תנאו ש"מ דבינתיים מיחשב כיהודה וקי' דיוקא אדיוקא אלא ש"מ שתנים עליו אומרי יהודה ואומרי גליל וכדאמרינן בברייתא ובבא דסיפא אתיא לאשמועי' דאע"ג דטבו כח"ל לגיטין וכו' כמ"ש התי"ט: תוי"ט ד"ה ה"ז וכו' ופירש"י כלשון הר"ב שכתב ונתייחדתי שייחדה עמו וכו' כתב הב"ד אין אלו דברי רש"י דדבריו כדברי הר"ב ממש לא פחות ולא יותר והתי"ט העתיק כך מתוך פי' הר"ן כסבור שכולו לי רש"י וליתא אלא מדברי הר"ן ז"ל ניהו שהבין דהא דכתב רש"י שלא בפני ונתייחדתי היינו לומר בפניו ובעל והו"ל גט ישן אבל התוס' לא הבינו כך בפירוש דברי רש"י אלא דהתם הוא ללעז בעלמא שיאמר שנתייחד והפיים ובטל הגט והכריחו זה מתוך דברי רש"י עצמו שהזכיר בדברי המקשה מערעורו של בעל וכתב שמא יבא ויערער והתי"ט גופיה הביא דבריהם בסוף דבור זה ולא הרגיש בדבר ע"כ. והא ודאי כד פיים ושכיב אמרה להא מלתא דכן אמת דהכא לא פירש"י אלא כדברי הר"ב ממש מ"מ אילו דק הב"ד הוה אשכח בפ"ב דף י"ח שהזכיר התי"ט ז"ל לקמן דהתם נמי אמרינן שמא פייס ושם פירש"י בהדיא שמא בתוך כך בא עליה והוי גט ישן וע"ז קא סמיך רבינו התי"ט והקרוב אלי שיש השמטת ידי סופר בדברי התי"ט וכצ"ל ופירש"י כלשון הר"ב שכתב ונתייחדתי וז"ל ביחדה עמו ובעל כמו שפירש"י עצמו בפרק ב' דף י"ח ובא עליה והו"ל גט ישן ע"כ. נמצינו למדין דמה שהבין הר"ן בדברי רש"י דהכא הוא מוכרח מלשונו דהתם ומינה שגם התוס' א"א שהבינו דבריו בענין אחר ומה גם שדברי התוספות אמורים על פירש"י דהתם שדבריו ברור גלוי ועיין עוד לקמן: **בא"ד** כנתנו לה הבעל אחר הייחוד וכו' מסיים שם הרא"ש אבל היכא דיצא הגט מתחת ידו קודם יחוד ונתנו לה השליח לאחר יחוד לא תינשא לכתחלה דאי כוה מימלך בזה השליח היה מצוה לכתוב גט אחר ע"כ. וממילא דכ"ש הכא דכבר נתן הגט בידה קודם היחוד על תנאי וכו' דפשיטא דלא תינשא לכתחלה דכל שיצא הגט מתחת ידו ליכא למימר אם איתא שבא עליה וכו' דמאי אית ליה למיעבד הא כבר נתן לה הגט מעיקרא והב"ד אולי דלא המתינו מניה סוף דברי הרא"ש לכן טרח בחנם: **בא"ד** וכתבו התו' וכו' כאן חזר הב"ד להחזיק בטעותו וכתב וז"ל יש לתמוה מאי וכתבו התו' הא פי' התו' אינו בשום א' מאלו הפירושים וא"כ הו"ל והתו' כתבו וכו' ותו דבהדיא הקשו התו' שם על פי' הרשב"ם דא"א לפרש משום חשש גט ישן דאם כן מאי משני באומר נאמנת עלי כו' ומשום קושיא זו כתבו דגי' לר"י דהחששא היא ללעז בעלמא שיוצא לעז שביטל הגט והשתא משני שפיר באומר נאמנת וכו' והבנו עוד שכך משמע מפירש"י במתניתין דאיהו נמי ס"ל הר"ב ואם כן הו"ל להתי"ט להק' קושיא זו בין להר"ן כפי פירושו בדברי רש"י ובין להרא"ש ולאסוקי כפירוש ר"י ע"כ. ומש"ה שלא הבין דברי התוספות דין גרמא ליה להטריח קולמוסו וקולמוסי חנם ולמלאות הנייר בדברים פטועים. ברם כי היכי דלא ליגרר איזה תלמיד אחריו ולסתב לרבינו התי"ט כמאן דקטל קני באגמא צריך אני לברר הדבר וז"ל התו' שם שמא פיים פי' הקו' שמא נתייחד עמה והוי גט ישן ואין נר' לר"ת דהא בס"פ מי שאחזו קאמר ולגט ישן אין חוששין וכו' ופריך עלה וליחוש שמא פיים אלמא תרי מילי ניהו ועוד דל"ל למפרך שמא פיים ומשום גט ישן התם דקאי אהכיא דהרי זה גיטך כל זמן שאעבור מכנגד פניך ל' יום וכו' כיון דאם בא בלא שום יחוד בטל הגט ואור"ת דשמא פיים ר"ל שמא פיים ובטל ואומר גט שנתתי בטל הוא וכו' ואיתן גם על פי' ר"ת ק' להביא דכל זמן שאעבור וכו' דמשני באומר נאמנת וכו' מ"מ ניחוש שמא ביטל את הגט וכו' ונר' לר"י דלא חיישינן לשמא פיים אלא חיישי' משום לעז בעלמא שיוציא הבעל לעז שביטל את הגט והשתא משני שפיר באומר נאמנת וכו' והשתא משני שפיר גם לפי' הקו' וכן משמע התם מתוך פירושו דלא הוי אלא לעז וכו' עכ"ל. וכוונתם ז"ל ברורה דלא אתו ח"ו לעקור דברי רש"י או לפי דבריו מה שאין סובלים אותו וגם לא לומר שחזר בו אלא אדרבא קאמרי דכפי פי' ר"י שאינו אלא לעז וכו' א"ש גם לפ"ה דשפיר קאמר שמא בעל והוי גט ישן ולאו למימרא דאכן חיישי' לגט ישן דודאי לא חיישי' כדאמרינן בהדיא מעיקרא ולגט ישן לא חיישי' אלא דעכ"ז ניחוש לערעורו של בעל שמא יבא ויאמר דבאותן הימים שהיה הולך ובא קודם הל' יום (שאז ליכא למימר דאם בא בלא שום יחוד ביטל הגט) פיים ובעל ויאמר דהו"ל גט ישן ואף על גב דאכן בקושטא לא הוה חיישינן להא מלתא כיון שלא נתייחד מ"מ יש לחוש לערעורו של בעל אם יאמר כך ולכן צריך לומר לה נאמנת עלי וכו' והשתא לק"מ על פירש"י ממה שפסק התו' מעיקרא זוהי כוונת דבריהם ז"ל. ובזה נתגלו דברי התי"ט מבוררים דכי היכי דלא תיקשי לפירוש רש"י קושית התו' דמעיקרא הוצרך להביא סוף דבריהם אלו ולא חש להביא ג"כ פי' ר"ת דלאו כרוכלא וכו' אלא כל זה הביא לפרש דברי הר"ב שהוא ג"כ פירש"י ז"ל דמדקאמר ונתייחדתי ר"ל שיערער לומר גט ישן הוא ובלא דברי רש"י שבפ"ב נמי משמע הכי מדכתב כאן כלשון הר"ב ז"ל ונתייחדתי דאילו לפי ר"ת א"צ ליחוד מכיון שבא יאמר שביטלו ותדע דהרשב"א לא הביא אלא דברי רש"י דהכא שכתב ונתייחד עמה ועליה קא פריך כקו' התו' דהתם דאין פירושו עולה כהוגן דכיון דאמרינן ולגט ישן אין חוששין וכו' ודאי משמע דהא דפרכי' וליחוש שמא פיים מלתא אחריתי היא וכו' ע"ש באופן שדברי התי"ט חזקים כראי מוצק ואפילו בלא פירש"י דהתם דמדבריו דהכא בלבד סגי כדאמרן אלא דמ"מ משמעות דבריו דלעיל מאחר שרצה להביא גם כן פירוש רש"י דפ"ב לכן הכניס לפגיע בדבריו כדלעיל:

סדר צבי תפארת · נשים

חידושים והגהות על משניות סדר נשים מכ"ק זקני הגאון רשכבה"ג מופת דורו רבינו צבי הירש זצ"ל אבד"ק ברלין והמדינות.

בן בתו של רבינו החכם צבי ז"ל (בעהמ"ס צבי לצדיק וש"ס).

העתקתי מכתי"ק נכדו צבי יחזקאל מיכלזאהן אבדפ"ק פלונסק והגליל בעל המחבר דנן שמים וש"ס.

מסכת נזיר

פרק ד מ"ד בתוי"ט בד"ה התמ.ות תמות כו' דאשה שהפר לה כו' כבר הבינו בזה בס' קול הרמ"ז דאין זה כלל דרש"י ז"ל קאי אמשתין דלעיל ע"ש ובאמת לדידן דקיימא לן בעל מיגז גייז לא קשיא כלל כמבואר בגמרא שם, וכן הביא המחבר ז"ל עצמו לקמן פ"ה משנה ג' בשם התוס'. אמנם מאי דמתרלינן שם בגמרא להא מתניתין אי אמרינן בעל מיעקר עקר צ"ע ע"ש תרי פירושי ברש"י וכן בתוס', ואפשר שלזה כוון התוי"ט לפרש מאי דאמרינן בגמרא כיון דלריכה כפרה לאחר גירשת והי' אם עולה כהונן וה"ם דאפילו מאן דאמר מיעקר עקר מ"מ כיון דאז עברה ולא ידעה לריכה כפרה שייך בה חלות הנזירות והויא כהשאת שמתו בעלי'. ובאמת שהוא נאות לפרש כך אלא שלא נמלא זה לא ברש"י ולא בתוס', ותמיהני במה שכתב בגליון כאן בתוס' חדשים שדברי התוס' כדברי התוי"ט, גם ממה שפי' הוא ז"ל נראה ג"כ שנעלמה ממנו סוגית הש"ס דלעיל (דף כ"א ע"ב), ובעיקר תירוצו של בעל תו' חדשים יש לעיין דאדרבא משמע בכריתות ריש פרק ו' בסוגיא דהתם דכל שעולה בדעתו שאפשר להתכפר לא סמכה דעתו ולא מקדים לו לגמרי. ואפשר הי' לחלק ולומר דהכא שאני כיון שמיהרה כ"כ להפריש קרבן דעדיין לא לריכה לה נמרה ומקדשה וכן לקמן גבי מדיר את בנו כעין דאמרינן התם במפרים ב' חטאות לאחרים. מ"מ מה שכתב ליישב מזה בפ"ג דסוטה משנה וי"ו לא ידעתי לו מקום כלל גם פה לא יתכן דאטו מי לא עסקינן שהפרישה בהמתה בסמוך לסיום נזירתה ואז נודע לבעל והפר, אבל באמת כבר תירצו התוס' ז"ל דכל דאיהו לא הדר מדעתי' ההשאת תמות אחרי שלדעתו יתקיים הענין, ועדיין לריך להבין:

פרק ז מ"א בתוי"ט ד"ה יטמא וכו' ופליגי כו' עיין מ"ש בזה בתוס' חדשים ומ"ש מענין שאלה כבר הקדימו בס' קול הרמ"ז והבליעו פנינים ועיין בס' הון עשיר שהביא משם הירושלמי שהקשה הקושיא של התוי"ט ומה שתירץ הירושלמי. ועיין מה שנדחק ליישב אמאי לא תירץ משום דאיתי' בשאלה ולדידי נראה דרבנן דהשיבו לדר' אליעזר לשיטתי' השיבוהו למאי דאיתא בערכין דר"א ס"ל אין שאלה בהקדש ע"ש פרק שום היתומים. ולעיל במכלתין (דף ט') מסקינן דלמ"ד אין שאלה בהקדש אין שאלה בנזיר ולכך לא אקשי לי' משאלה, מיהו כבר בילדותי הקשיתי לשאול על זה מההיא דמכלתין (דף נ"ב ע"ב) על דאמר רבה שספיהו רבנן לר' אליעזר ואקמוהו בשיטתייהו עיי"ש וכן מסוגיא דמס' חגיגה (דף י"א ע"א) תניא ר' אליעזר אומר כו' ורליתי ליישב בזה דברי הרמב"ם ז"ל בערכין ויש לעיין בזה הרבה, ומ"ש בתו' חדשים מגד קטן אופל נבלית יש לחלק בפשיטות ואין להאריך ועיין עוד בס' עץ חיים ובס' לחם מן השמים: מ"ד אמר ר' אליעזר כו', כן מלאתי גם כן בנוסחת הגמרא, ולפי מאי דתניא בגמרא א"א שיהי' זה ר' אליעזר סתמא דבכולי תלמודין שהוא ר' אליעזר בן הורקנוס רבי' דר"ע ור"ע רבי' דר"מ ועיין בירושלמי דגרס ר' אלעזר בלא יוד וגרס ר' אלעזר אמר משום ר' יהושע, וכן נראה שעליו השיב ר"מ שהי' חברו של ר' אלעזר, וכמדומני שראיתי בספרי הסוגיא כל מקום שאמרו ר' פלוני אמר משום ר' פלוני הי' תלמידו ועכ"פ נראה שהוא ר' אלעזר ב"ש תלמיד ר"ע חבירו של ר"מ:

מסכת סוטה

פרק א מ"ה בתוס' חדשים ולפי שגנב כו' צ"ע כו' גם אני מאז כתבתי בגליון משניות שלי ויש לדקדק למה לא נקט רק דשלשה לבנות בריסא כו' ואפשר דממעשה דיואב אינו ראי' כל כך דאפשר דיואב עשה זאת לכוונה זו אבל עדיין אינו מוכח כי מאת השם היתה זאת לשלם מדה כנגד מדה אבל הסבת שנערים דאתרמי שכוונו עשרה לדעה אחת, דודאי לא היו לריכין עשרה כדי להמיתו, נראה כי מאת השם היתה זאת לכוון המספר במדה כנגד מדה ועדיין לא הונח לי:

פרק ג מ"ה מדזה אתה כו', וצ"ע לענ"ד מהכיא דאין האיש משקה מעון, ויש ליישב דלא תסדי לי' בהא דא"ה לא הוי משקה לה, שוב מלאתי בספר משנה למלך פ"ב מהלכות סוטה הלכה ח' שעמד בזה והביא סברא הנ"ל בשם הרא"ש וע"ש פלפול ארוך:

פ"ק ה מ"ה בתוי"ע ד"ה ועדיין הדבר שקול כו' דמשמע הכי ומשמע הכי כו', וצ"ע בנדרים (דף נ"ב ע"א) דמקשינן בפשיטות והא כתי' בלמ"ד אל"ף, שוב מלאתי בס' נאות יעקב בקונטרס מענה לשון את ל' שהרגיש בזה אלא שהעמיד קושייתו על פי' הרמב"ם במשנהנו ותמיהני שלא על הרמב"ם תלונתו ועיין עוד שם מ"ש בעניינים הללו:

פרק ט מ"ב שרובה עכו"ם, לכאורה' צ"ע למה לי רובה תיפוק לי' דעכו"ם חשודים על שפיכת דמים ובגמרא כי ימלא פרט למצוי ועיין בתוי"ט ובבאר שבע גרס פרט לממליא את עצמו, ולפ"ז הי' אפשר לחלק קצת ויש להאריך בזה ועיין בספרי פרשת שופטים, שוב עיינתי ברמב"ם שכתב נמלא סמוך לספר או לעיר שיש בה עכו"ם ולא נקט רובה ולא ראיתי עד כען מי שדקדק בזה על דברי הרמב"ם ז"ל ועיין בספרי הנ"ל, ומה שהעתיק הרב תוי"ט ז"ל מדברי התוס' פרק הנחנקין עיי"ש בתו' עצמם ועיין בבאר שבע ועיין בחדושי הר"ן לסנהדרין שנדפסו מחדש ובחידושי ריטב"א למכות שנדפסו ג"כ בכרך ההוא הנקרא בשם חמש שיטות ועיין חינוך מצוה תק"ל:

מסכת גיטין

פרק ב מ"ה וסומא צ"ע דעריב ותני להו בהדי הנך דפסולין אפילו ע"י קיום בחותמי', משא"כ בסומא כמבואר בפוסקים ומלאתי בתשובת הב"ח סי' ק"ב שרצה ללמוד באמת דלדעת הרמב"ם אפי' נתקיים בחותמיו פסול, מיהו סברתו שכתב שם צ"ע לענ"ד, ותו דמ"מ הני אפילו בא"י פסולין משא"כ בסומא, ותו דהני פסולי דאורייתא והאי מדרבנן מיהו בזה אשכחן כי האי גוונא בכמה מקומות:

פרק ג מ"ז בתוי"ט בד"ה אינו לריך כו' ובדוקא נקט כהונה ולוי' כו', צ"ע דהכא במת מיירי ובמיתה אפילו בשני עבדי רבנן תקנתא וא"כ למה נקט רש"י כהונה ולוי' ואפשר משום דנקט במתני' יורשים ובעני זמנין דיורשים עשירים ניגהו כדכתב רש"י ז"ל בגמרא גבי ראב"י אבל דברי הרב תוי"ט צ"ע:

פרק ה מ"ה בתוי"ט נרבים וכו' ומשום קך בבבלי כו', ובגמרא דילן אדרבא משמע בהיפוך שם מדאילטריך למאן דאמר עשרה משום דכתיב עדה משמע דכל היכא דלא שייך הך טעמא וקתני רבים סגי בשלשה וכמ"ש כל הפוסקים גבי נדר שהודר ע"ד רבים ויותר מזה גבי שבועת שוא דאמרינן נשבע לשנות את הידוע אמר עולא והוא שניכר לג' בני אדם עיין שבועות (דף כ"ט ע"ב): [אמר המעתיק עיין מש"כ זקיני הגה"ק המחבר ז"ל בספרו צבי לצדיק פ' תמות, ומה שכתבתי בזה ונדפס בסו"ם חבלים בנעימים דף קי"ב ע"ב ועיין ברמ"א יו"ד סי' קמ"א סעי' ד' דברבים ליכא הפלה, ושם בש"ך ס"ק כ"ז דליכא חשדא ברבים וצ"ע]:

מסכת קדושין

פרק א מ"א היבמה נקנית כו' הך קנין לא דמי לקנין האשה דהתם מיירי בתחלת הקנין לנשוי' ארוסה וקודם לזה אינה קשורה בו כלל משא"כ ביבמה אלא דלא נפקא מיני' דמ"מ בעי למתני דשייך בה קנין, אלא דמ"מ הא קשיא לי דקתני סיפא וקונה את עצמה כו' והא לא דמיא לכולהו הנך דאיירי בהו האי מתניתין כלל דכולהו הני קונין א"ע בתר דנקני' בהנהו דרכים המבוארים בהם משא"כ היבמה דבתר הך קינה דאיירי בי' מתניתין לא קניא נפשה בחליצה אלא כשאר נשים בגט ובמיתת הבעל: שם בתוי"ט ד"ה היבמה כו' תימא דלא תני כו' עיין במה שכתבתי לעיל דהי' אפשר עפ"ז ליישב קצת האמנם קושי' התוס' הלזו צ"ע לענ"ד דהא ודאי לא איצטריך למעוטי כיון דליהוי נופה חד מהנך דלעיל ונקטי' לחודא ושבק לאינך ממילא אימעטו וכן בסיפא דנקט מיתת היבם ושבק גט דאתני לעיל בהדיא ודוק. ואין זמן לעיין במפרשים אם דברו מזה. שוב מלאתי שדיבר מזה קצת בר"ן בשם הרמב"ן ז"ל: מ"ז בתוי"ט ד"ה וכל מצות האב כו' בדבר הלכה כו' הוא תמוה דהרי בערובין (דף ל"ב) שמלבד שחלק רבי על דברי אביו בכמה מקומות עוד אמר נראין דברי מדברי אבא וכ"ש שמלינו בש"ס שמותר לחלוק על אביו ורבו וצ"ע, שוב מלאתי בס' לידה לדרך על רש"י ריש מס' קידושין שתמה ג"כ בזה, עיין עוד בט"ז סי' ר"מ ס"ק ג':

פרק ג מ"ה בתוי"ט ד"ה והוכר עוברה כו' והרמב"ם בגמרא כו', מיהו בכל הפוסקים משמע דזה אינו מן המשנה עיין בב"י אה"ע סי' מ' גם בתלמוד ירושלמי מוכח בהדיא דליתא במתניתין דאיתא התם עלה דמתני' תני ר' חייה בת יומא מתקדשת בכסף בת שלש שנים ויום א' מתקדשת בביאה אמר ר' מנא מתניתא אמרה כן וכן האומר לחברו אם ילדה אשתך נקבה לא אמר כלום מפני שאינה בעולם הא אם היתה בעולם הרי זו מקודשת הרי [illegible] בהדיא דדייק ממתניתין דבת יום א' מקודשת ולא זולת וצ"ע, מיהו נראה בלשון פי' המשנה להרמב"ם יראה שיש כאן חסרון עיקר הענין:

פרק ד מ"ד לוי' וישראלית הכי גרסי רש"י והרע"ב ואיירי בכהן כמ"ש התוי"ט, אבל הרמב"ן ז"ל גרס לוים וישראלים דהיינו שהם לריכים לבדוק יותר והכי מקשה בירושלמי לא נמלאת מחמיר בישראל ומשני קנס הוא שקנסו שיהא אדם מדבק בשבטו ובמשפחתו וכתב שזו היא הנוסחא דווקניא ושכן גרס ר"ח ז"ל עיין בס' המלחמות מה שפי' בזה ועיין בר"ן ז"ל ובהרב המגיד ז"ל: מי"ד בתוי"ט ד"ה רבי יהודה אומר כו' שוב שבשנחים כו' כבר הקדימו בזה הרמב"ן ז"ל בפרשת כי תשא גבי פלוח הקן, ובאמת הוא נראה לעין:

* * *

הגהות וחדושי הרש"ש

על סדר נשים

מאת הרב הגאון הגדול וכו' מהור"ר **שמואל שטראשון** זצ"ל מווילנא.

ומבנו הגאון החכם מו"ה **מתתיהו שטראשון** ז"ל [בחצאי מרובע].

מסכת נזיר

פרק א מ"ב בתוי"ט ד"ה הרי זה נזיר כו' גבי נזיר נמי סכתיב ה'. ל"פ דקושית הגמ' היינו רק לר"ש מאחר דמוקי דר"ע ור' יוסי תרוייהו ס"ל דבעינן דבר הנדור ולפ"ה מרבינן מן לה' דבר שאינו נדור לגמרי. גבי נזיר נמי כ"ל לרבויי מן לה' נזירות שמשון. אבל לר"ע ור' יוסי גופייהו ליכא למיפרך מידי דדלמא באמת ס"ל כן וכרי"ה וסתמא דמתניתין. ומיושב פסק הרמב"ם והוא ע"ד תירוץ מהריב"ל. והתוי"ח ל"ד במה שהקשה עליו הא ר"ע ור' יוסי ס"ל כשמעון הצדיק. וגם מהריב"ל גופיה (כפי מה שהביא הכ"מ בשמו) ל"ד במש"כ דהאי שאיה היינו לר' יוסי וה"ל כו' ולר"ע ע"ש. גם מש"כ התוי"ח ולמה נפסוק כיחידאי נגד המרובים אינו כלום דכיון דסתם מתניתין כיחיד יש לפסוק כן וכמש"כ מהריב"ל בעצמו. ועי' רשב"ם בב"ב (דף עט). ומש"כ עוד דבנדרים מוקמינן מתניתין דשם כר"י ולא כר"ש דס"ל כשה"צ. ע"ש בגמרא דלאוקימתא קמייתא מוקי לה דוקא כשה"צ: **שם** בה"ד כלומר כי היכי כו' דכתיב גבי בכור תקדיש לה'. המפרש והתוס' ומהריב"ל שהביא הכ"מ בפ"ג מהל' נזירות כ"ג כולם פי' בגמ' דהכוונה על לה' דכתיב גבי נדר בר"פ מטות כי ידור נדר לה' ולדי מה הי"ל להתוי"ט שפי' הכוונה על לה' דכתיב גבי בכור תקדיש לה'. ולשון דכתיב ביה לולי תטעיהם אבל אין זה הכרע. וגם מהמפרש משמע דל"ג מלת בי'. ובתוס' משמע דגרסי ושאני הכא דכתיב לה'. ולולי משום קושיית הברכת ראש דהאי לה' דבפ' מטות מבע"ל להא דנדרים תלים ע"ד מצוה (נדרים טו ב) או משום דקי"ל הא מקשינן נזירות לנדרים (שם ג) אבל זה ל"ק משום דגבי נדרים נמי לא מרבינן אלא בכור דהוי נדור קצת כדמסיק. וק"ק לפ"ז למה ל"ל משום דכתיב ביה לה' לימא שאני בכור דמצוה להקדישו. וי"ל. אמנם לפי התוי"ט קשה דמאי יענה לר' יוסי דדריש ליה להטאת ואשם. והוי יאמר משום דכתיב לה' להטאת ויקרא (ד ג) להטאת לה' (במדבר כח טו) וגבי אשם נמי כתיב אשמו לה' (ויקרא ה טו) ושם (יט כא) ודוחק. ופי' הב"ר דהכוונה על לה' דכתיב גבי כי תדור נדר בפ' תצא לא מתור דפשטים מיירי בנדרי קרבן דלא שייך בהו התפסה בבכור. ולעד"נ דר"ל לה' דכתיב בפ' נזיר לנדור נדר נזיר להזיר לה'. דלה' שב נמי על לנדור נדר וכמו דפריך בנדרים (טו ב) שבועה נמי הא כתיב או השבע שבועה לה' ע"ש: מ"ג במשנה הריני נזיר אחת גדולה כו'. מהמפרש משמע דגרים אחת קטנה כרישא ונכון דשייך שפיר עפי סמיכת אפי' מכאן ועד סה"ע לאחת גדולה: **שם** בתוי"ט ד"ה מכאן כו' ול"א דליהוי נזיר לעולם [תוס' ומוסיף התוי"ט] כמו במשנה דלקמן. משמע דר"ל כמו במשנה כשערה כעפר הארץ כו'. ונ"ל דבכה"ג אם התמר דכוונתו ממש עד סה"ע ה"ל להיות נזיר נזירות אחת עד עולם ולא כהתם דהוה נזיר עולם בנזירות חלוקות:

פרק ב מ"א בתוי"ט ד"ה הרי' כו' אבל הרמב"ם כו' אלא עד שאמר ג"כ הרי הן עלי קרבן כו' [עי' רש"י] אך ברמב"ם משמע דלא גרים אלא הן ונ"ל דכוונתו שיהיו הן לדמי קרבן נזירותו. וכ"פ הרמב"ם בעצמו לקמן גבי דלת לר"י ע"ש. אבל קשה דהתנן סס"ה דתמורה האומר על בהמה טמאה כו' הרי אלו עולה לא"כ. וי"ל דש"ה כיון דכבר אמר הריני נזיר. ונזיר צריך לקרבנות אמרינן דודאי כוונתו לדמי קרבן: וכן התוס' חילקו בכיוצא בזה לפי שיטתם. גם י"ל דהכא דאמר עלי משמע טפי דלדמי קאמר וכמו שחילק ר"א בערכין (ה ב). וה"ל דשם אינו אלא לר"מ. הכא עדיפא דלא הס ויכול לאוכרן אפי' לרבנן מפני: מ"ב במשנה הדלת הזה. בתוי"ט הביא ראיה דדלת הוא ג"כ לשון זכר מדכתיב דלתים בספ' הרנים. ושגה בזה במחכ"ת. דהכי הוגי שוה לזולי"כ כמו שנתים ודומיו עי' תל"ע סי' קל"ז: עים בסוף המשנה אם עומדת היא. פתוי"ט שנדחק. ול"נ שזה אינו סיום דר"י אלא מסתם משנה לפרושי פלוגתייהו דמיירי בעומדת אח"כ מאליה. ובזה יפולו גם כמה דברים שבתוס': **שם** בתוי"ט אמר הדלת כו' וצריכא כו'. הוסר הרבה בהעתקת הצריכותא ונצרך תיקון: **שם** בתוי"ט ד"ה הזה וכו'. כבר אמר הרלב"ע כל השר אין בו רוח חיים כו'. נ"ב וכ"כ בתמיד פ"ה מ"ד עי' בס' יד מלאכי אות ש"ע ועי' בס' הזכרון פ' וישלח ע"פ המקום הלזה. ועי' העוך (פ"ג יו"ד) ולקח הדברים מהר"ת כדרכו. ומ"ש מהרמב"ם (הל' מעשר פ"ח הל' ט"ו) לקח מהר"ת הרדב"ת ת"כ מלבושות הרמב"ם סי' קמ"ו ע"ש שהביא הר"ת שם. ועי' בס' מעשה אפוד כפ"ת (העתיקו בס' הזכרון שם) ובעל המערכות שם (נד 234) הביא ג"כ זה הלשון בשם הרלב"ע בפי' לתורה בפ' וישלח (לג, ט) ולא אמת כי לא נמצא שם. ובפחד יצחק ערך כל (דף ס"ב, א) כי על דברי התוי"ט וז"ל ואני הצעיר המחבר לא ראיתי כלום בספרי החכם הנדפסים וגם לא בכתביו עכ"ל. וגם (דף ק"ג, א) בתשובות הרב א"ש ג"כ (שנדפסה גם בס' שפת אמת להרמ"ק טורכי) כתב דנקטינן כ"ד שאין בו רוח חיים להפסד בל"ד ולא אמר בל"כ ככתוב בדקדוקי רש"י ריש פ' וישלח כו' וכ"פ בעל אמרי שפר מהחכם ר' נתן שפירא הזקן ז"ל בס' נח כו' עכ"ל. [מהגרמ"ש]: מ"ג במשנה מעשה באשה אחת שהיתה שיכורה כו' ובגמרא הי"מ כו' ולא שיכור הוא כו'. בתוי"ט בשם הרמב"ם אבל לא הגיע לשכרותו של לוט. ולעד"נ דשיכורה ושיכור שהאמורים כאן המה במות חוזרים לאשר משתקעים ברוב ימיהם בשכרות אבל עתה אינן שיכורים כלל והכי אמרינן שלא נתכוונו לנזירות כיון דרגילי ביין אלא לכוס זה בלבד שיהא עליהם כקרבן: מ"ז במשנה כשיהיה לי ולד. במשניות הגי' כשהלתה וכ"ה בתוס'. וגי' התוי"ט ול"י אמאי שני כו'. ודקדוק חמור הוא. ועמש"כ בנדרים (יז) בס"ד ליישב זה: מ"ח במשנה הפילה אשתו אינו נזיר כו'. משמע מדברי התוס' דאם הוה ידעינן דכלו לו חדשיו אף במת במעי אמו קודם שנולד היה נזיר ודאי. אלמא דמקרי ולד. ונראה לכאורה דחייב להתאבל עליו נ"כ. אך בפ' יש בכור תב דשבת אחר בן הבעה שיצא ראשו מת הוה בכור לנחלה. ואולי דש"ה דכתיב ויולדו לו בנים פי' כ"ב (ר"ד קכו): **שם** בתוי"ט ד"ה הפילה כו'. היינו ר"י דס"פ דלעיל גם מ"ה. ול"ד דשם אינו מבואר דספיקא דנזירות לקולא רק הגמרא שם מייתי ברייתא דתני בה בהדיא לר"י כן ע"ב ובדמייתי התוס' לקמן בד"ה לר"י: מ"י בתוי"ט ד"ה לאחר שבעים כו' אבל רש"י פי'. וטעמא מאי כדאמרן שאין תגלחת בינתיים כו'. לכאורה קשה דה"כ בנזירות מרובה ג"כ לא יגלח אחר השלמת נזירות בנו בכדי שיוכל להשלים נזירותו אח"כ וכמו שאלה באמת כן לפי' התוס'. וי"ל דסברתו הוא דבשלמא בנזירות מועטת איכא דלא מנה עדיין קודם לידת בנו ל"י ואין נזירות פחות מל"י (ולולי זהו כוונתו במש"כ שאין תגלחת בינתיים) ולכן לא חציי לנזירות לבן ומצטרפין לנזירות בנו וכחדא נזירות אריכא הם. משא"כ בנזירות מרובה ומנה כבר קודם לידת בנו ע' ימים ויותר שיש בהם כדי נזירות שלמה חשיבי בפ"ע ולא מיצטרפי הן על נזירות בנו. וכן כשנאמר עוד ל"י שהוא כדי נזירות שלמה (אף שקודם לידת בנו לא מנה עדיין ל"י) חשיבי בפ"ע ולא מצטרפי לנזירות בנו ולכן צריך לגלח בינתיים. ועי' לעיל (יג ב ויד) בבעיות דרבא ובפי' התוס' שם ותמצא עוד סברות לחלק: **שם** בתוי"ט אות י"ט תמה על הרמב"ם דהא גם נולד ביום פ"א יהיה הגלות הכי ביום קל"א לקבלת נזירותו (שהוא יום ל' לגלות בנו) כמו שנולד בתוך ע' ע"ש. סובר הרב ז"ל דהא דאמרינן אין תגלחת פחותה מל"י היינו דמגלח ביום ל' עצמו. אבל ז"ה דאינו מגלח אלא ביום ל"א וכ"מ להדיא בהרמב"ם פ"ד ה"ה שכתב ומגלח ומסיד כו'. י' ימים כו'. ולדברי הרב ז"ל לא הספיד רק ט' ימים. וכ"מ בתוס' (יד ב) ד"ה נטמא ביום ג"ש. ועי' לקמן (לט) בתד"ה סתם והכוכב לא הזיר כלל בכוונתו:

פרק ג מ"ז במשנה ובה"ת שי' שיבא נזיר שתים. נ"ל דדוקא בכה"ג שבכתבם היא בנזירות הלוקח. אבל אם אחת אומרת שקבל עליו סתם נזירות ואחד אומרת שתים יום הוי נזיר לשנים עי' לעיל (ח) בסוגיא דרותין אח"ק כולו מלאה חרדל ותבין החילוק. וק"ל גם בגוונא דמתניתין. דהא ע"כ ל"א דספק נזירות להקל אלא משום דלא מעייל נפשיה לספיקא. לא כדר"ט דל"ג נזירות אלא להפלאה כמבואר בנדרים (יט ב) מה דלא שייכא הכא. והרי ודאי הוה ספיקא דאורייתא או דרבנן ולא מוקמינן אחזקה עי' יבמות (לא). ועי' כתובות (כו ב) תד"ה אף:

פרק ד מ"ב בתוי"ט אות כ"ז כו' והוא מה דכתב הרע"ב כו' הא מתני' מפורשת בפ"י דנדרים מ"ז דקיום קודם לנדר לא הוי קיום. ולק"מ דהא הרע"ב פי' שם הטעם משום דהוי קיום בטעות כו' וה"כ בנדר מפורש כי הכא הוי קיום ועמש"כ שם בשם הספרי. ואו דהכא ע"כ עניה המן מכ"ד ותכ"ד כדבור דמי והוה הנדר והקיום כבבת אחת וי"ל דבכה"ג הוי קיום. שוב ראיתי שגם המל"מ פ"ב מהלכות נזירות ובפי"ג מהל' נדרים חשב זה כמו קיום קודם הנדר דלא מהני. ולעד"נ כמש"כ: מ"ד במשנה האשה כו' ואח"כ הפר לה בעלה כו'. מלשון הר"ן והרא"ש בנדרים (פ"ג) בד"ה הא קרבן לתני נזירות איכא. שמיירי כגון שהפר לה אחר ע"ו יום. משמע לכאורה דאם נדרה נזירות מרובה והפר לה אחר שמנתה ל"י דהוא סתם נזירות שלמה. לפי מאי דקי"ל דבעל מיגז גייז צריכה להביא כל הקרבנות אף אם לא הפרישם עדיין. אבל העיקר נ"ל דגם זה נקרא תגי נזירות לדידה. והיינו דברו בסוה ול"ד. וראיה לזה מלקמן (כח) במשנה דבע"א אפילו נשחטה כו' אינו יכול להפר ובגמרא שם הטעם מפני הפסד קדשים. אלמא אפי' השלימה כבר הנזירות מ"מ רק משום דאיכא פורתא דאיסורי לשתות יין כו' מחמת הפרתו מקמי דנזרק עליה הדם מיקרי תגי נזירות ושוב לא תוכל לזרוק הדם עליה: **שם** בתוי"ט ד"ה יפלו לנדבה כו' ועמ"ה שם במעילה במשנה. ל"ד במחכ"ת דשם ליתא טעם ע"ז. ואדרבה הגמרא כאן (כ"ד כה) פריך על הא דיפלו לנדבה דשם והא ד"א משרבין בהן. והתם במשנה לא קאמר טעם אלא בדינא דריבא לא נהנין ול"מ מפני שהן ראוין לבוא כולן שלמים ועמש"כ לקמן בסמוך: **שם** בתוי"ט ד"ה יביאו שלמים כו' ועוד דממשנה גופה מפורש דמידי ה"ע דיפלו לנדבה כו'. כד נייס ופכיב הרב תמרה. דאדרבה אהא דפריך הגמרא עלה והלא דמי חטאת כו' כי התוס' דכ"ה דהוי מני לאתויי והלא דמי שלמים כו' והביאו בעצמו שם במעילה. אלא דשגה כאן במחכ"ת בטעם דאיתא שם במשנה על הא דלא נהנין ול"מ מפני שראויין לבוא כולן שלמים וסבר דזהו טעם ג"כ על הא דתני בתריי מת כו יפלו לנדבה וכדמוכח ג"כ מדבריו לעיל בד"ה יפלו (עמש"כ שם) וכאן כבי הנ"ל דמידי הוא טעמא דלא מועלין אלא כו' יהיה מזה הפיסה על המפרש. דהלא במשנה זו דהביאה הגמרא כאן מפורש כו': מ"ז בתוי"ט אות ל"ה כו' והרע"ב שבי' כו' והא הוא בעי' דלא איפשטא סי' ע"ש. ולי נראה דהרע"ב אזיל בשיטת הרי"ף והרמב"ם דבבעי' דלא איפשטא אם תפס לא מפקינן מיניה (עי' רא"ש בפ"ב דב"ק סי' ב' וברמב"ם ספ"ח מהל' ל"מ ובמ"מ שם) ומטעם דקדם ותפס קאמר הרע"ב דזכה:

פרק ה מ"ב במשנה חבית של יין כו'. עי' בתוי"ט ולכאורה דבריו מגומגמין. ונראה כוונתו דדינר זהב או כסף גופו ראוי לנ"כ משא"כ יין או שמן דנמכרים לצריכין למזבח והו שב' ונסדה. ודמיהן יפלו לנ"ה. או דע"ס כדבריו ותחת ונסדה נ"ל ונקרב. ומש"כ וכדתנן במ"ה כו' לכאורה תמוה דאדרבה שם איתא דיביא בדמיהן עולות. אבל ס"ל וי"ל דר"א ור"י דבמ"ו פליגי על ר' אליעזר בהא דמ"ח וס"ל דדמיהן יפלו לנ"ה דלף ר"י ל"ק אלא בהמה דוקא דאפילו נקבות כו' ויביא בדמיהן עולות. וזה דלא כהרמב"ם בפי"ט מהל' ערכין ה"ח. (ונראה דלפני הרמב"ם היה הגי' במ"ח ר' אליעזר כיו"ד לכן נדחק לחלק) אלא כהרא"ב"ד שם. (ומש"כ הראב"ד ור"א סבר כר"י ר"ל כר"י ועדיפא מיני' ודו"ק) וכוונת התוי"ט שהביא מהקיים הוא למאי דכתב וימכר לצריכין. ומאי דלא מוקי התוי"ט מתניתין דהכא כר' אלעזר. משום דה"כ ל"ל למיתני חבית טפי ה"ל למיתני פרה ודו"ק: מ"ג במשנה אמרו ב"ש לב"ה אי אתם מודים בזה שהוא הקדש טעות כו'. עי' תד"ה נבאל וד"ה אמרו. ולעד"נ דכמו דמפרשינן טעמייהו דב"ה סהם דהע"ג דאמר שחור אמרינן דדעתו היה להקדיש ל"ש שחור ול"ה לכן ביצא ראשו:

ראשון והאי דקאמר שחור לפי שטעה והיה סבור שהשחור יצא ראשון כמש"כ התוס' לעיל ד"ה כילד. ה"נ נאמר דדעתו היה להקדיש הבהמה אם לנזירותו אם לנדבה והא דקאמר לנזירותו לפי שטעה והיה סבור שהוא נזיר. ואף אם הפריש הג' בהמות ואמר הרי הן לנזירותי והרי בתוכן יש אחת שהיא לחטאת שאינה באה בנדבה. יל"פ דכוונתו דאם אינו נזיר תהיה לשלמי נדבה. גם י"ל דמיירי שלא הפריש אלא שתים לעולה ולשלמים. או שלא הפריש אלא אחת עתוי"ט מ"ד ד"ה והלך: מ"ז במשנה ראה את הכוי וכו' הרי כולם נזירים. התוס' לעיל (לג) פי' דכולה ר"ש היא. והתוי"ט לא נתעורר בזה. ולעד"נ דאתיא אפילו לר"י דע"כ ל"ק דלא מהני לספיקא אלא אם בשעה שנדר עמד הדבר להתברר מיד כמו גבי כרי אם לא אירע בו מקרה הגניבה. וכן גבי אחד בא כנגדן אם לא היה נרתע לאחוריו. משא"כ כוי שגם חז"ל לא הכריעו בו והוא עומד להתברר עד שיבוא אליהו. איך נאמר שכיון על בגוזו כיון שא"א. וע"כ היתה כוונתו על ספיקו. ולפ"ז נוכל לומר שכוונת המשנה על נזירות ודאית כפשטה והוא כעין פי' הרמב"ם:

פרק ו מ"ה במשנה בתגלחת מצוה. עתוי"ט בשם הרמב"ם דנגילח עובר ג"כ בעשה דכל היוצא מפיו יעשה. ולכאורה הו"ל להביא ג"כ בל"ת דלא יחל שכ' שם הרמב"ם דלוקה עליו בפ"ע לבד מה שלוקה על בל"ת דתער ל"י על ראשו. ובמש"כ התוס' לעיל (מא ב) בד"ה ואי כתב דאין סברא לחלק בין לאו אחד לשנים לענין דחייתם מפני עשה. מיושבים דבריו: מ"ו במשנה ואינו מביא קרבן אח"כ היה מעו"ש. עתוי"ט שכ' דאף לפי' התוס' דזה קאי על מצורע שגלח בח'. מ"מ יל"פ גם אנזיר אם לא טבל עד יום ח'. וזהו שכתב הרמב"ם בחבורו דאם נתאחר בטבילתו כמה ימים יעריב שמשו ויביא קרבנותיו למחר והכ"מ לא כתב מנין לו כו'. ונראה דגם הכ"מ כיון לזה במה שהביא בהל' י"א סוף דר"ע ואינו מביא כו' ללא ערך שמה אם לא לבאר בזה הא דאם נתאחר בטבילתו כו' שבהל' י"ג. אבל תמוה מאד יגיעתו למצוא מקור לד"ז מהמשנה. דהלא בהדיא מוקי רבא להא דתני אלא מביא קרבנותיו בח' בלא טבל בז': מ"ז במשנה היה מביא ג"כ חטאת עולה ושלמים. מש"כ התוי"ט דכן הם כתובים בפ' בין בהבאה כו'. ל"ד דבהבאה כתיבא עולה ברישא. ולקמן בח"ד דק שפיר לכתוב שהרי בפרשה כך הם סדורים בעשייה: מ"ט במשנה נוטל את הזרוע כו' ואלא כו' ומניפן. וכן העתיק הרמב"ם בפ"ח מהל"נ ה"ד. והמיהני מדוע השמיטו האימורין וחזה ושוק שהוזקקו ג"כ עמהם בתנופה כמש"כ הרמב"ם בפ"ט מהל' מעה"ק ה"ט ע"ש בכ"מ ועי' לקמן (נט ב) תד"ה הרבה: שם רש"א כיון שנזרק כו'. ופסק הרמב"ם בפ"ח מהל"נ ה"ט כוותיה. והתוי"ט שמה שמצא טעם נכון לפסקו משום דרבי שנה בסת"מ דבריו בלשון חכמים. ועל הנס שמה שהרי לקמן (סג) סתם כר"א כדאריו"ת שם והיא בברייתא ועי' לח"מ:

פרק ז מ"א במשנה יטמא נזיר שאין קדושתו ק"ע ואל יטמא כהן שקדושתו ק"ע. התוס' והתוי"ט נדחקו בזה ועי' לח"מ. ולעד"נ דקדושת עולם דכהן פירושו לדורות עולם. דכתיב והיתה כו' לכהונת עולם לדורותם (שמות מ' ט"ו). ועוד קראי טובא. משא"כ נזיר אף שהוא יכול להיות נזיר עולם אינו מוריש קדושתו לדורותיו אחריו: מ"ג בתוי"ט ד"ה ובית הפרס. ואף טומאת בית הקברות תנן כו' דא"ס אבל כו' לפיכך לא תני ליה הכא. ונראה דאישתמיטתיה דברי הכ"מ בפ"ז מהל' נזירות הל"ח שמפרש טומאת ביה"ק היינו גולל ודופק ע"ש. והרי תני ליה. ולכאורה הנ"ל נפרש דביה"ק הוא קברים שפינו מהמתים דאיתא בסנהדרין (דף מז) דיש בהם טומאה. אולם רש"י פי' שם דטומאתן מדרבנן. ולעיל בגמרא על משנה זו (טו ב) משמע שהיא מדאורייתא וכ"כ התוי"ט שם בשמו. ובעירובין (מז) פריך הגמרא ביה"ק ס"ד טומאה דאורייתא היא. אבל יל"פ דביה"ק הוא קבר סתום דמטמא אף שלא כנגד הטומאה אם יש בו פותח טפח עי' לעיל (נג ב) תד"ה סתום. ואף שהוא מדאורייתא מבקבר מ"מ אין הנזיר מגלח עליו. ותמיהני על לשון התוס' בב"ק (ק ב) ד"ה וזרוקן שכ' דתניא גבי אהל דנזיר או בקבר כו'. דהרי בסוגיא שם לענין טומאה בעלמא תניא. וצ"ל דט"ס בתוס' וכצ"ל דתניא בנזיר גבי אהל או בקבר כו': שם בתוי"ט ד"ה וימי ספרו. וצ"ע דלא ליתני אלא ספרו כו'. ולי י"ל לפי דאיכא למ"ד (מו"ק ז ב) דלענין תג"מ קילי ימי חלוטו מימי ספרו והתוס' כתבו שם דשמא יש פירכא דלא לילף ק"ו מימי ספרו. ואם כן איצטריך למיתני ימי חלוטו לאשמעינן דאין עולין. ועי"ל הואיל דתני דימי הסגר עולין ותנן (מגילה ח ב) אין בין מצורע מוסגר למוחלט כו' ויש לטעות דגם בזה שוין קמ"ל: שם ד"ה ומזה בג' כו' ור"ת סובר דהכ"מ צריך הזי' ורמ"כ השיב לו כו'. משמע דסובר דפליג ג"כ על הזיה ול"ד. ונראה שיש השמטה בדבריו וצ"ל אחר מילת הזיה. והנזיר מגלח עליהם. שוב נדפסו תוי"ע וראיתי שעמד בזה ע"ד. אך בשם הרמב"ן בפי' חוקת הביא דגם הזיה א"צ וע"ש טעמו ונימוקו. וכ"כ בחידושיו לב"ב (כ). והגהש"ש הביא שכן גם דעת המאור. והרמב"ם בפ"ז מהנ"ז הל"ח כתב ג"כ שאינו מזה בג' וז' אבל כ' שד"ז מיוחד בנזיר אבל כל אדם כו' יזה בג' וז' כו'. והכ"מ תמה שיהא נזיר קיל מאשר בנ"א. וכ' עוד הרמב"ם שם בזה שאינו (כ"ה בהעתקת הכ"מ) מזה כו' כדי שיעלה לו ימי טומאתו בכלל ממנין ימי נזירתו. והתוי"ט הבין שבא בזה לתת טעם על שלא הצריכוהו הזאה. והוא תימה דמה טעם יש בזה. וע"ק יזה ולא יהיה עולין לו. ועוד דהא משמע ממתני' דאינו סותר הקודמין אבל אין עולין. דהל"ל ה"ל להגא לחשוב זה יחד עם ימי הזב והזבה וכו' כמש"כ הכ"מ שם כדין ז'. ולקמן בגמרא בפיסקא ומתחיל ומונה. מבואר להדיא דכל דחשיב בהך בבא אין עולין. ולענ"ד אשר הכ"מ והתוי"ט לא ירדו בכאן במחכ"ת לסוף דעת הרמב"ם. וכוונתו בזה ליישב תמיהת הכ"מ. והוא שבאמת לטהרו מהטומאה ודאי נזיר לא עדיף מאשר בני אדם שלא להצריכו הזאה אלא דאף שלא הוזה וא"כ עדיין הוא בטומאתו גם לאחר שבעה. מ"מ עולין לו הימים לאחר ז' למנין נזירתו. ולענין זה אמר הש"ס הני כלים בני הזאה איתנו ונכון בעז"ה. ועי' בתוי"ט עוד מה שהביא בשם הרמב"ן שהחרב אינו מטמא באהל דהל"כ היו הכהנים אסורים בכל הבתים כו'. לכאורה קשה דהא מסיק בסוף דאף במגע אין הכהן מוזהר. וא"כ אף שהיה מטמא באהל ג"כ יוכל להיות שהכהנים מותרים ליכנס לבתים משום שאין טעונין הזיה והנזיר אינו מגלח עליהם כמו במגע. והרי הרה"כ משמע דס"ל שמטמא באהל וגם צריך הזיה מ"מ כיון שאין הנזיר מגלח עליו אין הכהן מוזהר כש"כ לדעת הרמב"ן שאינו טעון גם הזיה. ולפמש"כ הכ"מ פ"ג מהלכות אבל בסברת ספר היראים לענין מתי עובדי כוכבים ע"ש יתיישבו דברי הרמב"ן ג"כ: מ"ד במשנה א"ר אלעזר כו' כצ"ל בל"י וכן בגמרא ובמפרש והוס' [עי' ש"כ]:

פרק ח מ"א במשנה יסופרין שלשים יום. פי' הרע"ב וכגון שנדרו נזירות ביחד כו'. ול"י מה הוצרך לזה דכיון דלכ"א מספקינן שמא הוא הטמא א"כ סתר את הקודמין וצריך כ"א למנות מעתה מחדש שהם נזירות שקבל עליו דהוא ל' י'. והמפרש שכתב ג"כ ברישא המשנה שקיבלו ביחד. י"ל משום דמגלחין דנקט במתני' ע"כ היינו אחר כלות משך נזירותם. ואם לא קבלו ביום אחד יכלו נזירות א' קודם לחבירו ויצטרך להמתין עד כלות נזירות השני. ונראה דלשון הרמב"ם בפירושו הטעייה להרע"ב במחכ"ת ע"ש: שם בתוי"ט ד"ה אלא מביא כו' וכ' רש"י כו' לא מעכבא וכ"כ הרמב"ם בפ"י ה"ח. וכן התוס' לקמן (ר"ד ס) כתבו ושמא מספק לא הצריכוהו. והכ"מ תמה דאע"פ שאינה מעכבת למה לא יביאנה ויתנה עליה. וכן התוס' כתבו כאן וה"ה עולת העוף ולא הם לפרשה. ולעד"נ נראה אחר דר' יהושע אומר ומביאין קרבן טומאה דמשמע חטאת והעולה (ודלא כהמפרש) וב"ז בא אחריו ושינה לשון ואמר חטאת העוף ש"מ דדוקא קאמר. וטעמא נ"ל משום דאף דאיתא בת"כ גבי קרבן יולדת עשירה דמביאה חטאת העוף דאינה יכולה להביא חטאת בהמה תחתיה אינו אלא בחטאת דאינה באה בנדבה. אבל בשלה כגון עולת נזיר טמא אף דדינה בעוף. כיון דעולה באה בנדבה וגם היא עצמה אמרי' לעיל (יח ב) דאינה אלא לדורון. יכול להביא עולת בהמה תחתיה ותבא עליו ברכה. ואף דאין מביאין תורין כנגד בל"י כו' (קינים ספ"ב) בהמה שאני. ולכן לב"ז דצריך להביא עולת בהמה ג"כ משום ספק נזיר טהור תו ל"צ לעולת העוף דמתנה ואומר אם טמא אני העולת בהמה תהיה תחת עולת העוף שאני חייב. וזהו שאמר והעולה נדבה לומר היתרון שבבהמה על העוף תהיה נדבה ונכון בעז"ה. וכן לקמן (ס) בברייתא דתני שנייה מביא חטאת העוף (והיא משום ספק תגלחת שנייה דמצורע עי') ועולת בהמה (משום ספק נזיר טהור) דתמה נ"כ הכ"מ מדוע ל"י גם עולת העוף משום קרבן מצורע עני וביותר קשה לר"ש בנו של ריב"ב בערכין (כח) דעולתו מעכבתו. ובמש"כ א"ש דיוצא בעולת הבהמה שמביא. וכש"כ גבי מצורע דקי"ל דעני שהביא קרבן עשיר יצא. (ומה דאינו מביא חטאת נ"כ מבהמה ותעלה לו אי משום נזירות טהרה אי משום תגלחת שניה דמצורע ולא יצטרך להביא ספק מליקת חולין למזבח. משום דא"כ לא יוכל שוב להביא חטאת בתגלחת רביעית ודו"ק) אבל לכאורה שם א"א ליישב בזה משום דמצורע בתגלחת שנים אינו מביא אלא למחרת יום תגלחתו דוקא (לעיל מד ב) ומשום נזירות טהרה הוא קודם הגילוח. אולם גם הא לא תברא דמשמע ברמב"ם פ"ח מהל' מעה"ק ה"ט ויותר בפיה"מ דזבחים פי"ד מ"ג לפי נוסחת הח"י שמביא התוי"ע. דעולת מצורע לפי' הביאה בתוך ימי ספירו יצא. ועי' עוד בפ"י מהנ"ז ה"ז וברלב"ד וכ"מ. וכן בספ"ד מהל' פסה"ק וכ"מ שם. ובמש"כ מיושב תמיהת הלח"מ בפ"ט מהנ"ז ספ"ו ע"ש. דכיון דגם גדול והיה צריך להביא על"פ עולת העוף משום ספק קרבן נזיר טמא לכן בכדי שלא תחלוק השוו מדותיהם שיביא עולת בהמה. והוא כעין תירוצו אלא במוטעם יותר: והנה מה שחלקתי בין חטאת העוף דיולדת שא"י להביא תחתיה בהמה לבין עולת העוף. נ"ל ראיה מכריתות ר"פ ארבעה מח"כ דאר"ס י"ל לעוף איהדרי לעולת בהמה לא כש"כ. ומה שתמה שם התוס' ישנים זב וזבה יוכיחו דאיתרבו לעוף ולא לבהמה. הני אומר דגם המה אם הביאו עולת בהמה ת' עולת העוף דיצאו. ובזה נראה ליישב קושיית הטו"א במגילה (ח) בד"ה מזובו ולא מזובו ונגעו. על התוס' דמנחות וש"מ שכתבו דמזה ילפינן דטמא מעלה קרבנותיו ואע"ג דא"א לו לסמוך. והקשה שהרי קרבן זב הוא מהעוף דאין טעון סמיכה. ולפמש"כ א"ש דמשמע דיוכל להביא אף עולת בהמה תחת עולת העוף כשאר זבים אף דטעון סמיכה. ועוד נ"ל ראיה ממנחות (מח ב) אבל עולת נזיר כו' שהיו בני שתי שנים ובחטן כשרים דיליף מעולת נדבה ע"ש ובנדבה קי"ל כרבנן שם (קז ב) קטן והביא גדול יצא. לכן בכוונה השמיט הרמב"ם בספ"ד מהל' פסה"ק סיום התוספתא שלא עלו לבעלים לשם חובה (והכ"מ כ' שם דל"י על מה) והוא דס"ל דהתוספתא אתיא כרבי דפליג שם אחכמים בקטן והביא גדול דל"י והוא ז"ל פסק כחכמים בפט"ז מהל' מעה"ק. א"כ ה"ה הכא עלו לבעלים לשם חובה. ועוד נ"ל ראיה דאף בחטאת יולדת אם היתה מביאה ע"י איזו עילה וסיבה דהתירה חטאת בהמה היתה ג"כ מתכפרת בה לאכילת קדשים. והוא דפריך הגמרא בכריתות (ע ב) ונדה (מ) אלא מעתה אכלה דם וילדה ה"נ דאינה מביאה אלא קרבן אחד. והרי על דם חייבת חטאת בהמה קבועה ופריך דתתכפר בה ג"כ על לידתה. אבל עדיין צ"ע בנידון דידן דהרי מבואר ברמב"ם שם דאם קבע עוף לא יצא בהבאת בהמה (וכ"מ במפרש לעיל (כו) בד"ה ע"א). אבל ל"י מנ"ל זאת דרבנן מודו ממין למין דאף מקטן לגדול דל"י דהלא י"ל דכל המשנה אזלא אליבא דרבי. ואולי זוהי כוונת הראב"ד שם להשיג עליו ודלא כהכ"מ דסיוע מסייע ליה. ועמש"כ שם בסוגיא בכ"ד: מ"ב במשנה נזיר שהיה טמא בספק כו'. פי' הרע"ב שביום הראשון אירע לו הספק וכ"כ המפרש והתוס' לעיל (נז ב) ומוכרח הוא דאל"כ לא היה צריך להמתין ל"י בתגלחת ראשונה משום ספק נזיר טהור. ולפי מאי דפסק הרע"ב לעיל פ"ג מ"ה כר"א דבנטמא בו ביום אינו סותר. מוכרח ע"כ לומר דס"ל כהרמב"ם בפ"ו מהנ"ז הל"ו דאף דאינו סותר מ"מ קרבן טומאה מביא. וכ"מ לשון הרע"ב שם. והתוי"ע ל"ד במה שתלה דבריו שם בדברי התוס' דמוכח מדבריהם דלר"א גם קרבן אינו מביא (ולכאורה ראיה לשיטת הרמב"ם מהא דא"ח לעיל (יח) דא"ת רבי היא כו'. ואי דנטמא בתי כו' הרי יצא לשעה הראויה לקרבן. ולשיטת התוס' קשה דילמא ס"ל כר"א דהלכה כוותיה ולדידיה אינו מביא קרבן על הני דאין כלו ימים הראשונים ע"ש ע"ב בהד"ס מתחיל. אבל ז"א דא"כ מאי איריא מפני שמביא קרבן אחד על טומאות הרבה אפי' נטמא לאחר הבאת הקרבן נמי דהא לאו בר קרבן הוא על הטומאה הני דאין כלו ימים. אבל ראיה מהא דאר"א שם נטמא בשמיני כו' מביא קרבן עכא"ה. והא מבע"ל לר"פ שם (יט ב) א"ד דנפקין הרין ומתחילין תלתא (ולהמפרש שם בלשון ראשון והרמב"ם בחבורו פשיט ליה רבא כן) והא כשנטמא בח' אינו אלא נפיק חד ועייל תרין אפי' לפי' התוס' שם דלר"א מתחיל למנות כו'. ולהמפרש שם דלר"א אינו מונה אלא מח' הרי אינו אלא יום אחד. והתוס' שם בד"ה א"ל ר"פ נדחקו בזה בזה. ולדעת הרמב"ם א"ש בפשיטות. ומעתה לשון המשנה אוכל בקדשים אחר ס' יום בדיוק. ולא כאשר נדחקו התוס' לעיל. והוא משום דתגלחת השניה יוכל לגלח ביום ל' לתגלחת הראשונה (וכן הבין התוי"ט בלשון הרע"ב. אבל לא מטעמי' אלא) משום דאפי' נטמא אינו סותר אותו יום ועולה לו מן המנין וא"כ ה"ל יום ל"א. ולשיטת התוס' דלר"א גם קרבן אינו מביא אי נוקי מתניתין כר"א דהלכה כותיה. ע"כ מיירי שאירע הספק טומאה ביום הב' למנינו (דביום א' אין זה טמא שסותר ומביא קרבן. ונ"ל דאף גילוח לא בעי דהא בבא אליה עיין לעיל (יז ב) ובתד"ה מה טעם. וכ"מ לשון התוס' (סא ב) ד"ה רא"ה שכתבו אלא מונה ז' טומאה ומזה ובונה וטובל ומונה כו'. ולא הזכירו גילוח) א"כ תגלחת הראשונה הוי ביום ל' ליום שאירע בו הספק שהוא ל"א לתחלת מנינו. והתגלחת הב' ביום ל"א לתגלחת הראשונה. וג"כ מכוון אכילת קדשים אחר ס' דוקא ונכון מאד בעז"ה: שם ושותה יין כו' אחר ק"כ יום. התוי"ע הקשה דנזירות הב' ימנה מיום ס' שגלח בו דיעלה לכאן ולכאן. ולעד"נ ז"א דכיון דמספקינן ליה בתגלחת ספירו דמצורע ואחר תגלחתו טובל ובעי הערב שמש ואינו מביא קרבנותיו עד למחר כדלעיל (מד ב) לכן הוא בכלל בימי ספירה דאין עולין לו. אבל לי קשה דיום הראשון שאירע בו הספיקא יהא עולה למנין דהא ימי חלוטו אינו סותר הקודמין וכש"כ ביום הראשון למניינו דאפילו טומאת מת אינה סותרתו כדכתבינן לעיל. ואולי דלדוקא נקיט במתניתין לעיל דימי גמרו אין סותרין הקודמין אבל אותו יום עצמו סותר כי הוא בכלל בימי גמרו שא"ע לו. ובזה אתי מטומאת מת דאפילו ביום ראשון סותרו. אבל קשה לומר דהבא מן הדין יהא חמור מן הנדון דהא עכ"פ דימי חלוטו אין עולין לא למדנו אלא מימי טומאה לעיל (נו). ולכן נ"ל דספק טומאה אינו ר"ל דבספק החלטו אירע לו ביום ראשון אלא דספק לו אולי נהלם מכבר:

פרק ט מ"א בתוי"ט ד"ה הפר לעבדו כו' וז"ל רש"י משמע דימים שלא נהג נזירתו מחמת כפיית רבו אין עולין לו. והנה אם רק ביין לבדו לא נהג נזירותו קשה לפי מה שפי' הרע"ב לעיל פ"ה מ"ג ה"ל לעלות. ואפי' לפסק הרמב"ם שהביא התוי"ט שם אינו אלא מתחת קנס והכא לא שייך למקנסי' ואם לא נהג נזירותו בטומאה ה"ל לסתור גם הקודמין דלא עדיף ממי שנטמא באונס. ואפי' נטמא במת מצוה דמצווה לטמא לו משמע לשון הרמב"ם בפי"ז ה"ב דסותר. והוא דמפרש הא דאר"א שם במשנה ואל יטמא נזיר שהוא מביא קרבן על טומאתו ר"ל על טומאה זו שיטמא עתה להמ"מ. אבל אין זו מוכרח דיל"פ על טומאה דעלמא. ובכריתות (ס)

נ"א

ל"ה אלא מזיד שוגג ואונס אבל לא מצוה. ואולי י"ל דגם מצוה בכלל אונס שהוא אונס מחמת המצוה. וכמ"ק מהא דיליף שם פתאום זה אונס מן ויאמר ה' פתאום כו' והתם אונס דמצוה לשמוע בקול ה'. אולם הרמב"ם עצמו בפ"ו ה"ג לא כתב אלא שטמאוהו עובדי כוכבים באונס. ואולי י"ל דהכא עדיף טפי דבשעה שרבו כופהו אין לו דין נזיר כלל דאמרה תורה לאסור איסר על נפשו למעוטי מי שאין נפשו קנויה לו משמע דממעטו מדין נזיר. ועי' בירושלמי וברמב"ם ובראב"ד בפ"ה מהג"ז. והשתא דאתינן להכי. יל"פ דהפי' לא נהג נזירתו ביין לבד ג"כ א"ע לו כיון שאין לו אז דין נזיר כלל לענין זה: **מ"ב** ברע"ב ד"ה ירד לטבול במערה שהיה טמא טומאת שרץ [כ"כ התוס'] מבואר מדבריהם דסיפא דקתני מטומאת מת. דוקא קתני דבטומאת שרץ אינו טמא אלא בגוף דלא מיקרי טהמ"ה. והא דקתני להקר טהור ה"ה לטבול מטומאת שרץ אלא דלרבותא נקט כמש"כ התוס' לקמן. ותמיהני על הור"ע שנראה מדבריו שהוא חידש ד"ז מעצמו. אולם טעם החילוק שבין טומאת מת לשרץ שחידש נכון מאד וש"י. ונפלאתי על התוי"ט שלא העיר על הרע"ב שפי' או ע"מ שטבל ואח"כ קבל עליו נזירות כו' והא מסקינן לעיל (יח) דטמא מתחלה אינו טעון תגלחת: **מ"ד** ברע"ב ד"ה במאכל כו' כגון בשר שָׁמֵן חלב כו'. כ"ה כוונתו כאשר נקדתי. ולא כאשר שמעתי קורין שָׁמֵן כי כן מוכח ביומא (יח) מהנוטריקון ע"ש: **שם** ד"ה וספיקו כו' ספיקו מהמת ש"ז ע' [עי' תוס' ד"ה אלא אהכ"א]. והקשה התוי"ט מהוי"ן דוש"ז. ואני אומר דכן מצינו גם לעיל פ"ז מ"ג ואהל ורובע עצמות דפי' הרע"ב אם האהיל על רובע עצמות. ואמת דגם שם העיר התוי"ט מהוי"ן דורובע. אבל מצינו גם במקרא ווי"ן יתירים כמו אלה. עי' בראשית (ל"ו) בפירש"י בפסוק ואיה וענה:

מסכת סוטה

פרק א מ"א בתוי"ט ד"ה המקנא כו' נ"ל משום כו'. טעם התוי"ט תמוה. ול"נ משום דקאמרה הגמרא ומסתברא כמ"ד רוח טהרה כו'. ואף דרש"י פי' ומסתברא דרוח דקאמר ר"ש כו'. מ"מ מדקאמר קשות וחובה לעיולי כו' משמע דפשיט מתרווייהו ולהכריע להלכה: **שם** ד"ה ר' יהושע אומר כו'. בגמ' אר"ח מסורה לא לימא כו' בזמן הזה כו' דילמא קי"ל כריב"י כו'. קשה מאי איריא בזה"ז אפי' בזמן המקדש נמי כיון דלא קים לן דהלכה כריב"י א"כ לא יוכל להשקותה. ועתוי"ט שדבריו מגומגמין בזה. ונ"ל דר"ח סתמא קאמר לא לימא וכולל בזה בין ע"פ עדים ובין בינו לבינה. ומשום ע"פ עדים נקיט בזה"ז דבזמן המקדש ל"ל גם כסברת התוי"ט בסה"ד. ואולי לזה כוון רש"י במש"כ אפי' בינו לבינה ור"ל דכש"כ בפני עדים. אבל ק"ל מאי דקאמר דלמא הלכה כריב"י דא"כ בכ"מ דפליג יחיד ארבים נאמרה לא נעבה כרבים המקילין דלמא קיי"ל כהיחיד והכא סתמא דמתניתין דלא כוותיה. וגם הוא לא קאמר רק לר"א. ור' יהושע פליג עליה והלי' כר"י נגד ר"א. וגם סוה שמותי. לכן נ"ל דודאי בכ"מ סמכינן אכללי שבידינו בפסקי הלכות יחיד ורבים הלכה כרבים. פלוני ופלוני הלכה כפלוני וכל כיוצא בזה. אלא דר"ח שמע ואה דר"ל דבסמוך דאזיל בשיטת ריב"י. רק דהשמועה לא הוה ברירא ליה כ"כ לכן חשש אולי השמועה נכונה. ולהכי בזמן המקדש אין לחוש דאם יתברר דהשמועה מכוונת ישקנה. ועוד דסנהדרין היו במקומן ומהן תצא תורה והלכה ברורה: **מ"ב** בהורע"ק אות ד' כו' וכהא דמסקי' כו' וא"כ תקשה משנתינו כו'. ולעד"נ לפי מה שפסק הרמב"ם בפ"א מהל' סוטה דאפילו קנא לה על שנים כאחד ואפי' הם שני אחיה או אביה ואחיה ה"ז אסורה וע"ש במל"מ דהרבותא היא דאינם אסורים ביחוד. וא"כ י"ל דמתניתין מיירי באביה או בנה או באחיה דאינה עוברת ע"ד בהתיחדותה. ולפ"ז נדחו דברי התוס' לקמן (כה) בד"ה ש"מ ודברי הה"מ בשם הרשב"א בפכ"ד מהל' איסורי ביאה הט"ז. ומה שהקשה עוד מהא דקי"ל דאין אוסרין על היחוד. הן לפי התוס' בקדושין (ר"ד פא) דמיירי בפנויה ודאי ניחא. ואף לפרש"י שם ופי' ר"ת בכתובות (יג) בתד"ה מעלה. י"ל דדוקא יש לו בנים ממנה ומשום לעז. ועי"ל ע"פ מש"כ התוס' בקדושין (כג ב) דרוצה לשמוע ממשנה או בריית' אע"ג דמצי למיפשט מאמוראי: **מ"ג** במשנה והאומרת איני שותה ובבעלה א"ר להשקותה. ביבמות (נה) ובתוס' מוכח דאפי' רוצה אח"כ אינו כלום ושוב אינה שותה. ועמל"מ רפ"ב מה"ס: **שם** בהורע"ק אות ז' בסה"ד א"כ דכל עיקרו דנדה כו'. ול"נ משום דסוטה ג"כ נ"ד לעריות דהא אסבר שהיא טהורה. אלא דק"ל מדוע לא כתבו דשאני נדה שכבר בא עליה וכדאיתא בכתובות (ד) וכמש"כ התוס' בעצמם בסה"ע: **מ"ה** בתוי"ט ד"ה ויוצאת ואינה נהרגת שלא התרו כו' [וכ"כ רש"י]. תימה דאפי' לריב"י דאבה תבירה א"נ התראה. מכל מקום הא אין אדם נהרג על פי עצמו. ודוחק לומר דב"ה דאיכא רגלים לדבר: **שם** בתוי"ט ד"ה מעלין אותה. תמהו התוס' כו' קודם השקאה זו. לכאורה מהעלאה דמתניתין ל"ק דלא היתה אלא כדי ליגעה וא"כ מורידין אותה וכמש"כ התוי"ט בעצמו בסה"ד. וכן בקרא כתיב והעמידה לפני ה' קודם לקיחת הכהן את המים ואח"כ כתיב עוד הפעם והעמיד הכהן את האשה לפני ה' עפרש"י שם. ודקדוק התוס' הוא מפריעת הראש ומנהיגת המנחה על ידיה ושא"ד שאין כסדרן בקרא: [**מ"ט** בתוס' תרבים בד"ה וקשה בחגיגה כו' כ"כ התוס' בעצמם הביאו הא דחגיגה ויש לומר שכוונו בזה לאפוקי מתירוץ התוי"ט. מהגרמ"ש]:

פרק ב מ"ב במשנה פיילי של חרס. בהור"ע אות י' הכריע דל"ג חדשה במשנה (ולפנא שלא נסתייע מהא דמשנה שבגמרא דלפנינו ליתנה וכן מוכח בירושלמי ע"ש ובק"ע) מדאביא עלה בגמרא תנא כו'. ואם היתה מלת חדשה במשנה מה חידשה לנו בהביאה התנא. וזה אינו מכריע דמצינו כיוצא בזה בע"ז (לד) תנו רבנן התרגנים כו'. ובבכורות (מח ב) תנו רבנן הוא לפדות כו'. ובחלק (קט) תנו רבנן הגמי סדום כו'. ועי' סוכה (מח) תד"ה ונולה בעוף. ועיין לעיל דבא לחדש לנו דרי"ש אמרה ואזיל לשיטתיה במי כיור (לפי הס"ד) ורבנן פליגי עליה. ומש"כ עוד דאי גרסינן במשנה חדשה יקשה עלה (לפי הס"ד) ליבעי נמי מים חיים. תמוה דהיאך ה"נ וכדרי"ש. ונראה דלשון התוי"ט אטעייה במהב"ת במש"כ ולפיכך ל"ק דהכא סתם כו' וברפ"ב דזבחים כו'. וסבר דר"ל במשנה שם. אבל כוונתו להרע"ב שסתם כן להלכה וע"ש בגמרא (כב). ואדרבה נ"ל ראיה דסתם מתניתין סברה דמי כיור מי מעיין הם וכרי"ש מדתנן (סוכה שם) ניסוך המים כו' מן השלוח והוא מעיין כדפרש"י שם וע"ש בתוס' (סע"ב) ומש"כ שם במשנה להוכיח דלניסוך הוא דוקא מי מעיין. ותנן שם נשפכה כו' היה ממלא מן הכיור אלמא דמי מעיין הוא. ודע שראיתי לשה"ק בירושלמי דמקשה נ"ל לרבא למילף מן בכלי שלא מגופים דקרא בשמע דהכתיב מים קדושים בכ"ח ונימא דכלי דומיא דמים כו'. ולק"מ דרבא רוצה ליישב אף לרבנן דס"ל דמי כיור משאר מימות כן כמש"כ התוי"ט. ועוד דאף לרי"ש אטו מי כיור כתיב. מים קדושים כתיב והיינו שנתקדשו בכלי כמש"כ רש"י מספרי. וא"כ אפי' בשאר מימות נמי. (ואף דבירושלמי ל"מ כן ע"ש. י"ל דגמרתנו פליגא עליה בזה). והא דלוקחין מן הכיור טעם אגדה יש במדרש הביאו רש"י בחומשו:

פרק ג מ"ד בתוי"ט ד"ה כאלו למדה כו' אבל בגמ' מוכח הל"ג כו' אבל אין למחוק בשביל זה. וכמו דאיתא בזבחים (קד ב) דזעירי קטעיה תגלי וע"ש בתוי"ט. ועמש"כ לקמן (כו): **מ"ו** בתוי"ט ד"ה שאומרת כו'. כיון דהוא היה מביא כו' מ"ש כו'. ולע"ד שלא זנלה דהתם החוב דקרבנות מוטל עליה רק שהוא חייב להביא בעדה לב"י מהאי ב"ד ולרבנן מיירי דהקני לה אמרינן שפיר כי חייבוהו ב"ד או כי מקני מילתא דצריכה כו' כמבואר בגמרא שם. אבל הכא התורה הטילה עליו הבאת המנחה בעצם ודמיא לסיכה שהבכסמה שלה דהתם. ועי' לקמן (כג) תד"ה כל. ומה שהקשו עוד ממי שנדר בנזיר כו'. לע"ד הא לא דמי אלא לאם עד שלא נגנבה נדר דה"ה נזיר מטעם דהוא נולד. דהא עיקר טעותא הוא דאם היה יודע שיבואו עדים לא הקדיש. וביאתם הוא נולד. דידיעתם שהיה מקודש לא משוי ליה להקדש טעות כיון דהוא אינו יודע. ולסבה זו שהוא אינו יודע הקדיש. ואף שאילו הוה ידע שיתברר ע"י עדים לא היה מקדיש. הבירור הוה נולד. וגם דברי התוספות לקמן (כב ב) בד"ה ושבעלה מש"כ דגבי בלאו עדים להכי הוה הקדש טעות דהרי העון מבורר צ"ע דהרי לפי סוגיא דהכא טעם זה אינו משווהו להקדש טעות אלא במה שאינו עומד להתברר לר"ש כגון שיש עדים וא"כ כשבעלה בא עליה נמי. ואולי י"ל דסברתם שטעם בעילת הבדיקה כשיש עדים הוא משום דסוף סוף יבורר הדבר. וק"ק לפמש"כ מ"ט דר"מ באשם תלוי בנודע לו בחטא דתלא ותרעה בעדר (כריתות רפ"ו בבריית'). הלא הידיעה הוה נולד. והחטא גופיה אינו משווא לטעות דהא מפני כן הוא מפרישו שמא חטא. וי"ל. ודברי התוי"ט מגומגמין ביישוב קושיות התוס'. וגם נראה דאישתמיטתיה הא דריו"ח ברפ"ו דכריתות דמחלק דדוקא בא"ת גומר ומקדיש אבל במנחת קנאות לא: **מ"ז** במשנה כהן אוכל בק"ק ואין כהנת כו'. מה שהקדים פתאן כהן לכהנת הוא בכדי להקדים החיוב להשלילה כמו בכל הבבות וכה"ג כתבתי בפסחים (נו ב): **שם** בתוי"ט סד"ה וכהנת כו'. דהא קרא דכל מנחת כהן בשל תוכה כתיב. ותימה דבסוגיא דמנחות (דף עג ועד) מוכח להיפך דעיקר קרא במנחת נדבה לכ"ע: **שם מ"ח** האיש מדיר את בנו בנזיר. ופרש"י דחלה הנזירות עליו אפי' כשיגדל וכ"כ הרע"ב. והתוי"ט כ' ע"ז דאינו במשמע דכיון שיצא מרשותו שלא יוכל להזירו כמו כן יצא מרשותו מה שהזירו ואין סברא לחלק. ואני אומר יש ויש דהא אמרי' בנדרים (עו) ק"ו מכורה כבר יוצאה אינה מכורה אח"ד שלא תמכר ע"ש. ומש"כ ומכיון שאין כאן אלא הלכה יש להקל בנזירות כו'. הלא הל"מ לענין ספק הוא לד"ת לחומרא כדמוכח בקדושין (לט). ומה שהביא מספק נזירות דמוחר. ז"א אלא כשיש ספק בדבורו וכוונתו דאמרי' לא מעייל נפשיה לספיקא. ועוד דזה דמי להא דפ"א דנזיר מ"ס לפמש"כ בעצמו שם משמע דגמרא לחלק בין ספק דנזירות להקל לכא דהתם: **שם** האיש מגלח על נזירות אביו. עפרש"י. והרע"ב הוסיף או שנדר בנזירות לאחר מיתת אביו. קיצר במקום שה"ל להאריך. דבנזיר ספ"ד מבואר דדוקא שאמר ע"מ לגלח על מעות אבא:

פרק ד מ"א במשנה ואלמנה לכה"ג. וכתב התוי"ט וטעמא דבשוא"ת יכולין לעקור דבר מה"ת. ולהכי איני רואה בכאן עקירת דבר. דהא אם אמרה איני שותה וכן אם בעלה אינו רוצה להשקותה ברשות בידן ולא כפינן להו. וע"כ משום דאין זה מצוה חובית אלא דהתורה חדשה לנו תקנה להיותה מותרת לבעלה (ולבוטלה החשוד) ע"י שתייה אם תנקה. לכן אם אינן חפצין בתקנה שומעין לכן. ואין להקשות כיון דאינה שותה ע"כ ניכוף ליה להוציא וגם מעוסה שלא כדין פסול. דא"כ אלמנה דעלמא או שניה איך כפינן. אלא ע"כ דמיקרו כדין מחמת לאו דולא הסור או משום דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש כו': **שם מ"ב** בתוי"ט ד"ה כה"א כו' והר"ב שכתב כו'. כלומר מתוך כו' (לגי' לא שותות). אלא אטעיי' להר"ב דהתוס' כ"כ כו' ע"ש. גם רש"י פי' כלומר מתוך כו' לגי' או שותות. ול"נ דאף לגי' לא שותות אנו צריכין לכלומר כו'. דלמאי איצטרכו לומר לא שותות דהא גם ב"ש מודו בזה. ומש"כ עוד וגי' הספרים ליתא כו'. הן ביבמות קיימו התוס' גי' זו ע"ש. ונראה שהוא ע"ד שכתבתי לעיל (כח ב) ע"ש: **מ"ד** בתוי"ט ד"ה על ידי כו' וכ' התוס' תימה הא שמעינן לה כו' והפ"ה איצטרך קרא כו'. ק"ל דילמא אב"נ דמהא שמעינן. ומ"מ המשנה איצטרכא דל"ת דבאת טעמא דהלמנה כו' משום דאסירא וקיימא: **שם** בהור"ע אות י"ו ולע"ד שכן מוכח דעת התוס' ביבמות כו'. וכן משמע מדברי התוס' כאן ד"ה אבל (א') ע"ש: [**מ"ח** בתוי"ט ד"ה הא יש מדיר את בנו כו' איברא דמלשון רש"י בתוספתא סוגיא כו' נ"ב הידוש שלא סביא מה שכתב רש"י כאן במתניתין (כ"ג ע"א) כלשון הרע"ב "אפילו כשיגדיל" (וממנו העתיק הרע"ב בודאי. מהגרמ"ש]:

פרק ה מ"א בהרע"ב ד"ה נטמאה ו' יתירה דונטמאה שנים. ר"ל שניה שבמשנה אבל בקרא היא שלישית: **שם** ד"ה רבי. בנויי דקרא קדריש בין בואו ובאו. אל תטעה בלשונו דלרבי דריש בדיקת הבועל מכפילת ובאו ובאו דומיא דאיסורו מכפילת נטמאה. דמוכח בגמרא דתלתא ובאו דריש רבי ג"כ לצוה ולעשיה ולידיעה. ובדיקת הבועל יליף מדכתיב בטן וירך: **מ"ב** במשנה בו ביום כו'. עפרש"י ורע"ב. וק"ל מדוע לא תביא הכא כל הני דבפ"ד דידים. וי"ל דלא תני הכא אלא מה שדרשו מקראי. א"נ מה שדרש ר"ע לבד. והא דנקיט דרשה דר"י בן הורקנוס. משום דאמר עלה ר"י מי יגלה עפר כו' כמו שאמר על דרשת ר"ע: **מ"ד** בתוי"ט ד"ה עונין כו' ולכן נ"ל כו'. שהשירה מתחלקת לענינים ופרקים. לי יש ראיה מפורשת מר"ה (לא) אז ישיר ומי כמוכה ע"ש. הרי דבשבת א' אמרו עד מי כמוך ובשניה מן מי כמוכה עד גמירא. ובכל חלק היה ג' פרקים כדמוכח בסוכה (נג ב) במשנה דחשיב ט' תקיעות לשיר תמיד של בה"ע ע"ש בפרש"י הרי לך דהיה בה ששה פרקים. אח"ז מצאתי קצת מזה במהרש"א בח"א:

פרק ו מ"א ברע"ב ד"ה מי שקינא ונסתרה אפי' שמע מעוף הפורח. שנסתרה כו' והם אינו רוצה להשקותה כו' (כ"כ רש"י). משמע שאם ירצה היה יכול להשקותה ע"י זה. וקשה דא"כ ה"ל למיתני ישקנה. וזה כבר השמיענו בפ"ד דאם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה. ונראה יותר נכון פירוש הרמב"ם דר"ל שיש לו ראיה מצפצוף העוף. אלא שהוא מפרש על הטומאה. ונוכל לפרש על הסתירה כפרש"י. ובודאי על ראיה כזו אינו יכול להשקותה אפי' לר"א. והוא ע"ד פי' התוס'. וכוונת הרמב"ם נראה שהוא על מין עוף הנקרא (פאפאגיי) ודומיו שמלמדים אותו לדבר קצת ופעמים שמגלה דברים שראה ע"י דיבורו כמו שספרו עליו הטבעיים: **שם** בתוי"ט ד"ה מי. פ"ו היה הגון כו' אבל תימה כו'. ול"נ ליישב דאחר שדבר בפרקים שקודמין מדיני קינוי וסתירה והשקאה רצה לדבר בפ"ז בדינא דטומאה שע"א נאמן בה ואיידי דבעי למיתנא ביה שהיה בדין ומה אם עדות ראשונה כו' הוצרך להקדים פלוגתת ר"א ור"י בזה וכפרש"י דאזלי לשיטתייהו: **מ"ב** במשנה הרי אלו נאמנים אף לפוסלה מכתובתה. בירושלמי מתמיתין משהודה ר"ע לר"א דתני רע"א ע"א נאמן לטמאותה ואין עד אחד נאמן להפסידה מכתובתה לע"א כשם כו' כך ע"א נאמן להפסידה מכתובתה א"ל ר"ע אינן מכינן כו' חזר ר"ע כו' כ"נ דנ"ל. דאילו לגי' הק"ע ס"ל לפסוק דע"א א"נ להפסיד כתובתה ולא כן פסק הרמב"ם בפ"א מהל' סוטה הלכה י"ד וט"ו. וכן האיבעיות שם לא הייתה אליבא דהלכתא. אח"ז מצאתי כן להב"ש מ"ת חלק חו"מ סי' ת': **שם** חמותה כו' ולא לפוסלה מכתובתה. עי' בתור"ע אות כ' מה שתמה ע"ז באורך. והנה על מה שהקשו התוס' לעיל (כה ב) על הא דמנה לי בידך והלה אמר א"י דלר"נ ור"י חייב מהא דב"ה סברי שם דלא נוטלת כתובתן והרי היא טוענת ברי כו'. נשאלתי הלא הא דב"ה שם דומה לא"י אם פרעתיך דלכ"ע חייב. והשבתי דהואיל דכתובה לא נתנה לגבות מחיים ואם המות היא בחיים לא אתא לידי גוביינא כלל. לכן עיקר החוב אינו מתחיל אלא משעה שמת ואז כבר היה ספק אם נטמאה ולא נתחייב כלל. להכי דומה

לבי"

לאו"י אם נתחייבתי . ובנידון שלפנינו דאנו דנין עתה קודם גירושין אינו אלא בזכות שהיה לה עד עכשיו דהיינו טוה"כ שהיה לה בה אם אבדה או לא . דמיא שפיר לאו"י אם פרעתיך : מ"ג בתוה"ה ד"ה הו"ע ד"ס ומה כו' יש מקום קצת ליישב כו' . אבל זה אינו כלום . דהא"ש שתה כוון דאיכא דידע בה והיינו אפי' ע"א לפי התוס' בה או אין המים בודקין וא"כ נשאר הרגל"ד בתקפו . ותדברי' אהר מ"מ האמינה תורה ע"א בסוטה שרגל"ד משמע דבלא רגל"ד באמת א"כ :

פרק ז מ"א בתוי"ט ד"ה ותפלה כו' אמאי שייר הלל כו' . אנכי לע"י מאין פשיטא להו דהלל נאמר בכל לשון . הלא ברפ"ב דמגילה יליף ר"א דהלל למפרע לא מדכתיב יהי שם ה' מבורך ופרש"י כהווייתו כו' . א"כ נוכל למילף מזה ג"כ דבלה"ק כדיליף רבי לקמן מוהיו דגבי ק"ש. ואף רבנן ל"פ עליה אלא משום דכתיב שמע . ואין לומר דמבע"ל לענין למפרע וכדפריך לקמן ורבי שלא יקראנה למפרע מנלן . מ"מ לשאר אמוראי דשם דילפי למפרע מקראי אחריני מת"ל. ומש"כ וקידוש של שבת . לכאורה בתפלה נכלל גם תפלת שבת . וע"כ כוונתם על קידוש שעל היין . וא"כ לא א"ש דאייתם דהוא דאורייתא מפרק מי שמתו . ובהעתקת התוי"ט ליתא סרא"ה מברכות רק מנזיר ונכון . והרא"ה מנזיר הוא לפי' המפרש שם . ודלא כהתוי"ט שכראה לעיין מש"כ בנזיר ושם לא הביא אלא פי' ר"ת. וממש"כ הרא"ה שדברי התוי"ט לות כ"ד כאן אינם מחוורין : מ"ב במשנה ומשוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם . י"ל דבא לאורויי דודקא מה שהכהן מדבר ומשמיע בעצמו אל העם . אבל מה שהכהן מדבר והשוטר משמיע אל העם וכש"כ מה שהשוטר מדבר ומשמיע אינו בלה"ק . וכ"מ לי מלשון רש"י ועי' לקמן ברפ"ח בגמרא ובהד"ה הכי . וזה דלא כפירוש הרמב"ם בפ"ז מהל' מלכים הל"ג בהא דכהן מדבר וכהן משמיע דהיינו כהן אחר . ובירושלמי ר"פ מצות משמע דהשוטר היה משמיע לעם בכל לשון . אבל המשוח היה אומר בלה"ק ע"ש: מ"ה בתוי"ט ד"ה שנאמר באר היטב כו' ובכה"ד צ"ל הטיב הט' קודם להיו"ד. אבל לספרים שלפנינו דכתיב היטב לא נצטרף לצירוף התיבה עצמה : מ"ו בתוי"ט ד"ה ברכות כ"ג כו' . דכיון שהוא קרא בס"ת והיא אינה כהונה אלא בלה"ק כו' . לכאורה תמוה דהתנן בפ"א דמגילה שהספרים נכתבים בכל לשון ואפי' לרשב"ג דפסקינן כוותיה שם איכא יוונית . ואולי ר"ל דמתניתין אתיא כר' יהודה שם דאף יוונית לא התירו אלא בס"ת וממעשה דתלמי המלך ואילך . כי לפי תירוצא דרב אשי שם אתיא ג"כ סתמא דידיה כוותיה . גם מש"כ וקי"ל נמי דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בע"פ . ליתא לפי מה שכתבתי לעיל (נג) בשם התוספות דר"פ כל כתבי דתרגום (וכן שאר לשונות לועזות) שרי למימר בע"פ : מ"ח במשנה פ' המלך . התוי"ט כתב דקריאת כ"ג ביוה"כ אינה אלא תקנה ומנהג מאנשי כנה"ג . ותמוה דרש"י בר"פ בא לו פי' דילפינן ממלואים כו' כביאו התוי"ט עצמו שם . והתי' כביאו ירושלמי דיליף מן ויעש כאשר צוה ה' . ובגמרא שם אמר דצורך עבודה היא ולכן מותר לקרותה בבגדי בוץ אף א"ת דצ"כ לא נתנו ליהנות בהם . ובירושלמי מסיק שם דאסור לקרותה באיצטליה לבן משלו אלא או בבגדי לבן או בבגדי זהב . ואנכי מסתפק דאולי היא מעכבת מדלא אמר שם (ה) דה"כ קריאת פרשה דמ"ד כל הכתוב בהן מעכב מעכבא ולמ"ד דבר שהוא לדורות א"מ בהן לא מעכבא אלא ש"מ לדורות נמי מעכבא . וע"ש (ס) פלוגתת ר"י ור"נ : **שם** ברע"ב סד"ה וקורא כו' וברכות וקללות כו' וחוזר וקורא כו' . נראה שהיה הגירסא לפניו במשנה ברכות וקללות קודם פ' המלך וכן כתב רש"י . וכ"ה הגי' בילקוט וילך . ודלא כהתוי"ט שהביא בשם רש"י להפך וגם נעלם ממנו גי' הילקוט :

פרק ח מ"ב בתוי"ט סד"ה אחד המארס כו' . מדלא כתיב אשר אשה ארש . תמוה דלמארס את האלמנה ודאי לא נצרך לשום ריבוי דמה"ת למעוטה ואדרבה אשה משמע אפי' אלמנה כדדרשינן ביבמות (סא) מיקח אשה לאירס את האלמנה והמנה להיות כ"ג דיכנוס. ואי משום שומרת יבם דס"ד למעוטה מאשה כדאמר שם אשה ולא יבמה א"כ איך מרבה לה מן ארש עיין נדרים (עד) . ראה והבט שהברייתא אינה אומרת בכאן אין לי כו' כדאמר לעיל גבי בית וכרם אין לי כו' ת"ל אשר כו' . משום דהכא מפשטיה דקרא נפקא ליה . אך שומרת יבם לאי מיכלא פסיקא ליה . ואולי דיליף אשה אשה מן כי יקח איש אשה חדשה דהתם מרבינן לה לעיל במשנה מאשר לקח . וכמו דיליף משם למעוטי מחזיר גרושתו דהכא לא כתיבא חדשה . גם י"ל דמרבה הכא שומרת יבם מאשר דרשויה הוא כמש"כ לעיל (מג) . ודע דנעלמה ממני רבותא דמת במלחמה דנקט הכא ולא למעלה גבי יורש . ואולי דהכא אשמעינן דאף דאיכא ראויה להתיבם עמה עד אחר ג' חדשים או דאשמעינן אע"ג דאין אשה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה. ובעד אחד בעיא היא בר"פ האשה שלום אפ"ה חוזר על פיהם . או דמיירי כאן בהאומרת מת על מטתו או קברתיו דמהימנא להתייבם אבל אין האחין נכנסין לנחלה על פיה וכדאיתא שם במשנה (ר"ד קיז) ולהכי לא נקט לה גבי יורש : מ"ג בתוי"ט ד"ה ותלונה כו' . ונראה דס"ל דאינו חוזר מד"ס דהא במלחמת הרשות היא . טעמו אינו מספיק . אבל פשוט דהטעם הוא כמש"כ הב"ש בסי' קע"ז סק"ג לענין אונס . ושם במשנה (כתובות לט) ממעט לה מולו תהיה לאשה אשה הראויה לו וה"נ פי' הרע"ב לקחה שתהא ראויה לו . ודע דק"ל בדרשה זו דממעטינן הכא מן ולא לקחה פרט כו' ומדוע לא דרשינן כן גבי יבמה דכתיב גם כן ולקחה למעוטי ח"ל . ועיין ביבמות (ח) ובכתובות (מ) ובתוספות שם דבור המתחיל ניתי : מ"ו במשנה וכבילין של ברזל . הוא לשון מקרא בכשיל וכילפות (תהלים עד) : מ"ז במשנה בד"א כו' אפילו כו' וכלה מחופתה . משמע דגם נשים יוצאות למלחמה וחדוש הוא . ואולי אינן יוצאות אלא לבשל ולאפות וכדומה לצרך הגברים אנשי המלחמה :

פרק ט מ"ב במשנה באדמה ולא טמון . לכאורה קשה מזה למה שפרש"י לעיל (מו ב) במשנה ד"ה ונתן אל המים מדלא כתיב ונתן במים כו' משמע שלא יהא נבלע בהוקק . דמוכח דאילו הוה כתיב במים היה משמעו שיהא נבלע בהוכן . אבל לפי מה שאמר רבא לקמן הכא מעטיה דקרא כו' א"ש : **שם** נופל ולא תלוי באילן . מן באדמה לא מצי למעוטי אילן . משום דהוא נקרא ג"כ אדמה בלשון מקרא כמש"כ בברכות (מ) ע"ש . ובלא"ה נראה דהא דממעט תלוי באילן היינו אפי' רגליו נוגעות בארץ . וגריעותיה הוא מפני שתלוי וזקוף כדמשמע מהא דממעטו מן נופל . אך ק"ק מדוע לא ממעט נמי ע"פ המים מן באדמה : מ"ה במשנה ואיתן כמשמעו קשה . מש"כ התוי"ט דבבדיא תנן ומקומה אסור מלזרוע ולעבוד ש"מ מתניתין דלא כר' יאשיה כו' . אף דאיתא לקמן (מו ב) דלהבא כ"ע ל"פ כו' . י"ל דכוונתו על הא דאסרה מתניתין מלעבוד דמרבינן ליה שם מאשר ולר' יאשיה איצטרך ליה אשר לשעבר . אבל מש"כ בסס"ד דהא אליביה (ר"ל לר' יאשיה) לא אסרה תורה לזרוע כו' זה ודאי תימה . וגם יתר דבריו בד"ז מגומגמים : **שם** ועורפין אותה כו' . מדל"ק שכהן עורפה משמע שעריפתה כשרה בישראל . וכן הרמב"ם בפ"ט מהל' רוצח לא הזכיר כהנים אלא לענין באמירת כפר כו' . וצ"ע דבמנחות (יט ב) חשיב ר"ש עריפת עגלה בעבודות המסורות לבני אהרן ולא אשכחיק דפליגי עליו בזה . ושם א"א לומר כמש"כ התוס' בסנהדרין (ר"ד יד) דעריפה לא"ד ולפרש דקאי על אמירתם כפר כו' דזה לא מיקריא עבודה . ואולי ר"ש לשיטתו שם דדרים גבי יציקה דבעיא כהן מוי' מוסיף על ענין ראשון . וה"נ כתיב אחר עריפה ונגשו הכהנים כו' אבל רבנן דל"ל שם ו' מוסיף עע"ר ה"ה הכא נמי וצ"ע בזה : מ"ו ופטרנוהו (בלא מזון) כו' וכנתנוהו (בלא לויה) תיבות אלו אשר סגרתים נראה מרש"י דל"ג להו ועתוי"ט וכ"נ מהגמרא לעיל (לח ב) : מ"ט בתוי"ט ד"ה ותחינה כו' כי זה השם בן דינאי ראוי לו כי ראוי לדונו . עי' כלים פ"ה מ"י ובהרע"ב שם : **שם** ד"ה שנאי אין אשכול וגו' לראוי כו' . ועי' לקמן מ"ט בדבריו ד"ה שנאמר כו' : מט"ו במשנה משמת ר"ג הזקן כו' ומתה טהרה ופרישות . עי' קושית הרב"ה בח"ה . ול"ע מדלא"ק בטלה או פסקה כבאינך אלא לישנא דמתה משמע דעדיין לא בטלה לגמרי אלא שנתרפה קצת :

מסכת גיטין

פרק ב מ"א בתוי"ט ד"ה בפ"נ כו' ופירש"י שיטה ראשונה שבה כו' . משמע משום דזהו התורף . וא"כ נ"ל דגם הרי את מותרת לכ"א הוא בלוהה השיטה דגם זה הוא מן התורף . וא"א שתכיל שיטה אחת את הכל כפי הנהוג בינינו . ואולי במקצת התורף סגי . אבל התוס' לעיל (סוף דף ה) כתבו דמסתמא סיימו לשמה . משמע דלא סגיא בתורף אלא בהתחלה ואפשר דשיטה נ"כ להו דוקא . אמנם גם התוס' משמע דלא כתבו כן אלא אליבא דרבה אבל לרבא כתבו לעיל (ג) בד"ה אתי כפרש"י וכן כאן בסד"ה בפ"נ . ויתכן דגם לרבא כוונת בפני נכתב היינו לשמה (והא דאמרי' לעיל ורבא כו' אמר לך מי קתני בפ"נ לשמה כו' . ר"ל הא נאמר דעיקר התקנה היא משום לשמה) ולק גם לדידיה סגי בהתחלה . ומש"כ דבעינן שיעיד על העיקר כו' לא אתו אלא לאפוקי חציו האחרון . ולקמן (כג) דאמר מאי לאו כשהוא כותבו להורף לשמה כו' משמע קצת כפרש"י : מ"ג במשנה ועל הקרן של פרה ונותן לה את"פ וכו' . מדלא נקיט כן גבי עלה של זית ונותן לה את הזית (ר"ל את האילן בכללו) מוכח דפי' עלה ש"ז היינו התלוש כדפרש"י אבל במחובר לא מהני כלל , וטעמא נראה משום דכתיב ונתן בידה משמע דראוי להנתן מיד ליד וכדדרשינן בב"מ (נו ב) . אך קשה דהם ממעטינן ג"כ עבדים. ועי' לק' (ס"ד כא) בדיני דעלין ובהד"ה יצא . שוב ראיתי כן מפורש בהרא"ש לקמן ר"ס כ"ב : **שם** ר' יוס"ג אומר אין כותבין כו' ולא על האוכלין . משמע דבזה אתא לאפלוגי על עלה ש"ז המוזכר בדברי ת"ק . ומוכח דפי' אוכלים היינו אפי' מאכל בהמה (דעלה ש"ז נראה דלא"ה למאכל אדם וכ"מ מפרש"י לקמן (כ) ד"ה דתני לאינטרופי) . ואינו כמו שהם אוכל המוזכר בכ"מ בש"ס דפי' אוכל אדם דוקא . עי' בגמ' דשבת ר"פ כלל גדול ובפרש"י שם :

פרק ג מ"ג בתוי"ט ד"ה לאהר כו' . והא דמהדרין לזמן מרובה היינו כשהבעל אומר תנו לה כדתנן כו' : נ"ל דל"ד דכאן דאיירי שנאבד מיד השליח לא נצרך לאמירתו עי' תו"ה בב"ד דר"ה : **שם** ד"ה מלאו כו' וא"ת וניחוש לשאלה כו' . לכאורה י"ל דכ"כ ל"ת בישאילם דוקא לאיש ששמו כשמו וגם שמות נשותיהם שוין : מ"ד, מ"ו במשנה המביא גט כו' . ומשנה הסמוכה לה . לא ידעתי מדוע הפסיק במשנות המדברות בדיני העמדת דבר על חזקתו הראשונה . בשלמא לר"א דאמר (כ"ט ע"ב) דאם מת ראשון בטלו כולם שפיר אשמעינן דאפילו חלה ל"ח שמא מת . ועוד דאפי' למיתת א' משנים דהיינו הבעל או השליח לא חיישינן . ובמשנה הסמוכה אשמעינן רבותא טפי דאפי' כמה שלוחין (כמו שדקדק הש"ס מלשון אחרון) ג"כ ל"ח למיתת א' מהן . וא"ש נ"כ מאי דאשמעינן ר"כ דדוקא חלה דלא תימה דמשום רבותא דל"ח למיתה קתני חלה (והגמרא דמקשה עליה פשיטא הוא לפי מאי דמסיק מר בר"א דאפי' מת השליח הראשון לא בטל שליחותו) אלא למר בר"א קשיא. וי"ל בדוחק : [מ"ו בתוי"ט ד"ה להיות מפריש עליהן כו' ובהגהות אחרי יהיב טעמא כו' . ל"צ כ"כ התוס' בבבא בתרא (קכג ע"ב) דבכל דוכתא עביד מכירי כהונה מוחזק בפ' כל הגט כו' והיינו טעמא שזכו מתנה מועטת ולהסור לחזור בו ואפילו בדברים בעלמא כו' עכ"ל. ולכאורה יש לפקפק בזה דהא דמתנה מועטת אסור לחזור בו הוא דעת ר' יוחנן בהזהב (מ"ט א) אבל לא דעת רב . וכאן רב הוא דמוקים במכירי כהונ"ל . ועי' ירושלמי סוף שביעית ובפנ"א שם מהגרמ"ש] : מ"ח במשנה מפרים עליהן בחזקת שהן קיימין . ולשון הרמב"ם בחבורו בפ"ז מהל' מעשר ה"ד ואוכל ושותה עד שיעשו כל אותן הפירות בסנית מעשר . לכאורה נראה דשיעור הסרונות המפורש בב"מ (מ) ודאי צריך לכוות וע"ש (לח) בסוגיא היטב ובמש"כ שם : [בס בתוס' רע"א אות ל"א בד"ה מפרים עליהן כו' בירושלמי כו' וכ"כ בתוס' יומא כו' ולפ"ז דברי הירושלמי כו' ל"ב עי' בירושלמי על משנה ג' בת ישראל הנשואה לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים . הקשו . ולא כן תני האומר לאשה ה"ז גיטך לפני מיתתי שעה אחת כו' שהיא אסורה לאכול בתרומה מיד . תמן משנה ראשונה נתקלקלה ברם הכא לכשימות היא מתקלקלה ע"כ . מהגרמ"ש] : **שם** בשלשה פרקים בודקין אה"י כו' . ק"ל דבכ"ב (ר"ד לח) במשנה משמע דבעגלת דרכו להתמין וא"כ יהי' צריך בדיקה או : **שם** בתוי"ט ד"ה מפריש כו' הלל הרמב"ם כ' שאעפ"י שהכלן מחוייב להפריש התו"מ ע"ש . וכה"ג כתב הרמב"ם פי"ב מהל' מעשר ה"ב בדמאי דמוגלאי שבת צריך לעשר אף על מה שאכל בשבת . ולכאורה תמוה מהא דאיתא בחולין (קל ב) מנין לבעה"ב שאכל פירותיו טבלין כו' שפטור מן התשלומין כו' . ולפרש"י שם (קלא) ד"ה ש"מ דקא משתרשי ליה ע"ש דמשמע דגם באוכל טבלין דינא הכי הוא א"ש . אבל לפי התוס' שם וכן הרמב"ם שהעתיק הברייתא הנ"ל בלשונה דמוכח דאזיל כשיטתייהו ודאי קשה . וביותר קשה פסקו בדמאי שהבאתי דהתם לא שייך גזל השבט דהמע"ה . ובדמאי משמע בכ"ד דלא תקנו שיאכל ואחר כך יפרים כתלת ת"ל :

פרק ד מ"א במשנה או שלא כו' וה"ל כו' נטל הוא כו' . מזה קצת ראיה לדעת בעה"ע שסבירא הר"ן בפ"ק דפסחים שיוכל לבטל חמצו ע"י שליח : **שם** אם משהגיע גט לידה שוב א"י לבטלו . בהרע"ב אי א"ל ה"ז גיטך מעכשיו ולזמן פלוני כו' מכי מטא גיטא לידה לא מצי תו לבטולי כו' . תמוה דהתנן לקמן בפ"ז מ"ג מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ופי' בש בעצמו דמספקא לן אי תנאה הוי או חזרה הוי . ובקדושין (נט ב) מדמה לה הש"ס למעכשיו ולאחר ל' יום . ומשמע דכ"פ כסתמא דמתניתין דלקמן והוא כרב שם בקדושין וכ"פ הרי"ף והרא"ש . וא"כ לספק תורה ודאי מצי לבטולי . וכן לריו"ח שם כיון דלא נגמר הגט עד לאחר ל"י ודאי מצי לבטולי . ולפי' לשמואל דתנאה הוי לפרש"י שם דהיינו אם לא יחזור בו עד זמן פלוני הרי הוא בו כיון שבטלו . ואין קיום לדבריו כי אם לשמואל וכפי' הרמב"ן שהביא הר"ן שם דאי"י לחזור דהכוונה אינה רק אם יחיה עד ל"י ע"ש . ועולם כשמואל ודאי לית הלכתא אלא כרב או כריו"ח ע"ש ברא"ש ור"ן . שוב ראיתי שהרע"ב לקח דברים אלו ממקור נאמן מפי' הרמב"ם אלא דשם הלשון בסגנון טוב והרע"ב במחכ"ת ל"ד : מ"ג ברע"ב ד"ה העדים חותמין כו' התרוייהו קאי ורש"י פי' אכולהו קאי . ואינו מדוייק לפמש"כ בכ"מ מהתוספות בכתובות (ח) דלשון כל אינו נופל על פחות משלשה : מ"ה במשנה תקנהו את רבו . לכאורה אף הרב מפסיד ולדות כיון שאינו יכול להשיאו שפחה . ועי' חגיגה (ב ע"ב) חד"ה תקנתם גי' הרש"מ . וי"ל דעבד אחד יכול לישא כמה שפחות ואם יש לו עבד כנעני אחר אינו מפסיד כלום . ודוקא קאמינא עבד כנעני דאילו עבד עברי אף שמותר בשפחה כנענית לא הותרה לו אלא אחת כמבואר ברמב"ם פ"ג מהלכות עבדים הלכה ה' . והכ"מ לא הראה מקורו . וי"ל דאזיל לשיטתיה בפי"ז מהל' איסורי ביאה הל"ג דאסור לכה"ג לישא שתי נשים משום שנאמר אשה אחת ולא ב'. וה"נ כתיב אם אדוניו יתן לו אשה אחת ולא ב' והע"ג דהכ"מ כתב שם משום דאשה דקרא יתירה היא .

ס"ע י"ל דא"כ (דכתיב בתריה פ' אשה וילדיה) יתירה דה"ל לתיכתב היא וילדיה: שם בא חורין א"א שכבר אינו עבד. בפסחים שם הגי' שעדיין אינו עבד: מ"ו במשנה רמ"א כו' וא"ל חקירת חכם יתיר. י"ל הטעם דא"י לקלקלה ולומר שלא ידע שיוכל להפר דזיל קרי בי רב הוא ולא ה"ל למסר ולגרשה ולכן אין סתירה מהא דתנן בנדרים (פו ב) א"י שיש מפירין יפר. אבל התרת חכם אינו מפורש בקרא כדתנן היתר נדרים פורחים באויר כו' (חגיגה י). והתוי"ט כתב דיאמרו לו שיכול להפר ושוב לא יוכל לקלקלה. וצ"ל דנצריך ה"ח לא מהני מה שיאמרו לו כיון דהיא אינה רוצה עתה ללכת לחכם להתירה. אבל קשה דא"כ מ"ט דר"א דמש"כ בדבור הסמוך דס"ל כו' דיכול לומר א"י שזה נדר. תמוה. א'. יאמרו לו שזה נדר ושיכול להפר. ב'. הרי מגרשה מפני שנדרה וע"כ יודע שזה נדר: שם ברע"ב ד"ה ר"י כו' עשרה מישראל כו'. והוא מפי' הרמב"ם. וכ"ע ההו"ח וקשה כו' ורא"ש אפי' ג' והכי קי"ל ביו"ד ס'. ול"ד דהתם פסקו כע"ד רבים ובזה אפי' רי"ל מודה כדקי"ל רבים ג' רק להודר ברבים דילפינן מן כי נשבעו להם נשיאי העדה ס"ל עשרה משום דאין עדה פחותה מעשרה. וכן פרש"י לעיל (לה ב) וע"ש מש"כ. והרי התוס' ר"ל בתחלה דבעד"ר כגי אפי' בשנים ועי' לקמן פ"ה מ"ה בתוי"ט ד"ה לרבים: מ"ח במשנה אומר לה שתיקותיך יפה מדיבוריך. יבמות (סה). התוי"ט (בסד"ה ומכ"א) כתב דלחכמים דאמרי יחזיר והוא גט מעליא ולפי' אינה אייעוניה א"י לומר לה שתיקותיך כו'. ולכאורה תימה דהא לר"י דס"ל דלא יחזיר הוא השתא גומר ומגרש כדפי' הרע"ב במשנה דלעיל ואפ"ה ליתן כתובה אמרי' דלא גירש א"כ גם לחכמים כן. ויש לחלק קצת. אבל בתוס' שם ד"ה אי משמע דאף לרבנן כן:

פרק ו מ"ב במשנה וכל שא"י לשמור את גיטה א"י להתגרש. לפר"ת יל"פ דס"ק דבקטנה כזו אפי' רבנן מודו דא"י להתגרש ע"י עצמה: מ"ד בתוי"ט ד"ה ר"א אוסר מיד ס' ונרפ"א כו'. ע"ש בשב"א והראה איך שהתוי"ט שם וכאן העתיק הירושלמי בשבוש: מ"ה בתוי"ט ד"ה רשב"א אף המסוכן כו' חולה כו'. ומהלה כו' וקשה כו'. ובירושלמי הביאו הרא"ש איתא תני אף החולה וכ"מ ממשנה דלקמן הבריא שאמר כו' משמע דוקא בריא: [בא"ד והוא אדם שקפץ כו' ובמשנה ה' כו'. נ"ב כ"ה מפורש בירושלמי כאן ובפאה פ"ג חולה כדרך הארץ מסוכן כל שקפץ עליו החולי ע"כ ותמוה על בתוי"ט שלא העיר כן מהירושלמי שהוא בעצמו הביאו בסוף הדיבור. ואח"ז ראיתי שהרא"ש והמ"מ הביאו ג"כ את הירושלמי. מהגרמ"ם]: מ"ו במשנה כל השומע את קולו יכתוב גט כו'. נראה דלף דתנן לקמן אמר לעשרה כו' כולכם כתובו כו' וכולם חותמין. הכא שני בתרי אף דאמר כל דר"ל שנים מכל השומעים עי' סנהדרין (פא) אלא באתה מכל אלה כו' וכולכם שאני שהיו כולם לפניו וידעי להו: שם במשנה הבריא כו' רצה לשחק בה. בתוי"ע אות ע"א נתקשה בזה ע"ש. ול"נ דבא לומר דאע"פ שנסע תיכף לדרך רחוקה (שלא כדרך מדבר) ונשתהה שם (עי' ב"ש סי' קמ"א ס"ק כג) וסד"א דודאי כוון שיתנו לה ג"כ קמ"ל דאמרי' רצה לשחק בה: מ"ז במשנה אמר לשלשה תנו כו' מפני שעשאן ב"ד. ק"ל דלמא כוונתו לשנים מהם כדלקמן באמר לעשרה כו' ושנים חותמין:

פרק ז מ"ג במשנה זה גיטך וכו' מחולי זה. במשניות הגי' אם מתי מחולי זה אבל מפרש"י והרע"ב מוכח דל"ג אם מתי וכ"ה בגי' הרי"ף והרא"ש. אכן הרמב"ם גרים להו ולא יפה עשה התוי"ט שהעתיקו ולא העיר כלום: שם זה גיטך לאחר מיתה לא"כ. אף דזה אתי במכש"כ דאם מתי נקיט לה משום סיפא באם אמר מהיום יש חילוק ביניהם. והתוי"ע נדחק בזה ועי' בדבריו רפ"ב דנדרים: מ"ז במשנה הגיע לאנטיפרס במשניות הגי' לאנטיפטרס. וכן נזכר ביומא (סט) ובנדה (סב):

פרק ח מ"ב בתוי"ע ד"ה מתחת ע"מ כו' והב"י הקשה עוד בשם הרשב"א כו'. א"כ שניהם יכולים לשומרו היינו שב"א יוכל לשומרו לבדו וא"כ אמאי אינה מגורשת ע"ש. ולכאורה כיון שהשמירה עושה רשות כמ"ש לעיל מינה בשם הר"ן הוה כרשות שניהם וכמו לאוקימתא דר"ב כשבניהם עומדים בד"א של הגט אם היה אפשר לנמנס: מ"ג בתוי"ט ד"ה קרוב לזה כו' אלא גמ' דידן לא תא להקשות גם זו הקושיא דמסיפא ע"ש. ומצאתי כה"ג בקדושין (כה) על שפתיו פשיטא והיה יכול להקשות טפי אמאי פליגי חכמים. אבל נפלא שהעלים עין מדברי התוס'. ופשוט שהרמב"ם והטור שהביא אזלי בשיטת התוס'. שוב מצאתי כן בב"ח ודרישה והש"ך שם רמז עליהם. ובפיה"מ להרמב"ם כתב אבל כו' ותפטר ה"ז אינו פטור והוא תמוה דלכה"פ בקרוב למלוה פטור לכ"ע. וכבר תמה עליו הלח"מ:

פרק ט מ"ב בתוי"ע אות ל"ח ד"ה ולכל מי כו' ומלבון רש"י כו' לא הוי שיור כו'. ולי צ"ע בזה דעי' בשו"ע יו"ד סי' רי"ו סל"ה באמר יורדי הים לאחר ל"י עלי מי שהוא בשעת הנדר מיורדי הים אסור בו ור"ל אפי' נעשה מיושבי יבשה קודם חלות הנדר עי' ב"י שם בשם הירושלמי. וכש"כ דאם בשעת חלות הנדר היה מיורדי הים אף שבמשך זמן הנדר נעשה מיושבי היבשה אסור בו. וזה לכ"ע אפי' לרי"ש עי' בירושלמי. וא"כ נראה דה"ה מן הקטנים אסור בהם אף בהתגדלו אח"כ (וק"ק מ"ש מנודר מן הענבים דמותר ביין בפ"ו דנדרים מ"ז ויש לחלק). ולכן בנידון שלפנינו נמי אפי' לאחר שהתגדלו ג"כ בכלל לשונו. ועמש"כ שם (סג ב) בס"ד: מ"ה בתוי"ע אות ק"ב ד"ה הוי"ע וכו' מוקדם. וק"ל דהא מוכח מתוכו דהוא מוקדם ע"ש. ול"נ כיון דמהותר כשר כמש"כ התוס' לעיל (פ) בד"ה כי. א"כ ליכא הוכחה דיהלו דאחרונים אחרום: מ"ו במשנה ב' גיטין כו' ושנים עדים יוונים כו' את שהעדים הראשונים כו'. עי' פי' הרע"ב והוא לקוח מפי' הרמב"ם (ובציור שבו ט"ס דצ"ל בן תחת היתני כדאיתא בגמרא וכמו שבאר בעצמו. ובלשון רומי הוא שם לנכון [filis] תחת השמאלי ועמש"כ בסמוך. וכן ט"ס בו בב' הענינים שהעד חותם בם שבאר עי' במשנה דלקמן ובתוס' בסוגיין). והרע"ב הסבירו ביותר. ונראה דמש"כ שהאחרונים הפכו כתבם כו' הייט בסדר התיבות כגון אם היוונים אחרונים. כתבו גם המה התיבות מימין לשמאל אבל האותיות שבתיבה גופה ע"כ כתבו כדרכן משמאל לימין. דא"ת דגם האותיות כתבו גונדלית כגון [bocaj] א"כ מוכח דודאי כתבו גונדלים משמאל (וזהו שאמר התוי"ע שלא הבין) וכן אם העברים אחרונים חיישינן שהפכו כתיבת התיבות משמאל לימין אבל האותיות שבתיבה גופה כתבו כסדרן מימין לשמאל וכנ"ל. כגון אם הוא ראובן בן יעקב כתב כזה יעקב בן ראובן. והרמב"ם בחבורו השמיט דין זה. וכתב הה"מ לפי שכבר נשתקע כתב היווני כו'. ותמוה כיון דכל הלשונות כשרות בגט ובעדיו וא"כ מה לנו שנשתקע ונשתכח. ול"ד למש"כ בהל' תפילין דהתם. לשון יווני הברור דוקא. והכ"מ סי' ק"ל כתב טעם השמטתו מפני שאינו מצוי לכתוב בדרך הזה גם ז"א לפי דרכו ז"ל בחבורו: ודע דק"ל במש"כ הרע"ב דאם היוונים חתומים למעלה השמאלי כשר. דמשמע אפי' הגיטין עצמן כתובין עברית (ועי' ד' פ"ו ע"ב בתד"ה דהא) אמאי לא חיישינן דהיוונים הפכו כתבם לסדר כתיבת הגט. וכן יקשה הא דמשמע ממתניתין דאם העברים ראשונים הימני כשר אף דהגיטין כתובים בלשון יווני ניחוש דלמא גונדלים חתמו ככתיבת הגט (ובדוחק י"ל דדוקא בעדים חיישינן להתדמות אחרונים לראשונים מפני שאין חותמין אלא זה בפני זה) ולפעד"נ דהמשנה דקדקה בלשונה לומר מקראין עמו דר"ל דנקראין בשוה עם הגט (כמו לשון עמו דבמשנה דלקמן) והיינו אם הגט כתוב עברית אינו כשר אלא אם העדים הראשונים עברים דנקראין בשוה מימין לשמאל. ולאפוקי אם הראשונים יוונים דאין נקראין עמו בשוה דשניהם פסולים אף השמאלי (ודלא כהרע"ב) וכן אם הגיטין כתובין יוונית והעדים הראשונים עברים שניהם פסולין אף הימני מטעם הנ"ל ונכון בעיני בעז"ה:

מ"י במשנה בש"א כו' דבר ערוה שנאמר כו'. לכאורה קשה דהא שם בפרשה כתיב ושנאה האיש האחרון כו' ורש"י פי' (דף צ' ב') אם שנאה שלא כהוגן. מוכח דשנאה משמע אפי' מחמת שמצא אחרת נאה הימנה (ונע"ק מהא דפסחים (קיג ב) דמוקי שם שונא דקרא דחזא ביה דבר ערוה). ובקל י"ל כיון דכבר נמצא בה דבר ערוה באת בעלה הראשון לכן אחר השני לגרשה אפי' במצא אחרת כו'. והעיקר נ"ל דבבעל שני אפי' אגד אלמנה מותר אף לב"ש במצא אחרת כו'. ונ"ל עוד דהא דקאמר הש"ס לקמן הא בזוג שני פליגי ב' ענינים בין שאלו הוא זוג שני אף שעדיין היא בתולה. ובין שאלה הוא זוג שני אף שהוא עדיין בחור. וזוג ראשון היינו כי אם בחור עם בתולה. ומה שאמרו בה כל המגרש אשתו ראשונה כו' כולל שניהם היינו שהיא ראשונה לו שהיה בחור. וגם היא ראשונה בנשואיה ודאמריך ביאתה מאי שרי' שהיה בבתולין ע"פ בכ"פ כיצד. וא"ש מאי דכתיב בתריה דההוא קרא דכסות דמצא. אשת נעוריך (פי' שלקחה בימי נעוריך בעוד שהיית בחור) ואשת בריתך (היינו שלקחתה בעודה בתולה) כדאמרי' בסנהדרין (כב ב) אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי:

מסכת קדושין

פרק א מ"א במשנה וקונה א"ע בחליצה כו'. הייט מחזיקה לכדף קודם שקנית לו כביאה. ולא הוה כקונה א"ע דהשה דהוא אחר שנקנית לו כא' מהג"ד: שם בתוי"ט ד"ה בביאה כו'. ועי' בפי' הרע"ב כו' דדרים יצא עליה מ"מ ולא מויבמה. ול"נ דתרוייהו צריכי (וכ"מ מהתניא אידך דשם דנקיט לתרוייהו דרשי) דהרי תנינן דיש חילוק בין לבינה בין הוא דלא קנה ובביאה יבמה קנה (אף דלענין שוגג ומזיד כו' דילפינן מיבמה עליה כפדדי ניהו) וע"כ משום דרשה דויבמה הוא: מ"ב במשנה וקונה עצמו בשנים. עתוי"ט בד"ה וקונה שכ' דאפילו מוכר עצמו כוהיל ויוצא בשנים שקצב כו'. וזהו דוחק. ולסמש"כ תוי"ט בפ"ב הל"ג מפרש"י והרמב"ם דבנמכר סתם יוצא בשש א"ש בפשיטות. ואולי דמכאן גופה הוא דדייקי לה. ובזה מיושב קצת קושית הרס"א לקמן (טו ב) בהד"ה אמאי: מ"ד במשנה דר"מ ור' אלעזר. כצ"ל בלי י' וה"א ר"א בן שמוע חבירו דר"מ אבל ר' אליעזר היה רבי' דידי' וכ"מ מוגה בגליון הרי"ף בשם ד"ת. אך לפ"ת לא ה"ע מש"כ התוס' בד"ה בשמה הכי' אבל אכתי קשה כו' והתם קתני ר' אליעזר כו'. וראיתי בר"ן שהעתיק בההיא דב"מ ג"כ אלעזר בלי י' והשתא גם דברי התוס' מיושבין. וספה"ד ל"ד בהביאו משניתו בדר' אליעזר: מ"ה במשנה שיש להם אחריות וכו'. מה שהקשה בתוי"ע אות ע"ו מזה נר"ל בב"ק (יב) לפי' הרע"ב ע"ש. לדידי לק"מ כיון דכבר תני לעיל קנין עבדים בש"ע שנקנין בכסף כו'. ואדרבה לדידי' ניחא טפי דככלל גם בכאן לענין קנין משיכה דמהני בהו כדאמר שמואל לעיל (כב ב): שם בתוי"ע ד"ה בשטר כו' במוכר שדהו מפני רעתה עי'. עי' בזה לשון התו"ה. ול"ד דאדרבה שמואל סתמא קאמר במכר לא קנה. ולרב המנונא צ"ל דשמואל מודה בה ולר"א איכא לאוקמי מילתא דשמואל דלף מפני רעתה לא קנה: מ"ז במשנה וכל תטמא למתים. ופרש"י דכהנים וכ"מ להדיא בגמרא. והא דלא מפרשי לענין טומאה ברגל דישראל מוזהרין עליה כדאיתא בר"ה (טז ב) משום דהביא אף בטומאת נבלות ומאי איריא דנקיט למתים ועי' בתוס' ש"א סי' פ"ו: מ"ח ברע"ב ד"ה חוץ מסוטה ונזירה שכן מניפות מנחתן כו' כ"כ רש"י. לכאורה אינו מדוייק דבנזיר אין תנופה במנחה. (ר"ל במנחת נסכיו של עולתו ושלמיו) רק בזרוע וכו' כדכתיב בקרא. אולם לשון המשנה משמע ג"כ דמנחת קאי נמי אנזירה. וצ"ל דקורא החלת לחלה ולרקיק דטעונין תנופה בשם מנחה כמו דהתורה קראה לשתי הלחם בשם מנחה (בפ' פנחס) וכדאיתא במנחות (מו ב). ועי"ש בתוס' ד"ה כל המנחות: מ"ט בתוי"ט ד"ה חוץ מן הערלה כו'. אבל תו"מ אין מוטלות אלא על מי שיש לו קרקע כו'. ול"נ שכוונו לסא דדרשינן בב"מ (פח) תבואת זרעך ולא לקוח ועי"ש בתוס'. ולעד"ה י"ל לחלק משום דתנן בר"פ דחלה דפירות חו"ל שנכנסו לארץ חייבים בחלה ומשמע דהוא מה"ת ולכן גזרו בה טפי אטו דנכנסו לארץ ועמש"כ בחדושי להרמב"ם בפ"א מהל' תרומות הל' כ"ב: מ"י במשנה כל שישנו כו' לא במהרה הוא חוטא. לכאורה זה מתאים עם התלמוד בפ"ב דאבות מ"ב יפה ת"ת עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון:

פרק ב מ"א ברע"ב ד"ה האיש מקדש כו' שמצוה בו יותר מבשלוחו כו'. בגמ' א"ד בהא איסורא נמי אית בה כדר"י א"ר כו'. לכאורה כיון דקי"ל הכי כדר"י א"כ עטמא דמתניתין דקתני בו הוא משום איסורא וכ"ה בפי' הרמב"ם. ואולי דר"ל אע"פ שמכירה מ"מ מצוה איכא וכדמוכח מבבא דהאשה מתקדשת כו' ועי' בתד"ה אי איתמר. אבל מ"מ לא ה"ל להשמיט דינא דר"י א"ר. ופי' הרמב"ם בכאן מגומגם ע"ש: שם בתוי"ט ד"ה התקדשי לי כו' אבל בפ"ד מהל"כ כתב כו'. אמרי' רלא רבי דבריו של ר"ש בקידושין פו'. ואנכי תמה דא"כ דיש סברא לחלק מ"ל לרבה לומר דמתניתין ר"ש דוקא דלמא אתיא ככ"ע דבקידושין מודו. ואין לדחוק ולומר דבהמת אין כוונת רבה דאתיא כוותיה דוקא אלא דר"ל דאתיא כסברת ר"ש שם. דהא לעיל מפקינן מתניתין מדר"י מדפליג עליה דר"ש שם בשבועה: מ"ב במשנה בדינר זה של כסף ונמצא של זהב כו' א"ת. ופי' הרע"ב דאיכא דניחא כו'. לכאורה ע"כ לא הוזרך הש"ס להאי טעמא לקמן אלא למיפרך לר"ש. אבל לרבנן בלא ה"ט נמי ניחא דס"ל דאפי' הטעה לשבח א"ת וכ"מ מפרש"י לקמן (מט ב) במשנה ובפי' הרמב"ם ועי' בב"ש סי' ל"ח ס"ק מ"ד ומ"ה: מ"ג במשנה בן עיר ונמצא בן כרך כו'. נ"ל מדהתחיל בבבא שאח"ז בעל מנת ולא סמך על הע"מ שהזכיר בתחלת המשנה. דבן עיר וצ"כ אין המכוון בהם שדר עתה בעיר או בכרך כדמשמע מפרש"י. אלא שכוונו בהם שנתגדל בעיר או בכרך וידוע בנסיון שהפרש שביניהם בטבעם ובד"א. ולפי שהוא שינוי בגופו לכן כללו בסדר אחד עם הקודמים שהוא שם בגופן. ובבבא דלאחריו ששונה בה דברים שחוץ לגופן התחילה בע"מ בפ"ע: מ"ד בתוי"ט ד"ה אינה מקודשת כו' ותנן נמי גבי גיטין כו' וצריכא כו' והשתא א"ש כו' ולא תני כו' אשה כו'. ול"נ דבלא"ה נמי א"ש דל"ת לה דמ"ל לכפול לפנא לאשמעינן בדידי' ובדידה והתם איצטריך משום דפליג ר"א. אך מליט לעיל דכפל תנא לאשמעינן וכן היא שיטתו: מ"ה במשנה של הומין ספוסלין כו'. מהרש"ל הגיה בל ועי' הגרי"פ. ואפשר לומר שהש"ן כאן במקום ו' כמו שאמר כירה כו' כריש כיכה: מ"ו בתוי"ע ד"ה אין מקודשת כו' וכתבו התוס' כו' ואחות אשה נ"ל כו' דחייבי כריתות היא. הלשון תמוה דשם מפקינן דאחות אשה ממעטינן מן והיתה לאיש אחר ושאר ח"כ ילפינן מינה בהיקשא דר' יונה. ואולי כוונתם לייסב מדוע לא נמעט מאיש אחר חייבי לאוין דכתיב בהו ג"כ לא יקחו על לכתחלה לזה אמרו דח"כ היא לכן מסתבר יותר למעט אותם. ודברי התוי"ט בזה מגומגמין. גם מה שהביא מפרש"י דשם דגולא ח"כ מאחות אשה ילפינן דכתיבא בה לא תקח לא הקדשה. שגם ברגוהב נשמכ"ם דרש"י קאי שם על לכתחלה. ודיעבד נ"ל מאיש אחר כמש"כ. ודברי התו"ח בזה תמוהים: מ"ח ברע"ב ד"ה המקדש בחלקו. שחלק עם אחיו הכהנים. וכ"כ רש"י. אף דמשמע מפירושו בגמרא (נ"ב ב') ד"ה כי קא זכו דאם הבעלים אם קדשו בחלקם א"מ. מ"מ לשון בחלקו משמעו טפי דקאי על הכהן כמש"כ התוס' בב"ק (יב ב) ד"ה ומחיים. ועוד קדשי קדשים איך אלא בכהן: שם בתוי"ט ד"ה ר"א כו' ופליגי אמוראי עי'

ורי"ף

ורי"א איפכא כו'. עי' פרש"י ד"ס רי"א ור"ל דלהכי מספקא ליה. וא"כ לענין פירושא דמתניתין לא שבקינן מאי דפסיקא ליה לר' ירמיה משום ספיקא דר' יעקב כמש"כ הפוסקים בכ"ד :

פרק ג [מ"א בתוס' רע"א אות ל"ב על שתוי"ט ד"ה מקודשת כו' מזה דייק הרמב"ן כו'. נ"ב שלא בדיוק כי הלשון „מזה דייק הרמב"ן" עי' בחידושי הרמב"ן שלא הזכיר כלל את הרמב"ם בזה. רק הרשב"א והר"ן והמ"מ כתבו שגם דעת הרמב"ם כן. ועי' בבדק יהושע. שכתב דאדרבא מל' הרמב"ם נראה קצת שסובר כהרא"ש והרשב"א ע"ש שכתב וז"ל וכ"ת דכתב הרמב"ם „לעולם" כדאמר בגמ' אמר רב מקודשת לשני לעולם ושד"א דאף בבא קמי רב. הא אותביה ליה בגמ' וקא מסיק אמודא דהא דרב לעולם דקאמר קאי אתנוקא דמעשיו ולאחר ל' יום עכ"ל ובמח"כ שלא בדיוק כתב כן עי' בהלפש ותשר"י וברא"ש : **שם** ובר"ן סביא דהרשב"א הולך כו' נ"ב וכן הרא"ש : **שם** הורה גמורה עכ"ל. נ"ב ראיתי בחידושי מהרי"ט שכתב מדנפשיה (על דברי הרא"ש) וז"ל ולי לא מכרעא מילתא דחזרה כה לגמרי לית לן בה. והא דאמרס ב"ה אין אחר תרומה כלום. אבל קבלת קדושין אלו אינם סותרים הקדושין ראשונים דע"ד חכמים נתקדשה דאי משכתי קדושין ראשונים רווחא הדרי ותיילי. הא למה זה דומה לנותן רשות לשלוחו לקדש או לגרש וחזר ועשה שליח אחר דלא אמרינן בטל את הראשון עכ"ל ודומה שלא הביא כלל את דברי הר"ן. אח"ז ראיתי שהמשרי"ט בחי' על הרי"ף האריך בזה הרבה והביא ג"כ להר"ן. מהגרמ"ש] : **מ"ד** במשנה רתנג"א כו' שאפי' בלכ"נ לא ינשאו. עפרש"י ותוס' ובסוגית הגמרא ובתוס'. ולכאורה קשה דהכא משמע דאי לא פלי' ס"א דיוקנסו ולא יעלו כלל ואף שילכו ויסייעו בכיבוש הכ"נ כשאר שבטים ונגלעד כבר שייעו כאחד מהם. ולקמן בגמרא אמרינן אליביה דס"א כו' לא תיעיב לא אגרא ולא דינא וכן גבי אם בחוקותי כו' וגבי אם תאבו ושמעתם. וי"ל דהכא ודהתם ר"ל דלא הוה ידעינן המכוון איך הא אם ר"ל לא אגרא ולא דינא. או אפי' דינא : **מ"ן** במשנה דבר עליה לשלטון כו' מקודשת. וכ' התוי"ט ד"ה דבר מסיים הרמב"ם והניחה בלשון ולא הבעה והייט כתוספתא כו' דתני אם דבר כו' כדרך המדברים פו'. ותימה דאדרבה מהתוספתא משמע דאם רק דבר כדרך המדברים אע"פ שלא נעתר לדבריו ולא מלא בקשתו מקודשת. ועיינתי ברמב"ם שם וראיתי שלא כתב כן אלא במקדש בשכר שידבר כו' דאינה מקודשת. ואם שפיר נקט כן לרבותא : **מ"ז** בטור"ע אות ל"ז הקשה על הרשב"א שמביא הר"ן דתיפוק ליה דגוה ע"א בהכחשה. ול"נ דאתי לאפוקי מדעת הרמב"ם הובאה בשו"ע סי' י"ז סל"ז בעד אומר מת וע"א אומר לא מת ונאו בב"א דאם נשאת לאותו עד שאמר מת ל"ת. אך שם התנה שהיא אומרת ברי לי שמת והכא היא אי"י למי קדשה אביה. ועי"ל דכוונת הרשב"א דאם אותו שאמר אני קדשתיה כנסה בעצמו בלא סתרת ב"ד אפי' קודם שבא השני תלא ולאפוקי מדעת הר"ן בתשו' הובאה שם סל"ט : **מ"ח** ברע"ב ד"ה אין הבוגרות כו' אמרינן לא שביק איהו כו'. נראה דלפ"ז כש"כ קטנות דאינן בכלל דהא בהו איסורא נמי איכא (לעיל רפ"ב) ודנקיט לעיל קטנה לאו דוקא אלא הכוונה על נערה וכלפי אחותה הבוגרת ק"ל קטנה וכה"ג מלינו טובא. ולפ"ז ל"ד הרע"ב במש"כ אח"כ אבל הקטנות והנערות כולן צריכות גט. הוסיף נערות על לשון הגמרא וגרע. אמנם לפ"ז יש לדקדק טובא בדינא דב' כתי בנות אם נאמר דגם שם אין הבוגרות והקטנות בכלל הספק עי' בתוי"ט מ"ט ד"ה משתי נשים וכו' בהעתקת לשון הב"י לא משכחת לה ב' בנות מאשה אחת שאינן נערות דהרי משך ימי נערות אינן אלא ו' חדשים ואינן כדי עיבור. אם לא בתאומים או דהגדולה איהרה בסבלא סימניה. או דגם לנערה לא הודיע מהקדושין שהתלה וא"ב ממ"נ עביד איסורא וא"ש גם דברי הרע"ב : **מ"ט** בתוי"ט ד"ה ואמר. ולשון הרמב"ם כו' ובשעת הקדושין כו' ול"נ שנתכוון כו'. הרמב"ם ודאי לא נתכוון למידק אבל אם פירש כו' כיון שספק כר"י דאין אסורה אלא גדולה שבגדולות ואין כאן ספק. ופשוט דגם הר"ן לא נתכוון רק כיון דפסקינן כאביי בקדושין שאע"מ לביאה דהוו קדושין לכן פי' דאפי' בכה"ג ר"א ס"ל דכולן אסורות ול"ת דוקא כשהוכרו ולבסוף נתערבו כדמוקמינן לעיל אליבא דרבא : **מי"ב** במשנה הולד הולך אחר הפגום ואיזה זו זו אלמנה לכ"ג כו'. לכאורה קשה הלא גרושה וחלוצה מותרות בתרומה ואלמנה מותרת אף להנשא לכה"ד. והולד הוא חלל ואסור בתרומה ואם היא בת פסולה לכה"ד וא"כ הוא פגום יותר מהן. וי"ל הרי גם הן נעשות חללות עכשיו כדלקמן (עז) :

פרק ד מ"א במשנה נתיני. וכ' התוי"ט ד"ה נתיני לא אמר בגמ' מנלן כו'. ול"נ דהגמרא סמיך על הא דמייתי על כהני כו' קרא דויבדו הכהנים כו' והנתינים כו' : [**שם** בתוי"ט ד"ה לויי כו' אין הירושה עולה כו' נ"ב כבר העירו ע"ז התוס' ביבמות (פו סע"ב) ד"ה ומבני לוי לא מצאתי שם וז"ל ואפילו למ"ד עיקר שירה בפה מ"מ הקפיד משום דאיכא נמי מצוה בכלים עכ"ל וזהו שמסיק התוי"ט ומיהו אפשר כו'. מהגרמ"ש] : **מ"ח** ברע"ב ד"ה האומר כו' דקרוב הוא אצלו כ"כ רש"י. עי' בר"ן. ובגמרא ד"ה לא מהימנא פי' בעצמו דלא מיפסל אלא בעדות גמורה. והא דלא פי' שם משום קורבה. דהלא אומר שאינו בנו. אבל מ"מ כ"ה תורגו דנתכב בקרובים בפ' ז"ב : **שם** בתוי"ט רי"א נאמנים כו' ומ"ש הר"ב ואין האם נאמנת כו'. וכ' התוי"ח דאם נאמין לה א"כ תהא נפסלת משום זונה ואין אדם נפסל ע"י עצמו ע"ש. ואין זה מספיק דאם היתה זונה כבר מאי"ל. ועוד דגם על עצמה נאמנת דשויתה אנפשה חתיכה דאיסורא עי' יבמות (מו) חד"ש נאמן. ועי' שלהי נדרים גבי האומרת טמאה אני לך ובר"ן שם :

שושנים מסכת גיטין לדוד

פרק ד מ"ה תוי"ט ד"ס וחכ"א וכו' וק' דאמאי וכו'. בהורמנותא דמר אמינא דאין כאן שתי פירושים דא"כ פו"ל להר"ב למימר ואית דמפרשי מאן חכמים וכו' אלא כוונת הר"ב במ"ש דלא חיישי' לקלקולה כמ"ש רש"י בש"ס והכא בדלא כפליה וכו' דהשתא הוי גט אפי' אינה איילונית ולא מאי לקלקולה והר"ב נמי ה"ק דלא חיישי' בהא לקלקולה וכמו שסיים הטעם עם מ"ש בש"ס דר"מ היא וכו' וגם הרמב"ם כתב בפי' כל זמן שלא א"ל וכו' לא חיישי' לקלקולה א"כ גם לי הר"ב יש לייסב כן. ומ"ש עוד התי"ט והואיל והר"ב מפי' בכאן גם פי' זה שבש"ם וכו' הו"ל לפי דלפי זה הלשון מתני' דלעיל כדאמר וכפליה וכן מסיים הרא"ש וריטא וכו' דר"ל דהו"ל להר"ב לפי בדר"מ דמתני' דלעיל בדכפלי' וכדמסיים הרא"ש וריטא כלומר מהני' דלעיל ר"ל דאע"ג דמשנה אחריתי היא קרי ליה ריטא ולא ידעתי היכן מלא הב"ד בדברי התי"ט שהבין דהרא"ש ר"ל רישא דמתני' דלעיל עד שכתב עליו דאין זו כוונת הרא"ש לומר דרישא דתנן רמ"א וכו' בדכפליה לתנאיה וכמ"ש ההוי' ע"כ והכנס טרח שוו עלמה כוונת התי"ט ופשוט : **האמנם** לעיקר קו' התי"ט על הר"ב אמאי לא פירש לעיל בדכפליה נלע"ד דלעיל לא שייך לומר בדכפליה דהא מאי דחיים ר"מ לקלקולא התם היינו שמא יאמר אילו הייתי יודע שהכם יכול להתירו לא הייתי מגרש א"כ לא דמי לדהכא דכמדומה לו שיש לה סימני איילונית ולפי' מטיל הנאי ושייך לומר הוי יודעת שמשום איילונית אני מוציאך ואם אין את איילונית לא יהא גט וממילא כשתמצא שאינה איילונית אתי לקלקולה והכא ודאי צריך לכפול אבל התם היכי שייך לומר ואם יתירך חכם אינו גט הרי כל עצמו אינו מקלקלה אלא מפני שאומר לא הייתי יודע שחכם יכול להתיר. מה שאמר ואם אין עליך נדר לא יהא גט עם שא הוא יודע דודאי נדרה א"כ התם לא שייך תנאי אלא גילוי מלתא בעלמא קאמר לה דמשום נדר דוקא הוא שמגירה וממילא כי התירה הכם אתי לקלקלה ואשתא אדרבא לכאורה יש מקום להק' על התוי' והרא"ש שפירשו התם דכפליה היכי שייך התם כפל אלא דלק"מ שהם ז"ל לשיטתייהו אזלי דמפרשי הכא דכפליה למלתיה ולא לתנאיה וכמ"ש התי"ט לקמן ולדידהו שפיר שייכי כלהו בהדא מחתא וכמ"ש הטור בסי' י' וז"ל ודוקא שא"ל משום ש"ר או משום איילונית או נדרנית אני מוציאך וכפל דבריו לומר אלמלא הש"ר או איילונית או הנדר לא הייתי מוציאך ע"כ ולפי"ז בודאי יפה כתבו לשיטתם דלעיל נמי בדכפליה ומ"מ דא תהא למיקם שגם דברי הר"ב נכונים דכיון דלשיטתהו שהיא פי' רש"י ז"ל לא שייך לעיל כפל כמ' אית לן למימר דהתם לאו תנאי מיקרי ולא צריך לכפול אלא אמלתא בעלמא הריני מגרשך משום נדר דוקא וגילוי דעתא מהני כתנאי גמור. ישוב ראיתי להרשב"א ז"ל בחדושיו דרצה לפרש כן אדאתיא לעיל מצאה גט בטל ובניה ממזרים דטעמא דאע"ג דלאו תנאי גמור הוא מ"מ גילוי דעתא איכא וכל גילוי הדעת כתנאי גמור וכאותה שאמרו בפ' האומר בקדושין בההוא דזבין ארעא אדעתא למיסק לא"י וכדאמרינן נמי בזבין ולא אצטריכו ליה זוזי וכ"כ ג"כ התוס' בקונדר ובל זה סייעתא לפירושין על רש"י והר"ב ז"ל. ואע"ג דהרשב"א סיים על זה וכן התוי' ולא היא דהא אמרי' לקמן מאן חכמים ר"מ דאמר בעי תנאי כפול והכא במאי עסקי' בדלא כפליה לתנאיה ואי משום גילוי הדעת קא אתית לא שייך תנאי כפול ביה עכ"ל הא נמי ל"ק לפי דרכו של רש"י דהכא שייך תנאי כל"ל שהרי אעפ"י שהוא רואה בה סימני איילונית אפ' שאינה איילונית וכמ"ש רש"י ואם את איילונית וכו' וכיון דשייך ביה לי תנאי צריך לכפליה לר"מ מש"כ לעיל שאין דבר הידוע לו שנדרה ולכך אין שם תנאי אלא גילוי דעתא : ולענין מה שהק' עוד התי"ט על לשון רש"י והר"ב שכתבו ואם אין את איילונית לא יהא גט דא"כ הטיל האנאי בגט עצמו וכו' ובמתניתין דלעיל דכפליה כי לא נתקיים התנאי והגט בטל מה הועילו חכמים בתקנתם אף היא לא תברח. דא"כ דלעיל היה הגט בטל ממש וכפשטא דבריית' ומצא גט בטל ובניה ממזרים ולאו משום דכפליה דהתם ליכא תנאי כלל אלא גילוי דעתא כדאמרן וא"ת מה הועילו חכמים בתקנתי הועילו והועילו כמ"ש רש"י והר"ב לעיל שאומרים לו הוי יודע שאין אתה מחזירה עולמית כלו' אפילו ימצא הלעז שקר או הנדר יותר והיא לא תהיה פרוצה לפ"ה הייך מחזירה וא"כ כי מגרשה הרי ביטל גילוי דעתו דמעיקרי' ומודה דגומר ומגרשה גרושין גמורים דאל"כ הו"ל להמתין ואז ליכא קלקולא בגט וא"כ במתניתין דהכא לר"י דלא בעי תנאי כפול הא"נ דהתנאי היה מטיל בגט עצמו כי א"ל מבוג איילונית ולאו משום גילוי מלתא כדלעיל אלא משום תנאי דהכא שמדבר ספק אע"ג דאית לה סימנין שייך לשון תנאי והיה גט בטל וכו' ולכך הקמו חכמים שצריכים לומר לו הוי יודע שאין אתה מחזיר עולמית כדלעיל ואפי' יבורר שאינה איילונית וא"כ פשיטא דגמר ומגרש בלא שום תנאי דאל"כ הו"ל להמתין הרי שהוזרנו בו כדלעיל. ור"מ ס"ל שא"ל לזה אלא היכא דכפליה לתנאיה דאל"כ אין כאן תנאי כלל ומעשה הגט קיים ומצא פירש"י והר"ב מבורר ומרווח שפי מטיטת התוס' ז"ל דלדידהו צריך לבוא לכמה דוחקים חדא שצריך לפי מאי דאיתמר בש"ס ומצא גט בטל ובניה ממזרים דלאו דוקא אלא לעז בעלמא וזה דוחק גדול ולרש"י והר"ב מתפרש כפשוטו. וממולא דבר אחד תשמע שמ"ש התי"ט במשנה דלעיל בד"ה לא יחזיר וכו' על מ"ש הר"ב ומצא גט בטל וכו' דלאו דוקא אלא לעז וכו' אחר שמתחלה אינו כן לרש"י והר"ב אלא דוקא כפשטיה ועוד להתוס' ק' דהו"ל לש"ב במתני' דלעיל דקדמה לכך לפרש בדר"מ דהיינו דוקא בדכפל והו צריך לידחק ולפי' מ"ש רבא הכא בש"ס בדלא כפליה לתנאיה דלאו דוקא אלא כלומר למילתיה ולטיטת רש"י ז"ל כל זה ניחא. אבל הרמב"ם ז"ל נטהרה דרכו מעיני דהכא פי' לפי כל זמן שלא א"ל הריני מגרשך מפני שאת איילונית ואילו לא היית איילונית לא הייתי מגרשך לא חיישי' לקלקולא ע"כ וזה כפי' הטור וכדלעיל ושלא כדברי רש"י וא"כ ק' אמאי לא הצריך בדר"מ דלעיל נמי תנאי כפול שיאמר לה ואילו לא היית נדרנית לא הייתי מגרשך וגם הוא ז"ל משמע דמפ' גט בטל וכו' כפשוטו וכדברי רש"י ומה גם בענין פסק הלכה נמי כמ"ש התי"ט ק"ט ואף דבריו שכתבו' עם כל מ"ש עליהם מרן בסי' הנ"ל עדיין לא באו לכלל ישוב. מיהו למה שהקשינו למה פי' ברי"י בהא י"ל דס"ל דכיון דהו"מ רבי להבליט מלתיה דר"י וא"כ לפ' דברי חכמים והוא לא כן עשה אלא הפסיק בדברי חכמים וא"כ תוך והגא דין נשאה לאחר אר"י וגו' דכסא נמי פליגא ארבנן ש"מ דכוונה עשה כן ר' לאנות כן דהו"ל כסתם ואחר כך מחלוקת דאין הלכה כסתם והדרי' לכללין ר"מ ור"י הלכה כר"י דבכל גוונא חיישי' לקלקולא. ומה שאנה ר' לסברת ר"מ בלשון חכמים הוא משום דירע דאיכא תנא ששונה דברי ר"מ בלשון חכמים וכיון לומר אם תמצא כך דע דלאותם חכמים בר פלוגתיה דר"י שהוא ר"מ ובזה מדוייק לי הרמב"ם בפי' שתחלה פי' מלתא דחכמים ואח"כ כתב והלכה כר"י להודיע הטעם שהוא משום שחזר ושנה ר' לדר"י. ועיי"ל דהרמב"ם ז"ל לשיטתיה אזיל דפוסק דכל האומר על מנת א"ל תנאי כפול ומפרש בפ"ג דקדושין דר"מ בע"מ נמי פליג אכלהו סתמי דהתם דסבירא להו דהיכא דאמר ע"מ א"צ לתנאי כפול ולית הלכתא כר"מ בהא והשתא י"ל דהרמב"ם ז"ל דייק מאי דוחקיה דרבא בש"ס לאוקמי דחכמים היינו ר"מ לימא דחכמים תמה נינהו ושינו תנאי דהתם דשאני הכא דכיון דלא אמר ע"מ מודו רבנן דבעי תנאי כפול ואיו דרשה בעי לאוקמה ביחידאה ור"ל ר"מ היא ואין הלי' כמותו אבל קושיו' אחרות במקומן עומדות ונ"ב :

חדושים מהרב הגאון הגדול וכו' מו"ה ר' שלמה הכהן זצ"ל מווילנא, בעה"מ ספר חשק שלמה על ש"ס.

מסכת נזיר

פרק ב מ"ט בתוי"ט ד"ה מגיח. בסוף הדבור ואין להכריע מה דעת הרע"ב כו' אם הוא סובר כמו הרמב"ם או כרש"י ותוס'. נ"ב הדברים מתמיהים דוודאי ד' הרע"ב אינו כפי' התוס' דלדעת התוס' גם אם נולד לאחר שבעים אינו מפסיד כלום מן הימים שמנה רק דמתחיל למנות מיד לנזירות בנו שלשים יום ואחר ל' אינו מגלח. [דאם יגלח אז יהיה צריך להמתין עוד ל' לשיעור גילוח ובאמת אינו נחסר לו ל' ולכן מוטב שלא יגלח וכמו בנזירות מועטת דנולד לאחר שבעים דמי ממש לנזירות מועטת] רק מונה אח"כ למנין הימים שנחסר לו עד מאה או עשרה ימים או עשרים יום ואז מגלח על שני הנזירות ואין נ"מ בין נולד בתוך שבעים לנולד אחר שבעים אלא דבנולד בתוך שבעים ימי הנזירות של בנו עולין לו לחשבון המאה אבל נולד לאחר שבעים אז אין עולין לו וצריך להשלים עליהם. כ"ז הוא לדעת התוס' ולא גרסי' כלל סותר שבעים רק סותר סתם והכוונה דסותר היינו דאינו עולה וא"כ הרע"ב דס"ל דמפסיד הימים ע"כ דאינו סובר כפי' ולכן נראה דהרע"ב מפרש כהרמב"ם ולדעתו צריך לגלח מיד אחר נזירות בנו וממילא צריך למנות עוד ל' להשלמה וא"כ גם ברישא מפרש כהרמב"ם בין בנזירות מועטת ובין בנזירות מרובה דאין תגלחת פחות מל' יום ולהרמב"ם אין חילוק באמת בין נזירות מועטת לנזירות מרובה וכמש"כ התוי"ט לדעתו. וגם דמש"כ התוי"ט במשנה י' דהתוס' לא גרסי סותר שבעים וכן לדעת הרע"ב לאו משום דעומדים בשיטה אחת רק ס"ל דגם לדעת הרע"ב אינו סותר שבעים רק דסותר הימים שמנה אחר השבעים:

פרק ז מ"ז בתוס' יו"ט ד"ה היה מגיח בסוף הדבור מאי בכל מקום דקאמר. נ"ב עי' בלח"מ בפ"ח מה' נזירות שישב זה וכ' דר"ה ס"ל משום שהחטאת הוא חשוב דיש לו דין קדימה בכל מקום ולכן הוא חשוב יותר לגלח עליו:

פרק ח מ"ב בתוס' יו"ט ד"ה אוכל בקדשים. כך השיב רשב"י לתלמידיו כו' נ"ב במח"כ דברי רשב"י אינו שייך כלל לד' הרע"ב ז"ל דרשב"י מיירי בנזיר שכבר כלה נזירותו קודם שנעשה מצורע ולא היה חסר רק הגילוח ולכן היה סברא לומר דגילוח של מצורע עולה גם לנזירות ולכן הוצרך להשיב דמ"מ אינו עולה משום הטעם דאמר לפי שאין סוף. אבל במתני' דנעשה ספק מצורע בתחילת הנזירות ביום הראשון וכמו שפי' הרע"ב פשוט דבלא"ה אינו עולה דהא ימי חלוטו וימי ספורו אינו עולה מן המנין ואחר התגלחת של מצורע צריך להתחיל לנזירות מחדש ואיך שייך שגילות של מצורע יעלו לו לגילוח של נזיר ולכן דברי התוס' יו"ט תמוהין וצע"ג:

פרק ט מ"ב ירד להקר טהור. נ"ב האי טהור לאו דוקא דהא הוא וודאי טומאה כמו שפי' הרע"ב ז"ל כיון שנמצא במקום שהטבל תחת רגליו בקרקע א"כ וודאי האהיל עליו ועוד דאפי' אם היה ספק אם נטמא ג"כ טמא דספק טומאה ברה"י ספקו טמא כמו ברישא בנמצא צף דאף דהוי ספק מ"מ טמא. אלא עיקר ר"ל דטהור כלומר דאינו סותר את הנזירות משום דהוי טומאת התהום דלא נודע לשום אדם הלכך אפי' וודאי נטמא בו ג"כ אינו סותר אם נתוודע לו אחר הגילוח והא דתני ליטהר מטומאת מת הוא חידוש דין דאימתי טומאת התהום אינו סותר דוקא בשהיה טהור מתחילה מטומאת מת אבל אם היה עומד בחזקת טומאת מת מתחילה אף אם נטמא בטומאת התהום אח"כ סותר ואפי' נתודע לו אחר הגילוח משום דחזקת טמא טמא ומשמע דאפי' הוה ספק טומאה דאין חילוק בדינים אלו בין ספק לוודאי ולפי זה לשון הרע"ב דכ' דהני ירד להקר לרבותא דאף דלא ירד לטבול ולא נזהר ליגע במקום טמא תמוה מאד דהא מיירי בנטמא בבירור ולא מיירי בדין ספק כלל כמו שכ' הרע"ב בעצמו מתחילה דכיון דנמצא משוקע א"כ וודאי נטמא בו וא"כ מאי רבותא יש בזה אם ירד להקר או לא וצע"ג. וגם לשון המשנה דאמר דחזקת טמא טמא אינו מובן כלל לפי' הרע"ב ז"ל דמאי שייך חזקה כאן דכיון דמיירי בוודאי טומאה רק עיקר הטעם דכך נאמרה הלכה דאם היה טמא מתחילה לא אמרינן דטומאת התהום אינו סותר וא"כ לא שייך זה לחזקה דחזקה אינו שייך אלא בספק דמעמידין הדבר על חזקתו. אמנם באמת התוס' מפרשים דמיירי כולי מתניתין בספק אם נטמא ובאמת דכן משמע דבכה"ג לא שייך דהוי וודאי דהאיך יכול להתודע דנטמא בבירור הא הוי משוקע ואיך אפשר לידע דנטמא או וכן בצף נמי כיון דעכשיו נמצא ואז לא ראו אותו וא"כ י"ל דהמשנה קמ"ל עוד דין חדש דבספק טומאת התהום טהור לגמרי ואפי' הזאה ג' ז' אינו צריך והשתא שייך רבותא דלהקר דאף דירד להקר דוודאי לא נזהר והוי חשבינן לוודאי לענין דיצטרך הזאה וטבילה מיהת קמ"ל דמ"מ נחשב לספק והשתא אתיא שפיר גם הסיפא דירד לטבול וכו' שחזקת טמא טמא היינו דמעמידין בחזקתו דטמא גם בספק טומאת התהום ולפי זה לא ידעינן דסותר ג"כ בחזקת טומאה דאפשר דלא קאמר רק דטמא וצריך הזאה וטבילה אבל מ"מ י"ל דאינו סותר וצע"ג בזה:

לקוטים מספר משנת חכמים.

מסכת גיטין

פרק א מ"א בתוי"ט בד"ה צריך שיאמר בפ"נ ובפ"נ פי' הרע"ב אית דמפרשי משום לשמה. וכתבו התוספות כלומר דהך דרשא אינו נראית להם והא דאמרינן שאין בקיאין היינו שאין חוששין דאל"כ מאי שנא לשמה משאר הלכות גיטין ע"ש. וקשה לי דהא התוי"ט הביא קושיי' הגמרא שהקשה נבעי תרי ומשני רוב בקיאין הן ואפילו לר' מאיר סתם ספרי דלייני מיגמר גמירי ורבנן הוא דאצריך ופי' רש"י ורבנן הוא דאצריך לחיישינן שמא הסופר כתב הגט לשמה. רק אחר הכתיבה נמלך הבעל ומצא בן עירו ששמו כשמו כו' ונתנו לו. והקשו התוספות א"כ היאך רצה הגמרא לאוקמי כר' מאיר הא ר' מאיר סובר דבעינן שיהא מוכח בתוך הגט לשם מי כתבו היכא דאיכא שני יוסף בן שמעון. וא"כ נפקא מהני האמירה בפ"נ ובפ"נ הא אף שנכתב לשמה מ"מ הא אין מוכח מתוך הגט לשם מי נכתב ואי דליכא שני יוסף בן שמעון ממילא א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ וממה נפשך למה לי בפ"נ ובפ"נ. ותירצו דרבנן הוא דחששו שלא יבא הבעל ויערער שכתבו הסופר להתלמד ע"ש. ולפי זה קשה מאי הקשו התוספות מאי שנא דנקיט שלא לשמו משארי פסולין. הא לפי שיטת רש"י דנפ' סתם ספרי דלייכא מיגמר גמירי רק בשלא לשמו חששו משום דבאמת כתבו הספר כדינו לשמו רק שהבעל נמלך כנ"ל א"כ ממילא ליכא למיחש רק בשלא לשמו. אבל מחמת חשש מחובר ושאר פסולין ליכא למיחש דסתם ספרא מגמר גמירא. וע"כ התוספות אזלי לשיטתן למפרשי דהחשש הוא שלא כתבו הסופר לשם גט רק להתלמד וא"כ ממילא איכא למיחש שכתבו במחובר ובכל פסולין להתלמד. מ"מ קשה היאך משכחת שום פסול כיון דמגמר גמירי אם לא שכתבו להתלמד וכיון שכתבו להתלמד אף בלא שום פסול מחובר או דבר אחר ממילא הוא פסול מחמת שלא לשמו. וכיון דלא משכחת שום פסול רק היכא דכתבו להתלמד למה ליה לומר שכתבו במחובר להתלמד אף בלא מחובר פסול משום שלא לשמו ולכך קאמר דוקא משום שלא לשמו. ובהגה נדחקו התוספות לפרש דהא דאמרינן שאין בקיאין לשמה כלומר שאין נראה להן עיקר דלא קשה קושי' הנ"ל: ונראה דהגה התוספות שם בד"ה לפי שאין בקיאין לשמה הקשו וז"ל קשה דלקמן אמרינן הוא עצמו שהביא את גיטו א"צ לומר כו' מאי שנא משלוחו אי חיישינן שמא לא נעשה לשמה. ואומר ר"י דמסקינן בסמוך דסתם ספרי דליינא מגמיר גמירי וליכא אלא לעז בעלמא דמשתמא שלא כדין יערער. והכא שמביאו הבעל בעצמו ליכא למיחש אפילו ללעז דהו לא מערער ע"ש. ולפי זה הא דמשני הגמרא סתם ספרי דליינא מיגמר גמירי ורבנן הוא דאצריך היינו דרבנן הצריכו משום לעז שיאמר בפ"נ ובפ"נ רק שהוקשה להתוספות דהיאך משכחת ללעז דשלא לשמו ע"כ שיאמר שכתבו לשם אחר וא"כ ע"כ יש שני יוסף בן שמעון ולזה לא מהני אמירתו דאף שיאמר שנכתב לשמו מ"מ פסול משום דבעינן שיהא מוכח מתוך הגט לשם מי כתבו. ולזה תירץ ר"י דהחשש לעז הוא שיערער הבעל שכתבו להתלמד כלומר לא שכתבו לשם אחר דא"כ לא מהני אמירת בפ"נ רק הלעז יהיה שיאמר שכתבו להתלמד. ובאמת דליכא שני יוסף ב"ש באותו העיר. א"כ מה שהוכרחו לפרש שכתבו להתלמד הוא דוקא בחשש דשלא לשמו דלא משכחת שלא לשמו אפילו בלעז בעלמא דלזה לא מהני אמירת בפ"נ וצ"ל שכתבו להתלמד. אבל באם יאמר מחמת פסול אחר דהיינו מחובר או שארי פסולין א"כ אף בלא להתלמד יהיה החשש אף דסתם ספרי דליינא מיגמר גמירי מ"מ הוצרכו לומר בפ"נ משום לעז שכתבו במחובר והקשו שפיר מאי שנא שלא לשמו משאר פסולין: ולי נראה לתרץ קושי' התוספות מה שהקשו על פירוש רש"י דהאיך רצה הגמרא לאוקמי כרבי מאיר הא בעינן שיהא מוכח מתוך הגט ולא מהני אמירת בפ"נ. דהנה הר"ן ז"ל הביא פי' רש"י שכתבו הבעל ונמלך ומצא אחר ששמו כשמו. והקשה דהא מסקינן במסכת בבא בתרא דלשני יוסף ב"ש לא חיישינן. ותירץ דבאמת אי לא הוי שום חשש רק החששא דשני יוסף ב"ש באמת לא חיישינן. רק דהכא יש עוד חשש דאמרינן סתם ספרי דליינא מיגמר גמירי וא"כ יש מעוטי דמעוטי דלא גמירי כמו שכתבו התוספות. ובצירוף שני החששים אנו חוששין שפיר ע"כ תוכן דבריו. ולפי זה לא קשה קושיית התוספות דמאי מהני אמירת בפ"נ. זה אינו. דבשלמא אי לא אמר בפני נכתב אנו חוששין לשני יוסף ב"ש אף דקיי"ל דאין חוששין מ"מ הואיל ויש עוד חשש דמעוטי דמעוטי דלא גמירי אבל כשאומר בפני נכתב וא"כ בודאי נכתב לשמו וליכא חששא מעוטי דמעוטי דלא גמירי ולא נשאר רק חששא דשני יוסף ב"ש ולזה לא חיישינן ולכך כשר כשאומר בפני נכתב ובפני נחתם:

הגהות תקונים והערות לפי' תפארת ישראל מהג"מ **יעקב צבי שפירא** ז"ל אבד"ק אסטרין.

מסכת נזיר

פרק א אות ה פשיטא וכו'. למה נסה מפירוש הרע"ב דקאי ארישא, אם אמר אהא נזה הוא נזיר, ועי' תוס' מש"כ בזה: אות לז מביא ג' בהמות. עי' בשטמ"ק כאן שכתב בשם הרא"ש דאם ירצה שלא לגלח ושלא להביא קרבנות הרשות בידו ע"ש היטב וצ"ע בזה: **שם** ומביא חולין לעזרה. ועי' תוס' כאן ד"ה שיהא כו', ולקמן מפרש הקהלה לר"ש כו' ע"ש וצ"ע, ועי' לקמן פ"ב מ"ח:

פרק ב אות ג וס"ל נזיר בטעות כו'. משמע להדיא דלדידן דיש שאלה הל"ד מנדר דמי ועי' ש"ך חו"מ סי' רכ"ס: אות ז ואע"ג כו' רק מדרבנן. א"י מאי קאמר, דהתם הא בקטן איירי: אות יח וא"ת כו' וי"ל כו'. לענ"ד שהסבר כן הוא דברישא שאומר שלא ידע שהנזיר אסור ביין, אינה טענה כלל, דאטו מה שהנזיר אסור בכל דיני נזירות, הוא מחמת כוונתו שמתכוין לאסור, דא"כ הו"ל נדר, אע"כ התורה חייבו למי שאומר הריני נזיר שיתנהג כך וכך, וא"צ הנזיר להיות בקי בכל דיני נזירות, דא"כ לא משכחת לה נזיר בעולם, שאומר אח"כ לא הייתי יודע שהדין כן, אע"כ שהוא א"צ שיתכוין לאסור עליו בכל דיני נזירות, רק שאומר הריני נזיר ודיני נזירות הרי מפורשים בתורה, והוא מתחייב עצמו בנזירות ע"ד התורה, משא"כ בסיפא, שאינו בא מחמת טענה שלא היה בקי בדיני נזירות, רק משום שהיה מתכוין בפירוש שאע"פ שנזיר אסור בכל אלו, מ"מ לדידיה בודאי יתירו לו החכמים, א"כ לאו אנוס. ודמיון לזה גבי גר שבא להתגייר, דקאמר מודיעים אותו מקצת מצות וכו' מ"ט משום דאי בעי לפרוש יפרוש ע"ש, ולכאורה הא צריכים להודיע לו כל דיני התורה, דיכול לומר אח"כ אדעתא דהכי לא נתגיירתי, אע"כ כיון שהוא בא לקבל עליו עול התורה, הוא סומך א"ע על התורה כפי שתחייבהו אח"כ, ה"נ גבי נזיר א"צ שידע דיני נזירות, רק שיאמר הריני נזיר, וממילא מתחייב בדיני נזירות, כפי דה"ה, ועי' חו"מ סי' ס"ח: אות כד והוי כאומר כו'. הו"מ למימר כפשוטו, דסברי תוכ"ד כדבור דמי וצ"ע, גם בכ"מ דאמרינן תפוס לשון ראשון או ל"מ אמאי מספקיק בזה, ולא נימא תוכ"ד כדבור דמי, ובודאי תפוס לשון אחרון, ויש ליישב. אות כה ולא ימהין. זה מוכח ממתני' ח', ט', י', ודו"ק:

פרק ג אות י עד ולא עד בכלל. א"כ היה משמע רק נ"ט יום, ואם היה נטמא נמי בליל ק' היה דינו כלאחר מלאת ודו"ק וי"ל בדוחק: **שם** מקצת יום ככולו. אינו מובן, ולכאורה צ"ל דהוא ט"ס, וצ"ל לא אמרי' מקצת יום ככולו וכו', וכוונתו דבאומר הריני נזיר ל' יום הא ליכא למימר דהו"ל למימר עד ל"י דאין נזירות פחות מל'. ע"ז תירץ דהתם בלא"ה מדהל"ל סתם הריני נזיר כמש"כ לעיל ועדיין אינו מיושב כ"כ: **שם** וכ"כ במ"א. ע"ש וצ"ל משה"כ במ"ג: אות יג דס"ל במ"ג כנ"ל: אות כג והוא מכחישן. י"ל בדין זה, ועי' מש"כ עה"ג לקמן רפ"ח: **שם** וכי' כיתי עדים. עי' תומים סי' ל' סק"ז: אות כד דודאי סתרי אהדדי כו' לא הבנתי דבריו ובפרט מש"כ ומכאן י"ל ראיה כו', לא יכולתי להלום כלל, ועי' תוספתא רפ"ג, ועי' מש"כ בעדיות ספ"ד, ועי' רמב"ם ולח"מ שם:

פרק ד אות יז אין ברירה. בלא"ה הא מטעם ברירה היו צריכין לכ"פ דמי חטאת להוליך לים המלח, והא כולה משתרי, ועי' רפ"ס דנדרים: אות כב דהתם עכ"פ א"צ להטמא. ע"ש בגמ' ובר"ן, ותראה שדבריו תמוהים: אות לא או ג"כ מתבטל. ובשתה יין ונטמא למת מסתפק בפי' הרא"ש אם זה מקרי מחאה:

פרק ו אות יב א"כ כו' אליבא דראב"ע. דראב"ע סבר כר"י כמש"כ התוס' ורש"י ל"ט ע"א ד"ה ר"א ע"ש: אות כב והו"ל פ"ר. ומשמע דלוקה, ולא הבנתי דברי הרמב"ם פ"ה הל"ד שפסק דאינו לוקה וע"ש בכס"מ וצ"ע: אות מה כ"ל בירושלים. ועי' תורע"א אות ל"ט מה שהקשה על דברי הרע"ב ע"ש, ועי' לשון הרמב"ם פ"ח הל"ג, ותראה שדברי הרע"ב ישרים: אות נז וצריך להמתין כו' ל' יום. וכן נראה ג"כ ברמב"ם פ"ח הל"א, ותמיהני שסותר א"ע למש"כ בפ"ו, הל"ב. (ואולי שם מיירי אחר הבאת קרבנותיו, וכעין מ"ש התוס' דל"ט ע"ב וע"ש בלח"מ שהביאם, ועדיין לא נחה דעתי בזה), ועי' לעיל אות י"ד משמע ג"כ כמש"ש הרמב"ם פ"ו, ועי' מש"כ לקמן רפ"ח: אות נח דרק תגלחת כו'. עי' רמ"ז ותבין:

פרק ז אות ה אפילו נזיר עולם. ונזיר עולם עם נזיר, יטמא נזיר, ברמב"ם פ"ז הל"ד, ודברי המל"מ שם תמוהים מאד, ע"ש כמו שרשמתי שם. שוב ראיתי בגליון ירושלים שהעיר ג"כ על המל"מ, וע"ש מש"כ ישוב ע"ד המל"מ: **שם** ואפילו הורגו אביו כו'. וזו אליבא דחכמים משא"כ לר"א דמותי הוא, וצ"ע ס"ל דאין איש מדיר את בנו בנזיר. עי' תוספתא פ"ג: **שם** מוזהרים הגדולים כו'. ואף דבכל התורה הגדולים מוזהרים על הקטנים, עי' בתוי"ט ותבין ומש"כ עליו בהו"ח, אינו מובן: אות כג ואפילו נטמא בנגע ומשא. עי' תורע"א אות מ"ד, והנה בסמוך גבי רובע עצמות, לא הוי מצי הש"ס למימר לאפוקי מרע"ק, דא"כ דרבנן פליגי עליו בזה, מדוע לא דן רע"ק מהק"ו גם על רובע עצמות, אע"כ רע"ק שמעינהו לרבנן דמודו בהא, משא"כ גבי רביעית דם ניחא להש"ס לאוקמי אליבא דהלכתא. ועוד כ"ל, דהש"ס דייק מהא דשני התנא בסיפא, ותנא אהל באמצע וטפי הו"ל למיתני כסדרן ברישא. רובע עצמות, ורביעית דם, אהל, אע"כ מש"ה שני התנא בלישנא, למיתני רובע בתר אהל, לדייק דדוקא דומיא דאהל אינו מגלח. משא"כ במגע ומשא ודו"ק, ועי' שירי קרבן מש"כ בזה: אות כה ותמהני. עי' רמ"ז: אות כה דנקט חלוטו לרבותא. לכאורה תמוה, דאם ימי ספורו אינו עולה, כ"ש ימי חלוטו, ע"ש בתוס', ועי' ירושלמי ובשירי קרבן. שוב ראיתי ברש"ש כאן שכ"כ: אות ל ולעיל פ"ג כו'. הקושיא אינה מובנת. ומצאתי ברש"ש שהעיר בזה על דברי רש"י ע"ש:

פרק ח אות ב מיהו דוקא נשים. ועי' חת"ס לאה"ע ח"ב סי' ק"ג מש"כ בענין זה בנידון הקושיא המפורסמת על הרמב"ם: **שם** כרמב"ם פ"ח הל"א. וצריך נמי להביא קרבנותיו כמש"כ לעיל פ"ו מ"י, ע"ש ברע"ב, ובדברי המחבר שם, והוא מהרמב"ם הנ"ל, ותמוה, דא"כ גם בנשים וקטנים לא משכחת לה, דהיך יאמר אח"כ בגלוח שני, אם אני הוא הטמא, קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך, והוא קרבן טהרתי, משמע דהב' א"צ להביא קרבן כעת, שכבר יצא בקרבן טהרה שהביא או, ואיך יצא, הרי ע"כ או גילח קודם הבאת קרבנותיו, כמ"ש כאן. ואם גילח קודם הקרבן, הרי הגלחתו פסולה, וצריך למנות ל', ולהביא קרבנות מחדש, כמש"כ הרמב"ם הנ"ל, אע"כ דכאן מגלחין פעם ראשון אחר הבאת הקרבן, עי' תורע"א וצ"ע: גם מש"כ אילימא כו' כמגלח תוך מלאות. כנזיר ל"ט ע"א [וטפי הו"ל להביא מגמרא ערוכה דף ס"ו ע"א] ע"ש ע"ב בתוס' ד"ה דקים לה, ותראה דלק"מ, גם מ"ש עוד דגילוח דנזיר טמא מעכב, לא ראה שם פי' הר"ש, וע"ש בלח"מ ודו"ק, וע"ש בפ"ח הל"י. כעת ראיתי ברש"ש שכ"כ. גם מש"כ דעשה של גילוח דוחה לא"ה של גילוח, מלבד דהא איכא נמי עשה לגדל פרע, בלא"ה אין ידחה ספק עשה לל"ת ודאית, דלמא הוא נזיר טהור. גם מש"כ דבכל מקיף איכא ב' לאוין כמכות דף כ', היינו דהמקיף והניקף עוברים, והיינו דוקא במסייע ובלא"ה אינו מוכרח שיהיה זה ב' לאוין, ועוד גם בנזיר איכא ב' לאוין, דהא איכא נמי משום בל תאחר. ומש"כ דהם שוים בכל, תמוה, דלאו דהקפה מקרי אינו שוה בכל כיבמות דף ס' ע"א, ועי' תוס' מ"א ע"ב ד"ה ולאי כתב, ודף ל"ח ע"א ע"ב, ובתוך מלאות איכא נמי ב' לאוין, כרמב"ם פ"א הל"ב, ופ"ח הל"ח. ומה שתירץ קושית ר"א ווילענקין, לא יכולתי להלום דבריו כלל. ומש"כ לגלח ביום טהרתו וקודם טבילה, ברש"י מבואר דהגילוח היה אחר טבילה, וכן הוא בהדיא בסוגיא ד"ס ע"ב, סוף דבר, לא הבנתי כל דבריו בזה וצ"ע: אות יב ושחטין בחוץ. אינו מדוקדק, ומפורש בכתוב ושלח את השעיר החיה: **בפירוש** הארוך אות מז והו"ל ס"ס כו' לגלח מיד. היינו לאחר ז':

פרק ט אות א אין גופו שלו. צ"ע בחצי עבד וחצ"ח, עי' ריש חגיגה: אות ב אבל כעבד כנעני כו' כנ"ל: אות י וקיי"ל דהגלחת אינו מעכב. משמע גם בנזיר טמא, דלא כמ"ש לעיל רפ"ח: אות יד והיינו שכתב הרמב"ם. עי' פי' המשנה: אות מא דלוג הוא המדלג ברגל אחת. עי' פ"ח דאהלות מ"ה: אות נא ואף דאין אשה מדרת כו'. עי' חת"ס חו"מ סי' י' מ"ש בזה ועי' רמ"ז: אות נב אסור לגלחו כו'. ע"ל פ"ז אות ה': אות נג ואע"ג דכתיב וישסף כו' ונטמא במת. לענ"ד התם לא היה במצות מחיית עמלק, ועיקר מצוה הוא על המלך ושמואל היה לא במקום מלך, דשאול כבר נחם ה' עליו:

מסכת סוטה

פרק א אות ד וקיי"ל דביז"ז כו' שלא הסתתר. עם איש פלוני, דאם אמר לה סתם אל תסתרי לכו"ע לא נאסרה, ותידוש על בעל מנחת חינוך שכתב דגם בכה"ג נאסרה ע"ש: אות ו או נסתרה כו'. עי' תורע"א שהקשה בלא"ה אסורה משום איסור יחוד, ולענ"ד דמיירי כאן במקום דליכא איסור יחוד, (מיהו לפ"ז אזדא לה הוכחה שם בש"ס מהא דארוסה ושומרת יבם לא שותות ע"ש וצ"ע. שוב מצאתי שם בהרש"ש שהקשה כעין זה וע"ש בהגה"ת חת"ס), ומ"מ אם קינא לה אסורה, כמש"כ באה"ע סי' כ"ב ע"ש, ועי' סי' קע"ח ס"ח, ובפ"ת סי' קט"ו סק"ו בשם הב"מ, ובזה תירצתי מה שמקשים בברכות ל"ח ע"ב דהא דאמרה תנה אלך ואסתתר כו' ע"ש ודו"ק. כעת מצאתי בחת"ס ח"ב אה"ע סי' ק"ב כעין זה, וע"ש בפ"ד סכ"ב לענין יחוד ברה"ר, ועי' תוס' ריש נדה ד"ה וכלל, ושם ע"ב ע"ש, ותוס' סוטה דכ"ח ע"ב ד"ה מכאן וע"ש בפ"ה לענין דלת מוגף ואינו נעול, ועי' ירושלמי פ"ז דכתובות הל"ו דהוא איבעי' שם ע"ש: אות ט לשלם כו'. הו"מ למחשב נמי הנך דרפ"ד: **במשנה** מ"ג, ואלו אסורות לאכול בתרומה, ועתו"ס בשם הירושלמי, ועי' בס' עין יצחק סי' ע' שהביא מזה ראיה שלא כתוס' כתובות שכ' דבמקום דמפסדת כתובתה לא חיישינן שמא עיניה נתנה באחר, דלדברי התוס' לא הוה מקשי הירושלמי מידי דהא באומרת טמאה אני לך מפסדת כתובתה, ולענ"ד דהקושיא קאי על אשת כהן ומיירי שאמרה טמאה אני לך באונס, וכן משמע מדהקשה ממתני' דנדרים ושם מיירי באשת כהן ובאונס. ואולי מ"ש במשנה ב' האומרת טמאה אני שוברת כתובתה ויוצאת, משמע דמיירי ברצון ובאמת ל"י מ"מ הקשה הירושלמי ממשנה ה' דלא קשה רק לר"ה דס"ל שם דאינה נאמנת גם לתרומה דלרבנן לק"מ וכמ"ש המפרשים שם, הו"ל להקשות ממשנה ה' הנ"ל, ולכו"ע. שוב ראיתי דגם משנה ה' יכול להיות באשת כהן ובאונס, אף דבאונס יש לה כתובה, מ"מ כיון דקינא לה ונסתרה, א"כ מעשיה גרמו לאסור עליו, משו"ה אין לה כתובה וכן מצאתי בהגהת פורת יוסף שם: אות יא דאין המים בודקים כשיש עד טומאה, לא ראה דברי המל"מ הובא בתורע"א כאן אות ר ע"ש, ועי' בס' אבני מלואים מש"כ בזה דבר נחמד ומתקבל:

פרק ג אות טז ודוקא זכות תורה. לכאורה לפ"ז איך יכול לקיימה כשלא בדקוה המים. ניחוש דלמא זכות תולה לה. ובאמת טמאה היא ע"ש. שוב ראיתי בתוס' ד"ו ע"ב ד"ה סבורה שדבר בזה ע"ש. (לדעת הפוסקים דבלא הו"ל למידע גם באינו יודע אם סרחה פטור לפ"ז לכאורה גם אם לא בדקוה המים לא יוצרך הבעל לפרוע לה הכתובה דלמא זכות תלי לה, ובאמת זינתה תחתיו. וגם אולי יש עדים במדה"י שזינתה מש"ה אינם בודקים, ואולי משום דמוקמינן לה בחזקת צדקת): אות לא ואע"ג כו'. לכאורה כ"ש אם באו עדים שטהורה:

פרק ד מ"ג, מעוברת חבירו. ער"ב שכתב שמת או גרשה, וכן הוא לשון רש"י, ומכאן השיג בספר עין יצחק על בעל משכנות יעקב, שדייק מלשון רש"י כתובות, דס"ל כשיטת הר"ש דבגרושה לא גזרו, וכבר קדמוהו גדולי זאת בס' ק"נ פ' כאלן סק"ו, ובתשו' אגודת אזוב: אות יט אפילו בקינא לה. ומעכו"ס: אות ב פחות מבן ט'. עי' תוס' כאן ד"ה אבל, ועי' תורע"א, ותידוש שלא הביאם, שוב ראיתי בפ"ת קע"ח סק"ד שהעיר כן עליו וע"ש בהרש"ש: אות כב כשרואין בה כו', ועי' בש"ס דכ"ה דבעי למפשט מכאן, דבעל אינו יכול למחול, וקדתי סתמא אדם ניחא ליה במאי דעבדי ב"ד ע"ש, ונהירנא כד הוינא טליא. ראיתי להגאון מופת הדור בס' כ"י ס"א, שהקשה מהא דכתובות י"א, דמקשי ואי אמרת יכולה למחות, יהביה לה קנס דאזלה ואכלה בגיותה, עכ"ל הש"ס, והקשה מדוע לא נימא ג"כ סתמא ניחא ליה במאי דעבדי ב"ד, ובמחכ"ת הגדולה, דהך סברא לא שייך, אלא במי שמוחזק בדת ישראל, ומתנהג ע"פ התורה, אמרינן דבודאי לא ימרה פי ב"ד, משא"כ התם דחיישינן דיכפור בדת ישראל, וישוב לדת אבותיו, וכי בכה"ג שייך לומר דניחא לי' במאי דעבדי ב"ד, וז"פ:

פרק ה אות ג ממלא נטמאה יתרה. צ"ע היכא שהבועל יודע בעצמו שלא עשה המעשה עמה, רק שנאסרה מטעם ספק או ע"פ עדי שקר, אם מותר לנושאה במקום שאין מכירין אותה. שוב ראיתי אח"ז בספר ברוך טעם ל"ג ע"ב דפוס יוזעפאף, שכתב בפשיטות דמותר לנושאה, ובזה יש ליישב קושית הגרע"א בדו"ת ביבמות ס"א ע"ב, על הא דר' מתיא בן חרש אומר אפי' הלך בעלה להשקותה ובא עליה עשאה זונה, והקשה הא בלא"ה כיון דבא עליה בעלה, אינה משקה משום, א"כ אינה סוטה וא"כ אסורה מחמת הקינוי וסתירה, ולפמ"ש א"ש, היכא דהכהן יודע שהיא טהורה, א"כ מחמת הסתירה לא היתה אסורה, רק מ"מ כיון שע"פ ד"ת היתה אסורה לבעלה, לכן אם בא עליה עשאה זונה, מיהו יש לפקפק דאולי כיון שהוא יודע דטהורה היא, גם מטעם זונה לא נאסרה. דהא לא נבעלה לפסול לה לפי ידיעתו:

פרק ז אות י לא זכיתי לידע. לא ראה דברי התוי"ט לקמן מ"ז ד"ה ברכות כ"ג, ע"ש מש"כ בזה: אות כא דא"כ איך אפשר כו'. עי' תוס' שם בשם הירושלמי, ותידוש שלא זכר אותם: אות נד נקרא הדיוט. לא מצאתי טעם בקושיא זאת, כיון דכפטור הוא מטעם כבודו וכיון דנגד התורה יכול למחול, כמש"כ בסמוך, ולא עדיף ממונו שיכול למחול לחבירו, וכי בשביל זה שמוחל לחבירו ליזה דבר נקרא הדיוט, עי' ב"מ דף ל', ובמג"א סי' ס"ג סק"ו בשם התוי"ט וסי' תע"ב סק"ו ובח"י שם ודו"ק: אות נו וקשה לי כו'. עי' נוב"י מהדו"ק חו"מ סי' א', ועי' הגהת חת"ס ריש מסכת זאת:

פרק ח אות מ אפי' חטא שמד"ס. ראיתי בס' מנחת חינוך בהשמטות מצוה תקכ"ה שהקשה לשי' הרמב"ם דחשיב אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו לא"ת, א"כ הא דקאמר הגמ' דמ"ד מאן תנא שמע קול קרנות והריע כו' חוזר, כמאן כר"ע, ולא כריה"ג, ולשי' הרמב"ם הא לריה"ג נמי אתיא, דהא זה גופא עבירה, דעובר על ל"ת דלא תיראו, ולענ"ד לק"מ, דע"ד

לא הזכיר התורה אלא שלא ליראה מגבורת האויב, ומריבוי חילותיו, כמ"ש כי תאמר בלבבך רבים הגוים כו' לא תירא מהם, ומחויב כל איש לאמץ את לבבו, ולהיות חזק בבטחונו על ישועת ה' ית', אבל מי שטבעו הוא רך, וחלש המזג, וכיון ששומע קול שופר וכדומה, נמס לבבו ויהי למים ואין בכחו לחזק א"ע, אין בזה שום חטא, ואונס רחמנא פטריה: אות **מב** וכופל בה דברים. לרש"י א"כ שלא היה כופל אח"כ ע"ש, והוא הרכיב פירש"י עם פירוש הרמב"ם:

שם וא"כ קשה כו'. לפ"ז אין לך אחד מישראל שילך למלחמה, אלא ע"כ דלק"מ:

פרק ט אות ז והכרו"פ ס' שיש בה ק"כ. לענ"ד דמיירי דנקיט שהושיבו בה ב"ד אין בה ק"כ, וכעת נתמעטה דנראה דעיקר תלוי בתר שעת הסתמות: **שם** פסולי עדות כו'. היה יכול לתרץ בפשיטות, עי' רמב"ם שם פ"ב הל"א והל"ג ותבין, וש"ל בכמה גווני: אות י אם ישלטון הגוף. מגומגם, ולכאורה נראה שהדברים מהופכים כאן וצ"ע: אות יג וקשה מזה להוספות וכו'. ולמה לא הקשה מפ"ד דכתובות סוף מ"ג, אבל באמת לק"מ, דכוונת התוס' הוא, דהתם במחובר, בדאורייתא אין חילוק בין לכתחלה לדיעבד, וראייתם מדפריך שם כ"א, אין כותבין, והאמרת כתבו ונתנו לה כשר כו', ומאי קושיא לכתחלה אין כותבין ובדיעבד כשר, אע"כ דקי"ל להש"ס דהכא אין לחלק בזה, וע"ש בהגהת יעב"ץ: אות **יט** או ל"ל. כן פירש בק"ע בירושלמי: אות **סב** ור"ג הזקן היה קודם הרבה לריב"ז. ל"י מנ"ל, דהא ר"ג הזקן היה נכד הלל, כמש"כ בעצמו בפ"א דאבות, וריב"ז קיבל מהלל ושמאי כפ"ב דאבות, וע' מש"כ פ"ה דסנהדרין אות י"ג:

מסכת גיטין

פרק א אות ל וכי אפילו בגט כו' שימסרנו לאשתו. היינו שבישראל נעשה כעת שליח של המשלח, אבל שהעכו"ם עצמו ימסרנו לאשה פשיטא דלא מהני, וא"כ איני יודע מק"ל, ונדחו דברי הגרע"א דלר"מ הקושיא חזקה יותר מלחכמים: **שם** משא"כ הכא כו'. לדבריו נ"ל לרבויי בשביתה ומכירה דיש שלד"ע, עי' ב"ק דף ע', הא התם השליח אינו בר חיובא בגוף זה, דהא אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל וה"נ בזה, [והרע"א רב דק"ק ראזנקא ה"ל דמ"מ הא חייב בסקן, ומקרי משום זה בר חיובא] ועיין נוב"י מהדו"ק ח' אה"ע סי' ע"ח ע"ש: **שם** ותני עבד וחב"ח כו'. א"כ אמאי פליג ר"מ דודאי זכות הוא לו: **שם** ואמאי הרי אליך כו'. עתו"ס שם דל"ת ע"א ד"ה פ"ל מש"ש, ולענ"ד הכוונה דהמת שאמר בשעת מיתתו לשחרר, אינו עובר בעשה, דהא הוא אינו משחררו בחיים, והיורשים כיון שעושים משום מצוה לקיים דברי המת, ג"כ אינם עוברים, דאנוסים הם. [ובזה תירצתי קושית התוס', בהא דח"ע ותב"ח דכופין את רבו ועושה אותו בן חורין, ע"ש מה שהקשו בזה. ולפמ"ש ניחא. דהא הב"ד אינם עוברים בעשה, דהא אין העבד שלהם, והרב אינו עובר, דהא אנוס הוא, כמ"ש כופין אותו]. שוב ראיתי שטעות הוא, דהא לעבור על התורה אינם חייבים לשמוע לאביהם וצ"ל כתירוץ התוס' שם, והסבר תירוצם כנ"ל, דהעשה דלעולם בהם תעבודו אין הכוונה לעבוד בו לעולם, דא"כ מאי קאמר המשחרר עבדו עובר בעשה, הו"ל לומר מי שאינו עובד עם עבדו עובר בעשה, וגם לא מלינו אם אינו רוצה לעבוד עמו, שיהא עובר בעשה, ובע"כ הכוונה הוא שאינו רשאי לעשותו חפשי לגמרי מעבדות ומש"ה המוריש לא עבר, דהא לא שיחררו לגמרי, והיורשים גם הם אינם עוברים, כיון שאינו ראוי להם לעבודה מחמת זה: **שם** רק דקשה לי. כבר דשו בה רבים בקושיא זו: **שם** כמלתא בלא טעמא. עי' יבמות ז' ע"א: **שם** וכה"ג צ"ל נמי בח"ע ותב"ח. כנ"ל: **שם** מיהו הילפ"ק וכו' אי עביד לא מהני. ועי' בפ"י דמחלק בין עשה לל"ת וצ"ע, ועי' תה"ס אה"ע ח"ב סי' ס"ג ד"ה וכל זה: **שם** וה"ל כו'. דלמא מיירי בנתן העבד כסף לאדונו ע"מ לשחררו, ועי' לקמן פ"ד אות ל"ג: **שם** התעורר בקושיא הנ"ל. ועי' תשובת נוב"י שהאריך בזה:

פרק ב אות יא שתאמר לבעלה גרשתני. מ"ט נאמנת משום דאינה מעיזה, וא"כ אינה יכולה להעיז ולק"מ ועי'. שוב ראיתי שי"ל קלה, ועי' רש"א מכות ג' ע"א על דברי התוס' ד"ה מעידין ע"ש ודו"ק: **שם** ותו גט כזה. כן הוא להדיא בגמ' י"ח ע"א: **שם** ניחוש שמא פיס. לא זכר דברי התוס' שם י"ח ע"ב ד"ה חיישינן ע"ש: אות יג וכי ס"ד דלר"ש כו'. לר"ש הא צריך זמן משום פירי: **שם** י"ל דהתם. דבריו בלתי מובנים: **שם** נשואה בעלה משמרה. כ"כ הפמ"ק בריש כתובות שם: **שם** נ"ל דכוונתם כו'. ע"ש ברפ"ל ובמהר"ם שי"ף: **שם** דהיינו בין חופה לביאה. תמוה, ע"ש ברש"י והתוס': אות **כב** קרן פרה. ועי' הגהת חת"ס שהעיר מהא דר"ה דשופר של פרה פסול דשופר א' אמר רחמנא ולא ב' וג' שופרות, וכיון דקיימא גילדי כו' ה"נ ספר א' אמר רחמנא, ולא ב' וג' ספרים, ע"ש מ"ש בזה לחלק [וכעין דבריו כתב הב"ש סק"ל ע"ש], ולענ"ד לא משמע כן בתוס' שם, דא"כ למה להו לחלק בין מעורה לשאינו מעורה, הו"ל לחלק בין חיבר הדפק קודם כתיבה, לאחר כתיבה, ועי' פסקי תוס' שם ועתו"ס גיטין, ובעיקר הקושי' לענ"ד לא מבכה"ל דכתב הגט על גלד א' של הקרן, וא"כ הוי ספר א', ועוד י"ל וכמ"ל: אות **כז** ואע"ג כו'. כאן אשמעינן דגם אם ירצה ליתן לה כל המחובר נמי לא מהני. ועי' הורע"א בשם הרשב"א וכן הוא ברא"ש כאן: אות **לא** שממשך מגוף בהמה. זהו מזה בלשון הגמ': אות **לב** שט"ח אחר. בט"ח הא פסול על המחק, ואולי הוא ט"ס, וצ"ל שטר אחר: אות **לט** ואף דספקא סגי וכו'. ועי' הורע"א כאן אות י"ט, וכבר קדמוהו בזה הב"ש סי' קמ"ב סק"ל: אות **מ** שליח ב"ד אני. ועי' תשובת חת"ס חו"מ סי' קנ"ט: אות **מד** והדר נקט חרש. חרש שדברו בו שאינו שומע ואינו מדבר. וא"כ הוא דמי לשוטה כידוע, ועי' יבמות דף קי"ג ע"א, ועי' תוס' כ"ב ע"ב ד"ה והא לאו, ועי' חת"ס אה"ע ח"ב סי' ב': אות **מה** היינו תיידי דהיכי. והא דלא נקט נמי בעכו"ם, כגון שהמיר באמצע, וא"כ חזר לדת ישראל, עי' אה"ע הו"ח סי' קפ"ט, וב"ה שכיוונתי לדבריו טרם ראיתי שמה:

פרק ג אות ב אסור לגרש בו. אח"כ זה בפני זה, וא"כ לק"מ, וע"ש היטב, מיהו עי' ב"ש סי' קל"ו סק"ד, וי"ל קצת ע"ש היטב: אות **ה** אין ברירה. ומשמע דאם כותב ב' גיטין לשתי נשים לגרש בכך אינו שיהא מותר: אות **ח** כדי לידע. מש"ה צריך לכתוב זאת בתוך השטר, אבל מה שצריך שיניח מקומו הוא משום גזירה בשטרות אטו גיטין כמש"כ הרע"ב: **שם** אות ל ודוקא בחלה. לכאורה אמאי לא נימא גם על הגט אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר כמו בגזול חפץ, דהא גם בהולך מנה פקדון שיש לפלוני בידי אמרינן סברה זאת לעיל די"ד ע"א, והמעיין דברי מהרש"א שם שכ' דרק גבי חפץ אמרינן סברה זאת מדניחא לי' בחפץ יותר מבדמיו, והוא נגד הגמ' הנ"ל, וע"ש במהר"ם, ובק"נ, וצ"ל דרק היכא שמסר החפץ מעיקרא בתורת פקדון להיות אדם בכדי שיוחזר הדבר לידו אח"כ, שם אמרינן סברה זאת, משא"כ הכא גבי גט במוסר רק בתורת שליחות למי שנשתלח לו, אינו מקפיד ע"ז, רק שיקוים השליחות שלו. כעת ראיתי בחידושי רע"א לגיטין שהקשה כן וגם בהוספותיו על המשניות ועיי' תשו' רע"א שנדפס מחדש סי' פ"ג שהקשה כן, [ועיי' רא"ש פ' האומר סי' כ' שכ' דיכול לעשות שליח שלא בפניו, וא"צ השליח לשמוע מפי הבעל, וכן כתבתי למעלה, עכ"ל, ועיי' ק"נ שם שהקשה הא גמ' ערוכה היא פ' כל הגט והביא רבינו שם סי' ט', ע"ש, והוא תמוה דשם עשה שליח להבא גיטו, והוא במקום בעל לענין זה, ועי"ן שם, ובתוס' דס"ד ע"א ד"ה וכי, גם מש"ש עוד, ולגי שואל איה מקומו, עיי' רא"ש פ"ב סי' כ"ג ועיי' פ' כל הגט סי' י' שהביא גיר' הרי"ף שם וכן הוא להדי' בר"ן שם]: אות **לט** עשו כהכשרו. ומשמע דגם בזה"ז לא חיישינן לב"ד טועין, ועי' חו"מ סי' י"ט בפ"ת

סק"ג: אות **מה** אם עדיין קיים. עי' תוי"ט, ועי' תו"ח מ"ש עליו, ולא זכר דברי הרמב"ם פ"ב מהל' מעשר מובא רפ"ד דדמאי, ע"ש בתוי"ט ד"ה מנ"ש:

פרק ד אות **ט** אדעתא דרבנן מקדש. לא זכיתי להבין הקושיא זו, וכי בכ"מ שיעשו איזו עול, אמרינן כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ויפקיעו הקידושין, ולדבריו מי שקידש בביאה ובלא שדוכי, נימא כל דמקדש כו'. ומכ"ש אם קידש חייבי לאוין וכדומה אין מספר, וע"כ דכלל זה נמסר לחז"ל, במקום דנראה להם לומר כן, ועי' ספר כסף נבחר מש"כ בזה בשם הרשב"א והמרדכי ע"ש אות ט' י': **שם** אח"כ מגלתי כו' בשם קושית העולם. עמ"ש סוף נדרים, דהכוונה הוא דכיון דגם אם אמת הוא שזינתה ליכא מכשול בזה משום שמפקיעין הקידושין. שוב אין אנו מאמינים לה ואמרינן שלא זינתה כלל, והרי הוא בעלה, וא"כ יכול להפר נדרה, דאף אם באמת זינתה מ"מ כיון שאין אנו מאמינין לה והרי היא בחזקת אשתו כבתחילה יכול להפר נדרה ג"כ ודו"ק, ועי' תשובת חת"ס אה"ע ח"ב סי' נ"ז: **שם** דהו"ל כהתנה כו'. ניחא, דא"כ מאי מקשה הר"ן שם מנבעלה לפסול ע"ש ודו"ק: **שם** גם הקשה כו' מרש"י כו'. ועיין רש"י שבת קמ"ה ע"ב ד"ה לעדות אשה וברא"ש פרק הזורק סי' ו', ובנמוק"י רפ"ד דסנהדרין: **בסה"ד** א"כ מאורן וכו' ויכול להפר לה כו'. תירוצו אינו מספיק, אטו אם נדרה תחת בעלה, ואח"כ גירשה יכול להפר משום דנדרה על דעתו, וה"נ דכוותה, ועוד הרי מיד שאמרה טמאה אני נפקעו הקידושין. א"כ נדרה בשעה שהיתה פנויה, ועוד דהרי התם באמת לא פסקינן כר"א, וע"ש היטב בר"ן, ובפי' הרא"ש והראה שדבריו תמוהים: אות **טו** לכן ספסידוס וכו'. ע' חו"מ סי' ל"ב סי"ב. שוב ראיתי בבאור הגר"א שם שרמז לזה, והוא מהרש"א והר"ן ע"ש: אות **טז** הו"ל שבועת שוא. ליתא עי' יו"ד סי' רי"ג סי"ט: אות **יז** או נ"ל ע' להבריח לבעל כו'. הרי הבעל ירצה לפוטרה מעונש שבועה: אות **לב** שהמזיק שיעבוד חבירו חייב. לכאורה כיון דאסור להזיק לחברו, נימא כל מלתא דאמר רחמנא ל"ת אעל"מ, ועי' לעיל פ"א מ"ג מש"כ המחבר בחידושים וכאן לא שייך תירוצו, ועי' תשובת רעק"א סי' קל"ד, ובעיקר הכלל דכ"מ דאמר רחמנא ל"ת אעל"מ. נ"ל דזהו רק היכא שאין אנו מפקיעים זכות חברו בזה, אבל היכא שאנו גורמים לגזול זכות של הזוכה, שהוא לא עשה איסור, כמו הכא בעבד, דהוא אינו מוזהר בעשה דלעולם בהם תעבודו [ועי' יבמות מ"ו ע"א משמע דבעבד ליכא העשה] וכבר זכה בשטר שחרור, בזה לא אמרינן לבטל מעשה השחרור ולהפקיע זכות העבד שלא עשה איסור, ובזה יהיה מסולק כמה קושיות האחרונים, וגם קושית התוס' שם בתמורה ע"ש: אות **לז** לא נקט קרא דפו"ר כו'. זהו קושית תוס', וע"ש שהקשו עוד דאיך נכוף להרב לעבור על העשה דלעולם בהם תעבודו, בכדי שהעבד יקיים העשה דפו"ר, ונראה לתרץ חדא בירך חברתה, דהמצוה של פו"ר, היינו שהאדם ישתדל שגופו יפרה וירבה עוד גופים, משא"כ עשה דלשבת יצרה, הכוונה שהאדם ירצה שהארץ תהיה נושבת, וא"כ גם אם הוא גורם ע"י איזה סיבה להרבות ישוב על פני תבל, נמי מקיים העשה דלשבת, א"כ א"ש, דאי הוה אמרינן עשה דפו"ר יקשה קושית תוס', וכי אומרים לאדם חטא כו', מש"ה קאמר גמרא העשה דלשבת יצרה, א"כ ל"ק וכי אומרים כו', דכיון דהרב משחררו, ועי"ז גורם שהעבד יפרה וירבה, א"כ הרב גופיה מקיים מצות שבת, וזה שמעתי בימי ילדותי, מש"כ הגאון הגדול מו"ר ר' אברהם שמואל זצ"ל אב"ד דוואלקאוויסק יע"א בעהמ"ח ס' לבני בנימין:

פרק ה אות ג והולה"ק מדלעיל כו'. כמדומה שנעלם ממנו דברי התוס' כתובות פ"ד ע"א ד"ה לכתובה: אות **ח** ובהכיר בה סי' השבת. וכן הפירוש ע"ש: אות **יב** לא מהני מיגו אפילו אה"ל כו'. ל"י מנ"ל ועי' חו"מ ס"ס פ"ע איתא להיפך: **במשנה** מ"ד, הכהנים שפגלו במקדש כו'. ל"י מ"ט נקט הכהנים דהא משכחת לה נמי בישראל דהא שחיטה בזר כשרה. גם מאי דייק במקדש, ואולי לרבותא דגם בכהנים דזריזים קנסו. והנה במק"א כתבתי בזה הא אין אדם אוסר דשא"ש, דאמרינן לנעורי קמכוין, ולאו דוקא באיסור עכו"ם, אלא אפילו בשאר איסורים, עיו"ד ס"ה, וה"ל משום דלית ליה להכהן שותפות בגוה, למ"ד דגם בלית ליה שותפות אינו אוסר מה"ל, ועוד במעשר בהמה דאין לכהנים בה כלום מה"ל, ועפמ"ג שהקשה הא אמע"ר ונראה דלא אמרינן לנעורי קמכוין אלא משום דסתם אדם מישראל אינו חשוד במזיד לעשות איסור מש"ה אמרי' דמשקר וכונתו רק לצער חברו, הגם שגם זה הוא איסור לגרום היזק לחבירו, מ"מ זה לא משמע לאינשי איסור כ"כ, והשודים לעבור ע"ז כידוע, משא"כ הכא גבי פיגול דמפגל הקרבן אם נימא דמשקר הרי הוא עושה ג"כ איסור חמור שגורם לפגל קרבן כשר מש"ה לא אמרינן לנעורי קמכוין, וגם קושי' הפמ"ג הנ"ל לק"מ, דגם עכשיו אם נימא שמשקר עושה מעשה רשע לפסול קרבן כשר, מש"ה לא אמרינן בזה אחמע"ר, וגם בלא"ה לא קשה כ"כ קושי' הפמ"ג דנוכל לומר שפלגינן דבורי', כמו דפלוני רבעני לרצוני, ומ"מ לענין תשלומין נאמן לומר מזיד הייתי לחייב א"ע, והא דהקשו התוס' גבי אכילת חלב הא אחמע"ר, ולפי דברינו הא גם עכשיו משים אע"ר דאינו רוצה להביא קרבן, י"ל דבזה אינו נקרא רשע דהא בידו לתקן ולהביא קרבן ואולי אין לו עכשיו, וערש"ש שכ' דמשו"ה נקט הכהנים שפגלו דבזר לא משכח"ל פיגול בקרבן של אחרים כיון דהוא בעצמו אינו בר זריקה והקטרה, וגם אין לו חלק בבשר, ואחרים מי ישמעו לו, ולענ"ד לא נראה כן, ולא גרע מהא דע"מ שיאכלו טמאים וערלים. או שיקטירו הפסולים, עדלי"ן ע"ב, וברמב"ם פי"ד, [וע"ש בכ"מ, אמנם כן מפורש בתוספתא פ"ב, ופ"ג, עש"ה] ועוד הא משכח"ל בקרבן של שותפות שיכול לפגל, וכן משמע מסתימת לשון הרמב"ם רפי"ד, ועכ"מ רפ"א שכ' להדיא דקטן שחשב ע"מ לזרוק דמו למחר פיגול, הרי להדיא דלא כהרש"ש: **שם במשנה** מזידין חייבין. ומ"מ אם היה הקרבן שור מאי סטר נפשי' בכבש, כב"ק ע"א ע"ב וע"ש ברש"ש, ומש"כ שם אני על פירש"י: אות **כ** מיהו מומר כו' גם מנסך אוסר. ומ"מ חייב לאלם דמתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך וחיוב תשלומין הוא משעת הגבהה, ובס' עני נבונה בחו"מ שם, הקשה דת"ל דהא קנס הוא, ובקנס לא אמרינן קלבד"מ, כדאמר רבה בפ' א"נ, וה"י מאי קאמר, דשם הוא אליבא דר"מ, אבל לדידא קיי"ל גם גבי קנס דאמרינן קלבד"מ: אות **כה** **בתפארת** וצ"ל כו' ויהיה שוגג. עי' חו"מ סל"ד אם נאמן לומר שוגג הייתי, וביו"ד סי' ק"ס: אות **נד** בסה"ד, ויודע בטיב מו"מ. ליתא ע"ש: אות **נו** וזה דלא כהגאון מהר"י. וע"ש בטור משמע כהגאון מהר"י, וע"ש בב"ח: אות **סג** מדרבנן יוצא בדיינין. נסתפקתי למ"ד גזל כותי אסור מדאורייתא, אולי גם גזל קטן אסור מדאורייתא דהא שיעורין לישראל נאמרו, ועת"ש חת"ס יו"ד סי' שי"ז מ"ש בזה, וכן בהיפך למ"ד דגזלו אסור רק מדרבנן, אם גזרו גם בקטן שלהם:

פרק ו אות ו שליח להולכה וכו'. א"כ מדוע כתב בסמוך דבלא נקרע הגט אה"ל עדי מסירה: **שם** ותו דלמא חזר וביטל. ל"י מאי קאמר הא כיון שהגיע לידו הגט נתגרשה, ומאי מהני ביטולו אח"כ: אות יג בשאין לה אב. הוא מחלוקת הפוסקים, ועי' בגמ' ס"ג ע"א מ"ש על משנה זאת, והידוש על מפרשי המשנה שלא רמזו לזה: אות **כא** ולכאורה היה נ"ל דגם באשה כו'. הוא כ"ש מאיש והוא מבואר להדיא בהה"מ פ"ט מהל' גירושין: **בסה"ד** מקמה בשמרתה ליה מקום. תמוה מאד, דא"כ מ"ט דת"ק ופשוט: אות **מב** נ"ל דמיירי כו'. ע' בגמ' דמוקי בב"ד חדתי: **שם** וכ"ל דאע"ג כו' ואף דעכ"פ כו'. אין הבנה לדבריו כאן, וכמדומה שיש כאן ט"ס, והן ב' תירוצים, בתירוץ הא' שאין העי"מ בקיאים בכתב עברי ואינם יכולים לקורא, והתירוץ הב' שאין הב"ד בקיאים בכתב העברי וצ"ע: אות **מג** אבל בלא אמר אמרו מודו. ל"י הא לר"מ אפילו בלא אמר אמרו, ואדרבה באמר אמרו איכא מ"ד דגם לר"י מהני, עי' בגמ' ופוסקים, גם יתר דבריו:

דבריו אינם מובנים לי: **שם** ואילה"ק לריטב"א סי' ולמה לא הקשה להמרדכי נ"כ, ולדידיה א"ל כלתוספות רי"ד, דהקושיא בשליח עושה שליח, דהא ס"ל בקידושין אין שליח עושה שליח כמ"ש בסמוך: **שם** וקשה לי כו'. ועי' בלח"מ מש"כ בזה: **שם** ניחא הדרי לתוספות רי"ד אין שליח קבלה עושה שליח. הא שליח הבאה שלה עושה שליח. כמ"ש הב"ש סי' קמ"א ס"ק נ"ט ע"ש: **שם** אבל אילה"ק נ"ל קרא בשבו"ע כו'. אי לאו קרא הו"א דאין צריך שישבעו בפני הבע"ד, אלא אפילו בפני הוא אחר, ולא צריך כלל לשליחות, ועפי הו"ל להקשות מפקדון, דבאמת מהני שם שליחות, כמ"ש הרמב"ם פ"ו משבועות וע"ש בלח"מ, שכתב בדעת הרמב"ם דגם גבי שבוה"ע מהני שליחות, ובאמת קשה להבין, כיון דליכא רק הך מיעוטא, מנ"ל למעוטי שליח, דלמא לא נתמעט רק היכא דעלמא, אבל שליח מהני, ולדעת הרמב"ם ניחא, ועי' נוב"י מהדו"ת סי' קמ"ז, קמ"ח, מ"ש בענין זה ועי' תורע"א לעיל אות ל"ד מ"ש בארוך: **שם** אבל כל שאמר לו כו' מצי משוי. וזהו דעת הגאון הנ"ל אבל פליגי הפוסקים עלי' וע"ש סי' קמ"א סמ"ג: **שם** דלמא משום דבוקרהו לו איק בעל דבר. אין לזה שחר: **שם** ולדברי בני הרב כו'. ע' פ"ת סי' קנ"א ס"ק כ"ו בשם הנוב"י מהדו"ת סי' קנ"ט, מבואר דלא ס"ל החילוק של בנו כאן:

פרק ז אות ב בסה"ד, ולהכי יש חילוק. ע"ס וצ"ל ולהכי יש חילוק: אות יד בסה"ד, ובשעת כתיבה. צ"ל ובשעת כתיבה: אות ב דכל מקום כו'. לכאורה כלל זה נסתר מהא דס"פ דהא לאה"מ אין היורשין הייבים במזונותיה, כמש"ע סי' צ"ג ע"ש: אות לט וכסיפא דמתניתין. אינו דומה דהם אמר כ"ו שלעבור מכנגד פניך לי יום, משא"כ הכא הא אמר מכאן ועד שלשים יום פשיטא דשלשים ימים הראשונים קאמר:

פרק ח אות יד ואילה"ק כו'. ע' רשב"א ור"ן: **שם** אמנם קשה לי כו' מה לי שיכול כו'. ע' ק"נ אות ס': **שם** והמוה כו'. לא מצאתי קושיא כות כדבריו: **שם** דעכ"פ אינו בתוך ד"א שלה כו'. נעלם ממנו דברי הרא"ש סי' ו' בפרקין, ובק"נ אות ע' ע"ש: **שם** מה מוכח. ע"ס, וצ"ל מזה מופח: **שם** ה"ק קרוב לו כו' אף שהגע כו' קרוב לה. גם בזה לא זכר דברי הרא"ש הנ"ל, ובלא"ה דבריו תמוהים, ועי' לעיל אות ב': **שם** עכ"פ מאי קושיא כו' ספיקא הוי. עי' היטב בדברי התוס' והרא"ש שאין ממש בקושיא זו: **שם** ואמאי יהלוקו כו'. א"כ מאי כועילו רבה ור"י בתירוצם, ועי' במהרש"א על דברי התוס' ד"ה מחצה על מחצה ודו"ק, ועי' פ"י: **שם** אמנם לפע"ד אין נראה כן. וכן הבין עליו בתשו' רע"א, שנדפס מחדש סנ"ו, ובתורע"א כאן אות פ"ו: **שם** דעכ"פ כשחזר והלך כו' קנה למפרע. ע' נתיבות סי' רס"ח סק"א, ועי' חידושי רע"א ב"מ י': אות ע דעדי יחוד. ע' יבמות פ"ב מ"ב, וי"ל. שוב ראיתי שרמז לזה הב"ש שם סי' קמ"ט סק"ד: **שם** ואפילו בא עליה לפני עדים. ועי' סי' ל"ג ס"א:

פרק ט אות בז והתכונה להקניתו. ל"י מנ"ל דדוקא במתכוין, דפשוטו גם אם אינה יודעת לבעל יכול לגרשה:

מסכת קידושין

פרק א אות ז וקשה לי אימא מעה. לא זכר דברי התוס' י"א ע"ב ד"ה והרי ע"ש: **שם** ומנה של קודש כפול היה. מגומגם, דסקל דאורייתא הוא סלע דרבנן, ועי' רמב"ן פ' תשא פסו' י"ג. ועי' תוס' בכורות ה' ע"א ד"ה ומנה: אות יא הא דהקדיש גט למיתה. כליקנא דקרא ושלחה מביתו, או כי ימות כו': אות טז ואפשר כו' קונה היה א"ע. ל"י מאי קאמר, ואם כוונתו דכיון שקונה א"ע היה דנקנה, וזהו תירוץ הריטב"א, עי' מל"מ רפ"ב מהל' עבדים: אות כ וכ"ל דעכ"פ כותב שטר, דבר תמוה וזר, ולדבריו במכרוהו ב"ד מי יכתוב לו שפ"ת. ועי' רש"י ט"ו ע"א ד"ה משום דעבד ליה שש, משמע דלא כדבריו, ועיי' מג"ר פ"ב מהל' עבדים, ועי' ט"ז ע"א אי דכתב לי' בטרא אדמי הייגו כסף ע"ש ודו"ק, ועי' גיטין מ"ג ע"ב גבי מוכר עבדו לאו"ל: אות לד וצ"ל כו' הייגו טעמא כו' אג"ק. תמוה הרי קתני לה בסיפא בהדיא: אות לז לא קנה עד שיתן כל הדמים שם קי"ג א'. [ע"ס וצ"ל קנ"א] לשון השו"ע עד שיתן דמים וצ"ע: אות מ קנ"א ס"ט. ע"ש סי"ד: אות מה אין חליפין אל כו' על מחילה. אולי כוונתו לעבוט שטר מחילה: אות נג ר"ל דאמו פטורה מכל אלו. ומשמע דגם מפריעה פטורה, אף דהיא בלמ"מ מ"מ הוא חלק ממצות מילה דמל ולא פרע כאלו לא מל, מיהו במצינו דהיא משום סכנה פשיטא דהיא חייבת דלא גרע מבאחר אדם, ומשמע דגם מילה שלא בזמנה מוטל המצוה על האב וכן מוכח ביבמות דע"א ע"א, ע"כ, דכ"ז שהוא קטן המצוה על האב ולכן מעכבתו מאכילת ק"פ, וכ"כ בס' מנחת חינוך, דלא כמ"ש בסגנת תה"ש שם: אות נד גם ברבו מותר שלא בפניו. ע"ש באחרונים שכתבו דגם בפניו שרי ועי' פ"ד דב"מ מ"ג אמרו לו יניח לנו ר"ט במקומנו ועי' גיטין י"ד מי נתן לינאי אנא בר כמותי: **שם** דהרי קאמר יעקב כו' קברו יצחק. וכן בפרשה תולדות אבר נתן אלהים לאברהם: **שם** ונראה דה"ט וכו' ש"מ משום כו', ע"ש בח"א מהרש"א וכ"כ בתוס' רי"ד שם ועי' נו"ב מ"ת אה"ע סי' מ"ה ועי' תוספות כתובות פ"ו ד"ה פריעת כו' יעו"ש ועי' מ"ש המחבר ספ"ד דפסחים אות נ': אות עד כ', לר' יעקב כו'. לא הבנתי קושייתו, ועי' גמ' כאן, גם לא מצאתי בדבריו תירוץ לקושיא זאת: אות עט ואפילו נצע"ח כו' רק ברמז. ע' שבת דף קכ"ח ע"ב, ובפירש"י שם ודו"ק, ועי' מ"ש המחבר בכללות שבת כללי מוקצה סי' ד' ע"ש: **שם** ואפ"ה לא נענש עליהם. ועי' ביאור הגר"א או"ח סי' תר"ו סק"י ובמרדכי שלהי מסכת יומא:

פרק ב אות יח שאינן מקודשות מספק. לכאורה דוקא בקדושי כסף אבל בקדושי שטר הא בעינן לשמה: אות כא ואפילו בגזל דידה לא אמרינן כנ"ל: אות כב ומתורץ קושית לחם אבירים. וכ"כ בלח"מ כאן: **שם** שתוס' הקשו לאמאי דמוקי לה כו'. ע"ש בלשון הרא"ש ובק"נ: אות כו ס"ל מע"ש ממון הדיוט. ועי' תוי"ט כאן ד"ה מע"ש, וד"ה והקדש בסופו והם דברים סותרים זא"ז ע"ש ותבין: אות לו והרע"ב השמיט הקדש. עי' היטב בלשון הרע"ב: **שם** ולמה לא מייתי הקדש גופיה כו'. לק"מ דהא ל"ד להדדי, דהקדש יוצא לחולין, ועכו"ם הוא וחליפיו אסורים, א"כ לא מצינן למילף חדא מאידך כמובן, מש"ה לא הוו ב' כתובים, מש"ה גם קושיא הראשונה אינו לק"מ: **שם** וקשה ולמה לא פרכי לי' כו'. ע' מ"ש ספ"ג דפסחים בחידושים: **שם** אבל בלא אשכחן כו' שפיר ילפינן וכו'. לכאורה זה נסתר מהגמ' פסחים שהביא בעצמו לעיל בסמוך: **שם** וכן מוכח לענ"ד משבועות. וכן הוא בפסחים שם: **שם** א"כ ה"נ כו'. לק"מ, דהא שביעית מעכו"ם לא מצי למילף כמ"ש התוס', ומהקדש נמי הא לא דנין חולין מקדשים כמ"ש בעצמו, ושביעית גופיה לא ידעינן אלא מהקדש, א"כ ליכא אלא חד קרא מיותר ולא הוו ג' כתובין ודו"ק, ועי' תוי"ט ותו"ת: **שם** הא תינח כו' אבל היכא כו'. ל"י מ"ק הא כיון דרחמנא קרייה קודש, א"כ הוי כמו דכתיב אה"נ בגופה, ומאי צורך לגז"ש וז"פ לענ"ד. גם עיקר דבריו לא יכולתי להולמם כי אין לזה הבנה: **שם** הרי מעכו"ם לא מצינן כו'. נ"ל משביעית כו':

פרק ג אות ד ואף כו' עשה שלא כדין כו'. מנ"ל הא, ועי' תוס' כאן ד"ה עני בסופו: אות ז שחזר בו תוך כדי דיבור. ואף דגבי קדושין תוכ"ד לאו כדיבור דמי, עי' רשב"א כאן, ובישועי"ק כמדומה שלא ראה דברי הרשב"א כאן: אות י ואילה"ק כו' נימא נמי כו'. הרי מפורש בגמרא כיון דאתחלת לא בקיאה בטומאה לא סמכא דעתה: **שם** וקשה מ"ש מעירלוי כו'. ע' מ"ז ע"א: **שם** ואת"ל כו' והשאר יהיה כו'. כן הוא להדיא שם: **בסה"ד** והו"ל כהזכירו. ע' שעה"מ פ"ח מהל' איסורי ביאה הל"י: אות יז ל"א לקידושיו. תמוה, דגם בזה הוי ספק קידושין: אות לו ולהכי נאמן כו'. ונראה דאם הוא מהפסולין שאסורה לו אינו נאמן לומר שקידשה דאאמע"ר: אות ם דשויא אנפשי' חד"א. לכאורה נראה דוקא הוא, אבל בניו, ואחיו, מותרות בקרובותיה: אות עב בסה"ד, הרי בהגדיל יכול למחות. הוא מחלוקת הפוסקים, וע"ש בסמ"ק בכתובות:

פרק ד אות ב י"ל כו' שאינן רהוין לשיר. עי' תוי"ט מה שפקפק למ"ד עיקר שיר בפה, ותידוש שלא זכר דבר, תוס' יבמות פ"ו ע"ב ד"ה ומבני לוי, ע"ש מש"כ לתרץ: אות ח וצ"ע, א"כ למה חללי וגירי כו'. ניחא, ואולי ט"ס וצ"ל חרורי, ועי' תוי"ט והורע"א: אות כט נ"ל שהעמידם חיל מיוחד. עי' בגמ' מה שתירץ ע"ז ע"ש, ופלא שלא זכר מזה: אות לז והכי קיי"ל דאב נאמן. ועיי' גמ' ג' נאמנין לאלתר, חיה כו' ואם קרא עליה ערעור, הפי' ע"א א"כ, וראיתי בספר חדש בנדפס על הירושלמי שהביא זאת בשם כמה"פ שהביא זאת מהתוספתא, והמחבר תמה עליו דהא אין ערעור פחות משנים, ותמיהני שלא זכרו דברי הגמ' הנ"ל, וסי' מה"ש אינו ת"י: אות עז ע"פ מה שמצאתי דבר נחמד כו'. כעין סיפור זה נזכר בשטמ"ק ספ"ג דנדרים: **שם** ועפי"ז כו' ש"מ שסטוב הזה כו'. כעין זה כתב המהרש"א ע"ש:

בקונטרס אבי עזר, רמזי אה"ע

סי' א כופין אותה עד שתאמר רוצה אני ע' ס"ס קי"ז בה"מ וב"ש, ועי' נו"ב מ"ת סי' ק"ד והובא בפ"ת שם: **שם** במום שנדר. ע"ס וצ"ל שנודע: **שם** הבו"ת וכו' ולפע"ד כו' דנקט הר"ן כו'. שמעיין היטב בר"ן שם יראה שאין זה כוונתו ע"ש היטב ותבין, ועי' שטמ"ק נ"ב שתירץ כעין זה, ועי' חת"ס אה"ע ח"א סי' קל"ב: **שם** והכא כיון דהתנה כו'. וכ"כ לעיל בסמוך, וצ"ע דמפורש להדיא שם בגמ' כתובות דגם אם מתנה עמה והיא מוחלת מדעתה אסור ועי' שו"ע אה"ע סי' ס"ו ובביאור הגר"א ס"ק י"ד מש"ש בשם הר"ן, וי"ל קצת: **שם** לגבי הו"ל ספק חיוב. לא הבנתי, דמ"מ אחר שגע הא החיוב ודאי וספק נפטור כמו בנע"ה ושכיר אחר זמנו, וצ"ל דהתם ידוע שאח"כ יתחייב משא"כ הכא שמא תמות קודם: **שם** דמצוה לגרשה אף שאין לו לשלם לה כתובתה. ראיתי בספר עין יצחק שכתב דמבו' ס"ל להרשב"א דאין נגרש אם אין לו לשלם הכתובה, משום דפריעת בע"ח מצוה, וא"כ כשמגרשה אל עליו מצות עשה דפריעת חוב, וא"כ גורם במה שמגרשה להפקיע ולבטל המצוה כמו באין לו עפר לכסות באסור לשחוט, עיו"ד, ולענ"ד לא דמי כלל דהתם הכי מפקיע המצוה לגמרי. דשוב לא יכול לקיים מצות כיסוי הדם זה לעולם [דאם יוכל לכסות אח"כ, באמת מותר לו לשחוט דמצות כיסוי אינו דוקא תומ"י אחר השחיטה, כמ"ש הפמ"ג] משא"כ הכא אטו הוא מפקיע המצוה לגמרי הרי החוב נשאר עליו בתקפו ואם כעת אין לו לשלם אולי לאח"ז תשיג ידו ויוכל לשלם, ועוד שאני כיסוי דהיא גמר מצות שחיטה, [והנה לדברי הגאון הנ"ל יצא לנו דין חדש בהא דאמרינן בגמרא דערל וטמא משלחין קרבנותיהן, לפ"ז יהיה דוקא בקרבנות חובה אבל לנדור נדר או נדבה אסור דהא גורם לבטל מצות אכילה קדשים דהא ערל אסור בקדשים] גם מש"ש דכאין לו לשלם לא מיקרי אונס רק דהוא פטור לגמרי לא משמע כן בנ"ת, ע"ש דמ"ה ובחו"מ סל"ו, והראיה שהביא שם מגל הלין לא הבנתי, דדוקא על לאו דב"ת אינו עובר אם אין לו, אבל החוב של תשלומין לא נפקע, והרי לענין ב"ת אינו עובר עליו לאחר בקר ראשון. אף בפשיטא במ"מ מחויב לשלם, וע"ש מ"ש עוד מהא דאם אין לו מנית דמותר ללוש הכנגד דאנוס הוא. וכבר הקשה כן בגליון רע"ת ביו"ד שם, וע"ש שנסתפק אם בתול הדין כן, ותידוש שלא הביא דברי המ"א שם: **שם** ולא לאיסרו. עי' נו"ב מהדו"ת סי' כ"ו: **שם** אק"ל כו' הרי מותב ליבא אתרה כו'. ע' פ"ת אה"ע סי' א' ס"ק ט"ו: **שם** דבאותו ואת בנו קילא שחיטה שאינה ראויה. הא הומרא הוא דאסור לשחוט אחריו: **שם** אשכנזית מותרת לספרדי. אינו ראיה דהתם הא בספרדים לא קבלו עליהם, וא"כ גם האשה כאשכנזית שנשאת לו אדעתא דהכא נישאת, דעיקר תקנת רגמ"ה היה משום דידה, מש"ה על האשה הבנויה ליכא איסורא, משא"כ הכא כיון דאיכא איסורא לגבי דידיה גם עליה חל האיסור ועכ"פ לא גרע ממסייע ידי עוברי עבירה, גם מש"כ בזה בשם אביו כן הוא בבה"ט בשם הלק"ט: **שם** והמיר טפי מלגרשה בע"כ. ע' תשובת חת"ס חו"מ סי' ר"ג, ואה"ע ח"ר סי' ג' ד"ה וכשבא לידינו ע"ש, ועי' פ"ת כאן ס"ק ט"ו: **שם** דמים גנובים ימתקו כו'. כמדומה דלא אמרינן זה רק באיש אבל לא באשה, ועי' פ"ת סי' י"ב ס"ק כ"ז ועי' ביאור הגר"א כאן, ועוד נ"ל דסברת מים גנובים לא שייך רק בישראל חבוד שמחזיק זאת לאיסור ועושה במחבך מעשהו, משא"כ במומר שפורק עול התורה והמצות שכולם דומות עליו כהיתר ולא ידע עול בושה לא שייך ביה מים גנובים ובודאי ניחא לה להתגרש מבעלה ישראל שתהי' תפסית לגמרי לתפיק תאותה, כנ"ל. ובעיקר הקושיא של הב"ש נ"ל דשאני עדות כמ"ש הרמב"ם דאם יש בו צד נגיעה אפילו בדרך רחוקה ונפלאה ה"ז לא יעיד מש"ה חיישינן דלמא מים גנובים עדיפא ליה, אבל באמת טעם דשכיחא לי' עדיף לי', וע"ש בח"מ ס"ק ס"ו בענין אם כשר להעיד שמת בעלה, ולכאורה תלוי זה אם נוגע כשר לעדות אשה: **שם** הרי בל"ז סותר סוגיא דסנהדרין. לכאורה בלא"ה קשה הא בכ"מ אמרינן לא שביק היתרא ואכל איסורא, הולם הא באמת כיון דלא מהימנינן לו לעיולי אמרינן דלא נתקדשה אלא דהוא אומר דנתקדשה כי היכי דתיהוי מוחזקת למראית עין דנתקדשה ותהיה אצלו כמים גנובים, אבל באמת אין כאן העדפת איסור, ובזה מיושב כל הקושיא לכאן ועיין מש"כ המגיה לביאור הגר"א: **שם** והדוחק לומר לדבריו דר"מ כנ"ל: **שם** או נ"ל כו' וכיון דככר טעם כו' ליתא, ע"ש ותבין: **שם** ודבריהם תמוהים כו'. דלמא באמת התוס' לא ס"ל כרי"ף וכגירסתינו, ל"ש הנא לאפוקי אבל לעיולי נ"ל בה: **שם** נ"ל דעק"ל מ"ש ממומר כו'. ע"ש בס' בית מאיר שכתב באמת דגם במומרת צריך דעתה כו'. ע' יבמות רפי"ד: **שם** הו"ל כו' שרי לגרשה בע"כ. לא הבנתי הא לאו בת גירושין היא משום שאינה כתוקת שימור: **שם** גם נ"ל דמומרת כו'. כן הוא להדיא בסי' ק"מ ס"ה בהג"ה: **שם** תדע, עיין באחרונים שהאריכו בזה מאד: **שם** והשמיט דעת (הרא"ש). הר"ש מיינבילא. הביאו המרדכי: **שם** אבו"ת כו' ואה"ל כי' כי הכא כו'. ועי' ר"ן סוף נדרים נ' ע"ב: **שם** דיש כח לעקור כו' אפילו בקום ועשה. ליתא, ואולי מדמהו למגדר מילתא: **שם** כסי' קמ"א סנ"ה, כנ"ל. וע"ש בפ"ת בשם הנו"ב: **שם** אמרינן חזקה כו'. ע' לקמן ס"ס ק"מ: **שם** למנס במרחק כו' שמא מת בדרך. מילתא דתמיה, ועי' פ"ת סי' א' ס"ק י"ח: סי' ב כספק אחר וכו'. ועי' פנ"י: **שם** ור"ל. לא זכיתי להבין כל דבריו: סי' ג דניחוש שמא הפילה כו'. ל"י מאי קושיא, דאטו מי לא משכחת לה בידעינן דלא הפילה שום דבר, ועוד האב נאמן: **שם** מדהוחזק כנגד קודם עבירה. ועי' רמב"ם פי"ז מהל' סנהדרין הל"ו, ופ"ג מהלכות שגגות הל"ב, ופ"ט מהלכות גירות הל"ו ודו"ק: סי' ד עכ"פ יש חשש אחוה. ועי' ב"ש סי' קנ"ד: **שם** כאנוסים וכמיאת ברשות ב"ד. התם פסקינן דחייב בקרבן: **שם** א"כ למה קאין סוגעין בו. ל"י מה ראה על ככה להקשות על הגמ"מ: **שם** ועיין בפסקי מהרי"א. סוגיא כב"ש סי' י"ג ס"ק י"א, ועי' ברכ"י בהלכות מגילה מש"ש על הא דקס רבא ושחטי' לר"ז: סי' ה לאו אמור בדבר. ע' בספר עין יצחק סי' ה' שהביא קושי' המקנה בקדושין דכ"ה, דקמבעי שם רבו שסירסו אם עבד יוצא בהן לחירות, והקשה הא אין לוקה ומשלם ע"ש מ"ש בארוך, ולענ"ד משכחת"ל דהיה העבד מוכן והולך לפרסו, וא"ש:

ואח״כ בזה גם לר״ל לא שייך הייני מלקות סוגגין דהא הדרכה מצוה קעביד, והפ״ה יוצא כהן להיכות, ערמב״ם פ״ה מהל׳ עבדים הל׳ י״ג, וערשב״א סבת דקי״א דכמי שהיינו כלוי להוליד ליכא לגו דסירוס, ועי׳ מנחת חינוך לענין אנדרוגינוס וטריפה וא״כ לק״מ קושי׳ המקנה הנ״ל: שם גם פ״ר דניחא ליה הוי ליי דרבנן. לא ירדתי לסוף דעתו: שם ומג״א בהו״ח סי׳ רע״א. אין בה רמז לזה, ואולי צ״ל רע״ח ע״ש: שם משמע דוקא בידים. דבריו תמוהים קצת: שם כפ״א דע״ז ע״א. צ״ל ד״ז ע״א כנ״ל: סי׳ ו ולענ״ד נראה דגם לכתחלה שרי. ע׳ פ״ת סי׳ ו׳ ס״ק ט״ו בשם האחרונים בהורך: שם אבו״ה, היה צ״ל נו״ח. כמדומה שיש למחוק תיבת דלא: שם והח״ל מ״ש מהומר כו׳ כדלקמן סי׳ קע״ה. תמוה מאד, דהא מבואר דמהני המצלת ע״ש ס״י, ובפ״ת סי׳ קט״ו ס״ק ל״ו בשם האחרונים, ועי׳ סי׳ ד׳ סכ״ט בהגהה: שם מיהו בהודה וכו׳ רק מנה. ע׳ פ״ת סי׳ ס״ו סק״ה וסי׳ קע״ו סק״ג מ״ש בזה: שם וקפיא והרי בכתובות כו׳. תמוה מאד, הרי בגמ׳ שם מפורש מעשה לא עבדי דיבורא מקרי ואמרי, וע״ש בתוס׳ מ״ש בזה וצ״ע: שם והח״ל לא הלך עכ״פ כו׳. שמא ימות הולד, אין אחי הבן קודם, ולא תזקק ליבום ושמא הוא בנו בלמת: שם וכופין אותה כו׳. ע׳ סי׳ כ״א ס״ב ובבה״ט ופ״ת: סי׳ ט דבני פעמים הו״ל חזקה. ועי׳ אה״ע ונים מש״כ לענין קטלנית במקום יבום דבמקום מצוה אולי ליכא סכנה, ועי׳ ברכות ג׳ ע״א, ולמדתי שאין נכנסין להורבה להתפלל ע״ש, ועי׳ נל״ח ועי׳ פסחים ד״ח ע״ב: סי׳ יא לא הו״ל רק מדרבנן. ע׳ סי׳ קל״ד ס״כ, ובפ״ת שם מה שציין שם, ותרא״ה בים לפקפק בזה: שם וצ״ל כו׳ גרע מסתירה. משום דקיי״ל לה קודם והמר לה הא תסתרי: סי׳ יז עגונא, עכ״פ בהרי והרי למה מותרת כו׳. ליתא, ולא דהם נישאת לא הגה: שם מ״ש מינה כו׳. התם נמי באומרת ברי לי פשיטא דמהני ואפי׳ בלא אמירת היבם, כמבואר שם. וא״כ ע״כ מיירי בהיגה יודעת כלוב, וא״כ לק״מ. ועוד התם אפשר בתגיגה, דלכמה פוס׳ כלאן. ומה בתי׳ המחבר כאן אינו מספיק, דבאי יבמות מה״ל: שם כרסקנ״ח. ע״ש בב״ש מ״ש בשם הרמב״ם, ותרלה דלק״מ: שם דה״ט לגבי מצמיכה תיכסת כו׳. ליתא, הרי בע״א נמי מותרת להנשא לו, עש״י י״ב סעיף א׳, וסי׳ י״ז סל״ז עש״ה וכן כתב בעצמו לקמן: שם צ״ל דה״ל בתזכיר. הי׳ להגיה: שם מבנה עוכה כיא כו׳. שם בסוף התשובה מביא משנה הנ״ל. ועוד התם הטעם דהוי כשעת הסכנה ע״ש: שם והו״ל דהתם כו׳. היינו בתשו׳ הרא״ש הנ״ל, משא״כ בגלמון דהיה במעשה בשעת מיתה, כן נראה כוונתו: שם אבו״ה, וכיו״ד הסמ״ב. ליתא שם, והוא בתוס׳ שמ״ה סעיף ב׳ וע״ש בב״ך ובפ״ת: שם ותוף שעשה בשגעון כו׳. ליתא ע״ש: שם וגם כ״ל כו׳ משמע כשלא מכר הנהנג כו׳. ל״י כוונתו, וכמדומה דכונתו באומר לו עשה דלא אמינך כמו שהרג עכו״ם פלוני את יהודי פלוני ולא כיון שהבין המחבר: סי׳ יח וק״ל שמא רק בקדשה בכסף כו׳. הרי מפורש בכתוב, ואם שכוב ישכב איש אותה, ותצי נדחה עליו: שם אי עביד לא מהני. עפ״ת סמ״ו ס״ק ח׳ בזה, ומשמע מדבריו כאן דגם אם בא על יבמתו אין על האשה בגזיד קנאה, והא דלא המריק מלהכ״ע, צ״ל דמצוה שיש בה קנין שאני, נהי דלא קיים המצוה, מ״מ הקנין חל, וצ״ע לדעת הפוס׳ דמקח שנעשה באיסור לא קנה: סי׳ יט לסכי תלינן דלא תנוה כ״כ. עפ״ת סקמ״ט ס״ק ב׳ מ״ש בשם המל״מ בשם הרדב״ז. ועי׳ המנורה דכ״ז ע״א, ודו״ק היטב: שם האנס ק״ל כו׳, י״ח דנו״נות. לא מצאתי מי שיאמר כן, עסוס״י ע״ז, ועסקנ״ד סעיף ו׳, ובפ״ת בס ס״ק כ״ג: שם ודאי אפלו עפי כו׳. עבה״ט סי׳ פ״ז סק״א: שם בסה״ד, וגל הסוחת כו׳, כ״ז. ער״ן כתובות דע״ז שהביא לעיל ס״א, ועפ״ת סל״ו סק״ב: סי׳ כ ועכ״פ נאסרה ליבם. ע״ש דלא קיי״ל כן: סי׳ כח וכאומר היום את לשתי כו׳. עפ״מ סוסע״י א׳ בהג״ה, וכ״ה ונים מ״ש בזה: פ״א דקדושין ד״ז. אינו מדוקדק, ע״ש ותרא״ה, ועי׳ נדרים כ״ט: שם וק״ל. ע״ש בתוס׳: שם אבו״ה ול״מ כו׳ וסטעה. א״כ מאי הרי׳ שאסור בהמה בלא״ה כיון שנטעה לא גרע מכוס של יין ומנה של דבש: שם בסל״ז סכ״ה. לכאורה ט״ס הוא, וצ״ל סמ״ו, ע״ש סוס״י בהג״ה, וע״ש בח״מ וב״ש דנראה להדיא דהם אמרה נתגרשתי דנאמנת גם לאחר כ״ד עב״ה: שם ולמאי הרי במקדש כו׳. ע״ש בב״ש סל״ו ס״ק נ״ה, וסמ״ו סק״ו: שם ולת״ל התם כו׳. ע״ש בב״ש סמ״ז סק״ו, וס״ק נ״א: שם אבו״ה, כו׳ אינו חוזר. עב״ש סקנ״א: שם עכ״פ ק״ל כו׳ מכולה הכ״ד. עמ״ש עה״ג פ״ג דקדושין מ״א אות ו׳ בשם הרשב״א, ומ״ש סל״א ס״ה, ט״ס וצ״ל סעיף ח׳: שם הרי הו״ל טעיהי כו׳. ע״ש בב״ש ובאהגר״א: שם דאין אדם חוטא ולא לו. אין דבריו מוכרחים: שם סל״ד, וק״ל על נזיר דהשינו. לק״מ, דא״כ, במחזיר גרושתו למה יברך ברכת אירוסין ודו״ק: סי׳ לה וק״ל כו׳, ולת״ל כו׳, בלאמרה ברי לה. בקטעת שמה אביהן נא״ל, ע״ש בר״ן בשם הרמב״ן. אבל בלאמת לק״מ, דז״ל הר״ן שם דכל הנשים מותרות כו׳ לפי שבחזקת פנויות הן ואין חזקת פנית עושה שליחותו מוצא מוחזקת כו׳. הרי עיקר הטעם משום ד״ה חזקה נגד חזקה, משא״כ גבי קן ספרת הא לא צריכין לחזקה דבודאי נתערב אחד מהן, וטפי הו״ל להקשות להרמב״ן מ״מ לאסור בכל הנשים הא ליכא לאוקמי בחזקת היתר כיון שהיתה מקודש, ובאמת אינו מובן לי קושיתו מאי חזקה שייך לומר כאן כיון דלהרמב״ן הוי קנוע, וכמהנה עמ״ת דמי, א״כ הוי ספס״ק, וכחד בחד שנתערב, מיהו לפמ״ש בסמוך ניחא, ועי׳ בבהמ״מ שהביא דברי הרמב״ן הנ״ל: שם העכ״ב מטעם מגו. ע״י אשה מת״ל: שם והרי בהא ליכא מיגו. דבריו תמוהים, דעיקר פלפולו של הה״מ הוא רק בפלוס להוציא ולא לקבלה: סי׳ לז וכל שאינו בולח״ז כו׳. עסמ״ה: שם מ״מ מהופה כו׳. ל״י איך נדמה קדושין דהוי רק אי וסין לבד לחופה דעושה אותה נשואה, וכמו שאמרו הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה, וז״פ: סי׳ לח הנה״. וזהו עומק כונת רבעתו״ס. עהמ״ו מה נ סקל״ג: סי׳ לט ואיילונית ספק מום כו׳, ואפשר כ״כ סרים כו׳. לא הבנתי, דפשיטא דאיילונית הוי מקח טעות בלא התנה, כתוס׳ ריש יבמות, ומ״ש מהרא״ש אינו מובן, ועסמ״ד סעיף ד׳, גם מ״ש ואפשר כ״כ סרים, תמוה, דמפורש הדין בשו״ע סקנ״ד סעיף ו׳. ואפשר דבהיגה באה מחמת טעה, והו״ל לפרש: סי׳ מ נאמר הרי את מקודשת לי מעכשיו כו׳. תמוה, דגם בלא מעכשיו מקודשת גם כשאכלו, ויפסר דמהוס פדיון בכור קצע ליה, וע״ש ביו״ד ש״ה סעיף י״ג. ונקה״ע שנדפסו מקרוב יש בה ט״ס, בכ״ש הרי זו ספק מקודשת, והוא ט״ס כמובן: שם דליתוי הכדלת ספק, יתא, כו׳. תמוה ופשיטא דבבכ״ג גם זונה דפטורה דהוי ס״ק, וצ״ל דכונתו אף אם נימא דהתנה הוי ת״מ הוי התר״ס: שם המרי׳ הגהי מילתא למפרע. עמ״ד פ״ז דגיטין: שם הכו״ח ויוכל להתיר בפניהם. עט״ז יו״ד סכ״ג סוסק״ב מ״ש בענין זה: שם ובב״ס לא נזכר רק בלם. ע״ש בתוס׳ יבמות וקדושין ועסמ״ע ריש הלכות דיינים: שם הרי בהלהא הדיוטות כו׳. ועגל״מ פ״ד מהל׳ בכורות הל׳ א׳ ד״ה אך בענין זה, ובסנת בהגהות הגאון רנ״ה: סי׳ מב אבו״ת ר״ל כו׳. כמדומה שלא הבין קושיתו, עי׳ בפי׳ שם דס״ה ע״א: שם ונהמיר להאמינם להבא כו׳. ל״י הכו יכוב נאמנות הוא אלא משום דאין דבר שבערוה פחות מב׳: שם ובמ״כ דרביע כו׳, במ״כ הנס כו׳. תמוה, מנ״ל דסב״ם מיירי במכחישתו, ופשטות דבריו שם מורים דמיירי בהיגה יודעת להכחישו, וכמ״ש כאן, עש״ה בדבריו: שם ולא בע״א שסלוהו יין וע״א שמן כו׳ כח״מ (סל״ב) כו׳. ט״ס וצ״ל ס״ל סעי׳ ב׳. משמע דבכ׳ כתי עדים גם בכת א׳ אומרת יין, וכת א׳ שמן מהני, ועתו״מ בב ובפ״ת וצ״ע: שם הלוהו וחזין כו׳. לק״מ, דגבי נתינה בע״כ, אפי׳ אם לא קבל המקבל סוי נתינה, ע״ש בסקמ״ג. ועוד הכא הא התנה ע״מ שתתן לו ר׳ זוז, ואם תמאת נתינה בע״כ לא הוה נתינה, הרי לא נתקיים התנאי דכונתו שתתן לו מדעתו, ועוד הא התם במע״ש בעינן שישלם לו כל דמים, ואם כפוהו למכור לו פחות משווי מקחו בטל, וזה לא שייך כאן דיכול לומר לא הייתי מגרשה בכל הון, שוב מצאתי סברא זו בפ״ת סקל״ד ס״ק י״ח בשם התו״ג ע״ש. ומה שתי׳ כאן המחבר אינו נכון כלל ע״ש. ובנ״ת דמ״ת ע״א והבין: שם וצ״ל דלהקנות כל גופה שאני. אטו הא דנתינה בע״כ הוא רק לגבי גט, ולא לשאר מילי, ועוד שלא הסיגה כמות ישראל הסקר, ועבאהגר״א כאן סק״ב: סי׳ מג כב״ש (סל״ז סק״ב). צ״ל סי׳ ל״ב: שם בסה״ד, א״כ מצכת״ל הכא שפיר כה״ג. א״כ גם בקדושי כסף מבכה״ל: שם ריש הסי׳ (סי׳ מד) ט״ס וצ״ל סמ״ג: סי׳ נ כסוטו וצ״ל כיון דהקנס דהנאים כו׳ א״כ במסרבת לישא כו׳ מפני שקשה עליה טיפולן כו׳ פטורה מהקנס דהרי אינה מתכונת לביישו. דין זה א״צ, דזה נקרא מתכוין, ולדבריו לעולם לא תתחייב, דפשיטא דכל היכא דהיא מסרבת להנשא, הוא ע״כ משום אינה הוגנת: סי׳ נג וצ״ל דב״ח דבעל. עבט״ש סק״ב ס״ק ד׳: שם וצ״ל רמ״י מרבב״א כו׳. עב״ש סי׳ ס״ה ס״ק י״ד: סי׳ סא דאין חופה לפסולות. אנן קיי״ל דיש חופה לפסולות: שם הדע מקדשה מעכשיו. אינו רוצי׳, דהא אנן קיי״ל קדושין שאין מסורים לביאה הוי קדושין, וא״כ מאי רא״ה מקדשין לחופה, ופשוט: סי׳ סב רק בבתולה. או בבחור: שם וצריכים שיהיה הכוב מעשרה. כמדומה שנעלם ממנו דברי סב״ם ס״ק ז׳: סי׳ סו ניחוש שמא ימלא קמא כו׳. אף אם לא יכתוב לה הוכל לגבות בכתובה ובעדי אבידה, אע״כ דכותבין שובר, ועב״ש ס״ק ס״ק כ״ט, ובפ״ך חו״מ סמ״א, ועי׳ כתובות שם: שם ניחוש שמא הפחית כו׳. עב״מ שם: סי׳ סח לב״ש שכתב סי׳ זה כו׳. במתב״ת הלה נוקי סריקי ברביע ב״ש, ולא נזכר דבר מזה בב״ש, גם מ״ש והפילה כו׳, היא נריכא רבה, עב״ש סקס״ד סק״ח, ועב״ש סי״ג ס״ק כ״ט, ובבה״מ ודו״ק. וגם למה לו לצייר בכפילה, דבפשוטו בברח הוך כד״ח דאינו מחויב לגרשה אח״כ ע״ב: שם רק כתובה אחרת נריך. בס איתא להדיא דא״כ, ע״ש סוס״י ותרלה, והוא פלא על המחבר: שם ח״מ סמ״ח. ועא״ע״ז סי״ג סעיף י״ב: שם התם שאני כו׳. א״י וכי לחלוק על התוס׳ בא הרי הב״ש מביא ראיה מהתוס׳, ולדבריו למה כתבו התוס׳ דלמ״ד יש לה מנה אינו נאמן. וצ״ל דכוונתו. דבשלמא למ״ד מקח טעות לגמרי משמע, א״כ אם לא תתרצה יפסיד, אבל למ״ד יש לה מנה, א״ל ריצוי שלה, אבל אם נתרצית לכו״ע א״צ לגרשה: שם משא״כ הכא שנתרצית כו׳. דבריו בלתי מובנים: שם והו״ל דלמא ישבע שהב כו׳. סותר א״ע דלעיל כתב דמקב״ח, וקב״ת מצינו על הספק: שם וקשה דה״ל מגו דמוכת עץ כו׳. ע״ש בדברי הרא״ש שהו״ו שכ׳ וא״ל במגו דמוכ״ע, דמכ״ע לא שכיח, וע״ש בקרבן נתנאל: סי׳ ע אבו״ת צ״ל (דהתם) צ״ל דהטעם: שם וק״ל למה בפתיקה כו׳. עב״ש ס״ק כ״ט, ובהגר״א, ועי׳ כאן סעיף י״ב ובאהגר״א שם. ועי׳ ס״ס סעיף י״א בהג״ה ובח״מ ודו״ק: שם עכ״פ לתוס׳ כתובות דכ״ג כו׳. גמ׳ ערוכה היא. וע״ש דמ״ז ע״ב: שם א״כ יפטור לקברה כשלא הכניסה לו כו׳. כמדומה שלא ראה דברי הב״ש ס״נ ס״ק ה׳, וספ״ט ס״ק א׳, ע״ש מש״ש. ומ״ש דהתם בטעם כו׳. דילמא לא היתה יכולה לשבע: סי׳ עא וק״ל דילמא יכיר כו׳. אם נאמן להחזיקו לממזר שהוא איסור דאורייתא לא יהא נאמן לפטור מלזון אותו דהוא מהק״ת וז״פ: שם דהתם מכחישו בברי. דבריו תמוהים, עחו״מ סל״ב סעיף י׳ בהג״ה ותבין, ועתו״ס כתובות דט״ו ע״ב ד״ה להאיר ודו״ק: שם דלא כב״ש. ע״ש: שם ולהרא״ש גם באחותו פטור להשיאה כירושלמי. גם לא נזכר רק שאינו זקנה באמירה. ערי״ש סנ״א. ומה שרמז לחו״מ סרנ״א, רנ״ג, לא מצאתי: סי׳ עז וצ״ל כו׳ עכ״פ במורד נדקנסוהו כו׳. מסתפינא למימר דהגב שיטפי׳ לא ראה מש״ש בסוף הסג״ה ע״ש ס״ל סעיף ס׳: שם ולקושי׳ רלח״מ כו׳. עח״מ: שם למה יוקנס כו׳. עב״י חו״מ סכ״ו מ״ש בשם הבעה״ת הובא ג״כ בתורע״א בנדרים שם אות י״ז: שם מכ״ש במורד. אין דמיונו עולה יפה: סי׳ פ ק״ל למה בעל מוחה כו׳. אלמה לא, כיון דמשועבדת לו להניק: שם הרי כניסתו קודמת כו׳. כמדומה שלא ראה דברי הב״ש ס״ק ט״ו ע״ש, וע״ש בבה״ט, ומה שתירץ הוא ע״ב בח״מ ס״ק כ״ד: סי׳ פא הקשה הר״ן כו׳. ע׳ ר״ן פ״ה דכתובות, ועתוי״ט מ״ד פי״א דנדרים: סי׳ פב לקושי׳ לח״מ והגהמיי׳ כו׳. כמדומה שהוא ט״ס, וכונתו על כח״מ ס״ק ו׳, ובהגמיי׳ לא מצאתי דבר, וע״ש, ומה שתירץ דליכא חסרון כיס, הרי תוכל להניק בן אחר בשכר, ועב״מ מה שתי׳ בזה: סי׳ פה דהו״ל כמזיק בידים. ס״פ סעיף י״ז, ועפ״ת חו״מ סקע״ו ס״ק י״ג: סי׳ צ ולקושי׳ ב״ש כו׳ כ״ל במ״כ לק״מ כו׳. עש״ה ותרלה שאין בדבריו כלום במח״כ: שם ויכול זכר לבלה כו׳, וסקי״ג ס״ב. וע״ש בסוף הסי׳ בט״ז נידון בכור ופשוט ובפ״ת מ״ש בזה, ותילוש על הנו״ב סל״ד, הובא בפ״ת חו״מ סרע״ת, בק״ה, שלא העיר כלל מדברי הט״ז ע״ש: סי׳ צא רק מכ״ת כו׳. אם הפס. כ״כ האחרונים: שם וצ״ל כו׳. כ״כ האחרונים כאן, ועח״מ: סי׳ צב האנס ק״ל, עמ״ש פ״ת דכ״ת די״ב כו׳. א״כ מאי דוחקא לאוקמא בספק מגורשת. כן הקשה הרי״ף. מובא ברא״ש שם, והוא פלא: סי׳ צו וק״ל כו׳ שתתבזה אצהו בב״ד. ועי׳ גיטין פ״ד מ״ז, ועיקר קושיתו במ״כ אין לה טעם: סי׳ ק ולהרא״ש כו׳ קדמה כו׳. היכא דשטרה קודם לבע״ת: שם כב״ב. ע״ס וצ״ל כב״ש: שם ונל״פ כו׳, עבאה״ט ס״ק ד׳: שם כת״מ סכ״ז סכ״ו. מבואר שם סק״ב ספיף ה׳ ע״ש: שם משא״כ נדונייתה כו׳. עי׳ כאן סוף סעיף ב׳: סי׳ קטו אבו״ה. א״כ בזיונה כו׳ נמי. קרקע עולם היא. ועב״מ סקע״ת: שם אמנם ק״ל כו׳ מ״ש מהודית בעצמה כו׳ שנאסרה (כו׳) דמאמינים כו׳. היינו לדעת מהרש״ל שם ס״ק כ״ג משא״כ לדעת הב״י ע״ש, ועיקר קושיתו במח״כ אין לה טעם, עש״ה ותבין שאין כאן סרך קושי׳, ועי׳ ב״ש ס״ו ס״ק כ״ה, ולכתובה ל״ע, עש״ה: שם עכ״פ בהמרה כו׳ מנ״ד אשר ירשיעון אלהים. טעם חדש, ורש״י כתב בכ״מ משום דאדם קרוב אצל עצמו, ופסוק זה נדרש לגבי קנס: שם אבו״ת ואע״ג כו׳ כשירה לגרשה כו׳. תמוה, דא״כ למ״ת אינו רשאי לגרשה, ועמ״ש עס״ג סוף נדרים ביאור קושי׳ זאת: שם ולפע״ד לכאורה נוכח מתוס׳ כו׳. כ״כ בתשו׳ רע״א, ובס׳ ב״מ: שם ואילה״ק כו׳ לא יגרשנה. כן הקשה בתשו׳ גאוני בתראי: שם לענין זה שהאסור א״ע עליו, ואין מאכילים כו׳. מגוהגם, ואולי ט״ס הוא, וכצ״ל, אבל לענין זה כו׳ אין כו׳: שם עכ״פ ק״ל כו׳, א״כ גם התם ק׳ מת״נ. עמ״ש עה״ג רפ״א דסוטה אות ו׳ לייטב זה: גיטין סי׳ קיט ונתגרשה מדאורייתא. ולי״א דוקא כשהגיעה לעונת הפעוטות: שם אלא א״כ יודעת לשמור גיטה. א״י מאי קאמר ע״ש: שם או יש לה אב לגומרה. הוא מחלוקת הפוסקים ע״ש, ועי׳ גיטין פ״ו מ״ב: סי׳ קב וגם צ״ל כו׳ להכשיר גט גם מב׳ סופרים. דלא כח״מ ס״ק ע״ו, ועב״ש סק״ט ובפר״ח: שם והו כ״ל כו׳ ולא לשנות שם אביו כו׳. מבואר בב״ש סקכ״ט סק כ, ע״ש ובאחרונים: סי׳ קבא חולה שרוצה לגרש א״צ בדיקה. ע״ש סעיף ד׳: שם וק״ל מ״ש מגע מיאון כו׳. לא הבנתי הדמיון שלו, גבי מיאון עוקרת הקדושין לגמרי, משא״כ הכא גבי חרשת הא הוי קדושין דרבנן, והוי כמו גבי קטנה אם הוא רוצה לגרשה, דנוסח הגט שלה כבאר גיטין וז״פ: סימן קכב אבו״ת וצ״ל ראיה מפורשת כו׳. כבר הרגישו האחרונים בראיות אלו ע״ש, והרא״י שהביא מיבמות הנ״ל, דלדבריו למה לא קתני דאם נתגרשה בפניו לא ישאנה, אע״כ דלא קתני התם אלא מה שניתר ע״י דבורו ועדותו, כגון עד המביא גט, ושמיאנה או חלצה בפניו, דהוא המתירה, משא״כ גבי גט עיקר ההיתר הוא במה שנותן הגט לידה, ולאו איהו קמתירה במה שמסדר הגט, והגט שבידה הוא מוכיח על היתרה: שם אבו״ת וק״ל כו׳ שלא יהיה כתב ע״ג כתב. ע״ש בב״י ותבין דלק״מ: שם איה ע״ש דאי כספק קדושין. תמוה, ע״ש גם מ״ש, אבל כו׳, אינו מובן, ונראה שהוא ט״ס, וצ״ל כיון מלת את נמלא לו: שם וגם צ״ל כשכתב כו׳ או לגבה. עי׳ באחרונים: שם אק״ל עמ״ב (בסקכ״ג) כו׳. ט״ס, וצ״ל קכ״ו סמ״א, וע״ש בח״מ ובב״ש ובס סק״ג: שם הע״כ כו׳, כבאר היסור כנעיקרא כו׳. משום זה לא מקרי

עצה

עשה בהורחת ב"ד, אבל אינו ענין לכאן כלל: **שם** אמנם כו' כב"ש (סקנ"ה). ע"ש, וצ"ל קכ"ה: סי' **קבו** עכ"פ ק"ל כו'. עכ"ש: **שם** יכתוב בכרשה מלת בעל כו'. משום דלא מצינו במקרא לשון ארוס עליו. רק עליה לשון ארוסה: סי' **קבה** אבו"ת ק"ל כו' כגפס טנדי וכרמי כו'. עיין היטב בלשון הבג"ה סוסי' קכ"ע סעיף ל"ה. והבין שאין כאן קושיא, וע"ש בע"ז בשם קילא, ובב"ש בשם תנקא: סי' **קכט** יכתוב בגט ישראל דמתקרי אברהם כו'. אינו נראה, ולדעתי יכתוב אברהם ישראל דמתקרי ישראל, או ישראל דמתקרי אברהם ישראל, ועי' אחרונים בזה: **שם** וצ"ל כו' דחסר כשר עפי משמי. לא הבנתי, ועי' לעיל סוסי' ק"כ: **שם** ולכן מומר כו'. צ"ל ולכן בן מומר: **שם** כ"ל דצ"ל ולא יכלל. ע"ש בפ"ת ס"ק י"ג: סי' **קלד** מה יענה רביט כו'. עתו"ס די"א ע"ב, ד"ה חייבי' ובדבור הב' ד"ה שמא פייס: **שם** בביטל השליחות תוזר ומגרשה כרפ"ד דגיטין (דע"ח). ט"ס וצ"ל ל"ב. והיינו בביטול השליחות, אבל בביטול הגט. א"ה ומגרש, ועפו"ע סקמ"ג: **שם** ולפ"ז כ"ל כו' דשרי לכופה כו'. לא ידענא מנ"ל, ועפ"ת סקי"ט ס"ק ז'. ובב"ש סקל"ד ס"ק ו'. ובסה"ג איתא לשאול לס אם קבלה בק"ס יאירו לה עס"י קנ"ד סעיף פ"א: **שם** כ"ל בתוס' גיטין דס"ד כו', דגם במשקל כו'. ועתו"ס שם די"ח ד"ה שמא פייס, כעין זה. אמנם לא הבנתי כיון דחיישינן שמא בעל. ומאי ענין זה לתי' התוס', ועס"ה בר"ן ותבין. גם רש"י אינו מפרש כהתוס': **שם** דהתם מדסועיל נפינה קמא כו'. כ"כ הת"מ משמא דגמ': **שם** וק"ל מ"ש כו' וכ"ל כו' אותו גט דמדעיקרא שאני. לפי אנוקו מה יענה בסא דאם קבלו וזרקו פסולין את דמו. דאם יש בדם הנפש יחזור ויקבל, או יזרוק, כמ"ש בעצמו בתומר בקודש פ"ב סי' ע"ד ע"ש: **שם** ובקמן בשמאל דיחזור ויקמוץ כו'. תמוה, דהא אנן לא קיי"ל כריב"ב שם ע"ש: **שם** אבו"ת כו', אהכי מעשיו לפסול הקרבן כו'. אטו זריקה קמפסלי לי', זריקה הוא דלא מכשיר אותו, ועי' לשון רש"י שם דכ"ו ע"ב ד"ה לכפרה כו' דזריקה הוא דשרי ליה ע"ש, וטפי הו"ל דאסכי ליה לכפר, כמ"ש בתחלה בשם אביו: סי' **קלו** למבל כשהניחה רגלה תוך ידה והניח הגט על רגלה ודאי לא הוי גט כו'. ל"י מנ"ל ולמה יגרע מנפל על בגדיה, עי' סקל"ט סעיף י"ד וגם לדבריו י"ל, עתו"ס סוכה שם ע"א ד"ה כי היכי ע"ש: **שם** כקרקה ספתותיה. התם משום שצריך שיכנסו שם המים: סי' **קם** ובמומרת כו', והוא מוהר לישא מיד. ע"ש בפ"ת בשם הנו"ב, אמנם אפילו להתשובות החולקים על הנו"ב היינו דוקא שליח לקבלה אבל לא בשליח להולכה ודברי המחבר כאן תמוהים מאד: **שם** אבו"ת כו' מיהו אסור בזה"ן כו'. עי' בה"ט סי' א' ס"ק כ"ג בשם רמ"ע, ובפ"ת שם ס"ק י"ח בשם הנו"ב: סי' **קמג** וכמו"כ להיפך כו' ושלא לראובן נטהר כממזר למפרע כו'. ע"ש שיש מחלוקת בזה: **שם** יש מקפים לרמב"ם דע"מ שתחזיר לו סנייר כו' [דלא כרש"י ד' כי כצ"ל]. אינו מדוקדק, דבע"מ היא מגורשת, והו"ל למימר באם אמר ה"ז גיטך והנייר שלי: סי' **קמד** הרי מדאסורה להזדקק לו כו'. לכאורה ל"י מנ"ל זה, ולדעתי צ"ע. שוב מצאתי בסי' ב"מ שכ"כ בשם הראשונים: **שם** עכ"פ קשה לי כו' באמרה בפני בעלה גרשתני גם בזה"ן נאמנת בסי' י"ז. שם ס"ב כתב רמ"א להדיא דבזה"ן אינה נאמנת ע"ש היטב, ותראה והוא פלא, ועי' פ"ת סי' קל"ג ס"ק י"ע מש"כ בזה: סי' **קנו** ואי"ל כו' ומכים באונסה כו'. כבר העיר בזה הת"מ פ"ג מהל' יבום הל"א ע"ש: סי' **קנז** הקשה רבינו בערים ז"ל כו'. עי' מש"כ האחרונים בזה: סי' **קנח** דהתם אינו נוגע כו', בסי' י"ז וסי' כ"א. ליתא שם, ועי' סי' י"ב וסי' י"ח סל"ז: **שם** וכמו"כ בע"א שמת יבם נגד א"ל מדליכא תומרא לא דייקא ומינסבא. הגמרא קאמר משום דרחמא לי', ולמה לי' טעם חדש, ועי' ב"ש: **שם** א"כ בזה"ן לישא אחרת מותר. דלא כב"ש, וכן הסלמה האחרונים: סי' **קנט** וכינס קטן אין לו מזונות. מלבד ג' חדשים הראשונים: **שם** ובמתה קודם חליצה כו' וסי' קס"ה. ליתא שם: **שם** ושאר האחים מותרים. סי' קס"ב: **שם** מש"כ במתה כו' כל האחים אסורים וכו'. סי' קנ"ע: **שם** ולב"ש ס"ס קס"ה. ע"ש היטב: **שם** די"ל קים לי כו'. צ"ע היך שייך קים לי בספק איסור לעבור על ספק שבועה, וצ"ל דהא הוא רוצה לחלוץ, רק ברוצה ממון אין אנו יכולים לכופו מחמת השבועה מטעם קים לי: **שם** וצ"ל דלק"מ כו' מש"כ הכא שמא תמות כו' ליתא, דלדבריו למה להגמ' למימר גבי ערב דכתובה דלא משתעבד משום דלאו מידי חסרי', ומנוס קעביד. הו"ל למימר משום דספק שמא תמות בחיים, וגם למה קבלן משתעבד. ומה שהקשה מסי' נ"א לק"מ, כיון שלא הזכיר התנאי בשעת נישואין, רק קודם אמר שיתן כך וכך, הוי פטומי מילי, וע"ש בתו"מ ס"ח בהג"ה ובסי' קל"א ס"ט י"ב ותראה שלא הועיל כלום בתירוצו, ועי' פ"ת בשם ח"ס נידון הקושי' שהקשה כאן מיו"ד סרל"ע ודו"ק: **שם** ואת"ל התם נשבע כו'. עי' פ"ת סי' קס"ה סק"י: **שם** עכ"פ הרי קודם נפילה עדיין לא חל מצוה. עי' בה"ט יו"ד סי' רל"ו סק"י, ועי' שבועות דכ"ה ע"א שבועה שלא אתן אילימא לעני מושבע ועומד מהר סיני הוא, ולדבריו יכול להיות שלא יזדמן לו עני, מיהו ע"ש בחידושי הרשב"א ג"ע: סי' **קסט** וניד של אשה א"צ ימין דוקא כו', היערת יד שני בימין של כל אדם. תמוה מאד, ועיי' אהע"ז שם סעי' כ"ד, וסעי' ל' והוא פלא: **שם** ומדברי להלוק בנדתה כסקס"ד ס"ד כו', וכ"ה בכה"ג פ"ג דסנהדרין דאע"ג דאינו מיכס עכ"פ תולך. הנה ראיתו מכה"ג [וכן הוא ביבמות פ"ב ופ"ו] איכה מובנת, דהתם מדאורייי' ליבום נמי רמית, רק גזירה היא דאטו ניהא שניה כמפורש שם, וכן הראי' מנדה שם הא אם בעל בדיעבד קנאה, ותידום ראיתי כעת בשו"ת רע"א בנדפס מחדש סי' מ"ב שכ' שם מסברת עצמו דנדה רולנת מדלא מצינו למי שיחמיר לטהר עצמה קודם חליצה, ולא הזכיר מדברי השו"ע הנ"ל המבוארים להדי', ועיי' סי' קס"ה בב"ש סק"ד, ובט"ז שם: **שם** וכמו"כ בכ"ג פ"ג דסנהדרין. כן הוא ביבמות פ"ו מ"ד: **שם** וחליצה מוטעת כשרה אבל לא חליצה מעושה. עיין סדר חליצה ס"ל ול"א: **שם** והמוה וכו' מיירי בקידש אחת משתי אחיות. כבר קדמוהו המל"מ שם ועיין בביאור הגר"א שם ובנ"ש: סי' **קע** אינו יכול להזור אפילו באתהלתא כס"י. כבר כתבתי לעיל בסי' ו' דדבריו תמוהים, דהא מבואר דמהני אתחלתא: **שם** והקשה ב"ש הרי בלא"ה נאסרה בקינוי וסתירה. עי' יבמות פע"ו מ"ד ובאה"ע סי' י"ז סל"ו, ותראה דלק"מ ועיי"ל בכמה גווני ואכמ"ל: **שם** ותירץ האמו"ר כו' דבקינוי וסתירה אין כופין הבעל לגרשה. נעלם מאתו דברי המחבר סי' קע"ו ס"ח ע"ש, וע"ש בב"י. כעת מצאתי בפ"ת סי' קע"ד ס"ק כ"ז שהעיר עליו כן, וביותר תידוש על הב"ש ר"ס י"ב שכתב דלא משמע כן בפוסקים, ומדוע לא זכר שכן מפורש בשו"ע סי' קע"ו ס"ח הנ"ל: **שם** ולי נכו ותלמידו נראה כו' דבקינוי וסתירה רק אומדנא דרבנן. דבריו תמוהים מאד ומרפסין איגרא לומר דקינוי וסתירה הוי רק אומדנא דרבנן, ואין להאריך בזה יותר בדבר פשוט כזה. ובעיקר תירוצו במח"כ הזיל בתר איפכא, עי' ב"ש סי' ק"ז סק"ח: **שם** אבו"ת כ"ל כו' מדאמר לא נוטלת כתובה. תמוה, וע"ש ואולי ע"ס תיבת לא וצ"ל מדאמר נוטלת כתובה:

לקוטים מספר הון עשיר

נזיר פ"ז מ"א שאין קדושתו קדושת עולם הת"ט כדי ליישב מה שהקשה לנו בנו החכם דאיכא נזיר שקדושתו קדושת עולם דומיא דכהן כגון שהקדישו אביו מרחם דחק עצמו לומר שאינו כן ושאין אביו יכול להקדישו מרחם אלא אחר שהגיע לחינוך ולפי הנראה נעלם ממנו הירושלמי מפורש בפ"ד דמכלתין הלכה ו' תני בנזיר מרחם אית דבעי מימר עד שיביא שתי שערות אית דבעי מימר עד שיבא לעונת נדרים הכל מודים שאם יבא לעונת נדרים שאינו מדירו ע"כ הא קטן דיכול להדירו מרחם קודם שהגיע לחינוך ובהא קא מפלגי בבבלי ר' ור' יוסי בר' יהודה עד כמה חלים נזירות עליו לר' עד שיביא שתי שערות ולר' יוסי עד שיגיע לעונת נדרים אבל משהגיע לעונת נדרים אין רשות לאביו תו לנזירו אפילו לר' דעל הנדר שהדירו קודם הגיעו לעונת נדרים הוא דקאמר שחייב לקיימו עד שיביא שתי שערות ונפקא מינה נמי דלכ"ע משהביא שתי שערות נזירות אביו בטל דהא בסוף הנזירות קא מפלגי ולא בתחילתו דלהדירו לכתחילה כבר אמרנו דכ"ע מודו דמשהגיע לעונת נדרים אין רשות לאביו להדירו יותר ומהלי' נפקותא יצא לי עוד ראיה שנעלם מהת"ט הירושלמי הזה שהרי בסוף פ"ג דסוטה טרח להביא ראיה מהפוסקים שמשהגדיל הנער והביא שתי שערות בטל נזירות אביו לאפוקי מלשון הר"ב הנראה שם דאף לאחר שהגדיל לא בטל נזירותו ואם אמת היה הדבר שזכור היה מהירושלמי זה מה לו לטרוח בדבר שאינו צריך טורח יגיעתו מהש"ס עצמה אלא ודאי דאשתמיטתיה למר האי סוגיא ובבבלי לא מכרע הודאה זו כי אם הפלוגתא שהם ומשום דאיכא לאוקמי הפלוגתא בתחילת הנזירות אבל סוף הנזירות איכא למימר דלכ"ע ממשיך אף אחר שהגדיל משום הכי טרח למצוא פוסקים דלא ס"ל להו הכי וזה היה ללא צורך כמ"ש כי הבבלי הסתום בענין זה מלמד מהירוש' המפורש דבסוף פליגי ויצא לנו הנפקותא הנ"ל הפך המובן לכאורה מלשון הר"ב דסוטה:

ועל מה שהקשה מעלת בנו החכם הנה הוא עדיף מגביה כי בפירוש הקשו אותה בירושלמי והירצוה ת"ל הירושלמי הבע עצמן שהקדישו אביו מרחם זו קורה וזו אינה תורה ע"כ הרי מפורש פעם אחרת דהלים מדיר את בנו בנזיר מרחם ואעפ"כ לא מקרי קדושתו קדושת עולם לגבי קדושת כהן על כי קדושת כהן היא מן התורה וקדושה זו הבאה זו ע"י הדרת אביו אינה מן התורה כי הלכה היא בנזיר וזאת דתק שקדושתו קדושת עולם ר"ל שקדושתו מדאורייתא קדושת עולם משא"כ בנזיר שאין קדושתו מדאורייתא קדושת עולם כי כל מה שנזר מתמת נזירות אביו הינו אלא קדושה דהלכתא דגריעא מקדושה דאורייתא:

והנה טרם ראיתי בירושלמי עלה במחשבתי לתרץ שני תירוצים והם האחד הוא שפי' אין קדושתו קדושת עולם ר"ל שאין קדושתו שנאמרת בנזיר בגדול שער כדכתיב קדוש יהיה גדל פרע קדושת עולם דהא אפילו כי הוי נזיר עולם מגלח אחד לשנים עשר חדש ולכן אף הטומאה התלויה באותה קדושה קילא מטומאה התלויה בקדושת כהן גדול דהיא קדושת עולם ואע"ג דה"ה לכהן הדיוט וככן הדיוט מיטמא לקרובים לא משום זה קדושתו קילא כי טומאת הקרובים אינה רשות אלא מצוה ואדרבא זו היא קדושתו שמקיים מצות האל משא"כ בנזיר שקדושתו קלה שיכול לבטלה אם ירצה אבל אינו מחוייב לעשות כן דוקא דאין הכביד שערו מקל בתער דמשמע שזה רשות בהכביד שערו דהיינו לאחר י"ב חדש ולא חובה וכן נראה מלשון הרמב"ם בהלכות נזיר:

והתשובה השנית היתה דאין קדושתו קדושת עולם משום דיכול לשאול על נדרו ולהתיר נזר דנזיר שמשון דהיינו בשאלה ליכא לאוקמי שהרי הוא היה מטמא למתים:

אבל ראיתי אחרי רואי שבעו"כ אנו צריכים לירושלמי זה המקובל דעל התשובה הראשונה יש להקשות מנזיר לעולם דיש הפרש מנזיר עולם לנזיר לעולם כגון בפירש ברוצה להיות נזיר אלף שנים דבכה"ג אינו נזיר עולם אלא נזיר לעולם וזה אינו יכול לגלח לעולם ואם הדירו אביו מרחם וכפה להו תרבות אין קיבל הנזירות בבבלי עצמו להאף שיש לו כיוצא נמצא דכל ימי חייו לא הקל בקדושת שערו ועל התשובה שניה יש לשאול מה השיב על פי הנדר על דעת רבים או בענין אחר דאין לו התרה לעולם ולכן אין לנו לזוז מהאי ירושלמי המקובלת:

מהרב הגאון וכו' מוהר"ר **אברהם אבלי** ז"ל אבד"ק ווערזאן

מסכת נזיר

פרק א מ"א ברע"ב ד"ה הריני כו' כתב דבכולהו בעי' שיהי' תופס בשערו וקאי גם בהרי עלי לגלח פרע וכ"ב תוי"ט ד"ה הריני והלח"מ ה"ג פ"א ה"ו שכן דעת הרמב"ם בחיבורו שם. אבל בגמ' ובפיה"מ לר"מ לא משמע הכי כו' ע"ש. ובלאה יש לתמוה מה מהני בזה אחיזת שיער הרי הספק הוא אם שילוח הוא לשון ריבוי או לשון העברה כדאי' בגמ' דף ג' א' ע"ש בתוס' ד"ה תנא וד"ה משקין רק גבי מסלסל דלא נימא תורה וגבי מכלכל דלא נימא מזוני בזה מהני אחיזה בשיער כמ"ש תוי"ט מהגמ' אבל גבי ש"פ דמשמע הכי והכי והרווייהו בשיער מה מהני אחיזתו בשיער ומכ"ש לפמ"ש רש"י שם ד"ה תנא דאפי' אי שילוח לישנא דעבורי הוא ג"כ הוי נזיר דה"ק הרי עלי להעביר השיער כשיהיה פרע דהיינו שלשים יום ולא מקודם דסתם פרע הוא ל' יום כו' ע"ש וכ"מ מדברי התוס' ד"ה תנא דלא בעי' הפיסה שיער מדכתבו דכיון דמלינו בכה"ד ופרע לא ישלחו כו' ואמר ה"ע לגלח פרע משמע שפיר דנזירות קביל עלי' וכ"מ מדבריהם ד"ה משקי' שכתבו ואע"ג דקרא' טובא לשון העברה שפיר ילפי' מהך קרא דהוי לשון ריבוי דמסתמא דעתו אנזירות הוא כו' ע"כ. ודברי הרמב"ם בחיבורו יש מקום לפרש ג"כ הכי ת"ל וכן אם אחז בשערו ואמר אהא נאה או אהא מכלכל או אהא מסלסל או שאמר הריני מכלכל או הריני מסלסל או הרי עלי לש"פ ה"ז נזיר והוא שיגמור בלבו לנזיר ע"כ. מדכתב או שאמר הריני כו' משמע דפלגינהו לתרי בבי. הגם דבגמ' אמרינן גם בהריני דבעי' אוחז בשערו י"ל דרמב"ם סובר דבהריני סגי גמר בלבו ומ"ש בסו"ד והוא שיגמור בלבו קאי רק אבבא בתרייתא ולולא דמסתפינא הייתי מגי' דהאי תי' שאמר מקומה אבל ה"ע לש"פ. להורות שחלוק ישלפנין דל"ב כי' אחיזת שיער. ומ"ש רמב"ם בפיה"מ ורע"ב דמכלכל לשון גידול שיער מדתנן מתכלכל העטרה כו'. בגמ' ד"ג א' מייתי ממוקדם שבת פ"ח מ"ד ר"א כדי לסוד כלכול כו' ע"ש. ובאמת הדין עמהם כי הגמ' כאן מייתי מילתא דלא קתי הכי במס' שבת ד"פ ע"ב דאיתותב רב מבריי' ע"ש דמסיק כלכול הוא מנח שלא במקום שיער או כלי שיש בו גליונות כו' ע"כ. גם לשון הגמ' כאן דמייתי ואמר רב בת לידעא. תמוה דשם אמר רב לידעא ובת לידעא. כלכול לידעא. אנדיסי בת לידעא כו' ע"ש: מ"ב תוי"ט ד"ה ה"ז נ"ש הביא קושיית הכ"מ וריב"ל והירושלמי על רמב"ם הנ"ו פ"א והשיג עליהם גם הלח"מ הנ"ו פ"ג ה"יג הקשה על הכ"מ איך כתב דרמב"ם סבר דמטה הוא דאמר כי נזיר אלהים יהי' וצער כו' שהרמב"ם בעצמו בפיה"מ ובחיבורו כתב שמשון לא היה נזיר כו' אלא המלאך הפרישו מן הטומאה כו' ע"כ ע"ש. לפע"ד יש ליישב דברי הכ"מ עפ"מ דאיתא לקמן דכ"ת האב מדיר א"ב בנזיר ופליגי ר"י ור"ל לר"י הוי זה הלכה למ"ס ולר"ל כדי לחנכו במצות ע"ש דפריך כמה קושיות לר"ל היכי מייתי קרבן היכי מגלח בהקפה היכי אכיל כהן מליקה כו' ואפי' הי הוי הלכה למ"ס אין כאן נזירות גמורה והראי' שאין אשה מדרת בנה בנזיר ואין אב מדיר בתו בנזיר כי כך היתה הלכה כדאי' שם עיי"ש. ובשמשון קרבן טהרה ליכא שהי' נזיר כל ימי חיין וקרבן טומאה נמי ליכא שמותר לו ליטמא למתים, ומכ"ש לר"ל דהוי רק מטעם חינוך ודאי אינו נזיר גמור. והמלאך אמר לאשת מנוח אל תאכלי כל טמא כי נזיר אלהים יהיה כו'. ובגמ' דף ד' ע"ב הוי ס"ד מעיקרא שהמלאך צוה למנוח שידיר א"ב בנזיר כשיולד ומסיק מלאך הוא דקאמר לי' כו' פי' בנבואתו ולא יצא נזירות מפי מנוח ולא מפי שמשון וכמ"ש התוס' שם ד"ה שמשון. וד"ה התם ובזה מדוייק לשון' דרמב"ם שכתב בזה"ל שמשון לא הי' נזיר גמור שהרי לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה כו' ע"כ פי' אפי' לסברת מקשן שמנוח הדירו בציווי המלאך והוי דבר הנדור. אפ"ה נזיר גמור לא הוי שהרי לא נדר בנזיר כו' ובכה"ג לא הוי רק הלכה או מטעם חינוך. אלא המלאך הפרישו מטומאה פי' מאכילת דברים אסורים הפריש לאמו כי הוא לא הי' או עדיין בעולם כשנראה המלאך אל אמו ובהיות כן אין שום הפיסה על הכ"מ כי רמב"ם מצי סבר כהמקשן והוי דבר הנדור ואפ"ה לא הוי נזיר גמור מה"ע דכתיבנא כי אפשר הלכה כך היתה בנזירות שאם מדירו אביו בציווי המלאך אינו נ"ג ומטמא למתים מ"מ דבר נדור הוי. עתה באתי להשיב ע"ד סת"א בכל מה שהקשה על מהריב"ל וכ"מ. מה שהקשה הא ר' יעקב ור' יוסי ור"ש רבים הוו נגד ר' יהודה ואינהו סברי כשמעון הצדיק כו' ע"ש. לא ראה כי מהריב"ל בעצמו מתחילה הקשה זו ותירץ דסתם משנה עדיפא מדכולהו דסברה האומר הריני כשמשון ה"ז נזיר רק דלא היקשי לך היא גופה למה סברה מתני' הכי הא בעי' מתפיס בדה"נ ע"ז הי' דכתיב להזיר לה' ריבוי' הוא ולא אמרי' לכי צריך לדרשא דשה"צ. גם מ"ש ת"ח דבגמ' לא מוכח דר' יהודה לא סבר כשה"צ כו'. הנה יש ראיי' למהריב"ל מהגמ' נדרים דף ט' ב' ד"י ע"א דמקשה שם ד"ט ע"ב לר"מ תימה נדבה דקרבנות נדבה דנזירות מא"ל ומשני סבר כשה"צ כו' ובד"י ע"א מקשה הכי ממה אליבא דר' יהודה ומשני ר"י לטעמי' כו' ולא משני סבר כשה"צ. הגם שיש לומר דהגמ' ניחא לי' לאתויי מר"י גופי' כמו בקושיא דלעיל דה"מ לשנויי כהילל הזקן כו' כדמשני לר"מ לעיל וניחא לי' לשנויי ג"כ ר"י לטעמי' וכמ"ש תוס' שם ד' י"ט א' בסדר הדפין ע"ש ד"ה תנה. מ"מ יש להביא ראיי' מהכא דלא משני הכי משום דל"ס ר"י כשה"צ. גם מ"ש מדאמר אביי נדרים דף י' ע"א שה"צ ור"ש ור"א הקפר שיטה א' הן דנזיר חוטא הוי ולא קיי"ל כשיטה כו'. לפמ"ש ר"ן שם להו שיטה היא דלשה"צ רק נזיר טמא מיקרי חוטא לפי שמתחרט ולר"ש ור"א הק"ק גם נזיר טהור הוי חוטא שמצער א"ע וכל כה"ג לאו שיטה היא ובזה נדחה ג"כ מ"ש להשיג על הכ"מ שילהי הנ"ו שכתב ע"ד רמב"ם שהם כשה"צ הקשה ת"ח הא לשה"צ חוטא הוי כו' ע"ש. ולפמ"ש לק"מ דרמב"ם מיירי בטהור דמודה בי' שה"צ דלאו חוטא. גם מ"ש ראיי' מדפסק רמב"ם ריש הל"ד כסתם מתני' דנדרים פ"א מ"ב דמוקמי' לה התם כר"י דלא סבר כשה"צ. גם הא לא הברא כי זהו רק לפי הירוץ דוחק"א אפי' תימא ר"י כו' אבל לשינויא קמא מתני' כר"מ וכשה"צ וכל מש"כ סת"א בזה גרם לו שלא ראה מ"ש הלח"מ שם הנ"ו פ"ג ה"יג עיי"ש. עוד סתירה לדברי הסת"ד מהגמ' נזיר ד' י"ט א' דמוקי רב חסדא הבריי' כר' ישמעאל וסבר לה כר"א הקפר דנזיר טהור נמי חוטא הוא כו'. והרמב"ם הנ"ו פ"ב ה"א פסקה להך בריי' ע"ש וכש"כ הך דשה"צ דמיירי בטמא דודאי מיקרי חוטא ועיי' כריתות כ"ו א' טרח לתרוצי מתני' אליבא דראב"ק ועיי' תענית ד' י"א א' דאפי' ר' אלעזר דסבר היושב בתענית נקרא קדוש מודה בנזיר טמא דהוי חוטא. ומ"ש רמ"ז סיוע להכ"מ דבגמ' דאמר מלאך הוא דקאמר לי' כו' הוא רק דחיי' בעלמא אבל באמת כמ"ד דמנוח אביו הדירו כו' ע"ש. זה נסתר מפירש"י מכות כ"ב א' רש"י ד"ה נזיר שכתב דשמשון קיבל נזירותו ע"י מלאך כו' ע"ש. ויש לדחות דכוונת רש"י שהסכמת הי' מאביו ע"פ ציווי המלאך:

פרק ג מ"ו בת"ה בשם שופטים לדוד נפלא בתימה על רמב"ם ורע"ב שפירשו מתני' דלא כמסקנת הגמ' ד"כ ע"א דפשיט דר"י מיירי בלא נטמאה ואליבא דב"ה מדלא אמר י"ד שנה ושלשים יום כו'. לפע"ד יש ליישב ע"פ לשון הגמ' ואי ס"ד כשנטמאת ואליבא דב"ש אדם ר"א כו' עד וש"י מיבעי לי' ולפי דרך הגמ' בכ"מ הי' לו לסיים אלא ש"מ בשלא נטמאת ואליבא דב"ה ש"מ. ע"ק קושיית התוס' ד"ה ת"ש שהקשו למה מביא דברי ת"ק כו' ע"ש. ע"כ פירש"י דהפשטן פשיט האיבעיא דלא מיירי בנטמאת אלא בנטמאת אליבא דב"ה ודלא כס"ד דבעל איבעיא דמיירי בלא נטמאה אליבא דב"ה דבשלמא אי ז' שנים שניים הי' משום קנס ולא משום טומאה כי לא נטמאה עד כלות ז"ש השניים א"ש מה דלא תני י"ד שנה ושלשים יום. דהכי ש"י אין נוגע לדין משנתינו אלא משום דסבר כר"א דנטמא ביום מלאת סותר רק ל' אבל אי בנטמאת אליבא דב"ש ע"כ הי' השלשים יום בין ז"ש הראשונים לשניים למה לא הזכיר ר"י ש"י לפלוגי על ת"ק שלא הי' ז"ש בין הראשונים לשניים רק ש"י והראיי' מוכרחת לפירושם מדמייתי הגמ' תנ"ס ר"א משום ר"א א"ק זאת תה"כ כי נטמאת ביום מלאת תן לו ת"ע ע"כ ומאי שייטי' הכא אי מיירי בלא נטמאת. מזה מוכח כר"מ ור"ב והיינו דמייתי דברי א"ק להורות דר"י נמי כת"ק ס"ל בהא שהי' לה ז"ש שניים משום קנסא כב"ה רק בלא הי' לה ז"ש שלישיים רק ש"י כר"א ובזה א"ש למש"כ תוס' שם דמייתי דברי ת"ק לאוכוחי דר"י לא מיירי בהבלעה שהי' מובלע הש"י בתוך ז"ש הראשונים כי היכי דת"ק לא מיירי בהבלעה כו' ע"ש. ולר"מ ורע"ב א"ש כמ"ש. ונסברא זו של התוס' יש לפרש מה שציין רע"ב תחלת מתני' מי שהשלים נזירותו והא"כ בא לארץ למה לו לציין מי שהשלים כו' ומזה דייק התוס' סברת רע"ב דלא מתייבי' לי' מיד לעלות לא"י לנהוג נזירות שם כו' היפוך המוכן מפשט דברי רע"ב ועיי' רמ"ז שהשיג בזה על תוי"ט. ולפמ"ש יש לומר דרע"ב בא להורות דכולה מתני' מיירי בהשלים נזירותו ואפי' ר"י מיירי בהכי כי היכי דלא נפרש דר"י מיירי בהבלעה כמ"ש תוס' הנ"ל בקושייתם:

פרק ד מ"ז תורע"ק אות נ"א הקשה על רע"ב שכתב אי קדים וגילח זכה ובגמ' דף ל' ע"ב לא איפשיט בעיין והמיי' ה' נזירות פ"ח הט"ז פסק דירושה היא כו' ע"כ. לפע"ד יש ליישב דאמרי' בגמ' ואת"ל ירושה היא ולפום מאי דשקיל מגלח כו' הדר בעי הגמ' אביו נזיר עולם והוא נזיר סתם או איפכא מהו כי גמירי הלכתא בסתם נזירות א"ד ל"ש כו' ע"כ. הרי לפניך דבתר דקאמר את"ל ירושה היא אמר כי גמירי הלכתא כו' אלמא דהאי הה"ל לאו פשיטותא היא לא כמו בכ"מ דהוי פשיטותא לרמב"ם. מש"ה כתב רע"ב שאם קדם הוי וגילח זכה ככל ספיקא דממונא. ויש לפרש איבעיא דגמ' לכתחילה אם יש זכות לא' יותר על חבירו אם השלים נזירותו קודם או שהאחד נזר בחיי אביו ואי' את"מ אביו אליבא דר' יוסי ולרבנן איפכא מי שנזר את"מ אביו זכותו יותר גדול וגרסי' כל דקדים גילח. חד זימנא גילח. ולפנינו הגי' בגמ' כ"פ גילח משמע דמיירי דיעבד וגי' התוס' חד זימנא גילח ע"ש ד"ה הלכתא ואפשר שכן הי' גי' רע"ב. והרע"ב הא מיירי בדיעבד. ורמב"ם שם כתב וז"ל מת האב והניח בנים רבים חולקים במעות הסתומים כו' הרי דמיירי לכתחילה ויש גי' בגמ' כל דקדים מגלח כו' לשון זה ודאי לכתחילה הוא. עוד יש חילוק בין רע"ב לרמב"ם בדינא שלא העירו בזה מפרשי המשנה דלרמב"ם גם אם כין הוא והבין נזירים צריך שיאמר את"מ אביו הריני מגלח על מעות אבא ולרע"ב בכה"ג א"צ שיאמר זה. ואפשר דרע"ב מיירי שאחרי הבנים לא היו נזירים או שמרו את"מ אביהן דבזה יפה כח המקדים וגילח מדלא"צ אמירה ואחרי אחים צריכים אמירה. ע"ל דרע"ב אזיל בתר סתמא דגמ' דאמרי' שם פשיטא דבן יורש ולא בת ומשני לא"צ דליה לי' אלא בת מהו דתימא אפי' גמירי לה קמ"ל הלכה בן ולא בת כו' ע"ש הרי דפשיטא לסתמא דגמ' דהלכתא גמירי לה מדלא אמר מהו דתימא ירושה היא כו'. ולא שבקי' פשיטותא דגמ' למיזל בתר בעיי דהאמוראי רבה ורבא ורב אשי כו' ע"ש:

פרק ו מ"ה תורע"ק אות ל"ד הקשה למה לא תני תומר בתגלחת ויוצא מה"ג מבטומאה לענין אם נזר בביה"ק אליבא דריש לקיש לעיל ד' י"ז א' לפמ"ש תוס' שם כו' ע"ש. יש ליישב כי היכי דמשני הגמ' שם על הבריי' בהקזאה קמיירי בקילקולא לא קמיירי ע"ש בתוס' ונזיר וד"ה בהקזאה ה"נ י"ל במתני' כיון דאפי' לר"ל עביד איסורא רק דלא לקי כמ"ש התוס' הנ"ל ע"ש. והרי אפי' להס"ד שם לר"ל דלא חל עלי' נזירות בביה"ק ג"כ כתבו תוס' הנ"ל דמצי לשנויי הכי הירוצא דמקרי קילקולא וכ"ש למסקנא דגם לר"ל חיילא ע"ש:

פרק ז מ"ב תורע"ק אות מ"ג הקשה על הגמ' ד' כ"ד א' למה נקט ר"א ורבנן ולא הקש רבי ור' יוסי ב"י והכריח כהגהת הגר"א דגרסי' רבי ורבנן ומיבעי לי' אי בעי' שיביא חטאתו או מונה מתחלת דשמיני. גם הניח בצע"ג על רע"ב דמוקי אע"ג שיטהר עדיין שהוא נגד מסקנת הגמ' שם ע"ש. עיי' תוס' דף מ"ט ב' ד"ה ומה כתבו דל"ג במתני' ויביא קרבנותיו כדמוכח מגמ' הנ"ל כביאם תוי"ט כאן. גם יש לדייק במתני' דתני אינו מתחיל למנות אלא עד שיטהר. האי אלא מיותר הוא. ואי גרסי' ויביא קרבנותיו כולי' מיותר הוא והוי סגי למיתני אי"מ למנות עד שיביא קרבנותיו. והנה ר"א הוזכר במתני' לעיל פ"ג מ"ה דאמר לא בו ביום דבעי' וסימים הראשונים יפלו ע"ש בגמ' ד' י"ט ע"ב דאפי' נזיר טהור שנטמא ג"כ דינא הכי דאיתותב עולא מבריי' ועי"ש תוי"ט ד"ה בא דלרמב"ם בעי' ב' ימים קודמין ומה שאמר לא בו ביום ס"ה יום שאח"ו וקיי"ל כר"א כמ"ש רע"ב שם ע"ש ובתוס' דף י"ט ע"ב ד"ה א"ל ר"ש לאביי כו' ע"ש. וכי היכי דבעי' ב' ימים בתחלת נזירות ה"נ בעי' בסוף כדאי' בברייתא שם נטמא ביום מלאת אינו סותר שאין לו ימים אחרונים כו' ע"ש. ומדהני מתני' דסכא וסותר את הקודמין ולא תני סותר שלפניו או נזירותו משמע דסתם לן כר"א דבעי' לכה"פ קודמין שנים. ואם נטמא בשמיני. איכא פלוגתא דרבנן ור"א ורי"ש לעיל ד' ח"י ע"ב דלר"א מביא ק"ט על טומאה שניי' שקודם הבאת קרבנו ולרבנן דוקא הביא חטאתו ונטמא ולרי"ש בעי' גם אשמו עיי"ש. והיינו דאשמעי' מתני' אי"מ למנות אלא עד שיטהר ויביא קרבנותיו. פי' שיטהר מטומאה שעברה וגם יזהר מטומאה דלהבא שאם יטמא בשביעי יסתור נזירותו הגם שלא יצטרך להביא ק"ט אפי' למ"ד דשביעי חיילא נזה"ט לפי שלא יצא לשעה הראוי' לקרבן כדאי' לעיל דף י"ח ע"ש והיינו דתני אלא עד שיטהר אחת דיבר שתים ז"ש. ואם יטמא בח' יצטרך להביא ק"ט. וכי היכי דלא תיקשי כיון דבעי' ב' ימים לר"א שלפעמים מתחיל נזירותו בחצי היום ומיטמא למחר בחצי היום וליכא רק יום אחד כמ"ש תוס' הנ"ל ד' י"ט ע"ב. א"כ איך יעלה זיי"ן וח' לב' ימים הא זיי"ן אינו שלם כי מתחיל אחר הזאה וטבילה. וכמו שהקשו תוס' הנ"ל ע"ש. לזה אשמעי' שזה מיקרי ב' ימים אפי' לרב מתנה דאמר מקצת יום ככולו וגומר נזירותו בחצי היום מודה הוא דלכתחילה צריך לנהוג נזירותו עד הלילה וכמ"ש תוס' שם ד"ה וזה ע"ש. והיינו דמזכיר התנא ז' וח'. ז' משום סתירה וח' משום ק"ט ובעי הגמ' איזהו עיקר אם ז' שבו מתחיל נזט"ה ומה דתני ויביא קרבנותיו הוא משום שאם יטמא בח' יצטרך להביא עוד ק"ט ע"כ יזהר מטומאה. או ח' עיקר שבו מתחיל נזט"ה ומה שמזכיר ז' לאשמעי' שזה מיקרי ב' ימים ואם יטמא בז' יסתור הקודמין ופשיט הגמ' דח' עיקר מדהני בסיפא ומתחיל ומונה מיד שאין שם קרבן ולא סתירה ואשכחן לר"א לעיל ד' ח"י ב' דתני ומתחיל ומונה מיד גבי נטמא בח' וחזר ונטמא בח' וכתבו תוס' שם ד"ה מתחיל דהאי מיד היינו בז' דאל"כ ליכא ב' ימים וליכא ק"ט שני כו' ע"ש. ואם איתא דמתני' ר"א היא מ"ט שני תנא בלישני' דגם ברישא ה"מ למיתני ומתחיל ומונה

מיד

מיד כדאמר ר"א בבריי' שם א"ו דמתני' רבנן ומתרץ מה שהניח תוס' רע"ק במע"ג על הרע"ב שפי' נגד הגמ' דמפרש עד שיטהר היינו הבאת קרבנותיו כו' ע"ש. דהגמ' פשיט רק דהו"ת עיקר כייני מה דמסיים מתני' ויביא קרבנותיו ובזה א"צ למחוק ממתני' ויביא קרבנותיו אבל ודאי עד שיטהר מיירי בטבילה והע"ש דו' ומשום דבחד גד היבעיא מוכרח להזכיר ר"א מזכיר נמי בהידך גד רבנן בר פלוגתי' דר"א ולא מזכיר רבי ומתורץ ג"כ מה שתמה תוס' רע"ק מאי פשיטותא דבסיפא ליכא ק"ט שייך למיתני מתחיל ומנה מיד כדאמרי' לעיל ד' ת"י דמודה רבי היכא דליכא ק"ט כו' ע"ש. שהרי ר"א שם בבריי' מיירי היכא דאיכא ק"ט ואפ"ה הני אלי ליכא ב"מ דרישא רבנן היא ולפמ"ש א"צ למחוק זה ממתני' דלא כמ"ש התוס' וגם א"צ לפרש כפירש"י דמה דתני ויביא קרבנותיו הוי פירושא דעד שיטהר. דבאמת שני ענינים הם ותרוייהו צריכי. ומתורץ ג"כ מה שיש לדקדק בלישנא דמתני' למה תני עד שיטהר דה"ל למיתני בפי' עד שיעריב שמשו. ולפמ"ש א"ש שמרמז לנו זכירות פטומאה אי משום סתירה אי משום קרבן. ודברי תוי"ט במתני' תמוהים מאוד שהביא ראיי' לשיטת רמב"ם דשדרה בלא גולגולת תנן ובגמ' הוא בעיא דלא איפשיטא. ורתייתו מבבריי' דחולין ד' קכ"ג א' שאין לך כל גיגון שאין לו כמה קרקפלין וכו' ופירש"י לעשות בהם ביבוף במלחמה. והיינו רלהם אדם מת כו' ע"כ. איך לו ראיה מה דמסיים שהרי קרקפלין של ר"ש מונח ברלש מלכים ע"כ ור"ש הפשט עוזו מע"ש בברייתא יו"ד הבמ"ל גם. הגמ' מייתי לה שם אמתני' דלא שעורותיהן כבשרן עוד הלדם גם רש"י פי' שם עוד רלש אדם מת כו' ע"ש: מ"ד תוי"ט הות מ"ו הקשה על רש"י שפי' קו"ה דרע"ק לענין אהל שיהא נזיר מגלח על אהל דרביעית דם שהי' לו לפרש לענין מגע ומשא ועוד דעל אהל יש לומר דיו דהא בעצם כשעורה ליכא טומאת אהל. לפע"ד יש ראיי' לפירש"י מהגמ' ובריי' ד' נ"ב ע"א ע"ב שנחלק רע"ק על חכמים בששה דברים וחד מינהון רביעית דם הבא מב' מתים ואמרי' שם דהדר בי' רע"ק לגבי מרביעית דם שלימותו טרוך בידו ושם מיירי לענין טומאת אהל כדאי' שם בגמ' ואיב"א כי קתני כל היכא דנזיר מגלח על אהילו כו' ע"ש וכמ"ש תוס' שם ע"א ד"ה ת"ש דע"כ מיירי לענין תגלחת נזיר מדאמר אלי קב עצמות משום דעל רובע קב אין מגלח על אהילו כדאי' במתני' לעיל ונהי נמי דהדר בי' רע"ק אבל מרביעית דם לא הדר בי' גם מה שהקשה ניחא דיו לבא מה"ד כו' יש לומר משום דמיפריך קו"ח דלגבי מגומ"ש לא גרע מעצם כשעורה שהנזיר מגלח על מגומ"ש דרע"ק לא סבר הלכה בנזיר דבעי' חצי לוג דם עיי' ד' נ"ו א' ורש"י לשיטתי' אזיל לעיל ד' ל"ג ע"ב דמפרש לאפוקי מדרע"ק לענין טומאת אהל דרב"ד מב' מתים דלא כתוס' שם שכתבו לאפוקי ממאי דסבר רע"ק שהנזיר מגלח על מגומ"ש דרביעית דם כו' ע"ש. דלרע"ק מגלח גם על אהל דרב"ד ולזה לא צריך למיתני סיפא דמיבעיא ידעי' לה דתני חצי לוג דם לסברת ר' יוחנן כו' ע"ש. ומ"ש הת"י במ"ג הות כי על ארץ העמים פי' גוש מה"ל מטמא מד"ס במגע ובמשא כו' ע"כ עיי' גמ' ותוס' ד' נ"ד ע"ב ד"ה ארץ העמים. כתבו דהפי' באהל מטמא בה"ל גופי' אם מאהיל עליו בלא הפסק ולחד גד היבעיא דשם חמור ממת דאפי' ע"י הפסק שידה הו"מ מהזיק מ"ם או ספינה ג"כ מיטמא כו' ע"ש. וזה"י קיצר ולא ביאר כה"ג. ומ"ש שם אות כ"ד שדוחק לומר דתני ושייר כו' עיי' תוס' ד"נ ע"א ד"ה רבא בסוה"ד כתבו על מילתא אחריתא דהך מתני' תני ושייר כו' ע"ש. ומה שהקשה למה לא תני ברישא דמגלח על מגע ומשא דרובע עצמות דקין כקמח יש לומר דאהכי תני סיפא ואהל ורובע"ל. הרי הוא כמפורש בהדיא דעל מגומ"ש דידהו מגלח ועיי' תוי"ט ות"ח. ומ"ש הת"י הות כ"א דנקט הלוטו לרבותא דאיש עולה לו כו' ע"ש עיי' ד' ל"ו ע"א מייתי הגמ' ספרי דילפי' ימי הלוטו מימי טומאתו דאין עולין והדר ילפי' ימי ספרו מימי הלוטו שאין עולין כו' ע"ש הרי דליכא למימר רבותא בימי הלוטו לגבי ימ"ס לענין שאי"ע לו. ממילא מתורץ קושית תוס' ד' כ"ד א' ד"ה וימ"ס למה לי למיתני ימ"ג דאם ימ"ג סותר מה מהני הא שימ"ס אין סותר כו' ע"ש דכיון דימ"ס שאי"ע ילפי' מימ"ח מוכרח למיתני ימ"ח דאי לא"ה ה"א דימ"ג עולין לו:

מסכת סוטה

פרק א מ"ג תוס' רע"ק אות ז' הקשה לפמ"ש תוס' ד' ז' א' ד"ה נדה דמש"ה שרי ייחוד בנדה לפי שיש לה היתר א"כ היאך דן ר"י קו"ח לסוטה להתיר ייחוד הא סוטה אין לה היתר והניח בצע"ג. לפע"ד יש ליישב סברת ר"י דגם בסוטה אינו ברור דאין לה היתר דאפשר דטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע כשלא יבדקוה המים ולא דמיא לבן עם אמו דודאי אין לה היתר לעולם ועוד דהתוס' הכא וכן בסנהדרי' דף ל"ז א' ד"ה ההורס איירי בדינא דאורייי' שפי' מתירין ייחוד בנדה מכח הך סברא אבל ר"י הכא הא מיירי בדינא דרבנן שהרי מה שאמר ה"ק ומוסרין לו ב' ת"ח בדרך כו' הוא מדרבנן כדאי' בגמ' ובריי' בז"ל אבל אמרו חכמים כו'. ושפיר אמר ר"י שהרי בנידה סמכו חכמים הדבר על ד"ת ולא החמירו הגם שהוא איסור כרת והיינו לפי שכבר בא עלי' לא תקיף יצרי' ובאמת גם בנדה אם עדיין לא בא עלי' איסור ייחוד כדאי' פ"ק דכתובות גבי כלה שפירסה נידה הוא ישן כו' וכן מוכח מתוס' הכא ד"ה ואומר דסברת ר"י היא מכח שכבר בא עלי' כו' ע"ש. א"כ למה בסוטה לא יניחו חכמים הדבר על ד"ת. ויש לישב זה במש"כ התוס' דוקא עריות שאין להם היתר דומיא דבן עם אמו. פי' שלא הי' להם היתר וגם לא יהי' להם היתר מש"כ בנידה שהיתר הי' ויהי' א"כ בסוטה נמי שהיתר הי' ואפשר שיהי'. אין מקום להחמיר בדרבנן כיון דכתיב באורייי' והביא האיש כו' שנאמן עליי' מה"ת: מ"ה תוס' רע"ק אות א' הקשה על רע"ב שלא הי' לו לכתוב דמיירי במקום שאי"כ כתובה לפ"מ דקיי"ל כותבי' שובר כמ"ש רע"ב פיו"ד מ"ו דב"ב כו' ע"כ. לפע"ד יש ליישב משום דר' יהודה פליג במ"ג גבי אמנות הבעל ובמ"ה גבי גילוי לבה ושערה והכא לא פליג והא ר"י סבר שם ה"יכ שובר ומדשתיק ר"י במתני' מוכח דאוקמי במקום שאי"כ כתובה. והנה התוס' ד"ו ע"ב ד"ה אמר רבה הקשו הא רבא גופי' סבר בפ' ג"פ ד' קמ"א ב' דכותבי' שובר א"כ למה לי' לרבא לאוקמי במקום שאי"כ כתובה ותירצו דהכא נקט דמי' אמר רבא דליכא לאוכוחי מהכא דכו"ש ובאמת סבר כו"ש כו' ע"ש. ולולי דברי התוס' הייתי אומר דהכא יש סברא שאי"כ שובר אפי' למ"ד בעלמא כו"ש דהתם יש טעם לכאן ולכאן כדאי' שם בפ' ג"פ אם נאמר שלא יפרע הלוה אם לא יחזיר לו המלוה שטרו יאכל לוה וחדי אם יהי' נאבד השטר ואם נאמר כו"ש אם יאבד הלוה שוברו יאכל מלוה וחדי. ומשום עבד לוה לא"מ מכריעין דכו"ש אפי' אם כבר פרע כל החוב דבוב אינו לוה שלו הרי הוי לוה שלו ומכ"ש בהיא דפרע מקצת חובו שגם עתה הוא עדיין לוה שלו דהכי מסיק שם להלכה ד' קע"א ב' דאפי' לכולי' הוב כו"ש מה"ט דעבד לוה כו' אבל הכא שהפסידה כתובתה ע"י סוטה התחיו כפי הודאתה לא שייך עבד כו' אפי' אי ניחא דגם בכתובה בעלמא אמרי' עבד כו' הגם שלא לוה ממנה כלום הכא גרע טפי כי אין לנו לייפות כח אשה זונה שתהי' שלטה. ומאי דאמר הגמ' הכא ב"מ כו"ש. אפשר דגם לר' יוסי בעי הגמ' הכי דאפי' אי בעלמא כו"ש לית לן למימר הכא דכו"ש ומתורץ קושיית התוס' וגם קושיית תוס' רע"ק. עוד הקשו תוס' שם ד"ה ב"מ כו"ש הא הכא מוכרח לשובר כיון שאין כאן פירעון כתובה. דבעלמא אמרי' שלא יפרע לוה עד שיחזיר לו המלוה שטרו והיינו שיכול לעכב הגט אלו עד שתחזיר לו הכתובה כו' ולפמ"ש תוס' שם עוד דמיירי מן הסכנה ואילך דגבי בעידי גירושי' כו' צ"ל שיעכב הגירושין כ"ז שלא תחזיר לו הכתובה עיי' תוי"ט מש"כ בזה. ולפמ"ש התוס' ובמים ד"כ ע"ב ד"ה שנס. אינו מוכרח לגרסה רק שלא תפי' התחיו ומשמשתו וכ"כ פסקי תוס' בס סי' א'. והנה במתני' יש להקשות למה תני בוכרת כתובתה ויוצאה. הוי לי' למיתני הפסידה כתובתה. אלא ע"כ אשמעי' הגב הורחי' שאפי' שטר כתובה בידה א"צ להחזיר לו ודי בשובר ולא חיישי' שרוצה לגבות כתובתה כיון שהיא בעצמה מודית שהפסידה. לזה אמר הגמ' ש"מ כו"ש. פי' אפי' כתובה בידה. הא לב"ע אם השטר בידו צריך להחזיר השטר ולא יצטרך הבעל לשמור שוברו מה"ט ומשני לכי תני מקרעת. פי' אם הכתובה בידה אשמעי' שצריכה להחזיר אפי' הכא שמודית בעצמה שאין לה כתובה ורבא אמר במקום שאי"כ כתובה עסקי'. והנה בכתובות דט"ו ע"ב מוכח דאם הטמינה כתובתה לב"ע מעכב בעל בפירעון ואפי' אבדה אם לא הבדה באור ג"כ דינא הכי עד שתביא עדים בשרפה. מיהו רש"י פי' שם דגם בהטמינה לא מפסדא רק אם הטמינה כדי לחזור ולגבות שוב הפעם. אבל אם הוא בענין שאין לחוש לזה אפי' כתובה בידה א"צ להחזיר וזהו שיטת תוס' ב"מ די"ז ע"ב ד"ה ליה כלום ע"ש במ"ש אליבא דר' יוחנן דאמר הטוען אחר מב"ד לא"כ וגם סבר כו"ש הגם שיכול להבעל הפסד במה שהכתובה כו' עיי' תוי"ט סי' ל"ד ס"ג ובתומים ובקצה"ח שם סק"א הובא מחלוקת הראשונים בזה והכריע התומים דבשטר דעלמא ודאי אם השטר ביד מלוה חייב להחזיר אבל בכתובה כיון דאפי' תחזיר לו הכתובה לא סגי לי' בלא שובר שהרי מעשה ב"ד הוא ולא יוכל לטעון פרעתי אליבא דר"י"ח מש"ה אמרי' דסגי בשובר ולא הטרחי' לה בהחזרת כתובה ג"כ כו' ע"ש. לפ"ז יש לומר דגמ' דהכא מיירי ג"כ אפי' הכתובה בידה וכשיטת רש"י ותוס' הנ"ל. ושפיר כתב רע"ב דבמקום שכותבי' כתובה וי"כ שובר אם הכתובה בידה לריטב"א ונמ"ק שחולקי' על רש"י ותוס' ובעי הגמ' אם יש להכריע מכאן שיטת רש"י ותוס' ובהכי מיתרצא גם קושיית תוס' ד"ה ב"מ הנ"ל. שהרי תוכל להחזיר הכתובה וע"ש בהגהות תוס' ד"ה כותבי' כתבו דגם בכתובה שייך עבד לוה כו' ע"ש והכא דמפסדת כתובתה יש לומר דלא שייכא סברת תומים הנ"ל. דכיון שזינתה ליכא מעשה ב"ד וקלא אית לי' למילתא ואפי' לרש"י ותוס' א"כ שובר במקום שהכתובה בידה:

פרק ב מ"ב תוי"ט ד"ה חדשה כתב דפסקי רמב"ם לא סתרי אהדדי דגם רבנן דסברי כל השמות כשרים לכיור מודו דבעי' כ"ח חדשה מקרא בכלי חרס. כלי שאמרתי לך כבר במצורע כו' והנה הניח הכ"מ על רמב"ם בצ"ע ע"כ. גם גלה"מ ה' סוטה ת"ג כ"ט כתב כדברי התוי"ט ע"ש. ומה שהשיג רמ"ז דהא במתני' ל"ג חדשה [ובמ"ש תוי"ט אות י"א ע"ש] דלמא דרבנן לא בעי חדשה ולזה תמה הכ"מ כו' ע"כ לא ידענא מ"ק שהרי מפיה"מ לרמב"ם מוכח דגרס חדשה במתני' ע"ש. ואפי' אי ל"ג חדשה במתני' מי מכריחנו לומר דר"ש פליג בבריי' דילמא מפרש דברייהו ורבנן נמי בעו חדשה. עיי' רש"י ד' ט"ו ע"ב כתב דרבנן מכשרי כיון ועלה אמר רבא דבעי' להו נתאכמו פניו כו' ע"ש. ורמב"ם בפיה"מ מפרש שלא נתאכמו פניו מאורך הזמן לא מחמת שנשתמש בו דהא חדשה בעי' גם לרבנן ע"ש. ואין לתפוס על רמב"ם במה שסובר דרבנן לא פליגי בזה מיהו על התוי"ט יש לתמוה שלא הזכיר פירש"י שכתב בפי' דרבנן מכשרי כיון ע"ש ולפמ"ש מהני בבריי' דברי ר"י"ש משמע לי' לרש"י דרבנן פליגי ורמב"ם דגרים במתני'. חדשה צ"ל דלא גרים כלל בגמ' הני מילי ב"ה חדשה דברי ר"י"ש. ועיי' מ"ש חיים לספה"מ ובקו"ה נ"ב בזה. ומ"ש רמ"ז שהכ"מ לא חש לדברי רמב"ם בפיה"מ משום דהך ילפותא דמים חיים לא קאי אלא כדרבא בכלי חרש כלי שאמרתי לך כבר כו' ע"ש. תמוה דודאי במצורע דכתיב אל כ"ח על מ"ח אמרי' עם מים שלא נשתנו כו' וזה לא נדחה בגמ' רק מה דאמרי' במר גז"ש כלי דסוטה מכלי דמצורע זה נדחה בגמ' מכח פירכא מה למצורע שכן טעון עץ ארז כו' ע"ש:

פרק ד מ"ג ושאר כל נשים לו שותות כו' הקשו תוס' פשיטא מאי קמ"ל והובא בתוי"ט והתוי"ט תירץ דאשמעי' ממזרת לממזר נתינה לנתין כדאי' בגמ' בבריי' ד' כ"ו א' ע"ש. לפ"מ דאי' בבריי' שם יש לומר דמרבה רוצה באשה עקרה או זקינה ויש לו אשה ובנים דככה"ג שותה לרבנן דבריי' ואפי' מתו אשה ובנים אחר קינוי כבר נראית לשתיי' כמ"ש תוס' שם ד"ה לא ישא בשם ירושלמי. וזהו רק אם נאמר דרבנן דמתני' היינו רבנן דבריי' אבל המשל"מ ה' סוטה פ"ב ה"ח הלריך בזה וכתב דלרמב"ם שלא מהלוקת כדבר ולרבנן דמתני' הסי' יש לו א"ב לא שותה עקרה וזקינה ונסתפק שם המל"מ בכהן שנשא מעוברת חבירו שאסור להחזיר כשיגרשנה אי נימא דאפ"ה שותה שהרי יכול לקיימה בלא גירושי' ולהחזירה לאחר כ"ד חדש או משום דכיון דזה לא מיקרי בילה אסורה כמ"ש רמב"ם שאין זה עבירה שלא נאסר רק משום תקנת הולד ובמ"ש תוי"ט יש לומר דאפי' בכהן כה"ג שותה כו' ע"ש. ואם נאמר דשותה יש לומר דהיינו דאשמעי' ושאר כל הנשים כו' לרמז חידוש זה:

פרק ה מ"ג תוי"ט ד"ה והאלפיים כתב אליבא דר"א בנו של ריה"ג דנחד עניינא הוא אמרי' תפסת מועט תפסת אבל לרע"ק דתרי עניינא נינהו מקיימין כמקראות שניהם כמות שהם. כתב רמ"ז דכונת התוי"ט דלרע"ק מתחיל התחום אלף אמה רחוק מהעיר וי"ל דבסוף המגרש הי' אותה בית או בורגנין כדי להתחיל משם אלפים של התחום שבת כו' ע"כ. כמה מהדוחק יש בזה בלא מגרש הוא פנוי מכלום משמע מתחלתו ועד סופו ועיי' עירובין ד' נ"א א' ד' נ"ו ע"ב. ויותר תמוה שיהי' מדת התחום מתחיל רחוק אלף אמה מהעיר היפוך ממשמעות משנה ובריי' עירובין פ"ה מ"א ע"ש בגמ' ד' נ"ו והכתוב אומר ומדותם מחוץ לעיר ולא מחוץ למגרש. ע"כ נלפע"ד לומר שהחילוק הוא בין רע"ק לר"א דלרע"ק הי' ללוים שלשת אלפים אמה סביבות העיר והיינו אלף אמה מגרש ואלפיים ת"ש. ולא לומר שת"ש מתחיל בכלות המגרש והוא אלא תגלא אמר והשאר ת"ש בא לומר שיש להם בס"ה ג' אלפים מש"ה נקט בלישני' תרווייהו אלף גם אלפיים אבל לר"א יש להם רק אלפיים סביבות העיר מש"ה נקט בלישני' והשאר שדות וכרמים וכמ"ש רש"י עירובין ד' נ"ו ע"ב ד"ה לא מכן ע"ש. וה"ש תוי"ט דלר"א חד עניינא הוא. פי' דמגרש פנוי מכלום. ושדות וכרמים היפוך מזה מש"ה אמרי' והשאר שו"כ פי' כי מהאלפיים שנותנין להם יהי' לתחלין. אלף פנוי אלף זרוע ונטוע. אבל לרע"ק מגרש ות"ש לא קרבן וה"ז לא שייך לומר בזה שיהי' לתחלין שהרי ת"ש לכל העולם הוא ולא להם לבדם ניתנה הארץ למדת ת"ש מש"ה מקיימי' שניהם. פי' שיהי' בס"ה שלשת אלפים והיינו מדכתיב אלפיים ת"ש גבי לוים דייקא ומה מקום לת"ש גבי ערי לוים דייקא אלא ודאי להשמיענו בא הכתוב שנותני' להם שלשת אלפים אמה סביבות העיר. עוד יש לומר בזה ע"פ הגמ' עירובין ד' נ"ו א' ע"ב ברש"י ותוס' ד"ה מאי רביע. אמרי' שם דפליגי רבינא ור"א. לרבינא הי' המגרש רק כנגד אורך ורוחב העיר אבל לא בקרנות. משא"כ בתחומין אמרי' אפי' אם העיר עגולה מרבעי' אותה כטבלא מרובעת כדי שיהי' נשכר הי' מאות אמה בקרנות דכל אמתא בריבועא כו' ע"ש. ולר"א אפי' בהיפוך הוי המגרש רק בקרנות אלף על אלף ולא כנגד צדדי העיר ע"ש. מש"ה שייך בלרע"ק אלף למגרש ואלפיים ת"ש פי' דתרי עניני נינהו שכתב התוי"ט היינו שני מקומות. ת"ש הוא כנגד העיר והקרנות ומגרש הוא רק בהי' מהם ואי אמר והשאר הוי משמע שבכל"מ שיש ת"ש שם יש מגרש אבל לר"א חד עניינא הוא פי' בחד מקום. מש"ה אמר והשאר. חלק כחלק. כמו השו"כ כן המגרש ועיי' רמב"ן עה"ת במדבר סי' ל"ה פ"ד. ומה שהקשה רמ"ז למה הקדים רע"ק פסוק ומדותם לפסוק מקיר העיר כו' היפוך מהסדר נלפע"ד ליישב עפמ"ש רמב"ן שם דאי הוי כתיב אל פאת קדמה הוי משמע מהעיר ולחוץ דהיינו לגלות אבל את פאת

משמע

משמע מדידת אותו הצד גופי' דפיאה היינו צד כמ"ש לפאה האחת כו' ע"ש. וזהו שהתחיל רע"ק כתיב ומדותם כו' אלפים באמה כו'. קשה מה שייך למדוד את הצד אלפיים. מה שייך זה בעיר עגולה או עיר שהיא רק אלף ברוחב או באורך או אם היא שלשת אלפים. וזהו מה שקשה בפסוק גופי' וע"ק מקרא דלעיל מקה"ע והוצה כו' לזה פי' דמיירי בתחומין שאפי' אם העיר עגולה מרבעין אותה ואפי' אם היא בת אלף עכ"פ בקרנות מודדי' לה אלפיים כדאי' בעירובין שם ע"ש שהקרנות כמין גא"ם. עוד יש לומר עפ"מ דאי' בעירובין ד' נ"א א' דילפי' תחומין מג"ש מקום ממקום כו' עד ואין חוץ מחוץ דכתיב ומדותם מחוץ לעיר ואין דנין מקרא דלעיל מקה"ע והוצה טי'. שאין דנין חוץ מהוצה כו' ע"ש. ומש"ה א"ש שהתחיל במקרא זה שהוא סמוך לקרא שנזכר בו גבול וחוץ שם פי' כ"ז יותר מפסוק הקודם :

פרק ז מ"א הורע"ק אות כ"ג הקשה ע"ד רש"י במתני' ד' ל"ב א' שכתב דבספרי' אמרי' דאי לא כתיב קרא להתיר בכל לשון הוי אמינא נגמר מיבמה בקו"ה כו' ע"ש. דנלא"ס אי לא כתיב קרא הוי ילפי' סוטה וגם וידוי מעשר מלויים כו' אבל השתא ילפי' וי"מ מסוטה ולא מלויים דהוי ענוי' ואמירה. לפע"ד יש ליישב עפ"מ דאמרי' בגמ' דר' יהודה דמתני' גמיר מרבי' רק ג"ש דעניי' עניי' ולא ג"ש דקול קול ולדידי' הלוים בלה"ק מכלל וקרא דוענתה ואמרה מיבעי לי' לאגמורי ללויים דבלה"ק בג"ש דעניי' ואמירה וכהס ספרי כר' יהודה. א"כ בל"ז צריכים לילפותא דיבמה אפי' למילף אמירה אמירה בסוטה מלויים כיון דלויים גופי' מיבמה ילפי' דבלה"ק טפי עדיף להזכיר קרא דיבמה דהוי אבוהון דכולהו. ומה שהקשה התוי"ט על פיה"מ לרמב"ם דמייתי קרא ואמר הכהן לאשה בכל לשון שהוא אומר א"כ מאי הא דילפי' וי"מ מסוטה. מאי אולמי' דהאי אמירה מהאי אמירה. מזה מוכח כפירש"י שכתב דגרסי' ואמר אל האשה. משמע דברים הנכנסים בלבה שהיא מכרת בלשון. ע"ק לרמב"ם משמע אפי' אינה שומעת ומ"ש מק"ש ושה"ע ושה"פ דקפדי' השמיעה כו' ע"כ יש לומר דרמב"ם סבר כר' ישמעאל דספרי הובא בילקוט נשא רמז תש"ח דילפי' מואמרה האשה אמן אמן ואם אינה שומעת כיצד היא אומרת כו' ע"כ. ומאמר האשה כתיב בקרא בתרא דכתיב בי' ואמר הכהן לאשה כו' ולא תיקשי לך א"כ למה הביא כלל האי קרא. די בעינא אמינא לך דאסיפי' דקרא סמיך דהיינו מאמר האשה. או דמייתי לי' רק משום וימ"ע דילפי' אמירה אמירה מסוטה. ובזה מיושבים ב' הקושיות של התוי"ט לרמב"ם. וטפי עדיף לאתויי קרא בתרא שהוא עיקר פ' סוטה וגו שבועה שיש עמה אלה אבל קרא קמא הוא רק מכלל לאו כו' כדאי' בגמ' ד' י"ו ע"א ובגמ' ל"ב ב' מנ"ל דכתיב ואמר הכהן לאשה. ע"ז הגי' רש"י שנ"ל ואמר אל האשה: ת"ר משמיעי' אותה בכל לשון שהיא שומעת על מה היא שותה כו' עד וכ"כ למה שלא להוציא לעז על מים המרים ע"כ ע"ש פירש"י משום הכי אילו דנותנין בבריותא ודאי טפי ידעי' זה מקרא קמא שהוראהו על דברים הנכנסים בלבה כדתני משמיעין כו' שהיא שומעת ואפשר משום זה הגי' רש"י בגמ' קרא קמא כי היכי דנדע ג"כ מאי קרא מה דאי' בברייתא דסמיכא לה. אבל עיקר פ' סוטה קרא בתרא הוא ואין הפיסה על רמב"ם בזה. ובדברי הספרי דלעיל יש לתרץ קושית התוס' שבועות ד' ל"ט ע"א ד"ה והלא נאמרין שהקשו אמתני' למה לא תני ג"כ שה"ד ושבועת ביטוי כו' ע"ש הובא בתוי"ט בסמוך ד"ה ושה"פ. דהנה התוס' לקמן ד' ל"ג א' ד"ה אתיא כתבו דל"צ גבי שה"פ ג"ש דתחתנה משה"ע. דבלאו ג"ש זו הוית לן ילפותא ג"ש דמעילה מעילה מסוטה דבכל לשון כו' ע"ש. לפ"ז אי לאו קרא דסוטה והוי ילפי' בקו"ה מיבמה דבלה"ק ממילא הוי גם שה"פ בלה"ק מג"ש דמעילה מסוטה כנ"ל ולא אמרי' הא איכא ג"ש דתחתנה משה"ע דבכל לשון. דהא לקולא ולחומרא לחומרא מקשי'. אבל השתא דפ' סוטה בכל לשון שוב גם שה"פ בכל לשון אי מסוטה אי משה"ע. לפ"ז שה"פ מיבך שייכא לפי' סוטה מש"ה תני לה ולא אינך וסדר המשנה. סוטה. לה משפט הקדימה במסכתין. הה"כ וידוי מעשר דילפי' אמירה אמירה מסוטה הדר תני ק"ש תפלה בהמ"ז שבוה"ע שה"פ והיינו אי הוי כתיב בוי"מ עניי' הוי ילפי' מלויים בג"ש דעניי' ואמירה אבל כיון דבוי"מ לא מצי למיכתב עניי' דמשמע קול רם ואמרי' בגמ' ל"ב ב' תניא רשב"י אומר אדם אומר שבחו בקול נמוך כו' מן וימ"ע לא עברתי כו' ופירש"י בקול נמוך מדלא כתיב כו' ענוי' ומייתי שם מה דאמר רשב"י שתיקנו תפלה בלחש כדי שלא לבייש עוברי עבירה פירש"י המתוודים כו' ע"ש. והיינו דסמיך תפלה לוי"מ דתרווייהו בלחש זה משום שבחו וזה משום גנותו ולא מצי לאקדומי תפלה לק"ש משום דק"ש קדים בזמן שצריך לסמוך גא"ת וגם במעלה דק"ש דאורייתא ותפלה דרבנן. הדר תני ברהמ"ז שהם ברכות דדמי לתפלה. והקדים תפלה לברה"מ מה"ט דכתיבנא לאסמיך תפלה לוי"מ. הדר תני שה"ע דכתיב בי' ושמעה כו' בכל לשון שאתה שומע דדמיה לק"ש דכתיב בה שמע בכ"ל שה"ע ולאשמעי' דלא ילפי' קול קול ממשה כמ"ש התוס' ד' ל"ג א' ד"ה שה"ע. עוד יש לומר כמ"ש תוס' הנ"ל דאי לאו דכתיב ושמעה לא ידענא אי יליף קול קול ממשה או אלה אלה מסוטה. ועוד דדמי לסוטה א שבועה וזו שבועה כו' ע"ש. ושפיר שייך הכא שה"ע. הדר תני שה"פ דילפי' בג"ש משה"ע וביותר לפמ"ש לעיל א"ש טפי :

מסכת גיטין

פרק א מ"ו הורע"ק אות ו' הקשה ע"ד התוס' ד' י"ב ע"ב ד"ה וכ"ת. בהאי הכי שפירשו הי בעי זריק לי' גיטא ספק קרוב לו או לעבד ואסור בתרומה ובשפחה ובב"ת כו' ע"ש. א"כ מאי האי דאמר ר"מ לרבנן ומה הילו עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה על בעלה ופי' תוס' שם דף י"ג א' ד"ה ומה. דר"מ אמר להו כי היכי שאתם מודים לי באשה שהוא חוב אודו לי נמי בעבד כו' ע"ש. הא בגט אשה אי זריק לה ספק קרוב לו או לה בעלה חייב במזונותי' כדר"ן ולא יכול לגרע כחה במזונות ומעשה י"ט בעצמו הא חוב הוא כו' ע"ש. וע"ש במהרש"ל ומהרש"א שהקשו על התוס' למה לא הקשו זה במתני' ד' י"א ע"ב דאמרי רבנן שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי כו' הא מ"מ השיחרור חוב לו שפוסלו מתרומה והירצו דמזונות יכול להפסידו למ"ד יכול הרב לומר עשה עמי וא"ז ואם ירצה לזונו אחר השיחרור מי יעכב משא"כ בתרומה כו' ועיי' פנ"י שם כתב דבאשה החוב הוא משום טב למיתב ט"ד וזה שייך אפי' באשת מוכה שחין. ומתורץ קושית ירושלמי מאשת מ"ש ובעבד זכות הוא מה שמותר בב"ת ומתחייב במצות וסברת ר"מ דשפחה זילא לי' כו' לית להו לרבנן ולאו משום הפסד מזונות הא יכול לומר לו עשה עמי כו' ואפי' למ"ד אינו יכול מ"מ בדלא ספקו מעשי ידיו למזונות אין הרב מחוייב להשלים. עוד אי' בירושלמי אפי' אם הרב הוא קצין ונכבד בודאי לא יאמר לו כן אפ"ה הרי יכול למוכרו לבזוי' ונקלה כו' ע"ש שהוכיח מהתוס' ד' י"א ע"ב ד"ה ש"מ דמה דתני מתני' שאם ירצה שלא לזון את אשתו א"ר כו' אינו עיקר הטעם רק קושטא דמילתא אמר דאל"כ הרי בלא"ה יש סברא לחלק דבעבד יש לו חוב על האדון משום דעבד לי' נייח נפשי' מש"ה אי' לחזור לפי סברת ר"ה שם ע"ש דמיקרי תופס לב"ח משא"כ באשה כו' א"ו שזה אינו עיקר הטעם והראיי' דמתני' לא מפליג בין ארוסה לנשואה דארוסה לית לה מזונות מזה מוכח דעיקר הטעם הוא משום דטב למיתב ט"ד כו' לפ"ז שפיר קאמר ר"מ לרבנן דגם באשה אם יזרוק לה גט ספק קרוב לו או לה חוב הוא יותר מגירושי' גמורים. דרוב נשים מעשי ידיהם מספיקים למזונותיהם כמ"ש הרשב"א בחי' ע"ש. וכמו שאתם מודים באשה הגם שיכול לגרע כחה בזריקת גט סק"ל או לה שתהי' אגידא בי' משא"כ בגירושי' גמורים. ה"נ אודו לי בעבד הגם שיכול לגרע כחו ע"י זריקת ג"ש סק"ל או להעבד. גם מה דתני בעבד שאם ירצה שלא לזונו רשאי גם זה אינו עיקר הטעם רק דינא אשמעי' שיכול לומר לו עשה וא"ז או שאין הרב חייב להשלים בדלא ספיק מעש"י מש"ה לא הקשו התוס' קושייתם במתני' רק בברייתא שמזכיר הפסד אכילת תרומה שפיר מקשים התוס' דעכ"פ ע"י מה שמקבל שליח זה הג"ש הומ"י מפסידו מתרומה דביני ביני בעוד לא זכה לו רבו ג"ש כו' ע"ש לפ"ז גם באשה ע"י זריקת גט סק"ל או לה מיתסרת באכילת תרומה והפסד מזונו או היפוך לגבי אשה לא נחשב כ"כ לזכות או חוב. ומה שהאריך התי' כאן הוא לי בענין אין שליח לד"ע כו' ע"ש. עיי' יו"ד סי' רס"ז ממנא כמה אנפי שיחרור שאין בהם עבירה, כגון יוצא בכ"ד ראשי אברי'. תלוי עבד וחב"ת. מוכר עבדו לח"ל הפילו רבו בת חורין הניח לו תפילין. מפקיר עבדו צריך ג"ש כו' ע"ש. א"כ בקבלת השליח לג"ש אחרי שהוא משוחרר ע"י איזה מעשה ליכא שום עבירה שזהו רק לשחררו בב"ה. גם מ"ש על ר"א שמיהרר עבדו כו' הא בעי' בעידנא כו' יש לומר שהי' השיחרור בעת התפילה בהתחלתה או שאמר לו שיתחיל השיחרור מעכשיו ולכשיתפללו וכמו שהומר לאשה ה"ז גיטך ע"מ שלא התגרשי כו עד שנה פ' או עד שיגיע גט למקום פ'. גם בל"ז ל"ק לשיטת רי"פ שהשיחרור נעשה ע"י קבלת העבד ולא בקבלת השליח ע"ש ובתוס השיג על הגאון רעק"א שכתב דלרבנן ל"ק הא אין שליח לד"ע: ואכילת תרומה הואיל ואתאי לידן נימא בה מילתא לתרץ דברי רמב"ם ה' תרומות פ"ו ה"ד שכתב וז"ל גזירה משום חרש בחרשה כו' לפיכך גזרו שלא תאכל הרבת בת ישראל בתרומה כלל ע"כ. שהקשה הכ"מ למה לא כתב כמסקנת הגמ' יבמות קי"ג א' גיטין נ"ה א' גזירה שמא יאכיל חרש בפיקחת כו'. אמרתי ליישב עפמ"ש רש"י יבמות שם ד"ה גזירה. וז"ל ולהכי נקט בריבתא שמא יאכיל חרש בחרשת ולא נקט שמא יאכיל חרש בפיקחת משום דחרש בפיקחת לא מיתגלא כפיקח בחרשת אבל חרשת לאשת חרש מיחלפא בחרש לאשת פקח והדר מיחלפא חרש בעל פקחת בחרש בעל חרשת כו' ע"כ וע"ש במהרש"א בגיטין שכתב הפיקח ידע להיזהר להאכילה רק תרומה דרבנן אבל חרש לא ידע ומש"ה פיקח בחרשת אי לאו משום גזירה דחרש בחרשת הוי ברי להאכילה תרומה דרבנן כו' ע"ש :

פרק ג מ"ג תוס' רע"ק אות כ"ו הקשה ע"ד התוס' יומא ד' ל"ה ע"ב ד"ה והתנן הנה תומר ה"א שייך כאן דליכא רק איסור יבמה לשוק והי' דסברי התוס' דיבמה לשוק מיקרי ג"כ דבר שבערוה כו' ע"ש: ועיי' בי"ת ח"ב מהד"ת סי' קל"ד הוכיח מלשון רמב"ם שלא יתן לה השליח בתורת גירושי' גמורים אלא היא ספק גרושה כו' ע"ש. ועיי' לקמן ד' ע"ג ע"א ובאהע"ז סי' קמ"ה ס"ד פסקי' כרבה ורבא דסברי אם עמד הו"א במה יאמרו יש גט לאח"מ כו' ע"ש, ה"נ י"ל בהגיע לגבורות חיישי' שלא יתן לה בחזקת שהוא חי אלא נותנו לה בתורת ספק גירושי' כי שמא יתברר אח"כ שהי' חי בשעת מסירת הגט ליד האשה אבל הא ודאי שאפי' יתן לה בתורת גט ודאי אכן לא נשבוק לה לאינסובי בלא חליצה אבל עכ"ז לא יסמוך השליח ע"ז משום חורבה דנפיק מינה שיאמרו שנתגרשה מיד בקבלת השליח כמ"ש הפוסקים גבי גט מוסר או מהסתפה הנ"ל דיאמרו יש גט לאח"מ וזהו שכתבו התוס' משום חומר א"א שלא כיונו ליבמה לשוק אלא למכשול הנ"ל עיי' אהע"ז סי' קמ"א סעי' ס"ה ס"ט ובב"ש שם ס"ק ק"ה קיו כתב דבליכא יבם אין חשש כלל כו' ע"ש. ולפמש"כ יש חשש גם בליכא יבם. הגם דהנו"ב מסיק שם דלא חיישי' שמא יאמרו י"ג לאח"מ כו' ע"ש בנידון דידי' שלא לעגן אשה כל ימי' בשביל זה אבל הכא איירי בלכתחילה שלא יתן לה בהם בתורת גט גמור. ובזה מיושב ג"כ מה שהקשה הורע"ק הכא על תוס' יומא ד"ה הנ"ל שהי' להם לחלק בפשיטות דבריבא דאיכא חזקת חי' יבל"ש מש"ה בהגיע לגבורות דאיתרע חזקת חיים דילי' חיישי' אבל באינך דליכא חזקה כנגדה כו' ע"ש. דבאמת לא אמרי' להתירה בלא חליצה רק על נתינת הגט מיד שליח לאשה בתורת גירושין גמורים ועיי' רמב"ם ה' גירושין פ"ו הכ"ח. והשם זה הוא דוגמא מה דאמרי' בר"פ ע"ז דיבמות דילמא איכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה כו' ע"ש ד' ק"ט ע"ב ה"נ חיישי' דאיכא דשמע בגיטא ולא שמע בחליצה וי"מר י"ג לאח"מ. ובדברי התוס' דיומא הנ"ל מיושב מה דקשיא במתני' מ"ש דגבי גט קתני והניחו זקן או חולה וגבי חטאת תני השולח חטאתו ממד"י כו' ולא קתני זקן או חולה. משום דגבי גט יש חילוק בין הגיע לגבורות או לא. מש"ה תני זקן סתם שלא הגיע לגבורות כדאי' בשבות פ"ה מכ"א בן ששים לזקנה מיהו לכתי קשיא דהו"ל למיתני זה גם בתרומה ותטאה ולאשמעי' האי חידושא דאפי' הגל"ג מוקמי' לי' בחזקת חי. ע"כ נלפע"ד דהני גבי גט בחזקת שהוא קיים דקאי אתרווייהו אמגרש ואגט דלא חיישי' שמא ביטלו כדאי' באהע"ז שם ע"ש. או יש לומר דגבי גט דוקא זקן או חולה ובאינך אפי' זקן וחולה עיי' הורע"ק אות כ"ז מש"כ בשם סימ"ש דסבר אפי' זקן וחולה גבי גט וע"ש אהע"ז בפ"ת ס"ק ס"ח בשם ב"מ בזה:

פרק ה מ"ב הורע"ק אות כ"ב הקשה על רבא ד' מ"ט ע"ב דקאמר ת"ש רמ"א כתובה אשה בבינונית ממאן אילימא מיתמי וכי לית לי' לר"מ דמיתומים לא גבי רק זיבורית כו' ע"ש וקשה כיון דסבר ר"מ כתובה דאורייתא ודינה בעידית רק משום ב"א הקילו הפקיעו דינה א"כ לשיטת רבא לקמן ד' נ' ע"א לק"מ כו' ע"ש. לפע"ד יש ליישב דרבא מותיב בדמ"ט ע"ב למר זוטרא בריי' דר"נ והיינו הולך על רבא בהך סברא דכיון דמדאורייתא דינא' בעידית להכי אפי' מיתמי בעידית עיי' ד"נ ע"א בתע"א היוצא על יתומים וכתב בו שבח כו' ע"ש. לפ"ז שפיר מותיב רבא על מ"ז בריי' דר"נ לשיטתי' תמהי' דר"נ בד"נ ע"א: מ"ה מערבי' בבית ישן מפני ד"ש. אי' בגמ' מ"ט אילימא משום כבוד והא הוא שיפורא דבוה מעיקרא בי רב יהודה ולבסוף בי רבה כו' אלא משום חשדא. ועיי' רש"י ותוס' ד"ה אלא בשם ר"ה שלא יאמרו שחושדים אותו לגנוב פת של עירוב אבל בשיפורא כו' ע"ש. ורמב"ם בפיה"מ כתב שיש הנאה לבעה"ב שמונח שם העירוב שא"צ ליתן פת כו' ע"ש. והקשה בסה"ד איך יפרש דברי הגמ' משום חשדא כו' ע"ש ועיי' או"ח סי' שס"ו ס"ל מג"א סק"ו סק"ח ובאליהו רבא שם סק"ח הביא בשם רלוף אסכה שהפי' הוא שיהיו בני החצר נהנדים בעיניו שהדבר רע בעיניהם אם שהוא נהנה מזה מש"ה מניחים בבית אחר כו' ע"ש. ולפענ"ד לפרש הגמ' מ"ט אילימא משום כבוד כו' פי' מה הנאי' יש לבעה"ב שמונח שם העירוב עד שבשביל זה אסור לשנות. אילימא משום כבוד והא הוא שיפורא כו' ופי' וכי יש לחשוד גברי רברבי אלה שירדפו אחר הכבוד ומייתי כל הני אמוראי להוכיח שלא היי' זה בדרך מקרה אלא דרך חיוב שיהי' מונח בבית ריש מתיבתא ובודאי לא יחפצו בכבוד אלא משום חשדא. פי' שיחשוד אותם שלקחו בלא כסף מבעה"ב שרוצים להניח עמם בביתו כי כדאי ליתן דמים עבור זה לפי שא"צ ליתן פת. והנה המג"א שם חקר באם מכר הבית לאחר אם רשאים לשנות וכתב דלפירש"י שהחשד הוא שיאמרו שמטלטלין בלא עירוב גם אם נמכר לאחר אסור לשנות וכתב וז"ל ואפילו לרמב"ם יש לדקדק מדפריך הגמ' מההוא שיפורא דהוה בי רבה כו' ע"כ ופי' מחה"ש דקושית הגמ' היא שהי' להם להניח הזכות ליורשי כשמת כו' ומזה ראיי' שגם אם מכר אסור לשנות. דכך לי לוקח כמו יורש כו' ע"כ. ולא הבנתי דהא חזינן באמת שנתנו לאחר השיפורא ולא ליורשי שמת א"כ יש ראיי' להיפוך. ולי הי' נראה להגי' במג"א שנ"ל רמב"ם בלא למ"ד וסי' כתוב ואפי' כדרך קו המורה על חיסור אותיות והדפיסו ואפילו ובאמת צ"ל וקפירוש רמב"ם ויש לדקדק מדפריך הגמ' כו' פי' מאי קושיא משיפורא דמשום קובי' זו אמר משום חשדא. ליפני לי' התם כבוד אהודי' והכא איכא ג"כ ח"כ שא"צ ליתן פת

זה שייך ד"ש שיצמח שנאה מזה אבל משום כבוד לחודי' לא שייך ד"ש מיהו לפ"מ שפירשתי אני דהולכת הגמ' שאין בזה משום כבוד תו ל"ק קושית מג"א ומוכרח לפרש הכי וזמ"ש מהה"ש שהי' להם להניח אבל יורשים כו' הוא דחוק דיכול להיות שהספק הי' בימי השיפורא מונח אבל הביאו אתו וליכא ד"ש משא"כ בעירוב שמניחם חיים לפנינו ובני הבתים בחצר אחד ודאי יצמח שנאה מזה כמ"ש רש"י בלישנא קמא דשיפורא היינו שופר שהוקעי' בו בע"ש כדאי' בשבת דף ל"ה ע"ב והקשו התוס' הא אמרי' שם שהי' חזן הכנסת מניחו בראש גגו כו'. לפע"ד אינה קושיא דהא אמרי' שם לפי שאין מטלטלין את השופר כו' ע"ש. הרי משמע שהיה מניחו שם רק בשביל שקדש היום. אבל לאחר שבת היה נוטלו משם ומניחו בבית הכנסת ומש"ה פירש"י שם בראש גגו שתקע שם. פי' דלא נפרש שהי' תוקע בראש גגו של עצמו ובזה חולקים רבנן על ריב"א דלריב"א היה תוקע במרומי קרת ומוליך השופר לביתו והוכיח מזה שמותר להדליק אחר שם הקיעות ורבנן אמרי שהיה תוקע בגגו של עצמו. וזה פירש"י דגגו לאו דוקא אלא מקום שתקע ופליגי רק אי היה מוליך לביתו או לא ויותר היה להם לתוס' להקשות מדריב"א דס"ל שהיה מוליך לביתו ולא אמר לבית הכנסת מוכח דלא כפירש"י ועיי' מג"א סי' רס"ו ס"ק י"ט והיי' אדם כלל ס"ו דין ס"ז הקשה על המג"א שפירושו אינו מספיק אליבא דריב"א ובלאת דברי מג"א נכונים ודברי הה"א המוכיח שאף לריב"א היה חילול שבת באיסורי דאורייתא דהיינו הוצאה מהגג לרה"ר ואח"כ הכנסה מרה"ר לביתו מזה מוכח שעדיין לא קדש היום עד שיגיע הס"כ לביתו ומה שייך להוכיח מדריב"א להתיר טלטול מוקצה כשהוא בידו להניחו במקום שירצה. והמג"א הקשה שפיר מדמסיים הברייתא לפי שאין מטלטלין את השופר כו' משמע שעדיין לא קדש היום עד שיגיע וקשה הא בידו הוא ואפי' בשבת שרי לטלטלו עד שיניחו במקום שרוצה ע"ז תירץ שפיר דלכתחילה עדיפא לתקן שלא יבוא לידי כך:

פרק ו מ"ו תורע"ק אות ע' הקשה על הגמ' דף ס"ו ע"א מאי פריך דילמא עד דלמא גרס הא מתני' בא רק לאשמיענו דסגי באומר כתבו כמתני' הקודמת ומיירי כדידעי' בגיורא שיש שם אדם כו' ע"ש. לפע"ד יש לומר דאי משום טירדי' ובעתותי' קאי לא נקט למיתני זה בהדי הנך דמתני' הי' או דה"ל למיתני וכן מי שהיה מושלך כו'. ע"ק דיותר ביעתותא יש לו בשעה שרוצין להשליכו לבור מפחד שמא ימות שם ברעב ולישנא דמתני' ואמר כל השומע קולי כו' משמע שהוא כבר בבור. ולמה באמת לא אמר קודם שהשליכוהו כתבו כו' כמו שמפרש רוצא בשיירא שאומר בעודו בפנים מכל הלין מוכח דמיירי כהך דיבמות פט"ז מ"ו מעשה באחד שעמד ע"ר ההר כו' הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו וכן התוי"ט שם ד"ה ומשיאין הביא הך מתני' דהכא משמע דמתני' נמי בהכי מיירי ומש"ה תני מי שהי' מושלך כו' דה"ל למיתני המושלך בבור שאמר כתבו כו' אלא ודאי דמיירי שהי' מושלך אבל עתה ראו כי אין איש. ושפיר פריך הגמ' דילמא עד דילמא גרס. ויש לנו לומר שצריך לילך ולראות אם יש שם אותו אדם המושלך ומכש"כ שאין לחוש לדבריו אם נפנו אל הבור וראו שאין שם אדם. כי מי הוא שהעלהו מן הבור ולא דמי להך דיבמות דמיירי בראש ההר שיכול להיות שהיה שם אדם והלך לו ועיי' אהע"ז סי' י"ז סעי' י"ד וסי' קמ"א סעי' י"ס. ועי' ב"ש סי' י"ז ס"ק ל"ו וסי' קמ"א ס"ק כ"ח. משם מבואר דמתני' מיירי בהעלוהו ולא סבירוהו ולחד דיעה בעי' דחזי' לי' בגוהא דבגוהא ובזה ייושב שם הב"ש פסקי רמב"ם דלא סתרי אהדדי ע"ש. ואיך שיהיה קושית תוס' רע"ק הנ"ל מתורץ שפיר דמתני' ע"כ מיירי בכה"ג דלא ידעי' ליה ויש לחוש שמא מי שאמר דבריו בבור הלך לו וזה גוף אחר אלא כמ"ש הב"ש שם ע"ש:

פרק ח מ"ט תורע"ק אות ל"א הקשה לפ"מ דקי"ל תכתוב ליגטא ונתפייסה צריכה ז"נ משום ייחוד א"כ מה שייך לומר אין אדם עושה בכ"ז דמאן דעביל בלא ז"נ יכול לבעול בכ"ז סי' ע"ש. לפע"ד יש לייסב עפמ"ש תוס' יומא דת"י ע"ב ד"ה ייחודי וגם בת"י ד"ה ואב"א וכ"כ הט"ז ביו"ד סי' קנ"ב סק"א גבי תמר וזות דמיד שנתפייסו יאודה וכועו אז היו עמהם במיטה ויש לו פת בסלו כו' ע"ש. א"כ יש לומר ה"נ במגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי יש לומר במטה אחת ובשעת ייחוד לא הודיעה שרוצה ליסא אותה וליכא חימוד ובזה אמרי' אין עושה בכ"ז. עוד יש לומר עפ"מ שנסתפק הרדב"ז בשו"ת הובא בפ"ת יו"ד סי' קנ"ב סק"א במגרש אשתו מחמת שנשבע לגרשה ודעתו להחזירה אם צריכה ז"נ כשמחזירה שיש סברא דבזה ליכא היחוד ועיי' דגול מרבבה יו"ד סי' רס"ס ס"ע כתב בפשיטות שדוקא אם מגרשה להעטין צריכה ז"נ אבל לא בנידון דשם שצריכים רק הפסקה כו' ע"ש. ומסתמא ה"ה מגרשה ע"מ להחזירה נמי הכ"ד. ויש לומר בזה עפ"מ דאי' בירושלמי הובא בתוס' ד' ע"ט ע"ב ד"ה נשא דב"ש לשיטתי' דסברי לא יגרש את אשתו אלא א"כ מ"ב ע"ד ומעשמת היא בעיניו ואינו בא עלי' וב"ה לשיטתי' אפי' הקדיחה כו' ע"ש שהביאו שם הך מתני'. א"כ הכא נמי כהא הניא דלב"ש ודאי גירשה להעניש ואיכא חימוד הדס מש"ה אמרי' שעושה בכ"ז דמאן דעביד הא עביד נמי הא אבל לב"ה יכול להיות שדעתו להחזירה וליכא היחוד ואמרי' שאינו בועל בז"נ דאיסור הוא ובזה יש מקום לייסב קושית התוס' דס"א ע"ב ד"ה ב"ש שהקשו מיבמות דף ק"ז דלוסכא שמעי' להו לב"ש וב"ה כו' ע"ש בתירוצם. ולהאמור א"ש דהכא סברי ב"ש עו"ב ב"ז דמאן דעביד הא עביד הא מה דלא שייך זה שם גבי מיאון דנשואות ולב"ס יאורן כמ"ש התוס' שם דשם הוי בנישואין ובמה שמאכת ליכא בעו"ז כו' ע"ש. ועיי' ב"ש אהע"ז סי' קמ"ה סק"ד הירך ג"כ קושית תוס' הנ"ל ע"פ ירושלמי הנ"ל בקיצור דכיון שגירשה בשביל ע"ד ע"כ עו"ב ב"ז שהרי אסורה עליו כו' ע"ש בתה"ע סק"ב הקשה עליו שהתוס' לא כ"כ אלא למאן דמוקי פלוגתייהו בלא ראוה שנבעלה סברי ב"ש כי ודאי לא נבעלה שמוחזקת היא כו' אבל קושית תוס' היא לר' יוחנן דמוקי פלוגתייהו בראוה שנבעלה יש לנו לומר כסברת רדב"ז שאינו בו"ז כי למה יעשה אחרי איסורי. ובועל לשם קידושין ועביד הד איסורא ע"ש, אבל לפמ"ש בשם תוס' רע"ק יש לומר הסברא בהיפוך. ומה שהקשה עוד שם מהגמ' לקמן ד"ל ע"א דאפי' לב"ש הוי גרושה דיעבד בלא ע"ד כו' ע"ש בפירש"י שפי' דמיירי אליבא דב"ה שגירשה אפי' בלא דבר אמרי' מאי דעבד עבד ע"ש. עיי' יבמות ד' ק"ז א' הפרשי רבה ור"י טעמי' דר"ש אין אדם עו"ב ב"ו כי ע"ש יש עוד טעמים, וכל"ז יש לתרץ דרבה ור"י סברי דפליגי ב"ש וב"ה בלא ראוה שנבעלה ולאידך דר' יוחנן דס"א ע"ב ע"ש וכ"פ הרע"ב דבראוה שנבעלה גם לב"ש צריכה גט:

פרק ט מ"א תורע"ק אות נ"ב הקשה על הגמ' דף פ"ג ע"ב דפריך הרי גרושה אלנו בנות ומשני בתוך וקשה הא בתוך מגוי ועבד גם לרע"ק הגט כשר אכתי איכא קו"ח מצד גירושי' דכהונה שאסורה מה"ט לכהן כש"כ בתוך לגוי ועבד שנאסר צד אישות לגוי שהי' אסורה לעולמא משום צד אישות דגוי. לפע"ד יש לייסב דצד אישות דגוי קליש טפי דלא תפסי בי' קידושין ועוד שאין בהם רק לאו הבא מכ"ע ודבק באשתו ולא באשת חבירו וצד גירושין דכהונה לאוים נינהו אבל צד אישות דישראל אלים מ"צ דכהונה דמה"ט לא אמרי' איסור כהונה שאני שריבה בהם הכתוב מני"ת כדאי' בגמ':

מסכת קדושין

פרק א מ"א תוי"ט ד"ה בכסף כתב הרע"ב דגמרי' קיחה כו' עד שתמה על רמב"ם ורע"ב שלא פירשו דכסף שצריך שיהיה לפני עדים ולשם קידושין כמו באינך ע"כ. לפענ"ד יש לייסב דאשמעי' בשטר אע"פ שיש עליו עידי חתימה לא סגי בזה בלא עידי מסירה ואם יש ע"מ כשר אפי' בלא ע"ח כדאי' באהע"ז סי' ל"ב ע"ש בח"מ וב"ש סק"ב שכתבו שזה תלוי במחלוקת דגט לקמן סי' קל"ג כ"א דאפי' דיעבד פסול לרמב"ם בגט בלא ע"מ אפי' יש ע"ח וגבי ביאה אשמעי' דאמרי' הן הן עידי ייחוד הן הן עידי ביאה כדאי' שם סי' ל"ג ס"א ע"ש. וכ"ז לא שייכי בכסף ומי לא ידע שצריך עדים בג"ש דכל דבר גמרי' דבעי' שנים בדבר שבערוה. וגם יש חידוש בשטר דפסול שלא לשמה כמו בגט הגם שנכתב לשם קידושין אבל בכסף פשיטא דבעי' לשם קידושין שיכול להיות דיהיב לה לשם מתנה. ומה שהקשו התוס' ליתני ש"פ וידעת דכש"כ פרוטה כו' עיי' תי' אות ח' מזה. לפענ"ד יש לייסב דאשמעי' כמו פרוטה יש בעצמותה השיווי דפרוטה כמו כן ש"פ בעי' הכי לאפוקי אם השיווי רק מצד המצוה כמו אתרוג בסוכות והכי נסתפק בזה המשל"מ ה' אישות פ"ד הי"ט הביאו פ"ת שם סי' ל"א סק"א. ולאידך גיסא י"ל דאי תני רק ש"פ ה"א דבעי' בעצמותו ש"פ מש"ה תני לישנא יתירא לאשמועי' ריבויא דש"פ דאפי' ש"פ רק מצד המצוה ומ"ש פ"ת שם שזה תליא במחלוקת רמל"מ וח"ל כמי שהפסיד אתרוג מהודר אם נפטר בתשלומי פרוטה וא"כ הרי המשל"מ גופי' הכריע כהח"ל דחייב במהודר א"כ גם הכא לא משגחי' בשיווי דמצוה ובעי' שיווי בעצמותו כו'. הנה מקור דין זה נובע מהגמ' ב"ק ד' ע"ח ע"ב בגונב עולת שור דגנב מני פטר נפשי' בתשלומי שה כו' ע"ש ועיי' ביכורי יעקב סי' תרל"ו סק"ג בשם שמ"ק בשם רא"ב"ד דאי איתי' בעיני' צריך להחזיר השור ואיכא מ"ד דהגמ' מיירי רק בכפל ולא בקרן ע"ש. ואיך שיהיה לא דמי לשם דאמרי' שהפסידו מהודר שאינו לו הרבה אם היה מוכרו לאחרים אבל הכא לא משגחי' שלא יהיה דבר שמקדש בו פחות משוה פרוטה אלא אפי' פחות מש"פ אם הוא ש"פ לדידה מקודשת כדאי' בגמ' ד' י"ב א' ובאהע"ז סי' ל"א ס"ג וכמ"ש רדב"ז כמי שזורק לאשה קידושין חצי פרוטה ונתייקר קודם שהגיע לידה מקודשת ודאי סוגיא במשל"מ שם ופ"ת שם. א"כ ה"נ הרי יש כאן שיווי פרוטה מצד מצוה לדידה ולגבינה דידי' לא משגחי' כלל ועיי' משל"מ ה"א פ"ד נסתפק באם האשה חולה שיכ"ס ומקדשה באיסה"נ דשרי לדידה אי נימא הא לאו מידי יהיב לה או נימא הא איהי קיבלה ש"פ כו' ע"ש. עוד אמרתי בדברי רש"י ד"ב ע"א דנקט גבי כסף ולומר לה הא מ"ל וכן בשטר כותב לה עה"נ הרי את מ"ל וגבי ביאה נקט בא עלי' ואמר לה התקדשי לי בביאה זו כו' היינו משום דרב מנגיד למאן דמקדש בביאה כדאי' בגמ' ד' י"ב ע"ב דפריצותא הוא מש"ה כתב לשון דיעבד. ומה שהקשה תורע"ק אות כ' למה צריך בקידושי ביאה הי' לי כו' ע"ש. יש לייסב לפ"מ דאמרי' בגמ' דף יו"ד ע"א אי פשטה ידה באמצע ביאה וקבלה קידושין מאחר אי אמרי' תחילת ביאה קונה א"נ גמר משני ולאי ס"ב קונה ז"נ משני ופשיט לי' כל הבועל דעתו על גמר ביאה ע"ש בתוד"ה כל הבועל. מש"ה צריך שיאמר התקדשי לי בביאה זו פי' בגמר ביאה תהיי לי אבל לא בהערה שיכולה אח"כ לקבל קידושין מאחר קודם ג"ב והיינו דלא אמר לכון הרי את מ"ל דלשון זה משמעותי' שמקדשה מיד בכסף או שטר זה. דלשון הרי מורה ע"ז כמו לשון הנה או הנני כמ"ש רש"י בחומש פ' וירא ופי' ויסב ע"ש אבל התקדשי משמעותי' תתקדש לי פי' אח"כ. וכל"ז מוכרח לומר הכי אפי' אי ת"ב קונה שהרי בשעת ביאה אי אפשר שיהיו עדים רק בשעת ייחוד והן הן ע"ב. מש"ה אמר לשון התקדשי ובזה נמי מיתרצא קושיא הנ"ל דכיון שאומר לה בשעת ייחוד ועדיין לא בא עלי' צריך לומר לי: מ"ו תוי"ט ד"ה אמירתו לגבוה. הקשה למה לי' למיתני רשות הגבוה בכסף כיון דאפי' אמירה קני לגבוה כו' ע"ש. עיי' רמב"ם ה' מכירה פ"ט ה"ב וז"ל הגיזבר של הקדש שקנה ונתן דמים ולא משך אם הוזלו הפירות חוזר שלא יהא כח הדיוט כו' ע"כ. והקשו עליו המ"מ וכ"מ ומשל"מ מהגמ' דהכא ד' כ"ט ע"א פדאו במנה ולא הספיק למושכו עד שעמד במאתים אין נותן אלא מנה משום דבהדיוט בעי לקיבולי מש"ה לא אמרי' לא יהא כו' א"כ בהוזלו נמי אמאי חוזר גיזבר ותירץ הכ"מ דהקדש מוכר קני גבי כסף אבל לא הקדש לוקח מש"ה לא מהני מש"ה דבהדיוט שהרי אילו לא היה קונה זה בהדיוט לא היה מש"ה כו' ע"כ והמשל"מ הוכיח מהגמ' דגם הקדש לוקח קני בכספא דלא כמ"מ כו' ע"ש. לפ"ז יש לומר לכ"מ אשמעי' מתני' דוקא רשות הגבוה בכסף פי' דבר שהוא ברשות גבוה דהיינו דוקא הקדש מוכר ולא הקדש לוקח והיינו מדאורייי' ולהמשל"מ יש לומר בהיפוך דאשמעי' מתני' שלא נחלק כחילוק של הכ"מ אלא רשות הגבוה בכסף. פי' אפי' דבר שבא עתה לרשות גבוה דהיינו לוקח ואפי' לגרע כח הקדש מועיל כסף בהקדש מוכר כגון פדאו במנה כו' כדלעיל משום שיש כס"כ מש"ס בהדיוט ואפי' הי' בטעות כגון פדאו במאתים ולא הספיק למושכו עד שעמד במנה נותן מאתים וכמ"ש תוס' שם ד"ה מאתן במאתים דאילו מטעם אמירה לגבוה ליתא היכא דהוי בטעות לא הוי כמסירה להדיוט אבל מטעם רשות גבוה בכסף מיחייב אפי' בטעות או מטעם שלא יהא הדיוט חמור מהקדש גבי משיכה חייב מאתים:

פרק א מ״ג אם יש עליו עוררים. כתב הר״ן ז״ל וכתבו בתוס׳ דמהא שמעינן דמי שבא ליפרע מנכסי חבירו שלא בפניו או מן היתומים או מן הלקוחות בשטר שבידו גובה וא״צ לקיימו דלא חיישינן למזוייף אלא כשהלוה טוען ברי שהוא מזוייף כו׳ ואין אלו ראיות כו׳ ולדרבא בפ׳ גט פשוט (דף קס״ד) מוכח דחיישינן למזוייף כו׳ ואע״ג דטענייהו דיתמי אינה לא טענת שמא עכ״ל יעו״ש. ולכאורה אינו מוכרח לפי מאי דפסק הרמ״א בחו״מ (סי׳ ר״נ) דאף במלוה דלא שכיחא לא טענינן ליתמי עכ״ז אי טעין האפטרופס אף בשמא טענתו טענה אף בשמא וכמ״ש הסמ״ע (שם ס״ק ל״ז) ומקורו מכתובות (ק״ט ב׳) וכמ״ש הגר״א (שם ס״ק כ״ט). וא״כ אף דאנן לא חיישינן לזיוף ואין טוענין מ״מ היתומים עצמן יכולים לטעון. ובהכי הוי מתיישב היטב גם דברי הירו׳ שהובא בר״ן להלן ד״ה אלא ערעור דבעל דאמר אף הלקוחות עוררין ונדחק הר״ן דל״ל ערעורן נטעון להו אנן. ולהנ״ל הוי מתיישב היטב דאנן לא טענינן ומ״מ אם הם מערערין אף בשמא טענתם טענה וכנ״ל. אמנם הר״ן אזיל לשיטתו דבכתובות (בפ׳ דייני גזירות) תירץ בשם הרשב״א דהוי לא הוי טעין האפטרופס הוי אבוי טוען בעצמו רק דהמתין על האפטרופס. והובא ברמ״א חו״מ (סי׳ ק״ח סעי׳ ד׳) וכמ״ש הגר״א (שם ס״ק כ״ח). וכן התוס׳ ר״פ גיטין דהביאו נ״כ הירו׳ מפ׳ גט פשוט נ״כ אזלו לשיטתם בכתובות שם דכתבו דלא הוי זכור אביי ממימרא דר׳ יוחנן יעו״ש. אבל על הרא״ש קשיא דבפרקין (סי׳ ה׳) הביא הירו׳ מגט פשוט ובת׳ כתב כדברי הרמ״א (סי׳ ר״נ) הנ״ל. וא״כ לפי דבריו בת׳ ליכא ראי׳ כלל וכנ״ל. ולומר דכוונת הרא״ש באמת היכא דמערערים וכדאמר בירו׳ אף הלקוחות עוררין. א״כ תיקשי למה לענין בני חרי הוצרך להא דמספר כהונה נלמד היפוך לי׳ בשביעות דלא חיישינן לזיופא שלא בפניו. שוב ראיתי ברא״ש בכתובות (פ׳ שני דייני גזירות) שם שכתב בפסקיו כדברי הר״ן והתוס׳ ודלא כמ״ש בת׳ וא״כ ה״ש. ומה דהרא״ש כאן חייש לזיופא. ובפ׳ דייני גזירות שם ל״ח לזיופא מוכרח דשאני התם שהלוקח ומודים ל״ח לקיומיה. ודלא כמ״ש הש״ך (סי׳ ק״ז ס״ק ו׳) דאזיל בשיטת ר״י דלא טענינן ליתמי מזוייף דתיקשי מפ״ק דגיטין הנ״ל. וע״כ דהתם שאני וכמ״ש הקרבן נתנאל בכתובות שם. ואכתי יש לדקדק בדברי הרא״ש כאן דכתב דלא חיישינן לזיוף משום שהיא לא תזייף לקלקל עצמה. וא״כ ליכא ראי׳ מפ׳ גט פשוט דשאר שטר שפיר חיישינן משא״כ בגט דל״ש שתקלקל עצמה. ובקרבן נתנאל (אות מ׳) כתב דאינו מדברי הרא״ש הני כדפי׳ בגט פשוט. ואם נית כן הוי אפשר ליישב בזה דברי הרא״ש דהתוס מהוד דלענין ספר כתובה מאי נפ״מ בין בני חרי ליתומים ולקוחות. וכמו שהביא הק״נ (אות מ״ח) בשם ס׳ נתיבות המשפט. ומה שתירץ הק״נ שם מלבד דלענין יתומים לא הועיל כלל אף גם לענין לקוחות לא הועיל כלום כיון דהכתובה הוי בעת הנישואין א״כ מהלקוחות שאחר הודאת הלוה שעיקר דגובין. א״כ אינו מובן כלל סברת הרא״ש לחלק בין בני חרי למשעבדי או ליתמי. אבל להנ״ל סי׳ אפ״ל דאזיל הכא כשי׳ בת׳ שהובא בשי׳ ר״ן הנ״ל. דרק היכא דאנן לא טענינן מ״מ אם טענו הם בעצמם אף בשמא מהני וא״כ מובן היטב דאף דאנן לא טענינן מ״מ אם טענו הם מהני ומש״ה בספר כתובה מהני שלא נטעון אנן כיון דלא טענינן לענין ניכוחין אף אם בשאר שטרות טענינן עכ״ז הכא לא טענינן אף משום ספר כתובה. משא״כ אם טוענין להדיא כיון דגם לענין נישואין היה מהני טענת הבעל ה״נ מהני טענתם ואשכ״ע:

פרק ב מ״ז האשה עצמה מביאה את גטה. בנוב״י (מה״ת סי׳ קכ״ח) הביא מכאן ראיה דשליח המביא גט אף אם הוא נוגע בדבר מ״מ כשר להביא ולומר בפ״נ ובפ״נ כי מי לנו נוגע יותר מאשה עצמה. ועוד הביא ראיה מעבד שנאמן להביא שטר שחרורו ולומר בפ״נ ובפ״נ. עיי׳ בגמ׳ (ח׳ ב׳) וברש״י שם ד״ה עבד שהביא גטו. אלמא דאף נוגע כשר. ובת׳ מהרי״ט (סי׳ ל״ו) דחה ראיותיו דהא באשה לית לה מיגו דאי בעי לא אמרה כלל שנעשית שליח להולכה וכמ״ש הר״ן. (הובא בתוי״ט כאן). וה״ה בעבד דע״כ מיירי נ״כ בלומר שנעשה שליח להולכה כמו גבי אשה וא״כ לית לי׳ מיגו כנ״ל. ודבריו תמוהין, דלכאורה קשה באשה נ״כ מאי מיגו איכא הא אם תאמר נתגרשתי. א״כ כשיבוא הבעל ויערער תהא צריכה לקיים. ולכן אם תאמר בפ״נ שוב לאו מיגו הוא דשמא אף אם יערער אינה צריכה לקיים. אמנם י״ל לכאורה על הר״ן ג״כ לפמ״ש הר״ן (ריש פ״א) דבשליח קבלה א״צ לומר בפ״נ משום דלא חיישינן לערעור דבעל משא״כ בשליח הולכה דחיישינן דיערער בשקר יעו״ש. א״כ איך שייך מיגו דהא אנן לא חשדינן לה למשקרת אלא דחיישינן לערעור הבעל בשקר. ואי דנימא דהאי מיגו מהני אף לערעור הבעל. ז״א דאף אי אימא נתגרשתי כשיערער הבעל תהא צריכה לקיים וכנ״ל. אלא דלא חיישינן לערעור משא״כ בשליח חיישינן לערעור וא״כ מאי מהני מיגו. אמנם זה לק״ד דיש לומר דאמת מש״ה צריכה לומר ולא מהימנא במיגו משום דלא שייך מיגו כנ״ל. אבל הא דנאמנת באמירתה לך כשיבוא הבעל ויערער ע״ז נאמנת בלא מיגו דע״ז לא שייך מיגו כנ״ל. א״כ מוכח דנוגע נאמן כהנוב״י גם מאשה. אמנם י״ל עוד דהנה הרשב״א והריב״ש חולקים באם ההולכה בלב״פ אם שוב נאמנת בפניו. עיין אבה״ע (ריש סי׳ י״ז). וא״כ להרשב״א דס״ל דנאמנת א״כ שוב ל״ש למיחש לערעור הבעל דאף אם יערער היא תכחישנו בפניו ולא תהא צריכה לקיים כיון שתכחישנו בפניו שעשאה שליח לגרשה במקום פלוני. והא דאשה שאמרה גרושה אני בלב״פ אינה נאמנת ול״א מהוך הומר. וכמו שהקשה רע״א ז״ל בת׳ (סי׳ קע״ב). לק״מ דהא במת בעלי נמי אינה נאמנת מד״ת רק מתקנ״ח ובגרושה לא תקנו דאין צורך כ״כ דיכולה לבוא גיטה. וכה״ג כתב הרשב״א (ריש גטין). ומש״ה אינה נאמנת די״ל דלא מסקא אדעתא סופה או דסוברת שלא יבוא הבעל. ולפי״ז שפיר שייך להאמינה במיגו שהבעל בלחה ואי דניחוש שהבעל יערער תכחישנו בפניו ואי דניחוש שבאמת מזויף וכשיבוא בעל לא תוכל להכחישו אלא דסוברת שלא יבוא ע״ז שוב שייך להאמינה במיגו דגרשתני. ולפ״ה משום ל״ש צריכה למימר. אמנם לפמ״ש בת׳ רע״א ז״ל (סי׳ קע״ג) להרץ קושייתו עיי״ש. א״כ אף דמ״ש בכוונת הר״ן בהאי מיגו נכון הוא. אמנם הא דבאמת נאמנת לומר בפ״נ ל״ל משום האי מיגו דאפשר שמסכמת בדעתה שהודה כשיבוא הבעל. אמנם כשאמרה בפ״נ נראה וודאי דאף אם תודה א״כ כשיבוא הבעל לא תצא משא״כ אי הוי אמרה נתגרשתי דכל התירה הוא מחמת הגט אי יבוא הבעל ויערער כשלא הכחישנו תצא א״כ ליכא מיגו ושוב מוכח דנוגע נאמן. אמנם נראה דדבריו אינם מוכרחים דאפשר דאף במסכמת שאם יבוא הודה שייך אינה מעיזה על מה שאמרה מקודם נתגרשתי אלא דסוברת שלא יבוא וכא דבמת בעלי נאמנת היינו לא מדינא רק מתקנ״ח וכנ״ל ומש״ה בגרושה אף אינה נאמנת דאמרינן דסוברת שלא יבוא דבהא לא תקנו חכמים ומש״ה בפ״ב דכתובות (כ״ב ב׳) דגבי תרי ותרי במת נמי לא תקנו כלום שפיר פריך וא״כ מאשה אין ראי׳ וכנ״ל. אמנם לכאורה כ״ז לשי׳ הרשב״א אבל להריב״ש דאינה נאמנת שוב נסתר לכאורה דברינו הנ״ל דל״ש מיגו באינה אומרת בפ״נ דהא מ״מ חיישינן לערעור הבעל וגם הא דנאמנת באמרה ל״ל משום מיגו דהא בגרשתני גופי׳ לא היתה נאמנת בשיערער. אמנם אף להריב״ש נראה דאפ״ל דהא דבלב״פ מעיזה היינו דסוברת שלא יבוא ומש״ה קיימא סוגיא דפ״ב דכתובות אליבי׳ [עיין נוב״י מה״ת אבה״ע סי׳ נ״ח] אבל אי הוה מסקא אדעתא שיבוא לא היתה אומרת א״כ כיון שע״כ היא סבורה שלא יבוא א״כ כשאמרה שהבעל עשאני שליח ובפ״נ אמרינן דוודאי אמרה אמת ואף כשבא הבעל ויערער דאי היתה אומרת בשקר היתה אומרת נתגרשתי בלא שליחות ובפ״נ. ואי דיריאה שמא יבוא הבעל ויערער ז״א דאי הוי מסקא אדעתא שמא יבוא הבעל בוודאי לא היתה עפ״ה יכלה להעיז ומסתמא סברה שלא יבוא הבעל וא״כ אי היתה שקר היתה אומרת נתגרשתי ומוכח דקושטא קאמרה ואף כשבא הבעל ל״ח (וכה״ג מצינו דהמיגו הוכחה לקושטא קאמרה ונאמנת יותר מטענת המיגו בפ״ק דכתובות (י״ב ב׳) ועיי״ש בראשונים וכה״ג י״ל הכא) וא״ש נמי דברי הר״ן וכן נ״ל נמי אף להרשב״א אי נוגע א״י כא דנאמנת אף כשתודה כשיבוא הבעל היינו משום דמעיקרא ע״כ לא מסקא אדעתא ולא היתה נוגעת. וה״נ להריב״ש. אמנם באמת הדברים דחוקים. ונראה מאבס דנאמנת אף שמודים כשבא הבעל דנוגע נאמן. אמנם אף אם נדחה מ״מ כנ״ל עכ״פ מעבד ודאי מוכח דל״ש מיגו דדלמא מסיק אדעתי׳ שיבוא האדון דבי׳ לא שייך דיהוי הנ״ל כמובן. וקמה ראיית הנוב״י: עוד הביא בת׳ מהרי״ט (שם) מה שהקשה ה״ה על הראב״ד שסובר באשה שגיטה יוצאה מתחת ידה לא בתורת שליחות צריכה להתקיים בחותמיו. (עיין בזה ברע״ב ובתוי״ט). והקשה ה״ה (בפ״ו מהל׳ גירושין) אם איתא דבי׳ צריכה לקיים הגט בחותמיו האיך הוי׳ היא נאמנת לומר בפ״נ ובפ״נ. ותירץ המהרי״ט דכוונת ה״ה משום דהיא נוגעת בדבר אלמא דס״ל דנוגע פסול. ואינו מוכח דכוונת הקו׳ היא דאם איתא דאשה עצמה גרועה משליח היאך נאמנת דלא מצינו שנאמנות אלא היכא דבלא ערעור הבעל ליכא חשש כמו בלבמה דבלא עירעור ליכא חשש ומש״ה בעל א״צ וכן במזויף דבלא״ה א״צ וכל החשש לעירעור הבעל משא״כ אי בלא עירעור חיישי׳ איך נאמנת. וגם בסבוע כיון דגרעה משליח בלא בפ״נ א״כ גם אם אמרה אמאי נאמנת כבלית. ויעו״ש בלח״מ (שם) ודבריו תמוהין דביאור הדברים נראה דבגיטה תחי׳ בלא שליחות ל״ח לעירעור הבעל כמ״ש הר״ן בשליח קבלה אבל אי יערער צריכה לקיימו. אלא דבי״ן דאינו מערער ל״ח לערעור בשליח קבלה וכן בגיטה תחי׳. משא״כ בתורת שליחות חיישינן לערעור ומש״ה צריכה בפ״נ. ולהראב״ד בלא״ה אנן חיישינן לזיוף ואף דבשליח אנן לא חיישינן דמש״ה בהא א״צ לומר בדידה חיישינן טפי. ובהכי א״ש כל מה שנדחק הלח״מ שם. אמנם מהריב״ש (סי׳ שפ״ה) נראה דסובר בשי׳ הראב״ד דדוקא בחו״ל דחיישינן לערעור הבעל יעו״ש דבדבריו נסתלק כל השגות המ״מ יעויין שם:

פרק ג מ״ז להיות מפריש עליהן מחלקן. בגמ׳ קאמר במכירי כהונה ולויה. ולא קאמר במכירי עני. אמנם בירושלמי איתא והא הניחן עני ויש מכיר לעני. היינו דמשמע לי׳ דמיירי במתני׳ בכל המתנות אף אלו דאין בהן טובת הנאה לבעלים דלא שייך מכיר. ומש״ה פריך למאן דמוקים במכירי. ובגמ׳ דילן לא פריך מידי על האוקימתא במכירי. ונראה דהירו׳ לשיטתיה והבבלי לשיטתיה. ובקדים ליישב קו׳ רע״א ז״ל בפיאה (פ״ה מ״ב) דמפרש הרע״ב שם בשם הירו׳ דטעמא דרבנן דיכול העני להגליף אף שלא בא לרשותו משום עשו שאינו זוכה כזוכה כר׳ יוסי בבכורות (פ״ב מ״ה). והקשה הגרע״א בגליון המשניות (שם אות כ״ח) מכאן דה״כ אמאי קאמר הכא בגיטין (ל׳ א׳) על עולא דמוקים למתני׳ כר׳ יוסי כיהודאי לא מוקמינן כה רבנן סברי כותי׳. ונראה ליישב. דהנה אף קי״ל בפיאה (פ״ד מ״ט) גבי מי שלקט את הפיאה ואמר ה״ז לאיש פלוני עני דר״א ורבנן פליגי אי אמרינן הרי מיגו. כדאמר בב״מ (ט׳ ב׳). וטעמא דרבנן דלא זכה משום דהוי מיגו לא אמרינן והוי תופס לבע״ה במקום שחב לאחרים דלא קני. ואף לר״פ בגיטין (י״ב א׳) דהטעם משום לא הלקט לעני כהכו התוס׳ דילפינן מהתם לבע״ח דתופס לבע״ח לא קני. וא״כ הטעם דלא קני היינו משום תופס לבע״ח במקום שחב לאחרים. והנה יש להקור נה: ומה לאחי אין הבעלים יכולים לזכות בעצמם לכהן ולוי. דהא גוף הממון אינו שלהם רק של השבט ממון כהנים ולויים. וא״כ אמאי לא יוכל לזכות. וה״ל משום חב לאחרינא דהכא לא שייך מיגו. דא״כ במזכה ע״י אחר ליבעי דלוהו אחר יהא כהן או לוי דשייך מיגו. וזה לא שמענו. וע״כ דהכא ל״ש חב לאחרינא כיון דהכהנים אינם יכולים ליטול שלא מדעת הבעלים דטובת הנאה שלהם. ולהכי הבעלים יכולין לזכות ע״י אחר. וכמ״ש הנוב״י (מה״ק אהע״ז סי׳ ס״ד) לענין קדושין. וא״כ אמאי לא יוכלו הבעלים לזכות בעצמם לכהן בירש. וז״ל דכיון דהטוה״נ שלהם הוי כדידי׳ וא״י לזכות בשלו לאחר. דומה למ״ש הריטב״א (סוף פ״ב דקדושין) דבשביל הטוה״נ חשוב כאלו כולו שלו. ואף למאן דפליג שם וכן למ״ד אינו ממון מ״מ לענין זה מודה. ובמתנות שאין בהם טוה״נ לבעלים הוי תופס לבע״ח במקום שחב לאחרים וכנ״ל. ובזה נכון ליישב. דהנה בב״מ (ה׳ א׳) אמר דהיכי דזכי לנפשי׳ זכי לחברי׳. ויעוי׳ בש״ך (סי׳ ק״ה) דכה״ג מהני בתופס לבע״ח. ואף להאחרונים דפליגי מבואר בנתיבות (שם סק״ג) דהיכי דלה״ה לזכות לדידי׳ אם לא יזכה לחבירו שפיר זכי. ולפי״ז נראה דהכא במלוס לעני להיות מפריש עליו מחלקו שפיר מצי בעל המתנות לזכות בעצמו להעני והדר זכי לנפשי׳. דכל הטעם דל״מ לזכות להעני היינו משום תופס לבע״ח וכנ״ל. והכא דיזכה לדידי׳ ע״י זכיי׳ להעני שפיר מצי זכי להעני דמיגו דזכי לדידי׳ זכי להעני וכנ״ל בב״מ (ה׳ א׳). ואף דל״ד כ״כ דהתם בב״מ הוי בבת אחת ושייך שפיר מיגו דזכי לדידי׳ זכי לחברי׳ בעת הזאת בב״א. משא״כ הכא מקודם ע״כ צריך לזכות להעני ואח״כ מזכיי׳ להעני שוב זכי לנפשי׳ וא״כ בשעת הזכיי׳ לא זכי לנפשי׳ ולא שייך מיגו משום הזכיי׳ דנפשי׳ שלאח״כ. עכ״ז נראה דאין לחלק דאפילו כה״ג מקרי בב״א. ויעוי׳ כה״ג בש״ך חו״מ (סי׳ קל״ח סק״ז) דדעתו דקנין חצר דוקא בזה״ז דמתחלה צריך לקנות החצר והחצר יקנה לו המטלטלין. אבל בחצר ומטלטלין בב״א ליכא קנין חצר. ויעוי׳ בנוב״י (מה״ת חו״מ סי׳ כ״ט) ובקצוה״ח (סי׳ קצ״ח) דתמהו עליו וס״ל דקנה אף בב״א. והקצה״ח הביא דמיון לזה מגט דאמרינן גיטה וידה באין כאחד דבגט נעשה ידה וגיטה מהני הגט. וא״כ ה״נ הזכיי׳ לחברי׳ ולדידי׳ חשיב בב״א. ויעויין בתה״כ בכבית כטור (סי׳ קי״ד) דהלכה זוכית לבעל והדר זוכית לנפשה. וא״כ ק׳ לכאורה הא כיון דזוכית לבעל נעשית שלוחו של בעל לזכות בזב אינה יכולה אח״כ לזכות לה ולהתגרש דלא תורה שליחות אגל הבעל כמבואר בסוף פ״ב דגיטין וע״כ דהוי בב״א. וכיון דהוי בב״א שפיר מצינו לומר דשייך מיגו דזכי לנפשי׳ וכמו בב״מ (שם). וה״ש טעמא של רבנן בפיאה (פ״ה מ״ב) בשבולת של לקט דכיון דהבעה״ב נוטלה לנפשי׳ שפיר מצי זכי לעני דל״ש תופס לבע״ה משום מיגו וכנ״ל. ומיושב קו׳ רע״א ז״ל הנ״ל. והא דפירשו הרמב״ם והרע״ב משום עשו שאינו זוכה כזוכה היינו משום דלהלכה פסקינן כר׳ יוסי כמו בבכורות ולק״מ. ומיושב נמי כאן הא דלא קאמר בגמ׳ מכיר בעני ובירו׳ פריך ויש מכיר לעני. דבירו׳ לשיטתו. והיינו דאזיל לטעמי׳ דמפרש בפיאה (פ״ד מ״ט) הנ״ל טעמא דרבנן משום שאינו ראוי ליטול. והיינו שאינו בתורת לוהו דבר כמבואר וא״כ אינו יכול לזכות להעני כלל אף היכי דזכי לנפשי׳ כיון דאין הטעם משום תופס לבע״ה. ולהכי הוכרח לפרש טעמא דרבנן בפיאה (פ״ה מ״ב) הנ״ל משום עשו שאינו זוכה כזוכה וכנ״ל. וא״כ גם כאן ע״כ צריך לאוקמי גם בעני במכיר ומש״ה פריך ויש מכיר לעני. משא״כ לגמ׳ דידן דהיכי דזכי לנפשי׳ זכי להעני משום מיגו א״כ הכא מצו הבעלים לזכות בעצמם להעני וכנ״ל וא״כ לא צריך בעני לאוקימתא דמכיר וא״ש באמת בכל המתנות דמתנות שיש בהן טוה״נ הוי ככהן ולוי ולא שייך לפירכא ויש מכיר לעני דגם בעני שפיר יש מכיר כיון דהטוה״נ לבעלים ובמתנות שאין בהם טוה״נ לבעלים בעל המתנות בעצמו מצי למזכי להעני והדר לנפשי׳ וכנ״ל ואין צריך בעני לאוקימתא דמכיר ובפרט דל״ש מכיר בזה וכמ״ש בירו׳ ולהכי מיסתם לה סתומי בעני ולא קאמר דמיירי במכיר משום דאין כל המתנות שוין וכנ״ל ואשכ״ט והדברים נכונים מאוד בס״ד. והרמב״ם וכן הרע״ב כאן דכתבו גם בעני דהוי במכיר היינו ע״כ במתנות דיש בהן טוה״נ לבעלים וכגון מעשר עני המתחלק בתוך הבית ובהו לא מצי למזכי הבעה״ב בעצמו בשביל העני כיון דטוה״נ שלו וכנ״ל. ובמקום אחר הארכתי בכל הנ״ל.

חדושים מהג"ם צבי הירש קאלישער ז"ל אב"ד דק"ק טאהרן

מסכת נזיר

פרק א מ"א אהא נוה נזיר כו'. עי' תוי"ט בשם התוס' דהא דלא קייל אהא נוה עם אהא משום דחלוקין בטעמן. וק"ל דלמה קייל אהא נוה עם נזיר נזיק שזה כנוי וזה יד. ויותר היה ראוי לכלול הידות יחד. וא"ל דנזיר קאי אאהא נוה דא"כ הו"ל ה"ז נזיר ולא נזיר לחוד כדמתני בשאר כנוי ה"ז נזיר. ועוד דודאי נזיר קאי ושייך אנזיק כמו בנדרים תנן קונם קונח כן הכא נזיר נזיק. וי"ל דהא דליכא למיטעי לומר שוין בטעמן יותר טוב לכלול מתה שיכלול עם דבר דאיכא למיטעי. ומיהו לא הבנתי למה באמת לא יהא אהא נוה נדר גמור ולא יד כיון שאין אנו מוסיפין על דבריו רק שאנו מפרשין לשון נוה הוא נזיר כשמופש בשערו, וכמ"ש התוי"ט עצמו בשם תוס' דהריני מסלסל לא ואי יד מעכב הנ"ל: **מ"ב** הרי זה נזיר שמשון. פי' תוי"ט שתמה על הר"ת. ולענ"ד נראה מתחלה בקושיא הב' וז"ל מאי אולמא דפרושים של הר"ת מפירושא דבן לב דכמו שהוא תופס סברת המקבל וכו' עי"ש. ונראה בכוונתו דאם נתפוס מל"ד א"כ קשה הא דשמעון הצדיק מנלן. וע"כ דיש שום דרשה אחרינא ומזה אין שום ראיה בגמ' ככל סוגית הש"ס לומר ורבנן בא תנ"ל. אבל לתירוץ הר"ת נקטינן סברת המקבל דמנוח הוא דקא"ל והו לא מידי:

פרק ב מ"א בש"א נזיר. פי' הרע"ב דס"ל אין אדם מוציא דבריו לבטלה. וקשה לי דבפירושין פליגי ר"מ ורבנן בזה וס"ל לר"מ א"א מוציא דבריו לבטלה. וא"כ הו"ל ר"מ כב"ש. ונראה דר"מ ס"ל דהכי פלוגתייהו דכ"ע ס"ל א"א מוציא ד"ל. רק דיש שני גוונים במשמעות לשונו או שהיה תחלת דעתו לנזירות גמור וחזר בו. או שסבור יש נזירות בכה"ג. ב"ש סברי דאין חזרה ושאלה. ובאופן ב' ס"ל לב"ש הקדש טעות הקדש. וב"ה ס"ל דיש שאלה, והקדש טעות אינו הקדש לפיכך אינו נזיר. ועל רבנן נמי ל"ק לפי זה כיון דב"ש ס"ל א"א מד"ל. ומב"ה לא מוכח דפליגי בזה א"כ למה פליגי אב"ש. די"ל דב"ה אזלי לשיטתן דס"ל א"א מד"ל. דכ"ע ודאי דלבטלה לגמרי לא אמר. וסברי רבנן כיון דפיו לא שפיר אמר אנו תולין אותו בטעה וחשב יש נדר והקדש בכה"ג. וב"ש ס"ל מה"ט אי טעה הקדש טעות הוי הקדש. ואי לא טעה ודאי מחשבתו על כל התוציא כך פיו הכביאו ודו"ק: **שם** וב"ה אומרים אינו נזיר. עי' תוי"ט שמביא קושית התוס' והירושלמי אינו עולה לדעת הרמב"ם המובא בתוי"ט בסמוך דלב"ה אסור בגלוגלות עי"ש. וי"ל דהירושלמי עולה אף לרמב"ם דהגמ' לא קאמר הואיל ולא נדר כדרך רק כדי לתרץ. גם לר' שמעון דס"ל דאינו אסור עד שיזיר מכל כדלקמן מ"ד וכפ' דלעיל מ"ב. ולדידיה הוי דבריו לבטלה לגמרי וצ"ל כמו שכתבתי לעיל בסמוך דטעה וסבר דתהני בכה"ג ולא הוי הקדש. והיינו דקאמר הגמ' דכיון דלא נדר כדרך הנודרים ע"כ טעה וכנ"ל. אבל לדידן באמת לא בעינן להכי ודו"ק. ובעיקר דינו של הרמב"ם קשה לי דת"ש מנזיר שמשון דר"ש ס"ל דמותר משום דלא הוי דבר הנדר. ורבנן לא פליגי עליה. רק משום דס"ל דהוי דבר הנדר דתנות אמרה כדמשמע בגמ' לעיל ואי הכא אסור לעיל נמי יהא אסור. וי"ל דהא בנדר בעינן דבר המתפיס ובשאומר אהא כשמשון סובר ר"ש דשמשון לא הו"ל דין נזיר כלל רק שעשה מה שהמלאך צוה עליו. ורבנן סברי דתהני תפיסה כנדר דהמלאך צוה לאמו שיפריש את בנו נזיר אלהים וכן עשה וכמש"ל בפ"ק והוי דבר הנידר. ולכאורה יש ראיה לרמב"ם ממ"ג גבי אשה בכורה דמהני לשוית קרבן. אלמא דבלשון הריני נזיר מהני נעשין נדר וה"נ אמר הריני נזיר מגלוגלת נמי הוי נדר. ויש לחלק דהתם ידים מוכיחות דנתכוונה לנדר. משא"כ הכא אמרי' לנזור התכוין ולא מהני כלל. ולפ"ז אפשר לדינא אם אומר שכוונתו היה לנדר יודו התוס' לרמב"ם דמהני ומיקרי פיו ולבו שוין: **מ"ג** ואמר הריני נזיר ממנו. כתב התוי"ט דלא קתני לה אלא משום סיפא. ואפשר לי לומר דאשמועי' אפי' אמר בדעתי היה שיהא כקרבן ולא שאהיה נזיר להו כל המינים לעקור דבריו הראשונים בתחלה א שאינה מוכחת מעניקה כמ"ש בסמוך לקמן: **מ"ד** הריני נזיר ע"מ כו'. וק"ק הא הוי כמו הקדש טעות דהוא אמר בפירוש שאינו רוצה להיות נזיר אם לא יהא מותר לשתות יין. וי"ל דכיון שאמר ע"מ שאהא שותה מסתמא ידע שהנזיר אסור ביין ואפ"ה נדר רק שסבור להתנות בד"ת ולא מהני. ובאמת הי מתרץ דבריו לומר סבור הייתי שחכמים יתירו לי כדלקמן הוא מותר: **שם** אבל א"י שהנזיר אסור ביין. וקשה דת"ש מנדרי שגגות ואף דהתם הוי שוגג בעיקר הנדר שסבור שאשתו גנבה. מ"מ ה"נ כיון דהוי שוגג במקצת נדר הו"ל נדר שהותר מקצתו והותר כולו. וי"ל דנדרי שגגות לא שרי רק כשהשוגג מוכח מדבריו בשעת הנדר דהא לא אל הנדר כלל מעיקרו. אבל הכא שאמר הרי הריני נזיר והיו פיו ולבו שוין להיות אל עליו כל דיני נזיר חוץ מיין. וממילא רכיב עליה איסורא דיין. ולא מהני אמתלא זו יותר משאר פתח חרטה שהיה טעות אצלו בשעת הנדר. משא"כ התם דבריו בהוציא מפיו אינן כלל:

פרק ג מ"ז בש"א כו'. אין נתקיימה. קשה דאיתא ב"ב דף ל"א דאמר רבא והא עדות מוכחשת היא. ופריך מל"ה ומשני דבעדות אחרת נאמן. אבל בחדא עדות דאיתכחש א"כ. די"ל דהכא כיון דב' הכתות אתנו שתים. ובודאי אחת מהן כשרה משא"כ התם. וק"ק לב"ש דס"ל ספק נזירות להחמיר. וכי פליג אב"ש מה דלא פליגי עליו ב"ה. דא"א ספק להחמיר. א"כ נימא אוקי תרי לבהדי תרי והו"ל ספק דאורייתא. ואפי' נאמר דהו"ל חזקת היתר מ"מ קשה. א"א תרי ותרי ספיקא דאורייתא. ואפשר דב"ש ס"ל אין כאן נזירות ודאי אלא ספק:

פרק ה מ"ד אם עד שלא נחרבה. וקשה למה לא פליג ר"א הכא דס"ל בפ"ט דנדרים דפותחין בנולד ופ"ש. ועוד אמאי קאמר דנחום טעה הא פסיק כמו ר"א. ועוד וכי יפלוג ר"א אחכמים קדמונים ממנו. לכן נראה דר"א מודה הכא דלעיל נולד שינוי בעיקר הנדר. שאילו היה יודע שיעשה זה סופר לא היה רצונו לנדור כלל. אבל הכא אילו היה יודע שיחרב בהמ"ק מ"מ לא היה נתבטל עיקר רצונו שלא לזור. רק היה נשתנה דעתו נגד רצונו שלא לנזור עבור העדר בהמ"ק וקרבן: **מ"ה** שלא נתקיימו דבריו. ' תוי"ט שמביא פי' הרמב"ם בזה, וכתב שמיהו מפי' הש"ס מפני שלא כ"ת לדינא. ולפע"ד אפשר לומר דהרמב"ם נקיט כר' יהודה דקאמר אימא שנתקיימו ולא קאמר תני כמו דאית' בכמה דוכתי. א"ו נתכוין לדברי הרמב"ם דהייתי שכוונת המשנה הוא שנתקיימו מפני פי' הרמב"ם. ולהבין עיקר פירושו של הרמב"ם נ"ל דה"פ ב"ש סבר דבשעה שיאמר הריני נזיר שזה פלוני מסתמא כפי דעתו אז היה ברור לו שזה פלוני וגמר בדעתו שיהיה נזיר. וב"ה סברי מלשונו זה לא מוכרח שכן היה דעתו. אדרבה נימא שהיה מחשבתו שאין זה פלוני ואמר לו בדרך מרמה אם זה פלוני אהיה נזיר. וכיון שלא מוכח מלשונו לא אל הנזירות. ע"כ אמרו ב"ה שאין כאן נזירות רק מי שלא נתקיימו דבריו. דהיינו במה שמפרשין דבריו להפך שאמר דרך התרמה שלא יהיה פלוני. וכשהוא פלוני לא נתקיים דבריו: **מ"ז** הרתיע לאחוריו. פי' הרע"ב דטעמא משום לא מחית אספיקא. וק"ל למה לא פליגי בזה ר' יוסי ור"ש דפליגי בהך דמחית בנדרים ובקדושין. אבל ר"ש ות"ק לא מצינו בהך פלוגתא. ועוד לא הבנתי מי הכריח לפי' זה למה לא אמרי' דת"ק ס"ל ספק נזירות להקל ור"ש ס"ל להחמיר. ואם נאמר דרק בהא תליא פלוגתייהו אי אמרי' מחית מחמירין. ומ"א לא מחית מקילין. א"כ קשה מ"ש נדר מנזיר. אלמה תנן סתם נדרים להחמיר סתם נזירות להקל. אי הוה טעמא דהקלא בנזיר משום לא מחית אספיקא. א"כ בנדר נמי נימא הכי דאדעתא שיהא ספק לא נדר. א"ו הא דתנן סתם נדרים להחמיר איירי במקום דלא שייך לא מחית. כגון שמסופק היאך היה בירור לשונו ודעתו. וא"כ מני ת"ק לסבור מחית. וצ"ל דס"ל כרמב"ם דספק דאורייתא להקל מה"ת. ולפיכך בנזיר עבור הקרבן הקילו והעמידו על דין תורה דספק להקל. ולפי זה הכא דאיתחזק איסורא דאחד מהם ודאי נזיר. ובזה ודאי אמרי' דספק דאורייתא לחומרא מה"ת ע"כ צריך לומר דלא מחית אספיקא:

פרק ו מ"א עד שיאכל כזית מן הענבים. עי' תוי"ט בשם רש"י דהא דנקיט ענבים לאפוקי ר"א דאמר אפי' עלין ולולבין. ולא הבנתי מה צורך לזה דלתנא עלין לא משמע שפיר מעד שיאכל מן הענבים. והנל"ל דלאפוקי ראב"ע הוא דאמר בב' חרצנים וזג חייב. וא"כ כשאוכל ענב שלם א' ממילא יש כאן שני חרצנים וזג קמ"ל דאינו חייב אפי' בענבים פחות מכזית. ומדויק בזה לשון הרע"ב מתנה ב' ואין הלכה כראב"ע אלא האוכל כו' כזית. משום דהרע"ב קאי על מ"א וב': **מ"ג** מפני שמשרת את השער. עי' תוי"ט שמביא ב' תמיהות על הרמב"ם. א) דלמה פסק כר' ישמעאל. ב) למה פסק שמשרת ולא המשרת שהיא איבעיא דלא איפשטא. ולענ"ד דהדא מיתרצא בחבירתה. דלכאורה מאי קמיבעי ליה להש"ס הא כמתא קתני להדיא מפני שמשרת. ונראה דמסתבר יותר דלא כגי' הספר שלפנינו שמשרת דהא הת"ק נמי ס"ל דמה שהוא פסיק רישא אסור. וא"כ למה פליג עליה באדמה. וכי פליגי במציאות אי משיר או לא. א"ו באדמה שמשיר מודה ת"ק. ולא פליגי רק אי גזרינן באדמה שאינו משיר בבירור. ועתה הכי קמיבעיא אי שמשרת תנן, ופליג ת"ק על אדמה שמשרת שאינה בבירור. או דילמא המשרת תנן. ולא פליג ת"ק רק על גזירת המשרת אבל במשרת מודה. והשתא נקט הרמב"ם האיבעיא לחומרא דהמשרת תנן ופסיק כת"ק ודו"ק. (ומ"ש התוי"ט דמשום דקמיבעיא אליבא דר' ישמעאל פסיק כוותיה לא הבנתי. דהרבה פעמים מצינו דמיבעיא בגמ' אליבא דיחיד שלא כהלכתא): **מ"ה** לא יותר מכללו. עי' תוי"ט מקיים הרמב"ם אבל בטומאה לא אמר לא יטמא בלבד אבל אמר לאביו עי"ש. דאילו אמר לא יטמא בלבד הוי ילפינן טומאה חמורה לבנין סתירה מהיוצא מן הגפן. וא"כ לא קשה כ"כ על הרמב"ם דמצוה מדברי הגמ': **שם** תגלחת של מצוה. עי' תוי"ט שמביא דברי הרמב"ם בזה. ומה שהשיג הראב"ד מיבמות ד"ה שישנו בשאלה. הנה המ"ל נסתפק בהא דאמרי' לעיל האב מדיר את בנו בנזיר אם לא מיחה הבן עד שנתגלח אם יוכל הא"כ לשאול על נזרו. כיון שמכח אביו חל עליו הנזירות עי"ש. ולכאורה יש להוכיח מגמ' הנ"ל שיוכל לשאול. דאל"כ מאי מבני הבן ישנו בשאלה הא משכחת לה נזיר שהדירו אביו שאינו בשאלה ועדיין נלמוד שדוחה ל"ת ועשה. מיהו יש לדחות דכיון שהנזיר קל בעצמותו שישנו בשאלה לא איכפת לן מה שהוא אינו בשאלה. תדע דאל"ה ליגמר מנזיר שהדיר אל דע"כ שאינו בשאלה. אך קשה לפ"ז מה שנתקשה לנו במשנה לקמן בריש הפרק למה לא אמרו חכמים לר"ה דנזיר קל שישנו בשאלה ואף שיש נזיר שאינו בשאלה. ועוד שאין שם אלא התם אלא הם. ואי הכהן אינו חכם וא"כ אינו כעת בשאלה. מ"מ הא נזירות בעצמותו ישנו בשאלה. ואם נאמר שבאמת כן הכוונה שאין קדושתו קדושת עולם אף בנזיר עולם משום שישנו בשאלה. א"כ לא קשה קושית התוס' והתוי"ט שם ע"ש. ולענין דברי הרמב"ם התמוהין נלפ"ד דלכאורה באמת יש להבין למה לא משני הגמ' כרמב"ם דסברתו נכונה כיון דאין עולין לו אינו מקיים העשה בזה. ונ"ל דהסוגיא איירי שגלחו שימי טומאתו ודאי אין עולין. אבל ימי ספרו דקי"ל דלא בעי הערב שמש משום דכבר טיהר עצמו בסוף ז' הראשונים כמ"ש רש"י אמתניתין (וכ"כ התוס' יומא) רק שטהרתו תלויה בתגלחתו. וא"כ נימא שהעשה ול"ת דנזיר ידחו העשה דגילוח מצורע וכשידחה תגלחת דמצורע ממילא יהא עולין לו ימי ספרו כמו ימי ספרו דזב דתנן לקמן דעולין. וה"נ כיון דכבר טיהר עצמו בימי חלוטו. וגילוח דספרו נדחה א"כ יהיו עולין. ולהכי משני כיון דישנו בשאלה א"כ לא אלים העשה ול"ת שידחה העשה דגילוח לגמרי. ולפ"ז י"ל דאדרבה הרמב"ם הוכיח מהש"ס סברתו דאל"כ מאי קאמר הש"ס ליגמר דעשה דוחה ל"ת ועשה. וזה תמוה איך נאמר בכל דוכתא יהיה עשה עדיף מעשה ול"ת. הרי נאמר דל ל"ת ונשאר עשה ועשה. ולפיכך סבר הרמב"ם דה"פ דגילוח במ"א כשיהיה כמו במקום הזה כאשר נעקר העשה, הרי ל"ת ועשה מודחים ממילא וא"ע כלל. וכאשר נעקר העשה ול"ת עדיין נשאר העשה במקומו רק שנדחתה. לא אמרי' דעשה לחודיה עדיפא. ומשני דלמצורע במ"א שקולים הם והכא שאני דישנו בשאלה:

פרק ז מ"א קדושת עולם. עי' תוי"ט שמביא בשם התוס' ותמהתם נ"ל דכיון דבעצמותו קל הוא לא איכפת לן במה שהחמיר על עצמו להיות נזיר. וכמו שמוכרח לומר כן מגמ' דישנו בשאלה. וכמ"ש בדבור הקודם: **מ"ג** ימי ספרו וימי גמרו. עי' תוי"ט שהקשה בשם התוס' ליתקוע ימי ספרו. וממילא הוי ימי גמרו ולא סתר. ונלפ"ד דה"א הא דנקט ימי ספרו משום דל"ת היכי שהוא ספק מצורע דהדין הוא שלאחר י"ג סופר ל' יום וא"כ מגלח אימי ספרו כדתנן' דלקמן. וא"כ ה"א די"ג באמת סתר ספר (הסתם נזירות שהוא ל' יום). וכשסיפר אח"כ ל' וגם ז' ימ"ס זה לא סותר קמ"ל: **מ"ד** אר"ת. כתב הרע"ב דברי ר"מ ליתא. נ"ל לפרש דבריו שהוא מפרש בזה דברי ר"ע. שר"ע קאי אר"ת של קושי'. והשיב ר"ע קושיתך ליתא שהרי אנכי דרתי בנזיר גופא ק"ו ואמר לי ר"א אין כאן ק"ו:

פרק ט מ"א כופה את עבדו וא"כ את אשתו. ונפקא מינה דאפי' שמע ולא מיחה בו ביום ישל בטלו אח"כ: **שם** ואינו מפר נדרי עבדו. לכאורה זה מוכח

דמסיפא דספר לעבדו ויצא לחירות משלים נזירתו . וכ"מ כשיתן רבו רשות לנדרו בעודו אצלו . מיהו ז"א . דמסיפא ה"א דה"ע משום דלגבי רבו לעולם הוי ביה לגביו שודאי מיפר לו משום שימנע מלאכתו והוי הדין כמו באשה בנ"ב דבעודה תחתיו מיפר קמ"ל : שם הפר לעבדו כו' . אף שפי' הרמב"ם תמוה בזה שכ"ז אפרש דעתו קצת . דקשיא ליה מאי קאמר הפר לעבדו כיון שכבר מבואר דלא שייך הפרה בעבד הל"ל מיחה בעבדו או כפה לעבדו (ולפי' הרע"ב ל"ל בזה דאיידי דנקט באשה הפר נקט נמי בעבד) . ועוד הוקשה ליה מה שכתבתי בדבור הקודם בסמוך . ע"כ פי' הרמב"ם כיון דאמר הפר . ולשון זה לא שייך כלל בהיותו עבד . ע"כ גילה דעתו בזה שיצא לחירות ויקיים נדרו : מ"ד בודקין את הזב . כתב התוי"ט פירש"י מבשרו מכח איברו ומתוקף יצרו . ותימא דאדרבה הכי יצרו מצילו עי"ש . וי"ל דה"פ דודאי מחולשת כלי הזרע יבוא הזב , אך החולשה בא מתוקף יצרו שהיה לו מכבר עי"ז הולך כחש כלי יצר וק"ל :

סליקא מסכת נזיר

מסכת סוטה

פרק ג מ"ג ומנחתה מתפזרת וכו' . עי' תוי"ט בפרקין מ"ו שמביא תמיהת התוס' מהא דתנן היתה לה בהמה מופרשת תרעה בעדר ותנן כו' אם משנגנבה כזר ט' . ועוד הביאו מאשם תלוי . ואני בעניי לא הבנתי כל דבריהם בזה דלפי קוצר הבנתי הרי כל דאייתם לסתור . דגבי בהמה מופרשת תנן בהדיא אם עלי הם תרעה כו' ואם שלה הן קדושים . הרי לפניך דאף שאילו יודעת שיפר לה לא היתה מקדיש . אפ"ה כיון שבשעה שהקדישה היה ראוי שיחול ההקדש והרי אין הבעל עוקר מעיקרא לא הוי הקדש טעות . רק כשהבהמה שלו אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו . והכא דהאיש היה מקדיש מהני . והרהיט הב' ג"כ לא אבין דאדרבה נידון דידן דומה ממש לעד שלא נגנבה דאף שאילו היה יודע שיגנב לא היה מקדיש ונזר . אפ"ה כיון שהמניעה נולד אח"כ ובשעה שהקדיש היה ראוי לחול תהני . וה"נ כיון דהמים בודקין אף שהעדות בעולם כדקס"ד א"כ היה ראוי אז לחול . ואין להקשות דא"כ מאי צריך הגמ' לתרץ גבי אשם תלוי דגמר ומקני ת"ל דהטעות נולד אח"כ . ובשעה שהיה מסופק היה ראוי לחול ז"א . דהתם איגלי אח"כ דמעיקרא לא היה מחויב כלל דלא חטא מעולם . אבל הכא נהי דעתה אין צורך לבדק . מ"מ מקודם שבאו עדים היה מן הראוי לבא לידי בירור . ונראה דעיקר סמיכת ראייתם הוא מאה"ת . דלמה צריך לתרץ גמר ומקני כו' וסברתי הנ"ל לא ס"ל . והוכיחו להם מזה דנידון כזה דומה למשנגנבה . דעד שלא נגנבה חל ההקדש על הבהמות לעולם . אבל משנגנבה דשניהם אין יכולין להקדישו . לא הוי רק חסרון ידיעה שלא ידע שנגנבה . וה"נ דהוי רק חסרון ידיעה לא חל ההקדש כלל . ועדיין צריך לי הלעיר עיון : מ"ח האיש מדיר בנו . עי' תוי"ט שתמה על הרע"ב שכתב אף כשיגדל חל הנזירות דסתר עלמו עי"ש . ולא הבנתי דאדרבה ממתני' דהתם משמע איפכא דקתני התם מיחה . ואי כתוי"ט דלא חל אח"כ כלל . א"כ אימת מיחה אי בעודו קטן . כיון דהוא ברשות האב לכל דבר אין סברא שימחה . א"ו אחר שנתגדל ודוקא מיחה הא לא מיחה חל הנזירות שנדר אביו מקודם . וא"כ מתורץ נמי דלא סתר עלמו . דהכא איירי בלא מיחה והתם במיחה :

פרק ד מ"א שנא' וכו' תחת אישה . עי' תוי"ט שמביא השגת הראב"ד על הרמב"ם דאמר מונקה מאיש א"כ ל"ל קרא תחת אישה . ולענ"ד דאי משום ונקה א"כ הרי הוא הגורם שאין המים בודקין וצריך ליתן לה כתובתה כמו בבא עליה בדרך . ולהכי צריך קרא שבלא עונו נמי איה שותה ולא נוטלת כתובה . וכן יש לתרץ בזה דברי רש"י המובאים בתוי"ט לעיל במשנה ז' . ואף למ"ד דאין לכתובה עיקר מה"ת מ"מ נ"מ דאי כתב לה כתובה ועי' בסמוך : **שם** גרושה וחלוצה לכהן הדיוט . הא דלא נקיט שארי איסורי איבות כגון שניות לעריות (לעריות החמורות ודאי שפיר דלא נקיט דאין קדושין תופסין) . ולקמן קתני ושאר כל הנשים או שותות או נוטלות משמע דאין לנו רק מה שנשנה במשנתינו . ולא שייר . נראה דלא נקיט רק מה דאשמעי' דאין לה כתובה . אבל הני שניות לעריות בלא"ה אין להם כתובה . ואילונית דנקיט היינו משום פלוגתא דר"א ורבנן . וכמ"ש בדבור הקודם דגם ריטא עיקר החידוש משום כתובה . ובזה מתורץ קושית התוס' לקמן מ"ג דלמה נקיט ושאר כל הנשים הא כבר שמעי' ליה . ולפי הנ"ל א"ש דדוקא השנויין לעיל הוי הדין ולא שותות ותפסידות כתובתן . לאפוקי הנך נשים אף שנעשו בהן איסור והוא מותר דיעבד לקיימן כגון גט ואין בו זמן וכדומה בזה או שותות או לא נוטלות כתובה . ולאפוקי נמי הני שניות לעריות וכדומה שאינן שותות עבור הכתובה דבלא"ה אין להן כתובה :

פרק ט מ"ג מוליכין הראש אצל הגוף . עיי פי' הרע"ב . וק"ק לי דלפי פי' יהיה פלוגתתן בגליאות אי הראש נייד ולא הגוף או הגוף . (וגם כי שמעתי שהראש נייד אחר שנחתך מן הגוף עוד זמן מה) . ואפשר לומר דהרוויה ומודים דהראש נייד זמן יותר , רק דלשיטתם אזלי ר"א דסבר דמטיבורו עיקר חיותא לא מהני מה שהראש נייד אח"כ דהיכף כשהגוף מונח אין כאן גזו חיותא אף שהראש נייד . ור"ע דסבר דבראש עיקר חיותא א"כ לא איכפת לן במה שהגוף כבר מונח כיון שעדיין עיקר חיותא שהוא בראש נייד . וכשהוכה הראש מגודו או נגמר המיתה במקום שהראש נפל . וה"פ ר"א סבר גופא בדוכתא קאי ר"ל במקום הראוי דהיינו שנגמר שם המיתה . ורישא בלי חיותא הוא דנייד ולא איכפת לן בזה . ור"ע סבר רישא בדוכתא נפל ר"ל הוא הדוכתא המקום הראוי שנגמר המיתה ודו"ק : מ"ד ר"ע אומר מחוטמו . פסק הרמב"ם כר"ע . והקשה התוי"ט בשם הכ"מ למה לא פסק כראב"י דמשנתו קב ונקי . ותירץ הכ"מ דר"ע מחבירו עדיף . ולענ"ד נראה דמזה אין ראיה דר"ע מחבירו עדיף די"ל דמש"ה פסיק דלא כר"א ב"י משום דפליג אתרווייהו בהך סברא דבתר חיותא אזלינן . וראב"י סבר דלא בתר עיקר חיותא שבחייו אזלינן רק בתר מקום שנעשה מתנו חלל והוי ראב"י יחיד לגבי רבים , וזה נכון לענ"ד : מ"ז תנא ותרעה בעדר . ול"ד לאשם תלוי המובא בתוי"ט פ"ג מ"ו דירעה עד שיסתאב והתם נמי על ספק בא כמו הכא . דהתם יש נדר והקדש קרבן . אבל הכא הוי רק איסור הנאה . ולפיכך כתב רש"י במ"ב דאין ירידתה אוסרתה . אבל למ"ד ירידתה אוסרתה א"כ דמיא לאשם תלוי : **סליקא מסכת סוטה**

מסכת גיטין

פרק א מ"א רשב"ג אומר אפי' מהגמוניא להגמוניא . רשב"ג אדיוקא קאי דס"ק קאמר ממדינה למדינה בחו"ל . אבל בא"י לא . וקאמר רשב"ג אפי' מהגמוניא להגמוניא בא"י נמי צ"ל . דאי אחו"ל קאי הא ת"ק נמי מודה לרבה דבחו"ל אפי' באותה הגמוניא צ"ל בפ"נ ובפ"נ כנלפ"ד . אבל ת"ש הרע"ב דאי אחו"ל אפי' אותה הגמוניא נמי זה לא הבנתי דדילמא נקיט מהגמוניא לאשמועי' דבא"י מודה דא"צ כדאמרי' לת"ק : **מ"ב** ר"א מרקם למזרח . לכאורה ר"י היינו ר"ג כיון דס"ל דסמוכות כמו רקם נמי צריך שיאמר . מיהו אי שני רקם יש א"ש . וי"ל דר"י תחומין גבול א"י קא מתמיס . אבל באמת סבר כר"ג וגם פלוגתא דר"מ אשמעי' : מ"ד וא' שמכורי עבדים שוו למוליך ולמביא . עי' תוי"ט בשם התוס' שהקשו מה תקנת עגונה שייך בעבד לא ליתביה ליה ויוכל לישא שפחה . וק"ל הא פסקינן האומר תן גט זה לעבדי אינו יכול לחזור . וא"כ אפי' לא ניתיב ליה לא יוכל לישא שפחה דאולי האמת עם השליח שהשטר כשר ושוב השיחרור תיכף בבוא ליד השליח . וכיון דמדאורייתא א"צ קיום ואסור ליקח שפחה כהי דמדרבנן צריך קיום מ"מ היאך נוכל להתירו בשפחה . מיהו לדעת הרי"ף דאפי' זוכה ע"י שליח אפ"ה לא מהני עד שבא ליד העבד אף דלא יכול הבעל לחזור מקודם וא"כ אתי שפיר קושית התוס' . אך התוס' דלא ס"ל כדעת הרי"ף מאי מקשו . וא"ל דקושיתם רק לר"מ דס"ל דחוב הוא לעבד . וא"כ ודאי לא מהני כלל עד שבא לידו , דא"כ לא מתרלי דהפיגון הוא שיוכל לישא ב"ח ולהתחייב במצות . הא ר"מ ס"ל דעבדא בהפקירא ניחא ליה ורוצה יותר בשפחה כנענית . וא"ל דהכי דהוא רוצה בשפחה מ"מ אנן רואין לתקנו להביאו תחת כנפי השכינה . זה אינו דאדרבה כשאומר עבדו עובר בעשה . ויותר ראוי לבטל את רבו מלעבור בעשה ולהניחו כחפצו לישא שפחה , ואפשר כיון שהוא בחד"ס ואינו יכול לעמוד פמו ולקיים העשה לעולם בהם תעבודו . אז אדרבה מצוה להכניסו לחיוב מצות אך לא מלינו חילוק זה . ואפשר לומר דזה דומה לרדית הפת קודם אפ"ה כדי להציל חבירו מחטאת דאמרי' שבת דף ד' דאי במזיד עשה לא אמרי' לחבירו חטא בשביל שיזכה זה המזיד . וא"כ י"ל דה"כ השליח בעצמותו ודאי חוטא אי מונע את העבד מחיוב מצות במה שאינו נותן לו , וא"כ אין אנו אומרין לו להציל את הרב מעשה לבלתי יתן לו . כיון שהוא עבר במזיד העשה . אבל לחכמים דס"ל תיכף כשבא ליד שליח זוכה העבד וא"כ לא קשה כלל כנ"ל : **מ"ה** כל השטרות העולים . עי' תוי"ט בשם הר"ן שכתב דמדאורייתא אין כשרות דהא תמה והכן דאנו יודעין דהאמת אתם ואפ"ה אמרה תורה אין מעידין יחד עי"ש . עוד הביא בשם הרמב"ם דכתב ה"ה שטר הלואה משום שעלך בידי מאי בעי משמע מזה דהלוה אינו טוען שהוא מזויף . דא"כ מאי מהני שעלך בידי מאי בעי . א"ו שהלוה מודה שברשותו נכתב רק דפרע . ולזה מהני השטר כשטר מעליא לומר שעלך בידי מאי בעי . או שטוען שהוא לוה לכתוב ולחתום כדי ללות ועדיין לא לוה , (והתוי"ט כתב וכ"ש לסד"ס . ואינו מובן לי מאי כ"ש והדרבה כשטוען לסד"ס אין סברא להוציא ממנו עפ"י עדים פסולים . משא"כ בסברת שעלך בידי מ"ב דשטר כזה ג"כ אינו מניח אלא חבירו דלא סמיך שיוכל לומר לסד"ס דילא להכחיש הערכאות) . ונלענ"ד דהרמב"ם והמגיד תירצו להם קושית הר"ן הנ"ל באופן אחר . דזה ודאי דוחק לומר שהוא מדבריהם רק י"ל כיון דלא מיירי שאומר להד"ס כמש"ל דמשמע כן מדברי המגיד . א"כ כיון דהלוה מודה שברשותו נכתב רק שטוען עדיין לא לוה . וכן המוכר מודה שברשותו נכתב רק שטוען עדיין לא קיבל זוזי ולא לוה למוכרו . בזה אנו אומרים אי לאו דלאו נתינת המעות לא הוו כתבי . וכיון דהם עלמם מודים עכ"פ שברשותו נכתב . א"כ הרי קיבלו על עלמם להיותם נאמנים עליהם כעדים כשרים . וא"כ מדאורייתא כשרים והו לא תהימני לומר שלא ברשותם נמסר להם . ולא גריעי מצלים דנאמן לומר השטר למלוה או ללוקח מטעם הימניה . ה"נ כיון שלוה לכתוב ולחתום יודע שיוכלו למסור כל זמן שירלו ואפי' האמינם . וא"ל יהא נאמן במיגו דאמר לא ברשותי נכתב כלל . דלא אליף לומר כן להכחיש הערכאות :

פרק ב מ"א בפני נכתב חליו . עי' תוי"ט שמביא קושית התוס' אי טעמא משום אתי לאחלופי מ"מ חליו לאמון . ותירץ דהוא עיקר הגט ולכאורה תירוצו דחוק . ונ"ל לבאר דיש לראות מאי מהני בפני נכתב להאי חששא דאיחלופי דבעלמא אי יאמרו בפנ"כ ובפ"נ יאמרו נמי דמהני . ויש לתרץ דזה ודאי לא יטעו העולם דעד א' מהימן משום דבהאי נאמן . דהרי גבי מת לא חיישי' להכי וכן גבי שבויים וכדומה . רק דהכא יסברו דמשום דשטרא לפנינו לא אליף איגא לזיופי . ע"כ סמכינן אעדות כל דהו , וגם שירא שלאחר יתגלה מכירין כ"י ועבידא לאגלויי לא משקרי ויאמרו דמש"ה נאמן בעלמא . וא"כ כשילטרך לומר בפני נכתב דהיינו על עיקר הגט שנכתב כראוי . על זה לא שייך סברא הנ"ל , ואפ"ה מהימן לכן לא אתי לאיחלופי . וא"כ זה שפיר במה שהוא עיקר הגט . אבל מה שאינו עיקר עדיין אין כאן היכר כמובן ונכון : **מ"ו** כותא ונתפתח . ק"ק לתאי דכ' הרא"ש מובא בתוי"ט במתני' דלעיל דטעמא דסומא אינו מביא אף דשמע קל מקרין דאין י"ל בפני נכתב היינו דתחזי כשיקרא שצ"ל בפנינו כתיקון חז"ל בפ"נ . וזה נראה לעינים דא"ת ברא . וא"כ בסומא ונתפתח כשבא לפנינו אין זה מיחזי כשיקרא דעתה הוא רואה . ולמה פסול אי שמע קל קולמסא . וי"ל כיון דאז לא היה ראוי להעיד ולהביא גט . א"כ הוי מילתא דלא כתיה דלא נתכוין לשמוע בתורת עדות בזה לא סמכינן אשמיעת קל קולמסא וק"ל : **שם** פתוח ונסתמא . גם מזה קשה על הרא"ש הנזכר בסמוך כיון דעתה בא נסתמא לפנינו כדמסקינן בגמ' דלא בעי' חזר ונפתח . א"כ מחזי כשיקרא . וי"ל דדוקא אי לא יוכל לומר האמת כששואלין אותו בזה מפסלינן משום מחזי כשיקרא . שנשאל אותו איך אפשר שבפניו נכתב . יוצטרך לומר בשכר מקודם רק דשמע קל קולמסא . משא"כ הכא כשנשאלהו יאמר שאמר האמת : **מ"ז** אף הנשים כו' צרתה ויבמתה כו' : לכאורה קשה למה צרתה נאמנת כאי דלא מלי לקלקלה . מ"מ דילמא כוונתה משום שלא תרצה להיות עמה יחד ופוטרה אותה מבעלה בזה הגט והבעל לא יהא נאמן לערער . כדאמרי' להדיא בפט"ו דיבמות מ"ד דיבמתה איזה תפידה שמת בעלה משום דירצה שמת סופה להיות צרתה תכ"ש בודאי צרתה . ועו"ק לי אהך מתני' מה בין זה למיתה שהכתב מוכיח למ"ל למיתר שהכתב מוכיח מ"ל דהתם מקלקלה והכא לא מלי לקלקלה . וה"ל דקשיא ליה לתנא דמתני' קושיא הנ"ל דתינח תמותה דרוצה רק לקלקלה צרתה מא"ל דרוצה לפוטרה מבעלה . ומתרץ שהכתב מוכיח ולא תזיפה לזיופה ולהטעית א"כ נגד בעלה

שיכא לפרעו ולהכחיש בפניו . אבל אי רוצה לקלקלה באמת לא תכחיש אח"כ בפני המפרסם כיון שכבר ניסת ונתקלקלה לכך בעי נמי טעמא דלא מצי לקלקל (וכ"מ בא"י) ודו"ק :

פרק ד מ"א קידש אלא אשתו . פי' תוי"ט מה שהניחו התוס' בתימה למה לא נקט נזדמן . ולענ"ד אפשר לתרץ קצת . דנקיט קידש כדי לאשמועי' עיקר הדין שבא לאשתו קודם השליח . דאי קתני נזדמן ה"א אף שבא אח"כ שהגיע לידה אפ"ה מהני ביטולו . דאמרי' מסתמא כבר חזר בו קודם שהגיע לידה ואילו היה אצלה היה כבר מבטלו . וא"כ היה צריך לאשמועי' בסיפא דמשהגיע לידה א"י לבטלו ולא הוי ידעי' האי דינא דקאמר בגמ' דידעי' דהיה מהדר לבטלו . דזה לא שמעי' רק מתשובה יתירא . והיינו משום דקתני קידש א"כ כבר שמעי' דבעי' דוקא שקידש את השליח . אבל אי קתני נזדמן אין כאן תשובה יתירא : מ"ג שתהא נודרת ליתומים . עי' תוי"ט שהביא בשם התוס' אקושיית הש"ס דיפר לה בעל הא גבי יתמו מוכח דבעי' בפני המדיר . ולא אבין דברי קדשם דהתם בענין הפרה אלא התרה . דגבי יתמו דמיירי בהתרה בעי' בפניו , משא"כ בהפרת הבעל דודאי יכול למחות בכל ענין . וא"ל דקושיא אהאי דפריך שהלך אצל חכם ויתיר לה . זה אינו דאי לא תשני צריך לפרש הנדר . א"כ לא הוי ידע החכם שיש כאן מדיר וצ"ע : מ"ד לא ישתעבד , התוי"ט תמה על הרע"ב דמפרש משום מיטמעי ולא פרקי ות"ל דנתייאש . ונלע"ד בכוונת הר"ב דהא דכתב הר"ב לאחר שנתייאש רבו שהיינו שנתייאש מלפדותו . דזה אין סברא לאוקמי מתני' דאמר להדיא דאייאש ממנו . אלא דנתייאש מלפדותו . וכיון שתיקון חז"ל היה דכשפודה אחר לא יחזור עליו עוד . א"כ ממילא מייאש ממנו לגמרי , כיון דא"א בשום ענין לשוב אליו עוד . אבל אי לא הוי הך דינא דמיטמעי ולא פרקי לא הוי מתייאש לגמרי כשאין רבו הראשון פודהו . וצריך לאוקמי מתני' דמתייאש להדיא ולפי' הר"ב אינו צריך : שם וכותב שטר על דמיו . פי' הרע"ב דהעבד כותב לרבו שני . אבל התוי"ט פי' בשם הר"ן דכופין ללוה כו"ש . וצ"ל דהא דס"ל להרשב"ג אינו כותב משום דמזיק שעבודו חייב . וממילא נכסיו אחראין להזיק . ואפי' למ"ד מלוה הכתובה בתורה לאו כשטר דמי ונזק הוי ג"כ כתובה בתורה ואין המשועבדין אחראין צ"ל דמיירי שיש לו נכסים בני חרי . ומש"ה אין עושין תקנה שנכתוב לו כיון דגובה מב"ח . אלא דק"ל לפי' זה לת"ק דכופין לרבו שני . מאי כופין שייך בזה כיון דגובה מנכסים אחרים ב"ח שיש כאן . ה"ל למיתני כופין לרבו ראשון וכותב השעבוד מנכסיו אחרים , דבלא"ה צ"ל דמיירי קודם זמן פרעון ולכך כותב לו דאל"כ יגבה מיד וצ"ע בזה : מ"ה אלא מפני תקה"ע כופין את רבו . הקשו התוס' בשבת דף ד' וכי אומרין לאדם חטא בשביל שיזכה העבד יעבור הוא בעשה דמשעבדו . ואילו דמצוה רבה כפ"ו שאני . וז"ל המ"א סי' ל' סק"ל והר"ן פ' השולח כו' . כיון שאינו עושה לטובת העבד ליכא עשה כלל והוי כמוכרו לו עכ"ל . וצ"ע דא"כ מאי קפריך בגמ' מצוה הבאה בעבירה היא לדבריו ליכא עבירה כלל עכ"ל המ"א . ונלע"ד דה"פ דהקפידה תורה לטובת הישראל שלעולם בהם יעבוד . ולפיכך אם זו היא טובת הישראל ונהנה מן המכור הוי כמוכרו עבור הנאתו . כמ"ש הר"ן דהוי כמוכרו לו , וא"כ שפיר פריך מהבאה בעבירה היא דזו אינה חשובה הנאה מה שעושה מצוה דמצות לאו ליהנות ניתנו ואין הנאת מצוה שלו שיהיה כמוכרו . אבל מה שעושה טובה עם אחרים שמניחם לידי מצוה זו מיקרי הנאה . דוגמא לזה מה שנהנה במצות נטילת לולב אין הנאה זו שלו דלאו ליהנות ניתנו . אבל אי נותן לאחרים לולבו ליטול אז הוי אפי' כממון טובת הנאה זו מה שאחרים מחזיקים לו טובה בהביאו אותם למצוה . וא"כ שפיר משני מצוה דרבים שאני דאז אין כאן עבירה כלל . ובהכי מתורץ קושית התוס' ברכות דף מ"ז ד"ה מצוה דרבים ע"ש ודו"ק . ולפי"ז ממילא מתורץ קושית התוס' מהכא במשנתינו דה"כ כיון שיש בו צד חירות שמחויב במצות א"כ טובת הנאה זו שמזכה צד ישראל למצוה הוי כטובתו ואין כאן עבירה כלל . אבל כשהוא עבד לגמרי א"ל דכמה שמזכהו למצות הוי טובתו . ז"א דאמת הזהירה התורה אל תשוב לטובת העבד רק לטובתך . אבל כשעושה טובה בזה לצד ישראל הוי טובת הנאה זו כטובתו שזה מחזיק לו טובה . ומיהו מ"מ זה לא שייך אלא במה שזיכהו בפ"ו שא"י לקיים בעוד שיש צד עבדות . אבל משום שאר מצות לא דבלא"ה מחויב בשאר מצות משום צד חירות : מ"ז משום שם רע לא יחזיר . התוי"ט תמה על הרע"ב ורש"י שלא מפרשי דכפליה לתנאיה כבמשנה ח' . ונלע"ד דקושיא להו להרע"ב ורש"י למה נקיט פלוגתייהו דוקא באילונית ולא בהנך בני דרישא . ועוד לת"ל כלל נקט בפ"ע ליתני אהנך דרישא . ואם לא התנה בפירוש פליגי ר"י ורבנן . לכן מפרש דדוקא גבי אילונית דמיירי שלא נולדו עדיין סימני אילונית ולא נודע הדבר רק שהבעל חשב כך . בזה בעינן תנאי גמור . אבל גבי שם רע שהוא מפורסם וגלוי לכל שיצא עלי' שם רע . וכן גבי נדר דס"ל לר"י דדוקא בידע ביה רבים לפיכך לא בעי תנאי גמור : מ"ח ר"י אומר לא יחזיר . מה שתמה התוי"ט אלשון הר"ב דאמר בפירוש דבאינה אילונית אינו גט . דא"כ למה לא יחזיר הרי הגט בטיל ממילא עי"ש . לא אבין דברי קדשו . כיון דאמרי' ליה קודם הגט הוי יודע שאין אתה יכול להחזירה בכל ענין אף אי יתבטל התנאי ואפ"ה הוא מגרשה א"כ מבטל תנאיה :

פרק ה מ"א רמ"א אף כתובת אשה בבינונית . עי' תוי"ט שהביא מה שתמהו התוס' כיון דלר"מ כתובה דאורייתא וילפינן מכמוהר הבתולות והתם עדיות . ותירצו דחוק דודאי טוב לה ליתב תחת בעלה ואפי' יש לה כל הון והיאך תפקיע עצמה מבעלה . מיהו י"ל דאולי אחר יתן עיניו בשדה ויפתנה שתפקיע מבעלה והוא ישאנה ויהא הוא נהנה מפירי שדה זו . וגם היא תלויה שתקרקע שלה . ולולי דבריהם יש לומר דהא מתני' כר"י ובדניזק שיימינן מד"ת . ורוב פעמים ודאי אין לאשה נכסים דמה שקנתה אשה קנה בעלה . וא"כ זיבורית שלו הוי עידית לגבי דידה כיון שאין לה כלל , וכן מוכח לכאורה מב"ק דף ו' ע"ב דאומרים לר"י אהני קרא כגון דאית ליה למזיק עידית וזיבורית . ועידית לניזק וזיבורית דמזיק לא שוה כעידית דניזק עי"ש . ולמה לא קאמר דלית ליה לניזק כלל דמשלם מעידית דמזיק . אע"כ כשאין לניזק כלל משלם רק כפי מה שהזיק . ואף שיש נשים שיש להם נכסי מלוג עידית , כיון דמיעוטא נינהו לא פלוג רבנן בה כעין שכתבו התוס' במשנה ב' גבי יתומים דלא פלוג . ועוד דודאי ניחא להו לגבות מבינונית שלו . דאל"כ יגרע הבעל מיטב שדותיהן . דכשהיא תחתיו יכול לעשות בהן מה שירצה וכ"ש שלא ישביחם הבעל כדי שלא יפסיד כשיגבו מעידית שלהן . וזה נכון לענ"ד הקלושה . ולפי"ז צ"ל דר"ת כר"י וצ"ע דס"ל בדמזיק שיימינן ס"ל כתובה דרבנן : מ"ג מה שתמה התוי"ט ד"ה לאכילת פירות מה דפי' הרע"ב תרי טעמא אין כותבין ואין קונין . י"ל דהא בגמ' קמיבעיא אי קונין וכותבין בעי' וכו' : מ"ד יתומים שסמכו . עי' תוי"ט מה שהביא בשם הראב"ד והרא"ש . ולכאורה דברי הראב"ד תמוהים דודאי סברת הרא"ש נכונה דמי ביקש זאת מידו להתמנות מעצמו . מיהו י"ל דס"ל להראב"ד דע"כ מיירי מתני' במקום שאין שם ב"ד . דאל"כ היאך לא ישגיחו ב"ד על היתומים למנות אפוטרופוס לבלתי יהיו כצאן בלי רועה . וכיון שאין כאן ב"ד ודאי יש לחוש שלא ימנו כל בני העיר . ואין בזה לא סברת טובה מאביו ולא סברת נאמנות מב"ד . מיהו בלאו האי דקדוקא שהאיך יתמנה מעצמו . ק"ל עוד דלמה לי כלל האי בבא דמעשר פירותיהן . וכי יעלה על הדעת שיתן להם בלתי מעושר . דאין מאכילין בידים איסור לקטנים למה לי אם סמכו אבל בעל הבית או מי שהוא שמאכילם דבודאי אין הקטנים יוכלו לאכול בלתי יעשרו להם גדול . ועו"ק למה קתני או שמינה אביהם אפוטרופוס . משמע דבמינוהו ב"ד אין הדין כן וזה ודאי אינו . והו"ל למיתני או אבל אפוטרופוס . (לכן י"ל דאורחא דמילתא הוא כשממונה עפ"י ב"ד אין הוא מטריח בכל דבר קטן להשגיח על שלחנו . רק שהוא משגיח עליהם בכל ענין לבלתי יתמוטטו נכסיהם ושיהו נעשים פירות כפי צורך היתומים והוא שוכר להם איש אשר יהיו אצלו סמוכים על שלחנו אשר יאכילם וישקם וינהלם . ועתה הא קמ"ל מתני' דזה ודאי פשיטא שיעשרו פירותיהן . אך על מי החיוב לעשר פירותיהן אשר יאכלו משולחנו . וקאמר מתני' דאותו בעה"ב שסמכו לשלחנו . ולא שנתמנה מעצמו לאפוטרופוס . רק שמינהו האפוטרופוס של ב"ד וכנזכר . וכיון שמטריח מקודם לדברים קטנים ע"כ החיוב עליו לעשר פירותיהן , אבל כשממנה אביהם ודאי הוראה הוא שימצא להם איש ממיודעיו אשר יעריך עבורם לכל דבר מגדול ועד קטן . ולהכי קתני או שמינה אביהן אפוטרופס אשר יסמכו על שלחנו . ועתה זה הבעה"ב ודאי אין שייכות שבועה עליו שכבר מוטל על האפוטרופס להשגיח גם עליו לבלתי יזיק נכסי יתומים . וממנו יפקד כל דבר והכל נכון בעזה"י) . מה שנמוך הסגנר אינו דמוכח ממעשה דקראה דמיירי בלא אפוטרופס . דלמה מחו קרובים לפני ר"ג ולא מחה אפוטרופס . וגם קמ"ל דאף דבעי' דעת בעה"ב לתרום ולעשר . מ"מ לא בעי' דעת אפוטרופס . ומזה הוכיח ר"ג גבי שבתא דב"ב כאפוטרופס . ונראה ליישב קושיא הנ"ל דודאי תרומה ומעשר שני פשיטא דאסורים בלתי מעושר . אבל מעשר לוי ועני שאין איסור באכילתן כדאיתא לענין דמאי ואין כאן רק גזל השבט . ובזה אין כח להאיש אחר להוציא מן היתומים קטנים וליתן ללוי דזה לא עדיף מאחר חוב . אבל מי שסמכו אצלו יש לו דין אפוטרופס ומחויב לעשר . ומזה הוכיח ר"ג גבי שבתא דיש לו דין אפוטרופס שיוכל למכור . והא דנקיט אביהן אפ"ל דב"ד נמי אביהן של יתומים . ובלא"ה י"ל דהוכיח ליה מדמהני המעשר הא לא נעשה שליח והוי תורם שלא מדעת . א"ו הוי כאפוטרופס וכשליח כאילו נתנה אביהן שזכין לאדם וכו' . ומזה ק"ל על הרא"ש שהקשה על הראב"ד דמאן מחיל ומאן שביק . א"כ המעשר נמי לא יהא מהני . א"ו דינו כשליח :

פרק ו מ"א וכן האשה שאמרה התקבל . מלת וכן תמוה *) וי"ל דכמו שהוא עושה כן היא עושה שליח לקבלה ודוחק . וכ"ל דקאי ארישא דקתני כשאומר התקבל אנו דנין בלשונו כאילו אמר הולך . וזה הוא עיקר חידושא דקמ"ל ברישא דהתקבל והולך שוין . ועלה קתני דה"ה כשהיא אמרה התקבל . והוא אמר שני הלשונות דלעיל דהיינו התקבל או הולך בזה הוי איפכא הולך כהתקבל . ולא אמרי' דבמאי שאמר הולך ביטל לשליחותא דידה ויכול לחזור . כיון דלא אמר להדיא אי אפשי שתקבל לה . ובזה א"ש פירש"י במלת לפיכך דכיון שכן צריך לומר להדיא אי אפשי ואז יוכל לחזור : מ"ב קיבל וקרע . הא דנקט וקרע י"ל דקמ"ל דוקא כשהגט קרוע לפנינו אז בעי' עדים שקיבל . אבל אי הגט שלם לפנינו לא בעי' רק עידי אמירה . וכן יש לפרש לשון הרמב"ם המובא בתוי"ט : מ"ג לפיכך אם רצה הבעל לחזור . האי לפיכך תמוה דכיון דקתני אינו גט עד שיגיע לה ממילא דיכול לחזור . ולדעת הרי"ף דס"ל גבי שחרור אף דזכות הוא אפ"ה מתחיל הגט ליחול כשיגיע לידו רק דא"י לחזור מקודם . א"כ אתי שפיר דקתני לפיכך דס"א דהגט מתחיל כשיגיע אפ"ה א"י לחזור דכיון שאמרה התקבל הוי זכות לה קמ"ל כירושלמי במשנה א' : מ"ד עי' תוי"ט ד"ה ר"א אוסר מיד שמביא דברי ירושלמי , ומדבריו וגם מדברי הר"ן המובא לעיל בתוי"ט אהבא ממקום פלוני . משמע דכשהיא עושה שליח והוא שתק ונתן לו גט . אז צריך השליח לקיים כל אשר היא מתנה עמו . ולא אמרי' דשליח להולכה בעל כרחה מגרש . דודאי הוא נתן אדעתא דהוא לא עשה שליח רק הסכים לדבריה . ובזה תבין דברי הירושלמי דמיירי שהיא אמרה הבא לי ממזרח והוא הביא ממערב דכך עירה אינו גט עד שיגיע הגט למזרח ולא מהני מה שיגיע לידה :

פרק ז מ"ד ר"י א' מגורשת ואינה מגורשת . עי' תוי"ט מה שפירשו התוס' . ולכאורה ק"ל לפירושם דהא ר"י ס"ל אפי' לא כתב מהיום אפ"ה אמרי' זמנו של שטר מוכיח עליו . וכיון דמוכיח ודאי מוכיח דמזמן השטר מתחיל הגירושין . וא"כ למה יגרע כשכותב מהיום . וי"ל דגרע דלמה ליה למכתב מהיום למה לא סמך על הזמן . א"ו גילה בזה דאינו רוצה במה שהזמן מוכיח ולפיכך כותב מהיום . ות"מ מידי ספיקא לא נפקא . א"כ י"ל דאיירי בעוד שהוא חי . וכ"ת כמ"ש הרע"ב ואין הכ"ת לענין בא עליה הבעל רק לענין אשה תלוי וקצרתי : מ"ו על מנת שתניקי את בני . עי' תוי"ט . לכאורה לא אבין מה זה ענין להאי דאילעלית . דהתם י"ל דלא רצה לגרשה כלל אלא משום שרצה לקבל כאילעלית . אבל הכא כשאינו מגרשה מכ"ש שהיה מחויבת להניק בנו שזה מן המלאכות שמחויבת אשה לבעלה . א"ו דעיקר כונתו לגרשה ואגב עשה תנאי זה בשביל טובת בנו וכשמת בנו שוב אינו צריך :

פרק ח מ"א והיא בתוך ביתה . לכאורה ק"ל למה לא אמרי' בגמ' דלמ"ד קנין פירות לאו כקה"ג דמי לא בעי' גיטה וחצרה באין כאחד דהגוף שלה . דהא בב"ב פ' ח"ה גבי דין יום או יומים מוכח דנכסי אשה לבעלה . תליא אי אמרי' ק"פ כקה"ג דמי . וא"ל דמיירי אחר תקנת אושא דהוי כלוקח . דהא רבא אמתני' קאי ובזמן המשנה לא היה תקנת אושא . ועוד הרי רבא קאמר בב"מ דף צ"ו בעל בנכסי אשתו לוקח הוי מדר"י ב"ח . משמע דבלא תקנת אושא לא הוי אלא כשואל או שוכר (ומיהו בלא"ה ק"ל התם דמיירי בפרה שהיה צאן ברזל . ובזה ודאי אין סברא שלא יהא כלוקח אף קודם תקנת אושא . כדמצינו בפ' האשה שנפלו גבי נכסים בהזקתן דמשמע

---

*) במשניות שלפנינו ליתא מלת „וכן" .

שהבעל חייב באחריות עי"ש ודו"ק) . ובמאי דמשני רבא גיטה וחצרה באין כא' . קשה לכאורה במאי קונה היא הקרקע וכיון שאינו עושה קנין ולא קנתה קרקע עד שחל הגט והגט אינו חל עד שקנתה קרקע ועדיין קושית הגמ' במקומה עומדת . ולא דמי לעבד דהתם אילו נותן לו ידו לחוד הוא זוכה בעצמו אפי' לא חל השחרור . ונראה דלק"מ דהכא לא בעי קנין דבשעה שנותן הגט הוא מסלק עצמו וממילא זכתה בלא קנין . ואף דבפ' הכותב אמרי' דבכה"ג לא מצי לסלק . היינו משום דצריך לשון מתנה . אבל בשעה שהוא מסלק עצמו גם מן האשה ודאי הוי סילוק מעליא . אך ק"ק מהא דקלתה דנמי צ"ל קלתה וגיטה באין כאחד . ובקלתה היה גם הגוף שלו משום מה שקנתה אשה וכו' . שהרי הוא נכסי צ"ב וחייב באונסין . ובזה ניבעי קנין . וקשה כנ"ל . וי"ל דמה שהוא לצורכה ולתשמישה הוי כדבר הנתון לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה ולא בעי' לומר קלתה וגיטה באין כא' : **שם** אפי' הוא עומד בתוכה , עי' תוי"ט . דמטה שלה אי גבוה י"ט הוי גט , וק"ל אפי' לא גבוה י"ט למה לא תקנה הגט דכליו של אדם קונות לו . כמו גבי קלתה דודאי הוי נמי מטעם כליו . וי"ל דשאני מטה לפי שמונח תמיד על הקרקע בטיל לגבי קרקע . כדאמרינן לענין תפלה בא"ח דדבר שאינה מטלטל תמיד ממקומו אינו חוצץ . והגבוה י"ט הוי רשות לעצמו . וכן לענין תפלה חוצץ בי"ט . עי"ש ודו"ק :

פרק ט מ"א המגרש וכו' . עי' פי' הרע"ב והתוי"ט דכשאומר תנאי בשעת כתיבה קודם נתינה פסול דלא סמכינן אברירה בגט דכתיב לה לשמה ובעי' מבורר בשעת כתיבה . אבל הנתינה לא בעי' מבוררת כדלקמן גבי גיטין שוין שנתערבו . ולפיכך יכול להתנות בשעת נתינה כנ"ל בכוונת דבריהם . וקשה לי דבפ"ב גבי כתבו על נייר מחוק פירש"י ושמא ימחוק התנאי עי"ש . ולפי הנ"ל יהיה אסור לכתוב תנאי בתוך הגט דאין הכתיבה מבוררת . ותירץ ידידי מהר"ה נ"י דזה עדיף דזה הוא בירורו של שטר זה אי יתקיים . אבל כשכתב סתמא בגט ומתנה בע"פ . א"כ אין הדבר הכתוב בגט זה מבורר . כן נראה לנו . ודע דמה שהזכירו ברירה אין כוונתם ממש מטעם אין ברירה . דהרי רש"י כתב דף כ"ה דתנאי הוי כמבורר משום דבידו לקיים , רק כמש"ל משום לה לשמה בעינן מבורר לגמרי אפי' אי אמרי' יש ברירה . ובנתינה סגיא בברירה כמו בעלמא . וגבי גיטין שנתערבו כשר אפי' אי א"ב , דמ"מ ידעינן שיש כאן גט ודו"ק : **מ"ב** גרושה וכו' . מיירי בגרושה קודם שנשאה דומיא דאלמנה לכה"ג וחלוצה להדיוט . אבל כשנאסרה ע"י גט זה אפי' באין לה עליו קידושין אפשר לומר דפסול . כגון שאמר לאחי והוא יבם ומוסרת לו לאחר מותו . ול"ע בתוי"ט ד"ה אלא אלמנה כו' אלא לכה"ג ולכהן הדיוט ע"כ : **מ"ג** הרי את בת חורין . מ"ש התוי"ט לחלק בין עבד לאשה בשם ירושלמי ק"ל מדאמר דף י' שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ולא קאמר בגמ' למעוטי הך דר' יהודה . וי"ל משום דלאידך מ"ד בגמ' אין חילוק . רק משום דזה מיקרי מוכיח (רק לרש"י ותוס' קשה) : **מ"ה** ונתערבו וכו' . למ"ש התוי"ט ולמ"ש תירוצי לעיל מ"א לחלק בין כתיבה לנתינה יש נ"מ לדינא שנים שאמרו לשני סופרים לכתוב גט לנשותיהם ושכחו איזה אמר לאיזה לא אמרי' שניהם כותבים לשניהם . דהרי בעינן מבורר בעת הכתיבה . ולהכי נקיט תנא דמתני' דוקא בנתינה :

סליקא מסכת גיטין

מסכת קדושין

פרק א מ"א במיתת הבעל פי' תוי"ט שהקשה בשם רש"י למ"ל גז"ש ותי' דה"א דנפקא עשה . הקשה ידידי מהר"ה דבלא"ה קשה מנא תהיה אשת המת לאיש זר יבמה יבא עליה . משמע דאשה דעלמא מותרת . וע"ק לי מאלמנה לכהן גדול משמע דלישראל שרי . ונ"ל ג"כ כתי' רש"י דה"א עשה , והא דלא קאמר רש"י לעבור בב' לאוין . ז"א דאי הלאו במקומו עומד שהוא במיתה א"כ לא שייך עוד לאו אחר דמיתה ומלקות לא עבדינן . ולהכי קאמר דהלאו מיעקר , ונשאר העשה דשייך גבי עריות ושמרתם את כל חקותי . (וי"ל דלא קשיא לרש"י מהא"ל די"ל כמו דאמרי' בגמ' ק"ו גבי יבמה שאיסור קל . ה"נ י"ל דהו"א דמיירי בא"א שדינה בחנק בזה מיתה מתירה . אבל בנערה המאורסה שהיא בסקילה מותרת . אבל מכי ימות האיש האחרון שפיר מוכח דדוקא אחרי הוטמאה אסורה . הא קודם הוטמאה מותרת : **שם** בשטר . התוי"ט תמה על הרמב"ם ורע"ב שפי' בעדים על שטר וביאה ולא פי' כן על כסף . ואפ"ל משום דילפי' ממון דבעינן ב' עדים וא"כ בכסף דממילא ממון הוא בעי' עדים אפי' בלי קידושין . והוצרכו רק להשמעי' בשטר וביאה וק"ל : **מ"ג** בכסף ע"י אחרים . ע"כ מיירי שלא בפניו . דבפניו לא גרע מאשה שעושה שליח . ואפ"ה הרב יכול לקבל כסף שמחורו לחוב לו שלא בפניו משום דהוא יכול לשחררו בלי דעתו של עבד . נעשה ג"כ שליח בע"כ : **מ"ד** נקנית במשיכה . מה שתמה התוי"ט על הרע"ב לא הבנתי היאך יכול לפרש בדבריו שמ"ש דבר רצונו חפץ . ועי"ז הולך התוי"ט לשאול טעם לדבר . הלא א"א לומר כן דהא כתב הר"ב דהכל שוה במשיכה ואין חילוק בין כל החפצים רק במקום תני' וע"כ כוונתו כרמב"ם : **מ"ה** אלא במשיכה . התוי"ט תמה על רמב"ם ורע"ב דפי' דכתיב מיד עמיתך . ובב"מ פ"ד מ"ב מפרשים דמעות קונות מה"ת . וחכמים תקנו משיכה . ונ"ל דודאי גם ר' יוחנן ס"ל כן דכבא מיד למעט מטלטלין משטר וחזקה . ומעות הוי בכלל מיד שהוא נ"כ מסור מיד ליד והוא חליפין של חפץ . ופי' מיד עמיתך ע"י הדבר הבא מיד עמיתך דהיינו מעות ודו"ק : **מ"ו** נתחייב זה בחליפיו . התוי"ט הקשה ניחוש גבי חליפין דיאמר לו נשרפו חיטך בעליה . ולא הבנתי מאי קשיא ליה דאלא מאי אי לא יקנו בחליפין במשיכת הא' א"כ יאמר המושך לאשר לא משך נשרף הפנך בעליה כמ"ש התוס' בפ' הזהב דף מ"ז ד"ה נשרפו אי משיכה לבדה לא תקנה יאמר הלוקח למוכר נשרפו חיטך כנ"ל . אבל במעות שפיר הועילו בתקנתן דהיינו קונה . ואין לחוש שיאמר נשרפו מעותך דהרי כספים אין להם שמירה אלא בקרקע . וחייב מטעם שומר כמ"ש התוס' :

פרק ב מ"א בזו בזו ובזו כו' ואם לאו אינה מקודשת . האי ואם לאו הוא קושי' הכא . אטו עדיין לא השמיענו דבפחות משו"פ אינה מקודשת . ודוחק לומר דאיידי קתני . ואפ"ל דאשמועי' בהאי יתורא אפי' היו מונחים לפניהם עוד תמרים אמר על ג' מהם בזו בזו ובזו והיכא שוה פרוטה אפי' נתן לה אח"כ עוד הרבה תמרים על דעת קידושין הראשונים נתן לה דומיא דקבלנות דלקמן מ"ו ולא מהני . וע"כ לתרץ אמרי' ומחוור יותר דאשמועי' בהאי יתורא שבכלל עוד דין אחר בפי' דברי המשנה והוא כשנתן לה ג' תמרים ואחת מהן אינה ראויה לקידושין כגון איסורי הנאה וכדומה ואינה שוה כלום וב' מהם יש שו"פ אינה מקודשת . אפי' גם היא הכירה בה וידעה שא' מהן אינה שוה כלל . (ועי' ב"ש סי' כ"ח ס"ק י"ז ויש לומר כדברי בלא הכירה) . דזה דומה כאילו אמר לה התקדשי לי בג' דינרין אלו ואין בידו כי אם שנים דודאי אינה מקודשת . וה"פ אם יש בכולן לצרף לכדי שו"פ מקודשת . ואם לאו שא' מהן אינה ראוי לצרף לכדי שו"פ אפי' יש בשאר שו"פ , או שאין שו"פ כלל א"מ . ותופס זה הלשון ב' פירושים . חדא לחומרא דאפי' יש בכולן מקודשת . וחדא לקולא דבעי' שיהא בכולן צירוף שו"פ וכנ"ל . אבל באומר התקדשי בכה"ג דא' אה"כ אז ודאי מקודשת ועדיין צ"ע דין זה : **שם** עי' תוי"ט בד"ה התקדשי וכו' . שתמה על הרמב"ם והרע"ב שפסקו כמתני' , ובגמ' אמרי' דכר"ש אתיא והם פסקו בנדרים כרבנן . ונלע"ד לפרש דברי הרמב"ם דלכאורה קשה דבשבועות ס"ל כר' יהודה דשבועה לכל א' וא' דלא כר"ש . והרי ר"י ס"ל בנדרים ובגיטין פ"ט מ"ג דידים שאינן מוכיחות אינן ידים , וצריך לפרש דבריו להדיא אפי' ידעינן כוונתו . וא"כ נהי דבהא ס"ל דשבועה קאי אכולם מ"מ הא אינו מוכח מלשונו . ונ"ל כיון דלא נוכל להעמיד בכוונתו שום כוונה אחרת דהרי חמשה תובעין אותו ונשבע כנגדם . וכשנדע שכוונתו כך א"כ לא חסר מלשונו כלום דקאי שבועה אכולם . משא"כ גבי הרי את מותרת אפי' נדע שכוונתו לגרש מ"מ חסר מלשונו לשון גירושין . ולהך לישנא שהביא התוי"ט בפ"ט דגיטין דטעמא דר"י משום דלא ידעינן אי כוונתו לגרש ובהכי את לעצמך מהני אף דחסר מלשונו . מ"מ נמי יש לחלק דהתם נמי ידענא מלשונו זה שכוונתו כן הוא . ולפ"ז קשה מאי הוצרך רבה לומר כר"ש אתיא מתני' הא כר"י נמי אתיא . דנהי דא"ל דיש למשמע התקדשי אכולם . מ"מ הא לא מוכח כן מלשונו ויוכל להיות דכוונתו לקידושין אחת . בשלמא להך לישנא דבעינן מוכח מלשונו ממש אף דידעינן כוונתו א"כ אתי שפיר כיון דע"כ צריך לחלק כנ"ל מהא דשבועות דאי מוקמינן בכוונתו שבועה לכל א' א"כ לא חסר מלשונו כלל , וה"נ דמוקמי התקדשי אכל א' ולא חסר מהלשון כלל . אבל להך לישנא דלא תליא בלשון רק בכוונה . ולכך בהכי את לעצמך אף דחסר לשון מ"מ ידעינן בירור כוונתו . א"כ מצי אתיא כר"י , דבשלמא בשבועות שפיר כנ"ל . דה"א כוונה אחרת דודאי השיב כולם אטענתם , משא"כ בקדושין דיש להעמיד פרטא חדא או הרבה . והוי ידים שאין מוכיחות . ונ"ל דרבה ס"ל כהך לישנא דבלשון תליא . ולפי"ז מתורץ הרמב"ם לשיטתו דפסק כר"י וא"כ יש לאוקמי מתני' כר"י וכנ"ל . ודו"ק היטב :

פרק ג מ"א וכן האומר לאשה . מתלת וכן דמשמע שהוא כעין דינא דרישא . ירצה דמיירי רישא שהיה הראשון מהדר עליה לקדשה . וקמ"ל דלא אמרי' עדיין היה דעתה על הראשון ולא נתרצה ומקני לשני : **שם** בת ישראל לכהן . פי' תוי"ט בשם הרמב"ם . נראה דהרמב"ם הכריחו פירושו , דאילו לפי' הר"ב קשה הא פסקינן אפילו למשנה ראשונה האירוס פוסל ואינו מאכיל רק לאחר י"ב חדש ונ"ל להר"ב דמיירי לאחר י"ב חדש . ואולי בזה סבריה בגמ' דלעולם בס' עומדת : **מ"ה** מפני שלא הטעתו . עי' תוי"ט בשם הר"ן דאילו הטעתו לא היה צריך לכפול תנאו ולא דמי לגיטין פ"ד מ"ח גבי איילונית דפליגי בתנאי כפול אע"פ שלא עשה אלא משום איילונית שאני התם דלא ידע בבירור שהיא איילונית רק שחשב כן כמו שפי' הרמב"ם עי' תוי"ט שם . וכיון שעשה הדבר על הספק גמר ומגרש מספק אי לא כפל לתנאי דהא ודאי עדיין לא בדקה בסימני איילונית משא"כ הכא דברור היה לו שהיא כהנת ומשום כך עשה : **שם** לאחר שיתגייר . מה שפירש"י דסובר קדושין תופסין ביבמה היינו דאלת"ה הא אמרי' כתובות נ"ח דדבר שהוא בידו מהני אף שלב"ל : **מ"ז** ואיני יודע למי קדשתיה . פי' מ"ש בזה במ"א להקשות בשם אדמו"ר הגאון אב"ד דק"ק פוזנא מהא דמנין להפה שאסר דאפי' בלי מיגו נאמן אב כמו אחר . ונ"ל הצעיר תלמידו דאפשר דהם לא היה מיגו . א"כ כשאומר את בתי נתתי לאיש אסרה לגמרי ולא היה יכול להתירה בשום אופן . א"כ היתה בחזקת איסור ולא היה אחר נאמן שהוא קדשה . אבל עכשיו שהוא יכול להתירה . א"כ במה שאסרה אינה בחזקת איסור לכל העולם דהרי יכול להתירה למקדשה . לכך אחר נאמן דאינה מוציאה מחזקתה : **מ"ח** נשבית ופדיתיה בין שהיא גדולה וכו' . מה שהקשה הר"ן (מובא בתוי"ט) ד"ה נשבית דלהימן במיגו דגירשתיה . לא הבנתי דאטו מיגו אלימא כב' עדים לפוסלה . והא דקדשתיה וגרשתיה נאמן היינו משום דבידו לפוסלה . ובידו עדיף ממיגו . והא דאמרי' הפה שאסר להתיר א"א היינו דאי בעי שתיק ולא היה כאן דבר שנעשה כלל . משא"כ הכא שהוא בא להעיד בפניו על דבר שצריך ב' עדים לא מהני מיגו . ובגירשת דהוא מטעם דבידו לפי הס"ד דגמ' הוי כמיגו דשתיק ועדיף ממיגו דעלמא . או כמסקנת הגמ' דכהתנא הימניה אבל מיגו לא שייך לפוסלה . ונראה שזה באמת כוונת הר"ן רק דהוקשה ליה דודאי כשצריך נאמנות גמור לא מהני מיגו כעדים . אבל הכא דמלינו דאב ע"כ אין צריך נאמנות ב' עדים . ואהא תירץ דחידוש הוא ולעולם בעי' עדים : **שם** אין הבוגרות בכלל . עי' תוי"ט . לכאורה אי לא מיירי בשעשאתו שליח אין לזה מובן . דנהי דלאו פשיטא דאשמעי' דיוקא . מ"מ הרי הלשון אין הבוגרות בכלל אינו עולה יפה דאפי' אילו הוי דעתיה על הבוגרת אינה מקודשת . ומאי קס"ד דש"ס דלא מיירי בשעשאתו שליח . ולכאורה היה עולה בדעתנו דה"פ אינו בכלל שנסתפק אולי טעה האב שמקודשת על ידו . וא"כ כולן בספק אלא הקטנות מקודשות ודאי . וכ"ת שהבא על שתיהן חייב חטאת . אך אינו מחוור בודאי אדם יודע שאין לו לזכות בבוגרת כדאמרינן בכמה דוכתי . לכן נלע"ד דה"פ דבשלמא למ"ד הוי קידושין דהוצרך להשמיענו דיוקא . שפיר נקיט אין הבוגרות בכלל כדי להשמיענו ג"כ דין זה כשעשאתו שליח . ואיירי מתני' בסתמא בכל אופן בין שליח ובין אין שליח . וזה ידע גם המקדש . אבל למ"ד לא הוי קידושין א"כ אין חידוש כלל רק בשעשאתו שליח . א"כ קשה למה נקיט בוגרות לשון רבים דמשום דיוקא לא איצטריך אע"כ דהוי קידושין :

פרק ד מ"ח אינו נאמן . עי' תוי"ט שמתרץ דעת רש"י מקושית הר"ן דאפי' אין חזקת כשרות אינו נאמן . ולא הבנתי הא מאי חזקת כשרות שייך על זה הבן שמעיד עליו שנולד בפסול . אלא חזקת האם מהני לבנה . וא"כ בעובר נמי איכא חזקה זו . גם על הרע"ב קשה כן לכאורה דכתב אפי' עובר שאין לו חזקת כשרות מאי אולמיה

דהאי מהאי הכי רק מחמת חזקת האם הוא. מיהו על הר"ב י"ל דמ"מ רבותא היא בעובר שפי כיון דאין בעצמותו חזקה רק מאם והיא בעצמה מרעה חזקתה. שהרי מודה היא. אך דברי התוי"ט עדיין אינן עולים בזה. דלפי האמת ודאי לא אתרעי החזקה מדיבורה שאין אדם משים עצמו רשע. ואלולי לשונו הייתי אומר שדבריו הנם לרש"י לשיטתו דס"ל בפ' האומר גבי מעשה דינאי המלך דכשאנו דנין על הולד אין חזקת האם מהני. וא"כ גם על בני זה ממזר הולך רש"י לפרש רק משום קורבא. דאין חזקת האם מועיל לבן וצ"ל דבריו, ועוד נלע"ד ברור לתרץ פירש"י. דמדקאמר בני זה ממזר א"כ כיון שאומר שהוא בנו. ע"כ אין אנו מכירין את אמו דאילו מכירין את אמו והוא ממזר א"כ אינו בנו. וכיון שכן אין כאן חזקה כלל דשמא הוא וגם אמו נולדו בפסלות. והא דכתב הר"ן חזקת כשרות נ"ל לאו חזקה ממש. רק שמוחזק לנו זה האיש שהוא כשר כמו שמצינו בגמ' דמוחזק לן באחי ובבני. אלמא דזה מיקרי חזקה. והכי מיירי מתני'. ועי"ז שפיר כתב התוי"ט דבעובר לית חזקה זו דמוחזק לן וחזקת אמו לא מהני לרש"י כנ"ל. ורש"י ס"ל כיון דמתני' בכולא פירקא מיירי לענין יחוס. וא"כ צריך לבדוק את אמו ובלא"ה לאו מיוחס מיקרי. ואיך זה מוחזק לן בכשר ליחוס אי לא מכירין את אמו. וצ"ל דגם הר"ן אין כונתו דמיירי דוקא דמוחזק לן. ומה שכתב חזקת כשר ה"פ כיון שהוא מוחזק עכ"פ שאינו ודאי ממזר ואביו רצה לעשותו ודאי ממזר ודאי אינו כשאר דבר שבערוה. ולפ"ז גם בעובר אינו נאמן מהאי טעמא לעשותו ודאי ממזר רק נשאר בספיקו כיון שאין מכירין את אמו. וא"כ עדיין אין תירוץ התוי"ט על רש"י מספיק. דודאי אף בלי חזקה מעליא שפיר מקשה הר"ן דאין להאמינו לעשותו ודאי ממזר ונשאר בספיקו. והנכון כרש"י כאשר תירץ הרב בעל ספר באר הגולה דנקיט רש"י הכי דאפי' כפ"א אין אביו נאמן להצטרף עם אחר: **שם** רי"א נאמנים. פי' תוי"ט שמדחיק לתרץ גי' זו. ולענ"ד נ"ל לפי מ"ש לעיל דע"כ ליכא מיירי דאין מכירין את אמו וא"כ אין אנו יודעין ג"כ בבירור שזה אביו. רק אי מיירי שידעי' שזאת אמו אך אין אנו יודעין אם אמו כשירה. אבל אי לא ידעינן מי אמו ג"כ לא ידעינן מי אביו. ובזה ודאי לא פליג ר"י כיון דדילמא לאו אביו הוא והאיך נאמן לפוסלו. ולהכי נקיט נאמנים כדי לאשמועי' דוקא בכה"ג דאביו ואמו לפניו וידעי' דהוא בנו. ועי' מ"ש לקמן מ"י בס"ד:

מ"י ואמר כו' הרי היא זו אשתי ואלו בניה, עי' תוי"ט שנדחק בפי' משנה זו שכ' שפי' התוס' דחוק. ועל פירש"י הקשו התוס' דפשיטא היא, ועוד למ"ל בסיפא ואינו מביא ראיה על האשה. ולכאורה מאי פשיטא היא זו. אדרבה קשה נהי דאמרי' שמתה בדק כשנשאה. מ"מ מדקתני ואמר זו אשתי. משמע דאנו אין מכירין אותה אם היא אשתו רק הוא אמר. ולמה נאמינו על כך שזו היא אותה שיצאה עמו שמא אחרת היא זו. ומ"ש ממשנה י"א שאומר אשה שנשאתי במד"ה מיוחסת היתה אפ"ה צריך להביא ראיה. וא"ל דשא"ה דאינה לפנינו. להכי בסיפא במתה נמי א"צ להביא ראיה גם היא שיצאה עמו מתה. וא"ל נמי דלעולם מיירי דמכירין אותה שהיא אשתו רק דאנו חוששין שמא גירשה ובניה מאשה אחר לפיכך קתני ואמר שעדיין היא אשתו. דא"כ חדא שהלשון זו היא אשתי לא משמע הכי. ועוד בסיפא דמתה במד"ה. ומסתמא מיירי שאין כאן עדים שזו שיצאה עמו היא שמתה. ועוד דא"כ למה מפליג במי"א שנשא אשה במד"ה. ליפלוג וליתני בדידיה אם יצאה אשתו עמו ואין אנו מכירין אם היא זו צריך להביא ראיה שזו היא אשתו. לכן נלע"ד לתרץ בזה פירש"י. דבסיפא מיירי שאין אנו מכירין אותה. ול"ק קושיא הנ"ל ממי"א. די"ל כיון דהשיאה למד"ה הוה מוחזק לנו במיוחס. וא"כ מסתמא ובודאי בדק את האשה שנקח אז. דאל"כ היה מרעה את יחוסו ולא היה מוחזק לנו שהוא מיוחס. וזה אין אנו חוששין שמא גירש אשתו ונשא אחרת (כיון שלא שמענו מזה כמ"ש התוס'). וכן אי מתה אשתו נמי אין חוששין שאחרת היתה. וכיון שהיא זו ודאי בדקה אז כיון שהיה מוחזק לנו מיוחס. אבל כשנשא אשה במד"ה אין אנו יודעים אם בדקה מעולם במד"ה. וא"כ אין כאן פשיטא דחידוש גדול הוא. וקתני בסיפא נמי שא"צ ראיה על האשה כדי לגלויי רישא דאפי' אין מכירין אותה ואפי' איתה לפנינו נמי. אבל בלא סיפא ה"א דדוקא כשמכירין אותה לפנינו אז אין חוששין שגירשה ובניה מאחר. אבל כשאינה לפנינו אנו חוששין שאחרת היא: **שם** מתה כו' מביא ראיה על הבנים. עי' תוי"ט שהקשה לר' יהודה ניהימניה לאב ותירץ דמעלה עשו. ולא הבנתי קושיא זו, דל"ק ר"י אלא כשמכירין אותו שהוא אביו דאמרה תורה יכיר. אבל הכא דחוששין שמא אין אלו בניו כלל אינו נאמן. וכמ"ש בת"ח:

לקוטים מספר משנת חכמים.

מסכת גיטין

פרק ה מ"ג אין מוציאין לאכיל' פירו' ולשבח קרקעות כו' מנכסים משועבדים. ופי' הרע"ב אכילת פירות הגוזל שדה ומכרה כו' וכן שבח קרקעות. והנה בגמרא איתא שבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו ובא בעל חוב וטרפה גובה את הקרן מנכסים משועבדים והשבח מנכסים בני חורין, והקשו התוספו' במסכת בבא מציעא דף י"ד דבפרק מי שמת רצה הגמרא להוכיח מזה דדאקני קנה ומכר גובה אדרבה לוכח מהכא דלא גבי מלוה גבי בעל חוב מנכסי' משועבדים דטרף לוקח וי"ל דאיירי בזה הקרקע שעשה המוכר לבעל חוב אפותיקי וכו' אך קשה אמאי דחיק לדמויי בפ' מי שמת כרבי מאיר יעמיד בשעשאה אפותיקי דאז בע"ח גובה את השבח היתר על ההוצאה כדין יורד לתוך שדה חבירו ע"ש. והנה כל המפרשים נדחקו במה שכתבו יעמיד באפותיקי דמשמע דבאמת אינו כן הא ע"כ מיירי אף לר"מ באפותיקי דאם לא כן קשה אמאי לא טריף הבעל חוב מאותו שדה שטרף הלוקח ע"ש. והקשה הגאון בעל המחבר פני יהושע דגם בפ' מי שמת מסקנת הגמרא וכן הוא בש"ע ח"מ סימן קי"ז דהא דבעל חוב גובה את השבח היינו חצי שבח ולא כל השבח משום דהוי כלוה ולוה ואחר כך קנה ומכר דמשתעבד לשניהם ולכך אין הבעל חוב גובה רק חצי שבח והא דקתני גובה את הקרן ממשועבדים והשבח מבני חורין היינו חצי שבח קשה קושית התוספות דקתני גובה את הקרן ממשועבדים אמאי לא גבי הבעל חוב מזה הקרקע. ואין לומר דאיירי באפותיקי א"כ אמאי אין גובה רק חצי השבח הא באפותיקי נוטל הבעל חוב כל השב' דאמר איפעי אשבחי. ועיין בתוספות בדף ע"ו שם ע"ב בד"ה הא דלא מסיק והניח בצריך עיון ולי נראה. דלפי המסקנא לא קשה כלל קושית התוספו' דמסיק בלוה ולוה וא"כ קנה ומכר דלשניהם משתעבד. וחולק השבח בעל השד' עם הבעל חוב מטעם זה דהוי כלוה ולוה וא"כ קנה דמשתעבד לשניהם. ממילא לא קשה האיך משכחת שיהא הלוקח גובה את הקרן ממשועבדי' שלקחו א"כ ואמאי לא גבה הבעל חוב ממנו דאיכא למימר דאיירי שאותה השדה לקחה המוכר אחר שמכרה לראובן וא"כ נמכר גם אותה השדה שאיירי שהחוב עולה כשווין של שתי השדות. וכן הוא בסוף פרק י' דכתובות וכן הביא הרע"ב וכן בע"ח וכן אשה בע"ח ע"ש: וא"כ גובה שפיר מראובן ולא הוי מצי למימר הנחתי לך מקום לגבות ממנו הואיל והחוב עולה כשני השדות. אך אחר שגבה ממנו הבעל חוב מלוקח ראשון חוזר לוקח ראשון על לוקח שני אף שהחוב של הבע"ח עולה כשני השדות מ"מ בשדה השני' הוה לוה ולוה וא"כ קנה ומכר דמשתעבד לשניהם. ואתי שפיר דהקרן גובה ממשועבדים ושבח מבני חורין וחולק עם הב"ח בגוף הקרן ולא קשה כלל קושית התוספות רק קושית התוספות הוא על האיבעי' דגמרא דאקני קנה ומכר משתעבד או לא ואם תמצא לומר משתעבד לוה ולוה ואחר כך קנה ומכר לקמא משתעבד או לתרוייהו משתעבד הקשו שפיר דאקני קנה ומכר דלא משתעבד מדלא טריף הבעל חוב משדה דטרף הלוקח. ואין לומר דמשכחת כוונה הנ"ל א"כ היאך מסיק האבעי' את"ל דאקני משתעבד לוה ולוה ואחר כך קנה ומכר לקמא משתעבד או לתרוייהו. הא אי אפשר לומר דאקני משתעבד ובאם לוה ולוה ואחר כך קנה ומכר שיהא רק לקמא משתעבד א"כ היאך משכחת שיהא הלוקח גובה את הקרן ממשועבדים. וא"כ קושית התוספות על האיבעי' והוכרחו לאוקמי בעשאו אפותיקי. אבל למסקנא דמשתעבד לשניהם אינו מוכרח לאוקמי באפותיקי ולא קשה קושיית הפני יהושע הנ"ל. וגם הלשון יעמיד באפותיקי דבאמת לפי המסקנא לא איירי באפותיקי. ולפי זה מתורץ נמי קושית המגיד משנה שהק' בפרק י"ט מה' מלוה על הרמב"ם שפוסק דהלוקח גובה הקרן ממשועבדי' וחצי שבח מבני חורין ותמה עליו קושית התוספות הנ"ל. ומה שתירץ השיג עליו המשנה למלך ע"ש. גם הסמ"ע האריך בזה בסימן קי"ז. ולפי מה שכתבתי לא קשה כיון דפוסק דחצי שבח גובה מבני חורין והיינו כמסקנת הגמרא דלוה ולוה ואחר כך קנה דלשניהם משתעבד ולכך אינו גובה רק חצי שבח. א"כ ממילא משכחת שפיר דהקרן גובה ממשועבדי' כנ"ל דהיינו משד' שקנה המוכר אחר שמכרה לו וא"כ מכר לאחר כנ"ל: **אבל** קשה לרב נחמן דסובר בפרק מי שמת דף קנ"ז דלוה ולוה וא"כ קנה ומכר דלקמא משתעבד וא"כ האיך משכחת דהקרן גובה ממשועבדי' ע"כ צריך לומר כתירוץ התוספות בעשאו אפותיקי. א"כ מאי פריך הגמרא לרב נחמן דסובר בלוקח מגזלן לית ליה שבח ממתניתין דהכא דאין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות מנכסים משועבדים ממשעבדי הוא דלא גבה הא מבני חרי גבי מאי לאו בלוק' מגזלן אלמא דית לו שבח ומשני לא בלוקח מבעל חוב. ופרי' והא מדקת' בגזלן סיפא נמי בגזלן דקתני רישא אכיל' פירות אלימא בבע"ח מי אית ליה פירי הא אמר שמואל בע"ח גובה את השבח שבח אין פירי לא אלא בלוקח מגזלן וקשה לרב נחמן ע"ש. וקשה הא לא משכחת שיגבה ממשעבדי אף הקרן אם לא בעשאו אפותיקי ובעשאו אפותיקי כתבו התוספ' וכן הביא הש"ך בח"מ סימן קט"ו בשם רוב הפוסקים דבעשאו אפותקי גובה בע"ח אפילו פירי משום דאמר איפעי אשבחי ומאי פריך בע"ח מי אית ליה פירי. ונראה דהנה לכאורה אין מקום לקושית התוספות מה הקשו דהיאך משכחת שיגבה הלוקח ממשועבדים דלמה לא גבה אותן הבע"ח עצמו, הא איתא בפ"ק דבבא קמא ראובן שמכר שדה לשמעון ושמעון ללוי ואתא בע"ח דראובן גובה מלוי דאמר שיעבודי נבך ע"ש. וא"כ כי גבה מלוי בע"ח דראובן חוזר לוי לגבות מנכסי שמעון שמכר לו ואתי שפיר דגובה הקרן ממשועבדי' והשבח והפירות מבני חורין. אך התוספות הקשו שפיר על הברייתא דקתני שבח קרקעות כיצד הרי שמכר שדה לחבירו ובא בע"ח וטרפה גובה את הקרן וכו' משמע שגבה מהלוקח ראשון גופיה ולוקח ראשון לא משכחת שיגבה הלוקח ולא הבע"ח כנ"ל. והוכרחו לאוקמי בעשאו אפותיקי וזה דוקא הברייתא דקתני' שבח לגבות מלוקח ראשון. אבל מתניתין דקתני אין מוציאין לאכיל' פירות ולשבח קרקעות וצלה הגמרא לאוקמי דאיירי בבע"ח איכא לאוקמי אף בלא אפותיקי כגון שמכר הלוקח השדה ללוי ואתא בע"ח דראובן וגבה מלוי וכנ"ל והקשה שפיר על רב נחמן:

[מטעם סבה צדדיית **לא** נסדרו ההגהות בסדרן לפי כבוד הגאונים המחברים ז"ל].